



This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

### **Usage guidelines**

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

### **About Google Book Search**

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>









1978

**BEKNOPT**  
**AARDRIJKSKUNDIG WOORDENBOEK**  
**DER**  
**NEDERLANDEN.**

Geïjk de parel ligt verscholen,  
In 't duister van der baren schoot,  
Tot haar, ontrukkt aan deze holon,  
Des visschers moed voor 't oog ontbloot.  
Zoo lag ook Nederland bedolven,  
Nog niet ontwoekerd aan de golven,  
Nog niet begroet door d'eersten dag,  
Tot dat de vlijt der Batavieren,  
Natuur! op u mogt zegoverien  
De wereld Neerland worden zag.

*DE WAL, Vernedering en Verlossing des Vaderlands.*

BEKNOPT

Nedrijkskundige Woordenboek

DER

NEDERLANDEN.

door

A. J. VAN DER A. A.

[Lid der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde.]

onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden.



TE GORINCHEM, BIJ

J. NOORDHUYZEN EN ZONN.

1855.

Koninklijke  
Bibliotheek  
t's Hage.





## VOORBERIGT.



*Zoodra mij door den Uitgever van het Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden werd voorgesteld, om daarvan een uittreksel in één deel te bewerken, lachte mij dit voorstel zoo toe, dat ik dadelijk handen aan het werk sloeg en het is alleen door omstandigheden, van mij onafhankelijk, dat het niet reeds eer in zijn geheel is in het licht verschenen. Door dit lang verwijl is het dan ook veroorzaakt, dat alleen in de laatste letters, de Bisdommen waartoe iedere parochie behoort, vermeld zijn, terwijl in de eerste letters nog van Aartspriesterschappen en Apostolische Vicariaten gesproken wordt. Wil men nu evenwel weten tot welk Bisdom eene der vroeger vermelde plaatsen behoort, dan bedenke men dat het Bisdom van Utrecht bestaat uit de voormalige Aartspriesterschappen Gelderland, Utrecht, Friesland, Zalland-Drenthe-en-Groningen en Twenthe; het Bisdom van Haarlem uit het voormalige Aartspriesterschap Holland-en-Zeeland; de Bisdommen van 's Hertogenbosch en Breda uit de voormalige Apostolische Vicariaten van die namen; en het Bisdom van Roermond uit het voormalig Apostolisch Vicariaat van Limburg.*

V O O R B E R I G T.

*Bij de bewerking heb ik vooral ten doel gehad, met weglating van Luxemburg en onze overzeesche bezittingen, alleen het eigenlijke koningrijk der Nederlanden te behandelen en daarbij niets te vermelden, dan hetgeen nog bestaat en zoo als het bestaat, zonder mij met het vermelden van eenige geschiedkundige gebeurtenis in te laten.*

*Behalve de in het woordenboek bij elke gemeente gevoegde opgaven, zal men hier nog vermeld vinden het jagtdistrict, waartoe zij gerekend wordt en bij de dorpen of heerlijkheden het postkantoor, waartoe zij behooren, en indien het registratie-kantoor niet in de kantons hoofdplaats gevestigd is, ook de plaats, waar dat gevonden wordt.*

GORINCHEM, 6 December 1854.

**A. J. van der Aa.**



**BEKNOPT**  
**AARDRIJKSKUNDIG WOORDENBOEK**

DER

**NEDERLANDEN.**



A.

A (DE PEKEL-). Zie PEKELA (DE).  
AA, b., pr. *Z. H.* Zie ADE.

AA, p., pr. *Z. H.* Zie ADERPOLDER.

AA, riv., pr. *N. Br.*, dat niet ver boven het d. Reusel ontspringt, en, zich beneden Lage-Mierde in de Reusel ontlast.

AA, riv., pr. *Over.* Zie SCHIPBEEK.

AA, water, pr. *Z. H.*, dat onder Alkemade uit de Kiepoel komt, en zich in de Ringvaart van het Haarlemmermeer ontlast.

AA, watertje, pr. *Over.*, dat zijnen aanvang neemt in het geh. Drijne, langs Hengelo en Borne vloeit, en in de Almeloche-Aa uitloopt.

AA, riv., pr. *Over.*, dat zijn aanvang neemt  $\frac{1}{2}$  u. O. van Zwolle, zich in het Zwarte-Water ontlast, en daar ook wel de Westerwoldsche-Aa genoemd wordt.

AA. Zie GRATHEMERBEEK.

AA of AADE, riv., pr. *Utr.*, die een weinig ten N. van Breukelen ontspringt, langs Ruwiel naar Nieuwer-Ter-Aa vliet, alwaar zij den naam van Angstel of Kromme-Angstel aanneemt.

AA, oudtijds ADE, riv., pr. *N. Br.*, die in het hoogste van de Peel, uit eene menigte beken ontstaat, vervolgens door of langs Someren, Asten, Lierop, Helmond, Aarle, Beek, Gemert, Erp, Veghel, Dinther, Heeswijk, Middeldrode en Berlicum, naar 's Hertogenbosch stroomt, waar zij niet ver van de waterpoort, de

Kleine-Hekel genaamd, zich met de hoofdgracht dier vesting vereenigt. Zij is door eenen steenen beer van de Zuid-Willemsvaart afgesloten.

De Aa ontvangt in haren loop de Astensche-Aa, de Bakelsche-Aa, de Esperloop, de Mierle, de Rups, de Beekgraaf en de Leibeeek.

AA of AHA, riv., die omtrent twee Duitsche mijlen van het Pruisische stadje Coesfeld, ontspringt, ten Z. van Dinxperlo, aan de grenzen van *Geld.* komt, waar zij zich met de Haltwijker-beek vereenigt, om, gedurende een half uur, de grensscheiding tusschen die pr. en het Pruisische te vormen; voorts, ons vaderland binnendringende, ontlast zij zich,  $\frac{1}{2}$  uur boven Ulft, in den Ouden-IJssel.

AA of AHA, ook wel DRENTSCHE-AA genoemd, maar thans benedenwaarts meer onder den naam van het HOORNSCHE-DIEP bekend. Zij ontstaat uit eenen zandigen grond, een weinig ten O. van de buurs. Schoonlo, in de pr. *Dr.*; vloeit van daar, tusschen de gem. Gieten en Rolde door; bekomt, een weinig beneden Taarlo, eenen aanmerkelijken toevoer van water uit het Taarlosche-diep; hiermede vereenigd stroomt zij tusschen de gem. Vries en Anloo door, langs de geh. Oldemeulen, Zeegze en Schipborg, telkens haren naam, naar die der plaatsen, welke zij bezoekt (in

Oldemeuler-Diep, Zeegzer-Diep en Schipborger-Diep) veranderende, tot dat zij het Groninger gebied aandoet, waar zij voor kleine schepen bevaarbaar wordt. Na nu een half uur lang tot grensscheiding tusschen *Gron.* en *Dr.* verstrekt te hebben, verlaat zij deze laatste pr., bij Oosterbroek, van waar zij, door eene vergraving, met eenen bijna regten loop, langs de kleine meertjes van het Hamrik afgeleid wordt. Nu stroomt zij door Groningerland, langs Haren naar de st. Groningen, waar zij in het Schuitendiep stort en den naam van Reitdiep aanneemt. Zie voorts dat woord.

AA of AHA, ook wel KALTE-AA of KOUDE-AA, dat is KOUDE-WATER, gemeenten, kleine riv., die bijna 3 u. W. van het Pruisische stadje Coesfeld, ontspringt, ter hoogte van het Witteveen in *Over.* komt, niet ver van Goor, in de Regge valt, of die riv. helpt vormen.

AA, WEERREIS, WEEGREIS of WEGREIZE, riv., prov. *N. Br.*, die zijnen oorsprong neemt uit twee aderen, waarvan de eene boven Brecht, en de andere boven Westdoorn, in de heide van Antwerpen, ontstaat, den naam van Bijloop mededragende, aan de grenzen eerst de Kleinbeke en nog een ander beekje ontvangt. Onder Zundert-en-Wernhout in ons Vaderland komende, loopt de Aa door die gemeente alsmede door Rijsbergen en 's Prinsenhage, om zich even boven Breda in de Merk te ontlasten.

Onder de gem. Rijsbergen wordt een koren- en olie-molen door het water dezer riv. in beweging gebragt.

AA (OUD-ALMELOSCHÉ-), riv., prov. *Over.*, die, met onderscheidene takken, op de grenzen van Hannover, in het geh. Mander ontspringt, voorts naar Almelo loopt, en, zich met de Vriesche-Aa vereenigt, met welke zij zich, tusschen Enter en Rijsen, in de Regge ontlast.

AA (ASTENSCHÉ-), riv., pr. *N. Br.*, die omstreeks het geh. Neerkant, met onderscheidene adertjes in de Peel ontspringt, langs Liessel vloeit, vervolgens tusschen Vlierden en Ommelen doorloopt, en 1 u. boven Helmond, in de Aa of Ade valt. Tusschen Vlierden en Ommelen drijft de Astensche-Aa een watermolen, de Belgerensche molen genoemd.

AA (BAKELSCHE-) of VLIER, riv., pr. *N. Br.*, dat onder de gem. Deurne-

en-Liessel uit de Peel voortkomt, tusschen Deurne en Bakel doorloopt, en zich, na den Kaweische Loop en de Oude Aa of Raaksche Loop opgenomen te hebben, bij het Guldenhuis te Rixtel, met de Aa of Ade vereenigt. Zij wordt ook wel eens, vooral beneden Schaapstal, de Schaapstalsche-Aa genoemd.

AA (BOEKULOSCHÉ-). Zie BOEKULOSCHÉ-AA.

AA (BLOKZIJLER). Zie AA (STEENWIJKER).

AA (DRENTSCHÉ-). Zie AA.

AA (FIVEL-) } Zie DAMSTERDIEP.

AA (FIMEL-) }

AA (GROOTE-), gracht in *Zwolle*, pr. *Over.*, die haar water aan de Oostzijde door eene waterpoort, gemeen met de Kleine-Aa, uit de vest ontvangt, en, na de st. doorstroomd te hebben, zich aan de Westzijde, bij de Vischmarkt, in de vest of het Zwarte Water ontlast.

AA (HAVELTER-), water in *Dr.*, zijnde een vervolg van den Dwingelerstroom of der Oude-Vaart, welke dien naam bekomt ter hoogte van Havelte; de Wold-Aa ontvangt, met welke zij door die st. heen stroomt, om zich, een weinig lager, al spoedig te vereenigen met de Reest en met deze de meer belangrijke rivier, het zoogenaamde Meppelerdiep, te vormen. Zij is het voorname voedingsmiddel voor de Smildervaart.

AA (HOOGEN). Zie AARLE (HOOGE).

AA (HUNSE-). Zie HUNSE.

AA (KALTE). Zie AA of AHA.

AA (KERK-). Zie AA. (OOSTER)

AA (DE KLEINE), water, pr. *N. Br.* Zie SOER.

AA (KLEINE), gracht te *Zwolle*, pr. *Over.*, die, met de Groote Aa, door eene waterpoort, uit de vest in de st. vloeit en, aan de westzijde in de haven valt.

AA (KOEKANGER), watertje, pr. *Dr.*, dat onder Koekange, ontspringt en zich in de Wold-Aa ontlast.

AA (KOUDE). Zie AA, ook wel KALTE AA.

AA (MOLEN), riv., pr. *Dr.*, gem. *Emmen*, loopende langs de grenzen der pr. in de Ruiten-Aa uit.

AA (MUSSEL-) of MUSEL-AA, riv., die in *Dr.*, uit de Bargerveenen voortkomende, tusschen Emmen en Roswinkel doorloopt, en voor een gedeelte de oostelijke grenzen van *Dr.* bespoelt, waar zij ook wel de Valter-Mussel-Aa genoemd wordt; voorts

de pr. *Gron.* binnendringt, zich aldaar, bij Onstwedde, met de Onstwedder-Aa vereenigt, en vervolgens, omstreeks Wedde, met de Ruiten-Aa, de Westwoldinger-Aa vormt.

AA (NIEUWE-RUITEN-), in de wending het MODDERMANS-DIEP genoemd, vaart, pr. *Gron.*, die, een weinig beneden Sellinge, uit de Ruiten-Aa voortkomt en langs den Sellingerdijk naar het fort Bourtange loopt.

AA (NIEUWER-TER-), d., pr. *Utr.*, kant. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. W. van *Loenen*, postk. *Loenen* en *Utrecht*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Ruwiël*; met 15 h. en 120 inw., die meest in den landbouw en de veenderij hun bestaan vinden.

De Herv. maken met de overige uit de gem. Ruwiël eene gem. uit, welke ongeveer 290 zielen telt, tot de klass. van *Utrecht*, ring van *Mijdrecht*, behoort, en er eene oude kerk met eenen dikken toren heeft. De R. K. parochieren te *Breukelen*. Er is eene school met 70 leerl.

AA (NOORD-), pr. *Z. H.*, dat, van het Zoetermeersche-meer afkomende, in de Weipoortsche-Vliet uitloopt.

AA (OLDE-). Zie AA (STEENWIJKER-).

AA (ONSTWEDDER-) of ONSTWEDDER-DIEP, riv., welke uit de Valtherveenen, pr. *Dr.*, voortkomt; onder den naam van Valtherdiep naar de pr. *Gron.* loopt, waar zij naar TerMaarsch en voorts naar Onstwedde vloeit, om zich ter laatstgenoemde plaats met de Valther-Mussel-Aa te vereenigen.

AA (OOSTER-), water, pr. *N. H.*, dat, onder den naam van KERK-AA, van het drooggemaakte Belmermeer afkomende, langs Zuiderwoudestroomt, een weinig noordelijker den naam van Ooster-Aa aanneemt, voorts naar Monnickendam loopt, en zich aldaar in de Zuiderzee ontlast.

AA (OUD-), b., pr. *Z. H.* Zie ADE.

AA (OUD-), buit., pr. *Utr.* Zie OUDAAN.

AA (OUDE-) of OUDE-AADE, water, pr. *Z. H.*, loopende uit het *Zuëland*, naar Hoogmade, alwaar het, door den Does versterkt den naam van Wijde-Aa aanneemt.

AA (OUDE-) of RAAKSCHE-LOOP, riv., pr. *N. B.*, dat onder de gem. *Deurnen-Liessel* in de Peel ontspringt, uit twee adertjes, die zich  $\frac{1}{4}$  u. O. van Vlierden vereenigen. Dit watertje ontlast zich ongeveer  $\frac{3}{4}$  u. Z. van Bakel, in de Bakelsche-Aa en is zomers altijd droog.

AA (OUDE-REKKER-). Zie AA (REKKER-).

AA (OVER-). Zie OVERAA.

AA (PEKEL-) of PEKELDER-AA, bevaarbaar kanaal, pr. *Gron.*, dat aan het Stadskanaal eenen aanvang neemt, en, langs de dorpen Oude-Pekela en Nieuwe-Pekela voortloopt, tot bij Stroobos, waarna het in de Westwoldinger-Aa uitvloeit.

AA (REKKER-), riv., pr. *Gron.*, die, aan de Pekelerveenen ontstaande, tot voorbij Blijham loopt, van waar zij, naar de Westwoldinger-Aa stroomt, in welke zij zich bij Winschoterzijl ontlast. Op de meeste kaarten komt zij onder den naam van Oude-Rekker-Aa voor.

AA (RUINER-), dat gedeelte van de *Wold-Aa*, hetwelk langs Ruinen vloeit. Zie AA (WOLD-).

AA (RUITEN-) of RUTEN-AA, riv., die in *Dr.*, uit het Zwartemeer, in de veenen van Noord- en Zuid-Barge en Schoonebeek, ontstaat, tot bij Roswinkel voortloopt, voorts, op Groninger grondgebied komende, langs Ter-Apel, Ter-Haar, Ter-Wisch, Veldhuis, Jipsinghuizen, Wellinghuizen, Weende, 't Veldhuis en Ellersinghuizen vliet, bij welke laatste plaats zij zich in twee armen splitst, waarvan de eene langs Smeerling en Ter-Wipping zich tegen over Wissinghuizen in de Mussel-Aa ontlast; en de andere, langs Vlagt-wedde en Yeele loopt, en, zich bij Wedde met de Mussel-Aa vereenigende, de Westwoldinger-Aa vormt.

AA (SCHAAPSTALSCHE-). Zie AA (BAKELSCH-).

AA (SCHARMER-). Zie SCHARMER-EE.

AA (SLOCHTER-). Zie SLOCHTER-AA.

AA (STEENWIJKER-), ook wel OLDE-AA genoemd, riv., die in *Dr.*, bij het gehucht Wittelte, onder den naam van Wapserveender-Aa ontspringt, vervolgens langs Wapserveen naar de kolonie Frederiksoord stroomt, aldaar in *Over.* komt, waar zij, vervolgens onder den naam van Steenwijker-Aa, langs Steenwijk stroomt, vandaar, tot eene haven voor de scheepvaart bekwaam gemaakt, den naam van Steenwijker- of Nieuwediep aanneemt, en, onder dien naam, langs het geh. Muggenbeet, voortloopende, bij Blokzijl in de Zuiderzee valt; van Blokzijl af wordt zij ook wel de Blokzijler-Aa genoemd.

**AA (STERKSEL-)** of **KLEINE-RUL**, riv., die in Belgisch Limburg uit de Peel voortkomt, vervolgens *N.Br.* binnen dringt, langs Heugten en Sterksel stroomt, en zich, bij het kasteel te Heeze, in de Rul ontlast.

**AA (STRIJPSCHIE-)**  
**AA (STRIJPSCHIE-)** } Zie **SOER**.

**AA (TER-)** of **TER-AADE**, geh., pr. *Utr.*, gedeeltelijk gem. *Loenersloot-Oukoop-en-Ter-Aa*, gedeeltelijk gem. *Ruivcl*; met 23 h. en ruim 300 inw., Het wordt gemeenlijk genaamd *Loenersloot-ter-Aa* en de hofsteden van dit geh. liggen zeer ongeregeld tusschen die van *Loenersloot* in.

**AA (VRIESCHIE-)**, riv., pr. *Over.*, dat, op de grenzen van Hannover, ten N. van het geh. *Geesteren*, in de veenen, ontstaat, vervolgens door andere spranken, die uit de omstreken van *Vriesenveen* afkomen, versterkt wordt. Zij neemt bij *Wierden* de *Hollander-Grave* op en vereenigt zich ten laatste met de *Almesche-Aa*.

**AA (WAPSERVEENSCHIE-)**, **WAPSERVEENDER-AA** of **WAPSVENEER-AA**. Zie **AA (STEENWIJKER-)**.

**AA (WESTERVELDSCHIE-)**. Zie **AA**.

**AA (WESTERWOLDSCHIE-)** of **WESTWOLDINGER-AA**, riv., pr. *Gron.*, die, omstreeks *Wedde*, uit de vereeniging der *Mussel-Aa* en *Ruiten-Aa*, met nog andere watertjes, ontstaat, van daar af reeds een voor tamelijk groote schepen bevaarbaar water wordt, dat eerst naar *Wedderbergen* vliet, van daar, naar de *Bellingwolder Schans* en voorts, naar het *Bulster Verlaat*, loopt, waar zij nog vermeerdert wordt met de *Pekel-Aa*; van hier komt zij aan de *Oudezijk*, terwijl zij zich, na nog eerst het *Wijmerdiep* te hebben opgenomen, door de *Statenzijk*, in den *Dollart* ontlast.

**AA (WIJDE-)**, breed water, pr. *Z. H.*, dat, bij *Hoogmade*, uit de vereeniging der *Oude-Aa* met de *Does*, ontstaat, en zich in het *Braasseinermeer* ontlast.

**AA (WOLD-) WOLDER-AA** of **RUINER-AA**, riv., pr. *Dr.*, dat met twee adertjes uit de *Echtersveenen* komt, die zich een weinig boven *Ruinen* vereenigen. Voorts, zijnen loop, langs *Ruinen* en *Ruinerwold* voortzettende, valt zij, na de *Koekanger-Aa* te hebben opgenomen, een weinig boven *Meppel*, in de *Havelter-Aa*.

**AA (ZEVENAARSCHIE-)**, pr. *Geld.*, thans slechts eene breede sloot; vroeger een bevaarbaar riviertje, stroomende tusschen *Zevenaer* en *Oud-Zevenaer*.

**AABROEK** of **ABROEK**, pold., pr. *N.Br.*, gem. *'sPrinsenhage*; 92,7844 bund. groot.

**AACHTENDIJK (ST.)**. Zie **AAGTENDIJK (ST.)**.

**AACHTEKERKE**. ZIE **AAGTEKERKE**.  
**AACKINGE**, **ACKINGA**, **AECKINGE** of **AKINGA**, b., pr. *Fr.*, griet. *Stellingwerf-Oosteinde*. † u. *Z. O.* van *Appelsche*; met 6 h. en 30 inw.

**AACKMARIJP**. Zie **AKMARIJP**.

**AADE**. Zie **AA** of **AADE**.

**AADE**, b., pr. *Z. H.* Zie **ADE**.

**AADE (TER-)**. Zie **AA (TER-)**.

**AAFTINKBRUG**, brug, pr. *Geld.*, † u. *Z.* van *Gielselaar*, op den weg van *Borculo* naar *Diepenbeek*, over de *Bolksbeek*.

**AAGDORP**, ook wel **AAGTENDORP** en, bij verkorting, **ECHTRIP**, b., pr. *N. H.*, gem. *Schoorl-Groot-Hargenc-Camp*, † u. *Z.* van *Schoorl*; met 19 h. en 110 inw.

**AAGDORPERPOLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Schoorl-Groot-Hargenc-Camp*, 189 bund. groot. Het grootste deel van dezen pold. behoort tot de b. *Aagdorp*.

**AACHTENWEG (ST.)**. Zie **AAGTENDIJK (ST.)**.

**AAGT (HET)**, veld, met moerigen grond, pr. *Gron.*, grootendeels gem. *Eenum*, en voor een zeer klein gedeelte gem. *Kloosterburen*.

**AAGT (SANCT)**, oude naam van **BEVERWIJK**. Zie dat woord.

**AAGT (ST.)**. } Zie **AGATHA (ST.)**.

**AAGTE (ST.)**. }

**AAGTEKERKE**, gem., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg*; (1 m. k., 3 s. d., 2 j. d.), uit het d. *Aagtekerke* en eenige verspreid liggende woningen bestaande, en 837,2000 bund. beslaande. Men telt er 56 h. en 430 inw., die in den landbouw hun bestaan vinden. Zij zijn alle *Herv.* en maken eene gem. uit, welke tot de klas. van *Middelburg*, ring van *Vere*, behoort. Er is eene school met 50 leerl.

Het d. *Aagtekerke*, *Aagtenkerke*, of *Aachtekerke*, oudtijds *Agatenkyreca*, ligt 2 u. *N.W.* van *Middelburg*, 2½ u. *W.* van *Vere*. In de *Herv. kerk*, zijn een welluidend orgel en een wit marmeren gedenkteeken ter eere van den Heer **HENDRIK**

**THIBAUT**, in leven Ridder van St. Michiel en Heer der plaats.

**AAGTEKLOOSTER (ST.)** of **KLOOSTER VAN ST. AGATHA**, kloost. van de orde der kruisheeren, pr. *N.Br.*, gem. *Cuyk-en-St. Agatha*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van Cuyk.

Het is vrij groot, heeft weinig of geene sieraden, maar is van eene nette bibliotheek, ten gebruike van de Geestelijken, voorzien, waar fraaije handschriften uit de 14, 15 en 16de eeuw gevonden worden. De kerk, die een vrij goed orgel heeft, is ruim en luchtig, en dient ook voor de ingezetenen van het geh. Agatha.

**AAGTENDIJK (ST.)** of **ST. AAGTENWEG**, oudtijds **ST. ACHTENDIJK**, dijk in *N. H.*, welke een begin neemt, aan den lagen *Hoflanderweg*, gem. *Wijk-aan-Zee-en-Wijk-aan-Duin*, en tot aan de *Vliesloot* onder *Assendelft* loopt.

**AAGTENDORP**, b. Zie **AAGDORP**.

**AAGTENDORP** of **AAGTENKERK**, vl. in *N. H.* Zie **BEVERWIJK**.

**AAGTENKERK**, d. en gem., pr. *Zeel*. Zie **AAGTEKERKE**.

**AAGTENWEG (ST.)**, dijk in *N. H.* Zie **AAGTENDIJK (ST.)**.

**AALJEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 25 min. van *Bergen*; met 44 h. en 260 inw.

**AAKSENS**. Zie **AASENS**.

**AALBEEK**, **AELBEEK** of **ALBEECK**, b., pr. *Limb.*, gedeeltelijk gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *N. N. W.* van *Hulsberg*, gedeeltelijk gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Wijnaatsroede*; met 65 h. en 330 inw.

**AALBERG**. Zie **AALBURC**.

**AALBERGEN**. Zie **ALBERGEN**.

**AALBERTSBERG**, **AALBRECHTBERG**, **ALBERTSBERG**, **ALBERTSBERG** of **ALBRECHTSBERG**, streek in de gem. *Bloemendaal-Teltrode-Aalbertsberg-en-de-Vogelenzang*, pr. *N. H.*

**AALBORGH**. Zie **AALBURG**.

**AALBRANTSWAARD**. Zie **ALBRANDSWAARD**.

**AALBRECHTSBERG**. Zie **ALBERTSBERG**.

**AALBURG**, **AALBERG**, **AALBORGH** of **AELBORGH**, oudtijds **ALBURGH**, d., pr. *N. B.*, arr. en 3 u. *W.* ten *N.* van *'s Hertogenbosch*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. *N. W.* van *Heusden*, postk. *Heusden* en *Woudrichem*, gem. *Wijk-en-Aalburg*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Wijk*; met 81 h. en ongeveer 490 inw., die op 6 na alle *Herv.* zijn, en tot de gem. van *Aalburg-en-Heesbeen* behooren. De kerk te *Aalburg*, welke niet zeer groot en van eenen niet zeer spitsen toren voorzien is, staat dicht aan de *Maas*,

bijna op den dijk, waarvan zij door den kerkhofsmuur gescheiden is. De 6 R. K. worden tot de par. van *Heusden* gerekend. De dorpschool wordt gemiddeld door 50 leerlingen bezocht.

**AALBURG (DE POLDER-VAN-)**, p., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. *Heusden*, gem. *Wijk-en-Aalburg*; 288,9795 bund. groot.

**AALBURG-EN-HEESBEEN**, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. ring van *Heusden*; met 2 kerken en 540 zielen.

**AALDEN** of **ALEN**, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. *W.* van *Zweelo*; met 17 h. en 110 inw. Men heeft er eene *Chr. Afg.* kerk en gem., waartoe ook de overige uit de burg. gem. *Zweeloo* behooren en die 120 zielen tell.

**AALDERING**, havez. Zie **ALERDINK**.

**AALDIJK**, rivierdijk, pr. *Z. H.*, gem. *Hekelingen-en-Vriesland*, loopende van den *Toldijk* tot aan den *Zanddijk*.

**AALDERINKHOEK**, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Almelo*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Almelo*; met de buurs. *Bellinkhof* en het geh. *Stokkeler* 57 h. en ruim 210 inw. tellende.

**AALBEEK**. Zie **AARLE**.

**AALHEM**. Zie **ALEM**.

**AALKEET-BINNEN-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Vlaardingen*, gedeeltelijk gem. *Maasland*, gedeeltelijk gem. *Vlaardinger-Ambacht-en-Babberspolder*; 413,9044 bund. groot.

**AALKEET-BUITEN-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gedeeltelijk gem. *Maasland*, gedeeltelijk gem. *Vlaardinger-Ambacht-en-Babberspolder*; 729,5741 bund. groot.

**AALMEER**. Zie **DAALMEER**.

**AALMELOO** } Zie **ALMELO**.

**AALMELOE** }

**AALSDIJK**, binnendijk, pr. *Geld.*, loopende van den *Bandijk* te *Zoelmond* naar *Buren*, waar hij zich aan den *Lingedijk* aansluit.

**AALSFORT** of **AALSVOORT**, geh., pr. *N. B.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Herpen*; met 9 h. en 50 inw.

**AALSHORST**, buit., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Dalfsen*, groot 125,2126 bund.

**AALSMEER**, d., pr. *N. H.*, arr. en 3 u. Z. *W.* van *Amsterdam*, kant. *Nieuwer-Amstel*, postk. *Amsterdam*; met 340 h. en ongeveer 2200 inw.

Er is hier ongemeen schoone gelegenheid voor de visscherij, vooral van paling, ook zijn er onderscheiden boomkweekerijen en fruithoven,



inzonderheid is het d. bekend door de aardbeziën, die meest te Amsterdam ter markt gebragt worden en waarmede men hier velden van 50 tot 200 roeden bezet vindt.

De Herv., die er 1150 in getal zijn, maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Amsterdam*, ring van *Weesp* behoort. De kerk, een oud kruisgebouw, is van eene aanzienlijke grootte en heeft eenen vrij hoogen en spitsen toren. Er zijn drie Doopsgez. gem., welker kerken in buitenbuurten staan. De R. K. behooren tot de stat. van *Kudelstaart*; die van de O. Cler. hebben hier mede kerk en Pastoor.

Voorts zijn nog in dit d. een diaconie-wees- en oude mannen- en vrouwenhuis, eene school met 120 leerl., een dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen en eene spaarbank.

**AALSMEER-EN-KAMPSTER-POLDER** (DE), pold., pr. *Groningen*, gem. *Oldehove*; 192,9467 bund. groot.

**AALSMEER-EN-KUDELSTAART**, gem., pr. *N. H.*, arr. *Amsterdam*, kant. *Nieuwer-Amstel*, postk. *Amsterdam* (4 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. Aalsmeer en Kudelstaart, benevens de b. Bezwoerenkerf, de Kleine-Noord, Oosteinde, Westeinde. Uitweg en Zijdweg, groot 3055,3653 bund., en telt 400 h. en 2400 inw.

De 1200 Herv. maken gedeeltelijk eene gem. uit en behooren gedeeltelijk tot de gem. *Uithoorn-en-Kudelstaart*. De 620 Doopsgez. maken de gem. van *Aalsmeer-op-den-Uitweg-in-de-Nieuwe-Vermaning*, *Aalsmeer-op-den-Uitweg-in-de-Oude-Vermaning* en *Aalsmeer-op-den-Zijdweg* uit. De 500 R. K. maken de stat. van *Kudelstaart* en de 100 R. K. van de O. Cler. de stat. van *Aalsmeer* uit. De 15 Evang. Luth. en de 20 Isr. behooren tot hunne respectieve gem. te *Amsterdam*. Men heeft er 4 scholen.

**AALSMEER-OP-DEN-UITWEG-IN-DE-NIEUWE-VERMANING**, Doopsgez. gem., die niet tot de algemeene Societeit der Doopsgez. behoort. Zij telt 200 zielen en heeft ééne kerk, welke door vier Liefdepredikers of Broeders-Vermaners bediend wordt.

**AALSMEER-OP-DEN-UITWEG-IN-DE-OUDE-VERMANING**, Doopsgez. gem., niet tot de algemeene Societeit der Doopsgez. behorende. Zij telt 240 zielen en heeft ééne kerk, waarin de dienst door vier Liefdepredikers verrigt wordt.

**AALSMEER-OP-DEN-ZIJDWEG**, Doopsgez. gem., tot de algemeene Societeit der Doopsgez. behorende, en uit 160 zielen bestaande. Zij heeft ééne kerk, waarin de dienst door éénen vasten Predikant wordt waargenomen. Tot deze gem. behooren mede de Doopsgez. uit de burgerl. gem. *Uithoorn*.

**AALST**, gem., prov. *N. Br.*, arr., kant. en postk. *Eindhoven* (3 m. k., 5 s. d., 3 j. d.), bestaande uit het d. Aalst en de geh. Achtereind, Ekenrooy en Laareind en tellende 89 h., met 620 inw. Men heeft er linnenweverijen en langs het riviertje de Tongelraep, goed wei- en hooiland.

De inw., die meest allen R. K. zijn, maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch* behoort en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De weinige Herv. behooren tot de gem. *Valkenwaard-Dommelen-Waalre-en-Aalst*. Er is in deze gem. ééne school.

Het d. Aalst ligt 1 u. Z. van Eindhoven, aan den straatweg van 's *Hertogenbosch* op Maastricht en aan de Tongelreep. Het is lang doch niet breed, hetgeen aanleiding gegeven heeft tot het Kempenlandsche gezegde: *lang en smal gelijk Aalst*.

**AALST**, d., pr. *Geld.*, arr. en 7½ u. Z. W. van *Tiel*, kant. en 2½ u. Z. W. van *Zalt-Boemel*, postk. *Heusden en Woudrichem*, gem. en ¼ u. van *Poederoyen*, aan de Drielsche en Wellsche wetering. Men telt er 76 h. en 480 inw., die bijna allen tot de Herv. gem. behooren, welke hier eene kerk heeft, en tot de klass. en ring van *Zalt-Boemel* gerekend wordt. De weinige R. K. behooren tot de past. van *Amerzoden*. Men heeft er eene school, een schuivenveer op Veen en eenen watermolen, volgens een geheel bijzondere inrigting, voor eenige jaren onder directie van den waterstaat gebouwd.

**AALST**, d., pr. *Geld.* Zie **ANDELST**.

**AALST**, d., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. Z. van Lienden, met 23 h., 210 inw. en een fraai heerenhuis, Kolvenschoten geheeten.

**AALST** (TER-), geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. van *Oosterhout*; met 19 h. en 90 inw.

**AALSTRAAT**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Gilze-en-Rijen*, 5 min. O. van *Gilze*, te midden der heide; met 23 h. en 110 inw.

**AALSUM** AALSUM of AALZUM, d., pr. *Fr.*, griet. *Oost-Dongeradeel*, arr. en 3½ u. van *Leenwarden*, kant., postk. en ¼ u. N. van *Dockum*, aan de Paezens, zeer hoog en schoon gelegen. Men telt er met het geh. de Streek en de b. Sybrandahuis en de Marren, 46 h. en 310 inw., van welke de Herv. tot degem. *Aalsum-en-Wetsens* behooren, welke hier een kerk heeft. De R. K. parochieren te *Dockum*.

AALSUM of AALZUM, geh., pr. *Gron.*, gem. en ¼ u. W. van *Oldehove* met 12 h. en 60 inw.

AALSUM-EN-WETSENS, kerk. gem., pr. *Fr.*, klas. en ring van *Dockum*; met twee kerken, eene te Aalsum en eene te Wetsens, en 480 inw.

AALSUMER-POLDER, p., pr. *Gron.* gem. *Oldehoven*, bijna 50 bund. groot.

AALSVOORT. Zie AALSFORT.

AALTEN, kant., pr. *Geld.*, arr. *Zutphen*. Het bevat in de 3 gem. Aalten, *Dinxperlo* en *Winterswijk*, 23439 bund. en telt 2435 h. en 17,000 inw.

AALTEN, gem., pr. *Geld.*, arr. *Zutphen*, kant. *Aalten*, reg. kant. *Groenlo*, hulpk. van de postk. *Winterswijk* en *Ter-Borg* (11 m. k., 7 s. d., 2 j. d.) op de Pruisische grenzen. Zij bevat het d. Aalten en het stadje Bredevoort benevens de buurs. *Haart*, *Heurne*, *Ijzelo*, *Lintelo*, *Dale* en *Barlo*; beslaat 8268,3347 bund. en telt 742 h. en 6150 inw., die 2 katoenspinnerijen, bombazijn- en diemetsfabrieken, fabriek van gestreepte doeken, uitgestrekte bleekerij, waarop diemet en bombazijn door een stoomwerktuig wit gemaakt worden, fabriek van weefgoederen, steen- en pannembakkerijen, olie- en pelmolens looierijen, branderijen, en brouwerijen hebben, terwijl zij zich ook met bijenteelt en landbouw bezig houden.

De 5000 Herv., maken de gem. van *Aalten* en *Bredevoort* uit. De 1200 R. K., hebben er mede 2 stat. die van *Aalten* en *Bredevoort*. Men heeft in deze gem. 8 scholen.

Het d. Aalten ligt 8 u. Z. O. van *Zutphen*, aan de *Slingerbeek*, zeer aangenaam op eenen afhellenden berg; is zeer neeringrijk, en heeft een welvarend aanzien.

De Herv. gem. van *Aalten*, waartoe ook die van de hierboven genoemde buurs. gerekend worden, behoort tot de klass. van *Zutphen*, ring van *Winterswijk*, telt 5000 zielen en wordt door twee Predikanten bediend. De kerk, van tufsteen gebouwd, prijkt

met een zeer fraai orgel. De R. K. stat. behoort onder het aartspr. van *Geld.*; telt 900 zielen, en wordt door eenen Pastoor bediend. De kerk is aan de H. HELENA toegewijd.

Er worden hier twaalf druk bezochte jaarmarkten gehouden, bij welke gelegenheid er veel handel gedreven wordt. (BROEK.

AALTENBROEK. Zie AALTENSCH- AALTENSCH-BEEK, watertje. pr. *Geld.*, dat onder den naam van *Slingerbeek* uit Pruisen komt, en in de gem. Aalten eerst den naam van *Bredevoortsche-beek* en vervolgens dien van *Aaltensche-beek* aanneemt, waarna het zich in twee takken, de *Bielheimer-beek* en de *Slinge splitst*.

AALTENSCH-BROEK, heideveld in *Geld.*, gem. en ¼ u. Z. W. van *Aalten*, aan de *Munstersche* grenzen.

AALTJE-MEER of AALTJES-MEER, meertje, pr. *Fr.*, griet. *Dantunadeel*, ¼ u. Z. Z. W. van *Rinsumageest*.

AALZUM. Zie AALSUM.

AAM, geh., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. N. O. van *Elst*, met eene brug over de *Linge*, 24 h. en 180 inw.

AAMSLOOT. Zie NAAMSLOOT.

AAMSVEEN of AEMSVEEN, veen, pr. *Over.*, gem. *Lonneker*, omtrent 1½ u. Z. O. van *Enschede*, aan de grenzen van Pruisen, onder welk rijk het voornaamste gedeelte behoort. In ons rijk beslaat het 150,1720 bund. en is gedeeltelijk uitgeveend.

AAN-DE-POORT-VAN-VALKENBURG. Zie VILT.

AAN-DE-ZEEDIJK. Zie AFSCHED.

AANDIJK. Zie ANDIJK.

AANE. Zie ANE.

AANERVEEN. Zie ANERVEEN.

AANEVELDE. Zie ANEVELD.

AANGENHEY. Zie HEERLERBEIDE.

AANDIJK-POLDER. Zie ANDIJK-POLDER

AANGIUM. Zie ANJUM.

AANHEM. Zie ANEM.

AANREEP. Zie ANREEP. (DIEP.

AANREEPER-DIEP. Zie DUURSER-

AANSCHOT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Son-en-Breugel*, ¼ u. Z. Z. W. van *Son*; met 10 h. en 60 inw.

AANSTOOT. Zie OTTERLOO.

AANSTOOTERZAND. Zie OTTERLOOSCHE-ZAND.

AANWAS, b., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. W. van *Ossendrecht*; met 38 h en 200 inw.

AANWAS (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen - en - Kruisland*; groot 164,3136 bund.

**AANWAS (VERDRONKEN-)**, p., pr. *N.Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*; groot 41,5758 bund.

**AANWASSEN** of **GECOMBINEERDE-BUITENPOLDER**, bezomerkade p., pr. *N.Br.*, gem. *Raamsdonk*; groot 115,0468 bund.

**AANWASSEN-TEN-OOSTEN-VAN-HET - CAPELSCH - ACHTERSTE - VEERPAD** of **OOSTERSCH-AANWASSEN**, p., pr. *N.Br.*, gem. *Capelle*; groot 38,1070 bund.

**AANWASSEN-TEN-WESTEN-VAN-HET - CAPELSCH - ACHTERSTE - VEERPAD** of **WESTERSCH-AANWASSEN**, p., pr. *N.Br.*, gem. *Capelle*, onder *Nederveen-Capelle*; groot 106,8816 bund.

**AAPOLDER**. Zie **ADER-POLDER**.

**AAR**, riv., pr. *Z.H.*, die aan de Lage zijde van den Rijn, met den naam van **KORTE-AAR**, uit den *Rijn* komt, aldaar, de scheiding tusschen de gem. **Aarlanderveen** en **Ootshoorn-en-Gnephok** uitmaakt, voorts den naam van **Kromme-Aar** verkrijgt, die zij bij den zoogenaamden **Galge** of **Noordeindsche-molen** verliest, om, onder haren gewonen naam, door de gem. **Ter-Aar** te loopen en zich onder **Nieuwveen**, bij het **Huis te Drecht**, in de **Drecht** te ontlasten.

**AAR (DER-)**. Zie **AAR (TER-)**.

**AAR(KERKBUURT-VAN-TER-)**. Zie **KERKBUURT**.

**AAR (KORTE-)**. Zie **AAR**.

**AAR (KORTER-)**, b., pr., *Z.H.*, gem. *Ter-Aar-en-Vrijhoeven*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van de **Kerkbuurt**; met 125 h. en 750 inw.

**AAR (KROMME-)**. Zie **AAR**.

**AAR (LANGER-)**, d., pr. *Z.H.*, arr. en  $3\frac{1}{2}$  u. O. N. O. van *Leyden*, kant. en 1 u. O. N. O. van *Woubrugge*, postk. *Alphen*, gem. *Ter-Aar*, 25 min. N. van de **Kerkbuurt**; met 136 h. en 1070 inw.

De **R.K.** maken, met de overige uit de voorm. gem. **Ter-Aar**, eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Holl-en-Zeel*, dek. van *Rijnland*, behoort; 1200 zielen tellt. De kerk is aan den **H. ADRIANUS** toegewijd.

**AAR (LANGER-EN-KORTER-)**, kerk., gem., pr. *Z.H.*, klass. van *Leyden*, ring van *Woerden*; met 250 zielen. De kerk staat in de **Kerkbuurt** van **Ter-Aar**. Zie **KERKBUURT**.

**AAR (OUDE-)**. Zie **AAR**.

**AAR (POLDER-VAN-KORTER-)**. Zie **KORTER-AARSCH-POLDER**.

**AAR (TER-)**, gedeelte van de gem. *Ter-Aar-en-Vrijhoeven*, pr. *Z.H.*, dat vroeger eene afzonderlijke gem.

uitmaakte; het d. **Langer-Aar**, benevens de b. **Korter-Aar** en **Aardam** beslaat, 1868, 1097 bund. en telt 261 h. en 1740 inw.

**AARCEN**. Zie **ARCEN**.

**AARD**. Zie **AARDT**.

**AARD (DEN)**, ook wel **HOOGENAARD** genoemd, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Gilzen-Rijen*,  $\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van *Gilze*, te midden der heide; met 3 h. en 20 inw.

**AARD (LAGEN-)**, b., pr. *N.Br.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*,  $\frac{1}{2}$  u. O. Z. O. van *Ginneken*, een gedeelte van het geh. *Lijndonk-en-Lagen-Aard*.

**AARD (TER-)**. Zie **AERT (TER-)**.

**AARDAM**, geh., pr. *Z.H.*, gem. *Ter-Aar*, naar dit geh. de **Aardammerbrug** genoemd.

**AARDAPPELEN-GAT (HET)**, vaarwater in het *Haringvliet*, pr. *Z.H.*, tusschen de **Stijkplaat** en de **Meneersche-plaat**.

**AARDEGAT (HET)**, water in den *Biesbosch*, pr. *N.Br.*, gem. *Madeen-Drimmelen*. — Het komt voort uit de **Diepe-Gijster**, en loopt tusschen de **Amer-plaat** en de **Voorste-plaat** door, in den **Amer** uit.

**AARDEKEVEEN**. Zie **AARLANDER-VEEN**.

**AARDENBERGER-GRACHT**. Zie **AREMBERGERGRACHT**.

**AARDENBROEK**. Zie **AARDERBROEK**.

**AARDENBURG**, dek., pr. *Zeel.*, apost. vic. *Breda*, bevattende 9 parochiën, **Aardenburg**, **Eede**, **Groede**, **Hoofdplaat**, **Izendijke**, **Oostburg**, **Philippine**, **Sluis** en **Vlissingen**. Het wordt bediend door 9 Pastoors en 3 Kapellaans. Men telt er 9500 zielen.

**AARDENBURG**, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. *Sluis*, reg. kant. *Oostburg*, hulpk. van het postk. *Sluis* (9 m. k., 4 s. d., 2 j. d.) Zij bevat behalve de st. **Aardenburg** ook nog den **Isabelle-polder**, den **Diomedepolder**, de **Oude-Stad Aardenburg** de **Oude-haven-van-Aardenburg** benevens gedeelten van de pold. **Beooster-Eede**, **Bewester-Eede** - bezuiden-**St.-Pietersdijk** en **Bewester-Eedebenoorden-St.-Pietersdijk**; beslaat eene oppervlakte van ongeveer 1604 bund. en telt 342 h. en 1630 inw., die meest van den landbouw inzonderheid van den graanhandel leven. Men heeft er 1 steenbakkerij, 1 zeepziederij, 1 tabaksfabriek, 1 leerlooierij en 2 korenmolens (op eene van welke eene garst-gortpelderij is). Des

Maandags wordt er eene graan- en weekmarkt gehouden. Ook is er eene vrije jaarmarkt op den eersten Maandag na het Pinkerfeest.

De 1000 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *IJzendijke*, ring van *Sluis*, behoort. De 480 R. K., vormen eene stat. welke tot het apost. vic. van *Breda*, dek. *Aardenburg* gerekend en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De 50 Doopsgez. maken mede eene gem. uit. De weinige Evang. Luth. behooren tot de gem. van *Groede*.

De stad **AARDENBURG**, oudtijds **RODENBURG**, behoort tot de steden van den tweeden rang en ligt 7 u. Z. van *Middelburg*, ruim 1½ u. Z. O. van *Sluis*, 1 u. van de Belgische grenzen, 5° 16' 32" N. B. 21° 6' 43" O. L.

De kerk van St. Bavo thans bij de Herv. in gebruik, is een aanzienlijk gebouw, prijkkende met een zeer goed orgel. Bij deze kerk staat een hooge doch niet zware toren, waarin twee klokken hangen. De kerk der R. K. is niet groot, en heeft een orgel en eenen toren met eene kleine luiklok zonder uurwerk. Die der Doopsgez. is mede niet groot, doch zeer net en voldoende voor de kleine gem. ingerigt. In het stadhuis bewaart men de stadsarchiven, waaronder een aantal op pergament geschreven charters en brieven; alsmede den degen van den dapperen vaandrig **ELIAS BEEKMAN**, den verdediger van Aardenburg bij het beleg van 1672. Voorts heeft men er een Gasthuis, een Burgerweeshuis en eene Nederduitsche school, waar tevens de Fransche taal onderwezen wordt.

**AARDENBURG**, huis te *sGravenhage* in het *Voorhout*.

**AARDENBURG (OUDE - HAVEN - VAN-)**. Zie **HAVEN-VAN-AARDENBURG (OUDE-)**.

**AARDENBURG (OUDE-STAD-)**. Zie **STAD-AARDENBURG (OUDE-)**.

**AARDENBURGSCH-POLDER**. Zie **IZABELLE-POLDER**.

**AARDENHOUT**, bosch, pr. *N. H.*, ten *Z. W.* van *Haarlem*, ten *W.* van de *Leydsche vaart*.

**AARDSWOUDE**, d. Zie **AARTSWOUD**.

**AARDT**, **AARD**, **AERDT** of **AART**, d., pr. *Geld.*, arr. en 4 u. Z. O. van *Arnhem*, kant. en ¾ u. Z. van *Zevenaar*, postk. *Zevenaar*, gem. *Herwen-en-Aardl.* Men heeft er 84 h. en 530 inw.

die meest in den landbouw hun bestaan vinden.

De Herv., die hier eene kerk hebben, behooren tot de gem. van *Herwen-Aardt-en-Pannerden*. De R. K. parochiëren te *Herwen*. Men heeft er eene school.

**AARDT (POLDER-VAN-)**, p., pr. *Geld.*, gem. *Herwen-en-Aardl.*

**AARDTSCH-SLUIS (DE)**, sluis, pr. *Geld.*, gem. *Herwen*, op den Ouden-Rijn.

**AARDTSCH-VEER (HET)**, pontveer, pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. N. van *Herwen*, over den Ouden-Rijn, in den weg van *Aardt* op *Zevenaar*.

**AAREL**. Zie **AARLE**.

**AAR - EN - VRIJHOEVEN (TER-)** gem., pr. *Z. H.*, arr. *Leyden*, kant. *Woubrugge*, postk. *Alphen*, (20 m.k., 2 s. d. 1e afd., 1 j. d.); zij bevat de voorn. afzonderlijke gem. *Ter-Aar* en *Vrijhoeven*; beslaat 1945,7177 bund. en telt 231 h. en 1800 inw., die meest in den landbouw en veenderij hun bestaan vinden. — De 600 Herv. maken gedeeltelijk de gem. *Langer-en-Korter-Aar* uit, en behooren voor een klein gedeelte tot de gem. *Aarlanderveen*. — De 1200 R. K. maken voor het grootste gedeelte de gem. *Langer-Aar* uit, terwijl eenigen te *Aarlanderveen* parochiëren. Men heeft eene school aan de Kerkebuurt.

**AARLANDERVEEN**, ook wel **AARLANDERVEEN-EN-PULMOT**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leyden*, kant. en postk. *Alphen* (20 m. k., 3 s. d. 2 afd., 2 j. d.). Zij bevat het dorp *Aarlanderveen* en de *Aarlanderveensche-Rijnbuurt*, en daarin drie belangrijke bebouwde straten, als het d. *Aarlanderveen* zelf, de *Lage zijde* van den *Rijn* over *Alphen* en de *Lage zijde* van den *Rijn* over *Zwammerdam*, voorts nog de vier navolgende pold.: den *Kortstekerpolder*, den *Gecombineerde-Noord-en-Zuideinder-polder*, *Pulmot* of *Albrechts-vierendeel-van-den-Bosch*, de *Droogmakerij-Westzijde* en een gedeelte van de zoogenaamde *Nieuwkoopische-Droogmakerij* of *Zevenambachts-polders*; beslaat 2264,2013 bund. en telt 581 h. en 2560 inw., die meest hun bestaan vinden in veenderij, vlasserij, landbouw, graanen veeeteel en handel. Er zijn langs den *Rijn* uitmuntende landerijen en bouwmanwoningen, vele kaaspakhuisen en 6 watermolens. Voorts heeft men er de wijdvermaarde zoogenaamde *Alphensche* beschuitbakkerij,

1 pannenbakkerij, 1 goudsmederij, vele pijpenfabrieken, 1 koren- en 1 trasmolen.

De 1700 Herv. maken gedeeltelijk met die van Vrijhoeven eene gem. uit, welke tot de klass. van *Leyden*, ring van *Woerden* behoort en 1100 zielen telt en behooren gedeeltelijk tot de gem. van *Alphen*. De 750 R. K., maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. *Rijnland* behoort. De 10 Rem. behooren tot de gem. van *Zwammerdam* en de 30 Evang. Luth. tot die van *Bodegraven*. De 60 Isr. maken met 17 omliggende d. eene rings. uit. Men heeft in deze gem. ééne school.

Het d. Aarlanderveen, van ouds Arleveen of Aardekeveen, en thans nog veelal door de landlieden bij verkorting Aarleveen of ook wel Harleveen en ter onderscheiding van de Aarlanderveensche-Rijnbuurt de Aarlanderveensche-kerkbuurt genoemd, ligt 4 u. ten Z. van *Leyden*, 1½ u. N. van *Alphen*; en strekt zich, omtrent de kerk, met eene dubbele rij huizen langs den Aarlanderveensche-dijk, over eene lengte van ¾ u. gaans, uit, en telt 250 h. en 1130 inw. De kerk van de Herv. is een ruim kruisgebouw, dat aan iedere zijde eene kapelgevel heeft, alsmede een toren met achtkanten koepel en van klok en uurwerk voorzien. De R. K. kerk, aan den H. *JOHANNES den Dooper* toegewijd, is een net en wel ingerigt gebouw. Dit d. heeft met *Zwammerdam* een dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen.

AARLANDERVEEN (DROOGGEMAAKTE-POLDER-AAN-DE-WESTZIJDE-VAN-). Zie DROOGGEMAAKTE-POLDER-WESTZIJDE.

AARLANDERVEEN-EN-PULMOT. Zie AARLANDERVEEN.

AARLANDERVEENSCHERKERKBUURT. Zie AARLANDERVEEN.

AARLANDERVEENSCHERIJNBUURT, pr. *Z. H.*, gem. en 1 u. Z. van *Aarlanderveen*. Het is eene behuise streek langs den *Lagen Rijn*dijk, beginnende ten N. W. aan de *Aarbrug*, tegenover *Alphen* en eindigende ten Z. O. voorbij *Zwammerdam*, aan de *Ziende*, zijnde eene lengte van ruim 1 uur gaans en onderscheiden in twee deelen, als: het Westelijke deel tegen over *Alphen*, of de Lage-zijde-van-den-Rijn-over-*Alphen* en het oostelijke deel of de Lage-zijde-van-den-Rijn-over-*Zwammerdam*. Men telt er 331 h.

en 1430 inw., van welke de Herv. gedeeltelijk kerkelijk onder *Alphen* behooren. Er is hier eene pannenbakkerij, een trasmolen en eene zeer bloeiende kostschool.

AARLE, oudtijds *ADELRE* of *ADELREE*, en weleens verkeerdelijk *AARLEBEEK* genoemd, d., pr. *N. Br.*, arr. en 3 u. N. O. van *Eindhoven*, kant., postk. en ¾ u. N. W. van *Helmond*, gem. *Aarle-Rixtel*, aan de *Zuid-Willemsvaart*, waaraan het eene losplaats heeft. Men telt er 135 h. en 700 inw., die zich met ijver toeleggen op het ontginnen van woeste gronden en het laten uitbroeden van jonge ganzen en hoenders, hetwelk hier eenen tak van koophandel uitmaakt, wordende er op elken Donderdag eenige honderden kuikens van hier naar 's Hertogenbosch en voorts naar *Holland* verzonden. Ook hebben de drie broeders, *HENRICUS*, *ALEXIUS* en *EVERT PETIT* hier eene klokgieterij opgerigt, die met zeer veel voordeel aan den gang wordt gehouden, en waar zeer fraaije klokken van allerlei grootte gegoten worden. Nog zijn aldaar 1 katoenspinnerij, 1 water-olie- en 1 wind-graan- en schorsmolen.

De inw., die bijna allen R. K. zijn, behooren tot de par. van *Aarle-Rixtel*, welke hier eene kerk heeft, aan de *H. Maagd MARIA* toegewijd, zijnde een ruim gebouw, met eenen hoogen toren en van een orgel voorzien. De weinige Herv., worden tot de gem. van *Helmond-Rixtel-Aarle-Beek-en-Lieshout* gerekend, welke mede hier eene kerk heeft, zijnde een nieuw koepelvormig gebouw, zonder orgel. Men heeft er ook eene school.

AARLE, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. W. van *Best*, aan den weg van dat dorp naar *Oirschot*; met 70 h. en 340 inw. Het is door houtgewas omgeven en doet zich zeer aangenaam voor, daar sommige huizen, op eenigen afstand van elkander, rondom een door hoog geboomte digt belomerd grasveld. gebouwd zijn.

AARLE (HOOGE-), ook wel, hoevel verkeerdelijk, *HOOGEN-AA* gespeld, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¾ u. Z. O. van *Gemert*; met 4 h. en 40 inw.

AARLEBEEK. Zie AARLE.

AARLE-RIXTEL, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. en postk. *Helmond* (29 m. k., 5 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. *Aarle* en *Rixtel*, benevens de geh. het *Groenewoud*, *Heikant*, *Laar*, *Opstal*, *Overbrug* en *Strijp*;

is groot 1400,7930 bund., en telt 225 h. en 1340 inw. Men heeft er 1 klokgieterij, 1 kunstwolfabriek, 1 katoenfabriek, 1 leerlooierij, 1 verwerij, 1 bierbrouwerij, 1 olie- en korenmolens; alsmede de kast, het Guldenhuis, Heurkenshuis en Kannelust.

AARLEVEEN, d. Zie AARLANDERVEEN.

AARNEMUIDEN. Zie ARNEMUIDEN.

AARNHEM } Zie ARNHEM.

AARNHEM }

AARPERSTRAAT. Zie ERPENSTRAAT.

AARSEN. Zie ARGEN.

AART. Zie AARDT.

AART (DE). Zie AARDT (DE).

AART (DEN), geh., pr. *Geld.*, gem. en 6 u. van *Barneveld*.

AART-ELOIJENBOSCH, plaat in den *Biesbosch*, pr. *Z. H.*, gem. *Sliedrecht*. Zij is met de platen Grobbendonk, Colsterweer, Bijlandsche waard en Floris-van-den-Tempel, 96 bund. groot.

AARTH (TER-). Zie AERT (TER-).

AARTSBERGEN. Zie HEERAARTSBERG.

AARTSWOUD, in den omtrek meest AARDSWOUDE geschreven en in de wandeling EERSWOUD of IERSWOUD geheeten, bij sommigen ook ARENSWOUDE genoemd, d., pr. *N. H.*, arr. en 3u. N.W. van *Hoorn*, kant. en 2 u. Z.W. van *Medemblik*, postk. *Alkmaar*, *Hoorn* en *Medemblik*, gem. *Hoogwoud-en-Aartswoud*, 1 u. N. van *Hoogwoud*, aan den *Zeedijk*, in welken hier eene sluis ligt, om het binnenwater te ontlasten. Het d. heeft twee b., die op eenigen afstand van elkander gelegen zijn. Men telt er 23 h. en 160 inw. en met de geh. *Dijkbuurt*, de *Kolk* en een gedeelte van *Langereis* 69 h. en 420 inw. die meest in den landbouw hun bestaan vinden.

De 340 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Hoorn*, ring van *Spanbroek*, behoort. De kerk is een oud en groot gebouw, voorzien van eenen dikken, zwaren toren, zonder spits. De 80 R.K. parochiëren te *Hoogwoud*. Er is hier ook eene school met 50 leerl. en een Dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen, dat eene spaarbank heeft.

AARTSWOUDERBRAAK. Zie BRAAK.

AAS (DE), plaats op de Z. O. kust van het eil. *Terschelling*.

AASCHE-POLDER (DE). Zie OUD-AASCHE-POLDER.

AASDOM, gedeelte van de gem. *Abcoude-Proostdije-en-Aasdom*. Het

bevat met *Aasdom-Proostdije* ruim 930 bund. in twee pold., den *Holendrecht-polder* en den *Waard-en-Assacker-polder*, die ieder eenen molen hebben. De inw. behooren kerkelijk onder *Abcoude*.

AASDOM-IN-'T-VEEN, p., pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Proostdije-en-Aasdom*, bevattende 465 bund.

AASDOM-PROOSTDIJE, p., pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Proostdije-en-Aasdom*.

AASPRANG, riv., pr. *Geld.*, dat  $\frac{1}{2}$  u. van den uitloop der *Aa* of *Aha* in den *Ouden-IJssel*, uit het eerstgenoemde riviertje voortkomt, langs het huis de *Bontebrug* stroomt, en zich  $\frac{1}{2}$  u. beneden *Uit*, in den *Ouden-IJssel* ontlast.

AAST, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Grubbenvorst*; met 3 h. en 30 inw.

AASTEIN. } Zie ASTEN.

AASTERBERG, AATSERBERG of ASTERBERG, geh., pr. *Limb.*, gem. en 12 min. van *Echt*; met 5 h. en 100 inw.

AAXENS of AAKSENS, geh., pr. *Fr.*, griet. *Wonseradeel*,  $\frac{3}{4}$  u. van *Tjerkwerd*, aan een watertje, dat hier de grensscheiding tusschen *Wonseradeel* en *Wymbritseradeel* vormt; met 2 h. en 20 inw.

AAXTERWIJK. Zie AXWIJK.

ABBEGA, ook ABEGEA en ABINGA genoemd, d., pr. *Fr.*, griet. *Wymbritseradeel*, arr., kant., postk. en  $1\frac{1}{2}$  u. W. van *Sneek*. Men telt er 18 h. en 120 inw. en met de kerkelijk daartoe behorende geh. *Oosterburen*, *Abbegaster-ketting*, de *Morrh* en *Abbegaster-Ryge*, 25 h. en 240 inw. De Herv., die hier eene kerk met een fraai orgel hebben, behooren tot de gem. van *Oosthem-Abbege-en-Folsgara*, de R. V. parochiëren te *Ylst*.

ABBEGASTER-KETTING, geh., pr. *Fr.*, griet. *Wymbritseradeel*, 10 min. van *Abbege*; met 6 h. en 40 inw.

ABBEGASTER-RYGE, b., pr. *Fr.*, griet. *Wymbritseradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Abbege*; met 5 h. en 40 inw.

ABBEKERK, d., pr. *N. H.*, arr. en 2 u. N. van *Hoorn*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Medemblik*, postk. *Alkmaar*, *Hoorn* en *Medemblik*, gem. *Abbekerk-en-Lambertschagen*. Men telt er 66 h. en 430 inw. De Herv., wier kerk eenen toren met eene spits heeft, behooren tot de gem. van *Abbekerk-en-Lambertschagen*, de R.K. tot

de stat. *Lambertschagen-de-Weere-en-Zijbecarspel*. Er is hier eene school met ruim 30 leerl.

**ABBEKERK-EN-LAMBERTSCHAGEN**, gem., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Medemblik*, postk. *Alkmaar*, *Hoorn* en *Medemblik* (4 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Het bevat de d. *Abbekerk* en *Lambertschagen*, benevens een gedeelte van de geb. de *Weere* en *Loppershorn* alsmede den pold. *Benemeer*; beslaat 781,9084 bund., en telt 154 h. en 850 inw., die in landbouw en veeveelt hun bestaan vinden. De 500 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Hoorn*, ring van *Medemblik* behoort en 2 kerken, eene te *Abbekerk* en eene te *Lambertschagen* heeft. De 300 R. K. behooren tot de stat. *Lambertschagen-de-Weere-en-Zijbecarspel*; de 40 Doopsgez. tot de gem. *Tuist-en-Abbekerk*, en de 4 Evang. Luth. tot de gem. van *Medemblik*. Er zijn in deze gem. 2 scholen.

**ABBEKINDEREN**, op sommige kaarten verkeerdelijk *APEKINDEREN* gespeld, b., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Kloetinge*.

**ABBENBROEK**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Brielle* (11 m. k., 7 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Abbenbroek* en eenige verstrooid liggende h.; bestaat uit de pold.: het *Oudeland*, de *Nieuwlander-polder* en nog gedeelten in den *Nieuwenhoornsche* en *Zuidlandsche polders*, benevens gedeelten van de *Nieuwekade* en van *Nieuw-Hoenderhoek*; beslaat 940,2528 bund., en telt 113 h. en 580 inw., die in graan-, vlas- en aardappelenteelt, alsmede in den graanhandel hun bestaan vinden. De 770 Herv. maken eene gem. uit, die tot de klass. van *Brielle*, ring van *Geervliet*, behoort. De 30 R. K. behooren tot de stat. van *Brielle*.

Het d. *Abbenbroek* ligt  $\frac{2}{3}$  u. Z. O. van *Brielle*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Zuidland*, in het N. O. der gem., niet ver van de *Bornisse*, uit welk riviertje eene haven komt, en is in een langwerpig vierkant gebouwd. Er is hier eene groote kerk met eenen dikken toren, eene dorpschool en een fraai regthuis. Het huis van den Heer van *Abbenbroek* is mede een zeer fraai vierkant gebouw.

**ABBENES** of **ABENES**, eil., pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*, thans in de bedijking van het *Haarlemmermeer* begrepen.

**ABBENWIER**. Zie **ABBINGAWIER**.

**ABBESTEE**, eigenlijk **ABTSTEDE**, b., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Calandsvoog*; met 7 h. en 70 inw.

**ABBEWEER**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Bafo*, 10 min. Z. O. van *Tinallinge*; met 26 h. en 160 inw.

**ABBINGAWIER**, d., pr. *Fr.* Zie **ENGWIER**.

**ABBINGAWIER** of **ABBENWIER**, geh., pr. *Fr.*, griet. *Raauwerderhem*, 20 min. Z. van *Irnsum*; met 3 h. en 20 inw.

**ABCOUDE**, bij verkorting *Abcou*, d., pr. *Utr.*, arr. en  $\frac{5}{2}$  u. N. ten W. van *Utrecht*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. N. N. W. van *Loenen*, hulpk. van de postk. *Amsterdam* en *Loenen* gedeeltelijk gem. *Abcoude-Proostdij-en-Aasdom*, gedeeltelijk gem. *Abcoude-Baambrugge*, ter plaatse, waar de *Kromme-Angstel* zich in twee takken splitst. Men telt er 245 h. en 1100 inw.

De 500 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Utrecht*, ring van *Mijdrrecht* behoort. De kerk, staande op het grondgebied *Abcoude-Proostdij-en-Aasdom*, is eene fraaije en groote kruiskerk, met eenen hoogen toren en twee klokken. Aan het koor staat eene prachtige tombe, door eene der *Ambachtsvrouwen* tot eene bijzondere begraafplaats opgericht. De 600 R. K. hebben hier met die van *Baambrugge* eene stat., welke tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Amstelland*, gerekend wordt. Er is hier eene school, en *Abcoude* heeft met *Baambrugge* een *Depart. der Maats.*: Tot Nut van 't Algemeen. De *paardenmarkt*, die op het laatst van *Augustus* gehouden wordt, is zeer beroemd.

**ABCOUDE-BAAMBRUGGE**, gem. en heerl., pr. en arr. *Utr.*, kant. *Loenen*, hulpk. *Baambrugge* (4 m. k., 2 s. d., 1 j. d.), bevat het d. *Baambrugge*, met een gedeelte van het voormalig gereg. van *Abcoude* en daarin den *Oostzijdsche-polder*, de *Gocombineerde-Hoog-en-Groenlandsche-polders*, den *Roodemolen-polder*, den *Donkervlietsche-polder* en het *Slotspoldertje*, benevens de helft van den *Kleine-Winkelpolder*. De gem. is ongeveer 1500 bund. groot en telt 244 h. en 1320 inw., die meest in landbouw en melkerij hun bestaan vinden.

De Herv. behooren gedeeltelijk tot de gem. *Abcoude*, gedeeltelijk tot de gem. *Baambrugge*, welke laatste in deze burg. gem. eene kerk heeft. De R. K. parochiëren te *Abcoude*. Men heeft er eene school.

**ABCOUDE-PROOSTDIJE-EN-AASDOM**, gem., pr. en arr. *Utr.*, kant. *Loenen*, hulpk. *Abcoude* (2 m. k., 2 s. d., 1 j. d.), bevattende het d. *Abcoude*, met de pold. Broekzijder-polder, Waard- en Assacker-polder, Hollandrechter-polder, Proostdijer-polder, Eigen-polder en de helft van den Kleinen-Winkel-polder. Zij is ongeveer 1300 bund. groot, telt 227 h. en 1180 inw., die zich op landbouw en melkerij toelleggen.

De Herv. behooren tot de gem. *Abcoude*. De R. K. parochiëren te *Abcoude*. Men heeft er eene school.

**ABCOUDERMEER**, zeer vischrijk meertje, gedeeltelijk pr. *Utr.*, gedeeltelijk pr. *N. H.*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Abcoude*, omtrent 20 v. r. groot.

**ABCOVEN**. Zie **ABKOVEN**.

**ABEELE**. Zie **OOSTERSTEIN**.

**ABEELE (DE)**, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Oost-en-West-Souburg*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Oost-Souburg*, aan den straatweg van Vlissingen op Middelburg; met 27 h. en 190 inw. Het bestaat uit twee b. de Grootte Abeele en de Kleine Abeele.

**ABEELE (DE GROOTE-)**, b., pr. *Zeel.*, gem. *Oost-en-West-Souburg*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Oost-Souburg*, het zuidelijk gedeelte van het geh. de Abeele uitmakende en meestal uit herbergen bestaande, die tot uitspanning voor de inwoners van Middelburg en Vlissingen dienen, ook is hier een gestadige doortogt tusschen beide steden, welk een en ander deze buurt op sommige tijden veel levendigheid bijzet.

**ABEELE (DE KLEINE-)**, b., pr. *Zeel.*, gem. *Oost-en-West-Souburg*, 5 min. N. ten O. van de Grootte Abeele; uit 3 h., waaronder de hofst. Tuinenberg, bestaande.

**ABEGA**. Zie **ABBEGA**.

**ABELSTOK** of eigenlijk **ABTSTOK**, brug, pr. *Gron.*, over de trekvaart van Ulrum naar Groningen, 10 min. W. van Mensingeweer en Hoorn.

**ABELTJESHUIS**, in de wandeling ook **ABELTJEMOESHUIS** genaamd, boerderij en herberg, pr. *Gron.*, gem. en  $1\frac{1}{4}$  u. O. van *Vlagtuvedde*,  $\frac{1}{4}$  u. O. N. O. van *Bourtange*, op de Munstersche grenzen in welks nabijheid men de greppel en de zwarte scheidspaal tusschen de Nederlanden en Hannover vindt. Zij is groot 15,4610 bund.

**ABENES**. Zie **ABBENES**.

**ABENGA**. Zie **ABBEGA**.

**ABINGAWEER**, d. Zie **AENGWIER**.

**ABKOVEN** of **ABCOVEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Goirle*; met 37 h. en 200 inw.

**ABORTH**, b., pr. *Fr.*, griet. *Wymbriteradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Ysbrechtum*  
**ABRAHAMS-DIEP (HET)** of **HET OUDE-DIEP**, vaarwater in de pr. *Gron.*, gem. *Slochteren*, dat bij Martenshoek, in het Winschoterdiep valt, makende de scheiding tusschen de gem. Hoogezand en Slochteren uit.

**ABROEK**. Zie **AABROEK**.

**ABSDALE** of **ABTSDALE**, p., pr. *Zeel.*, gem. *St. Jan Steen*; ruim 603 bund. groot.

**ABSDALE**, eigenlijk **ABTSDALE**, b., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. ten W. van *St. Jan Steen*, in den pold. *Absdale*; met 14 h. en 70.

**ABSHOVEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 7 min. van *Munstergeleen*; met 6 h. en 50 inw.

**ABSTADE**. Zie **ABTSTEDE**.

**ABT (DE)**, zandbank ten N. O. van de *Zuiderzee*, tusschen de Friessche kust en het eiland Terschelling, waar gedurende de zomermaanden een recherche-vaartuig tot in- en uitklaring der schepen ligt.

**ABTSDAAL**. Zie **ABSDALE**.

**ABTSHOEF**. Zie **WOLFSHOEF**.

**ABTSKERKE**. Zie **HEER-ABTSKERKE** ('s).

**ABTSPOEL**, adell. huis, pr. *Z. H.*, gem. *Oegstgeest-en-Poelgeest*, 20 min. Z. van *Oegstgeest*, in den *Poelgeesterbuurt*, aan de trekvaart van Leyden op Haarlem; groot 12,4174 bund.

**ABTS-POLDER ('S)**. Zie **PROOST-POLDER**.

**ABTSPOLDER (OOST-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Kethel-en-Spaland*; 234 bund. groot.

**ABTSPOLDER (WEST-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Kethel-en-Spaland*; 116 bund. groot.

**ABTSREGT**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. en postk. *Delft* (13 m. k., 9 s. d., 2 j. d.). Zij bevat eenige verstrooid liggende h; beslaat 400,593 bund., en telt 22 h. en 170 inw., die in landbouw en veehandel hun bestaan vinden, en kerkelijk tot *Schiptuiden* behooren, werwaarts, alsook te *Delft* en te *Delfgauw*, de kinderen ter schole gaan.

**ABTSTEDE**, bij **MELIS STOK** **ABSTADE** geheeten, b., pr. *Utr.*, gem. en 5 min. Z. O. van *Utrecht*; met 514 h. en 2460 inw.



**ABTSTEDE**, b., pr. *Z. H.* Zie **ABBESTEE**.  
**ABTSWOUDE**, oudtijds **PAPSWOUDE** en bij de landlieden meestal **PAAPSOU** geheeten, b., pr. *Z. H.*, gedeeltelijk gem. *Hof-van-Delft*, gedeeltelijk gem. *St. Maartensregt-en-Dorppolder*, in den *Abtswouder-polder*.

**ABTSWOUDER-POLDER** of **LAGE-ABTSWOUDER-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gedeeltelijk gem. *Hof-van-Delft*, gedeeltelijk gem. *Maartensregt-en-Dorppolder*; groot 374,0064 bund.

**ABTSWOUDER-POLDER**(HOOG-). Zie **KRAAKEEL-POLDER**.

**ABTSWOUDER-POLDER**(LAGE-). Zie **ABTSWOUDER-POLDER**.

**ACHLUM**, ook wel **ACHTELUM** geheeten, d., pr. *Fr.*, griet. *Franckeradeel*, arr. en 4 u. *Z. W.* ten W. van *Leeuwarden*, kant., postk. en 1 u. *Z. W.* van *Francker*. Het is, wat de landerijen en boerenplaatsen betreft, zeer uitgestrekt, hoewel de kerkbuurt niet zeer groot is, en door de onregelmatige plaatsing der huizen weinig aanzien heeft; ook zijn de landerijen, die tot dit dorp behooren, om hare vlakke en haren somtijds onbruikbaren aard bekend. Men telt er 53 h. en 440 inw. en met de geh. *Eselumaburen*, *Luedum* en *Sopsum* en de b. *Gelterp*, 71 h. en 550 inw.

De Herv. behooren tot de gem. van *Achlum-en-Hitsum*. De R. K. parochiëren te *Francker*. Men heeft er eene dorpschool.

**ACHLUM-EN-HITSUM**, kerk.gem., pr. *Fr.*, klass. van *Harlingen*, ring van *Francker*. Zij heeft twee kerken, eene te *Achlum* en eene te *Hitsum* en telt 600 zielen.

**ACHT** of **AGT**, ook wel **OP-ACHT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Woensel-en-Eckhart*, 1 u. *N. W.* ten W. van *Woensel*; met 56, tusschen den straatweg van 's Hertogenbosch op *Eindhoven* en den dijk van *Oirschot* op *Eindhoven* in de heide verspreid liggende woningen en 320 inw. Er is aldaar eene bijkerk, aan den *H. ANTONIUS* toegewijd, welke als eene tweede kerk van *Woensel*, door den *Pastoor* en de *Kapelaans* van die par. bediend wordt. Ook is er eene school met 70 leerlingen.

**ACHT**(NIEUW-), b., pr. *N. Br.*, gem. *Woensel-en-Eckhart*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z. W.* van *Acht*, waartoe zij behoort; met 32 h. en 190 inw.

**ACHTELUM**. Zie **ACHLUM**.

**ACHT-EN-ZESTIG-MORGEN** of de **LAAGJES**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oost-en-West-IJsselmonde*; groot 64,7880 b.

**ACHTERAFSCHE-POLDER**. Zie **WADDINKVEEN**(NIEUW-DROOGGEMAAKTE-POLDER-VAN-).

**ACHTERBERG**, geh., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Or. N. O.* van *Rhenen*; met 199 h. en 1160 inw.

**ACHTERBOERKENS**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Elten-en-Leur*; groot 31,4243 bund.

**ACHTERBOSCH**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *W.* van *Lieshout*; met 6 h. en 40 inw. In dit geh. worden goede steenen gebakken, die in de nabij gelegene dorpen veel aftrek vinden.

**ACHTERBOSCH**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *O. N. O.* van *Asten*; met 10 h. en 50 inw.

**ACHTERBOSCH**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Nunen-Gerwen-en-Nederwetten*,  $\frac{1}{2}$  u. *W.* van *Nunen*; met 2 h. en ongeveer 20 inw.

**ACHTERBROEK**, b., pr. *Z. H.*, gem. *Berkenwoude-en-Achterbroek*,  $\frac{1}{2}$  u. *N.* van *Berkenwoude*; met 29 h. en 190 inw.

**ACHTERBROEK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Lierop*; met 29 h. en 140 inw.

**ACHTERBROEK**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Berkenwoude-en-Achterbroek*; groot 452 bund.

**ACHTERBROEK**(HET OOSTEINDE-VAN-), gedeelte van den p. *Achterbroek*, pr. *Z. H.*, gem. *Berkenwoude-en-Achterbroek*; groot 221 bund.

**ACHTERBROEK**(HET WESTEINDE-VAN-), gedeelte van den p. *Achterbroek*, pr. *Z. H.*, gem. *Berkenwoude-en-Achterbroek*; groot 231 bund.

**ACHTER-DE-HOVEN**, rij- en wandelpad, pr. *Fr.*, griet. *Leeuwarderadeel*, hetwelk door de zuidoostelijke omstreken van *Leeuwarden* en voorbij het d. *Huizum* loopt.

**ACHTER-DE-KERK-EN-ZANEN**. Zie **GROOTE-POLDER**.

**ACHTER-DEN-DIJK**. Zie **HONDSHOLREDIJK**.

**ACHTER-DEN-HAAG**, b., pr. *Geld.*, gem. en 5 min. van *Buren*; met 4 h. en 40 inw.

**ACHTERDIEP**, b., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. *N.* van *Sappemeer*; met 54 h. en 270 inw.

**ACHTERDIEP**, water in *Drenthe*. Zie **HUNSE**.

**ACHTERDIJK**, binnendijk, pr. *Z. H.*, gem. *Asperen*, loopende met eene groote bogt, tusschen het *Binnen-*

land en het Blokland van den Laardijk, naar de bar. van Heukelum.

ACHTERDIJK, binnendijk, pr. *Z. H.*, van den Lingendijk naar den Koendersweg loopende en alzoo de grensscheiding tusschen de gem. *Kedichem-en-Oosterwijk* ter eene en *Nieuwland en Arkel-en-Rietveld* ter andere zijde uitmakende.

ACHTERDIJK, dijk in den *Tielerwaard*. Zie *SPIJKSCHE-ACHTERDIJK*.  
ACHTEREIND, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Aalst*; met 6 h. en 40 inw.

ACHTER-ENK. Zie *ENK (ACHTER-)* (1).  
ACHTER-HET-HOF, geh., pr. *N. Br.* gem. *Hoeven-en-St. Maartens-polder*, 7 min. van *Hoeven*; met 16 h. en 98 inw.

ACHTERHOEF-POLDER, p. Zie *HOEF-POLDER*.

ACHTERHOEK, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Nijkerk*; met Veenhuis 29 h. en 190 inw. tellende.

ACHTERHOEK, buit., pr. *Over.*, en  $\frac{3}{4}$  u. Z. O. van *Diepenveen*, groot 80,7290 bund.

ACHTERHOEK, geh., pr. *Over.*, gem. en 2 u. Z. van *Raalle*, met 10 h. en 60 inw.

ACHTERHOEK (DEN), geh., pr. *N. Br.*, gem. *Rucphen-Vorenscheinden-Sprundel*, 10 min. N. O. van *Rucphen*; met 20 h. en 180 inw.

ACHTERHOEK, geh., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Almelo*, 40 min. van *Almelo*; met Wateregge, 49 h. en 280 inw. tellende.

ACHTERHOUT, geh., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. Z.W. van *Winschoten*.

ACHTERLAND, b., pr. *Z. H.*, gem. *Groot-Ammers*.

ACHTERMEER, p., pr. *N. H.*, gem. *Alkmaar*, groot 35,4394 bund.

ACHTERPOORT, p., pr. *Z. H.*, gem. *Haastrecht*; groot 34,6027 bund.

ACHTER-SCHULPVLAK, duinvallei in *Kennemerland*, pr. *N. H.*, gem. *Bergen*; groot 34,1890 bund.

ACHTERSE-BOSCH. Zie *ACHTERBOSCH*.

ACHTERSLOOT, geh., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *IJsselstein*; met 58 h. en 370 inw.

ACHTERSLUIS-POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Zuandam*; groot 84 bund.

ACHTERSTE DIEP, ook *EXLOSCHEDIEP* genaamd, water, pr. *Dr.*

Het ontstaat in de markte van *Valthe*, loopt langs *Exlo*, door de markte van *Buinen*, in de markte van *Drouwen*, en vereenigt zich met het Voorste-diep, om de *Hunse* te vormen.

ACHTERSTE-KIEVITSWAARD. Zie *KIEVITSWAARD (ACHTERSTE-)*.

ACHTERSTE-STEEG, geh., pr. *Limburg*, gem. *Horst-en-Sevenum*.

ACHTERSTRAAT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. Z. van *Nistelrode*; met 20 h. en 100 inw.

ACHTERVELD, buurs. pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. van *Neede*; met 11 h. en 50 inw.

ACHTERVELD, geh., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Stoutenburg*, met 16 h. en 60 inw.

ACHTERWETERING, geh., pr. *Utr.*, gem. *Maartensdijk*, met 21 h. en 120 inw.

ACHTEVELD of AGTEVELD, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. W. ten Z. van *Barnveld*, aan de *Utrechtsche* grenzen; met 103 h. en ruim 880 inw. — De 800 R. K., maken, met die uit de naburige gem. *Woudenberg*, eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Geld.* behoort, en 880 zielen telt. De kerk, aan den *H. Josephus* toegewijd, is een nieuw steenen gebouw, met eenen netten toren en van een orgel voorzien. Deze stat. heeft eene eigene begraafplaats.

ACHTERVLAK. Zie *SPIJKERBOOR*. W.

ACHTERWEG, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Capelle-en-het-slot-Capelle-op-den-IJssel*.

ACHTERWETERING, waterleiding, pr. *Over.*, gem. *Kamperveen*, loopende langs den *Hoogweg*. Zij begint aan de binnenlanden in het Zuiden en loopt in de *Reeve* uit.

ACHTHOEK, plaats in den *Haarlemmerhout*, pr. *N. H.* In het jaar 1823 is hier een monument, ter eere van den uitvinder der boekdrukkunst, *LAURENS JANSZON KOSTER*, opgericht.

ACHTHOVEN, gem., pr. en arr. *Utrecht*, kant. *IJsselstein*, hulpk. *IJsselstein* (3 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de geh. *Achthoven* en *Heeswijk*, beslaat 368 bund. en telt 16 h. en 120 inw.

De inw., behooren kerkelijk onder *IJsselstein*. Het geh. *Achthoven* ligt 2 u. Z. W. van *Utrecht* en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *IJsselstein* en telt 7 h. en 50 inw.

(1) Evencens zoeken men de aldus beginnende art., welke hier niet geworden op de woorden van onderscheiding.

**ACHTHOVEN**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Leksmond-Achthoven-en-Lakerveld*; groot 467 bund.

**ACHTHOVEN**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Leyderdorp*, groot 374 bund.

**ACHTHOVEN**, geh., pr. *Utr.*, gem. en 1 u. van *IJsselstein*; met 15 h. en 110 inw.

**ACHTHOVENSCH-UITERWAARDEN**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Leksmond-Achthoven-en-Lakerveld*.

**ACHTHUIZEN**, geh., pr. *Z. H.*, gem. en 1 u. W. van *Ooiligensplaat*; met 14 h. en 160 inw. — In dit geh. staat de R. K. kerk van de stat. *Ooiligensplaat*, aan de H. MARIA Hemelvaart toegewijd.

**ACHTKARPELEN** of **ACHTKERSPELEN**, griet., pr. *Fr.*, kw. *Oostergoo*, arr. *Leeuwarden*, kant. *Bergum*, postk. *Groningen* en *Leeuwarden* (8 m. k., 4 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. Kooten, Twijsel, Buitenpost, Augustinusga, Harkema-Opeinde, Drogeham, Surhuizum, Surhuisterveen, Gerkesklooster en een gedeelte van Rottevalle; eene oppervlakte beslaande van 10,321,9755 bund.; telt 1315 h. en 7800 inw., die meest van den landbouw en veeveelt leven en 3 jeneverstokerijen, 12 smederijen, 4 scheepstimmerwerken, 1 pel-, 3 rogge- en 3 gortmolens hebben. De landerijen dezer griet. zijn meestal zandige bouwlanden, die echter wel bemest zijnde, goede vruchten geven. Ook vindt men, vooral in het oostelijke gedeelte, goed weiland, alsmede vele hooilanden; in het midden der griet. lage, en in het zuidelijkste gedeelte hooge vennen. Men heeft er veel klein wild, zoo als hazen, patrijzen enz.

De 7400 Herv. maken de gem. Augustinusga - en - Surhuizum, Buitenpost-en-Lutkepost, Drogeham-en-Harkema-opeinde, Gerkesklooster, Rottevalle, Surhuisterveen en Twijsel-en-Kooten uit, gezamenlijk met 9 kerken, welke door 7 Predikanten bediend worden. De 370 Doopsgez. hebben er eene kerk te *Surhuisterveen*. De 30 R. K. behooren tot de stat. van *Dockum*. Men heeft in deze griet. 9 scholen.

**ACHTKARPELEN**, lands., pr. *Gron.* Zie *MIDDAGT*.

**ACHTMAAL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Zundert-en-Wernhout*, 1 u. Z. W. van *Zundert*; met 130 h. en 720 inw.

**ACHTMORGEN**, p. in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gedeeltelijk gem.

*Dussen-Munster-en-Muilkerk*, gedeeltelijk gem. *Werkendam*; groot 9,8585 bund.

**ACHTSCHE-HEIDE**, uitgestrekt heideveld, pr. *N. Br.*, zich tusschen den straatweg van 's Hertogenbosch en Eindhoven en den dijk, die van Oirschot naar deze laatste st. loopt, uitstrekkende. Het ontleent zijnen naam naar het daar opliggende geh. *Acht*.

**ACHTTIENHOVEN**, gem. en arr. *Utr.*, kant. *Maarssen*, postk. *Utrecht*, (5 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de geh. *Achttienhoven*, *Kooydijk*, *Gageldijk* en *Vechtdijk*; is groot 1080,9031 bund., telt 51 h. en 410 inw., van welke de Herv. tot de gem. *Westbroek-en-Achttienhoven* behooren, en de R. K. tot de statie van *Maarssen* gerekend worden.

Het geh. *Achttienhoven*, ligt 1½ u. van *Utr.*, ½ u. O. ten N. van *Maarssen*, en telt 38 h. en 240 inw.

**ACHTTIENHOVEN**, gem., pr. *Z. H.* arr. *Leyden*, kant. en postk. *Woerden* (20 m. k., 3 s. d. 2 afd., 1 j. d.), bestaat uit de pold. *Noord-Achttienhoven* en *Zuid-Achttienhoven*; bevat het geh. *Achttienhoven* en de streek lands den *Bosch*; beslaat eene oppervlakte van 426,1048 bund.; telt 17 h. en 120 inw.

Het geh. *Achttienhoven*, ligt 5½ u. van *Leyden*, 2 u. N. van *Woerden*; en telt 14 h. en 100 inw.

**ACHTTIENHOVEN (NOORD-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Achttienhoven*.

**ACHTTIENHOVEN (ZUID-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Achttienhoven*.

**ACHTTIENKAVELS-POLDER**. Zie *NIUWKOOPS-EN-NOORDEN (POLDER-VAN-)*.

**ACKEREN**. Zie *AKKRUM*.

**ACKERSDIJK**, b., pr. *Z. H.*, gem. *Ackersdijk-en-Vrouwenregt*; met 21 h. en 140 inw.

**ACKERSDIJK-EN-VROUWENREGT**, gem., pr. *Z. H.*, arr. 's *Gravenhage*, kant. en postk. *Delft*, (13 m. k., 9 s. d., 2 j. d.), bestaande uit den *Ackersdijkschen polder*, de *Zwet*, een gedeelte van den *Rotterdamschen weg* enz. Zij bevat het geh. *Ackersdijk*; is groot 344,7340 bund., en telt 21 h. en 140 inw.

**ACKERSLOOT**. Zie *AKERSLOOT*.

**ACKMARYP**. Zie *AKMARYP*.

**ACQUOY** of **ACKOOY**, d., pr. *Geld.*, arr. en 5 u. W. van *Tiel*, kant. en 2½ u. Z. W. van *Culemborg*, postk. *Leerdam*, gem. en ¾ u. W. ten Z.

van *Beest*, aan de Linge, door korenlanden en aangenaam geboomte omringd. Er liggen hier sluizen in den Meerdijk, waardoor het overvloedige water uit de gem. Buren, Culemborg, Everdingen en Zijdeveld gedeeltelijk uitgeloozd wordt. Men telt er 50 h. en 350 inw. van welke de Hervormden, die hier eene kerk zonder orgel hebben, tot de gem. *Gellicum-Renoy-en-Acquoy* behooren, en de R. K. tot de stat. van *Renoy* gerekend worden.

ACTIEHOVEN, buit., pr. *N.H.*, gem. *Gouda*, even buiten die stad aan den Moordrechtsche-dijk.

ADAMA (HET HUIS-), buit., pr. *N. Br.*, gem. *Elten-en-Leur*, in het *Moleneind*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Elten*. Het is voor eenige jaren tot eene kostschool voor jonge jufvrouwen ingerigt, en wordt, omdat dit gesticht onder het bestuur van geestelijke dochters staat, thans meestal het KLOOSTER VAN ETTEN genaamd.

ADDINGA. Zie WEDDE (HUIS-TE-).

ADDINK, landg., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. van *Vorden*; 50,7050 b. groot.

ADE, riv. in *N. Br.* Zie AA oudtijds ADE.

ADE. Zie AA-POLDER.

ADE (OUD-), OUDER-ADE of OUD-AA, b., pr. *N. H.*, gem. *Alkemade*, aan de Oude-Aa; met 11 h. en 110 inw. van welke de R. K. tot de statie van *Oud-Ade-en-Rijpwetering* en de Herv. tot de gem. van *Hoogmade-en-Rijpwetering* behooren.

ADE (TER-). Zie AA (TER-).

ADE-EN-RIJPWETERING (OUD-), R. K. stat., pr. *N. H.*, ðek. *Rijnland*, met eene kerk te *Rijpwetering*, eene kapel te *Oud-Ade*, en 10000 inw.

ADEGEEST, buit., pr. *N. H.*, gem. en 5 min. N. van *Voorschoten*.

ADELEN, boer., pr. *Fr.*, griet. *Wonsradeel*, in het dorp *Pingiam*.

ADELHEIM. Zie ALEM.

ADELRE. Zie AARLE.

ADEN-WETERING. Zie OUDE-WETERING.

ADER-POLDER. Zie AA-POLDER.

ADEWERD.

ADEWERHT.

ADEWERTH.

} Zie ADUARD.

ADMIRAAL-DE-RUITER, in de Fransche tijd St. HILAIRE, fort, pr. *Zeel.*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van den hoofdwal der vesting Vlissingen, tot wier verdedigingswerken het behoort.

ADMIRAAL-DIRKSZ. Zie DIRKSZ-ADMIRAAL.

ADMIRAAL-TROMP, kustb., pr. *Zeel.*, 7 min. O. van *Vlissingen*.

ADMIRAAL-ZOUTMAN, in de Fransche tijd LA COSTE, fort, pr. *Zeel.*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Vlissingen*.

ADOLFSLAND. } Zie OOLTGENS-ADOLFSPLAAT. } PLAAT.

ADORNE-POLDER of ADOURNE-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Nieuwvliet*; groot 56,4766 bund.

ADORP, gem., p. *Gron.*, arr. *Appingedam*, kant. en postk. *Onderdendam* (5 m. k., 3 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de dorpen Adorp, Sauwert en Wetsinge, benevens de geh. Hekum, Harsens, Arwerd, Dorkwertten-Oosten het Reitdiep en Wierum alsmede een gedeelte van de Paddepoel beslaat 2209,2835 bund. en telt 156 h. en 1120 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden.

De Herv. maken de gem. van *Adorp-en-Harsens* en *Wetsinge-en-Sauwert* uit. De R. K. parochiëren te *Bedum*.

Het dorp Adorp ligt 1 u. N. W. van Groningen,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van Winsum, aan den rijweg van Groningen naar Winsum, op eene niet hooge wier, aan de Oude Hunse of het Reitdiep, van uitmuntende zware kleilanden en vetweiderijen omgeven. De Herv. hebben hier een klein kerkje met een niet hoog naald torentje en een orgel. Ook is er eene school.

ADORP-EN-HARSENS, kerk gem., pr. *Gron.*, klass. van *Middelstum*, ring van *Winsum*; met ééne kerk te Adorp en 410 inw.

ADORPER-MEEDEN, streek land, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Adorp*, met 5 boerd.

ADRIAAN - PIETERS - AMBACHT. Zie SANDELING-AMBACHT.

ADRIAANS-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Kortgene*; groot 57,8597 bund.

ADRIANA-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Stellendam*; groot 193,7619 b.

ADRIANA-THEODORA-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Ooltgensplaat*; groot 166,9190 bund.

ADRICHEM, ADRICHM, bij verkorting veelal ARKUM geheeten, hofst., pr. *Z. H.*, gem. *Wijk-aan-Zee-en-Wijk-aan-Duin*, 1 u. O. van *Wijk-aan-Zee*, aan den oever van het droog-gemaakte Zwaansmeer.

ADUARD, gem., pr. en arr. *Gron.*, kant. *Zuidhorn*, postk. *Gron.* en *Leeuwarden* (3 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Deze gem. bevat de dorpen Aduard,

Fransum, den Ham, Leege-Meeden en de geh. Aduarder-Voorwerk, Biggestart, Fransumer-Voorwerk, Hooge-Meeden, den Horn, de Krijp, Langeweer, de Poffert en Wierumten-Westen - het - Reiddiep; is groot 3062,2540 bund., en telt 299 h. en 1850 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden, ook heeft men er 1 roggemolen en 1 steenbakkerij.

De Herv. maken gedeeltelijk de gem. *Aduard-den-Ham-en-Fransum* uit en behooren gedeeltelijk tot de gem. *Oostwolde-Hooge-en-Leege-Meeden*. De Doopsgez. maken eene gem. uit, en de R. K. hebben, met de overigen uit het Westerkwartier, hier eene stat., welke tot het aarstr. *Gron.* behoort. Er zijn in deze gem. 3 scholen.

Het d. Aduard, Adwart of Adewerd voorheen Aedtwarth, Adiwarth, Adwarth, Adewarth, Adwerth of kortheidshalve Auwerth geheeten, beteekenende zoo veel als de *oude wierde*, ligt 2 u. N. W. van Groningen,  $\frac{1}{2}$  u. O. van Zuidhorn en telt 103 h., met 740 inw. De 600 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Groningen*, ring van *Zuidhorn*, behoort, en eene oude van binnen ruime en fraaije kerk, met een koepeltorentje op het dak heeft. De R. K. kerk is een klein gebouw. Ook heeft men er eene school, een godshuis en een dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen.

ADUARDERDIEP, riv., die, boven Steenberg en Langelo, uit de *Drenth-sche-veenen* voortkomt, eerst onder den naam van *LANGELOER-DIEP*, daarna nevens Lieveren, onder die van *LIEVERDE-DIEP*; verder, in de nabijheid en ten W. van Peize (waar zij van meer belang en bevaarbaar wordt), den naam van *PEIZERDIEP* aanneemt, voorts, later, met den naam van *KONINGSDIEP*, na het Eelderdiep opgenomen te hebben, de grenzen der prov. Gron. bereikt, en vervolgens tusschen de dorpen Hoogkerk (op welks hoogte zij door de Groninger trekvaart heenvloeit, en van daar af den naam van *ADUARDER* of *AUWERDERDIEP* voert), Leegkerk, Aduard, Fransum en Ferwert doorloopt, om zich te Aduarderzijl in de Hunse te ontlasten, voerende veel water van het Leekstermeer en de lage landen van Drenthe af.

ADUARDERVOORWERK, geh., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. N. O. van *Aduard*; met 30 h. en 190 inw.

ADUARDERZIJL, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. ten N. van *Ezinge*; met 14 h. en 120 inw. Het ontleent zijnen naam naar de daar liggende zijl of sluis.

ADUARDSWOUDE. Zie *HAZERSWOUDE*.

ADWARD.

ADWARTH. } Zie *ADUARD*.

ADWIRTH. }

AE. Zie *AA* (*WESTERWOLDSCHE*).

AE (*BINNEN-*), geh., pr. *Gron.*, gedeeltelijk gem. en 1 u. van *Terminuten*, gedeeltelijk gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Nieuwolde*; met 21 h. en 100 inw.

AE (*OUDE-*) of *OUDE FE*, riv., pr. *Gron.*, die in de Munderdammer hooge veenen ontstaande, thans meestal tot aan 't Waar, onder Nieuwolda, op de kaarten onder den naam van het *BUITEN-NIEUWDIEP* voorkomt, bij dit gehucht het Zijldiep opneemt en daarmee tot aan Nieuwolda, één water uitmaakt. Hier neemt de *OUDE-AE* weder eenen afzonderlijken loop, terwijl zij ten W. van *Terminuten*, zich weder met het Zijldiep vereenigt, om, door de *Termunterzijl*, zich in de *Eems* te ontlasten.

AEBINGA, ABBINGA of *ABINGA*, boef., pr. *Fr.*, griet. *Leeuwaderadeel*, 5 min. Z. W. van *Hijum*; groot 18,7670 bund.

AECKER-POLDER. Zie *MIDDELVELDSCH-POLDER*.

AECKINGEN. Zie *AACKINGE*.

AEDTWERTH. Zie *ADUARD*.

AEFFERDEN. Zie *AFFERDEN*.

AEGUM of *EGUM*, b., pr. *Fr.*, griet. *Idaarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Idaard*, nabij de vaart van *Leeuwarden* naar *Grouw*; met 9 h. en 50 inw. en eentoren van de hier gestaan hebbende kerk.

AEKAMP of *EKAMP*, geh., pr. *Gron.*, gedeeltelijk gem. en 1 u. Z. ten W. van *Finsterwolde*, gedeeltelijk onder *Oostwolde*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten O. van *Midwolde*, ter wederzijde van de *OUDE-EE*; met 54 h. en 260 inw.

AELBEEK. Zie *AALBEEK*.

AELBERG. Zie *AALBURG*.

AELBERTSBERG. Zie *AALBERTSBERG*.

AELHEIM. Zie *ALEM*.

AELMEER. Zie *DAALMEER*.

AELSUM. Zie *AALSUM*.

AEMBUREN, geh., pr. *Fr.*, griet. *Wonseradeel*, 5 min. van *Parrega*, tusschen het *Parregaster*- of *Zuider*-, het *Ypenbuurster*-, het *Worumermeer* en de trekvaart van *Bolsward* op *Workum*; met 2 h. en 15 inw.

AEMILIA-POLDER. Zie *AMELIA-POLDER*.

**AEMILIA-POLDER.** Zie **EMILIA-POLDER.**

**AEMINGA.** Zie **EMINGA.**

**AEMSFOORT.** Zie **AMERSFOORT.**

**AEMSTELREDAM.** Zie **AMSTERDAM.**

**AEMSVEEN.** Zie **AMSVEEN.**

**AENGHORREN,** geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. W. ten Z. van *Ten-Boer*, onder *Woltersum.*

**AENGTERP.** Zie **ANGTERP.**

**AENGWIER.** Zie **ENGWIER.**

**AENGWIERUM.** Zie **ENGWIERUM.**

**AENGWIRDEN,** anders ook **ANGWIRD,** **ANGWIRDEN,** **AENGWERDEN** en **ANJEWIER,** griet., pr. *Fr.*, kw. *Zevenwolden*, arr. en kant. *Heerenveen* (11 m. k., 5 s. d., 3 j. d., adm. no. 4). Om haren kleinen omvang wordt zij dikwijls de Kleine-Grietenij geheeten, terwijl zij, in oude tijden Handmare genaamd was. Zij bevat de d. Tjalleberd en Terband, de geh. Gersloot, Luxwolde, Zestienroeden, Lunjeberd, Nieuwebrug, Terbandster-schans en de Fok, benevens het noordelijke gedeelte van het vl. Heerenveen, is groot 5064,8371 bund.; en telt 405 h. met 2800 inw., die meest in landbouw en veenderij hun bestaan vinden.

De 1690 Herv., die er twee kerken hebben, als: éénete Tjalleberd en éénete Terband, maken de gem. Tjalleberd-Lunjeberd-Gersloot-Terband-en-eengedeelte-van-Heerenveen uit. De 200 Christ. Afg. maken de gem. van *Tjalleberd* uit. De 400 Doopsg. maken mede eene gem. te *Tjalleberd* uit. De 510 R. K. parochiëren te *Heerenveen.* Men heeft in deze griet. 3 scholen.

**AENSTOOT.** Zie **OTTERLOO.**

**AEPEN.** Zie **APPEN.**

**AERDT.** Zie **AARDT.**

**AERNEM.** Zie **ARNHEM.**

**AERT (TER-) TER-AARD,** of **TEN-AARTH,** geh., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. Z. W. van *Vries.* Men telt er 4 h. en ruim 30 inw.

**AETSVELD,** streek lands, pr. *N. H.*, gem. *Weesperkerspel.* Deze streek wordt door een watertje, het Aetsveldswat, in Binnen-Aetsveld en Over-Aetsveld onderscheiden, en bevat den Beggijnen-polder, den Borslandsche-polder en den Roodemolen-polder.

**AETSVELD (BINNEN-)** } Zie **AETS-**

**AETSVELD (OVER-)** } **VELD.**

**AETVELDSWAT,** watertje, pr. *N. H.*, dat bij Hinderdam uit de Vecht voortkomt, door Aetsveld en vervolgens door de stad Weesp heen stroomende, zich in de Vecht ontlast.

**AETWERTH.** Zie **ADUARD.**

**AFFERDEN** of **AEEFFERDEN,** d., pr. *Limb.*, arr. en 9 u. N. van *Roermond*, kant. en 4 u. N. van *Horst* en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Gennep*, gem. en 1 u. N. van *Bergen*, aan den straatweg van Maastricht op Nijmegen, met een gierpontenveer over de Maas, in den weg van dit dorp op Vorthem, en een hulpk. van de postk. *Nijmegen* en *Vento.* Men telt er 82 h. en 460 inw. en met de geh.: Heukelom, Blijenhoek en Siebengewald, 215 h. en 1200 inw., die allen R. K. zijn en eene par. uitmaken, welke tot het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Roermond*, behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. Men heeft er eene dorps.

**AFFERDEN** of **OFFERDEN,** d., pr. *Geld.*, arr. en  $\frac{3}{4}$  u. W. ten N. van *Nijmegen*, kant., gem. en 1 u. Z. O. van *Drunen*, een eind wegs van den Waaldijk. Men heeft er 113 h. en 840 inw., van welke de R. K., die hier eene kerk hebben, tot de stat. *Afferden-en-Deest*, en de Herv. tot de gem. *Afferden-Drunen-en-Deest* behooren.

**AFFERDEN-DRUTEN-EN-DEEST,** kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. van *Nijmegen*, ring. van *Batenburg*; met één kerk te Druten en 120 zielen.

**AFFERDEN-EN-DEEST,** R.K. stat., apost. vic. 's *Hertogenbosch*, dek. *Drunen.* Men heeft er 1050 zielen en 2 kerken, éénete te Afferden en éénete te Deest, die door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend worden.

**AFGELATEN-VEN (DE),** pool in de heide, pr. *N. Br.*, gem. *Woensdrecht-Hoogerheiden-en-Hinkelenoord*,  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Woensdrecht*; 3,9380 bund. groot.

**AFMEETING (DE),** p. in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Werken-dam*; groot 9,6400 bund. Hij maakt een gedeelte uit van de zoogenoemde *Weeren-over-de-Bakkerskil.*

**AFSCHED** of **ASCHED,** ook wel **AFZET** en de **KAMPER-ZEEDIJK** thans veelal **AAN DEN ZEEDIJK** of **BIJ DE VENERIJTERZIJL** genoemd, geh., pr. *Over.*, bevattende dat gedeelte van de gem. *Genemuiden*, dat bewesten de stad van dien naam gelegen is. Men telt er 29 h. en 150 inw. Er is eene school met 25 leerl.

**AFSNIJDING - VAN WEEREN-STEIN.** Zie **JOACHIMME-VELD.**

**AFZET.** Zie **AFSCHED.**

**AGATENKYRECA.** Zie **AAGTEKERKE.**

AGATHA (ST.), gemeenlijk *Str. AAGTE* of *Str. AAGT* genoemd, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Cuyk-en-St.-Agatha*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Cuyk*, niet ver van de *Maas*; met 26 h. en 300 inw. Er is aldaar eene school en een kl. Zie *AAGTE-KLOOSTER (ST.)*.

AGATHA (SLUIS-POLDER-VAN-ST.-). Zie *SLUIS-POLDER-VAN-ST.-AGATHA*.

AGELO, geh., prov. *Over.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Denekamp*; met 108 h. en 570 inw. Het wordt in *Groot-Agelo* en *Klein-Agelo* verdeeld.

AGELO(GROOT-) of GROOT-AGELE, geh., pr. *Over.*, gem. en 2 u. W. ten N. van *Denekamp*. Het is het oostelijke gedeelte van *Agelo*.

AGELO (KLEIN) of LUTTEKEN AGELE, b., pr. *Over.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Denekamp*. Het is het Westelijke gedeelte van *Agelo*.

AGGEMA, hofst., pr. *Fr.*, griet. *Wonsersdeele*,  $1\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Witmarssum*, bij het buurtje de *Kampen*, niet ver van de *Pingjumer-vaart*.

AGGER, water, pr. *N. Br.*, in den p. *Oud-Hinkelenoord*.

AGT.

AGT (OP-). } Zie *ACHT (1)*.

AHNEM. Zie *ANEM*.

ALJEN. Zie *HEIJEN*.

AKEN, geh., pr. *N. H.*, gem. en 10 min. van *Opmeer*; met 12 h. en 70 inw.

AKENDAM (NOORD-), geh., pr. *N. H.*, gem. *Schooten-en-Gehuchten*, 25 min. N. van *Schooten*; met 4 h. en 40 inw.

AKENDAM (ZUID-), geh., pr. *N. H.*, gem. *Schooten-en-Gehuchten*, 20 min. Z. van *Schooten*; met 21 h. en 100 inw. Men ziet er nog overblijfselen van het *Huis-te-Kleef*.

AKERBAAN, geh., prov. *Limb.*, gem. en 40 min. van *Heerlen*; met 47 h. en 260 inw.

AKERENDAM of AKREDAM, buit., pr. *N. H.*, gem. en ten Z. even buiten *Beverwijk*, aan den straatweg van *Alkmaar* op *Haarlem*; groot 11,9695 bund.

AKER-POLDER. Zie *MIDDELVELDSCH-AKER-POLDER*.

AKERSLOOT, gem., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Alkmaar* (11 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat, behalve uit het d. *Akersloot* of de *Kerkbuurt*, uit *Starting*, de *Sluisbuurt*, de *Mollenbuurt* en *Boekel* (welke vijf b. het

eigenlijk *Akersloot* uitmaken), voorts uit de geh. *Westwoude*, *Stierop* en *Oostwoude*, benevens een gedeelte van het d. *Zuid-Schermeer*; en bevat voorts de pold. den *Hempolder*, den *Kijf-polder*, den *Klaas-Hoorn-polder*, de *Binnengeesten*, den *Zwartendijk*, *Westwoude*, *Oostwoude* en den *Koger-polder*, benevens gedeelten van de *Starnmeer*, den *Limmer-polder*, den *Boekeler-polder*, de *Boekelermeer* en het zuidelijke gedeelte van de *Schermeer*; beslaat 2526,4040 bund; telt 162 h. en 1060 inw., die voornamelijk hun bestaan vinden in den landbouw en het aankweken van aardvruchten. Ook heeft men er 1 houtzaag- en 1 korenmolen.

De 530 Herv. maken gedeeltelijk eene gem. uit en behoorren gedeeltelijk tot de gem. *Driehuisen-en-Zuid-Schermeer*. De 20 Doopsgez. behooren tot de gem. *Graftdijk* en de 510 R. K. maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *N. H.*, gerekend wordt. Men heeft in deze gem., welke door het *Noord-Hollandsche-kanaal* doorsneden wordt, 4 scholen.

Het d. *Akersloot* telt 28 h. en 130 inw., en heeft een veer over het *Noord-Hollandsche-kanaal*. De Herv. maken, met de overige uit de burg. gem., behalve die van *Zuid-Schermeer*, eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Alkmaar* behoort. De kerk heeft eenen zwaren vierkanten toren, met eene stevige spits er op. De R. K. kerk is een net gebouw. De dorps. telt gemiddeld 60 à 70 leerlingen.

AKERSLOOTERWOUDE. Zie *WOUDE (WEST-)*.

AKERSLOOT-HERTOG-EN-BLIJVERS-POLDERS. Zie *AKERSLOOT-HERTOG-EN-BLIJVERS-POLDERS*.

AKERSTRAAT, geh., pr. *Limb.*, gem. en 12 min. van *Hoensbroek*; met 17 h. en 60 inw.

AKERWEG, weg, pr. *Z. H.*, loopende van *Sloten* tot in het droogtemalen *Haarlemmermeer*, waardoor hij bijna geheel vernield is.

AKEREIND, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. van *Zeelst*; met 16 h. en 90 inw.

AKINGA. Zie *AACKINGE*.

AKKERENVEN, poel in de heide, pr. *N. Br.*, gem. *Woensdrecht-Hoogerheide-en-Hinkelenoord*.

(1) Alle de overige namen, die men wel eens met *Aor* gespeld vindt, zoekte men insgelijks op *ACHT*.

**AKKEROORD**, buit., pr. *Z. H.*, arr., gem. en 50 min. N. O. van *Moor-drecht*; groot 206,5029 bund.

**AKKERS**, p., pr. *N.Br.*, gem. *Geer-truidenberg*; groot 24,8860 bund.

**AKKERS**, plaat in den *Biesbosch*, pr. *N.Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

**AKKERS**(DE), geh., pr. *N.Br.*, gem. *Rucphen-Vorensende-en-Sprundel*, 10 min. Z. van *Sprundel*; met 4 h. en 30 inw.

**AKKERSDIJK**. Zie **ACKERSDIJK**.

**AKKERSLOOT** (DE), water, pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*, loopende uit de Oude-Ade, naar de Rijpwetering.

**AKV ERSLOOT - HERTOOGS - EN - BLIJVER-POLDERS**, droogm., pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*. Zij bestaat uit den Akkersloot-polder, den Blijver-polder en den Hertogs-polder en bestaat 136 bund.

**AKKERSLOOT - POLDER**, p. in *Rijnland*, pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*; het zuidelijk gedeelte van de Akkersloot-Hertogs-en-Blijvers-polders uitmakende.

**AKKERWOUDE**, kad. gem., pr. *Fr.*, kw. *Oostergoo*, griet. *Dantumadeel*. Zij bevat de d.: Akkerwoude, Murmerwoude, Dantumawoude, Wouterswoude en Driezum, en bestaat 4029,7737 bund.

**AKKERWOUDE** OF **ACKERWOLDE**, d., pr. *Fr.*, griet. *Dantumadeel*, arr. en 4 u. N. O. van *Leeuwarden*, kant. en 2½ u. N. van *Bergum*, postk. *Leeuwarden* en *Dockum*. Men telt er 151 h. en 930 inw. en met de b. Valom 216 h. en 1320 inw.

De Herv. behooren tot de gem. *Akkerwoude-en-Murmerwoude*, welke hier eene nieuwe kerk heeft. De R. K. parochiëren te *Dockum*. Dit d. heeft eene uitvaart naar *Dockum*.

**AKKERWOUDE - EN - MURMERWOUDE**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. en ring van *Dockum*; met twee kerken en 1350 ziel.

**AKKRUM**, kad. gem., pr. *Fr.*, kw. *Zevenwouden*, griet. *Utingeradeel*. Zij bevat de d. Akkrum, Terkaple, Akmarijp, Nes en Terhorne, en bestaat 2075,1575 bund.

**AKKRUM**, oudtijds **ACKEREN** en **ACKRUMHAE**, fraai en welvarend d., pr. *Fr.*, griet. *Utingeradeel*, arr., kant. en 2½ u. N. van *Heerenveen*, hulpk. van het postk. *Heerenveen*, *Leeuwarden* en *Sneek*, aan den straatweg van *Lecuuwarden* op *Heerenveen*, hetgeen dit d. niet weinig levendigheid bijzet. Men telt hier

165 h. en 1120 inw. en met het geh. Henshuizen 168 h. en 1140 inw., die in veeteelt, scheepvaart en handel in boter en kaas hun bestaan vinden. Ook zijn er 3 scheepstimmerwerven, 2 grofsmederijen, 1 leerlooijerij, 1 oliemolen en 1 zeepziederij.

De 520 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Heerenveen*, ring van *de Lemmer* behoort, en hier eene groote kerk, met spitsen toren heeft. De 550 Doopgez. hebben hier mede eene gem. en kerk. De 40 R. K. parochiëren te *Eernsum*. De dorps. telt 135 leel. Bovendien zijn er 1 herhalingschool en 1 dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen.

**AKKRUM-EN-TERHORNE**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Heerenveen*, ring van *de Lemmer*, met 2 kerken en 740 ziel.

**AKMARIJP**, bij sommigen **AACKMARIJP**, **ACKMARIJP**, **ECKMARIJP** OF **EKMARIJP**, oudtijds **ACHMARIJP**, b., pr. *Fr.*, griet. *Utingeradeel*, 1 u. Z. van *Terkaple*, 3 u. N.W. van *Heerenveen*, met 12 h. en 100 inw.

**AKOOL**. Zie **ACKOOL**.

**AKREDAM**. Zie **AKERENDAM**.

**ALAMBERTSKADE**. Zie **D. A. LAMBRECHTSKADE**.

**A LA PORTE DE FAUQUEMONT**, Zie **VILT**.

**ALBA** (HEUVEL-VAN-). Zie **ALVA** (HEUVEL-VAN-).

**ALBEECK**. Zie **AALBEEK**.

**ALBERT-ANNESMEER**, meer, pr. *Fr.*, griet. *Dantumadeel*, bij *Rinsumageest*.

**ALBERGEN** OF **AALBERGEN**, geh., pr. *Over.*, gem. en ¼ u. Z. van *Tubbergen*, op den weg van *Ootmarsum* naar *Almelo*; met 172 h. en 1000 inw. Er is hier eene R. K. statie, die tot het aartspr. van *Twenthe* behoort, en 900 zielen telt.

**ALBERS**. Zie **ALBLAS** (OUD-).

**ALBERTSBERG**. Zie **AALBERTSBERG**.

**ALBEMARLE**. Zie **VOORST** (HUIS-TE-).

**ALBLAS**, p. Zie **ALBLAS-POLDER**.

**ALBLAS**, riv., pr. *Z. H.*, die te midden van den *Ablasserwaard* bestaat, onder den naam van *GRAAFSTROOM*, voorbij *Molenaarsgraaf* en *Bleskensgraaf* loopt, voorts, den naam van *ALBLAS* aannemende, langs *Alblas* en *Ablasserdam* vliet, en bij het laatst-gemelde d. in de *Merwede* valt.

**ALBLAS** (OUD-) OF **ALBERS**, gem. en heert., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Sluodrecht*, reg. kant. *Papendrecht*, postk. *Dordrecht* (8 m. k., 5 s. d.,



5 j. d.). Deze gem. wordt door den Alblas van het O. naar het W. in omtrent twee gelijke deelen gescheiden; beslaat den Nesse-polder, den Noordzijdsche-polder, den Zuidzijdsche-polder en Noord-Matena; het bevat het d. Alblas, de b. Kooiwijk en eenige verspreid liggende woningen; beslaat 1358,8586 bund. en telt 119 h. en 920 inw., die meest in vee- en hennipteelt hun bestaan vinden, en voorts 1 koren-molen hebben. De 800 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Dordrecht*, ring van *Sliedrecht* behoort. De 120 R. K. parochiëren te *Dordrecht*. Men heeft ereene dorps.

Het d. Oud-Alblas, ligt aan den Alblas, 5½ u. W. ten N. van Gorinchem, 2¼ u. N. W. van Sliedrecht. De kerk is een nieuw gebouw met eenen ouden toren.

**ALBLAS (NOORDZIJDE - VAN - OUD-).** Zie **NOORDZIJDE-VAN- OUD-ALBLAS.**

**ALBLAS (ZUIDZIJDE-VAN- OUD-).** Zie **ZUIDZIJDE-VAN- OUD-ALBLAS.**

**ALBLAS-POLDER** ook wel enkel **ALBLAS**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Hoogen-Lage-Zwathure*; 9,5000 b. groot.

**ALBLASSERDAM**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Sliedrecht*, reg. kant. *Papendrecht*, hulpk. van het postk. *Dordrecht* (8 m. k., 5 s. d., 5 j. d.). Zij bestaat uit de polders: Blokweer, Kortland, Vinkenpolder, Cortgeen, Ruigenhil, Scharlaken, Rapenburg en Nieuwland, bevat het d. Alblasserdam en eenige verstrooid liggende huizen waaronder Kinderdijk en het huis Souburg. De gem. Alblasserdam beslaat 956,6026 bund., telt 241 h. en 2100 inw., die meest in het bouwen van voornamelijk zeeschepen, alsmede in dijkwerk, handel, zeevaart, het maken van hoepels, de vee-, koorn- en hennipteelt hun bestaan vinden. Ook heeft men er 4 scheepmakerijen, 4 smederijen, 1 steenbakkerij, 1 koren-molen, 2 grutterijen en 3 touwslagerijen.

De 2000 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Dordrecht*, ring van *Sliedrecht*, behoort. De 100 R. K. parochiëren te *Dordrecht*. Men heeft er eene dorps.

Het d. Alblasserdam, een der aanzienlijkste uit den omtrek, ligt ruim 6 u. W. ten N. van Gorinchem, 2¼ u. N. W. van Sliedrecht, 51° 51' 43" N. B. 22° 19' 57" O. L. Het ontleent zijnen naam naar den dam, waarmede de Alblas hier is toegedamd, heeft eene

goede haven en sluis, waardoor die riv. in de Merwede uitwatert; bij deze sluis staat het gemeenelandshuis van Watergraaf en Waterheemraden van Graaf en Alblas in den Nederwaard. Men heeft er eene nieuwe achtkante koepelkerk. Er wordt hier jaarlijks eene vrije paardemarkt gehouden.

**ALBLASSERWAARD**, bed. en hoogh., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*. — Het ontleent zijnen naam van den Alblas, die er door heen loopt; beslaat 23303,9710 bund.; wordt verdeeld in den Overwaard en den Nederwaard, en bevat de volgende gem.: Hardinxveld, Groot-Ammers, Nieuwpoort, Langerak, Ameide, Tienhoven, Noordeloos-en-Over-Slingeland, Goudriaan, Ottoland, Neder-Slingeland, Peursum, Giessen-Nieuwkerken-Moesenbroek, Giessendam - Giessen-Oudekerk, Sliedrecht, Papendrecht, Oud-Alblas, Alblasserdam, Nieuw-Lekkerland, Streefkerk, Molenaarsgraaf, Bleskensgraaf, Brandwijk-en-Gijbeland, Hofwegen, Wijngaarden-en-Ruybroek, Neder-Blokkland en de gedeelten van de gem. Hoog-Blokkland, genaamd de Beemd en van de gem. Meerkerk, genaamd Meerkerksbroek en Blommendaal. Zij beslaat alzoo het geheele kant. *Sliedrecht* en een gedeelte van het kant. *Gorinchem*; telt daarin 3557 h. en 25,000 inw., onder welke 24,000 Herv., uitmakende 20 kerk. gem., met even zoo vele kerken, die door 20 Predikanten bediend worden; ook is in deze bed. nog eene Rem. kerk, maar de andere gezindten hebben er geene; voorts heeft men er 15 mout- en korenmolens, 8 grutterijen, 1 houtzaagmolen, 1 oliemolen, 2 steenbakkerijen, 3 leerlooierijen en 11 scheepstimmerwerven, alsmede een groot aantal wind-watermolens. Het land in dezen waard ligt 1,70 onder A. P. en dus ongemeen laag, waarom zij ook wel de Lage-Waard genoemd wordt. Men vindt er weinig bouwland, maar meest wei- en hooiland, en ook veel willige hout, tot vervaardiging van hoepels en rijsmaterialen. Om de ongemeene laagte dezer landen, moeten zij door zeer zware dijken beschermd worden tegen de overstromingen van de Lek en de Merwede. De voornaamste dezer dijken zijn: de Hoogedijk, ook de Merwededijk genoemd, de Lekdijk, de Diefdijk, de Souwendijk, de Bazeldijk, de Kinderdijk, de Noord-Lingendijk, de

Noord-Alblasserdijk en de Zuid-Alblasserdijk.

ALBORCH. Zie AALBURG.

ALBRANDSWAARD, AALBRANTSWAARD of ALBRANDSWAARDSCHE-POLDER, p., prov. Z. H., gem. *Portugaal-en-Albrandswaard*; 205 bund. groot.

ALBRANDSWAARD - EN - KIJVELANDEN, heerl., pr. Z. H., gem. *Poortugaal-en-Albrandswaard*. Zij bestaat uit de p. Albrandswaard en de Kijvelanden; beslaat eene oppervlakte van 391,1345 bund., en telt 14 h. en 220 inw.

ALBRANDSWAARDSCHE - POLDER. Zie ALBRANDSWAARD.

ALBRECHTSBERG. Zie AALBERTSBERG.

ALBRECHTS-VIERENDEEL-VAN-DEN-BOSCH. Zie PULMOT.

ALBURGH. Zie AALBURG.

ALCKMARE. Zie ALKMAAR.

ALDEGONDE, hofst., pr. *Zeel.*, gem. *Oost- en West-Souburg*, te *West-Souburg*; groot 10,828 bund.

ALDENDRIEL, kast., pr. *N.Br.*, gem. *Mill-en-St.-Hubert*, 5 min. van *Mill*.

ALDENGAARDE. Zie OLDEGAARDE.

ALDENSELA. Zie OLDENZAAL.

ALDENTHORP. Zie ALENDORP.

ALDERSMA of ALLERSMA, heerde, pr. *Gron.*, gem. en 20 mid. N. O. van *Ezinge*.

ALDINGAHUIZEN. Zie ALINGHUIZEN.

ALEM, voorheen ALEYM, AELHEM, en thans nog wel AALHEM genoemd, d. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. en 3 u. N. ten O. van 's *Hertogenbosch*, kant. en 3 u. W. N. W. van *Osch*, postk. 's *Hertogenbosch*, gem. *Alem-Maren-en-Kessel*, aan de Maas, die hier eene groote bogt maakt, waardoor het d. bijna als op een Schiereiland gelegen is. Men telt er 42 h. en 310 inw., die in den landbouw de visscherij en het werken aan de dijken langs de Maas hun bestaan vinden.

De 290 R. K. maken eene stat. uit, welke tot het vic. apost. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Orthen* behoort. De kerk is aan den H. HUBERTUS toegewijd. De 4 Herv. behooren tot de gem. van *Lith-Lithoijen-Kessel-Alem-en-Maren*, welke hier mede eene kleine kerk, met een torentje op het midden heeft. De 14 Isr. behooren tot de rings. te 's *Hertogenbosch*. De dorps. telt 35 leerl. Er is aldaar een rijksvoetveer op Rossum over de Maas.

ALEM-MAREN-EN-KESSEL, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*,

kant. *Oss*, postk. 's *Hertogenbosch* (9 m. k., 1. s. d., 2. j. d.). Zij bevat de dorpjes *Alem*, *Maren* en *Kessel*, het geh. *Wilt*, en een gedeelte van *Gewande*, benevens den p. het *Laag-Hemaal*; beslaat, 2407,1114 bund., en telt 187 h. met 1080 inw. De R. K. maken de par. van *Alem*, *Maren* en *Kessel* uit, welke hier elk eene kerk hebben. De Herv. behooren tot de gem. *Lith-Lithoijen-Kessel-Alem-en-Maren*, welke ook te *Kessel* en te *Alem* kerken hebben. Men heeft er 3 scholen.

ALEMSCHE-WAARD, p., pr. *N.Br.*, gem. *Alem-Maren-en-Kessel*; groot 105,4920 bund.

ALEMSCHE-OVERWAARD, p., gedeeltelijk pr. *N. Br.*, gem. *Alem-Maren-en-Kessel*, gedeeltelijk pr. *Geld.*, gem. *Driel*; groot 47,2940 bund.

ALEMSGEWANDE, dat gedeelte van de b. *Gewande*, pr. *N. Br.*, dat tot het d. *Alem*, gem. *Alem-Maren-en-Kessel*, behoort. Het ligt 1½ u. Z. van *Alem*, en wordt meestal de BLAAUWE SLUIS genaamd, naar eene hardsteen sluis, aldaar tot uitwatering van den p. het *Hoog-Hemaal* aangelegd. Men telt er 12 h. en 50 inw. Ten N. is een voetveer over de Maas op den Bovenwaard, onder *Driel*.

ALEN. Zie AALDEN.

ALENDORP, ALLENDORP of ALLENDORF, oudtijds ALDENTHORP, landh., pr. *Utr.*, gem. *Vleuten*, ongeveer 50 bund. beslaande.

ALENGHEUISEN. Zie ALINGAHUIZEN.

ALERDINK, ALLERDING of AALDERING, havez., pr. *Ovcr.* en ½ u. W. van *Heino*; groot 204,3270 bund.

ALEVELD, b., pr. *Utr.*, gem. en 1½ u. O. van *Vleuten*, eene oppervlakte beslaande van 2,1040 bund.

ALEYM. Zie ALEM.

ALFEN.

ALFHEIM. } Zie ALPHEN.

ALGERABUREN, b., pr. *Fr.*, gem. *Workum*; met 19 h. en 100 inw.

ALIJSAMBACHT of ALIASAMBACHT, gedeelte van den p. *Reeuwijk*, pr. *Z. H.*, gem. *Reeuwijk*; beslaande 58,9070 bund.

ALINGAWIER. Zie ALLINGAWIER.

ALINGER-PAROCHIE. Zie BERGAMBACHT.

ALINGHUIZEN, ALLINGAHUIZEN of ALINGAHUIZEN ook ALINGHEUIZEN, oudtijds ALDINGAHUIZEN, geh., pr. *Gron.*, gem. en ½ u. Z. W. van *Winsum*, in den hoek, die voorheen ten W.

van het Reitdiep lag, en door het regt-graven van dat water, daarvan afgescheiden werd.

ALISSE, Zie ELST.

ALKEMADE, gem., pr. Z. H., arr. *Leyden*, kant. *Woubrugge*, postk. *Alphen* (20 m. k., 2 s. d., 1 afd., 1 j. d.). Zij bevat de dorpen: Oude-Wetering, de Kaag, de Rijkwetering en Roelof-Arends-veen; de Nieuwe-Wetering en Oud-Ade, en de p.: den Lijker-polder, den Veenderpolder buiten de bedijking, den Googer-polder, den Ader-polder, den Noord-polder, den Middel-polder, den Kever-polder, den Buurter-polder, de Kas, Noordveen, den Oude-Kooipolder, den Hoorn-polder, de Aker-sloot-Hertogs-en-Blijver-polders, den Blaauwe-polder en gedeelten van den Roode-polder, den Vrouwe-Venpolder, den Waterloo-polder en den Drooggemaakte-Veender-polder. Zij beslaat 3544,8454 bund., en telt 383 h., met 3440 inw., die meest in den landbouw, veenderij en visscherij hun bestaan vinden; voorts heeft men er 1 korenmolen, 1 grutterij, 1 houtzaagmolen, 3 sloopstimmerwerven en 1 touwslagerij.

De Herv. maken gedeeltelijk de gem. *Oude-Wetering* en *de Kaag* uit, en behooren gedeeltelijk tot de gem. *Hoogmade-en-Rijkwetering*, en hebben in deze gem. 2 kerken, eene te *Oude-Wetering*, en eene aan de *Kaag*. De Rem., die de gem. van *Oude-Wetering* uitmaken, hebben aldaar mede eene kerk. De R.K. hebben hier 2 stal. die van *Roelof-Arendsveen* en *Oude-Ade-en-Rijkwetering*, welke te *Roelof-Arendsveen* en te *Rijkwetering* kerken en te *Oude-Ade* eene kapel hebben. Men heeft in deze gem. 5 scholen.

ALKEMADE. Zie POELGEEST (OUD-)

ALKEMADE-POLDER, p., pr. Z. H., gem. *Warmond*. In deze p. ziet men nog 2 torentjes als overblijfsels van het voorm. huis Alkemade.

ALKMAAR, arr., pr. N. H., bestaande uit de kant.: Alkmaar, Schagen en den Helder. Het beslaat 80562,3569 bund.; telt 8602 h. en 53,600 inw.

ALKMAAR, kant., pr. N. H., arr. *Alkmaar*; bevattende de gem.: Alkmaar, Akersloot, Bergen, Wimmenum, St. Pancras, Oudorp, Egmond-binnen-en-op-den-Hoef-en-Ringom, Egmond-aan-Zee, Heilo-en-Oesdom, Limmen, Koedijk-en-Huis-

waard, Oud-Carspel, Schoorl-Groet-Hargen-en-Camp, Veenhuizen, Heer-Hugowaard, Noord-en-Zuid-Scharwoude, Broek-op-Langendijk, Oterleek, Zuid-en-Noord-Schermer en Schermerhorn: beslaat 30815,2930 bund., en telt 4632 h. en 24,600 inw.

ALKMAAR, klass., pr. N. H., verdeeld in de volgende vijf ringen: Alkmaar, Rijk, Scharwoude, Zijpe en de Ring der Eilanden of van Burg-op-Textel. Zij bevat 46 gem., met 50 kerken, die door 50 Predikanten bediend worden, en telt 33000 ziel.

ALKMAAR, kerk. ring, pr. N. H., klass. van *Alkmaar*, bevattende de volgende 6 gem.: Alkmaar, Akersloot, Bergen, Egmond-binnen-en-aan-den-Hoef, Egmond-aan-Zee, Heilo en Limmen. Deze ring telt 6500 ziel. en 10 kerken, die door 10 Predikanten bediend worden

ALKMAAR, gem., pr. N. H., arr., kant. en postk. *Alkmaar* (11 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Deze gem. bevat, behalve de st. Alkmaar, de geh. Wognumbuurt en den Omval en de p.: Overdij, Achtermeer, Groenewater, Klap-polder, Kijf-polder, Weezen-polder, Huiswaard, Zwijsmeer en gedeelten van de Schermeer en de Egmondermeer; beslaat 1445,7265 bund., en telt 2076 h. en 10,200 inw., die sterk in graan, boter en kaas handelen. Op de wekelijksche markt, welke hier des Vrijdags gehouden wordt, brengen de landlieden uit geheel N. H. hunne kaas aan, die door kaaskoopers van hier en elders worden opgekocht, in de pakhuizen opgeslagen, getourneesold en daarna naar alle oorden van Europa verzonden. Des Zaturdags worden alle andere vruchten ter markt gebracht, zoo ook allerlei vee, granen enz. Van de 10 of 11 millioenen Ned. pond. kaas, die jaarlijks in N. H. gemaakt worden, komen er ruim 4 millioenen pond. te Alkmaar ter markt. Ook worden er in het voorjaar aanzienlijke koe- en in het najaar belangrijke koe- en varkenmarkten gehouden. Voorts heeft men er 3 belangrijke zoutketen, die zoo beroemd zijn, dat het daar geraffineerde zout, ook zelfs in andere landen, zeer gezocht is, 1 zeepziederij, 2 azijnmakerijen, 2 pottenbakkerijen, 4 leerlooijerijen, 1 pergamentmakerij, 1 bierbrouwerij, 4 houtzaag- en 3 korenmolens.

De 5000 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Alkmaar* behoort, en door 4 Predikan-

ten bediend wordt. De 100 Rem., de 200 Doopsgez. en de 700 Ev. Luth. hebben hier ieder eene gem. De 4000 R. K. maken 4 statien en de 200 Isr. eene rings. uit.

De st. Alkmaar, oudtijds Alckmare, in het Lat. Alcmaria, ligt 6 u. N. van Haarlem, 4 u. N. W. van Purmerende, 4 u. W. ten Z. van Hoorn, 7 u. Z. van den Helder, 1½ u. O. van de Noordzee; 52° 37' 54" N.B., 22° 23' 53" O.L., en heeft binnen de st. eene oppervlakte van 94,9200 bund. De gedaante van Alkmaar is langwerpig rond; zij is van zeven poorten voorzien. Van binnen wordt de stad doorsneden van onderscheidene grachten, ter wederzijden met boomen beplant, terwijl de straten langs deze grachten, even als alle de anderen, regt loopen. Men heeft er ook eene ruime markt en aan de zuidzijde, binnen den wal, eene zeer ruime haven, waarmede de trekvaart op Hoorn in verband staat.

De wereldrijke gebouwen zijn: het Stadhuis met de fraaije Prinsenzaal en eenige antiquiteiten; de Waag, met eenen aanzienlijken toren en kunstig klokken spel; het stads Accijnshuis, een net gebouw met een sierlijk torentje; de Bank van Leening of Lombard en de zeer nette met smaak ingerigte Stads-Schouwburg. Ook is er eene fraaije Vischmarkt.

De Herv. hebben twee kerken, de Grootte- en de Kleine kerk genoemd. De Grootte of St. Laurenskerk is eene der fraaiste van geheel N. H. Zij is van twee orgels voorzien, van welke het grootste zeer kunstig en wel-luidend is, dat met de beste in ons vaderland kan wedijveren. Ook ziet men er een verheven zerk, waaronder het hart en het ingewand van FLORIS V in eene looden kist begraven zijn, de grafsteden van den Burgemeester FLORIS VAN TEILINGEN, van WILLEM BARDENS, Heer van Warmenhuisen, van den Ridder FREDERIK WESTPHALEN, van den Geneesheer PIETER VAN FOREEST en eenige anderen. De kleine kerk, veelal de Kapel genaamd, is eene der netste Herv. kerken in N. H. De Rem., de Doopsgez. en de Evang. Luth. hebben hier elk 1, doch de R. K. 4 kerken. De begraafplaats aan het einde van den Hout, is door ligging en aanleg eene der fraaiste van Nederland.

Liefdadige gestichten zijn: het oude Mannen- of Vrouwengasthuis, gedeeltelijk tot een Weeshuis der Herv.,

gedeeltelijk tot een Ziekengasthuis dienende; het Geref. diakonie-oude Mannen- en Vrouwenhuis; het R. K. weeshuis; het Huiszittenhuis; een genootschap tot ondersteuning van behoeftige kraamvrouwen; eene Moederlijke sociëteit, en een Vrouwen-Hulpgenootschap voor de uitbreiding van het Evangelie in China. Ook is er eene Bank van Leening.

Er zijn te Alkmaar eene Latijnsche school; eene Clinische school; eene Teekenschool en eenige lagere scholen; een Natuur- en Letterkundig Genootschap, onder de zinspreuk: *Nemo solus satis sapit*; eene Afdeeling der Kunst- en Wetenschapbevorderende Maats. V. W., en een Depart. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen, met eene Spaarbank, eene Bewaarschool en eene Naai- en Breischool voor behoeftige meisjes.

ALKMAARDERHOUT, bosch, pr. N. H., ten N. van Alkmaar, tegen de muren der stad aanpalende en 34,7300 bund. beslaande.

ALKMAARDERMEER of LANGEMEER, meer, pr. N. H., zich van Akkersloot naar Uitgeest uitstreckende, groot ongeveer 600 bund. Het heeft gemeenschap met de Bakkumervaart, met de Markervaart en met het Noordhollandsche Kanaal, welk laatste voor een gedeelte er langs loopt en alleen door eenen zoogenaamden rijzen schutdam, tot beveiliging tegen den golfslag enz., daarvan afgescheiden is.

ALKMAARDER-OVERTOON, veelal genoemd de ZES-WIELEN, overt., pr. N. H., ½ u. N. van Alkmaar, dient voor de communicatie met kleine vaartuigen tusschen Alkmaar en Langendijk.

ALKMAARSCHE-VAART, vaart, pr. N. H., die van Alkmaar langs de zuid- of zuidoostzijde van de Schermeer loopt, alwaar zij thans een gedeelte van het Noord-Hollandsche kanaal uitmaakt, vervolgens loopt zij nog langs de Schermeer, Schermerhorn en de Beemster, schiet voorts door Edam en valt aldaar in de Zuidzee.

ALLARTS-POLDERTJE (KLEINE-), p., pr. N. Br., gem. *Made-en-Drimmenen*; groot 4,3700 bund.

ALLEMANSHIL, p., pr. N. Br., gem. *Geertruidenberg*; groot 17,1570 bund.

ALLEMANSWAARD, p., pr. N. Br., gem. *Ootjen-en-Teeffelen*, beslaande 131.6075 bund.

ALLENDORP. Zie ALENDORP.

ALLEA, oud adell. goed, pr. *Geld.*, gem. en 1 u. N. W. van *Putten*, bestaande uit een oud heerenhuis, dat in eene dreef gracht ligt, en eene geringe boerenwoning.

ALLER (OUD-). Zie OLDENALLER.

ALLENORF } Zie ALENDORP.

ALLERSMA. Zie ALDERSMA.

ALLERTSMA, boer., pr. *Fr.*, griet. *Ferwerderadeel*, kant. en 10 min. Z. van *Ferwerd*; groot 16,2050 bund.

ALLERTSOOG, h., pr. *Fr.*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Sigerswolde*, op de scheiding der pr. *Fr.*, *Gron.* en *Dr.*

ALLESMEER. Zie AALSMEER.

ALLINGAWIER of ALLINGWIER, fraai d., pr. *Fr.*, in het lage gedeelte der griet. *Wonseradeel*, arr. en  $3\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Sneek*, 1 u. W. van *Bolsward*, postk. *Bolsward* en *Harlingen*, aan het Koud- of Makkumermeer, en daardoor zeer wel ter vischvangst gelegen. Men telt er 17 h. en 120 inw. en met de geh. Bruindeer en Vierhuis 24 h. en 160 inw. die op 14 na alle Herv. zijn en hier eene kerk met eenen zeer zwaren toren hebben, welke tot de gem. *Exmorra-en-Allingawier* behoort. De 14 Doopsg. behooren tot de gem. van *Makkum* en de R. K. parochiën te *Bolsward*.

ALLINGHUYSEN. Zie ALINGHUISEN.

ALLOYSEN-POLDER. Zie DUBBELDAM (ALOISE-POLDER-VAN).

ALM, riv., pr. *N. Br.*, die 10 min. bezuiden de kerk van Rijswijk een begin neemt, langs Waardhuizen, Emmikhoven en Almkerk stroomt, waar zij de WIDE-ALM genoemd wordt en zich aan de Drie-sluizen met het Schansgat, en den Gantel vereenigt, om de Bleek te vormen.

ALM (WIJDE-). Zie ALM.

ALMA, boer., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Bedum*, tusschen Noordwolde en Westerdijkshorn, aan ten O. van den Woldijk.

ALMAHEERD, boer., pr. *Gron.*, gem. en 5 min. W. van *Utrum*, in het geh. *Elens*; groot 20,5000 bund.

ALMALOH. Zie ALMELO.

ALMEERDORP. Zie ALMERSDORP.

ALMELO, arr., pr. *Over.* Het bevat de kant.: Almelo, Delden, Enschede, Oldenzaal en Ootmarsum; beslaat 100,301 bund., en telt 10,237 h. en 57,000 inw.

ALMELO, kant., pr. *Over.*, arr. *Almelo*. Het bevat de gem. Stad-Almelo, Ambt-Almelo, Vrieseveen en Wierden, beslaat 24,395 bund. en telt 2341 h. en 12,700 inw.

ALMELO, kerk. ring, pr. *Over.*, klasse van *Deventer*, bevattende de volgende tien gem.: Almelo, Weerselo, Tubbergen, Ootmarsum, Enter, Vrieseveen, Rijssen, Denekamp, Borne en Wierden, ongeveer 12,000 zielen en 11 kerken, die door 12 Predikanten bediend worden.

ALMELO, gem., pr. *Over.*, arr. en kant. *Almelo* (7 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat 37 bund. en bevat niets dan de plattelandst. Almelo, oudtijds Almaloh, welke 10 u. Z. O. van Zwolle, 9 u. O. ten N. van Deventer,  $4\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van Oldenzaal, aan onderscheidene beken ligt, die zich buiten de stad vereenigen en de Almelosche-Aa vormen, langs welke riv. de st. schuitvaart op Zwolle heeft. Zij telt 683 h. en 3450 inw., die hun bestaan vinden in het vervaardigen van garen, doch meestal van katoenen goederen; voorts handel, bijzonder ook in koren en de st. is algemeen neringrijk, vooral doordien zij de omliggende plaatsen van vele noodwendigheden voorziet. Men heeft er 1 stoom-katoenspinnerij, 1 stoom-bleekerij, 1 stoom-korenmolen, 1 jeneverstokerij, 1 zeepdierij, 2 kalanderijen, 1 tabak- en snuifmolen, 1 rietmakerij (weverskammen-fabriek), 3 korenmolens, waarvan 1 tevens een pelmolen is, 1 grutterij, 7 grofsmederijen en 1 bierbrouwerij.

De 2700 Herv. maken met die van het Ambt-Almelo eene gem. uit, welke tot de klass. van *Deventer*, ring van *Almelo* behoort, en 4580 zielen telt, en waarin de dienst door 2 Predikanten verrigt wordt. De kerk is een fraai gebouw, met sierlijk orgel, terwijl men op het koor eene eenvoudige, doch sierlijke tombe der grafelijke familie VAN REGTEREN, en daaronder eenen ruimen en luchtigen grafkelder van die familie vindt. De toren, die tegen het kerkgebouw aanstaat, prijkt met eene fraaije lantaarnspits. De 130 Doopsg. hebben hier mede eene kerk en gem., waartoe ook eenige uit de nabuurschap behooren en die alzoo 210 zielen telt. De 20 Ev. Luth. behooren tot de gem. van *Deventer*. De 450 R. K. maken, met die van Ambt-Almelo, eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Twenthe* gerekend wordt, 800 zielen telt, hier mede eene kerk aan den H. GEORGIUS toegewijd, en eigene begraafplaats heeft. De 150 Isr. hebben met die van de omliggende plaatsen te Almelo eene

rings. Voorts heeft men hier nog: een fraai stadhuis, een gasthuis, eene Latijnsche school, waaraan tevens het onderwijs in de levende talen en eene bloeiende kostschool verbonden is, twee Nederduitsche scholen en een dep. der Maats.: Tot Nut van 't Alg.

ALMELO (AMBT-), gem., pr. *Over.*, arr., kant. en postk. *Almelo* (7 m. k., 4 s. d., 2 j. d.); beslaat 3843 bund.; telt 441 h. en ruim 2500 inw., onder welke 1830 Herv., 360 R.K. en 15 Isr.

Het hoofdbestaan der inw., die allen kerk. onder de st. *Almelo* behooren, is landbouw en fabrieken. Men vindt er 1 stoom-katoenspinnerij, 2 stoom-kunstbleekerijen, 2 gewone linnen- en katoenbleekerijen, 2 leerlooierijen, 2 windkorenmolens, waarvan 1 tevens tot pelmolens dient, 1 leder- en vellenbereiderij, 1 katoenspinnerij en eene glanzerij van manufacturen, beide door stoom bewogen (zijnde bij de laatste tevens 1 stoom-korenmolen), voorts nog 3 stoom-bleekerijen. Verder zijn hier eene Nederd. school, met 320 leerlingen, en het huis van den Heer van Almelo-en-Vriesenveen, het Huis Almelo geheeten. Zie het volgende art.

ALMELO (HET HUIS), adell. h., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Almelo*, onmiddellijk tegen de st. van dien naam gelegen. Het is een fraai vierkant gebouw, met twee vooruitspringende vleugels, rondom in zijne grachten gelegen.

ALMELO - EN - VRIESEENVEEN, heerl., pr. *Over.* Zij bevat de gem. Stad-Almelo, Ambt-Almelo en Vriesenveen; daarin 11,187 bund. grond; 1590 h. en 9500 inw.

ALMELOSCHESCH-*AA*. Zie *AA* (ALMELOSCHESCH-).

ALMEN, d., pr. *Geld.*, 1½ u. O. ten N. van *Zutphen*, arr., kant., en postk. *Zutphen*, gem., en 1½ u. Z. van *Gorssel*, aan de Berkel. Het telt 59 h. en 460 inw., die meest in landbouw hun bestaan vinden, en van welke de Herv. tot de gem. *Almen-en-Harfsen* behooren, welke hier eene kerk heeft met spitsen toren en orgel. Aan den ingang van deze kerk, welke eene zeer fraaije ligging heeft te midden van de buitenplaats *Ter-Meulen*, oudtijds het Hofte-Almen genaamd, ziet men eene zeer oude doopvont van Bentheimer steen, met vier kolommen uitgewerkt, van welke twee van boven met menschenhoofden, een met een rams-

en het vierde met een kattenhoofd uitgebeeld zijn. De R. K. Parochiëren te *Zutphen*. Onder Almen ligt ook het adell. huis *Elze* en men heeft er eene dorpschool.

ALMEN (HOF-TE-). Zie *MEULEN* (TER-).

ALMEN-EN-HARFSEN, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. en ring van *Zutphen*, met eene kerk, eene kapel en 1100 zielen.

ALMENUM, geh., pr. *Fr.*, griet. *Barradeel*, tegen *Harlingen*, waarvan het ten O. eene voorstad uitmaakt. Men telt hier 112 h. en 670 inw., die hun bestaan grootendeels vinden in veeteelt, alsmede in den arbeid in de aldaar gevestigde fabrieken, waarvan de eigenaars in *Harlingen* wonen, zijnde 1 kalkbrandery, 1 oliemolen, 2 pelmolens, eene plateelbakkerij, 2 steenbakkerijen, 1 tras- en looderts-molen, 7 houtzaagmolens, 1 dakpan- en estrikfabriek en 1 linnenbleekerij. Ook is hier nog eene school met 100 leerl., onder welke vele uit de stad *Harlingen*.

Door dit geh. loopen de trekvaarten van *Harlingen* naar *Franeker* en van *Harlingen* naar *Bolsward*.

Op den zeedijk alhier, ten Z. van *Harlingen*, staat de gedenkzuil van steen, ter eere van *CASPAR ROBLES*, een Spaansch Landvoogd, die de verbetering van de zoo nuttige zeedijken, ten spijt van aanmatigen en vooroordeelen, met kracht heeft doorgezet.

ALMERSDORP, oudtijds *ALMEERDORP*, h., prov. *N. H.*, gem. en 10 min. N. W. van *Oppeendoes*, gedeeltelijk in gebruik tot magazijn voor zeilen en andere noodwendigheden ten dienste van den Westfriesche-zeedijk. Dit gebouw is denklijk het eenige overblijfsel van een dorp, vroeger daar ter plaatse gestaan hebbende en door de zee verzwolgen, en beslaat, met de daartoe behoorende gronden, 0,0750 b.

ALMKERK, d. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. en 5 u. W. N. W. van 's *Hertogenbosch*, kant. en 2½ u. W. ten N. van *Heusden*, postk. *Gorinchem*, *Oosterhout*, *Woudrichem* en *Geertruidenberg*, gem. *Almkerk-en-Uitwijk*, aan de Alm, 51° 46' 20" N.B., 22° 37' 51" O. L. Men telt er 49 h. en 320 inw. en met de geh. *Uppelschehoek*, *Uppelschedijk* en een gedeelte van den *Nieuwendijk*, 194 h. en 1230 inw. Men heeft er eenen vruchtbaeren grond, die zoo wel tot zaai- en teel-, als tot weiland dient.

De Herv. behooren tot de gem. van *Almkerk-en-Enmikhoven*, welke hier eene kerk heeft, van welke de toren eenigzins verwijderd staat. Ook is er eene dorpschool. Er ligt aldaar eene steenen brug over de Alm, de Brugdam genaamd. Paardenmarkten den 8 Julij en den eersten Vrijdag na 1 October.

**ALMKERK - EN - EMMIKHOVEN**, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. van *Heusden*, ring van *Woudrichem*; met 1350 zielen en eene kerk.

**ALMKERK-EN-UITWIJK**, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Heusden*, postk. *Gorinchem*, *Oosterhout*, *Woudrichem* en *Geertruidenberg* (11 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Het bevat, behalve de d. Almkerk en Uitwijk, ook nog de b. Zandwijk, de geh. Drie-Sluizen, Uppelschedijk, Uppelschehoek en Verlaatschependijk, alsmede gedeelten van den Nieuwendijk, van den Nieuwe-Altenschedepolder en van den Oude-Altenschedepolder, met goede zaai-, bouw- en weilanden; beslaat 1491,9941 bund. en telt 230 h. en 1450 inw., van welke de Herv. gedeeltelijk tot de gem. *Almkerk-en-Emmikhoven*, gedeeltelijk tot die van *Uitwijk-en-Waardhuizen* behooren, welke ieder in deze burg. gem. eene kerk hebben. De Christ. Afg. hebben hier eene kerk aan *den Nieuwendijk*. De R. K. parochiëren te *Woudrichem*. Er zijn in deze gem. 2 scholen.

**ALMKERKSCHE-POLDER**. Zie **UPPELSCHÉ-POLDER**.

**ALMOERKERK**. Zie **GROEDE**.

**ALMSLUIS (DE)** of **EMMIKHOVENSCHE-SLUIS**, eene der drie sluizen met gemetselden koker, in den *Nieuwendijk*, pr. *N. Br.*, gem. *Almkerk-en-Uitwijk*,  $\frac{3}{4}$  u. van Almkerk, tot uitwatering van den Alm dienende.

**ALOISEN-POLDER**, ALLOYSEN-POLDER of **BOVEN-POLDER-VAN-DUBBELDAM**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Dubbeldam*; groot 411,9189 bund.

**ALPHEIM**. Zie **ALPHEN**, d., pr. *N. Br.*

**ALPHEN**, kant., pr. *Z. H.*, arr. *Leyden*; bevattende de gem. *Alphen-en-Rietveld*, *Oudshoorn-en-Gnephoek*, *Aarlanderveen*, *Zwammerdam*, *Boskoop-en-Zuidwijk*, *Middelburg*, *Hooogveen*, *Benthorn*, *Benthuzen* en *Hazerswoude*; beslaat 13470,3280 bund., en telt er 2352 h. en 13,000 inw.

**ALPHEN**, kerk. ring. pr. *Z. H.*, klass. van *Leyden*, bevattende de gem.: *Al-*

*phen*, *Woubrugge*, *Leyderdorp*, *Zwammerdam*, *Boskoop-en-Middelburg*, *Soeterwoude*, *Benthuzen*, *Hoogmade-en-Rijpwetering*, *Oudshoorn-en-Gnephoek*, *Hazerswoude* en *Koudekerk*, telt 10,600 zielen en 12 kerken, die door 11 predikanten bediend worden.

**ALPHEN**, d., p. *Z. H.*, arr. en 3 u. *O. Z. O.* van *Leyden*, kant. *Alphen*, gem. *Alphen-en-Rietveld*, aan den hoogen Rijndijk en langs den linker oever van den Ouden-Rijn, waarover eene ophaalbrug ligt, door welke het gemeenschap heeft met de Aarlanderveensche Rijnbuurt, die meestal, ofschoon ten onregte, tot dit d. gerekend wordt, waartoe zij alleen kerkelijk behoort. Het ligt 52° 7' 47" N.B., 22° 19' 31" O.L. Men heeft er een postk.

Alphen is een zeer gemakelijk en welvarend d., en een der grootste van geheel Holland, dat veel van zijne levendigheid te danken heeft aan den gestadigen doortogt, van groote en kleine vaartuigen, welke dagelijks den Rijn op- en afvaren, en van rijtuigen, die hier meestal pleisteren. Men telt er 507 h. en 2500 inw.

De 1900 Herv. maken met die van de Lage-zijde-van-den-Rijn-over-Alphen eene gem. uit, welke tot de klass. van *Leyden*, ring. van *Alphen*, behoort. De kerk is een kruisgebouw, op welks midden een klein, maar sierlijk spits torentje, van uur en slagwerk voorzien. In de kerk is een voortreffelijk orgel. Ook zie men er de sierlijke grafplaats der Heeren en Vrouwen van Alphen, in eene kapel; buiten de kerk ten Z. de grafplaats der familie *COSTER*, en daar binnen ligt de verdienstelijke dichter en edele menschenvriend *JAN LEONARD NIESTRASZ* begraven. De 500 R. K., maken met de overige uit de gem. *Alphen-en-Rietveld* eene stat. uit, die tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Rijnland*, behoort en ongeveer 800 zielen telt. De kerk, aan den H. *BONIFACIUS* toegewijd, is in eenen goeden stijl gebouwd, zij munt vooral van binnen door sierlijke eenvoudigheid uit. Ook zijn hier eene dorpschool met 200 leerlingen, eene kostschool voor jonge heeren, en eene jonge jufvrouwenschool met 25 à 30 leerlingen, en eene station der paardenposterij.

**ALPHEN**, d. pr. *Geld.*, arr. en 6  $\frac{1}{2}$  u. W. ten Z. van *Nijmegen*, kant. en 3 u. Z.W. van *Druten*, postk. *Nijmegen*, gem. en 2 u. van *Appeltern*, aan de

Maas, 51° 49' 31" N.B., 23° 8' 25" O.L. Dit d. telt met de geh. de Nieuwe-Schans, het Hoofd, Greffeling, den Haag, Kerkeind, Moleneind en Moorthuizen, 171 h. en 950 inw., wier voornaamste middelen van bestaan de landbouw en veeteelt zijn.

De R. K. maken eene stat. uit, welke tot het apost. vic. 's *Hertogenbosch*, dek. van *Druten*, behoort en door eenen Pastoor en eenen kapellaan bediend wordt. Bij de kerk welke aan den H. LAMBERTUS is toegewijd, is eene afzonderlijke begraafplaats. De 60 Herv. hebben hier eene kerk, welke tot de gem. *Maasbommel-en-Alphen* behoort. De dorps. telt 70 leerl.

ALPHEN, oudtijds ALPHEIM of ALPHEIM, d., pr. *N.Br.*, arr. en 4 u. Z.O. van *Breda*, kant. en 3½ u. Z.O. van *Ginneken*, postk. *Breda*, gem. *Alphen-en-Riel*, 1 u. van de Belgische grenzen. Men telt er 70 h. en 430 inw. en met de geh. Kerk, Druisdijk, Vijfhuizen, Alphen, Oosterwijk, Teroever, Kwaalburg en een gedeelte van *Boschhoven* 199 h. en 1330 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden. Zij zijn bijna allen R. K., en maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. en dek. van *Breda* behoort, door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. Bij de kerk, aan den H. WILLIBRORDUS toegewijd, is eene afzonderlijke begraafplaats. De weinige Herv. worden tot de gem. *Chaam-Baarle-Nassau-en-Alphen* gerekend, welke hier een kerkje heeft. Ook is er eene dorpschool. Buiten dit d. op de Molenheide tref men grafheuvels aan, waaruit eene menigte urnen zijn opgehaald.

ALPHEN, p., pr. *Gelderland*, gem. *Appellern*; groot 851,0331 bund.

ALPHEN-BOSCHHOVEN of ALPHEK-BOSHOVEN, b., pr. *N.Br.*, gem. *Alphen-en-Riel*, ½ u. Z. ten W. van *Alphen*, met 16 h. en 100 inw. Het is een gedeelte van het geh. *Boschhoven*.

ALPHEN-EN-RIEL, gem., pr. *N.Br.*, arr. *Breda*, kant. *Ginneken*, reg. kant. en postk. *Breda* (16 m. k., 2 en 6 s. d., 1 j. d.), bestaande uit de wijken: Kerk-en-Goeden-tijd of het d. Alphen, Kerkeind of het d. Riel, Druisdijk, Vijfhuizen, Alphen-Oosterwijk, Ter-Oever, Kwaalburg of Qualburg, Zandeind, Brakel en een gedeelte van *Boschhoven*. Men telt er 271 h. en 1890 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden en schier allen R. K. zijn. Zij maken de par. *Alphen*

en *Riel* uit, welke in deze burgerlijke gem. elk eene kerk hebben. De Herv. behooren tot de gem. *Chaam-Baarle-en-Riel*. Er zijn hier 2 scholen.

ALPHEN-EN-RIETVELD, gem. en heerl., pr. *Z.H.*, arr. 's *Gravenhage*, kant. en postk. *Alphen* (19 m. k., 2 s. d., 1 afd., 2 en 3 j. d.)

Zij wordt verdeeld in 5 wijken, als: Steekt, Gouwsluis, het Dorp of bestrate gedeelte, Hoorn, ook genaamd Alpher-Hoorne, en Bontepaal, en bevat, behalve het d. Alphen, de polders: Grooten-polder of Achter-de-Kerk-en-Zanen, Rietveld, de Nesse, Steekt en Rijnveld. Ook ligt nog onder deze gem. de Gouwsche-sluis en een gedeelte gronds de Hooge-Burgt genaamd. Men vindt er ook de buitenplaatsen: Nieuw-Brittenrust, Grijpstein en Randwijk. Zij beslaat 2310,3034 bund. en men telt er 593 h. en 3000 inw., wier voornaamste middelen van bestaan zijn landbouw, handel in boter en kaas en eenige fabrieken, als: 1 steenbakkerij, 4 pannenbakkerijen, 1 fabriek van beenzwart en salomoniakstokerij, 1 kaarsenmakerij, 1 vernisfabriek, 1 kalkbranderij, 1 bierbrouwerij, 1 korenmolen, 1 grutterij en 1 houtzaagmolen.

De Herv. behooren tot de gem. en de R. K. tot de stat. *Alphen*. Men heeft er 3 scholen, eene afd. van het Nederl. Bijbelgenootschap, en met Oudshoorn een depart. der Maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen, dat eene bouwkundige teekenschool, eene herhalingschool, eene spaarbank en een ziekenfonds heeft.

ALPHEN-OISTERWIJK, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Alphen-en-Riel*, ¼ u. N.O. van *Alphen*, aan den weg van *Alphen* op *Riel*, met 38 h. en 200 inw. ALPHENSCHEN-DIJK. Zie DRUISDIJK.

ALPHENSCHEN - MIDDELWAARD (DE), gedeelte hooiland, pr. *Geld.*, gem. *Appellern*; beslaande 10,1316 b.

ALSEMGEEST, boer., pr. *Z.H.*, gen. 's *Gravezande-en-Zand-Ambacht*, 10 min. Z. van 's *Gravezande*; groot 16,2016 bund.

ALPHER-HOORN. Zie HOORN.

ALSMEER. Zie AALSMEER.

ALSTEREN. Zie HALSTEREN.

ALTEKLEIN, p., pr. *Z.H.*, gem. *Melissant-Noorderschorren-en-Wp-lestrijpe*.

ALTEKLEIN, p., pr. *Z.H.*, gem. *Ooltgensplaat*; groot 34 bund.



ALTEKLEIN, p., pr. *Zeel.*, gem. *Nieuwerkerke-Kapelle-en-Bolland*; bijna 32 bund. groot.

ALTEKLEIN, p. aan de oostzijde van het eil. *Noord-Beveland*, pr. *Zeel.*, gem. *Kats*.

ALTENA, p., pr. *Z. H.*, gem. *Goe-dereede*.

ALTENA, geh., pr. *Fr.*, griet. *Wonseradeel*, onder Idsegahuizen; met 2 h. en 15 inw.

ALTENA, fort, pr. *N. Br.*, gem. *de Werken-en-Sleeuwijk*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. ten O. van de Werken, ter plaatse, waar de Oud-Altensasche-zeedijk door den grooten weg der 1ste klasse No. 3 wordt doorsneden.

ALTENA, bouw., pr. *Z. H.*, gem. *Hof-van-Delft*, even buiten de Schoolpoort der stad Delft. De werf draagt nog de kenmerken, dat daarop vroeger eene burgt of kast. gestaan heeft.

ALTENA, van ouds vermaarde herb., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. Z. O. van *Valburg*, aan den Waaldijk, tuschen Nijmegen en Slijk-Ewijk. Van hier varen de schuiten met groente en koorn uit de Betuwe naar Nijmegen.

ALTENA, hoeve, pr. *Fr.*, griet. *Acht-karspelen*, 20 min. Z. O. van T wijzel.

ALTENA (DE), h., pr. *Geld.*, gem. *Valburg*, onder *Oosterhout*. Er is daar een voetveer op Weurt, Beuningen enz.

ALTENA (LAND-VAN-), oudtijds ALTHENA, zeer schoone en vruchtbare landstreek, pr. *N. Br.* Zij bevat de gem. Almkerk-en-Uitwijk, Op-en-Neer-Andel, Emmikhoven-en-Waardhuizen, Giesen, Rijswijk, de Werken-en-Sleeuwijk, Woudrichem-en-Oudendijk, en van de gem. Meeuwen-Hill-en-Babyloniënbroek, alleen het d. Hill benevens een gedeelte van Babyloniënbroek. Het maakt alzoo een gedeelte van het distr. *Waalwijk* en van het kant. *Heusden* uit; beslaat omtrent 6560 bund., en telt 1400 h. en 7500 inw.

Het wordt door eenen dijk, die op verschillende plaatsen andere namen draagt, als: de Werkensche-, de Uppelsche-, de Verlaatsche-, de Ganswijksche- of de Dussensche-dijk, maar voor het geheel ook wel de Oudaltensasche-binnen-zeedijk geheeten wordt, verdeeld in het Oud-Land-van-Altена, en in het Nieuw-Land-van-Altена. Het land is vruchtbaar in tarwe, koolzaad, gerst, rogge, haver en duivenboonen, en er groeit ook vlas en hennip.

Het bestuur over dijken en sluizen in het Land van Altена wordt uitgeoefend door twee collegiën als: door Dijkgraaf en Hoogdijkheemraden, van het Oud Land van Altена, en Dijkgraaf en Hoogdijkheemraden van het Nieuw Land van Altена.

ALTENA(NIEUWLAND-VAN-). Zie ALTENASCHE-POLDER (NIEUWE-).

ALTENA (OUDLAND-VAN-), het oostelijke gedeelte van het *Land van Altenu*, pr. *N. Br.*, en bestaat, behalve eenige boezemlanden, uit den Werkensche-polder, Jannisseland, den Sleeuwijksche-polder, den Nieuwe-Ban, den Oude-Ban, Honswijk, den Rijswijksche-polder, den St. Rombouts-polder, den Polder-van-Uitwijk, den Hodenpeils-waard, de Koeweide, het Laag, den Zandwijksche-polder, den Oud-Uppelsche-polder, den Oude-Doorn, den Polder-van-Ganswijk, den Polder-den-Duil, het Giessens-Broek, het Andelsbroek, het Eendeveld, de Andel- en Giessensche-weide, den Opperste- of Op-Andelsche-polder, daaronder begrepen de zoogenaamde Blaauwe-Steen en den Hil, te zamen groot 4991,1242 bund.

ALTENA-ONDER-EVERDINGEN en ALTENA-ONDER-VIANEN. Zie OUTENA.

ALTENASCHE-HEUVEL. Zie ALVA (HEUVEL-VAN-).

ALTENASCHE POLDER (NIEUWE) of het NIEUWE LAND VAN ALTENA, bedijk., pr. *N. Br.*, gedeeltelijk gem. *Almkerk-en-Uitwijk*, gedeeltelijk gem. *Emmikhoven-en-Waardhuizen*, en voor het overige gedeelte gem. *de Werken-en-Sleeuwijk*; bestaande uit den Uppelsche-polder, den Nieuwe-Doorn-polder en den Emmikhovensche-polder en is groot 1106,0152 bund. meest welige akkers.

ALTENASCHE-ZEEDIJK (NIEUW-). Zie SCHENKEL-BINNENDIJK (DE) en NIEUWENDIJK (DE).

ALTENASCHE-ZEEDIJK (OUD-) of OUD-ALTENASCHE-BINNEN-ZEEDIJK, dijk, pr. *N. Br.* Zie GANSWIJKSCHE-DIJK, KORNSCHE-DIJK, UPPELSCHЕ-DIJK, VERLAATSCHЕ-DIJK en WERKENSCHЕ-DIJK.

ALTENBURG, h. en herb., pr. *Fr.*, griet. *Tietjerksteradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Suawoude*, aan het Laag-Deel.

ALTENAUW, b., pr. *Gron.*, gem. *Aduard*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Fransum*.

ALTEREN. Zie HALSTEREN.

ALTEVEER, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. van *Hoogveen*; met 40 h. en 220 inw.

**ALTFORST** of **OOD-VOORST**, d. pr., *Geld.*, arr. en 4½ u. W. ten Z. van *Nijmegen*, kant. en 1½ u. Z. ten W. van *Drunen*, gem. en ½ u. N. W. van *Appeltern*, midden in het weiland, binnendijs gelegen. Tot dit d. behooren de geh.: de Heppard, de Torsch en de Munniken-Woerd. Men heeft er 54 h. en 280 inw., die in landbouw en veeteelt hun bestaan vinden, en onder welke slechts 15 Herv. die hier eene kerk hebben, welke tot de gem. *Altforst-en-Appeltern* behoort. De R. K., hebben hier eene stat., die tot het apost. vic. 's *Hertogenbosch*, dek. van *Drunen*, gerekend wordt. De kerk is aan den H. DONATUS toegewijd. De dorps. telt 30 leerl.

**ALTFORST - EN - APPELTERN**, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. van *Nijmegen*, ring van *Batenburg*, met 70 zielen en twee kerken.

**ALTHENA**. Zie **ALTENA** (LAND-VAN-).

**ALTING**, geh., pr. *Dr.*, gem. en ½ u. N. O. van *Beilen*; met 6 h. en 40 inw.

**ALTWEERT**, geh., pr. *Limb.*, gem. en ½ u. Z. W. van *Iveert*; met 89 h. en 530 inw.

**ALVA** (HEUVEL-VAN-), HEUVEL-VAN-ALBA of ALTENASCHE-HEUVEL, hoogte, pr. *N. Br.*, gem. *Alinkerken-Uitwijk*, bij het d. *Uitwijk*, waarop gebouwen schijnen gestaan te hebben, zoo als men uit de daar nog gevonden wordende puin enz., meent te moeten opmaken.

**ALVERSHOOL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Nunen-Gerwen-en-Neerwetten* onder *Gerwen*; met 15 h. en 80 inw.

**AMAMA**, hoeve, pr. *Fr.*, griet. *Tiel-jerksteradeel*, 5 min. O. van *Gartijp*.

**AMASIS**. Zie **EEMS**.

**AMBACHT** (KORT-EN-LANG-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Slidrecht*; groot 108,0700 bund.

**AMBACHTEN** (DE VIER-), anders genoemd **DUIVENDIJKE** c. a., gem., pr. *Zeel.*, dus wel genoemd omdat zij uit *Brijdorpe*, *Duivendijke*, *Klaas-Kinderkerke* en *Loopers-Kapelle* is zamengesteld. Zie voorts **DUIVENDIJKE**.

**AMBACHTEN** (DE VIJF-), ook de **NOORDWATERING** geheeten, de oudste en grootste watering van het eil. *Walcheren*, pr. *Zeel*. Hij heeft den ouden naam behouden, ofschoon er thans elf ambachten in gevonden worden, daar hij, behalve een gedeelte van *Serooskerke*, de heerl. en amb. van *Westkapelle*, *Poppekerke*, *Bou-*

*dewijnskerke*, *St. Janskerke*, *Zoutelande*, *Meliskerke*, *Mariakerke*, *Grijpskerke*, *Aagtekerke*, *Domburg* en *Oostkapelle*, en dus in het geheel bijna 6000 bund. omvat.

**AMBACHTSBRUG**, brug, pr. *Z. H.*, gem. en in het d. *Moordrecht*, over de dubbele dijkwetering.

**AMBACHTSCHE-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hendrik-Ido-Oostendam-Schildmanskinderen-Ambacht*.

**AMBACHTS-POLDER**. Zie **HAZERSWOUDE** (AMBACHTS-POLDER-VAN-). **AMBACHTS-POLDER** (DE VIER-). Zie **VIER-AMBACHTS-POLDER**.

**AMBSSEN**. Zie **AMPSSEN**.

**AMBTSLUIS**, sluis, pr. *Geld.*, in den *Noorder-Waaldijk*, in het d. en nabij de kerk van *Dalem*.

**AMBT-WINSSSEN**. Zie **WINSSSEN** (AMBT-).

**AMBY**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. *Meerssen*, postk. *Maastricht* (6 m. k., 1 s. d.). Zij bevat niets dan het d. *Amby* en eenige verstrooid liggende h. onder welke *Severen* en *Geusselt*, beslaat 722,1550 bund., telt 141 h. en 750 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden, en onder welke 20 Herv. die tot de gem. *Meerssen-en-Schimmert* behooren. De 730 R. K. hebben hier eene stat. die tot het apost. vic. van *Limb.* dek. van *Meerssen* behoort, en waarvan de kerk, aan *St. WALBURG* toegewijd, door eenen *Pastoor* en eenen *Kappellaan* bediend wordt. Men heeft in deze gem. eene school.

Het d. *Amby* ligt ¾ u. N. O. van *Maastricht*, 1 u. Z. ten W. van *Meerssen*.

**AMEIDE**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. en kant. *Gorinchem*, hulpk. van het postk. *Gorinchem* (2 m. k., 4 s. d., 5 j. d.). Zij bevat niets dan het d. *Ameide*, eenige verstrooid liggende h., en, bestaat voornamelijk uit de polderlanden: *Liesveld*, *Aaksterveld* en *Zevenhoven* en beslaat 527,0921 bund., telt 163 h., en 1090 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden, en 1 bierbrouwerij, 1 grutterij en 1 korenmolen hebben. De inw. die meest alle Herv. zijn behooren tot de gem. *Ameide-en-Tienhoven*. De 7 R. K., parochiëren te *Vianen*. Men heeft er eene dorps.

Het dorp **AMEIDE** of **AMEYDE**, in den omtrek meestal **TER MEY**, geheeten, ligt aan de *Lek*, 3 u. N. van *Gorinchem*, 51° 57' 27" N. Br., 23° 37' 36" O. L. De kerk is vrij groot, en

op het vierkant, waarhoven de acht-kante spits staat, van eenen trans of omloop voorzien. Er is hier ook een raadhuis, uit welks dak een achtkant koepeltorentje rijst.

AMEIDE (POLDER-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Ameide*; groot 430,3346 b.

AMEIDE-EN-TIENHOVEN, kerk. gem., pr. *Z. H.*, klass. van *Gouda*, ring van *Vianen*, met 1180 zielen en twee kerken.

AMEIDESCHE-SLUIZEN, gemetselde sluisen, pr. *Z. H.*, gem. en 10 min. O. van *Ameide*. — Van die 4 sluisen, van welke 3 thans zijn afgedamd, ontleent eene kleine verzameling huizen, onder de gem. *Ameide* behorende, den naam *Aan de sluisen*.

AMELAND, eil. tot *Fr.* behorende, thans eene griet. dier pr. uitmakende, arr. *Leeuwarden*, kant. *Holwerd*, postk. *Dockum* (6 m. k., 3 s. d., 1 j. d., No. 2). Het ligt op ruim 53" N. B., en 24° O. L., ongeveer 2 of 3 u. ten N. van de Friesche kust, met welke het gemeenschap heeft door een veer op *Holwerd*, ten naastenbij 2 u. O. van het eil. *Terschelling*, en ongeveer 3 u. W. van *Schiermonnikoog*. Het heeft een lengte van 4 u. op eene breedte van bijna 1 u., hoewel het aan den oostkant merkelyk smaler is, en bevat drie dorpen, name-lyk: *Hollum*, *Ballum* en *Nes* met het geh. *Buren*, het beslaat 6070,4541 bund., telt 420 h. en 2000 inw., onder welke ruim 900 Herv., die de gem. van *Hollum*, *Ballum* en *Nes* uitmaken welke 3 kerken bezitten, waarin de dienst door 2 Predikanten verrigt wordt; 1000 Doopsg., die 5 vergaderplaatsen hebben, waarin de dienst door 1 vasten Predikant, en 6 Broeders *Vermaners* wordt waargenomen, en 160 R. K., die eene stat. uitmaken, welke tot het aartspr. van *Fr.* behoort, en eene afzonderlyke begr. heeft. Voorts heeft men op het eil. 4 scholen, 3 pakhuizen tot berging van gestrande goederen, 1 huis, waarin eenige krankzinnigen verpleegd worden, 1 koninklyke paardenstoeterij, 1 eendekooi en 2 kornmolens.

AMELANDER-GAT, zeeëngte ten N. W. van *Fr.*, aan de Noordzee, tusschen *Terschelling* en *Ameland*. Het wordt gehouden voor het beste en ruimste zeevat aan de Noordzee.

AMELANDS-HUIS. Zie *CAMMINGAHUIS*.

AMELENBERG of EMELENBERG, ook

wel de *KLEINE WARANDE* geheeten, boer., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Terheide*.

AMELIAPOLDER. Zie *EMILIAPOLDER*. AMELIAPOLDER, EMELIAPOLDER of EMILIAPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Biervliet*; groot 372,6013 bund.

AMELISWAARD of AMELISWEERD, anders ook *HEER-AMELISWEERD* of *HEER-MELISWEERD*, ook wel *OD-AMELISWEERD*, ridderhofst., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Rijnauwen*.

AMELISWAARD of AMELISWEERD, veelal *NIEUW-AMELISWEERD*, ridderhofst., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Rijnauwen*, aan den *Krommen Rijn*, over welken hier een brug ligt.

AMELROOY. Zie *AMMERZODEN*.

AMELTE, h., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Assen*.

AMEN, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. Z. W. van *Rolde*; met 5 h. en 50 inw.

AMER, riv., pr. *N. Br.*, die bij *Geertruidenberg* uit de vereeniging van de *Oude Maas* met de *Donge* ontstaat, door de zoogenaamde *Werkendamsche killen*, eenen aanmerkelyken toevoer van water uit de *Merwede* ontvangt, voorts bezuiden het *Bergsche veld* westwaarts stroomt voor den *Moerdijk* en *Willemstad* den naam van *Hollandsdiep*, bij *Hellevoetsluis* dien van *Haringvliet* draagt, en bij *Goedereede* door eenen wijden mond zich in de *Noordzee* ontlast.

AMER, watertje in den p. *Ruigenhil*, pr. *N. Br.*, dat zich in den *Dintel* ontlast.

AMER (GROOTE), watertje in den p. *Ruigenhil*, pr. *N. Br.*, ten Z. van de *Willemstad* dat zich bezuiden den p. *Maltha*, in het *Hollandsdiep* ontlast.

AMER (KLEINE-), watertje in den p. *Ruigenhil*, pr. *N. Br.*, dat door eene sluis, tegenover de *Rolleplaat*, in den mond van den *Dintel* uitloopt.

AMERDIEP. Zie *DUURSERDIEP*.

AMERONGEN, gem. en heerl. pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Rhenen* hulpk. van de postk. *Tiel*, *Wageningen*, *Wijk-bij-Duurstede* en *Zeyst* (7 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de heerl. *Amerongen*, benevens gedeelte van de heerl. *Ginkel* en *Elst*, en daarin de ridderhofst. *Amerongen* met *Lievendaal*, *Wajjestein*, *Berkestein* en *Natewisch*; is 3205 bund. groot, en telt 240 h. en 1940 inw., die meest hun bestaan in tabaksteelt, koornbouw en veehouderij vinden.

De 1640 Herv. maken eene gem. ult., die tot de klass. van *Wijk-bij-Duurstede*, ring van *Rhenen*, behoort. De 300 R. K. behooren tot de stat. van *Werkhoven-en-Kolthen*. Er is eene school.

AMERONGEN, heerl., pr. *Utr.*, gem., *Amerongen*, bevattende den Koornwaardsche-polder, den Brienensche-polder en den Amerongsche-polder, en daarin het d. Amerongen. benevens de huurs. Dwarsweg, de Haar en de Groep. Men telt er 220 h. en 1790 inw.

Het d. Amerongen ligt  $3\frac{1}{2}$  u. Z. Z. O. van Amersfoort en  $1\frac{1}{2}$  u. W. van Rhenen. Voorheen werd het ook wel *Hemer-Enge* en door anderen *Emmeringen* of *Emmeringen* geheeten. Het telt 180 h. en 1370 inw. De kerk is een groot en ruim gebouw. De hooge vierkante toren staat op eenen heuvel.

AMERONGEN (HET HUIS-TE-), oud adell. h., pr. *Utr.*, gem. en ten Z. W. van de kerk van het d. *Amerongen*.

AMERONGENSCHÉ-POLDER, p., pr. *Utr.*, gem. *Amerongen*; groot ruim 500 bund.

AMERONGENSCHÉ - WAARDEN, uiterwaard, pr. *Utr.*, gem. *Amerongen*; groot ruim 500 bund.

AMERONGSCHÉ-WATERING(DE), water, pr. *Utr.*, hetwelk aan den Rijn-dijk een begin neemt; de grensscheiding tusschen de gem. Leersum en Amerongen, tusschen Amerongen- en Over-en-Neder-Langbroek en eindelijk tusschen deze laatste gem. en *Wijk-bij-Duurstede* vormt en zich in den *Kromme-Rijn* ontlast.

AMERONGER-BOSCH, bosch, pr., *Utr.*, gem. *Amerongen*.

AMERPLAAT (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*; 96 bund.

AMERPLATEN (DE), vier platen in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

AMERSCHOT, adell. h., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Borculo*.

AMERSENFORT. Zie AMERSFOORT.

AMERSFOORT, arr., pr. *Utr.*, bevat de kant: Amersfoort, Rhenen en *Wijk-bij-Duurstede*; beslaat 70769,1917 bund., en telt 7750 h. en 54500 inw.

AMERSFOORT, kant., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*. Het bevat de gem. Amersfoort, het Hoogland, Stoutenburg, Duits-de-Haar-en-Zevenhuizen, Bunschoten, Eemnes-Binnen-en-Buitendijks, Baarn, de Vuursche, Soest, Leusden en Woudenberg; beslaat 29689,0931 bund., en telt 4450 h. met ongeveer 27000 inw.

AMERSFOORT, klass., pr. *Utr.*, verdeeld in de ringen Amersfoort en Tienhoven. Zij bevat 22 gem., even zoovele kerken, 25 Predikanten en 28000 ziel.

AMERSFOORT, kerk. ring, pr. *Utr.*, bevattende de gem. Amersfoort, Baarn-en-Eembrugge, Bunschoten, Femnes-Binnen-en-Buitendijks, Leusden, Soest, de Vuursche, Woudenberg en Hoogland, met 10 kerken, 12 Predikanten en 13500 ziel.

AMERSFOORT, synagog. res. der Nederd. Isr., pr. *Utr.*, verdeeld in 1 hoofds., zijnde die te Amersfoort, 4 rings., als: te Utrecht, Maarsen, *Wijk-bij-Duurstede* en Veenendaal, benevens 2ijkerken: te Rhenen en IJsselstein, staande onder het rabinaal ressort van eenen Opper-Rabbijn, die te Amersfoort zijne standplaats heeft.

AMERSFOORT, gem., pr. *Utr.*, arr. en kant. *Amersfoort* (6 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bevat niets dan de stad Amersfoort en eenige verstrooid liggende h. in hare omstreken, die allerbekoorlijkst zijn; beslaat 2262,1829 bund. en telt 2683 h., met 12360 ziel.

De st. Amersfoort, in het Lat. *Amisfurtum*, ligt 4 u. N. O. van Utrecht,  $8\frac{1}{2}$  u. Z. O. van Amsterdam, 18 u. N. O. van 's Gravenhage,  $52^{\circ} 9' 20''$  N. B.,  $23^{\circ} 3' 8''$  O. L., en ontleent vermoedelijk haren naam van hare ligging aan de Eem; althans in oude kronijken der 13de en 14de eeuw wordt zij *Amsvorde*, *Hemesfurth*, *Hemesfoort* en *Heemsfurt*, ook wel *Eemsfurt*, *Aemsfort*, *Eemfort*, *Amfort*, *Emesfort*, *Amisvoort*, *Amesforde*, *Amersforthe*, *Amersenfoort* of *Eemesfort* genoemd. Zij had vroeger 6 hoofd- en 5 bijpoorten, van welke laatste thans 3 verdwenen en 5 hoofpoorten weggebroken en door hekken vervangen zijn. De eertijds de stad omringende wal is tot een fraai plantsoen met heerlijke wandelingen aangelegd. De groote markt, den Hof genaamd, is eene ruime vierkante plaats, waarop zeven straten uitloopen. Vrijdags wordt op dit plein eene druk bezochte koornmarkt gehouden. De Botermarkt is eene overdekte en door hekwerk afgesloten gaanderij langs de Groote of St. Janskerk. Minder groote pleinen zijn: de Groenmarkt; de Appelmarkt; de Varkensmarkt; het St. Janskerkhof, waarop de paarden- en heestenmarkt gehouden worden en de manege staat, en de overdekte vischmarkt. Men telt er bin-

nen de st. 2630 h. en ongeveer 12000 inw., die veel in granen, vooral in boekweit handelen, alsmede in tabak, ongemalen schors en wit-hout; voorts vindt men hier: marseille-, diemet-, tentendoek- en bombazijnfabrieken; 2 zijde-reederijen, waar naai- en stikzijde vervaardigd wordt; 1 fabriek tot het weven van katoenen stoffen (calicots), 1 tot het weven van zwaar inlandsch katoen, 1 tot het vervaardigen van Russisch calminck; 1 bierbrouwerij; 1 kunstzijnefabriek; 6 leerlooierijen; 2 touw- en lijnslagerijen; 2 boekdrukkerijen; 1 olie- en 1 runmolen.

De 5860 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Amersfoort* behoort, door 3 Predikanten en 1 vasten Hulpprediker bediend wordt, en eene kerk heeft, zijnde een oud gebouw, dat met eenen vrij hoogen toren, en een in 1845 nieuw vervaardigd, fraai orgel prijkt. Nabij het koor ziet men een door den beroemden ARTUS QUELLINUS gebeiteld marmeren gedenkteen van den vermaarden Bouwmeester van het stadhuis te *Amsterdam*, JACOB VAN KAMPEN. Het vroegere koor is tot eene kleine kerk voor het garnizoen ingerigt. De 120 Christ. Afges. hebben hier mede eene kerk. De 290 Evang. Luth. maken eene gem. uit, welke tot den ring van *Utrecht* behoort, en hier eene in 1837 vernieuwde kerk heeft. Ook de 25 Rem. hebben hier eene gem. waarin de dienst door den Predikant van *Utrecht* verrigt wordt. De 5400 R. K. maken 2 stat. uit, als die van den H. FRANCISCUS XAVIERIUS en die van de H. MARIA welke ieder eene kerk hebben, en elk door eenen Pastoor en twee Kapellaans bediend worden. Beide stat. hebben te zamen eene afz. begraafpl. Ook de 170 R. K. van de O. Cler. hebben hier eene stat. en kerk, aan den H. GEORGIUS toegewijd, en de 410 Isr. eene syn., alsmede eene afzonderlijke begraafplaats.

De voornaamste gebouwen zijn: de fraaije 98,21 ell. hooge toren der gesloopte Lieve-Vrouwe kerk; de voormalige Schuttersdoelen, thans tot kazerne dienende; het tegenwoordige stadhuis; de beide kavalleriestallen; de nagenoeg in het midden vlak achter deze beide stallen gebouwde Rijschool; het gebouw van de Arrondissements-Regtbank, en het fraaije voor particuliere rekening opgerigte gebouw, tot het houden der bijeenkomsten van

het Departement der Maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen, dat tevens ingerigt is tot schouwburg, concertzaal, societeit en tot het houden van andere talrijke vereenigingen.

Gestichten van liefdadigheid zijn: het Burger-weeshuis, waarmede het Stadskinderhuis vereenigd is; het St. Pieters-gasthuis met hetwelk het Sacrament- of Blocklands gasthuis vereenigd is en waarin 25 oude mannen en 16 oude vrouwen woning en onderhoud vinden; het St. Elizabethsgasthuis, strekkende, om zieken, die behoefte zijn of te Amersfoort geen thuishomen hebben, te huisvesten, van geneeskundige hulp en het noodige te voorzien; het H. Geesthuis, ook het Pothuis, uit welks inkomsten wekelijks brood en boter aan 100 behoefteige huisgezinnen wordt uitgedeeld, terwijl gedurende de wintermaanden, wekelijks nog eene extra-uitdeeling van brood geschiedt; een Herv. Diakonie Vrouwenhuis, ingerigt ter huisvesting en voeding van 50 bejaarde vrouwen; een R. K. liefdadig gesticht voor oude mannen en vrouwen, eene vereeniging van fabriekanten tot werkverschaffing aan behoefteigen, en een paar Israëli. liefdadige genootschappen.

Onder de wetenschappelijke inrigtingen telt men: het Seminarie der R. K. van de O. Cler., waarin door twee Professoren en enkele andere Leeraars onderwijs wordt gegeven; eene Latijnsche school met eenen Rector, eenen Conrector en eenen Onderwijzer in de wis-, geschied- en aardrijkskunde; een R. K. instituut voor meisjes; eene handwerkschool ter opleiding van timmerlieden, smids, architecten enz. bestemd; 10 scholen voor het lager onderwijs, en een Departement der Maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen, met eene leesbibliotheek, eene voortreffelijke school, eene herhaling- en handwerkschool.

AMERSFOORTSCHE BERGEN, hooge en zandige landstreek, pr. *Utr.*, die zich ten Z. van de veenlanden van de Vuursche, tusschen de steden Utrecht en Amersfoort, wel 4 u. ver, tot dicht aan den Rijn, uitstrekt.

AMERSFOORTSCHE BRUG, ophaalbrug, pr. *N. H.*, 5 min. Z. O. van *Naarden*, over de Oenersloot in den grooten weg van *Naarden* op *Amersfoort*.

AMERZODEN. Zie AMMERZODEN.  
AMESTELLE. Zie AMSTEL.

AMEYDE. Zie AMEIDE.

AMISFURTUM. { Zie AMERSFOORT.

AMISVOORT. }

AMMELROIJEN. Zie AMMERZODEN.

AMMERS (GROOT-), gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Slie-drecht*, reg. kant. *Padendrecht*, postk. *Gorinchem* en *Schoonhoven*, (8 m. k., 4 s. d., 5 j. d.). Zij bestaat uit de polders Gelkenes, Ammers-Graveland, Achterland Peulwijk de Binnen-Nes en de Buiten-Nes, bevat het d. Groot-Ammers, benevens eenige verstrooid liggende woningen; beslaat 1538,3657 bund., telt 160 h. en 1000 inw., die meest in landbouw, melkerij en veehandel hun bestaan vinden en eenen korenmolten hebben.

Het d. Groot-Ammers is tamelijk groot, en ligt  $3\frac{3}{4}$  u. N. W. ten N. van Gorinchem, 2 u. N. ten O. van Slie-drecht, op den grond van Gelkenes aan den Lekdijk, en heeft over de Lek een schuitenvaar over Ammerstol. Tot de Herv. gem. behooren, behalve alle de inwoners van Groot-Ammers, ook nog die van den Opperstok. Deze gem. heeft hier eene kerk, die in de lengte gebouwd is, en eenen hoogen toren met eene achtkante spits heeft; telt 1000 ziel., en wordt tot de klass. van *Gouda*, ring van *Vianen*, gerekend. Men heeft er eene dorps.

AMMERS (KLEIN-). Zie AMMERSTOL.

AMMERS-GRAVELAND, p., pr. *Z. H.* gem. *Groot-Ammers*; groot 609,6087 b.

AMMERSTOL, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. en postk. *Schoonhoven*, reg. kant. *Gouda* (17 m. k., 3 s. d., 2 afd., 3 j. d.). Zij bestaat uit een gedeelte van den Bergambachtsche-polder en een gedeelte Buitenland, zij bevat het d. Ammerstol en eenige verstrooid liggende h., beslaat 64,0701 bund., en telt 88 h., met 490 inw., die meest van den landbouw, de hoepelmakerij en de zalmvischerij leven, en 2 scheepmakerijen, benevens 2 touwslagerijen hebben. De inw. die alle Herv. zijn, maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Gouda*, ring van *Schoonhoven*, behoort. Er is mede eene dorps.

Het d. Ammerstol, vroeger en, in de wandeling, nog meestal Klein-Ammers geheeten, ligt zeer aangenaam in het geboomte, 5 u. O. van Rotterdam, 1 u. W. van Schoonhoven, binnen den Lekdijk, waaraan ook eenige huizen staan. Er is een schuitenvaar over de Lek op Groot-Ammers. De kerk is een kruisgebouw met eenen kleinen toren.

AMMERZODEN, ook wel AMMERZODEN-WELL-EN-WORDRAGEN, gem. en heerl., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Zalt-Boemel*, postk. *Zalt-Boemel* en *'s Hertogenbosch* (21 m. k., 7 s. d., 1 j. d., 2 afd.). Zij bevat de d. Ammerzoden en Well en de buurs. Wordragen en Wellseind; beslaat 1096,5411 bund., en telt 1750 inw., die meest allen hun bestaan in den landbouw vinden, en veel aardappelen en hop aankweeken.

De 1200 R. K. hebben hier eene par., welke tot het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Zalt-Boemel*, behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De 550 Herv. behooren tot de gem. *Well-Ammerzoden-en-Wordragen* en de 10 Evang. Luth. tot de gem. van *Zalt-Boemel*. Men heeft er 2 scholen.

Het d. Ammerzoden of Amerzoden, door de landlieden meest Amelroy of Ammelroijen genoemd, ligt  $6\frac{1}{2}$  u. Z. W. van Tiel, 2 u. Z. van Zalt-Boemel en telt 140 h. en 890 inw. De kerk der R. K., aan den H. WIL-LIBRODUS toegewijd, is een eenvoudig gebouw dat eenen klokkorentje, met puntig spitsje heeft. De Herv. kerk is een oud gebouw, waarvan alleen de vierkante toren, met spits leijen dak, benevens het achterpand, in zijn geheel is, zijnde het overige een bouwval. De dorps. telt 200 leerl.

AMMERZODEN (KASTEEL-TE-), pr. *Geld.*, gem. *Ammerzoden*. Het is een deftig h., met 4 ronde, doch ongelijke torens, waarvan de eene van eene peer voorzien is. Het kast. is door 2 grachten omgeven, die door eenen hoogen wal van een gescheiden zijn.

AMMERZODEN-WELL-EN-WORDRAGEN. Zie AMMERZODEN.

AMMERZODEN-WELL-EN-WORDRAGEN (POLDER-VAN-), p., pr. *Geld.*, gem. *Ammerzoden*, groot, met de buitengronden, 1096,5517 bund.

AMOR. Zie MIN.

AMPSEN, ook wel, ofschoon verkeerdelijk AMSEN of AMSSEN gespeld, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. O. van Laren; met 17 h. en 160 inw.

AMPSEN, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Laren*, in de buurs. *Ampsen*.

AMSFORT. Zie AMERSFOORT.

AMSEN. Zie AMPSEN.

AMSTEL, van ouds AMESTELLE, riv., pr. *N. H.* Zij ontstaat op de grenzen der pr. *Utr.*, een weinig boven den Uithoorn, uit de vereeniging van de Drecht en de Kromme-Mijdrecht, en heeft bij dit dorp, door middel van

eene sluis, gemeenschap met het Snijdelmeer. Van daar vloeit zij langs Thamen, de Vinkebuurt, de Nes, de Zwaluwenbuurt en Waardhuizen, waar zij een eilandje vormt, naar Ouderkerk; ter regterzijde, door de zoogenaamde Nessersluis, gemeenschap hebbende met den Waver en bij Ouderkerk door de Utrechtsche Vaart versterkt wordende; voorts loost zij een gedeelte van haar water door de Weespervaart, welke daár tevens het zuidelijke gedeelte der Ringsloot van het Diemermeer uitmaakt, terwijl zij ter andere zijde van dat meer, door de Schulpsbrug, weder langs de Ringsloot nog een gedeelte afzet. Voorts doorstroomt zij de st. Amsterdam zelve met onderscheidene armen, van welke de middelste de sterkste is. In dezen middelsten arm, aanvankelijk de Binnen-Amstel, vervolgens het Rok-in en eindelijk het Water genoemd, ligt de zoogenaamden Vijgendam, die alleen het water onder zich doorlaat, doch de doorvaart belet, waarom de schepen, ten einde in het IJ te komen, kort nadat zij binnen de stad zijn, regts af den Binnen-Amstel verlaten, en, of door de Zwanen-burger-gracht, langs de Oude-Schans, of door de Prinsengracht en Nieuwe-Rapenburgergracht varen.

AMSTEL (BINNEN-), het gedeelte van den middelsten arm der riv. den *Amstel*, in *Amsterdam*, van de Hooge-Sluis tot aan de Halvemaansbrug.

AMSTEL (NIEUWER-), kant., pr. *N. H.*, arr. *Amsterdam*. Het bevat de gem.: Nieuwer-Amstel, Ouder-Amstel, Rietwijkeroord, Aalsmeer-en-Kudelstaart, Leymuiden-en-Vriesekoop, Kalslagen-en-Bilderdam en Uithoorn; beslaat 16004,5464 bund., en telt 2082 h. met 13000 inw.

AMSTEL (NIEUWER-), oudtijds NUEN-AMSTEL, gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr. *Amsterdam*, kant. *Nieuwer-Amstel*, reg. kant. en postk. *Amsterdam* (4 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit den Buitenveldsche-polder, den Amstelveensche- of Middelpolder, den Bovenkerk-polder, den Oute-waler- of Over-Amstelpolder en een gedeelte van den Stadspolder; bevat het d. Amstelveen, de b.: Aan-de-Schulpsbrug, Over-Ouderkerk, Zwaluwenbuurt, De Hand-naar-Leyden, Aan-de-Noordammerbrug, de Dubbele-buurt-aan-den-Overtoom, benevens gedeelten van de b. de Nes,

Waardhuizen, Aan-de-Weesper-zijde, Aan-de-Utrechtsche-zijde en Aan-den-Overtoomschen-weg; alsmede de Amsteldijk, de Legmeerdijk, de Amstelveensche-weg, Buitenveldert en Bovenkerk. De gem. Nieuwer-Amstel beslaat 4877,1961 bund.; telt 1109 h. en 5556 inw., die meest in landbouw, vetweiderij, melkerij en veenderij hun bestaan vinden en 1 pottebakkerij, 1 kaarsenmakerij, 2 katoendrukkerijen, 1 kruidmolen, 1 glasblazerij, 2 grutterijen, onderscheidene leerlooijerijen, eene leerlakerij, 1 fabriek van drukinkt en vele buitenplaatsen hebben. De 3200 Herv. behooren tot de gem. van *Amstelveen*; de 2000 R. K. tot de stat. *Bovenkerk*, *Buitenveldert*, *de Nes-en-Zwaluwenbuurt* en de *Quakel*, van welke laatste stat. de kerk eigenlijk buiten de gem. Nieuwer-Amstel staat, terwijl daarentegen de meeste leden der stat., waartoe de onder Nieuwer-Amstel staande kerken op het Rustenburger-pad en de Liefde, behooren, onder *Amsterdam* wonen. Voorts heeft men in deze gem. 140 Luth., ettelijke Doopsg. en eenige Isr., die tot hunne respectieve gem. te *Amsterdam* behooren. Men heeft er 4 scholen.

AMSTEL (OUDER-), oudtijds OUDER-AEMSTELE, gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr. *Amsterdam*, kant. *Nieuwer-Amstel*, reg. kant. en postk. *Amsterdam* (4 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit den Grootte-Duivendrecht-polder, den Kleine-Duivendrecht-polder, den Holendrecht-polder, de Bullewijk en den Ronden-Hoepen-polder, en bevat het d. Ouderkerk-aan-den-Amstel, de b. Aan-den-Omval, Groot-Duivendrecht, Klein-Duivendrecht, Holendrecht, de Bullewijk, Rijke-Waver en gedeelten van de Nes en Waardhuizen; beslaat 3049,9448 b.; telt 428 h. met 2100 inw., die zich meest met landbouw, vetweiderij, melkerij en veenderij generen en 1 grutterij, 1 buskruid-, 1 tarw-, 1 fras- of cement- en 2 snuifmolens hebben. Dé 900 Herv. behooren tot de gem. *Ouderkerk-aan-den-Amstel*; de 1050 R. K. maken de stat. *Bullewijk en Duivendrecht* uit; terwijl de 15 Ev. Luth., de 5 Rem. en de 20 Isr. tot hunne respectieve gem. te *Amsterdam* behooren.

AMSTEL (WESTER-), buit., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, 1½ u. N. van Amstelveen, aan den Amstel.

**AMSTELDAM.** Zie **AMSTERDAM.**

**AMSTELDIEP**, vaarwater in de *Zuiderzee*, het verlengde van de Balg, loopende tusschen het Balgzand en de Breehorn tot aan de Sloot.

**AMSTELDIJK**, dijk, pr. *N.H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*. Hij strekt zich van het tolhek, 10 min. buiten de Utrechtsche poort der stad Amsterdam, langs den Amstel tot aan de b. Over-Ouderkerk uit. De b. langs dezen dijk, welke dient, om den Buitenveldschen den Amstelveensche-polder tegen het Amstelwater te beschutten, bevat omtrent 150 inw.

**AMSTELLEIND**, geh., pr. *N.Br.*, gem. on  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Oss*; met 19 h. en 110 inw.

**AMSTELHOF.** Zie **RUISSCHENSTEIN.**

**AMSTELLAND**, dek., aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, pr. *N. H.*, bevattende de stat.: Amsterdam (18), Abcoude, Bovenkerk, Buitenveldert, Bullewijk, Diemerbrug, Duivendrecht, 't Kalf, Kudelstaart, Nes-en-Zwaluwenbuurt, Nieuwendam, Quakel en Zaandam, met 31 Pastoors en ongeveer 52000 ziel.

**AMSTELLAND**, hofst., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, 1 u. N. van Amstelveen, aan den Amstel.

**AMSTELLAND (HOOGHEEMRAAD-SCHAP-VAN-)**, hoogh., bestaande in het bestuur over de wateren, die over Amstelland in het IJ en de Zuiderzee uitgelopen worden. Het bevat alle landen, die met elkanderen over Amstelland uitwateren, in het IJ en de Zuiderzee.

**AMSTELODAMUM.** } Zie **AMSTER-**  
**AMSTELREDAMME.** } **DAM.**

**AMSTELREVEEN.** Zie **AMSTELVEEN.**

**AMSTELRUST**, buit., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, 2 u. N. O. van *Amstelveen*, aan den Amstel.

**AMSTELSLUIS** of **HOOGESLUIS**, brug te *Amsterdam*, aan de zuidzijde der stad, ter plaatse, waar de Amstel binnen hare muren treedt. Zij rust op ingehede masten en roosterwerk, heeft drie en dertig overwelfde bogen en in het midden eene dubbele valbrug, met nederslaande balansen daaraan verbonden, en heeft eene lengte van 207 ell. en eene breedte van ongeveer 22 ell.

**AMSTELVEEN**, oudtijds **AMSTELREVEEN**, d., pr. *N.H.*, arr. *Amsterdam*, kant. en gem. *Nieuwer-Amstel*, reg. kant. en postk. *Amsterdam*, in den *Amstelveensche- of Midden-polder*, aan de Poel. Het bestaat in eene rechte

straat, ter wederzijde met huizen bebouwd en telt 81 h. en 470 inw.

De Herv. maken, met de overige uit de burg. gem. *Nieuwer-Amstel* en *Rietwijkeroord* eene gem. uit, welke tot de klass. van *Amsterdam*, ring van *Weesp*, behoort en 3200 zielen telt. De kerk is een ruim, net en luchtig kruisgebouw, dat een zeer goed orgel heeft, en met een fraai grafteeken voor den Nederduitschen en Latijnschen dichter **JOHAN VAN BROEKHUIZEN**, die aldaar begraven ligt, prijkt. Midden op het kruis staat een fraaije spitse toren, die van uren en slagwerk voorzien is. De R. K. parochiëren te *Bovenkerk* en te *Buitenveldert*; terwijl die van de overige gezindten tot hunne respectieve gem. te *Amsterdam* behooren. De dorps. telt 150 leelr. Men heeft er ook een Diakoniehuis en een Arnhuis, beide voor de Herv., terwijl in het laatste ook de Luth. weezen uit de gem. *Nieuwer-Amstel* besteed worden.

**AMSTELVEENSCHER-POLDER** of **MIDDEN-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*; groot 171,393 bund.

**AMSTELVEENSCHER-WEG**, streek in *Amstelland*, pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, zich uitstreckende van het d. *Amstelveen* tot aan het *Kleine-Loopveld* en meest uit boerewoningen bestaande.

**AMSTELWIJK**, b., pr. *Z. H.*, gem. *Wieldrecht*, aan den grooten weg van *Dordrecht* naar *Willemsdorp*.

**AMSTELWIJK**, b., pr. *Z.H.*, gem. *Veur-en-Noordzijde-van-den-Leydschen-dam*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van den *Leydschen-dam*; groot 26,8240 bund.

**AMSTENRADE**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Sittard* (7 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. *Amstenrade* en eenige verstrooid liggende h. en telt 85 h. en 520 inw., die in den landbouw hun bestaan vinden en allen R. K. zijn. Zij maken eene par. uit van het apost. vic. *Limb.*, dek. *Schinnen*. Men heeft in deze gem. eene dorps.

Het dorp *Amstenrade* of *Amstenraedt* ligt 4 u. N. O. van *Maastricht*, 1 $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Sittard*. De R. K. kerk is aan de, H. **GEERTRUIDA** toegewijd.

**AMSTERDAM**, arr., pr. *N. H.*, bevat de kant. *Amsterdam* no. 1—4, *Nieuwer-Amstel*, *Naarden* en *Weesp*; beslaat 46546,5614 bund. en telt 29307 h. met 252000 inw.

**AMSTERDAM (DEVIER-KANTONS-DEDER-STAD-)**, kant., pr. *N. H.*, arr.



*Amsterdam.* Zij beslaan te zamen 6180,2541 bund., en tellen 25004 h. met 222000 inw. Kant. No. 1 bevat de burgerwijken No. 1—16, benevens de gem. Watergraafsmeer of Diemermeer-en-Omringdijk. Kant. No. 2 bevat de burgerwijken No. 28, 33, 35—60 geheel en 34—52 gedeeltelijk, mitsgaders de buitenwijken No. 1 en 2. Kant. No. 3 bevat de burgerwijken No. 17—27, 29—32 geheel en 34—52 gedeeltelijk. Kant. No. 4 bevat gedeelten van de burgerwijken No. 35—52, alsmede 53 en 54 geheel, mitsgaders de buitenwijken No. 3 en 4 en de gem. Sloten-Sloterdijk-Osdorpen-de-Vrije-Geer.

AMSTERDAM, klass., pr. *N. H.*, verdeeld in de volgende drie ringen: Amsterdam, Weesp en Naarden. Zij bevat 20 gem., 30 kerken, 54 Predikanten en 110500 ziel.

AMSTERDAM, kerk, ring., pr. *N. H.*, klass. van *Amsterdam.* Zij bevat niets dan de gem. Amsterdam, met tien kerken, 28 Predikanten en 100900 ziel.

AMSTERDAM, Luth. kerk, ring., pr. *N. H.* Zij bevat niets dan de gem. Amsterdam, met 2 kerken, 5 Predikanten en 32000 ziel.

AMSTERDAM, Nederlandsch Isr. synag. ressort, verdeeld in 1 hoofds., zijnde die te Amsterdam; 8 rings., als: te Uithoorn, te Weesp, te Hilversum, te Haarlem, te Alkmaar, aan den Helder, te Hoorn en te Zaandam, en 3 bijkerken, te Medemblik, te Edam en te Monnickendam, staande onder het rabinaal ressort van eenen Opper-Rabbijn, welke te Amsterdam zijne standplaats heeft. Er zijn 22000 ziel.

AMSTERDAM, Nederl. Portugeesch Isr. ressort, bestaande uit ééne hoofds. te Amsterdam, en eene rings. te Naarden, hoewel ter laatstgemelde plaats alle de leden tot de Nederl. Isr. behooren. Dit ressort wordt bediend door eenen Opper-Rabbijn, te Amsterdam woonachtig, en telt 3350 ziel.

AMSTERDAM, gem in *Amstelland*, pr. *N. H.*, arr. *Amsterdam*, kant. *Amsterdam* (1 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bevat, behalve de st. Amsterdam, de Zaagpaden, het Raampad, het Steenenpad, het Lange Bleekerspad, het Korte Bleekerspad, het Slijppad, het Kwakerseiland, het Leyderdorperpad, het Schulpdijck, het Zandpad, het Schapenburgerpad, het Mennonietenpad, het Otterspad, het

Noordelijke Zaagmolenspad, het Zuidelijke Zaagmolenspad, het Hoedemakerspad, het Olijfantspad, het Oetgenspad, het Achter-Oetgenspad, de Stads-rietlanden en de Stads-buitensingels, benevens gedeelten van den Haarlemmerdijk, van den Haarlemmerweg, van de Kostverloorenvaart, van het Janhansenpad, van de Overtoomsche vaart, pad en weg, van de woningen langs de Oude Wetering, van de Utrechtsche zijde, van de Oude Schagerlaan, van het Kuiperspad, van het Rusterburgerpad, van de Weesperzijde, van den Oute-walerweg en van den Zeeburg; alsmede eenige hier en daar verspreid liggende huizen.

Deze gem. beslaat 1388,4644 bund., en telt 24532 h. met 222700 inw., die meest in den handel hun bestaan vinden, hoewel men er ook vele fabrieken aantreft, als daar zijn: scheepstimmerwerven; masten- en zeilmakerijen; lijnbanen; ankersmederijen; 1 fabriek van geotrojeerd scheepsbekleedingsvilt; 1 koper-, metaal- en klokgieterij; 2 lettergieterijen; 1 pletterij tot het vervaardigen van rood koper in bladen; 1 scheepskombuizenfabriek; 1 brandspuitfabriek; rijtuigfabrieken; 3 fabrieken van stoom- en andere werktuigen; fabrieken van wis-, natuur-, gezigt-, weer-, heekundige- en andere instrumenten; 1 pijp-gazfabriek; 1 fabriek van klein zilver en spijkers; goud- en zilver-slagerijen; smederijen en draadtrekkerijen; onderscheidene juweliers, onder welke tevens goudsmeden zijn, die ook ridderorders vervaardigen; diamantslijperijen, onder welke eene, die door stoom met 2 machines werkt; salpeterfabrieken; 1 olie- en vernisfabriek; 1 sterkwater-, terpentijn- en vermiljoenstokerij; 1 vermiljoen- en boraxfabriek; 2 kamfer- en borax-raffinerijen; fabrieken van chemicaliën, van welke eene door stoom gedreven wordt; 1 spiegelvoeliefabriek; 2 loodwitsfabrieken; zegellakfabrieken; lijmsfabrieken; teer- en traan-kookerijen; olieslagerijen; 1 palmoliefabriek; 1 vitrioolfabriek; 1 fabriek van verlakte lederen hoeden en van zadelmakers-, militairen- en scheepslederwerk; hoedenfabrieken; leerlooierijen; marokijnfabrieken; reiskofferfabrieken; 1 glasbuigerij; glaslommerijen; wasbleeken; waskaarsenfabrieken; 1 zijdefabriek; 12 verwerijen, waaronder 2 katoen-,

2 turkschgaren- en 2 zijdeverwerijen, terwijl de overige zich tot geen bijzonder vak bepalen; sergiefabrieken; katoendrukkerijen; 1 tullefabriek; 1 lakmoesfabriek; 2 fabrieken van behangselpapier; boek-, kaarten- plaatdrukkerijen; 1 fabriek van alle soorten van albastenkunstwerken; 1 planuurderij; 1 affineerfabriek; 1 pijp-gazfabriek; 1 fabriek van draagbaargaz; houtzaagmolens; korenmolens, waaronder drie door stoom in beweging gebracht worden en van welke 1 tevens een pelmolen is; 1 stoom-rijst- en garst-pelmolen; 1 stoomrijstpellerij; 1 door stoomwerkende rijst- en pelmolen; 7 bierbrouwerijen, van welke 2 tevens azijnmakerijen zijn, terwijl er bovendien nog 2 afzonderlijke azijnmakerijen gevonden worden; 1 kunst- of snelazijnmakerij; 1 distilleerderij van likeuren; 1 brouwerij van vreemde bieren; mouterijen; 53 suikerraffineerderijen, waaronder die met stoom gedreven worden; chocolaadmolens; zeepziederijen en een aantal tabaksfabrieken.

De st. Amsterdam, oudtijds Amstelredamme of Aemstelredamme, door sommigen ook Amsteldam en in het Lat. Amstelodamum geheeten, de hoofdstad en tevens de grootste van het geheele koningrijk, ontleent haren naam van den Amstel, die er doorstroomt en van eenen dam, in die riv. gelegen. Zij ligt 8 u. O. van Leyden, 8 u. N. W. van Utrecht en 7 u. Z. ten W. van Alkmaar, ter plaatse waar de Amstel zich met het IJ vereenigt, 52° 22' 30" N. B., 22° 32' 54" O. L., op eenen lagen, weeken veengrond, waaronder op eene diepte van ongeveer 16 ell. een vaste zandgrond ligt, die de palen draagt, welke men hier in den grond moet heijen, alvorens de grondslagen van een huis te kunnen leggen.

De 111000 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Amsterdam* behoort en 10 kerken heeft, waarin de dienst door 28 Predikanten verrigt wordt. De Christ. Afg. maken 2 gem. uit, die ieder 1 Leeraar hebben. Bovendien is er nog eene gem. der Geref. onder het kruis, met eene kerk en 1 Leeraar. Ook heeft men hier eene Waalsch-Herv. gem., met 1100 ziel., eene kerk en 3 Predikanten; een Engelsch-Presbyteriaansche gem. met 500 ziel. eene kerk en 2 Predikanten; eene

Engelsch-Episcopaalsche gem. met 50 ziel. eene kerk en eenen Predikant; eene Rem. gem. met 800 ziel. eene kerk en 2 Predikanten; eene Doopsgez. gem. met 2000 ziel. eene kerk en 3 Predikanten; eene Ev. Luth. gem. met 34000 ziel., 2 kerken en 6 Predikanten; en eene Herst. Ev. Luth. gem. met 11500 ziel. 1 kerk en 4 Predikanten. De 45000 R. K. maken 18 stat. uit, welke tot het aanspr. van *Holland-en-Zeeland, dek. Amstelland* behooren en even zoo vele kerken hebben welke door 18 Pastoors en 29 Kapellanen bediend worden. Ook de 300 R. K. van de O. Cler. hebben hier eene stat. met eene kerk, waarin de dienst door eenen Pastoor en eenen Kapellaan verrigt wordt. Eindelijk heeft men te Amsterdam nog eene Grieksche of Russische gem. met 30 leden en eene kerk, waarin de dienst wordt waargenomen door eenen Priester, die meestal uit Rusland herwaarts gezonden wordt. Er zijn aldaar 2500 Portugesche en 2000 Nederd. Isr. De eerstgenoemde hebben eene syn. met eenen Opper-Rabbijn, 2 Assessoren, 2 Voorzangers en 1 Adjunct Voorzanger; de Nederd. Isr. hebben 1 hoofdsyn. en 7 bijsyn., waarin de dienst door eenen Opper-Rabbijn, 2 Rabbijnen, 1 Opper-Voorlezer en 8 Voorlezers verrigt wordt.

Aan de oost-, de west- en de zuidzijde is de stad van grasrijke beemden omgeven, terwijl aan de westzijde bovendien ongeveer 50 zaagmolens gevonden worden; ten N. wordt zij bespoeld door het IJ, langs hetwelk zij zich in de gedaante van eene halve maan uitstrekt, wier beide hoornen in dien waterboezem indringen en het Ooster- en het Westerdok, benevens het daartusschen liggende open gebleven gedeelte der haven insluiten. Zij wordt door den Amstel, die haar aan de Zuidzijde binnendringt, en na eenen vrij kronkeligen loop aan de noordoostzijde weder verlaat, in twee deelen, de Oude en de Nieuwe zijde, gescheiden en is met een aantal grachten doorsneden, die 90 eilanden vormen, langs wier boorden de fraaiste huizen staan, in welk opzigt de Heeren- en Keizersgrachten bovenal uitmunten. De kaaijen langs deze grachten, over welke meer dan 250, meestal steenen, bruggen liggen, zijn grootendeels breed, met boomen beplant,

en, even als de andere straten, goed geplaveid, ook wordt de geheele stad des nachts door 28,000 lantaarnen verlicht. Onder de bruggen komt vooral uit de Amstelbrug of Hoogesluis. Amsterdam beslaat in haren geheelen omtrek, binnen de stad, 760,4146 bund. en telt acht poorten.

Bezienswaardige gebouwen zijn: het wereldberoemde en steeds als een meesterstuk der kunst bewonderde voormalig stadhuis sedert 1808 een Koninklijk paleis, welks voor- en achtergevel met fraaije frontespiesen en de voorgevel boven dien, met eenen, van kunstig klokkenspel en uitmuntend uurwerk voorzienen, koepeltoren, prijken; terwijl inwendig bezienswaardig zijn de buitengemeen fraaije troonzaal, en de, 34 ell. lange, 15,60 ell. breede en 28 ell. hooge, groote zaal, welke tot het geven van groote partijen, zoo als bals, enz. gebezigd en door alle vreemdelingen als de fraaiste in Europa bewonderd wordt, zoo als zij dan ook bij de eerste intrede, aan den beschouwer een gezigt levert, dat zelden voortreffelijker in eenig gebouw ontwaard wordt; het tegenwoordige Stadhuis, met eenen sierlijken gevel en onderscheidene fraaije vertrekken, onder welke de Burgemeesterskamer uitmunt; het paleis van Justitie, welks trotschen voorgevel, en ruime en hooge zaal, voor de zittingen van het Provinciaal Geregtsch Hof van Noord-Holland, inzonderheid verdienen bezigtigd te worden; het nieuw gebouwde Huis van Arrest en Justitie, geheel volgens het cellulaire stelsel of dat van afzonderlijke opsluiting ingerigt, dat den vorm van een kruis heeft, waarvan drie armen, die tot gevangenis dienen, 208 cellen, behalve nog eenige andere groote vertrekken, en de andere of voorste vleugel de noodige localen tot de huisdienst, de administratie en voor de regterlijke magt bevatten, terwijl in een voorgebouw, waarin de hoofdingang wordt gevonden, de woningen voor den Cipier, den Geneeskundige en den Portier zijn; de Nieuwe Beurs, welke op 3400 palen rust en in den Ionischen en Dorisch-Griekschen stijl gebouwd is, met een peristylum, hoog 17,70 ell., 42 Ionische zuilen en eene overdekte galerij; het algemeen groot magazijn, voor dezen het admiraliteitsmagazijn, met de daarmede

gemeenschap hebbende rijkswerf, waar vaartuigen van allerlei grootte, van lineschepen af tot de kleinste jollen vervaardigd worden; de kazerne Oranje-Nassau; het nieuwe gebouwde Odeon, tot bijeenkomst van muziksocieteiten dienende, en het fraaije zoogenaamde Trippenhuys, tot een museum van Nederlandsche kunst, en vergaderplaats voor het Koninklijk Nederlandsche Instituut van kunsten en wetenschappen strekkende. Voorts heeft men er nog de Bank van Leening of Lombard; het Koninklijke Postkantoor; het Commissariaat der in- en uitgaande regten en de Bureaux van 's Rijks entrepot; het Koloniaal Bureau; het lokaal der Nationale Militie; het Bureau der dienstdoende Schutterij; het Bureau der Marine; het Magazijn van levensmiddelen en het Kleedingsmagazijn voor de Marine, met het daaraan palende Slagthuis der Marine; de Houtzaagmolen der Marine; 's Rijks Geschutwerf; het Amortisatie Syndicaat, enz.

Van de kerken verdienen afzonderlijke vermelding: de Oude kerk, met eenen toren met welluidend klokkenspel en uurwerk, een orgel, dat even merkwaardig is om de welluidendheid als om het schilder- en beeldhouwerk, waarmede het prijkt, geschilderde glazen, welke, ofschoon reeds voor drie eeuwen bewerkt, eene frisheid behouden hebben, als of zij nauwelijks 3 of 4 jaren oud zijn, de grafsteden van den Veldmaarschalk PAUL WIRTZ, van de Zeehelden JACOB VAN HEEMSKERK, ISAËC SWEERTS, ABRAHAM VAN DER HULST, WILLEM VAN DER ZAAAN, CORNELIS JANSZON, bijgenaamd DE HAAN of HET HAANTJE en van den kunstschilder PIETER LAURENZOON, bijgenaamd LANGE PIER, het familiegraf van den Burgemeester CORNELIS DE GRAAF, Vrijheer van Zuid-Polsbroek, het graf van den Zweedschen Admiraal ZEEHOLM, het dubbele graf van de familie CROMHOUT en de grafstede benevens het monument van de Dichteres LUCRETIA WILHELMINA VAN MERKEN, echtgenoot van den dichter NICOLAAS SIMON VAN WINTER, terwijl bovendien in de zoogenaamde ijzeren kapel, in deze kerk, de oorspronkelijke handvesten en privilegiën, door de Graven van Holland aan de stad Amsterdam geschonken, bewaard worden: de Nieuwe kerk, met eenen mahonijhouten predikstoel van uit-

nemend fraaijen vorm en met sierlijk snijwerk, twee orgels, waarvan men het grootste, dat om zijne *vox humana* of menschenstem alom beroemd is, als een meesterstuk beschouwen mag, het praalgraf van den Admiraal de RUITER, de tomben van den Schout bij nacht JAN WOLTER BARON BENTINCK, van den Kommandeur JAN VAN GALEN, van den Zeekapitein DAVID SWEERS, van den onverschrokken JAN CAREL JOSEPHUS VAN SPEYK en van den vorst der Nederlandsche dichters JOOST VAN DEN VONDEL, benevens een monument ter eere van den Luitenant Admiraal JAN HENDRIK VAN KINSBERGEN, wiens stoffelijk overschot in de kerk te Apeldoorn begraven is; de Westerkerk, met een fraai orgel en den hoogsten en fraaisten toren der stad, waarin een welluidend klokkenspel en goed uurwerk gevonden wordt; de Luthersche Nieuwe kerk, eene der fraaiste gebouwen der stad, met een koepeldak, dat met roode koperen platen bedekt is, eenen fraaijen predikstoel en orgel; de in 1841 voltooid R. K. Mozes-en-Aaronskerk, met twee torens, onderscheidene fraaije altaarstukken door den vermaarden JACOB DE WIT en andere schilderen, waaronder een Italiaansch stuk uitmunt; de Nieuwe R. K. kerk op den Singel, genaamd *Geloof, Hoop en Liefde*, met eenen bijzonder fraaijen voorgevel, eenen schoonen doorluchtigen toren en een sierlijk altaar met een goed standbeeld van de verheerlijkte MARIA; en de Synagoge der Portugeesche Israëlieten, zijnde een prachtig gebouw, dat even als de tabernakel is ingerigt.

Amsterdam is bijzonder rijk aan liefdadige gestichten en inrigtingen; als: het Binnen- of St. Pietersgasthuis, bestaande uit verscheidene gebouwen, waarin alle zieken, van welk geslacht of jaren ook, hetzij inboorling of vreemdeling, verpleegd worden, tot dat zij volkomen hersteld zijn; het Buitengasthuis ter verpleging van krankzinnigen en hen, die met smettelijke ziekten en uitwendige gebreken behebt zijn; het Burgerweeshuis, verdeeld in het Jongens-weeshuis waar men, op de ruime binnenplaats, een gedenkteeken ziet ter eere van den, aldaar opgevoeden, onsterfelijken Luitenant ter Zee JAN CAREL JOSEPHUS VAN SPEYK, en het Meisjes-weeshuis; het Diakonie weeshuis, waarin ouderlooze kinderen

van ledematen der Herv. gem., die in Amsterdam hebben gewoond, worden opgenomen, met eene school en eene apotheek, uit welke laatste de armen der gem. van geneesmiddelen voorzien worden; een Diakonie-Oude Mannen- en Vrouwenhuis der Nederduitsche-Herv. gem.; het Corvershof; het Diakonie-Bestedelingshuis, dat voor gebrekkigen behoeftige leden der Herv. gem. gesticht is, welke drie laatste gebouwen door eenen grooten tuin zamenverbonden zijn; het Huiszitten Weduwenhof, met woningen voor behoeftige ongehuwde vrouwen; het Nieuwezijds-Huiszittenhuis, waar uitdeelingen van levensmiddelen aan de stadsarmen plaats hebben; het Walen-Wees- en Oude-Vrouwen- en Mannenhuis; het Engelsche Weeshuis; het Evangelisch-Luthersche Diakonie-Oude-Mannen- en Vrouwen- en Weeshuis; het Wees-Armen-Oude-Mannen- en Vrouwenhuis der Herst. Luth. gem.; het Weeshuis voor de Doopsgez.; het Meisjes-Weeshuis der Collegianten; het Oude Vrouwenhuis van de Doopsgez.; het Leprozenhuis, dat thans tot verblijf strekt van bejaarde lieden, die er, tegen betaling in eens, van kost en inwoning levenslang voorzien worden en welks spreek- en regentenkamers met fraaije schilderijen prijken, waaronder het Regentenstuk van den beroemden FERDINAND BOL, en de Omgang op Koppermaandag van NIEULAND vooral bezienswaardig zijn; het Werkhuis, ingerigt om straatbedelaars te bewaren, vrijwilligers, die geene middelen van bestaan hebben, in te nemen, en zoodanigen te tuchtigen, die door wangedrag de vrijheid en openbare verkeerling in de zamenleving voor eenigen tijd verbeuren, welk gebouw met eenen deftigen voorgevel prijkt, die door den Beeldhouwer A. ZIESENIS met een fraai frontespies versierd is, terwijl de regenten- en regentessenkamers verdienen bezigtigd te worden, om de daar gevonden wordende uitmuntende schilderstukken van BARTHOLOMEUS VAN DER HELST, JAN DE BAEN, KAREL DUJARDIN, JAN MAURITS QUINKHARD, en anderen; het R. K. Jongens-Weeshuis; het R. K. Oude Armenkantoor, dat met een der beroemdste schilderijen van JAKOB DE WIT prijkt; het Beggijnhof, waar ongehuwde vrouwen van de R. K. godsdienst kosteloos eene woning bekomen, mits bewijzende dat zij voor haar

eigen levensonderhoud kunnen zorgen; BRENTANO'S Steun des Ouderdoms, een gesticht, waarin aan ongetrouwde grijsaards van de R. K. godsdienst woning, kleding en voedsel om niet wordt verschaft en in welks bidvertrek men twee bezienswaardige schilderijen van de LELIE en KAMPHUIZEN vindt; het Gesticht van Liefdadigheid, waarin R. K. meisjes worden verpleegd, die, weezen geworden, te oud zijn om in het Maagdenhuis te worden opgenomen; een R. K. gesticht van Liefde, Sr. BERNARDUS, bestemd tot verzorging en verpleging van Oude R. K. personen; het Gesticht van Liefdadigheid waarin 14 oude vrouwen worden verpleegd; eene Werkplaats van Liefdadigheid; het Ned. Portugeesch Isr. Jongens-Weeshuis; het Nederl. Portugeesch-Isr. Oude-Mannenhuus; het Nederl. Portugeesch Isr. Oude Vrouwen- en Ziekenhuus; het Nederl. Isr. Oude-Mannen- en Vrouwen- en Ziekenhuus; het Nederl. Isr. Jongens-Weeshuis; de beide gestichten: Aan de weldadigheid gewijd. Tot de liefdadige inrigtingen behooren ook: het Gen. tot beoefening van deugd en kunde, ten doel hebbende, ondersteuning te geven aan hulpbehoevenden, vooral in diervoege, dat ambachtslieden enz. door ziekte verachtend, weder hun eigen brood kunnen verdienen; het Gen. ter aanmoediging der koopkoninging; de Maats. tot redding van Drenkelingen; de Noord- en Zuidhollandsche Redding-Maats.; het Gen. tot zedelijke verbetering der Gevangenen, het Fonds tot aanmoediging van de gewapende dienst in de Nederlanden; het Nederlandsche Bijbelg.; het Nederl. Godsdienstig Traktaatgen.; het Gen. ter bevordering van Godsdienstig onderwijs voor Vondelingen en verlaten kinderen; de Maats. tot Bevordering van het Godsdienstig onderwijs onder de Slaven en Kleurlingen in de kolonien; het Collegie Zeemanshoop, zijnde eene inrigting ten nutte der zeevaart, en tot ondersteuning van de zoodanigen, die door schipbreuk ongelukkig geworden zijn, dat thans in een eigen gebouw, aan den Buitenkant, vergadert; en voorts nog een aantal hofjes, in welke oude lieden, meestal kosteloos, worden opgenomen, waarbij wij nog zouden kunnen voegen de Hollandsche Brand- en Levensverzekeringssociëit; de Onderlinge Weduwenpensioenen; het

Onderling Weduwenfonds, onder de zinspreuk: de *Trouwe Wachter*; twee Weduwen en Weezenfondsen, en eene Bank van Leening.

Behalve het hier boven reeds genoemde Koninklijke Instituut van kunsten en wetenschappen heeft men te Amsterdam nog de volgende wetenschappelijke inrigtingen; eene Doorluchtige School of het Athaeneum illustra met 12 Hoogleeraren; eene Kweek-school der Remonstranten, met ééne Hoogleeraar; eene Kweekschool van de Algemeene Doopsg. sociëit ter bevordering van de Predikdienst, met 2 Hoogleeraren; een Koninklijk Nederl. Ev.-Luth.-Seminarium, met 2 Hoogleeraren; een Nederl.-Isr.-Seminarium, met 3 Onderwijzers; eene Genees-, Heel- en Verloskundige of Clinische school, met 2 Hoogleeraren; een stedelijk Gymnasium; eene Koninklijke Akademie der beeldende kunsten; eene Koninklijke Muzijk en Zang-school; de Kweekschool voor de Zeevaart; het Instituut tot onderwijs van Blinden; het Hoofdbestuur en 2 dep. der Maatsch. tot Nut van 't Algemeen; het Genootsch. *Natura Artis Magistra* (de natuur is eene leermeesteresse der kunst) dat in de plantaadje eenen bezienswaardigen zoölogischen tuin heeft; eene aanzienlijke afdeling der Hollandsche Maatsch. van fraaie kunsten en wetenschappen: de Maatsch. van letteren en fraaie kunsten; *Felix Meritis* (gelukkig door verdiensten), met een gebouw, dat zoo in- als uitwendig stad en land tot sieraad verstrekt; de Kunst- en Wetenschap bevorderende Maatsch. V. W.; het Leesmuseum; het Geneeskundig Leesmuseum; het Isr. gen. Tot Nut en Beschaving; het Hebreuwsch letteroefenend gen. *Togneleth* (Tot Nut); het Wiskundig gen. eene onvermoeide arbeid komt alles te boven; de Maats. tot aanmoediging der bouwkunde; het Gen. tot aankweeking van de teeken-, schilder-, beeldhouw- en graveerkunst; de Kunstvereeniging *Arti et amicitia* (aan kunst en vriendschap gewijd) enz. Voorts heeft men te Amsterdam eenen stads Schouwburg, eenen Franschen en eenen Hoogduitschen schouwburg, behalve nog een drie- of viertal particuliere ondernemingen van dien aard.

AMSTERDAM (KLEIN). Zie WIL-LIBROOD (St.).

AMSVORDE. Zie AMERSFOORT.

AMSWEEER, geh., pr. Gron., gem. *Delfzijl*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van Farsum,  $\frac{1}{2}$  u. Z.

van het Damsterdiep; met 8 h. en ruim 60 inw.

AMUDA. } Zie MUIDEN.  
AMUDEN. }

AMUTHOM. Zie AMEIDE.

ANCEN. Zie ANSEN.

ANCUM. Zie ANKUM.

ANDALAHUIZEN. Zie ANDLAHUIZEN.

ANDE. Zie EINDER.

ANDECHOBINA. Zie EINDHOVEN.

ANDEL, gem., pr. *N. Br.* Zie ANDEL (OP-EN-NEER-).

ANDEL, DEN ANDEL, ook in oude oorkonden AANDEL genaamd, d., pr. *Gron.*, 4½ u. N. W. van *Appingedam*, kant., postk. en 1 u. N. N. W. van *Onderendam*, gem. en ¼ u. N. W. van *Baslo*. Men telt er 87 h. en 620 inw., die meest allen Herv. zijn en eene gem. uitmaken, welke tot de klass. van *Middelstum*, ring van *Wissum* behoort. De niet zeer groote kerk heeft eenen toren, welke eene kap als die van eene theebus heeft. Men heeft er eene dorps.

ANDEL (NEER-), door de landlieden veelal NEER-EIL of NEER-EEL geheeten, d., pr. *N. Br.*, arr. en 5 u. N. W. van 's *Hertogenbosch*, kant. en 2 u. N. W. van *Heusden*, postk. *Heusden* en *Woudrichem*, gem. *Op-en-Neer-Andel*, N. W. van *Op-Andel*, niet onbevallig aan den Maasdijk gelegen. De inw., die allen Herv. zijn, behooren tot de gem. van *Op-en-Neer-Andel*. Er bestaan hier nog eenig muurwerk en een toren van de voor- maals hier gestaan hebbende kerk. Ook heeft men er een fraai buiten- verblijf, het Hof geheeten.

ANDEL (OP-), veelal OP-EIL of OP-EEL genoemd, d., pr. *N. Br.*, arr. en 5 u. N. W. van 's *Hertogenbosch*, kant. en 2 u. N. W. van *Heusden*, postk. *Heusden* en *Woudrichem*, gem. *Op-en-Neer-Andel*, Z. O. van *Neer-Andel*, zeer aangenaam aan den Maasdijk gelegen.

De kerk, welke tot de Herv. gem. van *Op-en-Neer-Andel* behoort, is een oud en niet zeer groot gebouw met een rond koepeltorentje. Ook is er eene dorps. en een pontveer op Poederloijen.

ANDEL (OP-EN-NEER-), veelal enkel onder den naam van ANDEL voorkomende, gem. en heerl., pr. *V. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Heusden*, postk. *Heusden* en *Woudrichem* (11 m. k., 8 s. d., 2 j. d.); bevat de d. *Op-Andel* en *Neer-Andel*; beslaat 612,3318 bund.; telt 120 h.

en 700 inw., die allen Herv. zijn en eene gem. uitmaken, welke tot de klass. van *Heusden*, ring van *Woudrichem*, behoort, en eene kerk te *Op-Andel* heeft. Men heeft er eene dorps.

ANDELSCH-BROEK (HET), p., pr. *N. Br.*, gem. *Op-en-Neer-Andel*, groot 60,2458 bund.

ANDELSCH-EN-GIESSENSCH-WEIDE, p., pr. *N. Br.*, gedeeltelijk gem. *Op-en-Neer-Andel*, gedeeltelijk gem. *Giessen*; groot 209,9164 bund.

ANDELSCH-POLDER (DE OPPER-). Zie OPPER-ANDELSCH-POLDER.

ANDELST, ook wel AALST genoemd, d., pr. *Geld.*, arr. en 4½ u. O. ten N. van *Tiel*, kant. en 2 u. Z. W. van *Elst*, postk. *Nijmegen*, gem. en 1 u. W. van *Valburg*. Men telt er 77 h. en ongeveer 50 inw., die meestal in den landbouw hun bestaan vinden.

De 200 Herv. behooren tot de gem. *Andelst-Zetten-en-In-Doornik*, welke hier eene kerk heeft, waarin een zeer schoonen lijksteen op het familiegraf der vroegere Heeren van *Andelst* (SPEYART), en waaraan buiten nog eene overoude inscriptie gevonden wordt, desgelijks ook een prachtig familiegraf van POOK VAN BAGGEN. De 300 R. K. parochiëren te *Indoor- nik*. Ook heeft men er eene dorps.

ANDELST-ZETTEN-EN-INDOOR- NIK, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. van *Nijmegen*, ring van *Elst*; met 450 ziel. en twee kerken, ééne te *Andelst* en ééne te *Zetten*.

ANDEREN, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. W. van *Antoo*; met 18 h. en 120 inw.

ANDERE-WERELD, geh., pr. *Gron.*, gem. *Middelstum*, met lage landerijen.

ANDERSCH-DIEP. Zie GASTER- SCHE-DIEP.

ANDIJK, gem., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Enkhuizen*, postk. *Hoorn* (15 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Andijk*, de geh. *Bangert*, *Krimpen*, *Munnikey* of *Monnikeind*, de *Geuzenbuurt* en *Broekoord*; beslaat 1478,6462 bund.; telt 303 h. en 1740 inw., die in landbouw, veeveelt en dijkwerken hun bestaan vinden.

De 1200 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Hoorn*, gem. *Medemblik* behoort, en eene kerk in het geh. *Munnikey* heeft. De 440 R. K. parochiëren te *Medemblik*. Men heeft er eene dorps. met 150 leerl.

Het d. *Andijk* of *Aandijk*, oudtijds *Aandick*, ligt 4 u. N. van *Hoorn*,

2½ u. N. W. van Enkhuizen, in eene bogt der Zuiderzee. Het wordt ook wel Noorddijk bijgenaamd, omdat het aan den Drechtterlandschen Noordzeedijk gelegen is. Het heeft met Wervershoof een dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen, dat een ziekenfonds, eene spaarbank en eene herhalingschool, met 40 leerlingen, bezit.

ANDIJK, geh., pr. *Zeel.* Zie AAN-  
DIJK.

ANDIJKEPOLDER, p., pr. *Zeel.*,  
gem. *Zaamslag*; groot 221,3261 bund.

ANDLA, stins, pr. *Fr.*, griet. *Franekeradeel*, onder *Ried*, aan den grooten weg van Leeuwarden naar Franeker en Harlingen.

ANDLAHUIZEN of ANDALAHUIZEN, geh., pr. *Fr.*, griet. *Wonseradeel*, ½ u. N. W. van *Burgwerd*.

ANDRIES (KANAAL-VAN-ST.) Zie SCHANSGAT.

ANDRIES (NIEUW ST.) of WILLEM, fort, pr. *Geld.*, gem. en 5 min. van *Rossum*. Het is eene regelmatige vijfhoekige redoute van aarde met natte gracht, alles te zamen omringd door eenen bedekten weg met glacis, dienevende tevens tot waterkeering, als liggende op de lage Rossumsche buitenwaard. In het fort is een bomvrije toren van de zelfde gedaante als het fort, met de benoodigde lokalen voor buskruid, enz. en een plateau voor geschut te gebruiken.

ANDRIES (ST.) of OUD-ST.-ANDRIES, geh., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. W. van *Heerewaarden*, ter plaatse, waar de bovenste vereeniging van de Maas en de Waal bestaat, 51° 48' 10" N.B., 23° 1' 35" O.L.; met 15 h. en 100 inw. en over het Schansgat een rijkspontveer op den Rossumsche-waard.

ANDRIES (ST.-), buurs., pr. *Zeel.*, gem. en 1½ u. N. W. van *Koewacht*, in den p. *Oud-beoosten-Blij-bezuiden*; met 54 h. en 160 inw.

ANDRIES-GAT. Zie SCHANSGAT.

ANDRINGA, state, pr. *Fr.*, griet. *Utingeradeel*, in het d. *Oldeboorn*; groot 9,8900 bund.

ANDRINGA, state, pr. *Fr.*, griet. *Lemsterland*, in het vl. de *Lemmer*; groot 0,6210 bund.

ANDRINGA, of VAN DER WAEIJEN, boer., pr. *Fr.*, griet. *Franekeradeel*, 5 min. Z. O. van *Sweins*.

ANE, ANEN of AANE, buurs., pr. *Over.*, gem. en ¼ u. W. van *Gramsbergen*; met 65 h. en 360 inw.

ANEM, oudtijds AANHEM of AENHAE, havez., pr. *Over.*, gem. en ¼ u. N. van *Wijhe*, in de buurs. *Wijnvoorden*.

ANEN. Zie ANE.

ANERVEEN of AANERVEEN, buurs., pr. *Over.*, kant., gem. en ¾ u. N. W. van *Gramsbergen*; met 37 h. en 230 inw.

ANERWERDERBUREN, boer., pr. *Gron.*, gem. *Oldehore*, onder *Nichove*, ANEVELD, ANNEVELD of AANEVELDE, buurs., pr. *Over.*, gem. en ¾ u. Z. W. van *Gramsbergen*; met 9 h. en 70 inw.

ANEWIELEN. Zie ANNEWIELE.

ANGEL (DEN), gedeeltepolderland, pr. *N. Br.*, gem. 's *Prinsenhage*, in den pold. *Hall-en-Stripen*.

ANGEHORREN. Zie AENGEHORREN.

ANGELINE-POLDER, pr. *Zeel.*, gedeeltelijk gem. *Bierliet*, gedeeltelijk gem. *Philippine*; groot omtrent 240 bund.

ANGELER. Zie ANGERLO.

ANGELESTEIN. Zie ANGERESTEIN.

ANGELIA-POLDER, p., pr. *N. Br.*, gem. *Fijnaart-en-Heyningen*; groot 17,8353 bund.

ANGELOO. Zie ANGERLO.

ANGELSLOO, op sommige kaarten ANGELSCHLO, geh., pr. *Dr.*, gem. en ¼ u. Z. O. van *Emmen*; met 6 h. en 50 inw.

ANGEREN, d. en heerl., pr. *Geld.*, arr. en 9 u. O. van *Tiel*, kant., gem. en 1½ u. N. ten O. van *Bemmel*, postk. *Nijmegen*, aan den Rijndijk, 51° 55' 3" N.B., 23° 37' 43". Men heeft er 104 h. en 780 inw., die meest in landbouw hun bestaan vinden, ook is er eene aanzienlijke steen- en pannebakkerij.

De 750 R. K., maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Geld.* behoort, en hier eene kerk heeft, aan den H. Bavo toegewijd, en met een kloktorentje. De 30 Herv., die hier eene kerk hebben, behooren tot de gem. *Angeren-en-Loo*. Ook is hier eene dorps- en eene buit., het Roode Wald genaamd.

ANGEREN, d., bij *Doesborgh*. Zie ANGERLOO.

ANGEREN-EN-LOO, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. van *Nijmegen*, ring. van *Elst*; met 60 ziel. en eene kerk, te Angeren.

ANGERESTEIN of ANGELESTEIN, landgoed, pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. N. W. van *Arnhem*, ¾ u. O. van *Velp*; groot ruim 365 bund.

ANGERLO, gem., pr. *Geld.*, kw. en arr. *Zulphen*, kant. en postk.

*Doesborgh* (14 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. Angerlo en Lathum, benevens de buurs. Bahr, Giesbeek, Beinum, Bingerden, Bevermeer en Beimerweerd, alsmede de adell. hav. Bingerden en Hell; telt 231 h. en 1660 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. De Herv. maken de gem. *Angerlo* en *Bahr-en-Lathum*, de R. K. de stat. van *Lathum-en-Giesbeek* uit.

Het d. Angerlo, Angeloo, Angeren, ook wel Angler en Angerlo, ligt 3½ u. Z. van Zutphen, ½ u. Z. van Doesborgh en telt 45 h. en 330 inw. en met de buurs. Beinum, Bevermeer, Bingerden en Beimerweerd 118 h. en 840 inw. De 400 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Nijmegen*, ring. van *Elst* behoort en hier eene kerk heeft. Ook is er eene dorps.

ANGERLOBROEK of ANGERLOOBROEK, weidestreek in de pr. *Geld.*, gem. *Angerlo*.

ANGERLOOBROEK. Zie ANGERLOOBROEK.

ANGJUM. Zie ANJUM.

ANGLER. Zie ANGERLO.

ANGORA, landg., pr. *N. Br.*, gem. *Zundert-en-Wernhout*, 1½ u. W. van *Groot-Zundert*; groot 106,2167 bund.

ANGSTEL of KROMME-ANGSTEL, riv., pr. *Utr.* Het is eene voortzetting van de riv. de AA of ADE, die in het d. Nieuwer-Ter-Aa, alwaar zij de wateren van twee weteringen en een gedeelte der wateren van de Oukooersloot opneemt, den naam van Kromme-Angstel aanneemt, onder die benaming, tusschen Nieuwer-Ter-Aa en Loenersloot, de Regte-Amstel ontvangt, voorts van daar langs Loenersloot en Abcoude aanstroomende bij het laatstgemelde d. eenen tak, het Gein geheeten, afzet, van daar naar het Abcoudermeer loopt, waarin zij hare wateren stort, terwijl zij, na dit meer verlaten te hebben, den naam van Holendrecht draagt.

ANGSTEL (REGTE-) of VAART-VAN- NIEUWERSLUIJ, vaart, pr. *Utr.* Bij Nieuwersluis uit de Vecht voortkomende en in eene lijnrechte rigting voortlopende, valt zij tusschen Loenersloot en Nieuwer-Ter-Aa in den Krommen-Angstel.

ANGTERP of AENGTERP, ook wel ANGSTERP gespeld, geh., pr. *Fr.*, griet. *Wonseradeel*, 20 min. W. van *Tjerkwerd*; met 2 h. en 20 inw.

ANGWIRD.

AENGWIRDEN. } Zie AENGWIRDEN.

ANHALT of ANHOLT, geh., pr. *Dr.*, gem. en ¼ u. N. O. van *Kuinen*; met omtrent 20 inw.

ANHOLT (DEN), h., pr. *Dr.*, gem. en 1½ u. van *Koekoorden*.

ANJUM, kad. gem., pr. *Fr.*, kw. *Oostergoo*, griet. *Oost-Dongeradeel*, bestaande uit de d. Anjum, Morra en Lioessens en beslaande eene oppervlakte van 2510,6014 bund.

ANJEWIER. Zie AENGWIRDEN.

ANJUM, ANJUM, AANGJUM of AENJUM, eertijds ANINGHEM, ook wel eens onder den naam van ANYJUM voorkomende, d., pr. *Fr.*, griet. *Oost-Dongeradeel*, arr. en 7 u. N. O. van *Leeuwarden*, kant., postk. en ruim 3 u. N. O. van *Dockum*. Men telt er 158 h. en 980 inw. en met de geh. Ezumazijl en Oostmahorn 204 h. en 1300 inw., allen Herv., die er eene kerk met eenen naaldtoren hebben, welke op eene hoogte gebouwd is. De gem. behoort tot de klass. van *Dockum*, ring van *Holwerd*. Men heeft er ook eene dorps.

ANJUM, of AANJUM, ook wel ANYJUM geschreven, van ouds ANINGHEM genoemd, geh., pr. *Fr.*, griet. *Menaldumadeel*, ½ u. N. W. van *Slappeterp*; met 10 h. en 50 inw.

ANKELAAR of ANKELER, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. N. van *Apeldoorn*; met 64 h. en 430 inw. Men heeft hier eene school.

ANKELAAR (DEN), hofst., pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*, in de buurs. *Ankelaar*; 43,1808 bund. groot.

ANKEVEEN, gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr. *Amsterdam*, kant. *Weesp*, postk. *Amsterdam* en *Hilversum*, (3 m. k., 8 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. Ankeveen, benevens de b. Rade; beslaat 477,5231 bund. en telt 76 h. en 520 inw. De 230 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Amsterdam*, ring van *Naarden* behoort, en hier eene kerk zonder toren heeft. De 290 R. K. maken, met een gedeelte van die van 's Graveland en Weespercarspel, eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Utrecht* behoort, en 750 ziel. telt. De kerk aan den H. MARTINUS toegewijd staat op een gedeelte gronds tot de gem. *Weespercarspel* behoorende. Er is eene dorps. met 70 leerl.

Het d. Ankeveen ligt 4 u. O. ten Z. van Amsterdam, 1½ u. Z. O. van Weesp. Het strekt zich uit langs eenen weg, die van het Horstermeer noordwaarts aanloopt en telt 49 h. en 400 inw.



Kermis den eersten Dingsdag in October.

ANKEVEENSCH-BRUG, b., pr. *N. H.*, gem en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Ankeveen*; met 22 h. en 120 inw. — Dit geh. ontleent zijnen naam van eene enkele ophaalbrug over de Weespervaart; terwijl ook aldaar de Ankeveenschedorpsvaart, door eene sluis met twee paar deuren, in genoemde vaart uitloopt.

ANKEVEENSCH-POLDER (HOLLANDSCH-), p., pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*; groot 371 bund.

ANKEVEENSCH-POLDER (DE-STICHTS-), p., pr. *N. H.*, gem. *Ankeveen*; groot 477,5331 bund.

ANKEVEENSCH-VAART, water-*tje*, pr. *N. H.*, van het d. Ankeveen oostwaarts naar 's Gravenland loopende en westwaarts zich te Nederhorst (den Berg) in de Nieuwe Vecht ontlastende.

ANKEVEERE, p., pr. *Zeel.*, gem. 's *Heer-Arendskerke*; 118,0354 bund. groot.

ANKUM of ANCUM, buurs., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N.W. van *Dalfsen*, aan den weg van Zwolle naar Hardenberg; met 85 h., 500 inw., eene school met 150 leelr. en de buit. het Grootte-Hof-te-Velde.

ANKUMERDIJK, dijk, pr. *Over.*, zijnde dat gedeelte van den Vechtdijk, hetwelk langs de buurs. Ankum loopt en zich van het huis de Leemkuile tot het huis Beze uitstrekt.

ANLOO, gem., pr. *Dr.*, arr., kant. en postk. *Assen* (1 m. k., 1 s. d.). Zij bevat de d. Anloo, Annerveen, Annen en Eext, benevens de geh. Anderen, Annerveensche-Compagnie, Eexter-*ven*, Gasteren, Schipborg en Zandvoort; beslaat 9156,9309 bund. en telt 449 h. met 2570 inw. die meest in den landbouw hun bestaan vinden, en 1 scheepstimmerwerf, 1 kalkoven en 1 moutwijnstokerij uit aardappelen hebben.

De 2500 Herv. maken de gem. van *Anloo*, *Annen*, *Annerveen* en *Eext* uit, de 170 R. K. parochiëren te *Assen*. Men heeft er 8 scholen. In deze gem. zijn vroeger, vooral bij het geh. Eext onderscheidene outheden gevonden, als een grafkelder in den stijl der hunnebedden gebouwd enz.

Het d. Anloo of Anlo, volgens de oude spelling Anloe, ligt  $2\frac{1}{2}$  u. N. O. van Assen. Het is een aangenaam gelegen en welvarend d., welks fraaije van duifsteen opgetrokken kerk met

een uitmuntend orgel prijkt, en eenen dikken maar spitsen toren heeft. De Herv. gem. behoort tot de klas. en ring van *Assen*. Men heeft er een dorps. en een dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen.

ANNA, landh., pr. *N. Br.*, gem. *Hilvarenbeek*, 20 min. N. O. van *Westerwijk*.

ANNA (ST.), b., pr. *Geld.*, gem. *Nijmegen*,  $\frac{3}{4}$  u. N. O. van *Halert*, aan den weg van Nijmegen naar Venlo, ter plaatse waar de Mokerheide een aanvang neemt.

ANNA (ST.), b., pr. *Fr.* Zie ANNA-PAROCHE (ST.).

ANNA (ST.), d., pr. *Zeel.* Zie ANNA-TER-MUIDEN (ST.).

ANNA (ST.), fort, pr. *N. Br.* Zie HEL (DE).

ANNABOSCH (ST.), bosch, pr. *N. Br.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*, ten Z. van het d. Bavel; groot 83,9390 bund.

ANNABRINK (ST.) of St. ANNENBRINK, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Delden*; met 19 h. en 110 inw.

ANNABUREN (ST.). Zie ANNA-PAROCHE (ST.).

ANNABUREN, b. Zie ANNEBUREN. ANNA-FRISO-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Wissekerke-Geersdijk-'s Gravenhoek-en-Kampens-Nieuwland*; groot 102 bund.

ANNA-JACOBA-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gedeeltelijk gem. *Brutnisse*, gedeeltelijk gem. *St. Philipsland*; groot 163,0830 bund.

ANNA-KAPEL (ST.), kapel, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Best*,  $\frac{3}{4}$  u. O. van Oirschot. In deze kapel welke tot de par. van *Best* behoort, wordt door den Kappellaan dier par. de dienst gedaan.

ANNALAND (POLDER-VAN-ST.), p., pr. *Zeel.*, gem. *St. Annaland*.

ANNALAND (ST.), gem. en heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. *Tholen*, postk. *Tholen* en *Zierikzee*, (6 m. k., 2 s. d., 1 j. d.) Zij bevat behalve het d. St. Annaland, den polder van St. Annaland, den Annevosdijk-polder, den Moggershil-polder, den Susanna-polder, den Maria-polder, een gedeelte van den pold. Breedenvliet en een klein gedeelte van den Pluimpot-polder; beslaat 1212,3578 bund., en telt 255 h. en 1860 inw., die meest in den landbouw, de scheepvaart en stoofpotterij of meekrapbereiding hun bestaan vinden en

2 meestoven, 2 windkorenmolens en 1 rosmolen hebben. Men telt er ook 25 vaartuigen, te zamen metende nagenoeg 500 tonnen en eenen zeehondenvanger. De inw., op 31 na allen Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Zierikzee*, ring van *Tholen*, behoort. De 15 Christ. Afg. behooren tot de gem. van *Oosterland*. De 16 R. K. parochiëren te *Tholen*. Men heeft er eene dorp-school.

Het d. St. Annaland of St. Anneland, ligt 4 u. O. ten Z. van *Zierikzee* ruim 2½ u. N. W. van *Tholen*, en heeft eene goede haven, welke den inw. van dit d. goede gelegenheid geeft, om de voortbrengselen van het eil. naar Holland en elders te vervoeren, terwijl zij, bij harde stormwinden, den voorbijvarende schepen tot een toevlugtsoord verstrekt. Ook is hier een veer op Bruinisse of eigenlijk op den Oost-Duivelsdijk en op St. Philipsland. De Herv. kerk heeft boven den ingang eenen toren.

ANNA-PAROCHIE (ST.), bij de landlieden veelal St. ANNABUREN of enkel St. ANNA genoemd, d., pr. *Fr.*, kw. *Westergoo*, griet. *het Bildt*, arr. en 2½ u. N. W. van *Leeuwarden*, kant. en ¼ u. N. van *Berlikum*, postk. *Leeuwarden*. Het is het middelste en fraaiste der drie Bildtdorpen, en bestaat uit twee dubbele rijen huizen, die elkander bij de kerk regthoekig snijden, en alzoo een kruis vormen, telt 203 h. en 2280 inw. die op 13 na allen Herv. zijn en eene gem. uitmaken, welke tot de klass. van *Leeuwarden*, ring van *Stiens*, behoort. De kerk, een fraai achthoekig gebouw prijkt met eenen schoonen koepeltoren, een goed orgel, eenen net gesneden predikstoel, en eene deftige kapel, waarin de grafkelder van het adellijk geslacht VAN HAREN. De 4 Ev. Luth. behooren tot de gem. van *Leeuwarden* en de 9 R. K. parochiëren te *Leeuwarden*. Men heeft er eene dorps. en met Vrouwenparochie een dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen. Jaarmarkt den tweeden Dingsdag na 12 Mei.

ANNA-PAUWLOWNA-POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Zype-en-Hazenpolder*; ongeveer 5300 bund. groot.

ANNAPOLDER, p., pr. *N. B.*, gem. *Dinteloord-en-Prinseland*; 315,9203 bund. groot.

ANNAPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gedeeltelijk gem. *Kortgeen*, gedeeltelijk

gem. *Kats*. In dezen p. heeft men het Katsche Veer.

ANNAPOLDER, p., gem. *Wissekerke*. Zie ANNA-FRISO-POLDER.

ANNAPOLDER (GROOTE-ST.), p., pr. *Zeel.*, gem. *Nieuwvliet*; groot 43,4710 bund.

ANNAPOLDER (KLEINE-ST.), p., pr. *Zeel.*, gem. *Nieuwvliet*; 40,7820 bund. groot.

ANNAPOLDER (ST.), p., pr. *Z. H.*, gem. *Rockanje-Strijpe-Lodderland-Stuifakker-St.-Anna-polder-en-het-Schapengors*; groot 342,2523 bund.

ANNAPOLDER (ST.), p., pr. *Zeel.*, gedeeltelijk gem. *Azel*, gedeeltelijk gem. *Neuzen*, ruim 28 bund. groot.

ANNAPOLDER (ST.), p., pr. *Zeel.*, gem. *Bierliet*; groot 53,0595 bund.

ANNAPOLDER (ST.), polderland, pr. *Zeel.*, gem. *St. Anna-ter-Muiden*; een gedeelte van den *Robben-Moreelpolder* uitmakende.

ANNA-POLDER-EN-SCHAPENGORS (ST.), heerl., pr. *Z. H.*, gem. *Rockanje-Strijpe-Lodderland-Stuifakker-St.-Annapolder-en-het-Schapengors*. Zij bevat de p. Annapolder en Schapengors, beslaat 439,4809 bund., en telt 21 h. en 100 inw., die meest in den landbouw en graanteelt hun bestaan vinden.

ANNA'S-WEG (ST.), dubbele laan van lindeboomen, pr. *Geld.*, gem. *Nijmegen*, die tusschen de golvende graanvelden van de Molenpoort dier stad naar de b. St. Anna loopt, en den inw. van Nijmegen eene aangename wandeling verschaft.

ANNA-TER-MUIDEN (ST.) of St. ANNE-TER-MUIDEN, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant., reg. kant. en postk. *Sluis* (9 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat, behalve het d. St. Anna-ter-Muiden, den Robbemoreelpolder, den Gouverneurspolder, den Craaijerspolder, den Kleinen-Paspolder, en gedeelten van den Brugsche- of Zoutenpanne-polder en van de Greveninge-Watering; is groot 294,3906 bund. en telt 49 h. en 200 inw. die in den landbouw hun bestaan vinden. De 190 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Izendijke*, ring van *Sluis*, behoort, en hier eene kerk heeft. De 70 R. K. parochiëren te *Sluis*.

Het d. St. Anna-ter-Muiden ligt 7½ u. Z. ten W. van Middelburg, ¼ u. W. van *Sluis*, ¼ u. van de Belgische grenzen, in de Greveninge-Watering, Eertijds werd het Ville sur Mer, of ook

wel la Mue en in het Hollandsch Stad van der Mude, of enkel Ter Muiden of Ter Muden genoemd.

**ANNA - WILHELMINA-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gedeeltelijk gem. *den Bommel*, gedeeltelijk gem. *Ooltgensplaat*; groot 191,4903 bund.

**ANNEBUREN**, **ANNABUREN** of **ANNEBUIREN**, b., pr. *Fr.*, griet. *Wymbrüseradeel*, 10 min. N. W. van *Tirns*; met 2 h. en 20 inw.

**ANNELAND (ST.)**. Zie **ANNALAND (ST.)**. (1)

**ANNEN**, d., pr. *Dr.*, arr., kant., postk. en 2½ u. N. O. van *Assen*, gem. en 20 min. O. van *Anloo*. Men telt er 87 h. en 460 inw.

De Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Assen* behoort, en hier eene kerk heeft. De R. K. parochiëren te *Assen*. Men heeft er eene dorps.

**ANNEN (ST.)**, geh., pr. *Gron.*, gem. en ¾ u. N. ten W. van *Ten-Boer*; met 1 standerroggemolen, eene school, 28 h. en 230 inw.

**ANNENDAEL**, bouw., pr. *Limb.*, gem. en 2½ u. van *Echt*.

**ANNERVEEN**, d., pr. *Dr.*, kant. en 4 u. N. O. van *Assen*. gem. en 1¼ u. N. O. van *Anloo*, ¼ u. van de grenzen der pr. Groningen, en nabij de Aa of Hunse. Men telt er 28 h. en 190 inw. De Herv. maken met die van *Annerveensche-Compagnie* eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Assen* behoort. De R. K. parochiëren te *Assen*. Men heeft er eene vaste bijschool.

**ANNERVEENSCH-Compagnie**, geh. of liever veenkolonie, pr. *Dr.*, gem. *Anloo*, ¼ u. N. O. van *Annerveen*; met 75 h. en 450 inw. die veel vertier, een geregeld trekschuitenveer op de stad Groningen en kalkbranderij hebben, ook wordt aldaar de zooveel omvattende fabriek van den scheepsbouw uitgeoefend en er is eene bijschool.

**ANNERVEENSTER-KANAAL**, ook wel **GREVELINCKS-KANAAL**, kanaal, pr., *Dr.*, dat in eene regte lijn van *Bareveld* tot *Nieuw-Bareveld* en op het *Kielster-kanaal* uitloopt.

**ANNEVELD**. Zie **ANEVELD**.

**ANNEVOSDIJK**, in oude brieven **HANNEVOSDIJK**, p., pr. *Zeel.*, gem. *St. Annaland*.

**ANNE - WIELE**, of **ANEWIELEN**, meertje, pr. *Fr.*, griet. *Wymbrüseradeel*, ¼ u. O. van *Hommerts*.

**ANREEP**, ook wel **ANRIJ** en **ANREP**, geh., pr. *Dr.*, gem. en ¼ u. Z. ten O. van *Assen*; met 5 h. en 40 inw.

**ANREEPER-DIEP**. Zie **DURSERDIEP**. **ANSCHOT**. Zie **AANSCHOT**.

**ANSEN** of **ANSE**, geh., pr. *Dr.*, gem. en ¼ u. N. W. van *Ruinen*; met 23 h. en 170 inw., en eene school.

**ANSEN**, **ANGEN** of **ANSE**, bouw., pr. *Dr.*, gem. *Ruinen*, in het geh. *Ansen*.

**ANTHONIE (ST.)** Zie **ANTONIE (ST.)**

**ANTJE-JETSENSMEER**, vischrijk watertje, pr. *Fr.*, griet. *Tietjerksterradeel*, ¼ u. van *Wyns*.

**ANTOINE (BANC-ST.)**. Zie **ANTONIUSBANK (ST.)**.

**ANTONIA**. Zie **UTRECHT**.

**ANTONIE (ST.)** Zie **ANTONIS (ST.)**.

**ANTONIE (ST.)**, St. **ANTHONIE** of de **KLEINE SCHANS**, schans, pr. *N.Br.*, gem. 's *Hertogenbosch*, tusschen de stad en de schans *Isabelle*, ter linkerzijde van den steenweg, ongeveer 750 ell. van den hoofdwal der vesting 's *Hertogenbosch*. — Het is een kroonwerk, bestaande uit twee halve en twee heele bastions; is geheel bekleed en door eene natte gracht omringd, waarover eene houten brug licht; heeft geene buitenwerken of gebouwen, en is aan de stadszijde zonder borstwering en door eene barrière gesloten.

**ANTONIEBANK (ST.)**. Zie **ANTONIUSBANK (ST.)**.

**ANTONIE-POLDER (ST.)**, St. **ANTHONIJPOLDER** of 's **HEERHUIGELAND**, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. 's *Gravendeel*, postk. *Dordrecht*, gem. *Maasdam*. Zij bestaat uit den St. *Antonie-polder*; bevat het d. van dien naam; beslaat 454 bund., en telt 94 h. en 600 inw., die in de vlasnering, den landbouw en de veefokkerij hun bestaan vinden. Zij zijn allen Herv. en maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Dordrecht*, ring van *Oud-Beijerland*, behoort. Men heeft er eene dorps.

Het d. St. *Antoniepolder* ligt 2 u. W. ten Z. van *Dordrecht*, 1½ u. W. N. W. van 's *Gravendeel*, ¼ u. N. W. van *Maasdam*. De kerk is een oud maar net gebouw. De toren, die

(1) Alle de overige namen, die men wel eens met **ANNE** gespeld vindt, zoekt men ingelijks op **ANNA**.

ook blijken van hoogen ouderdom draagt, is laag, zoodat de spits maar even boven de kerk uitsteekt.

ANTONIE-POLDER (ST.), p., pr. *N. Br.*, gem. *Raamsdonk*; groot 18,7336 bund.

ANTONIE-POLDER (ST.), p., pr. *Zeel.*, gem. *Sas-van-Gent*; groot 241,8318 bund.

ANTONIE-POLDER (ST.), p., pr. *Zeel.*, gem. *Overzande*; 412,3225 bund. groot.

ANTONIESLUIS (ST.), sluis binnen *Amsterdam*, voor de vaart uit den Amstel naar het Oosterdok, tusschen den Zwanenburgwal en de Oude-Schans.

ANTONINA. Zie *UTRECHT*.

ANTONIS (ST.) of *St. ANTONIE*, huurs., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. *Z. ten O. van Groesbeek*; met 43 h. en 220 inw.

ANTONIS (ST.), door de landlieden gemeenlijk *Sr. TEUNIS* genoemd, d., pr. *N. Br.*, arr. en 8 u. *O. Z. O. van 's Hertogenbosch*, kant., postk. en 1½ u. *Z. W. van Boxmeer*, gem. *Oploo-St.-Antonien-en-Ledeakker*, ¼ u. *N. N. O. van Oploo*, aan den oostelijken zoom van de Peel, bij het watertje de Beek. Men telt er 175 h. en 990 inw. die allen *R. K.* zijn en eene par. uitmaken, welke tot het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Cuyk*, behoort en door 1 Pastoor en 2 Kapellanen bediend wordt. De kerk aan den *H. ANTONIUS VAN PADUA* toegewijd, heeft eenen spitsen toren en is van een orgel voorzien. Men heeft er eene dorps.

ANTONISDIJK (ST.). Zie *DIEMERDIJK*.  
ANTONIUSBANK (ST.) of *St. ANTHONYBANK*, in het *Fr. BANC-ST.-ANTOINE*, geh., pr. *Limb.*, gem. *Cadier-en-Keer*, 25 min. van *Keer*; met 8 h. en 70 inw.

ANTWERPPOLDER of *ANTWERPER-POLDER*, p., pr. *Zeel.*, gem. *Zuidzande*; 183 bund. groot.

ANTWERPSCHE-VEER. Zie *LAMSGATS-VEER*.

ANYGUM.

ANYJUM. } Zie *ANGJUM*.

AOCASTERP. Zie *OUDDORP*.

APEL (TER-) of *TER-APLE*, verspreid liggend d., pr. *Gron.*, arr., kant., postk. en 7 u. *Z. van Winschoten*, gem. en 4 u. *Z. ten O. van Vlagtuedde*, 52° 52' 36" *N. B.*, 24° 44' 28" *O. L.*, aan de *Ruiter-Aa* op het hoogste punt der pr. *Gron.*, nabij de grenzen der pr. *Dr.* Men telt er 23 h. en 140 inw., welke, met die uit de onderhoorigheden, waartoe

ook het geh. *Schot* of *Osserschot* gerekend wordt, eene *Herv. gem.* uitmaken, die tot de *klass. van Winschoten*, ring van *Bellingwolde*, behoort. De kerk, met blaauwe pannen gedekt, prijkt met een hol achtzijdig koepeltoentje met een rond dak en windwijzer. Ook is hier eene dorps. met 60 leerl.

*Ter-Apel* is door bosschen van eikenboomen omringd, zoo als dat van *Ruigelage*, *Eikenhorst*, *Dennekamp*, *Tellingkamp*, *'t Kloosterholt*, enz. In 1818 werd in de omstreken van dit d., op de grenzen van *Drenthe* en *Westwoldingerland*, eene brug of houten voetpad ontdekt, naar sommigen willen, aangelegd, om de steenen, tot bouwing van het hier gestaan hebbende kl. benodigd, over het lage en weeke moeras te vervoeren. Bij anderen wordt steeds beweerd, dat deze uitgestrekte houten weg behoort tot de lange bruggen, door de *Romeinen* hier te lande aangelegd, en waarvan melding wordt gemaakt bij *TACITUS*.

APELDOORN, kant., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*. Het bevat de gem.: *Voorst*, *Apeldoorn*, *Brummen* en *Epe*; beslaat, 70,626 bund., en telt 3664 h. met 27000 inw.

APELDOORN, kerk. ring, pr. *Geld.*, *klass. Arnhem*. Zij telt ruim 12600 ziel. in de gem. *Apeldoorn-en-het-Loo*, *Beekbergen*, *Brummen*, *Hall*, *Loenen*, *Nijbroek*, *Terwolde*, *Twello*, *Voorst* en *Wilp*, en heeft 11 kerken, die bediend worden door 10 Predikanten.

APELDOORN, gem., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. en postk. *Apeldoorn*, (6 m. k., 1 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. *Apeldoorn*, *Beekbergen* en *Loenen*, benevens de huurs. *Ankelaar*, *Noord-Apeldoorn*, *Asselt*, *Beemte*, *Brink*, *Broekland*, *Eertgat*, *Engeland*, *'t Hof*, *Kootwijk*, *Koudenhoven*, *Lier*, *Loo*, *'t Meer*, *Meerveld*, *Milligen*, *Oosterhuizen*, *Orden*, *Ouwendorp*, *Silven*, *Hoog-Soeren*, *'t Sol*, *Ugchelen*, *Utteld*, *Vossen*, *Wemum*, *Wissel*, *Wormingen*, *Woudhuis* en *Zevenhuizen*, beslaat 33941,2241 bund., telt 1430 h. en 9800 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en in de papiermolens, van welke er ruim 40 gevonden worden. Men heeft hier ook nog 2 kopermolens, 1 fabriek van marokijnleder, 1 koperpletterij, en 1 dekens- en duffelfabriek, worstmakerijen, 1 olie- en 7 korenmolens.

De 8060 *Herv.* maken de gem. *Apeldoorn-en-het-Loo*, *Beekbergen* en *Loenen* uit. De 400 *Christ. Afg.* hebben

gem. te *Apeldoorn*, aan den *Brink* en te *Beekbergen*. De 50 Ev. Luth. behooren tot de gem. van *Arnhem*. De 1320 R. K. maken gedeeltelijk de stat. *Loenen* uit, en behooren gedeeltelijk tot de stat. *Vaassen-en-Epe*. De Isr. worden tot de rings. van *Arnhem* gerekend. Men heeft er 9 scholen.

Het d. Apeldoorn of Appeldoorn, volgens de oude spelling Appeldoorn en Applenthorna en misschien ook Apoldro genoemd, ligt 5½ u. N. van Arnhem, aan het Grifskanaal. Het heeft, doordien de straatwegen van Arnhem en Utrecht op Deventer en Zutphen er door loopen, vrij wat doortogt, terwijl hier tevens zeer veel doorvaart langs het Apeldoornsche kanaal is, ook gaat er eene fraaije laan van daar naar het koninklijke lustslot het Loo. Men telt er 151 h. en 930 inw., en met de buurs. Zevenhuizen, Brink, Orden, Wormingen, Woudhuis, Ankelaar, Broekland, Beemte, Wenum, Wissel, Loo, Asselt, Noord-Apeldoorn, Hoog-Soeren, 't Eertgat, Meerfeld, Kootwijk, Vossen, Milligen, Ouwendorp, 't Sol, 't Meer, 't Hof en Utteld, 871 h. en 6100 inw., onder welke 4400 Herv., die hier eene kerk hebben, zijnde een fraai kruisgebouw, hetwelk tot de gem. *Apeldoorn-en-het-Loo* behoort, en het stoffelijk overschot van *FREDERICA SOPHIA WILHELMINA, Prinses van Pruisen*, wed. van *WILLEM V, Prins van Oranje*, alsmede dat van den Luitenant Admiraal *JAN HENDRIK VAN KINSBERGEN* bevat, en eenen houten toren en een orgel heeft. De R. K. hebben er mede eene kerk. Voorts heeft men er een nieuw Raadhuis, waarin ook het kantongeregte zitting houdt; een weeshuis voor meisjes; een dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen; eene dorps. met 200 leerl.; eene Armschool, met 170 leerl., eene kostschool voor Jonge Heeren, met 30 leerl. en eene dagschool voor meisjes, met 10 leerl.

**APELDOORN (NOORD-)** of HOOG-APELDOORN, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. N. van *Apeldoorn*; met 48 h. 370 inw.

**APELDOORN-EN-HET-LOO**, kerk. gem., prov. *Geld.*, klass. van *Arnhem*, ring van *Apeldoorn*. Men heeft er eene kerk te Apeldoorn, en telt er 4400 zielen.

**APELDOORNSCHE-KANAAL**, ook **GRIFTKANAAL** genoemd, kanaal, prov. *Geld.*, gegraven volgens den loop der Grift. — Dit kanaal vangt aan

te Apeldoorn, ten N. van den grooten weg tusschen Utrecht en Deventer, en heeft aldaar eene beschoiede havenkom, waarin zich de Sprengende beek ontlast, door eenen dubbelen houten afleidingsduiker, en loopt bij Hattum in den IJssel uit.

**APELDOORNSCHE-SLUIS (DE)** of **SCHUTSLUIS No. 1**, sluis, prov. *Geld.*, 10 min N. van Apeldoorn. — Het is eene der vijf schutsluizen van het Apeldoornsche kanaal.

**APENHUIZEN**, buurs., prov. *Over.*, arr., kant., gem. en ¼ u. O. van *Bathmen*.

**APERLOO** of **APPERLOO**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. Z. van *Doornspijk*; met 28 h. en 240 inw.

**APINGADAMUM**. Zie **APINGEDAM**.

**APLE (TER-)**. Zie **APEL (TER-)**.

**APELDRO**. Zie **APELDOORN**.

**APOSTELHUIS**, boer., p. *N. Br.*, gem. en ¼ u. N. van *Mierlo*, op den weg van daar naar Stiphout, aan de Mierle.

**APEL**. Zie **APR**.

**APEL**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. Z. O. van *Nijkerk*.

**APELAAR (NIEUWE)** of **JUFVROUWEN-POLDER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Fijnaart-en-Heyningen*; groot 263,6817 bund.

**APELAAR (OUDE-)** of **SCHUDDERS-BORS-OUDE-APELAAR-EN-DORPSCORS**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Fijnaart-en-Heyningen*; groot 417,5898 bund.

**APEL-BOOMGAARD (DE.)** Zie **ZALM (DE)**.

**APELBERG**. Zie **GARRENWEER (HET HUIS)**.

**APELDOORN**. } Zie **APELDOORN**.

**APELENBURG (HET HUIS-)**, landg., pr. *Geld.*, gedeeltelijk gem. en ¼ u. W. van *Doodewaard*, gedeeltelijk gem. *Echteld*, ¾ u. Z. O. van *Ochten*, aan den Waaldijk; groot 9,7690 bund.

**APELSCHE** of of **APPELSCHA**, d., pr. *Fr.*, griet. *Stellingwerf-Oosteinde*, arr. en 6 u. O. ten Z. van *Heerenveen*, kant. en 3 u. O. van *Oldeberkoop*, postk. *Heerenveen, Steenwijk, Assen en Meppel*, aan de grenzen der pr. *Dr*. Men telt er 139 h. en 670 inw. en, met de geh. *Aackinge, de Bult en Hoog-Appelsche* en de h. *Terwisga* en *Hoogveen* 285 h. en 1290 inw.

De 1230 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Heerenveen*, ring van *Woltega* behoort, die hier eene kerk met eenen toren heeft.

De 14 Christ. Afg. maken, met eenigen uit de nabuurschap, eene gem. uit, welke tot de zesde klass. van Fr., behoort. De 6 R.K. parochiëren te *Stieggerda*. Ook heeft men er 9 Doopsg. en eene dorps. met 150 leerl.

APPELSCHER (HOOG-), geh., pr. Fr., griet. *Stellingwerf-Oosteinde*,  $\frac{1}{4}$  u. O. ten Z. van *Appelsche*; met 10 h. en 130 inw.

APPELSCHER - ZANDBERGEN, zandduinen, pr. Fr., griet. *Stellingwerf-Oosteinde*, onder het d. *Appelsche*, waarvan de hoogste ongeveer 12 ell. hoog zijn, en volkomen naar zeeduinen gelijken.

APPELTERN, gem. en heerl., pr. Geld., arr. *Nijmegen*, kant. *Drunten*, hulpk. van het postk. *Nijmegen* (20 m. k., 7 s. d., 1 j. d., 1 afd.) Zij bevat de d. Appelter, Altforst, Maas-Bommel en Alphen, de geh. Berg-huis, Blaauwe-Sluis, Grefseling, den Haag, Heppard, het Hooft, de Kade, de Laak, Moleneind, Moorthuizen, Mun, de Munnikkenwaard, de Nieuwe Schans, Schraal-Jammer, de Torsch, de Tuut, Velddijk en de Wal; beslaat 3310,4873 bund. en telt 414 h. met 2650 inw.

De 2350 R.K. maken de par. *Alphen, Altforst, Appelter* en *Maas-Bommel* uit. De 300 Herv. vormen de gem. *Altforst-en-Appelter* en *Maas-Bommel-en-Alphen*. Men heeft er 4 scholen.

Het d. Appelter of Apelteren, oudtijds Appelhorn, ligt 5 u. W. van Nijmegen,  $\frac{1}{4}$  u. ten Z. van Druten, aan den Maasdijk. Men telt er, met de geh. de Laak, de Tuut, de Wal, Mun en de Blaauwe-Sluis 106 h. en 570 inw. De 500 R. K. maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's Hertogenbosch, dek. *Drunten* behoort. De kerk is aan den H. Servarius toegewijd. De 70 Herv. behoo- ren tot de gem. van *Altforst-en-Appel- tern*, welke hier mede eene kerk heeft. Men heeft er eene dorps. met 50 leerl. en een voetveer over de Maas op Megen, het Megensche-Veer genaamd.

APPELTERN (HUIS TE), oud adell. goed, pr. Geld., gem. en Z. O. van *Appelter*, te midden van het hoog geboomte, nevens den Maasdijk, ge- legen; 19,7934 bund. groot.

APPELTHORNA. Zie APPELTERN. APPEN of AEPEN, buurs., pr. Geld., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Voorst*; met 47 h. en 810 inw.

APPERLO, buurs. Zie APERLOO. APPINGEDAM, arr., pr. Gron.

Het bestaat uit de kant. Appingedam en Onderdendam; beslaat 69379,9806 bund., en telt 7679 h. met 51000 inw.

APPINGEDAM, kant., pr. Gron., arr. *Appingedam*. Het bevat de gem.: Appingedam, Delfzijl, Bierum, Ten Boer, Loppersum, Stedum en 't Zand; beslaat 26596,1243 bund.; telt 3188 h. en 19000 inw.

APPINGEDAM, klass., pr. Gron., verdeeld in de ringen Appingedam, Delfzijl, Loppersum en Slochteren; met 42 gem., 44 kerken, 42 Predi- kanten en 20400 ziel.

APPINGEDAM, kerk. ring, pr. Gron., klass. van *Appingedam*. Zij bevat de gem.: Appingedam, Farm- sum, Heveskes-en-Weiwerd, Meed- huizen, Opwierde, Oterdum, en Tjamsweer; met 7 gem., 8 kerken, 7 Predikanten en 4200 ziel.

APPINGEDAM, gem., pr. Gron., arr., kant. en positk. *Appingedam* (8 m. k., 4 s. d., 3 j. d.). Zij bevat, behalve het vl. Appingedam, de d. Jukwerd, Marssum, Opwierde, Sol- werd, en Tjamsweer, benevens de geh. het Bolwerk, Eelwerd, Garre- weer, de Hoogewerven, 't Klooster, Lasquert en Oling; beslaat 2483,5597 bund.; telt 558 h. en 3520 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden. Men heeft er ook 3 scheeps- timmerwerven, 1 lijnhaan en 1 olie- molen. De 2800 Herv., maken de 5 gem. Appingedam, Jukwerd, Op- wierde, Solwerd-en-Marssum en Tjams- weer uit. De 50 Doopsgz. behooren tot de gem. 't Zand. De 500 R. K. maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. van Gron. behoort. De 160 Isr. hebben hier eene rings. Men heeft er eene Latijnsche school met 12 leerlingen, eene Fransche school met 30 leerlingen en 5 lagere scho- len, een Dep. der Maatsch.: Tot Nut van 't Algemeen, en eene Bijbelver- eeniging.

Het vlek Appingedam, hetwelk ook Appingadam, in het Lat. Damma en bij sommigen Apingadamum, doch bij de landlieden doorgaans alleen den Dam wordt genoemd, ligt 4 u. N. O. van Groningen, 1 u. W. van Delfzijl, 6 u. N. van Winschoten, aan den regter oever van den voor- maligen Fivel. Thans stroomt het Damsterdiep midden door de plaats heen. Men telt er 377 h. en 2190 inw., die meest in den kleinhandel, am- bachten en winkelnering hun bestaan vinden. De handel, die hier gedreven

wordt, is thans van weinig aanbelang, uitgenomen in paarden, vooral op de jaarlijksche paardenmarkten, welke beroemd zijn, om het groot aantal, van wijd en zijd aldaar aangebragt en verkocht wordende paarden. Men heeft er een Raadhuis, in welks onderste gedeelte de Waag wordt gehouden; een Justitie-gebouw, waarin de arr. regtbank zitting houdt en een nieuw Gevangenhuis. De Herv. kerk is een groot en schoon gebouw, met eenen fraaijen predikstoel en vrij goed orgel. Bij die kerk staat eenen lan- taartoren. De R. K. kerk, aan den H. NICOLAAS toegewijd, heeft mede eenen toren. De dorps. telt 250 leerl. Paardenmarkten op Woensdag in de Pinksterweek, op Woensdag voor den derden Donderdag in Julij en op Woensdag voor den derden Donderdag in Augustus; veulenmarkt op den derden Donderdag in September, en veemarkt op den laatsten Woensdag in October, alsmede op elken Woensdag van de maanden Mei en November.

APPLENTHORNA. Zie APELDOORN.

APSPOEL. Zie ABTSPOEL.

APT of APPE uitwatering, p. *Gr.*, die bij Appingedam in den *Fivel* uitloopt, en de grensscheiding tusschen Appingedam en Tjamsweer uitmaakt.

AQUAE VETERES. Zie OUDEWATER.

ARBEIDSLUST, landg., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van *St. Oedenrode*.

ARCEN, ook wel AARZEN of AERTSEN d., pr. *Limb.*, arr. en 7 u. N. van *Roermond*, kant. en  $2\frac{1}{4}$  u. N. van *Venlo*, hulpk. van de postk. *Venlo* en *Nijmegen*, gein. *Arcen-en-Velden*,  $1\frac{3}{4}$  u. N. van *Velden*, aan den grooten weg van *Maastricht* op *Nijmegen*, met 114 h. en 630 inw., die allen R. K. zijn en eene stat. uitmaken, welke tot het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Venlo*, behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De kerk aan de H. H. PETRUS en PAULUS toegewijd, heeft eenen hoogen spitsen toren. Men heeft er eene school, eenen water-graanomolen, 20 min. ten N. van het d., een veer over de Maas op Broekhuizen en even buiten het d. het Kasteel van Arcen.

ARCEN (HET KASTEEL VAN), buit., pr. *Limb.*, gem. *Arcen-en-Velden*, 5 min. Z. O. van *Arcen*, groot 7,4710 bund.

ARCEN-EN-VELDEN, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. *Venlo*, hulpk. *Arcen*. Zij bevat de d. Arcen

en *Velden*; benevens de geh. *Lomm* en *Schandelo*; groot 4170,7540 bund. en telt 272 h. en 1680 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden, op 3 na allen R. K. zijn en de par. van *Arcen-en-Velden* uitmaken. De 3 Herv. behooren tot de gem. van *Venlo*. Ook zijn er 2 scholen.

ARCHEM, of ARCHUM, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Ommen*,  $\frac{3}{4}$  u. W. van den *Ham*, met 41 h. en 210 inw.

ARCKER-GEMEENTE. Zie ARKENHEEMSCH-POLDER.

ARCLO. Zie ARKEL.

ARCUM. Zie ADRICHEM.

AREM. Zie ARNHEM.

AREMBERGER-GRACHT, ook wel AARDENBERGER-GRACHT, vaart, pr. *Over.*, van *Zwartsluis* naar het *Giethoornsche-meer* loopende.

AREMBERGER-POLDER of AREMBERGSCH-POLDER, p., pr. *N. Br.*, gedeeltelijk gem. *Klundert*, gedeeltelijk gem. *Zevenbergen*; 185,6632 b. groot.

AREMBERGER-SLUIS, zw., pr. *Over.*, even bewesten *Zwartsluis*, waardoor de *Aremberger-gracht* met het *Zwartewater* wordt vereenigd.

AREMBERGSCH-POLDER. Zie AREMBERGER-POLDER.

AREMUIJE. Zie ARNEMUIDEN.

ARENA-COMITIS. Zie GRAVZANDE ('s).

ARENBERG, buit., pr. *Utr.*, gem. en 10 min. W. van de *Bilt*, aan de *Biltstraat*.

ARENBERGER-POLDER, een der 3 p., waaruit de *Beemster*, pr. *N. H.*, bestaat; 1904,8447 bund. groot.

ARENSDORP, landg., pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*,  $1\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Wassenaar*; 19,1300 bund. groot.

ARENSDUIN, boer., pr. *Z. H.*, gem. 's *Gravezande-en-Zandambacht*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van 's *Gravezande*.

ARENSGENHOUT. Zie ARENSGENHOUT.

ARENSHEIM. Zie ARNHEM.

ARENSPOLDER of 's HEER ARENSPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Ossenisse*; groot 149,5844 bund.

ARENSHORST, havez., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Ommen*, aan den weg van *Zwolle* op *Hardenbergh*.

ARENSKERKE. Zie HEER ARENSKERKE ('s).

ARENSNEST, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. Z. O. van *Boekel*; met 10 h. en 50 inw.

ARENSVLUGT, landg., pr. *N. Br.*, gem. en 3 min. N. W. van *Oss*.

**ARENDSWOUDE.** Zie AARTSWOUD.  
**ARENSGENHOUT** of **ARENSGEN-**  
**BOUT**, korthedshalve veelal **DE HOUT**  
 genoemd, geh., pr. *Limb.*, gem. en  
 † u. O. van *Hulsberg*; met 53 h. en  
 290 inw.

**ARENTSBURG** oudtijds **AURINDUL-**  
**LIUSBURG**, landg., pr. *Z. H.*, gem.  
 en † u. *Z. W.* van *Voorburg*, aan  
 de Delfsche Vliet, op een gedeelte  
 gronds, dat sedert lang onder den  
 naam van den-Burg, en oudtijds  
 onder dien van het Land-ten-Hoogen-  
 Burg, bekend stond, ter waarschijn-  
 lijker plaatse, waar het Forum *Had-*  
*riani*, een wapenhuis, vermoede-  
 lijk door Keizer *AELIUS HADRIANUS*  
 gesticht, zoude gestaan hebben.

**ARICHEM.** Zie *ERICHEM*.

**ARIENSCHIPPER-POLDER**, p.,  
 pr. *Z. H.*, gedeeltelijk gem. 's *Graven-*  
*deelen-Leerambacht*, gedeeltelijk  
 gem. de *Mijt-Krabbe-en-Nadort*.

**ARION**, aanzienlijke boer. pr. *Gron.*,  
 gem. *Bafo*, † u. *N.* van *Andel*, in den  
*Noordpolder*; groot 103 bund.

**ARK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en †  
 u. *N. W.* van *Nijkerk*, aan de *Zui-*  
*derzee*, in den *Arkenheemsche-pol-*  
*der*; met 40 inw.

**ARKEL**, in oude brieven *ARCLO*  
 genoemd, d., pr. *Z. H.*, arr. kant.  
 en † u. *N. O.* van *Gorinchem*, postk.  
*Gorinchem* en *Vianen*, gem. *Arkel-*  
*en-Rietveld*, aan den *Lingedijk* en  
 den straatweg van *Gorinchem* naar  
*Utrecht*; met 67 h. en 460 inw. De  
 430 Herv. maken, met de overige  
 uit de gem. *Arkel-en-Rietveld* eene  
 gem. uit, welke tot de klass. van  
*Dordrecht*, ring van *Gorinchem*, be-  
 hoort. De kerk heeft een klein spitsje  
 op het midden. De 30 R. K. paro-  
 chiëren te *Gorinchem*. De dorps.  
 telt 50 leerl. Nabij dit d. is een voet-  
 veer over de *Linge* op *Spijk*, het  
*Klein-Spijsche-veer* genoemd.

**ARKEL (LAND VAN)**, streek lands,  
 pr. *Z. H.* Het bevat de st. *Gorinchem*,  
 benevens de gem. *Arkel-en-Rietveld*,  
*Hoornaar*, *Schelluinen*, *Kedichem-en-*  
*Oosterwijk*, *Nieuwland* en *Leerbroek-*  
*Reijerskoop-en-Middelkoop*, en van  
 de gem. *Hoog-Blokland*, de p. het *Oud-*  
*land* en *Kort-Scheiwijk*, maakt alzoo  
 een gedeelte van het tegenwoordige  
 kant. *Gorinchem* uit; is groot 5508  
 bund. meest wei- en hooiland; telt  
 1900 h. en 11000 inw., en wordt on-  
 onderscheien in *Land-van-Arkel* boven  
 de *Zouwe* en *Land-van-Arkel* bene-  
 den de *Zouwe*.

**ARKEL - BENEDEN - DE - ZOUWE**  
**DIJKS COLLEGIE-VAN-HET-LAND-**  
**VAN-**), dijkgr., pr. *Z. H.*, het bestuur  
 hebbende over de p. van den *Banne*  
 van *Gorinchem*, genaamd *Wolpheren*  
 en *Lang-Scheiwijk*; voorts over den  
*Polder-van-Arkel*, de p. der gem. *Schel-*  
*luinen* en *Hoornaar* en de p. het *Oud-*  
*land* en *Kort-Scheiwijk* uit de gem.  
*Hoog-Blokland*.

**ARKEL - BOVEN - DE - ZOUWE**  
**(DIJKSCOLLEGIE-VAN-HET-LAND-**  
**VAN-**), dijkgr., pr. *Z. H.*, het toe-  
 zigt hebbende over de p. *Rietveld*,  
*Kedichem*, *Oosterwijk*, *Nieuwland*,  
*Leerbroek*, *Reijerskoop* en *Middel-*  
*koop*.

**ARKEL (POLDER VAN)** p., pr.  
*Z. H.*, gem. *Arkel-en-Rietveld*, groot  
 464 bund.

**ARKEL-EN-RIETVELD**, gem., pr.  
*Z. H.*, arr. en kant. *Gorinchem*,  
 postk. *Gorinchem* en *Vianen* (3 m. k.,  
 4 s. d., 5 j. d.). Zij bestaat uit den  
*Polder-van-Arkel*, *Rietveld*, den *Vrou-*  
*wen-Huiswaard* en de *Lingegorzen*;  
 bevat het d. *Arkel*, benevens de b.  
*Rietveld*, beslaat 816,4227 bund.;  
 telt 96 h. en 600 inw., die in den  
 landbouw hun bestaan vinden en  
 onder welke ongeveer 510 Herv., die  
 de gem. van *Arkel* uitmaken, en 60  
 R. K. die te *Gorinchem* parochiëren.  
 Men heeft er ééne school.

**ARKELSBURG**, uiterwaard, pr.  
*Z. H.*, gem. *Arkel-en-Rietveld*; 18,5925  
 bund. groot.

**ARKELSCHÉ-DAM**, in vorige eeu-  
 wen *BEERENDAM* of *BEERENSWARANDE*,  
 in den omtrek veelal enkel de *DAM*  
 genaamd, b., pr. *Z. H.*, gem. *Arkel-*  
*en-Rietveld*, † u. *N.* van *Arkel*, aan  
 den straatweg van *Gorinchem* op  
*Utrecht*. Aldaar ligt de *Zederiksluis*,  
 dienende om het lage land daar om-  
 streeks van het overtollige water te  
 ontlasten. Ten *N. O.* van die sluis staat  
 een stoomwatermolen, waarin 3 stoom-  
 machines met 3 raden aangewend  
 zijn, die gezamenlijk een vermo-  
 gen van 90 paardenkracht hebben.  
 Wanneer er geene natuurlijke uit-  
 lozing van de *Zederik* door de sluis  
 kan plaats hebben, moet deze molen  
 het werk doen van 23 windwater-  
 molens, waardoor de velden, die  
 zich in den *Zederikboezem* ontlasten,  
 worden drooggemalen.

**ARKELSCHÉ-DIJK**, rivierdijk, pr.  
*Z. H.*, loopende bewesten het *Zederik-*  
*kanaal* en de *Linge*, van de stad  
*Gorinchem* af, door het d. *Arkel* tot



aan den Hoog-Bloklandsche-weg, alwaar de Bazel-dijk begint. Over den kruin loopt de groote klinkerweg op Vianen.

ARKELSCHHE-OEVE, p., pr. *Z.H.*, gem. *Nieuwland*.

ARKELSCHHE-HEERENHUIS (HET), Zie GORINCHEMSCHHE-HUIS.

ARKELSTEINSCHHE-BRUG of LANDWEERBRUG, brug, pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Bathmen*, over de Schipbeek.

ARKENHEEMSCHE - DIJK (DE), dijk, pr. *Geld.*, zich uitstreckende langs de Zuiderzee, tusschen de gem. Putten en Bunschoten.

ARKENHEEMSCHE-POLDER, oudtijds ARKEMEHE, ARKEMY of ARKERGEMEENTE, gedeeltelijk gem. *Nijkerk*, gedeeltelijk gem. *Putten*, ongeveer 3090 bund. groot.

ARKENS of ERKENS, geh., pr. *Fr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Franker*; met 7 h. en 40 inw.

ARKUM, geh., pr. *Fr.*, griet *Wonseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Deegum*, in den *Arkumer-hem*, nabij de trekvaart van Bolsward op Workum; met 4 h. en 30 inw.

ARKUM, hofst. Zie ADRICHEM.

ARKUMER-HEM of ARKUMER-POLDER, p., pr. *Fr.*, griet. *Wonseradeel*, onder het d. *Deegum*.

ARLER, boer., pr. *Geld.*, gem. *Putten*.

ARLEVEEN. Zie AARLANDERVEEN.

ARLOO (TEN-), oudtijds DEN NARLE gespeld, buurs., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van Zuidwolde; met 14 h. en 70 inw. Deze buurs. bestaat uit drie geh. of wijken, met namen: Pinxterhuis, Kiers en den Heuvel.

ARMDIJK, dijk, pr. *Fr.*, griet. *het Bildt*. Het is dat gedeelte van den eerste Bildtdijk, hetwelk zich uitstrekt van Dijkshoek, tot de plaats, waar de tweede Bildtdijk begint.

ARMELO. Zie ERMELO.

ARMESTAATS-HEIDE, ontgonnen heideveld, pr. *Fr.*, griet. *Tietjerkstadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Bergum*; groot ongeveer 54 bund.

ARMHOEDE of ARMOEDE, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Lochem*; met 29 h. en 150 inw. Er is aldaar eene algemeene weide voor de minvermogene, gerechtigde veehoeders der gem.

ARMOEDERHOEK, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Haamstede*.

ARMUIJEN.

ARMUIDEN. } Zie ARNEMUIDEN.

ARNEM. Zie ARNHEM.

ARNEMUIDEN, gem., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg*, (3 m. k., 1 s. d., 2 j. d.) Zij bevat, behalve het stadje Arnemuiden, de heerl. Nieuwerkerke en Mortiere, en is groot 490 bund.; telt 182 h. en 1290 inw., die schier het eenige middel van bestaan vinden in de kustvischerij, welke zij, thans met 16 schuiten uitoefenen; terwijl buiten deze schuiten hier nog gevonden worden 19 hoogaartsen, die op de Schelde en de Zeeuwsche stroomen visschen. Ook heeft men er 1 scheepstimmerwerf, 2 zoutkeeten, 1 stijfselfabriek en 4 weverijen.

De inw., die er op 15 na, allen Herv. zijn, maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Middelburg* behoort. De 15 R. K. parochiën te *Middelburg*. Men heeft er eene school met 70 leerl.

De st. Arnemuiden, ook wel Armuyden, Armuijen, Aremuije en Erremue, bij de inw. meestal Arremuije, of volgens de Zeeuwsche uitspraak, Erremuje, in het Latijn Armemuda geheeten, is eene stad van den tweeden rang. Zij ligt  $\frac{1}{2}$  u. O. van Middelburg, en 1 u. Z. van Vere, aan het Arnemuidsche gat, waarover hier een pontveer is, en telt 207 h. en 1220 inw.

Het stadhuis is een vrij aanzienlijk maar ouderwetsch gebouw, in welks raadkamer eene nette afbeelding van Arnemuiden, toen het nog een dorp was, voor den schoorsteen hangt. De kerk is een ruim kruisgebouw, dat met een orgel prijkt en op welks kruis een toren staat, die van uurwerk en klokkenspel voorzien is. Boven in den westelijken gevel dezer kerk ziet men eene halvergulden, half zwarten bol, die met het uurwerk verbonden, de schijngestalte der maan voorstelt, en onder dezen bol is een uurwerk, waarop tevens het hoog en laag water aangewezen wordt, hetwelk door de wending van het gezegde uurwerk geschiedt.

ARNEMUIDSCHE-GAT, kanaal, pr. *Zeel.*, O. van Walcheren, tusschen dit eil. en St. Joostland, dat aan de bedijking van dit laatste zijn bestaan te danken heeft, maar allengs aan zijnen mond met zand toegestopt is, zoodat de geheele stroom tot aan de stad zoo zeer verlamd is, dat thans niet dan kleine schuiten, en dat nog alleen bij hoog water, de stad genaken kunnen.

ARNESTEIN, buit, pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Middelburg*, op den weg naar Arnhem.

ARNHEM, arr., pr. *Geld.*, bestaande uit de kant.: Arnhem, Zevenaer, Wageningen, Nijkerk, Elburg, Apeldoorn en Harderwijk. Het beslaat 227703 bund., en telt 16924 h. en ruim 119000 inw.

ARNHEM, kant., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*. Het bevat de gem. Arnhem, Reeden en Rozendaal; beslaat 18725 bund., en telt 3449 h. en 23500 inw.

ARNHEM, klass., pr. *Geld.*, verdeeld in de ringen: Arnhem, Wageningen en Apeldoorn. Zij telt 25 gem., 29 kerken, 30 Predikanten, en ongeveer 34000 ziel.

ARNHEM, kerk. ring, pr. *Geld.*, klass. van *Arnhem*. Hij bevat de gem. Arnhem, Elcum, Oosterbeek, Reeden, Rozendaal, Spankeren, Dieren en Velp; heeft 9 kerken, 11 Predikanten en ruim 11000 ziel.

ARNHEM, gem., pr. *Geld.*, arr. en kant. *Arnhem* (1 m. k., 1 s. d., 3 j. d.). Zij bevat, behalve de stad Arnhem, nog de buurs. de Klingelbeek, de Klap, en de landgoederen: Gelders-Spijker, Hulkestein, den Brink, Mariendaal, de Klingelbeek, Sterrenberg, Heijenoord, Lichtenbeek, Bakenberg, de Waterberg, Zijpendal, Sonsbeek, Presikhaaf, Klarenbeek, Rennenenk en Angerestein; groot 6755,4831 bund.; telt 3093 h. en ruim 19600 inw., die belangrijke expeditiehandel hebben op Duitschland, en van daar terug op Amersfoort, Utrecht, Rotterdam, Amsterdam enz., welke gedeeltelijk met wagens, maar grootendeels te sloop, en ook vooral per spoorweg, gedreven wordt, waartoe de ruime, vierkante haven aan den Rijnkant, door hare groote geschiktheid tot berging van schepen, uitmuntende gelegenheid aanbiedt. Bovendien is er een aanzienlijke handel in granen en andere waren, die binnen de stad te koop gebragt, en van daar naar onderscheidene omliggende plaatsen verzonden worden. Ook heeft men er sommige fabrieken, als: 1 zeep- en 1 zoutziederij; 2 olien- en runmolens; 1 zijde- en 1 katoenfabriek, wolkammerijen, spinnerijen en weverijen.

De ruim 9200 Herv. maken een gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Arnhem* behoort, 2 kerken heeft en door 5 Predikanten bediend wordt. De 200 Christel. Afges., de 120 Waal-

sche Herv. en de 560 Evang. Luth. hebben hier ieder eene gem. met 1 kerk en eenen Predikant. De 8000 R. K. maken eene stat. uit, met twee kerken, waarin de dienst door 1 Pastoor en 4 Kapellanen verrigt wordt. De 600 Isr. hebben hier eene rings-, welke tot het syn. res. van *Nijmegen* behoort. Men heeft er 1 gymnasium met Rector, Conrector en 4 Lectoren, 1 openbare Nederd. school en 1 openbare school voor vreemde talen, behalve eene menigte andere scholen.

De st. Arnhem, oudtijds Arnem en Aarnem, bij verbastering veelal Arern, volgens sommigen eigenlijk Arendsheim of Arnoudsheim en in het Latijn Arnhemia geheeten, de hoofdst. der pr. *Geld.*, ligt 12 u. Z. van Zwolle,  $8\frac{1}{2}$  u. W. van Deventer,  $5\frac{1}{2}$  u. Z. W. van Zutphen, 3 u. N. van Nijmegen,  $12\frac{1}{2}$  u. N. O. van s' Hertogenbosch, 8 u. O. ten N. van Tiel en 12 u. Z. O. van Utrecht, op  $51^{\circ} 58' 46''$  N. B.  $23^{\circ} 34' 30''$  O. L. De stad is in de gedaante van eene halve maan gebouwd, aan den regteroever van den Rijn, nagenoeg  $\frac{1}{4}$  u. van de plaats, waar de IJsel haar verlaat. Over eerst genoemde riv. ligt hier eene schipbrug, die de gemeenschap tusschen Arnhem en de Betuwe bevordert. Wegens het gevaar, waaraan zij door den ijsgang bloot staat, worden de schepen dezer brug in den winter weggenomen, en in de haven geborgen. De landstreek rondom de stad is bij uitstek bekoorlijk, en men ademt er eene zeer gezonde lucht in. Ten N. verheffen zich eenige hei- en boschachtige heuvelen, die de laag gelegen stad tegen de gure noordenwinden beschermen. ten Z. wordt zij van den Rijnstroom bespoeld. Aan de N.W. zijde op de hoogte verheffen zich thans talrijke prachtige hotels, land- en lusthuizen. Ten O. en Z. liggen welige weiden, en van alle zijden is zij door landgoederen omgeven; terwijl twee beken, een half uur ten N. der stad ontspringende, eerst fonteinen en waterwerken vormen, dan de stadsgrachten van water voorzien en zich vervolgens in den Rijn storten.

Arnhem heeft vier barrières allen open en vrij. Behalve de ruime Oudemarkt, heeft men hier nog vijf pleinen, de Korenmarkt, met de nieuwgebouwde overdekte koorneurs, het St. Walburgsplein, het Koningsplein, het Velperplein en het St. Jansplein.

Bezienswaardige gebouwen zijn: het Gouvernementshuis, met eene fraaije zaal voor de zittingen der Provinciale Staten, en daaronder het nieuw gebouwde lokaal voor het Provinciaal Archief; het Provinciaal Gerechtshof of Paleis van Justitie, met ruime en luchtiggehouwde vertrekken, waarvan dat voor de teregtzittingen van het hof door kunstig stukadoorwerk uitmunt; het tot een Stadhuis verbouwde Duivelshuis, het huis van Arrest of Verzekering; dat, zonder opeenstapelung, 200 gevangenen kan bevatten; de fraaije Kazerne, aan den Singel, waarin 2000 man kan gehuisvest worden en het gebouw *Musis sacrum*, waarin zalen, welke te zamen 1000 menschen kunnen bevatten.

Onder de kerken verdienen melding: de Groote of St. Eusebius kerk, bij de Herv. in gebruik, thans inwendig geheel vernieuwd, met eenen grooten en sierlijken toren, die met eene der beste en grootste klokken spelen van ons Koninkrijk prijkt, een groot en welluidend orgel, en de nieuwe koeplkerk, op de plaats der voormalige St. Janskerk, alsmede de Ev. Luth. kerk en de R. K. St. Walburgskerk, met twee nagenoeg gelijke torens.

Liefdadige gestichten en inrigtingen zijn: het St. Catharina Gasthuis, met onderscheidene ruime vertrekken, strekkende om er oude burgers te onderhouden; de St. Nicolaas Broederschap, welks inkomsten voornamelijk tot onderhoud van behoeftigen gebruikt worden, het Burgerweeshuis; het Nieuwe Weeshuis; het R. K. Weeshuis; twee Weduwenhuizen; een nieuw groot Ziekenhuis, met Hortus Botanicus, en verschillende liefdadige gestichten, waaronder eene Stads-Apotheek, thans onder het algemeen armbestuur vereenigt.

Tot de wetenschappelijke inrigtingen behooren: het Teeken- en Bouwkundig genootschap, onder de zinspreuk: *Kunstoeffening*, met eene Teeken- en Bouwkundige school, bij welke 5 onderwijzers geplaatst zijn, die aan ongeveer 200 jonge lieden les geven in de Teeken-, Bouw- en Wiskunde, onder welke leerlingen vele minvermogende zijn, die het onderwijs kosteloos genieten; de Geldersche Maatschappij van Geschied- en Letterkunde: *Prodesse conamur*; het Natuurkundig genootschap, *Tot Nut en Vergenogen*, dat een algemeen groot getal leden telt en waar-

mede kosteloos onderwijs wordt gegeven, en een Dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen, dat eene Tus-schenschool, met ruim 700 leerl. heeft.

Paardenmarkten den eersten Woensdag vóór Palmzondag; den derden Donderdag in Mei; den 12 Junij; den laatsten Donderdag in Augustus; den vierden Woensdag in September, en den derden Donderdag in October. Magere beestenmarkten op de beide laatste Maandagen in April en de beide eerste Maandagen in Mei. Vette beestenmarkten den tweeden en vierden Maandag in Julij, den tweeden en vierden Maandag in Augustus, den tweeden en vierden Maandag in September, de tweeden en de twee laatste Maandagen in October en de vier eerste Maandagen in November. Weekmarkten des Dingsdags en Vrijdags. Kermis den 26 Augustus.

ARNHEMMER - EN - VELPERBROEK, p., pr. *Geld.*, gem. en N. O. van *Arnhem*; groot 759,0795 bund.

ARNLE. Zie ERICHEM.

ARNOLDI-VILLA. } Zie ARNHEM.

ARNOUDSHEIM. }

ARREMUIJE. Zie ARNEMUIDEN.

ARRIEN, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Ommen*, aan den regteroever van de Vecht, op den weg van Ommen naar Hardenbergh; met 34 h., 210 inw., en 1 school met 40 leerl.

ARRIENVELD, buurs., pr. *Over.*, gem. *Avereest*; met 36 h. en 180 inw.

ARUM, kad. gem., pr. *Fr.*, kw. *Westergoo*, griet. *Wonseradeel*. Het bevat de d. Arum, Kimsward en Lollum, en beslaat 2741,1337 bund.

ARUM, AARUM, oudtijds ALDERUM of ALTARUM, d., pr. *Fr.*, griet. *Wonseradeel*, arr. en 3½ u. N. W. van *Sneek*, kant. en 2 u. N. ten W. van *Bolsward*, postk. *Bolsward* en *Harlingen*, aan de vaart van Franeker op Bolsward, en niet ver van die van Harlingen op Bolsward, te midden van uitstekende bouw- en weilanden. Men telt er 145 h. en 970 inw. en met het geh. Baarderbuuren, Beijem, Bolta enz., 165 h. en 1060 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden en 1 koornmolen hebben.

De 1000 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Harlingen*, ring van *Makkum*, behoort en eene kerk met eenen spitsen toren en een orgel heeft. De Doopsz. behooren tot de gem. *Wiltmarssum-Pingjum-en-Arum*, en de R. K. parochiëren te *Bolsward*. De dorps. telt 120 leerl.

**ARUMER-GROENDIJK**, dijk, pr. *Fr.*, griet. *Wonseradeel*, loopende van Arum naar Witmarssum.

**ARDWERD**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Bterum*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Krewert*; met 4 h. en 30 inw.

**ARWERD**, geh., pr. *Gron.*, gem. en 20 min. van *Adorp*; met 7 h. en 50 inw.

**AS**, d., pr. *Geld.* Zie *ASCH*.

**AS**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Hunsel*; met 7 h. en 50 inw.

**ASBROEK**, moerasige streek, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Budel*.

**ASBROEK**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Roggel*; met 4 h. en 20 inw.

**ASCH of As**, d., pr. *Geld.*, arr. en  $2\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Tiel*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Culemborg*, postk. *Tiel*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Buren*, aan den weg van Buren naar Culemborg. Men telt er 37 h. en ongeveer 280 inw., die allen in den landbouw hun bestaan vinden.

De 270 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Tiel*, ring van *Culemborg* behoort. Men heeft er eene dorps. De kerk is een oud gebouw, met eenen toren, doch zonder orgel. De 10 R. K. parochiëren te *Buren*.

**A-SCHAT**, heerl., pr. *Utr.*, arr. en kant. *Amersfoort*, gem. *Leusden*. Zij bevat ruim 300 bund. gronds en telt 27 h. en ruim 200 inw.

**A-SCHATTER-BEEK**, ook wel **MOOSTERBEEK**, watertje, pr. *Geld.*, dat in het geh. de *Glinthorst*, ontspringt, de gem. *Barneveld*, alsmede een gedeelte der gem. *Leusden*, pr. *Utr.*, doorloopt, en in de *Modderbeek* valt.

**ASCHDONK of ASDONK**, uithoek, behoorende tot het geh. *Heikant*, gem. *Aarle-Rixtel*, pr. *N. Br.*,  $\frac{3}{4}$  u. O. N. O. van *Rixtel*; met 2 h. en 20 inw.

**ASCHED.** Zie *AFSCHED*.

**ASCHELDORPE.** Zie *ASSENDORP*.

**ASCETE.** Zie *ENSCHED*. adell. h.

**ASCUMANNEDELFT.** } Zie *ASSEN-*  
**ASCUMANNEDILF.** } *DELFT.*

**ASELERBEEK (DE)**, **DENNENBOOMS-BEEK** of **DENNENBOOMS-LEE**, watertje, pr. *Over.*, dat uit *Borne* komt en onder *Ambt-Almelo* in de *Loo-Lee* valt. Het is eigenlijk het noordelijkste gedeelte van de *Boekulosche-Aa*.

**ASELO**, **AZELO** of **ASSELO**, geh., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Velden*,  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Borne*.

**ASELOHA**, d., pr. *Limb.* Zie *ELSLOU*.

**ASENRAY**, **AZENRAY** of **HELLENRAY**,

geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Maasniel*; met 26 h. en 200 inw.

**ASICHDOEM.** Zie *ASDOM*.

**ASMUS.** Zie *DASSEMIS*.

**ASMANNEDILF.** Zie *ASSENDELFT*.

**ASPEREN**, bar., gedeeltelijk pr.

*Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Vianen*,

gem. *Asperen*, gedeeltelijk pr. *Geld.*,

arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, gem.

*Herwijnen*; zij bevat het stadje *As-*

*peren*, benevens het Hoogeland of

Hoogveld, en daarin de volgende 9

afdeelingen: de Eng, met de *Dort-*

*sche-Waardjes*; den *Polder*; de *Goud-*

*put*; de *Schildkampen*; het *Overste-*

*Nieuwland*; het *Benedenste-Nieuw-*

*land*; den *Graswal*; het *Klein-Hoog-*

*land* en het *Groot-Hoogland*; voorts

het *Lageland*, verdeeld in de *Geeren*

en *Zes-en-veertig-hoeven*, en het *Bui-*

*tenland*, bestaande in de *uiterwaar-*

*den*: de *Omloopstaart*, het *Zwanen-*

*daal*, de *Boezem* of *Hellosche-boezem*

en het *Blokland*; beslaat 1162,3321

bund. en telt 189 h., met 1250 inw.

**ASPEREN**, gem., pr. *Z. H.*, arr.

*Gorinchem*, kant. *Vianen*, postk.

*Gorinchem* en *Leerdam* (2 m. k.,

3 s. d., 5 j. d.). En bevat, behalve

het *plattelandst. Asperen*, de vol-

gende 5 afdeelingen van het *Hoog-*

*land*: de Eng, met de *Dortsche*

*Waardjes*; den *Polder*; de *Goudput*;

de *Schildkampen* en den *Graswal*,

en beslaat 323,6096 bund., telt 207

h. en 1130 inw., die meest in den

landbouw, paardenfokkerij en veeteelt

hun bestaan vinden en 4 eendekooijen

en 1 korenmolen hebben.

De 1040 Herv. maken eene gem.

uit, welke tot de klass. van *Gouda*,

ring van *Leerdam*, behoort. De 90

R. K. parochiëren te *Leerdam*. Men

heeft er eene school met 135 leerl.

Het *plattelandst. Asperen*, volgens

sommigen het oude *Caspingium*, ligt

$1\frac{3}{4}$  u. N. O. van *Gorinchem*  $3\frac{1}{2}$  u.

Z. ten O. van *Vianen*,  $51^{\circ} 52' 51''$

N. B.  $22^{\circ} 46' 35''$  O. L. Het wordt

ten O. langs den wal, door de *Linge*

bespoeld, waaruit het water door

eene brug in de haven vloeit, of liever

in eene gracht, de *Min* of *Liefde* ge-

heeten, die, met eene bogt naar het

noordwesten loopende, de stad in

twee ongelijke deelen doorsnijdt. *As-*

*peren* is langwerpig vierkant, door

eene vrij breede gracht omgeven en

heeft vier poorten. Men heeft er een oud

stadhuis, met een spits torentje, dat uit

het midden van het dak rijst. De kerk

is een vrij groot kruisgebouw, met

een koor, in welks midden eene verhevene tombe, met eene blauuwe zerk gedekt is, op welke de wapens van onderscheidene Heeren en Vrouwen van Asperen zijn gebeild; terwijl aan den rand de namen van hen, die hier begraven zijn, met vermelding van den tijd huns overlijdens, te lezen staan. Aan het einde van het koor tegen den muur is een tweede verheven graf, van boven alleen met houten schalen gedekt, dat mede tot begraafplaats voor de Heeren van Asperen strekte; ook leest men in dit koor tegen den muur in de Fransche en Nederduitsche taal een graf-schrift, met Romeinsche letters in zwarten toetsteen uitgehouwen, ter eere van AMELIA VAN MARNIX VAN ST. ALDEGONDE, VROUW van der *Merveede*, echtgenoot van RUTGER WESSEL VAN DEN BOETZELAAR, Baron van Asperen, en dochter van den beroemden PHILIPS VAN MARNIX, Heer van *St. Aldegonde*. Paardemarkten 23 April en 9 October.

ASPEREN (POLDER-VAN-) of ASPERSCHE-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Asperen*; groot 333,6096 bund.

ASPERSCHE-LINGESLUIS, schutten doorwateringsluis in den *Lingedijk*, te *Asperen*, pr. *Z. H.*, waardoor de Linge aldaar is afgesloten, ten einde, in verband met den Nieuwe-Zuider-Lingedijk, te strekken, om de inundatiewateren, in geval van overstrooming of dijkbreuk bovenwaarts, op dit punt, in plaats van tegen den Diefdijk, den Horndijk en den Noorder-Lingedijk, te keeren.

ASPERSCHÉ-VELD (HET), p., pr. *Geld.*, gem. *Herwijnen*; 1023,7541 bund. groot.

ASSACKER-POLDER (WAARD-EN-). Zie WAARD-EN-ASSACKER-POLDER.

ASSCHENDORP. Zie ASSENDORP.

ASSELO. Zie ASELO.

ASSELT, d., pr. *Limb.*, arr., kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Roermond*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Swatmen*. Men heeft er 28 h. en 200 inw., die allen R. K. zijn, hier eene kerk hebben, aan den H. DIONYSIUS toegewijd, welke door eenen Kapellaan bediend wordt, en tot de stat. van *Swatmen* behoort.

ASSELT, alleenstaand h., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Apeldoorn*.

ASSELT (NEDER-) of NEER-ASSELT, d., pr. *Geld.*, arr. en  $\frac{2}{3}$  u. Z. ten W. van *Nijmegen*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten O. van *Wijchen*, postk. *Grave*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Over-Asselt*, aan de

Maas, op den weg van Nijmegen naar Grave. Men telt er 19 h. en 130 inw. en met de onderhoorige buurs. Molen, Eindse en Hoogveld 108 h. en 950 inw., onder welke slechts één Herv. huisgez., de overige, die allen R. K. zijn, behooren tot de stat. van *Over-Asselt*. Van de Herv. kerk, die hier vroeger stond, is niets meer aanwezig dan de toren, in welks onderste gedeelte, om de veertien dagen, door de Predikant van Over-en-Neder-Asselt, de dienst gedaan wordt. Men heeft er eene dorps. met 80 leelr.

ASSELT (OVER-), gem., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Wijchen*, reg. kant. *Nijmegen*, postk. *Grave* (18 m.k., 6 s. d., 1 j. d. 1 afd.) Het bevat de d. Over-Asselt en Neder-Asselt, benevens de buurs. Eindse, Heide, Hoogveld, Molen, Schoonenberg en Worsum; beslaat 2247,1801 bund.; telt 218 h. en 1500 inw., die in den landbouw hun bestaan vinden. De 1460 R. K. maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Nijmegen*, behoort, eene kerk te Over-Asselt en eene te Neder-Asselt heeft, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De 40 Herv. behooren tot de gem. van *Over-en-Neder-Asselt*. Men heeft in deze gem. 2 scholen, en vindt er nog de overblijfsels van het kloost. Walrich en van het kast. de Nagelhorst.

Het d. Over-Asselt of Op-Asselt ligt  $\frac{2}{3}$  u. van Nijmegen,  $\frac{1}{4}$  u. van Wijchen, aan de Maas. Het telt 21 h. en 150 inw. en met de daartoe behoorende geh. Schoonenberg, Worsum en Heide, 103 h. en 760 inw. De R. K. kerk is aan den H. ANTONIUS Abt toegewijd. De Herv. verrigten hier de dienst in het koor van eene afgebroken kerk, dat van voren met eenen muur toegemaakt is, en waarin om de veertien dagen gepredikt wordt.

ASSELT (OVER-EN-NEDER-), ook wel OP-EN-NEER-ASSELT geheeten, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. en ring van *Nijmegen*. Men heeft in deze gem., die ruim 40 ziel. telt, 2 kerken, te Over-Asselt en te Neder-Asselt.

ASSEMA, boer., pr. *Fr.*, griet. *Donaarstar*, onder het d. *Oldouwer*, aan de noordelijke boord van het Tjeukemeer.

ASSEMBERG. Zie ASSUMBURGH.

ASSEN, arr., het eenige van de pr. *Dr.*, hebbende dus de zelfde uitgestrektheid en grenzen als die pr. (Het

komt als zoodanig voor in de wet op de regterlijke organisatie, en elders.)

ASSEN, adm. kant., pr. *Dr.*, arr. *Assen*. Het bevat de gem.: Assen, Norg, Roden, Peize, Eelde, Vries, Zuidlaren, Anlo, Gieten, Gasselte, Rolde en Smilde; beslaat 87107,8912 bund., en telt 3520 h. en 31700 inw.

ASSEN, judic. kant., pr. *Dr.*, arr. *Assen*, bestaande uit het adm. kant., benevens de gem. Borger, Emmen en Odoorn. Het beslaat 141700,2659 bund.; telt 4442 h. en 39000 inw.

ASSEN, klass., pr. *Dr.*, bestaande slechts uit ééne ring, zijnde die van Assen.

ASSEN, kerk. ring, pr. *Dr.*, klass. van *Assen*. Zij bevat de volgende 16 gem.: Assen, Norg, Veenhuizen, Roden, Roderwolde, Peize, Eelde, Vries, Zuidlaren, Anloo, Gieten, Gasselte, Gasselternieuveen, Rolde, Beilen, Smilde, Gieterveen, Zandvoort, Annerveen, Eext en Anderen, die door 21 Predikanten bediend worden, ruim 26000 ziel. tellen en 19 kerken hebben.

ASSEN, gem., pr. *Dr.*, arr. en kant. *Assen* (1 m. k., 1 s. d.) Zij bevat, behalve de st. Assen, de geh. Amelte, Anreep, Scheven, Vredeveld, Steendijk, Witten, de Haar, Peelo, Loon en Kloosterveen; beslaat 4748,0949 b.; telt 685 h. en ruim 4400 inw., van welke eenigen zich op den landbouw en de turfgraverij toeleegen en de overige uit ambtenaren, kooplieden, winkeliers, handwerkslieden en dagloners bestaan. Ook heeft men er 1 touwslagerij, 1 borstelmakerij, 1 wagenmakerij, 2 katoenweverijen, 1 boekdrukkerij, 2 kalkbranderijen, 1 leerlooijerij, 1 kaarsenmakerij, 2 pel- en zaag- en 2 korenmolens. Zeer belangrijk is hier het Stadsbosch, dat meer dan 100 bund. groot is en voor het meerendeel uit dennen bestaat.

De 3700 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Assen* behoort en door 2 Predikanten bediend wordt. De 210 Christ. Afg. hebben er mede eene gem. De 45 Ev. Luth. behooren tot de gem. van *Groningen*. De 200 R. K. maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Zalland-Drenthe-en-Groningen* behoort. De 250 Isr. hebben er eene bijkerk, die tot de rings. *Hoogeveen* gerekend wordt. Men heeft er een Gymnasium, 1 school voor Jongevrouwen, 3 lagere scholen en 1 bewaarschool.

De stad Assen, de hoofdpl. der pr. Drenthe, ligt 5 u. Z. W. van Groningen, 9 u. N. W. van Koevorden, 14 u. N. O. van Zwolle, 12 u. Z. O. van Leeuwarden, op 52° 58" N. B. en 24° 16' 39" O. L., bij den aanvang van de Smildervaart, waardoor zij gemeenschap heeft met Meppel, verder met Zwartsluis en langs het Zwarte water met de Zuiderzee. Door de stad loopt de algemeene straat- en postweg van Groningen naar Meppel, Zwolle en meer andere steden en plaatsen van ons rijk, hetgeen het stadje niet weinig levendigheid bijzet. De plaats heeft, ofschoon niet door muren of wallen omgeven, evenwel inwendig het voorkomen van eene kleine stad, als hebbende geplaveide straten, waarin de huizen tegen elkander aansluiten.

Wereldrijke gebouwen zijn: het fraaije Gouvernementshuis; het Paleis van Justitie voor het Provinc. Geregts-hof; de Arrondissementsrechtbank en het kantongeregte; het daar aan verbonden Huis van Arrest en Justitie of de Gevangenis, met 41 cellen geschikt voor eenzame opsluiting; het Stadhuis en het Stadsgebouw in het bosch, waarin een Instituut voor jongelingen en de Latijnsche scholen gevestigd zijn.

De in 1847 voltooide kerk der Herv. is een zeer fraai en ruim gebouw, met een smaakvol torentje en van een orgel voorzien. De Kerk der Christ. Afg., is een langwerpig vierkant gebouw, zonder toren of orgel. Boven de deur der R. K. kerk, welke aan de *Allerzalgste Maagd MARIA* is toegewijd en met een spits torentje prijkt, leest men: KOMT ALLE TOT MIJ DIE BELAST ZIJT EN BELADEN.

Als weldadige inrigting kan genoemd worden het Armhuis der Herv. Diaconie. Ook zijn er een Dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen, met eene Spaarbank, eene Herhalingsschool en eene Brei- en Naaischool voor behoeftige meisjes; een Dep. der Ned. Maats.: Ter Bevordering van Nijverheid met eene Teekenschool, en eene Bank van Leening. Veemarkt 24 Augustus, weekmarkt op Donderd.

ASSENDELFT, gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr. *Haarlem*, kant. *Beverwijk*, reg. kant. *Zaandam*, postk. *Beverwijk* en *Zaandam* (1 m. k., 7 s. d., 1 j. d.). Zij bevat, behalve het d. Assendelft, het geh. Dijk-en-Dam en een groot gedeelte van het geh. Nauwerna, en wordt verdeeld in: den Noorder-polder, den Zuider-polder, den Veen-polder, den Buitenhuizer-

polder, den Kaag-polder, de Onbedijkte-Buitenlanden en een gedeelte van de Binnengedijkte-Buitenlanden of Honderdmorgen; beslaat 299,0329 bund. en telt 357 h. en 2900 inw. Ook zijn er 1 scheepstimmerwerf, 5 papier-, 1 koren-, 1 snuif-, 1 verf- en 2 oliemolens.

De 1400 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Haarlem*, ring van *Zaandam*, behoort. De 1500 R. K. hebben hier eene stat., die tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *N. H.*, gerekend wordt. Men heeft er 3 scholen.

Het d. Assendelft, dat onder den naam van Ascumandilf, Ascumannedelft of Asmannedilf voorkomt en door *MELIS STROKE* Escinordelf genoemd wordt, ligt 3½ u. N. ten O. van *Haarlem*, 1½ u. O. ten Z. van *Beverwijk*, langs eenen straatweg, die, voor het grootste gedeelte lijnrecht door de landerijen loopende, ten Z. W. aan den dijk begint en ten N. O. aan *Krommenie* eindigt. Men telt er 368 h. en 3460 inw., en er is aldaar een veer over het IJ op *Spaarndam*. De Herv. kerk is een fraai kruisgebouw met eenen spitsen toren. De R. K. kerk, aan den *H. ODOLPHUS* toegewijd, prijkt met een net gebouwd torentje, waarin een uurwerk. Dit dorp bezit ook een sterk gebouwd Raadhuis en twee Weeshuizen; een dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen; een fonds voor behoeftige kraamvrouwen, en een fonds ter bebouwing en betuining van ledig liggende erven. De dorps. telt 160 leerl.

ASSEDELFT, b., pr. *N. Br.*, gem. *Berticum-en-Middelrode*, ¼ u. N. van *Middelrode*.

ASSEDELFT, boer., pr. *N. Br.*, gem. *Berticum-en-Middelrode*, in de b. *Assendelft*.

ASSEDELVER - VEEN - POLDER (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Assendelft*; is 318 bund. groot.

ASSEDELVER - ZEEDIJK, dijk, pr. *N. H.*, langs het IJ, zich uitstrekende van den hoek van het *Wijkmeer*, waar de *St. Aagtendijk* eindigt, tot aan de *Nauwernasche-vaart*. Zij heeft eene lengte van 7420 ell.

ASSENDORP of ASSCHENDORP, oudtijds ASCHENDORPE, buurs., pr. *Over.*, gem. en 10 min. O. van *Zwolle*, zijnde, door middel van de *Saspoort* en de voorstad, met die stad verbonden. Men telt er 64 h. en 300 inw.

ASSENDORP of ASSCHENDORP, p., pr. *Over.*, gem. *Zwolle*.

ASSENDORPERHOEK, geh., pr. *Over.*, gem. en ¼ u. van *Raalte*; met 62 h. en 250 inw.

ASSUM of ASSEN, vroeger *AXEM* of *ACHEM* genoemd, b., pr. *N. H.*, arr. en 3 u. N. van *Haarlem*, kant. en 1 u. N. O. van *Beverwijk*, gem. *Uitgeest-en-Marken-Binnen*, ¼ u. Z. van *Uitgeest*, in het *Uitgeesterbroek*; met 13 h. en 90 inw.

ASSUMBURGH of ASSEMBERG, vroeger ook wel het *HUIS TE ASSUM* geheeten, adell. huis, pr. *N. H.*, gem. en ¼ u. Z. O. van *Heemskerk*.

ASTEN, kant., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*. Zij bevat de gem. *Asten*, *Budel*, *Soerendonk* - *Gastel-en-Sterksel*, *Maarheeze*, *Leende*, *Heeze*, *Someren*, *Lierop*, *Vlierden*, *Deurne-en-Liessel*, en *Bakel-en-Milheeze*, beslaat 14,912 bund., en telt 3361 h. en 22500 inw.

ASTEN, gem. en heer., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. *Asten*, hlpk. van het postk. *Helmond* (28 m.k., 4 s.d., 3 j.d.). Zij bevat de d. *Asten* en *Ommel*, benevens de geh. *Achterbosch*, *Behelp*, *Bussel*, *Diesdonk*, den *Dijk*, *Kloostereind*, *Laarbroek*, *Leensel*, *Nachtegaal*, *Ommelschebosch*, *Oostaden*, *Oostappen*, *Opheusden*, *Stegen*, *Voordeldonk*, *Wolfsberg* en 't *Zand*; beslaat 6865,4530 bund., en telt 523 h. en 3060 inw., van welke de meeste hun bestaan vinden in den landbouw, ook zijn er vele boterkoopers, terwijl er tevens handel in veegedreven wordt; alsmede in turf, dien men uit de *Peel* haalt. Men heeft er 3 bierbrouwerijen, 2 leerlooijerijen, 1 katoenfabriek, 2 verwerijen, 1 wolspinnerij, 1 ros-olie- en 2 korenmolens.

De 300 R. K. maken de par. van *Asten* uit, welke tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Helmond*, behoort, te *Asten*, eene kerk en te *Ommel* eene kapel heeft, en door eenen *Pastoor* en eenen *Kapellaan* bediend worden. De 60 Herv. behooren tot de gem. van *Asten-en-Ommel*. Men heeft er 2 scholen.

Het d. *Asten* of *Asthen*, door de landlieden gemeenlijk *Aasten* ook wel *Aastein* geheeten, ligt ongeveer 10 u. Z. O. van 's *Hertogenbosch*, 4 u. Z. O. van *Eindhoven*, 1½ u. van de *Belgische* grenzen, aan de *Peel*.

De R. K. kerk is een groot en fraai kruisgebouw, dat met eenen zwaren, van eene hooge spits voorzien toren,

prijkt, en op het midden nog een klein torentje heeft. De Herv. hebben hier mede een klein kerkje. Ook is er een zeer fraai Raadhuis, waaronder de Boterwaag is; en even buiten het d., een fraai kasteel, het Huis te Asten geheeten. Beestenmarkten Dingsdag vóór 13 Mei en Dingsdag vóór 11 November.

ASTEN (HUIS-TE-), adell. huis, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Asten*.

ASTEN-EN-OMMEL, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. van *Eindhoven*, ring van *Heeze*. Zij heeft een kerkje te Asten, en telt 60 ziel.

ASTENSCH-*AA*. Zie *AA* (ASTENSCH-).

ASTERBERG. Zie *AASTERBERG*.

ASTERGRACHT, watertje, pr. *N. H.*, dat benoorden Oudcarspel ontstaat, langs Noord-Scharwoude, Zuid-Scharwoude en Broek loopt, en zich bezuiden dit laatste dorp in de ringsloot van den Heer Hugowaard ontlast.

ASTERLOO. Zie *HEILIGERLEE*.

ASTERT, p., pr. *N. Br.*, gem. *Prinsenhage*, in de zoogenaamde Prinsenhaagsche beemden, 43,7330 bund. groot.

ASTHEN. Zie *ASTEN*.

ASTERWOLDA. } Zie *OOSTWOLDE*.

ASTWALDA. }

ASUIN. Zie *AZEWIJN* (GROOT).

ATE-BUREN of *ATTEBUREN*, geh., pr. *Fr.*, griet. *Wonseradeel*, 10 min. N. O. van *Hieslum*; met 2 h. en 10 inw.

ATSEBUREN of *ATZEBUREN*, geh., pr. *Fr.*, griet. *Wymbritseradeel*, onder *Westhem*.

ATTEBUREN. Zie *ATEBUREN*.

ATTELAKEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Ellen-en-Leur*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Leur*, aan den weg van *Prinsenhage* naar *Leur*; met 50 h. en 310 inw.

ATTINGOBEN. Zie *ACHTTIENHOVEN*.

ATZEBUREN. Zie *ATSEBUREN*.

AUGSBUUR, of *AUSBUUR*, anders *Lutkewoude* of *Lutkewolde* genoemd, d., p. *Fr.*, kw. *Oostergoo*, griet. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, arr. en  $5\frac{1}{2}$  u. O. ten N. van *Leeuwarden*, kant. en 3 u. Z. O. van *Dockum*, postk. *Gron.*, *Leeuwarden* en *Dockum*, aan de trekvaart van *Dockum* op *Siroobos*. Het telt met de b. *Steenharst* 24 h. en 170 inw die zich met den landbouw generen en bijna alle Herv. zijn, hier eene kerk hebben en tot de gem. *Augsbuur-en-Kollumerzwaag* behooren. De dorps. telt 60 leerl.

AUGSBUUR - EN - KOLLUMER-ZWAAG of *Lutkewoude-en-Kollumerzwaag*, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Dockum*, ring van *Kollum*, met twee kerken en 740 ziel.

AUGUSTA-POLDER, p., pr. *N. Br.*, gedeeltelijk gem. *Bergen-op-Zoom*, gedeeltelijk gem. *Woensdrecht-Hoogerheide-en-Hinkelenoord*, beslaande 136,5901 bund.

AUGUSTINESSE - KLOOSTER, pr. *N. Br.*, gem. *Deursen-en-Dennenberg*. — Het wordt bewoond door Nonnen van den regel van den H. *Augustinus*.

AUGUSTINUS, geh., pr. *Limb.*, gem. *Bergen*.

AUGUSTINUSGA, in de wandeling *Augustynsga* geheeten, d., pr. *Fr.*, kw. *Oostergoo*, griet. *Achtkarspelen*, arr. en  $5\frac{1}{2}$  u. O. van *Leeuwarden*, kant. en  $2\frac{1}{2}$  u. O. ten N. van *Bergum*, postk. *Gron.* en *Leeuwarden*, 1 u. van de grenzen der pr. *Gron.*, nabij het *Kolonelsdiep*, zeer aangenaam in het geboomte gelegen. Men telt er 104 h. en 540 inw., en met de geh. *Blaauwvallaat*, *Oosterburen* en *Roodeschuur*, 119 h. en 630 inw., die meest in landbouw en veeteelt hun bestaan vinden en 1 smederij hebben.

De 620 Herv. behooren tot de gem. van *Augustinusga-en-Surhuizum*, welke hier eene kerk heeft. De 10 Doopsg. behooren tot de gem. van *Surhuisterveen*. De dorps. telt 100 leerl.

AUGUSTINUSGA-EN-SURHUIZUM, meestal, hoewel verkeerdelijk, *Augustinusga-en-Zuiderhuizen* genoemd, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Dockum*, ring van *Kollum*; met 2 kerken en 1300 ziel.

AUGUSTYNSGA. Zie *AUGUSTINUSGA*.

AUKEMAZIJLTJE. Zie *OGGEMAZIJLTJE*.

AURINDULIUSBURG. Zie *ARENTSBURG*.

AUSBUIR. Zie *AUGSBUUR*.

AUSPICIIS-ET-TELIS, buit., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten W. van *Velzen*; ruim 30 bund. groot.

AUSTERHAULA. } Zie

AUSTERHAULE. } *Ouwsterhaule*.

AUSTERLITZ, geh., pr. *Utr.*, gem. en 1 u. N. O. van *Zeyst*; met 47 h. en 230 inw. Ook is er eene school.

AUSTERLITZ-POLDER, ook wel de *Oosterling* genaamd, p., pr. *Zeel.*, gem. *Zuidzande*; groot 89,5120 bund.

AUSTRI. Zie *WESTDORPE*.

AUSTRICE-POLDER, ook wel de *Oostenrijksche-Polder*, p., pr. *Zeel.*,



gem. *Westdorpe*; 457,3932 bund. groot.

AUTENA. Zie OUTENA.

AUVERGNE - POLDER, vroeger 's Heer Boudeuwinsland, p., pr. *N.Br.*, gem. *Halsteren*; groot 717,2436 bund.

AUWEMABOSCH, uitgebreid bosch, pr. *Gron.*, gem. de *Leek*, ten O. van het d. *Tolbert*.

AUWERDERDIEP. Zie ADUARDERDIEP.

AUWERTH. Zie ADUARD.

AUXWIJK. Zie AXWIJK.

AVENDORP, h., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*, het eenige overblijfsel van een vroeger aldaar gestaan hebbend d.

AVENHIL, p., pr. *Z. H.*, gem. *Heimenoord*

AVENHORN, d., pr. *N. H.*, kant. en 1 u. W. ten Z. van *Hoorn*, postk. *Alkmaar*, *Hoorn* en *Purmerende*, gem. *Avenhorn-en-Oostmijzen*. Het telt 52 h. en ruim 370 inw., en heeft een windkoren- en pelmolen.

De Herv., die tot de gem. *Grosthuisen-en-Avenhorn* behooren, hebben hier eene kerk, welke eenen lagen toren met eene stompe spits heeft. — De R. K. parochiëren te *Hoorn*. De dorps. telt 80 leerl.

AVENHORN-EN - OOSTMIJZEN, gem., pr. *N. H.*, arr. en kant. *Hoorn*, postk. *Alkmaar*, *Hoorn* en *Purmerende* (18 m. k., 6 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Avenhorn* en de b. *Oostmijzen*; beslaat 280,7449 bund., en telt 56 h. en ruim 400 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden en veel kaas en boter maken.

De 190 Herv. behooren tot de gem. *Grosthuisen-en-Avenhorn*; de 180 R. K. tot de stat. *Goorn-en-Grosthuisen*. Men heeft er eene school.

AVENZATE. Zie AVEZAATH (KERK-).

AVERBERGEN, havez., pr. *Over.*, gem. en 5 min. O. van *Olst*; groot 89,5132 bund.

AVEREEST, gem., pr. *Over.*, arr. en kant. *Zwolle*, postk. *Meppel* en *Zwolle*, (4 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat, behalve het d. *Avereest*, de buurs.: de *Kiewitshaar*, den *Bever*, de *Westerhuis*, de *Huizen*, de *Oosterhuis*, het *Arriënveld*, het *Achternveld*, de *Sponturfwijk* en een gedeelte van de *Ommerschans*, alsmede de veenkolonie de *Dedemsvaart*, beslaat 7366 bund., en telt 702 h. en 3800 inw., die meest in de veenderij en landbouw hun bestaan vinden.

De Herv. maken de gem. *Avereest* en *Dedemsvaart* uit. De R. K. hebben hier eene par., welke tot het aartspr. van *Zalland-Drenthe-en-Groningen* behoort. Men heeft er 3 scholen.

Het d. *Avereest* of *Overeest* ligt 5 u. O. ten N. van *Zwolle*. Men telt er 245 h. 1300 inw.

De Herv. gem., die 800 ziel. telt, onder welke ook de bewoners van eenige nabijgelegen huizen in de pr. *Dr.* gerekend worden, heeft hier eene kerk en behoort tot de klass. van *Zwolle*, ring van *Hasselt*. De kerk der R. K. is aan den H. *Vitus* toegewijd. De dorps. telt 90 leerl.

AVEREEST (SCHANS-TE-). Zie OMMERSCHANS.

AVER-ENK. Zie ENK (AVER-).

AVERGOOR, landg., pr. *Over.*, gem. en 1½ u. N. N. O. van *Diepenveen*, in de buurs. *Averlo*; groot 47,4300 bund.

AVERLO, AVERLO of OVERLOO, oudtijds AVERLOE, buurs., pr. *Over.*, gem. en ½ u. N. N. O. van *Diepenveen*; met 42 h. en 300 inw., die kerkelijk onder *Wezepe* behooren.

AVERWOLDE, geh., pr. *Over.*, gem. en 1 u. O. ten Z. van *Wijhe*.

AVEST, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. Z. Z. W. van *Eibergen*; met 38 h. en 230 inw., van welke de R. K. tot de bijkerk te *Beltrum*, stat. *Groenlo* behooren

AVEZAATH (KAPEL-), d., pr. *Geld.*, arr., kant., postk. en 1 u. W. van *Tiel*, gem. en ¾ u. Z. W. van *Zoelen*. Men telt er 60 h. en 450 inw.

De 400 Herv. hebben hier eene kerk, die tot de gem. de *Beide-Avezathen* behoort. De 50 R. K. parochiëren te *Tiel*. De dorps. telt 90 leerl.

AVEZAATH (KERK-), voorheen meestal enkel AVEZAATH en dog vroeger AVENZATE geheeten, d., pr. *Geld.*, arr., kant., postk. en ¾ u. N. W. van *Tiel*, gem. en ½ u. Z. W. van *Zoelen*.

Men telt er 53 h. en 450 inw., die op weinige na allen Herv. zijn. Zij behooren tot de gem. de *Beide-Avezathen*, welke hier eene kerk heeft. De R. K. parochiëren te *Tiel*. De dorps. telt 80 leerl.

AVEZATHEN (DE BEIDE), kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. en ring van *Tiel*, die 950 ziel. telt en 2 kerken heeft.

AWICH. Zie EWIJK.

AXEL, kant., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, bevattende de gem.: *Axel*, den *Hoek*, *Koewacht*, *Neuzen*, *Overslag*, *Philip-*

pine, Sas-van-Gent, Westdorpe, Zaamslag en Zuiddorpe; met 2436 h. en 14300 inw.

AXEL, kerk. ring, pr. *Zeel.*, klass. van *Ijzendijke*, bevattende de gem.: Axel-en-Zuiddorpe, den Hoek, Neuzen, Zaamslag, Hontenisse, Hulst en Sas-van-Gent-en-Philippine. Zij heeft kerken, 7 Predikanten en 7550 ziel.

AXEL, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Axel*, reg. kant. *Hulst*, hulpk. van de postk. *Neuzen*, *Sas-van-Gent* en *Hulst* (11 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de st. *Axel*, de geh. het *Zoute-Spui* en de *Axelsche-Sassing* en eenige verstrooid liggende h. in den omtrek; bestaat 4291,7500 bund.; telt 407 h. en 2300 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Men heeft er ook 1 zoutkeet, 2 meestoven, 1 stijfisel, 1 tabaks- en 1 hoedenfabriek en 2 korenmolens, van welke de eene ook tot het slaan van olie is ingerigt.

De 2000 Herv. behooren tot de gem. *Axel-en-Zuiddorpe*. De 100 Christ. Afg. maken eene gem. uit en de 100 R. K. parochiëren te *Zuiddorpe* en te *Neuzen*. Men heeft er eene school met 230 leerl.

De st. *Axel*, vroeger *Ax-elle* en *Axla*, ligt 7 u. Z. van *Goes*, 2 u. W. van *Hulst*, 2 u. N. O. van *Sas-van-Gent*, 2 u. Z. van *Neuzen*, op 51° 16' N. B., 21° 24' 30" O. L. Zij heeft eene langwerpige vierkante gedaante en omtrent  $\frac{1}{2}$  u. in omtrek; heeft 225 h., 1230 inw., een stadhuis, dat met eenen toren prijkt; eene Herv. kerk, met een orgel en eenen niet hoogen toren, en eene kerk der Christ. Afg.

AXEL-EN-ZUIDDORPE, kerk. gem., pr. *Zeel.*, klass. van *Ijzendijke*, ring van *Axel*; met 2100 ziel. en ééne kerk te *Axel*.

AXEL (LAND VAN), streek lands, pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Axel*. Het bevat de stad *Axel*, de vesting *Neuzen*, de dorpen *den Hoek* en *Zaamslag* en onderscheidene buurten.

AX-ELLE. Zie AXEL.

AXELSCHE-SASSING, geh., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Axel*, bevattende eenige verstrooid liggende huizen en 30 inw. In deze buurs. liggen de sassen of sluizen in den

zijtak van het Kanaal-van-Neuzen, loopende van het geh. *Sluiskille* naar *Axel* en dienende tot uitwatering van eenige achtergelegene polders, alsmede tot afschutting der schepen, die het nog niet voltooide zijkanaal van *Axel* op *Hulst* bevaren.

AXEM. Zie ASSUM.

AXLA. Zie AXEL.

AXWIJK, AAXWIJK, AUIWIJK of AAXTERWIJK, b., pr. *N. H.*, gedeeltelijk gem. *Middelie-en-Azwijk*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Middelie*, gedeeltelijk gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Kwadijk*; met 23 h. en 150 inw., die meest in de kaas- en melknering hun bestaan vinden en jaarlijks eene menigte der alom bekende, zoogenaamde *Édammer* kazen maken, terwijl er ook vele schippers en andere zeelieden wonen.

AYKEMA, adell. h., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Grijskerk*, aan den weg van *Grijskerk* naar *Visvliet*.

AYLVA of AYLWA, h., pr. *Fr.*, griet. *West-Dongeradeel*, onder *Ternaard*. AYLVA-POLDER, p., pr. *Fr.*, griet. *Wonscradeel*, onder *Burgwerd*.

AYSMA of DE KLENSE, buit., pr. *Fr.*, griet. *Tietjerksteradeel*, onder het d. *Oudkerk*.

AYSMA (GROOT-), boer., pr. *Fr.*, griet. *Menaldumadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. O. ten Z. van *Beelgun*.

AZELO. Zie ASELO.

AZENRAY. Zie ASENRAY.

AZEWIJN (GROOT-), ook wel enkel AZEWIJN, en oudtijds ASWIJN geheeten, d., pr. *Geld.*, arr. en 7 u. Z. ten O. van *Zulphen*, kant. en 1 u. W. ten Z. van *Ter-Borg*, postk. *Doesborg* en *Ter-Borg*, gem. *Bergh*,  $1\frac{1}{4}$  u. N. ten O. van 's *Heerenberg*. Men telt er 63 h. en 420 inw., allen R. K., die hier eene kerk hebben, welke tot de stat. van *Zeddam* behoort, en waarin de dienst door eenen Kapellaan van die stat. waargenomen wordt. Ook is hier eene dorps. met 70 leerl.

AZEWIJN (KLEIN-), buurs., pr. *Geld.*, gem. *Bergh*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Groot-Azewijn*; met 61 h. en 110 inw.

AZEWIJNER-BRUG, brug, pr. *Geld.*, gem. *Vuren-en-Dalem*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Vuren*, over de *Herwijnsche*-wetering.

AZINGA. Zie ASINGA.



gem. *Westdorpe*; 457,3932 bund. groot.

AUTENA. Zie OUTENA.

AUVERGNE - POLDER, vroeger 's Heer Boudewijsland, p., pr. *N.Br.*, gem. *Halsteren*; groot 717,2436 bund.

AUWEMABOSCH, uitgebreid bosch, pr. *Gron.*, gem. *de Leek*, ten O. van het d. *Tolbert*.

AUWERDERDIEP. Zie ADUARDERDIEP.

AUWERTH. Zie ADUARD.

AUXWIJK. Zie AXWIJK.

AVENDORP, h., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*, het eenige overblijfsel van een vroeger aldaar gestaan hebbend d.

AVENHIL, p., pr. *Z. H.*, gem. *Heinenoord*

AVENHORN, d., pr. *N. H.*, kant. en 1 u. W. ten Z. van *Hoorn*, postk. *Alkmaar*, *Hoorn* en *Purmerende*, gem. *Avenhorn-en-Oostmijzen*. Het telt 52 h. en ruim 370 inw., en heeft een windkoren- en pelmolen.

De Herv., die tot de gem. *Grosthuisen-en-Avenhorn* behooren, hebben hier eene kerk, welke eenen lagen toren met eene stompe spits heeft. — De R. K. parochiëren te *Hoorn*. De dorps. telt 80 leerl.

AVENHORN-EN - OOSTMIJZEN, gem., pr. *N. H.*, arr. en kant. *Hoorn*, postk. *Alkmaar*, *Hoorn* en *Purmerende* (18 m. k., 6 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Avenhorn* en de b. *Oostmijzen*; beslaat 280,7449 bund., en telt 56 h. en ruim 400 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden en veel kaas en boter maken.

De 190 Herv. behooren tot de gem. *Grosthuisen-en-Avenhorn*; de 180 R. K. tot de stat. *Goorn-en-Grosthuisen*. Men heeft er eene school.

AVENZATE. Zie AVEZAATH (KERK-).

AVERBERGEN, havez., pr. *Over.*, gem. en 5 min. O. van *Olst*; groot 89,5132 bund.

AVEREEST, gem., pr. *Over.*, arr. en kant. *Zwolle*, postk. *Meppel* en *Zwolle*, (4 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat, behalve het d. *Avereest*, de buurs.: de *Kiewitshaar*, den *Bever*, de *Westerhuis*, de *Huizen*, de *Oosterhuis*, het *Arriënveld*, het *Achterveld*, de *Sponturfwijk* en een gedeelte van de *Ommerschans*, alsmede de *veenkolonie* de *Dedemsvaart*, beslaat 7366 bund., en telt 702 h. en 3800 inw., die meest in de *veenderij* en *landbouw* hun bestaan vinden.

De Herv. maken de gem. *Avereest* en *Dedemsvaart* uit. De R. K. hebben hier eene par., welke tot het aartspr. van *Zalland-Drenthe-en-Groningen* behoort. Men heeft er 3 scholen.

Het d. *Avereest* of *Overeest* ligt 5 u. O. ten N. van *Zwolle*. Men telt er 245 h. 1300 inw.

De Herv. gem., die 800 ziel. telt, onder welke ook de bewoners van eenige nabijgelegen huizen in de pr. *Dr.* gerekend worden, heeft hier eene kerk en behoort tot de klass. van *Zwolle*, ring van *Hasselt*. De kerk der R. K. is aan den H. *Virus* toegewijd. De dorps. telt 90 leerl.

AVEREEST (SCHANS-TE-). Zie OMMERSCHANS.

AVER-ENK. Zie ENK (AVER-).

AVERGOOR, landg., pr. *Over.*, gem. en 1½ u. N. N. O. van *Diepenveen*, in de buurs. *Averlo*; groot 47,4300 bund.

AVERLO, AVERLO of OVERLOO, oudtijds AVERLOE, buurs., pr. *Over.*, gem. en ½ u. N. N. O. van *Diepenveen*; met 42 h. en 300 inw., die kerkelijk onder *Wezepe* behooren.

AVERWOLDE, geh., pr. *Over.*, gem. en 1 u. O. ten Z. van *Wijhe*.

AVEST, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. Z. Z. W. van *Eibergen*; met 38 h. en 230 inw., van welke de R. K. tot de *bijkerk* te *Beltrum*, stat. *Groenlo* behooren

AVEZAATH (KAPEL-), d., pr. *Geld.*, arr., kant., postk. en 1 u. W. van *Tiel*, gem. en ¾ u. Z. W. van *Zoelen*. Men telt er 60 h. en 450 inw.

De 400 Herv. hebben hier eene kerk, die tot de gem. de *Beide-Avezathen* behoort. De 50 R. K. parochiëren te *Tiel*. De dorps. telt 90 leerl.

AVEZAATH (KERK-), voorheen meestal enkel AVEZAATH en nog vroeger AVENZATE geheeten, d., pr. *Geld.*, arr., kant., postk. en ¾ u. N. W. van *Tiel*, gem. en ½ u. Z. W. van *Zoelen*.

Men telt er 53 h. en 450 inw., die op weinige na allen Herv. zijn. Zij behooren tot de gem. de *Beide-Avezathen*, welke hier eene kerk heeft. De R. K. parochiëren te *Tiel*. De dorps. telt 80 leerl.

AVEZATHEN (DE BEIDE), kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. en ring van *Tiel*, die 950 ziel. telt en 2 kerken heeft.

AWICH. Zie EWIK.

AXEL, kant., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, bevattende de gem.: *Axel*, den *Hoek*, *Koewacht*, *Neuzen*, *Overslag*, *Philip-*

pine, Sas-van-Gent, Westdorpe, Zaamslag en Zuiddorpe; met 2436 h. en 14300 inw.

AXEL, kerk. ring, pr. *Zeel.*, klass. van *Ijzندیکه*, bevattende de gem.: Axel-en-Zuiddorpe, den Hoek, Neuzen, Zaamslag, Hontenisse, Hulst en Sas-van-Gent-en-Philippine. Zij heeft kerken, 7 Predikanten en 7550 ziel.

AXEL, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Axel*, reg. kant. *Hulst*, hulpk. van de postk. *Neuzen*, *Sas-van-Gent* en *Hulst* (11 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de st. Axel, de geh. het Zoute-Spui en de Axelsche-Sassing en eenige verstrooid liggende h. in den omtrek; beslaat 4291,7500 bund.; telt 407 h. en 2300 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Men heeft er ook 1 zoutkeet, 2 meestoven, 1 stijfisel, 1 tabaks- en 1 hoedenfabriek en 2 korenmolens, van welke de eene ook tot het slaan van olie is ingerigt.

De 2000 Herv. behooren tot de gem. *Axel-en-Zuiddorpe*. De 100 Christ. Afg. maken eene gem. uit en de 100 R. K. parochiëren te *Zuiddorpe* en te *Neuzen*. Men heeft er eene school met 230 leerl.

De st. Axel, vroeger Ax-elle en Axla, ligt 7 u. Z. van *Goes*, 2 u. W. van *Hulst*, 2 u. N. O. van *Sas-van-Gent*, 2 u. Z. van *Neuzen*, op 51° 16' N.B., 21° 24' 30" O.L. Zij heeft eene langwerpig vierkante gedaante en omtrent  $\frac{1}{2}$  u. in omtrek; heeft 225 h., 1230 inw., een stadhuis, dat met eenen toren prijkt; eene Herv. kerk, met een orgel en eenen niet hoogen toren, en eene kerk der Christ. Afg.

AXEL-EN-ZUIDDORPE, kerk. gem., pr. *Zeel.*, klass. van *Ijzندیکه*, ring van *Axel*; met 2100 ziel. en ééne kerk te Axel.

AXEL (LAND VAN), streek lands, pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Axel*. Het bevat de stad Axel, de vesting Neuzen, de dorpen den Hoek en Zaamslag en onderscheidene buurten.

AX-ELLE. Zie AXEL.

AXELSCHE-SASSING, geh., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Axel*, bevattende eenige verstrooid liggende huizen en 30 inw. In deze buurs. liggen de sassens of sluizen in den

zijtak van het Kanaal-van-Neuzen, loopende van het geh. Sluiskille naar Axel en dienende tot uitwatering van eenige achtergelegene polders, alsmede tot afschutting der schepen, die het nog niet voltooide zijkanaal van Axel op Hulst bevaren.

AXEM. Zie ASSUM.

AXLA. Zie AXEL.

AXWIJK, AAXWIJK, AUXWIJK of AAXTERWIJK, b., pr. *N. H.*, gedeeltelijk gem. *Middelie-en-Azwijk*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Middelie*, gedeeltelijk gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Kwadijk*; met 28 h. en 150 inw., die meest in de kaas- en melknering hun bestaan vinden en jaarlijks eene menigte der alom bekende, zooogenaamde Edammer kazen maken, terwijl er ook vele schippers en andere zeelieden wonen.

AYKEMA, adell. h., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Grijpskerk*, aan den weg van *Grijpskerk* naar *Visvliet*.

AYLVA of AYLWA, h., pr. *Fr.*, griet. *West-Dongeradeel*, onder *Ternaard*. AYLVA-POLDER, p., pr. *Fr.*, griet. *Wonseradeel*, onder *Burgwerd*.

AYSMA of DE KLENSE, buit., pr. *Fr.*, griet. *Tietjerksteradeel*, onder het d. *Oudkerk*.

AYSMA (GROOT-), boer., pr. *Fr.*, griet. *Menaldumadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van *Beetgun*.

AZELO. Zie ASELO.

AZENRAY. Zie ASENRAY.

AZEWIJN (GROOT-), ook wel enkel AZEWIJN, en oudtijds ASWIN geheeten, d., pr. *Geld.*, arr. en 7 u. Z. ten O. van *Zulphen*, kant. en 1 u. W. ten Z. van *Ter-Borg*, postk. *Doesborg* en *Ter-Borg*, gem. *Bergh*,  $1\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van 's *Heerenberg*. Men telt er 63 h. en 420 inw., allen R. K., die hier eene kerk hebben, welke tot de stat. van *Zeddam* behoort, en waarin de dienst door eenen Kapellaan van die stat. waargenomen wordt. Ook is hier eene dorps. met 70 leerl.

AZEWYN (KLEIN-), buurs., pr. *Geld.*, gem. *Bergh*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Groot-Azewijn*; met 61 h. en 110 inw.

AZEWIJNER-BRUG, brug, pr. *Geld.*, gem. *Vuren-en-Dalem*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Vuren*, over de *Herwijnsche-wetering*.

AZINGA. Zie ASINGA.



**BAACKEL.** Zie **BAKEL**.  
**BAACKENDORP** Zie **BAKENDORP**.  
**BAAFJESPOLDER**, p., pr. *N. H.*,  
 gem. *Heilo-en-Oesdom*; 305,4640  
 bund. groot.

**BAAFS (ST.)**. Zie **BIEZEN-POLDER**.  
**BAAI of DE BAAI**, geh., pr. *N. Br.*,  
 gem. *Elten-en-Leur*, 20 min. van *El-*  
*ten*; met Nederstraat 36 h. en 270 inw.  
 tellende.

**BAAK**, d., pr. *Geld.*, en 1½ u. Z.  
 ten O. van *Zutphen*, kant. en 2½ u.  
 N.O. van *Doesborgh*, postk. *Zutphen*,  
 gem. en ½ u. N. ten O. van *Steende-*  
*ren*; met 126 h. en 870 inw., die meest  
 hun bestaan vinden in den landbouw.  
 De R. K. maken met die van de buurs.  
 Wichmond en Vierakker van de gem.  
 Warnsveld eene stat. uit, welke tot  
 het aartspr. van *Geld.* behoort, 1300  
 zielen telt en door éénen Pastoor en  
 eenen kapellaan bediend wordt. De  
 kerk, aan den H. **MARTINUS** toegewijd,  
 heeft een fraai torentje. De dorps.  
 telt 140 leerl.

**BAAK (HUIS-TE-) of BAKE**, oudtijds  
**BAEKE**, havez., pr. *Geld.*, gem. *Steende-*  
*ren*, ongeveer 10 min. van de kerk  
 der buurs. *Baak*.

**BAAKEL.** Zie **BAKEL**. (1)

**BAAK-EN-HAGEN**, bij verbastering  
 meestal **BACKENHAGEN**, **BAKKENHAGEN**  
 of **BAKENHAGEN** gespeld, oudtijds **RUT-**  
**GERDIJK**, havez., pr. *Over.*, gem. *Ambt-*  
*Delden*, ¾ u. W. van *Delden*; 160 bund.  
 groot.

**BAAKHOVEN.** Zie **BACKHOVEN**.

**BAAKMARKT.** Zie **BAKERMARKT**.

**BAAKSCHERBRUG**, brug, pr. *Geld.*,  
 gem. *Steenderen*, ½ u. N. van *Baak*,  
 over de *Harlfortsche-Beek*.

**BAAKSCHEDIJK**, gedeelte van den  
*Ijseldijk*, tusschen *Doesborgh* en  
*Zutphen*.

**BAAI**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  
 ¼ u. W. van *Bemmel*; met 7 h. en  
 50 inw.

**BAAI**, d. Zie **BAARLE**.

**BAAI (DE)**, watertje, pr. *Fr.*,  
 griet. *Smallingerland*, N. van *Olde-*  
*boorn*, het heeft door de *Goingahuist-*  
*ersloot* gemeenschap met de *Krom-*  
*me-Ee*.

**BALDER**, **BALDER** of **BALER**, oud-  
 tijds **BADELER**, buurs., pr. *Over.*, gem.

*Ambt-Hardenbergh*, ¼ u. N. O. van  
*Hardenbergh*, aan de *Vecht*; met  
 44 h. en 250 inw., en eene school,  
 met 50 leerl.

**BAALDERBEEK** of **BALERBEEK**, riv.,  
 pr. *Over.* Het onstaat in het graafs.  
*Hannover*, in den omtrek van *Wilsum*,  
 uit twee hoofdtakken, die *Hopsenbach*  
 en die *Schappengräfte*; loopt bij *Tack-*  
*man*, onder den naam van *Wilsumber-*  
*beek*, op het gebied van *Ambt-Har-*  
*denbergh*, en, neemt in het geh. *Ra-*  
*derwijk* de naam van *Radewijkerbeek*,  
 aan; maakt vervolgens de grensschei-  
 ding tegen *Gramsbergen* uit; verlaat  
 die weder, en haren loop onder eerst-  
 genoemde gem. vervolgende, vloeit  
 zij, onder den naam van *Baalderbeek*,  
 naar het geh. *Baalder*, en valt omtrent  
 ¼ u. boven de stad *Hardenbergh* in  
 de *Vecht*.

**BAAIHOEK** of **BALHOEK**, geh., pr.  
*Zeel.*, gem. en 1 u. W. ten Z. van  
*Hontenisse*; met 15 h. en 70 inw.  
 Er is hier een haventje aan de *Wes-*  
*ter-Schelde*, uitwaterende in het *ver-*  
*dronken Land-van-Saafinge*.

**BAAMBRUGGE**, **BAMBRUG** of **BAA-**  
**NEBRUGGE**, oudtijds **BAEMBRUG**, d., pr.  
*Utr.*, kant. en 1½ u. W. van *Loenen*,  
 hulpk. van het postk. *Amsterdam* en  
*Loenen*, gem. *Abcoude-Baambrugge*,  
 in de *Roomolen-polder*, 1 u. Z. van  
*Abcoude*, aan de *Kromme-Angstel*,  
 over welke eene brug ligt, met 177 h.  
 en 800 inw., die meest in veeteelt  
 en handel in boter en kaas hun be-  
 staan vinden.

De 500 Herv. maken eene gem. uit,  
 welke tot de klass. van *Utrecht*, ring  
 van *Mijdrecht*, behoort, en eene kerk,  
 met eenen toren heeft. De R. K. pa-  
 rochiëren te *Abcoude*. Men heeft er  
 een dorps. met 80 leerl. en 2 bijz. scho-  
 len, ook is er met *Abcoude* een dep.  
 der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen.  
 Kermis, op den eersten Zondag na de  
 H. Kruisverheffing.

**BAAMBRUGSCHE-ZUWE.** Zie **ZUWE**  
**BAAMSUM**, geh., pr. *Gron.*, gem.  
 en 10 min. Z. W. van *Termunten*;  
 met 7 h. en 50 inw.

**BAAI**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  
 ¾ u. N. van *Loon op Zand*; met 18  
 h. en 120 inw.

(1) Eveneens zoekt men alle woorden beginnende met **BAA** welke hier niet gevon-  
 den worden op **BA**.

**BAAN (DE)**, veld, pr. *N. H.*, gem. en ten Z. van *Haarlem*, tegen die stad aanpalende. Dit veld werd, bij een bijzonder privilege van 20 Februarij 1380, door Hertog ALBRECHT VAN BEIJEREN aan de jongens der stad Haarlem gegeven, om hun ten eeuwiggen dage tot een speelveld te dienen, doch is, na eerst aan de tuinen van het Paviljoen in den Hout, getrokken te zijn geweest, voor eenige jaren, met smaak tot eene openbare wandeling aangelegd, zoodat het nu een gedeelte van *Hout* uitmaakt.

**BAANEBRUGGE.** Zie **BAAMBRUGGE.**

**BAANEHEID.** Zie **BAHNENHEIDE.**

**BAANSTPOLDER.** Zie **BAENSTPOLDER.**

**BAANSUM.** Zie **BAAMSUM.**

**BAARD, BAART of BAERD**, oudtijds **BAWERT of BAUWERD**, d., pr. *Fr.*, griet. *Baarderadeel*, arr. en 2 u. Z. W. van *Leeuwarden*, kant. en 2 u. N. W. van *Rauwerd*, reg. kant. en postk. *Leeuwarden*, 2½ u. N. O. van *Bolsward*, aan de zuidzijde van de *Bolswarder* trekvaart. Het telt 41 h. en 250 inw., en, met het geh. *Faldens* en een gedeelte van *Hem*, 45 h. en 290 inw., die meest in landbouw en veeteelt hun bestaan vinden. Ook is er een korenmolen en eene wolkammerij.

De 200 Herv. hebben hier eene kerk, die tot de gem. *Winsum-en-Baard* behoort. De 60 Doopsg. bezitten hier mede eene kerk en pastorie. De dorps. telt 50 leerl.

**BAARD**, boer., pr. *Fr.*, griet. *Hasckerland*, in het vl. *de Joure*.

**BAARD**, boer., pr. *Fr.*, griet. *Stellingwerf - Westeinde*, Z. W. van *Wolvega*.

**BAARDBUREN**, b., pr. *Fr.*, griet. *Leeuwarderadeel*, ½ u. Z. W. van *Wirdum*, aan den grooten weg op *Leeuwarden*; met 2 h. en 12 inw.

**BAARDEBUREN.** Zie **BAARDERBUREN.**

**BAARDERADEEL**, griet., pr. *Fr.*, kw. *Westergoo*, arr. *Leeuwarden*, kant. *Rauwerd*, reg. kant. en postk. *Leeuwarden* (15 m. k., 9 s. d., 1 j. d. adm. no. 1). Zij bestaat uit de d.: *Weidum*, *Jorwerd*, *Mantgum*, *Schillaard*, *Oosterwierum*, *Bozum*, *Wieuwerd*, *Britswerd*, *Oosterlittens*, *Winsum*, *Baard*, *Huyns*, *Lyons*, *Hylaard*, *Jellum* en *Beers*; beslaat 7277,7964 bund., en telt 715 h. en 4800 inw., die meest hun bestaan vinden in de zeer belangrijke bereiding van boter en kaas, den uitvoer van

hout in gunstige jaren, de veeteelt, het vetweiden en de daarmede in verband staande, hoewel overigens niet beduidenden handel en scheepvaart. Men heeft er 1 kleine sloopstimmerwerf, 1 fabriek van dakpannen en vloersteen en cementmolen, 1 vellenblooterij, 2 huidenzouterijen, 2 kleine wolkammerijen, 1 pel- en koorn-, 1 koorn- en 1 houtzaagmolen.

De 4300 Herv. maken de gem. van *Bozum*, *Britswerd-en-Wieuwerd*, *Hydaard-Lyons-en-Huyns*, *Jellum-en-Beers*, *Jorwerd*, *Mantgum-en-Schellaard*, *Oosterlittens*, *Oosterwierum*, *Weidum* en *Winsum-en-Baard* uit, en hebben er 16 kerken, welke door 10 Predikanten bediend worden. De 300 Doopsg. hebben er 2 gem., eene te *Kromwal* en eene te *Baard*, met 2 kerken en 2 Predikanten en de R. K. eene stat. te *Oosterwierum*, met 1 kerk en 1 Pastoor. Men telt er 14 scholen.

**BAARDERBUREN of BAARDEBUREN**, geh., pr. *Fr.*, griet. *Wonseradeel*, 5 min. O. van *Arum*; met 7 h. en 40 inw.

**BAARDWIJK**, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. *Waalwijk*, hulpk. van het postk. *Heusden* en *Waalwijk* (4 m. k., 9 s. d., 2 j. d.). Deze gem. bevat niets dan het d. *Baardwijk* en belaat 900.5111 bund.

Het d. *Baardwijk* of *Baartwijk*, ook wel *Baarwijk*, *Bardwijk*, *Bartwijk* en oudtijds *Baarwerth*, ligt 3 u. W. van *'s Hertogenbosch*, ½ u. O. van *Waalwijk*, 51° 41' 43" N. B., 22° 45' 28" O. L. Men telt er 183 h. en 1280 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden. De 1100 R. K. maken eene stat. uit, welke tot het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. *Geertruidenberg*, behoort. De kerk is aan den H. CLEMENS toegewijd. De 180 Herv. behooren tot de gem. *Baardwijk-en-Elshout*, welke hier eene kerk heeft. Voorts heeft men hier een Gasthuis voor oude mannen en eene dorps.

**BAARDWIJK-EN-ELSHOUT**, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. van *Heusden*, ring van *'s Grevelduin-Kapelle*; met 200 ziel. en éne kerk te *Baardwijk*.

**BAARDWIJKSCHE - OVERLAAT**, overlaat, pr. *N. Br.*, kant. *Waalwijk*, tusschen *Baardwijk* en *Drunen*, dienende om des winters, het *Bosscheveld* van het overstromingswater, over de *Langstraatsche-Buitenvelden*

en door het Oude-Maasje, in het Bergscheveld te ontlasten, en tevens, de doorstroming des waters van de Waal naar de Maas door het kanaal van St. Andries en over den Heerenwaardsche-overlaat te bevorderen, waardoor ook de Waal en de Merwede, in sommige gevallen, eenigzins kunnen ontlast worden.

BAAREN. Zie BAARN.

BAARLAND, heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkenszand*, reg. kant. en postk. *Goes*, gem. *Baarland-en-Bakendorp*. Zij bevat het d. Baarland en eenige verstrooid liggende h.; beslaat ongeveer 481 bund. en telt 150 h., met 560 inw., die zich meest met landbouw en veeteelt generen. Zij zijn allen Herv., en maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Goes*, ring van *Borssele*, behoort. De dorps. telt 80 leerl.

Het d. Baarland of Baerlandt ligt 2½ u. Z. van *Goes*, 2 u. Z. O. van *Heinkenszand*. De kerk is een vrij luchtig gebouw, met eenen hoogen toren en een orgel. Er is hier een overzetveer op Zaamslag, Neuzen en andere aan de overzijde van de Hont gelegene plaatsen.

BAARLAND (ZUIDPOLDER-VAN-), p., pr. *Zeel.*, gem. *Baarland-en-Bakendorp*; groot 80 bund.

BAARLAND-EN-BAKENDORP, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkenszand*, reg. kant. en postk. *Goes* (8 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Baarland, het geh. Bakendorp en de p.: de Groote-Reinouts-polder, de Kleine-Reinouts-polder, Quistkost, Onze-Lieve-Vrouwe-polder en de Zuidpolder-van-Baarland; beslaat 1033 bund.; telt 109 h. en 600 inw., die hoofdzakelijk in landbouw en veeteelt hun bestaan vinden. Zij zijn allen Herv. en maken de gem. van *Baarland* uit. Men heeft in deze gem. ééne school.

BAARLAND-POLDER (NIEUWE-), p., pr. *Zeel.*, gem. *Baarland-en-Bakendorp*.

BAARLAND - STELLE - POLDER. Zie STELLE-POLDER (BAARLAND-).

BAARLE, adell. huis, pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. W. van *Didam*.

BAARLE, d. Zie BAARLE-NASSAU.

BAARLE, geh. Zie BAARLO.

BAARLE-BOSCHHOVEN, b., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. N. van *Baarle-Nassau*; met 15 h. en 90 inw. Het is het zuidelijke gedeelte van het geh. *Boschhoven*.

BAARLE-BRUG, geh., pr. *N. Br.*,

gem. en 1¼ u. Z. W. van *Baarle-Nassau*, en 5 min. van de Belgische grenzen; met 3 h. en 20 inw. Er ligt aldaar eene brug over de Eh.

BAARLE-NASSAU, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. *Ginneken*, reg. kant. en postk. *Breda* (15 m. k., 6 s. d., 1 j. d.). Zij bevat, behalve het d. Baarle-Nassau, de geh. Baarlebrug, Castelle, Groot-Bedaf, Klein-Bedaf, Eikelbosch, Gorpeind, Heesboom, Heikant, Heimolen, Heyning, Hoogeind, Hoogbraak, Keyzershoek, Liefkenshoek, Looveren, Nijhoven, Oordel, Reth, Reuth, Schalluinen, Oude-Strumpt, Nieuwe-Strumpt, Ulicoten en Veldbraak en een gedeelte van het geh. Boschhoven. De gem. is groot 7378,5492 bund., en telt 315 h. en 2000 inw., die op weinige na allen R. K. zijn, en maken de par. *Baarle-Nassau* en *Ulicoten* uit. De Herv. behooren tot de gem. *Chaam-Baarle-Nassau-en-Alphen*. Men heeft er 3 scholen.

Het d. Baarle-Nassau, meestal enkel Baarle of Baerle en bij de landlieden veelal Baal geheeten, ligt 4 u. Z. ten O. van *Breda*, 3 u. Z. ten O. van *Ginneken*, en is zoodanig met het d. Baarle-Hertog, op Belgisch grondgebied, vereenigd, dat het daarmede in de daad slechts een dorp uitmaakt, want dikwerf behoort van twee tegen elkander gebouwde huizen, het eene tot Noord-Brabant, en het andere tot de Belgische provincie Antwerpen; zelfs zijn er huizen die half op Noord-Brabandsch en half op Antwerpsch grondgebied staan, zoodat op een dezer huizen, midden op den schoorsteen, het scheidingssteeken tusschen de beide provinciën gevonden wordt. Men telt er op Nederlandschen grond 89 h. en 230 inw. De R. K. stat. van Baarle-Nassau behoort tot het apost. vic. en dek. *Breda*, wordt door 1 Pastoor en 2 Kapellanen bediend, en telt ruim 1200 zielen, waarbij ook eenige uit de omliggende geh. gerekend worden. De kerk, aan den H. REMIGIUS toegewijd, een aanzienlijk gebouw, met eenen zeer hoogen toren, staat eigenlijk op Belgisch grondgebied, maar is zoodanig door Baarle-Nassau omgeven, dat de bewoners van Baarle-Hertog er niet kunnen inkomen zonder over Nederlands grondgebied te gaan. De Herv. hebben hier mede eene kerk. Behalve de dorps. is er nog eene Fransche kostschool.

**BAARLENBOSCH (OUD-).** Zie OUDENBOSCH.

**BAARLO,** buurs. Zie BARLO

**BAARLO** of **BAARLE,** geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Zwartsluis*, aan de stouwe (of kade) van het Meppelerdiep; een gedeelte van de buurs. *Stouwe-en-Baarlo* uitmakende.

**BAARLO** of **BAARLE,** geh., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Vollenhove*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van Vollenhove. Het is een gedeelte van de buurs. *Kuinderdijk-en-Baarlo*.

**BAARLOO.** Zie BAERLO.

**BAARN,** gem. en heerl., pr. *Utr.*, arr. en kant. *Amersfoort*, hulpk. *Eemnes* (5 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Het bevat het d. Baarn, de geh. Eembrugge, Pijnenburg, Soestdijk en Zandvoort, alsmede het vorstelijk luth. Soestdijk; beslaat 2441,5658 bund.; telt 282 h. en 1940 inw., die meest in koornbouw en veeteelt, voorts in veenderij hun bestaan vinden.

De 640 Herv. behooren tot de gem. *Baarn-en-Eembrugge*; de 1200 R. K. tot de stat. van *Baarn-en-Zandvoort*. Men heeft er eene dorps. met 180 leerl. en een Instituut voor Jonge Heeren.

Het d. Baarn of Baarne, ook wel Baaren of Baaren, ligt 2 u. N. van Amersfoort; telt 163 h. en 1120 inw. De Herv. kerk is een vrij groot, maar oud gebouw, met eenen hoogen spitsen toren aan het vooreinde, waar de gevel dubbel is; van achteren doet zij zich voor, als of zij uit onderscheidene groote kapellen is zamengesteld.

**BAARN-EN-EEMBRUGGE,** kerk. gem., pr. *Utr.*, klass. en ring van *Amersfoort*; met 660 zielen.

**BAARN-EN-ZANDVOORT,** stat. der R. K., aartspr. *Utrecht*, waarvan de kerk te Zandvoort staat. Zij telt ongeveer 1100 ziel. en heeft eene eigene begraafp.

**BAARNETRECHT.** Zie BARENDRECHT (OOST-EN-WEST-).

**BAARNSCHE-BOSCH,** bosch, pr. *Utr.*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Baarn*, met veel schoon en statig geboomte, alsmede twee fraaije vijvers en de paviljoenen Peking en Canton. Het is 684,5408 bund. groot.

**BAARNSCHE-DIJK,** dijk, pr. *Utr.* Het is het gedeelte van den Eemdijk, dat tusschen Soest en Eembrugge ligt.

**BAARNSCHE-VEEN,** streek lands, pr. *Utr.*, arr. en kant. *Amersfoort*, gem. en ten W. van *Baarn*. De inw. der naburige plaatsen voorzien zich daar van turf.

**BAARS** of **BAERS,** geh., pr. *Over.*,

gem. en 40 min. N. O. van *Steenwijkerwolde*.

**BAARSCHOT** of **BASCHOT**, oudtijds vermoedelijk *BOBINSCHOT*, b., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. O. van *Diessen*, aan de Reusel, op welke riv. het eenen watermolen heeft. Men telt er 39 h. en 250 inw.

**BAARSCHOT,** b., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Vlierden*; met 7 h. en 50 inw.

**BAARSCHOT,** kast., pr. *N.Br.*, gem. en 7 min. van *Esch*, in het geh. *Kraaijenbroek*, aan de linkerzijde van de Lei.

**BAARSDIJKER-POLDER,** p., pr. *Zeel.*, gem. *Poortvliet-en-Nieuw-Strijen*.

**BAARSDORP,** heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkenszand*, reg. kant. en postk. *Goes*, gem. 's *Heer-Abtskerke-Sinoutskerke-en-Baarsdorp*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van 's Heer-Abtskerke. Zij bevat het d. Baarsdorp en eenige verspreid staande h.; beslaat 550 bund. en telt 20 h. en 100 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden.

De inw., die allen Herv. zijn, behooren tot de gem. 's *Heer-Arendskerke*. De kinderen genieten onderwijz te 's *Heer-Arendskerke*.

Het d. Baarsdorp ligt  $1\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Goes*, 1 u. N. O. van *Heinkenszand*, en telt 7 h. en 30 inw. De kerk heeft eenen vierkanten toren, met korte spits, doch geen orgel. Men vindt er nog geringe overblijfselen van het Huis-te-Baarsdorp.

**BAARSDORP,** geh., pr. *N.H.*, gem. *Berkhout-en-Baarsdorp*, in het droog gemaakte *Baarsdorpermeer*; met 8 h. en 50 inw.

**BAARSDORP** of **DE DRIE-BAARSJES,** b., pr. *N.H.*, gem. *Sloten-Sloterdijk-Osdorp-en-de-Vrije-Geer*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Sloterdijk*, aan de Kostverloren-Wetering; met 41 h. en 340 inw.

**BAARSDORPER-MEER,** bed., pr. *N.H.*, gem. *Berkhout-en-Baarsdorp*; groot 209 bund.

**BAARSENWAARD,** uiterwaard, pr. *Geld.*, gem. *Culemborg*.

**BAARSJES (DE DRIE-).** Zie BAARSDORP.

**BAARSJES-POLDER,** polderland, pr. *N.H.*, gem. *Sloten-Sloterdijk-Osdorp-en-de-Vrije-Geer*, in den *Sloter-Binnen-polder*.

**BAARSTHAAT,** geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Thorn*; met 10 h. en 60 inw.

**BAART.** Zie BAARD.



**BAARTWIJK.** Zie **BAARDWIJK.**

**BAARVELD.** Zie **BARREVELD.**

**BAARWIJK.**

**BAARWERTH.** } Zie **BAARDWIJK.**

**BAARZANDE**, oudtijds ook wel eens **BRESAENS** genoemd, landstr., pr. *Zeel.*, gedeeltelijk gem. *Breskens*, gedeeltelijk gem. *Groede*. Het wordt onderscheiden in Groot-Baarzande, Klein-Baarzande en Jong-Baarzande, en is 773 bund. groot.

**BAARZANDE(GROOT-)**, watering, pr. *Zeel.*, gedeeltelijk gem. *Breskens*, gedeeltelijk gem. *Groede*, bestaande uit het eigenlijke Baarzande, gesplitst in den Zuidwesthoek, den Noordwesthoek en den Zuidoosthoek. Voorts uit den Heeren-polder, den Schallepolder, den Steenen-polder, den Parasijs-polder, den Roden-polder, het Havenschor, den Gistelaar-polder, den Veersen-polder, den Zuidkerkpolder en den Gole-polder, bevattende ruim 481 bund.

**BAARZANDE (KLEIN-)**, lange en smalle strook gronds, pr. *Zeel.*, gem. *Breskens*; groot ruim 190 bund.

**BAARZANDE (JONG-)**, reep gronds, pr. *Zeel.*, gem. *Breskens*; groot, met inbegrip der dijken, 102,3802 bund.

**BAASDAMS-BEEK**, beek, pr. *Over.*, gem. *Tubbergen*. Zij ontstaat omtrent 1 u. van Haarle, loopt door Fleringen en vervolgens, onder den naam van Molenbeek, door een gedeelte van Weerseloo in de Loollee.

**BAAST (HET HUIS-TE-)** of **BAEST**, kast., pr. *N. Br.*, gem. *Oostel-Westel-en-Middelbeers*, in het geh. *Baasterhoeven*.

**BAASTERHOEVEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Oostel-Westel-en-Middelbeers*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Oostelbeers*; met 6 h., waaronder het Huis-te-Baast, Beukehoef, Lindehoef, Eikehoef en Masthoef, en 40 inw.

**BAAT (DE)**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Oldeklooster*.

**BAAT (DE)**, geh., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. Z. van *Kloosterburen*, bestaande uit twee boerderijen, de Groot- en de Kleine-Baat genoemd.

**BAATJEBORG.** Zie **BATENBORG.**

**BAAY (DE).** Zie **BAAL.**

**BABELAAR**, slijkkil of uitwatering, pr. *Fr.*, griet. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, op den Frieschen wal, ten W. van den Schallerdijk, zich noordwestwaarts in de Lauwerzee ontlastende.

**BABBERIK** of **BABBRIGH**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. Z. O.

van *Zevenaar*; met 200 inw. In deze buurs. ligt het adell. huis Babberik.

**BABBERIK** of **BABERIGH**, in de wandeling meestal **HALSAP** geheeten, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Zevenaar*, in de buurs. *Babberik*.

**BABBERS-POLDER** of **BARBERS-POLDER**, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Vlaardingen*, gem. *Vlaardinger-Ambacht-en-Babbers-polder*. Zij bevat de helft van den Groot-*Babbers-polder* en den geheelen *Kleine-Babbers-polder*, met eenige buitenlanden; telt 7 h. en 40 inw. Ook vindt men in deze heerl. de kapitale sluis der Oost-ambachten van Delfland, waarbij een sierlijk sluisgebouw staat.

**BABBERS-POLDER (GROOT-)**, pold., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Vlaardingen*, gedeeltelijk gem. *Vlaardinger-Ambacht-en-Babbers-polder*, gedeeltelijk gem. *Kethel-en-Spaland*; groot 216,2326 bund.

**BABBERS-POLDER (KLEIN-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Vlaardinger-Ambacht-en-Babbers-polder*; 22,1400 bund. groot.

**BABUREN** of **BABUIREN**, geh., pr. *Fr.*, griet. *Wonseradeel*, 6 min. van *Tjerkwerd*; met 6 h. en 40 inw.

**BABUURSTER-VAART** of **BABUURSTER-VAART**, water, pr. *Fr.*, griet. *Wonseradeel*, van het geh. *Baburen* afkomende, en met eenen noordelijken loop zich, bij de Marnzyl, ontlastende in de vaart van *Bolsward* naar *Makkum*.

**BABYLONIËNBROEK**, in de wandeling veelal **BROEK** genaamd, d., pr. *N. Br.*, arr. en  $4\frac{1}{2}$  u. W. van 's *Hertogenbosch*, kant., postk. en 2 u. W. van *Heusden*, gem. *Meeuwen-Hill-en-Babloniënbroek*; met 40 h. 240 inw. De h. van dit dorp en die van den *Hill* liggen in eene dubbele, doch afgebroke rei van omtrent  $\frac{3}{4}$  u. lang en van het O. naar het W., zijnde dezé rei h. door vruchtbare, gedeeltelijk tamelijk hooge bouw- doch grootendeels lage weilanden omgeven.

De *Herv.*, die tot de gem. *Babloniënbroek-en-den-Hill* behooren, hebben eene kerk, waarvan het koor zeer oud moet zijn, zoodat het nog onder den naam van de oude kerk bekend staat. De R. K. worden tot de stat. van *Dussen* gerekend. Ook heeft men er eene school, die mede voor *Hill* dient, met 70 leerl.

**BABYLONIËNBROEK - EN - DEN - HILL**, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. en ring van *Heusden*. Zij telt 370 ziel. en heeft 2 kerken, ééne te Babylonienbroek en ééne te Hill.

**BABYLONIËNBROEKSCHHE - HOEK**. Zie BROEKSCHHE - HOEK.

**BABYLONIËNBROEKSCHHE - POL - DER**, p., pr. *N. B.*, voor het grootste gedeelte gem. *Hill- en - Babylonienbroek* en voor een zeer klein gedeelte gem. *Wijk-en-Aalburg*; groot 326,8781 bund.

**BACCAFEEN.** } Zie BAKKEVEEN.

**BACCAVEEN.** }

**BACCHUM.** } Zie BAKKUM.

**BACCUM.** }

**BACHEVORTH.** Zie BAVOORT.

**BACKENES.** Zie BAKENES.

**BACKENFEENE.** Zie BAKKEVEEN.

**BACKENHAGEN.** Zie BAAK - EN - HAGEN.

**BACKEVEENE.** Zie BAKKEVEEN.

**BACKEVOIRT.** Zie BAVOORT.

**BACKHOVEN, BAKHOVEN, BAAKHOFEN** of **BAEKHOVEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 24 min. van *Susteren*; met 11 h. en 70 inw.

**BACKUM.** Zie BAKKUM.

**BACLAO.** Zie BAKEL.

**BADEGUM.** Zie BEETGUM.

**BADELER.** Zie BAALDER.

**BADICKENDORP.** Zie BAKENDORP.

**BAEK**, riv., pr. *Limb.* Zij ontspringt in de Pruisische prov. Rijnland, omstreeks Aken, komt bij Limmen of Lemiers in de prov. *Limb.*, loopt langs Nieswiller en ontlast zich, bij Wittem, in de Geul.

**BAEKE.** Zie BAAK (HUIS-TE-) (1).

**BAENST-POLDER** of **BAANST-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Nieuwvliet*; groot 59,7651 bund.

**BAER.** Zie BAHR.

**BAERLO** of **BAARLO**, d., pr. *Limb.*, arr. en 3½ u. N. ten W. van *Roermond*, kant., postk. en 1½ u. Z. Z. W. van *Venlo*, gem. en 1 u. Z. O. van *Maasbree*, ½ u. van de Maas, aan den grooten weg van Maastricht over Venlo naar Weesel, langs den linker Maasoever, in boomrijke omstreken, tusschen bouwland gelegen. Men telt er 217 h. en 1150 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden. Ook heeft men er eenen windgraan- en oliemolen en

een pontveer tegenover Steil, onder Teegelen.

De inw., die er allen R. K. zijn, maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Venlo*, behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De kerk, aan den H. *Petrus* toegewijd, ligt op eene hoogte, heeft eenen spitsen toren, en is van een orgel voorzien. Even buiten het d. ligt het Kasteel-van-Baerlo, en ruim ¼ u. meer noordelijk het kast. de Berckt.

**BAERLO (KASTEEL-VAN-)**, kast., pr. *Limb.*, gem. *Maasbree*, even buiten het d. Baerlo. Dit hecht vierkant gebouw, met breede gracht omgeven; beslaat, met de daartoe behoorende gronden, ongeveer 170 bund.

**BAEXEM**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. *Weert*, postk. *Roermond* (2 m. k., 3 s. d.). Zij bevat niets dan het d. Baexem en eenige verstrooid liggende h., beslaat 904,2110 bund., en telt 91 h. met 550 inw., die in den landbouw hun bestaan vinden. Zij zijn allen R. K. en hebben hier eene stat., die tot het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Weert*, behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. Men heeft er eene dorps.

Het d. Baexem of Baxem ligt 1½ u. W. van Roermond, 2½ u. O. van Weert, aan de Neer. De kerk is aan den H. *Johannes den Dooper* toegewijd.

**BAFFELO.**

**BAFFELT.** } Zie BAFLO.

**BAFFLO.**

**BAFFELTER-MAAR.** Zie BAFLOMAAR.

**BAFLO**, gem., pr. *Gron.*, arr. *Appingedam*, kant. *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum*, postk. *Onderdendam* (5 m. k., 3 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d.: Baflo, den Andel, Saaksumhuizen en Tinallinge, benevens het geh. Rasquert, en de b. Lutje-Saaksum, Dingen, Abbeweer, Vennen, Hiddingerzijl en een gedeelte van den Noord-polder; en telt 327 h. en 2170 inw., die meest in en door den landbouw hun bestaan vinden. Ook heeft men er 1 rogge-, 1 pel- en 1 rogge- en pelmolen.

De 2000 Herv. maken de gem. van

(1) Alle de woorden, die vroeger met BAE gespeld werden en hier niet worden gevonden, zoekte men op BAA of BA.

*Baſto*, *Rasquert-den-Andel* en *Tinnallinge* uit, en behooren gedeeltelijk tot de gem. *Wester-Nieland-en-Saaksunhuizen*. De 100 Doopsg. behooren tot de gem. *Mensingeweer*. De 70 R. K. parochiëren te *Bedum*. Men heeft er 3 scholen.

Het d. *Baſto*, *Baſto*, *Baſſelo* of *Baſſelt*, oudtijds *Befeſe* of *Beſſlo*, ligt 5 u. N.W. van *Appingedam*, 1½ u. N.W. van *Onderdendam*; en telt 99 h. en 680 inw.

**BAFLO - EN - RASQUERT**, kerk. gem., pr. *Gron.*, klass. van *Middelstum*, ring van *Winsum*, met 900 ziel., en eene kerk te *Baſto*.

**BAFLOMAAR** of **BAFFELTER-MAAR**, water, pr. *Gron.*, gem. *Baſto*. Het ontspringt ten Z. W. van *Baſto*; ontlast zich ten O. van *Obergum* in het *Trekdiep*, en dient thans alleen tot waterlozing.

**BAGBEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. W. van *Prinsenhage*; met 29 h. en 210 inw. Het strekt zich uit van den straatweg van *Breda* op *Bergen-op-Zoom*, tot den weg van *Prinsenhage* op *Sprundel*. Een gedeelte van dit geh. wordt de *Magerstraat* geheeten, omdat aldaar voorheen zeer arme lieden woonden, terwijl verder op, zoo als nog, boerenhoeven gevonden werden.

**BAGIJNENHOEK** of **BEGGJENHOEK**, b., pr. *N. Br.*, gem. en eene wijk uitmakende van het vl. *Bozmeer*.

**BAGOUDE**. Zie **BODEGRAVEN**.

**BAGTENAAR**, water, pr. *Z. H.*, onder *Berg-Ambacht*, dat gedeeltelijk ten N. van *Berg-Ambacht* heenlopende, zich in de *Vliet* ontlast.

**BAHNENHEIDE**, **BAANEHEID**, **BONNEHEID** of **BONNEHEYD**, geh., prov. *Limb.*, gedeeltelijk gem. en ¼ u. O. van *Wütem*, gedeeltelijk gem. en 20 min. van *Bochholz*; met 19 h. en 130 inw.

**BAHR**, **BAAR** of **BAER**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. W. van *Angerloo*, in eene vruchtbare landouws; met 21 h. en 140 inw. en een voetveer over den *IJssel* op het *Rhederlaag*.

**BAHR-EN-LATHUM** of **BAER-EN-LATHUM**, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Zutphen*, kant. *Doersborgh*, gem. *Angerlo*. Zij bevat het d. *Lathum*, benevens de buurs. *Bahr* en *Giesbeek* en daarin 113 h. en 800 inw., onder welke 580 R. K., die de stat. van *Lathum* uitmaken, en 220 Herv., die hier eene eigen gem. hebben, welke tot de klass. van *Zutphen*, ring van *Doersborgh*, behoort. Er is eene school.

**BAIJUM**, **BAJUM**, **BAAIJUM** of **BATUM**, d., pr. *Fr.*, griet. *Hennaarderadeel*, arr. en 3 u. N. van *Sneek*, kant., postk. en 2½ u. N. O. van *Bolsward*. Men telt er 20 h. en 110 inw., die meest in landbouw en veeteelt hun bestaan vinden.

De 60 Herv. behooren tot de gem. van *Welsrijp-en-Baijum*, welke hier eene kerk heeft, die op eene hooge terp ligt en waarin nog eene bijzonder groote doopvont gevonden wordt. De 10 Doopsg. behooren tot de gem. van *Franeker*. De 20 R. K. parochiëren te *Roodhuis*. De dorps. telt 25 leerl.

**BAIJUM**. boer. Zie **MONNIKEN-BAIJUM**. **BAKE**. Zie **BAAK** (**HUIS-TE**).

**BAKEL**, **BAAKEL** of **BAACKEL**, oudtijds *BACLAO*, d., pr. *N. Br.*, arr. en 4 u. O. N. O. van *Eindhoven*, kant. en 2 u. N. van *Asten*, reg. kant., postk. en 1 u. O. N. O. van *Helmond*, gem. *Bakel-en-Milheze*, digt aan de *Peel*. Men telt er 43 h. en 280 inw., die bijna allen R. K. zijn. Zij maken met de overige uit de burg. gem. *Bakel-en-Milheze*, eene stat. uit, welke tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Helmond*, behoort, ruim 1700 ziel. telt en door eenen *Pastoor* en eenen *Kapellaan* bediend wordt.

De weinige Herv. behooren tot de gem. *Deurne-Vlierden-Bakel-en-Liessel*. Men heeft er eene dorps.

**BAKEL-EN-MILHEZE**, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. *Asten*, reg. kant. *Helmond* (28 m. k., 4 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Bakel*, de b. *Milheze* en de geh. *Brug*, *Esp*, *Geneneind*, *Hilakker*, *Hoefsrot*, *Kawei*, *Neerstraat*, *Nieuweind*, *Over-schot*, *Peterseind*, *Schaapstal*, *Schouw*, *Schutsboom*, *Straatsrot*, *Zand* en een gedeelte van het geh. *Molenhof*, en daarin 305 h. en ongeveer 1750 inw., welke hun bestaan vinden, behalve in den landbouw, ook in het steken van *Peelturf*, die zeer bekend is onder den naam van *Bakelsche klot*. Men heeft er ook 1 bierbrouwerij en 1 graanmolen.

De inw., die nagenoeg allen R. K. zijn, maken de stat. van *Bakel* uit. De weinige Herv. behooren tot de gem. *Deurne-Vlierden-Bakel-en-Liessel*. Men heeft er eene school.

**BAKELSCH-EE**. Zie **AA** (**BAKELSCH-EE**).

**BAKENBERG** of **BAAKENBERG**, ook wel naar vroegere bezitters *EVERWIJNSBERG* en *MENTHENBERG* genoemd,

adell. huis, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. ten O. van *Arnhem*. Aanmerkelijk is het, dat ofschoon dit huis zeer hoog ligt, echter het water in den put, gelijktijdig met dat van den Rijn, wast en valt, eene bijzonderheid, die ten opzichte van andere bronnen in den omtrek geen plaats vindt.

**BAKENDIJK**, oudtijds **BAKINGHE**, dijk, pr. *Fr.*, griet. *Opsterland*, loopende van het d. Siegerswolde langs de b. Bakkeveen.

**BAKENDORP**, heerl., pr. *Zeel.*, arr. en distr. *Goes*, kant. *Heinkenszand*, gem. *Baarland-en-Bakendorp*. Zij bevat het geh. Bakendorp en eenige verspreid staande h., beslaat ongeveer 300 bund.; telt 9 h. en 50 inw., die voornamelijk hun bestaan vinden in den landbouw en de veeteelt. Zij zijn allen Herv. en behooren tot de gem. van *Baarland*.

Het geh. Bakendorp, Baakendorp of Baackendorp, oudtijds Badickendorp, ligt  $2\frac{1}{4}$  u. Z. ten O. van *Goes*, kant. en 2 u. Z. van *Heinkenszand*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Baarland*, aan de *Hont*.

Een weinig zuidelijker dan dit geh. vindt men aan den zeedijk een haventje met eene dubbele kade, waar de granen geladen worden en een overzetveer op *Zaamslag* en andere in het vijfde district van *Zeeland* gelegene plaatsen.

**BAKENHAGEN**. Zie **BAAK-EN-HAGEN**.

**BAKERBOSCHHOF**, pachth., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Tegeelen*, behoorende tot de goederen van het kast. *Holtmühlen*.

**BAKERMARKT** of **BAAKMARKT**, geh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. ten O. van *Steenderen*, tot de buurs. *Baak* behoorende.

**BAKERVOND**, geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Goirle*; met 6 h. en 40 inw.

**BAKERWEERD**, **BAAKERWEERD**, **BAKERWAARD** of **BAAKERWAARD**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. ten O. van *Steenderen*; met 9 h. en 50 inw.

**BAKERWEERD**, **BAAKERWEERD**, **BAKERWAARD** of **BAAKERWAARD**, uiterwaard, pr. *Geld.*, gem. *Steenderen*; beslaande 289,300 bund.

**BAKHOVEN**. Zie **BACKHOVEN**.

**BAKHUISTERHOOG** of **HOOGEBERGEN**, gedeelte van de hoogste zandrug van *Gaasterland*, pr. *Fr.*, in de nabijheid van het d. *Bakhuizen*.

**BAKHUIZEN**, d., pr. *Fr.*, griet. *Gaasterland*, arr. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten W. van *Sneek*, kant. en  $\frac{3}{4}$  u. W. van *de*

*Lemmer*, postk. *Heerenveen*, *Sneek* en *de Lemmer*. Men telt er nagenoeg 30 h. en en 510 inw.

De Herv. behooren tot de gem. *Hemelum-Mirns-en-Bakhuizen*, welke hier eene kerk heeft. De R. K. hebben hier, met die uit de naburige d., eene stat., welke tot het aartspr. van *Friesland* behoort, en ruim 500 ziel. telt. De kerk is aan den H. *Odolphus* toegewijd. De dorps. telt 75 leerl.

**BAKINGHE**. Zie **BAKENDIJK**.

**BAKKAVEEN**. Zie **BAKKEVEEN**.

**BAKKENHAGEN**. Zie **BAAK-EN-HAGEN**.

**BAKKERSBERG**, berg, pr. *Geld.*, gem. *Groesbeek*, een der hoogste toppen van het *Groesbeeksche-gebergte*, 48 ell. hoog.

**BAKKERSDAM**, dam in *Staats-Vlaanderen*, die in 1789 in het *Coxijsche-Gat* geworpen werd, en met den *Kapitalendam*, die ten zelfden tijde in de *Passegeule* gelegd is, *Kadzand* en het eil. of den *Generalen-Vrijepolder*, met het vasteland vereenigde.

**BAKKERSHAGEN**, landg., pr. *Z.H.*, gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Wassenaar*, aan den straatweg van 's *Gravenhage* op *Leyden*. Het onderscheidt zich door eenen koepel op eenen hoogen kunstheuvcl, vanwaar men een uitgestrekt gezigt heeft.

**BAKKERS-KIL**, vaarwater, pr. *N. Br.* Het is de meest oostelijke kille van den *Biesbosch*, die dezen van het *Land-van-Altena* scheidt. Zij komt ten W. van *Werkendam* uit het *Oude-Wiel*; vloeit ter hoogte van den *Karnemelks-polder*, langs den *Prik-polder* en verdeelt zich, aan het bovengeinde van den p. *Jannezand*, in twee armen, de *Nieuwekil* en de *Oostkil*.

**BAKKERS-KIL** of de *NOORD-VAN-KRIMPEN*, vaarwater in de *Nieuwe-Maas*, zijnde het noordelijke der beide vaarwaters, waarin deze riv. verdeeld wordt door de plaat de *Groote-Zaag*.

**BAKKERS-POLDER**. Zie **BUURTER-POLDER**.

**BAKKERSVEEN**, poel in de pr. *N. Br.*, gem. *Rucphen-Vorensetinden-Sprundel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Sprundel*. Een der adertjes van de *Laakschevaart* neemt uit dezen poel zijnen oorsprong.

**BAKKERSWAAL**, waal of wiel in den p. *Schuwagt*, pr. *Z. H.*, gem. *Lekkerkerk*.

**BAKKEVEEN**, **BAKKAVEEN**, **BACCA-**

VEEN, BACKEVEENE, BACKENFEENE OF BACCAFEEN, b., pr. *Fr.*, griet. *Opsterland*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Duurswolde*, aan de oostelijke grenzen, naar den kant van Drenthe; met 89 h. en 450 inw.

BAKKUM, heerl., pr. *N. H.*, arr. *Haarlem*, kant. *Beverwijk*, reg. kant. *Zaandam*, hulpk. en gem. *Castricum*. Zij bevat alleen de b. Bakkum en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 353 bund. en telt 22 h. en 180 inw., die alleen hun bestaan vinden in den landbouw en de schelpvisserij; en van welke de Herv. tot de gem. *Castricum-en-Heemskerk* en de R. K. tot de stat. van *Castricum* behooren. Er is hier geen school, maar de kinderen genieten onderwijs te *Castricum*.

De b. Bakkum, Backum of Bacum, oudtijds Bacchum, volgens sommigen Batchem, Bathem of Bachem, ligt 4 u. N. van *Haarlem*, 2 u. N. van *Beverwijk* en 1 u. N. van *Castricum*.

BAKKUMERVAART. Zie HOEPBEEK.

BAKOVEN, redoute met steenen wachthuis, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Vlagtwedde*, 15 min. N. van *Bourtange*, waartoe zij behoort.

BALK. Zie BALK.

BALDER. Zie BAALDER (1).

BALE. Zie BARLO.

BALEKAMPEN. Zie BALLEKAMPEN.

BALER. Zie BAALDER.

BALG(DE), vaarwater in het Noorden van de *Zuiderzee*, gaande van de reede van *Texel* tusschen den Zuidwal van het *Balgzand* en den *Portugeesche rug* door, met 80—150 palm.

BALG (KROMME-), vaarwater, beoorden de pr. *Fr.*, tusschen den vassen wal dier pr. en het eil. *Ameland*. Het neemt zijne rigting van de Noordkust der griet. het *Bildt*, strekt zich naar de Zuid-Westpunt van *Ameland* uit, ontvangt zijn water uit de *Zuiderzee*, en stort het, tusschen de droogten het *Kamperzand* en de *Horssen* heen loopende, in het *Wad* en het *Amelandergat* uit.

BALGERIJT, vaarwater, pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*, tusschen de *Kaag*, de *Huigsloter*- en *Aapolders* door, uit den *Kever* in het *Kagermeer* loopende.

BALGHEIM, boer., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Holwierda*; groot 16,2970 bund.

BALGOY, BALGOOY, BALGOJEN OF

BALGOJEN, d., pr. *Geld.*, arr. en 3 u. Z. ten W. van *Nijmegen*, kant. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Wijchen*, reg. kant. en post. *Nijmegen*, gem. *Balгой-en-Keent*, aan de *Maas*. Men telt hier 29 h. en 170 inw., van welke de Herv., tot de gem. *Neerbosch-Heesch-Balгой-en-Keent* behooren, en hier een net kerkje, met een kleinen toren, doch zonder orgel hebben. De R. K. worden tot de stat. van *Balгой-en-Keent* gerekend. De dorps. telt 50 leerl.

BALGOY-EN-KEENT, gem., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Wijchen*, reg. kant. en postk. *Nijmegen* (18 m. k., 6 s. d., 1 j. d. 1 f.). Zij bevat niets dan de d.: *Balгой* en *Keent*, beslaat 639,6568 bund. en telt 69 h. met 420 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden.

De 400 R. K. maken eene stat. uit welke tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Nijmegen*, behoort, door 1 *Pastoor* en 1 *Kapellaan* bediend wordt en waarvan de kerk te *Keent* staat. De Herv. behooren tot de gem. *Neerbosch-Heesch-Balгой-en-Keent*. Men heeft er eene school.

BALGZAND, droogte in het noordelijkste gedeelte van de *Zuiderzee*, tegen de *Noord-Hollandsche kust*, aan de westzijde loopt er het *Amsteldiep* en aan de noordzijde stroomt er de *Balg* langs. Het noordelijkste gedeelte wordt de *Zuidwal* geheeten.

BALINGE OF BAALINGE, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. Z. ten O. van *Westerborg*; met 12 h. en 50 inw.

BALK, kad. gem., pr. *Fr.*, kw. *Zevenwouden*, griet. *Gaasterland*, welke die geheele griet. bevat en alzoo beslaat 8741,1868 bund.

BALK, d., pr. *Fr.*, griet. *Gaasterland*, arr. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. W. van *Sneek*, kant. en  $\frac{2}{4}$  u. N. W. van *Lemmer*, hulpk. van de postk. *Sneek*, *Heerenveen* en *de Lemmer*, aan het einde van eene heuvelachtige heide, nabij het *Slotermeer* in een boschrijk oord gelegen. Het is eene fraaije en neringrijke plaats, welke uit eene lange dubbele rij huizen ter wederzijde van de vaart, de *Lits*, bestaat. Men telt er 190 h. en 1350 inw.

De Herv., wier getal 600 beloopt, hebben er eene gem., welke tot de klass. van *Sneek*, ring van *Sloten*, behoort. De kerk heeft eenen schoo-

(1) Desgelijks zoeke men de woorden die elders Ba gespeld en hier niet gevonden worden op BAA.

nen spitsen toren, en een orgel. De weinige Ev. Luth. behooren tot de gem. van *Workum*. De 100 Doopsg., hebben er eene kerk en gem., die niet tot de Algemeene Doopsg. Sociëteit behoort, maar waarin door vier Broeders Vermaners dienst gedaan wordt. De 100 R. K., maken er met die der omliggende d. eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Fr.* gerekend wordt. De kerk is aan *MARIA Hemelvaart* toegewijd.

In dit d. staat het Raad- of Grietenijhuis van Gaasterland, dat met een torentje en klokslag voorzien is. De dorps. telt 210 leeri. Een uur ten Z. van dit d. is een stuk lands, alwaar elk jaar, in de maand Aug., eene kermis of weekmarkt gehouden wordt, die onder den naam van Wildemarkt zeer bekend is. Jaarmarkt des Woensdags na Palmzondag; beestenmarkt den eersten Woensdag in November; weekmarkt des Woensdags.

BALK, plaats, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Loppersum*, niet ver van de Wijmers- of de Loppersumervaart.

BALK, weg, pr. *N. Br.* Het is een gedeelte van den weg, die door den Polder-van-den-Eigen, van bij het fort Orthen, ook Orthenschans genaamd, langs de zoogenaamde Empelsche hut, naar Empel loopt; nabij Empel wordt hij de Groene Steeg genoemd.

BALK. Zie *JOUWER (DE)*.

BALKEBRUG, brug, pr. *Fr.*, griet. *Leeuwarderadeel* over de Wurge, in den grindweg tusschen Hijum en Stiens.

BALKEND, boer., pr., *Fr.*, griet. *Leeuwarderadeel*, 35 min. W. van *Hijum*; groot 36,0130 bund.

BALKGRAAFSCHE - SLUIS. Zie *GASSELSCHESLUIS*.

BALKSTERMEER of BALCKSTERMEER, meer, pr. *Fr.*, N. van de griet. *Gaasterland*, eigenlijk een gedeelte van het *Stootermeer* uitmakende.

BALKUM. Zie *BERLICUM*.

BALKYEN, poel in de heide, pr. *N. Br.*, gem. *Woensdrecht-Hoogerheide-en-Hinkelenoord*; groot 2,2020 bund.

BALLAST (DE), geh., pr. *Dr.*, gem. en 20 min. van *Koevoorden*; met 9 h. en 50 inw.

BALLEKAMPEN of BALEKAMPEN, gedeelte polderl., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*, een gedeelte uitmakende van den *Polder-van-Meeuwen*; groot 11,1870 bund.

BALLEKUM. Zie *BERLICUM*.

BALLEMBOER. Zie *BALLINGBUUR*.  
BALLERKOELE of BALLERKULE, (dat is *kuil bij Balloo*), eene door kleine heuvelen omringde laagte, pr. *Dr.*, gem. *Rolde*, bij het geh. *Balloo*. Het vormt een langwerpig vierkant van 32 ell. middellijn van het N. naar het Z. en 28 van het O. naar het W. en is door eenen hoogen aarden wal omringd. Men vindt er nog sporen van aarden zitbanken.

Deze laagte was vroeger vermoedelijk met zwaar eikenhout omgeven, dat het *Ballerbosch* of *Ballerholt* geheeten was. Het is de plaats, waar, volgens overlevering, in oude tijden in de open lucht door 24 Etten (oude aanzienlijken van den lande, pairs, gezworenen), de twistzaken tusschen de ingezetenen beslist werden.

BALLINGEUIZEN. Zie *BALMAHUIZEN*.

BALLINGBUUR of BALLEMBOER, b., pr. *Fr.*, griet. *Dontawarstal*, 5 min. Z. van *Goongarijp*; met 2 h. en 15 inw.

BALLOO, in de oude schriften *BANLOE* genoemd, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Rolde*, aan den weg van Assen op Anloo; met 39 h. en 210 inw. Men vindt in den omtrek ook een Hunnebed en voorts een zeer groot aantal grafheuvelen, waarin urnen (potten van gebakken aarde) gevonden zijn, gevuld met houtskool, en overblijfselen van verbrande beenderen.

BALLOOIS. Zie *BLOOIS*.

BALLUM, kad., gem., pr. *Fr.*, eil. en griet. *Ameland*; zij bevat de d. Ballum en Hollum, met hun behoor, en is groot 3206,7644 bund.

BALLUM, d., pr. *Fr.*, eil. en griet. *Ameland*, arr. en 5 u. N. van *Leeuwarden*, kant. en 2 u. N. ten W. van *Holwerd*, postk. *Dockum*, op de westelijke helft van het eil. *Ameland*, 1 u. W. van Nes. Men telt er 59 h. en 290 inw., die allen in eenigen landbouw, veeteelt, paardenfokkerij, visscherij en strandvonderij hun bestaan vinden.

De 160 Herv. hebben hier eene kleine, nette kerk, die tot de gem. *Hollum-en-Ballum* behoort. Het klokhuis of de kleine toren staat er van verwijderd. Op het voormalige koor der vroegere kerk ten Z. van het d. is eene kleine hut over een vermaard graf gebouwd, gedeukt met eene groote blaauwe grafsteen, ruim 3 $\frac{1}{2}$  el lang en 2 $\frac{1}{4}$  el breed, op welke

een gewapend ridder in volle harnas gebeiteld is, benevens het wapenschild der CAMMINGHA's. De 100 Doopsg. behooren tot de Vlaamsche gemeente en hebben er eene eigene kerk, waarin de dienst door Liefdepredikers wordt waargenomen. De 30 R. K. parochiëren te *Nes* en de 2 Ev. Luth. behooren tot de gem. van *Harlingen*. De dorps. telt 40 à 50 leerl.

BALMAHUIZEN of BALLINGEHIJZEN, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten W. van *Oldehove*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Nie-hove*; met 9 h. en 70 inw.

BALOIS. } Zie BLOOIS.  
BALOYS. }

BALSFOORT of BALSVOORT, ook wel BELVEREN, landg., pr. *N. Br.*, gedeeltelijk gem. en  $\frac{1}{2}$  u. ten N. van *Boastel*, gedeeltelijk gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Haaren*, gedeeltelijk gem. *Oisterwijk*, en gedeeltelijk gem. *Oirschot*, aan de regterzijde van den Nemer; bestaande uit drie groote bouwhoeven en arbeiderswoning, bosschen en velden, en beslaande 25,0342 bund. Dit landg. komt ook wel eens als een geh. van 4 h. met 40 inw. voor.

BALVERSCHEN-HOEK, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Valburg*, bij het d. *Oosterholt*. Er ligt hier een stuk gronds de Hoogehof genaamd, waar nog fundamenten van vroegere gebouwen en scherven van urnen in menigte gevonden worden.

BALVOORT. Zie BALSFOORT.

BAMBRUG. Zie BAAMBRUGGE.

BAMESTRA. Zie BEEMSTER (DE).

BAMISVELD, streek gronds, gem. *Oirschot*, tusschen het d. van dien naam en *Spoordonk*.

BAN (HOOGE-). Zie HOOGEBAN.

BANCK (DE), streek lands, pr. *Z. H.*, gem. 's *Gravezande-en-Zand-Ambacht*; groot 35,7351 bund.

BANCKENMEER. } Zie BANKRAS-  
BANCRAESMEER. } MEER.

BAND (HET), geh., pr. *Fr.*, griet. *Wymbritseradeel*, 10 min. van *Oudega*; met 4 h. en 20 inw.

BAND (TER). } Zie TERBAND.

BANDT (TER). }

BANENHEIDE. Zie BAHNENHEIDE.

BANGAMA, boer., pr. *Fr.*, griet. *Wymbritseradeel*, 15 min. W. van *Hantumhuizen*; 17,9200 bund. groot.

BANGART (DE), BANGERT of BANGERT, geh. pr. *N.H.*, gedeeltelijk gem. *Ooster- en Westerblokker*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Oosterblokker*, gedeeltelijk gem. *Zwaag-Hoog-en-Laag-Zwaagdijk*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Zwaag*; met 29 h. en

180 inw. Dit geh. is bekend door de heerlijke aalbezien die er groeijen.

BANGERT. Zie BANGART.

BANGERT (DE), geh., pr. *N. H.*, gem. *Andijk*.

BANGEWEEER, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Hoogkerk*, op de hoogste plaats van eene zandachtige streek, welke op sommige plaatsen 1 ell. hooger is dan het omliggende land.

BANGKIJKER-POLDER. Zie ELSTERGEESTER-POLDER.

BANHOLT, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Mheer*; met 86 h. en 470 inw.

BANJAARD of BANJERT, alle de banken en droogten bewesten het eil. *Schouwen* en in den mond der *Oosterschelde* gelegen, zich 1 tot 2 mijlen bewesten de duinen uitstreckende. Het Westgat loopt genoegzaam midden daardoor heen; aan het noordeind heeft men het Nieuwe-Zand, naar het midden de Zeehonden- en Krabbenplaten en in het Zuiden het Noordland en de *Hompel*.

BANJERT. Zie BANGART.

BANKEN, gedeelte polderland, pr. *N. Br.*, gem. *Ter-Heiden*, in den p. *Hartel-Zipten-en-Banken*.

BANKEN (DE), geh., pr. *N. H.*, gem. *Uthoorn*; met 3 h. en 20 inw.

BANKRASMEER, BANKRAASMEER, BANCRAESMEER, BANCRAESMEER of BANCENMEER, meertje, pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, in den *Amstelveensche-polder*.

BANKVEN, poel in de heide, pr. *N. Br.*, gem. *Hilvarenbeek*.

BANKWEG, weg, pr. *Z. H.*, gem. 's *Gravzande-en-Zand-Ambacht*, van *Vlugtenburg*, langs den Nieuwlandsche-polder, naar de duinen loopende.

BANLOE. Zie BALLOO.

BANNE-VAN-GORINCHEM (DE), het grondgebied der gem. *Gorinchem*, buiten de muren der st. van dien naam; 1178,4657 bund. groot en tellende 47 h., met 280 inw.

BANNINK, adell. h., pr. *Over.*, gem. en 2 u. Z. O. van *Diepenveen*, met de daartoe behorende gronden 358,2629 bund. groot.

BANSEMA, boer., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Oldehove*, onder *Niehoe*.

BANSUM. Zie BONSUM.

BANT (TER-). Zie TERBAND.

BANTUMER-ZIJL, sluis, pr. *Fr.*, griet. *Wonsradcel*, bij *Krimswerd*.

**BARBARADAL.** Zie EIKENDONK.  
**BARBERS-POLDER.** Zie BABBERS-POLDER.

**BARCHEM** of **BARGHEM**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. O. van *Laren*; met 50 h., 350 inw. en eene school met 30 leerl.

**BARKEL.** Zie BERKEL.

**BARDEL.** Zie BAALDER.

**BARDERWIJK.** Zie BAARDWIJK.

**BAREL (HOOG)**, geh., pr. *Geld.*, gem. *Ede.*, 1½ u. N. O. van *Otterloo*; met 27 h. en 150 inw.

**BAREN.** Zie BAARN.

**BARENDIJK** of **OUDE-IJVENDIJK**, dijk, pr. *Zeel.*, onder *Groede*, loopende van Baarzande naar den St. Anna-polder.

**BARENDONCK**, adell. h., pr. *N.Br.*, gem. en ¼ u. Z. W. van *Beers*; beslaande 42,0380 bund.

**BARENDRECHT.** gem. Zie BARENDRECHT (OOST-EN WEST-)

**BARENDRECHT**, kerk. gem., pr. *Z. H.*, klass. van *Rotterdam*, ring van *IJsselmonde*; met 1908 ziel. en ééne kerk te West-Barendrecht.

**BARENDRECHT (OOST-)**, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Ridderkerk*, hulpk. van de postk. *Dordrecht* en *Rotterdam*, gem. *Oost-en-West-Barendrecht*. Zij bevat de b. Oost-Barendrecht, de geh. Mordijk, Noldijk en Voordijk, de p. den Ziedewijdepolder, Liesveld, Cornelis-Landeken, het Buitenland en een gedeelte van den Zuidpolder; beslaat 780,0564 bund. en telt 80 h. en 680 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden, van welke de Herv. tot de gem. van *Barendrecht*, en de R. K. tot de stat. van *Rhoon* behooren. Er is geen school, zoodat de kinderen te West-Barendrecht onderwijs genieten.

De b. Oost-Barendrecht ligt 2½ u. N. W. van *Dordrecht*, 1½ u. Z. W. van *Ridderkerk*, ¼ u. Z. O. van West-Barendrecht.

**BARENDRECHT (OOST-EN-WEST-)**, veelal enkel BARENDRECHT, vroeger ook wel BEERENDRECHT en oudtijds BAARNETRECHT geheeten, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Ridderkerk*, reg. kant. *IJsselmonde*, hulpk. van de postk. *Dordrecht* en *Rotterdam* (6 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Zij bevat de heerl. Oost-Barendrecht, West-Barendrecht en Carnisse; beslaat 2173,2051 bund., meest zeer goed wei- en bouwland; telt 232 h. en 1930 inw., die meest in de veeteelt,

den graan- en vlasbouw hun bestaan vinden.

De 1900 Herv. maken de gem. van *Barendrecht* uit en de 30 R. K. parochiëren te *Rhoon*. Er is eene school.

**BARENDRECHT (WEST-)**, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Ridderkerk*, gem. *Oost-en-West-Barendrecht*, hulpk. van de postk. *Dordrecht* en *Rotterdam*. Deze heerl., die vroeger ook wel den naam droeg van *Clauwers-Ambacht-van-de-Poel*, bevat het d. West-Barendrecht, en de p. het Buitenland van West-Barendrecht, het Buitenland gezegd het Nieuwland en een gedeelte van den Zuidpolder van Oost- en West-Barendrecht, beslaat ruim 900 bund., en telt 96 h. en 950 inw., die meest allen in landbouw en vlasteelt hun bestaan vinden.

De Herv. behooren tot de gem. van *Barendrecht*, die hier eene kerk heeft, en de R. K. parochiëren te *Rhoon*.

Het d. West-Barendrecht ligt 2½ u. N. W. van *Dordrecht*, 1½ u. Z. W. van *Ridderkerk*. Het is niet groot, maar vrij levendig. De kerk is van binnen ruim, maar heeft geen orgel; tegen den gevel staat een toren, van klok en uurwerk voorzien. Er is op dit d. eene school, met 160 leerl.

**BARENDRECHT-EN-CARNISSE (BINNENLAND-VAN-OOST-EN-WEST-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oost-en-West-Barendrecht*; groot 753 bund.

**BARENDRECHT-EN-CARNISSE (BUITENLAND-VAN-OOST-EN-WEST-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oost-en-West-Barendrecht*; 418 bund. groot.

**BAREVELD.** Zie BARREVELD.

**BARENHAAR**, streek heide, pr. *Dr.*, O. ten Z. van *Emmen*.

**BARGE(NOORD).** Zie BERGE(NOORD).

**BARGENHEEM**, plaats, pr. *Gron.*, gem. *Stedum*, aan de *Drie-Borgenlaan*, waar weleer een slot gestaan heeft, van hetwelk de grondslagen nog gedeeltelijk in den grond zitten.

**BARGERMEER** of **BERGERMEER**, meer, pr. *Dr.*, ½ u. Z. van *Emmen*, O. van Noord-Barge. Het is een vrij aanzienlijke plas, eene oppervlakte beslaande van meer dan ½ u. omtrek.

**BARGERVEENEN**, uitgestr. veengrond, pr. *Dr.*, welke zich van *Zuid-Barge* ten Z. uitstrekt tot aan de markte *Schonebeek*, meer dan 1 u. gaans ver, en ten O. 2 u. gaans, tot aan de grenzen van *Hannover*.



**BARGHEM.** Zie **BARCHEM.**

**BARINCHHORN.** Zie **BARSINGERHORN.**

**BARCEL.** Zie **BERKEL.**

**BARKELA-SLOOT,** oude veenscheiding, pr. *Gron.*, tusschen Onstwedde en de Pekel-Aa, waarop de Pekelder veenplassen zijn aangelegd. Zij maakt ook de scheiding tusschen de Veenhuizer- en Kanaalster-Stadsveenen, en valt op de Semslinie, de oude scheiding tusschen Groningen en Drenthe.

**BARKMAN.** Zie **BERKUM.**

**BARKWERD,** geh., pr. *Fr.*, griet. *Hennaarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. O. ten N. van *Kubaard*.

**BARLAGE,** geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Onstwedde*; met 8 h. en 40 inw.

**BARLAKE** of **BARLAQUE,** geh., pr. *N.Br.*, gem. *Fijnaart-en-Heyningen*, aan de zamenvloeiing van de Mark en de Nieuwe-vaart. Men heeft er een rijks voetveer, genaamd Aan-het-Poortje-van-de-Barlake.

**BARLEHAAR.** Zie **BAARLO.**

**BARLEHIEM.** Zie **BARTELEHIEM.**

**BARLHAM,** havez., pr. *Geld.*, gem. *Ambt-Doetinchem*,  $\frac{3}{4}$  u. N. ten W. van de buurs. *Dichteren*; groot 83,1712 bund.

**BARLO,** **BAARLOO,** bij de landlieden veelal **BALE** geheeten, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. N. van *Aalten*. Men heeft er 74 h., 620 inw. en eene school met 170 leerl.

**BARLO** (KUINDERDIJK-EN-). Zie **KUINDERDIJK-EN-BAARLO.**

**BARMESTRA.** Zie **BEEMSTER** (d.).

**BARNEGAT** of **BARRENEGAT,** ook wel het **BARNEGATERMEER** genoemd, inham van het *IJ*, N.W. van *Amsterdam*, pr. *N. H.*

**BARNEGAT,** b., pr. *N. H.*, gem. en 20 min. N. van *Oostzaan*; met 2 h. en 10 inw.

**BARNEGAT,** **BARNJEGAT** of **BARNIGATEN,** geh., pr. *Gron.*, gem. *Leens*, 20 min. Z.Z.W. van *Warshuizen*, aan den regteroever van het *Reitdiep*; met 5 h. en 40 inw.

**BARNEVELD,** gem., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. *Nijkerk*, hulpk. van de postk. *Amersfoort*, *Apeldoorn* en *Nijkerk* (3 m. k., 1 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d.: *Barneveld*, *Voorthuizen*, *Garderen* en *Kootwijk*, en de buurs.: *Achteveld*, *Esveld*, *Wessel*, *Callenbroek*, *Glinde*, *Someren*, *Harselaar*, *Zwartebroek*, *Garderbroek*, *Stroe*, *Terschuur*, *Essen* en *Kootwijker-*

*broek*; beslaat 17,606,6258 bund.; telt 782 h. en 5630 inw., wier voornaamste middelen van bestaan zijn landbouw en bijenteelt, zoodat men hier wel 5000 bijenkorven heeft. Men heeft er mede wolkammerijen en weverijen, 1 grutterij en pelterij, 1 zaagmolen, leerlooierijen en 1 aardappelenmeelfabriek. Ook worden er schapenmarkten gehouden, waar gemiddeld 20 à 30,000 schapen worden aangevoerd.

De 4900 Herv. maken 4 gem. uit, als: die van *Barneveld*, van *Voorthuizen*, van *Garderen* en van *Kootwijk*. De 4 Ev. Luth. behooren tot de gem. van *Arnhem*. De 650 R. K. maken gedeeltelijk de stat. van *Barneveld* uit, en behooren gedeeltelijk tot de stat. van *Achteveld*. De 40 Isr. behooren tot de rings. van *Nijkerk*. Er zijn in deze gem. 9 scholen.

Het dorp *Barneveld* of *Barrevelid* ligt 6 u. N. W. van *Arnhem*,  $\frac{2}{4}$  u. Z. ten O. van *Nijkerk*. Het is eene fraaije volkrijke plaats, zeer aange-naam in het lage tusschen de *Amersfoortsche*, *Luntersche* en *Hoemersche-zandbergen*, op eenen vruchtbaren grond, gelegen; zij bevat alleen ongeveer 191 h. 1440 inw., en met de geh. *Esveld*, *Wissel*, *Callenbroek* en *Glinde*, 391 h. en ruim 2750 inw., onder welke 2200 Herv. die eene gem. uitmaken, welke tot de klass. en ring van *Harderwijk* behoort en door 2 Predikanten bediend wordt. In de kerk, ziet men een gedenkteen geheel uit wit marmor gehouwen, en door vrouwe *MARGRIET VAN HAEFTEN*, aan de nagedachtenis van haren gemaal *LUCAS WILLEM baron van ESSEN, Heer van Schaffelaar*, toegewijd. De 400 R. K. hebben hier eene stat. welke tot het aartsp. van *Geld.* gerekend wordt; het kerkje, is aan de *H. CATHARINA* toegewijd. Er zijn hier ook een *Oudemannen- en Vrouwenhuis*, een spaarbank, een depart. der *Maats.*: *Tot Nut van 't Algemeen*, eene volkszangschool met 70 leerl. eene herhalingschool met 90 leerl., een *Instituut* met 25 leerl. en eene *dagschool* voor meisjes, eene *dorps.* met 120 leerl. en eene *armens.* met 60 leerl.

**BARNEVELDSCH-BEEK,** beek, pr. *Geld.* Zij ontstaat uit de zamenvloeiing van verschillende takken, van welke de twee voornaamste in de buurs. *Essen* en onder *Lunteren* ontspringen. Zij vliet daarop

langs de scheiding tusschen de gem. Barneveld en Ede, doorsnijdt voorts het d. Barneveld, en komt bij Stoutenburg op Utrechtschen bodem, waar zij, na de Esvelderbeek, de Houtbeek, de Hoewelakensche beek en meer andere opgeno men te hebben, zich te Amersfoort met de Eem verenigt.

**BARNEVELDSCHÉ - DIJK.** Zie ZANDDIJK.

**BARNJEGAT.** } Zie BARNEGAT.  
**BARNIGATEN.** }

**BARNINGERHORN.** Zie BARSINGERHORN.

**BARNSBERGEN,** buurs. pr. *Geld.*, gem. en 40 min. van *Warnsveld*; met 14 h. en 110 inw.

**BARRADEEL,** griet., pr. *Fr.*, arr. *Leeuwarden*, kant. *Harlingen*, postk. *Franeker* (4 m. k., 2 s. d., 2 j. d. adm. no. 2.) Zij bevat de d.: *Minnertsga*, *Tjummarum*, *Oosterbierum*, *Sexbierum*, *Pietersbierum* en *Wynaldum*, en de geh. *Almenum*, *Klooster-Lidlum*, *Firdgum*, *Dijkshoek* en *Roptazijl*; beslaat 6100,8557 bund., entelt 739 h. en 5470 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeveelt, en gedeeltelijk ook in fabrieken arbeiden; zijnde er in deze griet: 1 kalkbranderij, 2 steenbakkerijen, 2 dakpan- en estriksfabrieken, 1 plateelbakkerij, 1 touwslagerij, 1 linnenbleekerij, 1 cichoreifabriek en cichoreidroogerij, 1 olie-, 1 tras- en looderts-, 7 houtzaag-, 1 koorn- en 2 pelmolens.

De 5100 Herv., maken 6 gem. uit, zijnde die van *Minnertsga*, *Tjummarum-en-Firdgum*, *Oosterbierum*, *Sexbierum*, *Pietersbierum* en *Wynaldum*, die elk ééne kerk hebben, en door even zoo vele Predikanten bediend worden. De 150 Doopsg., worden tot de gem. van *Harlingen* en *Franeker* gerekend. De 200 R. K., behooren tot de stat. van *Harlingen*. Er zijn in deze griet. 9 scholen.

**BARRAHUIS** (OUD- en NIEUW-), twee boer., pr. *Fr.*, griet. *Leeuwarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Wirdum*.  
**BARREBOSWAARDER.** Zie BARWOUTSWAARDER.

**BARREGORN.** Zie BARSINGERHORN.

**BARNEGAT.** Zie BARNEGAT.

**BARRE-POLDER,** p., pr. *Z. H.*, gedeeltelijk gem. *Hazerswoude*, gedeeltelijk gem. *Soeterwoude*; groot 245,9800 bund.

**BARREVELD,** d., pr. *Geld.* Zie BARNEVELD.

**BARREVELD,** BAREVELD of BAARVELD, boer., herb. en tolh., bij het Stadskanaal, op de grenzen tusschen de pr. *Gron.* en *Dr.*; liggende voor het grootste gedeelte, met het eigenlijke woonhuis, onder de gem. *Gielten*, pr. *Dr.*, en een klein gedeelte, met de schuur, onder de gem. *Wilder-vank*, pr. *Gr.*, ter plaatse, waar het Oosterdiep begint.

**BARREWINKEL,** geh., pr. *N. Br.*, gem. *Aalst*.

**BARRINCHORN.** Zie BARSINGERHORN.

**BARSBEEK,** buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Vollenhove*, 1 u. Z. O. van *Vollenhove*; met 127 h. en 650 inw.

**BARSBEKERDIJK,** dijk, pr. *Over.* Het is dat gedeelte van den dijk langs het Zwolsche diep, dat tusschen Zwartsuis en de Kriegen loopt.

**BARSBEKERPOLDER,** p., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Vollenhove*; groot 527,9910 bund.

**BARSBEKERZIJL,** sluis, pr. *Over.*, in den *Barsbekerdiijk* en 1 u. Z. O. van *Vollenhove*, W. van *Barsbeek*, dienende tot uitwatering van den *Barsbekerpolder*.

**BARSINGERHORN** of **BARZINGERHORN**, oudtijds ook wel **BARINCHORN**, **BARRINCHORN** of **BARNINGERHORN** en in de wandeling **BARREGORN** geheeten, d., pr. *N.H.*, arr. en 4 u. N. ten O. van *Alkmaar*, kant., postk., en 1 u. O. van *Schagen*; gem. *Barsingerhorn - Kolhorn-en-Haringhuizen*. Het is een groot en fraai d., dat in de lengte langs eene groote streek van omstreeks  $\frac{1}{4}$  u. gebouwd is, en zich tot dicht aan *Kolhorn* uitstrekt. Het bevat 135 h. en 420 inw., maar, met de daartoe behorende verstrooid liggende boerenwoningen, 185 h. en 930 inw.

De Herv. behooren tot de gem. van *Barsingerhorn - en - Haringhuizen*. De kerk is een oud, doch, inzonderheid van buiten, wel onderhouden gebouw. De toren is een klokkenhuis en staat van de kerk afgescheiden. De Doopsg., behoorende tot de gem. *Barsingerhorn - Kolhorn-en-Wieringerwaard*, hebben hier mede eene kerk. Voorts zijn hier een vrij aanzienlijk gemeentehuis, twee Weeshuizen: een voor de Herv. en een voor de Doopsg. en eene dorps. met 125 leerl.

**BARSINGERHORN - EN - HARINGHUIZEN,** kerk gem., pr. *N. H.*, klass. van *Alkmaar*, ring van *Zijpe*, met

2 kerken, te Barsingerhorn en te Haringhuizen, en 1000 ziel.

**BARSINGERHORN - KOLHORN - EN-HARINGHUIZEN**, gem., pr. *N.H.*, arr. *Alkmaar*, kant. en postk. *Schagen* (12 m. k., 9 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. Barsingerhorn, Kolhorn en Haringhuizen, benevens het geh. Kreil; beslaat 1378,5981 bund.; telt 337 h. en 1860 inw., die meest in den landbouw en veeteelt hun bestaan vinden, en zich veel op de vlasteelt toeleggen.

De 1640 Herv. maken de gem. *Barsingerhorn-en-Haringhuizen* en *Kolhorn* uit. De 100 R. K. parochieren te *Schagen*. De 110 Doopsg. worden tot de gem. *Barsingerhorn-Kolhorn-en-Wieringerwaard* gerekend. Men heeft er 3 scholen.

**BARSINGERHORN-KOLHORN-EN-WIERINGERWAARD**, Doopsg. gem., pr. *N. H.*, met eene kerk te *Barsingerhorn* en 450 ziel.

**BARSINGEVAART**, vaart in *N. H.*, in den *Wieringerwaard*. Zij loopt in eene noordelijke richting van den Zuiderdijk dier indijking naar den Noorderdijk.

**BARSINGER-WADT**. Zie **WADT (HET)**.

**BARSUM**, geh., pr. *Fr.*, griet. *Franekeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Tjum*; met 2 h. en 14 inw.

**BARSUM**, geh., pr. *Fr.*, griet. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. ten W. van *Ruigelolthum*; waartoe het behoort, aan de vaart van Bolsward naar Franeker.

**BARTELEHIEM** of **BARLEHIEM**, b., pr. *Fr.*, griet. *Tietjerksteradeel*,  $\frac{3}{4}$  u. W. N. W. van *Oudkerk*, aan de Dockumer-trekvaart.

**BARTELEMEET** of **BARTELMOER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Poortvliet-en-Nieuw-Strijen*, groot 63,2728 bund.

**BARTENGEN**. Zie **PORTENGEN**.

**BARTWIJK**. Zie **BAARDWIJK**.

**BARWERD** of **BARNWERD**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. O. Z. O. van *Oldehove*, op eene hooge wierde, aan den weg van den Ham naar *Oldehove*; met 17 h. en 110 inw.

**BARWOUTSWAARDER**, ook wel **BARREBOSWAARDER** genoemd, b., pr. *Z. H.*, gem. *Barwoutswaarder-en-Bekenes*. in den p. *Barwoutswaarder*, aan den Rijn; met 77 h. en 390 inw.

**BARWOUTSWAARDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Barwoutswaarder-en-Bekenes*; groot 262,5181 bund.

**BARWOUTSWAARDER-EN-BEKENES**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leyden*, kant. en postk. *Woerden* (16 m. k., 3 s. d., 2 afd., 3 j. d.). Zij

bevat de p. *Barwoutswaarder* en *Bekenes*; beslaat 382,3850 bund., en telt 127 h. met 620 inw.

**BARZINGERHORN**. Zie **BARSINGERHORN**.

**BASCHOT**. Zie **BAARSCHOT**.

**BASELDIJK**. Zie **BAZELDIJK**.

**BASSEKIL** of **LAGE-KIL**, water, pr. *Z. H.* Het loopt tusschen de p. *Stededijk* en *Kort-en-Lang-Ambacht* heen, ontvangt zijn water uit de *Merwede*, en stort het in de *Sneepkil* weder uit.

**BASSELT**, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*, tegen het d. *Twello*; groot, met de daartoe behorende gronden, 48,5435 bund.

**BASSUM**. } Zie **BAZUIN**.

**BASUM**. }

**BATAVORUM (ARX-)**. Zie **BATENBURG**.

**BATCHEM**. Zie **BATHEM**.

**BATENBORGH**. Zie **BATENBURG**.

**BATENBORG**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Appingedam*, tusschen *Tjamsweer* en *Jukwert*.

**BATENBORG**, boer., pr. *Gron.*, gem. *'t Zandt*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. O. van *Oosterwijkwert*; 31,5180 bund. groot.

**BATENBORG** of **BAATJEBORG**, boer., pr. *Gron.*, gem. *Winsum*, Z. Z. O. van *Maarhuizen*, aan den weg van *Obergum* naar *Maarslagt*.

**BATENBURG**, kerk. ring, pr. *Geld.*, klass. van *Nijmegen*. Zij bevat de gem.: *Afferden-Druten-en-Deest*, *Alfort-en-Appeltern*, *Batenburg-en-Niftrik*, *Burgharen-en-Hernen*, *Horssen*, *Maas-Bommel-en-Alphen*, *Leeuwenen-Puyflijk*, *Wamel-en-Dreumel*, *Wijchen-en-Leur* en *Winssen*; met 14 kerken, 10 Predikanten en 1070 ziel.

**BATENBURG**, gem. en heerl., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Druten*, hulpk. van het postk. *Nijmegen* (20 m. k., 6 s. d., 1 j. d. 1 afd.). Zij bevat het stadje *Batenburg*, de buurs. *Liende* en de geh. *Hoef*, *Ham* en *Laak*; beslaat 735,9847 bund.; telt 104 h. en 700 inw., die meest in landbouw en katoenweven hun bestaan vinden.

De 570 R. K. hebben hier eene par., die tot het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Druten*, behoort. De 120 Herv. behooren tot de gem. van *Batenburg-en-Niftrik* en de 5 I. sr. tot de rings. van *Nijmegen*.

Het stadje *Batenburg*, ook wel, ofschoon abusieflijk, *Batoburg* gespeld, bij de Latijnen *Batenburgum* of *Arx-Batavorum* geheeten, ligt  $3\frac{1}{4}$  u. O. ten

Z. van Nijmegen, 2½ u. Z. ten O. van Druten, aan den regteroever der Maas; 51° 48' 59" N.B., 23° 17' 45" O.L. Men telt er 70 h. en 440 inw.

De Herv. hebben er eene oude kerk, met eenen lagen toren. De R. K. kerk, die den H. Victor tot patroon heeft, is mede een geschikt gebouw. De school telt 80 leerl.

BATENBURG.-EN-NIFTRIK, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. van *Nijmegen*, ring van *Batenburg*. Zij telt 120 ziel.; heeft eene kerk te Batenburg, en wordt door eenen Predikant bediend.

BATENBURGUM. Zie BATENBURG.

BATESTEN, adell. h., pr. *Utr.*, gem. en 5 min. Z. W. van *Harmelen*, aan den Oude-Rijn; groot 4,5254 bund.

BATH, heerl., pr. *Zeel.*, arr. en kant. *Goes*, hulpk. van de postk. *Goes*, *Tholen* en *Zierikzee*, gem. *Fort-Bath-en-Bath*, bevat noch d., noch geh.; beslaat 123,4237 bund. en telt 3 h. en 25 inw.

BATH (FORT-), fort, pr. *Zeel.*, gem. *Fort-Bath-en-Bath*, op den zuidoosthoek van het eil. Zuid-Beveland. Het heeft de gedaante van een vierhoekige redoute, geheel van aarden wallen met natte grachten en van eenen bedekten weg voorzien; daartoe behooren nog twee aarden lunetten nabij den weg naar Rilland en de Oosten Westbatterij op den Zeedijk. De h., 34 in getal, zijn aan elkander gebouwd, en vormen met 's rijks gebouwen eenen rechthoek, waarvan de binnenruimte een met boomen beplant plein is. Men telt er, behalve de militairen, 275 inw. De voornaamste gebouwen zijn: de Herv. kerk, een net vierkant gebouw, met koepeltorentje; een groot en een klein Arsenaal; een Brandspuithuis; eene Affuitleets; twee Kasernegebouwen; twee Kruidmagazijnen, en een Wachthuis. De dorps. telt 25 leerl. Men heeft er een overzetveer op Ossendrecht en Woensdrecht en een beurtveer op Bergen-op-Zoom.

BATHEM. Zie BAKKUM.

BATH-EN-BATH (FORT-), gem., arr. en kant. *Goes*, hulpk. *Bath* (8 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het fort Bath en de heerl. Bath; beslaat 295,4980 bund., telt 37 h. en 450 inw., onder welke 150 militairen zijn.

De 250 Herv. behooren tot de gem. *Fort-Bath-en-Rilland*, de R. K., worden tot de gem. *Goes* gerekend. Men heeft er eene school.

BATH-EN-RILLAND (FORT-), kerk. gem., pr. *Zeel.*, klass. van *Goes*, ring van *Kruiningen*. Men heeft in deze gem. eene kerk in het *Fort-Bath* en 540 ziel.

BATHMEN, gem., pr. *Over.*, arr., kant. en postk. *Deventer* (5 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Bathmen en de buurs. *Dorterhoek*, *Loo* en *Zuidloo*; beslaat 2760 bund., en telt 257 h. en 1530 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en veeteelt, ook heeft men er een aantal ambachtslieden en daglooners.

De 1300 Herv. maken met die uit de buurs. *Dorlh.*, onder *Gorsseel* eene gem. uit, welke tot de klasse. en ring van *Deventer* behoort en ruim 1700 zielen telt. De R. K. parochiëren te *Diepenveen*. Men heeft er eene dorps. met 300 leerl.

Het dorp Bathem, kortheidshalve Battem, ligt 1½ u. O. van *Deventer*, aan de Schipbeek. Men telt er 81 h. en 480 inw., en heeft er eene Herv. kerk. Niet ver van het d., ten N., staat de Bathmenscher koornmolen op Kolmschater grond.

BATINGE of BATINGEN, havez., pr. *Dr.*, gem. en ¼ u. W. van *Duin-gelo*.

BATOBURG. Zie BATENBURG.

BATO'S ERF, landg., pr. *Geld.*, gem. *Dreumel*, aan de Waal; groot 7,6390 bund.

BATTEM. Zie BATHMEN.

BATTENOORD, p., pr. *Z.H.*, gem. *Nieuwe-Tonge-en-Klinkerland*; groot 370,4830 bund.

BATTENOORD, geh., pr. *Z.H.*, gem. *Nieuwe-Tonge-en-Klinkerland*, ¼ u. Z. van *Nieuwe-Tonge*; met 11 h. en ongeveer 80 inw. Er is ook een overzetveer op *Bruinisse* en andere aan de overzijde der rivier gelegen plaatsen.

BATUA. Zie BËTUWE.

BAUTSCH, geh., pr. *Limb.*, gem. en ¼ u. van *Heerlen*; met 15 h. en 50 inw.

BAUWERD. Zie BAARD.

BAVEL, d., pr. *N.B.*, arr. en 1½ u. Z. O. van *Breda*, kant. en ¼ u. Z. ten O. van *Ginneken*, reg. kant. en postk. *Breda*, gem. *Ginneken-en-Bavel*. Men telt in het d. alleen 29 h. en 190 inw. en met de daartoe behoorende geh.: de *Eik-en-Bolsberg*, *Ijpelaarseinde*, *Tervoort*, *Lijndonken-Langen-Aart*, 99 h. en 810 inw., die meest allen in den landbouw hun bestaan vinden.

De inw., die meest allen R. K. zijn, maken eene par. uit, welke tot het

apost. vic. en dek. van *Breda*, behoort. De kerk is een kruisgebouw, met vierkanten toren, gedekt door eene afgeknotte spits; een kloktorentje op het kruis, en een zeer goed orgel. De Herv., behooren tot de gem. *Ginnekens*. De Ev. Luth. worden tot de gem. van *Breda* gerekend. De dorps. telt 50 leerl.

**BAVELSBEEK (DE)**, beek, pr. *Over.*, onder *Vriezenveen*, die voor een gedeelte de grensscheiding tusschen deze gem. en Tubbergen uitmaakt; zich met de Geestersche-Aa vereenigt en in de Hollandsche Graven valt; bij hoogen winterwaterstand dient deze beek ook voor turfvaart.

**BAVINKSVAART (DE)**, vaart, pr. *Over.*, onder *Ambt-Almelo*, zij begint aan de grenzen van Borne en is, sedert eenige jaren doorgegraven langs den straatweg tot in de Koldergraven.

**BAVOORT** of **BAVOORTSCHE-MOLEN**, oudtijd *BACHEVORTH* en *BACKEVOIRT*, geh., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. ten Z. van *Leusden*; met 3 h. en 20 inw.

**BAWERD**. Zie **BAARD**.

**BAXEM**. Zie **BAEXEM**.

**BAYERLANDT**. Zie **BEIJERLAND**.

**BAYUM**. Zie **BAIJUM**.

**BAZELDIJK** of **BASELDIJK**, eed der dijken van den *Alblasserwaard*, pr. *Z. H.*, die zich van Meerkerk, langs den Alblasserwaard, tot aan den Arkelsche-dam uitstrekt, en tot afivering van het opperwater uit de Betuwe dient.

**BAZELDIJK BASELDIJK**, geh., pr. *Z. H.*, gedeeltelijk gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Hoog-Blokland*, gedeeltelijk gem. *Meerkerk*. Het maakt de Oostzijde van den polder *de Beemd* uit, en telt 47 h. met 330 inw.

**BAZELDONK**, plaats, pr. *N. Br.*, gem. *'s Hertogenbosch*, waar vroeger het kloost. *Hemelspoort* gestaan heeft.

**BAZIUS-LANDEKE**. Zie **LANDEKE-VAN HOOGSTRATEN (HET)**.

**BAZUIN**, **BASUM** of **BASSUM**, geh., pr. *Dr.*, gem. *Zuidwolde*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Kerkenbosch*; met 6 h. en 40 inw. **BEAUMONT (OUD-EN-NIEUW-)**, p., pr. *N. B.*, gem. *Dinteloord-en-Prinsenland*; groot 84,9430 bund.

**BEAUMONTSPOLDER**. Zie **HEYNINGEN (WEST-)**.

**BEBBRIG**. Zie **BABBERIK**.

**BECHEL**. Zie **VEGHEL**.

**BECK**. Zie **BEEK**.

**BECKAFSCHANS**. Zie **BEKHOF-SCHANS**.

**BECKERBOOM**. Zie **BEUKENBOOM**.

**BECKESTEIN**. Zie **BEECKENSTEIN**.

**BECKUM**. Zie **BEKKUM**.

**BEDAF** of **BIDAF**, d., pr. *N. Br.*, arr. en 5 u. O. van *'s Hertogenbosch*, kant., hulpk. en  $\frac{1}{4}$  u. N. ten O. van *Veghel*, reg. kant. *St. Oedenrode*, gedeeltelijk gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Uden*, gedeeltelijk gem. *Nistelrode*. Men telt er 43 h. en 660 inw., allen R.K., die hier eene kerk hebben, welke aan den H. ANTONIUS VAN PADUA en de H. CUNERA toegewijd en door éenen Rector bediend wordt. Het rectoraat behoort tot de par. *Nistelrode*. De dorps. telt 35 leerl., behalve die van *Nistelrode*, *Dinther* en *Veghel*.

**BEDAF (GROOT-)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Baarle-Nassau*, tegen de Belgische grenzen; met 60 inw., allen landbouwers.

**BEDAF (KLEIN-)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. O. van *Baarle-Nassau*,  $\frac{1}{4}$  u. van de Belgische grenzen; met 20 inw., allen landbouwers.

**BEDAFSCHENHOEK**, alleenstaand h., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Baarle-Nassau*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van de Belgische grenzen. Het behoort eigenlijk tot Groot-Bedaf, waarvan het  $\frac{1}{4}$  u. verwijderd staat.

**BEDDERAWALDA**. Zie **BEDUM**.

**BEDEWAAARDE**. Zie **BETTewaARDE**.

**BEDEWAAARDE (KLEIN-)**. Zie **SASPOLDER**.

**BEDAFSCHE-HEIDE**, heideveld, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Baarle-Nassau*; groot 120,7430 bund. Op deze heide vindt men eene menigte heidensche grafheuvelen.

**BEDDIAN**. { Zie **BEDUM**.

**BEDEHEIM**. }

**BEDEVAARTSWIJK**. Zie **BEVERWIJK**.

**BEDHUM**. } Zie **BEDUM**.

**BEDIAN**. }

**BEDIJKTE SCHERMEER**. Zie **SCHERMEER (1)**.

**BEDUM**, gem., pr. *Gron.*, arr. *Appingedam*, kant. *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum*, postk. *Gron.* en *Onderdendam* (6 m. k., 2 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. *Onderdendam*, *Bedum*, *Noordwolde* en *Zuidwolde*, benevens de b. en geh. *Westerdijks-horn*, *Onderwierum*, *Menkeweer*,

(1) Alle namen, waarvoor men wol eens **BEDIJKTE** geplaatst vindt, zoeken men op de woorden van onderscheiding.

den Haver, het Roodewold, Begum, het Oosten-van-Zuidwolde, Ter-Laan, Reidland, Ellerhuizen en gedeelten van de Noorderhoogebrug en van Lutkewolde; beslaat 5036,527 bund. en telt 523 h. en 3300 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt. Ook heeft men er 1 rogge- en schors-, 1 zaag-, 1 olie- en 2 pelmolens.

De 2900 Herv. maken de volgende 4 gem. uit: *Bedum-en-Westerdijkshorn*, *Onderdendam-Menkeweer-en-Onderwierum*, *Zuidwolde en Noordwolde*. De 500 R. K. hebben er eene stat., welke tot het aartspr. van *Satland-Drenthe-en-Groningen* behoort. De weinige Doopsq. worden tot de gem. van *Groningen* gerekend en de 4 Isr. tot de rings. van *Groningen*. Men heeft in deze gem. 4 scholen.

Het d. Bedum, oudtijds Bedian, Bedhum en bij verkorting Beem, naar men wil, eigenlijk Bedenheim (d.i. *plaats des gebeds*) en in de *Charta Werdenser* Bedderawalda of Bedumerwoud, ligt 4 u. W. Z. W. van Appingedam, 1 u. Z. ten O. van Onderdendam, aan het Boterdiep of de trekvaart naar Onderdendam. Men telt er 175 h. en 1050 inw. en met de b. en geh. Westerdijkshorn, Ter-Laan, Reidland en Ellerhuizen en een gedeelte van Lutkewolde, 248 h. en 1540 inw. van welke de Herv. de gem. van *Bedum-en-Westerdijkshorn* uitmaken. De kerk, die van een goed orgel voorzien is, is in eenen fraaijen stijl, met losse en luchtige pilaren opgebouwd, prijkt met eenen prachtige naaltdoren, die grootendeels uit duifsteen opgetrokken is en voor den hoogsten, in de Ommelanden gehouden wordt. De R. K. kerk, die een fraai orgel heeft, is aan den H. WALFRIDUS toegewijd. De dorps. telt 150 leerl. — Men heeft er een dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen, hetwelk twee herhalingscholen, ééne te Bedum en ééne te Zuidwolde, alsmede eene zangst. te Bedum heeft.

**BEDUM-EN-WESTERDIJKSHORN**, kerk. gem., pr. *Gron.*, klass. en ring van *Middelstum*; met 1350 ziel. en eene kerk te Bedum.

**BEDUMERWOUD**. Zie **BEDUM**.

**BEECKERKE**. Zie **BIGKERKE**.

**BEECK**. Zie **BEEK**.

**BEECKENSTEIN**, **BECKESTEIN** of **BEKESTEIN**, buit., pr. *N. H.*, gem. en 5 min. Z. ten O. van *Velsen*.

**BEEGDEN**, gem., pr. *Limb.*, arr.,

kant. en postk. *Roermond* (21 m. k., 4 s. d.). Zij bevat het d. Beegden, benevens de geh. Apenbroek en Hatendoer; beslaat 922,2535 bund., telt 123 h. en 630 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden, en alle R. K. zijn. Zij maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Roermond*, behoort. Men heeft er eene dorps.

Het d. Beegden of Beigden ligt 1 u. Z. ten W. van Roermond. Men heeft er eene R. K. kerk, aan den H. Aartsengel MICHAEL toegewijd, en de bouwvallen van een oud kasteel, waarvan thans alleen de vroeger daartoe behoord hebbende pachthoeve in haar geheel aanwezig is.

**BEEK**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. *Meerssen*, postk. *Maastricht* (6 m. k., 3 s. d.). Zij bevat het d. Beek, benevens de geh.: Groot-Genhout, Klein-Genhout, Geverik, Kelmont en een gedeelte van Neerbeek en van Oensel, alsmede het buit. Imbeek; beslaat 1872,1870 bund., telt 478 h. en 2460 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden en onder welke 2400 R. K., die hier eene par. hebben, welke door eenen Pastoor en twee Kapellaans bedien wordt, en tot het apost. vic. van *Limb.*, dek. *Meerssen*, behoort. De 50 Herv. behooren tot de gem. *Beek-en-Geul*. De 36 Isr. maken eene rings. uit, die tot het syn. res. van *Maastricht* behoort. Men heeft er eene dorps.

Het d. Beek of Beck, ook wel ter onderscheiding Beek-Over-Maas geheeten, ligt 2½ u. N.O. van Maastricht, ¼ u. N. van Meerssen, aan den straatweg van Maastricht op Roermond en Venlo, tusschen vruchtbare korenvelden, die de daarbij liggende hoogten allerwege bedekken. Men heeft er 175 h., met 940 inw., en eene groote R. K. kerk, aan den H. MARTINUS toegewijd. De Herv. hebben een, in 1837, nieuw gebouwd kerkje, met een orgel. De Isr. hebben hier een bedehuis. Er worden twee jaarmarkten gehouden.

**BEEK**, in de wandeling meestal DE BEEK genoemd, d., pr. *N. Br.*, arr., kant., postk. en 1 u. W. N.W. van *Breda*, gem. en ¼ u. N. ten W. van 's *Prinsenhage*. Men telt er 80 h. en 550 inw., en met de geh. Moleneind, Westrik, Overbroek, Gageldonk, Burgst, Groot-Overveld, Klein-Overveld, den Emer, en het noordelijke gedeelte van Varend en Buurstedeheidje, ongeveer 300 h. en 2000 inw., meeren-

deels R. K., die eene par. uitnaken, welke tot het apost. vic. en dek. van *Breda* behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De kerk, aan *O. L. Vrouwe Hemelvaart* toegewijd, heeft een klein vierkant torentje, met spits en uurwerk. De Herv. worden tot de gem. van 's *Prinsenhage* gerekend. De school wordt des winters door 150 à 200 en des zomers door 50 à 60 leerl. bezocht.

BEEK. Zie VIERLINGSBEEK.

BEEK, d., pr. *N. Br.*, arr. en 3 u. N.O. van *Eindhoven*, kant., postk. en 1½ u. N. van *Helmond*, gem. *Beek-en-Donk*. De h. van dit d. liggen zeer verspreid, behalve bij de markt, die een driehoekig plein is, waaraan het Raadhuis staat, en waarop de R. K. kerk, toegewijd aan den H. Aartsengel MICHAEL, in 1832 nieuw gebouwd is, zoodat de toren, een zwaar gebouw, met eene kleine spits, die tot eene vroegere kerk behoorde, afgezonderd van de huizen, geheel op zich zelve, staat. De dorps. wordt des winters door 180 en des zomers door 60 leerl. bezocht. Men telt er 40 h. en 270 inw., ten N. O. van het d. staat het kasteel Eikenlust, in de wandeling meestal het Huis te Beek genoemd; jaarmarkten, den 17 April en den 8 Augustus.

BEEK, d., pr. *Geld.*, arr. en 6 u. Z. van *Zulphen*, kant. en 2½ u. O. van *Terborg*, postk. *Doesborgh* en *Terborg*, gem. *Bergh*, 1½ u. N. W. van 's Heerenberg. Men telt er 104 h. en 570 inw., allen R. K., die eene stat. van het aartspr. *Geld.* uitmaken. De kerk is aan den H. PETRUS toegewijd. De dorps. telt 90 leerl.

BEEK, d. en heerl., pr. *Geld.*, arr. kant. en 1 u. Z. O. van *Nijmegen*, hulpk. van het postk. *Nijmegen*, gem. en ¼ u. Z. O. van *Ubbergen*, aan de noordelijke helling van eene keten van bergen, aan wier noordwestelijken uithoek, bij uitsluiting de Hunnerberg geheeten, de st. *Nijmegen* gelegen is, en welke zich aan het Kleefsche gebergte aansluit. Bergen en dalen wisselen elkander hier bevallig af. De eerste zijn met vrolijk struikgewas of sombere dennen bezet. De laatste zijn in draangevende akkers herschapen, of doorneden met heldervlietende beekjes, die, hier en in den omtrek ontspringende, aan het d. zijnen naam heeft gegeven en aan wier zoomen de kastanjeboom welig tiert. Door deze beekjes worden,

nadat zij zich in eenige kommen of vijvers, de eene hooger dan de andere gelegen, vereenigd hebben, twee molens gedreven. Het d. telt 74 h. en 720 inw., die meest hun bestaan vinden in wasscherij en bleekerij, daar het kristalheldere water, dat hier wordt gevonden, aan het linnen eene groote helderheid mededeelt.

De 200 Herv. behooren tot de gem. *Beek-en-Ubbergen*. De kerk, met haren zwaren, graauwen, van duifsteen gebouwd, en slechts 20 ell. hoogen toren, prijkt met een zeer voldoende orgel. De 520 R. K. maken, met hunne geloofsgenooten te Ubbergen en een gedeelte van het Nederrijksche Wald, de par. van *Beek* uit, welke tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Nijmegen*, behoort, ruim 1000 zielen telt, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De kerk, aan den H. BARTHOLOMEUS toegewijd, is een groot, nieuw en zeer fraai gebouw, van een orgel en sierlijke ruim 30 ell. hooge torenspits voorzien. De school telt 70 leerl.

Ook liggen onder Beek de buit. Ruimzigt, de Hondsebeek, het Spijker en Westerbeek, welke beide laatste tot schoone uitspanningen en logementen zijn ingerigt en sterk bezocht worden door de menigvuldige vreemdelingen, welke dit verrukkend oord bezoeken.

BEEK of BRUCHTERBEEK, geh., pr. *Limb.*, gem. en ¼ u. van *Maasbracht*; met 88 h. en 500 inw.

BEEK, riviertje, pr. *N. Br.* Het ontspringt, met twee adertjes in de heide, ten N. W. van Kolder-Roy, en ontlast zich in den Reusel.

BEEK, riviertje, pr. *N. Br.* Het ontspringt omstreeks het d. Gerwen; stroomt door het grondgebied van het d. Breugel, en valt een weinig bezuiden dit d. in den *Dommel*.

BEEK, watertje, pr. *N. Br.* Het ontspringt in de heide bij Baarle-Nassau; vloeit vervolgens noordwaarts, en valt bezuiden Strijbeek in de Merk.

BEEK, onderscheidene watertjes, pr. *Geld.* Zie BROEKDIJKERBEEK, MOLENBEEK, EKKERBEEK, VOORSTERBEEK, enz.

BEEK of BEEKEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en ¼ u. van *Venray*. Men telt er met de daaraan stootende geh. Marselo, Weverselo en Diept 400 inw.

BEEK (DE), d., pr. *N. Br.* Zie BEEK.

**BEEK (DE)**, buit., pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal - Tetterode - Aalbertsberg-en-de-Vogelenzang*, 5 min. Z. van Bloemendaal; groot 34,7800 bund.

**BEEK (HUIS TE)**. Zie EYCKENLUST.  
**BEEK (TER-)**, landg., pr. *Geld.*, gem. en 40 min. N. ten O. van *Doornspijk*; groot 48,4552 bund.

**BEEKBERGEN**, door de landlieden meestal **BEKBARGEN** genoemd, d., pr. *Geld.*, arr. en 4 u. N. van *Arnhem*, kant., hulpk. van de postk. *Arnhem* en *Apeldoorn*, gem. en 1 u. Z. van *Apeldoorn*. Het telt alleen 67 h. en ruim 570 inw., en met de buurs. Lieren, Oosterhuizen, Engeland en Ugchelen 279 h. en 2030 inw.; die hun bestaan vinden in den landbouw en in de werkzaamheden, die de aldaar zich bevindende papiermolens opleveren. Ook heeft men hier eene worstfabriek, die door de beroemdheid der waar een groot debiet heeft.

De 1700 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Arnhem*, ring van *Apeldoorn*, behoort. Op het koor van de kerk, die eenen toren heeft, ligt begraven **MARTIN ORGES**, de *oldeste puypermaeker van Gelderland*. De 330 R. K., behooren tot de stat. van *Vuassen-en-Epe*. De dorps. telt 60 leerl.

**BEEKBERGER-BOSCH**, bosch, pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van Beekbergen. Het is een der merkwaardigste bosschen van ons Vaderland, en misschien het eenig natuurwoud, waar nooit in geplant is en beslaat 156,6120 bund.

**BEEKCARSPTEL**. Zie BOVENCARSPTEL.

**BEEKEN**. Zie **BEEK**, geh., pr. *Limb.*

**BEEK-EN-DONK**, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. en postk. *Helmond* (27 m. k., 4 s. d., 3 j. d.). Deze gem. bevat het d. *Beek*, benevens de geh. *Beker-heide*, *Bemerstraat*, *Broekkant*, *Donk*, *Donkersvoort*, *Heereneinde*, *Heuvel*, *Karstraat* en *Lekkerstraat*; thans verdeeld, sedert de Zuid-Willemsvaart deze gem. doorsnijdt, in Kom van het dorp, *Broekkant*, *Donk a*, *Donk b* en *Beker-heide*. Zij beslaat 1606,6657 bund. en telt 216 h. en 1270 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en zich sedert lang sterk toegelegd hebben op het vruchtbaar maken van onbebouwde gronden. Hier worden mede vele jonge ganzen en hoenders uitgebroeid, welke van hier naar Holland en el-

ders worden verzonden. Ook zijn er 1 bierbrouwerij en 1 koornmolen. De inw., bijna alle R. K., hebben in deze gem. eene stat., welke behoort tot het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Helmond*, door éénen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt en te *Beek* eene kerk heeft. De weinige Herv., behooren tot de gem. *Helmond-Rixtel-Aarle-Beek-Donk-en-Lieshout*. Men heeft er eene school.

**BEEK-EN-GEUL**, kerk. gem., pr. *Limb.*, ring van *Maastricht*. Zij telt 80 ziel. en heeft eene kerk te *Beek*.

**BEEK-EN-UBBERGEN**, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. en ring van *Nijmegen*. Zij telt 180 ziel. en heeft eene kerk te *Beek* en eene te *Ubbergen*.

**BEEKER-HEIDE**. Zie **BEKER-HEIDE**.  
**BEEKERKE**. Zie **BIGGEKERKE**.

**BEEKEROORTJES**, weiland, pr. *N. Br.*, gem. *Vierlingsbeek*, aan de *Maas*, bij den uitloop der *Molenbeek*.  
**BEEKERSTAAI**, veerhuis, pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. O. van *Vierlingsbeek*. Er is hier een ponteveer over de *Maas*.

**BEEKESTEIN**. Zie **BEECKENSTEIN**.

**BEEKGRAAF**, watertje, pr. *N. Br.* Het komt met onderscheidene adertjes uit de heide, waarvan het noordelijkste omstreeks *Wielsfort*, het zuidelijkste bij *Veghel* ontspringt. Eerst-gemelde heeft eenen westelijken loop, en vloeit langs het geh. *Hooge-Hei*, laatstgemelde loopt noordwaarts. Nadat zij zich tot een riviertje vereenigd hebben, ontlast zich dit bij het huis *Zwanenburg*, onder *Veghel*, in de *Aa*.

**BEEKHORST**, vroeger **LAMBALGEN**, oud adel. h., pr. *Utr.*, gem. en 50 min. Z. O. van *Woudenberg*; groot 287,8879 bund.

**BEEKHUIZEN**, gedeelte van het landg. *Bilioen*, pr. *Geld.*, gem. *Rhede*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Velp*; groot 136 bund.

**BEEKKANT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. van *St. Michielgestel*; met 40 h. en 210 inw.

**BEEKKANT (DE)**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. van *Haelen*; met 10 h. en 90 inw.

**BEEKKARSPTEL**. Zie **BOVENCARSPTEL**.

**BEEKLOOP (DE)**, water, pr. *N. Br.*, dat uit twee adertjes voortkomt, waarvan het eene zijnen oorsprong heeft in het ven de *Weyer*, gem. *Heeze*, en het andere in het *Rielven*, onder *Riel*, gem. *Zes-Gehuchten*, en voorts, zich tusschen het geh. *Hulst* en het d. *Geldrop*, in den *Dommel* ontlast.

**BEEKMANSBOSCH**, bosch, pr.



*N. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *W. van Velsen*; groot 7,9981 bund.

**BEEK-OVER-MAAS.** Zie **BEEK.**

**BEEKPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gedeeltelijk gem. *Lisse*, gedeeltelijk gem. *Sassenheim*; groot 73 bund.

**BEEKSBERGEN**, heuvel, pr. *N. Br.*, gem. *Oirschot*, in de heide, ten W. van het geh. *Spoordonk*.

**BEEKSHOEK.** Zie **BEEKHOEK.**

**BEEKSPOLDER.** Zie **BEKENPOLDER (VAN DER).**

**BEEKSTRAAT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Nun- en-Gerwen- en-Nederwetten*, 8 min. van *Nunen*; met 160 inw. Het is eigenlijk eene verlenging van de kom van het d. *Nunen*.

**BEEKVLIET**, boer., pr. *N. H.*, gem. en 8 min. *Z. ten O. van Velsen*; 2,7480 bund. groot.

**BEEKVLIET**, boer., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z. van Velsen*; 2,9770 bund. groot.

**BEEKVLIET**, landg., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *St. Michielsgestel*; groot 4,5760 bund. Op dit landg. is het kleine seminarie voor het bisd. van 's Hertogenbosch gevestigd, waar de jongelingen onderwezen worden in alles, wat men als voorbereiding beschouwt voor de theologische studiën in het R. K. seminarie te Haaren, waarvan het de eerste afdeeling is. Meestal worden er 150 leert. in aangehouden.

**BEEKZIGT**, buit., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *W. van Voorst*; ruim 3 bund. groot.

**BEELAARDSPOLDER.** Zie **HOOSLOBBEN (DE).**

**BEELE (DE)**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*, bij den *Straatweg van Zutphen op Deventer en Utrecht*, ruim 80 bund. groot.

**BEELHÖRST (DE)**, landg., pr. *Geld.*, kant. en gem. *Brummen*; groot 4,7450 bund.

**BEEM.** Zie **BEDUM.**

**BEEMD**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Heesch*; met ruim 130 inw.

**BEEMD**, p., pr. *Z. H.*, arr. en kant. *Gorinchem*, gem. *Hoog-Blokland*; 486 bund. groot. Hij wordt van het O. naar het W. in twee deelen gescheiden, die men den *Hooge-Beemd* en den *Lage Beemd* noemt, liggende de *Hooge Beemd* ten Z. en de *Lage Beemd* ten N.

**BEEMD (DEN)**, boschje, pr. *N. Br.*, gem. *Udenhout*; groot 2,1870 bund.

**BEEMKANT**, geh., pr. *N. Br.*, geh. *Lieshout*, met 38 h. en 200 inw.

**BEEMDWEG**, weg, pr. *Z. H.*, gem. *Hoog-Blokland*, den p. de *Beemd* van het N. naar het Z. doorlopende.

**BEEMSTER (DE)**, gem., pr. *N. H.*, arr. *Alkmaar*, kant. *Purmerende*, postk. *Alkmaar*, *Hoorn* en *Purmerende* (19 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit de bedijking de *Beemster*, in vier p. afgedeeld, als: de *Middel-polder*, waarin nog afzonderlijk de *Kilpolder* ligt, de *Bovenpolder* en de *Arenbergerpolder*.

De geheele *Beemster* is 7214,2049 bund. groot. Men telt er 442 h., waaronder 267 fraaije boerderijen, en 3200 inw., die meest allen in het Noord-Hollandsche (*Edammer*) kaasmaken, en voor een klein gedeelte in landbouw hun bestaan vinden, terwijl de *Beemster* kaas en inzonderheid de *Beemster* wol zeer gezocht zijn. Ook vindt men in de nabijheid van *Purmerende* vele tuinen, waarvan de vruchten grootendeels naar *Amsterdam* ter markt gebracht worden. De *Beemster* heeft twee eigen timmerwerken, waarvan de bazen door het dijkscollegie van de *Beemster* worden benoemd en een vast inkomen genieten. Het geheele meer wordt onderscheiden in *Middel-, Noord-, Oost-, West- en Zuid-Beemster*.

De 1900 *Herv.* maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Edam*, ring van *Purmerende*, behoort, en hier eene kerk heeft, staande in de *Middel-Beemster*, aan het kruis van den *Rijper- en den Middelweg*, met eenen fraaijen en vrij hoogen toren, en een welluidend orgel. Men vindt er ook in marmer uitgehouwen, een door *HUGO DE GROOT* vervaardigd, *Latijnsch* grafscript op *TOBIAS DE COENE*, tweeden *Dijkgraaf* van de *Beemster*. De 250 *Doopsg.*, maken met die van *Oosthuizen* eene gem. uit, welke 260 ziel. telt en hier eene kerk heeft, staande aan den *Middelweg* bij den *Hobrederweg*. De 250 *Evang. Luth.* worden gedeeltelijk tot de gem. in de *Rijp*, grootendeels tot de gem. *Purmerende* gerekend. De 800 *R. K.* hebben hier eene stat., welke tot het aartsp. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *West-Friesland*, behoort, en waarvan de kerk, aan den *H. JOHANNES den Dooper* toegewijd, van een orgel en steenen toren met houten spits voorzien is, en den *West-Beemster* staat.

In de *Middel-Beemster* staat het

**Raadhuis**, waarvan sedert de herbouwing het bovenste gedeelte tot eene raadkamer ingerigt, en het onderste eene herberg en uitspanning is. Ook is aldaar een Weeshuis, een Armhuis, eene Spaarbank en een dep. der Maats.: tot Nut van 't Algemeen, en er zijn 5 scholen, als: 1 hoofdschool in de Middel-Beemster, en 4 bijscholen in de Oost-Beemster, in de West-Beemster, in de Zuid-Beemster en in de Noord-Beemster, die des zomers gemiddeld door een getal van 200 leerl. bezocht worden; maar in den herfst, den winter en het voorjaar kan men in de 4 bijscholen, gedurende eenige maanden, geen school houden, doordien de kinderen wegens de slechte wegen verhinderd worden derwaarts te gaan. Stierenmarkt Maandags na den Zondag, die het eerst aan den 30 Julij invalt; paardenmarkt Dingsdags en beestenmarkt Woensdags daaraanvolgende.

**BEEMSTER (MIDDEL-)**. Zie MIDDEL-BEEMSTER.

**BEEMSTER-RINGSLOOT**, vaart, pr. *N. H.*, die, van het Kamerhop, oostwaarts loopende, de Beemster van het Schermereiland en van de Mijzerkoog afscheidt, en zich daarna, tusschen het Schermereiland en de Mijzerkoog, bij Schermerhorn, door middel van het watertje het Zwet, vereenigt met eene sloot, die de Schermer omringt en bespoelt, en ten N. van de Mijzerkoog met nog eene sloot, die, met de voorgaande te zamen gevloeid, een eiland maakt, waarop de Mijzerkoog ligt. Vervolgens, zuidwaarts loopende, scheidt de Beemster-ringsloot, den Oudedijker-polder en den Beetser-polder van de Beemster, loopt vervolgens tusschen de Beemster ten W. en Oosthuizen en Purmerende ten O., tot aan de stad Purmerende; vanwaar zij westwaarts haren loop neemt, om de Beemster van de gem. Purmerende en Jisp te scheiden, terwijl zij zich voorts, ter plaatse, waar zij uit de Spijkerboor hare wateren ontvangt, zich weder met haar begin vereenigt.

**BEEMT**. Zie **BEEMD**.

**BEEMTE**, huurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. van *Apeldoorn*; met 64 h., 280 inw. en eene school.

**BEENINGERS (DE)**, droogte in het *Haringsliet*, vlak vóór het Spui, dat de Beijerlanden van het Land-van-Voorne scheidt.

**BEER (DE)**, droogte aan den mond van de Maas, de uiterste Zuid-Westhoek van *Holland* vormende.

**BEER (DE)**, eil. in de *Oude-Maas*, pr. *Z. H.*, dat door het Spui van den Hoeksche-waard gescheiden wordt, en tot de gem. *Oud-Beijerland* behoort. Zij bevat den Beeren-polder en eenige Buitenlanden, en is groot ruim 280 bund.

**BEER (DE NIEUWE-)**. Zie **BEER-POLDER (NIEUWE-)**.

**BEER (DE OUDE-)**. Zie **BEER-POLDER (OUDE-)**.

**BEEREBRUG**, houten ophaalbrug, pr. *Dr.*, te *Meppel*, over eene zijtak van de Hoogeveensche-vaart, in den weg van Assen naar Zwolle.

**BEEREKLAUW**. Zie **BERENCLAUW**. **BEERENBRUG**, boer., pr. *Z. H.*, gem. en 10 min. van 's *Gravenhage*, aan den Scheveningsche-weg.

**BEERENDAM**. Zie **ARKELSCHÉ-DAM**.

**BEERENDRECHT**. Zie **BARENDRECHT**. **BEERENDRECHT**, boer., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Leyderdorp*, aan den *Lagen-Rijndijk*.

**BEERENDRECHT of BERENDRECHT**, boer., pr. *Z. H.*, gem. en 1 u. Z. van *Aarlanderveen*, aan den *Lager-Rijndijk*, nabij de Goudsche sluis; groot ongeveer 28 bund.

**BEERENDRECHT of BERENDRECHT**, anders *Cus* genoemd, boer., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Soeterwoude*, aan de Zuidzijde van *Lammen* en de *Vliet*; groot 3,3644 bund.

**BEERENKAMP**, adell. huis, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Nijkerk*; groot 33,5675 bund.

**BEERENKLAUW**. Zie **BERENCLAUW**.

**BEERENPOLDER**, p., op de plaat *de Beer*, in de *Oude Maas*, pr. *Z. H.*, gem. *Oud-Beijerland*.

**BEERENSCHOT**, huurs., pr. *Geld.*, gem. *Ruurlo*; met 200 inw.

**BEERENSWAARDE**. Zie **ARKELSCHÉ-DAM**.

**BEERN**. { Zie **BERN**.

**BEERNE**.

**BEERNETRECHT**. Zie **BARENDRECHT**.

**BEERNINKSBEEK**, riv., pr. *Over.*, dat in de Pruisische pr. *Rijnland* ontstaat, en, onder *Losser*, in den *Dinkel* valt.

**BEERPOLDER (NIEUWE-)** of **DE NIEUWE BEER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Wieldrecht-met-Louisapolder*.

**BEERPOLDER (OUDE-)** of **DE OUDE BEEK**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Wieldrecht-met-Louisapolder*.

**BEERS**, gem., pr. *N.Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. en postk. *Grave* (7 m. k., 3 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het d. Beers, en de geh. Dommelsvoort, de Elst, de Plaats, Vianen, de Lage Heide en de Hoven, benevens de h.: Barendonk en Ossenbroek; beslaat, 1121,5103 bund., telt 114 h. en 730 inw., meest alle R. K., die hier eene par. hebben, welke tot het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Cuyk*, behoort. De weinige Herv., behooren tot de gem. *Cuyk-en-Beers*. Men heeft er eene dorps. met 100 leeri.

Het d. Beers ligt 8 u. O. van *'s Hertogenbosch*, 1½ u. O. Z. O. van *Grave*; 51° 43' 35" N. B., 23° 29' 30" O. L., en telt 19 h. met 150 inw. De R. K. kerk, is aan den H. LAMBERTUS toegewijd.

**BEERS**, d., pr. *Fr.*, griet. *Baarderadeel*, arr. en 1½ u. Z. Z. W. van *Leeuwarden*, kant. en 1½ u. N. ten W. van *Rauwerd*, postk. *Leeuwarden*, niet verre van den Slagtedijk, aan de Jaanvaart. Men telt er met een h. van het geh. *Wiel*, 21 h. en 160 inw., die meest in landbouw en veeleelt hun bestaan vinden, en tot de Herv. gem. van *Beers-en-Jellum* behooren en hier eene kerk hebben.

**BEERS**. Zie **BEERZE**.

**BEERS** (MIDDEL-) of **MIDDEN-BEERZE**, d., pr. *N. Br.*, arr. en 4½ u. W. ten N. van *Eindhoven*, kant., postk. *Eindhoven*, en 2½ u. Z. W. van *Oirschot*, gem. *Oostel-Westel-en-Middel-Beers*. Men telt er 66 h. en 380 inw., die bijna alle R. K. zijn en met die van *Westel-Beers*, eene par. uitmaken, welke tot het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Hilvarenbeek*, behoort en 180 ziel. telt. De kerk, die aan den H. WILLEBRORDUS is toegewijd, is een goed gebouw, pronkende met eenen hoogen en spitsen toren. De dorps. telt 100 leeri.

**BEERS** (OOSTEL-), **OOSTER-BEERZE** of **OOST-BEERS**, d., pr. *N.Br.*, arr. en 4 u. W. N. W. van *Eindhoven*, kant. en 1 u. Z. W. van *Oirschot*, postk. *Eindhoven*, gem. *Oostel-Westel-en-Middelbeers*, aan den regter- of oostelijken oever der Kleine-Beerze. Men telt er, met de b. Molenbeek en het geh. *Steenfort* 72 h. en 430 inw., die bijna alle R. K. zijn. De par. telt ruim 400 ziel., en wordt tot het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. *Hilvarenbeek*, gerekend. De dorps. telt ongeveer 60 leeri. Met vrij groote kerk, die aan den H. ANDREAS toegewijd is, staat omtrent ½ u. van het d., in de

akkers en is van eene lage spits voorzien. Ten N. van het d. ligt het Huis te Baast.

**BEERS** (OOSTEL-WESTEL-EN-MIDDEL-), gem., pr. *N.Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. *Oirschot*, postk. *Eindhoven* (23 m. k., 5 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. Middel-Beers en Oostel-Beers, de geh. Westel-Beers, Steenfort en Huifort, benevens de b. Molenbroek; beslaat 4167,8232 bund. Men telt er 176 h. en 1080 inw., die meest allen hun bestaan vinden in den landbouw, en 1 bierbrouwerij, 1 leerlooierij, 1 ros-olie-, 1 graan-wind- en 1 graanwatermolen hebben. Zij zijn bijna alle R. K., en maken de par. van *Middel-Beers* en *Oostel-Beers* uit. De weinige Herv. behooren tot de gem. *Oirschot-Best-Oostel-Middel-en-Westel-Beers*.

**BEERS** (WESTEL-), geh. en heerl., pr. *N. Br.*, gem. *Oostel-Westel-en-Middel-Beers*, 1 u. Z. W. van *Oostel-Beers*, ten W. van de Grootte-Beerze; met 38 h. en 210 inw.

**BEERSCHE-MAAS** of **CUYKSCH-OVERLAAT**, overlaat, pr. *N. Br.*, gedeeltelijk tusschen *Cuyk* en *Katwijk* en gedeeltelijk tusschen *Groot-Linden* en *Gassel*; het eerste of bovenste vak tusschen *Cuyk* en *Katwijk*, ter lengte van omtrent 800 ell., en het andere of benedenste, lang omtrent 2500 ell. De bedijking of bekanding van *Katwijk* en *Linden* of *Groot-Linden*, tusschen beide voorzede overlaten gelegen, is nagenoeg 4700 ell. lang. De vloer van dezen overlaat ligt in dier voege naar het verhang van den waterspiegel der riv. de *Maas*, dat wanneer deze te *Grave* tot op 16½ voeten *Rijnl.* (5,10 ell.) aan het peil, dat is tot 10,3 ell. boven *A. P.* gewassen of geklommen is, de werking van dezen overlaat wordt gerekend aan te vangen. Ten gevolge der door den tijd veroorzaakte, natuurlijke verhooging van den vloer van dezen overlaat, begint die echter meestal pas over te loopen, wanneer het water in de *Maas*, te *Grave*, 17 voeten *Rijnl.* (5,33 ell.) aan het peil bereikt heeft.

**BEERSCHOTEN** of **BEERSCHOOTEN**, landg., pr. *Utr.*, gem. en ½ u. N. O. van *Bildt*; groot 179,9322 bund.

**BEERSE**. Zie **BEERZE**.

**BEERSE** of **BEERZE**, geh., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Ommen*, 1½ u. O. van *Ommen*; met 21 h., 150 inw., eene havez. van den zelfden naam en eene school met 30 leeri.

**BEERSE** of **BEERZE**, havez., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Ommen*, in de buurs. *Beerse*, aan de Vecht; 1582, 7141 bund. groot.

**BEERS-EN-JELLUM**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Leeuwarden*, ring van *Wirdum*; met twee kerken, te Beers en te Jellum, en 270 ziel.

**BEERSER-NIEUWLAND**, p., pr. *Fr.*, griet. *Baarderadeel*, onder *Beers*; groot 234,4730 bund.

**BEERSING**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. van *Vlerden*; met 2 h. en 70 inw.

**BEERSLUIS**, sluis, pr. *N. Br.*, gem. en N. aan 's *Hertogenbosch*, bij *Papenbril*.

**BEERSTER-DIEP** of **VIKERSPELENDIEP**, riv., pr. *Gron.* Zij ontspringt omstreeks *Winschoten*, neemt het *Blijhamster-water* bij de *Winschoterzijk* op, vloeit langs de *Beerta*; loopt door de gem. *Finsterwolde* en valt door de *Beerster-zijk* in den *Dollard*.

**BEERSTER-HAMRIK**. Zie **BEERTA** (**NIEUWE**).

**BEERSTER-HOOGEN**, ook **BESTERHOVEN** genoemd, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. ten N. van *Beerta*; met 17 h., 130 inw. en eene school met 20 leerl.

**BEERSTER-ZIJL**, ook wel de **VIKERSPELENZIJL** geheeten, sluis, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Finsterwolde*. Zij loost het water van *Winschoten*, *Beerta*, *Blijham*, *Finsterwolde* en *Nieuw-Beerta*.

**BEERTA**, gem., pr. *Gron.*, arr. en kant. *Winschoten*, hulpk. van het postk. *Winschoten* (11 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Het bevat de d. *Beerta* en *Nieuw-Beerta*, en de geh. *Ulsda*, *Beersterhoogen*, *Zandhoogte*, de *Oude-Dijk*, de *Statenzijk*, en gedeelten van *Winschoten*, van de *Oudezijk* en van *Drieborg*, benevens den *Kroon-polder* en den *Stads-polder*; beslaat 3225,9963 bund., en telt 426 h. en 3350 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden, ook zijn er bierbrouwerijen, 1 houtzaag-, 1 pel- en 3 koornmolens, waarvan 1 tevens pelmolen is.

De 3100 Herv. maken de gem. van *Beerta* en *Nieuw-Beerta* uit, de 100 Doopsg. behooren tot de gem. *Midwolde-Beerta-en-de-Meeden*, de 30 R. K. parochiëren te *Winschoten*, de 20 Evang. Luth. behooren tot de gem. van *Winschoten* en de 10 Isr. tot de rings. te *Winschoten*. Er zijn 4 scholen.

Het d. *Beerta*, ook *Beerthe*, oudtijds *Beertje* en *Berethe*, ligt  $1\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Winschoten*. Het telt 218 h. en 1580 inw., en met de geh. *Beerster-Hoogen*, *Ulsda*, *Zandhoogte*, en een gedeelte van *Winschoterzijk*, 245 h. en ruim 1800 inw., onder welke 1700 Herv., die eene gem. uitmaken, welke tot de klass. van *Winschoten*, ring van *Midwolde*, behoort. De kerk is van duifsteen gebouwd.

De Doopsg. hebben hier mede eene kerk. Men heeft er een dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen, en eene afd. van het Gen. ter bevordering van Nijverheid te *Onderdendam* gevestigd. De dorps. telt ongeveer 200 leerl.

**BEERTA** (**NIEUW**-), **NIEUW-BEERTE** of **BEERSTER-HAMRIK**, d., pr. *Gron.*, arr., kant. en  $1\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Winschoten*, hulpk. van het postk. *Winschoten*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Beerta*. Het telt alleen 88 h. en 750 inw., maar met den *Oudedijk*, *Kroon-polder*, *Stads-polder*, *Statenzijk* en een gedeelte van de *Oudezijk*, 169 h. en 1390 inw., die alleen in den landbouw hun bestaan vinden. Ook heeft men er 1 korenmolen en 1 pelmolen, die tevens korenmolen is.

De 1300 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Winschoten*, ring van *Midwolde*, behoort. De Doopsg. behooren tot de gem. *Midwolde-Beerta-en-de-Meeden*, de R. K. parochiëren te *Winschoten*.

**BEERTHE**. } Zie **BEERTA**.

**BEERTJE**. }

**BEERUM**. Zie **BIERUM**.

**BEERZE**. Zie **BEERSE**.

**BEERZE**, **BEERSE** of **BEERS**, riv., pr. *N. Br.* Zij wordt gevormd uit den zamenloop van de *Groote*-met de *Kleine-Beerze*, welke zich bij het geh. *Baasterhoeven*, onder *Oostel-Beers*, vereenigen, van waar zij, als eene beek van middelmatige grootte, bij het geh. *Spoordonk*, zich in twee armen, de *Kleine-Aa* en den *Sluisloop* verdeelt, die zich bij het geh. *Logt*, onder *Veldhoven-en-Mereveldhoven*, weder vereenigen, waarna de *Beerze*, langs de geh. *Lennisheuvel*, de *Roond* en *Tongeren*, de landen onder *Boxtel* doorkruist, om haar water bij *Esch* op de *Run* uit te gieten. Het heeft een zijkanaal het *Smalle water* genoemd.

**BEERZE** (**GROOTE**-), riv., pr. *N. Br.* Het ontspringt, met twee takken in het Noorden der *Belgische pr. Limb.*,

en wel met den voornaamsten uit den poel Groot-Boxveen, deze valt  $\frac{1}{2}$  u. bewesten Wilreit, onder Luyks-Gestel, in de pr. Noord-Brabant; de andere, die een weinig bezuiden dat geh. oöspringt, loopt daar vlak langs heen. Nadat deze beide takken zich bij Hapert vereenigd hebben, loopt het watterte langs Casteren, Netersel en Middel-Beers tot bij Baasterhoeven, onder Oostel-Beers, alwaar het zich met de Kleine-Beerze vereenigt en enkel den naam van Beerze aanneemt.

**BEERZE (KLEINE-),** riv., pr. *N.Br.* Het neemt zijnen oorsprong in de heide, ten W. van Eerzel; vloeit langs Duizel, Hoogeloon, Vessem en Oostel-Beers, en vereenigt zich, bij Baasterhoeven, met de Grootte-Beerze, om de Beerze te vormen.

**BEERZEN (DE),** onder deze naam verstaat men gemeenlijk de dorpen Oostel-, Westel- en Middel-Beers. Zie **BEERS (MIDDEL-), BEERS (OOSTEL-) en BEERS (WESTEL-).**

**BEESD.** Zie **BEEST.**

**BEESEL.** Zie **BESEL.**

**BEEST,** gem., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Culemborg*, hulpk. van het postk. *Leerdam* (22 m. k., 8 s. d., 1 j. d. 3 afd.). Zij bevat de d. Beest, Acquoi en Renoy, benevens de buurs. Marienwaard; beslaat 3225,9963 bund.; telt 433 h. en 2280 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 1500 R. K., maken de stat. *Beest* en *Renoy* uit. De 750 Herv. vormen gedeeltelijk de gem. *Beest* en behooren gedeeltelijk tot die van *Gellicum-Renoy-en-Acquoi*. De weinige Evang. Luth., worden tot de filiaal gem. *Leerdam*, gerekend. Men heeft er 3 schol.

Het d. Beest of Beesd ligt 4. u. W. van Tiel, 2 u. Z. van Culemborg, aan de Linge, waarover hier een pontveer op Rumpst is. De huizen staan er naast en tegen over elkander, langs eenen met steenen bevoerde straat, hetwelk men op geen ander dorp in den omtrek aantreft. Men telt er 204 h. en 1280 inw. maar met de buurs. Marienwaard, 33 h. en 1320 inw. De in eenen goeden smaak, gebouwde ruime en zeer prachtige kerk is inwendig zeer fraai en deftig ingerigt; de mahonijhouten predikstoel staat bedekt onder eenen koepel van groen saai, wordende de gordijnen, gedurende de dienst, gedeeltelijk opgeschoven, en verder naar de achterzijden, met fraaije koorden opgehaald. Tegen over den predikstoel,

boven den ingang, ziet men een nieuw zeer goed gemaakt orgel. De Herv. gem. behoort tot de klass. van *Bommel*, ring van *Tuil*, en telt 800 ziel. De R. K. stat., die tot het aartspr. van *Utrecht* behoort, telt 750 ziel. De kerk is aan den *H. Kruisverhefing* toegewijd. Men heeft er eene dorps. en digt bij het d. een overoud slot Wolfswaard.

**BEESTER-HOVEN.** Zie **BEERSTER-HOOGEN.**

**BEESTERZWAAG.** Zie **BEETSTERZWAAG.**

**BEETGUM,** kadastr. gem., pr. *Fr.*, kw. *Westergoo*, griet. *Menaldumadeel*. Zij bestaat uit de d.: *Beetgum* en *Menaldum*, en beslaat 1078,7509 bund.

**BEETGUM** oudtijds **BADGUM**, d., pr. *Fr.*, griet. *Menaldumadeel*, arr. en  $\frac{2}{4}$  u. W. N. W. van *Leeuwarden*, kant. en ruim  $\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. O. van *Berlikum*, postk. *Leeuwarden*, aan den Slagtedijk of ouden rijweg van *Leeuwarden* op *Franeker*. Behalve de kom van het d. of de kerkbuurt ligt een groot getal h. en boerenplaatsen van dit d. langs den genoemden dijk, waar zij de b. Dijksterhuizen, Beetgumermolen en Hameren vormen, die gezamenlijk 120 h. en 1000 inw. tellen, onder welke 850 Herv., die eene gem. uitmaken, welke tot de de klass. van *Leeuwarden*, ring van *Stiens*, behoort. De kerk staat op eene aanzienlijke hoogte, ten Z. van den weg, heeft eenen stompen toren, en is met onderscheidene fraaije gestoelten en grafsteenen versierd, waaronder vooral opmerkelijk is, die ter eere van *JOHAN ONUPHRINUS*, Vrijheer *THOE SCHWARTZENBURG EN HOHENLANSBERG*. De Doopsg. behooren tot de gem. van *Berlikum*. De R. K. parochiëren te *Dronrijp*. De dorps. staat te Beetgumermolen. Kermis den derden Zondag in October.

**BEETGUMERMOLEN,** b., pr. *Fr.*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Beetgum*, aan den rijweg van *Leeuwarden* naar het *Bildt* en *Franeker*; met 57 h. en 490 inw., eenen koornmolen en eene school met 110 leerl.

**BEETS,** gem., pr. *N. H.*, arr. en kant. *Hoorn*, postk. *Hoorn* en *Edam*, (18 m. k., 6 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Beets*, alsmede een gedeelte van de *Beetskoog*; beslaat 383,6415 bund. en telt 70 h. en 430 inw., die zich meest met de veeteelt en het kaasmaken generen en 1 zaagmolen hebben. Zij zijn allen Herv. en maken

eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Edam* behoort. Men heeft er eene dorps. met 50 leerl.

Het d. Beets of de Beets, van ouds *Beetseck*, ligt 2 u. Z. W. van *Hoorn*. Men heeft er eene kruiskerk met spits torentje.

BEETS of BEETZ, d., pr. *Fr.*, griet. *Opsterland*, arr. en 4 u. N. O. van *Heerenveen*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Beetsterzwaag*, postk. *Groningen* en *Heerenveen*,  $1\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Dragten*. Men telt er 30 h. en 190 inw., meest allen Herv., die tot de gem. van *Beetsterzwaag-Beets-en-Olterterp* behooren en hier eene kerk met toren hebben. Er is geen school, maar de kinderen genieten te *Beetsterzwaag* onderwijs.

BEETS of KERSLoot, watertje, pr. *N. H.*, dat uit de ringsloot van de *Beemster* komt, en, bij *Schardam*, in de *Zuiderzee* uitloopt.

BEETSECK. Zie BEETS.

BEETSER-DIJK, dijk, pr. *N. H.*, arr. en kant. *Hoorn*. Het is de *Zuiderdijk* van *Beetskoog*, waar langs het dorp *Beets* gelegen is.

BEETSER-POLDER. Zie BEETSKOOG.

BEETSER-SLOOT, water, pr. *N. H.*, bij de *Beemster*.

BEETSKOOG of BEETSER-POLDER, pr. *N. H.*, gedeeltelijk gem. *Beets*, gedeeltelijk gem. *Oudendijk*; groot 558,5000 bund.

BEETSKOOGWATERING, gegraven vaart, pr. *N. H.* Zij komt uit de ringsloot van de *Beemster*, loopt door de *Beetskoog* naar *Schardam*, waar, door eene sluis, het water, dat uit de *Beemster* gemalen wordt, zich in de *Zuiderzee* ontlast. Zij vormt de limietscheiding tusschen *Beets* en *Oudendijk*.

BEETSTERZWAAG, kant., p. *Fr.*, arr. *Heerenveen*. Het bevat de grietenijen *Smallingerland* en *Opsterland*; beslaat 35557,8540 bund., en telt 2500 h. en 17,000 inw.

BEETSTERZWAAG, d., pr. *Fr.*, griet. *Opsterland*, arr. en 4 u. N. O. van *Heerenveen*, kant. *Beetsterzwaag*, hulpk. van de postk. *Groningen* en *Heerenveen*, van rondom in het geboorte, op eenen zandgrond, gelegen. Men telt er 104 h. en 650 inw., die tot de Herv. gem. *Beetsterzwaag-Beets-en-Olterterp* behooren. De nette kerk, die, aan de Noordzijde van het dorp, in het geboorte staat, heeft van buiten een net aanzien, prijkt met eenen kor-

ten naaldtoren, en is van binnen, naar den ouden smaak betimmerd en ofschoon niet groot, echter ruim genoeg, om de toehoorders te bevatten. Er is hier eene school voor de drie dorp. *Beetsterzwaag*, *Beets* en *Olterterp*, die 80 à 90 leerl. telt. Ook is er een korenmolen. Jaarmarkten, den eersten *Woensdag* in de maanden *Mei* en *October*.

BEETSTERZWAAG - BEETS - EN OLTERTERP, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. en ring van *Heerenveen*; met drie kerken, als eene te *Beetsterzwaag*, eene te *Beets* en eene te *Olterterp*; en ruim 1040 zielen.

BEETZ. Zie BEETS.

BEEKHOEK of BEEKSHOEK, p., pr. *Zeel.*, gem. *Vrouwepolder-Zandijk-Buiten-en-Schellach*; groot 51,8980 b.

BEFEL. } Zie BAFLO.

BEFTLO. }

BEFERVOORDE. Zie BEVERVOORDE.

BEGGELDER, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. ten W. van *Dinxperloo*; met 47 h. en 400 inw.

BEGGENKERKE. Zie BIGGKERKE.

BEGGINEN-POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*; groot 351 bund.

BEIEMOER (OUD-EN-NIEUW-). Zie BIEMOER (OUD-EN-NIEUW-).

BEIER. Zie BEIJER.

BEIEREN (GROOT-EN-KLEIN-). Zie BEIJER.

BEIGDEN. Zie BEEGDEN.

BEIJEM, BEIJUM of BEIMA, geh., pr. *Friestl.*, griet. *Wonseradeel*, 35 min. N. O. van *Arum*; met 2 h. en 13 inw.

BEIJENBERG, heuvel, pr. *Gron.*, 1 u. W. N. W. van *Zellinge*.

BEIJENLUST, landg., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. ten O. van *Heemskerk*; groot 8,7807 bund.

BEIJER, ook wel GROOT-EN-KLEIN-BEIEREN, p., pr. *Zeel.*, gedeeltelijk gem. *Oosterland*, gedeeltelijk gem. *Ouwerkerk*; groot 48,5591 bund.

BEIJER (OOST-), het oostelijke gedeelte van den p. *Beijer*; groot 20,5040 bund.

BEIJER (WEST-), het westelijke gedeelte van den p. *Beijer*; groot 24,0257 bund.

BEIJERLAND. Zie BEIJERLAND (OUD-).

BEIJERLAND (GROOT-EN-KLEIN-ZUID-). Zie BEIJERLANDSCHE-POLDER (GROOT-ZUID-) en BEIJERLANDSCHE-POLDER (KLEIN-ZUID-).

BEIJERLAND (NIEUW-), gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Oud-Beijerland*, hulpk. van

het postk. *Oud-Beijerland* (5 m. k., 7 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het d. Nieuw-Beijerland, het geh. de Zuidzijde, den Nieuw-Beijerlandsche-polder en eenige buitengorzen; beslaat 1363,0754 bund. en telt 151 h., met ongeveer 1050 inw., die meest van landbouw en vlaanering bestaan, en eenen koornmolen hebben. Zij zijn bijna alle Herv., en hebben hier eene gem., welke tot de klass. van *Dordrecht*, ring van *Oud-Beijerland*, behoort. De 10 R. K. parochiën te *Oud-Beijerland*, en de Isr., van welke men er slechts één huisgezin heeft. worden tot de gem. *Oud-Beijerland* gerekend. Men heeft er ééne school met 70 leerl.

Het d. Nieuw-Beijerland ligt in den noordwestelijken hoek der gem., tegen den Spuidijk, 4½ u. W. van *Dordrecht*, 1 u. W. ten Z. van *Oud-Beijerland*, door aangename beplantingen en wandelwegen omgeven, en telt 114 h. met 1050 inw. De kerk, van eenen spitsen toren voorzien, is in het jaar 1838 gebouwd.

BEIJERLAND (OUD-), kant., pr. *Z.H.*, arr. *Dordrecht*; 17819,9605 bund. groot; met 1706 h. en 12,000 inw., in de gem.: *Oud-Beijerland*, *Zuid-Beijerland*, *Nieuw-Beijerland*, *Heinenoord*, *Goidschalxoord*, *Klaaswaal*, *Numansdorp*, *Goudswaard* en *Piershil*.

BEIJERLAND (OUD-), kerk. ring, pr. *Z. H.*, klass. van *Dordrecht*. Men telt er 19,300 ziel., in de volgende 14 gem.: *Mijns-Heerenland-van-Moerkerken*, *Strijen*, *Oud-Beijerland*, *Zuid-Beijerland*, *Numansdorp*, *Maasdam*, *Nieuw-Beijerland*, *Klaaswaal*, *Cillaarshoek*, *St. Anthonie-polder*, *Heinenoord*, *Westmaas*, *Puttershoek* en 's *Gravendeel*. welke even zoo veel kerken tellen en bediend worden door 15 Predikanten.

BEIJERLAND (OUD-), gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. en postk. *Oud-Beijerland* (5 m. k., 7 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit het d. *Oud-Beijerland* en de b. de *Zinkweg*, benevens den *Beerenpolder*, de *Oostersche Gorzen*, en het grootste gedeelte van den *Oud-Beijerlandsche-polder*, en een gedeelte van den *Bos-sche-polder*; groot 1789,9136 bund., telt 533 h. en 3690 inw., die veelal hun bestaan vinden in den landbouw, maar voornamelijk ook in de vlas-teelt, die aan de scheepvaart aldaar des zomers veel leven geeft. Voorts

generen er velen zich ook met het verkoopen en vervoeren van haring en zoutenvisch, die zij van *Vlaardingen* en *Maaslandsluis* halen. Men heeft in deze gem. ook vele boomgaarden, met allerhande vruchtboomen, waaronder uitmunten die van de zwarte kriecken, welke gezegd worden de zonderlinge eigenschap te bezitten, dat de vrucht, niet alleen veel van hare geur verliest, maar zelfs eindelijk geheel verbastert en verwildert, wanneer zij uit *Oud-Beijerland* verplant of door enting overgebracht worden, al is het ook in de naastbijgelegen gronden. Ook zijn er 1 korenmolen, 1 meestof, 1 leerlooijerij, 2 scheepstimmerwerken en 4 lijnbanen.

De 3400 Herv., maken hier eene gem. uit, welke tot de klass. van *Dordrecht*, ring van *Oud-Beijerland*, gerekend en door twee Predikanten bediend wordt. De R. K., wier getal 140 beloopt, hebben hier eene stat., die tot het aartspr. van *Hollanden-Zeeland*, dek. van *Schieland*, gerekend wordt, en waartoe ook hunne geloofsgenooten van *Nieuw-Beijerland* en *Zuid-Beijerland*, mitsgaders van *Piershil*, *Numansdorp*, *Goudswaard*, *Klaaswaal*, *Mijnsheerenland-van-Moerkerken*, *Westmaas*, *Heinenoord*, *Goidschalksoord*, *Spijkenisse* en *Hekelingen* behooren. Deze stat. telt 300 ziel.

Het d. *Oud-Beijerland* of eigenlijk *Beijerland*, ligt 3½ u. N. W. van *Dordrecht*, in het N. der gemeente. Het is het fraaiste en verreweg het grootste d. der geheele pr.; heeft niet minder dan elf straten en onderscheidene stegen, en bevat, in de kom van het d., een getal van 500 h. en ongeveer 3540 inw. Midden door dit d. loopt eene gracht, ter wederzijden beplant met kastanjeboomen. Men heeft er eene zeer goede haven, in welke, voornamelijk in den tijd der inzameling van het vlas, vele schepen en vaartuigen liggen. Ook is er een fraai marktplein. Het *Raadhuis* is een aanzienlijk gebouw, hetwelk mede dient voor de teregtzittingen van het kantongeregte, en tevens voorzien is van eene gevangenis. Op den dijk ziet men nog een ronduit of wachthuis, welks dikke muren aantoonen, dat het van oude dagteekening is; het is een eigendom der gem., wordt door de Regering ten haren behoeve verhuurd, en is thans tot

eene herberg ingerigt. De Herv. kerk, die van een orgel voorzien is, is een kruisgebouw en zoo groot als men mogelijk nergens elders op een d. vindt. Ten Z. W. is de konsistorie, zijnde een ruim en goed vertrek, in het Z. O. is, onder een klein koepelswijze vertrekje, bekend onder den naam van het Jakoba'skamertje, een grafkelder, overdekt met witte marmeren zerken, en daarop keurig uitgehouwen, het wapen van den, in het jaar 1752, aldaar begraven Ambachtsheer JAN DE CERF, inwoner van Amsterdam. Van buiten prijkt zij met eenen hoogen toren, die met eene fraaije spits voorzien is, waarin twee groote klokken hangen.

De R. K. stat. heeft hier een fraai huis, hetwelk boven tot eene sierlijke kerk en beneden tot pastorij is ingerigt. De kerk is aan den H. ANTONIUS VAN PADUA toegewijd. De Isr. bezitten hier eene fraaije Synagoge, een bidhuis, een kerkhof en eene school, met vasten Onderwijzer en 30 leerl. Ook zijn hier een dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen, eene Bank van Leening, eene dorps. met 300 en eene school voor het middelbaar onderwijs met 100 leerl. Ten N. van het d. is over de Oude-Maas een rijksvoetveer op Rhoon.

BEIJERLAND (ZUID-), gem. en heerl., pr. Z. H., arr. Dordrecht, kant. Oud-Beijerland, hulpk. van de postk. te Oud-Beijerland en Dordrecht (3 m. k., 7 s. d., 4 j. d.) Zij bevat het d. Zuid-Beijerland, gezegd den Hitsert, de quarantaineplaats Tien-Gemeten, de Nieuwendijk, de Hitsertsche-kade, en het Zwartsluisje, alsmede den Klein-Zuid-Beijerlandsche-polder, de Westersche Laagjes, een gedeelte van den Eendragtspolder, een gedeelte van de Oostersche Laagjes, en het grootste gedeelte van den Groote Zuid-Beijerlandschepolder, en van de bedijkte Tien Gemeten; beslaat 3410.3329 bund., heeft 234 h., en telt 1390 inw., die meest hun bestaan vinden in den graanbouw, waartoe de landerijen zeer geschikt en best gelegen zijn, hoewel men er ook vele schoone weilanden aantreft. Er is ook 1 korenmolen.

De 1290 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van Dordrecht, ring van Oud-Beijerland, behoort. De 80 R. K. parochiëren te Oud-Beijerland, en de weinige Ev. Luth., worden tot de gem. van Dor-

drecht gerekend. Men heeft er eene school met 80 leerl.

-Het d. Zuid-Beijerland, gezegd den Hitsert, ligt  $5\frac{1}{4}$  u. Z. W. van Dordrecht, 2 u. Z. van Oud-Beijerland, op den zuidoostelijken hoek van den Groot-Zuid-Beijerlandschepolder aan den dijk, die dezen polder van den Eendragtspolder scheidt. Men heeft er 80 h. en ongeveer 800 inw. De kerk is een net en zindelijk, maar klein gebouw. De toren is voorzien van eene fraaije spits.

BEIJERLANDEN (DE), naam, onder welken men in de wandeling de dorpen Oud-Beijerland, Nieuw-Beijerland en Zuid-Beijerland gezamenlijk verstaat.

BEIJERLANDSCHE-KREEK

(NIEUW-). Zie SPUIKREEK.

BEIJERLANDSCHE-KREEK(OUDE-). Zie GEMEENELANDSCHE-KREEK (GROOTE-).

BEIJERLANDSCHE-POLDER

(GROOT-ZUID-), p., pr. Z. H., gem. Zuid-Beijerland, en voor een zeer klein gedeelte gem. Piershil; groot 1021 bund.

BEIJERLANDSCHE-POLDER

(KLEIN-ZUID), p., pr. Z. H., gem. Zuid-Beijerland; groot 367 bund.

BEIJERLANDSCHE-POLDER

(NIEUW-), p., pr. Z. H., gem. Nieuw-Beijerland; groot 1176.7279 bund.

BEIJERLANDSCHE-POLDER

(OUDE-), p., pr. Z. H., voor het grootste gedeelte gem. Oud-Beijerland, en voor twee kleine gedeelten gem. Westmaas en Mijns-Heerenland-van-Moerkerken; groot 1678.8559 bund.

BEIJERSCHÉ OF BEIJERSEM, geh., pr. Z. H., gem. en l u. W. N. W. van Stolwijk, in den Beijerschepolder; met 38 h. en 200 inw.

BEIJERSCHÉ-POLDER, p., pr. Z. H., gem. Stolwijk; groot 608 bund.

BEIJERSEM. Zie BEIJERSCHÉ.

BEIJUM, geh., pr. Gron., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van Noorddijk.

BEIJUM, geh., pr. Gron., Z. van Bedum,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van Zuidwolde; met 7 h. en 50 inw.

BEIJUM. Zie BEIJEM.

BEILEN, gem., pr. Dr., arr. Assen, kant. Hoogeveen, hulpk. van de postk. Assen en Koevorden (3 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. Beilen, benevens de geh.: Alting, Brunsting, Clatering, Dryber, Eursing, Hoog-Halen, Laag-Halen, Hijken, Holte, Ter-Horst, Lievinge, Makkum, Spier en Wijster; beslaat 16685.7514 bund.: telt 441 h. en 2730 inw., die meest hun bestaan



vinden in den landbouw. Ook heeft men er 2 jeneverstokerijen, 1 ka-toenweverij, 1 olie- en vol- en 5 kor-nmolens, onder welke 2, waarop gepeld wordt.

De Herv. gem., die hier 2300 ziel. telt, behoort tot de klass. en ring van *Assen*. De 400 Christ. Afg. maken mede eene gem. uit, welke er eene kerk heeft. De 2 R. K. behooren tot de stat. van *Assen*, en de weinige Isr. worden tot de gem. van *Hoogeveen* gerekend. Er zijn in deze gem. 5 scholen.

Het d. Beilen of Beylen ligt 3 u. Z. van Assen, niet ver van de Havelter-Aa, die in het naburige Westerbork ontspringt, 52° 51' 31" N. B., 24° 10' 54" O. L. Men telt er 127 h. en 810 inw. De Herv. kerk is een ruim gebouw, zonder orgel, doch met eenen hoogen toren, waarvan het onderste gedeelte vierkant is, terwijl het bovenste gedeelte uit eene achtkante spits bestaat. De toren is van een uurwerk en twee klokken voorzien. De dorps. telt 220 leerl. Er is een dep. der Maats.: tot Nut van 't Algemeen. Jaarmarkten worden gehouden den eersten Maandag in Mei en den 6. October.

BEILERSTROOM, water, pr. *Dr.* Het wordt gevormd door onderscheidene beken ten N.W. van Orvelte en loopt N. van Westerbork naar Beilen, alwaar het onderscheidene stroompjes opneemt, en schiet verder Z. W. aan en ten N. van Lheebroek tot nabij Dwingelo, waar hij den naam van Oude-vaart of Dwingeler-stroom aanneemt. Deze stroom voedt thans de Drenthsche-hoofdvaart door middel der Beiler-vaart.

BEILERSVAART, vaart, pr. *Dr.*, die bij het d. Beilen haar begin neemt, van daar naar de Smildervaart loopt, en de gemeenschap tusschen het d. Beilen en die vaart daarstelt.

BEILERSVAART, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Beilen*; met 8 h. en 40 inw.

BEIMA, geh. Zie BEIJEM.

BEIMA, boer. Zie BEINTEMAHUIS.

BEIMERWAARD, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Angerlo*; met 6 h. en 50 inw.

BEIMOER (OUD-EN-NIEUW-). Zie BIJMOER (OUD-EN-NIEUW-).

BEINTEMAHUIS of BEIMA, boer., pr. *Fr.*, griet. *Kollumerland-en-Nieuw-Krusland*,  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Westergeest*, in de b. *Westerburen*, ten Z. van het Dockumerdiep, op eene hooge terp.

BEINTUM. Zie HOOGEBEINTUM.

BEINTUM (OOSTER-). Zie OOSTERBEINTUM.

BEINUM of BEINHEM, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. N. van *Angerlo*; met 24 h. en 170 inw.

BEISTEN, boer., pr. *Fr.*, griet. *Franckeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Achlum*.

BEITEL, geh., pr. *Limb.*, gem. en 50 min. van *Heerten*; met 10 h. en 50 inw.

BEITZENHOVEN. Zie BERTZENHOVEN.

BEKAF (HET-GAATJE-), kil in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*, die uit de Bakkerskil voortkomt en tusschen de Kijfhoek en den Kleine-polder ter eener zijde en de Hennip en de Spits ter andere zijde door, in de West-kil uitloopt.

BEKAFSCHANS. Zie BEKHOFSCHANS.

BEKBARGEN. Zie BEEKBERGEN.

BEKELAAR, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 7 min. van *Mierlo*; met 15 h. en 90 inw.

BEKENES, p., pr. *Z. H.*, gem. *Barwoutswaard-en-Bekenes*; groot 119,5181 bund.

BEKENES, b., pr. *Z. H.*, gem. *Barwoutswaard-en-Bekenes*, in den p. *Bekenes*, aan den Rijn; met 32 h. en 220 inw.

BEKENPOLDER(VAN-DER-), veelal BEEKSPOLDER genoemd, pr. *Zee.*, gem. *Waterlandkerkje*; groot 24 bund.

BEKENSTEIN. Zie BEECKENSTEIN.

BEKERCKE. Zie BIGGENKERKE.

BEKERHEIDE of BEEKERHEIDE, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Beek-en-Donk*, 7 min. Z. van *Beek*; met 34 h. en 170 inw.

BEKHOFSCHANS, BEKAFSCHANS of BEKAFSCHANS, schans, pr. *Fr.*, griet. *Stellingwerf-Oosteinde*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Oldeberkoop*, aan de *Linde*, en den rijweg naar Noordwolde. Zij is nog slechts ten deele aanwezig.

BEKKENPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Goedereede*.

BEKKUM of BECKUM, geh., pr. *Fr.*, griet. *Buarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Hylaard*, aan de trekvaart naar *Bolsward*.

BEKKUM of BECKUM, d., pr. *Over.*, arr. en  $4\frac{1}{2}$  u. Z. ten O. van *Amelo*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. van *Delden*, reg. kant. en postk. *Enschede*, gem. en 2 u. Z. ten O. van *Hengelo*, in eene zeer boschrijke streek, welke verscheiden fraaije gezigtspunten aanbiedt. Men telt er 50 h. en 300 inw., onder welke slechts 10 Herv., zijnde de overige alle

R. K., die hier eene fraaije, romanesk gelegene kerk hebben, die aan den H. Blasius is toegewijd, en waarin de dienst, door de Geestelijkheid van *Delden* wordt waargenomen. Ook heeft men er eene school met 90 leerl.

BEKKUMER-BEEK, riv., pr. *Over*. Het ontspringt met onderscheidene takken in het Haagberger-Veen, waarvan de voornaamste langs het d. Bekkum stroomt, en valt  $\frac{3}{4}$  u. N. O. boven Rijssen in de Regge.

BEKRAMMING (DE), gedeeltelands. van de heerl. *Craijestein*, pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. en gem. *Stiedrecht*.

BEKVELD, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Hengelo*; met 80 h. en 510 inw.

BEL (DE). Zie BOERENSTRAAT.

BELAARDSPOLDER. Zie HOOSLOBBEN.

BELCRUMPOLDER of SPEELHUISPOLDER, p., gem. *Teteringen*; groot 63,8069 bund.

BELFELD, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. *Venlo*, postk. *Roermond* (25 m. k., 3 s. d.). Zij bevat het d. Belfeld, benevens de geb. Bollenberg en Geloo; beslaat 1375,6130 b. en telt 72 h. en 440 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en 1 graanmolen hebben, alle R. K., die eene par. uitmaken, welke tot het apost. vic. van *Limb.*, dek. *Venlo*, behoort. Er is eene school met 40 leerl.

Het d. Belfeld ligt 4 u. N. ten O. van Roermond,  $1\frac{1}{2}$  u. Z. ten W. van Venlo, aan den straatweg tusschen Roermond en Venlo.

BELGEREN, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van *Vlierden*; met 9 h. en 50 inw. en eenen korenmolen.

BELIE (VROUW -). Zie BELY (Vrouw -).

BELIEGAT, moeras, pr. *Geld.*, in de *Aalswijker-polder*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Buren*.

BELKUM. Zie BERLIKUM.

BELLARD of BELDER, b., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Dreischor*, aan het haventje van Dreischor.

BELLEMAN of BALLEMAN, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*.

BELLEMER-MEER, minder juist BELLEMEER en BELMER-MEER geheeten, pr. *N.H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Edam*, gedeeltelijk gem. *Broek-in-Waterland-Zuidewoude-en-Uiddam*, gedeeltelijk gem. *Nieuwendam-en-Zunderdorp* en gedeeltelijk gem. *Ransdorp-en-Burgerdam-Holysloot*; 141 bund. groot.

BELLEN, geh., pr. *Limb.*, gem. *Gulpen*.

BELLENBROEK, p., pr. *N. Br.*, gem. *St. Michielsgestel*, groot 33,3069 bund.

BELLESTEIN, hofst., pr. *Z.H.*, gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*.

BELLEVEN (HET), ven of poel, pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. N. W. van *Reusel*. Dit ven, uit hetwelk de Reusel gedeeltelijk voortkomt, beslaat 26,2100 bund.

BELLEVUE, buit., p. *N. H.* Zie WIJKEROOG.

BELLEVUE, buit., pr. *Geld.*, gem. *Ubbergen*.

BELLINGWEER of BELLINGWEER geh., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. Z. van *Winsum*, aan den levendigen rijweg naar Groningen; met 14 h. en 90 inw.

BELLINGWEERDER-MEEDEN, weilanden pr. *Gron.*, gem. *Winsum*, Z. O. van *Bellingweer*.

BELLINGEWOLDE, kerk. ring, pr. *Gron.*, klass. van *Winschoten*. Zij bevat de gem. Bellingewolde, Onstwedde, Blijham, Vlagtwedde, Oude Schans, Klooster-Ter-Apel, Bourtangete, Vriescheloo, Nieuw-Stadskanaal Zellinge en Wedde; heeft 11 kerken, 11 Predikanten en 7500 ziel.

BELLINGEWOLDE, gem., pr. *Gron.*, arr. en kant. hulpk. van het postk. *Winschoten* (14 m. k., 6 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. Bellingewolde, de Oude Schans en Vriescheloo, benevens de geh. de Bult, de Gaast, Ham, Koudehoek, Lete, de Boven-streek, Klein-Ulsda en een gedeelte van de Draaijerij; beslaat 7841,6126 bund., telt 567 h. en ruim 3220 inw., die hun bestaan vinden in den landbouw. Ook heeft men er 1 fabriek van mout en brandewijn uit aardappelen en 2 windpel- en roggemolens.

De 3100 Herv., maken 3 gem. uit: als Bellingewolde, Oude Schans en Vriescheloo. De 70 R. K., parochiëren in de *Pekel-Aa*. De 4 Evang. Luth. behooren tot de gem. te *Winschoten*, en de 30 Isr. worden tot de rings. van *Winschoten* gerekend. Men heeft er 4 scholen.

Het dorp Bellingewolde of Bellingewolde ligt 2 u. O. Z. O. van *Winschoten*, tegen de Hannoversche grenzen. Het is eene aanzienlijke plaats, die 300 h. en ruim 1500 inw., en met de geh. de Gaast, Leete, de Ham, Koudehoek, Klein-Ulsda en de Bult en het grootste gedeelte van de Draaijerij, 404 h. en ruim 2100 inw. bevat.

De Herv. gem., waartoe ook nog de tot de burg. gem. Nieuwe-Schans behorende geh. Hamdijk, Boonersschans en Oude-zijl worden gerekend, telt 2000 ziel., behoort tot de klass. van *Winschoten*, ring van *Bellingewolde*. De kerk is een ruim, doch oud gebouw, prijkkende met een vrij goed orgel. De toren, die niet hoog is, staat afgezonderd van de kerk. Er zijn ook een Depart. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen; eene dorps. met 200 leerl. en eene Instituut voor jonge Heeren, met 14 leerl.

**BELLINGEWOLDER-DIEP**, water, pr. *Gron.* Het ontspringt in de Binnenlanden - van Bellingewolde, loopt met eene grondpomp onder door de Westerwoldsche-Aa en ontlast zich langs het Boeskooldiep, door de Bellingewolder-zijl, in den Dollard.

**BELLINGEWOLDER-SCHANS**. Zie **OUDE-SCHANS**.

**BELLINGEWOLDER-ZIJL**, sluis, pr. *Gron.*,  $\frac{3}{4}$  u. N.O. van *Finsterwolde*, in den zoogenaamden Egyptersdijk, zij loost het water van Bellingewolde, door de vaart of het kanaal van de Tjamme, in den Dollard.

**BELLINGWEER**. Zie **BELLINGEWEEER**.

**BELLINGWOLDE**. Zie **BELLINGEWOLDE**.

**BELLINKHOF** of **BLINKHOF**, geh., pr. *Orer.*, gem. *Ambt-Almelo*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Almelo*, aan den Wierdenschedijk en de Almelosche-Aa; het telt met Stokkelaar en Aalderinkhoek, 75 h. en 310 inw.

**BELLINKHOF** of **DE BLINKHOF**, buit., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Almelo*, in het geh. *Bellinkhof*: groot 100,7228 bund.

**BELMER-MEER**. Zie **BELLEMER-MEER**.

**BELMONTE**, b., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Wageningen*, op den Wageningsche-berg; 48,9179 bund. groot.

**BELOOIS**. } Zie **BLOOIS**.

**BELOYS**. }

**BELSUM**. Zie **BERLIKUM**.

**BELT** (DE), geh., pr. *N. H.*, gem. *Wieringen*; met 10 h. en 50 inw.

**BELT** (DE). Zie **ZANDBELT**.

**BELTEKLAP** of **BOLTEKLAP**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Ten-Boer*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Woltersum*, aan de trekvaart van Groningen naar Delfzijl; met 1 houtzaag-, 1 pel- en korenmolen, en 30 inw.

**BELTER-BEEK**, riv., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Hardenbergh*, dat in het Bruchterbroek ontstaat, en bij de markte Bergentheim in de Veldbeek valt.

**BELTER-WIJDE**, vrij uitgestrekte veenplas, pr. *Over.*, aan de zuidzijde van dezen veenplas ligt een eiland, waarop de twee geh. *Belt* en *Schut-sloot*; zuidelijk van deze geh., ligt een kleiner veenplas, het *Zuider-Belter-wijde* geheeten.

**BELTRUM**, d., pr. *Geld.*, arr. en 7 u. ten Z. van *Zutphen*, en  $1\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Groenlo*, gem. en 1 u. Z. W. van *Eibergen*, hulpk. *Eibergen* met 160 h. en 1020 inw. Men heeft er eeneijkerk voor de R. K. van Beltrum, *Avest* en *Lindvelde*, behorende tot de stat. van *Groenlo*. Zij staat op de *Hassingkamp* en heeft eenen netten toren, doch geen orgel. De school telt 200 leerl.

**BELTRUMSCHE - BRUG**, houten brug, pr. *Geld.*, gem. en over de stadsgracht te *Groenlo*, in den grooten weg van *Zutphen* naar *Winterswijk*.

**BELVEREN**. Zie **BALSFOORT**.

**BELY** (VROUW-) of **VROUW-BELIE**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Tholen*; groot 15,9980 bund.

**BEMELA**. Zie **BEMMEL**.

**BEMELLEN**, gem., pr. *Limburg*, arr. *Maastricht*, kant. *Meerssen*, postk. *Maastricht* (6 m. k., 1 s. d.). Deze gem. bevat het d. *Bemelen*, benevens het geh. *Gasthuishove*; beslaat 354,8995 bund. en telt 41 h. en 230 inw., alle R. K., die tot de par. *Berg-en-Terblijt* behooren. Men heeft in deze gem. geen school, maar de kinderen genieten onderwijs te *Berg*. Op haar grondgebied vindt men, niet ver van de dorpskom, eenen *tumulus*, van gelijken vorm en de zelfde hoogte, als die, welke men nabij *Tongeren* aantreft. De in deze gem. aanwezige *Supperberg* en de *Izere*, leveren, even als de *St. Pietersberg*, groeven van mergel op.

Het d. *Bemelen* ligt 1 u. O. van *Maastricht*, 1 u. Z. ten O. van *Meerssen*, alwaar het zich in de lengte langs den voet van het gebergte uitstrekt. De R. K. kapel, die aan den *H. LAURENTIUS* toegewijd is, wordt door eenen Kapellaan bediend.

**BEMMEL**, gem., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Elst*, hulpk. van het postk. *Nijmegen* (16 m. k., 10 s. d., 1 j. d. 1 afd.). Zij bevat de d. *Bemmel*, *Ressen*, *Angeren* en *Doornenburg*, benevens de buurs. *Baal*, *Bergerden*, *Buitendijksche-waarde*, *Doornik*, *Haalderen*, *Heuvel*, *Houtakker* en *Pannerden* bewesten het Kanaal of de *Honderd Morgen*; beslaat 4118,6564

bund., en telt 506 h. en 4250 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en tabaksteelt, voorts heeft men er 1 brouwerij en 2 steenbakkerijen.

De 3600 R. K. maken de stat. van *Bemmel* en *Angeren* uit; terwijl die van *Doornenburg* nog tot de stat. *Hulhuizen-Doornenburg-en-Gent* gerekend worden. De 550 Herv. behooren tot de gem. *Bemmel-Ressen-en-Doornik*, *Angeren-en-Loo* en *Gent-Erlicum-en-Doornenburg*. De 5 Isr. worden tot de rings. te *Nijmegen* gerekend. Men heeft er 4 scholen.

Het d. *Bemmel*, oudtijds *Bemela*, ligt 1 u. N. ten O. van *Nijmegen*, 1 u. Z. Z. W. van *Elst*; 51° 53' 17" N. B., 23° 33' 42" O. L., aan den *Waal*dijk. Het is eene vermakelijke, volkrijke plaats en een der schoonste en weldardeste dorpen uit den omtrek; tellende 148 h. en bijna 1270 inw., en, met de geh. *Haalderen*, *Heuvel*, *Baal*, *Bergerden*, *Houtakker* en *Buitendijksche-waarde*, 234 h. en 2000 inw.

De Herv. kerk te *Bemmel* behoort tot de gem. van *Bemmel-Ressen-en-Doornik*. De R. K. kerk is aan den *H. DONATUS* toegewijd. De stat., die tot het aartspr. van *Geld.* behoort, telt ruim 1400 ziel. Er is hier ook een Gen. tot ondersteuning van behoeftige kraamvrouwen, eene *Armenloterij* van vrouwelijke handwerken, onder den naam *Dorcas*, en een *Dep. der Maats.*: Tot *Nut* van 't *Algemeen*.

**BEMMEL (HUIS-TE-)**, oud adell. huis, pr. *Geld.*, gem. en een weinig ten N. van *Bemmel*, niet ver van den *Waal*dijk, in het geboomte, beslaande met de daartoe behoorende gronden, 18,3550 bund.

**BEMMEL-RESSEN-EN-DOORNIK**, kerk gem., pr. *Geld.*, klass. van *Nijmegen*, ring van *Elst*; met 320 ziel. en 2 kerken, eene te *Bemmel* en eene te *Ressen*.

**BEMMELSCH-BUITENPOLDER**, p., pr. *Geld.*, gem. *Bemmel*; groot 260,0260 bund.

**BEMMELSCH-DIJK**, dijk, pr. *Geld.* Het is dat gedeelte van den *Waal*dijk, hetwelk van boven *Doornik*, langs *Bemmel* naar *Gent* loopt, en, even als de geheele *Over-* en *Neder-Betuwsche-Waal*dijk, ter be-

veiliging van de *Betuwe* tegen het water uit de *Waal* dient.

**BEMMER-STRAAT**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Beek-en-Donk*,  $\frac{1}{4}$  u. ten N. van *Beek*; met ruim 40 inw.

**BEMUURDE-WAARD**, buitenwijk der st. *Utr.*, pr. *Utr.* Het is eigenlijk een gedeelte der voorstad buiten de *Waardpoort*, en bevat 18 straten en stegen, met 304 h. en ruim 1700 inw., meest winkeliers en handwerkslieden. Ook heeft men er eenen korenmolen, die door water en wind beide kan worden in beweging gebracht, verder eenen wind- en paardenollemolen, ijzer- en kopergieterij, touwslagerijen, houtkooperijen enz.

**BENDELMEERBROEK**. Zie *BILMER-MEER*.

**BENDEREN**. Zie *BINDEREN*.  
**BENEDEN-BUURT**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Ede*, 20 min. W. ten N. van *Bennekom*; met ruim 400 inw.

**BENEDEN-DE-BENEDENSTESLUIS (HET POLDERTJE-)**, p., pr. *N.Br.*, kant. *Zevenbergen*, gem. *Willemstad*; groot 16,8480 bund.

**BENEDEN-DOOD** of **BLOEMPLAAT**, bij het kadaster genoemd **MIDDENPOLDER** of **BLOEMPLAAT**, p., pr. *N.Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*; groot 40,8240 bund.

**BENEDEN-HAASTRECHT**. Zie **HAASTRECHT (BENEDEN-)** (1).

**BENEDEN-POLDER**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Zuid-Beijerland*; 84,7975 bund. groot.

**BENEDEN-POLDER-'S LANDS-VAN-RAVESTEIN** of het **BENEDEN-LAND-VAN-RAVESTEIN**, p., pr. *N.Br.*, gedeeltelijk gem. *Deursen-en-Dennenburg*, gedeeltelijk gem. *Dieden-Demen-en-Langel*, gedeeltelijk gem. *Ravestein*, gedeeltelijk gem. *Huisse-ling-en-Neerloon*; 1994,8860 bund. groot.

**BENICHEM**. Zie *BENNEKOM*.

**BENLAKER-PAD**, ook wel eens **BENNELAKER-PAD** gespeld, b., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Vollenhove*, O. van *Vollenhove*; met 65 inw.

**BENNEBROEK**, gem. en heerl., pr. *N.H.*, arr., kant. en postk. *Haarlem* (5 m. k., 2 s. d., 1 j. d.) Zij bevat het d. *Bennebroek* en eenige verstrooid liggende huizen, waaronder zeer fraaije buitengoederen, als: het

(1) Alle met **BENEDEN** beginnende woorden, die hier niet worden gevonden, zoek men op de woorden van onderscheiding.

Huis-te-Bennebroek, Bijweg, Duinlaan, Bosch-en-Berg, Duinzigt, Midden-dorp en andere; ook ligt onder deze gem. de bekende herberg de Geleerde-man. De gem. is groot 184,7659 bund., en telt 88 h. en 460 inw., meest daghuurders, die den kost winnen op de buitenplaatsen; en heeft ook twee kleebleekerijen.

De 180 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Haarlem* behoort. De 280 R. K. parochiëren gedeeltelijk te *Berkenrode*, gedeeltelijk in de *Vogelenzang*.

Het d. Bennebroek ligt 1½ u. Z. van *Haarlem*, 1 u. N. van *Hillegom*, op 10 min. afstands van de *Leydschevaart*, werwaarts voor eenige jaren een nieuwe weg door het veld is geëbaand, terwijl er toen tevens eene nieuwe brug over die vaart gelegd is.

De Herv. kerk is een klein, achtkant gebouw, dat op een verheven kerkhof staat, hetwelk door geen muur omgeven, maar door een ijzeren tuinhok van den algemeenen weg afgesloten is. Het torentje is een lang open vierkant, rijzende uit een dergelijk kokerswijs voetstuk van hout. Inwendig is dit kerkje ook zeer net en zindelijk, en van een fraai en wel-luidend orgel voorzien.

De school wordt door 140 leerl. bezocht, waarvan evenwel slechts het kleinste gedeelte Bennebroekers zijn.

**BENNEBROEK (HUIS-TE-),** eigenlijk *Duinwijk*, adell. h., pr. *Z. H.*, gem. *Bennebroek*; groot 79,1822 bund.

**BENNEBROEKER-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Bennebroek*; groot 75 bund.

**BENNEKOM**, oudtijds *BENICHEM*, d., pr. *Geld.*, arr. en 3 u. N. ten W. van *Arnhem*, kant. en 1 u. N. van *Wageningen*, hulpk. van het postk. *Wageningen*, gem. en 1 u. Z. van *Ede*, 1 u. N. van het *Leksensveer*. Het bevat alleen 212 h. en 900 inw. en met de daartoe behoorende buurs. Bovenbuurt en Benedenbuurt ongeveer 1500 inw., onder welke 1270 Herv., die hier eene kerk hebben. De gem. behoort tot de klass. van *Arnhem*, ring van *Wageningen*. De 20 R. K. behooren tot de stat. van *Wageningen-en-Rencum*. Er is eene dorps. met 120 leerl. Het adell. h. *Hoekelom* behoort mede onder dit d.

**BENNEKOMSCHE-POLDER**, p., pr. *Geld.*, gem. *Ede*; groot 1004 bund.

**BENNELAKER-PAD.** Zie *BENLAKER-PAD*.

**BENNEMEER** of **BENNINGMEER**, p., pr. *N. H.*, gedeeltelijk gem. *Abbekerken-en-Lambertschagen*, gedeeltelijk gem. *Twisk*; groot 95,5100 bund.

**BENNEVELD**, **BONNEVELD** of **BUNNEVELD**, (vermoedelijk oorspronkelijk *BINNEN-VELD*), geh., pr. *Dr.*, gem. en ¼ u. Z. van *Zweelo*; met 140 inw.

**BENNINGBROEK**, **BENNINKBROEK** of **BENNINXBROEK**, d., pr. *N. H.*, arr. en 1½ u. N. van *Hoorn*, kant. en 1½ u. W. N. W. van *Medemblik*, postk. *Alkmaar* en *Hoorn*, gem. *Zijbekarspel-en-Benningbroek*, ¾ u. O. van *Zijbekarspel*; met 67 h. en 460 inw., die meestal hun bestaan vinden in de veeteelt en het kaasmaken.

De 200 Herv. behooren tot de gem. *Benningbroek-en-Nibbixwoude*, en hebben hier eene kerk, welke een zeer oud gebouw is, met eenen houten toren van middelmatige hoogte en een orgel. De R. K. behooren tot de stat. *Nibbixwoude-Hauwert-en-Benningbroek*. De weinige Doops. en Evang. Luth. behooren tot hunne gem. te *Hoorn*. Ook heeft men er eene school met 70 leerl., en een dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen.

**BENNINGBROEK - EN - NIBBIXWOUDE**, kerk. gem., pr. *N. H.*, klass. van *Hoorn*, ring van *Spanbroek*; met 2 kerken te *Benningbroek* en te *Nibbixwoude*, en 230 ziel.

**BENNINGMEER.** Zie **BENNEMEER**.

**BENNINKBROEK.** } Zie **BENNINGBENNINXBROEK.** } **BROEK.**

**BENSCHOP**, gem. en heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, postk. *Utr.* (2. m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit het d. *Benschop*, en beslaat 2269,3520 bund.; telt 188 h. en 1440 inw., die voornamelijk hun bestaan vinden in het maken van kaas en boter en in de hennepeteelt.

De 900 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Utr.*, ring van *IJsselstein*, behoort. De 540 R. K. hebben hier eene stat., die tot het aartsp. van *Utr.* gerekend wordt. Men heeft er eene school met 130 leerl.

Het d. *Benschop*, *Benschoop* of *Benschoop* ligt 3 u. W. N. W. van *Utrecht*, het begint ongeveer ¼ u. van *IJsselstein* en strekt zich van daar ¾ u. ver tot aan de kerk uit, van waar het 1 groot u. gaans westwaarts loopt tot aan *Polsbroeker-dam*.

De Herv. kerk is een net kruisgebouw met een fraai orgel en eenen spitsen toren. In de kerk tegen den

toren, is eene naald geplaatst, die geregeld, door de werking van het groote uurwerk, het uur en de maan aanduidt, en waaronder men eene godsdienstige uitlegging in rijm leest. Ook is in de kerk een monument aanwezig, ter gedachtenis van den onvergetelijke IZAAC INSEN, in leven Mr. Metselaar te Amsterdam, waarop staat vermeld, dat hij, tijdens den watersnood van het jaar 1571, aan Benschop, Langerak, Goudriaan en Ameide, ieder 8000 guld. gaf. De R. K. kerk, aan den H. VICTOR toegewijd, heeft, met de daarbij gebouwde nette pastorie, een fraai aanzien; daarbij is eene afzonderlijke begraafplaats voor die gezindte aangelegd.

Beestenmarkt den 11 October.

BENSCHOP, p., p. *Utr.*, gem. *Benschop*; groot 2215,0824 bund.

BENSCHOP, water, dat door den p. *Polsbroek*, pr. *Utr.*, tot nabij *Haastrecht*, pr. *Z. H.*, loopt. Het wordt door zeven watermolens in den IJssel uitgemalen.

BENSCHOPPERDIJK, dijk of weg, pr. *Utr.*, welke aan den *Polsbroek* erdam een begin neemt, en, ten Z. van de Voorwetering, door de gem. *Benschop*, naar IJsselstein loopt.

BENSCOOP. } Zie BENSCHOP.

BENSKOOP. }

BENT, ook wel BEUT genaamd, geh., pr. *Z. H.*, gem. en 40 min. van *Hazerswoude*; met 4 h. en 30 inw.

BENTDIJK, dijk, pr. *Over.*, Z. van *Vollenhove*, zich uitstreckende langs de Zuiderzee.

BENTE (DE), wijk van het d. *Dalen*.

BENTELER-HAAR, heide, pr. *Over.*, gem. *Ambt-Delden*, Z. van de *Bekumer-Beek*.

BENTELO, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Delden*, 1 u. Z. ten W. van *Delden*; met 91 h. en 500 inw.

BENTEN (DE), p., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Vollenhove*; beslaande nage- noeg 205 bund.

BENT-EN-DELPOLDER. Zie LAN- GELAND.

BENTHEM, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Bakel-en-Milheze*, 20 min. van *Bakel*; met 26 h. en 130 inw.

BENTHORN, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leyden*, kant. *Alphen*, postk. *Leyden* (19 m. k., 2 s. d. 1 afd., 2 j. d.). Zij bevat niets dan het buurtje Bent-

horn; beslaat 85,0528 bund., en telt 2 h. en 16 inw., die kerkelijk onder *Benthuizen* behooren.

Het buurtje Benthorn of Benthorn, ligt 2½ u. Z. O. van *Leyden*, 3 u. Z. W. van *Alphen*.

BENTHUIS, h., pr. *Over.*, gem. *Vollenhove*.

BENTHUIZEN, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leyden*, kant. *Alphen*, postk. *Leyden* (19 m. k., 2 s. d. 1 afd., 2 j. d.). Zij bevat het d. Benthuiszen en eenige verstrooid liggende h.; is groot 688,8318 bund., en telt 95 h. en 500 inw., die meestal hun bestaan vinden in landbouw, graanteelt, melkerij en tuinderij. Zij zijn bijna allen Herv., en maken, met die van Benthorn en Hoogeveen, eene gem. uit, welke tot de klass. van *Leyden*, ring van *Alphen*, behoort. De 15 R. K. parochieren te *Hazerswoude*. Er is 1 school, met 60 leerl.

Het d. Benthuiszen ligt 2 u. Z. O. van *Leyden*, 3 u. Z. W. van *Alphen*. De Herv. hebben er een net kerkje. De toren heeft eene vrij groote spits en is van binnen met uurwerk en klok voorzien.

BENTHUIZER-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Benthuizen*.

BENTINKS-COMPAGNIE, veenderij, pr. *Dr.*, gem. *Hoogeveen*.

BENTVELD (GROOT-), buit., pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal-Tetterode-Aalbertsberg-en-de-Vogelenzang*, 1½ u. Z. ten W. van *Bloemendaal*, aan den *Zandvoorder-straatweg*, dat sedert eenige jaren tot herberg of logement is aangelegd.

BENTVELD (KLEIN-), buit., pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal-Tetterode-Aalbertsberg-en-de-Vogelenzang*, 1½ u. Z. van *Bloemendaal*, 5 min. N. van *Groot-Bentveld*.

BENYSTEN, hoeve, pr. *Fr.*, griet. *Franekeradeel*, ½ u. Z. van *Achlum*.

BENZENRADE, geh., pr. *Lmb.*, gem. en 40 min. van *Heerlen*; met 43 h. en 210 inw.

BEOOSTEN - EN - BEWESTEN-BLIJ. Zie BLIJ (BEOOSTEN-EN-BEWESTEN-) (1).

BEOOSTEN-SHELDE. Zie ZEE- LAND-BEOOSTEN-SHELDE.

BERCHEM, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Oss*, postk. *Grave* en 's *Hertogenbosch* (8 m. k.,

(1) Alle de woorden, die met BEOOSTEN en BEWESTEN beginnen, zoeken men op de woorden van onderscheiding.

1 s. d. 2 ged., 4 j. d.). Zij bestaat uit de voorm. geh. Berchem en Duren, waarnaar nog die gedeelten der gem., Berger-eind en Duur-eind, genoemd worden; beslaat 1334, 2084 bund., en telt 285 h. en 2090 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook heeft men er 1 bierbrouwerij, 1 leerlooierij, 1 grutterij, 1 koorn- en 2 oliemolens.

De inw. zijn bijna allen R. K., en maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's Hertogenbosch, dek. van Oss, behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De 15 Isr. behooren tot de rings. van Oss. Er is eene school met 200 leerl.

Het d. Berchem ligt 4 u. O. N. O. van 's Hertogenbosch,  $\frac{3}{4}$  u. O. van Oss, 1 u. Z. van de Maas, in eenen boomrijken omtrek. Het is eene groote en uitgebreide plaats, die zich, van de zuidzijde gezien, niet onaardig voordeet, als eenen halven cirkel, die het bouwland, in welks midden een wind-korenmolen staat, omringt. De oude parochiekerk, die aan den H. WILLIBRORDUS toegewijd is, en in het Westeinde des d. slaat, is een hecht gebouw, met een laag ruim, dooh veel hooger koor. De toren is zwaar, hoog en schoon, voorzien van eene spits.

Kermis den 1 October; jaarmarken den laatsten Maandag in April, den laatsten Maandag in Julij en den tweeden Maandag in October.

BERCHEMSKREEK, water, pr. Zeel., dat zich vereenigt met de Nasaukreek, om het Hellegat te vormen.

BERCHOUDE. Zie BERKENWOUDE.

BERCKEL. Zie BERKEL, riv.

BERCKT, kast., pr. Limb., gem. Maasbree,  $\frac{1}{4}$  u. N. van Baerlo, 2 à 3 min. van de Maas, met de daartoe behoorende gronden, ongeveer 250 bund. beslaande.

BERCLE. Zie BERKEL, d., pr. N. Br.

BERCOU. Zie BERKENWOUDE.

BERENBROEK, geh., pr. N. Br., gem. en 1 u. N. van Mierlo.

BERENCLAUW (DEN), ook wel BEERKLAUW of BEERENKLAUW, land., pr. Geld., gem. Duten, 5 min. van Groesen; 32,5000 bund. groot.

BERENDRECHT. Zie BEERENDRECHT.

BERENSTEIN. Zie LANDLUST.

BERETHE. Zie BEERTA.

BERG, d., pr. Utr. Zie SOESTENBERG.

BERG, d., pr. Limb., arr. en  $1\frac{1}{4}$  u. O. N. O. van Maastricht, kant. en

$\frac{3}{4}$  u. Z. van Meerssen, postk. Maas-tricht, gem. Berg-en-Terblijt, aan den weg van Maastricht naar Valkenburg. Men telt er 67 h. en 380 inw., die alle R. K. zijn, tot de par. Berg-en-Terblijt behooren, en hier eene kerk hebben, aan den H. MONULPHUS toegewijd, met toren en orgel. Ook heeft men er eene school, met 60 leerl. en eenen graanmolen.

BERG, d., pr. Limb., arr. en 1 u. O. van Maastricht, kant., postk. en  $1\frac{1}{4}$  u. W. van Sittard, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van Urmond, aan de Maas. Men telt er 96 h. en 470 inw., die alle R. K. zijn en eene par. uitmaken, welke tot het apost. vic. van Limb., dek. van Sittard, behoort, en hier eene kerk heeft, aan den H. MICHAËL toegewijd.

BERG, geh., pr. N. Br., gem. en  $\frac{3}{4}$  u. W. van Budel, 5 min. van de Belgische grenzen; met 18 h. en 90 inw.

BERG, geh., pr. N. Br., gem. en 5 min. W. van Liempde; met 64 h. en 380 inw.

BERG, geh., pr. Over., gem. en  $\frac{3}{4}$  u. O. van Steenwijkerwoud.

BERG, geh., pr. Limb., gem. en 1 u. W. van Vaals; met ongeveer 140 inw.

BERG of DEN BERG, havez., pr. Over., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van Dalfsen.

BERG (DE), gedeelte van het d. Nunen, gem. Nunen-Gerwen-en-Nederwetten.

BERG (DE), hofst., pr. Fr., griet. Idaarderadeel,  $\frac{3}{4}$  u. N. O. van Grouw.

BERG (DE), zandplaat in de Zuiderzee, op de kust van de pr. Geld. Zij strekt zich op eenigen afstand tegen over de gem. Doornspijk uit, waarvan zij afgescheurd is, loopt meer dan een uur gaans zeewaarts in, en heeft de gedaante van eenen driehoek, waarvan de top in zee uitsteekt.

BERG (DEN), st., pr. N. Br. Zie GEERTRUIDENBERG.

BERG (DEN), niet minder bekend onder den naam van STRICHTSCHE-BERG, d., pr. N. H., arr. en 3 u. Z. W. van Amsterdam, kant., postk. en 1 u. Z. van Weesp, gem. Nederhorst-den-Berg-Overmeer-en-Hinderdam, in den Kuiterpolder, aan de Reevaart, over welke hier eene brug ligt. Men telt er 65 h. en 550 inw., die meest hun bestaan vinden in veenderij en landbouw. Ook zijn er hoepelbuigerijen, 1 houtskoolfabriek en 1 kunstzijnmakerij.

De Herv. behooren tot de gem. Ne-

*acrhorst-den-Berg*, welke hier eene kerk heeft die op eenen vrij hoogen heuvel staat en een fraai orgel heeft. De R. K. hebben hier mede eene kerk, aan de H. MARIA toegewijd, met orgel en kleinen toren, die tot de stat. *Nederhorst-den-Berg* behoort. Men heeft er eene school.

BERG (WELIGE-). Zie WEELDERIGE-BERG.

BERG-AAN-DE-ROER, d. Zie ODI-LIËNBERG.

BERGAE. } Zie BERGEN-  
BERGAE-AD-ZOMAN. } OP-ZOOM.

BERG-AMBACHT, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. en postk. *Schoonhoven*, reg. kant. *Gouda*, gem. *'sHeer-Aartsberg-en-Berg-Ambacht*. Zij bevat het d. Berg-Ambacht en onderscheidene fraaije hofst.; beslaat 2556,3464 bund., en telt 107 h. en 1120 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en hennipteelt, ook worden er vele schaatsen vervaardigd en veel zoogenaamde Stolsche kaas gemaakt. Ook heeft men er mede 1 touwslagerij, 1 leerlooijerij en 1 koommolen.

De inw., die hier op 3 na, allen Herv. zijn, maken, met die van *'sHeer-aartsberg*, eene gem. uit, welke tot de klass. van *Gouda*, ring van *Schoonhoven*, behoort. De 3 R. K. parochiën te *Schoonhoven*. Men heeft er eene dorps. met 120 leerl.

Het d. Berg-Ambacht ligt  $4\frac{1}{2}$  u. O. van Rotterdam, 1 u. W. van Schoonhoven,  $\frac{1}{2}$  u. N. van den Lekdijk, tusschen hennip- en weilanden. Men telt in de kom van het d. 100 h. en 650 inw.

De kerk is wel een oud, maar tevens een sterk gebouw, met eenen dikken doch niet zwaren toren. Men wil dat de grond, waarop zij gebouwd is, zoo hoog ligt, dat de vloer der kerk met de hoogte van den Lekdijk zoude gelijk liggen; ten Z. van het d. is een voetveer over de Lek.

BERG - AMBACHTSCHE - SLUIS, steenen sluis met valschut, pr. *Z. H.*, gem. *Berg-Ambacht*.

BERGE(NOORD-) of NOORD-BERGE, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Emmen*,  $\frac{1}{2}$  u. O. ten N. van Zuid-Berge, niet ver van het Bergermeer, aan eenen der wegen van Koeverden op Groningen; met 68 h., 400 inw. en eene school met 70 leerl.

BERGE (ZUID-) of ZUID-BERGE, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten O. van *Emmen*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten O. van

Noord-Berge, bij het Bergermeer; met 31 h., 200 inw., en eene school, met 25 leerl.

BERGEIK. Zie BERGETK.

BERGEIND. Zie BERGSTRAAT.

BERGEN, st. Zie BERGEN-OP-ZOOM.

BERGEN, gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Alkmaar* (11 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Bergen, de geh. Oostdorp, Oudburg, Westdorp, 't Woud, Zanageest, Molenbuurt en Zuidergeest, benevens het Bergermeer, den Oudenburgerpolder, den Mangelpolder, den Noorder-Reecker-polder, den Middel-Reecker-polder, den Zuider-Reecker-polder, den Saijerveensche-polder, den Sluispolder, den Dammelanderpolder en den Filistijnsche-polder; beslaat 3684,0246 bund., en telt 168 h. en 1060 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook is er een koommolen.

De 460 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Alkmaar* behoort. De weinige Evang. Luth. en de 3 Doopsg. behooren tot hunne gem. te *Alkmaar*. De 600 R. K. maken eene stat. uit, welke tot het aartsp. van *Holland-en-Zeeland*, dek. *Noord-Holland*, gerekend wordt. Er zijn 2 scholen. Ook heeft men in deze gem. het Berger-bosch en het Rampenbosch.

Het d. Bergen, oudtijds Bergum, ligt 1 u. N. W. van Alkmaar, 1 u. Z. van Schoorl., en telt 41 h. en 240 inw. De Herv. kerk heeft een sierlijk achtkant torentje. De Heeren van Bergen hebben er eenen grafkelder, met een fraai hek van de kerk afgescheiden. De R. K. kerk is aan de H. H. PETRUS en PAULUS toegewijd. De dorps. telt 140 leerl.

BERGEN, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. *Gennep*, hulpk. van het postk. *Nijmegen* en *Venlo* (26 m. k., 2 s. d.). Zij bevat de d. Bergen, Well, Afferden en Heijen, benevens de geh. Aaijen, de Langstraat, Wellerlooy, Kuikerdorp, Heikant, Kamp, Leuken, Elsteren, Heukelom, Bleijenbeek, Siebengewald, de Heide en Augustinus; beslaat 12454,6007 bund., en telt 640 h., met 4030 inw. Men vindt in deze aanzienlijke en welvarende gem., die door den straatweg van Venlo op Nijmegen doorsneden wordt, veel turfgrond, zoodat de veenderij en de landbouw de voornaamste middelen van bestaan voor de inwoners uit-



maken. Voorts heeft men er 5 brouwerijen, 2 leerlooierijen, 2 graan-, 2 olie- en 6 moutmolens, 1 mostaardfabriek en 1 verwerij.

De inw., die bijna allen R. K. zijn, maken de par. van *Bergen, Well, Afferden en Heijen* uit, en hebben in deze gem. 4 kerken en even zoo vele kapellen. De 25 Herv. behooft tot de gem. van *Gennep*. Men heeft er 5 scholen. Voorts zijn hier nog 1 gemeentehuis, 1 gevangenis en 3 kasteelen, te weten: die van *Well, Bleijenburg* en *Heijen*.

Het d. *Bergen* of *Berghem* ligt 9 u. N. van *Roermond*, 2½ u. Z. van *Gennep*. Men telt er 46 h. en 280 inw., van welke de R. K., met die uit de naburige geh. eene par. uitmaken, die tot het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Venray*, behoort, door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt en 850 zielen telt. De kerk is aan den H. *Petrus* toegewijd, heeft eenen toren en is van een orgel voorzien. De school telt 85 leerl. Men heeft er een gierpontenveer over de *Maas*, in den weg van dit d. op *Vierlingsbeek*.

**BERGEN.** Zie **WEDDER-BERGEN**.

**BERGEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Dongen*; met 60 h. en 330 inw.

**BERGEN** (DE), p., pr. *Geld.*, gem. *Heerewaarden*; groot 87,5200 bund.

**BERGEN**, b., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. van *Raamsdonk*. In deze b. staat de R. K. kerk van de stat. *Raamsdonk*, aan den H. *Bavo* toegewijd, zijnde een langwerpig gebouw, met een koepeltorentje op den voorgevel en van een orgel voorzien.

**BERGEN** (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. *Eindhoven*; met 134 h. en 730 inw. Het bestaat uit de b. de *Groote-Berg* en de *Kleine-Berg*.

**BERGEN** (DE), landg., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. Z. van *Vught*; groot 84,0706 bund.

**BERGEN** (GROOT-). Zie **BERGHEM** (GROOT-).

**BERGEN** (HUIS-TE-), buit., pr. *N. H.*, ¼ u. W. van *Bergen*, in het *Bergerbosch*.

**BERGEN** (KLEIN-). Zie **BERGHEM** (KLEIN-).

**BERGEN-AN-DE-ZOEM**. Zie **BERGEN-OP-ZOOM**.

**BERG-EN-BROEK**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hiltegersberg - en - Rotteban*; groot 238 bund.

**BERGENDAAL**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Voorhout*; groot 135 bund,

**BERGENDAAL**, buit., pr. *Z. H.*, gem. en ¼ u. N. ten O. van *Voorhout*, in den pold. *Bergendaal*: groot 109,3627 bund.

**BERGENHUIZEN**. { Zie **BERGEN-  
BERGENSHUIZEN.** } **HUIZEN.**

**BERGEN-OP-ZOOM**, kant., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*. Het bevat de gem.: *Bergen-op-Zoom*, *Steenbergen*, *Kruisland*, *Nieuw-Vossemeer*, *Halsteren*, *Woensdrecht-Hoogerheiden-en-Hinkelenoord*, *Ossendrecht*, *Putten*, *Huybergen* en *Wouw*; beslaat 23,471 bund. en telt 3872 h., met 22,000 inw.

**BERGEN-OP-ZOOM**, dek., pr. *N. Br.*, apost. vic. *Breda*. Het bevat 24 par.: *Bergen-op-Zoom*, *Fijnaart-en-Heyningen*, *Gastel*, *Halsteren*, *Heerle*, *Hoeven*, *Hoogerheiden-en-Woensdrecht*, *Huybergen*, *Klundert*, *Kruisland*, *Lepelstraat*, *Nispen*, *Ossendrecht*, *Oudenbosch*, *Prinseland*, *Putten*, *Roosendaal*, *Rucphen*, *Standaard-buiten*, *Steenbergen*, *Willemstad*, *St. Willibrord* (het *Heike*), *Wouw* en *Zegge*, heeft 24 kerken, die door even zoo veel Pastoors en 19 Kapellaans bediend worden; en telt ruim 46,000 ziel.; ook is er nog een geestelijk gesticht van opvoeding voor Jonge jufvrouwen te *Roosendaal*, met eenen Priester. De R. K. hebben in dit dek. 19 afzonderlijke begraafplaatsen.

**BERGEN-OP-ZOOM**, kerk. ring, pr. *N. Br.*, klass. van *Breda*. Zij bevat de gem.: *Steenbergen*, *Nieuw-Vossemeer-en-Halsteren*, *Bergen-op-Zoom*, *Roosendaal-Nispen-en-Wouw*, *Ossendrecht - Woensdrecht - Putten* enz. en *Kruisland*; heeft 10 kerken, die bediend worden door 7 Predikanten, en telt 2400 ziel.

**BERGEN-OP-ZOOM**, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. *Bergen-op-Zoom* (19 m. k., 7 s. d., 1. j. d.). Zij bevat, behalve de st. *Bergen-op-Zoom*, ook nog het geh. *Burgvliet*, benevens het zoogenaamde *Stads-poldertje*, en een gedeelte (100,9370 bund.) van den *Augustapolder*; beslaat 5129,8993 bund. en telt 1355 h. en 8500 inw.

De 2000 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Breda*, ring van *Bergen-op-Zoom*, behoort, eene kerk heeft en door twee Predikanten bediend wordt. De 150 Ev. Luth. hebben hier mede eene gem., met kerk en Predikant. De 6200 R. K. maken de par. van *Bergen-*

*op-Zoom* uit, welke door eenen Pastoor en twee Kapellanen bediend wordt en eene eigen begraafplaats heeft. De 150 Isr. hebben er eene ringsyn., die tot het syn. res. van 's Hertogenbosch behoort en waarin de dienst door eenen Voorlezer wordt waargenomen.

De st. Bergen-op-Zoom ook wel Bergen-op-den-Zoom, Bergen-op-ten-Zoom, Bergen-an-de-Zoem of Berghen-op-de-Zoom gespeld, in de wending echter meestal enkel Bergen en in het Latijn Bergae, Bergo-Zoma, of Bergae ad Zoman geheeten, ligt 7 u. W. ten Z. van Breda, bijna even zoo ver N. ten W. van Antwerpen, 1 u. Z. O. van Tholen;  $51^{\circ} 29' 41''$  N. B.,  $21^{\circ} 57' 9''$  O. L. Het is eene vesting, welke thans, behalve de Waterschans en Kijk in de Pot, dertien groote en twee kleine bastions heeft, meestal door ravelijnen beschermd; terwijl noordwaarts eene linie met drie forten zich in de richting van Steenberg, langs eenen moerassigen grond, de *Melanen* genoemd, uitstrekt. Zij heeft 4 poorten en eene goede en zeer gunstig gelezene haven, waarin de schepen, zoo wel des zomers als des winters, beveiligd zijn, en door welke de stad met de Schelde gemeenschap heeft. Tusschen de zuidzijde der haven en den stadswal ligt de Molenwaterskom, waaruit het water zich door eene sluis, het Zwanegat genaamd, in de Nieuwe-haven ontlast. Aan het oosteinde der haven ziet men het Spuitorientje, met een uurwerk voorzien. Onder dit torentje is eene schuifdeur, waardoor het water der Grebbe opgestopt wordt, en welke men bij laag water tot schuring van de haven opwindt. Men heeft er ongeveer zestig zoo groote als kleine straten, vijf openbare pleinen, waaronder uitmunten de Groote Markt, de Vischmarkt en de Paradeplaats. Het getal h. beloopt 1282, met 7060 inw., die meest hun bestaan vinden door den doorvoer, eenigen handel, de scheepvaart, de visscherij en de bezetting. De ansjovis en de bot, die in den omtrek gevangen worden, houdt men te regt voor de beste. Men heeft er 5 bierbrouwerijen, 4 grutterijen, 2 zout- en 2 zeepziederijen, 5 leerlooierijen, 10 pottbakkerijen, 1 scheepstimmerwerf, 1 ros-koffijstroop-, 1 ros-olie- en 3 graanmolens. Merkwaardige gebouwen zijn: het

Stadhuis, een ruim en fraai gebouw, met eenen voorgevel van gehouwen steen, versierd met drie groote beelden en van binnen onderscheidene groote en nette vertrekken, onder andere de Witte zaal, waarop alle de afbeeldsels van de voormalige Heeren en Markgraven van Bergen-op-Zoom gevonden worden; de Kazerne, het Markiezenhof genoemd, een oud en deftig gesticht, van witten arduinsteen, waarop de Markgraven van Bergen-op-Zoom eertijds hun verblijf plagten te houden; de Militaire Ziekenzaal, het Gouvernementshuis genaamd, een fraai gebouw, ofschoon de kapel, de toren en het uurwerk, in de belegering van het jaar 1747, geheel zijn vernield geworden; de Militaire Hoofdwacht; het Magazijn der Genie; de Gevangenpoort; het Groot Arsenaal; het Klein Arsenaal; de Affuitleots, en, behalve een Groot Bomvrij Kruidmagazijn, in het bastion Hartel, ruim genoeg, om al het buskruid te bevatten, dat, in tijd van vrede, in de vesting noodig is; nog 3 buskruidmagazijnen en 29 kruidkelders, benevens zeer belangrijke mijngalerijen en kanonkelders.

De Herv. kerk, die van toren en orgel voorzien is, bevat bezienswaardige tomben en zerken van oude geslachten, die echter meest geschonken zijn. De Ev. Luth. kerk is wel klein, doch net en heeft een orgel. In de R. K. kerk, aan O. L. V. *Hemelvaart* toegewijd, en mede van toren en orgel voorzien, zijn, ingevolge uitdrukkelijke begeerte van Koning WILLEM I, de stoffelijke overblijfsels der voormalige Heeren en Markgraven van Bergen-op-Zoom ter aarde besteld.

Tot de weldadige gestichten en inrigtingen in Bergen-op-Zoom behoren het Oude-Mannenhuys, bewoond wordende door 5 of 6 vrouwen, welke hier vrije woning, benevens turf en eenig geld genieten; het Weeshuis, dat tot Zieken-Gasthuis bestemd is; de Bank van Leening; 9 Zieken- en Begravenisbussen; eene Spaarbank, en eene Subcommissie der Maatschappij van Weldadigheid.

Behalve de Latijnsche school, waar door eenen Rector onderwijs wordt gegeven, heeft men er ook eene Stads Fransche- en Nederduitsche kostschool; een Instituut voor Jonge Juffrouwen, en 5 lagere scholen.

Jaarmarkten in de derde week na

Paschen, en den derden Donderdag na Allerheiligen.

**BERGENPAS**, adell. h., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. O. van *Brummen*; beslaande, met de onderhoorigheden, 14,2740 bund.

**BERGENSHUIZEN** of **BERGENHUIZEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. ten W. van *Vught*; met 28 h. en 190 inw.

**BERGENSHUIZENSCHME - HOEVEN**, 4 bouwh., met 3 arbeiderswoningen, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. ten W. van *Vught*, in het geh. *Bergenshuizen*; onderscheiden in *Bergenshuizenschhoeve* No. 1, 2, 3 en 4.

**BERGENSTEIN (NIEUW-)**, buit., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. N. W. van *Apeldoorn*, aan den straatweg van Deventer en Zutphen naar Holland; ruim 1 bund. groot.

**BERG-EN-TER-BLIJT**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. *Meerssen*, postk. *Maastricht* (13 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. Berg en de geh. *Ter-Blijt*, *Geulen* en *Vilt*; beslaat 168,4140 bund., en telt 146 h. en 800 inw., allen R. K., die hier eene par. uitmaken, welke tot het apost. vic. van *Limb.*, dek. *Meerssen*, behoort, door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt, en eene kerk te Berg heeft. Men heeft er eene lagere school en eenen graanmolen. Door deze gem. vloeit de riv. de Geul, en over haar grondgebied loopt de straatweg op Aken.

**BERGENTHEIM**, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Hardenbergh*,  $1\frac{1}{4}$  u. Z. van *Hardenbergh*, aan de *Vecht*, met de havez. *Bergentheim*; met 32 h. en 250 inw.

**BERGENTHEIM**, havez., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Hardenbergh*, in de buurs. *Bergentheim*, aan de *Vecht*.

**BERGENVAARDERSKAMER**, vermoedelijk vroeger *ANNEKENHUIS* of *St. ANNEHUIS* geheeten, h., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, 2 u. N. N. O. van *Amstelveen*, aan den Amstel. Het plagt vroeger de vergaderplaats te zijn van het *Bergenvaardersgilde*, dus genoemd, omdat de Leden van dit gild koophandel dreven op Bergen in Noorwegen, thans dient het tot buit.

**BERGERBOSCH**, bosch, pr. *Geld.* Zie *BERGHERBOSCH*.

**BERGERBOSCH** of **BERGERWOUD**, bosch, pr. *N. H.*, gem. en W. van *Bergen*; groot 1000 bund.

**BERGERBRUG**. Zie *BURGERBRUG*.

**BERGERDEN**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Bemmel*; met 3 h. en 40 inw.

**BERGERHUIZEN**, **BERGENHUIZEN** of **BERGERHAUZEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Noorbeek*; met 14 h. en 80 inw.

**BERGERMEER**, bedijk., pr. *N. H.*, gem. *Bergen*; groot 440,7073 bund.

**BERGERMEER**. Zie *BERGERMEER*. **BERGERPOLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Muiden-en-Muiderberg*.

**BERGERROTH**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Stamproy*; met 40 h. en 240 inw.

**BERGERSGAT**, kil. in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.* Zij scheidt de Steenekooi van den Kalverwaard, en brengt het water uit de Bever in het Gat-van-Vlooijen.

**BERGERWOUD**. Zie *BERGERBOSCH*. **BERGESTEIN**. Zie *BERKESTEIN*.

**BERGEYK**, gem., pr. *N. Br.*, arr. en kant. *Eindhoven*, hulpk. van het postk. *Eindhoven* (30 m. k., 5 s. d., 3 j. d.). Deze gem. wordt verdeeld in 5 uithoeken, zijnde: Eikereind of de kom van het d., het Loo, Broekstraat, de Berkten en de Weboschen-Wilrijt, en bevat daarin, behalve het d. Bergeyk, de geh. *Berkt*, *Hooger-Berkt*, *Broekstraat*, het *Voorste-Loo*, het *Middelste-Loo*, het *Achterste-Loo*, *Rund*, *Spaanreyt*, *Webosch*, *Wilreyt* en *Groot-Wilreyt*. Zij beslaat 5141,4206 bund., en telt 345 h. en ruim 1830 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook vindt men hier vele kooplieden, die met hunne waren naar Duitschland en elders reizen; nog drijft men er handel in menschenhaar, hetwelk men, ten dienste der pruikmakers, naar buiten 's lands zendt. Er is mede eene weverij van calicots.

De inw., die bijna allen R. K. zijn, maken de par. van *Bergeyk-op-'t-Hof* en *Bergeyk-op-'t-Loo* uit. De 40 Herv. behooren tot de gem. *Bergeyk-Westerhoven-Riethoven-en-Borckel*. De 6 Isr. worden tot de rings. van *Bladel* gerekend. Er zijn hier 2 scholen.

Het d. *Bergeyk*, *Bercheyk* of *Berg-eik*, ook wel *Berckeyk* en enkel *Eyk* of *Eykenberg* geheeten, ligt 3 u. Z. Z. W. van *Eindhoven*, ruim 1 u. van de Belgische grenzen, aan de *Keerschop*. Men heeft er een Raadhuis, 100 h. en 560 inw. De R. K. kerk, aan den H. *Willibrordus* toegewijd, is een groot en fraai kruis-

gebouw, op het midden met een torentje, klok en uurwijzer en van binnen met pilaren en beschilderd verwulfsel voorzien. Ook de Herv. hebben hier eene kerk. De dorps. telt 150 leerl.

**BERGEYK-OP-'T-HOF**, R. K. par., pr. *N. Br.*, apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. *Eindhoven*. Zij telt 910 ziel., en wordt door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend. De kerk, aan den H. Petrus toegewijd, is de oude parochiekerk van *Bergeyk*.

**BERGEYK-OP-'T-LOO**, R. K. par., pr. *N. Br.*, apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. *Eindhoven*. Zij telt 840 ziel., en wordt door eenen Pastoor bediend. De kerk, aan den H. Petrus toegewijd, is een steenen met stroo gedekt gebouw, zonder toren of orgel.

**BERGEYK-WESTERHOVEN-RIETHOVEN-EN-BORKEL**, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. van *Eindhoven*, ring van *Hees*; met 80 ziel. en ééne kerk te *Bergeyk*.

**BERGH**, gem. en graafs., pr. *Geld.*, arr. *Zutphen*, kant. *Terborg*, hulpk. 's *Heerenberg* (15 m.k., 5 s.d., 4 j.d.). Zij bevat: het landstadje 's *Heerenberg*; de d. *Zeddarn*, *Beek*, *Netterden*, *Wijnbergen* en *Groot-Azewijn*; de buurs. *Lengel*, *Stokkum*, *Vinkwijk*, *Vethuizen*, *Dijkhuizen*, *Kilder*, *Braamt* en *Klein-Azewijn*; alsmede de 3 kast. het *Kasteel-te-'s-Heerenberg*, *Boetseelaarsburg* en *Kennode*; benevens de buit. de *Padevoort* en de *Bijvank*; beslaat 8036,0033 bund.; telt 688 b. en 5070 inw., die meest hun bestaan vinden in akkerbouw en veeteelt. De handel bepaalt zich tot den verkoop van granen, vee en hout. Ook heeft men in deze gem. eene fabriek van calicots of katoenweverij.

De 4600 R. K. maken de stat. 's *Heerenberg*, *Zeddarn*, *Beek* en *Netterden* uit, terwijl een klein gedeelte tot de stat. *Doetinchem* behoort. De 400 Herv. maken de gem. 's *Heerenberg* en *Zeddarn* uit. De 60 Ijr. hebben eene bijkerk te 's *Heerenberg*. Men heeft in de gem. *Bergh* een Seminarium, tot vorming van R. K. Priesters, met 60 Seminaristen; er zijn 6 scholen.

**BERGH**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Wijre*; met 3 h. en 30 inw.

**BERGHAREN**. Zie *BURGHAREN*.

**BERGHEM**, d., pr. *Limb.* Zie *BERGEN*.

**BERGHEM**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Gulpen*; met 9 h. en 50 inw.

**BERGHEM (GROOT-)**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 8 min. van *Ulestraelen*; met 10 h. en 40 inw.

**BERGHEM (KLEIN-)**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 6 min. van *Ulestraelen*; met 7 h. en 30 inw.

**BERGHEN-OP-DEN-ZOOM**. Zie *BERGEN-OP-ZOOM*.

**BERGHERBOSCH** of 's *HEERENBERGERBOSCH*, bosch, pr. *Geld.*, gem. *Bergh*, ten N. van 's *Heerenberg*; groot 2065,2578 bund.

**BERGHUIZEN**, b., pr. *Fr.*, griet. *Oost-Dongeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van *Nijewier*.

**BERGHUIZEN**, geh., pr. *Geld.*, gem. *Appeltern*, bij het d. *Maas-Rommel*; met 100 inw.

**BERGHUIZEN**, geh., pr. *Over.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Losser*; met 93 h. en 560 inw.

**BERGHUIZERBRUG** of *BRUG No. 25*, houten ophaalbrug, pr. *Geld.*, gem. *Heerde*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Hattum*, over het 5e pand van het *Apeldoornschekanaal*, in den weg van den grindweg naar het erve *Berghuis* of den *Belt*, onder *Heerde*.

**BERGJE**, buit., pr. *Utr.*, gem. *Eemnes-Binnen-en-Buitendijks*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Eemnes-Binnendijks*.

**BERGLUST**, land., pr. *Geld.*, gem. *Groesbeek*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Ubbergen*, op den berg, aan de oude *Kleefsche baan*; groot 26,2800 bund.

**BERGO-ZOMA**. Zie *BERGEN-OP-ZOOM*.

**BERGPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hillegersberg-en-Rolteban*.

**BERGSCHEDIJK (DE)**, dijk, pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*.

**BERGSCHEDIJK**, de uitstekende punt der zandplaat, ten Z. der haven van *Bergen-op-Zoom*, in de riv. de *Eendragt*.

**BERGSCHEDIJK**, veer, pr. *Geld.*, bij *Pannerden*.

**BERGSCHEN-HOEK**, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Hillegersberg*, postk. *Rotterdam* (13 m.k., 8 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Bergschen-hoek*, den *Oosteindschepolder*, en een gedeelte van den *Butterdorpische-polder*; beslaat 1535,4316 bund. en telt 145 h. en 1000 inw., die meest allen in den landbouw hun bestaan vinden. Men heeft in deze gem. 15 watermolens.

De 500 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Rotterdam*, ring van *Hillegersberg*, behoort. Tot de R. K. stat. van *Bergschen-hoek* behooren mede de R. K.

van Hillegersberg, Schiebroek, Bleiswijk en het grootste gedeelte van Zevenhuizen. Zij telt ongeveer 800 ziel. Men heeft in deze gem. ééne school, met 80 leerl.

Het d. Bergschen-hoek ligt 1½ u. N. van Rotterdam, ¼ u. N. van Hillegersberg. Men telt er 71 h. en 400 inw. De Herv. kerk is langwerpig vierkant, ruim en luchtig opgehaald, met blaauwe pannen gedekt en van een net koepeltorentje voorzien, waarin een uurwerk gevonden wordt, benevens eene klok. De kerk der R. K. is aan den H. WILLIBRODUS toegewijd.

BERGSCH-VERLAAT, geh., pr. Z. H., gem. *Hillegersberg-en-Rotterdam*, ¼ u. van *Hillegersberg*; met 9 h. en 40 inw.

BERGSCH-POLDER. Zie AUVERGNE-POLDER.

BERGSCH-VELD, het zuidelijkste gedeelte van den *Biesbosch*, pr. *N.Br.*

BERGSTEIN, buit., pr. *Geld.*, gem. *Rheden*, in het d. *Ellekum*, aan den straatweg van Arnhem op Zutphen; groot 26,3011 bund.

BERGSTRAAT of BERGEIND, geh., pr. *N.Br.*, gem. en ¼ u. O. van *Gefsen*; met 23 h. en 190 inw.

BERGUM, kant., pr. *Fr.*, arr. *Leeuwarden*. Het bevat de griet. *Tietjerksteradeel* en *Achterspelen*; beslaat 27605,0701 bund., en telt 2984 h., met 15,400 inw.

BERGUM, kerk. ring, pr. *Fr.*, klass. van *Leeuwarden*. Zij telt ongeveer 12,000 ziel., in de gem.: *Bergum*, *Rijperkerk-en-Hardegarijp*, *Oenkerk-Giekerk-en-Wijns*, *Oudkerk-en-Roodkerk*, *Suawoude-en-Tietjerk*, *Garijp-Suameer-en-Eernewoude*, *Oostermeer-en-Eestrum*, *Rottevalle*, *Dragten*, *Boornbergum-en-Kortehemmen* en *Oudega-Nijega-en-Opeinde*; heeft 20 kerken, die bediend worden door elf Predikanten.

BERGUM, kad. gem., pr. *Fr.*, kw. *Oostergoo*, griet. *Tietjerksteradeel*. Zij bevat de d.: *Bergum*, *Garijp* en *Eernewoude*; beslaat 4922,6356 bund.

BERGUM, oudtijds BARGEN, d., pr. *Fr.*, griet. *Tietjerksteradeel*, arr. en 3 u. O. van *Leeuwarden*, kant. *Bergum*, hulpk. van de postk. *Leeuwarden*, *Groningen* en *Heerenveen*. Het is een aanzienlijk en zeer aangenaam gelegen d., dat uit vijf h. bestaat, als: *Bergumburen*, ook wel de *Grootebuurt* genoemd, het *Klooster*, de *Nijestad*, *Noordermeer* en *Bergumer-*

*dam* en telt 345 h., met 2330 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden; ook heeft men er aanzienlijke boomkwekerijen, 1 scheepstimmerwerf, rogge-, bark-, pel-, oliepel- en houtzaagmolens, brouwerij enz.

De 1200 Herv. maken eene gem. uit, die tot de klass. van *Leeuwarden*, ring van *Bergum*, behoort. De kerk is een oud kruisgebouw, met eenen niet hoogen, afgezonderd in het zogenaamde *Klooster* staanden, naald toren, waarin eene zware klok hangt. De *Christ. Afges.* hebben hier mede eene gem. en kerk, welke tot de *Tweede klass.* van *Friesland*, behoort. De 70 *Doopsg.* behooren tot de gem. van *Veenwousterwal*. De weinige R. K. parochiëren te *Dochum*. Er is een dep. der *Maats.*: Tot Nut van 't Algemeen en eene school, met 150 leerl.

Koemarkt Maandag op of na den 12 Mei, Paardenmarkt Maandag op of na den 15 September.

BERGUM, d., pr. *N.H.* Zie BERGEN. BERGUM (BOORN-). Zie BOORNBERGUM.

BERGUMERBOSCH. Zie HOOGHUIS.

BERGUMER-BUREN of de GROOTE-BUURT, b., pr. *Fr.*, griet. *Tietjerksteradeel*. Het is eene der vijf b., waaruit het d. *Bergum* bestaat.

BERGUMER-DAM, b., pr. *Fr.*, griet. *Tietjerksteradeel*. Het is eene der vijf b., waaruit het d. *Bergum* bestaat; met 26 h. en 140 inw.

BERGUMER-HEIDE, d., pr. *Fr.*, griet. *Tietjerksteradeel*, arr. en 3 u. O. van *Leeuwarden*, kant. en 1¼ u. N. van *Bergum*, postk. *Groningen*, *Leeuwarden* en *Heerenveen*. De Herv. maken eene gem. uit, welke hier eene in 1850 gebouwde kerk hebben.

BERGUMER-MEER, meer, pr. *Fr.*, griet. *Tietjerksteradeel*, ten Z. van het d. *Bergum*. Het is omtrent 3 u. gaans in den omtrek groot, en heeft ten W. gemeenschap met de *Wijde-Ee*, en de *Langemeer*, door middel van den *Bergumer-dam*, en ontvangt ten Z. de *Lits*.

BERGUMER-NIJESTAD of BERGUMER-NIEUWSTAD, b., pr. *Fr.*, griet. *Tietjerksteradeel*. Het is eene der oostelijke b., waaruit het d. *Bergum* bestaat; met 38 h. en 200 inw. en twee aanzienlijke boomkwekerijen. Ook worden er vele groenten en tuinvruchten geteeld, zoodat deze b. *Leeuwar-*

den des zomers van geheele scheeps-ladingen fruit, aard- en boomvruchten voorziel.

**BERGUMER-VEEN.** Zie **HOOGGERSTEN**.

**BERGVLIFT**, adell. h., pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Baambrugge*.

**BERHEEZE** of **BERNHEZE**, streek lands of goed, pr. *N. Br.*, gedeeltelijk onder *Dinther*, gedeeltelijk onder *Heeswijk*.

**BERINGEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Helden*; met 62 h. en 330 inw.

**BERK (DEN)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Kucphen-Vorensende-en-Sprundel*, 10 min. van *Sprundel*; met 7 h. en 30 inw.

**BERKDIJK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Tilburg*, aan den weg van *Breda* op *Tilburg*; met 106 h. en 650 inw.

**BERKEINDJE**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. van *Lierop*; met 20 h. en 90 inw.

**BERKEL**, oudtijds **BERCLE**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Berkel-Enschot-en-Heukelom*, 1 u. N. ten Z. van *Tilburg*. Men telt er 65 h. en 380 inw., allen R. K., van welke eenigen tot de par. van *Oisterwijk*, anderen tot die van *Udenhout* behooren; kunende de inw., naar verkiezing, in eene dier twee gem. hunne par. houden. De inw. vinden meest hun bestaan in den landbouw.

**BERKEL**, d. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. en  $2\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van *Rotterdam*, kant. en  $1\frac{1}{4}$  u. N. N. W. van *Hillegersberg*, reg. kant. en postk. *Rotterdam*, gem. *Berkel-en-Rodenrijs*. Dit d. bestaat uit eene dubbele b., die zuid- en noordwaarts strekt en met goede h. bebouwd is. Het telt 48 h. en 340 inw., en met de geh. *Leedeweg*, *Noordeinde* en de *Bovenmolens* bij de *Zwet*, 133 h. en 860 inw., onder welke 550 Herv., die tot de gem. van *Berkel-en-Rodenrijs* behooren en hier eene tamelijk groote kerk hebben, met eenen ouden spitsen toren en eene fraaije tombe en begraafplaats voor de Heeren der heerl. In den toren hangt eene klok, de groote genoemd, ter onderscheiding van eene andere, hangende in een torentje, dat aan het achtereinde der kerk is aangebouwd. De Rem. hebben hier mede eene kerk en gem., die 15 ziel. telt; zij behoort tot de tweede klass., en is met die van *Bleiswijk* vereenigd, zoo dat die beide gem. thans ééne Predikant hebben. Het kerkje

heeft zijnen ingang door een hardsteen poortje, boven hetwelk ten opschrift staat: *De Remonstrantsch-Gereformeerde kerk*. De 300 R. K. behooren tot de par. van *Berkel-Rodenrijs-en-den-Tempel*, en hebben hier eene goede kerk, welke aan de *H. Maagd MARIA en hare Geboorte* toegewijd is. De dorps. telt 80 leerl.

**BERKEL**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. ten Z. van *Horst*; met 84 h. en 540 inw.

**BERKEL** of **BERCKEL**, ook wel **BARCKEL**, **BARCEL** en **BORCKEL** genoemd, riv., die in het Pruisische, boven *Coesfeld*, uit den *Bavenberg* ontspringt, even boven het d. *Rekken*, de pr. *Geld.* binnendringt, voorts langs *Rekken*, *Eibergen* en *Borculo* loopt. Bij het verlaten der gem. *Borculo* komt zij in de gem. *Laren*, en neemt te gelijker tijd de *Slinger* of de *Lebbinkbeek* op; met deze vereenigd, stroomt zij langs *Lochem*, *Almen* en *Warnsveld*, en komt, door eenen in den hoofdwal gemetselden boog, in de st. *Zutphen*, om zich vervolgens, na binnen die st. eenige molens te hebben in beweging gebracht, door den nieuwen havenmond in den *IJssel* te ontlasten.

**BERKEL (NOORDEINDE-VAN-)**, b., pr. *Z. H.*, gem. *Berkel-en-Rodenrijs*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Berkel*; met 70 h. en 510 inw.

**BERKEL (ZUIDEINDE-VAN-)**. Zie **RODENRIJS**.

**BERKELAAR**, ook wel **BERCKELER** gespeld, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Echt*; met 48 h. en 280 inw.

**BERKEL-EN-RODENRIJS**, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Hillegersberg*, reg. kant. en postk. *Rotterdam* (13 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de heerl. *Berkel* en *Rodenrijs*; beslaat 1958,5808 bund., en telt 168 h. en ongeveer 1250 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en graanteelt; ook heeft men er 1 leerlooijerij, 2 sloopstimmerwerken, 1 koorstmolen, 1 grutterij en vele winkeldoende lieden.

De 600 Herv. maken eene gem. uit, die tot de klass. van *Rotterdam*, ring van *Hillegersberg*, behoort. De 500 R. K. behooren tot de stat. *Berkel-Rodenrijs-en-den-Tempel*. De 50 Rem. maken de gem. van *Berkel* uit. Er is eene school, met 80 leerl.

**BERKEL-ENSCHOT-EN-HEUKELUM**, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Her-togenbosch*, kant. en postk. *Tilburg*

(5 m. k., 2 s. d., 2 j. d.). Deze gem. bevat het d. Enschoot, benevens de geh. Berkel en Heukelum; beslaat 2088 bund., entelt 156 h. en 1050 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden. Men heeft hier mede 1 olie-, 1 koorn- en 1 wind-laken-volmolen, waarin ook stoomwerktuigen aangebragt zijn.

De inw., die alle R. K. zijn, behooren tot de par. van *Enschot, Oisterwijk* en *Udenhout* en hebben er ééne R. K. kerk en ééne school met 90 leerl., beide te *Enschot*.

**BERKEL-RODENRIJS-EN-DEN-TEMPEL**, R. K. stat., aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Schield*, welke eene kerk heeft te Berkel, en ruim 500 ziel. tellt.

**BERKELSCHMEER**, meer, pr. *Z. H.*, gem. *Berkel-en-Rodenrijs*, Z. ten W. van Berkel.

**BERKELSCHMEER-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Berkel-en-Rodenrijs*.

**BERKEM**. Zie **BERKUM**.

**BERKENBOS**, buit., pr. *Zeel.*, gem. en N. van *Oostkapelle*; groot 20 bund.

**BERKENBOSCH**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Optoo-St.-Antonis-en-Ledeakker*, ½ u. N. W. van Ledeakker.

**BERKENRODE**, gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Haarlem* (5 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat niets dan het geh. Berkenrode, en de hofst. Oud-Berkenrode en Knaapenburg; beslaat 48,5943 bund., en telt 14 h. en 70 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De R. K. maken met die van Heemstede en Bennenbroek eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Kennemerland* behoort; zij telt 1400 ziel. De Herv. behooren tot de gem. van *Heemstede*. Er is hier geen school, zoo dat de kinderen die te *Heemstede* bezoeken.

Het geh. Berkenrode, Berkenro of Berckenrode, ligt ¼ u. Z. van Haarlem, ½ u. N. W. van Heemstede, nabij de Leydsche-vaart.

De R. K. hebben hier eene nette kerk, aan den H. Bavo toegewijd.

**BERKENRODE**, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Rockanje-Stripe-Lodderland-Stuifakker-St.-Anna-polder-en-het-Schapengors*; groot 24,5000 bund.

**BERKENRODE (OUD-)**, buit., pr. *N. H.*, gem. *Berkenrode*, aan den straatweg van Haarlem op 's Gravenhage.

**BERKENSTEIN** of **BERKESTEIN**, buit.,

pr. *Utr.*, gem. en 20 min. O. van *Maartensdijk*, aan den weg van den Tolakker naar Soestdijk, een gedeelte uitmakende van het land *Eyckenstein*; groot 1,5000 bund.

**BERKENWOUDE**, **BERKWOUDE**, **BERKHOUDE** of **BERKOUDE**, door de landlieden meest **BERKOU** of **BERCOU** geheeten, d., pr. *Z. H.*, arr. en 3¼ u. N. O. van *Rotterdam*, kant. en 2¼ u. van *Schoonhoven*, reg. kant. en postk. *Gouda*, gem. *Berkenwoude-en-Achterbroek*; met 47 h. en 300 inw. De kerk, die aan de Herv. gem. van *Berkenwoude-en-Achterbroek* behoort, is niet groot en heeft eenen spitsen toren, waarin klok en uurwerk hangt. De dorps. telt 50 leerl.

**BERKENWOUDE**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Berkenwoude-en-Achterbroek*; groot 634 bund.

**BERKENWOUDE-EN-ACHTERBROEK**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Schoonhoven*, reg. kant. en postk. *Gouda* (17 m. k., 3 s. d. 1 afd., 3 j. d.). Zij bevat het d. Berkenwoude, en de b. Achterbroek, benevens de p. Berkenwoude en Achterbroek, beslaat 1151,5366 bund., en telt 76 h. en 530 inw., die meest in veehoederij en hennipteelt hun bestaan vinden. Men heeft in deze gem. ook eene leerlooijerij.

De 440 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Gouda*, ring van *Schoonhoven*, behoort. De 10 R. K. parochiëren te *Moordrecht*. Men heeft in deze gem. ééne school, met 170 leerl.

**BERKESTEIN** of **BERGESTEIN**, boer., pr. *Utr.*, gem. en ¾ u. Z. W. van *Amerongen*, benoorden den Lekdijk; groot 30,7720 bund.

**BERKESTEIN**. Zie **BERKENSTEIN**.

**BERKEY**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Bakel-en-Milheze*.

**BERKHEY (PAN-VAN-GROOT-)**, vallei in de duinen, pr. *Z. H.*, tusschen Katwijk en Scheveningen.

**BERKHEY (PAN-VAN-KLEIN-)**, vallei in de duinen, pr. *N. H.*, tusschen Katwijk en Scheveningen, ten N. van de Pan-van-Groot-Berkhey.

**BERKHEYSCH- AFWATERING**, waterloop in de duinen, tusschen Katwijk en Scheveningen.

**BERKHOEK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 25 min. van *Berkel*; met 33 h. en 240 inw.

**BERKHOUDE**. Zie **BERKENWOUDE**.

**BERKHOUT**, **BERCKHOUT** of **BERKHOUVEN**, d., pr. *N. H.*, arr., kant.,

postk. en 1 u. W. van *Hoorn*, gem. *Berkhout-en-Baarsdorp*. Men telt er 127 h. en 770 inw.

De Herv. maken met die van Baarsdorp eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Hoorn* behoort en 750 ziel. telt. De kerk, een vrij groot gebouw, is van een orgel voorzien. De R.K. behooren tot de stat. van *Spierdijk-en-Zuidermeer*. De dorps. telt 140 leerl.

BERKHOUT, p., pr. *N. H.*, gem. *Berkhout-en-Baarsdorp*; 2004 bund. groot.

BERKHOUT - EN - BAARSDORP, gem., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Hoorn* (17 m.k., 4 s.d., 1 j.d.) Zij bevat het d. *Berkhout*, de geh. *Baarsdorp*, *Goorn*, *Hoogendijk*, en gedeeltelijk de geh. de *Leek*, *Spierdijk* en *Zuidermeer*, alsmede het bedijkte *Baarsdorp*-meer en een gedeelte van de *Groote-Waal*; bestaat 2570,0576 bund.; telt 254 h. en 1740 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en kaas maken.

De 950 Herv., vormen de gem. van *Berkhout*. De 760 R.K., worden gedeeltelijk tot de stat. van *Spierdijk-en-Zuidermeer*, gedeeltelijk tot die van *Goorn-en-Grosthuisen* gerekend. Men heeft in deze gem. ééne school met 160 leerl.

BERKHOUTER-MEER. Zie BAARSDORPERMEER.

BERKHOVEN. Zie BERKHOUT.

BERKMEDER-BRUGGE. Zie BERKUMER-BRUG.

BERKMEDER-MARKE. Zie BERKUM.

BERKMEER, bed., pr. *N. H.*, gedeeltelijk gem. *Veenhuizen*, gedeeltelijk gem. *Opdam* en gedeeltelijk gem. *Opmeer*; groot 287 bund.

BERKMEERDIJK, geh., pr. *N. H.*, gedeeltelijk gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Hensbroek*, gedeeltelijk gem. *Obdam*, gedeeltelijk gem. *Veenhuizen*; met 6 h. en 30 inw.

BERKOOP (NIEUWE-). Zie NIJEBERKOOP.

BERKOOP (OUDE-). Zie OLDEBERKOOP.

BERKOU. Zie BERKENWOUDE.

BERKOUDE-EN-ACHTERBROEK.

Zie BERKENWOUDE-EN-ACHTERBROEK.

BERKT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Oerle*; met 12 h. en 90 inw.

BERKT of LAGENBERKT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. ten Z. van *Bergeyk*; met 37 h. en 170 inw.

BERKT (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Heesch*; met een fraai landgoed.

BERKT (HOOGEN-), geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Bergeyk*; met 29 h. en 120 inw.

BERKT (LAGEN-). Zie BERKT.

BERKTEN (DE), uithoek van de gem. *Bergeyk*, pr. *N. Br.*, bestaande uit de geh. *Hoogen-Berkt* en *Lagen-Berkt*; met 66 h. en 290 inw.

BERKTVELD, boschje, pr. *N. Br.*, gem. *Udenhout*; groot 1,2240 bund.

BERKUM, p., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwahuwe*.

BERKUM of BERKEM, ook BERCKMEDERMARKE, buurs., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*; met 81 h. en 500 inw. Zij wordt verdeeld in de geh. *Berkum-Veldhoek*, *Berkum-Goepershoek*, *Berkum-Bruggenhoek* en *Berkum-Brinkhoek*.

BERKUM-BRINKHOEK, geh., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*; met 15 h. en 100 inw.

BERKUM-BRUGGENHOEK, geh., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*; met 23 h. en 130 inw.

BERKUM-GOEPERSHOEK, geh., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*; met 22 h. en 140 inw.

BERKUM-VELDHOEK, geh., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*; met 21 h. en 130 inw.

BERKUMER-BRUG, in de oudste acten BERCKMEDER-BRUGGE of BERKMEDER-BRUGGE, val- of ophaalbrug, pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*, in de buurs. *Berkum*,  $\frac{1}{4}$  u. O. N. O. van *Zwolle*, over de *Vecht*, in den grooten weg van *Zwolle* naar *Assen*.

BERKUMER-TOGTSLOOT, ook wel *Golsloot*, waterloop, pr. *Over.*, gem. *Dalfsen*, welke eenen aanvang neemt aan den *Hessenweg*, bij den hoek van *Beese* en bij de *Lagebrug* in de *Steenwetering* valt.

BERKWOUDE. Zie BERKENWOUDE.

BERLAKE. } Zie BARLAKE.

BERLAQUE. }

BERLEKUM. Zie BERLIKUM.

BERLICHEM. Zie BERLICUM.

BERLICHOM. Zie BERLIKUM.

BERLICUM of BERLIKUM, oudtijds BERLICHEM, bij verbastering ook wel *BALLEKUM* of *BALKUM* genaamd, d., pr. *N. Br.*, kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van 's *Hertogenbosch*, gem. *Berticum-en-Middelrode*.

De Herv. behooren tot de gem. van *Berticum-en-Rosmalen*, die te midden van het d. eene fraaije en nette kerk hebben, voorzien van eenen hoogen en spitsen toren. De R.K. hebben hier insgelijks eene kerk,



die den H. *Apostel Petrus* als patroon viert. De par. van *Berlicum*, waartoe al de R. K. van de gem. *Berlicum-en-Middelrode* gerekend worden, behoort tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Orthen*; telt ruim 2000 zielen en wordt bediend door éénen Pastoor en éénen Kapellaan. De dorps. wordt door 170 leerl. bezocht.

Men heeft onder *Berlicum* onderscheidene adell. huizen als *Elzenburg*, *Casteren*, *Wanburg* en andere.

Beestenmarkten, Maandag na 7 April en Maandag na 10 October.

BERLICUM, pr. *Fr.* Zie BERLIKUM.

BERLICUM-EN-MIDDELRODE, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr., kant. en postk. 's *Hertogenbosch* (6 m. k., 1 s. d. 1 ged., 2 j. d.) Zij bevat het d. *Berlicum*, de b. *Middelrode* en *Assendelft* en de geh. *In den Hasselt*, het *Kampen*, de *Loiffart*, *Motven*, *Veebeek* en een gedeelte van *Kaathoven*; beslaat 2480 bund., en telt 365 h., met ruim 2550 inw., die hun bestaan vinden in den landbouw en 2 bierbrouwerijen, 3 leerlooierijen 1 koorn- en oliemolens hebben.

De 2500 R. K., maken de par. van *Berlicum* uit. De 50 Herv., behooren tot de gem. *Berlicum-en-Rosmalen*. De weinige Isr., behooren tot de rings. te 's *Hertogenbosch*. Men heeft er drie scholen.

BERLICUM-EN-ROSMALEN, kerk gem., pr. *N. Br.*, klass. van 's *Hertogenbosch*, ring van *Oss*, met twee kerken, ééne te *Berlicum* en ééne te *Rosmalen*, en 90 ziel.

BERLICUMSCHE-POLDER, p., pr. *N. Br.*, gedeeltelijk gem. *Berlicum-en-Middelrode*, gedeeltelijk gem. *Rosmalen*; groot 962,2648 bund.

BERLIKUM, d. Zie BERLIKUM.

BERLIKUM, kant., pr. *Fr.*, arr. *Leeuwarden*. Het bevat de griet. *Menaldumadeel* en het *Bildt*, beslaat 15511,3669 bund., en telt 1752 h. en 13,200 inw.

BERLIKUM, kad., gem. pr. *Fr.*, kw. *Westergoo*, griet. *Menaldumadeel*. Zij bevat de dorpen: *Berlikum*, *Wier*, *Schingen* en *Slappeterp*, benevens het geh. *Klooster-Anjum*, en beslaat 1143,9291 bund.

BERLIKUM, BERLIKUM OF BERLEKUM, oudtijds BERLICOM, doorgaans bij verbastering in het doofriesch *BELKUM* en in het landfriesch *BELSUM* geheeten, d., pr. *Fr.*, griet. *Menaldumadeel*, arr. en 2½ u. N. W. van *Leeu-*

*warden*, kant. *Berlikum*, postk. *Leeuwarden*. Het bevat 162 h., in eene zeer lange, dubbele, meest oost- en westwaarts loopende rij gebouwd, en 1310 inw., die voornamelijk hun bestaan vinden in den verkoop der menigvuldige appelen, peren, beziën en andere boom- en aardvruchten, welke hunne boomgaarden en tuinen, bij gunstige jaren, in kwistige hoeveelheid en uitmuntende hoedanigheid, opleveren, en door geheel *Friesland*, maar vooral naar *Leeuwarden*, *Harlingen* en *Franeker* verzonden worden; terwijl mede de aardappelteelt vooral van vroeger aardappelen, hier zeer uitgebreid is, en goede voordeelen oplevert. Ook is te *Berlikum* veel doortogt van reizenden van en naar *Leeuwarden*, het *Bildt*, *Franeker*, *Harlingen* enz.

De 1200 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Leeuwarden*, ring van *Stiens*, behoort. De kerk is een fraai achtkant koepegebouw, met eenen klokkentoren. De 50 Doopsgez., hebben hier mede eene kerk en gem. De weinige R. K., parochiëren te *Dronrijp*. De dorps. telt 150 leerl.

Paarden- en beestenmarkten den 25 April; en op den *St. Victorsdag*, in het begin van October.

BERLIKUM, d., pr. *N. Br.* Zie BERLICUM.

BERN, BEERN OF BEERNE, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Herpt-en-Bern*, ¼ u. N. van *Herpt*, langs de *Hooge Maasdijk*; met 9 h. en 60 inw. Men ziet er nog de overblijfselen van de *Abdij van Bern*.

BERN (POLDER-VAN-). Zie HERPT-EN-BERN (POLDER-VAN-).

BERNHEZE. Zie BERHEEZE.

BERNISSE, BORNISSE, thans bij verbastering *PERNIS* genoemd, wattertje, pr. *Z. H.* Het neemt zijnen aanvang bij *Simonshaven*, vliet tusschen den p. *dier gem.* en *Zuidland* door, schiet vervolgens tot *Abbenbroek* en loopt van daar, voorbij *Heenvliet*, naar de *Maas*, in welke het zich ¼ u. beneden het d. ontlast, vormende alzoo eene haven voor de d. *Abbenbroek*, *Heenvliet* en *Geervliet*.

BERNISSEN-DIJK, dijk, pr. *Z. H.*, een begin nemende te *Abbenbroek*, door en langs *Heenvliet*, naar de *Nieuwe-Maas*, loopende.

BERNISSEN-OORD, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Heenvliet-en-Koolwijks-polder*.

BERNSCHE-WAARDEN. Zie MORFENDIJK (DE WAARDEN-BOVEN-DEK-).

**BERNSCHE-DIJK**, d., pr. *N. Br.* Het is dat gedeelte van den *Hooge-Maasdijk*, hetwelk door de gem. *Herpt-en-Bern*, loopt.

**BERNSCHE-HOEVE**, geh., pr. *N.B.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. ten N. van *Loon-op-Zandl*; met 6 h. en 35 inw.

**BERNSTER-BUREN**, geh., pr. *Fr.*, griet. *Rauwerderhem*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Rouwerd*; met 9 h. en 50 inw.

**BEROUW (POLDER-VAN-)**, p., pr. *N. H.*, gem. *Uitgeest-en-Marken-Binnen*; groot 16,330 bund.

**BERRINGVELD**, geh., pr. *Geld.*, gem. *Wisch*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Varsseveld*.

**BERSELAAR** of **BESSELAAR**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en I u. N. W. van *St. Oedenrode*; met 28 h. en 190 inw.

**BERSINGERHORN**. Zie **BARSINGERHORN**.

**BERTRENHOVEN**, ook wel **BEITZENHOVEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 8 min. van *Wijtre*; met 10 h. en 50 inw.

**BERUM**, d., pr. *Gron.* Zie **BIERUM**.

**BERUM** of **BIERUM**, boer., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. W. N. W. van *Eenrum*; groot 43,0770 bund.

**BESCHOOT (HET)**, p., pr. *N. H.*, gedeeltelijk gem. *Oudendijk*, gedeeltelijk gem. *Grosthuisen*; 661 bund. groot.

**BESSEILBERG**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Slenaken*; met 130 inw.

**BESSEL**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. *Venlo*, post. *Roermond* (25 m. k., 7 s. d.). Zij bevat de d. *Besel* en *Reuver*, benevens de geh.: *Riekkel*, *Bussering*, *Leuwen* en *Offenbeek*, beslaat 2912,1880 bund., en telt 195 h. en 1430 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw; ook wordt door de behoeftige klasse, in het zoogenaamde *Rijkelsbroek*, eenige turf gestoken. Men heeft er mede 5 brouwerijen, 9 branderijen, 1 pannensfabriek, 1 windkoren-, 1 waterrogge- en 1 water-olliemolen.

De inw., die bijna allen R. K. zijn, maken de par. van *Besel* en *Reuver* uit. De 10 Herv. worden tot de gem. van *Roermond* gerekend. Men heeft er 2 scholen. Ook ligt hier een kast., het *Huis-Nijebroek*.

Het d. *Besel*, ook wel *Beesel* of *Bezeld* gespeld, ligt 2 u. N. van *Roermond*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten W. van *Venlo*, op den regter *Maasoever*. Men telt er 64 h. en 500 inw. De par. van *Besel* behoort tot het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Venlo*, en wordt door eenen *Pastoor* en eenen *Käpel-*

laan bediend. De kerk, is aan den *H. GEERTRUIDA* toegewijd. De dorps. telt 110 leerl.

**BESLINGA**, buit., pr. *Fr.*, griet. *Idaarderadeel*, 5 min. Z. W. van *Frinds*; groot 3,9310 bund.

**BESOIJEN**, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Waalwijk*, postk. *Geertruidenberg* en *Waalwijk* (4 m. k., 9 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Besoijen* en het geh. *Oosteind*; beslaat 783 bund., en telt ongeveer 82 h. en ruim 1040 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw, en 8 leerlooijerijen en 1 wind-, schors- en graanmolen hebben.

De 280 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Heusden*, ring van 's *Grevelduin-Capelle*, behoort. De 790 R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Geertruidenberg*, gerekend wordt. Men heeft er ééne school, met 100 leerl.

Het d. *Besoijen*, *Bezooijen* of *Bezozen*, ligt 4 u. W. van 's *Hertogenbosch*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Waalwijk*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Geertruidenberg*, en telt 76 h. en 990 inw. De Herv. kerk is een goed gebouw, van eenen toren voorzien. Ook is hier een net *Raadhuis*, in den vorm van eenen koepel aan de kerk vast, zijnde vroeger het koor der kerk geweest. De R. K. hebben hier mede eene kerk, waaraan den 4 Aug. 1851 de eerste steen gelegd is. De dorps. telt 100 leerl.

**BESOIJEN (BINNEN-POLDER-VAN-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Besoijen*; groot 234,6192 bund.

**BESOIJEN (BUITEN-POLDER-VAN-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Besoijen*; groot 542,2200 bund.

**BESSELAAR**. Zie **BERSELAAR**.

**BESSEM**. Zie **BESTMEN**.

**BESSENS**, thans het *WIEUWERDER-BOSCH* geheeten, h., pr. *Fr.*, griet. *Baarderadeel*, 5 min. N. O. van *Wieuwerd*; met 3 h. en 16 inw.

**BEST**, gem., pr. *N. B.*, arr. *Eindhoven*, kant. *Oirschot*, postk. 's *Hertogenbosch* en *Eindhoven* (21 m. k., 5 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Best* en het geh. *Aarle*, *In-de-Vleut* en *Naaste-Best*. Zij beslaat 924,3679 bund., en telt 305 h. en 1910 inw., die meest bestaan van den landbouw. Er zijn mede 1 graan- en 1 ros-olliemolen. Ook wordt hier veel houtgewas gevonden, zoodat velen der ingezetenen den kost winnen met het maken van klompen.

De inw., die alle R. K. zijn, maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's Hertogenbosch, dek. van *Hilvarenbeek*, behoort, en door ééne Pastoor en ééne Kapellaan bediend wordt. Men heeft er ééne school.

Het d. Best of Verebest, ligt 2 u. N. ten W. van Eindhoven,  $1\frac{1}{2}$  u. O. van Oirschot, aan den straatweg van 's Hertogenbosch naar Eindhoven;  $61^{\circ} 30'$  N. B.,  $32^{\circ} 3'$  O. L. De kerk, is een tamelijk groot gebouw met eenen vrij spitsen toren, aan den H. ODULPHUS toegewijd. De school telt 160 leerl.

Paarden- en beestenmarkten den eersten werkdag na den feestdag van St. ODULPHUS; op St. ANNA; en op Zaturdag na St. DIONYSIUS.

**BEST (NAASTE-).** Zie NAASTE-BEST. **BEST (VERRE-).** Zie BEST.

**BESTLOON** of **WESTLOON**, geh., pr. N. Br., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Loon-op-Zand*; met 5 h. en 50 inw.

**BESTEMER-BERG.** Zie **BESTMEN-BERG.**

**BESTMEN** of **BESSEM**, buurs., pr. Over., gem. *Ambt-Ommen*; met de havez. Laar, 20 h. en 140 inw.

**BESTMENBERG** of **BESTEMER-BERG**, berg, pr. Over., gem. *Ambt-Ommen*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Ommen*.

**BESWERD**, oudtijds *BEXWERD*, b., pr. Gron., gem. *Ezinge*, 1 u. Z. W. van *Garnwerd*, op den weg tuschen Fransum en Ferwerd, W. van het Aduarderdiep; met 2 h. en 16 inw.

**BESWETERING.** Zie *BISWETERING.*

**BETAUW.** Zie *BETUWE.*

**BETHLEHEM**, geh., pr. Fr., griet. *Ferwerderadeel*, bij *Hallum*; met 5 h. en 48 inw.

**BETHLEHEM**, geh., pr. Gron., gem. *Kantens*, 10 min. Z. W. van *Rottum*, ten Z. van de Delthe of het Oude Maar; met 3 h. en 16 inw.

**BETHLEHEM** of **BELLEM**, boer., pr. Zeel., gem. en een weinig ten N. van *Elkerzee*.

**BETHLEHEM**, pachth., pr. Limb., gem. *Meerssen*, eenige min. O. van *Linnel*.

**BETHLEHEMSCHE-BEEK**, riv., pr. Over., dat in de gem. *Losser*, in de weidegronden ontstaat, den weg van het d. Oldenzaal doorsnijdt en zich in de Dintel ontlast.

**BETHLEHEMSTER-MOLEN**, molen, pr. Fr., griet. *Tietjerksteradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. W. N. W. van *Oudkerk*, aan de Ee, bij en tegenover den uitloop van de Hemptser- en Finkumer-vaart.

**BETKENSDIJK (VROUW-)**, anders genaamd *DE RAND*, dijk, pr. Zeel., tuschen Poortvliet en den Zouten-polder. **BETSADE.** Zie *PAULUSPOLDER.*

**BETSIK** of **BITSIK**, eigenlijk *BITSWIJK*, geh., pr. N. Br., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Uden*; met 220 inw.

**BETTERWIRD** of **BITTERWIRD**, oudtijds *BETTERSWEERT* of *BETTERWEERT*, geh., pr. Fr., griet. *West-Dongeradeel*, tegen *Borwen*, nabij en aan de trekvaart van Leeuwarden op *Doc-kum*; met 25 h., 1 koornmolen en 200 inw., die meest in landbouw hun bestaan vinden.

**BETTEWAARDE** of **BEDDEWAARDE**, p., pr. Zeel., gem. *Nieuwerkerk-Kappelle-en-Bolland*; 226,9156 bund. groot.

**BETTEWAARDE (KLEIN-).** Zie *SASPOLDER.*

**BETUWE**, **BETUW** of **BETUW**, oudtijds *BATUA* of *BETAUW* en volgens sommige *BAATHAVEN*, landstr., in het zuidelijke gedeelte der pr. *Geld.* Zij wordt door den Nieuwendijk in twee deelen gescheiden, waarvan het Oostelijke *Over-Betuwe* en het westelijke *Neder-Betuwe* genoemd wordt; beslaat ruim 26,800 bund. en bevat de gem.: *Bemmel*, *Doodewaard*, *Echtelt*, *Elst*, *Gent*, *Hemmen*, *Heteren*, *Huissen*, *IJzendoorn*, *Kesteren*, *Lienden*, *Loenen*, *Maurik*, *Valburg*, en *Zoelen*, beslaande alzoo het kant. *Elst* en het grootste gedeelte van het kant. *Tiel*. Men telt er 4388 h. en ongeveer 31,000 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

**BETUWE (NEDER-)**, het westelijke gedeelte van *de Betuwe*, pr. *Geld.*, Het bevat de gem. *Doodewaard*, *Echtelt*, *IJzendoorn*, *Kesteren*, *Lienden*, *Maurik* en *Zoelen*, en beslaat alzoo het grootste gedeelte van het kant. *Tiel*. Men telt er 1826 h. en ruim 12,000 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden. Men heeft er geene fabrieken.

**BETUWE (OVER-)**, het oostelijke gedeelte van *de Betuwe*, pr. *Geld.*, Het bevat de gem. *Bemmel*, *Elst*, *Gent*, *Hemmen*, *Heteren*, *Huissen*, *Loenen* en *Valburg*, beslaande alzoo het kant. *Elst*. Men telt er 2526 h. en 19,000 inw., die meest van den landbouw bestaan. Behalve 3 brouwerijen, zijn er geene fabrieken.

**BËTUWSCHE-BANDIJK**, dijk, pr. *Geld.*, die van den *Kop-van-Pannerden* tot aan het einde der *Betuwe* langs den *Rijn* en de *Waal* loopt.

**BEUCHOLT.** Zie **BORKHOLT.**

**BEUCKELSDIJK.** Zie **BEUKELSDIJK.**

**BEUCKENSWIJK,** buit., pr. *Fr.*, griet. *Gaasterland*, in het d. *Sondel.*

**BEUGELSDIJK.** Zie **BEUKELSDIJK.**

**BEUGELSKAMP,** landg. pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Denekamp*, aan den straatweg van Deventer naar Noordhorn; 64,0969 bund. groot.

**BEUGEN,** d., pr. *N. Br.*, arr. en 10 u. O. van 's *Hertogenbosch*, kant., postk. en 1 u. N. van *Bozmeer*, gem. *Beugen-en-Rijkevoort*. Het telt 158 h. en 900 inw., bijna alle R. K., die eene par. uitmaken, welke tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Cuyk*, behoort, en door ééne Pastoor en ééne Kapellaan bediend wordt. De kerk is aan de *H. Maagd MARIA* toegewijd. De dorps. telt 150 leelr.

**BEUGEN-EN-RIJKEVOORT,** gem., pr. *N. B.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Bozmeer* (22 m. k., 3 s. d. 1 ged., 4 j. d.). Zij bevat de d. *Beugen* en *Rijkevoort*, benevens de geh.: *Laageind*, *Papevoort*, *Tove* en *Walshot*; beslaat 3471 bund., en telt ongeveer 240 h. en 1400 inw., die meest bestaan van den landbouw; terwijl die van *Rijkevoort* zich ook veel toelagen op het houden van ganzen, die op het broekland schoone weiden vinden. De handel in ruwe pennen en de beddedons geeft den landman eenig voordeel. Er zijn 2 bierbrouwerijen, 1 leerlooijerij en 1 graanmolen.

De R. K. tot welke gezindheid nagenoeg alle inw. behooren, maken de par. van *Beugen* en *Rijkevoort* uit. De weinige Herv. behooren tot de gem. *Bozmeer-Sambeek-en-Beugen*. Er zijn hier twee scholen.

**BEUGT.** Zie **BUIGT-(HET).**

**BEUIL,** **BEUL,** **BOYL,** of **BOILE,** d., pr. *Fr.*, griet. *Stellingwerf-West-einde*, arr. en 5 u. Z. O. van *Heerenveen*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten O. van *Oldberkoop*, postk. *Heerenveen* en *Steenwijk*,  $\frac{1}{4}$  u. van de *Drentsche* grenzen. Het telt 41 h. en 240 inw., en met de b. *Boekholt* en *Rijsberkampen* 55 h. en 340 inw., alle Herv., die tot de gem. *Noordvolde-en-Beuil* behooren, en hier eene kerk, zonder toren hebben. De dorps telt 40 leelr.

**BEUKEHOEF,** hofst., pr. *N. Br.*, gem. *Oostel-Westel-en-Middel-Beers*, in het geh. *Baasterhoeven*.

**BEUKELAAR,** geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. N. O. van *Veghel*; met 26 h. en 140 inw.

**BEUKELENBERG,** schorren, pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*, ten O. en N. van den *Heenpolder*.

**BEUKELSDIJK,** **BEUCKELSDIJK** of **BEUGELSDIJK,** pr. *Z. H.*, gem. *Delfshaven*; groot 53,8700 bund.

**BEUKELSPOLDER,** vroeger *NIEUWE-BIERVLIETSCH-POLDER*, p., pr. *Zeel.*, gem. *Bieroliet*; 604,0680 bund. groot.

**BEUKENBOOM,** ook wel *BECKERBOOM* gespeld, h., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. van *Nieuwstadt*.

**BEUKENBURG,** buit., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Maartensdijk*, aan de *Nieuwe-Wetering*; groot 40,8335 bund.

**BEUKENHORST.** Zie **BUKENHORST.**

**BEUKENRIJK,** buit., pr. *Utr.*, gem. en 5 min. N. O. van *Maartensdijk*, aan den *Maartensdijk*; groot 6 bund.

**BEUKERSCHUT-EN-GRACHT** of **BEUKENSCHUT-EN-GRACHT**, schutsluis en vaart, pr. *Over.*, gem. *Wanneperveen*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Zwartsluis*, tegen over de huurs. *Baarlo*, aan het *Meppelerdiep*, waardoor dat diep met de *Beulaker-wijde* en onderscheidene vaarwaters in gemeenschap wordt gesteld.

**BEUKISCOPE.** }

**BEUKSKOOP.** } Zie **BOSKOOP.**

**BEUL.** Zie **BEUIL.**

**BEULAKER-WIJDE** of **BOULAKKERWIJDE,** uitgestrekte veenplas, pr. *Over.*, gedeeltelijk gem. en bijna 1 u. W. van *Wanneperveen*, en voor een klein gedeelte gem. *Ambt-Vollenhove* en *Giethoorn*, van welke laatste plaats het  $\frac{1}{4}$  u. gelegen is. Zij wordt door den weg van *Wanneperveen* op *Vollenhove* verdeeld in *Noorder-Beulaker-wijde* en *Zuider-Beulaker-wijde*, ook *Noorder-wijde* en *Zuider-wijde* geheeten.

**BEUMERSHOEK,** geh., pr. *Over.*, gem. en 1 u. Z. van *Raalte*.

**BEUNINGEN,** gem., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Wijchen*, reg. kant. en postk. *Nijmegen* (18 m. k., 6 s. d., 1 j. d. 1 afd.). Zij bevat de d. *Beuningen* en *Weurt*, beslaat 2068,7835 bund., en telt 197 h. en 1500 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en hoerenarbeid.

De 1400 R. K. maken de par. van *Beuningen* en *Weurt* uit. De 100 Herv., behooren tot de gem. *Beuningen-Ewijk-en-Weurt*. Er zijn in deze gem. twee scholen.

Het d. *Beuningen*, oudtijds *Boningen* of *Booningen*, ligt 1 u. W. ten N.

van Nijmegen, 1½ u. N. ten O. van Wijchen, niet ver van de Waal, en telt 134 h. en 960 inw. De R. K. kerk is aan den H. CORNELIUS toegewijd. De par. behoort tot het apost. vic. van 's Hertogenbosch, dek. van Nijmegen, telt ongeveer 800 ziel., wordt door eenen Pastoor en eenen Kappellaan bediend, en heeft een eigen begraafpl. De Herv. kerk, is in het jaar 1821 nieuw gebouwd. De dorps. telt 60 leerl.

BEUNINGEN of BOENINGEN, huurs., pr. Over., gem. en 1½ u. N. van Lossler, aan de Dinkel; met 133 h. en 700 inw.

BEUNINGEN-EWIJK-EN-WEURT, kerk. gem., pr. Geld., klass. en ring van Nijmegen. Deze gem. telt 130 ziel., en heeft ééne kerk te Beuningen.

BEURT. Zie GEUZENBUURT.

BEUSBERGEN, op oude kaarten BOESBERGEN gespeld, geh., pr. Over., gem. en ¼ u. Z. van Markelo; met 190 inw.

BEUSECOM. } Zie BEUSICHEM.  
BEUSECUM. }

BEUSICHEM, gem., pr. Geld., arr. Tiel, kant. Culemborg, postk. Wijk-bij-Duurstede en Culemborg (23 m.k., 9 s. d., 1 j. d. 1 afd.) Zij bevat de d. Beusichem en Zoelmond, beslaat 1587,2117 bund., en telt 216 h. en 1560 inw., die meest hun bestaan vinden door den landbouw.

De 1460 Herv. maken de gem. van Beusichem en Zoelmond uit. De Ev. Luth. behooren tot de gem. van Culemborg. De 100 R. K. par. gedeeltelijk gem. Buren, gedeeltelijk gem. Culemborg. De Isr. behooren tot de bijkerk te Buren. Er zijn in deze gem. twee scholen.

Het d. Beusichem, Bezichem, Beuzighem, Bosinghem, Boseghem, Bosinghem, Beusecum of Beusecom, ligt 3 u. N. ten W. van Tiel, 1 u. O. van Culemborg, ¼ u. van den Lekdijk. Het telt 147 h. en 1000 inw.

De 900 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van Tiel, ring van Culemborg behoort. De dorps. telt 110 leerl. Men heeft nabij dit d. een veer over de Lek.

Hengsten- en paardenmarkt van 18 tot en met 26 Junij.

BEUSICHEM (WATER-), klein gedeelte van het d. Beusighem, pr. Geld., en wel dat gedeelte, hetwelk achter de kerk gelegen is.

BEUSICHEMMER - VEER, rijks-pontveer over de Lek, 20 min. N.W.

van Beusichem, in den grooten weg van Tiel naar Utrecht.

BEUSICHEMSCHE-WAARD, p., pr. Geld., gem. Beusichem; 100 bund. groot.

BEUSICHEMMER-KADE, dijk, pr. Geld., gem. Beusichem, welke onder Zoelmond van den Hoogedijk afkomt, en aan den Kerswerf weder tegen den Hoogedijk stuit.

BEUSKOOP. Zie BOSKOOP.

BEUSUM, boer., pr. Gron., gem. Utrum, 10 min. Z. Z. O. van Vierhuizen.

BEUT (DE). Zie BENT.

BEUTENAKEN, geh., pr. Limb., gem. en ¼ u. van Slenaken; met 25 h. en 90 inw.

BEUVEN, poel of meertje, pr. N. Br., gem. en ¼ u. Z. van Lierop, in de heide.

BEUZEBERG, BEUZENBARG of LANGESTRAAT, huurs., pr. Over., gem. Hollen; met 84 h. en 520 inw.

BEUZICHEM { Zie BEUSICHEM.

BEUZIGHEM {

BEVELAND (NIEUW-NOORD-) of NIEUW-NOORD-BEVELANDSCHE-POLDER, p., pr. Zeel., gedeeltelijk gem. Colijnsplaat, gedeeltelijk gem. Wissekerke-Geersdijk-'s Gravenhoek-en-Kampens-Nieuwland; 494,7262 bund. groot.

BEVELAND (NOORD-), ook wel in de wandeling het LAND VAN KORTGENE geheeten, eil., pr. Zeel. Het bevat de gem. Colijnsplaat, Kats, Kortgene en Wissekerke-Geersdijk-'s Gravenhoek-en-Kampens-Nieuwland, en maakt alzoo het kant. Kortgene uit. Het bevat 6100 bund., telt 779 h. en 5260 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en de met deze verbondene bedrijven.

De inw., die allen Herv. zijn, maken de gem. Wissekerke-en-Geersdijk, Colijnsplaat, Kortgene en Kats uit, welke even zoo vele kerken hebben, door vier Predikanten bediend worden en de tweede sectie van den ring van Goes uitmaken. Men heeft op dit eil. vijf scholen.

BEVELAND (NOORD-), heerl., pr. Zeel., arr. Goes, kant. Kortgene, gedeeltelijk gem. Kats, gedeeltelijk gem. Colijnsplaat; bestaat uit gedeelten van de pold. Oud-Noord-Beveland, Nieuw-Noord-Beveland en den Fredericus-polder; beslaat 468,0610 bund., telt 68 h., 480 inw., die meest van den landbouw hun bestaan vinden. — De inw., die er allen Herv.

zijn, behooren tot de gem. *Colijnsplaat*. — Men heeft in deze heerl. geen school, maar de kinderen genieten te *Colijnsplaat* onderwijs.

**BEVELAND (OOST-)**, bij de Zee-landen DE SLURF genoemd, voorm. eil., thans een p. en heerl., pr. *Zeel.*, gem. *Kattendijke-en-Oost-Beveland*; groot 85,1500 bund. en bevattende slechts 3 h., met ongeveer 30 inw.

**BEVELAND (OUD-NOORD-)** of OUD-NOORD-BEVELANDER-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gedeeltelijk gem. *Colijnsplaat*, gedeeltelijk gem. *Kats*; groot 1644,3737 bund.

**BEVELAND (ZUID-)**, in de wandeling veelal het LAND-VAN-TER-GOES genoemd, eil., pr. *Zeel.* Het bevat de gem. Goes, Baarland-en-Bakendorp, Borssele, Driewegen-en-Coudorpe, Ellewoutsdijk -en- Everinge, Fort-Bath-en-Bath, 's Gravenpolder-St. Janspolder-Oost-en-Middelwake, 's Heer-Abtskerke -Sinoutskerke-en-Baarsdorp, 's Heer -Arendskerke, 's Heerenhoek, 's Heer-Hendrikskinderen-en-Wissekerke, Heinkenszand, Hoedekenskerke, Kapelle-Biezelingengen-Eversdijk, Kattendijke-en-Oost-Beveland, Kloetinge, Krabbendijken-en-Nieuwlande, Kruingen, Nisse, Oudelande, Overzande, Rilland-en-Maire, Schore-en-Vlake, Waarden-en-Valkenisse, Wemeldinge, Wolfaartsdijk en Yerseke; welke gem. de kant. *Goes* en *Heinkenszand* uitmaken. Het beslaat 33,665 bund. en telt 3089 h. en 23,000 inw.

Men heeft hier ongeveer 20,000 Herv. in de volgende kerk. gem. Baarland, Biezelingengen-Eversdijk, Borssele, Ellewoutsdijk, Fort-Bath-Rilland, Goes, 's Gravenpolder, 's Heer-Abts-en-Sinoutskerke, 's Heer-Arendskerke -en- Baarsdorp, 's Heerenhoek, 's Heer-Hendrikskinderen-en-Wissekerke, Heinkenszand, Hoedekenskerke, Kapelle, Kattendijke, Kloetinge, Krabbendijke, Kruingen, Nisse, Oudelande, Overzanden - Driewegen, Schore -en- Vlake, Waarden, Wemeldinge, Wilhelminadorp, Wolfaartsdijk en Yerseke, welke gezamenlijk 16 ringen van *Goes* (1e sectie), van *Kruiningen* en van *Borssele* uitmaken, en 30 kerken hebben, die door 29 Predikanten bediend worden. De 2600 R. K. maken de stat. van *Goes*, 's *Heerenhoek*, *Heinkenszand* en *Kwadendamme* uit, en hebben hier 4 kerken, die door even zoo vele Pastoors bediend worden.

De Ev. Luth. behooren tot de filiaal gem. van *Goes*, gem. *Middelburg*. De 30 Doopsg. worden tot de gem. van *Goes* gerekend; ook heeft men er eenige weinige Isr. en men telt er 34 scholen.

**BEVELANDER-POLDER(NIEUWENOORD- en OUDE-NOORD-)**. Zie BEVELAND (NIEUW-NOORD-) en BEVELAND (OUD-NOORD-).

**BEVER.** Zie BEVERWIJK.

**BEVER (DEN)**, buurs., pr. *Over.*, gem. *Acercest*; met 11 h. en 60 inw.

**BEVERBEEK**, watertje, pr. *Geld.*, dat bezuiden Bingerden ontspringt, en langs Bevermeer vloeit, waar het met eene sluis afgesloten is, en zich boven Doesborgh, in den Lamme-IJssel ontlaf.

**BEVERBRUG** of BEDEVAARTSBRUG, brug, pr. *N. Br.*, gem. *Hilvarenbeek*, in het geh. *Houtakker*, over den Hilver.

**BEVERD.** Zie BEVERTIL.

**BEVERD (DIEPE-)**. Zie BEVERT (DIEPE-).

**BEVERMEER**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Angerloos*; met 12 h. en 100 inw.

**BEVERSHOEK**, p., pr. *Z. H.*, gem. 's *Gravendeel-en-Leerambacht*.

**BEVERSLUIS**, eilandje in het *Hollandsdiep*, pr. *N. Br.*, gem. *Hoogen-Lage-Zwaluwe*. Het is een nog onbekade aangeslijkte grond, met griendhout bepot.

**BEVERSOORD**, p., pr. *Z. H.*, gem. 's *Gravendeel-en-Leerambacht*.

**BEVERSOORD (OUD-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Strijen*.

**BEVERSTAART.** Zie BEVERTSTAART. **BEVERSTRAAT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Zundert-en-Wernhout*,  $1\frac{1}{2}$  u. Z. van *Groot-Zundert*; onmiddellijk tegen de Belgische provincie Antwerpen palende, zoo dat er zelfs van eene boerenhofstede, het woonhuis op Nederlandsch en de schuur op Belgisch grondgebied staat. Men telt er ruim 30 inw.

**BEVERT**, kil, pr. *N. Br.* Zie BEVERTIL.

**BEVERT**, riviertje, pr. *Over.* Het ontstaat in de gem. *den Ham*, in het Hammer Flier, en valt, in de buurs. Noordmeer, in den Hammerbeek.

**BEVERT (DIEPE-)** of DIEPE-BEVERD, kil in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.* Zij vloeit uit de Jassesloot, O. van den Kalverwaard, loopt nederwaarts tusschen dien waard en de Beverstaart, doch is aan het bovenende met eenen dam gedigt.

**BEVERTKIL**, BEVERT of BEVERD, kil in den *Biesbosch*, pr. *N. B.* Zij komt uit de groote Westkil, gaat ten O. van den Kalverwaard, die zij eerst van de Noord en naderhand van den Keizersguldewaard scheidt, voorts tusschen den laatstgenoemden en den Dooimanswaard doorschietende, loopt zij in het Steurgat uit.

**BEVERTSTAART** of BEVERSTAART, cilandje in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*, tusschen den Diepe-Bevert en de Bevertkil, O. van den Kalverwaard.

**BEVERVOORDT**. Zie VELSEN.

**BEVERWEERD** of BEVERWAARD, riddersmatige hofst, pr. *Utr.*, gedeeltelijk gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Werkhoven*, gedeeltelijk gem. *Odijk*, gedeeltelijk gem. *Driebergen*, gedeeltelijk gem. *Rijzenburg*, gedeeltelijk gem. *Wijk bij Duurstede*, aan den Krommerijn; groot 427,3740 bund.

**BEVERWEERDSCHÉ - POLDER**, p., pr. *Utr.*, gem. *Werkhoven*; groot 600 bund.

**BEVERWIJK**, kant., pr. *N.H.*, arr. *Haarlem*. Het bevat de gem.: Beverwijk, Velsen, Castricum, Uitgeest-en-Marken-Binnen, Wijk-aan-Zee-en-Wijk-aan-Duin, Heemskerk, Krommenie - en - Krommeniedijk en Assendelft; beslaat 1799,8911 bund., en telt 2969 h., met 21700 ziel.

**BEVERWIJK**, gem., pr. *V. H.*, arr. *Haarlem*, kant. en postk. *Beverwijk*, reg. kant. *Zaandam*, (7 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het vl. Beverwijk en eenige weinige daar rondom gelegene huizen, alsmede de buit. Akerendam en Scheibeek; beslaat 177,6069 bund. en telt 400 h. en 2430 inw., die meest hun bestaan vinden in eenigen kleinhandel en winkelnering in dagelijkse behoeften; voorts in landbouw, tuinderij en warmoeskwekerij, die zeer goede vruchten opleveren, zijnde de Wijker kersen, bessen en peulen vooral zeer smakelijk, en op de markten van Amsterdam en Haarlem, werwaarts zij meestal vervoerd worden, zeer gezocht; nog vinden eenige ingezetenen hun bestaan in de schelpnering. Ook heeft men er 4 rozijnazijnmakerijen, 1 katoenfabriek, met zijdeverwerij en drukkerij, en fijnkatoendrukkerij, 1 kornmolen en 1 boonkwekerij.

De 850 Herv. maken eene gem. uit, die tot de klass. en ring van *Haarlem* behoort. De 1350 R. K. behooren tot de stat. van *Beverwijk-*

*en-Wijk-aan-Zee*. De 100 Evang. Luth. maken eene gem. uit, welke tot den ring van *Haarlem* behoort, en waartoe ook de Evang. Luth. in de gem. Assendelft, Velsen, Wijk-aan-Zee-en-Wijk-aan-Duin, Heemskerk, Castricum, Uitgeest-en-Marken-Binnen behooren, gezamenlijk 220 ziel. uitmakende Men heeft hier ook ongeveer 60 Doopsg., die eene gem. uitmaken, welke echter geen afzonderlijken Leeraar heeft, maar alwaar ten aanzien van de predikdienst en catechisatiën, door den Predikant van *Crommenie*, in het zomersaisoen, eens in de maand de dienst wordt verrigt. Tot deze gem. behooren mede de Doopsg. in de gem. Velsen, Wijk-aan-Zee-en-Wijk-aan-Duin, Heemskerk, Uitgeest-en-Marken-Binnen. De 60 Isr. hebben hier eene bijkerk, welke door eenen Voorlezer bediend wordt, en waartoe ook de belijders van die godsdienst in de gem. Assendelft, Krommenie - en - Krommeniedijk, Uitgeest-en-Marken-Binnen, Castricum, Heemskerk, Wijk-aan-Zee-en-Wijk-aan-Duin en Velsen behooren. Zij hebben eene afzonderlijke begraafplaats onder de gem. *Wijk-aan-zee-en-Wijk-aan-Duin*.

Het vl. Beverwijk, volgens sommigen eigenlijk Bedevaartswijk, in de wandeling meestal de Wijk, op de zeedorpen Wijk-binnen en vroeger ook wel eens enkel Bever genoemd, en oudtijds onder den naam van Agathenorst, Aagtenkerk en volgens sommigen ook van Aagtendorp bekend, ligt ruim 2 u. N. van Haarlem, ruim  $3\frac{1}{2}$  u. van Alkmaar, 5 u. W. van Amsterdam, 1 u. O. van de Noordzee,  $52^{\circ} 20' 11''$  N. B.  $22^{\circ} 19' 23''$  O. L. Het voornaamste en aanzienlijkste van dit vl. bestaat in eene ruime straat, de Breestraat genaamd, die 612 ellen lang en grootdeels ter wederzijde met eene dubbele rij boomen beplant, bij het inkomen der plaats een zeer aangenaam gezigt oplevert, en op welke eenige dwarsstraten uitkomen, ter eener zijde aan den Achterweg, ter andere zijde aan de Meerstraat of de Haven, waar eene breede kaai en wijduitgestrekt fraai gezigt is. De haven heeft door den Pijp gemeenschap met het Wijkermeer.

Het Raadhuis, voorzien van 1 toren met uurwerk en 2 klokken, heeft op het frontespies, boven den voorgevel, een afzonderlijk luiklokje en eene wijzerplaat, waaronder het Roomsch-

**Ketzerlijke wapen** en dat der gemeente prijken. Voorts vindt men in dit gebouw gevangnissen, de Waag, eene wachtkamer en de Hoofdwacht. De Herv. kerk is een groot en ruim gebouw, voorzien van een uitmuntend orgel. Op het koor zijn onderscheidene fraaije grafkelders, waarvan die van de familie VAN HARINGCARSPER DECKER, welke ruim eene eeuw lang in het bezit der ambachtsheerl. geweest is, bijzonder uitmunt, als zijnde versierd met eene prachtige zwartmarmeren tombe en eene menigte familie-wapens. Nevens de kerk staat de toren, een vierkant gebouw, met hooge met leijen gedekte spits. De R.K. kerk mede voorzien van een orgel, is aan de H. AGATHA toegewijd. De kerk der Evang. Luth. is een klein maar net gebouw, dat eene zwaan van aanmerkelijke grootte tot windwijzer heeft, en van een orgel voorzien is. De kerk voor de Doops. heeft mede een orgel. De Isr. bijkerk is zeer klein. Men heeft er 1 Weeshuis voor de Herv. weezen; 1 gemeenteschool, met ongeveer 200 leerl.; 1 tusschenschool, met ruim 60 leerl.; 1 instituut voor opvoeding en onderwijs, met ruim 30 jonge heeren en 1 dergelijk instituut, met ongeveer 20 jonge juffrouwen; 1 depart. der Maatsch.: *Tot Nut van 't Algemeen*, vereenigd met het letteroefenend gezelschap, onder de zinspreuk: *Het hoofddoel van deez' vriendenkring is eendragt, deugd en oefening*.

**BEVERWIJK-EN-WIJK-AAN-ZEE**, stal. in het aartspr. *Holland-en-Zeeland*, dek. *Kennemerland*. Men telt er ongeveer 1700 zielen, en heeft er twee kerken, eene te Beverwijk en eene te Wijk-aan-Zee, die door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend worden. (MEER.)

**BEVERWIJKERMEER**. Zie **WIJKER-BEVIJNS**. Zie **BOUDEWIJNSKERKE**.

**BEVOORT**. Zie **BAVOORT**.

**BEWESTENBLIJ**. Zie **BLIJ (BEWESTEN-)** (1).

**BEXWERD**. Zie **BESWERD**.

**BEY (DE)** of **DE BEI**, geh., pr. *Fr.*, griet. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*,  $\frac{1}{4}$  u. N. N. O. van *Augsbuur*; het bestaat slechts uit een paar verspreid liggende boerderijen.

**BEYLEN**. Zie **BEILEN** (2).

**BEYMA**. Zie **BEJEM**.

**BEYNUM**. Zie **HOOGEBEINTUM**.

**BEYNTUM (OOSTER-)**. Zie **OOSTERBEINTUM**.

**BEYSTERVELD**. Zie **BIJSTERVELD**.

**BEYUM**. Zie **BEJEM**.

**BEZEL**. Zie **BESEL**.

**BEZELERBEEK**, riv., pr. *Over.*, gem. *Weerselo*, dat omtrent *Deuringen* uit *Losser* komt, en door *Has-selo* naar *Borne* loopt, in de *Born-sche-beek* of *Bornsche-Aa*.

**BEZOIJEN** } Zie **BESOIJEN**.

**BEZOOIJEN** }

**BEZWOREN-KERF**, gedeelte polderl., pr. *N. H.*, gem. *Aalsmeer-en-Kudelstaart*; groot 581 bund. Het is dat gedeelte van den *Groote-Uithoornsche-polder*, hetwelk onder *Aalsmeer-en-Kudelstaart* ligt.

**BIEL (HUIS-TE)**. Zie **BEELE (DE)**.

**BIEL (NEDER-)** of **NEDER-BIJEL**, huurs., pr. *Geld.*, gem. *Borculo*, 20 min. Z. O. van *Geesteren*; met 23 h. en 150 inw.

**BIEL(OVER-)** of **OVER-BIJEL**, huurs., pr. *Geld.*, gem. *Borculo*,  $\frac{1}{4}$  u. O. Z. O. van *Geesteren*; met 18 h. en 140 inw.

**BIELAARD (GROOT-)**, hofst., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Barneveld*; groot 62 bund.

**BIELAARD (KLEIN-)**, hofst., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. W. van *Barneveld*; 4,4010 bund. groot.

**BIELANDSCHE-KANAAL**. Zie **BIJLANDSCHE-KANAAL**.

**BIELHEIMER-BEEK**, watertje, pr. *Geld.* Het is een der takken van de *Aaltensche-beek*, en valt, beneden *Ter-Borg*, in den *Oude-IJssel*. Het brengt 1 iJermolen in beweging.

**BIENINGEN** of **GREVELINGEN**, vaarwater, ten Z. van *Z. H.*, ten N. van *Zeel.*, tusschen *Goedereede* en *Schouwen*. Het ontvangt zijn water uit het *Krammer* en ontlast zich door het *Brouwershavensche-gat* in de Noordzee.

**BIEREN (DE)**, geh., pr. *Fr.*, griet. *Wonsradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Burgwerd*.

**BIERKADE**, b. van het vl. *Schagen*, pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burg-horn*; met 8 h. en ruim 140 inw.

**BIERLAP**, doinvallei, pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar-en-Zuidrijk*, W. van *Wassenaar*.

(1) Alle de woorden, die met **BEWESTEN** of **BEWESER** beginnen, zoek men op de woorden van onderscheiding.

(2) Alle de woorden beginnende met **BEY**, die hier niet gevonden worden, zoek men op **BEI**



**BIERT**, volgens sommigen eigenlijk **BIERVLIET**, d. in *het Land van Putten*, pr. *Z. H.*, arr., kant., postk., en 2½ u. O. ten Z. van *Brielle*, gem. *Biert-en-Stompert*, op den oosthoek van den *Biertsche-polder*; met 12 h. en 70 inw.

De Herv. hebben hier een kerkje, dat tot de gem. *Simonshaven-en-Biert* behoort. Vóór dit kerkje staat een vierkante toren, die van eene tamelijk hooge, en met eene stompe, vierkante spits gedekt is.

**BIERT-EN-STOMPERT**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Brielle* (11 m. k., 7 s. d., 4 j. d.). Deze gem. bestaat uit den *Biertsche-polder*, den *Oud-Stompert* en den *Nieuw-Stompert*, en bevat daarin het d. *Biert* en eenige verstrooid liggende h. Zij beslaat 410,9724 bund., en telt 12 h. en 70 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en veeteelt.

De Herv. behooren tot de gem. *Simonshaven-en-Biert*. De R. K. parochiëren te *Brielle*. De kinderen gaan te *Simonshaven* ter school.

**BIERTSCHE-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Biert-en-Stompert*; groot 225,0107 bund.

**BIERUM**, gem., pr. *Gron.*, arr., kant. en postk. *Appingedam* (7 m. k., 4 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d.: *Bierum*, *Godlinze*, *Holwierda*, *Krewert*, *Losdorp* en *Spijk*; de b. en geh. *Uitende*, *Klein-Wierum*, *Lutje-Buren*, *Nansum*, *Bansum*, de *Lange-Rijp*, *Oldeklooster*, *Arwert*, de *Klip*, *Vierhuizen*, *Tweehuizen*, *Dekkershuizen*, *Hoog-Watum* en *Katmis*, benevens een gedeelte van *Nijenklooster*, en de p. *Godlinzer-Uiterdijken*, *Losdorper-Uiterdijken* en *Spijksteren-Bierumer-Uiterdijken*; beslaat eene oppervlakte van 4741,0154 bund., en telt 439 h. en 3030 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Voorts heeft men er 1 houtzaag-, 5 pel- en korenmolens en eenige geringe leerlooierijen, tot eigen gebruik van de schoenmakers.

De 2900 Herv. maken 6 gem. uit, namelijk: die van *Bierum*, *Godlinze*, *Holwierda*, *Krewert*, *Losdorp* en *Spijk*. De 30 R. K. parochiëren te *Appingedam*. De 20 Doopsg. worden tot de gem. *Leermens* gerekend. Er zijn in deze gem. 6 scholen.

Het d. *Bierum*, *Berum* of *Beerum*, in den *Groninger tongval* *Beirum*, ligt 1½ u. N. van *Appingedam*, ¼ u. W. van den *Eemsdijk*, aan de

de *Heekt*. Het ligt op onderscheidene kleine wierden. Men telt er, met het daartoe behoorende h. *Hoog-Watum*, 51 h., met 450 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden.

De Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Appingedam*, ring van *Delfzijl*, behoort.— De kerk, die eenen niet hoogen, stompen toren heeft, welke door eenen zwaren pilaar ondersteund wordt, bezit een goed orgel. De dorps. telt 70 leerl.

**BIERUM** of **BIERUMTERP**, b., pr. *Fr.*, griet. *West-Dongeradeel*. Het is een der *Hantumer-Uitburen*.

**BIERUM** (OOSTER-). Zie OOSTER-BIERUM.

**BIERUMEN** (DE), naam, waaronder men veelal de dorpen *Oosterbierum*, *Sexbierum* en *Pietersbierum*, pr. *Fr.*, griet. *Burradeel*, verstaat.

**BIERUMER-MAAR**. Zie **HEEKT**.  
**BIERUMER-POMP**. Zie **BIERUMER-ZIJL**.  
**BIERUMER-TERP**. Zie **BIERUM**, b.  
**BIERUMER-ZIJL**, **BERUMER-ZIJL**, **BIERUMER-POMP** of **SPIJKSTER-ZIJL**, waterlozing, pr. *Gron.*, dienende om de gem. *Bierum* van het overtollige water te ontlasten.

**BIERVLIET**, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. *Oostburg*, reg. kant. *Sluis*, postk. *Oostburg* (10 m. k. 4 s. d., 2 j. d.); zij bevat het d. *Biervliet*, benevens de p.: den *Amelapolder*, den *Oranjepolder*, den *Mariapolder*, den *Magdalenapolder*, den *Geertruidpolder*, den *Groote-Zoutenpolder*, den *Kleine-Zoutenpolder*, den *Brilspolder*, den *Annapolder*, den *Helenapolder*, den *Pieterspolder*, den *Oude-Biervlietsche-polder*, den *Beukelspolder*, den *Kleine-Zuiddieppolder* en een gedeelte van den *Wilhelminapolder*; beslaat 3898,2094 bund. en telt 321 h. en 2100 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw, waartoe de welige en vruchtbare omstreken, welke zeer schoone tarwe opleveren, de beste gelegenheid aanbieden. Ook zijn er 2 koorrmolens.

De 1500 Herv. maken ééne gem. uit, welke tot de klass. en ring van *IJzendijke* behoort. De 600 R. K., parochiëren te *IJzendijke*. Men heeft in deze gem. ééne school met 110 leerl. Het d. *Biervliet* ligt 8 u. Z. van *Middelburg*, 5 u. O. van *Oostburg* aan den westelijken oever van den *Braakman*, met welke het door eene haven gemeenschap heeft. *Biervliet* heeft thans zes straten, 98 h. en 170

inw. Het haventje wordt nog druk bezocht tot vervoer van graan en aanvoer van hout, steen, winkelwaren enz., niet slechts ten behoeve van deze plaats maar ook van IJzendijke en omstreken. In de kerk ziet men, aan de regterzijde bij het inkomen, een glasraam, waarop eene, ten jare 1661 vervaardigde, afbeelding van WILLEM BEUKELSZOON, den verbeteraar van het haringkaken. Hij wordt daar voorgesteld, als zittende op eene omgekeerde mand, gekleed in een blaauw wambuis met oranje opslagen, hebbende in de linkerhand een haring, in de regterhand een kaakmesje, en ten randschrift: „WILLEM BEUKELS, sterf in 1397.”

**BIERVLIET**, d., pr. *Z. H.* Zie **BIERT**.

**BIERVLIETSCHÉ-POLDER (NIEUWE-)**. Zie **BEUKELSPOLDER**.

**BIERVLIETSCHÉ-POLDER (OUDE-)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Bierliet*; groot 34,4300 bund.

**BIES** of **DE BIES**, b., pr. *Limb.*, gem. en ten N. onmiddellijk tegen het d. *Schimmert*. Deze buurt bestaat uit eene lange straat en vier dwarsstraten, en telt 55 h. en 290 inw.

**BIESBOS**, poel in de heide, pr. *N. Br.*, gem. *Hilvarenbeek*.

**BIESBOSCH**, groote waterplas in de pr. *N. Br.* en *Z. H.*, tusschen de steden Dordrecht, Geertruidenberg en Willemstad, ontstaan door de doorbraak van den *Groote-Zuid-Hollandsche-Waard*, den 18 November 1421. In dezen waterboezem, die bijna 3½ v. m. groot is, zijn sedert de vorige eeuw vele zandbanken, overblijfsels van het oude land hooger en met griend bewassen ontstaan; nog meer nieuwe polders zijn er aan gewonnen en daardoor de plas grootendeels weder tot land geworden, vooral in het midden. In het Z. beslaat het water nog eene aanzienlijke breedte, gelijk ook in het W. langs het eil. van Dordrecht en in het O. Het geheel bestaat echter nog uit groote en kleine eilanden, tusschen welke de killen en krekken doorloopen, die te zamen uit het Oude Wiel niet ver van Werkendam voortkomen, en waarvan de hoofdarm de Groote Hel of Westkil, digt langs het eil. van Dordrecht vloeit. De voornaamste der thans in den Biesbosch gevonden wordende p. en platen zijn de Amerplaat, de Bloemplaat, Boerenverdriet, de Bruinhoek-

sche-waard, de Burcharenpolder, de Catharinapolder, de Deenenplaat, het Donderzand, de Eijerwaard, de Els-platen, Happenhennip, Hardenhoek, de Hengstepolder, Honderd-en-Dertig, de Honderdmorgen, Huiswaard, Jannezand, de Kalverwaard, de Kerne-melkspolder, de Keizers-Guldewaard, de Kievitswaarden, de Kijfhoek, de Klaas-Laauwenwaard, de Koekkoek, Kort-en-Lang-Ambacht, Kraaijenstein, de Kroon, de Langenhof, de Merwedepolder, de Middel-plaat, Bovendood, de Muggewaard, de Noord-plaat, het Noord-plaatje, de Oude-Dooimansplaat, het Pauluszand, de Petersplaat, de Plaat-van-het-Kooihuis, de Prikpolder, de Prikwaard, de Ruitersplaat, de Spieringplaat, de Springers, de Staart, Stededijk, de Steenenmuur, de Steen van Kloosteroord, Stroomhoek, de Tongplaat, de Trekpolder, de Turfzak, de Visplaat, Weerenstein, de Zalm, het Zuid-plaatje en de Zwart-en-hoek.

De voornaamste killen of krekken, waardoor die platen en polders van een gescheiden worden, zijn: het Gat van de Bakens, de Bakkerskil, de Bassekil, het Zuid-Benedengat, de Bever, de Bleekkil, het Boomgat, de Braspenning, de Bruine-kil of Westkil, het Lange Damdiep, het Diep, het Diepgat, het Gat-van-den-Noorder-Els, het Gat-van-den-Zuider-Els, het Beneden-Noorder-Els-gat, het Gat van den Midden-Elssteek, het Gat van den Zuider-Elssteek, de Groote Kil, het Gat van den Hardenhoek, de Groote-Hel, de Helsloot, de Hoogkil, de Joosjessloot, het Gat van Kielen, de Kikvorsch, het Kooigat, de Kooikil, de Korsjessloot, het Kromme-gat, het Kwalgat, het Gat van Lijnoord, het Noord-Maartensgat, het Zuid-Maartensgat, de Nieuwkil, het Noorder-diep, het Gat van de Noord-Klip, de Oost-kil, de Pleun-Laauwensloot, het Puttendiep, het Gat-vanden-Puttensteek, het Scheur, de Sneepkil, het Gat van den Noorder-Springer, het Steurgat, het Tusschengat, het Gat-van-Vloeijen, het Gat-van-den-Vogelaar, het Voordiep, de Witboomskil, het Zalmgat, het Bovenste-gat-van-het-Zand, het Zeehondengat, het Zoetmelksgat, het Zuidgat en de Zuid-streek.

**BIESEKULEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. van *Zeelst*; met 27 h. en 110 inw.

**BIESELINGE**. Zie **BIEZELINGE**.

**BIESEN (DE)**, p., pr. *Z. H.*, gedeeltelijk gem. *Vianen*, gedeeltelijk gem. *Hagestein*, gedeeltelijk gem. *Everdingen - en - Zijlderveld*; groot 626,7700 bund.

**BIESEN (DE)**, p., pr. *Zeel*. Zie **BIEZENPOLDER**.

**BIESEN (ACHTER-DE-)**, p., pr. *Z. H.*, g.m. *Boskoop*.

**BIESEN (HOOG-EN-LAGE-)**. Zie **BIEZEN (HOOG-EN-LAGE)**.

**BIESEN (VOOR-DE-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Boskoop*.

**BIESEN-POLDER**. Zie **BIEZENPOLDER**.

**BIESHEUVEL** of **BIESSEHEUVEL**, geh., pr. *N. Br.*, gedeeltelijk gem. en 25 min. *Z. W. van Veen*, gedeeltelijk gem. *Wijk-en-Aalburg*, 1½ u. W. ten N. van *Wijk*; met 4 h. en 20 inw.

**BIESHEUVEL**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Wijk-en-Aalburg*; groot 89,8639 bund.

**BIESINGEN**. Zie **BIEZELINGE**.

**BIESLAND**, heerl., pr. *Z. H.*, kant. en postk. *Delft*, gem. *Vrijenban-en-Biesland*. Zij bevat den Bovenpolder-van-Biesland en den Drooggemaakte-polder-van-Biesland, beslaat eene oppervlakte van 390 bund. en telt 4 h. en 40 inw.

**BIESLAND**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Oud-Vroenhoven*, 6 min. van *Wilre*; met 41 h. en 250 inw.

**BIESLAND (BOVENPOLDER-VAN)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Vrijenban-en-Biesland*; groot 273 bund.

**BIESLAND (DROOGGEMAAKTE POLDER VAN)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Vrijenban-en-Biesland*; 115 bund. groot.

**BIESMA (KLEIN-)**, boer., pr. *Fr.*, griet. *Idaarderadeel*, N.W. van *Grouw*.

**BIESSEHEUVEL**. Zie **BIESHEUVEL**. **BIESSELSCH-BOSCH (HET)**, bosch, pr. *Geld.*, gem. *Grocsbeek*, beslaande 157,1980 bund.

**BIESENBEK**, riv., prov. *Over.*, dat in de gem. *Losser*, in *Beuningen*, ontstaat en zich in den *Dinkel* ontlast.

**BIESSER (HET)**. Zie **KLEINPOLDERTJE**.

**BISSUM**, **BIEZUM**, of **BISSUM**, h., pr. *Gron.*, gem. *Delfzijl*, 5 min. *Z. van Utwierda*, met 29 h. en 130 inw. Het is in het ronde op eene terp gebouwd en in den omtrek bekend door de *Biessumer-pruimenmarkt*.

**BIEST**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¾ u. N. ten O. van *Hilvarenbeek*, aan de *Hilver*; met 46 h. en 225 inw.

**BIEST (DE)**, vijf onderscheidene plaatsen in het vl. *Bozmeer*, pr. *N. Br.*, voormaals uit lage gemeentegronden

bestaande, alwaar vele biesen groeiden. Thans zijn zij in vruchtbare bouwen weilanden veranderd, waarbij verschillende huizen worden gevonden.

**BIESTERIJ**, geh., pr. *Over.*, gedeeltelijk gem. en ¼ u. *Z. O. van Rijssen*, gedeeltelijk gem. en 1 u. *Z. van Wierden*; met 2 h. met 13 inw. onder *Rijssen*.

**BIESTER-POLDER (DE)**, pold., pr. *Utr.*, gem. *Schalkwijk*; groot 102,5362 bund.

**BIESTERVELD**. Zie **BUSTERVELD**. **BIESTSCHE-WEG**, weg, pr. *N. Br.*, gem. *Hilvarenbeek*, van het Zuiden naar het Noorden loopende.

**BIESTRAAT (DE)** of **DE BIJSTRAAT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Gülze-en-Rijen*, 15 min. *Z. van Gülze*; met 19 h. en 170 inw.

**BIESUM**. Zie **BISSUM**.

**BIEUWKETIL**. Zie **BRIEFKETIL**.

**BIEZELINGE**, **BIESELINGE**, ook wel **BIEZINGEN**, d., pr. *Zeel.*, arr., kant., postk. en 1½ u. *Z. O. van Goes*, gem. *Kapelle Biezeling-en-Eversdijk*, ¼ u. *Z. van Kapelle*, aan eenen straatweg, die van *Goes* derwaarts leidt. Men telt er 125 h. en 760 inw.

De 700 Herv. behooren tot de gem. *Biezeling-en-Eversdijk*, waarvan hier de kerk staat, die niet zeer groot maar vrij net is. De weinige R. K., parochiëren te *Goes*. De dorps. telt gemiddeld 70 leerl.

**BIEZELINGE - EN - EVERSDIJK**, kerk. gem., pr. *Zeel.*, klass. van *Goes*, ring van *kruiningen*, met ééne kerk te *Biezeling* en 850 ziel. (**LAGE**).

**BIEZEN**. Zie **BIEZEN (HOOG-EN-BIEZEN (DE))**, p., pr. *Zeel*. Zie **BIEZENPOLDER**.

**BIEZEN (DE)**, plaat in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drinmelen*.

**BIEZEN (HOOG-)**, p., pr. *Utr.*, gem. *IJsselstein*; 206,1572 bund. groot.

**BIEZEN (HOOG- EN - LAGE-)**, ook wel enkel **BIESEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¾ u. N.W. van *Veghel*; met 26 h. en 140 inw.

**BIEZENGORS - BENEDEN - DEN - AMER**, drie platen in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drinmelen*.

**BIEZENGORS - BENEDEN - DE - VISCHPLAAT**, plaat in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drinmelen*.

**BIEZENGORS-BEOOSTEN - HONDERD-DERTIG**, plaat in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drinmelen*.

**BIEZEN-MORTEL**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Udenhout*.

**BIEZENPOLDER** of **BEZENPOLDER**, ook wel enkel **DE BIEZEN** en **DE BIESEN** genoemd, p., pr. *Zeel.*, gem. *Eede*; groot 318 bund. In deze p. zijn de gronden van het voorm. d. St. Baafs ingedijkt.

**BIEZINGEN**. Zie **BIEZELINGEN**.

**BIEZUM**. Zie **BISSUM**.

**BIGGEKERKE**, heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. *Vlissingen*, postk. *Middelburg*, gem. *Biggekerke-en-Krommenhoeke*. Zij bevat het d. *Biggekerke* en eenige verstrooid liggende h.; en telt 61 h. met 450 inw.

De Herv. inw. maken met die van de heerl. *Krommenhoeke*, eene gem. uit, welke ongeveer 500 ziel. telt en tot de klass. van *Middelburg*, ring van *Vlissingen*, behoort.

Het d. *Biggekerke* of *Beggenkerke*, ook bij verkorting *Beekerke*, *Beeckerke* of *Bekerke* genoemd, ligt 4½ u. W. van *Middelburg*, 2 u. N. ten W. van *Vlissingen* en telt 39 h. en 240 inw. De dorps. telt 20 of 30 leert.

**BIGGEKERKE - EN - KROMMEN - HOEKE**, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. *Vlissingen*, reg. kant. en postk. *Middelburg* (2 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de heerl. *Biggekerke* en *Krommenhoeke*; beslaat 932,1386 bund., en telt 70 h. en 520 inw., die alle van den landbouw leven. Men heeft er 500 Herv., die de gem. van *Biggekerke* uitmaken. De overige 20 zijn Christ. Afg. Er is eene school.

**BIGGESTART**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Aduard*; tusschen *Ham* en *Fransum*, nabij het eerste dorp; met 100 inw.

**BIJ-DE-VENERIJTERZIJL**, pr. *Over*. Zie **AFSCHEDE**.

**BIJDORP**, buit., pr. *Z. H.*, gem. *de Beide-Katwijken-en-het-Zand*; groot 1,1490 bund.

**BIJDORP**, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Oegstgeest-en-Poelgeest*, in de *Kerkbuurt*; groot 2,2644 bund.

**BIJDORP**, h., pr. *Z. H.*, gem. en in de nabijheid van de kom der gem. *Koudekerk*.

**BIJDUIN**, buit., pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal-Tetterode-Aalbertsberg-ende-Vogelenzang*; bij *Ooverveen*.

**BIJEL** (NEDER- en OVER-). Zie **BIEL** (NEDER-) en **BIEL** (OVER-).

**BIJEMOER** (OUD-EN-NIEUW), **BEIMOER**, **BEIEMOER** of **BIJEMOER**, p., pr. *N. B.*, gem. *Halsteren*. Deze p., groot 201,0005 bund., wordt verdeeld

in Oud-Bijemoer en Nieuw-Bijemoer, waarvan het eerste ten N. en het andere ten Z. gelegen is.

**BIJEMOERSCHE-DIJK**, dijk, pr. *N. Br.*, gem. *Halsteren*, loopende van den Noordgeest naar het Hoog van *Halsteren*.

**BIJENHEUVEL**, p., pr. *N. B.*, gem. *Werkendam*, slechts 1 bund. groot.

**BIJENLUST**, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Alphen-en-Rielveld*.

**BIJENROOTH**. Zie **BINGELRADE**.

**BIJ-GEVAL**, buit., pr. *N. H.*, gem. *Uithoorn*, aan den *Amstel*.

**BIJLANDSCHE-KANAAL** of **BIELANDSCHE-KANAAL**, in de wandeling **DE RIJN** genoemd, vaart, pr. *Geld.*, regt door den *Bijlandsche-waard* loopende, en gegraven, ten gevolge van eene overeenkomst, tusschen de prov. *Geld.* en *Holl.*, ten einde de *Waal* eenen korteren loop en betere rigting te geven.

**BIJLANDSCHE-WAARD**, **BIELANDSCHE-WAARD** of **HOLLANDSCHE-WAARD**, bed., waarvan een gedeelte behoort tot de Pruisische prov. *Rijnland*, maar het grootste gedeelte tot de prov. *Geld.*, gem. *Herwen*.

**BIJLANDSCHE-WAARD**, plaat, pr. *Z. H.*, gem. *Giessendam-en-Giessen-Oudekerk*. Zie voorts **AART-ELOUEN-BOSCH**.

**BIJLANDSWAARD** of **BIELANDSWAARD**, geh. in den *Bijlandsche-waard*, pr. *Geld.*, gem. en ½ u. Z. van *Herwen-en-Aardt*; met 3 h. en 30 inw. Er is van hier een voetveer op *Bimmen*.

**BIJLEMER**. Zie { **BIJLER** (HOOG-),  
{ **BIJLERLANDEN**.

**BIJLEMERMEERBROUCK**. Zie **BIJLERBROEK**.

**BIJLEVELD**, waters., pr. *Utr.*, gedeeltelijk kant. *IJsselstein*, gedeeltelijk kant. *Maarssen*.

Het bestaat uit de landen, gelegen onder de gem. *Harmelen*, *Vieuten*, *Veldhuizen*, *Achthoren*, *Linschoten* en *IJsselstein*. Dit waters. wordt berekend op 2407,3071 bund., hoewel het slechts voor 2024,2171 bund. in de molengelden is aangeslagen. Deze landen zijn omgeven door onderscheidene dijken, die gezamenlijk den naam van den *Ring van Bijleveld* dragen, en een gedeelte uitmaken van dat groot aantal dijken, gewoonlijk genaamd de *Groote ring van Amsteland*, waardoor alle landen, op den *Amstel* uitwaterende, moeten omgeven zijn. Het overtollige water dezer landerijen wordt door eene

gegraven vaart, de Bijleveld genoemd, in de Zuiderzee ontlast.

Tot het waterschap van BIJLEVELD kunnen gerekend worden te behooren de sluis aan de Steldam, de sluis te Joostendam en de sluis van Oudhuizen; terwijl tevens de IJpeloeter sluis voor een gedeelte tot dit waterschap behoort.

BIJLEVELD, watering, pr. *Utr.*, die, in den Rijn, over Harmelen, een begin nemende, door den Harmelerwaard, voorbij het huis te Harmelen, voorts door Kockengen, Wilnis en Waverveen vliet, en tegenover Uithoorn in den Amstel uitloopt.

BIJLMER. Zie BIJLMERLANDEN (DE).

BIJLMER (HOOG-), HOOG-BIJLMERMEER of DE BIJLEMER, geh., pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*, 1½ u. W. van *Weesp*.

BIJLMERBROEK, BIJLMERBROUCK, of BIJLEMERMEERBROUCK, ook wel DEN BROEK geheeten, streek van lage en waterachtige landen, pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*.

BIJLMERLANDEN (DE), meestal enkel DE BIJLMER of BIJLEMER, geheeten, streek lands, pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*. Zij bestaan uit den Oost-Bijlmerpolder, den West-Bijlmerpolder, en Bijlmerbroek.

BIJLMERMEER of BIJLEMERMEER, oudtijds het BELLEMERMEER, BENDELMERMEER, BLIDERMERMEER, BINDELMERMEER of BINDELMOERBROEK geheeten, in 1283 onder de benaming van WENDELMEERBROEK voorkomende, bed., pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*; 591,7639 bund. groot.

BIJLMERMEEH (HOOG-). Zie BIJLMER (HOOG-).

BIJLMERPOLDER (OOST-) p., pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*; groot 424 bund.

BIJLMERPOLDER (WEST-) of LAANPOLDER, ook wel WESTEINDERPOLDER geheeten, p., pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*; groot 282 bund.

BIJLOOP, watertje, pr. *N. Br.*, Het neemt in de gem. *Zundert-en-Wernhout*, ¼ u. ten W. van Klein-Zundert eenen aanvang, doorvloeit de gem. *Rijsbergen* en *s'Prinsenhage*, en ontlast zich ¼ u. Z. van *Breda*, in de *Aa*.

BIJLVENNE, kleine streek, pr. *Gron.*, ten Z. van het d. *Warffum*.

BIJMA of BIMA, voorheen het Huis TE FAAN geheeten, buit., pr. *Gron.*, gem. en ¼ u. N. O. van *Oldekerk*, in het d. *Faan*; groot 45,5030 bund.

BIJMERWAARD, bed., pr. *Geld.*, gem. *Rheden*, onder *Elkom*; groot 264,1530 bund.

BIJMOER (OUD-EN-NIEUW-). Zie BIJMOER (OUD-EN-NIEUW-).

BIJOU (MON-), buit., pr. *Z. H.*, gem. en even buiten de Rotterdamse poort der stad *Gouda* aan de Vlaamsche kade.

BIJSCHOTEN, hofst., pr. *Geld.*, gem. *Barneveld*. ¼ u. Z. van *Voorthuizen*, in de b. *Harseler*; groot 23,6659 bund.

BIJSSEL of BISSEL, vette weihoek, pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk*. Daarin liggen de b. *Hooge-Bijssel* en *Lage-Bijssel*. Men telt er 29 h. en 200 inw.

BISSEL (HOOG-), buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. van *Doornspijk*; met 14 h. en 80 inw.

BISSEL (LAGE-), buurs., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. van *Doornspijk*; met 15 h. en 120 inw.

BIJSSUM. Zie BIJSSUM.

BIJSTEIN, adell. h., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. Z. ten W. van *Putten*; groot 75,3730 bund.

BIJSTER, beekje, dat bij het geh. *Spelbeek*, gem. *Esschen*, in het Antwerpsche ontspringt, ¾ u. ten Z. W. van *Nispen*, in de pr. *N. Br.* komt, en 20 min. W. van *Roosendaal*, met de *Loozebeek* zamenvloeit, uit welke vereeniging de *Engebeek* ontstaat.

BIJSTEREN, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. W. van *Putten*; met 18 h. en 50 inw.

BIJSTERS (DE), streek onbekade hooilanden, pr. *N. Br.*, gem. *s'Gravenmoer*, langs de oostzijde van de *s'Gravenmoersche vaart*, groot ruim 30 bund.

BIJSTERS (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Waspik*; groot 76,2777 bund.

BIJSTERS (DE BINNEN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Waspik*; groot 161,5871 bund.

BIJSTERVELD of BEYSTERVELD, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. O. van *Oirschot*, aan den weg van *Oirschot* op *Best*, met een fraai kasteel.

BIJSTERVELD, BEYSTERVELD of GROOT-BUYSTERVELD ook wel het KASTEEL TE OIRSCHOT genoemd, kast., pr. *N. Br.*, gem. *Oirschot*, in het geh. *Bijsterveld*.

BIJSTERVELD of BIESTERVELD, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Elst*.

BIJSTERVELD, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min ten N. O. van *Helmond*; met 70 h. en 360 inw.

**BIJSTRAAT.** Zie **BIESTRAAT (DE)**.  
**BIJTELKIL**, watertje, pr. *N. Br.*, dat omtrent den tol tusschen Woudrichem en de Drie Sluizen zijnen oorsprong neemt, en zich in het watertje *de Vliet* ontlast.

**BIJVANG**, naam die men geeft aan de, bij de wet van 1814, verboden kringen, rondom de vesting *Breda*, pr. *N. Br.*, waar binnen geene getimmerten mogen opgetrokken worden. Dusdanige verboden kringen zijn er drie, welke door de landlieden de Eerste, de Tweede, en de Derde *Bijvang* genoemd worden, strekkende de Eerste zich tot ruim 30, de Tweede tot op ruim 60 en de Derde tot op ruim 90 ell. van de teen der vesting uit.

**BIJVANK**, buit., pr. *Geld.*, gem. *Bergh*, 10 min. W. van *Beek*; groot 1,3841 bund.

**BIJVLIET**, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Stompwijk*.

**BIJWEG (HET HUIS-TE)**, buit. pr. *N. H.*, gem en 10 min. W. van *Bennebroek*, aan den straatweg van *Haarlem* op *Leyden*; groot 9,3066 bund.

**BIKKELBEEK.** Zie *SLINGERBEEK*.

**BIKKERSPOLDER**, p., pr. *Utr.*, gem. *Bunshoten*; 462,9300 bund. groot.

**BIKS**, meertje, pr. *Gron.*,  $\frac{3}{4}$  u. O. van *Haren*, in het geh. *Onnen*.

**BIKSMATTEN**, lage made of hooiveld, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. O. van *Haren*, in het geh. *Onnen*, aan het meertje de *Biks*.

**BILD (DE).** Zie *BILT (DE)*.

**BILD (DEN).** Zie *BILT (HUIS-TE)*.

**BILD (HET).** Zie *BILDT (HET)*.

**BILDERDAM** of **BILLERDAM**, b., pr. *N. H.*, voor het grootste gedeelte gem. *Kalslagen-en-Bilderdam*, gedeeltelijk ook gem. *Leymuiden-en-Vriesekoop*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Kalslagen*, 1 u. O. van *Leymuiden*, aan de *Drecht*; met 15 h. en 100 inw.

**BILDERDAMMER-LAAN**, weg, pr. *N. H.*, dienende tot waterkeering, tusschen het hoogh. van *Rijnland* en dat van *Amstelland*. Hij loopt van den *Vriesekoop*-weg naar den *Heerenweg*.

**BILDT (DE).** Zie *BILT (DE)*.

**BILDT (DEN).** Zie *BILT (HUIS-TE)*.

**BILDT (HET)**, HET *BILT* of HET *BILD*, griet., pr. *Fr.*, kw. *Westergoo*, arr. *Leeuwarden*, kant. *Berlikum*, reg. kant. en postk. *Leeuwarden*, (5 m. k., 1 s. d., 2 j. d. adm. no. 2). Zij wordt verdeeld in het *Oude-Bildt*,

het *Nieuwe-Bildt*, het *Oud-Monniken-Bildt*, de *Oude-Bildtpollen* en den *Nieuwe-Bildtpolder*; bevat slechts drie d., allen op het *Oude-Bildt* gelegen, namelijk *St. Jacobi-Parochie*, *St. Anna-Parochie* en *Lieve-Vrouwe-Parochie*; maar behalve deze d., behooven er ook toe de *b. Oude-Bildt-zijl*, benevens het geh. *Oude-Bildtdijk* en een gedeelte van de *Nieuwe-Bildt-zijl* en van de *Leije*, alsmede de *Hoeven ten Z. W. van St. Jacobi-Parochie*; beslaat 7725,8045 bund. en telt 832 h. en 7000 inw., die, ten grooten deele *Hollanders* van oorsprong zijnde, zich, zoo door hunne kleding en tongval, die meer naar de *Hollandsche* zweemt dan de spraak der *Friesche* stedelingen zelve, als door eenen groveren en zwaarderden lichaamsbouw van den meer ranken *Fries*, als eene bijzondere volkplanting, onderscheiden. Zij vinden hun bestaan in landbouw, vlasserij en veeteelt. Voorts zijn er *bierbrouwerijen*, 1 *grutterij*, en 3 of 4 *chicoreiëesten*.

De 5600 Herv., maken de gem. *St. Anna-Parochie*, *St. Jacobi-Parochie* en *Lieve-Vrouwe-Parochie* uit, die elk eene kerk hebben, en door even zoo veel *Predikanten* bediend worden. De 300 *Doopsg.* behooren toe de gem. van *Oude-Bildt-zijl-en-Hantum*. Het twintigtal *R. K.*, parochieëert te *Harlingen*. De weinige *Evang. Luth.*, worden tot de gem. van *Harlingen* gerekend. Er zijn 7 scholen.

**BILDT (HET NIEUWE-)**, bed., pr. *Fr.*, griet. het *Bildt*; 1608 bund. groot.

**BILDT (HET NIEUW-MONNIKE)**, bed., pr. *Fr.*, griet. *Ferwerderadeel*; groot 106 bund.

**BILDT (HET OUDE-)**, bed., pr. *Fr.*, griet. het *Bildt*; groot ruim 5161 bund.

**BILDT (HET OUD-MONNIKE-)**, bed., pr. *Fr.*, griet. het *Bildt*; groot 363 bund.

**BILDTDIJK (EERSTE-)**, OUDE-BILDTDIJK of DERDE ZIEDIJK, dijk, pr. *Fr.* Hij loopt van *Dijkshoek* in het *W. der griet. het Bildt*, naar en voorbij *Oude-Bildt-zijl* in het *O.* van die griet. en diende vroeger om het *Oude-Bildt* tegen het zeewater te beschutten. Het gedeelte, van *Dijkshoek* tot de plaats, waar de *Tweede Bildtdijk* begint, wordt meestal *Statendijk* of ook wel *Armdijk* geheeten. Hij maakt de scheiding van het *Oude Bildt* en *Nieuwe Bildt*.

**BILDTDIJK (NIEUWE-)** of **TWEDE ZIEDIJK**, dijk, pr. *Fr.*, gr. het *Bildt*; loopende van den *Statendijk* in het *W.*

der griet. naar Nieuwe-Bildtzijl in het O. van de griet. en verder in Ferwerderadeel, naar den Noorderdijk.

**BILDTDIJK (NIEUWE-)**, geh., pr. *Fr.*, griet. *het Bildt*, N. van St. Anna-Parochie. Er is eene school met 70 leerl.

**BILDTDIJK (OUDE-)**, dijk. Zie **BILDTDIJK (EERSTE-)**.

**BILDTDIJK (OUDE-)**, geh., pr. *Fr.*, griet. *het Bildt*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van de drie Bildtdorpen. Dit geh. bestaat uit een aantal boerenwoningen langs den Eerste-Bildtdijk staande. Men heeft er 2 scholen, eene Om-Oost genaamd, en ééne in de zoogenaamde Westhoek.

**BILTDORPEN (DE)**, benaming, onder welke men verstaat de drie in de griet. *het Bildt*, pr. *Fr.*, gelegene dorpen: St. Anna-Parochie, St. Jacobi-Parochie en Lieve-Vrouwe-Parochie.

**BILDPOLDER (NIEUWE-)** of **OOSTELIKE-BILDPOLDER**, bed., pr. *Fr.*, griet. *het Bildt*, groot ruim 101 bund.

**BILDPOLLEN (OUDE-)** of **WESTELIKE BILTPOLLEN**, bed., pr. *Fr.*, griet. *het Bildt*; ongeveer 480 bund. groot.

**BILDPOLLEN-AANWAS**, hooge buitenlanden aan de Wadden, in de pr. *Fr.*, kw. *Westergoo* en *Oostergoo*, welke, sedert de bedijkingen, op nieuw buiten den zeedijk zijn aangespoeld, en nog niet door eenen nieuwen dijk zijn binnengebragt. Zij beginnen reeds onder St. Anna-Parochie, en nemen oostwaarts toe naar de grenzen van Ferwerderadeel, onder welke griet. de aanslieking zeer aanzienlijk en onder den naam van **NOORDERLEEGSCHE-BUITENVELD** bekend is.

**BILDTZIJL (NIEUWE-)**, geh., pr. *Fr.*, gedeeltelijk griet. *het Bildt*, 1 u. van *Lieve-Vrouwe-Parochie*, gedeeltelijk griet. *Ferwerderadeel*, 1 u. van *Hallum*; met 28 h. en 200 inw.

**BILDTZIJL (OUDE-)**, b., pr. *Fr.*, griet. *het Bildt*, en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Lieve-Vrouwe-Parochie*; met 80 h. en 600 inw. Men heeft er eene nette Doopsg. kerk en predikantswoning, die tot de gem. *Oude-Bildtzijl-en-Hallum* behooren, alsmede 1 school met 180 leerl.

**BILGAARD**, b., pr. *Fr.*, gem. en 20 min. N. van *Lecuarden*,

**BILJOEN**, **BILJOEN** of **BILJOEN**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Rheden*,  $\frac{1}{4}$  u. O. ten N. van *Velp*; 284,7644 bund. groot, en met de daarin vereenigde erven en plaatsen Nederhage,

Overhage, Beekhuizen, Herkhulzen en Heuven, 467 bund.

**BILJOENSCHIE BEEK**, watertje, pr. *Geld.* Het wordt gevormd door de *Zomp*, en stort zich, na, met een verval van meer dan 30 ellen, in zijnen loop onderscheidene water-vallen gevormd en vier papiermolens in beweging gebragt te hebben, in den *IJssel*.

**BILLERDAM**. Zie **BILDERDAM**.

**BILLINGHUIZEN**, b., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Gulpen*, een gedeelte van het geh. *Billinghuizen-en-Waterop* uitmakende.

**BILLINGHUIZEN-EN-WATEROP**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Gulpen*; met 30 h. en 150 inw.

**BILLIOEN**. Zie **BILJOEN**.

**BILT (DE)**, gem., pr. *Utr.*, arr. en kant. *Utrecht*, hulpk. van de postk. *Amersfoort, Utrecht en Zeyst* (5 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij vormt eene smalle en lange strook; bestaat uit de heerl. de *Bilt-en-Oostbroek* en *Coelenberg*, is verdeeld in vier wijken, namelijk *Ridderdorp*, *Hoole-Bilt*, de *Leijen* en *Oostbroek*; bevat het d. de *Bilt* benevens de geh. *Oostbroek*, *Overde-Vecht* en *Coelenberg*, en bestaat 3043,1737 bund. Men telt er 204 h. en 1700 inw., die meest in landbouw, veeteelt en veehandel hun bestaan vinden, ook is er eene rijtuigfabriek. Nog worden op een vrij groot veld in deze gem. witte moerbeieboomen aangekweekt. Men vindt er mede een aantal buiteng., als daar zijn: *Vrijheidslust*, *Arenberg*, *Buitenzorg*, *Sluishoef*, *Sandwijk*, *het Klooster*, *Meijenhagen*, *Jagtlust*, *Hoenderingen*, *Beerschoten*, *Tameroot*, *Vollenhove*, *Klein-Vollenhove* en *Oostbroek*.

De 1200 Herv. maken eene gem. uit, die tot de klass. van *Amersfoort*, ring van *Tienhoven*, behoort. De 450 R. K. parochiëren te *Utrecht*, en de 5 Isr. worden tot de rings. van *Utrecht* gerekend. Er is in deze gem. ééne school met 160 leerl.

Het d. de *Bilt*, ook de *Ronde-Bilt* genaamd, ligt een klein uur gaans van *Utrecht*, aan den straatweg van die stad op *Arnhem* en op *Deventer*. Men telt er 126 h. en 1470 inw. De kerk is klein, laag en langwerpig vierkant; heeft eenen fraaijen klokkentoren en een orgel. De dorps. telt 170 leerl.

Vijf belangrijke paardenmarkten; als: de vastenavondmarkt, de palm-

markt, de pinkstermarkt, de St. Laurensmarkt, en de St. Michaelsmarkt.

**BILT (DE)**, geh. Zie **BILTSTRAAT**.

**BILT (HOOLE)**-, wijk van de gem. *de Bilt*, pr. *Utr.*, met 56 h. en 280 inw.

**BILT (HUIS-TE)**, DEN BILD OF DEN BILDT, adell. h., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z. van Velsen*; 72,6339 bund. groot.

**BILT-EN-OOSTBROEK**, heerl., pr. *Utr.*, en kant. *Utr.*, gem. en hulpk. *de Bilt*. Het is eene fraaije landstreek, die zich in een lengte van meer dan twee uren gaans noordwaarts uitstrekt. Zij bevat het d. de Bilt, benevens het geh. Oostbroek; beslaat 3043,1837 bund., en telt 121 h. en 1470 inw.

**BILTKANT**. Zie **BILTSTRAAT**.

**BILTSCH-EN-ZEYSTERGIFT**, ook wel de **NIJWE GRIFT** geheeten, vaart in de pr. *Utr.* Zij neemt eenen aanvang aan den Stoetwegenschiedijk, gem. *Zeyst*, doorloopt die gem. en de gem. *de Bilt*, tot aan het d. van dien naam. Hier loopt zij, den straatweg in eenen regte lijn volgende, langs de plaats Coelenberg of het Klooster en om de batterijen, voorts achter de veertsenijschool langs Koningslust, en stort zich over het bolwerk Wolvenburg in de stadsgracht van Utrecht uit.

**BILTSTRAAT**, weg, pr. *Utr.*, van Utrecht naar het d. de Bilt loopende, en een gedeelte van den straatweg van die stad op Arnhem en Deventer uitmakende. Dwars over dien weg ligt een aarden fort, zijnde een hoornwerk, in het front open, met natte grachten en reduit, behoorende tot de Linie van Utrecht.

**BILTSTRAAT** of **BILTKANT**, ook wel enkel de Bilt genoemd, geh. pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Maartensdijk*; met 12 h. en 60 inw.

**BILWIJK**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Haastrecht*; groot 200,1170 bund. Zij wordt verdeeld in Hoog-Bilwijk en Laag-Bilwijk.

**BILWIJK (HOOG-)**, het oostelijke gedeelte van den p. *Bilwijk*, pr. *Z. H.*, gem. *Haastrecht*; groot 55,8466 bund.

**BILWIJK (LAAG-)**, het westelijk gedeelte van den p. *Bilwijk*, pr. *Z. H.*, gem. *Haastrecht*; groot 144,2704 bund.

**BIMA**. Zie **BIJMA**.

**BINCK (MIDDELWAARD-VAN-)**. Zie **MIDDELWAARD-VAN-BINCK**.

**BINCKHORST**, buit., pr. *N. H.*, gem. *Noord-en-Zuid-Scharwoude*,  $\frac{1}{4}$  u. N. ten O. van Noord-Scharwoude.

**BINCKHORST (DEN)** of **HUIS TE BINCKHORST**, ook wel als **TER BINCKHORST**, of enkel **BINCKHORST** voorkomende, buit., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z. W. van Voorburg*, aan de oostzijde van de vaart van 's Gravenhage op Leyden en Delft; groot 5,9880 bund.

**BINCKHORST-POLDER** of **BINNEN-POLDER-VAN-VOORBURG**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Voorburg*, 224,0624 bund. groot.

**BINDELMAERBROEK**. } Zie **BIL-BINDELMERBROEK**. }

**BINDEREN** of **BENDEREN**, boer., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Helmond*.

**BINDERIJ (DE)**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Ter-Munten*,  $\frac{1}{4}$  u. *Z. O. van Woldendorp*; met 70 inw.

**BINDERSEIND**, b. van het plattelandsstadje *Helmond*, pr. *N. H.*; met 194 h. en 880 inw.

**BINGARDEN**. Zie **BINGERDEN**.

**BINGELRADE**, gem. in de heerl. *Valkenburg*, pr. *Limb.*, distr. en postk. *Maastricht*, kant. en postk. *Sittard* (7 m. k., 4 s. d.); palende N. aan de gem. *Jabeek*, O. aan *Schinveld*, Z. aan *Oirsbeek*, W. aan *Hillesberg*, in Pruisisch Rijnland. Zij bevat het d. *Bingelrade*, benevens de geh. *Raath* en *Viel*; beslaat 331 bund., en telt 72 h., bevoord door 430 inw., die meest hun bestaan vinden in den akkerbouw.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. van *Limb.*, dek. *Schinnen*, behoort. Er is ééne dorps. met 70 leerl.

Het d. *Bingelrade*, in de vijftiende en zestiende eeuw *Bijgenrooth*, in de zeventiende eeuw *Bengenrooth*, later *Bingenrooth*, ligt 4 u. N. N. O. van *Maastricht*. Men telt er 17 h. en 100 inw., en heeft er eene R. K. kerk, die aan den H. **LAMBERTUS** is toegewijd.

**BINGERDEN**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. ten Z. van *Angerlo*, met 31 h. en 200 inw.

**BINGERDEN**, oudtijds **BYNGHARDEN**, ook **BINGARDEN**, adell. h. en havez., pr. *Geld.*, gem. *Angerlo*, in de buurs. *Bingerden*, aan den *IJssel*, waarover hier, ten N. aan den *Nap*, een voetveer. De havez. is groot 218,9801 bund.

**BINGERDENSCHE - OVERLAAT**, overlaat, pr. *Geld.*, in den register *Isseldijk*, lang 1570 ell., hoog 3 ell. boven middelbaren rivierstand. Hij dient tot ontlasting van het water, dat uit den *Oude-Rijn* in de *Lijmers* is overgelopen.



**BINGERDENSCHESLUIS**, sluis, pr. *Geld.*, gem. *Angerlo*, in den regter *Ijseldijk*.

**BINK (MIDDELWAARD VAN)**. Zie **MIDDELWAARD VAN BINCK**.

**BINKHORST (HUIS TE)**. Zie **BINCKHORST (DE)**.

**BINNEN-AE**. Zie **AE (BINNEN-)** (1).

**BINNENAATVELDSCHES - POLDER**. Zie **BEGGIJNEN-POLDER**.

**BINNENBANNEN VAN DE WERKEN**. Zie **WERKENSCHES-POLDER**.

**BINNENDIJK**. Zie **EILANDS-POLDER**.

**BINNENDIJSCHES - BUITENVELDENSCHES-POLDER**. Zie **BUITENVELDENSCHES-POLDER (BINNENDIJSCHES)** (2).

**BINNENDIJSCHES-POLDER**, p., pr. *Utr.*, gem. *Emmes*.

**BINNENGEESTEN**, p., pr. *N. H.*, gem. *Akersloot*; groot 118 bund.

**BINNENGELEGEN - GROENEN - DIJK-EN-LAGENDIJK**, dijk, pr. *N. H.*, Hij begint aan het einde der dwarsche overdijking aan den *St. Aagtendijk*, loopt tusschen de gem. *Assendelft* en *Uigeest* door, en eindigt aan den *Noorder-Klamdijk*.

**BINNENGOUW** of **BINNEN-POLDER**, p., p. *N. H.*, gedeeltelijk gem. *Hoogwoud - en - Aartswoud*, gedeeltelijk gem. *Opmeer*; groot 1067,8640 bund.

**BINNENLANDSCHES POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Moordrecht*.

**BINNENPOLDER-VAN-ACHTTIENHOVEN**, p., pr., *Utr.*, gem. *Achttienhoven*.

**BINNENPOLDER-VAN-BESOIJEN**. Zie **BESOIEN (BINNENPOLDER VAN)** (2).

**BINNENPOLDER - VAN - VOORBURG**. Zie **BINCKHORST-POLDER**.

**BINNENRUST**, oudtijds **GALEKEHEM**, **GALKENHIEM**, **GALKEHEM** of **GALKHIEM**, boer., pr. *Fr.*, griet. *Tieljerksteradeel*, 15 min. *W. van Garjop*.

**BINNEN-VECHT**. Zie **VECHT (DE NIEUWE-)**.

**BINNENVELD**. Zie **BENNEVELD**.

**BINNENWALD**, bosch., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *N. van Groesbeck*; 169 bund. groot.

**BINNENWATERING**, water, pr. *Z. H.*, gem. *Voorburg*, loopende van het *Hoog-Kaadje* naar de *Zijde*, nabij de gem. *Veur*.

**BINNENWEG**, b., pr. *Z. H.*, gem. en *W. van Rotterdam*, tegen die stad aanpalende en eene voorstad daarvan uitmakende.

**BINNENWEGSCHE-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Zegwaard*.

**BINNENWETERING**, waterloop, pr. *Over.*, te *Kamperveen*, beginnende aan de zuidelijke grenzen, bij *Wittenstein*, en eindigende, na de gem. tot aan de noordzijde doorloopen te hebben, in de *Reeve*.

**BINNENWIJZEND** of **BINNENWIJZENT**, oudtijds **BINNENWIJSENT** gespeld, d., pr. *N. H.*, arr., kant. en  $\frac{1}{2}$  u. *N. O. van Hoorn*, postk. *Hoorn* en *Enkhuizen*, gem. *Westwoud-en-Binnenwijzend*,  $\frac{1}{2}$  u. *O. ten Z. van Westwoud*.

Het bestaat meest uit boerenwoningen, die niet digt aan elkander gebouwd zijn en heeft eene uitgestrektheid van omtrent 1990 ell. lengte. Men telt in dit d. 30 h. en 200 inw., die hun bestaan vinden in den landbouw.

De 110 Herv. behooren tot de gem. van *Westwoud-en-Binnenwijzend*, welke hier eene kerk heeft. De 80 R. K. parochiëren te *Westwoud*. De dorps. telt 20 leerl. — De kermis valt in den eersten Zondag na *St. Pietersbanden*.

**BINNENWIJZEND**, p., pr. *N. H.*, gem. *Westwoud-en-Binnenwijzend*; 340 bund. groot.

**BIRCHT (DE)**. Zie **BIRK (DE)**.

**BIRD (DE)** of wel de **NAAUWE** en **WIJDE-BIRD**, vaart, pr. *Fr.*, griet. *Idaarderadeel*, *O. van Grouw*, loopende uit de *Pinkmeer* naar de *Wijde-Ee*, bij *Sytjeburen*.

**BIRDAARD**, kadastr. gem., pr. *Fr.*, griet. *Dantumadeel*, bevattende de d.: *Birdaard*, *Janum*, *Sybrandahuis*, *Rinsumageest* en *Roodkerk*, en beslaande 3762,80 bund.

**BIRDAARD**, oudtijds **BERDAWERTH**, **BIRDAWERD** of **BIRDUWERD**, in de wandeling **BEDAAD** geheeten, d., pr. *Fr.*, griet. *Dantumadeel*, arr. en  $\frac{2}{4}$  u. *N. O. van Leeuwarden*, kant. en  $\frac{2}{2}$  u. *W. ten Z. van Dockum*, postk. *Lecuarden* en *Dockum*, aan de *Ee* of vaart van *Leeuwarden* naar *Dockum*, over welke hier eene ophaalbrug ligt. Het bestaat uit de dorpsbuurt en vier kleine b., bekend onder de namen *Wytisma*, *Toerle*, de *Kolkhuizen* en *Oldbrandweeren*. Het telt 100 h. en 420 inw., die eenen uitgebreiden kaas- en vleeschhandel drijven.

(1) Alle de aldus beginnende namen zoeker men op de woorden van onderscheiding

(2) Insgelijks zoeker men alle de **BINNENDIJSCHES-POLDERS** en **BINNEN-POLDERS**, die hier niet vermeld worden, op de woorden van onderscheiding.

De Herv. behooren tot de gem. van *Birdaard-en-Janum*, en hebben hier eene kerk. De Christ. Afges. behooren tot de gem. van *Wanswerd-en-Birdaard*. De R. K. parochiëren te *Dockum*. Er is hier ééne school, met 60 leerl.

**BIRDAARD-EN-JANUM**, kerk, gem., pr. *Fr.*, klass. en ring van *Dockum*, met 2 kerken, eene te Birdaard en eene te Janum, en 550 ziel.

**BIRDAARDERMEER**, streek miedland, pr. *Fr.*, griet. *Dantumadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. O. van Birdaard.

**BIRDAWERD.**

**BIRDUWERD.** } Zie BIRDAARD.

**BIRK (DE) OF DE BIRCHT**, geh., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Soest*; met 21 h. en 150 inw. Het bestaat uit twee b., de Hooge-Birk en de Lage-Birk genaamd.

**BIRK (HOOG-)**, b., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Soest*; met 18 h. en ongeveer 140 inw. Het is het zuidelijk gedeelte van het geh. de Birk.

**BIRK (LAGE-)**, b., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Soest*; met 3 h. en ruim 10 inw. Het is het noordelijke gedeelte van het geh. de Birk.

**BIRKHOVEN**, landg., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Amersfoort*, belendende aan de Lage-Birk; ongeveer 100 bund. groot.

**BIRSTUM**, oudtijds BIRSTENS, BERSTENS, BERSTEND OF BYRSTEM, geh., pr. *Fr.*, griet. *Utingeradeel*,  $\frac{3}{4}$  u. N. N. O. van *Akkrum*, met 6 h. en 40 inw.

**BIRSTUMERMEER**, meer, pr. *Fr.*, griet. *Utingeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Akkrum*, dat ten N. met het Wijdddeel en ten Z. met het Dokkumermeer in verbinding staat.

**BISDOMA**, boer., pr. *Fr.*, griet. *Hennaarderadeel*, N. van *Rien*.

**BISCHOP-DAVIDSGRIFT**, gegraven vaart, op de grenzen van de prov. *Geld.* en *Utr.*

**BISCHOPSBERG**, uitgestrekte hoogte, pr. *Dr.*, op de grenzen van *Over.*, gem. *Havelte*, N. van *Nieuwveen*, O. ten Z. van *Steenwijk*.

**BISCHOPSGAT**, meertje, pr. *Dr.*, gem. *Smilde*, W. ten N. van *Oude-Smilde*, digt aan de grenzen der pr. *Fr.*

**BISCHOPSGRAAF**, watertje in *Geld.*, dat te *Culemborg* uit de *Lek* komt, zich beneden het d. *Tricht* in de *Linge* ontlast door eene sluis, de *Neust*. — Van *Culenborg* af tot aan de *Nieuwebrug* wordt zij *DE MEER* genaamd.

**BISCHOPSRUG**. Zie *HONDSRUG*.

**BISCHOPSSCHANS** of *SCHANS-VRIESCHEKAAI*, voorm. schans, thans een stuk weiland, pr. *Over.*, gem. *Staphorst*, onder *Rouveen*, in het zoogenaamde *Kooimansland*, ten O. van den straatweg, kort bij de *Demsvaart*.

**BISCHOPSVIN**, zeer hoog stuk land, pr. *Gron.*, gem. *Kloosterburen*, 5 min. Z.W. van de kerk te *Hornhuizen*.

**BISCHOPSWATERING**. Zie *BISCHOPSWETERING*, water, pr. *Over*.

**BISCHOPSWEG**, een gedeelte van den weg van *Eembrugge* naar *Bunschoten*, pr. *Utr.*

**BISCHOPSWETERING**, ook wel *BISWETERING*, geh., pr. *Over.*, gedeeltelijk gem. en 1 u. O. ten Z. van *IJsselmuiden*, in den p. van *Mastenbroek*, aan de *Bisshopswetering*; met 20 h. en 140 inw.

**BISCHOPSWETERING** of *BISCHOPSWATERING*, wetering, pr. *Over.*, in den p. *Mastenbroek*. Zij ontstaat bij 's *Heerenbroek*, loopt in eene lijnrechte rigting, naar de *Lutterzijl*, tusschen *Kampen* en *Genemuiden*, door welke zij zich in het *Grafhoster-diep* ontlast.

**BISSEL**. Zie *BIJSEL*.

**BISTERVELD**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Ottersum*.

**BISWETERING**. Zie *BISCHOPSWETERING*, geh.

**BITSIK**.

**BITSWIJK**. } Zie *BETSIK*.

**BITTENS**, geh., pr. *Fr.*, griet. *Wonseradeel*, onder *Schetters*; met 2 h. en 13 inw.

**BITTERWERD**. Zie *BETTERWERD*.

**BLAAK (DE)**, geh., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. O. van *Heinenoord*; met 42 h. en 240 inw.

**BLAAKSCH- DIJK**, binnendijk, pr. *Z. H.*, die van *Heinenoord* naar *Puttershoek* loopt.

**BLAAKSCH- DIJK**, b., pr. *Z. H.*, gem. en 40 min. van *Mijnshereenland-van-Moerkerken*, met 24 h. en 150 inw.

**BLAARCOM**, Zie *BLARICUM*.

**BLAARDORP**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Nieuwerkerk-op-den-IJssel*; 282,7500 bund. groot.

**BLAARTHEM**, *BLAERTHEM*, *BLARTHEM* of *BLARTHUM*, ook wel eens *BLAATHEM* of *BLARTHEM* oudtijds *BLARTEHEM* of *BLARTEHEIM*, maar bij de landlieden meestal *BLORTUM* geheeten, voorheen een d. thans een geh., pr. *N. Br.*, arr., kant., postk. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Eindhoven*, gem. *Gestel-en-*

**Blaarthem**,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van Gestel, aan de Gender.

Men telt er 27 h. en 200 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. De inw., die allen R. K. zijn, hebben hier geen afzonderlijke kerk, maar parochiëren te *Gestel*, zijnde de vroeger hier gestaan hebbende kerk afgebroken; doch het kerkhof blijft gebruikt worden. Men ziet daarop eenige grafzerken van de adellijke familie van EYCK, welke hier gebloeid heeft.

**BLAARTHEM** (HUIS-TE-), adell. h., pr. *N.Br.*, gem. *Gestel-en-Blaarthem*, in het d. *Blaarthem*.

**BLAASBALK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Rijswijk*.

**BLAATHEM**. Zie **BLAARTHEM**.

**BLAAUW**, boer., pr. *Fr.*, griet. *Doniawarstal*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van Legemeer.

**BLAAUWKAPEL**, eertijds OOSTVEEN, d., pr. *Utr.*, arr. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Utr.*, kant. en O. ten N. van *Maarsen*, postk. *Hilversum* en *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Maartensdijk*, aan den Noorddorpsche-dijk. Het telt 53 h. en 260 inw., die meest in landbouw en veeteelt hun bestaan vinden.

De 130 Herv. maken met die van de geh. de Groenekan, de Biltkant, het Zwarte-water en de zuidzijde van de Nieuwe-wetering, eene gem. uit, welke tot de klass. van *Amersfoort*, ring van *Tienhoven*, behoort, en 400 zielen telt. De 130 R. K. parochiëren te *Utr.*, en de weinige Ev. Luth. behoorren tot de gem. van *Utr.* Er is hier ééne school, met 50 leerl. Ten N. O. om het d. ligt een fort zijnde een hoornwerk en behorende tot de linie van Utrecht.

**BLAAUWEHAND**, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Wanneperveen*, aan den Veeneweg, tusschen Vollenhove en Wanneperveen, ter plaats, waar de weg van Giethoorn daarop uitloopt.

**BLAAUWE-KAMERSCHE-UITERWAARDEN**, p., pr. *Geld.*, gem. *Wageningen*; groot 44,5510 bund.

**BLAAUWE-KEI**, boer., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Teteringen*, in het geh. *Molengracht*.

**BLAAUWE-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Atkemade*.

**BLAAUWESLUIS**, sluis, pr. *N.Br.*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van Steenberg, even zoo ver ten N. W. van Kruisland, bij het Oude veer. Zij dient tot uitwatering van den Polder van Kruisland op de Steenbergse vliet.

**BLAAUWESLUIS** of **ELDERENS**, geh., pr. *N. B.*, gedeeltelijk gem. en  $\frac{2}{3}$  u. N. O. van *Zevenbergen*, gedeeltelijk gem. *Hooge-en-Lage-Zwahuw*; met 32 h. en 240 inw.

**BLAAUWESLUIS**, geh., bij *Alem*. Zie **ALEMSGEWANDE**.

**BLAAUWESLUIS**, geh., pr. *Geld.*, gem. *Appeltern*,  $\frac{2}{3}$  u. N. O. van *Maasbommel*. Het wordt aldus genoemd naar eene sluis, waardoor een gedeelte van het land tusschen Maas en Waal uitwatert.

**BLAAUWESTEEN**, heuvel of bergje, pr. *Z. H.*, gem. *Ouddorp*, in den p. het *Oudeland*, ter plaats, waar het kast. *Spreeuwenstein* gestaan heeft.

**BLAAUWETRAPPEN**, plaats aan de duinen, pr. *N. H.*, ten W. van *de Zandpoort*, die zeer drok, door de ingezetenen van Haarlem en elders, plagt bezocht te worden, om het voortreffelijk gezigt, dat men er over alle de omliggende landouwen geniet.

**BLAAUWHUIS**. Zie  $\left\{ \begin{array}{l} \text{SENSMEER.} \\ \text{GLINISTRA.} \\ \text{HOTTINGA.} \end{array} \right.$

**BLAAUWHUIS** of **BLOUSHUIS**, oud huis, pr. *Gron.*, gem. *Haren*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Helpen*.

**BLAAUWHUIS** of **BLOUWHUIS**, boer., pr. *Gron.*, gem. *Bedum*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Zuidwolde*.

**BLAAUWKAPEL**. Zie **BLAAUWKAPEL**. **BLAAUWVALLAAT**, geh., pr. *Fr.*, griet. *Achtkarspelen*, onder *Augustinusga*; met 3 h. en 20 inw.

**BLADEL**, oudtijds **BLADELLA**, **BLADILLA**, **BLADELLA**, en **BLADELE**, volgens andere schrijvers **PLADELLE** of **PLADILLA**, bij de landlieden doorgaans **BLAJEL**, geheeten, d., pr. *N. Br.*, arr. en ruim 4 u. W. Z. W. van *Eindhoven*, kant. en 3 u. Z. ten W. van *Oirschot*, hulpk. van het postk. *Eindhoven*, gem. *Bladel-en-Netersel*; 2 u. N. van de Belgische grenzen, tusschen de riv. de Reusel en de Groote Beerze. Het heeft vier uithoeken de Langeloo, Helakker, de Schijve en de Zwarteakker, en telt daarmede 177 h. en 1000 inw., die hun hoofdbestaan in den landbouw vinden; ook heeft men hier 2 bierbrouwerijen en 1 koorrmolen.

De 900 R. K. maken eene par. uit, die tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Hilvarenbeek*, behoort. De kerk, die aan den H. *Petrus in zijne banden* is toegewijd en, oostwaarts van de h., afgezonderd in de akkers staat, is een, met

betrekking tot de gem., tamelijk klein gebouw met eenen zwaren toren, van klok en uurwerk voorzien en met eene lage spitse kap gedekt. De 70 Herv., die tot de gem. *Bladel-Hapert-Reusel-en-Netersel* behoorren, hebben hier mede een kerkje. Ook is er eene dorps. met 100 leerl.

Paarden- en beestenmarkten des Maandags voor den Zondag van vastenavond; den tweeden Maandag in April; Maandag na den 15 Augustus; en den laatsten Maandag in October.

**BLADEL-EN-NETERSEL**, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. *Oirschot*, hulpk. *Bladel* (24 m. k., 5 s. d., 3 j. d.). Zij bestaat uit de d. *Bladel* en *Netersel*, benevens de uithoeken *Helakker*, de *Langelooop*, de *Schijve* en *Zwartakker*; beslaat 3312 bund., telt 255 h. en 1320 inw., die hun bestaan vinden deels in den landbouw, en gedeeltelijk door elders te gaan werken. Men heeft er 2 bierbrouwerijen, 3 leerlooierijen, 1 sigarenfabriek en 1 koommolen.

De 1200 R. K., maken gedeeltelijk de par. van *Bladel* uit, en behooren overigens tot die van *Netersel-en-Casteren*. De 90 Herv. behooren tot de gem. *Bladel-Hapert-Reusel-en-Netersel*. Er zijn in deze gem. twee scholen.

**BLADEL-HAPERT-REUSEL-EN-NETERSEL**, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. en ring van *Eindhoven*, met twee kerken, ééne te *Bladel* en ééne te *Hapert*, en telt 100 ziel.

**BLADELIJNS-POLDER(GROOTE-)** of **GROOTE-BLADELINGS-POLDER**, te voren ook **ROBERTUS-CHRISTIAANS-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Zuidzande*; groot 95,3750 bund.

**BLADELIJNS-POLDER (KLEINE-)** of **KLEINE-BLADELINGS-POLDER**, te voren **SEBASTIAEN-CHRISTIAENS-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Retranchement*; groot 20,2903 bund.

**BLADELLA** } **Zie BLADEL.**

**BLADILLA** } **Zie BLADEL.**

**BLAERCOM.** **Zie BLARICUM.**

**BLAERTHEM** } **Zie BLAARTHEM.**

**BLAETHEM** } **Zie BLAARTHEM.**

**BLAJEL.** **Zie BLADEL.**

**BLAKENBOSCH**, akkermaalsbosch, pr. *Geld.*, gem. *Voorst*; beslaande 1,8440 bund.

**BLALO**, streek lands, pr. *Over.*,

gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Zwolle*, voor het meerendeel bestaande uit zeer goede weilanden.

**BLANCKERSHOEK.** **Zie BLANCKERSHOEK (1).**

**BLANKAARTSPOLDER (GROOTE-EN-KLEINE-).** **Zie BLANKERT(GROOTE-) en BLANKERT (KLEINE-).**

**BLANKEDELLE (DE BINNEN-EN-BUITEN-),** twee stukken grasland, pr. *N. H.*, gem. *Oude-Niedorp-en-Zijdevind*. Het eerste liggende in de Oude Niedorper-polder, aan de ringsloot van het Heer-Hugowaard, het andere in den Heer-Hugowaard, aan den Noord-ringdijk, zijnde door dien dijk en ringsloot van elkander gescheiden. Zij zijn te zamen groot 3,1320 bund.

**BLANKEMEER**, meertje, p. *Over.*, O. van *Vriesenveen*. De *Vriesche-Aa* loopt er door heen.

**BLANKENA (DE)**, boer., pr. *Over.*, in de huurs. *Zuidloo*, gem. *Bathmen*.

**BLANKENBURG**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Rozenburg*; groot 201,0246 bund.

**BLANKENBURG**, d., pr. *Z. H.*, arr. en 4 u. W. ten Z. van *Vlaardingen*, reg. kant. *Schiedam*, postk. *Maasvluis*, gem. *Rozenburg*, in den p. *Blankenburg*. De inw. vinden hun bestaan in landbouw en graanteelt.

De Herv. behooren tot de gem. *Rozenburg-en-Blankenburg*, en hebben hier eene kerk, met eenen niet zeer hoogen toren. De 20 R. K. par. te *Brielle*. De dorps. telt 110 leerl.

**BLANKENBURG**, adell. h., pr. *Limb.*, gem. *Cadier-en-Keer*, 5 min. W. van *Cadier*, beslaande 73,5870 bund.

**BLANKENBURG**, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*, Z. van *Wassenaar*, groot 19,3279 bund.

**BLANKENHAM**, gem., pr. *Over.*, arr. *Zwolle*, kant. *Vollenhove*, postk. *Lemmer*, *Meppel*, *Zwolle* en *Kampen* (13 m. k., 6 s. d., 3 j. d.). Zij bevat niets dan het d. *Blankenham* en eenige verstrooid liggende h., beslaat 1700 bund., en telt 50 h. en 330 inw., die hun bestaan vinden in veenderij en veehouderij.

De 240 Herv., maken met die van het geh. *Ijsselham*, onder *Oldemarkt*, eene gem. uit, welke tot de klass. van *Kampen*, ring van *Vollenhove*, behoort, 280 ziel. telt en te *Blan-*

(1) Alle de woorden, die men wel eens elders *BLANCK* gespeld vindt, zoeken men op *BLANK*.

kenham eene kerk heeft. De 20 R. K. par. in de *Kuivre*. Men heeft er eene school met 50 leerl.

Het d. Blankenham of Blankenheim, ligt 7½ u. N. ten W. van Zwolle, 2 u. N. ten W. van Vollenhove. Het bestaat slechts uit 3 of 4 h., die bij de kerk beneden den dijk staan.

BLANKENHAM (UITGEVEENDE PLAS VAN), moeras of veenplas, pr. *Over.*, gem. en O. van *Blankenham*; 118 bund. groot.

BLANKENHEIM. Zie BLANKENHAM. BLANKENHEMERT of BLANKENHEMEL, bouw., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Hardenbergh*, ¾ u. N. ten W. van Heemse.

BLANKERSHOEK of BLANCKERSHOEK, zuidoostelijke hoek van het eil. *Walcheren*, pr. *Zeel.* Op dit punt staat het fort Rammekens.

BLANKERT (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Heinenoort*; groot 48,3100 bund.

BLANKERT (GROOTE-) of GROOTE-BLANKAARTSPOLDER, p., pr. *Z. H.*, voor het grootste gedeelte gem. *Stompwijk*, voor een zeer klein gedeelte gem. *Soeterwoude*; groot 64 bund.

BLANKERT (KLEINE-) of KLEINE-BLANKAARTSPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Stompwijk*; 33 bund. groot.

BLANKESLOOT, beek, pr. *Over.*, onder *Ambt-Hardenbergh*. Zij ontstaat aan de Grøupe en loopt dwars door de Mollinkvaart in de waterleiding van den Kloosterdijk uit.

BLAREKUM. } Zie BLARICUM.

BLAREN. }

BLARIACUM. Zie BLERIK.

BLARICUM, gem. pr. *N. H.*, arr. *Amsterdam*, kant. en postk. *Naarden*, reg. kant. *Weesp* (2 m. k., 10 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. Blaricum, het Blaricum-Eng en de pold. de Bouwveenen; beslaat 5002,8000 bund. en telt 139 h. en 850 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Er worden ook nog 18 à 20 weefgetouwen aan den gang gehouden, waarop grove stoffen bereid worden, alsmede eene menigte spinwielen, deels voor die getouwen, deels tot het vervaardigen van katoengaren.

De 780 R. K. maken eene stat. uit, waartoe ook de inw. der burgerlijke gem. Huizen gerekend worden, en welke tot het aartspr. van *Utrecht* behoort; 800 ziel. telt, en eene eigen begraafplaats heeft. De 70 Herv. behooren tot de gem. *Blaricum-Laaren-en-Bussem*. Er is in deze gem. ééne school met 140 leerl. en men

ziet er, op de heide, op omtrent ¼ u. afstands ten W. van het d. een bergje, de Kooltjesberg of Tafelberg genoemd.

Het d. Blaricum, Blaricom, Blarikom, Blarekum, bij verkorting door de landlieden veelal Blaarcum, Blaercom of Blaren genoemd, ligt 4 u. O. ten Z. van Amsterdam, en 1 u. O. ten Z. van Naarden, in eene zeer vruchtbare streek, waar vele korenlanden gevonden worden, en voornamelijk veel boekweit groeit. De Herv. kerk is van binnen zeer eenvoudig en van alle sieraad ontbloot, behalve eene kleine koperen kaarskroon en twee koperen bogen, boven de ingangen van het doophek. In den ouden vierkanten toren hangt eene klok. Op het kerkhof, binnen den omtrek, welken voorheen het koor der kerk heeft beslagen, is een grafkelder, die van boven geheel met gras begroeid is, en op welke een gedeelte van een grafzerk ligt, met den naam en het wapen van JOHAN STACHOUWER, Vrijheer van *Schiermonnikoog*.

BLARICUM-LAAREN-EN-BUSSEM, kerk. gem., pr. *N. H.*, klass. van *Amsterdam*, ring van *Naarden*, met ongeveer 100 zielen en twee kerken, ééne te Blaricum en ééne te Laaren.

BLARICUMMER-ENG, heideveld pr. *N. H.*, gem. en ten N. van *Blaricum*. De Kooltjesberg of Tafelberg ligt er op.

BLARIKOM. Zie BLARICUM.

BLARTEHEM. }

BLARTEHEIM. }

BLARTHEM. }

BLARTHUM. }

BLASKENSGRAAF. Zie BLESKENS-GRAAF.

BLAZEKOP (WEST). Zie BLAZEKOP-BEWESTEN-HET-WATER.

BLAZEKOP (ZUID-). Zie BLAZEKOP-BEZUIDEN-HET-WATER.

BLAZEKOP - BEWESTEN - HET - WATER of WEST-BLAZEKOP, p., pr. *Zeel.*, gem. *Overzande*; 71,2311 bund. groot.

BLAZEKOP-BEZUIDEN-HET-WATER of ZUID-BLAZEKOP, p., pr. *Zeel.*, gem. *Overzande*; groot 15,6135 bund.

BLEECKMEER. Zie BLEECKMEER.

BLEEK, geh., pr. *N. B.*, gem. en 1 u. van *Gemert*; met 3 h. en 20 inw.

BLEEK, riv., pr. *N. B.* Het ontstaat aan de Drie sluizen, op den Nieuwendijk, uit de vereeniging van

den Alm met het Schansgat en den Gantel of de Oostkil, en ontlast zich op het Bergsche-veld.

**BLEEK (DE)**, geh., pr. *Lim.*, gem. en 58 min. van *Grubbenvorst*; met 15 h. en 70 inw.

**BLEEKENHOVEN**, buit., pr. *N.H.*, gem. *Velsen*, 5 min. Z. W. van *Zandpoort*.

**BLEEKERIJ**, voorstad of b. der stad *Maastricht*, pr. *Lim.*, aan de Maas, ten Z. en tusschen de vestingwerken der stad; met 24 h., meest alle herbergen en een voetveer op den waard onder Heughem.

**BLEEKERSPAD (KORTE-)**, b., pr. *N. H.*, gem. en 5 min. W. van *Asterdam*, buiten het Raampoortje dier stad gelegen. De inw. vinden meest in het waschbleeken hun bestaan.

**BLEEKERSPAD (LANGE-)**, b., pr. *N. H.*, gem. en 5 min. ten W. van *Asterdam*, buiten het Raampoortje dier stad, ten N. van het Korte-Bleekerspad gelegen.

**BLEEKMEER**, bedijk., pr. *N. H.*, gem. *Haringcarspel*; 78,4915 bund. groot.

**BLEEKWAARD**, p., pr. *N. B.*, gem. *Enmikhoven-en-Waar dhuizen*; groot 22 bund.

**BLEESWIJK**. Zie **BLEISWIJK**.

**BLEIHAM**. Zie **BLIJHAM (1)**.

**BLEIJENBEEK** of **BLIJENBEEK**, geh., pr. *Lim.*, gem. *Bergen*,  $\frac{1}{2}$  u. N. N. O. van *Asperen*; met 54 h. en 310 inw.

**BLEIJENBEEK** of **BLIJENBEEK**, kast., pr. *Lim.*, gem. *Bergen*, in het geh. *Bleijenbeek*; groot 137,3840 bund.

**BLEIJENBURG**, buit., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Voorburg*; 1,1223 bund. groot.

**BLEIJENDAAL**, hofst., pr. *Zeel.*, gem. en 10 min. Z. O. van *St. Anna-land*, groot 52,6200 bund.

**BLEISWIJK**, gem. en heerl. in het balj. van *Schieland*, pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Hillegersberg*, reg., kant. en postk. *Rotterdam*, (14 m. k., 8 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. Bleiswijk, de buurt aan den Kruisweg, den Overbuurtsche-polder, en den Hoekindsche-polder; beslaat 2165,5712 bund. De gronden dezer gem., welke alle uitgevend waren, zijn sedert weder, door droogmaking, in fraaije graangevende landen her-

schapen. Men telt er 173 h. en 1360 inw., die meest hun bestaan vinden in den graanbouw en de vlasteelt. Ook heeft men er 1 scheepstimmerwerf, 1 leerlooijerij en 1 koornmolen.

De 1000 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Rotterdam*, ring van *Hillegersberg*, behoort en hier eene kerk heeft. De 300 R. K., parochiëren aan den *Bergschenhoek*. Het tental Remonstr. maakt eene gem. uit, welke tot de *Tweede Klassis* behoort, en te Bleiswijk eene kerk heeft, maar met die van Berkel vereenigd is. Er zijn 2 scholen.

Het d. Bleiswijk of Bleyswijk oudtijds Bleeswijk, ligt  $2\frac{1}{2}$  u. van *Rotterdam*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Hillegersberg*. Het Raadhuis of Dorps huis is een oud en deftig gebouw, waarin mede de Waag gehouden wordt. De Herv. kerk, die van een orgel voorzien is, is een deftig gebouw, uit welks dak, aan de westzijde, een fraaije spitse toren rijst; aan de oostzijde heeft het nog eenen kleinen spitsen toren. De Rem. kerk is een fraai gebouw. De dorps. telt 80 leerl.

**BLEISWIJK-EN-HILLEGERSBERG (DROOGGEMAAKTE-POLDERS-V-)**, p., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*; groot 3494 bund.

**BLEISWEIKSCHE-MEREN**, twee meertjes, pr. *Z. H.*, ten O. van Bleiswijk. Zij worden door het riviertje de Rotte gevormd.

**BLEK**, buit., pr. *Geld.*, en  $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. W. van *Warnsfeld*; groot 80,6050 bund.

**BLEKSLEGEPOEL** of **BLIKSLAGERPOEL**, meertje, pr. *Groningen*, gem. en 1 u. Z. ten O. van *Onstwedde*, groot 2,2800 bund.

**BLINKVLIET**. Zie **ZUIDLAND**.

**BLERIK**, **BLERICK**, **BLIERIK** of **BLIERICUM** of **BLARIACUM** geheeten, d., pr. *Lim.*, arr. en 4 u. N. van *Roermond*, kant., postk. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Vento*, gem. en 1 u. O. van *Maasbree*, met 297 h. en 1530 inw., die, behalve 3 Herv. en 3 Isr., allen R. K. zijn, en eene par. uitmaken, welke tot het apost. vic. van *Lim.*, dek. *Vento*, behoort, door éenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De kerk, aan den H. **LAMBERTUS** toegewijd, is

(1) De woorden, die men elders wel eens **BLIJ** gespeld vindt, en hier niet voorkomen, zoekce men op **BLIJ**.

een; oud vervallen gebouw, met een klein spits torentje midden op het dak. De 3 Herv. behooren tot de gem. van *Vento*, en de 3 lsr. tot de rings. van *Vento*. Men heeft er eene school.

**BLESDIJKE**, kad. gem., pr. *Fr.*, griet. *Stellingwerf-Westeinde*, bestaande uit de d. Blesdijk en *Peperga* en beslaande 2089,5971 bund.

**BLESDIJKE**, d., pr. *Fr.*, griet. *Stellingwerf-Westeinde*, arr. en 4 u. N. van *Heerenveen*, kant. en 3½ u. Z. W. van *Oldeberkoop*, hulpk. *de Blesse*. Het heeft, met het daartoe behorende gedeelte van de Blesse, 76 h. en 460 inw., die hun bestaan vinden in den landbouw en veeleelt.

De 340 Herv., behooren tot de gem. *Peperga-en-Blesdijke*. Zij hebben hier een eenvoudig schoon bedehuis, met eenen spitsen toren. De 120 R. K. parochiëren te *Steggerden*. Men heeft er, aan de b. *de Blesse*, eene school.

**BLESDIJKERHEIDE**, uitgestrekt heideveld, pr. *Fr.*, griet. *Stellingwerf-Westeinde*, Z. O. van *Blesdijke*.

**BLESKENS-GRAAF**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. en postk. *Sliedrecht*, reg. kant. *Papendrecht*, (8 m. k., 5 s. d., 5 j. d.). Deze gem. bevat het d. *Bleskensgraaf* en eenige verstrooid liggende huizen; is 1060,6645 bund. groot, en telt 86 h. en 110 inw., die hun bestaan vinden in den landbouw. Ook heeft men er 1 koornmolen.

De 650 Herv. behooren tot de gem. *Bleskensgraaf-en-Hofwegen*. De 40 R. K. parochiëren te *Dordrecht*. Men heeft er eene school met 90 leerl.

Het d. Bleskensgraaf, Bleskens-Graef, Blaskens-Graaf of Boskijnsgraaf geheeten, ligt 3 u. W. N. W. van *Gorinchem*, 1½ u. N. van *Sliedrecht*, aan den Graafstroom en is tamelijk groot. De kerk, is een vrij oud gebouw, met eenen vierkanten toren, welke eene met lijn gedekte spits heeft.

**BLESKENS-GRAAF - EN - HOFWEGEN**, kerk. gem., pr. *Z. H.*, klass. van *Dordrecht*, ring van *Sliedrecht*; met 730 zielen, en ééne kerk te Bleskensgraaf.

**BLESKINS-GRAEF**. Zie BLESKENS-GRAAF.

**BLESSE** of BLESSESLOOT, watertje, pr. *Fr.*, griet. *Stellingwerf-Westeinde*. Het neemt zijnen oorsprong bij de Blessebuurt, vloeit langs den straat-

weg, en valt, bij de Blessebrug, in de *Linde*.

**BLESSE (DE)** of BLESSEBUURT, d., pr. *Fr.*, griet. *Stellingwerf-Westeinde*, hulpk. van de postk. *Heerenveen* en *Sleenwijk*, ¼ u. W. van *Peperga*, ¾ u. O. ten N. van *Blesdijke*; met 28 h. en 160 inw. Het is eene nette buurt, ter wederzijde van den straatweg van Leeuwarden op Zwolle met eenen koornmolen, de pastorie der gem. *Peperga-en-Blesdijke*, en eene school die 100 leerl. telt. Ook heeft deze b. met het naburige, tot Over. behorende, dorp Oldemarkt, onder den naam van *de Blesse-en-Oldemarkt*, een Depart. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen.

Jaarmarkten den derden Dingsdag in Mei en den eersten Dingsdag in October.

**BLESSEBRUG**, brug, pr. *Fr.*, griet. *Stellingwerf-Westeinde*, onder *Peperga*, in den straatweg, over de *Linde*, ter plaatse, waar die rivier de Blesse opeemt.

**BLESSEBUURT**. Zie BLESSE (DE).

**BLESSESLOOT**. Zie BLESSE.

**BLESSUM**, oudtijds BLESSINGUM, d., pr. *Fr.*, griet. *Menaldumadeel*, arr. en 1½ u. W. ten Z. van *Leeuwarden*, kant. en 2 u. Z. ten O. van *Berlikum*, postk. *Leeuwarden*. Men telt er 30 h. en 170 inw., die meest hun bestaan vinden in de veeleelt.

De Herv. behooren tot de gem. van *Boxum-en-Blessum*, die hier eene nette kerk, met orgel, heeft; de Doops. tot de gem. van *Baard*. De R. K. parochiëren te *Dronrijp*. De dorps. telt 20 leerl.

**BLEY**. Zie BLIJJA.

**BLEYHAM**. Zie BLIJHAM.

**BLEYST (DEN)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Deurne-en-Liessel*, ¼ u. N. van *Deurne*. Het bestaat slechts uit 2 boerenwoningen, met 10 inw.

**BLEYSWIJK**. Zie BLEISWIJK.

**BLIDENSTAT**.

**BLIDENSTEDE**. } Zie BLIDENSTEIN.

**BLIDENSTEEN**. }

**BLIDERMEERBROEK**. Zie BIJLERMEER.

**BLIE**. Zie BLIJA.

**BLIED (TER)**. Zie BLIJT (TER-).

**BLIEK**. Zie BLIK.

**BLIEKE (DE)** of BLIJKE, geh., pr. *Fr.*, griet. *Ameland*, ¼ u. N. van *Holtum*; met 5 h. en 30 inw.

**BLIERIK**. Zie BLERIK.

**BLIET**. Zie BLIJT (TER-);

**BLIJ**. Zie BLIJA.

**BLIJ** (BEOOSTEN-), het oosterdeel van de pold. *Beosten-en-Bewesten-Blij*, pr. *Zeel.*

**BLIJ** (BEOOSTEN-EN-BEWESTEN), p., pr. *Zeel.*, liggende het Noordelijk deel onder de gem. *Arel* en het Zuidelijk onder de gem. *Koewacht* en *Zuiddorpe*; 1347, 1484 bund. groot.

**BLIJ** (BEWESTEN-), het westerdeel van den pold. *Beosten-en-Bewesten-Blij*, pr. *Zeel.*

**BLIJ** (KLEIN - BEOOSTEN-) of NIEUW-BEOOSTENBLIJ, p., pr. *Zeel.*, gem. *Koewacht*; 131, 7698 bund. groot.

**BLIJ** (OUD - BEOOSTEN-). Zie **BLIJ-BEZUIDEN** (BEOOSTEN-).

**BLIJA**, kad. gem., pr. *Fr.*, kw. *Oostergoo*, griet. *Ferwerderadeel*, bestaande uit de d. *Blija*, *Hoogebeintum*, *Genum*, *Reitsum*, *Lichtaard*, *Jislum* en *Wanswerd*, en beslaande 2693, 9193 bund.

**BLIJA**, **BLEY**, **BLIJ** of **BLIJE**, oudijds **BLIEM** of **BLIE**, d., pr. *Fr.*, griet. *Ferwerderadeel*, arr. en 4 u. N. ten O. van *Leeuwarden*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. W. ten Z. van *Holwerd*, postk. *Leeuwarden*; met 114 h. en 910 inw. en met het geh. *Vaardeburen* 130 h. en 1040 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw, inzonderheid hebben zij den roem, dat zij de eerste vlasbouwers in Friesland zijn geweest, gelijk zij nog in de vlasteelt uitmunten.

De 900 Herv. behooren tot de gem. *Blija-en-Hoogebeintum*, die hier eene kerk, met bezienswaardige grafzerken van Edelen hebben. De Christ. Afges. behooren tot de gem. van *Ferwerd-en-Blija*. De 80 Doopsg. hebben hier eene nette kerk en behooren tot de gem. van *Holwerd-Blija-en-Vischbuurt*. De enkele R. K. parochiëert te *Dockum*. De dorps. telt 150 leerl.

**BLIJA-EN-HOOGEBEINTUM**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Dockum*, ring van *Holwerd*; met 1000 ziel. en twee kerken, ééne te *Blija* en ééne te *Hoogebeintum*.

**BLIJ-BENOORDEN** (BEOOSTEN-), p., pr. *Zeel.*, groot 1173, 8399 bund.

**BLIJ-BEZUIDEN** (BEOOSTEN-) of OUD-BEOOSTEN-BLIJ, p., pr. *Zeel.*, gem. *Koewacht*; groot 499, 6993 bund.

**BLIJKENBURG**. Zie **BLIKKENBURG**.

**BLIJDENSTEDE**. Zie **BLIJDENSTEIN**.

**BLIJDENSTEDE** (KERSPEL-VAN-) Zie **RUINERWOLD**.

**BLIJDENSTEIN**, ook **BLIJDENSTEDE**, **BLIDENSTEEN**, **BLIDENSTEDE** en **BLIDENSTAT** genoemd, geh., pr. *Dr.*, 10

min. Z. van *Ruinerwold*, niet ver van de *Ruinerwoldsche* of *Wold-Aa*. Thans staat aldaar de kerk van de gem. *Ruinerwold*.

**BLIJDORP** of de **BLIJDORPSCHE-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Overschie-en-Hoogeban*; groot 304 bund.

**BLIJE**. } Zie **BLIJA**.

**BLIJEM**. }

**BLIJENBEEK**. Zie **BLEIJENBEEK**.

**BLIJENBORG**, h., pr. *N. Br.*, gem. en in het d. *Vucht*; met 1,2530 bund. grond.

**BLIJENBURG**, heerl., pr. *Utr.*, arr., kant. en gem. *Utrecht*. Zij beslaat 3,6786 bund., en telt 7 h. en 40 inw.

**BLIJENDAAL**, buit., pr. *Utr.*, gem. *Sooest*; 2,9215 bund. groot.

**BLIJENDIJK**, adell. h., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Vught*; groot 87,5305 bund.

**BLIJERHEIDE** of **BLIJDERHEID**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Kerkrade*; met 120 h. en 850 inw.

**BLIJHAM**, ook **BLEIHAM** of **BLEYHAM**, p., pr. *Gron.*, arr., kant., postk. en 1 u. Z. O. van *Winschoten*, gem. en 1 u. N. van *Wedde*. Het telt, met het geh. het Heem en gedeelten van de geh. *Hoogbrug*, *Winschoterzijl* en de *Draaijerij*, 132 h. en 880 inw., die hoofdzakelijk hun bestaan vinden in den landbouw. De Herv. maken eene gem. uit, die tot de klass. van *Winschoten*, ring van *Bellingwolde*, behoort. De kerk is een vrij aanzienlijk gebouw. De R. K. parochiëren te *Winschoten*. De Ev. Luth. behooren tot de gem. van *Winschoten*. De dorps. telt 160 leerl.

**BLIJHAM**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Hoogezand*, niet ver van *Kropswolde*.

**BLIJHAMSTERWATER**. Zie **AA** (REKKER).

**BLIJKE**. Zie **BLIEKE** (DE).

**BLIJKENBURG**. Zie **BLIKKENBURG**.

**BLIJKPOLDER** of **OVERMEERSCHE-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Nederhorst-den-Berg*; 153,3900 bund. groot.

**BLIJKZIGT**, adell. h., pr. *Zeel.*, gem. *Dreischor*.

**BLIJSWIJK**. Zie **BLEISWIJK**.

**BLIJT** (TER-), **TER-BLIET** of **TER-BLIED**, ook wel enkel **BLIET**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Berg-en-Terblijt*, aan den weg van Maastricht op *Valkenburg*; met 29 h. en 130 inw.

**BLIJVERSPOOLDER**, noordwestelijk gedeelte van de *Akkersloot-Hertogsen-Blijverspolders*, pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*.

**BLIJWERVEN**, h., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. W. ten N. van *Lienden*,  $\frac{1}{2}$  u.



Z. van Ingen, waarschijnlijk is het vroeger het KASTEEL TE INGEN geweest.

BLIK, inham der Schelde, pr. *Zeel.*, distr. *Sluis*. Deze inham is door verlanding aanmerkelijk verkleind.

BLIK of de BLIEK, uiterwaard tegen de Lek, pr. *Z. H.*, gem. *Hagstein*.

BLIKKENBURG, BLIJCKENBURG of BLIJKENBURG, boer., pr. *Utr.*, gem. *Zeist*.

BLIKPLAAT (DE), plaat, pr. *Fr.*, in de *Lauwerzee*.

BLIKSLAGERPOEL. Zie BLEKLEGEPOEL.

BLIKVAART, vaart, pr. *Fr.*, griet. het *Bildt*, die uit de Wierzijl komt, door het Oude-Bildt loopt, en zich benoorden Beetgum, naar de Leije en Oude-Bildtzijl kromt, na verschillende zijtakken naar de Bildt-parochiën tot aan en langs den Ouden-dijk te hebben afgegeven.

BLINK (DE), boer., pr. *Gron.*, gem. en W. van *Uithuizen*.

BLINKERT (DE) of HOOG-BLINKERT, vroeger ook WITTE-BLINK geheeten, hooge duin, pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal-Tetterode-Aalbersberg-en-de-Vogelenzang* en  $\frac{1}{4}$  u. W. van Overveen, met een overschoon land-, zee- en stadzeigt. Aan den voet ligt de herberg het *Kraantjelek*.

BLINKHOF (DEN). Zie BELLINKHOF. BLINKSLOOT, water, pr. *Gron.*, gem. de *Leek*, in eene kronkelende rigting loopende van Midwolde naar den Nensemaweg, te Tolbert, en dienende tot eene afwateringsloot der daaraan belendende landen.

BLINKVLIET. Zie ZUIDLAND.

BLIRICK. Zie BLERIK.

BLITTERSWIJK, heerl. pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. *Horst*, postk. *Venlo*, gem. *Meerlo*. Zij bevat het d. Blitterswijk, met eenige daar buiten liggende woningen, telt 83 h., en 520 inw., van welke 490 R. K., die eene par. uitmaken, welke tot het apost. vic. van *Limb.*, dek. *Venray*, behoort, door éenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend word.; en éene kerk, benevens eene aanzienlijke kapel, heeft. De 30 Herv., behooren tot de gem. *Venlo-en-Blitterswijk*, die ook te Blitterswijk eene kerk heeft.

Het d. Blitterswijk, ook wel Blistertwich geheeten, ligt 8 u. N. van Roermond, en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van Meerlo. Men telt er 70 h. en 400 inw. De R. K. kerk, aan de *H. Moeder Gods*

toegewijd, is een kruisgebouw, met eenen toren doch zonder orgel. De kapel is aan de H. ANNA toegewijd. De Herv. kerk is een zeer zindelijk en tamelijk net gebouw, voor ruim honderd personen ingerigt, en op het midden van een klein torentje voorzien, maar zonder orgel. De dorps. telt 50 leerl. Ook heeft men er een zeer oud kast., gemeenlijk het Huis-te-Blitterswijk geheeten.

BLITTERSWIJK (HUIS-TE-), kast., pr. *Limb.*, gem. *Meerlo*, in het d. *Blitterswijk*. Dit zeer oude, van eenen toren voorziene en rondom in het water gelegen gebouw, beslaat met de daartoe behorende gronden 96,1628 bund.

BLOCHEM. Zie BLOKKER (WESTER-). BLOCKER (OOSTER-). Zie BLOKKER (OOSTER-).

BLOEDSLOOT, watertje, pr. *Fr.*, griet. *Wonseradeel*, onder *Tjerkerwd.* Het komt uit de thans drooge Hillebrantsvaart en ontlast zich in de Workumer-trekvaart.

BLOEIJENDAAL, buit., pr. *Utr.*, gem. en 7 min. Z. van de *Bildt*.

BLOEMBERG, geh., pr. *Dr.*, gem. *Zuidwolde*, 2 u. van *Kerkenbosch*; met 13 h. en 80 inw.

BLOEMENBEEK, riv., pr. *Over.*, onder *Losser*. Het ontstaat in de bouwlanden O. van de Lutterkerk en loopt uit in de Dinkel.

BLOEMENBERG, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. Z. O. van *Geul*; met 3 h. en 11 inw.

BLOEMENDAAL, d., pr. *N. H.*, arr., kant., postk. en 1 u. N. W. van *Haarlem*, gem. *Bloemendaal-Tetterode-Aalbersberg-en-de-Vogelenzang*; met 104 h. en ongeveer 500 inw., die, behalve op de bleekerijen, in den arbeid in de tuinen en op de hofsteden, in dezen omtrek gelegen, hun bestaan vinden. Het bestaat genoegzaam uit twee buurten, ééne om de kerk, de andere 5 à 6 min. zuidelijker, beide aan eenen straatweg, die van de Zandpoort, rondom de kerk, naar Overveen en van daar, over den Zijlweg, naar Haarlem loopt. Van het station van den Hollandschen ijzeren spoorweg geeft een griendweg een gemakkelijke toegang tot dit d., waar vele aanzienlijke familiën van elders, den zomer doorbrengen.

De Herv., die hier 260 in getal zijn, maken, met de overige uit de gem. *Bloemendaal-Tetterode-Aalbersberg-en-de-Vogelenzang*, ééne gem. uit, welke

tot de klass. en ring van *Haarlem* behoort, en ongeveer 500 ziel. telt. De kerk is een vrij bevallig en deftig gebouw, van een orgel voorzien. Uit het midden van het dak rijst een achtkant torentje, met een dergelijk spitsje gedekt. De 300 R. K. parochiëren te *Overveen* en de Ev.-Luth. behooren tot de gem. van *Haarlem*. De dorps. telt 80 leerl. Behalve deze is er nog eene kostschool en 1 meisjesschool. Men vindt hier ook het Provinciaal - Geneeskundig gesticht voor Krankzinnigen, Meerenberg, en dit d. heeft, met de omliggende dorpen, eene Afdeling der Maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen, met eene spaarbank, leesinrigting en eene herhalingschool met 40 leerl.

BLOEMENDAAL, p. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, gem. *Broek c. a.* Zij beslaat 1260,9130 bund. en telt 214 h. met 390 inw., die kerkelijk onder *Gouda* behooren. Men heeft er geen school, maar de kinderen genieten onderwijs te *Gouda*.

BLOEMENDAAL, p., pr. *N. B.*, groot 346,3620 bund.

BLOEMENDAAL, p., gem. *Meerkerk*. Zie BLOEMENDAAL.

BLOEMENDAAL, p., pr. *N. H.* Zie BLOEMENDALER-POLDER.

BLOEMENDAAL of BLOEMENDAAL, p., pr. *Z. H.*, gem. *Vianen*; groot 158 bund.

BLOEMENDAAL, geh., pr. *N. H.*, gem. *Weesp*; met 7 h. en 30 inw.

BLOEMENDAAL, bouwwh., pr. *N. B.*, gem. *Zevenbergen*, nabij den Zevenbergsche-hoek; groot 78 bund.

BLOEMENDAAL, buit., pr. *Geld.*, gem. *Nijmegen*, in het d. *Heesch*; groot 1,6790 bund.

BLOEMENDAAL, voorm. buit., thans eene dagloonerswoning, pr. *Geld.*, gem. *Zevenaar*, tusschen *Oud-Zevenaar* en *Nieuw-Zevenaar*, met omtrent 2 bund. land.

BLOEMENDAAL, buit., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Loosduinen*, nabij den klinkerweg naar *Monster*; groot 104,0962 bund.

BLOEMENDAALSCH - POLDER. Zie BLOEMENDALER-POLDER.

BLOEMENDAAL - TETTERODE - AALBERTSBERG-EN-DE-VOGELENZANG, gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Haarlem* (5 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Bloemendaal*, de geh. *Overveen* en de *Vogelenzang*; beslaat 4028,8847 bund., telt 304 h., onder welke on-

derscheidene buit. en telt 2790 inw., hoofdzakelijk hun bestaan hebbende van de vermogende bewoners der buitengoederen; voorts verschaft de teelt der hyacinten en andere bloembollen, zoo ook de landbouw en warmoezierderij, aan vele handen werk. Nog heeft men er 2 blaauwselfabrieken en 1 blaauwsel- en vrieschroenfabriek, alsmede onderscheidene herbergen, die door velen van elders bezocht worden, welke door de verrukkelijke wandeldreven, die deze gem. in zoo ruime mate oplevert, derwaarts worden gelokt.

De 600 Herv. maken de gem. van *Bloemendaal* uit. De 1500 R. K. behooren gedeeltelijk tot de statie van *Overveen-en-Zandvoort*, gedeeltelijk tot die van *de Vogelenzang*. De 20 Ev.-Luth. worden tot de gem. van *Haarlem* gerekend. Men heeft er 5 scholen.

BLOEMENDAL, boer., pr. *Geld.*, gedeeltelijk gem. en 1 u. N. N. O. van *Verwolde*, gedeeltelijk onder *Kring-van-Dorlh.*, gem. *Gorsseel*, ter plaatse waar de Bolksbeek zich in de Schipbeek ontlast.

BLOEMENDALERPOLDER of BLOEMENDAALSCH-POLDER, ook wel enkel BLOEMENDAAL geheeten, p., pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*.

BLOEMENHEUVEL, buit., pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal-Tetterode-Aalbertsberg-en-de-Vogelenzang*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Bloemendaal*; groot 4,1904 bund.

BLOEMENHEUVEL, buit., pr. *Utr.*, gem. en 2 min. W. van *Zeyst*; groot 9,1480 bund.

BLOEMERSDIJK. Zie BLOEMERSDIJK.

BLOEMERWAARD, buit., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Bunnik*.

BLOEMPJESVEN (DE), poel, pr. *N. Br.*, gem. *Woensdrecht-Hoogerheide-en-Hinkelenoord*.

BLOEMPLAAT, plaat in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

BLOEMPLAAT, zandplaat in de *Waal*, pr. *Geld.*, nabij de gem. *Brakel*; lang 350, breed 210 ell.

BLOEMPLAAT. Zie { BENEDENDOOD.  
{ HIL(BENEDENSTE).

BLOEMPLAAT (DE VIERDE-PARTIJ-VAN-DE-), p., pr. *N. Br.* Zie VIERDE-PARTIJ-VAN-DE-BLOEMPLAAT.

BLOEMPLAAT-MET-DONKEREN-HOEK. Zie SPIERINGPLAAT.

BLOENTIL, brug, pr. *Gron.*, gem. *Oldekerk*, tusschen *Faan* en *Enumatil*.

BLOIS, heerl. Zie BLOOIS.

BLOISHUIS of BLOYSHUIS, adell. huis, pr. *Geld.*, gem. *Borculo*.

BLOK (GROOTE-) GROOTE-BLOKSCHE-POLDER of GROOTE-BLOKKENPOLDER, p., pr. *Z. H.*, voor het grootste gedeelte gem. *den Bommel*, en voor een klein gedeelte gem. *Ooltgensplaat*; groot 501 bund.

BLOK (NIEUWE-), NIEUWE-BLOKSCHE-POLDER of KLEINE-BLOKKENPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *den Bommel*; groot 148 bund.

BLOKDIIK, geh., pr. *N. H.*, gem. *Ooster-en-Wester-Blokker*,  $\frac{1}{4}$  u. *Z.* van *Ooster-Blokker*; met 13 h. en 50 inw.

BLOKDIIK, dijk, pr. *N. H.*, tusschen de gem. *Ooster-en-Wester-Blokker* en *Schellinkhout* door, naar Hem en Venhuizen loopende.

BLOKEN (KORTE-) of St. SEBASTIAANSLAND, pr. *N. Br.*, gem. *Klundert*; een gedeelte van den *Roijsle-polder* uitmakende.

BLOKHOVEN, geh., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z.* van *Schalkwijk*; met 2 h., waaronder de buit. Blokhoven en 12 inw.

BLOKHOVEN, buit., pr. *Utr.*, gem. *Schalkwijk*, in het geh. *Blokhoven*.

BLOKHOVENSCHE-POLDER, p., pr. *Utr.*, gem. *Schalkwijk*; groot 373,9379 bund.

BLOKHUISBRUG, brug, pr. *Z. H.*, nabij Woerden, in den grooten weg van Leyden op Utrecht.

BLOKHUIZEN (DE), geh., pr. *N. H.*, gedeeltelijk gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *N.* ten O. van *Haringarspel*, gedeeltelijk gem. *Oude-Niedorp-en-Zijdevind*,  $1\frac{1}{4}$  u. *N.* ten W. van *Oude-Niedorp*; met 7 h. en 50 inw.

BLOKKEN (DE), geh., pr. *Fr.*, griet. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. *N. W.* van *Pingjum*.

BLOKKENPOLDER (GROOTE-en-KLEINE-). Zie BLOK (GROOTE-) en BLOK (NIEUWE-).

BLOKKER (OOSTER-), p., pr. *N. H.*, gem. *Ooster-en-Wester-Blokker*; groot 643,8547 bund.

BLOKKER (OOSTER-), d., pr. *N. H.*, kant. en  $1$  u. *O.* ten *N.* van *Hoorn*, postk. *Hoorn* en *Enkhuizen*, gem. *Ooster-en-Wester-Blokker*,  $\frac{1}{4}$  u. *O.* van *Wester-Blokker*, in den *Ooster-Blokkerpolder*; aan den straatweg van *Hoorn* op *Enkhuizen* en op *Medemblik*. Men telt er 78 h. en 480 inw., en met het geh. *Blokdijk*, alsmede een klein gedeelte van het geh. de *Bangert*, 100 h. en 640 inw.

De 300 Herv., hebben hier eene kerk, met toren, die tot de gem. van *Ooster-en-Wester-Blokker* behoort. De 350 R. K., maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. *Holland-en-Zeeland*, dek. *West-Friesland*, behoort. De kerk, aan den *H. BARTHOLOMEUS* toegewijd, is van toren, orgel en  $1$  altaar voorzien. Deze par. heeft eene afzonderlijke begraafplaats. — Het noordkruis van de kerk der Herv., wordt tot openbare school gebruikt, en is daarvan geheel afgescheiden. De dorps. telt 80 leerl.

BLOKKER (OOSTER - EN - WESTER-), gem., pr. *N. H.*, arr. en kant. *Hoorn*, postk. *Hoorn* en *Enkhuizen* (17 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de p. *Ooster-Blokker* en *Wester-Blokker*, en bevat de d. *Ooster-Blokker* en *Wester-Blokker*, benevens de geh. *Bangert*, *Blokdijk*, en de *Lageweg*, beslaat 1383,5442 bund. Men telt er 182 h. en 1280 inw., die meest in de melkerij en het kaasmaken hun bestaan vinden.

De 550 Herv., maken eene gem. uit, die tot de klass. en ring van *Hoorn* behoort, en twee kerken heeft, ééne te *Ooster-Blokker*, en ééne te *Wester-Blokker*; terwijl de pastorie te *Ooster-Blokker* staat. De 700 R. K., maken de stat. van *Ooster-Blokker* en *Wester-Blokker* uit. Er zijn 2 scholen.

BLOKKER (WESTER-), p., pr. *N. H.*, gem. *Ooster-en-Wester-Blokker*; groot 733,3129 bund.

BLOKKER (WESTER-), oudtijds BLOCHEM, d., pr. *N. H.*, arr., kant. en  $\frac{1}{4}$  u. *N. O.* van *Hoorn*, postk. *Hoorn* en *Medemblik*, gem. *Ooster-en-Wester-Blokker*,  $\frac{1}{4}$  u. *W.* van *Ooster-Blokker*, in den *Wester-Blokkerpolder*. Men telt er 66 h. en 400 inw., en met het geh. *Lageweg* en het grootste gedeelte van het geh. de *Bangert*, 84 h. en 610 inw.

De 260 Herv. behooren tot de gem. van *Ooster-en-Wester-Blokker* en bezitten hier eene kerk. De 350 R. K. maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Holl. en Zeel.*, dek. *W.-Fr.*, behoort. De kerk, aan den *H. MICHAEL* toegewijd, is een houten gebouw, zonder toren, en van een orgel en  $1$  altaar voorzien. De dorps. telt 60 leerl.

BLOKKERHOEK, ook wel DE NEK genaamd, hoek van den zeedijk, pr. *N. H.*,  $2\frac{1}{4}$  u. *Z. W.* van *Enkhuizen*, in de *Zuiderzee* uitstekende.

**BLOKKERS (DE)**, benaming, waaronder men, in de wandeling de d. Ooster-Blokker en Wester-Blokker, pr. *N. H.*, te zamengenomen verstaat.

**BLOKLAAN**, weg van omtrent 3000 ell. lengte, pr. *Utr.*, gem. *Loosdrecht*, van de Turfschuren of Veedijk aan de Vecht, eenige min. ten Z. van Loenen, uitloopende. — Op dezen weg ligt eene aarden redoute met gemetseld en verdedigbaar wachthuis, een weinig meer westelijk dan vroeger de batterij de Spion lag en thans ook dien naam dragende.

**BLOKLAND**, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, postk. *Oudewater*, gem. *Willeskop*. Zij bestaat uit eene lange strook lands, die zich langs den Willeskopperdijk, omtrent 2 u. gaans, uitstrekt, liggende het Oosteinde omtrent  $\frac{1}{4}$  u. gaans van IJsselstein en het westeinde omtrent even zoo ver van Oudewater; groot 404,2930 bund. en bevattende, behalve de b. Blokland, een paar afzonderlijk staande woningen en telt 19 h. en 150 inw.

De 120 R. K. parochiëren te *Oudewater*. De 30 Herv. behooren tot de gem. *Montfoort*.

De b. Blokland ligt 3 u. Z. W. van Utrecht, 1 u. W. van IJsselstein, langs den Bloklandsche-dijk.

**BLOKLAND**, p., pr. *Utr.*, gem. *Willeskop*; groot 604,3730 bund.

**BLOKLAND**, landen in den Oost-Blommerdijksche- en den Bergpolder, pr. *Z. H.*, gedeeltelijk gem. *Hillegersberg-en-Rolteban*, gedeeltelijk gem. *Schiebroek*.

**BLOKLAND**, streek lands, pr. *Utr.*, gem. *Mijdrecht*. De zuidelijke en westelijke gedeelten, uitgeveend en in eene waterplas verkeerd zijnde, zijn vereenigd met de thans bedijkte waterplassen onder Zevenhoven en Nieuweveen, waarin zij eene oppervlakte van 462,4000 bund. welig bouw- en weiland beslaan. Het overige gedeelte is een p., die 353,7068 bund. zeer goed weiland, bevat. Blokland telt 47 h. en 250 inw., die kerkelijk onder *Zevenhoven*, pr. *Z. H.*, behooren.

**BLOKLAND**, p., pr. *Geld.*, gem. *Herwijnen*; groot 59 bund.

**BLOKLAND (GEMEENE-POLDER-LAAG-)**, p., pr. *Z. H.*, de gem. *Laag-Blokland* uitmakende.

**BLOKLAND (HOOG-)**, gem., pr. *Z. H.*, arr., kant., postk. *Gorinchem* (9 m. k., 4 s. d., 5 j. d.). Zij bestaat

uit de p. de Beemd, het Oudeland en Kort-Scheiwijk, bevat het d. Hoog-Blokland, de geh. Groeneweg, Hooge-Giessen en gedeelten van Minkeloos en van Bazeldijk; is 774,1401 bund. groot, en telt 84 h. en 540 inw., die meest hun bestaan vinden in hennipbouw en veeleel.

De inw. zijn allen Herv. en maken eene gem. uit, die tot de klass. van *Dordrecht*, ring van *Gorinchem*, behoort. Men heeft er eene school, met 70 leerl.

Het d. Hoog-Blokland ligt  $1\frac{1}{2}$  u. N. van Gorinchem,  $4\frac{1}{2}$  u. Z. Z. W. van Vianen. Men telt er 37 h. en 280 inw. De kerk, heeft een koor en eenen vierkanten toren, die van eene vrij hooge spits voorzien is.

**BLOKLAND (HUIS TE)**, boer., pr. *Z. H.*, in de gem. *Laag-Blokland*.

**BLOKLAND(LAAG-)** of **NEDER-BLOKLAND**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Siedrecht*, reg. kant. *Papendrecht*, postk. *Gorinchem* (8 m. k., 4 s. d., 5 j. d.). Zij bestaat uit ééne pold., den Gemeene-polder-Laag-Blokland geheeten, beslaat 343,6053 bund., en telt 21 verstrooid liggende huizen, welke noch d. noch b. uitmaken, en 150 inw., die meest hun bestaan vinden in vee- en hennipteelt.

De inw., die allen Herv. zijn, behooren tot de gem. van *Ottoland-en-Neder-Blokland*. Er is in deze gem. geen school, maar de kinderen bezoeken die van *Ottoland*.

Laag-Blokland ligt  $2\frac{1}{2}$  u. N. W. van Gorinchem, 2 u. N. O. van Sliedrecht. **BLOKLANDSCHE-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Ter Aar*; groot 192 bund. **BLOKLANDSCHE-POLDER**, p., pr. *Utr.*, gem. *Bunschoten*; groot 278,7774 bund.

**BLOKPOLDER**, p., pr. *N. Br.*, grootendeels gem. *Klundert*, en voor een zeer klein gedeelte gem. *Zevenbergen*; groot 115,3228 bund.

**BLOKSCHIE-POLDER (GROOTE-EN-KLEINE-)**. Zie **BLOK (DE GROOTE)** en **BLOK (DE NIEUWE-)**.

**BLOKSPOLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; groot 33,0274 bund.

**BLOKWEER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Ablasserdam*; groot 275 bund.

**BLOKWEEREN**, p., pr. *N. H.*, gem. *Edam-en-Vollendam*, een gedeelte van den *Zuidpolder* uitmakende.

**BLOKZIJL**, gem., pr. *Over.*, arr. *Zwolle*, kant. *Vollenhove*, hulpk. van het postk. *Zwolle*, (13 m. k., 6 s. d.

1 afd., 3 j. d.). Zij bevat niets dan het vl. Blokzijl; bestaat 18,2850 bund.; telt 349 h. en 1550 inw., die meest hun bestaan vinden in handel en scheepvaart; ook heeft men er eene zeer goede zoutkeet, 1 mattenfabriek en 1 koornmolen, mede ingerigt om olie te slaan.

De 1000 Herv. maken, met die van het tot de gem. Ambt-Vollenhove behorende geh. Kuinderdijk - en-Baarle, en die van de, tot de gem. Steenwijkerwoud behorende, geh. Muggenbeet, de Wetering en het Nederland, eene gem. uit, die tot de klass. van *Kampen*, ring van *Vollenhove*, behoort; 1800 ziel. telt, en door 2 Predikanten bediend wordt. De 460 Doopsg. maken, met die van de boven vermelde geh., mede eene gem. uit, die 600 zielen telt. Voorts heeft men hier 10 R. K., die te *Vollenhove* parochiëren en 70 Isr. die hier eene rings. hebben. Men heeft in deze gem. 2 scholen.

Het vl. Blokzijl, bij de bewoners Blokziel genoemd en vroeger onder den naam van de Grootte-zijl bekend, is zeer geregeld gebouwd, welvarend en net. Het ligt 6 u. N. N. W. van Zwolle, 1 u. N. van Vollenhove; 53° 43' 40" N. B. 23° 37' 3" O. L., digt bij de plaats, waar de Steenwijker-Aa, meestal de Blokzijler-Aa genoemd, in de Zuiderzee valt. Men heeft er eene haven en de beide thans aldaar liggende sluizen dienen niet alleen tot uitlozing van het Overijselsche en Drentsische veenwater, maar ook tot doorvaart der turfschepen uit die prov. naar Holland en elders, ook is er eene waag. De Herv. kerk, is van toren en orgel voorzien. Het bedehuis der Doopsg. is een klein maar net gebouw. Er bestaat een dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen.

**BLOKZIJLER-AA**, Zie AA (STEENWIJKER).

**BLOMMENDAAL** of **BLOEMENDAAL** p., pr. *Z. H.*, gem. *Meerkerk*; groot 367,7740 bund.

**BLOMMENDAAL**, p., gem. *Vianen*. Zie **BLOEMENDAAL**.

**BLOMMERSDIJK**, streek lands, pr. *Z. H.*, gem. *Rotterdam*, groot 338,5500 bund. Het wordt door de *Rotterdamsche-Schie* in twee deelen

gescheiden, welke twee afzonderlijke polders Oost-Blommersdijk en West-Blommersdijk, uitmaken.

**BLOMMERSDIJK (OOST-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Rotterdam*; 60,1005 bund. groot.

**BLOMMERSDIJK (WEST-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Rotterdam*; 232,9500 bund. groot.

**BLOMSWAARD**, adell. huis, pr. *Z. H.*, gem. *Hillegom*.

**BLONDROK**, water, pr. *Zeel.*, gem. *Waterlandkerkje*, in den *Catelijne-polder*. Het loopt van het zuideinde van den Plattendijk noordwaarts tot de Catelijne-schans; hier wordt het vrij diep, en loopt naar het voorm. fort St. Philip; valt hier door eene heul in den Oude-Passegeule-polder, en loopt, steeds ondieper wordende, voorbij het voorm. fort van Driegaten, tot het eindelijk, onmerkbaar drooger wordende, eindigt.

**BLOOIS**, BLOOYS ook wel BLOIS, BLOYS, BALOYS, BELOOIS of BALOYS gespeld, heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven*, reg. kant. en postk. *Zierikzee*, in den pold. *Bloois-en-Oud-Bommenede*. Zij is groot 179,5206 bund.; telt 10 h. en 30 inw., die hun bestaan vinden in den landbouw; ook zijn er een koornmolen en het buit. Buitenlust. De inw., die allen Herv. zijn, behooren gedeeltelijk tot de gem. van *Brouwershaven*, gedeeltelijk tot die van *Zonnemaire*.

**BLOOIS-EN-OUDE-BOMMENEDE**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Bommenede-en-Bloois*; groot 248,0932 bund.

**BLOOTE (HUIS TE)**. Zie **HODENPIJL**.

**BLORTUM**. Zie **BLAARTHEM**.

**BLOSKIJNSGRAAF**. Zie **BLESKENS-GRAAF**.

**BLOUHHUIS**. Zie **BLAAUWHUIS**.

**BLOYS**. Zie **BLOOIS**.

**BLOYSHUIS**. Zie **BLOISHUIS**.

**BLYA**. Zie **BLIJA** (1).

**BOBANSCHOT**. Zie **BAARSCHOT**, **BOBBELLAAR**, boschje, pr. *Utr.*, gem. *Cothen*; 10,9090 bund. groot.

**BOBELDIJK**, geh., pr. *N. H.*, gedeeltelijk gem. *Berkhout-en-Baarsdorp*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Berkhout*, en voor een klein gedeelte gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Spanbroek*; met 33 h. en 170 inw.

**BOCHOLZ**, gem., pr. *Limb.*, arr.

(1) Men zoekt voorts alle de met BLY beginnende woorden, die hier niet gevonden worden, op BLU.

**Maastricht**, kant. *Kerkraede*, postk. *Venlo* (2 m. k., 3 s. d.) Zij bevat het d. Bocholz, het geh. Bocholzerheid en een gedeelte van Bahnenheide; beslaat eene oppervlakte van 851 bund., en telt 209 h. en 1010 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook zijn er 1 brouwerij en 1 branderij.

De inw., die alle R. K. zijn, maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limb.*, dek. *Kerkraede*, behoort, en door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend wordt. Men heeft in deze gem. een oud kasteel, benevens ééne school.

Het d. Bocholz, Bockholtz of Boekholtz, ligt 4 u. O. van Maastricht, 1½ u. Z. ten W. van Kerkraede, op de Pruisische grenzen. Men telt er 168 h. en 840 inw. De kerk is aan den H. *JACOBUS* toegewijd.

**BOCHOLZERHEID** of **BOCKHOLTZERHEIDE**, geh., pr. *Limb.*, gem. en ¼ u. N. van *Bocholz*; met 35 h. en 140 inw.

**BOCHOVEN.** } Zie **BOKHOVEN**.

                  } Zie **BOSHOVEN**.

**BOCHT (DE).** Zie **BOKT**.

**BOCKEL.** Zie **BOEKEL (1)**.

**BOCKET**, geh., pr. *Limb.*, gem. en ½ u. ten W. van *Neder-weert*; met 29 h. en 140 inw.

**BOCKHOLTZ.** Zie **BOCHOLZ**.

**BODEGRAAFSCHE-MEIJE**, b., pr. *Z. H.*, gem. en ¼ u. N. van *Bodegraven*, in de *Meijepolder*; met 45 h. en 270 inw., en eene school met 50 leerl. Het is dat gedeelte van het geh. *de Meije*, hetwelk onder *Bodegraven* behoort.

**BODEGRAVEN**, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Leyden*, kant. *Woerden*, hulpk. van de postk. *Alphen*, *Gouda* en *Woerden* (16 m. k., 3 s. d. 2 afd., 1 en 3 j. d.). Deze gem. wordt door den Rijn in twee deelen gescheiden, waarvan het eene de Noordzijde van Bodegraven en het andere de Zuidzijde van Bodegraven genoemd wordt. Zij bestaat uit den Meijepolder, den Noordzijdepolder, den Weilandspolder, den Weipoortspolder en de Zuidzijdepolder; bevat het d. Bodegraven, de b. Bodegraafsche Meije, Molenburg en Nieuwebrug en de Wierickerschans; beslaat 2557,999 bund., telt 348 h. en 2560 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw

en het boter en kaas maken. Men heeft er ook 1 grutterij, 1 bierbrouwerij en azijnmakerij, 2 touwslagereijen, 1 leerooijerij, 1 loodwitmakerij, 2 loodaschbrandereijen en 2 sloopstimmerverven.

De 1520 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Leyden*, ring van *Woerden*, behoort. De 160 Christ. Afg. maken er mede eene gem. uit. De 20 Rem. behooren tot de gem. van *Zwammerdam*. De 60 Ev. Luth., hebben hier mede eene gem., die tot den ring van 's *Gravenhage* behoort en waartoe ook gerekend worden de leden dier gezindte, welke in de gem. Aarlanderveen, Alphen, Nieuwkoop, Ter Aar en Zwammerdam wonen, met welke zij ruim 120 zielen telt. De 720 R. K. behooren tot de stat. van *Bodegraven-en-Zwammerdam*. De 16 Isr. behooren tot de bijkerk te *Woerden*. Men heeft er 3 scholen. Ook vindt men er eenige buit.

Het d. Bodegraven of Boodengraven, oudtijds Bagoude, Boguda later Bodelodengrave, thans bij de landlieden meestal Boref of Borif geheeten, ligt 5 u. Z. O. van *Leyden*, 2 u. W. van *Woerden* en 2 u. N. van *Gouda*, 52° 5' 11" N. B., 22° 24' 30" O. L., ter wederzijde van den Rijn, waarover het eene wipbrug heeft. De groote sluis, welke hier in den Rijn ligt, dient, om het oppervater uit Rijnland te houden. De Herv. kerk is een kruisgebouw, van een orgel voorzien en met onderscheidene geschilderde glazen versierd, van welke eenige zinspelen op de verwoesting, die de Franschen in het jaar 1672 hier hebben aangerigt, terwijl anderen prijzen met de wapens der steden, door welke zij geschonken zijn. De toren rijst tot een weinig boven het dak der kerk in het vierkant op. Boven den trans of omgang staat eene zeskannte lantaarn, welke met eene dergelijke spits gedekt is. De kerk der Christ. Afg. is een eenvoudig gebouw zonder toren noch orgel. De Ev. Luth. kerk is een klein en net gebouw, zonder toren, doch met een orgel. De dorps. telt 160 leerl., behalve deze heeft men er eene kostschool, met 30 jongelingen.

(1) De elders veelal met Bock gespelde namen, welke hier niet voorkomen, zoeken op **BOEK** of op **BOK**.

**BODEGRAVEN - EN - ZWAMMERDAM**, stat. van R. K., in de pr. *Z. H.*, tot het aartspr. van *Utrecht* behoorende. Zij telt 1100 ziel., en heeft eene kerk te Zwammerdam, die door éénen Pastoor en éénen Kapellaan bediend wordt.

**BODEGRAVER-VAART**, ook wel enkel de *VAART* geheeten, water, pr. *Z. H.* Zij komt, bij het d. Bodegraven, uit den Rijn, loopt, de Broekvelden van Zwammerdam van den Zuidzijdepolder van Bodegraven afscheidende, naar Kortehoeven, onder Lange-en-Ruigewijde. Van daar loopt zij naar de stad Gouda, ten N. O. van welke zij, na zich in twee takken verdeelt te hebben, een eiland maakt, de Willens genoemd, ter wederzijde van dit eiland voortlopende, ontlast zij zich met twee monden in den IJssel.

**BODEKEMASLAGTE**, dijk, pr. *Gron.*, gem. *Zuidhorn*.

**BODEKENLO** of enkel **HET LOO**, boer., pr. *Z. H.*, gem. *Voorburg*.

**BODELODENGRAVEN**. Zie **BODEGRAVEN**.

**BODELSVART**  
**BODELSWAARD**  
**BODELSWAERT**  
**BODELSWERT** } Zie **BOLSWARD**.

**BODENS (DE)**, poel in de heide, pr. *N. Br.*, gem. *Hilvarenbeek*.

**BODTLAND**. Zie **BOTLAND**.

**BOECKEL**. Zie **BOEKEL (1)**.

**BOECKHORST**. Zie **BUCKHORST**.

**BOECOP**. Zie **BOEIKOP**.

**BOEDE**, b., pr. *N. H.*, gem. *Andijk*; met 30 h. en 150 inw.

**BOEDE (TER-) of DER BOEDE**, landh., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z. Z. O.* van *Koudekerke*, in *Ter Boedenambacht*; 16,2046 bund. groot.

**BOEDELHOF**, bij verkorting wel **BOELHOF** geheeten, havez., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. *Z. O.* van *Gorssel*, 92 bund. groot.

**BOEDENAMBACHT** of **TER BOEDENAMBACHT**, streek lands, pr. *Zeel.*, gem. *Koudekerke*.

**BOEDING**, gedeelte lands, pr. *N. Br.*, gem. *den Dungen*, een gedeelte uitmakende van den pold. *Meer-en-Boeding*, en beslaande 76,3100 bund.

**BOEICOP**. Zie **BOEIKOP**.

**BOEIJINK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Roosendaal-en-Nispen*,  $\frac{3}{4}$  u. *W.* van

*Roosendaal*; met 5 h. en 30 inw., die kerkelijk onder *Wouw* behooren.

**BOEIKOP**, **BOEIKOOP**, **BOEICOP**, **BOERKOP** of **BOECOP**, streek lands in het *Land van Vinnen*, pr. *Z. H.*, gedeeltelijk gem. *Heikop-en-Boeikop*, gedeeltelijk gem. *Schoonrewoerd*; Het bestaat uit de p. *Over-Boeikop* en *Neder-Boeikop*, en beslaat 724 bund.

**BOEIKOP (NEDER-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Heikop-en-Boeikop*; groot 423 bund.

**BOEIKOP (OVER-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Schoonrewoerd*; groot 301 bund.

**BOEIMEER**, geh., pr. *N. B.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *O.* van 's *Prinsenhage*, ter plaatse waar de *Bijloop*, de *Turfvaart* en de *Aa* zich vereenigen; met 11 h. en 85 inw.

**BOEIMEER (GROOT-)**, p., pr. *NBr.*, gem. 's *Prinsenhage*; 152,8555 bund. groot.

**BOEIMEER (KLEIN-)**, streek lands, pr. *N. Br.*, gem. 's *Prinsenhage*; groot 62,5327 bund.

**BOEKEL**, gem., pr. *N. B.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Veghel*, postk. 's *Hertogenbosch* (27 m. k., 1 s. d. 2 ged., 3 j. d.). Zij bestaat uit tien wijken, den *Berkhoek*, het *Leurke*, de *Peelstraat*, de *Zandhoek*, de *Kerkstraat*, de *Neerbrunkt*, het *Molenwijk*, den *Elsen*, de *Peelsehuis* en de *Bovenstehuis*; beslaat 3433 bund. en telt 421 h., en 2300 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Men heeft er 1 bierbrouwerij, 1 olie-

en 1 koornmolen.

De inw., die alle R.K. zijn, maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. *Ravestein-en-Megen* behoort, en eene kerk heeft te *Boekel*, door eenen Pastoor en twee Kapellanen bediend; terwijl er tevens op het *Huis de Padua*, in deze gem., eene *Kapel* is, waarin een *Rector* dienst doet. Er is ééne school met 150 leerl.

Het d. *Boekel*, *Boekeld*, *Boeckel*, *Boekelt*, *Boekholt* of *Bockel*, ligt 6 u. *O. Z. O.* van 's *Hertogenbosch*, 2 u. *O.* van *Veghel*. De kerk, aan den *H. AGATHA* en *LUCIA* toegewijd, is een ruim gebouw, van een fraai orgel en toren voorzien.

**BOEKEL**, geh., pr. *N. H.*, gem. en 1 u. *N.* ten *O.* van *Akersloot*, aan het *Noordhollands-kanaal*; met 5 h. en 30 inw.

(1) Alle de namen die men wel eens *BOECK* of *BOEC* gespeld vindt zoekt men op **BOEK**.

**BOEKELD.** Zie **BOEKEL**.  
**BOEKELERGEEST**, p., pr. *N. H.*,  
 Zie **BOEKELERPOLDER**.

**BOEKELERMEER** of **BOEKELMEER**,  
 p., pr. *N. H.*, gedeeltelijk gem.  
*Akersloot*, gedeeltelijk gem. *Heilo*;  
 groot 402,1500 bund.

**BOEKELERPOLDER**, ook wel  
**BOEKELERGEEST** genaamd, p., pr. *N. H.*,  
 gedeeltelijk gem. *Akersloot*, gedeel-  
 telijk gem. *Heilo*; groot 55 bund.

**BOEKELMEER.** Zie **BOEKELERMEER**.  
**BOEKELO** of **BOEKELO**, buurs.,  
 pr. *Over.*, gem. en l u. *N. W.* ten *W.*  
 van *Haaksbergen*; met 81 h. en  
 410 inw. Het heeft, met de buurs.  
 Holthuizen en Eppenzolder, eene  
 school met 50 leerl.

**BOEKELO**, buurs., gem. *Lonneker*.  
 Zie **BOEKULO**.

**BOEKELT.** Zie **BOEKEL**.

**BOEKELTE.** Zie **BOEKHOLT**.

**BOEKEND.** Zie **BOEKENT**.

**BOEKENRODE**, buit., pr. *N. H.*,  
 gem. *Bloemendaal-Tetterode-Aal-  
 bertsberg-en-de-Vogelenzang*, l u. *N.*  
 van de *Vogelenzang*; 293,5136 bund.  
 groot.

**BOEKENSTEIN** of **BOEKESTEIN**,  
 buit., pr. *N. H.*, gem. 's *Graveland*;  
 12,1021 bund. groot.

**BOEKENT** of **BOEKEND**, geh., pr.  
*N. Br.*, gem. *Gemert*; met 23 h.  
 en 180 inw.

**BOEKESTEIN.** Zie **BOEKENSTEIN**.  
**BOEKET**, geh., pr. *Limb.*, gem.  
 en  $\frac{1}{2}$  u. *N.* van *Nederweert*; met  
 25 h. en 170 inw.

**BOEKHOLT.** Zie **BOEKEL**, gem.  
**BOEKHOLT**, **BOUCHOLT** of **BUC-  
 HOLT**, ook **BOEKELTE** gespeld, geh.,  
 pr. *Fr.*, griet *Stellingwerf-Westende*,  
 $\frac{1}{2}$  u. *N.* van *Beuil*; met 5 h. en 40 inw.

**BOEKHOLT (HOF-TE-).** Zie **BOE-  
 KULO (HOF-TE-)**.

**BOEKHOLTZ.** Zie **BOCHOLZ**.  
**BOEKHORST**, geh., pr. *Fr.*, griet.  
*Stellingwerf-Oosteinde*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van  
*Oosterwolde*; met 6 h. en 30 inw.

**BOEKHORST.** Zie **BUCKHORST**.

**BOEKHORST (DE)**, geh., pr. *Gron.*,  
 gem. en 2  $\frac{1}{2}$  u. van *Vlgtwedde*; met  
 3 h. en 20 inw.

**BOEKHORST (DE-)**, landh., pr.  
*Geld.*, gem. *Rheede*, 10 min. *N.* van  
*Spankeren*, nabij den straatweg  
 van *Arnhem* op *Zutphen*. Het be-  
 slaat, met de onderhoorige gronden,  
 waaronder vijf boerenhofsteden en  
 eene katerstede, 112,1064 bund.

**BOEKHORST. (DE-HOOGE-)**,  
 heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leyden*, kant.

*Noordwijk*, gem. *Noordwijkerhout-  
 Zilk-en-de-Hooge-Boekhorst*. Daarin  
 staan de overblijfselen van het voorm.  
 huis-te-Boekhorst Zij bevat slechts  
 2 h. met 10 inw., en beslaat 250 bund.

**BOEKHORST (DE - VRIJE - EN -  
 LAGE-)**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*,  
 arr. *Leyden*, kant. *Noordwijk*, postk.  
*Haarlem* en *Leyden* (21 m. k., 2 s. d.  
 2 afd., 1 j. d.). Zij beslaat 35,7208  
 bund., bevat noch d. noch h., maar  
 slechts 7 verstrooid liggende h., met  
 50 inw., die meest hun bestaan vin-  
 den in den landbouw. De inw., die  
 alle *R. K.* zijn, behooren tot de stat.  
*Oud-Aa-en-Rijpuvelering*. De kinde-  
 ren genieten onderwijs te *Noordwijk*.  
**BOEKHORST - POLDER**, p., pr.  
*Z. H.*, gem. *Voorhout*; 210 bund.  
 groot.

**BOEKHOUTSHAVEN.** Zie **BOUC-  
 HAUTSCHEHAVEN**.

**BOEKHOVEN.** Zie **BOKHOVEN**.

**BOEKMA**, hofst., pr. *Fr.*, griet.  
*Tietjerksteradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Har-  
 degarijp*.

**BOEKOOP.** Zie **BOEIKOOP**.

**BOEKSCHOTERZAND**, zandvlakte  
 op de *Veluwe*, pr. *Geld.*

**BOEKULO**, **BOEKELO** of **BOECULO**,  
 buurs., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z. W.*  
 van *Lonneker*; met 76 h., 450 inw.,  
 eene school met 80 leerl., en eene  
 hav., het Hof te Boekulo geheeten.

**BOEKULO (HOF-TE-)** of **HOF-TE-  
 BOECULO**, ook wel het **HOF-TE-BOEK-  
 HOLT** geheeten, hav., pr. *Over.*, gem.  
*Lonneker*, in de buurs. *Boekulo*;  
 groot 200 bund.

**BOEKULOSCHE AA** of **BOECULO-  
 SCHE-BEEK**, op sommige kaarten **ROT-  
 BEEK** of **RUTBEEK**, ook wel **HERGER-  
 BEEK**, riv., pr. *Over.*, dat tegen de  
 Pruisische grenzen zijn aanvang  
 neemt; bij het geh. *Buisserhege*  
 onder *Haaksbergen*. Het loopt naar  
 het geh. *Boekulo*, waar het een  
 ander watertje opneemt, dat bij het  
 geh. *Geerlinkzijt*, onder *Lonneker*  
 ontspringt; loopt voorts langs *Karels-  
 haven* bij *Delden*; neemt, halfweg  
*Borne* en *Almelo*, de *Aa* op, en  
 valt, even boven die stad, in de *Al-  
 melosche-Aa*.

**BOEL (DE)**, landg., pr. *Geld.*, gem.  
*Bemmel*.  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* ten *W.* van *Ressen*,  
 bij den *Griftdijk* of *Grootenweg* van  
*Nijmegen* naar *Arnhem*; groot 6,6646  
 bund.

**BOELEHAM (DEN-)**, boer., pr.  
*Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Hemmen*;  
 groot 30 bund.



**BOELEMA**, stat., pr. *Fr.*, griet. *Frwerderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van *Hallum*.

**BOELEN**, later **SCHEPPE** genoemd, state, pr. *Fr.*, griet. *Achtkarspelen*, 5 min. W. van *Buitenpost*.

**BOELESTEIN**, **BOELNSTEIN** of **BOLESTEIN**, adell. h., pr. *Utr.*, gem. en 5 min. N. van *Maarssen*; met 1,8877 bund. grond.

**BOELHOF**. Zie **BOEDELHOF**.

**BOELKE** (DE) en **BOELMEER**, twee meertjes, in het *Gooregt*, pr. *Gron.*, niet ver van *Foxhol*, welke thans bijna groen gewassen zijn.

**BOELSEMAHEERD**, boer., pr. *Gron.*, gem. *Ten-Boer*, onder *Lelens*, op de *Hemert*; 46 bund. groot.

**BOELSWERT**. Zie **BOLSWARD**.

**BOEMEL**. Zie **ZALT-BOEMEL**.

**BOEMELERWAARD**, oudtijds **BO-MELREWEERT** en thans veelal **BOMMELERWAARD**, bed., die tevens een eil. vormt, pr. *Geld.* Zij bevat de burgerlijke gem.: *Zalt-Boemel*, *Hurwenen*, *Rossem*, *Driel*, *Hedel*, *Ammerzoden*, *Pouderoijen*, *Brakel*, *Zuilichem*, *Gameren* en *Kerkwijk*, alsmede dat gedeelte van de gem. *Neder-Hemert*, hetgeen ten N. van de *Maas* gelegen is. Men telt er 2494 h., en 15500 inw., onder welke ongeveer 10000 Herv., die 12 gem. uitmaken, terwijl eenige Herv., in deze bedijking wonende, tot *Nedert-Hemert* behooren. Zij bezitten 18 kerken, welke door 14 Predikanten bediend worden. De R. K., wier getal ruim 5000 beloopt, maken 5 stat. uit, die 7 kerken hebben, waarin de dienst gedaan wordt door 5 Pastoors en 1 Kapellaan. De Ev. Luth. hebben in deze bedijking ééne kerk, te *Zalt-Boemel*, waarin de dienst door den Predikant van 's Hertogenbosch wordt waargenomen. De Isr. hebben er eene rings., mede te *Zalt-Boemel*. De gezamenlijke inw. vinden meest hun bestaan in den landbouw, waartoe de kleigrond van deze heerlijke en vruchtbare landstreek bijzonder geschikt is, onder anderen wordt er met goed gevolg, in sommige streken, vlas en hop geteeld. Voorts heeft men er eene aardappelsiroopfabriek.

In den *Boemelerwaard* worden de *Waaldijk* en de *Maasdijk* verbonden door den *Meidijk*, welken dwars door dit eiland heen loopt; hierdoor ontstaan er twee polders, één namelijk boven en één beneden dien *Meidijk*.

**BOEMELSCHE-WETERING**, water, pr. *Geld.* Het ontstaat ten Z. O. van *Zalt-Boemel*, loopt langs *Bruchem* en ontlast zich, tusschen *Aalst* en *Poederoijen*, door de sluisen, de *Driedozen* genoemd, in de *Maas*.

**BOENDERPAS**. Zie **BONREPAS**.

**BOENINGEN**. Zie **BEUNINGEN**.

**BOEPOLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Woubrugge*, binnen den ring van den *Ouwendijksche-polder*, waarmede deze polder, nevens den *Plaspolder*, één ligchaam uitmaakt; hij beslaat afzonderlijk bijna 20 bund.

**BOER**, **BOUR**, **BUIR**, **BUER** of **liever BUUR**, oudtijds **BUURSTRA**, d., pr. *Fr.*, griet. *Franekeradeel*, arr. en 3 u. W. N. W. van *Leeuwarden*, kant. en  $2\frac{1}{2}$  u. O. ten N. van *Harlingen*, postk. *Franeker*, nabij de *Ried* en aan den rijweg van *Franeker* naar *Leeuwarden*. Het telt slechts 15 h. en nog geen 100 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 90 Herv. hebben hier eene kerk, die tot de gem. van *Ried-en-Boer* behoort. De kerk heeft geen orgel, doch prijkt met eenen toren, die van eene kleine spits voorzien is. De 8 R. K. parochiëren te *Franeker*. Er is geen school, maar de kinderen genieten onderwijs te *Ried*.

**BOER** (**KOLDERVEENSCH-BOVEN-**), geh., pr. *Dr.*, gem. *Nijeveen*;  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Kolderveen*; met 64 h. en 370 inw.

**BOER** (**NIJEVEENSCH-BOVEN-**), buurs., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Nijeveen*; met 36 h. en 195 inw.

**BOER** (**TEN-**), gem. in *Fivelgo*, pr. *Gron.*, arr. en kant. *Appingadam*, postk. *Appingadam* en *Groningen* (7 m. k., 4 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. *Ten Boer*, *Garmerwolde*, *Thesinge*, *Lellens*, *Wittewierum* en *Woltersum*, en de geh. *St. Annon*, *Heemerwolde*, *Oosterdijkshorn*, *Lutjewolde*, de *Bolte*, de *Bouwerschap*, de *Bovenrijge*, de *Heidenschap*, *Steerwolde*, *Achter-Thesinge*, *Heemwerd*, *Ten Post*, *Oldersum*, *Windeweer*, *Kroddeburen*, de *Bloken* en *Luddeweer*: beslaat 6589,6048 bund. en telt 486 h. en ruim 3260 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt. Ook bestaat er veel vertier, wegens de doorvaart van schepen langs het *Damsterdiep*, dat in de lengte de geheele gem. doorsnijdt.

De 3000 Herv. maken de 6 volgende gem. *Ten-Boer*, *Garmerwolde*,

*Thesinge, Lellens, Wittevierum* en *Woltersum* uit, welke even zoo vele kerken en Predikanten hebben De Christ. Afg. maken mede eene gem. uit. De 20 R. K. parochiëren te *Bcdum*. De 4 Ev. Luth. behooren tot de gem. van *Groningen*; de 8 Doopsg. tot die van *'t Zandt*; en de Isr. tot de *bijkerk van Stedum*. Men heeft in deze gem. 7 scholen.

Het d. Ten-Boer, Ten-Bour of Ten-Buur, ligt 2 u. N. O. van *Appingedam*, 3 u. W. ten Z. van *Appingedam*, aan den algemeenen rijweg; en telt, met de kerkelijk daaronder behoorende geh. *St. Annen, Hemerwolde, Lutjewolde, Oosterdijkshorn, de Bolte* en de *Bouwerschap*, 118 h. en 800 inw., en zonder deze, 45 h. en 330 inw.

De Herv. gem. van Ten-Boer behoort tot de klass. van *Appingedam*, ring van *Slochteren*; telt 770 zielen, en heeft eene ruime, op eene hoogte staande, kerk, met eenen kleinen koepeltoren, aan het westeinde. De school telt 90 leerl.

BOERDAM, b., pr. *Gron.*, gem. en 9 min. van *Middelstum*; met 2 h. en 14 inw.

BOERDELFT. Zie BOERENDELFT. BOERDIJK, vroeger BROERDIJK genaamd, geh., pr. *N. H.*, gem. *Midwoud-en-Oostwoud*; palende N. aan het d. *Midwoud*; met 2 h., 12 inw. en 1 korenmolen.

BOERDIJK, weg. Zie BOERENDIJK. BOERDONK, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. Z. ten O. van *Erp*; met 32 h., 180 inw. en eene school; met 80 leerl. Nabij dit geh. is een trekpuntveer over de *Zuid-Willemsvaart*, in den weg van *Erp* naar *Lieshout*.

BOEREN (LUTJE-) of LUTJE-BUREN, geh., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*; ½ u. O. van *Holwerda*; met 3 h. en 20 inw.

BOERENDELFT of BOERDELFT, wuertje, pr. *Dr.* Het komt uit het Zuiden van het *Bergermeer*, en loopt naar den *Sleenerstroom*, in welken het zich ontlast.

BOERENDIJK of BOERDIJK, weg pr. *Dr.*, van het geh. *Erm*, gem. *Sleen*, naar den zoogenoemden *Heerendijk* loopende.

BOERENGAT (GROOT en KLEIN), water, pr. *Zeel.*, onder de gem. *Koe-wacht*, in den pold. *Oud-Beosten-Blij*.

BOERENGORS, p., pr. *N. Br.*, groot 74,3404 bund.

BOERENGORS, p., gem. *Klunderl.* Zie BOERTKENSORS.

BOERENGORSEN. Zie HENRIETTA-POLDER.

BOERENKOLKEN of BOERKOLKEN, poelen, pr. *Dr.*, Z. van *Zwinderen*, gem. *Ooster-Hesselen*.

BOERENPAS. Zie BONREPAS.

BOERENPOLDER, p., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*, een onderdeel uitmakende van den *Nieuwe-Zwaluwsche-polder*.

BOERENSTRAAT of DE BEL, zoo als het meestal genoemd wordt, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Ellen-en-Leur*, ¼ u. Z. van *Ellen*, aan den weg van 's *Prinsenhage* naar *Sprundel*; met 29 h. en 120 inw.

BOERENSTREEK (DE), geh., pr. *Fr.*, griet. *Wonsradeel*, 1½ u. van *Gaast*; met 9 h. en 60 inw.

BOERENVERDRIET, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*; groot 153,0926 bund.

BOERENVERDRIET (NIEUW-) of TWEDE-POLDER, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*; groot 127,5686 bund.

BOERENVERDRIET (OUD-) of EERSTE-POLDER, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*; groot 45 bund.

BOERESTREEK, geh., pr. *Gron.* gem. en 1½ u. van *de Leek*; met 26 h. en 140 inw.

BOERHAAVE. Zie POELGEEST [OUD-].

BOERKOLKEN. Zie BOERENKOLKEN.

BOERSTER-TIL (TEN-), brug, pr. *Gron.*, gem. en 10 min. Z. O. van *Ten-Boer*, in den grooten weg van *Groningen* naar *Delfzijl*, over de *Schipsloot*.

BOERTANGE. Zie BOURTANGE.

BOERTKENSORS of BOERENGORS, gedeelte polderland, pr. *N. Br.*, gem. *de Klunderl.*, en een gedeelte van den *Lo-secauts-polder-en-Boertkengors* uitmakende.

BOERVEEN, huurs., pr. *Dr.*, gem. en 1½ u. O. van *Gasselle*; met 28 h. en 100 inw.

BOESBERGEN. Zie BEUSBERGEN.

BOESKOOLDIEP. Zie BELLINGEWOLDER-DIEP.

BOESINGEN. Zie BEUSICHEM.

BOETELO of BOETELE, huurs., pr. *Over.*, gem. en ½ u. Z. O. van *Raalde*, met 24 h. en 220 inw.

BOETZELAER of BOETSELAAR, boer., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*, aan den rijweg naar *Nieuwvliet*.

BOETZELAERSBURGH, bij som-

migen **BOETSELAANSBURG** gespeld, oud slot, pr. *Geld.*, gem. *Bergh*, in het st. 's *Heerenberg*; beslaande met de onderhoorigheden 00,6910 bund.

**BOEVELËN**, eigenlijk **BOVEN-HEUVEL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z. O. van Eersel*; met 3 h. en 20 inw.

**BOEVENJEN** of **BOUVIGNE**, in de wandeling meestal **BOEVERIJ** geheeten, kast., pr. *N. Br.*, gem. *Ginnek-en-Bavel*, 5 min. *W. van Ginneken*, aan den linkerover der *Mark*; 5,3667 bund. groot.

**BOEVINKSBRUG**, brug, pr. *Geld.*, over de *Berkel*, gem. *Laren*, in de buurs. *Groot Dochteren*, in den weg van *Laren* naar *Vorden*.

**BOEZEMPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Sluijwijk*; groot 107,4065 bund.

**BÖGELSKAMP**. Zie **BEUGELSKAMP**.

**BOGERDA**, zathe, pr. *Fr.*, griet. *Frankeradeel*, 10 min. van het d. *Boer*.

**BOGGELAAR**, buit., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Warnsveld*; groot 44,5630 bund.

**BOGT (DE)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*, 20 min. *Z. O. van Steenbergen*, in den pold. *Oud-Cromwiel*; met 8 h. en 60 inw.

**BOGUDA**. Zie **BODEGRAVEN**.

**BOIJEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z. W. van Grevenbicht*, op een eilandje in de *Maas*; met 115 inw.

**BOIJENSKERKE**. Zie **BOUDEWIJNSKERKE**.

**BOILE**. Zie **BEUIL**.

**BOIS-LE-DUC**. Zie 's **HERTOGENBOSCH**.

**BOKELSDIJK**. Zie **BEUKELSDIJK**.

**BOKEND**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Maasbree*; met 60 h. en 390 inw.

**BOKHEY**. Zie **BOXHEIDE**.

**BOKHOVEN**, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Heusden*, postk. 's *Hertogenbosch* (10 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bevat niets dan het d. *Bokhoven*; beslaat 322,6016 bund. en telt 36, ter wederzijden van den *Maasdijk* verstrooid staande, h. en 220 inw., die zich veel toeleggen, om hunne gewassen te 's *Hertogenbosch* ter markt te brengen, dat meestal door vrouwen geschiedt.

De inw., die alle *R. K.* zijn, maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Heusden*, behoort. Men heeft er eene school, met 40 leerlingen.

Het dorp *Bokhoven* in oude oorkonde *Buckhoven*, *Bochove*, *Benik-*

*hove*, *Bouckhoven* en *Bockhoven* gespeld, ligt 2 u. *N. W.* van 's *Hertogenbosch*,  $1\frac{1}{2}$  u. *O.* van *Heusden*. De kerk, die den *H. ANTONIUS* als *Patroon* viert, is een ruim kruisgebouw, met lagen vierkanten toren en hooge spits, een spits kloktorentje op het kruis en een orgel. In deze kerk staat een fraai praalgraf ter gedachtenis van *ENGELBERT VAN LIERE* en zijne *Vrouw HELENE DE MONTMORENCY*; en in den buitenmuur is een gedenksteen gemetseld, bevattende de namen van 15 personen, den 7 Mei 1837, door het omslaan der *markschuit* verdrongen; alsmede eene sierlijke grafsteen voor *Jonkheer Mr. FRANCISCUS XAVERIUS VERHEIJEN*, *Griffier der Staten van Noord-Brabant*, en diens echtgenoot.

**BOKHOVEN (HOOG- POLDER-VAN-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Bokhoven*; groot 138,6740 bund.

**BOKHOVEN (LAGE- POLDER-VAN-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Bokhoven*; groot 141,3853 bund.

**BOKKELAAN** of **BOKLAAN**, weg, pr. *Fr.*, tusschen de griet. *Gaasterland* en *Hemelumer-Oldephuert-en-Noordwolde*, van onder *Harich*, tot aan den *Rijn*, onder *Oudega* loopende.

**BOKKENGAT**, een der vaarwaters van het *Goeresche-zeegetal*, loopt tusschen den droogen *Hinder* en de *Garnalenplaat* naar het *NoorderPampus*, met minstens 3,40 ell. diepte. Het is een zeer geschikt vaarwater, met genoegzame breedte.

**BOKKENHOF**. Zie **OPPENDORP**.

**BOKKENPOLDER**. Zie **STUIFPOLDER**.

**BOKKENSLOOT**, water, pr. *N. H.*, in den p. *het Grondslag*, welke het in eene regte lijn van het *N.* naar het *Z.* doorloopt. Het maakt de grens-scheiding uit tusschen de gem. *Enkhuizen* en *Bovencarspel*.

**BOKKENWAARD**, uiterwaard, pr. *Geld.*, gem. *Gorssel*; groot 2,4510 bund.

**BOKKENWEIDE**, duinvallei, pr. *N. H.*, gem. en *Z. W.* van *Bergen*, *N.* van de *Heerenweide*.

**BOKKUM**, geh., pr. *Fr.*, griet. *Utingeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. *N.* ten *O.* van *Akkrum*; met 2 h. en 13 inw.

**BOKKUMERMEER**, meertje, pr. *Fr.*, griet. *Utingeradeel*, ten *N.* van het geh. *Bokkum*.

**BOKLAAN**. Zie **BOKKELAAN**.

**BOKSBERGEN**, ook **BOXBERGEN**, hav., pr. *Over.*, gem. *Olst*, in het geh. *Wesepe*.

**BOKSMEER**. Zie **BOXMEER**.

**BOKSTEL.** Zie **BOXTEL**.  
**BOKSVEN**, moeras, pr. *N. Br.*, W. van Luikgestel, aan de Belgische grenzen. Uit dit moeras ontspringt de Grootte Beerze.

**BOKT** of de **BOCHT**, geh., pr. *N. B.*, gem. *Son-en-Breugel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Son*; met 20 h. en 130 inw.

**BOKUM**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Kloosterburen*. Het bestaat uit twee aanzienlijke boerderijen, met p., kwelder en aanwas, van welke de eene, Bokum geheeten, de andere, Nieuw-Bokum genaamd wordt.

**BOKUMER-POLDER**, p., pr. *Gron.*, gem. *Kloosterburen*, even benoorden Bokum; groot ongeveer 50 bund.

**BOL (DE)**, plaat in den *Biesbosch*, pr. *N. B.*, gem. *Made-en-Drimmelen*. Van deze plaat is een gedeelte, groot 53,0500 bund. omkaad.

**BOLBERG** of **BOYWERK**, geh., pr. *N. B.*, gem. *Gülze-en-Rijen*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Gülze*; met 19 h. en 100 inw.

**BOLBERG**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Gülze-en-Rijen*, 1 u. Z. van *Bavel*, een gedeelte uitmakende van het geh. *Bol-en-Eikberg*; met 6 h. en 35 inw.

**BOLENBERG**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. Z. W. van *Belfeld*; met 19 h. en 110 inw.

**BOL-EN-EIKBERG**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*,  $\frac{1}{4}$  u. ten Z. O. van *Bavel*; met 2 bierbrouwerijen, 33 h. en ruim 160 inw.

**BOLSTEIN.** Zie **BOLESTEIN**.  
**BOLGERIJ** of **BOLGARIJ**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Eeverdingen-en-Zijderveld*; groot 238,4200 bund.

**BOLGERIJ** of **BOLGARIJ**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Vianen*; groot 393 bund. Deze p. wordt door den kruisweg in twee deelen gescheiden, wordende de landen ten O. van dien weg genaamd Ley-den-Bolgerij, die ten W. Sou-den-Bolgerij.

**BOLHAAR**, erve, pr. *Over.*, gem. *Lonnker*. Het bestaat uit drie boerenplaatsen, te zamen groot 11 bund.

**BOLHUIS**, oud h., pr. *Gron.*, gem. *Loppersum*, te *Eekuert*, onder en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Wirdum*, op de aanzienlijke wierde, genaamd de Eekwerd-hoogte, aan den rijweg. Het bestaat 19,2100 bund.

**BOLIXATE (GEUL-VAN-)**, thans veelal **KANAAL VAN AXEL** genoemd, water, pr. *Zeel.*, dat de scheiding uitmaakt tusschen de p. Beoosten-Blij-benoorden en Beoosten-Blij-bezuiden.

**BOLKSBEEK**, watertje, pr. *Geld.* Het komt in de buurs. *Haarlo*, gem. *Borculo*, uit de *Berkel*, die haar door de Avinksluis van water voorziet, stroomt voorts, door de gem. *Neede* en *Borculo*, tot dat het tegen de pr. *Over.* stuit; van hier dient het tot grensscheiding tusschen de pr. *Geld.* en *Over.* en ontlast zich bij het huis *Bloemendal* onder *Verwolde* in de *Schipbeek*.

**BOLLEKENSLOOP**, waterloop, pr. *N. Br.*, gem. *Woensdrecht-Hoogerheide-en-Hinkeloord*. — Hij ontstaat in de heidevelden van *Woensdrecht*, en loopt langs *Kortveen* door den *Prins-Karels-polder*, alwaar hij zich vereenigt met de afwateringen of slooten.

**BOLLEKENSTEEG**, steeg of rijweg, pr. *N. Br.*, gem. *Dongen*, loopende van den *Hoogen Ham*, langs het *Klooster* naar *Klein-Dongen*.

**BOLLENDORP**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Heilo-en-Oesdom*, 10 min. Z. W. van *Heilo*; met 19 h. en ruim 100 inw.

**BOLLINGWEER**, b., pr. *Fr.*, griet. *Oost-Dongeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Nijkerk*, aan de *Peasens*.

**BOLMEER**, meertje, pr. *Gron.*, nabij *Zevenhuizen*, gem. de *Leek*.

**BOLSCHER-BEEK**, beek, pr. *Over.*, die uit de gem. *Haaksbergen* komt, door de gem. *Ambt-Delden*, tot in de gem. *Markelo* loopt, alwaar zij zich door de *Vlijbeek* en de *Potlee*, in de *Regge* ontlast.

**BOLSIERSEMA.** Zie **SCHATSBURG**.  
**BOLSPOLDER (GROOTE-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*, onder *Kruisland*; groot 97,8899 bund.

**BOLSPOLDER (KLEINE-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*, onder *Kruisland*; 27,6021 bund. groot.

**BOLST**, pr. *N. B.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. ten W. van *Erp*; met 18 h. en 90 inw.

**BOLSWARD**, kant., pr. *Fr.*, arr. *Sneek*. Het bevat de st. *Bolsward*, benevens de grietenijen *Wonseradeel* en *Hennaarderadeel*, beslaat 10462,8976 bund, en telt 2004 h. en 16000 inw.

**BOLSWARD**, kerk. ring, pr. *Fr.*, klass. van *Harlingen*. Zij bevat de volgende 10 gem.: *Bolsward*, *Burgwerd-Hichtum-en-Hartwerd*, *Edenspannum*, *Kubaard-en-Waaxens*, *Lollum*, *Oosterend*, *Oosterlittens*, *Winsum-en-Baard*, *Wommels-en-Hydaard*

en Ytens-en-Hennaard; telt 18 kerken, 11 Predikanten en 6400 ziel.

BOLSWARD, gem., pr. Fr., kw. *Wes-tergoo*, arr. *Sneek*, kant. en postk. *Bolsward* (14 m.k., 2 s.d., 2 j.d. adm. No. 3.) Zij bevat de st. Bolsward, en de zoogenaamde klokslag van Bolsward, waarin de geh. Saad en Knossens, alsmede eenige verstrooid liggende huizen; beslaat 922,5284 bund., en telt 700 h., met 4300 inw., die sterken handel drijven in boter, kaas en vee, terwijl vele zich generen met het spinnen der zoogenaamde Friesche saajet, welke van hier in menigte naar andere prov. wordt verzonden. Voorts zijn er te Bolsward nog 2 scheepstimmerwerven, 2 leerlooijerijen, 2 potten-, 1 steen-, 1 suikerpotten- en 2 pannen- en estrikkakerijen, waar ook goede ovenstenen gebakken worden, 1 lintweverij, 1 tabaksker- verij en 2 wolkammerijen.

De 2600 Herv. maken een gem. uit, welke tot de klass. van *Harlingen*, ring. van *Bolsward*, behoort, en twee kerken heeft, waarin door twee Predikanten dienst wordt gedaan. De 1300 R. K. maken, met die van de dorpen Scheltens, Hichtum, Burgwerd, Hartwerd, Wommels, Kubaard, Edens, Witmarsum, Pingjum, Arum, Lollum en Waaxens, twee stat. uit, die tot het aartspr. van *Friest.* behooren, 1400 zielen tellen, en twee kerken hebben, beide te Bolsward. De dienst wordt door twee Pastoors waargenomen. De Christ. Afg. maken mede eene gem. uit, welke tot de vijfde klass. van *Friesland* behoort. De 200 Doopsgez. maken eene gem. uit, die hier eene kerk heeft. De weinige Ev. Luth., die er gevonden worden wonen de bediening des H. Avondmaals te Workum bij. De 100 Isr. hebben er eene synagoge.

De stad Bolsward, oudtijds Bodelswaert, Bodelswert, Boelswert Bodelsvart en Bodelswaard in het Latijn Bolsvardia en Bolverda, ligt 5 u. Z. W. van Leeuwarden, 2 u. W. ten N. van Sneek, 2 u. Z. van Franeker en 3 Z. O. van Harlingen, aan de vereeniging van onderscheidene trekvaarten, die de reisgelegenheid, alsmede het verzenden en ontvangen van goederen zeer gemakkelijk maken. De stad, die ovaal rond van gedaante is en zich van het O. naar het W. uitstrekt, wordt door eenen hoogen aarden wal omgeven, welke door eene breede gracht omringd is.

Zij beslaat binnen den wal 22,4688 bund., en telt 670 h. en 3650 inw., heeft drie poorten, van welke twee tevens waterpoorten zijn, terwijl er nog eene vierde is, zijnde mede eene waterpoort, door welke men met schuiten de stad in- en uitvaart. De stad is van binnen overal met grachten doorsneden, welke genoegzame diepte hebben voor allerlei schepen; en door eene menigte steenen en houten bruggen (hier *posten* genoemd) zijn onderscheidene wijken, die anders, als kleine eilanden, van elkander afgezonderd liggen, aaneenverbonden. Het Stadshuis heeft eenen fraaijen voorgevel met lijsten, beelden en allerlei lofwerk versierd, en prijkt met eenen sierlijk gebouwen toren, die van buiten op het dak rust, maar van binnen door eenen pilaar ondersteund wordt. Onder het Stadhuis is de Stadswaag, waarbij de boteren kaasmarkt onder eene luif gehouden wordt. Ook is hier het Grietenijhuis van Wonseradeel, een niet onaanzienlijk gebouw, waarin het grietenijbestuur zijnen zetel heeft, en het kantongeregte zijne zittingen houdt. De Hoofdkerk, meestal de Groote of Martini-kerk genoemd, heeft den roem van de schoonste en grootste kerk van geheel Friesland te zijn, is naar de Gothische bouwtrant prachtig opgetrokken, en praalt inzonderheid met eenen fraai gebeeldhouwen predikstoel, gedragen door twee arenden (het wapen der stad), in wier midden zich een genius voor- doet, waarvan men niet ligt de wederga elders vinden zal. Ook ziet men in deze kerk fraaije en zeer oude gestoelten, prijkende met schoon beeldwerk, en een zeer fraai orgel, alsmede eene menigte graven van oude Friesche geslachten, en een gedenkteeken ter eere van den Frieschen Dichter GUSBERT JACOBS, die in de zeventiende eeuw hier school- onderwijzer en voorzanger was. Tegen de kerk staat een zeer dikke en hooge vierkante toren. Behalve deze kerk hebben de Herv. hier nog eene, de Kleine kerk of Broerekerk geheeten, met eenen torentje op het westeinde en een orgel. Voorts zijn hier nog eene kerk der Christ. Afg., eene der Doopsgez. en twee der R. K., zijnde de eene, die aan den H. FRANCISCUS is toegewijd, een kruisgebouw, met eenen spitsen toren, terwijl de andere, aan den H. MARTINUS toege-

wijd mede met eenen toren prijkt. Ook is er eene rings.

Liefdadige gestichten zijn: het Burgerweeshuis, een groot en fraai gebouw, waarin weezen van alle Christen-gezindten worden opgenomen; een Armenhuis, waarin bejaarde mannen en vrouwen worden aangenomen en onderhouden, die hier in eenige kamers bij elkander wonen, en eene zekere toelaag, benevens wat ruimer onderhoud genieten, dan diegenen, welke buiten dat huis, in woningen aan het Armenhuis behoorende, onderhouden worden; het Gereformeerd Armenhuis, waarin alleen Herv. ledematen worden opgenomen; het St. Antonij-Gasthuis of Proveniershuis, waarin eenige bedaagde lieden eene schoone woning met eenige voordeelen vinden; eene Bank van Leening, door eene Administratie van liefdadigheid beheerd wordende; eene stedelijke werkinrigting voor behoeftigen in den winter, en eene Spaarbank voor den handwerksman en arbeiders.

Men heeft er eene Latijnsche school, die door éénen Rector bediend wordt; eene Nederduitsche school met 200 leerl., eene Fransche en Nederduitsche school met 100 leerl., eene stads-armen school, met 300 leerl.; en een dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen.

**BOLSWARDERBRUG** of **PUPHORNE**, brug, pr. *Fr.*, griet. *Menaldumadeel*, over de Trekvaart van Harlingen naar Leeuwarden, ter plaatse, waar deze de Bolwarder-trekvaart opnoemt.

**BOLSWARDER-TREKVAART**, gegraven vaart, pr. *Fr.*, van *Bolsward*, door de griet. *Wonseradeel*, *Hennaarderadeel* en *Baarderadeel* en langs de dorpen, Burgwerd, Wommels, Oosterlittens en Baard, naar de Harlinger-vaart, loopende, met welke zij zich bij de Bolswarder-brug vereenigt.

**BOLSWARDER-VAART**, benaming, die men weleens geeft aan de voortzetting van de *Wymers* of de *Zeilvaart* van Sboek en Ylst naar Bolsward, pr. *Friesland*.

**BOLT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 12 min. van *Escharen*; met 11 h. en 80 inw.

**BOLTA**, boer., pr. *Fr.*, griet. *Barradeel*, onder *Almenum*, aan den ouden zeedijk.

**BOLTA**, boer., pr. *Fr.*, griet. *West-*

*Dongeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Hantum*.

**BOLTA**, boer., pr. *Fr.*, griet. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Arum*.

**BOLTE** (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. en 5 min. Z. O. van *ten Boer*; met 15 h. en 100 inw.

**BOLTKLAP**. Zie **BELTEKLAP**.

**BOLWERK**, kleine b., pr. *Gron.*, gem. *Appingedam*, tot de kom dier gem. behoorende.

**BOLWERK**, b. Zie **BOLBERG**.

**BOM** (BUITER-). Zie **BUITER-BOM**.

**BOMBERG**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Grubbenvorst*; met 6 h. en 30 inw.

**BOM-BRAK**. Zie **BRAK** (BOM).

**BOMELA**.

**BOMELE**.

**BOMELIUM**.

**BOMELIA-SALINARUM**.

**BOMELREWEERT**. Zie **BOEMELERWAARD**.

**BOMEN** of **BOOMEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Lierop*; met 6 h. en 50 inw.

**BOMEVELD**. Zie **BOONPOLDER**.

**BOMMEL**. Zie **ZALT-BOEMEL**.

**BOMMEL** (DEN), gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Middelharnis*, postk. *Dirksland* (12 m. k., 6 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit de p.: den Bommel, den Nieuwe-Blok, den Krammerpolder, den Molenpolder, benevens gedeelten van den Anna-Wilhelminapolder, van den Groote-Blok, van den Tillepolder en den Uitslagpolder, bevat het d. den Bommel en de b. Aan-de-Krammerpoldersluis, de Tille, de Kranendijk, de Molendijk en de Zuidzijde; beslaat 2085,0535 bund., telt 159 h. en 1200 inw., die grootendeels hun bestaan vinden in de scheepvaart, de visscherij, vooral op zalm, elft, steur enz., landbouw en oortteelt. Ook heeft men er 1 meestooft en 1 koommolen.

De 870 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Brielle*, ring *Sommelsdijk*, behoort. De 330 R. K. parochieren te *Oude-Tonge*. Men heeft er 1 school met 120 leerl.

Het d. den Bommel of de Bommel ligt 6 u. Z. Z. O. van *Brielle*,  $2\frac{1}{4}$  u. O. ten Z. van *Sommelsdijk*, digt aan het Haringvliet, in den p. den Bommel, telt 76 h. en 460 inw. Het heeft eene haven, die eene goede kaai heeft, van rijzen hoofden, spui-, zee- en landsluizen voorzien is, en op het Haringvliet uitloopt. Ook is er

een dorps huis met een torentje op den voorgevel. De kerk is een sierlijk achtkant, versierd met eenen netten predikstoel en geschilderde glazen. Midden uit het dak rijst een fraaije, spitse toren, die niet zeer zwaar, maar geheel met koper belegd is.

**BOMMEL (DEN)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *den Bommel*; 749 bund. groot.

**BOMMEL (MAAS-)**. Zie **MAASBOMMEL**.

**BOMMEL (ZALT-)**. Zie **ZALT-BOEMEL**.

**BOMMELERWAARD**. Zie **BOEME-LERWAARD**.

**BOMMENAGELSCH-ERBRUG**. Zie **BOVENNAGELSCH-ERBRUG**.

**BOMMENEDE**, heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven*, reg. kant. en postk. *Zierikzee*, gem. *Bommenede-en-Bloois*. Zij bestaat uit de p. Nieuw-Bommenede, Borenbrood, Kijkuit, Nieuw-Nataars en dat gedeelte van den p. Bloois-en-Oud-Bommenede, hetgeen Oud-Bommenede genoemd wordt; bevat het geh. Bommenede en eenige verspreid liggende woningen; beslaat 491,4122 bund., en telt 62 h. en 470 inw., die, allen in den landbouw hun bestaan vinden en 1 meestooft en 1 koorndmolen hebben.

Het geh. Bommenede, eigenlijk Nieuw-Bommenede, bij de landlieden veelal Bommenee genoemd, ligt 2 u. N. van Zierikzee,  $\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van Brouwershaven, aan en op den dijk benoorden het d. Zonnemairé; het telt 56 h. en 410 inw., en heeft een haventje.

**BOMMENEDE (OUD-)**, het Noordelijk gedeelte van den p. *Bloois-en-Oud-Bommenede*, prov. *Zeel.*, gem. *Bommenede-en-Blois*; 75,3876 bund. groot.

**BOMMENEDE-EN-BLOOIS**, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven*, reg. kant. en postk. *Zierikzee* (5 m. k., 2 s. d., 1 j d.). Zij bevat de heerl. Bommenede en Bloois, beslaat 688,9327 bund. en telt 91 h. en 530 inw., die allen in den landbouw hun bestaan vinden. Men heeft er geen kerk, maar verre de meesten der inw., die nagenoeg alle Herv. zijn, behoorren, ofschoon geheel vrijwillig en bij geene kerkelijke indeeling aan eenige gem. toegewezen, tot die van *Zonnemairé*; eenige weinigen tot die

van *Brouwershaven*. De kinderen genieten, te *Zonnemairé* onderwijs.

**BOMMENEDEPOLDER (NIEUWE-)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Bommenede-en-Bloois*; groot 482,5622 bund.

**BOMMENEDE**. Zie **BOMMENEDE**.

**BOMMERIG**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Wiltem*; met 16 h. en 80 inw.

**BOMSLOOT**, water, pr. *N. H.*, bij Zuiderwoude, dat uit de Atke-Ee komt, en, langs de Oostzijde van den Buiten-Bom loopende, zich in de Kerk-Ee ontlast.

**BOMSTER-ZIJLVEST**, dijkbestuur, pr. *Gron.*, een gedeelte van het *Kommerzijvest* uitmakende. Daaronder behooren de landen van Grijskerk, Nieuwzijl, Oxwerd, Faan, Niebert, Nuis, Marum, Noordwijk, de Jouwer en gedeeltelijk het Westerland, onder Sibaldeburen.

**BONAVENTURA (KILLE-VAN-)**. Zie **DORDSCH-KIL**.

**BONAVENTURA (NIEUW-)**, p., pr. *Z. H.*, bij gedeelten onder de gem. 's *Gravendeel-en-Leerambacht*, *Strijen*, *Maasdam*, *Puttershoek* en *de Mijl* gelegen; groot 1878 bund.

**BONAVENTURA (OUD-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Strijen*; 279,4568 bund. groot.

**BONDERPAAL** of **HEERENPAAL**, grenspaal, pr. *Gron.*, gem. *Nieuwschans*, aan de Hannoversche grenzen.

**BONEHEIDE**. Zie **BAHNENHEIDE**.

**BONENBURG (DEN)** of **DEN BONENBURG**, buit., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. Z. ten O. van *Heerde*; groot 66,9821 bund.

**BONENBURGER-BRUG** of **BRUG** No. 13, houten ophaalbrug, pr. *Geld.*, gem. en 5 min. Z. O. van *Heerde*, over het vierde pand van het Apeldoornsche-kanaal, gelegen in den weg van Heerde naar Veessen en Deventer.

**BONENBURGER-SLUIS** of **SCHUTSLUIS**, No. 4, sluis, pr. *Geld.*, gem. en 5 min. Z. O. van *Heerde* in het Apeldoornsche-kanaal.

**BONENDIJK**. Zie **BOONDIJK (1)**.

**BONEVELD**. Zie **BOONFOLDER**.

**BONG (DE)**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 35 min. van *Maastree*; met 28 h. en 190 inw.

**BONGA**, boer., pr. *Fr.*, griet. *West-Dongeradeel*, aan de zuidzijde van het d. Holwerd.

**BONGA**, boer., pr. *Fr.*, griet. *Baar-*

(1) Alle woorden, die men elders wel eens **BONEN** gespeld vindt en hier niet aangetroffen worden, zoeken men op **BOONEN**.

*deradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van het d. Hylaard.

BONGA, boer., pr. *Fr.*, griet. *Heenaarderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van Oosterend.

BONGENAAR (DE), buit., pr. *Utr.*, gem. *Julphaas*.

BONGIERD of BONGYRD, geh., pr. *Fr.*, griet. *Baarderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Bozum*; met 4 h. en 20 inw.

BONJAHUIZEN, b., pr. *Fr.*, griet. *Wonseradeel*, 5 min. O. van *Idsegahuizen*, aan het Makkumermeer.

BONINGEN. Zie BEUNINGEN.

BONKENHAVE, boer., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Vollenhove*, 1 u. van *Vollenhove*.

BONKESLOOT, water, pr. *Fr.*, griet. *Leeuwarderadeel*, loopende uit de Ee, nabij Snakkerburen, naar de Grootte-Wielen.

BONNE, geh. Zie BONNEN.

BONNEHÉID. } Zie BAHNENHEIDE.

BONNEHEYD. }

BONNEMA, heerenb., pr. *Fr.*, griet. *Tietjerksteradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van Hardegarijp.

BONNEMA, landh., pr. *Fr.*, griet. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N.W. van *Pingjum*.

BONNEMA. Zie FORTUYN.

BONNEN of BONNE, geh., pr. *Dr.*, gem. *Gielen*; met 21 h. en 310 inw.

BONNEN (KORTE, LANGE- en NOORD-). Zie KORTE-BONNEN, LANGE-BONNEN en NOORD-BONNEN.

BONNERVEEN, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van *Gielen*, aan de Oostermoersche-vaart; met 12 h. en 310 inw., van welke de Herv. tot de gem. *Gieterveen* behooren.

BONNEVELD. Zie BENNEVELD.

BONNINGA, boer., pr. *Fr.*, griet. *Wynbrüseradeel*, in de *Morra*, ruim 10 min. N. W. van *Abbege*.

BONNINGA. Zie BUMA.

BONREPAS, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Schoonhoven*, postk. *Gouda* en *Schoonhoven*, gem. *Vlist-en-Bonrepas*. Zij bestaat uit niets dan de p. *Bonrepas*; beslaat 81,7107 bund., en bevat een geh., bestaande uit 12 h. en 80 inw.

Het geh. *Bonrepas*, in de wandeling veelal *Boenderpas* of *Boerenpas* ligt 6 u. O. ten N. van *Rotterdam*, 1 u. Z. ten O. van *Haastrecht*.

BONS, geh., pr. *Fr.*, griet. *Wynbrüseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Ysbrechtum*; met 3 h. en 30 inw.

BONSUM of BANSUM, geh., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*, onmiddellijk aan en ten O. van *Holwierda*; met 13 h. en 50 inw.

BONTEBOK (DE), geh., pr. *Fr.*, griet. *Schoterland*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Nijehorne*; met 8 h. en 50 inw.

BONTEBRUG, voorm. adell. h., thans eene bierbrouwerij en herb., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Gendringen*, aan den Aastrang en den grooten weg van *Doesborgh*.

BONTEBRUG, brug, pr. *Geld.*, over de Aastrang, in den grooten weg van *Doesborgh* naar *Anholt*.

BONTEKOE, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Pernis-Smalland-en-Oostbroek*, 1 u. W. van *Pernis*; met 2 h. en 20 inw., eene haven en een voetveer op *Vlaarding*en.

BONTEKRIELS-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Lisse*.

BONTEMANS, boer., pr. *Fr.*, griet. *het Büdt*, 6 min. W. van *St. Anna-Parochie*.

BONTEPAAL, b., pr. *Z. H.*, welke eene der 5 wijken van de gem. *Alphen-en-Rietveld* uitmaakt, en zich van 's Molenaarsbrug tot aan den scheidpaal met *Hazerswoude* uitstrekt. Men telt er 66 h. en 340 inw.

BOODENGRAVEN. Zie BODEGRAVEN. (KERWIJDE.)

BOOLAKKERWIJDE. Zie BEULA-BOOM (DEN), streek lands, pr. *Zeel.*, gem. *St. Kruis*. Zij bevat den Grooten-Boompolder en den Kleinen-Boompolder, en beslaat 323 bund., waarvan ongeveer 50 bund. tot België behooren.

BOOM (DEN GROOTEN- en DEN KLEINEN-). Zie BOOMPOLDER (GROOTE-) en BOOMPOLDER (KLEINE-).

BOOMAWATERING, water, pr. *Z. H.* Het ontspringt ten W. van het d. *Monster*, en ontlast zich in de *Nieuwe-vaart*.

BOOMDIJK, dijk, pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*, strekkende tusschen de p. het *Oudland* en *Kromwiel*, eerst langs de zuidzijde en later langs de noordzijde van de *Wouwsche beek*.

BOOMEN. Zie BOMEN.

BOOMEN (DE), geh., pr. *N. H.*, gem. *Oude-Niedorp-en-Zijdeveld*,  $\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van het *Niederper-verlaat*; met 4 h. en 12 inw.

BOOM-EN-BOSCH, buit., pr. *Utr.*, gem. *Breukelen-Nijenrodes*, 10 min. van het d. *Breukelen*, aan de *Vecht*; groot 10,0811 bund.

BOOMGAT, kil in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*, die uit het *Gat van het Steenhuisje* komende, en tusschen den *Middel-*



sten Kievertswaard en de Kroon heenschietsende, in het *Gat van Lijnooden* uitloopt.

**BOOMKEN** ('T), geh., pr. *N. B.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Rijsbergen*.

**BOOMKREEK**, watertje, pr. *N. B.*, dat zich in de *Eendracht* ontlast.

**BOOMKREEK**, vrij groot, vischrijk water, pr. *Zeel.*, gem. *St. Kruis*, in den *Groote-Boompolder*, overgebleven bij de bedijking van dien p.

**BOOMKREEK**, bijna geheel verlande gracht, pr. *Zeel.*, in het *Eerste deel van Prins-Willems-polder*, makende de scheiding tusschen de gem. *Oostburg* en *Walandkerkje* uit.

**BOOMOORT**, buit., pr. *Utr.*, gem. *Breukelen-St. Pieters*, 10 min. van het d. *Breukelen*, aan de *Vecht*; groot 15,8249 bund.

**BOOMPJES** (DE), aangename wandelplaats en kade, langs de *Maas*, te *Rotterdam*.

**BOOMPOLDER** (GROOTE-), ook wel enkel *DEN GROOTEN-BOOM* genaamd, p., pr. *Zeel.*, gem. *St. Kruis*; groot 329,6165 bund.

**BOOMPOLDER** (KLEINE-), ook wel alleen *DEN KLEINEN-BOOM* geheeten, p., pr. *Zeel.*, gedeeltelijk gem. *St. Kruis*, een klein gedeelte onder de Belgische gem. *St. Margaretha*; 196,9650 bund. groot.

**BOOMRIJK**, buit., pr. *Utr.*, gem. *Breukelen-Nijenrodes*, 5 min. van *Breukelen*, aan de *Vecht*; 10,3504 bund. groot.

**BOOMSGAT** (OOSTER- en WESTER-), twee zegaten, in het Noorden van de *Zuiderzee*, welke tusschen de eilanden *Vlieland* en *Terschelling*, uit de Noordzee in het *Vlie* te zamen komen, zijnde gescheiden door het *Wester-Droogzand*.

**BOOMSHOEK**, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Almelo*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Almelo*; met *Reigershofte* 64 h. en 330 inv. tellende.

**BOOMVLIET**, watertje, pr. *Z. H.* Het ontstaat aan den Noordwesthoek van den *Duivenwaardsche-polder*, maakt de grenscheiding uit tusschen de gem. *Sommelsdijk* en *Melissant-Noorderschorren-en-Wellestrijpe*, en ontlast zich, een weinig bewesten *Dirksland*, in het *Spui* dier gem.

**BOONDERSLUIS**. Zie *BOONERSLUS*.

**BOONDIJK** of *BONENDIJK*, p., pr. *Zeel.*, gem. *Koudekerke*.

**BOONENBURG** (DEN). Zie *BONENBURG* (DEN).

**BOONEPOLDER**, *BOONPOLDER*, ei-

genlijk *CORNELIS-JANSZ-BOONE'S-POLDER*, p., pr. *Zeel.*, bij gedeelten gem. *Hoedekens-kerke*, en 's *Graven-polder-St. - Janspolder-Oost-en-Middel-zwake*; 17,9420 bund. groot.

**BOONERSCHANS** of *BONERSCHANS*, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* ten *W.* van *Nieuveschans*, kerkelijk behoorende tot *Bellingewolde*, van waar het 1 u. N. ten O. gelegen is, aan de *Moersloot* en den *Hamdijk*.

**BOONERSLUIS**, ook wel, ofschoon verkeerdelijk, *BOONDERSLUIS* geheeten, sluis, pr. *Z. H.*,  $\frac{1}{2}$  u. O. ten *Z.* van *Maassluis*, dienende, om het overtollige water van *Delfland* op de *Maas* te ontlasten.

**BOONERVLIET**, water, pr. *Z. H.*, gem. *Maasland*. Het neemt, 1 u. *W.* ten *Z.* van *Zouteveen*, uit de *Breevaart* zijnen oorsprong, loopt, lijnrecht voort, tot het zich,  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* ten O. van *Maaslandsluis*, door de *Boonersluis* in het *Scheur* ontlast.

**BOONHIL**, geh., pr. *N. B.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*, 1 u. *W.* van *Kruisland*, aan de *Wouwsche beek*.

**BOONINGEN**. Zie *BEUNINGEN*.

**BOONPOLDER**, later *BONEVELD* en door verbastering *BOMEVELD*, p., pr. *Zeel.*, gem. *Seraoskerke*.

**BOONPOLDER**, p., gem. *Hoedekenskerke*. Zie *BOONENPOLDER*.

**BOORD**. Zie *BOORT*.

**BOORD** (HET) of het *BORD*, broek, pr. *N. Br.*, gem. *Gassel*; nagenoeg 200 bund. groot. Het wordt door het water van den *Beersche-Oeverlaat* onder gezet, nadat eerst de broeklanden van *Cuyk*, *Linden* en *Gassel* overstroomd zijn.

**BOORN**, *BOORNE*, *BORN*, *BORNE* of *BOORNSTROOM*, bij de *Ouden Burdo*, *BURDE* of *BURDINUS* geheeten, riv., pr. *Fr.* Zij ontspringt in het oostelijke gedeelte der *griet*. *Opsterland*, uit het *Nieuwe- of Mieuwemeer*; stroomt van daar, onder den naam van *Koningsdiep*, midden door die *griet*, voorbij de dorpen *Duurswoude*, *Wijnjeterp*, *Hemrik* en *Lippenhuizen* ten *Z.*, en *Ureterp* en *Olterterp* ten *N.*, tot onder *Beetsterzwaag*. In hare beginselen gering, is zij vervolgens op vele plaatsen droog; maar bij het laatstgemelde dorp wordt zij weder wijder en voor grootere schepen bevaarbaar, nemende, tevens den naam van *Boorn* aan. Een uur gaans *N. O.* van *Oldeboorn*, in de *griet*. *Utingeradeel* komende, vervolgt zij haren loop door deze *griet*.



de Berkel, die er doorheen loopt. Het telt 193 h. en 1220 inw., en met het schependom 244 h. en 1980 inw.

Men heeft er eene vrij goede Herv. kerk, van een orgel voorzien. De gem., die 1300 ziel. telt, behoort tot de klass. van *Zulphen*, ring van *Winterswijk*. De R. K. kerk staat te Rietelaar. Men heeft er 2 scholen, met 180 leerl.

Beesten en varkenmarkt: den laatsten Maandag in April; Maandag vóór St. Jan; Maandag vóór St. Simon en Judas; en daags voor St. Maarten; Paarden-, beesten- en varkensmarkt den 15 Mei, en Maandag voor St. Bartholomeus, op welke laatste het mede kermis is.

**BORCULO (HOF-VAN-), h., pr. Geld.,** gem. en ten Z. van *Borculo*, tegen dat stadje gelegen.

**BORCULO (SCHEPENDOM-VAN-),** al hetgene tot het stadje *Borculo*, pr. *Geld.*, behoort, maar niet binnen de muren gelegen is. Het ligt tusschen de Berkel en de Slink, bevat de geh. Heuven en Rietelaar en het landg. de Hoeve, benevens de landh. Mijnrust en Beekvliet. Men telt er 51 h. en 260 inw.

**BORD (HET).** Zie **BOORD (HET).**

**BORDELKEEN.** Zie **BORREKEEN.**

**BORDE.** Zie **BOORN.**

**BORDENLOO.** Zie **BORRELOOP.**

**BORDENLOOSCHE - DIJK.** Zie **MONNIKENDIJK.**

**BOREF.** Zie **BODENGRAVEN.**

**BORG (HOF-TER-).** Zie **WISCH.**

**BORG (SCHEPENDOM - VAN - TER-),** al hetgene tot het stadje *TER-BORG*, pr. *Geld.*, behoort, maar niet binnen de muren gelegen is. Het telt 7 h. en 50 inw.

**BORG (SCHEPPERIJ - VAN - HET-HUIS-TER-),** schepperij van het zijlvest *Schouwerzijl*, uitwaterende in het *Reitdiep*, pr. *Gron.* Zij bevat de kerkdorpen Warfhuizen, Mensingeweer en Maarslagt, benevens het geh. Luttekehuizen.

**BORG (TER-),** kant., pr. *Geld.*, arr. *Zulphen*. Het bevat de gem. *Wisch*, *Gendringen* en *Bergh*; is groot 17752,7843 bund., telt 2199 h. en 16,000 inw., die meest in akkerbouw en veeteelt hun bestaan vinden.

**BORG (TER-), BURG, of TER-BURG,** ook wel *TER-BORGH* of *TER-BORCH*, plattelandstadje, pr. *Geld.*, arr. en 3 u. Z. O van *Zulpen*, kant. en postk. *Ter-Borg*, gem. *Wisch*, 1 u. N. O.

van 's Heerenbergh, 1 u. Z. O. van *Doetinchem*, aan den Ouden-IJssel. Het is eene kleine, opene, maar zeer aangenaam gelegene plaats, die slechts uit eene straat bestaat, en 92 h. met 650 ziel., doch met het schependom 99 h. en 700 inw. telt, die meest hun bestaan vinden in den landbouw en een weinig handel. Ook heeft men er 1 ijzergieterij.

De 200 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Zulphen*, ring van *Doetinchem*, behoort, eene zeer fraaije kerk heeft, met eenen toren en een zeer fraai orgel. De 400 R. K., behooren tot de stat. van *Ter-Borg-en-Ter-Gun*, en hebben hier mede een kerk, aan den H. **GEORGIUS** toegewijd, zijnde een fraai en smaakvol gebouw, met eenen kleinen vierkanten toren, en een orgel. Er is hier ééne school met 90 leerl.

Paarden en beestenmarkt den 6 April. De kermis den eersten Zondag in October.

**BORG (TER-),** ook wel *TER-BORCH* of *TER-BORGH*, geh., pr. *Gron.*, gem. *Vlagtwedde*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Sellingen*, aan de Ruiten-Aa; met 3 h. en 20 inw.

**BORG (TER-).** Zie **BORGH (TER-).**

**BORGEL** of **BRIENENHUIS**, havez., pr. *Over.*, gem. *Diepenveen*, in de buurs. *Borgele*; met 19 bund. grond.

**BORGELE** of **BORGEL**, b., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Diepenveen*; met eene havez. van den zelfden naam, 23 h. en 160 inw.

**BORG-EN-TER-GUN (TER-),** R. K. stat., pr. en aartspr. *Geld.*, waartoe eenige R. K. uit de burg. gem. *Wisch* en eenige uit de burg. gem. *Ambt-Doetinchem* behooren. Zij heeft eene kerk te *Ter-Borg*, telt 1200 ziel., en heeft eene eigen begraafplaats.

**BORGER**, gem., pr. *Dr.*, arr. en kant. *Assen*, hulpk. van het postk. *Assen* (4 m. k., 3 s. d.). Zij bevat het d. *Borger*, benevens de geh. *Westdorp*, *Ees*, *Buinen*, *Bronneger*, *Drouwen*, *Drouwenersmond* en *Nieuw-Buinen*, alsmede de veenkolonien: *Drouwenerveen*, *Buinerveen*; beslaat 13020,7514 bund., telt 562 h. en 3360 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw, alsmede n de turfgraverij. Ook is er eene glasblazerij.

De 2870 Herv. maken eene gem. uit, die tot de klass. en ring van *Koeverdoren* behoort. De 350 Christ. Afg. maken mede eene gem. uit. De 50 R. K. parochiëren te *Assen*. De

30 Isr. behooren tot de ringsynagoge van *Assen*. Men heeft in deze gem. 7 scholen.

Het d. *Borger*, in ouden tijd *Borgeren* geheten, ligt  $3\frac{1}{2}$  u. van *Assen*, 7 u. N. ten O. van *Koeverdend*. Het telt 88 h. en 300 inw. De Herv. kerk is in het jaar 1826 gebouwd, doch de toren is zeer oud. De Christ. Afg. hebben hier mede eene kerk. De dorps. telt 130 leerl.

**BORGH (DE)**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Posterholt*; met 14 h. en 80 inw.

**BORGERKOMPAGNIE** of **BURGERCOMPAGNIE**, veenkolonie, pr. *Gron.*, gedeeltelijk gem. en 1 u. Z. van *Sappemeer*, gedeeltelijk gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Muntendam*, gedeeltelijk gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Veendam*, gedeeltelijk gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. W. van *de Wildervoank*; met 217 h., 1190 inw. en eene school met 100 leerl.

**BORGES-LOO** { Zie **BORGWEER**.

**BORGES-LOE** {

**BORGGRAVE**. Zie **BURGGRAAF (DE)**.

**BORGH (TER-)**. Zie **BORG (TER-)**.

**BORGH (TER-) of TER-BORG**, bouw., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. O. van *Oisterwijk*; groot 21,1710 bund.

**BORGHAM**, landg., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Noordijk*, tusschen den rijweg naar *Onderdendam* en den Kleiweg naar *Winsum*.

**BORGHAREN**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. *Meerssen*, postk. *Maastricht* (6 m. k., 2 s. d.). Het bevat niets dan het d. *Borgharen* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 385 bund., en telt 80 h. en 500 inw., die meest bestaan door den landbouw. Ook zijn er 1 graanmolen en 1 chicoreifabriek.

De inw., die alle R. K. zijn, maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limb.*, dek. *Meerssen*, behoort. De dorps. telt 60 leerl.

Het d. *Borgharen*, *Borcharen* of *Burcharen*, ook wel *Opharen* genaamd, ligt  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Maastricht*, 1 u. N. van *Meerssen*, langs de *Maas*. De kerk aan den H. *MARTINUS* toegewijd heeft eenen vierkanten toren en een orgel.

**BORGHAREN**, d., pr. *Geld.* Zie **BURGHAREN**.

**BORGHAREN (HUIS TE)**, kast., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Borgharen*; groot 22 bund.

**BORGHARENPOLDER**. Zie **BORCHARENPOLDER**.

**BORGSWEER** { Zie **BORGWEER**.

**BORGHWEER** {

**BORGHWERT**. Zie **BURGWERT**.

**BORGSLOOT**, water, pr. *Gron.*, tusschen *Engelbert* en de *Harkstede*, vallende, tegen over de *Waterhuizen*, in het *Trekdiep*, dat naar *Winschoten* loopt.

**BORGWEER**, **BORGHWEER**, **BORGSWEER** of **BORGWEER**, voortijds ook **BORGELOO** of **BORGESLOE** genoemd, d., pr. *Gron.*, arr. en 3 u. N. van *Winschoten*, kant. en 4 u. N. O. van *Zuidbroek*, postk. *Delfzijl* en *Winschoten*, gem. *Ter-Munten*, 20 min. Z. Z. O. van *Oterdum*. Het telt 20 h. en 100 inw. en met het geh. *Lalleweer* 25 h. en 150 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt.

De inw., die allen Herv. zijn, behooren tot de gem. van *Ter-Munten-en-Borgweer*, doch hebben hier eene eigene kerk, die van toren en orgel voorzien is.

**BORGVLIET**. Zie **BURGVLIET**.

**BORGWAARD**. } Zie **BURGWERT**.

**BORGWERT**. }

**BORGWEER**. Zie **BORGWEER**.

**BORGWEER**. Zie **WEERBORG**.

**BORGWEG**, rijweg, pr. *Gron.*, O. van *Westerbroek*, tegen over *Fokshol* aan den puinweg uitkomende. Eenige huizen van *Westerbroek* staan aan dezen weg.

**BORIF**. Zie **BODEGRAVEN**.

**BORK**, pr. *Dr.* Zie **WESTERBORK**.

**BORK** of **BORCH**, h., pr. *Gron.*, gem. *'t Zandt*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Zeerijp*.

**BORKEL**, riv. Zie **BERKEL**.

**BORKEL**, d., pr. *N. Br.*, arr., kant., postk. en 3 u. Z. van *Eindhoven*, gem. *Borkel-en-Schaft*,  $\frac{1}{2}$  u. van de Belgische grenzen. Men telt er 50 h. en 330 inw., aan welke den landbouw, wegens den meestal schralen grond, een zeer armoedig bestaan oplevert.

De inw., die alle R. K. zijn, behooren tot de pastorij van *Borkel-en-Schaft*, en hebben eene kerk, aan den H. *SERVATIUS* toegewijd, met eenen toren, doch zonder orgel, welke, even als de gemeenteschool, te midden in de heide tusschen de d. *Borkel* en *Schaft* staat.

**BORKEL (DEN)**. Zie **BORKELT**.

**BORKEL (KLEIN-)**, geh., pr. *N. B.*, gem. *Borkel-en-Schaft*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Borkel*; met 4 h. en 25 inw.

**BORKELD**. Zie **BORKELT**.

**BORKEL-EN-SCHAFT**, gem., pr. *N. B.*, arr., kant. en postk. *Eindhoven* (30 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij

bevat, behalve de d. Borkel en Schaft, de geh. Klein-Borkel, Hoek, Heuvel, Hoef- en - Brug, Peuterseind, Heijerseind en Klein-Schaft; beslaat 2390,3603 bund; telt 94 h. en 520 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., die alle R. R. zijn, maken eene par. uit. Men heeft er ééne school, met 40 leerl.

BORKELO. } Zie BORCULO.  
BORKELOE. }

BORKELT, BORKELD of DEN BORKEL, pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Holtum*; met 30 h. en ruim 190 inw.

BORKENS, landg., pr. *Geld.*, gem. *Zelhem*; groot 37,4680 bund.

BORKT. Zie BOKT.

BORKULO. Zie BORCULO.

BORLANDSCHE-POLDER, p. in *Gooidland*, pr. *N. H.*, gem. *Weesperkarspel*.

BORN, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maas-tricht*, kant. en postk. *Sittard* (9 m. k., 4 s. d.). Zij bevat de d. Born, Buchten en Holtum, alsmede de geh. Hogenberg-en-Heide, Klein-Holtum en de helft van Illekoven; telt 260 h. en 1540 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw; men heeft er 3 graanmolens.

De inw. die, op 5 Herv. na, alle R. K. zijn, maken de par. van Born, Buchten en Holtum uit. De 5 Herv. behooren tot de gem. *Sittard*. Er zijn 3 scholen en 2 kast.

Het d. Born, ligt 5 u. N. van *Maas-tricht*, 1 u. N. W. van *Sittard*; telt 600 inw., die ééne par. uitmaken welke tot het apost. vic. *Limburg*, dek. *Sittard*, behoort.

BORN, riv. Zie BOORN.

BORNBERGUM. } Zie BOORNBER-  
BORN-BERHIEM. } GUM.

BORNBREK, water, pr. *Fr.*, griet. *Wymbritseradeel*, het is de Noordwesthoek der *Oudegaster-Brekken*.

BORNDAL, buit., pr. *Zeel.*, gem. *Vere-en-Zandijk-binnen*, 8 min. Z. W. van Vere, groot 43,0403 bund.

BORNDEEL. Zie UTINGERADEEL.

BORNE, gem., pr. *Over.*, arr. *Almelo*, kant. *Delden*, reg. kant. *Enschede*, hulpk. van de postk. *Almelo*, *Enschede* en *Oldenzaal* (2 j. d., 7 m. k., 4 s. d.). Zij bevat de d. Borne, Bornerbroek en Hertme benevens de huurs. Senderen, de heidevelden het Bornerveld en de Riet; beslaat 4046 bund., en telt 508 h. met 3420 inw., die meest hun onderhoud vinden in akkerbouw en fabrieken, zijnde er 3 cali-

cot-fabrieken, 1 katoenenbontweverij, 4 spinnerijen met handmolens voor katoengaren, 1 fabriek van hennepenbrandspuitslangen en brand-emers en 2 chicoreifabrieken. Er zijn ook bombazijn-, marseille-en bont-fabrieken, alsmede 3 brouwerijen, waar men zeer goed bier brouwt, dat onder den naam van *Bornsch-bier* bekend is. De koopmansgoederen en de brandstoffen worden een geruimen tijd van het jaar door middel van schuiten, *zompen* genaamd, langs het riviertje de Aa, af- en aangevoerd.

De 2400 R. K., maken de statiën van Borne, Bornerbroek en Kolk-en-Hertme uit. De 800 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Deventer*, ring van *Almelo* behoort. De 90 Doopsgez., maken eene gem. uit. De 50 Isr. hebben ereene kerkelijke bijeenkomst. Men heeft er 3 scholen.

Het d. Borne ligt 2 u. Z. van Almelo,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van Delden, aan den straatweg van Zwolle naar de Pruisische grenzen; telt 183 h. en 1200 zielen. De dorpskerk is een zwaar gebouw, met eenen hoogen toren, en van een orgel voorzien. De R. K. kerk, aan den H. STEPHANUS toegewijd, heeft eenen toren, doch geen orgel. De stat., die tot het aartspr. van *Twenthe* behoort, telt ongeveer 1300 zielen. De Doopsgez. kerk is een klein doch net gebouw, zonder toren of orgel. De dorps. telt 200 leerlingen.

BORNE, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Schijndel*; met 138 h. en 1180 inw.

BORNE. Zie AA, watertje, pr. *Over*.

BORNEBROOD. Zie BORRENBROOD.

BORNERBROEK, d., pr. *Over.*, arr. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Almelo*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Delden*, reg. kant. *Enschede*, hulpk. *Borne*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Borne*; men telt er 98 h. en 570 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De R. K. maken eene statie uit, welke tot het aartspr. van *Twenthe* behoort. De kerk aan den H. STEPHANUS toegewijd, is een klein gebouw, met toren, doch zonder orgel. De 10 Herv. behooren tot de gem. van *Borne*. De dorps. telt 60 leerl.

BORNERVELD, heide, pr. *Over.*, gem. en Z. O. van *Borne*.

BORNIASTATE, buit., pr. *Fr.*, griet. *Baarderadeel*, 5 min. Z. van *Wei-*

*dum*, aan de Oostzijde van den Slagtedijk.

BORNESSE. } Zie { BERNISSE.  
BORNISSE. } PERNIS.

BORNMEER, hoeve pr. *Fr.*, griet. *Ferwerderadeel*, onder het d. *Wanswerd* aan de Ee.

BORNSCHE-BEEK of BORNSCHE-AA, riviertje pr. *Over.*, onder *Borne*, uit de *Beseler*, de *Woolder*- en andere beekjes, in de naburige en deze gem. ontstaande, en zich in de Loo-Lee of Almeloosche-Aa, niet ver van Weleveld eenige minuten boven de Boekuloosche-Aa, ontlast.

BORNWERD of BORNWIRD in het oud Friesch *Burnwirth*, d., pr. *Fr.*, griet. *West-Dongeradeel*, arr. en 4 u. N. O. van *Leeuwarden*, kant. en 1½ u. Z. O. van *Holwerd*, postk. *Dockum*, op eene terp. Men telt er 14 h. en 80 inw., die voornamelijk in de veeteelt hun bestaan vinden.

De inw. die allen Herv. zijn, behooren tot de gem. van *Hiaure-en-Bornwerd* en hebben hier eene kleine kerk met toren, doch zonder orgel. De dorps. telt 12 leerlingen.

BORNWERDERHUIZEN of BORNWERDERHUIZEN, geh., pr. *Fr.*, griet. *West-Dongeradeel*, bij *Bornwerd*.

BORNWERDERMEER of BORNWERDERMEER, voorm. meer, thans eene rietpoel, pr. *Fr.*, griet. *West-Dongeradeel*, O. van *Bornwerd*.

BORNWIRD. Zie BORNWERD.

BORNZIJL, brug, pr. *Fr.*, griet. *Leeuwarderadeel*, 2 min. Z. van *Cornjum*, over de *Cornjumervaart*, in den rijweg van dat dorp naar *Leeuwarden*.

BORREBROOT. Zie BORRENBROOD.

BORREKEEN of BORDELKEEN, water, pr. *Z. H.*, in den *Groot-Zuid-Beijerlandische-polder*. Het komt van het oostelijke gedeelte des *Groot-Zuid-Beijerlandische-dijks* af, loopt den *Zuid-Beijerlandische-polder* door, en neemt aan den *Boenderweg* den naam van het *Hitsersche-gat* aan.

BORRELOOP of BORDENLO, gedeelte lands, pr. *Zeel.*, gem. en heerl. *Kloetinge*.

BORRELOOPSCHÉ - DIJK. Zie MONNIKENDIJK.

BORRENBROOD, ook BORREBROOT en BORNEBROOD geschreven, p., pr. *Zeel.*, gem. *Bommenede-en-Bloois*; groot 34,5048 bund.

BORSALIA. } Zie BORSSELE.

BORSELEN. }  
BORSLABE. Zie BORSTLAPPE.

BORSSELE, kerk. ring. pr. *Zeel.*, klass. van *Goes*. Zij bevat de gem.: *Borssele*, *Baarland*, *Ellewoutsdijk*, 's *Gravenpolder*, 's *Heerenhoek*-*Nieuwedorp*, *Heinkensand*, *Hoedekenskerke*, *Nisse*, *Oudelande* en *Overzande-en-Driewegen*, met 11 kerken, 10 Predikanten en 5300 ziel.

BORSSELE, gem. en bar., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkensand* reg. kant. en postk. *Goes* (7 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit den *Oud-Borssele-polder*, met bijna den geheelen *Nieuw-Borssele-polder*, benevens een gedeelte van den *Koningspolder*, alsmede zeer kleine gedeelten van den *Nieuwen-West-Craijrt-polder* en van den *St. Anthonij-polder*; bevat het d. *Borssele* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1580 bund., en telt 108 h. en 880 inw. De 720 Herv. maken eene gem. uit. De 160 R. K. behooren tot de stat. van 's *Heerenhoek*. Men heeft in deze gem. ééne school.

He d. *Borssele*, *Borselen* of *Monster*, zoo als het ook wel genoemd wordt, oudtijds *Borsalia*, ligt 3¼ u. van *Goes*, 2 u. Z. W. van *Heinkensand*. Het is eene fraaije plaats, waarvan de h. aan een langwerpig vierkant en met boomen beplant plein gebouwd zijn. Tot kerk is een groot gedeelte van het voormalige Gemeentehuis ingerigt. De dorps. telt des zomers 50, maar des winters wel 90 leerlingen.

BORSSELE-POLDER (NIEUW-), p., pr. *Zeel.*, bijna geheel gem. *Borssele* en voor een zeer klein gedeelte onder 's *Heerenhoek* en *Overzande-en-Driewegen*.

BORSSELE-POLDER (OUD-) of HOLLEPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Overzande*.

BORST (DE), b., pr. *Fr.*, griet. *Tieljerksteradeel*, 10 min. W. van *Oostermeer*.

BORSTLAPPE, bij verbastering op de kaarten veelal *BORSLABE*, vervallen schans, pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. N. O. van *Oosterhout*, ter plaatse, waar de *Groenendijksche haven* zich met de *Donge* vereenigt, en waar ook een ponteveer over de *Donge* is, vroeger ook wel *Borstlappaveer* genoemd.

BORSTLAPPESLUIS (DE), sluis, pr. *N. Br.*, gem. en aan het boven-eind van de haven van *Waspik*, dienende om het water uit den *Gecombineerden-Groote-Waspiks-en-Raamsdonksche-Binnen-polder* op de haven van *Waspik* af te zetten.

**BORTELONK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Roosendaal-en-Nispen*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van Nispen, aan den weg van Roosendaal naar Antwerpen; met 28 h. en 200 inw.

**BORTSCHE-BEEK**, beek, die in het *Verwoldsche-broek*, pr. *Geld.*, ontstaat; een weinig bewesten het huis Dorth tegen de pr. Over. stuit; de grenzen tusschen *Geld.* en *Over.* uitmaakt, tot dat zij aan den straatweg van Zutphen op Deventer komt, alwaar zij zich met eenen arm van de Schipbeek vereenigt, met welke zij een klein gedeelte van *Over.* doorloopt, om zich  $\frac{1}{2}$  u. boven Deventer in den IJssel te ontlasten.

**BOS**, noordoostelijke hoek van het eil. *Ter-Schelling*, pr. *N. H.*

**BOS (HET)**, landh., pr. *Fr.*, griet. *Menaldumadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van Marsum.

**BOS (GROOTE-)**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Broek-op-Langendijk*.

**BOSBEEK - EN-GROENENDAAL**. Zie **BOSCHBEEK-EN-GROENENDAAL**. (1).

**BOSCH**, veelal de **BOSCHPLAAT** geheeten, zandplaat N. van de pr. *Gron.*, tusschen het Schil en de Lauwers.

**BOSCH**, h., pr. *N. Br.*, gem. en N. van *Oosterhout*.

**BOSCH**. Zie **ACHTERBOSCH**.

**BOSCH**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. van *Luiksgestel*; met 35 h. en 190 inw.

**BOSCH**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Budel*, aan den weg van Budel naar Weert; met 27 h. en 160 inw.

**BOSCH**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. van *Maasbree*; met 13 h. en 90 inw.

**BOSCH (DE)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Maashees-en-Overloon*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Maashees*; met 9 h. en 50 inw.

**BOSCH (DE)**, streek lands, pr. *Z. H.*, gem. *Achtienhoven*; groot 78,6362 bund., met 3 h. en 20 inw.

**BOSCH (DE)**, h., pr. *Fr.*, griet. *Stellingwerf-Oosteinde*, 5 min. van *Langedijke*.

**BOSCH (DEN)**. Zie 

}	BOSCHKAPELLE.
	HERTOGEN-
	BOSCH ('S).
	UDENBOSCH.

**BOSCH (HET)**, geh., pr. *Fr.*, griet. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Kollumerzwaag*, aan de grenzen der griet.

**BOSCH (HET)**, boer., pr. *Fr.*, griet. *Barradeel*, te *Oosterbierum*, aan de Hornestreek.

**BOSCH (HET)**, pr. *Gron.*, Zie **FILINGA**. **BOSCH (HET GOED TEN-)**, buit. en steenoven, pr. *Utr.*, gem. *Maarsen*; groot 76,5099 bund.

**BOSCH (HUIS-IN-'T-)**. Zie **ORANJE-ZAAL**.

**BOSCH (HUIS-IN-'T-)**, schaarbosch, pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Noordgouwe*; 5,3185 bund. groot.

**BOSCH (HUIS-TEN-)**, buit. pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. W. van 's *Prinsenhage*, bij het Liesbosch; ongeveer 27 bund. groot, gedeeltelijk tot herb. dienende. Op dit goed is een Engelsche rosmolen, welke dient tot het breken en malen van beenderen, om de landerijen en weiden te bemesten.

**BOSCH (NEER-)**. Zie **NEERBOSCH**.

**BOSCH (OUDE)**, plaats, pr. *Gron.*, onder *Ferwerd*, waar voorheen een burgt stond.

**BOSCH (OUDE-)**, plaats, pr. *Gron.*, onder *Warshuizen*, waar voorheen Gaigaterborg gestaan heeft.

**BOSCH (OUDE-)**. Zie **UDENBOSCH**.

**BOSCH (PALEIS-IN-'T-)**. Zie **ORANJE-ZAAL**.

**BOSCH ('S)**. Zie **HERTOGENBOSCH ('S)**.

**BOSCH ('T)**, geh., pr. *Gron.*, gem. en 5 min. van *Usquert*.

**BOSCH ('T)**. Zie **BESSENS**.

**BOSCH (TEN-)**, adell. huis, pr. *Utr.*, gem. *Maarsen*; 3,4615 bund. groot.

**BOSCHBEEK**, vroeger **ZORGVRIJ**, buit., pr. *N. H.*, gem. *Velsen*, te *Zandpoort*, aan de straatweg; 20,4000 bund. groot.

**BOSCHBEEK-EN-GROENENDAAL** of **BOSBEEK-EN-GROENENDAAL**, buit., pr. *N. H.*, 5 min. Z. van *Heemstede*.

**BOSCHBROEK** of het **BOSCHBROEK**, p., pr. *N. Br.*, bij gedeelten in de gem. 's *Hertogenbosch*, *Rosmalen*, *St. Michielsgestel*, *den Dungen* en *Vucht*; groot 837,0185 bund.

**BOSCHCAPELLE**. Zie **BOSCHKAPELLE**.

**BOSCHDUINEN**, buit., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Nuland*, niet ver van de Kruisstraat.

**BOSCHEILAND** of **BOSCHLAND**, eil., pr. *Z. H.*, gem. en O. van *Rotterdam*, tusschen de Plantaadje en de gewee-

(1) Eveneens zoeken men alle de elders met Bos gespeld wordende woorden, welke hier niet voorkomen, op *Boscu*

zen rijk's maritime werf, bevattende de wijk, Langs de rivier de Maas. Men vindt er het stads aschhok, 's rijk's maritime stoomhoutzaagmolens, vier windhoutzaagmolens, een pakhuis, 7 buit. en theetuin, benevens 31 woonhuizen.

BOSCH-EN-BERG, buit., pr. *N.H.*, gem. *Bennebroek*; groot 11,0970 bund.

BOSCH-EN-DUINZIGT, landg., pr. *Z. H.*, gem. en 10 min. N. van 's *Gravenhage*, aan den *Benoordenhout-sche-weg*; groot 2,5631 bund.

BOSCH-EN-HOOFD. Zie BOSCHHOOFD.

BOSCH-EN-HOVE, buit., pr. *Utr.*, gem. *Maartensdijk*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Blaauwcapel*.

BOSCH-EN-HOVEN, buit., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van *Heemstede*; groot 37,3000 bund.

BOSCH-EN-HUIZEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Simpelveld*; met 28 h. en 110 inw.

BOSCH-EN-VAART, buit., pr. *N. H.*, gem. en 20 min. N. W. van *Heemstede*; groot 69,1500 bund.

BOSCH-EN-VARENHOUT, uit-hoek van de gem. *St. Oedenrode*, pr. *N. Br.*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van het d. *St. Oedenrode*. Hij bevat de geh. *Achterbosch* en *Varrenhout*, en telt 114 h. en ongeveer 650 inw.

BOSCHHEURNE, BOSCHHEURNE, BOSHEURNE, BOSHORNE, BOSCHHEURNE of BOSHOORNE, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 3 u. Z. O. van *Laren*, Z. van de *Berkel*; met 26 h. en 170 inw., die kerkelijk onder *Lochem* behooren.

BOSCHHOOFD, BOSHOOFD of BOSCHHOOFD, eigenlijk BOTSHOOFD, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Oud-Vossemeer-en-Vrijbergen*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. Z. O. van *Oud-Vossemeer*, in den zuidoostelijken hoek van den *Legutpolder*, aan de *Eendragt*; met een voetveer op *Steenbergen*, 6 h. en 70 inw.

BOSCHHOOFD, geh., pr. *N. Br.* Zie BOSCHENHOOFD. (1).

BOSCHHOVEN, BOSIKHOVEN, BOSIKHOVEN of BOSHOVEN, geh., pr. *N. Br.*, gedeeltelijk gem. *Alphen-en-Riel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten W. van *Alphen*, gedeeltelijk gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Raarle-Nassau*; met 31 h. en 190 inw.

BOSCHHUIS, voorname herb., pr. *Fr.*, griet. *Tietjerksteradeel*, onder het d. *Bergum*, ten Z. aan den

straatweg van *Leeuwarden* naar de *Groninger* grenzen.

BOSCHHUIZEN, buit., pr. *Z. H.*, gem. en 1 u. N. ten O. van *Soeterwoude*.

BOSCHHUIZER-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Soeterwoude*; groot 210,4000 bund.

BOSCHHUIZER-SLUIS, sluis in den *Rijndijk*, pr. *Z. H.*, onder *Soeterwoude*, dienende om het water van de stadsververschingsloot in den *Rijn* te ontlasten.

BOSCHHUURNE. Zie BOSCHHEURNE. BOSCHKAMP, boer., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Olst*.

BOSCHKAMPBRUG, brug over de *Smildervaart*, pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Havelte*, in den grooten weg van *Assen* naar *Zwolle*.

BOSCHKANT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *St. Oedenrode*; met 56 h. en 430 inw.

BOSCHKANTSROT of BOSKANTROT, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Wijchen*; met eene school, 124 h. en 750 inw.

BOSCHKAPPELLE, gem., pr. *Zeel.*, kant. en postk. *Hulst*, in den *Polder-van-Stoppeldijk* (12 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit het d. *Boschkappelle*, het geh. *Schapershoek*, de b. *Ruischende-gat* en eenige verspreide woningen; beslaat 1183,9162 bund., en telt 175 h. en 980 inw., die in den landbouw hun bestaan vinden.

De inw., die, op één huishouden na, allen R. K. zijn, maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Hulst*, behoort, en eene afzonderlijke begraafplaats heeft. Men heeft er ééne school, in den winter met 75 doch. des zomers met nauwelijks 12 leerl.

Het d. *Boschkappelle*, *Boskappelle*, *Boschcappelle* of *Boscappelle*, bij de landlieden den *Bosch* genoemd, ligt  $\frac{6}{7}$  u. Z. O. van *Goes*, 2 u. N. W. van *Hulst*. Het bevat in de korn van het d. 26 h. en 140 inw. De dorpskerk, aan den H. *Petrus* en *Paulus* toegewijd, is een schoon en zindelijk gebouw, van een torenspitsje en fraai orgel voorzien.

BOSCHLAND. Zie BOSCHEILAND. BOSCHLUST, buit., pr. *Geld.*, gem. *Nijmegen*, te *Neêrbosch*; groot 2,6280 bund.

(1) Eveneens zoek men de woorden, welke elders *Bosch* geschreven en hier niet gevonden worden op *Bosch* of op *Bos*.



**BOSCHLUST**, buit., pr. *Z. H.*, gem. en 1 u. O. van *Bodegraven*; groot 46,5876 bund.

**BOSCHLUST**, buit., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, aan den *Nes-en-Zwaluwenbuurt*; 2,1450 bund. groot.

**BOSCHMA**, behuise heerd, pr. *Gron.*, gem. *Hoogezand*,  $\frac{1}{4}$  u. *Z.* van *Kropswolde*.

**BOSCHPLAAT**. Zie **BOSCH**.

**BOSCHPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Naaldwijk*; groot 134,3479 bund.

**BOSCHPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gedeeltelijk gem. *Leyderdorp*, gedeeltelijk onder *Esselikerwoude*, gem. *Woubrugge*; groot 148,0264 bund.

**BOSCHSTRAAT**, b., pr. *N. Br.*, gem. en 12 min. van *Oss*; met 46 h. en 220 inw.

**BOSCHWATERING**. Zie **BOSWATERING**.

**BOSCHWIJK**, buit., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerkspjel*,  $\frac{3}{4}$  u. *Z.* van *Zwolle*, aan den straatweg van *Zwolle* naar *Raalte*, die er midden doorloopt; groot 130,8702 bund.

**BOSCHZIGT**, h., pr. *N. H.*, gem. *Berkenrode*.

**BOSCOOP**. Zie **BOSKOOP**.

**BOSDAL** of **BOSDAAL**, buit., pr. *N. Br.*, gem. *'s Prinsenhage*,  $\frac{1}{4}$  u. *N. W.* van *de Beek*; 106,0595 bund. groot.

**BOSEGHEM**. Zie **BEUSICHEM**.

**BOS-EN-HOVEN**, p., pr. *Utr.*, gem. *Mijdrecht*; 884,9335 bund. beslaande.

**BOSHORN**. Zie **BOSCHHEURNE**.

**BOSHOVEN**, ook wel verkeerdelijk **BOCHOVEN** gespeld, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Riethoven*; met 17 h. en 100 inw.

**BOSHOVEN** of **BOSCHHOVEN**, geh., pr. *N. B.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Leende*; met 20 h. en 90 inw.

**BOSHOVEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *W.* van *Weert*; met 59 h. en 300 inw.

**BOSHOVERBEEK**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Weert*; met 31 h. en 190 inw.

**BOSHUIZEN**, adell. h., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. *Z. W.* van *Someren*.

**BOSICHEM**. Zie **BEUSICHEM**.

**BOSIKHOVEN**. Zie **BOSCHHOVEN**.

**BOSINCHEM**. Zie **BEUSICHEM**.

**BOSKOOP**, ook wel **BOSCOOP** en **BOSKOP**, oudtijds **BUESKOOP**, **BUCKSCOPE**, **BUCKSCOEP**, **BEUKSCOPE** of **BEUKSCOOP** en bij verbastering **BEUSKOOP**, d., pr. *Z. H.*, arr. en  $3\frac{1}{4}$  u. *Z. O.* van *Leyden*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z.* van *Alphen*, hulpk. van het postk.

*Gouda*, aan de *Gouwe* die het doorsnijdt en waarover hier eene brug ligt. Men telt er 250 h. en 1960 inw., van welke velen in de boomkwekerij hun bestaan vinden, wordende de boomen, die hier gekweekt worden, bijzonder gezocht en alom verzonden; ook groeijen hier zeer heerlijke en groote aardbeziën en vele van de fijnste soorten van vruchten. Een ander gedeelte der inw. bestaat van het vervaardigen van huismans- en tuingereedschappen. Voorts heeft men er onderscheidene klompenmakers, 1 scheepstimmerwerf, 1 leerlooierij, 1 koornmolen en 1 grutterij; terwijl eenige uit de minstvermogende ingezetenen zich generen met het maken van zwavelstokken van hennepstoppels.

De 1500 Herv., behooren tot de gem. *Boskoop-en-Middelburg*. De kerk bevat eene schoone ruimte, overdekt met drie naast elkander gebouwde daken, welke op twee rijen pilaren rusten, en heeft een zeer fraai orgel. De toren is tamelijk hoog en spits. De 70 Rem., maken met die van Noord-Waddinxveen en Zuid-Waddinxveen-en-St. Hubertsgeregte, ééne gem. uit, welke tot de *Tweede klassis* behoort en waarvan de kerk onder Noord-Waddinxveen staat. De 400 R.K., parochiëren te *Randenburg*. De 10 Isr., behooren tot de rings. te *Alphen*. Men heeft er ééne school, met 200 leerl. en een Dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen.

**BOSKOOP (HOOG-)**, pr. *Z. H.*, gem. *Boskoop-en-Zuidwijk*; groot 350 bund.

**BOSKOOP (LAAG-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Boskoop-en-Zuidwijk*; groot 231 bund.

**BOSKOOP (VRIJ-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Boskoop-en-Zuidwijk*.

**BOSKOOP-EN-MIDDELBURG**, kerk. gem., pr. *Z. H.*, klass. van *Leyden*, ring van *Alphen*, met 1570 ziel. en twee kerken, ééne te *Boskoop* en ééne te *Middelburg*.

**BOSKOOP-EN-ZUIDWIJK**, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Leyden*, kant. *Alphen*, (19 m. k., 3 s. d., 2 en 3 j. d.). Deze gem. bestaat uit de p., *Hoog-Boskoop*, *Laag-Boskoop*, *Vrij-Boskoop* en *Zuidwijk*; beslaat 648,7864 bund. en telt 280 h. en 2200 inw., van welke vele in de boomkwekerij en ook eenige in den landbouw hun bestaan vinden. De 1500 Herv., behooren tot de

gem. *Boskoop-en-Middelburg*. De 100 Hemonst., worden tot de gem. *Boskoop* gerekend. De 500 R. K., parochiëren te *Kandenburg*, onder *Recuwijk*. De 10 Isr. behooren tot de rings. te *Alphen*. Men heeft er eene school, met 200 leerlingen.

BOSLO. Zie DORTHUIZEN.

BOSMEER, meertje, pr. *Gron.*, in de *Zuidwolderheide*, niet ver van de Drentsche grenzen.

BOSPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hillegersberg*; groot 148 bund.

BOSSCHE-DIJK, geh., pr. *N. Br.*, gedeeltelijk gem. en 20 min. O. van *Oudenbosch*, gedeeltelijk gem. *Hoeven-en-St. Maartenspolder*, 20 min. W. van de *Hoeven*, aan den straatweg op *Oudenbosch*; telt 16 h. en 110 inw.

BOSSCHEHOOFD. Zie BOSCHHOOFD.

BOSSCHENHOOFD of BOSCHHOOFD, geh., pr. *N. Br.*, gedeeltelijk gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Oudenbosch*, gedeeltelijk gem. *Hoeven-en-St. Maartenspolder*,  $\frac{1}{4}$  u. W. Z. W. van *Hoeven*; met 52 h. en 290 inw.

BOSSCHENWAARD (DE) of BOSSEWAARD, p., pr. *Utr.*, gem. *Vreeswijk*; groot 51,5510 bund.

BOSSCHE-POLDER, p., pr. *Z. H.*, bij gedeelten in de gem. *Oud-Bejerland*, *Goidschalwoord*, en *Mijns-Heerenland-van-Moerkerken*; groot 117,8690 bund.

BOSSCHE-SLOOT, water, pr. *N. Br.*, dat  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Vlijmen*, ontstaat; het Land van Heusden van het kw. *Oisterwijk* scheidt, en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Engelen* zich in de *Dieze* ontlast.

BOSSCHE-SLUIJSJE, sluisje, pr. *N. Br.*, gem. *Oud-en-Nieuw-Gastel*, aan het oosteinde van den p. *Nieuw-Gastel*, dienende om het overtollige water uit den gezegden p. op de *Oudenboscher-haven* af te zetten.

BOSSCHE-VELD, buit., pr. *Utr.*, gem. *Doorn*.

BOSSCHE-VELD-EN-MAY, p., pr. *N. Br.*, gem. 's *Hertogenbosch*; groot 466,6866 bund.

BOSSE-KIL, kil in den *Biesbosch*, pr. *Z. H.*, gem. *Sludrecht*, in het *Maldiëp* uitlopende.

BOSSE-POLDER of BOSCH-POLDER, p., pr. *Z. H.*, bij gedeelten in de gem. *Delfshaven*, en *Oud-en-Nieuw-Mathenesse*; groot 34 bund.

BOSSER-STRAAT of BOSSENSTRAAT, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Nederweert*; met 34 h. en 170 inw.

BOSSIKHOVEN. Zie BOSCHHOVEN.

BOSUM. Zie BOZUM.

BOSWATERING, water, pr. *Z. H.* Het begint nabij het *Nachtegaalspad*, loopt dwars door de gem. *Achttienhoven* heen, en ontlast zich in de *Oude Meije*.

BOTEUREN, geh., pr. *Fr.*, griet.

*Ferwerderadeel*, onder *Ferwerd*; met 8 h. en 50 inw.

BOTERBEEK, watertje, pr. *Over.*, dat met twee takjes uit het *Wolterbroek* voortkomende, zich bij het erve *Snatergat* in de *Schipbeek* ontlast.

BOTERDIEP of TREKDIËP, gegraven vaart, pr. *Gron.*, van *Groningen* langs *Zuidwolde* en *Bedum* naar *Onderdendam* loopende, waar zij dezen naam verliest en zich in drie takken verdeelt, van welke de westelijkste, eerst langs *Winsum* en *Obergum* loopt en zich weder in tweeën splitst, loopende de zuidelijkste vaart naar de *Winsumer- en Schaphalsterzijlen*, om zich daardoor in het *Reitdiep* te ontlasten; de andere, minder breede vaart, loopt naar *Mensingeweer*, alwaar zij, ter regeling van den waterstand, door eenen dam onderbroken wordt. Van *Mensingeweer* loopt zij naar *Schouwerzijl*; terwijl een andere tak, naar *Warfhuizen*, en van daar, naar *Ulrum* vliet. De middelste tak loopt langs *Menkeweer*, van waar zij schiet naar *Warffum*, en de oostelijke loopt naar *Middelstum* en van daar langs *Kantens* naar *Uithuizen*.

BOTERDIJK of BUTTERDIJK, geh., pr. *N. H.*, gem. *Uithoorn*; met 15 h. en 100 inw.

BOTERDORPSCHE-POLDER. Zie BUTTERDORPSCHE-POLDER (1).

BOTERHOEK, geh., pr. *Fr.*, griet. *Ferwerderadeel*, onder *Hallum*; met 17 h. en 126 inw.

BOTERHUISPOLDER of BUTTERHUISPOLDER, p., pr. *Z. H.*, bij gedeelten in de gem. *Warmond*, *Leyderdorp*, en *Oegstgeest- en -Poelgeest*; 298,5694 bund. groot.

BOTERNESSE-POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*.

BOTERPOLDER, p., pr. *N. B.*, gem. *Kaamsdonk*; groot 14,616 bund.

(1) Eveneens zoeke men de overige met *BOTER* beginnende woorden, die hier niet gevonden worden, op *BUTTER* of *BOTTER*.

**BOTERPOTTEN**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Oudenbosch*.

**BOTERSLOOT**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Noordeloos-en-Overstingeland*; 220,5143 bund. groot.

**BOTERVLIET**, naam van het Hollandsdiep tusschen *Willemstad* en *Moerdijk*; ook wel, naar de volkspraak aldaar *BUTTERVLIET* geheeten.

**BOTERWIJK**, b., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. *Z. W. van Oirschot*, een gedeelte van het geh. *Spoordonk* uitmakende; met 13 h. en 220 inw.

**BOTLAND**, **BOTHLAND** ook wel **BOTDLAND**, heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Zierikzee*, gem. *Nieuwerkerk-Kapelle-en-Bolland*. Zij heeft noch d. noch b.; is groot 200,0666 bund.; bevat een gedeelte van den Polderder-Vierbannen-van-Duiveland, en telt 4 h. en 20 inw., die kerkelijk onder Nieuwerkerk behooren.

**BOTLAND**, pr. *Fr.* Zie **BOOTLAND**. **BOTLEK**, vaarwater in de *Nieuwe-Maas*, pr. *Z. H.*, dat bezuiden langs het eil. *Kozenburg* loopt, en lager weder den naam van *Nieuwe-Maas* aanneemt.

**BOTLEK**, buitengors, pr. *Z. H.*, gem. *Spijkenisse-en-Brabant*, aan de noordwestzijde van de *Welplaat*.

**BOTMA**, hofst., pr. *Fr.*, griet *Oost-Dongeradeel*, 5 min *W. van Morra*.

**BOTMEER**, meer, pr. *Fr.*, bij gedeelten in de griet. *Idaarderadeel*, *Utingeradeel* en *Schoterland*,  $\frac{1}{4}$  u. *Z. O. van Grouw*, *N. van Oldeboorn*.

**BOTNIA**, boer., pr. *Fr.*, griet. *Ferwederadeel*,  $\frac{7}{8}$  min. *W. van Marrum*.

**BOTNIA**, boer., pr. *Gron.*, gem. *Ezinge*, onder *Feerwerd*.

**BOTSGAT**, mond van het *Nieuwe kanaal*, pr. *Gron.*, waardoor het zich in de *Hunse* ontlast.

**BOTSHOL**, heerl., pr. *Utr.*, kant. en postk. *Loenen*, gem. *Vinkeveen-en-Waverveen*. Zij beslaat 1192,2108 bund., en telt 46 h. en 320 inw.

**BOTSHOOFD**. Zie **BOSCHHOOFD**. **BOTSHUIS**. Zie **MENSINK**.

**BOTTEL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Deurne-en-Liessel*,  $\frac{1}{4}$  u. *W. van Deurne*; met 4 h. en 30 inw.

**BOTTEN** (DE), droogte in het *N. van de Zuiderzee*, *W. van het Marsdiep*, een gedeelte van het *Vogelzand* uitmakende.

**BOTTERSLOOT** of **BOTERSLOOT**,

pr. *Z. H.* Het is dat gedeelte van de *Vlist*, hetwelk van *Schoonhoven* naar de *Voornebrug* loopt.

**BOTTESTEIN**, boer., pr. *Utr.*, ten *Z. van het d. Vleuten*.

**BOUCHAUTER-HAVEN**, of **BOEKHOUTSHAVEN**, naam, die men meestal geeft aan de kil der sluizen van de *Clara-* en *Izabellepolders*, in *Staats-Vlaanderen*, pr. *Zeeland*.

**BOUCHOUTSCHE-HAVEN**, b., pr. *Zeel.*, gem. *Philippine*; met 12 h. en 150 inw.

**BOUCHOLT**. Zie **BOEKHOLT** (1).

**BOUCQUET** (HUIS-TE-), ook wel **BOUQUET** gespeld, bouw., pr. *Z. H.*, gem. *Hendrik-Ido-Oostendam-en-Schildmans-kinderen-Ambacht*, in het d. *Hendrik-Ido-Ambacht*, ter plaatse waar vroeger het adel. h. *Boucquet* gestaan heeft.

**BOUDELOOSDIJK**, dijk, pr. *Zeel.*, aan de Noordoostzijde van den *Oost-Vogelpolder*, welke door dezen dijk van den *Kruispolder*, onder *Hontenisse*, wordt afgescheiden. Hij strekt zich uit van het zoogenaamde *Olikot*, tegen den *Schaperspolder*, tot aan de huurs. *Roversberg*.

**BOUDEWIJNSHAVELAND** of **BOUDEWIJNSHARTSLAND**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Pernis*; groot 84,8430 bund.

**BOUDEWIJNSKERKE**, oudtijds ook **SER-BOUDINSKERKE** en **SER-BOUDEWIJNSKERKE** of enkel **BEVIJNS** geschreven, doch bij de landlieden meestal **BOIJENSKERK** of **BOISKERKE** genoemd, heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. *Vlissingen*, reg. kant. en postk. *Middelburg*, gem. *Zoutelande-St.-Janskerke-en-Boudewijnskerke*. Zij bevat de b. *Boudewijnskerke* en eenige verspreid liggende h., is groot 256,6027 bund., en telt 16 h. en 110 inw., alle *Herv.*, welke tot de gem. *Zoutelande* behooren, waar de kinderen ook ter schole gaan.

De b. *Boudewijnskerke* ligt 3 u. *W. van Middelburg*, 4 u. *N. N. W. van Vlissingen*,  $\frac{1}{4}$  u. *N. W. van Zoutelande*. Men telt er 3 h. en 22 inw.

**BOUDEWIJNSLAND** ('S HEER-). Zie **AUVERGNE-POLDER**.

**BOUDINSKERKE**. Zie **BOUDEWIJNSKERKE**.

**BOUILLON**. Zie **BILJOEN**.

**BOUKENSKERKHOF**, plaats, pr. *N. Br.*, onder *Hedikhuizen*.

(1) De overige woorden, die men elders wel eens *Bou* gespeld vindt, en hier niet gevonden worden, zoekte men insgelijks op *Box*, *Bo* of *Bu*.

BOUKOUL, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Swalmen*; met 58 h. en 320 inw.

BOULION. Zie BILIOEN.

BOUQUET. Zie BOUCQUET.

BOURITIUS. Zie JAGTLUST.

BOURTANGE of BOERTANGE, schans, pr. *Gron.*, arr., kant. en 4 u. Z. W. van *Winschoten*, gem. en  $1\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Vlagentwede*, op een zandige hoogte, te midden van een groot en voormaals genoegzaam ondoorwaadbaar moeras, het *Bourtanger-Moeras* genoemd.

De 200 Herv. maken eene gem. uit, die tot de klass. van *Winschoten*, ring van *Bellingwolde*, behoort, en hier eene kerk heeft. De 20 R. K., parochiëren te *Oude-Pekela*. De 40 Isr. maken eene rings. uit, welke tot het synag. ressort *Gron.* behoort, en waarin de dienst door eenen Voorlezer wordt waargenomen. De synagoge is een steenen gebouw, zonder toren.

BOURTANGER-MOERAS, ook wel de BOURTANGER-HEIDE genaamd, groote moerassige heide en veenen op de grenzen der pr. *Gron.*, gedeeltelijk in het kon. *Hannover* gelegen. Het is 12 u. gaans lang. Vroeger kon de grond nauwelijks eenen voetganger dragen. Sedert een aantal jaren is het echter langzamerhand opgedroogd, en bestaat thans meest uit weiland.

BOUT, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Maastricht*, met 3 h. en 20 inw.

BOUT (DEN-), geh., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Hardinxveld*; met 28 h. en 200 inw.

BOUTA, hofst., pr. *Fr.*, griet. *West-Dongeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Hantum*.

BOUTENSTEIN of BOUTENSTEINSCHE WETERING, water, pr. *Geld.*, dat uit de Gelllicumsche en Rumptsche uitwatering voortkomt; de gem. Deil doorloopt, en zich door de Boutenstein-sche sluis in de Linge ontlast.

BOUTENSTEINSCHE SLUIS, sluis, pr. *Geld.*, liggende in den Lingedijk,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van Rumpst.

BOUTENSTEINSCHE WETERING. Zie BOUTENSTEIN.

BOUVENJE } Zie BOEVENJEN.

BOUVIGNE }

BOUWBERG, geh., pr. *Limb.*, gem. en 16 min. van *Brunssun*; met 6 h. en 30 inw.

BOUWENHENNIP. Zie KIEVITSWERWAARD.

BOUWEROM (HET), gedeelte pol-

derland, pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*, in de sectie *Langedijk*.

BOUWERSCHAP, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Ten Boer*, ten O. van het Damsterdiep. Het bestaat uit 3 boerderijen, met 30 inw.

BOUWERSGRACHT, gracht, pr. *Over.*, gem. *Giethoorn*. Zij begint aan het drooggemaakte Wijde bij den rijweg, niet ver ten Z. van de kerk, en eindigt in het *Giethoornsche-meer*.

BOUWERSZATHE, landg., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. N. ten O. van *Rheden*; ruim 800 bund. groot.

BOUWLUST, bouw., pr. *Z. H.*, gem. *Kralingen*; groot 22,8420 bund.

BOUWMA. Zie BUMA.

BOUWVEENEN, p., pr. *N. H.*, gem. *Blaricum*.

BOUZIGT, buit., pr. *N. H.*, gem. 's *Graveland*; 3 bund. groot.

BOVEN, Tz-BOVEN of liever BOVENKERK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Waspik*; met 114 h. en 650 inw.

BOVENBOER (DE), geh., prov. *Over.*, gem. en 20 min. N. W. van *Wanneperveen*; met 10 h. en 40 inw.

BOVENBUREN, geh., pr. *Gron.*, gem. en 20 min. Z. W. van *Winschoten*; met 27 h., 230 inw. en eene school, met 50 leert.

BOVENBUREN, buit., pr. *Fr.*, griet. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, aan de noordoostzijde van het d. *Koudum*.

BOVENBUURT, buurs., pr. *Geld.*, kant., gem. en 1 u. Z. van *Ede*, het is eigenlijk het grootste gedeelte der kom van het d. *Bennekom*, en telt 145 h. en 880 inw.

BOVENCARSPEL, gem., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Enkhuizen*, postk. *Hoorn* en *Enkhuizen* (16 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Bovencarspel en het geh. Broekervan; beslaat 858,6418 bund., en telt 173 h. en 1160 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en boerderij.

De 590 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Hoorn*, ring van *Enkhuizen*, behoort. De 550 R. K., maken eene stat. uit, die tot het aartsp. van *Holland-en-Zeeland*, dek. *West-Friesland*, gerekend wordt. Men heeft er ééne school met 120 leert.

Het d. Bovencarspel, ook wel Bovencarspel en Bovenkerspel gespeld, en elders wel eens Beekcarspel genoemd, ligt 3 u. O. N. O. van *Hoorn*,

¼ u. W. van Enkhuizen, in de zogenoemde Streek. De Herv. kerk was vroeger een ruim en groot gebouw, dat op twee rijen pilaren rustte, maar is, in het jaar 1828, veranderd en aanmerkelijk verkleind. De toren is in het benedenste en grootste gedeelte vierkant opgemetseld, en rijst hooger met eene houten spits, veel overeenkomst hebbende met een duivenhok. De kerk der R. K., aan den H. MARTINUS toegewijd, heeft geen toren, maar is van een orgel voorzien. Er is een dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen.

**BOVENCARSPÉL**, p., pr. *N. H.*, gem. *Bovencarspel*; groot 794 bund.  
**BOVEN-DE-BOVENSLUIS (POLDER)**-. Zie WILLEMS-POLDER.

**BOVENDEKERK**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Waspik*; groot 169,1404 bund.

**BOVENDEKERK - OVER - DE - VROUWKENSVAART**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Waspik*; groot 85,7241 bund.

**BOVENDIJK**, gedeelte van den *Maasdijk*, pr. *N. Br.*, gem. *Oijen-Teesselen*.

**BOVENDIJKS**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Loppersum*, nabij Garrelsweer; met 8 h. en 40 inw.

**BOVENDONK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Hoeven-en-St.-Maartens-polder*, tegen het d. *Hoeven* aanpalende; met 7 h., ruim 110 inw. en het R. K. seminarium voor het apost. vic. van *Breda*.

**BOVENDOOD** of **MOORDPLAAT**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drinmelten*; groot 48,0610 bund.

**BOVENDOOD (POLDERTJE-TEN-NOORDEN-VAN)**-. Zie HEENPLAAT.  
**BOVEN-DWARSVAARTEN (OOSTER en WESTER)**-, veenkanalen, pr. *Fr.*, griet. *Stellingwerf-Westende*, Z. van *Noordwolde*.

**BOVENEIND**, gedeelte van het d. *Oijen*, pr. *N. Br.*, gem. *Oijen-Teesselen*.

**BOVENHEUVEL**. Zie BOEVELEN.  
**BOVENHUIZEN**, boerenstreek, pr. *Gron.*, gem. *Uithuizen*, bestaande uit vier boer.; met ongeveer 40 inw.

**BOVENHUIZEN**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Slochteren*, 2 min. Z. van *Kolham*; met 8 h. en ruim 40 inw.

**BOVENKARSPÉL**. Zie BOVENCARSPÉL.

**BOVENKERK**, eene der vier wijken van de gem. *Diemen-en-Diemen-dam*, pr. *N. H.* De aanzienlijke b. *Diemerbrug*, is daarin gelegen.

**BOVENKERK**, wijk van de gem. *Nieuwer-Amstel*, pr. *N. H.* In deze wijk, is eene stat. van R. K., die tot het aartspr. van *Holland en Zeeland*, dek. *Amstelland*, behoort, en ruim 400 ziel. tellt. De kerk, aan den H. *URBANUS* toegewijd, heeft geen toren, maar is van een orgel voorzien.

**BOVENKERK**, pr. *N. Br.* Zie BOVEN.  
**BOVENKERKER-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*; ruim 1250 bund. groot.

**BOVENKERSPEL**. Zie BOVENCARSPÉL.

**BOVENPOLDER - VAN-DE-BEEMSTER**, vroeger de *ZUIDPOLDER* genoemd, een der drie pold., waaruit de *Beemster*, pr. *N. H.* bestaat; 1808,8036 bund. groot.

**BOVEN-KNIJPE**. Zie *KNIJPE (BOVEX)* (1).

**BOVENLANDSCHE-SLUIS**. Zie DOEVERENSCHESLUIS.

**BOVENMOLENS**, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Berkel-en-Rodenrijs*, 1 u. van *Berkel*; met 6 h. en ruim 40 inw.

**BOVENNAGEL**, boer., pr. *N. Br.*, gem. *St. Oedenrode*, in het geh. *Boschkant*, aan den *Dommel*.

**BOVENNAGELSCHES-BRUG**, ook wel *BOMMENNAGELSCHES-BRUG*, brug, pr. *N. Br.*, gem. *St. Oedenrode*, bij de boer. *BOVENNAGEL*, over den *Dommel*.

**BOVENPOLDER**. Zie *DUBBELDAM (ALOISENPOLDER-VAN)*.

**BOVENRIJGE (DE)**, buurs., pr. *Gron.*, gem. *Ten Boer*, ¼ u. N. van *Garmerwolde*; met 7 h. en ruim 30 inw.

**BOVENSLUIS**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Willemsstad*; met 3 hoeven en 60 inw. Hier ligt ook eene groote sluis, de *Bovensluis* geheeten, door welke een gedeelte van het overtollige water van den *Ruigenhilsche-polder*, op het *Hollandsdiep*, ontlast wordt.

**BOVENSTEHUIS** of *BOVENSTEHUIZEN*, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. N. van *Boekel*; met 75 h. en 500 inw.

**BOVENSTRAAT**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Hoeven-en-St. Maartenspolder*; met 10 h. en 80 inw.

(1) Eveneens zoocke men alle met *BOVEN* of *BOVENPOLDER* beginnende woorden, die hier niet gevonden worden op de woorden van onderscheiding.

**BOVENSTREEK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. van *Oldebroek*; met 95 h. en 620 inw.

**BOVENSTREEK (DE)**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Bellingwolde*, 10 min. van *Vrieschelo*, met eene moutwijnstokerij en eene mouterij, 15 h. en 100 inw.

**BOVENTILMAHEERD**, heerd, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Oldehoeve*, bij de *Boventil*.

**BOVENVEENSCHÉ-WATERING**, water, pr. *Z. H.*, gem. *Voorburg*, loopende van het Haagkaadje naar de *Zijde*, bij *Veur*.

**BOVENWEGSCHE-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Sloten-Sloterdijk-Osdorp-en-de-Vrije-Geer*.

**BOVENWEGSCHE-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, een gedeelte van de *Noord-plas* uitmakende.

**BOWICK** of **BOWIK**, geh., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. *Z.* van *Laren*.

**BOXBERGEN**, Zie **BOXSBERGEN (1)**.

**BOXEL**. Zie **BOXTEL**.

**BOXHEIDE** of **BOKSHEY**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. *Z.* van *Eersel*; met 18 h. en 90 inw.

**BOXMEER**, kant., pr. *N. Br.* Het bevat 10 gem.: *Boxmeer*, *Beugen-en-Rijkevoort*, *Cuyk-en-St.-Agatha*, *Haps*, *Maashees-en-Overloon*, *Oeffelt*, *Oploo-St.-Anthonis-en-Ledeakker*, *Sambeek*, *Vierlingsbeek* en *Wanrouy*; beslaat 24667,3971 bund. en telt 2216 h. en 16000 inw.

**BOXMEER**, gem., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. en postk. *Boxmeer* (22 m. k., 3 s. d., 4 j. d. 1 ged.). Zij bevat, behalve het vl. *Boxmeer* of de kom der gem., de volgende wijken: het *Elderum*, de *Holsteeg*, de *Overbiest*, 't *Zand*, de *Zeven-Hutten*, de *Varkensmart*, de *Biest*, de *Velgerd*, 't *Hoogkoor*, de *Kreupelstraat*, de *Bagijnenhoek* en de *Valendries*, beslaat 1116,8771 bund.; heeft 364 h., en telt ruim 2200 inw., die meest hun bestaan vinden in trafijken, fabrieken en in den landbouw. Men heeft er 2 bierbrouwerijen, 1 leerlooijerij, 1 lakenfabriek, 3 katoendrukkerijen, 2 steen- en pottbakkerijen, 1 zoutkeet, 1 olie- en 3 graanmolens. Ook worden er uitmuntende groote en kleine zilveren kerksieraden, alsmede altaren, beelden enz. vervaardigd.

De 2100 R. K. maken eene par uit, die tot het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Cuyk*, behoort, en door éénen *Pastoor*, éénen *Onder-Pastoor* en éénen *Kappellaan* bediend wordt. Men heeft in deze par. twee kloosters en twee kerken, beide in de kom der gem., alsmede twee kappellen, eene op het *Zand* en de tweede in de *Velgerd*, in welke laatste echter thans geen dienst meer gedaan wordt. De 60 *Herv.* behooren tot de gem. *Bor-meer-Sambeek-en-Beugen*. De 20 *Isr.* oefenen hunne godsdienst te *Sambeek*, in eene daartoe gehuurde kamer, uit. Men heeft in deze gem. drie scholen. Ook bestaat er een kasteel, het kasteel van *Boxmeer* geheeten. Aan de *Maas* zijn twee veeren: het *Groote-Veer* en het *Kleine-Veer* of *Mazenburg*.

Het vlek *Boxmeer* of *Boksmeer*, oudtijds *Meer* geheeten, ligt 9 u. O. ten *Z.* van *'s Hertogenbosch*, 4 u. O. *O.* van *Grave*,  $\frac{1}{2}$  u. van de *Maas*, en is zeer uitgestrekt in de lengte, bestaande het voornaamste deel in eene regt doorgaande, met keisteenen bevoerde straat, ter wederzijde bezet met zindelijk gebouwde huizen. Buiten deze straat, inzonderheid naar den *Maaskant*, staan ook zeer fraaije huizen, benevens het kasteel. Men telt er 119 h. en 630 inw. en een fraai raadhuis. De R. K. parochiekerk, waarin de *H. H. PETRUS* en *AULUS* als *Patronen* gevierd worden, is een kruisgebouw, met eenen toren, een orgel, eene fraaije communiebank en eene zeer schoone marmeren grafstede van *OSWALD*, *Graaf van den Bergh*. Met deze kerk is, door eenen boogswijze overdekten gang, verbonden een *Klooster* van geschociden *Karmelieten*, waar men zeer fraai geschilderde glazen vindt. Het tweede kloostergebouw, dat hier gevonden wordt, is dat van de *Karmelietessen*, bekend onder den naam van *Elzen-daal*.

Men heeft hier ook een *gymnasium*, waaraan door éénen *Rector*, éénen *Conrector* en éénen *Preceptor* onderwezen wordt. Voorts eene *Fransche* en *Nederduitsche* kostschool, met 30 leerl.; eene *Nederduitsche* school, met 150 kinderen, en eene school voor jonge jufvrouwen, met 10 leerl.

(1) De overige woorden, die men elders wel eens *Box* gespeld vindt, en hier niet gevonden worden, zoeken men op *Boxs*.

Kermis of *Boxmeersche vaart* den tweeden Zondag na Pinksteren, zij duurt acht dagen, en wordt druk bezocht door de inw. der omliggende plaatsen. Graanmarkt elken Woensdag; groenmarkt des Zaturdags; beestenmarkten den eersten Maandag na Meiavond; op den 10 Mei; den eerste Maandag na 10 October en op Maandag na 27 October.

**BOXMEER (KASTEEL-VAN)** op eenige kaarten BURG genoemd, kast., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Boxmeer*, aan de Maas, voorheen een groot gebouw, waarvan tegenwoordig nog slechts een derde gedeelte, te midden van eene menigte bouwvallen, bestaat.

**BOXMEER - SAMBEEK - EN - BEUGEN**, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. van 's *Hertogenbosch*, ring van *Grave*; met 120 zielen en eene kerk op het Zand, onder Boxmeer; terwijl er ook in eene daartoe ingerigte kamer te SambEEK dienst gedaan wordt.

**BOXTEL**, kant., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*. Het bevat de gem.: Bostel, Esch, Haaren, Helvoirt, Liempde, St. Michiels-Gestel en Schijndel, beslaat 19014 bund.; telt 2634 h., en 16000 inw., die meest in den landbouw en het fabriekwezen hun bestaan vinden.

**BOXTEL**, gem. en bar., pr. *N. Br.*, *Tweede distr.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Boxtel*, reg. kant. *St. Oedenrode* (5 m. k., 2s. d., 2 j. d.). Zij bevat het vl. Bostel, de geh. Munsel, Onrooy, Langenberg, Kleinder-Liempde, Lennisheuvel, Tongeren, Roond, LuysseL, Breukelen, Hal, Heult en Selissen, alsmede een gedeelte van het d. Gemonde; beslaat 5173 bund., telt 607 h. en 4500 inw., die meest in den landbouw en het fabriekwezen hun bestaan vinden. Men heeft er damastfabrieken, waar allerfijnste servetten en tafellakens worden geweven, 7 bierbrouwerijen, 1 zoutkeet, 1 grutterij, 6 leerlooije-rijen, 1 papierfabriek, 3 koren-, 1 olie- en 2 rosmolens.

De 4300 R. K., maken gedeeltelijk de par. van *Boxtel* uit, en worden gedeeltelijk tot die van *Gemonde* gerekend. De 100 Herv., behooren tot de gem. van *Boxtel-Esch-en-Liempde*; de weinige Evang. Luth., tot de gem. van 's *Hertogenbosch*, en de 3 Isr., tot de rings. te 's *Hertogenbosch*. Men heeft er twee scholen, en een kasteel, het Huis te Bostel.

Het vl. Bostel of Bokstel, in oude schriften Bucstel, en thans meestal Boksel of Boxel geheeten, ligt 2 u. Z. van 's *Hertogenbosch*, 4 u. N. ten W. van Eindhoven, aan den Dimmel, die hier de Beerze opneemt, en den straatweg tusschen deze beide steden  $51^{\circ} 35' 26''$  N. B.,  $22^{\circ} 59' 27''$  O. L. De R. K. kerk, die den H. PETRUS als beschermheilige viert, heeft een prachtig hoofd-allaar, eenen arduinsteenen vloer, fraai gesneden communiebank, hangenden predikstoel, met ovale trappen, welgeregelde biechtstoelen en sierlijk orgel. — De par. van Bostel, waartoe de ingezetenen der geh. Breukelen, Hal, Heult, Lennisheuvel, Kleinder-Liempde, LuysseL, Munsel, Onrooy, de Roond, Selissen en Tongeren geteld worden, behoort tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Orthen*, telt ongeveer 3600 ziel. en wordt door éenen Pastoor en twee Kapellaans bediend. De Herv. kerk is een klein gebouw, zonder toren of orgel. Men heeft te Bostel een Aalmozeniers- of Gasthuis, waarin tien oude vrouwen vrije woning en gedeeltelijk haar onderhoud genieten en een Gasthuis voor oude Mannen. De dorps. telt 300 leerl.

Paarden- en beestenmarkten den laatsten Maandag in April; Dingsdag na den eersten Maandag na 12 Julij; Donderdag vóór den derden Vrijdag in September, en op den eersten Zondag in Julij.

**BOXTEL (HUIS-TE-)**, anders STAPPELE, geheeten, kast., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. Z. van *Boxtel*, op een eilandje in den Dommel.

**BOXTEL - ESCH - EN - LIEMPDE**, kerk., gem., pr. *N. Br.*, klass. van 's *Hertogenbosch*, ring van *Oisterwijk*, met 110 ziel. en eene kerk te Bostel.

**BOXUM**, d., pr. *Fr.*, griet. *Menaldumadcel*, arr. en  $1\frac{1}{4}$  u. W. Z. W. van *Leeuwarden*, kant. en 2 u. Z. Z. O. van *Berlikum*, reg. kant. en postk. *Leeuwarden*, met 40 h. en 220 inw., die grootendeels hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt.

De Herv., behooren tot de gem. van *Boxum-en-Blessum*, en hebben hier eene kerk, waarbij een kloktoren staat. De Christ. Afg. maken hier eene gem. uit, welke tot de eerste klass. van *Fr.* behoort en eene kerk heeft. De dorps. telruim 30 leerl.

**BOXUM-EN-BLESSUM**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Leeuwarden*, ring van *Wirdum*; met 2 kerken, ééne te Boxum en ééne te Blessum en 380 zielen.

**BOXUMERDAM**, nieuwe brug, over de Sneeker-trekvaart, in den weg van Leeuwarden naar Boxum, pr. *Fr.*, griet. *Menaldumadeel*.

**BOXUMERZOOI**, vaart, pr. *Fr.*, griet. *Menaldumadeel*, loopende, van het d. Boxum tot in de Sneeker-trekvaart.

**BOYL**. Zie **BEUIL**.

**BOZECHEM**. Zie **BEUSICHEM**.

**BOZENHOVEN**, p., pr. *Utr.*, gem. *Mijdrecht*; groot 946,8616 bund.

**BOZUM** of **BOSUM**, oudtijds **BOEGHUM**, **BOZIGUM** of ook wel **BOEZUM** geheeten, d., pr. *Fr.*, griet. *Baarderadeel*, arr. en  $3\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Leeuwarden*, kant. en 1 u. W. Z. W. van *Rauverd*, reg. kant. en postk. *Leeuwarden*, aan de Bozumervaat, digt bij den Slagtedijk. Het telt, met de daartoe behoorende geh. Kleiterp, Indijk, Bongierd, Dijkshorne en Makkum, 77 h. en ongeveer 540 inw., die allen hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt.

De 450 Herv., maken eene gem. uit, die tot de klass. en ring van *Sneek* behoort, en hier eene kerk heeft, welke van eenen stompen, niet hoogen, toren, met twee opgaande gevels, voorzien is. In deze kerk is een fraai orgel. De 50 Doopsgez., behooren tot de gem. van *Kromwal*. De 50 R. K., parochieren te *Oosterwierum*. De dorps. telt 55 leerl. Jaarmarkt den 24. Augustus.

**BOZUMER-NIEUWLAND**, aangeslijkt land, pr. *Fr.*, griet. *Baarderadeel*, tusschen den *Slagtedijk* ten W. en de *Sneekervaart* ten O.

**BOZUMERVAART**, vaart, pr. *Fr.*, griet. *Baarderadeel*, welke, uit de Oosterwierum-Zandvaart komende, langs Bozum loopt en in de Swette uitloopt.

**BOZUMER-ZIJL**, sluis, pr. *Fr.*, griet. *Baarderadeel*, in den Slagtedijk,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van Bozum in het geh. Dijkshorne.

**BRAADAAL**. Zie **BRAAIAAL**.

**BRAADHOEK**. Zie **BRAAKHOEK**.

**BRAAIAAL** of **BRAADAAL**, herberg

en pleisterplaats, pr. *Geld.*, gem. *Vuren-en-Dalem*, 10 min. O. van *Vuren*. Aldaar is het Brakelsch veer over de Waal.

**BRAAIAAL**, ook wel **BRADAL** gespeld, h., pr. *Geld.*, gem. *Beest*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Acwoi*, bij den Diefdijk.

**BRAAK** meertje. Zie **Broek**.

**BRAAK** (DE), b., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van *Ursem*; met 2 h. en 12 inw.  $\frac{1}{2}$  u. O. ten N. van *Ursem*, is nog eene plaats, de **BRAAK** geheeten; met 1 h. en 6 inw.

**BRAAK** (DE). Zie **Brake** (HUIS DE).

**BRAAK** (DE), buit., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Eelde*, onder *Paterswolde*.

**BRAAK** (DE) of **DE BRAECK**, ook **AARTSWOUDERSBRAAK**, of **BRAAKPOLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Hoogwoud-en-Aartswoud*; groot 34 bund.

**BRAAK** (DE), **DE BRAECK**, **DE BRAKE** of **DE BRAAKMEER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Medemblik*; groot 26 bund.

**BRAAK** (DE) of **DE BRAECK**, p., pr. *N. H.*, gem. *Barsingerhorn-Kolhorn-en-Hartinghuizen*.

**BRAAK** (DE), **DE BRAAKWETERING**, op sommige kaarten de **BRAEK** gespeld, water, pr. *N. H.*, dat, van Medemblik komende, benoorden den pold. de **Braak** en bezuiden **Opperdoes** loopt, en zich aan het einde van den **Opperdoes-ban** met den **Twisker-togt** vereenigt.

**BRAAK** (DE) of **DE BRAECK**, wetering, pr. *N. H.*, die van den p. de **Braak**, gem. *Hoogwoud-en-Aartswoud* afkomende, naar den **Koggedijk** loopt en zich door de **Braaksluis** in de **Zuiderzee** ontlast.

**BRAAK** (HUIS TE). Zie **Brake** (HUIS DE).

**BRAAKE** (TER-) of **TER-BRAKE**, voorm. hofstede der **Tempeliers**, thans eene landh., pr. *N. Br.*, gem. *Alphen-en-Riel*, in het geh. *Ten Oever*; 38,1988 bund. groot.

**BRAAKEL**. Zie **BRAKEL** (1).

**BRAAKHOEK**, ook wel, hoewel verkeerdelijk **BRAADHOEK** en **BRAATHOEK** gespeld, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Mierde-en-Hulsel*, 20 min. Z. O. van *Lage-Mierde*; met 12 h. en 60 inw.

**BRAAKHUYZEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 8 min. O. ten Z. van *Geldrop*, waarvan het door de **Rul** gescheiden

(1) Eveneens zoeken men de weleens met **BRAA** gespeld wordende woorden, die hier niet gevonden worden, op **BR** of **BRAN**.



is. Het bestaat uit twee b., Groot-Braakhuyzen en Klein-Braakhuyzen geheuten, en bevat 76 h. en 450 inw.

**BRAAKHUYZEN (GROOT-)**, een der beide b., waaruit het geh. *Braakhuyzen*, pr. *N. Br.*, gem. *Geldrop*, bestaat. Het ligt 5 min. Z. van *Klein-Braakhuyzen*, en telt 63 h. en 350 inw.

**BRAAKHUYZEN (KLEIN-)**, een der twee b., waaruit het geh. *Braakhuyzen*, pr. *N. Br.*, gem. *Geldrop*, bestaat. Het ligt 5 min. N. van *Groot-Braakhuyzen*, en telt 13 h. en 100 inw.

**BRAAKMAN** of **BRACKMAN**, tak van de *Wester-Schelde*, die tegen over Borssele, in Zeeuwsch-Vlaanderen, schiet, en thans alleen dient tot vaarw. voor schepen naar Biervliet, Philippine, Mauritsfort en omliggende p. Het is echter grootendeels opgeslikt, zoodat er nog slechts eene bevaarbare geul over is, die van onder Biervliet, langs de oevers van den Magdalenapolder, den Kapitalen-dam, den Clarapolder en de Isabellesluis, tot aan Philippine loopt.

**BRAAKMEER.**

**BRAAKPOLDER.** } Zie **BRAAK (DE)**.

**BRAAKPOLDER**, p., pr. *N. H.*,

gem. *Winkel*.

**BRAAKSLUIS**, sluis, pr. *N. H.*, in den Koggedijk, dienende om het overtollige water van den pold. de Braak in zee te ontlasten.

**BRAAKWETERING (DE)**. Zie **BRAAK (DE)**.

**BRAAM** of **den BRAAM**, geh., pr. *Over.*, gem. en 1½ u. O. ten Z. van *Haaksbergen*, een gedeelte van de buurs. Buurse uitmakende.

**BRAAM (DEN)**, heerenh., pr. *Over.*, gem. *Haaksbergen*, aan de Buurse of Schipbeek en den grooten weg naar het kon. Pruisen, thans dienende tot Rijkskantoor van in- en uitgaande regten en accijnsen.

**BRAAMBERG**, heuvel, pr. *Gron.*, N. van Ter-Apel, gem. *Onstwedde*.

**BRAAMBERG**, heuvel, pr. *Over.*, gem. *Amst-Hardenbergh*, op de grenzen van *Drenthe*.

**BRAAMBOSCH**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. O. van *Westerhoven*; met 13 h. en 65 inw.

**BRAAMHAAR**. Zie **BROMHAAR**.

**BRAAMPT**. Zie **BRAAMT**.

**BRAAMSLSUIS**, brug, pr. *N. H.*, onder en ten O. van *Westwoude*, op den weg van Hoorn naar Enkhuizen.

**BRAAMT**, **BRAAMPT**, ook **BRUMPT**, buurs., pr. *Geld.* gem. *Bergh*, ¼ u.

N. N. O. van *Zeddam*; met 41 h. en 270 inw.

**BRAARDERBUREN**, b., pr. *Fr.*, griet. *Leeuwarderadeel*, ¼ u. Z. W. van *Wirdum*, 5 min. Z. ten O. van het geh. *Wytgaard*, aan de ooszijde van den straatweg.

**BRAASSEMERMEER** of **BRASSEMERMEER**, meer, pr. *Z. H.*, ten Z. van het Haarlemmermeer, tusschen den Grooten-Veender-, den Vier-Ambachten en den Wassenaarsche-polder.

**BRAATHOEK**. Zie **BRAAKHOEK**.

**BRABAND** of **BRAANDSCHE-POLDER**, p., pr. *Z.-H.*, gem. *Spijkenisse-en Brabant*; groot 370,1914, bund.

**BRABAND (KLEIN-)**, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Waterlandkerkje*, in het eerste gedeelte van den *Prins-Willems-polder*, aan het water de *Blondrok*. In dit geh., het fort van Driegaten er onder gerekend, heeft men 17 h., en ruim 80 inw.

**BRABAND (NOORD-)**. Zie **BRABANT (NOORD-)**.

**BRABANDER**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Venray*; met 14 h. en 90 inw.

**BRABANDSCHE - POLDER**. Zie **BRABANT**.

**BRABANDSCHE - VAARWATER (HET)**, vaarwater in de *Ooster-Schelde*, alleen voor binnenlandsche vaartuigen bruikbaar. Het loopt tusschen de Dorstman, de Vondelingen en de Middelpaats, met 60—245 palm diepte.

**BRABANT (NOORD-)**, prov. van het koningrijk; palende N. aan het Hollandsdiep, den Biesbosch, de Merwede en de Maas, waardoor zij van Z.-H. en Geld. gescheiden wordt, O. aan de Maas, die haar van *Limb.* scheidt, terwijl zij ten N. O. ook onmiddellijk aan de prov. *Limb.* grenst, Z. aan de Belgische provinciën *Limb.* en *Antwerpen*, W. aan het zoogenaamde *Verdronken land*, de *Eendragt* en het *Volkerak*, die haar van *Zeel.* en *Z.-H.* scheiden. Van het Z. naar het W. wordt de grootste lengte op 28 u. en van het N. naar het Z. de breedte op 13—24 u. gerekend. De pr. heeft eene oppervlakte van 511,671 bund., telt 10 st. en 175 platelands gem., terwijl de geheele bevolking, op den 19 Nov. 1849 uit 396402 ziel. bestond, bewonende 61253 h. Zij wordt, wat de godsdienstige gezindheid, waartoe zij behooren, aangaat, verdeeld in ongeveer 346000 R. K., 48000 Prot. en 2000 Isr. Er bevinden zich in N.-Br.

287 R. K. par. en 7 Rectoralen , die tot het apost. vic. van 's Hertogenbosch , het aposl. vic. van Breda, en ééne stat., die tot het aartspr. van Holland-en-Zeeland gerekend wordt. Zij bezitten er 286 kerken, 5 bijkerken en 61 kapellen, die door 270 Pastoors 17 Desservanten, 7 Rectors, 227 Kapellzaans en 5 Vicarissen bediend worden. Men telt er 94 gem. der Herv., die vier klass. uitmaken, als: die van 's Hertogenbosch, Breda, Heusden en Eindhoven; en 109 kerken hebben, bediend wordende door 100 Predikanten. Er zijn 5 gem. der Ev. Luth., welke gedeeltelijk tot den ring van Rotterdam, gedeeltelijk tot dien van Utrecht behooren. Zij hebben er 5 kerken, welke door 3 Predikanten bediend worden. Voorts heeft men er eenige gem. der Chr. Afges., en 15 van de Israëlieten.

Voor de regterlijke magt is Noord-Brabant in drie arrondissementen verdeeld, als: 's Hertogenbosch, Eindhoven en Breda, gezamenlijk 19 kantons uitmakende. Voor de Nationale militie heeft men er drie distrikten, dertig militiekantons bevattende, welke tot de volgende hoofdplaatsen behooren: 1e distr., hoofdplaats 's Hertogenbosch, 1e m. k., hoofdpl. 's Hertogenbosch, 2e Tilburg, 3e Oosterwijk, 4e Waalwijk, 5e Boxtel, 6e St.-Michiels-Gestel, 7e Grave, 8e Ravestein, 9e Oss, 10e Heusden, 11e Woudrichem, 2e distrikt, hoofdplaats Breda, 12e m. k. Breda, 13e Etten, 14e Oosterhout, 15e Ginneken, 16e Zevenbergen, 17e Oudenbosch, 18e Steenbergen, 19e Bergen-op-Zoom, 20e Roosendaal, 3e distrikt, hoofdpl. Eindhoven, 21e Oirschot, 22e Boxmeer, 23e Hilvarenbeek, 24e Eersel, 25e Eindhoven, 26e St. Oedenrode, 27e Gemert, 28e Asten, 29e Helmond, 30e Budel. Voor het onderwijs wordt Noord-Brabant in negen schooldistrikten verdeeld, waarvan het eerste en derde ieder in twee gedeelten gesplitst zijn en men telt er in het geheel 395 lagere scholen. Er zijn 14 Lat. scholen, welke gevonden worden: te 's Hertogenbosch, te Bergen-op-Zoom, te Breda, te Eindhoven, te Helmond, te Ravestein, te Grave, te Heusden, te Uden, te Gemert, te Oosterhout, te Oudenbosch, te Boxmeer en te Megen, die gezamenlijk een getal van ruim 300 leerl. tellen.

De voornaamste riv. die deze pr. bespoelen, zijn: de Maas, de Merwede,

de Schelde, de Amer, de Oude-Maas, de Dommel, de Aa of Ade, de Donge, de Mark of Merk en de Dintel. Ook heeft men er een zeer belangrijk kanaal, de Zuid-Willemsvaart geheeten. Over het algemeen is het in N.-Br. zeer gezond, vooral in de omstreken van Breda. Men treft in deze pr. niet alleen stokoude lieden van 80 en 90, maar zelfs sommige van boven de 100 jaren aan; ook zetten zich eene menigte menschen uit andere provinciën, uit hoofde van de gezondheid der luchtstreek, hier neder. In sommige streken vindt men eenen zeer vruchtbaren, op andere plaatsen eenen middelmatigen, elders zelfs eenen schralen en dorren grond. De voortbrengselen van het dierenrijk zijn koeijen, die echter klein van gewas zijn, paarden, die wel niet zoo groot zijn als in Friesland en Overijssel, maar geacht worden op den duur beter vermoeijenissen te kunnen doorstaan, schapen, wier wol meestal in de fabrieken dezer provincie (vooral te Tilburg) verwerkt wordt, varkens, die een zeer smakelijk spek leveren, hazen, konijnen, onderscheidene vogelsoorten, bijzonder hoenders, zijnde vooral de Bredasche kapoenen en poularders heinde en ver beroemd; terwijl de hoenders en ganzen van Aarle, Beek en Lieshout met honderden 's wekelijks naar Holland worden gezonden; ook wordt de bijenteelt door onderscheidene landbewoners met goed gevolg voortgezet, en de rivieren voorzien den Noord-Brabant-schen disch met eene veelvuldige verscheidenheid van visch, onder welke de ansjovis van Bergen-op-Zoom, onder den naam van Bergsche ansjovis bekend, alom verzonnen wordt. Uit het plantenrijk levert deze prov. zware gerst, rogge, tarwe, haver, hop, spurrie, meekrap, oliezaad, vlas, waarvan de Noord-Brabanters zelve keurig linnen weven, hennip, paardenboonen, boom- en peulvruchten, rapen en andere groenten, benevens hout, zoo als: kreupelhout, waaruit het zoogenoemde rijs, zoo onmisbaar voor onze dijken, gehakt wordt; goed hoogstamig eiken- en olmenhout waaruit zware werkstukken, als: molenassen, stampers, olijbanken en zware balken vervaardigd worden. Ook wordt er veel en goed hooi, vooral in de Langstraat gewonnen;

terwijl de Biesbosch en het Hollandsdiep uitmuntende biezen, riet en griend opleveren. De aanplanting van den witten moerbeziënboom, wordt er ivrig voortgezet, tot bevordering van de zijdeteelt, waarvan de hoofdinrigting te St. Michiels-Gestel gevestigd is. Het rijk der delfstoffen geeft alleen oer, blaauwzel en turf, welke meest in de Peel gestoken wordt. Voor het fabriekwezen is de provincie N.-Br. mede zeer belangrijk. Men vervaardigt onder anderen lakens te Tilburg, te Eindhoven en te Geldrop; bontjes te Helmond, linnen en katoenen stoffen te Eindhoven en op onderscheidene dorpen in de arr. van 's Hertogenbosch en Eindhoven, waar men, even als te Zundert, ook uitmuntend fijn damast- en pellen-tafelgoed weeft. Te Breda weeft men tapijten te Eindhoven, Breda en 's Hertogenbosch maakt men hoeden, ter laatsgemelde plaats ook spelden; te Oosterhout en te Bergen-op-Zoom heeft men pottebakkerijen, ter eerstgemelde plaats ook steenbakkerijen, en eene geotroijeerde trasfabriek van keisteenen; te Breda, te Geertuidenberg, te Wernhout, te Bergeyk, te Visschenberg, en te Leur zijn beroemde bierbrouwerijen; onder de Willemstad, Steenberg, Fijnaard en Prinseland onderscheidene meestoven; te 's Gravenmoer kantwerkerijen; onder 's Prinsenhage eenen ijzermolen, en onder Etten eenen beendermolen ter bemesting der landerijen.

**BRABERS-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Wieldrecht-met-Louisa-polder*.

**BRACHT (MAAS-)**. Zie **MAASBRACHT**.

**BRACKMAN**. Zie **BRAAKMAN**.

**BRACOLA**. Zie **BRUKELLEN**.

**BRADAL**. Zie **BRAAIAAL**.

**BRAECK (DE)**. Zie **BRAAK (DE) (1)**.

**BRAK (GROOTE-)** of **WOLTERS-**

**BRAK**, meertje, pr. *Fr.*, griet. *Dantumadeel*, hetwelk ten O. door de Petsloot, met de Zwarte-Brak, ten W. door de Petsloot, met de Kleine-Brak in verbinding staat.

**BRAK (KLEINE-)**, meertje, pr. *Fr.*, griet. *Dantumadeel*, hetwelk ten W. door de Oosterburevaart, met de Schiersloot, ten O. door de Petsloot met de Groote-Brak in verbinding staat.

**BRAK (ZWARTE-)**, meertje, pr. *Fr.*, griet. *Dantumadeel*, hetwelk ten W. door de Petsloot, met de Groote-Brak in verbinding staat.

**BRAKE (DE)**. Zie **BRAAK (DE)**.

**BRAKE (HUIS-DE)**, ook wel **HET HUIS-TE-BRAAK** of enkel **DE BRAAK** en **DE BRAKE** geheeten, landg., pr. *Gron.*, gem. *Winsum*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Obergum*, N. van het Winsummerdiep; groot 89,7900 bund.; met de meest beroemde steenbakkerij der prov.

**BRAKE (TER-)**. Zie **BRAAKE (TER-)**.

**BRAKEL**, gem. en heerl., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Zalt-Boemel*, postk. *Gorinchem* en *Zalt-Boemel* (21 m. k., 7 s. d., 1 j. d. 2. afd.). Zij bevat niets dan het d. Brakel en eenige verstrooid liggende h., beslaat 1057,514 bund., telt 158 h. en ruim 1050 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en de visscherij. Ook zijn er 1 steenoven en 1 koornmolen.

De inw., die op 10 na alle Herv. zijn, maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Zalt-Boemel* behoort. De 10 niet Herv. zijn Christ. Afg. Er is eene school, met 100 leerl.

Het d. **BRAKEL** of **BRAAKEL**, ligt  $5\frac{1}{2}$  u. Z. ten W. van Tiel, 2 u. W. van Zalt-Bommel, aan de Waal, waarover hier een zeilpontveer is. De kerk is een oud gebouw, met een orgel. De nevens de kerk staande toren heeft eene hooge spits.

Paardemarkt 25 September.

**BRAKEL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Alphen-en-Riel*; met 17 h. en 110 inw.

**BRAKEL (HUIS-TE-)**, voorm. kast., thans heerenh., pr. *Geld.*, in het d. Brakel.

**BRAKEL - EN - POWDEROIJEN (POLDER-VAN-)**, p., pr. *Geld.*, bij gedeelten in de gem. *Brakel*, *Pouderoijen* en *Zullichem*; 1140 bund. groot.

**BRAKELSCHE - NIEUWEDIJK** of **BRAKELSCHE - DWARSDIJK**, dijk, pr. *Geld.* Het is de Westelijke dijk van den *Polder-van-Brakel-en-Pouderoijen*. Hij strekt zich uit van den Waaldijk tot den Maasdiijk, langs het Monnikenland, en vereenigt als het ware, de dijken van de Waal en de Maas.

**BRAKELSCHE-VEER**, veer over de Waal, pr. *Geld.*, gem. *Brakel*, tegen over de zoogenaamde Braaiaal.

(1) Eveneens zoekt men alle woorden, die men elders wel eens **BRAN** gespeld vindt op **BRA** of **BRAA**.

**BRAKELSVEERTJE** of **DRIEDUITSVEERTJE**, veer over het Spui, pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. ten N. van *Nieuw-Beijerland*, dienende voor voetgangers, om uit den Hoeksche-waard in het Land van Voorne en Putten te komen.

**BRAKEN (DE)**. Zie **BRAKERPOLDER**.  
**BRAKENBURG**, buit., pr. *Zeel.*, gem. en 10 min. N. van *Arnemuiden*; groot 42,8100 bund.

**BRAKENSTEIN** of **BRAAKENSTEIN**, buit., pr. *N. H.*, gem. *Texel*, 10 min. N. ten O. van *Oude-Schild*; groot 2 bund.

**BRAKENPOLDER** of **DE BRAKEN**, p. pr. *N. H.*, gem. *Obdam*; bestaande uit de vier bedijkte meertjes de Waal, de Ooster-Braak, de Middel-Braak en de Zuider-Braak; beslaat 81 bund.

**BRAKKE (DE)**, herb., pr. *Zeel.*, gem. *Sint Kruis*, in den Brandkreekpolder, aan de grens tegen het Belgische d. *St. Margariete*. Er is aldaar een kantoor van uit- en inkleding gevestigd.

**BRAKKEN (DE)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Gilze-en-Rijen*, 10 min. W. van *Gilze*; met 5 h. en 30 inw.

**BRAKKEN (DE)**, b., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Ossendrecht*; bestaande uit 5 woningen onder één dak, bewoond door 15 ziel.

**BRACKENSTEIN**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Nijmegen*, nabij en O. van *Hartert*; groot 31,6642 bund.

**BRAKOLA**. Zie **BREUKELN**.

**BRACKZAND (T)**, plaat in de *Wadden*, Z. van het *Friesche eil. Schiermonnikoog*, O. van 't *Groningerdiep*.

**BRAMEL (DEN)**, land., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Vorden*; groot 78,1770 bund.

**BRAMMELO** of **BRAMSLO**, huurs., pr. *Over.*, gem. en 1 u. W. van *Haaksbergen*; met 42 h. en 250 inw. Zij heeft met *Langelo* eene school, met 100 leerl.

**BRAMMERSHOOP**, zandbergjes, pr. *Dr.*, op het midden van het *Eltersveld*, O. van den grooten postweg van *Assen* naar *Koevorden*.

**BRAMSLO**. Zie **BRAMMELO**.

**BRAMSLUIS**, sluis, pr. *N. H.*, gem. *Ooster-en-Wester-Blokker*, 35 min. O. van *Ooster-Blokker*. Bij deze sluis staat 1 huis.

**BRAND (DEN)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Rucphen-Vorensinde-en-Sprundel*, 10 min. O. van *Rucphen*; met 31 h. en 180 inw.

**BRAND (DEN)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Zeeland*; met 30 h. en 220 inw.

**BRANDARIS**, lichttoren op het westeinde van het eil. *Ter-Schelling*, pr. *N. H.*, aan de Noordzijde van het d. *Wester-Schelling*; met een draaijend lenticulair lamplicht, met cirkelvormig om elkander geplaatste pitten, om welke spiegels in acht minuten ronddraaijen.

**BRANDEMEER**, **BRANDEMEER** of **KLEINE-SLOOTERMEER**, meertje, pr. *Fr.*, in het N. W. van de griet. *Lemsterland*, tegen *Doniawarstal*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Slooten*.

**BRAND-EN-BUURSING** of **BRAND-EN-BEURSING**, p., pr. *N. Br.*, gem. *den Dungen*; groot 162,0398 bund.

**BRAND-EN-VEERPOLDER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwa-luwe*; groot 34,4720 bund.

**BRANDERDIJK**, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Grafhorst*; met 9 h. en ruim 50 inw.

**BRANDEVOORT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Micrlo*; met 2 h. en 13 inw.

**BRANDGUM**. Zie **BRANTGUM**.

**BRANDKREEKPOLDER**, p., pr. *Zeel.*, gedeeltelijk gem. *IJzendijke*, gedeeltelijk gem. *St. Kruis*, en gedeeltelijk tot België behoorende; beslaande 220 bund., waarvan op Nederlandsch grondgebied 98,5964 bund.

**BRANDEMEER**. Zie **BRANDEMEER**.

**BRANDSENBURG**. Zie **BRANTSSENBURG**.

**BRANDTWIJCK**. Zie **BRANDWIJK**.

**BRANDWEREN (OLD-)**, h., pr. *Fr.*, griet. *Dantumadeel*, 1 u. van *Koodkerk*.

**BRANDWIJK**, **BRANDTWIJCK** of **BRANTWIJK**, d., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant., postk. en 2 u. N. ten O. van *Slidrecht*, reg. kant. *Papendrecht*, gem. *Brandwijk-en-Gijbeland*; men telt er 28 h. en 180 inw., die hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., zijn alle Herv. en behooren tot de gem. *Brandwijk-en-Gijbeland*, die hier eene kerk heeft, waarin het blaauw arduinsteenen grafsteente van **SAMUEL ONDERWATER**, Oud-Burgemeester van *Dordrecht*. De dorps. telt 60 leerl.

**BRANDWIJK**, **BRANDTWIJCK** of **BRANTWIJK**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Brandwijk-en-Gijbeland*; groot 580,2306 bund.

**BRANDWIJK-EN-GJBELAND**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. en postk. *Slidrecht*, reg. kant.

*Papendrecht*, (8 m. k., 4 s. d., 5 j. d.). Zij bevat de p. Brandwijk en Gijbeland en het geb. den Donk; beslaat 1111,3283 bund., en telt 76 h. en 540 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw. zijn alle Herv. en maken eene gem. uit, die tot de klass. van *Dordrecht*, ring van *Sliedrecht*, behoort. De dorps. telt 60 leerl.

BRANSENBURG. Zie BRANTSSENBURG.

BRANTGUM of BRANDGUM, d., pr. Fr., griet. *West-Dongeradeel*, arr. en 5 u. N. N. O. van *Lecwarden*, kant. en 1½ u. Z. ten O. van *Holwerd*, postk. *Dockum*, aan den rijweg van *Dockum* naar *Holwerd*. Het telt 36 h. en 280 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 270 Herv. behooren tot de gem. *Waarens-en-Brantgum*, en hebben hier eene kerk, met een spits torentje. De 8 R. K. parochiëren te *Dockum*. De 3 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Holwerd*. De dorps. telt 30 leerl.

BRANTSSENBURG, ook wel BRANSENBURG en BRANSENBURG gespeld, boer., pr. *Geld.*, gem. *Steenderen*, in de buurs. *Baak*.

BRANTWIJK. Zie BRANDWIJK.

BRASEMERMEER. Zie BRAASSEMERMEER.

BRECKLENKAMP. } Zie BREKLENKAMP.  
BRECKLICHAM. }  
BRECKLICHEM. }

BREDA, arr., pr. *N. Br.* Het bevat de 6 volgende kant.: Breda, Ginneken, Oosterhout, Oudenbosch, Zevenbergen en Bergen-op-Zoom; beslaat 163382,0433 bund. en telt 18254 h. en 117,000 inw.

BREDA, kant., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*. Het bevat de gem.: Breda, 's Prinsenhage, Terheyden en Teteringen; beslaat 11863,1613 bund., en telt 3144 h. en ruim 25,000 ziel.

BREDA, apost. vic., zamengesteld uit het westelijke gedeelte der pr. *N. Br.* en het zuidelijke der pr. *Zeel*. Het bevat 127,000 ziel., 76 par., 75 parochiale kerken, 7 kapellen en 1 seminarie. Het personeel der dienstdoende Geestelijken in dit vicariaat telt 1 Kerkvoogd, 1 Secretaris, 4 Professoren; 76 Pastoors en Desservanten, 50 Kapellaans en Vicarissen. — Er zijn nog een kloost. te Oosterhout, een Beggijnhof te Breda en eenige geestelijke vereenigingen van vrouwen, waarvan die te Dongen, te Roosendaal en te Etten, zich aan het onderwijs der jeugd toewijden; terwijl

andere, elders gevestigde geestelijke zamenlevingen, ten dienste der lijdende menschheid werkzaam zijn. — Het vic. is verdeeld in 4 dekenaten: Breda, Bergen-op-Zoom, Aardenburg en Hulst.

BREDA, dek., pr. *N. Br.*, apost. vic. *Breda*. Het strekt zich over het oostelijke gedeelte van het arr. *Breda* uit en bevat de volgende 28 par.: Alphen, Baarle-Nassau, Bavel, Beek, Breda (Brugstraat), Breda (St. Antonius), Breda (Waterstraat), Chaam, Dongen, Dorst, Etten, Gilze, Ginneken, den Hout, Leur, Oosterhout, 's Prinsenhage, Riel, Rijen, Rijsbergen, Sprundel, Terheyden, Teteringen, Ulicoten, Ulvenhout, Wagenberg, Groot-Zundert en Klein-Zundert. Men heeft er 28 kerken, die door even zoo veel Pastoors en 26 Kapellaans bediend worden, voorts zijn er nog 1 Pastoor, die dienst doet in het Beggijnhof te Breda, en 8 Priesters, van welke 3 Professoren zijn in het Seminarium te Bovendonk, onder Hoeven; 2 dienst doen in het kl. St. Catharinendal, te Oosterhout, 2 in de kostschool voor jonge juffrouwen te Dongen, en 1 in de school voor jonge dochters te Etten. Het bevat ruim 51,000 zielen.

BREDA, klass., pr. *N. Br.*, verdeeld in de volgende 4 ringen: Breda, Bergen-op-Zoom, Willemstad en Heusden. Zij bevat 30 gem., met 37 kerken, 33 Predikanten en 14,000 zielen.

BREDA, kerk. ring, pr. *N. Br.*, klass. *Breda*. Zij bevat de gem.: Breda (Nederduitsche gem.), Breda (Fransche gem.), Chaam-Alphen-Baarle-Nassau-Gilze-en-Rijen, Etten-en-Hoeven, Ginneken-en-Bavel, Leur, 's Prinsenhage en Zundert-en-Rijsbergen. Men heeft er 12 kerken, 10 Predikanten en 4100 zielen.

BREDA, gem., pr. *N. Br.*, arr. en kant. *Breda* (12 m. k., 6 s. d., 1 j. d.). Zij bevat niets dan de stad Breda, die met de vestingwerken 282,4864 bund. beslaat.

De st. Breda, in het Latijn mede Breda en bij sommigen, voornamelijk bij de Duitschers, verkeerdelijk Bredal of Bredaal geheeten, ligt 8 u. W. ten Z. van 's Hertogenbosch, 7 u. O. ten N. van Bergen-op-Zoom, 8 u. N. N. W. van Antwerpen; 51° 35' 12" N. B., 22° 26' 22" O. L.

Door de Mark, welke Breda doorstroomt, heeft de stad gemeenschap

te water met de steden der andere provincien en. aangezien het tot aan de stad voor groote beurtschepen bevaarbaar is, levert het eene opene vaart naar de Zeeuwsche stroomen.

De vesting is onregelmatig versterkt, heeft 13 groote bastions, als: Leuvenaar, Prinses, Prins, Holland, Noord, Ginneken, Nassau, Martini, Maurits, Bosch, Mansfeld, Duifhuis en Bekaf, en twee kleine bastions, te weten: Groote molen en Camus. De hoofdgrachten zijn breed en diep, en bevatten vele belangrijke buitenwerken; zij worden door goede bedekte wegen omgeven. Het geheel is door eene tweede gracht met glacis gedekt, terwijl het laag gelegen terrein om de vesting, door inundatiewater, kan overstroombd worden, zoodat het meerendeels zeer diep onder water kan gezet worden.

De omliggende landouwe dezer stad is bij uitnemendheid vermakkelijk, vooral door het lommerrijk geboomte, waarvan breede wandel-dreven naar de nabij gelegene dorpen zijn aangelegd. Ook in de stad heeft men eene bijzonder aangename wandelplaats, het Valkenberg geheeten

De st. heeft bijna de gedaante van eenen driehoek. Zij heeft, in haren omtrek, 3000 ell. en binnen de muren eene oppervlakte van 89,1963 bund. Er zijn vier poorten. Het getal der straten, zoo groote als kleine, beloopt ongeveer 50, van welke zeven op de markt uitloopen. Er zijn vier markten, als: de Grootemarkt, de Havermarkt, de Veemarkt en de Botermarkt, van welke de eerste, waarvan het midden 5 ell. boven A. P. is gelegen, zeer uitgestrekt en door fraaije gebouwen omgeven is. Ook heeft men binnen de stad een ruim exercitieveld, de Gasthuisvelden geheeten. Men telt er 1956 huizen en 14,700 inw.

De handel met omliggende plaatsen, de doorvoer van koopwaren, de verschillende snelwagens (*diligences*), toerkarren en andere rijtuigen, welke hier doorrijden, aankomen of van hier vertrekken, alsmede de krijgsbezetting brengen de stad eene aanmerkelijke levendigheid aan. Men heeft er de navolgende fabrieken: 1 fabriek van wol en katoenen geweven goederen, 1 linnenweverij, 4 leerlooierijen, 2 touwslagerijen, 2 verwerijen, 3

kleeder- en 4 wasbleekerijen, 3 kaarsenmakerijen, 1 zeep- en 2 zoutziederijen, 4 wind-schors-, 3 wind- en 2 stoom-koren- en 4 oliemolens, waarvan 2 door stoom gedreven worden, 1 wind-schorsmolen, 5 bierbrouwerijen, 1 kunstazijnmakerij, 2 mouterijen, 1 likeurstokerij, 1 katoen-, 5 boek- en 3 steendrukkerijen, 1 letter- en 1 kopergieterij, 1 kunstverlakerij en lampenfabriek, 1 tapijt- en karpetten-, 1 haardoek-, 1 band- en lint-, 3 hoeden-, 2 stroo-hoeden-, 4 waskaarsen-, 2 rijtuig-, 14 meubel-, 10 kagchel-, 2 geweer-, 1 orgel- en 2 pianofabrieken; voorts zijn er 10 horologiemakers, 17 goud- en zilversmeden, 2 goud- en zilvergallonfabrieken, 2 goud- en zilverdraadtrekkerijen, 1 steenhouwerij, 1 kunstwerker, 1 instrumentmaker en 1 kunstdraaijer.

De openbare gebouwen zijn het vermaarde Kasteel van Breda, op eene doelmatige wijze tot Koninklijke Militaire Akademie ingerigt; het Gouvernement, een uitgestrekt gebouw, nu tot magazijn voor de koninklijke Militaire Akademie dienende; het Stadhuis, dat van ruime vertrekken voorzien is, welke met fraai geschilderde portretten van eenige Vorsten uit het huis van Nassau prijken; terwijl daarop, behalve de stedelijke regering, ook het kantongeregte en de militieraad zitting houden; het Paleis van Justitie, mede met ruime vertrekken, onder welke eene ruime pleitzaal; het Huis van Arrest, de Vleeschal en de Waag, tegen welke laatste de Rivier-vischmarkt paalt, waarvan het dak thans aan de voorzijde op zeven kolommen en aan de achterzijde tegen de Waag rust; de Zeevischmarkt en Loskraan worden mede in de nabijheid gevonden.

Onder de militaire gebouwen verdienen melding: het Groot-Arsenaal, een zeer schoon gebouw, dat in tijd van oorlog geblindeerd wordt; het Nieuw-Arsenaal; het Klein-Arsenaal; eene Houtloots en een Kogelpark met loots. Voorts het Nieuw-Laboratorium; twee groote bomvrije Buskruidmagazijnen; vijf kleinere bomvrije Buskruidmagazijnen; drie Kazematten; twee Kruidtorens; drie verwulfdde Sortiën en drie verwulfdde Communicatiën onder den hoofdwal leidende tot de buitenwerken; de Hoofdwacht en vier Kazernen.

De Herv. gem. te Breda, die tot de klass. en ring van *Breda* behoort; telt 3400 zielen en wordt door 3 Predikanten bediend. De kerk is van het koor tot de westerdeur onder den toren, 285 v. (98 ell. 5 palm.) lang en van de zuider tot de noorderdeur, 130 v. (40 ell. 7 palm 5 duim) breed. Het middelplafond of dat van het schip der kerk is hoog boven den vloer ruim 33 ell., terwijl de nok van het dak nog ruim 9 ell. hooger is. In den omvang van het koor ziet men onder anderen de alom vermaarde tombe van ENGELBERT II VAN NASSAU en zijne gemalin LIMBURG VAN BADEN, die als een zonderling kunststuk van beeldhouwkunst geroemd, ja zelfs door sommigen aan MICHAEL ANGELO BUANAROTTI toegeschreven wordt. De toren deze kerk is een fraai kunststuk, bijna 94 ellen hoog, en met zware klokken voorzien, terwijl hij met een ongemeen welluidend klokkenspel prijkt. Er bestaat te Breda ook eene Waalsche of Fransche gem., die mede tot de klass. en ring van *Breda* behoort en 100 zielen telt. De kerk, bij deze gem. in gebruik; is uitwendig van een spits torentje, inwendig van een fraai orgel en nette zitbanken voorzien. De Evang. Luth. gem., die tot den ring van *Rotterdam* behoort, en ruim 200 zielen telt, heeft eene nette en fraaije kerk, met een goed orgel. De R. K. zijn in drie par. verdeeld, als de par. van de Brugstraat, ruim 4700 ziel. bevattende; de St. Antoniusparochie, ongeveer 2800 ziel. tellende; en de par. van de Waterstraat, 3300 ziel. hebbende. De R. K. kerk van de Brugstraat is een groot en inwendig zeer fraai gebouw, met vier altaren. Het hoofdaltaar, twee zeer schoone met beeldwerk versierde biechtstoelen, alsmede de gesneden communiebank, zijn werkstukken van JOANNES CLAUDIUS DE COCQ. Ook heeft men er een goed gepenseeld schilderij van THEODORUS VAN TULDEN, *Christus aan de kolom* voorstellende. Deze kerk wordt bediend door éenen Pastoor en twee Kapellanen. De R. K. kerk van St. ANTONIUS, met eenen fraaijen toren, uit het front opgetrokken, nagenoeg 50 ell. hoog, is van binnen naar de Iönische en de Corinthische, en van buiten naar de Dorische, Iönische, Corinthische en zamengestelde orden bewerkt. Deze kerk wordt door

éenen Pastoor en éenen Kapellaan bediend. De R. K. kerk in de Waterstraat is zeer doelmatig ingerigt, zij heeft een goed orgel, twee goed bewerkte biechtstoelen, en drie zeer fraaije altaren. Hoewel niet groot, onderscheidt echter deze kerk zich door regelmatigheid van bouworde, netheid van haren inwendigen vorm, en fraaiheid harer veelvuldige en kostbare sieraden. Deze kerk wordt door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend. Ook bestaat er te Breda een Beggijnhof bestaande uit 20 huisjes, rondom een langwerpig vierkante plaats gehouwd, en bewoond door ruim 40 Beggijnen, wier bezigheid bestaat in gedurige geestelijke oefening, terwijl er eenige zijn, die de beginselen van godsdienstig onderrigt en onderwijs in handwerken aan kleine kinderen geven. De kapel, te midden van de vierkante plaats in het Beggijnhof, is een net gebouw, hoofdzakelijk naar de Iönische orde, uit welks front een koepeltorentje is opgetrokken. Deze kapel wordt door eenen Pastoor bediend. De 150 Isr. hebben er eene ring syn., die tot het synagogaal ressort van *'s Hertogenbosch* behoort, en waarin de dienst door éenen Voorlezer verrigt wordt.

Weldadige gestichten en inrigtingen zijn: het Oude-mannen-gasthuis, met eene fraaije poort en ingang van witten hardsteen, waarboven twee oude mannen staan uitgehouwen, en een torentje met klok en uurwerk heeft, en dat bestemd is voor 19 oude mannen, burgers der stad, die hier kost en inwoning genieten, waarvoor zij, bij hunne inkomst eene zeer geringe som voldoen, terwijl zij tevens voor hunne kleeding moeten zorgen; het Weeshuis, bestemd voor kinderen, wier ouders burgers der stad en leden van de Hervormde kerk geweest zijn, een ruim, luchtig en wel ingerigt gebouw, welks Regentessen-kamer bezienswaardig, is om het fraaije met bloemstukken geschilderde behangsel, zijnde het werk van eenen daar opgevoeden wees, J. H. FREDERIKS; terwijl er tevens eene schoone schilderij, van dien zelfden kunstenaar, in de Regenten-kamer is te zien, in welke kamer ook nog gevonden wordt een gedenkteeken ter eere van eenen anderen wees, JOHAN VAN COLLEMA, die, door den koophandel een aan-

zienlijk vermogen overgegaard hebbende, dat, ten beloope van 50,000 guld., bij zijn overlijden, in het jaar 1757, vermaakte aan het huis, waar hij zijne opvoeding had genoten. Het R. K. Weeshuis; het R. K. gesticht van Liefdadigheid, dat met een torentje prijkt; het Gasthuis of Ziekenhuis, bestemd voor behoeftige zieken, waarin de zieken, in twee ruime zalen, door 6 in het huis wonende zusters van liefdadigheid opgepast worden, welke zusters tevens zich met het onderwijzen van 150 behoeftige kinderen, in de beginselen van de godsdienst en in handwerken, bezig houden; de Militaire Ziekenzaal; het Armkinderhuis, waarin wezen van Hervormde ouders, geene burgers of ledematen zijnde, opgenomen worden: het Gasthuis voor Protestanten; Abrahams-schoot, bestaande uit dertien huisjes, waarin bedeeden van de Hervormde Diaconie vrije woning genieten; eene Maatschappij tot leening en opbeuring van behoeftigen door het verschaffen van werk; eene distriks-commissie van het Fonds ter aanmoediging en ondersteuning van de gewapende dienst in de Nederlanden; eene subcommissie van de Maatschappij tot verzachting van het lot van behoeftige Kraamvrouwen en hare pas geboren kinderen; eene Bank van Leening; twee Begravenis bussen, en eene zieken-sociëteit.

Onder de wetenschappelijke inrigtingen te BREDa, verdient voorzeker eene eerste plaats de Koninklijke Militaire Akademie, eene instelling, ten doel hebbende, om jongelieden, die daartoe aanleg en geschiktheid bezitten, tot Officiëren voor alle wapenen zoo voor de dienst in Nederland als in Oost-Indië, en voor de zeedienst, wetenschappelijk op te leiden. Zij is geplaatst in het voormalige Kasteel van Breda, hetwelk daartoe zeer doelmatig is ingerigt, als bevattende ruime leerzalen, luchtige slaappleaatsen enz. Vooral bezienswaardig zijn: de welvoorzien modelzaal; de fraaije, uit meer dan 9000 banden bestaande boekerij, waarin men de voornaamste werken over wis- en krijgskunde, alsmede betrekkelijk de vaderlandsche geschiedenis, bijeen vindt, en de uitgestrekte zaal van uit-

spanning, prijkende met onderscheidene portretten, welke het begin uitmaken van eene beeldengallerij van roemrijke Nederlandsche helden en vermaarde mannen, hier, uit vrijwillige bijdrage der Officiëren, Leeraars en Kadetten, op te rigten. Aan deze Akademie, die onder het bestuur van eenen Eersten en eenen Tweeden Kommandant staat, wordt onderwijs gegeven door drie Hoogleeraren, éenen Lector en 30 Officiëren en burgerlijke Leeraars van verschillende rang, terwijl er zich thans ruim 200 Kadets en Adelborsten bevinden. Voorts is er te Breda nog eene Latijnsche school.

Verdere wetenschappelijke inrigtingen zijn: het bij uitstek goed ingerigte Stads teekeninstituut, met 2 leeraars en 190 leerl.; eene afdeling der Maatschappij van Beeldende Kunsten; een dep. der Maats. Tot Nut van 't Algemeen, hetwelk 's winters, door middel van inschrijving, voeding en brandstof aan de behoeftige volksklasse verstrekt en eene spaarbank heeft opgerigt; drie muzijkgezelschappen en de zangvereniging Concordia. Ook heeft men te Breda nog twee Schuttersgenootschappen. Er zijn 15 scholen, onder welke drie particuliere kostscholen voor jonge heeren, drie particuliere kostscholen voor jonge juffrouwen, acht particuliere dagscholen, en eene stads armenschool.

BREDAMME. Zie BRIGDAMME.

BREDASCHE GAT, naam, dien de schippers gewoonlijk geven aan den mond van de Roodevaart, die  $\frac{1}{4}$  u. W. van Moerdijk, pr. N. Br., in het *Hollands-diep* uitloopt.

BREDASCHE HEIDE, algemeene naam der onderscheidene heidevelden, pr. N. Br., ten O., Z. en W. van Breda zich uitstreckende. Het is eene voortzetting der zandige heide, die zich door Pruisen, Westphalen, ja, van de Oostzee tot aan de Schelde uitstrekt. Door de vlijt der bewoners van de omliggende dorpen, is reeds een groot gedeelte dezer heide in vruchtbaar bouwland herschapen.

BREDASCHE-POLDER, p., pr. N. Br., bij gedeelten in de gem. *Klundert*, en *Zevenbergen*; groot 112,1200 bund.

BREDE. Zie BREEDE (1)

(1) Alle de elders wel eens Bxx gespelde woorden, die hier niet gevonden worden, zoek men op BRxx.



**BREDELAAR**, buurs. pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *L'Isst.*, met 4 h. en 30 inw.

**BREDENBROEK (GROOT - EN - KLEIN -)**. Zie **BREEDERBROEK (GROOT)** en **BREEDERBROEK (KLEIN -)**.

**BREDERODESKADE**, dijk, pr. *Z. H.*, die ten W. van Noordeloos beginnende, achter Goudriaan om, door Slingeland en Giessen-Oudekerk tot Wijngaarden loopt.

**BREDEVOORT**, ook **BREEDEVOORT**, hij verkorting veelal **BREEVOORT**, **BREVOORT** of **BREEFORT** en in zeer oude brieven **BREDEVOERDE** geheeten, heertl., pr. *Geld.*, arr. *Zulphen*, kant. *Aalten*, reg. kant. *Groenlo*, postk. *Ter-Borg* en *Winterswijk*. Zij bevat de gem. *Aalten*, *Dinxperlo* en *Winterswijk*; beslaat 23439 bund.; telt 2435 h. en 1700 inw.

De 13500 Herv. maken de gem. *Aalten*, *Borculo*, *Dinxperlo* en *Winterswijk* uit. De 150 Christ. Afg. vormen de gem. van *Winterswijk*. De 50 Doopsg. hebben mede. eene gem. te *Winterswijk*. De 3300 R. K. maken de stat. *Aalten*, *Borculo*, *Dinxperlo* en *Winterswijk*. De 150 Isr. hebben eene bijkerk te *Winterswijk*. Er zijn 20 scholen.

**BREDEVOORT** of **BREEDEVOORT**, bij verkorting veelal **BREEVOORT** geheeten, plattelandstadje, pr. *Geld.*, arr. *Zulphen*, kant. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Aalten*, reg. kant. *Groenlo*, postk. *Ter-Borg* en *Winterswijk*. Het heeft twee poorten, en telt 106 h. en 900 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw, alsmede in het weven en bleeken van linnen. Ook is er eene looijerij en eene fabriek van katoenen bonten.

De 570 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Zulphen*, ring van *Winterswijk*, behoort, en hier eene kerk heeft, van toren en orgel voorzien. De 290 R. K., maken eene stat. uit, waartoe ook eenigen uit de nabuurschap gerekend worden, en welke tot het aartspr. van *Gelderland* behoort. De kerk, die noch toren noch orgel heeft, is aan den H. **GEORGIUS** toegewijd. De 4 Ev. Luth., en de 40 Israëlieten, worden tot hunne respectieve gem. van *Doesborgh* gerekend. De school telt ruim 100 leerl.

**BREDEVOORTSCHE - BEEK**. Zie **AALTENSQRE-BEEK**.

**BREE (DE)**. Zie **BREEDE**.

**BREE (DE)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Rietveld-en-de-Bree*; groot 343,3309 bund.

**BREEBROEK (GROOT en -KLEIN)**, 2 buurs., pr. *Geld.* Zie **BREEDERBROEK (GROOT)** en **BREEDERBROEK (KLEIN -)**.

**BREECK**. Zie **BRAAK (DE)**.

**BREEDAMME**. Zie **BRIGDAMME**.

**BREEDE** of **BREDE**, bij verkorting meestal de **BREE** en in de boerentaal **BRU** genoemd, d., pr. *Gron.*, arr. en 5 u. W. N. W. van *Appingedam*, kant., postk. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum*, gem. en 20 min. W. van *Warffum*. Men telt er 80 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Zij zijn alle Herv. en maken eene gem. uit, die tot de klass. van *Middelstum*, ring van *Uithuizer-Meeden*, behoort. De kerk is een klein gebouw met eenen lantaarntoren, en een orgel. De dorps. telt. 40 leerl. Men heeft er ten O. van de kerk eenen ouden, vroeger aanzienlijken burg, **Breedenburg** geheeten.

**BREEDEBORG**. Zie **BREEDENBURG**.

**BREEDE-GOOY**. Zie **GOOI (BREEDE -)** (1).

**BREEDE-HIL**. Zie **BRIELLE**.

**BREEDENBURG**, **BREEDEBORG** of **BREDENBURG**, burg, pr. *Gron.*, gem. *Warffum*, 5 min. O. van het d. *Breede*. Het is een oud gebouw, op hetwelk een vierkant steenen naaldtorentje prijkt.

**BREEDENHORST**, of **BREËNHORST**, hav., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Heino*; 18,0110 bund. groot.

**BREEDENHORST** of **BRIENHORST**, boer., pr. *Geld.*, gem. *Hummelo-en-Keppel*,  $\frac{1}{4}$  u. ten N. W. van *Hummelo*; groot 38 bund.

**BREEDENVLIET** of **BREEVLIET**, p., pr. *Zeel.*, gedeeltelijk gem. *St. Anna-land*, gedeeltelijk gem. *St. Maartensdijk*; groot 121,9393 bund.

**BREEDERBROEK (GROOT -)**, **GROOT-BREDENBROEK** of **GROOT-BREEBROEK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Gendringen*; met 36 h. en 280 inw.

**BREEDERBROEK (KLEIN -)**, **KLEIN-BREDENBROEK** of **KLEIN-BREEBROEK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Gendringen*; met 68 h. en 420 inw.

**BREEDEVAART**. Zie **BREEVAART**.

(1) De woorden beginnende met **BREE**, **BREED** of **BREDE** welke men hier niet aantreft, zoeken men op de woorden van onderscheiding of op **BREEDE**.

**BREDEWATERING (DE)**, BREEWATERING, WESTWATERING, of BEWESTEN-YERSEKE, een der kwartieren van het eil. *Zuid-Beveland*, prov. *Zeel.* Zij beslaat alzoo het middelste, grootste en voornaamste deel des eilands; bevat de gem. Goes, 's Heer-Abtskerke-Sinouts-kerke-en-Baarsdorp, 's Heer-Arendskerke, 's Heer-Hendrikskinderen-en-Wisskerke, Kapelle-Biezeling-en-Eversdijk, Kloetinge, Nisse, Schore-en-Vlake, Wemeldinge en Yerseke, benevens het zuidelijke gedeelte der gem. Kattendijke, welke gem. tot de kant. *Goes* en *Heinkenszand* behooren.

**BREDEWEI** of BREEWIJ, vaarwater, ten N. van *N.-H.* Het maakt het verlengde van het Westgat uit; ligt tusschen de Vlakte en een gedeelte der Laan en het Bovengat en noordelijk gedeelte der Bollen; heeft 150—340 palm. en is zeer breed.

**BREEDSCHOT.** Zie BRESCHOT.

**BREED-WEER**, gedeelte van de zoogenaamde *Gemeene landen*, in den p. *den Broek*, onder *Heemskerk*; bevattende met de afgedolven landen 24,4260 bund.

**BREEDWEER-VAN-FLORIS-VAN-DEN-TEMPEL**, pold., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; groot 21,4700 bund.

**BREEDZAND.** Zie BREEZAND.

**BREEFORT.** Zie BREDEVOORT.

**BREGAT**, watertje in den p. *Rutgenhil*, pr. *N. Br.*, dat een aanvang neemt bij het geh. *Hellewijk*, en zich  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Willemstad*, in het *Hollandsdiep* ontlast.

**BREE-GOOY**, water, pr. *Z. H.*, dat vroeger in de *Grevelingen* uitliep, doch door de bedijking van den p. *Dirksland* afgedamd is.

**BREEHIL** of BREDIEL. Zie BRIELLE.

**BREEHORST.** Zie BLERIK.

**BREEKANT.** Zie BROEKANT.

**BREEKEN (DE)**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Middelstum*, 20 min. Z. van *Westerwijtwert*; met 7 h. en 40 inw.

**BREEKENWEG**, weg, pr. *Gron.*, van het d. *Leen* naar den *Zeedijk* loopende.

**BREEKOM**, gedeelte polderland, pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*, tot de sectie *Schagen-Zuidzijde* behoorende.

**BREEMBROEK**, heideveld, pr. *Over.*, gedeeltelijk gem. en Z. W. van *Hellendoorn*, gedeeltelijk gem. en Z. O. van *Raalte*, ten N. van den *Haarlerdijk*, die het van het *Heiterveld* scheidt.

**BREEMBROEKSHOEK**, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. O. ten Z. van *Raalte*; met 14 h. en 70 inw. Het maakt een gedeelte uit van het buurs. *Teijenraan*.

**BREEMEER**, meertje, pr. *Drenthe*,  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Odoorn*.

**BREEN (DE)**, buurtje, pr. *Limb.*, gem. en 5 min. O. van *Klimmen*.

**BREËNHORST.** Zie BREEDENHORST.

**BREELEE.** Zie LEE (BREE-).

**BREEZAAP** of BREEZAAP, geh., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Velsen*. Het is eene duinvallei, ter grootte van 244,6071 bund.; met 7 boer., bewoond door 120 à 130 ziel.

**BREESANDE.** Zie BRESKENS.

**BREESCHOT** of BREEDSCHOT, geh., pr. *N.-Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Rijsbergen*; met 4 h. en 80 inw.

**BREESTEEG**, weg, pr. *Z. H.*, gem. *Hagstein*, loopende van den *Biezenweg* naar de *Autenasche-kade*.

**BREESTRAAT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. van *Dongen*; met 11 h. en 60 inw.

**BREEVAART** of BREDEVAART, ruim vaarwater, pr. *Z. H.* Het begint te Delft, loopt door *Schipluiden*, langs *Maasland* en *Zouteveen*, voorts door *Vlaanderen-Ambacht*, en ontlast zich door de sluizen te *Vlaanderen* in de *Maas*.

**BREEVECHT**, landg., pr. *Utr.*, gem. en 10 min. N. van *Vreeland*; groot 75,7641 bund.

**BREEVEERTIEN**, zandbank in de *Noordzee*, op de kust van *Holland*. Zij beslaat de geheele breedte van bezuiden *Scheveningen* tot benoorden *Noordwijk-aan-Zee*, strekt zich op die zelfde breedte noordwestwaarts in zee uit, vormt ongeveer op de hoogte van 22° 25' O.L. en 52° 40' N.B., eene elleboog, en neemt van daar, allengs smaller wordende, eene noordelijke rigting, tot dat zij op ongeveer 54° N. B. in eene stompe punt uitloopt.

**BREEVELD**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Woerden*; groot 314,0281 bund.

**BREEVLIET.** Zie BREEDENVLIET.

**BREEVOORT.** Zie BREDEVOORT.

**BREEWATER** of BREWATER, watertje, pr. *Fr.*, griet. *Dantumadeel*, in het *Gcestumer- of Westnerveld*,  $\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van *Birdaard*.

**BREEWATERING.** Zie BREDEWATERING.

**BREEWIJ.** Zie BREDEWEI.

**BREEZAAP.** Zie BREEZAAP.

**BREEZAND** of BREDEZAND, droogte

in de *Zuiderzee*, ten O. van het eil. *Wieringen*. Zij scheidt den *Texelstroom* van den *Vlietstroom* en wordt door het *Oude Vlie* van het *Robbezand* en door het *Zuidoosterrak* van het *Langzand* gescheiden.

**BREEZAND** of **BREEDZAND**, strand aan de uiterst noordelijke punt van het eil. *Walcheren*, pr. *Zeeland*.

**BREGDAMME**. Zie **BRIGDAMME**.

**BREGDORP**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Schoort-Groot-Hargen-en-Camp*, 7 min. *N. W.* van *Schoort*; met 18 h. en 110 inw.

**BREGGE** (TER-) eigenlijk **TERBRUGGE**, h., pr. *Z. H.*, gem. *Hillegersberg-en-Rotteban*,  $\frac{1}{2}$  u. *N. W.* van *Hillegersberg*; met 31 h., 140 inw. en eene brug over de *Rotte*.

**BREHEES** of **BREHUIS**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. *N. W.* van *Hilvarenbeek*; met 5 h. en 30 inw.

**BREHEES**, poel, pr. *N. Br.*, 1 u. *N. W.* van *Hilvarenbeek*.

**BRE-HIL**. Zie **BRIELLE**.

**BREINDER**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Schinnen*; met 9 h. en 50 inw.

**BREKELENKAMP**. } Zie **BREK-  
BREKKELENKAMP**. } **LENKAMP**.  
**BREKKEN** (GROOTE-), meer, pr. *Fr.*, griet. *Lemsterland*, O. ten *Z.* van *Slooten*.

**BREKKEN** (KLEINE-), meertje, pr. *Fr.*, bij gedeelten in de griet. *Lemsterland* en *Dontawarstal*, O. van *Slooten* en *N.* ten O. van de *Groote-Brekken*.

**BREKKEN** (KLEINE-), meertje, pr. *Fr.*, griet. *Lemsterland*, *N. W.* van de *Lemma*, *Z. O.* van de *Groote-Brekken*.

**BREKKEN** (OUDE-GAASTER), meer, pr. *Fr.*, griet. *Wymbritseradeel*, ten *W.* van *Oudega*, aan de grenzen van *Hemelumer-Oldephaarten-Noordwolde*.

**BREKKEN** (VLAKKE-), meer, pr. *Fr.*, griet. *Wymbritseradeel*, O. van *Zandvoorde*, *N.* met de *Oude-Gaaster-Brekken* ineenlopende.

**BREKKEN** (WITTE-), meertje, pr. *Fr.*, griet. *Wymbritseradeel*, *Z.* van *Sneek*.

**BREKKEN** (ZWARTE-), meertje, pr. *Fr.*, griet. *Wymbritseradeel*, *Z.* van *Sneek*.

**BREKLENKAMP**, **BREKELENKAMP**, **BREKKELENKAMP** of **BRECKLENKAMP**, oudtijds **BRECKLICHEM**, ook **BRECKLICHAM**, buurs., pr. *Over.*, gem. en 2 u. *N.* ten *W.* van *Denekamp*; met eene

hav. 44 h., 260 inw., onder welke ruim 110 *Herv.*, die tot de gem. van *Denekamp* behooren, en ongeveer 150 *R. K.*, die met de ingezetenen van *Latterop*, de statie *Lallicrop-en-Breklenkamp* uitmaken. Ook heeft men er eene school met 40 leerl.

**BREKLENKAMP**, **BREKELENKAMP**, **BREKKELENKAMP** of **BRECKLENKAMP**, oudtijds **BRECKLICHEM** ook **BRECKLICHAM**, havez., pr. *Over.*, gem. *Denekamp*, in het buurs. *Breklenkamp*; groot 70,8802 bund.

**BREMBERG**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Elten-en-Leur*,  $\frac{3}{4}$  u. *W.* van *Elten*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* ten O. van *Leur*, aan den weg tusschen die beide d., kerkelijk half tot het eerstgenoemde d. behoorende; met 29 h. en ruim 180 inw.

**BREMER**, herb., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. *Z. O.* van *Steenderen*, in de buurs. *Toldijk*, aan den grindweg van *Zutphen* op *Emmerik*.

**BRENTSCHE HEIDE**, pr. *N. Br.*, gem. en *N.* van *Mierloo*.

**BRESKENS**, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. *Oostburg*, reg. kant. *Sluis*, hulpk. van het postk. *Oostburg* en *Vlissingen* (10 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij beslaat uit de pold. *Oud-Breskens*, *Jong-Breskens*, benevens een gedeelte van den *Elizabethspolder*, bevat het d. *Breskens*, de geh. *Waterloo* en het *Nieuwe-Veer*, eenige hofsteden en eenige verstrooid liggende huizen; beslaat 651,0938 bund. en telt 254 h., bewoond door 1900 inw., die meestal hun bestaan vinden in den landbouw, het dijkwerk, de scheepvaart en het verteer door de bezetting der forten.

De 1700 *Herv.*, maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *IJzendijke* behoort. De 100 *R. K.*, par. aan de *Hoofdplaat*. De 9 *Evang. Luth.* behooren tot de gem. van *Groede*, terwijl de 7 *Isr.*, tot de rings van *Middelburg* gerekend worden. Men heeft er eene school, met 100 leerl. Bewesten het d. liggen de versterkte toren *Nassau*, de forten *Frederik-Hendrik*, het grootste en sterkste van allen, en *Willem-den-Eerste*, en beoosten het d. het *Havenfort*, veelal het *Fort-Breskens* genaamd. Alle deze middelen van verdediging strekken tot dekking der *Schelde*, en staan in verband met soortgelijke werken aan den tegenovergestelden oever in en bij *Vlissingen* aangelegd.

Ongeveer vijf minuten van het d. is eene haven, in de Schelde uitwa-terende, van waar een overzetveer op Vlissingen bestaat, eens daags be-diend wordende door eene stoom-boat en overigens door steigerschuiten.

Het d. Breskens, ook wel Bresjens of Bresjes, en in oude stukken wel eens Breskin, Bressaens en Breesan-de ligt  $2\frac{1}{2}$  u. Z. van Middelburg,  $4\frac{1}{2}$  u. N. O. van Sluis,  $2\frac{1}{2}$  u. N. van Oost-burg, aan den Zuidelijken oever der Wester-Schelde en aan den grooten weg der eerste klasse van Middelburg op Gent, welke ligging de plaats veel levendigheid bijzet. Het is een tame-lijk groot d., dat ruim 100 h. en 620 inw. telt. De kerk is voor de steeds aanwassende gem. veel te klein.

Kermis den tweeden Maandag na H. Sacramentsdag.

**BRESKENS (FORT).** Zie HAVEN-FORT.

**BRESKENS (JONG-),** p., pr. *Zeel.*, gem. *Breskens*; groot 90 bund.

**BRESKENS (OUD-),** vroeger BRES-KENSZANT, p., pr. *Zeel.*, gem. *Bres-kens*; groot 448,4278 bund.

**BRESKIN.** Zie BRESKENS.

**BREUCKELEN.** Zie BREUCKELEN.

**BREUDIJK,** p., pr. *Utr.*, gem. *Gerverskop*; groot 429,7600 bund.

**BREUDIJK** of **BRUYDIJK,** geh., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Gerverskop*, aan den dijk van den zelf-den naam, welke van den Kromme-Rijn naar de Bijleveldt loopt; met 21 h. en 160 inw.

**BREUGEL,** voorheen **BROGEL,** **BRUEGEL** of **BRUGEL** geheeten, d., pr. *N.Br.*, arr., postk. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Eindhoven*, gem. *Son-en-Breugel*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Son*, aan den regter oever van den Dommel. Men telt er 167 h. en 340 inw. en met de daartoe behoorende b., Breugels-Oerle, Eind, Eege en Stad-van-Gerwen, benevens de b. Hoogstraat, 108 h. en 560 inw., die zich meest met den landbouw generen.

De inw., die allen R. K. zijn, maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Eindhoven*, behoort. De kerk, heeft eenen zwaren toren met eene kleine spits. De dorps. telt 80 leerl.

**BREUGELS OERLE,** gemeenlijk **BREUGELS-OLEN** genoemd, b., pr. *Nr.B.*, gem. *Son-en-Breugel*,  $\frac{3}{4}$  u. O. ten Z. van *Breugel*; met 21 h. en ruim 120 inw.

**BREUIL (DE).** Zie **BRUIL (DEN).**

**BREUKEL,** geh. Zie **BREUCKELEN.**

**BREKELEN** of **BREUCKELEN,** oud-tijds **BRACOLA,** **BRAKOLA,** **BRICLEDE,** **BROCLETE,** **BROKLEDE,** **BROECLANDIA,** **BROEKENLANDIA,** **BROEKLAND** en vol-gens sommigen ook **BROEKED**, d., pr. *Utr.*, arr. en 3 u. N. ten W. van *Utr.*, kant. en 1 u. Z. van *Loenen*, gem. *Breukelen-Nijenrodes*, aan den linkeroever der Vecht, over welke riv. hier eene ophaalbrug ligt. Men heeft er ook 1 brouwerij, en 1 steenoven.

De Herv., maken, met de overigen van de gem. *Breukelen-Nijenrodes*, en met die van *Breukelen-St.-Pieters*, eene gem. uit, welke tot de klass. van *Utrecht*, ring van *Mijdrecht*, behoort; 1300 ziel. telt, en hier eene kerk met eenen toren heeft. De 500 R. K., maken met de overige van de burg. gem. *Breukelen-Nijenrodes* en *Breukelen-St.-Pieters* eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Utr.* behoort; ruim 1100 ziel. telt, en door éenen Pastoor en éenen Kapellaan bediend wordt. De kerk, aan den H. *Johannes den Dooper* toegewijd, is van toren en orgel voorzien. Ook hebben de R. K. hier eene afzonderlijke begraafplaats. Er is te *Breukelen*, behalve de dorps. nog eene kosts., te zamen met 200 leerl.

**BREUCKELEN,** **BRUKELEN** of **BREUKEL,** geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Boxtel*; met 80 h. en 480 inw.

**BREUCKELEN,** water, pr. *N.Br.*, waaruit de Hilver zijnen oorsprong neemt.

**BREUCKELEN - BEOOSTEN - DE-VECHT.** Zie **BREUCKELEN-ST.-PIETERS.**

**BREUCKELEN-NIJENRODES,** gem., pr. *Utr.*, arr. *Utrecht*, kant. *Loenen*, hulpk. *Breukelen* (3 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. *Breukelen Nijenrodes* en *Breukelen-Ortts*, bevat het d. *Breukelen*, de geh. *Kortrijk* en *Breukelen-Ortts*, beslaat 1022,0391 bund., telt 225 h. en 1760 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeeltel. De 1000 Herv., behooren tot de gem. *Breukelen*. De 1000 R. K. parochiëren te *Breukelen*; de 40 Evang. Luth. worden tot de gem. *Loenen*, en de 2 Doopsgezinden tot de gem. *Utrecht* gerekend. Men heeft in deze gem. twee scholen.

**BREUCKELEN-NIJENRODES,** heerl., arr. *Utrecht*, kant. *Loenen*, hulpk.

*Breukelen*, gem. *Breukelen-Nijenrodes*. Zij beslaat 863,1035 bund. en telt 165 h., en ruim 1400 inw.

**BREUKELLEN-ORTTS**, vroeger **BREUKELLEN-STAATSGEREGT**, heerl., pr. *Utr.*, kant. *Loenen*, hulpk. *Breukelen*, gem. *Breukelen-Nijenrodes*. In deze gem. ligt het d. *Breukelen* en het geh. *Breukelen Orttis*. Zij beslaat 159,2756 bund., telt 203 h. en 1090 inw.

**BREUKELLEN-PROOSTDIJ**. Zie **BREUKELLEN-ST.-PIETERS**.

**BREUKELLEN-ST.-PIETERS**, gem., pr. *Utr.*, arr. *Utrecht*, kant. *Loenen*, hulpk. *Breukelen*. Zij bestaat uit de heerl. *Breukelen-St.-Pieters* en *Breukelerveen*; bevat de b. *Breukelerveen* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1275,6551 bund.; telt 168 h. en 800 inw.

De 320 Herv. worden tot de gem. *Breukelen* gerekend. De 300 R. K. parochiëren te *Breukelen*. Men heeft er geen school, maar die te *Tienhoven* dient mede voor deze gem.

**BREUKELLEN-ST.-PIETERS**, **BREUKELLEN-PROOSTDIJ** of **BREUKELLEN-BEOSTEN-DE-VECHT**, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utrecht*, kant. *Loenen*, hulpk. *Breukelen*, gem. *Breukelen-St.-Pieters*. Men telt er 350 inw.

**BREUKELLEN-STAATSGEREGT**. Zie **BREUKELLEN-ORTIS**.

**BREUKELERVEEN**, **BREUCKELERVEEN**, **BREUKELVEEN** of **BREUKELERVEEN**, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *Loenen*, hulpk. *Breukelen*, gem. *Breukelen-St.-Pieters*. Zij bevat het geh. *Breukelerveen* en eenige verstrooid liggende h. De 370 inw. behoorren kerkelijk onder *Tienhoven*. Het geh. *Breukelerveen* ligt 2 u. N. N. W. van *Utrecht*, 1 u. Z. van *Loenen*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Breukelen*.

**BREUKELERVEEN**, p., pr. *Utr.*, gem. *Breukelen-St.-Pieters*, in de heerl. *Breukelerveen*.

**BREUKELERWAARD**, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *Loenen*, postk. *Loenen* en *Utr.*, gem. *Kuuiel*. Zij bevat het geh. *Breukelerwaard* en eenige verstrooid liggende huizen; beslaat 169,7480 bund. en telt 3 h. met ruim 20 inw.

Het geh. *Breukelerwaard* oudtijds *Broeclederwaard*, ligt  $2\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Utrecht*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. W. van *Loenen*, 20 min. W. ten N. van *Breukelen*.

**BREUKELVEEN**. Zie **BREUKELERVEEN**.

**BREUL (DE)** of **DE BRUIL**, heerl.,

pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. en gem. *Zeyst*; groot 85 bund., telt 13 h. en 70 inw.

**BREUL (DE GROOTE-)**, buit., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Zeyst*; groot 229,0312 bund.

**BREUST**, ook wel **BRUIST**, **BRUYST** of **BRUST**, d., pr. *Limb.*, arr., kant., postk. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. ten O. van *Maastricht*, gem. en 7 min. O. van *Eysden*, aan den straatweg van *Maastricht* naar *Luik*: met 43 h. en 270 inw., die allen R. K. zijn en met die van *Eysden* de par. van *Brust* uitmaken, welke tot het apost. vic. van *Limb.*, dek. *Maastricht*, behoort, 2000 ziel. telt, en eene kerk te *Brust* benevens eene kapel te *Eysden* heeft, waarvan de eerste door eenen *Pastoor* en de laatste door eenen *Kapellaan* bediend worden. De kerk, aan den H. *MARTINUS* toegewijd, is een vrij groot gebouw, van eenen toren voorzien, maar zonder orgel. Er is hier geen school maar de kinderen bezoeken die van *Eysden*.

**BREUSTERBOSCH**, **BRUISTERBOSCH** of **BRUYSTERBOSCH**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *St. Geertruide*; met 35 h. en ongeveer 180 inw.

**BREUSTINGE**. Zie **BRUSTING**.

**BREVOORT**. Zie **BREDEVOORT**.

**BREWATER**. Zie **BREEWATER**.

**BREYVENSROT** of **BRUIVENSROTH**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 5 min. Z. van *Stamproy*; met 41 h. en 210 inw.

**BRIDAM**. Zie **BRIGDANME**.

**BRIDORP**. } Zie **BRIIDORP**.

**BRIEDORP**. }

**BRIEFKETIL**, in de wandeling meestal **BIEUWKETIL** genaamd, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Warfsum*; met 2 h. en 10 inw.

**BRIEL (DEN)**. } Zie **BRIELLE**.

**BRIELA**. }

**BRIELEN**. }

**BRIELLART**. } Zie **BRIELLERT**.

**BRIELLE**, arr., pr. *Z. H.* Het bevat de twee kant. *Brielle* en *Sommelsdijk*, beslaat 42859,1412 bund. en telt 5356 h. en 39000 inw.

**BRIELLE**, kant., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*. Het bevat de gem. *Abbenbroek*, *Biert-en-Stompert*, *Brielle*, *Geervliet*, *Heenvliet-en-Koolwijkspolder*, *Hekelingen-en-Vriesland*, *Hellevoetsluis*, *Naters-en-St.-Pancrasgors*, *Nieuw-Hellevoet-en-de-Quack*, *Nieuwen-Hoorn-en-Nieuwe-Gote*, *Oostvoorn-Rugge-en-Oosterland-Oude-en-Nieuwe-Kleiburg*, *Oude-en-Nieuwe-Struiten*, *Oudenhoorn*, *Rockanje*.

**Strijpen - Lodderland - Stuifakker-St.-Annapolder - en - het - Schapengors , Schuddebeurs-en-Simonshaven , Spijkenisse-en-Braband , Vierpolders , Zuidland-en-Velgersdijk en Zwarte-waal ; 20579,5253 bund. groot en telt 2533 h. en 19000 inw., die meest hun bestaan vinden in het aankweeken van granen en aardappelen.**

**BRIELLE, klass., pr. Z. H.** Zij is verdeeld in de volgende 3 ringen: Brielle, Geervliet en Sommelsdijk, bevat 30 gem., met 32 kerken, 33 Predikanten en telt ruim 31,000 ziel.

**BRIELLE, kerk. ring, pr. Z. H., klass. Brielle.** Zij bevat 8 gem.: Brielle, Nieuwland, Nieuw-Hellevoet, Hellevoetsluis, Nieuwenhoorn, Oost-Voorne, Rockanje en Zwartewaal, 9 kerken, 10 Predikanten en 9000 ziel.

**BRIELLE, gem., pr. Z. H., arr. kant. en postk. Brielle (11 m. k., 7 s. d., 4 j. d.)** Zij bevat niets dan de stad Brielle en den Meeuwenoord-sche-polder; beslaat 235,3601 bund., telt 754 h. en 4480 inw., van welke een zestal h., bewoond door ongeveer 30 zielen, aan het havenhoofd, de overige allen binnen de wallen der stad staan.

De st. Brielle of den Briel, volgens sommigen, oudtijds Breede-Hil, Breehil, Breehiel, Bre-hil en in een oud privilegie voorkomende onder den naam Ouden-Brielle, in het Latijn Briella, ligt 6 u. Z. Z. W. van 's Gravenhage, 5 u. W. ten Z. van Rotterdam, 51° 54' 10" N. B., 21° 49' 86" O. L. Zij heeft gemeenschap met de Nieuwe-Maas door eene haven, die in de laatste jaren aanmerkelijk verlengd is, en zich, bij het inkomen der stad, nabij de Waterpoort, in twee ruime binnehavens, de Noord-spuij en de Zuid-spuij, verdeeld. Dewijl Brielle zoo nabij zee gelegen en dus zeer geschikt is, om aan vijandelijke schepen het inkomen der Maas te beletten, is het ten allen tijde eene vesting geweest; thans heeft zij eenen hoofdwal met 9 bastions en 5 ravelijnen; is alleen aan de rivierzijde van eenen bedekte weg met voorsprong voorzien, welk gedeelte vóór 1839 bekleedingsmuren had, en wordt aan de landzijde, door onder waterzetting, tegen overrompeling gedekt. Behalve de Waterpoort heeft deze stad nog drie poorten aan de landzijde. Men vindt onder de inw. vele loodsen en zeelieden; terwijl anderen hun bestaan vinden door den handel

in de voortbrengselen van het eiland Voorne, bestaande in granen, aardappelen en meekrap, welk laatste product binnen de stad gedroogd, bereid, gestampt en gevaat wordt, ten welken einde men er eene meestooft aantreft. Voorts zijn er 1 scheepstimmerwerf, 3 touwslagerijen, 1 haarspinnerij voor tapijten, 1 leerlooierij, 1 brouwerij, 1 branderij, 1 zoutkeet, 1 korenmolen en 1 aardappelsiroop-fabriek, alsmede een hengstenveer op het eil. Rosenburg, schuitenveeren op Dordrecht, 's Gravenhage en Delft en eene stoombootdienst tusschen Brielle en Rotterdam. Brielle is door bovengenoemde havens doorsneden, over welke goede bruggen liggen. De voornaamste markten zijn: de Grootemarkt, de Vischmarkt en de Groenmarkt. Het stadhuis is een geheel nieuw gebouw, waar, behalve de stedelijke regering, de Dijkgraaf en Heemraden van Voorne en het kantongeregte bijeenkomen, terwijl de geheele tweede verdieping is ingerigt voor de lokalen, vereischt bij de arrondissementregtbank. Verdere wereldlijke gebouwen zijn: de Waag; het Gemeenlandshuis, thans dienende tot bergplaats van oorlogsbehoefte; het Huis van arrest tevens huis van bewaring; het Arsenaal; het Kruidmagazijn; de Hoofwacht; de Kijkpaal, dienende tot gebruik der loodsen, om in zee te zien; de Stadstimmerwerf, en de Stadsdoelen of St. Jorisdoelen, thans ingerigt voor militaire kazerne, terwijl als zoodanig, bij gelegenheid van groote bezetting, ook wordt gebezigd het Prinsenkwartier, vroeger het Pesthuis en het Rijksmagazijn op het Slagveld.

De 3640 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van Brielle behoort, 2 kerken heeft en door 3 Predikanten bediend wordt. De Grootekerk, ook wel de St. Catharinakerk geheeten, heeft een weluidend orgel en eene schoone marmerten tombe, ter eere van den Luitenant-Admiraal FILIPS VAN ALMONDE, alsmede eene fraaije grafstede der Heeren uit het geslacht VAN LEYDEN; benevens eenige andere praalgraven; en den grafsteen van eenen der Kanunniken, zijnde een spits, naar boven loopend kruis. De toren steekt hoog boven het kerkdak uit. Hij is 320 trappen hoog en rust op vier zware kolommen, achter het orgel in de kerk te zien. Men heeft in den toren een uurwerk,

alsmede een klokkenspel van twee octaaf, door den vermaarden HEMONV vervaardigd, terwijl een der klokken zoo zwaar is, dat zij door acht mannen moet geluid worden. De Kleine kerk, is van eenen spitsen toren en een uurwerk voorzien. Zij dient tevens voor de Evangelisch-Lutherschen. De 610 R. K. maken, met eenigen uit den omtrek, eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Schieland*, behoort. De kerk, is aan de H. CATHARINA en de *Martelaren van Gorinchem* toegeheiligd. De 50 Evang. Luth. behooren tot de gem. van *Brielle-en-Hellevoetsluis*. De 100 lsr. hebben er eene rings. waarin de dienst door eenen Voorzanger en Onderwijzer verrigt wordt.

Liefdadige gestichten zijn: het Weeshuis, een groot en luchtig gebouw met vier voorgevels, gesticht door ENGEL WZ MERULA, waarin wezen van ingezetenen van Brielle, wier ouders ledematen der Herv. kerk geweest zijn, worden verpleegd; het Gasthuis, een oud gebouw met eenen spitsen toren, waarin oude mannen en vrouwen als proveniens, benevens behoeftige zieken opgenomen worden; het Oude Vrouwenhuis; de Militaire Ziekenzaal; de Bank van Leening; de Armyschool; eene door bijdragen van ingezetenen geregelde Spijsbedeeling des winters aan de armen; eene Instelling ter voorziening in de behoefte van onvermogende kraamvrouwen, door vrouwen uit den beschaaften stand opgerigt; eene van stads wege daargestelde Spinschool, ten einde door het verschaffen van arbeid, in de behoeften der armen te voorzien; eene stedelijke Commissie tot uitdeeling van brandstoffen in den winter; eene commissie tot wering der bedelarij, aan welker ijver en goede diensten groote lof toekomt, en verdere particuliere fondsen, als Ziekenbus enz. Men heeft er een gymnasium, waar door éenen Rector eenen Leeraar in de levende talen en eenen Leeraar in de wiskunde onderwijs wordt gegeven. Voorts zijn er te Brielle eene kostschool; een Nederduitsche school; de bovenvermelde armenschool; eene particuliere school, en eene jonge jufvrouwen school. Ook heeft men er een Dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen.

Beesten en varkensmarkt den eersten, tweeden en derden Maandag

in November; kermis den tweeden Maandag in Julij duurt acht dagen.

**BRIELLE-EN-HELLEVOETSLOUIS**, Evang. Luth. gem., pr. *Z. H.*, ring van *Rotterdam*. Zij telt 200 ziel., en heeft te Brielle geene eigen kerk, maar de godsdienstoefening geschiedt in de kleine kerk der Herv.; terwijl te Hellevoetsluis de dienst om de veertien dagen plaats heeft.

**BRIELLERT**, BRIELLEN of BRIELLAART, landg., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Barneveld*, aan den weg op Amersfoort; groot 58 bund.

**BRIELSCHIE-DIEP**, water in *Z. H.*, zijnde het gedeelte der *Maas*, tusschen de eilanden Voorne en Rozenburg.

**BRIELS-NIEUWLAND**. Zie **VIERPOLDERS**.

**BRIELSPOLDER**. Zie **BRILSPOLDER**.

**BRIELTGENSPOLDER**, p., pr. *N. Br.*, gedeeltelijk gem. *Oosterhout*, gedeeltelijk gem. *Made-en-Drinnetem*; groot 152,7281 bund.

**BRIENENHUIS**. Zie **BORGEL**.

**BRIENENS-POLDER (VAN)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Stad-aan-het Haringvliet*; groot 52,8654 bund.

**BRIENESHOF**, bouw., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Elst*, aan den weg van daar naar Nijmegen.

**BRIENHORST**. Zie **BREEDENHORST**.

**BRIEPE**. Zie **BRUDORP**.

**BRIEVERSWEG**. Zie **ZWANEWEG**.

**BRIGDAMME**, heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg*, gem. *St.-Laurens-en-Brigdamme*. Zij bevat het geh. Brigdamme en eenige verstrooid liggende huizen; beslaat 584,0524 bund.; telt 45 h. en ongeveer 270 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en, alle Herv. zijnde, tot de gem. *St.-Laurens-en-Brigdamme* behooren.

Het geh. Brigdamme, Brugdamme, Bregdamme, Bredamme of Bredamme, ook Predamme, Brudgamme en bij verkorting wel eens Bridam gespeld, ligt  $\frac{1}{2}$  u. N. van Middelburg en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van St. Laurens, aan den straatweg naar Serooskerke, en bestaat uit 23 h. en ruim 100 inw. Men ziet er nog eenige bouwvallen van eene kerk.

**BRIGITTINNEN-KLOOSTER**, kl., pr. *N. Br.*, gem. *Uden*. Het wordt bewoond door Nonnen van de orde der H. BRIGITTA, 40 in getal, die eene meisjesschool bestieren en onderwijs in verschillende handwerken geven.

**BRIJ**. Zie **BREEDE**.

**BRIJDORPE**, heerl., pr. *Zeel.*, distr. en arr. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven*, reg. kant. en postk. *Zierikzee*, gem. *Duivendijk-Klaaskinderenkerke-Brijdorpe-en-Looperskapelle*. Zij bevat de b. Brijdorpe en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 462,1762 bund.; telt 11 h., en ruim 60 inw., die hun bestaan vinden in den landbouw. Allen zijn Herv. en behooren tot de gem. van *Elkerzee*.

De b. Brijdorpe, Briedorp of Briedorp, bij verkorting meest Briepe genoemd, waarschijnlijk oudtijds Brouwersdorp, ligt 1½ u. N. W. van Zierikzee, ¼ u. W. Z. W. van Brouwershaven, ¼ u. W. van Duivendijk, bestaat uit drie boer. en een paar andere h., bewoond door 30 ziel.

**BRIJDWEG** (DE), geh., pr. *Limb.*, gem. en 7 min. van *Linnen*; met 6 h. en 40 inw.

**BRIJSLOOT**, water, gem. *Schagen-en-Burghorn*, loopende van de Schagervaart naar de Meersloot.

**BRIJSLOOT (POLDER-BENOORDEN-DE-)**, gedeelte polderland, pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*, deel makende van de sectie *Schagen-Zuidzijde*.

**BRIJSLOOT (POLDER-BEZUIDEN-DE-)**, gedeelte polderl., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*, deel makende van de sectie *Schagen-Zuidzijde*.

**BRIJTSMA**, Zie **BRITSUM**.

**BRUIVENSROTH**, Zie **BREYVENSROTH**. **BRISKAMPSCHE-DIJKEN**, het bovenste gedeelte van de aan den regteroever der riv. gelegen *Ijseldijken*, pr. *Over.*, zich uitstrekkende van *Swormerkaap* tot aan de *Randerzijl*, bij de *Randerstraat*, welke de scheiding uitmaakt tusschen *Diepenveen* en *Olst*.

**BRIL** (DE), buurtje, griet. *Franeke-radeel*, ¼ u. Z. W. van *Hitzum*.

**BRIL** (DE) of **BRILTIL**, brug en geh., pr. *Gron.*, gem. en ¼ u. W. van *Zuidhorn*, aan de trekvaart van *Groningen* naar *Stroobos*; met eenen olien- en pelmolen, 9 h. en 40 inw.

**BRIL** (DEN). Zie **PAPENBRIL**.

**BRILDIEP**, water, pr. *Gron.*, gem. *Olderkerk*, loopende van het *Kolonsdiep*, bij den *Wijksterwatermolen*, naar de *Briltil*, in het *Hoendiep*.

**BRILSPOLDER** of **BRIELSPOLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Bieroliet*; groot 7,6560 bund.

**BRILTIL**. Zie **BRIL** (DE).

**BRINK** (DEN) of **LOO-BRINK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. ten O. van *Epe*; met 28 h. en ruim 140 inw.

**BRINK** (DEN), landg., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. W. N. W. van *Arnhem*; groot 24 bund.

**BRINK** (DEN), landg., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. W. van *Rheden*, in de buurs. *Wordl-Rheden*; 80,4438 bund. groot.

**BRINK** (DEN), landg., pr. *Utr.*, gem. en ¼ u. Z. O. van *Maarn*, te *Maarsbergen*, in de onmiddellijke nabijheid van den ijzeren spoorweg; groot 22,9950 bund.

**BRINK** (HALDER-), buurtje, pr. *Geld.*, gem. *Ede*, onder *Bennekom*, en een gedeelte van de *Bovenbuurt* uitmakende; met 14 h. en 110 inw.

**BRINK** ('S HEEREN-). Zie **HEEREN-BRINK** (DE).

**BRINK** (HEUKELOMSCHE-), b., pr. *Geld.*, gem. *Ede*, onder *Bennekom*, een gedeelte van de *Bovenbuurt* uitmakende; met 22 h. en 130 inw.

**BRINK** (LEUSINK-). Zie **BRINK** (LUSINK-).

**BRINK** (LOO-). Zie **BRINK** (DEN).

**BRINK** (LUSINK-) of **LEUSINK-BRINK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. O. van *Ruurlo*; met 21 h. en 140 inw.

**BRINK-EN-ORDEN**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. van *Apeldoorn*; met 52 h. en ruim 500 inw.

**BRINKGREVE**, hav., pr. *Over.*, gem. *Diepenveen*.

**BRINK-HEURNE**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ¾ u. ten Z. O. van *Winterswijk*; met 45 h. en 290 inw.

**BRINKMANSHOEK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. N. O. van *Ruurlo*; met 21 h. en ruim 150 inw.

**BRITSAARD**, geh., pr. *Fr.*, griet. *Hennaarderadeel*, ¼ u. N. O. van *Wommels*, aan de *Bolswarder trekvaart* en aan den rijweg van *Franeke* naar *Sneek*.

**BRITSUM**, **BRITZUM**, oudtijds **BRITSUMA** of **BREITSUMWEERT**, d., pr. *Fr.*, griet. *Leeuwarderadeel*, arr., kant., postk. en 1½ u. N. van *Leeuwarden*, aan de *Stienzer-vaart*, ¼ u. van den algemeenen rijweg of *Hoogendijk*. Het telt 52 h. en 320 inw., die hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., die hier allen Herv. zijn, maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Leeuwarden*, ring van *Stiens*, behoort, en hier ééne kerk heeft, welke met de fraaije pastorie, en de kom van het dorp, op eenen zeer hoogen terp gelegen is. De dorps. telt 35 leerlingen.

**BRITSUMER-OLDLAND**, streekl., pr. *Fr.*, griet. *Leeuwarderadeel*, O. van *Britsum*.



**BRITSWERD, BRITSWAERDT, BRITZWERD, BRITSWAERDT, BRITZWEERT** of **BRITZWAERT**, ook wel **BRITZENWAARD** gespeld, d., pr. *Fr.*, kw. *Westergoo*, griet. *Baarderadeel*, arr. en 3 u. Z. W. van *Leeuwarden*, kant. en 1½ u. W. N. W. van *Hauwerd*, aan het *Britswerdermeer*. Men telt er 22 h. en 130 inw. en, met de geh. *Jet* en *Kromwal*, 35 h. en ruim 210 inw., die meest hun bestaan vinden in veeteelt en landbouw. Ook is er eene scheepstimmerwerf.

De 100 Herv., behooren tot de gem. van *Britswerd-en-Wiewerd*, en hebben hier ééne kerk. De 24 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Kromwal*. De dorps. telt 30 leerl.

**BRITSWERD-EN-WIEWERD**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. en ring van *Sneek*; met 2 kerken, ééne te *Britswerd* en ééne te *Wiewerd*, en 320 ziel.

**BRITSWERDERMEER**, meer, of liever verwijding van de *Sneekzellaart*, pr. *Fr.*, griet. *Baarderadeel*, W. van *Britswerd*; ter plaatse, waar de *Jaanvaart* zich met de *Sneekvaart* vereenigt.

**BRITSWAERDT**. Zie **BRITSWERD**.

**BRITTENRUST (NIEUW-)**, vroeger *Postrust*, buit., pr. *N. H.*, gem. *Alphen-en-Rietveld*, 5 min. N. van *Alphen*, aan de *Rijn*; 10,8857 bund. groot

**BRITZENWAARD**. Zie **BRITSWERD**.

**BRITZUM**. Zie **BRITSUM**.

**BRITZWAERT, BRITZWEERT, BRITZWERD**. Zie **BRITSWERD**.

**BRIXUSPOLDER**, p., pr. *Zeel.*, gedeeltelijk gem. *St.-Anna-ter-Muiden*, gedeeltelijk in *België*. Het noordelijke gedeelte, groot 14,5743 bund., behoort slechts tot *Nederland*, doch het zuidelijke gedeelte, dat bijna tweemaal zoo groot is, tot *België*.

**BROCHEM**, d. Zie **BRUCHEM**.

**BROCLEDE**. Zie **BREUKELEN**.

**BROECH**, d., pr. *Fr.* Zie **BROEK**.

**BROECHEM**. Zie **BRUCHEM**.

**BROECK** of **BROEK**, geh., pr. *Limb.*, gem. en ¼ u. N. O. van *Simpelveld*; met 33 h. en 180 inw.

**BROECK**. Zie **BROEK**.

**BROECK (AAN-HET-)**. Zie **BROUCK (AAN-HET-)**.

**BROECKHOIRNE**. Zie **USSELER BROECKHEURNE**. W.

**BROECLANDIA**. Zie **BREUKELEN**.

**BROECLENDERWEERT**. Zie **BREUKELERWAARD**. W. en A.

**BROEDERDIJK**. Zie **BRROERDIJK**.

**BROEGEL**. Zie **BREUGEL**.

**BROEK** of **BROUCK**, oudtijds **BROECH** of **BROECK** en ook wel **BROKE** geschreven, d., pr. *Fr.*, griet. *Doniawarstal*, arr. en 2½ u. Z. Z. O. van *Sneek*, kant. en 4 u. N. ten O. van de *Lemmer*, O. van de *Jouwstervaart*, aan wier oostzijde de h., te midden van vele lage waterrijke landen staan. Men telt er 29 h. en 240 inw., die meest hun bestaan vinden in de veeteelt.

De 160 Herv. behooren tot de gem. *Goingarip-en-Broek*, welke hier eene kerk heeft, zonder toren. De 8 Chr. Afg. en de 70 Doopsgez. behooren tot hunne respectieve gem. aan de *Joure*. De R. K. parochiëren aan de *Joure*. De dorps. telt 25 leerl.

**BROEK**, geh. en p., pr. *Z. H.*, gem. *Broek-cum-annexis*, 10 min. W. van *Gouda*; met 10 h. en 60 inw.

**BROEK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. N. ten W. van *Mierlo*; met 25 h. en 125 inw.

**BROEK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. Z. W. van *Raamsdonk*.

**BROEK**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. N. W. van *Kessel*; met 49 h. en 290 inw.

**BROEK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. O. van *Wehl*; met 74 h. en 760 inw.

**BROEK** of **VAASSENSCHE-BROEK**, geh., pr. *Geld.*, gem. en 2 u. Z. O. van *Epe*, ¾ u. O. van *Vaassen*; met 72 h. en 440 inw.

**BABYLONIËNBROEK**.

**BROECK**.

**BROEK**. Zie { **BROEK-IN-WATERLAND**.

**EPERBROEK**.

**GROETBROEK**.

**MEERKERKSBROEK**.

**WESTERBROEK**.

**BROEK (BERGHSCH-)**, uitgestrektheid weideland, pr. *Geld.*, gem. *Bergh*, tusschen 's *Heerenbergh*, *Netterden*, *Azewijn* en *Gendringen*; groot 461,9780 bund.

**BROEK (DE)**, in de wandeling meestal de *Braak* genoemd, meertje, pr. *N. H.*, gem. *Sloten-Slaterdijk-Osdorp-en-de-Vrije-Geer*, onder *Osdorp*, juist halfweg *Haarlem* en *Amsterdam*. De spoorweg loopt er door heen.

**BROEK (DE)**, uitgestrektheid laag heide- en veenachtig land, pr. *Fr.*, in het midden van de grietenij *Dantumadeel*, tusschen de boschrijke dorpen *Akkerwoude*, *Dantumawoude* en *Veenwoude*.

**BROEK (DEN)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Veldhoven-en-Mereveldhoven*,

5 min. O. N. O. van *Veldhoven*; met 24 h. en ruim 140 inw.

**BROEK (DEN).** Zie **UITGEESTERBROEK (HET).**

**BROEK (DEN),** streek weiland, pr. *N. H.*, gem. *Edam*, in den *Zuidpolder*.

**BROEK (DEN)** of **BROEKZIJDER-POLDER**, p., pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Prosodij-en-Aasdom*.

**BROEK (GROOTE-).** Zie **GROOTE-BROEK (1).**

**BROEK (HET)**, p., pr. *Utr.*, gem. *IJsselstein*; groot 798,9478 bund.

**BROEK (HET)** of **BROEKSCHE-DIJK**, geh., pr. *Z. H.*, gem. en 20 min. N.W. van *Meerkerk*, in *Meerkerksbroek*; met 39 h. en 290 inw.

**BROEK (HET)**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Leul*; met 17 h. en 80 inw.

**BROEK (HET).** Zie **HALERBROEK.**

**BROEKBEEK** of **MOLENBEEK**, beek, pr. *Over.*, welke in zuidelijk Drietschicht, gem. *Tubbergen*, ontstaat en door *Geesteren* naar *Vriessenvveen* loopt, waar zij zich ontlast in de *Zuarteplas*.

**BROEKBERGEN**, landg., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z.* van *Driebergen*; groot 194,0173 bund.

**BROEKANT.** Zie **BROEKKANT.**

**BROEKCARSPSEL.** Zie **BROEK-OP-LANGENDIJK.**

**BROEK-CUM-ANNEXIS**, gem. in *Schieland*, pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. en postk. *Gouda* (4 m. k., 3 s. d. 1e afd., 3 j. d.). Deze gem. bestaat uit de heerl.: *Broek-Thuilen-t Weegje*, *Bloemendaal* en *Broekhuizen*, den *Zuidpolder* en een gedeelte van den *Zuidplas-polder*; bevat noch d., noch geh.; beslaat 1755,0415 bund., en telt 306 h. en 1530 inw., die meest hun bestaan vinden in melkerij en veeveelt. Ook heeft men er 1 papierfabriek, 1 steenbakkerij, 1 snuif-korenmolen.

De 950 Herv. behooren tot de gem. van *Gouda*. De 65 R. K. parochiëren te *Gouda*. Er zijn in deze gem. geene scholen, maar de kinderen gaan te *Gouda* onderwijs genieten.

**BROEKDIJK**, dijk, pr. *N. Br.* Het is een verlengde van den *Hollandsche-dijk* en loopt langs de *Boschesloot*, die hij volgt tot aan den hoog-heidegrond, benoorden *Cromvoirt*.

**BROEKDIJK**, begrinde dijk, pr. *Geld.*, zich langs den *Rijn* van *Huisen* tot *Malburg* uitstrekkende. De h. langs den dijk maken een geh. uit, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Huisen*.

**BROEKDIJK**, b., pr. *Geld.* gem. en 25 min. N. O. van *Oldebroek*, aan den straatweg van *Oldebroek* naar *Wezepe*, welke ook aldaar dien naam draagt; met 61 h. en 120 inw.

**BROEKDIJKERMEER**, meestal bij verkorting enkel de *BEEK* genoemd, watertje, pr. *Geld.* Het ontspringt, onder den naam van *Over.*, omstreeks het adell. huis *Wittenstein*, neemt bij het landg. de *Morren* den naam van *BROEKDIJKERBEEK* aan, en loopt in de *Haarbeek* uit.

**BROEKE** of **BROEKEN**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Nede*; met 32 h. en ruim 170 inw.

**BROEKEDE.** Zie **BREUKELN.**

**BROEKEIND** of **BROEKEND**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. v. *Gemert*; met 23 h. en 180 inw.

**BROEKEIND**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Grubbenvorst*; met 19 h. en ruim 150 inw.

**BROEKEN.** Zie **BROEKE.**

**BROEKEN-EN-MATEN (POLDERVAN)**, p., pr. *Over.*, gem. *Kampen*; groot 600 bund.

**BROEKENLANDIA.** Zie **BREUKELN.**

**BROEK-EN-SIMONS-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, bij gedeelten in de gem. *Oegstgeest-en-Poelgeest* en *Warmond*; groot 261,6364 bund.

**BROEKERHAVEN** of **BEEKCARSPSEL**, geh., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z.* van *Bovencarspel*; met 33 h. en ruim 200 inw., eene vrij goede haven, voorzien van eene voorname zeesluis en eene groote kolk, waarin de schepen veilig kunnen liggen. Ook is hier een zware overtoom, over welke de vaartuigen in het binnenwater kunnen gewonden worden.

**BROEKERHORN.** Zie **BROEKHORN.**

**BROEKERMEER** of **BROEKMEER**, vroeger een der 3 *Waterlandsche* meren, thans eene bedijk., pr. *N. H.*, bij gedeelten gem. *Broek-in-Waterland-Zuiderwoude-en-Uitdam*, *Nieuwendam-en-Zunderdorp* en *Landsmeer-en-Watergang*; groot 290,0693 bund.

**BROEKEROORT** of **BROEKEROORD**, landg., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. O.

(1) Eveneens zoeken men alle de overige, met *Broek* zamengestelde, woorden op de woorden van onderscheiding.

N. O. van *Oldebroek*, aan den straatweg; groot 71,0903 bund.

**BROEKER-OUDE-GOUW**, meer-  
tje, pr. *N. H.*, gem. en 1 u. N. van  
*Grootebroek*.

**BROEKERVAART**, water, pr. *N.H.*,  
gem. *Broek-in-Waterland-Zuider-  
woude-en-Uitdam* en *Landsmeer-  
en-Watergang*, een gedeelte uitma-  
kende van de trekvaart tusschen de  
zes Noord-Hollandsche steden. Aan  
het schouw onder Landsmeer ver-  
eenigt zij zich met het Groot-Noord-  
Hollandsche kanaal.

**BROEK-  
HEURNE**. Zie { **USSELER-BROEK-  
HEURNE**.  
ESCHMARKTSCH-  
BROEKHEURNE.

**BROEKHOEK**, geh., pr. *N. Br.*,  
gem. en 20 min. O. van *Heesch*,  
aan den straatweg van 's Hertogen-  
bosch naar Grave; met 16 h. en  
100 inw.

**BROEKHOF**, oud adell. h., pr.  
*N. Br.*, gem. en 5 min. W. van *Beers*;  
met 3,2992 bund. grond.

**BROEKHOORN**. Zie **USSELER-BROEK-  
HEURNE**.

**BROEKHORN** of **BROEKERHORN**,  
geh., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van  
*Broek-op-Langendijk*, aan den dijk  
van den Heer-Hugowaard.

**BROEKHOVEN**. Zie **BROUCKHOVEN**.  
**BROEKHOVEN**, geh., pr. *N. Br.*,  
gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Riethoven*;  
met 46 h. en 360 inw.

**BROEKHOVEN**, geh., pr. *N. Br.*,  
gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Tilburg*, aan  
de Leije; met 27 h. en 160 inw.

**BROEKHUIZEN**, buurs., pr. *Dr.*,  
gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Ruinerwold*;  
met 30 h. en 210 inw.

**BROEKHUIZEN** of **BROEKHUYZEN**,  
heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*,  
kant. en postk. *Gouda*, gem. *Broek-  
cum-annexis*. Zij bevat niets dan  
den p. en daarin het geh. Broekhui-  
zen; beslaat 116 bund. en telt 13 h.  
en 80 inw., die kerkelijk onder *Gouda*  
behooren.

Het geh. Broekhuizen ligt 4 u.  
N. O. van Rotterdam, 5 min. W.  
Z. W. van Gouda,  $\frac{1}{2}$  u. van Broek.

**BROEKHUIZEN**, landg., pr. *Utr.*,  
gem. en 5 min. Z. O. van *Darthui-  
zen*; groot 500 bund.

**BROEKHUIZEN (DE)** of **BROEK-  
HUIZEN**, buit., pr. *Ocer.*, gem. en 1  
u. W. van *Dalfsen*, aan den rege-  
toever der Vecht.

**BROEKHUIZEN (NIEUW)**, buit.,  
pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Leer-*

*sum*; thans een gedeelte uitmakende  
van het fraaije landg. *Broekhuizen*.

**BROEKHUIZEN (OUD)**, voorm.  
kast., thans eene poort tot woning  
ingerigt, pr. *Utr.*, gem. en 5 min. N. O.  
van *Darthuizen*.

**BROEKHUIZENVORST**. Zie **BROEK-  
HUIZENVORST**.

**BROEKHUIZERWATER**, water,  
pr. *Geld.*, gem. *Angerlo*. Het ont-  
staat een weinig benoorden de bouw-  
plaats *Ganzenpoel*, gem. *Angerlo*,  
uit de vereeniging van de *Didamsche*  
*Wetering* met de *Wellsche Wetering*  
en ontlast zich, een weinig benoo-  
den de buurs. *Bevermeer*, in den  
*Oude-IJssel*. Daarover ligt eene schip-  
brug, in den groote-weg van *Does-  
borgh* naar *Anholt*.

**BROEKHUIZERWEG**. Zie **BROEK-  
HUYSERWEG**.

**BROEKHUYSEN** of **BROEKHUIZEN**,  
gem. en heerl., pr. *Limb.*, distr. en  
arr. *Roermonde*, kant. *Horst*, postk.  
*Venlo* (22 m. k., 3 s. d.). Zij bevat  
de dorpen *Broekhuysen* en *Broek-  
huysenvorst*, benevens het geh. *Oijen*  
en de b. *Stokt*; beslaat 1075,4615  
bund.; telt 175 h. en 850 inw., die  
handschoenen vervaardigen, kaas  
maken, raap, hennep- en lijnolie  
slaan en steenbakkerijen hebben. Ook  
is er 1 windkoren- en een waterolie-  
en graanmolen. De inw., die allen  
*R. K.* zijn, maken de par. uit van  
*Broekhuysen* en *Broekhuysenvorst*.  
Men heeft er twee scholen.

Het d. **BROEKHUYSEN**, **BROEKHUYZEN**  
of **BROEKHUIZEN** ligt 7 u. N. van *Roer-  
mond*, 2 u. O. N. O. van *Horst*,  
aan de Maas en telt 25 h. en 130  
inw. De inw. maken eene par. uit,  
welke tot het apost. vic. van *Limb.*,  
dek. *Venraj*, behoort. De kerk, aan  
den *H. NICOLAAS* toegewijd, heeft op  
het midden van het dak een spits  
koepeltorentje. De dorps. telt 60 leerl.  
Ook is er een pontveer op *Arcen*.

**BROEKHUYSEN** of **BROEKHUIZEN**,  
geh., pr. *Limb.*, gem. *Ubach-over-  
Worms*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Waubach*; met  
52 h. en ruim 260 inw.

**BROEKHUYSEN (HET KASTEEL-  
TE)**, buit., pr. *Limb.*, gem. *Broek-  
huysen*, aan de Maas, nabij den  
grindweg van Grave naar *Venlo*;  
groot 91,0760 bund.

**BROEKHUYSENVORST** of **BROEK-  
HUISENVORST**, d., pr. *Limb.*, arr. en  
7 u. N. van *Roermond*, kant. en 2 u.  
O. N. O. van *Horst*, postk. *Venlo*,  
gem. en 10 min. N. van *Broekhuys-*

sen, nabij de Maas; met 96 h. en ongeveer 440 inw., die alle R. K. zijn, en, met die van het geh. Oijen, eene par. uitmaken, welke tot het dek. van *Venray*, apost. vic. van *Limb.*, behoort, en door ééne Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De kerk toegewijd aan den *Verlosser der Wereld*, is van eenen hoogen, spitsen toren voorzien, maar heeft geen orgel. — Ook is er eene school met 70 leerl. en een voetveer over de Maas.

**BROEKHUYSERWEG** of **BROEKHUYZERWEG**, b., pr. *Limb.*, gem. en 1 u. van *Grubbenvorst*; met 10 h. en 60 inw.

**BROEKHUYZEN**. Zie **BROEKHUIZEN**.

**BROEK-IN-WATERLAND**, d., pr. *N. H.*, arr. en 5 u. Z. ten W. van *Hoorn*, kant. en 2 u. Z. ten W. van *Edam*, reg. kant. *Purmerende*, hulpk. van de postk. *Amsterdam*, *Monnickendam* en *Purmerende*, gem. *Broek-in-Waterland-Zuiderwoude-en-Uitdam*; met 170 h. en 1200 inw. Er worden onderscheidene goeude lieden gevonden, die alleen leven van hetgeen hunne bezittingen opbrengen doch ook velen vinden hun bestaan in de boerderij, van welke onderscheidenen de melk der heesten naar *Amsterdam* zenden, met eene open schuit, die dagelijks derwaarts vaart; terwijl anderen daarvan kaas en boter maken. Ook heeft men er kooplieden in kaas. De zindelijkheid, waardoor dit dorp heinde en ver vermaard is, gaat binnenshuis, die van het uiterlijke aanzien nog ver te boven. Alles blinkt er van zindelijk huisraad, waaraan noch vlek noch spat te vinden is, en, hoe eenvoudig deze voorwerpen in den eersten opslag ook schijnen, overal straalt het vermogen der inwoners door. De tuinen en bloemhofjes, die bij deze gebouwen gelegen zijn, deelen in de zelfde netheid.

De 1100 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Edam*, ring van *Monnickendam*, behoort. De 30 R. K. parochiëren te *Monnickendam*. De 20 Evang. Luth., de 2 Doopsgez. en de 10 Isr., behooren tot hunne respectieve gem. te *Monnickendam*. Men heeft er ééne school, met 170 leerl. en een dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen. De kerk is een fraai, hecht en luchtig gebouw, gedekt met twee kappen, die van binnen door zes pilaren ondersteund

worden. De predikstoel, die voor eenen der fraaisten van gansch *N. H.* gehouden wordt, is geheel met sarkadaan- en ebbenhout overtrokken, en met zijnen trap en kap zeer prachtig, met keurlijk lofwerk versierd. Ook is deze kerk van een goed orgel voorzien. De toren, 74 ellen hoog, is van den grond af, tot aan den omgang, vierkant, loopt met nog eene vierkante hoogte, die minder breed is, op, vanwaar de achtkante spits, tot aan den weerhaan naar boven rijst. Het Raadhuis heeft boven maar één vertrek, hetwelk tot vergaderzaal der Regering gebruikt wordt. Ook heeft men er een Weeshuis. Bezienswaardig is er de tuin, in het begin dezer eeuw door den Heer *BARKER* aangelegd, waarin men eenen koepel ziet, die men voor de fraaiste van geheel *N. H.* houdt. Deze tuin wordt dan ook door vele buitenlanders bezocht, even als de Palmtuin, aldus genoemd naar het aantal figuren, van palm gesneden, dat men er ziet: welke laatste tuin echter, ten gevolge van den watervloed van het jaar 1825, veel geleden heeft.

**BROEK-IN-WATERLAND-ZUIDERWOUDE-EN-UITDAM**, gem., prov. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Edam*, reg. kant. *Purmerende*, hulpk. *Broek-en-Waterland* (10 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de de d.: *Broek-in-Waterland*, *Zuiderwoude* en *Uitdam*, benevens de *Binnenweeren*, de *Woudweeren*, de *Tweehonderd-Deynten*, het *Eiland*, alsmede gedeelten van het *Bellermeer* en van het *Broekmeer*; beslaat 2335,4236 bund., telt 212 h. en 1500 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden.

De 1400 Herv. maken de gem. van *Broek-in-Waterland* en *Zuiderwoude-en-Uitdam* uit. De 50 R. K. parochiëren te *Monnickendam*. De 30 Evang. Luth., de 10 Doopsgez. en de 10 Isr., behooren tot hunne respectieve gem. te *Monnickendam*. Men heeft er 3 scholen.

**BROEKKANT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Beek-en-Donk*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Beek*; met 170 inw.

**BROEKKANT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Budel*; bestaande uit een regt doorgaande straat van *Budel* naar *Maarheze*; met 34 h., bewoond door 200 ziel.

**BROEKKANT**, **BROEKANT**, soms ook wel verkeerdelijk **BREKANT** gespeld, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u.

W. N. W. van *Lierop*; met 8 h. en 35 inw.

BROEKKANT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 9 min. van *Gemert*; met 10 h. en 100 inw.

BROEKKANT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. N. O. van *Wanroy*; met 17 h. en 70 inw.

BROEKKARSPEL. Zie BROEK-OP-LANGENDIJK.

BROEKLAND, b., pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. N. ten O. van *Apeldoorn*; met 32 h. en 250 inw.

BROEKLAND, huurs., pr. *Over.*, gem. en 1 u. W. ten Z. van *Raalte*; met 25 h. en 170 inw.

BROEKLANDE. Zie BREUKELLEN.

BROEKOORD, geh., pr. *N. H.*, gem. *Andijk*.

BROEKOORDERHOEK, hoek van den *Dregterlandsche-zeedijk*, pr. *N. H.*, gem. *Andijk*, in de Zuiderzee uitstekende.

BROEK-OP-LANGENDIJK, gem., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Alkmaar* (20 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Broek-op-Langendijk en het geh. Grootte-Bos, beslaat 460,1190 bund.; telt 131 h. en 850 inw., die meest hun bestaan vinden in den akkerbouw.

De Herv. die hier wonen, behooren tot de gem. *Zuid-Scharwoude-en-Broek-op-Langendijk*; de R. K. tot de stat. *Langendijk*, waarvan de kerk te Broek staat. De Doopsgez. maken, met die van de naburige dorpen, eene gem. uit, welke hier eene kerk heeft en 50 zielen telt. Men heeft er eene school met 75 leerl.

Het d. Broek-op-Langendijk, oudtijds Broekcarspel of Broekcarspel geheeten, ligt 1½ u. N. N. O. van Alkmaar, ¼ u. Z. van Zuid-Scharwoude, aan de Achtergracht en is het zuidelijkste der vier dorpen van Langendijk. De Herv. kerk is een klein gebouw met eenen spitsen toren. De R. K. kerk, aan den H. JOHANNES den Dooper toegewijd, is een net gebouw, zonder toren of orgel. De Doopsgez. kerk is zeer klein en heeft noch toren noch orgel.

BROEKPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gedeeltelijk gem. *Vlaardinger-Ambacht-en-Babberspolder*, gedeeltelijk gem. *Maasland*; groot 386,5912 bund.

BROEKPOLDER, streek lands, pr. *Z. H.*, bij gedeelten in de gem. *Oegstgeest-en-Poelgeest* en *Warmond*.

BROEKPOLDER (DEN) of het HEUKELUMSCHIEBROEK, p., gedeeltelijk

prov. *Geld.*, gem. *Vuren*, gedeeltelijk pr. *Z. H.*, gem. *Heukelum*; groot 524 bund.

BROEKPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Tholen*; groot 161,7332 bund.

BROEKPOLDER (NIEUWE-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Naaldwijk*; groot 356,0308 bund.

BROEKPOLDER (NIEUWE-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Rijswijk*; groot 258 bund.

BROEKPOLDER (OOST-EN-WEST-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Soeterwoude*; groot 438,5070 bund.

BROEKPOLDER (OUDE-), p., pr. *Z. H.*, gedeeltelijk gem. *Naaldwijk*, gedeeltelijk gem. *Wateringen*; groot 298,5031 bund.

BROEKPOLDER (OUDE-), p., pr. *Z. H.*, gedeeltelijk gem. *Rijswijk*, gedeeltelijk gem. *Vrijeban-en-Biesland*; groot 245 bund.

BROEKSBRUG of brug No. 1, pr. *Geld.* Het is eene houten ophaalbrug over het tweede pand van het *Apeldoornsche-kanaal*.

BROEKSCHE-DIJK. Zie BROEK (HET).

BROEKSCHE-HOEK of BABYLONIENBROEKSCHEHOEK, p., pr. *N. Br.*, gem. *Meeuwen-Hill-en-Babyloniënbroek*; groot 14,9710 bund.

BROEKSCHE-SLUIS, sluis, pr. *N. Br.*, onder *Drongelen*, ¼ u. Z. O. van Meeuwen, in den Drongelschen zeedijk. Zij dient tot ontlasting van het overtollige water van het gedeelte des polders van Babyloniënbroek, dat het Oudeland genaamd is.

BROEKSCHE-SLUIS (BUITEN-POLDERTJE - BENEDEN - DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Drongelen-Hagoort-Gansoijen-en-Doeveren*; 14,6788 bund. groot.

BROEK-SITTARD, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Sittard* (9 m. k., 4 s. d.). Zij bevat het d. Broek-Sittard, het geh. het Heiligehuisken en eenige verspreid liggende landhoeven, waaronder ééne genaamd *Lahr* en ééne *Haag-Sittard*; beslaat 120,2251 bund., telt 118 h., met 680 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw. die allen R. K. zijn, maken eene par. uit, die tot het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Sittard*, behoort. — Men heeft er ééne school, met 60 leerl.

Het d. Broek-Sittard ligt 4 u. N. O. van Maastricht, ¼ u. N. O. van Sittard, De kerk, aan de H. *Maagd MARIA* toegewijd, is van eenen toren voorzien.

**BROEKSTEEG**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Uden*.

**BROEKSTERHUIZEN**, geh., pr. *Fr.*, griet. *Dantumadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Wouterswoude*.

**BROEKSTER-KERKVAART**, water, pr. *Fr.*, griet. *Doniawarstal*, dat, bezuiden het d. Broek, uit de *Zijtroede* voortkomt en in de *Sypen* uitloopt.

**BROEKSTER-OUDE-WEG**, water, pr. *Fr.*, griet. *Doniawarstal*, dat uit de Modderige-poel, ten W. van Goingaryp, voortkomt en zich in de Langweerderwielen verliest.

**BROEKSTRAAT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. Z. van *Bergeyk*; met 60 h. en 320 inw.

**BROEKSTRAAT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Geffen*; met 16 h. en 80 inw.

**BROEKSTRAAT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. ten N. van *Tüburg*; met 8 h. en 40 inw.

**BROEKSTRAAT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Schijndel*; met 26 h. en 330 inw.

**BROEKSTRAAT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. van *Gemert*; met 24 h. en 160 inw.

**BROEKSTROOM**. Zie **LOODIËP**.

**BROEK-THUIL-EN-'T-WEEGJE**, heerl., pr. *Z.H.*, arr. *Rotterdam*, kant. en postk. *Gouda*, gem. *Broek-cum-annetis*. Zij bestaat uit de pold.: Broek, Nes, Thuil en 't Weegje, beslaat 228 bund., telt 33 h. en 190 inw., die kerkelijk tot *Gouda* behooren.

**BROEKTOCHT**, water, pr. *N. H.*, dat, van het *Bennemeer* afkomende, de gem. *Twisk*, *Opperdoes* en *Medemblik* doorstroomt, en zich,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Medemblik*, in de *Singelhoeksloot* ontlast.

**BROEKVELDEN (DE)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Zwammerdam*, waterschap *Reeuwijk*; groot 838,1322 bund.

**BROEKZIJDER-POLDER**. Zie **BROEK (DEN)**.

**BROERDIJK** of **BROERDRIJK**, dijk in het *Rijk-van-Nijmegen*, pr. *Geld.*, langs de *Waal*.

**BROERDIJK**, geh. Zie **BOERDIJK**.  
**BROERESLOOT**, water, pr. *Fr.*, griet. *Wymbrüseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Sneek*, tusschen de *Wille-Brekken* en de *Oppenhuistervaart*.

**BROERESLOOT**, water, pr. *Fr.*, griet. *Schoterland*. Het is eene regte vaart, welke bij het geh. *Vierhuizen*, onder *Delfstrahuzen*, uit het *Tjeukemeer* naar de *Tjonger* loopt.

**BROGEL**. Zie **BRUEGEL**.

**BROICLEDE**. Zie **BRUEKELEN**.

**BROKE**. Zie **BROEK**.

**BLOKLEDE**. Zie **BRUEKELEN**.

**BLOKMUI**, hoeve, pr. *Fr.*, griet. *Oost-Dongeradeel*, onder *Aalsum*.

**BROMHAAR**, ook wel **BRAAMHAAR**, boer., pr. *Over.*, gem. en 2 u. Z. O. van *Raalle*; 34,824 bund. groot.

**BROMMELEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. Z. van *Geulle*; met 20 h. en 90 inw.

**BROMO**, boer., pr. *Gron.*, gem. *Kloosterburen*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Hornhuizen*; groot 90 bund.

**BRONBEEK**, buit., pr. *Geld.*, gem. en N. van *Arnhem*; groot 8,2530 bund.

**BRONCKHORST** of **BRONKHORST**, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Zutphen*, kant. *Doesborgh*, postk. *Zutphen*, gem. *Steenderen*. Zij bevat het vl. *Bronckhorst*, benevens de buurs. *Olborgen*, beslaat 439,0903 bund. en telt 82 h. en 480 inw., welke grootendeels hun bestaan vinden in de landbouw. Ook heeft men er drie steenovens.

De 400 Herv. behooren tot de gem. *Steenderen-en-Bronckhorst*, die ook te *Bronckhorst* eene kerk hebben. De 80. R. K. parochiëren te *Baak*. — De school telt 100 leerl.

Het vl. *Bronckhorst* ligt 2 u. Z. van *Zutphen*,  $1\frac{1}{2}$  u. N. van *Doesborgh*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Steenderen*, door korenvelden omgeven en telt 56 h. met 350 ziel., die meest allen Herv. zijn, en doorgaans te *Steenderen* ter kerk gaan, doordien er slechts eenmaal 's jaars, en wel op kermis, in het kleine en zeer vervallen kerkje te *Bronckhorst* gepredikt wordt. — Men heeft hier nog het *Slot* te *Bronckhorst* alsmede een pontveer over den *Ijssel*, op *Brummen*, het *Bronckhorsterveer* genoemd.

**BRONCKHORST**. Zie **POLLENBRINK**.

**BRONCKHORST (SLOT TE)**. Zie **BRONCKHORST**.

**BRONCKHORSTERVEER (HET)**. Zie **BRONCKHORST**.

**BRONGER**. Zie **BRONNEGER**.

**BRONGERGA**, oudtijds **BRUMERGAE**, voorm. d., thans geh., pr. *Fr.*, griet. *Schoterland*, in het *Oranjewoud*; met 10 h. en 50 inw., die kerkelijk tot de *Knijspe* behooren.

**BRONGERGA (NIEUW-)**. Zie **KNIJPE (DE)**.

**BRONKHORST**. Zie  $\left\{ \begin{array}{l} \text{BRONCKHORST.} \\ \text{BRUNKHORST.} \\ \text{POLLENBRINK.} \end{array} \right.$

**BRONNEGER**, ook wel **BRONNIGER** of **BRONGER** gespeld, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Borger*; met 12 h. en 90 inw.

**BRONNENS**, geh., pr. *Gron.* gem. *ten Boer*, onder *Lellens*.

**BRONNEP.** Zie **BRUNNEPE**.

**BRONNIGER.** Zie **BRONNEKER**.

**BRONSTEE**, buit., pr. *N. H.*, gem. en 20 min. N. van *Heemstede*, aan den Binnenweg, ten Z. van de Kraainester- of Gasthuisvaart; groot 62,4334 bund.

**BRONTSEMA**, heerd, pr. *Gron.*, N. ten O. van *Lellens*, gem. *Ten-Boer*.

**BRONZEN.** Zie **BRUNSSUM**.

**BRODELOOZE - SCHORREN**, schorren, pr. *N. Br.*, gem. en W. van *Bergen-op-Zoom*, door het Krommegat van den Auvergne-polder gescheiden.

**BROODHUIS**, oud gebouw, pr. *N. Br.*, gem. *Hivoarenbeek*.

**BROUAAN (DE BERG-VAN-)**, hofst., pr. *Zeel.*, gem. *Schoondijke*, op eenen vliedberg, ten W. van den Oozemansweg en ten N. van den straatweg.

**BROUCHEM** of **BROUCKEM**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Houtem*, aan de *Geul*.

**BROUCK.** Zie **BROEK (1)**.

**BROUCK (AAN-HET-)**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. O. van *Geulle*; met 11 h. en 50 inw.

**BROUCKEM.** Zie **BROUCHEM**.

**BROUCKHOVEN** of **BROEKHOVEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. O. ten N. van *Geulle*; met 5 h. en 20 inw.

**BROUHUIS.** Zie **BROUWHUIS**.

**BROUNHAAR.** Zie **BRUINEHAAR**.

**BROUWERIJ**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Bemmel*.

**BROUWERSDIJK**, dijk, pr. *Z. H.*, den Westerdijk van den Dubbeldamsche-polder uitmakende.

**BROUWERSDORP.** Zie **BRUJDORPE**.

**BROUWERSHAVE**, landh., pr. *Fr.*, griet. *Schoterland*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Oudeschoot*, waartoe het behoort, in het *Oranjecoud*.

**BROUWERSHAVEN**, kant., pr., *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, bevattende de gem.: *Bommenede-en-Bloois*, *Burgh*, *Dreischor*, *Duivendijke-Klaaskinderkerke-Brijdorpe-en-Loopers-kapelle*, *Elkerzee*, *Ellemeet*, *Haamstede*, *Kerkwerve* - *Nieuwerkerke* - *Rengerskerke-en-Zuidland*, *Noordgouwe*, *Noord-*

*welle*, *Renesse*, *Serooskerke* en *Zonnemaire*. Het beslaat 15451,7979 bund.; telt 1231 h. en 8000 inw.; welke meest hun bestaan vinden in den landbouw.

**BROUWERSHAVEN**, kerk. ring, pr. *Zeel.*, klass. *Zierikzee*, bevattende de gem.: *Brouwershaven*, *Burgh*, *Dreischor*, *Elkerzee*, *Haamstede*, *Noordgouwe*, *Renesse-en-Noordwelle*, *Serooskerke* en *Zonnemaire*, met 10 kerken met 9 Predikanten en 6000 zielen.

**BROUWERSHAVEN**, gem., pr. *Zeel.*, distr. en arr. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven*, reg. kant. *Zierikzee*, hulpk. van het postk. *Zierikzee* (5 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de smalstad *Brouwershaven*, benevens den *St. Christoffelpolder*, den *Geestpolder*, den *Groeten-St. Jacobspolder*, den *Inlaag*, den *Keet-polder*, den *Noorder-Nieuwland-polder* en den *Zuider-Nieuwland-polder*; beslaat 213,3822 bund., en telt 221 h. en 1440 inw.

De smalstad *Brouwershaven* ligt omtrent 2 u. N. van *Zierikzee*, op de noordelijke grens der pr. *Zeel.*, aan de *Grevelinge*, meer buitenwaarts het *Brouwerhavensche* gat genoemd. Binnen de wallen telt men 192 h. en 1100 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden, terwijl de, in het jaar 1838, bewerkstelligde afstopping van het *Brouwershavensche* zeegat, meerder vertier en levendigheid aan deze diep vervallen plaats beloofst, daar nu het aantal binnenvallende koopvaarders, die, na te hebben geligt, buiten om naar het *Voorsche-kanaal* of wel langs de binnenstroomen, naar *Rotterdam* of *Dordrecht* opzeilen, telken jare vermeerderd; terwijl de buitengewone bruikbaarheid der reede eene der beste, zoo niet de allerbeste van het Rijk, daaraan bij meerdere ondervinding, nog meerdere uitbreiding doet te gemoet zien. Ook heeft men er drie meestoven, ééne korenmolen en ééne oesterput. De voornaamste huizen staan rondom de haven, die door eene spuisuis diep gehouden wordt. Aan het einde der haven is het marktplein, met een steenen standbeeld, ter eere van den hier geboren beroemden Dichter en Staatsman, **JACOB CATS**.

(1) Eveneens zoekte men alle de overige woorden op **Brou**, die hier niet gevonden worden, op **Broek**.

Het Stadhuis is een deftig gebouw, waar men een exemplaar bewaart der Gedichten van Jacob Cats, in folio, door hem aan de stad verzeerd, met eigenhandig ondergeteekende opdracht en sierlijke zilveren sloten, waarop in zeer schoon basrelief de voornaamste onderwerpen zijn afgebeeld, welke de dichter bezongen heeft. Dit stadhuis heeft eenen toren, die van een uur- en slagwerk voorzien is. Niet ver van daar wordt de nederige woning aangewezen, waar de overlevering wil, dat vader Cats zoude geboren zijn. Voorts heeft men er ééne Waag en ééne Kraan.

De Herv. gem. van Brouwershaven, waartoe bijna alle de inw. behoreen, wordt tot de klass. van *Zierikzee*, ring van *Brouwershaven*, gerekend. De kerk, een zeer oud gebouw, waarvan het dak door twee rijen pilaren ondersteund wordt, is van een orgel voorzien, doch heeft geen toren, zoodat de luiklokken, van de kerk afgeschoten, in het koor hangen. De 25 R. K., parochiëren te *Zierikzee*, en de 5 Isr., worden tot de gem. van *Zierikzee* gerekend. Er is een Godshuis met vier woonhuisjes, welke door eerbare weduwen bewoond worden, en eene school, met 100 leerl. Kermis den eersten Zondag in Junij.

**BROUWERSHAVENSCHÉ-GAT** of **GAT-VAN-BROUWERSHAVEN**, zeegat tusschen Schouwen en Flakkee. Het is de mond der *Grevelinge*.

**BROUWERSHOEK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Ruurlo*; met 20 h. en 130 inw.

**BROUWERSHUIZEN**, buit., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Voorst*.

**BROUWERSKOLK**, water, pr. *N. H.*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Overveen*. Het is aangelegd, om gebruikt te worden voor de bierbrouwerijen der stad Haarlem, en heeft met deze stad gemeenschap, door eene vaart, de Brouwersvaart geheeten.

**BROUWERSPLATEN** of **ZUDER-PLATEN**, zandbanken, in de *Wester-Schelde*, ten Z. van het middelste gedeelte van het Zeeuwsche eil. Zuid-Beveland.

**BROUWERSSLOOT**, water, pr. *Over.*, dat, uit de veenen beoosten Giethoorn afkomende, zich in het *Giethoornsche-meer* ontlast.

**BROUWERSVAART**, water pr. *N. H.* Zij begint aan de Brouwerskolk en

loopt in eene lijnregte, oostelijke richting naar de stad Haarlem.

**BROUWHUIS** of **BROUWHUIS**, geh., pr. *N. Br.*, gedeeltelijk gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Vliedden* gedeeltelijk gem. *Bakel-en-Milheze*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten O. van *Bakel*; met 29 h. en 200 inw.

**BROUWMEER**, kast., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *St. Michiels-Gestel*; met 2,4603 bund. grond.

**BRUCHEM**, oudtijds **BROECHEM** of **BROCHEM** en ook wel **BRUCKUM**, **BRUKUM**, **BRUCSEM** of **BRUKSEM**, d. en heerl., pr. *Geld.*, arr. en  $5\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Tiel*, kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Zalt-Boemel*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Kerkwijk*. Het bevat 65 h. en 400 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt.

De 380 Herv. behooren tot de gem. *Bruchem-Kerkwijk-en-Delwijnen*, welke hier eene kerk heeft, zijnde een klein oud kruisgebouw, met een kloktorentje. De 40 R. K. parochiëren te *Zalt-Boemel*. De dorps. telt 60 leerl.

**BRUCHEM (POLDER-VAN-)**, p., pr. *Geld.*, gem. *Kerkwijk*; 488 bund. groot

**BRUCHEM-KERKWIJK-EN-DELWIJNEN**, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. en ring van *Zalt-Boemel*, met 790 ziel. en 2 kerken, ééne te *Bruchem* en ééne te *Kerkwijk*.

**BRUCHEMSCHÉ-WETERING**, water, pr. *Geld.*, gem. *Kerkwijk*, hetwelk van de *Leigraaf* naar den *Bruchemsche-watermolen* loopt.

**BRUCHT** of **BRUGT**, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Hardenbergh*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Hardenbergh*, aan de *Vecht*; met 32 h., 200 inw. en eene school, met 35 leerl.

**BRUCHTERBEEK**, geh. Zie *BEEK*. **BRUCHTERBEEK**, watertje, pr. *Over.*, dat met twee takjes, op de *Hannoversche grenzen*, uit de *Hadrenbergherheide* voortkomende, zich bij de buurs. *Brucht* in de *Vecht* ontlast.

**BRUCHTER-ST.-JOOST**. Zie *JOOST (St.)*.

**BRUCKEN.** } Zie *BRUCHEM*.

**BRUCSEM.** } Zie *BRUCHEM*.

**BRUDGAMME.** Zie *BRIGDAMME*.

**BRUEELIS.** Zie *BRUEELIS*.

**BRUEGEL.** Zie *BRUEGEL*.

**BRUEKEL.** Zie *BRUEKELEN*.

**BRUEL (DE).** Zie *BRUIL (DEN)*.

**BRUEELIS**, **BRUEELIS**, **BRUWELIS** of **BRUELLE**, voorm. slot, thans een buit., pr. *Zeel.*, gem. *Kappelle-Biezelinghe-en-Eversdijk*, 5 min. Z. O. van *Kappelle*.



**BRUG**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Bakel-en Mülheze*, 25 min. Z. W. van *Bakel*; met 15 h. en 60 inw.

**BRUG**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Borkel-en-Schaft*, Zij is een gedeelte van het geh. *Hoef-en-Brug*, en telt 23 h. en 110 inw.

**BRUG**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Erp*; met 58 h. en 240 inw. Het maakt, met het geh. de *Straat*, de kom der gem. *Erp* uit.

**BRUGDAMME**. Zie **BRIGDAMME**.

**BRUGDIJK (DEN)**, landg., pr. *Geld.*, gem. en 5 min. N. van *Bemmel*; groot 1,6350 bund.

**BRUGGE**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Deurne-en-Liessel*,  $\frac{1}{4}$  u. W. ten N. van *Deurne*, ten N. van de *Aa*; met 5 h. en ruim 30 inw.

**BRUGGEBUREN**. Zie **WINSUMER-BRUGBUURT**.

**BRUGGELEN**. Zie **ENGELANDERHOLT**.

**BRUGGEN**, b., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. N. O. van *Rosmalen*. — Het is een gedeelte van het geh. *Bruggen-Sprokkelbosch-en-Maleskamp*.

**BRUGGEN (DE)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Mil-en-St.-Hubert*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Mil*; met 8 h. en 60 inw.

**BRUGGENBOSCH**, buit., pr. *Geld.*, gem. en 2 u. N. N. W. van *Voorst*, aan den straatweg van *Deventer* op *Utrecht*; groot 39,6089 bund.

**BRUGGEN - SPROKKELBOSCH - EN-MALESKAMP**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Rosmalen*; met 72 h. en 440 inw.

**BRUGGERHUIS**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. W. Z. W. van *Leende*, aan den *Tongelreep*; met 8 h. en 50 inw.

**BRUGGESLOOT**, water, pr. *N. H.*, Het komt uit de westelijke ringsloot van den *Heer-Hugowaard*; loopt naar de *Achtergracht*, en dient tot grens-scheiding tusschen de gem. *Broek-op-Langendijk* en *Noord-en-Zuid-Scharwoude*.

**BRUGGESLOOT**, water, pr. *N. H.*, gem. *Broek-op-Langendijk*. Het komt uit het *Ooster-Del*, loopt de *Achtergracht* en het *Zuider-Del* doorsnijdende, in de *Dennesloot* uit.

**BRUGSCHE-DIJKLANDEN**, landen pr. *Zeel.*, grootendeels gem. *Schoondijk* en voor een klein gedeelte gem.

*Oostburg* tot den *Prins-Willems-polder* behorende; groot 80 bund.

**BRUGSCHE-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *St.-Anna-Ter-Muiden*; groot 23,6086 bund.

**BRUGSCHE-VAART-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Oostburg*; groot 86,0598 bund.

**BRUGSLOOT** of **OOSTER-BRUGSLOOT**, vaart, pr. *Fr.*, griet. *Wyndbrilsradeel*, 1 u. Z. van *Sneek*, langs het d. *Uitwellingerga* loopende. Het is een gedeelte van het groot-scheepsvaarwater tusschen het *Sneekmeer* en *Woudsend*.

**BRUGT**. Zie **BRUCHT**.

**BRUGZIGT**, landg., pr. *Utr.*, gem. *Vreeland*; groot 7,3380 bund.

**BRUHEZE**, voorm. kast., pr. *N. Br.*, gem. *Baarle-Nassau*, in het geh., *Loveren*,  $\frac{1}{4}$  u. van de *Belgische* grenzen, thans dienende tot kazerne voor de aldaar gestationeerde brigade *Koninklijke Marechaussée*.

**BRÛDIJK**. Zie **BREUDIJK (1)**.

**BRUIL (DEN)**, ook wel de **BREUIL** of de **BRUEL** gespeld, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. Z. van *Ruurlo*; met 24 h. en ruim 150 inw.

**BRUIN-DEER**, geh., pr. *Fr.*, griet. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. ten O. van *Allingwter*, tusschen het *Schiemeer* en de *Burepoel*; met 4 h. en 20 inw.

**BRUINDIJK**, b., pr. *Fr.*, griet. *Wonseradeel*, 10 min. W. van *Schellens*; met 4 h. en 17 inw.

**BRUINE-HAAR** of **BROUNHAAR**, buurs., pr. *Over.*, gem. en 2 u. N. ten O. van *Vriezenveen*; met 12 h. en 80 inw., allen *Herv.*, die kerkelijk tot de gem. *Tubbergen* behoreen.

**BRUINEHOEKSWAARD**. Zie **BRUINENHOEKSCHEENWAARD**.

**BRUINE-KIL** of **BRUINKIL**, een der killen van den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, Zij komt, met twee armen, uit het *Steurgat*, en ontlast zich in den uitloop van het *Steurgat*.

**BRUINEKIL (OUDE)**, eene der bovenarmen van de *Bruinekil*, pr. *N. Br.*, die, uit het *Steurgat* komende, en zich in de *Bruinekil* ontlast.

**BRUINEMEER**, ook wel **SOEMEER**, meertje, pr. *N. Br.*, in de *Peel*, gem. *Deurne-en-Liessel*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Liessel*, 5 min. van de *Belgische* grenzen; groot 9,7540 bund.

(1) Eveneens soeke men de woorden met **BRUI** gespeld, die hier niet gevonden worden, op **BRUG**.

**BRUINENBERG** of **BRUTNENBERGH**, heuvel, pr. *Over.*, op de grenzen van *Dr.*, gem. *Ambt-Hardenbergh*, over de Lutterbeek.

**BRUINENHOEKSCHENWAARD**, **BRUINEHOEKSWAARD** of **HOOGEPOLDER**, p., pr. *N. Br.*, bij gedeelten in de gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk* en *Werkendam*; 134,6450 bund. groot.

**BRUINE-SPIJKER**, geh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z.* van *Doornspijk*.

**BRUINHORST** (DE), bouw., pr. *Geld.*, gem. *Ede.*,  $\frac{3}{4}$  u. *Z. W.* van *Lunteren*; groot 17,1190 bund.

**BRUININCK**, bij verbastering ook wel **BRUNIK**, hoeve, pr. *Geld.*, gem. *Eibergen*, in de huurs. *Hupsel*.

**BRUININGSDEEL**, **BRUINSDEEL** of **BRUINSDEEL**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Leerbroek-Reijerskoop-en-Middelkoop*.

**BRUININGSPOLDER** of **BRUINKSPOLDER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Zevenbergen*, groot 82,5460 bund.

**BRUINISSE**, ook wel **BRUINISSE-BROOSTEN-DUIVELAND** of enkel **OOST-DUIVELAND** geheeten, gem. en heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Zierikzee* (4 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit den p. *Bruinisse*, den *Stoofpolder* en een gedeelte van den *Anna-Jacoba-polder*; bevat het d. *Bruinisse*, de b. *Zijpe* en eenige verstrooid liggende h., beslaat 1541,2608 bund., en telt 230 h. en 1560 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en de visscherij van oesters en mosselen, op de nabijgelegen oesterbanken, waartoe hier doorgaans zestig of zeventig hoogaarsen en andere schuiten voorhanden zijn, ook zijn er twee meestoven.

De 1500 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Zierikzee* behoort. De 7 R. K., parochiëren te *Zierikzee*. Men heeft er ééne school, met 720 leerl.

Het d. *Bruinisse*, volgens de Zeeuwsche uitspraak *Brunisse*, ligt 3 u. O. N. O. van *Zierikzee*, aan de Noordoostzijde van den *Polder-van-Duiveland*, hoofdzakelijk bestaande uit eene breede straat, die van de haven naar en voorbij de kerk loopt. Uit de haven bestaat gelegenheid, om te worden overgezet naar alle omliggende plaatsen en eilanden. De kerk is een ruim en regelmatig gebouw, met eenen vierkantigen spitsen toren, die van twee klokken, een slaguurwerk en uurwijzers voorzien

is. Ook heeft men er een *Dorps-huis*; een *Gasthuis* voor arme, nooddriftige en ongelukkige personen; eene *Beurs* op de kade, die in den Spaanschen oorlog tot schans gediend heeft, en langs de haven eene kleinere *Beurs*, die tevens tot *Vischmarkt* gebruikt wordt.

**BRUINISSE**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Bruinisse*; groot 746,3338 bund.

**BRUINKIL**. Zie **BRUINEKIL**.

**BRUINSDEEL**. Zie **BRUININGSDEEL**. **BRUINTJES-KREEK**, water, prov. *Zeel.*, ten W. van *Duiveland*, dat uit de *Moselkreek* naar het *Krammer* loopt.

**BRUIST**. Zie **BRUUST**.

**BRUK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Drongelen-Hagoort-Gansoijen-en-Doeveren*, onder *Drongelen*.

**BRUK**. Zie **BRUUK**.

**BRUKELLEN**. Zie **BRUKELEN**.

**BRUKKUM**. Zie **BRUCHEM**.

**BRUL** (DE), bosch, pr. *Dr.*, *N. W.* en in de nabijheid van het d. *Norg*.

**BRUMERGÆE**. Zie **BRONGERGA**.

**BRUMHOLT**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 30 min. W. van *Neer*; met 31 h. en 170 inw.

**BRUMMEN**, gem., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. *Apeldoorn*, hulpk. van de postk. *Doesborgh* en *Velp*. Zij bevat de d. *Brummen* en *Hall*, benevens de huurs. *Coldenhove*, *Cortenover*, *Eerbeek*, *Empe*, *Hoven*, *Leuvenheim*, *Ocken*, *Reenderen*, *Tonden* en *Voorstonden*, beslaat 8474,6166 bund., telt 820 h. en 6040 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook heeft men er 10 papiermolens, die meest papier van gewoon schrijfformaat en ook postpapier vervaardigen, 13 klompenmakerijen en 1 fabriek van gemalen gips, ter bemesting.

De 4990 Herv., maken de gem. van *Brummen* en *Hall* uit. De 830 R. K. maken de stat. van *Eerbeek-Brummen-en-de-Horst* uit. De 20 Ev. Luth. behooren tot de gem. van *Arnhem*, en de 50 Isr. tot de rings. van *Zutphen*. Er zijn vijf scholen.

Het d. *Brummen* ligt  $4\frac{1}{2}$  u. N. N. O. van *Arnhem*, 4 u. *Z. O.* van *Apeldoorn*, aan den weg van *Arnhem* naar *Zutphen*, in ééne bijzondere aangepname streek, te midden van welig houtgewas, zaad- en boekweitlanden, nabij den *IJssel*, waarover hier een pontveer is op *Bronckhorst*, het *Bronckhorsterveer* geheeten. Het telt alleen 118 h. en ruim 900 inw. en

met de daartoe behorende geh. Cortenoever, Empe, de Hoven, Leuvenheim, Oeken, Reenderen, Tonden en Voorstonden, 566 h. en 4100 inw. De Herv. gem., die ongeveer 2300 ziel. telt, behoort tot de klass. van *Arnhem*, ring van *Apeldoorn*. De kerk is van een orgel voorzien. In de R. K. kerk, een fraai gebouw, aan den H. ANDREAS toegewijd, wordt door den Kapellaan der stat. *Eerbeek-Brummen-en-de-Horst* dienstgedaan. De dorps. telt 140 leerl. Men heeft er mede een dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen, en in de nabijheid vele landgoederen.

**BRUMMENSCH-BANDIJK**, dijk, pr. *Geld.*, zich van Brummen tot aan den Kanondijk uitstrekkende.

**BRUMMENSCH-BEEK**, water, pr. *Geld.*, dat ontstaat uit twee sprankjes, die bij de buurs. Leuvenheim en Coldenhove ontspringen, en zich ten Z. van het landgoed de Rees vereenigen; van daar loopt het langs Brummen, en ontlast zich,  $\frac{1}{2}$  u. bezuiden het geh. Halfvasten, in den IJssel.

**BRUMMENSCH-UITERWAARDEN**, uiterwaarden, pr. *Geld.*, gem. *Brummen*; 314,9770 bund. groot.

**BRUMMERSLUIS**, sluis, pr. *Geld.*,  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Brummen*, in den *Kanondijk*, dienende tot afleiding van het water der Veluwe.

**BRUMPT**. Zie BRAAMT.

**BRUNIK**. Zie BRUINICK.

**BRUNINKSWEERDSBRUG**, brug, pr. *Geld.*, in den Grooten weg van Zutphen naar Goor.

**BRUNISSE**. Zie BRUINISSE.

**BRUNKHORST** of **BRONKHORST**, buit, pr. *N. Br.*, gem. en in het d. *Velp*; 9,3840 bund. groot.

**BRUNKUM**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Beers*.

**BRUNNEPE** of **BRONNENP**, buurs., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Kampen*; met 86h., 430 inw., eene school, met 100 leerl. en in de nabijheid 3 steen- en 5 kalkovens.

**BRUNSEL**, landg., pr. *Over.*, gem. en 1 u. O. ten N. van *Raalte*; groot 55,7610 bund.

**BRUNSINGE**. Zie BRUNSTING.

**BRUNSSUM**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Sittard* (7 m. k., 2 s. d.). Het bevat het d. *Brunsum*, benevens de geh. *Kling*, *Rumpen*

en *Bouwberg*; beslaat 1288,1280 bund.; telt 228 h. en 1000 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook heeft men er 1 fabriek van zijden lint, 1 pottenbakkerij, 1 leerlooierij en 1 graanmolen.

De inw., die allen R. K. zijn, maken eene par. uit, die tot het apost. vic. van *Limburg*, dek. *Schinnen*, behoort en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt.

Het d. *Brunsum* of *Bronzen*, ligt 4 u. O. N. O. van *Maastricht*, en telt 154 h. en 720 inw. De kerk, aan den H. GREGORIUS toegewijd, is van toren en orgel voorzien. Ook heeft men er een gemeentehuis.

**BRUNSTING**, ook **BRUNSINGE** en **BRUSTINGE**, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Beiden*; met 11 h. en 70 inw.

**BRUNSVELD**, geh., pr. *Geld.*, gem. en  $3\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Zelhem*. Het maakt een gedeelte uit van de buurs. *Heidenhoek* en bevat 4 boerenerven, bewoond door ongeveer 30 ziel.

**BRUNTHES-COITHE**. Zie BUNSCHOTEN.

**BRUNTINGE**, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Westerbork*; met 7 h. en 50 inw.

**BRUST**. Zie BREUST.

**BRUWELIS**. Zie BRUËLIS.

**BRUK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Groesbeek*; met 44 h. en ruim 230 inw.

**BRUNENBERGH**. Zie BRUINENBERG (1).

**BRUYNS-PAN** of **BRUINS-PAN**, vroeger **BERKREYSCH-PAN**, duinvallei, pr. *Z. H.*, gem. *Beide-Katwijken-en-het-Zand*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Katwijk* aan den Rijn, N. van de *Pan* van *Persijn*.

**BRUYST**. Zie BREUST.

**BUDRINCKSHOEK**. Zie HARBRINK.

**BUCHOLT**. Zie BOEKHOLT.

**BUCHORST**. Zie BUCKHORST.

**BUCHTEN**, d., pr. *Limb.*, art. en 5 u. N. van *Maastricht*, kant., postk. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Sittard*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van *Born*. Men telt er 67 h. en 350 inw.

De inw., die alle R. K. zijn, hebben hier eene kerk, aan de H. CATHARINA toegewijd, en maken, met die van het geh. *Ilekoven*, eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limburg*, dek. *Sittard*, behoort. De dorps. telt 60 leerl.

(1) Alle woorden, die men oudtijds *Baur* spelde en hier niet gevonden worden zoeke men insgelijks op *Baur*.

**BUCKHORST**, **BOUCHORST**, **BUCHORST** of **BUXHORST**, bij sommigen ook, hoewel verkeerdelijk, **BOECKHORST** of **BOEKHORST** gespeld, bouwvl., pr. *Over.*, gem. *Zalk-en-Veeaten*, onmiddellijk Z. ten O. grenzende aan het d. *Zalk* en aan den *IJsseldijk*.

**BUCKHOVEN**. Zie **BOKHoven**.

**BUCKISCOPE**. Zie **BOSKOOP**.

**BUCSTEL**. Zie **BOXTEL**.

**BUD (DE)**, b., pr. *Fr.*, griet *Wymbruiseradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Idsega*; met 4 h. en 30 inw.

**BUDDINGE**.

**BUDDINGEWOLD**. } Zie **DIJKHUIZEN**.

**BUDEL**, gem., pr. *N. Br.*, arr.

*Eindhoven*, kant. *Asten*, reg. kant. *Helmond*, hulpk. van de postk. *Eindhoven* en *Weert* (30 m. k., 4 s. d., 3 j. d.). Zij bevat, behalve het d. *Budel*, ook nog de geh. *Berg*, *Bosch*, *Broekkant*, *Heesakker*, *Heikant*, *Keunenhoek*, *Memortel*, *Mid-Buul*, *Schoordijk*, *Groot-Schoot*, *Klein-Schoot* en *Thoom*; beslaat 3896,4682 bund; telt 405 h. en 2090 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw, ook wordt er nog al eenige handel in varkens gedreven, en men heeft er 2 hierbrouwerijen; 2 leerlooierijen, 1 verwerij, 1 steen- of potbakkerij, 2 graan- en 2 ros-olie-molens.

De 2100 R. K. maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. *Helmond*, behoort en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De 90 Herv. behoorren tot de gem. *Budel-en-Gastel*. Er is ééne school, met 130 leert.

Het d. *Budel* of *Buedel*, door de landlieden bij verkorting meestal *Buul* geheten, ligt 4 u. Z. ten O. van *Eindhoven*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. Z. W. van *Asten*. Men heet er 80 h. en 440 inw.

De R. K. kerk, aan *MARIA Boodschap* toegewijd, is een middelmatig ruim Gotthisch gebouw, dat van binnen op onderscheidene pilaren rust, en van verschillende zijken voorzien is. De dikke, maar niet hooge toren, is met eene lage spitse kap gedekt. De Herv. kerk is een klein gebouw, zonder toren of orgel. Men heeft er een Raadhuis en onder het zelfde dak een Wachthuis, alsmede eene Garenwaag, en Bergplaats voor de Brandspuit.

**Jaarmarkten**: Maandag in de vasten; Maandag na St. Servaas (13 Mei); Maandag na O. L. V. visitatie (2 Julij); Maandag na St. Bavo (1 October); en Maandag na St. Catharina (25 November).

**BUDEL-EN-GASTEL**, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. van *Eindhoven*, ring van *Hees*; met eene kerk te *Budel* en ongeveer 100 ziel.

**BUDINGSWOLDE**. Zie **DIJKHUIZEN**.

**BUDSCHOP**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. N. O. van *Neder-Weert*; met 19 h. en 130 inw.

**BUECHOLT**. Zie **BOCKHOLT** (1).

**BUEDEL**. Zie **BUDEL**.

**BUEKSCUEP**. Zie **BOSKOOP**.

**BUGGENUM**, gem., pr. *Limb.*, arr., kant. en postk. *Roermond* (21 m. k., 5 s. d.). Zij bevat het d. *Buggenum* en eenige verstrooid liggende h., beslaat 546,7610 bund., telt 122 h. en 675 inw., die meest hun bestaan vinden in den akkerbouw. Voorts heeft men er 3 brouwerijen, 1 branderij en 1 pannbakkerij.

De inw. zijn alle R. K., en maken eene par. uit, die tot het apost. vic. van *Limburg*, dek. *Roermond*, behoort en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. — Men heeft er ééne school, met 80 leert.

Het d. *Buggenum* ligt  $\frac{1}{4}$  u. N. ten W. van *Roermond*, aan de *Maas*. Men telt er 110 h. en 640 inw. — De kerk is aan de H. **ALDEGONDA** toegewijd.

**BUIGERS**. Zie **BUYGERS**.

**BUIGT (HET)** of **HET BEUGT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Dinther*, aan de *Beekgraaf*; met 28 h. en ongeveer 180 inw.

**BUIJEMOER (OUD-EN-NIEUW-)**. Zie **BIJEMOER (OUD-EN-NIEUW-)**.

**BUIJENSKERKE**. Zie **BOUDEWIJNSKERKE**.

**BUIKSLOOT**, gem., pr. *N.H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Edam*, reg. kant. *Purmerende*, hulpk. van de postk. *Amsterdam*, *Monnickendam* en *Zaandam* (10 m. k., 6 s. d., 2 j. d.). Deze gem. bevat het d. *Buiksloot*, benevens de Buurt aan-de-Willemsluis, de *Volewijk*, eenige verstrooid liggende h. en een gedeelte van het *Buikslootermeer*; beslaat 416,7530 bund., telt 131 h. en ongeveer 850 inw., die meest hun be-

(1) Alle de overige elders weloens met **BUX** gespeld wordende woorden, welke hier niet gevonden worden, zieke men op **BRU**, **Bo** of **BU**.

staan vinden in den landbouw. Ook houden hier vele kapiteins en stuurlieden van koopvaardijsschepen, zoo lang zij aan wal zijn, hun verblijf; terwijl hunne vrouwen hier met der woon gevestigd zijn.

De 560 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Edam*, ring van *Purmerende*, behoort. De 130 R. K., parochiëren te *Nieuwendam*. De Evang. Luth. worden tot de gem. van *Monnickendam* gerekend. Er is ééne school met 120 leerl.

Het d. Buiksloot, volgens sommige eigenlijk Beuckelssloot en van ouds wel Boekelsloot genaamd, ligt 5½ u. Z. ten W. van Hoorn, ruim 3 u. W. Z. W. van Edam, 1 u. N. van Amsterdam, 52° 24' 8" Z. B., 22° 34' 52" O. L., aan het Groot-Noordhollandsche kanaal, hebbende het door een gedeelte van dit kanaal, de Buikslootervaart geheeten, gemeenschap met het IJ, terwijl men, ter plaatse, waar het kanaal in het IJ uitloopt, ten O. van het Tolhuis, eene zeer groote fraaije sluis heeft, de Willemsluis genoemd. De huizen van Buiksloot zijn meest op den binnenkant van den Waterlandschen zeedijk gebouwd. Men telt er 98 h. en 600 inw. De kerk is een vrij ruim en hoog gebouw, met eenen lagen spitsen toren. Er is hier ook een Weeshuis, waarin weezen en oude lieden onderhouden worden; alsmede een dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*.

**BUIKSLOOTERHAM (DE)**, voorm. inham van het IJ, pr. *N. H.*, tegenover Amsterdam, besloten tusschen de Nes en de Volewijk, thans ingedijkt en een pold. uitmakende, gem. *Buiksloot*, 207 bund. beslaande.

**BUIKSLOOTERMEER**, bedijking, pr. *N. H.*, gem. *Buiksloot*, gedeeltelijk gem. *Landsmeer-en-Watergang*, gedeeltelijk gem. *Nieuwendam-en-Zonderdorp*; groot 30 bund.

**BUIKSLOOTERPOLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Buiksloot*; groot 93 bund.

**BUIKSLOOTERVAART**. Zie *BUIKSLOOT*.

**BUINDERS (LANGE-)** of **LANGE-BUNDERS**, p., pr. *N. Br.*, gem. 's *Princenthage*; beslaande, gecombineerd met Slangwijk en de Hillen, 107,7065 bund.

**BUINEN, BUNNEN of BUNEN**, geh., pr. *Dr.*, ¾ u. ten N. O. van *Borger*; met 40 h., 200 inw. en eene school, met 90 leerl.

**BUINEN (NIEUW-)**, veenkolonie, pr. *Dr.*, gem. *Borger*, onder het geh. *Ruincrveen*, met 2 glashlazerijen, 86 h. 370 inw. en eene school met 53 leerl.

**BUINERHEZE**, plaats, pr. *Dr.*, gem. *Borger*, 5 min. Z. van *Buinen*, alwaar eene schans ligt, door het volksgeloof geëerbiedigd als de overblijfselen eener voorm. stad, terwijl men wil, dat aldaar onder den grond dergelijke flinten straten te vinden zijn, als op den Hondsrug, bezijden Odoorn, welke van eene verdwenen stad Hunsow zouden zijn.

**BUINERVEEN** of **BUINERMOERAS**, ook **BUNERVEEN** of **BUNERMOERAS**, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. O. ten N. van *Borger*; met 2 veldkalkbranderijen, 42 h. en 210 inw., en eene school met 160 leerl.

**BUIR**. Zie **BOER**.

**BUIRAKKER (DE)**, geh., pr. *Gron.*, gem. *de Leek*, ¼ u. N. W. van *Tolbert*.

**BUIREN**. Zie **BUREN**.

**BUIREPOEL**. Zie **BUREPOEL**.

**BUIRSE**. Zie **BUURZE**.

**BUISERBEEK**. Zie **AA of AHA**.

**BUIRTE**, geh., gedeeltelijk pr. *Gron.*, gem. en 5 min. W. van *Visvliet*, gedeeltelijk pr. *Fr.*, griet. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, ¼ u. Z. O. van *Burum*.

**BUISKERKE**. Zie **BOUDEWJNSKERKE**.

**BUITEN-CATHARIJNE**. Zie **CATHARIJNE (1)**.

**BUITENDELLEN-VAN-WASPIK-OOST-EN-WEST-VAN-VROUW-KENSVAAART**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Waspik*; groot 6,4764 bund.

**BUITENDELLEN (DE OOSTERSCHE-)**, p., p. *N. Br.*, gem. *Cappelle*; groot 88,1811 bund.

**BUITENDELLEN (DE WESTERSCHE-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Cappelle*; groot 44,8082 bund.

**BUITENDIJK**, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Oost-en-West-Barendrecht*.

**BUITENDIJK**, gedeelte polderland, pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*, tot de sectie *Schagen-Zuidzijde* behoorende.

(1) Alle de overige art. met **BUITEN** beginnende, die hier niet worden gevonden, zoeken men insgelijks op de woorden van onderscheiding.

**BUITENDIJKEN (NOORDER-)** of **NOORDER - BUITENDIJKSCHE - BINNENGE-DIJKTE-LANDEN**, ook wel de **HONDERDMORGEN** genoemd, pr. *A.H.*, bij gedeelten in de gem. *Heemskerk*, *Wijk-aan-Zee-en-Wijk-aan-Duin* en *Uitgeest-en-Marken-Binnen*; groot 154,4410 bund.

**BUITENDIJKS**, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1 u. W. van *Kampen*; met 6 h. en 50 inw.

**BUITENDIJKSCHE-AKKERS**, landerijen tusschen de *Zuiderzee* en den zeedijk, pr. *N. H.*, bij gedeelten in de gem. *Naarden* en *Muiden-en-Muiderberg*; groot 126,14098 bund.

**BUITENDIJKSCHE - BINNENGE-DIJKTE LANDEN (NOORDER-)**. Zie **BUITENDIJKEN (NOORDER-)**.

**BUITENDIJKSCHE-HOOIPOLDER (GECOMBINEERDE-)**. Zie **HOOIPOLDER (GECOMBINEERDE BUITENDIJKSCHE)**. (1)

**BUITENDIJKSCHE-POLDER**, pr. *N.H.*, gem. *Diemen-en-Diemerdam*.

**BUITENDIJKSCHE - WAARDEN**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Bemmel*; met 4 h. en 25 inw.

**BUITEN-DWARSGRACHT**, gracht, pr. *Over.*, onder *Giethoorn*. — Zij begint aan het *Beulakerwijdje*, tegen de limiet van *Ambt-Vollenhove*, en doorsnijdt de *Zuider.*, de *Cornelis.*, de *Bouwers-* en de *Tijesgracht* en eindigt aan de *Klossengracht*.

**BUITENGEDACHTEN**, buit., pr. *Z. H.*, gem. en ½ u. Z. ten W. van *Voorburg*.

**BUITENGRONDEN-VAN-DUBBELDAM**. Zie **DUBBELDAM (BUITENGRONDEN-VAN)**.

**BUITENHUIZEN** of **BUITENHUIZER-POLDER**, pold., pr. *N. H.*, gem. *Assendelft*. Hij vormt eene landtong, die de scheiding tusschen het *IJ* en het *Wijkermeer* daarstelt.

**BUITENKANAAL-VAN-DE-OUDE-NIOERSCHESLUIS**, water, pr. *N.Br.*, loopende van den *Emilia-polder* af, tusschen buitenpoldertjes door, tot in het *Gat* van den *Koekoek*.

**BUITENKERK**, een der vier wijken van de gem. *Diemen-en-Diemerdam*, pr. *N. H.*

**BUITENKERSPEL**, wijk in het noordelijke of beneden gedeelte der stad *Kampen*, pr. *Over.*, waarin eene parochiekerk staat, de *Buiten-*

of *Benedenkerk* geheeten. In de wandeling noemt men te *Kampen* deze wijk *Uiter-Espel*.

**BUITENKLOOSTER**. Zie *BUWELKLOOSTER*.

**BUITENLANDEN (BINNENGE-DIJKTE-)**, Zie **BUITENDIJKEN (NOORDER-)**.

**BUITENLAND - VAN - OOST-EN-WEST-BARENDRECHT**. Zie **BARENDRECHT (BUITENLAND - VAN - OOST - EN - WEST)**.

**BUITENLUST** of **KLEIN-ZORGVLIET**, buit., pr. *Z. H.*, gem. en 25 min. N. W. van *'s Gravenhage*, aan den *Scheveningsche-sstraatweg*; groot 1,1830 bund.

**BUITENLUST**, buit., pr., *Zeel.*, gem. *Bommenede-en-Blois*, bijkans in het midden van de heerl. *Blois*; groot 15,8402 bund.

**BUITENLUST**, buit., pr. *Utr.*, gem. *Loosdrecht*, te *Oud-Loosdrecht*.

**BUITENLUST**, herberg, pr. *Gron.*, gem. en 5 min. O. van *Utrum*, aan den grindweg van *Leens* naar de *Zoltkamp*.

**BUITENLUST**, adell. h., pr. *Z. H.*, gem. en 5 mip. Z. van *Vianen*; met 2,5264 bund. grond.

**BUITEN-NIEUWDIEP**. Zie *AE (OUDE-)*.

**BUITENPOLDER**. Zie **MAASPOLDER**. **BUITENPOLDER - VAN - BAARDWIJK**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Baardwijk*; groot 555,5315 bund.

**BUITENPOLDER-VAN-BESOUJEN**. Zie **BESOUJEN (BUITENPOLDER-VAN-)** (1) **BUITENPOLDER (GECOMBINEERDE-)**. Zie **AANWASSEN (DE)**.

**BUITENPOLDERS (GECOMBINEERDE-)**, pold., pr. *N. Br.*, gem. *Zevenbergen*; beslaande 525,1910 bund.

**BUITENPOST**, kadast. gem., pr. *Fr.*, kw. *Oostergoo*, gem. *Achtkarspelen*. Zij bestaat uit de d. *Buitenpost* en *Lutjepost*; en is groot 1419,7631 bund.

**BUITENPOST**, oudtijds **VETSPOEST** of **VETPOSTEMA**, d., pr. *Friestl.*, gem. *Achtkarspelen*, arr. en 5 u. O. ten N. van *Leeuwarden*, kant. en 3 u. O. N. O. van *Bergum*, hulpk. van de postk. *Groningen* en *Leeuwarden*, aan den straatweg van *Leeuwarden* naar *Groningen*, welke hier veel doortogt veroorzaakt, terwijl het watertje

(1) Alle de **BUITENPOLDERS**, die hier niet vermeld worden, zoek men mede op de woorden van onderschelding

Zandsloot om het dorp loopt. Men telt er, met de oostwaarts gelegene en hieronder behorende buurtjes het Uittland, Klein-Uittland en de Horne 120 h., en ruim 800 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en veeleelt. Voorts heeft men er 1 smederij en 1 pel- en zaagmolen.

De 780 Herv., behooren tot de gem. *Buitenpost-en-Lutkepost*, welke hier eene kerk heeft. De 20 Doopsg., behooren tot de gem. *Surhuisterveen*, de 2 Evang. Luth. tot de gem. *Leeuwarden* en de 4 R. K. parochiëren te *Dockum*. De dorps. telt 80 leerl.

Jaar- en paardenmarkt den eersten Woensdag in November; beestenmarkt den eersten Donderdag in November.

**BUITENPOST-EN-LUTKEPOST**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Docum*, ring van *Kollum*; met eene kerk te Buitenpost en ruim 800 ziel.

**BUITENPOSTER-MADEN**, streek weiland. pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen* onder *Buitenpost*,  $\frac{1}{2}$  u. lang en even zoo breed.

**BUITENPOSTER-VAART**, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen*, welke uit de Zandsloot naar de voorm. kerk van Lutkepost loopt, en voorts naar het Kolonelsdiep, waarmede zij zich ten N. van Harkema-Opeinde vereenigt.

**BUITENRUST**, buit., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Haarlem*, aan het Zuider-Spaarne; groot 23,5503 bund.

**BUITENRUST**, buit., pr. *Z. H.*, arr. en gem. en 20 min. van *Voorburg*, aan de trekvaart.

**BUITENRUST**, buit., pr. *Z. H.*, gem. en 10 min. N. W. van 's *Gravenhage*, nabij het tolhek van den Scheveningsche-weg.

**BUITENRUST**, buit., pr. *Zeel.*, gem. en 10 min. Z. van *Middelburg*, aan den Vlissingche-weg; groot 1,4341 bund.

**BUITENSLUIS**. Zie NUMANSDORP. **BUITENSTE-OSSENDIJK**. Zie KONINGSWAARD · EN · DEN-BUITENSTE-OSSENDIJK.

**BUITENVELD (HET)**, gedeelte van het eil. *Texel*, pr. *N. H.*, thans tot het Eijerland behorende.

**BUITENVELD (HET)**. Zie KOEGRAS. **BUITENVELD (NOORDERLEEGSCHE)**. Zie BILDPOLLEN-AANWAS.

**BUITENVELDERSCHE - POLDER (BINNENDIJKSCHE)**, pold., pr. *N. H.*, voor een klein gedeelte gem. *Amsterdam*, doch overigens gem. *Nieuwer-Amstel*; groot 1276 bund.

**BUITENVELDERSCHE - POLDER (BUITENDIJKSCHE)**, p., pr. *N. H.*, bij gedeelten in de gem. *Nieuwer-Amstel*, *Aalsmeer-en-Kudelstaart*, *Rietwijkeroord* en *Uithoorn*; groot 1421 bund., zoo land als water, want ruim een derde-gedeelte van dezen pold. bestaat uit water.

**BUITENVELDERT**, wijk van de gem. *Nieuwer-Amstel*, pr. *N. H.*, welke slechts uit eenen weg bestaat, die zich, van de Dubbele-buurt-aanden-Overtoom, tot aan het Kleine Loopveld uitstrekt, en daarom ook wel de Buitenveldersche-weg genaamd wordt. Zij bevat ongeveer 50 h en boerenhofsteden en ongeveer 250 inw. Er is eene statie van R.K., welke tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. *Amstelland*, behoort, en 600 comm. telt. De kerk, aan den H. AUGUSTINUS toegewijd, is van eenen spitsen toren op het voordak voorzien. Deze par. heeft eene afzonderlijke begraafplaats.

**BUITENVELDJE**, p., pr. *N. H.*, gem. *Broek-op-Langendijk*.

**BUITENWEG**. Zie VOORAFSCHE-POLDER.

**BUITENWEGSCHE POLDER**, p., pr. *Utr.*, gem. *Westbroek*; groot 280,2380 bund.

**BUITENWEIDE**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Vlaardingen*; groot 38,2100 bund.

**BUITENWETERING**, water, pr. *Over.*, gem. *Kamperveen*, dat deze gem. en het poeltje de Enk doorloopt, en, omtrent de herberg de Roskan, met eene sluis, onder den Noord-Wendinger-dijk doorgaat.

**BUITENZORG**, landg., pr. *Geld.*, gem. en 5 min. W. van *Bemmel*, groot 7,3050 bund.

**BUITENZORG**, landg., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{2}{4}$  u. N. O. van *Ermelo*, onder *Nunspeet*; groot 17 bund.

**BUITENZORG**, hofst., pr. *N. H.*, gem. *Ouder-Amstel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Ouderkerk*, in den *Ronde-Hoep-polder*; 30,8000 bund.

**BUITENZORG**, boer., pr. *Utr.*, bij gedeelten gem. en 10 min. W. van de *Bildt*, en gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *St. Maartensdijk*; groot 34 bund.

**BUITER-BOM**, p., pr. *N. H.*, gem. *Broek-in-Waterland-Zuiderwoude-en-Uitdam*.

**BUIZENPOLDER** of BUZENPOLDER, voorm. p., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; thans in de bedijking van *Baarzande* begrepen; groot 30 bund.

**BUKENHORST** of BEUKENHORST,

buit., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Vught*; groot 57,0857 bund.

**BUKHORST.** Zie **BUCKHORST.**

**BUKISCHEPE.** Zie **BOSKOOP.**

**BULKENAAR (DE)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Roosendaal-en-Nispen*,  $\frac{1}{2}$  u. W. Z. W. van *Roosendaal*; met 8 h. en ruim 40 inw.

**BULLEWIJK**, p. en b., pr. *N. H.*, gem. *Ouder-Amstel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. O. van Ouderkerk, aan het water van den zelfden naam. Er is eene stat van R. K., die tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Amsteland* behoort, door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt, en 590 comm. telt. De kerk, aan den H. **URBANUS** toegewijd, heeft noch toren noch orgel, en staat eigenlijk in den Ronde-Hoep-polder. Ook hebben de Portugesche Joden hier een kerkhof, even beoosten Ouderkerk.

**BULLEWIJK.** Zie **HOLENDRECHT.**

**BULLOYS.** Zie **BLOOIS.**

**BULT (DE)**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosleinde*, 6 min. van *Appelscha*; met 5 h. en 30 inw.

**BULT (DE)**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westleinde*, 5 min. W. van *Ter-Idserd*; met 20 h. en 110 inw.

**BULT (DE)**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Someren*, een gedeelte van het geh. *Slieven* uitmakende; met 5 h. en ruim 20 inw.

**BULT (DE)**, geh., pr. *Gron.*, gem. en 1 u. N. W. van *Bellingwolde*, ter plaatse waar de *Pekel-Aa* zich in de *Westwoldinger-Aa* ontlast; met 1 pelmolen, 6 h. en 40 inw.

**BULT (DE)**, buit., pr. *Over.*, gem. *Steenwijkerwold*, in de buurs. *Elsveen*; groot 138,4473 bund.

**BULT (DEN)**, buit., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. O. van *Vorden*, aan den steenweg van Zutphen op *Winterswijk* en aan de *Vordensche beek*; groot 43,6310 bund.

**BULTERVERLAAT**, sluis, pr. *Gron.*, 1 u. N. W. van *Bellingwolde*, waardoor de *Pekel-Aa* zich in de *Westwoldinger-Aa* ontlast.

**BULTJE (HET)**, geh., pr. *Gron.*, gem. en 20 min. N. O. van *Kloosterburen*; met 5 h. en 25 inw.

**BULTVENNE**, hoogte, pr. *Gron.*, gem. *Termunten*, nabij het geh. *Termunterzijl*. Deze, thans meest geslechte, hoogte is eene oude Heidsche begraaftplaats geweest, waarin aarden kruiken en andere merkwaardigheden gevonden zijn.

**BULWIJK**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Woerden*.

**BUMA**, **BUWMA**, **BOUWMA** of **BONNINGA**, boer., pr. *Friest.*, gem. *Menaldumadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Englum*.

**BUMA**, landg., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, onder *Oudwoude*, in de b. *Wijgeest*,  $\frac{1}{2}$  u. O. Z. O. van *Westergeest*.

**BUNDE**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Meerssen* (6 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. *Bunde* en de geh. *Casel*, *Veulwamis* en *Weert*, beslaat 505,1637 bund.; telt 116 h. en 620 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook heeft men er 1 brouwerij.

De inw., die alle R. K. zijn, maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limburg*, dek. *Meerssen*, behoort, en door éenen Pastoor en éenen Kapellaan bediend wordt. Men heeft in deze gem. geen school de kinderen genieten onderwijs in de scholen der naburige dorpen.

Het d. *Bunde*, *Bundt* of *Bunn*, ligt  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Maastricht*,  $\frac{3}{4}$  u. W. N. W. van *Meerssen*. Men telt er 54 h. en 420 inw. De kerk is aan den H. **AGNES** toegewijd.

**BUNDE**, geh., pr. *Dr.* Zie **BUNNE.**

**BUNDERS (LANGE-)**. Zie **BUINDERS (LANGE-)**.

**BUNDT.** Zie **BUNDE.**

**BUNEN.** Zie **BUINEN.**

**BUNERMOERAS.** { Zie **BUINERVEEN.**

**BUNERVEEN.**

**BUNN.** Zie **BUNDE.**

**BUNNE** of **BUNDE**, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. N. van *Vries*; met 15 h. en 110 inw.

**BUNNEVELD.** Zie **BENNEVELD.**

**BUNNIK**, gem., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Utrecht* (8 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Bunnik*, benevens de b. *Vechten*, het geh. *Ter Hull* en een gedeelte van den pold. *Vechtenbroek*; beslaat 1281,7813 bund. telt 94 h. en 900 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 350 Herv., maken de gem. van *Bunnik-en-Vechten* uit. De 550 R. K., maken met die van *Odiijk*, *Zeyst*, *Rijnauwen* en *Oud-Wulven*, eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Utrecht* behoort, door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt, en ruim 1700 ziel. telt. Men heeft er 1 school, met 100 leerl.



Het d. Bunnik ligt  $8\frac{1}{2}$  u. Z. Z. W. van Amersfoort, 3 u. W. N. W. van Wijk-bij-Duurstede, aan den Kromme-Rijn waarover hier eene brug ligt. Men telt er 35 h. en 300 inw. De Herv. kerk heeft eenen stompen toren en een klein koepeltorentje, maar bezit geen orgel. — De R. K. kerk, aan de H. BARBARA toegewijd, is van toren en orgel voorzien.

Kermis den derden Dingsdag na Paschen.

**BUNNIK-EN-VECHTEN**, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Utrecht*. Zij bevat de gem. Bunnik, benevens dat gedeelte van den p. Vechtensbroek, hetwelk tot de gem. Oud-Wulven behoort.

**BUNNIK-EN-VECHTEN**, kerk. gem., pr. *Utr.*, klass. en ring van *Wijk-bij-Duurstede*, waartoe behalve de Herv. en de burg. gem. *Bunnik*, ook die van *Rijnauwen* en een gedeelte van *Zeyst* behooren. Zij telt 450 ziel. en heeft eene kerk te Bunnik.

**BUNSCHOTEN**, gem., pr. *Utr.*, arr., kant. en postk. *Amersfoort* (6 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit: den Bloklandsche-polder, den Noordpolder, den Frans-Jacobs-polder, den St. Nicolaas-polder en het Bunschoterveen; bevat het d. Bunschoten, benevens de b. Dijkhuizen en Spakenburg en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 2221,0093 bund.; telt 192 h. en 1210 inw., die meest in veeteelt, hooibouw, visscherij en taanderijen hun bestaan vinden.

De 1106 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Amersfoort* behoort. De 110 R. K., parochiëren te *Eemnes*.

Het d. Bunschoten, oudtijds Bunschoten, nog vroeger ook Hegeschoten of Hegeschoten genoemd, is vermoedelijk de zelfde plaats, die onder den naam van Brunthes-Coithe voorkomt in eenen brief van het jaar 1156, gegeven bij Keizer FREDERIK I. Het ligt  $2\frac{1}{2}$  u. N. van Amersfoort,  $23^{\circ} 2' 23''$  N. O.  $52^{\circ} 14' 32''$  O. L. Men heeft er eene kruiskerk, met eenen dikken vierkanten toren van twee verdiepingen, met eene spits er boven. Op het midden van het kruis der kerk staat nog een spits koepeltorentje, met eenen windwijzer. Bunschoten

heeft eene haven, die, ruim  $\frac{1}{2}$  u. gaans, heooosten den mond van de Eem, bij de b. Spakenburg,  $\frac{1}{2}$  u. N. van het d., in de Zuiderzee uitloopt.

Paardenmarkt den eersten Maandag in Julij, te gelijk met de jaarlijksche kermis.

**BUNSCHOTEN** (NOORDERPOLDER-VAN-), p., pr. *Utr.*, gem. *Bunschoten*; groot 2088,2190 bund.

**BUNSCHOTEN-IN-T VELD** of **BUNSCHOTEN-TE-VELDE**, streek lands, pr. *Utr.*, gem. *Bunschoten*; beslaande 1100,2579 bund.

**BUNSCHOTERVEEN**, p., pr. *Utr.*, kant. en gem. *Bunschoten*; groot 529,4915 bund.

**BUNTE** (GROOTE). Zie GROOTE-BUNTE.

**BURCH**, geh., pr. *N. H.*, eil. en gem. *Wieringen*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *den Oerer*.

**BURCH**. Zie **BURG** (1).

**BURCH** (TER-), b., pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, onder het d. *Kuubaard*.

**BURCHAREN-POLDER**. Zie **BURCHAREN-POLDER**.

**BURCHT**. Zie **BURGH**.

**BURCKMEER**, meer, pr. *N. H.*, gem. *Nieuwendam-en-Zunderdorp*. Het heeft, door de Zwet, gemeenschap met de Nieuwe-Gouwe, en door de Teesloot met de Ringsloot van het Belmermeer.

**BURCKMEERDER-HUIZEN**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwendam-en-Zunderdorp*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Zunderdorp*, aan het Burckmeer.

**BURD** (DE), b., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, onder *Grouw*; met 8 h. en 40 inw.

**BURDO**. Zie **BOORN**.

**BUREN**, graafs., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Culemborg*. Het bevat het stadje Buren, benevens de d.: Asch, Beusichem, Buurmalsen, Erichem, Tricht en Zoelmond, thans de gem. Buren, Beusichem en Buurmalsen uitmakende; beslaat 544,7662 bund., en telt 773 h. en ruim 4000 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

**BUREN**, gem., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Culemborg*; hulpk., van de postk. *Tiel en Zalt-Boemel* (23 m. k., 9 s. d., 1 j. d. 3 afd.). Zij bevat het plattenlandstadje Buren, de dorpen: Asch en Erichem, benevens de b.

(1) Alle de overige namen, die men wel eens elders **BURCH** gespeld vindt, zoeken men op **BURG**, **BURG** of **BURGH**.

Achter-den-Haag; beslaat 1989,7034 bund.; telt 326 h. en 1800 inw., die hun bestaan vinden in den landbouw en eenigen korenhandel.

De 1600 Herv. maken de gem. *Buren*, *Asch* en *Erichem* uit. De 150 R. K. maken met die van de burgerl. gem. *Beusichem* en *Buurmalsen* eene stat. uit, die tot het aartspr. van *Utrecht* behoort, en 250 zielen telt. De 10 Ev. Luth. behooren tot de gem. van *Culemborg*, en de 20 Isr. maken, met die van *Beusichem*, *Buurmalsen*, *Tricht* en *Geldermalsen*, eene rings. uit, die tot de ring van *Nijmegen* behoort; bediend wordt door eenen Voorlezer, en 60 ziel. telt.

Het plattelandstadje *Buren*, oudtijds *Buyren* of *Buiren*, ook wel eens *Bueren* of *Buuren* gespeld, ligt 2 u. N. W. van *Tiel*, 2 u. Z. O. van *Culemborg*, aan een watertje dat in de *Linge* valt, en de *Molengraaf*, ook de *Korn*, geheelens is; 51° 54' 42" N. B. 22° 59' 37" O. L. Het beslaat 5,1253 bund.; telt met de buurs. *Achter-den-Haag*, 220 h. en ruim 1050 inw., en zonder deze 208 h. en ruim 1000 inw. Het bestaat uit twee straten, die in het midden, daar de *Markt* is, elkander kruiswijze doorsnijden, zoodat men de eene poort inkomende de andere uitziet. Men heeft er drie poorten. Het Raadhuis is van eenen fraaijen, in eenen nieuwen stijl gebouwen toren, met koepel, voorzien.

De Herv. Kerk is redelijk groot en heeft eenen zeer fraaijen toren. De gem. behoort tot de klass. van *Tiel*, ring van *Culemborg*, en telt ongeveer 9000 zielen. De R. K. Kerk is aan den H. *GREGORIUS* toegewijd. De Synagoge is zeer klein. Het Weeshuis is een deftig gebouw, met een sierlijk vierkant koepeltoorentje en eene fraaije poort, op welke de drie hoofddeugden, *Geloof*, *Hoop* en *Liefde*, zijn afgebeeld. In dit gesticht worden 28 kinderen van ouders, die nooit van den armen getrokken hebben, zoowel uit *IJsselstein* en *Leerdam* als uit *Buren*, opgenomen. Men heeft te *Buren* eene Nederduitsche en Fransche school, die 130 leerl. telt.

Jaarmarkten Maandag na beloken Paschen en op St. Lambertsdag; Paardenmarkten, Vrijdag voor Utrechtsche palinmarkt, een dag na Paschen en 26 en 27 September.

**BUREN**, eigenlijk **KLEINE-BUREN**, kom van de geh. *Kinnuin*, *Seerijp*, *Kaart*, *Stortum* en *Hee*, pr. *N. H.*, gem. en eil. *Ter-Schelling*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Wester-Schelling*; met 24 h. en 170 inw.

**BUREN**, geh., pr. *Fr.*, eil. en gem. *Ameland*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Nes*; met 23 h., 200 inw., en 1 school met 30 leerl. Ook heeft men er 1 kalkbranderij, alsmede 1 eendekooi. De ingezetenen zijn meest R. K. en behooren tot de stat. van *Nes*.

**BUREN** of **BUEREN**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Ten-Boer*, 5 min. van *Thesinge*.

**BUREN** (KLEINE). Zie **BUEREN**.

**BUREN** (LUTJE-). Zie **BUEREN** (LUTJE-).

**BUREN** (NOORDER-), geh., eil. en gem. *Wieringen*, pr. *N. H.*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Hypolitushoek*; met 4 h. en 25 inw.

**BURENPOLDEIT** of **SCHAAPSPOLDEK**, pold., pr. *Zeel.*, gem. *Yerseke*.

**BUREPOEL**, op sommigen kaarten **BUIREPOEL** gespeld, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Wonsradeel*, onder het dorp *Allingawier*.

**BURG** of **BURCH**, hofst., pr. *Z. H.*, gem. *Rijswijk*, aan den zandweg.

**BURG**. } Zie **BORG** (TER-)

**BURGH**. }

**BURG** (DE). Zie **EILANDEN** (RING-DE).

**BURG** (DE) of **BURGT**, d., op het eil. *Texel*, pr. *N. H.*, arr. en 11 u. N. van *Alkmaar*, kant. en 3 u. N. van *den Helder*, reg. kant., hulpk. en gem. *Texel*. Het is gebouwd in den vorm van eenen cirkel, waarvan de Herv. kerk het middelpunt uit maakt, terwijl het vier pleinen en tien straten heeft. Men telt er 250 h. en 1300 inw., terwijl nog 54 boerenplaatsen of andere woningen, met 250 zielen, tot den omtrek behooren. De bewoners leven hoofdzakelijk van handel en veeveelt; voorts vindt men er 2 grutterijen, 2 korenmolens en 1 pelmolen. Men heeft er een Raadhuis, en eene overdekte zeevischmarkt.

De 550 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Alkmaar*, ring der *Eilanden*, behoort. De kerk is een zeer oud, hecht gebouw, van zwaar metselwerk, en van een koor voorzien. Zij prijkt met een fraai orgel en sierlijken predikstoel, heeft eenen toren, hoog met de spits, uit den grond gemeten, tot aan den bol der spits, 37,0011 ell. De 450 R. K. maken, met die van de *Waal*, *Nieuwe-Schild*, *Oostereind* en *Koog*, eene stat. uit, die tot het aartspr. van

*Holland-en-Zeeland*, dek. *Noord-Holland*, behoort, en 750 ziel. telt. De zeer nette kerk, die aan den H. JOHANNES *den Dooper* is toegewijd, heeft een orgel, doch geen toren. De 300 Doopsgez. behooren tot de gem. *Burg-Waal-en-Oostereind*, welke hier eene ruime kerk heeft, zonder toren of orgel.

Voorts heeft men er een ruim Gesticht van Weldadigheid, bepaaldelijk ter opnemng en verzorging van Kranke en behoeftige personen, die tot geen kerkelijke diakonie van het eil. behooren, of hun domicilie van onderstand elders hebben, in welk laatste opzigt vooral dat gesticht meermalen van uitstekende dienst is geweest. Nog bestaan hier 4 zoogenaamde Armenkamers, zijnde liefdadige gestichten, met het doel, om daarin een grooter of kleiner aantal oude lieden van beide kunnen, om niet, huisvesting, brand en eenige ondersteuning te verschaffen; voorts eene Subcommissie der Maatschappij van Weldadigheid; eene Afdeeling van het Nederlandsch Bijbelgenootschap; eene Afdeeling van het Zendinggenootschap; eene Afdeeling van het Nederlandsch Tractaatgenootschap; alsmede eene Bank van leening. Nog vindt men er eene goed ingerigte Fransche school met 25, eene lagere school met 185 leerl., en een dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

Kermis den 24 Junij.

BURG (DE), b., pr. *N. Br.*, gem. *Erp*, een gedeelte van het geh. *Schilt-en-Burg* uitmakende.

BURG (DE), geh., pr. *N. H.*, gem. *Berkhout-en-Baarsdorp*; met 3 h. en 15 inw.

BURG (DEN) of HET HUIS-BURGT, adell. h., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. O. van *Stratum*; met 33,9930 bund. grond.

BURG (DEN). Zie ARENTSBURG.

BURG (DEN), kast., pr. *Limb.*, gem. *Heer-en-Cadier*, in het *Heerderbroek*.

BURG (DEN), hofst., pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*, aan de 's Gravelandsche-vaart, 1½ u. Z. O. van Weesp.

BURG (TER-). Zie BORG (TER-).

BURGEMEESTERS-POLDER, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; groot 1,2400 bund.

BURGENHEEM, boerd., pr. *Gron.*, gem. en 25 min. Z. van *Stedum*; groot 30,4010 bund.

BURGERBRUG of EENIGENBURGERBRUG, ook wel BERGERBRUG, d., pr. *N. H.*, arr. en 3 u. N. ten O. van *Alkmaar*, kant. en 2 u. Z. Z. W. van *Schagen*, hulpk. *Schagerbrug*, gem. *Zijpe-en-Hazepolder*, 1½ u. Z. van Schagerbrug, aan de vaart.

De Herv. behooren tot de gem. *Zuid-Zijpe-en-Eenigenburg*, die hier eene kerk heeft. De Doopsgez. worden tot de gem. *Zuid-Zijpe* gerekend. Men heeft er 1 school met 100 leerl.

BURGERCOMPAGNIE. Zie BORGCOMPAGNIE.

BURGERDIJK, b., pr. *Z. H.*, gem. en ¾ u. N. ten W. van *Maasland*; met 35 h. en ruim 200 inw.

BURGERWEG, weg, pr. *N. H.*, gem. *Zijpe-en-Hazen-polder*, loopende van den Eenigenbrug naar den Zijpdijk. — Aan dezen weg staat de Doopsgez. kerk van de gem. *Zuid-Zijpe*, zijnde een houten gebouw, zonder toren of orgel.

BURGGRAAF (DE) of BORGRAVE, boer., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. Z. van *Heerde*; 105,0923 bund., groot.

BURGGRAAF (DE), geh., pr. *Z. H.*, gem. en 10 min. van *Meerkerk*; met 4 h. en 30 inw.

BURGGRACHT, water, pr. *N. H.*, dat uit de *Noord-Gouwe* voortkomende, en benoorden *Berkhout* voortloopende, ¼ u. beoosten dat d., zich met den *Slimtogt* vereenigt.

BURGH, heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven*, reg. kant. en postk. *Zierikzee*, gem. *Burgh-en-Westenschouwen*. Zij bevat het d. *Burgh*, en het geh. *Burghsluis*, telt 74 h. en 450 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden. Er is eene school met 60 leerl.

De inw., die alle Herv. zijn, maken met die van *Westenschouwen*, eene gem. uit, welke tot de klass. van *Zierikzee*, ring van *Brouwershaven*, behoort, en 530 zielen telt.

Het d. *Burgh*, *Burg*, *Burcht* of *Burght*, ligt 3 u. W. van *Zierikzee* en 3¼ u. Z. W. van *Brouwershaven*. Men heeft er eene fraaie kerk.

BURGHAREN, gem., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Wijchen*, reg. kant. *Nijmegen* en hulpk. van het postk. *Nijmegen* (20 m. k., 6 s. d., 1 j. d., 1 afd.). Zij bevat het d. *Burgharen*, en de heerl. *Hernen* en *Leur*; beslaat 2106,4843 bund., en telt 251 h. en 1490 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 1400 R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's Hertogenbosch, dek. van Druten, behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kappellaan bediend wordt. De 120 Herv., behooren tot de gem. *Burgharen-en-Hernen* en *Wychen-en-Leur*. Er zijn 3 scholen.

Het d. Burgharen, Borgharen, Borcharen, Bergharen of Haren ligt  $3\frac{1}{2}$  u. W. van Nijmegen,  $1\frac{1}{2}$  u. N. W. van Wijchen.

De R. K. kerk is aan de H. ANNA toegewijd. — De Herv. kerk is een niet zeer groot gebouw, met goeden toren, doch zonder orgel. — De dorps. telt 60 leerl.

BURGHAREN-EN-HERNEN, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. van *Nijmegen*, ring van *Batenburg*, met 120 ziel. en eene kerk te Burgharen.

BURGH-EN-WESTENSCHOUWEN, gem. op het eil. *Schouwen*, pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven*, reg. kant. en postk. *Zierikzee* (5 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de heerl. Burgh en Westenschouwen, beslaat 496 bund., en telt 88 h. en 560 inw., die in den landbouw hun bestaan vinden. Er is eene school met 60 leerl.

De inw., die alle Herv. zijn, maken de gem. *Burgh* uit.

BURGH-EN-WESTLAND, p., pr. *Zeel.*, gem. *Burgh-en-Westenschouwen*; groot 488,2747 bund.

BURGHORN, een der zeven sectiën, waarin de gem. *Schagen-en-Burghorn*, gem. *N. H.* Zij beslaat 311,8294 bund.; bevat den Polderbenoorden-den-Nieuwe-weg en den Polderbezuiden-den-Nieuwe-weg, en telt 8 h., met 30 inw.

BURGHSLUIS of BURGTSLUIS, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Burgh-en-Westenschouwen*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van Burgh; met 12 h., 90 inw. en in de nabijheid eene zeesluis, die het water uit den p. Burgh-en-Westland in de Ooster-Schelde aftapt.

BURGHT. Zie BURGH.

BURGINACIUM. { Zie HUISSEN.

BURGINATIUM. }

BURGMALSEN. Zie BUURMALSEN.

BURG-OP-TEXEL. Zie EILANDEN (RING-DER-).

BURGPOLDER, ook wel ZOUTELANDSPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Ossensisse*; groot 207,2040 bund.

BURGST, geh., pr. *N. Br.*, gem. 's *Princenhage*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *de Beek*; met 12 h. en 90 inw.

BURGST (HET HUIS-), landg., pr. *N. Br.*, gem. 's *Princenhage*, in het geh. *Burgst*.

BURGT. Zie BOXMEER (KASTEEL-VAN-). BURGT (DE) of HOOG-BURGT, stuk lands, pr. *Z. H.*, gem. *Alphen-en-Rietveld*, in den *Steektpolder*.

BURGT (DE), eigenlijk DE BERG, heuvel in *Rijnland*, pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*.

BURGT (HET HUIS). Zie BURG (DE).

BURGT (HOOG-). Zie BURGT (DE).

BURGTPOLDER, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; groot 5,3940 bund.

BURGTSLUIS. Zie BURGHSLUIS.

BURGTSWEER. Zie BORGWEER.

BURGVLIET of BORGVLiet, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Bergen-op-Zoom*, op eenen hoogen zandgrond, nabij de Schelde; met 6 h. en 75 inw.

BURGVLIET, boer., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Oostkapelle*, ruim 30 bund. groot.

BURG-WAAL-EN-OOSTEREIND, Doopsg. kerk. gem., op het eil. *Tazel*, pr. *N. H.*, met ruim 700 zielen en 3 kerken; als: ééne te Burg, ééne te Waal en ééne te Oostereind.

BURGWERD, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, bestaande uit de d. Burgwerd, Hichtum en Hartwerd, beslaande 1723,4960 bund.

BURGWERD, BORGWERD, BORGWERT of BORGWAART, d., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, arr. en 2 u. N. W. van *Sneek*, kant. en postk. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Bolsward*, aan de trekvaart van Bolsward naar Leeuwarden. Men telt er, 33 h. en 230 inw. en met de daartoe behorende b. Andlhuizen, de Bieren. Kromwal, Sjungadijk en Terhorne, 48 h. en 320 inw.

De inw., bijna alle Herv., behooren tot de gem. *Burgwerd-Hichtum-en-Hartwerd*. De kerk, een fraai gebouw, van een orgel voorzien, heeft aan de westzijde eenen hoogen toren van een bijzonder maaksel. — Men heeft er eene dorps. met 40 leerl. en de state Donia.

BURGWERD-HICHTUM-EN-HARTWERD, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Harlingen*, ring van *Bolsward*; met 380 zielen, en 2 kerken, ééne te Burgwerd en ééne te Hichtum.

BURMAADSCHERVELAAT, verlaat, pr. *Z. H.*, gem. en 20 min. O. van *Soeterwoude*.

BURMADE, water, pr. *Z. H.*, gem. *Soeterwoude*, in den *Barrenpolder*,

dat langs de zuidelijke grens van dien polder, westwaarts naar de Wijpoortsche-vliet loopt.

BURMANIA, boer., pr. Fr., gem. *Achtkerspe.en.*, 5 min. Z. van *Augustinusga.*

BURMANIA, boer., pr. Fr., gem. *Leeuwarderadeel.*, ten N. van *Sliens.*

BURMANIA, thans veelal *SIXMA-STATE*, landh., pr. Fr., gem. *Leeuwarderadeel.*, 10 min. W. van *Huizum.*

BURMANIA, thans, gelijk ook vroeger, weder *EPAMA* of *EPEMA-STATE* geheeten, landh., pr. Fr., gem. *Wymbriseradeel.*, te *Ysbrechtum.*

BURMANIASLOOT, vroeger *DRAGT* of *NOURDER-DRAGT*, watertje, pr. Fr., gem. *Smallingerland.*

BURNWIRTH. Zie *BORNWERD.*

BURTENHUIZEN, geh., pr. Gron., gem. en 1 u. Z. Z. W. van *Slochteren*, 10 min. van *Kolham*; met 14 h. en 85 inw.

BURUM, kad., gem., pr. Fr., gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, bestaande uit de d. Burum, Augsburg en Munnikezyl, benevens geheel Nieuw-Kruisland, en beslaande 2744,4806 bund.

BURUM of *BOERUM*, d., pr. Fr., kw. *Oostergoo*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, arr. en 6½ u. O. ten N. van *Leeuwarden*, kant. en 3½ u. Z. O. van *Dockum*, postk. *Groningen* en *Leeuwarden*, in eene vruchtbare streek. Men telt er 187 h. en 1120 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt.

De Herv., die hier wonen, behooren tot de gem. *Burum-en-Munnikezyl*, welke hier eene schoone kerk met eenen fraaijen toren heeft. De Christ. Afg. maken eene gem. uit, welke tot de derde klasse der prov. Fr. behoort en hier mede eene kerk heeft. De R. K. parochiëren te *Dockum*. De dorps. telt 180 leerl.

BURUM, voorheen, gelijk ook thans weder, *OSINGA* genaamd, state, prov. Fr., gem. *Dontawarstal*, N. W. van *Langweer*; 5,0608 bund. groot.

BURUM, geh. op *Ameland*. Zie *BUREN.*

BURUM-EN-MUNNIKEZIJL, kerk. gem., pr. Fr., klass. van *Dockum*; ring van *Kollum*; met 1150 ziel. en twee kerken, eene te Burum en ééne te Munnikezyl.

BURUMERLAND, de vette landerijen onder het d. *Burum*, pr. Fr., gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland.*

BUS (DE). Zie *Bos* (T).

BUS (WIJDEN-), meertje, pr. N.H., gem. *Uitgeest-en-Marken-Binnen*, ¼ u. Z. O. van *Uitgeest*.

BUSBERK, geh., pr. N. Br., gem. en ¼ u. Z. O. van *Nistelrode*; met 7 h. en ongeveer 20 inw.

BUSCH. Zie *Bosch.*

BUSCH (DE) oudtijds naar men wil *BUSCHUSA* of *BUSCHUSE* geh., pr. N. H., bij gedeelten in de gem. *Uitgeest-en-Marken-Binnen* en *Crommenie-en-Crommeniedijk*, ¼ u. Z. O. van *Uitgeest*, ¼ u. W. van *Crommeniedijk*; met 8 h. en 60 inw.

BUSCH (DE). Zie *ETERSHEIM.*

BUSCHENHAUS, geh., pr. Limb., gem. en 12 min. W. van *Simpelveld*; met 26 h. en ruim 110 inw.

BUSCHOTER-WATER, gegraven vaart in de pr. N. H., die, bij Oudendijk, uit de *Ringsloot van de Beemster* komt, de grensscheiding tusschen de gem. *Grosthuzen* en *Oudendijk* uitmaakt, en naar *Schar-dam* loopt, waar zij in de *Zuiderzee* valt.

BUSCHUSA. } Zie *BUSCH.* (DEN)

BUSCHUSE. }

BUSCUM. Zie } *BUSSUM.*

BUSCUM. Zie } 's *HERTOGENBOSCH.*

BUSK. (DE) Zie *ETERSHEIM.*

BUSSEL of *BUSSELEN*, geh., pr. N. Br., gem. en ¼ u. N. W. van *Asten*; met 6 h. en ruim 30 inw.

BUSSEM Zie *BUSSUM.*

BUSSERING, geh., pr. Limb., gem. en N. W. tegen het d. *Besel*; aanspalende; met 32 h. en 240 inw.

BUSSLOO, landg., pr. Geld., gem. en 40 min. N. van *Voorst*; in de b. *Gietel*; groot 178,8747 bund. Op dit landg. staat de R. K. kerk van de stat. van den zelfden naam.

BUSSUM, gem., pr. N. H., arr. *Amsterdam*, kant. en postk. *Naarden*, reg. kant. *Weesp* (2 m. k., 10 s. d., 3 j. d.). Deze gem. bevat het d.

*Bussum* en eenige verstrooid liggende huizen, waaronder vijf buitenplaatsen, en onderscheidene zeer aangenaam gelegene en met smaak aangelegde optrekken, welke om de gezondheid van den hoogen grond, door velen, van elders komende, worden betrokken. Zij beslaat 2632,6157 bund. Men telt er 85 h. en ruim 900 inw., die zich meest door den landbouw het levensonderhoud verschaffen. Ook zijn er 1 windkorenmolen, 1 scheepsbesluitbakkerij, 1 zeepziederij, 1 verfabriek, 2 fabrieken in dweilgoed.

paklinnen, dekken en vloerkleden, en 8 kleerblekerijen.

De 800 R. K. maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Utrecht* behoort. — De 60 Herv. behooren tot de gem. *Blaricum-Laren-en-Bussum*. Men heeft in deze gem. ééne school, met 60 leerl.

Het d. *Bussum*, *Bussem*, *Buscum* of eigenlijk *Laag-Bussum*, ligt 4 u. O. ten Z. van *Amsterdam*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Naarden*. De R. K. kerk, aan den H. *Virus* toegewijd, is een langwerpig, vierkant gebouw, met koepelvormigen toren boven den gevel, en van een orgel voorzien. De Herv. is een klein oud gebouw, met kloktorentje midden op het dak.

**BUSSUM**(HOOG). Zie **BUSSUM**(OUD-).  
**BUSSUM**(LAAG-). Zie **BUSSUM**.  
**BUSSUM**(OUD-), OUD-BUSSEM of Hoog-Bussum, landg., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Huizen*; beslaande 108,4336 bund.

**BUSSUMER-ENG**, bouwland, met hakhout omgeven, pr. *N. H.*, gem. en ten N. van *Bussum*; ruim 300 bund. groot.

**BUSSUMER-VAART**, b., pr. *N. H.*, gem. *Naarden*; met 18 h. en 100 inw.

**BUTHOLDER** of **BUTPOLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Azel*; groot 198,7376 bund.

**BUTSHUIS**. Zie **MENSINK**.

**BUTTERDIJK**. Zie **BOTERDIJK** (1).  
**BUTTERDORPSCHE-POLDER** of **BOTERDORPSCHE-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, bij gedeelten gem. *Bergschenhoek*, en gem. *Hillegersberg-en-Rotteban*; groot 1021,1500 bund.

**BUTTERHUIZEN**, eigenlijk **BOTERHUIZEN**, buurtje, pr. *N. H.*, gem. en aan den Ooster-Ringdijk van den Heer-Hugowaard, aan het Zuideinde van de *Buttersloot*.

**BUTTERPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hazerswoude*.

**BUTTERSLOOT** of **WESTERTOOLSLOOT**, water, pr. *N. H.*, in den Heer-Hugowaard, welken het van het N. naar het Z. doorloopt.

**BUTTINGE** of **BUTTINGA**, geh. pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Oosterwolde*; met 4 h. en 40 inw.

**BUTTINGE**, heerl., pr. *Zeel.*, kant. en postk. *Middelburg*, gem. *Grijpskerke*. Zij bevat het geh. *Buttinge* benevens eenige verstrooid liggende huizen; telt 19 h. en 130 inw.

Het geh. *Buttinge* of *Bottinge*, voormaals een d., dat eene kerk bezat, waarvan nog een stuk muur aanwezig is, ligt 1 u. N. ten W. van *Middelburg*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Grijpskerke*; telt 5 h. en 30 inw.

**BUUL**. Zie **BUDEL**.

**BUUL** (MID-), b., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. Z. van *Budel*; met 24 h. en 150 inw.

**BUULDENBERG**. Zie **ASBROEK**.

**BUULDENBOSCH**. Zie **BOSCH**.

**BUUR**. Zie **BOER**.

**BUUR** (TEN-). Zie **BOER** (TEN-).

**BUUREN**. Zie **BUREN**.

**BUURMALSEN**, pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Culemborg*, postk. *Tiel* en *Zalt-Boemel* (22 m. k., 9 s. d., 1 j. d., 3 afd.). Zij bevat de d. *Buurmalse* en *Tricht*, benevens de oude heerl. *Reijersoort*; beslaat 2116,7294 bund., en telt 228 h. en ruim 1300 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt.

De 1200 Herv. maken de gem. *Buurmalse* en *Tricht* uit. De 110 R. K. parochiëren te *Buren*. Men heeft er twee scholen.

Het d. *Buurmalse* en *Buurmalse*, eertijds *Burg-Malse* of *Borchmalse*, volgens sommigen oudtijds *Malsma*, *Malsme*, *Malsena* of *Malsime*, ligt 2 u. W. van *Tiel* en 2 u. Z. O. van *Culemborg*, aan de *Linge*. Men telt er 91 h. en 430 inw.

De Herv. gem. behoort tot de klass. van *Tiel*, ring van *Culemborg*, en telt 400 ziel. De kerk heeft eenen toren zonder uurwerk, maar met eene zeer groote klok, waarop men twee Mariabeelden met het kind *Jesus* ziet. De dorps. telt 50 leerl.

**BUURSE**. Zie **BUURZE**.

**BUURSERBEEK**. Zie **AA** of **AHA**.

**BUURSERHEEGE**. Zie **BUURZERHEEGE**.

**BUURSING** (**BRAND-EN-**). Zie

**BRAND-EN-BUURSING**.

**BUURSTEDHEIDE**, of **BUURSTEDHEIKE** geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van 's *Princenhage*; met 26 h. en 170 inw.

**BUURSTRA**. Zie **BOER**.

**BUURT** (**DE**), geh., pr. *N. H.*, gem. *Midwoud-en-Oostwoud*, palende Z. ten W. aan het d. *Midwoud*; met 11 h. en ongeveer 80 inw.

**BUURT-AAN-DEN-RIJNDIJK**. Zie **HAZERSWOUDE-AAN-DEN-RIJNDIJK**.

(1) Eveneens zoekte men de overige woorden, die men wel eens **BUTTER** respeld vindt, en hier niet aantreft, op **BOTER** of **BOTTIE**.

**BUURTERHAVEN**, haven van het eil. *Marken*, pr. *N. H.*

**BUURTERPOLDER**, of **BAKKERSPOLDER** op sommige oude kaarten onder den naam van *Diepenhoek* voorkomende, gem. *Alkemade*; groot 69,7487 bund.

**BUURTJE** (T-), b., pr. *N.H.*, gem. *Zijpe-en-Hazenvolder*; met 19 h. en 120 inw.

**BUURTSCHERPOLDER** (NOORDSCHE-). Zie *NOORDSCHE-BUURTSCHERPOLDER*.

**BUURWEI**, geh., eil. en gem. *Wieringen*, pr. *N. H.*, 5 min. Z. W. van *Stroe*.

**BUURZE** of **BUURSE**, oudtijds *Buirze*, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1 u. O. van *Haaksbergen*, aan de *Buurzerbeek*; met 108 h., 680 inw., en gezamenlijk met *Braam*, eene school, die door 120 leerl. bezocht wordt.

**BUURZE**. Zie *BUURSE*.

**BUURZERBEEK**. Zie *AA* of *ABA*.

**BUURZERHEEGE** of **BUURSERHEEGE**,

b., pr. *Over.*, gem. en 1 u. O. van *Haaksbergen*.

**BUVEKLOOSTER**, } Zie *BUWE-  
BUVOOSKLOOSTER*, } *KLOOSTER*.

**BUWALDA** of **BOUWOUDE**, b., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, Z. O. van *Dedgum*.  
**BUWEKLOOSTER**, ook **BOUWEKLOOSTER**, **BUVEKLOOSTER**, **BUVOOSKLOOSTER** en **BUITENKLOOSTER** genoemd, b., pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen*, nabij en Z. van *Harkema-Opeinde*; met 4 h. en 20 inw.

**BUWINGA**. } Zie *BUMA*.

**BUYERS** of **BUIGERS**, boer., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, bij *Leksum*.

**BUYNEN**. Zie *BUINEN*.

**BUYREN**. Zie *BUREN*.

**BUYS** (DEN-), geh., pr. *N.Br.*, gem. *Zundert-en-Wernhout*,  $\frac{3}{4}$  u. W. ten Z. van *Groot-Zundert*; 34 h. en 200 inw.

**BUZENPOLDER**. Zie *BUIZENPOLDER*.

**BYLAND**, plaat, pr. *Z. H.*, gem. *Slidrecht*.

**BYNGHARDEN**. Zie *BINGERDEN*.

## C.

**CAARSCHOT**. Zie *KAARSCHOT* (1).

**CAARSFELT**, **CAERSFELT** of **CARSFELT**, kast., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Gulpen*, 5 min. Z. W. van de *Pesaken*, aan de *Gulpe*. — Het is een der oudste en aanzienlijkste riddersmatige hofst. in het land van *Overmaze*.

**CAASTERT** (HOOG-EN-LAAG-). Zie *CAESTERT* (HOOG-) EN *CAESTERT* (LAAG-).

**CABAUW**, gem. en heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, postk. *Schoonhoven* (2 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bevat niets dan het d. *Cabauw*; beslaat 226,2624 bund, telt 16 h. en 120 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 10 Herv. behooren tot de gem. van *Lopik*. De 110 R. K. hebben hier eene stat., waartoe ook die uit de gem. *Noord-en-Zuid-Polsbroek*, *Willige-Langerak* en *Zevender*, en gedeeltelijk die van *Lopik* en *Jaarsveld* gerekend worden. Zij behoort tot het aartspr. van *Utrecht*, en telt 850 ziel. De kinderen gaan te *Lopik* ter schole.

Het d. *Cabauw* of *Kabauw* ligt  $5\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Utrecht*,  $2\frac{1}{4}$  u. W.

ten Z. van *IJsselstein*. De R. K. kerk, aan den H. *Jacobus* toegewijd, heeft een torentje en orgel.

**CABERG**, eigenlijk **CAUBERG** of **CAUWENBERG**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Oud-Vroenhoven*, aan den grooten weg van *Maastricht* naar *Venlo* op den *Douzenberg*; met 22 h. en 160 inw.

**CADDOELEN**. Zie *CADOELEN*.

**CADEZANDT**. Zie *KADZAND*.

**CADIER**, heerl., pr. *Limb.*, arr., kant. en postk. *Maastricht*, gem. *Kadier-en-Keer*. Zij bevat het d. *Cadier* en eenige verstrooid liggende h., beslaat 280,6430 bund., telt 100 h. en 550 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., schier allen R. K., maken eene par. uit, welke tot het vic. gener. van *Limb.*, dek. *Maastricht* (*St. Maarten*), behoort. De 6 Herv. behooren tot de gem. *Eysden*. Men heeft er eene school, met 60 leerl.

Het d. *Cadier*, bij verkorting veelal *Keijer* en ook *Keer* genoemd, ligt 1 u. O. Z. O. van *Maastricht*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Heer* op den *Keerberg*, een weinig ten Z. van den straatweg van *Maastricht* op *Aken*.

(1) De woorden, die elders met C gespeld en hier niet gevonden worden, zoeken insgelijks op K.

Het bestaat in eene lange straat, ter wederzijden met boerd. betimmerd en telt in de kom 90 h. en 550 inw. De kerk, aan het *H. Kruis* toegewijd, is een zeer fraai gebouw, en van toren en orgel voorzien. Men heeft er ook het adell. h. Blankenburg. Rondom het d. zijn fraaije bergen, waarop het vee gaat weiden en waarin mergelsteen gevonden wordt.

**CADIER-EN-KEER**, gem., pr. *Limb.*, arr., kant. en postk. *Maastricht* (5 m. k., 1 s. d.). Zij bevat het d. Cadier en de geh. Keer en St. Antonius bank; beslaat 785,4550 bund., en telt 119 h. en 620 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 610 R. K., behooren gedeeltelijk tot de par. Cadier, gedeeltelijk tot de par. Heer. De 10 Herv. behooren tot de gem. *Eysden*. Er is mede eene school.

**CADOELEN**, **CADDOELEN** of **KADOEL**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Landsmeer-en-Watergang*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Landsmeer*, aan den Waterlandsche-Zeedijk; met 4 h. en 25 inw. Van hier varen de Landsmeerder melkschuiten op Amsterdam.

**CADOELEN** of **QUADOELEN**, geh., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Vollenhove*.

**CADOELEN-BREECK** of **CADDOELEN-BREECK**, watertje, pr. *N. H.*, gem. *Landsmeer-en-Watergang*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Landsmeer*, een weinig benoorden Cadoelen.

**CADOELERMEER** of **CADDOELERMEER**, gewoonlijk genoemd **WILLIKEBREEK** of **WILMBREEK**, p., pr. *N. H.*, gem. *Landsmeer-en-Watergang*; groot 24,2310 bund.

**CADSANDRIA**. Zie **RETRANCHEMENT**.

**CAERSFELT**. Zie **CAARSFELT**.

**CAESTERT**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Eysden*, uit de b. Hoog-Caestert en Laag-Caestert bestaande; met 51 h. en 290 inw.

**CAESTERT (HOOG-)**, **HOOG-CAESTERT** of **HOOG-CASTER**, b., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Eysden*, het westelijke gedeelte van *Caestert*, met 1 olie- en 2 korenmolens, 23 h. en 140 inw.

**CAESTERT (LAAG-)**, **LAAG-CAESTERT** of **LAAG-CASTER**, b., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Eysden*, het oostelijke gedeelte van *Caestert*, ter plaatse, waar de Voer in de Maas valt; met 2 korenmolens, 23 h. en 150 inw. Deze b. wordt wel eens, schertsender wijze, het *Eysdens-Molkwerum* genoemd, omdat de huizen er even

verward gebouwd staan als in het vl. Molkwerum, in Friesland.

**CAFFARELLI**. Zie **NASSAU**.

**CALAANGE-POLDER**. Zie **CALANGEPOLDER**.

**CALANDSOOG**, gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr. *Alkmaar*, kant. *Schagen*, post. *Alkmaar* en *den Helder* (12 m. k., 4 s. d., 1 j. d.). Zij bevat, het d. Callandsoog, de b. Abbestee en Groote-Keeten, en een gedeelte van de bedijking Koegras, beslaat 2856,8385 bund.; telt 69 h. en 470 inw., die meest hun bestaan vinden in de vee-teelt, de boerderij en het maken van Noordhollandsche zoetemelksche kaas.

De 400 Herv., maken eene gem. uit, die tot de klass. van *Alkmaar*, ring van *Zijpe*, behoort. De 30 R. K. parochiëren te *Zijpe*. Er is ééne school met ongeveer 50 leerl.

Het d. Calandsoog, Calansoog, Callantsoog, Calensoog eertijds Callingen, daarna Callings-oog of Calling-ooge, ligt  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Alkmaar*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Schagen*. Men heeft er eene Herv. kerk.

**CALANGEPOLDER** of **CALAANGEPOLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Overzande*; groot 18,8554 bund.

**CALANSOOG**.

**CALENSOOG**. } Zie **CALANDSOOG**.

**CALISHOEK** of **CALLISHOEK**, geh., pr. *N. B.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Zevenbergen*; met 74 h. en 500 inw.

**CALLANTSOOG**. Zie **CALANDSOOG**.

**CALLENCOTE**, buurs., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Steenwijkerwold*; met 41 h. en 210 inw.

**CALLINGS-OOG**. } Zie **CALANDS-**

**CALLING-OOGE**. } **OOG**.

**CALLISHOEK**. Zie **CALISHOEK**.

**CALOO**, zandbank in de *Noordzee*, op de kust van het eil. *Wacheren*, pr. *Zeel.*, bij loodsen en schippers onder den naam van **DE KLOOT** bekend. Het is eigenlijk de noordelijkste punt van *de Rassen*.

**CALORAMA**, buit., pr. *Utr.*, gem. en 10 min. O. van *Loenen*, groot 5,4030 bund.

**CAMBE**. Zie **CHAAM**.

**CAMBRON (GROOT-)** of **GROOT-CAMBERON**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Stoppeldijk*; groot 319,2635 bund.

**CAMBRON (KLEIN-)** of **KLEIN-CAMBERON**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Stoppeldijk*; groot 73,7898 bund.

**CAMBUUR (ACHTER-)**, b., aan de oostzijde der st. *Leeuwarden*, pr. *Fr.*, tusschen het *Vliet* en het



Cambuurstepad; met 1 oliemolen, 14 h. en ruim 70 inw.

CAMBUURSTERPAD, weg, pr. *Fr.*, gem. en O. van *Leeuwarden*, loopende van den stadswal naar Achter-Cambuurst.

CAMERIG, geh., pr. *Lim.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Vaals*; met 27 h. en 120 inw.

CAMERVEEN, groote poel, pr. *N. Br.*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Gerwen*.

CAMMINGHA, CAMMINGA of HOOGHUISTRA, boer., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, in het d. *Arum*, omgeven door grachten.

CAMP oudtijds CAMPTHORPA, voorm. d., thans geh., pr. *N. H.*, gem. *Schoort-Groot-Hargen-en-Camp*, in de heerl. *Schoort-en-Camp*, 1 u. N. W. van *Schoort*, bij de Noordzee, waarvan het slechts door het Camperduin gescheiden is; met 2 h. en 14 inw.

CAMPA. Zie VERE.

CAMPAE. Zie KAMPEN.

CAMPEN, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Stoppeldijk*, 1 u. W. Z. W. van het d. *Pauluspolder*; met 8 h. en 50 ziel., benevens eene moestof, welke echter op het grondgebied der gem. Osseniase staat. Er is hier een haven en een overzetveer over het Hellegat op het Land-van-Axel.

In den tegen het Hellegat gelegden en aan den p. Stoppeldijk behorenden dijk van dit geh. zijn de uitwateringsluizen, waardoor het overtollige water van een groot aantal polders, in het kant. Hulst, uitgelooft wordt.

CAMPEN (DE), streek lands, pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Tjum*. Er staat slechts 1 h.

CAMPEN (DE), landstreek, pr. *Gron.*, gem. *Oldehoeve*, tegen het Reitdiep, welke vroeger eene afzonderlijke regtstoel uitmaakte.

CAMPEN (OP DE), geh., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Langedijk*.

CAMPENA. Zie KAMPEN.

CAMPERDUIN, duinen, pr. *N. H.*, die het geh. *Camp* van de Noordzee afscheiden, thans meer breed dan hoog.

CAMPFERBEEK. Zie KAMPHERBEEK.

CAMPI. } Zie KAMPEN.

CAMPIA. } Zie KAMPEN.

CAMPINE (LA). } Zie KAMPEN (DE.)

CAMPINIA. } Zie KAMPEN (DE.)

CAMPODINIUM. Zie KAMPEN.

CAMPTHORPA. Zie CAMP.

CAMPVERE. Zie VERE.

CAMSTRA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, 20 min. W. Z. W. van *Wirdum*, aan den grooten weg van Leeuwarden naar Zwolle; groot 8,2200 bund.

CAMSTRA-STATE. Zie DEKEMA-STATE.

CAMSTRABUREN, noordel. voorst. der st. *Leeuwarden*, pr. *Fr.*, langs den linkeroever der Ee of trekvaart naar Dockum; met 1 houtzaagmolen, 1 pannbakkerij, 64 h. en 350 inw.

CANDIA of KANDIA, boer., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten W. van *Duiven*, ter plaatse waar de Oude-Rijn in den Beneden-Rijn uitloopt. Er is een voetveer, over genoemde riv., op de Angerensche waarden.

CANEELPOLDER, p., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkenszand*, gem. *Hoedckenskerke*.

CANJEL of GEUT, beek, pr. *Lim.*, die uit het *Wijkerbroek*, ten Z. van *Amby* voortkomt en, tusschen *Borgharen* en *Iitteren*, in de *Maas* valt.

CANISVLIET, p., pr. *Zeel.*, gem. *Westdorpe*; groot 1175 bund.

CANISVLIETKREEK, water, pr. *Zeel.* Deze kreek ontstaat aan de *Passluis*, Z. van den *Austricenpolder*, en ontlast zich, na zeer versmald te zijn, door de *Oudenburgsche-sluis*, op *Belgisch* grondgebied, in de *Leede*.

CANNENBORCH, veelal abusievelijk DE KANNENBURG geschreven, kast., pr. *Geld.*, gem. *Epe*,  $\frac{1}{2}$  u. N.W. van *Vaassen*, aan eene beek. Het kast., rondom door water omgeven, doet zich uitwendig zeer prachtig voor, en heeft twee vierkante torens. Het bosch van hooge, zware eikenboomen, achter het huis, is een der schoonste van de *Veluwe*. De tot dit goed behoorende gronden beslaan 20,2416 bund.

CANNENBORCHER - BRUG, of brug no. 5, houtse ophaalbrug, pr. *Geld.*, over het derde pand van het *Apeldoornsche-kanaal*, in den weg van *Deventer* naar *Vaassen*.

CANNENBORCHSCHE - WAARDEN, uiterwaarden, pr. *Geld.*, gem. *Epe*.

CANTERSTATE, state, pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Driezum*, op de *Driezumterp*.

CANTON, paviljoen, pr. *Utr.*, gem. *Baarn*, in het *Baarnschebosch*.

CAPEL (BLAAUW-). Zie BLAAUW-CAPEL.

CAPELLE, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's Hertogenbosch, kant. en postk. *Waalwijk* (4 m. k., 9 s. d., 2 j. d.). Deze gem. bevat de heerl. 's Grevelduin-Capelle en Nederveen-Capelle; beslaat 2005 bund., en telt 293 h. en 1950 inw., die meest hun bestaan vinden in den hooibouw en den veelandhandel in het klein. Men heeft er 2 scheepstimmerwerven, 1 katoendrukkerij, 4 leerlooierijen, 1 bierbrouwerij, 1 graan- en 1 oliemolen.

De 1730 Herv. behooren tot de gem. 's *Grevelduin-en-Vrijhoeve-Capelle*, die aldaar eene kerk heeft. — De 220 R. K. worden tot de stat. van *Waspik of Kaatsheuvel* gerekend. Men heeft in deze gem. eene school met 120 leerl.

Het d. Capelle, Kapel of Cappel, eigenlijk 's Grevelduin-Capelle, ligt 4 u. W. Z. W. van 's Hertogenbosch en 1 u. W. van Waalwijk. Het telt 103 h. en 740 inw. en met de daartoe behorende geh. Nieuwstraat, Hoogevaart, Nieuwvaart, Willem-van-Gentsvaart en een gedeelte van de Lage-Zandschel 190 h. en 1160 inw. De kerk is eene nieuwe achthoekige koepelkerk met sierlijken toren en een fraai orgel.

Jaarmarkten, laatsten Donderdag in Maart en den 4 November. Beide zijn paarden en beestenmarkten.

CAPELLE of de KAPEL, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. ten O. van *Roermond*; met 14 h. en 80 inw.

CAPELLE. Zie	} IJSSSEL. 's GREVELDUIN - CAPELLE. KAPPELLE.	CAPELLE - OP - DEN -
		IJSSSEL.
		's GREVELDUIN - CAPELLE.

CAPELLE-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Axel*; groot 179,4378 bund.

CAPELSCHÉ-VEERPAD (AANWASSEN-OOST-VAN-HET-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Capelle*; groot 38,1079 bund.

CAPELSCHÉ-VEERPAD (AANWASSEN-WEST-VAN-HET-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Capelle*; groot 176,8816 bund.

CAPELSTRAAT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Oudenbosch*; met 8 h. en ruim 40 inw.

CAPPEL. Zie CAPELLE.

CAPELLE-EN-HET-SLOT-TE-CAPPELLE-OP-DEN-IJSSSEL, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Hillegersberg*, hulpk. van de postk. *Rotterdam* en *Gouda*, reg. kant. *Rotterdam*, (14 m. k., 8 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de heerl. Cappelle-op-den-IJssel en het Slot te Capelle, beslaat

1472,5171 bund. en telt 178 h. en 1490 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Voorts zijn er 6 scheepstimmerwerven, 2 touwslagerijen, 4 steenbakkerijen, 2 rietmatenmakerijen, 1 korenmolen en 1 grutterij.

De 1400 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Rotterdam*, ring van *Hillegersberg*, behoort. De 90 R. K. parochiëren te *Kralingen*. — Er is eene school.

CAPELLE-OP-DEN-IJSSSEL of CAPELLE-OP-DEN-IJSSSEL, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Hillegersberg*, reg. kant. *Rotterdam*, hulpk. van de postk. *Rotterdam* en *Gouda*, gem. *Capelle-en-het-Slot-te-Cappelle-op-den-IJssel*; zij bevat een gedeelte van het d. Cappelle-op-den-IJssel, benevens de geh. 's Gravenweg, Keeten, Oudeplaats, Schinkelsveen en Achterweg.

Het d. Cappelle-op-den-IJssel ligt  $1\frac{1}{2}$  u. O. van Rotterdam,  $2\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van Hillegersberg;  $51^{\circ}55'56''$  O.L.,  $22^{\circ}15'35''$  N.B. De kerk is een langwerpig vierkant gebouw, zonder orgel, doch in den toren, die vrij hoog is, heeft men uurwerk en klok. Deze toren is voorzien van eenen omloop, welke door een met smaak gebouwd staketsel is omgeven.

Men heeft te Capelle eene school met 120 leerl., en, met de omliggende plaatsen, een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, en een Letterkundig genoots. onder de zinspreuk: *Leerzaam en Eenvoudig*.

CAPELLE-OP-DEN-IJSSSEL (HET-SLOT-TE-), heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Hillegersberg*, reg. kant. *Rotterdam*, hulpk. van de postk. *Rotterdam* en *Gouda*, gem. *Capelle-en-het-Slot-te-Cappelle-op-den-IJssel*. Deze heerl. welke haren naam ontleent van een vroeger hier gestaan hebbend slot, strekt zich van 's Gravenweg tot in den IJssel uit, terwijl het grootste gedeelte van het d. tot het slot maar de kerk tot de heerl. Cappelle behoort. De tot het slot behorende gebouwen zijn gesloopt, behalve de tuinmanswoning, het raadhuis en het gevangenhuis, hetwelk thans tot eene politiegevangenis dient.

CARDINGEMAAR, in de wandeling ook wel CARRINGEMAAR genaamd, riv., pr. *Gron.*, dat ten N. van Middelbert ontspringt, bij Ruischerbrugge dwars door de trekvaart naar Appingedam schiet, voorts tusschen

Garmerwolde, Noorddijk, Thesinge, Bedum en Westerwytwert heenloopt, ten Z. W. van Middelstum in de steenen pijp den naam van Kromme- of Buitenmaar aanneemt, en zich te Onderdendam in het Boterdiep ontlast.

**CARDINGEZIJL**, sluis, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Bedum*, dienende om het water van het Cardingemaal en van het Damsterdiep te schutten.

**CARLO**. Zie **CHARLOIS**.

**CARNISSE**, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Ridderkerk*, gem. *Oost-en-West Barendrecht-en-Carnisse*. Zij bevat de b. Carnisse en het Buitenland, en beslaat 400 bund.; telt 65 h. en 400 inw., die meest allen in landbouw en vlasteelt, eenigen echter ook in visscherij, bijzonder in zalmvangst, hun bestaan vinden.

De Herv. behooren tot de gem. van *West-Barendrecht*, en de R. K. tot de stat. van *Rhoon*.

De b. Carnisse of Karnisse, oudtijds Kernesse, ligt  $2\frac{3}{4}$  u. N. W. van *Dordrecht*,  $1\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Ridderkerk*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Barendrecht*.

**CAROLINA (ZUID-)**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Mil-en-St.-Hubert*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Mill*; met 18 h. en 120 inw.

**CAROLINAPOLDER (KOOI-EN-)** Zie **KOOI-EN-CAROLINAPOLDER**.

**CAROLINENBURG**, buit., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van *Voorburg*.

**CARRINGEMAAR**. Zie **CARDINGEMAAR**.

**CARSBERGEN** of **KERSBERGEN**, ook wel **CATSBERGEN**, ridderhofst., pr. *Utr.*, gem. en 5 min. W. van *Zeyst*; groot 40 bund. Het is een regelmatig vierkant gebouw, en heeft eenen ronden toren naast zich. Men komt op het voorplein, door een sierlijk ijzer hek, over een steenen brug.

**CARSDONK**. Zie **KALFSDONK**.

**CARSFELT**. Zie **CAARSFELT**.

**CARSPEL (BOVEN-)**. Zie **BOVEN-CARSPEL**.

**CARTAGOSUM**. Zie **GOES**.

**CARTILS** of **CARTIELS**, heerl., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. *Gulpen*, postk. *Maastricht*, gem. *Wyltre*, aan de zamenvloeiing van de Geul met de Gulpen. Zij beslaat nauwelijks  $\frac{1}{2}$  u. gaans in den omtrek, en bevat niets meer dan een kasteel en eene daaraan verknochte boerenwoning. Het kast. Cartils ligt 4 u. ten N. van *Maastricht*, 1 u. N. O. van *Gulpen*.

**CARTILS**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Wiltem*; met 7 h. en 40 inw.

**CASANDRIA**. Zie **RETRANCHEMENT**.

**CASEL**, **COSEL**, **CASEN** of **CAREN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Bunde*; met 33 h. en 175 inw.

**CASOEF**. Zie **KASOP**.

**CASPER-ROBLEDIEP** of **KOLONELSDIEP**, bij verbastering **KORNELSDIEP**, vaart, pr. *Fr.* Zij komt uit het *Bergumermeer*, bij *Schuilenburg*, in de gem. *Tieljerksteradeel*; loopt voorts in de gem. *Achtkarspelen*; snijdt bij de *Gaw* de vaart van *Leeuwarden* naar *Groningen* door; neemt, bij *Gerkesklooster*, de *Oud-Veenstervaart* op; schiet van daar, naar de grenzen van *Groningen*, langs welke zij loopt, tot zij zich bij *Schalkendam* met de *Lauwers* vereenigt.

**CASPIGIUM**. Zie **ASPEREN**.

**CASSANDRIA**. Zie **RETRANCHEMENT**.

**CASSAWATERING** of **CASWATERING**, beek, pr. *Z. H.*, die aan de grens-scheiding tusschen *Delft* en *Rijnd.* begint, van daar langs *Wassenaar* loopt, en zich bij *Valkenburg* in den *Rijn* ontlast. Zij wordt voorbij *Wassenaar* bevaarbaar.

**CASTEELPOLDER**. Zie **SCHARLAKENSPOOLDER**.

**CASTELRE**, ook wel **CASTERLE** genoemd, geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{2}{3}$  u. O. van *Baarle-Nassau*; met 34 h. en 290 inw.

**CASTENRAY**, d., pr. *Limb.*, arr. en 6 u. N. ten W. van *Roermond*, kant. en 1 u. N. W. van *Horst*, gem. en 2 u. Z. W. van *Venray*. Men telt er 29 h. en 210 inw., die allen R. K. zijn, er eene bijkerk hebben, welke aan den *H. Matthias* is toegewijd en tot de par. van *Oirlo* behoort.

**CASTER (HOOG-EN-LAAG-)**. Zie

**CAESTERT (HOOG-)** en **CAESTERT (LAAG-)**.

**CASTERCHEM**; Zie **CASTRICUM**.

**CASTERCUM**.

**CASTEREN** of **KASTEREN**, ook verkeerdelijk **KALSTEREN** genoemd, d., pr. *N.Br.*, arr. en  $3\frac{1}{4}$  u. W. Z. W. van *Eindhoven*, kant. en 3 u. Z. ten W. van *Oirschot*; gem. *Hoogeloon-Hapert-en-Casteren*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Hoogeloon*, aan de *Groote-Beerze*, waarop hier 1 korenmolen staat.

Het telt 25 h. en 270 inw., die grootendeels van den landbouw leven, welke hun een schraal bestaan oplevert. De inw., bijna allen R. K., behooren tot de past. van *Netersel-en-Casteren* en hebben er een net kerkje, met een torentje en aan den *H. Willibrordus* toegewijd. De

weinigé Herv., behooren tot de gem. van *Hoogeloon-Eersel-Vessem-Casteren-Knegsel-Duizel-en-Steensel*. Er is 1 school, met 70 leerl.

CASTEREN of KASTEREN, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Liempde*; met 1 korenmolen, 26 h. en 180 inw.

CASTEREN (HOOG-), geh., pr. *N. Br.*, gem. *Hoogeloon-Hapert-en-Casteren*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Hoogeloon*; met 34 h. en 100 inw.

CASTERENSHOEF, boer., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. W. van *Driel*, aan de Maas. Het is de aanlegplaats van het schuitenvoer op Empel.

CASTERLE. Zie CASTELRE.

CASTERT, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Hunsel*; met 5 h. en 30 inw.

CASTICHEM. Zie CASTRICUM.

CASTRA. Zie KESTEREN.

CASTRICUM, gem., pr. *N. H.*, arr. *Haarlem*, kant. *Beverwijk*, reg. kant. *Zaandam*, hulpk. van de postk. *Alkmaar* en *Beverwijk* (7 m. k. 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de heerl. *Castricum* en *Bakkum*, beslaande 3160,8189 bund.; telt 151 h. en ruim 1100 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw, kaasmakerij en schulpvisserij.

De 200 Herv. behooren tot de gem. van *Castricum-en-Heemskerk*. — De 900 R. K. maken eene afzonderlijke stat. uit, welke tot het aartsp. van *Holland-en-Zeeland*, dek. *N. H.*, behoort, en waarvan de kerk, in de Oosterbuurt der gem. *Castricum* staat. — Ook heeft men er ééne school.

CASTRICUM, heerl., pr. *N. H.*, arr. *Haarlem*, kant. *Beverwijk*, reg. kant. *Zaandam*, hulpk. van de postk. *Alkmaar* en *Beverwijk*, gem. *Castricum*. Deze heerl. wordt in vijf b. verdeeld, namelijk: de Kerkbuurt, Oosterbuurt, Heemstee, Noordeinde en Kleibroek; beslaat, behalve de duinen, 921,4980 bund., en telt 136 h. en 760 inw.

Het d. *Castricum* of de Kerkbuurt, bij de oude kronijkschrijvers *Castrichem*, *Casterchem* of *Castichem* geheeten, en in latere schriften *Castrikum*, *Castercum*, *Castricom*, *Castrichum* of *Castrekum* gespeld, ligt  $3\frac{1}{4}$  u. N. van *Haarlem*,  $1\frac{1}{4}$  u. N. van *Beverwijk*, 2 u. Z. van *Alkmaar*, aan den straatweg van *Amsterdam* naar *Alkmaar*. — Er is hier een raadhuis, waarvan het onderste gedeelte

tot woning voor den onderwijzer dient; terwijl het gemeente-bestuur in eene redelijke groote ouderwetse kamer vergadert.

De Herv. kerk is een klein, vrij oud gebouw, met het jaartal 1219 in den voorgevel, doch het koor en de toren kunnen op verre na zoo oud niet zijn. De toren is ongemeen zwaar, met een vrij hoog spits en voorzien van uurwerk en klok. Het kerkje heeft geen orgel. De dorps. wordt gehouden in een afgescheiden gedeelte der kerk, en telt 90 leerl.

CASTRICUM (HUIS-TE-). Zie KROENBURG.

CASTRICUM - EN - HEEMSKERK, kerk. gem., pr. *N. H.*, klass. en ring van *Haarlem*; met twee kerken en ruim 220 ziel.

CASTRIKUM. Zie CASTRICUM.

CASTROP. Zie KATSOP.

CASTRUM - DELFSILIANUM. Zie DELFZIJL.

CASTRUM-DORESTATE. Zie WILKBIJ-DUURSTEDÉ.

CASUP. Zie KASOP.

CASWATERING. Zie CASSAWATERING.

CATE. Zie KOTTEN.

CATELIJNE-POLDER, bij het kaster abusievelijk *CATHARINA-POLDER* genoemd, en in de archieven van *Prins-Willemspolder*, meestal, doch verkeerdelijk, *KATELIJNE-POLDER* gespeld, p., pr. *Zeel.*, gem. *Waterlandkerkje*, behoorende tot het *Eerste-Deel-van-den-Prins-Willemspolder*, en beslaande 166,5352 bund.

CATERSHALS, riv., pr. *Gron.*, onder *Woltersum*, bij den Grouwendijk, ontspringende, voorts naar het Hoeksmeer loopende, waardoor het zelfs schijnt heen te stroomen, om zich, tusschen de Loppersumer- en Wirdumer-hillen, in den Fivel of het Damsterdiep te ontlasten.

CATERT, geh., pr. *Limb.*, gem. *Heel-en-Panheel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Heel*, 40 min. N. O. van *Panheel*; met 5 h. en 30 inw.

CATHARIJNE, BUITEN-CATHARIJNE of *St. CATHARINA*, ook wel het LIJNPAD geheeten, amb. heerl., pr. *Utr.*, arr., kant. en gem. *Utrecht*, uitmakende een gedeelte der voorstad buiten de *Catharijne-barrière* der st. *Utrecht*. Zij beslaat 1288,9754 bund., en telt, met het Lijnpad, Hooge- en Lage-Weide, 374 h. en 960 inw.

CATHARINA (ST.). Zie COXY.

CATHARINABAND. Zie TERBAND.

CATHARINAPLAAT, p., pr. *N.Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*; groot 30 bund.

CATHARINAPLAAT of JANTJES-PLAAT, p., pr. *N.Br.*, gem. *Werken-dam*; groot 11.6850 bund.

CATHARINA-PLATEN (DE), drie platen in de *Biesbosch*, pr. *N.Br.*, bij gedeelten in de gem. *Mude-en-Drimmelen* en *Werken-dam*, tusschen het Gat van de kleine Kil en de Kreek langs den Springer.

CATHARINA-POLDER. Zie CATE-LIJNE-POLDER.

CATHARINA - POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Axel* en *Boschkapelle*; groot 411.2900 bund.

GATHARINEBAND. Zie TERBAND.

CATHARINENDAL(ST.), nonnenkl., pr. *N.Br.*, gem. en 5 min Z. O. van *Oosterhout*, met een zeer doelmatig kerkgebouw, voorzien van eenen toren. Het heeft een getal van 29 Geestelijke Zusters, die onder eenen Proost staan en zich onder anderen ook bezig houden, met kosteloos onderwijs aan kinderen van behoeftigen te geven.

CATHARINEWIJK, kanaal, pr. *Dr.*, loopende van Gasselter-Nieuwveen naar het Groninger-Stadskanaal.

CATRIJP, geh., pr. *N.H.*, gem. *Schoorl-Groot-Hargen-en-Camp*;  $\frac{1}{4}$  u. van *Schoorl*; met 13 h. en 90 inw.

CATSBERGEN. Zie CARBERGEN.

CATSHOEVE, hofst., pr. *Zeel.*, gem. en 5 min. N. van *Groede*; groot 30,6050 bund. Achter de Catshoeve loopt de Catsweg.

CATTEMEET, stuk lands, pr. *Zeel.*, gem. en N. van *Zierikzee*.

CATTENBROEK, vroeger, op de kohieren van Staat, bekend met den naam van ADOLF-VAN-DE-WAALS-GE-REGT, amb. heerl., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. en gem. *Zeyst*; bevattende het geh. Cattenbroek, en telt 12 h. en 100 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

Het geh. Cattenbroek ligt 3 u. Z. W. van Amersfoort,  $2\frac{1}{2}$  u. N. W. van Wijk-bij-Duurstede, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van Zeyst.

CATTENBROEK, heerl. en p., pr. *Utr.*, arr. *Utrecht*, kant. *IJsselstein*, postk. *Woerden*, gem. *Linschoten*. Zij bevat het geh. Cattenbroek; telt 6 h. en 40 inw.

Het geh. Cattenbroek ligt  $2\frac{1}{2}$  u. W. van Utrecht, 2 u. N. W. van IJsselstein,  $\frac{1}{2}$  u. N. van Linschoten. Het

begint benoorden de stad Montfoort en strekt zich langs den Cattenbroeker-dijk uit, die Z. O. van Haanwijk en N. O. van IJsselveld, van den Rijn naar den IJssel loopt.

CATTENPOORT, bouwvallen, pr. *Geld.*, nabij het stadje Batenburg.

CATTENWIEL. Zie ZOETEWIEL.

CAUMER, geh., pr. *Limb.*, gem. en 15 min. ten Z. O. van *Heerlen*; met 133 h. en 660 inw. Het heeft eene wegens haar voortreffelijk water vermaarde fontein, de Koude-Bron, welke uit den Jorisberg komt en de Caumerbeek voedt.

CAUMERBEEK (DE), beek, pr. *Limb.*, gem. *Heerlen*.

CAUWATER. Zie COUWATERSKLOOSTER.

CAUWELAER. Zie KOUWELAAR.

CAUWENBERG. Zie CABERG.

CAUWERVE. Zie COUWERVE.

CAZEN. Zie CASEL.

CELLEBROEDERS - WETERING, water, pr. *Over.* Het begint aan de st. Kampen, bij de Cellebroerspoort, en loopt door de Zwartendijker-sluis, in de *Reeve* uit.

CELLEMUIDEN of SELMUIDEN, geh., pr. *Over.*, bij gedeelten gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Genemuiden*, en gem. *Zwollerker-spel*; met 7 h. en 40 inw.

CELLENARIJ, KELDARIJ of KELDARIJ, ook PUTTENER-KELNARIJ genaamd, oud gebouw, pr. *Geld.*, gem. en 5 min. N. van *Pullen*, aan den Zuiderzeesche-straatweg. Het is omringd door eene gracht, waarover eene vaste brug ligt, en 0.8330 bund. groot.

CELLOSSE. Zie SELISSEN

CERESZEEN. Zie ZIERIKZEE.

CHAAM, gem., pr. *N.Br.*, arr. *Breda*, kant. *Ginneken*, reg. kant. en postk. *Breda* (15 m.k., 6 s.d., 1 j.d.). Zij bevat het d. Chaam, de geh. *Snijders-Chaam*, *Heykant*, *Houtgoir-met-Legge*, *Chaamdijk-met-Hinderdoir* en *Dassamis*; beslaat 2913,3028 bund.; telt 198 h. en 1570 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook heeft men er 2 veldsteenovens, 2 brouwerijen en 1 graanmolen. Deze gem. is zeer houtrijk, en men vindt er onderscheidene vischvijvers, waarin de karper zeer goed tiert.

De 1500 R. K. maken, met eenige h. der burg. gem. *Gilze-en-Rijen*, genaamd *Valkenburg* en het *Veer*, de par. van *Chaam* uit, welke tot het apost. vic. en dek. van *Breda* behoort, en ruim 1300 ziel. telt. De

70 Herv. behooren tot de gem. *Chaa-Baarle-Nassau-en-Alphen*. Men heeft er eene dorps. met 70 leerl.

Het d. CHAAM, bij oude schrijvers *CAMBE* en *CHAM*, in de wandeling *KAAM* en ook wel *HAM* geheeten, ligt  $2\frac{1}{2}$  u. Z. O. van Breda,  $1\frac{3}{4}$  u. Z. O. van Ginneken. Het telt 49 h. en 400 inw. Het dorps-huis is een fraai gebouw. De Herv. kerk is oud en ruim, met eenen zwaren toren, welks spits geheel van metselsteenen is opgetrokken. De R. K. kerk, aan den H. ANTONIUS, *Abl.*, toegewijd, is een fraai gebouw, met eenen toren en van een orgel voorzien.

Kermis op Zondag na den H. ANTONIUS (17 Januarij), en duurt twee dagen.

CHAAM (SNIJDERS-), geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Chaa*; met 31 h. en 180 inw.

CHAAM-BAARLE-NASSAU-EN-ALPHEN, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. en ring van *Breda*; met 90 ziel. en 3 kerken, als: 1 te *Chaa*, 1 te *Alphen* en 1 te *Baarle-Nassau*.

CHAAMDJK-MET-GINDEROR, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. W. ten Z. van *Chaa*; met 19 h. en 140 inw.

CHAARLOOIS. Zie CHARLOIS.

CHAM. Zie CHAAM.

CHARLOIS, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Ridderkerk*, hulpk. van de postk. *Rotterdam* en *Oud-Beijerland*, reg. kant. *IJsselmonde* (7 m. k., 8 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit de pold. *Charlois*, *Dirk-Metgesland*, *Robbenoord*, de *Plompert*, *Karnemelksland*, de *Hille*, enz. en bevat daarin het d. *Charlois*, de geh. *Zuidhoek*, *Smitshoek*, *Oosthoek*, *Hillesluis*, *Sluisjen-Heide* en *Veldhuizen*, benevens de b. *Vildersteeg*; beslaat 2142,2424 bund., telt 378 h. en 2950 inw., die meest hun bestaan vinden in den appelpluk, de vlasteelt, den aardappelbouw, benevens den riet- en houthandel.

De 2900 Herv., maken, met die van 's Gravenambacht en *Katendrecht*, eene gem. uit, welke ruim 3100 zien en telt en te *Charlois* eene kerk heeft. De 50 R. K., parochiëren te *Rotterdam*. — Men heeft er 2 scholen

Het d. *Charlois* of *Chaarloois*, ook wel eens *Zairloos* doch eigenlijk *Charolois* en oudtijds soms *Carlo* genoemd, ligt in den pold. *Charlois*, 3 u. N. W. van *Dordrecht*, 2 u. W. ten N. van *Ridderkerk*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. W.

van *Rotterdam* en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Delfshaven*. Men heeft er eene fraaije haven, met eene sluis, die zoo oud als het dorp zelf is, en langs welke de p. in de *Maas* uitwateren. Ter zijde van deze sluis is een duiker, dienende om de haven zuiver te houden. De Herv. kerk is eene kruiskerk, die met twee torens prijkt. In de voorste, zijnde de zwaarste en breedste, hangen twee klokken, in de achterste eene. De kerk heeft een vrij groot en keurig bewerkt orgel, en daar tegenover een schoon uurwerk, met kunstig verguld en beschilderd lofwerk omgeven. De beide dorps. tellen ieder 160 leerl.

CHARLOIS, oudtijds *KOLDERWAARD* genaamd, p., pr. *Z. H.*, gem. *Charlois*; groot 622 bund.

CHARTROISE, buit., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Raamsdonk*; groot 4,4080 bund.

CHARTROYSEN, plaats van uitspanning aan de *Vecht*, in de pr. *Utr.*, gem. en 5 min. ten N. van *Utrecht*.

CHEMELUM. Zie HEMELUM.

CHERNE.

CHERNEBUUR-STER-MEER. } Zie SENSMEER.

CHEVREMONT of SCHEVREMONT, geh., pr. *Limb.*, gem. en 24 min. N. van *Kerkrade*; met 73 h. en 400 inw.

CHIMELUM. Zie HEMELUM.

CHRISTOFFELPOLDER (ST.-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Sommelsdijk-en-Kraaijensstein*; groot 48,1620 bund.

CHRISTOFFELPOLDER (ST.-), p., pr. *Zeel.*, gem. *Brouwershaven*; groot 17,4035 bund.

CHRISTOFFELPOLDER (ST.-), p., pr. *Zeel.*, gem. *Zuidzande*; groot 3,5769 bund. Hij behoort tot de watering van *Kadzand*.

CIE (GROOTE-) of GROOTE-CIJE, beek, pr. *N. H.*, gem. *Heemskerk*, beginnende aan den *Voorweg*, en uitloopende in de *Poelbeek*.

CIE (KLEINE-) of KLEINE-CIJE, beek pr. *N. H.*, gem. *Heemskerk*, die aan den *Menacker* begint, en zich ontlast in de *Poelbeek*.

CIELISHOUCK. Zie CILLAARTSHOEK.

CIJE (GROOTE-EN-KLEINE-). Zie CIE (GROOTE) en CIE (KLEINE).

CIJS. Zie BEERENDRECHT.

CILLAARTSHOEK, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. 's *Gravendeel*, postk. *Dordrecht*, gem. *Maasdam*; zij bestaat slechts uit eenen binnendijk, de *Keizersdijk* geheeten, bevat

het d. Cillaartshoek en eene b., welke  $\frac{1}{4}$  u. N. van het d. aan de Binnen-Maas gelegen is; beslaat 8,6770 bund., en telt 300 inw., die meest hun bestaan vinden in vlassnering, landbouw en veeleelt. — De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, die tot de klass. van *Dordrecht*, ring van *Oud-Beijerland*, behoort.

Het d. Cillaartshoek of Cillershoek, oudtijds ook Cielishouck gespeld, ligt  $\frac{2}{4}$  u. Z. W. van Dordrecht,  $\frac{1}{4}$  u. W. ten N. van 's Gravendeel,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van Maasdam. De kerk is een zeer oud kruisgebouw, met een fraai spits torentje. Een der halve kruisen van de kerk is van het overige gedeelte afgeschoten, en dient tot dorps., welke 50 leerl. telt.

CIMBRISCHE ZEE. Zie NOORDZEE.

CIMERFELT. Zie MEREVELDHOVEN.

CINGEL (DE), weg, pr. *N. Br.*, loopende eenige min. Z. van de kerk van Nuland naar Geffen.

CIRKEL-VAN-DE-OOY, streek weilanden, pr. *Geld.*, gedeeltelijk gem. *Nijmegen*, gedeeltelijk gem. *Ubbingen*, beslaande 1015,2859 bund.; bevattende de d. Ooy en Persingen, en tellende 57 h. met 460 inw.

CLAAS-JACOBSZ (SLUIS VAN). Zie DIEMERDAMMERSLUIJ.

CLAEUWERS-AMBACHT-VAN-DE-POEL. Zie BARENDRECHT (WEST).

CLAMP (DE) of DE KLAMP, b., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Swichem*, aan de Wirdumervaart.

CLARAPOLDER, p., pr. *Zeel.*, bij gedeelten in de gem. *Izendijke* en *Philippine*; groot 739,3300 bund.

CLARISSENKLOOSTER, nonnenklooster, pr. *N. Br.*, gem. *Megen-Haren-en-Macharen*, ter plaatse, thans *St. Josephsberg*, genaamd. Het is bewoond door Geestelijke Zusters, van de orde van St. CLARA, levende naar den regel van den H. FRANCISCUS.

CLASSINGEN. Zie KLASINGA.

CLATERING, KLATRING of KLATERING, geh. pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. ten O. van *Beilen*, met de daartoe behoorende kleine buurt Middelburg, 10 h. en 60 inw. tellende.

CLAWIERSTRAAT, b., pr. *N. Br.*, gem. *Strijp*; met 4 h. en 50 inw.

CLEOPHASKERKE. Zie KLEEVERSKERKE.

CLETHEMSPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; 17,3751 bund. groot. Hij behoort tot de *Watering-van-Groede*.

CLIJVE (DE), riv., dat ten O. van Hoogkerk, pr. *Gron.*, uit het *Hoendiep* voortkomt, om dat d. heenloopt, en zich in het *Aduarderdiep* ontlast.

CLINGE, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. en postk. *Hulst* (12 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit de pold. Clinge, Groot-Kieldrecht, Klein-Kieldrecht, Nieuw-Kieldrecht en Saeflinge, bevat de geh. Clinge en de Hollandsche-Kauter, benevens de buurs. de Kapellebrug of Oude-Kapel: is 3239 bund. groot, en telt 239 h. en 1820 inw., die meestal hun bestaan vinden in den landbouw, vlashandel, spinnerij, het maken van klompen en het zouten van ansjovisch, welke laatste tak van nijverheid tevens met de visscherij op mosselen en andere schelp- en platvisch, alleen door de inw. van het geh. de Hollandsche-Kauter gedreven wordt, waar een overzetveer op het eil. Zuid-Beevland bestaat, terwijl van daar twee marktschuiten op Rotterdam varen. Ook zijn er 1 bierbrouwerij en 1 koornmolen.

Het grootste gedeelte der ingezetenen, die bijna allen R. K. zijn, behoort kerkelijk tot de Belg. par. *de Clinge*; terwijl de bewoners van het geh. de Hollandsche-Kauter en die van den p. van Saeflinge te Kieldrecht parochiëren. De Herv. Rijksambtenaren worden, even als een enkel Herv. huisgezin, tot de gem. *Hulst* gerekend. — De kinderen gaan ter schole in de Belg. gem. *de Clinge*, *Kieldrecht* en te *St. Jan-Steen*.

De b. Clinge ook Hulster-Clinge genaamd, ligt  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van Hulst en  $\frac{8}{4}$  u. Z. W. van Goes.

CLINGE, anders RIETVELD, p., pr. *Zeel.*, gem. *Clinge*, 1189,3600 bund. groot.

CLINGENDAAL, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk* en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Wassenaar*; groot 93,5236 bund.

CLINGENDAAL (OUD-), buit., pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Wassenaar*; groot 37,5936 bund.

CLINXWEER. Zie SCHRATSBURG.

CLOESE (DE), hav., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. ten N. van *Lochem*, aan de *Berkel*.

CLOOSTER (HET), buit., pr. *N.H.*, gem. en 5 min. O. van *Heemstede*, aan het Zuider-Sparen; 33,4653 bund. groot.

**CLOOSTER (HET, buit., pr. N.H.,** gem. *Schooten-en-Gehuchten*, aan het Noorder-Sparen; 33,2500 bund.

**CLOOSTEROIRT (STEEN-VAN-),** thans meestal *STEEN-VAN-KLOOSTER* oord gespeld, p., pr. *N. Br.*, bij gedeelten gem. *Made-en-Drinmelen*, en gem. *Raamsdonk*; beslaat 64,8180 bund.

**COBUNDERHUIZEN.** Zie *LIPPENHUIZEN*.

**COCKSDORP (DE),** d. op het eil. *Texel*, pr. *N. H.*, arr. en 14 u. N. van *Alkmaar*, kant. en 5 u. N. van *Helder*, hulpk. en gem. *Texel*, 2½ u. N. O. van *de Burg*, ten N. van de Roggestoot. — Men telt er 20 h. en 120 inw., die hun bestaan vinden in den landbouw. Voorts is er een met vlas gedekte koren- en pelmolen. De 100 Herv. behooren tot de gem.

*Eijerland*, en hebben hier een nieuw net kerkje, dat van eenen kleinen hollen naaldtoren voorzien is. — Voor de 20 R. K. is een particulier h. tot kerk verbouwd. De dorps. telt 40 leerl. Er is ook een Dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*.

**COEGORSPOLDER** of **COEGARSPOLDER**, vroeger **COEGORS-EN-EGlantierpolder** of **COEGERS-EN-PEERREBOOMPOLDER**, thans beschreven onder den naam van **COEGORS-NIEUW-ZEVENAAREN-EGlantierpolder**, p., pr. *Zeel.*, bij gedeelten in de gem. *Azelen Neuzen*; groot 1053,8642 bund.

**COEHOORN**, fort, pr. *Geld.*, gem. en 20 min. W. van *Over-Asselt*, op den regter Maasoever tegenover de vesting *Grave*, waartoe het behoort. Het is een kroonwerk, dienende tot dekking en bruggenhoofd der vesting; heeft bekleedingsmuren, gedeeltelijk natte grachten, is van buitenwerken voorzien en in de keel aan de rivierzijde door eenen muur gesloten. Daarin staat een wachthuis.

**COEHOORNSCHE-DIJK.** Zie *FRIESCHE-DIJK*.

**COEHOORNSDIJK.** Zie *ZWARTEN-DIJK*.

**COEHOORNSPOLDER** of **MAJOR-GENEERAAL-COEHOORNSPOLDER**, p., pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, benoorden het d. *Wijckel*, aan het Slootermeer

**COEKANGE.** } Zie *KOEKANGE*.

**COEKINGE.** }

**COELENBERG** of **COLENBERG**, geh., pr. *Utr.*, gem. en ¼ u. Z. W. van *de Bilt*, aan de Bilststraat; met 3 h., (waaronder het oud adell. h. *Coelenberg*) en 40 inw.

**COELENBERG (HET HUIS-)** of **HET HUIS COLENBERG**, oud adell. h. pr. *Utr.*, gem. en ¼ u. Z. W. van *de Bilt*, in het geh. *Coelenberg*; groot, met de daartoe behorende gronden, 21.9721 bund.

**COELENBERG-OF-HET-KLOOSTER.** Zie *KLOOSTER (HET)*.

**COELENPLATE.** Zie *COLIJNSPLAAT*.

**COELHORST** of **KEULHORST**, d. of buurs., pr. *Utr.*, arr. en 1 u. N. ten W. van *Amersfoort*. gem. *Hoogland*, aan de Eem. — Men vindt er een klein kerkje, doorgaans de Kapel van *Coelhorst (Keulhorst)* genaamd, in welke de Herv. gem. van *Hoogland* hare godsdienst houdt. Het heeft eenen toren doch geen orgel.

**COENDERSBURG**, buit., pr. *Gron.*, gem. en 1 u. O. van *Marum*, te *Nuts*; groot 412,4250 bund.

**COENSDIKE.** Zie *GRAAF-JANSDIJK*.

**COERZAND.** Zie *COURZAND*.

**COERNYAMA.** Zie *KORNJUM*

**COETEN.** Zie *COTHEN*.

**COEVERINGE** of **KOEVERING**, b., pr. *N. Br.*, gem. en ½ u. N. N. O. van *St. Oedenrode*, aan den weg van *Helmond* naar 's *Hertogenbosch*; met eenen wind-korenmolen.

**COEVERINGE** of **KOEVERING**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*, ¾ u. Z. W. van *Steenbergen*, 2½ u. W. van *Kruisland*; met 9 h. en 80 inw.

**COLDENHAVE**, **KOLDENHOVE** of **KOLDENHOEVE**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Brummen*, 1 u. Z. Z. W. van *Hall*; met 21 h. en 200 inw.

**COLENBERG.** Zie *COELENBERG*.

**COLHAM**, **DE HAM**, ook **KOLHAM** geschreven, eertijds ook wel **KOLDEHAM** genaamd, en volgens **ALTING**, oudtijds **HEMMENIS** of **DE HAMSTREEK**, d., pr. *Gron.*, arr. en 2 u. O. van *Groningen*, kapl. en ¼ u. N. van *Hoogezand*, hulpk., gem. en 1 u. Z. W. van *Slochteren*, aan eenen, met hout beplanten, aangenamen en lommerrijken zandweg; met 116 h. en 620 inw.

De 500 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Appingedam*, ring van *Slochteren*, behoort. De kerk is een bekwaam gebouw. De R. K. behooren tot de stat. van *Veendam-en-Widervank*. De dorps. telt 120 leerl. Ook bestaat hier een *Diakonie-Werkhuis*. — Onder dit d. doen zich eenige zandhevelen en zandduinen op van omtrent 2,50 ell. hoog.



COLHOL, geh., pr. *Gron.*, arr., kant. en 2 u. N. ten W. van *Appingedam*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *'t Zandt*. Het is eene streek van groote boerd. met vruchtbaar kleiland.

COLIJNSPLAAT, gem. en heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Kortgene*, hulpk. van het postk. *Goes* (7 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij beslaat gedeelten van de p. Oud-Noord-Beveland en Nieuw-Noord-Beveland, en daarin het d. Colijnsplaat; is groot 1680 bund, telt 276 h. en 1700 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en handwerken. Ook is er eene meestof.

De inw., alle Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Goes*, tweede sectie, behoort.

Het d. Colijnsplaat of Colinsplaat, oudtijds Coelensplate, in de wandeling veelal Cooletjesplaat geheeten, ligt 4 u. N. van *Goes*,  $1\frac{1}{2}$  u. O. van *Kortgene*, op de noordoostelijke zijde van Noord-Beveland, waarvan het de fraaiste en aanzienlijkste plaats is. De voornaamste straat is een langwerpige vierkant, met twee rijen boomen beplant. De kerk is een zeer net gebouw met eenen toren, doch zonder orgel. — De dorps. telt 200 leerl. Ook is er eene haven, van waar beurtschepen op Rotterdam en Middelburg varen en er bestaat een overzetveer op het havenhoofd van Zierikzee. Kermis den tweeden Woensdag in Julij.

COLLENDOORN, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Hardenbergh*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Hardenbergh*; met 24 h., 140 inw. en eene school met 60 leerl.

COLLENDOORNER-VEEN, geh., en uitgestrekt hoogveen, van de *Dedemsvaart* doorsneden, pr. *Over.*, gem. *Ambt-Hardenbergh*, 40 min. N. van *Heemse*; met 13 h. en 70 inw.

COLMOND, geh., pr. *Limb.*, gem. *Voerendaal*; met 15 h. en 90 inw.

COLMSCHATE, ook wel *KOLMSCHATE*, geh., pr. *Over.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. van *Diepenveen*; met 5 h. en 30 inw.

De Herv. maken met die uit de omliggende buurs. eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Deventer* behoort; 1000 zielen telt, en waarvan de kerk in de buurs. *Lage-Weteringen* staat. De R. K. maken eene par. uit, waartoe ook die uit de omliggende buurs. gerekend worden, en die tot het aartsp. van *Zalland-Drenthe-en-Groningen* behoort; 1400 ziel. telt; in de buurs.

*Riele* eene kerk en in de buurs. *Lettele* eene kapel heeft.

COLSTER (TER-). Zie *COULSTER* (TER-).

COLSTERWEER, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*. Hij is met de p. *Grobendonk*, *Aart-Eloijenbosch*, *Bylandsche-Waard* en *Floris-van-den-Tempel*, 96 bund. groot, en ligt tusschen het *Houweningswater* en de *Merwede*.

COMBINATIE-POLDER. Zie *KETTEN* (DE).

COMMANDEURS-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Maasland-met-Burgdijk*; groot 315 bund.

COMPAGNIE (DE), gedeelte polderland, pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*, p. *Schagen*, sectie *Grootewal*; 14,450 bund. groot.

COMPAGNIE (BORGER-). Zie *BORGER-KOMPAGNIE*.

COMPAGNIE (DE) of *DRAGTENER-KOMPAGNIE*, veenkolonie, pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*, 1 u. N. O. van *Dragten*; met 62 h., 350 inw. en eene school met 70 leerl. Het Zuidelijke gedeelte heet de *Nieuwe* en het Noordelijke de *Oude Compagnie*. De kerk is een langwerpig gebouw, met eenen spitsen toren, doch zonder orgel, waarin de dienst door eenen hulpprediker verrigt wordt.

COMPAGNIE (DE). Zie *JUBBEGA*.

COMPAGNIE (DRAGTENER-). Zie *COMPAGNIE* (DE).

COMPAGNIE (FRIESCHE). Zie *KALKWIJK*.

COMPAGNIE (DE) (NIEUWE-). Zie } *COMPAGNIE* (DE)  
NIEUWE-COMPAGNIE-  
COMPAGNIE (OUDE-). Zie *COMPAGNIE* (DE).

COMPAGNIE (OUD-FRIESCHE-). Zie *KALKWIJK*.

COMPAGNIE (TRIPS-). Zie *TRIPS-COMPAGNIE*.

COMPAGNIE'S DWARSVAART, regt gegraven vaart, pr. *Fr.*, beginnende  $\frac{3}{4}$  u. O. N. O. van *Dragten* en over eene lengte van 2000 ell. N. W. waarts voortlopende.

COMPAGNONSHUIS. Zie *COMPANSHUIS*.

COMPAGNONSVART, gegraven vaart, pr. *Fr.* Zij begint in het vl. *Heerenveen*, en loopt langs den noorderzoom der gem. *Schoterland*, tot in *Hornsterzwaag*. Zij heeft ontelbare zijtakken, opslotten of wijken, welke bij het turfgraven ontstaan zijn. Er zijn in deze vaart 4 schutsluizen of verlaten, om het

water te keeren, en ten behoeve van de scheepvaart op eene bepaalde hoogte te houden.

**COMPANSHUIS**, eigenlijk **COMFAGNONSHUIS**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*, onder *Dragten*.

**COOLTJESPLAAT**. Zie **COLUNSPLAAT**.

**COOTEN** Zie **COTHEN**.

**COPIERDUIN**, duinvallei pr. *Z. H.*, gem. *Monster*, tusschen *Monster* en *Terheide*; groot 20,7230 bund.

**COPPERSHORN**, geh., pr. *N. H.*, gem. en 20 min. N. van *Twisk*, aan de Noorderkogge-zeedijk. In de nabijheid staan 3 watermolens, welke ook de watermolens van **COPPERSHORN** genoemd worden.

**COPWIJK**. Zie **STOPPELDIJKSCHENPOLDER**.

**CORIK**. Zie **COVIK**.

**CORKENVAART**. Zie **KORSKENSVAART**.

**CORLE**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Winterswijk*; met 84 h., ruim 300 inw. en eene school met 60 leerl.

**CORNAZAND** of **KORENZAND**, ook **KROONHOF**, vrij hooge zandpl. in de *Wadden*, N. van de pr. *Gron.*, tegenover *Hornhuizen*.

**CORNELIA** (**GROOTE**-), p., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; groot 48,2181 bund.

**CORNELIA** (**KLEINE**-), p., gem. *Groede*; groot 6,6349 bund. — De groote weg van *Breskens* naar *Sluis* neemt een groot gedeelte der oppervlakte in.

**CORNELIS-GRACHT**, van ouds **CORNELIS-HARMSLOOT**, water of turfvaart, pr. *Over.*, gem. *Giethoorn*. Zij begint bij de *Doopsgez.* kerk, doorsnijdt den *Giethoornsche* weg, en eindigt bij *Janen* in het *Giethoornsche meer*.

**CORNELIS-JANZ.-BOONE'SPOLDER**. Zie **BOONEPOLDER**.

**CORNELIS-LANDEKE**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oost-en-West-Barendrecht*; groot 12,1610 bund.

**CORNELISSENKAAG**, gedeelte polderl., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*, p. *Schagen*, sectie *Schagen-Zuidzijde*; groot 48,1200 bund.

**CORNELISSENWERF**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Schagen*; met 3 h. en 18 inw.

**CORNJUM**, **KORNJUM** of **KONJUM**, oudtijds **COERNYMA**, **CORNYEM**, d., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, arr., kant., postk. en 1 u. N. van *Leeuwarden*. — Men telt er 20 h. en

100 inw., en met *Cornjumer-Nieuwland* en *Cornjumer-Oldland*, 44 h. en 270 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., allen *Herv.*, maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Leeuwarden*, ring van *Stiens* behoort, en hier eene kerk heeft. De dorps. telt 20 leerl. Men heeft er ook de oude merkwaardige *Martensstate*, alsmede de state *Wydefeld*.

**CORNJUMER-NIEUWLAND**, streek land, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, W. van *Cornjum*; met 7 h. en 60 inw.

**CORNJUMER-OUDLAND**, streek land, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, ten O. van *Cornjum*, met 17 h. en 100 inw., zich  $\frac{1}{2}$  u. ver tot aan de *Dockumer Ee*, uitstreckende.

**CORNWERD**, d., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, arr. en 5 u. W. N. W. van *Sneek*, kant. en  $2\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van *Bolsward*, postk. *Harlingen* en *Bolsward*,  $2\frac{1}{2}$  u. N. van *Makkum*, aan den zeedijk. Het telt met de *Sotterum* en 't *Houw*, 23 h. en 140 inw., die hun bestaan vinden in landbouw.

De 135 *Herv.* behooren tot de gem. *Makkum-en-Cornwerd*, en hebben hier eene kerk. De 2 R. K. parochiëren te *Makkum*. De dorps. telt 16 leerl.

**CORNWERDER-VAART**, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, uit de *Wonser-Melkvaart* voortkomende en zich met de *Dijkvaart* der *Vijf deelen* *Zeedijks* vereenigende.

**CORNWERDER-ZAND**, zandpl. in de *Zuiderzee*, op weinig afstand van de *Friesche kust*, zich van *Cornwerd* noordwaarts tot op de hoogte van *Surich* uitstreckende.

**CORNYEM**. Zie **CORNJUM**.

**CORTEHOEVEN**. Zie **KORTENHOEF**.

**CORTEKENE**. Zie **KORTGENE**.

**CORTEMANS-POLDER**, deel van den *Oranje-polder*, pr. *Zeel.*, gem. *IJzendijke*.

**CORTENBACH**, oud adell. kast., pr. *Limb.*, gem. *Voerendaal*; met onderhoorigheden groot 130 bund.

**CORTENOEVER**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. O. van *Brummen*; met 34 h. en ruim 250 inw.

**CORTGEEN**, op sommige kaarten 't *CORTIE* gespeld, wei- en hoop., pr. *Z. H.*, gem. *Ablasserdam*; groot 7,0120 bund.

**CORTKEENE**. Zie **KORTGENE**.

**COSEL**. Zie **CASEL**.

**COTEE**. Zie **KEETEN**.

**COTEN**. Zie **COTHEN**.

**COTERVEER**. Zie **KATERVEER**.

**COTESSEN.** Zie **COTTESSEN.**

**COTHEN**, gem., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. en postk. *Wijk-bij-Duurstede* (8 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de heerl. Cothen en de b. de Dwarsdijk; beslaat 1210,4478 bund.; telt 86 h. en 680 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 140 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Wijk-bij-Duurstede* behoort. De R. K. maken er eene stat. uit, die tot het aartspr. *Utr.* behoort en 520 ziel. telt. Er is ééne school met 120 leerl. Ook heeft men er het oud adell. h. Rhijnenstein en de buit. Steniswaard en Rodenstein.

**COTHEN**, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. en postk. *Wijk-bij-Duurstede*, gem. Cothen. Zij bevat het d. Cothen en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 832,0688 bund. en telt 76 h. en 560 inw.

Het d. Cothen, Coten of Cooten, oudtijds Coeten, ligt 4 u. Z. ten W. van Amersfoort,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van Wijk-bij-Duurstede, aan den Kromme-Rijn. Het is eene vrij aanzienlijke oude plaats. Aan de Herv. kerk ziet men hier en daar nog eenige duifsteen, en boven op het gebouw staat een spits torentje. De R. K. kerk, aan de H. H. Petrus en Paulus toegewijd, heeft geen toren, maar een fraai orgel. De dorps. telt 120 leerl.

Kermis den eersten Zondag in September.

**COTHEN-EN-DWARSDIJK**, p., pr. *Utr.*, gem. *Cothen*; groot 832,0688 bund.

**COTHENGOED**, buit., pr. *Geld.*, gem. en in het d. *Ermelo*, aan den Zuiderzeesche-sstraatweg; 2,1430 bund. groot.

**COTHERGRIFT**, vaart, pr. *Utr.* Zij neemt ten begin aan de Langbroeker-wetering, bij Neder-Langbroek, en vliet naar Cothen, waar zij in den Kromme-Rijn uitloopt.

**COTTESSEN** of **COTESSEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 1 u. O. van *Vaals*; met 13 h. en 70 inw.

**COUDEWATER**, **COUWATER**, **COUWENWATER** of **CAUWATER**, vroeger **COUWATERSKLOOSTER**, buit. pr. *N. Br.*, gem. en 25 min. Z. ten O. van *Rosmalen*, aan den klinkerweg naar Veghel; groot 30,1077.

**COUDORPE**, heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkenszand*, postk. *Goes*, gem. *Driewegen-en-Coudorpe*. Zij beslaat 259,8830 bund., telt 3 h. en 30 inw., die meest hun bestaan vinden in den landarbeid.

De 10 Herv. behooren tot de gem. *Overzande-en-Driewegen*.

De 20 R. K. parochiëren te 's *Heerenhoek*.

Het geh. Coudorpe ligt  $2\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Goes*,  $1\frac{1}{2}$  u. Z. ten W. van *Heinkenszand*.

**COULSTER (TER-)**, **TER-COLSTER** of **TER-COUSTER**, adell. h., pr. *N. H.*, gem. *Heilo-en-Oesdom*, 10 min. Z. O. van *Heilo*, met 14 bund. grond.

**COUM** of **COOUM**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Tjum*; met 3 h. en 20 inw.

**COURZAND** of **COERZAND**, landg. en p., pr. *Z. H.*, bij gedeelten gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Charlois*, aan den mond der Koedood, waar men ook de Courzandsche-haven heeft; groot 67,9740 bund.

**COUSOUP.** Zie **KASOP**.

**COUSTER (TER-)**. Zie **COULSTER (TER-)**.

**COUUM.** Zie **COUM**.

**COUWATERSKLOOSTER.** } Zie

**COUWENWATER.** } **COU-**

**CAUWWATER.** } **DEWA-**

**COUWENWATER.** } **TER.**

**COVELSWADE (GROOT-)** of **WITTE-VROUWEN**, heerl., pr. *Utr.*, arr., kant. en gem. *Utr.*, eene der voorsteden dier st., buiten de Witte-Vrouwepoort.

**COVELSWADE (KLEIN-)** of **TOLSTEEG**, heerl., pr. *Utr.*, kant. en gem. *Utrecht*, eene der voorsteden dier stad uitmakende.

**COVORDIA.** Zie **KOEVDORDEN**.

**COXHORN.** Zie **RIJSDORP**.

**COVIK**, ook wel eens **CORIK**, pr. *Geld.*, gem. *Steenderen*; met 35 h. en 220 inw.

**COYFINNE.** Zie **KOYVENNE**.

**COYWYK.** Zie **KOOIWYK**.

**CRAAIJENSTEIN.** Zie **CRAAIJENSTEIN (1)**.

**CRAAIJERT (DE).** Zie **CRAAIJERTPOLPOLDER (OUDE-)**.

**CRAAIJESTEIN**, **CRAIESTEIN** of **CRAYSTEIN**, slot, pr. *Zeel.*, gem. *Burgh-en-Westenschouwen*, 5 min. Z. ten O. van *Burgh*, zijnde een omwa-

(1) Ingevolgs zoeke men de woorden, die elders met **CRAAI** gespeld, doch hier niet gevonden worden op **CRAI**.

terd h. en een der oudste sloten van Zeeland; met 28,8220 bund. grond.

CRAAILO (NOORD-), Zie CRAYLO (NOORD-).

CRAAILO (ZUID-), Zie CRAYLO (ZUID-).

CRAATS (DE-), geh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Ede*, onder Bennekom; met 14 h. en 100 inw.

CRABBENDAM, b., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van *Warmenhuisen*, nabij het Groot-Noord-Hollandsche kanaal; met 22 h. en 120 inw.

CRAAIJENBURG, KRAAIJENBURG in de wandeling wel eens het KRAAIJENNEST en thans veelal GROOT-KRAAIJENBURG genoemd, adell. h., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. Z. O. van *Rijswijk*, tusschen de Hoornbrug en de stad Delft, aan de Vliet, met 13,8267 bund. grond.

CRAIJENSTEENE. Zie CRAIJESTEIN.

CRAIJENSTEIN of KRAAIJENSTEIN, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Buurmalsen*, 5 min. W. van *Tricht*, aan de Linge, rondom door grachten omgeven, met 41,7310 bund. gronds.

CRAIJENSTEIN. } Zie CRAIJESTEIN.

CRAIJENSTENE. }

CRAIJERT (DE-). Zie CRAIJERTPOLDER (OUDE-).

CRAIJERTPOLDER (NIEUWE-), in de wandeling ook veelal enkel de NIEUWE-CRAIJERT geheeten, p., pr. *Zeel.*, bij gedeelten gem. 's *Heer-Arendskerke*, 's *Heerenhoek* en *Overzande*; beslaande 1108,0225 bund. In dezen pold. staat de kerk van 's *Heerenhoek*.

CRAIJERTPOLDER (NIEUWE-WEST-), ook wel enkel onder den naam van de NIEUWE-WEST-CRAIJERT bekend, p., pr. *Zeel.*, bij gedeelten gem. 's *Heer-Arendskerke*, *Borssele* en 's *Heerenhoek*; groot 496,8232 bund.

CRAIJERTPOLDER (NOORD-), ook wel enkel de NOORD-CRAIJERT geheeten, p., pr. *Zeel.*, gem. 's *Heer-Arendskerke*; groot 246,3264 bund.

CRAIJERTPOLDER (OUDE-), of SELNISSEPOLDER, in de wandeling meestal de OUDE-CRAIJERT, ook wel enkel de CRAIJERT of de CRAIJERT genaamd, p., pr. *Zeel.*, bij gedeelten in de gem. 's *Heer-Arendskerke* en *Heinkenszand*; groot 410,1849 bund.

CRAIJERTPOLDER (WEST-), meest onder den naam van de WEST-CRAIJERT bekend, p., pr. *Zeel.*, bij gedeelten in de gem. 's *Heer-Arendskerke*, *Borssele* en 's *Heerenhoek*; groot 459,6366 bund.

CRAIJERTPOLDER (ZUID-), veelal enkel slechts de ZUID-CRAIJERT geheeten, p., pr. *Zeel.*, gem. 's *Heer-Arendskerke*; 218,0631 bund. groot.

CRAIJESTEIN, CRAAIJENSTEIN, KRAIJENSTEIN, CRAIJENSTEENE of CRAIJENSTENE, heerl., pr. *Z. H.*, kant. en gem. *Sliedrecht*.

De landen, onder deze heerl. behoorende, zijn gedeeltelijk bedijkt of bekaad en gedeeltelijk nog onbedijkt en bekend onder de benaming van Craaijestein, de Ronduit, de Bekramming, de Helpolder, de Meerkotennest en den Kikvorsch of Otter; deze vrije amb. tot heden toe nog onbewoond, is later met de gem. *Sliedrecht* gecombineerd.

CRAIJESTEIN of CRAIJENSTEIN, thans KRAAIJENSTEIN gespeld, p., pr. *Z. H.*, gem. *Sliedrecht*, in de heerl. *Craijestein*; groot 1,1072 bund.

CRAIJESTEIN, buit., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. W. van *Vught*; groot 15 bund.

CRAIJESTEIN. Zie CRAAIJESTEIN.

CRAILO (NOORD-EN-ZUID-) Zie CRAYLO (NOORD-) en CRAYLO (ZUID-).

CRANENBURG. Zie KROONENBURG.

CRANENBURG, havez., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*.

CRAPOEL of CRAPULT ook KRAPAULT genoemd, geh., pr. *Limb.*, gem. *Gulpen*; met 17 h. en 75 inw.

CRASOORD, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Myl-Krabbe-en-Nadorf*.

CRAUBEEK of CRAUBACH, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. Z. van *Klümmer*; met 20 h. en 120 inw. Er wordt hier eene soort van steen gegraven, die tot bestrating wordt bebezigd.

CRAUWELSGORS, p., pr. *N. Br.*, gem. *Terheyden*; groot 226,9382 bund.

CRAYLO (NOORD-), NOORD-CRAILO of NOORD-CRAAILO, buit., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. W. van *Huizen*.

CRAYLO (ZUID-), ZUID-CRAILO of ZUID-CRAAILO, buit., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. W. van *Huizen*.

CRAYSTEIN. Zie CRAAIJESTEIN.

CREMPENE. Zie CRIMPEN AAN DE LEK.

CREVECOEUR, in het lat. CREPICORDIUM, fort, pr. *N. Br.*, gem. *Empel-en-Meerwijk*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Empel*, op de landpunt gevormd door den linkeroever der Maas en den regteroever der daarin vallende Dieze.

Het fort wordt door een doorvaartkanaal, met sluizen, in twee deelen gescheiden; het westelijke deel,

dat de gebouwen bevat, heeft eenen aarden hoofdwal, met 5 bastions, natte gracht en bedekte weg. De oostzijde der sluis wordt gedekt door een front van 2 bastions, met natte gracht en onderscheidene buitenwerken, grootendeels in vervallen toestand. Daar het geheel door water omringd is, heeft de gemeenschap met den vasten oever plaats door eene rijks roeiboot.

Van de 5 inw. zijn 4 R. K. en 1 Herv. De oude Herv. kerk zonder toren, die tot de gem. van *Engelen-Empel-en-Crevecœur* behoorde, is geheel buiten godsdienstig gebruik, en dient tot arsenaal en kaserne.

CREYL, KREIL of KRAAIL, ook KREYELHOUT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Heeze*; met 32 h. en 170 inw.

CROESBEEK, van ouds SCHAPENBOSCH, landg., pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal-Tetterode-Aulberisberg-ende-Vogelenzang*, 2 u. Z. van *Bloemendaal*, 20 min. O. van de *Vogelenzang*; groot 49,9845 bund.

CROGTEN (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Teteringen*; groot 65,9830 h.

CROIS (ST-). Zie CRUIS (ST-).

CROIS (ST-). { Zie KRUIS (ST-).

CROIX (ST-). }

CROMMAAR. Zie KROMME-MAAR.

CROMMERT. Zie CROMVOIRT.

CROMMEN-IJE. Zie KROMMENIE.

CROMSTRIJEN of CROMSTRIEN, oudtijds NUMANS-GORS, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Oud-Beijerland*, hulpk. en gem. *Klaaswaal* en *Numansdorp*. Zij bevat de p. Klein-Cromstrijen, Nieuw - Cromstrijen, Groot-Cromstrijen en Numanspolder, en daarin de d. Klaaswaal en Numansdorp, en is groot 3193 bund.

De Herv. inw. behooren tot de gem. *Klaaswaal* en *Numansdorp*. De R. K. parochiëren te *Oud-Beijerland*. Men heeft er twee scholen.

CROMSTRIJEN (GROOT-), GROOT-CROMSTRIEN of GROOT-CROMSTRIJENSCHEPOLDER, p., pr. *Z. H.*, bij gedeelten in de gem. *Strijen* en *Numansdorp*; groot 1301,7886 bund.

CROMSTRIJEN (KLEIN-), KLEIN-CROMSTRIEN of KLEIN-CROMSTRIJENSCHEPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Klaaswaal*; groot 225,6313 bund.

CROMSTRIJEN (NIEUW-), NIEUW-CROMSTRIEN of NIEUW - CROMSTRIJENSCHEPOLDER, p., pr. *Z. H.*, bij gedeelten gem. *Klaaswaal* en *Strijen*; groot 592,1148 bund.

CROMSTRIJEN(OUDE-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Klaaswaal*; ten O. van den Stougesdijk; 504,3519 bund. groot.

CROMSTRIJEN (OUDE-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Klaaswaal*; ten W. van den Stougesdijk; 209,3163 bund.

CROMSTRIJENSCHEPOLDER (GROOT-KLEIN-EN-NIEUW-). Zie CROMSTRIJEN (GROOT-), CROMSTRIJEN (KLEIN-) en CROMSTRIJEN (NIEUW-).

CROMVLIET, thans veelal KROMVLIET gespeld, buit., pr. *Z. H.*, gem. en 5 min. N. O. van *Rijswijk*.

CROMVOIRT, gem., pr. *N. Br.*, arr., kant. en postk. 's *Hertogenbosch* (5 m. k., 2 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Cromvoirt, het geh. Deutenen en eenige verspreid staande h.; beslaat 1368,9778 bund., en telt 78 h. en 480 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden.

De 470 R. K. behooren tot de par. *Cromvoirt* en *Vught*. De 10 Herv. worden tot de gem. *Vught-en-Cromvoirt* gerekend. Men heeft in deze gem. twee scholen.

Het d. Cromvoirt, eertijds Cromvoirt, thans in de wandeling veelal Crommert, ligt 1 u. Z. W. ten W. van 's Hertogenbosch. Men telt er 90 h. en 140 inw. De R. K. maken eene par. uit, die tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Orthen*, behoort en 340 ziel. telt. De schuurkerk is aan den H. LAMBERTUS toegewijd. De dorps. telt 80 leerl.

CROMVOIRT (BINNENPOLDERVAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Cromvoirt*; groot 155,2891 bund.

CROMWIEL (NIEUW-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*; groot 122,5530 bund.

CROMWIEL (OUDE-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*; groot 94,2177 bund.

CROMWIJK, buit., pr. *Utr.*, gem. en 1 u. W. ten Z. van *Tienhoven*, aan de Vecht.

CRONJER (DE), bosch, pr. *N. H.*, zijnde een gedeelte van de buit. *Ipenrode*, gem. *Heemstede*.

CROY of KROOI, kast., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Stiphout*, aan de Mierle. — Dit oude gebouw, van hooge torens voorzien, met zijne tuinen door breede waterrijke grachten omgeven, wordt voor een der schoonste kast. van de Meijerij gehouden.

CRUBEKE-POLDER of GRUYBEKENPOLDER, ook wel verkeerdelijk KRABBE-POLDER genoemd, p., pr. *Zeel.*, gem.



CATHARINA ALIDA VAN DER DUSSEN, Huisvrouw van den Heer van SLINGELAND, in leven Raad en Burge-meester der stad Rotterdam, welke te Culemborg in 1745 overleden is. In de kerk is een orgel en in den toren hangen negen klokken, allen door den vermaarden HEMONT gegoten. De Evang. Luth. kerk is een fraai, ruim en zindelijk gebouw, met een orgel. De R. K. kerk, aan de H. BARBARA toegewijd, heeft eenen fraaijen voorgevel, welke op eenige pilaren rust en eenen toren, inwendig prijkt de kerk met drie altaren, eenen fraai gewerkten predikstoel en de borstbeelden van eenige voorname Jezuiten. De kerk der R. K. van de oude Clerezij is ingewijd onder aanroeping van de H. BARBARA en den H. ANTONIUS. De Synagoge is zeer klein.

Onder de Weldadige gestichten munt vooral uit: een uitmuntend Weeshuis, voor 24 jongens, 24 meisjes en 12 maagden. In dit voortreffelijk ingerigt gesticht vindt men in de eetzaal der meisjes een kunstig bewerkt altaarstuk, waarop het eerste Avondmaal, door Jezus met zijne discipelen gehouden, is afgebeeld; op een der deuren ziet men het eten van het paaschlam, en op de tweede deur den grooten maaltijd van Koning AHASUERUS; als de deuren toegesloten zijn, ziet men op de buitenzijde het vallen en het inzamelen van het manna. In eene andere zeer groote zaal treft men eenige afbeeldsels van de Graven en Gravinnen van Culemborg aan. Nog heeft men er een Oudemannen- en Vrouwenhuis, eigenlijk het Elizabeths-gasthuis, waarin 8 oude mannen en vrouwen worden opgenomen, die er ieder vrije woning hebben, en de Fundatie van VAN BADEN, bestaande in zes woningen of kameren voor oude vrouwen, die daarin gehuisvest worden en bedeeling krijgen. Er bestaat hier een R. K. Seminarium, waarin door 1 President en 6 Hoogleeraars aan ruim 150 studenten onderwijs wordt gegeven. Ook heeft men er eene Latijnsche School, met eenen Rector. Voorts heeft men te Culemborg 5 scholen, als: eene Fransche kostschool voor jonge Heeren, zijnde tevens de Stadsschool, eene School voor jonge Jufvrouwen, eene Stads armenschool en twee Bijzondere scholen.

Paardenmarkt den vierden Maandag in de vasten; beestenmarkt op de drie eerste Dingsdagen in Novem-

ber; kermis den vierden Dingsdag in de vasten.

CULUBRODE. Zie KULENRODE.

CUNERA. Zie KUIJNDER (DE).

CUNERABERGJE, heuvel, pr. *Utr.*, 5 min. O. van *Rhenen*, van waar men een schilderachtig gezigt op die st. en den Rijn heeft.

CURRINGEHORN of veeltijds KORNHORN genaamd, geh., pr. *Gr.*, gem. *Grootegast*,  $\frac{1}{4}$  u. O. N. O. van Opënde, aan den weg van Opënde naar Doesum; met 20 h. en ruim 80 inw.

CUSEMERBALK. Zie JOUWER (DE).

CUSEMERKLOOSTER. Zie CUZEMER.

CUYK, dek., apost. vic. *Limburg*, voor het grootste gedeelte pr. *N. Br.*, voor een klein gedeelte pr. *Limb.*

Het bevat de par.: Afferden, St. Antonis, Beers, Bergen, Beugen, Boxmeer, Cuyk, Escharen, Gastel, Grave, Haps, Heijen, St. Hubert, Ledeakker, Groot-Linden, Maashees, Mill, Oeffelt, Oploo, Overloon, Rijkevoort, Sambeek, Vierlingsbeek, Vortum-en-Mullem en Wanroy; heeft 26 kerken, die door 25 Pastoors en 18 Kapellaans en Adsisenten bediend worden, en telt ongeveer 23,000 ziel.

CUYK, CUIK of KUIK, in de oudste oorkonden CUC genaamd, vl., pr. *N. Br.*, arr. en 9 u. O. van 's *Hertogenbosch*, kant. en 2 u. N. ten W. van *Boxmeer*, hulpk. van het postk. *Grave* en *Boxmeer*, gem. *Cuyk-en-St. Agatha*;  $51^{\circ}43'46''$  N.B.,  $23^{\circ}32'56''$  O.L. Men heeft er 4 straten, waarvan 3 geplaveid zijn. Het bevat in de kerkbuurt, aldaar de kom van het vl. genoemd, 186 h. en ongeveer 1300 inw., en met de daartoe behoorende geh. *Fianen*, den *Ewinkel* en *Heeswijk*, 259 h. en ruim 1600 inw., die meest hun bestaan vinden in handel en landbouw. Ook heeft men er 5 leerlooierijen, 5 brouwerijen, 2 olieslagerijen en 1 kunstazijnmakerij.

De 1400 R. K. maken met die van *St. Agatha* eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Cuyk*, behoort, ruim 2000 ziel. telt, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De kerk, aan den H. *MARTINUS* toegewijd, staat op eenen uitstekenden hoek lands, die aan den *Maaskant* bemuurd is. Het is een groot en van eenen dikken toren voorzien kruisgebouw. De 80 *Herv.* behooren tot de gem. *Cuyk-en-Beers*, en hebben er eene kerk met een orgel. De 10 *Isr.* hebben hier

eene synagoge. De dorps. telt 90 leerl. Er is een veer over de Maas.

Beesten-, laken-, wol- en linnenmarkten Dingsdags na 26 April, Dingsdags na 6 Mei, Dingsdags na 3 Julij, Dingsdags daaraanvolgende, Dingsdags na 10 November en Dingsdags daaraanvolgende.

CUYK (LAND-VAN-), lands., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Boxmeer* en *Grave*.

Het wordt verdeeld in het Overambt en het Nederambt. Het eerstgemelde bevat de d. en geh. Maashees, Makkum, Holthees, Vierlingsbeek, Groeningen, Vorthem, SambEEK en Beugen, allen aan de Maas; meer landwaarts in Overloon, Oploo, Mulheim, Rijkevoort, Papevoort, Tove, Walschot, Ledeakker, en Berkenbosch. In het Nederambt ligt de st. Grave en het vlek Cuyk, beide aan de Maas; voorts de 16 d. en geh.: Heeswijk, St. Agatha, Haps, Groot-Linden, Klein-Linden, Katwijk, Beers, Mill, St. Hubert, Hulsbeek, Wanrooy, Gassel, Escharen, Hal, Langenboom en Neerloon; zoodat dit lands. een groot deel van de kant. *Boxmeer* en *Grave* inneemt. Het telt ruim 17,000 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

CUYK-EN-BEERS, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. van 's *Hertogenbosch*, ring van *Grave*; met 125 ziel. en eene kerk te Cuyk.

CUYK-EN-ST.-AGATHA, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant *Grave*, hulpk. *Cuyk* (22 m. k., 3 s. d. 4 ged., 4 j. d.). Zij bevat het vl. Cuyk, het d. St. Agatha, benevens de geh. den Ewinkel, Fianen en Heeswijk; beslaat 1697,9758 bund.; telt 2200 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw, koophandel en ambachten. Voorts heeft men er 5 looijerijen, 5 brouwerijen, 2 olieslagerijen en 1 kunstaazijnmakelij.

De 2000 R. K. maken de stat. van *Cuyk* uit. De 90 Herv. behooren tot de gem. van *Cuyk-en-Beers*. De 100 Isr. maken de gem. van *Cuyk* uit. Er zijn twee scholen. Ook bestaat er te St. Agatha een kloost. van de orde der Kruisheeren.

CUYK-EN-ST.-AGATHA (BINNEN-POLDER-VAN-), pr. *N. Br.*, gem. *Cuyk-en-St.-Agatha*; 386,5000 bund. groot.

CUYLENBURG. Zie CULEMBURG.

CUYNRE. Zie KUINDER.

CUYVESANT. Zie KUIVEZAND.

CUZEMER of KUZEMAR, ook CUISEMERKLOOSTER, CUSEMERKLOOSTER en KUZEMERKLOOSTER gespeld, boer., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. W. van *Olderkerk*, waar vroeger een Nonnenklooster der Premonstreiterorde gestaan heeft, op eenen zandigen heuvel, 3 $\frac{1}{2}$  bund groot.

CUZEMERBALK. Zie JOUWER (DE-).

## D.

DAAL, gedeelte van het geh. *Daal-en-Keverberg*, pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Voerendael*.

DAAL (TEN-), steenbakkerij, pr. *Utr.*, gem. en 20 min. Z.O. van *Zuilen*.

DAALEM. Zie DALEM (1).

DAAL-EN-BROEK, DALENBROEK of DAHLENBROEK, op oude kaarten ook wel DALENBROICH gespeld, geh., pr. *Limb.*, gem. *Herkenbosch-en-Melich*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Herkenbosch*; met 38 h. en 150 inw.

DAAL-EN-BROEK (HUIS), DAHLENBROEK of DALENBROEK, ook wel DALENBROICH gespeld, landh., pr. *Limb.*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Herkenbosch*, niet ver van de Roer; groot 100 bund.

DAAL-EN-KEVERBERG, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Voerendael*; met 2 h. en 30 inw.

DAALHEM. Zie DALEM.

DAALHEM (LAND-VAN-) of LAND-VAN-DALHEM, lands. tot de pr. *Limb.*, gedeeltelijk tot de Belgische pr. *Luitk* behoorende.

DAALHUIZEN, landg., pr. *Geld.*, gem. *Rheden*, W. van *Velp*, ter linkerzijde van den straatweg van Arnhem naar Zutphen; beslaat 10,2878 bund. Er is aldaar een monument opgericht, ter herinnering van den slag bij Waterloo.

DAALMEER of DAELMEER, eigenlijk AALMEER, drooggemaakt meer,

(1) Eveneens zoeken men alle woorden, die men elders wel eens DAA gespeld vindt, op DAA.



pr. *N. H.*, gem. *Koedijk-en-Huiswaard*.

DAALSCHENDIJK, weg, pr. *Utr.*, buiten de Catharijnebarrière dier stad, en van daar zich tot het voorm. kloost. uitstreckende.

DAANRAEDT. Zie DOENRAEDT (GROOT-).

DAARLE of DAERLE, ook wel DAARLO, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1½ u. N. ten O. van *Hellendoorn*; met 58 h. en 390 inw. Men heeft er eene school, met 90 leerl.

DAASDONCK, hofst., pr. *N. Br.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*, ¼ u. N. van *Galder*; groot 166,6969 bund.

DABENTRIA. Zie DEVENTER.

DAELEM. Zie DALEM (1).

DAELHEM. Zie DALHEIM.

DAENRAEDT (GROOT-enKLEIN-). Zie DOENRAEDT (GROOT-) en DOENRAEDT (KLEIN-).

DAGEN (LANDEKE VOOR-). Zie ELDERENSPOLDER. (BROEK.)

DAHLENBROEK. Zie DAAL-EN-D. A. LAMBRECHTSKADE, naam, welke men geeft aan de scheiding tusschen *N. H.* en *Utr.* en tusschen de Loenderveensche- en Kortenhoefsche-plassen.

DALE (HOFTEN-), buit., pr. *Geld.*, gem. en 2 u. N. N. W. van *Voorst*, in het d. *Twello*.

DALEM, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, reg. kant. *Tiel*, postk. *Gorinchem*, gem. *Vuren*, aan den *Waaldijk*. Zij bestaat uit den Polder-van-Dalem en den Polder-van-Laag-Dalem; bevat het d. Dalem en het geh. Laag-Dalem, en telt 55 h. en 400 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 400 Herv. behooren tot de gem. *Vuren-en-Dalem*. De 10 R. K. parochiëren te *Varik*. De dorps. telt 53 leerl.

Het d. Dalem, Daalem, Daelem, Dallem, Dalhem of Daalhem ligt 8 u. W. ten Z. van *Tiel*, 4 u. Z. W. van *Geldermalsen*, 1 u. W. van *Vuren*. De kleine, doch fraaije kerk, heeft toren en orgel. Er bestaan drie overlaten, waardoor het water, bij overstroming in Gelderland, zich in de *Merwede* ontlast. — Ook ligt er eene zware dubbele sluis in den *Waaldijk*, mede dienende om het overvloedige water uit Gelderland te ont-

lasten. Tot dekking van deze sluis is er een dijkpost dwars over den dijk.

DALEM, DALEN, DAALen of DALHEM, pr. *N. Br.*, gem. *Hoogeloorn-Hapert-en-Casteren*, 5 min. Z. van *Hapert*; met 29 h. en 150 inw.

DALEM (LAAG-), geh., pr. *Geld.*, gem. *Vuren*, 10 min. N. van *Dalem*; met 12 h. en ruim 70 inw.

DALEM (POLDER-VAN-), p., pr. *Geld.*, gem. *Vuren*; groot 321,2980 bund.

DALEM (POLDER-VAN-LAAG-), p., pr. *Geld.*, gem. *Vuren*; groot 348,9916 bund.

DALEMSCHE-DIJK, gedeelte van den *Waaldijk*, pr. *Geld.*, zich, langs de heerl. *Dalem*, tot de uiterste westelijke punt des *Tielerswaards* uitstreckende.

DALEMSCHE-KANAAL, kanaal, pr. *Geld.*, gem. *Vuren*, eenen aanvang nemende aan het dusgenoemde *Bossche-Huis*, en in het *Zederik-kanaal* uitloopende.

DALEMSCHE-POLDER, p., pr. *Zeel.*, kant. en gem. *Tholen*; groot 67,0580 bund.

DALEN, adm. kant., pr. *Dr.*, arr. *Assen*. Het bevat de 8 gem.: *Borger*, *Dalen*, *Emmen*, *Ooster-Hesselen*, *Koelvorden*, *Odoorn*, *Sleen* en *Zweeloo* beslaat 72640,6019 bund. en telt 2040 h. en 16137 inw.

DALEN, gem., pr. *Dr.*, arr. *Assen*, kant. *Hoogeveen*, adm. kant. *Dalen*, hulpk. van de postk. *Koelvorden* en *Assen* (4 m. k., 3 s. d.) Zij bevat de d. *Dalen* en *Schoonebeek*, benevens de buurs. *Dalerveen*, de *Loo*, *Nieuw-Schoonebeek*, *Veenhuizen*, *Vossebelt* en *Wachtum*, beslaat 14186,5966 bund. en telt 419 h. en 3140 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt.

De 2600 Herv. maken de beide kerk. gem. van *Dalen* en *Schoonebeek* uit. — De 540 R. K. parochiëren te *Koelvorden* en te *Nieuw-Schoonebeek*. Er zijn 5 scholen en 2 korenmolens.

Het d. *Dalen* ligt 8 u. Z. Z. O. van *Assen*, 5 u. O. ten Z. van *Hoogeveen*, 3 u. ten N. van *Koelvorden*, aan den *Postweg* van *Koelvorden* naar *Assen* en *Groningen*. — Het telt 174 h. en ongeveer 1300 inw. en met de geh. *Dalerveen*, *Veen-*

(1) De woorden, die men elders wel eens met DAA gespeld vindt, en hier niet gevonden worden, zoekte men op DAA of DA.

huizen, Wachtum, de Loos en Vossebelt, 278 h. en omtrent 2070 inw.

De Herv. maken eene gem. uit, die tot de klass. en ring van *Koelvorden*, behoort, en 1900 ziel. telt. De kerk is van eenen toren voorzien. De dorps. telt 250 leerl.

DALEN of DALE, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Aalten*, zijnde eene b. van dat d.; met 85 h. en 550 inw.

DALEM. Zie DALEM.

DALENBROEK. | Zie DAAL-EN-  
DALENBROICH. | BROEK.

DALERVEEN, buurs., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Dalen*; met 36 h. en 320 inw. Er is hier eene school, met 50 leerl.

DALFSEN, gem., pr. *Over.*, arr. en kant. *Zwolle*, hulpk. van de postk. *Zwolle* en *Koelvorden* (5 m. k. 4 s. d., 1 j. d.). Deze gem. strekt zich ter wederzijde van de Vecht uit, bevat het d. Dalfsen, benevens de buurs. Ankum, Ooster-Dalfsen, Emmen, Gerner, Haanhorst, Hessem, Oud-Leussen, Millegen, Rechteren, Wilsom, en een gedeelte van de buurs. Linthe. Men heeft hier de adell. havez.: Rechteren, den Bergh, de Leemcule en Ruitenbergh, alsmede de buit. de Aalshorst, Klein-Bellingweer, Beze, Heuveldink, het Grootte-Hof te Velde, Hofwijk, de Horte, Mataram en Vechterweerd. Zij beslaat 13,127,000 bund., telt 703 h. en 4780 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en schipperij. Ook is er eenen korenmolen en eene snelweverij.

De 3100 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Zwolle* behoort. De 1400 R. K. behooren tot de stat. *Dalfsen-en-Hoohenhorst*. Ook zijn er een dertigtal Israëlieten en 7 scholen.

Het d. Dalfsen, Dalfen, Dalfsen of Dalfzen ligt  $2\frac{1}{2}$  u. O. van *Zwolle*, aan den regteroever der Vecht, over welke riv. hier eene brug ligt. Ook is het aan beide zijden van de Vecht door eenen Mac-Adamsweg met *Zwolle* verbonden. Men telt er 156 h. en 1200 inw. Dit d. is bijzonder bekend door de moppen, die aldaar gebakken worden. De Herv. kerk, eene der grootste en fraaiste dorpskerken van deze pr., heeft een orgel en prijkt met eene fraaije marmeren grafombe der Graven van RECHTEREN. Het overblijfsel van den hier vroeger gestaan hebbenden en afgebranden toren vertoon nog eene keurige bouwkunde,

en draagt alle kenmerken van hoogen ouderdom. De dorps. telt 220 leerl. Ook is er eene Fransche school, met 20 leerl.

DALFSEN (OOSTER-), ook wel OOSTER-DALFSEN, OOSTER-DALFEN en OOSTER-DALFFEN gespeld, buurs., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Dalfsen*; met 22 h. en 150 inw.

DALFSEN-EN-HOOHENHORST, R. K. stat., pr. *Over.*, aartspr. van *Zalland-en-Drenthe*. Men telt er 1400 ziel., die eene kerk te Hoohenhorst hebben, welke bediend wordt door 1 Pastoor en 1 Kapellaan

DALFZEN. Zie DALFSEN.

DALFZEN (OOSTER-). Zie DALFSEN (OOSTER-).

DALHEM. Zie DALEM.

DALHEM (LAND-VAN-). Zie DAALHEM (LAND-VAN-).

DALLEM. Zie DALEM.

DALLINGEWEER, buurs., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Ter Munten*, op eene hoogte, aan den dijk van den Dollart; met 4 h. en ruim 30 inw.

DALMSHOLTE, uitgestrekte markte, pr. *Over.*, gem. *Dalfsen* en *Ambt-Ommen*, uit heidenbroek- en veengronden bestaande, en bevattende 3134,0062 bund.

DAL-VAN-MARIA-EN-CATHARINA, heerenh. te *Oisterwijk*, pr. *N. Br.*

DALWEG of DALWAGENWEG, weg in de pr. *Geld.*, dwars door de *Betuwe*, van Loenen naar Maurik loopende.

DAM, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Ottersum*; met 5 h. en ruim 30 inw.

DAM (BAKKERS-). Zie BAKKERS-DAM.

DAM (CAPITALE-). Zie KAPITALE-DAM.

DAM (DEN-), oude havez., pr. *Geld.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Gorssel*; groot 20,5426.

DAM (DEN), geh., pr. *N. H.*, gem. *Assendelft*; met 5 h. en 40 inw.

DAM (DEN-), geh., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. N. van *Kloosterburen*, aan den Kruisweg; met 6 h. en 25 inw.

DAM (DEN-), geh., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. N. van *Kloosterburen*, aan den Kruisweg; met 6 h. en 25 inw.

DAM (DEN-). Zie  $\left. \begin{array}{l} \text{APPINGEDAM.} \\ \text{LEYDSCHENDAM.} \\ \text{NIEUWENDAM.} \end{array} \right\}$

DAM (KAPITALE-) Zie KAPITALE-DAM.

DAM (TEN-) of DAMME, hav. pr. *Over.*, gem. en 5 min. O. van *Hellendoorn*, aan de Regge; groot 1,1970 bund.

**DAMHOUDERSPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Stompwijk-Wilsveen-Leydschendam-Zuidzijde-en-Tedingerbroek*; groot 139.0480 bund.

**DAMME**. Zie } **DAM** (TEN-).  
                  } **ZWAMMERDAM**.

**DAMMERIK**. Zie **DEMNERIK**.

**DAMP-EN-GEEST**, adell. h., pr. *N. H.*, gem. *Limmen*, digt aan de de b. *Dusseldorp*; met 7,7136 bund.

**DAMPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Zwammerdam*; groot 448.8374 bund.

**DAMPTEN**, p., pr. *N. H.*, die een gedeelte der gem. *Hoorn* uitmaakt. Hij beslaat 255,1056 bund.

**DAM-RAK**, water, pr. *N. H.*, zijnde de mond van den *Amstel*, van den Dam af tot waar die riv. in het IJ uitloopt. Het wordt door de inw. van de hoofds. **HET WATER** genoemd.

**DAMPOLDER** (DE). Zie **OUDE-MANS - POLDER - BEWESTEN - DE - BRAND-KREEK**.

**DAMSTERDIEP**, **FIEMEL-AA**, **FIEMEL-AA**, **FIVEL** en ook wel **FIVEL-AA**, voornaam vaarw., pr. *Gron.*, dat van de st. *Groningen* af, op eenigen afstand langs *Middelbert*. Noordijk, *Garmerwolde* en *Ten-Boer*, door *Ten-Post* naar *Windeweer*, voorts door *Garrelsweer*, en, van daar, op eenigen afstand langs *Loppersum*, *Wirdum*, *Tjamsweer*, door *Appingedam* en langs *Solwert*, naar *Delfzijl* stroomt, alwaar het door twee sluizen in de *Eems* uitwatert.

**DAM-TE-NIEUWERVAART**. Zie **VREESWIJK**.

**DAMWOUDE**. Zie **DANTUMAWOUDE**.  
**DAMZIGT**, buit., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Voorburg*, aan de *Vliet*; groot 8,2050 bund.

**DAMZIGT**, buit., pr. *Utr.*, gem. en 40 min. *Z.* van *Vleuten*; 1,1016 bund.

**DANCKEN**. Zie **DANIKEN**.

**DANIELSBERG**, duin, pr. *Z. H.*, onder *Loosduinen*, *Z. W.* van *Scheveningen*.

**DANIELSPLAS**, duinvallei, pr. *Z. H.*, gem. *Loosduinen*, *Z. W.* van *Scheveningen*.

**DANIELS-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *sHeer-Abtskerke-Sinoutskerke-en-Baarsdorp*.

**DANIELSWIRKT**, ook wel, ofschoon verkeerdelijk, **DANIELSWEERD** gespeld, h., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. van *Greenbicht*.

**DANIKEN**, ook wel, ofschoon verkeerdelijk, **DANCKEN** gespeld, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. *Z.* van *Geleen*; met 15 h. en 80 inw.

**DANIKEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 1 u. van *Schinnen*; met 15 h. en 60 inw.

**DANKBAARHEID** (DE), buit., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, aan den *Amstelveensche-zig*.

**DANONTRIA**. Zie **DEVENTER**.

**DANTUMADEEL**, in het *Friesch* **DONTHMADIEL**, gem., pr. *Fr.*, kw. *Oostergoo*, arr. *Leeuwarden*, kant. *Dockum*, postk. *Leeuwarden* en *Dockum* (7 m. k., 4 s. d., 1 j. d., adm. no. 5). Deze gem. bevat de d. *Rinsumageest*, *Driezum*, *Wouterswoude*, *Dantumawoude*, *Murmerwoude*, *Akkerwoude*, *Sybrandahuis*, *Veenwouden*, *Birdaard*, *Roodkerk*, *Janum* en *Zwaag-Westeinde*; is groot 9992,3414 bund.; telt 1266 h. met 7030 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt.

De 6000 *Herv.* maken de gem. *Akkerwoude-en-Murmerwoude*, *Birdaard-en-Janum*, *Dantumawoude*, *Driezum-en-Wouterswoude*, *Rinsumageest-en-Sybrandahuis*, *Veenwouden* en *Zwaag-Westeinde* uit, die 11 kerken hebben en door 6 *Predikanten* bediend worden. De 900 *Doopsgez.* maken de gem. *Dantumawoude*, *Veenwouden* en *Zwaag-Westeinde* uit. De 90 *R. K.* parochiëren te *Dockum*. Er zijn in deze gem. 12 scholen.

**DANTUMAWOUDE** of **DAMWOUDE**, ook wel **DANTUMERWOLDE**, d., pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, arr. en 4 u. N. O. van *Leeuwarden*, kant. en 1 u. *Z.* van *Dockum*, postk. *Leeuwarden* en *Dockum*. Men telt er, met het daartoe behoorende gedeelte van de b. *Valom*, 133 h. en 700 inw., die veel *cichorij*, *rogge*, *boekweit* enz. bouwen en 2 *chicoreidroogerijen* hebben.

De 460 *Herv.* behooren tot de gem. *Dantumawoude-Driezum-en-Wouterswoude*, en hebben eene hooggelegen kerk, met eenen stevigen vierkanten toren, van uurwerk en slagklok voorzien, en met eenen onderwetschen huisgevel, met hangtoertjes en pilaartjes, opgemetseld. De 180 *Doopsgez.*, maken met die uit de naburige d. eene gem. uit, die 600 zielen telt, en hier eene eenvoudige nette kerk heeft. De 10 *R. K.*, parochiëren te *Dockum*. De dorps. telt 100 leerl.

**DANTUMAWOUDE-DRIEZUM-EN-WOUTERSWOUDE**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. en ring. van *Dockum*.

Het is eene combinatie, welke 3 kerken heeft, als: 1 te Dantumawoude, 1 te Driezum en 1 te Wouterswoude en ruim 1600 ziel.

DANTUMERWOLDE. Zie DANTUMAWOUD.

DARTHUIZEN, gem. pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Rhenen*, postk. *Tiel*, *Wageningen*, *Wijk-bij-Duurstede* en *Zeyst*, (7 m. k., 4 s. d., 2 j. d.) Zij bevat de buurs. Darthuizen en eenige verstrooid liggende huizen, onder welke de ridderh. Broekhuizen; beslaat 664,4068 bund., telt 38 h. en 250 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., die allen Herv. zijn, behooften tot de gem. van *Leersum*, waar ook de kinderen ter school gaan.

De buurs. Darthuizen, in een oud handschrift van de Utrechtsche kerk Darthese of Derthese genoemd, ligt 3½ u. Z. van Amersfoort, 2½ u. W. N. W. van Rhenen.

Kermis den derden Dingsdag in Oct. DARTHUIZERBERG, bergje of heuvel, pr. *Utr.*, gem. en 15 min. O. van *Darthuizen*. Op dit bergje, waar vroeger de ridderh. Darthuizen stond, ligt thans, tusschen het hooge sparrenbosch een, in den Zwitserschen trant, gebouwd huis.

DASSELAAR, geh., pr. *Geld.*, gem. en ½ u. N. W. van *Pulten*; met 31 h. en 150 inw.

DASSEMIS, op sommige kaarten verkeerdelijk ASMUS gespeld, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. N. van *Chaam*, aan den weg van Chaam naar Breda; met 33 h. en ruim 200 inw.

DAUANTRIA.

DAUENTRICUM. } Zie DEVENTER.

DAUDEWEERD. Zie DODEWAARD.

DAUONTRIA.

DAUONTUR. } Zie DEVENTER.

DAUVE of DOUVE, geh., pr. *Limb.*, gem. *Merkelbeek*. Het telt, met het geh. Hout. 79 h. en 380 inw.

DAVANTRE.

DAVEMETRIA.

DAVENTER.

DAVENTRIA.

DAVONTRIA.

DAVONTUR.

} Zie DEVENTER.

DE ANDERE WERELD, geh., pr. *Gron.*, gem. en ¼ u. Z. W. van *Middestum*. Het bestaat uit slechts eene schoone boord. en een dagloonerswoning.

DECANIJE, landg., pr. *Geld.*, gem. en 5 min. N. van *Vorden*; groot 24,902 bund.

DECANIJVIVERS of DEKENIJ-VIJSERS, watertje, pr. *N. Br.*, onder *Hiltoarenbeek*.

DECEM-MANSI. Zie TIENHOVEN.

DECKENINGE. Zie DIKNINGE.

DECOCKSDORP. Zie COCKSDORP (DE).

DEDDINGABUURT, DEDDINGABUREN, DEDGEBUREN of DEDDINGABUREN, b., pr. *Fr.*, kant. ¼ u. O. van *Oldeberkoop*.

DEDEMSVAART, vroeger genaamd KANAAL-VAN-HASSELT, kanaal, pr. *Over.*, dat bij het geh. Ane, tegen over Gramsbergen, uit de Vecht komt; door of langs de gem. Ambt-Hardenbergh, Avereest, Ommen, Ambt-Ommen, Staphorst en Zwollerkerspel en voorts naar en door de st. Hasselt loopt, waar het zich met het Zwarte-water vereenigt.

Langs dit kanaal, hetwelk, op een verval van 21 v., 7 schutsluizen, eene breedte van 42 v. en eene bevaarbare diepte van 4½ v. heeft, worden jaarlijks meer dan 5000 scheepsadingen turf afgevoerd. Het heeft 17 zijtakken en is van het Zwarte Water tot in de Vecht bij Ane, 40850 ell. lang, de benedenste breedte is 5,02 ell.

DEDEMSVAART, veenkol., pr. *Over.*, voor het grootste gedeelte arr., kant. en 3 u. O. N. O. van *Zwolle*, gem. en 1½ u. Z. ten O. van *Avereest*, overigens arr. en 7 u. N. N. O. van *Deventer*, kant. en 1 u. N. van *Ommen*, gem. *Ambt-Hardenbergh*, hulpk. van de postk. *Zwolle* en *Meppel*.

Deze veenkol. vormt thans een aangenaam d., bestaande uit ruim 546 h., met 3000 inw., gedurende den zomertijd, doch in den winter, wanneer de vreemde en inlandsche veenwerkers naar de hunnen zijn wedergekeerd, ongeveer 2400. Vele der inw. zijn handwerks- of neringdoende lieden en tevens veenbazen of bezitten zelve veengronden; anderen bemoeijen zich alleen met het beheer hunner eigendommen; doch verre weg het grootste gedeelte bestaat uit arbeiders, die hun onderhoud in het bewerken van den turf vinden. Voorts heeft men in deze kolonie, 4 scheepmakerijen, 6 smederijen, 1 brouwerij, 1 jeneverstokerij, 1 kalkbranderij en 2 korenmolens.

De Herv., die hier wonen, maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Zwolle*, ring van *Ommen*, behoort.

De kerk vormt, met de daar tegen aan gebouwde pastorie, een kruis, en prijkt op het midden met een fraai torentje. De R. K. hebben aan de Dedemsvaart eene kerk te Slaghalen. Men heeft in deze kolonie 3 Nederduitsche en 1 kostschool.

DEDEGEBUREN. Zie DEDDINGABUURT.

DEDEGUM, ook wel DEDIGUM, in de wandeling DEDJUM en oudtijds DOGHEMABUREN genaamd, d., pr. Fr., gem. *Wonseradeel*, arr. en 3 u. W. van *Sneek*, kant. en 1 u. Z. ten W. van *Bolsward*, postk. *Bolsward* en *Harlingen*, tusschen de Workumer-trekvaart en het Sensmeer, in eenen polder, door goede eilanden omgeven. Dit d. telt, met de daartoe behorende b. Arkum en Ysgum, 130 inw., die meest hun bestaan vinden in vee-teelt en zuivelnering.

De 30 Herv., behooren tot de gem. van *Tjerkwerd-en-Dedgum*, welke hier eene kerk heeft. De 90 R. K. parochiëren te *Sensmeer*. De 5 Doops. behooren tot de gem. *Bolsward*. De dorps. telt 30 leelr.

DEDEGUMER-POLDER, DEDINGUMER-POLDER of DEDJUMER-POLDER, p., pr. Fr., gem. *Wonseradeel*.

DEDEGUMER-ZIJL of DEDINGUMER-ZIJL, sluis, pr. Fr., gem. *Wonseradeel*, 5 min. N. W. van Dedgum, dienende om het water van den Dedgumerpolder op de Workumer-trekvaart te ontlasten.

DEDIGUM. Zie DEDGUM.

DEDINGSWEERDE, landg., pr. Geld., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Lochem*; groot 40.2180 bund.

DEDJUM. Zie DEDGUM.

DEEL. Zie DEEL.

DEEL, b., pr. N. Br., gem. en 10 min. N. van *Gemert* met 40 h. en 270 inw.

DEEL of NIEUW-DEEL, vaart, pr. Fr., die in de gem. *Utingeradeel* uit het Henshuisterdeel voortkomt, en, als de zeilvaart van Akkrum naar Heerenveen, voortloopt tot bij Haskerdijken, waar zij den naam van MONNIKE-RAK en voorts van HEEREN-SLOOT aanneemt.

DEEL (DE), ook TENDIEL, geh., pr. Gron., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Middelstum*, aan den nieuwen puinweg van Onderdendam naar Froomtil; met 12 h. en 90 inw.

DEEL (HENSUISTER-) of NAAUW-DEEL, water, pr. Fr., gem. *Utingeradeel*, dat Z. W. van de b. Henshuizen, onder Akkrum, uit de Pop-

pius-sloot komt en bij de Meyne-sloot enkel den naam van DEEL aanneemt.

DEEL (LANG-), vaart, pr. Fr. Zij komt op de grenzen van *Leeuwarderadeel* en *Tietjerksteradeel* uit het *Woudmansdiep*; maakt, voorbij Rustenburg en Altenburg voortlopende, de grensscheiding tusschen die beide gem. uit, komt, even benoorden Warstiens, in de gem. *Idaarderadeel*, en, na voorbij de Langemeer en dit d. te hebben geloopt, splitst zij zich bij het geh. de Laape in twee takken, waarvan de eene den naam van het Wartenaar-Wyd, de andere dien van Schroetsmadeel aanneemt. Het is een gedeelte van het grootscheepsvaarwater tusschen Leeuwarden en de Lemmer.

DEEL (NAAUW-), watertje, pr. Fr., gem. *Idaarderadeel*, dat ten O. van Irnsrum uit het Wijd-Deel komt en door de Hottinga- en Molenzijlen in de Boorn valt.

DEEL (NAAUW-). Zie DEEL (HENSUISTER-).

DEEL (NIEUW-). Zie DEEL.

DEEL (OUD-), water, pr. Fr., dat, als grensscheiding tusschen *Leeuwarderadeel* en *Tietjerksteradeel*, uit het *Woudmansdiep* en het *Laag-Deel* komt, en zich bij Giekerk met de *Murk* vereenigt.

DEEL (OUD-), water, pr. Fr., dat van de grenzen van Opsterland afkomende, de grensscheiding tusschen *Aenguirden* en *Utingeradeel* vormt en zich in het *Deel* ontlast, ter plaatse waar dit den naam van Monnike-rak aanneemt.

DEEL (SCHROETSMA-), watertje, pr. Fr., gem. *Idaarderadeel*, dat uit het *Langdeel* voortkomt, en Z. W. van Wartena, in de *Graft* uitloopt.

DEEL (WIJD-), watertje, pr. Fr., gem. *Idaarderadeel*, dat, bezuiden *Grouw*, uit de *Wijde-Ee* voortkomt, en zich met het *Nauw-Deel* vereenigt.

DEELEN, geh., pr. Geld., gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Otterloo*; met 8 h. en ruim 60 inw.

DEELISHURKT. Zie DELISHURKT.

DEEMEN. Zie DEMEN.

DEENENBERG. } Zie DENNENBURG.

DEENENBURG. }

DEENENPLAAT (DE), p., pr. N. Br., gem. *Made-en-Drimmelen*; groot 26 bund.

DEENERIK. Zie DEMMERIK.

DEERSUM, DEERZUM of DEERNUM, d., pr. Fr., gem. *Rauwerderhem*,

arr. en 3 u. Z. ten W. van *Leeuwarden*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Rauwerd*, reg. kant. *Leeuwarden*, postk. *Heerenveen* en *Sneek*, een weinig binnen den ouden zeedijk of Sneeker-rijweg; met 38 h. en 220 inw., die meest in veeteelt en zuivelnering hun bestaan vinden.

De inw., die bijna allen Herv. zijn, behooren tot de gem. *Deersum-en-Poppingawier*, en hebben hier eene kerk, met eenen stompen toren. De 5 R. K. parochiëren te *Irnsrum*. De weinige Doopsgez. behooren tot de gem. van *Irnsrum-en-Poppingawier*. De dorps. telt 30 leerl.

Dit d. heeft zuidwaarts door eene vaart gemeenschap met de Oude-Sneeker vaart, hetgeen den inwoneren eene gemakkelijke gelegenheid geeft, om hunne waren te Sneek ter markt te brengen; terwijl een opvaartje noordwaarts naar de Sneeker-trekvaart hun eene dergelijke gelegenheid voor Leeuwarden aanbiedt.

**DEERSUM-EN-POPPINGAWIER**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. en ring van *Sneek*. Men heeft er 2 kerken, als: 1 te Deersum en 1 te Poppingawier en 400 ziel.

**DEERZUM**. Zie DEERSUM.

**DEESD**. Zie DEEST.

**DEESE**. Zie DIEZE.

**DEESHOEK**. Zie DISHOEK.

**DEEST** of **DEESD**, ook wel **DEESEN**,

**DOSEN** of **DIEST** gespeld, d., pr. *Geld.*, arr. en 3 u. W. van *Nijmegen*, kant., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Drunen*, langs den Waaldijk; met 69 h. en 450 inw., die meest van den landbouw bestaan.

De R. K., behooren tot de stat. *Afferden-en-Deest* en hebben hier eene kerk, die aan den H. **VICTOR** is toegewijd. De Herv. behooren tot de gem. *Afferden-Drunen-en-Deest*. Men heeft er een voetveer over de Waal, op Dodewaard.

**DEFFELEN**.

**DEIFFELEN**. } Zie **DIFFELEN**.

**DEIFFELSBROEK**. Zie **DEYFFELSBROEK**.

**DEIKUM**, geh., pr. *Gron.*, gem. en 10 m. W. van *Wierhuizen*, aan den zeedijk. Het bestaat slechts uit twee boerd. Deikum en Klein-Deikum genaamd met 15 zielen.

**DEIL**, gem., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, postk. *Leerdam*, *Tiel* en *Zalt-Boemel*, reg. kant. *Tiel* (22 m. k., 8 s. d., 1 j. d., 2 afd.). Zij bestaat uit de heerl. Deil, Enspik, Rumpt en Gellicum; beslaat 2987,3690

bund., en telt 300 h. en 1920 inw. De inw. vinden voornamelijk hun bestaan in den landbouw, veeteelt en vetweiderij, leggende zij zich vooral op de paardenfokkerij en handel in paarden toe, waardoor zij eenen zekeren naam hebben verkregen van een goed paardenras te bezitten.

De 1200 Herv. behooren tot de gem. *Deil-en-Enspik*, *Rumpt* en *Gellicum-Renoy-en-Acquooi*, en hebben in deze burgerlijke gem. 4 kerken. De 700 R. K. parochiëren te *Gellicum*, te *Renoy* of te *Beest*. Men telt er 4 scholen.

**DEIL**, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, reg. kant. *Tiel*, post. *Leerdam*, *Tiel* en *Zalt-Boemel*. Zij bevat de Polder-van-Deil en eenige uiterwaarden, en daarin het d. Deil, benevens eenige verstrooid liggende woningen; beslaat 816,9700 bund., en telt 100 h. en 600 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt.

De inw., die allen Herv. zijn, behooren tot de gem. *Deil-en-Enspik*.

Het d. Deil of Deyl, ook wel eens Deel gespeld, ligt 3 u. W. van Tiel,  $\frac{1}{2}$  u. W. van Geldermalsen aan de Linge, waarover hier een voetveer. Het is eene zeer oude plaats, met 90 h. en 450 inw. De Herv. kerk is een sierlijk gebouw, met eenen netten toren, doch zonder orgel. De dorps. telt 50 à 60 leerl.

Kermis op Woensdag na St. Michiel.

**DEIL** (**DEN**) of **DEN DEYL**, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*, 10 min. O. Z. O. van Wassenaar. Het telt met Leydsche-kant, 14 h. en 290 inw.

**DEIL** (**HUIS - TEN-**) of **HUIS - TEN-DEYL**, herb., pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*, 10 min. O. Z. O. van *Wassenaar*, in het geh. *den Deil*, aan den straatweg van Amsterdam op 's Gravenhage, en dienende tot gewone pleisterplaats voor de rijtuigen, welke van Leyden of Haarlem naar 's Gravenhage rijden.

**DEIL** (**POLDER-VAN-**), p., pr. *Geld.*, gem. *Deil*; groot 790 bund.

**DEIL-EN-ENSPIK**, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. van *Tiel*, ring van *Tuil*; met 800 zielen en 2 kerken, als: te Deil en te Enspik.

**DEILSCHEGRAAF** of **DEYL-GRAAF**, kade, pr. *Geld.*, loopende van de *Voorliet*, tusschen de heerl. Deil en Enspik door naar den Lingedijk en

tot scheiding van den Polder-van-Deil en den Polder-van-Enspik dienende.

**DEILSCHE-SLUIS**, sluis in den *Lingedijk*, pr. *Gedd.*, gem. en 20 min. W. van *Deil*, waardoor de Polder-van-Deil op de Linge uitwaternert.

**DEILSCHE-WETERING** of **DEILSCHE-WETERING**, watertje, pr. *Gedd.*, in de heerl. *Deil*, dat omstreeks het midden van den *Polder-van-Deil* eenen aanvang neemt, en zich door de Deilsche-sluis op de Linge ontlast.

**DEILSCHE-ZEEVANG** of **DEILSCHE-ZEEVANG**, kade, pr. *Gedd.*, die van de *Voortvliet*, tusschen den Polder-van-Deil en het Geldermalsensche-Weiveld door, naar den Kijfakker loopt, en tot grensscheiding tusschen den Polder-van-Deil en den Polder-van-Geldermalsen dient.

**DEINUM**, kad. gem., pr. *Fr.*, kw. *Westergoo*, gem. *Menaldumadeel*, bestaande uit de d.: *Deinum*, *Boxum*, *Blessum*, *Marsum* en *Englum*; en beslaande 2963,2370 bund.

**DEINUM** of **DEYNUM**, d., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, arr. en I u. W. van *Leeuwarden*, kant. en 1½ u. Z. O. van *Berlikum*, reg. kant. en postk. *Leeuwarden*, aan de trekvaart van *Franeker* op *Leeuwarden*. Men telt er, met de daartoe behoorende b. *Schenkenschans* en een gedeelte der b. *Ritsumazijl*, 74 h. en 500 inw., onder welke vele schapen- en varkenslagers zijn.

Wegens de hellende ligging van dit d. langs eene hooge terp, waarop de ruime kerk staat en aan de breede trekvaart, is het eene aangename en welvarende plaats, waarvan de h. echter zoo verward staan, dat het wel eenen doolhof gelijkt. Zij is omgeven door eenen dijk, het *St. Janspad* geheeten.

De 420 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Leeuwarden* behoort. De toren dezer kerk is van een bijzonder maaksel, waarom men hem weleens de *Deinumer-Boeskool* noemt. De 60 R. K. parochiëren te *Dronrijp*. De dorps. telt 130 leerl. Onder dit d. ligt nog de state *Siersma* en het buit. *Welgelegen*.

**DEIVELSBRÖEK**. Zie **DEYFFELSBROEK**.

**DEKAMA**, boer., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, ten N. W. van *Baard*.

**DEKAMA**, boer., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, onder *Tjum*.

**DEKAMA-STATE**, landb., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, aan de oostzijde van de *Slagtedijk*, in het d. *Weidum*, met nieuwe beplantingen versierd.

**DEKAMA-STATE**, land., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, aan de zuid-oostzijde van het d. *Jelsum*. Het is thans een in nieuweren smaak verbouwd net landhuis.

**DEKAMA-WEG**, weg, pr. *Fr.* gem. *Baarderadeel*, strekkende van het d. *Weidum*, tot de voetbrug, het *Weidumerhout*, over de *Sneekervaart* gelegen.

**DEKELBANKS-VEN**. Zie **EKELSBANKS-VEN**.

**DEKENIJ-VIJVERS**. Zie **DECANIJ-VIJVERS**.

**DEKKERSHUIZEN**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*, ¼ u. N. ten O. van *Spijk*. Het bestaat uit twee boerd., met 15 inw.

**DEL (OOSTER-)**, meertje, pr. *N.H.*, 5 min. N.O. van *Broek-op-Langendijk*.

**DEL (ZUIDER-)**, meertje, pr. *N.H.*, 5 min. Z. W. van *Broek-op-Langendijk*.

**DELDEN**, kant., pr. *Over.*, arr. *Almelo*. Het bevat de gem.: *Stad Delden*, *Ambt Delden*, *Borne* en *Hengelo*; beslaat 17,1150 bund. en telt 1782 h. en 12000 inw.

**DELDEN**, veelal ter onderscheiding van het *Ambt Delden*, **STAD DELDEN** gheeten, gem., pr. *Over.*, arr. *Almelo*, kant. *Delden*, reg. kant. *Oldenzaal*, hulpk. van de postk. *Goor*, *Enschede* en *Oldenzaal* (12 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het open plattelandst. *Delden*, de geh. *St. Annabrink*, *Delderbrink* of *Vossebrink* en *Schoppenstede*; beslaat 255 bund. en telt 261 h. en 1570 inw. Er is eenige doortogt van en naar *Duitschland*. Men heeft er 3 *calicotsfabrieken*; overigens vinden de inw. meest hun bestaan in den landbouw.

De 820 Herv. maken, met die van *Ambt-Delden*, eene gem. uit, welke tot de klass. van *Deventer*, ring van *Enschede*, behoort, ruim 1800 ziel. telt en te *Delden* eene kerk heeft. De 750 R. K. behooren tot de stat. van *Delden-en-Bekkom*. Er zijn 2 scholen.

Het plattelandst. **DELDEN** ligt 3¼ u. Z. van *Almelo*, 3½ u. Z. W. van *Oldenzaal*, aan den straatweg van *Deventer* naar de *Hannoversche grenzen*. Het bestaat genoegzaam uit eene enkele straat, die zich tot

aan het plantsoen der fraaije havez. Twickel uitstrekt. — Men telt er 200 h. en 1200 inw.

De Herv. kerk heeft een uitmuntend orgel. De R. K. is aan den H. BLASIUS toegewijd. De school telt 220 leerl. Er bestaat mede een Depart. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, en eene station der paardenposterij. Kermis den laatsten Donderdag in October.

DELLEN OF DE DELLEN, buurs., pr. *Gron.*, bij gedeelten gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Nieuwulde*, gem. *Scheemda*,  $\frac{3}{4}$  u. N. ten O. van *Nieuw-Scheemda* en gem. *Termunten*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Wagenborg*; met 5 h. en 40 inw.

DELLEN, volgens sommigen oudtijds THESDEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten W. van *Vorden*; met 71 h. en 470 inw.

DELLEN (AMBT-), gem., pr. *Over.*, arr. *Almelo*, kant. *Delden*, reg. kant. *Oldenzaal*; hulpk. *Delden* (12 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de buurs. Aselo, Bentelo, Deldenerbroek, Deldener-Esch, Hengevelde, Kotwijk, Wegdam, Wiene en Zeldam; beslaat 8768,1100 bund.; telt 481 h. en 3060 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw; terwijl men er ook 2 calicotsfabrieken heeft.

De 1100 Herv. behooren tot de gem. *Delden*, de 2000 R. K. tot de stat. van *Hengevelde*. Men heeft er 6 scholen en de hav.: Twickel, Dubbelink, Graes, Hachmeille en Bakenhage.

DELLEN (STAD-). Zie DELDEN.

DELLEN-EN-BEKKUM, R. K. stat., pr. *Over.*, aartspr. *Twenthe*; met 3100 ziel. en 2 kerken, 1 te Delden en 1 te Bekkum, waarin de dienst door éénen Pastoor en twee Kapellanen verrigt wordt.

DELDERNERBROEK of DELDERBROEK, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Delden*; met 81 h. en ruim 500 inw. en eene school met 60 leerl.

DELDERNER-ESCH of DELDER-ESCH, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Delden*; met 69 h. en 480 inw. en eene school met 60 leerl.

DELDERNVLIER of DELDERVLIER, moerassige streek, pr. *Over.*, gem. *Ambt-Delden*, Z. van de plattelandst. Delden.

DELDERBRINK of VOSSEBRINK, geh., pr. *Over.*, gem. en 5 mid. Z. O. van *Delden*; met 2 $\frac{1}{2}$  h. en 130 inw.

DELDERBROEK. Zie DELDERNERBROEK.

DELFT of DELFT, vaart, pr. *N. H.*, gem. *Assendelft*, die van de *Naauwernasche-vaart* voortkomende, tot bezuiden het d. Assendelft voortschiet, waar zij in de *Zijlsloot* uitloopt.

DELFT. Zie DELFT.

DELFT (DE), water, pr. *N. H.*, gem. *Schermerhorn-en-Westmijzen*, in den pold. *Binnendijk*, beginnende aan het oosteinde van de Rijk en eindigende bij den Schermer-ringdijk.

DELFT (DEN) of DEN DELFT, zeer vischrijk watertje, pr. *N. H.*, dat, een weinig ten W. van de st. Haarlem, aan den Zijlweg, een begin neemt, en zich, door de Jan-Gijzenvaart, in het *Sparne* ontlast. Het vormt de grensscheiding tusschen de gem. *Haarlem* en *Schooten-en-Gehuchten*, ten O. en de gem. *Bloemendaal - Tetterode - Aalbertsberg-en-de-Vogelenzang* en een gedeelte van de gem. *Velsen* ten W.

DELFGAAUW, DELFGAEUW, DELFGAUW of DELFGAEU, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Vrijenban-en-Biesland*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van Delft aan de Pijnackersche-vaart; met 20 h. en 320 inw., ééne school met 30 leerl., 2 oliemolens en 1 witmolen voor de plateelfabrieken.

DELFGAAUW (KLEIN-), KLEIN-DELFGAEU, KLEIN-DELFGAU of KLEIN-DELFGAEU, geh., pr. *Z. H.*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van Delfgaauw, gem. *Vrijenban-en-Biesland*.

DELFGAAUW (LAGE-POLDER-TJE-VAN-), gedeelte polderland, pr. *Z. H.*, gem. *Vrijenban-en-Biesland*, vaart, zijnde het eigenlijk een ged. van den *Noordpolder-van-Delfgaauw*, door eene lage kade van het overige gedeelte van dien p. gescheiden. Het is 88 bund. groot.

DELFGAAUW (NOORD-POLDER-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Vrijenban-en-Biesland*; groot 355 bund.

DELFGAAUW (WIPPOLDER-VAN-), p., pr. *Z. H.*, bij gedeelten gem. *Delft* en *Vrijenban-en-Biesland*; groot 379 bund.

DELFGAAUW (ZUIDPOLDER-VAN-), p., pr. *Z. H.*, bij gedeelten gem. *Vrijenban-en-Biesland* en *Ruiven*; groot 1390 bund.

DELFGAEU. { Zie DELFGAAUW.

DELFGAUW. { Zie DELFGAAUW.

DELFLAND. Zie DELFSHAVEN.

DELFLAND, ook wel DELFTSLAND en DELFSLAND gespeld, hoogheemr., pr. *Z. H.*, dat reeds vroeg zijn begin moet gehad hebben, hoewel de juiste tijd onbekend is.



De omvang van dit hoogheemr. is als volgt: Van de Vlaardingsche poort der stad Schiedam langs den Maasdijk door de steden Vlaardingen en Maassluis, verder langs de Oranjesluis tot aan de pan bij den Hoek van Holland; van daar langs het strand, tot aan den scheidingspaal tusschen Rijnland en Delfland, 3300 ell. benoorden Scheveningen; van daar oostwaarts op, langs de limietscheiding, achter het Haagsche bosch; voorts weder zuidwaarts langs de landscheiding tot aan den Leydschendam; van daar, mede langs de landscheiding, tot Berkel; verder weder westwaarts langs de gemelde landscheiding en de Doenkade, tot aan den Rotterdamsche-weg, en eindelijk van daar, langs de Schie en de watervest der stad Schiedam, tot de hierboven vermelde Vlaardingsche-poort dier stad. Het beslaat 30770 bund.; watert uit door 5 sluizen, en telt 108 molens, om de onderscheidene p. van het overtollige water te ontlasten.

DELFLAND, dek., aartspr. van *Holland en Zeeland*, pr. *Z. H.*, bevattende de volgende 17 stat: Delft (2); 's Gravenhage (4); Loosduinen; Maasland; Maassluis; Monster; Naaldwijk; Poeldijk; Rijswijk; Scheveningen; Schipluiden; Wassenaar en Wateringen, welke bediend worden door 17 Pastoors en 16 Kapellanen. Men telt er 36,000 inw.

DELFLANDSCHE-SLUIS. Zie VLAARDINGSCHE-SLUIS.

DELFPOLDER. Zie LANGELAND.

DELFSGAUW } Zie DELFGAAUW.

DELFSGAEUW }

DELFSHAVEN, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Schiedam*, postk. *Delfshaven* (13 m. k., 8 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de st. Delfshaven, met Schoonderloo en Bontepaal; de p. Schoonderloo en Beukelsdijk, een gedeelte van den p. Nieuw-Mathenesse en van den Bosse polder; beslaat 488 bund., en telt 489 h. met ruim 3300 inw., die hun bestaan vinden door binnen- en buitenland-schen handel, scheepvaart, en door de uitoefening in de hiervolgende fabrieken, bedrijven en verdere neringen. Er zijn 58 pakhuizen 22 korenwijn-stokerijen, 16 mouterijen, 1 brouwerij, 2 aardappelenmeel-fabrieken en 1 koffij syroop branderij, 1 vernisstokerij, 1 tegelbakkerij, 1 weverij, 1 fabriek van

stoomwerktuigen, 1 ijzergieterij, 1 houtkooperij, 1 houtzaag-, 1 houtzaag- en koren-, 2 kerens-, 1 pel-en koren- en 1 pel- en schors- 2 moutmolens, 2 sloopstimmerwerken, 1 sleep en kielhelling.

De 2100 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Rotterdam*, ring van *Schiedam*, behoort, en door 2 Predikanten bediend wordt. De 920 R. K. vormen eene stat., welke tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Delfland*, behoort. De 2 Christ. Afg., de 5 Rem., de 5 Doopsg., de 13 Eng. Presbyt., de 70 Ev. Luth., de 5 R. K. van de Oude Cler., en de 2 Isr. behooren tot hunne respectieve gem. te Rotterdam. Er zijn een burger- en kostschool voor jongelingen, 1 armenbuschschenschool, 1 bewaarschool, 1 instituut voor jonge dames, 1 school voor bouwkunde perspectief en handteekenen, 1 dep. der Maats.: *tot Nut van 't Algemeen* en 1 volksleesbibliotheek.

De st. Delfshaven, ook wel Delfts-haven gespeld, in het Lat. *Delphensis Portus*, ligt  $\frac{3}{4}$  u. W. van Rotterdam, 1 u. O. van Schiedam,  $2\frac{1}{2}$  u. Z. ten O. van Delft, aan de Maas; op  $51^{\circ} 54' 34''$  N. B.,  $22^{\circ} 6' 48''$  O. L. Zij telt 429 h. en ongeveer 2600 inw. Voor een gedeelte wordt zij tegen de overstromingen van de Maas en tegen het zeewater door drie zware dijken beschermd, den Havendijk, den Zeedijk en den Mathenesser-dijk. Ook ligt hier eene sterke schutsluis, door welke het water uit Schieland gelost wordt, bestaande uit 2 paar eb- en 3 paar vloeddeuren, en wijd zijnde 7,57 ell.

Openbare gebouwen zijn: het Raadhuis een breed en van binnen ruim gebouw. Het Zakkedragershuisje, meestal de Kraan genaamd, dat met een torentje prijkt, waarin eene klok hangt, terwijl dit gebouw ook tot gevangenis dient, en de Stadswaag.

De Herv. kerk is een fraai kruis-gebouw van drie boogen, rustende op twee rijen pilaren, met een net gemaakt orgel, en op den fraaijen voorgevel eenen geheel van hout vervaardigden koepeltoren, op welks spits, tot windwijzer, een gekroonde haring geplaatst is. De R. K. kerk, aan den H. ANTONIUS, *Abt*, toegewijd, is een fraai en ruim gebouw, van een orgel voorzien. Er bestaat hier een fonds, onder den naam van *Matroos Matroosse*, ten tijde van den

tachtigjarigen oorlog door eenige zee-  
lieden opgerigt, om daaruit hen,  
die door kapers genomen werden,  
weder te lossen. Dit fonds was, na  
het eindigen van den oorlog, tot  
9000 guld. aangegroeid, en wordt,  
sedert het jaar 1662, aangewend,  
om eenige arme ingezetenen van turf,  
kleederen enz. te voorzien.

DELSILIA (ARX-).  
DELSILIANUM } Zie DELFZIJL.  
(CASTRUM-).

DELFLAND. Zie DELFLAND.

DELFLAND. Zie DELFLAND.  
DELSTRAHUZEN of DELSTRAHUI-  
ZEN, d., pr. *Fr.* gem. *Schoterland*,  
arr., kant., postk. en 2½ u. Z. W. van  
*Heerenveen*, 2½ u. N. O. van de *Lem-  
mer*, aan de zuidoostzijde van het  
Tjeukemeer en den postweg van de  
Lemmer op Groningen; met 43 h. en  
290 inw., die meest hun bestaan vin-  
den in den landbouw. Een gedeelte  
van het geh. Echterbrug en van de  
b. Vierhuizen behooren tot dit d.

De Herv. behooren tot de gem. van  
*St.-Jungsa-en-Delfstrahuizen*, welke  
ook hier eene kerk heeft. De R. K.  
parochiëren te *Heerenveen*. De dorps.  
telt 30 leelr.

DELFT, kant., pr. *Z. H.*, arr. *'s Gra-  
venhage*. Het bevat de gem. Abts-  
regt, Ackersdijk - en - Vrouwenregt,  
Delft, Hodenpijl, 't Hof-van-Delft,  
Pijnacker-en Ruyven, Schipluiden,  
Tempel en Vrijenban-en-Biesland; be-  
slaat 7505,1793 bund.; telt 3414 h.  
en 24000 inw., die meest in den  
landbouw hun bestaan vinden en ook  
eenige fabrieken hebben.

DELFT, kerk. ring, pr. *Z. H.*,  
klass. van *'s Gravenhage*. Zij bevat  
de gem.: Delft, de Lier, Nootdorp,  
Pijnacker, Schipluiden, Soetermeer-  
en-Zegwaard en 't Woud; telt 12000  
ziel. en 9 kerken, die door 14 Pre-  
dikanten bediend worden.

DELFT, gem., pr. *Z. H.*, arr. *'s Gra-  
venhage*, kant. *Delft* (26 m. k.,  
9 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de st.  
Delft, den Krakeelpolder, den Voor-  
dijkshoornsche-polder en een ge-  
deelte van den Wippolder van Delf-  
gaauw; bestaat 9456 bund., en telt 2863  
h. en 18500 inw., die meest hun  
bestaan vinden in het maken van  
boter en kaas, weinig landbouw,  
veel groententeelderij en, in de stad  
vooral de rijksarsenalen; den klein-  
handel, bijzonder den handel in bo-  
ter en kaas; en de volgende fa-  
brieken: 4 olieslagerijen, waarvan  
de eene een dubbel slagwerk heeft,

dat door wind en stoom gedreven  
wordt, 4 patent-oliefabrieken, 9 bran-  
derijen, 1 mouterij, 1 tegel- en 1  
plateelbakkerij, 1 fabriek, waar men  
ruw gemaakt Engelsch roomkleur  
aardewerk alsmede porseleinen ka-  
chels vervaardigt, 3 boekdrukke-  
rijen, 1 kopergieterij, 1 vijlenfa-  
briek, waarin door stoom gewerkt  
wordt, 9 leerlooijerijen, 1 zeem-  
touwewerij, 1 koffijsiroopfabriek, 3  
zeepziederijen, waar de Marseille-  
en Bristolter zeep zeer goed nage-  
maakt wordt, 1 aardwascherij, 3  
droogscheerderijen, 1 run-, 2 pla-  
teel-, 2 pel- en 3 mout- en koren-  
molens.

De 11000 Herv. maken eene gem.  
uit, welke tot de klass. van *'s Gra-  
venhage*, ring van *Delft*, behoort, en  
door 5 Predikanten bediend wordt.  
Er is ook eene Waalsche gem. met  
100 ziel. De Christ. Afges. hebben  
hier mede eene gem. De 30 Rem.  
maken eene gem. uit, waarin de  
dienst door den Predikant van *'s Gra-  
venhage* verrigt wordt. De 500 Evang.  
Luth. maken mede eene gem. uit,  
welke tot den ring van *'s Graven-  
hage* behoort. De 7000 R. K. vor-  
men 2 stat., welke tot het aartspr.  
van *Holland-en-Zeeland*, dek. van  
*Delfland*, behooren. De 70 R. K.,  
van de Oude Cler., maken eene stat.  
uit. Men telt er 17 scholen met  
1900 leelr.

Delft bestaat in haren geheelen om-  
trek, binnen de stad, 558,9456 bund.  
telt omtrent 3400 h. en 18.000 inw.  
heeft 7 uitgangen. Het heeft door den  
ijzeren spoorweg, straatwegen en  
vaarten, gemeenschap met *'s Gra-  
venhage*, Leyden, Rotterdam, Schie-  
dam, Vlaardingen. Maassluis en voorts  
met de voornaamste plaatsen van ons  
Vaderland. De haven van Delft, die  
uit de Schie naar de Maas loopt, begint  
2 u. gaans bezuiden de stad, te Delfs-  
haven, dat vroeger als een gedeelte  
van de st. aangemerkt werd. Men  
heeft binnen de st. 79 grachten en  
stegen, 69 meest steenen bruggen,  
en onderscheidene markten, als: de  
Grootte Markt of het Marktveld, het  
Kerkhof, de Paardenmarkt, de Bees-  
tenmarkt, de Turfmarkt, de Zee-  
vischmarkt en de Riviervischmarkt.

Het Stadhuis heeft eene breedte van  
ruim 26 ell. en eene diepte van 28  
ell., en is, van onderen tot boven,  
rondom in zijn vierkant, van hard-  
steen of witten arduin opgetrokken.

De zeven kruiskozijnen, in den voor-gevel, staan elk tusschen twee platte pilasters van de Dorische orde. Het heeft eene platte breede stoep, onder eene op twee pilaren rustende portiek, in den stijl van het gebouw, en is voorts van buiten nog voorzien van eenen vierkanten, zwaren toren, die uit het dak rijst, en heeft van binnen, onderscheidene ruime en wel ingerigte vertrekken, onder welke er met fraaije schilderijen van MAARTEN VAN HEEMSKERK, MICHEL MIEREVELD en andere bekwame meesters, pronken. Het Gemeenelands-huis van Delfland is een oud en deftig gebouw, met een koepeltoerentje. In het Stapelmagazijn, is de geweerwinkel en eenen voorraad van onderscheidene soorten van draagbare wapenen; voorts de verwerij en er wordt alles in het groot opgelegd, wat tot de artillerie behoort. De Constructiewinkel dient, uitgezonderd tot het gieten van geschut, tot vervaardiging van alles, wat tot de artillerie en het vervoeren daarvan strekt. Men vindt er onder anderen: eenen Timmermanswinkel, eenen Wagenmakerswinkel, eene Smederij en eene Draaijerij. In de Smederij zijn 30 vuren, 1 dubbele gloeioven en eenige pers- en snijwerktuigen. In de Draaijerij worden, door een stoomwerktuig van hooge drukking, met een vermogen van 18 paardenkrachten, verschillende draaibanken en werktuigen in beweging gebracht. Voorts zijn er het Laboratorium, waaraan ook het Scheikundig Laboratorium verbonden is; het Kleeding- en Tentemagazijn en de Zadelmakerswinkel, en eene ijzergieterij, die eene der belangrijkste werkplaatsen van het rijk is. Onder de verdere openbare gebouwen verdienen melding de Stads-Waag, een zwaar, sterk gebouw, met twee poorten; het Stadsboterhuis; de Vleeschhal, met eenen witten arduinsteenen gevel, in welke ossen- en schapenkoppen afgebeeld zijn; de Hoofdwachterij; de Bank van Leening; de Stads-Schouwburg, een fraai en tot het doel, waartoe het bestemd is, bijzonder wel ingerigt gebouw; het Prinsenhof, en de voormalige Lakenhal, beide thans tot Kazernen dienende.

De Herv. gem. te Delft heeft 2 kerken: de Oudekerk en de Nieuwekerk. De Oudekerk is een aanzienlijk gebouw, in het midden met een kruis-

werk van witten arduinsteen versierd, hetwelk op 2 rijen pilaren rust, en met eenen hoogen, vierkanten toren pronkt, die vijf spitsen heeft, waarvan de middelste hoog boven de anderen uitsteekt, terwijl zij van anderen een vooruitstekend portaal van witten arduinsteen heeft, dat tot ingang der kerk dient. De kerk heeft een orgel, dat voor het oudste van geheel Nederland gehouden wordt. Zij pronkt met de grafsteden van de Zeehelden MAARTEN HARPERTZ TROMP en PIETER PIETERSZON HEIN; van den grooten Natuuronderzoeker ANTONIE VAN LEEUWENHOEK; van Jonkheer AARNOU VAN DUIVENVOORDE, en van Jonkvrouw ELIZABETH VAN MARNIX, dochter van FILIPS VAN MARNIX, Heer van *St. Aldegonde* en huisvrouw van den Kolonel KAREL MORGAN. De Nieuwe kerk rust op twee rijen pilaren, op de Gothicse wijze geschikt; terwijl het prachtige, welluidende orgel, en het fraaije ijzeren koorhek, in Gothicchen stijl gegoten, deze kerk tot eene der opmerkenswaardigste maken. Maar hetgeen deze kerk van binnen allermeeest tot sieraad verstrekt is de grafstede van WILLEM I, Prins van *Oranje*, op kosten der Algemeene Staten, in het jaar 1609, opgerigt en thans nog tot eene begraafplaats voor het tegenwoordige koninklijke huis dienende, waartoe zij, in het jaar 1822 vergroot is. Ook ziet men in deze kerk eene fraaije grafstede van den als Staatsman, Regtsgeleerde, Bijbeluitlegkundige en Dichter ook beroemden HUGO DE GROOT, alsmede een, door eenige Officiëren der Artillerie, opgerigt gedenkteeken voor de op Antwerpen vijfhoek gesneuvelde Kapiteins van HOE SCHILTHOUWER VAN OOSTEE en SCHUTTER. Behalve deze twee tot de gem. van Delft behorende kerken heeft men hier nog de Gasthuiskerk, die haren eigen afzonderlijken Predikant heeft, welke vroeger onder geen klass. of ring behoorde; maar thans ook tot de klass. van *'s Gravenhage*, ring van *Delft*, gerekend wordt. De R. K. statien bezitten er ieder eene kerk, zijnde: de St. Josephskerk en de St. Hippolytuskerk. In de St. Josephskerk, die van toren en orgel voorzien is, wordt de dienst door eenen Pastoor en twee Kapellanen waargenomen. De St. Hippolytuskerk, mede van toren en orgel

voorzien, wordt door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend. Voorts hebben hier de Waalsche Herv., de Christ. Afg., de Remonstr. de Ev. Luth. en de R. K. van de oude Cler. ieder eene kerk.

Liefdadige gestichten en inrigtingen te Delft zijn: het Gasthuis, met onderscheidene luchtige zalen, tot gemak der zieken, zoo mannen als vrouwen, voorts eene ontleeekamer, eene apotheek, eene brouwerij, eene bakkerij en al wat verder tot een gasthuis dienen kan; het Oude Mannen- en Vrouwenhuis; het Weeshuis der Herv., in twee woningen onderscheiden, ééne voor de jongens en ééne voor de Meisjes; het Wees- Oude- Mannen en Vrouwenhuis der R. K. gem.; het Meisjeshuis, waarin eenige ouderlooze meisjes, van de Hervormde Godsdienst, tot den ouderdom van drie en twintig jaren worden opgenomen; het Charitaathuis of de kamer van Charitate, hetwelk vereenigd is met de Diakonie en uit welks inkomsten de gemeene armen onderhouden worden, met een Oude Mannen- en Vrouwenhuis, het Oude-Mannen-en-Vrouwen-Charitaathuis genoemd; het St. Joris Gast- en Krankzinnigenhuis; eene Stedelijke Inrigting voor Armen, tot doel hebbende wering van bedelarij en opwekking tot werkzaamheid onder de behoeftige volksklasse, waarin koehaar en wollen garen gesponnen, tapijten en paardebaren stoffen geweven worden; het genootschap van Moederlijke Liefdadigheid, dat ten doel heeft, om behoeftige kraamvrouwen te ondersteunen; en eene afdeling van het Nederlandsch Genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen. Ook heeft men te Delft onderscheidene Armhuisjes en Hofjes. Wetenschappelijke en nuttige inrigtingen zijn: de Koninklijke Akademie voor burgerlijke Ingenieurs en den Handel, met een aantal Hooggeleerden en 150 Studenten; het stedelijk Gymnasium, waarin, behalve de oude, ook de nieuwere talen en voorbereidende wetenschappen worden onderwezen, door eenen Rector en eenen Proreector. benevens twee buitengewone Onderwijzers; het Genootschap onder de zinspreuk: *Tandem fit surculus arbor* (eindelijk wordt het spruitje een boom), ter bevordering van teeken-, schilder-, toon-, natuur- en letterkunde; een dep. der Maats.

*Tot Nut van 't Algemeen*; eene afdeling van de Maatschappij tot bevordering der toonkunst, en een dep. der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van de nijverheid.

Paardenmarkt Woensdag vóór Sr. ODULFUS (12 Junij); Vette Beesten- en Varkenmarkt gedurende 6 weken des Donderdags tusschen 1 November en 15 December; Magere Beestenmarkt alle Donderdagen; Kaasmarkt den eersten Donderdag in September en den laatsten Donderdag in October; Kermis gedurende acht dagen en beginnende den eersten Zondag na het feest van Sr. ODULFUS.

DELFT, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Drunten*, aan den Waaldijk.

DELFT. Zie DELF.

DELFT (HOF-VAN-). Zie HOF-VAN-DELFT

DELFT (OUDE-), gracht in *Delft*, pr. *Z. H.*, naar men wil, een overblijfsel van de gegraven vaart of gracht, waarvan de stad Delft zijnen naam ontleent.

DELFT (POORTERIJ-VAN-) of het POORTLAND, streek lands, in de pr. *Z. H.*, gem. *Overschie-en-Hoogeban*, O. en Z. van de stad Delft.

DELFTSCHE-VLIET of DELFTSCHEVAART, naam, welken men gewoonlijk geeft aan een gedeelte der VLIET, pr. *Z. H.*, die de trekvaart tusschen Delft, 's Gravenhage en Leyden uitmaakt.

DELFTSHAVEN. Zie DELPSHAVEN.

DELFTSLAND. Zie DELFLAND.

DELFIJL, kerk. ring, pr. *Gron.*, klass. *Appingedam*. Zij bevat de volgende 10 gem.: Bierum, Delfzijl, Godlinze, Holwierda, Jukwert, Krewert, Losdorp, Solwerd-en-Marsum, Spijken-Uitwierda telt 4400 zielen en 11 kerken, welke door 10 Predikanten bediend worden.

DELFIJL, gem., pr. *Gron.*, arr. en kant. *Appingedam*, postk. *Delfzijl*, (8. m. k., 4. s. d., 3. j. d.). Zij bevat de vesting Delfzijl, de d. Farmsum, Heveskes, Meehuizen, Oterdum, Uitwierde en Weiwerd, de b. Biessum, benevens de geh. Amsweer, Geefsweer, Heveskesklooster of Klooster-Oosterwierum, Ideweer, Nienhuis, Opmeden, Tuikwert, Warven en Wildehof; beslaat 4466,1005 bund. en telt 622 h. en ruim 4400 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw; de veeteelt en de scheepvaart en sommigen in rederijen. Ook

heeft men er 2 sloopstimmerwerken, 12 lijnbanen, 2 steenbakkerijen, 3 kalkbranderijen, 1 houtzaag-, 3 olie- en 3 koorn- en pelmolens.

De 4100 Herv., die er in getal zijn, maken 6 gem. uit als: die van Delft zijk., Farmsum, Heveskes-en-Weiwert, Meethuizen, Oterdum en Uitwierde. De Chr. Afges., maken eene gem. uit. De 200 R. K., maken eene stat. uit, die tot het aartspr. van Groningen behoort. De doopsgez., worden tot de gem. van *Leermens-en-'t Zandt* gerekend. De Evang. Luth., behooren tot de gem. *Winschoten-en-Winschoterzijk.* De Isr. hebben er eene synagoge waarin de dienst door eenen Voorlezer verricht wordt. Er zijn 7 scholen.

De vesting Delfzijl, naar de Groninger uitspraak, Delfziel, in het Lat. Arx Delsilia of Castrum Delsilianum, ligt aan de uiterste noordoostelijke grens des rijk, 5½ u. N. O. van Groningen, 1 u. O. ten N. van Appingedam, aan de Eems, ter plaatse waar zich het Damsterdiep daarin ontlast; 53° 17' 30" N Br., 25° 32' 12" O. L.

Zij bestaat thans uit 5 bastions en het havenfront; ook is er aan den kant der riv. een zeer sterk blokhuus. Aan de overzijde van de haven ligt een hoornwerk, het Kostverloren genoemd, dienende om de brug te dekken, over welke men van Delfzijl naar Farmsum gaat. De plaats heeft 3 poorten en eene redelijk ruime haven, die zich binnenwaarts langs de zuidzijde der vesting uitstrekt, en zeer wel gelegen is, om in en uit te loopen. Zij kan, des noods, beschermd worden door het geschut der bolwerken, die oostwaarts de Eems bestrijken. De inw. der vesting vinden hun bestaan in een weinig landbouw en eene geringe visscherij, sloopvaart en handel. Ook heeft men er 2 lijnbanen en 1 korenmolen. Onder de openbare gebouwen telt men het Kommandantshuis, de Kazerne, het Arsenal en de Magazijnen. Men telt er 195 h. en ruim 1700 inw.

De 800 Herv. behooren tot de klass. van *Appingedam*, ring van *Delfzijl*. De kerk der Christ. Afg. heeft toren noch orgel. De R. K. kerk, aan den H. Josef toegewijd, prijkt met toren en orgel. De synagoge is een klein, doch net gebouw. Men heeft er eene school met 230 leerl. en een Zeemanscollegie.

Beestenmarkt den derden Donderdag in October; Kermis 10 dagen na Pinksteren, op Dingsdag, Woensdag en Donderdag.

**DELFIJLEN** (ZIJLVEST - DERRIE-), de vereeniging van drie zijlen, liggende in de *Delft*, te *Delfzijk.*, pr. *Gr.*, waardoor de daaronder geregtigde landen hunne afwatering hebben, zijnde de Scharmster-, de Slochter- en de Dorpster-zijk.

**DELFIUM.** Zie **DELFT**.

**DELJES**, zandplaat, bezuiden het eil. *Terschelling*, tusschen het Schuitemgat en Oosterom, Z. W. van Westerschelling.

**DELISHURKT**, **DEELISHURKT**, **DIELISHURKT** of **DIELYSHURKT**, veelal enkel **HURKT** genaamd, b., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. Z. W. van *Valkenswaard*; met 44 h. en 320 inw.

**DELLE** (DE), landg., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. W. van *Heerde*; groot 404,6149 bund.

**DELLE** (DE). Zie **DILLE** (DE).

**DELLEN** (DE), geh., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, ¼ u. N. N. O. van *Oudwoude*, op den rechteroever van het Dockmerdiep.

**DELLEN** (DE), wei- of hooilanden, pr. *N. Br.*, gedeeltelijk gem. *Capelle*, gedeeltelijk gem. *Waspik*, langs de noordzijde van den Zee- of Buitendijk, liggende tusschen de Oude Straat en den dijk.

**DELLEN** (DE), buurs., pr. *Gron.*, bij gedeelten gem. en ¼ u. N. van *Nieuwoude*, gem. *Termonden* en ¼ u. Z. O. van *Wagenborgen*.

**DELLEWEG**, voorname rijweg, pr. *Gron.*, strekkende zich van Froomtil, in *Hunsingo*, tot aan Windeweer, in *Fivelg*, uit, verbindende, de puinweg van Uithuizen met dien van Appingedam. Hij is 1½ u. gaans lang, over het middengedeelte bepuind, gemac-adamiseerd, en met de puinwegen van Middelstum en Loppersum, door noordwaartsche afwijkingen, verbonden.

**DELPHENSIS PORTUS.** Zie **DELFSHAVEN**.

**DELPHI.**

**DELPHIUM.** } Zie **DELFT**.

**DELST**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. Z. van *Nistelrode*; met 25 h. en 130 inw.

**DELSTRAHUZEN.** Zie **DELSTRAHUZEN**.

**DELT**, **DELTE** of **DELTHE**, maar of sloopvaart voor kleine korenschepen, pr. *Gron.* Zij ontstaat

tusschen *Uskwert* en *Warffum*, bij den Oude-dijk, en vormt de scheiding tusschen de gem. *Warffum* en de gem. *Uskwert* en *Kantens*, en stort zich bij *Scheefl* in de *Trekvaart-naar-Warffum*.

**DELWIJNEN**, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. en postk. *Zalt-Boemel*, gem. *Kerkwijk*. Zij bevat den Polder-van-Delwijnen en eenige uiterwaarden, en daarin het geh. Delwijnen, benevens de buurs. het Rot; is groot 599,7000 bund. en telt 40 h. en 230 inw., die allen bestaan vinden in landbouw en veeteelt.

De inw., die allen Herv. zijn, behooren tot de gem. van *Bruchem-Kerkwijk-en-Delwijnen*. De kinderen genieten te *Kerkwijk* onderwijs.

Het geh. Delwijnen ligt  $\frac{1}{4}$  u. N. ten W. van *Kerkwijk*.

**DELWIJNEN (POLDER-VAN-)**, pr. *Geld.*, gem. *Kerkwijk*; 599,7000 bund.

**DEMEN of DEEMEN**, d., pr. *N. Br.*, arr. en 5 u. N. O. van 's *Hertogenbosch*, kant., postk. en 2 u. N. W. van *Grave*, gem. *Dieden-Demen-en-Langel*, 20 min. Z. O. van *Dieden*; met 28 h. en 300 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden.

De inw., die allen R. K. zijn, behooren tot de par. *Demen-Diemen-en-Langel*, welke ook hier eene kerk heeft, aan den H. WILLIBRORDUS toegewijd en van toren en orgel voorzien. De dorps. telt 40 leerl.

**DEMEN of DEEMEN**, riv., pr. *N. Br.* Het neemt zijnen oorsprong in de *Peel*, loopt voorbij Zeeland, Herpen, Deursen, Dennenburg en Demen, alwaar het in de *Maas* valt.

**DEMEN-DIEDEN-EN-LANGEL**, R. K. par., apost. vic. 's *Hertogenbosch*, dek. *Ravestein-en-Megen*; met 600 ziel. en 2 kerken; als: 1 te Demen, en 1 te Langel, waarin de dienst door eenen Pastoor en een Adsisent verrigt wordt.

**DEMENSCHÉ-UITERDIJK**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dieden-Demen-en-Langel*, groot 66,4470 bund. Aan dezen waard ligt het pontveer van Demen op *Batenburg*.

**DEMERARIJ**, buit., pr. *N. H.*, gem. *Weesp*.

**DEMMERIK of DAMMERIK**, ook wel **DENEMARKEN** of **DEENERIK** genoemd, p. en heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*,

kant. en postk. *Loenen*, gem. *Vinkeveen-en-Waverveen*. Zij bevat de b. Demmerik en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1033,4083 bund., telt 78 h., en 600 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw, veeteelt en veenderij.

De 190 Herv., zijn kerkelijk met *Vinkeveen* vereenigd. De 400 R. K., parochiëren te *Vinkeveen*.

De b. Demmerik ligt  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Vinkeveen*. Er is hier een Regthuis, waarin de Waag gehouden wordt.

Kermis den vierden Dingsdag van September.

**DEMMERIKKER-ZUWE (DE)**. Zie *ZUWE (DE)*.

**DEN-AARD**. Zie *AARD (DEN-)* (1).

**DENEKAMP**, gem. pr. *Over.*, arr. *Almelo*, kant. *Ootmarsum*, hulpk. postk. *Oldenzaal*, reg. kant. *Almelo* (10 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Denekamp, de buurs. Groot - Agelo, Klein - Agelo, Breklenkamp, Denekamp, Noord-Deuringen, Lattrop, Nutter, Oud-Ootmarsum en Tilligte; ook heeft men er de hav. Breklenkamp, Noord-Deuringen, Singraven en Beugelskamp, alsmede de buit. Harseveld; beslaat 8818,4461 bund. en telt 811 h. met 4300 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook heeft men er 2 papiermolens en 3 calicotsweverijen, welke gezamenlijk 70 weefstoelen aan den gang houden, meereendeels buiten de fabrieken, in de woningen der wevers, en ook niet allen in deze gem. gevestigd.

De 3700 R. K., behooren tot de stat. *Denekamp*, *Lattrop-en-Breklenkamp* en *Ootmarsum-en-Tilligte*. De 550 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Deventer*, ring van *Almelo*, behoort. De 50 Isr., behooren tot de bijkerk *Ootmarsum*. Er zijn 6 scholen.

Het d. Denekamp, eigenlijk *Denecham*, *Denechem* of *Denichem*, op sommige kaarten ook *Denichem* gespeld, ligt 5 u. O. van *Almelo*, 2 u. Z. O. van *Ootmarsum*, en telt, in de kom van het d., 140 h. en 560 inw. De R. K. stat. van *Denekamp* behoort tot het aartspr. van *Twenthe*; telt 2300 zielen, en wordt door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend. De kerk, aan den

(1) Alle andere woorden. die insgelijks met DEN of DE beginnen, zoeken men op de woorden van onderscheiding.

H. NICOLAAS toegewijd, is een sierlijk en net gebouw. De Herv. kerk is een eenvoudig en net gebouw met een orgel. De dorps. telt 180 leerl. Kermis den 8 September.

DENEKAMP, op sommige kaarten ook verkeerdelijk ECEM, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1 u. O. van het d. *Denekamp*; 120 h. en 540 inw. DENEMARKEN. Zie DEMMERIK. DENEMARKEN, geh. pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Slochteren*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Schildwolde*; met 9 h. en 50 inw.

DENENBORG. } Zie DENNENBURG.  
DENENBURG. }

DENICHAM. { Zie DENEKAMP.  
DENICHEM. }

DENNEBOSCH. Zie DENNEKAMP.

DENNEBURG. Zie DENNENBURG.

DENNEKAMP of DENNEBOSCH, meer algemeen bekend onder den naam van PLANKENWAMBUIS, h., pr. *Geld.*, gem. en 2 u. O. van *Ede*, bij *Otterloo*. DENNEKAMP, bosch, pr. *Gron.*, gem. *Vlughtvedde*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Ter-Apel*; groot 3,6000 bund., meest begroeid met dennenhout.

DENNENBOOMSBEEK. { Zie AER-  
DENNENBOOMSLEE. } LERBEEK.

DENNENBOSCH (DEN), buit., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. Z. O. van *Gorsel*, aan den straatweg van Zutphen naar Deventer; groot 6,7600 bund.

DENNENBROEK, landg., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Barneveld*; groot 100 bund.

DENNENBURG, DENNEBURG, DEENENBERG, DEENENBURG, DENNENBURG of DENENBURG, d., pr. *N. Br.*, arr. en 6 u. N. O. van 's *Hertogenbosch*, kant., postk. en 2 u. N. W. van *Grave*, gem. *Deursen-en-Dennenburg*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Deursen*; met 28 h. en 170 inw., allen R. K., die eene par. uitmaken welke tot het apost. vik. van 's *Hertogenbosch*, dek. *Ravestein-en-Megen*, behoort. De kerk, aan den H. MICHAEL toegewijd, heeft eenen toren, maar geen orgel. De kinderen gaan te *Deursen* ter schole.

Kermis in de maand Mei, op St. Michaelsdag.

DENNENBURG, landg., pr. *Utr.*, gem. en 10 min. Z. O. van *Driebergen*. Het beslaat, met *Broekbergen*, 195,9295 bund.

DER-AAR. Zie AAR (TER-).

DERDE-POLDER. Zie NATHALS(DE).

DERGMEER of DERGHMEER, p., pr. *N. H.*, gem. *Oudcarspel*; groot 42,7140 bund.

DERRIJVLIET, water, pr. *Z. H.*, dat bij den Rijswaardsche-dijk begint, vervolgens naar Zwartewaal loopt, en zich daar in de Nieuwe-Maas ontlast.

DERSHOUT. Zie DORSHOUT.

DERTIEN (NUMMERO-). Zie NUMMERO-DERTIEN.

DERTHESE. Zie DARTHUIZEN.

DERTIEN MORGEN (DE NIEUWEPOLDER-DE-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; groot 11,7050 bund.

DESE. Zie DIEZE.

DESEN. Zie DEEST.

DESSELAAR, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Asten*.

DEUKERDIJK, ook wel DONKERDIJK of DUIKERDIJK genoemd, dijk, pr. *Geld.*, gem. *Pannerden*, die zich van den *Wartsche-dijk* naar het *Pannerdsche-kanaal*, langs de Pannerdschebinnenlanden, uitstrekt.

DEURINGEN, DEURINGEN, DURINGEN, DOIRINGEN of DOIRNINGEN, d., pr. *Over.*, arr. en 4 u. Z. O. van *Almelo*, kant. en 1 u. Z. W. van *Oldenzaal*, postk. *Almelo*, gem. en 2 u. Z. van *Weerselo*; met 131 h. en 720 inw.

De 700 R. K. maken, met die van de buurs. *Hasselo* en *Gammelke*, eene stat. uit, welke tot het aartspr. *Twenthe* behoort; 1700 zielen telt, en hier 1 kerk heeft, aan den H. PLECHELMUS toegewijd, welke door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De dorps. telt 100 leerl.

DEURINGEN (NOORD-), NOORD-DOIRINGEN of NOORD-DURINGEN, buurs. pr. *Over.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Denekamp*; met 138 h. en 720 inw., de hav. Noord-Deuringen, en eene school, met 40 leerl.

DEURINGEN (NOORD-), NOORD-DEURINGEN, NOORD-DURINGEN, NOORD-DOIRINGEN of NOORD-DOIRNINGEN, hav., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Denekamp*, in de buurs. *Noord-Deuringen*.

DEURLO of DURLO, ook wel de Rassen genaamd, mond van de *Wester-Schelde*, tusschen *Walcheren* en *Zeeuwisch-Vlaanderen*. Het loopt tusschen de Rassen, de Raan en Elleboogplaten door, en is een eng vaarwater, dat met onderscheidene zandbanken bezet is, diep 60—150 palm.

DEURLOOHOEK, geh., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Yerscke*.

DEURLOO - POLDER, oudtijds DOORLOO, p., pr. *Zeel.*, gem. *Tholen*; groot 66,7050 bund.

DEURNE, voorheen DORNE, DOIRNE, DOORNE of DOORNE, oudtijds DURNUM,

DUREN en door de Meijerijenaars gewoonlijk DEURSEN genoemd, d., pr. *N. Br.*, arr. en 5 u. O. ten N. van *Eindhoven*, kant. en 2 u. N. ten O. van *Asten*, reg. kant. en hulpk. van het postk. *Helmond*, gem. *Deurne-en-Liessel*, digt aan de Peel. Men telt er in de kom 145 h. en 1750 inw., en met de geh. Brugge, Hanenberg, Molenhof, Moosdijk, Neerkant, Terp, Vloeiëind, Vrekwijk, Wasberg en Zijlberg, 570 h. en 2400 inw., die meest in den landbouw en den handel in hout en turf hun bestaan vinden. Ook zijn er 1 bierbrouwerij en azijnmakerij, 1 branderij, 3 bierbrouwerijen, 2 pot- en steenbakkerijen, 2 graanmolens, 1 damast- en pellenfabriek, 1 wasbleekerij en 2 leerlooierijen.

De 2700, R. R. maken met die van Liessel eene par. uit, welke tot het apost. vik. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Helmond*, behoort; eene kerk te Deurne en eene bijkerk te Liessel bezit; 3300 ziel. telt, en door eenen Pastoor, eenen Rector en eenen Kapellaan bediend wordt. De kerk, aan den H. WILLIBORDUS toegewijd, is een zeer prachtig gebouw, met eenen toren, die van eene fraaije en hooge spits voorzien is. Op het koor der kerk, dat veel hooger dan het schip of ruim is, staat een aardig torentje als een lantaarn, voorzien van een klokje, waarom men dit het Scheltorentje noemt. De 30 Herv., behooren tot de gem. van *Deurne-Vierden-Bakel-en-Liessel*, en hebben een kerkje, met eenen toren doch zonder orgel.

De dorps. telt 100 leerl. Voorts heeft men er een zeer geschikt gemeentehuis en onder dit d. liggen ook twee kast., het Groot Kasteel en het Klein Kasteel genoemd.

DEURNE (GROOT-KASTEEL-TE-), vroeger het NIEUW KASTEEL genoemd, kast., pr. *N. Br.*, gem. *Deurne-en-Liessel*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van Deurne, aan de Aa. Het is een schoon en sterk gebouw, liggende rondom in breede grachten, groot, met de onderhoorigheden, 74,5000 bund.

DEURNE (KLEIN-KASTEEL-TE-). Zie PEELLAND (SLOT-TE-).

DEURNE (NIEUW-KASTEEL-TE-). Zie DEURNE (GROOT-KASTEEL-TE-).

DEURNE (OUD-KASTEEL-TE-). Zie PEELLAND (SLOT-VAN-).

DEURNE-EN-LIESEL, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*,

kant. *Asten*, reg. kant. *Helmond*, hulpk. *Deurne*, (28 m. k., 4 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. Deurne en Liessel, en de geh. Brugge, Hanenberg, den Heidrik, Molenhof, Moosdijk, Neerkant, Terp, Vloeiëind, Vrekwijk, Wasberg en Zijlberg, bestaalt 10097,6074 bund.; telt 548 h. en 3500 inw., van welke eenigen hun bestaan vinden in den landbouw en bijenteelt, sommigen in den handel in Peelschen turf en anderen in het weven van svervetgoed, dat hier uitmuntend vervaardigd wordt. Ook heeft men er 2 potten-, 2 pannenen plavuizenbakkerijen, 4 brouwerijen en 2 windkorenmolens.

De 3450 R. K. maken de par. van *Deurne* uit. De 50 Herv. behooren tot de gem. *Deurne-Vierden-Bakel-en-Liessel*. Er zijn 2 scholen, welke 300 leerlingen tellen.

Beestenmarkten, op Vrijdag vóór den 15 April en op Vrijdag vóór den 21 September.

DEURNE-VLIERDEN-BAKEL-EN-LIESEL, kerk.gem., pr. *N. Br.*, klass. van *Eindhoven*, ring van *Helmond*; met 1 kerk te *Deurne* en 90 ziel.

DEURNINGEN. Zie DEURINGEN.

DEURSE. Zie DURSE.

DEURSEN. Zie DEURNE.

DEURSEN of DEURZEN, d., pr. *N. Br.*, arr. en 6 u. N. O. van *'s Hertogenbosch*, kant., post. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Grave*, gem. *Deursen-en-Dennenburg*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van Dennenburg; met 37 h. en 300 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit, die tot het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. *Ravestein-en-Megen*, behoort. De kerk, aan den H. VINCENTIUS toegewijd, is van toren en orgel voorzien. Ook is er een kloost. van Augustinessen, met 28 Nonnen, welke onder eenen Proost en eenen Rector staan. De dorps. telt 50 leerl. Kermis 22 Januarij.

DEURSEN - EN - DENNEBURG, gem., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. en postk. *Grave* (1 k. d., 8 m. k., 3 s. d., 4 j. d.). Zij bevat de d. Deursen en Dennenburg, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 537,1680 bund.; telt 65 h. en 430 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., allen R. K., maken twee par., die van Deursen en Dennenburg, uit. Er is 1 school, te Deursen, welke 50 leerl. telt.



DEURSEN - DENNEBURG - DE-MEN-EN-DIEDEN (GECOMBINEERDE-POLDER-VAN-), p., pr. *N. Br.*; groot omtrent 906 bund.

DEURSERDIEP. Zie DUURSERDIEP.  
DEUR-TOE (HET HUIS-DE-), h., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Streefkerk*.

DEURZEN. Zie DEURSEN.

DEUTECHEM. } Zie DOETINCHEM.

DEUTEKOM. }

DEUTEREN, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Cromvoirt*; met 15 h. en 70 inw., kerkelijk onder *Vught* behoorende. Er is 1 school met 20 leerl. en 1 koomolen. Het wordt verdeeld in Groot-Deuteren en Klein-Deuteren.

DEUTEREN (GROOT-), h., pr. *N. Br.*, gem. *Cromvoirt*, het westelijke gedeelte van het geh. *Deuteren*; met 14 h., en 60 inw.

DEUTEREN (KLEIN-), druk bezochte herb. en boer., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Cromvoirt*, het oostelijke gedeelte van het geh. *Deuteren* uitmakende.

DEUTICHEM. Zie DOETINCHEM.

DEUZERDONK of DUIZELDONK, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Helmond*; met 13 h. en 80 inw.

DEVEL, vroeger DUBBEL, riv., pr. *Z. H.* Zij loopt langs Groote-Lindt naar Heer-Oudelandsambacht, van waar zij vloeit tot aan Kijfhoek, alwaar zij zich, in de Oude-Maas ontlast.

DEVELKERKE. Zie LINDEKERKE.

DEVELSLUIS, geh., pr. *Z. H.*, bij gedeelten in de gem. *Kleine-Lindt* en *Heerjansdam*.

DEVENTER, arr., pr. *Over*. Het bevat de kant.: Deventer, Ommen, Raalte en Goor; beslaat 127926 bund. en telt 9712 h. en 61,000 inw.

DEVENTER, kant., pr. *Over*, arr. *Deventer*. Het bevat de gem.: Deventer, Diepenveen, Bathmen, Holten en Holst; beslaat 25974 bund. en telt 4214 h. en 25,000 inw., die meest hun bestaan vinden in handel en fabrieken.

DEVENTER, klass., pr. *Over*, verdeeld in de volgende drie ring.: Deventer, Almelo en Enschede. Zij bevat 26 gem., 27 kerken, 33 Predikanten, en ruim 44,000 ziel.

DEVENTER, ring, pr. *Over*, klass. van *Deventer*. Zij bevat de volgende 8 gem.: Bathmen, Deventer, Diepenveen, Holten, Markelo, Olst, Zezepe en Welsum, met 21,000

ziel. en 9 kerken, welke door 11 Predikanten bediend worden.

DEVENTER, gem., pr. *Over*, arr. en kant. *Deventer* (2 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de st. Deventer en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1548 bund., en telt 2580 h., bewoond door 2947 huisgez., uitmakende 15300 inw., die hun bestaan vinden in koophandel en fabriekwezen.

De 10500 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Deventer* behoort, en door 4 Predikanten bediend wordt. De 150 Doopsgez. en de 500 Ev. Luth. maken ieder eene gem. uit, van welke de laatste tot den ring van *Groningen* behoort. De 3500 R. K. vormen eene stat. welke tot het aartspr. van *Zalland-Drenthe-en-Groningen* behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De 280 Isr. hebben eene ringsynagoge.

De st. Deventer, in het Lat. *Daventria*, ligt  $5\frac{1}{2}$  u. Z. van Zwolle, 4 u. N. van Zutphen,  $52^{\circ} 15' 9''$  N. Br.,  $23^{\circ} 49' 13''$  O. L., aan den regteroever van den IJssel, ter plaatse, waar zij de Schipbeek opneemt. Over eerstgemelde riv. ligt hier eene schipbrug. De naam van deze st. werd in vroegere tijden zeer verschillend gespeld, als: *Dabentria*, *Dauentria*, *Dauontria*, *Davantre*, *Daventer*, *Davemetria*, *Davontur*, *Dauantria*, *Deventria*, *Deventen*, *Deventeri*, *Deventre*, *Deventurium*, *Dewenter*, *Dauenticum* en *Teventeri*; terwijl het in de geheime brieven van het jaar 1569 onder den naam van *Venus* voorkomt, en veelal, kortheidshalve, in *Twenthe*, Demter uitgesproken wordt. De stad heeft zeven poorten, en eene ruime haven, welk gemeenschap heeft met den IJssel. De wallen, welke nog tot de vestingwerken van den staat gerekend worden, zijn vrij hoog en geven den wandelaar een ruim gezigt over de omliggende landerijen. De Worp, aan de overzijde van den IJssel gelegen, levert mede eene buitengewoon fraaije wandeling op. Het Pothoofd, binnen de wallen, mag, vooral om het schoone gezigt langs en over den IJssel, eene fraaije, ofschoon kleine, wandelplaats genoemd worden, terwijl de zoogenaamde Nieuwe wandeling, om de stadswaide, de Teuge geheeten, weder meer landelijke gezigten aanbiedt. Aan de over-

zijde van den IJssel ligt eene dergelijke weide, de Marsch geheeten.

Heeft Deventer naauwe, en daardoor, zoo als men zegt, bedompte straten, de markten zijn er, inteede deel, zoo veel te ruimer, en onder dezen munt de Brink uit. Bovendien heeft men er nog de Nieuwe markt, de Stroommarkt, de Vischmarkt en de Houtmarkt. Gedurende de marktdagen heerscht er te Deventer eene groote drukte, door de menigte bewoners der omstreken, die er hunne waren ter markt komen brengen en weder andere met zich voeren. Aan groote winkels van laken-, zijden-, wollen- en katoenstoffen enz., is hier mede geen gebrek. Men heeft er eenen belangrijken handel, vooral in boter, waarvan de jaarlijksche uitvoer op ruim 600,000 ponden begroot wordt, welke meest naar Holland en Engeland wordt vervoerd. Ook de handel in koorn, wijn, bier, hout, ijzer enz., is een voornaam middel van bestaan voor de inw. Er zijn 5 koekbakkerijen, welke jaarlijks meer dan 350,000 stuks van de beroemde Deventerkoeken afleveren, 1 koninklijke tapijtfabriek van Smyrnasche en andere vloertapijten, welke omstreeks 300 menschen werk verschafft en in 1838 eene aanmerkelijke uitbreiding bekomen heeft, zoodat er geen soort van vloertapijten bestaat, welke niet aldaar vervaardigd wordt, 1 bloeiende ijzergieterij, waarin 150 menschen werkzaam zijn, 1 fabriek van blaauwe vitriool, 2 werktuigelijke fabrieken van kartonnendooswerk, welke vele handen werk verschaffen, 1 oliemolen, welke door stoom gedreven wordt, 1 zeepziederij, 1 leerlooierij, 1 lijnziederij, 3 boekdrukkerijen, 1 stoomverwerij, 1 bierbrouwerij, 1 kagchel-, 1 kousen-, 1 verfstoffen en 1 kunstzijnefabriek.

Wereldlijke gebouwen zijn: het gebouw van het Atheneum, dat ook, wat het uiterlijke aangaat, een sieraad der stad is het Stadhuis, een gebouw van groote ruimte en van binnen met fraaije vertrekken voorzien, dat een der meesterstukken van den beroemden GERHARD TERBURG, benevens de vier Evangelisten door HENRICUS TER BRUGHEN bevat, terwijl mede de bibliotheek van het athenaeum daar geplaatst is; het Geregts hof, een fraai gebouw, hetwelk, even als het

Gevangenhuis, zeer doelmatig aan het oogmerk beantwoord; het Tuighuis of Arsenaal; de Waag, een schoon en ruim gebouw, met drie poorten, door welke de wagens en karren gemakkelijk kunnen inrijden, en waarvan het achterste gedeelte tot berging van koopwaren en het voorste tot hoofdwacht en de bovenverdiepingen tot berging van militaire wapens en kleederen dienen; de Lombard of Bank van Leening; drie Kazernen, en de Kavaleriestallen.

De Herv. hebben er twee kerken, als: de Groote of St. Lebuinuskerk en de St. Nikolaas of Bergkerk. De St. Lebuinuskerk is een oud deftig gebouw, de grootste der geheele pr. Overijssel, met een nieuw orgel en eenen aanzienlijken toren, met klokkenspel. Als een zeldzaam overblijfsel der oude bouwkunde van de elfde eeuw is onder het hooge koer bezienswaardig de kroecht of onderaardsche kapel, welke aldaar gevonden wordt. De St. Nikolaas of Bergkerk is eene kruisgebouw, met twee naast elkander staande torens, wier spitsen wel van de zelfde gedaante zijn, doch waarvan de eene een weinig hooger dan de andere is opgetrokken. Van binnen heeft zij een zeer bevallig aanzien. Voorts vindt men er eene kleine, nette Doopsg. en eene Ev. Luth. kerk, met eenen fraaijen gevel. De R. K. hebben er eene kerk en eene kapel. De kerk, zijnde de oude Broerenkerk, is nog in het bezit van drie prachtig geschrevene, kostbaar versierde Evangelieboeken, die sommigen gemeend hebben dat, zoo niet alle, dan toch een der drie, door LEBUINUS zouden geschreven zijn. Zij duiden echter eenen veel lateren oorsprong aan; maar zijn evenwel zeer merkwaardig, vooral het eene omdat het hetzelfde boek is, waarop de Graaf van AREMBERG, als Stadhouder van PHILIPS II, den eed gedaan heeft, toen deze, in het jaar 1536, als Landheer van Overijssel, te Deventer werd gehuldigd. Zeker diende het ook vroeger bij de beëdiging der Utrechtsche Bisschoppen.

Liefdadige gestichten zijn: het Gasthuis de H. Geest, ook wel het Groote Gasthuis genoemd, waar een aantal mannen en vrouwen om niet gevoed en verzorgd worden, terwijl anderen er hunnen kost koopen; het Bur-

ger-Weeshuis, ten behoeve van onbevoegde burgerkinderen, die hier opvoeding en onderwijs genieten, en tot een handwerk worden opgeleid; het St. Elizabeths-Gasthuis, dat tot eene bewaarplaats van krankzinnigen dient en daarom ook wel het Gekkenhuis of het Dolhuis genoemd wordt; het Jurriëns-Gasthuis, dat tot eene verblijfplaats van oude mannen en vrouwen strekt; het Stappenhuis of Steppenconvent, ter verzorging van acht ongehuwde vrouwen, terwijl een gedeelte van het gebouw tot Tusschenscholen is vertimmerd; het St. Geertruiden-Gasthuis of Pesten-Gasthuis, dat tot verzorging van arme zieken dient; het Meijershof, dat, met eene andere stichting van dien aard, Emgard Swartjeshuis geheeten, vereenigd, tot huisvesting van acht oude vrouwen strekt; het Mouwikshuis, waarin voor het onderhoud van zes oude vrouwen wordt gezorgd; het Hermen Boevinksgasthuis, uit vier naast elkander gelegen huisjes, bestaande, waarin acht oude vrouwen huisvesting erlangen; het Militair Hospitaal; het Scharfshuis, waar drie oude R. K. vrouwen huisvesting genieten, en het R. K. Godshuis, uit twee stichtingen, namelijk het Woninghuis en het Slaatjeshuis, bestaande, van welke het eerste voor zes en het andere voor twee oude vrouwen tot huisvesting en verzorging strekken.

Wetenschappelijke inrigtingen zijn: het Athenaeum, waar door zes Hoogleraren en eenen Lector aan 30 studenten onderwijs wordt gegeven; de Latijnsche school, met eenen Rector, eenen Conrector, eenen Preceptor, en eenen Onderwijzer in de wiskunde; eene Werk- of Industrieschool, met 500 leerlingen; een Teekengenootschap; een Natuur- en Scheikundig Genootschap; een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, dat eene teekenschool heeft opgericht, en een Dep. der Maatschappij van Nijverheid. Voorts heeft men te Deventer nog 2 Stads Fransche kostscholen, 1 Stads Arm- en Tusschenschool, en twee wel ingerichte Klein-Kinderscholen.

DEVER. Zie DIEVER.

DEVER (HUIS-TE-), ook wel het

HUIS-TE-LISSE geheeten, kast., pr. Z. H., gem. en 5 min. Z. van Lisse, aan den straatweg van 's Gravenhage op Haarlem; met 26 bund. grond.

DEVERE. Zie DIEVER.

DEWENTER Zie DEVENTER.

DEWITTSGAT (JAN). Zie SPANJAARDSGAT (HET OUDE).

DEYFFEL, p., pr. Z. H., gem. Pernis-en-'s Gravenambacht; groot 82.9018 bund.

DEYFFELSBROEK, DEIFFELSBROEK of DEIVELSBROEK, p., pr. Z. H., arr. Dordrecht, kant. Ridderkerk, gem. Pernis-en-'s Gravenambacht; groot 123,5651 bund.

DEYL. Zie DEIL (1).

DEYLEROORD, buit., pr. Z. H., gem. Wassenaar-en-Zuidwijk, 20 min. O. van Wassenaar; groot 3,2760 bund.

DICHTEREN, buurs., pr. Geld., gem. *Ambt-Doetinchem*, 1½ u. W. van Doetinchem; met 53 h. en 400 inw.

DICKENINGEN, DICKENINGEN, DICKENYNGHE, DICKENGHE, DICKENYNGHE, DICKENYNGHEN, DICKLING, DICKLINGE en DICKLINGHE. Zie DICKINGE.

DIDAM, gem., pr. Geld., kw. en arr. Zutphen, kant. *Doesborgh*, hulpk. van de postk. *Zevenaar*, *Doesborgh* en *Terborg* (15 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Didam, en de buurs. Dijk, Greffelkamp, Loil en Holthuisen; beslaat 3423,1614 bund., en telt 469 h. met 3397 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw, terwijl in deze gem. uitmuntend koren gebouwd wordt. Ook drijven velen ingezetenen hier eenen aanzienlijken kleinhandel. Men heeft er de adell. h. de Heegh en Loil. Men vindt hier mede onderscheidene groote bosschen van dennenboomen, akkermaalshout en opgaande eiken, in den omtrek onder den algemeenen naam van Didamsche Bosschen bekend.

De 180 Herv. maken de gem. van *Didam*, klass. van *Zutphen*, ring van *Doesborgh*, uit. Er is eene kerk. De 3200 R. K. maken eene stat. uit, die tot het aartspr. van *Geld.* gerekend en door een Pastoor en twee Kapellanen bediend wordt. Er is eene dorps., met 180 leerl.

Het d. Didam, Didem of Diedem, bij verkorting ook wel Diem, en oudtijds Theoden of Theuda genoemd, ligt 5 u. Z. van Zutphen, 2 u. Z.

(1) Alle de overige namen, die men wel eens elders DEY gespeld vindt, zoeken men op DEL.

van Doesborgh; 51° 56' 18" N. B., 23° 47' 30" O. L.; met 95 h. en 700 inw. De Herv. kerk is tamelijk groot en heeft een orgel. De R. K. kerk aan den H. MARTINUS toegewijd, is een sierlijk en ruim gebouw met bijzonder kunstig gesneden predikstoel.

DIDAMSCHE-BOSSCHEN. } Zie DIDAM.  
DIDAM. } DIDAM.

DIE, eertijds DE YE, besloten water, pr. *N. Br.*, dat door eene pomp met het Noordhollandsche - kanaal gemeenschap heeft, en bijna geheel onder de gem. Heinlo ligt.

DIE (RANSDORPER - EN - HOLY-SLOOTER-). Zie RANSDORPER - EN - HOLYSLOOTER-DIE.

DIEDEM. Zie DIDAM.

DIEDEN, heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's Hertogenbosch, kant. en postk. *Grave*, gem. *Dieden-Demen-en-Langel*. Zij bestaat uit den pold. van Dieden en de uiterwaarden benoorden en bewesten dien p., welke laatste de Maasakkers genoemd worden; bevat het d. Dieden; telt 49 h. en 300 inw., die zich meest met landbouw en veeteelt generen. Het is opmerkelijk, dat men, bij de toevoeging van de heerl. Dieden aan de pr. *N. Br.*, een zeer groot landh., genoemd Maasakker, vergeten heeft; waarom deze dus nog, ofschoon door de Maas van Geld. gescheiden, en met hare uitgestrekte landerijen op *N. Br.* bodem leggende, tot het distr. Nijmegen behoort.

De inw., bijna allen R. K., behooren tot de par. *Demen-Dieden-en-Langel*. De Herv. behooren tot de gem. *Ravestein-en-Dieden*.

Het d. Dieden, Diethen of Dieten, oudtijds Dijecheden, ligt 5 u. N. O. van 's Hertogenbosch, 2½ u. N. W. van *Grave*, aan den Maasdijk. — De Herv. kerk is een oud, doch hecht gebouw, met vierkanten toren en spits.

DIEDEN (HUIS-TE-), adell. h., pr. *N. Br.*, gem. *Dieden-Demen-en-Langel*, in de heerl. *Dieden*, zijnde een fraai, modern gebouw, omringd door grachten, tuinen, bosschen en uitmuntende eikendreven.

DIEDEN (POLDER-VAN-), pold., pr. *N. Br.*, gem. *Dieden-Demen-en-Langel*; groot 274,1587 bund.

DIEDEN - DEMEN - EN - LANGEL, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's Hertogenbosch, kant. en postk. *Grave* (8 m. k., 3 s. d. 2 ged., 4 j. d.). Zij bevat de heerl. Dieden, het d. Demen en het geh. Neer-Langel; telt 87 h. met 590 inw.,

die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., bijna alle R. K., behooren tot de par. van *Demen-Dieden-en-Langel*. Er zijn in deze gem. 2 scholen.

DIEDENSCHIE-SLUIS. Zie RAVENSTEINSCHIE-SLUIS (DE).

DIEDENSCHIE-UITERDIJK, d. i. DIEDENSCHIE-UITERWAARD of gronden buiten den rivierdijk gelegen, pr. *N. Br.*, gem. *Dieden-Demen-en-Langel*; groot 37,2200 bund.

DIEDEREN. Zie DIEREN.

DIEDERIKPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Melissant-Noorder-Scharren-en-Wellestrijpe*; groot 196 bund.

DIEDERIKSLAND. Zie DIRKSLAND.

DIEFDIJK, oudtijds DIEWEG, dijk, die zijnen aanvang neemt bij het d. Acqooy, langs Leerdam, Zijderveld en Everdingen loopt, tot aan den Lekdijk, en alzoo gedeeltelijk de grensscheiding tusschen *Z. H.* en *Geld.* uitmaakt. Door dezen dijk, die den Alblasserwaard en de Vijf-Heerenlanden ten O. beslaat, worden de graafs. Culemborg en Buren, met alle de bovenlanden, tot aan het Pannerdenschie-gat toe, afgesloten. Hij is van zulk eene ongemeene hoogte en breedte, dat zijne wedergade nergens in de binnenlanden van ons Vaderland gevonden wordt en 8669 ell. lang.

DIEFDIJK, dijkje of kade, pr. *N. Br.*, langs de westzijde van den *Binnenpolder van Sprang*, bij Waalwijk, dienende om het water van Vrijhoeven-Capelle uit gemelden p. te weeren.

DIEFDIJK (DEN), geh., pr. *Z. H.*, bij gedeelten in de gem. en 1 u. N. N. O. van *Leerdam*, gem. en ¼ u. O. van *Schoonrewoerd*; met 57 h. en 370 inw.

DIEFSHOEK. Zie DISHOECK.

DIEFWEG. Zie DIEFDIJK.

DIEK (TER-), geh., pr. *N. H.*, gem. en 10 min. Z. W. van *Nieuwe-Nie-dorp*; met 8 h. en 40 inw.

DIEL (TEN-). Zie DEEL (DE).

DIELIFSMEER, p., pr. *N. H.*, gem. *Uitgeest-en-Marken-binnen*; groot 18,1020 bund.

DIELING (DE), water, pr. *N. H.*, gem. *Akersloot*, het oostelijk gedeelte van het Langemeer uitmakende.

DIELINGS, dat gedeelte van het *Alkmaardermeer*, pr. *N. H.*, hetwelk tusschen den p. Westwoude, den Kogerpolder, de Schermeer en het eil. Sakerley besloten ligt.

**DIELISHORKT.** ( Zie DELISHURKT.  
**DIELYSHURKT.** )

**DIEM**, water, pr. *N. H.*, dat vrij vischrijk is, en zich verbreedt, naarmate het meer het IJ nadert. Het neemt zijnen oorsprong, alleen uit de *Muider-Trekvaart*, want het heet tot aan de *Vinkenbrug* de *Korte Diem*. De eigenlijke *Diem*, aan de gezegde brug beginnende, stoot tegen den *Muiderzeedijk* en ontlast zich in het IJ.

**DIEM.** Zie **DIDAM**.

**DIEM (KORTE-)** of **SLOCHTER**, water, pr. *N. H.*, dat zijn water ontvangt uit de *Ringsloot* van het *Bijlmermeer*; tusschen het *Varkenseiland* ten *W.*, en het *Stammerdijkje* ten *O.* doorloopt, en bij de *Vinkebrug* den naam van **DIEM** aanneemt.

**DIEMEN** of **DIEMEN**, b., pr. *N. H.*, gem. *Diemen-en-Diemedam*.

**DIEMEN (AFLOOP-NAAR-)**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Diemen-en-Diemedam*,  $\frac{3}{4}$  u. *N.* van *Diemen*, slechts uit een vervallen herbergje bestaande, *Pampuszigt* genaamd.

**DIEMEN (OVER-)**, b., pr. *N. H.*, gem. *Diemen-en-Diemedam*, in den *School- en Hopmanspolder*, langs de zuidzijde der *Diem*.

**DIEMEN-EN-DIEMERDAM**, gem., pr. *N. H.*, arr. *Amsterdam*, kant. *Weesp*, postk. *Amsterdam*, *Naarden* en *Weesp* (3 m. k., 11 s. d., 2 j. d.). Zij is in 4 wijken verdeeld, als: *Ouderdorp*, *Buitenkerk*, *Bovenkerk* en *Over-Diemen*, bevat het d. *Diemerbrug*, de b. *Diemen* en *Overdiemen*, en de geh. *Diemerdam* en *Vierhuizen*; beslaat 1461,2488 bund.; telt 114 h. en 900 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en warmoezierderij. Men heeft er zeer goede weilanden, en er is goede jagt op watersnippen en eendvogels. De visscherij is er niet minder rijk; men vangt er de smakelijkste baars, paling en karper.

De 500 Herv. behooren tot de gem. *Diemen-en-Watergraafsmeer*, de *R. K.* tot de stat. van *Diemerbrug*. Er is 1 school. Ook heeft men er 4 kerkhoven, één voor de *Protestanten*, één voor de *R. K.* in de gem., één zeer uitgestrekt voor de *Nederduitse Israëlitische gem.* te *Amsterdam* en één *partikulier kerkhof* aan de *Weespervaart*, dat bijna uitsluitend voor *Amsterdammers* dient.

**DIEMEN-EN-WATERGAAFSMEER**, kerk. gem., pr. *N. H.*, klass.

van *Amsterdam*, ring van *Weesp*, met eene kerk te *Diemerbrug* en 900 ziel.

**DIEMERBROEK**, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leyden*, kant. *Woerden*, gem. *Papekop-en-Diemerbroek*. Zij bevat de b. *Diemerbroek*, en eenige verstrooide h.; beslaat 395,9929 bund.; telt 19 h. en 126 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 56 Herv. en de 70 *R. K.*, behooren allen kerkelijk onder de naburige st. *Oudewater*.

De b. *Diemerbroek* ligt  $7\frac{1}{2}$  u. *O. Z. O.* van *Leyden*, kant. en 1 u. *Z. Z. W.* van *Woerden*.

**DIEMERBRUG**, d., pr. *N. H.*, arr. en 1 u. *O. Z. O.* van *Amsterdam*, kant. en  $1\frac{1}{4}$  u. *W. N. W.* van *Weesp*, hulpk., van de postk. *Amsterdam*, *Naarden* en *Weesp*, gem. *Diemen-en-Diemedam*,  $\frac{1}{4}$  u. *Z.* van *Diemen*, aan de groote vaart naar *Utrecht* in den weg van *Amsterdam* naar *Weesp* en *Muiden*. Men heeft in de kom van het d. vele herbergen, van welke eene tot *Regthuis* dient.

De Herv. kerk is niet groot, maar net, en heeft een houten *lantaarntoortje* met uurwerk. De *R. K.* kerk is aan den *H. Petrus in zijne banden* toegewijd en een zeer fraai gebouw. De *pastorie* ligt er vóór, het *Kerkhof* er achter. Er is mede eene dorps., aan de *Weespervaart*.

**DIEMERDAM**, voorm. d. in *Amstelland*, pr. *N. H.*, arr. en  $1\frac{1}{4}$  u. *O.* van *Amsterdam*, kant en 1 u. *N. W.* van *Weesp*. Thans is van dit geheele d. nog één huis over, dat op den dijk staat, en het Huis *Diemerdam* genoemd wordt.

**DIEMERDAM (SLUIS-TE-)**. Zie **DIEMERDAMMERSLUIS**.

**DIEMERDAMMER-POLDER**, ook wel **OVERDIEMESCHE-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Diemen-en-Diemedam*; staande onder het *hoogheemraadschap* van *Zeeburg-en-den-Diemerdijk*.

**DIEMERDAMMERSLUIS**, anders genaamd de **SLUIS-VAN-CLAAS-JACOB**, sluis of liever *duiker*, met twee vlotende deuren, in den *Diemerdijk*, pr. *N. H.*, gem. *Diemen-en-Diemedam*. Deze sluis is wijd 5,54 ell. en heeft *vloed- en binnendeuren* tot keering van den *golfslag*. De *slagdrempel* ligt 2,01 ell. onder *A. P.*

**DIEMERDIJK**, dijk, pr. *N. H.*, gem. *Diemen-en-Diemedam*.

**DIEMERWEG**, weg, pr. *N. H.*, loopende van *Diemen* naar de *Die-*

merbrug. Hij is ruim  $\frac{1}{2}$  u. lang, en heeft langs de westzijde onderscheidene boerenplaatsen.

**DIENTHER.** Zie **DINTHER.**

**DIEPEN.** Zie **DIEPENHEIM.**

**DIEPEN (OLD-).** Zie **DIEPENHEIM (OUD-).**

**DIEPENBROEK,** hav., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Laren.*

**DIEPENDAAL,** onderafdeeling van *Nieuw-Maarsseveen*, pr. *Utr.*, arr. *Utrecht*, kant. *Maarssen*, gem. *Maarsseveen.*

**DIEPENDAALSCHEDIJK** aangenane wandel- en goede rijweg pr. *Utr.* Die van den Vechtdijk achter Maarssen om, en door Nieuw-Maarsseveen loopt tot de plaats alwaar hij weder op den Vechtdijk uitkomt.

**DIEPENDORST.** Zie **OUDDORP.**

**DIEPENDORST (HET - OUDE - LAND-VAN-).** Zie **DIEPENHORST (HET - OUDE - LAND-VAN-).**

**DIEPENHEIM,** gem., pr. *Over.*, arr. *Deventer*, kant. *Goor*, postk. *Goor* en *Almelo*, (11 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het plattelandst. Diepenheim, de buurs. Kerspel-Diepenheim, Markvelde, Peckedam, Schipbeekhuizen, Weldam en Wester-Vlier, alsmede de landg. het Huis te Diepenheim, Nienhuis, Warmelo en Westervlier; beslaat 2676 bund., telt 227 h. en 1500 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Men heeft er ook 1 weefschool en 1 calicotfabriek.

De 1300 Herv. maken eene gem. uit, die tot de klass. van *Deventer*, ring van *Enschede*, behoort. De 170 R. K. parochiëren te *Olst*. De 30 Isr. behooren tot de gem. van *Deventer*. Men heeft er 2 scholen.

Het st. Diepenheim, ook wel Diepenhem en bij verkorting Diepen geheeten, ligt 5 u. O. ten Z. van *Deventer*, 5 u. W. ten Z. van *Enschede*.

**DIEPENHEIM (KASTEL-VAN-) of HUIS-TE-DIEPENHEIM,** h., pr. *Over.*, gem. en een paar min. W. van *Diepenheim*, rondom door vijvers omgeven.

**DIEPENHEIM (KERSPEL-),** buurs., pr. *Over.*, gem. en 10 min. van *Diepenheim*; met 44 h. en 300 inw.

**DIEPENHEIM (OUD-) of OLD-DIEPEN,** buurs., pr. *Over.*, gem. en 25 min. O. van *Diepenheim*; met 28 h. en 170 inw.

**DIEPENHEIMER-BEEK.** Zie **MOLLENBEEK.**

**DIEPENHEM.** Zie **DIEPENHEIM.**

**DIEPENHOEK.** Zie **BUURTERPOLDER.**

**DIEPENHORST.** Zie **OUDDORP.**

**DIEPENHORST (HET OUDE-LAND-VAN-),** bij anderen ook wel **HET OUDE-LAND-VAN-DIEPENDORST** geheeten of **OUDELANDS-POLDER**; groot 832 bund.

**DIEPENRUST,** boer., pr. *Geld.*, gem. *Barneveld*, onder *Voorhuizen*, aan de *Leemsteeg*.

**DIEPENVEEN,** gem., pr. *Over.*, arr. en kant. *Deventer*, hulpk., van de postk. *Zwolle* en *Deventer* (2 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Diepenveen, de buurs. *Borgele*, *Vulijk*, *Vrieswijk*, *Averlo*, *Riele*, *Wechele*, *Ortele*, *Essen*, *Lettele*, *Linde*, *Ockenbroek*, *Oxe*, *Rande*, *Tjoene*, *Hooge-Weteringen*, *Lage-Weteringen*, *Schalkhaar* en *Colmschate*; beslaat 8850,6000 bund.; telt 460 h. en 3260 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook zijn er 1 calicotsfabriek en 5 korenmolens.

De 1600 Herv. maken de gem. van *Diepenveen* en van *Colmschate*, en de 1500 R. K. de stat. van *Colmschate* uit. Men heeft er 3 scholen, en de buit. *Achterhoek*, *Banninck*, *Borgel*, *Kranekamp*, *Middelink*, *Rande*, *Roobrugge* en *Vrieswijk*.

Het d. Diepenveen, ligt 1 u. N. van *Deventer*, men telt er 7 h. en ruim 50 inw. De Herv. kerk heeft eene zoogenaamde lantaarn en een orgel. De dorps. telt 140 leerl.

**DIEPERPOEL,** water, pr. *Z. H.*, gem. *Sassenheim*, ten W. van het d. de *Kaag*.

**DIEPERSKANT,** geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Erp*, nabij het kanaal; met 29 h. en 120 inw.

**DIEPGAT of DIEPEGAT,** eene der westelijke killen van den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, uit de *Groote-Hel* of *Westkil* komende, en in het *Gat* van *Lijnoorden* uitlopende.

**DIEPHOORN.** Zie **DIPHOORN.**

**DIEPKREEK,** vaarw. in het *Krammer*, bezuiden het eil. *Overflakkee*, pr. *Z. H.*, tusschen dat eil. en de *Grooteplaat*.

**DIEPSMEER,** p., pr. *N. H.*, gem. *Oudcarspel*; groot 181,6930 bund.

**DIEPSWAL.** Zie **VEENWUDDERSTERSWAL.**

**DIEPSWAL,** buurs., pr. *Gron.*, gem. *Leek*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Tolbert*, aan de vaart tusschen de *Leek* en *Zevenhuizen*.

**DIEPSWAL,** het westelijk gedeelte van het geh. de *Bril*, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Zuidhorn*; met 7 h., ruim 30 inw., 1 pel- en 1 oliemolen en 1 klap- of valbrug.

**DIEREN**, eigenlijk **DIEDEREN**, d., pr. *Geld.*, arr., kant. en 3 u. N. O. van *Arnhem*. hulpk. van de postk. *Doesborgh*, *Velp* en *Zutphen*, gem. en 1 u. N. ten O. van *Rhede*, aan den weg van *Arnhem* naar *Zutphen* en aan den *IJssel*; terwijl er een grindweg van hier op *Doesborgh* loopt. Het bevat 198 h. en 1470 inw. en met het geh. *Fraterweerd* 207 h. en 1550 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook zijn er 1 kunstzijfabriek en 1 likeurstokerij.

De 950 Herv. behooren tot de gem. *Spankeren-en-Elkum* en hebben hier eene kerk met eenen toren, doch zonder orgel. De 520 R. K. worden tot de stat. van *Dieren-en-Steege* gerekend, en hebben er eene kerk die, aan de *Maagd MARIA* is toegewijd. De dorps. telt 160 leerlingen.

**DIEREN** (HUIS-TE-), lusth., pr. *Geld.*, in het d. *Dieren*; met 498,1124 bund. grond.

**DIEREN-EN-STEEG**, R. K. stat., pr. *Geld.*, aartspr. *Geld.*; met eene kerk te *Dieren*, eene bijkerk aan de *Steege*, en ongeveer 900 ziel.

**DIERENSCHÉ BOSCH**, bosch, pr. *Geld.*, W. van het d. *Dieren*.

**DIERENTJDPOLDER** of **DURENTJDPOLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *IJzendijke*; groot 27,1980 bund.

**DIERGAARDE**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 1½ u. van *Echt*; met 3 h. en 40 inw.

**DIERKENSTEENPOLDER**, p., pr. *Zeel.*, groot 221,1940 bund., liggende in de bedijking van *Prins-Willems-polder-eerste-gedeelte*.

**DIERMEN** of **DIRMEN**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. W. van *Pullen*; met 30 h., 240 inw. en eene school, met 70 leerl.

**DIES**. Zie **DIEZE**.

**DIESDONK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ½ u. W. van *Asten*; met 23 h. en 100 inw.

**DIESE**. Zie **DIEZE**.

**DIESHOEK**. Zie **DISHOECK**.

**DIESKANT** of **DIEZEKANT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Empel-en-Meerwijk*, ¾ u. Z. W. van *Empel*, aan de *Dieze*, tegenover *Engelen*; met 9 h., ruim 60 inw., het landh. *Meerwijk* en een pontveer op *Engelen*. Er zijn aldaar drie steenen sluisen, op de middelste van welke de steenen windwatermolen van den p. van-der-Eigen staat die bewoond is.

**DIESSE**, vermoedelijk oudtijds *Di-*

*GERA*, watertje, pr. *N. Br.*, dat tuschen *Hilvarenbeek* en *Diessen* ontstaat, door *Diessen* heenloopt, en ten O. van dat d. in de *Reuzel* valt.

**DIESSEN**, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. *Oirschot*, postk. *Tilburg* (23 m. k., 2 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Diessen*, benevens het geh. *Haaghorst* en *Baarschot*; beslaat 2951 bund. en telt 167 h. met 1100 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Er zijn ook 1 bierbrouwerij, 3 leerlooijerijen, 2 olie- en 3 graanmolens.

De inw., allen R. K., maken eene par uit, die tot het apost. vic. gen. van *'s Hertogenbosch*, dek. *Hilvarenbeek*, behoort. Men heeft er eene dorps. met 100 leerl.

Het d. **DIESSEN** oudtijds **DIOSNI** of **DIESNE** ligt zeer aangenaam aan de *Diesse*, 4½ u. W. ten N. van *Eindhoven*, 2½ u. W. Z. W. van *Oirschot*. De h. zijn er zeer verspreid. Het heeft een fraai marktveld, zeer aangenaam met boomen beplant. Men telt er 95 h. en 540 inw. De kerk, aan den H. **WILLIBROD** toegewijd, is een groot en fraai gebouw, met eenen hoogen en spitzen toren.

Kermis den eersten Zondag in September.

**DIEST**. Zie **DEEST**.

**DIEST**. Zie **DIEZE**.

**DIETEN**. Zie **DIEDEN**.

**DIETERDINGH** (DEN HOF-) Zie **HARREVELD**.

**DIETEREN**, d., pr. *Limb.*, arr. en 5½ u. N. van *Maastricht*, kant. en 1½ u. N. ten W. van *Sittard*, hulpk., gem. en ½ u. N. W. van *Susteren*; met 95 h. en 490 inw., allen R. K., die hier eene kapel hebben, aan den H. **STEPHANUS** toegewijd, welke tot de par. *Susteren* behoort.

**DIETHEN**. Zie **DIEDEN**.

**DIEVENGAT**, eng en ondiep vaarwater, pr. *Zeel*, dat gevormd wordt door de *Zeehondenplaat*, welke voor den mond van het *Zwin* ligt.

**DIEVER**, gem., pr. *Dr.*, arr. *Assen*, kant. *Meppel*, postk. *Assen* en *Meppel* (2 m. k., 2 s. d.). Zij bevat, behalve het d. *Diever*, de geh. *Olden-Diever*, *Dieverbrug*, *Wapse*, *Wateren*, *Wittelthe* en het *Moer*; beslaat 7442,7942 bund.; telt 179 h. en 1370 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt, men vindt in deze gem. weinig of geen veen. Er zijn 2 korenmolens en onderscheidene weverijen; terwijl

in deze gem., te Wateren, ook de landbouwkundige school der Maats. van Weldadigheid gevestigd is.

De 1110 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Meppel* behoort, en hebben er eene kerk. De 190 Christ. Afges., maken eene gem. uit. De 20 R. K. parochiëren te *Veenhuizen*. De 4 lsr., worden tot de gem. van *Meppel* gerekend. Er zijn 3 scholen.

Het d. Diever, Dever, Dieveren of Dieverde, oudtijds Devere, ligt 5 u. Z. W. van Assen, 4½ u. N. W. van Meppel. De dorps. telt 120 leerl.

Jaarmarkten den 7 Mei en 7 Julij, beiden vrij aanzienlijk.

**DIEVER (OUDEN-),** OLDEN-DIEVER of OUDE-DIEVEREN, ook OUDE-DIEVERDE, geh., pr. *Dr.*, gem. en ¼ u. N. W. van *Diever*; met 24 h. en 100 inw.

**DIEVERBRUG** of **DIEVERSCHE-BRUG**, geh., pr. *Dr.*, hulpk. van de postk. *Assen* en *Meppel*, gem. en ½ u. Z. O. van *Diever*; met 7 h. en 50 inw., eene station der paardenpostrij; terwijl hier ook eene brug over, alsmede eene sluis of vallaat in de Smildervaart ligt.

**DIEVERBRUG (OUDE-)** of **OUDE-DIEVERSCHE-BRUG**, brug over de Smildervaart, pr. *Dr.*, gem. en ¾ u. Z. O. van *Diever*, over de Smilder-vaart.

**DIEVERDE.** Zie **DIEVER**.

**DIEVERDE (OUDE-).** Zie **DIEVER (OUDEN-)**.

**DIEVERDER-DINGSPIL**, lands., pr. *Dr.*, het zuidwestelijke gedeelte der pr. uitmakende. Het bevat de gem. Diever, Dwingelo, Havelte, Hoogeveen, Meppel, Nijeveen, Ruinen, Ruinerwolde, Vledder, de Wijk en Zuidwolde; groot 66064,7955 bund. en telt 5196 h. en 28000 inw.

**DIEVERDER-VELD** of **DIEVERVELD**, uitgestrekt heideveld, pr. *Dr.*, gem. en ten N. van *Diever*.

**DIEVEREN.** Zie **DIEVER**.

**DIEVEREN (OUDE-).** Zie **DIEVER (OUDEN-)**.

**DIEVERSCHE-BRUG.** Zie **DIEVERBRUG**.

**DIEVERSWOLD.** Zie **DUURSWOLDE**.

**DIEVERVELD.** Zie **DIEVERDER-VELD**.

**DIEXBERGEN**, buurs., pr. *Over.*, gem. *Denekamp*.

**DIEZE** of **DIESE**, buurs., pr. *Over.*, gem. en ¼ u. N. van *Zwolle*, W. van den straatweg van *Zwolle* naar *Groningen*; met 58 h. en 390 inw.

**DIEZE**, **DIESE**, **DIES**, **DIEST**, **DEESE** of **DISE**, riv., pr. *N. Br.*, die te 's Hertogenbosch uit de zamenvloei-

jing der *Aa* met den *Domnel* ontstaat; van daar naar het fort Crevecoeur loopt, alwaar zij, zich in de Maas ontlast.

**DIEZEKANT.** Zie **DIESKANT**.

**DIEZER-POORT**, b., pr. *Over.*, gem. *Zwolle*, eene voorst. van die st. uitmakende; met 367 h. en 2000 inw.

**DIFFELEN** of **DEIFFELEN**, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Hardenbergh*, 1 u. Z. W. van *Heemse*; met 24 h. en 150 inw.

**DIGENA.** Zie **DIESSE**.

**DIJCK.** Zie **DIJK**.

**DIJE.** Zie **DIE**.

**DIJECHDEN.** Zie **DIEDEN**.

**DIJK.** Zie **DRUISDIJK**.

**DIJK** of **DIJCK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 25 min. van *Didam*; met 106 h. en 700 inw.

**DIJK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. N. van *Nistetrode*; met 46 h. en 190 inw.

**DIJK** of **ERPSCHENDIJK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. N. W. van *Erp*; met 18 h. en 110 inw.

**DIJK (DEN)** of **DEN DIJCK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ½ u. N. W. van *Asten*; met 44 h. en 290 inw.

**DIJK (DEN)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Boekel*.

**DIJK (DEN).** Zie **DIJKKWARTIER**.

**DIJK (DEN).** Zie **DIJKEN**.

**DIJK (DEN)** of **SEVENBRUNNEN**, wtertje, pr. *Limb.*, dat in het Z. der gem. *Voerendaal* ontspringt, en in het N. dier gem. in de Geleen valt.

**DIJKBUURT**, geh., pr. *N. H.*, gedeeltelijk gem. en 6 min. O. van *Veenhuizen*, gedeeltelijk gem. *Hoogwouden-Aartswoud*, ¼ u. W. van *Hoogwoud*; met 31 h. en 210 inw.

**DIJKE (HET HUIS-TEN-)** of **DIJSTERHUIS**, adell. h., pr. *Gron.*, gem. *Eenrum*, ¼ u. N. W. van *Pietersburen*, aan den zeedijk; met 78,2360 bund. grond. Aan de noordwestzijde staat eene aan het slot verbondene observatiëtoeren, met plat dak, door eene ballustrade omgeven, van hetwelk men een ruim gezicht over de Wadden en bij helder weder op de eilanden Schiermonnikoog, Rottum en Borkum heeft.

**DIJKEINDEN-EN-BLAKEN.** Zie **WASPIKSCH-EN-RAAMDONKSCH-BINNENLANDSCHE-POLDER (DE GECOMBINEERDE-GROOT-)**.

**DIJKEN** of **DEN DIJK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Eersel*; met 46 h. en 270 inw.



**DIJKEN (DE)**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. ten Z. van *Bierum*, aan den ouden Eemsdijk.

**DIJKEN (DE)**. Zie **INDIJKEN**.

**DIJK-EN-DAM**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Assendelft*.

**DIJKERHOEK** of **HOLTERDIJK**, buurs., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Hollen*; met 53 h., 310 inw. en eene school met 80 leerl.

**DIJKERROT** of **DIJKERROT**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Epe*, 10 min. van *Oene*; met 35 h. en 250 inw.

**DIJKERWAAL**, buit., pr. *Z. H.*, gem. 's *Gravezande-en-Zand-Ambacht*;  $\frac{3}{4}$  u. W. van 's *Gravezande*; groot 44,7473 bund.

**DIJK-HEEM**. Zie **DEIKUM**.

**DIJKOF**, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*, 20 min. O. van *Twello*; met 22,2050 bund. grond.

**DIJKHUIS**, h., pr. *Utr.*, gem. en O. Z. O. van *Schalkwijk*, aan den Lekdijk, met eenen zeer fraaijen tuin.

**DIJKHUISTER-TILLE** of **DIJKHUIZER-TILLE**, brug, pr. *Fr.*, griet. *Achtkarspelen*, 5 min. O. van Dijkhuizen, over de trekvaart van Dockum naar Stroobos.

**DIJKHUIZEN**, **DYCKHUIZEN**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Lutkegast*.

**DIJKHUIZEN**, b., pr. *Utr.*, gem. en 1 u. W. N. W. van *Bunschoten*; met 25 h. en 125 inw.

**DIJKHUIZEN**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Epe*; met 19 h. en 120 inw.

**DIJKHUIZEN**, **BUDINGSWOLDE**, **BUDINGEWOLD**, geh., pr. *Dr.*, gem. en 5 min. N. N. W. *Ruinerwolde*; met 28 h. en 200 inw.

**DIJKHUIZEN**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Bergh*; met 21 h. en 150 inw.

**DIJKHUIZEN**, boer., pr. *Geld.*, gem. *Bergh*, in de buurs. *Dijkhuizen*; groot met toebehooren 32,3182 bund.

**DIJKHUIZER-TILLE**. Zie **DIJKHUISTER-TILLE**.

**DIJKHUIZER-BRUG** of brug no. 10, brug, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Epe*, over het Apeldoornsche-kanaal, in den weg van Epe naar het Veenderbroek.

**DIJKKERROT**. Zie **DIJKERROT**.

**DIJKKWARTIER** of enkel **DEN DIJK**, b., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. N. van *Hedikhuisen*, aan den Hoogemaasdijk.

**DIJKPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Maasland*; groot 332 bund.

**DIJKPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Monster*; groot 134,3820 bund.

**DIJKSHOEK**, b., pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Firdgum*; met 4 h. en 25 inw.

**DIJKSHOEK**. Zie } **DISHOEK**.

} **DIJKSHORNE**.

**DIJKSHORN**. Zie **WESTERDIJKSHORN**. **DIJKSHORN**, buurs., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Ten-Boer*; met 5 h. en 40 inw.

**DIJKSHORN**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van 't *Zand*.

**DIJKSHORN (OOSTER-)**. Zie **OOSTERDIJKSHORN**.

**DIJKSHORNE** of **DIJKSHOEK**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Barderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Bozum*, aan eenen hoek van den Slagtedijk; met 2 h. en de Bozumerzijl.

**DIJKSHORNE** of **DIJKSHOEK**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Ee*, aan den hoek (horne) van den zeedijk.

**DIJKSHORNE**, geh., pr. *Fr.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Workum*.

**DIJKSHORNSTER-POLDER**, p., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*.

**DIJKSHORNSTER-TIL**, houten brug pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Ten-Boer*, in den grooten weg tusschen Delfzijl en Groningen.

**DIJKSKEN**, eigenlijk **WASPIKLIJKSKEN**, b., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Waspijk*.

**DIJKSLOOT**, water, pr. *Gron.*, onder *Zuidbroek*, hetwelk in het geh. Uiterburen ontstaat en in de Ae en het Minsediep uitloopt.

**DIJKSTAAL**, geh., pr. *N. H.*, gem. *St.-Maarten-Eenigenburg-en-Valkoog*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *St. Maarten*; met 3 h. en 20 inw.

**DIJKSTAL**, water, pr. *N. H.*, in den p. *Mijzen*, de banscheiding tusschen *Schermerhorn* en *Ursem* uitmakende.

**DIJKSTERBUREN**. Zie **DIJKSTERHUIZEN**.

**DIJKSTERHUIS**. Zie **DIJKE (HET HUIS-TE)**.

**DIJKSTERHUIZEN** of **DIJKSTRAHUIZEN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Beetgum*, bestaande meest uit aanzienlijke boer. langs den puiweg naar het Bildt.

**DIJKSTERHUIZEN**, **DIJKSTERHUIZE**, **DIJKSTERBUREN** of **DIJSTERHUIZEN**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $1\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Kimsuwerd* aan den zeedijk, met 6 h. en 40 inw.

**DIJKSTERHUIZEN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*.  $\frac{1}{4}$  u. W. ten Z. van *Tjerkwerd*, bij den Hemdijk.

**DIJKSTREEK**, b., pr. *Gron.*, gem. en 5 min. N. van *Warffum*, langs den Oude-dijk gelegen.

**DIJKUM**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Garshuizen*. Het is eigenlijk eene streek van 10 h. langs den weg van de Rijp naar de Meeden; met 50 inw.

**DIJKVELD**, oudtijds **DIJKVELT**, geh., pr. *Utr.*, gem. *Honkoop*, 5 min. W. van *Oudewater*; met 11 h. en 80 inw.

**DIJKVELD-EN-RATELES**, vooreen **DUCKVELT-EN-RATELIS**, later **DIJKVELT-EN-RATELOES**, heerl., pr. *Utr.*, arr. en postk. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, gem. *Honkoop*; zij beslaat 140,3508 bund.; bevat de geh. *Dijkveld* en *Rateles* en telt 16 h. met 140 inw.

**DIJKVELT**. Zie **DUKVELD**.

**DIJKVELT-EN-RATELOES**. Zie **DIJKVELD-EN-RATELES**.

**DIJKWATER** of **NOORDDIEP**, water, pr. *Zeel*. Het heeft door twee sassen of sluizen gemeenschap met de Nieuwe-haven van *Zierikzee*.

**DIJKWEL**, b., pr. *Zeel*, gem. *Kappelle-Biezelinge-en-Eversdijk*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Kappelle*; met 6 h. en ongeveer 40 inw.

**DIJKZIGT**, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Rotterdam*, aan den *Schiedamsche Hooge-Zeedijk*, nabij het tolhuis; groot 3,8034 bund.

**DIJKZIGT**, hofst., pr. *Z. H.*, gem. *Ter-Aar*, in den *Nieuwkoopse-polder*; 52,6540 bund. groot.

**DIKNINGE**, ook in oude oorkonden **DICKENINGEN**, **DICKENINGE**, **DECKENINGE**, **DICKENYNGHE**, **DICKENYNGHE**, **DICKENYNGHEN**, **DICKLINGE**, **DICKLINCHE**, **DICKLING** of **DINKINGEN** gespeld, buit., pr. *Dr.*, gem. en 10 min. W. van de *Wijk*, aan de *Reest*.

**DILGT**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. N. W. van *Haren*, W. van den straatweg; met 4 h. en 30 inw.

**DILLE** (DE), DE **DELLE** of **KRINSEARM**, geh., pr. *Fr.*, aan de trekvaart van Leeuwarden op Sneek, waarvan het oostelijk gedeelte aan den trekweg tot de gem. *Rauwerderhem*, d. *Rauwerd*, en de overzijde tot de gem. *Baarderadeel*, d. *Oosterwierum* behoort. — Het bestaat hoofdzakelijk uit twee groote herb. en telt 20 inw. Eene groote brug, verbindt beide gedeelten.

**DINGEN** of **DE DINGEN**, geh., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. Z. van *Baflo*; met 3 h. en 15 inw.

**DINGERBROEK**. Zie **TEDINGERBROEK**.

**DINGSHOF** of **DINKHOF**, hav., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Olst*; 3 boer., 5 katersteden en uitgestrekte bosschen; groot 151,2252 bund.

**DINGSPERLO**. Zie **DINKPERLO**.

**DINGSTEDE** (OLDE-), doorgaans **DINGSTEDE** of **DINGSTEE** genaamd, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. W. van *Meppel*; met 2 h. en 10 inw.

**DINGSTE**, hofst., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. W. ten W. van *Kantens*; groot 23,9230 bund.

**DINGSTERVEEN**. Zie **DINKTERVEEN**.

**DINKEL**, riv., die haren oorsprong neemt in Munsterland, eenige u. bezuiden *Gronau*, en even benoorden die st. in de pr. *Over.* komt. Voorts door het oostelijkste gedeelte van die pr. stroomt, welke zij een weinig boven het geh. *Breklenkamp*, onder *Denekamp*, weder verlaat, in het kon. *Hannover*, in de *Vecht* te onlasten.

**DINKEL** (DE **OMMEDIJSCHE**) of **OMME-DINKEL**, water, pr. *Over.* Daarover ligt eene jukbrug in den grooten weg van *Deventer* naar *Denekamp* en eene dergelijke in den grooten weg van *Oldenzaal* naar *Bentheim*.

**DINKHOF**. Zie **DINGSHOF**.

**DINKINGEN**. Zie **DIKNINGE**.

**DINKSPERLO**. Zie **DINKPERLO**.

**DINKSTERVEEN**. Zie **DINKTERVEEN**.

**DINTEL**, riv., pr. *N. Br.* Het is een vervolg van de *Markstroom*, die door de st. *Breda* loopt. Zij stroomt langs den p. van *Gastel* en *Dinteloord*, en ontlast zich, even beneden dit d., in het *Volkerak*, door middel van twee kapitale sluizen.

**DINTELOORD**, in de wandeling meer bekend onder den naam van **PRINSELAND**, d., pr. *N. Br.*, arr. en 5 u. N. W. van *Breda*, kant. en 2 u. W. N. W. van *Oudenbosch*, hulpk. van de postk. *Steenbergen en Willemsstad*, gem. *Dinteloord-en-Prinseland*, in den *Dintelpolder* nabij de *Dintel*, waarover een pontveer is.

Het d. bestaat voornamelijk uit twee rijen h., door een ruim markt-veld vaneen gescheiden, aan welks zuidende de *Herv. kerk* staat, die tot de gem. *Prinseland* behoort en een schoon gebouw is, dat met eene glazen lantaarn op het midden en een orgel prijkt. De *R. K. kerk* van de stat. *Prinseland*, is aan de *HH. PETRUS en PAULUS* toegewijd, en van een houten toren en

van een orgel voorzien. Het gemeenteh. heeft een houten koepel-torentje. De dorps. telt 150 leerl.

Kermis den eersten Maandag na St. Jan. Paarden- en beestenmarkt den tweeden Dingsdag in April, Graanmarkt alle Woensdagen.

**DINTELOORD-EN-PRINSELAND**, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. *Oudenbosch*, hulpk. van de postk. *Steenbergen* en *Willemsstad* (18 m. k., 7 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de p. Oud-Prinseland, waarin het d. Dinteloord ligt, den Willems- en Mariapolder, Koningsoord, den Dintelpolder, Oud- en Nieuw-Beaumont, den Boterpolder, den Grootte-Torenpolder, den Kleine-Torenpolder, den Oostveerpolder, den Westveerpolder, den Oranjepolder, den Nassaupolder, den St. Annapolder en den Drie-Vriendenpolder; beslaat 5841 bund., telt 277 h. en 2150 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en meekrapteelt. Ook zijn er 1 bierbrouwerij, 2 leerlooierijen, 2 meestoven en 2 graanmolens.

De 1400 Herv. maken de gem. van *Prinseland* en de 600 R. K., de par. van *Prinseland* uit. Er zijn een liefdadig gesticht, en eene dorps. met 150 leerl.

**DINTELPOLDER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dinteloord - en - Prinseland*; groot 190.1630 bund.

**DINTHER**, gem., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. *Veghel*, reg. kant. *St. Oedenrode*, hulpk. van het postk. *'s Hertogenbosch* (6 m. k., 1 s. d. 1 ged., 2 j. d.). Deze gem., waar de Zuid-Willemsvaart langs loopt, bevat, behalve het d. Dinther, ook nog de b. en geh. 't Buigt, Heylaren, Hekkenhoek, Dodenhoek, Hazelberg en Donk, benevens gedeelten van de geh. Loosbroek en Vorstenbosch. Zij beslaat 1861 bund.; telt 240 h. en 1620 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeveelt. Ook heeft men er 1 leerlooierij, 1 bierbrouwerij, 1 graan- en 3 oliemolens waarvan 1 tevens schorsmolen is.

De 1400 R. K. maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*. dek. *Boxtel*, behoort. De 100 Herv. behooren tot de gem. van *Heeswijk-Dinther-en-Nistelrode*. Er zijn 3 scholen.

Het d. Dinther of Dinter, oudtijds Dinther, Dienther, Dinthere of Dintere, ligt 2½ u. Z. Z. O. van 's Her-

togenbosch, 1 u. N. W. van Veghel, aan de Aa. Het is eene aanzienlijke plaats, waarvan de h. zeer verspreid staan. Men telt er 62 h. en 300 inw. De kerk, aan den H. SERVATIUS toegewijd, is een fraai, vrij ruim en luchtig gebouw, van eenen tamelijk hoogen toren voorzien. De dorps. telt 120 leerl. ook is er eene bijs.

Beestenmarkten Dingsdag na den laatsten April en Dingsdag na 12 November. Kermis den tweeden Zondag in October.

**DINXPERLO**, gem., pr. *Geld.*, arr. *Zutphen*, kant. *Aalten*, reg. kant. *Groenlo*, hulpk. van het postk. *Terborgh* (11 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bevat, het d. Dinxperlo, de buurs. Beggelder en Heurne; beslaat 1324,1993 bund.; telt 338 h. en 2310 inw., die grootendeels in den landbouw hun bestaan vinden; ook wordt hier nog al eenigen handel gedreven, inzonderheid in spek, hammen, hennep, linnen enz. Voorts vindt men er vele klompenmakerijen, linnenwevers, 1 leerlooierij, 2 blaauwververijen en drukkerijen, 1 calicotsfabriek, 1 stroopfabriek van veldwortels, 8 koorn- en 3 oliemolens.

De 1700 Herv. maken, met 170 uit de buurs. Klein-Bredenbroek, gem. Gendingen, en 240 uit de buurs. Suderwiek, gem. Liedern, kon. Pruisen, eene gem. uit, welke tot de klass. van *Zutphen*, ring van *Doetinchem*, behoort, ongeveer 2100 zielen telt, en er eene groote en fraaije kerk heeft. De 600 R. K. behooren tot de kerk van *Suderwiek*, gem. *Liedern*, kon. *Pruissen*. Ook zijn er 1 Isr. bijkerk en 2 scholen.

Het d. Dinxperlo, Dingsperlo of Dinksperlo ligt 8 u. Z. Z. O. van Zutphen, 2 u. W. Z. W. van Aalten, in eene boschrijke streek, zeer dicht aan de Pruisische grenzen, van welke de kerk, die in het midden van het d. staat, nog geen 5 min. verwijderd is. Het is vrij groot en aanzienlijk, gedeeltelijk met eene geregelde straat voorzien. De dorps. telt 140 leerl.

Jaarmarkt den 6 Mei, en den 21 September. Deze laatste neemt jaarlijks in belangrijkheid toe, zoodat er thans wel 40 à 50,000 Ned. pond. hennep aan de markt gebracht worden.

**DINXTERVEEN**, DINGSTERVEEN of DINKSTERVEEN, geh., pr. *Over.*, gem. en grenzende onmiddellijk aan *Waneperveen*; met 93 h. en 400 inw.,

die kerkelijk onder *Kolderveen*, pr. *Dr.*, behooren.

DIOMEDE-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Aardenburg*; 187,0671 bund.

DIOSNI. Zie DIESSEN.

DIPHOORN of DIEPHOORN, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Steen*; met 11 h. en 80 inw.

DIRKLANDSCHE - POLDER. Zie DIRKSLAND (POLDER-VAN-).

DIRK - METGESLAND. Zie DIRK-SWEETSLAND.

DIRK-PIECK (POLDER-VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; bijna 4 bund. groot.

DIRKSHORN, DURKSHORN, DEN HORN of DURINGERHORN, d., pr. *N. H.*, arr. en 2 $\frac{1}{2}$  u. N. van *Alkmaar*, kant. en 1 u. Z. ten W. van *Schagen*, postk. *Alkmaar*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Haringarspel*; met 48 h. en 280 inw.

De Herv., die tot de gem. *Haringarspel-en-Dirkshorn* behooren, hebben hier eene kerk. De R. K. parochiëren te *Schagen*. De dorps. telt 80 leerl.

Kermis Zondag na 25 Julij.

DIRKSLAND, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Middeltharnis*, postk. *Dirksland* (12 m. k., 6 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit den p. van *Dirksland*, en bevat het d. *Dirksland* en eenige verspreid staande h.; 1448,8422 bund. bestaande; telt 267 h. en 2000 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw, als ook in het planten, droogen en reeden van meekrap. Men heeft er 2 meestoven en 1 koornmolen.

De 2000 Herv. maken, met die van *Melissant*, eene gem. uit, welke tot de klass. van *Brielle*, ring van *Sommelsdijk*, behoort, en 2400 ziel. telt. De 60 R. K. parochiëren te *Sommelsdijk*. Er is eene school met 130 leerl.

Het d. *Dirksland*, oudtijds *Diederiksland* en ook wel eens *Dirxland* gespeld, ligt 3 $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Brielle*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Sommelsdijk*, op 51° 44' 54" N.B., 21° 45' 56" O.L. Het d. heeft onderscheidene ruime straten. De haven begint aan het noordelijk gedeelte van het d., is 1 u. lang en vloeit tot in het *Haringvliet*. De kerk is een zeer net, ruim, groot en vrij hoog gebouw, met eenen zeer schoonen predikstoel en een fraai orgel. De toren is van anderen zeer zwaar en gaat vierkant op. Er is ook eene *Waag*, waarop jaarlijks

veel meekrap gewogen wordt, een fraai raadhuys, eene Leesbibliotheek en een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

Kermis den eersten Woensdag na *St. Adolphus*.

DIRKSLAND (POLDER - VAN -), POLDER - VAN - DIRXLAND of DIRKLANDSCHE-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Dirksland*; groot 1344 bund.

DIRK - SMEETSLANDS of DIRK - METGESLAND, p., pr. *Z. H.*, gem. *Charlois*; 227,4219 bund. groot.

DIRKSZ (ADMIRAAL-), vroeger *Dirksz* ADMIRAAL, fort, pr. *N. H.*,  $\frac{1}{4}$  u. Z.W. van *de Helder*. Het is een kroonwerk, waarvan de beide vleugels door eene reduit bestreken worden; alles aardenwerk met natte grachten. Het heeft 5 kruidmagazijnen en is door een communicatie-linie met het fort *Erfprins* en het *Kanaalfort* verbonden.

DIRMEN. Zie DIERMEN.

DIRXLAND. Zie DIRKSLAND.

DISHOEK, DIESHOEK of DIKSHOEK volgens sommigen eigenlijk *DIEFSHOEK*, *DEESHOEK*, geh., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Koudekerke*.

DISSELDORP. Zie DUSSELDORP.

DISTELBERG, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Helvoirt*, aan den weg van *Loon-op-Zand* naar *Vught*; met 36 h. en 200 inw., bestaande uit de *Voorste-Distelberg* en de *Achterste-Distelberg*.

DIVERSWOLDE. Zie DUURSWOLDE.

DOB. Zie DOP.

DOBBEN (DE), twee kolken, pr. *Gron.*, 1 u. N. O. van *Uithuizer-Meden*.

DOBBEN (DE), buurs., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *R. den*.

DOBBEN (DE), een gedeelte van den *Nieuwe-Zwaluw-schepolder*, pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*, met eenen watermolen en eene uitwateringsluis, de *Dobbensche-molen* en de *Dobbensche-sluis* geheeten. DOBBENSCHÉ - SLUIS (BUITEN-POLDERTJE-AAN-DE-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*; groot 2,6750 bund.

DOBBÉWATERING, water, pr. *Z. H.*, Z. W. van *Voorburg*, uit de *Vliet* voortkomende en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Leyden*, onder den *Rijndijk* door, zich in den *Rijn* ontlastende.

DOBSWAL, geh., pr. *Gron.*, gem. en 1 u. N. O. van *Uithuizer-Meden*.

DOCCOMIUM. }

DOCCUM. }

DOCCUMIUM. }

Zie DOCCUM.

**DOCHTEREN (GROOT-)** of **GROOT-DOCHTEREN**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Laren*; met 54 h., 300 inw. en eenen windkorenmolen.

**DOCHTEREN (KLEIN-)** of **KLEIN-DOCHTEREN**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Lochem*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Laren*, aan de Berkel; met 65 h., 380 inw. en eene school, met 25 leerl.

**DOCKUM**, kant., pr. *Fr.*, arr. *Leeuwarden*. Het bevat de st. Dockum, en de griet. Oost-Dongeradeel. Kollumerland - en - Nieuw - Kruisland en Dantumadeel, benevens het eil. Schiermonnikoog; beslaat 8120,2424 bund., telt 4202 h., met 24,000 inw.

**DOCKUM**, klass., pr. *Fr.*, verdeeld in de ringen: Dockum, Kollum en Holwerd. Zij telt 38 gem., 64 kerken, 41 Predikanten en 45,000 ziel.

**DOCKUM**, kerk. ring, pr. *Fr.*, klass. van *Dockum*. Zij bevat de gem.: Aalsum - en - Wetsens, Akkerwoude - en - Murmerwoude, Birdaarden - Janum, Dantumawoude - Driezum - en - Wouterswoude, Dockum, Ee, Engwierum, Foudgum - en - Raard, Metslawier - en - Nijawier, Oostrum - en - Jouwswier, Reitsum - Genum - en - Lichtaard, Rinsumageest - en - Sibrandahuis en Wanswerd - en - Jeslum; heeft 25 kerken, 14 Predikanten en 12,000 ziel.

**DOCKUM**, gem., pr. *Fr.*, arr. *Leeuwarden*, kant. en postk. *Dockum* (6 m. k., 3 s. d., 1 j. d. adm. no. 5), bevattende niets dan de st. Dockum.

De st. Dockum, Doccum of Dokkum, in het Lat. Doccumium of Doccumium, ligt 4 u. N. O. van Leeuwarden, op 53° 9' 39" N. Br., 23° 39' 47" O. L., aan de Ee, die de stad in twee elkander zeer ongelijke deelen splitst, waarvan dat ten N. met regt de Groote en dat ten Z. de Kleine zijde genoemd worden. De Ee dient tusschen Leeuwarden en Dockum tot eene trekvaart, en vereenigt zich in deze laatste stad met het Dockumerdiep; zijnde een kanaal met uitmuntende sluizen, waardoor de stad gemeenschap met de zee heeft, en waardoor, bij hoog water, geladen schepen tot aan de stad kunnen naderen, hetwelk den koophandel groot gerijf bijbrengt. Bovendien heeft Dockum ook over Stroobos gemeenschap met Groningen door eene trekvaart. Binnen de stad is mede eene breede haven, in welke de zeeschepen, zoowel als andere kunnen geborgen worden. De stad is om-

trent zeshoekig van gedaante en met eenen netten wal en zes dwingers of bolwerken omgeven, van welke een thans tot begraafplaats dient. Zij heeft onderscheidene goede en geregelde straten en vele nette h.; beslaat 32,5086 bund., telt 679 h., en 4100 inw., die vele handel in vlas, als ook in rundvee, wol en chicorei drijven. Ook verdient opmerking de vangst en handel in garnalen, welke buiten het Dockumerdiep gevangen, te Dockum bereid, en verder wijd en zijd verzonden worden. Voorts heeft men er 2 scheepstimmerwerven, 1 zoutkeet, 3 bierbrouwerijen, 3 jeneverstokerijen, 2 pottenbakkerijen, 5 wolkammerijen, 1 vellebloterij, 1 olie- en 1 korenmolen.

Openbare gebouwen zijn het Stadhuis een deftig gebouw, met een halfroond bordes en hoogen koepeltoren. De Waag een sierlijk gebouw, waarboven de Latijnsche school gehouden wordt en de Beurs Voor het stadhuis is de Vischmarkt.

De 3400 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van Dockum gerekend wordt, en door 2 Predikanten bediend wordt. De kerk is van eene eenvoudige en levens zeldzame bouwde, heeft aan de westzijde op den voorgevel een torentje, waarin eene luiklok hangt. De Doopsgez. en Remonst. zijn hier in eene gem. vereenigt, de Vereenigde Christ. gem. genaamd, welke 320 ziel. telt, en eene kerk, met eenen fraaijen gevel heeft. De 380 R. K., maken, met die uit de gem. Achtkarspelen, Dantumadeel, Ferwerderadeel, Kollumerland - en - Nieuw - Kruisland, Oost-Dongeradeel en West-Dongeradeel, eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Friesland* behoort, en 500 ziel. telt. De kerk is aan den H. MARTINUS toegewijd.

Men heeft hier een Weeshuis, waarin de burgerweezen worden opgenomen; 1 Latijnsche school, met eenen Rector en 10 leerl., 1 Depart. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, en 7 middelbare en lagere scholen, als: 1 Kostschool voor Jongheeren, 1 Kostschool voor Jongejuvrouwen, 2 Nederduitsche scholen, 1 stads-armenschool, 1 bewaarschool en 1 uurschool.

Beestenm. den 2 Mei en den 14 November, Paardenm. den 6 Junij.

**DOCKUMER-DIEP** of **DOKKUMER-DIEP**, kanaal, pr. *Fr.*, tusschen *Dockum* en *de Lauwerzee*. Om het door de

Noordzee aangeslikte land van de zee af te sluiten, heeft men voorbij Engwierum, een breeden zeedijk in den vroegeren mond van het diep gelegd, en in het midden daarvan de groote Dokkumer-Zijlen gesticht, door welke het thans nog met de Lauwerzee gemeenschap heeft.

**DOCKUMER-EE**, **DOCKUMER-EE** of **TREKVAART VAN LEEUWARDEN OP DOCKUM**, vaarw., pr. *Fr.*, dat, te Leeuwarden een begin nemende, langs Lekkum, door de gem. *Leeuwarderadeel* loopt, voorts de grenscheidung tusschen die gem. en *Tietjerksteradeel* vormende, langs Wynsvliet. Daarna maakt zij de grensscheidung eerst tusschen *Tietjerksteradeel* en *Ferwerderadeel*, dan tusschen *Ferwerderadeel* en *Dantumadeel*, en eindelijk tusschen *Dantumadeel* en *West-Dongeradeel* uit, tot zij zich te Dockum in het Dockumerdiep ontlast.

**DOCKUMER-MEER**, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van Dockum, Z. van de Woudvaart.

**DOCKUMER - NIEUWE - ZIJLEN**, sluisen, pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, Z. O. van het d. Engwierum. Dit grootsche en prachtige werkstuk van waterbouwkunde, dat door drie breede sluiskokers het water van Oostergoo in de Lauwerzee uitstort, was lang het aanzienlijkste sluiswerk in Ned., en is nog het voornaamste van *Fr.* Boven op den dijk, 5 min. ten Z. der sluisen, hebben de Staten een nette gedenknaald doen oprigten, zijnde eene witte, niet hooge piramide.

**DOCKUMER-TREKVAART**, vaart, pr. *Fr.*, welke door de gem. *Dantumadeel*, *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland* en *Achtkarspelen*, van Dockum naar Stroobos, op de grenzen der pr. Groningen, loopt, en bij het Blaauw-vallaat, 300 roed. ten W. van Stroobos, in het Kolonelsdiep valt.

**DODDE**, bogt van het *Alkmaardermeer*, pr. *N. H.*, tusschen den Hempolder en den Kijfpolder.

**DODDENDAAL**, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Druten*, postk. *Nijmegen*, gem. *Ewijk*. Zij bevat de buurs. *Doddendaal*; beslaat ongeveer 105 bund., en telt 15 h. en 80 inw.

De buurs. *Doddendaal* of *Dordendaal* ligt  $1\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Nijmegen*,  $2\frac{1}{2}$  u. O. van *Druten*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Ewijk*.

**DODDENDAAL**, ook wel eens *Dordendaal* genaamd, adell. h., pr. *Geld.*,

gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Ewijk*, in de heerl. *Doddendaal*.

**DODDINGABUREN**. Zie *DEDDINGABUURT*. (WERSTAL.

**DODDINGAWERSTAL**. Zie *DONIA-DODENHOEK*, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 7 min. van *Dinther*; met 28 h. en 210 inw.

**DODEWAARD**, gem., pr. *Geld.*, arr., kant. en postk. *Tiel* (24 m. k., 9 s. d., 1 j. d. 3 afd.). Zij bevat de d. *Dodewaard* en *Hien*, benevens de buurs. *Gasperden*; beslaat 1716,6474 bund.; telt 213 h. en 1460 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden.

De 1300 Herv. maken de gem. van *Hien-en-Dodewaard* uit, welke in deze burg. gem. 2 kerken heeft. De 130 R. K. parochiëren te *Hervell*. De weinige Evang. Luth. en de 10 Isr. behooren kerkelijk tot *Tiel*. Er is eene school met 80 leerl.

Het d. *Dodewaard*, oudtijds *Dodewaard*, *Dodewert*, *Doodewaard*, *Dooiwaard* of *Doodeweerd*, bij verkorting *Doewert*, verkeerdelijk wel eens *Daudeweerd* of *Dodowiert* gespeld, in de wandeling veelal *Dooijeweerd* of *Doijenwaert* geheeten, ligt 3 u. W. van *Nijmegen*, 3 u. O. van *Tiel*, aan den *Waldijk*, op 51° 54' 22" N.B., 23° 19' 1" O.L. De Herv. behooren tot de gem. *Hien-en-Dodewaard*, en hebben hier eene nette kerk, met een oud torentje. Zij staat zoo dicht aan den *Waldijk*, dat er maar een rittuig tusschen haar en de riv. door kan. Men vindt er ook nog een oud Tiendhuis, merkwaardig om zijnen bouwtrant en de met antieke wapens beschilderde glazen. Er is een voetveer over de *Waal* op *Deest*.

**DODEWAARD(SLOT-VAN-)**, boer., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Dodewaard*, ter plaatse, waar het voorm. slot gestaan heeft.

**DODEWEËRD**. } Zie *DODEWAARD*.

**DODEWERT**. }

**DODINGEHORN**. Zie *DONGHORN*.

**DODINGHEM**. Zie *DONGJUM*.

**DODINGWERFSTAL**. Zie *DONIA-WERSTAL*.

**DODOGHEMABUREN**. Zie *DEGUM*.

**DODOWIERT**. Zie *DODEWAARD*.

**DOEDTPOLDER**. Zie *DOETSCHEPOLDER*.

**DOELE**, boer., pr. *Z. H.*, gem. en 5 min. Z. O. van *Haastrecht*; groot 11,5020 bund.

**DOELWIJK**, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Nieuw-Beijerland*, aan het zuid-einde van het d.; groot 6,1519 bund.

DOENGEHORN. Zie DONGEHORN.

DOENGJUM.

DOENJUM. } Zie DONGJUM.

DOENRAEDT (GROOT-) of GROOT-DAENRAEDT, op sommige kaarten DONDERADE gespeld, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Oirsbeek*; met 83 h. en 430 inw.

DOENRAEDT (HET HUIS-), buit., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. N. O. van *Oirsbeek*, groot 28 bund.

DOENRAEDT (KLEIN-) of KLEIN-DAENRAEDT, op sommige kaarten DONDERADE gespeld, geh., pr. *Limb.*, gem. en 7 min. N. O. van *Oirsbeek*; met 83 h. en ongeveer 430 inw.

DOENRIJK.

DOENRIJP. } Zie DROENRIJP.

DOERNE. Zie DEURNE.

DOERTRECHT. Zie DORDRECHT.

DOES, water, pr. *Z. H.*, dat  $\frac{3}{4}$  u. boven Leyderdorp uit den Rijn voortkomt, en langs Hoogmade loopende, zich met de *Oude-Aa* vereenigt, om de *Wijde-Aa* te vormen.

DOESBORGH, kant., pr. *Geld.*, arr. *Zutphen*. Het bevat de gem.: Doesborgh, Angelo, Hummelo-en-Keppel, Steenderen en Didam; beslaat 16,598 bund., telt 2116 h., met 15,000 inw., die meest in landbouw en veeteelt hun bestaan vinden.

DOESBORGH, kerk. ring, pr. *Geld.*, klass. van *Zutphen*. Zij bevat de gem. Angerlo, Bahr-en-Lathum, Didam, Doesborgh, Drempt, Hengelo, Oldenkeppel-en-Keppel-binnen, Steenderen-en-Bronkhorst, Wehl, Westervoort en Zevenaar; heeft 14 kerken, 12 Predikanten, en 7200 zielen.

DOESBORGH, gem. in het graafs. *Zutphen*, pr. *Geld.*, arr. *Zutphen* kant en postk. *Doesborgh* (44 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bevat niets dan de st. Doesborgh, met hare vestingwerken.

De stad Doesborgh of Doesburg en ook wel eens Duisburg gespeld, in het Lat. Teutaburgum, volgens sommigen oudtijds Drusi-burgum of Drususburgt en bij verbastering Drosesborgh, ligt 3 u. N. O. van Arnhem, 3 u. Z. O. van Zutphen; op 52° 0' 55" N B., 23° 47' 55" O. L., aan den regteroever van den IJssel, ter plaatse, waar zij zich met den Oude-IJssel vereenigt.

Doesborgh is eene voorm. vesting, waarvan de wallen geslecht zijn; thans is zij aan de noord- en oostzijde, tusschen den IJssel en den Oude-

IJssel, omgeven door eene geretrancheerde legerplaats van 700 ellen breedte. Op den weg naar Anholt ligt het aarden hoornwerk Royaal, dat door eene schipbrug over het Broekhuizer-water gemeenschap heeft met het daarvoor liggend aarden hoornwerk de Vrijheid.

Doesborgh heeft drie poorten, en voor de stad ligt eene schipbrug over den IJssel, lang 95 ell., met de beide vaste landhoofden en ophaalbrug. De stad heeft breede straten en fraaije huizen, betgeen haar een behaaglijk voorkomen geeft, terwijl de, met boomen beplante, vrij hooge wallen, den wandelaar uitmuntende gezigten aanbieden.

Doesborgh telt 556 h., en 3860 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw, de veeteelt, den koophandel, voor welken de stad, wegens hare ligging in de nabijheid der Duitsche grenzen, zoo uitnemend geschikt is, en in den doortogt, terwijl de Doesborghsche mostaard, die wijd en zijd verzonden wordt, eenen algemeenen roem heeft verworven. Ook zijn er 1 scheepstimmerwerf, 1 fabriek van vernissen en eau de cologne, 1 boekdrukkerij, 1 koorn- en runmolen en eene druk bezochte haven. Het Stadhuis is een oud en klein gebouw, met eenen ruimen ingang, eene vrij fraaije raadkamer en eenige andere vertrekken. De militaire gebouwen zijn: een ruim arsenaal, 1 groot en 2 kleine kruidmagazijnen en vier wachthuizen.

De 2000 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Zutphen*, ring van *Doesborgh*, behoort door twee Predikanten bediend wordt, en twee kerken heeft; als: de Groote- of St. Maartenskerk en de Gasthuiskerk. De Groote- of St. Maartenskerk, heeft eenen zeer hoogen toren van een voortreffelijk klokkenspel voorzien. In de kerk zou, naar men wil, de beroemde aardrijkskundige GERARD MERCATOR begraven zijn. De 120 Evang. Luth., maken eene gem. uit, welke tot den ring van *Groningen* behoort. De godsdienstoefening wordt in de Gasthuiskerk waargenomen, die door de Evang. Luth. gem. van een orgel voorzien is. De 1700 R. K., maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Gelderland* behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapelaan bediend

wordt. De kerk, aan den H. MARTINUS toegewijd, is een vrij groot gebouw, dat van toren en orgel voorzien is. De 70 Isr., hebben hier eene kleine bijkerk, welke tot het synagogaal ressort van *Nijmegen*, ring van *Elburg*, behoort.

De weldadige gestichten zijn: het Gasthuis; hetwelk tot ondersteuning der armen dient; het Weduwenhuis, waarin acht bejaarde weduwen huisvesting, voeding enz. ontvangen; de Broekhuizer-fondatie, bestaande uit drie kleine woningen voor oude en gebrekkige personen, en het fonds van den Valewaard voor huissittende armen binnen *Doesborgh*, waaruit zekere uitkeering geschiedt aan de kerkelijke gem. *Ellekom*. Er zijn eene Latijnsche school, waar door eenen Rector en eenen Preceptor wordt onderwijs gegeven, eene Stadschool; eene Fransche dag- en kostschool voor jongens, eene Fransche dag-kostschool voor meisjes, eene bijzondere school van de eerste klasse en een Dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*.

Paarden en Beestemarkten den 19 en 26 April, den 18 en 25 October en den 1 en 8 November; kermis den 25 Junij.

DOESBURG, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. N. W. van *Ede*; met 34 h. en 320 inw.

DOESBURG. Zie DOESBORGH.

DOESPOLDER, p., pr. *Z.H.*, gem. *Woubrugge*; groot 98,6044 bund.

DOESPOLDER, p., pr. *Z.H.*, gem. *Leyderdorp*.

DOESUM. Zie DOEZUM.

DOETECHEM.

DOETECOM.

DOETICHUM.

DOETHEM.

DOETELAAR. } Zie OETELAAR (Op-)

DOETELER. }

DOETIL, brug, pr. *Gron.*, gem. en 40 min. W. van *Stedum*, over het West-Wijtwerder-maar.

DOETINCHEM, kant., pr. *Geld.*, arr. *Zutphen*. Het bevat de gem. *Doetinchem*, *Ambt-Doetinchem*, *Hengelo*, *Wehl* en *Zelhem*; beslaat 20411 bund.; telt 1924 h. en 16000 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden.

DOETINCHEM, kerk. ring, pr. *Geld.*, klass. van *Zutphen*. Zij bevat de gem. *Ter-Borgh-en-Etten*, *Dinxperlo*, *Doetinchem*, *Gendringen*, *'sHeerenberg*, *Hummelo*, *Silvolde*, *Varse-*

*veld*, *Zeddam* en *Zelhem*; heeft 12 kerken, even zoo veel Predikanten en ruim 12000 ziel.

DOETINCHEM, gem., pr. *Geld.*, arr. *Zutphen*, kant. *Doetinchem*, reg. kant. *Doesborgh*, hulpk. van de postk. *Doesborgh* en *Terborgh* (13 m. k., 5 s. d., 2 j. d.), van rondom door het *Ambt-Doetinchem* omgeven. Zij bevat, behalve de st. *Doetinchem*, het schependom. Men telt er 343 h. en ruim 1960 inw.

De 1200 Herv. maken, met die van het *Ambt-Doetinchem*, eene gem. uit, welke tot de klass. van *Zutphen*, ring van *Doetinchem*, behoort, ruim 2600 ziel. telt en 2 Predikanten heeft. De 70 Evang. Luth. maken, met die uit *Ambt-Doetinchem* en eenige d. van den omtrek, eene gem. uit, welke tot den ring van *Groningen* gerekend wordt en 140 ziel. telt. Er zijn 10 Doops. De 500 R.K. behooren tot de stat. van *Doetinchem-en-Wijnbergen*. De Isr. maken eene ringynagoge uit, welke tot het synagogaal ressort van *Nijmegen* behoort, en onder welke de bijkerken van *'sHeerenberg* en *Zevenaar* behooren.

De st. *Doetinchem* ligt 7 u. O. van *Arnhem*, 5 u. Z. Z. W. van *Zutphen*, 2 u. O. ten Z. van *Doesborgh*; op 51° 57' 57" N. B., 23° 57' 14" O. L. Er zijn veeltig weinige plaatsen, wier namen zoo verschillend worden gespelt, als die van deze st. Zoo vindt men die, in oude stukken *Duttingheim*, *Duckengen*, *Duictingen*, *Duttichem*, *Duttienchem*, *Deutinkhem*, *Duttinkhem*, *Doetinchem*, *Doethem*, *Dottinghem*, *Dotecom*, *Dotinchem*, *Doetinghem*, *Deutinghem*, *Deutechem*, *Deutichem*, *Deutekom*, *Doetichem*, *Dotichem*, *Deutekum*, *Duetinghem*, *Deuticheum*, *Dotechem* en *Dolekem* in de wandeling *Deutekum*. De st. ligt aan den *Oude-IJssel*, ter plaatse waar zij de *Slinge* opneemt, die gedeeltelijk de stadsgracht vormt, en daar, waar zij in den *IJssel* valt, den stads koorfmolen doet omgaan. Er ligt hier eene brug over den *IJssel*, welke op 12 palen rust en 48,85 ell. lang is. De st. is niet groot van omtrek, maar heeft een bevallig aanzien, en is buiten de poorten door eenen wal omgeven, welke, tamelijk hoog en met boomen beplant, eene druk bezochte en aangename wandeling, door de heerlijkste gezigten vervrolijkt, oplevert. Men heeft er 4 poorten, welke zijn



verbonden door den stadsmuur, een werk van hooge oudheid en met schietgaten voorzien, voornamelijk in de poorten. Voor dezen muur ligt de binnengracht en daarna eene buitengracht; terwijl de wal gedeeltelijk ondermijnd is. De handel in hout en eikenschors, eik genaamd, is hier nog al aanzienlijk; ook vindt men er 1 fabriek van groene en witte en van harde zeep, 1 stoom-moutwijn- en 1 brandewijnstokerij, 1 azijnmakerij, 1 looierij, 2 touwslagerijen, 1 katoenfabriek, 1 verwerij, 1 fabriek van chemicaliën, 1 hoedenmakerij, 1 houtzaag-, 1 olie-, 2 grut- en 3 graanmolens; verder bestaan de ingezetenen veelal van landbouw en veehoederij, terwijl er ook nog eenigen handel gedreven wordt.

Wereldlijke gebouwen zijn: het moderne en zeer aanzienlijk Stadhuis, een in- en uitwendig eenvoudig en deftig gebouw, en de Gevangenis.

De Herv. kerk steunt op 2 rijen pilaren, is van een sierlijk en welluidend orgel voorzien en heeft eenen fraaijen toren. Voorts prijkt de kerk inwendig nog met eenen prachtige grafsteen van zwart marmer met witte letterplaat en versierelen, ter gedachtenis van Mr. QUIRIJN MAURITS VERHUELL, in leven Burgemeester der st. Doetinchem, en zijne huisvrouw JUDITH ELSABEC ANNA BARONESSE VAN ROUWEOORDT. De Evang. Luth. gem. oefent hare eredienst uit in de oude Gasthuiskapel, een klein, doch net bedenhuis, dat van een orgel en een torentje voorzien is. De Isr. ringsynagoge, is een klein, maar net gebouw.

Men heeft er eene Latijnsche school, met eenen Rector en 10 leerl., eene Fransche school voor jonge heeren; eene stads Fransche school voor meisjes, eene stads Nedenduitsche school, een Depart. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, dat eene spinrigting heeft en twee Gilden of Broederschappen; het eene eigenlijk Sint Jurrien of St. Antonies-groote-broederschap geheeten, doch thans meestal het Gilde van Eendracht genoemd en het andere het Gilde van vrede genaamd, welke ieder eenig inkomen en een gestoelte in de Herv. kerk hebben.

Jaarmarkten den 4 Mei, Dingsdags na Pinksteren, den 4 November of st. Hubertsmarkt en 24 November of st. Catharinenmarkt, doch val-

len 4 Mei of 24 November op Zaterdag of Zondag dan des Maandags daaraanvolgende; kermis Woensdag na Pinksteren; weekmarkt Dingsdags en Vrijdags.

DOETINCHEM (AMBT-), gem., pr. *Geld.*, arr. *Zulphen*, kant. *Doetinchem*, reg. kant. *Doesborgh*, hulpk. *Doetinchem* (13 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de buurs. Dichteren, Gaanderen, IJsevoorde, Langerak en Oosselt en daarin de havez. Hagen, de landg. Beeklust, Eelink, de Kruysberg, Rekkum en Slangenborg; beslaat 4552,2325 bund., telt 375 h., en 2760 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 1500 Herv. behooren tot de gem. *Doetinchem*. De 1260 R. K. behooren tot de stat. van *Doetinchem-en-Wijsbergen*, die onder deze gem. te Oosselt eene kerk hebben. De 5 Ev. Luth. behooren tot de gem. van *Doetinchem*. Men heeft er 2 scholen. De nieuwe begraafplaats die zeer goed ingerigt is, ligt in de buurs. IJsselvoorde.

DOETINCHEM (SHEPENDING-), dat gedeelte der gem. DOETINCHEM, pr. *Geld.*, arr. *Zulphen*, kant. *Doetinchem*, hetwelk buiten de st. gelegen is. Het bevat eenige verspreid liggende h., waaronder het buit. Slingervliet; beslaat 266,9040 bund., telt 28 h. en 180 inw. Ook vindt men hier de stadsbegravingplaats, op eenen zeer korten afstand van de st. en zeer wel aangelegd; de weide, het Hornburgerbroek, en 1 koornmolen.

DOETINCHEM-EN-WIJNBERGEN, R. K. stat., pr. *Geld.*, aartspr. van *Geld.* Zij telt ruim 1800 ziel., en 2 kerken, eene te Oosselt, gem. Ambt-Doetinchem, en eene te Wijsbergen, welke door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend worden.

DOETSCHER-POLDER of DOEDT-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Giessen-Nieuwkerk-en-Moesenbroek*; groot 180 bund.

DOEVEREN, heerl., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. en postk. *Heusden*, gem. *Drongel-Hagoort-Gunsoyen-en-Doeveren*. Zij bestaat uit den Polder-van-Doeveren, het Poldertje beneden de brug van Doeveren en het Poldertje boven de brug van Doeveren; bevat het d. Doeveren, en eenige verstrooid liggende h. en beslaat 221,6922 bund.; telt 17 h. en 120 inw., die meest hun bestaan vinden in de veeveelt.

De 80 Herv. behooren tot de gem. van *Doeveren - met - Gansoyen - en - Genderen*. De 40 R. K. parochieren te *Heusden*. De school telt 20 leerl.

Het d. *Doeveren*, oudtijds *Douveren* en later *Doveren* geheeten, ligt 3 u. W. ten N. van 's Hertogenbosch,  $\frac{3}{4}$  u. W. ten Z. van Heusden,  $\frac{1}{2}$  u. O. van Drongelen, aan den oever der Oude-Maas, waarover hier eene houten brug ligt. Men telt er in de kom van het d. 10 h. en 60 inw.

Kermis den eersten Maandag in October.

**DOEVEREN (POLDER-VAN-) of POLDER VAN DOVEREN**, p., pr. *N. Br.*, arr. 's Hertogenbosch, kant *Heusden*, gem. *Drongelen-Hagoort-Gansoyen-en-Doeveren*; 165,5830 bund.

**DOEVEREN (POLDERTJE-BENEDEN-DE-BRUG-VAN-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Drongelen-Hagoort-Gansoyen-en-Doeveren*; groot 3,1350 bund.

**DOEVEREN (POLDERTJE-BOVEN-DE-BRUG-VAN-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Drongelen-Hagoort-Gansoyen-en-Doeveren*; groot 0,9270 bund.

**DOEVEREN (SCHANS-OP-) of SCHANS-OP-DOVEREN**, voorm. schans pr. *N. Br.*, eed weinig ten O. van het d. *Doeveren*, waarvan thans niets meer te zien is, dan de batterijen, welke de boogte, waarop de kerk gestaan heeft, omgeven. In het jaar 1839 is er nog aan het Pruiwendijkje, ongeveer 200 ell. N. van de schans, eene batterij aangelegd, om den vijand het naderen tot de schans te beletten.

**DOEVEREN - MET - GANSOJEN - EN - GENDEREN**, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. en ring van *Heusden*, met 2 kerken en 450 zielen.

**DOEVERENSCHESLUIS** of **BOVENLANDSCHE-SLUIS**, zware steenen sluis, pr. *N. Br.*, in het d. *Doeveren*; dienende om een groot gedeelte van het Bovenland van Heusden, op het Oude-Maasje, van het overtollige water te ontlasten.

**DOEVERENSCHESLUIS (POLDERTJE-BENEDEN-DE-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Drongelen-Hagoort-Gansoyen-en-Doeveren*; groot 2,1780 bund.

**DOEVERENSCHESLUIS (POLDERTJE-BOVEN-DE-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Oudheusden - Elshout - en - Hutten*; groot 2,1680 bund.

**DOEWERT**. Zie **DODEWAART**.

**DOEZUM** of **DOESUM**, d., pr. *Gron.*, arr. en  $4\frac{1}{2}$  u. W. van *Gron.*, kant. en  $2\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Zuidhorn*, hulpk.,

gem. en  $\frac{3}{4}$  u. W. ten Z. van *Grootegast*, in een boomrijk oord, op eenen zandgrond, waar de h. van dit d. zeer onregelmatig, langs eenen zandigen rijweg verspreid staan. Men telt er 80 h. en 600 inw. en met de geh. de *Eest*, de *Uithorn*, het *Peebosch*, de *Snipperij*, de *Kornhorn* en een gedeelte van *Stroobos*, 142 h. en 950 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Zij zijn allen Herv. en behooren tot de gem. *Grootegast-en-Doezum*, welke hier eene kerk heeft, een niet onaanzienlijk gebouw, met een oud koor, en eenen vierkanten, duifsteen, 24 ell. hoogen, stompen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 60 leerl.

**DOEZUM (HUIS-TE-)**, boer., pr. *Gron.*, 5 min. ten N. O. van *Doezum*, ter plaatse waar de voorm. *OUDEBURGT* gestaan heeft.

**DOEZUMER-TOGT**, watertje, pr. *Gron.*, eene verlenging van de *Zijlroe*, die naar de dorpsstil van *Doezum* stroomt, waardoor het zich in de *Trekvaart* van *Groningen* naar *Stroobos* ontlast.

**DOGGENAARSBRAAK**, meertje, pr. *N. H.*, ruim 1 u. W. ten N. van *Amsterdam*, 1 u. O. N. O. van *Polanen*, binnendijks tegen den *Rijnlandsche zeedijk*, onder door welken het met een sluisje in het *IJ* het overtollige water afzet.

**DOGGERSPLAATS**, van ouds genaamd **HOOGDUIN**, pr. *N. H.*, gem. *den Helder - en - Huisduinen*; groot 78,7400 bund.

**DOIJEM**. Zie **DOJUM**.

**DOIJENWAERT**. Zie **DODEWAARD**.

**DOIJUM**, **DOJUM**, **DOJEM** of **DOYUM**, geh., pr. *Fr.* Het ligt gedeeltelijk gem. *Franekeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Hilsum*, gedeeltelijk gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Franeker*; met 6 h. en 40 inw.

**DOIJUMERVAART**, **DOJEMERVAART** of **DOYEMERVAART**, wate., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, dat uit de *Tjummervaat* naar *Doekum* loopt.

**DOINBUREN**. { Zie **DONIABUREN**.

**DOINHUZEN**. {

**DOINSEHOOGTE**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. N. W. van *Raamsdonk*.

**DOINWIER**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, 1 u. Z. van *Wons*.

**DOIR**. Zie **GINDERDOIR**.

**DOIRINGEN**. Zie **DEURINGEN**.

**DOIRNE**. Zie **DEURNE**.

**DOIRNINGEN**. Zie **DEURINGEN**.

**DOJUM**. Zie **DOJUM**.

**DOITSE-WIEL**. Zie **WIEL (DE DOITSE)**.

**DOKKO'SHEIM.** Zie Dockum.

**DOLBERG,** buurs., pr. *Lamb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Klimmen*; met 7 h. en 40 inw.

**DOLDER (DE),** h., pr. *Utr.*, gem. en 2 u. N. van *Zeyst*.

**DOLDERSUM,** geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Vledder*; met 16 h. en 90 inw.

**DOLFIJN.** Zie ZWERFRUST.

**DOLHUIZEN,** geh., pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, onder *Oudemirdum*.

**DOLLAARD.** Zie DOLLART.

**DOLLAERTPOLDER.** Zie DULLAERTPOLDER.

**DOLLART, DOLLAARD, DOLLERT, DULLAARD** of **DULLAERT** in het latijn **DULLARTUS**, waterboezem ten N. van de pr. *Gron.*, tusschen die pr. en Oost-Friesland.

**DOLLEMANSKOLK** of **DULMANSKOLK**, meertje, pr. *Over.*, aan den Zomerweg van Gramsbergen op Koevorden,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van Gramsbergen.

**DOLLERT.** Zie DOLLART.

**DOLPHIJN (HET-HOF-DE),** buit., pr. *Zeel.*, gem. en 10 min. Z. O. van *Middelburg*; groot 31,4786 bund.

**DOLTE,** vaart, pr. *Fr.*, van het Workumer-meer naar den zeedijk loopende. Het is de grensscheiding tusschen de gem. *Wonseradeelen Heme-lumer-Oldephaert-en-Noordwolde*.

**DOM (DEN),** buit., pr. *Z.H.*, gem. en in het N. van het d. *Voorburg*; groot 1,3966 bund.

**DOMA,** boer., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Anjum*, ter plaatse, waar de voorm. state van dien naam gestaan heeft.

**DOMBOS** of **Dombosch**, pr. *N.Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*, waarvan gedeelten bekaad zijn. Zie de drie volgende art.

**DOMBOS (KLEINE-NIEUWE-),** p., pr. *N.Br.*, gem. *Made-en-Drinmel-len*; groot 5,8630 bund.

**DOMBOS (NIEUWE-)** of **NIEUWE-DOMBOSCH**, p., pr. *N.Br.*, gem. *Made-en-Drinmel-len*; 48,2590 bund.

**DOMBOS (OUDE-)** of **OUDE-DOMBOSCH**, p., pr. *N.Br.*, gem. *Made-en-Drinmel-len*; 19,8090 bund.

**DOMBOSCH.** Zie DOMBOS.

**DOMBROEK.** Zie DONKERBROEK.

**DOMBURG**, waarschijnlijk oudtijds **DUNBURG**, d., pr. *Zeel*, arr., kant. en  $\frac{2}{4}$  u. N. W. van *Middelburg*, hulpk. van het postk. *Middelburg*, gem. *Domburg-binnen-en-buiten*, in de heerl. *Domburg-Binnen*. Men telt er 102 h. en ruim 600 inw., die

meest hun bestaan vinden in den landbouw; ook is er 1 katoenfabriek. Het dorpshuis, welks klein torentje een uurwerk bevat, doet zich zeer goed voor.

De inw., alle Herv., maken met die van Domburg-Buiten eene gem. uit, welke tot de klass. van *Middelburg*, ring van *Vere*, behoort, en 760 zielen telt. De kerk, een eenvoudige, langwerpige vierkant gebouw, met een orgel, staat tegen den ouden stompen toren aan.

Het voorm. Gasthuis, dient thans tot woning voor arme lieden. De dorps. telt 100 leerl. Ook is er eene zeebadinrichting, waartoe een smaakvol badpaviljoen is aangebouwd, en welke nog al vreemdelingen derwaarts lokt.

**DOMBURG (HOF-TE-),** boer., pr. *Zeel*, gem. *Domburg-binnen-en-buiten*; Z. W. van Domburg tegen dat d. aanpalende; groot 26,6218 bund.

**DOMBURG-BINNEN**, heerl. op het eil. *Walcheren*, pr. *Zeel.*, distr., arr. en kant. *Middelburg*, hulpk. *Domburg*, gem. *Domburg-binnen-en-buiten*. Zij bevat niets dan het d. Domburg en eenige duinen; men zie dus omtrent de bevolking enz. dat art.

**DOMBURG-BINNEN-EN-BUITEN**, gem., pr. *Zeel.*, arr. en kant. *Middelburg*, hulpk. *Domburg* (3 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de heerl. Domburg-binnen en Domburg-buiten; beslaat 723,7527 bund.; telt 120 h. en 810 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. — Ook is er eene katoenweverij.

De inw., alle Herv., maken de gem. van *Domburg* uit. — Men heeft er 1 school met 100 leerl., de buit. Kerkwerf en de boer. Hasenberg.

**DOMBURG-BUITEN**, heerl., pr. *Zeel.*, arr., en kant. *Middelburg*, hulpk., *Domburg*, gem. *Domburg-binnen-en-buiten*. Zij bevat 17 verspreid staande h., waaronder de buit. Kerkwerf, en 140 inw. De kinderen gaan te *Domburg* ter schole.

**DOMEINPOLDERTJE**, p., pr. *N.Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Mulkerk*; groot 1 bund.

**DOMMEL** of **DUEMEL**, riv., pr. *N.Br.*, oudtijds **DORMALE**, en **DUTHMALA** genoemd. Zij neemt haren oorsprong boven het stadje *Peer* in de uitgestrekte moerassen en vennen van de *Donderslagsche heide*, in Belg. *Limb.*, komt ten Z. van het dorpje *Schaft* in de pr. *N.Br.*, vloeit voorts

langs Schaft, Valkenswaard, Dommelen, Waalre, Gestel, Stratum, Eindhoven, Woensel, Eckart, Neder-Wetten, Son, Breugel, St. Oedenrode, Liempde, Gemonde, St. Michiels-Gestel en Vucht naar 's Hertogenbosch, en loopt door eene waterpoort, de Groote-Hekel genaamd, in die st., om zich daar met de Aa te vereenigen en de Dieze te vormen.

**DOMMEL (KLEINE).** Zie Rul.

**DOMMELEN,** gem., pr. *N.Br.*, art., kant. en postk. *Eindhoven* (30 m. k., 5 s. d., 3 j. d.), liggende tusschen de riv. de Keersop en de Dommel, die haar de gedaante geven van eenen driehoek, welke van twee zijden door water is ingesloten. Zij bevat het d. Dommelen, het geh. Leenskuilen en een gedeelte van het geh. Keersop; beslaat 728,926 bund.; telt 58 h. en 380 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook is er 1 graanmolen.

De inw., op 1 na allen R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's Hertogenbosch, dek. van *Eindhoven*, behoort. De enkele Herv. behoort tot de gem. *Valkenswaard-Dommelen-Waalre-en-Aalst*. Er is eene school met 50 leerl.

Het d. Dommelen ligt 2 u. Z. Z. W. van Eindhoven,  $\frac{1}{2}$  u. W. van Valkenswaard, nabij den Dommel. Men heeft er een gemeentehuis. De R. K. kerk, aan den H. MARTINUS toegewijd, staat op eenigen afstand van het d. Het is een zeer net gebouw, en heeft midden op het dak een kloktorentje. Naast de kerk, op het kerkhof, staat een klokkenhuis. Er is ook een gild of Broederschap van het Allerheiligste Sacrament.

**DOMMELOORD,** buit., pr. *N.Br.*, gem. *Boxtel*, bij de Halsche-barrière.

**DOMMELRODE,** kloost., pr. *N.Br.*, gem. en 5 min. Z. van *St. Oedenrode*; met 26 Geestelijke Zusters, die door het geven van onderwijs in de Nederduitsche en Fransche talen en in allerhande vrouwelijke handwerken, de noodige middelen van bestaan vinden. Er is daarbij eene kapel of kerkje voor de bewoners.

**DOMMELSVOORT,** geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Beers*; met 10 h. en 70 inw.

**DOMMERHOLT (GERIGTSBOSCH),** bosch, pr. *Geld.*, gem. *Gorssel*.

**DOMMERBEEK,** beek, pr. *Geld.*, gem. *Gorssel*, in den *IJssel* uitlopende. Daarover ligt eene steenen

brug in den grooten weg van Zutphen naar Deventer.

**DOMPROOSTENGEREGT,** heerl., pr. *Utr.*, arr., kant. en gem. *Utrecht*; beslaande ongeveer 40 bund.

**DOMWIER,** bij verbastering *Dongwier*, geh., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderaardeel*, 20 min. Z. van *Warrega*; met 6 h. en 40 inw.

**DONCHUM.** Zie *DONGJUM*.

**DONCK.** Zie *DONK*.

**DONCK.** Zie *DONK (DEN)*.

**DONCK (DEN),** buit., pr. *Utr.*, gem. *Over-en-Neder-Langbroek*, 20 min. W. van *Over-Langbroek*; 94,9550 bund.

**DONCK (HUIS-TEN-) of HUIS-TEN-DONK,** adell. h., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. N. W. van *Ridderkerk*. Het is een deftig gebouw, met de besloten plaats, bij het h., ruim 30 bund. groot.

**DONDERADE.** Zie *DOENRAEDT*.

**DONDERBERG,** hoogte, pr. *Utr.*, gem. *Darhuizen*; aan de oostzijde van den straatweg.

**DONDERDAGSCHE-WATERING,** water, pr. *Z. H.* Het begint onder de gem. *Noordwijk* met een beekje, dat uit de *Langeveldsche-pan* voortkomt, en ontlast zich voorts in de *Woensdagsche-watering*.

**DONDERDAM,** h., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Moercapele*, zijnde een tolhuis op den rijweg tusschen *Moercapele* en *Waddinxveen*.

**DONDERDAM,** dijk, pr. *Z. H.*, ten N. van de *Waddinxveensche-plassen*, zich van *Noord-Waddinxveen* naar *Zuid-Waddinxveen* uitstrekkende.

**DONDEREN of DUKDEREN,** geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Vries*, aan den grooten weg van *Groningen* naar de *Lemma*; met 43 h. en 250 inw.

**DONDERKIL,** water, pr. *N.Br.*, onder *Werkendam*, tusschen het *Vogelzand* en het *Donderzand* doorlopende, en zich van den *Bever* naar het *Gat* van den *Zalm* uitstrekkende.

**DONDERZAND,** p., pr. *N.Br.*, gem. *Werkendam*; groot 49,9250 bund.

**DONDERZAND.** Zie *EIJERWAARD (BOVENSTE-KLEINE-)*.

**DONDERZAND (KLEIN-) of BENE-DENSTE-KLEINE-EIJERWAARD,** p., pr. *N.Br.*, gem. *Werkendam*; groot 11,4430 bund.

**DONDERZAND (KLEIN-) of KLEIN-STUKJE,** p., pr. *N.Br.*, gem. *Werkendam*; groot 31,6140 bund. met de kaden.

**DONENBURG.** Zie *DOORNENBURG*.

**DONGE,** oudtijds *DONGA*, *DONG-AA* of *DONGKA*, riv., pr. *N.Br.* Zij ont-

springt in de heide bij Baarle, stroomt langs Riel, Dongen en Oosterhout. Boven Geertruidenberg is zij een eind wegs in twee armen verdeeld, doch stroomt weder vereenigd langs die stad, en ontlast zich vervolgens op het *Bergscheveld*. Van 's Gravenmoer af is zij bevaarbaar voor de grootste binnenlandsche schepen en tot hertoe gaat ook ebbe en vloed.

DONGE (HET NOORDERGAT en HET ZUIDERGAT-VAN-DE-), twee armen van de Donge, welke zich ten N. van Statendam splitst, zich op de hoogte der haven van Raamsdonk weder vereenigt en daardoor een eil. vormt, bestaande uit de bekade p. Gasthuiswaard en Lindonk.

DONGEN, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's Hertogenbosch, kant. Tilburg, hulpk. en postk. *Oosterhout* (14 m. k., 6 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Dongen, de geh. en b. Breestraat, Klein-Dongen, Dongensche-vaart, Lagen-Ham, Hoogen-Ham, Bergen, Haanschehoef, Heuvel, Laagsiraat, Eind, Moerstraat en een gedeelte van Groenstraat; beslaat 2451 bund., en telt 558 h. met 3550 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook zijn er 1 graan-, 1 graan- en schors- en 1 watermolen.

De 250 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Breda*, ring van *Geertruidenberg*, behoort. De 3300 R. K. maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. en dek. *Breda* behoort; door 1 Pastoor en 2 Kapellanen bediend wordt, en waarvan de kerk in den Hoogen-Ham staat. Er zijn 3 scholen, waaronder een godsdienstig instituut voor meisjes.

Het d. Dongen ligt 6 u. W. ten Z. van 's Hertogenbosch, 3 u. N. W. van Tilburg. Men telt er 80 h. en 560 inw. De Herv. kerk is een oud, doch hecht gebouw, met vierkanten toren en afgeronde spits.

In het instituut voor meisjes, waar door 5 zusters onderwijs wordt gegeven, en dat eene eigene kapel heeft, waarin door eenen afzonderlijken Priester dienst wordt gedaan, genieten ruim 50 jongejuvrouwen onderwijs. De dorps. telt 240 leerl.

Kermis den eersten Zondag in September; Beestenmarkten Woensdag voor Palmzondag, den 19 Augustus en Dingsdag voor Allerheiligen.

DONGENA. Zie DONGE.

DONGEN (KLEIN-), geh., pr. *N. Br.*,  $\frac{1}{4}$  u. van Dongen; met 52 h. en 310 inw.

DONGENDIJSCHES-POLDER, p., pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*; groot 162,4966 bund.

DONGENSCHES-VAART of VAART-KWARTIER, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Dongen*; met 99 h., 600 inw., en eene school, met 90 leerl.

DONGENSCHES-VAART of DONGSCHES-VAART, uitwatering en scheepvaart van geringe diepte, pr. *N. Br.*, gem. *Dongen*. Zij begint omstreeks  $\frac{1}{4}$  u. van dit d., aan den grooten weg van daar naar Loon-op-Zand, bij de zoogenaamde Wildert, en loopt bijna loodregt, naar 's Gravenmoer, alwaar zij de Gravenmoersche-vaart heet, loopt door die gem. en vereenigt zich met de Donge.

DONGENWIJK, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. W. van *Tilburg*, aan de riv. de Donge; met 5 h. en 50 inw.

DONGER. Zie PEASENS.

DONGERADEEL (NIEUW), streek aangespoeld land, pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*, groot ongeveer 700 bund. en bestaande uit den Holwerder-Oqstpolder, den Holwerder-Westpolder en den Ternaarder-polder.

DONGERADEEL (OOST-) of DONGERADEEL - OOSZIJDE - DER - PAESENS, gem., pr. *Fr.*, arr. *Leeuwarden*, kant. en postk. *Dockum* (6 m. k., 3 s. d., 1 j. d. adm. no. 1). Zij bestaat uit de d.: Metslawier, Aalsum, Anjum, Ee, Engwierum, Jouwswier, Lioessens, Morra, Nijawier, Nykerk, Oostrum, Peasens en Wetsens. Zij beslaat 8087,7390 bund., telt 1080 h. en 6810 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en veeveelt; ook legt men er zich veel op de chicoreiteelt toe, terwijl er in het d. Paesens vele visschers wonen. Ook is er 1 koorndmolen.

De Herv. maken de gem. Aalsum-en-Wetsens, Anjum, Ee, Engwierum, Metslawier-en-Nyawier, Morra-en-Lioessens, Nykerk, Oostrum-en-Jouwswier en Peasens uit, hebben 13 kerken en 9 Predikanten. De 40 R. K. parochiëren te *Dockum*.

De geheele gem. wordt door de Zuider- of Zuur-Ee in twee deelen, een noordelijk en een zuidelijk deel, gescheiden.

DONGERADEEL (WEST-) of DONGERADEEL-WESTZIJDE-DER-PAESENS, gem., pr. *Fr.*, kw. *Oostergoo*, arr. *Leeuwarden*, postk. *Dockum*, kant. *Holwerd* (7 m. k., 3 s. d., 1 j. d., adm. no. 5). Zij bestaat uit de d. Ternaard, Betterwerd, Bornwerd, Brantgum,

Foudgum, Hantum, Hantumer uiburen, Hantumhuizen, Hiaure, Holwerd, Nes, Raard, Waaxens en Wierum, en de adell. staten Tjessens, Herwey en Aylva. Zij beslaat 9709,6912 bund.; telt 919 h. en 6460 inw., die zich meest op graan-, vlas- en aardappelbouw, alsmede op de veeteelt, toelaggen, terwijl ook eenigen zich met de kustvisserij generen. Voorts heeft men er 1 jeneverstokerij, 4 koommolens en 3 chicoreidrogerijen.

De 6000 Herv. maken de gem. *Foudgum-en-Raard, Hantum-en-Hantumhuizen, Hiaure-en-Bornwerd, Holwerd, Nes-en-Wierum, Ternaard en Waaxens-en-Brantgum* uit, en hebben er 12 kerken, welke door 7 Predikanten bediend worden. De 400 Doopsgez. hebben er 2 kerken, te Holwerd en te Vischbuurt, bij Ternaard. De 20 R. K. parochiëren te *Dockum*. De weinige Evang. Luth. gaan naar Leeuwarden ter kerke. Men telt er 12 scholen.

DONGERADEELEN, naam, die men gewoonlijk bezigt, wanneer men van de beide Friesche gem. Oost-Dongeradeel en West-Dongeradeel gezamenlijk spreekt.

DONGHORN, DODINGHORR of DODINGEBORN, geh., pr. *Gr.*, gem. en 5 min. W. van *Groningen*.

DONGIEMEER. Zie DONGJUMERMEER.

DONGJUM, DONGIUM, DOENGJUM, DOENJUM, DONGUM of DONJUM, ook wel DODINGHEM of DONCHUM gespeld, d., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, arr. en 3 u. W. van *Leeuwarden*, kant. en 2 u. O. ten N. van *Harlingen*, postk. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Franeker*, aan den kleiweg van Leeuwarden naar *Franeker*. Men heeft er 26 h. en 200 inw., die meest in landbouw en veeteelt hun bestaan vinden, en onderscheiden terpen of vliedbergen.

De 190 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Hartingen*, ring van *Franeker*, behoort. De kerk heeft een spits torentje, een klein orgel en eene uitmuntend kunstige graftombe van den Staatsman *Sicco van Goslinga*. De 10 R. K. parochiëren te *Franeker*. De dorps. telt 30 leerl.

DONGJUMMER-MEER, DONJUMMER-MEER of DOLNJUMMER-MEER, op sommige kaarten DONGIE-MEER gespeld, p., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, W. van *Dongjum*; groot 180 bund.

DONGSCHE-VAART. Zie DONGENSCH-VAART.

DONGUM. Zie DONGJUM.

DONGWIER. Zie DOMWIER.

DONIA of DONYA, boer., pr. *Fr.*, gem. *Burradeel*, 7 min. N. O. van *Sexbierum*, ter plaatse waar de voorm. state van dien naam gestaan heeft.

DONIA of DONYA, state, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, 5 min. Z. van *Burgwerd*.

DONIABUREN, DOINBUREN, DOONABUREN, DONIAHUIZEN of DOINHUIZEN, geh. pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Ferwoude*, aan den Zeedijk; met 5 h. en 30 inw.

DONIAGA of DONIEGA, ook wel DONYAGEA, geh., pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*,  $\frac{1}{2}$  u. van *St. Nicolaasga*, aan den weg van de Lemmer op Leeuwarden, nabij het Tjeukemeer; met 19 h. en 110 inw.

De Herv. behooren tot de gem. *Tjerkgaast*.

DONIAGAWERSTAL. (WARSTAL. DONIAHUIZEN. Zie DONIABUREN.

DONIAWARSTAL of DONIAWERSTAL, oudtijds DODINGAWERSTAL en DONIAGAWERSTAL, in het Oud-Friesch DODINGWERFSTAL, gem., pr. *Fr.*, kw. *Zevenvrouden*, arr. *Sneek*, kant. de *Lemmer* (12 m. k., 7 s. d., 3 j. d., adm. no. 3.) Zij bevat de d. *Langweer*, de *Broek*, *Goingarijp*, *Idskenhuisen*, *Indijken*, *St. Nicolaasga*, *Ouwsterhaule* en *Tjerkgaast*; beslaat 12561,4445 bund., en telt 405 h. met 2780 inw., die meest in vee- en houtteelt en een weinig laudbouw hun bestaan vinden. Ook heeft men er eenigen houthandel en scheepvaart en 3 eendenkooijen.

De 2770 Herv. maken de gem.: *Goingarijp-en-de-Broek*, *Langweer-Teroele*, *Indijken-en-Boornzwaag*, *Ousterhaule-Oldouwer-en-Ouwster-Nijega* en *Tjerkgaast-St.Nicolaasga-Doniagaldskenhuisen-en-Legemeer* uit. De 10 R. K. parochiëren te *St. Nicolaasga* en *Joure*. Er zijn 14 scholen.

Een groot gedeelte dezer gem. wordt doorsneden met een aantal groote en kleine wateren; als: het *Sneekemeer*, het *Koevoete-rmeer*, het *Groot-Idskenshuister-meer*, het *Klein-Idskenshuister-meer*, de *Langweerderwielen*, de *Goingarijpster-poelen*, en een gedeelte van het *Slooter-meer*, alsmede van het *Tjeukemeer*, en de algemeene rijweg van *Joure* loopt er door.

DONIAWIER, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Wons*; met 3 h. en 20 inw.

**DONJEGA.** Zie **DONIAGA**.  
**DONJUM.** Zie **DONGJUM**.  
**DONK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Dinther*; 19 h. en 120 inw.  
**DONK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Etten-en-Leur*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Etten*; met 52 h. en 270 inw., onderscheiden in *Hooge-Donk* en *Lage-Donk*.  
**DONK.** Zie **KLOOSTERDONK**.  
**DONK**, geh., pr. *N. Br.*, postk. *Helmond*, gem. *Beek-en-Donk*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Beek*; met 100 h. en 700 inw.  
**DONK** of **Donck**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 25 min. N. van *Kessel*; met 8 h. en 50 inw.  
**DONK** (BOVEN-). Zie **BOVEN-DONK**.  
**DONK** (DEN) of **DE DONK**, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Brandwijk-en-Gjebeland*,  $\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Brandwijk*; met 4 h. en 30 inw., op eene hoogte, mede den *Donk* geheeten, ruim 8 bund. groot en bestaande uit eene ligte zandaarde.  
**DONK** (HOOG), b., pr. *N. Br.*, gem. *Etten-en-Leur*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Etten*; met 40 h. en 200 inw. Het is dat gedeelte van het geh. *Donk*, dat Z. van den weg van *Etten* op *Oudenbosch* ligt.  
**DONK** (HUIS-TEN-). Zie **DONCK** (HUIS-TEN-).  
**DONK** (KLOOSTER-). Zie **KLOOSTERDONK**.  
**DONK** (LAGE-), b., pr. *N. Br.*, gem. *Etten-en-Leur*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Etten*; met 12 h. en 70 inw. Het is dat gedeelte van het geh. *Donk*, dat N. van den weg van *Etten* naar *Oudenbosch* ligt.  
**DONKELAAR**, geh., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Wondenberg*; met 9 h. en 50 inw.  
**DONKELAAR**, boer., pr. *Utr.*, in het geh. *Donkelaar*, waar het adell. h. van dien naam gestaan heeft.  
**DONKERBROEK**, kad., gem., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*. Zij bevat het d. *Donkerbroek* en een klein gedeelte van het geh. *Haulerwijk* en beslaat 5282,5367 bund.  
**DONKERBROEK** of **DOMBROEK** en oudtijds **DUMBROECK**, **DUNCKBROEK** of **DUNCKBROECK**, d., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, arr. en 5 u. O. ten N. van *Heerenveen*, kant. en 2 u. N. O. van *Oldeberkoop* postk. *Heerenveen* en *Steenwijk*, aan de *Compagnions*-vaart der *Opsterlandse* en *Ooststellingwerfse*-veenen. Men telt er 141 h. en 700 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden.

De 770 Herv. behooren tot de gem. *Donkerbroek-en-Haule*, welke hier eene kerk heeft, zonder toren noch orgel. De 4 R. K., parochiëren te *Steggerden*. De dorps. telt 120 leerl.  
**DONKERBROEK-EN-HAULE**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Heerenveen*, ring van *Woltega*; met 2 kerk. en ruim 1800 zielen.  
**DONKERDIJK.** Zie **DEUKERDIJK**.  
**DONKERENHOEK**, p., pr. *N. Br.* gedeeltelijk gem. *Werkendam*, gedeeltelijk gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*; groot 28,2540 bund.  
**DONKERE-SLUIS**, overwelfde sluis, pr. *Z. H.*, in de st. *Rotterdam*, waardoor de *Rotte* uitwatert.  
**DONKERE-SLUIS**, sluis, pr. *Z. H.*, te *Gouda*, dienende om het *IJssel*-water binnen te laten, en om *Rijnland*, bij gebrek aan water, in den zomer van versch water te voorzien.  
**DONKERE-WEG** (DE), weg, pr. *N. H.*, in den *Heer-Hugovaard*, van den *Waard-Middelweg* naar den *Veenhuizer-Middelweg* loopende.  
**DONKERSLOOT**, bekade uiterwaard aan den *Reijerwaard*, pr. *Z. H.*, gem. *Ridderkerk*; groot 67,6576 bund.  
**DONKERSVOORT** of **DONKERFOIRT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Beek-en-Donk*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Beek*. Het telt met *Kleiden*, *Karstraat*, *Heereineind* en *Kapel*; 58 h. en 380 inw.  
**DONKERVLIET**, buit., pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Baambrugge*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Baambrugge*, aan den *Angstel*.  
**DONKERVLIETSCHÉ-POLDER**, p., pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Baambrugge*; groot 189,1300 bund.  
**DONKVEN** (HET), moeras, pr. *N. Br.*, gem. *Hùvarenbeek*, tusschen het geh. de *Westerwijk* en het d. *Goirie*, omtrent 42 bund. groot.  
**DONSEL.** Zie **DONZEL**.  
**DONYA.** Zie **DONIA**.  
**DONYAGEA.** Zie **DONIAGA**.  
**DONZEL** of **DONSEL**, buurs., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Nistelrode*; met 45 h. en 260 inw.  
**DOOD** (BENEDEN- en BOVEN-). Zie **BENEDENDOOD** en **BOVENDOOD**.  
**DOOD** (NIEUWE-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*; beslaat 29,6650 bund.  
**DOODE-MAAS.** Zie **MAAS** (DOODE-).  
**DOODENHOEK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 7 min. van *Dinther*; met 23 h. en 220 inw.  
**DOODE-SLUIS** of **OUDHUIZER-SLUIS**, sluis, pr. *Utr.*, in de *Bijleveld*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Kockengen*.

**DOODESTEEG**, weg, pr. *N. Br.*, gem. *Wijk-en-Aalburg*, loopende van de Wijdesteeg naar den Maasdijk.

**DOODEWAARD.** } Zie DODEWAARD.

**DOODEWEERD.** }

**DOODS-TIL**, kleine b., pr. *Gron.*, gem. *Kantens*,  $\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van Zandweer; met 8 h. en 40 inw.

**DOODVENNEN.** Zie BIJLVENNEN.

**DOOIJEWAARD.** Zie DODEWAARD.

**DOOIMANSWAARD (NIEUWE-)** of **STEENENMUUR**, p., pr. *N. Br.*, bij gedeelten gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk* en *Werkendam*; beslaat 60,9780 bund.

**DOOIMANSWAARD (OUDE-)**, p., pr. *N. Br.*, bij gedeelten gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk* en *Werkendam*; groot 55,2060 bund.

**DOOINABUREN.** Zie DONIABUREN.

**DOOIWAARD.** Zie DODEWAARD.

**DOOL (DEN)**, geh., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Meerkerk*; 4 h. en 40 inw.

**DOONENBURG.** Zie DOORNENBURG.

**DOOPERSPIJK**, dijk, pr. *Zeel.*, gem. *Eede*, tusschen den Dooperspolder en den Praatpolder; en tusschen den Biezenpolder en Beooster-Eede.

**DOOPERSPOLDER**, p., gedeeltelijk pr. *Zeel.*, gem. *Eede*, gedeeltelijk in België; 130 bund. groot.

**DOORENROTH.** Zie DORENROTH.

**DOORENSPIJK.** Zie DOORNSPIJK.

**DOORENWAARD.** Zie DOORWERTH.

**DOORENWERF.** Zie DOORWERTH.

**DOORENWERTH.** }

**DOOREWAARD.** } Zie DOORN-

**DOOREWERTH.** } WERTH.

**DOORGEEST (GROOT-en KLEIN-).**

Zie DORGEEST (GROOT- en KLEIN-).

**DOORN**, gem. en heerl., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, post. *Zeyst*, *Tiel*, *Wageningen*, *Wijk-bij-Duurstede* (7 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat niets dan het d. Doorn, beslaat 2222,6936 bund., telt 162 h. en 1140 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 1000 Herv. maken, met die van de burg. gem. van Maarn c.a., eene gem. uit, welke tot de klass. van *Wijk-bij-Duurstede*, ring van *Rhene*, behoort en 1100 ziel. telt. De 100 R. K. parochiëren te *Cothen*. Er zijn 1 school, met 180 leerl.; vele fraaije bosschen; het Huis-te-Doorn en Moersbergen.

Het d. Doorn, in oude brieven Thoerne, Thorene of Thorhem genoemd, ligt 3 u. Z. van Amersfoort,  $\frac{1}{2}$  u. N. van Wijk-bij-Duurstede. De Herv. kerk is een oud gebouw, met vierkant torentje.

Kermis den vierden Dingsdag in September.

**DOORN**, hav., pr. *Over.*, gem. *Zwolterkerspel*; groot 164,4404 bund.

**DOORN (HOOG-OUDE-)**, het zuidelijk gedeelte van den p. *Oude-Doorn*, pr. *N. Br.*, gem. *Almkerk-en-Uitwijk*.

**DOORN (HUIS-TE-)** of **SLOT-TE-DOORN**, adell. h., pr. *Utr.*, gem. en 5 min. W. van *Doorn*, met zijn toebehooren 577,5755 bund. groot.

**DOORN (LAGE-OUDE-)**, het noordelijk gedeelte van den p. *Oude-Doorn*, pr. *N. Br.*, gem. *Almkerk-en-Uitwijk*.

**DOORN (NIEUWE-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Almkerk-en-Uitwijk*; 228,8702 bund. groot.

**DOORN (OUDE-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Almkerk-en-Uitwijk*, verdeeld in *Hooge-Oude-Doorn* en *Lage-Oude-Doorn*; groot 228,8007 bund.

**DOORNBOSCH**, bij het kadaster **DORNBOSCH**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Sleenbergen-en-Kruisland*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Kruisland*; met 5 h. en 40 inw.

**DOORNBURG.** Zie DOORNENBURG.

**DOORNBURGSCHE-WOERD.** Zie DOORNENBURGSCHE-WOERD.

**DOORNE.** Zie DEURNE.

**DOORNEBURGH**, buit., pr. *Utr.*, gem. *Maarsseveen*, afd. *Nieuw-Maarsseveen*, aan de Vecht. Zij is met Klein-Doorneburgh; 14,2174 bund. groot.

**DOORNENBURG**, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Elst*, postk. *Nijmegen*, gem. *Bemmel*. Zij bevat het d. Doornenburg en de buurs. de Honderd-Morgen en Pannerden-bewesten-het-kanaal; beslaat 785,6681 bund.; telt 130 h. en ruim 1000 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt; ook zijn er 3 steenfabrieken en 1 steenen wind-korenmolen.

De 8 Herv. behooren tot de gem. *Gent-Ertikum-en-Doornenburg*. De 1000 R. K. worden tot de stat. van *Hulhuizen-Doornenburg-en-Gent* gerekend. Er is 1 school, met 70 leerl.

Het d. Doornenburg of Doornburg, ook wel Doonenburg, Doornburg, Donenburg en Dorenburg gespeld, ligt 3 u. N. O. van Nijmegen, 3 u. Z. Z. O. van Elst,  $\frac{1}{2}$  u. O. van Bemmel, nabij de Waal, waarover hier een zeilpontenveer is, in den weg van Arnhem naar Cleve;  $51^{\circ} 53' 25''$  N. B.,  $23^{\circ} 40' 2''$  O. L., en telt 82 h. en 600 inw. De R. K. kerk heeft een net, spits torentje. Men heeft er een aanzienlijk slot, mede Doornenburg geheeten en eenen overouden eikenboom, welke



slechts op een gedeelte zijner schors schijnt voort te groeijen.

**DOORNENBURG**, wel eens verkeerdelijk onder den naam van **DOORNENBURG** voorkomende, slot, pr. *Geld.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. O. van *Bemmel*, in het d. *Doornenburg*. Op het slotplein staat nog een oude toren en eene antieke kapel, welke men zegt van den hoogsten ouderdom te zijn.

**DOORNENBURGSCHE-WOERD** of **DOORNBURGSCHE-WOERD**, hoogte, pr. *Geld.*, gem. *Bemmel*, 5 min. Z. W. van *Doornenburg*; groot 25.7040 bund. Ook vindt men er eenen bouwhof, welke dien naam draagt.

**DOORNENSPIJK**. Zie **DOORNSPIJK**.  
**DOORNHEIDE**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Giemert*.

**DOORNHOEK**, ook wel **DORNSHOEK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Veghel*; met 29 h. en 160 inw.

**DOORNIK**, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Elst*, postk. *Nijmegen*, gem. *Bemmel*. Zij bevat het h. *Doornik* en eenige in den omtrek gelegene boer.; beslaat 140,9970 bund.; telt 11 h. en 90 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 6 Herv. behooren tot de gem. *Bemmel-Ressen-en-Doornik*. De 80 R. K. parochiëren te *Bemmel*.

Het h. *Doornik*, *Doornick* of *Dornik*, ligt  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Nijmegen*,  $1\frac{1}{2}$  u. Z. van *Elst*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Bemmel*.

**DOORNLUST**, buit., prov. *Zeel.*, gem. *Oost-en-West-Souburg*, Z. aan *Oost-Souburg* grenzende.

**DOORNSCHE-SLUIS (DE)**, sluis, pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. N. W. van *Almkerk*, dienende tot uitwatering van den p. *Oudendoorn*.

**DOORNSPIJK**, gem., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. *Elburg*, postk. *Elburg* en *Harderwijk* (5 m. k., 2 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. *Doornspijk* en *Oosterwolde*, de buurs. *Oosterdorp*, *Aperloo*, *West-Engen*, *Oostbeek*, *Werfhorst*, *Horst*, *Lage-Bijssel*, *Hooge-Bijssel*. *Kamper-Nieuwstad*, het *Hooge* en het *Noordereinde*; telt 368 h. en 2900 inw., die meest hun bestaan vinden in den akker- en landbouw. Ook vindt men hier de landg. de  *Ganzenberg*, *Morre*, *Eket-ter-Beek*, *Altena*, de *Haere*, *Westloo*, *Klarenbeek* en het h. *Old-Putten*.

De inw., die bijna allen Herv. zijn, maken de gem. van *Doornspijk* en *Oosterwolde* uit, die elk eene kerk hebben. De 2 R. K. parochiëren te *Harderwijk*. Er zijn 3 scholen.

Het d. *Doornspijk*, *Doornenspijk* of *Doorenspijk*, oudtijds *Thornspyc*, *Thorspyc*, *Dorenspyc* en *Dorenspic* genaamd, ligt 10 u. N. ten W. van *Arnhem*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. ten W. van *Elburg*. Men telt er, met de buurs. *Hooge-Bijssel*, *Lage-Bijssel*, *Horst*, *Werfhorst*, *Oostbeek*, *West-Engen*, *Aperloo* en *Oosterdorp*, 282 h. en 2100 inw., van welke er slechts weinige tot het eigenlijk gezegde d. behooren, aangezien dit slechts bestaat uit de kerk aan de noordzijde van den straatweg, de pastorie, het schoolhuis, een vijftal huizen, het landg. *Klarenbeek* en eene boerderij. De 2100 Herv. maken gedeeltelijk eene gem. uit, die tot de klass. van *Harderwijk*, ring van *Hattem*, gedeeltelijk tot de gem. *Kamper-Nieuwstad* behoort. De kerk is een langwerpig, vierkant, ruim en luchtig gebouw, met een lantaantorentje, dat door een koepeltje gedekt is, maar heeft geen orgel. De voorgevel is geheel naar de *Toscaansche* poortorde gebouwd. Achter de kerk is een lager gebouw aangebragt, tot consistoriekamer enz. dienende. De dorps. telt 80 leerl.

**DOORNSCHE-ZIJL**, sluis, p. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*, in den regter *Vechtdijk*, ruim 1 u. N. N. O. van *Zwolle*, nabij de hav. den *Doorn*.

**DOORNSTEEG**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en N. W. van *Nijkerk*, beginnende aan het einde der stads straat en schietende ruim  $\frac{1}{2}$  u. ver door den *Arkenheemsche-polder*; met 37 h. en 240 inw.

**DOORNVELD**, duinvallei, pr. *N.H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Bergen*.

**DOORNWAARD**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Herpt-en-Bern*. Deze p., gezamenlijk met de *Waarden-bovenden-Moffendijk*, onder den naam van *Bernsche-waarden* bekend, beslaat 89,2960 bund.

**DOORNWAARD**. { Zie **DOORWERTH**.

**DOORNWERT**, ook **TOORNWERT**, **DORNWERT**, oudtijds **DORNEWERT** gespeld, geh., pr. *Gr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Middelstum*, op eene wierde; met 27 h. en 170 inw. Men heeft er een hoog en boomrijk kerkhof.

**DOORNWERDER-MAAR**, gegraven water pr. *Gron.*, onder de schep-perij van *Ewsom*, loopende van *Doornwert* tot in de trekvaart van *Onderdendam* naar *Uithuizen*.

**DOORNWERDSCH-BOSCH**. Zie **DOORWERTSCHE-BOSCH**.

**DOORNWERTH.** Zie **DOORWERTH**.  
**DOORSLAG**, sluis, pr. *Utr.*, 3 min. *Z.* van *Jutphaas*, dienende tot keering van het water in den Vaartsche Rijn.

**DOORVAART**, watertje, pr. *Geld.*, dat in het Engelandersholt, N. van Beekbergen ontspringt, en *Z.* van het Elsbosch, in de Voorster-Molenbeek valt.

**DOORVORST**, boer., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Gendringen*, in de buurs. *Uffl.*

**DOORWAERD.** { Zie **DOORWERTH**.

**DOORWEERD.** {

**DOORWEERDSCH-BOSCH.** Zie **DOORWERTHSCH-BOSCH**.

**DOORWERTH**, gem. pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. *Wageningen*, postk. *Arnhem* en *Wageningen* (2 m. k., 1 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de heerl. Doorwerth, daarin het d. Heelsum, en het kast. Doorwerth; beslaat 1515,5737 bund.; telt 43 h. en 340 inw., die hun bestaan vinden in den landbouw. Er zijn 1 koorn- en mout- en 5 water-papiermolens.

De 300 Herv. behooren tot de gem. van *Renkum-en-Heelsum*. De 30 R. K., behooren tot de stat. van *Wageningen-en-Renkum*. Er is 1 school met 70 leerl.

Het kast. Doorwerth Doorwerth, vroeger veelal Dorenweerd, Dorenwaard, Doornwerd, Doornwaard, Doorweerd of Doorwaerd, Doorenwaard, Doorenwerth, Doorewaard, Doorewerth gespeld, ligt  $1\frac{1}{2}$  u. W. van Arnhem,  $1\frac{1}{2}$  u. O. van Wageningen, aan den voet des berge, nabij den Rijn, waarover hier het Doorwerthsche-voetveer op Heeteren is. Het ligt gedeeltelijk in grachten en heeft ruime en fraaije vertrekken, terwijl de verwulde kelders en gevangnissen, oude gewelven en lange gangen, nog de sporen van middel-euwschen bouwtrant dragen.

**DOORWERTHSCH-BOSCH**, **DOORWEERDSCH-BOSCH** of **DOORNWERDSCH-BOSCH**, bosch, pr. *Geld.*, ten N. van het kasteel *Doorwerth*, en bestaande meestendeels uit eikenboomen. Men treft daarin eenen fraaijen waterval van eene aanmerkelijke hoogte aan.

**DOOYTSE-WIEL.** Zie **WIEL** (DE **DOITSE**).

**DOP** of **Dob**, watertje, pr. *N. H.*, in den *Oerweersche-polder*, dat uit de Kater-biest-molensloot voortkomt, naar Purmerende loopt en door een sluisje met de gracht dier stad gemeenschap heeft.

**DORDENDAAL.** Zie **DODDENDAAL**.

**DORDRACUM.** Zie **DORDRECHT**.

**DORDRECHT**, arr., pr. *Z. H.*, bestaande uit de kant. Dordrecht, 's Gravendeel, Oud-Beijerland en Ridderkerk, beslaat 54200 bund., telt 10933 h. en ongeveer 66000 ziel.

**DORDRECHT**, kant., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, bevattende de gem. Dordrecht, Dubbeldam, Wieldrecht-met-Louisapolder, de Mijl-Krabben-Nadort, Heer-Jansdam, Kleine-Lindt, Hendrik-Ido-Oostendam-en-Schildmans-Kinderen-Ambacht, Heer-Oudelands-Ambacht, Meerdervoort, Groote-Lindt-en-Dortsmonde, Sandering-Ambacht, Rijsoort, Strevelshoek, Zwijndrecht en Kijfhoek; beslaat 11400 bund., en telt 5740 h. en ongeveer 30000 inw.

**DORDRECHT**, klass., pr. *Z. H.*, verdeeld in de ringen: Dordrecht, Gorinchem, Oud-Beijerland, Sliedrecht en Zwijndrecht. Zij telt 44 gem., 49 kerken, 65 Predikanten en ruim 75000 ziel.

**DORDRECHT**, ring, pr. *Z. H.*, klass. van *Dordrecht*. Zij bevat alleen de Herv. en Waalsche gem. van Dordrecht, en telt 4 kerken, die door 8 Nederduitsche en 1 Waalsche Predikant bediend worden en telt ruim 17500 ziel.

**DORDRECHT**, gem. pr. *Z. H.*, arr., kant. *Dordrecht* (1 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Deze gem. bevat behalve de st. Dordrecht, de pold.: den Merwedepolder, den Oost-Merwedepolder, den Sionspolder, den Staartpolder, den pold. van Wijngaarden, den pold. Jonge-Jan en den Turkenpold., den Sinoker, den Stadspolder, den Nieuwen-Noordpolder en het Jagerpoldertje, voor de grootste helft den Noordpolder en voor een klein gedeelte Oud-Dubbeldam en den Zuidpolder, alsmede een aantal gorsen en slikken buitendijks. Zij beslaat 1324,0335 bund. en telt 4437 h., met 21000 inw., die meest hun bestaan vinden in handel, fabrieken en landbouw.

De 17500 Herv. maken met eenige buiten de st. wonende eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Dordrecht* behoort; 17600 ziel. telt, en door 8 Predikanten bediend wordt. De 570 Ev. Luth. maken eene gem. uit, welke tot de ring van *Rotterdam* behoort. De 2600 R. K. maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Schieland*,

behoorten door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De 100 R.K. van de Oude-Cleerezy maken mede eene stat. uit. De 200 Isr. hebben er eene rings. Er zijn 16 scholen.

De st. Dordrecht, oudtijds Dorrechtsdrecht, Doerdrecht, Toerdrecht, Thordrecht, Thurendrecht, Thurdrecht, Durdrecht, ook wel Durfos, volgens sommigen eigenlijk Dorksrecht of Dorregt, bij verkorting veelal Dort, in het Latijn Dor-dracum, ligt omtrent 3 u. Z. O. van Rotterdam, 5 u. Z. van Gouda en 4 u. W. van Gorinchem; 51° 48' 52" N. Br., 22° 19' 28" O. L. Zij ligt op een eil., en vertoont zich aan de zuidzijde; alwaar zij de breedte van het eil. achter zich heeft, als eene landst.; ten N. W., ten N., ten N. O. en ten O. wordt zij van de Merwede omvangen en aan de landzijde is zij gedeeltelijk bemuurd. Dordrecht heeft twaalf uitgangen, vijf aan de landzijde en zeven aan den waterkant en heeft 2 sluizen om het rivierwater, bij vloedtijd, uit de stadsgracht te keeren. De Oude Haven heeft hare opening en vereeniging met de Merwede, aan de noord- of noordoostzijde, doch zij vereenigt zich ook door eenen arm, welke met eenen elleboog midden door de st. loopt, aan de westzijde met die riv. Behalve deze zijn er nog vier andere havens, mede binnen de st., doch nader bij de riv. als: de Wollewevershaven, de Nieuwehaven, het Maartensgat en de Kalkhaven. De inw. drijven eenen aanzienlijken handel, zijnde de st. bij uitstek wel gelegen voor den koophandel, niet alleen ter zee, maar ook langs de riv. de Rijn en de Maas; terwijl langs de Dordsche kil, die altijd ongemeen scheprij is, de koopgoederen, welke van Dordrecht worden verzonden, zeer gereedelijk, niet alleen naar Zeeland, maar ook naar Brabant en elders kunnen worden vervoerd. De voornaamste voorwerpen van den handel zijn hout, Rijnsche en Moezelwijn, trassteen, steenkolen, molensteenen, steenkalk en dergelijke waren, oliezaad, granen, traan, stokvisch, touw enz. Voorts zijn hier de volgende fabrieken en trafijken: 23 houtzaagmolens, 8 scheepstimmerwerven, 2 touwslagerijen, 3 leerlooierijen, 1 katoenspinnerij, 2 lakmoesfabrieken, 1 hoeden-, 3 azijn-, 2 blauwvel- en 2 loodwitmakerijen, 1 loodgieterij, 1 stoomwerktuigen-, 1 stalenpennen, 1 vengsterglas-, 1 siroop-, en

2 chocoladefabrieken, 4 suikerraffinaderijen, 2 zeepziederijen, 9 zoutketen, 4 brouwerijen, 7 branderijen, 1 mouterij, 21 olie-, 4 tras-, 1 pel- en 7 korenmolens. Sommige dezer molens en fabrieken zijn op de gronden van Dubbeldam en andere naastgelegene gem. gesticht, doch behooren aan kooplieden te Dordrecht. De naastbij gelegen eendenkooijen, voorzien de ingezetenen rijkelijk van eendvogels. Ook heeft men er doorgaans overvloed van riviervisch, bijzonder van zalm en steur, die op de groote Zeevischmarkt, ter markt gebragt wordt. Zeevisch komt hier ook veel ter markt. Men heeft, behalve de gezegde vischmarkt, nog twee Kleine of Boeren-Vischmarkten.

Openbare gebouwen zijn: Het Stadhuis, een oud gebouw, met onderscheidene ruime vertrekken van welke de raadkamer, met eenige belangrijke schilderijen versierd is, met klok en uurwerk, in welk gebouw tevens een zaal is bestemd voor een stedelijk Museum van schilderijen van Dordsche schilders; de Arrondissemens regtbank; het Boterhuis; de Korenbeurs, die geheel met glas overdekt is; de Vleeschhal; de Stadswaag; de Gescht-huizen van het rijk; de Kruidtoren; de Stads Tuighuizen, en de Bank van Leening. Voorts heeft men te Dordrecht twee kranen; als de Kraan Rodermond of Groote Kraan, voor welke men een geschikt plein heeft, om molensteenen te leggen, en de Nieuwe standerkraan, dienende tot het lossen van meekrapvaten en andere zware goederen. Ook is er een station der paardenposterij.

De Herv. gem. heeft 3 kerken: de Grootkerk, de Nieuwekerk en de Augustijnenkerk. De Grootkerk is een overkünstig gebouw, geheel met steenen bogen overwelfd, welke op 56 zuilen van graauwen arduinstein rusten. Ter wederzijden van het groote koor ziet men nog de oude zitplaatsen der Roomsche geestelijkheid, versierd met kunstig snijwerk door JAN TERWEN. Het Vrouwenkoor, dat bezijden het koor ligt, is fraai gebouwd en met een kunstig welsel voorzien. De kerk heeft een kunstig orgel en een fraai koperen hek op een marmeren voetstuk, om het koor af te sluiten, eenen wit marmeren predikstoel met uitmuntend gebeitelde basrelieven, alsmede marmeren trap en koperen leuning. De toren heeft geen spits. Men ziet er nog onderscheidene deftige grafsteden van de

oudste en voornaamste Dordrechtse stamhuizen van BEAUMONT, DE BEVEREN, BEELAERTS, BLEIJENBURG, DUK-MEERDERVOORT, MUIS VAN HOLY, VAN DER MYLE, DE WITT en anderen, alsmede een monument ter eere van den grooten Zeeschilder JOHANNES CHRISTIAAN SCHOTEL. De Nieuwekerk bestaat uit twee daken, die op drie zuilen rusten. In de Augustijnenkerk heeft men onderscheidene aanzienlijke grafsteden, onder welke die van WILLEM VAN BEVEREN, JOAN BERK en AREND VAN GROENEVELD uitmunten. De Waalsche gem., de Evang. Luth., de Doopsk., de R. K. en de R. K. van de Oude-Cleerey hebben hier ieder eene kerk en de Isr. eene synagoge.

Tot de liefdadige gestichten en inrigtingen behooren: het Weeshuis; het R. K. Weeshuis; het Gast- of Ziekenhuis; het Gesticht tot verpleging van krankzinnigen; de Nederduitsch-Gereformeerd-Diaconie-Naaiens-Breischool; het bestedingshuis ten behoeve van de Herv. gem.; het Soephuis waarin des winters Runfordsche soep voor arme lieden bereid wordt; eene Afdeeling van het Nederlandsch Genootschap Tot Zedelijke Verbetering der Gevangenen; eene Districts commissie van het fonds tot aanmoediging en ondersteuning van de gewapende dienst in de Nederlanden; eene Afdeeling van het Nederlandsch Bijbelgenootschap; eene Afdeeling van het Nederlandsche Zendinggenootschap; eene Afdeeling van de Maatschappij van Weldadigheid; eene Afdeeling der Maatschappij tot Redding van Drenkelingen; eene Afdeeling van het Instituut van Doofstommen; eene Afdeeling van het Instituut van Blinden te Amsterdam, eene Spaarbank; eene vrouwenvereniging tot bevordering van den zedelijken en stoffelijken welstand der Armen; eene inrigting tot onderwijs van kinderen van minvermogene en niet gealimenteerd wordende ouders en eenige meer bejaarde personen; eene Maatschappij ter bevordering van het onderwijs van minvermogenen in de Hervormde Godsdienst; een Departement der Protestantsche Vereeniging onder de zinspreuk: *Christelijk Hulpbetoon*; een Departement der Protestantsche Vereeniging onder de zinspreuk: *Unitas*; eene Afdeeling der Maatschappij ter bevordering van het Godsdienstig onderwijs in de kolonie Suriname; eene

Afdeeling der Protestantsche Maatschappij ter bevordering van Welstand, voornamelijk onder landlieden; een Patronaat der Protestantsche-landbouwkundige gestichten voor verlaten en verwaarloosde kinderen te Montfoort; eene Afdeeling der Zuid-Hollandsche Maatschappij tot redding van schipbreukelingen en eene spaarbank. Ook heeft men er eene Bank van Leening, alsmede onderscheidene hoffjes.

Wetenschappelijke en nuttige inrigtingen zijn: eene Afd. van de Hollandsche Maats. van fraaije kunsten en wetenschappen; het Teekengenootschap: *Pictura*, dat jaarlijks tentoonstellingen houdt van teekeningen, enz. van Dordsche kunstbeoefenaars; een Dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*, die eene Normale Zangschool heeft opgericht; eene afdeeling van de Maats. tot bevordering der Toonkunst, een dep. van de Nederlandsche huishoudelijke Maats.; eene Afdeeling van de Hollandsche Maats. van landbouw; eene Maats. voor tuin- en landbouw, genaamd *Dordrechtse Flora*; eene Dordrechtse Liedertafel; eene Koraal oefening, ten doel hebbende de veredeling van het kerkgezang; het Harmoniegezelschap *Euterpe*; de Rijkschool; eene Afdeeling der Muzijkschool van de Maats. tot de bevordering der toonkunst; eene Stedelijke Muzijkschool, voor zang- en instrumentaal onderwijs, en een collegie, *Tot Nut van Handel en Zeevaart*, welke vlag wit is, met boven en onder een roode band, elk van  $\frac{1}{4}$  breedte der band. Voorts eene Latijnsche school met eenen Rector, eenen Conrector en eenen Praeceptor eene Stads Bouwkundige teekenschool, met drie leermeesters, en 16 middelbare en lagere scholen.

Jaarmarkt 's weeks na Pinksteren, koorntmarkt des Donderdags; de Grootte Wekelijksche markt des Vrijdags.

DORDRECHT (EILAND-VAN-), ook wel de DORDSCHE-WAARD of DORDRECHTSCHER-WAARD geheeten, eil., pr. Z. H., bevattende de grootste gedeelten van de gem. Dordrecht, Dubbeldam, de Mijl-Krabbe; en-Nadort en Wieldrecht - met - Louisapolder. Het beslaat 7699,3922 bund., telt 4796 h. en 23,500 inw., die meest hun bestaan vinden in koophandel, scheepsbouw en scheepsrederij, molens, fabrieken, trafijken, winkeling enz., landbouw en veehoederij.

**DORDRECHTSCHHE-HUIS**, h., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Schoonerwoerd*, aan den Diefdijk.

**DORDRECHTSCHHE-WAARD**. Zie **DORDRECHT** (EILAND-VAN). (BEEK.)

**DORDSCHE-BEEK**. Zie **DORTSCHE-DORDSCHE-KIL**, vroeger de *KIL-LE-VAN-BONAVENTURA*, thans ook wel de 's *GRAVENDEELSCHHE-KIL*, in de wandeling meest alleen de *KIL* genoemd, vaarw., pr. *Z. H.*, dat uit de *Oude-Maas*, tusschen het Eiland van Dordrecht en den Hoekschenwaard heen, in het *Hollandsdiep* loopt, hebbende door den snellen stroom, eene zoo aenmerkelijke diepte gekregen, dat zelfs Oostindievaarders daardoor stevenen.

**DORDSCHE-TOREN** (HET-GAT-VAN-DEN), kil van den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*. Zij komt uit het *Gat-van-den-Haamvoort*; loopt door den *Muggenwaard*, en ontlast zich in het *Zalmgat*.

**DORDSCHE-VEEN**. } Zie **DORDSCHE-WAARD**. } **SCHHEWAARD**.  
**DORDSCHE-WAARD**. }  
**DORDSCHE-WAARD**. Zie **DORDRECHT** (EILAND-VAN-)

**DORDTWIJK**, landg., pr. *Z. H.*, gem. en 5 min. W. van *Dubbeldam*; groot 58,9739 bund.

**DORENBOSCH**. Zie **DOORBOSCH** (1).

**DORENROTH** of **DOORENROTH**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Stamproy*.

**DORENWAARD**. } Zie **DOORWERTH**.  
**DORENWEERD**. }

**DORSTAD**. }  
**DORSTADUM**. } Zie **WIJK-BU-DORSTADUM**. } **DUURSTED**.  
**DORSTADUM**. }  
**DORSTADUM**. }

**DORGEEST** (GROOT-), **GROOT-DORGEEST** of **GROOT-DORREGEEST**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Uitgeest-en-Markenbinnen*,  $\frac{1}{4}$  u. N. ten O. van *Uitgeest*, in den *Dorgeestpolder*; met 6 h. en 70 inw.

**DORGEEST** (KLEIN-), **KLEIN-DORGEEST** of **KLEIN-DORREGEEST**, h., pr. *N. H.*, gem. *Uitgeest-en-Markenbinnen*.

**DORGEEST-POLDER**, **DOORGEEST-POLDER** of **DORREGEEST-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Uitgeest-en-Markenbinnen*; groot 165,3000 bund.

**DORKSDRECHT**. } Zie **DORDRECHT**.  
**DORKSREGT**. }

**DORKWERT** of **DORQUERT**, d., pr. *Gron.*, dat door het *Reitdiep* verdeeld wordt in *Dorkwert* ten Westen het *Reitdiep*, zijnde het grootste gedeelte,

waar de kerk staat en dat tot het arr. *Groningen*, kant. *Zuidhorn*, postk. *Onderdendam*, gem. *Hoogkerk*, behoort, en *Dorkwert* ten Oosten het *Reitdiep*, dat tot het arr. *Appingedam*, kant. en postk. *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum*, gem. *Adorp*; gerekend wordt. Het ligt 1 u. N. ten W. van *Groningen*, 2 u. O. van *Zuidhorn*,  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Hoogkerk*,  $\frac{5}{4}$  u. Z. W. van *Appingedam*,  $\frac{2}{4}$  u. Z. W. van *Onderdendam*,  $\frac{3}{4}$  Z. W. van *Adorp*, en telt 19 h. en 140 inw., die meest hun bestaan in den landbouw vinden.

De inw. zijn allen *Herv.*, die ten W. van het *Reitdiep* behooren tot de gem. *Wierum-en-Dorkwert*, en hebben hier eene zeer kleine kerk zonder toren of orgel, welke, even als de nabij zijnde klokkestoel, op eene wierde van ruim 3 bund. in omvang staat. De inw. ten O. van het *Reitdiep* behooren tot de gem. van *Adorp-en-Harsens*. De kleine dorps. telt 25 leelr.

**DORMALE**. Zie **DOMMEL**.

**DORNE**. Zie **DEURNE**.

**DORNENBURG**. Zie **DOORNENBURG**.

**DORNEWERT**. Zie **DOORNWERT**.

**DORNIK**. Zie **DOORNIK**.

**DORSTADUM**. Zie **WIJK - BU-DURSTED**.

**DORP**, landstreek', pr. *Z. H.*, gem. *St. Maartenregt-en-Dorppolder* in de heerl. *Dorp-Ambacht*.

**DORP** (HET-), geh., pr. *Gron.*, gem. *Grootelegast*, 1 u. N. ten W. van *Doezum*; aan den *Estweg* en den *Doezummertogt*, bestaande uit eenige boer. op eene kleine hoogte.

**DÖRP** (HET NIEUWE-). Zie **NIEUWE-DORP** (HET).

**DORP-AMBACHT** of **DORPSAMBACHT**, ook wel **DORPPOLDER** en **DORPSPOLDER**, of enkel **DORP** geheeten, heerl. pr. *Z. H.*, arr. 's *Gravenhage*, kant. *Naaldewijk*, reg. kant. en postk. *Delft*, gem. *St. Maartenregt-en-Dorppolder*. Zij bestaat uit de landstreek **Dorp** en een gedeelte van den **Dorppolder**, bevat noch d. noch geh. De inw. vinden in den landbouw hun bestaan.

De *Herv.* behooren bij gedeelten tot de gem. *Schippluizen* en *de Lier*. De *R. K.* parochiëren te *Delft*. De kinderen gaan te *Schippluizen* of in *de Lier* ter schole.

**DORPBUURT** of **DORPBOER**, b., pr. *Geld.*, gem. en tot op  $\frac{1}{4}$  u. afstand

(1) Alle overige elders **DOR** gespelde woorden, welke hier niet gevonden worden, zoekte men op de woorden van onderscheiding.

het d. Winterswijk omringende; met 105 h. en ruim 650 inw.

**DORPEN (DE)**, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; met 7 h. en 60 inw.

**DORPEN-SLOBGORS**, gedeelte polderland, in den *Oude-Appelaer*, pr. *N. Br.*, gem. *Fijnaart-en-Heyningen*; groot 94 bund.

**DORPMANSZIJL**. Zie **DORPSTER-ZIJL**.

**DORPPOLDER**. Zie **DORP-AMBACHT**.

**DORPPOLDER** of **DORSPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, bij gedeelten gem. *de Lier* en *St. Maarten-regt-en-Dorppolder*; groot 500 bund.

**DORPS-AMBACHT**. { Zie **DORP-**

**DORPS-POLDER**. { **AMBACHT**.

**DORSPOLDER**. Zie **DORPPOLDER**.

**DORPSTER-TIL**, brug, pr. *Gron.*, over het trekdiep van Stroobos op Groningen, gem. *Groote-gast*, 5 min. N. van het geh. Dorp.

**DORPSTER-ZIJL**, voorheen ook **DORPMANS-ZIJL**, zijl of sluis bij de vesting Delfzijl, pr. *Gron.*, 1 u. O. van Appingedam.

**DORP-VAN-AAGT**. Zie **BEVERWIJK**.

**DORQUERT**. Zie **DORKWERT**.

**DORREBOOM**, plaats, pr. *Z. H.*, buiten de Vuilpoort der st. Dordrecht, op het einde van den dijk.

**DORRECHTSDRECHT**. Zie **DORRECHT**.

**DORREGEEST (GROOT-EN-KLEIN)**. Zie **DORGEEST (GROOT-)** en **DORGEEST (KLEIN)**.

**DORRE-ILP**, ook wel enkel den **ILP** geheeten, watertje, pr. *N. H.*, Het neemt eenen aanvang aan den Ruigen-Ilp, en stroomt naar IJpendam, waar het tegen de Purmer stuit.

**DORREKADE**. { Zie

**DORREKENSKADE**. { **DONDERDAM**.

**DORRIGENDAM**. Zie **DURGERDAM**.

**DORSCH-VEEN**. Zie **DORSSCH-VEEN**.

**DORSELEIND**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Oss*.

**DORSHOUT**, **DORSHOUT** of **DESHOUT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Veghel*; met 69 h. en 300 inw.

**DORSSCH-VAARD**, **DORSE-VAARD**, **DORSSCH-VAARD**, **DORSCH-VEEN**, **DORSCH-VEEN**, p., pr. *Utr.*, gem. *Vreeland*; groot 126,0500 bund.

**DORST**, bij sommigen wel eens **DORSTEN** geschreven, d., pr. *N. Br.*, arr. en 1 u. O. van *Breda*, kant., postk., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Oosterhout*; met 42 h. en 320 inw., die meest in landbouw hun bestaan vinden.

De inw., die alle R. K. zijn, maken eene par. uit, welke tot het apost vic. en dek. van *Breda* behoort. De kerk, aan den H. MARCULPHUS of St. MARCOEN toegewijd, heeft eenen fraaijen vierkanten toren.

**DORSTHUIZEN**. Zie **DORTHUIZEN**.

**DORSTMAN-PLAAT**, droogte, pr. *Zeel.*, aan den zuidwesthoek van het eil. *Tholen*, langs de Ooster-Schelde. Zij begint aan Stavenisse en eindigt aan Gorishoek

**DORT**. Zie **DORDRECHT**.

**DORT (KRING-VAN-)**. } Zie **DORTH**.

**DORTERHOEK**, buurs., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Bathmen*; met 45 h. en 320 inw.

**DORTH**, **DORTH**, **KRING-VAN-DORT** of **KRING-VAN-DORTH**, buurs. en heerl., pr. *Geld.*, arr. en kant. *Zutphen*, postk. *Deventer* en *Zutphen*, gem. *Gorsse*. Zij bestaat uit het adell. h. Dorth en onderhoorigheden; beslaat 310,2840 bund. en telt 44 h. en 300 inw.

Het adell. h. Dorth ligt 2 u. N. N. O. van *Zutphen*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Gorsse*.

**DORTSCHE-BEEK**, **DORSSCH-BEEK** of **VOORSTER-BEEK**, beek in de pr. *Geld.* en *Over.*, welke in de buurs. *Ampsen*, onder *Laren*, haren oorsprong neemt; door de gem. *Laren*, Verwolde en *Gorsse*, tot voorbij het h. Dorth vloeit, van daar de grensscheiding tusschen de pr. *Geld.* en *Over.* uitmaakt, en vervolgens bij het Koerhuis, in den IJssel valt.

**DORTHUIZEN**, **DORTSHUIZEN**, of **BOSLO**, adell. h., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Voorst*.

**DORTMOND**, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Groote-Lindt-en-Dortmond*. Het ligt op gronden, waar voorheen het d. Dordmonde gestaan heeft. Men heeft er eene visscherij, zich uitstreckende van den Dubbel tot aan het Huis te Meerdervoort.

**DORTSHUIZEN**. Zie **DORTHUIZEN**.

**DOTECHEM**.

**DOTEKEM**. } Zie **DOETINCHEM**.

**DOETICHEM**.

**DOTINGA**, ook wel **GROOT-DOTINGA** of het **ROODHUIS**, boer., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, 5 min. N. van *Dronrijp*, aan den nieuwen straatweg van Leeuwarden op Harlingen.

**DOTINGA**, ook wel **KLEIN-DOTINGA**, boer., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, 5 min. Z. van *Marssum*.

**DOTTINGHEM**. Zie **DOETINCHEM**.

**DOUK (DEN)**, de Zuidoostelijke punt vanden Zeedijk, opheteil. *Texel*, pr. *N. H.*

**DOUMA**, **DOUWMA** of **DOUWEMA**, voorheen **GERBADA**, boer., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. ten Z.W. van het d. *Hallum*, in de buitenbuurt *Zwartewoude*, aan de *Hallumer-trekvaart*.

**DOUMA**, **DOUWMA** of **DOUWEMA**, boer., pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, 25 min. van *Sexbiernn*.

**DOUMA**, **DOUWMA** of **DOUWEMA**, landb., pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, in *Langweer*.

**DOUMA**, **DOUWMA** of **DOUWEMA**, boer., pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*, 10 min. ten W. van *Oldeboorn*.

**DOUVE**, b., pr. *Limb.*, gem. *Merkelbeek*. Het is een gedeelte van het geh. *Hout-en-Douve*.

**DOUVELDER-DIJK**. Zie **SNIPPE-LINGSDIJK**.

**DOUVEREN**. Zie **DOEVEREN**.

**DOUWEHOOFD**, steenendam, pr. *Gron.*, in den mond van de *Hunse*, ter voorkoming van de afspoeling van het Ruigezand opgeworpen.

**DOUWEMA**. Zie **DOUMA**.

**DOUWEN**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Leens*; met eene brug over het trekdiep van *Ulrum* naar *Groningen*, de *Douwenstertil* genoemd, en 9 h., met 60 inw.

**DOUWES-MEERTJE**. Zie **HENDRIK-DOUWES-MEER** (GROOT-).

**DOUWMA**. Zie **DOUMA**.

**DOVEN** (DE), landg., gedeeltelijk pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Wageningen*, gedeeltelijk pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Rhenen*, nabij de *Grebbe*, groot 85,1080 bund.

**DOVEN** (DE KLEINE), buit., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Wageningen*; gedeeltelijk pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Rhenen*, nabij de *Grebbe*. Het is een gedeelte van het landg. *de Doven*.

**DOVEREN**. Zie **DOEVEREN**.

**DOYEM**. {

**DOYUM**. { Zie **DOJUM**.

**DRAAI**. Zie **AA** (NIEUWER-TER-).

**DRAAIBRUG**, geh., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Aardenburg*, aan den weg van *Sluis* op *Oostburg*, met 2 h., 1 herb., 1 molen, en eene draaibrug over de *Aardenburger haven*, waarvan het zijnen naam ontleent.

**DRAAIJER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*, groot 38,5730 bund.

**DRAAIJERIJ**, geh. pr. *Gron.*, bij gedeelten in de gem. en 1 u. N.W. van *Betkingwolde*, en gem. *Wedde*, 1 u. N.N. O. van *Blijham*, aan de *AEstroom*; met 5 h. en 30 inw.

**DRAAIHOORD**, meertje, pr. *N. H.*, aan de *Oost-Beemster*, zeedijk, nabij de banscheiding tusschen *Purmerende* en *Oosthuizen*, dat zich gedeeltelijk met de *Beemster-Ringsloot* vereenigt en gedeeltelijk in den *Overweersche-polder* ligt.

**DRAAIHOORDER-MOLENS**, molen-gang; pr. *N. H.*, in de *Oost-Beemster*. De bovenmolen werpt zijn water uit in de *Ringsloot*, nabij het *Draaihoord*.

**DRAAIHOORDER-SLOOT**, molen-sloot, pr. *N. H.*, in de *Beemster*, loopende van den *West-Beemsterdijk*, ten Z. aan de *Rijp*, naar de *Draaihoorder-molens*.

**DRAAISTERHUIZEN**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wymbrüseradeel*, onder *Heeg*; met 4 h. en 30 inw.

**DRAAKENBURG**. Zie **DRAKENBURG**.

**DRAAKENSTEIN**. Zie **DRAKENSTEIN**.

**DRACHT**, weg, pr. *N. H.*, van de gem. *Schellinkhout* naar de gem. *Zwaag* loopende, en de d. *Wester-Blokker* en *Ooster-Blokker* van een scheidende.

**DRAGT**.

{ Zie **BURMA-**

**DRAGT** (NOORDER). }

**DRAGTEN**, kad. gem., pr. *Fr.*, gem.

*Smallingerland*, bestaande alleen uit het vl. *Dragten* met zijn behoor en bestaande 3247,6850 bund.

**DRAGTEN**, vl., pr. *Fr.*, gem. *Smalingerland*, arr. en  $\frac{1}{4}$  u. O. N. O. van *Heerenveen*, kant, en  $\frac{1}{4}$  u. N. ten O. van *Beelsterzwaag*, hulpk. van de postk. *Heerenveen*, *Groningen* en *Leeuwarden*, 5 u. Z. O. van *Leeuwarden*. Het telt 544 h. en 3650 inw., die meest in landbouw en handel hun bestaan vinden; terwijl men er 3 scheepstimmerwerven, 8 leerlooijerijen, 2 lijdraaijerijen, 5 uurwerkmakers, 1 chicoreidroogerij, 3 kalkbranderijen, 2 tabaksfabrieken, 2 rijtuig- en 2 wagenmakerijen, 2 houtzaag-, 1 pel-, mout- en olie- en 2 rog-molens heeft.

De 3000 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Leeuwarden*, ring van *Bergum*, behoort, en hebben er eene kerk, die met fraai beschilderde glazen en een orgel pronkt. Tegen de kerk staat een dorpstoren, welke van een uurwerk voorzien is. De Christ. Afges. maken eene gem. uit, welke tot de derde klasse van *Fr.*, behoort. De *Doopsgez.* die tot de gem. van *Dragten-en-Ureterp* behooren, hebben eene nieuwe en fraaije kerk. Er zijn 4 scholen, een Dep. der

**Maats.:** *Tot Nut van 't Algemeen* en een fraai grietenijhuis.

Beestenmarkten, den laatsten Woensdag in Mei en den laatsten Woensdag in October. Paardenmarkt daags na de beestenmarkt. Weekmarkt op Donderdag.

**DRAGTEN (NOORDER-),** b., pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*; met 344 h., 2150 inw. en 1 school, met 20 leerl. Het is het noordelijke gedeelte van het vl. *Dragten*.

**DRAGTEN (ZUIDER-),** b., pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*; met 200 h., 1500 inw., en eene school met 50 leerl. Het is het zuidelijke gedeelte van het vl. *Dragten*.

**DRAGTERBRUG** of brug n<sup>o</sup>. 8, houten ophaalbrug pr. *Geld.*, over het 4de pand van het Apeldoornsche kanaal. (COMPAGNIE. (DE)

**DRAGTSTER - COMPAGNIE.** Zie **DRAGSTER-VAART**, gegraven kanaal, pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*, dat uit het vlek *Dragten* naar de *Dreit* loopt, waarin zij zich door een verlaat ontlast.

**DRAKENBURG** of **DRAAKENBURG**, oudtijds mede **DRAKENBORGH** gespeld, ook genoemd **DRAKENSTEIN-BIJ-EEMNES**, buit., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Baarne*.

**DRAKENSTEIN** of **DRAAKENSTEIN**, anders genaamd de **OUDE HOPSTEDEN**, meestal echter de **DRAKENSTEIN-DE-VUURSCHEN** geheeten, landg., pr. *Utr.*, gem. en 5 min. O. van de *Vuursche*, met een deftig en aanzienlijk achtkant slot, omringd van eene gracht.

**DRAKENSTEIN-BIJ-EEMNES.** Zie **DRAKENBURG**. (Zie **DRAKENSTEIN**.)

**DRAKENSTEIN-DE-VUURSCHEN.** **DRAY**, water, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, aan het einde van de *Wymers* en de *Geeuw* voor *Nijezijl* en 10 min. O. van *IJlst*.

**DRAYT.** Zie **DREIT**.

**DRECHT**, riv., pr. *Z. H.*, die bij het d. *Oudewetering* uit de *Oudewetering* voortkomt, langs *Leymuiden* stroomt, naar het *Huis-te-Drecht*, op de grenzen der pr. *N. H.* en *Z. H.* vloeit. Van hier wendt zij zich naar den *Vrouwenakker*, ten einde zich een weinig boven het d. *Uithoorn*, met de *Kromme-Hydracht* te vereenigen.

**DRECHT**, watertje, pr. *N. Br.*, dat zich in den *Agger* ontlast.

**DRECHT (HUIS-TE-),** meestal het **GODSCHE-TOLEVIS** genoemd, huis, pr. *N. H.*, gem. *Katstagen-en-Bilderdam*,  $\frac{3}{4}$  u. *Z.* van *Kalslagen*, ter plaatse

waar de *Aar* zich met den *Drecht* vereenigt. Het is de gewone aanlegplaats van de trek- en nachtschuiten. Alhier is in de plaats van het zoogenaamde *Duivelsshuisje* eene nieuwe schutsluis aangelegd, voorzien van twee onderscheine kokers of doorgangen, als eenen voor groote en eenen voor kleine schepen of schuiten, dienende tot keering van het *Rijnwater* uit *Amstelland*.

**DREGTERLAND** of **DRECHTERLAND**, heemr., pr. *N. H.* Zij bevat den oostelijksten hoek van *West-Friesland*, die hier met eene tong in zee uitsteekt. Het wordt verdeeld in vier koggen, de *Ooster-*, *Middel-*, *Zuider-* en *West-*terkogge.

*Dregterland* bevat, met inbegrip der steden, bedijkte meren en buitendijks gelegen strooken, ruim 16000 bund., en omstreeks 18,000 inw.; een derde der bevolking is *R. K.* Het water wordt door 29 molens op zee en door 4 molens op den *Schermerboezem* uitgemalen.

**DREGTERLANDSCHE-DIJK** of **DREGTERLANDSCHE-WESTFRIESCHE-ZEEDUK**, dijk, pr. *N. H.*, welke geheel *Dregterland* ten *N.*, *O.* en *Z.* omvat. Beginnende een weinig bewesten *Wervershoof* en van daar naar *Immetjeshorn* loopende, van waar hij naar *Enkhuizen* schiet, om die stad loopt, langs *Broekerhaven*, den *Blokkerhoek*, *Wijdenes* en voorts tot *Hoorn* schiet; terwijl hij, na die st. omgeven te hebben, bij den *Westfrieschen binnendijk*, de *Oudendijk* genaamd, eindigt. Hij is lang 47,840 ell. en dient om *Dregterland* tegen de overstromingen van de *Zuiderzee* te beschutten.

**DREIJEN** of **DREIËN**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Rencum*,  $\frac{1}{2}$  u. *N.* van *Oosterbeek*; met 3 h. en 25 inw.

**DREIJEN** of **DREIËN**, landh., pr. *Geld.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. *O.* van *Rencum*,  $\frac{1}{2}$  u. *N.* van *Oosterbeek*, in de buurs. *Dreijen*.

**DREISCHOR**, gem. en heerl., pr. *Zeek.*, arr., reg. kant. en postk. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven* (2 k. d., 5 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit den *Polder* van *Dreischor*, het *Nieuwland* en het *Meerlandpolder*; bevat het d. *Dreischor*, de *b. Belder* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1270 bund. en telt 138 h., met 1010 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook zijn er 2 meestoven en 18 vlasserijen.

De inw., die hier op 2 na, alle *Herv.* zijn, maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Zierikzee*,



ring van *Brouwershaven*, behoort. De 2 R. K. parochiëren te *Zierikzee*. Er is ééne school met 90 leerl.

Het d. Dreischor, Drijschor of Drey-schor, ook wel Oud-Dreischor en oudtijds Drieschere genoemd, vermoedelijk eigenlijk Drieschor of Drieschorren, ligt 1½ u. N. ten O. van Zierikzee, 1½ u. Z. O. van Brouwershaven en telt 98 h. en 730 inw. tell. De kerk heeft eenen toren met hooge spits, op welks vier hoeken nog vier kleinere spitsen of torentjes staan, en prijkt met de graftombe van Mr. JOHAN DANIEL OCKERSE, Heer van *Dreischor* en zijn broeder CORNELIS DANIEL OCKERSE en die van Mr. PIETER MOGGE. Aan het Dijkwater heeft het d. een haventje bij het b. Belder.

DREISCHOR (NIEUW-). Zie STRANSLAND.

DREISCHOR(OD-). Zie DREISCHOR.

DREISCHOR (POLDER-VAN), p., pr. *Zeeland*, gem. *Dreischor*; groot 1132,8801 bund.

GREIT (DE) of het DRATT, riv., pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*, dat zijn begin neemt uit de landen aan den zuidkant van Dragten, en zich in de *Smalle-Eester-Sanding* ontlast.

DREMPT, d., pr. *Geld.*, arr. en 3 u. Z. W. van *Zutphen*, kant. en ½ u. O. van *Doesborgh*, postk. *Doesborgh* en *Ter-Borg*, gem. *Hummelen-Keppel*, 1½ u. W. van *Hummelo*, aan den Oude-IJssel. Men telt er 171 zeer verspreid staande h. en 1300 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 600 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Zutphen*, ring van *Doesborgh*, behoort, en hebben er eene kerk. De 700 R. K. behooren tot de stat. van *Olbergen-en-Drempt*, die hier eene kerk heeft, het Heufken genaamd. De dorps. telt 130 leerl. Onder Drempt ligt ook het landh. den Ulenpas.

DREMPT. Zie DRUMPT.

DRENK. Zie DRINK.

DRENTHE, ook wel, doch zelden, DRENTE, oudtijds ook TRENTE gespeld; pr., palende N. en N. O. aan de pr. Groningen, O. en Z. O. aan het kon. Hannover, Z. en Z. W. aan de pr. Overijssel, W. aan Friesland en Groningen. Van het N. naar het Z. wordt de grootste lengte op 12½ u., en van het O. naar het W. de grootste breedte op 14 u. gerekend, hoewel het naar het N. veel smaller toeloopt. Zij beslaat 266,278 bund.; bevat de

3 st. Assen, Meppel en Koevorden, en 30 plattelandsgem., terwijl de geheele bevolking, op den 19 November 1849, uit 82800 ziel. bestond, bewonende 11,391 h. Zij wordt, wat de godsdienstige gezindheid, waartoe zij behooren, aangaat, verdeeld in: 77000 Protestanten, 4300 R. K. en 1500 Isr.

De 71000 Herv. tellen 44 gem., die 3 klass. uitmaken, als: van Assen, Meppel en Koevorden, en 44 kerken hebben, bediend wordende door 48 Predikanten. De 5500 Christ. Afges. maken 16 gem. uit, met 16 kerken en 15 Predikanten. Men telt er 4 R. K. stat., die tot het aartspr. van *Zallanden-Drenthe* behooren en 5 kerken bezitten, bediend wordende door 4 Pastoors en 2 Kapellaans. De Isr. hebben er 5 ringsynagogen en 4 bijkerken, die tot het *synagogaal ressort van Zwolle* behooren. Voor de regterlijke magt heeft Drenthe slechts 1 arrondissement, dat 3 kant. uitmaakt. Voor de Nationale militie heeft men er 4 militiekantons, welke tot de volgende hoofdplaatsen behooren: 1e m.k., hoofdpl. Assen, 2e m.k., hoofdpl. Meppel, 3e m.k., hoofdpl. Hoogeveen, 4e m.k., hoofdpl. Emmen. Voor het onderwijs wordt Drenthe verdeeld in 4 schooldistrikten en men telt er in het geheel 121 lagere scholen. Er zijn 2 Latijnsche scholen, als: te Assen en te Meppel, die levens kostscholen zijn en zeer bloeijen, terwijl te Assen eene bloeiende kostschool voor meisjes is.

De voornaamste riv. zijn: de Hunse, het Horensche Diep of de Drentsche-Aa, de Havelter-Aa, hooger op de Beilerstroom genaamd, de Wold-Aa of Ruiner-Aa, de Mussel-Aa of Mussel-Aa, gedeeltelijk ook wel het Valter-Diep genaamd, het Roonder-diep of Peizer-diep, het Duurser-diep, de Reest en het Schoonebeker-diep. De voornaamste vaarten zijn: de Smilder- of Hoofd-vaart. de Hoogeveensche-vaart, de Beiler-vaart, de Norgervaart en het Annerveensche-kanaal of het Grevelinks-kanaal. Ook heeft deze pr. eenige meren, als: het Zuidlaarder-meer, het Zulter- of Leekster-meer, het Berger- of Emmer-meer en het Zwarte meer of Zwarte-water. De lucht is in Drenthe droog en gezond, maar zeer fijn; zoodat hier, volgens sommigen, meer menschen aan teringziekte sterven, dan wel in andere provinciën van ons

Vaderland. De grond is er over het algemeen hoog en zandig, vooral in het midden, van waar de provincie naar alle kanten eene zeer aanmerkelijke afhelling heeft, van tusschen de 9 en 12 ell. Men heeft er verbazend groote heidevelden en veenvlakten, zoo als: het Eldersveld of Elertsveld, het veld tusschen Borger en Rolde, het Dieverden en meer andere, voorts de Oostermoersche, de Zuidenveldsche, de Hoogeveensche, de Smilderveenen enz. Deze hooge veenvlakten leveren de bekende lange turf op, en worden naderhand door bewerking en bemesting in goed wei- en bouwland herschapen. Ook heeft men er eenen, veel met steen gemengden, zandgrond, die hier en daar tot heuvels van meerder of minder belang oprijst, zoo als: de Havelter- of Bisschopsberg enz. Nergens meer dan in Drenthe worden Hunnebedden gevonden. De voornaamste vindt men te Borger, te Rolde en te Tinaarlo, waarvan het laatste het best bewaard gebleven is. De voortbrengselen uit het dierenrijk zijn: paarden, die veeltijds reeds als veulens worden verkocht, en dan verder in de pr. Fr. en Gr. opgekweekt; rundvee, waarvan ook veel buiten de pr. verkocht wordt; schapen met vrij goede wol, welke in talrijke kudden op de heidevelden hun voedsel zoeken en wier vleesch voor lekkerder dan dat der Friesche en Groninger schapen gehouden wordt; varkens, van welke de teelt hier zeer belangrijk is, en waarvan men er drie soorten heeft; voorts hazen en konijnen. Als schadelijke dieren zijn er vossen, otters, bunsings, egels, mollen, ratten en muizen, welke laatste niet zelden groote verwoestingen in de kooρνvelden aanrigten. Van wild gevogelte heeft men er: korhoenders, patrijzen, hout- en watersnippen, hout- en tortelduiven, wilde ganzen, eendvogels, zwanen, arenden, valken, reigers, uilen, ooijevaars, kievitens, raven, kraaijen, spechten, leeuwerikken, kwartels, lijsters, goudvinken, vinken, nachtegalen enz. Onder het tam gevogelte zijn hoenders, welke even als de eijeren, die zij in aanzienlijke hoeveelheid leggen, veel worden uitgevoerd, de laatste vooral naar Amsterdam, kalkoenen, ganzen, eenden, duiven enz. De vischsoorten, welke men er in de riv. en meren aantreft, zijn: snoek,

die er bij uitstek goed en smakelijk is, baars, niet zoo goed als die men in Holland vindt, zalm, die men, hoezeer hoogst zelden, wel eens in de riviertjes vangt, voorts zeelt, blei, kwabaal, aal, enz. Wijders heeft men er vele bijen, welke voortreffelijke honig en was leveren, en meest op de heide hun voedsel vinden, terwijl de landlieden, die van de bijenteelt hun hoofdwerk inaken, gewoon zijn hunne bijen — *iemens*, naar het Drentsch taalgeen — in den zomer naar de Groninger kleilanden te vervoeren, om aldaar op het bloeiende koolzaad te gast te gaan. Ook heeft men in Drenthe drieërlei soort van slangen: de ringslang, de adder en de hazelworm. Het plantenrijk levert: rogge; boekweit, die het meest op de ruwe veenen, zonder mest, ten gevolge van branding van de oppervlakte, verbouwd wordt; garst, hoewel in geringe hoeveelheid; haver, die ook slechts weinig wordt aangekweekt; chicorei; koolzaad, dat mede, doch schaars, op de veenen wordt verbouwd, aardappelen, knollen, spurrie, klaver, vlas, hop, welke laatste in de omstreken van Peize geteeld en voor zeer voortreffelijk gehouden wordt; heide, tot bezems; boomvruchten, van allerlei soort, en vele woudboomen zoo als: eikenhout, voor sluis- en scheepstimmerwerk, essen, ijpen, linden, elzen, berken en dennen, welke men, in de laatste vijftig jaren, ook ter beteugeling van de zandverstuivingen is beginnen te potten en hier welig groeijen; terwijl mede de aankweeking en uitvoer van brandhout toeneemt. Uit het rijk der delfstoffen trekt men er, behalve turf, onderscheidene soorten van steenen, waaronder zware keisteenen, welke in de heidevelden menigvuldig gevonden worden, en zeer gewild zijn voor de zeewerpen.

Fabrieken en trafijken zijn 7 jeneverstokerijen, 8 bierbrouwerijen, 4 mouterijen, 1 azijnrouwerij, 3 hoedenfabrieken, 2 beddetijk-, 2 zeil- en evdoek-, 1 glas-, 2 chemicalien- en 3 chicoreifabrieken, 8 bezem-, 13 kaarsen-, 2 messen-, 3 borstel- en 2 mandemakeryen, 4 touwslagerijen, 12 katoenweverijen, 21 stoffenverwerijen, 3 bleekeryen, 1 taanderij, 31 leerlooijerijen, 2 boekdrukkerijen, 1 zeepeziederij, 1 steenbakkerij, 1 ijvoorzwartbranderij, 1 moutwijnstokerij uit aardappelen, 8

kalkovens, 15 sloopstimmerwerven, 9 olie-, 3 schors-, 7 zaag-, 6 vol-, 9 mout-, eenige pel- en een aantal koornmolens, alsmede 1 mechanieke katoenspinnerij, terwijl ten platte lande tot in de kleinste d. linnen- en vijfschaftweverijen gevonden worden.

DRENTHERMEER. Zie ZWANENMEER.

DRENTHERWOLDE. } Zie GOREGT.

DRENTHERWOUD. }

DRENTSCHE-AA. Zie AA.

DRENTSCHE-DIEP. Zie HUNSE.

DRENTSCHE-HOOFDVAART. Zie SMILDERVAART.

DRENTSCHE-LAAN, weg, pr. Gron., even buiten de Aapoort der st. Groningen, van nabij het Hoornschediep naar Peize, in Dr. loopende.

DRENTSCHE-REESTEN, geh., pr. Dr., gem. Zuidwolde, ruim 1½ u. Z. W. en O. van Kerkenbosch; met 62 h. en ruim 330 inw.

DREUMEL, gem., pr. Geld., arr. Nijmegen, kant. Druten, postk. Nijmegen en Tiel (20 m. k., 7 s. d., 1 afd.). Zij bevat het d. Dreumel en de b. Kop-de-Voorn, en beslaat 1955,1693 bund.; telt 241 h. en 1650 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 1550 R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's Hertogenbosch, dek. van Druten, behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De 100 Herv., behooren tot de gem. van Wamel-en-Dreumel. — Men heeft er een adell. h. thans het Kasteel, vroeger het Huis Pollestein genoemd, benevens het landg. Bato's Erf.

Het d. Dreumel of Drummel, ligt 5½ u. W. van Nijmegen, 1½ u. Z. W. van Druten, aan den Waaldijk, 51° 51' 2" N. B. 23° 5' 59" O. L. Men telt er 284 h. en ruim 500 inw. De R. K. kerk, aan de H. BARBARA toegewijd, wordt, voor eene der schoonste en rijkste R. K. kerken van het platteland gehouden, en heeft eenen hoogen toren met uurwerk en vijf klokken, een nieuw en zwaar orgel en drie altaren, waarvan het hooge altaar, dat eene rots voorstelt, voor een meesterstuk der kunst gehouden wordt, even als het mozaik pleisterwerk van het vooroor. Van de oude parochiale kerk, bestaat thans alleen nog maar het koor, waarin bijna alle Zondagen door den Predikant van Wamel-en-Dreumel de dienst wordt waargenomen. De dorps. telt 100 leer.

DREUMEL (HUIS-TE-), boer., pr. Geld., onder Dreumel.

DREUMELSCH-UITERWAARDEN, p., pr. Geld., gem. Dreumel; groot 130.6910 bund.

DREUMELSCH-VEER, voetveer over de Waal, pr. Geld., gem. Dreumel, op den Roodemolen, onder Zennewijnen.

DREUNEN. Zie DRUNEN.

DREYSCHOR. Zie DREISCHOR.

DRIBERGEN. Zie DRIEBERGEN.

DRIE, buurs., pr. Geld., gem. en 1 u. Z. O. van Ermelo, aan de oostzijde van het Speulderbosch; met 5 h. en 30 inw. Deze buurs is zeer merkwaardig door eenen daarbij gelegen berg, Drieberg genoemd.

DRIE-BAARSJES (DE-). Zie BAARS-DORP.

DRIEBERDE. Zie DRIBER.

DRIEBERG, berg, pr. Geld., gem. Ermelo, nabij de buurs. Drie.

Op dezen berg worden eene menigte offer- of grasheuvelen gevonden.

DRIEBERG, drie heuvelen, pr. Geld., gem. Ede, op den rug der Edensche-bergen. Twee dezer heuvelen hebben op de kruin drie ronde gaten, terwijl de derde van eenen kuil in het middelpunt voorzien is.

DRIEBERG, berg, pr. Geld., ¼ u. van Lunteren.

DRIEBERGEN, gem. en heerl., pr. Utr., arr. Amersfoort, kant. Wijk-bij-Duurstede, hulpk. van de postk. Zeyst, Tiel, Wageningen en Wijk-bij-Duurstede (8 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Driebergen en eenige verspreid liggende h., waaronder de landg. Broekbergen, Dennenburg en Sparrendaal; beslaat 1819,1914 bund. telt 108 h. en 1100 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 950 Herv. maken eene gem. uit, die tot de klass. van Wijk-bij-Duurstede, ring van Rhenen, behoort. De 150 R. K., parochiëren te Rijsenburg. De dorps., die ook voor de gem. Rijsenburg dient, telt 220 leerl.

Het d. Driebergen ook wel Dribergen gespeld, ligt 3 u. Z. ten W. van Amersfoort, 2½ u. N. W. van Wijk-bij-Duurstede, in het geboomte. Men telt er 64 h. en 440 inw. De kerk een ruim en fraai gebouw is van een orgel voorzien.

Kermis den tweeden Dingsdag in October.

DRIEBERGEN. Zie DRIEBRUGGEN.

DRIEBORG, boer., pr. Gron., gem. Eenrum, ¼ u. Z. van Wierhuizen.

**DRIEBURG (OUD-).** Zie **DRIEBURG (OUD-).**

**DRIEBRUGGEN** of **DRIEBERGEN**, geh. pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z. W.* van *Waarder*; met 18 h. en 120 inw.

**DRIEBURDA.** Zie **DRIJBER.**

**DRIEBURG.** Zie **TILBURG.**

**DRIEBURG (OUD-)** of **OUD-DRIEBURG**, kleine streek, pr. *Gron.*, gem. *Veendam*, N. van de Zuidwending, digt bij de Ommelanderswijk.

**DRIË - DELFZIJLEN (ZIJLVESTDER-).** Zie **DELFSIJLEN (ZIJLVESTDER-DRIË-).**

**DRIE-DOZEN**, sluizen, pr. *Geld.*, tusschen *Aalst* en *Poederooijen*, waardoor de *Zalt-Boemelsche* wetering, zich in de *Maas* ontlast.

**DRIEDUIVSVEERTJE.** Zie **BRACKELSVEERTJE.**

**DRIE-EL.** Zie **DRIEL.**

**DRIE - GEPRIVILIGEERDE - ZIJLVESTENIJEN (DE)**, naam welke men geeft aan de drie groote zijlvestenijen in de pr. *Gron.*, de *Aduarderszijl*, de *Zijlvest-der-drie-Delfzijlen* en de *Winsumer-en-Schapalster-Zijlvesten*.

**DRIE - HOEFIGZERS.** Zie **HOEFIGZERS (DRIË-).**

**DRIEHOEK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Fijnaard-en-Heyningen*, 25 min. *N. W.* van *Fijnaard*; 11 h. en 60 inw.

**DRIEHOEK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Gilze-en-Rijen*,  $\frac{1}{2}$  u. *W.* van *Gilze*; met 4 h. en 30 inw.

**DRIEHOEK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Zundert-en-Wernhout*, ruim  $\frac{1}{2}$  u. *Z. W.* van *Groot-Zundert*; met 8 h. en ruim 50 inw.

**DRIEHOEK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Son-en-Breugel*, 25 min. van *Son*; met 67 h. en 340 inw.

**DRIEHUIS**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 4 min. *Z. O.* van *Reek*; 3 h. en 30 inw.

**DRIEHUIS**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Velsen*: met 60 inw. en 5 h., waaronder de *R. K.* kerk en pastorie der gem. *Velsen*, benevens de aange-naam gelegen buit. *Middeloo*.

**DRIEHUIZEN**, d., pr. *N. H.*, arr., kant., postk. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z. O.* van *Alkmaar*, gem. *Zuid-en-Noord-Schermer*,  $\frac{1}{2}$  u. *O.* van *Zuid-Schermer*. Men telt er 30 h. en ruim 140 inw., die meest hun bestaan vinden in de melkerij en het kaasmaken.

De 130 Herv. behooren tot de gem. van *Drieluizen-en-Zuid-Schermer*; welke hier eene tamelijk goede kerk met vierkant torentje heeft. De 14 *R. K.* parochiëren te *Akersloot*. De dorps. telt 30 leerl.

**DRIEHUIZEN**, b., pr. *N. H.*, bij gedeelten in de gem. *Andijk* en *Wervershoof*; met 7 h. en 30 inw.

**DRIEHUIZEN**, geh., pr. *Geld.*, gem. *Nijmegen*, 20 min. *Z. O.* van *Halert*.

**DRIEHUIZEN**, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Rijnsburg*.

**DRIEHUIZEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z. O.* van *Tilburg*; met 2 h. en 10 inw.

**DRIE-HUIZEN (DE)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Hilourenbeek*.

**DRIE-HUIZEN (DE)**, b., pr. *N. H.*, gem. *Ipendam-Purmerland-en-den-IJp*, aan het Noordeinde van het d. *Purmerland*, uit drie boer. bestaande.

**DRIEHUIZEN - EN - ZUID - SCHERMEER**, kerk. gem., pr. *N. H.*, klass. van *Alkmaar*, ring van *de Rijn*. Zij heeft eene kerk te *Driehuizen* en eene te *Zuid-Schermeer*, en telt 480 ziel.

**DRIEL**, gem. en heerl., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Zalt-Boemel*, hulpk. van de postk. *Zalt-Boemel* en 's *Hertogenbosch*, (21 m. k., 7 s. d., 1 j. d., 2 afd.). Zij bestaat uit de buurs. *Kerk-Driel* of het d. *Driel*, *Veld-Driel*, *Hoenza Driel* en *Hoorsik*; beslaat 2734,1520 bund., bevat 418 h. met ruim 2870 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook brengt hier de grond eene soort van graauwe erwten voort, die onder den naam van *Drielsche erwten*, in menigte naar *Utrecht* en *Holland* verzonden worden.

De 600 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Zalt-Boemel* behoort. De 2100 *R. K.* maken eene par. uit, welke tot het apost. vic van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Zalt-Boemel*, behoort; in het d. *Driel* eene kerk en te *Veld-Driel* eene kapel heeft, en bediend wordt door 1 *Pastoor* en 1 *Kapellaan*. Er zijn 3 scholen.

Het d. *Driel* of *Kerk-Driel*, oudtijds *Thrile* en *Driela* en volgens sommige eigenlijk *Drieel-* of *Drie-erlei-El*, ligt  $\frac{3}{4}$  u. *Z. W.* van *Tiel*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z. O.* van *Zalt-Boemel*, op  $51^{\circ} 46' 2''$  *N. Br.*,  $23^{\circ} 0' 21''$  *O. L.*, grootendeels beneden en langs den *Maasdijk*, met een voetveer over de *Maas* op *Alem*, ook voor paarden bruikbaar. Men telt er 223 h. en 1600 inw. De *Herv.* kerk is een oud gebouw, met eenen toren, doch zonder orgel. De kerk der *R. K.* is aan den *H. MARTINUS* toegewijd, en heeft eenen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 200 leerl.

**DRIEL**, d., pr., *Geld.*, arr. en  $\frac{2}{4}$  u.

N. van *Nijmegen*, kant. en 1½ u N. ten W. van *Elst*, postk. *Arnhem*, gem. en ¾ u. O. van *Heteren*, aan den Rijndijk 23° 28' 35" N. B., 51° 57' 45" O. L., met een pontveer over den Rijn. Men telt er 145 h. en 900 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 200 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Nijmegen*, ring van *Batenburg* behoort, en hebben er eene kerk, met eenen toren. De 708 R.K., maken er eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Geld.* behoort, en hebben hier eene kerk, die onder den titel van *Onze Lieve Vrouwe geboorte* is gewijd, en van orgel en toren is voorzien. De dorps. telt 120 leerl. Men heeft er het h. de Nevel en de Ommers-hof.

DRIEL (HOENZA-) of HUIS DRIEL, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. W. van *Driel*; met 56 h., 340 inw., eene school met 40 leerl. en een voetveer over de Maas.

DRIEL (KERK-). Zie DRIEL.

DRIEL (VELD-), buurs., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. W. van *Driel*; met 63 h. en 450 inw. Er is hier eene school met 60 leerl.

DRIELA. Zie DRIEL.

DRIE-LAREN (DE), naam, met welken men somtijds 2 d. en 1 geh. noemt, welke op de grenzen van de pr. *Gron.* en *Dr.* gelegen zijn. Zie LAREN (MID-), LAREN (NOORD-) en LAREN (ZUID-).

DRIELSCHÉ-WAARDEN, uiterwaarden, pr. *Geld.*, gem. *Heteren*.

DRIELSCHÉ-WETERING, water, pr. *Geld.*, hetwelk begint in den Drielsche-polder, welke hij doorloopt, voorts langs Bruchem en Delwijnen vliet en door eene sluis, bij Aalst, in de Maas uitloopt.

DRIELST. Zie YLST.

DRIEMANSPOLDER, p., pr. *Z.H.*, gedeelten gem. *Soetermeer* en *Stompwijk*; groot 971,5467 bund.

DRIE-MIJLEN. Zie DRIMMELLEN.

DRIENE of DRIJNE, ook wel GROOTE-DRIENE of GROOTE-DRIJNE genoemd, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1½ u. W. van *Lonneker*; met 113 h., 700 inw. en 1 school, die 100 leerl. telt.

DRIENE (KLEINE) of LUTTEKE-DRIJNE, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1½ u. Z. van *Weerselo*; met 37 h. en 240 inw.

DRIENESBEEK, beek, pr. *Over.*, gem. *Lonneker*, in de buurs. *Driene*, loopende van *Driene* naar *Hengelo*.

DRIE-PLASSEN, drie bij elkander gelegen duinvalleijen, pr. *Z. H.*, gem. *Beide-Katwijk-en-het-Zand*, W. ten Z. van *Katwijk-aan-den-Rijn*, Z. van *Katwijk-aan-Zee*; te zamen groot 4,4724 bund. bebouwde grond.

DRIES, geh., pr. *Limb.*, gem. en 6 min. van *Weert*; met 14 h. en 70 inw.

DRIES, ook wel KEYSERBOSCH genoemd, geh., pr. *Limb.*, gem. en ¼ u. W. van *Neer*; met 24 h. en 125 inw.

DRIESCHERE. Zie DREISCHOR.

DRIESCHIGT (NOORDELIJK-), buurs., pr. *Over.*, gem. *Tubbergen*. DRIESCHIGT (ZUIDELIJK-), buurs., pr. *Over.*, gem. *Tubbergen*.

DREISCHOR.

DREISCHORREN. { Zie DREISCHOR.

DRIE-SCHOUWEN (DE), kleine b., pr. *Zeel.*, gem. en ¼ u. Z. van *Axel*, ter plaatse, waar de weg van *Axel* op *Zuiddorpe*, dien van *Sas-van-Geent* op *Hulst* snijdt; met 3 h., 1 meestoof en 14 inw. Het is de gewone pleisterplaats der rij- en voertuigen.

DRIE-SCHOUWEN (DE) of VINKENBURG, buit., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. W. N. W. van 's *Prinsenhage*, groot met toebehooren 21,0380 bund.

DRIESKIRE. Zie DREISCHOR.

DRIESLUIZEN (DE), een punt van het geh. *den Nieuwendijk*, onder *Emmikhoven*, pr. *N. Br.*, ¾ u. W. van *Almkerk*, in den straatweg van *Breda* op *Gorinchem*; alwaar kort bij elkander 3 sluizen gelegen zijn, als: 1 dienende voor den *Alm*, 1 voor de *Gantel* of *Oostkil* en 1 voor den *Sleeuwijk-sche* en *Werkendam-sche-Boezem*, welke 3 watertjes zich buitendijks verenigen, om de *Bleekkil* te vormen.

DRIESPRONG, gedeelte polderl., pr. *N.H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*, sectie *Schagen-Zuidzijde*.

DRIEVELD. Zie MIDDENDUIN.

DRIEVERS. Zie IJHORST.

DRIEVLIET, buit., pr. *Z. H.*, gem. en 5 min. Z. O. van *Rijswijk*.

DRIE-VRIENDENPOLDER, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dinteloord-en-Prinseland*; groot 199,4161 bund.

DRIEWAARDEN (DE), naam, dien men geeft aan den *Huigewaard*, pr. *Gron.*, omdat deze gemeenlijk in de *Oosterwaard*, *Middelwaard* en *Westerwaard* verdeeld wordt.

DRIEWEGE, heerl., pr. *Zeel.*, arr., reg. kant en postk. *Goes*, kant. *Heinkenszand*. Zij bestaat uit den *Drie-wege-polder*, den *Lange-Mare-polder*, benevens gedeelten van den *Koppolder*, van den *Zak-polder* en van den

Kamer-polder en een zeer klein gedeelte van den Nieuw-Overzande-polder. Zij bevat het d. Driewegen en eenige verstrooid liggende h.

De Herv. behooren tot de gem. van *Overzande-en-Driewegen*. De 40 R.K. parochiëren te *Heinkenszand*.

Het d. Driewege ligt 2½ u. Z.W. van Goes, 1½ u. Z. van Heinkenszand. Het heeft eene goede kerk en 1 dorps. met 60 leerl.

**DRIEWEGE**, geh., pr. *Zeel.*, gem. en ¾ u. N. W. van *Bierdriet*, ter plaate waar de dijken van de *Amelia-*, *Pieters-* en *Helena-*polders te zamen loopen; met 6 h., 30 inw., eene bijschool voor het Nieuwland en in de nabijheid eene meestof.

**DRIEWEGE-EN-COUDORPE**, gem. pr. *Zeel.*, arr., reg. kant. en postk. *Goes*, kant. *Heinkenszand* (8 m k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de heerl. Driewege en Coudorpe, en telt 78 h. en 500 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 400 Herv. behooren tot de gem. *Overzande-en-Driewege*. De 50 R.K. parochiëren te *Heinkenszand*. Er is eene school met 60 leerl.

**DRIEWEGE-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Driewege-en-Coudorpe*; bevattende het d. Driewege.

**DRIEZUM**, **DRIESUM** of **DRESUM**, d., pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, arr. en 4½ u. N. O. van *Leeuwarden*, kant. en 1 u. Z. ten O. van *Dockum*, postk. *Dockum* en *Leeuwarden*, aan den hoofdweg dezer gem. Het telt met de b. Oostwoude en Driezumerterp 450 inw., die hun bestaan vinden in landbouw en veeleel.

De Herv. behooren tot de gem. *Dantumawoude-Driesum-en-Wouterswoude* en hebben hier eene kerk. De Christ. Afges. maken eene gem. uit, welke tot de derde klass. van *Fr.* behoort. De R. K. parochiëren te *Dockum*. De dorps. telt 140 leerl. Ook liggen onder dit d. de staten *Rinsma-state* en *Canter-state*.

**DRIEZUMERMEER**, water, pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, ¼ u. N. van *Driezum*.

**DRIEZUMERTERP**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, ¼ u. N. O. van *Driezum*; met 3 h., 20 inw., de adell. state *Canter-state* en in de nabijheid een vliedberg.

**DRIEZUMERZIJL**, sluis, pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, ¾ u. N. ten O. van *Driezum*, dienende om het water van deze en andere gem. op het *Dockumerdiep* te ontlasten.

**DRIJBER**, **DRIJBERDE**, **DRIEBERDE** of **DRIEBURDA**, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. Z. van *Beilen*; met 70 inw.

**DRIJNE**.

**DRIJNE**. (GROOTE-) } Zie **DRIENE**.

**DRIJNEK**. Zie **DRINK**.

**DRIJSCHOR**. Zie **DREISCHOR**.

**DRILST**. Zie **IJLST**.

**DRIMMELLEN**, meestal onder den naam van **DRIMMELEN-EN-STANDHAZE** voorkomende, heerl., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. *Oosterhout*, postk. *Geertruidenberg*, gem. *Made-en-Drimmelen*. Zij bevat het d. *Drimmelen*, het geh. *Oud-Drimmelen* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 6282 bund., en telt 70 h. met 400 inw., die meest van de vischvangst op den *Biesbosch* en vooral van de zalm-, steur- en elstvangst leven en ook veel handel in biezien drijven.

De 320 Herv. behooren tot de gem. *Drimmelen-en-Made*. De 80 R.K. parochiëren te *Made*. De dorps. telt 60 leerl.

Het d. *Drimmelen*, oudtijds *Drymelen*, *Trumella*, *Drummelen*, volgens sommigen eigenlijk *Driemijlen* en op oude kaarten *Drymelens* genoemd, ligt ¾ u. N. van *Made*, aan den *Amer*. Men telt er 56 h. en 280 inw. De *Broede-vaart* valt hier door eene sluis in den *Amer*, en vorint aldaar eene haven, die het d. veel levendigheid bijzet. Het kerkje der *Herv.* is van toren en orgel voorzien. De dorps. telt 45 leerl.

**DRIMMELEN** (OUD-), geh., pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*, ½ u. Z. W. van *Drimmelen*; met 6 h. en 50 inw.

**DRIMMELEN-EN-MADE**, kerk, gem. pr. *N. Br.*, klass. *Breda*, ring *Geertruidenberg*; met 2 kerken, eene te *Drimmelen* en eene te *Made*, en 300 ziel. **DRIMMELEN-EN-STANDHAZE**. Zie **DRIMMELEN**.

**DRINK**, **DRENK** of **DRIJNEK**, water, pr. *Zeel.*, in den *St. Janspolder*, loopende van den *Zwarte-polder* en scheidende de gem. *Kadzand* en *Zuidzande* van de gem. *Nieuwvliet*.

**DRINKUITSMA**, boer., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, ten N. van *Goutum*.

**DROESBORGH**. Zie **DOESBORGH**.

**DROGHEAM**, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen*. Zij bevat de d. *Drogeham*, *Augustinusga*, *Gerkesklooster*, *Harkema-Opeinde* en *Rottevalle* en beslaat 3672,6000 bund.

**DROGHEAM** of **DROEGEHAM**, d., pr. *Fr.*, arr. en 4 u. O. van *Leeuwarden*, kant. en 2 u. O. van *Bergum*, postk. *Groningen*, *Heerenveen* en *Leeuwarden*, gem. *Achtkarspelen*. Het

telt, met de b. Hamshorn, West-end en Rohel, 90 h. en 480 inw., die zich op landbouw en veeteelt toelagen; ook zijn er 1 roggemolen en 1 smederij.

De Herv. maken, met die van Harkema-Opeinde, de gem. van *Drogeham*, welke tot de klass. van *Doc-kum*, ring van *Kollum*, behoort; ruim 1000 ziel. telt en hier eene kerk heeft. De Chr. Afges. maken eene gem. uit, welke tot de derde klass. van *Fr.* behoort. De dorps., tevens voor Harkema-Opeinde, telt 90 leelr.

Beesten- en paardenmarkten den eersten Donderdag in Mei en den vierden Woensdag in September.

DROGT, geh., pr. *Dr.*, gem. *Zuidwolde*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van Kerkenbosch; met 25 h. en 120 inw.

DROGTZEE, meertje, pr. *Dr.*, gem. *Zuidwolde*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van Kerkenbosch, dat bijna droog geraakt en alleen des winters nog zichtbaar is.

DROMKREEK of DROOMKREEK, wattertje, pr. *Z. H.*, dat uit de wetering ten N. van den Groot-Zuid-Beijerlandsche-dijk komt, Verloren Piershil van het overige gedeelte des Zuid-Beijerlandsche-polders scheidt, voorts onder den Zuidwegsche-dijk door loopt, waarna het zich met de Spui-kreek vereenigt, ter plaatse, waar deze in den Nieuw-Beijerlandsche-polder komt.

DRONGELEN, heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Heusden*, gem. *Drongelen-Hagoort-Gansoijen-en-Doeveren*. Zij bevat het d. Drongelen en eenige verstrooid liggende h., beslaat 336,7018 bund.; telt 60 h. en 350 inw., die hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt.

De 310 Herv. behooren tot de gem. *Eethen-en-Drongelen*. De 40 R. K. parochiëren te *Waalwijk*. De dorps. telt 50 leelr.

Het d. Drongelen ligt  $3\frac{1}{4}$  u. W. ten N. van 's Hertogenbosch,  $1\frac{1}{4}$  u. W. ten Z. van Heusden, langs het Oude-Maasje, waarover hier een ponteveer op Waalwijk is. Men telt er 24 h. en 150 inw. De Herv. kerk heeft een spits torentje, waarin eene klok hangt.

Kermis Maandag voor Allerheiligen. DRONGELEN (BINNEN-BOVEN-POLDER-VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Drongelen-Hagoort-Gansoijen-en-Doeveren*; groot 157,9590 bund.

DRONGELEN (POLDER-VAN-) of DRONGELSCHE-POLDER, onder deze benaming verstaat men gemeenlijk de

heerl. DRONGELEN, welke eigenlijk uit 7 p. bestaat, zijnde: de Binnen-Boven-polder, de Millenaars polder, het Poldertje de Veertig-morgen, de Roois-polder, het Poldertje Beneden de Uiterwaling van den Drongelsche-polder, het Poldertje Beneden het Drongelsche-Veer en het Poldertje Boven het Drongelsche-Veer.

DRONGELEN (SLOT-VAN-), oud slot, pr. *N. Br.*, naar men wil het kast., hetwelk nu nog te Gansoijen gevonden word.

DRONGELEN - HAGOORT - GAN-SOIJEN-EN-DOEVEREN, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Heusden* (10 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de heerl. Drongelen, Doeveren, Gansoijen en Hagoort, bevat 681 bund., en telt 82 h. en 640 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt.

De 560 Herv. behooren bij gedeelten tot de gem. *Doeveren-en-Genderen* en *Eethen-en-Drongelen*. De 80 R. K. parochiëren te *Waalwijk* en te *Heusden*. Er zijn 2 scholen.

DRONGELSCHE - POLDER. Zie DRONGELEN (POLDER-VAN-).

DRONGELSCHE-POLDER (POLDER-TJE-BENEDEN-DE-UITERWATERING-VAN-DEN-), p., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Heusden*, gem. *Drongelen-Hagoort-Gansoijen-en-Doeveren*; groot 6,5920 bund.

DRONGELSCHE-SLUIS, sluis, pr. *N. Br.*, gem. *Drongelen-Hagoort-Gansoijen-en-Doeveren*.

DRONGELSCHE-VEER (POLDER-TJE-BENEDEN-HET-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Drongelen-Hagoort-Gansoijen-en-Doeveren*; groot 9,4340 bund.

DRONGELSCHE-VEER (POLDER-TJE-BOVEN-HET-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Drongelen-Hagoort-Gansoijen-en-Doeveren*; groot 10,9900 bund.

DRONGELSCHE-VEERTIG-MORGEN. Zie VEERTIG-MORGEN (DRONGELSCHE-).

DRONGELSCHE-ZEEDIJK-'sLANDS-VAN-HEUSDEN, dijk, pr. *N. Br.* Het is dat gedeelte van den zeedijk, dat zich van de Clarisse-werf onder Drongelen uitstrekt langs het Oude-Maasje, tot even door de schans op Doeveren, en dient om het hooge winterwater uit de lage p. van de Langstraatsche-buitenvelden te keeren.

DRONRIJP, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, bestaande alleen uit het d. Dronrijp en beslaande 1599,5354 bund.

**DRONRIJP**, **DOENRIJK** of **DOENRIJP**, d., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, arr. en 2 u. W. van *Leeuwarden*, kant. en 1½ u. Z. van *Berlicum*, reg. kant. *Leeuwarden*, hulpk. van de postk. *Leeuwarden* en *Franeker*. Het is in twee b. verdeeld: de Kerkeburen en Bruggebuurt geheeten. De Kerkeburen ligt rondom, doch vooral ten Z. van de kerk. Men gaat van daar ongeveer 10 min. ver, langs een gevloerd pad, naar de Bruggebuurt aan de trekvaart, alwaar eene dubbele rij h. staat. Er ligt eene brug over die vaart, de Hoornbrug geheeten. Men telt er 196 h. en ruim 1400 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeleelt. Ook zijn er 1 tûchelwerk en 1 koor-molen.

De 1030 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Harlingen*, ring van *Franeker*, behoort. De kerk, is een groot en schoon gebouw, met eenen der fraaiste torens van *Fr.*, en een fraai en krachtvol orgel. De 300 R.K. maken met die van de overige d. dezer gem. eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Fr.*, behoort, en 500 zielen telt. De kerk, aan *Onze Lieve Vrouwe Geboorte* gewijd, staat in de straat aan de Bruggebuurt. Zij is van eenen toren voorzien, heeft eene nette bouworde en vooral een keurig altaarstuk. Men heeft er ook eene dorps. met 280 leerl., alsmede een klein Gasthuis voor bejaarde vrouwen, het *Vredeshofje* genaamd. Alhier liggen vele adell. staten, thans meest in boer. veranderd, als: *Foppinga*, *Hommema*, *Glins Fetza*, *Groot-Dotinga*, *Hobbema*, *Ozinga*, en de fraaije nieuwe buit. *Schatzenburg* en *Oorbijt*.

Jaarmarkten den eersten Maandag in Mei en den vierden Zaterdag in Junij.

**DRONTEN** of **DRONTEN**, streek, pr. *Over.*, gem. *Kampen*.

**DRONTENSCHÉ - OVERLAAT**, **DRONTENSCHÉ - OVERLAAT** of **DRONTSCHE-OVERLAAT**, overlaat, pr. *Over.*, W. van *Kampen*, dienende om een gedeelte van *Over.* van het zeewater te ontlasten.

**DRONTENSCHÉ-SLUIS**, **DRONTENSCHÉ-SLUIS** of **DRONTSCHE-SLUIS**, sluis, pr. *Over.*, ten W. van *Kampen*.

**DRONTEN**. Zie **DRONTEN**.

**DRONTENSCHÉ-OVERLAAT**. Zie **DRONTENSCHÉ-OVERLAAT**.

**DRONTENSCHÉ - SLUIS**. Zie **DRONTENSCHÉ-SLUIS**.

**DROOGBERG**, streek lang en vlak duin, pr. *N.H.*, gem. *Velsen*, achter de Zandpoort, thans aangelegd tot wandelbosch, nevens het buit. *Spaarnberg*.

**DROOGEGAT**. Zie **DROOGGAT**.

**DROOGEHAM**. Zie **DROGEBAM**.

**DROOGGAT** of **DROOGEGAT**, kil in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, onder *Werkendam*.

**DROOGGEMAAKTE-POLDER-VAN-BERKEL-EN-RODENRIJS**, droogmakerij, pr. *Z. H.*, gem. *Berkel-en-Rodenrijs*. Zij bestaat uit driep., genaamd de Noord-polder, de Zuid-polder en de Westpolder; te zamen groot 875,4189 bund.

**DROOGGEMAAKTE - POLDER-VAN-NIEUWKOOP**. Zie **NIEUWKOOP (DROOGGEMAAKTE-POLDER-VAN-)**.

**DROOGGEMAAKTE - POLDER-WESTZIJDE**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Aarlanderveen*; 475,5076 bund.

**DROOGMAKERIJ**. Zie **HAZERSWOUDE (DROOGMAKERIJ-VAN-)**.

**DROOGTE**, naam, welken de landl. geven aan den **GROOTE-ST-ANNA-POLDER**, pr. *Zeel.*, en wel voornamelijk aan het noordelijke gedeelte.

**DROOMERDIJK**, vroeger de **NIEUWE-WATERDIJK**, dijk, pr. *N. H.*, aan de zeeveering van de *Hondsbosche*, zich uitstreckende van den *Wakerdijk* tot aan den *Zijpdijk*.

**DROOMKREEK**. Zie **DROMKREEK**.

**DROSSENDE - BIEST**, geh., pr. *N. Br.*, kant. en gem. *Bozmeer*.

**DROSTENBELTEN**, eenige gedeeltelijk met schaarhout beplante heuvelen, pr. *Over.*, gem. *Zwollerker-spel*, ½ u. N. O. van *Zwolle*.

**DROSTENBURG**, **ADINGABURG** of **HUIS-TR-WEDDE**, slot, pr. *Gron.*, gem. en 2 min. Z. W. van *Wedde*. Vóór het h. staat een toren, in welks voorgevel men nog het wapen van **GEORGE SCHENK VAN TOUTENBURG**, met het jaartal 1541 ziet. Het h. is groot 2,8626 bund.

**DROSTENBURG**, buit., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. N. van *Zuidbroek*; groot 6,2700 bund. De grond, waarop het staat, komt op oude kaarten voor, en is in den omtrek nog bekend onder den naam van *Gockinga-heerd*.

**DROSTENDIEP**, riv., pr. *Dr.*, dat in de gem. *Zweelo*, ten W. van *Wesup* ontspringt, langs *Zweeloo*, *Aalden*, het h. de *Klenke*, tusschen *Wachtum* en den *Hool* doorloopt, tot het zich in de graacht der vesting *Koevorden* ontlaat.

**DROUWEN**, geh., pr. *Dr.*, gem. en ½ u. N. van *Borger*; met 56 h., 360 inw. en eene school met 100 leerl.



**DROUWENER-DIEP** of **DROUWENER-DIEP**, stroompje, pr. *Dr.*, dat ten Z. van Westdorp ontstaat, en medewerkt om de Oostermoersche-vaart te vormen.

**DROUWENER-MOERAS**. Zie **DROUWENER-VEEN**.

**DROUWENER-MOND** of **DROUWENER-MOND**, veenkolonie, gedeeltelijk pr. *Gron.*, aan het zoogenaamde Stadskanaal, en gedeeltelijk pr. *Dr.*, langs het Hoofd-diep, hetwelk in de Drouwenerveenen wordt opgeworpen en in het Stadskanaal valt. Deze kolonie heeft 63 h. 350 inw. en 1 school met 160 leerl.

**DROUWENER-VEEN**, **DROUWENER-VEEN** of **DROUWENER-MOERAS**, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Borger*; met 72 h. en ruim 400 inw.

**DRUINEN**. Zie **DRUINEN**.

**DRUIS-DIJK** of **ALPHENSCHEDIJK**, meestal enkel **DIJK** genoemd, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Alphen-en-Riel*,  $\frac{3}{4}$  u. N. ten O. van Alphen.

**DRUIVENSTEINSCH-BOSSCHEN**, bosschen, pr. *Z. H.*, gem. *Hillegom*.

**DRUL**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Groesbeek*; met 28 h. en 160 inw.

**DRUMMEL**. Zie **DRUMMEL**.

**DRUMMELEN**. Zie **DRUMMELEN**.

**DRUMPT** of **DREMPT**, d., pr. *Geld.*, arr., kant. en  $\frac{1}{2}$  u. N.W. van *Tiel*, gem. en 1 u. N. O. van *Wadenoijen*, aan den weg van Tiel op Utrecht. Men telt er 72 h. en ongeveer 440 inw., en met de b. Passewaay, 102 h. en 580 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 425 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Tiel* behoort. De kerk is een klein, doch net, vierkant gebouw. De 35 R. K. parochiëren te *Tiel*. De dorps. telt 70 leerl. Onder dit d. ligt het buit. Geresteyn.

**DRUMPTSCH-ENGH**, lands., pr. *Geld.*, gem. *Wadenoijen*,  $\frac{1}{4}$  u. van Drumpt; groot 68,1262 bund., telt 14 h.

**DRUMPTSCH-SLUIS**, sluis, pr. *Geld.*, gem. *Wadenoijen*, 10 min. Z. W. van Drumpt, waardoor het water van de landen onder dat d. in de Linge ontlast wordt.

**DRUMPTSCH-WETERING**, watterteje, pr. *Geld.*, dat bij het d. Drumpt ontspringt, voorts naar de Papesteeg loopt en zich door de Drumptsche-sluis op de Linge ontlast.

**DRUNEN**, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. *Waalwijk*, hulpk., van de postk. *Heusden* en *Waalwijk* (10 m. k., 2 s. d., 2 j. d.).

Zij bevat het d. Drunen en de geh. Giersbergen, Heide, Hulten, Scheiding, Sempke en Wolfshoek benevens de bouwht. Klinckaart, Fellenoord en Pessert, beslaat 2851 bund., telt 324 h., met 2330 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw, en voor een klein gedeelte in den koophandel.

De 2300 R. K. maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. *Geertruidenberg*, behoort, en door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend wordt. De 30 Herv. behooren tot de gem. van *Drunen-en-Nieuwkuik*. De dorps. telt 200 leerl.

Het d. Drunen, Druienen of Druenen, Druunen, oudtijds Oven, Uden, Haven, Huva of Druynen, ligt  $2\frac{1}{2}$  u. W. van *'s Hertogenbosch*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Waalwijk*. Het ligt in de lengte langs den Klinkerweg, met vele goede woningen. Ook heeft men er een goed Raadhuis.

De Parochiale kerk, aan den H. **LAMBERTUS** toegewijd, is een groot gebouw, zonder spits op het schip. De Herv. gem. van *Drunen-en-Nieuwkuik* heeft hier eene kerk en pastorie onder een dak. De dorps. telt 180 leerl.

Kermis Zondag vóór Pinkster.

**DRUNEN (HUIS-TE-)**, **HUIS-TE-DRUINEN** of **HUIS-TE-DRUUNEN**, ook wel **DRUNENSKASTEEL**, doch eigenlijk **STEENBURG** geheeten, kast., pr. *N. Br.*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Drunen*, onder de gem. *Nieuwkuik-en-Onzenoord*, even buiten de limieten van *Drunen*, 10 min. N. W. ten W. van Nieuwkuik. Het hoofdgebouw is afgebrand, doch de nederhuizing en poort staan nog, welke laatste ter wederzijde aan eenen toren met korte spits voorzien is. Een dezer gebouwen is tot zomerverblijf en de overige tot boer. ingerigt.

**DRUNEN (POLDER-VAN-)** of **POLDER-VAN-DRUUNEN**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Drunen*; groot 812,0849 bund.

**DRUNEN-EN-NIEUWKUIK**, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. van *Heusden*, ring van *'s Grevelduincapel*; met ééne kerk te Drunen en ruim 60 ziel.

**DRUNENSKASTEEL**. Zie **DRUNEN (KASTEEL-VAN-)**.

**DRUNENSCH-SLUIS**, pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. N. W. van *Drunen*, dienende tot ontlasting van het water van den Polder-van-Drunen en van de landerijen van Hulten.

**DRUSIANA FOSSA**. Zie **IJSSEL (NIEUWE-)**.

**DRUSIBURGUM**. Zie **DOESBORGH**

**DRUSUS (GRACHT-VAN-).** Zie **IJSSEL** (NIEUWE-).

**DRUSUSBURGT.** Zie **DOESBORGH**.

**DRUSUSGRACHT.** Zie **IJSSEL** (NIEUWE-).

**DRUTEN**, kant., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*. Het bevat de gem. Druten, Appeltern, Batenburg, Dreumel, Ewijk, Horssen en Wamel; beslaat 14,400 bund., en telt 2049 h., met 13,500 inw., wier voornaamste midelen van bestaan landbouw en vee-teelt zijn, terwijl eenigen zich ook op de tabaksteelt toeleegen.

**DRUTEN**, dek. in het apost. vic. van 's Hertogenbosch, pr. *Geld.* Zij bevat 15 par.: Afferden-en-Deest, Alphen, Altforst, Appeltern, Batenburg, Burgharen, Dreumel, Druten, Her-nen-en-Leur, Horssen, Leeuwen, Maas-Bommel, Niftrik, Puyflijk en Wamel; heeft 15 kerken, met 15 Pastoors en 7 Kapellanen, en telt 12,000 ziel.

**DRUTEN**, gem., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Druten*, hulpk. van het postk. *Nijmegen* (20 m. k., 6 s. d., d., 1 j. d.). Zij bevat de d. Afferden, Deest, Druten en Puyflijk; bestaat 2936,2672 bund., en telt 460 h., met 3440 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw, terwijl er ook veel tabak geteeld wordt.

De 3200 R. K. maken de par. van *Afferden-en-Deest*, *Druten-en-Puyflijk* uit. De 200 Herv. behooren tot de gem. Afferden-Druten-en-Deest en Leeuwen-en-Puyflijk. Ook zijn er 5 scholen.

Het d. Druten ligt 4 u. W. ten N. van Nijmegen, aan den Waaldijk; 23° 16' 29" N. B., 51° 53' 30" O. L. Men telt er 206 h. en 1600 inw. De 1600 R. K. maken eene stat. uit, welke tot het apost. vic. van 's Hertogenbosch, dek. van *Druten*, behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De kerk is aan den H. EWALDUS toegewijd. De we-nige Herv. behooren tot de gem. *Afferden-Druten-en-Deest*, die hier eene kerk heeft. De dorps. telt 140 leerl. Ook zijn er een adell. h., het Huis te Druten geheeten, eene los- en laad-plaats voor schepen aangelegd en een voetveer over de Waal op Ochten.

Jaarmarkten: den derden Dingsdag in April, den eersten Donderdag in September en den eersten Don-derdag in November.

**DRUTEN (HUIS-TE-),** adell. h., pr. *Geld.*, kant en gem. *Druten*.

**DRUTEN (POLDER-VAN-),** p., pr. *Geld.*, gem. *Druten*.

**DRUTENSCH-UITERWAARDSCH-EPOLDER,** p., pr. *Geld.*, gem. *Druten*.

**DRUUNEN.** } Zie **DRUNEN**.

**DRUYNEN.** }  
**DUBBEL**, riv., pr. *Z. H.*, in het *Ei-land van Dordrecht*. Zij komt uit den *Biesbosch* en dgorloopt het gezegde eil., om zich bij de Mijlhaven in het Mallegat te ontlasten.

**DUBBEL.** Zie **DEVEL**.

**DUBBROEK**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. van *Hausbrece*; met 15 h. en 90 inw.

**DUBBELDAM**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr., kant. en post. *Dordrecht* (4 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit de p., den Aloisepolder, den Haniaspolder, den Zuidbuitenpolder, den Noordbovenpolder, den Buitengronden en uit gedeelten van de p.: het Oude-land van Dubbeldam, den Zuidpolder, den Noordpolder en den Wieldrecht-sche-polder, alsmede uit eenige platen, gronden, grienden en p. in den Biesbosch. Zij bevat het d. Dubbeldam, de b. Aan de Kop en eenige verstrooid liggende h., waaronder de buit. Dord-wijk, Dubbelstein en Weizigt; beslaat 3008,7021 bund., en telt 243 h. en 1640 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw, vlasscherij, melkerij, vee-teelt en visscherij; terwijl men er ook nog 1 steenbakkerij, 2 mout- en koorn-, 4 olie- en 8 houtzaagmolens heeft.

De 1500 Herv. maken, met uitzon-dering van eenigen, die op en in de nabijheid van de Steenplaats wonen en kerkelijk tot *Dordrecht* behooren, doch, met bijvoeging van omtrent evenveel, die op de Merwede, gem. *Dordrecht*, wonen en wederkeerig, kerkelijk tot *Dubbeldam* gerekend worden, eene gem. uit, welke tot de klass. van *Dordrecht*, ring van *Zuïndrecht*, behoort. De 40 R. K. parochiëren te *Dordrecht*.

Het d. Dubbeldam ligt ½ u. Z. O. van Dordrecht, in den p. Oud-Dub-beldam. Men telt in de kom van het d. 48 h. en 350 inw. De kerk is een net en vrij ruim gebouw, voor-zien van toren, klok en sierlijken predikstoel van gebruid eikenhout. De dorps. telt 190 leerl.

**DUBBELDAM (BOVENPOLDER-VAN-).** Zie **ALOISEN-POLDER**.

**DUBBELDAM(BUITENGRONDEN-VAN-),** eene menigte platen, gronden, grienden en enkele p., pr. *Z. H.*, gem. *Dubbeldam*; groot 1264,7220 bund.

**DUBBELDAM (NOORD-BOVEN**

POLDER-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Dubbeldam*; groot 71,3036 bund.

DUBBELDAM (NOORDPOLDER-VAN-) of NOORDPOLDER-VAN-DORDRECHT, p., pr. *Z. H.*, gem. *Dordrecht* en *Dubbeldam*; groot 183,6517 bund.

DUBBELDAM (OUDE-LAND-VAN-) of DUBBELDAMSCHEPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Dordrecht* en *Dubbeldam*; groot 636,9013 bund.

DUBBELDAM (ZUID-BUITENPOLDER-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Dubbeldam*; groot 87,9823 bund.

DUBBELDAM (ZUIDPOLDER-VAN-), p., pr. *Z. H.*, bij gedeelten gem. *Dordrecht*, gem. *Mijl-Krabben-Nadort* en gem. *Dubbeldam*; groot 471,4474 bund.

DUBBELDAMSCHEPOLDER. Zie DUBBELDAM (OUDE-LAND-VAN-).

DUBBELEBUURT, b., pr. *N.H.*, gem. en 5 min. *Z. van Haarlem*, buiten de Schalkwijkkerpoort, tot die st. behoorende, aan het Zuider-Buiten-Spaarne; met 17 h. en 70 inw.

DUBBELEBUURT-AAN-DEN-OVERTOOM (DE), b., pr. *N.H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, 1½ u. N. van Amstelveen.

DUBBELE-SLUIS, een der 4 overwelfde sluisen binnen de st. *Rotterdam*, pr. *Z. H.*, waardoor de Rotte uitwatert. Zij heeft 2 kokers.

DUBBELINK, DUBBLINK of DUBLINK, havez., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Delden*. Zij beslaat 60,3050 bund.

DUBBELAAN, buit., pr. *Z. H.*, gem. en ¼ u. O. van *Bodegraven*; groot 37,4675 bund.

DUBBLINK. } Zie DUBBELINK.

DUCKENBURGH. Zie DUKENBURG.

DUCHTEREN (GROOT- en KLEIN-). Zie DOCHTEREN (GROOT-) en DOCHTEREN (KLEIN-).

DUCKENGEN. Zie DOETINCHEM.

DUER. Zie DUUREIND.

DUEREN. Zie DEURNE.

DUERSTEDÉ (WIJK-BIJ-). Zie WIJK-BIJ-DUURSTEDÉ.

DUERSWOLDE. Zie DUURSWOLDE.

DUETECHEM. } Zie DOETINCHEM.

DUETINGHEM. }

DUFALGA, bij de inw. DE FALGA genoemd, plaats of vlakte in de duinen, pr. *N. H.*, gem. *den Helder*, bezuiden Kijkduin, waar vroeger eene kust-batterij van dien naam gelegen heeft.

DUFFEL (DEN) of DUFFEL, streek lands, gedeeltelijk pr. *Geld.*, arr. en kant. *Nijmegen*, gedeeltelijk in de Pruisische pr. *Rijnland*. Het is eene schoone en welgelegene landstreek.

DUFFELD (POLDER-VAN-DEN-), p., gedeeltelijk pr. *Geld.*, gem. *Miltingen*, gedeeltelijk in de Pruisische pr. *Rijnland*, gem. *Duffeld*; 3391 bund. groot, van welke 881,8802 bund. tot *Miltingen* behooren.

DUICTINGEN. Zie DOETINCHEM.

DUIFHUIS, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. *Z. van Reek*; 6 h. en 35 inw.

DUIFHUIS, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. *Z. W. van Uden*; 21 h. en 120 inw.

DUIFHUIS (HET), boer., pr. *Utr.*, gem. *Kamerik-Houddijke* en *Woerden*; groot 39,6150 bund.

DUIFHUISKAMP, buit., pr. *Geld.*, gem. en 1¼ u. N. van *Voorst*, ¼ u. van *Twello*; groot 4,4640 bund.

DUIF-POLDER, oudtijds DUYF-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Maasland*; groot 367,1737 bund.

DUIKER, sluis, pr. *N.H.*, te *Zaandam*, in den dam, welke de Voorzaan en de Binnenzaan van een scheidt, en dient, met de beide mede in dien dam liggende sluisen, opdat de Zaan bij lage ebbe zich zoude kunnen ontlasten. Zij verdient opmerking, om de fraaije gebeeldhouwde hoofden, waarmede zij prijkt, en heeft twee paar deuren.

DUIKER, sluis of verlaat, pr. *Gron.* O. van *Winschoten*, waardoor de Rensel zich ontlast in de Pekel-Aa.

DUIKER-DIJK. Zie DEUKER-DIJK.

DUIKSCHE-HOEVE, geh., pr. *N.Br.*, gem. en ¼ u. N. van *Loom-opZand*; met 8 h. en 40 inw.

DUIL (DEN), p., pr. *N.Br.*, gem. *Emmikhoven-en-Waardhuizen*; groot 748,1698 bund.

DUIMKENSLAGER, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Hilvarenbeek*.

DUIN. Zie DUN.

DUIN (DEN) of DUNE, geh., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Vollenhove*; met eenige weinige inw.

DUIN (FORT-OP-HET-). Zie KE-NAU-HASSELAAR.

DUIN (HET-). Zie HEEMSKERKER-DUIN.

DUIN (TEN-). Zie DUINE (TEN-).

DUINBEEK, heerl., pr. *Zeel.*, arr. en kant. *Middelburg*, gem. *Oostkapelle*. Zij bevat niets dan het adell. h. Duinbeek en de daartoe behorende gronden, groot 0,8120 bund.

DUINCAVEL of DUINKAVEL, een der kavels of wel de grootste der kavels in *N. H.*, welke aan de Hondsbosse en Duinen te Petten contri-buëren, bestaande uit de volgende 16 d., aangeslagen tegen zoo veel bund. als daarbij vermeld zijn, als :

Uitgeest 1394,3195 bund.; Bergen 1362,5280 bund.; Heilo, 1323,6332 bund.; Velsen, 1287,5700 bund.; Heemskerk, 1123,1249 bund.; Limmen, 919,8144 bund.; Schoorl, 862,5558 bund.; Akersloot, 800,4852 bund.; Castricum, 781,9335 bund.; Egmond, 588,9642 bund.; Wijk - aan - Duin, 515,2050 bund.; Bakkum, 308,6856 bund.; Groet, 228,2234 bund.; Wimmenum, 178,8361 bund.; Petten, 108,8748 bund.; Beverwijk, 42,5790 bund.; te zamen 11827,1355 bund.

DUINDIGT, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*, 1½ u. ten *Z. W.* van *Wassenaar*; groot 95,5328 bund.

DUINE (TEN-) of TEN DUIN, adell. h., pr. *Zeel.*, gem. en 10 min. *N.* van *Oostkapelle*; groot 48,1278 bund.

DUINENBERG, bosch, pr. *N. H.*, onder de *Zandpoort*, gem. *Velsen*; groot 16,2755 bund.

DUINENBERG, buit., pr. *N. H.*, gem. en 20 min. *Z.* van *Velsen*; groot 5,2131 bund.

DUINENBURG, buit., pr. *Fr.*, gem. *Schiermonnikoog*, *O.* van *Oosterburgen*. Het dient thans tot pastorie voor de gem. *Schiermonnikoog* en beslaat 0,0540 bund.

DUINENBURG, boer., pr. *Zeel.*, gem. *Oostkapelle*.

DUIN-EN-DAAL, buit., pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal - Tetterode - Aalbertsberg-en-de-Vogelenzang*, 5 min. *W.* van *Bloemendaal*; groot 37,4971 bund.

DUIN-EN-DAAL, buit., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. *O.* van *Rosmalen*.

DUIN-EN-WEG, buit., pr. *Z. H.*, gem. en in het d. *Hillegom*.

DUINGELO. { Zie DWINGELO.

DUINGLO. }

DUINHELM, hofst., pr. *Zeel.*, gem. en 10 min. *N. W.* van *Oostkapelle*.

DUINHOEVE, buit., pr. *Zeel.*, gem. en ½ u. *N.* ten *W.* van *Huumsede*.

DUININGER-MEER of DUNEMEER, meertje, pr. *Over.*, ½ u. ten *Z. O.* van *Hokzijl*, het heeft gemeenschap met het *Giethoornsche-meer*.

DUINKANT, lands., pr. *N. H.*, die tusschen *Alkmaar* en *Velsen* ligt.

DUINKAVEL. Zie DUINCAVEL.

DUINKER-DIEP, diep vaarwater in de *Noordzee*, *N. O.* van de *Breeveertien*.

DUINKERSGAT, vaarwater tusschen de *Noorderhaaks* en den *Middeldrug*, *N. W.* van den *Helder*, pr. *N. H.*, 51 tot 115 palm. diep en alleen bruikbaar voor kleine vaartuigen.

DUIN-LAAN, buit., pr. *N. H.*, gem. en 5 min. *W.* van *Bennebroek*; groot 11,3666 bund.

DUIN-LUST, buit., pr. *N. H.*, gem. en 5 min. *Z.* van *Bennebroek*, groot 3 bund.

DUIN-LUST, buit., pr. *N. H.*, gem. en ¼ u. *Z. W.* van *Velsen*; groot 2,8208 bund.

DUIN-OOG. Zie DUUN-OOG.

DUINREL, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*.

DUINSCHIE HOEF, buit., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. *O.* van *Rosmalen*.

DUINSTREEK, streek van zandheuvelen langs de *Noordzee*, pr. *Z. H.* en *N. H.*, van de *Maas* tot aan den *Helder*.

Deze zandheuvelen maken een gedeelte uit van een duingordel, die zich oorspronkelijk van *Grevelingen* bij *Calais*, langs het onstelijke strand van de *Noordzee*, tot de bovenste spits van *Jutland* uitstrekte. Zij is op verre na niet overal even breed. Aan de zuidwestelijke punt van de pr. *Z. H.* zijn de duinen geheel weggeslagen, waarom er van daar tot op de hoogte van *Ter-Heide* een zeedijk is aangelegd, welke jaarlijks bijgewerkt wordt. Van daar af ziet men de heuvelen verrijzen, welke naar de zee toe geheel naakte oppervlakten vertoonen, slechts door eene plant, helm genoemd, tegen het verstuiven beveiligd, en waar alleen eenige groeikracht heerscht in de duinvalleijen of pannen. De afhellingslijn der *Duinestreek*, naar de landzijde, prijkt met het lagchendstegroen en de aangenaamste bosschaadjen. Zeer groot is het aantal duinen in *Holland*. Beginnende van het *Noorden* ontmoet men *Texel-duin*, *Huisduinsch-duin*; aan de zijde van het *Marsdiep* *Camper-duin*, gaande landwaarts in zich vereenigende met de *Petter-duinen*, en aan de andere zijde met *Schoorl-duin*; *Petter-duinen*, langs de zee strekkende aan de *Camper-duin*; *Schoorl-duin*, palende aan de voorschrevene duinen van *Camp* tot *Berger-duin*, en voort opwaarts, tot aan de *Schoorlkerk*, met en benevens de *binnenlandsche weiden*, en eenige *bouwlanden*, tot aan de *Geest*. Hieraan paalt het *Bergerduin*, loopende tot aan *Wimmemerduin* naar zee. Het *Wimmemerduin* begint aan *Bergerduin*, loopende westwaarts tot aan de *Egmonderduinen*; van daar komt het in de *Heemskerker- en Wijkerduinen*, die zich uitstrekken tot aan die van *Brederode*. Na deze nadert men *Langevelder*, *Luchter*, *Noordwijker-*

Katwijkerduin, met de Zeepelduin tot Berkhey en Wassenaar toe. Op deze volgen de Wassenaarsche-duinen met het Berkenrijs daarin begrepen, met de Oostduinen, strekkende zich deze meestal langs de zeestranden. Landwaarts ingaande van Haarlem naar het Westen vindt men eerst de Duinen van Heemstede, loopende tot Kermer-beek toe. Daaraan volgen eenige van minder belang, als 's Gravenberger-duin, Houter-duin, Duynken-duin, Assekken-duin, Lisser-duin en de Kleine-Silak; al verder Noordwijkerhouterduin, Raaphorster-duin, Braasbroek, Blankenburg en eenige anderen. Van Scheveningen af westwaarts komt men in Monsterduin en des Kappittelsduin en eenige anderen tusschen Voorschoten en Voorburg. De omtrek van deze Hollandsche duinen, tot vlak land gerekend, is 42580 bund.

DUINVLIET, buit., pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal - Tetterode - Aalbertsberg-en-de-Vogelenzang*, 40 min. Z. van Bloemendaal, 20 min. Z. van Overveen; groot 3,5350 bund.

DUINWEIDE, buit., pr. *Z. H.*, gem. en onmiddellijk nabij 's Gravenhage, aan den straatweg langs het Scheveningsche-kanaal; groot 6,4000 bund.

DUINWIJK. Zie BENNEBROEK (HUISTE).

DUINWIJK, buit., pr. *N. H.*, gem. *Wijk-aan-Duin*, thans ingerigt tot bloem-, boom- en zaadkwekerij; groot 5,6850 bund.

DUINZIGT, buit., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Rijswijk*.

DUINZIGT, buit., pr. *N. H.*, gem. *Bennebroek*; groot 4,4630 bund.

DUINZIGT, ook wel het OVERHAALDER-HUIS, hofst., pr. *N. H.*, gem. *Heilo-en-Oesdom*, 20 min. W. van Heilo, in den Maalwaters-polder; 18,0180 bund.

DUINZIGT, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Oegstgeest-en-Poelgeest*, in de Kerkbuurt; groot 5,6220 bund.

DUINZIJDE, geh., pr. *N. H.*, gem. en 40 min. van *Castricum*; met 38 h., en 270 inw.

DUIR. Zie DUUR.

DUIRSE. Zie DUURSE.

DUISBURG. Zie DOESBORGH.

DUISSSEL. Zie DUIZEL.

DUIST. Zie DUIS.

DUISTERSLUIS, sluis, pr. *N. H.*, gem. *Schardam*. Zij ligt in de Korschloot en dient tot uitwatering van de Ringsloot van de Beemster in de Zuiderzee.

DUISTERVOORDE of DUYSTERVOORDE, landg., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*,

$\frac{1}{2}$  u. Z. Z. W. van Twello. Op dit landg. staat de kerk van de stat. van den zelfden naam, aan den H. MARTINUS toegewijd.

DUISTERWINKEL, geh., pr. *Gr.*, gem. *Ezinge*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van Garnwerd.

DUITINGE. Zie DOETINCHEM.

DUIITS of DUIST, oudtijds DUYTS of DUYST, pr. *Utr.*, gem. *Duits-de-Haar-en-Zevenhuizen*, verdeeld in Boven-Duits en Neder-Duits.

DUIITS (BOVEN-) of BOVEN-DUIITS, het oostelijk gedeelte van den p. *Duits*, pr. *Utr.*

DUIITS (NEDER-) of NEDER-DUIITS, het westelijk gedeelte van den p. *Duits*, pr. *Utr.*

DUIITSCHHE-HUIS, bouwh. te *Bunde*, pr. *Dr.*, ter plaatse, waar het voorm. geestelijk gesticht van dien naam gestaan heeft.

DUIITSCHHE-HUIS, heerenh. te *Dieren*, pr. *Geld.*, ter plaatse, waar het voorm. geestelijk gesticht van dien naam gestaan heeft. Het is in den Gothischen smaak gebouwd.

DUIITSCHHE-HUIS, voorm. geestelijk gesticht, thans de pastorij te *Schelluinen*, pr. *Z. H.* Het bestaat in een vrij ruim h., hetwelk met de daartoe behoorende tuinen enz., rondom door water omgeven, 0,8060 bund. beslaat.

DUIITSCHHE-ZEE. Zie NOORDZEE.

DUIITS-DE-HAAR-EN-ZEVENHUIZEN, gem., pr. *Utr.*, arr., kant. en postk. *Amersfoort*, (6 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit de p. Duits en de Haar, benevens de b. Zevenhuizen; telt 29 h. en ruim 200 inw., die meest hun bestaan vinden in den tabaksbouw, een weinig korenbouw en veeteelt.

De 80 Herv., behooren tot de gem. van *Bunschoten*; de 30 R. K. tot de stat. van *Eemnes*. De kinderen gaan te Bunschoten ter schole.

DUIVEL (DE HOOGE-), akkermaaldboschje, pr. *Geld.*, onder *Ermelo*.

DUIVELAND of DUYVELANDT, eil., pr. *Zeel.* Het heeft eenen omtrek van ongeveer 6 u. gaans en over het geheel eene eironde gedaante. De grootste lengte, zijnde ruim 3 u., strekt zich omtrent van het Z. W. naar het N. O. uit. De grootste breedte, van den hoek des Jonge-polders ten N. W. tot de poldertjes Beijeren en Alteklein, ten Z. O., is, door de uitspringende hoeken, weinig minder. Het eil. beslaat 6740 bund. Het bevat de gem. Bruinisse, Nieuwerkerk-Kapelle-en-Botland, Oosterland-en-Sir-Jansland

en Ouwerkerk, beslaat 6740 bund., telt 606 h., met 4200 inw., van welken de meesten bestaan van den landbouw en daarmede verbondene bedrijven; en eenigen van de mosselvangst.

Er zijn 5 gem. van de Herv., waartoe verre het grootste getal inw. behooren, te weten: die van Bruinisse, Nieuwerkerk, Oosterland, Ouwerkerk en Sir-Jansland, welke ieder eene kerk hebben. De enkele R. K., parochiëren te *Zierikzee*. Ook zijn er 5 scholen.

Duiveland is een vruchtbaar eil., met uitmuntende koorn- en weilanden, goede, meereendeels zandwegen en enkele beplante binnendijken. Ook loopt de straatweg van Zierikzee naar Zijpe, dwars door het eil. In de heerl. Oosterland treft men vele bosschen en aangename wandelwegen aan. Ook wordt hier veel werk gemaakt van de meekrapteelt, waartoe het eil. zes meestoven telt. (NISSE.)

DUIVELAND. (OOST-). Zie BRUI-DUIVELAND (VIER-BANNEN-VAN-). Zie VIERBANNEN-VAN-DUIVELAND. DUIVELSBOSCH, bosch, pr. *Utr.*, in *het Goy*, groot 7,8810 bund., doch thans voor een gedeelte tot bouwland toegemaakt.

DUIVELSBRUG, houten brug, pr. *N.Br.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*, nabij de kerk van Ginneken, over de Mark. Daarbij staat eene druk bezochte herb.

DUIVELSGRACHT, water, pr. *Z.H.*, buiten de Waterpoort van *Gorinchem*, in de gedaante van eenen holsblok, en nog het eenige kennelijke overblijfsel van het laatste slot van Arkel.

DUIVELSHOEK of DUIVELSHOEKJE, de noordelijkste punt van den *Elizabeths-polder*, pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Breskens*.

DUIVELSHOEK. Zie DUIVENHOEK.

DUIVELSHOEKJE. Zie DUIVELSHOEK.

DUIVELSMEER. Zie SAPPEMEER.

DUIVELSWIEL, waterkom, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Engelen*. Hij is zeer diep en vischrijk.

DUIVEN, gem., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. *Zevenaar*, hulpk. van de postk. *Arnhem* en *Zevenaar* (15 m. k., 10 s. d., 4 j. d.). Zij bevat de d. Duiven, Groessen en het Loo, alsmede de b. Nieuwgraaf; beslaat 3506,7602 bund.; telt 349 h. en 2570 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw.

De 2300 R. K. maken de stat. van *Duiven*, *Groessen* en *het Loo* uit. De 70 Herv. behooren tot de gem. van *Zevenaar*. Er zijn 3 scholen.

Het d. Duiven, oudijds Thuina en

Villa-Thunina genaamd, ligt 2 u. O. ten Z. van Arnhem, 1 u. N. W. van Zevenaar. Men telt er ruim 700 inw., en met de b. Nieuwgraaf ruim 800 inw.

De inw., alle R. K., maken, met eenigen van de gem. Westervoort, eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Geld.* behoort, door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend wordt en 1000 ziel. telt. De kerk is aan den H. REMIGIUS toegewijd. De dorps. telt 190 leerl.

DUIVENDANS, b., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Oldebroek*; met 15 h. en 100 inw.

DUIVENDIJK, heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven*, reg. kant. en postk. *Zierikzee*, gem. *Duivendijke-Klaaskinderkerke-Brijdorpe-en-Looperskapelle*. Zij bevat de b. Duivendijke en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 631,8866 bund.; telt 17 h. en 100 inw., die hun bestaan vinden in den landbouw. Alle zijn Herv. en behooren tot de gem. *Brouwershaven* en *Kerkwerve*. Deze heerl. maakt een gedeelte uit van de heerl. *Duivendijke c. a.*

De b. Duivendijke of DUVENDIJK ligt  $\frac{1}{4}$  u. N. ten W. van Zierikzee,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van Brouwershaven. Zij was vroeger een d., van welks kerk niets meer over is dan het kerkhof, hetwelk nog als zoodanig gebruikt wordt.

DUIVENDIJK-KLAASKINDERENKERKE-BRIJDORPE-EN-LOPERSKAPELLE, ook wel de VIER-AMBACHTEN genoemd, gem. en heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven*, reg. kant. en postk. *Zierikzee* (5 m. k., 2 s. d., 1 s. d.). Zij maakte vroeger 4 afzonderlijke heerl. uit, zijnde Brijdorpe, Duivendijke, Klaaskinderenkerke en Loperskapelle; beslaat 1680 bund.; telt 65 h. en 450 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden.

De inw., allen Herv., behooren kerkelijk tot de gem. *Elkerzee*, *Brouwershaven* en *Kerkwerve*. De kinderen gaan te *Elkerzee*, te *Nieuwerkerke* en te *Brouwershaven* ter schole.

DUIVENDRECHT, naar men wil eigenlijk DUIVENVEER, streek gronds, pr. *N. H.*, gem. *Ouder-Amstel*. Zij bestaat uit den Groot-Duivendrecht-sche-polder en den Kleine-Duivendrecht-sche-polder, welke de b. Groot-Duivendrecht en Klein-Duivendrecht bevatten. Men telt er 96 h. en 550 inw., die meest in veeteelt en melkerij hun bestaan vinden.

De 250 R. K. maken, met die van

de *Bijlmer* en sommigen uit de *Die-mermeer*, de stat. van *Duivendrecht* uit, welke tot het aartspr. van *H.-en-Zeel*, dek. *Amstelland* behoort, 350 ziel. telt en te Groot-Duivendrecht een kerkje heeft.

**DUIVENDRECHT (GROOT-)**, b., pr. *N. H.*, gem. *Ouder-Amstel*, in den *Groote-Duivendrecht-polder*, 1 u. N. O. van Ouderkerk; met den Omval, 76 h. en 500 inw. tellende.

De R. K. hebben hier een net, zindelijk kerkje, aan den H. *URBANUS* toegewijd, dat met eene hooge spits prijkt. Ook is er eene school.

**DUIVENDRECHT (KLEIN-)**, b., pr. *N. H.*, gem. *Ouder-Amstel*, in den *Kleine-Duivendrecht-polder*, even he-noorden Ouderkerk; 20 h. en 46 inw.

**DUIVENDRECHTER-BRUG**, **DUIVENDRECHTSCH-BRUG**, ook wel **KUIPER-TJES-BRUG** genoemd, dubbele valbrug, pr. *N. H.*, gem. *Ouder-Amstel*, 1 u. N. O. van Ouderkerk, over de Ringsloot van het Watergraafsmeer, in den grooten weg van Amsterdam naar Utrecht.

**DUIVENDRECHTER-LAAN**, dat gedeelte van den straatweg tusschen Utrecht en Amsterdam, pr. *N. H.*, hetwelk ter lengte van 20 min. van Duivendrecht tot aan het Zwarte-wegje door de geheele buurs. van Duivendrecht loopt.

**DUIVENDRECHTER-POLDER (GROOTE-)** of **GROOTE-DUIVENDRECHTSCH-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Ouder-Amstel*. In dezen p. liggen de 2 b. den Omval en Groot-Duivendrecht.

**DUIVENDRECHTER-POLDER (KLEINE-)** of **KLEINE-DUIVENDRECHTSCH-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Ouder-Amstel*.

**DUIVENHOEK** of **DUIVERSCHOEK**, op sommige kaarten **DUIVELSHOEK** genaamd, b., pr. *Zeel*, gem. *Hont-nisse en Graauw-en-Langendam*, aan de uiterste punt van laatstgemelde gem. en den noordelijken hoek van den *Meloopolder*. Zij ligt onder den Zeedijk, tegen het drooge land van Saftinghe. Er zijn 14 h. met 60 inw. en 1 koren-molen.

**DUIVENKOTE (HET-)**, buit., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Hel-lendoorn*; groot 28,5870 bund.

**DUIVENSTEIN**. Zie **DUIVESTEIN**. **DUIVENTOREN**, boer., pr. *Z. H.*, gem. en 10 min. N. van *Naaldwijk*, zijnde het eenige overblijfsel van het riddermatige slot Lage-Woert.

**DUIVENVEER**. Zie **DUIVENDRECHT**.

**DUIVENVOORDE** of **DUIVENVOORDE**, slot, pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. W. van *Voorschoten*, aan de Dobbewatering. **DUIVENVOORDE (KLEIN-)**. Zie **DUIVESTEIN**.

**DUIVENVOORDE (SCHOUW VAN-)**, thans meestal **HALLGSCHE-SCHOUW**, op-haalbrug over den Rijn, pr. *Z. H.*, gem. en 1 u. N. van *Voorschoten*. De daarbij staande herb. wordt zeer veel door den fatsoenlijken stand uit Leyden bezocht.

**DUIVENVOORDSCHE-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Voorschoten*; groot 327 bund.

**DUIVENWAARD** of **DUIVENWAARD-SCH-EPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Nieuwe-Tonge-en-Klinkerland*; groot 411,7960 bund. Hij maakt met de p. het Oudeland, onder de gem. Som-melsdijk, en het Oudeland, onder de gem. *Middelharnis*, eene bedijking uit.

**DUIVERSCHOEK**. Zie **DUIVENBOEK**. **DUIVESTEIN (OOST-)**, hofst., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Voor-burg*, aan de oostelijke grenslijn dier gem.; groot 24,4910 bund.

**DUIVESTEIN (WEST)**, hofst., pr. *Z. H.*, gem. en 10 min. O. van *Voor-burg*; groot 24,7252 bund.

**DUIZEL**, **DUYSEL**, **DUIZEL** of **DUISEL**, d., pr. *N. Br.*, arr., kant., postk. en 3 u. Z. W. van *Eindhoven*, gem. *Duizel-en-Steensel*. Men telt er 50 h. en 300 inw., die meest in den land-bouw hun bestaan vinden. Ook is er 1 dakpannenfabriek.

De inw., alle R. K., maken eene par. uit, die tot het apost. vic. van 's *Her-logenbosch*, dek. van *Hilvoarenbosch*, behoort. De kerk is aan de *Geboorte van den H. JOHANNES* toegewijd. De dorps. telt 60 leerl.

**DUIZELDONK**. Zie **DEUZENDONK**.

**DUIZEL-EN-STEENSEL**, gem., pr. *N. Br.*, arr., kant. en postk. *Eindhoven* (24 m. k., 5 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. *Duizel* en *Steensel*, benevens het geh. *Steenvoort*, bestaat 1319,8780 bund., telt 103 h. en 590 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden. Ook zijn er 1 graan-molen, 1 leerlooijerij, 1 steen-, 1 pan-nen- en 1 pottenbakkerij.

De inw., alle R. K., maken gedeel-telijk de par. van *Duizel* uit en behoo-ren gedeeltelijk tot de par. van *Steen-sel-en-Knegsel*. Er zijn twee scholen.

**DUIZEND-MORGEN**, hofst., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. W. van *Rijswijk*. **DUKENBURG**, **DUKKENBURG** of **DUC-kenburgh**, landg., pr. *Geld.*, gem. en

1 u. Z. van *Nijmegen*, aan den weg van Nijmegen naar Grave; 207,1010 bund.

DUKERVALLAAT. Zie WINSCHOTERIJL.

DULDER of DULDEREN, buurs., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Weerselo*; met eene school, 167 h. en ruim 900 inw. In deze buurs. staat de kerk van de stat. *Saasveld*; zij heeft eenen toren en is van een orgel en een altaar voorzien. Er is eene school met 100 leerl.

DULDERBROEK, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Weerselo*; een gedeelte van de buurs. *Dulder* uitmakende.

DULDEREN. Zie DULDER.

DULLAARD. Zie DOLLART.

DULLAERT. } Zie BRAAKMAN.

                  } Zie DOLLART.

DULLAERTPOLDER of DOLLAERTPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Hontenisse*; hij maakt een gedeelte uit van de watering van Lamswaarde en is 1905,2113 bund. groot.

DULLARTUS. Zie DOLLART.

DULMANSKOLK. Zie DOLLEMANSKOLK.

DUNBROECK. Zie DONKERBROEK.

DUMMEL. Zie DOMMEL.

DUN, oudtijds DUIN, geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten W. van *Hitoarenbeek*.

DUN (DE GROOTE-EN-DE-KLEINE-), twee bergen, pr. *Geld.*, gem. en 2 u. N.O. van *Ede*, onder *Otterloo*.

DUNCKBROEK. } Zie DONKER-

DUNCKBRUECK. } BROEK.

DUNDEREN. Zie DONDEREN.

DUNE. Zie DUIN (DEN).

DUNEMEER. Zie DUININGEMEER.

DUNESCHANS. Zie HUNNESCHANS.

DUNGE. Zie DONGE.

DUNGEN (DEN), gem., pr. *N.Br.*, arr., kant. en postk. *'s Hertogenbosch* (6 m. k., 6 s. d., 2 afd., 2 j. d.). Zij bevat het d. Den Dungen, en eene menigte verstrooid liggende h., beslaat 1058 bund., telt 234 h. en 1400 inw., die meest hun bestaan vinden in het aankweeken van keukengroenten en inzonderheid aalbessen, kersen en aardbezien, welke groenten en fruit, met geheele vruchten, dagelijks naar 's Hertogenbosch en Holland vervoerd worden, alsmede in den landbouw en het vetmesten van kalveren. Ook is er 1 leerlooijerij.

De inw., bijna allen R. K., maken eene par. uit, die tot het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Orten*, behoort, en door eenen Pastoor en eenen Assistent bediend wordt De

4 Herv. behooren tot de gem. van *St. Michiels-Gestel-den-Dungen-en-Schijndel*. Er is ééne school, met 230 leerl.

Het d. den Dungen ligt 1 u. Z.O. van 's Hertogenbosch. De kerk, aan den H. *Apostel* *JACOBUS* toegewijd, is een vrij ruim en luchtig gebouw, voorzien van een klein torentje. Zij heeft een prachtig orgel, eenen fraaijen predikstoel, twee kostbare biechtstoelen en drie altaren, en is versierd met een fraai kunststuk uit hout gesneden, zijnde een Lievevrouwetroon, in Antwerpen vervaardigd.

Kermis veertien dagen na Paschen.

DUNGENSCH- KANT (POLDER-VAN-DEN-). Zie MICHELGESTELSCH-POLDER (OUD-ST.)

DUNGENSCH-POLDER, p., pr. *N.Br.*, gem. *den Dungen*; groot 243,1940 bund. De Zuidwillemsvaart loopt over eene lengte van 3585 ell door dezen p.

DUNGENSCH-STEEG, geh., pr. *N.Br.*, gem. en 1 u. N. van *Schijndel*.

DUNGENSCH-KLOOSTER, meestal enkel HET KLOOSTER, boer., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N.W. van *den Dungen*, in geboomte gelegen.

DUNSBERGERHOEK of DUNSBORGS- HOEK, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N.O. van *Hengelo*; met 22 h. en 150 inw.

DUQUESNE. Zie FREDERIK (PRINS-).

DURCKERDAM. Zie DURGERDAM.

DURDRECHT. Zie DORDRECHT.

DUREN. Zie DUUREN.

DURENSEIND. Zie DUUREIND.

DURENDAAL of DUURENDAAL, boer., pr. *N.Br.*, gem. *Berkel-Enschot-en-Heukelum*,  $\frac{1}{4}$  u. O. N.O. van *Heukelum*; groot 16,1283 bund.

DURENTIJD POLDER. Zie DIERENTIJD POLDER.

DURFOS. Zie DORDRECHT.

DURGERDAM, DURCKERDAM of DURKERDAM, oudtijds DURRIGENDAM, soms ook DURRIKERDAM genoemd, d., pr. *N.H.*, arr. en 6 u. Z. Z.W. van *Hoorn*, kant. en 3 u. Z. Z.W. van *Edam*, reg. kant. *Purmerend*, gem. *Ransdorp-Durgerdam-en-Holystoot*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Ransdorp*, aan den Waterlandsche-zeedijk, op den hoek van het *Pampus* en het *IJ*, 52° 22' 44" N. Br. 22° 39' 10" O. L. Men telt er 80 h. en ruim 450 inw., die meest hun bestaan vinden in de vischvangst, terwijl zij de visch, meest bot, doorgaans te Amsterdam ter markt brengen, zoo mede in het breijen en boeten van vischwant, het zeilmaken, het tanen van zeilen en netten. Men heeft



er 2 taanhuizen, en 2 scheepstimmerwerven. Nog is hier eene ivoor-, been- en muurzwartstokerij en maalterij.

De inw., meest allen Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Edam*, ring van *Monnickendam*, behoort. De kerk is een geheel nieuw gebouw. De 5 R. K., parochiëren te *Nieuwendam*. De dorps. telt 40 leelr. Op den uitersten hoek van den *Durgedammer-buitenpolder*, genaamd *IJdoorn*, is eene vuurbaak ten dienste der zeevarenden opperigt. Het is een hoog vierkant steenen gebouw, in de gedaante van eenen toren. Op den top is de vuurpan, waar 's nachts een lamplicht aangehouden wordt. Men gaat van het d. naar dezen toren met een schuiftje tot den dijk van den gezegden p. **DURGERDAMMER-BUITEN - POLDER**, genaamd *IJdoorn*, p., pr. *N. H.*, gem. *Ransdorp-Durgedam-en-Holysloot*; groot 75.2520 bund.

**DURGERDAMMER-DIJE**, breed water, pr. *N. H.*, in de gem. *Ransdorp-Durgedam-en-Holysloot*, dat van de *Durgedammer-Gouw* afkomt.

**DURGERDAMMER-GOUW**, binnenweg, pr. *N. H.*, in de gem. *Ransdorp-Durgedam-en-Holysloot*, die, van den *Waterlandsche-dijk* afkomende, naar *Ransdorp* loopt.

**DURINGEN**. Zie *DEURINGEN*.

**DURINGERHORN**. Zie *DIRKSHORN*.

**DURKERDAM**. Zie *DURGERDAM*.

**DURKSHORN**. Zie *DIRKSHORN*.

**DURLEDE** of *OUDE-HARK*, water, pr. *Z. H.*, gem. *Kethel-en-Spaland*, in den *Hark-polder*, dat, uit de *Poldervaart* komende, een eind wegs voortloopt en zich vervolgens weder met de *Poldervaart* vereenigt.

**DURLOO**. Zie *DEURLOO*.

**DURRIKERDAM**. Zie *DURGERDAM*.

**DUSSELDORP** of *DISSELDORP*, b., pr. *N. H.*, gem. en † u. N. van *Limmen*; met 25 h. en 170 inw., onder welke eenige schippers, die hier eene haven voor hunne vaartuigen hebben, met eene ruime plaats om de goederen te lossen en te laden, tot gemak der ingezetenen van *Limmen* niet alleen, maar ook voor die van *Heemskerk*, *Castrikum*, *Bakkum* en de *Egmond*, om hunnen visch, konijnen en andere levensmiddelen en goederen naar *Haarlem*, *Amsterdam*, *Alkmaar* en elders te verzenden. Aan de noordzijde van deze b. staat de R. K. kerk van de stat. *Limmen*, welke aan den *H. CORNELIUS* is toegewijd, en geen toren doch wel een orgel heeft.

**DUSSELDORPER-VAART**, water, pr. *N. H.*, dat in de haven van *Dusseldorp* zijn begin neemt, en in de *Die* uitloopt.

**DUSSEN**, R. K. par., pr. *N. Br.*, apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. *Heusden*, tot welke de R. K. uit de burg. gem. *Almkerk-en-Uitwijk*, *Dussen-Munster-en-Muilkerk*, *Emmikhoven-en-Waardhuizen* en *Meeuwen-Hill en-Babiloniënbroek* behooren. Zij telt 1400 ziel. en heeft eene kerk te *Dussen-Munsterkerk*, welke door 1 *Pastoor* en 1 *Kapellaan* bediend wordt.

**DUSSEN**, watertje, pr. *N. Br.* Het ontspringt aan de *Meeuwensche steeg*, nabij het kasteel van *Meeuwen*; vliet tusschen *Dussen-Munsterkerk* en *Dussen-Muilkerk*, heen, en loopt dood tegen den *Oude-Dussensche-Zeedijk*.

**DUSSEN**, naam, welken gemeenlijk geeft aan dat gedeelte van de heerl. *Dussen-Muilkerk*, pr. *N. Br.*, waar de Herv. kerk van *Dussen-Munster-en-Muilkerk* staat.

**DUSSEN**. Zie *DUSSEK-GANTEL*.

**DUSSEN** (*HUIS-TE-*), slot, pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*, in de heerl. *Dussen-Muilkerk*. Het heeft twee sierlijke torens, waarvan de eene rond en de andere vierkant is. Het beslaat, met de onderhoorige gronden 4.1620 bund.

**DUSSEN** (*NOORDEVELD - VAN-*). Zie *DUSSENS-NOORDEVELD*.

**DUSSEN** (*ZUIDEVELD - VAN-*). Zie *DUSSENS-ZUIDEVELD*.

**DUSSEN-BUITENDIJK-EN-HANK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*, heerl. *Dussen-Munsterkerk*, 1 u. W. van het d. *Dussen-Muilkerk*, met 70 h., 390 inw. en eene school, met 60 leelr.

**DUSSEN-GANTEL** of *DUSSENSCHE-GANTEL*, bij sommige enkel de *DUSSEN* genoemd, pr. *N. Br.*, dat 7 min. Z. van *Dussen-Muilkerk*, uit de *Dussen* voortkomt, voorts naar den *Oude-Dussensche-Zeedijk* vliet en door middel van de *Dussensche-sluis*, door dezen dijk heen schiet, om zich door den *Overdiepsche-Hooipolder* heen in het *Oude Maasje* te ontlasten.

**DUSSEN-MUILKERK**, heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Heusden*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*. Zij bevat den p. *Dussen-Noordeveld* en daarin het d. *Dussen-Muilkerk*, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 592.2475 bund., en telt 79 h. met 450 inw., die hun bestaan vinden in den landbouw.

De 270 Herv., behooren tot de gem. *Dussen - Munster - en - Muilkerk*. De 180 R. K., parochiëren te *Dussen*. Er is eene school met 80 leerl.

Het d. *Dussen-Muilkerk*, in de wanding meestal enkel *Dussen* geheeten, ligt  $4\frac{1}{2}$  u. W. van 's *Hertogenbosch*, kant. en  $2\frac{1}{2}$  u. W. van *Heusden* en telt 20 h. en 140 inw. De Herv. kerk is een tamelijk groot gebouw, waarvan de toren is ingestort. De dorps. telt 50 leerl.

De Kermis Zondag na den 8 Sept. **DUSSEN-MUILKERK**. Zie **DUSSENS-NOORDEVELD**.

**DUSSEN - MUNSTER - EN-MUIL - KERK**, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Heusden* (11 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de heerl. *Dussen-Munsterkerk* met-Heer-Arendswaarde en *Dussen-Muilkerk*; beslaat, 3670 bund., en telt 345 h., met 2070 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en veeteelt; ook zijn er 1 wind-graanen rosoliemolen.

De Herv., ruim 700 in getal, maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Heusden* behoort, en te *Dussen Muilkerk* eene kerk heeft. De 1300 R. K., maken de par. van *Dussen* uit. Er zijn 2 scholen.

**DUSSEN-MUNSTERKERK** oudtijds wel eens *MONSTER* genoemd, d., pr. *N. Br.*, arr. en  $4\frac{1}{2}$  u. W. van 's *Hertogenbosch*, kant., postk. en  $2\frac{1}{2}$  u. W. Z. W. van *Heusden*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*. Er is eene R. K. kerk, aan *MARIA geboorte* toegewijd, met eenen toren en van een orgel en drie altaren voorzien. De school telt 80 leerl.

**DUSSEN-MUNSTERKERK**, p. Zie **DUSSENS-ZUIDEVELD**.

**DUSSEN - MUNSTERKERK - MET-HEER-ARENSWAARDE**, heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Heusden*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*. Zij bevat de p. den *Schiethoek-polder*, den *Peereboomspolder*, den *Nathalspolder*, *Boerenverdriet*, *Nieuw-Boerenverdriet* en een gedeelte van den *Nieuw-Dussensche-polder* en van *Oud-Boerenverdriet*, en daarin de d. *Dussen-Munsterkerk* en *Dussen-Muilkerk* en het geb. *Dussen-Buitendijk-en-de-Hank*; telt 260 h., en ruim 1500 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en visscherij.

De Herv., ruim 700 in getal, behooren tot de gem. van *Dussen-Munster-*

*en-Muilkerk*. De R. K., ruim 800 in getal, worden tot de par. van *Dussen* gerekend en hebben hier eene kerk. Men heeft er 2 scholen.

**DUSSENSCHE-DIJK**, dijk, pr. *N. Br.* Het is dat gedeelte van den *Oud-Attenasche-Zeedijk*, hetwelk zich van *Meeuwen* tot aan de *Kornsche-sluis* uitstrekt.

**DUSSENSCHE-GANTEL**. Zie **DUSSEN GANTEL**.

**DUSSENSCHE-POLDER**(**NIEUWE-**) of **ZUIDHOLLANDSCHE-POLDER**, p., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Heusden*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk* en *Emmikhoven-en-Waardhuizen*; groot 1162,6031 bund.

**DUSSENSCHE-SLUIS**, sluis, pr. *N. Br.*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Dussen-Muilkerk*, in den *Oud-Dussensche-Zeedijk*, dienende om het water van het *Zuideveld* van *Dussen* te onlasten.

**DUSSENSCHE-SLUIS** (**POLDER-TJE-TEN-ZUIDEN-DE**), p., pr. *N. Br.*, kant. *Heusden*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*; groot 1,2270 bund.

**DUSSENSCHE-SLUIS** (**POLDER-TJE-TEN-ZUIDOOSTEN-DE**), p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*, *Meeuwen-Hill-en-Babyloniënbroek*, *Capelle en Waspik*; 55,5004 bund. groot.

**DUSSENSCHE-ZEEDIJK** (**NIEUWE-**), dijk, pr. *N. Br.*, ten Z. van den *Nieuw-Dussensche-polder*, zich uitstreckende van den *Emmikhovensche-Buitendijk*, tot aan den *Dussensche-dijk* en dienende tot keering van het *vloedwater* en dat van den *overlaat*.

**DUSSENS-NOORDEVELD** of het **NOORDEVELD-VAN-DUSSEN** bijgenaamd **DUSSEN-MUILKERK**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*, en *Meeuwen-Hill-en-Babyloniënbroek*; groot 592,2475 bund.

**DUSSENS-ZUIDEVELD** of het **ZUIDEVELD VAN DUSSEN** bijgenaamd **DUSSEN-MUNSTERKERK**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*, verdeeld in *Klein-Zuideveld* ten W. en *Groot-Zuideveld* ten O. van den dijk, waarover de provinciale grindweg loopt; groot 252,4999 bund.

**DUTHMALA**. Zie **DOMMEL**.

**DUTTENCHEM**.

**DUTTICHEM**.

**DUTTINGHEM**.

**DUTTINGHEM**.

**DUUNOOG** of **Duinoog**, landg., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van het slot *Doorwerth*; groot 2,9746 bund.

**DUUR** of **DUIR**, buurs., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Olst*; met 80 h. en 240 inw.

**DUUREIND**, van ouds enkel **DUER**, **DUUREN** of **DUEREN** en bij het kadast. **DURENSEIND** genoemd, b., pr. *N. Br.*, gem. *Berchem*, N. O. van Bergereind, waarvan zij alleen door de Hoogekerksteeg gescheiden is; met 156 h. en 940 inw.

**DUURENDAAL**. Zie **DURENDAAL**.

**DUURKENAKKER**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van *Muntendam*, aan de Boven- en de Beneden. Veensloot; met 15 h., 100 inw. en eene school met 60 leerl.

**DUURSCHÉ-WAARDEN**, uiterw., pr. *Over.*, gem. *Olst*; groot 20 bund.

**DUURSE**, **DEURSE**, **DUIRSE**, **DUIRSE** of **DUURSEN**, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. ten Z. van *Rolde*, aan het **Duurserdiep**; met 10 h. en 70 inw.

**DUURSERDIEP**, **DEURSERDIEP** of **DUIRSELDIEP**, watertje, pr. *Dr.*, dat bij Elp ontstaat, van daar onder den naam van Amerdiep bij Amen vloeit, van waar het langs Ekehaar loopt, tot dat het zich vereenigt met een stroompje, uit de Wittervelden komende; langs Anreep vloeit en den naam van Anreepdiep aanneemt, en vervolgens onder den naam van **Duurserdiep**, langs **Duurse**, onder dien van **Loonerdiep**, langs **Loon**, en onder dien van **Taarloschediep**, langs **Taarlo** schiet, om een weinig beneden deze laatste plaats, bij **Gasteren** eenen aanmerkelijken toevoer van water aan de **Drenth'sche-Aa** bij te zetten.

**DUURSTEDÉ (WIJK-BIJ)**. Zie **WIJK-BIJ-DUURSTEDÉ**.

**DUURSWOLDE**, meest **Duirswolde**, vroeger ook onder den naam van **ZUIDERBOSSCHEN**, en thans nog onder dien van **WALDSTREEK** of **HET WALD** bekend, het zuidelijkste gedeelte van **Fivelgo**, pr. *Gron.*, zich uitstreckende O. van **Groningen**, tusschen de **Damster-** en **Winschoterdiepen**, tot aan **Wagenborgen**. Het bevat de volgende 12 d.: **Garmerswolde**, **Thezinge**, **Ten-Boer**, **Wittewierum**, **Carrelsweer**, **Woltersum**, **Harkstede**, **Scharmer**, **Colham**, **Slochteren**, **Schildwolde** en **Hallum**, uitmakende de gem. **Slochteren**, benevens een gedeelte van de gem. **Ten-**

**Boer en Loppersum**, en beslaat alzoo een gedeelte van de kant. **Hoogezand** en **Appingedam**. Men heeft er een dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

**DUURSWOLDE**, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*. Zij bestaat uit de d. **Duurswolde**, **Wynjeterp** en **Bakkeveen**, en beslaat 3013,2455 bund.

**DUURSWOLDE**, **DIEVERSWOLDE**, **DUERSWOLDE**, **DUIRSWOLDE**, **DUIRSWOLDE** of **DUURSWOUDE**, d., pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, arr. en  $\frac{5}{4}$  u. O.N.O. van **Hcerenveen**, kant. en  $\frac{2}{4}$  u. O. van **Beetsterzwaag**, postk. **Groningen** en **Heerenveen**. Men telt er 14 h. en 75 inw., en met de veehb. **Bakkeveen**, de **Molenbuurt**, het **Voorwerk** en eenige verspreide h., 121 h. en 700 inw., welke meest hun bestaan vinden in landbouw.

De inw., allen *Herv.*, behooren tot de gem. **Wynjeterp-en-Duurswolde**, en hebben hier nog de oude kerk, met zijn zoogenaamd **Noords-deurtje**. De dorps. telt 50 leerl.

**DUURSWOLDE (HOOG)**. Zie **HOOG-DUURSWOLDE**.

**DUVELANDT**. Zie **DUIVELAND**.

**DUVENDIJKÉ**. Zie **DUIVENDIJKÉ**.

**DUYFFEL**. Zie **DUFFEL** (1).

**DWARSDIEP** ook **OLDDIEPÉ** genaamd, water, pr. *Gron.*, dat bij de **Zethuizen**, gem. **Marum**, ontstaat, die gem. doorloopt; **Marum** en **Noordwijk** scheidt, vervolgens langs het geh. **Lukaswolde** loopt. Na eerst een gedeelte van het water in het **Wolddiep** te hebben afgezet, bekomt de oostelijke tak den naam van **Matsloot** of het **Wolddiep**, en stort zich, even ten Z. van **Enumatil**, in het **Hoendiep**.

**DWARSDIEP**, water, pr. *Gron.*, onder **Zuidbroek**, loopende uit de **Leetze** in het **Papendiep**.

**DWARSDIJK**. Zie **DOBBERSDIJK**.

**DWARSDIJK** of **NIJEWENDIJK**, dijk, pr. *Geld.*, tusschen **Poederoijen** en **Brakel**, loopende van den **Waal** dijk zuidwaarts naar den **MaasdiJK**, langs den oostelijken grens van het **Monnikenland**.

**DWARSDIJK (DE)** of **NIJENDIJK**, b., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. W. van **Cothen**; met 10 h. en 100 inw.

**DWARSDIJKER-WETERING**, water, pr. *Utr.*, gem. **Cothen**, loopende van de **Wijkersloot** naar den **Kromme-Rijn**.

(1) Insgelijks zoeken men alle elders **Dur** gespeld wordende woorden, die hier niet gevonden worden, op **Du** of **Dui**.

**DWARGAT**, eene der killen van den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, loopende uit het *Zalmgat*, en zich tusschen de Kivitswaarden door, in de *Wu-boomen-kil* ontlastende.

**DWARSGRACHT (BUITEN-)**. Zie **BUITEN-DWARSGRACHT**.

**DWARSGRACHT (NOORDER-)**, buurs., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. W. ten Z. van *Giethoorn*,  $\frac{1}{2}$  u. van het *Giethoornsche-meer*; met 16 h. en 75 inw.

**DWARSGRACHT (ZUIDER-)**, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1 u. W. ten Z. van *Giethoorn*; met 11 h. en 60 inw. Er zijn rijwegen noch voetpaden, zijnde het alleen te water te genaken. Deze beide buurs. hebben met de buurs. Jonen eene school met 45 leerl.

**DWARS-IN-DEN-WEG**, plaat, pr. *Zeel.*, in de *Grevelingen*, aan de kust van Schouwen, tegen over Brouwershaven.

**DWARS-IN-DEN-WEG**, plaat, in den mond van de *Zuiderzee*, Z. van *Terschelling*, tusschen het *Schuitgat* en de *Meep*.

**DWARS-IN-DEN-WEG**, bank voor de haven en wal van Brouwershaven, strekkende zich van den *Ossenhoek* tot bij den hoek van *Bommede* uit. Het droogvallende gedeelte is 2500 ell. lang en 900 ell. breed en verdeelt het gat in 2 vaarwaters, de *Vlieger* en *Grevelingen*.

**DWARS-RIJD**, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland en Nieuw-Kruisland*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Kollum*.

**DWARSLOOT**, waterloop, pr. *Over.*, onder *Steenwijkerwoud*, beginnende  $\frac{3}{4}$  u. O. van *Steenwijk*, aan den onderweg van *Meppel*, en loopende ten Z. van de buurs. *Onna* en *Zuidveen*, door de *Gasthuisbrug* naar de *Langestraat*.

**DWARS-WATERING**, watertje, pr. *Z. H.*, dat  $\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Leyderdorp*, uit de *Does* voorkomt en zich in de *Zijl* ontlast.

**DWARSWEG**, geh., pr. *Utr.*, gem. en 1 u. N. van *Amerongen*. Het telt, met de *Haar*, 25 h. en 200 inw.

**DWINGELERSTROOM** of **OUDE-VAART**, water, pr. *Dr.* Het is de verlenging van den *Beilerstroom* en dat gedeelte van de *Havelter-Aa*, hetwelk voorbij het d. *Dwingeloo* spoelt.

**DWINGELOO**, gem., pr. *Dr.*, arr. *Assen*, just. kant. *Meppel*, adm. kant. *Hoogeveen*, postk. *Assen* en *Meppel*

(3 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. *Dwingeloo* en de geh. *Eemster*, *Leggelo*, *Lhee* en *Lheebroek*, beslaat 6830 bund., telt 239 h. met 1500 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en eenige vlasteelt.

De 1200 *Herv.*, maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Meppel* behoort. De 50 *Isr.*, hebben er eene *bijkerk* en behooren tot de rings. van *Hoogeveen*. Ook is er eene erkende *Christ. Afges. gem.* met 240 ziel. Men heeft er 3 scholen en het landg. *Oldengaarde*.

Het d. *Dwingeloo*, ook wel *Dwingelo* en oudtijds *Dwingeloo*, ook *Twingelo* en *Thuingelo*, *Duingelo* of *Duingelo* gespeld, ligt 5 u. Z. Z. W. van *Assen*, 4 u. N. N. O. van *Meppel*, 3 u. N. W. van *Hoogeveen*, aan de *Havelter-Aa*. Het telt 100 h. en 770 inw.

De *Herv. kerk* heeft eenen *zonderlingen* *peervormigen koepeltoren* en een *orgel*. Ook bestaat er in dit d. een *genoots.*, onder den naam van *St. Anthoniegilde*, ten behoeve van *zoodanige behoeftigen* uit de gem., welke nog niet door de *diakonie* behoeven te worden onderhouden, en evenwel eenigen *bijstand* noodig hebben.

*Jaarmarkten*, den 16 Mei en den 8 October.

**DYCKHUIZEN**. Zie **DYKHUIZEN**.

**DYGRAFT** of **Y**, water, pr. *Fr.*, gem. *Wymbrüseradeel*. Het is eene tak of liever het zijn twee takken van de *Geeuw*, welke riv. zich ten N. van de st. *Ylst* in drie armen verdeelt, waarvan de *middelste* de st. doorloopt; terwijl de *oostelijke* en *westelijke* arm, onder den naam van *Dy-Grافت* of *Y*, rondom *Ylst* loopen en zich onmiddellijk ten Z. van die st. weder vereenigen om het *Zouw* te vormen.

**DYK**. Zie **DYK**.

**DYKEN**. Zie **INDYKEN**.

**DYLAKKER**, voorm. b., pr. *Fr.*, thans een gedeelte der st. *Franeker* uitmakende.

**DYLAKKER (GROOTE-)**, gracht in de st. *Bolsward*, pr. *Fr.*, loopende van den hoek der *Nieuwmarkt* tot de *St. Jansstraat* of de *zoogenaamde Brouwerspost*.

**DYLAKKER (KLEINE-)**, gracht in de st. *Bolsward*, pr. *Fr.*, loopende van de *Philipsteeg* tot het *St. Martini-kerkhof*.

**DYNTHER**. Zie **DINTHER**.

**DYXTERHUIZEN**. Zie **DIXSTERHUIZEN**.

**DYXSTRA**. Zie **DIXSTRA**.

## E.

E (GROOTE-), het noordelijke gedeelte van de *Oude-E*, pr. *Gron.*

E. (KLEINE-), het zuidelijke gedeelte van de *Oude-E*, pr. *Gron.*

E (OUDE-), uitwatering, pr. *Gron.*, van welke het zuidelijke gedeelte, tusschen Noordwolde en Adorp, de Kleine-E, en het noordelijke gedeelte tusschen Westerdijkshorn en Wetzling de Groote-E genaamd wordt. Zij valt tusschen Onderdendam en de Braak in de Ulumer-trekvaart, of liever het Winsumerdiep, alwaar deze togt de Oude-Nie genaamd wordt.

EA. Zie EE.

EASTERMAR. Zie OOSTERMEER.

EB (POLDERTJE-HET-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Wijk-en-Aalburg*; groot 7,3150 bund.

EBBINK (HET), landg., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Gorssel*, in de buurs *Harfsen*; 46,4600 bund.

EBINGA. Zie AEBINGA.

ECHGEL of ECHL, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van Helden; met 40 h. en 190 inw.

ECHO, buit., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van 's *Prinsenhage*; groot 15,4920 bund.

ECHT, gem., pr. *Limb.*, arr., kant. en postk. *Roermond* (9 m. k., 5 j. d.). Zij bevat het vl. Echt, de geh. Aasterberg, Berklaer, Echterbosch, Gebroek, Hingen, St. Joost, Ophoven, Pey, Putbroek, Schilberg, Sleek en Spaansche-huisken, mitsgaders de pachth. Annendael en Diergaarde; beslaat 7150 bund., telt 660 h., bewoond door 672 huisgez., uitmakende eene bevolking van 3690 inw., die meest hun bestaan vinden in den akkerbouw en graanhandel. Ook zijn er 15 pannebakkerijen, wordende de Echtsche pannen voor de beste van geheel *Limb.* gehouden.

De inw., op vier na, allen R. K. maken eene par. uit, welke tot het apost. vik. van *Limburg*, dek. *Roermond*, behoort, en door eenen Pastoor en twee Kapellaans bediend wordt. De 4 Herv., welke hier wonen, behooren tot de gem. *Stevensweert*. Er zijn twee scholen.

Het d. Echt of Egt, ligt  $2\frac{1}{2}$  u. Z. van Roermonde en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van Stevensweert, aan de Geleen. Het telt 270 h. en 1500 inw. De R. K. kerk, aan den H. LANDRICUS toegewijd, is een groot gebouw, van toren en orgel voorzien. Het Raadhuis

is een zeer goed gebouw. De dorps. telt 300 leerl.

ECHTELD, gem., pr. *Geld.*, arr. kant. en postk. *Tiel* (24 m. k., 9 s. d., 1 j. d., 3 afd.). Zij bestaat uit twee deelen, welke door de gem. IJzendoorn gescheiden zijn, het westelijke bevat de heerl. Echtden en de buurs. Ooy en Medel, en het oostelijk het d. Ochten. De gem. is groot 2822,0501 bund., telt 251 h. en 1760 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 1500 Herv. maken de gem. van *Echtden-en-Ochten* uit. De 140 R. K. parochiëren te *Tiel*. Er zijn 2 scholen.

ECHTELD, heerl., pr. *Geld.*, arr., kant. en postk. *Tiel*. Zij bevat het d. Echtden en telt 39 h. en 280 inw., die hun bestaan vinden in landbouw en bijna alle Herv. zijn. Zij maken, met die van de buurs. Ooy en Medel, eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Tiel* behoort. De weinige R. K. parochiëren te *Tiel*. Er is eene school met 100 leerl.

Het d. Echtden, ook wel Elst, ligt 5 u. W. ten N. van Nijmegen, 1 u. N. O. van *Tiel*, aan eenen zandweg tusschen den Waaldijk en de Linge. De kerk is een nieuw gebouw met eenen toren.

ECHTELD (HUIS-TE-), kast., pr. *Geld.*, gem. en 5 min. W. van *Echtden*.

ECHTIEN of ECHTELEN, in de uitspraak ICHTEN, in het oud-Friesch ACHTELUM genoemd, d., pr. *Fr.*, gem. *Lemsterland*, arr. en 3 u. Z. W. van *Heerenveen*, kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van de *Lemmer*, aan het Tjeukemeer. Men telt er 172 h. en 900 inw., die meest hun bestaan vinden in veenderij.

De 800 Herv. bezitten eene eigene kerk, met spitsen toren, en hebben met het d. Oosterzee 1 Predikant. De 30 R. K. behooren tot de stat. van de *Lemmer*. De dorps. telt 130 leerl.

ECHTEN, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten O. van *Ruinen*; 24 h. en 210 inw.

ECHTEN of ECHTERHUIS, havez., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten O. van *Ruinen*; in het geh. Echten, nabij de plaats, waar den Echtingerstroom in de Hooogeveensche vaart valt.

ECHTEN (HOOG-EN-NIEUW-), twee voorm. b., pr. *Dr.*, welke thans het vl. *Hoogeveen* uitmaken.

ECHTENER-VEENEN. Zie ECHTENS-GROOTE-VEENEN.

ECHTENSCH (SCHUTSLUIS), sluis in de *Hooogeveensche-vaart*, pr.

*Dr.*, ruim 5 min. Z. van het huis Echten, dienende om den afloop van het water te keeren.

ECHTENSCHIE-WETERING, water, pr. *Dr.*, gem. *Echten*, welke langs die gem. naar de Hoogeveensche-vaart loopt.

ECHTENS-GROOTE-VEENEN, ECHTERVEENEN, ECHTENS-VEENEN of ECHTERVEENEN, uitgestrekte en hooge veengronden in *Dr.*, aan de zuidergrens van die pr. gelegen. groot meer dan 255 bund., thans echter veel afgeveend, en voor een voornaam deel in vruchtbaar land en bosch herschapen.

ECHTENS-HOOGEVEEN. Zie HOOGEVEEN.

ECHTENS-NIEUWE-GRIFT. Zie HOOGEVEENSCHIE-VAART.

ECHTENS-VEENEN. Zie ECHTENS-GROOTE-VEENEN.

ECHTENS-WETERING. Zie ECHTENS-NIEUWE-GRIFT.

ECHTERBOSCH of ECHTERWALD, geh., pr. *Limb.*, gem. en 1½ u. van *Echt*; met 27 h., 140 inw. en de schoonste dennebosschen van *Limb.*

ECHTERBRUG, geh., pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*, ½ u. Z. ten W. van *Delfstrahuizen*, en gem. *Lensterland*, ½ u. O. van *Echten*.

ECHTERHUIS. Zie ECHTEN.

ECHTERVEENEN. Zie ECHTENS-GROOTE-VEENEN.

ECHTERVELD. Zie OOSTZIMGERLAND.

ECHTERWALD. Zie ECHTERBOSCH.

ECHTINGERSTROOM of ECHTINGERDIEP, ook wel OUDE-DIEP genaamd, stroom, pr. *Dr.*, die met onderscheidene adertjes in de nabijheid der geh. Balinge, Mantinge, Bruntinge en Garminge ontspringt, langs de geh. Dryberde, 't Zwarte Schaap, Stuijzand, Starterij, Vlentenberg en Hondhang, naar het Huis Echten, loopt, waar hij in de Hoogeveensche-vaart wordt opgenomen.

ECHTROP. Zie AAGDORP. (BURG.

ECHTROP (HUIS-TE-). Zie POELEN-ECK of Ek, oudtijds Eki, d., pr. *Geld.*, arr., kant. en 2 u. N. O. van *Tiel*, gem. en ½ u. O. van *Maurik*, in de heerl. *Eck-en-Wiel*, aan den Rijn-dijk; 51° 58' 16" N. Br. 23° 7' 20" O. L. Men telt er 71 h. en 520 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Eck-en-Wiel*, welke hier eene kerk heeft, die voorzien is van eenen toren met fraaije spits. De dorps. telt 90 leerl.

ECKART, heerl., pr. *N. Br.*, arr.,

kant. en postk. *Eindhoven*, gem. *Woensel-en-Eckart*. Zij bevat niets dan het geh. Eckart; beslaat 158,7970 bund.; telt 30 h. en ruim 190 inw., die zich allen op den landbouw toeleggen. De inw. behooren kerkelijk tot *Woensel*, waar ook de kinderen ter schole gaan.

Het geh. Eckart, Ekkart of Ekart, ligt ¾ u. N. O. van *Eindhoven*, ½ u. N. O. van *Woensel*, en men heeft er een fraai kast., het Huis-te-Eckart.

ECKART (HUIS-TE-), adell. h., pr. *N. Br.*, gem. *Woensel-en-Eckart*, in de heerl. *Eckart*; met 78 bund. grond.

ECKENDORP. Zie HEKENDORP.

ECKENROOY. Zie EKENROOI.

ECKELRADE. Zie ECKELRADE.

ECK-EN-WIEL, heerl., pr. *Geld.*, arr. en kant. *Tiel*, hulpk. van de postk. *Tiel*, *Wageningen*, *Wijk-bij-Duurstede* en *Zeyst*, gem. *Maurik*. Zij bevat het d. Eck en de b. Wiel; beslaat 570 bund., en telt 93 h. en 650 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 630 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Tiel*, ring van *Ingen*, behoort, en te Eck eene kerk heeft. De R. K. parochiëren te *Maurik*. Men heeft er eene school met 90 leerl., en er gaat een goed onderhouden zandweg van *Tiel* op *Amerongen* door deze heerl.

ECKSWERD. } Zie ECKSWERD.

ECKSWERT. }

EDAM, kant., pr. *N.H.*, arr. *Hoorn*. Het bevat 12 gem.: Edam, Monnickendam, Marken, Broek-in-Waterland-Zuiderwoude-en-Uitdam, Ransdorp-Durgerdam-en-Holysloot, Schellingwoude, Nieuwendam-en-Zunderdorp, Buiksloot, Katwoude, Middellie-en-Axwijk, Oosthuizen-en-Hobrede en Etersheim-en-Zuid Schardam; beslaat 12217 bund.; telt 2436 h. en ruim 13000 inw., die meest van de veeteelt en het kaasmaken bestaan.

EDAM, klass., pr. *N.H.*, verdeeld in de ringen Edam, Purmerende en Monnickendam. Zij bevat 24 gem. met 27 kerken, bediend door 27 Predikanten, en telt ruim 18400 ziel.

EDAM, kerk. ring, pr. *N.H.*, klass. *Edam*. Zij bevat de gem. Beets, Edam, Etersheim-en-Schardam, Middellie, Oosthuizen, Oudendijk en Warder; telt 9 kerken, door 8 Predikanten bediend, en ruim 4000 ziel.

EDAM, gem., pr. *N.H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Edam*, reg. kant. *Purmerend* (18 m. k., 6 s. d., 2 j. d.) Zij bevat de st. Edam, het d. Volendam en

oen gedeelte van de b. Katham, benevens de p. Blokweeren, den Broek, Oosterweeren en Westerweeren, alsmede een gedeelte van den Purmer; beslaat 2244,7061 bund.; telt 884 h. en 4400 inw., van welke velen buiten de st. hun bestaan vinden in de vee-teelt, het kaasmaken en de visscherij.

De 2600 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Edam* behoort, en door 2 Predikanten bediend wordt. De 200 Evang. Luth. maken mede eene gem. uit, welke tot de ring van *Haarlem* behoort. De 80 Doopsgez. maken eene gem. uit, welke geen eigen Predikant heeft. De 1500 R. K. maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *West-Friesland*, behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De 90 Isr. hebben hier eene bijkerk, welke tot de rings. van *Hoorn* behoort. Er zijn 6 scholen.

De st. Edam, in het Lat. Edamum, ligt 4 u. N. van Amsterdam, 3 u. Z. van Hoorn, 1 u. N. van Monnickendam; 52° 30' 46" N.B., 22° 42' 42" O.L. De st. heeft 7 toegangen en ligt in groene wallen, sierlijk met 2 rijen ijpenboomen beplant. Binnen hare wallen telt men 640 h. en 2850 inw., van welke velen in den hout- en kaashandel hun bestaan vinden. Voorts heeft men er 3 scheepstimmerwerven, 3 touwslagerijen, 1 houtzaagmolen, 1 zoutkeet, 1 leerlooierij, 1 smeersmelterij en kaarsenfabriek, 1 weverij en 1 spinnfabriek. Alhoewel de st. niet vlak aan de Zuiderzee ligt, heeft zij daarmede toch gemeenschap door eene bekwame haven, het Oorgat genaamd, die ruim  $\frac{1}{2}$  u. lang is, in welke haven eene schutsluis, ter keering van het zeewater, is gemaakt.

Openbare gebouwen zijn: het Stadhuis dat van buiten net en sierlijk en van binnen met fraaije vertrekken voorzien is; het Prinsenhof, thans tot bergplaats van stads goederen dienende; de Beurs, en de Vischmarkt.

Tot de merkwaardigheden van Edam behoort ook de ijzeren leuning der Damsluis, op welke de zuurstof der dampkringslucht geen invloed schijnt te hebben, daar zij nimmer aan eenige roest onderhevig is.

De Herv. gem. heeft twee kerken, de Grootte kerk en de Kleine kerk. De Grootte kerk wordt nog heden voor eene der grootste en fraaiste kerken van N. H. gehouden, ook om hare

uitstekend fraaije beschilderde glazen, zij is van eenen toren en heeft orgel voorzien. De Kleine kerk heeft eenen toren met klokkenspel. De Ev. Luth., de Doopsgez. en de R. K. hebben hier ieder eene kerk, de laatste aan den H. NICOLAAS toegewijd, heeft toren en orgel.

Liefdadige inrigtingen zijn: een Protestantisch Weeshuis; een R. K. Weeshuis; een Proveniershuis; een Diaconie Bestedelingshuis voor bejaarde mannen en vrouwen; eene Spaarbank; eene Spinnfabriek en eene Instelling tot wering der bedelarij, zijnde de Algemeene Commissie van Weldadigheid, welke, behalve geldelijken onderstand, ook werk verschaft in eene door haar opgerigte touwpluizerij voor breiwerk, en daarenboven nog zomers warme spijs uitdeelt. Ook bestaat er een Depart. van de in 1784 te Edam opgerigte Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*. Er zijn 2 stadsburgerscholen, 1 bijzondere school der 1. klasse, 1 stadsmeisjesschool en eene bewaarschool.

Kaasmarkt Zaturdags, welke zeer druk bezocht wordt, zoodat er jaarlijks tusschen de 350,000 en 450,000 pond kaas ter markt wordt gebragt.

EDAMMER-VAART, water, pr. *N. H.*, hetwelk van Monnickendam tot Edam loopt, gedeeltelijk Purmeringsloot is, en van Edam, door de Ije, de Wijsend, de Beestersloot, de Beemster-ringsloot, de Oudendijk-sche-sloot en het Schot tot aan de Naamsloot schiet, ten W. van Hoorn, en naar die st. vloeiende, zich naar de Zuiderzee uitstrekt.

EDAMUM. Zie EDAM.

EDE, gem., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. en hulpk. van het postk. *Wageningen* (2 m. k., 1 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. Ede, Bennekom, Lunteren, Otterloo en Geldersch-Veenendaal; de buurs. Doesburg, Ederveen, Eeschoten, de Fliert, Hartskamp, Maanen, Meu-Lunteren, Nederwoud, Overwoud, Pampel, de Valk, Veldhuizen, Wekerum, Wester-Eng, Westerhuis, alsmede de geh. Hoog-Barel, Hoenderloo, Deelen, Dennekamp, Ginkel, Mosselt, Pampel, Nieuw-Reems en Oud-Reems; de adell. h. Hartskamp, Hoekelum, Kernheim en het alleen staand h. Plancken-Wambuis; beslaat 32140,3606 bund.; telt 1306 h. en 9000 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw; ook heeft men er 1 brouwerij.

De 8700 Herv. maken de gem. *Ede, Bennekom, Lunteren* en *Otterloo* uit, en behooren gedeeltelijk tot de gem. *Veenendaal*. De R. K. behooren tot de stat. van *Wageningen-en-Ren- cum*. Men telt er 5 scholen.

Het d. *Ede, Eede* of *Eden*, ook wel *Ee*, ligt 4 u. W. N. W. van *Arnhem*, 2 u. N. van *Wageningen*, aan den straatweg van *Arnhem* op *Amsterdam*, hetwelk dit d. veel doortogt verschaft. Het telt 160 h. en 940 inw., en met de buurs. *Doesburg, Ederveen, Maanen, Veldhuizen* en *Wekerum*, 416 h. en ruim 2600 inw., bijna allen Herv., die eene gem. uitmaken, welke tot de klass. van *Arnhem*, ring van *Wageningen*, behoort, en er eene fraaije kerk, met toren en orgel hebben. De dorps. telt 130 leerl.

**EDELHORNSCHE-BRUG**, brug, pr. *Geld.*, gem. *Bergh*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Lengel*, over de *Wetering* of het *Grenskanaal*.

**EDEN**. Zie } *EDE.*  
                  } *EEN.*

**EDENS**, bij het landvolk doorgaans *EENS* genoemd, d., pr. *Fr.*, gem. *Hennaardeel*, arr. en  $2\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van *Sneek*, kant., postk. en 2 u. N. O. van *Bolsward*, aan de vaart van *Bolsward* naar *Leeuwarden*. Men telt er 10 h. en 50 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Edens-en-Spannum*, en hebben hier een kerkje. De dorps. telt 10 leerl.

**EDENS-EN-SPANNUM**, kerk.gem., pr. *Fr.*, klass. van *Hartingen*, ring van *Bolsward*; met 2 kerken, 1 te *Edens* en 1 te *Spannum* en ruim 200 ziel.

**EDERBOSCH**, **EEDERBOSCH**, **EEDESCHESBOSCH** of **EESCHE-BOSCH**, van ouds bekend onder den naam van het **EDESCH-HOOG-EN-LOHEBOSCH**, bosch, pr. *Geld.*, gem. en N. W. van *Ede*. Het heeft hooge eiken- en beukenboomen, en bestaat 412,2140 bund.

**EDERSEL**. Zie **EERSEL**.

**EDERVEEN** of **EEDERVEEN**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. W. van *Ede*; met 70 h. en 430 inw.

**EDESCH-BOSCH**. Zie **EDERBOSCH**.

**EDEWALLE**. Zie **IJDEWALDE**.

**EDICHUYZEN**. Zie **HEDIKHUIZEN**.

**EDSEMA** of **EDSMA**, hofst., pr. *Gron.*, te *Heveskes*, gem. *Delfzijl*. Aldaar stond vroeger een burgt.

**EDSERS-SLOOT**, watertje, pr. *Gron.*, dat bezuiden *Slochteren* ont-

staat, en bijna lijnregt naar de *Slochter-Ee* schiet, waarin het zich ontlast.

**EDSERT (TER-)**. Zie **TER-IDSERT**.

**EDSMA**. Zie **EDSEMA**.

**EDYGWERUM**. Zie **ENGWIERUM**.

**EE**, kad.gem., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*. Zij bestaat uit de d. *Ee*, *Engwierum* en *Oostrum* en beslaat 3370,5587 bund.

**EE** of **EA**, d., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, arr. en 6 u. N. O. van *Leeuwarden*, kant., postk. en  $1\frac{1}{2}$  u. O. van *Dockum*. Het telt met de b. *Tibma, Groot-Medhuizen, Klein-Medhuizen, Oudterp* en de *Valingen*, telt 162 h. en 1000 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt. Ook is hier 1 korenmolen.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Dockum* behoort. De kerk is klein, doch fraai met eenen vierkant toren. De dorps. telt 90 leerl.

**EE**, d., pr. *Geld.* Zie **EDE**.

**EE**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Hennaardeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Yiens*.

**EE**, riv., pr. *Gron.*, die aan het *Schaaphok* uit de vereeniging van de *Scharmer-Ee* met de *Slochter-Ee* ontstaat, voorts naar *Woltersum* loopt, welk gedeelte ook wel de *Woltersumer-Ee* genoemd wordt alwaar zij zich in twee armen deelt, van welke de een den naam van *Poster-Ee* aanneemt, en de andere langs *Ooster-Dijkshorn* naar de *Nije-til* loopt, waar hij zich weder in twee armen splitst, van welke de eene den naam van *Wijtwerder* maar en de andere die van *Stedumer* maar aanneemt.

**EE**, **EA** of **IE**, stroom of vaart, pr. *Fr.*, die uit het *Slootermeer* komt, door de st. *Sloten*, tusschen *Gaasterland* en *Lemsterland* doorstroomt en bij *Takozijl* in de *Zuiderzee* valt.

**EE**, **DOCKUMER-EE** of **DOCKUMER-IE**, en een der drie groote scheeps-vaarwaters van *Fr.*, zijnde de trekvaart van *Leeuwarden* naar *Dockum*, in welke st. dit kanaal met twee armen, zijnde de *Zuider-Ee* en het *Dockumer-diep*, naar de *Laauwerzee* stroomt.

**EE** of **EI**, riv., pr. *Gron.* Zij loopt tusschen de beide hoofddeepen, onder het zoogenaamde *Dwarsdiep*, het *Medemer-diep*, en het *Winschoter-diep* door, en ontlast zich bij *Termunterzijl* in het *Termunter-diep*.

**EE**. Zie **IJE**.

**EE (ATKE-)**, meertje, pr. *N.H.*, gem. *Broek-in-Waterland-Zuiderwoude-en-Uiddam*.



EE (BINNEN-) of BINNEN-AE, water-  
tje, pr. *Gron.*, eigenlijk dat gedeelte  
der *Ee*, dat langs Woldendorp loopt.

EE (D'). Zie EEDE.

EE (DE-BINNEN-), buurs., pr. *Gron.*,  
gem. *Termunten*, 10 min. O. van *Wol-*  
*dendorp*.

EE (BOOSTER-). Zie EEDE (OOS-  
TEF-). (EE.

EE (DOCKUMER-). Zie DOCKUMER-

EE (GROOTE-). } Zie HIESLU-

EE (HIESLUMER-). } MER-EE.

EE (KLEINE-). Zie EE (MONNIKE).

EE (KROMME-), water, pr. *Fr.*, gem.  
*Smallingerland*, dat uit het Grietmans-  
rak voortkomt, en naar Goingshuizen

loopt, waar het in de Wijde-Ee valt.

EE (MONNIKE-), meertje, pr. *Fr.*,  
gem. *Smallingerland*, dat met de Wij-  
de-Ee ineen loopt en door de Zetsloot

in verbinding staat met de Oudgaster-  
Zanding en door de Monnikegrup met  
de Smalle-Eester-Zanding.

EE (MONNIKE-) of KLEINE-EE, meer-  
tje, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z.  
van Heelsum, dat met de Hieslumer-

Ee in verbinding staat.

EE (NIJEHUISTER-), meertje, pr.  
*Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-*  
*Noordwolde* en *Wonseradeel*, W. van

het d. Nijehuizum, in Wymbritseradeel.

EE (NOORDER-), water, pr. *Fr.*,  
gem. *Wymbritseradeel*, dat van Smal-

lebrugge, langs Woudsend vliet, en  
zich in het Slootermeer ontlast.

EE (OOSTER-). Zie EEDE (OOSTER-).

EE (OUDE-). Zie AE (OUDE-).

EE (POSTER-), arm van de *Ee*, pr.  
*Gron.*, die bij Woltersum de *Ee* verlaat,

naar Ten-Post loopt en in de Trekvaart  
van Groningen naar Appingedam valt.

EE (PURMER-). Zie IJE (PURMER-).

EE (RUITSTER-) of BOERENSLOOT,  
watertje, pr. *Gron.*, dat bij het geh. de

Ruiten zijn oorsprong neemt en in  
de *Slochter-Ee* uitloopt.

EE (SCHARMER-), tak van de *Ee*  
pr. *Gron.*, welke bezuiden Scharmer

ontstaat, langs Scharmer loopt en zich  
bij het Schaaphok met de *Slochter-Ee*

vereenigt om de *Ee* te vormen.

EE (SLOCHTER-) of SLOCHTER-II,  
tak van de *Ee*, pr. *Gron.*, welke in de

gem. Sappemeer ontspringt, voorts  
langs de grenzen van Slochteren en

Kolham loopt; ter hoogte van Slochte-  
ren de Edser-sloot opneemt; en van

dáár, naar het Schaaphok loopt, om

zich met de *Scharmer-Ee* te vereeni-  
gen, ten einde de *Ee* te vormen.

EE (SMALLE-), geh., pr. *Fr.*, gem.  
*Smallingerland*, onder Boorneber-  
gum.

EE (SMALLE-), water, pr. *Fr.*, gem.  
*Tietjerksteradeel*, dat uit de *Wyde-Ee*

voortkomende, naar Bergumerdam  
loopt, en  $\frac{1}{4}$  u. O. van die plaats zich in

twee takken splitst, van welke de noor-  
delijkste in het Noordermeer en de

zuidelijkste in het Saameerder-meer  
uitloopen.

EE (SUYR-). Zie EE (ZUIDER-).

EE (WESTER-). Zie EEDE-BENOR-  
DEN-SINT-PIETERS-DIJK- (WESTER-).

EE (WIJDE-), meer, pr. *Fr.*, in het  
Zuidoosten van de gem. *Idaardera-*  
*deel*, ten O. van Grouw. Het staat door

de Tynje in verbinding met het Pik-  
meer en door het Grietmans-rak en de

Kromme-Ee met de Wyde-Ee in Smal-  
lingerland.

EE (WIJDE-), meer, pr. *Fr.*, gem.  
*Smallingerland*, dat met de Monnike-  
Ee ineen loopt; door de Hooிடamssloot

in verbinding staat met het Kruiswater,  
en door het Grietmans-rak en de Krom-  
me-Ee met de Wyde-Ee in Idaardera-  
deel.

EE (WIJDE-), water, pr. *Fr.*, gem.  
*Tietjerksteradeel*, Z. W. van Bergum,  
komende uit de Langemeer en stroom-  
mende, door Bergumerdam, naar het

Bergumermeer. Het is een gedeelte van  
het groote vaarwater tusschen Leeu-  
warden en Groningen.

EE (WOLTERSUMER-), dat gedeelte  
van de *Ee*, pr. *Gron.*, hetwelk van  
Woltersum naar Ten-Post loopt.

EE (ZUIDER-) of SUYR-EE, stroom,  
pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*. Hij  
neemt te Dockum eenen aanvang uit de

Dockumer-Ee en loopt, langs Jouws-  
wier naar Ezumazijl, alwaar hij zich  
in de Lauwerzee ontlast.

EEBURG, landh., pr. *Fr.*, gem.  
*Leeuwarderadeel*, in *Lekku*.

EECHENBERG, geh., pr. *Limb.*,  
gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Hoensbroek*; met

11 h. en 60 inw.

EECHMAN. Zie DENEKAMP.

EECHTRIP. Zie AAGDORP.

EECHTRIP (HUIS-TE-). Zie POE-  
LENBURG.

EEDAM. Zie EDAM (1).

EDEE. Zie { EDE.  
EEN.

(1) Alle de overige elders met *Ee* gespeld woorden, welke hier niet gevonden  
worden, zoek men op *E*.

**E EDE**, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. en postk. *Sluis*, reg. kant. *Oostburg* (9 m.k., 4 s.d., 2 j. d.). Zij bestaat uit den Biezenpolder, den Dooperspolder, en den Praatpolder; gedeelten van de p. Beooster-Eede, van den Middelburgsche-polder en van den Papenpolder; bevat het d. Eede en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1319,0700 bund.; telt 213 h. en 1250 inw., die hun bestaan vinden in den landbouw. Er zijn 2 windmolens.

De inw., bijna alle R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Hulst*, behoort, en hier eene kerk heeft. De 16 Herv., behooren tot de gem. van *Sluis*, en de 4 Doopsgez. tot die van *Aardenburg*. Er is eene school met 210 leelr.

Het d. Eede, bij verkorting Ee, meestal d'Ee uitgesproken, bestaat niet uit aan elkander gebouwde, maar wel aan elkander ervende h., en loopt door tot over de Belg. grenzen, alwaar het tot Middelburg, in Vlaanderen, behoort. Men telt er in Nederl. 110 h. en 600 inw. De kerk is niet groot of aanzienlijk, en heeft slechts eenen kleinen bouwvalligen toren, van eenen bengel, doch niet van uurwerk voorzien.

Kermis den tweeden Pinksterdag en op St. Pietersdag.

**E EDE (BEOOSTER-)**. Zie **E EDE (OOSTER-)**.

**E EDE (BEWESTER-)**. Zie **E EDE-BENOORDEN-SINT-PIETERSDIJK (WESTER-)** en **E EDE-BEZUIDEN-SINT-PIETERSDIJK (WESTER-)**.

**E EDE (OOSTER-)**, ook wel **BEOOSTER-E EDE**, **OOSTER-E E**, en in de wandeling **BOOSTER-E E** genoemd, p., pr. *Zeel.*, gem. *Eede*, en gedeeltelijk tot *België* behoorende; want de grens-scheiding tusschen Nederland en *België*, gaat dwars door dezen p. en splitst dien in een Nederlandsch en een Belgisch gedeelte. Hij beslaat 1633,940 bund., waarvan 1046,0150 bund. tot Ned. grondgebied.

**E EDE (OOSTER-)** of **BEOOSTER-E EDE**, de westelijke punt van het eerste gedeelte van den *Prins-Willemspolder*; pr. *Zeel.*, gem. *Oostburg*; beslaande 212,4155 bund. De straatweg van Oostburg op Sluis en *Aardenburg* loopt er door.

**E EDE-BENOORDEN-SINT-PIETERSDIJK (WESTER-)** of **BEWESTER-E EDE-BENOORDEN-ST.-PIETERSDIJK**, gewoonlijk de **WESTER-E E** genoemd, p., pr. *Zeel.*, in de gem. *Heile* en *Aardenburg*; groot 1019,2160 bund. De

straatweg van Oostburg op Sluis loopt er door.

**E EDE-BEZUIDEN-ST.-PIETERSDIJK (WESTER-)** of **BEWESTER-E EDE-BEZUIDEN-ST.-PIETERSDIJK**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Aardenburg*, *Heile* en *Eede*, gedeeltelijk tot *België* behoorende en beslaande 1138,4090 bund., waarvan 1080,5709 tot Nederland behooren.

**E EDEN**. Zie **EEN**.

**E EDERSCHANS**. Zie **ELDERSCHANS**.

**E EDESCHEBOSCH**. Zie **EDERBOSCH**.

**E EDEWALLE**. Zie **I DEWALLE**.

**E E FDE**, **E E FDEN** of **E F DEN**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Gorssel*; met 83 h. en 690 inw.

**E E FDSCH E-BEEK**, **RIJSSELSCH E-BEEK** of **HARFSENSCH E-BEEK**, beek, pr. *Geld.*, die in het *Ezelsche veld*, onder *Laren*, onder de benaming van *Huunderbeek* en in het *Verwoldsche broek*, onder dien van *Verwoldsche-Molenbeek* ontstaat. Uit de vereeniging dezer beide watertjes ontstaat eene beek, die in de gem. *Gorssel* valt; door de buurs. *Harlsen* loopt, waar zij den naam van *Harfensche-beek* aanneemt; voorts onder dien van *Eefdsche-beek*, door de buurs. *Eefde*, en, onder dien van *Rijsselsche-beek*, langs het land. *Rijssel* vloeit; daarna naar de *Polbeek* loopt, en, met deze vereenigd, zich bij het fort de *Pol* in den *Ijssel* ontlast.

**E E FSEL**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Groenlo*.

**E E FDSCH E-BRUG**, brug, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Gorssel*, over de *Eefdsche-beek*, in den grooten weg van *Zutphen* naar *Deventer*.

**E E G O D**. Zie **E G E D E**.

**E E K S E**. Zie **E E S T**.

**E E K A M P**. Zie **A E K A M P**.

**E E K E B U I R E N**, **E K E B U R E N** of **E K E B U R E N**, geb., pr. *Gron.*, gem. *Oudkerk*, 10 min. Z. W. van *Nickerk*, aan eenen driesprong.

**E E K E L B A N K S V E N** of **D E K E L B A N K S V E N**, poel, pr. *N. Br.*, gem. *Woensdrecht-Hoogerheide-en-Hinkeleenoord*  $\frac{3}{4}$  u. N. N. O. van *Woensdrecht*, in de *Zuidgeestsche-heide*; 5,3260 bund. groot, thans ontgonnen en zoo goed als drooggemaakt.

**E E K E N S T E I N**. Zie **E I K E N S T E I N**.

**E E K E R (D E N)**. Zie **J E C K E R**.

**E E K E R S T E E**.

**E E K E S T A**. } Zie **E E K S T A (D E)**.

**E E K H A A R**. Zie **E K E H A A R**.

**E E K M A**. Zie **E K M A**.

**E E K S E L**. Zie **E X E L**.

**E E K S T**. Zie **E E X T**.

**E E K S T A (D E)**, DE **E E K S T E**, DE

**EEXTA** of **DE EEXTE**, oudtijds **EKESTEE**, **EKERSTEE** of **EKENSTEE**, d., pr. *Gron.*, arr. en 1½ u. W. ten N. van *Winschoten*, kant. en 1½ u. O. van *Zuidbroek*, postk. *Hoogezand en Veendam*, gem. *Scheemda*, van welk d. de Eekstra slechts door de trekvaart van Groningen naar Winschoten gescheiden is, waardoor de beide fraaije d. de Eeksta en de Scheemda te zamen slechts één groot vl. schijnen uit te maken. Het telt 72 h. en 500 inw.

De Herv. maken met die van de buurs. Eeksterzwaag en de Oude-Dijk eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Winschoten*, behoort en 470 ziel. telt. Ten W. van de kerk, een zeer oud en hoog kruisgebouw, staat daarvan afgezonderd een dikke, niet zeer hooge toren met een koepeldak, dat zich nauwelijks boven de kerk verheft. De R. K. parochiëren te *Winschoten*. De dorps. telt 130 leerl.

**EKSTA** (**BOVEN-**) of **BOVEN-EEXTA**, aangename, lommerrijke streek, pr. *Gron.*, gem. *Scheemda*, onder en Z. van de *Eeksta*, met uitmuntende boer.

**EKSTE**. Zie **EKSTA**.

**EKSTERDIEP** of **EEXTERDIEP**, watertje, pr. *Gron.*, dat tusschen *Muntendam* en *Westerlee* ontspringt, en beoosten de Eeksta loopt, om zich in het Zijldiep te ontlasten.

**EKSTERVEEN**. Zie **EEXTERVEEN**.

**EKSTERZWAAG** (**DE**), geh., pr. *Gron.*, gem. *Scheemda*, ¼ u. N. van de *Eeksta*, een gedeelte van de buurs. *Scheemderzwaag*.

**EKSWERD**. Zie **EESKWERD**.

**EKKT**. Zie **HEEKT**.

**EKTERBEEK**, ook wel enkel de **BEEK** genoemd, watertje, pr. *Geld.*, dat in de *Haarbeek*, bezuiden *Elburg*, uitloopt.

**EKTERMERKSLUIS**, sluis, pr. *Geld.* in den *Zeedijk*, aan de *Zuiderzee*, benoorden *Elburg*.

**EKWERDERHOOGTE** of **EQUERDERHOOGTE**, aanzienlijke wierde, pr. *Gron.*, onder en Z. van *Wirdum*, 41,26 ell. boven het nulpunt van de spilsluizen te *Groningen*.

**EKWERDERMAAR** of **EQUERDERMAAR**, watertje, pr. *Gron.*, dat N.W. van het geh. *Eekwert* ontstaat, ten O. van het buit. *Ekenstein* in het *Damsterdiep* uitloopt.

**EKWERDERTIL**, brug, pr. *Gron.*, gem. en ¾ u. N. W. van *Appingedam*, in den grooten weg van *Groningen* naar *Delfzijl*.

**EKWERT** of **EQUERT**, ook **EQUART**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Appingedam*, onder en ½ u. W. van het d. *Tjamsweer*, gem. *Loppersum*, onder en 5 min. O. van het d. *Wirdum*; met 11 h. en ruim 60 inw. Tot dit geh. behoort het h. *Bolhuis*.

**EEL**. Zie **EELEN**.

**EEL** (**NEER-** en **OP-**). Zie **ANDEL** (**NEER-**) en **ANDEL** (**OP-**).

**EELDE**, gem., pr. *Dr.*, arr. en kant. *Assen*, hulpk. van de postk. *Assen* en *Groningen* (1 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. *Eelde*, de geh. *Eelderwolde*, *Oosterbroek* en *Paterswolde*, alsmede de hav. *Lenferdingen*, *Oosterbroek* en *Vennebroek*; groot 2550,4441 bund., telt 217 h. en 1560 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 1500 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Assen*, behoort. De 13 R. K. parochiëren te *Assen*. De 15 Isr. behooren tot de *bijkerk* te *Assen*. Men heeft er twee scholen.

Het fraaije d. *Eelde*, oudtijds *Eletha* of *Elethe*, *Elde*, *Elden* en *Elede* gespeld, ligt 4 u. N. van *Assen*, 2 u. Z. van *Groningen*, nabij het *Hoornschediep*, waardoor het, gemeenschap met de st. *Groningen* heeft. Het is door onderscheidene luth. omgeven, als: *Noordwijk*, *Nijburg*, de *Braak* en de *duinen*. Men telt er 112 h. en 700 inw. De kerk is een oud niet groot gebouw van een torentje en orgel voorzien. De dorps. telt 100 leerl.

**EELDE** (**HUIS-TE-**), boer., pr. *Dr.*, gem. en in het d. *Ecide*.

**EELDERDIEP** of **ELDERDIEP**, riv., pr. *Dr.*, dat uit beken ontstaat, welke nabij *Donderen* en *Bunne* ontspringen; en ter hoogte van *Eelde* zich vereenigen; voorts langs *Eelderwolde* loopt, en waar het met twee armen, het water uit het *Meedhuistermeer* en uit het *Kleine-Woldmeer* ontlast

**EELDERWOLDE**, geh., pr. *Dr.*, gem. en ½ u. N. ten W. van *Eelde* aan het *Eelderdiep*; met 6 h. en 30 inw.

**EELLEN**, **ELE**, **ELEN** of **EEL**, geh., pr. *Over.*, gem. en 20 min. N. van *Helendoorn*; met 31 h., 180 inw., en eene school, die tevens voor de buurs. *Rhaan* dient, met 90 leerl.

**EELSEMA**. Zie **EELSMA**.

**EELSGAT**, kolk, pr. *Gron.*, onder *Uithuizer-Meden*.

**EELSMA** of **EELSEMA** ook wel verkeerdelijk **ELINGA** genoemd, boer., pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, ¼ u. N. van *Sexbierum*.

**EELSUM**, boer., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van 't *Zandl.*

**EELSWERT**, **EELWERD**, **EELWERT** of **ELSWERT**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Appingedam*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Opwiceda*; met 5 h. en 30 inw.

**EELSWERTERMAAR**, watertje, pr. *Gron.*, dat 10 min. O. van Appingedam, in de *Delf* valt, en, naar het Peizerdiep loopt, waarmede het zich vereenigt om het Koningsdiep te vormen, en de grenzen der pr. Groningen te naderen.

**EEM** of **EEMS**, oudtijds **HEMUS** en ook wel **EMME** genoemd, riv., pr. *Utr.*, zij komt voort, ten deele uit de Rhenensche Veenen, en ten deele uit de Veluwe, ontstaande uit verscheidene beekjes en riviertjes die bij de st. Amersfoort te zamen vloeijen, van waar de Eem naar de Zuiderzee loopt, waarin zij zich ontlast.

**EEM** (**KROMME**-), watertje, dat een gedeelte der grensscheiding tusschen de pr. *Geld.* en *Utr.* uitmaakt. Het komt bij de huurs. Harseler, onder de Geldersche gem. Barneveld uit de Grift voort; en vereenigt zich na eenen korten loop weder met de Grift.

**EEM** (**NIEUWE**-), gegraven vaart, zijnde een gedeelte der riv. de *Eem*, pr. *Utr.*, tusschen de st. Amersfoort en de Drie Sluizen.

**EEM** (**OUDE**-), riv., pr. *Utr.* Het is de oude bedding der *Eem*, tusschen de st. Amersfoort en de Drie sluizen, en stroomt een weinig ten O. van de Nieuwe-Eem.

**EEMBRUGGE** of **TER-EEM**, heerl., pr. *Utr.*, arr. en kant. *Amersfoort*, hulpk. *Eemnes*, gem. *Baarn*. Zij bevat het geh. Eembrugge en eenige verstrooid liggende h., telt 26 h. en 125 inw., die meest veehouders zijn.

De Herv., ruim 40 in getal, behooren tot de gem. van *Baarn-en-Eembrugge*, de 80 R. K. tot de stat. van *Baarn-en-Santvoort*.

Het geh. Eembrugge ligt  $\frac{3}{4}$  u. N. N. O. van Baarn, aan de westzijde van de Eem, waarover hier eene valbrug ligt.

**EEMDE**. Zie } **ALM.**  
                  } **DIJKHUIZEN.**

**EEMENES-BINNEN-EN-BUITEN-DIJKS**. Zie **EEMNES-BINNENDIJKS** en **EEMNES-BUITENDIJKS**.

**EEMER**. } Zie **EMMER.**

**EEMEREN**. }

**EEME-TIL**. Zie **ENUMA-TIL.**

**EEMFORT**. Zie **AMERSFOORT.**

**EEMLANDSCHEPOLDER**, p., pr. *Utr.*, gem. *Baarn*.

**EEMNES** of **EEMENES**, vroeger veelal **EEMNES-BINNEN-EN-BUITENDIJKS**, **EEMNES** of de **BRIDE-EEMNESSEN** geheeten, gem. en heerl., pr. *Utr.*, arr. en kant. *Amersfoort*, hulpk. van de postk. *Amersfoort*, *Hilversum* en *Naarden*. (5 m. k., 3 s. d., 2 j. d.) Zij bevat de d. Eemnes-binnendijks en Eemnes-buitendijks, telt 203 h. en 1450 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 540 Herv. behooren tot de gem. *Eemnes-Binnendijks* en *Eemnes-Buitendijks*. De R. K. maken met die van de burgerlijke gem. *Bunshoten* en *Duitsch-de-Haar-en-Zevenhuizen*, alsmede eenige uit de gem. *Baarn* eene stat. uit, die 1100 zielen telt en hier eene kerk heeft. Men heeft er 2 scholen.

**EEMNES-BINNENDIJKS**, d., pr. *Utr.*, arr., kant. en  $\frac{2}{4}$  u. N. W. van *Amersfoort*, hulpk. en gem. *Eemnes*; 52° 15' 10" N. B., 22° 55' 47" O. L.; met 64 h. en 500 inw.

De Herv. maken, met een 300tal uit de burgerlijke gem. *Baarn*, eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Amersfoort* behoort, en hier eene kerk heeft, met eenen zwaren vierkantigen toren, welke, binnen eenen trans, eenen ongemeenen lagen top heeft. De R. K. behooren tot de stat. van *Eemnes*, welke hier eene kerk heeft, aan den H. **NICOLAAS** toegewijd. De dorps. telt 130 leerl.

Kermis den derden Dingsdag in October.

**EEMNES-BINNEN-EN-BUITEN-DIJKS**. Zie **EEMNES**.

**EEMNES-BUITENDIJKS**, d., pr. *Utr.*, arr., kant. en  $\frac{3}{4}$  u. N. N. W. van *Amersfoort*, hulpk. en gem. *Eemnes*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Eemnes-Binnendijks*; met 139 h. en 950 inw.

De Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Amersfoort* behoort. De kerk heeft eenen zwaren toren, die vrij hoog uitsteekt en met twee verdiepingen en transen, en, van boven, met eene tamelijke spits voorzien is. De R. K. parochieren te *Eemnes*.

**EEMNESSEN** (**DE-BEIDE**-). Zie **EEMNES**.

**EEMO-TIL**. Zie **ENUMA-TIL**.

**EEMPT**. } Zie **EMPE**.

**EEMPTTE**. }

**EEMS**. Zie **EEM**.

**EEMS** of **EMS**, oudtijds **EMBS**, **EMBSSE** of **EMESE**, in het Lat. **AMASIS**, riv., die op de *Sennerheide* (*Sennerhuide*), in het vorst. *Lippe-Dehmold*, aan den

voet van den Stapelagerberg ontspringt, door den Dollart stroomt, ten W. Nesse omloopt, en zoo vervolgens voorbij Loegen, de Knokke en Delfzijl, met twee uitloopen, in de Noordzee valt, waardoor zij den dubbelen naam van Ooster-Eems en Wester-Eems krijgt. Zij maakt een gedeelte der grensscheiding tusschen de prov. *Groningen* en het kon. *Hannover* uit.

**EEMSDIJK (NIEUWE-)**, dijk in het N. O. der pr. *Gron.*, langs den mond der Eems loopende.

**EEMSDIJK (OUDE-)**, dijk in het N. O. der pr. *Gron.* Hij loopt voorbij Bierum, Spijk, Losdorp, Godlinze, het Zand, Kolhof en Zijldijk en is tot zoo ver nog eene noodzakelijke waterkeering voor het zijlvest der Drie-Delfzijten; verder loopt hij langs het Ooster-Nieland, over Uithuizer-Meeden, door Uithuizen, Uskwerf, Warfum, den Andel, tot dat hij bij de Panser, onder Vierhuizen, zich met den ouden Zuiderdijk (Zuurdijk) vereenigt.

**EEMSFORT.** Zie **AMERSFOORT.**

**EEMSHOORN.** Zie **EEMSTER.**

**EEMSKERK.** Zie **HEEMSKERK.**

**EEMSTER, EMSTER** of **EEMSHOORN**, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. ten N. van *Duingelo*; met 30 h. en 180 inw.

**EEMSWOUDE** of **YMSWOUDE**, in het oud-Friesch *YMSWALDA*, b., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, ten O. van *Tjerkwerd*; met 6 h. en 40 inw.

**EEMSWOUDERHEM**, hem of uitgestrektheid aangespoeld land, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, Z. O. van *Bolsward*, tusschen den *Marndijk*, *Hemdijk* en *Tjaarddijk*.

**EEMTEN (DE)**, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *de Wijk*; 9 h., 60 inw.

**EEM-TIL.** Zie **ENUMATIL.**

**EEMWIJK**, buit., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Voorburg*; groot 1,5119 bund.

**EEN**, op sommige kaarten ook wel **EDEN** of **EDEN** gespeld, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. N. W. van *Norg*; met 19 h. en 130 inw.

**EEN (NUMERO-)**. Zie **NUMERO-EEN.**

**EENDEBEEK**, stroompje, dat in *Hannover* ontstaat, door de veenen, genaamd de *Drieschigt*, pr. *Ovr.*, loopt, in de gem. *Tubbergen*, tot aan de grenzen der gem. *Vriezenveen*, en aldaar bevaarbaar wordt voor kleine schuiten, waarmede de turf uit de *Vriezenveensche-veenen* naar *Almelo* wordt vervoerd. Het vereenigt zich op de grenzen der gem. *Vriezenveen* en *Almelo* met de *Aa*.

**EENDENNEST**, hofst., pr. *Gr.*, gem. *Kantens*, aan den *Dijkumerweg*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Garshuizen*; groot 34,7040 bund.

**EENDENNEST**, uitgeveende landerijen, pr. *N. Br.*, gem. *Capelle* en gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Waspik*.

**EENDEVELD** of **EENDEVELD. p.**, pr. *N. Br.*, gem. *Giessen*; 98,6744 bund.

**EENDJE (HET)** of **HET EENTJE**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. Z. Z. O. van *Vught*, tusschen den *Dommel* en den *straatweg*; met 30 h. en 200 inw.

**EENDRAGT**, **EENDRACHT**, eigenlijk **EENDRECHT** of **EENTRECHT**, d. i. een *overtogt*, en oudtijds **HEENETRECHT**, riv. of liever arm der *Schelde*, welke een weinig bewesten *Bergen-op-Zoom* dien hoofdstroom verlaat, om de pr. *N. Br.* van *Zeel* te scheiden, en zich vervolgens weder in 2 armen verdeelt, van welke de noordwaarts stroomende den naam van het *Slaak* aanneemt, terwijl de westwaarts vloeiende door eenige daarin liggende slikken en schorren, weder in de *Krabbekreek*, de *Ramegorskreek*, de *Mosselkreek* enz. verdeeld wordt. Zij wisselt af in breedte van 60—300 Ned. ell., en is even zoo veranderlijk in diepte.

**EENDRAGT. p.**, pr. *N. H.*, gem. *Texel*; 246,9020 bund. binnendijsk.

**EENDRAGT (DE)**, papierfabriek, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Apeldoorn*.

**EENDRAGT (DE)**, gebuurte, pr. *N. H.*, gem. *Amsterdam*. Het bestaat enkel uit een zoogenaamd *tuinpad*, buiten de *Zaagmolenspoort* dier st.

**EENDRAGT-POLDER** of **EENDRAGTS-POLDER. p.**, pr. *Zeel.*, gem. *Zaamslag*; groot 431,6991 bund.

**EENDRAGTS-POLDER. p.**, pr. *Z. H.*, geh. *Stellendam*; 578,7580 bund.

**EENDRAGTS-POLDER. p.**, pr. *Z. H.*, gem. *Zuid-Beijerland*, *Goudswaard* en *Piershil*; groot 1271,6514 bund.

**EENDRAGTS-POLDER. p.**, pr. *Z. H.*, gem. *Zevenhuizen*; groot 985 bund.

**EENDRAGTS-POLDER.** oudtijds *Nieuw-Kijkuit*, p., pr. *N. Br.*, gem. *Nieuw-Vossemeer* en *Halsteren*; groot 243,7952 bund. In het N.W. en Z.W. van dezen p. zijn overzetveeren op het eil. *Tholen*.

**EENDRAGTS-POLDER.** Zie **EENDRAGT-POLDER.**

**EENDRAGTS-POLDER (GOEDEN-AERTS-EN-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Raamsdonk*; groot 130,3279 bund.

**EENDRECHT.** Zie **EENDRAGT.**

**EENDRUM.** Zie **ENRUM.**

**EENE-EYND** of **EENEND**, geh., pr.

*N. Br.*, gem. *Nunen-Gerwen-en-Opwoetten*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z. Z. W.* van Nunen, aan den weg van Eindhoven op Helmond; met 24 h. en 100 inw.

EEN-EN-VIJFTIG-MORGEN, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oost-en-West-IJsselmonde*; groot 47,8822 bund.

EENHOORNSLUIJ, sluis, pr. *N.H.*, in de *Korte-Prinsengracht*, binnen *Amsterdam*, dienende om het IJwater uit te tappen.

EENIGENBURG, d., pr. *N.H.*, arr. en  $2\frac{1}{4}$  u. *N. van Alkmaar*, kant., postk. en 1 u. *Z. W. van Schagen*, gem. *St.-Maarten-Eenigenburg-en-Valkoog*,  $\frac{3}{4}$  u. *Z. van St. Maarten*. — Men telt er 29 h. en 160 inw.

De 90 Herv. behooren tot de gem. *Zuid-Zijpe-en-Eenigenburg*, die hier eene nette kerk en toren heeft. De 70 R. K. parochiëren te *Haringcarpsel*. De dorps. telt 30 leerl.

EENIGENBURG, p., pr. *N.H.*, gem. *St.-Maarten-Eenigenburg-en-Valkoog*; groot 173 bund.

EENIGENBURGER-BRUG. Zie BURGER-BRUG.

EENKEMA ook wel eens HINKEMA genoemd, bouwhd., pr. *Gron.*, gem. *'t Zandt*,  $\frac{1}{4}$  u. *N. W. van Zeerijp*.

EENRUM, gem., pr. *Gron.*, arr. *Appingedam*, kant. en postk. *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum* (5 m. k., 3 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. Eenrum, Pieterburen, Westernieland en Wierhuizen, de geh. Deikum, Drieborg, Op-Den-Hander, de Horn en de Streek, alsmede de heerenh.: Dijksterhuizen, Oosterhuizen en de hofst. Hondinga; zij telt 351 h. en 2430 inw., die hun bestaan vinden in landbouw.

De 2200 Herv. behooren tot de gem. *Eenrum-Pieterburen-en-Wierhuizen* en *Westernieland-en-Saaxumhuizen*. De 200 R. K. parochiëren te *Bedum*. Er zijn 3 scholen.

Het d. Eenrum of Eendrum, oudtijds ook wel Emerum, Emerenses, Ernerum of Emerum gespeld, ligt  $5\frac{1}{2}$  u. *W. N. W. van Appingedam*, 2 u. *N. W. van Onderdendam*, op eene wierde, en telt, met de geh. Op den Hander, de Horn en de Streek, 182 h. en 1150 inw.

De 900 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Middelstum*, ring van *Winsum*, behoort. Aan de kerk is veel duifsteen. Het is een ruim en fraai gebouw, met een goed orgel en fraaije toren, van onderen vierkant, van boven achtkant en met een koepeldak en luchtige kroon voor-

zien. Hij heeft klok en uurwerk en dient den schippers op de wadden ten baken. De dorps. telt 100 leerl.

EENRUM, geh., pr. *Gron.*, gem. *de Scheemda*, onder het d. *de Eexta*.

EENS. Zie EDENS.

EENSCHET. Zie ENSCEOT.

EENSGEZINDHEID, hofst., pr. *Z.H.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. *O. N. O. van Zevenhoven*, in den *Noordijtsche-polder*, aan de *Kromme-Mijdrechtsche-kade*; groot 26,1179 bund.

EENSTRA, landh., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. *W. ten Z. van Idaard*; groot 18,3700 bund.

EENUM of ENUM, waarschijnlijk oudtijds ΕΝΝΟΜ of ΕΝΝΟΜ, d., pr. *Gron.*, arr., kant., postk. en  $1\frac{1}{2}$  u. *W. ten N. van Appingedam*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. *Z. van 't Zandi*; met 31 h. en 170 inw., die hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Appingedam*, ring van *Loppersum*, behoort. De dorps. telt 20 leerl.

EENUM, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Oldehove*.

EERBEEK of EERDBEEK, naar men wil oudtijds BROEKE, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Brummen*,  $\frac{1}{4}$  u. *W. van Hall*; met 100 h., 750 inw. en 9 papiermolens, die door de Eerbeekesche-beek in beweging worden gebracht.

EERBEEK of EERDBEEK, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Brummen*,  $\frac{1}{4}$  u. *W. van Hall*, in de buurs. *Eerbeek*; 21 bund.

EERBEEKSCHE-BEEK, beek, pr. *Geld.*, welke in de gem. *Brummen* ontstaat, langs het geh. Eerbeek vloeit, en zich in de *Voorstondsche-beek* ontlast.

EERBOSCH, adell. h., pr. *N. Br.*, gem. *Dieden-Demen-en-Langel*, 2 min. van *Dieden*; groot 156,6980 bund.

EERD, EERT of EERDE, in de wandeling DE EERD of D'EERD geheeten, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 35 min. *W. Z. W. van Veghel*, gem. en 1 u. *N. O. van St. Oedenrode*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. *O. Z. O. van Schijndel*; met 26 h. en 180 inw. De R. K. hebben er eene schuurkerk, welke aan den H. ANTONIUS is toegewijd, behoorende tot de par. van *St. Oedenrode*, en bediend wordende door eenen Priester. Er is eene school met 130 leerl.

EERDBEEK. Zie EERBEEK.

EERDE, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Ommen*; met 14 h. en 90 inw., alsmede het adell. h. Eerde.

EERDE. Zie EERD.

EERDE(HUIS-TE-), oudtijds IRTHE, adell. h., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Om-*

voet van den Stapelagerberg ontspringt, door den Dollart stroomt, ten W. Nesse omloopt, en zoo vervolgens voorbij Loegen, de Knokke en Delfzijl, met twee uitloopen, in de Noordzee valt, waardoor zij den dubbelen naam van Ooster-Eems en Wester-Eems krijgt. Zij maakt een gedeelte der grensscheiding tusschen de prov. *Groningen* en het kon. *Hannover* uit.

**EEMSDIJK (NIEUWE-)**, dijk in het N. O. der pr. *Gron.*, langs den mond der Eems loopende.

**EEMSDIJK (OUDE-)**, dijk in het N. O. der pr. *Gron.* Hij loopt voorbij Bierum, Spijk, Losdorp, Godlinze, het Zand, Kolhof en Zijdijk en is tot zoo ver nog eene noodzakelijke waterkeering voor het zijlvest der Drie-Delfzijten; verder loopt hij langs het Ooster-Nieland, over Uithuizer-Meeden, door Uithuizen, Uskwert, Warfum, den Andel, tot dat hij bij de Pan-ser, onder Vierhuizen, zich met den ouden Zuiderdijk (Zuurdijk) vereenigt.

**EEMSFORT.** Zie **AMERSFOORT**.

**EEMSHOORN.** Zie **EEMSTER**.

**EEMSKERK.** Zie **HEEMSKERK**.

**EEMSTER, EMSTER** of **EEMSHOORN**, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. ten N. van *Duingelo*; met 30 h. en 180 inw.

**EEMSWOUDE** of **YMSWOUDE**, in het oud-Friesch **YMSWALDA**, b., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, ten O. van *Tjerkwerd*; met 6 h. en 40 inw.

**EEMSWOUDERHEM**, hem of uitgestrektheid aangespoeld land, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, Z. O. van *Bolsward*, tusschen den *Marndijk*, *Hendijk* en *Tjaarddijk*.

**EEMTEN (DE)**, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *de Wijk*; 9 h., 60 inw.

**EEM-TIL.** Zie **ENUMATIL**.

**EEMWIJK**, buit., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Voorburg*; groot 1,5119 bund.

**EEN**, op sommige kaarten ook wel **EDEN** of **EEDEN** gespeld, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. N. W. van *Norg*; met 19 h. en 130 inw.

**EEN (NUMERO-)**. Zie **NUMERO-EEN**.

**EENDEBEEK**, stroompje, dat in *Hannover* ontstaat, door de veenen, genaamd de *Drieschigt*, pr. *Over.*, loopt, in de gem. *Tubbergen*, tot aan de grenzen der gem. *Vriezenveen*, en aldaar bevaarbaar wordt voor kleine schuiten, waarmede de turf uit de *Vriezenveensche-veenen* naar *Almelo* wordt vervoerd. Het vereenigt zich op de grenzen der gem. *Vriezenveen* en *Almelo* met de *Aa*.

**EENDENNEST**, hofst., pr. *Gr.*, gem. *Kantens*, aan den *Dijkumerweg*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Garshuizen*; groot 34.7040 bund.

**EENDENNEST**, uitgeveende landerijen, pr. *N. Br.*, gem. *Capelle* en gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Waspik*.

**EENDEVELD** of **EENDEVELD p.**, pr. *N. Br.*, gem. *Giessen*; 98,6744 bund.

**EENDJE (HET) of HET EENTJE**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. Z. Z. O. van *Vught*, tusschen den *Dommel* en den straatweg; met 30 h. en 200 inw.

**EENDRAGT**, **EENDRACHT**, eigenlijk **EENDRECHT** of **EANTRECHT**, d. i. een *overtogt*, en oudtijds **HEENETRECHT**, riv. of liever arm der *Schelde*, welke een weinig bewesten *Bergen-op-Zoom* dien hoofdstroom verlaat, om de pr. *N. Br.* van *Zeel* te scheiden, en zich vervolgens weder in 2 armen verdeelt, van welke de noordwaarts stroomende den naam van het *Slaak* aanneemt, terwijl de westwaarts vloeiende door eenige daarin liggende slikken en schorren, weder in de *Krabbekreek*, de *Ramegorskreek*, de *Mosselkreek* enz. verdeeld wordt. Zij wisselt af in breedte van 60—300 Ned. ell., en is even zoo veranderlijk in diepte.

**EENDRAGT**, p., pr. *N. H.*, gem. *Texel*; 246,9020 bund. binnendijks.

**EENDRAGT (DE)**, papierfabriek, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Apeldoorn*.

**EENDRAGT (DE)**, gebuurte, pr. *N. H.*, gem. *Amsterdam*. Het bestaat enkel uit een zoogenaamd *tuinpad*, buiten de *Zaagmolenspoort* dier st.

**EENDRAGT-POLDER** of **EENDRAGTS-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Zaamslag*; groot 431,6991 bund.

**EENDRAGTS-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Stellendam*; 578,7580 bund.

**EENDRAGTS-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Zuid-Beijerland*, *Goudswaard* en *Piershil*; groot 1271,6514 bund.

**EENDRAGTS-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Zevenhuizen*; groot 985 bund.

**EENDRAGTS-POLDER**, oudtijds *Nieuw-Kluis*, p., pr. *N. Br.*, gem. *Nieuw-Vossemeer* en *Halsteren*; groot 243,7952 bund. In het N.W. en Z.W. van dezen p. zijn overzetveeren op het eil. *Tholen*.

**EENDRAGTS-POLDER.** Zie **EENDRAGT-POLDER**.

**EENDRAGTS-POLDER (GOEDEN-AERTS-EN-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Ruamsdonk*; groot 130,3279 bund.

**EENDRECHT.** Zie **EENDRAGT**.

**EENDRUM.** Zie **EENRUM**.

**EENE-EYND** of **EENEND**, geh., pr.

*N. Br.*, gem. *Nunen-Gerwen-en-Opwetten*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. W. van Nunen, aan den weg van Eindhoven op Helmond; met 24 h. en 100 inw.

EEN-EN-VIJFTIG-MORGEN, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oost-en-West-IJsselmonde*; groot 47,8822 bund.

EENHOORNSLUIJS, sluis, pr. *N.H.*, in de *Korte-Prinsengracht*, binnen *Amsterdam*, dienende om het IJwater uit te tappen.

EENIGENBURG, d., pr. *N.H.*, arr. en  $2\frac{1}{4}$  u. N. van *Alkmaar*, kant., postk. en I u. Z. W. van *Schagen*, gem. *St.-Maarten-Eenigenburg-en-Valkoog*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *St. Maarten*. — Men telt er 29 h. en 160 inw.

De 90 Herv. behooren tot de gem. *Zuid-Zijpe-en-Eenigenburg*, die hier eene nette kerk en toren heeft. De 70 R. K. parochiëren te *Haringcarspel*. De dorps. telt 30 leerl.

EENIGENBURG, p., pr. *N.H.*, gem. *St.-Maarten-Eenigenburg-en-Valkoog*; groot 173 bund.

EENIGENBURGER-BRUG. Zie BURGER-BRUG.

EENKEMA ook wel eens HINKEMA genoemd, bouwh., pr. *Gron.*, gem. *'t Zandt*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Zeerijp*.

EENRUM, gem., pr. *Gron.*, arr. *Appingedam*, kant. en postk. *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum* (5 m. k., 3 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. Eenrum, Pieterburen, Westernieland en Wierhuizen, de geh. Deikum, Drieborg, Op-Den-Hander, de Horn en de Streek, alsmede de heerenh.: Dijksterhuizen, Oosterhuizen en de hofst. Hondinga; zij telt 351 h. en 2430 inw., die hun bestaan vinden in landbouw.

De 2200 Herv. behooren tot de gem. *Eenrum-Pieterburen-en-Wierhuizen* en *Westernieland-en-Saaxumhuizen*. De 200 R. K. parochiëren te *Bedum*. Er zijn 3 scholen.

Het d. Eenrum of Eendrum, oudtijds ook wel Emerum, Emerenses, Ernerum of Emerum gespeld, ligt  $5\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van *Appingedam*, 2 u. N. W. van *Onderdendam*, op eene wierde, en telt, met de geh. *Op den Hander*, de *Horn* en de *Streek*, 182 h. en 1150 inw.

De 900 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Middelstum*, ring van *Winsum*, behoort. Aan de kerk is veel duifsteen. Het is een ruïn en fraai gebouw, met een goed orgel en fraaije toren, van onderen vierkant, van boven achtkant en met een koepeldak en luchtige kroon voor-

zien. Hij heeft klok en uurwerk en dient den schippers op de wadden ten baken. De dorps. telt 100 leerl.

EENRUM, geh., pr. *Gron.*, gem. *de Scheemda*, onder het d. *de Eexla*.

EENS. Zie EDENS.

EENSCHET. Zie ENSCHOT.

EENSGEZINDHEID, hofst., pr. *Z.H.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. O. N. O. van *Zevenhoven*, in den *Noordijtsche-polder*, aan de *Kromme-Mijdrechtsche-kade*; groot 26,1179 bund.

EENSTRA, landh., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. W. ten Z. van *Idaard*; groot 18,3700 bund.

EENUM of ENUM, waarschijnlijk oudtijds ENUM of EENUM, d., pr. *Gron.*, arr., kant., postk. en  $1\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Appingedam*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *'t Zandt*; met 31 h. en 170 inw., die hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Appingedam*, ring van *Loppersum*, behoort. De dorps. telt 20 leerl.

EENUM, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Oldehove*.

EERBEEK of EERDBEEK, naar men wil oudtijds BROEKE, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Brummen*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Hall*; met 100 h., 750 inw. en 9 papiermolens, die door de Eerbeeksche-beek in beweging worden gebracht.

EERBEEK of EERDBEEK, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Brummen*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Hall*, in de buurs. *Eerbeek*; 21 bund.

EERBEEKSCHE-BEEK, beek, pr. *Geld.*, welke in de gem. *Brummen* ontstaat, langs het geh. Eerbeek vloeit, en zich in de *Voorstondsche-beek* ontlast.

EERBOSCH, adell. h., pr. *N. Br.*, gem. *Dieden-Demen-en-Langel*, 2 min. van *Dieden*; groot 156,6980 bund.

EERD, EERT of EERDE, in de wandeling DE EERD of D'EERD geheeten, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 35 min. W. Z. W. van *Veghel*, gem. en I u. N. O. van *St. Oedenrode*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. O. Z. O. van *Schijndel*; met 26 h. en 180 inw. De R. K. hebben er eene schuurkerk, welke aan den H. ANTONIUS is toegewijd, behoorende tot de par. van *St. Oedenrode*, en bediend wordende door eenen Priester. Er is eene school met 130 leerl.

EERDBEEK. Zie EERBEEK.

EERDE, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Ommen*; met 14 h. en 90 inw., alsmede het adell. h. Eerde.

EERDE. Zie EERD.

EERDE(HUIS-TE-), oudtijds IRTHE, adell. h., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Om-*



*men*, zijde een bij uitstek fraai en bezienswaardig gebouw, groot met onderhoorigheden 832.3700 bund.

EERNEWOUDE, EERNEWOLDE, EERNEWOUDE, EERNEWOLDE, EERNSWOLDE, EERSWOLDE, EERWOLDE of EERSWOUDE, in het Friesch EERNEWAUD, d., pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, arr. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. O. van *Leeuwarden*, kant, hulpk. en 2 u. Z. W. van *Bergum*, aan de vaart van Leeuwarden naar Dragten en het Eernewoudster-wijd; met 62 h. en ruim 310 inw., meest vischers, schippers en varensgezellen.

De inw., alle Herv., maken eenegem. uit, welke hier een kerke met spitsentoren heeft. De dorps. telt 70 leert. EERNEWOUDSTER-WIJD, water, pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, Z. van Eernewoude, dat gemeenschap heeft met de Sanding, de Sarter, het Wijd, het Kruiswater, en door de Folkersloot met de Graft.

EERNSTERHEEM. Zie ERENSHEEM. EERNSWOLDE. Zie EERNEWOLDE. EERSCHOT, b., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. O. van *St. Oedenrode*, waarvan het door den Dommel gescheiden is en waarmede het oogenschijnlijk een geheel uitmaakt. Hier staat de kerk der Herv. gem. van *St. Oedenrode-en-Son*, een groot en schoone gebouw, met eenen lantaartoren.

EERSEL, gem., pr. *N. Br.*, arr. kant. en postk. *Eindhoven* (24 m. k., 5 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. Eersel, de geh. Boevelen, Boxheiden, Dijken, Heers, Hoogstraat, Kapel, Schadewijk en Stokkelen; beslaat 2183,6945 bund.; telt 167 h. en 1000 inw., die hun bestaan vinden in landbouw en schapenteelt. Er zijn 1 stijfelmakerij, 1 korenmolen, 1 bierbrouwerij en 3 leerlooijerijen.

De inw., op 6 na, alle R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Hilvarenbeek*, behoort. De 6 Herv. worden tot de gem. *Hoogeloon-Eersel-Vessem-Casteren-Kneegsel-Duizel-en-Steensel* gerekend. Men heeft er ééne school, met 120 inw.

Het d. Eersel of Eerzel, voorheen Eersele, Edersel, Eersele en Eresloch, ligt 2 u. Z. W. van Eindhoven, aan de Run. Op het marktvelde ziet men eene oude kapel, met een spits torentje, welke thans tot Raadhuis dient. De R. K. kerk, den H. WILLIBRORDUS toegewijd, staat  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van het d. en is een fraai en luchtig gebouw, dat op 6 pilaren rust en van eenen hoogen

spitsen toren voorzien is. Niet ver van deze kerk staat een lindeboom, werwaarts men bedevaarten doet. De Herv. kerk heeft een klein spits torentje, doch geen orgel.

Beestenmarkt Woensdag na drie Koningen; Woensdag vóór den 25 Maart; den tweeden Woensdag na Paschen; Woensdag na H. Sacramentsdag; Woensdag na den Zondag na St. PETRUS en PAULUS; Dingsdag vóór MARIA Hemelvaart; Woensdag na St. BAVO, en Dingsdag na den Zondag van St. MARCUS

EERSTE POLDER. Zie BOERENVERDRIET (OUD-).

EERSWOLDE. { Zie EERNEWOUDE.

EERT. Zie EERD.

EERTGAT (T), boer., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  min. N. van *Apeldoorn*, aan het Hoog-Soerensche bosch.

EERWOLDE. Zie EERNEWOUDE.

EERZEL. Zie EERSEL.

EES of EEST, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Borger*; met 22 h. en 160 inw.

EESCHE-BOSCH. Zie EDERBOSCH. EESCHOTEN of ESCHOTEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Ede*,  $\frac{1}{4}$  u. N. N. O. van *Otterloo*; met 20 h. en 90 inw.

EESDEN. Zie EYSDEN.

EESE, ESE of EEZE, hav., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Steenwijkerwold*; groot 617,3615 bund.

EESÉ (DE). Zie EEST.

EESKWERD, ECKSWERD, ECKSWERT of EEKSWERD, geh., pr. *Fr.*, gem. *Hen-naarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. N. O. van *Oosterend*; met 3 h. en 20 inw.

EESCHAREN. Zie ESCHAREN.

EEST. Zie EES.

EEST (DE), DE EESE, DE ESE of DE EEKSE, geh., pr. *Gron.*, gem. *Grootegast*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Doezum*, aan den *Doezumer-togt*, O. van den Eestweg; met 4 h. en 30 inw.

EEST (DE) of SAAXUMBORG, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Bafo*.

EEST (D'). Zie ESSEN (DE).

EEST (DE HOOGHE-), landg., pr. *Geld.*, gem. en in het d. *Bemmel*; groot 4,7630 bund.

EESTEN. Zie ESSEN (DE).

EESTERBUREN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van Arum, aan de Franeker-vaart.

EESTERGA, geh., pr. *Fr.*, gem. *Lemsterland*,  $\frac{1}{4}$  u. N. ten O. van *Lemmer*; met 23 h. en 140 inw.

De 110 Herv. behooren tot de gem. *Lemmer-Follga-en-Eesterga*, en

hebben hier éene begraafplaats, waarop éene overdekte klok en een zoonenaamd klokhuis. De 16 R. K. parochiëren aan *de Lemmer*. De kinderen gaan te *Follega* en aan *de Lemmer* ter schole.

**EESTER-RIJD** of **EESTER-RIED**, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradcel*, bij den molen van het d. *Ee* beginnende, en van daar naar de *Zuider-Ee* loopende, waarin zij zich ontlast.

**EESTERWIJK**. Zie **OOSTERWIJK**.

**EESTRUM** of **LESTRUM**, d., pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, arr. en 4 u. O. van *Leeuwarden*, kant., hulpk. en 1½ u. O. ten N. van *Bergum*; met 61 h. en 390 inw., die zich meest op den landbouw toelagen. Ten N. van dit d. loopt de straatweg van *Leeuwarden* naar de *Groninger* grenzen, en ten Z. het *Kasper-Robles-* of *Kolonelsdiep*.

De inw., allen *Herv.*, behooren tot de gem. van *Oosterneer-en-Eestrum*, welke hier éene kerk met éenen stompen toren heeft. De dorps. telt 80 leerl.

**EESTRUM**. Zie **OOSTRUM**.

**EESTRUMER-OPVAART**, water, pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, dat te *Eestrum* éen begin neemt en zich in het *Bergumermeer* ontlast.

**EESTWEG**, weg, pr. *Gr.*, loopende van *Doezum* naar de *Dorpster-til*, over de trekvaart van *Groningen* naar *Stroobos*.

**EESVEEN**, **IJSVEEN** of **EZZE**, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1 u. van *Steenwijkerwold*; met 47 h. en 260 inw.

**EESVEENSCH-AA**. Zie **AA** (**STEENWIJKER**).

**EESVEENSCH-WEETERING**, wattertje, pr. *Over.* Het ontstaat aan de *Drentsche* grenzen, in de buurs. *Eesveen*, en loopt te *Steenwijk* in de *Aa* uit.

**EETEN**. Zie **EETHEN**.

**EETEN** (**POLDER-VAN**). Zie **EETHEN** (**POLDER-VAN**).

**EETHEN**, heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Heusden*, gem. *Heesbeen-Eethen-en-Genderen*. Zij bevat het d. *Eethen* en eenige verstrooid liggend h.; beslaat 676,7753 bund.; telt 41 h. en 300 inw., die in landbouw, vee- en vlasteelt hun bestaan vinden.

De 290 *Herv.* behooren tot de gem. *Eethen-en-Drongelen* en hebben er éene kerk. De 20 R. K. parochiëren te *Dussen*. Men heeft er éene school met 50 leerl. en éen kast., het *Huis-te-Eethen* genaamd.

Het d. *Eethen*, *Eeten*, *Eten* of *Ethen*, ook wel *Eiten* gespeld, ligt

1 u. van *Heesbeen*. Men telt er 34 h. en 220 inw. De kerk heeft éenen spitzen, niet zeer hoogen toren.

**EETHEN** (**POLDER-VAN**), p., pr. *N. Br.*, gem. *Heesbeen-Eethen-en-Genderen*; groot 676,7753 bund.

**EETHEN-EN-DRONGELEN**, kerk, gem., pr. *N. Br.*, klass. en ring van *Heusden*, met 2 kerken, ééne te *Eethen* en ééne te *Drongelen*, en 480 ziel.

**EETHENSCH-BOEZEM**, waterkom, pr. *N. Br.*, gem. *Heesbeen-Eethen-en-Genderen*, begin nemende ¼ u. W. van *Eethen*, bij den *Eethensche* watermolen en loopende naar de *Eethensche* sluis.

**EETHENSCH-SLUIS**, sluis, pr. *N. Br.*, gem. *Drongelen-Hagoort-Gansoijen-en-Doeveren*, 40 min. W. ten N. van *Drongelen*, in den *Drongelsche* Zeedijk. Zij brengt het water uit de *Eethensche* -boezem op het *Oude-Maasje*.

**EEUSSUM**. Zie **EWSUM**.

**EEWER** (**DE**), **DE EWER**, **DEN EEWIER** of **DEN EWIER**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Leens*, ¼ u. Z. W. van *Zuurdijk*; met 9 h. en 60 inw.

**EEWERDER-TOGT**, wattertje, pr. *Gron.*, gem. *Leens*, dat van *Eewer* naar de *Flakke-Rijt* loopt, en zich bij *Leenster-klap* in het *Houwerzijlstermaar* ontlast.

**EEWIER** (**DEN**). Zie **EEWER** (**DE**).

**EEXT** of **EKST**, d.; pr. *Dr.*, arr., kant. en 2½ u. O. ten N. van *Assen*, gem. en ¼ u. Z. O. van *Anloo*; met 76 h. en 470 inw.

De *Herv.* behooren tot de gem. *Eext-Anderen-en-de-Zandvoort* en hebben hier 1 kerk en 1 school met 70 leerl.

**EEXT-ANDEREN-EN-DE-ZANDVOORT**, kerk, gem., pr. *Dr.*, klass. en ring van *Assen*; met 1 kerk te *Eext* en ruim 600 zielen.

**EEXTA**. } Zie **EKSTA**.

**EEXTE**. }

**EEXTER-DIEP**. Zie **EKSTER-DIEP**.  
**EEXTERVEEN**, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1½ u. O. ten N. van *Anloo*; met 28 h., 190 inw. en éene school met 30 leerl.  
**EEXTERVEENSCH-COMPAGNIE**, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1½ u. O. van *Anloo*; met 8 h., 50 inw. en, met de *Annerveensche-Compagnie*, 1 school met 80 leerl.

**EEZE**. Zie } **EESVEEN**.

} **EHZE**.

**EEZE** (**DE**). Zie **EZESE** (**DE**).

**EEZINGE**. Zie **EZINGE**.

**EFDEN**. Zie **EFPDEN**.

**EFFEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en

$\frac{1}{2}$  u. Z. W. van 's *Prinsenhage*; met 32 h. 200 inw. en 1 kooornmolen.

EFTELING. Zie ESTELING.

EGALEMENTSLOOT, onderscheidene slooten, (door welke de gem. de *Zijpe*, pr. *N.-H.*, in de breedte en lengte op onderscheidene afstanden wordt doorgesneden.

EGBERTGAASTEN, ook wel DE GAASTEN of DE GAESTEN, buurs., pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Oudega*; met 6 h. en 40 inw.

EGBERTSMEER. Zie KLEINEMEER.

EGEDE of EGOD, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1 u. N. van *Hellendoorn*; met 29 h., 180 inw. en met de buurs. *Not-Meer*, gem. *den Ham*, 1 school met 30 leerl.

EGEDE of EGOD, havez., pr. *Over.*, gem. en 1 u. N. van *Hellendoorn*, in de buurs. *Egede*; groot 186,6130 bund.

EGELEBRUG. Zie IJESTEIN.

EGELMEER, oudtijds AGELMARI, op sommige kaarten ENGELMEER, meertje, pr. *Utr.*, gem. en 1 u. N. O. van *Amerongen* en gem. en 2 u. N. W. van *Rhenen*; groot 10 bund.

EGGEMEER. Zie KLEINE-MEER.

EGINBERT. Zie ENGELBERT.

EGIPTEN. Zie EGYPTE.

EGLANTIERPOLDER (NIEUWE-), p., pr. *Zeel.*; groot 155,1130 bund.

EGLANTIERPOLDER (OUDE-), p., pr. *Zeel.*; groot 75,7766 bund.

EGMOND, heerl., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Alkmaar*. Zij bevat de gem. *Egmond-Binnen-Egmond-aan-den-Hoef-en-Rinnegom* en *Egmond-aan-Zee*; beslaat 2537,1533 bund.; telt 397 h. en 2360 inw., die meest hun bestaan vinden in land- en veebouw, visscherij en schulperij.

De 670 Herv. maken de gem. van *Egmond-binnen-en-op-den-Hoef* en *Egmond-aan-Zee*. De 1600 R. K. maken de stat. der *Egmond* en de 90 R. K. van de Bisschoppelijke Cle-rezij de stat. van *Egmond-aan-Zee* uit. Er zijn 3 scholen.

EGMOND } Zie EGMOND-

EGMOND (GROOT-). } BINNEN.

EGMOND-AAN-DEN-HOEF. Zie EG-MOND-OP-DEN-HOEF. (BINNEN.

EGMOND) AAN-DUIN. Zie EGMOND-EGMOND-AAN-ZEE, gem., pr. *N. H.*, arr., en postk. kant. *Alkmaar* (11 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Egmond-aan-zee*; beslaat 10,7488 bund.; telt 204 h., met 1390 inw., die meest in de vischvangst hun bestaan vinden.

De Herv., ruim 300 in getal, maken eene gem. uit, welke tot de klass. en

ring van *Alkmaar* behoort. De 1000 R. K. behooren tot de stat. van de *Egmond*. De 90 R. K. van de *Oude Cle-rezy* inaken de stat. van *Egmond-aan-Zee* uit. Er is 1 school met 210 leerl.

Het. d. *Egmond-aan-Zee*, *Egmond-op-Zee* of *Egmond-Buiten*, is een oud, maar aanzienlijk zeedorp, en ligt  $1\frac{1}{2}$  u. W. Z. W. van *Alkmaar*. Het heeft onderscheidene straten, en bezit een Raadhuis, een Gasthuis en eene baak voor de zeevarenden, op eene der hoogste binnenduinen aan de landzijde, in de rigting van de lichttorens, waarvan de noordelijkste Jan van Speykstoren geheeten, met een gedenkteeken met opschrift ter eere van genoemde held prijkende, 38 ell. boven volzee en de andere 36 ell. boven volzee hoog zijn. Beide zijn met lenticulaire lamplichten op  $4\frac{1}{2}$  zeemijl zichtbaar.

De kerk der Herv. is een net steenen gebouw, met een klein spitsje. De kerk der R. K. van de *Oude Cle-rezy* is aan de H. AGNES toegewijd.

EGMOND-BINNEN, ook wel GROOT-EGMOND of EGMOND-AAN-DUIN en enkel EGMOND geheeten, d., pr. *N. H.*, arr., kant., postk. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Alkmaar*, gem. *Egmond-Binnen-en-op-den-Hoef-en-Rinnegom*. Men telt er 56 h. en 360 inw., die meest hun bestaan vinden in land-, akker- en veebouw, visscherij en schulperij.

De 100 Herv. behooren tot de gem. van *Egmond-Binnen-en-op-den-Hoef*, welke hier eene kerk heeft, met een vierkant houten torentje De 360 R. K. behooren tot de stat. der *Egmond*. De dorps. telt 60 leerl.

Kermis op St. Jan Baptist, zijnde 24 Junij, of den daaraan volgende Zondag.

EGMOND-BINNEN-EN-OP-DEN-HOEF, kerk. gem., pr. *N. H.*, klass. en ring van *Alkmaar*, met twee kerken, een te *Egmond-Binnen* en een te *Egmond-op-den-Hoef*, en 370 ziel.

EGMOND-BINNEN-EN-OP-DEN-HOEF-EN-RINNEGOM, gem., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Alkmaar* (11 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. *Egmond-Binnen* en *Egmond-op-den-Hoef*, de b. *Rinnegom*, de *Sammer-polder*, en een gedeelte van het *Egmondmeer*; beslaat 2275,5845 bund.; telt 157 h. en 970 inw., die hun bestaan vinden in landbouw, veeteelt, schulperij en visscherij: ook is er 1 korenmolen.

Men telt er 370 Herv., die de gem. *Egmond-Binnen-en-op-den-Hoef* uitmaken, en 600 R. K., welke tot de

stat. van de *Egmond* behooeren. Er zijn 2 scholen.

EGMOND-BUITEN. Zie EGMOND-AAN-ZEE.

EGMONDEN (DE), R. K. stat., aartspr. van *H. en Zeel.*, dek. *N. H.*, met 70 ziel. en 1 kerk te Rinnegom.

EGMONDER-MEER, bedijking, pr. *N. H.*, gem. *Alkmaar*, *Egmond-Binnen-en-op-den-Hoef-en-Rinnegom*, *Heilo-en-Oesdom* en *Wimmenum*; groot 717,7590 bund.

EGMONDERVAART, vaart, pr. *N. H.*, die bij *Egmond-Binnen* begint, van daar naar den Vennewaters-watermolen loopt, voorts langs den Sammerpolder schiet, vervolgens dien p. van het Maalwater scheidt, en zich in de Hoefvaart ontlast.

EGMONDERZAND, droogte in de *Noordzee*, aan de kust van *N. H.*, ter hoogte van *Egmond*.

EGMOND-OP-DEN-HOEF, EGMOND-TER-HOEF of EGMOND-AAN-DEN-HOEF, d., pr. *N. H.*, arr., kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Alkmaar*, gem. *Egmond-Binnen-en-op-den-Hoef-en-Rinnegom*.  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Egmond-Binnen*. Men telt er 79 h. en 520 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en schulpvisscherij.

De 350 Herv. behooeren tot de gem. van *Egmond-Binnen-en-op-den-Hoef*, die hier eene kruiskerk heeft, met een sierlijk doorlichtig torentje voorzien. De 170 R. K., behooeren tot de stat. der *Egmond*. De dorps. telt 70 leerl.

Kermis op Pinksteren.

EGMOND-OP-ZEE. Zie EGMOND-AAN-ZEE.

EGMOND-TER-HOEF. Zie EGMOND-OP-DEN-HOEF.

EGNABERTH. Zie ENGELBERT.

EGT. Zie ECHT.

EGUM. Zie AEGUM

EGYPTE, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Veendam*; met 34 h. en ruim 160 inw.

EGYPTE, ook wel EGIPTEN, dagloonerswoning, pr. *Gron.*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Zandweer*, gem. *Kantens*, op sommige kaarten als een heerenh. vermeld; met 0,1750 bund. gronds.

EGYPTE, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Finstervolde*.

EGYPTERDIJK, dat gedeelte van den Dollardsdijk, pr. *Gron.*, hetwelk zich van *Bellingwolder-zijl*, naar den opdijk van den *Stadspolder* uitstrekt.

EH of MERK, riv., pr. *N. Br.*, die in de Belg. pr. *Antwerpen* ontspringt; door de gem. *Baarle-Nassau* stroomt,

en zich  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van het geh. *Castelle* in de *Mark* ontlast.

EHZE (DE), Ese of EËZE, hofst., pr. *Geld.*, gem. *Gorssel*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Almen*; groot 257,4646 bund.

El. Zie EE.

EIBERBUREN. Zie EIBERTBUREN.

EIBERGEN, gem., pr. *Geld.*, arr. *Zulphen*, kant. *Groenlo*, hulpk. van de postk. *Zulphen*, *Enschede* en *Winterswijk* (10 m. k., 4 s. d., 2 Afd., 2 j. d.). Zij bevat de d. *Eibergen* en *Rekken*, alsmede de buurs. *Holterhoek*, *Hupsel*, *Olden-Eibergen*, *Malle*, *Loo*, *Avest*, *Zwolle*, *Beltrum* en *Lindvelde*, beslaat 11390,3311 bund., telt 770 h., en 5150 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en het weven van linnen en pellen. Voorts zijn er 2 calicotsfabrieken, 2 katoenspinnerijen, 2 wind- en 2 waterkoren- en oliemolens, 2 steenen pannenbakkerijen, 2 bierbrouwerijen, 1 pellen-, linnen- en damastbleekerij, 3 leerlooierijen en 1 blaauwververij.

De 2200 Herv. behooeren tot de gem. *Eibergen-Haarlo-en-Waterhoek*, *Rekken* en *Groenlo*. De 2900 R. K. maken de stat. van *Eibergen* uit, en behooeren gedeeltelijk tot de stat. van *Groenlo*. Er zijn 4 scholen.

Het d. *Eibergen* ligt 6 u. O. van *Zulphen*,  $\frac{1}{4}$  u. N. ten O. van *Groenlo*, aan de *Berkel*, die aan dit voor den handel zoo wel gelegen plaatsje veel vter aanbrengt, en waarover hier eene kapitale brug ligt. Men telt er 162 h. en 1300 inw., en met de buurs. *Holterbroek*, *Hupsel*, *Olden-Eibergen*, *Malle* en *Loo*, 357 h. en 3100 inw.

De 1900 Herv. behooeren tot de gem. *Eibergen-Haarlo-en-Waterhoek*, en hebben hier eene met smaak ingerigte kerk, met een aardig orgeltje. De 1200 R. K. maken de stat. van *Eibergen* uit, welke tot het aartspr. van *Geld.* behoort, hier eene kerk heeft, aan den H. *Willibrordus* toegewijd, en door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend wordt. De dorps. telt 500 leerl.

EIBERGEN (OLDEN-) of OUDE-EIBERGEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Eibergen*, aan de *Berkel*; met 49 h. en ruim 360 inw.

EIBERGEN-HAARLO-EN-WATERHOEK, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. van *Zulphen*, ring van *Winterswijk*; met eene kerk te *Eibergen*, eene kapel te *Haarlo* en 1500 ziel.

EIBERTBUREN, in den wandel *EIBERBUREN*, geh., pr. *Gr.*, gem. *Groote-*

*gast*,  $\frac{1}{4}$  u. N. N. W. van Lutkegast; met 7 h. en 30 inw.

EICKELKAMP. Zie EYCKELKAMP (1).

EIDERLAND. } Zie EIJERLAND.

EIERLAND. }

EIGE, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Sonnen-Breugel*, 25 min. O. ten Z. van *Breugel*, telt met de geh. Stad en Olen, 20 h. en 100 inw.

EIGEN (POLDER-VAN-DER-), oudtijds ook het HEMAAL-VAN-DER-EIGEN genoemd, p., pr. *N. Br.*, gem. *'s Hertogenbosch*, *Rosmalen*, *Nuland* en *Empel*; groot 2798,4500 bund.

EIGENDIJK, dijk, pr. *N. Br.*, gem. *Bokhoven*, loopende van de Maas naar den Bokhovensche-dijk.

EIGENSLUIS of PLOOIJENSCHESLUIS, pr. *N. Br.*, dienende om den Polder-van-der-Eigen op de Dieze, van het overvullige water te ontlasten.

EIJERHUIS. Zie EIJERLANDSHUIS.

EIJERLAND, EIDERLAND of EIERLAND, streek lands, vroeger een d., pr. *N. H.*, arr. *Alkmaar*, kant. *Helder*, gem. *Texel*, en door het leggen van eenen zanddijk met het eil. *Texel* vereenigd, groot 8000 bund. Men telt er 110 h. en 600 inw.

De 500 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Alkmaar*, ring der *Eilanden*, behoort, en in de Cocksdoorp eene kerk hebben. De 70 R. K. maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Holland-en-Zee-land*, dek. van *Noord-Holland*, behoort. Zij bezitten er eene kleine, doch nette kerk, met spits. Men heeft er 1 school met 70 leerl.

EIJERLANDSCHE-GAT, vaarw. ten N. van de Zuiderzee, tusschen de *Noordhollandsche* eil. *Texel* en *Vlieland* doorlopende, niet zeer geschikt tot doorvaart van schepen.

EIJERLANDSCHE-GRONDEN, zeer gevaarlijke ondiepte in de Noordzee, ten N. W. van het *Eijerland*, waar men eene hevige branding vindt, in welke reeds menig schip verbrijzeld is; op den bodem liggen rolsteenen (dikke vleuten) en zware boomstammen.

EIJERLANDSHUIS of EIJERHUIS, pachth. in het noordelijkste gedeelte van *Eijerland*, pr. *N. H.*, zeer bevallig in eene kom tusschen duinen gelegen.

EIJERWAARD, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam* en *Dussen-Munster-en-Muulkerk*; groot 42,4310 bund.

EIJERWAARD (BENEDENSTE-KLEINE-). Zie DONDERZAND (KLEIN-).

EIJERWAARD (BOVENSTE-KLEINE-) of DONDERZAND, p. pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; groot 9,2830 bund.

EIJERWAARD (GAT-VAN-DEN-), kil van den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, W. van den Eijerwaard.

EIK, meestal KAPEL-DEN-EYK, plaats, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Oirschot*, aan de Beerze. Er is eene kappel, beroemd wegens een Mariabeeld, hetwelk den naam draagt van Onze Lieve Vrouw te Heiligen-Eik, en werwaarts vele R. K. in bedevaart gaan.

EIK. Zie BERGETK.

EIKEHOEF, hofs., pr. *N. Br.*, gem. *Oostel-Westel-en-Middel-Beers* in het geh. *Baasterhoeven*.

EIKBERG. Zie EYKBERG.

EIKELENBERG of EKELENBERG, buit., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*, 25 min. Z. Z. O. van *Steenbergen*.

EIKELENBOOM. Zie EKELENBOOM.

EIKELENBOSCH, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Horst*; 8 h., 60 inw.

EIKELENBURG. Zie EKELENBURG.

EIKELHOF (DEN-), landg., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Olst*, aan den grindweg van *Deventer* op *Raalte*; groot 154,5371 bund.

EIKELKAMP. Zie EYCKELKAMP.

EIKEMA (OOSTER-), in de wandeling het BULTJE genaamd, hofst., pr. *Gron.*, gem. *Utrum*, 5 min. W. van *Niekerk*; groot 5,5000 bund.

EIKEMA (WESTER-), boer., pr. *Gron.*, gem. *Utrum*, 10 min. W. N. W. van *Niekerk*; groot 59,8820 bund.

EIKENBERG. Zie BERGETK. (BOOM.

EIKENBOOM (DEN-). Zie EKELEN-EIKENBURG, landg., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Rosmalen*, bij den straatweg van 's Hertogenbosch naar *Grave*.

EIKENDAAL, landg., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*, 20 min. Z. Z. O. van *Steenbergen*.

EIKENDONK, hoogte, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *den Dungen*. Er staat eene herberg, thans nog het Klooster genoemd, om dat hier voorheen het kl. *Barbaradal* gestaan heeft.

EIKENDUINEN of EYCKENDUINEN, geh., pr. *Z. H.*, gem. en ruim  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Loosduinen*, aan eenen beplanten rijweg; met 8 h. en 50 inw.

(1) Eveneens zoeken men alle woorden, elders Et gespeld, welke hier niet gevonden worden op Ey.

EIKENHEUVEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Uden*; met 92 h. en 140 inw.

EIKENHORST, bosch, pr. *Gron.*, gem. *Vlagwedde*, bij Ter-Apel.

EIKENHÖRST of EYKENHORST, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*, 20 min. Z. W. van *Wassenaar*; groot 68,7307 bund.

EIKENHORST, buit., pr. *N. Br.*, gem. *Boxtel*, aan den straatweg van 's Hertogenbosch.

EIKENLUST. Zie EYCKENLUST.

EIKENLUST, landg., pr. *N. Br.*, gem. *Boxtel*.

EIKENPOLDER of EYKENPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Zuidzande*; groot 76,3319 bund.

EIKENREIT. Zie EKKERSRIJT.

EIKENREIT of KLEINE RUN, beekje, pr. *N. Br.*, dat zijn oorsprong neemt in de Heide,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Zand-Oerle*, vervolgens langs *Wintelre* en *Eikenreit* stroomt, en zich, 5 min. ten Z. van *Son* in den *Dommel* werpt.

EIKENRODE. Zie EKENROOI.

EIKENRODE, buit., pr. *Utr.*, gem. *Oud- en-Nieuw-Loosdrecht*, onder *Nieuw-Loosdrecht*; 10,2290 bund.

EIKENSTEIN. Zie EKENSTRIN.

EIKENSTEIN of EIKESTEIN, boer., pr. *N. Br.*, gem. *Wijk-en-Aalburg*, 20 min. W. ten Z. van *Wijk*.

EIKENSTEIN. Zie EYCKENSTEIN.

EIKEREIND, een der 5 uithoeken van de gem. *Bergeyk*, pr. *N. Br.*. Zij bevat de kom van het d. en telt 100 h. en 560 inw.

EIKKENREIT. Zie EKKERSRIJT.

EIL (NEER- en OP-). Zie ANDEL (NEER-) en ANDEL (OP-).

EILAND (HET), ook wel GENERALE-VRIJE-POLDER genoemd, vereeniging van p. tot eene watering, gem. *Izendijke* en *St. Kruis*. Het bestaat uit den *Margariete-polder*, den *St. Joris-polder*, den *Kruis-polder*, den *St. Lievens-polder*, den *Oude-Passegeule-polder*, den *Jeronimus-polder*, den *Oudemans-polder*, het *Vrije-poldertje*, een gedeelte van het *Krakeel-poldertje* en het *Nederlandsche gedeelte* van den *Brandkreek-polder*, en beslaat 725,1300 bund.

EILAND (HET), ook wel HET VOLDEERS-EILAND genoemd, eil., pr. *Zeel.*, gem. *St. Jan-Steen*, in het water de *Hulster-vlakte*; groot 210 bund.

EILAND (HET). Zie 

}	HEMERSCHE-
	WAARD.
	SCHRAAUWEN.

EILAND (HET), het grootste der

eil., waaruit het *Kamper-eiland*, pr. *Over.*, gem. *Kampen*, is zamengesteld. Men heeft er eene burgerweide, *Zavelingen* genoemd.

EILANDEN (RING-DER-), DE BURG of BURG-OP-TEXEL, kerk. ring, pr. *N. H.*, klass. van *Alkmaar*, bevattende de gem. *Burg-op-Texel*, *Wester-Schelling*, *Oost-Vlieland*, *Oosterend-op-Texel*, *Oude-Schilt-op-Texel*, *Midsland-en-Hoorn-op-Terschelling*, *Hoorn-op-Texel*, *Waal-en-Koog-op-Texel* en *Eijerland*; telt 5500 ziel. en 11 kerken, die door 9 Predikanten bediend worden.

EILANDSPOLDER, ook het SCHEERMEREILAND en wel eens BINNENDIJK geheeten, bedijking, pr. *N. H.* Hij bevat de gem. *Graft*, de *Rijp*, *Zuid- en Noord-Schermer* en *Schermerhorn*, en is 1345 bund. groot.

EILAND-VAN-DORDRECHT. Zie DORDRECHT (EILAND-VAN-).

EILSHUIS. Zie VRENDIJK.

EIMEREN of IJMEREN, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. W. van *Elst*; met 17 h. en 120 inw.

EIMERIK, geh., pr. *N. Br.*, de kom der gem. *Heeze* uitmakende; met 94 h. en 510 inw.

EIMERPOEL, water, pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*, Z. W. van het d. de *Kaag*.

EIND, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ruim  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Dongen*; 75 h. en 390 inw.

EIND, b., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. O. van *Riethoven*; 14 h. en 70 inw.

EIND of EINDESCHOOT, oudtijds EYND of EYNDESCHOOT gespeld, b., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Someren*; met 202 h., 1460 inw. en 1 bierbrouwerij.

EIND, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Soerendonk-Sterksel-en-Gastel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Soerendonk*; met 9 h. en 50 inw., zijnde een uithoek van het geh. *Gastel*.

EIND, b., pr. *Limb.*, gem. en 8 min. N. O. van *Helden*, zijnde het zuidelijke gedeelte van het geh. *Onder-en-Eind*. (EYND.)

EIND, geh., gem. *Nederweert*. Zie EIND (DONKERE-). Zie END (DONKERE-).

EINDE, geh., pr. *Limb.*, gem. en 1 u. van *Heerlen*; met 15 h. en 110 inw.

EINDE, riv. Zie GENDER.

EINDELOOS, geh., pr. *Utr.*, gem. *Duits-de-Haar-en-Levenhuizen*.

EINDELOPEN. Zie HINDELOOPEN.

EINDENHOUT. Zie ENDENHOUT.

EINDERMEER (NOORD-). Zie NOORDEINDERMEER.

EINDESCHOOT. Zie EIND.

EINDHOVEN, arr., pr. *N. Br.* Het

bevat de kant.: Eindhoven, Asten, Helmond en Oirschot; beslaat 157579 bund.; telt 14,116 h. en 80,000 inw., die meest in landbouw en fabrieken hun bestaan vinden.

EINDHOVEN, kant., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*. Het bevat de gem.: Eindhoven, Aalst, Berg-Eyk, Borkelen-Schaft, Dommelen, Duizel-en-Steensel, Eersel, Gestel-en-Blaarthem, Luyks-Gestel, Oerle, Riethoven, Son-en-Breugel, Stratum, Strijp, Valkenswaard, Veldhoven-en-Mereveldhoven, Waalre, Westerhoven, Woensel-en-Eckart en Zeelst; beslaat 34552 bund., telt 3758 h. en 23,000 ziel., die meest in den landbouw hun bestaan vinden, terwijl er ook vele in de fabrieken werken.

EINHOVEN, dek., pr. *N. Br.*, apost. vic. gen. van 's *Hertogenbosch*. Men telt er ruim 34,000 ziel., in 26 par.: Aalst, Bergeyk, Borkel-en-Schaft, Breugel, Dommelen, Eindhoven, Geldrop, Gestel-en-Blaarthem, Heeze, Leende, Lommel, Nederwetten, St. Oedenrode, Oerle, Riethoven, Son, Steensel-en-Knegsel, Stratum, Strijp, Tongelre, Valkenswaard, Veldhoven, Waalre, Westerhoven, Woensel, Zeelst-en-Mereveldhoven en één rectoraat, Eerde; met 26 kerken en 4 kapellen, die door 26 Pastoors 1 Rector en 17 Kapellanen bediend worden.

EINDHOVEN, klass., pr. *N. Br.*, verdeeld in drie ringen: Eindhoven, Heeze en Helmond. Zij bevat 17 gem., met 20 kerken, die door 17 Predikanten bediend worden, en telt 1200 ziel.

EINDHOVEN, kerk. ring, pr. *N. Br.*, klass. van *Eindhoven*. Zij bevat de 5 gem.: Bladel-Hapert-Reuzel-en-Netersel, Eindhoven-Stratum-Strijp-Woensel-en-Tongelre, Oirschot-Best-Oostel-Middel-en-Westelbeers, Veldhoven-Blaarthem-en-Oerle en Vessem-Hoogloon-Casteren-Knegsel-Eersel-Duizel-en-Steensel; heeft er 6 kerken, met 5 Predikanten en telt er ruim 400 zielen.

EINDHOVEN, gem., pr. *N. Br.*, arr., kant. en postk. *Eindhoven* (25 m. k., 4 s. d., 3 j. d.). Deze gem. bevat de stad Eindhoven, en het geh. de Bergen; telt 555 h. en ruim 3100 inw., die in koophandel, fabrieken en trafijken hun bestaan vinden. Men telt er 13 hoedenfabrieken wier fabriikaat, alomme gevraagd en sterk gezocht wordt; 2 bierbrouwerijen, 10 leerlooierijen, 1 wolspinnerij, 6 verwerijen en 11 wol- en katoenfabrieken. De handel in tabak en snuif, vooral op Bel-

gië, is aanzienlijk: terwijl de Eindhovensche snuif door geheel Noord- en Zuid-Nederland verzonden en veel gebruikt wordt. De 3000 R. K. maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Eindhoven*, behoort en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend v. rdt. De 70 Herv. behooren tot de gem. *Eindhoven-Stratum-Strijp-Woensel-en-Tongelre*. De 60 Isr. hebben er eene rings. welke tot het synog. ress. van 's *Hertogenbosch* behoort en te Veghel eene bijkerk heeft. Er zijn 4 middelbare en lagere scholen.

De st. Eindhoven waarschijnlijk het oude Andechobina, ligt 6 u. Z. van 's Hertogenbosch, 3 u. Z. W. van Helmond, 6 u. Z. O. van Tilburg, 51° 26' 13" N. Br., 23° 8' 40" O. L., niet ver van den Dommel, waar deze zich met de Gender vereenigt; telt 555 h. en 3100 inw.

De openbare gebouwen zijn: het Stadhuis, met eene verheven pui van blaauwen zerksteen en eene ijzeren balie, en op zijnen voorgevel eenen fraaijen doorluchtigen toren, bovenaan versierd met eenen grooten knop of peer, en van binnen voorzien van een klokkespel; het gebouw voor de arrondissementen-regtbank, en een huis van arrest. Ook is er eene station voor de paardeaposterij.

De R. K. kerk is een hoog en groot gebouw, dat van binnen op zes pilaren rust en met fraaije altaren en een goed orgel versierd is. De toren is insgelijks een zwaar gebouw, in hoogte met het dak der kerk gelijk en van eene lagè, spitsche kap voorzien. Het kerkhof is aan de noord- en oostzijde met eenen muur, en aan de andere zijde met h., tuinen en de school omgeven. De Herv. hebben hier mede een kerk en de Isr. eene synagoge. Men heeft er eene Subcommissie van de Maatschappij van Weldadigheid; eene Latijnsche school, waar door eenen Rector, eenen Conrector en eenen Praeceptor onderwijs wordt gegeven, een Teekenschool; eene Fransche en Nederduitsche kostschool, benevens twee Schoolgebouwen voor het lager onderwijs.

Jaarmarkten, Dingsdags na Nieuwejaar; Dingsdags vóór Vastenavond; Dingsdag vóór Palmzondag; Dingsdag voor de Kruisdagen; Dingsdag vóór H. Sacramentsdag; Dingsdag vóór St. Jacob; Dingsdag vóór Bossche-kermis; Dingsdag na den eersten Zondag in September; Dingsdag na Dingsdag, en

dag vóór St. Maarten. Kermis dentweeden Zondagna Pinksteren. Weekmarkt des Dingsdags waarop veel koor en boter verkocht wordt.

EINDHOVEN, geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van 's *Prinsenhage*.

EINDHOVEN, geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Tilburg*, aan den straatweg naar 's Hertogenbosch; met 9 h. en 70 inw.

EINDHOVEN (KASTEEL-VAN-) of SLOT-TE-EINDHOVEN, heerenh., pr. *N.Br.*, O. aan de st. *Eindhoven*; met 0,2780 bund gronds.

EINDHOVEN (KLEIN-), geh., pr. *N.Br.*, gem. *Zeelst*.

EINDHOVEN (SLOT-TE-). Zie EINDHOVEN (KASTEEL-VAN-).

EINDHOVEN-STRATUM-STRIJF-WOENSEL-EN-TONGELRE, kerk. gem., pr. *N.Br.*, klass. en ring van *Eindhoven*, met éene kerk te *Eindhoven* en 130 ziel.

EINDHOVENSCHHEIDE, heide, pr. *N.Br.*, gem. *Zes-Gehuchten*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Eindhoven*.

EINDHOVENS-KANAAL, scheepvaart of haven, pr. *N.Br.*, van de st. *Eindhoven* naar de Zuid-Willemsvaart loopende; 250 ell. lang.

EINDSE of EINSCHHE, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Over-Asselt*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Neder-Asselt*; met 34 h. en 230 inw.

EINER (DEN), landg., pr. *N.Br.*, te *Dronghen*, waar vroeger het slot den *Einer* gestaan heeft; met 1,2450 bund. grond.

EINIGHAUSEN, ook wel EINICHUSEN of EINICKHUSEN, d., pr. *Limb.*, arr. en 4 u. N. ten O. van *Maastricht*, kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Sittart*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Limbricht*; met 11 h. en 540 inw.

De inw., allen R. K., hebben hier éene kapel, welke tot de par. van *Limbricht* behoort. Er is éene dorps.

EINSCHHE. Zie EINDSE.

EINTRECHT. Zie FEENDRAGT.

EIS of EISCH. Zie EYSCH.

EISCHERHEIDE. Zie EYSERHEIDE.

EISINK, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Haren*; met éene hofst. van den zelfden naam.

EITEREN of EYTEREN, geh., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *IJsselstein*; met 30 h. en 140 inw.

EK. Zie ECK.

EKAMP. Zie AEKAMP.

EKART. Zie ECKART.

EKE, riv., pr. *Gron.*, dat bewesten *Westerlee* onstaat; voorts, door éene grondpomp onder de trekvaart van

*Groningen* naar *Winschoten* doorgaat, en zich in het *Zijldiep* ontlast.

EKEBUREN. Zie EEKEBUREN.

EKEHAAR, EEKHAAR of EKERHAAR, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. ten W. van *Rolde*; met 4 h. en 40 inw.

EKELENBERG. Zie EIKELENBERG.

EKELENBOOM, uitspanning, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Oldenbroek*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Elburg*.

EKELENBURG of EIKELENBURG, landg., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Oldenbroek*.

EKEMA, EEKEMA of EEKMA, boer., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, O.N.O. van *Grouw*, aan het *Pikmeer*; groot 22,0400 bund.

EKENROOI, ECKENROOY, EKENRODE, EIKENRODE of EIKENROOI, geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Aalst*, aan de *Tongelreep*; 11 h. en 70 inw.

EKENSTEIN, EEEKENSTEIN, EIKENSTEIN of EKESTEIN, buit., pr. *Gron.*, gem. *Appingedam*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Tjamsweer*, onmiddellijk N. van den puinweg van *Groningen* naar *Appingedam*; groot 40 bund.

EKERBUREN. Zie EEKEBUREN.

EKERHAAR. Zie EKEHAAR.

EKERSTEE. } Zie EEKSTA.

EKESTEE. }

EKESTEIN. Zie EKENSTEIN.

EKET (DEN), HOF-TE-EKET of DE OUDE-EKET, boer., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Elburg* en gem. en 1 u. N. N. O. van *Doornspijk*.

EKET (OPPER-), streek lands, pr. *Geld.*, tusschen den *Eket* en *Oldenbroek*. O. van *Elburg*.

EKET (DE OUDE-). Zie EKET (DEN).

EKETERBEEK, beek, pr. *Geld.*, welke uit den *Oosterwolderpolder* komt, langs het landg. *Ter-Beek* loopt en zich bij het landg. *Old-Putten* in de *Huisbeek* of *Oostbeek* ontlast.

EKETERWIJK-BIJ-DE-LEPROZEN. Zie *WIJK (DE)*.

EKET-TER-BEEK. Zie BEEK (TER-).

EKL. Zie ECK.

EKKART. Zie ECKART.

EKKELRADE of EKKELRADE, d., pr. *Limb.*, arr., kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Maastricht*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *St. Geertruide* en gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. Z. O. van *Gronsfeld*; met 75 h. en 390 inw., allen R. K., die éene par. uitmaken, welke tot het vic. apost. van *Limburg*, dek. van *St. Maarten te Maastricht* behoort, doch vier kerk en kapel te *Gronsfeld* staan. Er is éene dorps.

EKKERSRIJT, EIKENREIT of EIKENREIJT, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Son-en-*



*Breugel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van Son, aan de Eikenreit; met 8 h. en 40 inw.

EKMARIJP. Zie AKMARIJP.

EKSEL. Zie EXEL.

EKSTERNEST of AAKSTERNEST, boer., pr. *Gron.*, gem. *Kloosterburen*.

EL. Zie HEL.

EL (DE), hoogte, pr. *Geld.*, waarop een gedeelte der st. Elburg gebouwd is.

EL (DE LANGE-), hoogte, pr. *Geld.*, op de *Oostermehen*, gem. en O. van *Harderwijk*.

ELAARD. Zie HYLARD.

ELAHUIZEN of EELAHUIZEN, d., pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldphaert-en Noordwolde*, arr. en 3 u. Z. ten W. van *Sneek*, kant. en 3 u. O. van *Hindeloopen*, reg. kant. *Bolsward*, postk. *Bolsward* en *Franeker*, bij de *Fluessen* en het *Heegermeer*. Men telt er, met het geh. *Trophorne*, 9 h. en 70 inw., die meest hun bestaan vinden in de veeteelt.

De inw., allen Herv., behooren tot die gem. *Nijega-en-Elahuzen*, die hier geen kerk, maar enkel een kerkhof met klokkestoel heeft. De 25 kinderen uit dit d. genieten te *Nijega onderwijs*.

ELANDEN of EILANDEN, p., pr. *N. Br.*, gem. *Drongelen-Hagoort-en-Doeveren*; groot 23,0870 bund.

ELBA, geh., pr. *N. H.*, gem. *Venhuizen-en-Hem*, 10 min. van *Hem*; met 8 h. en 260 inw.

ELBOOG, eene lange smalle bank, waarvan het oostelijk deel droog valt, in den mond van de *Honte*, pr. *Zeel.*, tusschen de *Spleet* en het *Deurloo*.

ELBORG.

ELBURCH.

ELBURGH.

ELBORCH.

ELBUERGENSIS.

} Zie ELBURG, gem.

ELBURG, kant., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*. Zij bevat de gem. *Elburg*, *Hatterm*, *Doornspijk*, *Oldebroek* en *Heerde*; telt op 27324 bund. grond, 2321 h. en ruim 15,000 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden.

ELBURG, gem., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. en postk. *Elburg* (5 m. k., 2 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de st. *Elburg*, benevens de buurs.: de *Wijk*, de *Groote Vrijheid*, de *Kleine Vrijheid* en de *Nieuwstad*; beslaat 857,7131 bund.; telt 364 h. en 2470 inw., die van landbouw, veeteelt, lijndraaijerij, vischvangst, het bokkingrooken en de vaart op de *Zuiderzee* bestaan. Ook heeft men er 1 run- en 1 oliemolen.

De 2200 Herv. maken eene gem. uit,

welke tot de klass. van *Harderwijk*, ring van *Hatterm*, behoort en door 2 Predikanten bediend wordt. De 6 R.K. worden tot de stat. van *Kampen* gerekend. De 80 Isr. maken met die van *Harderwijk*, *Hatterm* en *Doesburg*, eenen ring uit, welke te *Elburg* eene ring-synagoge en op ieder der drie overige plaatsen eene bijkerk heeft. Er zijn 2 scholen.

De stad *Elburg*, oudtijds *Elborch*, *Eiborgh*, *Elburch*, *Elburgh* of *Eylborch*, in het Lat. *Elburgensis* en ook *Elbuergensis* geschreven, ligt  $11\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van *Arnhem*,  $3\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Harderwijk*, 4 u. W. van *Hatterm*,  $52^{\circ} 26' 56''$  N.B.,  $23^{\circ} 30' 4''$  O.L. Zij is zeer regelmatig gebouwd, zijnde een langwerpige vierkant, omringd met eenen buitengewoon hoogen muur met 24 ronddeelen. Zij heeft vier poorten. De wallen, welke evenwijdig met den ringmuur, de stad in het vierkant omgeven, en waarvan ieder regthoek met een bastion voorzien is, beschermen de stad bij buitengewone waterfloeden. Zij zijn aangenaam door het hooge geboonte, dat er op geplant is, en het welk veroorzaakt, dat *Elburg* des zomers eer een bosch, dan eene stad gelijkt, terwijl daardoor tevens de huizen voor de schrale winden gedeekt worden. Thans heeft men buiten de wallen ook sierlijke wandelingen met bloeiend heestergewas geplant, ten algemeenen gebruike, aangelegd. Midden door de stad loopt de *Oostbeek* of *Huisbeek*, over welke vijf steenen bruggen liggen, die tot groen-, zaad- of botermarkt gebruikt worden. Men telt er 341 h., van welke de meesten niet aan en tegen elkander gebouwd zijn, maar tusschen elkander eene ruimte van twee voeten hebben, welke men *Tusschenhuizen* noemt. Deze h. tellen 2250 inw. Opmerkelijk is het plaveisel der sloepen voor de huizen, meestal zamengesteld uit kleine witte en zwarte veldkeitjes, welke, even als mozaik, allerhande figuren, als menschen, kerken, boomen, bloemen en dergelijke voorstellen. Wereldlijke gebouwen zijn: het *Stadhuis* en de *Stadswaag*. De Herv. kerk is een kruisgebouw, met een schoon en welluidend orgel, eene kostbare tombe, sluitende den familieelder van het oude en aldaar aanzienlijke geslacht van *Ferrn*, en eenen vierkanten toren zonder spits. De Isr. ringsynagoge is een gedeelte van een oud gebouw het *Hooghuis*.

Weldadige gestichten zijn: het Feithenhof, waarin 12 oude mannen en even zoo vele oude vrouwen van de Herv. godsdienst van onderhoud en kleeding voorzien worden; een Weduwenhofje, met woningen voor 8 weduwen; een Diakonie armenhuis, het Veghenhofje genaamd, waarin arme families worden opgenomen, welke door de Diakonie bedeed worden, en eene stichting van MARIA HERMS COURAGE, voor behoeftige en niet door de Diakonie bedeede huisgezinnen. Voorts heeft men er 1 Instituut van Opvoeding en Onderwijs met 40 leerl.; een zeer bloeiend Instituut voor jonge Jufvrouwen, met 40 leerl.; twee scholen voor het lager onderwijs, de eene met 180 en de andere met 140 leer., en twee Bewaarscholen, welke door 60 kinderen bezocht worden; eene Latijnsche school, een Dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen* en eene zangvereeniging, *Cecilia* genaamd.

ELCKERZEE. Zie ELKERZEE.

ELCOM. Zie ELKOM.

ELDE. Zie EELDE.

ELDE (BODEM-VAN-), naam onder welken de grond bekend is, die in 1314 aan de par. van *Gemonde*, pr. *N. Br.*, gegeven is, welke grond later ook VIER GEMALEN (consortes) genoemd is, omdat hij tot St. Michels-Gestel, Boxtel, Schijndel en St. Oenderode behoort.

ELDEN, in een ouden brief THELDEN genoemd, d., pr. *Geld.*, arr. en 2½ u. N. van *Nijmegen*, kant., hulpk., gem. en 1½ u. N. ten O. van *Elst*, aan den Rijndijk en Grift, tusschen *Nijmegen* en *Arnhem*. Het telt, met de heerl. Meinerswijk, 106 h. en 800 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw, tabaks- en veeteelt.

De 160 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Nijmegen*, ring van *Elst*, behoort. De 610 R. K. maken eene stat. uit, wier fraaije kerk aan den H. *LUCAS Evangelist* is toegewijd. De dorps. telt 100 leerl.

ELDEN. Zie EELDE.

ELDERENS. Zie BLAAUWE-SLUIS.

ELDERENSPOLDER, ELDERENSLAND of LANDEKE-VOOR-DAGEN, p., pr. *N. Br.*, gem. *Zevenbergen*; 2c3,7255 bund. groot. De kerk van het d. den *Zevenbergsche*-hoek staat in deze bedijking.

ELDERIK. Zie ELDRIK.

ELDERSCHANS. Zie RUSTENBURG.

ELDERSHAAR, h., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. van *Borger*.

ELDERSINGHUIZEN of ELLERSINGHUIZEN, geh., pr. *Gron.*, gem. en ¼ u. Z. van *Vlagwedde*; 13 h. en 90 inw.

ELDERSLOO of ELLERSLOO, boer., pr. *Dr.*, gem. en ¾ u. Z. ten W. van *Rolde*; groot 24,5620 bund.

ELDERSVELD of ELLERSVELD, pr. *Dr.* Het is een onafzienbare heidevlakte, bijna 3 u. gaans lang, en even zoo breed. De groote weg van *Koevorden* naar *Assen* en *Groningen* loopt er doorheen.

ELDERUM (HET), geh., pr. *N. Br.*, gem. *Bozmeer*.

ELDRIK of ELDERIK, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Hummelo-en-Keppel*, ¼ u. Z. W. van *Hummelo*, ¼ u. Z. ten W. van *Lang-Keppel*; 35 h., 220 inw.

ELEMAHEERD, boer., pr. *Gron.*, onder *Godlinze*.

ELEN, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1 u. van *Hellendoorn*.

ELENS, EELEN of ELLENS, b., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. W. van *Urun*; met 4 h. en 30 inw.

ELETHA. } Zie EELDE.  
ELETHE. }

ELEVELD, op sommige kaarten ELOFELD, geh., pr. *Dr.*, gem. en ¾ u. Z. W. van *Rolde*; met 2 h. en 50 inw.

ELFBERGEN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, ½ u. N. van *Oldemirdum*.

ELFHOEVEN, p., pr. *Z. H.*, gem. *Land van Stein c. a.*

ELFPPLAAT. Zie ELFTPLAAT.

ELFSDIJK. Zie ELLEWOUTSDIJK.

ELFT (DE), geh., pr. *N. H.*, gem. *Wieringen*; met 15 h. en 74 inw., bestaande uit de b. Noord-Elft en Zuid-Elft.

ELFT (DEN), geh., pr. *N. Br.*, gem. en 25 min. Z. O. van *Velp*; met 5 h. en ongeveer 50 inw.

ELFT (GAT-VAN-DEN-), kil van den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, Z. van de Elftplaat loopende.

ELFTER-HEURNE, een der vier hoeken, waarin vroeger de buurs. *Lutte*, pr. *Over.*, gem. en 1½ u. N. ten W. van *Losser*, verdeeld was.

ELFTPLAAT of ELFPPLAAT, plaat in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drinmelen*; zij bestaat in griend-, hout-, riet- en biesvelden.

ELFTPLAAT, ook wel, verkeerdelijk, ELFPPLAAT gespeld, pr. *Z. H.*, gem. *Poortugaal* en *Albrundswaarden-Kijctanden*; groot 25,4910 bund.

ELICHEIM. Zie ELKOM.

ELINGA. Zie EELSLA.

ELISABETH (ST.-) Zie ELISABETHS-POLDER. (ST.-)

ELISABETHSDAL (ST.) of St. ELIZABETHSDAL, landg., pr. *Limb.*, gem. *Nunheim*; ruim 300 bund. groot.

ELISABETHSPOLDER (ST.) of enkel St. ELISABETH en St. ELIZABETHSPOLDER, pr. *Z. H.*, gem. *Oud-en-Nieuw-Herkinge* en *Melissant-Noorderschorren-en-Wellestrijpe*; groot 189,1665 bund.

ELISSE. } Zie ELST.  
ELISTA. }

ELIZABETH (ST.), geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. van *Nunheim*; met 5 h. en 30 inw.

ELIZABETHPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Breskens* en *Groede*; groot 100,2065 bund.

ELIZABETH-POLDER, onder de landlieden meestal de LIZEBETTE en daarom ook op vele kaarten LIZEBETSPOLDER, ook wel LISBERTE-POLDER, genoemd, p., pr. *Zeel.*, gem. *Zuidzande*; groot 48,5398 bund.

ELIZABETHS-CONVENT (ST), landh., pr. *Z. H.*, bij *Bricelle*, ter plaatse waar vroeger een klooster stond.

ELIZABETHS-POLDER (ST.), of St. ELISABETHS-POLDER, meest genoemd SLOBBEGORS, pr. *N. Br.*, gem. *Fijnaard-en-Heyningen*; groot 308,5950 bund.

ELKENRAAD, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Wijre*, met 22 h. en 120 inw.

ELKERZEE, gem. en heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven*, reg. kant. en postk. *Zierikzee* (5 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Elkerzee, het geh. Scharendijke en 13 boer.; beslaat 535,5095 bund. en telt 72 h. met 520 inw. die meest hun bestaan vinden in den landbouw en daarmede verbonden bedrijven. Ook zijn er 1 koornmolen, 1 meestof, en 1 vlasserij.

De inw. alle Herv., maken, met het grootste gedeelte der inw. van de burgerlijke gem. Ellemeet en een gedeelte van die van Duivendijke-Looperscapelle-Brijdorpe-en-Klaaskinderenkerke, eene gem. uit, welke tot de klass. van *Zierikzee*, ring van *Brouwershaven*, behoort, ongeveer 900 zielen telt en te Elkerzee eene kerk heeft. Er is eene school met 35 leerl.

Het d. Elkerzee of Elckerzee ligt  $2\frac{1}{2}$  u. N. N. W. van *Zierikzee*, ruim 1 u. W. van *Brouwershaven*, en telt 21 h., met 120 inw. De kerk is een deestig, luchtig en net gebouw.

ELKERZEESCHE-VAART, of ELCKERZEESCHE-VAART, vaart, pr. *Zeel.*, die, bezuiden Scharendijke begint, door de gem. *Elkerzee*, langs het d. van dien naam en voorts door de

heerl. *Duwendijke* naar de heerl. *Kerkwerve* loopt, om zich bij het geh. Moriaanshoofd met de Haamsteeder-vaart te vereenigen.

ELKOM, ELLEKOM, ELCOM of ELLEKUM in het Lat. AELII DOMUS, en dus eigenlijk ELICHEIM, d., pr. *Geld.*, arr., kant. en  $2\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Arnhem*, postk. *Velp*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Rheden*. Men telt er 66 h. en 320 inw., en met den Havikkenwaard, het kast. Middagten en het heerenh. Bergstein 222 h. en 700 inw., die van den landbouw bestaan.

De 560 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Arnhem* behoort, en in dit d. eene kerk heeft, waarin de grafkelder van het geslacht van VAN HEEDDE. De dorps. telt 150 leerl.

ELKOMSCHE-DIJK, dijk, pr. *Geld.* Hij strekt zich van Elkom tot Doesborgh uit en dient tot grooten weg voor de st. Doesborgh.

ELKOMSCHE-OVERLAAT, pr. *Geld.*, in den Elkomsche-dijk. Zij is bestraat, lang 920, breed 5 ell.

ELKUM. Zie ELKOM.

ELL of ELLE, d., pr. *Limb.*, arr. en 3 u. W. van *Roermond*, kant., postk. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. ten W. van *Weert*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. ten W. van *Hunsel*; met 55 h. en 270 inw., alle R. K., die eene par. uitmaken, welke tot het vic. apost. van *Limburg*, dek. *Weert*, behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediendwordt. De kerk is aan den H. ANTONIUS Abt toegewijd. Er is 1 school met 75 leerl.

ELLE. Zie }  
ELL.  
HELLE.

ELLEBOOGSCHE - WATERING, water, pr. *Z. H.*, gem. *Soetermeer*, van het Verlaat naar het Vliet loopende, onder Stompwijk en Soeterwoude.

ELLEKOM. Zie ELKOM.

ELLEKOVEN. Zie ILLEKOVER.

ELLEKUM. Zie ELKOM.

ELLEMEET, gem. en heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven*, reg. kant. en postk. *Zierikzee* (5 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het geh. Oudendijk, benevens eenige verstrooid liggende h.; groot 883,1627 bund., en telt er 66 h., en 460 inw., die hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw. op 5 na allen Herv., behooren tot de gem. *Elkerzee* en *Serooskerke*. De 5 R. K. parochiëren te *Zierikzee*. Er is eene school met 50 leerl.

Kermis den laatsten Maandag in September.

**ELLEMEETSCHIE-VAART**, vaart, pr. *Zeel*. Zij begint aan het geh. Oudendijk, loopt door de gem. *Ellemeet* en vereenigt zich bij het geh. Moriaanshoofd met de Haamsteder-vaart.

**ELLERHUISTER-TIL**, houten brug, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Bedum*, in de buurs. *Ellerhuizen*, over het trekdiep van Groningen naar Onderdendam.

**ELLERHUISTER-WEG**, weg, pr. *Gron.*, die in de gem. *Redum* begint, en, zich in Reiderland verliest.

**ELLERHUIZEN** of **ELLERSHUIZEN**, buurs., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Bedum*; met 15 h. en 110 inw.

**ELLERHUIZER-TIL**. Zie **ELLERHUISTER-TIL**.

**ELLERSHUIZEN**. Zie **ELLERHUIZEN**.

**ELLERSINGHUIZEN**. Zie **ELDER-SINGHUIZEN**.

**ELLERSLOO**. Zie **ELDERSLOO**.

**ELLERSVELD**. Zie **ELDERVELD**.

**ELLEWOUTSDIJK**, heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkensand*, reg. kant. en postk. *Goes*, gem. *Ellewoutsdijk-en-Everinge*. Zij bevat den Noordpolder - van-Ellewoutsdijk, benevens den Polder-van-Ellewoutsdijk en daarin het d. *Ellewoutsdijk*; beslaat 660,690 bund.; telt 123 h. en 700 inw., die hun bestaan vinden in het dijkwerk. Er zijn 1 koorfmolen en 1 meestoof.

De inw., op 9 na allen Herv., maken, met die van de heerl. *Everinge* eene gem. uit, in de klass. van *Goes*, ring van *Borssele*, 740 ziel. tellende. De 9 R. K. parochiëren te *Kwadendamme*. Er is 1 school, met 110 leerl.

Het d. *Ellewoutsdijk*, oudtijds door-gaans *Elsdijk* of *Elfsdijk* genoemd, ligt  $2\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Goes*, 2 u. Z. van *Heinkensand*, tegen de *Wester-Schelde*, waarover het een veer heeft, op *Neuzen*; er zijn eene goede haven, 77 h. en 450 inw. De kerk is vrij ruim en van eene nieuwe spits voorzien.

Paarden- en veemarkten de eerste Maandagen in Mei en October. Graanmarkt elken Woensdag.

**ELLEWOUTSDIJK (FÖRT-TE-)**, fort, pr. *Zeel.*, gem. *Ellewoutsdijk-en-Everinge*, 3 min. W. van *Ellewoutsdijk*, aan de *Wester-Schelde*. Het is eene zeshoekige redout, met 19 bomvrije gewelven voor troepen, buskruid enz.

**ELLEWOUTSDIJK (NOORDPOLDER-VAN-)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Ellewoutsdijk-en-Everinge*; 78,8962 bund.

**ELLEWOUTSDIJK (PLAAT-VAN-)**, plaat in de *Honte*, pr. *Zeel.*, Z. W. van *Ellewoutsdijk*.

**ELLEWOUTSDIJK (POLDER-VAN-)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Ellewoutsdijk-en-Everinge*; groot 516,2369 bund.

**ELLEWOUTSDIJK (STAART-VAN-)**. Zie **STAART-VAN-ELLEWOUTSDIJK**.

**ELLEWOUTSDIJK-EN-COUDORPE (POLDEI-VAN-)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Ellewoutsdijk-en-Everinge* en *Drie-wege-en-Coudorpe*; 841,6801 bund.

**ELLEWOUTSDIJK-EN-EVERINGE**, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkensand*, reg. kant. en postk. *Goes* (8 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de heerl. *Ellewoutsdijk* en *Everinge*; beslaat 805,7985 bund.; telt 128 h., en 750 inw., meest schippers, dijkwerkers en boerenarbeiders. Ook zijn er 1 meestoof en 13 boerd.

De inw., op 16 na, allen Herv., maken de gem. van *Ellewoutsdijk* uit. De 9 R. K. parochiëren te *Kwadendamme*, en de 7 Isr. behooren tot de synagoge van *Goes*. Men heeft er eene school, met 110 leerl.

**ELMERSMA**, voorn. edele heerd, nu eene zeepziederij, pr. *Gron.*, gem. en in het d. *Hoogkerk*, aan de trekvaart van Groningen naar *Stroobos*; met 2,5890 bund. grond.

**ELOFELD**. Zie **ELEVELD**.

**ELP**, op sommige kaarten wel eens ten onregte **ELPE** gespeld, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Westerbork*; met 37 h., 240 inw. en eene school, met 50 leerl.

**ELPE**. Zie **ELP**.

**ELPERMEER**, meertje, pr. *Dr.*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van het geh. *Elp*.

**ELS (GAT-VAN-DEN-NOORDER-EN-VAN-DEN-ZUIDER-)**. Zie **ELST (GAT-VAN-DEN-NOORDER-)** en **ELST (GAT-VAN-DEN-ZUIDER-)**.

**ELSBEEK**, watertje, pr. *Over.*, dat, uit de *Hardenbergher-heide* voortkomende, zich, bij de buurs. *Bergentheim*, in de *Vecht* ontlast.

**ELSBEEK**, watertje, pr. *Over.*, dat, met onderscheidene takjes, in de gem. *Lonneker*, onstaande, zich, in de gem. *Losser*, in den *Dintel* ontlast.

**ELSBOSCH (TEN)**, landh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Auland*; groot 16,9314 bund.

**ELSBROEK**, adell. hofst., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Hillegom*; groot, met de daarbij behorende buit. *Lapinenburg*, 307 bund.

**ELSBROEKER-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hillegom*; groot 185 bund.

**ELSCHOT**. Zie **JESCHOT**.

**ELSDIJK**. Zie **ELLEWOUTSDIJK**.

**ELSDONK**. Zie **ESDONK**.

ELSEN of ELZEN, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1½ u. N. N. O. van *Markelo*; met 82 h., 500 inw., 1 wind-koorn en pelmolen en 1 school, die tevens voor de buurs. *Hercke* dient, met 190 leerl.

ELSEN (DEN). Zie ELZEN (DEN).

ELSENBURGH. } Zie ELZENBURG.

ELSENBURG. }

ELSENERBROEK, ELSENERBROEK of ELZERBROEK, buurs., pr. *Over.*, gem. en ¼ u. N. van *Markelo*; 30 h. en 180 inw.

ELSENOORD of ELZENOORD, buit., pr. *Zeel.*, 1 u. W. N. W. van *Veere*, gem. *Vrouwen-polder-Zanddijk-buiten-en-Schellag*; groot 31.1445 bund.

ELSENSCHE-BROEK, ELSENERBROEK of ELZERBROEK, heideveld, pr. *Over.*, gem. en N. W. van *Markelo*, O. van de buurs. *Elsen*.

ELSENSCHE-VEEN, ELSENER-VEEN of ELZER-VEEN, heideveld, pr. *Over.*, gem. en N. van *Markelo*, W. van de buurs. *Elsen*.

ELSER - BROEK. Zie ELSENERBROEK.

ELSER-VEEN. Zie ELSENSCHE-VEEN.

ELSGAT (BENEDEN-NOORDER). Zie ELSTGAT (BENEDEN-NOORDER).

ELSGEESTER-POLDER. Zie ELSTGEESTER-POLDER.

ELSGRAVEN, waterloop, pr. *Over.*, in het geh. *Enter*, gem. *Wierden*.

ELSHOF (DEN), landh., gem. en N. van *Geffen*; groot 4,7034 bund.

ELSHOUT, d., pr. *N. Br.*, arr. en 2½ u. W. van 's *Hertogenbosch*, kant. en 1 u. Z. van *Heusden*, gem. *Oudheusden-en-Elshout*, ¾ u. Z. W. van *Oudheusden*, met 90 h. en 630 inw., die van den landbouw bestaan.

De inw., op 4 na. allen R.K., behooren tot de par. van *Oudheusden-en-Elshout*, en hebben hier eene kerk, aan den H. JOHANNES *Evangelist* toegewijd; op het midden van het dak staat een koepeltorentje, voorzien van een vrij goed uur- en slagwerk. De 4 Herv., behooren tot de gem. van *Baardwijk-en-Elshout*. Ook is er een kostbaar en voortreffelijk Gemeentehuis. De dorps. telt 70 leerl.

ELSHOUT (HET), geh., pr. *Z.H.*, gem. en 40 min. van *Nieuw-Lekkerland*; met 20 h. en 170 inw. Men vindt aldaar de in de Lek uitwaterende kapitale Hooge en Lage Boezem-sluisen van den *Over-en-Nederwaard*, met de 16 tot die distr. behoorende watermolens en de collegiehuizen, aanzienlijke scheepstimmerwerken, sleephelling tot het ophalen van zeeschepen en het pontever over de Lek.

ELSHOUT (POLDER-VAN). Zie OUDHEUSDEN-EN-ELSHOUT (POLDER-VAN).

ELSHOUTSCHE-SLUIZEN, steenen sluisen, pr. *Z.H.*, in het *Elshout*. Zij zijn vijf in getal.

ELSKAMP, geh., pr. *Over.*, gem. en 1 u. O. ten N. van *Raalte*; met een buitengoed, insgelijks *Elskamp* geheeten.

ELSKES-HOF, stuk bouwland, pr. *Geld.*, gem. *Bemmel*, heerl. *Doornenburg*, een gedeelte van de *Doornenburgsche-Woerd*; groot 3.4540 bund.

ELSLOO of ELSLO, oudtijds ook EELSLOE of ELSLOE, d., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, arr. en 4 u. O. Z. O. van *Heerenveen*, kant. en 1½ u. O. Z. O. van *Oldeberkoop*, ¼ u. Z. O. van de *Linde*. Men telt er 44 h. en 240 inw., en met de b. *Tronde* en *Zuidhorn*, 54 h. en 320 inw.

De inw., op 8 na. alle Herv., behooren tot de gem. *Makkinga-Elstooen-Langedijk*, en hebben hier eene kerk. De 8 R. K. parochiëren te *Stegerden*. De dorps. telt 35 leerl.

ELSLOO, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. *Meerssen*, postk. *Maastricht*, (6 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. *Elsloo*, de geh. *Katsop*, *Terhage* en *Meersch*; beslaat 807 bund., en telt 252 h. en 1250 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., op 1 na, alle R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limb.*, dek. *Meerssen*, behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De enkele Herv. behoort tot de gem. van *Beek-en-Gcul*. Er is eene school met 150 leerl.

Het d. *Elsloo*, *Elslo*, *Elsen* of *Elzen*, oudtijds *Aseloha*, *Hasloe*, *Haslou* of *Hasloa*, ligt 2 u. N. van *Maastricht*, 1 u. N. ten W. van *Meerssen*, aan de *Maas*. en telt in de kom 111 h. en 500 inw. De kerk is a n den H. AUGUSTINUS toegewijd. De groote klok, in den toren hangende, is bijzonder merkwaardig wegens haren fraaijen vorm en gieting en haren ouderdom. Ook bestaat hier nog een oud kloost.

ELSLOO (HUIS-TE), kast., pr. *Limb.*, gem. en W. van *Elsloo*, tegen dit d. aanpalende; groot 358,5262 bund.

ELSPEET, d., pr. *Geld.*, arr. en 8 u. N. ten W. van *Arnhem*, kant., postk. en 3 u. O. ten Z. van *Harderwijk*, gem. en 3 u. O. van *Ermelo*. Men telt er 81 h. en 590 inw., en met de b. *Vierhouten*, 100 h. en ruim 750 inw., welke meest van den landbouw, de veehouderij, het maaijen van heide en het binden van bezems leven.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Harderwijk* behoort. De kerk is een netgebouw, met eenen fraaijen en sierlijken toren. De dorps. telt 115 leerl.

ELSPEETER-BOSCH, bosch, pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*, Z. W. van Elspeet; groot 500,4020 bund.

ELSPIJK. Zie ENSPIK.

ELSPLAAT (MIDDEN-, NOORDEN- en ZUID-). Zie ELSTPLAAT (MIDDEN-), ELSTPLAAT (NOORDEN-) en ELSTPLAAT (ZUID-).

ELSSTEEK (GAT-VAN-DEN-MIDDEN en VAN-DEN-ZUIDER-). Zie ELSTSTEEK (GAT-VAN-DEN-MIDDEN-) en ELSTSTEEK (GAT-VAN-DEN-ZUIDER-).

ELST, kant., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*. Het bevat de gem. Elst, Valburg, Heteren, Huissen, Hemmen, Loenen en Bommel; beslaat 22116 bund., telt 2650 h. en 19000 inw.

ELST, ring, pr. *Geld.*, klass. van *Nijmegen*. Zij bevat de 17 gem.: Angeren-en-Loo, Bommel-Ressen-en-Doornik, Driel, Elden, Elst, Gent-Erlekom-en-Doornenburg, Hemmen, Herveld, Herwen-Aardt-en-Pannerden, Heteren, Huissen, Leuth, Lobith, Randwijk-en-Lakemond, Slijk-Ewijk-en-Oosterhout, Valburg-en-Homoet en Zetten-Andelst-en-Indoornik; telt 5600 ziel., 20 kerken en 17 Predikanten.

ELST, gem., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Elst*, hulpk. van de postk. *Arnhem* en *Nijmegen* (17 m. k., 10 s. d., 1 j. d., 1 afd.). Zij bevat de d. Elst, Elden en Lent, de heerl. Meinerswijk en de buurs. Aam, Bredelaar, Hollanderbroek, Eimeren, Laar, Lienden, Meinerswijk, Merm, Rijkerswoerd en Reet; groot 5600 bund.; telt 596 h. en 4630 inw., die van den landbouw, het aankweken van groenten en de veeteelt bestaan; ook zijn er vele kersenboomgaarden.

De Herv., ruim 1300 in getal, maken de gem. van *Elden*, *Elst* en *Lent* uit. De 3000 R. K. maken gedeeltelijk de stat. van *Elden* uit, en behooren gedeeltelijk tot de stat. van *Elst-en-Hoomoet* en van *Oosterhout-Lent-en-Slijk-Ewijk*. De 20 Isr. behooren tot de rings. van *Nijmegen*. Er zijn 4 scholen.

Het d. Elst, oudtijds *Elisse*, *Elista*, *Alisso* en *Alista*, ligt  $1\frac{1}{2}$  u. N. van *Nijmegen*, aan den grooten weg van *Nijmegen* op *Arnhem*,  $51^{\circ}55'12''$  N.B.,  $23^{\circ}30'51''$  O. L. Het is eene groote welvarende plaats. Men telt er 151 h. en 1140 inw., en met de buurs. *Hollanderbroek*, *Lienden*, *Eimeren*,

*Reet*, *Merm*, *Bredelaar*, *Aam*, *Rijkerswoerd* en *Laar*, 340 h. en 2500 inw.

De 850 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Nijmegen*, ring van *Elst*, behoort. De kerk heeft eenen hoogen en prachtigen toren. De 1600 R. K. behooren tot de stat. van *Elst-en-Hoomoet*, die hier eene kerk heeft, aan den H. WERENFRIDUS toegewijd. De dorps. telt ruim 130 en de tweede of bijschool 140 leerl. Ook is er eene kostschool met 25 leerl.

Paarden- en magere beestenmarkt op de drie laatste Woensdagen in April en den eersten Woensdag in Mei. Vette beestenmarkt de drie eerste Donderdagen in November.

ELST. Zie ECHTELD.

ELST. d. en heerl., pr. *Utr.*, arr. en  $4\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Amersfoort*, kant. en 1 u. W. van *Rhenen*, hulpk. *Rhenen* en *Amerongen*, gem. *Rhcnen*, en gem. en ruim  $\frac{1}{2}$  u. van *Amerongen*. Men heeft er 1 ros- en windkoommolen, 127 h. en 500 inw., die veel tabak teelen.

De inw. op 10 na allen Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Wijk-bij-Duurstede*, ring van *Rhenen* behoort. De kerk heeft eenen toren maar geen orgel. De 9 R. K. parochiëren te *Renswoude*. De enkele Isr. behoort tot de bijkerk te *Rhenen*. De dorps. telt 120 leerl.

ELST (DE). geh., pr. *N.Br.*, gem. en 5 min. van *Beers*; 11 h. en 70 inw.

ELST(DEN-), geh., pr. *N.Br.*, gem. en 5 min. N.W. van *Geffen*; 30 h., 200 inw.

ELST (GAT VAN DEN NOORDER-), kil, pr. *Z. H.*, welke, uit het Springersgat voortkomende, tusschen den Zuid-Buitenpolder van Dubbeldam en den Zwartenhoek ten W. en den Noord-Springer en de Noorder-Elstplaat ten O. door, in het Noorderdiep uitloopt.

ELST (GAT VAN DEN ZUIDER-), kil, pr. *Z. H.*, welke, uit het *Gat van den Pultensteek* voortkomende, tusschen de Midden-Elstplaat ten W. en den Langenhof en de Zuid-Elstplaat ten O. door, in het Zuidgat uitloopt.

ELSTEEK (GAT-VAN-DEN-MIDDEN-) en (GAT-VAN-DEN-ZUIDER-). Zie ELSTSTEEK (GAT-VAN-DEN-MIDDEN-) en ELSTSTEEK (GAT-VAN-DEN-ZUIDER-).

ELST-EN-HOOOET, R. K. stat., pr. *Geld.*, aartspr. van *Geld.*, met eene kerk te Elst en ruim 1300 ziel.

ELSTERBOSCH, bosch, pr. *Geld.*, nabij het d. Elst.

ELSTERBOSCH, bosch, pr. *Utr.*, nabij het d. Elst.

ELSTEREN, geh., pr. *Limb.*, gem. *Bergen*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Well*; met 10 h. en ruim 60 inw.

ELSTGAT(BENEDEN-NOORDEN-) of BENEDEN-NOORDER-ELSGAT, kil van den Biesbosch, die uit het *Kwalgat* voortkomt, benoorden de Beneden-Noorden-Elstplaat doorloopt, en zich in het *Zeehondengat* ontlast.

ELSTGEESTER-POLDER, bijgenaamd BANGRIJKER-POLDER of KLEIN-PROFJUT, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oegstgeesten-Poelgeest*, *Rijnsburg*, *Sussenheim* en *Voorhout*; groot 327 bund.

ELSTPLAAT (BENEDEN-NOORDEN-), plaat in den *Biesbosch*, pr. *Z. H.*, gem. *Dubbeldam*.

ELSTPLAAT (MIDDEN-), ook wel MIDDEN-ELSPAAT, plaat in den *Biesbosch*, pr. *Z. H.*, gem. *Dubbeldam*.

ELSTPLAAT (NOORDEN-), plaat, pr. *Z. H.*, gem. *Dubbeldam*; 77,4878 bund.

ELSTPLAAT (ZUID-), plaat, pr. *Z. H.*, gem. *Dubbeldam*.

ELSTSTEEK (GAT VAN DEN MIDDEN), kil, pr. *Z. H.*, uit het *Gat van den Pultensteek* voortkomende, tusschen den Middel-Springer en de plaat van het Kooihuis ten N. en de Midden-Elstplaat ten Z. heenloopt, om zich in het *Zuidgat* te ontlasten.

ELSTSTEEK (GAT VAN DEN ZUIDER-), kil, pr. *Z. H.*, die uit den *Zuid-Steek* voortkomt, en, ten N.W. van den Middel-Springer loopende, zich in het *Kwalgat* en in het *Gat van den Midden-Elststeek* ontlast.

ELSWERT. Zie } EELSWERT.  
                              } HELWERT.

ELSWERTER-MAAR. Zie EELSWERTER-MAAR. (LER-TIL.

ELSWERTER-TIL. Zie HELWERT-ELSWOUD, buit., pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal - Tetterode - Aalbertsberg-en-de-Voglenzang*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Bloemendaal*, 5 min. Z. W. van *Overveen*; groot 1048,0592 bund.

ELVESLOOT, water, pr. *Fr.*, gem. *Dontawarstal*, dat uit de *Langsteertepoel* voortkomt en in de *Goënga-rijpster-poelen* uiloopt.

ELZE (HET), buit., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. Z. O. van *Gorssel*,  $\frac{1}{4}$  u. van den straatweg van Zutphen op Deventer; groot 14,2950 bund.

ELZEN. Zie ELSLOO.

ELZEN (DE), geh., pr. *N.Br.*, gem. en N. van *Boxmeer*; het bestaat uit 3 kasteeltjes.

ELZEN (DEN). Zie ELSN.

ELZEN (DEN) of DEN ELSN, huurs.,

pr. *N. Br.*, gem. en 25 min. N. van *Boekel*; met 27 h. en 140 inw. Zij bestaat uit de geh. den Elzen en den Biesthoek, van welke het eerste 22 h. en 125 inw. telt.

ELZENBURG of ELSBURG, landh., pr. *N. Br.*, gem. *Oss*; groot 44 bund.

ELZENBURG, buit., pr. *Utr.*, gem. en 1 u. O. van *Vleuten*; 4,3940 bund.

ELZENBURG, buit., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Vught*; 20 bund.

ELZENDAAL, buit., pr. *N.Br.*, gem. *Boxmeer*.

ELZENDONK, buit., pr. *N.Br.*, gem. en 3 min. van *Boxmeer*, aan den grooten weg van Grave naar Limburg; groot 5,1488 bund.

ELZENHOEK. Zie HELZENHOEK.

ELZENOORT. Zie ELSNOORD.

ELZENPAS, buit., pr. *Geld.*, gem. *Wadenoijen*, 5 min. N.O. van *Drumpt*, aan den zandweg van Tiel op Utrecht; groot 14,3846 bund. (SCHE BROEK.

ELZENSCHIE-BROEK. Zie ELSN-ELZER- } ELSNER-BROEK.

BROEK. Zie } ELSENSCHIE-BROEK.

ELZET, geh., pr. *Limb.*, gem. en 40 min. van *Willem*; met Ginsterberg 21 h. en 160 inw. tellende.

EMAUS. Zie EMMAUS (HET SLOTJE-). EMAUS, ook wel EMMAUS, boer., pr. *Geld.*, Z. Z. W. van *Harderwijk*, op eene hoogte; 13 bund. groot.

EMBS. }

EMBESE. } Zie EEMS.

EMDABORGH, vroeger ZORGVRIJ, buit., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Haren*, aan den Esserweg, ter plaatse, waar vroeger de Oldenburg gestaan heeft. Op het terrein achter het h. is een bloedzuigerteelt aangelegd.

EMDEN (WESTER-). Zie WESTER-EMDEN.

EMEKLAAR. Zie EMMEKLAAR.

EMELENBERG. Zie AMELENBERG.

EMELIAPOLDER. Zie } AMELIAPOLDER.  
                              } EMELIAPOLDER.

EMELOORT. Zie EMMELOORD.

EMENES. Zie EEMNES.

EMENTIL. Zie ENUMATIL.

EMER (DEN) of DEN EEMER, geh., pr. *N. Br.*, gem. 's *Prinsenhage*,  $\frac{1}{4}$  u. O. Z. O. van het d. *de Beek*; met 27 h. en 180 inw.

EMER (DEN), DEN EEMER of DEN HEMERT, bij verbastering meestal DEN EEMER genoemd, oud adell. h., pr. *N. Brab.* gem. 's *Prinsenhage*  $\frac{1}{4}$  u. O. Z. O. van het d. *de Beek*. Het is een omwaterd slot; groot met toebehooren 61,9410 bund. (TENBURG.

EMER (DEN KLEINEN-). Zie RUS-

EMERUM. Zie EENRUM.  
 EMESE. Zie EEMS.  
 EMESFOORT. } Zie AMERSFOORT.  
 EMESFORT. }  
 EMETHA. Zie EMDEN (WESTER-).  
 EMETIL. Zie ENUMATIL.  
 EMICLAAR. Zie EMMEKLAAR.  
 EMILIAPOLDER, EMELIAPOLDER, AEMILIAPOLDER of MELIAPOLDER, p., pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*, *Hooge-en-Lage-Zwaluwe* en *Geertwuidenberg*; groot 1590,9520 bund. Aan de zuidzijde vindt men de kleine bekaide buitengronden, het *Galgebeld*.  
 EMILIAPOLDER, p., pr. *Zeel*. Zie AMELIAPOLDER.  
 EMINGA of AEMINGA, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, onder *Stiens*, 10 min. N. van Finkum.  
 EMINGASTATE, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, bij het d. Parrega, aan de vaart van Bolsward naar Workum.  
 EMMAUS, ook wel TEN STEEN, boerd., pr. *Z. H.*, gem. *het Land van Stein c. a.*  
 EMMAUS, pr. *Geld.* Zie EMAUS.  
 EMMAUS (HET-SLOTJE), heerenh., pr. *N. Br.*, gem. *Sl. Oedenrode*; met 0,3618 bund grond.  
 EMME. Zie } EEM.  
                   } EMMEN.  
 EMMEKLAAR, EEMEKLAAAR, EMEKLAAR of EMICLAAR, heerl., pr. *Utr.*, arr., kant. en postk. *Amersfoort*, gem. *Hoogland*; met 24 h. en 140 inw. Zij bevat het geh. Emmeklaar en eenige verstrooid liggende huizen.  
 De Herv. behooren tot de gem. van *Amersfoort* en de R. K. parochiëren te *Hoogland*.  
 Het geh. Emmeklaar, Eemeklaar, Eemeklaar of Emiclaar, ligt 1 u. N. van Amersfoort.  
 EMMELOORD of EMELOORT in oorspronkelijke brieven EMMELWAARD, EMMELWERD of EMELWERDEN gespeld, het Noordelijkste gedeelte van het eil. *Schokland*, in de *Zuiderzee*, pr. *Over.*, arr. en 5½ u. N. W. van *Zwolle*, kant., post. en 3 u. N. N. W. van *Kampen*, gem. *Schokland*. De inw. generen zich meest met visschen in de Noord- en Zuiderzee, en arbeiden aan het landswerk.  
 De R. K., behooren tot de stat. van *Ens-en-Emmeloord*, welke hier eene kerk heeft aan den H. MICHAEL toegewijd. De Herv. behooren tot de gem. van *Ens-en-Emmeloord*. Men heeft er eene zeer goede haven.  
 EMMEN, gem., pr. *Dr.*, arr. en jud. kant. *Assen*, adm. kant. *Dalen*, hulpk.

van het postk. *Assen* (4 m. k., 3 s. d.). Zij bevat de d. Emmen en Roswinkel, benevens de geh. Angelslo, Noord-Barge, Zuid-Barge, de Maten, den Oever, Weerdinge en Westenesch; beslaat 6797,7454 bund. telt 360 h. en 2690 inw. die meest hun bestaan vinden in landbouw en boekweitteelt.

De Herv., ruim 2100 in getal, maken de gem. van *Emmen* en *Roswinkel* uit. De 200 R. K. parochiëren te *Koetvorden*. De 30 Isr., behooren tot de bijkerk van *Steen*. Er zijn 6 scholen. Ook liggen in deze gem. eenige hunnebedden; de grootste veenen van geheel Dr. en de meertjes, het Bargermeer of Emmermeer en het Zwartemeer.

Het d. Emmen, oudtijds Emme, of Emme ligt 7 u. Z. O. van Assen en 2½ u. N. O. van Dalen. Men telt er 73 h. en 540 inw., die, op 4 na allen Herv. zijn, en met die van de geh. Angelslo, Noord-Barge, Zuid-Barge, den Oever, Weerdinge en Westenesch, eene gem. uitmaken, welke tot de klass. en ring van *Koetvorden* behoort. De kerk is een vrij oud, ruim gebouw, met toren doch zonder orgel. De dorps. telt 160 leerl.

Jaarmarkten, den derden Woensdag in April en den eersten Vrijdag in September.

EMMEN, geh., pr. *Over.*, gem. en 1 u. Z. W. van *Dalfsen*, een gedeelte van de buurs. *Emmen-en-de-Marshoek* uitmakende.

EMMEN-EN-DE-MARSHOEK, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1 u. Z. W. van *Dalfsen*; met 73 h., 420 inw. en eene school met 30 leerl. Zij bestaat uit 2 geh., Emmen en de Marshoek.

EMMENES. Zie EEMNES.

EMMENHORNSCHE-BRUG, pr. *Geld.*, gem. *Bergh*, 5 min. Z. van *Lengel*, in den privaat weg van het hoog graaflijk h. *Bergh*.

EMMER, EEMER of EEMEREN, b., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. W. ten Z. van *Steenderen*; met 7 h. en 70 inw.

EMMER (DEN). Zie EMER (DEN).

EMMERBOSCH of EMMERHOLT, bosch, pr. *Dr.*, gem. en ¼ u. N. O. van *Emmen*; groot 10,000 bund., bestaande meest uit eikenstruiken.

EMMERDIJK, weg, pr. *Dr.*, beginnende op 1 u. afstands ten O. van het d. Emmen, en zich tot de Hannoverse grenzen uitstreckende.

EMMERENGEN. Zie AMERONGEN.

EMMERHOLT. Zie EMMERBOSCH.

EMMERINGEN. Zie AMERONGEN.

EMMERMEER. Zie BARGERMEER.



**EMMERSCHANS**, schans, pr. *Dr.*, N. O. van Emmen, vooraan bij den Emmerdijk. Zij is thans nog met wal en gracht omgeven.

**EMMERSWOLDE**. } Zie HEMER-  
**EMMERWOLDE**. } WOLDE.

**EMMER-TOGTSLOOT (DE GROOTE-)**, waterleiding, pr. *Over.*, gem. *Dalfsen*, loopende van de buit. den Berg naar Zwollerkerspel.

**EMMICKHUIZEN**. Zie **EMMIKHUIZEN**.

**EMMIKHUIZEN**, heerl., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. *Heusden*, postk. *Gorinchem*, *Oosterhout* en *Geertruidenberg*, gem. *Emmikhoven-en-Waardhuizen*. Zij bevat de geh. Emmikhoven, de Kornsche- en Verlaatsche-dijk en Nieuwendijk, en telt 144 h. met 900 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden, en veel vrucht-, vooral appelboomen hebben.

De inw. op 10 na allen Herv., behooren tot de gem. *Almkerk-en-Emmikhoven*. De 10 R. K. parochiëren te *Dussen*. Er is 1 school met 70 leerl.

Het geh. Emmikhoven, ook wel Emminkhoven, ligt 6 u. N. N. W. van 's Hertogenbosch, 3 u. N. N. W. van Heusden, en telt 29 h. en 200 inw.

**EMMIKHOVEN - EN - WAARDHUIZEN**, gem., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. *Heusden*, postk. *Gorinchem*, *Oosterhout* en *Geertruidenberg* (11 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. Emmikhoven, Ganswijk en Waardhuizen, en uit den Emmikhovensche-polder en een gedeelte van Oud-Boerenverdriet en Gijsbert; beslaat 1480 bund.; telt 178 h. en 1070 inw., die meest hun bestaan vinden in veeteelt en landbouw.

De inw., op 11 na, allen Herv., behooren kerkelijk tot de gem. *Almkerk-en-Emmikhoven* en *Uitwijk-en-Waardhuizen*. De 11 R. K. parochiëren te *Dussen* en te *Woudrichem*. Er is ééne school met 70 leerl.

**EMMIKHOVENSCHHE - DIJK**. Zie **GANSWIJKSCHE-DIJK**.

**EMMIKHOVENSCHHE-POLDER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Emmikhoven-en-Waardhuizen*; groot, met de Dijkkavelingen en de Bleekwaard, alsmede de Boezemlanden van den Emmikhovensche-polder, 486,0507 bund.

**EMMIKHOVENSCHHE-SLUIS**. Zie **ALMSLUIS**.

**EMMIKHUIZEN**, oudtijds **EMMICKHUIZEN** en op sommige kaarten ook wel **EMMIKHUIZEN** gespeld, geh., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Renswoude*; met 8 h., 70 inw. en het oud

adell. h. *Emmikhutzen*; ruim 7 bund. grond beslaande.

**EMMIKHUIZER - BERG**, berg of heuvel, pr. *Utr.*, in de *Emmikhuizer-Eng*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. ten W. van Renswoude.

**EMMIKHUIZER-ENG**, streek, pr. *Utr.*, in het Z. der gem. Renswoude, tusschen de Ginkelsche veenen en het veen van Veenendaal; groot 140,5507 bund., met 7 boer. en 60 inw.

**EMMIKHUIZEN**. Zie **EMMIKHUIZEN**.

**EMMIKHUIZEN**. Zie **EMMIKHUIZEN**.

**EMNE**. Zie **EMMEN**.

**EMPE**, **EMPEN**, **EMPTE**, **EMPT** of **EMPTE** buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Brummen*, aan de Emperbeek: met 75 h., 550 inw. en eene school met 100 leerl. Ook wordt in deze buurs., nabij het buit. Meeuwenberg, zeer fraaije, nieuwe zijde gewonnen, die erkend wordt van de beste kwaliteit te zijn.

**EMPE (HUIS)**. Zie **HOOGHEUIS**.

**EMPE (NOORD-)**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Voorst*; met 39 h. en 430 inw.

**EMPE (ZUID-)**, **EMPERBRUGGE** of **EMPERBRUGGE**, oudtijds **SUTHEMPE**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*; met 39 h. en 450 inw.

**EMPEL**, **EMPEL** oudtijds **EMPELE**, d., pr. *N. Br.*, arr., kant., postl. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van 's Hertogenbosch, gem. *Empel-en-Meerwijk*, aan den grooten weg van Utrecht op 's Hertogenbosch, en aan de Maas, waarover het een schuitenveer heeft op Casteleershoeve. Het telt 50 h. en 300 inw.

De R. K. maken, met die van de tot de gem. *Empel-en-Meerwijk* behoorende geh., de par. van *Empel* uit, welke 360 ziel. telt, tot het apost. vic. van 's Hertogenbosch, dek. van *Orthen*, behoort. De kerk, aan den H. LANDELINUS toegewijd, een klein net kruisgebouw, heeft een houten kloktorentje, met spits en uurwerk, doch geen orgel. De dorps. telt 40 leerl.

**EMPEL (POLDER-VAN-)**. Zie **EMPEL-EN-MEERWIJK (POLDER-VAN-)**.

**EMPELE**. Zie **EMPEL**.

**EMPEL-EN-MEERWIJK**, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr., kant. en postk. 's Hertogenbosch (6 m. k., 7 s. d. 1e ged., 2 j. d.). Zij bestaat uit de b. Schanshoek en de Wal, welke de kom der gem. of het d. *Empel* uitmaken, en de geh. *Dieskant* en het *Slot*, benevens het fort *Crevecoeur* en een gedeelte van het geh. *Gewanden*; beslaat 1461 bund., en telt 94 h., en 840 inw., die hun bestaan

vinden uit den land- en hooibouw, alsmede uit de vetwijderij en de vischerij. Er is 1 moutwijnbranderij.

De 450 R. K. maken de par. van *Empel* uit. De Herv. behooren tot de gem. *Engelen-Empel-en-Crevecoeur*. Men telt er 3 scholen, waaronder 1 kostschool voor jongefvrouwen.

EMPEL-EN-MEERWIJK (POLDER-VAN-), veelal enkel POLDER-VAN-EMPEL of EMPELSCH-POLDER genoemd, p., pr. *N. Br.*, gem. *Empel-en-Meerwijk*: groot 922.7751 bund.

EMPELSCH-DIJK, dijk, pr. *N. Br.*, het is dat gedeelte van den Maasdijk, hetwelk zich van het d. Empel tot aan Crevecoeur uitstrekt.

EMPELSCH-EN-ROSMALEN-SCH-EOEVE, streek lands in de pr. *N. Br.*, zich tusschen *Empel* en *Rosmalen* uitstrekkeende.

EMPELSCH-EOEVEN of EMPELSCH-VELD, streek polderland, pr. *N. Br.*, gem. *Empel-en-Meerwijk*, zijnde het oostelijke deel der gem., in den *Polder-van-der-Eigen*.

EMPELSCH-POLDER. Zie EMPEL-EN-MEERWIJK (POLDER-VAN-).

EMPELSCH-SCHAARDIJK, dijk, pr. *N. Br.*, zich uitstrekkeende van het d. Empel tot aan den waard boven het fort Crevecoeur, en dienende om den Polder-van-Empel-en-Meerwijk enz. tegen overstromingen van de Maas te beveiligen.

EMPELSCH-SLUIZEN, sluisen, pr. *N. Br.*, gem. *Empel-en-Meerwijk*, aan den Dieskant, onderscheiden in de Grootte-Empelsche-sluis en de Kleine-Empelsche-sluis; zij dienen tot ontlasting van den Polder-van-der-Eigen. Daarbij staat een steenen windkorenmolen.

EMPELSCH-VELD. Zie EMPEL-EMPEN. Zie EMPE. (SCH-EOEVEN).

EMPERBEEK, watertje, pr. *Geld.*, dat in de gem. Brummen ontstaande langs de huurs. Empe vloeit, en zich in den IJssel ontlast.

EMPERBRUGGE. Zie EMPE (ZUID-).

EMPT. Zie EMPE.

EMPTERBRUGGE. Zie EMPE (ZUID-).

EMS. Zie EMS.

EMSTER. Zie EEMSTER.

EMSTERBROEK, p., pr. *Geld.*, gem. *Epe*; ongeveer 600 bund. groot.

EMSTERDIJK, dijk, pr. *Geld.* Het is een gedeelte van den weg van Epe

naar Deventer, welke door het Emsterbroek van de Nieuwe-Wetering naar de Grootte-Wetering loopt.

EMSTER-ENK. Zie ENK (EMSTER-).

EMUM. Zie EENUM.

EMU-TIL. Zie ENUMA-TIL.

ENCGNEBERD. Zie ENGELBERT.

ENCHUIZEN. † Zie ENKHUIZEN.

END (HET DONKERE-) of HET DONKERE-EIND, geh., pr. *Utr.*, gem. *Vinkeveen-en-Woverveen*, † u. W. ten Z. van *Vinkeveen*, in de *Ronde-Veenen*; met 17 h. en 125 inw.

ENDE. Zie GENDER.

ENDEGEEST, adell. h., pr. *Z. H.*, gem. *Oegstgeest-en-Poelgeest*, † u. Z. van Oegstgeest. Het is een prachtig gebouw, met 2 achtkante torens, pronkende met achtkante koepels en doorluchtige lantaarnspitsen. Twee zeer hooge schoorsteenen vertoonen zich nevens die spitsen als kleine torens boven het geboomte, van daar wordt het meermalen het HUIS-MET-DE-VEER-TORENTJES genaamd.

ENDELDIJK, buit., pr. *Z. H.*, gem. en † u. O. van *Naaldwijk*; groot ruim 80 bund.

ENDENBURG, oud adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Maurik*, 4 min. W. van *Rijswijk*; groot 8 bund.

ENDENHOUT, d. Zie UDENHOUT.

ENDENHOUT of EINDENHOUT, buit., pr. *N. H.*, gem. en † u. N. ten W. van *Heemstede*; groot 10,1339 bund.

ENDESCHIT. Zie ENSCHOT.

ENDEVELD. Zie EENVELD.

ENDIEL. Zie DEEL (DE).

ENDT, beter EINDT, b., pr. *Limb.*, gem. en † u. O. van *Helden*; met 22 h. en 120 inw. een ged. van het geh. *Onder-en-Endt* uitmakende. (EN-ENDT.

ENDT (ONDER-EN-). Zie ONDER-ENERUM. Zie EENRUM.

ENG (BLARICUMMER). Zie BLARICUMMER-ENG (1)

ENG (DE), landh., pr. *Utr.*, gem. *Driebergen*, in de kom dier gem.; groot 2,4202 bund.

ENG (DEN), gedeelte van den p., *de Biczen*, pr. *Z. H.*, gem. *Hagestein*; groot 77.6906 bund.

ENG (DEN), heerl. Zie ENGH (DEN).

ENGBERGEN, landg., pr. *Geld.*, gem. *Gendringen*; groot 22 bund.

ENGE (DE). } Zie ENGH (DEN).

ENGE (DEN). }

(1) Alle overige met *Ewo* zamengestelde namen, zoeken men op de woorden van onderscheiding

ENGE (SWESER-). Zie ZWEZER-ENGH.

ENGBEEK, watertje, pr. *N. Br.*, dat uit de zamenvloeiing van den Bijster en de Looze Beek, ontstaat, en zich ruim  $\frac{1}{2}$  u. beneden Roosendaal, in de *Roosendaalsche-riet* ontlast.

ENGBUREN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*. 1 u. N. O. van *Grouw*.

ENGEL (DEN), herb., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Slidrecht*, aan de Merwede; reeds van ouds bekend.

ENGELAND, oudtijds HEERENHUL en VILLA-ENGLANDI, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Beekbergen*; met 39 h. en 380 inw.

ENGELAND, b., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Oldebroek*, in de woeste heide, bij de Woldbergen; 15 h., 70 inw.

ENGELAND, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Beest*.

ENGELAND, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. ten Z. van *Gramsbergen*, een gedeelte van de buurs. *Ane*, uitmakende; met 19 h. en ruim 100 inw.

ENGELAND, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Dulfsen*, tot de buurs. *Ankum* behoorende; 10 h. en 90 inw.

ENGELAND(HUIS-TE-), bouwm., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Hoogvliet*.

ENGELAND (NIEUW-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Hoogvliet*; groot 111 bund.

ENGELAND (OUD-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Hoogvliet*; groot 17 bund.

ENGELAND (OUD-EN-NIEUW-) of LOKHORSTERLAND, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Ridderkerk*, postk. *Rotterdam* en *Oud-Beijerland*, gem. *Hoogvliet*. Zij bestaat uit de p. Oud-Engeland en Nieuw-Engeland; beslaat 128 bund.; bevat noch d., noch geh.; telt 8 h. en 50 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Hoogvliet*. De kinderen gaan te Hoogvliet ter schole.

ENGELANDERHOLT, thans BRUGGELEN genaamd, bosch, pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*; groot 20 bund.

ENGELANDERZAND, zandvlakte, pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*, 153.5800 bund. groot.

ENGELANDSSLUIS of ENGELANDSCHE-SLUIS, steenen sluis, pr. *N. Br.*, in den Donge-dijk, dienende om het water van den Goedenaerts-en-Eendragtspolder op de Donge af te zetten.

ENGELANDSSLUIS (POLDERTJEBENEDEN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Raamsdonk*; groot 5,8770 bund.

ENGBERT, oudtijds ENCGNEBERD, EGNABERTH of EGINBERT, d., pr. *Gron.*,

arr., kant., postk. en 1 u. O. ten Z. van *Groningen*, gem. *Noorddijk*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van Middelbert. Het telt, met de geh. *Roode-Haan*, het Tolhuis, een gedeelte van Euvelgunne, 54 h. en 350 inw., die hun bestaan vinden in landbouw, veehoederij en het verveenen.

De 220 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Groningen*, ring van *Hoogezand*, behoort. Men heeft er een klein kerkje, staande op eenen naakten eenzamen heuvel, waarop een klein open spits torentje staat. De dorps. telt 40 leerl.

ENGBOUTSWEEL, water, pr. *Zeel.*, gem. *Serooskerke*.

ENGBRECHTS-PLEKJE of RONDENHOEK, p., pr. *Z. H.*, gem. *Slidrecht*; groot 45.5610 bund.

ENGELN, gem., pr. *N. Br.*, arr., kant. en postk. 's *Hertogenbosch* (10 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit den Binnenpolder van Engelen, den Buitenpolder van Engelen en het Engelermeer; bevat het d. Engelen; beslaat 728 bund., en telt 49 h. en 420 inw., die hun bestaan vinden in den landbouw en het paarden der schepen van en naar 's Hertogenbosch. Er zijn 1 scheepstimmerwerf en 1 ros-trasmolen.

De 320 R. K. maken eene par. uit, welke tot het apost. vic van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Boxtel*, behoort. De 60 Herv. behooren tot de gem. *Engelen-Empel-en-Crevecœur*, die in deze burg. gem. eene kerk heeft. Er is eene kostschool voor jonge jufvrouwen met 20 en eene dorps. met 70 leerl.

Het d. Engelen, bij sommigen ook Engeren, ligt 1 u. N. ten W. van 's Hertogenbosch, 3 u. O. ten Z. van Heusden, aan den linkeroever der Dieze, waarover hier een pontveer in den rijweg op 's Hertogenbosch is. De Herv. kerk, het overgebleven koor der oude parochiekerk, heeft een spits kloktorentje midden op het dak en een huisorgel. De R. K. kerk, aan den H. LAMBERTUS toegewijd, heeft een orgel en rond kloktorentje. Ook zijn er een gemeentehuis met kloktorentje en een kloost., waarvan de bestuurderesse eene Abdis is, terwijl de Nonnen onderwijs geven aan jonge jufvrouwen, die er kost en inwoning hebben.

ENGELN (BINNEN-POLDER-VAN), p., pr. *N. Br.*, gem. *Engelen*; groot 49.3066 bund.

ENGELN (BUITENPOLDER-VAN-),

p., pr. *N.Br.*, gem. *Engelen*. Hij is met den Buitenpolder-van-Hedikhuizen en met den Buitenpolder-van-Vlijmen gecombineerd.

ENGELBURG of ENGELBERG, landg., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Brummen*; ongeveer 283 bund.

ENGELBURG(KLEIN) of KLEIN-ENGELBERG, buit., pr. *Geld.*, gem. en d. *Brummen*; groot 3,7920 bund.

ENGELEN - EMPEL - EN - CREVE-COEUR, kerk. gem., klass. en ring van 's *Hertogenbosch*, met 1 kerk te Engelen en ruim 100 ziel.

ENGELENSCH-WOERD, heuvel, pr. *N.Br.*, gem. en 8 min. Z. Z. W. van *Engelen*. Er staan 1 boer. met 3 arbeiderswoningen op.

ENGELEN-VLIJMEN - EN - HEDIKHUIZEN (GECOMBINEERDE-POLDERS-VAN-). Zie HEDIKHUIZEN (GECOMBINEERDE-POLDERS-VAN-).

ENGELERMEER, p., pr. *N.Br.*, gem. *Engelen*, rondom in den Buitenpolder-van-Engelen besloten.

ENGELMANSPLAAT of ENGELSMANSPLAAT, slechts zelden ondervloeiende zandplaat, niet ver van de *Friesche kust*, N. W. van de Lauwerzee, tusschen Ameland en Schiermonnikoog.

ENGELMEER. Zie EGELMEER.

ENGELMONDSBEEK (ST.), beek, pr. *N.H.*, gem. *Velsen*. Zij komt uit de duinen voort, loopt naar het Wijkmeer en is des winters vrij vol water, maar in den zomer meestal nagenoeg droog.

ENGELOO. Zie HENGELDER.

ENGELRODE, boer., pr. *Geld.*, gem. *Beusichem*,  $\frac{1}{4}$  u. W. ten Z. van *Zoelmond*.

ENGELSHOVEN. Zie EYGELSHOVEN.

ENGELSMANSPLAAT. Zie ENGELMANSPLAAT.

ENGELUM. Zie ENGLUM.

ENGEMEER. Zie KLEINE-MEER.

ENGEREN. Zie ENGELEN.

ENGeweER, geh., pr. *Gron.*, gem. *Middelstum*, 5 min. Z. W. van *Westerwijtwert*, op eene wierde; met 6 h. en 30 inw.

ENGEWERT. Zie GRIJPSKERK.

ENGEWORMER. Zie WORMER (ENGE-).

ENGZEDDE of ENGE-ZITBRAAK, meertje, pr. *N.H.*, in de *Katwouderban*, hebbende door de Sluissloot gemeenschap met de Goudzee.

ENG-GIessen. Zie GIessen (ENG-).

ENGH (DEN), DEN ENGE, DEN ENG of DE ENGE, meest bekend onder den naam van SCHAGEN-EN-DEN-ENGH, heerl.,

pr. *Utr.*, arr. *Utrecht*, kant. *IJsselstein*, postk. *Woerden*, gem. *Linschoten*. Zij bevat niets dan de p. Schagen-enden-Eng, beslaat 257,1250 bund., telt 14 h. en 140 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 90 Herv. behooren tot de gem. van *Linschoten*; de 50 R. K. parochiëren te *Montfoort*. De kinderen gaan te Linschoten ter schole.

ENGH (DEN), DEN ENG of DEN ENGE, ridderhofst., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Vleuten*. Het is een hoog gebouw, hebbende aan den weg eene zware poort, of voorburg, met eene soort van poort daarnevens, en beslaat 7,9600 bund.

ENGH (DEN), buit., pr. *Utr.*, gem. *Hoogland*, nabij den Liendersche-weg; groot 16,4763 bund.

ENGH (BLARICUMMER-). Zie BLARICUMMER-ENG.

ENGH - AAN - DEN - WAALDIJK, lands., pr. *Geld.*, gem. *Wadenoijen*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Drumpt*; groot 43,6658 bund. tellende 18 h., welke de buurs. Passeyway uitmaken.

ENGHUIZEN of ENGHUYZEN, havez., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van het d. *Hummelo*; groot 1064,0664 bund.

ENGHUYZEN. Zie ENGHUIZEN.

ENGLANDI (VILLA-). Zie ENGLAND.

ENGLUM of ENGELUM, d., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, arr. en  $1\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Leeuwarden*, kant. en  $1\frac{1}{4}$  u. O. ten Z. van *Berlikum*, reg. kant. en postk. *Leeuwarden*. Men telt er 31 h. en ruim 250 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Leeuwarden* behoort en hier eene kerk heeft, van een orgel voorzien. De dorps. telt 40 leerl.

ENGLUM of ENGELUM, geh., pr. *Gr.*, gem. en 5 min. N. O. van *Oldehove*; met 17 h. en 130 inw.

ENGLUMEGVAART, pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*. Daarover ligt eene vaste houten brug, in den grooten weg van *Leeuwarden* naar *Harlingen*.

ENGTE-VAN-TEXEL, vaarw. tusschen de noordspits van *N.H.* en het eil. *Texel*. Het vormt gedeeltelijk de reede van *Texel* en leidt door twee doortuinen, welke door zandbanken bepaald worden, het *Schulpengat* en het *Nieuwe-Wester-zeegat*, uit het *Nieuwediep* en de *Zuider-*, in de *Noordzee*.

ENGWERD. Zie ENGWIRD.

ENGWIER, ook ENGWIERUM en eer-

ENGE (SWESER-). Zie ZWESER-ENGR.

ENGBEEK, watertje, pr. *N. Br.*, dat uit de zamenvloeiing van den Bijster en de Looze Beek, ontstaat, en zich ruim  $\frac{1}{2}$  u. beneden Roosendaal, in de *Roosendaalsche-riet* ontlast.

ENGBUREN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*. 1 u. N. O. van *Grouw*.

ENGEL (DEN), herb., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Slidrecht*, aan de Merwede; reeds van ouds bekend.

ENGELAND, oudtijds HEERENHUL en VILLA-ENGLANDI, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Beekbergen*; met 39 h. en 380 inw.

ENGELAND, b., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Oldebroek*, in de woeste heide, bij de Woldbergen; 15 h., 70 inw.

ENGELAND, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Beest*.

ENGELAND, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. ten Z. van *Gramsbergen*, een gedeelte van de buurs. *Ane*, uitmakende; met 19 h. en ruim 100 inw.

ENGELAND, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Duffsen*, tot de buurs. *Ankum* behoorende; 10 h. en 90 inw.

ENGELAND(HUIS-TE-), bouwm., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Hoogvliet*.

ENGELAND (NIEUW-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Hoogvliet*; groot 111 bund.

ENGELAND (OUD-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Hoogvliet*; groot 17 bund.

ENGELAND (OUD-EN-NIEUW-) of LOKHORSTERLAND, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Ridderkerk*, postk. *Rotterdam* en *Oud-Beijerland*, gem. *Hoogvliet*. Zij bestaat uit de p. Oud-Engeland en Nieuw-Engeland; beslaat 128 bund.; bevat noch d., noch geh.; telt 8 h. en 50 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Hoogvliet*. De kinderen gaan te Hoogvliet ter schole.

ENGELANDERHOLT, thans BRUGGELEN genaamd, bosch, pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*; groot 20 bund.

ENGELANDERZAND, zandvlakte, pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*, 153,5800 bund. groot.

ENGELANDSSLUIS of ENGELANDSCHE-SLUIS, steenen sluis, pr. *N. Br.*, in den Donge-dijk, dienende om het water van den Goedenaerts-en-Eendragtspolder op de Donge af te zetten.

ENGELANDSSLUIS (POLDERTJEBENEDEN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Raamsdonk*; groot 5,8770 bund.

ENGELBERT, oudtijds ENCGNEBERD, EGNABERTH of EGINBERT, d., pr. *Gron.*,

arr., kant., postk. en 1 u. O. ten Z. van *Groningen*, gem. *Noorddijk*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van Middelbert. Het telt, met de geh. *Roode-Haan*, het Tolhuis, een gedeelte van Euvelgunne, 54 h. en 350 inw., die hun bestaan vinden in landbouw, veehoederij en het verveenen.

De 220 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Groningen*, ring van *Hoogezand*, behoort. Men heeft er een klein kerkje, staande op eenen naakten eenzamen heuvel, waarop een klein open spits torentje staat. De dorps. telt 40 leerl.

ENGELBOUTSWEEL, water, pr. *Zeel.*, gem. *Serooskerke*.

ENGELBRECHTS-PLEKJE of RONDBROEK, p., pr. *Z. H.*, gem. *Slidrecht*; groot 45,5610 bund.

ENGELN, gem., pr. *N. Br.*, arr., kant. en postk. 's *Hertogenbosch* (10 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit den Binnenpolder-van-Engelen, den Buitenpolder-van-Engelen en het Engeler-meer; bevat het d. Engelen; beslaat 728 bund., en telt 49 h. en 420 inw., die hun bestaan vinden in den landbouw en het paarden der schepen van en naar 's Hertogenbosch. Er zijn 1 sloopstimmerwerf en 1 ros-trasmolen.

De 320 R. K. maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Boxtel*, behoort. De 60 Herv. behooren tot de gem. *Engelen-Empel-en-Crevecoeur*, die in deze burg. gem. eene kerk heeft. Er is eene kostschool voor jonge jufvrouwen met 20 en eene dorps. met 70 leerl.

Het d. Engelen, bij sommigen ook Engeren, ligt 1 u. N. ten W. van 's Hertogenbosch, 3 u. O. ten Z. van Heusden, aan den linkeroever der Dieze, waarover hier een pontveer in den rijweg op 's Hertogenbosch is. De Herv. kerk, het overgebleven koor der oude parochiekerk, heeft een spits kloktorentje midden op het dak en een huisorgel. De R. K. kerk, aan den H. LAMBERTUS toegewijd, heeft een orgel en rond kloktorentje. Ook zijn er een gemeentehuis met kloktorentje en een kloost., waarvan de bestuurderesse eene Abdis is, terwijl de Nonnen onderwijs geven aan jonge jufvrouwen, die er kost en inwoning hebben.

ENGELN (BINNEN-POLDER-VAN), p., pr. *N. Br.*, gem. *Engelen*; groot 49,3066 bund.

ENGELN (BUITENPOLDER-VAN-),

p., pr. *N. Br.*, gem. *Engelen*. Hij is met den Buitenpolder-van-Hedikhuizen en met den Buitenpolder-van-Vlijmen gecombineerd.

ENGELBURG of ENGELBERG, landg., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Brummen*; ongeveer 283 bund.

ENGELBURG(KLEIN) of KLEIN-ENGELBERG, buit., pr. *Geld.*, gem. en d. *Brummen*; groot 3,7920 bund.

ENGELEN - EMPEL - EN - CREVE-COEUR, kerk. gem., klass. en ring van 's *Hertogenbosch*, met 1 kerk te Engelen en ruim 100 ziel.

ENGELENSCH-WOERD, heuvel, pr. *N. Br.*, gem. en 8 min. Z. Z. W. van *Engelen*. Er staan 1 boer. met 3 arbeiderswoningen op.

ENGELEN-VLIJMEN-EN-HEDIKHUIZEN (GECOMBINEERDE-POLDERS-VAN-). Zie HEDIKHUIZEN (GECOMBINEERDE-POLDERS-VAN-).

ENGELERMEER, p., pr. *N. Br.*, gem. *Engelen*, rondom in den Buitenpolder-van-Engelen besloten.

ENGELMANSPLAAT of ENGELSMANSPLAAT, slechts zelden ondervloeiende zandplaat, niet ver van de *Friesche kust*, N. W. van de Lauwerzee, tusschen Ameland en Schiermonnikoog.

ENGELMEER. Zie EGELMEER.

ENGELMONDSBEEK (ST.), beek, pr. *N. H.*, gem. *Velsen*. Zij komt uit de duinen voort, loopt naar het Wijkmeer en is des winters vrij vol water, maar in den zomer meestal nagenoeg droog.

ENGELOO. Zie HENGELDER.

ENGELRODE, boer., pr. *Geld.*, gem. *Beusichem*,  $\frac{1}{4}$  u. W. ten Z. van *Zoelmond*.

ENGELSHOVEN. Zie EYGELSHOVEN.

ENGELSMANSPLAAT. Zie ENGELMANSPLAAT.

ENGELUM. Zie ENGLUM.

ENGEMEER. Zie KLEINE-MEER.

ENGAREN. Zie ENGELEN.

ENGeweER, geh., pr. *Gron.*, gem. *Middelstum*, 5 min. Z. W. van *Westerwijlwert*, op eene wierde; met 6 h. en 30 inw.

ENGEWERT. Zie GRUPEKERK.

ENGEWORMER. Zie WORMER (ENGE-).

ENGZEDEDE of ENGE-ZITBRAAK, meertje, pr. *N. H.*, in de *Katwouderban*, hebbende door de Sluissloot gemeenschap met de Goudzee.

ENG-GIESSEN. Zie GIESSEN (ENG-).

ENGH (DEN), DEN ENGE, DEN ENG of DE ENGE, meest bekend onder den naam van SCHAGEN-EN-DEN-ENG, heerl.,

pr. *Utr.*, arr. *Utrecht*, kant. *IJsselstein*, postk. *Woerden*, gem. *Linschoten*. Zij bevat niets dan de p. Schagen-enden-Eng, beslaat 257,1250 bund., telt 14 h. en 140 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 90 Herv. behooren tot de gem. van *Linschoten*; de 50 R. K. parochiëren te *Montfoort*. De kinderen gaan te Linschoten ter schole.

ENGH (DEN), DEN ENG of DEN ENGE, ridderhofst., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Vleuten*. Het is een hoog gebouw, hebbende aan den weg eene zware poort, of voorburg, met eene soort van poort daarnevens, en beslaat 7,9600 bund.

ENGH (DEN), buit., pr. *Utr.*, gem. *Hoogland*, nabij den Liendersche weg; groot 16,4763 bund.

ENGH (BLARICUMMER-). Zie BLARICUMMER-ENG.

ENGH - AAN - DEN - WAALDIJK, lands., pr. *Geld.*, gem. *Wadenoijen*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Drump*; groot 43,6658 bund. tellende 18 h., welke de buurs. Passeyway uitmaken.

ENGHUIZEN of ENGHUYZEN, havez., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van het d. *Hummelo*; groot 1064,0664 bund.

ENGHUYZEN. Zie ENGHUIZEN.

ENGLANDI (VILLA-). Zie ENGLAND.

ENGLUM of ENGELUM, d., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, arr. en  $1\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Leeuwarden*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van *Berlikum*, reg. kant. en postk. *Leeuwarden*. Men telt er 31 h. en ruim 250 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Leeuwarden* behoort en hier eene kerk heeft, van een orgel voorzien. De dorps. telt 40 leerl.

ENGLUM of ENGELUM, geh., pr. *Gr.*, gem. en 5 min. N. O. van *Oldehove*; met 17 h. en 130 inw.

ENGLUMERVAART, pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*. Daarover ligt eene vaste houten brug, in den grooten weg van *Leeuwarden* naar *Harlingen*.

ENGTE-VAN-TEXEL, vaarw. tusschen de noordspits van *N. H.* en het eil. *Texel*. Het vormt gedeeltelijk de reede van *Texel* en leidt door twee doorvaarten, welke door zandbanken bepaald worden, het Schulpengat en het Nieuwe-Wester-zeegat, uit het Nieuwediep en de Zuider-, in de Noordzee.

ENGWERD. Zie ENGWIRD.

ENGWIER, ook ENGWIERUM en eer-

tijds **ABBINGAWIER**, d., pr. *Fr.*, gem. *Wonserudeel*, arr. en 4 u. W. N. W. van *Sneek*, kant. en 2 u. W. N. W. van *Bolsward*, postk. *Bolsward* en *Harlingen*, aan het *Sillaardermeer*; met 3 h. en 30 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt.

De Herv. behooren tot de gem. van *Wons-en-Engwier*, welke hier eene kerk heeft. De R. K. behooren tot de stat. van *Makkum*. De kinderen gaan te *Wons* ter schole.

**ENGWIERUM** of **AENGWIERUM**, in het Oud-Friesch **EDYGWERUM**, d., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, kant., postk. en 2 u. O. van *Dockum*, in den hoek van den zeedijk. Men telt er 92 h. en 680 inw. en met de b. de Nieuwe zijlen, 104 h. en 770 inw.

De 700 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Dockum*, ring van *Metslawier*, behoort, en hier eene kerk heeft, voorzien van een orgel. De 70 R. K. parochiëren te *Dockum*. De dorps. telt 100 leerl.

**ENGWIERUM**. Zie **ENGWIER**.

**ENGWIERUMER - NIEUWLAND**, p., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*.

**ENGWIRD** of **ENGWERD**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Rauwerderhem*, Z.W. van het d. *Rauwerd*; met 3 h. en 30 inw.

**ENGWIRDEN**. Zie **AENGWIRDEN**.

**ENK**, poeltje, pr. *Over.*, gem. *Kamperveen*, ongeveer  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van de st. *Kampen*.

**ENK (ACHTER-)**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Epe*; 26 h., 180 inw.

**ENK (AVER-)**, adell. b., pr. *Geld.*, gem. en 5 min. W. van *Hengelo*; groot 158,3846 bund.

**ENK (EMSTER-)**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Epe*; met 39 h., 240 inw. en eene school met 70 leerl.

**ENK (OVER-)**, hav., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. N. van *Didam*; 5,8950 bund.

**ENK (RHEDENSCHÉ-)**. Zie **RHEDENSCHÉ-ENK**.

**ENK (WESTEN-)**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 2 u. van *Ede*; met 12 h., 90 inw. en eene school met 200 leerl.

**ENK (WESTER-)**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Epe*; 55 h., 390 inw.

**ENKHUIZEN**, kant., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*. Het bevat de gem. *Enkhuizen*, *Andijk*, *Bovencarspel*, *Grootbroek-en-Lutjebroek*, *Hoogcarspel*, *Urk*, *Venhuizen-en-Hem* en *Wervershoef*; beslaat 8579,5669 bund.; telt 2366 h. en 13,700 inw., die meest hun bestaan vinden in de melkerij, het kaasmaken en den akkerbouw.

**ENKHUIZEN**, kerk. ring. pr. *N. H.*,

klass. van *Hoorn*. Zij bestaat uit de gem. *Enkhuizen*, *Bovencarspel*, *Grootbroek*, *Hem*, *Hoogcarspel*, *Lutjebroek*, *Urk*, *Venhuizen* en *Westwouden-Binnenwijzend*; telt ruim 8000 ziel.; heeft 11 kerken en even zoo veel *Predikanten*.

**ENKHUIZEN**, gem., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Enkhuizen* (16 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de st. *Enkhuizen*, het *Westereinde* en de *Oosterdijk*; beslaat 1208,0336 bund.; telt 1026 h. en 5250 inw.

De 4200 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Hoorn*, ring van *Enkhuizen*, behoort, en door drie *Predikanten* bediend wordt. De 200 Luth. en de 100 *Doopsg.* maken ieder eene gem. uit. De 670 R. K. maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *West-Friesland*, behoort. De 100 R. K. van de *Oude Clerezy* maken eene stat. uit. De 40 lsr. behooren tot den ring van *Hoorn*, ressort *Amsterdam*.

De st. *Enkhuizen* of *Enckhuizen*, oudtijds *Enchuizen*, in het Lat. *Enchusa*, ligt  $3\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Hoorn*, op het oostelijk uiteinde van *West-Friesland*,  $52^{\circ} 42' 15''$  N.B.,  $22^{\circ} 57' 27''$  O. L. Zij is tegen het geweld der zee met sterke dijken voorzien, vooral met den *Wierdijk*, welke, met eenen vasten muur uit de zee opgehaald, de *Oosterhaven* besluit. De st. heeft eene zeer regelmatige en bijna ronde gedaante. Zij heeft eene poort aan de landzijde en 2 barrières aan den zeekant. De ruime, met eene kapitale sluis voorziene haven breidt zich binnenwaarts door de stad in onderscheidene vertakkingen uit, en vormt alzoo binnen-grachten, die, ter wederzijden met boomen beplant, haar geen gering sieraad bijzetten, maar bovenal den handel en de zeevaart vele gemakken aanbieden. Binnen hare wallen telt de st. 963 h. en 4700 inw., die in de groote en kleine visscherij hun hoofdbestaan vinden; terwijl er, in het jaar 1851, 7 buizen ter haringvisscherij zijn uitgevaren. Ook worden er in kaas, zaden en andere artikelen nog al belangrijke sommen jaarlijks omgezet. Men vindt te *Enkhuizen* 4 haringrederijen, 2 sloopstimmerwerven, 3 schuitenmakerijen, 2 mandenmakerijen, 1 taanhuis of wantaanderij, 1 houtzaagmolen, 1 lijnbaan, bekend om de uitmuntende hoedanigheid van het touw, dat er geslagen wordt, 3 zeilmakerijen, 1 garensponnerij, 1 linnenwe-

verij, 1 wolspinnerij, 1 zoutkeet, 1 zeepziederij, 1 bierbrouwerij, 2 cementfabrieken, 2 kalkovens, 1 snuif- en 1 koornmolen.

Onder de merkwaardige gebouwen verdient vooral melding: het smaakvol gebouwde stadhuis, dat in bouworde door maar weinige dergelijke gebouwen overtroffen wordt, terwijl de burgemeesterskamer met een fraai behangsel pronkt, dat door ROMEN DE HOOGE geschilderd is. Het is een vierkant gebouw, van voren van graauwen Bentheimer- en op de zijden van gebakken steen opgehaald. Uit het dak rijst een schoon achthoekig koepeltorentje. De vertrekken zijn allen fraai beschilderd, behangen of op eenige andere wijze versierd. Voorts heeft men er nog de Waag en het Algemeen Betonnings Magazijn.

De 4200 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Hoorn*, ring van *Enkhuizen*, behoort, en door 3 Predikanten bediend wordt. Zij hebben er 2 kerken, de Westerkerk en de Zuiderkerk. De Westerkerk is een inderdaad schoon en ruim kerkgebouw, dat met een uitmuntend orgel en fraai bewerkten predikstoel prijkt. Aan de Zuiderkerk is een sierlijke toren, met een schoon klokkespel. In 1851 is een gedeelte der Zuiderkerk, de *Kruiskamer* genoemd, tot eene armekerk ingerigt, in welke, gedurende de wintermaanden, bijbezingen voor behoeftigen gehouden worden, door de Predikanten der Herv., Luth. en Doopsgez. gemeenten. De Luth. en de Doopsgez. hebben hier ieder eene kerk; de R. K. mede eene, aan den H. FRANCISCUS XAVERIUS, de R. K. van de Oude Clerезy eene aan den H. GUMMARDUS toegewijd, en de Isr. eene synagoge.

Liefdadige gestichten en weldadige inrigtingen zijn: het Wees- en Arnhuis, waarin thans 40 kinderen verzorgd worden, en het Diakonie-Armenhuis der Herv. gem., tot verzorging van bejaarde lidmaten, waarin thans 30 gealimenteerden van kost en kleeding worden voorzien; het Genootschap *Oeconomia Enchusana* (Enkhuizensche huishoudkunde); het Oeconomisch Werkhuis, en eene Bank van leening. Ook worden er gedurende de wintermaanden aan meer dan 300 behoeftige huisgezinnen warme, voedzame spijzen uitgedeeld. Voorts zijn er eene Latijnsche school; en een dep. der Maats.: *Tot Nut van*

*'t Algemeen*, dat eene zondagschool en eene spaarbank heeft; het Toonkunstig Genoots.: *Musica et Amicitia* (Toonkunst en Vriendschap); eene Afd. der Maats. van Toonkunst; het Letterkundig Genoots.: *Tracht nullig te zijn voor elkander*. Men heeft er 1 Kostschool, 1 Stads Armenschool, 1 Stads Tusschenschool, 2 Openbare scholen, 1 Bewaarschool voor behoeftige kinderen van de Herv. gem. en eene naaischool voor behoeftige meisjes van dezelfde gemeente. Jaarmarkt den eersten Vrijdag in Junij en duurt 14 dagen.

ENKUIZER-KOGGE. Zie OOSTER-KOGGE.

ENKUIZERZAND, zandbank in de *Zuiderzee*, tusschen het eil. Urk en de st. Enkhuizen, van welke zij door een eng vaarwater gescheiden is. Zij heeft eene lengte van 4 en eene breedte van 1½ en 2 uren, en heeft de welvaart der stad zeer benadeeld, door de belemmering welke zij in de vaart veroorzaakt.

ENNEMABORGH, buit. met aanzienlijke veenen, pr. *Gron.*, gem. en in het d. *Midwolde*; 435,6690 bund.

ENNEVELDE. Zie ANEVELD.

ENS, het zuidelijkste gedeelte van het eil. *Schokland*, pr. *Over.*, arr. *Zwolle*, kant. en postk. *Kampen*, gem. *Schokland*. Het bevat het d. Ens en de Zuiderbuurt, telt 37 h. en 280 inw., die meest hun bestaan vinden in het visschen in de Noord- en Zuiderzee, en arbeiden aan 's landswerk.

De 180 Herv. behooren tot de gem. *Ens-en-Ennemoord*, en de 100 R. K. tot de stat. van dien naam.

Het d. Ens, ook wel de Molenbuurt genaamd, ligt 3 u. W. N. W. van *Zwolle*, 2½ u. N. W. van *Kampen*, in den Zuid-oostelijken hoek van *Schokland*. Men telt er 42 h. en 200 inw. De Herv. kerk staat buitendijks. De dorps. telt 40 leerl. Bij dit d. staat eene vuurbaak, tot gemak der schepen, welke de *Zuiderzee* bevaren.

ENS (UITLINGER-). Zie UITLINGER-ENS.

ENSCHEDÉ, kant., pr. *Over.*, arr. *Almelo*. Het bevat de gem. Enschede, Haaksbergen en Lonneker; beslaat 25,559 bund., telt 2664 h. en ruim 15,500 inw., van welken zich velen op het fabriekwezen toelaggen.

ENSCHEDÉ, kerk. ring, pr. *Over.*, klass. van *Deventer*, bestaande uit de gem.: Enschede, Delden, Diepenheim, Goor, Haaksbergen, Hengelo, Lossers



en Oldenzaal, en tellende 14,600 ziel., 8 kerken en 11 Predikanten.

ENSCHEDÉ, gem., pr. *Over.*, arr. *Almelo*, kant. en postk. *Enschede*, reg. kant. *Oldenzaal* (9 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de plattelandst. Enschede en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 58 bund., telt 700 h. en 3780 inw. Behalve onderscheidene fabrieken van bombazijn, pilouw, diemet enz., bestaan er belangrijke katoenweverijen. meest voor den uitvoer naar Java. Ook zijn er 2 mechanische katoenspinnerijen; onderscheidene handspinnerijen, met 160 handmolens binnen de stad en 150 dergelijke in de omliggende gem.; 6 bleekerijen, waaronder eene met stoom; 1 azijnfabriek; 1 verhoutmolen; 1 stoomkettlingsterkerij; 5 blaauwdrukkerijen; 14 verwerijen, 18 kalender- en cylindermolens, 6 rietmakerijen; 1 machinaal-stalen rietmakerij, staande alles in betrekking met de eigenlijke fabriek te Enschede, en zich verenigende om aldaar en in de omliggende gem. bloei en welvaart te verspreiden.

De Herv. ruim 2200 in getal, maken met die van de burg. gem. *Lonneker* eene gem. uit, welke tot de klass. van *Deenter*, ring van *Enschede* behoort, ruim 2700 ziel. telt en door twee Predikanten bediend wordt. De 120 Doopsgez. maken er eene gem. uit. De 1400 R. K. maken met die van de burg. gem. *Lonneker* eene par. uit, welke tot het aartspr. van *Twenthe* behoort, door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt en 2250 ziel. telt. De 110 Isr. behooren tot de rings. van *Oldenzaal*, welke hier eeneijkerk heeft. Men heeft er 1 Latijnsche en 3 lagere scholen.

De plattelandst. Enschede, oorspronkelijk *An-Esche*, en oudtijds *Anze* of *Enze* genoemd, ligt 4½ u. Z. O. van *Almelo*, en 1½ u. van de Hannelsche grenzen.

Het Stadhuis is een oud en zeer doelmatig ingerigt gebouw. De Herv. kerk is een oud eerwaardig gebouw met eenen hoogen toren. De R. K. kerk is aan den H. *JACOBUS* toegewijd. De kerk der Doopsgez. is klein, doch net. De Isr.ijkerk is een zeer klein gebouw. Men heeft te Enschede eene Maats. van Moederlijke Weldadigheid, eene Kamer van koophandel en fabrieken; een Genoots. ter ondersteuning van behoeftige kraamvrouwen, en een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 'Algemeen*. Ook is er eene Latijnsche

school, waaraan door een Rector onderwijs wordt gegeven; eene Fransche Engelsche en Hoogduitsche school voor jonge heeren met de Latijnsche school verbonden; een jongefvrouwen-school; twee gemeentescholen met 550 leerl.; eene school voor werklieden en eene bewaarschool.

Men heeft er eene ruïne markt, waarop 8 jaarmarkten en alle Dingsdagen eene drukke weekmarkt gehouden worden. Kermis den eersten Donderdag in September.

ENSCHEDÉ, beek, pr. *Over.*, van het plattelandst. Enschede afkomende.

ENSCHEDÉ. Zie *ESCHEDÉ*.

ENSCHEDER-ESCH. Zie *ESCHMARKT*.

ENSCHOT, ook wel eens *ENSCHERT* en oudtijds *ENDESCHIT* genoemd, d., pr. *N. Br.*, arr. en 3½ u. N. N. W. van 's *Hertogenbosch*, kant., postk. en 1½ u. N. ten O. van *Tilburg*, gem. *Berkel-Enschot-en-Heukelom*, aan den Nemer. Het telt 58 h. en 420 inw. die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook heeft men er 1 windlaken-volmolen, waarin ook stoomwerktuigen zijn.

De inw., alle R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. gen. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Hilvarenbeek*, behoort. De schuurkerk, aan de H. *CECILIA* toegewijd, heeft een kloktorentje. De dorps. telt 90 leerl. Kermis Zondag na 29 September.

ENSELAAR of DEN EENSELAAR, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. N. W. van *Helmond*.

ENS-EN-EMMELOORD, kerk. gem., pr. *Over.*, klass. en ring van *Kampen*; met 1 kerk te Ens en 900 ziel.

ENS-EN-EMMELOORD, R. K. stat., pr. *Over.*, aartspr. van *Zolland-en-Drenthe*; met 1 kerk te Emmeloord en 500 ziel.

ENSERINCK, landg., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. N. van *Vorden*; 117,0928 bund.

ENSLENS. Zie *ENZELNS*.

ENSPIK, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, reg. kant. *Tiel*, postk. *Leerdam*, *Tiel* en *Zalt-Boemel*, gem. *Deil*. Zij bevat den Polder van Enspik en eenige uiterwaarden, en daarin het d. Enspik, benevens eenige verstrooid liggende h., beslaat 914,5651 bund.; telt 44 h. en 250 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De 200 Herv. behooren tot de gem. *Deil-en-Enspik*, welke hier eene kerk heeft. De 40 R. K. parochiëren te *Beest*. Het d. Enspik, ook wel Enspijk of Elspijk geschreven, ligt 3½ u. W. van

Tiel, 1 u. W. van Geldermalsen,  $\frac{1}{2}$  u. W. van Deil. De kerk heeft eenen Iraaijen spitsen toren. De dorps. telt 25 leerl.  
Kermis den tweeden Zondag in September.

ENSPIJK (POLDER-VAN-), ook wel POLDER-VAN-ENSPIJK genoemd. p., pr. *Geld.*, gem. *Deil*; groot 914,5631 bund.

ENTER, d., pr. *Over.*, arr., kant. en 2 u. Z. Z. W. van *Atmelo*, hulpk., gem.  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Wierden*, aan de Regge. Men telt er 174 h. en 1100 inw. en met de geh. Enterbroek en Ipelo 334 h. en 2100 inw., die meest in de schipperij, den landbouw en het klompenmaken hun bestaan vinden. Ook worden er voortreffelijke schuiten gebouwd en men heeft er 1 ros-koornmolen.

De 1100 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Deventer*, ring van *Atmelo*, behoort en hier eene kerk met toren heeft. De 740 R. K. maken eene stat. uit, van het aartspr. van *Twenthe*. De kerk, aan den H. ANTONIUS Abt toegewijd, is van eenen toren voorzien. Er is eene school met 250 leerl.

ENTERBROEK, huurs., pr. *Over.*, gem. *Wierden*,  $\frac{1}{2}$  u. O. ten N. van *Enter*; met 125 h., 780 inw. en eene school met 40 leerl.

ENTERGRAVE, watertje, pr. *Over.*, dat in het Elvensche-broek ontstaat; door het Enterveen en voorts langs Enter loopt, waar het, tegenover Rekkum, in de Regge valt.

ENTERVEEN, moeras, pr. *Over.*, gem. *Wierden*, Z. van Enter.

ENTINGE, buit., pr. *Dr.*, gem. en te *Zuidlaren*.

ENUM. Zie EENUM.

ENUMA-TIL, oudtijds EEMO-TIL en EMU-TIL, doorgaans genaamd EEM-TIL, EEME-TIL, EMEN-TIL of EWE-TIL, d., pr. *Gron.*, arr. en 2 u. W. N. W. van *Groningen*, kant., hulpk. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Zuidhorn*, gem. *Zuidhorn* en de *Leek*, aan de trekvaart van Groningen naar Stroobos; met 25 h. en 180 inw. Men heeft er 1 pel- en koorn-, 1 olie, 1 zaag- en 4 pelmolens.

De Herv. maken, met die uit eenige naburige geh., eene gem. uit, welke tot de klass. van *Groningen*, ring van *Zuidhorn*, behoort, en hier eene nieuw gebouwde kerk heeft, met spitsen toren, doch zonder orgel. Er bestaat aldaar mede eene Chr. Afges. gem. en eene school met 80 leerl. Ook is er eene klap- of valbrug, over welke de postweg van Groningen naar de Lemmer loopt.

ENZE. Zie ENSCHKDE.

ENZELENS of ENSLENS, geh., pr. *Gron.*, gem. *Loppersum*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van Garrelswear, N. van het Damsterdiep, op eene wierde; 5 h. en 50 inw.

EPAMA. Zie BURMANIA.

EPE, gem., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. *Apeldoorn*, hulpk. van de postk. *Apeldoorn* en *Haltem* (6 m. k., 2 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. Epe, Oene en Vaassen, alsmede de huurs. Niersen, de Brink, Broek, Dijkerrot, Dijkhuizen, Achter-Enk, Emster-Enk, Wester-Enk, Gortel, Over de Griff, Horthoeckerrot, Heggerot, Laarstraat, Lohuizen, Norel, Ooster-Oen, Schaveren, Tongeren, Vemde, Westendorp, Wissel of Wijsel en Zuuk, benevens het adell. h. Cannenborch; telt 877 h. en ruim 6230 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en schapenweiderij. Voorts heeft men er 24 papier- en 2 kopermolens.

De 5400 Herv. maken de gem. van *Epe*, *Oehe* en *Vaassen* uit, welke ieder 1 kerk hebben. De 800 R. K. maken de stat. van *Vaassen-en-Epe* uit, welke door eenen Priester en eenen Kapellaan bediend wordt. Er zijn 4 scholen.

Het d. Epe, ook Eepe genaamd, ligt 8 u. N. van Arnhem,  $\frac{2}{2}$  u. N. van Apeldoorn, aan het Griffkanaal, waar langs hier veel doortogt is. Men telt er 76 h. en 580 inw., en, met de huurs. Lohuizen, Tongeren, Wissel, Gortel, Schaveren, Achter-Enk, Norel, Vemde, Dijkhuizen, Emster-Enk, Over-de-Griff, de Brink, Westendorp, Laarstraat en Zuuk, 519 h. en 3400 inw.

De 3000 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Harderwijk*, ring van *Hatten*, behoort. De kerk is een vrij oud en groot gebouw, waaraan men veel duifsteen ziet. De R. K. kerk aan den H. MARTINUS toegewijd, is een langwerpig vierkant gebouw zonder toren en van een altaar voorzien. De dorps. telt 340 leerl. Er is een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

Kermis den derden Woensdag en Donderdag in September.

EPECOLSGA. } Zie YPEKOLSGA.

EPEKOLSGA. }

EPAMA.

EPAMA-STATE. } Zie BURMANIA.

EPEN, d., pr. *Limb.*, arr. en  $\frac{3}{2}$  u. Z. O. van *Maastricht*, postk. *Maastricht*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten O. van *Gulpen*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Wittem*. Men telt er 80 h. en 460 inw. en met

Eperheide 114 h. en 560 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Zij zijn alle R. K. en maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Gulpen* behoort. De kerk is aan den H. PAULUS toegewijd. Er is eene school.

EPERBROEK, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. Z. O. van *Epe*; met 20 h. en 120 inw.

EPERHEIDE, geh., pr. *Limb.*, gem. *Wittem*, 1½ u. Z. O. van *Epen*, met 34 h. en 120 inw.

EPPEHUUZEN of EPPINGEHUIZEN, d., pr. *Gron.*, arr. en 3 u. N. W. van *Appingedam*, kant., postk. en 2 u. N. O. van *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum*, gem. en 1 u. N. O. van *Kanlens*. Men telt er 22 h. en 160 inw. en met het geh. Startenhuizen, 38 h. en 270 inw. welke zich meest toeleggen op den landbouw.

De 160 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Middelstum*, ring van *Uithuizer-Meden* behoort en hier eene kerk heeft, voorzien van eenen kloktoren. De dorps. telt 25 leerl.

EPPEHUIZIER-MAAR, water, pr. *Gron.*, dat bezuiden Oldenzaal ontstaat; langs Eppenhuizen en Startinghuizen loopt, en bij Garshuizen in het Hoogepandster-maar valt.

EPPEZOLDER of EPPENZOLDER, buurs., pr. *Over.*, gem. en ¾ u. N. W. van *Hoaksbergen*; met 85 h. en 490 inw. en met de buurs. Boekelo en Holthuizen, eene school met 140 leerl.

EPPINGEHUIZEN. Zie EPPENHUIZEN.

EPSE of EPSEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ½ u. N. van *Gorssel*, aan den grooten weg naar Deventer; met 77 h. 570 inw. en eene school met 75 leerl.

EPSERWAARDEN, uiterwaarden, pr. *Geld.*, gem. *Gorssel*; 22,7960 bund.

EQUART.

EQUERT. } Zie EEKWERT.

ERBEKE. Zie EERBEEK.

ERDERSCHANS. Zie ELDERSCHANS.

ERENSHEEM, ERNSHEEM, ERNSTHEEM of ERENSTHEEM, vroeger ook wel EERNSTENHEEM, geh., pr. *Gron.*, gedeeltelijk gem. en 1½ u. O. van *Leens* en gem. en ¾ u. N. ten W. van *Winsum*, aan den weg tusschen Mensingeweer en Baflo; met 4 h. en 30 inw.

ERENTHAL of GROOT-ERRENTEL, landg., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. Z. O. van *Nijkerk*; groot 47,2518 bund.

ERESBURGH. Zie HEERENBERG (S).

ERESLOCH. Zie EERSEL.

ERFDIJK, dijk, pr. *N. Br.*, eigenlijk een gedeelte van den Binnendijk,

op vele punten nog zeer zwaar en hoog, lang 1500 eil.

ERFKAMERLINGSCHAP, geh., pr. *Geld.*, gem. *Herwen-en-Aardt*, 20 min. O. van *Lobith*; met 2 h. en 20 inw.

ERFPRINS, fort. pr. *N. H.*, gem. *den-Helder-en-Huisduinen*. Het is een onregelmatigen gebastionneerde vijfhoek met 3 ravelijnen en aan de landzijden een bedekten weg met voorgeacht, die zich aansluit tegen de bedekte communicatie-linie, waardoor dit fort het regter steunpunt der linie aan den Helder uitmaakt. Ten W. buiten het fort ligt de batterij Kaaphoofd, die er mede verbonden is.

ERICHEM, ARICHEM of ERKUM oudtijds ook ERINCHEM, ARNLE en ARNACUM, d., pr. *Geld.*, arr. en 1½ u. W. van *Tiel*, kant. en 2 u. Z. O. van *Culemborg*, hulpk. gem. en ½ u. Z. van *Buren*, aan de Linge. Men telt er 69 h. en 440 inw., die van den landbouw bestaan.

De 420 Herv., maken eene gem. uit, in de klass. van *Tiel*, ring van *Culemborg*. Van de kerk, is het achterste gedeelte vervallen, waarom het voorste alleen tot godsdienstoefening gebruikt wordt. Zij heeft eenen spitsen toren. De dorps. telt 50 leerl.

ERISBURG. Zie HEERENBERG (S).

ERKEMEDE. Zie ARKENHEEMSCHE-POLDER.

ERKENS. Zie ARKENS.

ERKUM. Zie ERICHEM.

ERLECOM, heerl., pr. *Geld.*, arr. en kant. *Nijmegen*, hulpk. en gem. *Ubbergen*, zij bevat de buurs. ERLECOM, eenige uiterwaarden en verstrooid liggende h., bestaat 629,6973 bund., telt 22 h. en 200 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw. allen R. K. behooren tot de par. van *Hulhuizen-Doornenburg-en-Gent*, *Ooy-en-Persingen*, *Leulh* en *Kekerdom*. De kinderen gaan te *Kekerdom* ter schole.

De b. Erlecom, Erlekom, Ericum of Erlikum ligt 2 u. N. O. van Ubbergen.

ERLECOM (DEN), uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Ubbergen*; met 4 boerd.

ERLEKOM.

ERLICUM. } Zie ERLECOM.

ERLIKUM. }

ERM of ERME, oudtijds ook ERMEN geheeten, geh., pr. *Dr.*, gem. en ½ u. Z. ten O. van *Sleen*; met 52 h., 350 inw., en eene bijschool, met 60 leerl.

ERMELLO, gem., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. en postk. *Harderwijk* (1

m. k., 2 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. Ermelo, Nunspeet en Elspeet, de buurs. Drie, Hophuizen, Horst, Houtdorp, Hulshorst, Leuvenum, Oosteinde, Speulde, Staverden, Telgt, Tonsel, Veldwijk, Vierholten en Westeinde, het geh. de Zoom, de landg. den Essenburg, Leuvenum en Staverden, benevens het Speulderbosch, het Elspeterbosch, het Vierholterbosch en het Leuvenummerbosch; beslaat 2042,9280 bund., en telt 584 h. met 4620 inw., die meest van landbouw, veeteelt en hout-handel bestaan, terwijl men er ook 3 papierfabrieken, 1 hennispinnerij en 1 katoendrukkerij heeft.

De inw. op 20 na, alle Herv., maken de gem. van *Ermelo*, *Elspeet* en *Nunspeet* uit, en hebben in deze burg. gem. 3 kerken. De 15 R. K. parochiëren te *Harderwijk* en de enkele Isr. behoort tot de bijkerk van *Harderwijk*. Er zijn 4 scholen.

Het d. Ermelo, Ermel, Ermele of Armelo oudtijds Irmelo, ligt 8 u. N. O. van Arnhem, 1 u. Z. van Harderwijk, te midden ter heide. Men telt er 41 h. en 280 inw. en met de buurs. Tonsel, Veldwijk, Horst, Telgt, Drie, Speulde, Staverden, Houtdorp en Leuvenum 200 h. en 1550 inw., die op 7 na, allen Herv. zijn en eene gem. uitmaken, van de klass. en ring van *Harderwijk*. De kerk en toren zijn zeer oud. De dorps. telt 70 leerl.

ERMEN. Zie ERN.

ERNRUM. Zie EENRUM.

ERNSHEEM. Zie ERENSHEEM.

ERNSTHEEM, geh., pr. *Gron.*, gem. *Winsum*, onder *Ubergum*; met 17 h. en ruim 130 inw.

ERNSTHEEM. Zie ERENSHEIM.

ERP, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Veghel*, reg. kant. *St. Oedenrode*, postk. 's *Hertogenbosch* (27 m. k., 1 s. d. 1e ged., 3 j. d.). Zij bevat het d. Erp, benevens de geh. Boerdonk, Bolst, Burg, Dieperskant, Dijk, Heuvelberg, Hoek, Hurkske, Keldonk, Kraanmeer, Laren, Loijend, Morschoeven, Oudevelt, Schilt en Veluwe; beslaat 3560 bund., telt 412 h. en 2210 inw., die meest hun bestaan vinden in den handel, den landbouw de bijen- en veeteelt. Ook zijn er 1 olie-, 2 graanmolens en 1 bierbrouwerij.

De R. K., ruim 2180 in getal, maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Helmond*, behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend

wordt. De 30 Herv. behooren tot de gem. *Veghel-Erp-en-Gemert*.

Het d. Erp ligt 5 u. O. Z. O. van 's *Hertogenbosch*, 1 u. O. Z. O. van *Veghel*, aan de *Aa*, over welke hier eene brug ligt; men telt er 62 h. en 500 inw. Er is een Raadhuis. De R. K. kerk, aan den H. *Servatius* toegewijd, is een nieuw fraai gebouw met eenen toren. De dorps. telt 120 leerl.

Jaarmarktea, den tweeden *Vrijdag* in *April*, den tweeden *Vrijdag* in *Mei*, den eersten *Vrijdag* in *Augustus* en den derden *Vrijdag* in *September*, zijnde alle beestenmarkten.

ERPENSTRAAT, bij het kad. *AARPERSTRAAT*, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Westerkoven*; met 14 h. en 70 inw.

ERREMUE. } Zie ARNEMUIDEN.

ERREMUJE. }

ERRENTEL(GROOT-). Zie ERENTHAL.

ERSELE. Zie EERSEL.

ERTVELD (HET), p., pr. *N. Br.*, gem. 's *Hertogenbosch*; groot 110,3298 bund.

ERVE (NIEUW-). Zie NIEUW-ERVE.

ESBEEK, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Hilvarenbeek*, aan de *Hilver*, welke hier onderscheidene beekjes opneemt; met 70 h. en 370 inw.

ESBEEK, beek., pr. *N. Br.*, gem. *Hilvarenbeek*, hetwelk in de heide, bezuiden het vl. *Hilvarenbeek*, ontstaat, en zich bij het geh. *Esbeek* in de *Hilver* ontlast.

ESCAMPS-POLDER (OOST- en WEST-). Zie ESKAMP-POLDER (OOST-) en ESKAMP-POLDER (WEST-).

ESCAUT. Zie SCHELDE.

ESCH, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Boxtel*, reg. kant. *St. Oedenrode*, postk. 's *Hertogenbosch* (5 m. k., 2 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Esch*, de geh. *Kraaijenbroek*, *Schutsboom*, *Heikant*, *Nergena* en *Overeind*, alsmede het adell. h. *Baarschot*; beslaat, 433 bund., en telt 75 h., en 450 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden.

De inw., op één na, alle R. K., maken eene par. uit, die tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Orthen*, behoort. De eenige Herv. behoort tot de gem. *Boxtel-Esch-en-Liempden*. Er is 1 school met 100 leerl.

Het d. *Esch*, oudtijds *Essche*, ligt 3 u. Z. ten W. van 's *Hertogenbosch*,  $1\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Boxtel* aan de *Run* of *Nemer*, ter plaatse waar deze de *Beerze* opneemt. Men telt er 30 h. en 250 inw. De kerk, aan den

H. WILLIBRORDUS toegewijd, is tamelijk groot, en heeft eenen toren. Ook is er 1 Gasthuis voor Oude-Mannen.

Jaarmarkten, Woensdag na halfvasten; Woensdag na den eersten Zondag in Augustus, en Dingsdag na 11 Nov.

ESCH, ESCHSTROOM of ESSCHESTROOM, riv., pr. *N. Br.*, dat, uit de heide tusschen Ravels en Turnhout voortkomende, zich ten W. van Esch, in de Rijn ontlast.

ESCH (DELDENER). Zie DELDEN-ESCH.

ESCH (ENSCHEDER-). Zie ESCHMARKT.

ESCH (GORZEN-EN-AANWASSEN-VAN-HET-LAND-VAN-). Zie ESCH (LAAGJES-VAN-BET-LAND-VAN-).

ESCH (HEIDE-VAN-), heideveld, pr. *N. Br.*, tusschen de d. Esch, Vught en Helvoirt, en onder die drie gem.

ESCH (LAAGJES-VAN-BET-LAND-VAN-) LAAGJEN-VAN-BET-LAND-VAN-ESSCHE, of GORZEN-EN-AANWASSEN-VAN-BET-LAND-VAN-ESCH, pr. *Z. H.*, gem. *Strijen*. Zij bestaan uit 315 bund. bezomer-kaden, weilanden, griet- en bieslanden en slikken, voor den p. het Land van Esch, langs het Hollandsdiep.

ESCH (LAND-VAN-) of LAND-VAN-ESSCHE, p., pr. *Z. H.*, gem. *Strijen*; groot 526 bund.

ESCH (ZEEDIJK-VAN-HET-LAND-VAN-) of ZEEDIJK-VAN-ESSCHE, dijk, pr. *Z. H.* Zij loopt tusschen den p. het Land van Esch en de Laagjes van het Land van Esch door.

ESCH (NIEUWE-BEKADE-GORZEN-VAN-HET-LAND-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Strijen*.

ESCH (OUDE-BEKADE-GORZEN-VAN-HET-LAND-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Strijen*.

ESCH (WESTEN-) Zie WESTEN-ESCH.

ESCHAREN, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's Hertogenbosch, kant. en postk. *Grave* (7 m. k., 3 s. d. 2 ged., 4 j. d.). Zij bevat het d. Escharen, de geh. Hal, Hooghal, Langeboom en Lagepoel; beslaat 2016 bund. en telt 114 h., met 860 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en veeteelt. Ook is er 1 graanmolen.

De inw., alle R. K., maken eene par. uit, in het apost. vic. van 's Hertogenbosch, dek. van *Cuyk*, welke door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. Er zijn 2 scholen.

Het d. Escharen, Eschaaren, Escharen of Eesscharen, ligt 7 u. O. van 's Hertogenbosch,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Grave*. Men telt er 37 h. en 240 inw.

De R. K. kerk is aan den H. LAMBERTUS toegewijd. De dorps. telt 90 leerl.

ESCHAREN-EN-GASSEL (POLDER-VAN-), ook wel POLDER-VAN-GASSEL genoemd, p., pr. *N. Br.*, gem. *Escharen*, gem. *Gassel*, en gem. *Grave*; groot 419,2396 bund.

ESCHARENSCHE-BRUG, brug, pr. *N. Br.*, gem. en even ten Z. van *Escharen*, over de Raam, in den weg van Escharen naar de Reek.

ESCHARENSCHE-SLUIS, ESTERSCHES-SLUIS of GRIETPLANKE-SLUIS, pr. *N. Br.*, gem. *Escharen*. Zij is van hout, niet overweld en dient tot ontlasting van het water uit den Buiten- of Maaspolder op de Maas.

ESCHDONK. Zie ESDONK.

ESCHEDE, ook ESSCHEDE en ENSCHEDE, oudtijds ASCETE, oud adell. h., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Gorsstel*; groot 148,1855 bund.

ESCHEDE, of ESSCHEDE, havez., pr. *Over.*, gem. en 5 min. N. van *Tubbergen*; groot 190,8242 bund.

ESCHHOF. Zie ESHOF.

ESCHMARKT ook ESCHMARKE, en ten deele ENSCHEDER-ESCH genoemd, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1 u. Z. ten O. van *Lonneker*; met 524 h., 3000 inw., 3 steenbakkerijen en 2 scholen, welke 250 leerl. tellen, terwijl nog even zoo vele te Enschede ter school gaan.

ESCHMARKTSCHE-BROEKHEURNE, dat gedeelte van de buurs. *Eschmarkt*, pr. *Over.*, gem. *Lonneker*, hetwelk aan het geh. Broekheurne grenst. Men telt er 42 h. en 300 inw.

ESCHOTEN. Zie EESCHOTEN.

ESCHPLAAT, plaat in het *Hollandsdiep*, pr. *Z. H.*, gem. *Strijen*, voor de aanwassen van het Land van Esch gelegen, en daartoe behoorende. Zij is met biezen begroeid.

ESCHSTROOM. Zie ESCH.

ESDONK of ESCHDONK, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. N. W. van *Germert*; met 16 h. en 100 inw. Ook is hier eene kapel, aan de H. MARIA MAGDALENA toegewijd, waarin echter thans geen dienst meer gedaan wordt.

ESE. Zie EHZE.

ESE. (DE) Zie { EESE. (DE)  
EEST. (DE)

ESELEMABUREN, in het Oud-Friesch YSLUMBUREN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Franckeradeel*, 20 min. N. W. van *Achlum*; met 6 h. en 40 inw.

ESHOEK, geh., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Almelo*; met Sluiterveld, Schelfhorst en Krommedijk, 125 h. en 690 inw. tellende.

ESHOF of ESCHHOF, buit., pr. *Geld.*, gem. *Elst*; groot 7,7350 bund.

ESINGA. } Zie EYSINGA.

ESINGE. }

ESKAMP-POLDER (OOST-) of OOST-ESCAMPS-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Loosduinen*; 436,6297 bund.

ESKAMP-POLDER (WEST-) of WEST-ESCAMPS-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Loosduinen*; 581,5259 bund.

ESMEER, ook ESCHMEER, meertje, pr. *Dr.*, gem. en 1½ u. ten *Z.* van *Norg*.

ESP, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Bakel-en-Milheze*, ¾ u. N. ten *W.* van *Bakel*, met 8 h. en 80 inw.

ESP, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Son-en-Breugel*, ¼ u. O. van *Son*; met 11 h. en 70 inw.

ESPALEN. Zie ESPELO.

ESPEETLOOP, watertje, pr. *N. Br.*, dat in de heide, omstreeks *Strijp*, ontspringt, met twee adertjes die, na ½ u. geloopt te hebben, zich vereenigen, om zich ½ u. bezuiden *Nederweten*, in den *Dommel* te ontlasten.

ESPEL-BOSSCHEN, boschjes, pr. *Z. H.*, gem. *Noordwijkerhout*, in den *Hoogeveensche-polder*; 20,4576 bund. groot, meest begroeid met essen en waterwilgen hakhout.

ESPELO of ESPALEN, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1 u. N. N. W. van *Holten*; met 35 h. en 220 inw.

ESPERLOOP, riv., pr. *N. Br.*, dat ontspringt uit twee adertjes, waarvan het een ¼ u. N. van *Milheze* in de *Peel* ontstaat, en het andere uit een moeras ¾ u. benoorden *Bakel*, ontspringt. Zij vereenigen zich bij het geh. *Esp*, om onder den naam van *Smallenloop*, de grensscheiding tusschen de gem. *Gemert* en *Beek-en-Donk* te vormen en zich, ¼ u. *Z.* W. van *Gemert*, in de *Aa* te werpen.

ESSCHE. Zie ESCH.

ESSCHEBRUGGE, brug, pr. *Dr.*, gem. en ¼ u. *Z.* O. van *Koevorden*, in den weg van daar naar het geh. *Essche-brugge*, in *Hannover*.

ESSCHEBRUGGERDIJK, dijk, pr. *Dr.*, loopende van *Koevorden* naar de *Hannoversche* grenzen.

ESSCHEDE. Zie ESCHNEDE.

ESSCHEN of TEN-ESSCHEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en ¼ u. N. van *Voerendaal*; met 70 h. en 420 inw.

ESSCHESTROOM. Zie ESCH.

ESSENBURG, dennenbosch, pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*; groot 800 bund.

ESSE-EN-GANSDORP, p., pr. *Z. H.*, gem. *Nieuwerkerk-op-den-IJssel*; bestaande eigenlijk uit drie afzonderlijke

p.: de *Voor-Essepolder*, de *Achter-Essepolder* en de *Gansdorppolder*; te zamen groot 649 bund.

ESSELIJKER-WOUDE-EN-HEER-JACOBSWOUDE, volgens sommigen vroeger *ASELEKERWOLD*, *WOUDE*, en later *JACOBSWOUDE* genoemd, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leyden*, post. *Alphen*, kant. en gem. *Woubrugge*. Zij beslaat ruim 2200 bund.; bevat de gem. *Woubrugge*, telt 167 h., met 1350 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De 940 *Herv.* maken gedeeltelijk de gem. *Woubrugge* uit, behooren overigens gedeeltelijk tot de gem. *Rijnzalerwoude*, en hebben eene kerk te *Woubrugge*. De 300 *R. K.* hebben eene kerk, onder *Woubrugge*. De 10 *Isr.* behooren tot de rings van *Alphen*. Er is eene school met 150 leerl.

ESSEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Barneveld*, 2½ u. *Z.* van *Gardereren*; met 25 h., alle bouw. en 160 inw.

ESSEN, buurs., pr. *Over.*, gem. en 2 u. *Z.* O. van *Diepenveen*, aan den straatweg van *Deventer* naar de *Pruissische* grenzen met 9 h. en 70 inw.

ESSEN, geh., pr. *Gron.*, gem. en ½ u. N. O. van *Haren*, aan den straatweg, in de afhelling van den *Hondsrug*, aan de *Molensloot*; met 14 h. en 190 inw.

ESSEN (DE), in de landtaal *EESTEN* genoemd en op de kaarten ook wel *d'Esst* gespeld, hooge grond, pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, ¼ u. W. van *Eestrum*, bestaande uit bouwland, waardoor in het midden een rijweg en voetpad loopt.

ESSENBURG (DEN), landg., pr. *Geld.*, gem. *Harderwijk*, en *Ermelo*, 1½ u. W. *Z.* W. van *Nunspeet*, merkwaardig om zijne uitgestrekte bosschen met hoog geboomte en waterwerken, 76,0530 bund. groot.

ESSENPAS, adell. h., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. N. O. van *Bemmel*; groot 47,1945 bund.

ESSENSTEIN, buit., pr. *Z. H.*, gem. en ¼ u. N. O. van *Voorburg*; groot 55,0546 bund.

ESSENSTEYN, buit., pr. *N. H.*, gem. *Haarlem*, aan de *Brouwersvaart*.

ESSEPOLDER (ACHTER-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Nieuwerkerk-op-den-IJssel*. Hij is met een gedeelte van den *Voor-Essepolder* en den *Blaardorppolder*, eene uitgeveende plas, 340 bund. groot, terwijl die p. voorts 590 bund. wei- en hooiland bevatten.

ESSEPOLDER (VOOR-), p., pr.

*Z. H.*, gem. *Nieuwerkerk-op-den-IJssel*. Zie het vorige art.

ESSERGROEVE, op de kaarten ook wel RIETBOORD, moeras, pr. *Gron.*, gem. *Hoogezand*, W. van Kropswolde, tusschen het Foxholstermeer en het Zuidlaardermeer, vol riet en kreupelbosch.

ESSER-NIEUWLAND, lands., pr. *Gron.*, gem. *Haren*, bevattende de geh. Hemmen en Dilgt. Zij beslaat 160 bund. en telt 10 h. en 150 inw.

ESSOP, bosch, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Rheden*; groot 350,2380 bund. In dit bosch zijn twee hoogten, gemeenlijk de Offerberg en de Afgodsberg genoemd.

EST, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, reg. kant. *Tiel*, postk. *Zalt-Boemel*, gem. *Est-en-Op-IJnen*. Zij bevat den Polder-van-Est en daarin het d. Est en eenige verspreid liggende h.; beslaat 346,1634 bund., 52 h. en 590 inw., die meest hun bestaan vinden in akkerbouw en veeteelt.

De inw., op 4 na, allen Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Zalt-Boemel*, ring van *Tuil*, behoort. De 4 R. K. parochiëren te *Tiel*. Er is eene school met 90 leerl.

Het d. Est ligt 2 u. W. ten Z. van *Tiel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten O. van *Geldermalsen*, en bevat 20 h. en 100 inw. De kerk heeft toren en orgel. De dorps. telt 90 leerl.

EST (POLDER-VAN) of ESTERPOLDER. p., pr. *Geld.*, gem. *Est*; groot 346,1634 bund.

ESTELING, ook wel onder den naam van EFTELING voorkomende, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Loon-op-Zand*; met 16 h. en 80 inw.

EST-EN-OP-IJNEN, gem., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, reg. kant. *Tiel*, postk. *Zalt-Boemel* (23 m. k., 8 en 9 s. d., 1 j. d., 2 afd.). Zij bevat de heerl. Est en Op-IJnen, beslaat 701,1687 bund., telt 122 h. en 920 inw. die meest hun bestaan vinden in den akkerbouw en veeteelt.

De 890 Herv. maken gedeeltelijk de gem. *Est* uit, en behooren gedeeltelijk tot die van *Op-IJnen-en-Heesselt*, welke in deze burgerl. gem. twee kerken hebben, als: eene te Est en eene te Op-IJnen. De 40 R. K., parochiëren te *Vorik* en de 10 Isr. behooren tot de rings. te *Tiel*. Er zijn 2 scholen.

ESTERBROEKSCHE BANSLOOT, watertje, pr. *Geld.*, dat in den *Polder-van-Est* ontstaat; naar den Polder van Neer-IJnen vliet; voorts tusschen

de beide p. heen schiet, om in den *Meterensche-en-Estersche-watertgang* uit te loopen.

VAN-) ESTERPOLDELT. Zie Est (POLDER-ESTERSCHE-SLUIS. Zie ESCHARENSCHE-SLUIS.

ESTRUM. Zie OOSTRUM.

ESUMERZIJL. Zie EZUMAZIJL.

ESVELD, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Barneveld*; met 66 h., alle bouwh., en 470 inw.

ESVELDSCHIE-BEEK, watertje, pr. *Geld.*, dat, onder de buurs. Stroe ontspringende, langs Esveld loopt, en zich  $\frac{1}{2}$  u. W. van daár met de *Zandwetering* vereenigt.

ETEN. Zie } ETTEN.  
                  } EETHEN.

ETENAKEN of ETENAEKEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Wijtre*; met 65 h. en 420 inw.

ETERSHEIM, heerl., pr. *N. Holl.*, arr. *Hoorn*, kant. *Edam*, reg. kant. *Purmerende*, postk. *Edam en Hoorn*, gem. *Oosthuizen-Hobrede-Etersheim-en-Zuid-Schardam*. Zij bevat het d. Etersheim, de b. Zuid-Schardam en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 26485,24 bund., telt 20 h. en 130 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en de visscherij.

De inw. allen Herv., behooren tot de gem. *Etersheim-en-Schardam*.

Het d. Etersheim, Etershem of Etersem, ligt 2 u. Z. Z. W. van *Hoorn*,  $1\frac{1}{2}$  u. N. van *Edam*. Men telt er 9 h. en 50 inw. De Herv. kerk staat digt aan den Keukendijk.

ETERSHEIM - EN - SCHARDAM, kerk. gem., pr. *N. H.*, klass. en ring van *Edam*. Zij telt 230 ziel. en heeft 2 kerken, ééne te Etersheim en ééne te Schardam.

ETERSHEIMER-BRAAK, p., pr. *N. H.*, gem. *Oosthuizen-Hobrede-Etersheim-en-Zuid-Schardam*; 48,7260 bund.

ETERSHEIMER-KEUKENDIJK. Zie KEUKENDIJK (ETERSHEIMER-).

ETERSHEM. Zie ETERSHEIM.

ETHEN. Zie EETHEN.

ETSBERG, geh., pr. *Limb.*, gem. *Vlodorp*; met 43 h. en 230 inw.

ETTEN, bij sommigen ook wel eens EETEN of ETEN gespeld, d., pr. *N. Br.*, arr. en 2 u. W. ten Z. van *Breda*, kant. en 2 u. O. van *Oudenbosch*, hulpk. van het postk. *Breda en Roosendaal*, gem. *Etten-en-Leur*. Men telt er 157 h. en 980 inw., en met de geh., *Moleneind*, *Klappenberg*, *Neerstraat*, *Haansberg*, *Donk-en-Palingstraat*, en gedeelten van de geh. *Hil-en-Vaartkant*

en Bremberg, 455 h. en 2740 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook is er 1 beghdermolen ter bemesting der landerijen.

De 3000 R. K. maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Breda*, behoort en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De kerk is aan den H. LAMBERTUS toegewijd. De 140 Herv. behooren tot de gem. *Etten-en-Hoeven*, die hier de oude parochiekerk bezitten, welke gedeeltelijk ingestort is en waarvan alleen het koor, dat staan is gebleven, tot de predikdienst is ingerigt. Het is een zeer ruim gebouw, van een orgel en fraaije toren voorzien. Ook heeft men hier een Oude-Vrouwenhuis, oorspronkelijk St. Paulus-Hofken genoemd, waarin 13 oude vrouwen ieder eene vrije woning en 's jaars twee karren turf genieten. Men heeft er eene dorps. met 80 leerl., en een kostschool voor JongeJufvrouwen, op het h. Adama, met 30 leerl. Ook is er een fraai raadhuis.

Paardenmarkt, den 1 Maart en den 1 September; Kermis, den eersten Zondag in October.

ETTEN. Zie EETHEN.

ETTEN, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Zutphen*, kant. *Ter-Borg*, hulpk. en gem. *Gendringen*. Zij bevat de d. Etten, benevens de buurs. IJssel-Hunte, Rafelter, Ziek en Warm; telt 135 h. en 930 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De Herv. behooren tot de gem. van *Etten-en-Netterden*, welke hier eene kerk heeft. De R. K. maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Geld.* behoort. Er is ééne school met 130 leerl.

Het d. Etten ligt  $5\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Zutphen*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Ter-Borg*,  $1\frac{1}{2}$  u. van *Gendringen*, en telt 45 h. en 300 inw. De Herv. kerk heeft eenen spitsen toren en een orgel. De R. K. kerk, aan den H. MARTINUS toegewijd, is een ruim gebouw met eenen kleinen toren en van een orgel voorzien.

Kermis den derden Woensdag in September.

ETTEN. (KLOOSTER-VAN-) Zie ADAMA. (HET-HUIS-)

ETTEN (OOSTPOLDER-VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Etten-en-Leur*; groot 387,0278 bund.

ETTEN (WESTPOLDER-VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Etten-en-Leur*; groot 887,9885 bund.

ETTEN-EN-HOEVEN, kerk. gem.,

pr. *N. Br.*, klass. en ring van *Breda*; met 150 ziel., en twee kerken. ééne te Etten en ééne te Hoeven.

ETTEN-EN-LEUR, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. *Oudenbosch*, hulpk. *Etten* (13 m. k., 6 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. Etten en Leur, benevens de geh. Moleneind-en-Graauwepolder, Klappenberg, Hil-en-Vaarkant, Baaien-Neerstraat, Bremberg, Attelaken, Haansberg en Donk-en-Palingstraat, alsmede de p. den Zwartenberg, den Westpolder, den Krijtenberg, den Oostpolder, het Goed-van-Ijkel, den Hooge-en-Lage-Hillekes, Hoogen-Laag-Achterboerkens en het Trippenpolderke; groot 6022 bund., telt 865 h. en 5620 inw., die meest van den landbouw, steen-, pannen- en pottenbakkerijen bestaan, terwijl men er mede 1 beendermolen ter bemesting der landerijen heeft.

De 5300 R. K. maken de par. van *Etten en Leur* uit. De 320 Herv. maken de gem. de *Leur* uit, of behooren tot de gem. *Etten-en-Hoeven*. — Er zijn 3 scholen.

ETTEN-EN-NETTERDEN, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. van *Zutphen*, ring van *Doetinchen*; met 30 ziel., en twee kerken, eene te Etten en eene te Netterden.

ETTERSEM. Zie ETERSHEIM.

ETZENRAEDE. Zie EZENRAED.

EUDENHOUT. Zie UDENHOUT.

EUGENIA-POLDER. Zie SASSCHEGAT.

EULE, OELE of EELE, geh. pr. *Over.*, gem. en 1 u. Z. W. van *Hengeloo*; met 72 h., 450 inw. en eene school met 90 leerl.

EULT (DEN), heerenh., en boer. pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Baarn*.

EURSING, EURSINGE of EURSINGE-BEILEN, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. Z. van *Beilen*, met 20 h. en 160 inw.

EURSING, EURSINGE of EURSINGE-BORK, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Westerbork*; met 12 h. en 60 inw.

EURSINGEN, b., pr. *Dr.*, gem. *Havelle*, het N. W. gedeelte dier gem. uitmakende.

EUVELGUNNE of EVERGUNNE, b., pr. *Gron.*, gem. *Noorddijk*,  $\frac{1}{2}$  u. W. ten Z. van *Middelbert*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Haren*, aan den rechter- en linker-oever van het Schuitendiep; met 52 h., 350 inw., en eene school, met 50 leerl.

EUVELWEGEN of EUVELWEGE, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Heeze*; met 9 h. en 50 inw.

EUVERHEIM of EUVEREM, geh., pr. *Limb.*, gem. *Gulpen*; 24 h. en 120 inw.



**EVENBELD**, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Raalte*, een gedeelte van de buurs. Tijenraan uitmakende.

**EVERDIJK (DÉ)**, volgens het Zeerwsche taaleigen veelal de **NEVENDIJK** uitgesproken, noordwestelijke dijk van den *Vierhoekspolder*, pr. *Zeel.*, gem. *Oostburg*. Het is een overblijfsel van den ouden IJvendijk, door verbastering van den naam aldus genoemd.

**EVERBERG**. Zie **EVERSBERG**.

**EVERDINAPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Sommelsdijk*; groot 99,1720 bund.

**EVERDINGEN**, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. en postk. *Vianen*, gem. *Everdingen-en-Zijderveld*. Zij bevat het d. Everdingen en eenige verstrooid h. en telt 50 h. en 400 inw.

De 170 Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Gouda*, ring van *Vianen*. De 230 R. K., maken eene stat. uit, van het aartspr. van *Utr.* Er is 1 school met 80 leerl.

Het d. Everdingen, volgens sommigen *Zuurding*, oudtijds *Suyrding*, ligt  $\frac{1}{4}$  u. N. N. O. van *Gorinchem*,  $\frac{1}{2}$  u. O. Z. O. van *Vianen*. De Herv. kerk is een vrij groot gebouw, voorzien van eenen zwaren toren, met een verheven spits gedekt. De R. K. kerk is aan de *H. Maagd MARIA* toegewijd.

Kermis den 22 Mei en den 25 September.

**EVERDINGEN**, p., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Vianen*, gem. *Everdingen-en-Zijderveld*; 125,0300 bund.

**EVERDINGEN (FORT-TE)**, fort, gedeeltelijk pr. *Z. H.*, gem. *Everdingen-en-Zijderveld*, gedeeltelijk pr. *Geld.*, gem. *Culemborg*, onder *Goilberdingen*, bij het vereenigingspunt van den *Diesdijk* met den *Zuider-Lekdijk*. Het is geheel van aarde en van eene onregelmatige vierhoekige gebastioneerde gedaante, met boomvrijen verdedigbaren toren, ingerigt voor bezetting, buskruid, enz.

**EVERDINGEN (HET-LAND-VAN-)**, een der *Vijf Heeren Landen*, pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Vianen*, bevattende niets dan de gem. *Everdingen-en-Zijderveld*. Zie dat art.

**EVERDINGEN-EN-ZIJDERVELD**, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. en postk. *Vianen* (2 m. k., 4 s. d., 5 j. d.). Zij bevat de voorm. heerl. *Everdingen*. *Zijderveld* en *Tienhoven*; beslaat 1092,2892 bund. en 1000 inw., die van den landbouw bestaan. Ook is er 1 roskoornmolen.

De 750 Herv. maken de gem. *Everdingen* en *Zijderveld*, en de 250 R. K.,

de stat. van *Everdingen* uit. Er zijn 2 scholen.

**EVERDINGEN-EN-ZIJDERVELD**, bedijking, pr. *Z. H.*, gem. *Everdingen-en-Zijderveld*. Zij bevat de p. *Everdingen*, *Over-Zijderveld*, *Neder-Zijderveld* en *Zeisdal*; groot 836 bund.

**EVEREKESTDORPE**. Zie **ACHT-TIENHOVEN**.

**EVERGUNNE**. Zie **EUVELGUNNE**.

**EVERINGE**, heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkenszand*, reg. kant. en postk. *Goes*, gem. *Ellewoutsdijk-en-Everingen*. Zij bestaat uit den *Polder-van-Everinge* en het *schorre* van *Everinge*; bevat noch d. noch geh.; beslaat 145,1024 bund., telt 4 h. en 30 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. De inw. behooren kerkelijk onder *Ellewoutsdijk*, alwaar ook de kinderen ter school gaan.

**EVERINGE (POLDER-VAN-)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Ellewoutsdijk-en-Everinge*; groot 125,9155 bund.

**EVERINGE (SCHORRE-VAN-)**, schorre, pr. *Zeel.*, gem. *Ellewoutsdijk-en-Everinge*; groot 19,1870 bund.

**EVERKREEK**, watertje, pr. *N. Br.*, dat omstreeks *Vroenhout*, onder de gem. *Roosendaal-en-Nispen* ontspringt, en zich in de *Koosendaalsche-Vliet* ontlast.

**EVERLO** of **EVERLOO**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Helden*, 10 min. van *Panningen*; met 30 h. en ruim 200 inw.

**EVERSBERG** of **EVERBERG**, heuvel, pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Wierden*, nabij het *Nijverdal*, aan den *klinkerweg* van *Zwolle* op *Almelo*, niet ver van de *Regge*.

**EVERSBERG** of **EVERBERG** hav., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Wierden*; uit een heerenh. en 7 boer. met 70,4010 bund., grond beslaande.

**EVERSDIJK**, heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Goes*, gem. *Kappelle-Biezeling-en-Eversdijk*. Zij bevat het geh. *Eversdijk* en eenige verstrooid liggende huizen; beslaat 413,4013 bund., en telt 14 h. met 80 inw., die alleen van den landbouw bestaan.

De inw. op 4 na, allen Herv., behooren tot de gem. *Biezeling-en-Eversdijk*. — De 4 R. K., parochiëren te *Goes*. De kinderen gaan te *Biezeling* ter schole.

Het geh. *Eversdijk* ligt  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten O. van *Goes*.

**EVERSE** of **EVERTSEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. N. O. van *St. Oedenrode*; met 41 h. en 290 inw.

**EVERT-HENDRIKS-WIJK**, zijtak

van de *Smlderoort*, pr. *Dr.*, welke naar de grenzen der pr. *Fr.* loopt.

**EVERTSEN.** Zie *EVERSE*.

**EVERTSHOFSTEDE (PETER-).** Zie *PETER-EVERTSHOFSTEDE*.

**EVERWENNINKHOEK**, opsommige kaarten *EVERWENNINKSHOEK* gespeld, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. N. W. van *Kuurlo*; met 22 h. en 130 inw.

**EVERWIJKS-MEER**, meertje, pr. *Dr.*, gem. en 5 min. W. van *Roon*.

**EVERWIJNSBERG.** Zie *BAKENBERG*.

**EVERWINNINKSHOEK.** Zie *EVERWENNINKHOEK*.

**EVERWIRD.** Zie *JORWERD*.

**EWER (DEN).** Zie *EEWER (DE)*.

**EWESMA.** Zie *EWSUM*.

**EWIER (DEN-).** Zie *EEWER (DEN-)*.

**EWIJKSLUIS (VAN-),** sluis, pr. *N. H.*, gem. *Zijpe-en-Hazenvolder*, 2 u. Z. O. van den Helder, tusschen den Balgdijk en den Amsteldijk, in den *Anna-Paulownapolder*, dienende tot ontlasting van dien p. op de Zuiderzee.

**EWIJK**, gem., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Druuten*, postk. *Nijmegen* (18 m. k., 6 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. *Ewijk* en *Winssen*, alsmede de heerl. *Doddendaal*; 2428,9950 bund. telt 274 h. en 1800 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 1560 R. K. maken de par. van *Ewijk* en *Winssen* uit, welke hier ieder eene kerk hebben. De Herv., ruim 40 in getal, behooren tot de gem. van *Beuningen-en-Ewijk* en *Winssen*. Men heeft er 2 scholen.

Het d. *Ewijk*, *Eewijk*, oudtijds *Awich* en *Awijk*, ook wel *Rijks-Ewijk* genoemd, ligt 2 u. W. van *Nijmegen*, 2 u. O. van *Druuten*. Men telt in het d. 122 h. en 670 inw. en met de heerl. *Doddendaal*, 132 h. en 740 inw. bijna allen R. K., welke eene par. uitmaken. De R. K. kerk is aan den H. *JOANNES den Dooper* toegewijd. De dorps. telt 110 leerl.

Kermis den 20 September.

**EWIJK (SLIJK-).** Zie *SLIJK-EWIJK*.

**EWIJKSHOVEN**, buit., pr. *Utr.*, gem. *Zeyst*.

**EWINKEL (DEN-),** geh., pr. *N. Br.*, gem. *Cuyk-en-St.-Agatha*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Cuyk*.

**EWOUTENWAARD**, stuk buitengr., pr. *N. Br.*, waarvan een klein gedeelte is ingesloten onder de bekading van de zoogenaamde *Hooikens*.

**EWSUM**, *EUSSUM*, oudtijds ook wel *EWESMA*, burg, pr. *Gron.*, gem. en 5 min. N. O. van *Midaelstum*, ten O. van de trekvaart naar *Uithuizen*,

in de *Oosterburen*. Dit aanzienlijk gebouw, van zeer dik muurwerk opgehaald, en wegens ligging, oudheid en bouwwerd merkwaardig, is rondom door water omgeven, en heeft bij den ingang eenen lagen ronden toren, het beslaat 18,8490 bund.

**EWSUM.** Zie *NIENoord*.

**EXEL.** Zie *EXLO*.

**EXEL**, *EXSEL* of *EKSEL*, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Laren*; 38 h. en 280 inw.

**EXELSCH-BROEK** of *EKSELSCH-BROEK*, uitgestrekte weidegrond, pr. *Geld.*, gem. *Laren*.

**EXLO** of *EXEL*, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. ten O. van *Odoorn*; met 65 h., 450 inw. en eene school met ongeveer 100 leerl.

**EXLOER-VEEN**, hoog veen, pr. *Dr.*, in het O. van de gem. *Odoorn*. Hier vooral worden wortels van verbazenden omvang en stammen van groote dikte in het veen gevonden.

**EXLOSCHIE-DIEP.** Zie *ACHTERSTEDIEP*.

**EXMORRA**, d., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, arr. en  $3\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Sneek*, kant., postk. en 1 u. W. van *Bolsward*, bij het *Makkumermeer*, voor een gedeelte binnen, en voor een gedeelte buiten den binnendijk gelegen. Men telt er 27 h. en 170 inw., en met het geh. *Exmorster-zijl*, 32 h. en 200 inw.

De Herv., behooren tot de gem. *Exmorra-en-Allingawier*, die ook in dit d. eene kerk heeft. De R. K. parochiëren te *Bolsward*. Er is eene school met 30 leerl.

**EXMORRA - EN - ALLINGAWIER**, kerk, gem., pr. *Fr.*, klass. van *Harlingen*, ring van *Makkum*; met twee kerken, eene te *Exmorra* en eene te *Allingawier* en 300 ziel.

**EXMORSTERZIJL** of *EXMORRA-ZIJL*, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Exmorra*; met 5 h. en 30 inw. en eene zijl of sluis in den *Slachte*- of *Binnendijk* waardoor zich de vaart van *Bolsward* naar *Makkum* in het *Makkumermeer* stort.

**EYBERTJESPAD**, weg, pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*, onder *Nunspeet*, in *Malenveld*, loopende naar de *Veenen*.

**EYCK.** Zie *BERG-EYK*.

**EYCKELKAMP** *EICKELKAMP*, *EYKELKAMP*, of *EIKELKAMP*, boerd., pr. *Utr.*, gem. en 20 min. O. van *Maarlandsdijk*, aan den straatweg van *Utrecht* op *Soestdijk* en van *Utrecht* op *Hilversum* en den *Dolder*. Zij behoort thans tot het landg. *Eyckenstein*.

EYCKENDUINEN. Zie EIKENDUINEN (1).

EYCKENLUST of EYKENLUST, gemeenlijk het HUIS-TE-BEEK, adell. h., pr. *N. Br.*, gem. *Beek-en-Donk*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van Beek, met 150 bund. grond.

EYCKENSTEIN of EIKENSTEIN, landg., pr. *Utr.*, gem. en 20 min. N. O. van *Maartensdijk*, en gem. de *Bildt*, aan de straatwegen van Utrecht op Soestdijk, en van Utrecht op Hilversum en den Dolder; ruim 600 bund. groot.

EYCKENSTEIN (KLEIN-) of KLEIN-EIKENSTEIN, buit., pr. *Utr.*, gem. en 20 min. O. ten N. van *Maartensdijk*, thans aan het landg. *Eyckenstein* getrokken.

EYGELSHOVEN, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Heerlen* (2 m. k., 3 s. d.). Deze gem. bevat het d. Eygelshoven en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 314,8395 bund., en telt 95 h., met 460 inw., die van den landbouw bestaan.

De inw. alle R. K., maken eene par. uit, van het vic. apost. van *Limb.*, dek. *Kerkrade*. Er is ééne school.

Het d. Eygelshoven of Eigelshoven, op sommige kaarten verkeerdelijk Engelsehoven, ligt 5 u. O. ten N. van Maastricht, 1 u. O. van Heerlen, aan de Strielhager-beek. — De kerk is aan den H. JOANNES *den Dooper* toegewijd.

EYK. Zie BERG-EYK.

EYK (DEN) of DEN EYCK, hofst., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. N. W. van *Vleuten*; groot 2 bund.

EYKBERG (DEN) of DEN EIKBERG, door de landlieden, bij verbastering, nu eens DEN IKBERG, dan eens DEN NEKBERG en ook wel DEN LIKBERG genoemd, gedeelte van het geh. *Bol-en-Eykberg*, pr. *N. Br.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Bavel*; met 18 h. en 70 inw. Men heeft er 2 brouwerijen, in eene van welke het in den omtrek bekende Bavels bruinbier gebrouwen wordt, terwijl de andere niet dan wit bier oplevert.

EYKEL (GOED-VAN-). Zie IJKEL (GOED-VAN-).

EYKELKAMP (DE). (KAMP (DE) (2)).

EYKELKAMP (DE). Zie EYCKEL-EYKENBERG. Zie BERGEYK.

EYKENHEUVEL of EIKENHEUVEL, buit., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Veghel*, aan den straatweg op Tilburg; groot 14,1156 bund.

EYKENHORST, buit., pr. *N. Br.*,

gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Vught*; groot 19,0825 bund.

EYLAND, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. O. ten N. van *Stevensweerd*; met 77 h. en 420 inw.

EYND of EIND, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. Z. O. van *Nederweert*; met 102 h. en 340 inw.

EYND, { Zie EIND.

EYNSCHOOT. EYNDT, geh. pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Grubbenvorst*; met 3 h. en ruim 20 inw.

EYS, EYSCH, EIS of EISCH, d., pr. *Limb.*, arr. en  $3\frac{1}{4}$  u. O. ten Z. van *Maas-tricht*, kant. en 1 u. Z. O. van *Gulpen*, postk. *Maastricht*, gem. en 1 u. N. W. van *Willem*; met 35 h. en 190 inw.

De inw., die alle R. K. zijn, maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limb.*, dek. *Gulpen*, behoort, en door éénen Pastoor en éénen Kapellaan bediend wordt. De kerk is aan den AGATHA toegewijd.

EYS (OVER-) of OVER-EYSCH, geh., pr. *Limb.*, gem. *Willem*, bij het d. *Eys*; met 36 h. en 200 inw.

EYSCH. Zie EYS.

EYSCHER-HEIDE. Zie EYSERBEIDE.

EYSDEN, d., pr. *Limb.*, arr. *Maas-tricht*, kant. *Meerssen*, post. *Maas-tricht*, gem. *Eysden-Breust-en-Oost*. Men telt er 136 h., 940 inw., die van handel in koren en andere waren bestaan. Ook hebben de boomvruchten, welke zij in menigte aankweeken, zeer goeden aftrek. Er zijn hier 2 jeneverstokerijen en 2 brouwerijen. Ook wordt er goede boter gewonnen, die veel verzonden wordt, terwijl ook eenige inw. van de veeteelt leven.

De 40 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Maastricht* behoort. De 860 R. K. parochiëren te *Breust*. De 60 Isr. hebben er eene bijkerk, welke tot de rings. van *Maastricht* behoort. Er is ééne school met 230 leerl.

Het d. Eysden, Eisdén of Eesden ligt 2 u. Z. van Maastricht,  $3\frac{1}{4}$  u. Z. ten W. van Meerssen, aan de Maas. De kerk aan den H. MAARTEN toegewijd, wordt sedert meer dan twee eeuwen door de Herv. en de R. K. in de beste verstandhouding gebruikt. Den R. K. dient zij tot kapel, onder de par. van

(1) Insgelijks zoeko men alle woorden, elders wel eens Ey gespeld, doch hier niet gevonden wordende, op Et.

(2) Eveneens zoeko men de woorden elders wel eens Eyk gespeld, doch hier niet gevonden wordende, op Erck.

*Breust*; terwijl vroeger gedurende de godsdienstoefening der Herv. eene gordijn het altaar en verdere uiterlijke teekenen van de R. K. godsdienst voor het oog bedekte. Men vindt op het koor het familiegraf der vroegere en latere Heeren dezer heerl. De bijkerk der Isr. is een zeer klein doch net gebouw.

EYSDEN (KASTEEL-VAN-), kast. pr. *Limb.*, gem. en 5 min. Z. van *Eysden*, aan den rand der Maas, met 75,4809 bund. grond.

EYSDEN-BREÛST-EN-OOST, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. *Meerssen*, postk. *Maastricht* (7 m.k., 1 s. d.). Zij bevat de d. Eysden, Breust en Oost, benevens de geh. Maerland, Caestert en het Withuis; beslaat 1583,7075 bund., en telt 333 h. en 2000 inw., die meest hun bestaan vinden in handel en landbouw; ook zijn er vele bosschen, talrijke boomgaarden met allerlei vruchten; 2 jeneverstokerijen, 2 brouwerijen; 2 looijerijen; 1 water-olie-, 4 water-koornmolens; 2 kaarsenfabrieken; 1 fabriek waar azijn uit granen gemaakt wordt; terwijl men er ruim 25 stroopfabrieken van boomvruchten en beetwortelen heeft.

De R. K., ongeveer 2000 in getal, maken de par. van *Breust* uit. De 40 Herv. maken eene gem. uit. Er zijn 3 scholen.

EYSDEN - OP - DEN - BERG. Zie GEERTRUIDE (St.).

EYSDENS - MOLKWERUM. Zie CAESTERT (LAAG-).

EYSEMA, boer., pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Zwaagwesteinde*.

EYSERHEIDE, EISCHERHEIDE of EISERHEID, geh., pr. *Limb.*, gem. en 1 u. N.W. van *Wittem*, bij *Eys*; met 31 h. en 140 inw.

EYSINGA, EISINGA, ESINGA of ESINGE, boerd., gem. *Dantumadeel*, 10 min. O. van *Rinsumageest*.

EYSINGA, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuwkruisland*, 5 min. N. O. van *Burum*.

EYSINGA, boer., pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, 10 min. N. N. O. van *Oenkerk*; groot 8,0800 bund.

EYSINGA, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, onder *Berlikum*.

EZELS (DE), zandbank in de *Noordzee*, aan de zuid-westkust van het eil. *Texel*, waarvan zij door het Noordergat wordt afgescheiden.

EZELSDIJK (DE), naam, van vele

dijken, als ezelsruggen opgewerkt, pr. *Zeel*. In het bijzonder wordt aldus genoemd de Zuidwestdijk van den *Cranepolder*, waar langs de weg van Oostburg op Zuidzande loopt.

EZELSCHÉ-VELD, heideveld, pr. *Geld.* gem. *Laren*.

EZENRAAD of ELZENRAEDE, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Jabeek*; met 20 h. en 100 inw.

EZINGE of EZINGHE, gem., pr. *Gron.*, arr. *Gron.*, kant. *Zuidhorn*, postk. *Gron.* (3 m. k., 2 s. d., 2 j. d.). Deze gem. bevat de d. Ezinge, Feerwerd, Garnwerd, Oostum, benevens de geh. Aduarder-zijl, Allersma, Beswerd, Bolshuizen, Hardeweer, Kraasum en Suttum; beslaat 2301,4477 bund., en telt 260 h. met 1730 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook is er 1 pel- en koornmolen.

De Herv. maken de gem. van Ezinge, Feerwerd en Garnwerd - en - Oostum uit. De Christ. Afg. maken eene gem. uit. Eene enkele R. K. parochieert te *Aduard*. De 12 Isr., behooren tot de rings. van *Groningen*. Er zijn 3 scholen.

Het d. Ezinge, Ezinge, Esinge of Esinga, ligt  $\frac{3}{4}$  u. N. N. W. van *Groningen*,  $\frac{2}{4}$  u. N. N. O. van *Zuidhorn*. Men telt er 94 h. en 590 inw., en, met de daartoe behoorende geh. *Harde-weer*, 52 h. en 650 inw.

De 620 Herv. maken met het geh. Klein-Garnwerd eene gem. uit, welke tot de klass. van *Groningen*, ring van *Zuidhorn*, behoort en hebben er eene kerk, waarin een niet groot orgel. De lage stompe toren staat 2,20 ell. afgezonderd van de kerk, op eenen vrij hoogten met boomen omgeven heuvel.

Veemarkt op den tweeden Donderdag in Mei, en den laatsten Donderdag in October.

EZINGER-SCHOOR, opslag of landingsplaats, pr. *Gron.*, in de gem. *Ezinge*, aan den dijk, op den linker oever der Hunse, aan eenen buitenbogt van het Reitdiep. Zij is met post-en paalwerk voor afspoeling beveligd.

EZINGHE. Zie EZINGE.

EZUMABUREN of EZUMBUREN, b., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Anjum*, aan de Lauwerzee, nevens Ezuma-zijl; 41 h. en 250 inw.

EZUMAZIJL of ESUMERZIJL, zeesluis, pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, bij *Ezumaburen*. Zij voert het water van de Zuider-Ee uit den p. van Oost- en West-Dongeradeel in de Lauwerzee.

EZUMBUREN. Zie EZUMABUREN.

F.

FAAN, b., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. N. O. van *Oldekerk*; 17 h. en 120 inw.

FAAN (HUIS-TE-). Zie *BIJMA*.

FAARDERBUIREN of VAREBUREN, geh., pr. *Fr.*, griet. *Ferwerderadeel*, 20 min. Z. O. van *Blija*; 11 h. en 40 inw.

FAASHARTEL. Zie VAESHARTEL.

FAATUM. Zie FATUM.

FALBURIMARCA. Zie VALBURG.

FALCKENSWEERT. Zie VALKENS-  
WAARD.

FALDENS, geh., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, 7 min. O. Z. O. van *Baard*, op eene terp; met 3 h. en 10 inw.

FALGA (DE). Zie DUFALGA.

FALKENSWAARD. Zie VALKENS-  
WAARD (1).

FALTEMA, b., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, onder *Tjunn*.

FARMSUM, oudtijds FERMESHEIM of FERMESHEN, en later FERMSUM, ook wel FARMESUM geheeten, d., pr. *Gron.*, arr., kant. en 1 u. O. van *Appingedam*, gem. en onmiddellijk palende aan de vesting *Delfzijl*; van daar, dat het ook met onderscheidene versterkingswerken omgeven is. Het ligt grootendeels op wierden en bevat 160 h. en ongeveer 1200 inw., en met de geh. *Amsweer*, *Gevesweer*, *Schaapbulten* en *Tuikwerd*, 184 h. en 1300 inw., die van den landbouw bestaan. Ook heeft men er 2 belangrijke scheepstimmerwerven, 2 kalkbranderijen, 4 steenbakkerijen, 1 pannenbakkerij, 1 houtzaag-, 1 olie- en 3 rogge- en pelmolens.

De Herv. maken met die van de b. *Gevesweer*, *Amsweer* en *Tuikwerd*, eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Appingedam* behoort, en 950 ziel. telt. Men heeft hier een sierlijk en trotsch kerkgebouw, uit den ouden tijd, waarvan het gewelf op een paar rijen pilaren rust, en het koor eene groote ruimte heeft, zij heeft een voortreffelijk orgel. Onder de grafzerken zijn die der *RIPPERDA's* zeer merkwaardig. Dit gebouw prijkt met eenen hoogen, spitsen toren, die scheef en bogtig is, zoo dat zij naar alle kanten schijnt over te hellen. De 40 R. K. parochiëren te *Delfzijl*. De dorps. telt 140 leerl.

Bij de 3 boer. op de terp of hoogte van *Amsweer*, heeft men op het top-

punt der wierde, eene waterkom, waarin drie gemetselde putten zijn, die altijd, zelfs in drooge tijden, overvloedig en kostbaar water opleveren.

FARMSUMER-DIEP of FARMSUMER-MAAR, riv., pr. *Gron.*, dat ten O. van *Meethuizen*, in het *Kleine-Meertje* ontstaat; naar en door *Farmsum vliet*, en tegen den dijk van het toegedamde *Farmsumer-zijl* doodloopt.

FARMSUMER-MEER of MEETHUIZER-MEER, meer, pr. *Gron.*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Farmsum*. Het is zeer vischrijk.

FARNIA. { Zie FOLTA (KLEIN-).

FARRÉ (GROOT-). Zie FERRÉ (GROOT-).

FATUM, FAATUM of FALDUM, geh. in *Fr.*, gem. *Franekeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Tjunn*.

FAUQUEMONT. Zie VALKENBURG.  
FAUQUEMONT (A-LA-PORTE DE).  
Zie VILT.

FAVORITE, buit., pr. *Zeel.*, gem. 's *Gravenpolder-Heer-Janspolder-Oost-en-Middel-Zwake*, aan den straatweg; 8,4865 bund. groot.

FEDDEMA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Iduarderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Grouw*; groot 14,5400 bund.

FEDZE. Zie FETSA.

FEENHEERENZIJL. Zie HEERENZIJL.  
FEENSTRA-BRUG. Zie VEEN-EN-  
FEENSTRA-BRUG (VAN DER-).

FEENWOLDE. Zie VEENWOUDEN.

FEERWERD, d., pr. *Gron.*, arr. en  $2\frac{1}{2}$  u. N. N. W. van *Groningen*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. N. O. van *Zuidhorn*, postk. *Groningen*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Ezinge*, op eene wierde. Men telt er 41 h., en 280 inw. en met de geh. *Aduarderzijl* en *Bolshuizen*, 57 h., en 400 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De inw., die, op 3 na, alle Herv. zijn, maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Groningen*, ring van *Zuidhorn*, behoort. De niet groote kerk, heeft een klein rond koepeltorentje. Onder de kerk is een grafkelder. De dorps. telt 45 leerl.

FEIJENOORD. Zie FIJENOORD.

FEINERT (DE). Zie FIJNAART.

FEIRDIGHEM. Zie FIRDGUM.  
FEITEMEER of FEYTEMEER, inham

(1) Eveneens zoeken men de woorden, die elders met eene F gespeld en hier niet gevonden worden, op V.

van het Parregaster-meer, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van Gaast.

FEITSMA, FEITZMA of FEYTSMA, boer., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van Kollum.

FEITSMA, FEITZMA of FEYTSMA, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Huizum*; 45,4870 bund.

FEITSMA, FEITZMA of FEYTSMA, later en thans nog SIERSMA-STATE genoemd, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, ten Z. O. van de kerk van *Deinum*.

FELLENOORD, b., pr. *N.Br.*, gem. *Woensel-en-Eekart*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Woensel*, zoo dicht tegen Eindhoven gelegen, dat het alleen door de Gender daarvan gescheiden is, en als het ware eene voorstad van die plaats uitmaakt; met 75 h. en 580 inw.

FELLENOORDT, geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Drunen*. Het bestaat uit 2 pachtb., met 15 inw. en 94,5184 bund. grond.

FELUA. Zie VELUWE.

FELVIDA. Zie VELP.

FENDERT. Zie FIJNAART.

FENNEN, b., pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, even ten N. van *Veenwouden*, zich uitstreckende langs eene vaart naar de Sanjes.

FENNEN (OP-DE-), geh., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Mantgum*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Jorwerd*; 5 h. en 30 inw.

FENNEN (OP DE) b., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, bij *Dronrijp*.

FENNENOORD, gedeelte gronds, pr. *Over.*, dat vroeger een eiland was, in den *Ijssel*, ten Z. van *Deventer*, doch door den veranderden loop dier riv., met het vasteland is vereenigd.

FERDINANDUSPOLDER (GROOT-) of OUD-FERDINANDUSPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *St. Jan-Steen* en gem. *Koewacht*; groot 290,5845 bund.

FERDINANDUSPOLDER (KLEIN-), of NIEUW-FERDINANDUSPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *St. Jan Steen*, en gem. *Koewacht*; groot 33,5195 bund.

FERDINANDUSPOLDER (OUD-), Zie FERDINANDUSPOLDER (GROOT-).

FERMESHEIM.

FERMESHEM. {

FERMSUM. }

Zie FARMSUM.

FERNIA. Zie FARNIA.

FERRHE (GROOT-), ook wel GROOT-FARRÉ, buit., pr. *Zeel.*, gem. en 1 u. W. van *Tholen*; 10 bund. groot.

FERWERD, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*. Zij bevat het d. Ferwerd en zijn behoor, en beslaat 1587,3289 bund.

FERWERD, d., pr. *Fr.*, griet. *Ferwerderadeel*, arr. en  $3\frac{1}{4}$  u. N. ten O. van *Leeuwarden*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. W. ten Z. van *Holwerd*, hulpk. van het postk. *Leeuwarden*, aan eene vaart, welke het verbindt met de vaart van Leeuwarden op Dockum. Men telt er 197 h. en ruim 1460 inw. en met de geh. *Rijp*, *Oosterbeintum* en *Boteburen* 232 h. en ruim 1700 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook zijn hier eenige cichoreimolens en 1 wind-koornmolen.

De Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Dockum*, ring van *Holwerd*, behoort. De kerk, een fraai gebouw, met eenen zeer zwaren hoogen, stompen toren, met klok en uurwerk is van een orgel voorzien. De Christ. Afg. behooren tot de gem. van *Ferwerd-en-Blija*. De 9 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Holwerd-Blija-en-Vischbuurt*. De dorps. telt 140 leerl.

FERWERDERADEEL, gem., pr. *Fr.*, arr. *Leeuwarden*, kant. *Holwerd*, hulpk. *Ferwerd* (5 m. k., 3 s. d., 2 j. d., adm. no. 2.). Zij bevat de d. *Ferwerd*, *Hoogebeintum*, *Hallum*, *Marrum*, *Nijkerk*, *Wanswerd*, *Blija*, *Genum*, *Reitsum*, *Jislum* en *Lichtaard*; beslaat 8123,6365 bund., telt 950 h. en 7550 inw., die in landbouw en veeteelt bestaan.

De 7300 Herv. maken 5 gem. uit, als: *Blija-en-Hoogebeintum*, *Ferwerd*, *Hallum*, *Marrum-en-Nijkerk*, *Reitsum-Genam-en-Lichtaard* en *Wanswerd-en-Jislum*, welke 11 kerken hebben door 5 Predikanten bediend wordende. De Christ. Afg. maken de gem. van *Ferwerd-en-Blija*, *Hallum* en *Marrum-en-Nijkerk* uit en behooren gedeeltelijk tot de gem. *Wanswerd-en-Birdaard*. De 200 Doopsgez. behooren tot de gem. *Holwerd-Blija-en-Vischbuurt*, *Oudebildtzijl* en *Hallum*. De 7 H. K. behooren tot de stat. van *Dockum*. Er zijn 11 scholen.

FERWERD-EN-BLIJA, Christ. Afg. gem.; welke tot de derde klass. der pr. *Fr.* behoort.

FERWOUDE of FERWOLDE, d., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, arr., en  $3\frac{1}{4}$  u. O. van *Sneek*, kant., postk. en 2 u. Z. Z. W. van *Bolsward*, aan den zeedijk en de Zuiderzee en nabij het *Workumermeer*. Men telt er 16 h. en 110 inw., en met de b. *Doniaburen*, *Scharneburen* en *Wonneburen*, 31 h. en 200 inw., die meest hun bestaan vinden in veeteelt en landbouw.

De 160 Herv. behooren tot de gem. *Gaast-en-Ferwoude*. De kerk heeft een spits torentje op den voormuur. De 40 R. K. parochiëren te *Holsward*. De dorps. telt 30 leerl.

Jaarmarkt op den eersten Zondag van Junij.

FETSA, FROTZE, FEETSE, FETZE of FETZA, aanzienlijke boer., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*. † u. N. van *Dronrijp*.

FEYERDIGUM. Zie *FIRDGTUM*.

FEYKEPOEL of FIKKEPOEL, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Wymbriseradeel*, † u. N. W. van *Heeg*. Het heeft gemeenschap met de *Palsepoel* en door de *Diepsloot* met de *Henxtepoel*.

FEYTEMEER of FEITEMEER, inham van het *Parregastermeer*, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, † u. N. O. van *Gaast*.

FIEMEL. Zie *FIEMEL*.

FIEMEL-AA. Zie *DAMSTERDIEP*.

FIERNSPOLDER. Zie *FIERNIS-POLDER*.

FIERLOOSPOLDER (JAN-). Zie *JAN-FIERLOOSPOLDER*.

FIERNISPOLDER of FIERNISPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Hoedekenskerke*; groot met den dijk 4,1530 bund.

FIJENOORD of FEIJENOORD, gemeenlijk de *Noord* genaamd, eil., pr. *Z.H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Ridderkerk*, reg.kant. *IJsselmonde*, hulpk. *Kralingen*, gem. *Oost-en-West-IJsselmonde*, tegenover de st. Rotterdam, bevat met de dijken 105,5805 bund. Aldaar is de fabriek der Nederlandsche stoombootmaatschappij gevestigd, ongetwijfeld de belangrijkste en grootste van ons Vaderland, welke met de aanhoorigheden ongeveer 8 bund. groot is, en waaraan eene fabriek van werktuigen voor spinnerijen en weverijen toegevoegd is. Nog is op dit eil. eene scheepshelling, geschikt om de zwaarste koopvaarders, met lading en volle tuiggaadje uit de riv. op een hellend vlak te slepen, alwaar zij alsdan de noodige vertimmeringen ondergaan.

Men vindt er buitendijks op de gorzen, welke nagenoeg 25 bund. groot zijn, behalve de gebouwen der fabriek, 59 h., vormende een aaneengeschaeld geh., met twee groote straten, nagenoeg allen door opzigtters, werklieden en winkeliers bewoond en eene bevolking van 360 ziel. uitmakende.

FIJNAART of FINAART, meestal DEN FIJNAART, en door de landlieden DE FEINERT of DE FENDERT genoemd, d., pr. *N. Br.*, arr. en 5 u. N. W. van *Breda*, kant. en 2 u. W. van *Ze-*

*venbergen*, hulpk. *Fijnaart*, gem. *Fijnaart-en-Heyningen*. Het is een groot d., welks kerkbuurt uit eene lange, ter wederzijde digt betimmerde straat bestaat; met 70 h. en 540 inw., die van den landbouw bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. *Fijnaart-en-Heyningen*. De kerk is een eenvoudig gebouw, met toren, klok en uurwerk, doch zonder orgel. De R. K. behooren tot de gem. van *Fijnaart-en-Heyningen*. De kerk aan *Onze Lieve Vrouwe Hemelvaart* toegewijd, is een kruisgebouw met eenen spitsen toren en van 1 orgel en 3 altaren voorzien. De dorps. telt 120 leerl.

Beestenmarkten, den tweeden Donderdag in April, 's Maandags na Allerheiligen en de twee daarop volgende Maandagen. Kermis den laatsten Zondag in September.

FIJNAART (DEN NIEUWEN), p., pr. *N. Br.*, gem. *Klundert*; groot 160,0572 bund.

FIJNAART (DEN OUDEN-) of VROUW-JACOBA'S-LAND, p., pr. *N. Br.*, gem. *Fijnaart-en-Heyningen*; 820,1082 bund. groot.

FIJNAART-EN-HEYNINGEN, gem. pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. *Zevenbergen*, hulpk. *Fijnaart* (17 m. k., 9 s. d., 1 j. d.). Deze gem. bestaat uit den *Angelinapolder*, den *Ouden-Appelaar*, den *Nieuwen-Appelaar*, *Oud-en-Nieuw-Beaumont*, den *Elizabethspolder*, den *Ouden-Fijnaart*, den *Nieuwen-Fijnaart*, *Oude-Heyningen*, den *Henriettapolder*, *Mooije-Keen*, den *Sabina-Henricapolder*, den *Groote-Torenpolder*, den *Kleine-Torenpolder*, *Malta* en *Antoniegorzen*, benevens de *Kwartierse Gorzen*; bevat het d. *Fijnaart*, de geh. *Fijnaartsche-Kade*, *Nieuwe-Molen*, *Oude-Molen*, het *Kwartier*, *Heyningen*, *Barlake*, *Zwingelspaan*, den *Driehoek* en *Zevenhuizen*, beslaat 4519 bund. en telt 346 h. en 2860 inw. Er zijn 2 graanmolens, 1 bierbrouwerij, 2 leerlooijerijen en 4 meestoven.

De 1700 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Breda*, ring van *Willemstad*, behoort. De 1000 R. K. maken eene par. uit, welke tot het vic. gen. van *Breda*, dek. van *Bergen-op-Zoom*, behoort. De 10 Isr. behooren tot de rings. van *Bergen-op-Zoom*. Er zijn 3 scholen.

FIJNAARTSCHE-KADE of FIJNAARTSCHE-KAAL, b., pr. *N. Br.*, gem. *Fijnaart-en-Heyningen*, † u. N. W. van *Fijnaart*; met 53 h. en ruim 370 inw.

FIKKERS-HILL, p., pr. *Z. H.*, gem.

*Schuddebeurs-en-Stmonshaven*; beslaat 55,1619 bund.

FILENS, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. ten W. van *Witmarsum*; met 3 h. en 20.

FILEWEG, zandweg, pr. *Gron.*, Z. W. van Marum.

FILINGA of HET BOSCH, hofst., pr. *Gron.*, gem. *Stedum*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Wester-Emden*; groot 17,2040 bund.

FILIPPINE. Zie PHILIPPINE.

FILIPSLAND (ST.). Zie PHILIPSLAND.

FIMEL of FIEMEL, bouws., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Termunten*, aan den Eemsdijk; met 4 h. en 20 inw.

FIMEL-AA. Zie DAMSTERDIEP.

FINAART. Zie FIJNAART.

FINCKINGA. Zie FINKEGA.

FINEPOEL, watertje, pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van Bakkeveen.

FINKEGA, VINKEGA, FINKENGA of FINCKINGA, d., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westeinde*, arr. en 4 u. Z.O. van *Heerenvveen*, kant. en 2 u. Z. Z. W. van *Oudeberkoop*, postk. *Heerenvveen* en *Steenwijk*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van de Overijsselsche grenzen. Men telt er 56 h. en 340 inw. en met een gedeelte van *Frederiksoord*, 70 h. en 430 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt. Ook wordt er turfgedolven.

De Herv. behooren tot de gem. van *Steggerda-en-Finkega*, welke er eene kerk heeft. De R. K. parochiëren te *Steggerda*, waar ook de kinderen school gaan.

FINKUM, d., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, arr., kant., postk. en 2 u. N. van *Leeuwarden*; met 33 h. en 230 inw., en met het geh. de *Leije*, 65 h. en 470 inw., die meest hun bestaan vinden in den bouw van koolzaad en granen.

De inw., op 11 na, allen Herv., behooren tot de gem. van *Finkum-en-Hijum*, welke hier eene kerk heeft. De 3 Evang. Luth., en de Doopsgez., behooren tot hunne respectieve gem. te *Leeuwarden*. De 2 R. K. parochiëren te *Leeuwarden*. De school, welke in het geh. de *Leije* staat, telt 140 leerl.

FINKUM-EN-HIJUM, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Leeuwarden*, ring van *Stiens*. Men telt er 740 ziel., en twee kerken, ééne te Finkum en ééne te Hijum.

FINKUMER-MEER of FINKUMER-VAART, water, pr. *Fr.*, dat, van de *Leije* afkomende, door Finkum loopt, en bij de b. *Bartlehiem* in de *Dockumer-Ée* valt.

FINKUMER-TERPEN, heuvels, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, W. van *Finkum*, die uit goed bouwland bestaan.

FINSTERWOLDE, gem., pr. *Gr.*, arr. en kant. *Winschoten*, hulpk. van de postk. *Winschoten* en *Delfzijl* (10 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. *Finsterwolde* en de geh. *Finsterwolder-hamrik*, *Meerland*, *Ganzendijk*, *Goedhoorn*, de *Hardenberg*, *Veenhuizen*, en gedeelten van *Ekamp*, de *Oudedijk*, en den *Finsterwolder-polder*; beslaat 2064,5394 bund., telt 236 h. en 1760 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Er wordt ook nog lange turf gegraven; terwijl mede vele inw. van de bot- en garnalenvangst leven, hebbende de *Finsterwolder* bot eene zekere vermaardheid gekregen; nog zijn er 1 bierbrouwerij en 1 koommolen.

De inw., op 2 na, alle Herv., maken eene gem. uit, die tot de klass. van *Winschoten*, ring van *Midwolde*, behoort. De 2 R. K., parochiëren te *Winschoten*. Men heeft er 3 scholen.

Het d. *Finsterwolde*, doorgaans *Finsterwolde* genoemd, ligt 2 u. N. ten O. van *Winschoten*. Men vindt er geen straat, maar de h. en de boerd. staan op eenigen afstand ter wederzijden van den rijweg. Het d. heeft eene niet groote, doch inwendig nette kerk, met orgel. De toren, die afzonderlijk N. N. W. van de kerk staat, dient tot poort van het kerkhof. De dorpschool telt 140 leerl. Ook bestaat hier een armhuis, waarin 16 oude lieden en 20 kinderen verpleegd worden.

FINSTERWOLDER-HAMRIK, geh., pr. *Gron.*, gem. en 40 min. van *Finsterwolde*; met 4 h. en ruim 60 inw.

FINSTERWOLDER-POLDER, ook wel *FINSTERWOLDER-POLDER* genoemd, p., pr. *Gron.*, gem. *Finsterwolde*, *Midwolde* en *Nieuwolde*; 2253,2540 bund.

FIRDGUM, oudtijds *FEIRDICHEM* of *FETERDRIGUM*, d., pr. *Fr.*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Minnertsga*. Men telt er 11 h. en 90 inw., die zich meest generen met den landbouw, er is een hoog kerkhof, waarop een stompen toren staat.

FITZE, geh. pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Hantum*.

FIVEL. Zie DAMSTERDIEP.

FIVELGO, FIVELINGO, oudtijds *FIVELGONIA*, *FIVILGONIA*, *PHIWILGONIA*, *FIOLGO* of *FYVELGHELAND* genaamd, landstr., pr. *Gron.* Zij bevat het vl. *Appingedam*, de vesting *Delfzijl*, en de navolgende 34 dorpen: *Garmerwolde*, *Thezinge*, *Ten Boer*, *Lellens*,



Stedum, Loppersum, Wester-Emden, Garsbuisen, t Zand, Godlinze, Losdorp, Spijk, Bierum, Leermens, Ooster-Wytwert, De Zeerijp, Enum, Wirdum, Garrelsweer, Tjamsweer, Solwert, Marsum, Jukwert, Krewert, Holwierde, Uitwierde, Farmsum, Weywert, Heveskes, Oterdum, Meedhuizen, Opwierde, Woltersum en Wittewierum, benevens de zeven dorpen van Duurswolde of de Woldstreek, zijnde: Siddeburen, Hellum, Schildwolde, Slochteren, Kolham, Scharmer en Harkstede.

FLAAKMEER. Zie FLAIT (HET).

FLAAUWERS, twee inlagen of p., pr. *Zeel*. De eerste of oostelijkste ligt gem. *Kerkwerve-Rengerskerken-Zuudland* en beslaat 32,4590 bund.; de tweede of westelijke groot 28,0640 bund. ligt gedeeltelijk onder de zelfde gem. gedeeltelijk gem. *Serooskerke*. Zij bevatten niets dan moerasgronden; op welke in den voorzomer duizenden van zeevoegeleijeren worden geraapt; terwijl in de slooten, veel paling gevangen wordt.

FLAAUWE-WERK, zeevering aan het eil. *Goedercede-en-Overflakke*, pr. *Z. H.*,  $\frac{3}{4}$  u. N. W. ten W. van Oud-dorp, ter plaatse, waar de zeeduinen slechts eene geringe breedte hebben.

FLACQ. Zie HARINGVLIET.

FLAIT (HET-), HET FLEIT, ook wel FLAAKMEER genoemd, meer, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer - Oldephaert - en-Noordwolde*, ten N. van *Stavoren*, dat door de *Arnerssloot* met de *Gronsen*, door *Emedam* met de *Geeuw*, en door de *Munnekehollandam*, met de *Groote Gersloot* in verbinding staat.

FLAKKEE. Zie HARINGVLIET.

FLAKKEE, zandbank, pr. *Z. H.*, tusschen het eil. *Over-Flakkee* en het *Land-van-Voorne*.

FLAKKEE (OOSTPLAAT-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Middeltharnis*; 465,8368 bund. groot.

FLAKKEE (OVER-), Zie OVER-FLAKKEE (WESTPLAAT-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Sommelsdijk*; 644,5121 bund. groot. Zij maakt met *Nieuw-Kraaijenstein*, het *Weipoldertje* en de *Galgeweidjes* eene bedijking uit.

FLANSUM of FLANZUM, geh., pr. *Fr.*, gem. *Rauwerderhem*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Rauwerd*; met 7 h. en 50 inw.

FLARDINGA. { Zie VLAARDINGEN.

FLATTERSTRAAT, b., pr. *Limb.*, gem. en 4 min. van *Hoensbroek*; met 10 h. en ruim 50 inw.

FLEDORP. Zie VLIEDORP.

FLEERDINGEN. Zie VLAARDINGEN.

FLEHUS. Zie VLIESTROOM.

FLEIT (HET). Zie FLAIT (HET).

FLEITENBURG, streek lands, pr. *Gron.*, gem. *Terminuten*, onder *Borgsweer*, waar veel steen gevonden wordt.

FLENIO. Zie VLEUTEN.

FLEODRODUM. Zie VLIERDEN.

FLERDINGEN.

FLERDITINGA. } Zie VLAARDINGEN.

FLERDLINC. }

FLERINGEN, buurs., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Tubbergen*; 48 h., 340 inw., en eene school met 80 leerl.

FLERKDINGE. }

FLERTINGEN. } Zie VLAARDINGEN.

FLESSINGUE. Zie VLISSINGER.

FLETIO.

FLETIONE. { Zie VLEUTEN.

FLEUSSEN (DE) Zie FLUESSEN (DE).

FLIE. Zie VLIESTROOM.

FLIERD. Zie FLIERT (DE).

FLIEREN, geh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Gent*; met 45 h. en 320 inw.

FLIERENBERG, dennenbosch, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Groesbeek*; groot 50,2979 bund.

FLIERT (DE-) of DE FLIERD, b., pr. *Geld.*, gem. *Ede*, en 40 min. van *Lunteren*; met 18 h., en 150 inw.

FLIERT (GROOTE-), hofst., pr. *Utr.*, gem. *Renswoude*; beslaande 39,4533 bund.

FLIET (HET-). Zie VLIET (HET-).

FLIPSLAND. Zie PHILIPSLAND (ST-)

FLJUESSEN (DE). Zie FLUESSEN (DE).

FLOECKHOVEN. Zie VLOKHOVEN.

FLORIS-KOOG, p., pr. *N. H.*, gem. *Schardam*; groot 12 bund.

FLORIS-POLDER, gedeelte polderland, pr. *Z. H.*, gem. *Sassenheym*, in den *Floris-Schouten-Vrouwenpolder*.

FLORIS-SCHOUTEN-VROUWEN-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Sassenheym*; groot 175 bund.

FLORIS-VAN-DEN-TEMPEL, Zie BREEDWEER - VAN - FLORIS - VAN - DEN - TEMPEL.

FLUESSEN (DE), DE FLUESSEN, DE FLJUSSEN, DE FLJUSSEN, DE FLJUSSEN of de FLUESSE, meer, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaerten-Noordwolde*. Het loopt in het *Heegermeer* uit, en is tevens verbonden met de meertjes de *Oorden*, *Oud-Karre*, de *Kuilaart*, de *Morrha*, de *Geeuw*, het *Flait*, de *Groote-Gersloot*, de *Gronsen*, het *Haanmeer* enz.

FLUITPOLDER, p., pr. *Z. H.*,

gem. *Veur-en-Noordzijde-van-den-Leydschendam*; groot 80 bund.

**FOCHTELOO** of **VOCHTELOO**, in het oud Friesch **FOCHTINGE**, **SYOCHTBOLE** of **SIECHTLOO**, d., pr. *Fr.*, gem. *Stellingswerf-Oosteinde*, arr. en 6 u. O. van *Heerenveen*, kant. en 3 u. O. N. O. van *Oldeberkoop*, postk. *Heerenveen* en *Steenwijk*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van Oosterwolde; met 28 h. en ruim 200 inw., die alle Herv. zijn en tot de gem. *Oosterwolde-en-Fochteloo* behoort. Er is eene school met 30 leerl.

**FOCKENS**. Zie **LINDENSTEIN**.

**FOCKENS** (OUD-) of **GROOT-FOCKENS**, landh., pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, aan de westzijde van het d. *Beesterzwaag*.

**FOCKENOORD**. Zie **FOCKENOORD** (1).

**FOK** (DE), b., pr. *Fr.*, gem. *Aengwirden*; met 24 h. en 120 inw.

**FOKKENOORD** of **FOKKENOORD**, landhoek, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, aan het *Parregaastermeer*.

**FOKKERSHOEK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 12 min. van *Heeswijk*; met 19 h. en ongeveer 130 inw.

**FOKKESLOOT** of **FOCKESLOOT**, water, pr. *Fr.*, dat uit het *Heegermeer* voortkomende, eerst tusschen de gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolk* en *Wymbritseradeel*, voorts tusschen *Gausterland* en *Wymbritseradeel* heenloopt, en zich in het *Slootermeer* ontlast.

**FOKKING**, hofst., pr. *Geld.*, gem. en 5 min. Z. van *Hengelo*; groot 0,3599 bund.

**FOKSHAM**. Zie **FOXHAM**.

**FOKSHOL**. Zie **FOXHOL**.

**FOLGEREN** (DE) of **VOLGEREN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Dragten*; met 24 h. en 100 inw.

**FOLKERDA**, voorm. burg, thans eene landbouwerswoning, pr. *Gron.*, gem. *Bedum*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Noordwolde*.

**FOLKERTS-SLOOT**, vaart, pr. *Fr.* Zij komt uit het *Auke-Hinnesmeer*, in *Idaarderadeel*, doorsnijdt de *Graft*, en komt voorts in *Tieljerksteradeel*, waar zij zich in het *Kruiswater* ontlast.

**FOLLEGA** of **VOLLEGA**, d., pr. *Fr.*, gem. *Lemsterland*, arr. en 4 u. Z. ten O. van *Sneek*, kant., postk. en 1 u. N. ten O. van *de Lemmer*, aan den weg van de *Lemmer* naar *Leeuwarden*. Men telt er 38 h. en ruim 230 inw., die meest hun bestaan vinden in de vee-

teelt; ook is er veel doorvaart uit en naar het *Tjeukemeer* en *Slooten*.

De 200 Herv. behooren tot de gem. van *Lemmer-Eesterga-en-Follega*. Van de vroeger aldaar gestaan hebbende kerk bestaat niets meer dan een klokkestel. De 25 R. K. parochiëren aan *de Lemmer*. De dorps. telt 70 leerl.

**FOLLEGABRUG** of **FOLLEGASTERBRUG**, draaibrug, pr. *Fr.*, gem. *Lemsterland*, O. van *Follega*, over de *Follegasloot* in den straatweg van de *Lemmer* naar *Sneek*.

**FOLLEGA-POLDER**, p., pr. *Fr.*, gem. *Lemsterland*, bij *Follega*.

**FOLLEGASLOOT** of **FOLLEGASTER-SLOOT**, water, pr. *Fr.*, gem. *Lemsterland*, tusschen het *Tjeukemeer* en de *Groote Brekken*.

**FOLLEGASTERBRUG**. Zie **FOLLEGA-BRUG**.

**FOLLINGA** of **TOLLINGA**, hofst., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Augsbuur* of *Lutkevoude*.

**FOLLOPTA**. Zie **FOLTA** (GROOT-).

**FOLPRANGA**. Zie **UITWELLINGERGA**.

**FOLSGARA**, meest algemeen **FOLSGARE** geschreven, d., pr. *Fr.*, kw. *Westergoo*, gem. *Wymbritseradeel*, arr., kant., postk. en 1 u. W. N. W. van *Sneek*. Men telt er 22 h. en ruim 200 inw., die meest van de vee teelt bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. *Oosthem-Abbeega-en-Folsgara*, welke hier eene kerk heeft. De dorps. telt 30 leerl.

**FOLTA** (GROOT-) of **FOLLOPTA**, boerd. pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Firdgum*, aan den rijweg van *Minnertsga* naar *Firdgum*.

**FOLTA** (KLEIN-), eertijds **FARNIA** of **FERNIA**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, bij en O. van *Firdgum*.

**FONS** of **FONDENS**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Jorwerd*; met 4 h. en ruim 20 inw.

**FONTEINENBURG**, buit., pr. *Fr.*, gem. *Voorburg*, nabij de *Tolbrug*.

**FOPPENPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Maasland*; groot 128,4402 bund.

**FOPPESTOK**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*, onder *Boornbergum*, tegen *Kortehemmen*.

**FORBURG**. Zie **VOORBURG**.

**FORE**. Zie **VEUR**.

**FOREEST** of **FOREST**, streek lands, pr. *Z. H.*, gem. *Middelburg*.

(1) De overige woorden, die men elders wel eens **Foc** gespeld vindt, doch hier niet aantreft, zoeken men op **Fox**.

**FOREESTEN (VIER-).** Zie **VIERHOUTEN**.

**FOREESTWETERING**, water, pr. *Z. H.*, langs Middelburg, Foreest en Nieuwkoop naar de *Groenewegsche-watering* loopende.

**FORESCHATE.** Zie **VOORSCHOTEN**.

**FOREST.** Zie **FOREEST**. (**WOUDEN**).

**FORESTENSIS PAGUS.** Zie **ZEVEN-**

**FORMERHOEK** of **VORMERHOEK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. *W. van Huurloo*; met 16 h. en 120 inw.

**FORMERUM**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Terschelling*,  $\frac{1}{2}$  u. *O. van Midland*; met 28 h. en ruim 220 inw.

**FORSCHATE.** Zie **VOORSCHOTEN**.

**FORT (HET)**, geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z. O. van Raamsdonk*.

**FORTMOND.** Zie **VORTMOND**.

**FORTUIN (DE)**, hofst., pr. *N. H.*, gem. *Texel*,  $\frac{1}{2}$  u. *N. O. van den Burg*, in de p. de *Eendragt*; groot met de landerijen, waarop 5 arbeiderswoningen, 75,2420 bund.

**FORTUIN**, plaat in het *Bergsche veld*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drinmelen*, op de rechterzijde van het *Oude-Maasje*, met biezen bezet.

**FORTUYN** of **BENNEMA**, heerenh., pr. *Fr.*, gem. *Tieljerksteradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. *O. van Hardegorijp*.

**FORUM-HADRIANI.** Zie **ARENTSBURG**.

**FOSSA-CORBULONIS.** Zie **CORBULO (GRACHT-VAN-)**. (**NIEUWE-**).

**FOSSA-DRUSIANI.** Zie **IJSSEL**.

**FOSSEMA** of **VOSSEMA**, boerd. met eenige landerijen, Fossema-Heert genaamd, pr. *Groningen*, gem. *Marum*, 10 min. *Z. van Nuis*.

**FOUDGUM**, d., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*, arr. en  $\frac{1}{2}$  u. *N. W. van Leeuwarden*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. *W. ten N. van Holwerd*, postk. *Dockum*, op eene terp gelegen, aan den rijweg en tevens aan de vaart, welke van Brandgum naar de Dockumer Ee loopt. Men telt er 18 h. en ruim 120 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De inw., op één na allen *Herv.*, behooren tot de gem. van *Foudgum-en-Raard*, welke hier eene kerk heeft. De enkele Doopsg. behoort tot de gem. van *Holwerd*. De dorps. telt 15 leerl.

**FOUDGUM-EN-RAARD**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Dockum*, ring van *Holwerd*; met 240 ziel. en 2 kerken, ééne te Foudgum en eene te Raard.

**FOURTEENSBROAD.** Zie **BREEVEERTIEN**.

**FOUTEBUREN**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Rauwerderhem*,  $\frac{1}{4}$  u. *Z. O. van Irssum*; met 6 h. en 30 inw.

**FOXHAM** of **FOKSHAM**, eigenlijk **VOSHAM**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Slochteren*,  $\frac{1}{4}$  u. *Z. W. van Kolham*; met 10 h., 40 inw. en eene branderij van mout- en brandwijn uit aardappelen.

**FOXHOL** of **FOKSHOL**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Hoogezand*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Kropswolde*; met 51 h. 380 inw., eene school met 80 leerl., 1 zaagmolen en een fabriek van sagoflora en verwstoffen.

**FOXHOLSTER-MEER**, meer, pr. *Gron.*, gem. *Kropswolde*, *W. van Foxhol*.

**FOXWOLDE**, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *N. van Roden*; 22 h. en 120 inw.

**FRAAM** of **FRAEM**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Middelstum*, 5 min. *N. van Huizinge*, uit eenige boerd. bestaande.

**FRAAM-KLAP**, vroeger **FRAAMTIL**, ook wel eens **FRONTIL**, buurs., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. *W. van Middelstum*; met 7 h. en 40 inw.

**FRAAM-TIL** of **FRAEM-TIL**, brug, pr. *Gron.*, *Z. van Middelstum*, over het riviertje dat van Fraam loopt naar den *Delleweg*, onder dezen met eene pomp heenloopt en zich bij *Fraamklap* in het vaarwater naar *Middelstum* uitstort.

**FRAEYLEMABORG** of **FRAILENBURG**, burg, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *N. O. van Slochteren*, ten *O. van den rijweg*; met 205,6310 bund. grond.

**FRANCISPOLDER (ST-)**, **St. FRANCIESPOLDER** of **St. FRANÇOISPOLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Sas van Gent*, gedeeltelijk in België liggende. Het Nederl. gedeelte is groot 29,2780 bund.

**FRANEKER**, kerk. ring, pr. *Fr.*, klass. van *Harlingen*. Zij bestaat uit de gem.: *Franeker*, *Achlum-en-Hitsum*, *Dongjum*, *Dronrijp*, *Herhajum*, *Peins-en-Sweins*, *Ried-en-Boer*, *Schalsum*, *Schingen-en-Slappeterp*, *Tjum*, *Welsrijp-en-Baijum*, en telt 7000 zielen, 16 kerken en 12 Predikanten.

**FRANEKER**, gem., pr. *Fr.*, arr. *Leeuwarden*, kant. *Harlingen*, postk. *Franeker* (3 m. k., 9 s. d., 2 j. d., adm. no. 2.). Deze gem. bevat de st. *Franeker*, met haren klokslag, alsmede *Franeker-Uitburen*; beslaat 1723,7392 bund., telt 830 h. en 5470 inw. Men heeft er 2 sloopstimmerwerven; 1 potte-, 3 steen- en 3 dakpannen- en estrikkbakkerijen; 3 tabaks- en 3 saijet-fabrieken; 3 wagenmakerijen; 1 houtzaag-, 1 pel- en 2 koorndmolens.

De 4100 *Herv.* maken er eene gem. uit, die tot de klass. van *Harlingen*, ring. van *Franeker*, behoort, en door 2 Predikanten bediend wordt. De 120 *Christ. Afg.* maken eene gem. uit,

welke tot de vierde klass. der prov. Fr. behoort. De 160 Doopsgez. maken er mede eene gem. uit. De 9 Evang. Luth. behooren tot de gem. van *Harlingen*. Voort zijn er 2 Remonstranten. De 1000 R. K. maken eene stat. uit, die tot het aartspr. van Fr. behoort. De 40 Iser. behooren tot de bijkerk te *Harlingen*.

De st. Franeker, in het Lat. Franquera, ligt 3 u. W. van Leeuwarden en 1½ u. O. van Harlingen, aan de trekvaart van Leeuwarden naar Harlingen en de vaarten naar Barradeel, het Bildt, Sneek en Bolsward; terwijl de straatweg van Leeuwarden naar Harlingen midden door de stad loopt. Zij bevat in den omtrek een klein half uur gaans, beslaat binnen hare muren 30,1794 bund, telt 637 h. en ruim 3800 inw. Zij is van binnen doorsneden met wateren, doch welke uithoofde van de nabijheid der zee, als stroomende van Harlingen door Franeker, soms brak zijn. Er zijn 20 bruggen of steenen pijpen voor de gemeenschap der onderscheidene buurten.

Openbare gebouwen zijn: het Stadhuis, waarin men thans vele portretten van Hooggeleerden der voormalige Hoogeschool aantreft, alsmede van Prinsen uit het huis van Oranje-Nassau; een Gesticht voor krankzinnigen; de Stadsraag en het Gemeentehuis van Franekeradeel. Hoogst bezienswaardig is het planetarium of beweegbare hemelstelsel, dat door den eenvoudigen Wolkammer EISE EISINGA van *Dronrijp*, geheel alleen uitgevonden en in zijne snipperuren vervaardigd is. De Herv. Grootte of St. Martenskerk rust op 22 pilaren en heeft een fraai, nieuw orgel; terwijl een hooge toren met eene vrij groote spits er nevens staat. Voorts hebben de Christ. Afgesch. de Doopsgez. en de R. K. hier ieder eene kerk, de laatste aan de H. FRANCISCUS toegewijd. De Nieuwe Begraafplaats buiten de st. is zeer voortreffelijk ingerigt. Liefdadige gestichten zijn: Het Blauw- of Klaarkampster-Weeshuis; het Diakenweeshuis; het Westerhuis-Vrouwen-Gasthuis, met 18 kamers voor wed. of oude deugdzaame vrijsters, en het Armhuis dienende tot huisvesting van bejaarde stadsarmen en kinderen, die anders bij gemeene lieden besteed moesten worden. Voorts heeft men er eene voortreffelijke Latijnsche school, waar door eenen Rector en eenen Leeraar in de moderne talen en wiskunde wordt

onderwijs gegeven. Ook is er een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, eene Fransche en Nederduit-sche school, eene Bijzondere school, eene Burgerschool, eene Tusschenschool en eene Armschool.

Jaarmarkten in Julij en October, Koemarkten in Mei en November, Paardenmarkt in October.

FRANEKERADEEL, gem., pr. Fr., kw. *Westergoo*, arr. *Leeuwarden*, kant. *Harlingen* (3 m. k., 9 s. d., 2 j. d., adm. no. 2.). Zij bevat de d. Tjum, Hitsum, Achlum, Midlum, Herbaijum, Dongjum, Boer, Ried, Peins, Sweins en Schalsum; beslaat 5916,7313 bund; telt 470 h. en 3610 inw. Men heeft er 7 steenfabrieken, 2 kalkbranderijen, 1 pan- en 1 estrikkfabriek, 1 looijerij, 1 cement- en 2 houtzaagmolens.

De 3100 Herv. maken de 8 gem. Achlum-en-Hitsum, Dongjum, Herbaijum, Midlum, Peins-en-Sweins, Ried-en-Boer, Schalsum en Tjum uit. De 60 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Franeker* en *Harlingen*. De 15 Evang. Luth. en 5 Herst. Evang. Luth. behooren tot hunne respectie gem. te *Harlingen*. De 200 R. K. parochiëren te *Harlingen* en te *Franeker*. Mentelt in deze gem. 10 scholen

FRANEKER-TREKVAART, gogra-ven vaart, pr. Fr., die aan de stad Franeker begint, van daar eerst door de gem. *Franekeradeel*, vervolgens tusschen die gem. en *Hennaardera-deel* heen loopt, en voorts door de gem. *Menaldumadeel* en *Leeuwardera-deel* naar de st. Leeuwarden, waar zij eindigt.

FRANEKER-UITBUREN, b., pr. Fr., gem. *Franeker*, bestaande uit de b.: Arkens, Salverd, Lutje-Lollum, Miedum, Doijem, Kie, Lankum en War; met 65 h. en 490 inw.

FRANEKER-VIJFGA, vijf d.: Boer, Schalsum, Ried, Peins en Sweins, pr. Fr., gem. *Franekeradeel*.

FRANEQUERA. Zie FRANEKER.

FRANJEBUREN, b., pr. Fr., gem. *Menaldumadeel* ¼ u. N. W. van *Marssum*; met 10 h. en 80 inw.

FRANJUM, arbeiders woning, pr. Fr., gem. *Menaldumadeel*, ¼ u. N. W. van *Marssum*, ter plaatse waar vroeger een Nonnenklooster stond.

FRANKENA, twee landhoeven, pr. Fr., gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, in het d. *Elsloo*; groot 130,1870 bund.

FRANKENBERG. Zie PAMP.

FRANKENBURG of FRANSBURG, voorm. buit., thans eene daghuurders-

woning, pr. *Geld.*, gem. *Voorst*, 5 min. W. van *Nijbroek*; met 1,4445 bund.

**FRANKENDAAL**, voorm. buit., thans een zeer fraai uitspanningsoord, gem. *Watergraafsmeer*, met schoone wandeldreven, fraai heerenh., bevallige koepels en heremietenhuizen, Zwitsersche brug, vijvers en plantsoenen. groot 29,2726 bund.

**FRANKENHOF**. Zie *VALKHOF*.

**FRANKHUIS**, b., pr. *Over.*, gem. *Zwolle* en *Zwollerkerkspel*. Het wordt ook wel in Eerste Frankhuis en Frankhuis onderscheiden en telt 31 h. en 160 inw.

**FRANKHUIZERDIJK**, dat gedeelte van den *Zullandsche-Zwartewaterdijk*, pr. *Over.*, gem. *Zwolle* en *Zwollerkerkspel*, hetwelk, van de voorst. van *Zwolle* af, langs den linkeroever van het *Zwartewater* loopt, tot aan de *Frankhuizen*, alwaar het zich aan *Hasselderdijk* sluit.

**FRANSCHÉ-HOEËF**. Zie *ISEGRIM*. **FRANSCHÉ-HUIZEN**, gebouw te *Dwingelo*, pr. *Dr.*, bestaande uit onderscheidene woningen.

**FRANSCHÉ-WIEL**, waterkolk, pr. *N. Br.*, gem. en 40 min. N. N. W. van 's *Hertogenbosch*, in den *Ertveldsche-polder*, nabij en N.W. van *Orthen*.

**FRANSENBURG**. Zie *FRANKENBURG*.

**FRANSENGAT (JONKER-)**. Zie *JONKER-FRANSENGAT*.

**FRANS-JACOBS-POLDER**. Zie *RIK-FRANSUM*, d., pr. *Gron.*, arr. en 2 u. N. N. W. van *Gron.*, kant. en 1 u. N. N. O. van *Zuidhorn*, postk. *Groningen* en *Leeuwarden*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van *Aduard*, aan het *Aduarderdiep*. Men telt er 170 h. en 24 inw., en met het geh. *Fransumervoorwerk* 23 h. en 190 inw., die meest van den landbouw bestaan.

De 160 Herv. behooren tot de gem. van den *Ham-en-Fransum*, welke hier eene kerk heeft, die op eene terp staat, en van eenen kleinen spitsen toren voorzien is. De 16 R. K. parochiëren te *Aduard*. De kinderen gaan op den *Ham* ter schole.

**FRANSUMER-VOORWERK**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Aduard*; met 3 h. en 20 inw.

**FRATERSHOEËF**, bouwvh., pr. *N. Br.*, gem. *Nuland*.

**FRATERWEERT** of *FRATERWAARD*, geh., pr. *Geld.*, gem. *Rheden*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. O. van *Dieren*; met 9 h. en 80 inw.

**FRATERWEERT** of *FRATERWAARD*, p., pr. *Geld.*, gem. *Rheden*, onder *Dieren*; groot 312,7310 bund.

**FREDERICUSPOLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Kortgene*, *Colijnsplaat* en *Kats*; groot 476,3400 bund.

**FREDERICUSPOLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Wolphaartsdijk*; groot 6,3520 bund.

**FREDERIK (PRINS-)**, in den Franschen tijd *Duquesne* geheeten, fort, pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Oollgensplaat*. Het is geheel van aarde, van eene natte gracht omringd en heeft eene onregelmatige vierhoekige gedaante. Aan de oostzijde is eene overwelfde poort, waarvoor eene ophaalbrug ligt. In het fort is eenen tour modèle, ingerigt voor grof geschut en tot berging van manschappen, munitie en materialen. Ook is er een kogelgloeioven.

**FREDERIK-HENDRIK** of het *Grootze Fort*, in den Franschen tijd *Fort-Imperial* geheeten, fort, pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Breskens*, in den p. *Oud-Breskens*. Het is een aarden gebastioneerde vijfhoek met holle bastions; aan de landzijde met drie kleine ravelijnen en eenen bedekten weg met wapenplaatsen, traversen en voorgracht, en aan de zeezijde met eene kustbatterij achter den dijk, waarbij 2 bomvrije kazernen, ieder voor 200 man, met 2 rijen schietgaten, en nog 2 kleine, insgelijks gecreneleerde gebouwtjes ter zijde hebbende.

**FREDERIKS-EN-WILLEMSOORD**, kerk. gem., pr. *Dr.*, klass. en ring van *Assen*.

**FREDERIKSOORD**, eene der drie vrije koloniën van de *Maats. van Weldadigheid* pr. *Dr.*, arr. en 7 u. Z. W. van *Assen*, kant. en 3 u. N. van *Mepel*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Vledder*, gedeeltelijk pr. *Fr.*, arr. *Heerenveen*, kant. *Oldeberkoop*, gem. *Stellingwerf*, *Westende*, postk. *Heerenveen*, *Assen* en *Steenwijk*. Deze kol. is voor behoefte huisgezinnen uit alle oorden van ons *Vaderland* aangelegd, die hier, volgens reglementaire bepalingen en onder bestendig toezigt, eenen onbebouwd grond ontginnen, om vervolgens daarop te leven en middelen van bestaan te vinden. Men heeft er 430 bund. grond, en telt er 191 h. met 1160 zielen, die allen bestaan van den landbouw, het fabrijkwezen en handwerken, ter voorziening in hunne eigene behoeften.

De 830 Herv. behooren tot de gem. *Frederiks-en-Willemsoord*, welke hier eene kerk heeft; de 330 R. K. tot de stat. van *Steenwijkerwold*, en heb-

ben hier eene kerk, aan den H. JOHANNES toegewijd, zijnde een langwerpig vierkant gebouw, zonder toren of orgel, doch van een altaar voorzien. Men heeft er ook een Dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*, onderscheidene werkzalen en 2 scholen voor ongeveer 300 kinderen.

FREDERIKSPOLDER, p., pr. *Z.H.*, gem. *Woubrugge*; groot 72.7283 bund.

FREDEWALDA. Zie VREDEWOLD.

FRIENS, weleer FREENSE, d., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*. arr. en 2½ u. van *Leeuwarden*, kant. en ¾ u. O. van *Rauwerd*, reg. kant. *Leeuwarden*, postk. *Heerenveen*, *Leeuwarden* en *Sneek*. Men telt er 20 h. en 140 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt.

De Herv. behooren tot de gem. *Idaard-Agum-en-Friens*, die hier eene nette kerk heeft. De R. K. parochiëren te *Warregu*. Er is eene school, met 30 leerl.

FRIESCHE-AA. Zie AA (FRIESCHE).

FRIESCHEBROEK, lands., pr. *Over.*, gem. *Oldemarkt*, tusschen het d. *Oldemarkt* en de *Kuinre*, ten Z. van en langs de *Linde*. Hier is veel veenderij en de daardoor ontstane plassen zijn groot.

FRIESCHE - COMPAGNIE. Zie KALKWIJK.

FRIESCHE-COMPAGNIE. (NIEUWE-). Zie NIEUWE-COMPAGNIE.

FRIESCHEDIJK of VRIEZENDIJK, ook wel FRIESCHE-WEG, HEERENDIJK en COEHOORNSCHE-DIJK genoemd, oude weg, welke uit de baan van *Ommen*, pr. *Over.*, naar den *Ommerschans*; voorts door de heide en veenen van de gem. *Ambt-Ommen* en *Ambt-Hardenberg*, en op het geh. *Lutten* aanloopt, en van daar, in de pr. *Dr.*, tot aan *Ooster-Hesselen*, moet geloopen hebben.

FRIESCHE DOOLHOF. Zie MOLKWERUM.

FRIESCHE - HAAGJE. Zie HEERENVEEN.

FRIESCHE-LOO. Zie VRIESCHE-LOO.

FRIESCHE-PALEN, geh, pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, onder *Sigerswoude* en *Ureterp*, aan de *Bakkeveenstervaart*, met *vallaat* en *valbrug*, 5 min. ten W. van de *Groninger* grenzen; met 22 h. en 120 inw.

FRIESCHE-SLENK. Zie GRONINGER-ZÉEGAT.

FRIESCHE-WADDEN, het westelijkste gedeelte der *Wadden*, liggende ten N. en N. W. der pr. *Fr.*

tusschen die kust en de eil. *Terschelling*, *Ameland* en *Schiermonnikoog*.

FRIESCHE-WEG. Zie FRIESCHE-DIJK.

FRIESELSTEIN. Zie VEGGEBEL (HUIS-TE-).

FRIESEN (HET-), boer., pr. *Dr.*, gem. *Immen*, ¼ u. N. W. van *Roswinkel*.

FRIESENVEEN. Zie VRIEZENVEEN.

FRIESLAND of VRIESLAND, pr. van het koninkrijk; palende N. aan de *Noordzee*, O. aan de *Lauwerzee* en de pr. *Groningen* en *Drenthe*, Z. O. aan de pr. *Drenthe* en *Overijssel*, Z. en W. aan de *Zuiderzee*. Zij heeft van het N. naar het Z. eene lengte van 14 u., van het W. naar het O. eene breedte van 13 u. De pr. heeft eene oppervlakte van 327,334 bund., telt 11 st. en 32 plattelands gem., terwijl de geheele bevolking, op den 1 Jan. 1852 uit ongeveer 252500 ziel. bestond, bewonende 38660 h. Zij wordt, wat de godsdienstige gezindheid, waartoe zij behooren, aangaat verdeeld in ongeveer 226000 Protestanten, ruim 23600 R. K., bijna 2700 Isr. en ruim 200 tot geene der genoemde gezindheden behoorende.

De steden zijn: *Leeuwarden*, *Bolsward*, *Franeker*, *Sneek*, *Dockum*, *Harlingen*, *Stavoren*, *Slooten*, *Worrum*, *Ylst* en *Hindeloopen*.

Men telt in de pr. *Friesland* 199 gem. der Herv., welke vijf klassen uitmaken, als die van *Leeuwarden*, *Harlingen*, *Sneek*, *Dockum* en *Heerenveen*, en 310 kerken hebben, bediend wordende door 216 Predikanten. De Afscheidenen hebben er 32 gem., welke 6 klassen uitmaken. Van de Remonstranten heeft men er geen afzonderlijke gem., zijnde de eenige, welke in die pr., te *Dockum*, bestond, onder den naam van *Vereenigde Christelijke gemeente*, met de *Doopsgez.* gem. vereenigd en deze heeft eene kerk, welke door eenen Predikanten bediend wordt. De *Doops.* maken, behalve de *Vereenigde Christelijke* gem. te *Dockum*, 38 gem. uit, door 36 *Leeraars* en eenen *Oudstén* bediend wordende; terwijl er op het eil. *Ameland* nog twee gem. dier gezindte bestaan, waarin de dienst door twee *Oudsten* en twee *Liefdepredikers* wordt waargenomen. Er zijn 2 gem. en 1 bijgem. der *Evang. Luth.*, welke tot den ring van *Groningen* behooren. Zij hebben er 2 kerken, welke door twee Predikanten en eenen Proponent bediend worden. De *Hec-*

stelde Evang. Luth. hebben in deze pr. 1 gem., met 1 kerk en 1 Predikant, te Harlingen. R. K. statien zijn er 31, die het aartspr. van *Friesland* uitmaken. Zij hebben 32 kerken en bijkerken, die door 33 Pastoors en 6 Kapellaans bediend worden. De Isr. maken het synagogaal ressort van *Leeuwarden* uit, bevattende 1 hoofdsynagoge, 3 ringsynagogen en 4 bijkerken. Voor de Regterlijke magt is *Friesland* verdeeld in 3 arrondissementen, als: *Leeuwarden*, *Heerenveen* en *Sneek*, gezamenlijk 14 kant. uitmakende. Voor de verkiezingen, zoo van de leden der 2e kamer als voor de provinciale staten, bestaat *Friesland* uit de hoofdkiesdistr. *Leeuwarden*, *Franeker*, *Dockum*, *Sneek* en *Heerenveen*. Voor de Nationale Militie heeft men in *Friesland* 16 kant., welke tot de volgende hoofdplaatsen behooren: Het 1e en 2e m. k., hoofdpl. *Leeuwarden*; 3e m. k., hoofdpl. *Franeker*; 4e m. k., hoofdpl. *Harlingen*; 5e m. k., hoofdpl. *Hallum*; 6e m. k., hoofdpl. *Dockum*; 7e m. k., hoofdpl. *Rinsumageest*; 8e m. k., hoofdpl. *Buitenpost*; 9e m. k., hoofdpl. *Beesterzwaag*; 10e m. k., hoofdpl. *Oldeberkoop*; 11e m. k., hoofdpl. *Heerenveen*; 12e m. k., hoofdpl. *Slooten*; 13e m. k., hoofdpl. *Hindeloopen*; 14e m. k., hoofdpl. *Bolsward*; 15e m. k., hoofdpl. *Rauwerd*; 16e m. k., hoofdpl. *Sneek*.

Ten opzigt van het onderwijs wordt *Friesland* verdeeld in negen schooldistrikten, en telt er in het geheel 366 lagere scholen. Er zijn 6 gymnasien of Latijnsche scholen, als te *Leeuwarden*, *Bolsward*, *Franeker*, *Sneek*, *Dockum* en *Harlingen*, gezamenlijk door 75 leerl. bezocht wordende.

De voornaamste rivieren in de pr. *Fr.* zijn: de *Lauwers*, de *Boorn* of *Boorne*, de *Kuinder*, in het *Friesch* de *Tjonger*, en de *Linde*. De grootste meren zijn, het *Slootermeer*, het *Sneekmeer*, het *Bergumermeer*, het *Tjeukemeer*, de *Fluessen*, het *Heegermeer* enz. Veelvuldig zijn de *Vaarten* in dit gewest, zoo dat er maar weinig plaatsen zijn, waar men met grootere of kleinere schepen niet aan en af kan varen; de voornaamste zijn: de *Vaart* van *Harlingen* over *Franeker*, *Dronrijp*, *Leeuwarden* en *Birdaard* naar *Dockum* en *Stroobos* op de *Groninger* grenzen; voorts van *Dockum* langs het *Dockumerdiep*, tot aan de groote uitwatering, de *Docku-*

*mer Nieuwe Zijlen*; de *Vaart* van *Leeuwarden* naar *Takozijl* en de *Lemma*, en de *Vaart* van *Stroobos* naar *Stavoren*.

De luchtsgesteldheid van *Fr.* is over het geheel gezond, maar, aangezien de provincie bijna aan alle zijden door de zee omgeven is, verspreiden zich de dampen, welke daaruit opstijgen, over het land, waardoor het aan de kusten koud en veranderlijk en in de lage streken vochtig is; ook werkt de sterke afwisseling van koude en warme dagen dikwijls nadeelig op de gezondheid en veroorzaakt vele verkoudheden. In de hoogere zand- en woudstreken is zij veel zachter. Men vindt in het westelijkste gedeelte dezer pr. de schoonste weilanden, welke goed hooi opleveren, dat ook veel naar *Holland* vervoerd wordt. Het westelijk, noordwestelijk en noordoostelijk gedeelte, vooral aan den zeekant, bestaat uit de schoonste en vruchtbaarste bouwlanden. In het oostelijk en zuidoostelijk gedeelte is de grond, óf zwarte aarde, óf zand, óf veen, welke eene rijke afwisseling van bouwen weilanden, heidevelden, houtgewassen en bosschen oplevert.

De voortbrengselen uit het dierenrijk zijn: paarden, de beste uit het koningrijk, zoo als zij ook, om hunne grootte, sterkte en snelheid van draf, door geheel *Europa* bekend zijn; rund-vee, dat zeer uitmuntend is; schapen in grooten getale, welke, zoo zij van het echte *Friesche* ras zijn, wegens grootte en deugdzaamheid van wol, voor de besten van geheel *Nederland* gehouden worden; varkens, wild, als: hazen enz. en eene menigte wateren andere vogels, als: eenden, zwanen, ganzen, patrijzen, snippen, hoenders enz. De menigvuldige meren leveren eenen overvloed van visch op, vooral aal en paling, welke zeer veel naar *Engeland* verzonden wordt; baars, snoek, karpel enz. Op de kusten van de *Noordzee* vangt men veel zeevisch, als schelvisch, kabeljaauw, schol, tongen, spiering, bot, haring, garnalen enz.

Uit het plantenrijk geven de vette kleigronden in de noordelijke en westelijke streken dezer pr.: koolzaad, garst, tarwe of weit van de beste soort, erwten, boonen, haver, aardappelen, klaverzad, chicorei en vlas. De binnenste of de lagere streken leveren veel gras en hooi op; de zandgronden geven vele graansoorten, doch

vooral boekweit, rogge, moes- en tuinvruchten, benevens veel hout.

Uit het rijk der delfstoffen leveren de hooge en lage veengronden eene groote hoeveelheid turf; terwijl andere landen klei en leem, voor de steenen- en pottebakkerijen, en zand, voor de straten en wegen, verschaffen. In het kw. Zevenwouden vindt men ook keisteenen.

De voornaamste middelen van bestaan in Friesland zijn: landbouw, handel, veeteelt, visscherij, houtteelt, veenderij enz. De voornaamste handel is op Engeland, waartoe eene geregelde stoomscheepvaart bestaat, die meest van Harlingen uitgaat. Bovendien zijn er nog zeer vele fabrieken en trafijken, als: een aantal windmolens, waaronder koor-, olie-, run-, pel- en houtzaagmolens, scheepstimmerwerken, zout- en zeepziederijen, pannen-, potten-, plateel- en steenbakkerijen, en kalkbranderijen. Voorts leerlooierijen, wolkammerijen, weverijen, verwerijen, spinnerijen, tabakskerverijen en Friesch-groen- of verwstof-fabrieken; alsmede een aantal chicorei-fabrieken en eenige brouwerijen, branderijen, goud en zilversmederijen.

FRIESLAND, aartspr., pr. *Fr.*, zich over heel die pr. uitstrekke. Het bevat de stat.: Ameland, Bakhuizen, Balk, Bolsward, Dockum, Dronrijp, Franeker, Greonterp-en-Sensmeer, Harlingen, Heeg, Heerenveen, Joure, Irsnum, Leeuwarden, Lemmer-en-Follega, Makkum, Nicolaasga, Oosterwierum, Roodhuis onder Oosterend, Sloten, Sneek, Steggerda, Warrega-en-Wartena, Wollega, Workum, Woudsend en Wytgaard; heeft 32 kerken enijkerken, welke bediend worden door 33 Pastoors en 6 Kapellaans en telt 21,000 zielen.

FRIESMA of FRIESMA-STATE, buit., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, 5 min. W. van *Idaard*.

FRIESSELSTEIN. Zie VEGHEL (HUIS-TE).

FRIESTENHOF, bouw., pr. *Geld.*, gem. *Groesbeek*, aan den straatweg van Nijmegen naar Kleef, bij de Wielersche-barrière; ongeveer 20 bund. groot.

FRIEZEVEEN. Zie VRIEZENVEEN.

FRIJMA of FRYMA, boer., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Marum*.

FRIJMERSOM, FRIJMERSHEIM of RIJMERSHEIM, landg., pr. *Limb.*, gem. *Odilienburg*, bij de Roer. Van het h. of kast. is nog slechts eenen grooten ronden toren aanwezig.

FRIJTUM, FRITEMA, FRITUM, FRYTAMA of FRITTEMA, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Oldehove*; met 13 h. en 90 inw., en eene boerd. van den zelfden naam.

FRISE (LA-). } Zie FRIESLAND.  
FRISIA. }

FRISELSTEIN. Zie VEGHEL (HUIS-TE).

FRITEMA. Zie FRIJTUM.

FRITEMA of FRYTEMA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, 10 min. N. W. van *Dongjum*.

FRITEMA. } FRIJTUM.  
FRITUM. }

FRITUM, boerd., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Oldehove*.

FRODEWOLDA. } Zie VREDEWOLD.  
FRODO SILVA. }

FROENAKKER. Zie FRANEKER.

FROMA of FROME, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Grootegast*,  $\frac{1}{4}$  u. N. N. W. van *Lulkegast*; 47,3270 bund. groot.

FRONDIC. Zie VREENDIJK.

FRONESTEIN. Zie VROONESTEIN.

FRONTIL. Zie FRAAMKLAP.

FRONAKKER. Zie FRANEKER.

FROSKEPOLLE, b., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Huiszum*; met 2 h., en 10 inw.

FRUITBERG, buit., pr. *Zeel.*, gem. *Vrouwepolder-Zanddijk-Builen-en-Schellag*; groot 42,2570 bund.

FRYMA. Zie FRIJMA (1).

FUIK (DE), water, pr. *N. H.*, gem. *Haarlem*, uit het *Zuider-Spaarne* naar het *Spieringmeer* loopende.

FUILSEMA. Zie FUULMA.

FULLENHO. } Zie VOLLENHOVEN.  
FULNAHO. }

FUMERCHARA. Zie HAAR (DE).

FUULMA of FUULSMA, boerd., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Oldehove*.

FYNS, geh., pr. *Fr.*, gem. *Hen-naarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Wommels*. Het bestaat uit 3 landhoeven: de eene, groot 19,6700 bund., de tweede 55,9310 bund., en de derde, groot 31,0650 bund.

(1) De overige woorden, welke men elders *FR* gespeld vindt en hier niet gevonden worden, zoeken men mede op *FRIJ* of op *FRI*.



**GAACH (DE-),** water, pr. *Z. H.* Het is dat gedeelte van de trekvaart van Vlaardingen en Maassluis op Delft, hetwelk zich, van den Hoorn door de gem. Hodenpijl en het d. Schipluiden, naar de Karpershoeksche brug, uitstrekt, en aldaar zijn water in de *Zijde en Breevaart* afzet.

**GAACH (DE OOST-),** water, pr. *Z. H.*, dat, aan de Karpershoeksche brug, bezuiden Schipluiden, uit de Gaach voortkomende, zich, aan den Maaslandsche-dam, in de Zuid-Gaach en de West-Gaach splitst.

**GAACH (DE WEST-),** water, pr. *Z. H.*, dat  $\frac{1}{2}$  u. benoorden Maasland uit de *Oost-Gaach* komt, en na eenige tijd den naam van Spartelvaart aanneemt.

**GAACH (DE ZUID-),** water, pr. *Z. H.*, dat  $\frac{1}{2}$  u. benoorden Maasland uit de *Oost-Gaach* voortkomt, voorts door het d. Maasland vliet, en zich in de *Noordervliet* ontlast.

**GAAF.** Zie *GAVE (OUDE-)*.

**GAAIKEMAPOLDER,** p., pr. *Gron.*, gem. *Oldehove*; groot 177,1630 bund.

**GAAIKEMAWEER, GAIKEMAWEER, GOIKEMAWEER of GOKKEMAWEER,** geh., pr. *Gron.*, gem. *Oldehove*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Niehove*; met 16 h. en 110 inw.

**GAAL,** geh., pr. *N. Br.*, gem. *Schaik*.

**GAALSLOT of GALESLOT,** hofst., pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, 10 min. *Z. O.* van *Hardegarijp*.

**GAANDEREN, GAANDER of GANDER.** buurs., pr. *Geld.*, gem. *Ambt-Doetinchem*, met 16 h. 480 inw., en eene school met 130 leerl. De ijzerhut *Vulkaansoord*, ligt ook gedeeltelijk onder deze buurschap.

**GAARD,** geh., pr. *N. Br.*, gem. *Zundert-en-Wernhout*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z. O.* van *Groot-Zundert*; met 10 h. en 70 inw.

**GAARKEUKEN of GAERKOECKEN,** geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Grijpskerk*, aan de trekvaart van Groningen op Stroobos; met 9 h. 60 inw. eene valbrug over en eene schutsluis in gezegde vaart.

**GAARVEEN of GAREVEEN,** ook wel *GARVEEN*, streek afgegraven grond, pr. *Gron.*, gem. *Slochteren*,  $\frac{1}{2}$  u. *O.* van *Kotham*, gedeeltelijk bebouwd, gedeeltelijk heide.

**GAASBROEK.** Zie *GEBROECK*.

**GAASP, GAESP of GASOP,** water, pr. *N. H.* Het is de linker tak van het Gein, die aan de Geinbrug begint en naar de Hulksbrug vloeit, alwaar zij, zich in twee armen ver-

deelende, als Ringsloot van de Bijlmermeer, die droogmakerij omspoelt, terwijl die armen aan den noordwesthoek van het Bijlmermeer zich weder vereenigen, om onder den naam van Weespervaart naar het d. Diemerbrug te loopen, waar zij den naam van Rijkersloot aanneemt en vervolgens in de *Ringsloot van het Diemermeer* valt.

**GAASP (DE-),** geh., pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*, 25 min. W. van Weesp; met 7 h. en 40 inw.

**GAASPAERN.** Zie *HAGESTEIN*.

**GAASPERDAM,** geh., pr. *N. H.*, gem. *Bijlmermeer*, aan de Gaasp. Het bestaat uit eene voorname herb. welke tevens tot Regthuis voor de gem. Bijlmermeer dient, en bijhorende gebouwen.

**GAASPEREN.** Zie *HAGESTEIN*.

**GAASPERPOLDER,** p., pr. *N. H.*, gedeeltelijk gem. *Diemen-en-Diembdam*, gedeeltelijk gem. *Weespercarspel*.

**GAAST,** kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*. Zij bevat de d. *Gaast*, *Ferwoude* en *Piaam*, en beslaat 13744.6405 bund.

**GAAST,** ook wel *OLDE-GAAST* of *OUDE-GAAST* genaamd, d., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, arr. en 4 u. W. van *Sneek*, kant. en 2 u. *Z. W.* van *Bolsward*, postk. *Bolsward en Harlingen*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z. W.* van *Piaam*, in eenen uithoek van den zeedijk. Men telt er 36 h. en 230 inw. en met het geh. de *Boerenstreek* 45 h. en 280 inw. die meest hun bestaan vinden in den landbouw en de vischvangst.

De 200 Hegv. behooren tot de gem. *Gaast-en-Ferwoude*, welke hier eene kleine kerk met spits torentje heeft. De 80 R. K. parochiëren te *Makkum*. De dorps. telt 20 leerl.

Jaarmarkt den derden Zondag in Augustus.

**GAAST.** Zie *ROTSTERGAAST*.

**GAAST (DE).** Zie *GAST (DE)*.

**GAAST (DE), DE GAST of UDENGAST,** lage kleistreek, pr. *Gron.*, gem. en 25 min. W. van *Bellingwolde*, tusschen de *Westwoldinger-Aa* en de *Nieuwe-Aa*.

**GAAST (GROOTE),** naam onder welke het grootste gedeelte van het d. *TJERKGAAST*, gem. *Doniwarstat*, wel eens ter onderscheiding van het geh. *KLEINE-GAAST*, voorkomt.

**GAAST (KLEINE-).** Zie *ROTSTERGAAST*.

**GAAST (KLEINE)**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, eengedeelte van het d. *Tjerkgaast* uitmakende.

**GAAST (NIJE-)**. Zie ROTSTERGAAST.

**GAAST (NIJE-)**.

**GAAST (OLDE-)**. } Zie GAAST.

**GAAST (ROTSTER-)**. Zie ROTSTERGAAST.

**GAASTBUREN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Oudemirdum*.

**GAASTEN (DE-)**. Zie EGBERTGAASTEN.

**GAAST-EN-FERWOUDE**, kerk. gem., p. *Fr.*, klass. van *Harlingen*, ring van *Makkum*. Zij telt 350 ziel. en heeft 2 kerken, ééne te Gaast en ééne te Ferwoude.

**GAASTER-INDIJK**, vaart, bezuiden Gaast, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, die uit de Zeedijkvaart tot aan den *Wonbebuurster-polder* loopt.

**GAASTERLAND** of **GEESTERLAND**, wegens hooge heuvelachtige ligging en boschrijkheid het **FRIESCHE-LUSTOORD** genoemd, gem., pr. *Fr.*, arr. *Sneek*, kant. *Lenner* (12 m. k., 7 s. d., 3 j. d. no. 3.). Zij bevat de d.: *Bakhuizen*, *Balk*, *Harich*, *Mirns*, *Nijemirdum*, *Oudemirdum*, *Ruiga-huizen*, *Sondel* en *Wykel*; beslaat 8741,1816 bund., telt 508 h. en 3760 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt, alsmede in graan-, hout- en boterhandel.

De 2500 Herv. maken 4 gem. uit: *Balk*, *Harich*, *Oudemirdum-Nijemirdum-en-Sondel* en *Wykel*, terwijl die van de d. *Bakhuizen* en *Mirns*, tot de gem. *Hemelum-Mirns-en-Bakhuizen* behooren. De 100 Doopsgez. maken de gem. *Oude-Friezen* te *Balk* uit. De 10 Evang. Luth. behooren tot de gem. *Workum*. De 800 R. K. parochiëren te *Stouten*, *Balk* en *Bakhuizen* en er zijn 6 scholen.

**GAASTER-NIEUWE-VAART**, water, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, dat uit het *Feitemeer* naar het d. *Gaast* loopt, en tegen den *Zeedijk* stuit.

**GAASTER-VAR**, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, onmiddellijk aan den rijweg van *Tjerkgaast*.

**GAASTMABUREN**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Hardegaryp*; 10 h. en 60 inw.

**GAASTMEEH**, oudtijds **GASMEER** of **GASMAR**, d., pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, arr., kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Sneek*, aan het *Piel*. Men

telt er 14 h. en 100 inw., met de geh. *Noorderburen*, *Visscherburen* en de *Woudburen* 36 h. en 260 inw., onder welke velen zich op de palingvisserij en handel toelaggen, zijnde de handel in die visch van zoo veel belang, dat er jaarlijks van hier en het nabijgelegen *Heeg*, meer dan drie maal honderd duizend Ned. ponden naar *Engeland* verzonden worden.

De Herv. behooren tot de gem. van *Gaastmeer-en-Nieuwhuizum*, die hier eene kerk heeft, met spijzen toren. De dorps. telt 40 leerl.

**GAASTMEER (GROOTE-)**, meer, pr. *Fr.*, op de grenzen van de gem. *Wymbritseradeel* en *Hemelumer-Ofdephaert-en-Noordwolde*, W. van het d. *Gaastmeer*.

**GAASTMEER-EN-NIEUWHUIZUM**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Sneek*, ring van *Ylst*; 225 ziel. en 2 kerken.

**GAAT**. Zie **GAET**.

**GAATJE (HET)**, water, in den *Biesbosch*, pr. *Z. H.*, van de bekramming afkomende en, tusschen den *Helpolder* en den *Zuylenspolder* door, in de *Helsloot* uitlopende.

**GAUW**. Zie **GAUW**.

**GAAWEGEN**. Zie **GAWEGE**. (1)

**GADDAM**, hoek aan den *Zuider-Lingendijk*, in den *Tielerwaard*, pr. *Geld.*

**GADTBROEK**. Zie **GREERSBROEK**.

**GAEGELDIJK**, weg, pr. *Utr.*, gem. *Maartendijk*, zich uitstreckende van het d. *Blaauwcapel* tot de gem. *Achtienhoven*.

**GAERKOEKCKEN**. Zie **GAARKEU-**

**GAESP**. Zie **GAASP**. (KEN.

**GAESPAR**. Zie **HAGESTEIN**.

**GAESTEN** } **GAASTEN (DE)**.

(DE). Zie } **EGBERTGAASTEN**.

**GAET**, **GAAT**, **GAETE** of **GEUTE**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Hooge-Zwaluwe*; met 34 h. en 200 inw.

**GAGEL (DE)**, redoute, pr. *Utr.*, op de doorsnijding der *Achtienhovensche-wetering* en den *Gagelsche-dijk*.

**GAGEL (DE)**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Mil-en-St. Hubert*, 20 min. van *Mil*; met 20 h. en 120 inw.

**GAGEL (HET)**. Zie **ZALNÉ**.

**GAGELDONCK**, heerl., pr. *N. Br.*, arr. en kant. *Breda*, hulpk. en gem. 's *Prinsenhage*. Zij bevat het geh. *Gageldonck*; beslaat 28,9738 bund., en telt 7 h. met 50 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

(1) Alle namen, wel eens elders met **GAA** gespeld wordende, zoekte men op **GA**.

Het geh. Gageldonck ligt  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van Breda, 1 u. N. van 's Prinsenhage,  $\frac{1}{2}$  u. O. van de Beek. Er is hier nog eene kapel aanwezig, welke sedert lang buiten eenig geestelijk gebruik is.

GAICKINGA. Zie GAIKINGABORG.

GAJEKINGATER- }  
BORG. } Zie OUDEBOSCH.

GAIGATERBORG. }

GAIKEMA. Zie GAYKEMA.

GAIKEMAWEER. Zie GAANKEMAWEER.

GAIKINGABORG, GAIKINGEBORG of OUD-GAIKINGA, ook wel GAIKINGA gespeeld, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Hoogkerk*, 20 min. N. W. van *Dorkwerf*.

GAIKINGABORG. Zie OUDEBOSCH.

GAIKINGADIJK of GAIKINGEDIJK, dijk, pr. *Gron.* Hij begint bij den kruisweg onder Ezinge, en loopt tot aan Korelshoogte; dan langs het Oude maar; vervolgens tot aan het Aduarderdiep, en langs dit diep naar de nieuwe brug, over het Aduarderdiep, waar hij zich met de overblijfselen van den Munnikedijk vereenigt. Een andere tak van den Gaikingadijk gaat van het Aduardiep, bij de Lent, eerst door het Nieuwe-Voorwerk, vervolgens door Fransuin, tot dat hij zich eindelijk aan den Ezinger-Oudendijk aansluit.

GAIKINGADIJK of GAIKINGEDIJK, geh., pr. *Gron.*, gem. *Hoogkerk*, 5 min. N. van *Leegkerk*, en gem. *Aduard*, 1 u. Z. W. van *Wierum*; met 8 h. en 50 inw.

GAIKINGEBORG. Zie GAIKINGABORG.

GAIKINGEDIJK. Zie GAIKINGADIJK.

GALAMA, state, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, onder *Koudum*; groot 4 bund.

GALAMA-DAMMEN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Koudum*, op de scheiding van de meertjes de *Morrha* en de *Oorden*, en aan den rijweg, die hier door eene dwars loopende vaart wordt afgesneden, waarover hier eene fraaije draaibrug gelegd is. De menigvuldige doortogt, zoo wel van schepen als langs den weg en over de brug, maken het hier zeer levendig. Het bestaat uit 4 h. met 15 inw.

GALAMA-DAMMEN-SLUIS, sluis, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, in den *Koudumer-Slaperdijk*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van en onder *Koudum*. Zij is ruim 8 ell. wijd, met eene kapitale draaibrug overdekt en dient tot afstroming van het boezemwater uit de Fluessen en het Heeger-

meer naar de sluizen van Stavoren, en de Hindelooper en Molkwerumerzijen.

GALATHÉ (DE), door de bewoners doorgaans GEELE-TEEN genoemd, p., pr. *Z. H.*, gem. *Ooltgensplaat*; groot 624 bund.

GALATHÉSCHE-SLUIS, geh., pr. *Z. H.*, gem. en 1 u. Z. W. van *Ooltgensplaat*; met 7 h. en 60 inw., en eene sluis, dienende om de p. de Galathé, op het Kramer, van het overtollige water te ontlasten.

GALBERG, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Linden*; met 11 h. en 70 inw.

GALDER of GARDEL, geh., pr. *N. B.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*, aan den linker oever van de Mark; met 50 h., 300 inw., eene school met 100 leerl. en eenen toren van eene vroeger hier gestaan hebbende kapel.

GALEIGAT GELEGAT of GELUGAT, kil in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, komende uit de *Braspenning* en loopende tusschen het Donderzand en den Eijerwaard door naar het *Gal van den Zalm*.

GALEIJEN (OUDE-). Zie GALILEEN.

GALEIWAARD, GELEIWAARD of GELIWAARD, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werken-dam*, met den Westelijke-Groeningswaard in eene bekading begrepen, groot 14,8520 bund.

GALEKEHEM. Zie BINNENRUST.

GALEKOP, heerl. pr. *Utr.*, art. *Utr.* kant. *IJsselstein*, gem. *Ouden-Rijn*. Zij bevat het geh. Galekop; beslaat 446,2042 bund., telt 25 h. en 90 inw., die hun bestaan vinden in den landb.

De 60 R. K. behooren tot de stat. van *Oude-Rhijn-en-Jutphaas*. De 30 Herv. behooren tot de gem. van de *Meern*. De kinderen gaan te Meern ter schole.

Het geh. Galekop ligt 1 u. Z. W. van Utrecht,  $\frac{1}{4}$  u. N. ten O. van *IJsselstein*.

GALESLOT. Zie GAAL.

GALGENBERG, heuvel pr. *Geld.*, tusschen Arnhem en Roozendaal.

GALGENBLOK. Zie JACOBS-NIEUW-LAND (GROOT-Str.).

GALGENDAAL, geh., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. van *Genl*: met Kommerdijk 66 h. en 520 inw. tellende.

GALGENDIJK, dijk pr. *N. H.*, zich uitstreckende langs de gem. Ouddorp.

GALGENKAMPSBRUG. Zie VEENBRUG (DE).

GALGENWEIDJES, ingedijkte gronden van *Middeltharnis*, welke met de Westplaat onder ééne bedijking zijn ingedijkt aan het eil. *Goedereede-en-Overflakke*, pr. *Z. H.*

**GALGEPLAAT**, zandplaat in de Noord, pr. Z. H., deelende het vaarwater de Rietbaan, in twee deelen.

**GALGEPLAATJE**, zandplaat genoegzaam midden in de Ooster-Schelde, tusschen Tholen en Zuid-Beveland. De Noordpunt ligt  $\frac{1}{2}$  mijl bezuiden het hoofd van Zierikzee.

**GALGEPOLDER**, p., pr. Zeel., gem. Noordgouwe; groot 4,3165 bund.

**GALGEVELD**, bekade buitengronden aan de Emiliapolder, pr. N. Br., gem. Made-en-Drummelen; 10,5710 bund. groot.

**GALGHOEK**, p., pr. Z. H., gem. Schipluiden; groot 31,3940 bund.

**GALGOORD**, p., pr. Z. H., gem. Haastrecht, groot 10,1720 bund.

**GALGPOLDER**. Zie GEMEENEWEGSCHE-POLDER.

**GALGSTRAAT**, geh., pr. N. Br., gem. en ten Z. van Oudenbosch; met 7 h. en 60 inw.

**GALIGERPOLDER**, gedeelte polderl., pr. N. H., gem. Schagen-en-Burg-horn, sectie de Nes; 10,6430 bund.

**GALILEA**. Zie VROUWENKLOOSTER.

**GALILEEN** (OUD-) of OUDE-GALEIJEN, b., pr. Fr., gem. en even ten N. van Leeuwarden, van welke st. het eene voorstad uitmaakt, met 212 h., 1170 inw., 1 chicoreifabriek, 1 leerlooijerij, 1 houtzaagmolen, 1 scheepstimmerwerf, 2 kalkbranderij en 1 school met 170 leerl.

**GALKEHIEM**.

**GALKENHIEM**. } Zie BINNENRUST.

**GALKHIEM**.

**GALLE** (DE) of DE GOLLE, vaarw., pr. Fr., gem. Idaarderadeel, benoorden Grouw. Het komt voort uit de vaart of ringsloot van het bedijkte Wargaastermeer, loopt langs Aegum en Koldijk, waar het den naam van KOLDIJKSTER-RAK draagt, voorts langs Klein- en Groot-Fenwierdstra, om zich benoorden Grouw in de Grouw te ontlasten.

**GALLERIJ** (DE-), uiterw., pr. Geld., gem. Steenderen, onder Bronkhorst.

**GALOPPE**. Zie GULPEN.

**GALOPPE** (LA-). Zie GULP (DE-).

**GAMBLES**. Zie GAMLES.

**GAMELE**. Zie GAMMELKE.

**GAMEREN**, gem., pr. Geld., arr. Tiel, kant. en postk. Zalt-Boemel (21 m.k., 7 s.d., 1 j.d., 2 afd.). Zij bevat de heerl. Gameren en Nieuwvaal, beslaat 1073,2520 bund., telt 217 h. en 1350 inw., die meest van den aardappelbouw, en een weinig landbouw bestaan.

De 1200 Herv., maken gedeeltelijk de gem. Gameren uit, en behooren gedeeltelijk tot de gem. Zuilichen-en-Nieuwvaal. De 100 R. K. parochiëren te Zalt-Boemel. De 8 Iser. behooren tot de rings. van Zalt-Boemel. Men telt er 2 scholen.

Kermis Woensdag en Donderdag na 1 Augustus.

**GAMEREN**, heerl., pr. Geld., arr. Tiel, kant. en postk. Zalt-Boemel, gem. Gameren. Zij bestaat uit den Polder-van-Gameren en den Gammersche-waard, bevat het d. Gameren en eenige verstrooid liggende h., beslaat 667,9141 bund., telt 164 h. en 1000 inw., die meest hun bestaan vinden in den aardappelbouw, wordende hier jaarlijks duizende mudden afgeleverd naar Amsterdam, Rotterdam en elders. Ook zijn er 1 steenoven, 1 aardappelen-syropfabriek en 1 koorfmolen.

De 900 Herv. maken de gem. van Gameren uit, welke tot de klass. en ring van Zalt-Boemel behoort. De 100 R. K. parochiëren te Zalt-Boemel. Er is er eene school met 100 leerl.

Het d. Gameren ligt 4 u. W. van Tiel,  $\frac{1}{2}$  u. W. van Zalt-Boemel, aan den Waaldijk. Ten O. van het d. aan de Kluit, is een voetveer op Haasten. De kerk prijkt met eenen fraaijen spitsen toren en heeft geen orgel.

**GAMEREN(POLDER-VAN-)**, p., pr. Geld., gem. Gameren; 600,1559 bund.

**GAMEREN(SLOT-VAN-)**, boerd., pr. Geld., gem. Gameren; 1,6330 bund.

**GAMERSCHE-WAARD**, streek uiterw., pr. Geld., gem. Gameren; groot 66,7582 bund.

**GAMERSCHE-WETERING**, water, pr. Geld., loopende van den Gammersche-watermolen naar de Drie-sluisen, in den Achterdijk onder Aalst; zich bij die sluisen verenigende met de Nieuwaalsche-wetering en aldaar van een voormolen voorzien.

**GAMLES** GAMMELS of GAMBLES, vaarwater in de Zuiderzee, tusschen de st. Medemblik en het eil. Wieringen. Bij dit vaarwater ontdekt men, bezuiden de bakens, eenen steenachtigen rug, de Gamlesbank of Gamblesbank geheeten, welke omtrent 1130 ell. lang is, en bij gewone tij 2 $\frac{1}{2}$  ell. onder water ligt.

**GAMMELKE** of GAMMELKE, buurs., pr. Over., gem. en 1 u. Z. van Weerselo; met 52 h. en 270 inw.

**GAMMELKEBROEK**, broekgrond, pr. Over., gem. en Z. van Weerselo.

**GAMMELKER-BEEK**, riv., pr. *Over.*, onder *Weerselo*, dat niet ver van Oldenzaal ontspringt, naar Borne loopt, en aldaar in de *Åa* valt.

**GAMMELS (DE)** Zie **GAMLES**.

**GAMPEL**. Zie *Åa* of *WEERREIS*.

**GANA**. Zie **GEIN (HET HUIS-TE)**.

**GANDEL-EN-MIDDELWAARD**, uit-terw., pr. *Geld.*, gem. *Poederoyen*; 47,4170 bund.

**GANDER**. Zie **GAANDEREN**.

**GANIPA**. Zie **GENNEP**.

**GANITA**

**GANNITE-MARTA**. } Zie **GENT**.

**GANS (GAT-VAN-DE-)**, kil in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam* en *Made-en-Drimmelen*, voortkomende uit het *Gat-van-den-Zalm* en tusschen de *Ganzewei* en *Malta* door in het *Water* uitlopende.

**GANSDORP** of **GANSDORPSCHE-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Nieuverkerk-op-den-IJssel*; 163,9972 bund.

**GANSECAMPEN**. Zie **GANZENKAMPEN (1)**.

**GANSEPOLLE**, ook wel **GANZEPOLDER** genoemd, bedijkt buitenland of aanwas van de *Lauwerzee*, pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, 1 u. W. van *Ee*, nabij het *Ezumerzijk*.

**GANSEPOLLE**, hofst., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, 1½ u. Z. Z. O. van *Anjum*, 10 min. Z. van de *Ezumerzijk*.

**GANSOIJEN**, heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Heusden*, gem. *Drongelen-Hagoort-Gansoijen-en-Doeveren*. Zij bestaat uit den *Polder* van *Gansoijen* en den *Buitenpolder* van *Gansoijen*, bevat het geh. *Gansoijen*; beslaat 46,9801 bund., en telt 3 h. met 12 inw.

Het geh. *Gansoijen* of *Ganzooijen*, ligt 3½ u. W. van 's *Hertogenbosch*, ½ u. W. van *Heusden*, ½ u. Z. van *Drongelen*, aan het *Oude Maasje*, waarover hier eene houten valbrug ligt.

De 7 *Herv.* behooren tot de gem. van *Doeveren-en-Gendringen* en de 4 *R.K.* tot de par. van *Waalwijk*. De kinderen genieten te *Doeveren* onderwijs.

**GANSOIJEN (BUITENPOLDER-VAN-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Drongelen-Hagoort-Gansoijen-en-Doeveren*; beslaande 18,2400 bund.

**GANSOIJEN(POLDER-VAN-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Drongelen-Hagoort-Gansoijen-en-Doeveren*; 28,7311 bund.

**GANSOIJEN (SLOT-VAN-)**, buit.,

pr. *N. Br.*, gem. *Drongelen-Hagoort-Gansoijen-en-Doeveren*, ½ u. O. van *Drongelen*; 10,4000 bund. groot.

**GANSOIJENSCHESLUISJE**, sluisje, pr. *N. Br.*, gem. *Drongelen-Hagoort-Gansoijen-en-Doeveren*.

**GANSSTEEG (DE)**. Zie **SOESTBERGEN**.

**GANSWYK**, heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Heusden*, postk. *Gorinchem*, *Oosterhout* en *Geertruidenberg*, gem. *Emmikhoven-en-Waardhuizen*. Zij bestaat uit den p. *Ganswijk*; bevat het geh. *Ganswijk*; beslaat 139,4707 bund., en telt 60 h. met 240 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De *Herv.* behooren tot de gem. *Almkerk-en-Emmikhoven*. De *R.K.* behooren tot de par. van *Dussen*. De kinderen gaan te *Emmikhoven* ter schole.

Het geh. *Ganswijk* ligt 5 u. N.W. van 's *Hertogenbosch*, 2 u. N.W. van *Heusden*, ½ u. N. O. van *Emmikhoven*.

**GANSWIJK**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Emmikhoven-en-Waardhuizen*; groot 139,4707 bund.

**GANSWIJKSCHE-DIJK** of **EMMIKHOVENSCHES-DIJK**, dijk, pr. *N. Br.* Het is dat gedeelte van den *Oud-Altensche-Binnen-Zeedijk*, hetwelk zich van de *Verlaatsche sluis* tot de *Korn* uitstrekt.

**GANSWIJKSCHE-GANTEL**, water, pr. *N. Br.*, gem. *Emmikhoven-en-Waardhuizen*. Het begint aan den p. *Ganswijk* en loopt door den *Emmikhovensche-polder* naar de *Bleekkil*, waarin het zich ontlast.

**GANSWIJKSCHE-SLUISJE**, sluisje, pr. *N. Br.*, gem. *Emmikhoven-en-Waardhuizen*, in den buitendijk van den *Dussensche-polder*.

**GANTEL (DE)**, riv., pr. *Z. H.*, dat 10 min. benoorden *Quintsheul*, uit de *Holle-watering* ontstaat; tusschen de gem. *Naaldwijk* en *Monster* doorloopt; nabij *Poeldijk* den naam van *Groote-Gantel* aanneemt, zich vervolgens vereenigt met het *Nieuwe-Water*, onder welke benaming het zich door de *Spuishuis* in de *Maas* ontlast.

**GANTEL (DUSSEN-)**. Zie **DUSSEN-GANTEL**. (TEL-DE-).

**GANTEL (GROOTE-)**. Zie **GANGANTEL (POLDER-OVER-DE-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Waspik*; groot 189,6232 bund.

**GANTEL (VIERBANSCHES-)**. Zie **VIERBANSCHES-GANTEL**.

(1) Eveneens zoeke men de woorden elders **GANSE** gespeld, die hier niet gevonden worden op **GANZK**.

**GANTEL (VERLATEN-).** Zie VERLAATSCHEN-GANTEL.

**GANTELLUST,** h., pr. *Z. H.*, gem. *Naaldwijk*, aan de Gantel; met 35,9267 bund. grond.

**GANTELTIJE (HET),** riv., pr. *N. Br.*, onder *Almkerk*, waardoor het water uit den boezem van den Ouden-Doorn, door den Nieuwen-Doorn in de Oostkil valt.

**GANTELWIJK,** bouw., pr. *N. Br.*, gem. *Almkerk-en-Uitwijk*, 40 min. N. N. W. van *Almkerk*, aan de Gantel.

**GANUM.** Zie GEIN (HET).

**GANZEDIEP** of **GANSENDIEP**, een der monden van het *Grafhorsterdiepen-de-Goot*, waaruit hij omtrent  $\frac{1}{4}$  u. beneden *Grafhorst* ontstaat.

**GANZEDIJK,** dijk pr. *Gron.*, zijnde eene verlenging van den Oostwolder dijk. Hij loopt naar *Beeststerzijl*, en maakt de scheiding tusschen het *Termonster-* en het *Vierkerspelen-zijlvest*.

**GANZEDIJK** of **GANSEDIJK**, geh., pr. *Gron.*, gem. en 25 min. N. O. van *Finsterwolde*; met 27 h., 130 inw. en eene school met 20 leerl.

**GANZENBERG,** buit., pr. *Geld.*, gem. en 1  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Doornspijk*; groot 19,3732 bund.

**GANZENHOEVEN** of **GANSENHOEF**, buit., pr. *Utr.*, gem. en 10 min. N. van *Maarsseveen*, aan de *Vecht*; groot 14,2235 bund.

**GANZENKAMPEN** of **GANSECAMPEN**, p., pr. *Geld.*, gem. *Beest*; groot 35,0987 bund.

**GANZENNEST,** p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen - Munster - en - Muilkerk* en *Werkendam*; groot 14,9260 bund.

**GANZENSLOOT,** watertje in *N. H.*, Het begint bij de groote kanaalsluit te *Purmerende*, loopt voorbij het *Neckerhop* tot *Neck*, en vereenigt zich met de *Wormer-ringsloot*.

**GANZENVELD**, anders genoemd **GANZENVLAK** of **VOORVELD**, duinvallel, pr. *N. H.*, gem. *Schoorl-Groot-Harger-en-Camp*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. W. van *Schoorl*. Zij bestaat uit wit stuifzand.

**GANZENWAARD**, griendlanden, pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; groot 22,7429 bund.

**GANZEPANSBRUG**, houten brug, pr. *Over.*, gem. en 1 u. N. W. van *Heino*, over de *Steenwatering* in den grooten weg van *Zwolle* naar *Enschede*.

**GANZEPOLDER.** Zie GANSEPOLLE.

**GANZESTAART**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Hoogeloon-Hapert-en-Casteren*, 10 min. ten Z. van *Hapert*; met 16 h. en 60 inw.

**GANZEWEI**, plaat, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

**GANZEWEI**, gedeelte van den *Emelia-polder*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*; 14 bund. groot.

**GANZEWEIDE**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 40 min. van *Heerlen*; met 22 h. en ruim 110 inw.

**GANZOOIJEN.** Zie GANSOIJEN.

**GAPINGE**, gem. en heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg* (3 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Gapinge* en eene verstrooid liggende h. telt 28 h., en 200 inw., die meest van landbouw bestaan.

De inw., allen *Herv.*, maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Middelburg*, ring van *Veere*, behoort. Er is ééne school met 50 leerl.

Het d. *Gapinge*, ook *Der-Gapinge* of *Ter-Gapinge*, ligt zeer aangenaam,  $\frac{1}{4}$  u. ten N. van *Middelburg*,  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Veere*. De kerk heeft boven de voornaamste kerkdeur, in den muur een groot arduinsteenen kruis, overblijfsel der R. K. tijden.

**GARBENDEWEER.** Zie GARMER-DEWEER.

**GARDEL.** Zie GALDER.

**GARDELSWEER.** Zie GARRELSWEER.

**GARDERBROEK** of **GARDERSCHÉBROEK**, b., pr. *Geld.*, gem. *Barneveld*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Garderen*, met 46 h. en 280 inw.

**GARDEREN**, d., pr. *Geld.*, arr. en 6 u. N. ten W. van *Arnhem*, kant. en 3 u. O. van *Nijkerk*, hulpk. van de postk. *Apeldoorn*, *Amersfoort* en *Nijkerk*, gem. en 3 u. N. O. van *Barneveld*, niet ver van het *Uddelermeer*. Men telt er 39 h. en 250 inw., en met de buurs. *Garderbroek*, *Stroe* en *Essen*, 127 h. en ruim 800 inw. die meest hun bestaan vinden in den bijenteelt en honighandel.

De inw., op 5 na alle *Herv.*, maken eene gem. uit, die tot de klass. en ring van *Harderwijk* behoort, en hier eene kerk heeft met eenen vrij hoogen, dikken toren. De enkele R. K. parochiërt te *Barneveld*. De 4 *Isr.* behooren tot de rings. van *Nijkerk*. De dorps. telt 25 leerl.

Kermis den eersten Zondag in October.

**GARDERSCHÉBROEK.** Zie GARDERBROEK.

**GAREVEEN.** Zie GAARVEEN.

**GARIJP**, d., pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, arr. en 3 u. Z. O. van *Leeuwarden*; kant., hulpk. en 1 u. Z. W. van *Bergum*. Men telt er 60 h. en ruim 250 inw., en met de b. *Lutke-*

Inia, Sigerswolde en de Veenhuizen, 112 h. en ongeveer 720 inw., die meest bestaan van de veeteelt.

De inw., die allen Herv. zijn, behooren tot de gem. *Garijp-en-Suameer*, die hier eene kerk heeft, voorzien van eenen spitsen toren. Er is eene dorps. met 80 leerl.

GARIJP (HARDE-). Zie HARDEGARIJP.

GARIJP-EN-SUAMEER, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Leeuwarden*, ring van *Bergum*, met ongeveer 1200 zielen en 2 kerken, eene te Garijp en eene te Suameer.

GARMERDEWEER, ook wel eens GARBENDEWEER genoemd, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Holwerda*; groot 57,7670 bund.

GARMERWOLDE, ook GARMERSWOLDE of GERMERWOLDE, van ouds GERMERAWALDE, GERMERWALD en GEDMERAWOLDE, d., pr. *Gron.*, arr., kant. en  $\frac{3}{4}$  u. van *Appingedam*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. *Z. W.* van *Ten-Boer*. Men telt er 25 h. en 190 inw., en met de buurs. de Bovenrijke en Heidenschap, 56 h. en 400 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., allen Herv., behooren tot de klass. van *Appingedam*, ring van *Slochteren*. De zeer oude kerk is een groot kruisgebouw, met een nieuw orgel. De zware, vierkante, stompe toren staat afgescheiden van de kerk. De dorps. telt 60 leerl.

GARMINGE, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Westerbork*; 12 h. en 100 inw.

GARNALENPLAAT, droogte van den *Hinder*, aan de Zuidwestkust van de pr. *Z. H.*, tusschen het Bokkengat en de Ribbegeul.

GARNER. Zie GERNER.

GARNWERD, GARREWERD of GARWERD, oudtijds GHARNWERD, GERNERWERD en thans ook wel GROOT-GARNWERD, d., pr. *Gron.*, arr. en  $2\frac{1}{2}$  u. *N.* ten *Z.* van *Groningen*, kant. en 2 u. *N. O.* van *Zuidhorn*, gem. en 1 u. *O.* ten *Z.* van *Ezinge*, op eene wierde, aan den linkeroever van het Reitdiep. Men telt er 80 h. en 470 inw. en met de b. *Beswerd* en *Krassum*, 86 h. en 510 inw., van welke vele hun bestaan vinden in het optrekken van schepen naar *Groningen*, in het visschen van paling en spieringen; ook worden hier vele oude schepen gesloopt, koffen, smakken, tjalken en dergelijke, de andere leven van den landbouw.

De Herv. behooren tot de gem. *Garnwerd-en-Oostum*, welke in dit d. eene kerk heeft, met een fraai orgel, eene

marmeren nachtmaalstafel en eenen bijna 30 ell. hoogen stompen toren. De R. K. parochiëren te *Groningen*. De dorps. telt 160 leerl.

GARNWERD (KLEIN-) of KLEIN-GARREWERD, ook wel DE HOEK en veelal DE RAKEN genoemd, vruchtbare kleistreek met schoone boerd., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. *Z. W.* van *Winsum*, aan den rechter kant van het Reitdiep; met 16 h. en 100 inw.

GARNWERD-EN-OOSTUM, kerk. gem., pr. *Gron.*, klass. van *Groningen*, ring van *Zuidhorn*. Men telt er 600 ziel. en heeft er twee kerken, eene te Garnwerd en eene te Oostum.

GARRELSWEER, ook wel GARDELSWEER ed oudtijds GERLEVISWERT genoemd, d., pr. *Gron.*, arr., kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. *W.* van *Appingedam*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Loppersum*, ter wederzijden doch voornamelijk ten *Z.* van het Damsterdiep en den puinweg. Men telt er 22 h. en 150 inw., en met de b. *Nienhuis*, benevens eenige verstrooid liggende woningen, 31 h. en 230 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Appingedam*, ring van *Loppersum*, behoort. De kerk heeft eenen hollen spitsen toren. De dorps. telt 55 tot 60 leerl. Ten *Z.* van het d., nabij *Nienhuis*, ligt eene wierde  $1\frac{1}{2}$  bund. groot.

GARREWEER of GARWEER, geh., pr. *Gron.*, gem. *Appingedam*, 20 min. *Z.* ten *W.* van *Tjamsweer*; met 14 h. en 100 inw.

GARREWEER (HET HUIS-) of HET HUIS GARWEER, in de wandeling DEN APPELBERG geheeten, boer., pr. *Gron.*, gem. *Appingedam*, 20 min. *Z.* ten *W.* van *Tjamsweer*, in het geh. *Garreweer*; groot 20,5109 bund.

GARREWEERDER-MEER of GARREWEERDER-MAAR, water, pr. *Gron.*, dat ten *Z.* van het geh. *Garreweer* uit het Schildmeer voortkomt en langs dat geh., naar het Damsterdiep loopt, waar het zich ontlast.

GARREWERD. Zie GARNWERD.

GARSDEL. Zie GRASDEL.

GARSHUISTER-MAAR. Zie GARS-  
HUIZER-MAAR.

GARSHUIZEN of GARSTHUIZEN, misschien eigenlijk GRASHUIZEN en bij de landlieden GERSHUIZEN, d. pr. *Gron.*, arr., kant. en  $2\frac{1}{4}$  u. *N. W.* van *Appingedam*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. *N.* ten *O.* van *Sledum*. Men telt er 42 h. en 290 inw. en met de geh. *Dijkum*, het Groote-Gars-

huizer-Voorwerk en het Kleine-Gars-huizer-Voorwerk 58 h. en 390 inw. die meest van den landbouw bestaan.

De inw., op 7 na alle Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Appingedam*, ring van *Loppersum*, behoort en hier eene kerk heeft met eenen stompen toren. De 7 R. K. behooren tot de stat. van *Uithuizen*. De dorpschool telt 60 leerl.

**GARSHUIZER-MAAR**, GARSTHUIZER-MAAR of GARSHUISPER-MAAR, water pr. *Gron.*, dat bij *Garshuizen* ontstaat, en langs Zeerijp en Enum loopt, om zich, een weinig bewesten Tjamsweer, in het *Damsterdiep* te ontlasten.

**GARSHUIZER-VOORWERK**(GROOTE-), geh., pr. *Gron.*, gem. en 1½ u. N. ten O. van *Stedum*, aan den Dijkmerweg; met 4 h. en 30 inw.

**GARSHUIZER-VOORWERK**(KLEINE-), geh., pr. *Gron.*, gem. en 1½ u. N. ten O. van *Stedum*, aan den Dijkmerweg; met 3 h. en 20.

**GARSTENHEEM**, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Leens*, ½ u. Z. van *Wehe*; 26,3190 bund. groot.

**GARSTEN-POLDER**, p., pr. *Utr.*, gem. *Nigtevecht*, groot 20,3522 bund.

**GARSTHUIZEN**. Zie GARSHUIZEN.

**GARSTINK**, buit. pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. ten Z. van *Warnsveld*, aan den *Baaksche-dijk*; groot 19,2410 bund.

**GARSTLANDEN**. Zie WURP-EN-GARSTLANDEN.

**GARVEEN**. Zie GAARVEEN.

**GARVELINGSHOEK** of GARVELINKHOEK, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. ten N. van *Ruurloo*; met 14 h. en 110 inw.

**GARWEER**. Zie GARREWEER.

**GARWEER** (HET-HUIS-). Zie GARREWEER (HET-HUIS-).

**GARWERD**. Zie GARNWERD.

**GASMAR**.

**GASMEER**. } Zie GAASTMEER.

**GASOP**. Zie GAASP.

**GASPAAR**.

**GASPAERDE**.

**GASPAERN**.

**GASPARDEN**.

**GASPAREEN**.

**GASPARN**.

**GASPARNENWEERDE**.

**GASPEREN**.

**GASPERNE**.

**GASPOVERDUM**. Zie GESPERDEN.

**GASSE**, uitwater., pr. *Over.*, op het *Kamper-eiland*. Zij begint bij de kerk en loopt in de Zuiderzee uit.

**GASSEL**, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en postk.

*Grave* (7 m. k., 3 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het d. *Gassel*, de geh. *Tongelaar* en *Heihoek*; beslaat 1006,0580 bund., telt 103 h. en 580 inw., die meest van den landbouw en veeteelt bestaan. Ook zijn er 1 koren- en 1 houtzaagmolen.

De inw., op 3 na allen R. K., maken eene par. uit, die tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Cuyck*, behoort. De 3 Herv. behooren tot de gem. van *Grave*.

Het d. *Gassel* ligt 6 u. O. van 's *Hertogenbosch*, 1 u. Z. O. van *Grave*, en bestaat eigenlijk in de b. *Oud-Gassel* en *Nieuw-Gassel*, welke tezamen 93 h. en 680 inw. bevatten. De R. K. kerk, aan den H. *Johannes den Dooper* toegewijd, is van toren en orgel voorzien.

Kermis op den laatsten Zondag in Augustus.

**GASSEL** (NIEUW-), eene der beide b., waaruit het d. *Gassel*, pr. *N. Br.*, bestaat; met 42 h. en 200 inw.

**GASSEL** (OUD-), eene der beide b., waaruit het d. *Gassel*, pr. *N. Br.*, bestaat; met 36 h. en 200 inw.

**GASSEL** (POLDER-VAN-). Zie ESCHAREN-EN-GASSEL (POLDER-VAN-).

**GASSELSCHESLUIS** of **BALKGRAAFSCHE-SLUIS**, steenen sluis, pr. *N. Br.*, gem. *Gassel*; in den Maasdijk, dienende om den Maaspoolder van het overtollige water te ontlasten.

**GASSELTE**, gem., pr. *Dr.*, arr. judic. en adm. kant. en hulpk. van het postk. *Assen* (5 k. d., 1 m. k., 1 s. d.). Zij bestaat uit de d. *Gasselte* en *Gasselter-Nijeveen*, de geh. *Gasselter-Boerveen*, *Gasselter-Boerveenstermond* en *Gasselter-Nijeveenstermond*, benevens de veenkolonie *Oosterveen*; beslaat 4022,6160 bund., telt 191 h. en 1600 inw., die van den landbouw, het turfgraven en den handel in eikentimmerhout en keisteenen bestaan; ook wonen er eenige schippers en buitenvaarders.

De inw., op weinigen na, allen Herv., maken twee gem. uit, die van *Gasselte* en *Gasselter-Nijeveen*. De 8 I. s. r. behooren tot deijkerk te *Assen*. Er zijn 2 scholen.

Het d. *Gasselte* ligt 3 u. O. ten Z. van *Assen*, 1½ u. N. van *Borger*. Men telt er in de kom, 82 h. en 370 inw., bijna allen Herv. Zij maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Assen* behoort, en eene kerk heeft, met lagen vierkanten toren, die een aan alle vier de zijden, schielijk toeloopend spits heeft. De dorps. telt 90 leerl.

} Zie HAGE-STEIN.



Inia, Sigerswolde en de Veenhuizen, 112 h. en ongeveer 720 inw., die meest bestaan van de veeteelt.

De inw., die allen Herv. zijn, behooren tot de gem. *Garijp-en-Suameer*, die hier eene kerk heeft, voorzien van eenen spitsen toren. Er is eene dorps. met 80 leerl.

GARIJP (HARDE-). Zie HARDEGARIJP.

GARIJP-EN-SUAMEER, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Leeuwarden*, ring van *Bergum*, met ongeveer 1200 zielen en 2 kerken, eene te Garijp en eene te Suameer.

GARMERDEWEER, ook wel eens GARBENDEWEER genoemd, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Holwerda*; groot 57.7670 bund.

GARMERWOLDE, ook GARMERSWOLDE of GERMERWOLDE, van ouds GERMERAWALDE, GERMERWALD en GEDMERAWOLDE, d., pr. *Gron.*, arr., kant. en  $3\frac{1}{2}$  u. van *Appingedam*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. *Z. W.* van *Ten-Boer*. Men telt er 25 h. en 190 inw., en met de buurs. de Bovenrijge en Heidenschap, 56 h. en 400 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., allen Herv., behooren tot de klass. van *Appingedam*, ring van *Stochteren*. De zeer oude kerk is een groot kruisgebouw, met een nieuw orgel. De zware, vierkante, stompe toren staat afgescheiden van de kerk. De dorps. telt 60 leerl.

GARMINGE, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Westerbork*; 12 h. en 100 inw.

GARNALENPLAAT, droogte van den *Hinder*, aan de Zuidwestkust van de pr. *Z. H.*, tusschen het Bokkengat en de Ribbegeul.

GARNER. Zie GERNER.

GARNWERD, GARREWERD of GARWERD, oudtijds GERNOWERD, GHERNEWERD en thans ook wel GROOT-GARNWERD, d., pr. *Gron.*, arr. en  $2\frac{1}{2}$  u. *N.* ten *W.* van *Groningen*, kant. en 2 u. *N. O.* van *Zuidhorn*, gem. en 1 u. *O.* ten *Z.* van *Ezinge*, op eene wierde, aan den linkeroever van het Reitdiep. Men telt er 80 h. en 470 inw. en met de b. *Beswerd* en *Krassum*, 86 h. en 510 inw., van welke vele hun bestaan vinden in het optrekken van schepen naar *Groningen*, in het visschen van paling en spieringen; ook worden hier vele oude schepen gesloopt, koffen, smakken, tjalken en dergelijke, de andere leven van den landbouw.

De Herv. behooren tot de gem. *Garnwerd-en-Oostum*, welke in dit d. eene kerk heeft, met een fraai orgel, eene

marmeren nachtmaalstafel en eenen bijna 30 ell. hoogen stompen toren. De R. K. parochiëren te *Groningen*. De dorps. telt 160 leerl.

GARNWERD (KLEIN-) of KLEIN-GARREWERD, ook wel DE HOEK en veelal DE RAKEN genoemd, vruchtbare kleistreek met schoone boerd., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. *Z. W.* van *Winsum*, aan den regter kant van het Reitdiep; met 16 h. en 100 inw.

GARNWERD-EN-OOSTUM, kerk. gem., pr. *Gron.*, klass. van *Groningen*, ring van *Zuidhorn*: Men telt er 600 ziel. en heeft er twee kerken, eene te Garnwerd en eene te Oostum.

GARRELSWEER, ook wel GARDELSWEER en oudtijds GERLEVISWEERT genoemd, d., pr. *Gron.*, arr., kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. *W.* van *Appingedam*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Loppersum*, ter wederzijden doch voornamelijk ten *Z.* van het Damsterdiep en den puinweg. Men telt er 22 h. en 150 inw., en met de b. *Nienhuis*, benevens eenige verstrooid liggende woningen, 31 h. en 230 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Appingedam*, ring van *Loppersum*, behoort. De kerk heeft eenen hollen spitsen toren. De dorps. telt 55 tot 60 leerl. Ten *Z.* van het d., nabij *Nienhuis*, ligt eene wierde  $1\frac{1}{2}$  bund. groot.

GARREWEER of GARWEER, geh., pr. *Gron.*, gem. *Appingedam*, 20 min. *Z.* ten *W.* van *Tjamsweer*; met 14 h. en 100 inw.

GARREWEER (HET HUIS-) of HET HUIS GARWEER, in de wandeling DEN APPELBERG geheeten, boer., pr. *Gron.*, gem. *Appingedam*, 20 min. *Z.* ten *W.* van *Tjamsweer*, in het geh. *Garreweer*; groot 80.5109 bund.

GARREWEERDER-MEER of GARREWEERDER-MAAR, water, pr. *Gron.*, dat ten *Z.* van het geh. *Garreweer* uit het Schildmeer voortkomt en langs dat geh., naar het Damsterdiep loopt, waar het zich ontlast.

GARREWERD. Zie GARNWERD.

GARSD. Zie GRASDEL.

GARSHUISTER-MAAR. Zie GARS-  
HUIZER-MAAR.

GARSHUIZEN of GARSTHUIZEN, misschien eigenlijk GRASHUIZEN en bij de landlieden GERSHUSEN, d. pr. *Gron.*, arr., kant. en  $2\frac{1}{2}$  u. *N. W.* van *Appingedam*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. *N.* ten *O.* van *Siedum*. Men telt er 42 h. en 290 inw. en met de geh. *Dijkum*, het Groot-Gars-

huizer-Voorwerk en het Kleine-Gars-  
huizer-Voorwerk 58 h. en 390 inw. die  
meest van den landbouw bestaan.

De inw., op 7 na alle Herv. maken  
eene gem. uit, welke tot de klass. van  
*Appingedam*, ring van *Loppersum*,  
behoort en hier eene kerk heeft met  
eenen stompen toren. De 7 R. K. be-  
hooren tot de stat. van *Vuilhuizen*. De  
dorpschool telt 60 leerl.

**GARSHUIZER-MAAR**, **GARSTHUIZER-  
MAAR** of **GARSHUISPER-MAAR**, water pr.  
*Gron.*, dat bij *Garshuizen* ontstaat,  
en langs Zeerijp en Enum loopt, om  
zich, een weinig bewesten Tjamsweer,  
in het *Damsterdiep* te ontlasten.

**GARSHUIZER-VOORWERK (GROO-  
TE-)**, geh., pr. *Gron.*, gem. en 1½ u.  
N. ten O. van *Stedum*, aan den Dijk-  
merweg; met 4 h. en 30 inw.

**GARSHUIZER-VOORWERK (KLEI-  
NE-)**, geh., pr. *Gron.*, gem. en 1½ u.  
N. ten O. van *Stedum*, aan den Dijk-  
merweg; met 3 h. en 20.

**GARSTENHEEM**, boerd., pr. *Gron.*,  
gem. *Leens*, ½ u. Z. van *Wehe*; 26,3190  
bund. groot.

**GARSTEN-POLDER**, p., pr. *Utr.*,  
gem. *Nigtevecht*, groot 20,3522 bund.

**GARSTHUIZEN**. Zie **GARSHUIZEN**.

**GARSTINK**, buit. pr. *Geld.*, gem. en  
1½ u. ten Z. van *Warnsveld*, aan den  
*Baaksche-dijk*; groot 19,2410 bund.

**GARSTLANDEN**. Zie **WURP-EN-GARST-  
LANDEN**.

**GARVEEN**. Zie **GAARVEEN**.

**GARVELINGSHOEK** of **GARVELINK-  
HOEK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 10  
min. ten N. van *Ruurloo*; met 14 h.  
en 110 inw.

**GARWEER**. Zie **GARREWEER**.

**GARWEER (HET-HUIS-)**. Zie **GAR-  
REWEER (HET-HUIS-)**.

**GARWERD**. Zie **GARNWERD**.

**GASMAR**.

**GASMEER**. } Zie **GAASTMEER**.

**GASOP**. Zie **GAASP**.

**GASPAAR**.

**GASPAERDE**.

**GASPAERN**.

**GASPARDEN**.

**GASPAREEN**.

**GASPARN**.

**GASPARNWEERDE**.

**GASPEREN**.

**GASPERNE**.

**GASPOVERDUM**. Zie **GESPERDEN**.

**GASSE**, uitwater., pr. *Over.*, op het  
*Kamper-eiland*. Zij begint bij de  
kerk en loopt in de Zuiderzee uit.

**GASSEL**, gem., pr. *N. Br.*, arr.  
*'s Hertogenbosch*, kant. en postk.

*Grave* (7 m. k., 3 s. d., 4 j. d.). Zij be-  
vat het d. *Gassel*, de geh. *Tongelaar*  
en *Heihoek*; beslaat 1006,0580 bund.,  
telt 103 h. en 580 inw., die meest van  
den landbouw en veeteelt bestaan. Ook  
zijn er 1 koren- en 1 houtzaagmolen.

De inw., op 3 na allen R. K., maken  
eene par. uit, die tot het apost. vic.  
van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Cuyck*,  
behoort. De 3 Herv. behooren tot de  
gem. van *Grave*.

Het d. *Gassel* ligt 6 u. O. van 's Her-  
togenbosch, 1 u. Z. O. van *Grave*, en  
bestaat eigenlijk in de b. *Oud-Gassel*  
en *Nieuw-Gassel*, welke te zamen 93 h.  
en 680 inw. bevatten. De R. K. kerk,  
aan den H. *Johannes den Dooper* toe-  
gewijd, is van toren en orgel voorzien.

Kermis op den laatsten Zondag in  
Augustus.

**GASSEL (NIEUW-)**, eene der beide  
b., waaruit het d. *Gassel*, pr. *N. Br.*,  
bestaat; met 42 h. en 200 inw.

**GASSEL (OUD-)**, eene der beide  
b., waaruit het d. *Gassel*, pr. *N. Br.*,  
bestaat; met 36 h. en 200 inw.

**GASSEL (POLDER-VAN-)**. Zie  
**ESCHAREN-EN-GASSEL (POLDER-VAN-)**.

**GASSELSCHIE-SLUIS** of **BALKGRAAF-  
SCHIE-SLUIS**, steenen sluis, pr. *N. Br.*,  
gem. *Gassel*; in den Maasdijk, die-  
nende om den Maaspolder van het  
overtollige water te ontlasten.

**GASSELTE**, gem., pr. *Dr.*, arr.  
judic. en adm. kant. en hulpk. van  
het postk. *Assen* (5 k. d., 1 m. k.,  
1 s. d.). Zij bestaat uit de d. *Gas-  
selle* en *Gasselter-Nijeveen*, de geh.  
*Gasselter-Boerveen*, *Gasselter-Boer-  
veenstermond* en *Gasselter-Nijeveens-  
termond*, benevens de veenkolonie  
*Oosterveen*; beslaat 4022,6160 bund.,  
telt 191 h. en 1600 inw., die van den  
landbouw, het turfgraven en den han-  
del in eikentimmerhout en keistee-  
nen bestaan; ook wonen er eenige  
schippers en buitenvaarders.

De inw., op weinigen na, allen  
Herv., maken twee gem. uit, die van  
*Gasselle* en *Gasselter-Nijeveen*. De  
8 Iser. behooren tot de bijkerk te  
*Assen*. Er zijn 2 scholen.

Het d. *Gasselle* ligt 3 u. O. ten Z.  
van *Assen*, 1½ u. N. van *Borger*. Men  
telt er in de kom, 82 h. en 570 inw.,  
bijna allen Herv. Zij maken eene gem.  
uit, welke tot de klass. en ring van  
*Assen* behoort, en eene kerk heeft,  
met lagen vierkanten toren, die een  
aan alle vier de zijden, schielijk toe-  
lopend spits heeft. De dorps. telt  
90 leerl.

**GASSELLER - BOERVEEN.** Zie **BOERVEEN.**

**GASSELLER - BOERVEENSTER - MOND**, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. N. O. van *Gasselte*; met 15 h. en 90 inw.

**GASSELLER - NIJEVEEN** of **GASSELLER - NIEUWVEEN**, d., pr. *Dr.*, arr., judic. en adm. kant. en 4 u. O. van *Assen*, gem. en 1 u. O. N. O. van *Gasselte*, aan de Oostermoersche-vaart. Men telt er 70 h. en 500 inw., en met het geh. *Gasselter-Nijenveenstermond*, 104 h. en 720 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en de veesteelt. Ook wonen er veel schippers.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Assen*, die eene kerk heeft zonder toren, maar de klok hangt in eenen eikenboom. De dorps. telt 70 leerl.

**GASSELLER - NIJEVEENSTER - MOND**, geh., pr. *Dr.*, gem. *Gasselte*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Gasselter-Nijeveen*; met 34 h. en 230 inw., en gezamenlijk met *Gasselter-Boerveenstermond* eene school met 80 leerl.

**GAST (DE-)** of **DE GAAST**, hoogte, pr. *Gron.*, onder *Zuidhorn*. Zij is zeer vruchtbaar en wordt verdeeld in Ooster-Gast en Wester-Gast.

**GAST (DE).** Zie **GAAST (DE).**

**GAST (GROOTE-).** Zie **GROOTE-GAST.**

**GAST (LUTKE-)** of **LUTJE-GAST.** Zie **LUTKE-GAST.**

**GAST (OOSTER-)**, het oostelijk gedeelte van de **GAST**, pr. *Gron.*

**GAST (UDEN-).** Zie **GAAST (DE).**

**GAST (WESTER-)**, het westelijk veld van de **GAST**, pr. *Gron.*

**GASTEL.** Zie **GASTEL (OUD-).**

**GASTEL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Soerendonk-Sterksel-en-Gastel*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. W. van *Soerendonk*; met 33 h. 200 inw. en eene school met 30 leerl.

**GASTEL**, par., pr. *N. Br.*, in het apost. vic. van *Breda*, dek. *Bergensop-Zoom*, in met 2900 zielen en ééne kerk te Oud-Gastel, welke door eenen Pastoor en twee Kapellaans bediend wordt.

**GASTEL (NIEUW-)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Oud en Nieuw-Gastel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van Oud-Gastel; met 68 h., 650 inw. en eene school met 60 leerl.

**GASTEL (NIEUW-)**, eigenlijk **HEERJANSLAND**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Oud en Nieuw-Gastel*; 1745, 7001 bund.

**GASTEL (OUD-)**, ook wel enkel **GASTEL** en oudtijds **GASTEL** genoemd, pr. *N. Br.*, arr. en 3 u. W. ten N. van *Breda*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van den *Oudenbosch*, postk. *Roosendaal*, gem.

*Oud-en-Nieuw-Gastel.* Men telt er 100 h. en 580 inw.

De R. K., behooren tot de par. van *Gastel*, welke hier eene kerk heeft, aan den H. LAURENTIUS toegewijd. Deze kerk, prijkt met eenen fraaijen en hoogen toren. De Herv., behooren tot de gem. *Oud-en-Nieuw-Gastel*, en hebben hier mede eene kerk. De dorps. telt 180 leerl.

**Beestenmarkten**, den derden Dingsdag in April, den derden Dingsdag in September. Kermis den 10 Augustus.

**GASTEL (OUD-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Oud-en-Nieuw-Gastel.*

**GASTEL (OUD-EN-NIEUW-)**, gem. pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. *Oudenbosch*, postk. *Roosendaal* (17 m. k., 7 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Oud-Gastel, benevens de geh. *Nieuw-Gastel*, *Kuivezand*, *Stampersgat*, *Meeren-Stoof* en *Over-Esseldijk*; beslaat 3309 bund.; telt 413 h. en 3150 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook zijn er 2 bierbrouwerijen, 2 leerlooijerijen, 1 meestoof en 2 graanmolens.

De 3000 R. K. maken de par. van *Gastel* uit. De 50 Herv. vormen eene gem., welke tot de klass. van *Breda*, ring van *Willemsstad*, behoort. Men heeft er twee scholen.

**GASTELN.** Zie **GASTEL (OUD-).**

**GASTEREN**, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Antoo*; met 29 h., 160 inw. en 1 school, met 22 leerl.

**GASTERSCHE-DIEP** oudtijds **GASTHUISVOORT**, riv., pr. *Dr.*, vloeiende voorbij *Gasteren* in de *Drentsche-Aa*.

**GASTHUIS.** Zie **GASTHUIS-HOVEN.**

**GASTHUIS** of **ANDERSCHE-DIEP**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Stiphout*; 4 boerd. en 30 ziel. (**HOVEN.**)

**GASTHUIS (OUD-).** Zie **GASTHUIS-GASTHUIS-BRUGJE**, brug, pr. *N. Br.*, over het *Loopje*,  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Mierlo* en even zoo ver Z. van *Stiphout*. Het is de scheiding tusschen die twee gem.

**GASTHUIS-HOVEN**, ook wel enkel **GASTHUIS** of **OUD-GASTHUIS**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Bemelen*; met 18 h. en 100 inw.

**GASTHUIS-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Soeterwoude*; groot 94, 1519 bund.

**GASTHUISVOORT.** Zie **GASTHUIS.**

**GASTHUISWAARD**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Geertruidenberg*; 18, 4450 bund.

**GAT (HET)**, het **GAT-BIJ-RAAMSDONK** of **RAAMSDONKSCHE-GAT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Raamsdonk*, met 4 h. en 30 inw.

**GAT (HET-BEVERT-).** Zie **BEVERT KL.**

**GAT (BROUWERSHAVENSCH-).** Zie **BROUWERSHAVENSCH-GAT (1).**

**GAT (BUIZEN-),** inham, pr. *N.H.*, 1 u. N. van Kalandsoog.

**GAT (DIEPE-),** kil, pr. *N.Br.*, gem. *Werkendam*, die uit de Westkil, tusschen den Hardenhoek, den Achterste-Kievitswaard en Happenhennep door, naar de Lijnoorden loopt.

**GAT (GROOTE-),** kreek, pr. *Zeel.*, beginnende aan den Grootendam, bij Oostburg, loopende in de gem. *Schoondijke*, tot het geh. Steenhove, midden door de *Brugsche-Dijklanden*.

**GAT-BIJ-RAAMSDONK.** Zie **GAT (HET-).**

**GATBROEK.** Zie **GEERSBROEK.**

**GATERNISSE,** hofst., pr. *Zeel.*, gem. ea 1 u. N. van *Schoondijke*, in het 1e deel van *Prins-Willems-polder*; bij het geh. Sasput; groot 29,411 bund.

**GATERNISSE-KREEK,** water, pr. *Zeel.*, gem. *Schoondijke*, in het *Eerste deel van Prins-Willems-polder*, loopende van de Sasput, tot aan en door den Gaternisse-weg.

**GATERNISSE-WEG,** meest oostelijke dwarsweg in het *Eerste deel van Prins-Willems-polder*, pr. *Zeel.*, gem. *Schoondijke*, loopende van den Nieuwehaven- naar den Oranje-polder.

**GAT-VAN-BAKENS (HET) of DE BAKENS,** het gedeelte der Donge, in en boven hare uitmonding tot Geertruidenberg toe, pr. *N.Br.*, stortende zich in den Amer en den Biesbosch uit.

**GAT-VAN-BROUWERSHAVEN.** Zie **BROUWERSHAVENSCH-GAT.**

**GAT-VAN-DEN-DOORDTSCHEN-TOREN,** kil in den *Biesbosch*, pr. *N.Br.*, gem. *Werkendam*. Zij komt uit het *Gat-van-Steenhuisje* en loopt tusschen den Kivitswaard en den Muggewaard door, naar het Gat van den Haan.

**GAT-VAN-TER-AA (HET),** zeer schilderachtig plaatsje pr. *Geld.*, op de grenscheidung van de heerl. *Doorwerth*, waar een beekje al kabbelend van de hoogte vloeit, om zich niet ver van daar in den Rijn te storten.

**GAUMA,** boerd., pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*, 1 u. Z.W. van *Oldeboorn*; groot 38,5803 bund.

**GAUW, GAAUW of GAW,** in het oud-Friesch *GHAWE*, d., pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, arr., kant. en l u. N.N.O. van *Sneek*. Men telt er 27 h., waaronder het h. Speer, en 150 inw., die meest hun bestaan vinden in de veeteelt.

De Herv. behooren tot de gem. *Goinga-Gauw-en-Offgawier*, die hier eene kerk heeft, met eenen stompen dikken toren. De R. K. parochiëren te *Sneek*. De dorps. telt 40 leerl.

**GAUW of GEEUW,** water, pr. *Fr.*, gem., *Idaarderadeel*, O. van Grouw. Het is een inham van de Pikmeer.

**GAUWDRIAAN.** Zie **GOUDRIAAN (OUD-).**

**GAUWERAK.** Zie **GOUDERAK.**

**GAVE (OUDE),** ook wel enkel **DE GAAF** of **GAVE** genoemd, water, pr. *Gron.*, dat uit het Lettelberder-diep voortkomt en naar de Monniksloot loopt, met welke zij, onder den naam van **GAVE**, naar de Pofferd loopt, waar zij in de trekvaart van Groningen op Stroobosch valt.

**GAW.** Zie **GAUW.**

**GAWEGE,** **GAWEG** of **GAWEGEN**, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Waarden-en-Valkenisse* en gem. *Krabbendijke*; met 16 h. en ongeveer 100 inw.

**GAYN (HET).** Zie **GEIN.**

**GEBROECK,** **GEBOEK** of **GAASBROEK**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Herkenbosch-en-Melich*, 40 min. Z. O. van *Herkenbosch*; met 29 h. en 190 inw.

**GEBROEK,** geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. Z. van *Echt*; 30 h. en 150 inw.

**GEBROEK,** geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. Z. van *Maasniel*; met 26 h. en 140 inw.

**GEBROEK,** b., pr. *Limb.*, gem. en 25 min. W. van *Susteren*; met 5 h. en 40 inw. Het is een gedeelte van het geh. *Bakhoven-en-Gebroek*.

**GEBROKEN-SLOT-VAN-GRUBBENVORST.** Zie **GRUBBENVORST (GEBROKEN-SLOT-VAN-).**

**GECOMBINEERDE-BUITENPOLDER-VAN-ENGELEN-VLIJMEN-EN-HEDIKHUIZEN.** Zie **ENGELEN-VLIJMEN-EN-HEDIKHUIZEN (GECOMBINEERDE-POLDER-VAN-)** (2).

**GECOMBINEERDE-BUITENPOLDER-VAN-RAAMSDONK.** Zie **AANWASSEN.**

(1) Men zoekte alle de overige met **GAT** samengestelde woorden, welke men hier niet vindt, op de woorden van onderscheidung.

(2) Alle de eveneens met het woord **GECOMBINEERD** beginnende namen, soekte men op de woorden van onderscheidung.

**GEDMERAWOLDE.** Zie GARMER-  
(WOLDE).

**GEEFSWEER** of **GEVESWEER**, geh.,  
pr. *Gron.*, gem. *Delfzijl*,  $\frac{1}{4}$  u. *Z. W.*  
van *Farmsum*; met 6 h. en 50 inw.

**GEELBROEK**, wild kreupelhout,  
en laag natuurlijk groenland, pr. *Dr.*,  
tusschen *Assen*, *Beilen* en *Rolde*;  
groot 44 bund.

**GEELDORP.** Zie **GELDROP.**

**GEELEBEEK.** Zie **RUMMELBEEK.**

**GEELE-TEEN.** Zie **GALATHÉ.**

**GEELMUIDEN.** } Zie **GENEMUIDEN.**

**GEELMUIJEN.** }

**GEELTJENS-DORP.** Zie **GIELTJES-**  
**DORP.** (**GENDERDIJKE-POLDER.**

**GEENDERDIJKE-POLDER.** Zie  
**GEENEIND**, b., pr. *N. Br.*, gem.  
en 5 min. *W.* van *Stiphout*; met 12  
h. en 70 inw.

**GEENEND**, geh., pr. *Limb.*, gem.  
en  $\frac{1}{4}$  u. *O.* van *Tegelen*; met 11 h.  
en 50 inw.

**GEENHOVEN** of **GENHOVEN**, ook  
**GENOUWEN** en **GINOUWEN** gespeld, geh.,  
pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *N.* van *Valkens-*  
*waard*; met 48 h. en 250 inw.

**GEENWEIDE**, geh., pr. *Geld.*, gem.  
en  $\frac{1}{4}$  u. van *Rossum*; met 20 h. en  
160 inw.

**GEENUM.** Zie **GENUM.**

**GEER (DE).** Zie **VRIJE-GEER (DE).**

**GEER (DE)**, buit, pr. *Utr.*, gem.  
en  $\frac{1}{4}$  u. *O.* van *Julphaas*, langs den  
straatweg van *Utrecht* naar *Gorin-*  
*chem*; groot 12,4160 bund.

**GEER (DE)**, geh., pr. *Utr.*, gem. en  
 $\frac{1}{4}$  u. *Z.* van *Oudhuizen*; 10 h. en 70 inw.

**GEER (DE)**, kanaal, pr. *Utr.*, dat de  
landscheiding tusschen *Oudhuizen* en  
*Spengen*, onder *Kockengen*, uitmaakt.  
Het loopt van de *Dogersluis* tot den  
*Oudendam*, onder *Wilnis*, terwijl het  
den *Amstel* met het *Byleveld* vereenigt.

**GEER (DE)**, gedeelte polderland,  
pr. *Z. H.*, gem. *Nieuwland*.

**GEER (DE)**, De **GEEREN** of **GEER-**  
**POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Leerdam*.

**GEER (DE VRIJE-).** Zie **VRIJE-**  
**GEER (DE).** (**GAARTSBERG.**

**GEERAARDSBERGEN.** Zie **HEER-**  
**GEERARD-DE-MOORS-POLDER.**

**Zie GERAARD-DE-MOORS-POLDER.**

**GEERBRUG**, brug, pr. *Geld.*, gem.  
en  $\frac{3}{4}$  u. *N.* ten *W.* van *Voorst*, in  
den grindweg van *Deventer*, over de  
*Terwoldsche* wetering.

**GEERDIJK**, dijk, pr. *Z. H.*, van  
*Nieuwland* naar den *Koendersche-*  
weg loopende en de greenschieding  
tusschen de gem. *Leerbroek* en *Nieuw-*  
*land* uitmakende.

**GEERDINKSBEEK**, riv., pr. *Over.*,  
gem. *Tubbergen*, die in *Albergen* ont-

staat en zich in de *Groote Lee* ontlast.

**GEERDINK-ZIJD**, gedeelte der

marke *Usselo*, pr. *Over.*, gem. *Lone-*

*neker*.

**GEERE-EN-ZIJDEPOLDER (GE-**  
**COMBINEERDE-)**, p., pr. *Z. H.*, gem.  
*Ouderkerk-aan-den-IJssel*; groot  
1075 bund.

**GEEREN (DE).** Zie **GEER (DE)**

**GEERENPOLDER**, p., pr. *Utr.*,  
gem. *Schalkwijk*; groot 83,7981 bund.

**GEERENSTEIN.** Zie **GEERESTEIN.**

**GEEREPOLDER** of **GEERPOLDER**,  
p., pr. *Z. H.*, gem. *Hazerswoude*;  
groot 225,6630 bund.

**GEERESTEIN.** **GEERENSTEIN** of **GE-**  
**RESTEIN**, geh., pr. *Utr.*, gem. en 10 min.  
*N.* van *Woudenberg*; 30 h. en 170 inw.

**GEERESTEIN.** Zie **GEERESTEIN.**

**GEERESTEIN (HUIS)**, **GEERENSTEIN**  
of **GERESTEIN**, ridderhofst., pr. *Utr.*,  
gem. en 10 min. *N.* van *Woudenberg*,  
in het geh. *Geerestein*, 250,3713 bund.  
groot.

**GEERESTEIN-EN-ZUIDBROEK**,  
heerl., pr. *Utr.*, arr. en kant. *Amers-*  
*foort*, hulpk. en gem. *Woudenberg*.  
Zij bevat de geh. *Geerestein*, *Zuidbroek*  
en *Neder-Ekeris*, beslaat 350,9073  
bund., telt 35 h. en 200 inw., die van  
tabaksteelt en landbouw bestaan. De  
inw., alle Herv., behooren tot de gem.  
van *Woudenberg*.

**GEERPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem.  
*Ouderkerk-aan-den-IJssel*.

**GEERPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem.  
*Stompwijk* en *Soeterwoude*; 112 bund.  
groot, bijna geheel uitgeveend.

**GEERPOLDER.** } Zie **GEEREPOLDER.**  
} Zie **GEER (DE).**

**GEERSBERGEN.** Zie **GIEERSBERGEN.**

**GEERSBROEK**, in de wandeling  
meestal **GADTBROEK** of **GATBROEK** ge-  
noemd, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Ginne-*  
*ken-en-Bavel*, 1 u. *Z. O.* van *Ginne-*  
*ken*, met 41 h. en 200 inw.

**GEERSDIJK**, heerl., pr. *Zeel.*, arr.  
*Goes*, kant. *Kortgene*, reg. kant. *Co-*  
*lijnsplaat*, gem. *Wissekerke-Geers-*  
*dijk-'s Gravenhoek-en-Kampens-*  
*Nieuwland*. Zij bestaat uit den *Geer-*  
*dijksche-polder*, benevens gedeelten  
van den *Torenpolder*, den *Kamper-*  
*land-polder*, en den *Heer-Janspolder*;  
bevat het geh. *Geersdijk*, beslaat  
290,7900 bund., telt 24 h. en 200 inw.  
die meest van den landbouw bestaan;  
ook zijn er 2 kapitale meestoven.

De inw., alle Herv., behooren tot de  
gem. *Wissekerke-en-Geersdijk c. a.*

De kinderen gaan te *Wissekerke* ter schole.

Het geh. Geersdijk vroeger een d., Geroldsdijk of Gijnters geheeten, ligt 2½ u. W. N. W. van Goes, ¼ u W. van Kortgene.

GEERSDIJK of GEERSDIJSCHÉ-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Wissekerke-Geersdijk-'s Gravenhoek-en-Kampens-Nieuwland* en *Kortgene*; groot 260,7993 bund.

GEERSDIJSCHÉ-GAT of GEERSDIJSCHÉ-VLIET, water, pr. *Zeel.* Het begint beneoonden Geersdijk; loopt door dat geh. en door de schorren, welke ten Z. liggen, en ontlast zich in de *Zuidvliet*. In den zomer loopt het geheel droog.

GEERSDIJSCHÉ-POLDER. Zie GEERSDIJK.

GEERSDIJSCHÉ-VLIET. Zie GEERSDIJSCHÉ GAT.

GEERSTOOT. Zie GERSTOOT.

GEERSTENPOLDER. } Zie GE-

GEERTENPOLDER. } RARD - DE-

GEERT-DE-MOORS- } MOORSPOL-

POLDER. } DER.

GEERTRUID (ST.). } Zie

GEERTRUIDE (ST.). } GEERTRUIDE.

GEERTRUIDA-POLDER (ST.) of ST. GEERTRUI-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Biervliet*; groot 105,7140 bund.

GEERTRUIDA-POLDER (ST.) of ST. GEERTRUI-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Scherpenisse*; groot 63,9240 bund.

GEERTRUIDE (ST.), gem., pr. *Limb.*, arr., kant. en postk. *Maastricht* (11 m. k., 1 s. d.). Zij bevat het d. St. Geertruide, de geh. Breusterbosch, Libeek en Moerslag, benevens gedeelten van het d. Ekelrade en van het geh. Herkenrade; beslaat 914,4575 bund., en telt 166 h. en 970 inw., die meest van den landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit, van het apost. vic. van *Limb.*, dek. *Maastricht*, en wordt door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend. Er is eene school met 50 leelr.

Het d. St. Geertruide, St. Geertruid of St. Geertruida, in het Fr. St. Gertrude, ook wel Eysden-op-den-Berg genoemd, ligt 1½ u. Z. O. van *Maastricht*. Er zijn 45 h. en 230 inw. De kerk, aan de H. GEERTRUIDA toegewijd, heeft eenen toren.

GEERTRUIDENBERG, dek. in het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, pr. *N. Br.* Zij bevat de past.: *Baardwijk*, *Besoijen*, *Drunen*, *Geertruidenberg*, *Den-Hoek*, *Loon-op-Zand-Straatskwartier*, *Loon-op-Zand-Vaart-*

*kwartier* (*Kaatsheuvel*), de *Made*, *Nieuwkuik-en-Onsenoort*, *Raamsdonk*, *Waalwijk*, *Waspik*, *Zevenbergen* en *Zwaluwe*, en heeft 16 kerken, bediend wordende door 15 Pastoors en 10 Kapellanen.

GEERTRUIDENBERG, kerk. ring, pr. *N. Br.*, klass. van *Breda*. Zij bevat de 8 gem.: *Geertruidenberg*, *Dongen*, *Ter-Heyden*, *Made-en-Drimmelen*, *Moerdijk*, *Oosterhout*, *Hooge-Zwaluwe* en *Lage-Zwaluwe*, telt 2800 zielen en 9 kerken, die door 8 Predikanten bediend worden.

GEERTRUIDENBERG, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. *Oosterhout*, postk. *Geertruidenberg* (14 m. k., 9 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de st. *Geertruidenberg*, benevens het geh. *Statendam* en eenige verspreid liggende woningen; beslaat 1467 bund.; telt 278 h. en 1870 inw., die meest bestaan van den kleinhandel en binnen de st. vooral van de vertering van het garnizoen; ook zijn er 3 bierbrouwerijen, 1 hoedenfabriek, 1 scheepstimmerwerf, 1 touwslagerij, 2 grutterijen, 3 mouterijen en 1 koorn- en schorsmolen.

De 500 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Breda*, ring van *Geertruidenberg*, behoort. De 1320 R. K. maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Geertruidenberg*, behoort. De 20 Ishr. behooren tot de bijkerk van *Oosterhout*. Er zijn 4 scholen.

De st. *Geertruidenberg* of *Gertruidenberg*, eertijds *St. Geertruidenberg*, in het Latijn *Mons Sanctae Gertrudis*, vroeger *Strandberg* (*Mons Littoris*), en in de wandeling den Berg genoemd, ligt 3 u. N. O. van *Breda*, 1 u. N. ten W. van *Oosterhout*, 51° 42' 3" N. B., 22° 31' 40" O. L. Zij heeft 250 h., 1500 inw. en eene groote haven, waarin wel 100 schepen zouden kunnen liggen, indien zij door aanslibbing niet vernauwd ware geworden. De st. is eene vesting met 8 bastions en 2 poorten. De geheele hoofdgracht is door eenen bedekten weg omringd, die tusschendijs nog eene voorgracht heeft.

Openbare gebouwen zijn: het *Stadhuis*, uit welks dak een spits torentje rijst, en de *Stads-Kazerne*. Ook is er eene *Vischmarkt*. De *Rijksgebouwen* zijn: het *aanzienlijke Hospitaal*; de *Militaire bakkerij*; het *Arsenaal*; eene *fraaije Hoofdwacht*; een *bomvrij Kruidmagazijn*, dat 100,000 pond kan

bevatten, een steenen Affuitloods en eene Poortwacht.

De Herv. kerk is door eenen muur in tweeën gescheiden, zijnde het westelijke gedeelte, waarop de lage stompe toren staat, zeer doelmatig tot de godsdienstoefening ingerigt, en alzoo inwendig een zeer net kerkgebouw, waarin een monument ter eere van den Luit. Adm. ZOUTMAN. De andere helft dient tot begraafplaats, zijnde in dit laatste gedeelte de Luit. Adm. ZOUTMAN en de Dichters JULIANA CORNELIA DE LANNON begraven. De R. K. kerk, aan de H. GEERTRUIDA toegewijd, heeft geen toren, maar is voorzien van een orgel en twee gaanderijen.

Liefdadige gestichten en inrigtingen zijn: het Oude-Mannen-en-Vrouwenhuis, eigenlijk gezegd het Gasthuis, een zeer fraai gebouw, met aanzienlijke inkomsten, waarin Proveniers worden opgenomen, die er, tegen betaling van zekere som, voor hun geheele leven, inwoning en andere voordeelen koopen; eene Sub-Commissie der Maatschappij van Weldadigheid, en eene Bank van Leening.

Men heeft te Geertruidenberg eene Stads-Kostschool voor Jongeheeren, met 60 leerl., van welke er 50 in de kost zijn; eene Kostschool voor Jongejuifvrouwen, met 10 à 12 leerl.; eene Stads-Armschool, met 80 leerl.; alsmede eene Bewaarschool van het aldaar gevestigde dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, met 50 leerl., en eene Afdeling der Maatschappij van Toonkunst.

Jaarmarkt den tweeden Zaterdag in Julij; weekmarkten Maandags, Woensdags en Vrijdags van elke week; kermis den eersten Zondag na St. Margreet.

GEERTRUIDER (ST.). Zie GEERTRUIDAPOLDER (ST.).

GEERTSPOLDER. Zie GERARD-DE-MOORSPOOLDER.

GEERTSPOLDER (HEER.). Zie HEER-GEERTSPOLDER.

GEERVLIEET, kerk. ring, pr. *Z. H.*, klass. van *Brielle*. Zij bevat de gem.: Abbenbroek, Geervliet, Heenvliet, Hekelingen, Oudenhoorn, Koorndijk, Piershil, Simonshaven-en-Biert, Spijkenisse en Zuidland; heeft 10 kerken, met even zoo vele Predikanten, en ruim 6000 zielen.

GEERVLIEET, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Brielle* (11 m. k., 7 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit den Geervlietsche-polder, Oud-Hoenderhoek, Nieuw-Hoenderhoek, het

Rammeland, Oud-Noordland, Nieuw-Noordland, Nieuw-Markenburg, Nieuw-Guldeland en Oud-Guldeland en bevat het plattelandsst. Geervliet, en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1307,9881 bund., en telt 83 h. en 570 inw., die meest bestaan van den landbouw, den veehandel en het maken van boter en kaas; ook worden er vele aardappelen geteeld, en daarvan jaarlijks duizenden tonnen naar elders vervoerd. Men heeft er 1 koornmolen en 1 grutterij.

De inw., op 4 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Brielle*, ring van *Geervliet*. De 2 R. K. parochiëren te *Brielle*. De 2 Isr. behooren tot de rings. van *Heenvliet*. Ook is er de algemeene begraafplaats der Isr. behoorende tot de rings. van *Heenvliet* en *Hellevoetsluis*.

Het plattelandsst. Geervliet, oudtijds Gerritshaven, ligt 1½ u. O. Z. O. van Brielle, 2 u. N. N. O. van Hellevoetsluis, niet ver van de Bornisse, waarin de haven van Geervliet uitloopt. Deze haven eindigt niet ver van de brug, waarover men naar Heenvliet gaat. Het Raadhuis is een oud nog eenigzins aanzienlijk gebouw.

De Kerk is een zeer oud, vrij groot en ruim gebouw. In het koor, waarin de kerkeraadskamer, dat met een beschoot van de kerk afgescheiden is, vindt men eene oude grafombe, waarop Heer NICOLAAS VAN PUTTEN en zijne huisvrouw ALEID levensgrootte afgebeeld liggen. De toren, welke van onder vierkant oprijst tot boven het dak, heeft eenen trans of omloop, waarboven zich eene fraaije spits verheft. Op het midden van het dak staat mede een klein torentje.

GEERVLIEET - OUD - HOENDER - HOEK-EN-SCHIEKAMP, p., pr. *Z. H.*, gem. *Geervliet*. Hij bestaat eigenlijk uit drie p.: den Geervlietsche-polder, Oud-Hoenderhoek en Schiekamp en beslaat 584 bund.

GEERVLIEETSCH-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Geervliet*; 452,2264 bund.

GEERWATERING, water, pr. *Z. H.*, gem. *Leerbroek*; van Nieuwland naar de Middelkooper-vliet loopende.

GEERWEG, weg, pr. *N. Br.*, gem. *Capelle*; loopende van de Jufvrouwsteeg gem. Capelle, naar de Vrouwenkvensvaart, onder Waspik.

GEES vroeger GHEES, geh., pr. *Dr.*, gem. en ¼ u. Z. W. van *Ooster-Heselen*; met 164 h. en 450 inw.

GEESBERGEN, buit., pr. *Utr.*, gem. en W. van *Maarssen*.

GEESBRUG. Zie GEESTBRUG.

GEESDORP. Zie GEESTDORP.

GEESKAMP, boer., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. Z. van *Zuidwolde*.

GEESINK (HET) of HET GEESINK, landg., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Warnsveld*, in de buurs. *Warken*; groot 100 bund.

GEEST (DE). Zie RINSUMAGEEST.

GEEST (KLEINE-). } Zie KLEINE-

GEEST (WESTER-). } GEEST.

GEEST (ZUID-). Zie ZUID-GEEST.

GEESTBRUG, in de wandeling *Geesbrug*, b., pr. *Z. H.*, gem. *Rijswijk* en *Voorburg*, met 20 h., ruim 70 inw. en eene brug, over de Delfsche-Vliet, ter plaatse, waar de trekvaart van 's Gravenhage zich met de Leydsche-Vaart of Vliet vereenigt.

GEESTDORP of GEESDORP, geh., gedeeltelijk pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Woerden*, gedeeltelijk pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Harmelen*; met 32 h. en 140 inw.

GEESTELIJKE-MAAGDEN. Zie HAAR (DE).

(GEESTEN.)

GEESTEN (HOOGE-). Zie HOOGE-GEESTEREN, d., pr. *Geld.*, arr. en 5 u. O. van *Zulphen*, kant. en 2 u. O. van *Lochem*, hulpk. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Borculo*, aan den weg van Groenlo naar Diepenheim gelegen. Men telt er 66 h. en 460 inw., en met de buurs. *Neder-Biel*, *Over-Biel*, *Heure*, *Kulsdom*, *Lemperbroek* en *Respelhoek*, 230 h. en 1600 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De 1500 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Zulphen* behoort. De kerk, is een oud doch vrij ruim en goed gebouw, met eenen tamelijk hoogen toren, zonder spits, met trapgevels. De 60 Christ. Afges. maken eene gem. uit, welke hier eene kerk heeft, zonder toren noch orgel. De 34 R. K. parochieren te *Borculo*. De dorps. telt 90 leerl.

Paarden en beestenmarkten den eersten Donderdag in Mei en den derden Pinsterdag. Kermis 23 Septemb.

GEESTEREN of GEETEREN, d., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Tubbergen*; met *Harbinkshoek* en het *Lageveen* 225 h. en 1300 inw. tellende.

De R. K. maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Twenthe* behoort. De kerk is aan den H. *PANCRATIUS* toegewijd. Tot deze stat. behoort mede eene bijkerk in het *Lage-Veen*. Men heeft er eene school, met 40 leerl.

GEESTERLAND. Zie GAASTERLAND.

GEESTERSCHE-AA, riv., pr. *Over.*, dat in *Geesteren*, gem. *Tubbergen* ontstaat, de gem. *Vriezenveen* doorsnijdt, en op de grenzen van *Almelo*, in de *Hollandsche-Graven* valt.

GEESTMER-AMBACHT, van ouds GEESTMANNEN-AMBACHT, eene der vier dijksverdeelingen van *West-Friesland*, pr. *N.H.* Het bevat de gem. *St.-Maarten-Eenigenburg-en-Valkoog*; *Harencarspel-en-Dirkshorn*; en *Langendijk*, bestaande in de vier d. *Oudcarspel*, *Noord-Scharwoude*, *Zuid-Scharwoude* en *Broek*; *St. Pancras*; *Koedijk-en-Huiswaard*; *Ouddorp-en-Oterleek*, en *Veen-huizen*; maakt alzoo een gedeelte uit van de kant *Alkmaar* en *Schagen*; beslaat 11392,8696 bund., en telt 1146 h. en 6600 inw., die meest van de veeteelt bestaan.

GEESTMER-DIEP of GEESTUMERDIEP, water, pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, dat, 5 min. benoorden *Rinsumageest*, uit de trekvaart naar dat d., voortkomt, en, naar het *Dockumermeer* loopt, waarin het zich ontlast. GEESTMERVELD. Zie WESTMERVELD.

GEEST-NIEUWLAND-POLDER, ook wel *WILLEM-GIJSSENS-NIEUWLAND* of enkel *GEESTPOLDER* genoemd, pr. *Zeel.*, gem. *Brouwershaven*; 2,9314 bund.

GEESTUMERDIEP. Zie GEESTMERDIEP.

GEESTUMERVELD. Zie WESTMERVELD.

GEETELO. Zie GIETEL.

GEETEREN. Zie GEESTEREN.

GEETHOORN. Zie GIETHOORN.

GEEUW, vaart; pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, welke, ten O. van *Grouw*, uit de *Graft*, naar het *Kruiswater* en de *Wyde-Ee*, in *Smallingerland*, loopt.

GEEUW. Zie GAUW.

GEEUW of GEUW, meer, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, N. O. van *Warns*.

GEEUW (DE), GEU of GEUW, breed vaarw., pr. *Fr.*, gem. *Wymbrüseradeel*. Het loopt van *Sneek* naar *Ylst*, en ontlast zich in de *Wymers*.

GEEUW of GEUWE, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Wymbrüseradeel*, 5 min. N. van *Idsega*.

GEEUW (WIJDE-). Zie WIJDE-GEEUW.

GEEUWENBRUG, brug, pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Dieveren*, over de *Smilde-vaart*, in den grooten weg van *Zwolle* op *Assen*.



**GEEUWSLOOT**, water, pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, dat uit de Gauw naar het Tjaardsmeer loopt.

**GEFFEN**, gem. en heerl. 's *Hertogenbosch*, pr. *N.-Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Oss*, postk. 's *Hertogenbosch* (9 m.k., 1s.d. 2e ged., 2 j.d.). Zij bevat, benevens het d. *Geffen*, degeh. *Bergstraat*, *Broekstraat*, den *Elst*, *Kerkrot*, *Papendijk* en *Run*; beslaat 1406 bund., en telt 180 h. met 1180 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook heeft men er 1 brouwerij, 1 aardappel-jeneverstokerij, 1 olie- en 1 koormolen.

De 1160 R. K. maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Oss*, behoort. De 11 Herv. behooren tot de gem. van *Oss-Heesch-Berchem-Geffen-en-Nuland*; de 6 Isr. tot de rings. van *Oss*.

Het d. *Geffen* of *Giffen* ligt 2½ u. N. O. van 's *Hertogenbosch*, ¼ u. Z. W. van *Oss*. Men telt er 29 h. en 160 idw. De kerk aan de H. *MARIA MAGDALENA* toegewijd, is een schoon gebouw, op twee rijen pilaren rustende. De toren is hoog, zwaar en gedekt met eene lage spits ook is er nog een klein hoektorentje. De dorps. telt 75 leerl.

Beestenmarkten den laatsten Vrijdag in April, en den tweeden Dingsdag in October.

**GEFFEN (BINNENPOLDER-VAN-)** of **GEFFENSCH-BINNENPOLDER**. p., pr. *N. Br.*, gem. *Geffen*; 526,3361 bund.

**GEFFEN (KASTEEL-VAN-)**, pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. Z. van *Nuland*.

**GEFFEN (POLDER-VAN)** of **GEFFENSCH-POLDER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Geffen*; groot 508,2583 bund.

**GEFFENSCH-BINNENPOLDER**. Zie **GEFFEN (BINNENPOLDER-VAN-)**.

**GEFFENSCH-POLDER**. Zie **GEFFEN (POLDER-VAN-)**.

**GEHUCHTEN (TWEË-)**. Zie **TWER-GEHUCHTEN**.

**GEHUCHTEN (ZES-)**. Zie **ZES-GE-GEIN (HET)**, **HET GEYN** of **HET GAYN**,

riv., pr. *N. H.*, die bij het d. *Abcoude*, uit de *Angstel* komt; en bij de *Geinbrug* zich in twee takken verdeelt; waarvan de regter de *Smal-Weesp* en de linkertak de *Gaasp* genaamd wordt.

**GEIN (HET)**, oudtijds **GEYNE**, **GEINA** of **GANUM**, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utrecht*, kant. *IJsselstein*, hulpk. engem. *Jutphaas*. Zij beslaat 332 bund., telt 19 verspreid liggende h. en ongeveer 100 ziel., die kerkelijk tot *Jutphaas* behooren. De kinderen gaan te *Jutphaas* ter schole.

**GEIN (HET)**, landstr., pr. *N. H.*, arr. *Amsterdam*, kant. *Weesp*, gem. *Weespercarspel*, waarvan het een stok of afdeling uitmaakt. Zij bestaat uit den *Gein-en-Gaasperpolder*, de *Noorde* en den *Broek*; bevat de buurs. het *Gein*, en telt 31 h. en 220 inw., die van de melkerij bestaan en te *Weesp* ter kerk gaan. Er is eene school met 70 leerl.

De buurs. het *Gein* ligt 2 u. Z. O. van *Amsterdam*, ¼ u. W. ten Z. van *Weesp*.

**GEIN (HET-HUIS-TE-)**, van ouds bekend onder den naam van **GANA** of **GEYN**, later **ALDEGEYNE** of **OUDEGEIN**, ridderhofst., pr. *Utr.*, gem. en ¼ u. N. van *Jutphaas*, in de heerl. het *Gein*; met 152 bund. grond.

**GEINA**. Zie **GEIN (HET-)**.

**GEINBRUG**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*, ¼ u. W. Z. W. van *Weesp*; met 6 h., 40 inw. en een brug over het *Gein*.

**GEINDIJK**, dijk en weg, pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*.

**GEIN-EN-GAASPERPOLDER** of **GAYN-EN-GAASPERPOLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*.

**GEINOORD**, boerd., pr. *Utr.*, gem. en ¼ u. Z. van *Jutphaas*, in de heerl. het *Gein*.

**GEINPOLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*.

**GEINPOLDER**, p., pr. *Utr.*, gem. *Jutphaas*.

**GEINS**. Zie **GOINS**.

**GEINWENSCH**, buit., pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Baambrugge*, 8 min. van *Baambrugge*; groot 2,7001 bund.

**GEINWIJK**, buit. pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Baambrugge*, Z. van *Baambrugge*, aan den *Kromme-Angstel*.

**GEINZICHT**. Zie **GEYNZIGT**.

**GEISBEEK**. Zie **GIESBEEK**.

**GEISTEREN**. Zie **GEYSTEREN**.

**GEITHORN**. Zie **GIETHOORN**.

**GELDER (OP-)**, **DEN GELDER**, ook enkel **GELDER** genaamd, hav., pr. *Over.*, gem. en O. van *Wijhe*; 234,3400 bund. groot.

**GELDERBEEK**, beek, pr. *Limb.*, gem. *Nuth* en *Schinneux*, die in de *Maas* uitloopt. Bij het h. den *Hommert* ligt daarover eene steenen brug, wijd 5 ell., in den grooten weg van *Maas-tricht* naar *Nijmegen*.

**GELDERLAND**, pr. van het *Kon.* palende N. O. aan de *Zuiderzee*, N. aan de pr. *Overijssel*, O. en Z. O. aan de *Pruisische* pr. *Rijnland*, Z. aan de pr. *Limburg* en de *Maas*, die haar

van de pr. Noord-Brabant scheidt, W. aan de pr. Zuid-Holland en Utrecht. Zij heeft in de lengte, van het W. naar het O., eene uitgestrektheid van 23 u. gaans; de breedte van het N. naar het Z. is, op sommige plaatsen, 13 u., de uitgestrektheid beslaat 94 v. m. De pr. heeft eene uitgestrektheid van 508966,0650 bund. of 92,760 v. m., telt 15 steden en 103 plattelandsgem., terwijl de geheele bevolking op den 19 Nov. 1849 uit 372086 ziel. bestond, bewonende 51672 h. Zij wordt verdeeld in 228000 Protestanten, 149500 R. K., 4000 Isr. en 500 tot geen dergenoemde gezindheden behorende.

Men telt in Geld. 155 gem. der Herv. die 6 classes uitmaken, als: die van Arnhem, Nijmegen, Zutphen, Tiel, Zalt-Boemel en Harderwijk en 175 kerken hebben, bediend wordende door 203 Predikanten. Er zijn 7 gem. der Ev. Luth., welke gedeeltelijk tot den ring van *Utrecht*, gedeeltelijk tot dien van *Groningen* behooren. Zij hebben er 8 kerken, welke door 7 Predikanten bediend worden. Er zijn eenige gem. der Christ. Afg. De Doopsgez. hebben er drie gem., ieder met ééne kerk en éénen Predikant. Men heeft er 65 R. K. stat., die tot de aarts-priest. van *Gelderland*, *Utrecht* en *Zalland- en -Twenthe*, en 40 past., die tot het vic. apost. van *'s Hertogenbosch* behooren. Er zijn 105 kerken en 17ijkerken, door 105 Pastoors en 60 Kapellaans bediend wordende. De Isr. maken het synagogaal ressort van *Nijmegen* uit, en hebben er 1 hoofdsyn., 19 ringsyn. en 15ijkerken.

Voor de regterlijke magt is Geld. in vier arr. verdeeld, als: Arnhem, Nijmegen, Zutphen en Tiel, gezamenlijk 22 kant. uitmakende. Voor de nationale militie heeft men er 24 kant., welke tot de volgende hoofdpl. behooren: 1e m. k. hoofdpl. Arnhem, 2e Wageningen, 3e Barneveld, 4e Harderwijk, 5e Elburg, 6e Apeldoorn, 7e Brummen, 8e Zutphen, 9e Lochem, 10e Eybergen, 11e Aalten, 12e Varsseveld, 13e Doetinchem, 14e Doesborgh, 15e Zevenaar, 16e Huissen, 17e Elst, 18e Ubbergen, 19e Nijmegen, 20 Wamel, 21e Zalt-Boemel, 22e Culemborg, 23 Tiel en 24e Kesteren.

Tenaanzien van het onderwijs wordt Geld. in 10 s. d. verdeeld, waarvan het vierde in twee afd. geplitst is, en men telt er in het geheel 392 scholen. Er zijn 3 gymnasiën: te Arnhem, Nijmegen en Zutphen, en 8 Latijnsche

scholen: te Tiel, Zalt-Boemel, Culemborg, Doesborgh, Wageningen, Elburg, Doetinchem en Groenlo.

De voornaamste riv., die deze pr. bespoelen, zijn, behalve de Rijn met hare takken: de Waal, de Lek, de Maas en de IJssel; de Linge met hare twee takken, de Rijnwetering en de Waalwetering; de Berkel of Borkel; de Grift; de Aa of Aha, de Schipbeek; de Slinge of Slink, en de Lebbinkbeek. Ook heeft men er nog eenige andere beken, die hun water in de groote riv. brengen, als daar zijn: de Verwoldesche-Voorstebeek; de Verwoldesche-Molenbeek; de Hierderbeek; de Barneveldsche-beek; de Bolksbeek; de Hummelsche-beek; de Drielschewetering; de Bommelsche-wetering; de Oude-Wetering; de Nieuwe-Wetering, enz. Men heeft in de pr. Geld. ook eenige, hoewel niet zeer aanmerkelijke meren, als: het Uddelermeer; de Nagelpoel, en het Wieldermeer.

De lucht van Geld. is doortgaans gematigd, zuiver en gezond. — De grond is er over het algemeen meer vlak en open, dan bergachtig, hoewel bergachtiger en daardoor veel drooger, dan in schier alle andere Nederlandsche provinciën. Hij bestaat voor een gedeelte uit goeden kleigrond, die zeer geschikt is tot bouw- en weilanden. De beste weilanden zijn de buitendijks langs de boorden der rivieren gelegen uiterwaarden, die aan vele veranderingen, door aanwas of vermindering, onderhevig zijn. In het noordwestelijke gedeelte ziet men vele dorre zandduinen en bosschen, en in het noordoostelijke gedeelte zijn vele heidevelden en broek- of veengronden. De voortbrengselen van het dierenrijk zijn: paarden, van een goed, zelfs buitenslands gezocht, ras; uitmuntend rundvee; schapen, van welke men er drie rassen heeft; varkens; ezels; geiten; herten; reeën; hazen; konijnen; vossen; eekhoorns; egels; mollen; veldmuizen; hermelijnen, deze laatste echter niet meer dikwijls; wezels; marders; otters enz.; tam gevogelte, als: hoenders; kalkoenen; ganzen; eenden; zwanen en duiven; wild gevogelte, als: patrijzen; hout- en watersnippen; wilde hoenders; arenden; valken enkelen; sperwers velen; swinters op de waaloevers, wilde zwanen; kalkoenen; ganzen; tweederlei soort; korhoenders, op de Veluwe; waterhoenders; faisanten; wachtels; bosch-

duiven; spreuwen; spechten; kraanvogels; kramsvogels; vinken enz.; bijen en eene menigte insecten. Voorts slangen, onder welke vele onschadelijke, maar ook de vergifige adder. De rivieren leveren veel visch op: als steur; zalm; elst; voorts snoek; paling; voorn en baars; mitsgaders eene menigte platvisch. De Zuiderzee: kabeljauw; schelvisch; vooral echter haring, tot bokking bestemd. Uit het plantenrijk levert deze provincie: rogge; tarwe; vooral op de kleigronden; boekweit; haver; garst; kool-, aveel-, vlas- en hennepzaad; hop, in het kant. Zalt-Boemel; aardappelen; wortelen; knollen; aardakkers; mangelwortelen, voornamelijk tot stalvoeding; vlas; hennep; klaver; spurrie; tabak, inzonderheid bij Valburg en Bommel in het arr. Nijmegen, bij Nijkerk en Wageningen in het arr. Arnhem; hout; boom- en peulvruchten; tuingroenten, en eenige geneeskrachtige kruiden. Het rijk der delfstoffen levert: turf; leem; zand; ijzererts, in het arr. Arnhem en inzonderheid in het arr. Zutphen; eene soort van steenkolen, in het kant. Nijmegen; klappersteenen; fijne steenen, waaraan door slijpen het voorkomen van fijne diamanten gegeven wordt, bij Lochem; heuvels die potaarde opleveren, in het arr. Arnhem; zwam, in het arr. Zutphen; boomen onder den grond bij Doetinchem; vele versteeningen bij Zutphen en Borkulo, waaronder olifhants- en haaitanden; ook heeft men er vele bronnen, vooral op de Veluwe. Men vindt in Gelderland onderscheidene fabrieken, als daar zijn: koor-, olie-, koper- en vele papiermolens, die, door de, in menigte in de arr. Arnhem en Zutphen gevonden wordende beken, worden aan den gang gehouden, en op welke laatste jaarlijks, meer dan 100,000 riemen papier vervaardigd worden. Voorts wolkammerijen, spinnerijen en verwerijen, wollenstoffabrieken, katoenspinnerijen, linnenrederijen, hoedenmakerijen, leerlooierijen, lijndraaijerijen, tabakspinnerijen, brouwerijen, olieslagerijen, zeep- en zoutziederijen, houtskool-branderijen, steen- en pot-tenbakkerijen, ijzersmelterijen en gieterijen, eene glasblazerij en eene brandspuitfabriek.

GELDERLAND, aartspr., pr. *Geld.* Het bevat de volgende stat.: Aalten, Aard- en Herwen, Achteveld, Ange-

ren, Arnhem, Baak, Barneveld, Beek, Bommel, Borkulo, Bredevoort, Doetinchem en Wijnbergen, Didam, Dieren- en Steeg, Doesburg, Driel, Duistervoorde- en Busloo, Duiven, Eerbeek- en de Horst, Elden, Elst- en Homoet, Etten, Eybergen, Gendingen- en Ulft, Groenlo, Groessen, Harderwijk, Harveld, 's Heerenberg, Hengelo- en Zelle, Huissen, Hulhuizen-Doorneberg- en Gent, Indoornik- en Heteren, Lathum- en Giesbeek, Lichtenvoorde, Lobith- en Tolhuis, het Loo, Netterden, Nijkerk, Oldburgen- en Drempt, Oosterholt- Lent- en Slijk Ewijk, Pannerden, Putten, Ruurloo, Terborg- en Silvolde, Valburg, Vaassen- en Eepe, Vorden, Wageningen- en -Reskum, Wehl, Winterswijk, Zeddam- en Azevijn, Zevenaar, Oud-Zevenaar, Zutphen en Zieuwent, telt 76000 ziel. en 70 kerken en bijkerken, die door 56 Pastoors en 34 Kapellaans bediend worden.

GELDERMALSEN, kant., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*. Het bevat de gem. Deil, Geldermalsen, Est- en Op- IJnen, Haften, Op- Hemert, Herwijnen, Varik, Vuren en Waardenburg; beslaat 17,716 bund., en telt 2111 h. met 12000 inw., die zich meest op den landbouw toeleegen.

GELDERMALSEN, gem., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, reg. kant. *Tiel*, hulpk. van de postk. *Zalt-Boemel* en *Tiel* (23 m. k., 8 s. d., 1 j. d., 3 afd.). Zij bestaat uit de heerl. Geldermalsen en Meeteren; beslaat 1831,3579 bund., en telt 298 h. met 1826 inw. die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeleelt.

De inw. die op 18 na, allen Herv. zijn, maken de gem. *Geldermalsen* en *Meeteren* uit. De 5 R. K., parochiëren te *Buren*. De 13 Isr. behooren tot de rings. van *Vulenburg*, Er zijn twee scholen.

GELDERMALSEN, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, reg. kant. *Tiel*, hulpk. van de postk. *Zalt-Boemel* en *Tiel*. Zij bestaat uit den Geldermalsensche-polder, de Gentel en eenige uiterwaarden tegen de Linge; bevat het d. Geldermalsen en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1286,9457 bund., en telt 288 h. met ruim 1200 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeleelt.

De inw., op 17 na allen Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Zalt-Boemel*, ring van *Tuil*, behoort. Het d. Geldermalsen, oudtijds

Malsen, ook wel bij verbastering Geldermalsen of Geldermalsum, ligt 2½ u. W. van Tiel, aan de Linge, waarover hier eene ophaalbrug ligt. Men telt er 41 h. en 260 inw. In de kerk ziet men eene fraaije tombe van het adellijke Zeeuwsche geslacht VAN BORSSELLE. De dorps. telt 120 inw.

Paarden, beesten- en schapenmarkt den 28 April. Kermis den eersten Zondag in Mei.

**GELDERMALSEN (POLDER-VAN-), POLDER-VAN-GELDERMALSEN of GELDERMALSENSCHE-POLDER**, p., pr. *Geld.*, gem. *Geldermalsen*; groot 1226,9456 bund.

**GELDERMALSENSCHE - SLUIS**, sluis, pr. *Geld.*, ¼ u. W. van *Geldermalsen*, in den Lingendijk, dienende om den Polder van Meeteren op de Linge van water te ontlasten.

**GELDERMALSENSCHE - WATERING (MEETERENSCH-EN-)**. Zie **MEETERENSCH-EN - ESTENSCH- WATERGANG**.

**GELDERMALSENSCHE - WEIDEVELD**. Zie **VOETAKKER**. (MALSEN. **GELDERMALSUM**. Zie **GELDERGELDERPOLDER**. Zie **RUIGENHOEK**. **GELDERN**. Zie **GELDERLAND**.

**GELDERSCHE-DIJK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Oldebroek*; met 46 h. en 350 inw.

**GELDERSCHE-GRACHT** of **GELDERSCHE-VAART**, water op de grenzen der pr. *Geld.* en *Over*. Zij begint in de pr. *Geld.* aan de Heigraaf, gem. Doornspijk, loopt langs Wittenstein, en vervolgens, tusschen Oostwolde en Kamperveen, de grensscheiding tusschen de beide pr. daarstellende, naar de Zuiderzee.

**GELDERSCHE-HOEK**, noordoostelijke uithoek, pr. *N.H.*, ¾ u. N. van Enkhuizen, waar een vuurtoren staat.

**GELDERSCHE-HOEK**, bogt van het *Brilsumermeer*, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, ¼ u. Z. W. van Wyna.

**GELDERSCHE-IJSSEL**, naam, welke men wel eens geeft aan den IJssel, voor zoo ver deze de pr. *Geld.* doorloopt.

**GELDERSCHE - POLDER**, p., pr. *N.Br.*, gem. *Zevenbergen*; groot 134,166 bund.

**GELDERSCHE-SLUIS**, sluis, pr. *Over*. Het is een der 3 sluizen in den Linker-IJsseldijk, nabij *Zalk*, wijd 2,12 ell. en met 2 drijfdeuren.

**GELDERSCHE-TOREN** of **HUIS-TRANKEREN**, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Rheden*, ¼ u. N. van *Spankeren*; groot 121,3693 bund.

**GELDERSCHE-TOREN**, hofst., pr.

*Geld.*, gem. *Ede*, 1 u. N. van *Lunteren*, in het geh. *de Valk*; groot 11 bund.

**GELDERSCHE-VAART**. Zie **GELDERSCHE-GRACHT**.

**GELDERSCHE-VALLEI**, landstr., pr. *Utr.*, en pr. *Geld.* Zij is aldus wegens hare ligging tusschen de Amersfoorter, Rhenensche en Veluwsche hoogte geheeten.

**GELDERSCHE-WAARDEN**, uiterwaarden op den Noord-Brabandschen oever, pr. *Geld.*, gem. *Ammerzoden*; groot 150,3630 bund.

**GELDERSCH-VEENENDAAL**, d., pr. *Geld.*, arr. en 5¼ u. N. W. van *Arnhem*, kant en 2 u. N. N. W. van *Wageningen*, gem. en 2 u. W. van *Ede*, op de grenzen der pr. *Utr.*, midden in het veenland gelegen. Men telt er 285 h. en 1800 inw., die meest hun bestaan vinden in wolkammerij.

De 1600 Herv., maken, met die van Stichts-Veenendaal eene gem. uit, waarvan de kerk in de pr. *Utr.* staat. Men heeft er ééne school, waar tevens de kinderen van Stichts-Veenendaal onderwijs genieten, met 400 leerl.

**GELDERSCH-HOF**, ook wel **GELDERSCHE-HOF**, buit., pr. *Geld.*, gem. en 1¾ u. N. van *Groesbeek*; 9,7680 bund.

**GELDERSCHE-OORD**, vervallen verschansing, met bekleedingsmuren en eene linie, over de buitengronden gaande, pr. *Geld.*, gem. en ¾ u. Z. W. van *Westervoort*, tegen over *Huisen*.

**GELDERSCHE-SPIJKER**, buit., pr. *Geld.*, gem. en 5 min. O. van *Arnhem*, buiten de Velper-barrière dier st.; 11,1938 bund. groot.

**GELDERSCHE-WOUDE**, **GELDERWOUDE**, in de wandeling meestal **GELDERSCHE** genoemd, b., pr. *Z. H.*, gem. en ¾ u. W. Z. W. van *Soeterwoude*; met 12 h. en 100 inw.

**GELDERSCHE-WOUDE - POLDER (DROOGGEMAAKTE-)**, **DROOGGEMAAKTE GELDERSCHE-WOUDE-POLDER** of **DROOGGEMAAKTE GELDERSCHE-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Soeterwoude*; groot 266 bund.

**GELDERSCHE-WOUDE - POLDER (NIEUWE-)**, **NIEUWE-GELDERSCHE-WOUDE-POLDER** of **NIEUWE-GELDERSCHE-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Soeterwoude*; groot 7 bund.

**GELDERWOUDE**. Zie **GELDERSCHE-WOUDE**.

**GELDROF**, g.c.m. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. *Helmond*, hulpk. van de postk. *Eindhoven* en *Helmond* (25 m. k., 4 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het vlek *Gel-*

drop, alsmede de b. Groot-Braakhuizen en Klein-Braakhuizen: beslaat 829 bund., telt 250 h. en 1760 inw., die meest bestaan van het fabriekwezen, zijnde hier 32 laken- en 2 wol- en katoenfabrieken, 1 bierbrouwerij, 1 leerlooierij, 1 water-, vol- en graanen olie- en 1 windgraanmolen en 1 stoomwolspinnerij.

De inw., op 14 na allen R. K., maken, met die van de burgerlijke gem. Zesgehuchten, eene par. uit, welke ruim 2600 ziel. telt; tot het apost. vic. gen. van 's Hertogenbosch, dek. van Eindhoven, behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De 14 Herv. behooren tot de gem. van *Nunen-Gerwen - Wetten-Geldrop - Mierlo - en - Stiphout*. Men heeft er ééne school met 210 leerl.

Het d. Geldrop, Geeldorp of Geldorp, ligt 1 u. Z. O. van Eindhoven 1½ u. Z. W. van Helmond. Men telt er 170 h. en ruim 1300 inw. De kerk, aan de H.H. BRIGITTA en MARIA toegewijd, heeft eenen hoogen, zwaren en fraaijen toren.

Beesten-, laken-, wollen- en linnenmarkten, den tweeden Woensdag in de vasten, Woensdag na beloken Paasschen, Woensdag, na den Maandag voor St. Jan en Woensdag na Zondag voor Bamis.

GELDROP (HOOG-) of HOOG-GELDORP, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Zesgehuchten*; met 23 h. en 150 inw..

GELDROP (HUIS-TE-), kast., pr. *N. Br.*, gem. en 1 min. N. van *Geldrop*; met 24,5101 bund. grond.

GELDTERP. Zie GELTERP.

GELEBUREN, b., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, onmiddellijk aan het d. *Baard*; met 5 h. en 30 inw.

GELEEN, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Sittard* (5. m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. Geleen en de geh. Lutter-rade, Krawinkel, benevens een ged. van het d. Munster-Geleen en een gedeelte van de geh. Neerbeek en Daniken; beslaat 1216,6215 bund.; telt 440 h. en 2180 inw. die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., die allen R. K. zijn, maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Schinnen*, behoort, en door eenen Pastoor en twee Kapellaans bediend wordt.

Het d. Geleen of Op-Geleen, ligt 3½ u. N. N. O. van Maastricht, ¾ u. Z. Z. W. van Sittard, aan de Geleen. Men telt er in de kom 131 h. en 630

inw. De kerk, aan de H. MARCELLINUS en PETRUS toegewijd, is van toren en orgel voorzien. De dorps. telt 300 leerl. Kermis den eersten Zondag van September.

GELEEN, riv., pr. *Limb.*, die haren oorsprong neemt in de gem. *Heerten*, langs Voerendael, Nuth, Vaesraede, Schinnen, Swijkhuizen, Spaubeek, Munster-Geleen, Sittard, Nieuwstadt en Holtem, naar Dieteren vloeit; alwaar zij zich met twee armen, boven en beneden Stevensweert, in de *Maas* ontlast.

GELEEN (MUNSTER-). Zie MUNSTER-GELEEN.

GELEERDE-MAN, bekende herberg en uitspanning, pr. *N. H.*, gem. en 10 min. W. N. W. van *Rennebroek*, aan den straatweg tusschen Leyden en Haarlem.

GELEERDE-MAN, meestal IK-LEER-NOG genoemd, herb., pr. *Z. H.*, gem. *Soeterwoude*, aan de *Hooge-Rijndijk*.

GELEIGAT. Zie GALEIGAT.

GELEIWAARD. Zie GALEIWAARD.

GELIJGAT. Zie GALEIGAT.

GELIJAARD. Zie GALEIWAARD.

GELKENES, GELKENIS of GELKENISSE, pr. *Z. H.*, gem. *Groot-Ammers*; groot 443,2761 bund.

GELKINGELAND, gedeelte van het *Wester-Stadshamrik*, pr. *Gron.*, waar vroeger het Kasteel der Gelkingen gestaan heeft.

GELLEKOMSICHE-POLDER. Zie GEELICUM (POLDER-VAN-).

GELLEMUDEN. Zie GENEMUIDEN.

GELLICUM, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, reg. kant. *Tiel*, postk. *Leerdam*, *Tiel* en *Zalt-Boemel*, gem. *Deil*. Zij bestaat uit den Polder-van-Gellicum en de Oude-Oijen; bevat het d. Gellicum, benevens eenige verstrooid staande h.; beslaat 484,2508 bund.; telt 53 h. en 340 inw., die van den landbouw bestaan.

De 90 Herv., behooren tot de gem. Gellicum-Rhenoy-en-Acquoy. De 240 R. K., maken de stat. van *Gellicum* uit, welke tot het aartspr. van *Utr.* behoort.

Het d. Gellicum, Gellecom, Gellekom of Gellikum, ligt 4½ u. W. van Tiel, 2 u. W. van Geldermalsen, 1½ u. W. van Deil, aan den Lingedijk. De Herv. kerk is een oud gebouw, met toren doch zonder orgel. De R. K. aan den H. MARIA toegewijd, is een net gebouw, met eenen spitsen toren en van een altaar voorzien. De dorps. telt 40 leerl.

Kermis Zondag na MARIA geboorte. GELLICUM (POLDER-VAN-), GEL-

LICUMSCHE-POLDER, GELLECUMSCHE-POLDER of GELLEKUMSCHE-POLDER, p., pr. *Geld.*, gem. *Deil.*; groot 452,1508 bund. GELLICUM-RHENOUY-EN-ACQUOY, kerk, gem., pr. *Geld.*, klass. van *Zalt-Boemel*, ring van *Tuil*, met 3 kerken: eene te Gellicum, eene te Rhenoy en eene te Acquoy en 270 ziel.

GELVICUMSCHE-EN-RUMPTSCHE MARK of GELVICUMSCHE-EN-RUMPTSCHE-UITERWATERING, water, pr. *Geld.*, kant. *Geldermalsen*. Het begint aan den Haafstense-watermolen, en ontlast zich  $\frac{1}{2}$  u. W. van Gellicum in de *Linge*.

GELLIKUM.

GELLINCHEM. } Zie GELLIKUM.

GELMUIDEN. Zie GEMEMUIDEN.

GELOO, geh., pr. *Limb.*, gem. en 5 min. N. van *Belfelt*; 31 h. en 200 inw.

GELRIA. Zie GELZERLAND.

GELSELAAR, GELZELAAR of GERSLAAR, d., pr. *Geld.*, arr. en 5 u. O. ten N. van *Zutphen*, kant. en 2 u. O. ten N. van *Lochem*, hulpk. gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. van *Borculo*, nabij de *Bolsbeek*. Men telt er 96 h. en 630 inw. die meest bestaan van den landbouw. Ook is er 1 katoen- en garenspernerij.

De inw., op 7 na allen Herv., maken eene gem. uit, welke tot de kl. en ring. van *Zutphen* behoort en eene kerk heeft. De 7 R. K., parochiërente *Borculo*. De dorps. telt 110 leerl.

Kermis den laatsten Woensdag in September.

GELTERP of GELDTERP, ook wel enkel TERP, geh., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Achlum*; met 4 h. en ruim 20 inw.

GELZELAAR. Zie GELSELAAR.

GEMALEN (VIER-). Zie GEMONDE.

GEMARCHI. Zie MARKEN.

GEMEENELANDEN, gedeelte van de *Heemskerker-Noordbroek*, pr. *N. H.*, gem. *Heemskerk*. Het bevat de Grootemaat, de Kleinemaat, de Hem, Breedweer en Waterkamp; gezamenlijk groot 95,5920 bund.

GEMEENELANDS-KREEK (GROOTE-) of OUD-BEIJERLANDSCHE-KREEK, water, pr. *Z. H.*, in den *Oud-Beijerlandsche-polder*. Het begint aan den *Vuurbakensche-dijk*; loopt door den *Oud-Beijerlandsche-polder*, scheidt vervolgens eerst de *Oud-Cromstrijensche-gronden*, vervolgens de *Gronden van de Group*, en daarna de

*Gronden van Moerkerken*, van de *Oud-Beijerlandsche-gronden*; tot dat het een weinig bezuiden den *Kwaks-weg*, met eene bogt, weder geheel op *Oud-Beijerlandschen bodem* komt waarna het zich door de groote sluis in de haven van *Oud-Beijerland* ontlast.

GEMEENELAND - VAN - ALBLAS-SERDAM, p., pr. *Z. H.*, gem. *Alblas-serdam*; groot 628 bund.

GEMEENELAND - VAN - AMEIDE, p., pr. *Z. H.*, gem. *Ameide*; groot 520,6241 bund.

GEMEENELAND - VAN - ASPEREN, p., gedeeltelijk pr. *Z. H.*, gem. *Asperen*, gedeeltelijk pr. *Geld.*, gem. *Deil*; groot 1162,3321 bund.

GEMEENELAND - VAN - GIESSEN-NIEUWKERK. Zie GIESSEN-NIEUWKERK (GEMEENELAND-VAN-) (1).

GEMEENEPOLDER-LAAG-BLOK-LAND, p., pr. *Z. H.*, gem. *Laag-Blokland*; groot 343,6053 bund.

GEMEENE-SCHAPPIJ, rietland, pr. *N. H.*, gem. *Diemen-en-Diemerdam*.

GEMEENEWEGSCHE - POLDER, ook wel genaamd GALG-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hazerswoude*; groot 165 bund.

GEMEENSCHAPSPOLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Diemen-en-Diemerdam*; groot 740 bund.

GEMERT, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. en hulpk. van het postk. *Helmond* (27 m. k., 1 s. d., 2e ged., 3 j. d.). Zij bevat de d. *Gemert en Handel* en de geh. *Bleek*, *Boekent*, *Broekkant*, *Broekstraat*, *Deel*, *Doornheide*, *Esdonk*, *Groeskuile*, *Heuvel*, *Hooge-Aarle*, *Kox*, *Lankveld*, *Lodderdijk*, *Milschot*, *Mortel*, *Pantelaar*, *Ren*, *Smast*, *Stap-en-Paaschoef*, *Strijbosch*, *Terrijken*, *Verreheide* en *Wolfsbosch*, beslaat 5662 bund., telt 822 h. en 4650 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en de chicoreiteelt. Ook wonen onder deze gem. vele wevers, die voor de fabrieken van *Gemert* en *Helmond* arbeiden, en men heeft er 3 bierbrouwerijen, 5 leerlooierijen, 2 wol- en katoen- en 2 chicoriefabrieken, 1 olie- en 4 graanmolens.

De inw. op 11 na, allen R. K. maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Helmond*, behoort, en te *Gemert* eene

(1) De overige art., waarvan de namen beginnen met het woord GEMEENELAND, en welke hier niet gevonden worden, zoekte men op de woorden van onderscheiding.

kerk heeft, die door eenen Pastoor en twee Kapellaans bediend wordt, terwijl te Handel, even als te Mortel, eene kapel gevonden wordt, welke ieder door eenen eigen Priester, als Proost of Rector, bediend worden. De 11 Herv., behooren tot de gem. *Veghel-Erp-en-Gemert*. Er zijn hier vier scholen.

Het d. Gemert ligt 4 u. N. O. van Eindhoven, 2 u. N. ten O. van Helmond, aan de Rups. De par. kerk aan den H. JOHANNES *den Dooper*, als martelaar, in zijne onthoofding toegewijd, is een groot gebouw, rustende op tien pilaren, en met eenen toren te midden op het dak. De klokken hangen echter in een klokkenhuis van de kerk afgezonderd. Er is eene Latijnsche school, waarin door eenen Rector en eenen Conector, aan 30 leekl. onderwijs wordt gegeven. De dorps. telt 270 leekl.

Jaarmarkten: de eerste Maandag vóór den 25 April, en de tweede Maandag vóór den 21 September. Kermis op Zondag na den 29 September.

**GEMERT (KOMMANDERIJ-VAN)**, gebouw, pr. *N. Br.*, gem. *Gemert*, in grachten gelegen, daarin is thans eene mechanieke katoenspinnerij en het wordt door onderscheidene huisgezinnen bewoond.

**GEMERTSCHE-PEEL**, dat gedeelte van het moeras *de Peel*, pr. *N. H.*, hetwelk tot de gem. *Gemert* behoort.

**GEMONDE**, voorheen **GEMUNDT** of **GEMUNDE**, d., pr. *N. Br.*, arr. en 1½ u. Z. Z. O. van *'s Hertogenbosch*, reg. kant. *St. Oedenrode*, gedeeltelijk kant. en postk. *Boxtel*, en daarin bij gedeelten gem. en 1 u. N. N. O. van *Boxtel*, gem. en ¼ u. Z. van *St. Michiel-Gestel*, gem. en 1½ u. van *Schijndel*, gedeeltelijk gem. en 3 u. W. ten N. van *Veghel*, gem. en 1½ u. N. W. van *St. Oedenrode*. Het bestaat eigenlijk uit vier geh., welke door de namen, *Gemonde-Boxtel*, *Gemonde-Gestel*, *Gemonde-Rooy* en *Gemonde-Schijndel* onderscheiden, en ook Vier *Gemalen* (Quatuor-Consortes) genoemd worden, die te zamen eene uitgestrektheid gemeente-grond bezitten, bekend onder den naam van *Bodem van Elde*. Men telt er 156 h. en 740 inw.

De inw. die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt, zijn allen R. K. en maken eene par. uit, die tot het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Orthen* behoort. De kerk aan den H. LAMBERTUS toegewijd,

is van eenen toren voorzien. Er is eene school met 140 leekl.

**GEND.** Zie **GENT**.

**GEND (KLEIN-)**. Zie **WESTDORPE**. **GEND (SAS VAN)**. Zie **SAS-VAN-GENT**.

**GENDER** of **ENDE**, oudtijds **ENDE** of **ANDE**, riv., pr. *N. Br.*, dat zijnen oorsprong neemt uit twee adertjes, waarvan het eene bij *Steensel* en het andere bij *Knegsel* ontspringt, het stroomt vervolgens langs en door *Veldhoven*, langs *Blaarthem*; maakt de scheiding tusschen *Strijp* en *Gestel*; en tusschen *Eindhoven* en *Woensel*, en ontlast zich niet ver van daar in den *Dommel*.

**GENDERDIJKE-POLDER** of beter **GEENDERDIJKE-POLDER**, gedeelte polderl., pr. *Zeel.*, gem. *Zaamslag*, in den *Polder-van-Zaamslag*, 461,7975 bund.

**GENDEREN**, heerl., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. en postk. *Heusden*, gem. *Heesbeen-Eethen-en-Genderen*. Zij bevat het d. *Genderen* en eenige verstrooid liggende h., en telt 60 h. en 500 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt. Ook heeft men er vele hop- en hennip-akkers, en 1 koommolen.

De Herv. behooren tot de gem. *Doeveren-en-Genderen*. De Afgeseh. maken er mede eene gem. uit. De 40 R. K. parochieren te *Heusden*.

Het d. *Genderen* ligt 3 u. W. ten N. van *'s Hertogenbosch*, 1 u. W. van *Heusden*, ¼ u. N. W. van *Heesbeen*. De Herv. kerk heeft een laag, spits, met leijen gedekt torentje. Ook heeft men er eene kerk voor de Afgescheidenen. De dorps. telt 55 leekl.

Kermis den tweeden Maandag in October.

**GENDEREN (POLDER-VAN-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Heesbeen-Eethen-en-Genderen*; groot 513,1544 bund. In het midden van dezen p. ligt het d. *Genderen*.

**GENDERINGEN**. } Zie

**GENDERLINGEN**. } **GENDRINGEN**.

**GENDERSCHE-BEEMDEN**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Heesbeen-Eethen-en-Genderen*; groot 37,5420 bund.

**GENDERSCHE-BOEZEM**, water, pr. *N. Br.*, ¼ u. Z. W. van *Genderen*, uitwaterende door de *Gendersche-sluis*.

**GENDERSCHE-SLUIS**, sluis, pr. *N. Br.*, gem. *Drongelen*, even ten W. van *Doeveren*, in den *Doeverensche-zeedijk*, en dienende om het water uit den *Gendersche-boezem* op het *Oude-Maasje* af te zetten.

**GENDRINGEN**, gem., pr. *Geld.*,

arr. *Zutphen*, kant. en hulpk. van het postk. *Terborg* (12 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Zij bevat de heerl. Gendringen en Etten, en daarin de d. Gendringen, Etten, Megchelen en Ulft, benevens de buurs. Groot-Breederbroek, Klein-Breederbroek, IJsselhunte, Mildt, Our, Pol, Rafelder, Schriek, Varsselder, Veldhunte, Voorst, Wals, Warm, Wieken en Ziek; telt 715 h. en 5130 inw. Ook vindt men er zeer goede oer of ijzererts, en men heeft te Ulft eene bloeiende ijzergieterij.

De 3780 R. K., maken de stat. van *Gendringen-en-Ulft* en van *Etten* uit, en hebben in deze burg. gem. twee kerken, eene te Gendringen, eene te Etten en eene kapel te Ulft. De 1350 Herv. maken ged. de gem. van *Gendringen-en-Megchelen* uit, en behooren ged. tot de gem. *Etten-en-Netterden*, en hebben in deze burg. gem. drie kerken, eene te Gendringen, eene te Etten en eene te Megchelen. Men heeft er 4 scholen.

GENDRINGEN, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Zulphen*. kant. en hulpk. van het postk. *Terborg*, gem. *Gendringen*. Zij bevat de d. Gendringen, Megchelen en Ulft, benevens de buurs. Groot-Breederbroek, Klein-Breederbroek, Mildt, Our, Pol, Schriek, Varsselder, Veldhunte, Voorst, Wals en Wieken. Men telt er ruim 627 h., met 4500 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw; terwijl men er mede zeer goede oer of ijzererts vindt, en 1 ijzergieterij, 2 steen- en 2 pannenbakkerijen heeft.

De 3400 R. K. maken de stat. van *Gendringen-en-Ulft* uit. De 1000 Herv. maken de gem. *Gendringen-en-Megchelen* uit. De Isr. hebben er eeneijkerk. Er zijn 3 scholen.

Het d. Gendringen, Genderingen, oudtijds Genderlingen, ligt 6½ u. Z. Z. O. van Zutphen, 1½ u. Z. ten O. van Terborg, aan den straatweg van Doesborgh naar Anholt. Het telt 126 h. en 950 inw. De Herv. kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De R. K. kerk is aan den H. MARTINUS toegewijd. Kermis den laatsten Vrijdag in Augustus; Beestenmarkt den laatsten Woensdag in October.

GENDRINGEN-EN-MEGCHELEN, kerk. gem., pr. *Geld.*, kl. van *Zulphen*, ring van *Doetinchem*; met 1200 ziel. en twee kerken, als eene te Gendringen en eene te Megchelen.

GENDRINGEN-EN-ULFT, R. K. stat., aartspr. *Geld.* Zij telt 3300 ziel.

en heeft eene kerk te Gendringen en eene kapel te Ulft, welke bediend worden door éénen Pastoor en éénen Kapellaan.

GENESCHE-VAART (OUDE-). Zie GENTSCH-VAART (OUDE-).

GENDT. Zie GENT.

GENEINDE, b., pr. *Limb.*, gem. en 5 min. O. van *Heteren*.

GENEMUIDEN, gem., pr. *Over.*, arr. *Zwolle*, kant. *Kampen*, hulpk. van de postk. *Kampen*, *Meppel* en de *Lemmer* (3 m. k., 1 s. d. 2 ged., 3 j. d.). Zij bevat de plattelandst. Genemuiden en de buurs. Waterstein en Afsched; beslaat 1628,0351 bund., telt 280 h. en 1930 inw., van welke eenige hun bestaan vinden in melkerij, den handel in hooi, biezen en matten, alsmede in de mattenmakerij, ook heeft men er 1 scheepstimmerwerf en 1 calicootfabriek. Men telt er 1100 armen en bedeeden. Het onverdeeld eigendom der burgers, de weide groot ongeveer 150 bund. en de regten daaruit zijn oorzaken dat de bevolking bijeen blijft en zooveel armoede lijdt.

De inw., die hier, allen Herv. zijn, maken eene gem. uit, die tot de klass. en ring van *Kampen* behoort en hier eene kerk heeft. Er zijn 4 scholen.

De plattelandst. Genemuiden, doorgaans in de wandeling Genemuiden of Geelmuiden en oudtijds Genemuden, Gellemden, Gelmuuden of Geelmuden, ook wel Navalia genoemd, ligt 3½ u. N. ten W. van Zwolle, 3 u. N. W. van Kampen, aan het Zwarte-Water, zeer nabij de plaats, waar dit zich in het Zwolsche diep ontlast; terwijl er over dit water een pontenveer is. Zij beslaat 16 bund., telt 245 h. en 1530 inw.

Men heeft er een Stadhuis en een Werkhuis voor 40 of 50 bedeeden, die er zich met het mattenmaken bezig houden. De kerk heeft eenen toren. De stadsscholen, in twee afzonderlijke gebouwen verdeeld, tellen 400 leerl. Ook bestaat er eene bewaarschool met 10 kinderen, en eene, door het Dep. Genemuiden van de Maats. *Tot Nut van 't Algemeen* opgerigte herhalingschool, met 150 leerl. Het onderwijs is voor alle standen gratis, de kosten daarvoor worden uit de gemeentekas betaald.

GENENEIND, b., pr. *N.Br.*, gem. *Bakel-en-Milheeze*, 1 min. van *Bakel*; met 12 h. en 60 inw.

GENEP. Zie GENNEP.

GENERALE - POLDER - VAN - HAZERSWOUDE. Zie LANGLAND.



**GENERALE-VRIJE-POLDER.** Zie EILAND (HET). (Zie HOOFDPLAAT. GENERALITEITS-HOOFDPLAAT.

**GENEU**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Venlo*; met 10 h., 60 inw. 1 steenbakkerij en eene kapel, de Genoijer-kapel genoemd.

**GENHEEK**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Hulsberg*; met 27 h. en ruim 160 inw.

**GENHOES**, kast., pr. *Limb.*, gem. en in het d. *Oud-Valkenburg*; met 110 bund. grond.

**GENHOUT (ARENS-)**. Zie ARENS-GENHOUT.

**GENHOUT(GROOT-)**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 25 min. Z. O. van *Beek*; met 60 h. en ruim 310 inw.

**GENHOUT (KLEIN-)**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. Z. O. van *Beek*; met 23 h. en ruim 130 inw.

**GENHOVEN.** Zie GREENHOVEN.

**GENNE**, buurs., pr. *Over.*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Zwolle*, gem. *Zwollerkerspel*; met 25 h., ongeveer 150 inw. en eene school met 35 leerl.

**GENNEGERDIJK.** Zie GENNERDIJK.

**GENNEMUIDEN.** Zie GENEMUIDEN.

**GENNE-OVERWATERS**, buurs., pr. *Over.*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Zwolle*; gem. *Zwollerkerspel*; met 15 h., ruim 90 inw. en eene school met 25 leerl.

**GENNEP**, kant., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*. Het bevat de gem. Gennep, Bergen, Mook en-Middelaar en Ottersum, beslaat 1783 bund., telt 1262 h. en 5000 inw., die in landbouw en veenderij hun bestaan vinden.

**GENNEP**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. *Gennep*, hulpk. van de postk. *Nijmegen* en *Venlo* (13 m.k., 8 s. d.). Zij bevat het plattelandst. Gennep, benevens de geh. Gennepershuis, Pannover en Picardie, beslaat 760 bund. telt 217 h. en 1240 inw., die hun bestaan vinden in landbouw en handel in hout en graan. Ook zijn er 2 leerlooijerijen, 4 pottenbakkerijen, 1 brouwerij, 1 vol-, 1 run-, 2 korenwater- en 2 windmolens.

De 1160 R. K. maken een par. uit van het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Venray*. De 60 Herv. maken, met die uit de gem. Bergen, Mook en Ottersum, eene gem. uit, welke tot de klass. van *Maastricht*, ring van *Venlo*, behoort en 120 zielen telt. De 20 Isr., behooren tot de hoofdsyn. van *Maastricht*.

De plattelandst. Gennep, Gennip of Guenep, Genep en in het Lat. Ganipa, ligt  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Roermond*, aan de

Niers, niet ver van de plaats, waar deze zich in de Maas stort. Men telt er 163 h. en 950 inw.

Het Stadhuis bevat tevens de school, welke 170 leerl. telt. De R. K. kerk, aan den H. *Martinus* toegewijd, is van eenen toren en een orgel voorzien. De Herv. kerk is een zeer fraai gebouw, van toren en orgel voorzien. Men heeft hier mede een Armengasthuis waarin 20 personen worden opgenomen.

**GENNEP**, buurs., pr. *N. Br.*, gem. *Gestel-en-Blaarthem*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Gestel*, aan den Dommel; met 4 h., 50 inw. en eenen koomolen op den Dommel, waarnaar dit geh. ook wel Gennepermolen genoemd wordt.

**GENNEPERHUIS**, GENNERHUIS of GENNIPPERHUIS, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Gennep*; met 15 inw.

**GENNEPERMOLEN.** Zie GENNEP.

**GENNEPESTEIN** of GENPESTEIN, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Valburg*, in het d. *Herveld*; groot 2,4020 bund.

**GENNERDIJK** of GENNEGERDIJK, dijk, pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*, langs het Zwartewater, van de Haerster-zijl tot aan de Streukeler-zijl loopende.

**GENNIP.** Zie GENNEP. (HUIS-

**GENNIPPER-HUIS.** Zie GENNEPER-GENNIPPERMOLEN. Zie GENNEP. **GENOEN** of GENOUW, geh., pr. *Limb.*, gem. en 25 min. Z. O. van *Montfort*; 2 h. en 10 inw.

**GENOEN-HUIS** of GENOENEN-HUIS, ook wel KONINENHUIS of KONINHUIS, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Zes-Gehuchten*, 8 min. van *Hoog-Geldrop*; met 16 h. en 100 inw.

**GENOIJER-KAPEL.** Zie GENEU.

**GENOUW.** Zie GENOEN.

**GENOUWEN.** Zie GENHOVEN.

**GENPESTEIN.** Zie GENNEPESTEIN.

**GENT**, gem., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Elst*, hulpk. van het postk. *Nijmegen* (16 m. k., 10 s. d., 1 j. d., 1 afd.). Zij bevat de heerl. Gent en het d. Hulhuizen; beslaat 1267 bund., en telt 235 h. en 1880 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw, veeteelt en steenbakkerij, zijnde er hier 3 metselsteenfabrieken en 1 pannbakkerij, die gezamenlijk 300 menschen werk verschaffen.

De R. K., ruim 1500 in getal, behooren tot de stat. van *Hulhuizen-Doornenburg-en-Gent*; de 200 Herv. tot de gem. *Gent-Erticum-en-Doornenburg*, en de 7 Isr. tot de rings. van *Nijmegen*. Er is eene school met 170 leerl.

**GENT**, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Nij-*

*megen*, kant. *Elst*, hulpk. van het postk. *Nijmegen*, gem. *Gent*. Zij bevat het d. *Gent* en de geh. de *Kapel*, *Flieren*, *Kommerdijk* en *Galgendaal*. Men telt er 187 h. en 1400 inw., die van landbouw, veeteelt en steenbakkerijen bestaan. Er is eene school met 80 leerl. en een adell. h., het *Huis te Gent*.

Het d. *Gent*, *Gend* of *Gendt*, oudtijds *Ganita* en *Gannite-Marta*, ligt 1½ u. N. O. van *Nijmegen*, 1½ u. O. Z. O. van *Elst*, nabij de *Waal*, met een schuitenveer op de *Ooy*; 51° 51' 52" N.B., 23° 38' 19" O.L. en telt 45 h. en 370 inw. De *Herv. kerk* heeft een orgel. De *R. K. kerk*, aan den *H. MARTINUS* toegewijd, is een fraai gebouw, met toren en orgel.

**GENT (HUIS TE)**, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Gent*; groot 5,0830 bund.

**GENT (KLEIN-)**. Zie *WESTDORPE*.

**GENT(SAS-VAN-)**. Zie *SAS-VAN-GENT*.

**GENTEL**, uiterwaard, pr. *Geld.*, gem. *Geldermalsen*; 40,6040 bund.

**GENTENERF**, hofst., pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. N. van *Ermelo*, in de buurs. *Tonsel*; groot 73 bund.

**GENT-ERICUM-EN-DOORNENBURG**, kerk, gem., pr. *Geld.*, klass. van *Nijmegen*, ring van *Elst*; met 130 zielen, en ééne kerk te *Gent*.

**GENT-NAAR-NEUZEN (KANAAL-VAN-)**. Zie *NEUZEN (KANAAL-VAN-)*.

**GENTSCHÉ - VAART (OUDE-) OF OUDE-GERDSCHÉ-VAART**, met riet bewasschen watengang of sloot, pr. *Zeel.*, welke de gem. *Clinge* en *St. Jan-Steen* van een scheidt.

**GENTSCHÉ-WAARD**, uiterwaard, pr. *Geld.*, gem. *Gent*, buiten den *Bandijk*; groot 300 bund. en vormt de *Pannekoekshaven*.

**GENTSCHÉ-WOERD**, hoogte, pr. *Geld.*, gem. *Gent*.

**GENUM** of **GRENUM**, in het Oud-Friesch *GRENYM*, d., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, arr. en 3½ u. N.N.O. van *Leeuwarden*, kant. en 1½ u. Z. W. van *Holwerd*, postk. *Leeuwarden*. Dit d., benevens *Lichtaard* en *Reitsum*, noemt men gewoonlijk de *dorpen der Vlieterpen*, dewijl zij op en nabij hooge terpen liggen. Men telt te *Genum* 18 h. en 130 inw., die meest van den landbouw bestaan.

De inw., allen *Herv.*, behooren tot de gem. *Reitsum-Genum-en-Lichtaard*, welke hier eene kerk heeft, waarin men nog eene met beeld- en lofwerk versierde steenen doopvont heeft. Ook is er, in vereeniging met *Jistum*, eene school, met 30 leerl.

**GEORGE-POLDER.** } Zie *JORIS GEORGE-POLDER(ST.)* (St.).

**GERARD-DE-MOORS-POLDER**, **GEERARD-DE-MOORS-POLDER** of **GEERT-DE-MOORS-POLDER**, door de landlieden veelal **GEERTS-POLDER**, gewoonlijk de **GEERSTEN-POLDER** of de **GEERTEN-POLDER**, ook wel enkel de **MOORS-POLDER** genoemd, p., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; groot 117,1552 bund.

**GERBADA**. Zie *DOUMA*.

**GERBRANDA**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, ten N. O. van *Oosterwierum*.

**GEREGT (HET)**, eil. in de *Merwede*, ten W. van *Woudrichem*.

**GEREGT (HET)**, eilandje in de *Merwede*, ten O. van *Zwijndrecht*.

**GERENDAL**, geh., pr. *Limb.*, gem. en ½ u. van *Strucht*; met 4 h. en 20 inw.

**GERENSTEIN**. Zie *GERESTEN*.

**GERENSTEIN (HUIS-)**. } Zie *GEERGERESTEIN (HUIS-)*. } *STEIN (HUIS-)*.

**GERESTEIN**, geh. Zie *GEERESTEIN*.

**GERESTEIN**, **GEERESTEIN**, **GEREKSTEIN**, beter **GEERESTEN**, buit., pr. *Geld.*, gem. *Wadenhoijen*, in het d. *Drumpt*; 3,9797 bund. groot.

**GERHEGGEN**, in de wandeling **GREJEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en ½ u. N. van *Neer*; met 12 h. en 70 inw.

**GERKESBRUGGE**, brug op de grenzen van de pr. *Fr.* en *Gron.*, ½ u. N.O. van het Friesche d. *Gerkesklooster*, 5 min. Z. W. van het Groningsche d. *Visvliet*, over de *Lauwers* of het *Zeildiep*. Ten W. van de brug staat de druk bezochte *Friesche-Herberg*.

**GERKESKLOOSTER** of **GERRIKSKLOOSTER**, in het Oud-Friesch **GERRYTKENSKLOOSTER**, d., pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen*, arr. en 6 u. O. van *Leeuwarden*, kant. en 3½ u. O. N. O. van *Bergum*, postk. *Gron.* en *Leeuwarden*. Men telt er 56 h. en 340 inw., en met een gedeelte van de b. *Stroobos*, 97 h. en ongeveer 570 inw., die meest van landbouw en veeteelt bestaan. Ook zijn er 1 scheepstimmerwerf en 2 smederijen.

De inw. alle *Herv.*, behooren tot de klass. van *Dockum*, ring van *Koltum*. De kerk heeft geen toren; de klok hangt in een afgezonderd staand klokkestel, op het kerkhof. De dorps. telt 70 leerl.

**GERLACH (PROOSTDIJ-VAN-ST-)** of **PROOSTDIJ VAN ST. GERLACUS**, landg., pr. *Limb.*, gem. *Houthem*, in het geh. *St. Gerlach*; groot 147,3865 bund.

**GERLACH (ST.)**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. O. Z. O. van *Houthem*, nabij de *Geul*; met 44 h. en 230 inw.

GERLEVISWERT. Zie GARLSWEER.  
 GERLSLOOT. Zie GERSLOOT.  
 GERMAANSCHÉ-ZEE. Zie NOORD-ZEE.  
 GERMERAWALDA. Zie GARMER-  
 WOLDE.  
 GERMERHUIZEN, b. van het geh. *Hantumer-Uithuren*, pr. *Fr.*, kw. *Oostergoo*, gem. *West-Dongeradeel*,  
 GERMERWALD. } Zie GARMER-  
 GERMERWOLDE. } WOLDE.  
 GERNER of GARNER, buurs., pr. *Over-*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Dalfsen*; met 60 h. en ruim 330 inw.  
 GEROLFSDIJK. Zie GEERSDIJK.  
 GEROND, b., pr. *Limb.*, gem. *Tegelen*; met 10 h. en 50 inw.  
 GERRIKSKLOOSTER. Zie GERKESKLOOSTER.  
 GERRIT-GAUKENS-POLDER, p., pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Rinsumageest*.  
 GERRITSHAVEN. Zie GEERVLIET.  
 GERRITSLAND, naam van één der 29 vereenigde p., waaruit thans het dijkbestuur van Texel, pr. *N. H.*, arr. *Alkmaar*, kant. *den Helder*, gem. *Texel*, bestaat.  
 GERRYTKENSKLOOSTER. Zie GERKESKLOOSTER.  
 GERSELAAR. Zie GELSelaar.  
 GERSHUSEN. Zie GARSHUIZEN.  
 GERSLOOT ook wel GEERSLOOT of GERLSLOOT, d., pr. *Fr.*, kw. *Zevenwouden*, gem. *Angwirden*, arr., kant. en  $\frac{1}{4}$  u. N.O. van *Heerenveen*, aan den beplanten ouden weg naar Gorredijk. Men telt er met de b. Oude-Weg, 26 h. en ongeveer 150 inw., die meest van veenderij en landbouw bestaan.  
 De 120 Herv., behooren tot de gem. *Tjalleberd-Lunjeberd-Gersloot-Terband-en-een-gedeelte-van-het-Heerenveen*. De 30 Doopsgez., tot de gem. van *Tjalleberd*. — Het heeft met Tjalleberd eene school met 70 leerl.  
 GERSLOOT (DE GROOTE-), meertje, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwold*. Z. van Koudum.  
 GERSLOOT (DE KLEINE-), meertje, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwold*, W. van Koudum.  
 GERSTEPOLDER of GORSTEPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Vrouwepolder-Zandijk-buiten-en-Schellach*; groot 10,3820 bund.  
 GERTRUDE (SAINT-) Zie GEERTRUDE (ST.)  
 GERTRUDENBERG. } Zie GEERTRU-  
 GERTRUDIS (MONS-) } DENBERG.  
 SANCTAE.) }  
 GERVARNISSE. Zie NISSE.  
 GERVE. Zie GERVEN.

GERVEN of GERWERDEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Pullen*; met 16 h. en 150 inw.

GERVEN GERVE, GERWEN of HERVEN, b. pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van 's *Hertogenbosch*; met 14 h. en 100 inw.

GERVENISSE. Zie NISSE.  
 GERVERSKOP, gem., pr., *Utr.*, arr. *Utr.*, postk. *UtrechtenWoerden*, kant. *Maarssen* (3 m. k., 4 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. Munnik van Cleefsgeregte, Statengeregte of Uitenhamsgeregte en Trip-de-Mareze-geregte, bevat de geh. *Gerverskop* en *Breudijk*; groot 561,8690 bund., telt 23 h. en 170 inw., die meest hun bestaan vinden in veehoederij en eenigen landbouw.

De 100 R. K., parochieren te *Harmelen*. De 70 Herv., behooren tot de gem. van *Harmelen*. De kinderen genieten te *Harmelen* onderwijs.

Het geh. *Gerverskop* of *Gerwerskop* ligt 3 u. W. N. W. van *Utrecht*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Maarssen*.

Kermis den eersten Zondag in de maand *October*.

GERVERSKOP, p., pr. *Utr.*, gem. *Gerverskop*; 359,4300 bund. groot.

GERVERSKOPPERDIJK of GERWERSKOOPERDIJK, dijk, pr. *Utr.* Hij neemt zijn begin in de gem. *Harmelen*, en loopt door de gem. *Kamerik-en-de-Houtdijken*, *Harmelen* en *Gerverskop* naar *Laag-Niekoop* en *Kockengen*.

GERWEN, d., pr. *N. Br.*, arr. en 2 u. N. O. van *Eindhoven*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. W. N. W. van *Helmond*, postk. *Eindhoven*, gem. *Nunen-Gerven-en-Nederwetten*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Nunen*. Het bestaat uit de geh. en b. de *Heuvel*, *Laar*, *Langelaar*, *Alvershool*, *Rullen*, *Spek*, *Nieuwendijk* en een gedeelte van de *Stad-van-Gerven*, en telt 119 h. met 570 inw., die meest van den landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. gen. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Helmond*, behoort. De kerk, aan den H. CLEMENS, *Paus* en *Martelaar*, toegewijd, staat afgezonderd van de huizen, N. O. van het d. en heeft eenen toren. De dorps. telt 70 leerl.

GERWEN. } Zie GERVEN.  
 GERWERDEN. }

GESPERDEN oudtijds *GASPAVERDUM*, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Dodewaard*, bij de *Lingo*; met 13 h. en 90 inw.

GEST (DE), geh., pr. *N. H.*, gem. *Wieringen*, 5 min. van *Westerland*; met 15 h. en ongeveer 80 inw.

**GEST** (OUD-), geh., pr. *N. H.*, gem. *Wieringen*, 5 min. W. van *Oosterland*; met 5 h. en 25 inw.

**GESTEL**, gewoonlijk **GESTEL-BIJ-EINDHOVEN** genaamd, d., pr. *N. Br.*, arr., kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. W. Z. W. van *Eindhoven*, gem. *Gestel-en-Blaarthem*; met 170 h. en 1020 inw., die meest van den landbouw bestaan; ook zijn er vele fabrijarbeiders en wevers.

De inw., allen R. K., behooren tot de par. van *Gestel-en-Blaarthem*. De kerk is aan den H. **LAMBERTUS** toegewijd. De dorps. telt 125 leerl.

**GESTEL** (LUIKS-). Zie **LUIKSGESTEL**. **GESTEL** (ST.-MICHIELS-). Zie **MICHIELS-GESTEL** (St.-).

**GESTEL** (MOER-). Zie **MOERGESTEL**. **GESTELAAR-POLDER**. Zie **GISTELAAR-POLDER**.

**GESTEL-BIJ-EINDHOVEN**. Zie **GESTEL**.

**GESTEL-BIJ'SHERTOGENBOSCH**. Zie **MICHIELS-GESTEL** (St.-).

**GESTEL-BIJ-OISTERWIJK**. Zie **MOER-GESTEL**.

**GESTEL-EN-BLAARTHEM**, gem., pr. *N. Br.*, kant. en postk. *Eindhoven* (25 m. k., 5 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. Gestel en Blaarthem, benevens het geh. Gennep; beslaat 657 bund., en telt 256 h. en 1360 inw., die meest van den landbouw en de linnenweverij bestaan. Ook zijn er 2 brouwerijen, 1 graan- en 2 oliemolens.

De inw., alle R. K., maken eene par. uit, die tot het apost. vic. van 's *Herlogenbosch*, dek. van *Eindhoven*, behoort. Er is 1 school met 125 leerl.

**GETEN**. Zie **GIETEN**.

**GETHORN**. Zie **GIETHOORN**.

**GETSERDERZIJL**, **GETSWERDERZIJL** of **GETZENDERZIJL**, sluis, pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, in den *Slagtedijk*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Serhierum*.

**GEU**. Zie **GEEUW**.

**GEUL**, gem., pr. *Limb.*, kant. *Meerssen*, postk. *Maastricht* (4 m. k., 1 s. d.). Zij bestaat uit het d. Geul, de geh. Brommelen, het Broek, Hulsen, Huscheberg, de Maas, Moerveld en Snijdersberg; beslaat 665 bund., telt 295 h. en 990 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., alle R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Meerssen*, behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. Er is eene school en een kast., het Huis te Geul.

Het d. Geul, Geule of Geulle, in het *Fr. Gueulle*, ligt 2 u. N. van *Maastricht*,

$1\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Meerssen*. De kerk is aan den H. **MARTINUS** toegewijd.

**GEUL**, binnenwater op het eil. *Dutveland*, pr. *Zeel.*, loopende van nabij het d. Oosterland, naar den p. Groot-Beijeren; scheidt de beide p. Groot- en Klein-Beijeren van een, en eindigt bij het geh. Vianen.

**GEUL**, ook wel **DE GEULE** of **DE GEULE**, in het *Fr. LA GUEULE* genoemd, water, pr. *Limb.* Het ontspringt in de Belgische pr. Luik, vloeit langs Wittem en Wijlre, en door Schin-op-Geul, Oud-Valkenburg, Valkenburg, Houtem en Meerssen, en ontlast zich beneden Iteren in de Maas.

**GEUL**, diepte in de zoogenaamde vlakke, aan den zuidoever van *Goe-dereede*, bij de *Ooster-Nolle*, welke in de slikken van Flakkee te niet loopt.

**GEUL** of **SELENK**, vaarwater in de *Maas*, tusschen den wal van *Voorne* en de *Zuiderbank*. Het is zeer naauw, met ten minste 28 palm diepte.

**GEUL** (HUIS-TE-), kast., pr. *Limb.*, gem. en 5 min. van *Geul*. Het beslaat 229,2070 bund. grond.

**GEULE**. Zie **GEUL**.

**GEULEN** of **GEULEM**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Berg-en-Terblijt*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van Berg, aan den regter oever der Geul; met 10 h. en 50 inw.

**GEULLE**. Zie **GEUL**.

**GEUL-VAN-BOLIXATE**. Zie **BOLIXATE** (**GEUL-VAN-**).

**GEUNEBORGH**. Zie **SCHIPBORG**.

**GEUNTERP**. Zie **GRONTERP**.

**GEUSINGE**. Zie **GEUNTERP**.

**GEUSSELT** of **GUSSELT**, buit., pr. *Limb.*, arr. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Maastricht*, kant., gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Meerssen*.

**GEUT**. Zie } **GOOT**.

                  } **CANJEL**.

**GEUTE**. Zie **GAETE**.

**GEUTE** (OUDE-), riv., pr. *Gron.*, uit het *Zijldiep* voortkomende, van de Oude-Zwaagzijl naar de Oude-Nieuwe-zijl loopende en van daar naar de Finsterwolder-zijl, waar het zich in den *Dollart* ontlast.

**GEUW**.

**GEUWE**. } Zie **GEEUW**.

**GEUZENBUURT** of **DE BEURT**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Andijk*, nagenoeg in het midden der gem.

**GEUZENDIJK**, dijk, pr. *Zeel.*, gem. *Groede*, loopende van den IJvendijk, naar den weg van Groede op Nieuw vliet.

**GEUZENGRACHTEN**, grachten, pr. *N. Br.*, in de hoogte en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. ten W. van *Vught*, regs van den weg

naar Helvoirt, die gedurende het beleg van 's Hertogenbosch, in 1629, door Prins Frederik Hendrik, gediend hebben om het water van den *Dommel* achter het leger om te voeren en zich te verschansen.

GEUZENVELD (HET), hofst., pr. *N.H.*, gem. *Sloten-Sloterdijk-Osdorpen-de-Vrije-Geer*, in de *Osdorper-Binnenuwegsche-polder*, aan de trekvaart tusschen Amsterdam en Haarlem.

GEUZING, GEUSING of GOESINGE, het westelijk gedeelte van het d. *Ruinen*, pr. *Dr.*; met 7 h. en 40 inw.

GEVERIK, ook GEVERICK-KELMONT, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z. Z. W. van Beek*; met 48 h. en 260 inw.

GEVESWEER. Zie GEFFSWEER.

GEWANDE, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Empel-en-Meerwijk*,  $\frac{3}{4}$  u. O. ten N. van *Empel* en gem. *Alem-Maren-en-Kessel*, 1 u. *Z. van Alem*; met 28 h., 110 inw., eene school met 30 leerl. en een schuitenvoor op den Drielschevaard. Het gedeelte onder *Alem-Maren-en-Kessel* behoorende, wordt weder in 2 b. gescheiden, *Alems Gewande* en *Marens Gewande* geheeten.

GEWANDE (ALEMS-). Zie ALEMS-GEWANDE.

GEWANDE (MARENS-). Zie MARENS-GEWANDE.

GEWANDE-SCHANS, dijkpost, pr. *N.Br.*, in het geh. *Gewande*, vroeger eene verschansing. Hij ligt dwars op den Maasdijk, boven de Roodde-sluis, en heeft eene gemetseld wachthuis.

GEWEZEN-BOEZEM-VAN DEN-BINNENBAN-VAN-DE-WERKEN. Zie WERKEN (GEWEZEN-BOEZEM-VAN DEN-BINNENBAN-VAN-DE-).

GEYN (HET). Zie GEIN (HET) (1).

GEYNEWEG (DE), hofst., pr. *N.H.*, gem. *Weespercarspel*, in de *Gein-en-Gaasperpolder*; 16,950 bund.

GEYNZIGT of GEINZICHT, buit., pr. *Utr.*, gem. *Loenersloot-Oukoop-en-Ter-Aa*, in het d. *Loenersloot*.

GEYSENROOI. Zie GUZENROOI.

GEYSTEREN of GEISTEREN, d., pr. *Limb.*, arr. en 8 u. N. van *Roormond*, kant. en 2 u. N. van *Horst*, postk. *Venlo*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z. van Wansum*, met 49 h. en 340 inw., die meest hun bestaan vinden in akkerbouw en veeteelt. De inw., allen R. K., ma-

ken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Horst*, behoort. De kerk is aan den H. WILLIBROD toegewijd. Er is eene dorps.

GEYTHOORN. Zie GIETHOORN.

GEYZELAAR. Zie GELSELAAR.

GHARNEWERD. Zie GARNWERD.

GHAWE ZIE GAUW.

GHEES. Zie GEES (2).

GHENYM. Zie GENUM.

GHERNEWERD. Zie GARNWERD.

GHERREN, streek lands, pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*, onder *Oudega*.

GHISP. Zie JISP.

GHOER (DAT). Zie GOOR (H.E.).

GHO-EN-WOLDREGT. Zie GOOREGT.

GHOERBEEK. Zie GHOORBEEK.

GHOOR, boerd., pr. *Limb.*, gem. en 5 min. *Z. van Neer*, op den Lincker-Maasoever.

GHOOR of GOOR, moeras, pr. *N.Br.*, gem. *Soerendonk-Sterksel-en-Gastel*,  $\frac{1}{4}$  u. *W. van Soerendonk*; 67,890 bund.

GHOORBEEK, GHOERBEEK, of GOERBEEK, riv., pr. *Limb.*, dat uit het *Vive-tersbroek* voortkomt, langs *Stamproy* tot bij *Grathem* stroomt, waar zij zich in twee armen splitst, van welke de ééne den naam aandeemt van *Gratemerbeek*, de andere onder zijnen vorigen naam, langs *Baexem*, *Halen* en *Nunheim* loopende, zich bij *Ghoor* met de *Neer* vereenigt.

GIEKEBUREN, hofst., pr. *Gron.*, gem. *Utrum*, 10 min. *Z. Z. O. van Vierhuizen*; groot 23,4900 bund.

GIEKERK, kad. gem., pr. *Fr.*, kw. *Oostergoo*, gem. *Tietjerksteradeel*, bestaande uit de d. *Giekerk*, *Oenkerk* en *Oudkerk*; groot 2842,7481 bund.

GIEKERK, d., pr. *Fr.*, kw. *Oostergoo*, gem. *Tietjerksteradeel*, arr. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Leeuwarden*, kant., hulpk. en  $\frac{2}{4}$  u. N. W. van *Bergum*. Men telt in dit dorp, dat met de naburige dorpen *Oenkerk* en *Oudkerk* de zoogenaamde *Trynwouden* uitmaakt, 45 h. en 340 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Oenkerk-Giekerk-en-Wyns*, die hier eene kerk heeft. De dorps. telt 40 leerl.

GIELTJENS DORP, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *Maarssen*, postk. *Loenen* en *Utrecht*, gem. *Lage-Nie-*

(1) Alle de woorden elders veelal *Gez* gespeld, zoeken men op *Gez*.

(2) Alle de overige namen, elders wel eens *Gh* gespeld, doch die hier niet gevonden worden, zoeken men op *G*.

*koop.* Deze heerl., bevat de pold. Gieltjesdorp en daarin een geh. van dien zelfden naam; telt 5 h. en 40 inw.

De Herv., behooren tot de gem. van *Kockenge*. De R. K. parochiëren te *Vleuten*, de kinderen genieten onderwijs te *Kockenge*.

Het geh. Gieltjesdorp of Geeltjesdorp, ligt 2½ u. N. N. W. van Utrecht, 1 u. N. N. W. van Maarsen, ¼ u. O. van Lage-Niekoop.

GIELTJESDORP, p., pr. *Utr.*, gem. *Laag-Niekoop*; 112,5230 bund.

GIELTJESDORP, p., pr. *Utr.*, gem. *Ruwiël*.

GIERSBERGEN of GEERSBERGEN, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Drunen*; met 9 h. en 60 inw.

GIESBEEK, GEISBEEK of GUSBEEK, ook wel enkel Gies, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. Z. van *Angerlo*. Men telt er 50 h. en 400 inw., met die uit de nabijgelegene buurs., de stat. *Latum-en-Giesbeek* uitmakende, welke tot het aartspr. van *Geld.* behoort, en hier eene kerk heeft aan den H. MARTINUS toegewijd, met eenen kleinen toren en een orgel. Voorts zijn er 1 pan- en 2 steenovens, welke te Giesbeek groot vertier verschaffen en veel aftrek hebben.

GIESBEEKSCHE-SLUIS, sluis, pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. W. van *Angerlo*.

GIESSEN, gem. en heerl., pr. *N.Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Heusden*, en *Woudrichem* (11 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit de p. het Eendeveld, en een gedeelte van St. Romboutspolder en de Giessensche-weide. Bevat het d. Giessen, het geh. Eng-Giessen, en een gedeelte van den Steenen-Heul; bestaat 574 bund.; telt 62 h. en 430 inw., die meest bestaan van den landbouw; terwijl sommigen handel in paarden drijven. De Herv., behooren tot de gem. *Giessen-en-Rijswijk*, De Christ. Afges. hebben hier mede eene gem. Er is ééne school met 50 leerl.

Het d. Giessen, Giesen, Ghiessen, Ghijzen of Gijsen, ligt 7 u. N. W. van 's Hertogenbosch, 3 u. N. W. van Heusden aan en binnen den Maasdijk.

De Herv. kerk is een zeer klein en oud gebouw met een kloktorentje, staande buitendijks. De kerk der Christ. Afges. heeft toren noch orgel. De dorps. telt 30 leerl.

Paardenmarkt den 3 Julij.

GIESSEN of GIESSEN-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Giessendam-en-Giessen-Oudekerk*; groot 1774 bund.

GIESSEN (DE) of DE GIESSEN, ook

wel de GIESSENSTROOM, water, pr. *Z. H.*, dat uit de vereeniging van eenige slooten, ontstaande, vervolgens eene diepe kreek vormt, die, van Hoornaar langs Noordloos, Slingerland, Peursum, Giessen-Nieuwkerk en Giessen-Oudekerk naar Giessendam vliet.

GIESSEN (ENG-), ook wel enkel Eng, geh., pr. *N.Br.*, gem. en 10 min. W. van *Giessen*; 10 h. en 70 inw.

GIESSEN (HOOGE-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Hoog-Blokland* en gem. *Hoornaar*; groot 165,6245 bund.

GIESSEN (LAGE-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Hoornaar*; groot 220,2409 bund. GIESSEN-BOVENKERK (POLDERVAN-). Zie GIESSEN-ouden-BOVENKERK (POLDERVAN-).

GIESSENDAM, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Slidrecht*, hulpk. van de postk. *Gorinchem en Dordrecht*, gem. *Giessendam-en-Giessen-Oudekerk*. Zij bestaat uit de p. Giessendam, Giessen-Ouden-Benedenkerk, de Poulen, de Konkels, den Zwijsnspolder en de Giessendamsche-plaat; bevat het d. Giessendam en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 874,2782 bund. en telt 202 h. en 1370 inw., die meest hun bestaan vinden in het aannemen van publieke werken, het hoepelmaken, den landbouw, griend- en veeteelt.

De inw., bijna allen Herv., behooren tot de gem. *Giessendam-en-Neder-Hardinxveld*. De Christ. Afges. maken er eene gem. uit. De 6 R. K. parochiëren te *Gorinchem*. De Isr. worden tot de rings. van *Dordrecht* gerekend. De kinderen bezoeken de school van Neder-Hardinxveld.

Het d. Giessendam ligt 2 u. W. van Gorinchem, 1 u. O. van Slidrecht, 51° 49' 43" N. B., 22° 29' 51" O. L. Men telt er 60 h. en 340 inw. De kerk der Christ. Afges. is een eenvoudig gebouw, zonder toren of orgel.

Kermis den eersten Maandag na St. Victor (10 October) of op dien feestdag zelven, als hij op Maandag valt.

GIESSENDAM (GAT-VAN-). Zie GIESSENDAMSCHER-GAT.

GIESSENDAM-EN-GIESSEN-OUDE-BENEDENKERK, p., pr. *Z. H.*, gem. *Giessendam-en-Giessen-Oudekerk*; groot 1324 bund.

GIESSENDAM-EN-GIESSEN-OUDEKERK, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Slidrecht*, reg. kant. *Papendrecht*, hulpk. *Giessendam* (9 m. k., 4 s. d., 5 j. d.). Zij bevat de heerl. Giessendam, en Giessen-Oude-

kerk; beslaat 1876,7027 bund en telt 271 h. bijna 1900 inw., die meest bestaan van landbouw, veeteelt, aanneming van publieke werken, vriendteelt en hoepelmaken, ook heeft men er 1 wind-korenmolen, 1 paardengruuterij en 1 leerlooijerij.

De Herv. behooren tot de gem. *Giessendam-en-Neder-Hardinxveld* en *Giessen-Oudekerk-en-Peursum*. De Christ. Afges. maken de gem. van *Giessendam* uit. De 8 R. K. parochiëren te *Gorinchem*, en de 11 Isr., behooren tot de rings. van *Dordrecht*. Er is eene school met 120 leelr.

**GIESSENDAM-EN-NEDER-HARDINXVELD**, kerk. gem., pr. *Z. H.*, klass. van *Dordrecht*, ring van *Gorinchem*, met 2300 zielen en eene kerk te *Neder-Hardinxveld*.

**GIESSENDAMSCHÉ-GAT**, vaarw. in de *Merwede*, pr. *Z. H.*, tusschen de uiterwaarden van *Giessendam* en de *Giessendamsche-plaat* heenloopende.

**GIESSENDAMSCHÉ-PLAAT**, plaat, in de *Merwede*, pr. *Z. H.*, van de uiterwaarden van *Giessendam* door het *Giessendamsche-gat* afgescheiden.

**GIESSEN-EN-RIJSWIJK**, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. van *Heusden*, ring van *Woudrichem*. Men heeft er 570 zielen en twee kerken, als: eene te *Giessen* en ééne te *Rijswijk*, benevens twee pastorijen.

**GIESSEN-NIEUWKERK** of **GIESSEN-NIEUWKERK**, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Sliedrecht*, reg. kant. *Gorinchem*, postk. *Gorinchem* en *Schoonhoven*, gem. *Giessen-Nieuwkerk-en-Moesebroek*. Zij bestaat uit het *Gemeeneland van Giessen-Nieuwkerk*; bevat het d. *Giessen-Nieuwkerk* en eenige verstrooid liggende h: beslaat 788,8010 bund. en telt 98 h. en 620 inw. die meest bestaan van den landbouw. Ook is er 1 windkorenmolen.

De inw., op 11 na alle Herv., behooren tot de gem. *Giessen-Nieuwkerk-en-Neder-Slingeland*. De 6 R. K., parochiëren te *Gorinchem*. De 5 Isr., behooren tot de rings. van *Dordrecht*. Er is eene school met 90 leelr.

Het d. *Giessen-Nieuwkerk* ligt 2½ u. W. N. W. van *Gorinchem*. Men telt er 33 h. en 250 inw. De kerk heeft eenen toren doch geen orgel. De dorps telt 70 leelr.

**GIESSEN-NIEUWKERK (GEMEENE-LAND-VAN-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Giessen-Nieuwkerk*; bestaande eigenlijk uit den *Doetsche-polder*, den *Polder-van-Moesebroek* en den *Nederpol-*

*der-van-Giessen-Nieuwkerk* en beslaande 788,8010 bund.

**GIESSEN-NIEUWKERK (NEDER-POLDER-VAN-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Giessen-Nieuwkerk-en-Moesebroek*; groot 287,1504 bund.

**GIESSEN-NIEUWKERK-EN-MOESBROEK**, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Sliedrecht*, reg. kant. *Gorinchem* (8 m. k., 4 s. d., 5 j. d.). Deze gem. bevat niets dan de heerl. *Giessen-Nieuwkerk*.

**GIESSEN-NIEUWKERK-EN-NEDER-SLINGELAND**, kerk. gem., pr. *Z. H.*, klass. van *Dordrecht*, ring van *Gorinchem*, met 750 ziel. en ééne kerk te *Giessen-Nieuwkerk*.

**GIESSEN-OUDE-BOVENKERK (POLDER-VAN-)**, op sommige kaarten onder den naam van *POLDER-VAN-GIESSEN-BOVENKERK* voorkomende, p., pr. *Z. H.*, gem. *Giessendam-en-Giessen-Oudekerk*; groot 450,4320 bund.

**GIESSEN-OUDEKERK**, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Sliedrecht*, reg. kant. *Gorinchem*, hulpk. *Giessendam*, gem. *Giessendam-en-Giessen-Oudekerk*. Zij bevat het d. *Giessen-Oudekerk* en eenige verspreid staande h., groot 1002,4245 bund.; telt 69 h. en 480 inw.

De inw., op 2 na allen Herv., behooren tot de gem. *Giessen-Oudekerken-Peursum*. — De 2 R. K. parochiëren te *Gorinchem*. Er is ééne school, met 130 inw.

Het d. *Giessen-Oudekerk* ligt 1½ u. W. N. W. van *Gorinchem*, 1½ u. O. van *Sliedrecht*. Men telt er 26 h. en 125 inw. De kerk heeft eenen toren.

Kermis den tweeden Maandag na *St. Victor*.

**GIESSEN-OUDEKERK-EN-PEURSUM**, kerk. gem., pr. *Z. H.*, klass. van *Dordrecht*, ring van *Gorinchem*; met 550 ziel. en eene kerk te *Giessen-Oudekerk*.

**GIESSEN-POLDER**. Zie **GIESSEN-GIESSENSCHÉ-WEIDE**. Zie **ANDELSCHÉ-EN-GIESSENSCHÉ-WEIDE**.

**GIESSENSTROOM**. Zie **GIESSEN (DE)**. **GIETEL**, **GIETELO**, **GIETELOO** of **GEETELO**, h., pr. *Geld.*, gem. en ¾ u. N. van *Voorst*; met 73 h., ruim 320 inw., eene school en het landg. *Busseloo*.

**GIETEL**, boerd., pr. *Geld.*, in de buurs. *Gietel*, gem. *Voorst*.

**GIETEM**. Zie **GIETMEN**.

**GIETEN**, gem., pr. *Dr.*, arr., judic. en adm. kant. en hulpk. van het postk. *Assen* (1 m. k., 1 s. d.). Zij bevat de d. *Gieten* en *Gieterveen*, benevens de

geh. Bonnen, Bonnerveen, de Veenhof en Zandvoort; groot 4174,6213 bund. en telt 281 h., met ongeveer 1800 inw., die meest van landbouw, vee-teelt en turfgraverij bestaan. Ook zijn er 7 linnenweverijen, 8 wagenmake-rijen en 3 smederijen.

De 1770 Herv. maken de gem. *Gi-eten* en *Gieterveen* uit. De 20 R. K., parochiëren te *Assen*. De 7 Isr., be-hooren tot de bijkerk te *Assen*. Er zijn twee scholen.

Het d. *Gieten*, oudtijds *Geten*, en ook eens *Iskten* genaamd, ligt 3 u. O. van *Assen*, 2 u. N. van *Borger*, 53° 0' 22" N. Br., 24° 25' 47" O. L. Men telt er 76 h. en 460 inw., en, met die van de geh. *Bonnen*, *Veenhof* en *Zandvoort*, 137 h. en ruim 800 inw.

De inw., bijna allen Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Assen* behoort. De kerk is een nieuw gebouw, met eenen netten toren en eene hooge spits met lijn gedekt. De dorps. telt 135 leerl.

GIETEREN. Zie GIETHOORN.

GIETERHOOGTE, heuvelachtige streek, pr. *Dr.*, in de gem. *Gieten*.

GIETERMEER. Zie GIETHOORNMEER.

GIETERSCHE-BRUG, brug, pr. *Fr.*, gem. *Lemsterland*, behoorende tot het d. *Oosterzee*, over de *Gietersche-vaart*

GIETERSCHE-MEER. Zie GIETHOORNMEER.

GIETERSCHE-VAART, water, pr. *Fr.*, gem. *Lemsterland*, loopende uit het *Tjeukemeer* naar de venderijen.

GIETERVEEN, d., pr. *Dr.*, arr., judic. en adm. kant. en 4 u. O. ten N. van *Assen*, hulpk., gem. en 1 u. O. ten N. van *Gieten*. Men telt er 132 h. en 730 inw., en met het geh. *Bonnerveen*, 144 h. met 800 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw, vee-teelt en turfgraverij. Ook zijn er 1 windkoornmolen, 2 linnenweverijen, 2 wagenmakerijen en 1 smederij.

De inw., bijna allen Herv., maken eene gem. uit, die tot de klass. en ring van *Assen* behoort. De kerk heeft een houten torentje, doch geen orgel. De dorps. telt 150 leerl.

GIETERVEENSCHÉ - KANAAL, hoofddeep pr. *Dr.*, gem. *Gieten*. Het loopt evenwijdig met het *Stadskanaal*, pr. *Gron.*, en heeft door twee dwars-monden daarmede gemeenschap.

GIETHOORN, gem., pr. *Over.*, arr. *Zwolle*, kant. en postk. *Steenwijk*, reg. kant. *Vollenhove* (3 j. d., 14 m. k., 6 s. d.). Zij bevat het d. *Giethoorn*,

de buurs. *Noorder-Dwarsgracht*, *Zui-der-Dwarsgracht*, *Klooster*, *Jonen* en een gedeelte van de buurs. *Muggebeet*; beslaat 3912 bund., en telt 362 h., en 1640 inw., die meest hun bestaan vinden in veenderij, vee-teelt, een weinig landbouw, hooibouw en riet-teelt, alsmede in turfhandel. Ook zijn er 1 smederij en 6 sloopstimmerwerven voor kleine schepen.

De 800 Herv. maken eene gem. uit, die tot de klass. van *Kampen*, ring van *Vollenhove*, behoort. De 800 Doopsgez. maken de gem. van *Giethoorn-Noordzijde* en *Giethoorn-Zuidzijde* uit. De 10 R. K. parochiëren te *Steenwijkerwold*. Men heeft in deze gem. drie scholen.

Het d. *Giethoorn*, in oude schrif-ten *Giethorne*, *Gethorn*, *Geethorne*, *Gijthorn*, *Geythoorn* en *Geithoorn*, en in de wandeling meestal *Gieteren*, ligt 6 u. N. van *Zwolle*, 1½ u. Z. W. ten W. van *Steenwijk*. Men telt er 318 h. en ongeveer 1400 inw. De kerk is een net gebouw, met een orgel. Men heeft er geen toren, maar een klokkenhuis bij de kerk. — De Doopsgez. hebben er twee kerken. Er zijn twee dorps. met 190 leerl.

GIETHOORN (POLDER VAN), p., pr. *Over.*, gem. *Giethoorn*; liggende midden in de gem.; groot 124 bund.

GIETHOORN - NOORDZIJDE, doopsz. gem. in de pr. *Over.*, welke tot de Oude *Vlamingen* behoort; met 200 ziel. Zij wordt bediend door twee zoogenaamde liefdespredikers.

GIETHOORNMEER, in de wandeling meestal *GIETERMEER* of *GETERSCHE-MEER* genoemd, meer, pr. *Over.*, 1 u. ten W. van *Giethoorn*.

GIETHOORN-ZUIDZIJDE, doopsz. gem. in *Over.*, met 650 ziel.

GIETHORNE. Zie GIETHOORN.

GIETMEN, GIETEM of GIETHEM, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Ommen*, ¾ u. Z. van *Ommen*; met 26 h., 150 inw. en eene school met 60 leerl.

GIJBELAND, b., pr. *Z. H.*, gem. *Brandwijk-en-Gijbeland*, ¼ u. Z. van *Brandwijk*, in den *Polder-van-Gijbeland*.

GIJBELAND(POLDER-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Brandwijk-en-Gijbeland*.

GIJNTERS. Zie GEERSDIJK.

GIJSBEEK. Zie GIESBEEK.

GIJSBERT (DEN), kleine streek land, pr. *N. Br.*, gem. *Emmikhoven-en-Waardhuizen*.

GIJSEL. Zie GIJZEL.

GIJSEN. Zie GIESSEN.



**GIJSENROOL.** Zie **GIJZENROOL**.  
**GIJSSSEN-NIEUWLANDS-POLDER** (WILLEM-). Zie **GEEST-NIEUWLAND-POLDER**.

**GIJSTEN**, twee platen in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

**GIJSTER (DE)** of *Guzza*, onbekede plaat in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

**GIJSTER (DE DIEPE-)**, kil in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*, die uit het Steurgat komt, de Amerplaat en de Gijster doorloopt en zich in het Noorder-Gat-van-de-Plomp verliest.

**GIJSTER (HET-GAT-VAN-DE-ZUIDER)**, kil, in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*, die uit het Steurgat komt, tusschen de Gijster en de Zuider-Gijster doorschiet en in het Noorder-Gat-van-den-Plomp uitloopt.

**GIJSTER (DE-ZUIDER-)** p., in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

**GIJTHORN.** Zie **GIETHOORN**.

**GIJZEL** of **GUSEL**, b., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Helvoirt*; met 18 h. en 120 inw.

**GIJZEL-EN-RAAM**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Helvoirt*; met 22 h. en ruim 120 inw. Dit geh. bestaat uit de b. *Gijzel* en *Raam*.

**GIJZENROOL**, **GUSENROOL** of **GEYSENROOY**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Zes-Gehuchten*, 12 min. van *Hoog-Gel-drop*; met 12 h. en 70 inw.

**GIJZER (DE).** Zie **GIJSTER (DE)**.

**GILDEKAMP (DE-)**, streek lands, pr. *Gron.*, gem. *Stedum*, in de *Weer*.

**GILDEN (DE)**, bosschen, pr. *N. H.*, gem. *Velsen*.

**GILDENBURG**, voorm. sterk kast., pr. *Utr.*, gem. *Vreeswijk*. Thans is het het raadhuis der gem.

**GILDENSTEIN**, voorm. buitenpl., pr. *Utr.*, gem. en 5 min. O. van *Utr.*, buiten de *Wittevrouwpoort*, thans tot *Vee-artsenijsschool* ingerigt; met ongeveer 10 bund. grond.

**GILEYELA.**

**GILSE.**

**GILST.**

**GILTJES-AMMERS.** Zie **AMMERS (GROOT-)**.

**GILZE**, **GILSE**, **GILSEN** of **GILST**, oudtijds **GILEYELA**, d., pr. *N. Br.*, arr. en 3 u. Z. O. van *Breda*, kant. en 2 u. W. ten Z. van *Ginneken*, reg. kant. en postk. *Breda*, gem. *Gilze-en-Rijen*. Men telt er 42 h. en 300 inw., en met de geh. de *Aalstraat*, den *Aard*, de

*Biestraat*, de *Bolberg*, de *Brakken*, de *Driehoek*, de *Haansberg*, de *Horst*, *Hulten*, de *Langereit*, *Moleneind*, *Molenschot*, *Nerhoven*, het *Raakeinde*, *Valkenberg*, *Verhoven*, de *Vossenber* en het *Wellenseinde*, 304 h. en 2000 inw., die meest van den landbouw bestaan. Ook zijn er 6 bierbrouwerijen en 1 aardappelijeneverstokerij.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. en dek. van *Breda* behoort, en door eenen Pastoor en twee Kapellanen bediend wordt. De kerk, aan den H. *Praxus in zijne banden* toegewijd, is een vrij hoog gebouw, met een welluidend orgel en op het midden een torentje. De dorps. telt 300 leerl.

Beestenmarkt den 2 Dingsdag in April en den 2 Dingsdag in November.

**GILZE-EN-RIJEN**, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. *Ginneken*, reg. kant. en postk. *Breda* (6 s. d., 11 k. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. *Gilze* en *Rijen*, de geh. *Aalstraat*, den *Aard*, de *Biestraat*, de *Bolberg*, de *Brakken*, de *Driehoek*, de *Gilzische Haansberg*, de *Heikant*, den *Hoek*, de *Horst*, *Hulten*, *Laareinde*, *Langereit*, *Leegstraat*, *Moleneind*, *Molenschot*, *Nerhoven*, het *Raakeinde*, de *Rijzische Haansberg*, *Valkenberg*, *Verhoven*, *Vossenber* en *Wellenseinde*; beslaat 7148 bund., telt 405 h. en 2800 inw., die meest bestaan van den landbouw. Ook zijn er 6 bierbrouwerijen, 2 grutterijen, 7 leerlooierijen, 1 olie- en 3 koornmolens, 2 koper-slagers, 1 aardappelijeneverstokerij en eenige linnenwevers.

De inw., allen R. K., maken de par. van *Gilze* en *Rijen* uit. Er zijn 2 scholen.

**GILZENBROEK**, moerassige streek in de bar. van *Breda*, gem. *Gilze-en-Rijen*, 1 u. N. O. van *Gilze*; groot 651,0162 bund.

**GILZENSCH- HAANSBERG.** Zie **HAANSBERG**.

**GINCKEL.** Zie **GINKEL**.

**GINDERDOIR**, ook wel enkel *Dora*, b., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten W. van *Chuum*. Het maakt een gedeelte van het geh. *Chuumdijk-en-Ginderdoir* uit.

**GINDERDOOR** of **GINTERDOOR**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. N. van *Lieshout*; met 47 h. en 330 inw.

**GINDERDOORSCH- LOOP**, wassertje, pr. *N. Br.*, dat van *Lieshout* naar *Beek-en-Donk* loopt.

**GINDER-OVER**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. Z. O. van *Heeze*; met 31 h. en 150 inw.

**GINKEL** of **GINCKEL**, ook wel **GONKEL**, geh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. ten Z. van *Ede*; met 13 h. en 80 inw.

**GINKEL**, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Rhenen*, hulpk. *Amerongen*, gem. *Leersum*. Zij bevat de b. Ginkel en eenige verstrooid liggende h., beslaat 450 bund., telt 19 h. en ruim 100 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., allen Herv., worden tot de gem. van *Leersum* gerekend, waar de kinderen ook onderwijs genieten.

De b. Ginkel of Ginckel, ligt  $\frac{3}{4}$  u. O. van Amersfoort,  $\frac{2}{4}$  u. N. W. van Rhenen  $\frac{3}{4}$  u. N. O. van Leersum.

Kermis den 3. Dingsdag in October.

**GINK-EL**, hofst., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Ede*; groot 900 bund.

**GINKELSCH-VEENEN**, veengr., pr. *Utr.*, gem. *Leersum*, in het N. van de heerl. *Ginkel*.

**GINKELSCH-ZAND**, zandgr., pr. *Geld.*, onder de gem. *Ede*; 222 bund.

**GINNEKEN**, kant., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*. Het bevat de gem. Alphenen-Riel, Baarle-Nassau, Chaam, Gilze-en-Rijen, Ginneken-en-Bavel, Rijsbergen, Zundert-en-Wernhout; beslaat 40.890 bund. en telt 2636 h. met ruim 16,000 inw., die meest van den landbouw bestaan, terwijl in het zuiden van dit kanton, de beroemde Bredasche kapuinen en poelardes vet gemest worden.

**GINNEKEN**, d., pr. *N. Br.*, arr. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Breda*, kant. *Ginneken*, reg. kant. en hulpk. van het postk. *Breda*, gem. *Ginneken-en-Bavel*. Er zijn 124 h. en 830 inw., en met de geh. Overakker en Heusdenhout, 197 h. en 1300 inw., die meest allen van den landbouw bestaan. Ook zijn er 3 brouwerijen, 1 olie- en schors- en 2 wind-koornmolens.

De 80 Herv., behooren tot de gem. *Ginneken-en-Bavel*, die hier eene kerk heeft, met toren en orgel. De 1220 R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. en dek. van *Breda* behoort. De kerk aan den H. LAURENTIUS toegewijd, heeft eenen vierkanten toren. Er zijn een gemeentehuis, eene dorps. met 80 leerl., en in de nabijheid het kasteel Boeverjen.

Markt den derden Vrijdag in April en den derden Vrijdag in October. Kermis Zondag na 10 Augustus.

**GINNEKEN-EN-BAVEL**, gem., pr. *N. Br.*, arr. en reg. kant. *Breda*, kant. en hulpk. *Ginneken* (15 m. k., 6 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. Ginneken,

Bavel en Ulvenhout, benevens de geh. Geersbroek, Rakens, Kouwelaar, Notsel, Strijbeek, Grazen, Galder, Overakker, Heusdenhout, Ijpelaars-einde, Tervoort, Lijndonk en Bol-en-Eikberg; beslaat 5734 bund., telt 512 h. en ruim 3600 inw., die meest van den landbouw bestaan; er zijn ook 5 brouwerijen, 7 leerlooierijen, 1 olie- en 2 koornmolens.

De 3500 K. K. maken de par. van *Ginneken, Bavel en Ulvenhout* uit. De 100 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Breda* behoort. Men telt er 4 scholen.

**GINOUWEN**. Zie **GEENHOVEN**.

**GINTERDOOR**. Zie **GINDERDOOR**.

**GINSTERBERG**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 25 min. van *Wittem*; met Elzet 32 h. en 160 inw. tellende.

**GISTELAAR-POLDER**, ook **GESTELAAR-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; groot 47,8860 bund.

**GLANERBEEK** of **MULDERINKBEEK**, water, pr. *Over.*, dat in het Eschmarksche Broekheurne, bij de Lappe, ontstaat, langs Aamsveen, naar de Pruisische grenzen loopt; voorts tusschen Overijssel en Pruisen stroomt, en zich in den *Dinkel* ontlust.

**GLANERBRUGGE**, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. Z. O. van *Lonneker*; met 6 of 7 h., 40 inw., eene brug over de Glanerbeek en een grenskantoor, voor den in- en uitvoer van goederen naar Pruisen. Hier zijn mede de grensteekens tusschen ons rijk en laatstgemeld land.

**GLAZENAP** (DE). Zie **HOLTMULL.**

**GLEMMENE**. Zie **GLIMMEN**.

**GLIMES-POLDER** (OUD-), ook **GLIMES-POLDER** en **GLIMMENS-POLDER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Halsteren* en gem. *Nieuw-Vossemeer*; 168,5708 bund.

**GLIMMEN**, oudtijds **GLUMMEN** of **GLEMMENE**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Haren*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Noord-Laren*, aan de Aa en de afhelling van den Hondsrug; met 22 h., ruim 200 inw. en eene school met 30 leerl.

**GLIMMEN** (HUIS TE-), buit., pr. *Gron.*, gem. *Haren*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Noord-Laren*, in het geh. *Glimmen*.

**GLIMMERSPOLDER**. Zie **GLIMES-POLDER** (OUD-).

**GLINDE**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. Z. W. van *Barneveld*; met 86 h. en 500 inw. (DE).

**GLINDHORST** (DE). Zie **GLINTHORST GLINS**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Hempens*; groot 3,9360 bund.

**GLINSTRA** of **GLINS**, ook wel het **BLAAUWHUIS** genoemd, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Menaldunadeel*,  $\frac{1}{4}$  u *Z. O.* van *Dronrijp*; groot 38.5098 bund.

**GLINTHORST** (DE) of **DE GLINDHORST**, boerd., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. *Z. W.* van *Barneveld*.

**GLIP** (DE-), vroeger **PRINSE-BUURT** of **PRINSEN-ZANDVAART**, b., pr. *N. H.*, gem. en 25 min. *Z.* van *Heemstede*; met 43 h., 1 molen en ruim 450 inw.

**GLIPHOEVE**, boerd., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z.* van *Heemstede*; groot 3,4240 bund.

**GLIPLUST**, buit., pr. *N. H.*, gem. en 25 min. *Z.* van *Heemstede*; groot 5,9250 bund.

**GLOP** (HET) of de **GLOPWEG**, weg, pr. *N. H.*, door de duinen in de gem. *Castricum*, dienende om de schulpen uitzee naar de Bakkumer-schulpvaart aan te voeren.

**GLUMMEN**. Zie **GLIMMEN**.

**GNEPHOEK**, heerl., pr. *Z. H.*, gem. *Oudshoorn-en-Gnephoek*. Zij bevat den **Gnephoeksche-en-Vrouwgeestpolder**, den **Gnephoeschepolder-Buitendijks**, de b. 's Molenaarsbrug en eenige verstrooid liggende huizen; beslaat 286,7547 bund. en telt 56 h. en 450 inw., die van fabrieken en landbouw bestaan, zijnde er 2 kalkbranderijen, 2 pannbakkerijen, 2 zaagmolens en 1 vernisfabriek.

De 380 Herv., behooren tot de gem. *Oudshoorn*; de 70 R. K. parochiëren aan den *Hooge-Rijndijk*, onder *Hazerswoude*.

**GNEPHOEKSCH-EN-VROUWGEEST-POLDER**, pr. *Z. H.*, gem. *Oudshoorn-en-Gnephoek*; groot 152,6541 bund.

**GNEPHOEKSCH-POLDER-BUITENDIJKS**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oudshoorn-en-Gnephoek*; 234,0806 bund.

**GOETUM**. Zie **GOTUM**.

**GODEFROIPOLDER**, ook wel **BERKEL-EN-GODEFROIPOLDER**, gedeeltelijk pr. *Zet.*, gem. *St. Anna-ter-Muiden*, gedeeltelijk in *België*; op Nederl. grondgebied groot 0,4391 bund.

**GODELINES-HOFSTAD**. Zie **WERKEN** (DE-).

**GODLINZE** of **GODLINSE**, d., pr. *Gron.*, arr., kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. *N.* ten *W.* van *Appingedam*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. *W.* ten *Z.* van *Bierum*, behoorende tot de zoogenaamde *Vierburen*. Er zijn 68 h. en 350 inw. en met het geh. de *Oude-Dijk*, 88 h. met 550 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw. op 27 na, alle Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass.

van *Appingedam*, ring van *Delfzijl*, behoort. De kerk met eenen hoogen stompentoren en een goed orgel, draagt blijken van oudheid. De 19 R. K. parochiëren te *Appingedam*. De 8 Doops. behooren tot de gem. van *Leermensen-Zijldijk*. De dorps. telt 80 leerl.

**GODLINZER-UITERDIJK**, uiterd., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*.

**GODSAKKER**. Zie **FRANKER**.

**GODSCHALKSOORD**. Zie **GODSCHALKSOORD**. (ROERMOND-)

**GODSWAARD-OP-DE-MAAS**. Zie **GODSWAARD-OP-DE-VELUWE**, Zie **WAGENINGEN**.

**GOEDEN-AERTS-EN-EENDRAGT-POLDER**. Zie **EENDRAGTSPOLDER** (**GOEDEN-AERTS-EN-**).

**GOEDEN-RAAD**, kast, pr. *Limb.*, gem. *Wittem*.

**GOEDEN-TIJD**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Alphen-en-Riel*, een gedeelte van het d. *Alphen* uitmakende; met 12 h. en ruim 100 inw.

**GOEDEREDE**, het **LAND-VAN-GOEDEREDE** OF **WEST-VOORN**, westelijk gedeelte van het eil. *Goedereede-en-Overschakke*, pr. *Z. H.* Het bevat de gem. *Goedereede*, *Ouddorp* en *Stellendam*; beslaat 5251,7776 bund. en telt 602 h. met 4100 inw., die meest bestaan van den landbouw. Er zijn 6 meestoven en 3 koorfmolens. De inw., genoegzaam alle Herv., maken de gem. van *Goedereede*, *Ouddorp* en *Stellendam* uit. De Doopsgez. maken de gem. van *Ouddorp* uit. De Ev. Luth. behooren tot de gem. *Brielle-en-Hellevoetsluis*; de 36 R. K. tot de stat. *Middelharnis-en-Sommelsdijk*; de 10 lsr. tot de rings. van *Middelharnis*. Er zijn 3 scholen.

**GOEDEREDE**, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Middelharnis*, hulpk. van het postk. *Dirkland* (12 m. k., 6 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit de p.: den *Bokkenpolder*, den *Nieuwen-Oostdijk*, de *Plas*, *Rooklaasplaat*, *Nieuw-Westerloo*, *Oud-Westerloo*, den *Groote-Zuiderpolder*, den *Kleine-Zuiderpolder*, en *Altana*; bevat de plattelandst. *Goedereede*, benevens onderscheidene verspreid liggende boerenwoningen; beslaat 704,7308 bund., en telt 161 h. en 1100 inw., die meest bestaan van den landbouw, meekrapteelt, visscherij, en eenigen handel. Ook zijn er 1 meestoof en 1 koorfmolen.

De inw., op 13 na alle Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Brielle*, ring van *Sommelsdijk*. De

2 Doopsg. behooren tot de gem. van *Ouddorp*; de 4 R. K. tot de stal. van *Middelharnis-en-Sommelsdijk*; en de 7 Isr. tot de rings. van *Middelharnis*. Er is ééne school met 90 leerl.

Het plattelandst. Goedereede of Goeree, ligt 3 u. Z. Z. W. van Brielle, 2½ u. W. N. W. van Sommelsdijk, 51<sup>6</sup> 49' 9" N. B., 21° 38' 24" O. L.

Ten W. van de kerk staat een zware vierkante toren, waarop een lenticulair lamplicht, ten dienste der zeevarenden brandt.

Kermis den eersten Maandag na 18 Junij.

GOEDEREDE (GAT-VAN-). Zie GOEREESCHE-GAT.

GOEDEREDE (LAND-VAN-). Zie GOEDEREDE.

GOEDEREDE - EN - OVERVLAKKEE, eil., pr. *Z. H.*, van hetwelk het zuidwestelijke gedeelte uitmaakt, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*.

Het bevat de gem.: Den Bommel, Dirksland, Goedereede, Oud - en - Nieuw-Herkingen, Melissant-Noorderschorre-en-Wellestrijpe, Middelharnis, Onwaard-Oud-en-Nieuw-Kraaijerspolder-en-Kraaijenisse, Ooltgensplaat, Ouddorp - Oudeland - Oud - Nieuwland-en-West-Nieuwland, Ouden-Oostdijk-en-Nieuwen-Oostdijk, Roxenisse, Sommelsdijk, Stad-aan-het-Haringvliet, Stellendam, Nieuwe-Tongee-en-Klinkerland en Oude-Tongee; beslaat 22259,6159 bund., en telt 2689 h. met 21,200 inw., welke meest bestaan van visscherij, vee- en meekrap-teelt. Er zijn 22 meestoven, 1 leerlooijerij, 2 scheepstimmerwerven, 1 touwslagerij, 1 olie- en 11 koornmolens.

De 18000 Herv. maken de volgende 12 gem. uit: Den Bommel, Dirksland, Goedereede, Herkinge, Middelharnis, Ooltgensplaat, Ouddorp, Sommelsdijk, Stad aan het Haringvliet, Stellendam, Nieuwe-Tongee, Oude-Tongee, die gezamenlijk den ring van *Sommelsdijk* vormen. Zij hebben 12 kerken en 13 Predikanten. De 2900 R. K. maken de stal. van *Oude-Tongee, Middelharnis-en-Sommelsdijk* en *Ooltgensplaat-enden-Bommel*, en de 80 Doopsgz. die van *Ouddorp* uit. De Evang. Luth., behooren tot de gem. van *Brielle-en-Hellevoetsluis*, en de 100 Isr. tot de rings. van *Middelharnis*.

GOEDEREESCHE-GAT. Zie GOEREESCHE-GAT. (SCHALKSOORD.

GOEDSCHALKSOORD. Zie GOID-GOED-TEN-BOSCH, buit., pr. *Utr.*, gem. *Maarssen*. (HET GOED-VAN).

GOED-VAN-IJKEL (HET). Zie IJKEL GOE - JAN - VERWELLENLUIJS, door vreemde lingen meestal GOERWEL genoemd, sluis, pr. *Z. H.*, arr. en 6½ u. Z.O. van *Leyden*, kanten 3 u. Z.Z.W. van *Woerden*, gem. *Groot-en-Klein-Hekendorp*, ½ u. W. van *Hekendorp*, aan den IJssel. Bij deze sluis staat een h. en een kerkje zonder toren of orgel, waarin de dienst elken Zondag door eene der Predikanten van Oudewater verrigt wordt.

GOEIJE (T). Zie GOOL.

GOEILAND. Zie GOOL (HET).

GOENGA. }

GOENGHEM. } Zie GOINGA (1).

GOENJE, hofst., pr. *Zeel.*, gem. *Wolphaarsdijk* in den *Wilhelminapolder*.

GOER. Zie GOOR.

GOERBEEK. Zie GHOORBEEK.

GOEREDJIK. Zie GORREDJIK.

GOEREE. Zie GOEDEREDE.

GOEREESCHE - GAT, GOEDEREESCHE-GAT of GAT VAN GOEDEREDE, ook wel het WESTERGAT genoemd, vaarwater ten Z. W. van de pr. *Z. H.*, digt langs het voorn. eil. *Goedereede* heen loopende, en het water uit het Zuiderdiep in de Noordzee brengende.

GOES, arr., pr. *Zeel.* Het bevat vijf kant.; zijnde: Goes, Heinkenszand, Kortgene, Axel en Hulst; groot 59,561 bund., en telt 8166 h., met 62,400 inw., die meest van den landbouw bestaan.

GOES, kant., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*. Het bevat de gem. *Goes*, *Wolphaarsdijk*, *Kattendijke* en *Oost-Beveland*, *Wemeldinge*, *Yerseke*, *Krabbendijke* en *Nieuwlande*, *Rilland* en *Maire*, *Fort-Bath* en *Bath*, *Waarde* en *Valkenisse*, *Kruiningen*, *Schore* en *Vlake*, *Kappelle-Biezelingen* en *Eversdijk* en *Kloetingen*; beslaat 14,832 bund., en telt 2384 h., met ongeveer 15,700 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en kleinhandel.

GOES, klass., pr. *Zeel.*, verdeeld in de ringen van *Borssele*, *Goes* en *Kruiningen*, met 25,000 ziel., 33 kerken en 33 Predikanten.

GOES, ring, pr. *Zeel.*, klass. van *Goes*, verdeeld in twee sectiën, van

(1) Alle de overige woorden, die men elders mede wel eens met *Goz* gespeld vindt, zoeker men insgelijks op *Got*.

welke de eerste de volgende gem. bevat: Goes, 's Heer-Abts-en-Sinoutskerke, 's Heer-Arendskerke-en-Baarsdorp, 's Heer-Hendrikskinderen-en-Wissekerke, Kloetingen, Wilhelminadorp, Kattendijke en Wolphaarsdijk, en 8500 ziel., 10 kerken en 10 Predikanten telt. De tweede sectie bevat de gem.: Colijnsplaat, Kats, Kortgene en Wissekerke; telt 5300 ziel., 4 kerken en 4 Predikanten. Zoo dat de geheele ring 12 gem., met 13,800 ziel., 14 kerken en 14 Predikanten telt.

GOES, gem., pr. *Zeeh.*, arr., kant. en postk. *Goes* (7 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Deze gem. bevat de st. Goes, benevens een gedeelte van den Goesche polder en eenige verstrooid liggende h., van welken eenigen, ten Z.O. van de stad, eene fraaije voorstad uitmaken. Zij beslaat 731,5325 bund., en telt 885 h. met 5380 inw., die van handel en landbouw bestaan. Ook zijn er 2 meestoven; 1 zoutkeet; 1 leerlooijerij; 2 brouwerijen; 1 katoenweverij; 1 patentolie- en 2 chocoladefabrieken; 2 kaarsenmakerijen; 3 boekdrukkerijen; onderscheidene tabakskerverijen; 1 olie-, 1 houtzaag-, 1 pel- of gort-, 2 koorn- en 2 boekweitmolens.

De 3880 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Goes*, ring van *Goes Eerste sectie*, behoort, en door 3 Predikanten bediend wordt. De 300 Chr. Afges., maken mede eene gem. uit. De 10 Evang.-Luth., maken, met de overige uit het eil. Zuid-Beveland, eene filiale gem. uit, die tot de ring van *Rotterdam* behoort, en waarin de Predikant van Middelburg de dienst waarneemt. De Doopsgez., vormen mede, met de overige uit het eil. Zuid-Beveland, eene gem. De 1150 R. K., maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Zeeland*, behoort. De 40 Isr., behooren tot de rings. van *Middelburg*, en hebben hier eene bijkerk. Men heeft in deze gem., behalve de Latijnsche school, die tijdelijk stil staat; 1 Franscheschool voor jonge heeren, 1 Franscheschool voor jonge jufvrouwen, 2 Nederduitsche scholen, 1 Weezen-Armenschool, 1 Zondagschool en 3 Matressen scholen.

De stad Goes, gemeentlijk Tergoes, oudtijds Goys, in het Lat. *Goesa* en oudtijds *Cartagosum*, ligt 4 u. O. van Middelburg, 6 u. W. van Bergen-op-Zoom, 51°30' 10" N.B., en 31°33' 17" O. L.; beslaat 44,9375 bund., en telt 766 h. en 4730 inw. Er zijn 6 poorten, eene ha-

ven welke ongeveer 1 uur gaans lang is, en aan welks mond op den dijk een stilstaand lamplicht staat, en vijf pleinen als: de Grootte Markt het grootste en fraaiste, met eene fraaije arduinsteenen pomp, omzet met een hek; de Vlasmarkt, de Beestenmarkt, de Oude-Vischmarkt en de Alikruiken- of Kreukelmarkt.

Openbare gebouwen zijn: Het Stadhuis, tevens tot vergaderplaats van de arrondissements-regtbank, griffie, enz. dienende, met zinnebeeldige schilderijen en basreliëfs van GERAENT, eene kleine, doch niet onbelangrijke boekverzameling, en eenen zeer ouden en niet hoogen vierkanten koepeltoren, waarin 3 gevangenkamers; de Stads-waag onder het Stadhuis; de Nieuwe Koornbeurs, boven welken de Muizkschool wordt gehouden; de Hoofdwacht; het Stads-Weeghuis en de Stadsschuur. Voorts zijn nog bezienswaardig, de nieuwe katoenspinnerij, waarvan de kap als een meesterstuk van bouworde kan worden aangemerkt en het dusgenaamde slot Ostende, thans eene herberg, waar nog op de binnenplaats de moerbezieënboom vertoond wordt, welke vier eeuwen geleden, door JABOBA VAN BEIJEREN zou geplant zijn.

De Grootkerk, ook wel de Maria-Magdalena kerk genoemd, is eene overheerlijk gebouwde kruiskerk, welker gelijke in Zeeland niet gevonden wordt, met een schoon orgel, overdekt met eene zeer kunstig gemaakte kap, eene Turksche tent verbeeldende, een zeer net torentje, en met zeer goed uurwerk en klokken-spel. In de zoogenoemde wandelkerk, ligt het stof van den Kronijkschrijver SMALLEGANGE, van den beroemden reeder FALCK of FALCKE, en van den menschenvriend FRANS NAERREBOUT. De Chr. Afg. hebben er eene goede kerk, welk van 500 tot 800 personen kan bevatten; de Doopsgez. eene godsdienstige vergaderplaats; de R. K. eene nette kerk aan de H. MARIA MAGDALENA toegewijd, met fraaijen voorgevel-en orgel, en de Israël. eene bijkerk.

Onder de liefdadige gestichten en inrigtingen telt men: het Gasthuis; het Weeshuis, waarin alle arme-en burgerlijke ouderlooze weezen van alle Christelijke gezindheden worden opgenomen; het Arnhuis, waarin 40 behoeftige huisgezinnen, uitmakende eene bevolking van 150 zielen, huisvesting vinden; eene Commissie tot Spijsuitdeeling

aan behoeftigen; eene Inrigting ter voorziening van kleding aan de armen, genaamd de Zuid-Bevelandsche Dorras; een Departement van het Instituut voor Dooftommen, te Groningen; alsmede eene Bank van Leening. Voorts zijn er eene Afd. der Maats. van Toonkunst; eene Zondagschool; eene Teekenschool, welke 80 leerl. telt en opgericht is door het Dep. der Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen*; eene Afd. van het Bijbelgenootschap, welke eene zondagschool heeft opgericht, waar 50 bejaarden onderwezen worden; een Dep. der Nederl. Huishoudelijke Maats. te Haarlem; en twee Schutterijen van den handboog, onder de zinspreuken: *Atijd in roeren*, en *Jacoba van Betjeren*.

GOES (LAND-VAN-TER-). Zie BEVELAND (ZUID-). (SCHE-POLDER.

GOES (POLDER-VAN-). Zie GOES-GOES (TER-). } Zie GOES. GOESA. }

GOESCHE-POLDER. Zie GOES-SCHE-POLDER.

GOESCHE-POLDER, GOESSE-POLDER of GOESE-POLDER, voormaals ook wel eens GOODS-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Hoek*; groot 185,8179 bund.

GOESINGE. Zie GEUZINGE.

GOESCHE-POLDER GOESCHE-POLDER of POLDER-VAN-GOES, p., pr. *Zeel.*, gem. *Goës* en *'s Heer-Hendrikskinderen - en - Wisskerke*; groot 304,8739 bund. (POLDER.

GOESSE-POLDER. Zie GOESCHE-GOEY (T). Zie GOOI. (POLDER.

GOGER-POLDER. Zie GOOGER-GOHIMRIJP. Zie GOINGARIJP.

GOIDSCHALXOORD, gem. en heerl.

pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. en postk. *Oud-Beijerland* (5 s. d., 5 m. k. 4 j. d.) Deze gem. bestaat uit het

Oude-Land-van-Goidschalxoord, het Nieuwe-Land-van-Goidschalxoord en een klein gedeelte van den Westmaas-Nieuwlandsche-polder, en bevat de b. Goidschalxoord en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 260,9341 bund., en telt 29 h. met 200 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw., op 8 na allen Herv., behooren tot de gem. van *Heinenoord*. De 8 R. K. parochiëren te *Oud-Beijerland*. De kinderen genieten onderwijs te *Heinenoord*.

De b. Goidschalxoord, ook Goidschalxoord, bij sommigen Goidschalxoord of Goedschalxoord, ligt 3 u. W. van Dordrecht, en  $\frac{1}{4}$  u.

O. N. O. van Oud-Beijerland; met 20 h. en 150 inw. Het Regthuis dient tevens tot veerhuis voor het hier bestaande ponteveer over de Maas.

GOIDSCHALXOORD (HUIS-TE-), boerd., pr. *Z. H.*, gem. van *Goidschalxoord*.

GOIDSCHALXOORD (NIEUWE-LAND-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Goidschalxoord*; groot 90,0570 bund.

GOIDSCHALXOORD(OUDE-LAND-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Goidschalxoord*; groot 8,0640 bund.

GOJEM. Zie GOOLJUM.

GOIJE. Zie GOOJE.

GOJINGA. Zie GOINGA. (WEER. GOIKEMAWEER, Zie GOOIKEMA-

GOJEM. } Zie GOOLJUM. GOIJUM. }

GOILBERDINGEN of GOLBERDINGEN, geh., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. W. van *Culenborg*, aan den Lekdijk; met 70 h. en 430 inw.

GOINGA, GOENGA, GOJINGA of GOINGUM, in het oud-Friesch GOINGEMA of GOENGHEM, d., pr. *Fr.*, kw. *Westergoo*, gem. *Wymbritseradeel*, arr., kant., postk. en 1 u. N. N. O. van *Sneek*. Men telt er 25 h. en ruim 130 inw., en met het geh. Goingamieden, 43 h. en 300 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De Herv. behooren tot de gem. *Goinga-Gauw-en-Offingawier*, welke hier eene kerk heeft, met eenen toren met kleine spits.

GOINGA-GAUW-EN-OFFINGAWIER, kerk, gem., pr. *Fr.*, klass. en ring van *Sneek*, met 400 zielen en 3 kerken, eene te Goinga, eene te Gauw en eene te Offingawier.

GOINGAHUIZEN of GOENGAHUIZEN, b., pr. *Fr.*, gem. *Smaltingerland*, 2 u. W. N. W. van *Boornbergum*, aan de Kromme-Ee; met 14 h. en 90 inw.

GOINGAMIEDEN of GOENGAMIEDEN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, 10 min. van Goinga; 18 h. en 110 inw.

GOINGARIJP, GOENGARIJP of GOINRIJP, oudtijds GOINGRIJP of GOHIMRIJP, d., pr. *Fr.*, gem. *Dontwarstal*, arr. en 2 u. Z. O. van *Sneek*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *de Lemmer*, postk. *Heereveen*, *Sneek* en *de Lemmer*. Men telt er 16 h. en 90 inw., en met de b. Jongeburen en Ballingbuur 21 h. en 130 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De 80 Herv. behooren tot de gem. *Goingarip-en-Broek*, welke hier eene kleine en nette kerk, zonder toren, heeft. De 20 R. K. parochiëren te *Sf. Nicolaasga*. De dorps. telt 15 leerl.

**GOINGARIJP-EN-BROEK**, kerk, gem., pr. *Fr.*, klass. van *Heerenveen*, ring *de Lemmer*; met 140 ziel. en twee kerken, eene te Goingarjip en eene te Broek.

**GOINGARIJPSTER POELEN**, meer, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, W. van Goingarjip.

**GOINGRIJP**. Zie **GOINGARIJP**.

**GOINGUM**. Zie **GOINGA**.

**GOINRIJP**. Zie **GOINGARIJP**.

**GOINS** of **GEINS**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Wommels*; met 2 h. en 10 inw.

**GOIRKE (HET)**, d., pr. *N. Br.*, arr. en 4 u. Z. W. van 's *Hertogenbosch*, kant., postk., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Tilburg*. Men telt er, met de geh. *Veldhoven*, *Hoeven*, *Reit*, *Hasselt*, *Stokhasselt*, *Oost-Heykant* en *West-Heykant*, 1060 h. en ruim 5700 inw., die meest hun bestaan vinden in de wol-fabriek en den landbouw.

De inw., schier allen R. K., maken de par. van *Tilburg-aan-het-Goirke* uit, welke hier eene kerk heeft, aan den H. *Dionisius* toegewijd, en van binnen in eenen sierlijken *Gothischen* stijl gebouwd, die eene der fraaiste van het platteland der pr. N. Br. mag genoemd worden, zijnde een zeer hoog gebouw, met een klein, zeer net gewerkt koepeltorentje op den voor-gevel. Het *Goirke* heeft twee openbare scholen, ééne te *Veldhoven* en ééne aan den *Oost-Heykant*, voorts nog eene *kinderschool* voor arme meisjes met 200 leerlingen. De *zondagscholen* voor jongens en meisjes wordt door ongeveer 380 leerlingen bezocht. Ook is er een goed ingerigt *Oud-Mannenhuus*, hetwelk zoo wel voor de par. van *Tilburg* aan het *Heike* als die van *Tilburg* aan het *Goirke* dient.

**GOIRKE (TILBURG-AAN HET-)**, Zie **TILBURG-AAN-HET-GOIRKE**.

**GOIRLE**, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Tilburg* (23 m. k., 2 s. d., 12 j. d.). Zij bevat het d. *Goirle* benevens de geh. *Abcoven*, *Nieuwkerk*, *Bakervond* en *Ven*; beslaat 2544 bund; telt 172 h., ruim 1200 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en in het weven van zoogenaamd werk- of spoel- of grofsinnen; ook zijn er eene *kaatsballenfabriek*, 2 *graanmolens* en 2 *leerlooijerijen*.

De 1150 R. K. maken eene par. uit, welke tot het vic. van 's *Her-togenbosch*, dek. van *Hiltoarenbeck*,

behoort, en door eenen *Pastoor* en eenen *Kapellaan* bediend wordt. De 15 *Herv.* behooren tot de gem. *Tilburg-en-Goirle*. Men heeft er eene school met 120 leerl.

Het d. *GOIRLE* of *GOORLE*, ook wel *GOERLE*, meestal bij verkorting *Gool* genoemd, ligt 5 u. Z. W. van 's *Hertogenbosch*, 1 u. Z. van *Tilburg*, aan de *Leije*. De kerk, aan den H. *Johannes Baptista als Martelaar* toegewijd, heeft eenen dikken *stompen toren*, doch geen orgel.

**GOKKEMAPOLDER**. Zie **NIEHOOFSTER-UITERDIJK (HET)**.

**GOKKEMAWEER**. Zie **GAAIKEMAWEER**.

**GOLBERDINGEN**. Zie **GOILBERDINGEN**.

**GOLDHOORN** of **GOLTHOORN**, geh., pr. *Gron.*, gem. en W. van *Finsterwolde*; met 8 h. en 60 inw.

**GOLE-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; groot 27,200 bund.

**GOLKEHIEM**. Zie **BINNENRUST**.

**GOLLE (DE)**. Zie **GALLE (DE)**.

**GOLLEN (DE)**, geh., pr. *Fr.*, gem.

*Gaasterland*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Wijkell*; met 2 h. en 20 inw. (SLOOT.)

**GOLSSLOOT**. Zie **BERKUMER-TOGT-GOLSTEIN**. Zie **HOECKENBURG**.

**GOLTHOORN**. Zie **GOLDHOORN**.

**GOLTSTEIN**. Zie **HOECKENBURG**.

**GOLTSTEIN**, hofst., pr. *Zeel.*, gem.

*St. Laurens-en-Brigdamme*, 10 min. N. O. van *Brigdamme*.

**GOLTUM**. Zie **GOUTUM**.

**GONGEHUYSUM**. Zie **GOYNGAHUIZEN**.

**GONKEL**. Zie **GINKEL**. (DER.)

**GOODS-POLDER**. Zie **GOESCHEPOL-GOODSVLIET-POLDER**, gewoon-

lijk de *Goosvliet-Polder*, p., pr. *Zeel.*,

gem. *St. Kruis*; groot 120,3346 bund.

**GOOGER-POLDER** of **GOGEPOLDER**,

p., pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*; groot

276,6614 bund.

**GOOL** of **GOOY**, buurs., pr. *Geld.*,

gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Hengelo*; met

107 h. en ongeveer 680 inw.

**GOOI (HET)**, oudtijds 't *GOEY* en

't *GOEJE*, geh., pr. *Utr.*, gem. en 1 u.

O. van *Houten*; 28 h. en ruim 270 inw.

**GOOI (HET)** of **GOOY**, zoo als het

meestal genoemd wordt, **GOOLAND**,

ook wel **GOELAND**, landstreek, pr. *N.*

*H.*, het oostelijkste gedeelte dier pr. uit-

makende. Het bevat de gem. *Blarikum*,

*Bussum*, 's *Graveland*, *Hilversum*,

*Huizen*, *Laren* en *Naarden*, alzoo

gedeelten van de kant *Naarden* en

*Weesp*, en telt 1900 h. en 15000 inw.,

die meest in den landbouw, het fa-

briekswezen en de vischvangst hun

bestaan vinden.

De 6500 Herv., maken de gem. van Blaricum-Laren-en-Bussum, 's Grave-land, Hilversum, Huizen, Muidenberg en Naarden uit. De 60 Doopsgez., behooren tot de gem. van *Amsterdam* en de 30 Evang. Luth. tot de filiale gem. van *Naarden*. De 7600 R. K., maken de stat. van *Blaricum, Bussum, Hilversum, Laren en Naarden* uit. De 450 R. K. van de Oud-Bisschoppelijk Clerczy maken de par. van *Hilversum* en de 360 Isr. de rings. van *Naarden* uit.

GOOI (BREEDE), of BREK-GOOY, water, pr. *Z. H.*, gem. *Dirksland*, in den *Polder van Dirksland*, dat door onderscheidene sprankjes gevoed wordt, en alzoo eenen breeden boezem vormt, welke tegen den dijk van den St. Elizabethspolder stuit.

GOOJE of GOYE, landstr., pr. *Utr.* Het bevat het geh. het Gooi; beslaat 813,8501 bund., en telt 33 h. met 250 inw., die van landbouw bestaan.

De 220 R.K., parochiëren te *Schalkwijk*. De 30 Herv. behooren totde gem. *Schalkwijk-en-Gooije*.

GOOJEM. Zie GOOJUM.

GOOIJER-WETERING, water, pr. *Utr.*, gem. *Houten*, loopende van den Lekdijk naar den Vaartsche-Rijn.

GOOIJUM, GOOJEM, GOJUM, GOJEM of GOJEM, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wonsradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Wons*; met 2 h. en 14 inw.

GOOIJUMER-GAT, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Wonsradeel*, die bij Gooijum een begin neemt en te Zurich' eindigt.

GOOILAND. Zie GOOI (HET).

GOOILUST. Zie GOOYLUST.

GOOISCHE-GAT. Zie VAART (DE).

GOOL. Zie GOIRLE.

GOOLKENSLAND. } Zie GOUKENS-

GOOLTJESLAND. } NIEUWLAND.

GOOR, kant., pr. *Over.*, arr. *Deventer*. Het bevat de gem. Goor, Diepenheim en Rijssen; beslaat 15285 bund., telt 1552 h. en 9000 inw.

GOOR, gem., pr. *Over.*, arr. *Deventer*, kant. en postk. *Goor* (11 m. k. 3 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het plattelandst. Goor, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 294 bund., en telt 219 h. met ruim 1850 inw., die bestaan van het fabriekwezen en een weinig landbouw, hebben de men er 4 calicotfabrieken, 5 linnen en pellenweverijen en 1 door stoom gedreven kunstbleek.

De 1240 Herv. maken met die van het Kerspel-Goor, eene gem. uit, die 1500 ziel. telt en tot de klass. van

*Deventer*, ring van *Enschede*, behoort. De 500 R. K. maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Twen-the*, en de 100 Isr. eene rings., welke tot het Synagogaal ressort van *Zwolle* behoort. Er zijn 3 scholen.

Het plattelandst. Goor, ook wel Gore of Goer gespeld, in het Lat. Gora, ligt 6 u. O. van Deventer, 3 u. Z. van Almelo, aan de Regge.

Er is een stadhuis, dat een oud bouwvallig gebouw is; eene Herv. kerk met toren en orgel, en eene R. K. kerk, aan den H. PETRUS toegewijd, met toren en orgel. De syn. is een klein doch net gebouw. De Stadsschool telt 350 en de bijzondere school 25 leerl. Er is een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, dat eene boekerij heeft.

Kermis den laatsten Dingsdag in Augustus.

GOOR, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Mierlo*; met 25 h. en 150 inw.

GOOR. Zie GHOOR.

GOOR (HET-), vroeger DAT GHOER, weidegr., pr. *Geld.*, gem. en 7 min. N. ten W. van *Elburg*; 50 bund. groot.

GOOR (ALDEN-), oud adell. kast., pr. *Limb.*, gem. *Haelen*, op den linker Maas-oever.

GOOR (KERSPEL-), buurs., pr. *Over.*, arr., gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. van *Markelo*; met 75 h. en 500 inw., die kerkelijk onder *Goor* behooren.

GOOR (OLDE-). Zie MANHOUT.

GOORE (DE-). Zie GOORN (DE-).

GOOREDIIK. Zie GORREDIJK.

GOOREGT, ook wel GOREGT, oudtijds GHO-EN-WOLDREGT, ook THRENTO-WALDA, DRENTHERWOLDE of DRENTHERWOUDE en in het Lat. PRAEFECTURA SUBURBANA, uitgestrekte landstr., pr. *Gron.* Daartoe behooren de d. Noorddijk, Middelbert, Engelbert, Westerbroek, Hoogezand, Kropswolde, Haren, met het geh. Helsen en Noordlaren, uitmakende de gem. Haren, Hoogezand en Noorddijk, zoodat het Gooregt een groot gedeelte van het kant. *Groningen* en een klein gedeelte van het kant. *Hoogezand* beslaat: het telt 1532 h. en ruim 9000 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw veeteelt, scheepsbouw, fabrieken, handel en zeevaart, en gedeeltelijk ook in veenderijen.

De 8000 Herv., maken de gem. van *Noorddijk, Middelbert, Engelbert, Westerbroek, Hoogezand, Kropswolde, Haren en Noordlaren* uit. De 800 R. K. parochiëren te *Groningen*



De 130 Ibr. behooren tot de rings. van *Groningen*. Men telt er 15 scholen.

GOOREN (DE-). Zie GOORN (DE).

GOORLE. Zie GOIRLE.

GOORN (DE), in de wandeling DE GOORE of DE GOOREN, geh., pr. *N. H.*, gem. *Berkhout-en-Baarsdorp*, 1 u. W. Z. W. van Berkhout; met 21 h. en 100 inw.

De R. K. hebben er eene kerk, aan de *H. Rozenkrans* toegewijd, welke tot de stat. van *Goorn-en-Grosthuisen* behoort, en toren en orgel heeft.

GOORN-EN-GROSTHUIZEN, R. K. stat., aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *West-Friesland*; met 900 ziel. en eene kerk te Goorn.

GOORSCH-BEEK. Zie AA of AHA.

GOOSVLIS-POLDER. Zie GOODSVLIET-POLDER.

GOOT (DE), DE GRUT of HET GRAFHORSTER-DIEP, riv., pr. *Over*. Het is een der monden, waardoor de *IJssel* zich in de *Zuiderzee* uitstort.

GOOTE (DE) of DE GOTE, ook wel DE NIEUWE-EN-KLEINE-GOOTE geheeten, p., pr. *Z. H.*, gem. *Nieuwen-Hoorn-en-Nieuwe-Goote* en gem. *Naters-en-St-Pancrasgors*; 736,8809 bund.

GOOTE (NIEUWE), heerl. pr. *Z. H.*, arr. en kant. *Brielle*, postk. *Brielle en Helvoetshuis*, gem. *Nieuwen-Hoorn-en-Nieuwe-Goote*. Zij bevat noch d. noch geh. en slechts eenige verspreid liggende woningen; beslaat 649,8475 bund. en telt 7 h. en 55 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw., op 8 na allen Herv., behooren tot de gem. *Nieuwen-Hoorn*. De 8 R. K. parochiëren te *Brielle*. De kinderen genieten onderwijs te *Nieuwen-Hoorn*.

GOOTE (DE).

GOOTE(NIEUWE-EN-KLEINE). Zie

GOOTE (OUDE-) of OUDE-GOTE, p., pr. *Z. H.*, gem. *Vierpolders*, genaamd *het Nieuwland*; 249,0751 bund.

GOOTJES (KLEINE-), gedeelte van den p. *de Gootte*, pr. *Z. H.*, gem. *Nieuwenhoorn-en-Nieuwe-Goote*.

GOOWATERING, water, pr. *Z. H.*, gem. *Stompwijk*.

GOOY. Zie } Gooi.

GOOY (HET). Zie } Gooi (HET).

GOOY (BREE). Zie Gooi (BREDE).

GOOYEM. Zie GOOIJUM.

GOOYKENS - NIEUWLAND. Zie GOUKENS-NIEUWLAND.

GOOYLUST of GOOILUST, buit., pr. *N. H.*, gem. en in het d. 's *Gravenland*; groot 75,1090 bund.

GOOYUM. Zie GOOIJUM.

GORA. Zie Goor.

GORCUM. } Zie GORINCHEM.

GORCEM. } Zie GORINCHEM.

GORDIJK. Zie GORREDIJK.

GORE. Zie Goor.

GOREGT. Zie GOOREGT.

GOREP. Zie GORP.

GORINCHEM, arr., pr. *Z. H.* Het bevat de kant. *Gorinchem*, *Sliedrecht* en *Vianen*; beslaat 43241,8794 bund. en telt 7539 h., met ongeveer 48,000 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt: ook wonen er vele aanemers van publieke werken.

GORINCHEM, kant., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*. Het bevat de gem.: *Gorinchem*, *Ameide*, *Tienhoven*, *Arkel-en-Rietveld*, *Giessen-Nieuwkerken-Moesebroek*, *Hardinxveld*, *Hoog-Blokland*, *Hoornaar*, *Kedichem-en-Oosterwijk*, *Leerbroek-Reijerskoop-en-Middelkoop*, *Meerkerk*, *Nieuwland*, *Schelluinen* en *Spijk*; beslaat 11404,0703 bund., telt 2926 h. en ruim 18,000 inw., die meest hun bestaan vinden in de vee- en hennep-teelt, ook zijn er vele aanemers van publieke werken.

GORINCHEM, ring, pr. *Z. H.*, kl. van *Dordrecht*. Hij bevat de gem.: *Gorinchem*, *Arkel*, *Hoog-Blokland*, *Giessendam-en-Neder-Hardinxveld*, *Giessen-Nieuwkerk*, *Giessen-Oudekerk*, *Hardinxveld*, *Hoornaar*, *Schelluinen* en *Spijk*, met ongeveer 14,000 ziel., 10 kerken en 12 Predikanten.

GORINCHEM, gem., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Gorinchem* (3 m. k., 4 s. d., 5 j. d.). Zij bevat de st. *Gorinchem* en de zoogenoemde *Bannevan Gorinchem*, waarin het geh. *de Haar*; beslaat 788,8010 bund. en telt 1466 h. met ongeveer 8800 inw., wier voornaamste middelen van bestaan zijn, handel in koren, aardappelen, hennep, zuivel en de vischvangst; alsmede de winkelnering voor den omtrek; ook zijn er 3 brouwerijen, 1 likeurstokerij, 2 mouterijen, 2 kunstazijnmakerijen, 6 leerlooierijen, 2 sloopstimmerwerven, 3 zeilmakerijen, 1 taanderij, 3 zalmrookerijen, 2 touwslagerijen, 1 zeepziederij, 1 zijdefabriek, 4 boekdrukkerijen, 2 steendrukkerijen, 1 houtzaag-, 4 olie-1 koorn-, run- en pel- en 2 koorn-en moutmolens. Het is eene der plaatsen van ons vaderland, welke den meesten doortogt hebben, waar de kosten van het armwezen, met de meeste zorg worden bestreden, en de bedelarij het ernstigst wordt geweerd.

De 6000 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Dordrecht*,

ring van *Gornichem*, behoort en door 3 Predikanten bediend wordt. De 450 Christ. Afg. maken mede eene gem. uit. De 100 Herst. Ev. Luth. maken, met die van Vuren, eene gem. uit welke 150 zielen telt. De 2100 R. K., maken eene par. uit, die tot het aartspr. van *Utrecht* behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De 130 Isr., maken eene rings. uit, welke tot het synagogaal-ressort van *Kotterdam* behoort, en door eenen Voorzanger bediend wordt.

De stad Gorinchem, ook Gornichem, Gorichem of Gorrichem, oudtijds Goringhom gespeld, en bij verkorting meestal Gorkum, Gorcum of Gorcoom genoemd, in het Latijn Gorinchemium of Gornichemium, ligt 5 u. O. van Dordrecht, en 4 u. Z. O. van Schoonhoven, 51° 49' 50" N. B., 22° 38' 16" O. L., bijna ½ u. beneden de plaats, waar de Maas en de Waal, bij Woudrichem en Loevestein, in elkander vloeijen, om de Merwede te vormen, welke rivier ten Z. langs de wallen van Gorinchem heenvloeit en aldaar de Linge opneemt. De Linge deelt Gorinchem in twee deelen, welke met drie groote houten bruggen de Peterbrug, de Vischbrug en de Koornbrug, aan elkanderen gehecht zijn. Zij maakt hier de havens der stad uit, welke des winters het voornaamste toevlugtsoord tusschen Nijmegen en Dordrecht voor de scheepvaart zijn. Gorinchem was reeds eene vesting in den aanvang der zestiende eeuw, zij heeft thans elf bastions, de hoofdgracht is ongemeen breed en het oostelijk- en rivierfront is alleen van muurwerk voorzien. Zij heeft vier poorten. De st. beslaat binnen hare wallen 96,3210 bund., en telt 1466 h. met 8140 inw. Men heeft er eene tamelijk ruime vierkante Markt, eene Koornmarkt, eene Vischmarkt, en eene Groenmarkt, welke laatste echter thans tot Groote Kaasmarkt dient. Het Stadhuis waar, behalve de Stedelijke Regering, ook de Arrondissements-regtbank en het Kantongeregte vergaderen is een oud aanzienlijk gebouw. Onder het zuidelijke gedeelte is de Stadswaag, onder het noordelijke de Vleeschhal. Verdere merkwaardige gebouwen zijn: het Huis van Arrest- en Justitie, geheel volgens het cellulaire stelsel of dat van afzonderlijke opsluiting ingerigt, en de voorm. Doelen waarin eene schouwburg- en concertzaal.

De voornaamste militaire gebouwen

zijn: de Kaserne, bij de Hooge-Torenstraat, Binnengracht en Nieuwstad, welke duizend man kan huisvesten, een groot exercitieplein daarvóór, en door eene laan boomen en grachten, welk ieder oogenblik van versch rivierwater kunnen worden voorzien, omgeven; de Kaserne in de Molensstraat; het fraaije, met groote binnenplaatsen voorziene, ruime Rijks Tuighuis en 'affuitenloods; het bomvrije Kruidmagazijn, dat 60,000 Ned. ponden buskruid kan bevatten; het Affuitmagazijn; de fraaije Hoofdwacht; de Militaire-ziekenzaal, en de zoogenaamde Luijwach, tot Magazijn of hulpgebouw van de ziekenzaal strekkende. Bezienswaardig zijn 'de twee schutsluizen, in de groote haven; de Bruggen, over het gegraven kanaal van Steenenhoek; het huis in de Gasthuisstraat, waar HUGO DE GAOOR bij zijne ontvlugting uit Loevestein, aankwam, en de nederige woning in de Ravetsteeg, voor welke WILLEM, de laatste Heer van Arkel, in 1417 het leven liet. De Nieuwe Herv. kerk, tegen den ouden toren aangebouwd, mag een wezenlijk sieraad der st. genoemd worden. Ook de Christ. Afg., de Herst. Ev. Luth. en de R. K. hebben hier ieder eene kerk en de Isr. eene Synagoga. De R. K. kerk aan O. L. Vrouwen *Ontvangenis* en de *Martelaren van Gorinchem* toegewijd, is een fraai gebouw, met een sierlijk en luchtig torentje en een orgel.

Liefdadige gestichten en inrigtingen zijn: het Zieken-Gasthuis; het Oude-Mannenhuis, waarin mede de Spaarbank en de Leesbibliotheek van het Departement Gorinchem der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen* gevestigd zijn; het Oude-Vrouwenhuis, waarin een vijftiental oude vrouwen boven de vijftig jaren onderhouden en van levensmiddelen voorzien worden; het Diakonie-Armenhuis der Hervormde Gemeente, waarin, behalve de kinderen van behoeftige ouders, ook nog bejaarde lieden opgenomen en verpleegd worden; het Weeshuis, waarin onderlooze kinderen van de burgers der st. tot de achttien jaren worden opgenomen; eene Commissie tot Spijsuitdeeling aan behoeftigen in den Winter; eene afdeling van het Nederlandsch Bijbelgenootschap; eene Afdeling van het Nederlandsch Tractaatgenootschap; eene Afdeling van het fonds voor de gewapende dienst in de Nederlanden, en eene Sub-Commissie van de Maats.

van Weldadigheid. Voorts zijn er eene Stads-Teeken- en Wiskundige school, met 40 leerl. en 2 Leermeesters; eene Stads Fransche kostschool voor Jongeheeren; eene Stads Fransche kostschool voor Jongejuftvrouwen; eene Stads Burgerschool; eene Stads Armeschool; eene bijzondere Dagschool van de tweede klasse; twee scholen van zoogenaamd Middelbaar Onderwijs; eene Bewaarschool voor kinderen uit den fatsoen lijken stand en 5 kleine kinderscholen.

Bestenmarkten Vrijdag voor den eersten Dingsdag in November en den eersten Dingsdag na St. Maarten. Paardenmarkt Dingsdag na Palmzondag en Maandag na St. Maarten. Voorjaarsmarkt begint met halfvasten, najaarsmarkt Maandag na St. Maarten, kermis Zondag na Maria Hemelvaart.

GORINCHEM (DE-BANNE-VAN-)

Zie BANNE-VAN-GORINCHEM (DE-).

GORINCHEMIUM. Zie GORINCHEM.

GORINCHEMSCHE - AVELINGEN,

buitenpold., pr. *Z. H.*, gem. *Gorinchem*; groot 175,8086 bund.

GORINCHEMSCHE - HUIS of

ARKELS-HEERENHUIS, b., pr. *Z. H.*, gem. en 5 u. O. van *Schoonrewoerd*, aan den Diefdijk. Het is het gemeenlandshuis van den Diefdijk en dient tot verblijf voor Dijkgraaf en Heemraden van den Alblasserwaard, wanneer de tegenwoordigheid van dit collegie, bij nood of inbraak van de Betuwe of den Tielerwaard, aan dezen dijk verischt wordt.

GORINGHOM. Zie GORINCHEM.

GORISHOEK, geh., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. Z. W. van *Scherpenisse*, met 3 h. en 13 inw., een posthaventje en een overzetveer op Yersekeendam. Op den dijk benoorden het veer is een stilstaand lamplicht.

GORKUM.

GORNICHEM. } Zie GORINCHEM.

GORNICHEMIUM. }

GORP of GOREP, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Hilvarenbeek*; met 7 h. en 50 inw.

GORREDIJK, kad. gem., pr. *Fr.*, kw. *Zevenwouden*, gem. *Opsterland*, bestaande uit het vl. Gorredijk, met zijn behoor 3404,5299 bund. groot.

GORREDIJK, GOOREDJK, GOEREDJK of GORDJK, vlek, pr. *Fr.*, arr. en 2 $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Heerenveen*, kant. en 1 $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Beelsterzwaag*, hulpk. van de postk. *Groningen* en *Heerenveen*, gem. *Opsterland*. Er zijn 216 h. en 1720 inw., die van handel, landbouw

en veenderij bestaan. Ook zijn er 2 kalkbranderijen, 2scheepstimmerwerken, 3 branderijen, 3 leerlooierijen, 1 lijnbaan, 1 houtzaag-, 1 eek-, vol- en 2 koornmolens.

De 1300 Herv. maken eene gem. uit, de klass. en ring. van *Heerenveen*. De kerk is van eenen spitsen toren voorzien doch heeft geen orgel. De 300 Doopsgez., behooren tot de gem. *Gorredijk-en-Lippenhuizen*, welke hier eene kerk heeft, zonder toren of orgel. De 150 Isr. maken eene rings. uit, van het synagogaal ressort van *Leeuwarden*, en waartoe ook de *bijkerken* te *Heerenveen*, te *Noordwolde* en te *Lemmer* gerekend worden. De synagoge is een klein, maar net gebouw, op het midden met eenen kleinen toren, in de gedaante eener theebus. De dorps. telt 180 leerl. Er is een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

GORREDIJK-EN-LIPPENHUIZEN, Doopsgez. gem., pr. *Fr.* Zij telt 325 zielen, en heeft twee kerken, eene te Gorredijk en eene te Lippenhuizen.

GORREDIJKSTERVAAKT, GORRESLOOT of GORSLOOT, gedeeltelijk ook het *Kliezerak* genaamd, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*. Zij neemt haren oorsprong te *Appelscha* digt bij de *Smildervaart*, loopt over *Appelscha*, *Oosterwolde* *Donkerbroek* en *Gorredijk* en stort zich, door de *Wijde-Wispel* in de *Boorn*.

GORREVEEN of GORVEEN, wei- en koorlanden, pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, Z. O. van *Gorredijk*.

GORRICHEM. Zie GORINCHEM.

GORS, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Hoeven-en-St. Maartenspolder*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van de *Hoeven*; met 39 h. en 280 inw.

GORS (HET). Zie WAARDEN (DE), GORS (HET GROOTE), p., pr. *N.Br.*, gem. *Woudrichem-en-Oudendijk* en *deWerken en Steeuwijk*; 18,5080 bund.

GORS (HET KLEINE-), p., pr. *N.Br.*, gem. *Woudrichem-en-Oudendijk*; groot 3,0220 bund.

GORST (OOST.), p., pr. *N.Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*; groot 43,4330 bund.

GORS (HET OUDE-), p., pr. *N.Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*; groot 19,8040 bund.

GORS - BENEDEN - MAKENHOLLEKE, plaat in den *Biesbosch*, pr. *N.Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

GORSEL. Zie GORSSEL (VAAKT).

GORSLOOT. Zie GORREDIJKSTERGORSSEL, gem., pr. *Geld.*, arr. en kant. *Zulphen*, hulpk. van de postk.

*Zutphen en Deventer*, (8 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. Gorssel en Almen, benevens de buurs. Eefde, Epse, Harfsen en Dorth; beslaat 9085 bund., telt 446 h. en 3400 inw., die meest bestaan van landbouw en handel, hoofdzakelijk in brandhout, waarvan eene aanzienlijke hoeveelheid op den houtwal, bij Dommerholt, te Gorssel, wordt aangevoerd, om aldaar te worden ingescheept.

De 3200 Herv., maken gedeeltelijk de gem. van *Gorsel* en *Almen-en-Harfsen* uit, of behooren kerkelijk onder *Deventer*, *Warnsfeld* of *Balthmen*. De R. K. parochieren te *Zutphen*. De 3 Evang. Luth., behooren tot de gem. van *Zutphen*. Er zijn 3 scholen.

Het d. Gorssel of Gorsel, oudtijds Coersello, ligt  $1\frac{1}{2}$  u. N. van Zutphen, aan den weg van die stad naar Deventer. Men telt er 84 h. en ongeveer 630 inw. en met de buurs. Eefde en Epse, 244 h. en 1900 inw.

De 600 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Zutphen*. De kerk heeft eenen toren doch geen orgel. De dorps. telt 90 leerl.

Kermis op Maandag, zes weken na de Deventersche.

GORSSELSCH-LOO, bosch, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. ten W. van *Gorsel*; groot 4,1560 bund.

GORSSELSCH-HEIDE, heide, pr. *Geld.*, bij het d. *Gorsel*; groot ongeveer 300 bund., welke thans echter meestal zijn ontgonnen.

GORTBUREN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, onder *Oudemirdum*.

GORTENBRIJHOEK (DE), geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Niveveen*; met 14 h. en 90 inw.

GORSTE-POLDER. Zie GERSTE-POLDER.

GORTEL, geh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. W. van *Epe*; 30 h. en 210 inw.

GORTELER-BOSCH of GORTELSCE-BOSCH, bosch, pr. *Geld.*, gem. *Epe*, Z. van *Gortel*; groot 900 bund.

GORVEEN. Zie GORREVEEN.

GORZEN } KEENSCH-KEEN-SCHE  
 (KEENSCH-KEEN-SCHE) } TEN OOSTEN VAN DE KLUNDERT EN KEENSCH-KEEN-SCHE  
 Zie } GORZEN TEN ZUIDEN VAN DE KLUNDERT.

GORZEN (OOSTERSCH-), buitendijks land, pr. *Z. H.*, gem. *Oud-Beijerland*; groot 23 bund.

GORZENPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Pernis-en-'s-Gravenambacht*; groot 89,5774 bund.

GORZEN TUSSCHEN HET KWISTGELD EN DE ROODE VAART (BEKADE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Klundert*; groot 55,2920 bund.

GORZEN TUSSCHEN DE NOORDSCHANS EN HET KWISTGELD (BEKADE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Klundert*; groot 18,4140 bund.

GOSLINGA, state, pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, aan het dorp *Haltum*; groot 2,5000 bund.

GOSLINGA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, 5 min. O. van *Wanswerd*; groot 17,7500 bund.

GOSLINGA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. W. van *Dongjum*; groot 7,0920 bund.

GOSPOLDERTJE. Zie CRUBEKEN-GRASPOLDER.

GOTE (DE). Zie GOOTE (DE).

GOTUM, GOTTUM of GOOTUM, b., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Grouw*; met 7 h. en ruim 30 inw.

GOU (TER-). Zie GOUDA, gem.

GOUDA, kant., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*. Het bevat de gem. Gouda, Broek c. a., Gouderak, Moordrecht, Reeuwijk, Sluipwijk, het Landvan-Stein c. a., Noord-Waddinxveen en St. Hubertsgereg. en Zuid-Waddinxveen, beslaat 10148,1721 bund., en telt 3843 h. met 23,700 inw., die meest bestaan van landbouw, vee-teelt en scheepsbouw.

GOUDA, klass., pr. *Z. H.* Zij is verdeeld in de volgende 4 ringen, Gouda, Leerdam, Schoonhoven en Vianen, telt 39 gem., 43 kerken, 45 Predikanten en 48,600 ziel.

GOUDA, ring, pr. *Z. H.*, klass. van *Gouda*. Zij bevat de gem. Gouda, Moordrecht, Nieuwerkerk-aan-den-IJssel, Oudewater, Reeuwijk, Sluipwijk, Waarder en Waddinxveen; telt 12 kerken, 12 Predikanten en 17,300 ziel.

GOUDA, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Gouda* (18. m. k., 3 s. d. 1 afd., 3 j. d.) Zij bevat de st. Gouda, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 216,7043 bund., en telt 2593 h., met ongeveer 14100 inw., die uitmuntende pijpen vervaardigen en sterk in kaas, alsmede in vlas handelen. Men heeft er 16 pijpenfabrieken, 10 potterijen, 2 bierbrouwerijen, 3 scheinsterimmerwerp, 1 leerlooierij, 1 zeemblooterij en pergamentfabriek, 1 loodwitmakerij, 1 katoenweverij, met 20 weefgetouwen, 1 branderij, 1 siroopfabriek, 1 aard-appelen-siroopfabriek, welke door

stoom gedreven wordt, 2 zeepziederijen, beide aan den zelfden eigenaar toebehoorende, 3 boekdrukkerijen, 2 tras-, 1 run-, 1 wind-pel, 1 stoompel-, 10 klei-, 3 snuif-, 4 koren- en 2 stads-volmolens, waarvan de grootste tot eenen water- en oliemolen ingerigt is.

De 8800 Herv., maken met die van de burgerl. gem. *Broek c. a.*, eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Gouda* behoort, en door vier Predikanten bediend wordt. De 450 Rem. maken eene gem. uit, welke tot de *Derde klass.* behoort, en door twee Predikanten bediend wordt. De 460 Evang. Luth., maken mede eene gem. uit, welke tot den ring van 's *Gravenhage* behoort. De 4400 R. K., maken twee stat. uit, welke tot het aartspr. van *Holland en Zeeland*, dek. van *Schieland* behooren. De 150 R. K. van de Oude Bisschoppelijke Clerezij, meestal Jansenisten genaamd, vormen eene stat. De 320 lsr., maken eene rings. uit, welke tot het syn. res. van *Rotterdam* behoort, en twee bijkerken, ééne te Schoonhoven en ééne te Woerden heeft.

De st. *Gouda*, ook *Der Goude* en veelal *Ter Gou* genoemd, ligt 4 u. N. O. van *Rotterdam* en 10 u. Z. van *Amsterdam*, op 52° 0' 40" N.B. 22° 22' 31" O. L., aan den regteroever van den *Hollandsche-IJssel*, die zich bij deze stad met de *Gouwe* vereenigt, welk laatste water, ten deele om, ten deele midden door de stad loopt. De stad heeft vijf hoofd-, en twee kleinere uitgangen. Te *Moordrecht*, een uur beneden de stad, is een pontveer over den *IJssel*; voor de stad zijn gereede schuiten, om voetgangers over te brengen, en aan den *Goejanverwelsche-dijk* is eene brug, de *Haastrecht-sche-brug* genaamd, die in haar midden eene valbrug heeft voor de doorevarende schepen. Buiten de st. is eene nieuwe begraafplaats aangelegd, aan welker ingang men een doelmatig h. heeft gebouwd, dienende voornamelijk tot woning van twee doodgravers, maar waar ook een vertrek is afgezonderd voor schijndooden, of de genen, aan wier wezenlijken dood men twijfelt, ten einde die aldaar eenigen tijd te bewaren, eer men ze begraaft, en voorts eene receptiekamer. De stad heeft veel doortogt, gaande de binnenlandsche scheepvaart gedeeltelijk door de stad, doch ook langs de, in het jaar 1746, bijna geheel ver-

nieuwde sluis. De gemeenschap tusschen *Amsterdam* en *Rotterdam* niet alleen maar ook van *Zeeland* en *Brabant* met *Noord-Holland*, met het *IJ*, de *Maas*, de *Zeeuwsche stroomen* en de *Schelde*, vereenigen zich door deze sluis, en voeren elkander over en weder, binnen- en buitenlandsche koopwaren toe. De *Groote markt* is een ruime, onregelmatige driehoek, op weinige uitzonderingen na, geheel met winkels omzet. De huizen te *Gouda*, zijn doorgaans zeer net en zindelijk gebouwd, en men ziet de grootste en prachtigste langs de beide oevers van den eenen arm der *Gouwe*. Doch, behalve door deze, wordt de stad, genoegzaam allerwege door binnengrachten doorsneden, in eene menigte van kleine eilanden verdeeld. Het *Stadhuis*, een deestig gebouw, met goede en ruime vertrekken, heeft eenen vierkanten toren met eene spits in het midden, en ter wederzijden eenen hangtoren. Het onderste gedeelte van het gebouw, rustende op steenen zuilen, is tot een *Vleeschhal* geschikt. Tegen den achtergevel is een balkon, waaronder de *Korenbeurs* gehouden wordt. Verdere openbare gebouwen zijn: het *Tuchthuis*, dat thans tot gevangenis van zwaar veroordeelde vrouwen dient; de *waag*, een deestig vierkant gebouw, in den voorgevel met beeldwerk versierd; het *Stads-Boterhuis*; de *Doelen*, met voortreffelijke ruime zalen, thans tot gymnasium dienende, en de *Kazerne*, voorzien van ruime gaanderijen, geschikt voor ten minste 1000 man.

De *Groote Herv.* of *St. Janskerk*, is beroemd door de uitstekend fraaije geschilderde glazen en het prachtige orgel. Behalve de beroemde *Staatsman HIERONIMUS VAN BEVERNINCK*, wiens grafstede men er, in de zoogenaamde *ijzeren kapel*, ontmoet, liggen in deze kerk de *Zeehelden DE SITTER*, *DE HAAN*, *DE MEIJER*, *VLAQ*, *VAN DER ZAA* en andere voorname personen, begraven. Behalve deze hebben de *Herv.* hier nog eene *Armenkerk*. Ook de *Remonstranten* en de *Ev. Luth.*, de beide *R. K.* statien en de *statie der R. K.* van de *Oude Clerezij* hebben hier elk eene kerk, van welke eene der *R. K.* aan *Onze Lieve Vrouwe Hemelvaart*, de andere aan de *H. MARIA* en die der *R. K.* van de *Oude-Clerezij* aan den *H. JOHANNES* zijn toegewijd; de *Synagoge* is een fraai gebouw. Men heeft te *Gouda* de navolgende liefdadige gestichten,

het St. Catharine Gasthuis, gemeenlijk slechts het Gasthuis genoemd, geschikt voor zieken en krankzinnigen, terwijl ook sommigen er hunnen kost koopen; het St. Elisabeths-Gasthuis of Oude-Vrouwenhuis, met 25 proven voor oude vrouwen, en eenige bedsteden en andere vertrekken, gesticht voor oude vrouwen, die hier den kost voor haar leven koopen; het Oude-Mannenhuus, waarin 34 oude mannen onderhouden worden; het Weeshuis, waarin men niet alleen burgerkinderen, beneden de tien jaren oud, maar ook vondelingen opneemt; het Proveniershuis; een Genootschap tot ondersteuning voor schamele armen; een Genootschap tot ondersteuning van behoeftige kraamvrouwen; en een zestiental hofjes, welke door bijzondere personen, van onderscheidene gezindheden, meest alle ten dienste van behoeftige bejaarde vrouwen geschikt zijn.

Onder de wetenschappelijke inrigtingen telt men: het stedelijke gymnasium met eenen Rector, eenen Conrector, 3 Docenten, eenen Lector in de wis- en natuurkunde, en ruim 40 leerl.; de Stads-Teekenschool, waar onderwijs, zoo in het bouwkundig als in het handteekenen gegeven wordt, en de Stads-Boekerij. Men heeft te Gouda een Liefhebberij Concert onder de zinspreuk *Euphonia*; een Depart. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, dat eene Leesbibliotheek heeft, voor den gemeenen man, en eenezeer welingerigte Schouwburgzaal, in het lokaal *Nut en Vermaak*, welke tevens tot concertzaal en andere vereenigingen dient. Men telt er 10 scholen, waaronder twee Kostscholen voor Jongeheeren; twee Kostscholen voor Jongejuvrouwen; ééne Stads-Armenschool, gedeeltelijk ook voor kinderen, die alleen des Zondags daarvan gebruik kunnen maken, twee bewaarscholen, waarvan een voor arme kinderen, welke geheel door de stads regering wordt bekostigd.

Beestenmarkten in October en November. Weekmarkt elken Donderdag. Ook zijn er een jaarmarkt en vier voorname kaasmarkten.

GOUDENBERGSCH E - MOLEN, wind-korenmolen, p. *N.Br.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*, te midden der heide, onder Ulvenhout.

GOUDENPOEL, water, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, O. van het d. Zandtirde.

GOUDENPOLDER, gewoonlijk GOUWEPOLDER geheeten, p., pr. *Zeel.*, gem. *IJzendijke*; groot 61,9304 bund.

GOUDEN- } HAAFTEN (HUIS-TE-).  
STEIN. Zie } GOUDESTEYN.

GOUDERAK, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Gouda*, (17 m. k. 3 s. d. 1e afl., 3 j. d.). Zij beslaat 1086,0430 bund; telt 194 h. en 1340 inw., die meest hun bestaan vinden in de vetweijerij, melkerij en kaasmakerij. Ook heeft men er 8 steenbakkerijen, 22 touwslagerijen, 1 grulterij en 1 koornmolen.

De 1200 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Gouda*, ring. van *Schoonhoven* behoort. De 140 R. K., parochiëren te *Moordrecht*. Men heeft er eene school met 90 leerl.

Het d. Gouderak of Gouwerak, oudtijds Gauwerak, ligt 3½ u. N. O. van Rotterdam, 1 u. Z. W. van Gouda, aan den IJssel; 51° 59' 8" N. B., 22° 20' 23" O. L. Er zijn 48 h., 370 inw., een Raadhuis en een veer tot overvaart van rijtuigen over den IJssel op Moordrecht. De kerk is een fraai en luchtig gebouw, met eenen toren doch zonder orgel.

Kermis den 3 Zondag in Augustus.

GOUDESTEYN of GOUDENSTEIN, landg., pr. *Utr.*, gem. en 50 min. N. van *Maarsseveen*; groot 3,5506 bund. GOUDESTEYN. Zie HAAFTEN (HUIS-TE-). GOUDEVEERPOLDER. Zie GOUWEVEERSCHERPOLDER.

GOUDKADE eigenlijk GOUWEKADE, dijk, pr. *Z. H.*, welke in de gem. *Noord-Waddinxveen-en-St. Hubertsgeregt* en *Zuid-Waddinxveen*, zich langs de Gouwe uitstrekt en dient om het water uit de daar achter liggende polders te keeren. Langs dezen dijk staat eene streek huizen ter lengte van ½ u. gaans, welke twee b. uitmaken. Er zijn houtzaag- en velepapiermolens.

GOUDKADE (NOORD-), ook wel NOORDKADE genoemd, b., pr. *Z. H.*, gem. *Noord-Waddinxveen-en-St. Hubertsgeregt*, ½ u. O. N. O. van *Noord-Waddinxveen*, langs de Gouwe; met 99 h. en 780 inw.

GOUDKADE (ZUID-), b., pr. *Z. H.*, gem. *Zuid-Waddinxveen*, ½ u. O. Z. O. van *Waddinxveen*, langs de Gouwe; met 50 h. en 360 inw.

GOUDMIJN, bezomerkade buitengors, pr. *Z. H.*, gem. *Rozenburg*; groot 18,4800 bund.

GOUDPUT (DE), eene der vijf afdeelingen van het *Hoogeland*, pr. *Z. H.*, gem. *Asperen*.

GOUDRIAAN, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Slidrecht*, reg. kant. *Papendrecht*, hulpk. van de postk. *Dordrecht*, *Gorinchem* en *Schoonhoven*, de gem. *Oud-en-Nieuw-Goudriaan* uitmakende. Zij bestaat uit de pold. Oud-Goudriaan en Nieuw-Goudriaan, bevat het d. Goudriaan, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 792,0371 bund., en telt 62 h. en ruim 490 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en vee-teelt. Ook is er eene touwslagerij.

De inw. allen Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Dordrecht*, ring van *Slidrecht*, behoort. Er is ééne school, met 50 leerl.

Het d. Goudriaan of Gouriaan ligt 2½ u. N. N. W. van Gorinchem, 3 u. N. O. van Slidrecht. Er is eene groote kerk, met eenen zwaren vierkanten toren, welke door eene tamelijk hooge spits gedekt is.

Kermis 's Maandag vóór St. Simon en Judas in de laatste helft van Oct.

GOUDRIAAN, water, pr. *Z. H.*, loopende door de gem. *Oud-en-Nieuw-Goudriaan*, en scheidende Oud-en-Nieuw-Goudriaan van elkander.

GOUDRIAAN (GEMEENE-LANDVAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Oud-en-Nieuw-Goudriaan*. Het zijn eigenlijk twee p., Oud-Goudriaan en Nieuw-Goudriaan; groot 792,0371 bund.

GOUDRIAAN (NIEUW-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Oud-en-Nieuw-Goudriaan*, groot 479,4712 bund.

GOUDRIAAN (OUD-), oudtijds GAUW-DRIAAN, gem. *Oud-en-Nieuw-Goudriaan*; groot 312,3175 bund.

GOUDRIAAN (OUDE-), water, pr. *Z. H.* Zie GOUDRIAAN.

GOUDRIAAN (OUD-EN-NIEUW-), gem., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Slidrecht*, hulpk. *Goudriaan*, reg. kant. *Papendrecht* (10 k. d., 4. s. d., 5 j. d.). Deze gem. bevat niets dan de heerl. Goudriaan. Zie dat art.

GOUDSCHE-IJSSEL. Zie IJSSEL (DE HOLLANDSCHE-).

GOUDSCHE-SLUIS of GOUWSCHE-SLUIS, wijk van de gem. *Alphen-en-Rietveld*, pr. *Z. H.*; met 85 h. en 460 inw.

GOUDSCHE-SLUIS of GOUWSCHE-SLUIS, sluis in *Z. H.*, op de Gouwe, ter plaalse, waar deze zich in den Rijn ontlast. (HUIS-TE-).

GOUDSCHE-TOLHUIS. Zie DRECHT GOUDSWAARD, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Oud-Beijerland*, hulpk. van de postk. *Dor-*

*drecht* en *Oud-Beijerland* (5 m. k., 7 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit den Oude-Koorndijksche-polder, den Nieuwe-Koorndijksche-polder, den Oostpolder, den Leenheeren-polder, den Molen-polder, den Noordpolder, 's Lands bekade Gorzen en de Vlastiendegorzen, benevens gedeelten van den Eendragtspolder en van de plaat de Tien-gemeten; bevat het d. Goudswaard, en de geh. Nieuwendijk en Oudendijk; beslaat 2125,2887 bund. en telt 116 h. met 780 inw., die meest van landbouw en eenige vlasnering bestaan. Ook is er 1 koorndijk.

De 750 Herv. maken de gem. van *Koorndijk* uit. De 3 R. K. parochieren te *Oud-Beijerland*. De 20 Isr. behooren tot de rings. van *Heenvliet*. Er is 1 school, met 60 leerl.

Het d. Goudswaard, gezegd de Koorndijk, ligt 6½ u. W. Z. W. van Dordrecht, 2½ u. Z. W. van Oud-Beijerland. Men heeft er 73 h., 500 inw., een Raadhuis en een groot gebouw in 8 woningen afgescheiden, om door 8 behoeftige huisgez. bewoond te worden. Ook heeft men er eene haven, die tot in het Spui uitloopt, en waarop een binnenstroom zijnen uitgang heeft. De kerk prijkt met een zeer welluidend orgel. De toren heeft eene fraaie spits.

GOUDSWAARD-IN-DEN-EEN-DRAGTSPOLDER (GRONDEN-VAN-), dat gedeelte van den *Eendragtspolder*, pr. *Z. H.*, hetwelk tot de gem. *Goudswaard* behoort; groot 466 bund.

GOUNZEE (DE), oudtijds de GOUTZEE, gedeelte van den *Zuiderzee*, op de *Westkust van N. H.*, tusschen Monnickendam en het eil. Marken.

GOUKENS-NIEUWLAND of GOOKENS-NIEUWLAND, ineenstal GOOLKENS-LAND of GOOLTIESLAND genoemd, p., pr. *Zeel*, gem. *Zierikzee*; 70,0244 bund.

GOURIAAN. Zie GOUDRIAAN.

GOUTUM, oudtijds GOLTUM, GOUTHEM of GOUTHHEIM (misschien GOEDEPLAATS), ter onderscheiding van SCHARNE-GOUTUM, ook wel DOLA-GOUTUM genoemd, d., pr. *Fr.*, kw. *Oostergoo*, griet. *Leeuwarderadeel*, arr., kant. en ruim ½ u. Z. van *Leeuwarden*, aan de vaart van Leeuwarden naar Wirdum. Men telt er met de b. Techum, Rapenburg en Pishorn 39 h. en 280 inw., die meest bestaan van koemelkerij en boter en kaasbereiding.

De 180 Herv., behooren tot de gem. van *Goutum-en-Sarcken*, die hier eene kerk heeft zonder orgel doch aan het

westeinde eenen niet hoogen stompentoren. De 50 Doopsge. behooren tot de gem. van *Lceuwarden* en *Warrega*. De 50 R. K. parochiëren te *Lceuwardenen Wytgaard*. De dorps. telt 60 leerl.

GOUTUM. Zie SCHARNEGOUTUM.

GOUTUM (DOLA-). Zie GOUTUM.

GOUTUM (SCHARNE-). Zie SCHARNEGOUTUM.

GOUTUM-EN-SWICHEM, kerk.gem. pr. *Fr.*, klass. en ring. van *Lceuwarden*; met twee kerken, eene te Goutum en eene te Swichem, en 200 ziel.

GOUTZEE. Zie GOUDZEE.

GOUVERNEURS-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *St.-Anna-ter-Muiden*; groot 47,0487 bund.

GOUW, water, pr. *N. H.*, dat uit de Middel-watering voortkomt, ten O. van Westzaan heen loopt, en bij den hoogen Zeedijk, met eene sloot vereenigd wordt, om zich, door den Westzaner-Overtoom, in het *IJ* te ontlasten. Het meest noordelijk gedeelte wordt ook de Na-Gouw geheeten.

GOUW, water, pr. *N. H.*, dat uit de Rempelandsloot voortkomende, den p. Mijzen doorloopt, en door de Gouwsloot en het Mijzersluisje zich in het *Suet* ontlast.

GOUW. Zie GOUWE.

GOUW, water, pr. *N. H.*, dat, onder de naam van Oude-Gouw, een begin neemt, aan de ringsloot van de Schermer; zij loopt naar den Dwarsdijk en vloeit naar de Rijn.

GOUW, water, pr. *N. H.*, dat bij Midwoude ontstaat; langs Benningbroek en door Zijbekarspel vloeit, en bij Aartswoud in de Zuiderzee loopt.

GOUW. Zie GOUWE.

GOUW (ACHTER-), water, pr. *N. H.*, dat, bij Zuiderwoude, uit de Kerk-Ee voortkomt, en bij den Waterlandschedijk te niet loopt.

GOUW (BINNEN-). Zie BINNENGOUW.

GOUW (DE BINNEN-), p., pr. *N. H.*, gem. *Broek-in-Waterland-Zuiderwoude-en-Uttam*; 153,6300 bund.

GOUW (DE BUITEN-), p., pr. *N. H.*, gem. *Broek-in-Waterland-Zuiderwoude-en-Uttam*; 55,1400 bund.

GOUW (KLEINE-), water, pr. *N. H.*, dat in het noordelijke gedeelte der Ooster-Kogge, onder den naam van Ooster-Kleine-Gouw ontstaat, bij Langedeel-sloot den naam van Middel-Kleine Gouw, en eindelijk, bij de Molensloot, alleen den naam van Kleine-Gouw aanneemt, waarna het, tegen den West-Friesche-zeedijk stuit.

GOUW (KROMME-), water, pr.

*N. H.*, dat benoorden Zijdewind eenen aanvang neemt; langs Lutje-Winkel en Kolhorn loopt, en zich door de Kolhornersluis in de Zuiderzee ontlast.

GOUW (DE MARK-). Zie MARK-GOUW (DE).

GOUW (MIDDEL-), water, pr. *N. H.*, dat bij de Wormerveensche-Kerksloot een begin neemt, naar het Guitsgat loopt, waar het den naam van Gouw aanneemt. (GOUW (KLEINE-).

GOUW (MIDDEL - KLEINE-). Zie GOUW (NA-). Zie Gouw.

GOUW (NIEUWE-), water, pr. *N. H.*, dat uit de Uit-Gouwesloot voortkomt en naar de Langebreek loopt, waarin het zich gedeeltelijk ontlast; terwijl een ander gedeelte, de gem. *Landsmeer* doorloopt, en bij Cadoelen eindigt.

GOUW (NOORD-), water, pr. *N. H.*, dat uit de Burggracht voortkomt, door Ursem vloeit, en zich in de *Ringsloot van de Beemster* ontlast.

GOUW (OOSTER-KLEINE-). Zie GOUW (KLEINE-).

GOUW (DE-OOSTZANER-). Zie OOSTZANER-GOUW.

GOUW (OUDE-), water in den p. het *Grootslag*, pr. *N. H.* met eenige noord- en zuidwaarts loopende slooten of vaarten, stuitende tegen de Zuider-, Ooster- en de Noorder Dregterlandsche zeedijken en zijn overvloedig water ontlastende door vijzelmolens in de *Zuiderzee*.

GOUW (TER-). Zie GOUDA.

GOUW (UIT-), water, pr. *N. H.*, dat uit den *Ipendammer-Uitvaart* uitkomt en zich in de *IJ* ontlast.

GOUWE (DE-) of DE GOUW, geh., pr. *N. H.*, gem. *Hoogwoud-en-Midwoud*, aan de *Gouw*; met 30 h. en 190 inw.

GOUWE of GOUW, ook KROMME-GOUWE, water in *Z. H.* dat zijn aanvang neemt te Gouda in den IJssel, door die stad loopt en van daar langs Boskoop tot in den Rijn, door de Goudsche sluis.

GOUWE (NOORD-). Zie NOORD-GOUWE.

GOUWE (DE OUDE-), gedeelte van den *Bloemendaatsche-polder*, prov. *Z. H.*, gem. *Broek c. a.*

GOUWENES, p., pr. *Z. H.*, gem. *Eeverdingen*; groot 72,8099 bund.

GOUWENES, veel bekend onder benaming van DE NES, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hagestein*; groot 4,3417 bund.

GOUWEPOLDER. Zie GOUDEN-POLDER.



GOUWERAK. Zie GOUDERAK.

GOUWESLOOT, water, pr. *N. H.*, dat, aan de *Ronde-poel* een begin nemende, naar de *Willesloot* loopt.

GOUWESLOOT (UIT-), dat gedeelte van de *Dorre IJp* pr. *N. H.*, dat van de Ruige IJp naar de Gouw-sloot loopt.

GOUWE-VEER-POLDER of GOUDE-VEERFOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Nieuwerkerk-Kapelle-en-Botland* en gem. *Ouderkerk*; groot 244,3280 bund.

GOUWSCHE SLUIS. Zie GOUDSCHE-SLUIS.

GOUWSLOOT, eigenlijk GAAUW-SLOOT, water pr. *N. H.*, dat uit de *Dorre-IJp* voortkomt en zich in de *Swet* ontlast.

GOUWSLOOT (UIT). Zie GOUWE-SLOOT (UIT). (SLUIS.)

GOVERWEL. Zie GOEJANVERWELLE-GOYNGAHUIZEN, GOINGAHUIZEN of GOENGAHUIZEN, oudtijds GONGEHUIZEN, b., pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*; 1½ u. W. N. W. van *Boornbergum*; met 11 h. en ongeveer 90 inw.

GOYNGHMA Zie GOINGA.

GOYS. Zie GOES.

GRAAF (DE). Zie } ALBLAS.  
GRAVE

GRAAF of KUIKSCHIE-GRAAF, water, pr. *N. Br.*, een begin nemende bij Nieuwkuik, en langs de grenzen der gem. *Nieuwkuik-en-Onzenoord* en *Herpt-en-Bern*, naar de Oude Maas loopende.

GRAAF (NIEUW). Zie NIEUWGRAAF.

GRAAF - EN - ALBLAS (WATERSCHAP-VAN-DE-), ook wel het OUDE-WATERSCHAP genoemd, een der twee waterschappen in den *Nederwaard* van den *Alblasserwaard*.

GRAAF-ERNST-DIJK, dijk, pr. *Gron.*, van het klooster ter *Apel* naar den *Leydijk* loopende.

GRAAF - FREDERIKS - POLDER. Zie PRINS-HENDRIKS-POLDER.

GRAAF - HENDRIKS - POLDER (OOST-), voorheen KERKE-GORS, pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*; 231,7255 bund. groot.

GRAAF - HENDRIKS - POLDER (WEST) of het ZILVERHOEKJE, p., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*; 221,5660 bund. groot.

GRAAF-JANSDIJK of GRAVE-JANSDIJK gemeenlijk de *Dikke-Dijk*, dijk, pr. *Zeel.*, ten O. van den *Maneschijnpolder* en den *Brixspolder*, loopende

verder op Belgisch grondgebied, naar het voorm. fort *Izabella*.

GRAAF-JANS-DIJK of GRAVE JANSDIJK, oude dijk, pr. *Zeel.* Hij begint bij *Sas van Gent* aan den *St. Albertuspolder*, loopt door België, tot dat hij, een weinig benoorden het Vlaamsche dorp *St. Laurens*, op Nederlandschen bodem komt; daar verkrijgt hij den naam van *GRAAF-JAN-ZIJDELINGS-DIJK*, en vormt den grens tusschen Nederland en België, tot dat hij aan het watertje de *Eede* stoot.

GRAAFSTROOM. Zie ALBLAS.

GRAAS. Zie PLEKENPOL. (DE (1)).

GRAATER-HEIDE. Zie GRATER-HEIDE. GRAAUW, oudtijds GROUW of GROUWE, d., pr. *Zeel.*, arr. en 6 u. Z. O. van *Goes*, kant., postk. en ¼ u. N. O. van *Hulst*, gem. *Graauw-en-Langendam*; 121 h. en 820 inw.

De 800 R. K., behooren tot de par. van *Graauw-en-Langendam*. De kerk, aan *Onze Lieve Vrouw van Bijstand* toegewijd, heeft toren en orgel. De 20 Herv. behooren tot de gem. *Hulst*. De dorps. telt 190 leerl.

GRAAUW (OUDE-) of GRAAUWSCHE-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Graauw-en-Langendam*; 278,9765 bund.

GRAAUW (OVERSPRONG-VAN-DEN-OUDE), gedeelte gronds, dat bij de bedijking van den p. *Oude-Graauw* pr. *Zeel.*, gem. *Graauw-en-Langendam*, is onbedijkt gebleven; groot 109,5206 bund.

GRAAUWE-KAT (DE) of de GRAUWE-KAT, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wymbriseradeel*, ¼ u. Z. van *Westhem*; met een sluisje in den *Hemdijk*.

GRAAUWENDIJK. Zie GRAUWEDIJK.

GRAAUW-EN-LANGENDAM, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. en postk. *Hulst* (12 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit de pold. de *Langendam*, de *Oude-Graauw*, den *Meloopolder*, den *Willem-Hendrikspolder* en een gedeelte van *Nieuw-Kieldrecht*, van *Klein-Kieldrecht* en van den p. de *Clinge*; bevat het d. *Graauw*, de geh. de *Paal*, de *Zandberg*, *Scheldevaartshoek* en een gedeelte van de b. *Duivenhoek* en *Rozenberg*; beslaat 2370 bund. en telt 278 h., met ruim 1500 inw., die meest bestaan van landbouw, scheepvaart, mosselvangst, het zoogenaamd sletten of aauvoeren van schoraarde aan de dijken en het graven van derrie of turf.

(1) De overige. mede wel eens met GRAA gespelde artikelen, zoeken men op GRA.

De inw., bijna alle R. K., maken eene par. uit, die tot het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Hulst*, behoort. De 40 Herv. behooren tot de gem. *Hulst*. Er is ééne school met 90 leerl.

GRAAUWSCHE - POLDER. Zie GRAAUW (OUDE-)

GRACHT, geh., pr. *Limb.*, gem. en 50 min. van *Kerkrade*; met 30 h. en 130 inw.

GRACHT, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. N. W. van *Oirsbeek*; met 29 h. en 170 inw.

GRACHT (TER-). Zie TERGRACHT. GRACHT-VAN-DRUSUS. Zie ISSSEL (NIEUWE-).

GRACHTSWAL, bebouwde buitensingel. Z. O. van *Leeuwarden*, pr. *Fr.*

GRAES, boerd., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Delden*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Delden*; groot 10,8044 bund.

GRAETHEM. Zie GRATHEM (1).

GRAFHORST, gem., pr. *Over.*, arr. *Zwolle*, kant. en postk. *Kampen* (3 m. k., 1 s. d. 2 ged., 3 j. d.). Zij bevat het plattelandst. Grafhorst, het geh. Brandewijk en eenige verspreid staande h.; beslaat 226,6026 bund. en telt 74 h. met ruim 430 inw., die meest bestaan van den handel in biezen of russen en veeteelt.

De inw., alle Herv., behooren tot de kerk. gem. van *Isselmuiden*. Men heeft er eene school, met 80 leerl.

Het plattelandst. Grafhorst ligt  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van *Zwolle*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Kampen*, en telt 56 h. en 320 inw.

GRAFHORSTERDIEP. Zie Goor.

GRAFT, gem. pr. *N.Br.*, arr. *Hoorn*, kant. *Purmerende*, postk. *Alkmaar* en *Purmerende* (19 m.k., 4 s.d., 1 j.d.). Zij bestaat uit de d. Graft, Oost-Graftdijk en West-Graftdijk, benevens het geh. Noordeinde-van Graft, alsmede een gedeelte van de Starmeer en van de Bedijkte-Schermeer; beslaat 1133,7270 bund. en telt 251 h. met 1500 inw., die moest bestaan van veeteelt en melkerij. Er zijn 6 touwslagerijen; 2 koren- en 3 hennepmolens. De inw. van Oost-Graftdijk en West-Graftdijk generen zich ook voor een groot gedeelte met het hekelen van hennip en het spinnen van garen tot zeildoek; terwijl sommigen van West-Graftdijk, ook van de vischvangst op het Graf-termeer bestaan.

De 950 Herv. maken de gem. van

*Graft* en *Oost-en-West-Graftdijk*, en de 220 Doopsgez. die van *Oost en-West-Graftdijk* en *Noordeinde-van Graft-en-Graft* uit. De 10 Ev. Luth. behooren tot de gem. van *de Rijk*. De 280 R. K. parochiëren in *de Rijk*. Men heeft er 3 scholen.

Het d. Graft ligt  $\frac{3}{4}$  u. W. Z. W. van *Hoorn*,  $1\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Purmerende* en telt 91 h. en ongeveer 460 inw.

De 300 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Alkmaar*, ring van *de Rijk* behoort. Het ruime en fraaije kerkgebouw, heeft een afgaande spits en orgel. De dorps. telt 90 leerl. Er zijn hier een Raadhuus, een Weeshuis en een Dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*.

Kermis den laatsten Zondag in September of den eersten October zou de eerste op Zondag invalt.

GRAFT, water, pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, dat te *Wartena*, uit het *Langdeel* voortkomt en zich bij *Sy-teburen* in de *Wijde-Ee* ontlaat.

GRAFT, watertje, pr. *Z. H.*, dat van het d. *Lisse* naar het *Haarlemmermeer* loopt en de *hewen* van *Lisse* vormt.

GRAFT (NOORDEINDE - VAN-), geh., pr. *N.-H.*, gem. en 7 min. N. van *Graft*; met 34 h., en 210 inw.,

Er is eene Doopsgez. kerk, voor de gem. van *Noordeinde-van-Graft-en-Graft*, zijnde een klein doch net gebouw, zonder toren of orgel.

GRAFT (TER-). Zie TERGRAFT.

GRAFT (DE-VOULE-), water, dat, van de *Schermer* afkomende, langs *Graft* zuidwaarts op naar het *Schermeer* loopt.

GRAFTDIJK. Zie GRAFTDIJK (WEST-).

GRAFTDIJK (OOST-), ook wel OOSTERBUURT geheeten, d.; pr. *N.-H.*, arr. en 4 u. W. Z. W. van *Hoorn*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van *Purmerende*, postkant. *Alkmaar* en *Purmerende*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten W. van *Graft*, aan het Groot-Noord-Hollandsche kanaal; met 36 h. en ongeveer 230 inw.

De Herv. behooren tot de gem. van *Oost-en-West-Graftdijk*, welke hier eene kerk heeft met toren, doch zonder orgel; de Doopsgez. behooren tot de gem. van *Oost-en-West-Graftdijk*, welke hier eene vergadering heeft; de R. K. parochiëren in *de Rijk*. De dorps. telt 70 leerl.

(1) De overige artikelen welke men elders wel eens GRAZ gespeld vindt, en hier niet gevonden worden, zoekte men op GRA.

**GRAFTDIJK (OOST- EN WEST-)**, kerk. gem., pr. *N.-H.*, klass. van *Alkmaar*, ring van de *Rijp*, met 600 ziel. en 2 kerken, eene te Oost-Graftdijk en eene te West-Graftdijk.

**GRAFTDIJK (OOST-EN-WEST-)**, kerk. Doopsgez. gem., pr. *N.-H.*, met 140 zielen en 2 kerken. eene te Oost-Graftdijk en eene te West-Graftdijk.

**GRAFTDIJK (WEST-)**, ook wel enkel **GRAFTDIJK** genoemd, d., arr. en 4 u. *W. Z. W.* van *Hoorn*, kant. en 2 u. *W. N. W.* van *Purmerende*, postk. *Alkmaar* en *Purmerende*  $\frac{1}{2}$  u. *W.* ten *Z.* van *Graft*, indien men namelijk de afstand te water berekent, want om er van *Graft* te voet te komen heeft men  $1\frac{1}{2}$  u. gaans werk, doordien men den weg over de *Rijp* en Oost-Graftdijk moet nemen, want tusschen dit d. en *Graft*, ligt het *Graftermeer*; men telt er 74 h. en ongeveer 470 inw.

De Herv., behooren tot de gem. van *Oost-en-West-Graftdijk*, welke ook hier een kerkje heeft met eenen spitsen toren, doch zonder orgel; De Doops., behooren tot de gem. van *Oost-en-West-Graftdijk*, welke hier ook eene vergaderplaats heeft. De R. K., parochiëren in *de Rijp*. De dorps. telt ruim 80 leerl. Voorts zijn er 1 steenen sluis, en 1 zaagmolen.

**GRAFT-EN-GRAFT (NOORDEINDE-VAN-)** kerk. Doopsg. gem., pr. *N.H.*; met 180 ziel. en eene kerk te Noordeinde-van-Graft.

**GRAFTERMEER** of **ZUIDERMEER**, pr. *N.H.*, gem. *Graft*, tusschen de d. *Graft* en *West-Graftdijk* gelegen; groot 161,0848 bund.

**GRAFT-VAN-DRUSUS**. Zie *IJSSEL (NIEUWE-)*.

**GRAFWEGE**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Groesbeek*; met 35 h. en 230 inw.

**GRAGT (TER-)**. **TERGRACHT**.

**GRALDA**, boerd., pr. *Fr.* gem. *Idaarderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z. W.* van *Grouw*; groot 23,1500 bund.

**GRALDA** of **GROLDA**, geh. van arbeiderswoningen, pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, 5 min. *Z.* van *Menaldum*.

**GRAMSBERGEN**, gem. en heerl., pr. *Over.*, arr. *Deventer*, kant. *Ommen*, postk. *Zwolle* en *Koerorden* (4 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het plattelandst. *Gramsbergen*, benevens de buurs. *Ane*, *Aneveld*, *Holtheme*, *Holthoone*, *Loosen* en den *Velde*; beslaat 5865 bund. en telt 270 h. met ruim 1700 inw., die

meestal in den landbouw en veeteelt, alsmede voor een gedeelte in het linnenweven, hun bestaan vinden, zoo dat er ruim 60 weefgetouwen gevonden worden, waarvan het fabrikaat. om de deugdzzaamheid en sterkte, vooral door de Groningers en bewoners der omstreken, zeer gezocht wordt. Ook is er 1 calicotsfabriek.

De 1600 Herv., behooren gedeeltelijk tot de gem. van *Hardenbergh* en maken voorts de gem. van *Gramsbergen* uit. De 70 R. K. parochiëren te *Lutten*. De 6 Isr. behooren tot de rings. van *Deventer*. Er zijn 5 scholen.

Hét plattelandst. *Gramsbergen*, ligt 13 u. *N. O.* van *Deventer*,  $\frac{1}{2}$  u. *N. O.* van *Ommen*, aan de *Vecht*, en telt 88 h. met ongeveer 530 inw. De Herv. maken met die uit de buurs. *Holtheme* en de *Velde* eene gem. uit welke tot de klass. van *Zwolle*, ring van *Ommen* behoort en 650 ziel. telt. De school telt 80 leerl.

Kermis den 1sten Donderdag in Sept. **GRAMSOORD**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. *Z. W.* van *Boekel*; met 2 h. en 10 inw.

**GRAPENDAAL**, geh., pr. *Over.*, gem. en 10 min. *Z. W.* van *Olst*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Welsum*, kerkelijk tot *Terwolde* in *Geld.* behoorende; met 4 h. en ruim 20 inw.

**GRASBROEK**, h., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Limbricht*.

**GRASDEL**, ook wel **GAARDEL**, vaartsloot, pr. *N. H.*, gem. *Koedijk-en-Huisvaard*.

**GRASEN**. Zie **GRAZEN**.

**GRASHUIS (HET)**. veehoederij, pr. *Gron.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. *Z. W.* van *Delfzijl*, 20 min. *N.* van *Meedhuizen*.

**GRASHUIZEN**. Zie **GARSHUIZEN**.

**GRASPEEL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *N. N. O.* van *Zeeland*; met 52 h. en 230 inw.

**GRASPOLDER**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Rozenburg*; groot 181,5040 bund.

**GRASPOLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Zuidzande*, het zuidelijk deel van *Cru-beke-en-Graspolder*; 10,2032 bund.

**GRASWAL**, eene der vijf afdeelingen van het *Hoogelandt*, pr. *Z. H.*, gem. *Asperen*.

**GRATERHEIDE**, heide, pr. *Limb.*, gem. *Beek*, *Siltard*, *Born*, *Susteren*, *Greevenbicht*, *Stein*, *Urmond* en *Elslou*; groot 6666 bund.

**GRATHEM**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. *Wcert*, postk. *Roermond* (9 m. k., 4 s. d.). Zij bevat het d. *Grathem*, met de geh. *Kelpen*

en Oler; beslaat 2107 bund., en telt 172 h., met 1080 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit, van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Roermond*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. Er is ééne school met 100 leerl.

Het d. Grathem of Graethem ligt 2 u. W. Z. W. van Roermond, 2½ u. O. Z. O. van Weert, aan de Neer; met 92 h. en 520 inw. De kerk, aan den H. SEVERINUS toegewijd, is een oud ruim gebouw, met torén en orgel.

Kermis en jaarmarkt 24 October.

GRATHEMER-BEEK of AA, riv., pr. *Limb.*, die, in de nabijheid van het d. Grathem, de Ghoorbeek verlaat en bij Wessem in de Maas valt.

GRATINGABUURT, GRATINGABUREN, GRETTINGABUURT of GRETTINGEBUREN, b. van het d. *Almenum*, pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, aan de Leeuwarder trekvaart, met 23 h., 100 inw., die kerkelijk tot *Harlingen* behooren; 2 panden estrikkfabrieken, en de school van *Almenum*.

GRATINGA-STATE, zathe, pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, O. van *Midlum*.

GRAUWEDIJK, GRAAUWENDIJK of GROUWEDIJK, geh., pr. *Gron.*, gedeeltelijk gem. *Ten Boer*, 10 min. van *Willeterium* en gem. *Slochteren*; met 20 h. en 100 inw.

GRAUWEDIJK (DE), DE GRAUWENDIJK of DE GRAUWEDIJK, dijk, pr. *Gron.*, welke van het Rengersdiep, door de gem. *Ten-Boer*, naar de Fivel of het Damsterdiep loopt, waaraan hij tegenover het buit. Ekenstein stuit.

GRAUWEKAT (DE), gem. Zie GRAAUWEKAT (DE).

GRAUWENWAARD ('S). Zie GRAUWENWAARD ('S).

GRAUWERT. Zie MONTFORT (HUIS-). GRAVE, kant., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*. Het bevat de gem.: Grave, Beers, Deursen-en-Dennenburg, Dieden-Demen-en-Langel, Escharen, Gassel, Herpen, Huisseling-en-Neerloon, Linden, Mill-en-St. Hubert; Ravenstein, Reek, Schayk, Velp en Zeeland; beslaat 13.500 bund., en telt 2558 h. met 16000 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

GRAVE, ring, pr. *N. Br.*, klass. van 's *Hertogenbosch*, zij bevat de gem.: Boxmeer-en-Sambeek, Cuyk-en-Beers, Dieden, welke eene afzonderlijke gem. is, doch thans bediend

wordt door den Predikant van Ravenstein, Grave-en-Mill, Ravenstein en Vierlingsbeek; telt ongeveer 1000 zielen, 7 kerken en 5 Predikanten.

GRAVE, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Grave* (7 m. k., 3 s. d. 2 ged., 4 j. d.). Zij bevat de stad *Grave*, en de p. de Mars en de Wijth, beslaat 350 bund., en telt 598 h., met ruim 3200 ziel., die meest hun bestaan vinden in den handel, het fabriekwezen en het verteer van het garnizoen. Er zijn 5 bierbrouwerijen, 1 branderij, 2 grutterijen, 4 leerlooijerijen, 1 wol- en katoendrukkerij, 1 verwerij, 1 wol- en katoen- en 1 hoedenfabriek, 1 olie- en 2 graanmolens.

De 300 R. K. maken een par. uit, welke tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Cuyk*, behoort. De Herv. behooren tot de gem. *Grave-en-Mill*. De 60 Isr. behooren tot de bijkerk van *Cuyk*. Er zijn 4 lagere scholen, ééne Latijnsche schoolen eene werkschool.

De st. *Grave* of de Graaf, in het Latijn *Gravia*, ligt 6½ u. N. O. van 's *Hertogenbosch*, 2½ u. Z. W. van *Nijmegen*, 51° 45' 38" N. B., 23° 24' 19" O. L. Zij beslaat ongeveer 64 bund., de vestingwerken mede gerekend. De vestingwerken bestaan uit drie heele en twee halve zeer ruime en groote bastions, door vier ravelijnen gedekt, aangelegd volgens de stelsels van COEHOORN en VAUBAN. Verder uit eenen breedten bedekten weg met in- en uitspringende wapenplaatsen en eene voorgracht aan de landzijde door laag weiland omgeven en gedekt door een kroonwerk, Coehoorn genaamd, aan de overzijde op den Gelderschen oever, dienende, om de stad, welke anders van den waterkant open ligt, van die zijde te verdedigen. De vestingwerken van GRAVE zijn allen vrij regelmatig aangelegd. Op de oostzijde van den waigang, in het bastion *Blaauwkoop*, is een bomvrij gebouw, bestaande uit twee boven elkander geplaatste rijen van dikke gewelven, welke ingerigt zijn tot huisvesting van 1200 man, een kruidmagazijn, laboratorium, werkplaatsen, en met schietgaten voor ligt en zwaar geschut. In de stad zijn drie blokken kazernen, waarin 1300 man kan gehuisvest worden, van welke blokken een tot Garnizoens-infirmierie

is ingerigt. De Maas stroomt langs de stad aan de noordzijde, en vult hare wijde en diepe grachten met water.

Aan den anderen kant heeft men vele lage landen, die door het riviertje de Raam, vochtig en diep gemaakt worden. In de wintermaanden stroomt de Beersche Maas over de landerijen, die onder de stad gelegen zijn, en zet die zoo diep onder water, dat zij met kleine schuitjes bevangen kunnen worden, de stad is op zulke tijden, volstrekt ongenaakbaar voor den vijand, daar zij alsdan, met de dorpen Escharen en Gassel, van alle zijden door water ingesloten, en dus als op een eiland, ligt. Ook de overzijde, om het Kroonwerk, ligt des winters onder water, door het ondervloeyen van de uiterwaarden bij eenen hoogen rivierstand. Men heeft binnen Grave 596 h. en ongeveer 3200 inw. De stad heeft drie poorten. De Hampoort is een deftig bomvrij gebouw, en kan met regt de schoonste poort van Nederland genoemd worden. Zij is zoo groot, dat er, in tijd van belegering, wel twee bataillons voetvolk in kunnen geborgen worden, op de plaats, waar vroeger het kasteel van Grave bestaan heeft, staat, in het wapenmagazijn der vesting, een groot kruidmagazijn en op het plein van het Oud-Arsenaal zijn 5 kasematten. Van twaalf straten, uit welken de stad Grave bestaat, loopen er vier uit op een groot plein, rondom hetwelk vele goede huizen staan.

Openbare gebouwen zijn: de Hoofdwacht en het Stadhuis, een fraai gebouw, waar als eene merkwaardigheid bewaard wordt een zilveren keteltje hetgeen MAXIMILIAAN VAN EGMOND, Graaf van Buren, te Tunis, op de kust van Afrika, bij den krijgstogt van Keizer KAREL V derwaarts, heeft buit gemaakt en in 1536, aan de stad ten geschenke gegeven.

De R. K. kerk, aan de H. ELISABETH toegewijd, welke van torentje en orgel voorzien is, prijkt mede met een gelenkteeken ter eere van AARNOUD, Hertog van Gelder. De Herv. kerk heeft een klein torentje en orgel.

Liefdadige inrigtingen zijn: het St. Catharina - Gasthuis waarin eenige oude mannen en vrouwen worden verpleegd, bediend door zeven geestelijke zusters (*Soeurs de Charité*), die deswege Gasthuiszusters worden genoemd. Aan de Latijnsche school

wordt door eenen Rector aan 16 leerl. onderwijs gegeven.

Snijmarkt Maandag na den Zondag Judica of veertien dagen vóór Paschen; najaarsmarkt Vrijdag voor Allerheiligen. Kermis den 1 Zondag in September en duurt acht dagen. Weekelijks graanmarkt des Vrijdags.

GRAVE-EN-MILL, kerk. gem. pr., *N. Br.*, klass. van 's Hertogenbosch, ring van Grave. Men heeft er ruim 130 ziel. en eene kerk te Grave.

GRAVE-JANSDIJK. Zie GRAAF-JANSDIJK. (AMMERS-GRAVELAND.

GRAVELAND (AMMERS-). Zie GRAVELAND (S'), gem. pr. *N. H.*, arr. *Amsterdam*, kant. *Naarden*, reg. kant. *Weesp*, hulpk. van het postk. *Hilversum en Loenen* (3 m. k., 10 s. d., 3 j. d.). Zij bevat niets dan het d. 's Graveland en eenige verstrooid liggende woningen; beslaat 484,5920 bund. en telt 145 h. met ongeveer 1250 inw. die meest bestaan van kleerenbleekerijen en werkzaamheden op de buitenplaatsen, waaronder Trompenburg vooral vermelding verdient, als zijnde door den Admiraal Tromp in de gedaante van een schip gebouwd. Ook is er 1 scheepstimmerwerf.

De 860 Herv. maken eene gem. uit welke tot de klass. van *Amsterdam*, ring. van *Naarden*, behoort. De 60 Christ. Afges. maken mede eene gem. uit. De Evang. Luth. behooren tot de gem. van *Weesp*. De 290 R. K. parochiëren te *Ankeveen*. De 20 Isr. behooren tot de rings. van *Weesp*. Er zijn twee scholen.

Het d. 's Graveland ligt 5 u. Z. O. van *Amsterdam*, 1½ u. Z. van *Naarden*. De h. van dit d. staan ter wederzijden van eenen regten weg, loopende van het N. naar het Z. over eene lengte van ¾ u. gaans.

De kerk staat aan de oostzijde van den straatweg, en omtrent in het midden van het dorp, op een belomerd kerkhof. Het is een klein, onaanzienlijk kruisgebouw met een houten kloktorentje. De dorps. telt 170 leerl. Ook zijn er eene kostschool voor jonge heeren, en een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

Kermis in de maand Augustus.

GRAVELAND (S). Zie AMMERS-GRAVELAND.

GRAVELAND (S), p., pr. *Z. H.*, gem. *Nieuwland-Kortland-en-s Graveland*; groot 43,4210 bund.

GRAVELANDSCHE - VAART (S), water, pr. *N.H.*, dat uit de Raai voort-

komende, tusschen de gem. Korteboef en Ankeveen ter eener en 's Graveland en Hilversum ter andere zijde heenloopende, aan de noordelijke punt van den Ankeveensche-polder, in de Karnemelksloot uitloopt.

GRAVELANDSCHE-WEG ('S), weg, pr. *Z. H.*, gem. en O. van *Weesp*, in eene oostelijke rigting, loopende van de St. Weesp naar Kees-Toonenkade.

GRAVELINGEN. Zie BIENINGEN.

GRAVEMOER ('S). Zie GRAVENMOER ('S).

GRAVEMOER (VAART-VAN-'S). Zie GRAVENMOERSCHE-VAART ('S).

GRAVEN-AMBACHT ('S), heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Ridderkerk*, reg. kant. *IJsselmonde*, hulpk. *Pernis*, gem. *Pernis c. a.* Zij bestaat uit de p. de Kiescheid en Boudewijns-Hartsland, benevens ongeveer 20 bund. buitendijks gelegen land; bevat het geh. 's Graven ambacht, en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 259 bund. en telt 19 h. en 170 inw., die van den landbouw bestaan.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Pernis*, waar ook de kinderen onderwijs genieten.

Het geh. 's Graven-Ambacht ligt 5½ u. W. N. W. van *Dordrecht*, 7 u. W. van *Ridderkerk*, ½ u. W. van *Pernis*.

GRAVENBROEK ('S), geh., pr. *Z. H.*, gem. *Keeuwijk*; met 14 h. en ruim 90 inw.

GRAVENDAM ('S), weg, pr. *Z. H.*, loopende van het adell. h. Teilingen tot bijna in de Noordzee, door de gem. Voorhout en Noordwijkerhout.

GRAVENDEEL ('S), kant., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*. Het bevat de gem.: 's Gravendeel-en-Leerambacht, Maasdam, Mijns-Heerenland-van-Moerkerken, Puttershoek, Strijen, Strijensche-sas en Westmaas-en-Croup; beslaat 11380,1448 bund., telt 1431 h., met 10,200 inw., die van den landbouw en de vlasserij bestaan.

GRAVENDEEL ('S), heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. 's *Gravendeel*, reg. kant. *Oud-Beijerland*, hulpk. van de postk. *Dordrecht* en *Oud-Beijerland*, gem. 's *Gravendeel-en-Leerambacht*. Deze heerl. bevat den p. Mookhoek-en-Trekdam, den Kilpolder, Beversoord, Meeuwenoord, Bevershoek en het Bijlepoldertje, benevens gedeelten van den p. Nieuw-Bonavontura, den Strijensche-polder, den Mijlpolder en het Klein-Koningrijk. Zij bevat het d. 's Graven-deel, benevens de geh. de Wacht,

Schenkeldijk en de Mookhoek en eenige verstrooid liggende h. Men telt er 197 h. en 1580 inw., die meest bestaan van de vlasserij. Er zijn 1 scheepstimmerwerf voor binnenvaartuigen en 1 koorndmolen.

De Herv. behooren tot de gem. 's *Gravendeel-en-Wieldrecht c. a.* De Chr. Afg. hebben hier mede eene gem. De R. K. parochiëren te *Dordrecht*. Er is ééne school met 230 leerl.

Het d. 's Graven-deel ligt 1 u. Z. van *Dordrecht*, 3¼ u. Z. W. van *Oud-Beijerland*. Men telt er, 120 h. en 1000 inw. De kerk heeft eenen toren, die niet zeer hoog is, doch geen orgel.

Kermis den tweeden Zondag in Junij. GRAVENDEEL - EN - LEERAMBACHT ('S), gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. 's *Gravendeel* reg. kant. *Oud-Beijerland*, hulpk. 's *Gravendeel* (4 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit de voorm. afzonderlijke heerl. 's Graven-deel en Leerambacht; beslaat 1804,3473 bund., en telt 217 h. met 2400 inw., onder welke ruim 2500 Herv., 30 R. K. en 30 Isr., en wier middelen van bestaan onder 's Graven-deel zijn opgegeven, werwaarts wij ook omtrent de kerkelijke indeeling en school verwijzen.

GRAVENDEEL-EN-WIELDRECHT C. A., kerk. gem., pr. *Z. H.*, klass. van *Dordrecht*, ring van *Oud-Beijerland*; met ongeveer 2900 ziel. en ééne kerk te 's Graven-deel.

GRAVENDEELSCHE-DIJK ('S), dijk, pr. *Z. H.*, zich in de gem. *Dubbeldam*, de *Mijl-Krabbe-en-Nadort* en *Wieldrecht*, langs de Merwede, het Mallegat en de Dordsche-kil, uitstrekke.

GRAVENDEELSCHE-KIL ('S). Zie DORDSCHE-KIL.

GRAVENDUINCAPEL ('S). Zie GRAVENDUINSLOOT ('S), uitwatering en scheidsloot tusschen de gem. 's Gravenmoer en Waspik, pr. *N. Br.*

GRAVENHAGE ('S), arr., pr. *Z. H.* Het bevat de kant. 's Gravenhage, Delft, Naaldwijk en Voorburg; beslaat 40587 bund., en telt 16132 h., met 111500 ziel., die van fabrieken, landbouw en vesteelt bestaan.

GRAVENHAGE ('S), kant., pr. *Z. H.*, arr. 's *Gravenhage*. Het bevat de gem. 's Gravenhage en Wassenaar-en-Zuidwijk; beslaat 7995 bund., en telt 9291 h., met ruim 66,200 inw., van welke velen hun bestaan vinden in fabrieken en landbouw.

GRAVENHAGE ('S), klass., pr. *Z. H.*,

verdeeld in de volgende drie ringen: 's Gravenhage, Delft en Voorburg. Zij telt ruim 48000 ziel., 22 gem., 24 kerken en 33 Predikanten.

GRAVENHAGE ('S), kerk. ring, pr. *Z. H.*, klass. van 's Gravenhage. Zij bevat niets dan de Nederd. Herv. gem. van 's Gravenhage, met 34000 ziel., 4 kerken en 13 Predikanten.

GRAVENHAGE ('S), derde ring van het Evang. Luth. kerkgenootschap, bevattende de gem.: 's Gravenhage, Leyden, Delft, Gouda, Schiedam, Woerden en Bodegraven; met 5800 ziel., 7 kerken en 10 Predikanten.

GRAVENHAGE ('S), Nederl. Israël. synag. res., verdeeld in 1 hoofds., zijnde die te 's Gravenhage; 7 rings.: Leyden, Alphen, Naaldwijk, Maassluis, Brielle, Heenvliet en Delft, en 2 bijkerken te Schiedam en te Hellevoetsluis, staande onder het rabbinaal ressort van eenen Opper-Rabbijn, welke te 's Gravenhage zijne standplaats heeft. Men telt er ruim 1100 ziel.

GRAVENHAGE ('S), Nederl. Portug. Israël. res., bestaande uit eene hoofds. zijnde die te 's Gravenhage, en bediend wordende door eenen Opper-Rabbijn, aldaar woonachtig.

GRAVENHAGE ('S), gem., pr. *Z. H.*, arr. en kant. 's Gravenhage (22 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de st. 's Gravenhage, benevens het d. Scheveningen en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1917,2235 bund., en telt 9339 h. met ruim 72000 ziel., van welke velen in de stad zelve hun bestaan vinden door het vertier, dat het verblijf van het Hof aldaar veroorzaakt; tevens zijn er 7 scheepstimmerwerven, 3 bierbrouwerijen en azijnmakerijen; 6 branderijen, 1 touwslagerij, 1 papiermakerij, 1 leerlooierij, 1 lijmkokerij, 1 hoedenmakerij, 1 knoopfabriek, 1 koper- en loodpletterij, 1 geelgieterij, 1 meubelfabriek, 3 rijtuigfabrieken, 17 boekdrukkerijen, 10 steendrukkerijen, 3 muzijk- en plaatdrukkerijen, 6 liniërfabrieken, 1 fabriek van verlichting, door loopend en 1 door vervoerbare, niet zamengeperste gaz, daargesteld; 1 olie-, 2 tras-, 2 fineer-, 1 marmer- zaag- en 7 koren- en moutmolens; terwijl die van Scheveningen zich meest met de vischvangst generen.

De 41000 Herv. maken de Nederd. en Waalsche gem. van 's Gravenhage, alsmede die van Scheveningen uit. Ook is er eene Engelsche gem. met 100 leden. De 3000 Evang. Luth. maken eene gem. uit, welke tot den ring van

's Gravenhage behoort en door 3 Predikanten bediend wordt. De 200 Remonst. maken mede eene gem. uit. De 23700 R. K. hebben vier stat. te 's Gravenhage, als: de stat. van den H. JACOBUS, die van den H. WILLEBRORDUS, die van de H. THERESIA, die van den H. FRANCISCUS, en eene stat. te Scheveningen. De 120 R. K. van de Oude Clerезy, maken mede eene stat. uit. De 3000 Isr. behooren tot het Portug. synag. res. van 's Gravenhage, en tot de hoofds. en ring van 's Gravenhage, deel makende van het Nederl. synag. res. van 's Gravenhage. Men telt er 46 scholen.

De st. 's Gravenhage, in vroegeren tijd den Haage, thans veelal bij verkorting Hage, 's Hage of den Haag, in het Fr. La Haye en in het La' Haga Comitum genoemd, de hoofds. der geheele prov., van het arr. en het kant. en tevens de residentie des Konings en der Hooge Staats-Collegiën, ligt 12 u. Z. W. van Amsterdam, 4 u. Z. W. van Leyden, 4 u. N. W. van Rotterdam,  $\frac{1}{2}$  u. van de Noordzee,  $52^{\circ} 4' 4''$  N. B.,  $21^{\circ} 58' 16''$  O. L.; aan alle zijden omringd door aanzienlijke dorpen, heerlijke landhuizen, prachtige hoven en aangename wegen, die het oog der reizigers en der wandelaars onophoudelijk bekooren; terwijl de gezonde lucht, die men er inademt, deze bevalligheden niet weinig vermeerdert. Slechts enkele en misschien geene steden worden er gevonden, alwaar de natuur buiten, en de kunst binnen hare muren, zoo veel schoons vereenigt, als te 's Gravenhage.

's Gravenhage is voorzien van onderscheidene ruime pleinen en markten, onder welke vooral verdienen genoemd te worden: het Buitenhof, omringd door fraaije gebouwen; het Binnenhof, uit drie plaatsen bestaande, omgeven door de Loterijzaal, de zoogenaamde hofkapel, de vergaderplaatsen der Eerste en Tweede kamers der Staten-Generaal en onderscheidene andere gebouwen tot bureaux ingerigt; de Groote-markt; het Tournoiveld; het Plein, met het standbeeld van WILLEM den Zwijger, vervaardigd door den beeldhouwer ROYER; de Plaats, en het Alexandersplein, alwaar Kasernen voor de Kavallerie zijn. Voorts heeft men er regelmatig aangelegde en deels lijnrechte straten en grachten, en, zelfs binnen de stad, fraaije wandelwegen, als: de Vijverberg, door de uitgebreide takken van

onderscheidene rijen boomen overschaduwde, en met twee zeer gemakkelijke en ruime wandelpaden, van welke er een met schelpen is bestrooid, langs eenen breeden rijweg; het Voorhout, dat zich uitstrekt van den belemmerden en deftigen Kneuterdijk, met eenen winkelhaak naar het Nieuwe Voorhout, dat aan de Koningsbrug eindigt, en het Willemspark, versierd met standbeelden en begrensd met fraaije gebouwen in gothischen stijl. Behalve deze pleinen, heeft 's Gravenhage tot gerief der ingezetenen, twee Groenmarkten, op een van welke dagelijks en op de andere wekelijks markt gehouden wordt; twee Vischmarkten, eene voor den zeevisch en de andere voor de riviervisch. Nog heeft men er de Varkenmarkt, de Kalvermarkt, de Turf- en Houtmarkt, de Grootte Weekmarkt en de Paardenmarkt.

Het nabij gelegen Bosch, met de tent der Witte Sociëit en het Paviljoen, een groot overblijfsel der bosschen, weleer hier te lande menigvuldig, strekt niet weinig tot verfraaijng der stad en tot veraangenaming der inwoners. Het wordt ter wederzijden begrensd door de Koekamp en de Maliebaan. De straatweg van 's Gravenhage naar Scheveningen, is, vooral des zomers, de geliefkoosde wandelplaats van inwoners en vreemdelingen, die aldaar de frissche zeelucht willen inademen, of zich in de Noordzee baden. De weg langs het nieuw begonnen kanaal door de duinen naar het groote badhuis in de nabijheid van Scheveningen, en de wandelpaden ten Z. van deze vaart, alsmede de nabij gelegene dorpen Rijswijk en Voorburg, worden ingelijks door de wandelaars veel bezocht.

Onder de Paleizen munten uit: het Paleis van den Koning, dat met twee zijvleugels naar de straat uitspringt, onderscheidene zalen bevat, waaronder de groote eetzaal en de danszaal uitmunten, en achter het gebouw eenen schoonen tuin (de Prinsesstuint), heeft waarvan de wedergeade in 's Gravenhage niet gevonden wordt; het Paleis van wijlen Koning WILLEM II, waarin zeer fraai is de Gothische zaal, terwijl zich daar achter aansluit een nieuw, in zeer ouderwetschen smaak, naar eene Gothische kapel te Oxfort, opgetrokken gebouw, voor welks groote poort het ruitersstandbeeld van WILLEM den Zwijger prijkt, geheel in brons vervaar-

digd door den Graaf van NIEUWERKERKE te Parijs; het Paleis van Prins FREDERIK DER NEDERLANDEN, uitwendig een eenvoudig, doch net gebouw, dat inwendig rijk versierd is, en eene prachtige danszaal bevat; het Paleis van Prins HENDRIK, dat van Prinses SOPHIE, de Gemalin van den Erfgroot-hertog van *Saksen-Weimar-Eisenach*; het huis in het Bosch; het verblijf van de Koningin weduwe *Buitenrust* en het Hotel gesticht door den Graaf van DEN BOSCH, thans het eigendom van den Heer SUERMONDt te Rotterdam. Het Binnenhof, ook Hof van Holland geheeten, bevat: de Vergaderzalen voor de Staten-Generaal, zijnde de voormalige danszaal, thans in de troonzaal herschapen, waar de zittingen der tweede Kamer van de Staten-Generaal gehouden worden; de Rekenkamer; het Ministerie van Binnenlandsche Zaken; de Vergaderzaal van den Hoogen Raad der Nederlanden; die van den Hoogen Raad van Adel en die van den Raad van State; het geheele Rijks-Archief; de Houtvesterij; het gebouw alwaar de trekking der Nederlandsche loterij geschiedt, heeft eene Oud-Gothische Ridderzaal, 37,5 Ned. ell. lang, 18,8 Ned. ell. breed en 20,5 Ned. ell. hoog, het hout der zoldering zou, zegt men, nooit gevaar loopen van vermolmd, noch door spinnen bezoedeld te worden, aangezien het van cederhout vervaardigd is, en het heeft den vorm van den kiel van een schip. Het Provinciale Gouvernements gebouw is zeer ruim; ook houden de Provinciale Staten van Zuid-Holland er hunne bijeenkomsten. De Commissaris des Konings bewoont een hotel naast het Gouvernementsgebouw gelegen, waarmede het door een binnendeur gemeenschap heeft. Het Koninklijk Museum, Prins Mauritshuis geheeten, bij het plein, werd door den beroemden JACOB VAN KAMPEN, Heer van *Ransbroek*, gebouwd; het uiterlijk aanzien van dit schoone vierkante gebouw, met het ruime voorplein is prachtig; de voorgevel is meest van blaauwen arduinsteen opgemetseld; in den achtergevel is de kap versierd met een Braziliaansch gevecht, zeer kunstig in steen uitgehouwen; het bevat, in vijf doorlopende zalen, eenen onbegrijpelijken rijkdom van voorwerpen van allerhande aard en soort, en welke men als de belangrijkste bijdragen kan beschouwen tot de godsdienstige en burgerlijke plegtigheden,



tot de zeden , gebruiken , middelen van bestaan , wijze van uitspanning der overzeesche volken , meer bepaaldelijk tot die der Chinezen en Japannezen; in twee afzonderlijke kabinetten wordt de , tot de volkenkunde betrekking hebbende bibliotheek , benevens vele kostbare kunstwerken bewaard , terwijl het op de eerste verdieping tevens de heerlijke verzameling van schilderijen van overledene schilders bevat , zoo als de stier van POTTER en de voornaamste meesterstukken van RUBBENS, REMBRANDT, VAN DIJK, enz. De Koninklijke Muzijkschool en Teekenakademie, is een trotsch gebouw met colonnades , dat eene zaal voor tentoonstellingen en verdere lokalen bevat. De Koninklijke Bibliotheek en het Kabinet van Munten, gedenkpenningen en gemmen (gesnedene steenen), vindt men in een prachtig gebouw vereenigd. Het stadhuis, waar naast een lokaal in hetwelk het kantongeregte zijne zittingen houdt, is van binnen versierd met fraaije vertrekken , prijkkende met heerlijke schilderijen, welke nog met die uit de Nieuwe Doelen vermeerderd zijn.

Voorts verdienen nog melding : 's Rijks Metalen Geschutgieterij, een der grootste en uitmuntendste gebouwen, die de Staten ooit tot 's lands dienst hebben doen stichten; het Arsenaal, Ammunitie-Huis, Tuighuis of Magazijn; de Gevangenpoort, voorheen de Voorpoort van den Hove genoemd, strekkende tot eenen doorgang van de *Plaats* naar het *Buitenhof*; alsmede de gebouwen, waarin de Dep. van algemeen bestuur gevestigd zijn, als: het Dep. van Buitenlandsche Zaken; het Dep. van Justitie; het Dep. voor de Kolonien; het Dep. voor de Herv. en andere Eerediensten; het Dep. voor de R. K. Eeredienst; het Dep. van Marine; het Dep. van Financiën; het Dep. van Oorlog. Er zijn voorts Vleesch- en Penshallen; een Boterhuis en onder hetzelfde gewelf eene Waag, waar niet alleen de boter, maar ook alle andere waren, welke der waag onderworpen zijn, gewogen worden, terwijl de vertrekken boven het Boterhuis en de Waag, ingerigt zijn voor het kantoor van den waarborg voor gouden en zilveren werken; een Koornhuis, in welks onderste gedeelte alle Maandagen de koornmarkt gehouden wordt; het Burgerlijk en Militair Verzekershuis: eene Bank van Leening en een stads Vendu-

huis of Verkoopingshuis, eene groote Bazar en eene Paardenposterij.

De 34000 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van 's *Gravenhage* behoort en door 10 Predikanten bediend wordt en drie kerken heeft. De Groote of St. Jakobskerk, 92 Nederl. ell. lang en 47 Ned. ell. breed, met eene geheel zeskantigen ruim 100 Ned. ell. hoogen en 13,5 Ned. ell. breedten toren een fraai klokkenspel een bijzonder fraai orgel en tomben ter gedachtenis aan den Luitenant-Admiraal JAKOB BARON VAN WASSENAAR, Heer van *Obdam*, aan den Ridder GERRIT VAN ASSEDELFT, Raad in den Hove van Holland en zijne tweede echtgenoot BEATRIX VAN DALEM, aan Jonkh. GERARD VAN RANDENRODE, gezegd VAN DER AA, en die van FILIPS, Landgraaf van HESSEN PHILIPSTHAL; de Kloosterkerk of Prinskerk, waarin het grafsteente, ter nagedachtenis van Jonkheer AREND VAN DORP, en dat van den Advokaat van Holland ADRIAAN VAN DER GOES, en de Nieuwekerk, die merkwaardig is door hare bouwwoorde, zoodat men in twijfel staat, of zij rond, langwerpig of ovaal moet genoemd worden, doch zij vertoont zich van binnen meest ovaal; ten aanzien van het hoogste dak moet men deze kerk eigenlijk als een vierkant gebouw aanmerken, maar aan de voor- en achterzijde springt een half zeskant paveljoen uit, en twee dergelijke aan de overige zijden, welke paviljoenen van binnen zoodanig geschikt zijn, dat men de vierkante gedaante van het gebouw bezwaarlijk ontdekt, doch van buiten valt deze kunstige bouwtrant duidelijk in het oog; het torentje dat op het middeldak staat, versiert grootelijks het gebouw; aleropmerkelykst is de hoogte van deze kerk, zonder dat zij door pilaren onderschraagd wordt, zijnde de dakken zoo kunstig in elkander gevangen, dat het ontberen van pilaren geen hinder aan de bestendige duurzaamheid van het gebouw zal toebrengen, waarom deze kerk, door alle kenners, als een meesterstuk van bouwkunde geprezen wordt; het orgel strekt door zijne fraai beschilderde deuren mede de kerk tot een groot sieraad. De Waalsche gem. van 's *Gravenhage*, wordt door drie Predikanten bediend. De kerk is een fraai en ruim gebouw, met een welluidend orgel. De Ev. Luth. kerk is zeer fraai en heeft

een uitmuntend orgel; de Remonstr. kerk is een net vierkant gebouw. De 13000 R. K. hebben vier stat., en vijf kerken. De stat. van den Heilige JACOBUS telt ruim 1900 Comm. en wordt door 1 Pastoor en 2 Kapellaans bediend en heeft 2 kerken, eene in de Oude-Molstraat, met fraaije schilderijen en eene op het Binnenhof, met twee door den beeldhouwer ROVER vervaardigde standbeelden van den H. JACOBUS *den Meerdere*, en van den H. ANDREAS, terwijl het gebeente van vele oude Graven en onder anderen ook dat van de ongelukkige JACOBA VAN BEIJEREN aldaar rust, en 's Lands-Advokaat JOHAN VAN OLDENBARNEVELD er begraven is. De stat. van den H. WILLEBRORDUS telt ruim 1750 Comm. en wordt door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend, is een uitwendig fraai gebouw, dat inwendig door eenvoudige netheid uitmunt, terwijl het portaal, waarvan het gewelf op vier kolommen rust, met de beelden van den H. PETRUS en den H. PAULUS versierd is; ook heeft het een fraai orgel. De stat. van den H. THERESIA telt ruim 3950 Comm., en wordt door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend. De kerk is eene der grootste, in den laatsten tijd gebouwde R. K. kerken. De stat. van den H. ANTONIUS en LODEWIJK telt 3000 Comm., en wordt door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend. De kerk prijkt met de beelden van den H. PETRUS en den H. PAULUS, door den beeldhouwer GEORGE vervaardigd en eene hoogte hebbende van 3 ell., terwijl de pedestaal 1 el hoog is. De kerk der R. K. van de Oude Clerezij, is toegewijd aan den H. AUGUSTINUS, wiens beeldtenis boven den ingang staat. Zij is vrij groot en langwerpig, fraai gestukadoord en heeft behalve een prachtig altaar, gebeeldhouwde communiebank en fraai orgel, eenen predikstoel, kunstig bewerkt door den beroemden XAVERY. De Portug. Isr. hoofdsyn., is een zoo uit- als inwendig sierlijk gebouw. De Nederl. Isr. hoofdsyn. is doelmatig en met goeden smaak ingerigt, en verstrekt den Nederl. Isr. tot eenen geschikten tempel en de residentie tot sieraad. Tusschen 's Gravenhage en Scheveningen liggen twee fraai aangelegde kerkhoven. Op het eene, de burgerlijke begraafplaats, is een sierlijk gedenkteeken, ter eere van den Zwitserschen Kolonel NICOLAAS FREDERIK EMMANUEL DE GUMOËNS, opge-

rigt, benevens een monument van den Heer RAGAT. Op het andere, voor Roomsche Katholijken, is eene nieuwe kapel ingewijd, en een monument voor den Schilder WILMUND JOHANNES JOSEPHUS VAN NUIJEN geplaatst. Behalve deze beide kerkhoven heeft men, even buiten het Scheveningsche toelhek, nog twee begraafplaatsen voor de Nederlandsche en de Portugesche Israëlieten. Liefdadige gestichten en instellingen zijn: het Herv. Burgerweeshuis waarin zoodanige kinderen worden opgenomen, wier ouders ten minste 4 jaren voor hun overlijden burgers geweest zijn, de kinderen niet jonger dan drie, noch ouder dan tien jaren, om in het huis opgenomen te kunnen worden; het Herv.-Diakoniek-Oude-Vrouwen-en-Kinderenhuis geschikt voor oude vrouwen en arme wezen, van de Herv. godsdienst; het Wilhelmina-Hospitaal, gesticht door H. K. H. de Koningin Weduwe, alwaar de gewonden in den laatsten strijd met België, door de moederlijke zorg en op kosten van H. M. zijn verpleegd, thans strekkende tot verzachting van het lot van onvermogene partikulieren, die door zware kwetsuren en verwondingen bezocht, eene zeer zorgvuldige behandeling vereischen, wordende die ongelukkigen, niet alleen door de Genees- en Heelkundigen van het hospitaal verpleegd, maar hun ook nog daarenboven de vereischte medicamenten uitgereikt; een Oude-Mannen-Vrouwen-en-Kinderhuis van de Waalsche gem.; een Evang. Luth. Arm- en Weeshuis; een Roomsche Katholiek Arm- en Weeshuis, waarin de aldaar opgevoed wordende weezen door eenen eigen Pastoor bediend worden; een Nederlandsche-Israëlitisch Weeshuis; een Nederlandsche-Israëlitisch Oude-Mannen en Vrouwenhuis, ter verpleging van een veertigtal oude lieden, van beide Israëlitische gem.; een Oude-Mannen- en Vrouwenhuis; het Oude Mannenhuis, waarin oude Mannen en Vrouwen worden opgenomen, welke hunne kost koopen; het Krankzinnigen- of Verbeterhuis, dat sedert 1809, ook tot een Spin-, Wol- en Garenbereiding, en Linnenweverij is ingerigt, waarin tevens aan de kinderen, die medewerken, een doelmatig onderwijs wordt gegeven; het Stads-Burger-Gasthuis, ter verpleging van behoeftige zieken, welke ziekten of kwalen geneeslijk zijn, en waarin, overigens, elk, voor vier gulden 's weeks

kan worden geplaatst; het Stads-Ziekenhuis; twee Bestedelinghuizen; het *Bikoer Chaliem*, zijnde eene Israëlitische Instelling, waarvan de Regenten belast zijn met de zorg van alle Israëlitische zieken-, armen- en kraamvrouwen, binnen en buiten het Burger-gasthuis, terwijl zij voor hunne verpleging zorgen, en de arme zieken- en kraamvrouwen van alle behoeften voorzien; de Garnizoens-Ziekenzaal; het Genootschap van Moederlijke Liefdadigheid; de Maatschappij van Weldadigheid; het Leenfonds: *Weldadig en Zorgvuldig*, strekkende om, onder borgtocht van eenigzins gegoede ingezetenen van 's Gravenhage, renteloos voorschotten te verleenen, aan zoodanige, die door toevallige omstandigheden zich in geldgebrek bevinden; eene Algemeene Armen-Inrigting tot het verschaffen van werk, uitdeeling van spijs, inzonderheid van soep, aan behoeftigen, gelijk mede tot het geven van onderwijs aan ouden en jongen, die daar werken, en op welke inrigting, als op eene der weldadigste in Nederland, geroemd mag worden, terwijl ook in eene der kamers van dit ongemeen groot gebouw de Bijbelvereniging van 's Gravenhage hare vergadering houdt; eene Maatschappij voor de belangen der kinderen; de Maatschappij ter bevordering van het Godsdienstig Onderwijs onder de Slaven en verdere Heidensche bevolking in de Kolonie Suriname; eene Geoëtroijeerde Maatschappij ter Waarborging van Lijfsloten; een Voorshot en Administratie strekkende tot het geven van voorschot aan aannemers van publieke werken, 's Rijks ambtenaren en gepensioneerden; eene Afdeling van het Nederlandsch Zendelingennootschap, welke afdeling ook onderscheidene plaatselijke inrigtingen telt, de strekking hebbende, om te voorzien in de godsdienstige behoeften van onvermogene geloofs- en stadgenooten, als: eene Lees- en Schrijfschool, eene Spaarbank, twee Catechesatiën voor jongelieden, drie voor bejaarden, en één voor ledematen; eene Afdeling van het Nederlandsch Bijbelgenootschap; eene Bijbelvereniging, welke ten doel heeft om bijbels, psalm- en gezangboeken, aan behoeftigen uit te reiken en uit hare inkomsten, die uit vrijwillige bijdragen der leden bestaan, jaarlijks eene som aan het bijbelgenootschap bij te dragen, welke aan haar de bijbels

ter uitreiking verstrekt; eene Afdeling van de Maatschappij tot Zedelijke Verbetering der Gevangenen, en een Departement van het Instituut van Dooftommen te Groningen.

Wetenschappelijke inrigtingen zijn: het Museum Meermanno-Westrenianum, zijnde eene stichting van Jonkheer WILLEM HENDRIK JACOB BARON VAN WESTREENEN VAN TIELLANDT, die bij uiterste wilsbeschikking bepaalde, dat alle zijne bijeengebragte verzamelingen van boeken, handschriften, kaarten, platen, schilderijen en zeldzaamheden, mitsgaders alle zijne familieportretten, papieren, archieven, decoratiën, meubelen en huisseraden zouden vereenigd blijven in het door hem bewoonde huis, zonder immer verplaatst of met andere verzamelingen of boekerijen vereenigd te mogen worden, terwijl zij geslachtswapen met het opschrift: *Museum-Meermanno-Westrenianum* aan den voorgevel prijkt; het Stedelijk Gymnasium, waar, behalve in de oude, ook in de nieuwe talen onderwijs wordt gegeven; de Anatomie of Ontleedkamer, ter oefening van Heelmeesters en hunne leerlingen, met eene ontleedplaats, daar de lessen, zoo over de heel- als ontleedkunde, alsmede voor de Vroedvrouwen geschieden, en waarin in den winter de ontleedkundige lessen, zichtbaar opgehelderd worden, terwijl almede in dit gebouw de apothekersleerlingen lessen in de scheikunde ontvangen, en er ook de kinderen uit den behoeftigen stand gratis worden gevaccineerd; de Stads-Teeken-akademie, met 6 Hoofd-Onderwijzers en 7 Onderwijzers; het Teeken-Instituut: *Kunst-oefening*; de Koninklijke Muzikschool, met 13 Onderwijzers; de 's Rijks Archiven; het Genootschap ter verdediging en handhaving van de Christelijke godsdienst, tegen deszelfs hedendaagsche bestrijders, 'twelk jaarlijks prijsvragen uitschrijft en eerpenningen uitdeelt; de Natuur- en Letterkundige Maatschappij: *Diligentia* (door Naarstigheid), met een eigen lokaal, waarin eene ruime gehoorzaal, mede dienende voor muzikoofteningen en concerten, benevens een museum en kabinetten van natuurkundige zeldzaamheden; het Letterkundig genootschap: *Oefening kweekt kennis*; eene Afdeling der Hollandsche Maatschappij van Iraaije Kunsten en Wetenschappen; een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, dat onderscheidene nuttige inrigtingen

heeft daargesteld, als: eene Leesbibliotheek, een Teeken-Instituut, en eene Spaarbank; eene Afd. der Maat. ter bevordering van Nijverheid; eene Afd. der Maats. tot bevordering der Toonkunst; de Zangcollegiën, onder de zinspreuken *Deo et Ecclesiae sacrum* (aan God en de Kerk gewijd) en *ars religioni sacrata* (de kunst aan de godsdienst gewijd); het Zanggezelschap *Caecilia*, voor mannenkooren; een onderwijzers zangvereniging: *Euphonia*; het Muziekgezelschap: *Uit Liefde tot de Toonkunst*; eene vrijmetselaarsloge *l'Union Royale*; de Duitse Kanselarij van Z. M.; Boogschutterijen; een Buksenschuttersgezelschap, en de Electromagnetische telegraaf. De Hollandse en Fransche Schouwburg, is een gebouw, dat, hoewel niet tot de grootste behoorende, een vrij bevallig aanzien heeft. In de groote bad inrigting *Techno-Thermes* zijn alle soorten van baden verkrijgbaar.

Men heeft te 's Gravenhage: 4 Stads-armenscholën; 1 Stads-tusschenschol; Scholën in de Godshuizen der verschillende gezindten en andere scholën der Eerste klasse van soortgelijken aard, waaronder 1 Israëlitische Godsdienstige Armenschol; 16 Bijzondere scholën der Tweede klasse voor jongens en meisjes; 7 Dag- en Kostscholën voor meisjes, zijnde insgelijks Bijzondere scholën der Tweede klasse; 1 Stads-bewaarschol, en 1 Bijzondere bewaarschol, behalve een groot aantal zogenaaide Matressenscholën.

Kermis en paardenmarkt in Mei. GRAVENHOEK ('S), oudtijds HOKKE, heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Kortgene*, reg. kant. *Colijnspluut*, postk. *Goes*, gem. *Wissekerke-Geersdijk* - 's *Gravenhoek* - en - *Kampens-Nieuwland*. Zij bestaat uit gedeelten van den Vlieten-polder en van den p. Nieuw-Noord-Beveland, alsmede de schorren van de voormalige p. Nieuw-'s Gravenhoek en Oud-'s Gravenhoek; beslaat 160,200 bund.; bevat het geh. 's Gravenhoek, bestaande uit 9 h. met 80 inw. en behoort kerkelijk tot *Wissekerke*, alwaar de kinderen ook ter school gaan.

GRAVENKEET ('S) huis of keet, pr. *Zeel.*, gem. *Wissekerke-Geersdijk* - 's *Gravenhoek* - en - *Kampens-Nieuwland*.

GRAVENKREEK ('S). Zie KRABBEKREEK.

GRAVENMADE ('S), hofstede, pr. *N. H.*, gem. en 10 min. W. van *Ben-*

*nebroek*, aan de trekvaart van Haarlem op Leyden; groot 9,200 bund.

GRAVENMOER ('S), veeltijds 's GRAVENMOER, ook wel 's MOER geschreven, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. en postk. *Oosterhout* (14 m. k., 9 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit den Straatsche-Binnenpolder, den Straatsche-Buitenpolder, den Vaartsche-Binnenpolder en den Vaartsche-Buitenpolder, benevens eenige onbedijkte landerijen; bevat twee wijken het Dorp of de Straat en de Vaart, beslaat 513 bund.; telt 114 h. en ongeveer 830 inw., die meest bestaan van scheepvaart, landbouw en kantwerkerijen, welk laatste beroep door het vrouwelijk geslacht der arbeidende klasse algemeen beoefend wordt. Ook wordt hier jaarlijks veel turf gestoken en er zijn 1 graanmolen, 1 bierbrouwerij en 1 grutterij.

De 780 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Heusden* - ring van 's *Grevelduin-Capelle*, behoort. De 50 R. K. parochiëren te *Waspik*. Er is ééne school, met ruim 60 leerl.

Het d. 's Gravenmoer ligt 3 u. N. O. van Breda, 1 u. O. van Oosterhout, aan de Donge. Men heeft er 57 h., 420 inw. en eene bekwame haven. De kerk is een tamelijk groot gebouw, met toren en orgel.

GRAVENMOERSCHE-STRAAT ('S). Zie GRAVENMOER ('S).

GRAVENMOERSCHE-VAART ('S), buurs., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. O. van 's *Gravenmoer*, zich in de lengte uitstreckende langs de Gravenmoersche vaart; met 57 h. en 430 inw.

GRAVENMOERSCHE-VAART ('S). Zie DONGENSCH-VAART.

GRAVEN-NOORDVEEN ('S). Zie NIEUWEVEEN.

GRAVENPOLDER ('S). heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkensand*, reg. kant. *Goes*, hulpk. van het postk. *Goes* en *Neuzen*, gem. 's *Gravenpolder-St. - Janspolder-Oost-en-Middel-Zwake*. Zij bestaat uit de p. 's Gravenpolder, den Koorn-polder, den Heer-Geers-polder en Wester-Zwake; bevat het d. 's Gravenpolder, benevens eenige verstrooid liggende woningen, en telt 100 h., met 580 inw.

De 500 Herv. maken, met die van den St. Janspolder en Zwake, eene gem. uit, welke tot de klass. van *Goes*, ring van *Borssele*, behoort, en 560 zielen telt. De 80 R. K. parochiëren te *Kwadendamme*. Er is ééne school met 60 leerl.

Het d. 's Gravenpolder, 's Gravepolder, oudtijds 's Gravenpolder-van-Voortrappen, ligt ruim 1 u. Z. W. van Goes, 1½ u. N. O. van Heinkenszand, vanwaar men langs eenen goeden met boomen beplanten straatweg naar het dorp komt. De kerk is een bekwam en luchtig gebouw, met een koepeltorentje.

GRAVENPOLDER ('S), p., pr. *Zeel.*, gem. 's *Gravenpolder-St.-Janspolder-Oost-en-Middelzwaake*.

GRAVENPOLDER ('S), p., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; groot 82,0298 bund.

GRAVENPOLDER (WATERING-VAN-'S), dijkadje, pr. *Zeel.*, gem. 's *Gravenpolder-St.-Janspolder-Oost-en-Middel-Zwaake*. Zij bestaat uit den 's Gravenpolder, den Heer-Geerspolder en den Koornpolder, en beslaat 307,2016 bund.

GRAVENPOLDER - HEER - JANS-POLDER - OOST - EN-MIDDELZWA-KE ('S), gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkenszand*, reg. kant. *Goes*, hulpk. 's *Gravenpolder* (3 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de heerl. 's Gravenpolder, Heer-Janspolder en Zwake; beslaat 670 bund., en telt 111 h., met ongeveer 670 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 560 Herv. maken de gem. van 's *Gravenpolder* uit. De 100 R. K. parochiëren te *Kwatendamme*. Er is ééne school met 60 leerl.

GRAVENPOLDER - VAN - VOOR-TRAPPEN ('S). Zie GRAVENPOLDER ('S). GRAVENSLOOT ('S). Zie GRAVE-SLOOT ('S).

(VEEN. GRAVENVEEN ('S). Zie NIEUWE-GRAVENWAARD ('S) of 's GRAVENWEERD, oudtijds GRAUWENWAARD, en in de wandeling DE TOLKAMER, huurs., pr. *Geld.*, gem. *Herwen-en-Aardt*, ¼ u. Z. W. van Lobith; met 49 h., ongeveer 490 inw., het grenskantoor der in- en uitgaande regten, de Rijksgebouwen tot woning der ambtenaren, aanlegplaatsen voor de stoombooten en een schuitenveer op Schencschans en Keeken, het Vossegatsche-veer genaamd.

GRAVENWAARD ('S), p., pr. *Geld.*, gem. *Herwen-en-Aardt*.

GRAVENWEG ('S), gedeelte van den straatweg van Rotterdam naar Gouda, pr. *Z. H.*, ¼ u. van eerstgemelde stad, loopende van de Hoflaan en Kortekade onder Kralingen, tot aan den IJsseldijk aan Kortenoord.

GRAVENWEG ('S), geh., pr. *Z. H.*, bij gedeelten gem. *Capelle-en-het-Slot-*

*te-Cappelle-op-den-IJssel*, ¼ u. N. W. van Cappelé-op-den-IJssel en gem. en ¼ u. Z. O. van *Nieuwerkerk-op-den-IJssel*; met 71 h. en 690 inw.

GRAVENWEG ('S), geh., pr. *Z. H.*, gem. *Kralingen*, ¼ u. Z. W. van *Oud-Kralingen*, zich uitstreckende oostwaarts langs den weg van dien naam.

GRAVENZANDE. Zie 's GRAVEZANDE. GRAVE-POLDER ('S). Zie 's GRAVEN-POLDER.

(ZANDE.

GRAVESANDE ('S). Zie 's GRAVEGRAVESLOOT ('S), gem., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *Maarssen*, postk. *Woerden* (3 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het geh. 's Gravesloot; beslaat 323,3967 bund., telt 17 h. met ruim 110 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt.

De 90 Herv. behooren tot de gem. *Kamerik*; de 30 R. K. parochiëren te *Woerden*. De kinderen genieten onderwijs te *Kamerik*.

Het geh. 's Gravesloot of 's Graven-sloot ligt 3¼ u. W. van Utrecht, 2¼ u. Z. W. van Maarssen.

GRAVEVEEN ('S). Zie NIEUWEVEEN.

GRAVEZANDE ('S), heerl., pr. *Z. H.*, arr. 's *Gravenhage*, kant. *Naaldwijk*, reg. kant. *Delft*, hulpk. van het postk. 's *Gravenhage*, gem. 's *Gravezandeen-Zandambacht*. Zij bestaat uit het d. 's Gravezande en eenig omliggend land, met daarop staande huizen; beslaat 68 bund., telt 237 h. en 1500 inw.

De Herv., maken met die van de heerl. Zand-Ambacht, het Honderdland en de Oranjepolder eene gem. uit, welke tot de klass. van 's *Gravenhage*, ring van *Voorburg*, behoort. Er is eene school met 260 leerl.

Het d. 's Gravezande, 's Gravenzande, oudtijds 's Gravesande, of enkel Zande of Sande, in het Latijn der middeleeuwen ARENA COMITIS genoemd, ligt 2 u. Z. W. van 's Gravenhage, ¼ u. W. van Naaldwijk, 52° 0' 18" N. Br., 21° 49' 30" O. L., nabij de duinen aan het zeestrand en niet ver van den mond der Maas, aan den hoek van Holland; met 219 h. en 1350 inw. Het Raadhuis is een oud gebouw.

Kermis op den 2den Pinkstdag.

GRAVEZANDE-BINNEN ('S). Zie 's GRAVEZANDE-EN-ZAND-AMBACHT-BINNEN. (ZAND-AMBACHT-BUITEN.

GRAVEZANDE-BUITEN ('S). Zie GRAVEZANDE-EN-ZAND-AMBACHT ('S), gem., pr. *Z. H.*, arr. 's *Gravenhage*, kant. *Naaldwijk*, reg. kant. *Delft*, hulpk. 's *Gravezande*. (23 m. k., 9 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de heerl. 's Gra-

vezande en Zand-Ambacht, benevens een gedeelte van den Poelpolder en nog eenige stukken land, niet tot die heerl. behorende; beslaat 3890,5455 bund., telt 374 h. met 2150 inw., die meest van land- en tuinbouw bestaan.

De 1900 Herv. maken met die van het *Honderdland* en den *Oranjepolder*, de gem. van 's Gravezande uit. De 180 R. K. parochiëren te *Naaldwijk*. De 15 Isr. behooren tot de rings. van *Naaldwijk*. Er is eene school met 260 leerl.

GRAVEZANDE - EN - ZAND - AMBACHT - BINNEN ('S), meestal, hoewel verkeerdelijk 's GRAVEZANDE-BINNEN genoemd, lands., pr. *Z. H.*, gem. 's *Gravezande-en-Zand-Ambacht*; groot 509,5145 bund.

GRAVIA. Zie GRAVE.

GRAVINNENWAARD, uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Steenderen*, onder *Bronkhorst*.

GRAVINNE-WEG, ijzerharde zandplaat, pr. *Fr.*, kw. *Westergoo*, welke nabij het d. *Sandfirde* op eene breedte van 1½ tot 15 Ned. ell. door de Brekken, zoo ook door de landen bij het d. *Oudega* (de *Bandt* genaamd), in de rigting op Sneek voortloopt, gelijk dan ook deze zandplaat in het Sneekmeer gevonden wordt.

GRAZEN of GRASEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*, 2 u. *Z. W.* van *Ginneken*; met 6 h. en 40 inw.

GREB (DE) of DE GREBBE, b., pr. *Utr.*, gem. en ¼ u. *O.* van *Rhenen*, aan den voet van den *Heimenberg*, op den straatweg van *Rhenen* naar *Wageningen*; met 16 h. ongeveer 100 inw. en eene sluis, waardoor de Geldersche wetering in den Rijn uitwatert en die tevens is ingerigt, om, door het sluiten der schutdeuren naar den binnenkant, het water der Geldersche wetering en der *Bisschopsgrift*, op te houden en al het land, ten Oosten van den *Heimenberg*, in tijden van oorlog, onder water te zetten.

GREB (DE) of GREBBE, ook *GRIFT* genaamd, riv., p. *Utr.*, zij ontstaat in de *Rhenensche-veenen*, vloeit langs de grenzen van *Ulrecht* en *Gelderland*, vereenigt zich met de *Bisschopsgrift* en de Geldersche wetering, later met de kromme *Eem*, en ontlast zich, tusschen *Wageningen* en *Rhenen*, in den *Rijn*.

GREB (LINIE-VAN-DE-). Zie LINIE-VAN-DEFENSIE.

GREB (NIEUW-), p., pr. *N. H.*,

gem. *Warmenhuizen*; 32,7060 bund. groot.

GREB (OUDE-), p., pr. *N. H.*, gem. *Warmenhuizen*; groot 62,1240 bund.

GREBBE (DE). Zie GREB.  
GREBBENDIJK, dijk, pr. *Uir.*, gem. *Rhenen*, van de *Grebbe* naar *Wageningen* loopende.

GRECHT (DE), riv., dat ongeveer 20 min. *W.* van de stad *Woerden*, pr. *Z. H.*, uit den *Ouden Rijn* zijnen oorspronk neemt; langs de *Mijzijdemolen*, naar *Achtienhoven* loopt, alwaar het door eene sluis, het *Woerdsche verlaat* genaamd, zijn water met het *Amstelwater* vereenigt.

GREDEN (DE). Zie GRAEDE (DE).

GREDENWEG, rijweg op de buitenlanden achter *Uithuistermeden*, pr. *Gron.*, strekkende zich uit tot aan het *Oude Schip*.

GREEDEN (DE) of DE GREDED, twee boerd., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. ten *Z. W.* van *Eenrum*, op het *Aagt*. Zij worden onderscheiden in de *Groote-Greede* en de *Kleine-Greede*, de eerste groot 68,4210 bund. en de de andere 32,0670 bund.

GREENTE, eene der gemeene weide in het *Haatland*, pr. *Over.*, gem. *Kampen*, waarvan ook de buitenburgers mogen gebruik maken.

GREEVELING-EE. Zie BIENINGEN.

GREEVEN (DE), water, pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, dat uit het *Groote-Hornstermeer*, naar het *Deel* loopt.

GREFFELING, geh., pr. *Geld.*, gem. en 2 u. van *Appeltern*, 10 min. *O.* van *Alphen*; met 40 h. en 200 inw.

GREFFELKEMP of GREFFELKAMP, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. *W.* van *Didam*; met 77 h. en ruim 570 inw.

GREIDE (MEISTER-). Zie MEESTER-GRIEDE.

GREIJEN. Zie GERHEGGEN.

GREONTERP, GREIONTERP, GRIONTERP, GREUNTERP, GEUNTERP, GRONTERP, GRUENTERP, GROUTERP, GRIONTERP, GRIOUTERP, GRIOUTEBUREN, GROVENDORP of GRIORNTORP, d., pr. *Fr.*, kw. *Westergoo*, gem. *Wonseradeel*, arr. en 2 u. *W.* van *Sneek*, kant. en 1 u. *Z.* van *Bolsward*, postk. *Bolsward* en *Harlingen*, even ten *Z.* van den *Sensmeerderdijk*. Men telt er 21 h. en ongeveer 110 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., allen R. K., behooren tot de stat. van *Greonterp-en-Sensmeer*, welke hier eene kerk heeft. Ook is er een klokrentoren.

GREONTERP - EN - SENSMEER,

R. K. stal., aartspr. *Fr.*, met 1 kerk in het Sengmeer.

**GRETINGA-BUURT** of **GRETINGE-BUREN**. Zie **GRATINGABUURT**.

**GREUNERIJE**, buit., pr. *Z.H.*, gem. *Oegstgeest-en-Poelgeest*, in de kerkbuurt; groot 3,5500 bund.

**GREUNINGEN**. Zie **GRONINGEN**.

**GREUNTERP**. Zie **GREONTERP**.

**GREUPE**, riv., dat in de *Bolderhaar*, kon. *Hannover*, nabij de grenzen der pr. Over. ontstaat, door het *Ambt-Hardenbergh* loopt en zich in de *Blankensloot* ontlust.

**GREVELDUIN-CAPELLE** ('S), kerk. ring, pr. *N.Br.*, klass. van *Heusden*, bestaande uit de gem.: *Baardwijk-en-Elshout*, *Besuijen*, *Drunen-en-Nieuwkuik*, 's *Gravenmoer*, 's *Grevelduin-en-Vrijhoeve-Capelle*, *Loon-op-Zand*, *Itaamsdonk*, *Sprang*, *Waalwijk* en *Waspik*; met 10 kerken, 10 Predikanten en ruim 4400 ziel.

**GREVELDUIN-CAPELLE** ('S), heerl., pr. *N.Br.*, arr.'s *Hertogenbosch*, kant. *Waalwijk*, hulpk. en gem. *Capelle*. Zij bevat het d. *Capelle*, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 974,2816 bund. De inw. vinden meest hun bestaan in den hooibouw en den handel in runderen en paarden.

De Herv. behooren tot de gem.'s *Grevelduin-en-Vrijhoeve-Capelle*. De R. K. parochiëren te *Waspik*. Er is ééne school, met 125 leerl.

**GREVELDUIN-CAPELLE** ('S), p., pr. *N.Br.*, gem. *Capelle*; 772,8773 bund.

**GREVELDUIN-CAPELLE** ('S), d. Zie **CAPELLE**.

**GREVELDUIN-CAPELLE (DE OOSTERSCHE-EN-WESTERSCHE-BUITENDELLEN-VAN-)**. Zie **BUITENDELLEN (DE OOSTERSCHE-)** en **BUITENDELLEN (DE WESTERSCHE-)**.

**GREVELDUIN-EN-VRIJHOEVE-CAPELLE** ('S), kerk. gem., pr. *N.Br.*, klass. van *Heusden*, ring. van 's *Grevelduin-Capelle*; met 2000 ziel. en eene kerk te 's *Grevelduin-Capelle*.

**GREVELINGEN**. Zie **BIENINGEN**.

**GREVELINCKS-KANAAL**. Zie **ANERVENSTER-KANAAL**.

**GREVENBERG**, hoogte, pr. *Dr.*, grenzende aan den weg van *Dalen* naar *Oosterhesselen*, en bestaande uit eenen tumulus, die het einde van het zoogenaamde *Hunnenkerkhof* vormt.

**GREVENBICHT**, gem., pr. *Lumb.*, arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Sittard* (6 m. k., 2 s. d.), op den boord van den linker *Maasoever*. Zij ligt, om zoo te zeggen, op een eiland, als

zijdeden *W., N.* en *Z.* door de *Maas* omgeven; bevat het d. *Grevenbicht* en het h. *Danielswijkstraat*; beslaat 418,9145 bund. en telt 189 h. met 1010 inw., die meest bestaan van den landbouw en van de scheepvaart op de *Maas*.

De 800 R. K. hebben eene kapel, welke tot de par. van *Papenhoven* behoort. De 90 Herv. behooren tot de gem. van *Urmond-en-Grevenbicht* en de 10 Isr. tot de hoofds. van *Maas-tricht*. Er is ééne school.

Het d. *Grevenbicht* ligt 4 u. N. van *Maastricht*, 1½ u. N. W. van *Sittard*. Men telt er 188 h. en 1000 inw. De kapel, aan het H. *Kruis* toegewijd, is een zeer oud gebouw, met een torentje.

Kermis Zondag na *St. Martinus*. **GREVENGRACHT**, beek, pr. *Geld.*, komende in de gem. *Ruurlo* uit de *Slinge*, en loopende naar de gem. *Borculo*.

**GREVENINGE**, p., pr. *Zeel.*, gem. *St.-Anna-ter-Muiden*, doch grootendeels in *België* gelegen, en een voornaam gedeelte uitmakende van de *Watering van Greveninge-en-Klein-Reigersvliet*; groot op Nederl. grondgebied 20,3087 bund.

**GREVENINGE-EN-KLEIN-REIGERSVLIET (WATERING-VAN-)**, vereeniging van p., onder één dijkbestuur, gedeeltelijk pr. *Zeel.*, gem. *St.-Anna-ter-Muiden*, voor een groot gedeelte in *België*, gem. *West-Kapelle* en *Hoeke*; bestaande uit de p. *Greveninge* en *Klein-Reigersvliet* en later aangedijkte polders en groot op Nederl. grondgebied ruim 94 bund.

**GREVENISSE**. Zie **PHILIPSLAND (St.)**

**GREVINGA**, geh., pr. *Gron.*, gem. en ¼ u. Z. ten W. van 't *Zand*, ¼ u. N. van *Leermens*.

**GREVINGA** of **GAIKEMA**, pr. *Gron.*, gem. en ¼ u. Z. ten W. van 't *Zand*, ¼ u. N. van *Leermens* in het geh. *Grevinga*; groot ongeveer 14 bund.

**GRIBBENVORST**. Zie **GRUBBENVORST**.

**GRIEKSCHE-UITERWAARD**. Zie **KOMMANDEURS-UITERWAARD**.

**GRIE (HET)**, p., pr. *N. H.*, gem. *Texel*; groot ruim 21 bund.

**GRIEDE (MEEDSTER-)**. Zie **MEEDSTER-GRIEDE**.

**GRIEND**. Zie **GRIND**.

**GRIENDJE**, plaat in den *Biesbosch*, pr. *N.Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

**GRIENDPLAAT - BENOORDENHONDERDDERTIG**, plaat in den *Biesbosch*. pr. *N.Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

**GRIEND-POLDERTJE** of het **GRIEND-POLDERTJE-ZUID-VAN-DE-POSTSLOOT**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*; 5,7070 bund.

**GRIEND-POLDERTJE**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; 10,2400 bund.

**GRIENT**. Zie **GRIND**.

**GRIET**. Zie **GRIETH**. (**ÆNGWIRDEN**.)

**GRIETENIJ (DE KLEINE)**. Zie **GRIETENIJEN-EN-STAD-SLOOTEN (DIJKSBESTUUR-VAN-DE-ZEVEN)**), dijksbest., pr. *Fr.*, zich uitstreckende over de gem. *Doniawarstal*, *Gaasterland*, *Lemsterland*, *Haskerland*, *Schoterland*, *Opsterland* en *Ængwirden*, alsmede over de st. *Sloten*.

**GRIETH** of **GRIET**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 5 min. *N. van Zevenaar*; met 71 h. en 370 inw.

**GRIETMANSHAK**, water, pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*, dat uit de *Wijde-Ee* voortkomt, en zich in de *Kromme-Ee* verliest.

**GRIETMANSWIJK**, zijtak van de *Smildervaart*, pr. *Dr.*, welke uit die vaart naar de Noordwestwaarts gelegen veenen loopt.

**GRIETPLANKE-SLUIS**. Zie **ESCHARENSCHESLUIS**.

**GRIETPOLDER**, p., pr. *N.H.*, gem. *Leymuiden-en-Vriesekoop*; groot 96,4097 bund.

**GRIFFOEN**, buit., pr. *Zeel.*, gem. en *N. W. van Middelburg*, aan den *Singel*, buiten de *Seispoort*, groot 2,0260 bund.

**GRIFT**, riv., pr. *Geld.* Zij ontstaat uit onderscheidene, onder *Apeldoorn* zamengevloede, beekjes, welke in die zelfde gemeente, en voornamelijk onder *Beekbergen*, uit de *Veluwsche bergen* ontspringen; doorsnijdt de gem. *Epe* en *Heerde*; neemt onder *Hattum* de vereenigde *Groote Wetering* en *Kleine Wetering* op, draagt nu den naam van de *Streng* en stort zich beneden *Hattum* in den *IJssel*.

**GRIFT**, water, pr. *Geld.* Het overblijfsel van eene vroegere vaart, welke van de *Waal* bij *Nijmegen* tot in den *Rijn* bij *Arnhem* liep en op sommige plaatsen nog bruikbaar, maar op andere droog of toegegroeid is.

**GRIFT (DE)**. Zie **GRIEB (DE)**.

**GRIFT (BILTSCHE-EN-ZEYSTER)**. Zie **BILTSCHE-EN-ZEYSTER-GRIFT (1)**.

**GRIFTBRUG (DE)** of brug no. 14,

houten ophaalbrug, pr. *Geld.*, over het 5de pand van het *Apeldoornschekanaal*, gem. *Heerde*.

**GRIFTDIJK (DE)**, dijk, pr. *Geld.*, langs de *Grift* loopende van *Nijmegen* naar *Arnhem*. (SCHE-KANAAL.)

**GRIFTKANAAL**. Zie **APELDOORN-GRIJEN**. Zie **GERHEGGEN**.

**GRIJPESTEIN**, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Alphen-en-Rietveld*, 5 min. *W. van Alphen*.

**GRIJPSKERK**, gem., pr. *Gron.*, kant. *Zuidhorn*, hulpk. van het postk. *Groningen* (3 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. *Grijpskerk*, *Niezijl* en *Visvliet*, met de daartoe behoorende geh. *Westerwaard*, *Noorderwaard*, *Middelwaard*, *Zuiderwaard*, *Oosterwaard*, *Juursemakluft*, *Gaarkeuken*, de *Westerhorn*, *Pieterzijl*, *Hillemahuis* en een gedeelte van *Kommerzijl*; beslaat 3216,2207 bund., en telt 428 h., met 2770 inw., die meest bestaan van den landbouw en veeteelt. Ook heeft men er 1 pel- en 1 schorsmolen.

De inw., meest alle *Herv.*, maken de gem. van *Grijpskerk*, *Niezijl* en *Visvliet* uit. De *Doopsgez.* behooren tot de gem. *Pieterzijl*; de 3 *R. K.* tot de stat. van *Groningen*; en de 20 *Isr.* tot de hoofds. van *Groningen*. Er zijn 4 scholen.

Het d. *Grijpskerk* ligt 3½ u. *W.N.W.* van *Groningen*, 1½ u. *N.W.* van *Zuidhorn*, op den ouden weg van den overouden zeedijk. Men heeft er 100 h. en 610 inw., en met *Gaarkeuken*, *Westerhorn*, *Juursemakluft*, de *Waarden* en een gedeelte van *Kommerzijl*, 264 h. en 1500 inw.

De 1100 *Herv.* maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Gron.*, ring van *Zuidhorn* behoort. De kerk is klein en heeft eenen hollen spitsen, zeskanten toren en een orgel.

*Grijpskerk* heeft eene eigene vaart, het *Poeldiep* genaamd en een depart. der *Maats. Tot Nut van 't Algemeen*. Paarden- en beestenmarkt den eersten Dingsdag in Mei. Beestenmarkt den 1n en 2n Woensdag in October. Kermis den 29 en 30 Augustus.

**GRIJPSKERKE** of **GRIJPSKERKE**, voorm. afzonderlijke heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg*, gem. *Grijpskerke-Poppendamme-Bultinge-Zantvoort-en-Hoogelande*, thans met *Poppendamme* de heerl. *Grijps-*

(1) Eveneens zoeke men de overige met **GRIFT** zamengestelde namen op de woorden van onderscheiding.



*kerke-en-Poppendamme* uitmakende. Men telt er 54 h. en 410 inw., alle Herv. en tot de gem. van *Grijpskerke c. a.*, behoorende.

De kerk is een fraai gebouw met dubbel dak en smal houten torentje. De dorps. telt 70 leerl.

Kermis den derden Pinksterdag. **GRIJPSKERKE CUM-ANNEXIS**, kerk. gem., pr. *Zeel.*, klass. *Middelburg*, ring *Veere*, met 660 ziel. en ééne kerk te Grijpskerke.

**GRIJPSKERKE-EN-POPPENDAMME**, heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg*, gem. *Grijpskerke-Poppendamme-Buttinge-Zantvoort-en-Hoogelande*. Zij bevat het d. Grijpskerke en het geh. Poppendamme; beslaat 736,1278 bund. en telt 62 h. en 460 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., die allen Herv. zijn, behooren tot de gem. *Grijpskerke c. a.*

**GRIJPSKERKE-POPPENDAMME-BUTTINGE-ZANTVOORT-EN-HOOGELANDE**, gem., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg* (3 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de heerl. Grijpskerke-en-Poppendamme, Buttinge, Zantvoort en Hoogelande; beslaat 1310 bund. en telt 96 h. met 700 inw., die meest van den landbouw bestaan.

De inw., allen Herv. maken de gem. van *Grijpskerke c. a.* uit of behooren tot *Meliskerke* en *Koudekerke*. Er is ééne school met 70 leerl.

**GRIJPSKERKERWAARDEN**, landstreek, pr. *Gron.*, gem. en N. O., N. en N. W. van Grijpskerk.

Zij wordt thans verdeeld in Oosterwaard, Middelwaard, Westerwaard, Zuiderwaard en Noorderwaard, welke heidenlaatsten men vroeger de Waardster- uiterdijken of Waardster-kwelders noemde, makende de drie eerstgenoemden eigenlijk de Waarden uit. Men telt er 61 h. met 490 inw.

**GRIJSCHELOO**. Zie **GRIJSSLOOT**. **GRIJSEGRUBBE**, **GRIJSEGRUBBE**, **GRUSSEGRUBBE** of **GRIJZEGRUBBE**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Nuth-en-Vaesrade*, 17 min. W. van *Nuth*; met 64 h. en ongeveer 230 inw.

**GRIJSSLOOT**. Zie **GRIJSSLOOT**. **GRIJSOORD**, heerl. pr. *Z. H.*, arr. *Briede*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Middelhamnis*, postk. *Dirksland*. Zij bevat de gem. *Oude-Tonge* en *Nieuwe-Tonge*; beslaat 3491 bund., en telt 431 h. en 3300 inw. die meest hun bestaan vinden in den landbouw. (BE.

**GRIJSSEGRUBBE**. Zie **GRIJSEGRUB-**

**GRIJSSLOOT** of **GRIJSSLOOT** eertijds **GRIJSCHELOO**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Leens*; 10 h. en 60 inw.

**GRIJZEGRUBBE**. Zie **GRIJSEGRUBBE**. **GRIJZE-MONNIKEN-KLOOSTER**, of het **KLOOSTER-MENTERNE** of enkel **GRIJZE-MONNEKEN**, b., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Termunten*; met 4 h. en 20 inw.

**GRIMBERGEN**, boerd., pr. *Over.*, gem. en ruim 1 u. Z. W. van *Wierden*; groot 15,6460 bund.

**GRIMHUIZEN**, voorn. adell. h., pr. *N. Br.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*, in het geh. *Ulvenhout*, tegenover het *Ulvenhoutsche-bosch*, aan de Westzijde van den weg van Breda naar Hoogstraten; thans de R. K. kerk en pastorij van *Ulvenhout* uitmakende.

**GRIMMENESSER-SLUIS** of **GRYMESSER-SLUIS**, steenen brug en waterkeering, pr. *N. H.* in de st. *Amsterdam*.

**GRIN**, h., pr. *N. H.*, gem. *Barsingerhorn-Kolhorn-en-Haringhuizen*, 20 min. N. van *Barsingerhorn*.

**GRIND**, **GRIEND**, **GRIENT** of **GRINDEWAARD** oudtijds **GRYNDE**, plaat, in de *Zuiderzee*, N. W. van de *Friesche kust* en *Harderwijk*. Er liggen kleine zandheuvelds op, in welke de konijnen in 1825 verdronken zijn. Bij den zomer is er veel gras; men wint er weinig hooi en laat er ook welschapen weiden. Het is rijk aan eijeren van zeemeeuwen en andere vogels, welke door de schelpvisschers, die zich hier in de nabijheid in de stroomen ophouden, opgeraapt worden.

**GRINNES**. Zie **ROSSUM**.

**GRINT**. Zie **GRIND**.

**GRINZENPOLLE**, een der zeven pollen, waaruit het d. *Molkwerum*, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Olderphaert-en-Noordwolde*, bestaat.

**GRIOENTERP**.

**GRIENTORP**.

**GRIJONTERP**.

**GRIJONTERP**.

**GRIJOUTBUREN**.

**GRIJPSKERKE**. Zie **GRIJPSKERKE**.

**GRITJESGERIGT**, heuvel, pr. *Limb.*, aan de Prinsendijk, tusschen het grondgebied van *Swalme* en *Besel*.

**GROBBENDONK**, of **TILBORG**, p. in den *Biesbosch*, pr. *Z. H.*, gem. *Siedrecht*.

**GROBBENFORST**. } Zie **GRUBBEN-**  
**GROBBENVORST**. } (VORST.

**GRODONK**. Zie **GROODONK**.

**GROE** (DE). Zie **GROEDE**.

**GROE** (DE), ook wel **St. MAARTEN-TE-GROE**, geh., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Kloetingen*, aan den straat-

weg van 's Gravenpolder naar Goes; met 28 h. en ruim 160 inw.

GROEDE, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Middeburg*, kant. *Oostburg*, hulpk. van de postk. *Oostburg* en *Vlissingen* (10 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat, behalve het d. Groede en het geh. Kruisdijk, alle de p. der Watering van Baarzande, behalve het noordelijk deel van den Elizabethpolder, alle de p. der eigenlijke Watering of Dijkaadje van Groede, met de latere aangewasene Corneliapolders, van der Lingenspolder en de helft van den Hurgronjepolder, beslaat 2903,7027 bund. en telt 533 h., met 2520 inw., die meest bestaan van den landbouw. Er zijn 1 stijfelmakerij en 4 koorndmolens.

De 2100 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Izendijke* behoort. De 100 Evang. Luth. maken met die uit de omliggende plaatsen eene gem. uit, die tot den ring van *Rotterdam* behoort en ongeveer 130 ziel. telt. De 60 Christ. Afsch. maken, met die der naburige plaatsen, eene gem. uit, welke 80 ziel. telt. De 200 R. K. maken met die van Nieuwvliet, Breskens en het oostelijke gedeelte van Schoondijke, eene par. uit, die tot het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Hulst*, behoort, en ruim 500 ziel. telt. Er zijn 3 scholen.

Het d. Groede meestal de Groede, en bij verkorting Groe, oudtijds Moeskerke, Almoeskerk, Moorkerk of Moorskerken later Ter-Grouwe, de Grouwe of Groude, ligt 3 u. Z. W. van Middelburg, 1½ u. N. van Oostburg. Men telt er 167 h., met 900 inw., die van den landbouw bestaan; ook zijn er 1 stijfelmakerij en 4 windkoommolens.

De kerk der Herv. is een oud, maar stevig, ruim en groot gebouw, zonder orgel, doch met eenen achtkanten toren met hoogen spits. De Afg. hebben een klein, maar net, kerkgebouw, zonder toren of klok. De Evang. Luth. kerk, is een ruim, net en sterk gebouw, met een orgel, doch zonder toren. De R. K. kerk is een daartoe ingerichte schuur, waarop een klokje geplaatst is. Er zijn 2 scholen.

Kermis den tweeden Paaschdag, en duurt drie dagen, kleine kermis, den eersten Woensdag in October.

GROEDE. Zie GROET.

GROEDE (DIJKAADJE - VAN-) of WATERING-VAN-GROEDE, dijkaadje, pr. *Zeel.*, gem. *Groede-en-Nieuwvliet*. Zij bestaat uit den Polder-van-Groede,

den Zouten-polder, den Proostpolder, den Baenstpolder, den 's Gravenpolder, den Clethémispolder, den Kleinpolder, den Gerard-de-Moorspolder, den Blokspolder, den Isenpolder, den Nieuwe-polder-van-Groede, den Parochiepolder, den Grootte-Corneliapolder, den Kleine-Corneliapolder, den Van-der-Lingenspolder en den Hurgronjepolder; beslaat 2015,9761 bund.

GROEDE (NIEUWE - POLDER-VAN-), p., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; groot 712,7359 bund.

GROEDE (POLDER-VAN-) of OUDE-POLDER-VAN-GROEDE, p., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; groot 532,1493 bund.

GROENDAAAL. Zie GROENDDAAL.

GROENDIJK (DE), dijk, pr. *Fr.* Hij sluit zich aan den Steendijk ten O. van Sneek, loopt langs Oflingawier, ontvangt nabij Houwkesloot een bogt; wordt vervolgens Hemdijk genaamd, en de gem. Rauwerderhem doorlopende, heet hij beurtelings Groendijk en Hemdijk.

GROENDIJK (DE), dat gedeelte van den *Hemdijk*, pr. *Fr.*, dat Noordwaarts door Wonseradeel loopt, en zich ten W. van het d. Arum, met den Slagtedijk vereenigt.

GROENE-BEDDE (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*; groot 23,2300 bund., ligt 1,75 el boven A. P.

GROENE-DEKEN (DE), water, pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, Z. van *Eernewoude*.

GROENEDIJK, zie GROENEDIJK. GROENEDIJK, inlaagdijk, pr. *Z. H.*, gem. *Hardinxveld*, loopende van den inlaagdijk ter hoogte van den Bout tot aan Steenenhoek.

GROENE-GEMEENTE, gronden, pr. *N. Br.*, gem. en N. van *Lierop*. GROENE-HEUVEL (DE) of VRIJ-PLAATS, plaats, pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk*, N. O. van het huis Old-Putten.

GROENEHOUT. Zie VROENHOUT. GROENEKAN (DE), veelal verkeerdelijk DE GROENEKANT genoemd, geh., pr. *Utr.*, gem. en ½ u. Z. van *Martensdijk*; met 28 h. en 240 inw.

GROENENBERG, heuvel, pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*, nabij het d. Wassenaar.

GROENENDAAL, GROENDDAAL of GROENENDAL, buit., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. Z. O. van *Hilvarenbeek*, aan de Hilver.

GROENENDAAL, buit., pr. *Geld.*, gem. *Wadenotijen*, 5 min. N. O. van *Drumpt*; groot 10,3020 bund.

GROENENDAAL, buit., pr. *Utr.*,

gem. en 7 min. N. O. van *Julphaas*; groot 46,4200 bund.

GROENENDAL, ook wel eens GROENDAL, voorm. landh., thans twee boerd., pr. *Fr.*, gem. *Doniaarstal*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *St. Nicolaasga*; te zamen groot 28,2890 bund.

GROENENDAL, kast., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Gulpen*; 80 bund.

GROENENDAL. Zie GROENENDAAL. GROENENDIJK, d., pr. *Zeel.*, arr. en 5 u. Z. O. van *Goes*, kant., distr. en 2 u. N. van *Hulst*, hulpk. en gem. *Hontenisse*. Men telt er 68 h. en 160 inw., en met de daartoe behoorende woningen, 107 h. en 600 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De 20 Herv. behooren tot de gem. *Hontenisse*, de 270 R. K. tot de stat. *Hontenisse*, welke hier eene fraaije kerk heeft, aan den H. MARTINUS toegewijd en van een orgel, toren en uurwerk voorzien. De kinderen genieten onderwijs te Kloosterzande.

GROENENDIJK, ook wel ZEIGDIJK, dijk, pr. *N. Br.*, die de grensscheiding tusschen de p. het Land van Ravestein, en het Land van Megen uitmaakt, en door welks ligging, wanneer de Maas aan de stad Grave 3,45 ell. boven het 0 peil staat, en de sluisen alsdan gesloten zijn, bij afkomend Peel- en kwelwater, onderscheidene honderd bunders land, in het Land van Ravestein, overstroomd worden.

GROENENDIJK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Lage-Zwaluwe*, waartoe het kerkelijk behoort, aan den dijk van dien naam, met 53 h. en 360 inw.

GROENENDIJK, dijk, pr. *N. Br.*, gem. *Ellen-en-Leur*, van den Mark naar den Haagsche-dijk loopende.

GROENENDIJK. Zie SCHENKEL-BINNENDIJK.

GROENENDIJK of WESTBUURT, b., pr. *Z. H.*, gem. en  $1\frac{1}{4}$  u. N. ten W. van *Hazerswoude*; met 101 h. en 830 inw. Er is in deze b. eene stat. van R. K., waartoe ook de inw. van *Leyderdorp* en *Soeterwoude*, aan den Rijndijk, tot die gezinde behoorende, gerekend worden; die 790 zielen tellt, en wier Pastoor den titel heeft van *Pastoor van Leyderdorp*. De kerk, aan den H. BERNARDUS toegewijd, is een klein oud gebouw, met torentje en orgel.

GROENENDIJK, rijweg, pr. *N. Br.*, in den *Vugt*polder, onder *Teteringen*, zich uitstreckende van het midden van den gezegden polder, naar den

straatweg van Breda op den Moerdijk. GROENENDIJK, weg of dijk, pr. *Gron.*, tusschen Schildwolde en Scharmer.

GROENENDIJK, dijk, pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*, zich uitstreckende van den Welberg naar den Boomdijk.

GROENENDIJK (DEN), geh., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. O. van *Oosterhout*; met 7 of 8 h. en 50 inw.

GROENENDIJK-EN-LAGEN DIJK (BINNEN-GELEGEN-). Zie ASSENDELVER-ZEEDIJK.

GROENENDIJKSPOLDER(NIEUW-EN-OUDE-). Zie GROENENDIJKSCHE-POLDER (NIEUWE-) en GROENENDIJKSCHE-POLDER (OUDE-).

GROENENDIJKSCHE-HAVEN, vaart, pr. *N. B.* Zij begint aan het geh. *den Groenendijk*, en loopt tot aan het Borstlappaveer alwaar zij zich met de 's Gravenmoersche-vaart vereenigt.

GROENENDIJKSCHE - POLDER (NIEUWE-) of NIEUW-GROENENDIJKSPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hazerswoude*; groot 178,9289 bund.

GROENENDIJKSCHE - POLDER (OUDE-) of OUD-GROENENDIJKSPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hazerswoude*; groot 132 bund.

GROENEN-POLDER, p., pr. *Utr.*, gem. *Abroude-Baambrugge*.

GROENENSTEIN. Zie GROENESTEIN. GROENENWOUD (HET) of HET GROENEWOUDE, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Aarle-Rixtel*, 16 min. N. van *Aarle*; met 4 h. en 20 inw.

GROENEPLAAT, bekaad weiland in de *Nieuwe Maas*, pr. *Z. H.*, gem. *Oost-en-West-IJsselmonde*; 5 bund.

GROENESTEIN, buit., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van 's *Gravenhage*, in het *Veenje* aan den Loosduinscheweg; groot 13,4380 bund.

GROENESTEIN, GROENESTEIN of GRUNESTEIN, buit., pr. *Utr.*, gem. *Over-en-Neder-Langbroek*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Neder-Langbroek*; groot 27,1507 bund.

GROENESTEIN, voorheen GROENENDAEL, buit., pr. *Gron.*, gem. *Haren*, te *Helpen*; groot ruim 3 bund.

GROENEVECHT, buit., pr. *Utr.*, gem. *Brुकelen 's Pieters*, 10 min. N. van het d. *Brुकelen*, aan de *Vecht*; groot 5,7916 bund.

GROENEVELD, ook wel LAAG-WOUD genoemd, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, kant. *Naaldwijk*, reg. kant. en postk. *Delft* (27 m. k., 9 s. d., 2 j. d.). Zij bevat mitsdien het geh. *Groeneveld* beslaat 233,1246 bund.

en telt 8 h. met 50 inw.; die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 30 Herv. behooren onder *het Woud*. De 20 R. K. parochiëren te *Schip-luiden*. De kinderen genieten onderwijs in *het Woud* of te *Lier*. Het geh. Groeneveld ligt 2½ u. Z. O. van 's Gravenhage, 1 u. O. van Naaldwijk. GROENEVELD, buit., pr. *Utr.*, gem. *Eemnes*, 10 min. Z. O. van Eemnes-Binnendijks; groot 591,9901 bund.

GROENEVELD OF GROENVELD, geh., pr. *N. H.*, gem. *St. Maarten-Eenigenburg-en-Valkoog*, 20 min. Z. O. van St. Maarten; met 15 h. en 90 inw.

GROENEVELD, buit., pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*, 1 u. W. ten N. van *Nunspeet*, in de buurs. *Hulshorst*; groot 7 bund.

GROENEVELD (HET), buurs., pr. *Dr.*, gem. *Meppel*, met 2 h. en 1 oliemolen.

GROENEVELDSCHE - POLDER, ook wel LAAG-HARNASCH, p., pr. *Z. H.*, gem. *Groeneveld*, de *Lier* en *Schip-luiden*; groot 271,8473 bund.

GROENEVELDSCHE - POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *St. Maarten-Eenigenburg-en-Valkoog*; 495,3168 bund. groot.

GROENEVELDSCHE-WATERING, water, pr. *Z. H.*, dat uit de Zwet voortkomt, en zich in de Grootte-Zijlen ontlast.

GROENE-WATERING, p., pr. *N. H.*, gem. *Alkmaar*.

GROENE-WATERING, water, pr. *Z. H.*, gem. *Kralingen*, loopende van de Saladekade naar den Hofdijk, onder Kralingen.

GROENEWEG, geh., pr. *Z. H.*, gem. en ¼ u. Z. W. van *Hoog-Blokland*, gem. en 10 min. Z. O. van *Hoornaar*; met 8 h. en 60 inw.

GROENE-WEG, weg, pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*, loopende van het Keinzerwegje naar het Schoenmakerswegje.

GROENEWEG (POLDER-BENOORDEN-DE-), streek polderland pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; groot 76,4770 bund.

GROENEWOLD. Zie BORGEL.

GROENEWOUDE, geh., pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, ¼ u. Z. O. van *Oostermeer*.

GROENEWOUDE, geh., pr. *Z. H.*, gem. en 5 min. N. W. van *Woubrugge*; met 2 h. en 20 inw.

GROENEWOUDE, hofst., pr. *Utr.*, gem. en ¼ u. N. W. van *Mijdrecht*, aan den Amstel.

GROENEWOUDE (HET). Zie GROENWOUDE (HET).

GROENEWOUDE, anders WOUDEBERG, buit., pr. *Utr.*, gem. en ¼ u. N. O. van *Woudeberg*; 36,9830 bund.

GROENEWOUDE. Zie AMELISWAARD. GROENHOUT. Zie VROENHOUT. GROENHOVEN, buit., pr. *Utr.*, gem. en 5 min. N. van *Zuylen*; groot 12,1514 bund.

GROENHOVEN, buit., pr. *Z. H.*, gem. en ¼ u. N. van *Soeterwoude*, aan den singel der stad Leyden, tusschen de Koe- en Wittepoorten.

GROENINGEN, st. Zie GROENINGEN. GROENINGEN OF GRONINGEN, d., pr. *N. Br.*, gem. en 10½ u. O. ten Z. van 's *Hertogenbosch*, 1 u. Z. ten O. van *Boxmeer*, kant. en hulpk. en ¼ u. N. W. van *Vierlingsbeek*. Men telt er 78 h. en ruim 440 inw., die meest van landbouw en veeteelt bestaan.

De inw., allen R.K., hebben hier eene kapel, welke aan den H. ANTONIUS is toegewijd, tot de par. van *Vierlingsbeek* behoort, en door den Kapellaan dier par. bediend wordt. De kinderen gaan school te Vierlingsbeek.

GROENINGSWAARD (DE OOSTELIJKE-) of de OOSTELIJKE-GROENTJESWAARD, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werendam*; groot 17,6610 bund.

GROENINGSWAARD (DE WESTELIJKE-) of de WESTELIJKE-GROENTJESWAARD, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werendam*; 10,3820 bund. groot.

GROENLO, kant., pr. *Geld.*, arr. *Zutphen*. Het bevat de gem.: Groenlo, Eibergen, Lichtenvoorue en Neede; beslaat 24,581 bund., en telt 2170 h., met 14,000 inw., die meest van den landbouw bestaan.

GROENLO, gem., pr. *Geld.*, arr. *Zutphen*, hulpk. van de postk. *Enschede*, *Winterswijk* en *Zutphen*, kant. *Groenlo* (10 m. k., 4 s. d., 2e afd., 2 j. d.). Zij bevat de st. Groenlo, benevens het schependom Groenlo; beslaat 906,2369 bund., en telt 395 h., met nagenoeg 2550 inw., die hun bestaan vinden in den landbouw, het weven van katoenen lijnwaden en manufacturen, wolkammerijen, kousenbreiderijen, katoenspinnerij en handel in eijeren op Holland.

De 440 Herv. maken, met die uit de nabij gelegene buurs., eene gem. uit, welke tot de klass. van *Zutphen*, ring van *Winterswijk*, behoort, en 560 ziel. telt. De 2000 R. K. maken met die van de buurs. Lindvelde, Avest en Beltrum, eene gem. uit, welke tot

het aartspr. van *Geld.* gerekend wordt, eene kerk te *Groenlo* en eene bijkerk te *Beltrum* heeft, en door eenen Pastoor en twee Kapellaans bediend wordt. De 100 Iſr. maken eene rings. uit, welke 4 bijkerken heeft, als ééne te Aalten, ééne te Winterswijk, ééne te Eibergen en ééne te Bredevoort.

Dest. *Groenlo*, bij verkorting meestal *Grol* of *Grolle*, oudtijds *Grinloe* of *Groenloe*, in het lat. *Grolla*; ligt 7 u. O. Z. O. van *Zutphen*, 4 u. W. van *Lochem*, 2 u. Z. Z. W. van *Borculo*, aan de *Sink*, 52° 02' 34" N. Br., 24° 17' 1" O. L. Men telt er binnen de muren der st., 311 h. en 1850 inw. De voorm. drie poorten zijn geslegt.

Het Stadhuis is een zeer doelmatig ingerigt gebouw. De Herv. kerk wordt naast die van *Zutphen*, voor de schoon- en grootste van het geheele arr. gehouden. Er zijn 2 lagere scholen. De R. K. kerk, aan den H. CALIXTUS toegewijd, is van toren en orgel voorzien. De Synagoge is een klein gebouw. Er zijn eene Gasthuis Administratie, welke met de Diaconiën tot ondersteuning van de algemeene Armen zeer gunstig werkt; een R. K. h. van *Weldadigheid*, waarin onder de zorg van 6 kloosterzusters, ten minste 12 oude vrouwen worden verpleegd en waaraan eene school is verbonden, in welke jongens en meisjes de eerste beginselen van onderwijs ontvangen; terwijl meisjes van meer gevorderden leeftijd onderrigt in alle vrouwelijke handwerken kunnen bekomen, hetzij gratis, hetzij tegen vrijwillige betaling. Er is ook eene Latijnsche school met eenen Rector en 5 leerl. De stadss. telt 200 leerl.

GROENLO (SCHEPENDOM), benaming van het gedeelte der gem. *Groenlo*, pr. *Geld.*, hetwelk buiten de stad gelegen is. Het bevat de buurs. *Eefsel* en gedeelten van de buurs. *Avest* en *Zwolle*. Men telt er 84 h. en 600 inw.

GROENLOE. Zie GROENLO.

GROENSTRAAT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Oosterhout*, gem. en 20 min. N. W. van *Dongen*; met 32 h. en ruim 180 inw.

GROENSTRAAT, geh., pr. *Limb.*, gem. *Ubach-Over-Worms*, ten Z. en tegen het d. *Waubach*; met 101 h. en ongeveer 490 inw.

GROENSWAARD, streek gronds pr. *Z. H.*, gem. *Noord-Waddinxveen*-*St. Hubertsgereg.*, in den *Voorofsche-polder*.

GROENTERP. Zie GROENTERP.

GROENTJESWAARD (DE OOSTELIJKE EN DE WESTELIJKE). Zie GROENINGSWAARD (DE OOSTELIJKE) en GROENINGSWAARD (DE WESTELIJKE).

GROENVELD. Zie GROENEVELD.

GROEP. Zie GROEP.

GROEP (DE), geh., pr. *N.H.*, gem. *Beemster*, aan de zuidzijde van den *Volgerweg*, met 3 h., 1 smederij, 1 wagenmakerij en 30 inw.

GROEP (DE), geh., pr. *Utr.*, gem. en 1 u. N. van *Amerongen* met 15 h. en 120 inw.

GROES, geh., pr. *N.B.*, gem. *Heesch*.

GROESBEEK, gem., pr. *Geld.*, arr. en postk. kant. *Nijmegen* (18 m. k., 6 s. d., 1 afd., 1 j. d.) Zij bevat het d. *Groesbeek*, benevens de buurs. *St. Antonis-Bruuk*, *Drul*, *Grafwege*, *Heikant*, *Heiland*, het *Nederrijksche-Wald*, *Nijerf en Plak*; beslaat 4485,0708 bund. en 419 h. met ongeveer 3100 inw., die meest bestaan van landbouw en handel in granen, hout en bezems, maar ook wegens hunne wild- en houtstrooperijen berucht zijn.

De 3000 R. K. maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *s Hertogenbosch*, dek. van *Nijmegen* behoort en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De 100 Herv. zijn gecombineerd met de gem. van *Heumen-en-Malder*. Er is ééne school met 65 leerl.

Het d. *Groesbeek* ligt 2 u. Z. W. van *Nijmegen*. Er zijn onderscheidene bergen, van waar men de heerlijkste gezigten op de vermaarde *Mokerheide* en ver omliggende streken heeft. Men telt er 107 h. en ruim 730 inw.

De Herv. kerk heeft toren en orgel. De R. K. kerk, aan de H. H. *Cosmus* en *DAMIANUS* toegewijd, is mede van toren en orgel voorzien.

Kermis, Zondag na *St. Cosmus* en *DAMIANUS*.

GROESBEEK, buit., pr. *N.H.*, gem. *Bloemendaal* - *Tetterode* - *Aalbertsberg-en-de-Vogelenzang*, in de *Vogelenzang*; groot 60 bund.

GROESBEEKSCHE - GEBERGTE (HET), keten bergen, welke begint in het Pruisische *Hoogewald*, zijnde eene houtstreek aan het Pruisisch domein behoorende, en zich tot in de prov. *Limb.* en *Geld.* uitstrekt.

GROESEND, geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Tilburg*; 24 h. en 130 inw.

GROESKUILE, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Gemert*; met 12 h. en 80 inw.

GROESPLAAT, plaat in de *Merwede*, pr. *N. Br.*, gem. *Woudrichem*.

*en-Oudendijk*, en gem. de *Werken-en-Sleewijk*; groot 11,7070 bund.

GROESSEN, ook wel GROESSEN-IN-HET-LOO, GROESSEM of GROSSEM, oudtijds GROSNA genoemd, d., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. en  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Zevenaar*, gem., hulpk. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Duiven*; met 222 h. en ruim 1400 inw., die in den landbouw hun bestaan vinden.

De inw., schier allen R. K., maken eene stat. uit, die tot het aartspr. van *Geld.* behoort. In de kerk, aan den den H. ANDREAS toegewijd, zijn drie altaren. De weinige Herv. worden tot de gem. van *Zevenaar* gerekend.

GROESTHUIZEN. Zie GROESTHUIZEN.

GROET, heerl., pr. *N. H.*, arr. en kant. *Alkmaar*, postk. *Alkmaar* en den *Helder*, gem. *Schoort-Groet-Hargen-en-Camp*. Zij bevat het d. Groet en eenige verstrooid liggende h., beslaat 318,8330 eil., telt 33 h., en ongeveer 190 inw., die meest bestaan van den landbouw en de boerderij.

De 20 Herv. worden tot de gem. van *Schoort-Groet-en-Camp* gerekend, welke hier eene kerk heeft. De 60 R. K. behooren tot de stat. van *Schoort*. Er is eene school met 70 leerl.

Het d. Groet of Groede ligt  $2\frac{1}{2}$  u. N. N. W. van *Alkmaar*,  $\frac{1}{4}$  u. N. N. W. van *Schoort*; met 24 h. en 130 inw.

Het Herv. kerke is klein, en heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel.

Kermis den 1. Zondag in Augustus.

GROETER-POLDER, pold., pr. *N. H.*, gem. *Schoort-Groet-Hargen-en-Camp*; groot 207,0030 bund.

GROEVE (DE), vroeger OOST-SNELGERSMA, voorm. burg, thans eên scheepstimmerwerf, pr. *Gron.*, gem. en aan de zuidoozijde van *Appingedam*; met 1 bund. grond.

GROEVE (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. en 1 u. Z. Z. W. van 't *Zand*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Zeerijp*; met 14 h. en 90 inw.

GROEVE (DE), water, pr. *Gron.*, dat uit het *Schildmeer* voortkomende, naar *Appingedam* loopt, ten Oosten van welke plaats het zich in het *Damsterdiep* ontlast.

GROEVE (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. W. van *Huogezand*, onder *Kropswolde*.

GROEVE (DE) of MIDLAARDER-VEEN, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Zuidlaren*, nabij de plaats, waar de *Oostermoersche* vaart zich in het *Zuidlaardermeer* ontlast; met 16 h., 90 inw. en 1 koornmolen. (SER-GROEVE.

GROEVE (DE ESSER-). Zie Es-

GROEVENBRUG of GROVEBRUG, houten brug, pr. *Z. H.*, gem. en 20 min. N. O. van *Woerden*, over den *Rijn*, in den grooten weg van *Woerden* naar *Utrecht*.

GROL. Zie GROENLO.

GROLLO.

GROLDA. Zie GRALDA.

GROLL.

GROLLA. } Zie GROENLO.

GROLLO, GROLLO of GROL, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $1\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Rolde*; met 38 h. en 260 inw.

GROLSCH-BEEK (DE OUDE-), water, pr. *Geld.*, dat in de omstreken van *Groenlo* ontspringt, langs het *Weerbeek* naar *Borculo* vloeit, waar het zich in de *Berkel* ontlast.

GRONDEN-VAN-GOUDSWAARD. Zie GOUDSWAARD - IN - DEN - EERDRAGTS-POLDER (GRONDEN-VAN-).

GRONDFELD. Zie GRONSVELD.

GRONDPOOLDER - VAN - HEEN - VLIET. Zie HEENVLIET (GRONDPOOLDER-VAN-).

GRONDSFELD. Zie GRONSFELD.

GRONINGEN, de noordoostelijke prov. van het kon.; palende N. aan de *Noordzee* of de *Wadden*, N. O. aan den *Dollart* en de *Eems*, O. en Z. O. aan het kon. *Hannover*, Z. aan de pr. *Drenthe*, W. aan de *Lauwers*, die het van *Friesland* scheidt, alsmede aan de *Lauwerzee*. Hare grootste lengte van het W. naar het O. zal 15 u., en de grootste breedte van het N. naar het Z. 11 u. gaans bedragen; op sommige plaatsen is deze breedte evenwel slechts 5 u. De prov. heeft eene uitgestrektheid van 233,176 bund., of ongeveer 27 v. m. en bevat slechts ééne stad, zijnde *Groningen*, en 56 plattelandsgem., terwijl de geheele bevolking op 19 Nov. 1849 uit 188,450 ziel. bestond.

Zij wordt verdeeld in 17500 *Protest.*, 14400 *R. K.*, 3500 *Isr.* en 50 tot geen der genoemde gezindh. behoorende.

Men telt in de pr. *Gron.* 146 gem. der Herv., welke vier klass. uitmaken, zijnde die van *Groningen*, *Winschoten*, *Appingedam* en *Middelstum*, hebbende 166 kerken, die bediend worden door 157 *Predikanten*. Ook is er eene *Waalsche* gem. te *Groningen*, met éénen *Predikant*. Er zijn 5 gem. der *Ev. Luth.*, als: *Groningen*, *Pekela*, *Wildervank*, *Sappemeer* en *Winschoten*. Zij behooren tot den ring van *Groningen*, en hebben 5 kerken, welke door even zoo vele *Predikanten* en eenen *Proponent* bediend

worden. Doopsgez. gem. telt men er 13, met 13 kerken en 14 Predikanten. R. K. statien zijn er 11, die het aanspr. van *Groningen* uitmaken, en 12 kerken hebben, welke door 12 Pastoors en 5 Kapellanen bediend worden. Van de Isr. zijn er, behalve 1 hoofds., 8 rings. en 2 bijk., uitmakende het syn. res. van *Gron.*

Voor de regterlijke magt is Groningen, verdeeld in drie arr., als: Groningen, Winschoten en Appingedam, gezamenlijk 7 kant. uitmakende.

Voor de Nationale militie heeft men er 14 kant., welke tot de volgende hoofdpl. behooren: 1e m. k., hoofdpl. Groningen; 2e m. k., hoofdpl. Haren; 3e m. k., hoofdpl. Zuidhorn; 4e m. k., hoofdpl. Leek; 5e m. k., hoofdpl. Winsum; 6e m. k., hoofdpl. Middeldstum; 7e m. k., hoofdpl. Loppersum; 8e m. k., hoofdpl. Appingedam; 9e m. k., hoofdpl. Hoogezand; 10 m. k., hoofdpl. Scheemda; 11e m. k., hoofdpl. Winschoten; 12e m. k., hoofdpl. Veendam; 13e m. k., hoofdpl. Oude-Pekela, en 14e m. k., hoofdpl. Wedde.

Ten opzigte van het onderwijs wordt Groningen verdeeld in 6 schooldistricten, waarvan het vijfde in twee afd. gesplitst is en men telt er 287 scholen. Er zijn 4 gymnasien of Latijnschescholen, te Groningen, Appingedam, Veendam en Winschoten.

De voornaamste riv. in de pr. zijn: de Hunse; de bijna geheel verdwenen Lauwers; de Fivel; de Westervolde; de Aa of Westwoldinger-Aa, en de Aa, ook genoemd het Hoornsche-Diep. De pr. Gron. heeft overigens eene menigte, meerendeels gegraven, kanalen en vaarten; als: het Damster-diep; het Hoendiep; het Boterdiep; het Aduarder-diep; het Slochter-diep; het Winschoter- of Schuitendiep; het Termunterzijl-diep; het Veendammer-en-Wildervankster-hoofddiep; het Pekelder-hoofddiep en het zoobelangrijke Stadskanaal. Voorts zijn in deze prov. eenige kleine meren, als: het Leekster-meer; het Zuidlaarder-meer; het Foxholster-meer en het Schildmeer.

Door de nabijheid der zee en de laagte van den grond is de lucht in de pr. Gron. veeltijds vochtig en veranderlijk. De spoedige afwisseling van warme en koude dagen, van koude avonden op warme zomerdagen en de vochtige lucht is der gezondheid naideelig. Men neemt evenwel deze spoedige afwisseling minder op de zandgronden waar. De zomerhitte

duurt er niet lang en is zelden drukkend, waardoor zij het lichaamsgestel weinig verzwakt; doch op de klei ontwikkeld die hitte wel eens galcoortsen. Ook is er de winterkoude niet te nijpend, maar geeft de lichaamsvezelen meer vastheid en veerkracht, zoodat de inw. der pr. Gron. sterke menschen zijn, die eene goede gezondheid genieten, en, bij eene matige levenswijs, bij arbeid en beweging, oud kunnen worden. De vreemdeling vooral dient er zich tegen de koude behoorlijk te dekken. De grond dezer provincie is algemeen vlak en voor een gedeelte laag; hij bestaat meerendeels uit klei- of aangeslijkten grond, welke heerlijke bouwlanden oplevert, inzonderheid in het Oldambt, in Hunsingo, Fivelgo en het Noordelijke gedeelte van het Westerkwartier. In het noorderdeel ziet men de bouw- en weilanden, zich gestadig afwisselen en hebben eenen hoogen, vetten en vruchtbaren grond, waardoor deze streek een der volrijkste en meest bebouwde van het koninkrijk is. Zuidoostwaarts vindt men belangrijke veenkoloniën, vroeger hooge veenen, door welker afgraving bouwen weilanden zijn ontstaan, en waaraan zeven burgerlijke gemeenten haren oorsprong te danken hebben, wier welvarende dorpen en gehuchten thans nabij de 30,000 inw. tellen. In het Z., Z. O. en Z. W. van de stad is de grond meestal hei en zandig, en hier en daar met houtgewas voorzien; ook liggen de landen, ten Z. in den omtrek van de stad, behalve die op den zoogenaamden Hondsrug of Bisschopsrug, doorgaans zeer laag. De voornaamste voortbrengselen uit het dierenrijk zijn: paarden, die zelfs buitenlands wegens hunne schoonheid beroemd zijn, en waarin de handel van tijd tot tijd zeer levendig was. Men begint er zich meer op den aanfok van inlandsch ras toe te leggen, zoodat hier nergens dekhangsten van Borculo gevonden worden, wordende dit Friesche of inlandsch ras zeer gezocht, runderen, waarvan vooral in het voorjaar talrijke ladingen naar Holland worden verzonden, schapen, wier wol eenen aanmerkelijken handel naar andere provinciën en landen oplevert, hoewel zij niet geschikt is, om ze tot laken of hoeden te verwerken en alleen in de vlijfschaftwe-

verijen en tot kousen gebezigd wordt; gemeste en geslagte varkens, onder welke meer en meer de kleine zwarte varkens in gebruik komen, voert men uit het Gooregt en de Ommeelanden, vooral uit het Westerkwartier, bij duizenden meest in December, naar de spekmarkt te Groningen. Hazen en patrijzen zijn er meer dan in eenige andere provincie, maar nemen door het groot aantal jagers, in talrijkheid meer af dan toe. Ook vindt men er, hoewel zeldzamer dan elders, vossen en otters. Bunsings en wezels treft men er zeer menigvuldig aan; doch zelden gervings, eene soort van dasen, en boschmarters. Op het eil. Rottum zijn wilde konijnen, welke men echter, om de schade aan de helmplanten veroorzaakt, meest uitgeroeid heeft. Van wild gevogelte heeft men korhoenders, doch deze zeer schaars; patrijzen; watersnippen; houtsnippen; ganzen; eendvogels; pijlstaarten; smeenten en tallingen of teelingjes, welke laatste in het najaar veel in de eendekoojen worden gevangen, enz.; van tam gevogelte: hoenders; eenden; ganzen, die men hier, op enkele plaatsen, in menigte vet mest; duiven en eenige zwanen. De bijenteelt schijnt er meer af, dan toe te nemen; doch de Drenthen komen in den bloeitijd van het koolzaad en van de klaver met duizende korven naar de prov. Groningen. De zeevisschers, die meest op de Zoltkamp wonen, brengen kabeljaauw; schelvisch; tarbot; schol; rog; en in het najaar oesters enz. aan. Garnalen en bot worden voornamelijk bij Finsterwolde, Bierum, Spijk, Uithuizen, Hornhuizen en aan de beneden oevers van het Reitdiep gevangen. Ook treft men de laatste in het Zuidlaardermeer aan, maar deze valt klein. Uit de binnenwateren haalt men veel riviervis, als: baars; snoek; karper; brasem; zeelt; voorn, en paling; deze laatste, in enkele gevallen, in zoo grooten overvloed, dat men ze zelfs naar Engeland uitvoert. Uit het plantenrijk vindt men er: koolzaad (winter- en zomer-); houweelzaad; lijnzaad; gerst (winter-, maart- en zomer-); tarwe; rogge; haver; boekweit; paardenboonen; groene en graauwe erwten; aardappelen, in groote hoeveelheid, de beste echter op de gemengde of zandachtige gronden van het noordelijke gedeelte van Hunsingo, als te

Uithuizer-Meden, Uithuizen, den Andel, Kloosterburen, en in de omstreken; vlas; hooi; hout, doch weinig, en dan voornamelijk eiken-, ijpen-, beuken-, wilgen- en elzenhout; groenten; peulvruchten; aardbeziën; aalbeziën; perzikken; abrikozen; pruimen; appelen; peren, enz. Het rijk der delfstoffen levert: turf; welzand; leem en klei, benevens kei- of straatsteenen, vooral op of bij den Hondsrug, en ook in Westerwolde. De hoofdbronnen van bestaan voor de inwoners dezer provincie zijn, behalve het turfgraven, zoo op laag als hoog veen, den verkoop van turf voor binnenlandsch gebruik; de belangrijke uitvoer daarvan naar Holland en elders; landbouw; veeteelt; scheepvaart, en handel, vooral in koolzaad, granen, vlas, aardappelen, rundvee, paarden, schapen, wol, varkens, spek, honig, en was. Veel boter wordt hier gemaakt; maar ook Westphaalsche boter ingevoerd, met de Groninger boter vermengd, en, over Stroobos, naar Friesland uitgevoerd. Men heeft er zeer vele en groote scheepstimmerwerven; voorts andere fabrieken, als: moutwijn-, brandewijn- of likeur- en azijnstokerijen uit aardappelen; velenblooterijen; houtzaag-, olie-, pelen andere molens; eene voortreffelijke loodwitmakerij en eene belangrijke machinale stoom-vlasspinnerij.

GRONINGEN, arr., pr. *Gron.* Het is verdeeld in de kantons: Groningen, Hoogezand en Zuidhorn; bevat 16 gem.; en telt 12549 h. met ongeveer 74000 inw., die, voor zoo ver zij buiten de stad wonen, meest hun bestaan vinden in den landbouw.

GRONINGEN, kant., pr. *Gron.* arr. *Gron.* Het bevat de gem. Groningen, Haren en Noorderdijk; telt 6166 h. en ruim 35200 inw., die meest hun bestaan vinden in handwerken, koophandel, fabrieken, en voor, zoo ver zij buiten de stad wonen, in tuinen landbouw.

GRONINGEN, klass., pr. *Gron.*, verdeeld in 4 ringen, Groningen, het Hoogezand, Zuidhorn en Grootegast. Zij bevat 40 gem., met 50 kerken, 45 Predikanten en ruim 57200 ziel.

GRONINGEN, ring, pr. *Gron.*, klass. van *Gron.* Zij bevat niets dan de gem. *Groningen*, met ruim 22000 ziel., 5 kerken en 9 Predikanten.

GRONINGEN, zesde ring van het Ned. Evang. Luth. kerkgenootschap, zich uitstreckende over de pr. Gro-



ningen, Friesland, Overijssel en een gedeelte van Gelderland. Zij bevat de gem.: Groningen, Leeuwarden, Deventer, Zwolle, Pekela, Kampen, Zutphen, Wildervank-en-Veendam, Sappemeer, Harlingen, Winschoten, Doesburg en Doetinchem en eene bij gemeente te Workum; telt 3300 zielen, 14 kerken, en 12 Evang. Luth. Predikanten; terwijl Zwolle eenen Predikant beroept uit het Herst. Ev. Luth. kerkgenootschap.

GRONINGEN, synag. ress., zich uitstreckende over de geheele pr. Groningen. Zij bevat behalve de hoofd- en rings. van Groningen, de rings. Hoogezand, Leek, Winsum, Appingedam, Delfzijl, Veendam en Pekela, benevens twee bijkerken, te Stedum en te Nieuwe-Schans en telt ongeveer 3200 zielen.

GRONINGEN, gem. pr. Gron., arr. en kant. Gron., (1 m. k., 1 s. d.). Zij bevat de st. Groningen met hare voorsteden, en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1601,4101 bund., telt 5553 h., en ongeveer 31600 inw., die eenen niet onaanzienlijken handel drijven; in granen, de grootste markt van onze landprovinciën, en in enkele jaren van geheel ons rijk hebben. De voornaamste takken der kunstvljijt bestaan in 12 boek- en steendrukkerijen; 3 bierbrouwerijen; 1 zeepziederij; 1 zoutkeet; 1 stokerij van chemicaliën; 2 instrument-, 2 azijn- en 2 stijfelmakerijen, 1 stoom- of machinale vlasspinnerij; 3 weverijen; 4 vellenblooterijen; 17 borstel-, 1 zweep-, 7 hoeden-, 19 kagchel-, en 4 chicoreifabrieken; 2 ankersmederijen; 15 blauw- of stoffenverwerijen; 32 wolkammerijen; 22 boek- en uitmalerijen; 2 hagelgieterijen; 6 scheepstimmerwerven; 1 likeurstokerij; 1 metaalgieterij; 2 lijmkokerijen; 1 potten- en pannembakkerij; 10 touw- en 2 koordslagerijen; 5 olie-, 2 pel-, 1 stoom-olie- en pel-, 7 houtzaag-, 1 schors-, 1 tras-, 7 koren-windmolens en 1 ros-pletmolen. Maar vooral is de scheepsbouw er zeer belangrijk, zijnde deze zelfs in de laatste jaren, ook door den bouw van schepen voor de vaart op de Indiën, aanmerkelijk toegenomen. De voornaamste vaart is echter op de Oostzee, en wordt met kofschepen en tjalken gedreven. Het aantal in- en uitklarende bodems bedraagt ieder jaar gemiddeld 600.

De st. Groningen, Groeningen, Gruningen of Greuningen, in het Lat.

Cruoninga, Groninga, Groningia, Gruninga, ligt 39 u. N. O. van Amsterdam, 11 u. O. van Leeuwarden, 19 u. N. ten O. van Zwolle, 5 u. van de Eems, en 10 u. van de Hannoverische grenzen, aan het uiteinde van den zoogenaamde Bisschops- of Hondsrug, op 53° 13' 12" N. B., 24° 14' 2" O. L.

De stad is eene vesting, wier buitenwerken bestaan uit drie van elkander gescheidene lunetten, van dikke muren opgehaald, die ook aan de binnenzijden versterkt zijn, ten einde niet van achteren, bij verrassing, te worden ingenomen, en deze zijn aan elkander gehecht door eene linie, die tot de Aa en de Hunse reikt, en welke voorzien is van eenen bedekten weg en conterscharp, hebbende op het oosteinde een vierkant reduit, en twee op het westeinde. Aan de zuidzijde had de stad des te meer versterking door de kunst noodig, dewijl zij daar geen voordeel van de natuur heeft, gelijk ten O., W. en N., waar zij meerendeels met lage landen omringd is, welke men kan doen onder vloeijen.

De stad heeft thans acht poorten, en in alles meer dan 70 straten, waarvan onderscheidene een aanmerkelijke lengte hebben, daarbij zijn zij meerendeels regt en breed en dienen dus ter bevordering der gezondheid. Ook loopen er op de twee voornaamste markten negentien straten uit, waarvan zes van zoo vele poorten voorzien zijn; een gemak, dat vooral den vreemdeeling in het oog valt. Vijf dezer hoofdstraten zijn ook genaamd naar zoo vele oude geslachten, als: de Boteringe-, de Ebbinge-, de Gelkinge-, de Haddinge- of Gaddinge- en de Folkerdingestraat.

Groningen wordt binnen hare muren omgeven met eene gracht, die de oude van de nieuwe stad afscheidt, en naar de wijze van vele Nederlandsche steden, met fraaije linden beplant is, waardoor zij eene druk bezochte wandelplaats oplevert. Over deze grachten liggen achttien bruggen, waaronder drie van hout. Wegens de stoutheid van het werk, munt uit de gemetselde Boteringeboog, die in het midden eene zoo geringe dikte heeft, dat iemand, onkundig van hetgeen een welingerigte boog dragen kan, schrikt als hij in den zomer twee of drie hooiwagens te gelijk, waarvan ieder gemeenlijk twee duizend ponden voert, er over ziet rijden; zijnde deze boog lang 9,75 ell. breed 6,54 ell. en 7 palm dik.

Behalve het St. Walburgsplein heeft men te Groningen nog drie groote markten, namelijk: de Grootemarkt, genaamd Breede markt, de grootste die men ergens in de Nederlanden aantreft, hebbende eene lengte van omstreeks 204,78 ell. en naar het westen eene breedte van 122,85 ell.; de groote en fraaije Vischmarkt, waar men de korenbeurs vindt; de Ossemarkt, die met een gedenkteeken, van wit statuarisch marmer ter eere van den onsterfelijken stichter van het instituut voor doofstommen HENRI DANIEL GUYOT prijkt, en de Radermarkt.

Onder de fraaijgehouwen van Groningen, verdienen vooral melding het Stadhuis of Raadhuis en het in 1850 ingewijde fraaije Akademie gebouw. Deze munten boven alle de overige wereldlijke gebouwen uit, zoo door hunne uit- als inwendige pracht en schoonheid. Het eerstgemelde heeft eenen prachtigen gevel, versierd met eenen zuilenrij, bestaande uit vier kolommen van Bremer steen, welke op een blaauw arduinen voetstuk rusten, met eenen ruimen trap, hebbende ter wederzijde een en twintig treden. Verdere openbare gebouwen zijn: het Provincie- of oude Gouvernementshuis, waar de staten vergaderen; het hof van Justitie, een ruim gebouw, waar het Provinciaal Geregts-hof en, mede de Arrondissements-Regtbank zitting houden; de fraaije Korenbeurs; de Stadswaag; het Boterhuis; het voormalig Amunitie- of Tuighuis, thans grootendeels tot een, door het Diakoniegeselschap aangelegd werkhuis bezigt wordende; het Burgerlijke en Militaire Huis van verzekering; een arsenaal of amunitiehuis; het voormalig Ommelandershuis, nu door de Commissie van Landbouw en andere gebruikt; het voormalig Groot kantoor of Collecthuis, thans het kantoor van het zegelen der gouden en zilveren werken en van den stads Ontvanger; de Vischbanken en een Schouwburg.

De 22000 Herv. maken de gem. van Groningen uit, welke tot de klass. en ring van Groningen behoort, en door 9 Predikanten bediend wordt. De Grootkerk, St.-Martenskerk of Martinikerk, is een deftig gothisch gebouw, met twee rijen zwaren pilaren, een aanzienlijk verheven koor; een groot voortreffelijk orgel, oorspronkelijk gemaakt in 1479, door den beroemden RUDOLPHUS AGRICOLA; een ge-

denksteen in de muur, dat de groote MUNTINGH daar begraven ligt, en een klein gedenkteeken, in eenen pilaarmuur, ter eere van den Schoolopziener HENDRIK WEXTER, die hier echter, noch geboren, noch begraven is. De toren dezer kerk een meesterstuk van gothische bouwvorde, is naar men wil, de fraaiste en met den Utrechtschen dom, de hoogste toren van geheel Nederland. Hij heeft vijf omgangen, met eenen fraaijen appel; is tot den derden omgang van graauwen hardsteen opgetrokken en heeft een goed uurwerk en fraai klokkespel. De Akerk is een tamelijk groot kruisgebouw, met eenen fraaijen toren en een met kunstig gesneden beelden versierd voortreffelijk orgel. De Nieuwe of Noorderkerk, is een fraai gebouw, bestaande uit vier gelijke kruispanden, met een klein sierlijk torentje en fraai orgel. Behalve deze drie hoofdkerken hebben de Herv. hier nog de Peper-Gasthuiskerk en de Heilige-Geest- of Pelster-Gasthuiskerk, beide van orgels voorzien en om den anderen zondag, tevens door de Waalsche gem. gebruikt wordt.

De Christ. Afg. maken eene gem. uit, voor welke eene Nieuwkerk gebouwd wordt. De 600Doops. maken eene gem. uit. De kerk van eene ovale gedaante, is voorzien van een voortreffelijk orgel. De 750Luth. maken eene gem. uit, welke tot den ring van Groningen behoort. De kerk is een eenvoudig, doch goed ingerigt gebouw met een orgel. De 5500 R. K. maken hier eene stat. uit, welke tot het aartspr. van Groningen behoort. De kerk, aan den H. MARTINUS toegewijd, is een fraai gebouw, met toren en orgel. De 1200 Isr. bezitten er eene synagoge, zijnde een zeer net gebouw, hetwelk tevens de hoofds. der geheele provincie is. Er zijn twee begraafplaatsen, de Zuidebegraafplaats en de Noorderbegraafplaats, op welke mannen van grooten naam rusten, wier steenen en monumenten de gedachtenis hunner verdiensten voor het nageslacht bewaren, als: de Gouverneur der prov. Groningen GUSTAAF WILLEM BARON VAN IMHOF, de Hoogleeraren DRIESSEN, YPEIJ en STRATING, de Archivarius DRIESSEN, en anderen.

Onder de weldadige inrigtingen, verdient vooral melding het Instituut voor Doofstommen, opgerigt door den Franschen Predikant HENRI DANIEL GUYOT, die tot aan zijnen dood, in

1828, en dus gedurende eene reeks van bijna veertig jaren, onafgebroken daaraan werkzaam was. In dit liefdadige gesticht worden jeugdige doofstommen van negen tot vijftien jaren, uit verschillende oorden van het Vaderland, opgevoed, tot dat zij grootendeels met behulp van een, mede hier aangeleerd ambacht of handwerk, in hunne eigen behoeften kunnen voorzien, en grondig onderwezen zijn in het uiten hunner gedachten, door middel van de spraak, het schrift en de natuurlijke gebaarmaking, waardoor zij voldoende begrippen van godsdienst en zedekunde, geschiedenis en aardrijkskunde opgedaan hebben. Verdere liefdadige gestichten zijn: het Burgerweeshuis, voor kinderen wier ouders het burgerregt hebben gehad naar de kleding der kinderen, gemeenlijk het Roode Weeshuis genoemd; het Kinderhuis, der Herv. Diakonie of naar de kleding der kinderen, het Groene Weeshuis genoemd; het Ev. Luth. Weeshuis; het R.K. Armenhuis, en de Garnizoensziekenzaal. Tot huisvesting en onderhoud van oude burgerlieden strekken de volgende Gasthuizen: het Heilige-Geest-Gasthuis, met 80 conventualen; het Geertruid-Gasthuis, met 66 conventualen; het Antonie-Gasthuis, met 28 conventualen; het Jacob-en-Annen-Gasthuis, geschikt voor twaalf mannen en vrouwen, die aan eene gemeene tafel spijzigen; het Arnen-Huiszitten-Gasthuis, met 21 conventualen en 1 suppoost, terwijl aan 40 vrouwen buiten het gesticht brood en boter wordt uitgedeeld; het Aduarder-Gasthuis, tot woning en onderhoud van 9 oude vrouwen dienende, en het in 1851 nieuw gebouwde Gasthuis der Nederduitsch Hervormde Diakonie, waar van een gedeelte is ingerigt tot broodbakkerij voor de armen, en een ander gedeelte tot verpleging der zieken der Diakonie. Behalve de opgenoemde huizen, wier inrigting, door verloop van tijden, meer algemeen geworden zijn, heeft men ook nog dezulken, die, niet alleen door bijzondere personen zijn opgerigt, en nog hunne namen dragen, maar ook door hunne afstammelingen bestuurd worden, aan wie de begeving der daarin opvallende plaatsen toekomt. Van dien aard zijn: het Mepsche-Gasthuis; het Ubbena-Gasthuis; het Vrouw-Anna-Ververs-Gasthuis; het Zeyls-Gasthuis; het

Baroldi- of Jan Luitjens-Gasthuis; het Vrouw-Franssen- of Geertjen-Schiltsgasthuis; het Juffer-Tetta-Alberda-gasthuis, en het Scheunings-Gasthuis.

Nog bestaan er vele weldadige inrigtingen, van welke de voornaamste zijn: eene Vrouwenvereniging ter bevordering van werkzaamheid en welstand onder de geringere volksklasse, welke zich vooral bezig houdt met de huizen der geringere klasse te bezoeken, en wel zoodanig, dat twee vrouwen gezamenlijk tien huisgezinnen, door toespraak, teregtwijzing en het verschaffen van handenarbeid, uit hunnen staat van traagheid, ruwheid en ellende pogen op te helpen; een Genootschap van Moederlijke Weldadigheid; eene Vrouwen inrigting ter bevordering van godsdienstige kennis en huiselijke welvaart onder de geringere volksklasse; eene commissie van Spijsuitdeeling aan behoeftigen, gedurende de wintermaanden; een Zeemanscollegie, voor oude en gebrekkige zeelieden, onder den naam van *Groninger Eendragt*, waarvan de collegievlag is wit met de letters G B en het nummer van den gezagvoerder; de Zondagscholen; eene Afd. van het Nederl. Bijbelgenootschap; eene Afd. van het Nederl. Zending-genootschap; eene Afd. van het Genootschap ter zedelijke verbetering der gevangenen, en eene Afd. der Maatsch. ter bevordering van het godsdienstig onderwijs onder de slaven en verdere heidensche bevolking in de kolonie Suriname. Ook verdient bijzondere melding het in 1839 opgerigte Algemeen Diakengezelschap der Nederduitsch-Hervormde gem., waarvan zoo wel afgetredene als fungerende Diakenen lid zijn en hetwelk zich in doel stelt het heil der armen te bevorderen, hebbende reeds onder anderen een Weeshuis, een 100 tal geschikte woningen voor armen, en patronaat enz. opgerigt.

Onder de wetenschappelijke inrigtingen verdient voorzeker eerst genoemd te worden: de Akademie of Hoogeschool, welke thans 200 studenten telt en een ongemeen fraai en ruim akademiegebouw heeft, met breed front en prachtige zuilen, waarop het frontespies van zware Gilhauwer of Bentheimer steen rust. Ten dienste dezer hoogeschool zijn er verder een Kruidtuin; een Oeconomische tuin voor de Landhuishoudkunde; eene Ontleedplaats; een Nosocomium of Ziekenhuis, hetwelk thans (1852) zeer

wordt vergroot en ingerigt voor een provinciaal Ziekenhuis; eene Bibliotheek; een Museum van Natuurlijke Historie; een kabinet van Landhuishoudkundige werktuigen en eene rij-school. Aan het stedelijk Gymnasium wordt door eenen Rector, eenen Conrector, drie Preceptoren, eenen Leeraar in de Wiskunde, eenen Leeraar in de Hoogduitsche taal en Letterkunde en eenen Leeraar in de Fransche en Engelsche taal en Letterkunde onderwijs gegeven. Voorts heeft men hier nog eene Akademie van beeldende kunsten, bouw-, toegepaste werktuig- en zeevaarkunde, onder den naam *Minerva*, met een observatorium en verzameling van Astronomische werktuigen, waarin aan 300 leerl. onderrigt gegeven wordt; eene Maats. van Landeigenaars en vastbepaalde Meijers, tot het bekomen van geld op hunne goederen tegen eene matige rente; het Genoots. *Pro excolendo jure patrio* (d. i. ter beoefening van het vaderlandsche regt); een Genoots. ter bevordering van natuurkundige wetenschappen, waarmede zich de Natuurkundige Maats. vereenigd heeft, en dat een eigen gebouw, met fraaije gehoozalen heeft; een Kunstlievend Genoots. ter aanmoediging van teeken- en schilderkunst, onder den naam *Pictura*; een Depart. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, met eene leesbibliotheek; en een aanzienlijk Depart. van de Nederlandsche Maats. ter bevordering der Nijverheid te Haarlem.

Er zijn te Groningen, 2 Stadscholen, voor de kinderen van minvermogene onbedeelde ouders, en 2 Stads-Armenschoolen, voor de kinderen van bedeelde ouders, beide van allerlei Christelijke geloofsbelijdenis. Daarenboven zijn er 1 Isr. Godsdienstige Armenschool en 4 Weeshuisscholen, 1 voor de Burgerweezen, 1 in het Groene-Weeshuis; 1 in het R. K. Armenhuis en 1 waar de Luth. weezen onderwijs ontvangen. Behalve deze zijn er te Groningen thans nog 24 andere lagere scholen. Daarenboven is hier 1 Kweekschool voor Schoolonderwijzers, door het Depart. Groningen der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, die, behalve 60 leerl. in de leerschool, 20 kweekelingen telt, en twee uitste-

kend ingerigte Stads-bewaarscholen, in ieder van welke 300 arme kinderen gratis worden bewaard, ontwikkeld en opgeleid, om naderhand, op andere scholen, met vrucht onderwijs te kunnen ontvangen. Er is 1 Stads-Fransche kostschool voor jongens en 1 voor meisjes, en er zijn buitendien nog 4 bijzondere Fransche scholen, voor jongens en 1 voor meisjes.

Paardenmarkten: op den tweeden Maandag vóór Palmzondag; op Maandag na Paasch-Maandag; op Pinksterdagsdag; op Maandag voor den derden Donderdag in Julij; op Maandag voor den derden Donderdag in Augustus en op den eersten Maandag in October. Beestenmarkten: iederen markttag in Mei; den laatsten markttag in October; alle markttagen in November en den eersten markttag in December. Kermissen: den tweeden Maandag in Mei en den derden Maandag in September, en duren elk 14 dagen. GRONINGEN, d. Zie GROENINGEN. GRONINGERDIEP. Zie HUNGE. GRONINGERLAND. Zie GRONINGEN. GRONINGER OMMELANDEN. Zie OMMELANDEN.

GRONINGER-POLDER. Zie STADSPOLDER. (DE).

GRONINGERPUNT (DE). Zie PUNT GRONINGER-ZEEGAT of FRIESCHESLENK, vaarwater, loopende tusschen de eilanden Ameland en Schiermonnikoog, hebbende twee uitloopen in de Noordzee, eene noord-oostelijke en eene noord-westelijke, ook het Middelfgat genaamd, beide ontstaande door de Engelmansplaat.

GRONINGIA. Zie GRONINGEN.

GRONINGSCHIE STADS NIEUWE KANAAL. Zie STADSKANAAL.

GRONINGUE. Zie GRONINGEN.

GRONS, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van Burgwerd; groot 40.0500 bund.

GRONS of ZANDIGE-GRONS, water, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*. Het is eigenlijk een zuidelijke inham van de Vlake Brekken, en behoort onder het d. Nieuwhuizum.

GRONSELE. Zie GRONSVELD.

GRONSEN (DE) of DE GRONZEN, voorm. meertje, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer Oldephaert-en-Noordwolde*.

GRONS (MODDERIGE-). Zie MODDERIGE GRONS (1).

(1. Eveneens zoeken men de overige met Gro:is samengestelde art. op de woorden van onderscheiding.

**GRONSVELD**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. *Meerssen*, postk. *Maastricht*. Zij bevat de d. Gronsveld, Heugem en een gedeelte van het d. *Ekkelrade*, benevens het geh. *Houtem*; beslaat 1443,1965 bund., telt 328 h. met 1680 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., alle R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *St. Maarten te Maastricht*, behoort, en door eenen Pastoor en 2 Kapellanen bediend wordt. Er zijn 3 scholen.

Het d. Gronsveld, Gronsvelt, Grondfeld, Grondseld of Gronsfeld oudtijds *Gronsele*, ligt 1½ u. Z. O. van *Maastricht*, 1½ u. Z. ten W. van *Meerssen*. Men telt er 127 h. en 610 inw. De kerk, aan den H. *MARTINUS* toegewijd, is van toren en orgel voorzien. De dorps. telt 70 leerl.

Kermis den 4den Zondag van Sept. **GRONSVELD (KASTEEL - VAN -)**, buit., pr. *Limb.*, gem. *Gronsveld*, in het midden des dorps; 9,0370 bund.

**GRONSVELT**. Zie *GRONSVELD*.

**GRONTERP**. Zie *GREONTERP*.

**GRONWEGEN**. Zie *GROENEWEGEN*.

**GRONZEN (DE)**. Zie *GRONSEN (DE)*.

**GROOTBOSCH**, hofst., pr. *Gron.*, gem. en ½ u. O. van *Usquert*.

**GROOTDAMMER POLDER**, p., gem. *Schoort - Groet - Harger - en - Camp*; groot 253 bund.

**GROOTDIEP**, water, pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf - Oosteinde*. Het ontspringt niet ver van *Fochteloo*, en vereenigt zich, voorbij *Oosterwolde*, met de *Kutnre*.

**GROOTDONK** of *GRODONK*, b., pr. *N. Br.*, gem. en ½ u. Z. W. van *Veghel*, een gedeelte uitmakende van het geh. *Eerde*.

**GROOTE-BERG**, b., pr. *N. Br.*, gem. en tot de st. *Eindhoven* behoorende, waarvan zij slechts door de vest gescheiden is. In deze buurs. heeft men de kaserne der *marechaussée*, benevens de fabriek het *Paradijs*.

**GROOTE AA**. Zie *AA (GROOTE) (1)*.

**GROOTE BROEK** of *GROOTEN BROEK*, d. in *Dregterland*, voorheen ook alleen *Broek*, pr. *N. H.*, arr. en 2½ u. N. O. van *Hoorn*, kant. en 1 u. W. van *Enkhuizen*, hulpk. van de postk. *Hoorn en Enkhuizen*, gem. *Grootebroek-en-Lutjebroek*, geheel in de

lengte aan de streek of rijweg tusschen *Hoorn* en *Enkhuizen* gebouwd. Men telt er 185 h. en 1050 inw., die meest bestaan van melkerij, kaasmaken en den akkerbouw. Er is een fraai Raadhuis, hetwelk met een sierlijk torentje prijkt en eene nette Waag.

De 300 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Hoorn*, ring van *Enkhuizen* behoort. De kerk heeft een fraai orgel en een vierkanten toren, waarboven een spits staat. De 700 R. K. maken eene stat. uit, welke tot het zartspr. van *Hollanden-Zeeland*, dek. van *West-Friesland* behoort. De kerk aan den H. *JOHANNES den Dooper* toegewijd, heeft een fraai orgel, doch geen toren. Ook is er een Weeshuis, waarin worden opgenomen en doelmatig opgevoed, alle weezen van de Protestantische godsdienst, uit de d. *Grootebroek*, *Lutjebroek*, *Bovencarspel*, *Hoogcarspel* en *Andijk*. De dorps. telt 90 leerl.

Kermis den eersten Zondag in Augustus en duurt drie dagen.

**GROOTE BROEK - EN - LUTJEBROEK**, gem., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Enkhuizen*, hulpk. *Grootebroek* (16 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. *Grootebroek* en *Lutjebroek*, beslaat 1236,2266 bund., telt 283 h. en 1800 inw., die meest hun bestaan vinden in de melkerij, het kaasmaken en den akkerbouw, terwijl men er eenen koornmolen en vier schuitemakerijen heeft.

De 550 Herv. maken de gem. van *Grootebroek* en *Lutjebroek* uit. De 1250 R. K. maken de stat. van *Grootebroek* en *Lutjebroek* uit. Er zijn 2 scholen.

**GROOTE BROEK - EN - LUTJEBROEK (POLDER-VAN-)**, p., pr. *N. H.*, gem. *Grootebroek-en-Lutjebroek*; groot 1236,2266 bund.

**GROOTE-BRUG (DE)**, brug, pr. *Geld.*, gem. en 1 u. N. O. van *Tiel*, 10 min. N. W. van de *Blaauwekamp*, onder *Ommeren*, over de *Linge*.

**GROOTE-BUNTE**, landg., pr. *Geld.*, kant., gem. en 3 u. N.O. van *Ermelo*; groot 107 bund. (BUREN.)

**GROOTE-BUURT**. Zie *BERGUMER-GROOTE-DIEP*, water, pr. *Dr.*, dat, bij *Valkhe* ontstaande, langs *Exlo* voortlopende, zich bij *Broninger* met het *Kleine diep* vereenigt,

(1) Alle de met *GROOT* of *GROOTE* beginnende artikels, welke hier niet gevonden worden, zoek men op de woorden van onderscheiding.

om het Drouwenerdiep, en verder de Oostermoersche-vaart te vormen.

**GROOTE-FORT.** Zie **FREDERIK-HENDRIK.**

**GROOTEGAST**, kerk. ring., pr. *Gron.*, klass. van *Gron.* Zij bevat de gem. Grootegast-en-Doezum, Lettelbert, Lutkegast, Marum-en-Noordwijk, Midwolde-en-Leek, Niebert-en-Nuis, Niekerk-Oldekerk-en-Faan, Oostwold-Lage-en-Hooge-Meden, Opënde, Sebaldeburen, Tolbert en Zevenhuizen en telt ruim 11500 zielen, 17 kerken en 12 Predikanten.

**GROOTEGAST**, gem., pr. *Gron.*, arr., kant. *Zuidhorn* hulpk. en postk. *Gron.* en *Leeuwarden* (4 m. k., 2 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. Grootegast, Doezum, Lutkegast, Opënde en Sebaldeburen, benevens de geh. Curringehorn, het Dorp, de Eest Eibertburen, de Oude Wierden, het Peebos, de Snipperij, de Tenten, Topweer, de Uithorn, de Wieren, het Westersand en gedeelten van Stroobos, de Jouwer en Westerhorn; beslaat 6634,3462 bund., en telt 569 h., met ongeveer 3200 inw., die meest bestaan van landbouw en veenderij; ook zijn er 1 blaauwverwerij, 1 pel- en 3 koornmolens.

De inw., op 4 na alle Herv., maken de gem. van *Grootegast-en-Doezum*, *Lutkegast*, *Opënde* en *Sebaldeburen* uit. De 4 R. K. parochiëren te *Aduard*. Er zijn 6 scholen.

Het d. Grootegast ligt 4 u. W. van Groningen, 2 u. Z. W. van Zuidhorn, en telt met het geh. de Tenten 156 h. en 790 inw.

De 750 Herv. behooren tot de gem. *Grootegast-en-Doezum*, die hier eene kerk heeft, met een klein hol spits torentje doch zonder orgel. De dorps. telt 80 leerl.

Jaarmarkt den 3. Woensdag in Sept.

**GROOTEGAST - EN - DŌEZUM**, kerk. gem., pr. *Gron.*, klass. van *Groningen*, ring van *Grootegast*, met twee kerken, ééne te Grootegast en ééne te Doezum, en ruim 1600 zielen.

**GROOTEGASTER-DIEP**, water, pr. *Gron.*, dat zuidwaarts tot in de veenen en van het dorp noordwaarts naar het trekdiep loopt, alwaar het den naam draagt van Grootegaster-togt.

**GROOTEGAT (HET)**, water, pr. *Z. H.*, gem. *Zuid-Beijerland*, met bogtigen loop, den *Groot-Zuid-Beijerlandsche-polder* doorvloeiende.

**GROOTE-GEEST**, pr. *N. Br.*, gem. *Linden*, 10 min. Z. van Groot-Linden.

**GROOTE-HOF-TE-VELDE**, buit., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Dalfsen*, in de buurs. *Ankum*; groot 53,3370 bund.

**GROOTE-HORST**, hofst., pr. *Limb.*, gem. en 1 u. N. van *Bergen*, op den weg van Afferden naar het geh. *Augustinus*; groot 31 bund.

**GROOTEL.** Zie **GOOTEL.**

**GROOTE-MEER**, meertje of ven in de heide,  $\frac{3}{4}$  u. O. van *Ossendrecht*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Huibergen*.

**GROOTE-MEER (HET)**, meertje, pr. *N. H.*, gem. *Broek-in-Waterland-Zuidwoude-en-Uitdam*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Zuidwoude*; groot 5,3000 bund.

**GROOTENBROEK.** Zie **GROOTENBROEK.** (**GROOT-**).

**GROOTENHOUT.** Zie **GENHOUT**

**GROOT-EN-KLEIN-EILAND**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muiterk*; groot 18,3340 bund.

**GROOTE-PLAAT (DE)**, plaat in de *Ooster-Schelde*, W. van *Zierikzee*.

**GROOTE-POLDER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Hedikhuizen*; 35,8969 bund.

**GROOTE-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Zuid-Schalkwijk-Vijshuizen-en-Nieuwland-aan-de-Drecht*; 225,5572 bund. groot.

**GROOTE-POLDER**, bijgenaamd **GROOT-POLDER-VAN-NIEVAART**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Khundert*; 1016,6658 bund. groot.

**GROOTE-POL-** (**NOLLEN (DE)**, **STOMPWIJK (DROOG- DER (DE))**. Zie **GROOTE-POLDER (DE)**, **GEMAAKTE-GROOTE-POLDER-VAN-**).

**GROOTE-POLDER (DE)** of **ACHTER-DE-KERK-EN-ZANEN**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Alphen-en-Rietveld*; 860,6341 bund. groot.

**GROOT-POLDER**, ook wel **DE-GROOTE-POLDER-VAN-ODSHOORN**, gem. *Oudshoorn-en-Gnephhoek*; 410,9759 bund. groot.

**GROOTE-POLDER-VAN-NIERVAART (DE)**. Zie **GROOTE-POLDER (DE)**.

**GROOTE-RUITERBOS (DE)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*; 3,9380 bund.

**GROOTE-SCHANS (DE)**, of wel **FORT-SPINOLA**, ook wel het **FORT-WARANDE** geheeten, fort, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Terheyden*. Het is thans een aarden fort van vier bastions, met eene natte gracht en bedekten weg omringd.

**GROOTESLOOT**, water, pr. *N. H.*, gem. *Spanbroek*, hetwelk van het Noordermeer tot de *Kapellesloot* loopt.

**GROOTE-SLOOT.** Zie **ZIJPERVAART (OUDE-)**.

GROOTE-VEER (HET), geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Bormeer*. Er is hier een overhaal over de Maas.  
GROOTE-VEER (HET). Zie KATERVEER.

GROOTE-WAAL (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Berkhout-en-Baarsdorp*, en gem. *Hoorn*.

GROOTE-WAARD (DE) of GROOTWAARD, p., pr. *Z. H.*, gem. *Noorde-loos-en-Over-Stingeland*; 441,7518 bund. groot. (BOSCH.)

GROOTE-WAARD (DE). Zie BIESGROOTE-WAL, geh., gem. *Schagen-en-Burghorn*; met 7 h. en 50 inw.

GROOTEWAL, een der zeven sectiën, waarin de gem. *Schagen-en-Burghorn*, pr. *N. H.*, verdeeld is; groot 274,3333 bund. en bevattende de p.: de Oude-Kaag, de Harmen-Kaag, de Oostermeer, de Achter-Grootewal, de Voor-Grootewal, Over-de-Leets, Bezuiden-de-Miederlaan, Benoorden-de-Miederlaan, de Nieuwe-polder en de Compagnie.

GROOTEWAL (ACHTER-), p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; groot 35,6628 bund.

GROOTEWAL (VOOR-), p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; groot 23,9880 bund.

GROOTHUIZEN. Zie GROSTHUIZEN.

GROOTSLAG (HET), p., pr. *N. H.*, gem. *Enkhuizen, Bovencarspel, Grootebroek-en-Lutebroek, Hoogcarspel, Andijk, Westvoud-en-Binnenwijzend en Werverschoof-en-Ouddijk*; groot 3960,2539 bund.

GROOTVEEN (HET), poel, pr. *N. Br.*, gem. *Wouw en Roosendaal-en-Nispen*, 10 min. W. van Nispen.

GROOTVEN, geh., pr. *N. H.*, gem. *St. Maarten - Eenigenburg - en - Valkoog*.  $\frac{1}{2}$  u. Z. van St. Maarten.

GROOTVEN (HET), poel in de heide, pr. *N. Br.*, onder *Hilvarenbeek*.

GROOTWAARD. Zie GROOTEWAARD (DE).

GROOTZAND, buit., pr. *Utr.*, gem. en 25 min. N. van *Vleuten*; 30 bund.

GROS (DE), b., pr. *Gron.*, gem. *Hoogezand*.

GROSSEM. Zie GROESSEM.

GROSTHUIZEN, gem., pr. *N. H.*, arr. en kant. *Hoorn*, postk. *Alkmaar, Hoorn en Purmerende* (18 m. k., 4 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit gedeelten van de Wester-Kogge, en van den p. Beischoot, bevat het d. Grosthuizen; beslaat 370,4852 bund., en telt 57 h. met 340 inw., die meest bestaan van landbouw, en zuivelnering.

De 140 Herv. behooren tot de gem. *Grosthuizen-en-Avenhorn*. De 180 R. K. behooren tot de stat. van de *Goorn-en-Grosthuizen*. Er is eene school met 45 leerl.

Het d. Grosthuizen of Groesthuizen, volgens sommigen in vroeger tijden Groothuizen, ligt  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van Hoorn,  $\frac{2}{3}$  u. O. van Alkmaar. De kerk heeft een spitsen toren, doch geen orgel.

Kermis den 2 Zondag in Mei.

GROSTHUIZEN-EN-AVENHORN, kerk. gem. in *N. H.*, klass. en ring van *Hoorn*, met 2 kerken, ééne te Grosthuizen en ééne te Avenhorn, en 360 ziel.

GROTEL of GROOTEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Bakel-en-Mûheze*, aan den *Esperloop*; met 14 h. en ruim 90 inw.

GROU. Zie GROUW, water.

GROUDE. Zie GROEDK.

GROUDEN (DE), laag veld en weideland, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van Ulrum tusschen Ulrum en Zoltkamp, langs de Zoltkamper-togt.

GROUP, heerl., pr. *Z. H.*, kant. 's *Gravendeel*, reg. kant. en postk. *Oud-Beijerland*, gem. *Westmaas-en-Group*. Zij bevat niets dan het geh. Group; beslaat 380,9934 bund. en telt 27 h., met 170 inw., die meest hun bestaan vinden in den veldarbeid. Ook is er 1 steenen windkoornmolen.

De inw. allen Herv., behooren tot de gem. van *Westmaas*, waar de kinderen ook onderwijs genieten.

Het geh. Group of Groep, ligt  $\frac{4}{5}$  u. Z. W. van Dordrecht,  $\frac{3}{4}$  u. W. van 's *Gravendeel*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Westmaas*.

GROUSTINS. Zie GROVESTINS.

GROUTERP. Zie GREONTERP.

GROUW, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, arr. *Leeuwarden*, kant. *Rauwerd*; bevattende alleen het d. Grouw, en beslaande 2624,7460 bund.

GROUW, GROUWGA of GROUWGAE, oudtijds GROWE, groot d., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, arr. en  $\frac{5}{6}$  u. Z. van *Leeuwarden*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Rauwerd*, hulpk. van de postk. *Leeuwarden, Sneek en Heerenveen*. Men telt er 225 h. en 1530 inw., en met de geh. Hofland, Laagland en Zuiderend, en de b. de Bird, Götum, Pean, Syteburen en Meinertsburen, 312 h. en ruim 1800 inw., die meest bestaan van handel in boter, kaas en granen, de veefokkerij, de scheepvaart, het sloopstimmeren, het uurwerk- en zeilmaken, terwijl men er heeft 3 sloopstimmerwerven, 2 uurwerk- en zeilmakerijen, waarvan de voortbrengse-

len, onder den naam van Grouwsterklokken, beroemd zijn, 1 brandspuitmakerij, 1 lijnbaan, 6 leerlooierijen, 1 rogge- en pel- en 1 houtzaagmolen. Ook zijn er eene, met steenen gevloerde, beestenmarkt, en eene openbare Waag, welke nevens den koornmolen staat.

De 1000 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Leeuwarden*, ring van *Wirdum* behoort. De kerk is een groot gebouw, met een zwaren toren. De 800 Doopsg. maken met de overige van die gezindte, welke in deze burgerl. gem. wonen, eene gem. uit. Hunne kerk heeft toren noch orgel. De 20 R. K. parochiëren te *Irnsrum*. Er is eene school met 160 leerl.

Kermis den 3den Donderdag in October.

GROUW. Zie GRAAUW.

GROUW (DE), stroom., pr. *Fr.*, kw. *Oostergoo*, die in de gem. *Idaarderadeel*, ten N. van het d. Grouw, uit het *Pikmeer* voortkomt; in haren loop, om het gezegde dorp, de Galle en de Boschloot opneemt; voorts die gem. doorloopt en naar de Oude Schouw vloeit, waar zij zich met de Boorn vereenigt, om zich, door de Wetering, in het Sneekmeer te ontlasten.

GROUW (TER-). Zie GROEDE.

GROUWE. Zie GRAAUW.

GROUWE (DE). Zie GROEDE.

GROUWERGA. } Zie GROUW.

GROUWERGAE. }

GROUWSTINS. Zie GROVESTINS.

GROVEBRUG. Zie GROEVENBRUG.

GROVENDORP. Zie GREONTERP.

GROVESTINS, GROUSTINS of GROUWSTINS, vroeger *SIRTEMA*, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, 5 min. Z.O. van *Englum*; groot 22,9410 bund.

GROVESTINS, buit. Zie BOVENBUREN.

GROVESTINS, GROUSTINS of GROUWSTINS, voorm. stat. pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*, in het vl. *Heerenveen*. Zij beslaat 1,3700 grond en dient thans tot grietenijhuis van Schoterland.

GROVESTINSHEERT, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Grijskerk*, op den *Oosterwaard*; groot 55,5260 bund.

GROWE. Zie GROUW.

GRUBBENVORST, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. *Horst*, postk. *Vento* (12 m. k., 3 s. d.); bestaat uit de d. Grubbenvorst en Lottum, benevens de geh. Aast, Bomberg, Eyndt, Steeg, Lovendaal en Raay-einde; beslaat 4435,6455 bund., en telt 199 h.

met 1380 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en in de bosschen.

De inw., allen R. K., maken de par. van *Grubbenvorst* en *Lottum* uit. Er zijn twee scholen.

Het d. Grubbenvorst, Gribbenvorst Grobbenvorst of Grobbenforst, gemeentlijk Vorst of Vurst genaamd, ligt 6 u. N. van Roermond, 1½ u. O. Z. O. van Horst grenzende aan de Maas. Men telt er 34 h. en 220 inw., die eene par. uitmaken, welke tot het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Horst* behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De kerk aan de H. *Maagd MARIA* toegewijd, is een fraai en ruim gebouw met eenen hoogen spitsen toren en een orgel. De dorps. telt 60 leerl. Ook is er een Krankzinnigenhuis, aangehouden door eene vereeniging van geestelijke zusters, bekend onder den naam van *Assocatie van Bisweide*.

Kermis Zondags na St. JOHANNES den Douper.

GRUBBENVORST (KASTEEL-TE-), thans veelal het Slot genoemd, voorm. kast., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. Z. van *Grubbenvorst*, waarvan nog een stuk van eenen ronden toren, en eenige brokken van dikke muren staan.

GREONTERP. Zie GREONTERP.

GRUIS, h., pr. *Gron.*, gem. en ½ u. N. van *Ten-Boer*, onmiddellijk tegen het d. *Lellens*; met 2,5000 bund.grond.

GRUISBEEK, adell. h., pr. *Z. H.*, gem. *Rijswijk*, met eenen sierlijken, achtkantigen toren.

GRUISBERG, een der vijf heuvelen, waarop de st. *Nijmegen*, pr. *Geld.*, gebouwd is.

GRUNESTEIN. Zie GROENESTEIN.

GRUNINGA.

GRUNINGEN. } Zie GRONINGEN.

GRUNINGIA. }

GRUNLOE. Zie GROENLOE.

GRUNNINGER-PENDE. Zie OPENDE.

GRUOSNA. Zie GROESSEN.

GRYMENESSERSLUIJ. Zie GRIMMENESSERSLUIJ.

GRYNDE. Zie GRIND.

GUELDRE (LA.). } Zie GELDER.

GUELRE (LA-). }

GUENEP. Zie GENNIP.

GUESSELTE, GEUSSELT of GUSSELT, buit., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. W.Z. W. van *Ambj*; 41,7610 bund. groot.

GUESSELT-BROEK, vlakke, pr. *Limb.*, ½ u. N. van Maastricht.

GUEULLE. Zie GUEL.

GUIANA. Zie WITTENHOF.



**GUILGEFORTSPOLDER.** Zie OMKOMMER-POLDER.

**GUILHELMINAPOLDER.** Zie WILHELMINAPOLDER.

**GUILLETMITEN - KLOOSTER**, kloost., pr. *N. Br.*, gem. *Huibergen*. Het is een eigendom der R. K. gem. van *Huibergen*, die het heeft aangekocht er bevindt zich nog een Pater in. Het is nog geheel in orde en een zeer uitgestrekt gebouw. De voorm. kloosterkerk dient thans tot parochiekerk.

**GUITE-POLDER (WESTER)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Hetkenszand*; groot 49,1060 bund.

**GUL (DE)**, ven, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Hilvoarenbeek*.

**GULDEHUIS**, buit., pr. *N. Br.*, gem. *Aarle-Rixtel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Aarle*, zeer aangenaam aan de Aa gelegen; groot 2,9131 bund.

**GULDELAND (NIEUW-)**, het westelijk gedeelte van den pold. Oud-en-Nieuw-Guldeland.

**GULDELAND (OUD-)**, het oostelijk gedeelte van den p. Oud-en-Nieuw-Guldeland.

**GULDELAND-(OUD-EN-NIEUW-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Geervliet*; groot 25,9736 bund.

**GULDENWAARD (KEIZERS-)**. Zie KEIZERS-GULDENWAARD.

**GULP of GULPE**, in het Fr. LA GALOPPE, beek, pr. *Limb.*, welke bij *Henry-Chapelle (Klein-Gulpen)*, in de Belgische pr. *Luk*, ontspringende, van daar O. van Slenaken, in de pr. *Limb.*, komt; waar zij door de gem. *Gulpen* loopt en zich in die gem. in de *Geul* ontlast.

**GULPEN**, kant., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*. Het bevat de gem.: Gulpen, Bochtoltz, Cadier-en-Keer, Margraten, Mheer, Noorbeek, Oud-Valkenburg, Schin-op-Geul, Simpelveld, Slenaken, Strucht, Vaals. Wittem en Wijlre; beslaat 17,255 bund., telt 3172 h.; ruim 17,000 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

**GULPEN**, dek. in het apost. vic. van *Limb.*, bestaande uit de par.: Gulpen, Epen, Eys, Margraten, Mechelen, Mheer, Noorbeek, Schin, Slenaken, Vaals, Oud-Valkenburg, Vijhien en Wijlre. Men heeft er 13 kerken, 6 kapellen, 13 Pastoors, 15 Kapellanen en ongeveer 13700 ziel.

**GULPEN**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. *Gulpen*, hulpk. van de postk. *Maastricht* en *Vaals*, (1 m. k., 1 s. d.). Zij bevat de d. Gulpen en

Reymerstok, benevens de geh. Berghem, Ingber, Pessaken, Euverheim, Terlinden, Landraad, Billinghuizen-en-Waterop en Crapoel; beslaat 2117 bund. en telt 339 h., met ongeveer 2140 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt. Er zijn ook 1 papierfabriek, 2 leerlooierijen, 2 bierbrouwerijen en 2 koorndmolens.

De 1900 R. K. maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Gulpen*, behoort en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De 50 Herv. behooren tot de gem. van *Gulpen-en-Valkenburg*; en de 70 Isr. tot de syn. van *Maastricht*, welke hier eene bijk. heeft. Er zijn 2 scholen.

Het d. Gulpen, Gulpe, in het Fr. Galoppe, ligt 3 u. O. van Maastricht, aan den Straatweg, van Aken op Maastricht; 50° 49' 18" N. B., 23° 33' 19" O. L. Men telt er ongeveer 930 inw. De R. K. kerk, aan den H. Petrus toegewijd, is een groot en fraai gebouw, met eenen spitsen toren en een orgel. De Herv. kerk is een net gebouw, van torentje en orgel voorzien. De dorps. telt 40 leerl.

Kermis en Veemarkt den 3 Novemb. **GULPEN-EN-VALKENBURG**, kerk. gem. pr. *Limb.*, klass. *Maastricht*, Noordring van *Maastricht*, met 2 kerken, te Gulpen, en te Valkenburg 70 ziel.

**GULPENBERG**, bergje, pr. *Limb.*, gem. *Gulpen*.

**GUNNE (DE)**, havez., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Heino*; groot 54,3890 bund.

**GUNTERSTEIN**, adell. h., pr. *Utr.*, gem. *Breukelen-St.-Pietcr*, aan den regter oever van de *Vecht*, schuins over de kerk van het d. *Breukelen*; met 35 bund.

**GUSSELT**. Zie GURSELTE.

**GUTTEKOVEN**, ook wel GUTTEKOVEN gespeld, d., pr. *Limb.*, arr. en  $\frac{1}{4}$  u. N. N. O. van *Maastricht*, kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Sittard*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Limbricht*.

De inw., allen R. K., hebben hier eene kapel, aan den H. NICOLAAS toegewijd, welke tot de par. van *Limbricht* behoort en door eenen afzonderlijken Kapellaan bediend wordt. Deze kapel heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 60 leerl.

Kermis den tweeden Zondag na H. Sacramentsdag en Zondags na de octave van Allerheiligen.

H.

**HAFTEN**, gem., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, reg. kant. *Tiel*, postk. *Zalt-Bommel* en *Gorinchem* (22 m. k., 8 s. d., 1 j. d., 2 afd.). Zij bevat de heerl. *Haften*, *Hellouw* en *Tuil*; beslaat 1588,3336 bund., telt 341 h. met ongeveer 1900 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook is er 1 steenbakkerij.

De 1870 Herv. maken de gem. van *Haften*, *Hellouw* en *Tuil* uit. De R.K. parochiëren te *Varik*. De 4 Isr. behooren tot de ringsyn. van *Tiel*. Er zijn 3 scholen.

**HAFTEN**, heerl., pr. *Geld.*, kw. en arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, reg. kant. *Tiel*, postk. *Zalt-Bommel* en *Gorinchem*, gem. *Haften*. Zij bevat den Polder-van-Haften en daarin het d. *Haften*, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 468,0232 buud. en telt 112 h. met 980 inw., die meest bestaan van den landbouw, terwijl er mede vele zalmvisschers gevonden worden. Ook is er 1 koornmolen.

De inw., allen Herv., maken de gem. van *Haften* uit, die tot de klass. van *Zalt-Bommel*, ring van *Tuid*, behoort. Er is eene school met 80 leerl.

Het d. *Haften*, *Haeften* of *Haften* ligt 4½ u. W. Z. W. van *Tiel*, 2 u. Z. Z. W. van *Geldermalsen*, aan de *Waal*, over welke hier een schuit-pontenveer, op de zoogenaamde *Kluit*, onder *Gameren*, ligt. De Herv. kerk is een gebouw in Gothischen stijl, met fraaijen torenspits, doch zonder orgel.

Kermis, den tweeden Woensdag en Donderdag in de maand *Julij*.

**HAFTEN (HUIS-TE-)**, vroeger naar men wil *GOUDENSTEIN* of *GOUDESTEIN*, landh., pr. *Geld.*, gem. *Haften*, in de heerl. *Haften*.

**HAFTEN (POLDER-VAN-)**, p., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, gem. *Haften*; 468,0232 bund.

**HAAG (ACHTER-DE-)**. Zie *ACHTERDEN-HAAG*.

**HAAG (DE)**, ook wel *DEN HAGE*, en bij het kadaster enkel *HAAG*, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. Z. O. van *Helmond*; met 36 h. en 160 inw.

**HAAG (DEN)**. Zie *GRAVENHAGE* ('s).

**HAAG (DEN)**, geh., pr. *Geld.*, gem. *Appeltern*, 5 min. N. van *Alphen*; met 10 h. en 55 inw.

**HAAG (DEN)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. van *Schuyck*; met 82 h. en 180 inw.

**HAAG-AMBACHT**, streek lands, pr. *Z. H.*, arr. 's *Gravenhage*.

**HAAGE**. Zie } *GRAVENHAGE* ('s).  
                  } *PRINSENHAGE* ('s).

**HAAG-EN-DELFTZIGT**, buit., pr. *Z. H.*, gem. en in het westeinde van het d. *Rijswijk*; groot 1,4100 bund.

**HAAGHORST**, *HAGENBORST*, *HAAGHOUT*, *HAGHORST*, *HAGORST*, ook wel *STAGHORST*, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. N. ten O. van *Diessen*; met 45 h. en 230 inw.

**HAAGJE (HET)**. Zie *PRINSENHAGE* ('s).

**HAAGJE (HET FRIESCHE-)**. Zie *HEERENVEEN*. (PIERSHIL.)

**HAAGJE (HET KLEINE-)**. Zie

**HAAGJE (HET OVERIJSSSELSCHE)** Zie *ALMELO*.

**HAAGJES-GRACHT**, water in de gem. *Wanneperveen*, pr. *Over.*, dat eenen aanvang neemt tegen het *Mepelerdiep*, en langs den *Losedijk*, naar de uitgeveende plassen loopt.

**HAAGSCHE-BEEMDEN**, bedijking, pr. *N. Br.*, gem. 's *Prinsenhage*, bestaat uit de p. *Hal-en-Strijpen*, *Wijmeren-en-de-Hillen*, *Rooskensdonk*, de *Lange-Bunders-Slangwijk-en-de-Hille*, *Buitendijk-en-Slangwijk* en *Astert-en-Hintelaken*; 1227,4090 bund.

**HAAGSCHE-BOSCH** of *HAGERBOUW*, bosch, pr. *Z. H.*, O. van 's *Gravenhage*, een der grootste overblijfselen van alle de bosschen, die oudtijds, menigvuldig en van groote uitgestrektheid, in *Holland* geweest zijn, groot 90,8881 bund.

**HAAGSCHE-SCHOUW**. Zie *DUIVENVOORDE (SCHOUW-VAN-)*.

**HAAGSCHE-SLUIJSJE (HET)** sluisje, pr. *Geld.*, gem. en 50 min. beneden het d. *Brakel*, in de uitwatering der *Beneden-waarden*, tegen het *Monnikenland*.

**HAAGSCHE-VLIET**, vaart, pr. *Z. H.*, welke van de stad 's *Gravenhage* naar de *Vliet* loopt.

**HAAGSTA**. Zie *HARSTA*.

**HAAGS-VELD**, duinvallei, pr. *Z. H.*, gem. *Noordwijk*. In deze vallei staat eene woning, met eenige stukken teelen weiland.

**HAAGSWOLD** of *HAAGSWOLD*, oudtijds *HACKERWOLDE*, geh., pr. *Dr.*, gem. en 20 min. N. ten W. van *Ruinerwold*; met 22 h., 120 inw. en 1 school met 50 leerl.

**HAAGWIJK**, buit., pr. *Z. H.*, gem. en 1 u. N. van *Soeterwoude*, aan den

straatweg van Leyden op Utrecht, omtrent het Leyderdorpsche-hek.

HAAL (DE) of LANTAARNDIJK, thans DE HEIDE, dijk in *Drechterland*, in de st. *Hoorn*, zich uitstreckende van het O. naar het W.

HAAIJEM. Zie HAJEM.

HAAK (DEN), p., pr. *Z. H.*, gem. *Naaldwijk*.

HAAK (DEN), buitendijks gelegen land, pr. *Z. H.*, gem. 's *Gravezanden-Zand-Ambacht*; 227,1607 bund.

HAAKS (DE), zware zandbank in de *Noordzee*, vóór het Marsdiep, Zuid-west van Texel, West van den Helder.

HAAKS (NOORDER-), zandbank in de *Noordzee*, het noordelijke gedeelte van de *Haaks* uitmakende.

HAAKS (ZUIDER-) zandbank in de *Noordzee*, het zuidelijke gedeelte van de *Haaks* uitmakende.

HAAKSBERGEN, gem., pr. *Over.*, arr. *Almelo*, kant. *Enschede*, bulpk., van de postk. *Enschede*, *Winterswijk* en *Zutphen* (12 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Haaksbergen, benevens de buurs. Honesch, Buurze, Langelo, Brammelo, Holthuizen, Eppenzolder, Boekelo en Stepelo; beslaat 10553 bund. en telt 742 h. met ongeveer 4600 inw., die hun bestaan vinden in den landbouw, veenderijen, houtskolenbranden, weverijen, linnenbleekerijen, handel in garen, turf, houtskolen, eiken run, schelhout, eijeren, linnen, servetgoed, diemet, bombazijn, pilou, marseilles, calicot, chelasse, pellen, katoen, wollen en linnen garens, stuhak of afval van vlas enz. Ook zijn er 2 katoenspinnerijen; 2 calicotsfabrieken, eene wolammerij; eene linnenbleek; een orgelmaker, en bovendien wordt er in de meeste huizen geweven.

De 1000 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Deventer*, ring van *Enschede*. De 3400 R. K. maken eene stat. uit, welke tot het aartspriest. van *Twenthe* behoort, en bediend wordt door eenen Pastoor en twee Kapellaans. De 30 Isr. hebben hier eene bijkerk van de rings. van *Oldenzaal*. Er zijn 4 scholen.

Het d. Haaksbergen, Haaxbergen of Haeksbergen, ligt 5 u. Z. O. van Almelo, 2½ u. Z. W. van *Enschede*. Men telt er 197 h. en ruim 1400 inw. De Herv. hebben er eene koepel kerk met een fraai orgel. De R. K. kerk aan den H. PANCRATIUS toegewijd, heeft toren en orgel. De synagoge is

een klein gebouw. De dorps. telt 250 leerl.

Kermis den 24 Augustus.

HAAKSBERGER-VEEN, uitgestrekte veengronden, pr. *Over.*, O. van *Haaks-HAAKSTA*. Zie HARSTA. (*bergen*).

HAAKSWOLD. Zie HAAGSWOLD.

HAAL (DE), het noordoostelijk gedeelte van de gem. *Oostzanen*, pr. *N. H.* Het bevat de twee b. de Noord-Haal en Zuid-Haal.

HAAL (DE NOORD-), b., pr. *N. H.*, gem. en ¼ u. N. ten O. van *Oostzanen*.

HAAL (DE ZUID-), b., pr. *N. H.*, gem. en ¼ u. N. ten O. van *Oost-Zanen*.

HAALDEREN of HALDRREN, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. O. van *Bemmel*, aan den Waaldijk; met 56 h. en 460 inw.

HAALWEIDE, geh., pr. *Dr.*, gem. en ¼ u. Z. O. van *de Wijk*; met 11 h. en 65 inw.

HAAMSCHHE-HOEVE (DE), ook wel de HAAMSCHHE-HOEVE of de HAAMSCHHE-HOEVE, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 2½ u. N. W. van *Tilburg*, gem. en ¾ u. van *Dongen*; met 12 h. en 60 inw.

HAAMSTEDEN, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven*, reg. kant. en postk. *Zierikzee* (5 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de heerl. Haamstede en Koudekerke, benevens den Westerenban van de duinen van Schouwen; beslaat 3275,7751 bund., en telt 123 h. met 840 inw., die meest bestaan van den landbouw, terwijl men er ook 1 korenmolen en 1 meestof heeft.

De inw., op 4 na allen Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Zierikzee*, ring van *Brouwershaven*, behoort. De 3 R. K. parochiëren te *Zierikzee*. Er is ééne school.

HAAMSTEDEN, heerl., pr. *Zeel.*, distr. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven*, reg. kant. en postk. *Zierikzee* (5 m. k., 2 s. d. 1 j. d.). Zij bevat het d. Haamstede, den Armoederhoek en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 581,1322 bund., en telt 109 h. met ruim 700 inw., die meest van landbouw bestaan.

Het d. Haamstede, Haemstede of Hamerstede, ligt 3 u. W. ten N. van *Zierikzee*, 3¼ u. Z. W. van *Brouwershaven*. Men telt er 75 h. en 480 inw. De kerk is een voortreffelijk kruisgebouw, op twee rijen pilaren rustende, met eenen spitsen toren, welke uit het midden van het kerkdak rijst. Er zijn een Dorphuis en een deijlig slot, het slot te Haamstede genoemd, vóór hetwelk, op den grond van het dorp, een ruïn plein is, tot eene

koornmarkt geschikt, en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van het d. in het duin een fraai kunstlichttoeren. De dorps. telt 60 leerl.

Jaarmarkt op den Maandag, voor den 24 Junij of op, den 24 Junij zelf, zijnde de dag van St. JAN. zoo die op eenen Maandag valt, en duurt twee dagen. Beestenmarkt, den laatsten Dingsdag in October.

HAAMSTED (SLOT-VAN-), oud kast., pr. *Zeel.*, gem. en in het d. *Haamstede*: met 24 bund. grond.

HAAMSTED (VAART-VAN-), vaart, pr. *Zeel.*, welke bij het d. *Haamstede* begint; van daar naar Serooskerke loopt, waar zij den naam van Vaart-van-Serooskerke aanneemt.

HAAN (DE), buit., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Noordgouwe*. Zij beslaat 11,410 bund.

HAAN (HET GAT-VAN-DE-), kil in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*. Zij komt voort uit de vereeniging van het *Gat van den Eijerwaard* met den *Braspenning*, loopt langs den *Muggenwaard*, den *Bovenste-Eijerwaard*, het *Klein-Stukje* en de *Benedenste-Kleine-Eijerwaard*, om zich in het *Gat van den Zalm* te ontlasten.

HAAN (ROODE-), ook wel de *Roo-HAAN*, geh., pr. *Gron.*, gem. *Noorddijk*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Engelbert*, aan het *Winschoter-diep*; met 24 h. en 140 inw.

HAAN (DE ROODE), in de wandeling meestal de *Roo-HAAN*, geh., pr. *Gron.*, gem. *Leens*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Warfhuizen*, aan den registeroever van het *Reitdiep*; met 8 h., 40 inw. en een veer, waar met eene schouw wordt overgezet.

HAAN (DE ZWARTE-), herberg en veer op *Ameland*, pr. *Fr.*, aan de noordkust van de gem. *het Bildt*, onder *St. Jacobi-Parochie*.

HAANSBERG. Zie HAANSBERG.

HAANDEL. Zie HANDEL.

HAANDERHOF, pachth., pr. *Limb.*, gem. *Tegelen*, tot de goederen van het kaal. *Holtmühle* behoorende.

HAANDRIK, h., pr. *Over.*, gem. en 25 min. N. O. van *Gramsbergen*. Aldaar is een versterkte post, welke onder *Koelvorden* behoort en met andere versterkte posten, langs de *Hannoversche grenzen*, eene linie van defensie vormt.

HAANENPOEL, of *HANEPOL*, boerd., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Ede*; groot 42,8470 bund.

HAANMEER, ook *HEENMEER*, meer, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-*

*en-Noordwolde*, Z. O. van *Hinde-loopen*.

HAANRADE. Zie HAHNRAEDE.

HAANSBERG, HAANSBERG OF HANSBERG, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Elten-en-Leur*.  $\frac{1}{2}$  u. van *Elten*; met 85 h. en 500 inw.

HAANSBERG (DE) OF DE GILZENSCHHE-HAANSBERG, ook genaamd *DE HOOGHE-HAANSBERG*, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Gilze-en-Rijen*, 40 min. N. van *Gilze*, aan den straatweg van *Breda* op 's *Hertogenbosch*; 18 h. en 140 inw.

HAANSBERG (DE) OF DE RIJENSCHHE-HAANSBERG, meer bekend onder den naam van *LAGE-HAANSBERG*, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Gilze-en-Rijen*, 10 min. Z. van *Rijen*; met 8 h. en 50 inw.

HAANSBERGEN (DE TWEE-), onder dezen naam verstaat men de beide geh. de *Gilzense Haansberg* en de *Rijensche Haansberg*, pr. *N. Br.*, gem. *Gilze-en-Rijen*.

HAANSCHIE - HOEVE (DE). Zie HAANSCHIE-HOEVE (DE)

HAANTJE (HET), geh., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Rijswijk*, aan de *Delftsche trekvaart*.

HAANWIJK OF HANEWIJK, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. N. W. van *St. Michielsgestel*; met 17 h. en 80 inw.

HAANWIJK, kast., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *St. Michielsgestel*.

HAANWIJK, p., pr. *Utr.*, gem. *Harmelen*; groot 161,1922 bund.

HAANWIJKER-SLUIJS, sluis pr. *Utr.*, gem. en 5 min. W. van *Harmelen*.

HAAPS. Zie HAPS.

HAAR (DE), heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utrecht*, kant. *Maarsse*, postk. *Utrecht*, gem. *Haar-Zuilens*. Zij bevat de b. de *Haar* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 250,7055 bund., en telt 34 h. met 170 inw., die meest bestaan van landbouw en melkerij.

De inw., op 8 na allen R. K., parochiëren te *Vleuten*. De 8 Herv. behooften tot de gem. *Kockengen-en-de-Haar*. De kinderen genieten onderwijs de *Vleuten*.

De b. de *Haar*, naar men wil het oude *Fumerchara*, ligt  $\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Utrecht*,  $\frac{1}{2}$  u. W. ten Z. van *Maarsse*, men telt er 24 h. en 130 inw.

Kermis den 17 September.

HAAR (DE), geh., pr. *Dr.*, gem. en 10 min. Z. W. van *Assen*; met 4 h. en 25 inw.

HAAR (DE), geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Sleen*; met 6 h. en ruim 30 inw.

HAAR (DE) OF OP DE HAAR, geh., pr.

*Geld.*, gem. en 1 u. N. ten O. van *Brummen*, onder het d. *Hall*, bestaande uit eenen grooten papiermolen en eene boerderij.

HAAR (DE), landh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Elst*, aan den grooten weg van Arnhem op Nijmegen; groot 38,8160 bund.

HAAR (DE), buurs., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. Z. van *Ruurlo*; met 17 h. en 120 inw.

HAAR (DE) OF DE HARDE, onbehuide heemstede, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. Z. O. van *Utrum*, aan den Haarweg.

HAAR (DE) OF DE HAERDT oudtijds GERSTELIJK-MAAGDEN genoemd, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Marum*, op eenen hoogen zandgrond; met 3 h. en 25 inw.

HAAR (DE), havez., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Wijhe*, aan den straatweg van Deventer op Zwolle.

HAAR (DE), geh., pr. *Utr.*, gem. en 1 u. N. van *Amerongen*; met 26 h. en ongeveer 400 inw.

HAAR (DE), geh., pr. *Utr.*, gem. *Haarzuilens*; met 4 h. en 20 inw.

HAAR (DE) OF HAARPOLDER, p., pr. *Utr.*, gem. *Duits-de-Haar-en-Zevenhuizen*; groot 385,0760 bund.

HAAR (DE) OF HAARZUILENS-POLDER, p., pr. *Utr.*, gedeeltelijk gem. *Laag-Niekoop*, gedeeltelijk gem. *Haarzuilens*; groot 150,7055 bund. (*rinchem.*)

HAAR (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Go-Haar (DE)*, geh., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Gorinchem*; met 11 h. en 60 inw., die kerkelijk onder *Schelluinen* behoorren.

HAAR (DE). Zie { HAARE (DE).  
HAAR (LINSCHOTEN)  
HUISGATEN-HAAR.

HAAR (DE HOOGHE), hoogte, pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Koeevorden*.

HAAR (HUISGATEN-). Zie HUISGATEN-HAAR.

HAAR (HUIS-TER-), buit., pr. *Geld.*, gem. *Vuren-en-Dalem*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Vuren*, aan den Waaldijk; groot 400,2010 bund.

HAAR (HUIS-TER-). Zie HAAR (TER-).

HAAR (LAGE-), polderl. pr. *Utr.*, gem. *Laag-Niekoop*; 34,1723 bund.

HAAR (LAGE), geh., pr. *Utr.*, gedeeltelijk gem. *Huurzuilens*, nabij de b. *de Haar*, gedeeltelijk gem. en 20 min. W. van *Laag-Niekoop*, met 6 h., ongeveer 40 inw., en 1 koornmolen.

HAAR (LINSCHOTER-), ook wel DE HAAR, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, postk. *Woerden*,

gem. *Wulvenhorst*. Zij bevat het geh. *Linschoter-Haar*, en de daarom liggende landerijen, en telt 5 h. met 50 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De Herv., behooren tot de gem. van *Linschoten*. De R. K. parochiëren te *Montfoort*. Er is ééne school.

Het geh. *Linschoter-Haar*, ligt 3 u. W. ten Z. van *Utrecht*, 2 u. N. W. van *IJsselstein*;  $\frac{1}{2}$  u. Z. van het kast. *Wulvenhorst*.

HAAR (OP DE). Zie HAAR (DE).

HAAR (TEN-). { Zie HAARE (DE).

HAAR (TER-). {

HAAR (TER-). Zie HAAR (HUIS-TER-).

HAAR (TER-), oudtijds HUIS-TER-

HAAR, geh., pr. *Gron.*, gem. *Vlagtvedde*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten W. van *Zellinggen*; met 6 h., 40 inw. en 1 stander-roggemolen.

HAAR (TER-), boerd., pr. *Over.*, gem. *Staphorst*, onder *Ijhorst*; groot 285,8621 bund.

HAARBEEK, water, pr. *Geld.*, ontstaande uit de vereeniging van de *Broekdijker-beek*, de *Eekter-beek* en de *Molenbeek*, en door *Elburg* in zee loopende.

HAARBRUG. Zie HAARSCH-ERUG.

HAARD (DE), smalle strook gronds, ten Z. der duinen van het eil. *Schouwen*, pr. *Zeel.*, gem. *Noordwells*; groot 39,8870 bund., onderscheiden in den *Zoute-Haard* en den *Versche-Haard*.

HAARD (VERSCHE-), het westelijk gedeelte van de *Haard*, pr. *Zeel.*, gem. *Noordwelle*; groot 20,6750 bund.

HAARD (ZOUTE-), het oostelijk gedeelte van de *Haard*, pr. *Zeel.*, gem. *Noordwelle*; groot 19,2120 bund.

HAARDA, HARDA OF HAERDA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Barradeel* 5 min. W. van *Oosterboerum*; groot 30 bund.

HAARDGANG OF HERDGANG, onbevoonde plaats, pr. *N. Br.*, gem. *Hilvarenbeek*, ten O. van het geh. *Diem*.

HAARE, havez., pr. *Over.*, gem. en in de st. *Vollenhove*; 17,1700 bund.

HAARE (DE), DE HAAR, TEN-HAAR, TER-HAAR OF HAERE, havez., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Olst*.

HAAREN, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Baxtel* reg. kant. *St. Oedenrode*, postk. 's *Hertogenbosch* en *Tilburg* (5 m. k., 2 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d.

*Haaren*, de geh. *Balsfoort*, *Heesakker*, *Holeynd*, het adell. h. *Nemerlaar* en eenige verstrooid liggende hoeven; groot 2399 bund., en telt 224 h. met ruim 1650 inw., die meest bestaan van land- en oostbouw. Ook is er eene bierbrouwerij.

De inw. bijna alle R. K., maken

eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *s' Hertogenbosch*, dek. van *Orthen*, behoort. De Herv. behooren tot de gem. van *Helvoirt-en-Huaren*. Er is eene school met 110 leerl.

Het d. Haaren of Haren ligt 2½ u. Z. W. van 's Hertogenbosch. De kerk aan den H. LAMBERTUS toegewijd, staat eigenlijk niet in het dorp, maar aan den zoogenaamden Belverenkant. Het is een langwerpig gebouw, zonder toren noch orgel. Er is ook een R. K. Seminarium, waar door eenen President, drie Professoren en eenen Procurator, aan ruim 120 kweekelingen onderwijs gegeven wordt, terwijl daarvan nog eene onderafdeeling op het landg. Beekvliet, onder St. Michiels-Gestel, geplaatst is.

Kermis den laatsten Zondag in September.

HAAREN, adell. h., pr. *Limb.*, gem. *Voerendaal*.

HAAREN (BORG-). Zie BORGHAREN.

HAARLAAR (NIEUW-). Zie HERLAAR (NIEUW-).

HAARLE of HAERLE, d., pr. *Over.*, arr. en 4 u. N. O. van *Deventer*, kant. en 1½ u. O. van *Raalte*, gem. en 1 u. Z. W. van *Hellendoorn*. Men telt er 129 h. en 690 inw.

De 650 R. K. maken met eenigen uit den omtrek eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Zalland-Drenthengroningen* behoort, en 850 zielen telt. De kerk, aan den H. SEBASTIAAN toegewijd, is van toren en orgel voor zien. De 40 Herv. behooren tot de gem. van *Hellendoorn-en-Hollen*. Er is eene school met 40 leerl.

HAARLE of HAERLE, geh., pr. *Over.*, gem. en ¾ u. O. van *Tubbergen*; met 20 h. en 150 inw.

HAARLE. Zie { HAARLO.  
{ HARE (DE).

HAARLEM, arr., pr. *N. H.*, bestaande uit de kant. Haarlem, Beverwijk en Zaandam; groot 36577,9904 bund., met 10531 h. en 66800 inw., die meest van den landbouw bestaan.

HAARLEM, kant., pr. *N. H.*, arr. *Haarlem*. Het bevat de gem.: Haarlem, Bennebroek, Berkenrode, Bloemendaal - Teterode - Aalbertsberg - ende - Vogelenzang, Haarlemmerliede-Noord - Schalkwijk - en - Hofambacht, Heemstede, Houtrijk - en - Polanen, Schooten - en - Gehuchten, Spaarndam, Spaarwoude, Zandvoort, Zuid - Schalkwijk - Vijfhuizen - en - Nieuwerkerk, beslaat 13485,2920 bund., en

telt 5645 h. met 41700 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

HAARLEM, klass., pr. *N. H.*, verdeeld in de ringen: Haarlem en Zaandam. Zij telt 23 gem., 31 kerken, 50 Predikanten en ruim 45900 ziel.

HAARLEM, kerk. ring, pr. *N. H.*, klass. van *Haarlem*. Zij bevat de gem. Haarlem, Bennebroek, Beverwijk, Bloemendaal, Castricum - en - Heemskerk, Heemstede, Spaarwoude - en - Spaarndam, Uitgeest, Velsen, Wijk - aan - Zee en Zandvoort; telt ruim 20300 ziel., 19 kerken en 16 Predikanten.

HAARLEM, Evang. Luth. kerk. ring, pr. *N. H.* Zij telt 5000 ziel. en heeft 9 kerken, 9 Predik., en de gem.: Haarlem, Alkmaar, Beverwijk, Edam, Monnickendam, Purmerende, de Rijn en Zaandam.

HAARLEM, gem., pr. *N. H.*, arr. en kant. *Haarlem* (6 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Deze gem. bevat de st. Haarlem, en eenige daar rondom gelegene woningen; beslaat 447,4403 bund., en telt ruim 5000 h. en 25,000 inw., welke meest van de fabrieken bestaan, zijnde er 1 geel-, en 1 letter- en metaalgietterij, 6 boekdrukkerijen, 2 steenhouwerijen, 1 leerlooijerij, 1 zeepziederij, 5 bier- en azijnmakerijen, 1 zoutkeet, 3 scheepstimmerwerven, 3 touwslagerijen, 1 stoominrigting tot het bleeken, glanzen, drukken en verder opmaken van katoenen stoffen, 3 vernisberijderijen, 2 potlood-, 2 cement-, 2 Haarlemmerolie-, 1 Bremergroen-, 1 zijden-stoffen en zijden-linten-, 2 lint-, en 1 gasfabriek, die aan het voornaamste gedeelte der stad eene inderdaad voortreffelijke verlichting geeft, 1 fabriek, waarin onderscheidene voorwerpen van allerlei aard uit veerkrachtige gom worden vervaardigd, zoovoor heel- en verloskundig gebruik, als zeer doelmatig ingerigte brandspuitlangen, water digte stoffen enz., 1 houtzaag-, 2 mostert-, 6 windkoorn-, 1 stoomkoorn-, 2 stoompelmolens, en 1 moutmolen, tevens ingerigt tot het malen van steen, 1 boomkwekerij, vele bloemkwekerijen, waar vooral hyacinten en tulpen worden aangekweekt. Behalve door deze middelen van bestaan, wordt door het menigvuldige bezoek van vreemdelingen of de bewoners van naburige plaatsen, eene algemeene welvaart binnen Haarlem verspreid, terwijl de ijzeren spoorweg, welke bij den ouden Haarlemmerweg de stad inkomt, met een kunstig gemaakte ijzeren draaibrug, over het

Spaarne loopt en bij de plaats, waar vroeger de Deimanswaterpoort stond, weder uitgaat, in verband gebragt met andere wegen, tot het bezoeken van Haarlem en hare schoone omstreken, ook de bewoners van meer verwijderde plaatsen uitlokt. Het stationsgebouw van den ijzeren spoorweg, is om zijne sierlijke bouwwerde merkwaardig.

De 12500 Herv. maken eene gem. uit, welke door 7 Predikanten bediend wordt. Men heeft er ook eene Waalsche gem. De 100 Rem. maken eene gem. uit welke tot de *Eerste klassis* behoort. De 880 Doopsgez. maken eene gem. uit, welke door 4 Predikanten bediend worden. De 1600 Evang. Luth. maken eene gem. uit, welke tot den ring van *Haarlem* behoort, en door twee Predikanten bediend wordt. Ook bestaat hier eene Broedergem., welke 13 Leden telt, en eenen eigen Predikant heeft. De 8900 R. K. maken 4 statien uit, die tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Kennemerland*, behooren, en door 4 Pastoors en 3 Kapellaans bediend worden. De 40 R. K. van de Oude Clerczy, maken eene stat. uit. De 460 Isr. maken eene ringsyn. uit, welke tot het synag. rees. van *Amsterdam* behoort, en eene syn. te Haarlem en eene bijk. te Beverwijk heeft, terwijl te Haarlem de dienst door eenen Voorlezer verrigt wordt.

De st. Haarlem, oudtijds *HAARLEM*, ligt op 52° 22' 18" N.B., 22° 14' 30" O.L., 3 u. W. van Amsterdam, 5½ u. N. van Leyden, 6½ u. Z. van Alkmaar, met alle welke steden zij door straatwegen, en met de beide eerstgenoemde ook door trekvaarten en den ijzeren spoorweg in verbinding staat. Het Spaarne, dat uit het Haarlemmermeer, door de oostzijde der stad, naar het IJ loopt, scheidt haar in twee deelen, welke door bruggen met elkander gemeenschap hebben. In en om Haarlem wordt eene gezonde lucht ingeademd. De buitensingels zijn met geboomte omzet. Behalve het, aan den zuidkant gelegen, aangename bosch, gemeenlijk den Haarlemmerhout geheeten, leveren de onderscheidene wegen naar de omliggende dorpen en hofsteden een zeldzaam geëvenaarde keur van bekoorlijke wandelwegen op. De stad wordt voor eene der gezondste steden van Holland gehouden, is om hare schoone omstreken opmerkenswaardig, en wordt uit dien hoofde

door vreemdelingen zeer druk bezocht. Men kan Haarlem door elf ingangen binnen komen.

De stad bevat aanzienlijke grachten en straten. Men heeft er onderscheidene markten, als: de Grootemarkt, de Vischmarkt, de Botermarkt, de Oude-Groenmarkt, de Nieuwe-Groenmarkt, de Turfmarkt enz., onder welke de Grootemarkt, van ouds het Zand genaamd, uitmunt. De voornaamste straten der st. loopen op deze markt uit, daarenboven staat er het Stadhuis en de Grootekerk. Het Stadhuis is een oud aanzienlijk gebouw met eenen deftigen opgang, op de zaal ziet men de oude afbeeldsels der Hollandsche Graven; terwijl de andere vertrekken versierd zijn met fraaije schilderstukken van *FRANS HALS*, *BARTHOLOMEUS VAN DER HELST* en meer andere Schilders, en aan den zolder een walschkaak, door *JAN HUIJGEN VAN LINSCHOTEN*, een Haarlemmer van geboorte en eenen der eerste zeereizigers uit dezen lande, van Waaigat herwaarts gebragt en aan de stad vereerd. Ook is nog op het Stadhuis voorhanden eene verzameling van overgeblevene stukken van de eerste drukken van *COSTER*, benevens eenige andere stukken tot *COSTER* betrekking hebbende. Verdere openbare gebouwen zijn: het Gouvernementshuis, waar de vergaderingen van den Commissaris des konings en de Gedeputeerde Staten van Noord-Holland gehouden worden; het Prinsenhof, alwaar de Staten van Noord-Holland hunne vergaderingen houden, terwijl er de Wapenkamer is, rijkelijk van oud en hedendaagsch geweer voorzien, verder de Stads-Bibliotheek eene Teekenschool en terzijde van het gebouw de Hortus Medicus aan welks einde eene prachtige zuilenrij; het Locaal voor de Arrondissements-Regtbank, tevens ten gebuike van den Kanton-Regter dienende; het Huis der Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen, dat tevens een Kabinet bevat van voorwerpen van Natuurlijke historie; de Stads-Doelen, waar men nog een afbeeldsel van *KENAU SIMONS HASSELAAR* vindt, alsmede een schoorsteenstuk de verovering van *Damiata* voorstellende, en eenen steen, ter nagedachtenis van *WIGBOLD RIPPERDA*, den heldhaftigen verdediger van Haarlem, in 1572 en 1573; het Paviljoen in *den Hout*, thans eene verzameling fraaije schilderijen van le-

vende meesters bevattende; de Vleeschal, thans tot magazijn van militaire goederen dienende, een luchtig, groot, hecht en deffig gebouw, met eenige trappen opgaande en hebbende twee rijen steenen pilaren in het midden, die het gewelf ondersteunen; de Waag, zeer deffig uit blaauwen thans wit, geschilderden, arduinsteen, opgebouwd; het Huis van Arrest of Provoosthuis; de Kaserne, en de beide Paardestallen, welke te zamen meer dan 370 paarden bevatten kunnen. Onder de merkwaardige huizen verdienen nog melding: het Huis op de Grootte Markt, een gedeelte uitmakende van het gebouw, waarin de Uitvinder der Boekdrukkunst LAURENS JANSZON COSTER zoude gewoond hebben, en waar men tot in 1851 in den gevel zijne afbeelding zag, met eene drukpers, doch dat huis in dat jaar aan een naburig winkelhuis getrokken zijnde, is die afbeelding weggenomen en boven den ingang van dien winkel, door de Bedrijkerskamer *de Wijngaardranken*, een blaauw hardsteenen gedenksteen geplaatst; het Huis op den Hoek van de Hoogstraat en het Spaarne, waartegen het pothuis stond, in hetwelk de dappere Zee-Kapitein JAN BAREKDS, meer bekend onder den naam van JAN DE LAPPER, in 1652, het bedrijf van schoenlapper uitoefende; het Huis aan de Bakenessegracht, waarin de beroemde, ook bij vreemden, hoog geachte schilder FILIP WOUWERMAN gewoond heeft, en het Huis op het Plein buiten de Houtbrug, waar de beroemde beeldhouwer G. VAN HEERSTAL woonde, toen hij, in den winter van 1740, zulke kunstige beelden van sneeuw vervaardigde, dat zij ieders bewondering tot zich trokken. Voorts heeft men nog het Monument ter gedachtenis van LAURENS JANSZON COSTER, in den *Hout*.

De Herv. hebben hier vier kerken: de Grootte- of St. Bavoskerk, de Bakenesser-kerk, de Jans- of St. Janskerk en de Nieuwekerk. De Groottekerk een der grootste en fraaiste kerken in de Nederlanden rust op achtentwintig kolommen, niet allen van eenerlei maaksel. Het koor is ruim en door een fraai koperen hek omgeven. De predikstoel is van boven met fraai gesneden houtwerk versierd. Eenig in zijn soort is het orgel, het heeft omtrent 5000 pijpen, en 60 stemmen, waaronder zijn 15 tongwerken. De *vox humana* is schoon en bijzonder

natuurlijk. Het geheel heeft eene hoogte van 30 en eene breedte van 14 ellen. Het fraaije beeldwerk onder het orgel is gemaakt door den kunstigen Haagschen beeldhouwer JAN BAPTIST XAVERY en het verdere beeldwerk door den Amsterschen beeldhouwer JAN VAN LOGTEREN. De kerk is 42,73 ell. van den grond af hoog, behalve de portalen is zij 121,46 ell. lang. De naaldtoren, welke hoog boven de kerk sierlijk is opgetrokken, en eenen appel heeft van doorluchtig ijzerwerk, staat op vier pilaren, midden in het ruim der kerk. Men vindt in deze kerk, een gedenkstuk van zwart marmer, door Koning WILLEM I, bij gelegenheid van het vierde eeuwfeest van de uitvinding der boekdrukkunst, aan de stad vereerd; eene urne, ter eere van den grooten Waterbouwkundige CHRISTIAAN BRUNINGS; een gedenkteeken voor den Waterbouwkundige FREDERIK WILLEM CONRAD, den ontwerper van het Kanaal van Katwijk en de sluizen aldaar; een gedenksteen ter eere van den onvolprezen Nederduitschen dichter Mr. WILLEM BILDERDIJK; een gedenksteen ter gedachtenis van PIETER JANZ. RAAD, fabrik der stad, tijdens het beleg, den 28 December 1572 door een kanonskogel, op den wal, gesneuveld, en een gedenkstuk met het borstbeeld van Koning WILLEM I, ter herinnering aan de algemeene tentoonstelling van voortbrengselen van Nederlandsche volks- en kunstvijf, in 1825 binnen Haarlem gehouden. De Bakenesserkerk heeft eenen sierlijken toren en is de kleinste, doch waarschijnlijk de oudste kerk der stad. Thans wordt zij hoofdzakelijk bezigt tot het houden der kinderpreken. De Jans- of St. Janskerk is een oud doch tamelijk goed gebouw, met een orgel. De Nieuwekerk heeft toren en orgel. De Waalsche gem., de Remonst., de Broedergem., de Doopsgez. en de Ev. Luth. hebben hier ieder eene kerk, voorzien van orgels. De R. K. hebben er 4 kerken, als: eene aan den H. THOMAS VAN AQUINEN toegewijd; eene toegeheiligd aan den H. DOMINICUS, zijnde een keurig gebouw, met een uit geel, wit en blaauwkunstmarmen vervaardigd altaar en eene fraaije schilderij, *de verheerlijking des Zaligmakers op den berg Thabor* voorstellende, door VAN HORSTOK geschilderd; eene aan den H. JOSEPH toegewijd, en eene aan den H. ANTONIUS toegeheiligd. De kerk van de R. K. der O. Cler., ge-



meenlijk Jansenisten genaamd, aan de H. H. ANNA en MARIA toegewijd, is klein, doch zeer doelmatig ingerigt. De syn., is een geheel nieuw gebouw.

Onder de liefdadige gestichten noemen wij: het Oudemannenhuis, een aanzienlijk, wel doortimmerd gebouw bestaande uit zeven en zestig bijzondere woningen of vertrekken, welke verhuurd worden, behalve die, welke in het gebruik zijn bij de oude mannen of kostkoopers, terwijl men in dit gesticht eene verzameling van voorwerpen van algemeene of bijzondere nijverheid van fabrieken, trafijken, landbouw, werktuigkunde enz. toebehoorende aan de Nederlandsche huishoudelijke Maatschappij aantreft, en er ook eenige goede schilderstukken gevonden worden; het St. Elizabeths-Gasthuis, op eene doelmatige wijze tot verzorging van Zwangere en Kraamvrouwen ingerigt; het Pest-en-Dolhuis, thans als Buitengasthuis; het Nederduitsch-Gereformeerde-Diakonie-en-Aalmoezeners-Armenhuis, dat 700 zielen kan bevatten; het Nederduitsch-Gereformeerde-Weeshuis, met een tachtigtal kinderen; het Ev. Luth. Wees- en Armenhuis; het Weeshuis der Doopsgez.; het R. K. Wees- en Armenhuis, onder het Patronaatschap van St. JACOB, waar eenige kinderen opgevoed worden; het Doopsg. Bestedelinghuis; eene Infirmerie; de Lombard of Bank-van-Leening; de Stads-Apotheek, uit welke alle de armen der onderscheidene gezindheden gratis van geneesmiddelen worden voorzien; een Genootschap tot ondersteuning van behoeftige kraamvrouwen; eene Commissie tot onderstand en aanmoediging van arbeidzaamheid, en eene Werk-school. Bovendien heeft men er een aantal van 29 hofjes, waaronder vooral melding verdienen, het zoogenaamde Teylershofje, op den Koudenhoorn, eene inrigting voor 24 oude vrouwen, die er allervoortreffelijkst verpleegd worden, terwijl het zich door rijke bouworde en zindelijke inrigtingen onderscheidt; en het Hofje van Staats, op de St. Jansweg, in het jaar 1731, uit de nalatenschap, van IJSBRAND STAATS, voor 39 vrouwen gesticht, zijnde een groot en prachtig gebouw, welks gevel met fraai beeldwerk, oude vrouwen voorstellende, versierd is.

Onder de wetenschappelijke inrigtingen dezer stad, verdienen melding, het Gymnasium, bestaande uit twee afdelingen in welke eerste de oude

talen, door eenen Rector, eenen Conrector en eenen Preceptor onderwezen worden; terwijl in de laatste, voor de verschillende nieuwere talen en wetenschappen de noodige onderwijzers geplaatst zijn. Voorts heeft men hier 's Rijks Kweekschool voor Schoolonderwijzers, waar, onder opzigt van 1 Directeur, met 2 Onderwijzers, aan 40 kweekelingen onderwijs gegeven wordt; de Genees-, Heel-, Verlos- en Artsenijmengkundige school, met vijf Lectoren en 20 leerl.; de Stads-Teekenschool, met 3 Onderwijzers, en 70 ambachtsleerl.; eene Industrie-school; 4 Stadsarmenscholen, met 2500 leerl.; 1 Stads-Burgerschool, met 508 leerl. Buitendien heeft men nog in 3 der aanwezige Godshuizen, mede scholen voor de kinderen in die gestichten opgevoed wordende en der armen daar buiten. Ook zijn er nog 7 bewaarscholen voor kleine kinderen waarvan op 2 geen en op de ander slechts een gering schoolgeld betaald wordt; 14 bijzondere scholen, waaronder de jonge heeren en jonge juffrouwen kostscholen.

Verdere wetenschappelijke inrigtingen zijn: de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen, door toedoen van de Regering, en onder het bestuur van den Ev. Luth. Predikant, CHRISTIANUS CAROLUS HENDRICUS VAN DER AA, ontstaan, en een uitmuntend Kabinet van voorwerpen tot de Natuurlijke Historie behoorende, bezittende; de Nederl. Maatsch. tot bevordering der Nijverheid, vroeger de Nederl. Huishoudelijke Maatsch. geheeten, ten doel hebbende, alle vakken van wetenschap en kunst, en alles, wat tot de verbetering van landbouw, zeevaart, vischerij en koophandel betrekking heeft, praktisch in toepassing te brengen; Teylers Stichting, bestaande eigenlijk uit twee genootschappen, waarvan het eene ten doel heeft, de christelijke godsdienst, tegen hare bestrijders te verdedigen, en het tweede de wetenschappelijke en schoone kunsten te bevorderen, behandelende alzoo de Natuurkunde, Dichtkunde, Geschiedkunde, Teekenkunde en Penningkunde, wordende gemeenlijk het eerste het Godgeleerde Genootschap, en het andere, het tweede of Natuurkundig Genootschap genoemd, hebbende deze stichting een voortreffelijk Museum van Natuurlijke zeldzaamheden, bevattende eene fraaije verzameling van mineralogische zeldzaamheden en eene

uitgebreide verzameling van geologische voorwerpen, waarvan de wedergeade bezwaarlijk elders zal te vinden zijn, voorts eene allerbelangrijkste boekerij, eene keurige verzameling van schilderijen, teekeningen, prenten en penningen, alsmede een uitgebreid physisch kabinet, waarin eene beroemde electriseer-machine, met vier batterijen, elk van vijf en twintig flesschen, de groote magneet, de luchtpomp en physische en andere instrumenten, welke de bewondering van allen wegdragen; eene Afd. der Maats.

*Tot Nul van 't Algemeen*, met eene Leesbibliotheek voor den zoogenoemden gemeenen man, eene Spaarbank en eene Departementsschool; het Natuur- en Letterkundig gezelschap: *Oefening in Wetenschappen*, dat mede eene fraaije verzameling van natuurkundige werktuigen heeft; alsmede buiten de Grootte-Houtbrug eene Commedieaal, terwijl binnen de stad een geheel nieuw schouwburglokaal is aangebouwd. Belangrijk is ook de Stads-Bibliotheek, welke vele stukken, betrekkelijk de uitvinding der boekdrukkunst, bevat.

Paardenmarkten den eersten Maandag in Maart, en den derden Maandag in Augustus op den zoogenoemden hartjesdag. Varkensmarkt den derden Maandag in October en twee volgende Maandagen. Kermis den laatsten Zondag in Junij en duurt eene week.

HAARLEM (HALFWEG). Zie HALFWEG-HAARLEM-EN-AMSTERDAM.

HAARLEM (KORT-). Zie KORT-HAARLEM. (SPAARNAMSCH-ZEEDIJK.

HAARLEMMERDIJK (DE-). Zie

HAARLEMMERHOUT, van ouds bij den naam van *Haarlemmerbosch* en de *Wildernis* bekend, bosch, pr. *N. H.*, gedeeltelijk gem. en Z. van de stad *Haurlem*, gedeeltelijk gem. en N. van *Heemstede*, niet ver van het Spaarne gelegen. Het bestaat uit twee bijzondere bosschen, het Oude Hout en het Nieuwe Hout; is doorsneden van onderscheidene breede en smalle lanen, en dreven van eiken-, beuken- en andere boomen, en beslaat omtrent 48 bund. De vermakelijke wandelwegen van het Hout en het strelend gezang van den nachtegaal en ander gevogelte, lokken de Haarlemmers niet alleen, maar ook de ingezetenen der naburige steden, dikwijls derwaarts.

HAARLEMMERLIEDE of HAARLEMMERLEDE, p., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Haurlem*, gem. *Haarlemmer-*

*liede - Noord-Schalkwijk-en-Hofambacht*. Zij is sedert onheugelijke jaren met *Noord-Schalkwijk* en *Hofambacht* vereenigd; bevat noch d., noch geh., maar bestaat slechts uit eenige verstrooid liggende h.; beslaat ongeveer 450 bund., en telt 14 h. met 120 inw., die meest bestaan van den landbouw.

HAARLEMMERLIEDE - NOORD-SCHALKWIJK-EN-HOF-AMBACHT, gem., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Haurlem* (5 m. k., 2 s.d., 1 j.d.). Zij bestaat uit twee van een gescheiden deelen; bevat de voorm. afzonderlijke ambachtsheerl. *Haarlemmerliede*, Noord-Schalkwijk en Hofambacht; en daarin zes verschillende polders, zijnde: de Inlaagsche-polder, de Poelpolder, de Romolenpolder, de Veerpolder, de Zuider-polder en de Waard; beslaat 1328,7848 bund., en telt 35 h. met 290 inw., die meest bestaan van den landbouw. Ook zijn er 2 houtzaagmolens en schulpkalkbranderij.

De 230 R. K. parochieren te *Spaarnwoude*. De 60 Herv. behooren tot de gem. *Haurlem* en tot de gem. *Spaarnwoude-en-Spaarnadam*. De kinderen genieten onderwijs te *Spaarnwoude*.

HAARLEMMERMEER, meer voor het grootste gedeelte tot de pr. *N. H.*, en voor het overige gedeelte tot de pr. *Z. H.*, behoorende. Het heeft eene gemiddelde diepte van 4 ell. en wordt thans drooggemaakt, waartoe 3 stoompompwatermolens gebezigd worden, als 1<sup>o</sup>. de Leeghwater aan de Kaag, 2<sup>o</sup>. de Cruquius aan den mond van het Spaarne, nabij Heemstede, en 3<sup>o</sup>. de van Lynden aan het Lutkemeer; benevens een stoom schepadwatermolen van 200 paardenkracht aan het Spaarne, nabij Spaarnadam, tot uitmaling van het boezemwater op het Spaarne.

HAARLEMMERMEER - POLDER (DE), p., voor het grootste gedeelte tot de pr. *N. H.* en overigens tot de pr. *Z. H.* behoorende, beslaande 18,100 bund. De ringvaart en dijk zijn lang 59,500 ell. of 10½ u. De p. wordt doorsneden door eene hoofdvaart, ter wederzijde met eenen rijweg, lang 20,100 ell. of ruim 3½ u. loopende van de Kaag naar het Lutkemeer, en door eene kruisvaart, met eenen rijweg, lang 10,500 ell. of bijna 2 u. strekkende van Heemstede naar Aalsmeer en loodregt op de hoofdvaart getrokken. Door deze beide vaarten wordt de p. verdeeld in vier afdelingen, als: Vijfhuizen ten N., Rijk ten O., Burgerveen ten Z. en Beinsdorp ten W.

**HAARLEMMER-VAART** of **HAARLEMSCHE-VAART**, vaart, pr. *N. H.*, welke zich in eene bijna rechte lijn van Amsterdam langs Sloterdijk naar Haarlem uitstrekt, doch te Halfweg door eene sluis wordt afgesneden.

**HAARLEMMER-WEG**, b., pr. *N. H.*, gem. en W. van *Amsterdam*, tegen de stad aanpalende, van welke zij eene der buitenbuurten uitmaakt.

**HAARLEMSCHE-BOSCH**. Zie **HAARLEMMER-HOUT**.

**HAARLEMSCHE-VAART**. Zie **HAARHAARLERBERG**, berg, pr. *Over.*, gem. *Hellendoorn*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. O. van het geh. *Haarle*.

**HAARLESCHÉ WATERLEIDING**, water, pr. *Over.*, dat een aanvang neemt in het geh. *Haarle*, onder *Hellendoorn*; dat geh. doorloopt; aan den *Luttenburg* in de gem. *Raalte* komt; langs 't *Reeler* en *Nieubuis* gaat, en zich, even onder *Wijhe*, in de *Nieuwe-Wetering* ontlast.

**HAARLO**, **HAARLE** of **HARL**, b., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. O. ten Z. van *Borculo*,  $1\frac{1}{4}$  u. O. Z. O. van *Heesteren*, aan de *Berkel*; met 44 h., 350 inw., eene kapel, waarin eenmaal 's jaars, en wel op den derden Zondag na *St. Jacobi*, door den Predikant der gem. *Eibergen-Haarlo-ene-Holterhoek* gepredikt wordt, eene school, met 75 leert. en de zoogenaamde *Avinksluis*, die de gemeenschap daarstelt tusschen de *Bolksbeek* en de *Berkel*.

**HAARPOLDER (DE)**. Zie **HAAR (DE)**.

**HAARSCHE-BRUG** of **HAAR-BRUG**, brug, pr. *Utr.*, gem. en 5 min. Z. van *Bunschoten*. Zij ligt over de *Haarsche-Wetering*.

**HAARSCHE-WETERING (DE)** of **DE HAARSWETERING**, water, pr. *Utr.*, gem. *Bunschoten*, van den *Bunschoterweg* naar *Eembrugge* loopende en zich daar in de *Eem* ontlastende.

**HAAR SMA**. Zie **HARRSMA (1)**.

**HAARSNIJDER (DE)**, naam, welken men geeft aan dat gedeelte van den *IJssel*, pr. *Geld.*, omtrent *Brummen*, hetwelk zich van de *Middelweerd* naar *Zutphen* uitstrekt, en door eenige zandplaten zeer belemmerd is.

**HAARSTEEG (DE)**, d., pr. *N. Br.*, arr. en  $1\frac{1}{4}$  u. W. ten N. van 's *Hertogenbosch*, postk. *Heusden*, gedeeltelijk kant. en 1 u. Z. O. van *Heusden*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Hedikhuisen*, gedeeltelijk kant. en  $2\frac{1}{4}$  u. O. ten N. van *Waalwijk*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van

*Vlijmen*, men telt er 91 h. en 560 inw., die meest bestaan van den landbouw. In dit geh. staat eene R. K. kerk, aan den *H. Lambertus* toegewijd, met een klein vierkant houtentorentje, ook is er een haven aan de *Hedikhuisen* *Maas*.

(WETERING.)

**HAARS-WETERING**. Zie **HAARSCHE-HAART (DE)**: IN DE **HAART**, of **DE HAERDT**, bij de landlieden ook wel de *HOERT*, b., pr. *Geld.*, gem. *Aallen*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Brederode*; met 46 h. en 360 inw.

**HAART (DE-DWARSINDENWEG)**. Zie **DWARS IN DEN WEG**.

**HAART (IN DE)**. Zie **HAART (DE)**. **HAARTEL (DEN)** geh., pr. *Z. H.*, gem. *Spijkenisse-en-Braband*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Spijkenisse*, aan den *Haartelsche-dijk*; met 17 h. en 30 inw.

**HAARZUILENS**, gem., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *Maarssen*, postk. *Utr.*, 3 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de heerl. de *Haar*, *Themaat*, de *Heggeop-Themaat* en *Themaat-Uten-Eng*; beslaat 698,7523 bund., telt 44 h. met 411 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De 280 R. K. behoren tot de stat. van *Vleuten*. De 40 Herv. worden tot de gem. van *Vleuten* gerekend. De kinderen genieten onderwijs te *Vleuten*.

**HAARZUILENSPOLDER**. Zie **HAAR (DE)**.

**HAASDAL (GROOT-)** of **GROOT-HAASDAL**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Schimmert*; met 77 h. en 390 inw.

**HAASDAL (KLEIN-)** of **KLEIN-HAASDAL**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. Z. Z. W. van *Schimmert*; met 5 4 h. en 270 inw.

**HAASTRECHT**, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Schoonhoven*, reg. kant. *Gouda*, hulpk. van de postk. *Gouda*, *Oadewater* en *Schoonhoven*. (17 m. k., 3 s. d., 3 j. d., 2 afd.). Zij bestaat uit de p. *Roosendaal*, *Hoonard*, *Groot-Keulevaart*, *Klein-Keulevaart*, *Achterpoort Bilwijk*, *Beneden-Haastrecht*, *Buitendijks-Groot-Keulevaart* en *Buitendijks-Snelrewaard* en bevat het d. *Haastrecht*, benevens de geh. *Galgoord*, *Beneden-Haastrecht*, *Hoonard*, *Groot-Keulevaart*, *Klein-Keulevaart* en *Roosendaal*; beslaat 1706,4552 bund., telt 271 h., en ongeveer 1400 inw., voor wien de landbouw en de looijerij de voornaamste bronnen van bestaan zijn, zijnde hier 6 looijerijen in werking. Er is hier mede veel

(1) Alle de woorden elders HAA die hier niet gevonden worden zoek men op HAR.

vertier en handel in hennip, welke hieromstreeks groeit, alsmede in zeildoek; ook is er 1 koorndolen.

De 690 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Gouda*, ring van *Schoonhoven*, behoort. De 600 R. K. maken, met de overige R. K. uit den Krimpenrewaard, eene stat. uit, welke door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. Er is eene school, met 180 leerl.

Het d. *Haastrecht*, korthedshalve door de landlieden *Haastert* geheeten, ligt 5 u. N. O. van Rotterdam, 1 u. O. van Gouda, 1½ u. N. W. van Schoonhoven, aan den IJssel, ter plaatse waar deze de Vlist opneemt. Men heeft er een fraai Stadhuis en eene Waag. De Herv. kerk is een kruisgebouw, met een uitmuntend fraai orgel en eenen vierkanten toren met sierlijke spits.

De R. K. kerk, aan *Onze Lieve Vrouwe Zuivering* toegewijd, is een langwerpig gebouw, zonder toren, doch van een orgel voorzien. Ook is er eene kapel, aan den H. *BARNABAS* toegewijd. De dorps. telt 180 leerl. Paardenmarkt den 11 Junij. (St.).

**HAASTRECHT.** Zie *MAARENTSDIJK HAASTRECHT (BENEDEN-)*, p., pr. *Z. H.*, gem. *Haastrecht*; groot 310,5061 bund.

**HAASTRECHT (BENEDEN-)**, geh., pr. *Z. H.*, gem. en grenzende ten W. aan *Haastrecht*, in den p. *Beneden-Haastrecht*; met 21 h. en 160 inw.

**HAASTRECHT (HOOGBOEZEM-VAN-)**, water, pr. *Z. H.*, grenzende onmiddellijk ten O. aan *Haastrecht*, en bestaande 42,5786 bund.

**HAASTRECHTSCH- BRUG**, brug, pr. *Z. H.*, gem. *Haastrecht*.

**HAASWIJK**, hofst., pr. *Z. H.*, gem. *Oegstgeest-en-Poelgeest*; 35,8060 bund

**HAATLAND**, p., pr. *Over.*, gem. *Kampen*; groot 230,5780 bund.

**HAATLAND**, geh., pr. *Over.*, gem. en ½ u. N. W. van *Kampen*, in den p. *Haatland*; met 11 h. en 105 inw.

**HAAXBBERGEN.** Zie *HAAKSBERGEN*.

**HAAYTSM.** Zie *HAYTSM.*

**HACHMEULE.** Zie *HAGMOLEN*.

**HACKFORT, HAKFORT, HAKFOORT** of **HAKVOORT**, adell. h., pr. *Geld.*, gem. en ¾ u. W. ten Z. van *Vorden*, op den regter oever van de *Vordensche-beek*; groot 917,1687 bund.

**HACKFORTSCHE-BEEK**, water, pr. *Geld.*, hetwelk, ten Z. van het d.

*Vorden*, uit de zamenvloeiing van de *Vordensche-beek* met de *Hissink-beek* ontstaat, en van daar, langs de h. *Hackfort* en *Suyderas*, naar den *IJssel* vloeit, in welke het zich ontlaf.

**HACKFORTS-VEENHUIS**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*, ½ u. Z. van *Tuclo*; groot 27,5500 bund. (WERBEEK.)

**HACKMEULENBEEK.** Zie *BEKKU-HACKSEL.* Zie *HEKSEL.* (DE. *HADDENVOERDE.* Zie *HAGENVOOR-HAEFTEN.* Zie *HAAFTEN (1).*

**HAEK (DEN-)**, gedeelte lands, pr. *Z. H.*, gem. *Achttenhoven*.

**HAEKERWOLDE.** Zie *HAAGSWOLD.*

**HAEL (DE NOORD-)**, water, pr. *N.H.*, dat uit de ringsloot van de *Wormer* voortkomt, en naar de *Kleijensloot* loopt, waar het den naam van *Zuid-Hael* aanneemt.

**HAEL (DE ZUID-)**, water, pr. *N.H.*, dat uit de *Noord-Hael* voortkomende, in de *Oostzaner-Gouw* uitloopt.

**HAELN**, gem., pr. *Limb.*, arr., kant. en postk. *Roermond* (9 m. k., 5 s. d.). Zij bevat het d. *Haeln* en de geh. *Haelerbroek*, de *Beekfont* en *Over-Haeln*; beslaat 1113 bund., en telt 129 h. met 750 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., alle R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Roermond*, behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. Er is eene school.

Het d. *Haeln* of *Halen* ligt 1 u. N. W. van *Roermond*. De kerk, aan den H. *LAMBERTUS* toegewijd, is van eenen fraaijen toren en orgel voorzien.

**HAELN (HUIS-TE-)**. Zie *Goor (ALDEN-)*.

**HAELN (OVER-)**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. Z. W. van *Haeln*; met 24 h. en 110 inw.

**HAELERBROEK**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. Z. O. van *Haeln*; met 31 h. en 160 inw.

**HAEMSTED.** Zie *HEEMSTED.*

**HAENTER-ZIJL**, sluis, pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerkspel*, in den *Genner-HAEPS.* Zie *HAPS.* (dijk.)

**HAERDT (DE)** Zie } **HAAR (DE).**  
  } **HAART (DE).**

**HAERE (DE)**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk*, in de buurs. *Wertingen*; groot 50 bund.

**HAERSMA** of **HAARSMA**, buit., pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen*, 2 min. W. van *Buitenpost*, aan den straatweg; groot 8,0790 bund.

(1) Eveneens zoekt men de eiders *HAK* gespelde woorden op *HAA* of *HA*.

**HAERSMA, HAARSMa**, waarschijnlijk vroeger **HARINXMA**, boer., pr. *Fr.*, gem. *Lecuarderadeel*, 5 min. N. van *Jelsum*; groot 4,0400 bund.

**HAERSMA-STATE**, slot, pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*, aan den Noorder-Lijkweg, nabij Dragten.

**HAERSOLTE**. Zie **HAERST**.

**HAERST**, ook wel de **HAARST**, oudtijds **HAERSOLTE** geheeten, buurs., pr. *Ocer.*, gem. *Zwollerkerspel*, aan de oostzijde van de Vecht; met 36 h., 200 inw. en het Haerster-veer.

**HAERST (HET HUIS-TE-)**, boerd., pr. *Ocer.*, gem. *Zwollerkerspel*, in de buurs. van dien naam.

**HAERSTER-VEER**, veer over de Vecht, pr. *Ocer.*, 1 u. N. O. van Zwolle.

**HAESBROEK (GROOT-)** of **GROOT-HAZEBROEK**, hofst., pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Wassenaar*.

**HAFFELT**. Zie **HAVELTE**.

**HAFTE**. Zie **HÖFTE**.

**HAFTEN**. Zie **HAAFTEN**.

**HAGA**. Zie **HEEG**.

**HAGA COMITUM**. } Zie **GRAVEN-**  
**HAGE**. } **HAGE ('S.)**

**HAGE**. Zie **PRINSEHAGE ('S.)**.

**HAGE (DE)**, b., pr. *Ocer.*, gem. en tegen de st. *Kampen*, waarvan het eene voorst. uitmaakt; met 23 h. en 75 inw.

**HAGE (DEN)**. Zie **HAAG (DE)**.

**HAGE ('S)**. Zie **GRAVENHAGE ('S)**.

**HAGE (TER-)** of **TER-HAGEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. ten Z. van *Elsloo*; met 16 h. en 70 inw.

**HAGEDIS (DE)**, bosch, pr. *N. H.*, gem. *Velsen*; overbosch van de hofst. *Rooswijk*, groot 46,1417 bund.

**HAGELAND**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Ossendrecht*; met 6 h. en 30 inw.

**HAGELER**. Zie **HARSELAAR**.

**HAGELINGER-BUURT**, b., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Velsen*; met 15 h. en 150 inw.

**HAGEMEEN**, streek lands, pr. *Geld.*, gem. *Harderwijk*; 13,7300 bund.

**HAGEN (GROOT-)**, boer., pr. *Geld.*, gem. *Ambt-Doetinchem*; 35,7000 bund.

**HAGEN (GROOTE-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hagestein*; groot 194,1020 bund.

**HAGEN (DE GROOTE- en DE KLEINE-)**, twee watertjes, pr. *Ocer.* Het zijn twee takken van de *Atmelosche-Aa*, welke om en door de stad *Almelo* loopen.

**HAGEN (KLEIN-)**, jagth., pr. *Geld.*, *Ambt-Doetinchem*; groot 49,100 bund.

**HAGEN (KLEINE-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Vianen*.

**HAGEN (KLEINE-)**. Zie **HAGEN (DE GROOTE- en DE KLEINE-)**.

**HAGEN (TER-)**. Zie **HAGE (TER-)**.

**HAGENBROEK**, eene der drie uitgestrekte gemeene weiden, pr. *Ocer.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Kampen*, waarvan ook de buitenburgers inogen gebruik maken, mogende ieder daarop drie melkkoeijen en drie kalveren drijven. Zij is groot 82,2490 bund.

**HAGENHORST**. Zie **HAAGHORST**.

**HAGENS DORP (OUD-)**, havez., pr. *Ocer.*, gem. en in de st. *Vollenhoec*; groot 80,7000 bund.

**HAGENVELD**. Zie **HAGEVELD**.

**HAGENVOORDE**, oudtijds **HADDENVOERDE**, havez., pr. *Ocer.*, gem. en 1 u. N. O. van *Wijhe*; 46,0130 bund.

**HAGESTEIN**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. en postk. *Vianen* (10 k. d., 4 s. d., 5 j. d.). Zij bestaat uit de p.: *Groote-Hagen*, *Middelwaard*, *Overhoeven*, de *Nes*, *Nederhoeven* en *Gouwenes* en een gedeelte van de *Biesen*; bevat het d. *Hagestein* en eenige verstrooid liggende huizen; groot 1073,3343 bund., telt 101 h. met 650 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt.

De 220 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Gouda*, ring van *Vianen*. De 400 R. K. parochiëren te *Vianen*. Er is eene school met 70 leerl.

Het d. *Hagestein*, bij oude Schrijvers wel eens *Gaaspaern* of *Gaasperne* *Gaspaerde*, *Gasparen*, *Gaspaar*, *Gaspaeren*, *Gasparde*, *Gasparn*, *Gasparne* of *Gasparnweerde*, ligt  $\frac{1}{2}$  u. N. N. W. van *Gorinchem*,  $\frac{1}{2}$  u. W. ten Z. van *Vianen*, aan de Lek, waarover hier een veer, Oudstijkerveer genoemd. De kerk heeft een orgel en eenen toren, met lage spits gedekt.

**HAGESTEIN (KASTEEL - VAN-)**, buit., pr. *Z. H.*, gem. en 5 min. N. W. van *Hagestein*; met 3,2514 bund.

**HAGEVELD**, R. K. seminarie, pr. *Z. H.*, gem. *Voorhout*.

**HAGEVELD of HAGENVELD**, boerd., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Velsen*; groot 9,0233 bund.

**HAGEVOIRT**. } Zie **HAGOORT**.

**HAGMOLEN**, ook wel **HACHMEULEN**, havez., pr. *Ocer.*, gem. *Ambt-Delden*, buurs. *Bentelo*; groot 41,0613 bund.

**HAGMOLENBEEK (DE)**. Zie **BEXKUMERBEEK**.

**HAGOORT**, heerl., pr. *N. Br.*, gem. *Dronghelen-Hagoort-Gansoijen- en Doeveren*. Zij bestaat uit den p. *Hagoort*, en bevat het geh. *Hagoort*,

bestaande uit 2 h. en 13 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw., alle Herv., behooren tot de gem. *Meeuwen-en Hugoort*. De kinderen genieten onderwijs te *Meeuwen*.

Het geh. Hagoort of Hagoord, ook wel eens Hagevoort en oudtijds Hagevoirt genoemd, ligt 5 u. O. van 's Hertogenbosch, 1½ u. O. Z. O. van Heusden, ½ u. O. van Drongelen.

HAGOORTSCHE-SASDIJK (DE), dijk, pr. *N. Br.*, gem. *Drongelen-Hagoort-Gansoijen-en-Doeveren*, zich uitstreckende van de Drongelsche dijk naar het Sas aan het Oude-Maasje.

HAGOORTSCHEN-SASDIJK (POLDER-BOVEN-DEN), p., pr. *N. Br.*, gedeeltelijk gem. *Drongelen-Hagoort-Gansoijen-en-Doeveren* en gem. *Capelle*; groot 19,1490 bund.

HAGSTA. Zie HARSTA.

HAGT (DE), d., pr. *Over.*, gem. en ¾ u. Z. W. van *Rijssen*; met 19 h. en 140 inw.

HAGUE (THE). Zie 's GRAVENHAGE ('s). HAHNRAEDE of HAANRADE, geh., pr. *Limb.*, gem. en 35 min. O. van *Kerkrade*; met 46 h. en 180 inw.

HAJEM, HAJUM, HAYEM, HAIJEM, HAAJEM of HAIJUM, b., pr. *Fr.*, gem. *Wonsradeel*, ½ u. W. N. W. van *Wons*; met 3 h. en 20 inw.

HAIJEMA. Zie HAYTMA.

HAIJUM. Zie HAJEM.

HAINCK of HAINK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Roosendaal-en-Nispen*, 1 u. Z. W. van *Roosendaal*, met 27 h. en 180 inw., die alle R. K. zijn, en tot de stat. van *Wouw* behooren.

HAITSMA. Zie HAYTMA.

HAIJUM. Zie HAJEM.

HAKFOORT. } Zie HACKFORT.

HAKFORT. }

HAKKELAARS-BRUG, brug, pr. *N. H.*, over de trekvaart van *Muiden* op *Naarden*, ½ u. Z. van *Muiderberg*.

HAKKERIJ (DE), landg., pr. *Geld.*, gem. en ¾ u. N. W. van *Vorden*; groot 29,0370 bund.

HAKKERSHOEK, b., pr. *Over.*, gem. en ¼ u. Z. O. van *Raalte*; met 18 h. en 80 inw.

HAKKEVELD (HET), p., pr. *N. Br.*, gem. *Wijk-en-Aalburg*; groot 47,1150 bund.

HAKSBERG-EN-HET-PLATTE (DE), veld, pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk*, buurs. *Aperloo*, aan den *Woltberg*.

HAKSEL. Zie HEKSEL.

HAKSTA. Zie HARSTA.

HAKVOORT. Zie HACKFOORT.

HAL. Zie HALL.

HAL of HALLE, streek lands in de *Haagsche-Beemden*, pr. *N. Br.*, gem. 's *Prinsenhage*.

HAL, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¾ u. Z. ten W. van *Escharen*, aan den *Hooge Raam*; met 71 h. en 420 inw. Dit geh. bestaat uit de b. *Hooghal*, *Langeboom*, *Lagepeel* en *Lageheide*.

HAL, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¾ u. W. van *Boxtel*, aan den straatweg van 's *Hertogenbosch* op *Eindhoven*; met 16 h. en ongeveer 120 inw.

HAL. Zie HALLE.

HAL (HOOG-). Zie HOOGHAL.

HAL (HOOG-), een aangebragte klomp aarde aan den *Eemsdijk*, pr. *Gron.*, gem. *Bierum*, ½ u. N. O. van *Holucierda*.

HALBLOK, geh., pr. *Z. H.*, gem. en eigenlijk een gedeelte van het d. *Gouderak* uitmakende; met een veer over den *Ijssel* op *Moordrecht*.

HALDER (DE), adell. h., pr. *Limb.*, gem. *Maastricht*.

(DER-).

HALDER (BRINK-). Zie BRINK (HALHALDERDONK, gedeelte polderl., pr. *N. Br.*, gem. 's *Prinsenhage*, in den p. *Hal-en-Stripen*; 60,0490 bund.

HALUEREN. Zie HAALDEREN.

HALDERSCHE-BARRIERE. Zie HALSCHE-BARRIERE.

HALEN (DE), geh., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; met 4 h. en 20 inw.

HALEN (HOOG-), geh., pr. *Dr.*, gem. en 1½ u. N. van *Beilen*; met 12 b., 90 inw. en eene school met 16 leerl.

HALEN (LAAG-), geh., pr. *Dr.*, gem. en 1½ u. N. van *Beilen*; 9 h. en 65 inw.

HAL-EN-STRIPEN, p. in de *Haagsche Beemden*, pr. *N. Br.*, gem. 's *Prinsenhage*; groot 346,4414 bund.

HALER of HALLER, pr. *Limb.*, gem. en ¼ u. N. van *Hunsel*; met 31 h. en ongeveer 190 inw.

HALERBROEK. } KALF. (HET-)

Zie } KALVERPOLDER.

HALERKAAG, p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*, in de sectie *Lagendijk*; groot 12,9250 bund.

HALERT. Zie HATTERT.

HALERT- (Zie KALF. (HET-)

BROEK. } KALVERPOLDER.

HALERWEG, weg, pr. *N. H.*, gem.

*Schagen-en-Burghorn*, van de *Halen* naar het d. *Schagen* loopende.

HALFAMBT. Zie HALVE-AMBT.

HALFENNE. Zie KALFVEN.

HALF-LOOSDUINEN, het oostelijk gedeelte van de heerl. *Loosduinen*, pr. *Z. H.*, gem. 's *Gravenhage*.

HALFMEYL of HALFMIJL, geh., pr.

*N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Oerle*, met 3 h. en 20 inw. (HEUL (HALF-).

HALF-QUINTSHEUL. Zie *QUINTS-HALFVASTEN*, boerd., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. O. ten N. van *Brummen*, buurs. Cortenoever, aan den *Brummensche*-bandijk.

HALFVASTENDIJK, dijk, pr. *Geld.*, onder *Brummen*.

HALFWEG - HAARLEM - EN - AMSTERDAM, b., pr. *N. H.*, gem. *Houtrijk-en-Polanen*, in de heerl. *Polanen*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Amsterdam*. De inw. vinden meest hun bestaan door den landbouw, de visscherij en den doortogt, waarom dan ook genoegzaam alle de huizen herbergen of winkels zijn, of in dienst zijn van het Hoogheemraadschap van Rijnland. Men heeft hier een kerkje, met torentje, voor de Herv. gem. van *Houtrijk-en-Polanen*; het h. *Zwanenburg*, zijnde het gemeenelandshuis der Hoogheemraden van Rijnland, en drie sluizen, die tot uitwatering van Rijnlands-boezem dienen.

HALFWIRTH. Zie *HOLWIERDA HALINGEN*, water pr. *N. H.*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Enkhuizen*.

HALL of HAL, d., pr. *Geld.*, arr. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Arnhem*, kant. en 3 u. Z. ten O. van *Apeldoorn*, hulpk., gem. en 1 u. N. ten. W. van *Brummen*. Het telt 49 h. en 350 inw. en met de buurs. *Eerbeek* en *Coldenhove* 170 h. en ongeveer 1280 inw.

De 1100 Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Arnhem*, ring van *Apeldoorn*. De 180 R. K., behoo- ren tot de stat. van *Eerbeek-en-de-Horst*. De dorps. telt 100 leerl.

Kermis den 3den Zondag in Sept.

HALLAARTS- } KALF (HET-).  
BROEK. Zie } KALVERPOLDER.

HALLE of HAL, buurs. pr. *Geld.*, gem. en 1 u. Z. O. van *Zelhem*; met 112 h., 680 inw. en 1 school met 55 leerl.

HALLER. Zie HALER.

HALLOVINA. Zie HERWINEN.

HALLUM, kadast. gem., pr. *Fr.*, arr. *Leeuwarden*, kant. *Holwerd*, gem. *Ferwerderadeel*; bestaande uit het d. *Hallum* en groot 2829,8829 bund.

HALLUM, d., pr. *Fr.*, arr. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Leeuwarden*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. W. Z. W. van *Holwerd*, hulpk. van het postk. *Leeuwarden*, gem. *Ferwerderadeel*. Men telt er 152 h. en ongeveer 1180 inw. en met de b. *Bartlehiem*, *Boterhoek*, *Hallumerhoek*, *Jouwsumburen*, *Noorder-Mieden*, *Zuider-Mieden*, *Vijshuizen*, *Zwartewouden*

en een gedeelte van *Nieuwe Bildt*zijl, en van de *Leije*, 190 h. en 2300 inw. die meest bestaan van landbouw en veeteelt. Ook zijn er 6 chiroreïfabrieken, 1 branderij en 1 koorfmolen.

De 2200 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Leeuwarden*, ring van *Stiens*, behoort. De kerk is een fraai kruisgebouw, met een orgel en twee torens. De 70 Doopsgez. behooren tot de gem. *Oude-Bildt*zijl-*Hallum*, en hebben hier eene kerk, zijnde een klein, doch net gebouw. Ook zijn er een *Armhuys*, een *Dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen*, en eene dorps. met 200 leerl.

Kermis den 1sten Donderdag in Nov. HALLUM. Zie EGMOND.

HALLUMERHOEK, b., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, 1 u. van *Hallum*; met 25 h. en ruim 200 inw.

HALLUMER-MEER of HALLUMER-TREKVAART, pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, welke, met een bepuid pad daarnevens, van het d. *Hallum* naar *Bartlehiem*, in de trekvaart van *Leeuwarden* op *Dockum* loopt, ten einde de gemeenschap tusschen het d. *Hallum* en de stad *Leeuwarden* te bevorderen.

HALLUMER-MIEDEN, streek weiland, pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, Z. O. van *Hallum*; groot 546,4074 bund.

HALLUMER-TREKVAART. Zie HALLUMER-MEER.

HALSAF. Zie BABBERIK.

HALSABAND. Zie PINGJUMER-GULDEN-HALSABAND.

HALSBRKERS-BANSLOOT, wtertje, pr. *Geld.*, dat aan de noordwestelijke punt van den *Polder-van-Est*, door dien p. en den *Polder-van-Ophemert* heenloopt, en zich ten Noorden van het d. *Est* in de *Meesmarkt* verliest.

HALSCHER-BARRIERE (DE), veelal verkeerdelijk de *HALDERSCHER-BARRIERE*, tol, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Boxtel*, op den straatweg van 's *Hertogenbosch* naar *Eindhoven*.

HALSCHER-VEEN, ook wel *HALSVEEN*, hooge heide en bouwland, pr. *Geld.*, gem. *Zelhem*, N. O. van *Halle*; het bouwland is meer dan 150 bund.

HALS-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Stellendam*; groot 331,8030 bund.

HALSTEREN, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. *Bergen-op-Zoom*, hulpk. van het postk. *Bergen-op-Zoom* (18 m. k., 7 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de heerl. *Halsteren* en *Noordgeest*; de p. de *Theodorus-polder*, de *Auvernepolder*, *Oud-en-Nieuw-Bije-moer* en een gedeelte van *Oud-Glimes-polder*;

beslaat 3533 bund. en telt 317 h. met 2190 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 2 bierbrouwerijen, 1 meestof en 2 koorfmolens.

De inw., op 20 na, allen R. K., maken de par. van *Halsteren* en de *Lepelstraat* uit. De 20 Herv. behooren tot de gem. van *Nieuw-Vossemeer-en-Halsteren*. Er is 1 school met 100 leerl.

**HALSTEREN**, heerl., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. *Bergen-op-Zoom*, hulpk. en gem. *Halsteren*. Zij bevat het d. *Halsteren*, benevens de geh. de *Oude-Halstersche-molen*, de *Nieuwe-Halstersche-molen* en de *Lepelstraat*.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Bergen-op-Zoom*.

Het d. *Halsteren* of *Halteren*, meestal *Alteren* of *Alsteren* genaamd, ligt 7 u. W. van *Breda*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Bergen-op-Zoom*. De R. K. kerk, aan den H. *Quirinus* toegewijd, heeft eenen spitsen toren en een orgel. De Herv. kerk is een klein gebouw, zonder toren noch orgel, makende het achterste gedeelte uit van de kosterswoning. De dorps. telt 100 leerl.

Kermis den 1sten Zondag in Sept. **HALSTERSCHE-LEEG** (HET) OF **HALSTERSCHE-LAAG**, OOK DE **LAGE-LANDEN**, moerassigen grond, pr. *N. Br.*, gem. *Halsteren*, ten O. van het dorp.

**HALSTERSCHE-MOLEN** (DE **NIEUWE**-) OF **Sr. ANTONIUS-MOLEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Halsteren*, aan den straatweg van *Bergen-op-Zoom* naar *Tholen*, met eenen steenen windmolen.

**HALSTERSCHE-MOLEN** (DE **OUDE**) OF **OUDE-MOLEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Halsteren*; aan den weg tusschen *Bergen-op-Zoom* en *Steenbergen*; met 29 h., 180 inw. en eenen wind-koorfmolen.

**HALSVEEN**. Zie **HALSCHE-VEEN**.

**HALTEN**. Zie **HOUTEN**.

**HALTEREN**. Zie **HALSTEREN**.

**HALTHENA**. Zie **ALTENA** (LAND VAN).

**HALSWIKKERBEEK** (DE), riviertje, dat met 2 adertjes in het *Pruissische* reg. distr. *Munster* ontspringt, welke zich bezuiden het geh. de *Breede* vereenigen, waarna het op de grenzen der pr. *Geld.*, bezuiden *Dinxperloot* met de *Aa* of *Aha* zamenvloeit.

**HALVE-AMBT** OF **HALF-AMBT**, dat gedeelte van *Hunsingo*, pr. *Gron.*, hetwelk tusschen de *Marne* en het *Oosterambt* ligt. Het bevat onder de gem. *Eenrum* de d.: *Wierhuizen*, *Pieterburen*, *Wester-Nieland*, *Een-*

*rum*; onder *Bafo*: *Bafo*, *Tinallinge*, *Rasquert*, *Saaxunhuizen* en den *Andel*; onder *Warffum*: *Warffum*, *Brede*, vaders de gem. *Usquert* en *Uithuizen*; onder *Bedum*: *Menkeweer* en onder *Winsum*: *Winsum*, *Obergum*, *Ranum* en *Maarhuizen*, tellende 11600 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt.

**HALVE-GALVELD** OF **HALVE-GALVVLAK**, duinvallei, pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Castricum*, makende een gedeelte uit van de thans in cultuur gebragte *Hakkumerduinen*.

**HALVEMAANSBRUG**, brug, pr. *N. H.*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Ouddorp*, op den zoogenaamden *Breedeweg* van *Ouddorp* naar *St. Pancras*, over de nieuwvaart, die bij de bedijking van den Heer *Hugowaard* gegraven is.

**HALVINKHUIZEN** OF **HALVIKHUIZEN**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. Z. van *Pulten*; met 14 h. en 130 inw.

**HALWIRTH**. Zie **HOLWIERDA**.

**HALZIGT**, bouwh. pr. *Z. H.*, gem. *Stellendam*; groot 61,4088 bund.

**HAM** OF **DE HAM**, geh., pr. *Geld.*, gem. *Batenburg*; met 8 h. en 50 inw.

**HAM**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Sonen-Breugel*, tegen de kom van het d. *Breugel*; met 2 h. en 13 inw.

**HAM**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Veghel*; met 19 h. en 140 inw.

**HAM**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Kerkrade*; met 27 h. en ongeveer 130 inw.

**HAM** OF **DE HAM**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Bellingevolde*; met 20 h. en 150 inw.

**HAM**. Zie  $\left\{ \begin{array}{l} \text{CHAAM.} \\ \text{HAM (DEN).} \\ \text{HAMDIJK (DEN).} \end{array} \right.$

**HAM** (DE), streek lands., pr. *N. Br.* Het is het westelijke gedeelte van den pold. de *Ham-en-Rijskampen*.

**HAM** (DE), water in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.* Het is een gedeelte van den *Amer*, welke tusschen de *Koekoek* en den *Emiliapolder* doorloopt.

**HAM** (DE), vaart, pr. *Utr.*, welke nabij de *Hooge-Haar*, onder de gem. *Hoogland* eenen aanvang neemt, van daar onder den naam van *Haarsche-Wetering* tot aan *Bunschoten* vloeit, vervolgens, onder den naam van *Vaart* of *Gracht*, langs *Bunschoten* naar *Spakenburg* voortloopt, en zich aldaar in de *Zuiderzee* ontlast.

**HAM** (DE) OF **DEN HAM**, thans veelal de *Uitham*, pr. *Gron.*, gem. en 2 u. W. van *Stochteren*; met 5h. en 20 inw.

**HAM** (DE). Zie **HAMMEN** (DE).

**HAM** (DE), water, pr. *N. H.*, dat



uit de Kromme-IJde, bezuiden Krommeniedijk, een begin neemt, en tot aan het geh. den Nieuwendam schiet.

HAM (DE). Zie HAM.

HAM (DE) of HUIS-TE-HAM, buit., pr. *Geld.*, gem. *Valburg*, onder Homoet.

HAM (DE). Zie COLHAM.

HAM (DE GROOTE-), boerd., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Loppersum*.

HAM (DEN) of DE HAM, d., pr. *Gron.*, arr. en 2 u. N. W. van *Groningen*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Zuidhorn*, postk. *Gron.* en *Leeuwarden*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. N. W. van *Aduard*. Men telt er 38 h. en 340 inw. en, met de geh. *Biggestart* en de *Knijpe*, 56 h. en 360 inw. die meest van den landbouw bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. van den Ham-en-Fransum, die hier even buiten het d. eene kerk heeft met kleinen spitsen toren, doch zonder orgel. De dorps. telt 70 leerl.

HAM (DEN), gem., pr. *Over.*, arr. *Deventer*, kant. *Ommen*, postk. *Meppel*, *Zwolle* en *Koevorden* (4 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. den Ham, de geh. *Linde*, *Magele*, *Meer*, *Noordmeer* en *Pluir*; beslaat 4372 bund. telt 369 h., en ongeveer 2150 inw. die meest hun bestaan vinden in den landbouw en fabrieken, zoo heeft men er linnenweverijen, 1 olieslagerij, door paardenkracht, en 1 calcitofabriek.

De inw., op 6 na alle Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Zwolle*, ring van *Ommen*. De 6 Isr. behooren tot de rings. van *Zwolle*. Er zijn 2 scholen.

Het d. den Ham, ook wel enkel Ham genoemd, ligt  $7\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Deventer* en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Ommen* naar *Almelo*. De kerk heeft toren en orgel. De dorps. telt 140 leerl.

HAM (DEN). Zie HAM (DE).

HAM (DEN), plaat, pr. *N.Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*; 19,1000 bund.

HAM (DEN), geh., pr. *N.Br.*, gem. en 5 min. N. O. van *Dongen*. Het is eene lange straat, uitmakende eene der voornaamste wijken of buurs. van de gem. *Dongen*, en wordt onderscheiden in den *Hooogen-Ham* en den *Lagen-Ham*.

HAM (DE), d., pr. *Utr.*, arr., kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Amersfoort*, gem. *Hoogland*; 49 h., 220 inw. en de kerk van de Herv. gem. *Hoogland*.

HAM (DEN), ook wel HET HUIS-TEN-HAM, oud adell. h., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Vleuten*; groot 5,0660 bund.

HAM (DEN), uiterwaard, pr. *N.Br.*, gem. *Lith*.

HAM (DEN). Zie 

}	HAM.
	HAM (DE).
	HAMMEN (DE).

  
BUIKSLOOTERHAM.

HAM (DEN HOOGEN-), b. en straat in de pr. *N.Br.*, gem. en 5 min. N. O. van *Dongen*, een gedeelte van het geh. den Ham uitmakende; met eene R. K. kerk van de par. van *Dongen*, een klooster of kostschool voor jongejuvrouwen, dat zijne eigen kapel heeft, 69 h. en ruim 410 inw.

HAM (DEN LAGEN-), b. en rijweg, pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Dongen*, een gedeelte van het geh. den Ham uitmakende; 63 h. en 400 inw.

HAM (HET), b., pr. *N.Br.*, gem. en 7 min. O. van *Wanroy*; met 18 h., ongeveer 80 inw. en 1 koornmolen.

HAM (HUIS-TEN-). { Zie HAM (DEN).  
Zie HAM (DE).

HAM (DE KLEINE-), boerd., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Loppersum*, O. van den weg.

HAM (DEN MEGENSCHEN-). Zie MEGENSCHEN-HAM (DEN).

HAM (SELS). Zie SELS-HAM.

HAM (TEN-). Zie HAM (DEN).

HAMARILDA. } Zie HEMERT (NEER-).

HAMARITHA. } " (OP-).

HAMARITHE. }

HAMBURGER-RAK, gedeelte van de vaart tusschen *Berlikum* en *Franecker*, pr. *Fr.*, onder en nabij *Dongjum*.  
HAMDIJK (DE), dijk, pr. *Gron.*, tusschen de Oude- en de *Nieuweschans*, en loopende van de *Boonerschans* tot aan het *Langediep*.

HAMDIJK (DE), ook wel enkel Ham, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Nieuweschans*; met 26 h. en 170 inw.

HAMEL (DE), riv., pr. *N.Br.*, dat zijnen oorsprong neemt uit de vereeniging van de *Reeksche-wetering* en de *Molengraaf*; vervolgens door de *Hamelpoel* stroomt, en zich, tusschen *Megen* en *Dieden*, door de *Overlangelsche-sluis*, in de *Maas* ontlast.

HAMELSPOEL, van ouds DE PIETWIEL of DE PIETENWIELEN, watertje, pr. *N.Br.*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Herpen*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Over-Langel*.

HAMELSPOELSCHEN-DAM, waterkeering, pr. *N.Br.*, dienende tot scheiding van het water van den *Boevpolder* en den *Benedenpolder* van *Ravestein*, en tot keering van het zomerwater uit de gem. *Velp*, *Reek*, *Schayk* en een klein gedeelte van *Herpen* komende, hetwelk door de zoo-

genaamde Overlangelsche-sluis moet uitgeloozd worden.

HAM-EN-FRANSUM (DEN), kerk, gem., pr. *Gron.*, ring van *Zuidhorn*; met 2 kerken; eene in den Ham en eene te Fransum, en 500 ziel.

HAM-EN-RIJSKAMPEN (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. 's *Hertogenbosch*; groot 466,6866 bund.

HAMERDEN of HAMMERDEN, boerd., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten W. van *Westervoort*.

HAMEREN, b., pr. *Fr.*, gem. *Melandumadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van Beelgum, aan den Slagtedijk of ouden rijweg van Leeuwarden op Franeker; met 8 h. en 40 inw.

HAMEREN (DE), landstreek, pr. *Fr.*, gem. 't *Bildt*, in den Zuidhoek, Z.O. van Lieve-Vrouwen-parochie. Men vindt er aanzienlijke boerenplaatsen.

HAMERSTEDE. Zie HAAMSTEDE.

HAMERT.

HAMERTHA. } Zie

HAMERTHE. } HEMERT (NEDER-).

HAMERSVELD, heerl., pr. *Utr.*,

arr., kant. en postk. *Amersfoort*, gem. *Leusden*. Zij bevat het d. Hamersveld, benevens eenige verstrooid liggende h., telt 104 h. met ongeveer 600 inw., die meest van landbouw bestaan.

De 400 R. K. maken, met de overige uit de gem. *Leusden*, een stat uit, welke 840 ziel. telt en tot het aartspr. van *Utr.* behoort. De 350 Herv. behooren tot de gem. van *Leusden*.

Het d. Hamersveld ligt  $\frac{3}{4}$  u. Z. O. van *Amersfoort*,  $\frac{3}{4}$  u. O. N. O. van *Leusden*.

De R. K. kerk, aan den H. *Joseph* toegewijd, is een fraai gebouw met toren en orgel.

HAMERSVELDSCH-BEEK, water, pr. *Utr.*, gem. *Leusden*, loopende van het begin van Hamersveld naar de Modderbeek.

HAMINGEN, ook wel verkeerdelijk HAMMELINGEN, geh., pr. *Over.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Staphorst*, aan het Meppelerdiep; met 11 h., 45 inw. en eene school, welke tevens voor de buurs. *Baarlo* dient, en 15 leerl. telt.

HAMLAND of HAMMELAND, boerd., gem. en 20 min. N. O. van *Bafo*.

HAMMELINGEN. Zie HAMINGEN.

HAMMEN (DE), streek lands, pr. *Gron.*, onder Oldenhove, naar den kant van Saaxum; groot 25,1810 bundl.

HAMMEN (DE), ook wel enkel DEN HAM of DE HAM genoemd, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Lopperum*. Het bestaat uit twee aanzien-

lijke boerderijen, de Grootte-Ham en de Kleine-Ham geheeten.

HAMMEN (DE), vaarwater, pr. *Zeel.*, zijnde het verlengde van het *Westgat*. Het loopt tusschen den wal van *Schouwen* en de *Neeltje-Jans-en-Rogge-platen* door.

HAMMERBEEK, water, pr. *Over.*, dat uit onderscheidene takjes in het *Hammer-vlier* en het *Amelosch-veen* ontstaat, en, langs den Ham vlietende, zich, ter hoogte van het geh. *Archem*, in de *Regge* ontlast.

HAMMERDEN. Zie HAMERDEN.

HAMMER-EN-LINDERMARKE, marke, pr. *Over.*, gem. *den Ham*.

HAMMERHOF, boerd., pr. *Lindh.*, gem. *Herkenbosch-en-Melich*, 10 min. ten W. van *Herkenbosch*.

HAMMER-VLIER of HAMMER-VEESEN, weide grond pr. *Over.*, O. van het d. den Ham.

HAMMINK, geh., pr. *Gron.*, gem. *Ten-Boer*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Lellens*.

HAMRIK (BEERSTER-). Zie BEERTA (NIEUW-).

HAMRIK (HUIS-TER-), boerd., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. ten Z. van het d. *Hoogkerk*; groot 25 bundl.

HAMRIK (NOORDBROEKSTER-). Zie NOORDBROEKSTER-HAMRIK.

HAMRIK (MIDWOLDER-). Zie NIEUWOLDE.

HAMRIK (SCHEEMDER-). Zie (SCHEEMDA (NIEUW-).

HAMSCHE-BRUG, brug over de *Linge*, pr. *Geld.*, gem. *Zoelen*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Kerk-Avezaath*. (HORVE.

HAMSCHE-HOEVE. Zie HAAMSCH-HAMSGRACHT, water, pr. *Over.*, uitmakende de grensscheiding tusschen *Oldemark* en *Blankenham*. Het begint onder *Oldemark*, omtrent den *Lingedijk*, en eindigt in de *Room-sloot* onder *Blankenham*.

HAMSHORN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Drogeham*; met 13 h. en 70 inw.

HAMSHUIS, h. en tichelwerk, pr. *Over.*, gem. en 5 min. W. van *Ootmarssum*.

HAMSLOOT, watertje, pr. *N. Br.*, dat zijnen oorsprong neemt  $\frac{1}{4}$  u. ten N. van *Cromvoirt*, voorts, zich,  $\frac{1}{2}$  u. benoorden *Deuteren*, in twee armen verdeelt, waarvan de eene  $\frac{3}{4}$  u. ten N. van 's *Hertogenbosch*, en de andere  $\frac{1}{4}$  u. bezuiden *Engelen*, in de *Dieze* valt.

HAMSTER-TOGT, vaarwater, pr. *Gron.*, gem. *Aduard*, loopende van den Ham naar *Aduard*, en daar uitloopende in de *Lend*.

**HAMSTER-LAND**, streek lands, pr. *Gron.*, nabij het d. den Ham.

**HAMSTREEK**. Zie COLHAM.

**HAMVELD**, heideveld, pr. *Dr.*, tusschen Beilen en Westerbork, ten N. van Wijster; groot 135 bund.

**HANCKEMA** of **HANKEMA**, burg, pr. *Gron.*, gem. en 10 min. N. van *Zuidhorn*. ten W. aan den straatweg van Groningen naar Friesland, met 50 bund. lands.

**HAND (DE VOLLE-)**. Zie VOLLEHAND.

**HANDEL** of **HAANDEL**, d., pr. *N.Br.*, arr. en 5 u. N. O. van *Eindhoven*, kant. en 2½ u. N. ten O. van *Helmond*, gem. en ¾ u. N. O. van *Gemert*. Men telt er 14 h. en ruim 100 inw. Er is eene kapel, aan de H. *Maagd Maria* toegewijd, welke tot de par. van *Gemert*, behoort, en bediend wordt door eenen Priester, die Rector of Praepositus genaamd wordt, zonder regt nogtans van Pastorale bediening.

**HANDELSCHIE-KLUIIS** of **HUIS-TE-PADUA**, kluizenaarswoning, pr. *N.Br.*, gem. *Gemert*, nabij *Handel*. De in dit h. wonende kluizenaars, thans ten getale van veertien, zijn van den derden regel van St. FRANCISCUS en leggen zich toe op den landbouw. Ook is er een bestedelings-, verbeter en krankzinnigenhuis voor mannen.

**HANDER (DE)**, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Eenrum*, in het geh. *Op-de-Hander*; 18,5320 bund. groot.

**HANDMARE**. Zie AENGWIRDEN.

**HAND-NAAR-LEIDEN**, b., pr. *N.H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, ½ u. Z. van *Amstelveen*. Hier staat de R. K. kerk van de stat. *Bovenkerk*.

**HANEKAMP (DE-)**, geh., pr. *Over.*, gem. en 10 min. N. O. van *Zwolle*.

**HANENBURG**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Deurne-en-Liessel*, ½ u. Z. O. van *Liessel*; met 15 h. en 90 inw.

**HANENBURG**, h., pr. *Z. H.*, gem. en 1 u. N. van *Loosduinen*.

**HANENGEVECHT**, alleenstaand h., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*, 25 min. N. N. W. van *Kruisland*, aan den weg van *Steenbergen* naar *Kruisland*.

**HANEPOEL**, meertje, pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*, in de nabijheid van *Roelof-Arendsveen*.

**HANEPOL**. Zie HAANENPOEL.

**HANETANG (DE)** h., pr. *Gron.*, ½ u. Z. O. van *Ter-Apel*.

**HANEVEN (HET)**, poel, pr. *N.Br.*, gem. *Hilvarenbeek*.

**HANEWIJK**. Zie HAANWIJK.

**HANGKANT**, plaat in den *Bies-*

*bosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

**HANIA**, HANYA of **HANIA-STATE**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, ¼ u. W. van *Grouw*.

**HANIA'S-POLDER** of **HANIAS-POLDER-VAN-DUBBELDAM**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Dubbeldam*; 47,5833 bund.

**HANIA-STATE**. Zie HANIA.

**HANK (DE)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*, 1 u. W. van *Dussen*, aan de *Bleekkil*; met 25 h. en ruim 110 inw.

**HANKAMP** ook wel de **HOOGHE AKKER**, heuvel, pr. *Gron.*, gem. en 5 min. N. van *Wedde*; 14 elk. hoog.

**HANKEMA**. Zie HANCKEMA.

**HANSBERG**. Zie HAANSBERG.

**HANSEM** of **HANSUM**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. van *Neer*; met 19 h. en 130 inw. Dit geh. wordt in de b. *Klein-Hansum* en *Groot-Hansum* onderscheiden.

**HANSEMEER**, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, op de grenzen van *Tieljerksteradeel*.

**HANSJOPPENBERG**, heuvel, pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. Z. O. van *Hees*.

**HANSUMATIL**, brug, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, ¼ u. O. van *Witmarsum*.

**HANSWEST**, **HANSWERT**, **HANSWAART**, **HANSWEERD** of **HANSWEERT**, b., pr. *Zeel.*, gem. en ½ u. W. van *Kruiningen*; met 5 h. en 25 inw.

**HANTERT (DE)**, landg., pr. *N. Br.*, gem. *Cuyk-en-St. Agatha*, te *Cuyk*; groot 8 bund.

**HANTUM**, in het Oud-Friesch **HONTUM** en **HONTBEM**, d., pr. *Fr.*, arr. en 5½ u. N. O. van *Leeuwarden*, kant. en 1 u. Z. O. van *Holwerd*, postk. *Dockum*, gem. *West-Dongeradeel*, op eene hooge terp. Men telt er 65 h. en 380 inw., die in landbouw en veeteelt hun bestaan vinden.

De inw., op 13 na, allen Herv., behooren tot de gem. van *Hantum-en-Hantumhuizen*, welke hier eene kerk heeft, met orgel en spitsen toren. De 7 Doopsgez., behooren tot de gem. van *Holwerd-Blija-en-Vischbuurt*. De 6 R. K. parochiëren te *Dockum*. De dorps. telt 35 leerl.

**HANTUM-EN-HANTUMHUIZEN**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Docum*, ring van *Holwerd*. Er zijn twee kerken, eene te *Hantum* en eene te *Hantumhuizen* en 670 ziel. (HUIZEN).

**HANTUMERHUIZEN**. Zie HANTUM-**HANTUMER-UITBUREN**, verzameling van 5 b., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*; als: Raard of Raarderterp,

Bierum of Bierumerterp, Medent, Germerhuizen en Nijenhuis. Men telt er 18 h. en ruim 100 inw.

**HANTUMHUIZEN**, ook wel **HANTUMERHUIZEN**, gespeld, d., pr. *Fr.*, art. en 6 $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Leeuwarden*, kant. en 1 $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Holwerd*, postk. *Dockum*, gem. *West-Dongeradeel*. Er zijn 35 h. en 260 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Hantum-en-Hantumhuizen*, die hier eene kerk heeft van Gothische bouwde, zonder orgel, doch met eenen toren, die eenen stompen spits heeft. De dorps. telt 60 leerl.

**HANYA**. Zie **HANNIA**.

**HAPERT** of **HAPPERT**, voorheen **HAPPAERT**, d., pr. *N. Br.*, gem. *Hoogeloon-Hapert-en-Casteren*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. van Hoogeloon, tusschen de Groote-Beerze en de Kleine-Beerze, op welke laatste hier een koornmolen staat. Men telt er 59 h. en 360 inw. en met het geh. Dalen 89 h. en 520 inw.

De 490 R. K. maken eene par. uit, van het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Hiltoarenbeek*. De 30 Herv. behooren tot de gem. *Hapert-Reusel-en-Netersol*, welke hier eene kerk heeft.

**HAPPEN-HENNIP**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; groot 58,8150 bund.

**HAPPEN-HENNIP** (NIEUW-), p. in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; groot 9 bund.

**HAPPERT**. Zie **HAPERT**.

**HAPS**, gem., pr. *N. Br.*, art. 's *Hertogenbosch*, kant. *Boxmeer*, postk. *Grave*, (22 m. k., 3 s. d., 4 j. d. l ged.) Zij bevat het d. Haps en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1521 bund telt 102 h., en 670 inw., die van den landbouw bestaan. Er is 1 brouwerij.

De inw., alle R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Cuyk*, behoort. Er is ééne school, met 60 leerl.

Het d. Haps, Haeps of Haaps, 8 u. O. van 's *Hertogenbosch*, 2 u. N. W. van *Boxmeer*, heeft 20 h. en 100 inw. De kerk aan den H. **NICOLAUS** toegewijd, heeft toren en orgel.

**HAPSCHE-LOO**, gedeelte gronds pr. *N. Br.*, gem. *Haps*; 23,5360 bund.

**HAR** (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. *Stedum*, 5 min. N. W. van *Wester-Emden*, aan den kant van het *Maarvliet*; met 3 h. en 18 inw.

**HARAGO**. Zie **AARLANDERVEEN**.

**HARAGUM**. Zie **HARGER**.

**HARALEM**. Zie **HAARLEM**.

**HARAMA** Zie { **HEREMA**.  
**VEGLINGSTATE**.

**HARBRINK**, **HARBERINK**, **HARBRINKS**-**HOEK** of **HARBERINKS**HOEK of sommige kaarten verkeerdelijk **BABRINKS**HOEK, geh., pr. *Over.*, gem. en 1 u. W. Z. W. van *Tubbergen*; met 53 h., 310 inw. en eene school met 80 leerl.

**HARCULO**, **HARKULO**, **HERCULO**, **HERKEL**, **HERKELO** of **HERKULO**, geh., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*; met 14 h. en 100 inw.

**HARCULOER-WAARDEN**, uiterwaarden, pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*, aan den *IJssel*.

**HARDE** (DE). Zie **HAAR** (DE).

**HARDE**(HET), merkwaardige vlakke, pr. *Geld.*, gedeeltelijk onder de gem. *Oldebroek*, en voor het grootste gedeelte onder de gem. *Doornspijk*, buurs. *Aperloo*, bij den *Harizberg*.

**HARDEGARIJP**, kad. gem., pr. *Fr.*, art. *Leeuwarden*, kant. *Bergum*, gem. *Tietjerksteradeel*; bestaande uit de d. *Hardegarijp*, *Rijperkerk*, *Sua-woude* en *Tietjerk*; 5315,6394 bund.

**HARDEGARIJP**, d., pr. *Fr.*, art. en 2 u. O. van *Leeuwarden*, kant. en 1 u. N. W. van *Bergum*, postk. *Gron.*, *Heerenvveen* en *Leeuwarden*, gem. *Tietjerksteradeel*, aan den straatweg van *Groningen* naar *Leeuwarden*. Men telt er 157 h. en 620 inw. en met de b. *Nieuwe-Streek* en *Gaastmaburen*, 183 h. en 780 inw., die meest hun bestaan vinden in veeteelt en landbouw.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Rijperkerk-en-Hardegarijp*, welke hier eene kerk heeft, zijnde een ruim en langwerpig vierkant gebouw, waarin men eenige merkwaardige grafzerken vindt, en op het westeinde een klein spits torentje. De dorps. telt 120 leerl. (GERSLOOT.)

**HARDEGRONDSLOOT**. Zie **HEDDIN-**

**HARDELSTEIN**, ook wel **HARDESTEIN** of **HANTESTEIN**, pachth., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. O. van *Ilteren*; groot 109,6875 bund.

**HARDENBERCH**. { Zie **HARDENBERGH**.

**HARDENBERG**, adell. h., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. O. van *Gendringen*, aan eenen tak van den *Ouden-IJssel*, juist op de grensscheiding van de prov. *Geld.* en de *Pruisische* prov. *Rijnland*; de voorburg staat op *Gelderschen*, en het huis zelf op *Pruisischen* bodem.

**HARDENBERG** (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. en 18 min. Z. W. van *Finsterwolde*; met 5 h. en 30 inw.

**HARDENBERGH**, gem., pr. *Over.*, arr. *Deventer*, kant. *Ommen*, hulpk. van de postk. *Zwolle* en *Koelvorden* (4 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat niets dan de plattelandst. *Hardenbergh*, *Hardenberg*, *Hardenberch*, *Hardenberge*, *Herdenberg*, *Herdenberch*, *Herdenberge*, *Herdenbergh*, ook wel *Hardenborch*, ligt 9½ u. N. O. van *Deventer*, 3 u. O. N. O. van *Ommen*, aan den linker oever van de *Vecht*, met eene brug over die rivier. Zij beslaat 1662,5778 bund. en telt 163 h., met ongeveer 1000 inw., die meest bestaan van landbouw en turfsteckerij, ook brengt de doortogt van eene menigte *Bovenlanders* (Duitschers), die naar *Holland* gaan werken, dit plaatsje door hunne verteringen nog al eenig voordeel aan. Er is mede eene calicotsfabriek.

De inw., bijna allen *Herv.*, maken, met die van de nabijgelegene buurs. *Ane*, *Anevelde*, *Baalder*, *Bergentheim*, *Brucht*, *Holthem* en de *Velde*, eene gem. uit, van de klass. van *Zwolle*, ring van *Ommen*, met 2500 ziel. De kerk is een zeer oud gebouw, met toren en orgel. De 3 R. K. parochiëren te *Lutten*. De 20 *Isr.* hebben eene *bijkerk*, van de rings. van *Deventer*. Er zijn een fraai stadhuis, eene station der paardenposterij en 2 scholen, eene met 160 en eene met 10 leerl.

Kermis den laatsten *Woensdag* in *Augustus*.

**HARDENBERGH (AMBT-)**, gem., pr. *Over.*, arr. *Deventer*, kant. *Ommen*, postk. *Zwolle* en *Koelvorden* (4 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit het d. *Heemse*, de buurs. *Brucht*, *Bergentheim*, *Diffelen*, *Rheese*, *Lutten*, *Collendoorn*, *Baalder*, *Rade-wijk* en de geh. *Veenebruggen*, *Rheeserveen*, *Heemserveen*, *Collendoornerveen*, *Sibculo* en *Slagharen*; bestaat 16655 bund. en telt 534 h., met bijna 4900 inw., die meest bestaan van landbouw en het vervaardigen van turf, in welk laatste artikel hier veel handel gedreven wordt. Er is eene calicotsfabriek, die met 30 stoelen werkt.

De 4100 *Herv.* maken gedeeltelijk de gem. van *Heemse* uit, en behooren overigens tot de gem. van *Hardenbergh*, terwijl er ook eene *Christ. Afges. gem.*, hoewel zonder *Leeraar* is. De 600 *t. K.* parochiëren te *Lutten*. De 12 *Isr.* behooren tot de *bijkerk* van *Hardenbergh*. Er zijn 11 scholen.

**HARDENBERGHER-HEIDE**, heide-

veld, pr. *Over.*, gem. *Ambt-Hardenbergh*, ten O. van de plattelandst. *Hardenbergh*; groot 494,4220 bund.

**HARDENBORCH**. Zie **HARDENBERGH**.

**HARDENBROEK**, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Tiel*, *Wageningen* en *Wijk-bij-Duurstede*, gem. *Sterkenburg*. Zij bevat de ridderh. *Hardenbroek*, de heerenh. *Leeuwenburg* en eenige verstrooid liggende h., te zamen uitmakende 17 h., met 140 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De *Herv.* behooren tot de gem. van *Neder-Langbroek*. De R. K. parochiëren te *Cothen*. De kinderen genieten onderwijs te *Neder-Langbroek*.

De ridderh. **HARDENBROEK** ligt 4 u. Z. ten W. van *Amersfoort*, 1½ u. N.W. van *Wijk-bij-Duurstede*, digt aan de bogt van den *Kromme Rijn*.

**HARDENHOEK**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; groot 49,5963 bund.

**HARDENHOEK (GAT-VAN-DEN-)**, kil in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*, die, uit de *Groote-kil* voortkomende, in het *Gat-van-den-Hel* uitloopt.

**HARDENHOEK (KLEINE-)**, p., in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; groot 13,9950 bund.

**HARDENHOEK (NIEUW-)**, p., in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; groot 5,7010 bund.

**HARDEROVICUM**.

**HARDERVICH**.

Zie **HARDERWIK** gem.

**HARDERWICH**.

**HARDERWIJCK**.

**HARDERWIJK**, kant., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*. Het bevat de gem.: *Harderwijk*, *Ermelo* en *Putten*, en telt 1831 h. met ruim 12,600 inw., die meest van landbouw en visscherij bestaan.

**HARDERWIJK**, klass., pr. *Geld.*, verdeeld in de ringen: *Harderwijk* en *Hattem*, tellende 23 gem., 23 kerken, 29 *Predikanten* en 41500 zielen.

**HARDERWIJK**, kerk. ring, pr. *Geld.*, klass. van *Harderwijk*. Zij bevat de gem.: *Harderwijk*, *Barneveld*, *Elspeet*, *Ermelo*, *Garderen*, *Hierden*, *Kootwijk*, *Nijkerk*, *Putten* en *Voorthuizen*, en telt ruim 22000 ziel., 10 kerken en 14 *Predikanten*.

**HARDERWIJK**, gem., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. en postk. *Harderwijk* (4 m. k., 2 s. d., 3 j. d.). Zij bevat, behalve de stad *Harderwijk*, het d. *Hierden* en de buurs. *Tonsel*; telt 885 h. en ruim 5400 inw., die gedeeltelijk bestaan door het verblijf der troepen, bestemd voor de koloniën,

gedeeltelijk van land- en tuinbouw. De scheepvaart, visscherij en bokkingrookerij met 8 hangen, zijn nog bronnen van bestaan voor vele ingezetenen, zijnde de Harderwijkerbokkings nog altijd het meeste gezocht, terwijl zij voor de smakelijkste gehouden worden. Ook zijn er 1 boekdrukkerij; 1 katoenweverij, die met 14 getouwen voor de handelmaatschappij werkzaam is; 1 bierbrouwerij; 1 zoutziederij; 3 tabaksfabrieken; 2 ververijen, en 2 garentwinderijen.

De 700 Herv. maken de gem. *Harderwijk* en *Herden* uit. De 30 Ev. Luth., behooren tot de gem. *Amersfoort*, bijgemeente *Nijkerk*. De enkele Remonstrant en de enkele Doopsgez., die er wonen behooren tot de gem. van *Amsterdam*. De 600 R. K. maken eene stat. uit, van het aartspr. *Gelderland*. De 50 Isr. behooren tot de ringsynagoge van *Nijmegen*, welke hier eene bijkerk heeft. Er zijn 6 scholen.

De stad Harderwijk, in het Lat. *Harderwicum* of *Harderovicum*, en in oude brieven *Harderwich*, *Harderwico*, *Herderwyc* en *Herderwike* genaamd, ligt 10 u. N. ten W. van *Arnhem*, 4 u. Z.W. van *Elburg*, 52° 20' 58" N. B., 23° 16' 54" O. L., aan de Zuiderzee, en aan den straatweg van *Amersfoort* naar *Elburg*. Er zijn drie barrières en twee zeepoorten; voor deze laatste liggen twee houten bruggen, de Hoogbrug en de Lagebrug geheeten. Er zijn eene haven, die echter slechts voor visscherschuiten en kleine vaartuigen bevaarbaar is en twee markten. Op de eene, zijnde een groot vierkant plein midden in de stad, staan het Raadhuis en de Waag. De andere, die nog grooter is, ligt aan de noordzijde der stad. De Vischmarkt is zeer fraai met vijf rijen boomen beplant. Er is eene aangename wandeling tusschen twee rijen boomen, aan zee, op welke men een aantal visschersvaartuigen en beurt- of vrachtschepen ziet. In de nabijheid der kazerne en van de Smeede-poort, is ook nog een groot terrein met boomen beplant en met wandelingen aangelegd.

Openbare gebouwen zijn: het Stadhuis, een fraai gebouw met eene antieke vergaderzaal, en het stedelijk archief, dat vele schoone oude oorkonde bevat, en de Kazerne, een fraai en trotsch gebouw, waarin 1000 man kan gehuisvest worden. Ook is er eene station der paardenpost, een had-

huis, het *Sophiabadhuis* genoemd, en een kustlicht op de *Vischpoort*.

De 3600 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Harderwijk* behoort, en door drie Predikanten bediend wordt. De *Maria-Vrouwenkerk*, is, ofschoon zonder toren, nog eene der netste kerken in kleine steden. Zij is van een orgel voorzien en bevat het stoffelijk overschot van vele beroemde Hoogleeraren, die eertijds aan de hoogeschool alhier hebben uitgemaakt, onder welke vooral verdienen genoemd te worden: *JOHANNES ISAAC PONTANIUS*, *JOHAN ANDRIES SMITS* en *CORNELIUS TOLLIUS*. De R. K. kerk, aan den H. *MARTINUS* toegewijd, heeft geen toren doch wel een orgel.

Liefdadige gestichten zijn: het *Burger-Weeshuis*; het *Herv.-Diakonieweeshuis*, waarin niet alleen de wezen tot het gesticht behorende, maar tevens ook de oude mannen en vrouwen, welke geheel ten laste van het Herv. armbestuur waren, onder opzigt van eenen vader en eene moeder zijn vereenigd, en eene Bank van leening.

Tot de Wetenschappelijk inrigtingen behooren: het *Nassausch-Veluwsch-Gymnasium*, met een fraai gebouw, waarin door eenen Rector, eenen Conrector, en twee Lectoren aan 30 à 40 leerl. onderwijs wordt gegeven in de oude en nieuwe talen, de meetkunde en andere wetenschappen; de *Bouwkundige Teeken- en Timmerschool*, waarin door den *Stads-Architect*, gedurende de wintermaanden, aan 50 leerl., onderrigt in het bouwkundig en regtlijng teekenen gegeven wordt; een *Depart. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen*; eene *Kosts.* voor Jonge Jufvrouwen, met 25 à 30 leerl.; eene *Stads Hollandsche school*, met 200 leerl., en eene *Stads Armens.*, met 500 leerl.

Varkenmarkt den 2 Januarij. Beestenmarkt den 3 Maart en den 13 October. Kermis op *Sacramentsdag* en duurt 14 dagen.

**HARDERWIJK**, geh., pr. *N.H.*, gem. *Hoogwoud-en-Aartswoud*,  $\frac{3}{4}$  u. O. van *Hoogwoud*; met 4 h. en 25 inw.

**HARDESTEIN**. Zie *HARDELSTEIN*. **HARDEWEER**, b., pr. *Gron.*, gem. en 1 u. W. van *Ezinge*, op eene wierde, ten O. den *Oudedijk*, en ten N. den *Fransumer-togt*.

**HARDINXVELD**, gem., pr. *Z. H.*, arr. en kant. *Gorinchem*, postk. *Dordrecht* en *Gorinchem* (9 m. k., 4 s. d., 5 j. d.). Zij bestaat uit den *Polder-van-Boven-Hardinxveld*, den *Polder-*

van-Beneden-Hardinxveld, benevens de Buitenlanden, bevat niets dan het d. Hardinxveld; groot 1163,9353 bund., en telt 420 h., met ongeveer 3440 inw., die grootendeels hun bestaan vinden in de visscherij, het teelen en bewerken van griend- en rijshout, het maken van hoepels, de scheepvaart en het aannemen en uitvoeren van dijk-, rijs- en andere openbare werken; ter wijl men er 3 zalmrookerijen aantreft.

De 3410 Herv. maken twee kerkelijke gem. uit, bekend onder de benaming van Hardinxveld of Boven-Hardinxveld en Neder-Hardinxveld. De enkele Evang. Luth. die er woont, behoort tot de gem. van *Gorinchem*. De 7 R. K. parochiëren te *Gorinchem*. De 23 Isr. behooren tot de ringsyn. van *Dordrechl*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Hardinxveld, oudtijds Hertochsveld en later Hardinxwaard, ligt 1½ u. W. van Gorinchem, en 3 u. O. van Dordrecht, aan de Merwede, 51° 49' 21" N. B., 22° 32' 58" O. L. De kerk van Boven-Hardinxveld is een net gebouw, zonder toren of orgel, doch met eene prachtige marmeren grafombe, ter eere van POMPEJUS DE ROOVERRE, Heer van Hardinxveld. De kerk te Neder-Hardinxveld is een nieuw gebouw, zonder orgel, doch met eenen sierlijken toren en eene fraaije consistorie. De school te Boven-Hardinxveld telt 160, die te Neder-Hardinxveld 270 leerl. Ook is er een dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*.

HARDINXVELD (NEDER-). Zie GIESSENDAM-EN-NEDER-HARDINXVELD.

HARDINXVELD (POLDER-VAN-BENEDEN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Hardinxveld*; groot 738 bund.

HARDINXVELD (POLDER-VAN-BOVEN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Hardinxveld*; groot 309 bund. (VELD).

HARDINXWAARD. Zie HARDINX-HARVELDSCH- BRUG, brug, pr. *N. H.*, over de Ringsloot van het Diemermeer, op den Grooten weg van Amsterdam naar Amersfoort.

HARE (DE) of DE HAARE, ook wel verkeerdelijk DE HAREN of HAARLE, buurs., pr. *Over.*, 10 min. Z. W. van *Oldemarkt*; met 7 h. en 35 inw.

HARECSBERG, heuvel, pr. *Geld.*, gem. *Oldebroek*.

HAREGON. Zie HARGEN.

HARELTE. Zie HAVELTE.

HAREN, gem., pr. *Gron.*, arr. en kant. *Groningen*, hulpk. van de postk. *Assen en Groningen* (2 m. k., 1 s. d.) Zij bevat de d. Haren en Noordla-

ren, benevens de geh. *Helfman*, *Onnen*, *Hemmen*, *Dilgt*, *Hoornschedijk*, *Essen*, *Harener-molen*, *Glimmen*, de *Groninger-Punt* en een gedeelte van *Euvelgunne*; is 6237,9356 bund. groot, en telt 457 h. met 2700 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt. Er zijn 1 wind-olie-, 5 houtzaag-, 2 wind-koren- en 6 watermolens, en 1 chicoreifabriek.

De 650 Herv. maken de gem. van *Haren* en *Noordaren* uit, en behooren gedeeltelijk tot de gem. *Gron.* De 50 R. K. parochiëren te *Gron.* De enkele Ev. Luth., en de 9 Doops. behooren tot hunne respective gem. te *Gron.*, en de 4 Isr. tot de rings. aldaar. Er zijn 6 scholen.

Het d. Haren ligt 1 u. Z. Z. O. van Groningen, aan den straatweg. Men telt er 142 h. en 700 inw., en met de geh. *Onnen*, *Hemmen*, *Essen*, *Dilgt* en een groot gedeelte van den *Hoornschedijk*, 275 h. en 1500 inw.

De inw. bijna allen Herv., behooren tot de klass. van *Groningen*, ring van *Hoogezand*. De kerk is een zeer groot langwerpig gebouw, met een orgel en eenen hoogen stompen toren. De dorps. telt 140 leerl.

HAREN, d., pr. *N. Br.*, arr. en 5 u. N. O. van 's *Hertogenbosch*, kant. en 1½ u. N. O. van *Oss*, hulpk. en ½ u. Z. O. van *Megen*, gem. *Megen-Haren-en-Macharen*; met 80 h. en 400 inw., die bestaan van den landbouw.

De inw. allen R. K., maken eene par. uit, van het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Velp*. De kerk, aan den H. LAMBERTUS toegewijd, is een oud gebouw, met hoogen toren en orgel. De dorps. telt 50 leerl. Ook is er een nonnenklooster van den derden regel van den H. FRANCISCUS, welks bewoneressen zich toelaggen op het verplegen van vrouwen, die eenigzins aan verstandsverbijstering lijden.

HAREN. Zie } BURGHAREN.  
HAREN.

HAREN (OP-). Zie BURGHAREN.

HAREN (POLDER-VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Megen-Haren-en-Macharen*; groot 140,0720 bund.

HAREN (VAN), landh., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westende*, in het d. *Wolvega*; groot 95,5657 bund. (SPEL).

HARENCARPEL. Zie HARINGCAR-HARENER-MOLEN, geh., pr. *Gron.*, gem. en ½ u. Z. Z. O. van *Haren*, aan den straatweg van Groningen naar *Assen*; met 12 h. en 90 inw.

HARENSCHE-LAAG (HET), streek

lands, pr. *N. Br.*, gem. *Megen-Haren-en-Macharen*, O. van den Polder-van-Haren. (VESTEINSCHE-SLUIS.

HARENSCHE-SLUIS (DE). Zie RAHARFSEN, HARSSEN, HERFSEN of HERSSSEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. Z. O. van *Gorsse*; met 98 h. en ongeveer 730 inw. In deze buurs. hebben de Herv. eene kapel, waarin slechts eenmaal in het jaar gepredikt wordt, en wel bij gelegenheid van de Harfsensche kermis, die den laatsten Zondag in September invalt.

Beestenmarkt den 9 April en daags na de kermis. (SCHE-BEEK.

HARFSENSCHE-BEEK. Zie EEFDHARG. Zie HARGPOLDER.

HARG (DE OUDE-). } Zie DURLEDE.  
HARGA.

HARGEN, HARGER, HARIGER of HARIGER, oudtijds HARAGUM of HAREGON, geh., pr. *N. H.*, arr., kant. en 2½ u. N. ten O. van *Alkmaar*, gem. *Schoort-Groot-Hargen-en-Camp*; telt 28 h. en ruim 160 inw. Het wit, fijn en scherp schuurzand, geschikt om te schuren, te strooijen, en te gebruiken bij het steenzagen, in de glasblazerijen en voor fijn metselwerk, wordt hier uit de duinen gevoerd en door ons geheele land gebruikt.

HARGER-POLDER, p., pr. *N. Br.*, gem. *Schoort-Groot-Harger-en-Camp*; groot 298,7027 bund.

HARGE-EN-PETTEMER-GEOMBINEERDE-POLDERS (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Pelten-en-Nolmerban* en gem. *Schoort-Groot-Hargen-en-Camp*; groot 411,9179 bund.

HARGPOLDER of HARKPOLDER, ook wel enkel HARG, p., pr. *Z. H.*, gem. *Kethel-en-Spaland* en gem. *Vlaardinger-Ambacht-en-Babbers-polder*; groot ruim 138 bund.

HARICH, ook wel HARIG gespeld, d., pr. *Fr.*, arr. en 4 u. Z. W. van *Sneek*, kant. en 3 u. N. W. van *de Lenner*, postk. *Heerenveen*, *Lemmer* en *Sneek*, gem. *Gaasterland*. Dit d. bestaat uit de vier b.: *Vrisburen*, *Kerkburen*, *Lorreburen* en *Westeinde*, en telt 53 h. en 310 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt.

De 260 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Sneek*, ring van *Stooten*, behoort. De goede en ruime kerk prijkt met eenen schoonen, antieken, zeer hoogen spitsen toren, geheel van steen opgetrokken. De 20 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Balk* en de 60 R. K. tot de stat. aldaar. De dorps. telt 30 leerl.

Jaarmarkt Zondag na Pinksteren. HARICH (WESTER-), WESTEREND of WESTEINDE, b., pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*; met 7 h. en 40 inw.

HARIKE, HERICKE of HENIKE, ook HARKEN en HERCKE, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1½ u. N. W. van *Markelo*; met 79 h., 490 inw. en, met de buurs. *Elsen*, eene school, met 180 leerl.

HARIKER-BERG, heuvel, pr. *Over.*, gem. en ½ u. N. W. van *Markelo*, in de buurs. *Harike*, 52° 14' 10" N. B., 24° 12' 20" O. L. De straatweg van *Deventer* naar *Oldenzaal* loopt er over.

HARING (DEN), landh., pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*, ¾ u. W. ten Z. van *Nunspeet*, in de buurs. *Hulshorst*, ten W. van den straatweg langs de *Zuiderzee*; groot 34,4182 bund.

HARING (DEN), hofst., pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Proosdij-en-Aasdom*, 1 u. Z. ten O. van *Abcoude*, aan den *Kromme-Angstel*; groot 2,5145 bund.

HARINGCARSPEL, gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr. *Alkmaar*, kant. *Schagen*, postk. *Alkmaar* (12 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. *Haringcarspel*, *Dirkshorn* en *Tuitgenhorn*, de b. *Kalverdijk*, *Veldhuizen* en *Sijbelhuizen* en een gedeelte van het geh. *Blokhuisen* en benevens de p. den *Schagerwaard*, de *Woudmeer*, *Koetenburg*, den *Speketer*, de *Schaapskuilmeer*, den *Nieuwpolder*, den *Smuigel*, de *Bleekmeer*, den *Waterlandsch-polder*, het *Lage-land*, de *Slootgaard*, den *Ringpolder* en gedeelten van den *Koogpolder*; beslaat 2406,2674 bund., en telt 183 h., met 1340 inw., die meest bestaan van melkerij en veeteelt; terwijl men er ook ééne weverij heeft.

De 700 Herv. maken de gem. van *Haringcarspel-en-Dirkshorn* en de 640 R. K. de stat. van *Tuitgenhorn* uit. Er zijn 2 scholen.

Het d. *Haringcarspel*, *Haringcarspel*, *Harinkcarspel*, of mogelijk beter *Harencarspel*, d. i. *Heerencarspel*, ligt 3 u. N. van *Alkmaar*, 1½ u. Z. ten W. van *Schagen*. De kerk is een ruim gebouw. De dorps. telt 65 leerl.

HARINGCARSPÉL-EN-DIKSHORN, kerk. gem., pr. *N. H.*, klass. van *Alkmaar*, ring van *Scharwoude*; met 600 ziel. en 2 kerken, ééne te *Haringcarspel* en ééne te *Dirkshorn*.

HARINGHUIZEN of HARINKHUYZEN, d., pr. *N. H.*, arr. en 3½ u. N. ten O. van *Alkmaar*, kant., postk. en ½ u. Z. O. van *Schagen*, gem. *Barstingerhorn-Kolhorn-en-Haringhutzen*, ½ u.



Z. W. van Barsingerhorn. Men telt er 36 h. en ongeveer 180 inw.

De Herv. behooren tot de gem. *Barsingerhorn - en - Haringhuizen*, die hier eene kerk heeft, zijnde een oud gebouw, met eenen grooten vierkantentoren, welke met eene achtkantige spits naar boven rijst. De Doopsgez. worden tot de gem. *Barsingerhorn-Kolhorn - en - Wieringerwaard* gerekend. De R. K. parochiëren te *Schagen*. De dorps. telt 30 leerl.

HARINGHUIZEN, p., pr. *N.H.*, gem. *Barsingerhorn-Kolhorn - en - Haringhuizen*; groot 305 bund.

HARINGKARSP. Zie HARINGKARSP.

HARINGPLAAT. Zie HORSBORNZAND. HARINGSEIND, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. W. van *Tilburg*, tot de wijk *Korvel* behoorende, aan den ouden weg van Breda op *Tilburg*; met 82 h. en 490 inw.

HARINGVLIET of FLACK, ook wel FLAKKEE genoemd, riv., pr. *Z. H.*, welke even beneden de *Willemsstad* begint, tusschen *Beijerland*, *Voorne* en *Overflakke* doorloopt, en zich, voor *Goedereede*, in de *Noordzee* stort.

HARINGVLIET (STAD-AAN-HET-). Zie STAD AAN 't HARINGVLIET.

HARINKHUYZEN. Zie HARINGHUIZEN.

HARINKKARSP. (KARSP. Zie HARINGHARINKMA. Zie HAERSMA.

HARK (OUDE). Zie DURLEDE. HARKEMA of HARKEMASTATE, boerd.,

pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, aan den ouden dijk bij *Tjummarum*; 40 bund.

HARKEMA, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Groote-gast*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Lutkegast*; groot 21,0580 bund.

HARKEMA-OPEINDE, d., pr. *Fr.*, arr. en 5 u. O. van *Leeuwarden*, kant. en 2 u. O. van *Bergum*, postk. *Groningen* en *Leeuwarden*, gem. *Acht-karspelen*. Men telt er 98 h. en 480 inw., en met de geh. *Buweklooster* en *Roohel* 114 h. en 560 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Er zijn 2 scheepstimmerwerven.

De inw., op 6 na allen Herv., behooren tot de gem. van *Drogeham*; de 6 Doopsgez. tot de gem. van *Surhuisterveen*. De kinderen genieten onderwijs te *Drogeham*.

HARKEMASTATE. Zie HARKEMA. HARKEN. Zie HARIKE.

HARKINGE. Zie HERKINGEN. HARK-POLDER. Zie HARG-POLDER.

HARKSTED. heerl., pr. *Gron.*, arr. *Gron.*, kant. en postk. *Hoogezand*,

reg. kant. *Gron.*, gem. *Slochteren*. Zij bevat het d. *Harkstede* en het geh. *Lageland*; beslaat 1954,9348 bund. en telt 87h., met ongeveer 540 inw., die meest van veeteelt en landbouw bestaan.

De 500 Herv. behooren tot de gem. *Harkstede - en - Scharmer*; de 5 Ev. Luth. en de 5 Doopsgez. tot hunne respectieve gem. te *Groningen*, en de 30 R. K. tot de stat. van *Sappemeer*. Er is eene school met 50 leerl.

Het d. *Harkstede*, ook wel de *Kleine* en de *Groote-Harkstede* genoemd, ligt  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Groningen*,  $\frac{2}{4}$  u. N. O. van *Hoogezand*,  $\frac{2}{4}$  u. W. van *Slochteren*. Er zijn 59 h., die op ongelijken afstand langs den rijweg staan, en 390 inw.

De kerk, een der fraaiste en netste van *Groningerland*, is een kruisgebouw, zeer hoog boven de oppervlakte van den grond gelegen, zoodat men er langs 8 trappen van zerksteen ingaat. De eene arm van het kruis ten Z., waartegen de predikstoel, welke halverwege zeer net in de uitgekapte muur staat, maakt den toren uit, die van boven eenen open koepel heeft. In den anderen arm is een orgel.

HARKSTED (DE GROOTE-), naam, welke men veel geeft aan het oostelijke gedeelte van het d. *Harkstede*, pr. *Gron.*; met 67 h. en 400 inw.

HARKSTED (DE KLEINE-), geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{2}{4}$  u. W. van *Slochteren*, het westelijke gedeelte van het d. *Harkstede* uitmakende; met 20 h. en ongeveer 140 inw. Kerkelijk behoort het ten deele tot *Middelbert*.

HARKSTED - EN - SCHARMER, kerk. gem., pr. *Gron.*, klass. *Appingedam*, ring van *Slochteren*; met 800 zielen en eene kerk te *Harkstede*.

HARKULO. Zie HARCULO.

HARL. Zie HAARLO.

HARLE. Zie HEERLEN.

HARLES, geh., pr. *Limb.*, distr., arr., gem. en 20 min. N. W. van *Vaals*; met 22 h. en 100 inw.

HARLEVEEN. Zie AARLANDERVEEN.

HARLINGEN, kant., pr. *Fr.*, arr. *Leeuwarden*. Het bestaat uit de gem. *Harlingen* en *Franeker*, *Franekera-deel* en *Barradeel*; beslaat 13854 bund., telt 3800 h. en 12400 inw., die meest bestaan van den landbouw.

HARLINGEN, klass., pr. *Fr.*, verdeeld in de ringen: *Harlingen*, *Franeker*, *Bolsward* en *Makkum*. Zij bevat 41 gem., met 58 kerken, 46 Predikanten en ruim 32000 ziel.

HARLINGEN, kerk. ring, pr. *Fr.*, klass. van *Harlingen*. Zij bevat de

gem.: Harlingen, Wijnaldum, Sexbierum, Kimsward, St. Jacobi-Parochie, Oosterbierum, Midlum, Tjummarum-en-Firdgum, Minnertsgea en Pietersbierum, en telt ruim 12800 ziel., 12 kerken en 13 Predikanten.

HARLINGEN, kadast. gem., pr. Fr., arr. en kant. *Harlingen*, bevattende de gem. Harlingen.

HARLINGEN, gem., pr. Fr.; arr. *Leeuwarden*, kant. en postk. *Harlingen* (4 m. k., 2 s. d., 2 j. d. adm. no. 2). Zij bevat de st. Harlingen en de Buitenbuurt; beslaat 103,6397 bund., en telt 1861 h. met ruim 8600 inw.

De voornaamste middelen van bestaan zijn: handel, scheepvaart en fabriekwezen. De handel wordt gedreven op de Oostzee en Noorwegen, in hout, granen, teer, pik en hennip; terwijl er op Engeland een aanzienlijke uitvoer geschiedt van boter, kaas, vlas, schors en ingezouten huiden; van daar worden steenkolen, kruit, aardewerk en klipzout ingevoerd. Het aantal inklarende schepen bedraagt jaarlijks ongeveer 380, hebbende de hier nu bestaande 7 kofscheepsrederijen een vijftiental dusdanige schepen in de vaart. Binnenlandsche handel wordt gedreven in vee en aardappelen, terwijl alhier nog steeds jaarlijks twee schepen worden uitgerust voor de Groenlands- en Straat-Davis-vischerij. Ook heeft men er 1 bierbrouwerij; 1 mouterij; 1 azijn- en 1 likeurstokerij; 1 potten- en 2 plateelbakkerijen; 3 kalkbranderijen; 1 looijerij; 3 scheepstimmerwerven; 1 traankokerij; 4 zeilmakerijen; 1 zeiltaanderij; 2 lijnbanen, 2 ankersmederijen, waarvan ééne, wiens groote hamer door een paard in beweging wordt gebragt; 1 chicorei- en 2 friesch-groenfabrieken; 1 boek- en steendrukkerij; 9 zoutkeeten; 2 zeepziederijen; 9 houtzaag-, 1 olie-, 1 tras- en looderts-, 1 rijstpel-, 1 pel- en koorn-, en 2 koornmolens.

De 6000 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring. van *Harlingen*, welke door 4 Predikanten bediend wordt. De Christ. Afg. maken mede eene gem. uit, van de vierde klass. van *Friesland*. De 100 Evang. Luth. maken met die van Wonseradeel, benoorden Bolsward en Makkum, Baradeel en Franekeradeel, alsmede de stad Franeker, eene gem. uit, van den ring van *Gron.*, welke 120 ziel. telt. De 200 Herv. Evang. Luth. maken met die buiten de stad eene gem. uit, welke 230 ziel. telt. De 500 Doopsg.

maken met eenige buiten de st. een gem. uit, die 700 ziel. telt. De 17 R. K. maken met die buiten de stad eenest. uit, welke tot het aartsp. van Fr., behoort, door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend en 1500 ziel. telt. De 200 Isr. behooren tot de rings. van *Leeuwarden*, welke te Harlingen eene bijkerk heeft, waarin de dienst door eenen Voorzanger verrigt wordt. Er zijn 6 scholen.

De st. Harlingen, in het Friesch Harns, in het Lat. Harlinga, in het Fransch Harlingue, ligt 5 u. W. van Leeuwarden, 1½ u. W. van Franeker, op 53° 10' 29" N. B., 23° 4' 37" O. L., op de westkust der pr. Friesland aan de Zuiderzee. Zij is de aanzienlijkste zeestad van Friesland en, na Leeuwarden, de grootste van allen, bevattende binnen hare muren 1838 h. en ongeveer 8250 inw. Ten Westen en Noordwesten worden de stadsvesten door de zee bespoeld, zijnde daar eenen steenen muur, die van voren door kistwerk, en van achteren door eenen aarden wal gesteund wordt. Ten Westen dekt een hooge en zeer breede dijk de stadsgracht tegen de zee. Tegen gemelden muur en den gezegden breeden zeedijk sluiten zich twee zware paalhoofden, die de zeehaven uitmaken, welke 25 ell. wijd is. Behalve de Havenpoort en het Noorderhoofdpoortje, heeft de stad vijf uitgangen. Aan de gewezene Franekeren Kerkpoorten en aan de voorm. Franekerpjip zijn wal- en bolwerk gedeeltelijk afgegraven en tot publieke wandeling aangelegd. Buiten de Franekerpoort, aan den Schapendijk, is eene nieuwe begraafplaats, die ten W. met kreupelhout beplant is, waartussen onderscheidene laantjes loopen, tot wandeling ingerigt, en waarop een koepel staat, van welks gaanderij men een uitgestrekt land- en zeegezicht kan genieten. Van de hooge stads-wallen heeft men mede een fraai land- en zeegezicht. De stad wordt met vele binnenwaters doorsneden, die allen gemeenschap met elkander hebben. Aan de Noord-Oost- en Zuidzijde stroomen verschillende vaarten van de voornaamste plaatsen van dit gewest herwaarts; terwijl ook vier wegen zich van hier naar verschillende oorden uitstrekken. Hierdoor worden de binnenlandsche handel en scheepvaart bevorderd, te meer, daar de overtocht van Friesland naar Holland meest uit Harlingen geschiedt, en zoo ook uit

Holland naar Harlingen. De Friesche stoombootrederij is hier gevestigd en er heeft eene geregelde stoombootdienst plaats over Enkhuizen naar Amsterdam en terug.

Harlingen is van vier watersluizen voorzien. De voornaamste binnen-grachten zijn de zoogenoemde Oude- of Noorderhaven, en de Nieuwe- of Zuiderhaven, die, aan den Oostkant der stad beginnende, zich aan het einde van de Buitenhaven vereenigen.

De voornaamste gebouwen zijn: het Stadhuis, een fraai langwerpig vierkant, smaakvol gebouw; de Stads-waag, waarvan een gedeelte gebruikt wordt tot een kantoor voor Stedelijke Kommissie en een ander gedeelte tot eene Gevangenis is ingerigt; de Raadhuistoren, in den Gotischen smaak gebouwd; het Stadstimmer- en werkhuis; het voorm. zeekantoor, thans tot kaserne ingerigt; de Hoofdwacht; de Bank van Leening of Lombard; het Gebouw op de Wortelhaven, waarvan de benedenvertrekken tot eene Nederduitsche school dienen, terwijl op de bovenvertrekken het Gymnasium en de Stads-Teekenschool zijn, en de Vischmarkt.

De Herv. hebben hier twee kerken, te weten: de Grootekerk of Nieuwekerk, een der schoonste en modernste kruiskerken van Friesland, met eenen ouden toren, een beroemd orgel, een eenvoudige doch bevallige predikstoel, vier op pilaren rustende gaanderijen, den grafkelder van STERNSEE, oudtijds Hoofdman en Drossaard van zijne Roomsche Keizerlijke Majesteit te Harlingen, waarvan het beeldhouwwerk jammerlijk geschonden is. De Westerkerk heeft een zeskant koepeltje, doch geen orgel. De kerk der Afgescheidenen heeft toren noch orgel. De kerk der Doopsgez. heeft ruim gaanderijen en een fraai orgel. De Evang. Luth. kerk heeft een geheel nieuw orgel. De Herst. Evang. Luth. kerk is klein, en heeft eene kraak of hangzolder en een welluidend orgel. De R. K. kerk, aan den H. MICHAEL toegewijd, is een fraai gebouw van eene uitmuntende bouw-orde, met eenen toren. De Isr. bijkerk heeft van buiten een goed aanzien.

De weldadige gestichten zijn: het Stads-Weeshuis, waarin 30 weezen verpleegd worden, terwijl men er ook de Stads-Apotheek aantreft; het Diaconie-Oudemannen- en Vrouwenhuis, waarin 11 mannen en 18 vrouwen op-

genomen zijn; het Hofje, doorgaans de Waschbleek genaamd, waarin eenige woningen, ten voordeele van de Diakonie, aan particulieren verhuurd worden; de Zaklinnen-fabriek, ten doel hebbende bevordering der stoffelijke en ook inzonderheid der hoogere belangen van stadgenooten, zonder onderscheid van geloofsbelijdenis, waarin werk gegeven wordt aan ongeveer 400 personen, die, door het vervaardigen van zaklinnen, hoofdzakelijk van kofhijzakken voor de Nederlandsche Handelmaatschappij, jaarlijks weinig minder dan 20,000 gulden verdienen; eene Inrigting voor behoeftige Meisjes en Kraamvrouwen, en eene Damesvereeniging, die zich ten taak stelt werk te geven aan huiszittende armen, om hierdoor in de behoeften van weduwen en andere vrouwen, die op de fabriek niet wel werken kunnen, te voorzien.

Er zijn eene Latijnsche school met eenen Rector en 8 leerl.; eene Bouwkundige Teekenschool, waar door den Stads-Bouwmeester, gedurende de wintermaanden, aan 30 leerl. onderwijs gegeven wordt in het bouwkundig en regtlijng teekenen; eene Zeevaarkundige school met 3 onderwijzers en 45 leerl.; eene Muzikschale met 20 leerl.; eene Stads-Middelbare school voor Jongeheeren; eene Middelbare school voor Jongejuvrouwen, eene Stads-Burgerschool; eene Bijzondere school van de tweede klasse; een Tusschenschool; eene Stads-Armenschool; drie Matressenscholen; eene Bewaarschool; een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen* met eene Leesbibliotheek voor den minderen stand en eene Spaarbank; eene Afdeeling van het Bijbel-genootschap; eene Afdeeling van het Godsdienstig Traktaat-genootschap; eene Afdeeling van het Zending-genootschap; eene Afdeeling der Maats. tot Zedelijke Verbetering der Gevangenen en een Dep. van het Instituut voor Dooftommen.

Ossenmarkt den 11 Nov. Kermis den laatsten Maandag in Junij duurt 14 dagen. Weekmarkt des Woensdags.

HARLINGER-BUITENBUURT, dat gedeelte der gem. *Harlingen*, pr. *Fr.*, hetwelk buiten de wallen der st. gelegen is; met 23 h. en 120 inw.

HARLINGER-SLUIZEN, vier sluisen, welke het water van verschillende binnenhavens van *Harlingen*, in de buitenhaven uitstorten. Zij zijn: de Grootesluis en Kleinesluis, beide

ook voor schepen bevaarbaar, het Landszigtje en de Rinnertspijp, die alleen tot uitloozing geschikt zijn.

**HARLINGER-TREKVAART**, gegraven vaart, pr. *Fr.*, die bij *Harlingen* een begin neemt, door het zuidelijke gedeelte van de gem. Barradeel, en door Franekeradeel naar Franeker loopende, zich van daar naar Leeuwarden voorziet.

**HARMELEN**, gem., pr. *Utr.*, arr. *Utrecht*, kant. *Maarssen*, hulpk. van de postk. *Utr.* en *Woerden* (3 m. k., 4 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. Harmelen-en-Haanwijk en Indijk, benevens den Harmelerwaard; bevat de p. Harmelen, de Bijleveld, den Harmelerwaard, Haanwijk, Oudeland benevens een gedeelte van den p. Reijerskop-Indijk, en daarin het d. Harmelen, de geh. Bijleveld, Harmelerwaard, Indijk-Reijerskop en een gedeelte van Geestdorp; beslaat 2760,9732 bund., en telt 169 h. met ongeveer 1290 inw., die meest bestaan van landbouw en handel in brand- en hoepelhout, mitsgaders in aardappelen. Er zijn 2 hoepelbuijgerijen, 1 koorn- en 4 watermolens.

De 500 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Utrecht*, ring van *IJsselstein*. De 700 R. K. maken, met een deel van Veldhuizen eene stat. uit van het aartspr. van *Utrecht*, met 1000 ziel. Er is 1 school met 160 leerl.

Het d. Harmelen of Hermelen, oudtijds Hermalen of Heermalen en volgens sommigen Hera, ligt 2 u. W. van *Utrecht*, 14 u. Z. W. van *Maarssen*, 52° 5' 31" N. B., 22° 37' 43" O. L., aan den Ouden-Rijn, waarover hier eene vaste houten brug ligt. De kerk is een groot kruisgebouw, met eenen daaraan vaststaanden hoogen spitsen toren, die met eenen zijwaarts uitstekenden, en zich, van verre, als eene gaanderij vertoonenden trans voorzien is. Het gewelf der kerk rust op twee vrij staande pijlaren en de kerk heeft een orgel. De R. K. kerk, onder aanroeping van den H. Bavo ingewijd, is een kruisgebouw.

Kermis Dingsdag na Hemelvaartsdag, en den eersten Dingsdag in Oct. **HARMELEN**, p., pr. *Utr.*, gem. *Harmelen*; groot 394,9279 bund.

**HARMELEN (HUIS-TE-)**, ridderh., pr. *Utr.*, gem. en 10 min. N. van *Harmelen*, in den *Harmelerwaard*. Het is een deftig heerenh., in eenen vijver, waarover eene ophaalbrug.

**HARMELEN-EN-HAANWIJK**, heerl.,

pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *Maarssen*, hulpk. en gem. *Harmelen*. Zij bestaat uit de pold. Bijleveld, Haanwijk en Harmelen; beslaat 588,5968 bund. en telt 107 h. en ruim 770 inw., die kerkelijk tot *Harmelen* behooren.

**HARMELELWAARD** of **HERMELELWAARD**, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utrecht*, kant. *Maarssen*, postk. en gem. *Harmelen*. Zij bestaat uit de pold. Harmelerwaard en het Oudeland, beslaat 372,3382 bund., en telt 8 h., met ruim 40 inw., die kerkelijk tot *Harmelen* behooren.

**HARMELELWAARD** of **HERMELELWAARD**, p., pr. *Utr.*, gem. *Harmelen*; groot 179,7982 bund.

**HARMELELINK**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Laren*; groot 49,6762 bund.

**HARMELELINKS-HOFSTEDE**, boer., pr. *Geld.*, gem. *Warnsveld*, aan den grindweg van Zutphen naar Goor.

**HARMENKAAG**, gedeelte polderl., pr. *N.H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn* in de sectie *Grootenwal*.

**HARMONIE (DE)**, p., pr. *N.Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*; groot 37,7350 bund.

**HARMONIE (DE BENEDEN)**, of de **VERLAAGDE-HARMONIE**, het noordelijkste gedeelte van den p. de *Harmonie*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*, pr. *N.Br.*; groot 10,8460 bund.

**HARMONIE (DE BOVEN-)**, het zuidelijk gedeelte van den p. de *Harmonie*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*, pr. *N.Br.*; 26,8890 bund.

**HARMONIE (DE VERLAAGDE-)**. Zie **HARMONIE (DE BENEDEN-)**.

**HARNASCH (HOOG)**. Zie **HARNASCHPOLDER**. (Zie **WOUD**.)

**HARNASCH (HOOG-EN-WOUD-)**.

**HARNASCH (LAAG-)**. Zie **GROENEVELDSCH-POLDER**. (Zie **DELHARNIS**.)

**HARNASCH (MIDDEL-)**. Zie **MIDHARNASCH (WOUD-)**. Zie **GROENEVELD**.

**HARNS**. Zie **HARLINGEN**.

**HARPENDEL**, vaarsloot, pr. *N.H.*, gem. *Koedijk-en-Huiswaard*, loopende van het Kleimeer naar de gem. Zuid-Scharwoude.

**HARREVELD**. Zie **HERVELD**.

**HARRIGER**. Zie **HARGEN**.

**HARSELAAR** of **HARSELER**, op sommige kaarten, mede wel eens **HASSELAAR**, ook wel onder den naam van **HAGELER** voorkomende, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Barneveld*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Voorthuizen*; met 23 h. en 160 inw.

**HARSELO**, **HARSELO** of **HASSELO**, voorm. adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Ede*,

$\frac{1}{4}$  u. W. van *Bennekom*, waarvan niets meer bestaat, dan de poort, welke bevoend wordt; met 89,4164 bund.

HARSENHORST, landh., pr. *Over.*, gem. en 20 min. Z. O. van *Wilsum*; groot 27,6410 bund.

HARSEN. Zie HARFSEN.

HARSENS of HARSENS, vroeger ook HERSING, HERSING of HERSENZE, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Adorp*; met 8 h. en ruim 60 inw.

HARSEVELD, havez., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{7}{8}$  u. N. W. van *Denekamp*, aan de Dinkel, en den grooten straatweg van Amsterdam naar Hamburg; groot ruim 62 bund.

HARSKAMP. Zie HARTSKAMP.

HARSMA. Zie HARSTA.

HARSELO. Zie HARSELO.

HARSEN. Zie HARFSEN.

HARSENS. Zie HARSENS.

HARSENS (DE), zandbank in de *Zuiderzee*, het noordelijke gedeelte van het *Balgzand* uitmakende.

HARSTA, ook wel HAKSTA, HAXTA, HAAGSTA, HAAKSTA, HARTSMA of HARSMA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Rauwerderhem*, 1 u. Z. ten W. van *Rauwerd*; groot 37,3440 bund.

HARSTABUREN, bij verbastering HAZEBUREN, b., pr. *Fr.*, gem. *Rauwerderhem*, 10 min. W. van *Poppin-gaxier*; met 4 h. en 25 inw.

HARSTE (DE), op sommige kaarten ook DE HORSTE, geh. of liever boerenstreek, pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van Suameer.

HARSTENHOEK, duinvallei, pr. Z. H., gem. 's *Gravenhage*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van Schevingen, bestaande uit eenige teel- en weigronden.

HARSTMA. Zie HARSTA.

HART (HET), zandbank in de *Noordzee*, op de *Noordhollandsche kust*, in de nabijheid van Zandvoort.

HART(HUIS-TËR-)Zie ZWANENBURG.

HARTE (RENCUMS- en WAGENINGS-). Zie HATTE (RENCUMS-) en HATTE (WAGENINGS-).

HARTEKAMP. Zie HARTENKAMP.

HARTEL (DEN), plaat in de *Maas*, ten N. van het d. Spijkenisse, het Z. gedeelte van de Westplaat uitmakende.

HARTELUST of HARTENLUST, buit., pr. N. H., gem. *Bloemendaal-Tetterode-Aalbertsberg-en-de-Vogelenzang*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Bloemendaal*, aan den straatweg van Haarlem op Zandpoort; groot 33,9282 bund.

HARTEL-ZIPTEN-EN-BANTEN of HORTEL-ZIPTEN-EN-BANTEN, p., pr. N. Br., gem. *Terheyden*; groot 213,2256 bund.

HARTEN. Zie { HERTEN.  
HATTEN.

HARTEN (RENCUMS- en WAGENINGS-). Zie HATTE (RENCUMS-) en HATTE (WAGENINGS-).

HARTENAAS, p., pr. N. Br., gem. *Raamsdonk*; groot 1,1630 bund.

HARTENAAS (DE BUITENGRONDEN VAN-), uiterw., pr. N. Br., gem. *Raamsdonk*.

HARTENKAMP, HARTEKAMP of HARTENBAAN, hofst., pr. N. H., gem. en 20 min. Z. W. van *Heemstede*; groot 51,1806 bund.

HARTENLUST. Zie HARTELUST.

HARTENMOLEN of HATTENMOLEN, molen, pr. *Geld.*, aan de Rencumsche-beek, 10 min. benoorden Rencum.

HARTENRUST. Zie HARTERUST.

HARTENSCHIE-BEEK of HATTESCHIE-BEEK, beekje, pr. *Geld.*, dat, ten Z. van de buurs. Ginkel, onder Ede, ontstaat, langs de voorm. h. Harten en Grunsfoort vloeit, en ten Z. O. van Wageningen, in den Rijn valt.

HARTENSCHIE-VALLEI. Zie HATTENSCHIE-VALLEI.

HARTENSTEIN. Zie { HARTESTEYN.  
HARDELSTEIN.

HARTENVELD. Zie HARTEVELD.

HARTERUST of HARTENRUST, ook wel het *Torentje* genoemd, buit., pr. N. H., gem. *Sloten-Sloterdijk-Osdorp-en-de-Vrije-Geer*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Sloten*; groot 4,2312 bund.

HARTESTEIN. Zie HARDELSTEIN.

HARTESTEYN, HARTESTEIN of HARTENSTEIN, buit., pr. *Geld.*, gem. *Rencum*,  $\frac{1}{4}$  u. N. ten W. van *Oosterbeek*; groot ongeveer 7 bund.

HARTEVELD of HARTENVELD, buit., pr. *Utr.*, gem. en 5 min. N. W. van *Maarssen*; groot 7,9635 bund.

HARTGERSBERG of HARTJESBERG, landg., pr. *Geld.*, gem. *Arnhem*.

HARTJESVELD. Zie HARDINKVELD.

HARTMAN.

HARTME.

HARTMER.

HARTER.

Zie HERTME.

HARTPLAATJE, plaat in den *Biesbosch*, pr. N. Br., gem. *Made-en-Drummelen*.

HARTSKAMP (DE) of HARSKAMP, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 2 u. N. N. O. van *Ede*; met 30 h. en 260 inw.

HARTSKAMP (HUIS), adell. h., pr. *Geld.*, gem. en 2 u. N. N. O. van *Ede*, in de buurs. Hartskamp; 282,4604 bund. groot.

HARTSKAMPERLAND, zandvlakte, pr. *Geld.*, N. O. van *Ede*; 844 bund.

**HARTSMA.** Zie HARSMA.

**HARTWERD, HERTWERD** of **HERWÉRD**, d., pr. *Fr.*, arr. en 1½ u. W. ten N. van *Sneek*, kant. en ¼ u. O. ten N. van *Bolsward*, postk. *Bolsward* en *Harlingen*, gem. *Wonseradeel*, N. O. van den weg naar Nieuwland. Men telt er 6 h. en ongeveer 40 inw., en met de b. Syns, *Bootsum* en *Sienderhuizen*, 16 h. en ruim 110 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 90 Herv., behooren tot de gem. *Burgwerd - Hichtum - en - Hartwerd*. Er is geen kerk, maar een klokhuis. De 14 R. K. parochiëren te *Bolsward*, waar ook de kinderen onderwijs genieten.

**HARVELD.** Zie HERVELD.

**HARWEN.** Zie HERWEN.

**HARWENEN.** }

**HARWIJENEN.** { Zie HERWIJENEN.

**HASDAAL (GROOT-EN-KLEIN)** Zie HAASDAL (GROOT-EN-KLEIN-).

**HASENBERG** of **HAZENBURG**, boerd., pr. *Zeel.*, gem. *Domburg-Binnen-en-Buiten*, ¼ u. Z. van *Domburg*; groot 40,8630 bund.

**HASEPOLDER.** Zie HAZEPOLDER.

**HASERSWOUDE.** Zie HAZERSWOUDE.

**HASKE (NIJE-).** Zie NIJEHASKE.

**HASKE (OUDE-).** Zie OUDEHASKE.

**HASKERDIJK**, dijk, pr. *Fr.*, gem. *Zevenwouden*, vande Terbandsterschans, tusschen de gem. *Haskerland* en *Aengwirden*, naar *Lekkerkerp* loopende.

**HASKERDIJKEN**, d., pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, arr., kant. en 1½ u. N. ten W. van *Heerenveen*, postk. *Heerenveen*, *Sneek* en *de Lemmer*. Men telt er 43 h. en ruim 300 inw., die meest hun bestaan vinden in den handel in hooi, vee en turf.

De Herv. behooren tot de gem. *Haskerdijken-en-Nijehaske*, die hier eene kerk heeft. De R. K. parochiëren te *Heerenveen*. De dorps. telt 50 leerl.

**HASKERDIJKEN (NIEUWE-)**, dijk, pr. *Fr.*, in het O. der gem. *Haskerland*.

**HASKERDIJKEN-EN-NIEHASKE**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. en ring van *Heerenveen*, met 1100 ziel. en twee kerken, ééne te *Haskerdijken* en ééne te *Nijehaske*.

**HASKERHORNE**, d., pr. *Fr.*, arr., kant. en 1½ u. W. van *Heerenveen*, postk. *Heerenveen*, *Sneek* en *de Lemmer*, gem. *Haskerland*. Men telt er 22 h. en ongeveer 140 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De Herv. behooren tot de gem. van *Haskerhorne - en - Oudehaske*, die hier eene kerk met stompen toren

heeft. De R. K. parochiëren te *Joure*. De dorps. telt 40 leerl.

**HASKERHORNE-EN-OUDEHASKE**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. *Heerenveen*, ring *de Lemmer*, telt 690 ziel. en twee kerken, ééne te *Haskerhorne* en ééne te *Oudehaske*.

**HASKERHORNSTER-MEER (HET GROOTE-)**, ook welenkel **HET GROOTE-HORNSTER-MEER**, meer, pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, ¼ u. W. van *Haskerdijken*.

**HASKERHORNSTER-MEER (HET KLEINE-)**, ook wel enkel **HET KLEINE-HORNSTER-MEER**, meeltje, pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, ¼ u. Z. W. van *Haskerdijken*.

**HASKERLAND**, oudtijds **HASSCHERWALD**, ook **HASKER-VIJFGA** of **HASSCHER-VIJFGA**, gem., pr. *Fr.*, arr. en kant. *Heerenveen* (11 m. k., 7 s. d., 3 j. d., adm. no. 3). Zij bevat de d.: *Haskerdijken*, *Haskerhorne*, *Joure*, *Nijehaske*, *Oudehaske*, *Snikzwaag* en *Westermeer*; beslaat 5919,0538 bund., en telt 724 h. met 5080 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Er zijn 5 sloopstimmerwerven; 6 grofsmederijen; 2 zeilmakerijen; 2 touwslagerijen; 1 tabakskerverij; 2 leerlooierijen; 1 kalkbranderij; 2 potbakkerijen; 1 linnengaren-fabriek, door een paard gedreven; 6 uurwerkmakerijen; 7 goud- en zilversmederijen; 1 houtzaag- en 1 koorn- en pelmolen, en 1 uitgestrekte boom-, bloemen- heesterkwekerij.

De 4000 Herv. maken uit de gem. *Joure - Westermeer - en - Snikzwaag*, *Haskerhorne-en-Oudehaske* en *Haskerdijken-en-Nijehaske*. De 600 Doops. maken ged. de gem. *Joure* uit en behooren ged. tot de gem. *Akkrum*, *Tjallebert* en *Heerenveen*. De 5 Ev. Luth. behooren tot de gem. van *Leeuwarden*; de 460 R. K. tot de stat. *Joure*, en de 10 Isr. tot de rings. van *Gorredijk*, bijkerk *Heerenveen*. Er zijn 11 scholen.

**HASKER-MADEN**, streek weiland, pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, Z. van *Haskerdijken*.

**HASKER-MEER.** Zie **JILSUMERVAART (GROOTE-)**.

**HASKER-SCHANS.** Zie **TERBANDSTERSCHANS**.

**HASKER-SLOOT**, water, pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, dat, bij *Oudehaske* beginnende, door de *Dolten* naar de *Welle* en voorts, door de *Haskermaden* naar de *Heeresloot* liep, doch thans van *Oudehaske* tot de *Welle* geheel droog is.

HASKER-YELD, streek weiland, pr. Fr., in het N. der gem. *Haskerland*, tusschen de Nije-Gouw en het Dal.

HASKER-VIJFGA. Zie HASKERLAND.

HASLOA. }

HASLOE. } Zie ELSLOO.

HASLOU. }

HASPEL, b., pr. *N.Br.*, gem. *Gilzen-Rijen*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van het d. *Rijen*, aan den weg van Rijen en Dongen, bestaande uit enkele huizen.

HASPEL (DE), b., pr. *Utr.*, gem. en 25 min. W. van *Nichts-Veenendaal*; met 8 h. en 50 inw.

HASSCHER-MEER. Zie JELSUMER-VAART (GROOTE-).

HASSCHER-VIJFGA. } Zie HASKER-  
HASSCHER-WALD. } LAND.

HASSEBERG, ook wel HAZEBERG, heuvel, pr. *Gron.*, gem. *Vlagentvedde*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van Zellinge, in de heide, over welke de grenscheiding van de kon. Nederland en Hannover loopt.

HASSELAAR. Zie HARSELER.

HASSELAARSWEG, ook wel BOSCHWEG, weg in den *Heer-Hugowaard*, pr. *N.H.*, loopende van den Middeweg naar den Ringdijk.

HASELERDIJK. Zie HASELTERDIJK.

HASSELETUM. Zie HASSELT.

HASELINGEN. Zie HESTELINGEN.

HASELO, buurs., pr. *Ovcr.*, gem. *Weerselo*; met 147 h., 800 inw. en eene school met 160 leerl.

HASELT, kerk. ring, pr. *Ovcr.*, klass. van *Zwolle*; met 16600 ziel., 6 kerken en 7 Predikanten, in de gem. Hasselt, Avereest, IJhorst-en-de-Wijk, Nieuw-Leusen, Rouveen en Staphorst.

HASELT, gem., pr. *Ovcr.*, arr. en kant. *Zwolle*, hulpk. van de postk. *de Lemmer, Meppel, Zwolle en Kampen* (13 m. k., 6 s.d., 3 j.d.). Zij bevat de plattelandst. Hasselt en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 125 bund.; en telt 341 h. met ongeveer 2100 inw., die meest bestaan van scheepvaart en handel in turf, zijnde hier de stapelplaats der Avereester turf. Er zijn 2 kalkbranderijen, met 6 ovens; 1 calicotweverij; 7 biezen- en blokjesmattcrijen; 3 scheepstimmerwerven; 1 koorn- en pelmolen.

De 1900 Herv. maken, met ruim 500 uit eenige buurs. van de burgerl. gem. Zwollerkerspel en Zwartsluis, eene gem. uit, die tot de klasse van *Zwolle*, ring van *Hasselt*, behoort, en door 2 Predikanten bediend wordt.

De 120 R. K. maken, met die van de gem. Zwartsluis en een gedeelte van Zwollerkerspel, eene stat. uit,

welke 220 ziel. telt, en tot het aartspr. van *Zalland-Twenthe-en-Groningen* behoort. De 50 Isr. behooren tot de rings. van *Kampen*, welke hier eene bijkerk heeft. Er zijn 4 scholen.

De plattelandst. Hasselt, in het Lat. Hasseletum, ligt 2 u. N. van Zwolle, aan het Zwartewater, waarover hier eene fraaije houten brug ligt. De st. heeft drie uitgangen. Het stadhuys is een zeer net en doelmatig ingerigt gebouw, welks groote Raadzaal prijkt met eene uitmuntende schildcris, van KAREL DU JARDIN, voorstellende eenen misdadiger, die in de tegenwoordigheid van KAREL den *Stoute*, Hertog van *Bourgondië*, onthoofd wordt. Er bestaat een belangrijk archief. De Hervormde kerk is een groot, hoog en sierlijk gebouw met drie gewelven, een fraai orgel, eenen schoonen predikstoel en eenen met veel smaak gebouwden toren. De R. K. kerk, aan den H. STEPHANUS toegewijd, is een net en met smaak ingerigt gebouw, met eenen fraaijen toren en pastorijs. De Isr. bijkerk, is klein, doch doelmatig ingerigt.

Er zijn ook een Armenhuis, tot verpleging van weezen, behoeftige, oude en gebrekkige lieden van de Herv. godsdienst, en waarin doorgaande 20 of 30 ziel. zijn opgenomen; een Ziekenhuis, waarin behoeftige ingezetenen en vreemdelingen verpleegd worden; twee Stads openbare Burgerscholen, met 300 leerl.; eene Armenschool, dienende tevens tot Zondagschool, met 40 leerl.; eene Stads kostschool voor jongeheeren, met 45 à 50 leerl. en eene Stads kostschool voor jonge jufvrouwen, met 40 leerl.

Varken- en biggenmarkt den tweeden Pinksterdag, zijnde dan tevens kermis. Veemarkten den eersten Woensdag in April en den derden Woensdag in October.

HASELT, geh., pr. *N.Br.*, kant., gem. *Tilburg*, kerkelijk tot *Goirke* behoorende; met 142 h., 900 inw. en een kapel de Hasselsche kapel genaamd, die tot de par. *het Goirke van Tilburg* behoort, en tot bidplaats voor de R. K. dient, onder aanroeping der H. *Maagd MARIA*.

HASELT, geh., pr. *Limb.*, gem. *Arcen-en-Velden*, 1 u. Z. van Arcen; met 9 h. en 80 inw.

HASELT. Zie HEESSELT.

HASELT (IN-DEN-), geh., pr. *N.Br.*, gem. *Berlicum-en-Middelrode*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Berlicum*; met 7 h. en 45 inw.

HASSELT (KANAAL-VAN-). Zie DEDEMSVAART.

HASSELT (KASTEEL-VAN-), kast., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van *Tilburg*, in de wijk Hasselt; met 39,3452 bund. grond. (SELT.)

HASSELT (STOK-). Zie STOKHASSEL-EN-ZWARTSLUIS, tweede dijksdistr. in de pr. *Over*. Dit dijksdistrict wordt begrensd: door de dijken, langs het Zwartewater, van het Oostelijke punt van den muurdijk van het eerste district in deschans te Zwartsluis tot aan Hasselt; de waterkeering bewesten deze stad tot aan de ophaalbrug over de uitwatering der Dedemsvaart uit deze st. aan het Zwartewater; de verlenging dezer uitwatering tot in de Dedemsvaart; deze vaart zelve; de hooge gronden van de gem. Nieuwleusen en Staphorst tot aan de riv. de Reest; vervolgens de grenzen der provinciën Overijssel en Drenthe tot aan het Meppelerdiep; het Nieuwe Meppelerdiep tot aan het Oude Diep bij het erve Dingstede; het Oude Diep om dit erve, en het Nieuwe Meppelerdiep tot aan vermelden muurdijk te Zwartsluis.

HASSELT-DIJK of HASSELER-DIJK, dijk, pr. *Over.*, langs het Zwartewater, zich uitstreckende van Zwolle naar Hasselt. Het is de oostelijke dijk van den p. *Mastenbroek*.

HASSELTEDIJK of HASSELERDIJK, geh., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*, met 14 h. en ruim 60 inw.

HASSELT-KERSPEL. Zie NIEUW-SLUIS.

HASSELT-WETERING, water, pr. *Over.*, dat uit de *Nieuwe-Wetering* in *Mastenbroek* voortkomt, en naar de Hasselter-zijl, tegenover de st. Hasselt, loopt, door welke het zich in het *Zwartewater* ontlast.

HASSELT-ZIJL, sluis, pr. *Over.*, tegenover *Hasselt*, waardoor de p. *Mastenbroek*, langs de Hasselter-wetering, zijn water in het *Zwartewater* afzet. (SELT.)

HASSELTSCHE-KAPEL. Zie HASSINK, landg., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Gorssel*; 257,3014 bund.

HASTADT, b., pr. *Limb.*, gem. en 25 min. W. van *Wijre*; met 3 h. en ongeveer 20 inw.

HATART. Zie HATERT.

HATENBOER, ook wel HATENBON gespeld, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. ten Z. van *Roermond*.

HATERT of HATTERT, oudtijds HART of HAUTART, d., pr. *Geld.*, arr.

kant., postk., gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Nijmegen*; met 146 h. en 1020 inw.

De 120 Herv. behooren tot de gem. *Neerbosch - Heesch - Balgoijen - en - Keent*. De 880 R. K. maken eene stat. uit, van het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Nijmegen*. De kerk is een langwerpig vierkant gebouw, met eenen houten toren, doch zonder orgel. De kapel te Hatert is tot dorps. ingerigt, welke 60 leerl. telt. (kermis.)

Kermis Zondag na Nijmeegsche HATERT, adell. h. Zie HATTERT.

HATERT (HET HUIS-TE-) of DE HATERTSCHE-TOREN, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Nijmegen*, en even ten W. buiten het d. Hatert. Het is een eenvoudig, doch deestig gebouw, omgeven van schoone wandelingen en wegen.

HATHEM. } Zie HATTEM.

HATHEYM. }

HATTE (RENCUMS), RENCUMS-HATTEN, RENCUMS-HARTE of RENCUMS-HARTEN, geh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. ten O. van *Rencum*.

HATTE (WAGENINGS-), WAGENINGS-HATTEN, WAGENINGS-HARTE of WAGENINGS-HARTEN, geh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. ten O. van *Rencum*.

HATTEM, dijkstoel, pr. *Geld.*, klass. van *Harderwijk*. Zij bevat de gem. Hattem, Doornspijk, Elburg, Epe, Heerden, Nunspeet, Oene, Oudebroek, Oosterwolde, Putten, Vaassen, Veesse, Vorigten en Wapenvelde; met 19,600 ziel., 13 kerken en 16 Pred.

HATTEM, dijkstoel, pr. *Geld.*, zich uitstreckende over het gedeelte der gem. Hattem, niet onder den Veenvolder van Hattem behoorende, het Hattemerbroek en de Geldersche dijken tot aan Zalck.

HATTEM, gem., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. *Elburg*, postk. *Hattem* (5 m. k., 2 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de st. Hattem, de buurs. het Veen en een gedeelte van den Geldersche-dijk; beslaat 1215,4972 bund., en telt 420 h. met ongeveer 2470 inw., die meest bestaan van veeteelt en landbouw, vooral in het bouwen van aardappelen, waarin zij eenigen handel drijven, als mede in hout; ook heeft men er 2 wind-korenmolens, de een met een pelwerk, wordende op den anderen lijnolie, raap- en lijnkoeken geslagen; 1 steenbakkerij; 1 calcicotsfabriek; 1 hennep- of harlsspinnerij en 1 grutterij.

De 2370 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Harderwijk*, ring van *Hattem*, behoort en door 2



Predikanten bediend wordt. De 60 Chr. Afg. maken insgelijks eene gem. uit. De 10 R. K. parochieren te *Harderwijk*. De 4 Herst. Ev. Luth. en de 2 Doopsq. behooren tot de gem. van *Zwolle* en de 20 Isr. tot de rings. van *Elburg*. Er zijn 6 scholen.

De st. Hattem of Hattum, vroeger ook Hathem of Hatheym genoemd, in het Lat. Mons Dei, Godsberg of Godswaard, ligt 11 u. N. van Arnhem. 4 u. O. ten N. van Elburg, 52° 28' 30" N.B., 23° 44' 5" O. L., aan de grenzen van Overijssel, nabij den IJssel, ter plaatse, waar de Grift, in die riv. uitloopt. Zij beslaat binnen de wallen 8,5128 bund., en telt 300 h. met ongeveer 1800 inw. Er zijn 3 uitgangen en 6 steenen pompen, welke een zeer helder en aangenaam water geven.

Openbare gebouwen zijn: het Stadhuis, met eenen hartsteen gevel, een Romeinsche boei of stok, den steen met den ring van de Wassenaarskooi, en eene doopvont uit het van ouds beoemde schuttersgild van St. ANNA, en de Hoofdwacht, waaronder de Stads-waag en een klein huisje. Men heeft langs den IJssel eene gemeene weide, Homoet of Hoenaard genaamd, en eene stadswaide, het Hattemer-veen.

De Herv. kerk, is een vrij goed gebouw, met toren en orgel. De kerk der Afscheidenen, is een gewoon gebouw, zonder toren of orgel.

Liefdadige gestichten en inrigtingen zijn: de Provisorie der oude vrouwen, waarin 6 oude vrouwen verpleegd worden, tegen betaling van 100 guld., hun leven lang huisvesting genieten, en met een half varken, brandstoffen, boter en eene wekelijksche toelage in geld bedeeld worden; het Gesticht van NICOLAAS STAAL, waarin 8 oude lieden onderhouden worden, terwijl de Lichtenbergerhuisjes, ten voordeele van dat gesticht worden verhuurd, onder uitkeering van 52 guld. 's jaars aan de Diakonie; een Genootschap van Moederlijke Weldadigheid; eene Sub-Commissie der Maatschappij van Weldadigheid, en eene Sub-Commissie van het Fonds voor de Gewapende dienst in de Nederlanden. Er zijn: een Instituut van opvoeding en onderwijs met 30 leerl.; een dagschool voor jonge dames, met 30 leerl.; eene Stads-Nederd. school, met 130 leerl. en drie Kinderscholen, met ruim 100 kinderen.

Paardenmarkt, Dingsdag voor Palmzondag. Beestenmarkten, Dingsdag na Paschen; Dingsdag daaraanvolgende;

den laatsten Donderdag in October, en den eersten Donderdag in November. Hout- en schapenmarkt, den tweeden Vrijdag in Augustus. Kermis Vrijdag vóór MARIA *Hemelvaart*.

HATTEM, buit., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Roermond*, in het geh. *Roer.* aan de *Roer*.

HATTEM. Zie HERTME.

HATTEM (KLEIN-), bouwh., pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Beekbergen*. Op deze bouwht. is de eerste Veluvsche papiermolen door MARTIN ORGES opgericht.

HATTEM (VEENPOLDER-VAN-), p., pr. *Geld.*, gem. *Oldebroek*; 300 bund.

HATTEMER-BROEK, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 2 u. N. O. van *Oldebroek*; met 54 h. en 360 inw.

HATTEMER-BRUG of brug no. 27, brug, pr. *Geld.*, in de onmiddellijke nabijheid van Hattem.

HATTEMER-VEEN, ook wel enkel HET VEEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. en Z. rondom *Hattem*; 96 h. en 570 inw.

HATTEMER-VEEN, ook wel enkel HET VEEN, weide, pr. *Geld.*, gem. *Hattem*; groot 150 bund., waarvan een groot gedeelte onvruchtbare heuvels en heidegronden. De ingezetenen van stads schependom zijn tegen betaling eener jaarlijksche som tot het weiden van hun vee op dit veen gerechtigd.

HATTEMER-WEZEP, HATTEMER-WEZOP of HATTEMER-WEESP, geh., pr. *Geld.*, gem. en 2 u. O. N. O. van *Oldebroek*; met 73 h., 550 inw. en eene school, met 100 leerl.

HATTEN of HARTEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Rencum*. Het bestaat uit de geh. Rencums-Hatte en Wagenings-Hatte, met 100 inw. en 2 papiermolens

HATTEN (RENCUMS-EN-WAGENING-). Zie HATTE (RENCUMS-) en HATTE (WAGENINGS-). (MOLEN.)

HATTENMOLEN. Zie HARTEN-HATTENSCH-VALLEI of HARTENSCH-VALLEI, streek lands, pr. *Geld.*, gem. *Rencum*; met zes bouwhoeven.

HATTERT, d. Zie HATERT.

HATTERT of HATERT, ook wel verkeerdelijk HALERT gespeld, oud adell. h., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Vierlingsbeek*; met 200, 1265 bund.

HATTERT (HUIS-TE-). Zie HATERT (HUIS-TE-).

HATTINGA. Zie HOTTINGA.

HATTUM. Zie HATTEM.

HAUBROEK of HAUBROUCK, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Stamproy*.

HAULE. Zie ROTSERHAULE.

HAULE of HIAULE, ook HOUWLE geschreven, d., pr. *Fr.*, arr. en 6 u. N.O. ten O. van *Heerenveen*, kant. en 3 u. N.O. van *Oudeberkoop*, postk. *Assen* en *Heerenveen*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, tegen de Drentsche grenzen. Men telt er 29 h. en 140 inw., en met het geh. *Koudenburg* en het grootste gedeelte van de groote veenbuurt *Haulerwijk* 208 h. en 1180 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw, veeteelt en veenderijen.

De inw., allen *Herv.*, behooren tot de gem. *Haule-en-Haulerwijk*, welke hier eene kerk heeft, zonder toren of orgel. De dorps. telt 20 leerl.

HAULE, geh., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westeinde*, ½ u. Z. O. van *Wolvega*.

HAULE-EN-HAULERWIJK, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Heerenveen*, ring van *Wolvega*, met eene kerk te *Haule* en 1180 ziel.

HAULER-VAART, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, welke de *Haulerwijkster-veenen*, ter lengte van 1½ u., van het W. Z. W. naar het O. N. O. doorsnijdt, en bij den weg, die van *Donkerbroek* over *Haule* naar *Drenthe* loopt, eindigt.

HAULERWIJK, veenstreek of b., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, postk. *Meppel*, ¼ u. N. van *Haule*. Het is eene volkrijke groote buurt van wel anderhalf uur lengte, zich langs de *Hauler-vaart* uitstrekkende. Men telt er 189 h. en ruim 1080 inw., die meest bestaan van veenarbeid en landbouw. Er zijn eene in 1852 gebouwde kerk voor de *Christ. Afg.*, te *Haulerwijk*, *Haule* en *Donkersloot* woonachtig, en 2 scholen met 120 leerl.

HAULSTER-POEL, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, W. van *Ouwsterhaule*.

HAUTART. Zie *HATERT*.

HAUWAART. Zie *HAUWERT*.

HAUWERAHUSUM. } Zie *HOUW-*  
HAUWERAHUIZEN. } (*De*).

HAUWERT of HAUWAART, ook HOUWAARD, HOUWERT, HOUVERT, HOUVART en HAVERT, d., pr. *N. H.*, arr. en 1½ u. N. van *Hoorn*, kant. en 1½ u. Z. van *Medemblik*, postk. *Hoorn*, gem. *Nibbixwoude-en-Hauwert*, ¾ u. N. W. van *Nibbixwoude*, aan de *Kromme-Leek*.

De 200 *Herv.* maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Hoorn*, ring van *Spanbroek* behoort. De kerk is een klein gebouw met eenen vierkanten toren, met achtkante spits. De *R. K.*, behooren tot de stat. van *Nibbix-*

*woude-Hauwert-en-Bennebroek*. De dorps. telt 40 leerl.

HAVART. Zie *HAUWERT*. (*DER*.)  
HAVECH-POLDER. Zie *HAVIKPOL-*  
HAVELT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Vegchel*; met 27 h. en 150 inw.

HAVELTE, gem., pr. *Dr.*, arr. *Assen*, kant. *Meppel*, hulpk. van de postk. *Assen* en *Meppel* (2 m. k., 4 s. d.). Zij bestaat uit de buurs.: *Havelte*, *Uffelte* en *Wapserveen*, te zamen bevattende de d.: *Havelte* en *Wapserveen*, de geh.: *Dorpwal*, *Hesselte*, *Hesselter-Nijeveen*, *Holtingen*, *Horrelveen*, *Legeveld*, het *Lok*, *Eursingen*, *Uffelt*, *Uffelter-veen* en *Veenedijk*; beslaat 7669,3438 bund., en telt 389 h. met 2390 inw., die meest bestaan van den landbouw en veeteelt. Men heeft er drie koorndolens.

De inw. op 5 na, allen *Herv.*, maken de gem. van *Havelte* en *Wapserveen* uit. De 21 *Christ. Afg.* maken geen afzonderlijke gem. uit, en behooren ook niet tot eene andere. De 2 *R. K.* behooren tot de stat. van *Steenwijkerwold-en-Steenwijk*. De 2 *Isr.* tot de rings. van *Meppel*. Er zijn 4 scholen.

Het d. *Havelte* of *Havelthe*, oudtijds *Haffelt* en op sommige kaarten verkeerdelijk *Harelte* gespeld, bestaat uit de bovengenoemde buurs. en geh., met uitzondering van *Wapserveen* en *Horrelveen*; telt 295 h. en 1720 inw. Het ligt 7 u. Z. W. van *Assen*, 2 u. N. W. van *Meppel*. De 1700 *Herv.* maken de gem. van *Havelthe* uit, die tot de klass. en ring van *Meppel* behoort. De kerk is een langwerpig, zwaar en somber gebouw, met een steenen verwulf doch zonder orgel, aan de kerk is een zware vrij hooge toren verbonden.

HAVELTER-AA. Zie *AA* (*HAVELTER*).

HAVELTER-BERG. Zie *BISSCHOPS-*

HAVELTHE. Zie *HAVELTE*. (*BERG*.)

HAVEN. Zie *DRUNEN*.

HAVEN (AARDENBURGSCH-).

Zie *HAVEN-VAN-AARDENBURG* (*OUDE*).

HAVEN (NIEUWER-). Zie *HAVEN-*

*POLDER* (*NIEUWER*).

HAVENFORT of FORT-BRESKENS, fort, pr. *Zeel.*, bij het d. *Breskens*. Het is een onregelmatige zevenhoek en bevat, behalve de hoofdpoot, 1 buskruidmagazijn, voor 30000 pond kruid en 16 bomvrije lokalen.

HAVENPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Hontenisse*; groot 136,0502 bund.

HAVENPOLDER (NIEUWER-) of ook wel enkel *NIEUWER-HAVEN*, p., pr. *Zeel.*, gem. *Schoondijke*; groot 144,7554 bund.

**HAVENSCHOR**, onbedijkte gronden van *Nieuwerhaven*, tusschen Klein-Baarzande en Hoofdplaat, pr. *Zeel*.

**HAVEN-VAN-AARDENBURG** (OUDE-) of DE AARDENBURGSCHE-HAVEN, p., pr. *Zeel*, groot 104,0235 bund.

**HAVEN-VAN-OOSTBURG** (OUDE-). Zie ZOETWATER. (HAVEN.)

**HAVENWIJK**. Zie BOUCHOUTSCHE-HAVER (DEN), buurs., pr. *Gron.*, gem. *Bedum*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van Onderwierum; met 4 h. en ongeveer 30 inw.

**HAVERMANSFRIEND**, p., pr. *N.Br.*, gem. *de Werken-en-Sleeuwijk*; groot 9,3210 bund.

**HAVERMEER** (HET), voorm. meer, pr. *N. H.*, uitmakende het oostelijk gedeelte van de *Beenster*; 400 bund.

**HAVERT**. Zie HAUWERT.

**HAVICK** (DE). Zie HAVIK (DE).

**HAVICKHORST** (KLEIN-) of KLEIN-HAVIKHORST, hofst., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Barnveld*; 38,1430 bund.

**HAVIK** (DE) of DE HAVICK, buit., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Gorssel*, aan den straatweg van Zutphen naar Deventer; groot 34,0480 bund.

**HAVIKER-WAARD** of HAVIKERWEERD, p., pr. *Geld.*, gem. *Rheeden*; groot 477,4920 bund.

**HAVIKER-WAARD** of HAVIKERWEERD, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N.O. van *Rheden*; met 8 h. en 110 inw.

**HAVIKHORST** (KLEIN-). Zie HAVIKHORST (KLEIN-). (WAARD.)

**HAVIKERWEERD**. Zie HAVIKER-HAVIKPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Stoppeldijk*; groot 160,2970 bund.

**HAVIKSBRAAK** (DE), water, pr. *N. H.*, gem. *Assendelft*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van Nauwerna, tegen den Assendelverzeedijk.

**HAVIXHORST** of HAVIKSHORST, havez., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z.W. van de *Wijk*.

**HAXTA**. Zie HARSTA.

**HAYE** (LA). Zie GRAVENHAGE ('s).

**HAYEM**. Zie HAJEM.

**HAYMAN** (DEN), heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant., postk. en gem. *Middelburg*. Zij bevat eenige buitenpl. en verspreid liggende woningen, beslaat 495,7890 bund. De inw., meest van den landbouw bestaande, behooren kerkelijk onder *Middelburg*, waar ook de kinderen onderwijs genieten.

**HAYMONIS-MONS**. Zie HEIMENBERG.

**HAYNCK**. Zie HAINCK.

**HAYOMA**. Zie BURMANIA.

**HAYESMA**, arbeiderswoning, vroeger state, pr. *Fr.*, gem. *Iccuwarderadeel*, ten N. van Stiens.

**HAYTSMA**, ook wel HALJEMA, state, pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van Kollum.

**HAYTSMA**, HAYTSMA of HAAYSMA, boerd., pr. *Fr.*, kw. *Westergoo*, gem. *Barradeel*, 10 min. W. van Minnertsgea; groot 35 bund.

**HAYTSMA**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, onder het d. Makkum; groot 49,6800 bund. (WOUDE.)

**HAZAARDSWOUDE**. Zie HAZERSHAZARD, adell. h., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van 's *Prinsenhage*, in het geh. Rith; groot 40 bund.

**HAZARDSWOUDE**. } Zie HAZERSHAZARDSWOUDE }  
**HAZARDSWOUDE** }  
**HAZARZOU**. }

**HAZE**. Zie HASSEBERG.

**HAZEBROEK** (GROOT-). Zie HAZEBROEK (GROOT-).

**HAZEBUREN**. Zie HARSTABUREN.

**HAZELAAR** (DE), geh., pr. *N.Br.*, gem. *Wouw*, 10 min. N. van Heerle; met 10 h., 70 inw., 2 smederijen en 1 wagenmakerij.

**HAZELBERG**, geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Dinther*; 18 h. en 90 inw.

**HAZELDONK**, geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Rijsbergen*; met 22 h. en 130 inw.

**HAZELDONK**, p., pr. *N.Br.*, gem. *Terheyden*; groot 26,7100 bund.

**HAZELDONK** (DE) of het Huis-TE-VLIERDEN, adell. h., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z.O. van *Vlierden*; 74,8180 bund.

**HAZENBERG**, heuvel, pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Prinsenhage*.

**HAZENBURG**, buit., pr. *Utr.*, gem. en 5 min. Z. O. van *Maarsse*.

**HAZENBURG**, boerd. Zie HASENBERG.

**HAZENDAAL**, voorm. adell. h., pr. *N. H.*, gem. *Schoort-Groet-Harger-en-Camp*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Schoort*, in de buurt *Aagdorp*; groot 1,7760 bund.

**HAZENPOLDER**. Zie HAZEPOLDER.

**HAZENRAY**. Zie ASENRAY.

**HAZENVELD**, duinvallei, pr. *N.H.*, gem. *Blocmendaal-Tetterode-Aalbertsberg-en-de-Vogelenzang*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten W. van de *Vogelenzang*.

**HAZENVELD** (HET), hofst., pr. *N.H.*, gem. *Diemen-en-Diemerdam*; groot 30,6380 bund.

**HAZEPATERSVELD**, vlakke, pr. *N. H.*, ten Z. en even buiten de Groote-Houtpoort der st. Haarlem.

**HAZEPOLDER**, HAZENPOLDER, HAZERSPOLDER, HASEPOLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Zijpe-en-Hazepolder*; groot 28,2278 bund.

**HAZERSOUW**. Zie HAZERSWOUDE.

**HAZERSPOLDER**. Zie HAZEPOLDER.

**HAZERSWOUDE**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leyden*, kant. *Alphen*, postk. *Leyden* (19 m. k., 2 s. d., 2 j. d. 1 afd.). Zij bestaat uit de p.: den Hoornsche-polder, den Oostbuursche-polder, den Rijnenburgsche- en Smaker-polder, den Gemeenewegsche-polder, den Nieuwe-Groenendijksche-polder, den Oude-Groenendijksche-polder, den Bent-polder, de Droogmakerij, den Ambachtspolder, den Geere-polder, den Rietveldsche-polder, den Butter-polder en de Kleine Droogmakerij. Zij bevat het d. Hazerswoude en de b. Oosteinde, Westeinde, de Voorweg, Loete, Roemer, Rietveld, Droogmakerijdijk, Groenendijk en Oostbuurt; beslaat 3471,8730 bund. en telt 350 h., 25 watermolens en omtrent 2800 inw., die gedeeltelijk hun bestaan vinden in landbouw, den veestapel, veenderij en het boomkweken. Voorts zijn er 2 scheepstimmerwerven; 2 aanzienlijke aardewerksfabrieken, dat tevens pannebakkerijen zijn; 1 leerlooierij; 1 houtzaag- en 2 korenmolens.

De 1650 Herv. maken eene gem. uit. die tot de klass. van *Leyden*, ring van *Alphen*, behoort. De 70 Remonstr. maken eene gem. uit, welke tot de *Derde* klass. behoort. De 1150 R. K. maken ged. eene stat. uit, en parochiëren ged. of te *Hazerswoude-aan-den-Rijndijk* of aan de *Groenendijk*. De 5 lsr. behooren tot de rings. van *Alphen*. Er zijn 3 scholen en eene fraaije brug, over den Rijn, door raderwerk bewogen of opgewonden wordende.

Het d. Hazerswoude, Hazaarswoude, Hazardswoude, Haserswoude, Aduardswoude of Aduardswoude, bij verkorting veelal Hazersouw, ook wel Hazarsou, ligt 2½ u. Z. O. van Leyden, 2 u. Z. W. van Alphen. De Hervormde kerk is een groot en luchtig gebouw, met eenen aanzienlijken toren, van eene fraaije spits voorzien. De Remonstr. kerk is een klein gebouw met toren en orgel. De R. K. stat. van Hazerswoude, behoort tot het aartspr. van *Holland* en *Zee-land*, dek. van *Rijnland*. De kerk is aan de *H. Engelenbewaarders* toegewijd. Er zijn mede een fraai armhuis, ook tot het opnemen van bestedingen geschikt, en een Instituut voor jongheeren, met 20 leelr. De dorps. telt 110 leelr.

**HAZERSWOUDE** (AMBACHTS-POLDER-VAN-), ook wel enkel de

**AMBACHTS-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hazerswoude*; groot 108,0336 bund.

**HAZERSWOUDE** (DROOGMAKERIJ-VAN-), ook wel enkel De Droogmakerij genoemd, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hazerswoude*; groot 1427,2233 bund.

**HAZERSWOUDE** (DROOGMAKERIJDIJK-VAN-), b., pr. *Z. H.*, gem. *Hazerswoude*; met 14 h. en 130 inw.

**HAZERSWOUDE** (GENERALE-POLDER-VAN-). Zie LANGENLAND.

**HAZERSWOUDE-AAN-DEN-RIJNDIJK** of **BUURT-AAN-DEN-RIJNDIJK**, het gedeelte van de gem. *Hazerswoude*, pr. *Z. H.*, dat aan den Hooge-Rijndijk ligt. Het bevat de b. Groenendijk en Oostbuurt, en telt 101 h. met 830 inw.

**HAZEWEEL-SLOOT**, water, pr. *N. H.*, gem. *Midwoud-en-Oostwoud*.

**HEALBIRD**, landh., pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, ¾ u. W. N. W. van Roodkerk; groot 30,2580 bund.

**HEALDOOR**, stuk hooiland, pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, ¼ u. van Birdaard.

**HECMUNDE**. Zie EGMOND.

**HEDDINGER-SLOOT** (DE), eigenlijk HARDEGRONDSLOOT, vaart, pr. *N. H.*, gem. *Grootebroek-en-Lutjebroek*, van den Kadijk naar de Ooster-Kleine-Gouw loopende.

**HEDEKENDORP**. Zie HEKENDORP.

**HEDEL**, gem. en heerl., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Zalt-Bommel*, postk. *Zalt-Bommel* en 's *Hertogenbosch* (21 m. k., 7 s. d., 1 j. d. 2 afd.). Zij bevat het d. Hedel; beslaat 1022,1761 bund., en telt 228 h. met 1320 inw., die van landbouw bestaan; ook zijn er 1 bierbrouwerij, 1 scheepstimmerwerf, 1 wind-koorn- en 1 ros-moutmolen.

De 700 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Zalt-Bommel*. De 620 R. K. eene stat. van het apost. vic. gen. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Zalt-Bommel*. Er is 1 school met 150 leelr.

Het d. Hedel of Heel, oudtijds Hedilla, ligt 5 u. Z. W. van Tiel, 1½ u. Z. van Zalt-Bommel, aan den grooten straatweg van Utrecht op 's Hertogenbosch en aan de Maas, waarover hier een veer is op het Empelsche grondgebied, nabij Crevecoeur; 51° 44' 51" N. B., 25° 55' 27" O. L. Men telt er 170 h. en 900 inw. De Herv. kerk heeft een spits kloktorentje. De R. K. kerk, aan den *H. Willibrordus* toegewijd, is een langwerpig vierkant gebouw, met een klein kloktorentje, doch zonder orgel.

Paardenmarkt 1 Mei, of zoo die

op Zondag komt, den volgenden dag; en den eersten Maandag in November.

HEDEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Oirschot*; 22 h. en 200 inw.

HEDEL. Zie HEEL.

HEDEL (BINNENPOLDER-VAN-), p., pr. *Geld.*, gem. *Hedel*; 912,7736 bund.

HEDEL (BUITENPOLDER-VAN-), p., pr. *Geld.*, gem. *Hedel*; 179,3965 bund.

HEDEL (SLOT-TE-), voorm. kast., pr. *Geld.*, gem. en in het d. *Hedel*, welks gebouwen, 2,3628 bund. beslaande, tot eene R. K. kerk, pastorie en bouwmanwoningnen dienen.

HEDELSCHÉ-WAARD, uiterwaard, pr. *N. Br.*, gem. *Empel-en-Meerwijk*; groot 75,5509 bund.

HEDELSCHÉ-WETERING, water, pr. *Geld.*, gem. *Hedel*, loopende van den straatweg naar den Diepe, alwaar het uitloopt in de *Gemeene Drielsche-wetering*.

HEDIKHUIZEN, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Heusden* (10 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit den Binnenpolder-van-Hedikhuizen, den Buitenpolder-van-Hedikhuizen en het Poldertje-tusschen-de-dijken; bevat het d. Hedikhuzen en de geh. Dijkkwartier, Luttel-Herp en de Haarsteeg; beslaat 1086 bund., en telt 137 h. en ruim 910 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 750 R. K. maken eene par. uit, van het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Heusden*, welke door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De 30 Herv. behooren tot de gem. van *Vlijmen-en-Hedikhuizen*. Er zijn twee scholen.

Het d. Hedikhuzen of Heekhuizen, bij verkorting Hekese, en volgens sommigen oudtijds Edichuzen, ligt  $\frac{2}{4}$  u. N. W. van 's *Hertogenbosch*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Heusden*, aan de Hediksché-Maas. Men telt er 44 h. en 230 inw. De R. K. kerk is een ruim langwerpig gebouw, met rond kloktorentje op den voorgevel. De Herv. kerk is zeer klein en oud, met korten vierkanten toren en hooge spits. De dorps. telt 80 leerl.

Kermis Maandag na 25 Julij.

HEDIKHUIZEN (BINNENPOLDER-VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Hedikhuizen*; groot 492,1802 bund.

HEDIKHUIZEN (BUITENPOLDER-VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Hedikhuizen*, die met den *Buitenpolder-van-Engelen* en den *Buitenpolder-van-Vlijmen* gecombineerd is.

HEDIKHUIZEN (GEBOMBINEERDEN-BUITENPOLDER-VAN-ENGELEN-VLIJMEN-EN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Hedikhuizen, Vlijmen en Engelen*; groot 656,0643 bund.

HEDIKHUIZEN (GROOTE-POLDER-VAN-). Zie GROOTERTJE.

HEDIKHUIZEN (POLDERTJE-TUSCHEN-DE-DIJKEN-VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Hedikhuizen*; 43,4389 bund.

HEDIKSCHÉ-DIJK (DE). Zie DIJK-KWARTIER.

HEDIKSCHÉ-MAAS, riv., pr. *N. Br.* Het is eigenlijk een tak der Maas, die even boven het Heleind zijnen oorsprong uit gemelde riv. neemt, loopende naar de Haarsteeg, waar hij nog eene aanmerkelijke breedte bezit, en is aldaar in verband met de haven van de Haarsteeg gebragt.

HEDILLA. Zie HEDEL.

HEE, geh., pr. *N. H.*, gem. *Terschelling*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van West-Terschelling; met 6 h. en 30 inw.

HEE (DE). Zie EEDÉ.

HEEBERG, heuvel, pr. *Gron.*, gem. *Onstwedde*.

HEECKELINGEN. Zie HEKELINGEN.

HEECKEREN, ook wel HEEKEREN, havez., pr. *Over.*, gem. *Goor* en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Markelo*, aan de Regge; groot 300 bund.

HEEFSKES.

HEEFSKENS. } Zie HEVESKES.

HEEG, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Wymbriteradeel*, arr. en kant. *Sneek*, bestaande uit de d. Heeg, Abbege, Gaastmeer, Idsege, Nijehuzum, Oosthem, Oudege en Zandvoorde, en beslaande 6084,0663 bund.

HEEG, anders HEGENS, in het Lat. HAGA, d., pr. *Fr.*, kant. *Sneek*, hulpk. van het postk. *Sneek*, gem. *Wymbriteradeel*, ten N. van het Heegermeer. Men telt er 120 h. en 800 inw. en met de b. Lytshuizen, Osinghuizen en Draaisterhuizen 162 h. en 1100 inw., die van veeteelt en visscherij bestaan. De paling, die meest elders gevangen en hier wordtaangebragt, bewaart men eerst in bakken en aken, en wordt daarna met groote schepen of aalaken naar Londen vervoerd, hetwelk een belangrijken tak van handel oplevert. Ook zijn er 1 houtzaagmolen, 3 scheepstimmerwerven en 2 leerlooijerijen.

De 900 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Sneek*, ring van *Ylst*; de 200 R. K. eene stat. van het aartspr. *Fr.* De dorps. telt 150 leerl.

Kermis den derden Woensdag van October.

**HEEGEBEEK** Zie **BOEKULOSCEE-AA-HEEGER-MEER**, meer, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, ten *W.* met de *Flijeessen* ineenlopende.

**HEEGH**, adell. h., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Didam*; 105,6096 bund.

**HEEK**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 25 min. *Z.* van *Hulsberg*; met 24 h. en ruim 140 inw.

**HEEK**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. *Z.W.* van *Klünmen*; met 7 h. en 40 inw.

**HEEKEREN**. Zie **HEEKEREN**.

**HEEKEREN-KOLK**, plaats, waar het voorn. kast. *Heekeren*, pr. *Geld.*, gem. *Steenderen*, gestaan heeft.

**HEEKHUIZEN**. Zie **HEDIKHUIZEN**.

**HEEKT** of **Eekt**, vaart, pr. *Gron.*, die van *Holwierde* afkomende, bij de zoogenaamde *Bolshorn*, in het *Bierumer-meer* vloeit, hetwelk van daar langs *Bierum* loopt, en ten *Noorden* van dat d. eindigt.

**HEEL**, d., pr. *Limb.*, arr., kant., postk. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z.W.* van *Roermond*, gem. *Heel-en-Panheel*. Men telt er 96 h. en 550 inw., die meest bestaan van den landbouw. Zij zijn alle *R. K.* en maken met de overige van de gem. *Heel-en-Panheel*, eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Roermond*, behoort, door eenen *Pastoor* en eenen *Kapellaan* bediend wordt en 800 ziel. telt. De kerk, aan den *H. STEPHANUS* toegewijd is, van toren en orgel voorzien. Er is eene school.

**HEEL**. Zie } **HEL**.  
                  } **HEDEL**.

**HEEL** (**KASTEEL-TE-**), kast., pr. *Limb.*, gem. *Heel-en-Panheel*, 5 min. *Z.* van *Heel*.

**HEELEINDE**. Zie **HELAKKER**.

**HEEL - EN - PANHEEL**, gem., pr. *Limb.*, arr., kant. en postk. *Roermond* (9 m. k., 4 s. d.). Deze gem. bevat het d. *Heel*, benevens de geh.: *Panheel*, *Houthem* en *Catert*; beslaat 1059 bund., en telt 127 h. met 775 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook is er eene jeneverstokerij.

De inw., die allen *R. K.* zijn, maken de par. van *Heel* uit. Er is 1 school.

**HEELSUM** of **HELSUM**, d., pr. *Geld.*, arr. en  $\frac{1}{2}$  u. *W.* van *Arnhem*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. *O. N. O.* van *Wageningen*, postk. *Arnhem* en *Wageningen*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *W.* van *Doorwerth*, in eene soort van vallei, aan de *Heelsumerbeek* gelegen. Men telt er 25 h. en 120 inw., die meest bestaan van den landbouw. Ook zijn er 3 papierfabrieken, waarvan 2 te gelijk water- en windmolens zijn.

De *Herv.* behooren tot de gem. *Rencum-en-Heelsum*, welke hier een kerkje heeft, zijnde een klein oud gebouw, met een spits torentje. De *R. K.* worden tot de stat. van *Wageningen-en-Rencum* gerekend. Men heeft er eene school.

**HEELSUMER-BEEK** of **HELSUMER-BEEK**, beek, pr. *Geld.* Zij ontspringt in het *Noorden* der gem. *Doorwerth*, loopt langs *Heelsum*, ontlast zich,  $\frac{1}{2}$  u. bezuiden dit d., in den *Rijn*, en maakt de grensscheiding tusschen de gem. *Doorwerth* en *Rencum* uit.

**HEELVLIET**. Zie **HEENVLIET**.

**HEELVOET** } Zie **HELLEVOET-HEELVOETSLUIS**. } **SLUIS**.

**HEELWEG**. oudtijds **HELLEWICH**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Wisch*,  $\frac{1}{2}$  u. *N.W.* van *Varsseveld*; met 101 h. en 720 inw.

**HEELWIJK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 2 min. *Z.* van *Heesch*; 20 h. en 60 inw.

**HEEM** (**DE**), thans bekend onder de benamingen van de *VOORWEGS-BEEK*, de *STRENGBEEK*, de *GROOTE-KERKBEEK* en de *MAARSLOOT*, beek, pr. *N.H.*, in de gem. *Heemskerk*, welke uit de duinen, in het *W.* dier gem. voortkomt, en naar de *Dije* loopt, waarin zij uitloopt.

**HEEMAAL** (**HOOG-** en **LAAG-**). Zie **HEMAAL** (**HOOG-**) en **HEMAAL** (**LAAG-**).

**HEEMERSTEIN**. Zie **HEIMERSTEIN**.

**HEEMERT**. Zie **HEEMWERD**.

**HEEM** (**HET**), b., pr. *Gron.*, gem. *Vlgtwedde*, 20 min. *N.W.* van *Ter Appel*; met 9 h. en 60 inw.

**HEEM** (**HET**), hoogte, pr. *Gron.*, gem. *Wedde*, 10 min. *Z. O.* van *Blijham*, 4 ell. hoog, daarop staan vier boerenplaatsen.

**HEEMEN**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Ter-munten*, 20 min. *Z. W.* van *Woldendorp*, kerkelijk onder *Nieuwolve* behoorende; met 7 h. en 50 inw.

**HEEMSE**, oudtijds **HEYMISSE**, d., pr. *Over.*, arr. en 11 u. *N. O.* van *Deventer*, kant. en 3 u. *O. N. O.* van *Ommen*, postk. *Zwolle* en *Koeverdend*, gem. *Ambt-Hardenbergh*,  $\frac{1}{2}$  u. van de plattelandst. *Hardenbergh*, niet ver van de *Vecht*. Men telt er 74 h. en 480 inw., die meest van landbouw en turfsteken bestaan.

De 470 *Herv.* maken, met die uit de buurs. *Collendoorn*, *Rheserveen* en *Heemerveen*, eene gem. uit, welke tot de klass. van *Zwolle*, ring van *Ommen*, behoort, en 1400 ziel. telt. De kerk is een oud gebouw, met eenen toren en een fraai orgel. De 135 *Afges.* maken eene gem. uit, die eene kerk hebben. De dorps. telt 40 leerl.

HEEMSE (HUIS-TE-), havez., pr. *Oecr.*, gem. *Ambt-Hurdenbergh*, 5 min. Z. van Heemse; groot 47,2860 bund.

HEEMSER-VEEN, geh., pr. *Oecr.*, gem. *Ambt-Hurdenbergh*, N. van Heemse; met 5 h. en 40 inw.

HEEMSFURT. Zie AMERSFOORT.

HEEMSKERK, gem. onheerl., pr. *N.H.*, arr. *Haarlem*, kant. en postk. *Beverwijk* (7 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij is verdeeld in de b. Heemskerk-duin, Noordorp, Hoogdorp, Oosterzij en Kerkbuurt, bij de ingezetenen de Buurt geheeten; bevat den p. Noord- en Zuidbroek en een gedeelte van de Noorder-Buitendijken; beslaat 2762,0340 bund., en telt 120 h. met 970 inw., die meest bestaan van den landbouw, en 1 koorfmolen hebben.

De 160 Herv. behooren tot de gem. *Castricum-en-Heemskerk*, de Evang. Luth. en de Doops. tot de gem. *Beverwijk*. De 650 R. K. maken, met eenige van de Hoflander-buurt, onder Wijk-aan-Duin, eene stat. uit van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Noord-Holland*. Er is eene school met 120 leerl.

Het d. Heemskerk, oudtijds Eemskerk, ligt 3 u. N. van Haarlem,  $\frac{3}{4}$  u. N. van Beverwijk, 3 u. Z. van Alkmaar. Men telt er 50 h. en ruim 320 inw. De Herv. kerk heeft eenen toren van zwaren gebakken steen, met langwerpige spits, doch geen orgel. Op het kerkhof staat een grafnaald van blauwen arduinsteen, door den Schilder MAARTEN van HEEMSKERK, ter gedachtenis van zijnen vader JACON WILLEMSZ. van VEEN, opgericht. De R. K. kerk, aan den H. LAURENTIUS toegewijd, is een langwerpig vierkant gebouw, zonder toren, doch met een orgel.

HEEMSKERK (BUITENLANDEN-VAN-), dat gedeelte van de *Noorder-Buitendijk*, pr. *N.H.*, hetwelk onder de gem. *Heemskerk* behoort.

HEEMSKERK (NOORD-EN-ZUIDBROEK-VAN-) of HEEMSKERKER-NOORD-EN-ZUIDBROEK, p., pr. *N.H.*, gem. *Heemskerk*; groot 733,1995 bund.

HEEMSKERK (SLOT-TE-), adell. h., pr. *N.H.*, gem. en 5 min. N. van *Heemskerk*.

HEEMSKERKER-DUIN, gewoonlijk het DUIN genoemd, b., pr. *N.H.*, gem. en 25 min. W. van *Heemskerk*; met 25 h. en 170 inw.

HEEMSKERKER-NOORDBROEK, het noordelijk gedeelte van den p. *Noord-en-Zuidbroek-van-Heemskerk* pr. *N.H.*, gem. *Heemskerk*.

HEEMSKERKER-NOORD-EN-ZUIDBROEK. Zie HEEMSKERK (NOORD-EN-ZUIDBROEK-VAN-).

HEEMSKERKER-ZUIDBROEK, het zuidelijke gedeelte van den p. *Noord-en-Zuidbroek-van-Heemskerk*, pr. *N.H.*, gem. *Heemskerk*.

HEEMSKES. Zie HEVESKES.

HEEMSMADE, hofst., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Vleuten*; 30,8499 bund.

HEEMSTEDEN, gem. en heerl., pr. *N.H.*, arr., kant. en postk. *Haarlem* (5 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Deze gem. wordt door den spoorweg van Haarlem op Leyden, de Leydsche trekvaart en den straatweg van Haarlem op 's Gravenhage, van het Z. naar het N. doorsneden. Zij bevat: het d. Heemstede, de b. de Gilp, Heerenzandvaart, het Kraaijenest en Meesterlottenlaan, alsmede den Schoubroekerpolder en een gedeelte van den Veenpolder; beslaat 1138,9645 bund. en telt 262 h. en ruim 2600 inw., die meest hun bestaan vinden in de bleekerijen, met het arbeiden op de buitenplaatsen en in den boerenarbeid; terwijl men er 1 koorfmolen heeft.

De 650 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Haarlem*. De Ev. Luth. behooren tot de gem. van *Haarlem* en de 1700 R. K. tot de stat. van *Berkenrode*. Er is eene school met 180 leerl.

Het d. Heemstede of Haemstede, meestal Heemstee, ligt 40 min. Z. van Haarlem. In de kerk zijn eene deftige marmere tombe der Heeren van Heemstede, en een orgel. Uit het midden van het dak der kerk rijst een achtkante toren, met eenen achtkanten open koepel, waarin het slagwerk van het uurwerk; boven op gemelden openen koepel staat nog een vierkante koepel, en op deze eene spits. De dorps. telt 180 leerl. Er is een Depart. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

Kermis, den 2. Zondag in Sept.

HEEMSTEDEN, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Utr.*, gem. *Oud-Wulven*. Zij bevat het kasteel Heemstede, benevens eenige verstrooid liggende; beslaat 113 bund., en telt 9 h. met 80 inw., die meest bestaan van landbouw, veeveelt enz.

De 30 Herv. behooren tot de gem. *Houten*. De 50 R. K. parochiëren te *Julphaas*, waar de kinderen ook onderwijs genieten.

Het kast. Heemstede, eigenlijk Nieuw-Heemstede, ligt 5 u. Z. W. van Amers-

foort,  $3\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van Wijk-bij-Duurstede.  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van Oud-Wulven.

HEEMSTEDÉ (HUIS-TE-), voorn. adell. h., pr. *N. H.*, gem. en 5 min. W. van het d. *Heemstede*, waarvan nog een bouwval bestaat, met 9,2602 bund.

HEEMSTEE. d. Zie HEEMSTEDÉ.

HEEMSTEE, b., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Castricum*; met 3 h. en 18 inw.

HEEMSTERVERENNE, veenland, pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*, N.W. van Korteheem.

HEEMSTRA of HIEMSTRA, state, pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, in Oenkerk.

HEEMSTRA of HIEMSTRA, meestal HOOG-HEEMSTRA genaamd, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, 5 min. N.W. van Herbaaijum; groot 1,5410 bund.

HEEMWERD, HEEMERT of HEMERT, geh., pr. *Gron.*, gem. *Ten-Boer*, 10 min. N. van Lellens, op eene hooge wier, veelal de Hemert genaamd; met 6 h. en 40 inw.

HEEN (DE), HEENE, HEENSCHÉ-DORP of HEENSE-DORP, ook wel HOOGÉ-DORP, d., pr. *N. Br.*, arr. en 7 u. W. ten N. van *Breda*, kant. en 3 u. N. van *Bergen-op-Zoom*, postk. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Steenbergen*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*; met 61 h. en 360 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., bijna allen R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Bergen-op-Zoom*, behoort, en hier eene kerk heeft. De dorps. telt 50 leerl.

HEEN (DE), DE HEENEPOLDER of HEENSE-POLDER, p., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland* en gem. *Nieuw-Vossemeer*; 768,6533 bund.

HEEN (DENOORD-) of NOORDHEEN-POLDER, p., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*; 90,8470 bund.

HEENE. Zie HEEN.

HEENEPOLDER. Zie HEEN (DE).

HEENETRECHT. Zie EENDRACHT.

HEENMEER. Zie HAANMEER.

HEENPLAAT, vijf platen in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Madeen-Drinmelen*.

HEENPLAAT of POLDERTJE-TEN-NOORDEN-VAN-BOVENDOOD, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muulkerk*; groot 5,4900 bund.

HEENSBRÖEK. Zie HENSBRÖEK.

HEENSCHÉ-DORP. Zie HEEN.

HEENSCHÉ-HAVEN, water, pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*, in de *Steenbergsche-vliet* uitloopende.

HEENSCHÉ-MOLEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. O. van *Nieuw-Vossemeer*, en gem. *Steenbergen-en-Kruisland*,  $1\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Steenbergen*; met 31 h., 200 inw. en eenen grooten steenen windkorenmolen.

HEENSCHÉ-POLDER. Zie HEEN.

HEENSE-DORP. Zie HEEN.

HEENSHUISEN. Zie HENSHUISÉN.

HEENSLOOT (DE) of HET NIEUWE-WATER, het is dat gedeelte van de *Gantel*, pr. *Z. H.*, hetwelk, door de gem. *'s-Gravezande-en-Zandambacht* van den Poelpolder naar de Oranjesluis loopt.

HEENVLIET, heerl., pr. *Z. H.*, arr. en kant. *Brielle*, hulpk. van het postk. *Brielle*, gem. *Heenvliet-en-Koolwijkstra-polder*. Zij bestaat uit den Grondpolder, den Binnenpolder, den Oude-Nieuwlandpolder, den Ooster-Nieuwlandpolder, het Oost-en-West-einde-van-Derrijvliet, en gedeelten van den Oude-Nieuwlandsche-polder-van-Abbenbroek, van den Oud-Hellevoetsche-polder en van den p. Nieuwe-Kade; bevat de plattelandst. Heenvliet, het geh. de Nieuwesluis en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1275,8168 bund., en telt 164 h., met 890 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en de graanteelt.

De Herv. maken, met die van den Koolwijkpolder, eene gem. uit, van de klass. van *Brielle*, ring van *Geervliet*, met 830 ziel. De 40 R. K. parochiëren te *Brielle*. De 20 Isr. maken, met die van eenige omliggende dorpen, de rings. van *Heenvliet* uit. Er is eene school met 80 leerl.

De plattelandst. Heenvliet of Heelvliet ligt 2 u. O. Z. O. van *Brielle*. Het heeft eene haven; een Raadhuis, met goede vertrekken; het huis van den Heer van Heenvliet; 85 h. en 510 inw.

De kerk is een oud, maar groot en fraai gebouw, met een sierlijk gestoelte voor den Heer dezer heerl., en eenen aanzienlijken grafkelder voor de Heeren en Vrouwen van Heenvliet. De synag. is een klein maar net gebouw.

Paardenmarkt den laatsten Zaterdag in Mei. Magere beestenmarkt alle Vrijdagen in April, Mei en Junij.

HEENVLIET (BINNEN-POLDER-VAN-) of HEENVLIETSCHÉ-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Heenvliet-en-Koolwijkstra-polder*; groot 707 bund.

HEENVLIET (BUITENGRONDEN-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Heenvliet-koolwijkstra-polder*.



HEENVLIET (GROND-POLDER-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Heenvliet-en-Koolwijkspolder*; 79,0241 bund.

HEENVLIET-EN-KOOLWIJKSPOLDER, gem., pr. *Z. H.*, arr. kant. en hulpk. *Brielle* (11 m. k., 7 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. Heenvliet en Koolwijkspolder, bestaat 1307,9881 bund. en telt 164 h. met 990 inw., die meest van landbouw bestaan, en eenen pel- en koornmolen hebben.

De 830 Herv. maken de gem. *Heenvliet* uit. De 20 R. K. parochiëren te *Brielle*. De 18r. behooren tot de rings. van *Heenvliet*. De school telt 80 leerl.

HEENVLIETSCHIE-POLDER. Zie HEENVLIET (BINNENPOLDER-VAN-).

HEER, gem., pr. *Lim.*, arr. *Maastricht*, kant. *Meerssen*, postk. *Maastricht* (4 m. k., 1 s. d.). Zij bevat het d. Heer en het geh. Schaarn; beslaat 700,0713 bund. en telt 230 h. met 1250 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook telt men onder de bevolking 300 behoeftigen, die hun bestaan vinden in landswerken, welke zij tot in vreemde rijken gaan opzoeken; zij zijn meest allen grondwerkers. Nog zijn er 3 brouwerijen, waaronder eene zeer aanzienlijke.

De inw., op 5 na, alle R. K., maken eene par. uit, van het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Wijk*, onder *Maastricht*, welke door 1 Pastoor en 1 Kapelaan bediend wordt. De 5 Herv. behooren tot de gem. van *Meerssen*.

Het d. Heer, volgens sommigen het oude Coriovallum, ligt  $\frac{1}{2}$  u. O. Z. O. van Maastricht, 1 u. Z. ten W. van Meerssen, aan den straatweg op Aken. Men telt er 201 h. en 1080 inw. De kerk, aan den H. Petrus in zijne banden toegewijd, heeft een orgel en eenen spitsen toren.

HEER (DE BURG-VAN-), oud adell. slot, pr. *Lim.*, gem. en 5 min. O. van *Heer*; met 2 bund. grond.

HEERAARTSBERG. ook soms GEE-RAARDSBERGEN genoemd, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. en postk. *Schoonhoven*, reg. kant. *Gouda*, gem. *Heeraartsberg-en-Bergambacht*. Zij bevat het adell. h. Heeraartsberg en eenige verstrooid liggende woningen; beslaat 878,0389 bund., en telt 79 h. met 530 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 518 Herv. behooren tot de gem. *Bergambacht*, waar ook de kinderen school gaan. De 12 R. K. parochiëren te *Schoonhoven*.

Het adell. h. Heeraartsberg ligt

4 $\frac{1}{2}$  u. O. van Rotterdam, 1 u. W. van Schoonhoven, bij het d. Bergambacht.

HEERAARTSBERG-EN-BERGAMBACHT ('S), gem., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. en postk. *Schoonhoven*, reg. kant. *Gouda* (17 m. k., 3 s. d. 1 afd., 3 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. 's Heeraartsberg en Bergambacht; beslaat 2562,8954 bund., en telt 254 h., met ongeveer 1720 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook zijn er 1 windkorenmolen en 2 touwslagerijen.

De inw., op 14 na allen Herv., maken de gem. van *Bergambacht* uit. De enkele Ev. Luth., behoort tot de gem. van *Gouda*. De 13 R. K. parochiëren te *Schoonhoven*. Er is eene school, met 130 leerl.

HEERAARTSBERG-EN-BERGAMBACHT (POLDER-VAN-S'), p., pr. *Z. H.*, gem. 's Heeraartsberg-en-Bergambacht; groot 2419 bund.

HEERAARTSKERK ('S). Zie HEERARENDSKERKE ('S).

HEER-ABTSKERKE ('S), heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkenszand*, reg. kant. en postk. *Goes*, gem. 's Heer-Abtskerke-Sinoutskerken-Baarsdorp. Zij bevat het d. 's Heer-Abtskerke; met 28 h. en 130 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. van 's Heer-Abts-en-Sinoutskerke. De R. K. parochiëren te *Heinkenszand*. Er is eene school met 25 leerl.

Het d. 's Heer-Abtskerke, oudtijds Heeren-Abbenkerke of Ser-Abbenkerke gespeld, in de wandeling veelal Seerapskerk of Scrabbekerke, ligt 1 u. Z. van Goes, 1 $\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van Heinkenszand. De kerk heeft eenen hoogen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 40 leerl.

HEER-ABTS-EN-SINOUSKERKE ('S), kerk. gem., pr. *Zeel.*, klass. en ring van *Goes Tweede sectie*; met 230 ziel. en 2 kerken, te 's Heer-Abtskerke en te Sinoutskerke.

HEER-ABTSKERKE-SINOUSKERKE-EN-BAARSDORP ('S), gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkenszand*, reg. kant. en postk. *Goes* (7 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de heerl. 's Heer-Abtskerke, Sinoutskerke en Baarsdorp; beslaat 1565 bund., en telt 48 h. met 270 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt. Er is 1 koornmolen.

De 220 Herv. maken de gem. van 's Heer-Abts-en-Sinoutskerke uit; ter-

wijl die van Baarsdorp tot de gem. 's *Heer-Arendskerke-en-Baarsdorp* behooren. De 50 R. K. parochiëren te *Heinkenszand* en te *Goes*. Er is eene school met 40 leerl.

HEER-ADRIAAN-PIETERS-AMBACHT. Zie SANDELINGEN-AMBACHT  
HEER-ADRIAANS-OUDDORP. Zie OUDDORP.

HEERALMA, thans ALMAHEERT, boerd., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Oldenhoeve*, onmiddellijk grenzende aan het d. Saaksun, met 120,9530 bund. grond.

HEER-AMELISWEERD. Zie AMFLISWAARD. (KIJFHOEK.

HEER-ARENDS-AMBACHT. Zie HEER-ARENDSKERKE('S), gem. en heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkenszand*, reg. kant. en postk. *Goes* (7 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Deze gem. bestaat uit Oud-'s Heer-Arendskerke, den Oude-polder-van-'s Heer-Arendskerke, den Ankeveere-polder, den Noord-Crayertpolder en den Zuid-Crayertpolder, benevens gedeelten van den Nieuwe-West-Crayertpolder, van den West-Crayertpolder, van den Nieuwe-Crayertpolder, van den Oude-Crayertpolder, van het Oude-Nieuwland en van den Noord Sakpolder. Zij bevat het d. 's Heer-Arendskerke, het Nieuwedorp, en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 3380 bund., en telt 253 h. met ruim 1820 inw., die van landbouw bestaan. Ook is er eene meestoof, genaamd Nederland.

De 1150 Herv. behooren voor twee derde gedeelte tot de gem. 's *Heer-Arendskerke-en-Baarsdorp*, voor een derde gedeelte tot de gem. 's *Heerenhoek*. De 200 Christ. Afges. maken eene gem. uit, die op het Nieuwedorp eene kerk heeft. De 470 R. K. parochiëren te 's *Heerenhoek* of te *Heinkenszand*. Er zijn 2 scholen.

Het d. 's Heer-Arendskerke, Heer-Arentskerke of Heer-Aartskerk, oudtijds 't Seeraetskerke, en in de wandeling veelal Seeraatskerke en Straatskerke genoemd, ligt 1 u. W. van *Goes*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Heinkenszand*, aan den straatweg van *Goes* naar het Sloe. De kerk is een bekwaam luchtig gebouw zonder orgel. Tegen de kerk staat een dikke toren, die voor eenen der hoogste van geheel Zuid-Beveland wordt gehouden en eene korte spits heeft. De dorps. telt 100 leerl.

HEER-ARENDSKERKE (OOST-POLDER-VAN-'S), p., pr. *Zeel.*, gem. 's *Heer-Arendskerke*; 19,0160 bund.

HEER-ARENDSKERKE (OUD-'S), bedijking, pr. *Zeel.*, gem. 's *Heer-Arendskerke*; groot 147,8618 bund.

HEER-ARENDSKERKE (OUDE-POLDER-VAN-'S) of 's HEER-ARENDSKERKE, p., pr. *Zeel.*, gem. 's *Heer-Arendskerke*; groot 71,1500 bund.

HEER-ARENDSKERKE-EN-BAARS-DORP ('S), kerk. gem., pr. *Zeel.*, klass. en ring van *Goes Eerste* sectie; met 6060 ziel. en 2 kerken, 1 te 's Heer-Arendskerke en 1 te Baarsdorp.

HEER-ARENDSKERKE-POLDER ('S). Zie HEER-ARENDSKERKE (OUDE-POLDER-VAN-'S). (ARENDS-POLDER.

HEER-ARENDS-POLDER ('S). Zie HEER-ARENDSWAARDE ('S), voorm. heerl., p., pr. *N.Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Heusden*, gem. *Dussen-Munster-en-Mulkerk*; thans met *Dussen-Munsterkerk* de heerl. *Dussen-Munsterkerk* met *Heer-Arendskerke* uitmakende.

HEER-ARENDSKERKE. Zie HEER-ARENDSKERKE.

HEER-BOUDEWIJNSLAND ('S). Zie AUVERGNE-POLDER.

HEERBUREN. Zie HEEREBUREN.  
HEER-CLAES-AMBACHT. Zie KORT-EN-LANG-AMBACHT.

HEER-CLAUS-KINDEREN-KERKE. Zie KLAAS-KINDEREN-KERKE.

HEER-DANIELS-AMBACHT. Zie KIJFHOEK.

HEERDE, gem., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. *Elburg*, hulpk. van de postk. *Apeldoorn* en *Hattem* (5 m. k., 2 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. Heerde, Veessen, Vorgtjen en Wapenveld, en de buurs. Horsthoek, Hoorn, Markluiden en Werven; beslaat 7669,6494 bund., en telt 666 h., met ongeveer 4400 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en handel in hout, spek en vleesch. Er zijn ook 9 papierfabrieken, op welke meest drukmediaan vervaardigd wordt; 4 korenmolens; 2 grutterijen, en 1 azijnmakelij.

De 3900 Herv. maken de gem. van *Heerde*, *Veessen*, *Vorgten* en *Wapenveld* uit. De 150 Christ. Afg. maken eene gem. uit. De 11 R. K. behooren tot de stat. van *Vaassen-en-Epe* en de 13 Isr. tot de bijkerk te *Hattem*. Er zijn 4 scholen.

Het d. Heerde ligt 9 u. N. van *Arnhem*, 4 u. O. Z. O. van *Elburg*. Men telt er 178 h., ongeveer 1200 inw., en, met de buurs. Hoorn, Markluiden en Horsthoek, 338 h. en 2400 inw.

De 2340 Herv. maken eene gem. uit, die tot de klass. van *Harderwijk*, ring

van *Hattem*, behoort. De kerk is een ruim gebouw, met orgel. De toren is tamelijk hoog, en heeft eene spits van een zonderling maaksel. De pastorie en kerk der Christ. Afg. is een klein, doch net gebouw. De dorps. telt 120 leerl. Beestenmarkten 8 en 15 Mei, en de vier eerste Maandagen in October. Kermis den eersten Zondag in October. HEERDER-DELLE, dennebosch, pr. *Geld.*, gem. *Heerde*; 404,6149 bund. HEERDER-VEEN, heideveld, pr. *Geld.*, ten W. van het d. Heerde; groot 200 bund.

HEERDER-WEZEP, HEERDER-WEZOP of HEERDER-WEESP, buus., pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. O. van *Oldebroek*; met 58 h. en 400 inw.

HEERDIJK. Zie HEIDIJK.

HEEREBEEK. Zie HEERENBEEK.

HEEREBUREN, ook wel HEERBUREN, geh., pr. *Gron.*, gem. *Oldehoeve*, 10 min. Z. W. van *Niehoeve*; met 45 h., 310 inw.

HEEREIND. Zie HEERENEINDE.

HEEREL. Zie HEERLE.

HEERELANDEN (DE VIJF-). Zie VIJF-HEERELANDEN. (HELSDORP.)

HEER-ELSDORP (S). Zie SIR-HEERELSVEN, veen of moeras in de heide, pr. *N. Br.*, ¾ u. Z. van HEEREMA. Zie HEREMA. (Heerle.)

HEEREN-ABBENKERCKE (S). Zie HEER-ABTSKERKE (S). (LACH.)

HEEREN-AMBACHT. Zie SCHEL-HEERENBEEK of HEEREBEEK, landg., pr. *N. Br.*, gem. *Oirschot*; 167,1642 bund. groot. (DEN.)

HEERENBERG (S) gem. Zie BERGH HEERENBERG (S), volgens som-

migen oudtijds ERESBURG of ERISBURG, plattelandst., pr. *Geld.*, arr. en 6¼ u. Z. van *Zutphen*, kant. en 2 u. Z. W. van *Ter-Borg*, hulpk. *Doesburg* en *Ter-Borg*, gem. *den Bergh*, aan den voet van eenen berg, nabij de Pruisische grenzen. Men telt er 149 h. met 1000 inw., en met de buurs. Leugel en Stokkum 250 h. en 1700 inw., die meest bestaan van akkerbouw, veeteelt, handel in vee en hout. Ook is er 1 fabriek van calicot of katoenweverij. Men heeft er een Raadhuis, waaraan een zeskant torentje staat.

De 240 Herv. maken met die van eenige nabij gelegene buurs., eene gem. uit van de klass. van *Zutphen*, ring van *Doetinchem*. De kerk heeft geen toren, doch is van een orgel voorzien. De 860 R. K. maken eene stat. uit, van het aartspr. van *Geld.* De kerk, aan den H. PANCRATIUS toegewijd, is van toren en orgel voor-

zion. De 40 Isr. hebben eene bijkerk, die tot de rings. van *Doetinchem* behoort. Nog zijn hier een Raadhuis, waarop een zeskant torentje staat; een Gasthuis, dat thans strekt tot huisvesting van arme oude lieden van het stadje 's Heerenberg, in wier onderhoud gedeeltelijk door de inkomsten van dat geslacht wordt voorzien.

HEERENBERG (SLOT-VAN-'S), oud h., pr. *Geld.*, gem. *den Bergh*, in het stadje 's Heerenberg.

HEERENBERGER - BOSCH (S). Zie BERGHER-BOSCH.

HEERENBERGER-HOOGTEN (S), pr. *Geld.* Zij bestaan uit twee hoogten bij *Ter-Borg*, waarvan de eene, in heuvels, oost-noordoost van *Doetinchem*, begint, en zich met eene amalle streek tot op een uur afstands van Enghuizen uitstrekt.

HEERENBRAAK (DE), water, pr. *N. H.*, 20 min. O. van *Edam* in den Broek, tegen den *Zeedijk*.

HEERENBRINK (DEN), buit., pr. *Over.*, gem. en ¼ u. W. van *Heino*, aan de *Nieuwe-Wetering*; 51,1129 bund. groot.

HEERENBRINK (HET KLEINE-), erve, pr. *Over.*, gem. en ¼ u. W. van *Heino*; groot 15,4086 bund.

HEERENBROEK (S) buurs., pr., *Ocer.*, gem. *Zuollerkerkspeel*, in den p. van *Mastenbroek*; met 23 h. en 160 inw.

HEERENDIJK. Zie FRIESCHE-DIJK. HEERENDIJK (S), h., pr. *Utr.*, gem. en ¼ u. van *IJsselstein*, aan den *IJssel*.

(CARSPEL.) HEERENCARSPEL. Zie HARING-HEERENDUINEN, duinen pr. *N. H.*, gem. *Velsen*, en gem. *Bloemendaal-Tetteroode-Aalbertsberg-en-de-Vogelenzang*; groot 1063,2074 bund.

HEERENEINDE of HEEREND, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Beek-en-Donk*, ¼ u. N. W. van *Beek*, met 9 h. 70 inw.

HEERENHEIDE (DE), heideveld, pr. *Geld.*, gem. *Zelhem*; 1800 bund.

HEEREN-HENDRIKS-KINDEREN (S). Zie HEER-HENDRIKS-KINDEREN (S). HEEREN-HYENEKERKE (S). Zie HENDRIK-IDO-AMBACHT.

HEERENHOEK (S), gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goer.*, kant. *Heinkenszand* (7 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit gedeelten van den *Nieuwe-Craijert-polder*, den *West-Craijert-polder*, den *Nieuwe-West-Craijert-polder* en den *Nieuw-Borssele-polder*; bevat het d. 's Heerenhoek, benevens eenige versturoid liggende h.;

beslaat 670,4744 bund.; telt 153 h. met ruim 800 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 250 Herv. behooren tot de gem. 's Heerenhoek-en-Nieuwedorp, de 50 Christ. Afges. tot die van 's Heer-Arendskerke. De 500 R. K. maken met die van eenige omliggende plaatsen, eene stat. uit, van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Zeeland*, die door den Deken en 1 Kapellaan bediend wordt.

Het d. 's Heerenhoek, ligt 2 u. Z. W. van Goes, 1 u. Z. W. van Heinkenszand. De kerk is een net gebouw, met torentje, doch zonder orgel.

Jaarmarkt of kermis op den voorlaatsten Woensd. in Junij duurt 8 dagen.

**HEERENHOEK - EN - NIEUWEDORP** ('S), kerk. gem., pr. *Zeel.*, klass. van *Goes*, ring van *Borsselle*; met 600 ziel. en eene kerk te 's Heerenhoek. (ANTONIEPOLDER (St.).

**HEERENHUIGENLAND** ('S). Zie **HEERENHUIS**, gewone benaming van de h. of kerkb. in de *Middel-Beemster*, pr. *N. H.*, gem. *Beemster*, met een fraai Raadhuis.

**HEERENHUIS** ('S), plaats, pr. *Zeel.*, gem. *Waterlandkerkje*, in het *Eerste deel van Prins-Willemspolder*, aan het zuidelijk einde van het geh. Klein-Braband.

**HEERENHUIS (WATERING-VAN-'S)**, water, pr. *N. Br.*, gem. *Hoogen-Lage-Zwaluwe*.

**HEERENHUL**. Zie **ENGELAND**.

**HEERENJANS DAM** ('S). Zie **HEERJANS DAM**. (SPEL.

**HEERENKARSPSEL**. Zie **HARINGCAR-HEERENLANDEN (DE VIJF-)**. Zie **VIJF-HEERENLANDEN**.

**HEERENLOO** ('S), ook wel **St JANS-DALE** genoemd, voorm. kloost., pr. *Geld.*, gem. en 40 min. Z. van *Harderwijk*, waarvan thans nog de poort bestaat, als woning ingerigt, met 140,4800 bund. gronds.

**HEERENPAAL**. Zie **BONDERPAAL-HEERENPOLDER (DE)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oude-Tong*; 225,2004 bund. groot.

**HEERENPOLDER (DE)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; 76,5014 bund.

**HEERENPOLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Retranchement*; 32,1616 bund.

**HEERENPOLDER (DE)**, p., pr. *N.Br.*, gem. *Nieuw-Vossemeer*; groot 125,3933 bund.

**HEERENPOLDER (DE) of DE HOOGE-PLAAT**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Wolphaardsdijk*; groot 270,8299 bund.

**HEERENSLOOT**, dat gedeelte van het *Deel*, pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, netwelk van Haskerdijken en uit het Monnikerak naar Heerenveen loopt.

**HEERENVEEN**, arr., pr. *Fr.*, met de kant. Heerenveen, Beetsterzwaag en Oldeberkoop; beslaat 111482 bund., en telt 8670 h., met 49000 inw., die meest bestaan van landbouw, hout- en veeteelt en turfgraverij.

**HEERENVEEN**, kant., pr. *Fr.*, arr. *Heerenveen*. Het bevat de gem. *Schooterland*, *Aengwirden*, *Haskerland* en *Utingeradeel*; is groot 31696 bund., en telt 3226 h., met ruim 19000 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw, hout- en veeteelt en turfgraverij.

**HEERENVEEN**, klass., pr. *Fr.*, verdeeld in 3 ringen, als: Heerenveen, de Lemmer en Wolvga; met 38 gem., 66 kerken, 38 Predikanten en ongeveer 47900 ziel.

**HEERENVEEN**, ring, pr. *Fr.*, klass. van *Heerenveen*, met de gem. Heerenveen, Beetsterzwaag-Beets-en-Olterterp, Gorredijk, Hoorsterzwaag-Jubbega-en-Schurega, Langezwaag-en-Kortezwaag, Lippenhuizen-Terwispel-en-Hemrik, Nieuw-Brongerga, Nije-Haske-en-Haskerdijken, Nijehorne-en-Oudehorne, Oudeschoot, Nijeschoot-Mildam-Rottum-en-Katlijk, Tjallebert-Lunjebert-Gersloot-en-Terband, Ureterp-en-Sigerswolde en Wynjeterp-en-Duurswolde; 26 kerken, 13 Predikanten en 23000 ziel.

**HEERENVEEN**, kadastr. gem., pr. *Fr.*, arr. en kant. *Heerenveen*, gem. *Aengwirden*; bestaande uit het vl. Heerenveen en het d. Terband, en beslaande 575,8839 bund.

**HEERENVEEN**, ook wel het **FRIESCHE-HAAGJE**, vl., pr. *Fr.*, arr., kant. en postk. *Heerenveen*, 6 u. Z. O. van *Leeuwarden*. Het is eene uitgestrekte en fraai bebouwde plaats, met verschillende deftige h., en heeft in het geheel een vrolijk, luchtig en welverend aanzien. De kruisbuurten zijn in 3 verschillende gem. gelegen, als: het N. W. gedeelte of de Heerenwal in de gem. *Haskerland*; het N. gedeelte in *Aengwirden*, en het Z., doch verreweg 't grootste gedeelte, in *Schooterland*. Men telt er 550 h. en 4000 inw., die veel handel drijven vooral in rogge, boekweit, zoo mede in boter. Voorts zijn er 2 houtzaag-, 1 run-, 1 olie- en 2 korenmolens, 2 groote en 2 kleine leerlooijerijen, 1 kalkbranderij, 2 scheepstimmerwerven, 1 boekdrukkerij, 1 steendrukkerij, 3 horologie-

en een paar klokmakerijen. De doortogt naar Drenthe, Overijssel en Gelderland is hier veelvuldig.

Openbare gebouwen zijn: het Gebouw der Arrondissements-Regtbank en van het Kantongeregt, met een aanzienlijk voorplein, versierden gevel, koepeltoren, gevangenissen enz.; het Gemeentehuis van Schoterland, met een ruim plein er voor; het gemeentehuis van Aengwirden, en eene Waag. Ook zijn er een nieuw Societeitsgebouw, een station voor de Paardenpostrij, eene Bank van leening en eene publieke Wandelplaats.

De 1800 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Heerenveen*, terwijl die, welke onder de gem. Haskerland wonen, tot de gem. van *Haskerdijken-en-Nijehaske* behooren. De kerk is een kruisgebouw, uit welks midden, boven het dak, een doorluchtige, doch niet hooge toren oprijst, voorzien inet twee klokken. Het uurwerk is geplaatst in een kamerje ten Z. W. tegen de kerk. De kerk heeft een fraai orgel en de grafzerk van den Heer MARTINUS VAN SCHELTINGA, in leven Grietman van Schoterland. De 300 Doopsgez. maken eene gem. uit. De kerk is zeer eenvoudig, met orgel en gaanderij, doch zonder toren, en kan 300 menschen bevatten. De 590 R. K. maken eene stat. uit, welke tot het dek. van *Friesland* behoort. De nieuwe kerk, aan den *H. Geest* toegewijd, heeft toren en orgel.

Er zijn 5 scholen, te weten: 1 Eerste Hollandsche school, met 160; 1 Tweede Hollandsche of Armenschool, met 150; 1 zoogenaamde Kleine school, voor jonge kinderen, met 50, 1 Fransche school, waar tevens de Hoogduitsche en Engelsche talen geleerd worden, met 30 leerl., en 1 kostschool voor jonge dames, met 20 leerl., alsmede een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

Veemarkt den laatsten Donderdag in Junij; den derden Donderdag in Julij, die levens varken- en paadenmarkt is; den derden Donderdag in Augustus, en den derden Donderdag in September Weekmarkt des Zaturdags.

HEERENVEEN, moeras, pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. O. van *Zelhem*.

HEERENVELD, domaniale woeste gronden, pr. *Geld.* Zij strekken zich,

bijna nergens geheel afgebroken, van Hattem tot aan den N. uithoek der Veluwe en tot den Veluwezooom uit.

HEERENVIJVERS ('S), plaats, pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. Z. van *Oirschot*, beplant met hoog opgaande boomen, en groot 19,1385 bund.

HEERENWAL, b., pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*.

HEERENWEG (DE), b., pr. *N. H.*, gem. en ¼ u. van *Heemstede*; met de Leydsche vaart 37 h. en 240 inw.

HEERENWEG (DE), b., pr. *Limb.*, gem. en ¼ u. N. van *Heerten*; met 4 h. en 30 inw.

HEERENWEG (DE), b., pr. *Limb.*, gem. en ¼ u. W. van *Nieuwenhagen*.

HEERENWEIDE, duinvallei, pr. *N. H.*, arr. en kant. *Alkmaar*, gem. en Z. W. van *Bergen*; groot 25 bund.

HEERENZANDVAART, b., pr. *N. H.*, gem. en ¼ u. N. W. van *Heemstede*; met 85 h. en 570 inw., meest bleekers, onder welke 480 R. K., die te *Berkenrode* parochiëren.

HEERENZIJL, ook wel VEENHEERENZIJL en verkeerdelijk FEENHEERENZIJL genoemd, pr. *Fr.*, een wijd vaarwater, alwaar vele kleine en groote schepen, meest met turf uit de naburige gem. doorkomen. Het behoort tot het d. *Terkaple*, gem. *Utingeradeel* en dient tot scheiding met de griet. *Doniawarstal*.

HEERENZIJL. Zie HIDDINGEZIJL.

HEEREPOLDER, p. Zie HEERENPOLDER (1).

HEERESTRAAT, geh., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; met 4 h. en 35 inw.

HEEREWAARDEN, gem., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. en postk. *Zalt-Bommel* (20 m. k., 7 s. d., 1 j. d., 2 afd.). Zij bevat het d. Heerewaarden, het geh. St. Andries en het fort Nieuw-St. Andries, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 877 bund.; telt 103 h. met 600 inw., die meest bestaan van landbouw, veeteelt en vischerij. Er is 1 steenbakkerij.

De 560 Herv. maken de gem. van *Heerewaarden-en-St.-Andries* uit. De 40 R. K. behooren tot de stat. van *Rossem-en-Heerewaarden*. Er is 1 school met 80 leerl.

Het d. Heerewaarden, ook wel Heerwaarden of Herewaarden en bij verbastering Herwaarden of Herwer-

(1) Eveneens zoeken men alle de overige art., welke men elders weleens met HEEREN gepeld vindt, doch hier niet aantreft, op HEEREN.

den, oudtijds naar men wil Hero, ligt 2 u. Z. W. van Tiel, 2½ u. O. van Zalt-Bommel, en telt 88 h. en 600 inw. Het Raadhuis is zeer doelmatig ingerigt. De kerk, van eenen daktoren voorzien, heeft geen orgel.

**HEERWAARDEN (POLDER-VAN-) of HEERWAARDSCHÉ-POLDER**, p., pr. *Geld.*, gem. *Heerewaarden*; 877 bund.

**HEERWAARDEN - EN - ST. - ANDRIES**, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. en ring van *Zalt-Bommel*; met 550 ziel. en eene kerk te Heerewaarden.

**HEERWAARDSCHÉ-POLDER**, p. Zie **HEERWAARDEN (POLDER-VAN-)**.

**HEEREWEG**, weg, pr. *Fr.*, gem. *Engvorden* en *Opsterland*, van het vl. Heerenveen, door Lunjeberd en Tjalleberd naar Luxterhorn loopende. **HEEREWEGEN**, buit., pr. *Utrecht*, gem. *Zeyst*.

**HEER-GEERTSPOLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. 's *Gravenpolder-Heer-Janspolder-Oost-en-Middel-Zwake*.

**HEER-HEIMS-HUIZING**. Zie **MAURIK**.

**HEER-HENDRIKSKINDEREN ('S)**,

heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkenszand*, reg. kant. en postk. *Goes*, gem. 's *Heer-Hendrikskinderen-en-Wissekerke*. Zij bevat het d. 's Heer-Hendrikskinderen, benevens een gedeelte van den Goessche-polder, en telt 19 h. en ongeveer 140 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De Herv. behooren tot de gem. van 's *Heer-Hendrikskinderen-en-Wissekerke*. De R. K. parochiëren te *Goes*. Er is 1 school met 20 leerl.

Het d. 's Heer-Hendrikskinderen, 's Heeren-Hendrikskinderen of 's Heer-Hendrikskinderen, oudtijds Heer-Henrickskinderen of enkel Henricks-Kinderen, en in den ouden blaffert van het bisd. van Utrecht, 's Heer-Heynskinderkerk genoemd, ligt 20 min. W. van *Goes*. De kerk heeft eenen lagen toren, waarop een vierkant, doorluchtig kloktorentje.

**HEER-HENDRIKS-KINDEREN-EN-WISSEKERKE ('S)**, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkenszand*, reg. kant. en postk. *Goes* (7 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de heerl.

's Heer-Hendriks-Kinderen en *Wissekerke*; beslaat 560,000 bund., en telt 34 h., met ruim 230 inw., die meest hnn bestaan vinden in den landbouw.

De inw., op 11 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. *Goes*, ring van *Goes Eerste* sectie. De 11 R. K. parochiëren te *Goes*. Er is 1 school met 30 leerl.

**HEER-HENRICKS-KINDEREN ('S)**.  
**HEER-HEYNS-KINDEREN ('S)**.

} Zie **HEER-HENDRIKS-KINDEREN ('S)**.

**HEER-HUGENPOLDER**. Zie **ZOUTE POLDER**.

**HEER-HUGOWAARD** of **HEER-HUGENWAARD**, bedijking, pr. *N. H.* Zij beslaat 3127 bund.: maakt voor het grootste ged. eene gem. op zich zelve uit, en behoort overigens bij ged. tot de gem. *Alkmaar*, *Veenhuizen*, *Harincarspel*, *Ouddorp* en *Oterleek*.

**HEER-HUGOWAARD**, gem., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Alkmaar* (20 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het grootste ged. van den Heer-Hugowaard, en daarin het geh. *Butterhuizen*, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 3044,2100 bund., en telt 162 h., met 1100 inw., die meest bestaan van de kaasmakerij.

De 500 Herv. behooren tot de gem. van *Oterleek*. De 500 R. K. parochiëren te *Ouddorp*. Er is 1 school met 60 leerl.

**HEER-HUIGENLAND ('S)**. Zie **ANTONIEPOLDER (St.)**, heerl. (**HUGOWAARD**).

**HEER-HUIGENWAARD**. Zie **HEER-**

**HEER-JACOBSWOUDE**. Zie **ESSELIJKERWOUDE-EN-HEER-JACOBSWOUDE**.

**HEER-JANSDAM**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr., kant en postk. *Dordrecht* (6 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Zij bevat den Polder-van-Heer-Jansdam en daarin het d. Heer-Jansdam, benevens een gedeelte van de Volgerlanden; beslaat 372,4115 bund., en telt 102 h., met 740 inw., die meest hun bestaan vinden in de vlasteelt en zeer weinig landbouw, zijnde het vlas, dat onder Heer-Jansdam bewerkt wordt, boven dat van andere plaatsen gezocht. Ook is er 1 korenmolen.

De inw., op 3 na alle Herv., behooren tot de gem. *Heer-Jansdam-en-Kleine-Lind*. De enkele R. K. parochiëert te *Dordrecht*. De 21sr. behooren tot de rings. van *Dordrecht*. Er is 1 school met 150 leerl.

Het d. Heer-Jansdam of Heeren-Jansdam ligt 2½ u. W. N. W. van *Dordrecht*, Z. W. aan de *Merwede*, N. W. aan de *Waal*. De kerk heeft eenen vierkanten toren met leijen spits, doch geen orgel. Er is een veer op Heinenoord, het *Kuipersveer* geheeten.

**HEER-JANSDAM (POLDER-VAN-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Heer-Jansdam*; groot 372,4115 bund.

**HEER-JANSDAM-KLEINE-LINDEN-KIJFHOEK**, kerk. gem., pr. *Z. H.*,

klass. van *Dordrecht*, ring van *Zwijndrecht*; met ongeveer 820 zielen, en 2 kerken, eene te Heer-Jansdam en eene te Kijthoek.

HEER-JANSLAND ('S), heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Zierikzee*; groot 276,4500 bund.

HEER-JANS (GASTEL (NIEUW-). LAND. Zie { SIR-JANSLAND.

HEER-JANSPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Wissekerke-Geersdijk-'s Gravenhoek-en-Kampens-Nieuwland*; groot 275,9100 bund.

HEER-JANSPOLDER, meestal Sr. JANSPOLDER genoemd, p., pr. *Zeel.*, gem. *'s Gravenpolder-St.-Janspolder-Oost-en-Middel-Zwake*.

HEERINGA. Zie HERINGA.

HEERINK (DE). Zie HERINK (DE).

HEERINKHAVE. Zie HERINGHAVE.

HEERKEBOSCH, bosch, pr. *Fr.* gem. *Gaasterland*, 20 min. N. N. W. van *Njemirdum*.

HEERL. Zie HEERLE.

HEERLAAR (NIEUW- en OUD-), Zie HERLAAR en HERLAAR (NIEUW-).

HEERLE, HEERL, HEEREL, HEREL of HERLE, oudtijds HARLE, d., pr. *N. Br.*, arr. en 6 u. W. ten Z. van *Breda*, kant. en 1 u. O. ten N. van *Bergen-op-Zoom*, hulpk., gem. en 1 u. N. W. van *Wouw*. Men telt er 89 h. en 580 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden. Ook zijn er 1 windkoorn- en 1 stoomkoorn- en oliemolen, 1 steen- en pannbakkerij, en 1 u. Z. van het d. 1 fabriek van teer, terpentijn en houtzuur, welke eenig in hare soort is, en welke fabrikaten uit het hier te land groeiende masthout worden getrokken.

De inw., op 2 na alle R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Bergen-op-Zoom*. De kerk, aan de H. GEERTRUIDA toegewijd, heeft Gothische koorramen, toren en orgel. De 2 Herv. behooren tot de gem. *Roosendaal-Nispen-en-Wouw*. De dorps. telt 60 leerl.

HEERLEN, kant., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*. Het bestaat uit de gem.: Heerlen, Klimmen, Eygelshoven, Hoensbroek, Kerkrade, Nieuwenhagen, Nuth, Rimborg, Schaesberg, Ubach-over-Worins, Voerendaal en Wijnantsraede; beslaat 13632 bund., en telt 3463 h., met 18100 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

HEERLEN, dek. in het apost. vic. van *Limb.* Men heeft er de par.: Heerlen, Heerlerheyde, Klimmen, Nieuwenhagen, Schaesberg, Ubachsberg

en Voerendaal, met 8100 ziel., 7 kerken en eene kapel te Welten, 7 Pastoors, 5 Kapellans

HEERLEN, kerk. ring, pr. *Limb.*, klass. van *Maastricht*. Hij bevat 4 standplaatsen, als: Heerlen, Sittard, Urmond-en-Grevenbicht en Vaals, met 4 kerken, 4 Predikanten en 500 ziel.

HEERLEN, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Heerlen* (2 m. k., 3 s. d.). Zij bevat de d. Heerlen, Heerlerheide en Welten, en de geh. Caumer, Bautsch, Rukker, Akerbaan, Vruschenbuske, Soureth, Beitel, Vruschemig, Benzenrade, Husken, Vrank, Koningsbeemd, Morgen, Huisberg, Ganzeweide, Varebeuker, Einde, Schrijversheide, Rooversbroek, Musschemig en de b. Heerenweg; beslaat 3355,2580 bund.; telt 880 h. met ongeveer 4540 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt. Ook heeft men er eenen beduidenden kleinhandel, 4 bierbrouwerijen, 1 damastervellenfabriek, 1 goudsmid, 2 kagchelfabrikanten, 1 fabriek van spelden en haken en oogen, 1 steenbakkerij, 4 leerlooierijen, onderscheidene aardappelstroopfabrieken, 1 bleekerij van lijnwaden, 1 katoen- en linnenfabriek; 2 verwerijen, 1 jeneverstokerij, 1 boekdrukkerij, 6 graan-, 2 run- en 2 oliemolens.

De 4200 R. K. maken de par. van *Heerlen* en *Heerlerheide* uit. De 90 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Maastricht*, ring van *Heerlen*. De 50 Isr. maken eene gem. uit, in het syn. res. van *Maastricht*. Er zijn 5 scholen met 330 leerl.

Het d. Heerlen of Heerle, ook Heerlo, Herloe, Herel, Heerle, Herlen of Herl, oudtijds Harle gespeld, ligt 4 u. O. ten N. van *Maastricht*, 2 u. W. N. W. van het Pruisische stadje 's Hertogenrade. Men telt er 335 h. en 1700 inw. Er zijn een Gemeentehuis, een net en fraai ingerigt gebouw, een toren, welke tot gevangenis dient en eene zeer fraaije kazerne der hier gestationneerde brigade *Maréchaussee*.

De 1600 R. K. maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Kerkrade*, en wordt door 1 Pastoor en 2 Kapellanen bediend. De kerk, redelijk groot en van eenen dikken toren voorzien, prijkt met een fraai orgel en uitmuntenden predikstoel, en heeft tot haren Patroon Sr. PANCRAS. De Herv. hebben hier een kerkje, zonder toren of orgel. De Isr. syn. is een klein, doch net gebouw-

Kermis Zondag na St. Maarten of 11 November.

HEERLEN (KASTEEL-VAN-). Zie SCHWARTZENBERGERLEEN.

HEERLERHEIDE of HEERLERHEYDE, ook wel AARGENHEY of enkel DE HEY, d., pr. *Limb.*, arr. en 4 u. O. ten N. van *Maastricht*, kant., postk., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Heerlen*. Men telt er 260 h. en 1270 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit, van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Kerkrade*. De kerk is aan den H. CORNELIUS toegewijd.

HEERMA. Zie VEGLIN-STATE.

HEERMA.

HEERMAHUIS. } Zie HEREMA.

HEERMAHUIZEN. }

HEERMAHUIZEN. Zie JOUSTERP.

HEERMALEN. Zie HARMELLEN.

HEER-MELIS-WEERD. Zie AMELIS-

HEERN. Zie KEERN ('T). (WAARD.

HEER-OEDENSKERK. Zie HOEDEKENSKERKE.

HEER-OUDELANDS-AMBACHT, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Dordrecht* (6 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het d. Heer-Oudeland-Ambacht en een ged. van de Volgerlanden; beslaat 274,2418 bund., en telt 12 h., met 80 inw., die meest bestaan van vlasserij en landbouw.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Groote-Lind-en-Oudeland-Ambacht*. Er is geen school.

Het d. Heer-Oudeland-Ambacht of Hieronymus-Ambacht, ook wel Oudeland-Ambacht, Oudlandkerke, in de wandeling Pieterman, ligt  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van Dordrecht. Men telt er 8 h. en 50 inw. De kerk is klein, en heeft een torentje, doch geen orgel.

HEERS of HEES, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Eersel*; met 9 h. en 60 inw.

HEERS, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Veldhoven-en-Mereveldhoven*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van Veldhoven, aan de Ruu; met 17 h. en 100 inw.

HEERSBERG of HEERSERBERG, heuvel of hoogte, pr. *Limb.*, 2 u. N. O. van het d. Heerlen.

HEERSEL of HERSEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. N. W. van *Lierop*; met 13 h. en 80 inw.

HEERSEL, b., pr. *Limb.*, 5 min. N. van Nederweert; met 5 h. en 25 inw.

HEERSERBERG. Zie HEERSBERG.

HEER-SIMONSHAVEN. Zie SIMONSHAVEN.

HEERTJES-INLAGE, p., pr. *Zeel.*, gem. *Serooskerke*; 31,4080 bund.

HEER - VAN - DIEZERSGRACHT, vaart, pr. *Over.*, loopende uit de Hamsgracht naar de Kalenburgergracht tot aan de Heuvengracht, uitmakende tevens de scheiding tusschen *Oldemarkt* en *Steenwijkervolde*.

HEER - VAN - OUDGIJREN - GE-RECHTE - VAN - KRALINGEN. Zie HOOGEBAN. (DEN.

HEERWAARDEN. Zie HEERWAARHEES. Zie HEeze.

HEES of HEESCH, somtijds ook wel HES, d., pr. *Geld.*, arr., kant., postk., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Nijmegen*, aan eenen goeden breeden grindweg, van den Teersdijk naar de stad loopende. Men telt er 130 h. en 900 inw., die meest bestaan van landbouw.

De Herv. behooren tot de gem. *Neerbosch-Hees-Balgoijen-en-Keent*, en hebben hier eene kerk, zonder orgel, doch met lagen vierkanten toren, met hooge spits. De R. K. parochiëren te *Neerbosch*. Men heeft er eene dorps.

HEES, geh., pr. *Utr.*, gem. en 40 min. Z. van *Soest*, aan den straatweg van Soestdijk naar de Bildt; met 30 h. en ruim 300 inw.

HEES, boer., pr. *Geld.*, gem. en 35 min. Z. van *Didum*; 55,5660 bund.

HEES, geh., pr. *Dr.*, gem. en ruïn  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Rutten*; 9 h. en 50 inw.

HEES. Zie HEERS.

HEES (ACHTERSTE-), geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. van *Sevenum*; met 56 h. en 320 inw.

HEES (VOORSTE-), geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. W. van *Sevenum*; met 45 h. en 210 inw.

HEESAKKER, geh., pr. *N. Br.*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van Haaren, aan den weg van Oisterwijk op Esch; met 12 h. en ruïn 80 inw.

HEESAKKER, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 7 min. Z. W. van *Budel*; met 33 h. en 220 inw.

HEESBEEN, heerl., pr. *N. Br.*, gem. *Heesbeen-Eethen-en-Genderen*. Zij bevat het d. Heesbeen en eenige verstrooide h.; beslaat 284,5585 bund. en telt 29 h., met 190 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt.

De 130 Herv. behooren tot de gem. *Aalburg-en-Heesbeen*. De 60 R. K. parochiëren te *Heusden*. Er is eene school met 30 leerl.

Het d. Heesbeen of Hesbeen ligt 3 u. W. N. W. van Heusden. De kerk is een eenvoudig gebouw, zonder orgel, doch met eenen niet hoogen toren, met smalle, korte spits.



Kermis den 1sten Maandag in Oct.

HEESBEEN (HUIS-TE-). Zie Slor.  
HEESBEEN (POLDER-VAN-), p.,  
pr. *N.Br.*, gem. *Heesbeen-Eethen-en-*  
*Genderen*; groot 284,5585 bund.

HEESBEEN-EETHEN-EN-GENDE-  
REN, gem., pr. *N.Br.*, arr. 's *Hertog-*  
*genbosch*, kant. en postk. *Heusden*  
(10 m. k., 8 s. d., 2 j. d.) Zij bevat  
de heerl. Heesbeen, Eethen en Gen-  
deren; beslaat 1560,7822 bund., en  
telt 150 h., met ongeveer 1060 inw.,  
die meest hun bestaan vinden in  
landbouw en veeteelt. Ook zijn er  
1 leerlooijerij en 1 korenmolen.

De 950 Herv. behooren tot de gem.  
*Aalburg-en-Heesbeen, Doeveren-en-*  
*Genderen en Eethen-en-Drongelen*.  
De 130 R. K. parochiëren te *Heusden*  
of te *Dussen*. Er zijn 3 scholen.

HEESBOOM of HEISBOOM, geh., gem.  
en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Baurle-Nassau*; met  
7 h. en 40 inw.

HEESCH, gem., pr. *N.Br.*, arr.  
's *Hertogenbosch*, kant. *Oss*, hulpk.  
van de postk. *Grave* en 's *Hertog-*  
*genbosch* (9 m. k., 1 s. d. 2 ged., 2 j. d.).  
Zij is verdeeld in 11 rotten of geh.,  
als: Hoogstraat, Kerkeind, Heelwijk,  
Beemd, Schutsboom en Broekhout,  
welke, te zamen genomen, als de  
kom der gem. moeten worden be-  
schouwd: voorts de Wijst, Groes,  
Soggel, Heesch-Vinkel en een ged.  
van Loosbroek; beslaat 2637 bund.,  
en telt 253 h., met 1920 inw., die allen  
bestaan van landbouw. Ook zijn er  
1 korenmolen en 1 bierbrouwerij.

De inw., op 12 na allen R. K.,  
maken eene par. uit, die tot het  
apost. vic. van 's *Hertogenbosch*,  
dek. van *Oss*, behoort, en door 1  
Pastoor en 1 Kapellaan bediend wordt.  
De 7 Herv. behooren tot de gem.  
van *Oss-Heesch-Berchem-Geffen-en-*  
*Nuland*, en de 5 Isr. tot de rings.  
van *Oss*. Er is 1 school met 160 leert.

Het d. Heesch of Hesel, oudtijds  
Heesche, ook wel eens Heesel ge-  
speld, en ter onderscheiding Heesch-  
bij-Oss genoemd, ligt 4 u. O. N. O.  
van 's *Hertogenbosch*, 1 u. Z. Z. O.  
van *Oss*, aan den straatweg van  
's *Hertogenbosch* op *Grave*; 51° 42' 9"  
N. B., 23° 13' 19" O. L. en telt 173 h.  
met 1200 inw. De kerk, aan den  
H. Petrus in zijne banden toegewijd,  
is een klein gebouw, met orgel en  
lagen toren, met stompe spits.

HEESCH. Zie HESB en HEZZE.

HEESCH-BIJ-OSS. } Zie HEESCH.

HEESCHE. }

HEESCHE - BEUNINGSCH-EN-  
WEURTSCH- UITERWAARDEN-  
POLDER, p., pr. *Geld.*, gem. *Nijne-*  
*gen en Heuningen*; 151,8750 bund.  
HEESCH-VINKEL of HEES-VINKEL,  
geh., pr. *N.Br.*, gem. en 1 u. W. Z. W.  
van *Heesch*; met 74 h. en 280 inw.

HEESE. Zie } HEESCH.  
HEESE.

HEESEIND, b., pr. *N.Br.*, gem.  
en 1 u. O. N. O. van *Rosmalen*; met  
12 h. en 50 inw. Het is een ged. van  
het geb. *Kruisstraat-en-Heeseind*.

HEESEL. Zie } HEESCH.  
HEESEL.

HEESENBERG. Zie HEZZEBERG.  
HEES-EN-LEEN. Zie HEZZE-EN-  
HEESINGE. Zie HEZZINGEN.(LEENDE.  
HEESKAMP of HESKAMP, p., pr.  
*Geld.*, gem. *Zoeten*; 37,1520 bund.

HEESELT, heerl., pr. *Geld.*, arr.  
*Tiel*, kant. *Geldermalsen*, gem. *Va-*  
*rik*. Zij bestaat uit den Polder-van-  
Heesselt en de Heesselsche-uiterwaar-  
den; bevat het d. Heesselt, benevens  
eenige verstrooid liggende huiz., en  
telt 40 h. en ongeveer 260 inw., die  
meest bestaan van den landbouw.

De Herv. behooren tot de gem. van  
*Op-IJnen-en-Heesselt*. De R. K. pa-  
rochiëren te *Varik*. Er is 1 school met  
40 leert.

Het d. Heesek, Heesel, Heessel,  
Heezel, Hessel, Hesel of Hezel, ook  
wel Hassel gespeld, oudtijds *Hesola*  
en *Hesle*, ligt 2 u. Z. W. van *Tiel*, 2 u.  
Z. Z. O. van *Geldermalsen*, aan de *Waal*.  
De kerk is een fraai gebouw, met ta-  
melijk hoogen en van een spits voor-  
zienen toren, doch zonder orgel.

HEESELT (POLDER-VAN-), p.,  
pr. *Geld.*, gem. *Varik*; groot 187 bund.

HEESELTSCH- UITERWAAR-  
DEN, uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Varik*;  
groot 198,5200 bund.

HEESELTSCH-WATERING, wa-  
ter, pr. *Geld.*, dat, onder den Polder-  
van-*Est* voortkomende, zich in de  
*Waal* ontlast.

HEEST, landh., pr. *Geld.*, gem. *La-*  
*ren*.

HEESTERBOOM, landg., pr. *Geld.*,  
gem. en 20 min. N. van *Hengelo*; groot  
27,3464 bund.

HEESTERBOSCH, geh., pr. *N.Br.*,  
gem. *Rucphen - Vorensende - en -*  
*Sprundel*, 1 u. N. W. van *Rucphen*;  
met 11 h. en 60 inw.

HEESTERLUST, buitenpl., pr. *Zeel.*,  
gem. *Noordgouwe*; 12,8570 bund.

HEES-VINKEL. Zie HEESCH-VINKEL.  
HEESWIJK, gem. en heerl., pr. *N.*

*Br.*, arr. 's Hertogenbosch, kant. *Veghel*, reg. kant. *St. Oedenrode*, postk. 's Hertogenbosch en *Helmond* (6 m.k., 1 s. d., 1 ged., 2 j. d.). Zij bevat, behalve het d. Heeswijk, de geh. *Muggenhoek*, *Fokkershoek*, *Kameren* en *Rukven* en een ged. van het d. *Kaathoven*; beslaat 1531 bund.; telt 152 h. en 1500 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt; ook wordt er handel in stoen gedreven, hetwelk wordt aangevoerd langs de Z.-Willemsvaart.

De inw., op 5 na allen R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's Hertogenbosch, dek. van *Orthen*, behoort. De 5 Herv. worden tot de gem. van *Heeswijk-Dinther-en-Nistetrode* gerekend. Men heeft in deze gem. 1 school, met 110 leerl.

Het d. Heeswyk, voormaals Heeswich, bij verkorting, ook Hezik, en ter onderscheiding Heeswyk in de Meijerij genaamd, ligt 3 u. O. Z. O. van 's Hertogenbosch, 1½ u. N. N. W. van Veghel, aan de Aa. Men telt er 37 h. en ongeveer 230 inw. De kerk, aan den H. *WILLIBRODUS* toegewijd, is een fraai en luchtig gebouw, met hoogen spitsen toren en orgel. De Herv. kerk heeft eenen toren, doch geen orgel.

HEESWYK, heerl., pr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, postk. *Oudewater*. *Utrecht* en *Woerden*, gem. *Achthoven*. Zij bestaat uit den Heeswijksche-polder; bevat het geh. Heeswijk; beslaat 305,3281 bund., en telt 7 h., met 60 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De 10 Herv. behooren tot de gem. van *Montfoort*. De 50 R. K. parochiëren te *Montfoort*, waar ook de kinderen onderwijs genieten.

Het geh. Heeswyk, oudtijds Hesewijk, ligt 2½ u. Z. W. van Utrecht, ½ u. W. ten N. van IJsselstein, aan den IJsseldijk.

HEESWIJK, ook wel HEESWIJK-BIJ-CUYK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Cuyken-St. Agatha*, nabij *Cuyk*.

HEESWIJK, buit., pr. *Z. H.*, gem. en 5 min. W. van *Voorburg*; 6,3413 bund. HEESWIJK (KASTEEL-TE-), adell. h., pr. *N. Br.*, gem. en W. van *Heeswijk*; met 64 bund. grond.

HEESWIJK (KORT-), geh., pr. *Utr.*, gem. *Willescop*, met 14 h. en 140 inw.

HEESWIJK (POLDER-VAN-). Zie HEESWIJKSCHE-POLDER.

HEESWIJK (SLOTJE-VAN-), boerd., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. W. N. W. van *Heeswijk*, aan den klinkerweg naar *Berlicum*; 104,4537 bund. grond.

HEESWIJK-BIJ-CUYK. Zie HEESWIJK, geh.

HEESWIJK-DINTHER-EN-NISTE-RODE, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. van 's Hertogenbosch, ring van *Oss*, met 60 ziel. en 2 kerken, als een te Heeswijk en een te Dinther.

HEESWIJK-IN-DE-MEIJERIJ. Zie HEESWIJK, gem.

HEESWIJKSCHE-POLDER of POLDER-VAN-HEESWIJK, p., pr. *Utr.*, gem. *Achthoven*; groot 305,3281 bund.

HEETEN of HEETE, geh., pr. *Over.*, gem. en 1½ u. Z. van *Kaalle*, met 195 h., en 1260 inw.

De 1000 R. K. maken eene stat. uit van het aartspr. van *Zeeland-Drenthe-en-Groningen*. De kerk, aan *Onze Lieve Vrouw Ontvangenis* toegewijd, heeft eenen fraaijen toren en een orgel. Er is 1 school met 210 leerl.

HEETEN (SCHOON-). Zie SCROON-HEETEREN. Zie HETEREN. (HETEN. HEETVELD (HET), geh., pr. *Utr.*, gem. *Leusden*.

HEEZE, kerk. ring, pr. *N. Br.*, klass. van *Eindhoven*; met 380 ziel., 7 kerken en 6 Predikanten, in de gem. *Asten-en-Ommelen*, *Bergeyk-Westerhoven*, *Riethoven-en-Borkel*, *Budel-en-Gastel*, *Heeze-en-Leende*, *Valkenswaard-Dommelen-Waalre-en-Aalst* en *Someren-en-Lierop*.

HEEZE, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. *Asten*, reg. kant. *Helmond*, hulpk. van de postk. *Eindhoven* en *Weert* (29 m. k., 4 s. d., 3 j. d.). Zij is zamengesteld uit 11 straten of geh., als: *Eimerik*, zijnde de kom der gem., *Strabrecht*, *Rul*, *Creyl*, *Oudemolen*, het *Kruis*, de *Yen*, de *Kerkhof*, *Hezerenbosch*, *Euvelwegen* en *Ginderover*; beslaat 3878 bund., en telt 291 h., met 1830 inw., die meest van landbouw, veeteelt en linnenweven bestaan. Er zijn 1 koornmolen en 2 looijerijen.

De 1780 R. K. maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's Hertogenbosch, dek. van *Eindhoven*, behoort, en door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend wordt. De 40 Herv. behooren tot de gem. van *Heeze-en-Leende*. Er is 1 school met 150 leerl.

Het d. Heeze, Heze, Hees, Heesch of Heeze, gewoonlijk Heeze-bij-Leende, ligt 2 u. Z. Z. O. van *Eindhoven*, 2½ u. W. ten Z. van *Asten*, en wordt veelal onderscheiden in Heeze-aan-de-Kerk en Heeze-aan-de-Kapel. De R. K. en de Herv. kerk hebben elk een torentje en een orgel.

Beestenmarkt: Maandag voor Vastenavond; Maandag na beloken Paschen;

den eersten Maandag in Junij; Maandag na O. L. V. Hemelvaart, en Maandag na Baafsms. Kermis Zondag na St. Dionysius (9 October); vleesch- en groenmarkt Zaterdag voor kermis.

HEEZE(KASTEEL-VAN-), kast., pr. N. Br., gem. *Heeze*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van Heeze-aan-de-Kapel, tusschen de Grootte-Aa en de Kleine-Aa, waar deze in elkander komen en alsdan den naam van Dommel aannemen; 80 bund. grond.

HEEZE-AAN-DE KAPEL, geh., pr. N. Br., gem. en het noordelijke gedeelte van het d. *Heeze* uitmakende.

HEEZE-AAN-DE-KERK, geh., pr. N. Br., gem. en het zuidelijke gedeelte van het d. *Heeze* uitmakende.

HEEZE-BIJ-LEENDE. Zie HEZE.

HEEZEBOERG, HEEZENBERG, HESENBERG, HESENBERG of HESSELBERG, een der 5 heuvelen waarop de st. *Nijmegen* gebouwd is.

HEEZE EN-LEENDE, gemeenlijk bij verkorting HEES-EN-LEEN genoemd, heerl., pr. N. Br., arr. *Eindhoven*, kant. *Asten*, reg. kant. *Helmmond*, postk. *Eindhoven* en *Weert*, gem. *Heeze*. Zij bestaat uit de gem. Heeze, Leende en Zes-Gehuchten; beslaat 10002 bund. en telt 751 h. met ruim 4150 inw., die meest van den landbouw bestaan.

De 4070 R. K. maken de par. van Heeze en Leende uit, en behooren ged. tot de par. van *Geldrop*. De 80 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Eindhoven*, ring van *Heeze*, behoort. Er zijn 2 scholen.

HEEZEL, d. Zie HEESSELT.

HEEZENBERG. Zie HEZEBOERG.

HEEZERHUT, h., pr. N. Br., gem. en 10 min. O. van *Valkenswaard*.

HEEZERENBOSCH of HEZERENBOSCH, geh., pr. N. Br., gem. en 10 min. W. van *Heeze*; met 28 h. en 150 inw.

HEEZINGEN. Zie HEZINGEN.

HEG (DE GROOTE-), boerd., pr. Geld., gem. *Barneveld*, in de buurs. *Garderbroek*; groot 42,0950 bund.

HEGELSON, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Horst*; met 43 h. en 250 inw.

HEGENS. Zie HEEG.

HEGENSCHOTEN. Zie BUNSCHOTEN.

HEGERMEER. Zie HEEGERMEER.

HEGEVELDE. Zie HENGEVELDE.

HEGGE, buurs. Zie HEGGEROT.

HEGGE, geh., pr. *Limb.*, ged. gem. en  $\frac{1}{4}$  W. van *Schinnen*, ged. gem. en

8 min. N. O. van *Spaubeek*; met 38 h. en 190 inw.

HEGGE-OP-THEMAAT (DE), bij verkorting meestal DE HEGGE, heerl., pr. *Utr.*, kant. *Maarssen*, postk. *Utr.* en *Loenen*, gem. de *Haarzuilens*, *Vleuten* en *Lage-Nieuwkoop*; bevat het geh. HEGGE-OP-THEMAAT; beslaat 41,9000 bund.; met 17 h. en 120 inw., die kerkelijk onder *Vleuten* behooren, waar ook de kinderen school gaan.

Het geh. HEGGE-OP-THEMAAT, ook wel enkel Themaat, ligt  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Utrecht*, 1 u. Z. W. van *Maarssen*.

HEGGEROT of HEGGE, buurs., pr. Geld., gem. *Epe*, 1 u. van *Vaassen*; met 58 h. en ruim 400 inw.

HEI (DE). Zie HEY (DE) (1).

HEI (DE) of DE HEY, pr. N. Br., gem. de *Werken-en-Sleeuwijk*, 1 u. Z. van *Sleeuwijk*; met 2 h. en 10 inw.

HEI (DE), naam, welke men wel eens geeft aan het gedeelte van *het Heiken*, dat tot de gem. *Hooven-en-St.-Maartenspolder* behoort.

HEI (HOOGE), b., pr. N. Br., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Veghel*; met 10 h. en 60 inw., zijnde dat ged. van het geh. Heide, dat ten N. van de Beekgraaf gelegen is.

HEI (LAGE-), b., pr. N. Br., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Veghel*; met 23 h. en 150 inw., dat ged. van het geh. Heide, dat ten Z. van de Beekgraaf gelegen is.

HEIBOOM. Zie HESBOOM.

HEICOP. Zie HEIKOP.

HEIDBUREN. Zie HEIDEBUREN.

HEIDE, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. van *Susteren*; met 28 h. en 140 inw.

HEIDE of KUIKSCH-HEIDE, geh., pr. N. Br., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Drunen*; met 26 h. en 160 inw.

HEIDE, geh., pr. N. Br., gem. *Lieshout*; met 8 h. en 40 inw.

HEIDE, geh., pr. N. Br., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Veghel*; met 36 h. en ongeveer 220 inw. Men onderscheidt het in Hooge-Hei en Lage-Hei.

HEIDE, geh., pr. *Limb.*, gem. en 1 u. N. W. van *Heythuizen*; met 30 h. en 170 inw.

HEIDE, buurs., pr. Geld., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Over-Asselt*; met 25 h. en ongeveer 210 inw.

HEIDE. Zie } BEKENHEIDE.

HEIDE. Zie } BOUDEWIJNS-HAVELAND.

HEIDE of HEYDE, geh., pr. *Limb.*,

(1) Eveneens zoeken men alle artikelen elders wel eens op HEI voorkomende, doch hier niet gevonden wordende, op HEY.

gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Nieuwenhage*; met 83 h. en 470 inw.

HEIDE, pr. *Limb.*, gem. en 20 min. Z. van *Venray*.

HEIDE (DE). Zie } HAAL (DE).  
} HOOGHEIJD.

HEIDE (DE) of DE KLEINE HEIDE, geh., pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*,  $\frac{1}{4}$  u. O. N. O. van *St. Nicolaasga*; met 9 h. en 60 inw.

HEIDE (DE), geh., pr. *Limb.*, gem. en 2 u. N. O. van *Bergen*; met 38 h. en 170 inw.

HEIDE (DE ASBROEKER-), geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Roggel*; met 4 h. en 20 inw.

HEIDE (DE HEEREN-). Zie HEEREN-HEIDE (DE). (LER-HEIDE.

HEIDE (HEERLER-). Zie HEER-HEIDE (HUIS-TER-), van ouds bek. herb., pr. *Fr.*, gem. *Tieljerksteradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Bergum*.

HEIDE (HUIS-TE-), bek. herb., pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*,  $\frac{1}{4}$  u. O. N. O. van *St. Nicolaasga*, nabij het geh. de Heide.

HEIDE (HUIS-TER-), of HUIS-TER-HEYDE, bek. herb., pr. *Utr.*, gem. *Soest*.

HEIDE (DE KLEINE-). Zie HEIDE (DE).

HEIDE (DE KLEINE-), geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Oosterwijk*; met 12 h. en 70 inw.

HEIDE (LAGE-). Zie LAGE-HEIDE.

HEIDE (DE NIEUWE- en DE OUDE-). Zie HEIJE (NIEUWE-) en HEIJE (OUDE-).

HEIDE (TER-). Zie TERHEYDE.

HEIDEBUREN of HEIDBUREN, geh., pr. *Fr.*, 7 min. N. O. van *Rottevalle*; met 8 h. en ruim 50 inw.

HEIDEKANT, ook HEIKANT en wel eens verkeerdelijk HEIDEKAMP gespeld, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Wehl*; met 44 h. en 430 inw.

HEIDENHOEK of HEIJENHOEK, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Zelhem*; met 49 h. en 290 inw.

HEIDENSCHAP, buurs., pr. *Gron.*, gem. *Ten-Boer*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Garmervolde*; met 24 h. en 170 inw.

HEIDENSCHAP (HET), streek lands, pr. *Fr.*, ged. gem. *Workum*, ged. gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*; 777,9312 bund. groot; met 29 h. en 200 inw., die meest bestaan van landbouw en veeveelt; ook zijn er 3 eendenkooijen. (LEGER.

HEIDENSCH-HEIDE. Zie KATTEN-HEIDENSCH-RILLEN, geh., pr. *Over.*, gem. *Rijssen*.

HEIDENSCH-KERKJE, naam, welken men wel eens geeft aan het kerkje

van *Westroude*, pr. *N.H.*, omdat het zeer oud is, en gezegd wordt een Heidensche tempel geweest te zijn.

HEIDENSHUIS. Zie VIERHUIS (HET). HEIDENZEE (DE), inham van de *Zuiderzee*, op de kust van de pr. *Fr.*, tusschen *Stavoren* en *Hindeloopen* aan de oostzijde. en *Texel* en *Vlieland* aan de westzijde.

HEIDEOORD, boerd., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Zeyst*, aan den straatweg van *Zeyst* naar *Woudenberg*; groot ruim 200 bund.

HEIDEPARK, landg., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Nijmegen*; 12 bund.

HEIDE VAN-STEENBERGEN (DE NIEUWE EN DE OUDE). Zie HEIJE (NIEUWE) en HEIJE (OUDE).

HEIDHUIZEN, b., pr. *Fr.*, gem. *Tieljerksteradeel*, nabij *Suameer*.

HEIDHUIZEN, b., pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, Z. W. van *Olterterp*.

HEIDIJK of ZANDDIJK, dijk, pr. *N. Br.* in de gem. *Nuland*.

HEIDIJK (DE) of DE HEERDIJK, dijk, pr. *N. Br.*, welke bij *Nieuwkuik* een begin neemt, en ten N. van de gem. *Drunen*, naar den oostelijken leidijk van den *Baardwijkschen* overlaat loopt.

HEIDRIK (DEN) of DEN HEYTRAK, ook wel HEISTEK genoemd, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Deurne-en-Liessel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Liessel*; met 12 h. en 80 inw. Aldaar wordt de beste turf der geheele *Meijerij* van 's *Hertogenbosch* gegraven, die bijna zoo hard en zwaar is als steenkolen.

HEIDSCH-EPOLDER (LAGE-) of LAGE-HEISCH-EPOLDER, p., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Cuyk-en-St. Agatha*, ged. gem. *Beers*; groot onder *Cuyk-en-St. Agatha* 101,1921 bund.

HEIÏND, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Nunen-Gerwen-en-Nederwetten*; met 30 h. en 130 inw., eigenlijk een gedeelte van het d. *Nunen*.

HEIENRATH of HEIJENROTH, geh., pr. *Limb.*, gem. en 12 min. O. van *Senaken*; met 45 h. en 220 inw.

HEIGRAAF, beek, pr. *Utr.*, ontspringende bij *Maarsbergen*, en loopende naar de brug in den straatweg van *Woudenberg* naar *Zeyst*, alwaar zij zich door eenen duiker in de *Schonerbeeksche-grift* ontlast.

HEIGRAAF. Zie BROEKDIJKERBEEK.

HEIHOEF, bek. herb. en pachth., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Oosterhout*, in de mastbosschen op de *Oosterhoutsche heide*, aan den weg van *Breda* naar *Dongen* en van *Oosterhout* naar *Rijen*; met 15,3890 bund.

HEIHOEK, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Gassel*; met 18 h. en 100 inw.

HEIHOEK, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. O. van *Escharen*; met 8 h. en 70 inw.

HEIHOEK, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. Z. O. van *Oss*; met 20 h. en 100 inw.

HEIHOEVE of HEIHOF, landh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Stratum*, die met vier andere huizen een geh. vormt, dat 30 inw. telt.

HEIJE (NIEUWE-) of DE NIEUWE-HEIDE VAN STEENBERGEN, pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*; groot 200,8279 bund.

HEIJE (OUDE-) of DE OUDE-HEIDE, pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*; groot 190,2876 bund.

HEIJEN, d., pr. *Limb.*, arr. en 10  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Roermond*, kant. en 1 u. Z. van *Gennep*, hulpk. gem. en 1  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Bergen*. Men heeft er 94 h. en 570 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Venray*, welke door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend wordt. De kerk, aan den H. DIONISIUS toegewijd, heeft eenen spitsen toren en een orgel.

HEIJEN, kast., pr. *Limb.*, gem. en 1  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Bergen*, 5 min. W. van het d. Heijen; 146.5730 bund.

HIJENCOEP. Zie HEIKOP.

HEIJENDAAL, buit., pr. *Geld.*, gem. en 40 min. Z. van *Nijmegen*.

HEIJENHOEK. Zie HEIDENHOEK.

HEIJENOORD, naam, onder welken eenige goederen, pr. *Geld.*, gem. *Arnhem*, bekend zijn. Zij bestaan uit 2 boerenhofst.; groot 41,5518 bund.

HEIJENROTH. Zie HEIENRATH.

HEIJER-EIND, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. Z. O. van *Riethoven*; met 12 h. en 60 inw.

HEIJERROTH, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Slamproy*; met 40 h. en 210 inw.

HEIJERSEIND, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Borkel-en-Schaft*, 10 u. Z. van *Schaft*; met 2 h. en 10 inw.

HEIKANT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. van *Baarle-Nassau*.

HEIKANT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Aarle-Rixtel*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Aarle*; met 12 h. en ruim 60 inw.

HEIKANT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. van *Esch*; met 5 h. en 40 inw.

HEIKANT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 1  $\frac{1}{4}$  u. van *Loon-op-Zand*; 7 h. en 40 inw.

HEIKANT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. Z. O. van *Uden*; 30 h. en 140 inw.

HEIKANT of HEYKANT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Vught*; met 84 h., 110 inw., 1 wind-koornmolen en het kerkhof voor de Israel. te 's Hertogenbosch.

HEIKANT. Zie OORDEL-HEIKANT.

HEIKANT of HIJKANT, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. O. van *Groesbeek*; met 48 h. en 310 inw.

HEIKANT, b., pr. *Limb.*, gem. *Mook*, 10 min. N. O. van *Middelaar*; met 3 h. en ruim 60 inw.

HEIKANT, geh., pr. *Limb.*, gem. *Bergen*, 10 min. N. van *Well*; met 48 h. en 290 inw.

HEIKANT (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Chaam*; met 37 h. en 230 inw.

HEIKANT (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. en 25 min. Z. O. van *Oosterhout*.

HEIKANT (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. *Rucphen-Vorensende-en-Sprundel*; met 37 h. en 190 inw.

HEIKANT (DE), b., pr. *N. Br.*, gem. *Soerendonk-Sterksel-en-Gastel*, een gedeelte van het geh. *Gastel* uitmakende; met 32 h. en 140 inw.

HEIKANT (DE), b., pr. *N. Br.*, gem. en 25 min. W. van *Somerens*, een gedeelte van het geh. of wijk *Slieven* uitmakende; met 13 h. en 50 inw.

HEIKANT (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. *Gülze-en-Rijen*; 10 min. W. van *Rijen*; met 8 h. en ongeveer 70 inw.

HEIKANT (DE), b., pr. *N. Br.*, gem. *Helvoirt*.

HEIKANT (DE) of DE HEYKANT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Mierde-en-Hulsel*, 10 min. O. van *Lage-Mierde*; met 8 h. en 50 inw.

HEIKANT (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Budel*; 22 h. en 140 inw.

HEIKANT (DE). Zie HEIDEKANT.

HEIKANT (DE), b., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *St. Jan-Steen*; met 68 h. en 330 inw.

HEIKANT (DE ACHTERSTE-), b., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. Z. W. van *Reusel*; met 8 h. en 60 inw. — Het is het W.ged. van het geh. de *Heikant*.

HEIKANT (DE VOORSTE-), b., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. Z. W. van *Reusel*; met 10 h. en 60 inw. — Het is het O.ged. van het geh. de *Heikant*.

HEIKANT-LAAR-EN-ZANDKANT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Helvoirt*, zamengesteld uit de b. de *Heikant*, *Laar* en *Zandkant*.

HEIKANT (DE OOST-), geh., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. N. O. van *Tilburg*; met 138 h. en 1000 inw.

**HEIKANT (DE WEST-)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Tilburg*; met 185 h. en 1050 inw.

**HEIKE (HET)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Vessem-Wintelre-en-Knegsel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Vessem*; met 15 h. en 100 inw.

**HEIKE (HET) of HEYKEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. Z. van *Tilburg*; met 125 h. en 640 inw. Het is eene b. der wijk *Otrle*. (Str.)

**HEIKEN (HET)**. Zie WILLIBROD

**HEIKEN (HET)**, meer bekend onder den naam van **VOORBEIDE**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Oosterhout*; met 60 hütten en 420 inw., die bestaan van het maken van bezems en boenders. Zij staan niet in den besten reuk, als bedrijvende veeltijds diefstallen, meestal bestaande in het rooven van veldvruchten en hout.

**HEIKENS-ROT**, ook wel enkel **HEIKEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Nuland*; met 39 h. en 200 inw.

**HEIKOP**, **HEIKOOP** of **HEICOP**, streek lands, pr. *Z. H.*, ged. gem. *Heikop-en-Boeikop*, ged. gem. *Schoonrewoerd*. Zij bestaat uit de p.: **Over-Heikop** en **Neder-Heikop**, en beslaat 804 bund.

**HEIKOP**, **HEIKOOP** of **HEICOP**, d., pr. *Z. H.*, arr. en  $\frac{3}{4}$  u. N. O. van *Gorinchem*, kant., postk. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Vianen*, gem. *Heikop-en-Boeikop*, aan de **Heikopsche-watering**; met 41 h. en ongeveer 260 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De Herv. behooren tot de gem. *Heikop-en-Boeikop*, welke hier eene kerk heeft zonder orgel, doch met lagen vierkanten toren, met achtkante spits. De R. K. parochiëren te *Vianen*. De dorps. telt 80 leerl.

Kermis den 15 October.

**HEIKOP** of **HEIKOOP**, oudtijds **HEIJENCOEP**, geh., pr. *Utr.*, gem. *Ouden-Rijn*; met 8 h. en ongeveer 40 inw.

**HEIKOP** of **HEIKOOP**, p., pr. *Utr.*, gem. *Ouden-Rijn*; groot 333,6020 bund.

**HEIKOP (DE)**, DE **HEICOP** of **LANGEVLIET**, water, pr. *Utr.*, beginnende in het lage van den p. **Heikop** en loopende naar het d. **Breukelen**, waar het in de **Vecht** uitwatert.

**HEIKOP (NEDER-)** of **NEER-HEIKOOP**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Heikop-en-Boeikoop*; groot 503,9600 bund.

**HEIKOP (OVER-)** of **OVER-HEIKOOP**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Schoonrewoerd*; 313 bund. groot.

**HEIKOP-EN-BOEIKOP** of **HEIKOOP-EN-BOEIKOOP**, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. en postk. *Vianen* (2 m. k., 4 s. d., 5 j. d.). Zij bestaat uit de pold.

**Neder-Boeikop** en **Neder-Heikop**; bevat het d. **Heikop** en het geh. **Boeicop**, beslaat 934,9329 bund., en telt 74 h.; met ruim 500 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., op 3 na, allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Gòuda*, ring van *Vianen*. De 3 R. K. parochiëren te *Vianen*. Er is 1 school met 80 leerl.

**HEIKOP-EN-GALEKOP**, p., pr. *Utr.*, gem. *Oude-Rijn*; 730,1000 bund.

**HEIKOPER-ACHTERWETERING**, water, pr. *Utr.*, gem. *Oude-Rijn*, dat zijn begin neemt aan den **Heikoperdijk** en zich bezuiden **Rosweide** in den **Rijn** ontlast.

**HEIKOPER-DIJK**, d., pr. *Utr.*, die bezuiden **Heikop** heenloopende, zich van **Veldhuizen** tot **Galekop** uitstrekt, en tot **waterkeering** dient.

**HEIKOPER-HOËK**, de zuidwestelijke hoek van den p. *Neder-Heikop*, pr. *Z. H.* Aldaar staan de **Huibertsmolens**.

**HEIKOPER-MIDDFLWETERING**, water, pr. *Utr.*, dat bewesten **Galekop** voortkomende, door **Heikop** loopt, en zich bezuiden het **Kooigat** ontlast.

**HEIKOPER-WATERING**, water, pr. *Z. H.*, gem. *Heikop-en-Boeikop*, dat tusschen **Heikop** en **Boeikop** heenloopt, zich aan de drie **Bruggen**, door **polderwatermolens**, in het **Zederikka-naal** ontlast.

**HEIKOPER-WATERING**, water, pr. *Utr.*, dat bewesten **Galekop** uit de **Wetering** ontstaat, en zich, aan het **Zuid-oostereind** van **Heikop**, in den **Rijn** ontlast.

**HEIL (TER-)** of **TER-HEYL**, oudtijds **DE HELLE**, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Roden*, aan de **Groninger grenzen**; met 16 h. en 100 inw.

**HEIL (TER-)** of **TER-HEYL**, oudtijds **DE HELLE**. in later tijd **HET PARADIJS**, havez., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Roden*, in het geh. *Ter-Heyl*; groot bijna 300 bund.

**HEILAAR**, geh., pr. *N. Br.*, gem. 's *Prinsenhage*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van het d. de **Beek**; met 15 h. en 100 inw.

**HEILAAR**, landg., pr. *N. Br.*, gem. 's *Prinsenhage*, in het geh. *Heidaar*; groot 3,8890 bund.

**HEILAND** of **HYLAND**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 40 min. van *Groesbeek*; met 15 h. en 80 inw.

**HEILAREN** of **HEYLAREN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Dinther*; 25 h. en 140 inw.

**HEILE**. Zie **HEILLE**.

**HEILEMER - VUURSTEENBERG**. Zie **VUURSTEENBERG (HEILEMER-)**.

**HEILGERLEE.** Zie HEILIGERLEE.

**HEILICHLOE.** Zie HEILO.

**HEILIG-ARM,** boerd., pr. *N.H.*, gem. *den Helder-en-Huisduinen*, 20 min. van den Helder.

**HEILIGE-BERG,** hofst., pr. *Utr.*, gem. *Leusden*, in de heerl. *A-schal*.

**HEILIGE-BERG,** berg, pr. *Gekl.*, gem. *Ede*, 20 min. O. van *Lunteren*. Bij dezen berg is eene menigte urnen van het zonderlingste maaksel ontdekt.

**HEILIGE-HUISKEN** of **HEILIGHUISKEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 5 min. O. van *Broek-Sittard*; met 40 h. en 210 inw.

**HEILIGELOF.** Zie HEILO.

**HEILIGEN - GEEST - POLDER** (**GROOTE-**), p., ged. pr. *Z.H.*, gem. *Rijnsaterwoude*, ged. pr. *N.H.*, gem. *Leymuiden - en - Vriezkoop*; groot ruim 180 bund.

**HEILIGEN-GEEST-POLDER** (**KLEINE-**), p., pr. *Z.H.*, gem. *Rijnsaterwoude*; groot 16,1235 bund.

**HEILIGERLEE**, ook wel **HEILGERLEE** en **HILGERLEE**, voormaals **OOSTERLEE** of **ASTERLOO**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. Z. O. van *Scheerda*; met 102 h., 330 inw. en een gedenk-teeken ter eere van den aldaar den 21 Mei 1568 gesneuvelden Graaf **ADOLF VAN NASSAU**.

**HEILIGE-WEG**, in de wandeling meestal **AAN-DEN-OVERTOOM** genoemd, b., pr. *N.H.*, ged. gem. *Amsterdam*, ged. gem. *Nieuwer-Amstel*. Zij maakt eene voorstad van Amsterdam uit.

**HEILIGHUISKEN.** Zie **HEILIGEHUISKEN**.

**HEILLE**, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. en postk. *Sluis* (11 m.k., 4 s.d., 2 j.d.). Zij bestaat uit ged. van de p. *Bewester-Eede-Benoorden*, *Bewester-Eede-Bezuiden*, der beide *Papenpolders* en van den *Lapschuursche-gat-polder*; bevat het geh. *Heille*; beslaat 1730 bund., telt 83 h. en 620 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De 530 R. K. parochiëren te *Aardenburg*. De 60 Herv. behooren tot de gem. *Sluis* en *Aardenburg*. De kinderen genieten onderwijs te *Middelburg* in *Vlaanderen*, te *Sluis*, te *Aardenburg* of te *Eede*.

Het geh. *Heille*, *Heile*, *Heyle* of *Hijle* ligt  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Middelburg*, bijna 1 u. Z. van *Sluis*, nabij de Belgische grenzen, en telt 39 h. met ongeveer 260 inw.

Kermis den 1 Zondag na St. Jan.

**HEILLE (OUD-)**, ook wel **ZANDEIJK** genoemd, streek gronds, pr. *Zeel.*, gem. *Heille*; groot 427,8892 bund.

Het is de eigenlijke voorm. par. *Heille*, en een onderdeel van *Bewesten-Eede-Bezuiden*, van welken p. deze streek het N. O. deel beslaat.

**HEILLEMER - VUURSTEENBERG.** Zie **VUURSTEENBERG (HEILEMER-)**.

**HEILO**, **HEILOO**, **HEYLO** of **HULO**, oudtijds **HEILICHLOE**, **HEILIGELOE** of **HEYLIGERLOO**, d., pr. *N.H.*, arr., kant. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. W. van *Alkmaar*, hulpk. der postk. *Alkmaar* en *Beverwijk*, gem. *Heilo-en-Oesdom*, aan den straatweg van *Alkmaar* op *Haarlem*; met 32 h. en ongeveer 110 inw., die meest bestaan van kaasmakerij en melkerij, en de vermaarde *Willibrordsput*.

De Herv. maken, met de overigen van de burg. gem. *Heilo-en-Oesdom*, eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Alkmaar* behoort. De kerk heeft een orgel en eenen vierkanten toren, met trans en spits.

De R. K. maken, met de overige uit de burgerl. gem. *Heilo-en-Oesdom*, eene stat. uit, van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Noord-Holland*, die te *Oesdom* eene kerk heeft. De dorps. telt 100 leerl.

Kermis den 1. Zondag in Septemb.

**HEILO - EN - OESDOM**, gem. en heerl., prov. *N.H.*, arr. en kant. *Alkmaar*, hulpk. *Heilo* (11 m.k., 3 s.d., 1 j.d.). Zij bestaat uit het d. *Heilo*, de b. *Oesdom*, de *Oosterzijpolder*, het *Boekelermeer*, het *Maalwater*, de *Bunfiespolder* en gedeelten van den *Boekelerpolder*, alsmede van den *Vennewaterspolder*; beslaat 2265,9621 bund., en telt 116 h., met ongeveer 700 inw., die meest bestaan van landbouw, kaasmakerij en melkerij.

De 200 Herv. maken de gem. van *Heilo* uit. De 500 R. K. vormen de stat. van *Heilo*. — Er is ééne school met 100 leerl.

**HEILOO.** Zie **HEILO**.

**HEILOOP (DE)**, watertje, pr. *N.Br.*, dat een weinig ten W. van *Spoordonk* in de heide ontspringt, en zich, beoosten de *Logt*, in de *Beerse werpt*.

**HEIM (DE).** Zie **MAURIK**.

**HEIMANS-BRUG.** Zie **MOLENAARSBRUG ('s)**.

**HEIMANSGAATJE**, eene der killen in den *Biesbosch*, pr. *N.Br.*, gem. *de Werken-en-Sleeuwijk*. Zij komt uit de *Bruinekil*, en ontlast zich in de *Bakkerskil*.

**HEIMANS-WATERING**, pr. *Z.H.*,

dat door de 's Molenaarsbrug, onder *Oudshoorn-en-Gnephoek*, uit den Rijn voortkomt, en zich, benoorden Woubrugge, in de Paddepoel ontlast.

**HEIMENBERG** of **GREBSCHER BERG**, in het Lat. *HAYMONIS MONS*, berg, pr. *Utr.*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van de st. *Rhenen*. Op dezen berg vindt men de zoogenaamde *Koningstafel*, zijnde uit eenen grooten steen gemaakt, en eene gedachtenis van *FREDERIK V*, gewezen *Koning van Bohemen*, die, als hij ter jacht was, dikwerf aan deze tafel zijn middagmaal gebruikte.

**HEIMERSTEIN**, **HEMERSTEIN** of **HEEMERSTEIN**, adell. h., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van de st. *Rhenen*, aan den voet van den *Heimenberg*; groot 182,8342 bund.

**HEIMOLEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Woensdrecht-Hoogerheide-en-Hinkelendoord*, op den weg van *Bergen-op-Zoon* naar *Antwerpen*; met 11 h., 1 windkoornmolen en 120 inw.

**HEIMOLEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Baarle-Nassau*, bestaande slechts uit 1 h. en 1 windkoornmolen; met 7 inw.

**HEIMOLEN**, koornmolen, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Bergen-op-Zoom*, in het geh. *Zuidgeest*, aan den rijweg op *Huibergeren*.

**HEIMRIJK**. Zie **HEMRIK**. (**MAURIK**. **HEIMSHUIZING** (**HEER**-). Zie **HEINELLEN-POLDER**, een ged. van den *Eemnespolder*, pr. *Utr.*, gem. *Eemnes*. (DE).

**HEINEMANSBEEK** (DE). Zie **BEEK HEINENOORD**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, hulpk. van de postk. *Dordrecht* en *Oud-Beijerland*, kant. *Oud-Beijerland* (14 k. d., 3 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit de p. den *Oud-Heinenoordsche-polder*, den *West-Zomerlandsche polder*, de *Oud-Heinenoordsche-gorzen*, de *Laagjes*, *Komanland*, de *Buitenlanden-van-Heinenoord*, de *Spuiveloen*, de *Negen-Boerengorzen*, de *Blankert*, *Katesland* en *Avenhil*, gedeelten van den *Oost-Zomerlandsche polder*, van den *Bossche-polder* en van den *Westmaas-Nieuwlandsche-polder*; bevat het d. *Heinenoord*, benevens de geh. de *Blaak*, *Kuipersveer*, het *Lageeind*, de *Reedijk*, *Sluissche-dijk* en *Zomerland*; beslaat 1493,6200 bund., en telt 151 h., met 1030 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw, veeteelt en vooral in visscherij.

De inw., op 4 na allen *Herv.*, maken eene gem. uit, die tot de klass.

van *Dordrecht*, ring van *Oud-Beijerland*, behoort. De 4 Isr. behooren tot de rings. van *Oud-Beijerland*. Er is 1 school, met 170 leerl.

Het d. *Heinenoord*, ook genoemd *Oud-Heinenoord*, in de wandeling *Heinkensoord*, bij verkorting *Heinenoord*, en oudtijds *Henkensoord*, *Heinkensorde*, *Heinkinsorde* en het *Land-van-de-Wale*, ligt  $2\frac{3}{4}$  u. W. van *Dordrecht*, 1 u. O. van *Oud-Beijerland*. De kerk is een zeer oud gebouw, met orgel en toren met fraaije spits.

Kermis acht dagen na *Pinksteren*. **HEINENOORD** (**BUITENLANDEN-VAN**-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Heinenoord*; 430,2060 bund.

**HEINENOORD**. **HEINENOORDSCHE** (**ODU**-). Zie **POLDER** (**ODU**-).

**HEINENOORDSCHE GORZEN** (**DE OUDE**-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Heinenoord*; groot 27,2270 bund.

**HEINENOORDSCHE-KREEK** (DE), water, pr. *Z. H.*, dat uit het zuidoostelijke gedeelte van den *Oud-Heinenoordsche-polder* ontstaat, naar *Heinenoord* loopt en aldaar de haven van dat d. vormt, waardoor zij zich in de *Oude-Maas* ontlast.

**HEINENOORDSCHE - POLDER** (**ODU**-), ook wel enkel *OUD-HEINENOORD*, p., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Oud-Beijerland*, gem. *Heinenoord*; groot 291 bund.

**HEINING** (**BINNEN**-), buitendijks land pr. *N. H.*, gem. *Stoten-Sloterdijk-Osdorp-en-de-Vrije-Geer*, in het *IJ*, *N. N. W.* en dwars van den *Spendamsche-dijk*, waaraan het vast zit, zoodat het een schiereiland uitmaakt; groot 14,0390 bund.

**HEINING** (**BUITEN**-), ged. van het vorengenoemde buitendijks land, pr. *N. H.*, gem. *Stoten-Sloterdijk-Osdorp-en-de-Vrije-Geer*, aan het *IJ* gelegen.

**HEINIS**, **HUNIS** of **HENNIST**, b., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Rosmalen*; met 20 h. en 120 inw., een gedeelte van het geh. *Molenhoek-en-Heims*.

**HEINKENSDDEL**, meerteje, pr. *N. H.*, gem. *Noord-en-Zuid-Scharwoude*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Zuid-Scharwoude*.

**HEINKENSOORD**. ( Zie **HEINKEN-HEINKENSORDE**. ) oord.

**HEINKENSZAND**, kant., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*. Het bevat de gem. *Heinkenszand*, 's *Heer-Abtskerke-Sinoutskerke-en-Baarsdorp*, 's *Heer-Hendrikskinderen* - en - *Wissekerke*, 's *Heer-Arendskerke*, 's *Heerenhoek*, *Borssele*, *Driewegen*-en-*Coudorpe*, *Elle-*



woutedijk-en-Everingen, Oudelande, Baarland-en-Bakendorp, Hoedekenskerke, 'sGravenpolder-St. Janspolder-Oost-en-Middel-Zwakte, Nisse en Overzande; beslaat 15781 bund., en telt 1605 h., met 10,300 inw., die meest bestaan van landbouw, vee- en meekrapteelt.

**HEINKENZAND**, heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkenszand*, postk. *Goes*. Zij bevat de gem. 's Heerenhoek en Heinkenszand, beslaat 1912 bund., en telt 340 h., met ongeveer 2100 inw., die meest bestaan van den landbouw. Men heeft er 2 korenmolen.

De 1000 Herv. maken ged. de gem. van *Heinkenszand* uit, en behooren ged. tot de gem. 's *Heerenhoek-en-Nieuwendorp*. De 1100 R. K. behooren tot de stat. van 's *Heerenhoek* en *Heinkenszand*. Er zijn 2 scholen.

**HEINKENZAND**, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkenszand*, hulpk. van het postk. *Goes* (7 m.k., 3 s.d., 1 j.d.). Zij bestaat uit den Stelle-polder, het Noordland, den Wester-Guite-polder, den Ooster-Guite-polder, den Oosterland-polder, den Ouwelandsche-polder, den Uitslag-polder, het Vlaanderken, het Zuiderland, den Oude-Kamer-polder, den Nieuwe-Kamer-polder en den Platen-polder, alsmede uit gedeelten van het Nieuw-Landeken, van den Noord-Sak-polder, van den Zuid-Sak-polder en van den Loijve-polder; bevat het d. Heinkenszand, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1242 bund., en telt 236 h., met 1470 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 550 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Goes*, ring van *Borssele*, behoort. De 140 Chr. Afges. maken er geen afzonderlijke gem. uit, maar gaan her- en derwaarts ter kerk, of houden bij afdeelingen onderling godsdienstoefening. De 2 Ev. Luth. behooren tot de gem. van *Goes*. De 750 R. K. maken met die van eenige naburige gem. eene par. uit, welke tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. *Zeeland*, behoort. De 10 Isr. behooren tot de bijkerk te *Goes*. Er is 1 school met 120 leerl.

Het d. Heinkenszand, ook wel Heinkenszande, Heinkenssand of Heinkenszand, vermoedelijk eigenlijk Hendrikszand, en in de wandeling veelal Heintjeszand, ligt 1½ u. Z. W. van *Goes*. De kerk is klein, maar sierlijk, met een hoog smal torentje, doch zonder orgel. De R. K. kerk, aan den H. BLA-

sius toegewijd, heeft een torentje, en een klein orgel. Er is een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

**HEINKENZAND** (WATERING - VAN-), dijkgr., pr. *Zeel*. Zij bestaat uit de volgende 17 pold.: den Noord-Sak-polder, den Zuid-Sak-polder, den Plate-Polder, den Oude-Kamer-polder, het Nieuw-Landeken, den Nieuwe-Kamer-polder, het Zuiderland, het Vlaanderken, den Uitslag-polder, den Wester-Guite-polder, den Ouwelandsche-polder, den Oosterlandsche-polder, den Ooster-Guite-polder, het Noordland, den Stelle-polder, den Oude-Nieuwlandsche-polder, den Loijve-polder en den St. Pieters-polder. Deze watering beslaat 1190,1417 bund.

**HEINKERKE**. Zie HENDRIK - IDO-AMBACHT.

**HEINKINSORDE**. Zie HEINENOORD.

**HEINK-SLOOT** of HEYNK-SLOOT, vaart, pr. *N. H.*, loopende van de Wormer-ringsloot naar de Beemster-ringsloot, door het d. Jisp.

**HEINO**, gem., pr. *Over.*, arr. *Deventer*, kant. *Raalte*, hulpk. van het postk. *Almelo* en *Zwolle* (6 m. k., 5 s.d., 1 j.d.). Zij bevat het d. Heino, de buurs. Lenthe en Oud-Heino, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 3135 bund., en telt 310 h., met ongeveer 1800 inw., die meest bestaan van landbouw.

De 900 Herv. maken met die van een ged. van de burg. gem. Dalsen, Wijhe en Zwollerkerspel, eene gem. uit, die tot de klass. en ring van *Zwolle* behoort en 1100 ziel. telt. De 900 R. K. behooren ged. tot de stat. *Dalsen-en-Hohenhorst* en maken ged. met die van een ged. van Wijhe, eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Zulland-en-Drenthe* behoort. Er is eene school met 140 leerl.

Het d. Heino, Heyno of gelijk men vroeger schreef, Heyne, nu nog, bij de landlieden, Ter Heyne ligt 5 u. N. N. O. van Deventer, 1½ u. N. W. van Raalte, aan den straatweg van Zwolle naar Almelo. Men telt er 34 h. en 230 inw. De Herv. kerk heeft eenen vierkanten antieken toren en een orgel. De R. K. kerk, aan den H. WILLIBRORDUS toegewijd, heeft een orgel, doch geen toren.

**HEINO** (OUD-), b., pr. *Over.*, gem. *Heino*; met 146 h. en ruim 800 inw. **HEINOOMSVAART**, vaart, pr. *Utr.*, loopende van de Veenplas tegenover Waverveen tot de Meijert of Amstel bij het Woerdsche-verlaat.

HEINOOMSVAART (BEOOSTEN-), p., pr. *Utr.*, gem. *Wilnis*; groot 1219,2606 bund.

HEINOOMSVAART (BEWESTEN-), pold., pr. *Utr.*, gem. *Wilnis*; groot 168,5366 bund.

HEINOORD. Zie HEINENOORD.

HEINOSCHE-VELD (HET), heideveld, pr. *Over.*, gem. *Heino*.

HEINSBERG, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Oud-en-Nieuw-Gastel*.

HEINSBROEK. Zie HENS BROEK.

HEINSDIJK. Zie HENGSTDIJK.

HEINSKENDEL, meertje, pr. *N.H.*

HEINTJESRAKS-POLDER, pold., pr. *N.H.*, gem. *Weesperkarspel*; groot 109,0200 bund.

HEINTJESZAND. Zie HEINKENSZAND.

HEINTJE-WILSLOOT, vaart in *N.H.*, loopende uit het *Noord-Hollandsche-kunaal*, even ten N. van *Ipendam*, naar den *Itp*.

HEIOORD (HET), geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. W. van *Neer-Itter*; met 22 h. en 90 inw.

HEISCHE-POLDER (LAGE-). Zie HEIDSCH-POLDER (LAGE-).

HEISELDONK, bosch, pr. *N.B.*, gem. *Udenhout*; groot 00,7180 bund.

HEISTEK. Zie HEIDRAK (DEN).

HEISTERBRUG, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Schinnen*; met 16 h. en 90 inw.

HEISTERT (HET), heideveld, pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Herkenbosch*; waar men een oud Germaansch kerkhof met vele Vaderlandsche oudheden ontleekt heeft.

HEISTRAAT, geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. O. van *Oosterhout*; met 35 h. en 200 inw.

HEISTRAAT, b., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Zeelst*; met 20 h. en 230 inw.

HEISTRAAT, geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Telertingen*; met 29 h. en 190 inw.

HEISTRAAT. Zie NIEUWSTRAAT.

HEISTRAAT (DE-GROOTE-EN-KLEINE-), geh., pr. *N.Br.*, gem. *Zundert-en-Wernhout*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. W. van *Groot-Zundert*,  $\frac{1}{4}$  u. van de Belgische grenzen; met 31 h. en 150 inw.

HEITSEROT, buurs., pr. *Limb.*, gem. *Maasbree*; met 78 h. en 470 inw. Zij bestaat uit de geh. *Korte-Heide*, *Lange-Heide* en *Tongerloo*.

HEIVELDEN, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Boekel*.

HEKELINGEN, heerl., pr. *Z.Holl.*, arr., kant. en postk. *Brielle*, gem. *Hekelingen-en-Vriesland*. Deze heerl.

bevat de heerl. *Hekelingen*, en daarin het d. *Hekelingen*, beslaat 151,1648 bund. en telt 36 h. en 250 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De Herv. maken, met de overigen van de burg.gem. *Hekelingen-en-Vriesland*, eene gem. uit, welke 380 ziel. telt, en tot de klass. van *Brielle*, ring van *Geervliet*, behoort. De R. K. parochiëren te *Oud-Beijerland*. Er is 1 school met 50 leerl.

Het d. *Hekelingen* of *Heeckelingen* ligt  $\frac{3}{4}$  u. O. Z. O. van *Brielle*. De kerk is een oud gebouw, zonder orgel, doch met eenen vierkanten toren, die tot boven het dak is opgetrokken, vanwaar zij met een zeer vervallen spits verder oprijst.

HEKELINGEN-EN-VRIESLAND, gem., pr. *Z.H.*, arr., kant. en postk. *Brielle* (11 m. k., 7 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. *Hekelingen*, den pold. *Vriesland*, den *Oude-Uitslag-van-Putten*, den *Nieuwe-Uitslag-van-Putten*, en den *Wulve-polder*. Zij beslaat 827,2336 bund. en telt 63 h. met ongeveer 199 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw., op 7 na allen Herv., maken de gem. van *Hekelingen* uit. De 7 R. K. behooren tot de stat. van *Oud-Beijerland*. Er is 1 school met 50 leerl.

HEKELINGEN-POLDER, p., pr. *Z.H.*, gem. *Hekelingen-en-Vriesland*; groot 151,1684 bund.

HEKELSLOOT. Zie HEKLSLOOT.

HEKENDORP, heerl., pr. *Z.H.*, arr. *Leyden*, kant. *Woerden*, postk. *Oude-water*, gem. *Groot-en-Klein-Hekendorp*. Zij bestaat uit de pold. *Groot-Hekendorp* en *Klein-Hekendorp*; bevat het geh. *Hekendorp* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 494 bund., en telt 57 h. en ruim 360 inw., die meest bestaan van den landbouw. Ook zijn er 1 bierbrouwerij, 1 scheepstimmerwerf en 1 touwslagerij.

De 180 Herv. behooren tot de gem. van *Woerden*. De 190 R. K. worden tot de stat. van *Woerden* gerekend. Er is 1 school, met 90 leerl.

Het geh. *Hekendorp* of *Eckendorp*, ligt  $\frac{7}{4}$  van O. Z. O. van *Leyden*,  $\frac{2}{4}$  u. Z. W. van *Woerden*.

HEKENDORP (GROOT-), p., pr. *Z.H.*, gem. *Groot-en-Klein-Hekendorp*. Hij beslaat 414 bund.

HEKENDORP (GROOT-EN-KLEIN-), gem., pr. *Z.H.*, arr. *Leyden*, kant. *Woerden*, postk. *Oude-water* (16 m. k., 3 s. d., 2 afd., 3 j. d.). Zij bestaat uit de pold. *Groot-Hekendorp* en *Klein-Heken-*

dorp, benevens de b. Goejanverwel-  
lensluis; beslaat 634,3345 bund., en  
telt 58 h., met 370 inw., die meest hun  
bestaan vinden in den landbouw. Ook  
zijn er 1 bierbrouwerij, 1 scheepstim-  
merwerf en 1 touwslagerij.

De 180 Herv. behooren tot de gem.  
van *Woerden*. De 190 R. K. parochiën  
te *Woerden*. Er is 1 school, met  
90 leerl.

HEKENDORP (KLEIN-), pr. *Z. H.*,  
gem. *Groot-en-Klein-Hekendorp*; groot  
83 bund.

HEKENDUINEN. Zie EIKENDUINEN.

HEKEREN. Zie HEECKEREN.

HEKESE. Zie HEDIKRUZEN.

HEKKENHOEK, b., pr. *N. Br.*, gem.  
en 5 min. N. van *Dinther*; met 32 h.  
en 250 inw.

HEKKENS, geb., pr. *Limb.*, gem.  
en 1 u. O. van *Ottersum*; 3 h. en 25 inw.

HEKKUM, geb., pr. *Gron.*, gem. en  
½ u. N. W. van *Adorp*; uit vijf boeren-  
plaatsen, met 40 inw. bestaande.

HEKMANDIEP, gegravene waterl.,  
pr. *Gron.*, arr. en kant. *Winschoten*,  
gem. *Wedde*, ½ u. N. N. W. van *Blij-  
ham*, zich O. van *Winschoterzijl* door  
eene grondpomp ontlastende.

HEKSEL, HEXEL, HAKSEL of HACSSEL,  
ook wel HOOGE-HEXELgheeten, buurs.,  
pr. *Over.*, gem. en 1 u. N. van *Wier-  
den*; met 24 h. en 150 inw. Er is  
1 school met 25 leerl.

HEKSENBURG, berg. pr. *Limb.*,  
gem. *Heerlen*, ½ u. O. van *Heerterheide*.

HEKSLOOT, ook wel DE EKSLOOT,  
oudtijds waarschijnlijk HEKELSLOOT,  
en op sommige kaarten abusiefelijk DE  
NEKSLOOT, water, pr. *N. H.*, gem. *Heems-  
kerk*, hetwelk uit onderscheidene beek-  
en en waterleidingen ontstaan, bij  
de vijvers van *Marquette* dezen naam  
aanneemt, en van daar bij de *Assu-  
mertolhek* in de *Veersloot* of *Tolvaart*  
uitloopt.

HEL. Zie { HELLE.  
HIL.

HEL, HELL of HEEL, pr. *Geld.*, gem.  
en 1 u. Z. W. van *Pullen*; met 33 h.  
en 330 inw.

HEL (DE). Zie { HELLE.  
HELPOOLDER.

HEL (DE), water, pr. *N. Br.*, gem.  
*Zundert en-Wernhout*, 1 u. W. van  
*Wernhout*, 5 min. van de Belgische  
grenzen.

HEL (DE), fort, pr. *N. Br.*, ged. gem.  
*Fijnaart-en-Heyningen*, ged. gem.  
*Willemstad*, ½ u. Z. W. van bastion No.  
4 van de vesting *Willemstad*, op de  
zamenkomst van den *Westdijk* en den

*Stadsche-dijk*. Het is geheel van aarde  
en van eene vierkante gedaante, doch  
aan de stadszijde open en geheel door  
eene natte gracht omgeven. De toren  
is voor 20 à 25 man ingerikt en kan  
bovendien 9500 pond kuskruid, als-  
mede levensmiddelen bevatten.

HEL (DE), oudtijds DE HIL, geb.,  
pr. *N. Br.*, gem. en 25 min. Z. van  
*Willemstad*, langs den *Ruigenbilsche-  
Droogdijk*; met 6 h., 30 inw. en eene  
haven op het *Volkerak* uitkomende,  
de *Helsche*, ook wel de *Oude-Hey-  
ningsche-haven* genoemd, van waar  
men wordt overgezet op *Ooltgensplaat*.

HEL (DE), hofst., pr. *N. H.*, gem.  
*Noord-en-Zuid-Schermer*, aan de  
*Noordervaart* zuidzijde, nabij de *Ijze-  
renbrug*.

HEL DE GROOTE), ook wel DE  
*NIEUWE-WIEL* of *HELKIL*, en bij ver-  
bastering de *GROOTE-KIL* genaamd,  
een der killen van den *Biesbosch*,  
die uit het *Houweningswater* en de  
*Westkil* voortkomende, zich in het  
*Gat van de Pultesteek* ontlast.

HEL (DE MOOIJE-) of DE MOOIE-  
EL, ook wel MOOIE-NEL, water, pr.  
*N. H.*, ½ u. W. van *Spaarnwoude*.  
Het is eigenlijk de mond, waardoor  
de *Lede* in het *Spaarne* uitloopt.

HEL (ROODE-). Zie ROOHEL.

HELAKKER. Zie HILAKKER.

HELAKKER, HILAKKER, HELLEN-  
EINDE of HEILEINDE, geb., pr. *N. Br.*,  
gem. *Bladel-en-Netersel*, 5 min. N.  
van *Bladel*; met 36 h. en 200 inw.

HELBERGEN, stads weide van *Zut-  
phen*, pr. *Geld.*, groot 58,0038 bund.

HELDEN, gem., pr. *Limb.*, arr.  
*Roermond*, kant. *Horst*, postk. *Vento*  
(10 m. k., 3 s. d.). Zij bevat de d. *Hel-  
den* en *Panningen*, de geh. *Echgel*,  
*Hub-en-Zelen*, *Beringen*, *Everlo*, *Vos-  
berg*, *Loo*, *Loogerheide*, *Onder-en-  
Eind*, *Straatje*, *Stogger* en *Zandberg*;  
beslaat 7044,6555 bund., en telt 450 h.,  
met 2680 inw., die meest bestaan van  
den landbouw en 4 branderijen, 5  
bierbrouwerijen, 1 stijfselfabriek, 2  
verwerijen, 1 fabriek van siroop uit  
beestwortelen, 1 ros-olie-, 1 wind-  
olie- en 3 wind-graanomolens hebben.

De inw., op 2 na alle R. K., maken  
de par. *Helden* en *Panningen* uit. De  
2 Herv. behooren tot de gem. van *Vento*.  
Men heeft in deze gem. 2 scholen.

Het d. *Helden* ligt 3½ u. N. ten W. van  
*Roermond*, 3 u. Z. van *Horst*. Het is  
eene fraaije en levendige plaats, met  
nog al eenigen doortogt. Men telt er  
62 h. en 310 inw.

De inw. maken met die van de geh. Echgel, Straatje, Stogger, Onder-en-Eind en Zandberg eene par. uit van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Venray*, die 1100 ziel. telt, en door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend wordt. De kerk, aan den H. LAMBERTUS toegewijd, is een fraai ruim en sterk gebouw, met eenen schoonen, zwaren, spitsen toren en van een fraai hoog altaar en orgel voorzien. De dorps. telt 100 leerl.

HELDER (DEN), kant., pr. *N. H.*, arr. *Alkmaar*. Het bevat de gem. den Helder-en-Huisduinen, Texel en Wieringen; beslaat 25448,4278 bund., en telt 2011 h., met ruim 15500 inw., die zich meest met landbouw en eenige vischvangst generen; terwijl er ook vele loodsen gevonden worden.

HELDER (DEN), oudtijds HELLERE of HELNERE gespeld, aanzienlijk vlek, milit. positie en zeehaven, pr. *N. H.*, arr. en 8 u. N. van *Alkmaar*, kant. en postk. *den Helder*, gem. *den Helder-en-Huisduinen*, aan het Marsdiep, op den Noordelijksten uithoek van Noord-Holland; 52° 57' 40" N.B., 23° 24' 30" O.L. Het is eene gesloten positie van ongeveer 11000 ell. omvang, welke ten N. en W. eene sterke kustverdediging, ten O. en Z. eene goede, door inundatiën gedekte landverdediging darstelt, uit vooruit geschovene, en in de linie ter flankering opgenome fronten bestaat, en, benevens een vrij uitgestrekt, vlak en meer of min bebouwd terrein, geheel de bewoonde streek, en alle maritime en Rijks etablissementen in zich bevat, die, doelmatig ondersteund door de zeemagt en met de positie van Texel als één geheel beschouwd, vele eigene middelen in zich vereenigt en, naar behooren bezet, als een der eerste bolwerken van den Staat kan worden aangemerkt. Doch eerst dan, wanneer eenmaal, na misschien 20 jaren of meer, de steeds aanslikkende of toenemende gronden aan den Zuidwal of de Harssens, de voorgestelde daarstelling zullen gedoogen van een laatste fort, ter afdoende verdediging der reede, zal de positie voltooid wezen, maar dan ook zijn gebragt tot eene der sterkste van Europa. De zware kustbatterij Kaaphoofd, is een voornaam punt der westelijke verdediging, beschietende de opkomende vijandelijke schepen met ongeveer veertig vuurmonden; ook de redoute Kijkduin ver-

dedigt de westkust. Landwaarts in liggen het fort Erfsprins en het kroonwerk Admiraal Dirksz; makende deze sterkten onderling, tot aan het nieuwe werk aan het Noordhollandsche kanaal, door eene gedekte gemeenschapslinie van ongeveer drie duizend ellen lang, in de west en oostkust vereenigd, de verdediging uit tegen elken aanval van de landzijde. Bovendien heeft men er kazematten en bomvrije gewelven, die 6 ell. hoog zijn, en waarin meer dan duizend man kunnen geborgen worden; zoodat alle deze sterkten te zamen de militaire etablissementen te Willemsoord insluiten en beschermen. Het geheel vormt eigenlijk een geretrancheerd kamp, hetwelk dertig duizend man kan bevatten, en ongeveer het een derde of een vierde van dien, in verband met de zeemagt, ter zijner verdediging noodig heeft. Het behoort met ruim drie honderd vuurmonden van zwaar kaliber, waarvan het meerendeel tot kustverdediging bestemd is, bewapend te zijn. Op de voornaamste kustbatterijen bestaan zeer goede kogelgloeiovens. Vermits de duinen bij dit vlek ten eenenale ontbreken, moet het, langs het geheele strand, door zware dijken behouden worden, alsmede door uitstekende hoofden van paal- of rijkstwerk, welke aan den buitenkant, ter stuiting van den slag van het water met groote steenen belegd zijn. Men telt aan den Helder 1500 h. met 10,000 inw., en heeft er een goed Raadhuis.

De 5700 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Alkmaar*, ring van *Zijpe*, behoort en 2 kerken heeft eene aan den Helder en eene aan het Nieuwe diep de kerk aan den Helder is een ruim kruisvormig gebouw, met eenen houten toren midden op het dak en een orgel. De Herst. Evang. Luth., maken, met de overige uit de burg. gem. *den Helder-en-Huisduinen*, eene gem. uit, de kleine, doch nette kerk heeft een zeer welluidend orgel. De Doopsgez. worden tot de gem. van *den Helder-en-Huisduinen* gerekend. De kerk heeft toren noch orgel. De R. K. maken met de overige van die gezindte uit de gem. *den Helder-en-Huisduinen*, eene stat. uit, die tot het aartspr. van *Holland en-Zeeland*, dek. van *Noord-Holland*, behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De kerk, aan de H. H.

Petrus en Paulus toegewijd, heeft eenen toren met uurwerk en een orgel. De R. K. van de O. Cler. maken eene stat. uit. De kerk, aan den H. Nicolaas toegewijd, is een zeer net gebouw, zonder toren, doch met een zeer welluidend orgel. De Isr. maken eene rings. uit, waartoe ook de bijkerk van *Medemblik* gerekend, en waarin de dienst gedaan wordt door eenen Voorlezer. De synagoge is een klein, doch net gebouw.

Onder de liefdadige instellingen en inrigtingen alhier, mag men rekenen: het in 1852 voltooid nieuw Algemeene Weeshuis, geschikt voor 200 kinderen; eene werkinrigting voor behoeftigen, en een genootschap van Moederlijke Liefdadigheid ten doel hebbende, om aan behoeftige kraamvrouwen onderstand te verleenen. Door het Departement der Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, is eene Teekenschool en eene Spaarbank opgericht, ter bevordering van algemeene welvaart en wering van armoede, door middel van spaarzaamheid. Behalve meer andere instellingen, is er ook eene Afd. van het Bijbelgenootschap, eene Afd. van het Zendelinggenootschap, waartoe de omliggende eilanden behooren en eene bank van Leening.

HELDER (KANAAL-VAN-). Zie HELDERSCHE-KANAAL.

HELDER-POLDER-VAN-DEN-). Zie HELDER-EN-HUISDUINEN (POLDER-VAN-DEN-).

HELDEREN. Zie HELLEDOORN.

HELDER-EN-HUISDUINEN (DEN), gem., pr. *N.H.*, arr. *Alkmaar*, kant. en postk. *den Helder* (13 m. k., 9 s d., 1 j. d.). Zij bevat, behalve de d.: den Helder en Huisduinen, de Nieuwe bebouwing aan het Nieuwediep en langs het Heldersche-kanaal, 's Rijks maritime etablissement Willemsoord, de Nieuwstad, het Spijkerbuurtje, de drooggemaakte bedijking het Koegras, en het voorm. geb. Heiligarm; beslaat 4703,1901 bund., en telt 1364 h., met ongeveer 11600 inw., hieronder begrepen het garnizoen van ruim 700 man. De inw. bestaan door de werkzaamheden op het zoo merkwaardig Rijks maritime etablissement Willemsoord; door den handel; door het voorzien in de behoeften der op de reede van Texel en in de haven het Nieuwediep of de Koopvaarders-binnenhaven liggende schepen en vaartuigen; door het aanzijn van oorlogschepen en vaartuigen; door een doorgaans belangrijk garnizoen;

door het loodswezen; de visscherij; de veeteelt en eenigen landbouw. Er zijn 2 scheepstimmerwerven, 1 houtzaag- en 3 korenmolens van welke een mede tot het malen van tras dient. Men heeft alhier eene der schoonste zeehavens van Nederland, welke op de Reede van Texel uitloopt. Deze reede is langs drie voorname zeegaten toegankelijk, namelijk het Schulpengat; het Landsdiep, en het Vl. De reede is zeer veilig. De zeehaven het Nieuwediep heeft gemeenschap met het maritieme etablissement, de Koopvaarders-Binnenhaven en het groote Noordhollandsche kanaal.

De 6000 Herv., maken de gem. van *den Helder*, en van *Huisduinen* uit. De 330 Herst. Evang. Luth., en de 130 Doopsgez. maken ieder eene gem. uit. De 2300 R. K. en de 300 R. K. van de O. Cler., vormen ieder eene stat. De 180 Isr., vormen de rings. van *den Helder*, die ook eene bijkerk te *Medemblik* heeft. Men heeft er 9 gemeentescholen, twee Bijzondere scholen van de 2de klasse, een Instituut voor Jongeheeren en een Instituut voor Jonge jufvrouwen, alsmede nog eene Teekenschool.

HELDER-EN-HUISDUINEN (POLDER-VAN-DEN-), ook wel enkel DEN HELDERSCHE-POLDER of DEN POLDER-VAN-DEN-HELDER genoemd, p., pr. *N.H.*, gem. *den Helder-en-Huisduinen*; groot 286,0392 bund.

HELDERKAMP, buit., pr. *Geld.*, gem. en aan het einde van de straat van het d. *Winterswijk*; 1,7750 bund.

HELDER-MALEVELD. Zie HELLER-MALEVELD (HET).

HELDER-SCHANS. Zie ELDER-HELDERSCHE-BERG of HELLEDOORSCHES-BERG, heuvel, pr. *Over.*, gem. en 7 min. O. van *Helleendoorn*.

HELDERSCHE-KANAAL of KANAAL-VAN-DEN-HELDER, kanaal, pr. *N.H.*, beginnende aan het Noordhollandsche-kanaal en in de zelfde strekking met de Koopvaarders-binnenhaven uitlopende op het vl. den Helder.

HELDERSCHE-KANAAL (HET) of DE KANAALWEG, geh., pr. *N.H.*, gem. *den Helder*; met 169 h. en 1020 inw.

HELDERSCHE-POLDER. Zie HELDER-EN-HUISDUINEN (POLDER-VAN-).

HELDERVELD. Zie HELLER-MALEVELD (HET).

HELEIND (HET), onbeh. streek, pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Hedikhuisen*.

HELEMER. Zie HELPMAN.

HELENAPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Bieroliet*; groot 300,7800 bund.

HELEWYRD. Zie HOLWIERDA.

HELHUIZEN, geh., pr. *Over.*, gem. en 1 u. N. ten W. van *Hollen*, tot de buurs. *Espeloo* behoorende. (BROEK.)

HELINGERBROUK. Zie TEDINGER-HELKANT, geh., pr. *N. Br.*, gem.

*Hooge-en-Lage-Zwaluwe*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Hooge-Zwaluwe*; 73 h. en 460 inw.

HELKIL (DE). Zie HEL (DEGROOTE-).

HELKMAN. Zie HELPMAN.

HELL. Zie { HEL.  
HELLE (DE).

HELK (HET GROOT-), erf, pr. *Geld.*, gem. en Z. W. van *Pullen*; groot 40 bund., waar vroeger een klooster gestaan heeft, waarvan nog eenige overblijfselen te zien zijn.

HELKMAN. Zie HELPMAN.

HELLE, ook wel HEL, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Nuth*; met 13 h. en 70 inw.

HELLE, HEL, EL of ELLE, hofst., pr. *Zeel.*, gem. *Noordwelle*; groot 49,7640 bund.

HELLE (DE), havez. Zie HEIL (TER-).

HELLE (DE) of HEL, geh., pr. *Limb.*, gem. en ruim  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Willem*; met 50 h. en 200 inw.

HELLEBROEK of HELLENBROEK, geh., pr. *Limb.*, gem. en 5 min. Z. O. van *Nuth*; met 30 h. en 300 inw.

HELLEDOORN. Zie HELLEDOORN.

HELLEGAT, waterval van de riv. *de Roer*, pr. *Limb.*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Roermond*. In de nabijheid is een papiermolen, welks bekoorlijke ligging vele wandelaars van *Roermond* derwaarts lokt, om zich op deze aangename plaats te verlustigen.

HELLEGAT (HET), water, pr. *Zeel.*, dat, van de st. *Hulst* afkomende, gedeeltelijk bedijkt en vervolgens tusschen twee dijken geleid is, ten einde het door eene sluis op de *Schelde* te doen uitwateren.

HELLEGATSPOLDER, HILLEGATSPOLDER of JAN-CORTSENPOLDER, p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Warmond*, *Sassenheim* en *Lisse*; groot 76 bund.

HELLENBROEK. Zie HELLEBROEK.

HELLEDOORN, gem., pr. *Over.*, arr. *Deventer*, kant. *Raalte*, postk. *Almelo en Zwolle* (4 m.k., 2 s.d., 1 j.d.). Zij bevat de d. *Hellendoorn* en *Haarle* en de buurs. *Noetzele*, *Elen-en-Rhaan*, *Egede*, *Marle*, *Daarle* en *Hulsen*, alsmede het geb. *Nijverdal*; beslaat 13,302,1790 bund. en telt 601 h., met 3900 inw., die meest bestaan van landbouw en schoenmakerijen. Voorts

zijn er 1 door stoom gedrevene vlasspinnerij, 2 door stoom gedrevene kettingsterkerijen, 1 linnen-pellen en zeildoekweverij en 1 calicotsweverij.

De 2400 Herv. maken eene gem. uit, die tot de klass. van *Zwolle*, ring van *Ommen*, behoort. De 300 Christ. Afg. maken eene gem. uit. De 1200 R. K. maken de stat. van *Haarle* en *Hellendoorn* uit. De 20 Isr. behooren tot de rings. van *Goor*. Er zijn 7 scholen.

Het d. *Hellendoorn* of *Helledoorn*, in de wandeling veelal *Helders* genaamd, ligt 5 u. N. O. van *Deventer*, 2 $\frac{1}{2}$  u. O. van *Raalte*, aan den voet van den *Heldersche-berg* en aan de *Regge*. Men telt er 145 h. en 860 inw. De kerk is van eenen lagen stompen toren voorzien, doch heeft geen orgel. De kerk der *Afgesch.* is een klein gebouw, zonder orgel. De 300 R. K. te *Hellendoorn* maken eene stat. uit van het dek. van *Zalland-Drenthe-en-Groningen*. De kerk, aan den H. *SEBASTIANUS* toegewijd, heeft een klein spits torentje, doch geen orgel. De dorps. telt 90 leerl.

HELLEDOORNSCHE-BERG. Zie HELDERSCHE-BERG.

HELLEN-EINDE. Zie HELAKKER. HELLENRAAD, kast., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. Z. van *Swatmen*; met 443,7335 bund. grond.

HELLENRAY. Zie *ASENRAY*.

HELLERMALEVELD (HET) of HET HELDERMALEVELD, oudtijds HET HELDERVELD of HET HELLENVELD, heideveld, pr. *Geld.*, in de gem. *Pullen*, uitmakende een deel der *Veluwsche heide*.

HELLERE. Zie HELDER (DEN).

HELLERVELD. Zie HELLERMALEVELD.

HELLEVOET. Zie HELLEVOETSLUIS.

HELLEVOET (NIEUW-), heerl., pr. *Z. H.*, arr. en kant. *Brielle*, postk. *Hellevoetsluis*, gem. *Nieuw-Hellevoet-en-de-Quack*. Zij bestaat uit den pold. *Nieuw-Hellevoet*; bevat het d. *Nieuw-Hellevoet* en eenige verstrooid liggende h., en telt 95 h., met 730 inw., die meest hun bestaan vinden in de graanteelt en vlasserij en ook eenigen in het scheepstimmeren en andere bedrijven te *Hellevoetsluis*.

De 600 Herv. maken, met de overige uit de burgerl. gem. *Nieuw-Hellevoet-en-de-Quack*, eene gem. uit van de klass. en ring van *Brielle*. De 30 R. K. parochiëren te *Hellevoetsluis*. Er is 1 school met 90 leerl.

Het d. *Nieuw-Hellevoet*, ook wel *Nieuw-Helvoet*, ligt 2 u. Z. van *Brielle*,

½ u. N.W. van Hellevoetsluis. Men telt er 34 h. en 230 inw. De kerk heeft geen orgel. De toren, die van de kerk verwijderd staat, heeft eene aanzienlijke hoogte. Er is een gemeentehuis, dat tevens de school en de onderwijzerswoning bevat.

HELLEVOET (NIEUW-), ook wel NIEUW-HELLEVOETSCHÉ-POLDER, p., pr. Z. H., gem. *Nieuw-Hellevoet-en-de-Quack*; groot 782,5061 bund.

HELLEVOET (OUD-) of OUD-HELLEVOETSCHÉ-POLDER, p., pr. Z. H., gem. *Vierpolders en Heenriet-en-Koolwijkstra-polder*; 208,3739 bund. groot.

HELLEVOET - EN - DE - QUACK (NIEUW-), gem., pr. Z. H., arr. en kant. *Brielle*, postk. *Hellevoetsluis* (11 m. k., 7 s. d., 4 j. d.). Zij bevat de heerl. Nieuw-Hellevoet en de Quack; beslaat 1138,3837 bund. en telt 95 h. met ruim 810 inw., die meest bestaan van landbouw, melkerij en vlasteelt.

De 700 Herv. maken de gem. van *Nieuw-Hellevoet* uit. De R. K. parochiëren te *Hellevoetsluis*. De 8 Evang. Luth. behooren tot de gem. van *Brielle-en-Hellevoetsluis*. Er is 1 school met 90 leerl.

HELLEVOETSCHÉ - POLDER (NIEUW- en OUD-). Zie HELLEVOET (NIEUW-) en HELLEVOET (OUD-).

HELLEVOETSCHÉ - ZUIDDIJK (NIEUW-), dijk, pr. Z. H., welke zich van Hellevoetsluis tot den p. de Quack uitstrekt.

HELLEVOETSLSUIS, gem., pr. Z. H., arr. en kant. *Brielle*, postk. *Hellevoetsluis* (11 m. k., 7 s. d., 4 j. d.). Zij bevat de vesting Hellevoetsluis; beslaat 105,6489 bund., en telt 94 h. met 3020 inw., behalve het garnizoen en de zich aldaar bevindende zeemagt. Onder de inw. telt men vele ambtenaren, terwijl de overigen meest hun bestaan vinden aan de scheepstimmerwerf, in het loodsen, de nering en het vertier aan eene zeehaven verknocht.

De 2620 Herv. maken eene gem. uit, behoorende tot de klass. en ring van *Brielle*. De 50 Christ. Afg. maken, met eenige buitengemeenten verenigd, eene gem. uit. De 70 Evang. Luth. behooren tot de gem. van *Brielle-en-Hellevoetsluis*, die des Zondags avonds hare godsdienstoefening houdt in de Herv. kerk. De 200 R. K. maken met die van Hockanje, Nieuw-Hellevoet en Nieuwe-Goote, eene stat. uit, van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Schieland*. De 80 Isr. hebben eene bijkerk, welke tot de

rings van *Brielle* behoort, en door eenen Voorlezer bediend wordt. Er is 1 school met 300 leerl. en 1 school voor meisjes met ongeveer 30 leerl.

De vesting Hellevoetsluis, Hellevoet of Helvoet, ook wel Heelvoet of Heelvoetsluis, ligt 2 u. Z. van Brielle, aan het Haringvliet, 51° 49' 25" N. B., 21° 47' 39" O. L., met eene haven. Zij is thans een langwerpig, sterk fort, omringd met eene gracht en hoofdwal, met vier geheele en twee halve bolwerken. Ter wederzijde van de haven is eene halve zwaluwestaart of hoornwerk, voor ieder van welke een oontrescharp gelegd is. Op het Haarlemsche- en Koningsbolwerk zijn verhevene schietkatten. Aan dit fort zijn ook twee steenen beeren, en het heeft eene poort landwaarts naar Brielle, de Brielsche-poort geheeten, en twee uitgangen aan het einde der haven, beiden barrières, van ophaalbruggen voorzien; terwijl het Kanaal van Voorne langs deze vesting loopt, zijnde de sluizen daarvan gedekt door eene lunette. Merkwaardig is te dezer plaats de schutsluis, die, bijna 16 ell. breed zijnde, groot genoeg is om de zwaarste schepen door te laten en in het dok te brengen. Deze sluis, een meesterstuk van bouwkunde, kan tevens den hoogsten springvloed keeren, en heeft die proef bereids meermaalen bij orkanen doorgestaan. Ook de beide drooge dokken verdienen de bewondering van ieder, die deze plaats bezoekt. Zij kunnen schepen van de grootste soort bevatten; door eene dubbele, kunstig ingerigte stoommachine, wordt het water daaruit zoodanig weggepompt, dat de schepen tot in het kleinste gebrek van onderen kunnen verbeterd worden. Ook ligt er eene ijzeren brug over de doksluis.

Het voornaamste gebouw te Hellevoetsluis is het Rijks-Zeemagazijn, een groot gebouw, waarin veel wat tot het zeewezen behoort geborgen wordt. Voorts heeft men er 's Rijks Scheepstimmerwerf, met ruime huizingen, schuren, werklootsen, zoo tot timmering als tot herstel van schepen en allerlei vaartuigen, benevens eene scheepshelling, alsmede eene ruimte, dienende om op de werf het voorhanden zijnde geschut te bergen, en achter deze werf eene Kaserne voor de bezetting. Nog zijn er eene Hoofdwacht, een Kruidmagazijn, een Magazijn en een Magazijn der Artillerie.

De kerk der Herv. is een fraai en aanzienlijk gebouw met orgel. De toren is van onderen af tot aan het dak, vierkant, van die hoogte af rijst een fraaije steenen koepel in de hoogte, welke van boven versierd is met eenen vergulden bol, in de gedaante van eenen appel, op welks oppervlakte zich weder een kruis vertoont, waarop een vergulden windwijzer, vertoonden de het wapen der vesting. De kerk der Christ. Afg. is een klein gebouw, hetwelk noch toren noch orgel heeft. De R. K. kerk, onder de bescherming van den H. ANTONIUS van Padua, Gode toegewijd, heeft een orgel, doch geen toren. De Gemeenteschool en het Plaatselijk Armhuis zijn ruime en wel ingerigte gebouwen, zoo ook het Gemeentehuis.

HELLEWICH. Zie HEELWEG.

HELLEWYK, buit., pr. *N.Br.*, gem. *Fijnaart-en-Heyningen*,  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Fijnaart*; groot 2,6618 bund.

HELLINGDYK, dijk, pr. *N. H.*

HELLINGWEG, rijweg, pr. *Gron.*, gem. *Leens*, loopende van het dorp *Leens* naar *Douwen*.

HELLOUW, heerl. pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, reg. kant. *Tiel*, postk. *Zalt-Bommel* en *Gorinchem*, gem. *Haafden*. Zij bestaat uit den p. *Hellouw*, benevens de *Krop* en andere uiterwaarden; bevat het d. *Hellouw*, benevens eenige verstrooid liggende h.; telt 90 h. met 560 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw., op 10 na alle Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Zalt-Bommel*, ring van *Tuil*, behoort. De 10 R. K. parochiëren te *Varik*. Er is eene school met 60 leerl.

Het d. *Hellouw* of *Hellou*, oudtijds *Hellowe* of *Hellu*, ligt  $5\frac{1}{2}$  u. W. ten Z. van *Tiel*, 2 u. Z. W. van *Gellicum*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Haafden*. Men telt er 30 h. en 190 inw. De kerk heeft een torentje, doch geen orgel.

Kermis, den derden Woensdag en Donderdag in Juli.

HELLOUW (POLDERVAN), p., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, gem. *Haafden*; groot 752,1033 bund.

HELLOWE. } Zie HELLOUW.

HELLU.

HELLUM of HELE, d., pr. *Gron.*, 3 u. N. O. van *Groningen*, kant. en  $2\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Hoogezand*, reg. kant., hulpk., gem. en 1 u. N. N. O. van *Slochteren*. Men telt er in het d. 70 h. en 400 inw., en met de b. *Akkereinde* en de *Schildhutten* 115 h. en 660 inw., die

meest bestaan van landbouw, veeteelt en visscherij op het *Schildmeer*.

De 500 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Appingedam*, ring van *Slochteren*, behoort. De kerk, een zeer oud gebouw, heeft toren en orgel; ook staat er een zware, vierkante toren, op nagenoeg 12 ell. afstand ten N. van de kerk, met een gewoon buisdak gedekt en met twee klokken voorzien. De 3 R. K. parochiëren te *Sappemeer*. De dorps. telt 80 leerl.

HELLUM, d., pr. *Fr.* Zie JELUM. HELMERCHANEM. Zie HELPMAN. HELMERSGAT. Zie BROUWERSHAVENSCHEN-GAT.

HELMERZIJT, HELMERZIJD, HELMICHZIJT of HELMINKZIJT, ged. der marke *Usselo*, pr. *Over.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Lonneker*; met 70 h. en 420 inw.

HELMHOUT. Zie HELMOND.

HELMICHZIJT.

HELMINKZIJT. } Zie HELMERZIJT.

HELMOND, kant., pr. *N.Br.*, arr. *Eindhoven*. Het bevat de gem. *Helmond*, *Aarle-Rixtel*, *Beek-en-Donk*, *Geldrop*, *Zes-Gebuchten*, *Gemert*, *Lieshout*, *Mierlo*, *Nunen-Gerwen-en-Nederwetten*, *Stiphout* en *Tongerle*; beslaat 24153 bund., telt 3703 h., met ruim 20000 inw., die meest bestaan van den landbouw.

HELMOND, kant. ring, pr. *N.Br.*, klass. van *Eindhoven*; met de gem. *Helmond-Rixtel* - *Aarle-Beek-en-Lieshout*, *Deurne-Vlierden-Liessel-en-Bakel*, *Nunen-Gerwen-en-Wetten*, *St. Oedenrode-Son-en-Bruegel* en *Veghel-Erp-en-Gemert*, 6 kerken, 6 Predikanten en ruim 500 ziel.

HELMOND, dek. in de pr. *N.Br.*, apost. vic. van *'s Hertogenbosch*; met de par. *Helmond*, *Aarle-Rixtel*, *Asten*, *Bakel*, *Beek-en-Donk*, *Budel*, *Deurne*, *Erp*, *Gemert*, *Gerwen*, *Lierop*, *Lieshout*, *Maarheze*, *Mierlo*, *Nunen*, *Someren*, *Stiphout*, *Veghel*, *Vlierden* en *Zoerendonk*, en 3 rectoraten, als: *Handel*, *Liessel* en *Mortel*, 20 Pastoors, 3 Rectoren, 21 Kapellanen en 40000 ziel.

HELMOND, gem. en heerl., pr. *N.Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. en postk. *Helmond* (20 m. k., 4 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de plattelandst. *Helmond*, de geh. *Hoogeind*, *Deuzeldonk*, *Bijs-terveld*, *Binderen*, *Binderseind*, de *Heuvel*, de *Haag* en de *b. Steenweg*; beslaat 1458 bund., en telt 912 h. met 5260 inw., van welke velen hun bestaan vinden in de fabrieken van manufacturen, waaronder er 5 gevon-



den worden, die 200 tot 750, en eene, welke 120 wevers werk verschaffen. Men heeft er 1 rosolie- en 3 koornmolens, 3 bierbrouwerijen, 2 mouterijen, 1 zoutziederij, 2 leerlooierijen, 6 wol- en katoensfabrieken en ververijen, 2 katoendrukkerijen, waarvan eene met 100 arbeiders, en 1 turksch roodverwerij, verder nog ros-pel- en kalendermolens, pellenweverijen en eene stoomkatoendruk - manufacturen-verwerij. De landbouw en veeteelt geven almede aan vele inw. een middel van bestaan; terwijl de landlieden hier tevens hunne benodigdheden koopen.

De ruim 5100 R.K. maken eene par. uit van het apost. vic. van 's Hertogenbosch, dek. van *Helmond*, die door 1 Pastoor en 3 Kapellanen bediend wordt. De ruim 120 Herv. behooren tot de gem. van *Helmond-Rixtel-Aarle-Beek-en-Lieshout*. Er zijn 3 scholen.

Het plattelandst. Helmond, ook wel verkeerdelijk *Helmhout*, ligt 3 u. O. ten N. van Eindhoven, 7 u. Z. O. van 's Hertogenbosch, aan de Aa en de Zuid-Willemsvaart; 51° 28' 43" N. B., 23° 19' 17" O. L. Zij heeft eene ruime haven en telt 393 h. en 1920 inw. De Parochiekerk is een fraai en ruim kruisgebouw, van binnen rustende op zes pilaren van hardsteen, met een schoon en welluidend orgel, en eenen prachtig gebeeldhouwden predikstoel. De fraaije toren, die tamelijk hoog is, heeft eene hooge spits, boven aan met eenen grooten knop of eene peer, versierd, en met een zeer fraai klokkenspel; ook heeft men nog een torentje op het kruis der kerk. De Herv. kerk, is een nieuw, schoon, smaakvol gebouw met orgel en fraaijen toren. Er is eene Latijnsche school, waarin door eenen Rector en eenen Conrector onderwijs gegeven wordt aan 7 leerl.

Voorname gebouwen zijn het slot te Helmond en het Raadhuis mede tot Lokaal voor het Kantongereg. en Kazerne voor de brigade Marechaussee ingerigt. Er is een Gasthuis tot verpleging van arme zieken, warin 20 Zusters van liefde dit werk verrigten, en zich met het geven van onderwijs aan behoeftigen bezig houden.

Jaarmarkten Woensdag na 19 Maart en Woensdag na 11 November; kermis den eersten Zondag in Augustus weekmarkt Zaterdag.

HELMOND(KASTEEL-VAN-), kast. pr. N. Br., gem. en aan de zuidzijde van het plattelandstadsje *Helmond*.

HELMOND-RITTEL-AARLE-BEEK-EN-LIESHOUT, kerk. gem., pr. N. Br., klass. van *Eindhoven*, ring van *Helmond*. Er zijn 160 ziel., en 2 kerken, als: 1 te Helmond en 1 te Aarle. HELMONDSCHÉ-HOUT. Zie HONT. HELMSTROOK. Zie HELMVELD (HET-KLEIN-).

HELMVELD (HET-GROOT-), duinvallei, pr. N.H., gem. *Bloemendaal-Tetterode-Aalbertsberg-en-de-Vogelenzang*, 20 min. W. van Overveen. Het is eene woestliggende vallei, waarop hoogstens hier en daar een enkele struik houtgewas gevonden wordt.

HELMVELD (HET-KLEIN-) of HELMSTROOK, duinvallei, pr. N.H., gem. *Bloemendaal-Tetterode-Aalbertsberg-en-de-Vogelenzang*, N.W. van Bloemendaal, bestaande uit woeste en onbebouwde gronden.

HELNERÉ. Zie HELDER (DER).

HELPEM. Zie HELPMAN.

HELPIJP, geh., pr. Fr., griet. *Franekeradeel*, 50 min. van Tjurn; met 2 h. en 15 inw.

HELPMAN of HELPEM, oudtijds HELTMEN, HELEMER, HELMERCHAMEN, HELPMAN, geh., pr. Gron., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van *Haren*, aan den straatweg van Groningen op Assen; met 73 h., 450 inw. en eene school met 150 leerl.

HELPOEDER ook wel enkel DE HEL, p., pr. Z. H., gem. *Sludrecht*; groot 51,6120 bund.

HELSCHE-HAVEN. Zie HEL (DE) geh.

HELSCHENHOEK (DE), pr. N. Br. Zie HELZENHOEK.

HELSEDEUR, dat ged. van het *Marsdiep*, ten N. van de pr. N. H., hetwelk langs de Noordkust van den Helder, van Kaapshoofd af tot aan de batterij Louise loopt.

HELSDINGEN, geh., pr. Z. H., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Vianen*; 16 h. en 100 inw. Kermis den eersten Maandag in Aug.

HELSENHOEK. Zie HELZENHOEK.

HELSSLOOT, kil, pr. Z. H., gem.

*Sludrecht*, dat uit de *Merwede* voortkomt en in de *Kivvoorschil* uitloopt.

HELSUM. Zie  $\left\{ \begin{array}{l} \text{HELSUM.} \\ \text{JELSUM.} \end{array} \right.$

HELTMEN. Zie HELPMAN.

HELVOET. Zie HELLEVOETSLUIS.

HELVOET (NIEUW- en OUD-). Zie HELLEVOET (NIEUW-) en HELLEVOET (OUD-).

(SLUIS).

HELVOETSLUIS. Zie HELLEVOET-HELVOIRT, gem., pr. N. Br., arr. 's Hertogenbosch, kant. *Boxtel*, reg. kant. *St. Oudenrode*, hulpk. van de postk. 's Hertogenbosch en *Tilburg*

(5 m. k., 2 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit de volgende geh., hier rotten genaamd: de Molenstraat, de Helvoirtsche-straat, de Achterstraat, de Voorste Distelberg, de Achterste Distelberg, de Heikant-Laar-en-Zandkant en Gijzel-en-Raam; beslaat 2658 bund. telt 214 h., met 1470 inw., die meest bestaan van den landbouw, ook zijn er 18 schoenmakerijen en eenige leerlooijerijen, makende de schoenen eenen kleinen tak van koophandel uit.

De 1400 R.K. maken eene par. uitvan het apost. vic. van 's Hertogenbosch, dek. van *Orthen*, welke door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De 70 Herv. behooren tot de gem. van *Helvoirt-en-Haren*. Er is éene school met 150 leerl.

Het d. Helvoirt, Hilvoirt of Helvoort, ook wel Helvoirtsche-straat en vroeger ook Klein-Tilburg, ligt 1½ u. Z. W. van 's Hertogenbosch, 2 u. W. ten N. van Boxtel, aan de Ley en den straatweg van 's Hertogenbosch op Tilburg. De Herv. kerk is voorzien van een fraai, welluidend orgel. De R. K. kerk, aan den H. NICOLAUS toegewijd, heeft eenen kleinen toren, doch geen orgel.

HELVOIRT-EN-HAREN, kerk, gem., pr. *N. Br.*, klass. van 's Hertogenbosch, ring van *Oisterwijk*. Zij telt 70 ziel. en heeft éene kerk te *Helvoirt*.

HELVOIRTSCHES- }  
STRAAT. } Zie  
HELVOIRT.

HELWAARDE. }  
HELWERD. } Zie HELWERT.

HELWERDER-MAAR of HELWAAR-  
DER-MAAR, water, pr. *Gron.*, dat uit de *Delle* voortkomt en bij Uithuizen in het *Oude-Maar* valt.

HELWERDER-TIL of HELWAAR-  
TIL, brug, pr. *Gron.*, over de *Helwer-  
der-Maar*, 5 min. Z. O. van Helwert.

HELWERT, HELWERD of HELWAARDE,  
geh., pr. *Gron.*, gem. *Kantens*, 10  
min. N. van *Raltum*, op eene wierde;  
met 2 h. en 16 inw.

HELZENHOEK, ook wel HELZEN-  
BROEK, HELSCHENROEK en ELZENHOEK  
gespeld, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Nuland*.

HELZUM. Zie HELSUM.

HEM, d., pr. *N. H.*, arr. en 2 u.  
O. N. O. van *Hoorn*, 1½ u. W. Z. W.  
van *Enkhuizen*. postk. *Hoorn*, gem.  
*Venhuizen-en-Hem*, ½ u. W. van *Ven-  
huizen*, aan de zoogenaamde *Korte-  
Streek*. Men telt er 96 h. en 590 inw.,  
en met de geh. de *Hout*, de *Hofmolen*  
en *Elba*, 108 h. en 640 inw., die meest  
bestaan van landbouw en veeteelt.

De 300 Herv. maken eene gem. uit,  
welke tot de klass. van *Hoorn*, ring  
van *Enkhuizen* behoort. De kerk is  
een oud kruisgebouw, zonder orgel,  
met eenen vierkantentoren, met acht-  
kantige vrij hooge spits. De 350 R. K.  
behooren tot de stat. van *Hem-en-  
Venhuizen*. De dorps. telt 100 leerl.

HEM (DE), geh., pr. *Fr.*, gem. *Leeu-  
warderadeel*, ½ u. Z. O. van *Wirdum*;  
met 7 h. en 35 inw.

HEM (DE), geh., pr. *Fr.*, gem. *Baar-  
deradeel*, ½ u. O. Z. O. van *Baard* en  
½ u. Z. W. van *Jorwerd*, aan de *Laan-  
vaart*; met 4 h. en 30 inw.

HEM (DEN), afd. der zoogenaamde  
*Gemeenelanden*, zijnde een ged. van  
den p. *den Broek*, onder *Heemskerk*,  
pr. *N. H.*; groot 26,302 bund.

HEM (DEN). Zie HEMPOLDER.

HEM (DEN), strook buitendijksche  
grond in het *IJ*, pr. *N. H.*, gem. *Zaan-  
dam*. (MEN.)

HEM (KORTE-). Zie KORTE-HEM-  
HEMAAL (HOOG-), ook wel HOOG-  
HEEMAAL, en bij verbastering HOOG-  
MAAL, p., pr. *N. Br.*, gem. *Oss*, *Lith*,  
*Lithoijen* en *Geffen*; 3123,5478 bund.

HEMAAL (LAAG-), ook wel LAAG-  
HEEMAAL, en bij verbastering LAGE-  
MAAL, p., pr. *N. Br.*, gem. *Alem-  
Maren-en-Kessel*; groot 1816,4621 bund.

HEMDIJK, dijk, pr. *N. H.*, van den  
Zijddijk naar het d. *Oosterleek* loo-  
pende.

HEMDIJKEN (DE), reeks van bin-  
nenlandsche waterkeeringen, pr. *Fr.*,  
in de gem. *Rauwerderhem*, *Wym-  
brütseradeel* en *Wonseradeel*.

Die Hemdijken, welke den groot-  
sten omvang bevat, neemt eenen  
aanvang bij de *Oude-Schouw*, aan  
den tegenwoordigen straatweg, in het  
Z. O. ged. van de gem. *Rauwerder-  
hem*, aldaar voorkomende onder den  
naam van *Groendijk*; hij rigt zich  
vervolgens in *Wymbrütseradeel*, onder  
dien van *Hemdijk*, met eene bogt, be-  
noorden het *Sneekermeer*, langs de  
*Houkesloot*, voorbij *Offingawier*, van  
waar hij zich, onder de benamingen van  
*Groene*- en *Steenendijk* (de laatste nu  
een gedeelte van den straatweg van  
*Sneek* naar *Leeuwarden*) tot aan de st.  
*Sneek*, welke hij doorsnijdt, uitstrekt,  
loopende van daar, langs de *Geeuw*,  
naar de *Nijezijl* onder *Oosthem*; verder  
voorbij de d. *Oosthem*, *Abbea*, *West-  
hem* en *Wolsum*. Bij de b. *Blaauwhuis*  
in *Wonseradeel* komende, loopt hij  
langs den noordkant van het ingedijkte  
*Sensmeer*, naar *Tjerkwerd*, en van

daartoe aan dest. Bolsward, alwaar hij zich aan de Dieperderder-Hem aansluit.

**HEMEL (DE)**, arbeiderswoning, pr. *N. H.* gem. *Schermerhorn-en-West-Mijzen*, aan de Noordervaart zuidzijde, nabij de ijzeren brug. (HEMERT.)

**HEMEL (BLANKEN)**. Zie **BLANKEN-HEMELDAL (HET - HUIS - HET)**, landb., pr. *Geld.*, gem. *Renkum*, een ged. van het landg. de Hemelsche-Berg.

**HEMELRIJK**, b., pr. *N. Br.*, gem. en 25 min. N. van *St. Michielsgestel*, aan den Plijsche-dijk.

**HEMELRIJK**, boerd. en herb., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Adorp*, aan den straatweg van Groningen naar Winsum; groot 6,5890 bund.

**HEMELRIJKSCHEN-WAARD**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Ojcn-en-Teeffelen*; groot 59,3750 bund.

**HEMELSCH-BERG (DE)**, heuvel, pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Nunspeet*, aan den grooten veldweg naar Elspeet. Het is eene met lange heide begroeide hoogte, voorzien van twee kruinen, op ieder van welke men drie ronde gaten vindt, op eenen onderlingen afstand van 8 ellen, maar in eenen driehoek gelegen. Men houdt ze voor Heidensche offerplaatsen.

**HEMELSCH-BERG (DE)**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Renkum*, nabij Oosterbeek; groot ongeveer 50 bund.

**HEMELTJE (HET)**, hofst., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. O. N. O. van *Bathmen*; groot 17,9340 bund.

**HEMELUM** oudtijds **CHEMELIUM** en en ook wel **CHIMELUM** geheeten, d., pr. *Fr.*, arr. en 5 u. Z. W. van *Sneek*, kant. en 2 u. Z. O. van *Hindeloopen*, reg. kant. *Bolsward*, postk. *Bolsward*, *Harlingen*, *Heerenveen* en *de Lemmer*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde* in een heuvelachtig oord; met 24 h. en 180 inw., en met het geb. Nijeburen 39 h. en 240 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt.

De 180 Herv. behooren tot de gem. *Hemelum-Mirns-en-Bakhuizen*. De kerk is een net gebouw, met eenen spitsen toren, en een orgel. De 120 Doopsgez., behooren tot de gem. van *Warns*. De 50 R. K. parochiëren te *Bakhuizen*. De dorps. telt 25 leerl.

**HEMELUMER - NIJBUREN**. Zie **NIJBUREN (HEMELUMER.)**

**HEMELUMER-OLDEPHAERT**, eertijds **HEMELUMER-OENFERT**, het westelijkste gedeelte van de gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, pr. *Fr.* Het bevat de d. Hemelum. Kou-

dum, Molkwerum, Scharl en Warns; telt 408 h. en 2300 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt.

De Herv. maken ged. de gem. van *Koudum*, *Molkwerum*, *Warns-en-Scharl* uit, en behooren ged. tot die van *Hemelum-Mirns-en-Bakhuizen*. De Doopsgez. maken de gem. van *Warns* uit. De R. K. parochiëren te *Bakhuizen*. Er zijn 5 scholen.

**HEMELUMER-OLDEPHAERT-EN-NOORDWOLDE**, gem., pr. *Fr.*, arr. *Sneek*, kant. *Hindeloopen* (13 m. k., 7 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. Hemelum, Koudum, Warns, Scharl, Molkwerum, Oudega, Nijega, Elabuizen en Kolderwolde; beslaat 8368,2251 bund., en telt 365 h., met 3200 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt, terwijl er te Oudega, te Nijega en te Kolderwolde veenderijen zijn; ook is er een korenmolen.

De 2500 Herv. maken de gem. *Koudum*, *Molkwerum*, *Nijega-en-Elabuizen*, *Oudega-en-Kolderwolde* en *Warns-en-Scharl* uit, terwijl een ged. ook tot de gem. *Hemelum-Mirns-en-Bakhuizen* behoort. De 390 R. K. parochiëren te *Bakhuizen* of te *Balk*. De 380 Doopsgez. maken ged. de gem. *Molkwerum* en *Warns* uit, en behooren ged. tot de gem. *Stavoren*. Sommigen gaan ook te *Balk*, te *Hindeloopen* of te *Workum* ter kerk. De 20 Evang. Luth. behooren tot de gem. *Workum*. Er zijn 6 scholen.

**HEMELUMER-VEENEN**, veengr., pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, 25 min. Z. O. van Hemelum; groot 20 bund.

**HEMELUM - MIRNS-EN-BAKHUIZEN**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Sneek*, ring van *Sloten*, met 420 ziel. en eene kerk te Hemelum.

**HEM-EN-VENHUIZEN**, R. K. stat., pr. *N. H.*, aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *West-Friesland*; met 1 kerk te Venhuizen en 500 ziel.

**HEM-EN-VENHUIZEN (POLDERVAN-)**, p., pr. *N. H.*, gem. *Venhui-zen-en-Hem*; groot 1362,5280 bund.

**HEMERSTEIN**. Zie **HEIMERSTEIN**.

**HEMERT**, **HEMERT** of **HIEMERT**, b., pr. *Fr.*, gem. *Wonsradeel*, in het N. van het d. Burgwert; aan de Bolswarder- en Arumervaarten; met 8 h. en 50 inw.

HEMERT. Zie 

}	HEMERWERD.
	HEMERT (NEDER-).
	HEMERT (OP).
	HEMERT-ZUIDZIJDE (NEDER-).

**HEMERT (DE)**, wier, pr. *Gron.*, gem. *Ten Boer*, 10 min. N. van *Lellens*.

**HEMERT (DEN-)**. Zie **EMER (DEN-)**.

**HEMERT (BINNENPOLDER-VAN-NEDER-HEMERT)**, ook wel enkel **POLDER-VAN-NEDER-HEMERT**, p., pr. *Geld.*, gem. *Neder-Hemert*; 203,9134 bund.

**HEMERT (HUIS-TE-NEDER-)** of **HUIS-TE-HEMERT**, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Neder-Hemert*; met 0,9590 bund.

**HEMERT (HUIS-TE-OP-)**, adell., h., pr. *Geld.*, gem. *Op-Hemert*, 5 min. N. O. van den *Waaldijk*; groot 174,7160 bund.

**HEMERT (NEDER-)**, oudtijds **HAMARITHA**, **HAMERTHA**, **HAMERTHE** en **HAMERT**, gem. en heerl., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. en postk. *Zalt-Bommel* (21 m. k., 7 s. d., 1 j. d. 2 afd.). Zij bestaat uit den Hemertsche-waard en den Polder van *Neder-Hemert*, en bevat de d. *Neder-Hemert* aan de Noordzijde der *Maas*, *Neder-Hemert* aan de zuidzijde der *Maas*, benevens het geh. *Rietschoof*, en telt 111 h., met 630 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt.

De inw., op 2 na allen Herv., maken de gem. van *Neder-Hemert-Zuid-en-Noordzijde* uit. De 2 R. K. parochiëren te *Zalt-Bommel*. Er zijn 2 scholen.

**HEMERT (OP-)**, gem. en heerl., prov. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, reg. kant. *Tiel*, postk. *Zalt-Bommel* en *Tiel* (23 m. k., 9 s. d., 1 j. d. 2 afd.). Zij bestaat uit de heerl. *Op-Hemert* en *Zennewijnen*; beslaat 1624,9126 bund., telt 169 h., met 990 inw., die meest bestaan van landbouw.

De 890 Herv. maken de gem. van *Op-Hemert-en-Zennewijnen* uit. De 80 R. K. parochiëren te *Varik*. De 20 lsr. behoorren tot de rings. van *Tiel*. Er is eene school met 120 leerl.

**HEMERT (OP-)**, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, reg. kant. *Tiel*, postk. *Zalt-Bommel* en *Tiel*, gem. *Op-Hemert*. Zij bestaat uit den Polder van *Op-Hemert* en de *Op-Hemertsche-Uiterwaarden*; bevat het d. *Op-Hemert* en eenige verstrooid liggende h., en telt 140 h. met 820 inw.

Het d. *Op-Hemert*, oudtijds *Hamarida*, *Hamaritha*, *Hamerithe*, ligt 1 u. Z. W. van *Tiel*, 2 u. Z. O. van *Geldermalsen*, op 57° 50' 46" N. B., 23° 3' 19" O. L., aan den *Waaldijk*. Er bestaat hier geen kom van het d., dewijl de huizen voor het meerendeel verspreid zijn. Echter is er eene

soort van b. bij de kerk, bestaande uit de *Predikantswoning*, het *Gemeentehuis*, eene *herberg* en een drietal *boerenwoningen*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 20 leerl.

**HEMERT (POLDER-VAN-NEDER-)**, p., pr. *Geld.*, gem. *Neder-Hemert*.

**HEMERT (POLDER-VAN-OP-)**, p., pr. *Geld.*, gem. *Op-Hemert*; groot 1135,26 bund.

**HEMERT (UIT-)**. Zie **HEMERT-ZUIDZIJDE (NEDER-)**.

**HEMERT-EN-ZENNEWIJNEN (OP-)**, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. van *Zalt-Bommel*, ring van *Tuil*; met eene kerk te *Op-Hemert*, en telt er 885 zielen.

**HEMERT-NOORDZIJDE (NEDER-)**, d., pr. *Geld.*, 8 u. Z. W. van *Tiel*, kant. postk. en 1½ u. Z. W. van *Zalt-Bommel*, gem. *Neder-Hemert*. Men telt er 68 h. en 430 inw. De kerk heeft toren en orgel. De dorps. telt 100 leerl.

**HEMERT (UITERWAARDEN-VAN-NEDER-)**, uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Neder-Hemert*; groot 128,3710 bund.

**HEMERTSCHE-EILAND (HET)**. Zie **HEMERTSCHE-WAARD**.

**HEMERTSCHE-UITERWAARDEN (OP)**, uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Op-Hemert*; groot 123,2612 bund.

**HEMERTSCHE-WAARD (DE)**, of **HET HEMERTSCHE-EILAND**, bedijkt eil., pr. *Geld.*, gem. *Neder-Hemert*, geheel door de *Maas* omgeven.

**HEMERTSCHE-WATERING (DE)**, water, pr. *Geld.*, dat in het O. van den Polder van *Op-Hemert*, uit de *Zuyppgraaf* voortkomt, en in de *Linge* valt.

**HEMERT-ZUID-EN-NOORDZIJDE (NEDER-)**, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. en ring van *Zalt-Bommel*, met 2 kerken, 1 te *Neder-Hemert-zuidzijde*, 1 te *Neder-Hemert-noordzijde*, en 900 ziel.

**HEMERT-ZUIDZIJDE (NEDER-)**, ook wel **UIT-HEMERT**, d., pr. *Geld.*, arr. en 8 u. Z. W. van *Tiel*; kant., postk. en 1½ u. Z. van *Zalt-Bommel*, gem. *Neder-Hemert*, ¼ u. N. van *Neder-Hemert-Noordzijde*. Men telt er 21 h. en 160 inw., en met het geh. *Rietschoof* 36 h. en 260 inw. De kerk is van toren en orgel voorzien. De dorps. telt 35 leerl.

**HEMERWOLDE**, eigenlijk **EMMERWOLDE** of **EMMERSWOLDE**, ook **IMMERSWOLDE**, geh., pr. *Gron.*, gem. en 20 min. N. van *Ten-Boer*, aan het *Stedumermaar*; met 2 h. en 20 inw.

**HEMESFOORT**. } Zie **AMERSFOORT**.  
**HEMESFURT**.

**HEMZEKERK.** {Zie HEEMSKERK.  
HEMZENKIREK.)

**HEMMEER (GROOT-EN-KLEIN-).**  
Zie HEMMEER (GROOT-) en HEMMEER  
(KLEIN-).

**HEMMEELAND,** uiterw., pr. *N. H.*,  
gem. *Zuiderwoude*, groot 39,7400 h.

**HEMMELBERG,** heuvel, pr. *Over-*,  
gem. *Markelo*.

**HEMMEN,** gem. en heerl., pr. *Geld.*,  
arr. *Nijmegen*, kant. *Elst*, postk. *Nij-*  
*megen* en *Wageningen* (17 m. k., 10  
s. d., 1 j. d. 1 afd.). Zij bestaat uit den  
Polder-van-Hemmen; bevat, behalve  
het kasteel, 25 h., waarvan eenige  
weinige rondom het kerkje tot een d.  
vereenigd zijn; beslaat 253,4994 bund.  
en telt 26 h., met ongeveer 240 inw.,  
die meest bestaan van landbouw.

De inw., op 11 na allen Herv., maken  
eene gem. uit, welke tot de klass. van  
*Nijmegen*, ring van *Elst*, behoort.  
De 11 R. K. parochieren te *In-Doornik*.  
Er is eene school met 60 leerl.

Het d. Hemmen of Himmen, ook wel  
onder den naam van Hemmi voorko-  
mende, ligt 3 u. N. W. van Nijmegen,  
2 u. W. ten N. van Elst, aan de Linge.  
Men telt er 8 h. en 60 inw. De kerk  
heeft toren en orgel. Men heeft er een  
fraai heerenh., het Slot-Te-Hemmen  
genaamd, eene zieken- en begrafenis-  
bus en een doorgangshuis voor jeug-  
dige ontslagene gevangenen.

**HEMMEN,** geh., pr. *Gron.*, gem. en  
10 min. N. W. van *Haren*; met 19 h.,  
110 inw. en eene zeepziederij.

**HEMMEN (HUIS-TE),** buit., pr. *Gron.*,  
gem. *Haren*, in het geh. *Hemmen*.

**HEMMEN (KORTE-).** Zie KORTE-  
HEMMEN.

**HEMMEN (POLDER-VAN-),** p., pr.  
*Geld.*, gem. *Hemmen*; 253,4994 bund.

**HEMMEN (SLOT-TE-),** lusth., pr.,  
*Geld.*, gem. en 3 min. van *Hemmen*,  
nabij de Linge.

**HEMMENIS.** Zie COLHAM.

**HEMMERHOEK,** dat gedeelte van  
het *Alkmaardermeer*, pr. *N. H.*, het-  
welk tusschen den Hempolder en den  
Doorgeesterpolder inschiet.

**HEMMERIK.** Zie HEMRIK.

**HEMMERKEIN.** Zie HEMRIKSEND.

**HEMMI.** Zie HEMMEN.

**HEMPELSVOET,** plaat in de *Gre-*  
*velingen*, ten Z. van de prov. *Z. H.*  
Zij maakt de westelijke punt van de  
*Paardenplaat* uit.

**HEMPENS,** d., pr. *Fr.*, arr., kant.  
en 1 u. Z. O. van *Leeuwarden*, postk.  
*Leeuwarden*, *Heerenveen* en *Sneck*,  
gem. *Leeuwarderadeel*. Men telt er

11 h. en 90 inw., die meest bestaan  
van veeleelt en koemelkerij.

De inw., op 2 na, allen Herv., be-  
hooren tot de gem. van *Hempens-en-*  
*Teerns*. De kerk een langwerpig ge-  
bouw, met spitsen toren en eene met  
fraai beeldwerk versierden predik-  
stoel, doch zonder orgel. Van de 2  
Doopsgez., behoort er één tot de gem.  
van *Leeuwarden*, de andere tot die  
van *Grouw*. De kinderen genieten  
onderwijs te *Goutum* en *Huizum*.

**HEMPENS-EN-TEERNS,** kerk. gem.  
pr. *Fr.*, klass. en ring. van *Leeuwar-*  
*den*; met 1 kerk, te *Hempens*, en  
130 ziel.

**HEMPENSTER-MEER** of **HEMPENSTER-**  
**MEER,** p., pr. *Fr.*, ged. gem. *Idaarde-*  
*radeel*, ged. gem. *Leeuwarderadeel*;  
groot ongeveer 100 bund.

**HEMPENSTER-ZET** of **HEMPENSTER-**  
**ZET,** doorwaadbare plaats en veer,  
waar men met een boot overvaart, en  
met rijtuigen doorrijdt, pr. *Fr.*, gem.  
*Leeuwarderadeel*, 3 min. W. van  
*Hempens*, in de Nieuwe Grons.

**HEM-POLDER,** ook wel enkel DE  
HEM, p., pr. *N. H.*, gem. *Akerdoot*. Het  
is een eil. groot 71,2940 bund.

**HEMPOLDER,** p., pr. *N. H.*, gem.  
*Schoot-Groot-Harger-en-Camp*.

**HEMRIK** ook wel **HEMRYK** of **HAMRYK**  
en naar sommigen de **HOEVE** VAN **CRUP-**  
**TORIX**, door **TACITUS** vermeld, d., pr.  
*Fr.*, arr. en 3½ u. O. N. O. van *Hee-*  
*renveen*, kant. en 1 u. Z. O. van  
*Beelsterzwaag*, postk. *Groningen* en  
*Heerenveen*, gem. *Opsterland*, aan  
den grooten weg naar *Drenthe*. Men  
telt er 75 h. en 400 inw., die meest  
bestaan van landbouw.

De inw., allen Herv., behooren tot de  
gem. van *Lippenhuizen-Terwispel-*  
*en-Henrik*. De kerk heeft toren noch  
orgel. De dorps. telt 70 leerl.

**HEMRIK (HET),** meer, pr. *Gron.*,  
gem. en ¼ u. Z. van *Haren*, bewesten  
den straatweg, aan het *Horensche-diep*.

**HEMRIKSEND,** ook **HEMMERKEIN,** b.,  
pr. *Fr.*, ged. gem. *Leeuwarderadeel*,  
ged. gem. *Idaarderadeel*, ¼ u. N. O.  
van *Sucichem*, ¼ u. N. W. van *War-*  
*rega*; met 4 h. en 25 inw.

**HEMRIKSEND (GROOT-),** hofst.,  
pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, kant.  
en ¼ u. N. N. W. van *Warrega*; groot  
1,2140 bund.

**HEMSCHEN.** Zie **HEMSE**.

**HEMSHORN.** Zie **HAMSHORN**.

**HEMSTEDE.** Zie **HEEMSTEDE**.

**HEMSTER-TILLE.** Zie **HEMTILLE**.

**HEMSTER-VENNE,** streek laag wei-

land, pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*, N. O. van Kortebemme.

HEMTILLE of HEMSTER-TILLE, brug over de Jaanvaart, pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, in den rijweg van Franeker naar de Schouw, op halfweg de d. Baard en Jorwerd.

HEMUR-ENGE. Zie AMERONGEN.

HEMUS. Zie EEM.

HENDRICUS-POLDER (DE GROOTE-en DE KLEINE-). Zie HENRICUS-POLDER en HENRICUS-POLDER (DE KLEINE-).

HENDRIK, grootel. landh., pr. *N.Br.*, gem. *Hüborenbeek*.

HENDRIK (FORT-). Zie LEURSCHEANS. HENDRIK (FREDERIK-). Zie FREDERIK-HENDRIK.

HENDRIK - DOUWES - MEER (GROOT-) of DOUWES-MEERTJE, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, onder Sigerswolde, Z. van de Friesche palen.

HENDRIK-IDO-AMBACHT, heerl., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Dordrecht*. Zij bevat het d. Hendrik-Ido-Ambacht, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 795,1844 bund., en telt 180 h., met 1000 inw., die meest bestaan van vlasserijen en melkerij. Ook zijn er 2 steenbakkerijen.

De inw., allen Herv., maken, met die van de heerl. Oostendam, eene gem. uit, van de klass. van *Dordrecht*, ring van *Zwijndrecht*. Er is eene school met 130 leert.

Het d. Hendrik-Ido-Ambacht, oudtijds Hendrik-Yden-Ambacht, ook wel 's Heeren-Heynekerke of enkel Heinekerke genoemd, ligt 1 u. N. N. W. van Dordrecht. Men telt er 38 h. en 250 inw. De kerk heeft geen orgel, maar eenen toren, eenen fraaijen predikstoel en een kostbaar gestoelte tot zitplaatsen van den Ambachtsheer en diens familie, alsmede voor de Leden der Regering en hunne vrouwen. De dorps. telt 160 leert.

HENDRIK-IDO-AMBACHT (POLDER-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Hendrik-Ido-Oostendam-en-Schildmans-kinderen - Ambacht*; 639,5508 bund.

HENDRIK-IDO-OOSTENDAM-ENSCHILD MANS - KINDEREN - AMBACHT, gem., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Dordrecht* (6 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. Hendrik-Ido-Ambacht, Oostendam en Schildmans-kinderen-Ambacht, groot 861,2774 bund., en telt 211 h. met ruim 1400 inw., die meest bestaan van landbouw en vlasnering, ook heeft men er 2 steenbakkerijen.

De inw., op 5 na allen Herv., ma-

ken ged. de gem. van Hendrik-Ido-Ambacht uit, en behooren, voor zoo ver Schildmans-kinderen - Ambacht aangaat, onder *Zwijndrecht*. De 3 R. K. parochiëren te *Dordrecht*. De 2 Isr. behooren tot de rings. van *Dordrecht*. Er is 1 school met 160 leert.

HENDRIK-LUITEN-AMBACHT. Zie LUITEN-AMBACHT.

HENDRIKS-KINDEREN. Zie HEER-HENDRIKS-KINDEREN.

HENDRIKSPOLDER (ANNEX-DE-).

Zie HENRICUSPOLDER (DE KLEINE-).

HENDRIKSPOLDER (FREDERIK-)

Zie PRINS-HENDRIKS-POLDER.

HENDRIKS-POLDER (DE GROOTE-EN-KLEINE-). Zie HENRICUS-POLDER en HENRICUS-POLDER (DE KLEINE-).

HENDRIKS - POLDER (OOST-GRAAF-). Zie GRAAF-HENDRIKS-POLDER (OOST-).

HENDRIKS - POLDER (PRINS -).

Zie PRINS-HENDRIKS-POLDER.

HENDRIKS - POLDER (WEST-GRAAF-). Zie GRAAF-HENDRIKS-POLDER (WEST-).

HENDRIKS-POLDER (WILLEM-).

Zie WILLEM-HENDRIKS-POLDER.

HENDRIKSZAND. Zie HEINKESZAND.

HENDRIK-VEERSE-POLDER, ook VEERSE-POLDERTJE, p., pr. *Zeel*, gem. *Groede*, een deel van de *Watering-van-Baarzande* uitmakende.

HENGEL. Zie HENGELO.

HENGELDER, ook wel ENGELOO, buit., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Zevenaar*; groot 29,8220 bund.

HENGELDERBEEK. Zie HENGELER-BEEK.

HENGELDER-HEURNE of HENGELER-HEURNE, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. ten W. van *Losser*, een gedeelte van de buurs. *Lulle* uitmakende.

HENGELER-BEEK of HENGELDERBEEK, pr. *Over*. Zij ontstaat in de gem. *Losser*, omtrent bij de Lutterkerk en valt in de *Dinkel*.

HENGELER-HEURNE. Zie HENGELDER-HEURNE.

HENGELO, gem., pr. *Over.*, arr. *Almelo*, kant. *Velden*, reg. kant. *Enschede*, hulpk. van het postk. *Almelo*, *Enschede* en *Oldenzaal* (9 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. Hengelo en Bekkum en de buurs. *Woolte* en *Eule*; groot 4064,1189 bund.; telt 529 h. en ruim 3600 inw., die meest bestaan van landbouw en fabrieken, zijnde er 1 damastfabriek, 6 fabrieken van gestreept bont, marseille, bombazijn, calicots en andere gemengde stoffen, 2 linnenbleekerijen, 1 ka-

toendrukkerij, 3 rietmakerijen, 1 hoedenmakerij, 1 steen- en pannenkokerij; 2 grutterijen, 3 bierbrouwerijen, 2 olie- en 3 korenmolens.

De 1400 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Deventer*, ring van *Enschede*. De 180 Doopsg. maken eene gem. uit. De 2000 R. K. maken ged. de stat. *Hengelo* uit, welke tot het aartspr. van *Twenthe* behoort, en door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend wordt, en parochiëren ged. te *Delden*. De 40 Isr. behooren tot de rings. van *Oldenzaal*, welke hier eene bijkerk heeft. Er zijn 4 scholen.

Het d. Hengelo ligt  $3\frac{1}{2}$  u. Z. O. van Almelo,  $\frac{1}{2}$  u. O. van Delden, ter plaatse waar de straatwegen van *Deventer* naar *Oldenzaal* en van *Zwolle* naar *Enschede* elkander kruisen. De Herv. kerk, waarvan de toren ged. op het gebouw, ged. op vier kolommen rust, is van een orgel voorzien. De R. K. kerk, toegewijd aan den H. LAMBERTUS, heeft toren en orgel. De Doopsg. kerk heeft toren noch orgel. De school telt 380 leerl.

HENGELO, gem., pr. *Geld.*, arr. *Zutphen*, kant. *Doetinchem*, reg. kant. *Doesborgh*, postk. *Doesborgh*, *Zutphen* en *Ter-Borg* (13 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Hengelo, benevens de buurs. *Dunsbergerhoek*, *Gooi*, *Bekveld*, *Noordink* en *Varssel*; beslaat 3770 bund., en telt 455 h., met 3050 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt. Ook is er veel handel in paarden, koeijen, schapen en varkens. Er zijn 3 koren-, 1 pel- en 2 oliemolens.

De 1800 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Zutphen*, ring van *Doesborgh*, behoort. De 1100 R. K. behooren tot de stat. van *Hengelo-en-Zelhem*. De Isr. hebben hier eene bijkerk. Er zijn 3 scholen.

Het d. Hengelo, Hengel of Henghel, ligt 3 u. Z. O. van *Zutphen*,  $2\frac{1}{2}$  u. N. van *Doetinchem*. Men telt er 81 h. en 570 inw. De kerk der Herv. is een antiek gebouw, met orgel en fraaijen en sierlijken toren, welke ruim 100 ell. hoog is. De R. K. bijkerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De Isr. bijkerk is een klein gebouw. De dorps. telt 90 leerl.

Paarden en beestenmarkt den 30 Maart; den laatsten Dingsdag in April; Woensdag vóór Pinksteren en daags vóór St. Laurens; de groote jaarmarkt den 28 September, jaar en beestenmarkt den derden Dingsdag in Novem-

ber, Kermis Woensdag na *MARIA Visitatie*, duurt 2 dagen.

HENGELO-EN-ZELHEM, R. K. stat., aartspr. *Geld.*, met ruim 1700 zielen, eene kerk te *Keijenberg* en eene bijkerk te *Hengelo*, waarin de dienst gedaan wordt door eenen Pastoor en eenen Kapellaan.

HENGELSCHE-ENCK, streek lands, pr. *Geld.*, gem. en 5 min. Z. O. van *Hengelo*, bijna een uur gaans in den omtrek, en 100 bund. groot.

HENGEST - SCHOTÉ. Zie HENSCHOTEN.

HENGVELD, HENGVELD, HEUGEVELDE of HEGEVELDE, buurs., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. ten W. van *Wijhe*; met 55 h. en 340 inw.

De 250 R. K., inaken met die van eenige buurs. onder *Wijhe* en *Olst* eene stat. van ruim 1200 ziel. uit, welke tot het aartspr. van *Zalland-Drenthe-en-Groningen* behoort. De kerk, aan den H. WILLIBORDUS toegewijd, heeft eenen kleinen toren en is van een fraai orgel voorzien.

HENGVELDE of HENGVELD, geh., pr. *Over.*, zem. *Ambt-Delden*,  $1\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Delden*, 94 h. en 360 inw.

De 320 R. K., maken met die van de buurs. *Markvelde* en *Boekelo*, eene kerk, gem. uit, welke tot het aartspr. van *Twenthe* behoort. De kerk, aan de H. H. PETRUS en PAULUS toegewijd, heeft een klein torentje, doch geen orgel. Er is eene school, met 130 leerl.

HENGVELT, buit., pr. *Geld.*, gem. *Heeteren*, te *Driel*.

HENGFORDEN, HENGFORDE, HENGFORDE of HENIGFORDE, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Olst*; met 72 h. en 480 inw.

HENGFORDERWAARDEN, uiterwaarden, pr. *Over.*, gem. *Olst*.

HENGHEL. Zie HENGLO.

HENGMENG. Zie MEEUWEN (POLDER VAN).

HENGMENGSCHHE-MOLEN, molen, pr. *N. Br.*, gem. *Meeuwen-Hill-en-Babyloniënbroek*, dienende tot uitmaling van den *Polder-van-Meeuwen*.

HENGMENGSCHHE-WETERING, waterloop, pr. *N. Br.*, gem. *Meeuwen-Hill-en-Babyloniënbroek*. Zij ontstaat in den *Polder-van-Meeuwen*, en wordt in den *Meeuwensche Gantel* ontaast.

HENGSDIJK. Zie HENGSDIJK.

HENGST (DEN). Zie HENGSTPOLDER.

HENGST (GAT-VAN-DEN-), eene der killen in den *Biesbosch*, pr. *Z. H.*, gem. *Sliedrecht*, die uit de *Hoogkil* voortkomende, in de *Grootekil* uitloopt.

**HENGSTDIJK**, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. en postk. *Hulst* (12 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit het d. Hengstdijk en de p. Groot-Hengstdijk en Klein-Hengstdijk, het grootste gedeelte van den p. Rummersdijk; beslaat 872,2571 bund., en telt 125 h. met 660 inw., die van den landbouw bestaan. Er is ook 1 windkorenmolen.

De 620 R. K., maken eene par. uit. van het apost. vic. van *Breda*. De 40 Herv., behooren tot de gem. van *Hontenisse*. Er is 1 school met 90 leerl.

Het d. Hengstdijk of Hengsdijk, ook wel Heinsdijk of Heynsdijk, ligt ruim 1½ u. N.W. van *Hulst*, en 6 a. van *Goes* en telt 46 h. met 220 ziel. De kerk, aan de *H. Maagd* en *Martelares CATHARINA* toegewijd, heeft geen orgel. Tegen de kerk staat de toren.

**HENGSTDIJK (GROOT-)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Hengstdijk*; 416,7064 bund.

**HENGSTDIJK (KLEIN-)** ook wel, hoewel verkeerdelijk, *ZOUTELANDSPOLDER* geheeten, p., pr. *Zeel.*, gem. *Hengstdijk*; groot 111,1638 bund.

**HENGSTEPOEL** of **HENXTEPOEL**, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Wymbriseradeel*, 5 min. N. van *Heeg*.

**HENGSTHEUVEL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. N. van *Uden*; met 26 h. en 140 inw.

**HENGSTMEER-EN-DE-KLAVERVELDE**, thans *GORREZ*, landg., pr. *N. Br.*, gem. *Bergen-op-Zoom*; groot ruim 93 bund.

**HENGSTPOLDER** ook wel enkel **HENGST**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Sliedrecht*; groot 36,8750 bund.

**HENGVELDE**. Zie { **HENGVELD.**  
                                  **HENGVELDE.**

**HENGFORDE.**

**HENGFORDEN.** { Zie **HENGFORDEN**

**HENIGVORDEN.** (OORD.)

**HENKENSORD.** Zie **HEINKENS-**

**HENKENSCHAGEN**, buit., pr. *N. Br.*, gem. en 7 min. Z. Z. W. van *Sl. Oedenrode*; groot ongeveer 3 bund.

**HENMEER (GROOT-)**, ook wel **GROOT-HENMEER** of **HENNEMEER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Warmond*; 65,6742 bund. groot.

**HENMEER (KLEIN-)**, ook wel **KLEIN-HENMEER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Warmond*; groot 21,7178 bund.

**HENNAARD** of **HENNAWARD**, d., pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, arr. en 2 u. N. van *Sneek*, kant. en 2 u. O. N. O. van *Bolsward*, aan de vaart tusschen *Bolsward* en *Leeuwarden*. Zij telt 13 h. en ruim 80 inw., en met het geh. *Spijk*, 17 h. en 100 inw.,

die meest bestaan van de boerderij en eenigen handel in kaas en wol.

De 70 Herv. behooren tot de gem. *Itens-en-Hennaard*. De 30 Doopsgez. behooren tot de gem. *Kromwal*. De kinderen genieten te *Itens* onderwijs.

**HENNAARDERADEEL**, gem., pr. *Fr.*, postk. *Bolsward* (13 m. k., 9 s. d., 2 j. d., adm. no. 2). Zij bevat de d.: *Hennaard*, *Itens*, *Lutkewierum*, *Oosterend*, *Waaxens*, *Kubaard*, *Wommels*, *Hydaard*, *Welsryp*, *Baijum*, *Spannum* en *Edens*; beslaat 5878,2671 bund. en telt 462 h., met 3400 inw., die meest bestaan van de boerderij het bouwen van granen en eenigen handel in kaas, wol en huiden.

De 2600 Herv. maken de 7 gem. uit: *Edens-en-Spannum*, *Kubaard-en-Waaxens*, *Lutkewierum*, *Oosterend*, *Welsryp-en-Baijum*, *Wommels-en-Hydaard* en *Itens-en-Hennaard*; met 12 kerken en 7 Predikanten. De 170 Doopsgez. worden tot de gem. van *Kromwal* gerekend. De 350 R. K. maken met omliggende plaatsen de stat. van *Roodhuis* uit. Er zijn in deze gem. 10 scholen.

**HENNEKELER (GROOT-EN-KLEIN-)**, hofst., pr. *Geld.*, gem. en ½ u. N. O. van *Nijkerk*, in de buurs. *Wullenhoven*; groot 48,1950 bund. **HENNEMEER**. Zie **HENMEER (GROOT-)**. **HENNINGEN**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Alphen-en-Riel*, bij *Riel*.

**HENNIP (DE)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*; groot 27,6240 bund.

**HENNIP (DE)**, plaatje, pr. *N. Br.*, gem. *Dussen Munster-en-Muilkerk*.

**HENNIP (DE)**, plaat, pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*, in de *Westdijl*; groot 13,3160 bund.

**HENNIP (DE BOVEN-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*; 6 bund.

**HENNIP (DE BOUWEN-)**. Zie **KIEVITSWEIWAANT.** (**HENNIP-)**.

**HENNIP (HAPPEN-)**. Zie **HAPPEN-**. **HENNIP (DE NOORDER-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Sliedrecht*.

**HENNIP (DE RUWE-)** of **KLEIN-NOORDPOLDER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*; 7,2890 bund.

**HENNIP (DE ZUIDER-)** of **ZUIDWAARDSCH-ENNIP**, p., pr. *Z. H.*

**HENNIPKE**, plaat, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

**HENNIST.** Zie **HEINIS.**

**HENRICKSKINDEREN.** Zie **HEZA-HENDRIKSKINDEREN ('S).**

**HENRICUS (ANNEX-)**. Zie **HENRICUS-POLDER (DE KLEIN-)**.



**HENRICUS-POLDER**, op sommige kaarten ook **HENRIKSPOLDER** of **GROOTE-HENDRIKS-POLDER**, ook wel de **OOSTBURGSCHE-POLDER**, en bij de landlieden de **MOSTERDPOLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Oostburg*; 390,7348 bund.

**HENRICUSPOLDER**(DE **KLEINE**-), ook **ANNEX-HENRICUS** of **ANNEX-DE-HENDRIKSPOLDER** genoemd, p., pr. *Zeel.*, gem. *Oostburg*; groot 14,8582 bund.

**HENRIETTA-POLDER** of **BOERENGORSEN**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Fijnaarten-Heyningen*; groot 74,0863 bund.

**HENRIETTA-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Tholen*; groot 98,7425 ell.

**HENRIKSPOLDER**. Zie **HENRICUSPOLDER**.

**HENRIKSPOLDER** } Zie  
(**ANNEX-DE**-) } **HENRICUSPOL-**  
**HENRIKSPOLDER** } **DER** (**KLEINE**-).  
(**KLEINE**-).

**HENSBROEK**, gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Medemblik*, hulpk. der postk. *Alkmaar*, *Hoorn* en *Purmerend* (20 m. k., 4 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit den **Polder-van-Hensbroek**, benevens het grootste ged. van de **Wogmeer** en een klein ged. van den **Heer-Hugowaard**; bevat het d. **Hensbroek**, het geb. **Wogmeer** en een ged. van het geb. **Berkmeerdijk**; beelaat 1023,0417 bund., en telt 50 h. met ongeveer 620 inw., die meest bestaan van de melkerij en het kaasmaken. Ook is er 1 korenmolen. De 320 Herv. maken, met eenige inw. uit den **Heer-Hugowaard**, eene gem. uit, die tot de klass. van *Hoorn*. ring van *Spanbroek*, behoort, en ruim 400 ziel. telt. De 500 R. K. parochiëren te *Obdam* en te *Spierdijk*. Er is eene school met 50 leerl.

Het d. **Hensbroek** of **Heinsbroek**, ook wel **Heensbroek** ligt 3 u. Z. ten W. van *Hoorn*, 4 u. Z. O. van *Medemblik*. niet ver van de ringsloot van den **Heer-Hugowaard**, waarover men hier eene wagen- en eene voetbrug heeft. Men telt er 25 h. en 140.

Er is een Raadhuis met ruime raadkamer. De kerk heeft eenen vrij hoogen toren, doch geen orgel. Dit d. heeft, met het d. *Obdam*, een dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

Kermis den naasten Zond. aan den feestd. van den **H. LAURENTIUS** (10 Aug.) of

**HENSBROEK** (**POLDER-VAN**-) of **HENSBROEKER-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Hensbroek*; groot 582,7512 bund.

**HENSBROEKERBRUG**, brug, pr. *N. H.*, bij *Hensbroek*, over de ringsloot van den **Heer-Hugowaard**.

**HENSBROEKER - POLDER**. Zie **HENSBROEK** (**POLDER-VAN**-).

**HENSBROEKER-WEG**, in de wandeling **JAN-GLEINIS-WEG**, weg, pr. *N. H.*, beginnende aan den **Oost-Ringdijk** van den **Heer-Hugowaard** en loopende door deze bedijking naar den **Zuid-Ringdijk**.

**HENSCHOTEN**, oudtijds **HENGESTSCHOTZ**, adell. h., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Woudenberg*; groot 200 bund.

**HENSEN**, geb., pr. *Limb.*, gem. *Gulpen*.

**HENSHUISTER-DEEL**. Zie **DEEL** (**HENSHUISTER**-).

**HENSHUIZEN**, **HENSHUISEN** of **HEENSHUISEN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Akkrum*; 3 h. en 20 inw.

**HENSOUYSTERDEEL**. Zie **DEEL** (**HENSHUISTER**-).

**HENSOUDE**, geb., pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*; met 6 h. en 40 inw.

**HENXEL**, ook wel, ofschoon verkeerdelijk, **HEUXEL** gespeld, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Winterswijk*; met 36 h. en ruim 200 inw.

**HENXTEPOEL**. Zie **HENGSTEPOEL**.

**HEPPARD** (**DE**), geb., pr. *Geld.*, gem. *Appeltern*, 5 min. N. van *Alforst*, waartoe het behoort; met 8 h. en 40 inw.

**HERA**. Zie **HARMELEN**.

**HERAMA**. Zie **VEGLIN-STATE**.

**HERAMA**. Zie **HERAMA**.

**HERBAJUM** of **HERBATUM**, oudtijds **HERBADEGUM**, d., pr. *Fr.*, arr. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Leeuwarden*, kant. en 1 u. O. van *Harlingen*, gem. *Franekeradeel*, aan den grindweg van *Harlingen* naar *Leeuwarden*. Men telt er 33 h. en ruim 210 inw. en met een ged. van het geb. **Ungebuurt**, 35 h. en 230 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De 200 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Harlingen*, ring van *Franeker*, behoort. De 30 R. K., parochiëren te *Franeker*. De dorps. telt 30 leerl.

**HERCKE**. Zie **HARIKE**.

**HERCULO**. Zie **HARCOLO**.

**HERDENBERCH**.

**HERDENBERG**. } Zie **HARDENBERGH**.

**HERDENBERGH**.

**HERDERWIJC**. } Zie **HARDERWIKE**.

**HERDERWIKE**.

**HERDGANG**. Zie **HAARDGANG**.

**HERDINKSVELD**. Zie **HARDINKVELD**.

**HEREL**. Zie **HEERLE**.

**HEREMA**, **HEEREMA**, **HEERMA**, **HARAMA** of **HERAMA**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Wartena*; met 30,6400 bund.

HEREMA, HEEREMA, HEERMA, HARAMA of HERAMA, ook HEERMAHUIS of HEEREMAHUIZEN, heerenh., pr. *Fr.*, te *Bolsward*, aan het oosteinde van het Hoog, aan den Wal; met 00,0635 bund.

HEREMA. Zie VEGILIN-STATE.

HEREMA, HEEREMA of HEERMA, buit. pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Oudeschoot*; groot 5,6650 bund.

HEREMA (NIJ-), NIEUW-HEREMA, NIJ-HEEREMA of NIJ-HEERMA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Franekeadeel*.

HEERMAHUIZEN. Zie JOUSTERP.

HERENATIUM. } AANT.  
Zie } ARHEM.  
ERICUM.  
HERWEN.

HERENBERG ('S). Zie HEERENBERG ('S).

HERENKEN. Zie RENKUM.

HERESPECH. Zie { HERWEN.  
SPIJK.

HERETAMA, boerd., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. N. W. van *Eenrum*; groot 54,8535 bund.

HEREWAARDEN. Zie HEEREWAAAR-

HERFELT. Zie HAARVELD. (DEN.

HERFSEN. Zie HARFSEN.

HERFST (DE), hofst., pr. *Z.H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Zevenhoven* en den *Zevenhovensche-polder*; 69,2454 bund.

HERFTE, huurs., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkarspel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Zwolle*; met 17 h. en 120 inw.

HERGENS. Zie HINGEN.

HERICKE. { Zie HARIKE.

HERIKE.

HERINCKHUIZEN, hofst., pr. *Geld.*, gem. *Rheden*.

HERING, h., pr. *Limb.*, gem. en O. van *Schmvelde*.

HERINGA of HEERINGA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*, Z. van *Hantumhuizen*; groot 31,2400 bund.

HERINGA of HEERINGA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Rauwerderhem*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Rauverd*; groot 25,8700 bund.

HERINGA, state, pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, te *Marssum*, hebbende met het front een fraai gezigt langs den straatweg naar *Leeuwarden*.

HERINGAHUIZEN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. ten W. van *Arum*.

HERINGHAVE, HEERINGHAVE, HEERINKHAVE, HEERINKHAVE, HEERINKSHOF, ook HEERINKHOF, havez., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Tubbergen*; groot 272,6425 bund.

HERINK (DE) of DE HEERINK, beek, pr. *Over.*, welke uit de veenen ten W. van *Ootmarssum* haar begin neemt,

en zich,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Almelo*, in de *Almelosche Aa* ontlast.

HERINKHAVE. }  
HERINKSHOF. } Zie HERINGHAVE.  
HERINXHOF. }

HERISPICE. Zie { HERWEN.  
SPIJK.

HERKEL. { Zie HARCULO.

HERKENBOSCH, d., pr. *Limb.*,

kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Roermond*, gem. *Herkenbosch-en-Melich*.

Men telt er 61 h. en 340 inw. en met het geh. *Haal-en-Broek*, en de b. *Kasop*, 103 h. en 510 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limb.*, dek. *Roermond*, behoort,

en door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend wordt. De kerk, aan den H. *SEBASTIANUS* toegewijd, heeft toren en orgel. De dorps. telt 60 leerl.

Kermis den 20 Januarij en op *Hemelvaartsdag*.

HERKENBOSCH-EN-MELICH, gem., pr. *Limb.*, arr., kant. en postk. *Roermond* (13 m. k., 5 s. d.). Zij bevat

de d. *Herkenbosch* en *Melich*, de geh. *Gebroek* en *Daal-en-Broek*, *Hommerhof* en de b. *Kasop*; beslaat 3485,4290 bund., en telt 236 h. met 1300 inw.,

die meest bestaan van landbouw.

De inw., alle R. R., maken de gem. van *Herkenbosch* en *Melich* uit. Er zijn twee scholen.

HERKENRADE, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *St. Geertruida*; met 41 h. en 200 inw.

HERKHUIZEN, hofst., pr. *Geld.*, gem. *Rheden*, midden in de bergen; 123,8240 bund. groot.

HERKINGEN, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Middelharnis*, hulpk. van het postk. *Dirksland*, gem. *Oud-en-Nieuw-Herkingen*. Zij bestaat uit de p. *Oud-Herkingen*, en ged. van den St. *Elizabeths-polder* en *Klinkerland*; beslaat 551,4902 bund., telt 85 h. en 660 inw., die

meest bestaan van graan-, meekrap- en aardappelenteelt.

De inw., alle Herv., maken, met de overige van de burg. gem. *Oud-en-Nieuw-Herkingen* eene gem. uit,

welke tot de klass. van *Brielle*, ring van *Sommelsdijk*, behoort. Er is 1 school met 50 leerl.

Het d. *Herkingen*, oudtijds *Heerkinge*, ligt  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Brielle*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Sommelsdijk*. Men heeft er

81 h., 620 inw. en een veer over

de Vlieger. De kerk heeft eenen fraai bewerkten predikstoel en een vierkant torentje.

Kermis den 2den Vrijd. na St. Adolphus.

HERKINGEN (NIEUW-). Zie ELIZABETS-POLDER (ST.).

HERKINGEN (OUD-) of OUD-HERKINGSCHE-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oud-en-Nieuw-Herkingen*; groot 246,9502 bund.

HERKINGEN (OUD-EN-NIEUW-), gem., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Middelharnis*, hulpk. van het postk. *Dirksland* (12 m. k., 6 s. d., 4 j. d.); bevattende niets dan de heerl. *Herkingen*. Zie dat woord.

HERKINGEN (LANGE). Zie KLIN-KERLAND.

HERKINGEPLAAT, gors, pr. *Z. H.*, zich langs de gem. *Herkinge* uitstrekende.

HERKINGSCHEPOLDER (NIEUW).

Zie ELIZABETSPOLDER (ST.).

HERKINGSCHE-POLDER (OUD-).

Zie HERKINGEN (OUD).

HERKSEN. Zie HERXEN.

HERKULO. Zie HARCULO.

HERLAAR, bij verkorting meestal HALDER, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *St. Michiels-Gestel*; met 75 h., 320 inw. en eenen waterkornmolen op den Dommel.

HERLAAR of HALDER, thans veelal OUD-HERLAAR, boerd., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *St. Michiels-Gestel*, in welks nabijheid een schuitemeer over den Dommel is.

HERLAAR (NIEUW-), NIEUW-HEERLAAR of NIEUW-HAARLAAR, adell. h., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *St. Michiels-Gestel*. Thans is het tot een gesticht voor doofstommen ingerigt, dat 50 kweekelingen telt en eene eigene boekdrukkerij heeft.

HERLAAR (OUD-). Zie HERLAAR-HERLAAR (POLDER-OUD-), p., pr. *N. Br.*, gem. *St. Michiels-Gestel*.

HERMANA (GROOT-), boerd., pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*; 40,8040 bund.

HERLEN. Zie HEERLEN.

HERLINGEN. Zie HARLINGEN.

HERMALEN, streek gronds, pr. *N. Br.*, gem. *Schijndel*.

HERMALEN. Zie HARMELEN.

HERMANSBROEK, bosch, pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. N. van *Udenhout*, groot 3,3080 bund., en meest beplant met eikenboomen.

HERMANSZIJL. Zie HERMANSZIJL.

HERMELEN. Zie HARMELEN.

HERMELIJN (DE) of de TOLGRACHT,

pr. *Over.*, tot afvoer van het water uit de gem. *Nieuw-Leussen* dienende. Zij loopt door de gem. *Zwoollerkerispel* van de Lage-Brug af, en watert aldaar uit in het *Lichtmiskanaal*.

HERMEZIJL, eigenlijk HERMANSZIJL (d. i. HERMANSLSLUIJ), sluis, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Raamsdonk*, dienende tot ontlasting van den Overdiepsche-polder op het Oude-Maasje.

HERMEZIJLSCH-VEER (HET), polderveer, met pont, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Raamsdonk*, over het Oude-Maasje, waar men op den Overdiepsche-polder overzet.

HERMITAGE. Zie HANDELSCH-KLUIJ.

HERNAWERD. Zie HENNAARD.

HERNEN, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Wychen*, reg. kant. *Nijmegen*, hulpk. en gem. *Burgharen*.

Zij bevat het d. *Hernen* en eenige verstrooid liggende h., beslaat 51,7791 bund., en telt 81 h. met 450 inw., die meest bestaan van den landbouw. De inw., op 4 na allen R. K., behooren tot de par. van *Hernen-en-Leur*; de 4 Herv. tot de gem. *Burgharen-en-Hernen*. Er is 1 school met 80 leerl.

Het d. *Hernen*, *HERNE* of *HERVEN*, ligt 3 u. Z. W. van *Nijmegen*, 1 u. N. W. van *Wijchen*. De R. K. kerk aan den H. *Judocus* toegewijd, heeft toren en orgel.

Jaarmarkt den 28 April.

HERNEN (HUIS-TE-), oudtijds *HIRNE* of *HYRNE*n, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Burgharen*, W. van *Hernen*; groot 3,4684 bund.

HERNEN-EN-LEUR, R. K. par., pr. *Geld.*, in het apost. vic. gen. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Druten*; met 640 zielen, en heeft 1 kerk te *Hernen*.

HERO. Zie HEERWAARDEN.

HEROVINA. Zie HERWUNEN.

HERPEN, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Grave* (8 m. k., 3 s. d., 4 j. d.). Zij bevat de d. *Herpen* en *Over-Langel*, benevens de geh. *Aalsfort* en *Groot-en-Klein-Koolwijk*; beslaat 1681,3628 bund.; telt 252 h. en ongeveer 1600 inw., die meest bestaan van den landbouw; terwijl er ook 16 weefgetouwen voor linnen, 5 weefgetouwen voor pellen, 2 bierbrouwerijen, 1 scheepstimmerwerf, 1 waskaarsenfabriek, 1 oliemolen door paarden gedreven, en 1 windkornmolen zijn.

De inw., alle R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Velp*, die door

eeuen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. In deze par. bestaan, behalve de kerk te Herpen, nog een kerkje te Over-Langel en eene te Groot-Koolwijk. Er zijn twee scholen.

Het d. Herpen ligt 5 u. O. van 's Hertogenbosch. 1½ u. W. van Grave. Men telt er 165 h. en 1030 inw. De kerk, aan de H.H. SEBASTIAAN en HUBERT toegewijd, heeft eenen vierkanten steenen toren en orgel.

Beesten- en linnenmarkten Maandag voor Paschen; Maandag voor Pinksteren; den tweeden Maandag in Julij; Maandag na St. Bartholomeus; Maandag na St. Lucas, en Maandag vóór den laatsten Woensdag in November.

HERPENDEL, meertje, pr. N. H., gem. *Alkmaar*.

HERPER-SCHAYK. Zie SCHAYK.

HERPT, d., pr. N. Br., arr. en 2½ u. W. ten N. van 's Hertogenbosch, kant., postk. en ¼ u. O. van *Heusden*, gem. *Herpt-en-Bern*; met 78 h. en 430 inw.

De 20 Herv. behooren tot de gem. van *Heusden-en-Herpt*. De kerk is een langwerpig, vierkant gebouw, zonder orgel, doch met eenen vierkanten toren, met stompe spits. De 410 R. K. behooren tot de par. van *Heusden*. De dorps. telt 60 leerl.

Kermis Zondag, volgende op 8 September.

HERPT (HUIS-TE-), boerd., pr. N. Br., gem. *Herpt-en-Bern*, nabij Herpt.

HERPT (LÜTTEL-), geh., pr. N. Br., gem. en 20 min. O. van *Hedikhuizen*; met 13 h. en 80 inw.

HERPT-EN BERN, gem. en heerl., pr. N. Br., arr. 's Hertogenbosch, kant. en postk. *Heusden* (10 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Herpt en de b. Bern; beslaat 996 bund., en telt 78 h., met 450 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 420 R. K. behooren tot de stat. van *Heusden*. De 30 Herv. behooren tot de gem. van *Heusden-en-Herpt*. Er is 1 school met 60 leerl.

HERPT-EN-BERN (POLDER-VAN-), p., pr. N. Br., gem. *Herpt-en-Bern*; groot 916,0787 bund.

HERPTSCH-VELD, p., pr. N. Br., gem. *Herpt-en-Bern*; 176,7349 bund.

HERSEL. Zie HEERSEL.

HERSEL (KLEIN-), landh., pr. N. Br., gem. en 25 min. Z. O. van *Vierlingsbeek*; groot 15,8084 bund.

HERSENZE } Zie HARSSENS.

HERSINGE }

HERSOP. Zie KEENSCHOP.

HERSELS (DE) of MOSTAARDPOL-

DER, p., pr. N. Br., gem. *Oosterhout*; groot 53,3822 bund.

HERSSEN. Zie HARSFEN.

HERSSINGE. Zie HARSSENS.

HERSTRAAT, geh., pr. Limb., gem. en ¼ u. N. W. van *Neder-Weert*; met 38 h. en 180 inw.

HERTEN-MERUM-EN-OOL, gem., pr. Limb., arr., kant. en postk. *Roermond* (12 m. k., 5 s. d.). Zij bevat het d. Herten en de geh. Merum en Ool; beslaat 686,3120 bund., en telt 125 h. met 750 inw., die meest van landbouw bestaan. Ook zijn er 3 brouwerijen, 4 mouterijen, 1 messenmakerij en 1 koorntmolen.

De inw., alle R.K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Roermond*, behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. Er is ééne school met 60 leerl.

Het d. Herten of Harten ligt ¼ u. Z. van Roermond. Men telt er 24 h. en 160 inw. De kerk, aan den H. MICHAEL toegewijd, heeft toren en orgel.

Kermis Zondag na St. DIONYSIUS.

HERTEN-HEUVEL, de hoogste heuvel van ons Vaderland, pr. Geld., gem. *Bergh*, 25 min. N. van *Zeddam*.

HERTENKAMP. Zie HARTENKAMP.

HERTEVELD. Zie HARTEVELD.

HERTGANG of HERTGANK, geh., pr. N. Br., arr. en 3 u. Z. W. van *Breda*, gem. *Zundert-en-Wernhout*, eigenlijk het Z. W. ged. v. h. d. *Groot-Zundert*.

HERTME, HARTME, ook HARTMAN, oudtijds HERTMUDE, en bij sommigen ook HETTEM, HATTEM of HARTMER, d., pr. Over., arr. en 2 u. Z. O. van *Almelo*, kant. en ¾ u. N. O. van *Delden*, reg. kant. *Enschede*, gem., hulpk. en ¼ u. N. van *Borne*. Men telt er 50 h. en 300 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., behooren tot de stat. van *Kolk-en-Hertme*. De kerk is aan den H. STEPHANUS toegewijd.

HERTOCHSVELD. Zie HARDINXVELD.

HERTOGENBOSCH (S), apost. vic., verdeeld in de deken.: 's Hertogenbosch, Orthen, Zalt Bommel, Hilvarnbeek, Eindhoven, Oss, Geertruidenberg, Heusden, Helmond, Cuyk, Nijmegen, Druten en Ravenstein-en-Megen. Het strekt zich uit over de pr. N. Br., met uitzondering van het arr. Breda, mitsgaders over eenige gedeelten der prov. Geld., en bevat 214 par., waaronder 7 rectoraten, welke worden bediend door 206 Pastoors, 7 Rectoren. 163 Kapellaans

en Adsisenten. Men telt er 295,000 ziel., voorts 235 kerken en bijkerken met eene afd. van het seminarie, te Haaren en een onder St. Michiels-Gestel; 2 kloosters van Kruisheeren, eene te St. Agatha en eene te Uden; 1 klooster van Capucijnen te Velp; 1 klooster van Minderbroeders en 1 van Clarissen te Megen, 1 klooster van Carmeliten en van Carmelitessen te Boxmeer; 1 klooster van Capucinesen te Haaren; 1 klooster van Brigitinnen te Uden, en 1 klooster van Augustinessen te Deursen.

HERTOGENBOSCH ('S), dek. in het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, met 4 par., alle in de stad 's Hertogenbosch, welke gezamenlijk door 4 Pastours, 9 Kapellanen en Adsisenten bediend worden.

HERTOGENBOSCH ('S), klass., pr. *N. Br.*, verdeeld in de ringen: 's Hertogenbosch, Oss, Grave en Oisterwijk; met 19 standplaatsen, 22 Predikanten en ruim 4400 zielen.

HERTOGENBOSCH ('S), kerk.ring, pr. *N. Br.*, klass. van 's *Hertogenbosch*. Zij bevat de gem. 's Hertogenbosch en Engelen-Empel-en-Crevecoeur, met 2 kerken, 4 Predikanten en ruim 2600 ziel.

HERTOGENBOSCH ('S), synag. res., zich over de geheele pr. *N. Br.* uitstrekkende. Het bestaat uit de rings. te 's Hertogenbosch, te Oss, te Tilburg, te Oisterwijk, te Breda, te Bergen-op-Zoom, te Roosendaal en te Eindhoven. Ook heeft men er 6 bijkerken, te Lith, te Cuyk, te Cappel, te Geertvriendenberg, te Oosterhout en te Veghel.

HERTOGENBOSCH ('S), arr., pr. *N. Br.* Het bevat 94 gem. in de kant. 's Hertogenbosch, Oss, Grave, Heusden, Tilburg, Boxtel, Waalwijk, Veghelen-Boxmeer; beslaat 191482 bund., en telt 28458 h. met 175000 inw., die meest bestaan van den landbouw.

HERTOGENBOSCH ('S), kant., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*. Het bevat de gem. 's Hertogenbosch, Rosmalen, Empel-en-Meerwijk, Engelen, Cromvoirt, Vucht, den Dungen en Berlicum - en - Middelrode; beslaat 15266 bund., en telt 4702 h. met 31000 inw., die meest bestaan van den akker- en hooibouw.

HERTOGENBOSCH ('S), gem., pr. *N. Br.*, arr. en kant. 's *Hertogenbosch* (1 m. k., 1 s. d. 1 ged., 2 j. d.). Zij bevat, behalve de st. 's Hertogenbosch, het d. Orten, de b. Gerwen.

het fort Izabel en een ged. van het geh. Hintham; beslaat 1795 bund., en telt 3298 h., met ongeveer 22000 inw., die meest bestaan van den binnenlandschen handel en de scheepvaart, zijnde er mede eene reederij voor schepen op Oost-Indië. Ook is er eene stoomboot-maatschappij gevestigd, die 2 stoombooten op Rotterdam heeft. Men heeft er de volgende fabrieken, als: 2 spelden-, 3 kunstazijn- en 8 zadelmakerijen; 4 lint-, 3 garen- en lint-, 4 hoeden-, 1 lakmoes-, 2 tapijt-, 1 spiegel-, 2 pijpen-, 5 passement-, 2 sigaren- en 3 rijtuigfabrieken; 8 bierbrouwerijen, 4 olieslagerijen, 4 leerlooierijen, 1 zeep- en 3 zoutziederijen, 3 jenever- en 13 likeurstokerijen, banket- en koekbakkerijen, waar de alom bekende Bossche klontjeskoek en zoogenaamde gezooyie koek vervaardigd wordt, 13 boekdrukkerijen, 1 koperpletterij, 2 door stoom gedreven loodgiel-, plet- en pijpentrekkerijen, 1 fabriek van chirurgische en 1 fabriek van muziek-instrumenten, 1 glas- en kristalslijperij, 17 goud- en 7 zilversmederijen, 22 tabakskerverijen, koren- en 2 trammolens, 17 metselaarswinkels, 5 steenhouwerijen, 21 smederijen, 37 timmerwinkels en 3 tinnegieterijen.

De 1800 R. K. maken 4 par. uit, welke tot het apost. vic. en dek. van 's *Hertogenbosch* behooren, als: die van den H. JOHANNES *Evangelist*, met 1 Pastoor en 2 Kapellanen; die van den H. JACOBUS met 1 Pastoor en 2 Kapellanen; die van de H. CATHARINA, met 1 Pastoor en 3 Kapellanen; die van den H. PETRUS, met 1 Pastoor en 2 Kapellanen. De Herv. hebben hier eene Nederduitsche en eene Waalsche gem. Die der Nederduitsche telt ongeveer 2500 ziel., behoort tot de klass. en ring van 's *Hertogenbosch*, en heeft ééne kerk, welke door drie Predikanten bediend wordt. De Waalsche gem. telt 150 ziel. De 320 *Evang. Luth.* maken eene gem. uit van den ring van *Utrecht*, met filiale kerken te *Zalt-Bommel* en te *Heusden*. De 380 *Isr.* maken eene rings. uit, welke tot het syn. res. van 's *Hertogenbosch* behoort. Er zijn 20 scholen.

De st. 's Hertogenbosch, bij verkorting veelal 's Bosch en in de wandeling den Bosch, oudtijds Bossche en Sertogen Bossche, naar men wil in de vroegste tijden Ortdunum, Orten, Civitas de Ortduno (de stad van Orten), vervolgens Nova Civitas apud

Ortdunum (de Nieuwestad bij Orten), Nova Civitas apud Sylvum (de Nieuwe stad bij het Bosch), Nova Civitas apud Ortdunum, quae Sylva dicitur (de Nieuwe stad bij Orten, welke het Bosch genoemd wordt), eindelijk Sylva Ducis of Ducis Sylva (s Hertogenbosch), in het kwaad Latijn Buscum (Bosch), in het Fransch Bois le Duc of Bolduc en in het Hoogduitsch Herzogenbusch, ligt 8 u. O. ten N. van Breda, 16 u. N. O. van Antwerpen, 18 u. Z. Z. O. van Amsterdam, 10 u. Z. van Utrecht, 9 u. W. Z. W. van Nijmegen, aan de vereeniging van den Dommel en de Aa, te midden van moerassen en lage hooi-, wei- en bouwlanden, welke laatsten ten N., N. O. en O. der st. gevonden worden. Zij heeft ongeveer 1½ u. in den omtrek. Het is eene levendige, aangename, luchtig gebouwde en gezonde plaats, want ondanks zij bijna alle winters, ja, zelfs tot in de lente toe, door het water omgeven is, en het somtijds gebeurt, dat het tot in de voornaamste straten der st. stroomt, heerschen hier echter weinige ziekten, en de doorstromende rivieren, die altijd versch water aanbrengen, dragen niet weinig bij tot de gezondheid der ingezetenen, onder welke vele oude lieden gevonden worden.

De st. heeft vier poorten, twee waterpoorten, benevens de Haven, doorgaans de Boom genaamd, veertig groote en kleine straten, die meest allen zeer fraai zijn, en vijf opene pleinen: de Grootemarkt, de Vischmarkt, de Paradeplaats, het Orthenplein of de Esplanade, zijnde het glacis der Citadel of Papenbril, dat tot eene exercitieplaats dient, en het St. Jacobskerkhof, voor het grootste gedeelte gebruikt tot het houden van de Vrije- of St. Jansmarkt.

's Hertogenbosch is eene gewichtige vesting, die, ofschoon zij eenen gebrekkigen hoofdwal bezit, welke bestaat uit acht bastions, die alleen door eene gracht met zeer lage contre-escarpes omgeven, en, van geene andere buitenwerken dan vóór de fronten der Hinthamer-, St. Jansen Vuchterpoort, voorzien, door hare natuurlijke ligging zeer sterk is, als kennende het omliggende terrein overal over eene groote uitgestrektheid onder water gezet worden, waardoor er geene andere communicatie meer bestaat, dan langs de twee straat-

wegen naar Hintham en Vucht. Bovendien ligt in den omtrek der vesting, welke eene driehoekige gedaante heeft, de citadel, ook Papenbril genaamd, en zijn de voornaamste punten buiten de vesting nog door de volgende sterkten verdedigd, als 1) de Orthenschans, buiten de Orthenpoort, op den rijweg naar Bommel; 2) de Retranchementen, aangelegd op den straatweg buiten het geh. Hintham; 3) het fort St. Anthonie en 4) het fort Isabelle, beide laatstgenoemden aan den straatweg naar Vucht; terwijl nog tot deze vesting kan gerekend worden het fort Crevecoeur, aan den mond der Dieze.

De voornaamste gebouwen zijn: het Stadhuis met zijnen arduinsteen gevel naar den Italiaanschen stijl, fraaijen toren, met klokkespel en uitmuntende schilderijen van THEODORUS VAN TULDEN en DIRK DU BOIS: het Gouvernement, met eenen deftigen voorgevel, een fraai voorplein met groot ijzeren hek en portierswoning; het Paleis van Justitie; het Bisschoppelijk paleis, thans door het Domeinbestuur verhuurd; het Burgerlijk en Militair Huis van Verzekering; de gewone Kazerne; de Mortel-Kazerne, en de Barbara-Kazerne, die gezamenlijk wel 3000 man kunnen bevatten; de twee Ruitersallen; het Laboratorium, dat even als de Toren op de Hofstad en de Vuurwerkerstoren dient om ernstvuurwerken te bewaren; het Grootte Kruidmagazijn, groot genoeg om 100,000 pond kruid te bergen, en het gebouw der Lieve-Vrouwen-Broederschap of Zwanenbroeders.

Onder de kerken munt voorname-lijk uit de Grootte- of St. Janskerk, een gebouw, dat in grootte en sieraad van bouwde weinige heeft die het evenaren, waarom het voor de fraaiste en eene der grootste kerken van het koninkrijk gehouden wordt; zij rust op 150 pilaren en heeft een orgel, dat om zijne welluidendheid geroemd wordt; ook ziet men er een koperen doopvont van 1250 ponden, met bezienswaardig beeldwerk; eenen fraai gesnedenen predikstoel, en eene uit steen gehouwen levensgrootte beelden van GIBBERT MASIUS, den laatsten Bisschop van 's Hertogenbosch. Behalve deze hebben de R. K. hier nog 3 kerken; de NederduitscheHerv., de Waalsche gem., de Evang. Luth. hier ieder 1 kerk en de Isr. 1 synag.

Liefdadige inrigtingen zijn: het

Geefhuis of de Tafel van den Heiligen Geest, ook wel het Spint geheeten, waarin arme oude mannen en vrouwen wonen, terwijl de administratie van dit Geefhuis levens voor de beëindiging der armen zorgt en de te vondeling gelegde of verlatene kinderen besteedt; het Burger- en Militaire-Gasthuis, geschikt voor alle armen, zieken en ellendigen; een Weeshuis der Herv.; een R. K. Weeshuis; een Gesticht tot verbetering van krankzinnigen; een Verbeterhuis, geschikt voor personen, wier zedelijk gedrag verbetering noodig heeft; eene Werkschool; eene Maatschappij tot verzachting van het lot van behoeftige kraamvrouwen en hunne pasgeborene kinderen, waarvan de werkring zich over de geheele pr. Noord-Brabant uitstrekt; eene Subcommissie van de Maatschappij van Weldadigheid; eene Afdeling van het fonds ter aanmoediging en ondersteuning van de gewapende dienst in de Nederlanden; eene Afdeling van het Nederlandsch Genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen; eene Afdeling van het Instituut voor Blinden te Amsterdam; eene Afdeling van het Instituut tot onderwijs van doofstommen, gevestigd te Groningen; eene Afdel. van het Nederlandsche Bijbelgen.; eene Afdel. van het Nederlandsch Zendelingen.; eene Afd. van het Nederlandsch Godsdienstig Tractaatgen.; eene Bank van Leening; eene Spaarbank; een onderling Lijfrentenfonds, voor gehuwden uit den meer of minder vermogenden stand; eene Armeninrigting, bestaande uit 9 Wijk- of Blokmeesters, welke uit daartoe verzamelde liefdegiften in de dringendste behoeften der huisarmen voorzien, en het Gesticht der Zusters van Liefde, tot wering der armoede helpende. Mede bestaat er een Illustre-Lieve-Vrouw-Broederschap, dat, zoo ten behoeve van de armen als tot bevordering van kunsten en wetenschappen, eenen nuttigen invloed heeft.

Wetenschappelijke inrigtingen zijn: de Latijnsche school, met 1 Rector, 2 Praeceptoren en 20 leerl.; het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, dat eene aanzienlijke boekery bezit, die vooral rijk is aan handschriften, munten, zeldzaamheden en werken betrekkelijk Noord-Brabant; eene Koninklijke school voor nuttige en beeldende Kunsten,

waaraan door 5 Onderwijzers aan ongeveer 300 leerl. gratis onderwijs wordt gegeven, terwijl er ook naar pleister en levend model wordt geteekend, en eenige Kweekelingen van goeden aanleg onderwijs in het schilderen genieten; de Broederschap van St. Lucas, tot bevordering van schilder-, teeken- en toonkunst; eene Maatsch. tot invoering der zijdeteelt in Noord-Brabant; een Physisch gen. onder de zinsprek: *Per haec ad altiora* (Hierdoor tot hooger); eene Afd. van de Nederlandsche Huishoudelijke Maats.; een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 'Algemeen*; eene Maats. van toonkunde, onder de zinsprek: *Hel Volmaakt Accoord*; een Gez. ter bevordering der Toonkunst, onder de zinsprek: *Tot Nut en Vermaak*. Ook zijn er 20 scholen, waaronder 1 Kosts. voor Jongeheeren, 2 Particuliere Dags. voor Jongens (Stads-Armens., met 450 leerl., en eene Diaconies.

Varkens-, linnen- en lakenmarkten 24 Junij (St. Jansdag); St. Nicolaasmarkt 3 December en duurt 6 dagen; kermis 24 Junij en duurt 8 dagen.

HERTOGENBOSCH (MEIJERIJ-VAN-'S), landstr., pr. N. Br., arr. 's Hertogenbosch en voor een zeer klein ged. arr. Breda, van het N. naar het Z. 15 u. lang, van het O. naar het W. ruim 10 u. breed.

De Meijerij- van -'s Hertogenbosch bevat de gem.: Aalst, Aarle-Rixtel, Alem-Maren-en-Kessel, Asten, Bakel-en-Milheze, Beek-en-Donk, Berchem, Bergeyk, Berkel-Enschot-en-Heukelom, Berlicum-en-Middelrode, Best, Bladel-en-Netersel, Borkel-en-Schaft, Budel, Cromvoirt, Deurne-en-Liessel, Diessen, Dinther, Dommelen, Duizel-en-Steensel, Eersel-Empel-en-Meerwijk, Erp, Esch, Gassel, Geffen, Geldrop, Haaren, Heesch, Heeswijk, Heeze, Helvoirt, Hilvarenbeek, Hooge-Lage-Mierde-en-Hulsel, Hoogeloon-Hapert-en-Casteren, Leende, Liempde, Lierop, Lieshout, Lith, Lithoijen, Loon-op-Zand, Maarbeze, St. Michiels-Gestel, Mierlo, Nuland, Nunen-Gerwen-en-Nederwetten, St. Oedenrode, Oerle, Oirschot, Oisterwijk, Oostel-Westel-en-Middel-Beers, Oss, Reusel, Riethoven, Rosmalen, Schijndel, Soerendonk-Sterksel-en-Gastel, Someren, Sonen-Breugel, Stiphout, Stratum, Tongelre, Udenhout, Valkenswaard, Veghel, Veldhoven-en-Mereveldhoven, Vessem-Wintelre-en-Knegsel, Vlier-

den, Vucht, Waalre, Westerhoven, Woensel-en-Eckart, Zeelst, Zes-Gehuchten, en een gedeelte van de gem. Alphen-en-Riel. Zij beslaat alzoo de kant. Asten, Boxtel, Helmond, Oirschot, Oss, Tilburg en Veghel; het grootste gedeelte van het kant. 's Hertogenbosch en Eindhoven, alsmede een zeer klein gedeelte van het kant. Ginneken; terwijl de voorm. Meijerijse gem. Lommel thans tot de Belgische pr. *Limburg* behoort. De Meijerij-van 's Hertogenbosch beslaat ruim 255000,000 bund.; telt ongeveer 22000 h. en ruim 123000 ziel.

**HERTOGENWATERING** ('S), of **HERTOGSWATERING**, watertje, pr. *N.Br.*, dat omstreeks *Dorsetend*, onder Oss, ontspringt, en bij de Blaauwe-Sluis, in de *Maas* valt.

**HERTOGSLAAN**, rijweg, pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, Z. v. Akkerwoude.

**HERTOGSPOLDER**, ged. polderl., pr. *Z. H.*, gem. *Alkenade*, een ged. uitmakende van den gecombineerde *Akerstoot-Hertogs-en-Blijverspolder*.

**HERTOGSWATERING**. Zie **HERTOGEN-WATERING**.

**HERTVELD**. Zie **HERVELT**.

**HERTWERD** of **HERTWERF**. Zie **HARTWERD**.

**HERVELD**, **HERVELT**, **HERVELD** of **HARVELD**, d., pr. *Geld.*, arr. en 2 u. W. van *Nijmegen*, kant. en 2 u. W. van *Elst*, postk. *Nijmegen en Wageningen*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Valburg*, aan de Waal. Men telt er 134 h. en 800 inw., die meest bestaan van landbouw. Ook wordt er de tabakspiant aangekweekt.

De 450 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Nijmegen*, ring van *Elst*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De 430 R. K. maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Gelderland* behoort. De kerk, aan den H. **WILLIBRODUS** toegewijd, heeft eenen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 100 leerl.

Kermis den laatsten Zondag in Julij.

**HERVELD** of **HARREVELD**, ook genaamd **DE HOF-DIEDINGHER**, oudtijds **HERFELT**, hav., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Lichtvoorde*; bestaande in heerenhuis, daaraan behoorende bouw-, wei-, bosch- en veldgrond, windkorenmolens en 13 boerenplaatzen, te zamen groot 226 bund.

**HERVELDSCH-WOERD** of **HERVELTSCHE-WOERD**, hoogte, pr. *Geld.*, bij het d. *Herveld*; omstreeks 6 morgen groot en ongeregeld van vorm.

**HERVELDSCH-WOERD** (**KLEINE-NE-**), hoogte, pr. *Geld.*, bij het d. *Herveld*; 5 morgen groot.

**HERVELT**. Zie **HERVELD**.

**HERVEN**. Zie  $\left\{ \begin{array}{l} \text{GERVEN.} \\ \text{HERNEN.} \\ \text{HERWEN.} \end{array} \right.$

**HEVERSKOP**, oudtijds **HERVERTS-COEP**, het Z. O. ged. van de gem. *Maartensdijk*, pr. *Utr.*

**HERWAARDEN**. Zie **HEERWAARDEN**.

**HERWEI**.

**HERWEISTRA**.  $\left\{ \begin{array}{l} \text{Zie HERWEY.} \end{array} \right.$

**HERWEN**. Zie **HURWENEN**.

**HERWEN**, **HERVEN**, **HARWEN**, **HERWERD** of **HERWERDE**, volgens sommigen oudtijds **HERISPUCH** en **HERENATIUM**, d., pr. *Geld.*, arr. en 4 u. Z. O. van *Arnhem*, kant., postk. en 2 u. Z. van *Zevenaar*, gem. *Herwen-en-Aardt*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. O. van Aardt. Men telt er 98 h. en 650 inw., die meest bestaan van landbouw.

De 570 R. K. maken met die van Aardt eene par. uit, welke 1000 ziel. telt. De kerk, aan den H. **MARTINUS** toegewijd, is van toren en orgel voorzien. De 80 Herv. behooren tot de gem. *Herwen-Aardt-en-Pannerden*. Er is eene dorps.

Kermis in Augustus.

**HERWEN** (**POLDER-VAN-**), p., pr. *Geld.*, gem. *Herwen-en-Aardt*.

**HERWEN-AARDT-EN-PANNERDEN**, dijkst., gem. *Herwen-en-Aardt* en gem. *Pannerden*. Hij bevat den Polder-van-Aardt, den Polder-van-Herwen en den Polder-van-Pannerden.

**HERWEN-AARDT-EN-PANNERDEN**, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. van *Nijmegen*, ring van *Elst*. Met ééne kerk te Aardt.

**HERWEN-EN-AARDT**, gem., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. en postk. *Zevenaar*, (16 m. k., 10 s. d., 4 j. d.). Zij bevat de d. Herwen, Aardt en Lobith, benevens de buurs. 's **GRAVENWEERD** en **SPJK**, alsmede de geh. **Bijlandswaard** en **Erfkameringschap** telt 342 h., en 2340 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De 1900 R. K. maken de stat. van *Herwen* en *Lobith* uit. De 480 Herv. maken ged. de gem. van *Lobith* uit. en behooren ged. tot de gem. van *Herwen-Aardt-en-Pannerden*. Er zijn drie scholen.

**HERWERD**. Zie  $\left\{ \begin{array}{l} \text{HARTWERD.} \\ \text{HERWEN.} \end{array} \right.$

**HERWERDEN**. Zie  $\left\{ \begin{array}{l} \text{HEERWAARDEN.} \\ \text{HERWEN.} \end{array} \right.$

**HERWEY**, **HERWEI** of **HERWEISTRA**, landh., pr. *Fr.*, gem. *West-Donger-*



*deel*, bij *Ternaard*, aan den *Heerenweg*; met 3,5741 bund.

**HERWIJNEN**, gem., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, reg. kant. *Tiel*, hulpk. van de postk. *Zalt-Bommel* en *Gorinchem* (22 m. k., 8 s. d., 11 j. d., 2 afd.). Zij bestaat uit de heerl. *Herwijnen*, de p. het *Aspersche-veld*, en de *Oostslagen*; beslaat 2333,2462 bund. en telt 348 h., met 1800 inw., die meest bestaan van landbouw, handel in vee, aardappelen, haver enz. Ook zijn er twee dubbele steenovens.

De 1990 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Zalt-Bommel*, ring van *Tuil*. De 200 Christ. Afg. maken eene gem. uit. De 10 R. K. parochiëren te *Varik*. De 25 Isr. behooren tot de rings. van *Tiel*. Er is eene school met 140 leerl.

**HERWIJNEN**, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, reg. kant. *Tiel*, hulpk. van de postk. *Zalt-Bommel* en *Gorinchem*, gem. *Herwijnen*. Zij bevat den *Polder-van-Herwijnen*, benevens eenige *Uiterwaarden*; beslaat ongeveer 1000 bund. en telt 275 h. met ruim 1780 inw., die meest bestaan van landbouw, handel in vee, aardappelen, haver enz.

Het d. *Herwijnen*, *Harwenen* of *Harwijnen*, oudtijds *Herovina* of *Hallovina*, ligt 6 u. W. ten Z. van *Tiel*, 2½ u. Z. W. van *Geldermalsen*, aan den *Waal*dijk. Men telt er 90 h. en 430 inw. De kerk heeft eenen houten toren en is van een orgel voorzien. Tot kerk der Christ. Afg. is een woonhuis ingerigt. De dorps. telt 140 leerl.

Kermis den vierden Woensdag en Donderdag in Julij.

**HERWIJNEN (BOEZEM-VAN-)**, water, pr. *Geld.*, dat, van den *Waal*dijk, bij de *Braai*dial afkomende, zich in de *Herwijnsche-watering* ontlast.

**HERWIJNEN(HOOG-)**, streek lands, pr. *Geld.*, gem. *Herwijnen*, het Z. ge deelte van de heerl. *Herwijnen* uitmakende.

**HERWIJNEN (LAAG)**, streek lands, pr. *Geld.*, gem. *Herwijnen*, het N. ged. van de heerl. *Herwijnen* uitmakende; met 9 h. en 40 inw.

**HERWIJNEN (MIDDEN-)**, streek lands, pr. *Geld.*, gem. *Herwijnen*; het middelste gedeelte van de heerl. *Herwijnen* uitmakende.

**HERWIJNEN (POLDER-VAN-)**, p., pr. *Geld.*, gem. *Herwijnen*.

**HERWIJNEN (UITERWAARDEN-VAN-)**, uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Herwijnen*; groot 175 bund.

**HERWIJNENSCHÉ-BROEKGRAAF** of **HERWIJNENSCHÉ-BROEKKORF**, water, pr. *Geld.*, gem. *Herwijnen*, hetwelk, van de *Hellouwsche Broekkorf* afkomende, zich, door eenen molen, in den *Boezem-van-Herwijnen* ontlast.

**HERWIJNENSCHÉ-HOOFDGRAAF** of **HERWIJNENSCHÉ-HOOFDKORF**, water, pr. *Geld.*, dat uit den *Boezem-van-Herwijnen* voortkomt, en zich door de *Herwijnsche Voormolens* in de *Waal* ontlast.

**HERXEN**, ook **HERKSEN**, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1 u. N. van *Wijhe*; met 51 h. en 370 inw.

**HERXENBRUG**, brug, pr. *Over.*, gem. en 1 u. N. van *Wijhe*, in de buurs. *Herxen*, over de *Sandwetering*. In de nabijheid staat eene herberg, waarvan de *Zwollenaren* als een uitspanningsoord veel gebruik maken.

**HERZOGENBUSCH**. Zie **HERTO-HES**. Zie **HES**. (GENBOSCH 's).

**HESBEEN**. Zie **HESBERN**.

**HESE**. Zie **HEEZE**.

**HESEL**. Zie **HEESCH**.

**HESELAAR**. Zie **HEZELAAR**.

**HESENBERG**. Zie **HEZZENBERG**.

**HESENS**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, ¼ u. N. W. van *Jorwerd*; met 2 h. en 12 inw.

**HESENERMEER**, pold., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*.

**HESINGEN**, **HEZINGEN**, **HESSINGE** of **HEEZINGE**, buurs., pr. *Over.*, gem. en 2½ u. N. O. van *Tubbergen*; met 30 h. en 190 inw.

**HESKAMP**. Zie **HEESKAMP**.

**HESKAMPEN (GROOT-)**, landh., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, ¾ u. O. van *Ferwerd*; groot 47,4210 bund.

**HESLE**. Zie { **HESSELTE**.

**HESOLA**. Zie **HESSELTE**.

**HESPELAAR**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*, 10 min. N. van *den Hout*; met 5 h. en 20 inw.

**HESPERDUM**. Zie **HAPERT**.

**HESSEL**. Zie **HESSELTE**.

**HESSELBERG**. Zie **HERZEBERG**.

**HESSELEN**. Zie **HESSELTE**.

**HESSELEN (OOSTER-)**. Zie **OOSTER-HESSELEN**. (SELTE.

**HESSELEN (WESTER-)**. Zie **HESSELERVEEN**. Zie **HESSELTER-NYEVEEN**.

**HESSELINGEN**, ook wel **HASSELINGEN**, b., pr. *Over.*, gem. *Slaphorst*, aan het *Meppelder*diep; met 18 h., 60 inw. en eene school met 50 leerl.

**HESSELTE**, ook **HESSELEN**, **WESTER-HESSELEN** of **HESLE**, geh., pr. *Dr.*, gem.

en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Havelte*; met 26 h. en 140 inw.

**HESSELTEN-NIJEVEEN** of **HESSELVLEVEN**, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. N. W. van *Havelte*; met 6 h. en 40 inw.

**HESSEM**, **HESSEN** of **HESSEM**, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. ten N. van *Dalſen*, aan de Vecht; met 30 h., 180 inw. en eene school met 90 leerl.

**HESWICH**. Zie **HESWIJK**.

**HETEREN**, gem., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen* (17 m. k., 10 s. d., 1 j. d. 1 sfd.). Zij bevat de heerl. *Heteren*, *Driel*, *Randwijk* en *Indoornik*, beslaat 3226,7840 bund. en telt 360 h. met ongeveer 2880 inw., die meest bestaan van landbouw en tabaksteelt. Ook zijn er 2 steenbakkerijen en 1 koorfmolen.

De 1230 Herv., maken ged. de gem. van *Driel*, *Heteren* en *Randwijk-en-Leksmond* uit, en behooren overigens tot de gem. *Andelst-Zetten-en-Indoornik*. De 1450 R. K., maken de stat. van *Driel*, *Indoornik-en-Heteren* uit. Er zijn drie scholen.

**HETEREN**, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Elst*, postk. *Arnhem*. Zij bevat het d. *Heteren*, en eenige verstrooid liggende h., beslaat 86,8188 bund. en telt 86 h. met 600 inw. die meest bestaan van landbouw, voornamelijk van tabaksteelt. Ook zijn er 1 steenbakkerij en 1 windkoofmolen.

De 360 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Nijmegen*, ring van *Elst*. De 250 R. K., behooren tot de stat. van *Indoornik-en-Heteren*. Er is eene school met 70 leerl.

Het d. *Heteren* of *Heeteren* ligt 4 u. N. O. van *Tiel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. N. W. van *Nijmegen* en  $1\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Elst*, aan den Rijndijk;  $51^{\circ}57'45''$  N. B.,  $22^{\circ}25'13''$  O. L.

De Herv. kerk is van een orgel voorzien. De toren staat afgescheiden van de kerk. De R. K. kapel, aan den H. **HUBERTIUS** toegewijd, heeft een orgel doch geen toren.

**HETERSCH-VELD (HET)**, streek lands, pr. *Geld.*, gem. en 5 min. van het d. *Heteren*, ter plaatse, waar vroeger de *Nijborgh* gestaan heeft, en waar men vele oudheden opgraaft.

**HETTEM**. Zie **HETME**.

**HETTINGA**, boereapl., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, 5 m. O. van *Jorwerd*.

**HETTINGA**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Wymbrüscradeel*, 5 min. Z. van *Hommerts*; 00,9020 bund.

**HEUBEK**, beekje, pr. *Over.*, dat onder *Lossen* in de *Dinkel* valt.

**HEUF (DE)**, ged. van de *Vliert-polder*, de *Pepers-Muntel-de-Heuf-en-*

*het-zoogenaamde-Jan-Toonenland*, pr. *N. Br.*, gem. 's *Hertogenbosch*.

**HEUGEM**, d., pr. *Limb.*, arr. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Maastricht*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. van *Meerssen*, gem. postk. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Gronsveld*, aan de *Maas*; met 116 h. en 560 inw., alle R. K., die er eene kapel hebben, welke tot de par. van *Gronsveld* behoort en door 1 eigen Kapellaan bediend wordt.

**HEUGEVELDE**. Zie **HENGEVELDE**.

**HEUFKEN (HET)**. Zie **HUEFKEN (HET)**.

**HEUGTEN**, **HUCHTEN**, oudtijds **HOECHTEN**, doch vermoedelijk eigenlijk **HOOGTEN**, b., pr. *N. Br.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. O. van *Maarheeze*; 8 h. en ruim 50 inw.

**HUEGTER-AA (DE)**, **HUCHTER-AA** of de **HOCHTER-AA**, riv., pr. *N. Br.* dat uit het *Weeterbroek* voorkomt en zich bij het kasteel van *Heeze* met de *Groote-Aa* vereenigt.

**HEUKELOM** of **HEUKELUM**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 35 min. N. van *Bergen*; met 21 h. en 160 inw.

**HEUKELOM**, **HEUKELUM** of **HOEKELUM**, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Doorwerth*. **HEUKELOMSCH- BRINK**. Zie **BRINK (HEUKELOMSCH-)**.

**HEUKELUM** of **HEUKELUM**, heerl., ged. pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Vianen*, gem. *Heukelum*, ged. pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, gem. *Vuren-en-Dalen*, postk. *Gorinchem* en *Leerdam*. Zij bevat de pold.: de *Oostslagen*, de *Polder Binnen-den-Tiendweg*, de *Achter-Vogelswerf*, *Op-Leuven* en den *Broek Polder*; beslaat 1076,3400 bund., telt 123 h. met 700 inw., die meest bestaan van landbouw.

De 630 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Gouda*, ring van *Leerdam*. De 4 R. K. parochiëren te *Gorinchem*. — Er is ééne school met 70 leerl.

**HEUKELUM**, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Vianen*, postk. *Gorinchem* en *Leerdam* (2 m. k., 4 s. d., 5 j. d.). Zij bestaat uit den polder *Binnen den Tiendweg* en een ged. van den *Broekpolder*, bevat het plattenlandst. *Heukelum* en het geh. *Vogelwerf*; beslaat 430,6058 bund., en telt 113 h. met 500 inw., die meest bestaan van den landbouw, en veel werk van de paardenfokkerij maken. Er bestaan mede 1 stoelenfabriek.

De inw., op 4 na allen Herv., maken, met die van *Geldersch-Heukelum*, de gem. van *Heukelum* uit. De 4 R. K. parochiëren te *Gorinchem*. Er is 1 school met 70 leerl.

Het plattelandst. Heukelum of Heukelum, van ouds ook Hukelheim, Hoekelen en Hoekelum, ligt 2 u. N. W. van Gorinchem, 3½ u. Z. van Vianen, 51° 52' 26" N. B., 22° 44' 33" O. L., aan de Linge, en telt 92 h. en 540 inw. De voornaamste gebouwen zijn: het Huis te Heukelum en het stadhuis. De groote en ruime kerk heeft een bijzonder fraai orgel, doch geen toren.

Kermis den 2den Pinksterdag.

HEUKELUM, naar men wil, zoo veel als HUGO'S HEIM, ook wel HEUKELUM, HEUKELUM, HUKELUM, HUKLOM of HUYCLOM, geh. pr. *N.Br.*, gem. *Berkel-Enschot-en-Heukelum*, ¼ u. Z. van Berkel; met 37 h. en 250 inw.

HEUKELUM, adell. h. Zie HOEKELUM.

HEUKELUM (GELDERSCH-), streek lands, pr. *Geld.*, gem. *Vuren-en-Dalem*. Het bevat de p. Op-Leuven, de Oostslagen, Achter-Vogelswerf en een ged. van den p. Broek, en beslaat 980,4060 bund.

HEUKELUM (GEMEENE-LAND-VAN-), bed., ged. pr. *Geld.*, gem. *Vuren-en-Dalem*, ged. pr. *Z.H.*, gem. *Heukelum*; bestaande uit de Oostslagen, den Polder - Binnen-uen-Tiendweg, Achter-Vogelswerf, Op-Leuven en den Broek-polder; met 1076,5400 bund.

HEUKELUM (HUIS-TE-), oudtijds MERCKENBURGH, buit., pr. *Z.H.*, gem. en 10 min. O. van *Heukelum*

HEUKELUMSCHE-BRINK. Zie BRINK (HEUKELUMSCHE-).

HEUKELUMSCHE-BROEK. Zie BROEKPOLDER.

HEUKLUM. Zie HEUKELUM.

HEUL, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Heeven-en-St-Maartenspolder*; met 16 h. en 70 inw.

HEUL (DE), brug, pr. *Z.H.*, over de Schie, ten N. en aan het einde der voorstad van Rotterdam.

HEUL (DE), geh., pr. *Z.H.*, gem. en ¼ u. N. W. van *Rotterdam*; met 23 h. en 120 inw.

HEUL (DE), b., pr. *Utr.*, gem. en 10 min. Z. van *Utr.*, aan de Vaart.

HEUL (DE), het N.W. gedeelte van de gem. *Oost-Zaan*, pr. *N.H.*

HEUL (T). Zie TRUUL.

HEULT, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Boxtel*, onder *Gemoude*.

HEUM. Zie HOEMEN.

HEUMEN, gem., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Wychen*, reg. kant. en postk. *Nijmegen* (18 m. k., 6 s. d., 1 j. d. 1 afd.). Zij bevat de heerl. Heumen en Malden; beslaat 2073,0552 bund., en telt 180 h. met 300 inw.,

die meest bestaan van landbouw, veeteelt, en eenigen handel in vruchten; voorts zijn er 1 paarden-oliemolen, 2 bierbrouwerijen en 1 leerlooijerij.

De inw., op ruim 50 na alle R. K., maken de beide par. *Heumen* en *Malden* uit. De 50 Herv. behooren tot de gem. *Heumen-Malden-en-Groesbeek*. Er is 1 school met 140 leerl.

HEUMEN, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Wychen*, reg. kant. en post. *Nijmegen*, gem. *Heumen*. Zij bevat het d. Heumen, het geh. *Heumensche-Molen*; groot 669,1049 bund. en telt 97 h. met 580 inw., die bestaan van landbouw, veeteelt en eenigen handel in vruchten. Er zijn ook 1 oliemolen, 1 bierbrouwerij en 1 leerlooijerij.

De 850 R. K. maken eene par. uit van het apost. vic. van 's *Herlogenbosch* dek. van *Nijmegen*; met 1 Pastoor en 1 Assistent. De 50 Herv. behooren tot de gem. *Heumen-Malden-en-Groesbeek*. Er is 1 school 140 leerl.

Het d. Heumen ligt 2 u. Z. van Nijmegen, 2 u. Z. O. van Wychen, niet ver van de Maas. De Herv. kerk is een klein, oud gebouw, met spitse toren, doch zonder orgel. De R. K. kerk, aan den H. GEORGIIUS toegewijd, maakt met de pastorie, welke er mede is verbonden, een langwerpig vierkant uit, en heeft eenen netten toren.

Er bestaat te Heumen een Schuttergild, het St. Jorisgild geheeten.

Kermis den 4 Zondag in September.

HEUMEN, boerd. Zie HOEMEN.

HEUMEN POLDER-VAN-), p., pr. *Geld.*, gem. *Heumen*; 669,1049 bund.

HEUMEN-MALDEN-EN-GROESBEEK, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. en ring van *Nijmegen* met 80 ziel. en twee kerken, als: éene te Heumen en éene te Groesbeek.

HEUMENSCHHE-MOLEN, geh., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. O. van *Heumen*, aan den weg van Nijmegen naar Venlo; met 10 h., 50 inw., 1 wind-korenmolen en 1 bierbrouwerij.

Paardenmarkten 3 en 14 Julij en 10 en 24 November.

HEUNEN. Zie HUINEN.

HEUREN, buurs., pr. *Geld.*, ¼ u. Z. W. van *Geesteren*; 23 h. en 170 inw.

HEURKENSCHUIS, adell. h., pr. *N.Br.*, gem. *Aarle-Rixtel*, 4 min. N. van Aarle; met 11 bund. grond.

HEURNE of HURNE, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. Z. W. van *Aalten*; met 32 h., 70 inw. en 1 school met 90 leerl.

HEURNE of HUURNE, buurs., pr. *Geld.*, kant. en 2 u. Z. W. van *Aalten*, gem. en 4 u. N. van *Dinxperlo*; met 192 h., ruim 1200 inw. en 1 school met 120 leerl.

HEURNE (BINNEN-), buurs., pr. *Geld.*, gem. *Wisch*, 1 u. W. van *Ter Borg*; met 53 h. en 430 inw.

HEURNE (ELFTER-). Zie *ELFTER-HEURNE* (1).

HEURNE (GROOT-), groote boerd., pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. O. ten Z. van *Elbergen*, 10 min. van de *Berkel*, welke men op sommige kaarten, als eene b. of geh. vindt opgegeven.

HEUSBEEK of OOSTBEEK, water, pr. *Geld.*, dat zich bij *Elburg* in de *Zuiderzee* ontlast.

HEUSDEN, kant., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*. Het bevat de gem. *Heusden*, *Herpt-en-Bern*, *Oud-Heusden-Elshout-en-Hulten*, *Hedikhuizen*, *Bockhoven*, *Werkendam*, de *Werken-en-Sleeuwijk*, *Op-en-Neer-Andel*, *Giesen*, *Rijswijk*, *Veen*, *Almkerken-Uilwijk*, *Emmikhoven-en-Waardhuizen*, *Woudrichem-en-Oudendijk*, *Wijk-en-Aalburg*, *Dussen-Munsteren-Muilkerk*, *Meeuwen-Hil-en-Babyloniënbroek*, *Drongelen-Hagoort-Gansoijen-en-Doeveren* en *Heesbeen-Eethen-en-Genderen*; groot 24491 bund., en telt 3317 h., met 18800 inw., die meest bestaan van landbouw, vlas-, hennip- en hopteelt.

HEUSDEN, klass., pr. *N. Br.*, bestaande uit de ringen *Heusden*, *Woudrichem* en *Grevelduin-Kapelle*, met 27 standplaatsen, 34 kerken, 27 Predikanten, 1 Adjunct-Predikant en ruim 20,400 ziel.

HEUSDEN, kerk. ring, pr. *N. Br.*, klass. van *Heusden*, met de standplaatsen *Aalburg-en-Heesbeen*, *Babyloniënbroek-en-Hil*, *Doeveren-met-Gansoijen-en-Genderen*, *Dussen*, *Eethen-en-Drongelen*, *Heusden-en-Herpt*, *Meeuwen-en-Hagoort*, *Veen*, *Vlijmen-Onsenoord-en-Hedikhuizen* en *Wijk*, met 16 kerken, 10 Predikanten en 7730 ziel.

HEUSDEN, dek. in het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, met de par. *Bockhoven*, *Dussen*, *Hedikhuizen*, *Heusden*, *Oud-Heusden-en-Elshout* en *Woudrichem*, 6 kerken, 6 Pastoors, 4 Kapellaans en 4700 ziel.

HEUSDEN, gem., pr. *N. Br.*, arr.

*'s Hertogenbosch*, kant. en postk. *Heusden* (8 s. d., 2 j. d.). Zij bevat niets dan de st. *Heusden*, die, met de voormalige vestingwerken, 109 bund. beslaat.

De st. *Heusden*, *Huesden* of *Hoesden*, eertijds *Huussele* en *Huissidina*, in het *Lat. Heusda*, ligt 3 u. W. van *'s Hertogenbosch*, 3 u. Z. W. van *Bommel*, 4 u. Z. O. van *Gorinchem*, 51° 44' 2" N. B., 22° 48' 10" O. L., aan den arm van de riv. de *Maas*, die beneden de st. zijn water ontvangt en daarboven dood loopt.

De st. heeft 22 straten, 3 landpoorten, eene bekwame haven, waarin de grootste binnenvaartuigen kunnen liggen, en ten N. een veer naar *Hermert*. De st., die langs hare wallen den omtrek van ¼ u. gaans bevat, is binnen hare muren 82,0639 bund. groot, en telt ruim 2100 inw., die van winkelniering en landbouw bestaan. Ook zijn er 2 bierbrouwerijen, 1 branderij, 1 siroopkokerij uit aardappelen en 1 siroopbrandery.

Openbare gebouwen zijn: het *Stadhuis*, een sierlijk gebouw, met fraaijen vierkanten toren met speelwerk; de *Hoofdwacht*; de *Kaserne*; het *Arsenaal*; de *Affuit*- en *Artillerielootsen*, en een bomvrij *Kruidmagazijn*. Ook is er een *Station* voor de paardenpostery.

De 850 Herv. behooren tot de gem. van *Heusden-Oudheusden-en-Herpt*. De kerk is een oud en ruim gebouw, met eenen niet zeer hoogen toren, een orgel en eenige deftige grafsteden, waaronder uitmunt de fraaije tombe, die den Heer *Baron van FRIEZING*, Gouverneur van *Heusden*, bij zijn leven, voor zich zelven heeft doen oprigten. De 30 *Evang. Luth.* maken eene gem. uit, waarin 1 Proponent als *Hulpprediker* dienst doet. De zeer kleine kerk heeft toren noch orgel. De 1200 *R. K.* maken met die van *Heusden*, *Herpt-en-Bern*, *Heesbeen*, *Doeveren*, *Genderen*, *Aalburg-en-Wijk*, *Veen* en *Neder-Hemert*, eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Heusden*, behoort, ruim 1700 ziel. telt, en door eenen *Pastoor*, die tevens *Landdeken* is, eenen *Kapellaan* en eenen *Assistent bediend* wordt. De kerk, aan de *H. CATHARINA* toegewijd, is van een orgel en fraaijen toren voorzien.

(1) Eveneens zoeken men de overige met *HEURNE* zamengestelde namen op de woorden van onderscheiding.

De 40 Isr. hebben eene kerk, welke tot de rings. van *Tilburg* behoort.

Liefdadige gestichten zijn: het Weeshuis, een aanzienlijk gebouw, met een klein torentje; het Oude Mannen- en Vrouwenhuis, en de Jufvrouw-van-Broeks-Oude-Vrouwenhuisjes.

Men heeft er mede 1 Latijnsche school, met 10 leerl.; een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, dat hier eene afzonderlijke school heeft; 1 Fransche- en Nederduitsche school, met 100 leerl.; 1 Jonge jufvrouwen-school, met 25 leerl.; 1 School voor kinderen van behoeftige ouders, met ruim 80 leerl.; eene Afdeeling van de Maatschappij tot bevordering der toonkunst; een Schuttersgild en eene Bank van Leening.

Paarden- en beestenmarkt op Zaterdag vóór 11 November; paardenmarkt den 2den Donderdag in Maart en op 24 September, doch als dit een Zondag is, dan daags te voren; beestenmarkten op den 3den Donderdag in Junij, Augustus en October.

HEUSDEN. Zie OPHUSDEN.

HEUSDEN (HET-BENEDEN-LAND-VAN-), Z. W. ged. van het *Land van Heusden*, pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, bestaande uit de p. het Pompveld, Zwaansheuvel, den Polder-van Wijk, den Polder-van Aalburg, den Polder-van Heesbeen, den Polder-van-Doeveren, den Polder-tusschen de Stegen, het Hakkeveld, de Biesheuvel, de Gendersche-Beemden, den Broekschen-hoek, den Polder-van Eethen, den Polder-van-Gansoijen, den Polder-van-Drongelen, de Middelaarspolder, de Veertig-Morgen-onder-Drongelen, den Rooyische-polder, de Veertig-Morgen-onder-Meeuwen, het Oudland-van-Broek en Broeks-Nieuwland; met 4534,8263 bund groot.

HEUSDEN (HET-BOVENLAND-VAN-), N. O. ged. van het *Land van Heusden*, pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, bestaande uit den Polder-van-Oudheusden-en-Elshout, den Polder-van-Vlijmen, den Polder-van-Hedikhuizen, het Herptscheveld, den Polder-van-Herpt-en-Bern, te zamen groot 2785,2610 bund.

HEUSDEN (LAND VAN), streek lands, pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*. Het bevat de gem. Baardwijk, Drongelen-Hagoort-Gansoijen-en-Doeveren, Engelen, Heesbeen-Eethen-en-Genderen, Hedikhuizen, Herpt-en-Bern, Meeuwen-Hill-en-Babyloniënbroek, Oudheusden-en-Elshout, Veen, Vlij-

men en Wijk-en-Aalburg, benevens ged. van de gem. Drunen en Nieuwkuiken-Onzenoort; beslaat 10300,8000 bund. en telt ruim 2300 h. met 14000 inw., die meest bestaan van landbouw.

HEUSDEN (OP-). Zie <sup>HEUSDEN.</sup> OPHUSDEN.

HEUSDEN (OUD-). Zie OUDHEUSDEN.

HEUSDENHOUT, HEUSDENHOUT, HEUSDENHOUT of HUIZENHOUT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*;  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Ginneken*; met 42 h., 200 inw., 1 school met 70 leerl. en 1 brouwerij.

HEUSDEN - OUDHEUSDEN - ENHERPT, kerk gem., pr. *N. Br.*, klass. en ring van *Heusden*, met 2 kerken, 1 te Heusden en 1 te Herpt, en 930 zielen.

HEUSDENSCH-MAAS. Zie HEDIKSCH-MAAS.

HEUSENHOUT. Zie HEUSDENHOUT.

HEUSSEN. <sup>Zie HUISSEN.</sup>  
<sup>Zie HUIZEN.</sup>

HEUVEL, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. N. W. van *Bemmel*; met 9 h. en 70 inw.

HEUVEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. Z. O. van *'s Prinsenhage*; met 22 h. en 160 inw.

HEUVEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Strijp*; met 14 h. en 110 inw.

HEUVEL, b., pr. *N. Br.*, gem. *Borkel-en-Schaft*, 5 min. N. W. van *Borkel*; met 2 h. en 6 inw.

HEUVEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. O. van *Waatre*; met 113 h. en 800 inw.

HEUVEL, b., pr. *N. Br.*, gem. *Hoogloon-Hapert-en-Gasteren*, 10 min. Z. O. van *Hoogloon*. Het maakt een ged. uit van het geh. *Hoog-Gasteren*.

HEUVEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. O. van *Tilburg*; met 85 h., 320 inw. en eenen lindenboom, welke door zijne schoonheid de bewondering van iedereen wegdraagt.

HEUVEL, b., pr. *N. Br.*, gem. en 6 min. W. van *Dongen*; met 36 h. en 230 inw.

HEUVEL, b., pr. *N. Br.*, gem. *Westerhoven*, waarvan het de kom der gem. uitmaakt.

HEUVEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Beek-en-Donk*, uitmakende een gedeelte van de bebouwde kom van het d. *Beek*; met 11 h. en 80 inw.

HEUVEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 9 min. van *Gemert*; met 26 h. en 250 inw.

HEUVEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Helmond*.

HEUVEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Veghel*; 31 h. en 160 inw.

HEUVEL of HOEVEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Son-en-Breugel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Son*, waartoe het behoort; met 15 h. en 80 inw.

HEUVEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 1 N. van *Schijndel*.

HEUVEL (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Oss*.

HEUVEL (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. *Moergestel*; met 21 h. en 110 inw. Het bestaat uit de b. de kleine Heuvel en de Heuvelstraat.

HEUVEL (DE), stuk gronds, pr. *Utr.*, gem. en 3 min. Z.O. van *Vreeland*, door de Oude Vecht omringd. Het is de plaats, waar vroeger het Kasteel-van-Vreeland gestaan heeft, en bestaat uit eenen boomgaard en weiden, waarop nog een zeer oud gebouwtje staat.

HEUVEL (DE), buit., pr. *Z.H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Delfshaven*, aan den Sohielandse zeedijk; 16,7798 bund.

HEUVEL (DE), b., pr. *N.Br.*, gem. *Nunen-Gerwen-en-Nederwetten*, 3 min. O. van *Gerwen*; 6 h. en 40 inw.

HEUVEL (DE), geh., pr. *Z.H.*, gem. en 1 u. O.Z.O. van *Strijen*, aan de kil, tegenover *Willemsdorp*; 2 h. en 10 inw.

HEUVEL (DEN), ook genaamd de HEUVELS, p., pr. *N. Br.*, gem. *Kaamsdonk*; groot 4,7890 bund.

HEUVEL (DEN), p., pr. *Z. H.*, gem. *Strijen*; groot 50 bund.

HEUVEL (BOVEN-). Zie BOVELEN.

HEUVEL (DE GROOTE-), b., pr. *N. Br.*, gem. *Someren*, een ged. van het d. uitmakende; met 31 h. en 160 inw.

HEUVEL (DE KLEINE-), b., pr. *N. Br.*, gem. *Someren*, een ged. van het d. uitmakende; met 15 h. en 100 inw.

HEUVEL (DE KLEINE-), b., pr. *N. Br.*, gem. *Moergestel*, in het geh. *de Heuvel*, met 6 h. en 30 inw.

HEUVEL (DE SCHOTSCH-). Zie SCHOTSCH-HEUVEL (DE).

HEUVELBERG, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Erp*; met 16 h. en ruim 80 inw.

HEUVELDINK, buit., pr. *Over.*, gem. en 40 min. W. van *Dalsen*; groot 56,5880 bund.

HEUVELHOEVE, buit., pr. *N. H.*, gem. en 10 min. N. W. van *Hilversum*, aan den straatweg.

HEUVELOORD, buit., pr. *Utr.*, gem. en 5 min. W. van *Baarn*; 60,5138 bund.

HEUVELS (DE). Zie HEUVEL (DEN).

HEUVELSTRAAT, b., pr. *N. Br.*, gem. *Moergestel*, in het geh. *de Heuvel*, met 27 h. en 140 inw.

HEUVELWEGEN. Zie EUVELWEGEN. HEUVEN ook HEUVENT, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 35 min. N. W. van *Wisch*; met 6 h. en 60 inw.

HEUVEN, landg., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. van *Rheden*; 44,9121 bund.

HEUVEN. Zie HOVEN. HEUVENGRACHT, vaart, pr. *Over.*, 1 u. Z. van *Oldemarkt*. Zij begint aan het einde der *Kalenburgergracht* en maakt de verlenging van *Heer-van-Diezensgracht* uit.

HEUZELSBRUG, brug, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Groenlo*, in den weg van *Zutphen* naar *Winterswijk*.

HEUVENT. Zie HEUVEN.

HEUXEL. Zie HENXEL.

HEUZENHOUT. Zie HEUSDENHOUT.

HEVENSKES. Zie HEVESKES.

HEVER, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Boxtel*, onder *Gemunde*.

HEVESKES, HEFESKES, HEFESKENS, HEVENSKES of HEEMSKES, d., pr. *Gron.*, ten Z. van *Appingedam*, postk., gem. en 1 u. Z. Z. O. van *Delfzijl*. Men telt er 35 h. en 150 inw. en met de geh. *Heveskesklooster*, de *Overtogt* en een ged. van de *Zomerdijk*; met 49 h. en 340 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen *Herv.*, maken eene gem. uit, van de klass. en ring. van *Appingedam*. De kerk heeft een toren doch geen orgel. De dorps. telt 45 leerl.

HEVESKES-KLOOSTER of OOSTERWIERUM, geh., pr. *Gron.*, gem. *Delfzijl*, 10 min. Z. van het d. *Heveskes*; met 6 h. en 60 inw.

HEXEL. } Zie HESSEL.

HEXEL (HOOGE-). } HEY of DE HEY, geh., prov. *N. Br.*,

gem. *Oostel-Westel-en-Middelbeers*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Oostelbeers*, waartoe het behoort; met 8 h. en 40 inw.

HEERLEHEIDE. HEY (DE). Zie { HEI (DE) (1). TERHEIDE.

HEY (DE), geh., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Pernis*; 20 h. en 170 inw.

HEYDE, HEIDE of WILLEN-HEIDE, geh., pr. *Limb.*, gem. en 5 min. N. van *Swaamen*; met 22 h. en 140 inw.

HEYDE, of HYDE, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. Z. van *Venray*; 29 h. en 270 inw.

HEYDE (TER-). Zie TERHEYDE.

(1) Eveneens zoeken men alle de woorden, die elders wel eens HEY gespeld, doch hier niet gevonden worden op HE.

**HEYDEN (DE)**, streek lage heide en moervelden, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z. van Capelle*.

**HEYLIGERLOO**. Zie **HELLO**.

**HEYKANT (OOST-)** of **OOSTERHEIKANT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Tilburg*, kerkelijk tot *Goirke* behorende; met 182 h. en ruim 1280 inw.

**HEYKANT (WEST-)** of **WESTERHEIKANT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Tilburg*, kerkelijk tot *Goirke* behorende; met 194 h. en ruim 1170 inw.

**HEYLAREN** of **HEILAREN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. *N.W. van Dinther*; met 25 h. en 140 inw.

**HEYLIGERLOO**. Zie **HELLOO**.

**HEYMISSE**. Zie **HEEMSE**.

**HEYNE**,  
**HEYNE (TER-)** } Zie **HEINO**.

**HEYNINGEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Fijnaart-en-Heyningen*; met 49 h., 320 inw. en 1 school met 80 leerl.

**HEYNINGEN (DE OUDE-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Fijnaart-en-Heyningen*; groot 796,4143 bund.

**HEYNINGEN (WEST-)** of **BEAUMONTS-POLDER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Fijnaart-en-Heyningen*; 66,3330 bund.

**HEYNINGSCHÉ-HAVEN**. Zie **HEL (DE)**.

**HEYNSDIJK**. Zie **HENGSTDIJK**.

**HEYNKENSDEL**, meertje, pr. *N.H.*, 1 u. *W. van Zuid-Scharwoude*.

**HEYSTERSTRAAT** of **HUSTERSTRAAT**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Nederweert*; met 25 h. en 140 inw.

**HEYTESLOOT**, water, pr. *Fr.*, gem. *Dontawarstal*.

**HEYTHUIZEN**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. *Weert*, postk. *Roermond*, (9 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit het d. *Heythuizen*, benevens de geh. *Walk*, *Kouk*, *Vlasrood*, *Roorstraat*, *Maxelt*, *Heide* en een ged. van het d. *Leyveroy*; beslaat 2932,2550 bund. en telt 236 h., met ruim 1500 inw., die meest bestaan van landbouw en turfveenderijen. Voorts zijn er: 1 stijfselfabriek, 2 leerlooierijen, 3 branderijen, 1 verwerij en 2 koornmolens.

De inw., allen *R. K.*, maken eene par. uit, van het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Weert*, welke door eenen *Pastoor* en eenen *Kapellaan* bediend wordt. Er is ééne school.

Het d. *Heythuizen*, *Heythuysen* of *Heithuizen*, ligt 2 u. *W. N. W.* van *Roermond*,  $\frac{2}{4}$  u. *O.* van *Weert*. Men

telt er 47 h. en 250 inw. De *R. K.* kerk, aan den *H. Nicolaas* toegewijd, heeft eenen spitsen toren en is van een orgel voorzien. Er is hier een klooster van *Ursulinnen*.

**HEYTRAK (DEN-)**. Zie **HEIDRIK (DEN-)**.

**HEYZE**. Zie **HYZEN**.

**HEZE**. Zie **HEEZE**.

**HEZEL**. Zie **HEESSELT**.

**HEZELAAR** of **HESELAAR**, pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. *O.* van *Lieimpde*; met 20 h. en 120 inw.

**HEZELAAR** of **HESELAAR**, b., pr. *N. Br.*, gem. en grenzende aan het d. *Veghel*; met 114 h. en 450 inw.

**HEZERENBOSCH**. Zie **HEETZERENHEZIK**. Zie **HEESWYK**. (**BOSCH**.)

**HEZINGEN**, **HEESINGEN**, **HESINGEN** of **HEESINGE**, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Tubbergen*; 71 h. en 440 inw.

**HIAULE**. Zie **HAULE**.

**HIAURE**, ook wel **HJAURE**, **JAURE** of **JOURE**, en veelal de **KLEINE-JOUWER** of **LYTSE-JOUWER** genaamd, in het *Fr.* **HYOUWER**, d., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*, postk. *Dockum*. Men telt er, met de b. *Lutkelaard*, 18 h. en 115 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt.

De inw., allen *Herv.*, behooren tot de gem. van *Hiaure-en-Bornwird*. De kerk heeft eenen stomp toren, doch geen orgel. De dorps. telt 12 leerl.

**HIAURE-EN-BORNWIRD**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Dockum*, ring van *Holwerd*; met 2 kerken, als: 1 te *Bornwird* en 1 te *Hiaure*, en 390 ziel.

**HICHTUM**, **HIGTUM** of **HIECTUM**, d., pr. *Fr.*, arr. en 3 u. *N. W.* van *Sneek*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. *N.* van *Bolsward*, postk. *Bolsward* en *Harlingen*, gem. *Wonseradeel*, aan de vaart van *Bolsward* naar *Franeke* en *Harlingen*. Men telt er, met de b. *Sydsward*, *Groot-Oorns* en *Klein-Oorns*, 17 b. en 130 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 13 na, allen *Herv.*, behooren tot de gem. *Burgwerd-Hichtum-en-Hartwerd*. De kerk heeft een orgel en eenen stomp toren. De 13 *R. K.* parochieren te *Bolsward*. De dorps. telt 25 leerl.

Kermis *Dingsdag* na *Paschen*.

**HICKAARD** of **HILKAARD**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z. W.* van *Jislum*; groot 23,8950 bund.

**HIDAARD**. } Zie **HYDAARD** (1).  
**HIDAART**. }

(1) Even eens zoekte men de overige woorden, welke men elders wel eens met 111 gespeld vindt, doch hier niet gevonden worden op *Hr.*

**HIDDAMA** of **HIDDEMA**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*; groot 50,7230 bund.

**HIDDINGERBERG**, Woudeberg of **WOLDBERG**, heuvel, pr. *Over*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Steenwijkerwoud*, met schaarhout en eene bouwhoeve bezet.

**HIDDINGERYP**. Zie **HARDEGARYP**.

**HIDDINGER-ZIJL**, **HILLEGER-ZIJL** of **HINDINGERZIJL**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Baſto*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Saaksumhuizen*; met 2 h. en 10 inw.

**HIDDUM**, b., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Wons*.

**HIECHTUM**. Zie  $\left\{ \begin{array}{l} \text{HITSUM.} \\ \text{HICHTUM.} \end{array} \right.$

**HIEDSUM**. Zie **HIETSUM**.

**HIELUM**.

**HIELSMAGAE**.  $\left\{ \begin{array}{l} \text{Zie JELUM.} \\ \text{Zie JELSUM.} \end{array} \right.$

**HIELSUM**.  $\left\{ \begin{array}{l} \text{Zie JELSUM.} \\ \text{Zie HIESLUM.} \end{array} \right.$

**HIELZUM**.  $\left\{ \begin{array}{l} \text{Zie JELSUM.} \\ \text{Zie HIESLUM.} \end{array} \right.$

**HIEM**. Zie **HIJUM**.

**HIEM (HET)**. Zie **HEEM (HET)**

**HIEM (HET-HOOG-)**, b., pr. *Fr.*, gem. *Wymbrüseradeel*, nabij *Uitwellingerga*.

**HIEM (HET HOOG-)**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, arr. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Wartena*, aan het einde van het *Langdeel*; groot 26,0240 bund.

**HIEMERT**. Zie **HEMERT**.

**HIEMSTRA**. Zie **HEMSTRA**.

**HIEN**, **HIJEN** of **HYEN**, misschien het oude **HAVINUM**, d., pr. *Geld.*, arr., kant., postk. en  $3\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Tiel*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Dodewaard*, aan den *Waal*dijk, op  $51^{\circ}54'42''$  N.B.,  $23^{\circ}19'34''$  O.L. Men telt er 112 h. en 700 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De 610 Herv., behooren tot de gem. van *Hien-en-Dodewaard*. De kerk heeft een toren. De 90 R. K., parochiëren te *Herreveld*. De dorps. telt 125 leerl.

**HIEN-EN-DODEWAARD**, kerk., gem., pr. *Geld.*, klass. en ring van *Tiel*; met 1200 ziel., en 2 kerken, 1 te *Hien* en 1 te *Dodewaard*.

**HIENMEER**. Zie **HAAEMEER**.

**HIPT**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 5 mid. N. W. van *Venray*; 7 h. en 40 inw.

**HIERDE**. Zie **HIERDEN**.

**HIERDE (DE)**. Zie **HIERDERBEEK**.

**HIERDEN**, ook wel **HIERDE** en **HEERDE** gespeld, d., pr. *Geld.*, arr. en 9 u. N. W. van *Arnhem*, kant., postk., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. ten N. van *Harderwijk*; met 103 h. en 1000 inw., die van den landbouw bestaan.

De inw., op 6 na allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Harderwijk*. De kerk heeft eenen kleinen toren, doch geen orgel. De 6 R. K., parochiëren te *Harderwijk*. De dorps. telt 125 leerl.

**HIERDERBEEK** of **HIERDENSCHBEEK** ook wel enkel **DE HIERDE**, beek pr. *Geld.*, zij komt, onder den naam van *Lovenommerbeek*, uit de *Lovenomsche-velden* voort, loopt door *Hierden*, en ontlast zich langs den *Essenberg*, ten Noorden van *Harderwijk*, in de *Zuiderzee*.

**HIERDERWIJK**. Zie **HARDERWIJK**.

**HIERLE**. Zie **HEERLE**.

**HIERN**.

$\left\{ \begin{array}{l} \text{Zie WAARDENBURG.} \\ \text{Zie HIERNE.} \end{array} \right.$

**HIERONYMUS-AMBACHT**. Zie **HEER**.

**OUDELANDS-AMBACHT**.

**HIERONYMUSBERG**. Zie **HULSBERGEN**.

**HIERONYMUS-POLDER (ST.)**. Zie **JEROENS-POLDES (ST.)**.

**HIESLUM**, ook wel **JESLUM** en oudtijds **HIELSUM**, d., pr. *Fr.*, arr. en 3 u. W. van *Sneek*, kant., postk. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Bolsward*, gem. *Wonseradeel*, eenigzins ten O. van de *trekvaart* naar *Workum*. Men telt er, met de geh. *Ate-buren*, *Idserda-buren* en *Monnike-buren*. 16 h. en 90 inw., die allen van den landbouw bestaan.

De 40 Herv., behooren tot de gem. van *Parrega-Hieslum-en-Greonterp*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De 40 R. K., worden tot de stat. van *Blaauwhuis* gerekend.

**HIESLUMER-EE**, ook wel de **GROOTE-EE**, meer, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, Z. van *Hieslum*.

**HIEYGIS**. Zie **HUYGISZ**.

**HIGTUM**. Zie **HICHTUM**.

**HIJANUM**. Zie **JANUM**.

**HJAUURE**, d. Zie **HIAURE**.

**HIJDE**. Zie **HEYDE (1)**.

**HIJDERPARK**, landh., pr. *Utr.*, gem. *Driebergen*.

**HIJELSHEIM**.  $\left\{ \begin{array}{l} \text{Zie JELSUM.} \\ \text{Zie HIELSUM.} \end{array} \right.$

**HIJELSUM**.  $\left\{ \begin{array}{l} \text{Zie JELSUM.} \\ \text{Zie HIELSUM.} \end{array} \right.$

**HIJEM**, d. Zie **HIJUM**.

**HIJEN**. Zie **HIEN**.

**HIJKANT (DE)**, b., pr. *N. Br.*,

gem. *Moergestel*. Het is een ged. van het geh. *Over-het-Water*.

**HIJKEN**, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. ten W. van *Deſen*; met 78 h., 390 inw., eene kleine kerk der *Christ*. Afgesch. en eene school met 70 leerl.

(1) Zie voorts alle woorden. die men elders wel eens *Hij* gespeld vindt, doch hier niet aantreft, op *HET*, *HEY* of *HY*.



**HIJER-SMILDE**, geh., pr. *Dr.*, gem. *Smilde*; met 140 h. en 960 inw. en eene school met 160 leerl.

**HIJER-SMILDE-EN-KLOOSTERVEEN**, kerk. gem., pr. *Dr.*, klass. en ring van *Assen*; met 2 kerken, beide te Kloosterveen, en 3000 ziel.

**HIJERZAND**, zand, pr. *Dr.*, gem. *Beiden*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van het geh. *Hijken*; groot 197 bund.

**HIJOWR.**

**HIJOWERE.** } Zie *JOURE*.

**HIJSTERSTRAAT.** Zie *HEVSTER-*

**HIJUM**, kad. gem., pr. *Fr.*, arr. kant. *Leeuwarden*, gem. *Leeuwarderadeel*, bestaande uit de d. *Hijum*, *Finkum* en *Stiens*; 2578,7735 bund. groot.

**HIJUM**, *HIJEM*, *HIUM* of *HIEM*, d., pr. *Fr.*, arr., kant. en 2 u. N. van *Leeuwarden*, gem. *Leeuwarderadeel*, aan de *Hijumer-vaart*. Men telt er 40 h. met 300 inw., die meest bestaan van den landbouw. Ook zijn er 1 cichoreifabriek en 1 windkoren- en pelmolen.

De inw., op 3 na allen *Herv.*, behooren tot de gem. *Finkum-en-Hijum*, die hier eene kerk heeft, met lagen, stompen toren en orgel. De 3 Doopsge. behooren tot de gem. *Oudebildzijl-en-Hallum*. De dorps. telt 50 leerl.

**HIJUMER-VAART**, *HIJEMER-VAART*, *HUMER-MEER* of *HIJEMER-MEER*, water, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, die, uit de *Koersloot* voortkomende, zich met de *Finkumer-vaart* vereenigt en vervolgens, bij de b. *Bartlehiem* in de *Dockumer-Ee* valt.

**HIJZEN** of *HEYZE*, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Moergestel*; met 67 h. en 370 inw. Het bestaat uit de b. de *Broekzijden*, *Winkelberg*, *Hovel* en *Haaghorst*.

**HIKKAARD.** Zie *HICKAARD*.

**HIKKEPOLDER**, vermoedelijk vroeger *ONZE VROUWE-POLDER*, p., pr. *Zeel.*, gem. *Oud-Vossemeer-en-Vrijberge*; groot 249,3124 bund.

**HIL**, *HILL* of *DEN HILL*, b., pr. *N. Br.*, gem. *Etten-en-Leur*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten O. van *Leur*, een ged. van het geh. *Hil-en-Vaartkant*; met 11 h. en 60 inw.

**HIL** of *HEL*, b., pr. *N. Br.*; gem. en  $\frac{3}{4}$  u. ten N. van *Loon-op-Zand*, eenge-deelte van het geh. *Hil-en-Baan* uitmakende; met 25 h. en 125 inw.

**HIL (DE).** } Zie *HEL (DE)*.

**HILL (DE).** }

**HIL (DEN).** Zie *HILSCHE-POLDER*.

**HIL (ALLEMANS-).** Zie *ALLEMANSHIL*.

**HIL (BENEDENSTE-).** bij het kad.

**BLOEMPLAAT**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; groot 3,6290 bund.

**HIL (GAT-VAN-DEN-)**, water, pr. *N. Br.*, dat uit de vereeniging van het *Gat-van-den-Hardenhoek* en het *Gat-van-Kampen* voortkomt, en zich in den *Amer* ontlast.

**HIL (WOUWSCHE-).** Zie *WOUWSCHE-HILL*.

**HILAARD.** Zie *HYLAARD*.

**HILAIRE (ST-).** Zie *ADMIRAAL DE RUYTER*.

**HILAKKER** of *HELAKKER*, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Bakel-en-Milheze*, 20 min. Z. van *Bakel*; met 9 h. en 80 inw.

**HILAKKER.** Zie *HELAKKER*.

**HILDAM**, dam of dijk, pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Bleiswijk*. Er ligt daaraan eene hofst. van denzelfden naam.

**HILDEGAERDSBERG.** } Zie *HILLE-*

**HILDEGONDSBERG.** } *GERBERG*.

**HILDERNISSE**, boerd., pr. *N. Br.*, gem. *Woendrecht-Hoogerhulde-en-Hinkelenoord*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Bergen-op-Zoom*.

**HIL-EN-BAAN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Loon-op-Zand*, bestaande uit de b. *Hil en Baan*; met 38 h. en 180 inw.

**HIL-EN-VAARTKANT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Etten-en-Leur*, bestaande uit de b. *Hil en Vaartkant*; met 80 h. en 480 inw.

**HILFERTSEN.** Zie *HILVERSUM*.

**HILGERLEE.** Zie *HEILIGERLEE*.

**HILL.** Zie *HIL*.

**HILL (DEN)**, heerl., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. en postk. *Heusden*, gem. *Meeuwen-Hil-en-Babyloniënbroek*. Zij bevat het d. *Hill* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 355,6790 bund., en telt 25 h., met 160 inw., die van landbouw bestaan.

De 80 *Herv.* behooren tot de gem. *Babyloniënbroek-en-den-Hill*. De 80 *R. K.* parochiëren te *Dussen*. De kinderen genieten onderwijs te *Babyloniënbroek*.

Het d. den *Hill*, de *Hille*, ook *Hill* genaamd, ligt  $\frac{5}{4}$  u. N. W. van 's *Hertogenbosch*, 2 u. W. van *Heusden*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Meeuwen*. De kerk heeft eenen houten toren, doch geen orgel.

**HILL (DEN)**, b., pr. *N. Br.* Zie *HIL*.

**HILL (POLDER-VAN-).** Zie *HILSCHE-*

**HILLAMA.** Zie *HILLEMA*. (*POLDER-*

**HILLE**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Char-*

**lots**; groot 233,1879 bund.

**HILLE (DE).** Zie *HILL (DEN)*.

**HILLEBRANDSKAMP**, stuk lands,

pr. *Dr.*, te *Weierswold*.

**HILLEGAAARDSBERG.** } Zie *HILLE-*

**HILLEGAAERSBERG.** } *GERBERG*.

**HILLEGATSPOLDER.** Zie **HELLERGATSPOLDER.**

**HILLEGERSBERG**, kant., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*. Het bevat de gem.: *Hillegersberg-en-Rotteban*, *Bergschenhoek*, *Bleiswijk*, *Moercapele-en-de-Wilde-Veenen*, *Berkel-en-Rodenrijs-Schiebroek*, *Nieuwerkerk-op-den-IJssel*, *Capelle-en-het-Slot-van-Capelle-op-den-IJssel* en *Zevenhuizen*; beslaat 15,000 bund., en telt 1399 h., met 10,600 inw., die meest van den landbouw bestaan.

**HILLEGERSBERG**, kerk. ring, pr. *Z. H.*, klass. van *Rotterdam*; met de gem.: *Berkel-en-Rodenrijs*, *Bergschenhoek*, *Bleiswijk*, *Capelle-aan-den-IJssel*, *Hillegersberg*, *Kralingen*, *Moercapele*, *Overschie* en *Zevenhuizen*, ongeveer 11,700 ziel., 9 kerken en 9 Predikanten.

**HILLEGERSBERG**, heerl., arr. *Rotterdam*, kant. en reg. kant. *Hillegersberg*, hulpk. van het postk. *Rotterdam-gem. Hillegersberg-en-Rotteban*. Zij bevat het d. *Hillegersberg*, de b. *Terbregge*, de geh. *Bergsche-Verlaat*, *Zwaanshals* en *Zwaaneiland*, en telt 210 h. met 1900 inw.

De 1650 Herv. maken, met de overige uit de burg. gem. *Hillegersberg-en-Rotteban*, eene gem. uit van de klass. van *Rotterdam*, ring van *Hillegersberg*. De 250 R. K. parochiëren aan den *Bergschenhoek*. Er is eene school, tevens kosts., met 170 leerl.

Het d. *Hillegersberg* of beter *Hildegaertsberg*, ook *Hillegaardsberg*, *Hillegaersberg*, *Hillegondsberg* of *Hillegondsberg* geheeten, ligt 1 u. N. van *Rotterdam*. Het bevat 119 h., 1480 inw. en een Dorps huis of Raadhuis, met torentje en hardsteen stoep, met ijzeren leuning. De kerk, wier dak op twee rijen gemetselde pilaren rust, heeft een orgel en eenen toren, met eene fraaije achtkante spits. Ook is er een depart. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

**HILLEGERSBERG - EN - ROTTEBAN**, gem. in *Schieland*, pr. *Z. H.*, arr. en reg. kant. *Rotterdam* kant. *Hillegersberg* (13 m. k., 8 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de heerl. *Hillegersberg* en *Rotteban*; beslaat 1904,7559 bund., en telt 273 h., met ongeveer 2030 inw., die meest bestaan van fabrieken, landbouw, veenderij en visscherij. Voorts zijn er 4 scheepstimmerwerven, 1 touwslagerij, 5 houtzaag-, 1 tras-, 2 pel-, 1 snuif-, 1 koorn- en snuif-, 2 koorn- en 2 papiermolens.

De 1760 Herv., maken de gem. van *Hillegersberg* uit. De 260 R. K. parochiëren te *Bergschenhoek*. Voorts zijn er 8 Evang. Luth., en even zoo vele Isr., welke tot hunne respectieve gem. van *Rotterdam* behooren. Er is eene school met 170 leerl.

**HILLEGGER-ZIJL.** Zie **HIDDINGERZIJL.**  
**HILLEGOM**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leyden*, kant. *Noordwijk* hulpk. van de postk. *Haarlem* en *Leyden* (21 m. k., 2 s. d. 2e afd., 1 j. d.). Deze gem. bevat het d. *Hillegom*, alsmede den *Elsbroeker-polder*, den *Oostender-polder*, de *Hooge-en-Lage-Veenen*, den *Vosse-en-Weerlaander-polder* en een ged. van den *Venneper-polder* met 1789,5763 bund. en 182 h. met 1840 inw., die meest bestaan van de tanderij, ook is er 1 kalkbranderij.

De 1000 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Leyden*, ring van *Noordwijk*. De 800 R. K., maken eene stat. uit, van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Kennemerland*. De 16 Evang. Luth. behooren tot de gem. van *Haarlem*. De 5 Isr. behooren tot de rings. van *Haarlem*. Er is eene school met 180 leerl. en eene kosts. voor jongheeren.

Het d. *Hillegom*, oudtijds *Hillinen*, ligt 3 u. N. van *Leyden*, 2½ u. N. O. van *Noordwijk-binnen*, aan den straatweg van *Leyden* naar *Haarlem* en niet ver van den spoorweg. De kerk heeft een orgel en eenen vierkanten toren, welke tot boven het kerkdak oprijst, met een open koepeltje, in de gedaante van een peer boven de spits.

De R. K. kerk, aan den *H. MARTINUS* toegewijd, heeft een orgel, doch geen toren. Ook zijn er een Herv. en een R. K. armhuis.

**HILLEGOM (HOF-TE-), HUB-TE-HILLEGOM** of **HILLEGOMMER-HOF**, adell. h., pr. *Z. H.*, gem. en in het d. *Hillegom*, aan de *Hillegommerbeek*; met 16,4300 bund. grond.

**HILLEGOMMER-BEEK**, water, pr. *Z. H.*, welke, uit de *Haarlemmervaart* komende, naar het *Haarlemmermeer* loopt, en zich daarin ontlast.

**HILLEGOMMERS-HOF.** Zie **HILLEGOM (HOF-TE-)**.

**HILLEGONDSBERG.** Zie **HILLEGONDSBERG (DE)** of **HILLEGONSPOLDER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Ellen-en-Leur*. Deze p., welke verdeeld wordt in de *Hooge-Hillekens* en de *Lage-Hillekens*, beslaat 77,3906 bund.

**HILLEKENS (DE HOOGE-),** het

**HIJER-SMILDE**, geh., pr. *Dr.*, gem. *Smilde*; met 140 h. en 960 inw. en eene school met 160 leert.

**HIJER-SMILDE-EN-KLOOSTERVEEN**, kerk. gem., pr. *Dr.*, klass. en ring van *Assen*; met 2 kerken, beide te Kloosterveen, en 3000 ziel.

**HIJERZAND**, zand, pr. *Dr.*, gem. *Beiden*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van het geh. *Hijken*; groot 197 bund.

**HIJOWR.** } Zie *JOURE*. (STRAAT.  
**HIJOWERE.** }  
**HIJSTERSTRAAT.** Zie *HEYSTER-*  
**HIJUM**, kad. gem., pr. *Fr.*, arr. kant. *Leeuwarden*, gem. *Leeuwarderadeel*, bestaande uit de d. *Hijum*, *Finkum* en *Stiens*; 2578,7735 bund. groot.

**HIJUM**, *HIJEM*, *HIUM* of *HIEM*, d., pr. *Fr.*, arr., kant. en 2 u. N. van *Leeuwarden*, gem. *Leeuwarderadeel*, aan de *Hijumer-vaart*. Men telt er 40 h. met 300 inw., die meest bestaan van den landbouw. Ook zijn er 1 cichoreifabriek en 1 windkoren- en pelmolen.

De inw., op 3 na allen *Herv.*, behooren tot de gem. *Finkum-en-Hijum*, die hier eene kerk heeft, met lagen, stompen toren en orgel. De 3 *Doopsg.* behooren tot de gem. *Oudebildzijl-en-Hallum*. De dorps. telt 50 leert.

**HIJUMER-VAART**, *HIJEMER-VAART*, *HUMER-MEER* of *HIJEMER-MEER*, water, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, die, uit de *Koersloot* voortkomende, zich met de *Finkumer-vaart* vereenigt en vervolgens, bij de b. *Bartlehiem* in de *Dockumer-Ee* valt.

**HIJZEN** of *HEYZE*, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Moergestel*; met 67 h. en 370 inw. Het bestaat uit de b. de *Broekzijden*, *Winkelberg*, *Hovel* en *Haaghorst*.

**HIKKAARD.** Zie *HICKAARD*.  
**HIKKEPOLDER**, vermoedelijk vroeger *ONZE VROUWE-POLDER*, p., pr. *Zeel.*, gem. *Oud-Vossemeer-en-Vrijberge*; groot 249,3124 bund.

**HIL**, *HILL* of *DEN HILL*, b., pr. *N. Br.*, gem. *Etten-en-Leur*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten O. van *Leur*, een ged. van het geh. *Hil-en-Vaartkant*; met 11 h. en 60 inw.

**HIL** of *HEL*, b., pr. *N. Br.*; gem. en  $\frac{3}{4}$  u. ten N. van *Loon-op-Zand*, een gedeelte van het geh. *Hil-en-Baan* uitmakende; met 25 h. en 125 inw.

**HIL** (DE). } Zie *HEL* (DE).  
**HILL** (DE). }

**HIL** (DEN). Zie *HILSCHE-POLDER*.

**HIL** (ALLEMANS-). Zie *ALLEMANSHIL*.

**HIL** (BENEDENSTE-), bij het kad.

**BLOEMPLAAT**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; groot 3,6290 bund.

**HIL** (GAT-VAN-DEN-), water, pr. *N. Br.*, dat uit de vereeniging van het *Gat-van-den-Hardenhoek* en het *Gat-van-Kampen* voortkomt, en zich in den *Amer* ontlast.

**HIL** (WOUWSCHE-). Zie *WOUWSCHE-HILL*.

**HILAARD.** Zie *HYLAARD*.

**HILAIRE** (ST-). Zie *ADMIRAAL DE RUYTER*.

**HILAKKER** of *HELAKKER*, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Bakel-en-Milheze*, 20 min. Z. van *Bakel*; met 9 h. en 80 inw.

**HILAKKER.** Zie *HELAKKER*.

**HILDAM**, dam of dijk, pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Bletswijk*. Er ligt daaraan eene hofst. van denzelfden naam.

**HILDEGAERDSBERG.** } Zie *HILLE-*  
**HILDEGONDSBERG.** } *GERSBURG*.

**HILDERNISSE**, boerd., pr. *N. Br.*, gem. *Woendrecht-Hoogerheide-en-Hinkelenoord*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Bergen-op-Zoom*.

**HIL-EN-BAAN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Loon-op-Zand*, bestaande uit de b. *Hil* en *Baan*; met 38 h. en 180 inw.

**HIL-EN-VAARTKANT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Etten-en-Leur*, bestaande uit de b. *Hil* en *Vaartkant*; met 80 h. en 480 inw.

**HILFERTSEN.** Zie *HILVERSUM*.

**HILGERLEE.** Zie *HEILIGERLEE*.

**HILL.** Zie *HIL*.

**HILL** (DEN), heert., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. en postk. *Heusden*, gem. *Meeuwen-Hil-en-Babyloniënbroek*. Zij bevat het d. *Hill* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 355,6790 bund., en telt 25 h., met 160 inw., die van landbouw bestaan.

De 80 *Herv.* behooren tot de gem. *Babyloniënbroek-en-den-Hill*. De 80 *R. K.* parochiëren te *Dussen*. De kinderen genieten onderwijs te *Babyloniënbroek*.

Het d. den *Hill*, de *Hille*, ook *Hill* genaamd, ligt  $\frac{5}{4}$  u. N. W. van 's *Hertogenbosch*, 2 u. W. van *Heusden*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Meeuwen*. De kerk heeft eenen houten toren, doch geen orgel.

**HILL** (DEN), b., pr. *N. Br.* Zie *HIL*.

**HILL** (POLDER-VAN-). Zie *HILSCHE-*

**HILLAMA.** Zie *HILLEMA*. (POLDER.

**HILLE**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Charlota*; groot 233,1879 bund.

**HILLE** (DE). Zie *HILL* (DEN).

**HILLEBRANDSKAMP**, stuk lands,

pr. *Dr.*, te *Weerswold*.

**HILLEGAAARDSBERG.** } Zie *HILLE-*  
**HILLEGAAERSBERG.** } *GERSBURG*.

**HILLEGATSPOLDER.** Zie **HELLE-GATSPOLDER.**

**HILLEGERSBERG,** kant., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam.* Het bevat de gem.: *Hillegersberg-en-Rotteban, Bergschenhoek, Bleiswijk, Moercapeel-en-de-Wilde-Veenen, Berkel-en-Rodenrijs-Schiebroek, Nieuwerkerk-op-den-IJssel, Capelle-en-het-Slot-van-Capelle-op-den-IJssel* en *Zevenhuizen*; beslaat 15,000 bund., en telt 1399 h., met 10,600 inw., die meest van den landbouw bestaan.

**HILLEGERSBERG,** kerk. ring, pr. *Z. H.*, klass. van *Rotterdam*; met de gem.: *Berkel-en-Rodenrijs, Bergschenhoek, Bleiswijk, Capelle-aan-den-IJssel, Hillegersberg, Kratingen, Moercapeelle, Overschie* en *Zevenhuizen*, ongeveer 11,700 ziel., 9 kerken en 9 Predikanten.

**HILLEGERSBERG,** heerl., arr. *Rotterdam*, kant. en reg. kant. *Hillegersberg*, hulpk. van het postk. *Rotterdam*, gem. *Hillegersberg-en-Rotteban.* Zij bevat het d. *Hillegersberg*, de b. *Terbregge*, de geb. *Bergsche-Verlaat, Zwaansbals* en *Zwaaneiland*, en telt 210 h. met 1900 inw.

De 1650 Herv. maken, met de overige uit de burg. gem. *Hillegersberg-en-Rotteban*, eene gem. uit van de klass. van *Rotterdam*, ring van *Hillegersberg.* De 250 R. K. parochiëren aan den *Bergschenhoek.* Er is eene school, tevens kosts., met 170 leerl.

Het d. *Hillegersberg* of beter *Hildegaertsberg*, ook *Hillegaardsberg, Hillegaersberg, Hillegonsdberg* of *Hillegonsdberg* geheeten, ligt 1 u. N. van *Rotterdam.* Het bevat 119 h., 1480 inw. en een Dorpshuis of Raadhuis, met torentje en hardsteen stoep, met ijzeren leuning. De kerk, wier dak op twee rijen gemetselde pilaren rust, heeft een orgel en eenen toren, met eene fraaije achtkante spits. Ook is er een depart. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen.*

**HILLEGERSBERG - EN - ROTTEBAN,** gem. in *Schieland*, pr. *Z. H.*, arr. en reg. kant. *Rotterdam* kant. *Hillegersberg* (13 m. k., 8 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de heerl. *Hillegersberg* en *Rotteban*; beslaat 1904,7559 bund., en telt 273 h., met ongeveer 2030 inw., die meest bestaan van fabrieken, landbouw, veenderij en visscherij. Voorts zijn er 4 scheepstimmerwerven, 1 touwslagerij, 5 houtzaag-, 1 tras-, 2 pel-, 1 snuif-, 1 koorn- en snuif-, 2 koorn- en 2 papiermolens.

De 1760 Herv., maken de gem. van *Hillegersberg* uit. De 260 R. K. parochiëren te *Bergschenhoek.* Voorts zijn er 8 Evang. Luth., en even zoo vele Isr., welke tot hunne respectieve gem. van *Rotterdam* behooren. Er is eene school met 170 leerl.

**HILLEGER-ZIJL.** Zie **HIDDINGERZIJL.**

**HILLEGOM,** gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leyden*, kant. *Noordwijk* hulpk. van de postk. *Haarlem* en *Leyden* (21 m. k., 2 s. d. 2e afd., 1 j. d.). Deze gem. bevat het d. *Hillegom*, alsmede den *Elsbroeker-polder*, den *Oostender-polder*, de *Hooge-en-Lage-Veenen*, den *Vosse-en-Weerlaander-polder* en een ged. van den *Venneper-polder* met 1789,5763 bund. en 182 h. met 1840 inw., die meest bestaan van de tuinderij, ook is er 1 kalkbranderij.

De 1000 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Leyden*, ring van *Noordwijk.* De 800 R. K., maken eene stat. uit, van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Kennemerland.* De 16 Evang. Luth. behooren tot de gem. van *Haarlem.* De 5 Isr. behooren tot de rings. van *Haarlem.* Er is eene school met 180 leerl. en eene kosts. voor jongheeren.

Het d. *Hillegom*, oudtijds *Hillinen*, ligt 3 u. N. van *Leyden*, 2½ u. N. O. van *Noordwijk-binnen*, aan den straatweg van *Leyden* naar *Haarlem* en niet ver van den spoorweg. De kerk heeft een orgel en eenen vierkanten toren, welke tot boven het kerkdak oprijst, met een open koepeltje, in de gedaante van een peer boven de spits.

De R. K. kerk, aan den *H. MARTINUS* toegewijd, heeft een orgel, doch geen toren. Ook zijn er een Herv. en een R. K. armhuis.

**HILLEGOM (HOF-TE-),** HUB-TE-HILLEGOM of **HILLEGOMMER-HOF**, adell. h., pr. *Z. H.*, gem. en in het d. *Hillegom*, aan de *Hillegommerbeek*; met 16,4300 bund. grond.

**HILLEGOMMER-BEEK,** water, pr. *Z. H.*, welke, uit de *Haarlemmervaart* komende, naar het *Haarlemmermeer* loopt, en zich daarin ontlast.

**HILLEGOMMERS-HOF.** Zie **HILLEGOM (HOF-TE-).** (GERSBERG.)

**HILLEGONDSBERG.** Zie **HILLEHILLEKENS (DE)** of **HILLEKENS-POLDER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Elten-en-Leur.* Deze p., welke verdeeld wordt in de *Hooge-Hillekens* en de *Lage-Hillekens*, beslaat 77,3906 bund.

**HILLEKENS (DE HOOGE-),** het

hooge gedeelte van den p., de *Hillekens*, pr. *N. Br.*, gem. *Ellen-en-Leur*; groot 50,5329 bund.

HILLEKENS (DE LAGE-), het lage gedeelte van de p. de *Hillekens*, pr. *N. Br.*, gem. *Ellen-en-Leur*; groot 26,8525 bund.

HILDEKENS-POLDER. Zie HILLEKENS (DE).

HILLEKE-VAN-DEN-DAM (HET), p., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwarte*; groot 4,6460 bund.

HILLEMA of HILLAMA, pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, 5 min. W. van Bergum; groot 45,9500 bund.

HILLEMA-HUIS of HILMA-HUIS, geh., pr. *Gr.*, gem. *Grijskerk*, onder Visvliet, ten W. aan den weg naar Eibsburen, met 3 h. en 20 inw.

HILLEN (DE), ook de WEIMEREN-HILLEN genaamd, p., pr. *N. Br.*, gem. *'s Prinsenhage*; 255,2123 bund.

HILLEN (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*; groot 35,4930 bund.

HILLEN (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *'s Prinsenhage*; groot 29,5009 bund.

HILLENGA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van Hantum; groot 42 bund.

HILLENSHAGEN of HELLISHAGEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en 25 min. Z. O. van *Willem*; met 18 h. en 110 inw.

HILLESLUIS, sluis, pr. *Z. H.*, gem. en 40 min. N. O. van *Charlois*, met Vildersteeg 45 h. en 380 inw. tellende.

HILLIGERLEE. Zie HEILIGERLEE. HILLIGESBERG, heuv., pr. *Over.*, gem. *Staphorst*.

HILLIGMEER, klein meertje, pr. *Dr.*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van Assen.

HILLINEN. Zie HILLEGOM.

HILLISHAGEN. Zie HILLENSHAGEN.

HILMAHUIS. Zie HILLEMAMHUIS.

HILREWAARDEBEEKE. Zie HILVARENBEEK.

HILSCHE-POLDER, ook de POLDER-VAN-HILL of enkel DEN HILL, p., pr. *N. Br.*, gem. *Meeuwen-Hill-en-Babyloniëbroek*; 355,7690 bund.

HILT, b., pr. *N. Br.*, gem. *Moergestel*. Het is een ged. van het geh. Over-hat-Water.

HILTE (DE), b., pr. *Dr.*, gem. *Gieten*, onder Gieterveen, aan den weg van Gieten naar de Wildervank.

HILVARENBEEK, dek. in het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, met de past. Best, Bladel, Diessen, Duizel, Eersel, Enschoot, Goirke, Hapert, Hilvarenbeek, Hoogeloon, Hoogemierde, Hulsel, Lagemierde, Middebeers, Moergestel, Netersel-en-

Casteren, Oirschot, Oostelbeers, Reusel, Tilburg-aan-'t Goirke, Tilburg-aan-'t Heike, Vessem en Wintelre, 23 kerken, even zoo veel Pastoors, 12 Kapellaans, 2 Assistenten en 33,000 ziel.

HILVARENBEEK, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. *Oirschot*, hulpk. van het postk. *Tilburg* (23 m. k., 2 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Hilvarenbeek en de geh. Beerten, Biest, Brehoes, Dun, Esbeek, Gorp, Loo, Rovert, Slibbroek, Speul, Tuldershoeft, de Voort, en Westerwijk; bestaat 6805 bund., en telt 464 h., met 2500 inw., die meest bestaan van landbouw en bijtenteelt. Ook zijn er 1 bierbrouwerij, 1 orgelmakerij, 2 leerlooijerijen, 1 ros-olie- en 2 wind-korenmolens, waarvan 1 tevens tot schorsmolen gezegd wordt, en 1 waskaarsenmakerij.

De 2400 R. K. maken eene par. uit van het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Hilvarenbeek*, welke door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend wordt. De 80 Herv. behooren tot de gem. *Hilvarenbeek-Diessen-Hooge-en-Lage-Mierde* en de 12 lsr. tot de rings. van *Tilburg*. Er zijn 3 scholen.

Het d. Hilvarenbeek of Hilvarenbeek, oudtijds Hilverbeek en somtijds Hilrewaarebeek, ook wel eenvoudig Beek, en door de inw. doorgaans Beek genoemd, ligt 5 u. W. ten N. van Eindhoven, 2 $\frac{1}{4}$  u. W. ten Z. van Oirschot, aan de Hilver, op 50° 29' 7" N. B., 22° 48' 4" O. L. Men telt er 118 h. en 710 inw. De kerk. aan den H. Petrus *in zijne banden* toegewijd, is een groot gebouw, met prachtige predikstoel, een schoon welluidend orgel, een der fraaiste dorptorens van Nederland en op het kruis nog een klein torentje. De Herv. kerk heeft eenen kleinen toren en een orgel. De dorps. telt 150 loerl. Ook is er een gemeentehuis en eene Boterwaag.

HILVARENBEEK-DIESEN-EN-LAGE-MIERDE, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. van *'s Hertogenbosch*, ring van *Oisterwijk*; met ééne kerk te Hilvarenbeek en 90 ziel.

HILVER (DE) of HULVER, beekje, pr. *N. Br.*, dat uit onderscheidene takjes ontstaat, die alle in de heide aan de Belgische grenzen ontspringen. Twee dezer takjes stroomden voorbij het d. Hilvarenbeek, waar zij zich vereenigen om zich, 1 $\frac{1}{2}$  u. beoosten Biest in den Nemer, te ontlasten.

HILVERBEEK, buit., pr. *N. H.*, gem. en in het d. *'s Graveland*; 43,0499 bund. groot.

**HILVERBEKE.**  
**HILVERENBEEK.**  
**HILVERENBEKE.**

} Zie HILVA-  
 RENBEEK.

**HILVERSUM**, gem., pr. *N. H.*, arr. *Amsterdam*, kant. *Naarden*, reg. kant. *Weesp*, postk. *Hilversum*, (2 m. k., 10 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Hilversum*, het geh. de *Vaart*, benevens eenige verstrooid liggende huizen, beslaat 4867,8261 bund., telt 580 h., met 5600 inw., die meest bestaan van landbouw en fabrieken van katoenenbaai of *Hilversumstreep*-, tapijten en vloerkleden, hebbende men er 16 *Hilversumstreep*-, 21 tapijt- en vloerkleden-, en 2 paardedekkenfabrieken, benevens 2 blauwverwerijen, 1 zwartslofverwerij en 1 spinnerij, om behoeflijgen werk te verschaffen.

De 1800 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Amsterdam*, ring van *Naarden*, behoort. De 3000 R. K., maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Utrecht* behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De 500 R. K., van de O. Cler. maken mede eene stat. uit en de 190 Isr., eene ring, welke tot het Ned. Synag. Ress. van *Amsterdam* behoort. Er zijn 5 scholen.

Het d. *Hilversum*, ook wel *Hilfersen*, ligt 5½ u. O. Z. O. van *Amsterdam*, 2 u. Z. van *Naarden*. Men telt er 560 h. en 5400 inw. Het Regthuis heeft een torentje. De Herv. kerk heeft een goed orgel, waarbij een orkest, dat op 2 nette pilaren rust, en eenen spitsen toren. De kerk der R. K., aan den H. *Virus* toegewijd, is een groot en fraai gebouw, zonder toren, doch van een orgel voorzien. De kerk der R. K. van de O. Cler., aanden H. *Virus* toegewijd, heeft een orgel doch geen toren. De synagoge der Isr. heeft een aardig torentje, zonder klok. De 2 dorps. tellen 600 leerl., het Instituut voor Jonge heeren 26, dat voor Jonge jufvrouwen 20, en de Arm- en Zondagschool 100 leerl. Ook zijn er een Departement der Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen* en eene Bank van *Leening*.

Kermis de laatste week in Augustus. **HILVERSUMMER - ENG**, streek bouwland, pr. *N. Br.*, die het d. *Hilversum* omgeeft; groot 1280 bund.

**HILVERSUMMER-MEENT**, gemeene weide, pr. *N. H.*, gem. en Z. van *Hilversum*; groot 425 bund.

**HILVERSUSCHE-MAAT**, weide, pr. *N. H.*, gem. *Huizen*; 45 bund.

**HILVOIRT**. Zie HILVOMT.

**HILVOORDEN**, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Rijswijk*.

**HIMMEN**. Zie **HEMMEN**.

**HIMSMADE**, hofst., pr. *Utr.*, ged. gem. en ¼ u. O. van *Vleuten*, ged. gem. *Haarzuilens*. 40 min. Z. van de *Huur*; 35.3768 bund. groot.

**HINDEKAMP**, dennenbosch, pr. *Geld.*, gem. *Eden*; groot 150 bund.

**HINDELOOPEN**, kant., pr. *Fr.*, arr. *Sneek*. Het bevat de gem. *Hindeloopen*, *Workum*, *Stavoren* en *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*; beslaat 12171,4979 bund., en telt 1250 h., met 7700 inw., die bestaan van landbouw, veeteelt en zeevaart.

**HINDELOOPEN**, kad. gem., pr. *Fr.*, arr. *Sneek*, kant. *Hindeloopen*, bevattende alleen de St. *Hindeloopen* en haar behoor; groot 500,7923 bund.

**HINDELOOPEN**, gem., pr. *Fr.*, arr. *Sneek*, kant. *Hindeloopen*, reg. kant. *Bolsward*, hulpk. van de postk. *Bolsward* en *Hartingen* (13 m. k., 8 s. d., 2 j. d. adm. no. 3). Zij bevat de St. *Hindeloopen* en de zoogen. *Klokslag* van *Hindeloopen*, waarin eenige verspreid staande h.; beslaat 500,7923 bund., en telt 237 h., met 1140 inw., die meest bestaan van boerderij, zeevaart, dijk- en polderwerken en een weinig vischvangst; er zijn 2 scheepstimmerwerven, 1 wolkammerij en 1 verwerij.

De 860 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Sneek*, ring van *Workum*, behoort. De 70 *Christ.* Afg. en de 90 *Doopsk.* maken ieder eene gem. uit. De 90 R. K. parochiëren te *Workum*. De 30 Isr. hebben eene bijkerk, welke tot de rings. van *Bolsward* behoort. Er is eene school met 150 leerl.

De st. *Hindeloopen*, bij verkorting *Hinloopen*, in het Lat. *Hindelopa*, volgens sommigen eigenlijk *Eindelopen*, ligt 8 u. Z. W. van *Leeuwarden*, 4½ u. W. Z. W. van *Sneek*; 52° 52' N.B., 23° 27' O. L. De st. wordt aan drie kanten door de zee bespoeld, en heeft maar alleen aan den oostkant goed weiland, zoodat zij de gedaante van een schiereiland vertoont. Zij heeft eene goede haven aan den noordkant, voorzien van eene steenen sluis; is geheel en al met grachten doorsneden, en heeft goede straten.

Het Stadhuis is klein, en bevat, behalve de Raadkamer en de Secretarie, een vertrek, waar het Kantoneregts zitting houdt. Onder het stadhuis is de *Waag*, het lokaal voor de

brandspuiten, de plaats voor de gevangenen en de Ratelwacht. Er is eene Vischmarkt.

De Herv. kerk heeft een orgel en eenen hoogen, fraaijen toren met drie omgangen. De Doopsg. kerk heeft toren noch orgel. — Liefdadige inrigtingen zijn: het Weeshuis, een Spinhuus en eene Bank van Leening.

Beestenmarkt 5 Mei en 22 October. HINDELOOPEN (KLOKSLAG-VAN-), dat ged. van de gem. *Hindeloopen*, pr. *Fr.*, hetwelk buiten de stad van dien naam gelegen is.

HINDELOOPER-ZIJL, sluis, pr. *Fr.*, te *Hindeloopen*.

HINDELOPA. Zie HINDELOOPEN. HINDER (DE), groote en diepte aan de Zuidwestkust der pr. *Z. H.*, in het *Goereesche gat*, bestaande uit onderscheidene droogten.

HINDER (DROOGE), droogte van de *Hinder*, in het *Goereesche gat*.

HINDERDAM, b., pr. *N. H.*, gem. *Nederhorst-den-Berg*,  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van den Berg; met 22 h., 80 inw. en een veer voor voetgangers over de Vecht.

HINDERDAMMER-SCHANS of O-VERMEERSCHIE-SCHANS, kleine gebastioneerde sterkte, pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Nichtevecht*, in het midden van de Vecht; vóór de Noordelijkste en Zuidelijkste courtine, liggen twee kleine voorwerken, het eerste op vasten wal, het laatste in de Vecht. Er zijn daarin geene andere gebouwen dan het Mejoorshuis en eene loots tot berging der goederen.

HINDERRÚST, buit., pr. *N. H.*, gem. *Nederhorst-den-Berg*,  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van den Berg, in de b. *Hinderdam*; groot 7,1340 bund.

HINDERSTEIN, adell. h., pr. *Utr.*, gem. *Over-en-Neder-Langbroek*, 20 min. W. van *Neder-Langbroek*.

HINDINGA. Zie HONDINGA.

HINDINGERZIJL. Zie HIDDINGEZIJL.

HINGEN of HERGENS, geh., pr. *Limb.*, gem. en 35 min. O. van *Echt*; met 39 h. en 200 inw.

HINKELENOORD-EN-HOOGWERF (NIEUW), p. *N. Br.*, ged. gem. *Ossendrecht*, ged. gem. *Woensdrecht-Hoogerheide-en-Hinkelenoord*; groot 297,0146 bund.

HINKELENOORD (OUD-), gemeen met DEN - ZUID - POLDER - VAN WOENSRECHT, p., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Ossendrecht*, ged. gem. *Woensdrecht - Hoogerheide - en - Hinkelenoord*; groot 362,9309 bund.

HINKELEN-POLDER (OOST-),

OOST-INKELSCHEPOLDER of ONZE VROUWEPOLDER, p., pr. *Zee.*, gem. *Kruiningen*; groot 128,7980 bund.

HINKELOORD(NIEUW-EN-OU-). Zie HINKELENOORD - EN - HOOGWERF (NIEUW-) EN HINKELENOORD (OUD-).

HINKEMA. Zie EENKEMA.

HINLOOPEN. Zie HINDELOOPEN.

HINTELAKEN of HINTLAKEN, p., pr. *N. Br.*, gem. 's *Prinsenhage*, behoorende tot de *Haagsche-Beemden*; groot 113,5804 bund.

HINTHAM, in de wandeling veelal HINTEN, geh., pr. *N. Br.*, ged. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van 's *Hertogenbosch*, ged. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Rosmalen*; met 48 h., 280 inw., 1 leerlooijerij, 1 vermicelli- en macaronifabriek en ééne school met 40 leerl. — Buiten dit geh., naar de zijde van Grave, is een retranchement van de linie van defensie der vesting 's *Hertogenbosch*.

Jaarmarkt den 23 Junij.

HINTLAKEN. Zie HINTELAKEN.

HIOUWERA. Zie JOURE.

HIPOLITUSHOEF. } Zie HYPOLITHOEF.

HIPOLITUSHOEF. } TUSHOEF.

HIRDENBERGH. Zie HARDENBERGH.

HIRNE. Zie HERNEN (HUIS-TE-).

HISSEMEER, meer, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradecl*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van Oosthem.

HISLA. Zie IJSEL.

HISSING of HISSINK, buit., pr. *Geld.*, gem. en N. O. van *Zelhem*.

HISSINKBEEK, beek, pr. *Geld.*, die in het Hattemerveen ontstaat, en zich, in de Vordensche-beek ontlast.

HITSAARD. Zie BEIJERLAND (ZUID-).

HITSAARDSCHIE-GAT (HET). Zie HITSERTSCHE-GAT (HET).

HITSERTSCHE-GAT (HET). (ZUID-).

HITSERT (DEN). Zie BEIJERLAND

HITSERT-IN-DEN-EENDRAGTS-

POLDER (GROND-VAN-), dat ged.

van den *Eendragts-Polder*, pr. *Z. H.*,

hetwelk tot de gem. *Zuid-Beijerland*

behoort; groot 702 bund.

HITSERTSCHE-GAT (HET), HET

HITAARDSCHIE-GAT, HET HITZAARTSCHE-

GAT of HET HITZERTSCHE-GAT, water,

pr. *Z. H.*, in den *Groot-Zuid-Beijer-*

*landsche-polder*. Het komt onder den

naam van het *KLEINE-GAT* aan den

Boenderweg, uit de *Borrekeen*, neemt

vervolgens dien van *Kom* en daarna

dien van *GROOTE-GAT* aan, stuit te-

gen den *Groot-Zuid-Beijerlandsche-*

*dijk*, en onder deze doorgelopen

zijnde, loopt het, onder den naam van

*WATERING*, door den *Eendragts-polder*,

om zich in het *Vuilegat* te ontlasten.

HITSERTSCHE-KADE (DE), geh.,

pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Zuid-Beijerland*, waar de Zuid-Beijerlandsche haven zich in het *Haringoliet* ontlast; met 30 h. en 150 inw.

**HITSUM**, **HITZUM**, **HIDSUM** of **HYZUM**, ook wel **HIECHTUM** en **HITZUMA** gespeld, d., pr. *Fr.*, arr. en  $\frac{1}{2}$  u. *W.* van *Leeuwarden*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. *O.* van *Harlingen*, postk. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z. W.* van *Franeker*, gem. *Franekeradeel*. Men telt er 17 h. en 100 inw., en met het geh. *Wester-Hitsum* en een ged. van *Doijum*, 234 h. en 140 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt.

De Herv. behooren tot de gem. van *Achlum-en-Hitsum*. De kerk heeft geen orgel, maar eenen toren, met fraaije spits. De R. K. parochieren te *Franeker*. Men heeft er een doelmattig ingerigte dorps., met 100 leelr.

**HITSUM** (**WESTER-**), b., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, 10 min. *W.* van *Hitsum*; met 4 h. en 30 inw.

**HITTEMARE** (**DE**), beekje, pr. *Z. H.*, dat zich bij het d. *Zwartewaal*, in de *Nieuwe Maas* ontlast.

**HITTINGA**. Zie **HETTINGA**. (**ZUID-**).

**HITZAARD** (**DEN**). Zie **BEIJERLAND**

**HITZAARTSCHE-GAT**. Zie **HITSERSCHE-GAT**. (**ZUID-**).

**HITZERT** (**DEN**). Zie **BEIJERLAND**

**HITZERTSCHE-GAT**. Zie **HITSERSCHE-GAT**.

**HITZUM**. } Zie **HITSUM**.

**HITZUMA**. }

**HIJLPA**. Zie **WILP**.

**HIUM**. Zie **HIJUM**.

**HIJWERA**. Zie **JOURE**.

**HLARA**. Zie **LAREN**.

**HOASE**. Zie **HORSE**.

**HOBBEL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *W.* van *Riethoven*; 4 h. en 14 inw.

**HOBBEL-DE-BOBBELDE-LAND**, in de wandeling de **KLOOSTERWEIDE**, ged. lands, pr. *N. H.*, gem. *Ooster-en-Wester-Blokker*, de plaats, waar vroeger het klooster der *H. Maagd* van het *Nieuwe-Licht* gestaan heeft.

**HOBBELRADE**, geh., pr. *Lind.*, gem. en 10 min. *N. W.* van *Sparbeek*; met 51 h. en 290 inw.

**HOBBEMA** of **HUBBEMA**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, in het d. *Dronrhyj*; groot 35,2008 bund.

**HOBBEMA** of **HUBBEMA**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. *N. N. W.* van *Bolsward*.

**HOBBEMA**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, 10 min. *Z. W.* van *Ruigelollum*.

**HOBREDE** of **HOBBREDE**, bij verkorting veelal **HOBREKE**, voorm. d. thans

geh., pr. *N. H.*, gem. *Oosthuizen-en-Hobrede*, 35 min. *Z.* van *Oosthuizen*, aan de ringsloot van de *Beemster*, waarover hier eene voetbrug; met 19 h., 120 inw. en 1 school met 30 leelr.

Kermis Zondag na Pinksteren.

**HOBREDER-KOOG**, p., pr. *N. H.*, gem. *Oosthuizen-en-Hobrede*; groot 71,5327 bund.

**HOBREE**. } Zie **HOBREDE**.

**HOBBREDE**. }

**HOCKENBURG**. Zie **HOECKENBURG**.

**HODDELAND**. Zie **LODDERLAND**.

**HODENPIJL**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. 's *Gravenhage*, kant. en postk. *Delft* (24 m. k., 9 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit den *Hodenpijlsche-polder*, het *Hoopoldertje* en een ged. van den *Kerk-polder*, bevat het d. *Hodenpijl* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 34,3376 bund., en telt 24 h., met 140 inw., onder welke 110 R. K. en 30 Herv., die allen kerkelijk onder *Schipluiden* behooren. De R. K. kerk van *Schipluiden* staat echter onder *Hodenpijl*, waar ook de kinderen onderwijs genieten. De inw. bestaan van het maken van boter en kaas. Ook is er een houtzaagmolen.

Het d. *Hodenpijl*, ook wel *Hompel*, *Hompil* of *Honpijl*, ligt  $\frac{1}{2}$  u. *Z. O.* van 's *Gravenhage*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Delft*, aan de *Gaag*. De kerk, aan den *H. JACOBUS* toegewijd, heeft toren en orgel.

**HODENPIJL**, ook wel genaamd het **HUIS-TE-BLOOT** of **BLOOTE**, boerd, pr. *Z. H.*, gem. *Hodenpijl*; 19,1191 bund.

**HODENPIJLSCHE-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hodenpijl*; groot 351,0717 bund.

**HODENPIJLSWAARD**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Almkerk-en-Uitwijk*; groot 21,0120 bund.

**HOECHTEN**. Zie **HEUGTEN**.

**HOECK** (**DEN**). Zie **PUTTERSCHOEK**.

**HOECKELUM**. Zie **HEUKELUM**.

**HOECKENBURG**, ook wel **HORKENBURG**, **HOEKENBURG** of **HOCKENBURG**, ook **GOLSTEIN** of **GOLTSTEIN**, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Maurik*, in het d. *Rijswijk*; met 2,4090 bund. grond.

**HOECK-NES**, **HOEKENES**, anders **HOEXNES**, ook wel **HOEKOOG**, eil., pr. *N. H.*, gem. *Houtrijk-en-Polanen*, door het *IJ* omringd. Het geeft niets dan een weinig hooi, en is voorts met riet bewassen.

**HOEDEKENSKERKE**, gem. en heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkenszand*, reg. kant. en postk. *Goes* (8 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit den *Noordpolder*. den *Nieuwe-*



Hoorderd, den Middelhoek-polder, den Caneelpolder, den Slabbekoorne-polder, Oud-Vreeland en den Fier-nis polder, benevens ged. van den Polder van Hoedekenskerke, den Nieuwe-Baarland-polder, den Jan-Fierloos-polder, den Siguit-polder en den Vlieg-uit-polder. Zij bevat de d. Hoedekenskerke en Kwadendamme; beslaat 1340 bund. en 154 h., met 800 inw., die meest bestaan van landbouw.

De 420 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Goes*, ring van *Borssele*. De 14 Christ. Afg. maken, met die van Baarland, 's Gravenpolder-St. Janspolder-Oost-en-Middel-Zwake, eene gem. uit. De 360 R.K. parochieren te Kwadendamme. Er is eene school met 90 leerl.

Het d. Hoedekenskerke, ook wel Hoedenskerke, oudtijds Heer-Oedenskerk en bij de Zeeuven Oedjeskerke, ligt 2 u. Z. O. van Heinkenszand, aan de Honte. Men telt er 76 h. en 480 inw. De kerk heeft een orgel en een vierkant houten kloktorentje. Er zijn eene goede haven en een overzetveer over de Honte op Neuzen, Welsoorde en Ossensisse.

HOEDEKENSKERKE (NOORD-POLDER-VAN-), p., pr. *Zeel.*, gem. *Hoedekenskerke*; 20,5926 bund.

HOEDEKENSKERKE (POLDER-VAN-), p., pr. *Zeel.*, gem. *Hoedekenskerke* en *Baurland-en-Bakendorp*; groot 466,6500 bund.

HOEDEKENSKERKE (WATERING-VAN-), dijk., pr. *Zeel.*, kant. *Heinkenszand*; groot 897,6520 bund.

HOEDEMAKERS-PAD, van ouds het SPINGELPAD, b., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, 10 min. Z. van Amsterdam. De inw. zijn meest warmoeziers. (KERKE.

HOEDENSKERKE. Zie HOEDEKENS-HOEDERINGEN, buit., pr. *Utr.*, gem. en 5 min. O. van *de Bill*; groot 340,5393 bund.

HOEDMANS-MEER, ook HOETMANS-MEER, p., pr. *Gron.*, ged. gem. *Nieuwe-Pekel-A*, ged. gem. *Veendam* en ged. gem. *Wildervank*, bestaande uit eene boerd., Aurora geheeten.

HOEDMEER, meertje, pr. *Dr.*, gem. en ongeveer 1/2 u. O. van *Smilde*.

HOEF, b., pr. *N. Br.*, gem. *Borkel-en-Schaft*, nabij Borkel, een ged. uitmakende van het geh. *Hoef-en-Brug*.

HOEF, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. van *Putten*; met 28 h. en 400 inw.

HOEF OF DE HOEF, geh., pr. *Geld.*, gem. *Batenburg*; met 5 h. en 40 inw.

HOEF (DE), geh., pr. *Utr.*, gem.

*Hoogland*, 40 min van den Ham; met 11 h. en 60 inw.

HOEF (DE), geh., pr. *Utr.*, gem. en 1 u. W. van *Mijdrecht*, langs de Meijert; met 33 h., 255 inw. en eene school met 100 leerl. (HOEF.

HOEF (DEN). Zie BERGEN-OP-DEN-HOEF (EGMOND-OP-DEN-). Zie EGMOND-OP-DEN-HOEF. (SCHE-HOEF.

HOEF (DEHAANSCH-). Zie HAAN-HOEFBOSCH. Zie HOFBOSCH.

HOEFEIND. Zie HOEVENEIND.

HOEF-EN-BRUG, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Borkel-en-Schaft*, nabij Borkel.

Het bestaat uit de b. Brug en Hoef.

HOEF-EN-HAAG, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hagestein*; groot 205 bund.

HOEF-EN-SCHOUTEPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oudshoorn-en-Gnephoek*; groot 72 bund.

HOEFIJZER (HET GROOTE-), buit., pr. *Z. H.*, gem. *Wussenaar-en-Zuidwijk*, 1 u. Z. van Wussenaar; groot 81,6301 bund.

HOEFIJZERS (DRIE-), b., pr. *Zeel.*, gem. en 1/2 u. W. van *St. Janssteen*, tegen de Belgische grenzen; met 11 h. en 60 inw.

HOEFIJZERS (DE DRIE-), geh., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. O. van *Zevenbergen*; met 20 h. en 120 inw.

HOEFKENS (DE) OF DE HUIFKENS, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Reek*; met 3 h. en 30 inw.

HOEFLAKEN. Zie HOEVELAKEN.

HOEFPOLDER OF HOOPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *de Lier*; 173,0800 bund.

HOEFPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Ter-Aar*.

HOEFSROT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Bakel-en-Milheze*.

HOEFSTRAAT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. N. van *Tilburg*; met 6 h. en 40 inw.

HOEF-TEN-HALVE, b., pr. *N. Br.*, gem. en 1/2 u. N. van *Helvoirt*; met 4 h. en 20 inw.

HOEFVAART. Zie HOEVERVAART.

HOEISUM OF HOYSUM, b., pr. *Gron.*, gem. en 5 min. W. van *Warffum*.

HOEITINK OF HOEYTING, geh., pr. *Gron.*, gem. *Hoogkerk*, ten O. van *Leegkerk*.

HOEK OF DE HOEK, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Axel*, reg. kant. *Hulst*, postk. *Neuzen* (11 m.k., 5 s.d., 2 j.d.). Zij bestaat uit de p. Oud-Westenrijk, Nieuw-Westenrijk, den Koudenpolder, den Lovenpolder, den Goessche-polder, den Willemskerke-polder, de helft van den Nieuwenpolder-van-Neuzen en van den Klein-Zevenaarpolder;

bevat het d. Hoek en het geh. Mauritsfort; beslaat 3850,2156 bund., en telt 178 h., met ruim 1430 ziel., die meest bestaan van den landbouw en het dijkwerken. Ook zijn er 1 windkorenmolen en 1 moestof.

De 1400 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Izendijke*, ring van *Azel*. De 50R.K. parochiëren te *Neuzen*.

Het d. Hoek of de Hoek, ook wel Houck, ligt 5 u. van Hulst en 6 u. van Goes. Men telt er 66 h. en 400 inw. De kerk heeft een klokkentorentje met slag- en uurwerk.

Kermis den eersten Maand. in Aug.

HOEK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Borkel-en-Schaft*, 5 min. N. van Borkel; met 4 h. en 20 inw.

HOEK, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van *Erp*, aan de Aa; met 18 h. en 110 inw.

HOEK (DE), dat ged. van *de Smilde*, pr. *Dr.*, waar de oude weg van Assen over Witten op dennieuwen weg en de Smilder-vaart valt, 1 u. Z. W. van Assen.

HOEK (DE). Zie { *GARNWERD (KLEIN)*,  
HOEK.

HOEK (DEN) OF ZEVENBERGSCH-  
HOEK, d., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N.O. van *Zevenbergen*, aan den grooten weg van Breda naar den Moerdijk. Men telt er 94 h. en 575 inw., die allen bestaan van den landbouw.

De inw., meest allen R. K., maken, met die van het geh. Blaauwsluis, en een ged. van de geh. Calishoek en Slikgat, eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Geertruidenberg*, behoort, ruim 1200 ziel. telt, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De kerk, aan den H. *BARTHOLOMEUS* toegewijd, heeft een klein torentje en een orgel. De 40 Herv. behooren tot de gem. *Zevenbergen*. Er is eene school met 75 leerl.

Kermis Zondag na 24 Augustus.

HOEK (DEN), geh., pr. *N. Br.*, gem. *Gilze-en-Rijen*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van Rijen; met 8 h. en 40 inw.

HOEK (DEN) OF DE POEDEROOISCHE  
HOEK, geh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Poederooven*; met 7 h., 40 inw. en een havenje.

HOEK (DEN), boerd., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Oldebroek*.

HOEK (DEN), p., pr. *Z. H.*, gem. *Lekkerkerk*; groot 1370,3627 bund.

HOEK (DEN). Zie *MARTENFHOEK*.

HOEK (DEN), buit., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. N. O. van *Koudekerke*, aan den klinkerweg op *Middelburg*.

HOEK (DE BALVERSCH-). Zie *BALVERSCHEN-HOEK*.

HOEK (DE LAGE-), p., pr. *N.H.*, gem. *Hoogwoude* en *Opmeer*; groot 202,8325 bund.

HOEK (DE POEDEROOISCHE-). Zie *HOEK (DEN)*.

HOEK (ZEVENBERGSCH-). Zie *HOEKE*. Zie *GRAVENHOEK (S)*.

HOEKEINDSCHE - POLDER of OOSTHORKEINDSCHE - POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Bleiswijk*; 431,1994 bund.

HOEKELEN. Zie *HEUKELUM*.

HOEKELOM of HEUKELUM, adell.h., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Ede*; groot 213,4203 bund.

HOEKENBURG. Zie *HOECKENBURG*.  
HOEKENBURG, b., pr. *Z. H.*, gem. en 10 min. W. van *Voorburg*; groot 9,9097 bund.

HOEKENBURG, voorm. buit., pr. *Z. H.*, gem. *Delft* en *Hof-van-Delft*; groot 1,5710 bund.

HOEKENES. Zie *HOECK-NES*.

HOEKER-POLDER, p., pr. *Utr.*, ged. gem. *Nichtevlecht*, ged. gem. *Vreeland*; groot 220,2101 bund.

HOEKJE. Zie *LOONS-HOEKSKE*.

HOEKKENBURG. Zie *HOECKENBURG*.

HOEKOOG. Zie *HOECK-NES*.

HOEK-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hyswijk*; groot 241 bund.

(MEER.)

HOEK-POLDER, pr. *N.H.*, zie *HORN-HOEKSCH-WAARD (DE)*, bed., pr. *Z. H.* Zij bevat de gem. Nieuw-Beijerland, Oud-Beijerland, Zuid-Beijerland, Goidschalksoord, Goudswaard, 's Gravendeel-en-Leerambacht, Heinenoord, Klaaswaal, Maasdam-St. Anthonie-polder-en-Cillaarshoek, Mijns-Heerenland-en-Moerkerken, Numansdorp, Piershil, Puttershoek, Strijen, het Strijensche Sas en Wesmaas; beslaat 29,200,1053 bund., en telt 3138 h. met ruim 22,000 inw., die bestaan van landbouw en veeteelt; ook zijn er 5 scheepstimmerwerven, 4 touwslagerijen, 7 leerlooijerijen, 3 moestoven, 1 ros- en 14 windkorenmolens.

HOEKS-JAN, plaats, pr. *N.H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, 1 u. van Amstelveen.

HOEKS-JAN. Zie *ZOEK-DE-VREDE*.

HOEKSKE. Zie *LOONSHOEKSKE*.

HOEKSMEER, meer, pr. *Gron.*, gem. *Loppersum*, N. O. van *Wittewierum*; groot 32 bund.

HOEKSMEER. Zie *HOEKSMEER*.

HOEKS-NES. Zie *HOECK-NES*.

HOEK-VAN-DE-VEEN-GROENE-  
WOUD-HUIS-DE-BANKEN c.a., geh., pr. *Z. H.*, gem. en 20 min. N. en N. W. van *Woubrugge*; met 14 h. en 126 inw.

**HOEK-VAN-HOLLAND (DE), Z.W.** punt van het vaste land der pr. *Z. H.*, ten Z. van 's Gravezande, met zware zeewerken.

**HOEKVLIET**, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Voorburg*, aan de trekvaart van 's Gravenhage op Leyden; 00,5480 bund.

**HOEMEN of HEUMEN**, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Barneveld*,  $\frac{1}{3}$  u. N. van *Voorhuizen*; groot 2 bund.

**HOEMOET**. Zie *HOMOET*.

**HOEN (DE) of HET HOEN**, streek lands, pr. *Gron.*, aan de W. zijde buiten de stadgracht van Groningen.

**HOEN ('T)**, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*; 64,6673 bund. groot.

**HOEN (HET HUIS-)**, gemeenlijk Hoenshuis, bouwkh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Voerendual*; groot 64,6673 bund.

**HOENCOOP.** Zie *HONKOOP*

**HOENCOP.** Zie *HONKOOP*

**HOENDERBERG**, berg, pr. *Geld.*, gem. *Groesbeek*, zijnde een der hoogste toppen van het *Groesbeeksche gebergte*; 76 ell. hoog.

**HOENDERBERG**. Zie *HUNNERBERG*.

**HOENDERBOSCH**, geb., pr. *N.Br.*, gem. en 10 min. Z. Z. O. van *Uden*; met 20 h. en 90 inw.

**HOENDERHOK (NIEUW-)**, pold., pr. *Z.H.*, gem. *Geeroliet*; 55,3060 bund.

**HOENDERHOK (OUD-)**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Geeroliet*; groot 49 bund.

**HOENDERLAND**. Zie *HONDERDLAND*.

**HOENDERLOO**, d., pr. *Geld.*, arr. en 3 u. N. van *Arnhem*, kant., postk., gem. en 2 u. Z. van *Apeldoorn*. Men telt er 40 h. en 190 inw.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Arnhem*, ring van *Apeldoorn*. Er zijn 1 school met 40 leerl. en 1 doorgangshuis voor jeugdige ontslagene gevangene knapen.

**HOENDERNESTDIJK**, dijk, pr. *Geld.*, onder *Brummen*, zich uitstreckende van *Zulphen* naar *Voorst*.

**HOENDERNESTER-SLUIS**, steenen sluis, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Zulphen*, in den *Hoendernestdijk*.

**HOENDERWIEL**, wiel in den Zouwendijk, pr. *Z. H.*, gem. en 5 min. N. van *Meerkerk*.

**HOENDERWONING**, boerd., pr. *Z. H.*, gem. *Naaldwijk*.

**HOENDIEP**, gegraven vaart, pr. *Gron.*, haar begin nemende in de Hoer, voorts door Hoogkerk, naar Enumatil, en dan voorbij Zuidhorn, Faan, Noordhorn, Niezijl, Grijskerk, Lutgegast en Visvliet, naar het d. *Stroobos* op de Friesche grenzen loopende.

**HOENERBERG**. Zie *HUNNERBERG*.

**HOENHORST**. Zie *HOEHNHORST*

**HOENKOOP**. Zie *HONKOOP*.

**HOENSBROEK**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. *Heerlen*, postk. *Siltard* (5 m. k., 3 s. d.). Zij bevat het d. *Hoensbroek*, de geh. *Flatterstraat*, *Overbroek*, *Schuren-en-Schurenberg - Vaasraad*, *Koumer*, *Over-Lodbroek* en *Kouwender-en-Akerstraat*; beslaat 889,8885 bund. en telt 232 h., met 1190 inw., die bestaan van landbouw. Voorts zijn er 1 brouwerij, 2 korenmolens en 1 fabriek, waar strooivoeden, pluche-zijdenlint enz. worden vervaardigd.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limb.-burg*, dek. van *Schinnen*, welke door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. Er zijn 2 scholen.

Het d. *Hoensbroek* ligt  $3\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Maastricht*, 3 u. N. van *Heerlen*. Men telt er 18 h. en 440 inw. De kerk, aan den H. *JOANNES Evangelist*, toegewijd, is een oud gebouw, met toren en orgel. — De dorps. telt 110 leerl.

Kermis den derden Zondag na Pinksteren en den derden Zondag in Oct.

**HOENSBROEK of HOUNSBROEK**, kast., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. van *Hoensbroek*; met 2,1765 bund. grond.

**HOENSHUIS**. Zie *HOEN (HET-HUIS-)*.

**HOENWAARD**. Zie *HOMOET*.

**HOENWEERD**. Zie *HOMOET*.

**HOENZA-DRIEL**. Zie *DRIEL (HOENZA-)*. **HOEP (DE)**, wijk van het d. *Schagen*, pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; met 19 h. en 90 inw.

**HOEPBEEK**, beek, pr. *N. H.*, die in de gem. *Heeskerk*, uit de duinen naar *Bakkum* loopt, waar zij den naam van *BAKKUM-VAART of SCHULPVAART* aannemende, verder naar de *Vloysbrug* loopt, om zich in de *Die* te ontlasten.

**HOEPENPOLDER (RONDE-)** Zie *RONDE-HOEPENPOLDER*.

**HOEPHUIZEN**. Zie *HOOPHUIZEN*.

**HOERDIEP**, vaarwater, pr. *Gron.*, gem. *Grijskerk*. Het verbindt het Poeldiep en het Hoendiep bij de Gaarkeuken, met het *Kommer-Zijsterdiep*.

**HOERE (TER-)**. Zie *HOER (TEN-)*.

**HOERENKOLKJE**. Zie *KOLK (DE)*.

**HOERHUIZEN**. Zie *HORNHUIZEN*.

**HOERT (DE)**. Zie *HAART (DE)*.

**HOESDEN**. Zie *HEUSDEN*. (*MEER*.

**HOETMANS-MEER**. Zie *HOEDMANS-HOEVE*, ook wel *HOEVEN-TEN-EINDE*, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. O. van *Reusel*; met 17 h. en 70 inw.

HOEVE of Houve, boerd., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Maasland*, in den *Dijkpolder*; groot 27,4672 bund.

HOEVE, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Spaubeek*; met 19 h. en 93 inw. en de kerk van de R. K. par. van *Spaubeek*.

HOEVE. Zie *KOTE*.

HOEVE (DE). Zie *HOEVEN (DE)*.

HOEVE (DE), havez., pr. *Geld.*, gem. *Borculo*.

HOEVE (DE), boerd., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Heteren*; groot 75 bund.

HOEVE (DE), erf, pr. *Over.*, gem. en 20 min. N. van *Slaphorst*.

HOEVE-BRUG, brug, pr. *Over.*, op de grenzen van *Zwollerkarpspel* en *Zwolle*, 1 u. Z. O. van de stad, over de Nieuwe-Wetering.

HOEVE (ACHTERSTE-), b., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. N. O. van *Loon-op-Zand*; met 5 h. en 30 inw. Het is een ged. van het geh. *Roestelberg*.

HOEVE (BERNSCHE-). Zie *BERNSCHE-HOEVE*.

HOEVE (DUIKSCH-). Zie *DUIKHOEVEIND*. Zie *HOEVEN-EIND*.

HOEVEL. Zie *HEUVEL*.

HOEVELAKEN, gem. en heerl., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. *Nijkerk*, postk. *Amersfoort* (3 m. k., 2 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Hoewelaken* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 718,8000 bund., en telt 120 h., met 750 inw., die van landbouw en vee-teelt bestaan. Er is 1 koornmolen.

De 550 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Arnhem*, ring van *Wageningen*. De 3 Evang. Luth. behooren tot de gem. van *Amersfoort*. De 200 B. K. parochiëren te *Amersfoort*. Er is 1 school met 100 leerl.

Het d. *Hoewelaken*, *Hoevelaeken* of *Hoeflaken*, misschien het oude *Hoffla* of *Hoffla*, ligt  $8\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Arnhem*,  $1\frac{1}{2}$  u. Z. van *Nijkerk*. De kerk is een oud gebouw, met toren, doch zonder orgel.

HOEVELAKEN (HUIS-TE-) adell. h., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  min. N. W. van *Hoewelaken*.

HOEVELAKENSCH-EEK, beek, pr. *Geld.*, welke uit de gem. *Barneveld* voortkomt, in de gem. *Hoewelaken* eerst in eene beek vloeit en met deze zich in de *Barneveldsche*- of *Vlierbeek* ontlast.

HOEVEN of HOEVENSCH-WIJK, wijk van de gem. *Uden*, pr. *N. Br.*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Uden*; bestaande uit de geh. *Vijf-huis*, *Bitswijk*, *Stabroek*, *Hengstheu-*

*vel*, *Hultje*, *Hoeven*, *Mierlo*, *Raan* en *Molenkant*, met 189 h. en 970 inw.

HOEVEN. Zie *VUCHTSCH-HEHOEVEN*.

HOEVEN, geh., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Vierden*; met 7 h. en 50 inw.

HOEVEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Nieuwkuik-en-Onzenoord*;  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Nieuwkuik*; met 19 h. en 150 inw.

HOEVEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Tilburg*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Goirke*; met 86 h. en 390 inw.

HOEVEN, thans in de wandeling meestal 's *KONINGS-HOEVEN* genaamd, geh., pr. *N. Br.*, een ged. uitmakende van de wijk *Loven*, gem. *Tilburg*; met 8 h. en ruim 30 inw.

HOEVEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Son-en-Breugel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Son*, aan de *Eikenreit*; met 19 h. en 100 inw.

HOEVEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Uden*; 90 h. en 190 inw.

HOEVEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Nederweert*; met 22 h. en 150 inw.

HOEVEN (DE) of DE HOEVE, oudtijds *HOUEVE*, d., pr. *N. Br.*, arr. en 3 u. W. ten N. van *Breda*, kant. en 1 u. O. ten Z. van *Oudenbosch*, postk. *Breda*, gem. *de Hoeven-en-St.-Maartenspolder*; met 69 h. en 390 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., bijna allen R. K., maken met de overige uit de burg. gem. de *Hoeven-en-St.-Maartenspolder* eene par. uit van het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Bergen-op-Zoom*, welke door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend wordt. De kerk aan den H. *JOHANNES den Dooper* toegewijd, heeft toren en orgel. De Herv. behooren half tot de gem. *Elten-en-de-Hoeven*, half tot de gem. *Oudenbosch-en-de-Hoeven*. De kerk heeft noch toren noch orgel. Er zijn ook een gemeentehuis en 1 dorps. met 90 leerl.

Kermis den 1sten Zondag in Aug. HOEVEN (DE), b., pr. *Fr.*, gem. *het Bildt*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Jacobi-Parochie*, uit een paar boerenplaatzen bestaande.

HOEVEN (ACHTER-DE-) of *POL-DERTJE-TEN-WESTEN-DE-HAMBLUIS*, ook wel *POLDER-VAN-DE-HOEVEN* geheeten, p., pr. *N. Br.*, gem. *Raamsdonk*; 27,6200 bund.

HOEVEN (HAAMSCH-). Zie *HAAMSCH-HEHOEVE (DE)*.

HOEVEN ('SKONINGS). Zie *HOEVEN*.

HOEVEN (DE KORTE-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Leksmond*.

HOEVEN (OOSTER-), b., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westeinde*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Finkegu*, aan de Meer.

**HOEVEN (POLDER-VAN-DE-)**,  
Zie **HOEVEN (ACHTER-DE-)**.

**HOEVEN (DE SCHOTSCH-)**. Zie  
**SCHOOTSCH- HOEK**.

**HOEVEN (VIJF-)**, geh., pr. *Utr.*,  
gem. en 10 min. O. van *Laag-Nieuw-  
koop*; met 3 h. en 20 inw.

**HOEVEND**. Zie **HOEVENEIND**.

**HOEVEN (WESTER-)**, h., pr. *Fr.*,  
gem. *Stellingwerf-Westende*, 7 min.  
N. van *Finkega*, aan de Noordwol-  
dersloot.

**HOEVEN (ZES-EN-VEERTIG-)**,  
alle de landerijen gelegen op de pol-  
ders den *Biezen* en de *Hoef-en-Haag*,  
pr. *Z. H.*, gem. *Hagestein*; beslaande  
798 bund.

**HOEVENEIND**, ook wel **HOEVEIND**,  
**HOEFEIND** of **HOEVEND**, geh., pr. *N. Br.*,  
gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Teteringen*; met  
38 h. en 200 inw.

**HOEVENEINDE**, geh., pr. *N. Br.*,  
gem. *Bladel-en-Netersel*, 20 min. Z.  
van *Bladel*; met 25 h. en 150 inw.

**HOEVEN-EN-ST.-MAARTENSPOL-  
DER**, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*,  
kant. *Oudenbosch*, postk. *Breda* (13  
m. k., 6 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d.  
de *Hoeven*, de p. *St. Maartenspol-  
der*, de *Hoevensche-Beemden*, de geh.  
*Bovendonk*, *Gors*, *Hull*, *Kruisstraat*,  
*Moleneind*, *Achterhoek*, *Achter-het-  
Hof* en de b. *Heistraat* en *Bovenstraat*,  
benevens ged. van het d. *St. Willibrord*  
en van het geh. *Bosschehoofd*;  
beslaat 3103 bund., en telt 275 h., met  
1820 inw., die van landbouw bestaan:  
ook zijn er 1 steen- en pannbak-  
kerij, 1 bierbrouwerij, 3 leerlooijer-  
rijen, 1 ros- en 2 koorndolens.

De inw., op 16 na, allen R. K., ma-  
ken de stat. uit van *de Hoeven*. De  
16 Herv., behoorren ged. tot de gem. van  
*Ellen-en-de-Hoeven*, en ged. tot de  
gem. *Oudenbosch-en-de-Hoeven*. Er  
zijn 1 school met 90 leerl., en het R. K.  
Seminarium van het apost. vic. van  
*Breda* in het geh. *Bovendonk*.

**HOEVENSCH-EEEMDEN**, p., pr.  
*N. Br.*, gem. *Hocven-en-St.-Maartens-  
polder*; groot 537,1320 bund.

**HOEVENSCH-LAAK**. Zie **LAAK-  
SCH-VAART**.

**HOEVENSCH-STRAAT**, geh., pr.  
*N. Br.*, gem. en 5 min. Z. van *Vanroy*;  
met 12 h. en 40 inw.

**HOEVENSCH-STRAAT**, weg, pr.  
*N. Br.*, gem. *Heddkhuizen* en *Herpt-  
en-Bern*.

**HOEVENSCH-WIJK**. Zie **HOEVEN**.

**HOEVEN TEN-EINDE**. Zie **HOEVE**.

**HOEVE-VAART** of **HOEF-VAART**,

water, pr. *N. H.*, die eenen aanvang  
neemt bij het d. *Egmond-op-de-Hoef*,  
en tot *Alkmaar* loopt.

**HOEVE-VAN-CRUPTORIX**. Zie  
**HEMRIK**.

**HOEVE-VORSEL**, hofst., pr. *N. Br.*,  
gem. *Bladel-en-Netersel*, 20 min. ten  
Z. van *Bladel*; groot 126,5066 bund

**HOEXMEER** of **HOEKMEER**, geh., pr.  
*Gron.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Loppers-  
sum*; met 9 h. en 70 inw.

**HOEXNES**. Zie **HOECK-NES**.

**HOF (DEN)**. Zie **WINKELHOF**.

**HOF (DEN)**, heerenh., pr. *Dr.*,  
gem. *Wijk*; met 23,1360 bund. grond.

**HOF (HET)**, h., pr. *Geld.*, gem. en  
1 u. Z. W. van *Appelleren*, te *Maas-  
Bommel*; met 3 bund. grond.

**HOF (HET)**, b., pr. *Geld.*, gem. en  
2 $\frac{1}{2}$  u. W. van *Apeldoorn*. (**HUIS-TE-  
HOF (HET)**).

Zie **HONDSHOLREDIJK**  
**HOF (HET)**, b. van het d. *Bergeyk*,  
pr. *N. Br.*; met 21 h. en ruim 100 inw.

**HOF (HET)**, heerenh., pr. *N. Br.*,  
gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Tongelre*;  
met ongeveer 12 bund. grond.

**HOF (HET)**, geh., pr. *N. Br.*, gem.  
en 3 min. W. van *Lieshout*; met 6 h.  
en 30 inw.

**HOF (HET)**. Zie **RINNOORD**.

**HOF (ACHTER HET)**. Zie **ACHTER-  
HET-HOF**.

**HOF (HET-GAT-VAN-DEN-)**, kil,  
pr. *N. Br.*, die uit het *Gat-van-den-  
Vogelaar* en het *Gat-van-den-Lagen-  
Hof* voorkomt, en zich in het *Gat-  
van-Kielen* ontlast.

**HOF (HET-GAT-VAN-DEN-LAGEN-)**,  
kil, pr. *N. Br.*, dat, uit het *Gat-van-  
den-Puttesteek* voortkomende, zich in  
het *Gat-van-den-Hof* ontlast.

**HOF (HET GROOTE-)**, hofst., pr.  
*Geld.*, gem. *Barneveld*; 61,4397 bund.

**HOF (HOOGEN-)**, plaat in den  
*Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-  
Drimmelen*; groot 69,4430 bund.

**HOF (DE HOOG-)**, p., pr. *N. Br.*,  
gem. *Hooge-en-Lage-Zwutwee*; groot  
8,3300 bund.

**HOF (KLEINE-)**, plaat in den *Bies-  
bosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-  
Drimmelen*.

**HOF (LAGEN-)**, platen in den *Bies-  
bosch*, pr. *N. Br.*, ged. gem. *Made-en-  
Drimmelen*, ged. gem. *Hooge-en-Lage-  
Zwutwee*; groot 41,1060 bund.

**HOF (OLDEN-)**. Zie **OLDENHOF**.

**WINKELHOF**.

**HOF (OUDE-)** Zie } **KERKHOEF (HET**  
                                  } **OUDE-)**

**HOF-AMBACHT**, heerl., pr. *N. H.*,  
kant. en postk. *Haarlem*, gem. *Haar-*

*lemmerliede - Noord-Schalkwijk-en-Hof-Ambacht*; verdeeld in twee ongelijke deelen, Hof-Ambacht-buiten en Hof-Ambacht-binnen. Zij is sedert lang met Haarlemmerliede en Zuid-Schalkwijk tot ééne ambachtsheerl. vereenigd; bevat noch d. noch geh. en telt 6 h. met 40 inw., die kerkelijk onder *Spaarnwoude* behooren, waar ook de kinderen onderwijs genieten.

**HOF-AMBACHT-BINNEN**, pr. *N.H.*, dat ged. van de heerl. *Hof-Ambacht*, hetwelk ten Z. O. van de *Spaarndam* merdijk gelegen is.

**HOF-AMBACHT-BUITEN**, pr. *N.H.*, dat ged. van de heerl. *Hof-Ambacht*, hetwelk ten N. W. van de *Spaarndam* merdijk gelegen is.

**HOFBOSCH**, **HOEFBOSCH** of **HOOFBOSCH**, boerd., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van de *Lier*, in den *Hofpolder*; groot 15,3550 bund.

**HOFDIJK**, boerd., pr. *Z. H.*, gem. en 5 min. N. O. van *Ouddorp*.

**HOFF** (HET), landg., pr. *N. Br.*, gem. *Op-en-Neer-Andel*, 5 min. N. W. van *Neer-Andel*; groot 11,3220 bund.

**HOFFLA**. Zie **HOEVELAKEN**.

**HOFGEEST**, geh., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Velsen*; 13 h. en 120 inw.

**HOFJE** (HET), hofst., pr. *N.H.*, gem. de *Beemster*.

**HOFKE**, stuks gronds, pr. *Geld.*, gem. *Elst*, in de buurs. *Rajink*.

**HOFLA**. Zie **HOEVELAKEN**.

**HOFLAAN** (DE), weg, pr. *Z. H.*, gem. *Kralingen*, 1 u. Z. O. van *Oud-Kralingen*, strekkende van den *Hoogen Zeedijk* tot 's *Gravenweg*.

**HOFLAND** (HET), geh., pr. *N. H.*, gem. *Wijk-aan-Zee-en-Wijk-aan-Duin*, de hoofdb. van *Wijk-aan-Duin*, met 14 h. en 120 inw.

**HOFLAND** (HET), geh., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, 10 min. W. van *Grouw*; met 20 h. en 120 inw.

**HOFLAND** (NOORD-). Zie **HOFLANDSCHE-POLDER** (NOORD-).

**HOFLAND** (POLDER), p., pr. *Utr.*, gem. *Mijdrecht*; groot 1017,5494 bund.

**HOFLAND** (ZUID-). Zie **HOFLANDSCHE-POLDER** (ZUID-).

**HOFLANDEN**. Zie **HONDHORST**.

**HOFLANDSCHE - POLDER**, (NOORD-), **NOORD-HOFLANDSCHE-EN-VELD-POLDER**, ook wel enkel **NOORD-HOFLAND**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Voor-schoten*; groot 194 bund.

**HOFLANDSCHE-POLDER** (ZUID-), ook wel enkel **ZUID-HOFLAND**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Voor-schoten*; 45 bund.

**HOFLANDSTRA**, boerd., pr. *Fr.*,

gem. *Idaarderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Grouw*; groot 32,3134 bund.

**HOFMAN**, plaat, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*; 16,9350 bund.

**HOFMANS** (BENEDEN-), plaat in den *Biesbosch*, pr. *N.Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

**HOFMEER**, meertje, pr. *Fr.*, gem.

*Hemelumer - Oldephaert-en-Noordwoude*, N. W. van de *Flijeessen*.

**HOFMOLEN** (DE), geh., pr. *N. H.*,

gem. *Veenhuizen-en-Hem*; met 2 h. en 15 inw.

**HOFPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Sueterwoude*; groot 127 bund.

**HOFPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Warmond*; groot 24 bund.

**HOFPOLDER** (OUDE-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Oegstgeest-en-Poelgeest*;

groot 116 bund.

**HOFRUST**, buit., pr. *N. H.*, gem. *Muiden-en-Muiderberg*, in de kom van het d. *Muiderberg*; groot 27,0651 bund. Op deze buit. is eene zeer beroemde echo.

**HOFSLOT**, buit., pr. *Utr.*, gem. en 25 min. Z. O. van *Soest*, aan den straatweg op *Amsterdam*.

**HOFSTEDE** (BEOOSTEN-TER-). Zie **VIERHONDERD-BEOOSTEN-TER-HOFSTEDE**.

**HOFSTEDE** (DE), havez., pr. *Over.*, gem. en 5 min. Z. O. van *Raalte*; aan den straatweg op *Zwolle*; 19,4340 bund.

**HOFSTEDE** (OUDE-). Zie **DRAKENSTEIN**.

**HOFSTEDE** (TER-), geh. pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. ten Z. van *Retranchement*; met 21 h. en 40 inw.

**HOFSTEDE** (TER-), bank in de *Zuiderzee*, aan de *Friesche kust*, niet ver van *Stavoren*.

**HOFSTETTEN**, buit., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. ten O. van *Rheede*, te *Elkom*.

**HOFTE** of **HAFTE**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Onstwedde*,

aan den voet van de *Onstwedder-Ee*.

**HOFTE**, **HAFTE** of **WEDDER-HOFTE**, geh., pr. *Gron.*, gem. en 5 min. O. van *Wedde*.

**HOF-TE-VELDE** (HET GROOT-), buit., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Dalfsen*; groot 79,2720 bund.

**HOF-VAN-BERGEN**. Zie **BERGEN** (HUIS-TE-).

**HOF-VAN-DELFT**, gem., pr. *Z. H.*, arr. 's *Gravenhage*, kant. en postk. *Delft* (25 m. k., 9 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit den *Harnaschpolder* en den *Woudpolder*, benevens ged. van den *Kerkpolder*, den *Krakeelpolder*, den *Abtswoouderpolder* en den *Voor-*

dijkhoornsche-polder; bevat het d. 't Woud, de b. Abtswoude en het geh. den Hoorn; beslaat 1953,3753 bund., en telt 239 h., met ruim 930 inw., die meest bestaan van den landbouw. Ook zijn er 1 zoutkeet, 1 olie-, 1 koorn- en 2 houtzaagmolens.

De 300 Herv. behooren tot de gem. van 't Woud; de 19 Evang. Luth. tot de gem. van Delft. De 590 R. K. parochiëren te *Delft* en te *Schipluiden* en de 5 R. K. van de O. Cler. te *Delft*. De 3 Isr. behooren tot de rings. van 's *Gravenhage*. Er is 1 school met 60 à 70 leerl.

HOF-VAN-DELFT (KLEIN-), streek lands, pr. *Z.H.*, gem. *Hof-van-Delft*; groot 267,8515 bund. (ILPENSTEIN.

HOF-VAN-ILPENDAM (HET). Zie HOFWEGEN, gem. en heerl., pr. *Z.H.*, arr. *Gorinchem*, kant. en postk. *Sliedrecht*, reg. kant. *Papendrecht* (8 m. k., 5 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het geh. Hofwegen en een tweekal h.; beslaat 189,6493 bund., en telt 13 h., met 100 inw., die meest bestaan van het boter- en kaasmaken.

De inw., alle Herv., behooren tot de gem. *Bleskensgraaf-en-Hofwegen*. De kinderen genieten onderwijs te *Bleskensgraaf*.

Het geh. Hofwegen ligt 3½ u. W. van *Gorinchem*, 3 u. N. N. O. van *Sliedrecht*, en telt 11 h. en 80 inw.

HOFWERK, buit., pr. *Utr.*, gem. *Breukelen-Nyenrodes*, ¼ u. N. van het d. *Breukelen*, aan de *Vecht*.

HOFWIJK, b., pr. *Z.H.*, gem. en in het d. *Voorburg*, aan den *Vliet*; groot 2,3550 bund.

HOFWIJK, buit., pr. *Over.*, gem. en 35 min. N. W. van *Dalfsen*; groot 317,0220 bund.

HOFZIGT, boerd., pr. *Z.H.*, gem. *Groeneveld*; groot 00,7450 bund.

HOGEBAN. Zie HOGEBAN. (TUM (1).

HOGEBEINTUM. Zie HOOGEBEIN-

HOGEKLEF of HOOGEKLEF, berg, pr. *Geld.*, gem. *Groesbeek*, een der hoogste toppen van het *Groesbeeksche* gebergte, 95 ell. hoog.

HOGEBAN, HOGEBAN of HOOGEBAN, van ouds genaamd HEER VAN-ODTGEREN-GERECHTE-VAN-CRALINGEN, heerl. pr. *Z.H.*, arr. *Schiedam*, hulpk. *Overschie*, gem. *Overschie-en-Hogenban*. Zij bevat het geh. Hogenban, en eenige verspreid staande h.; beslaat 270 bund.

en telt 49 h. met 320 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt.

De inw., op 9 na allen Herv., behooren kerkelijk onder *Overschie*, waar de kinderen ook onderwijs genieten.

Het geh. Hogenban ligt 1 u. N. W. van *Rotterdam*, ¾ u. N. O. van *Schiedam*, en telt 40 h. en 250 inw.

HOGENBERG of HOOGEBERG, b., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. Z. W. van *Born*, een ged. van het geh. *Hogenberg-en-Heide*; met 3 h. en 30 inw.

HOGENBERG-EN-HEIDE, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. Z. W. van *Born*; met 11 h. en 60 inw.

HOGT. Zie HUCHT.

HOHORST. Zie HOOHENHORST.

HOICHCARSPEL. Zie HOOGCARSPEL.

HOICHTWAARD. Zie HOOGWOOD.

HOILTENBOSCH, bosch, pr. *N.Br.*, gem. *Gilze-en-Rijen*, 40 min. N. O. van *Gilze*; 16,8800 bund.

HOIRT. Zie HOORT.

HOISUM, boerd., pr. *Gron.*, gem. en ¼ u. N. W. van *Warffum*.

HOITEBREKKEN of HOYTEBREKKEN, meer, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*.

HOITEBUREN, b., pr. *Fr.*, gem.

*Gaasterland*, 20 min. O. van *Oudemirdum*; met 5 h. en ruim 20 inw.

HOITEMA of HOYTEMA, landh., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*, ¼ u. N. O. van *Hantumhuizen*; 9,1400 bund.

HOITESLOOT, water, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, dat uit de *Nijeweg* voortkomt en naar *Feste-Hol* loopt, waarin het zich ontlast.

HOITUM, boerd., pr. *Gron.*, gem. en ¼ u. O. van *Hoogkerk*; 37,6070 bund.

HOKKENBERG, p., pr. *N.Br.*, gem. *Terheyden*, deel uitmakende van de gec. p. *Kraauwelsgors-Hazeltonk-en-Hokkenberg*; groot 48,7640 bund.

HOLCKAMA of HOLKEMA, heerenh., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, 5 min. N. W. van *Midlum*; met 1,1380 bund.

HOLDIJK (DE GROOTE- en DE KLEINE-). Zie HOUTDIJK (DE GROOTE-) en HOUTDIJK (DE KLEINE-).

HOLDINGA, h., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, in *Anjum*.

HOLDINGA. Zie EYSINGA.

HOLDINGA, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Grijpskerk*, op de *Dosterwaard*; groot 76,2270 bund.

HOLE (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. *Slachteren*, 1 u. N. van *Siddeburen*; met 3 h. en 20 inw.

(1) De overige woorden, welke met *Hoog* zamengesteld zijn en hier niet gevonden worden, zoeken men op *Hooge* of op de woorden van onderscheiding.

**HOLEIND.** Zie **HOLEYND.**

**HOLEKENBARG.** Zie **HORKENBURG.**

**HOLENDONK**, h., pr. *N.Br.*,  $\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van *Oosterhout*.

**HOLENDRICHT**, b., pr. *N.H.*, gem. *Ouder-Amstel*,  $\frac{1}{2}$  u. van Ouderkerk; met 106 h. en 520 inw.

**HOLENDRICHT** of **HOLENDRICHT**, water, pr. *N.H.*, dat uit het *Abcoudermeer* komt, en, zich met den *Ouden-Waver* vereenigende, den naam van *BULLEWIJK* aanneemt en voorts, boven Ouderkerk, in den *Amstel* valt.

**HOLENDRICHTER-POLDER**(DE), p., pr. *N.H.*, gem. *Ouder-Amstel*.

**HOLEYND** of **HOLEIND**, in de wandeling *HET HOLLENEIND*, geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Haaren*, aan den *Neder*; met 19 b. en ruim 150 inw.

**HOLIERHOEKSCHÉ-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Schiptuiden*, *Kethel-en-Spaland*, *Vlaardingen*, *Vlaardinger-Ambacht-en-Babberspolder* en *Zouteveen*; groot 1768,2745 bund.

**HOLIJSLOOT**, **HOLIESLOOT**, **HOLISLOOT**, ook **HOLLESLOOT**, d., pr. *N.H.*, arr. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Hoorn*, kant. en  $\frac{2}{3}$  u. Z. van *Edam*, reg. kant. *Purmerende*, postk. *Amsterdam*, *Monnickendam* en *Zaandam*, gem. *Ransdorp-Durgerdam-en-Holjsloot*,  $\frac{1}{2}$  u. N.N.O. van *Ransdorp*, van het *Binnen-IJ*, waarover hier een voetveer is. Er zijn 30 h. en 210 inw., die van veehouderij bestaan.

De inw., allen *Herv.*, behooren tot de gem. *Holjsloot-en-Uitdam*. De kerk heeft een houten torentje, doch geen orgel. De dorps. telt 50 leeri.

Kermis in de maand *October*.

**HOLIJSLOOT-EN UITDAM**, kerk. gem., pr. *N.H.*, klass. van *Edam*, ring van *Monnickendam*; met 2 kerken, ééne te *Uitdam*, en 220 ziel.

**HOLK**, huurs., pr. *Geld.*, gem. en N.W. van *Nijkerk*; met 25 h. en 180 inw.

**HOLKEMA.** Zie **HOLCKEMA.**

**HOLLAEREPOLDER.** Zie **HOLLAEREPOLDER.**

**HOLLAND**, naam onder welken men de pr. *Zuid-Holland* en *Noord-Holland* te zamen begrijpt

**HOLLAND**, boerd., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{2}{3}$  u. van *de Leek*; 30 bund

**HOLLAND** (NOORD-), pr. van het *koningrijk*; palende W. en N. aan de *Noordzee*, O. aan de *Zuiderzee*, welke haar van de pr. *Fr.*, *Over.* en *Geld.* scheidt, en voor een zeer klein ged. aan de pr. *Utr.*, Z. aan de pr. *Utr.* en *Z. H.* Zij heeft in de lengte, van het N. naar het Z., eene uitgestrektheid

van 15 u. gaans; de breedte, van het W. naar het O., wordt in het Z. der pr. op 9 u. gerekend; overal elders is zij lang zoo breed niet, zelfs vindt men tusschen *Beverwijk* en *Velsen* eene plaats, waar deze pr. niet meer dan 1 u. breed is, en daarom ook *Holland* op zijn smalst geheeten wordt. De pr. beslaat 247995 bund.; telt 11 st. en 136 plattelandsgem.; terwijl de geheele bevolking, op 31 December 1851, beliep 488464 ziel., bewonende 63396 h. Zij wordt verdeeld in 323,500 Prot., 135,500 R. K., 28,000 Isr. en 600 tot geen der genoemde gezinden behoorende.

Men telt in N. H. 199 gem. der *Herv.*, welke de klass. van *Amsterdam*, *Haarlem*, *Alkmaar*, *Hoorn* en *Edam* uitmaken, en 176 kerken hebben, bediend wordende door 194 Predikanten. Er zijn eenige gem. der *Christ. Afg.* Van de *Remonstr.* zijn er 4 gem., welk6 tot de *Eerste classis* behooren, en 5 kerken hebben, bediend door 6 Predikanten. Er zijn 11 gem. en 1 bijgem. der *Evang. Luth.*, welke ged. de ringen van *Amsterdam* en *Haarlem* uitmaken, en ged. tot die van *Utrecht* behooren; zij hebben er 12 kerken, welke door 15 Predikanten bediend worden; terwijl te *Hoorn* de *Evang. Luth.* met de *Herst. Evang. Luth.*, onder den naam van *Vereenigde Luth.*, vereenigd zijn. De *Herst. Ev. Luth.* hebben er 5 gem., met 5 kerken en 8 Predikanten. Van de *Doopsg.* telt men er 42 gem., met 42 kerken, welke door 41 vaste Predikanten en 8 *Liefdepredikers* bediend worden. R. K. stat. zijn er 109, waarvan er 97 tot het aartspr. van *H.* en *Zeel.* behooren, en de dek. van *Amstelland*, *N. H.* en *Westfriesland* uitmaken, en ged. tot dat van *Kennemerland* gerekend worden; terwijl de overige onderhoorig zijn aan het aartspr. van *Utr.* Zij hebben 109 kerken en 6 bijkerken, die door 109 Pasters en 49 Kapellaans bediend wordea. Men heeft er 10 stat. van de R. K. der O. Cler. Deze bezitten 10 kerken en 1 bijkerk, bediend wordende door 10 Pasters. De *Portug. Isr.* hebben er, behalve de hoofds., 1 rings. en 1 kerkgang, welke het *Portugeesch synag. ress. van Amsterdam* uitmaken. De *Nederl. Isr.* hebben er, behalve de hoofds., 7 rings en 3 bijkerken, en deze maken het *Nederlandsch syn. ress. van Amsterdam* uit.

Voor de regterlijke magt is *N. H.*



verdeeld in vier arrondissementen, als: Amsterdam, Alkmaar, Hoorn en Haarlem, gezamenlijk 18 kant. uitm. Voor de nationale militie heeft men 20 kantons, welke tot de volgende hoofdpl. behooren: 1e mil. k., hoofdpl. Amsterdam, 2e Naarden, 3e Weesp, 4e Ouderkerk, 5e Heemstede, 6e Haarlem, 7e Beverwijk, 8e Koog-aan-de-Zaan, 9e Zaandam, 10e Monnickendam, 11e Alkmaar, 12e Schagen, 13e Helder, 14e Winkel, 15e Medemblik, 16e Enkhuizen, 17e Hoorn, 18e Edam, 19e Purmerende, 20e Broek-op-Langendijk.

Ten opzigte van het onderwijs wordt *N. H.* in 11 s. d. verdeeld, gezamenlijk bevattende 522 lagere scholen. Er zijn 2 gymnasiën, te Amsterdam en te Haarlem, en 3 Latijnsche scholen, te Alkmaar, Hoorn en Enkhuizen; welke door 160 leerl. bezocht worden.

De voornaamste rivieren in *N. H.* zijn: de Vecht, de Amstel, de Zaan, het Spaarne, het Gein, de Gaasp, de Diem en de Korte Diem. Meren zijn: het IJ, het Wijkmeer, het Naardermeer, het Horstermeer, het Legmeer, het Langemeer en het Uitgeestermeer. Ook heeft men er het belangrijke Noord-Hollandsche-kanaal.

De luchtgesteldheid in *N. H.* is door de ligging tusschen de Noordzee en de Zuiderzee, alsmede door het menigvuldige water doorgaans vochtig, veel beneveld en ongestadig. De zeevlammen, eene mist, welke langs de Noordzee somtijds nedervalt, doet veel nadeel aan de veld- en boomvruchten. Ongezond echter is het land, ten minste voor de inboorlingen, niet, wanneer zij goed en krachtig voedsel genieten, en zich, vooral in hunne kleeding, naar behooren in acht nemen; zelfs vindt men er vele grijsaards. De lucht van Amsterdam, waar de stilstaande grachten eene menigte waterstoffucht ontwikkelt, is voor vele vreemdelingen zeer ongemakkelijk en zelfs ongezond; voor den inwoner daarentegen niet slechts draxelijk, maar men beweert zelfs, dat zij voor teringachtige gestellen zeer gunstig is. De grond is er overal laag, vlak en effen, zonder dat men ergens, alleen de duinen langs het strand der Noordzee uitgezonderd, eenige bergen of heuvelen aantreft. Ook in het Gooiland heeft men eenen zeer verheven heuvelachtigen grond, welke tevens zeer vruchtbaar is. Vele landerijen liggen des winters en zelfs

tot diep in het voorjaar onder water, en worden door behulp van watermolens drooggemaakt. Des zomers verschaft deze grond zeer geschikte weiden voor het vee, vooral voor de melkkoeijen, die eenen overvloed van melk uitleveren, waarvan eene groote menigte kaas gemaakt wordt.

Behalve runderen levert het dierenrijk hier paarden; schapen, van welke men op Texel eene bijzondere soort vindt, waarvan de wol zeer gezocht en de kaas verzonden wordt; varkens, vooral in Gooiland; geiten; konijnen; hazen; egels; enz. Onder het tam gevogelte komen vooral hier in aanmerking: de hoenders, van welke er, omstreeks Assendelft, vele duizenden gehouden worden, zoodat de landlieden daar jaarlijks wel 20,000 tot 25,000 eijeren laten uitbroeijen; voorts duiven; eenden; ganzen; zwanen, vooral in de Zijp, in zoo groote hoeveelheden, dat er jaarlijks te Alkmaar eene zwanemarkt gehouden wordt, waarop zelfs Fransche kooplieden die vogels komen koopen; kalkoenen; wild gevogelte, als: fazanten; patrijzen; hout- en watersnippen; lijsters; spreuuwen; vinken; sperwers; reigers; ooijevaars; kwartels; koolduiven; zwaluwen; kievitien, van welke de eijeren in menigte gezocht en verkocht worden; bijen, vooral in het Gooiland, enz. Langs de kusten wordt hier veel visch gevangen, onder anderen kabeljauw; schelvisch; schol; rog; bot, van welke, vooral die, welke in den Zak der Zuiderzee gevangen wordt, onder den naam van Huizer-bot, bijzonder gezocht is; tong; zeehanen; tarbot en schol. De binnenwateren leveren goede baars; snoek; paling; braassem; karper enz. Het IJ levert garnalen en bot, en, even als de Zuiderzee, ook haring, om tot bokking te droogen. Op de kusten vindt men ook zeehonden. Uit het plantenrijk levert deze pr.: boekweit, in het Gooiland; koren, ook in de omstreken van Alkmaar; tarwe, in de Zijp, die zeer beroemd is; rogge; haver; paardenboonen; koolzaad; fijne zaden, als: mostaard-, kanariezaad, enz., waarvan Alkmaar de voorname stapelplaats is; moeskruiden, in Amsteland, de Streek en de Beemster, van welke onder anderen de Streeker bloemkool en de Langendijker wortelen, ofschoon kleiner dan de Streeker, algemeen geroemd worden; aard-appelen, hoewel niet in genoegzame hoeveelheid voor het gebruik; boom-

vruchten, waaronder de Wijker-kersen eenen zekeren naam plagten te hebben; aardbeziën, van welke men, onder Aalsmeer, Beverwijk en Wijk-aan-Duin, alsmede in de Streek, geheele velden aantreft; bloembollen, welke inzonderheid in de omstreken van Haarlem worden aangekweekt; hooi, waarvan het buitendijks, in de omstreken van Beverwijk gewonnen wordende, zeer gezocht is, enz. Uitgestrekte wouden heeft men er wel niet maar onder de bosschen mag men tellen: de Haarlemmerhout, het Bergebosch, het Rampenbosch en de Alkmaarderhout. In het Z. W. gedeelte dezer prout. vindt men echter nog al eenig houtgewas, doch dit levert niet dan brandhout en hout voor hoepels op; terwijl de menigvuldige, langs de slootkanten groeiende wilgen, voor de dijk- en rivierwerken onontbeerlijk zijn. Het rijk der delfstoffen levert hier niets dan turf en zand.

Ofschoon, handel, & zeevaart, vischerij, veeteelt en akkerbouw de voornaamste middelen van bestaan der Noordhollanders zijn, vindt men er evenwel ook eenige fabrieken, waaronder zelfs zeer belangrijke. De aanmerklijkste zijn: papierfabrieken langs de Zaan, welke het zoo beroemde Hollandsche schrijfpapier leveren; zoutkeeten, waarvan die te Alkmaar zoo vermaard zijn, dat het daar geraffineerde zout, ook zelfs in andere landen, zeer gezocht is; suikerraffinaderijen; zeepziederijen; bierebrouwerijen; mouterijen; azijnmakerijen, waarvan het produkt, uit de te Beverwijk aanwezige, wegens het zuiver aldaar gevonden wordende water, voor het beste gehouden wordt; scheepstimmerwerven; ankersmederijen; mastenmakerijen; zeildoekmakerijen, vooral te Krommenie, waar zij volreederijen genoemd worden; lijnbanen; teer- en traankokerijen; olieslagerijen, inzonderheid langs de Zaan; leerlooierijen; blaauwsel-; chocolade-, marokijn-, hoeden-, reiskoffer-, sergie-, zegellak-, lijm-, tabaks-, zijdegaas- en bandfabrieken; katoenboek-, kaart- en plaatdrukkerijen; houtzaag-, koorn-, pel- en volmolens; linnenweverijen; katoenspinnerijen; garentwijnderijen; letter- en metaalgieterijen, enz.

HOLLAND(NOORD-), dek., aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, pr. N. H., bevattende 30 stat., van welke 4 te Alkmaar, als die van den H. Mathias,

den H. Dominicus, den H. Franciscus en den H. Laurentius; voorts de stat. te Akersloot, Assendelft, Bergen, Burg-op-Tezel, Castricum, de Egmond, Heemskerk, de Helder, Heilo, Krommeniedijk-en-Marken, Langendijk, Limmen, Obdam, Ouddorp, Oude-Schild, Tuitjeborn, Uitgeest, 't Velt, Warmenhuizen, Wieringen, Wormer, Wormerveer en Zijpe-en-Noord Zijpe, welke bediend worden door 30 Pastoors en 3 Kapellanen. Men telt er 20600 zielen.

HOLLAND (OVER-). Zie OVER-HOLLAND.

HOLLAND (WEST-). Zie WESTLAND.

HOLLAND (ZUID-), pr. van het koningr.; palende N. aan de pr. N. H., O. aan Utr. en Geld., Z. aan den Biesbosch, het Hollandsdiep en het Volkerak, die haar van N. Br., en aan het Krammer, dat haar van Zeel. scheiden, W. aan de Noordzee. Zij heeft in de lengte, van het N. naar het Z., eene uitgestrektheid van 15 u. en eene breedte van 9 u. gaans. De pr. beslaat 303,6170 bund., telt 14 steden en 222 plattelandsgem., terwijl de geheele bevolking op den 31 December 1850 beliep ruim 564,000 ziel., bewonende 75,984 h. Zij wordt verdeeld in 412,000 Herv., 141,000 R. K., 11,000 Isr. en 900 tot geen der genoemde gezindheden behoorende.

Men telt in Z. H. 194 gem. der Herv., welke zes classes uitmaken, als: die van 's Gravenhage, Rotterdam, Leyden, Dordrecht, Gouda en Brielle, en 211 kerken hebben, bediend wordende door 272 Predikanten Van de Rem. zijn er 13 gem., welke ged. de *Tweede classis* uitmaken, ged. tot de *Derde classis* behooren en 17 kerken hebben, waarin door 15 Predikanten dienst gedaan wordt. Er zijn 10 gem. der Ev. Luth., welke ged. den ring van 's Gravenhage uitmaken, en ged. tot den ring van *Rotterdam* behooren. Zij hebben er 11 kerken, waarin de dienst door 15 Predikanten wordt waargenomen. De Herst. Luth. hebben er 1 gem. met 1 kerk en 1 Predikant. Van de Doopsg. telt men er 3 gem., met 3 kerken en 3 Predikanten. R. K. stat. zijn er 83, waarvan er 75 tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland* behooren, welke de dek. *Delfland*, *Rijnland* en *Schieland* uitmaken, en ged. tot dat van *Kenemerland* gerekend worden, terwijl eenige onderhoorig zijn aan het aartspr. van *Utr.* Zij hebben 83 kerken, die door

even zoo veel Pastoors en 48 Kapellaans bediend worden. Men heeft er 10 stat. van de R. K. der O. Cler. Deze bezitten 11 kerken en 1 bijkerk, bediend wordende door 10 Pastoors. De Ned. Isr. hebben er 15 rings. en 3 bijs.

Voor de regterlijke magt is Z. H. verdeeld in 6 arrondissementen, als: 's Gravenhage, Leyden, Rotterdam, Dordrecht, Gorinchem en Brielle, gezamenlijk 21 kant. uitmakende.

Voor de nationale militie heeft men 27 kantons, welke tot de volgende hoofdpl. behooren: 1e mil. k., hoofdpl. Dordrecht, 2e Vianen, 3e Gorinchem, 4e 's Gravendeel, 5e Oud-Beijerland, 6e Ridderkerk, 7e IJsselmonde, 8e Alblasserdam, 9e Sliedrecht, 10e Rotterdam, 11e Brielle, 12e Sommelsdijk, 13e Overschie, 14 Zevenhuizen, 15e Leyden, 16e Woerden, 17e Schoonhoven, 18e Gouda, 19e Alphen, 20e Oudshoorn, 21e Sassenheim, 23e 's Gravenhage, 24e Naaldwijk, 25e Vlaardingen, 26e Delft en 27e Veur.

Ten opzichte van het onderwijs wordt Z. H. in 9 schooldistrikten verdeeld, waarvan het 2e en 3e ieder in 2 afdeelingen gesplitst zijn, en men telt er in het geheel 652 scholen. Er zijn 5 gymnasien, te 's Gravenhage, Delft, Rotterdam, Leyden en Dordrecht, en 4 Latijnsche scholen, Schiedam Gorinchem, Gouda en Brielle, welke bezocht worden door 207 leerlingen.

De voornaamste riv. van Z. H. zijn: de Rijn, met hare takken, de Lek, de Linge, de Merwede, de Holland-sche-IJssel, de Gouwe, de Rotte, de Schie, de Alblas, de Does en de Heymanswetering. Er is slechts één meer het Brasemermeer. De voornaamste kanalen zijn: het Kanaal van Voorne, het Zederikkanaal, het Kanaal van Katwijk en het Steenhoeks-kanaal.

De luchtgesteldheid is in Z. H. veeltijds vochtig en koud, hetwelk vooral veroorzaakt wordt door de lage ligging en waterrijkheid van den grond, alsmede door de westelijke, noordwestelijke en zuidwestelijke winden, welke er de meeste tijd van het jaar waaijen, alle uit zee voortkomen, en niet zelden plotselinge, koude, vochtige zeedampen aanbrengen, waarom het podagra, de jicht en verkoudheden aldaar gewone landziekten zijn. Wanneer men zich echter, vooral in zijne kleeding, behoorlijk in acht neemt, is het niet ongezond; zelfs treft men er niet zelden hoogbejaarde lieden aan. De grond is overal laag,

vlak, effen en veelal veenachtig; nergens heeft men er bergen, behalve alleen langs het strand der Noordzee, 's Lands natuurlijke zeewering, de duinen. In de zuidelijke deelen, vooral in de groote eilanden, die door de monden van den Rijn gevormd en de arr. Dordr. en Brielle uitmaken, is meest kleigrond, die met granen, koolzaad en vlas bebouwd worden. In het zogenaamde Westland, levert de grond, behalve goede granen en vlas, uitmuntende boomvruchten op; terwijl onder de gem. Ouddorp proefnemingen zijn gedaan met het teelen van tabak, welke aanvankelijk goede resultaten hebben opgeleverd.

De voornaamste voortbrengselen uit het dierenrijk zijn runderen, wier vleesch zeer saprijk is, terwijl zij tevens eene aanzienlijke hoeveelheid boter en kaas geven, zijnde vooral de Leydsche en Delftsche boter, als het puik van alle boter, geacht, en, even als de Leydsche, Goudsche en Stolkache kaas, heinde en ver beroemd, zoo als een en ander dan ook in menigte naar vreemde landen verzonden wordt; paarden, waarvan de teelt hier bijzonder sterk wordt bevorderd; schapen; varkens; hazen enz. Van tam gevogelte heeft men er hoenders; duiven; eenden; ganzen; zwanen en kalkoenen. Onder het wild gevogelte zijn: hout- en watersnippen; eenden, welke in groot aantal op de eendenkooijen gevangen worden; patrijzen; lijsters, welke men in den herfst veel in strikken vangt; spreuwen; vinken, welke, in het najaar hier doortrekkende, in menigte in de zogenaamde vinkenbanen verschalkt worden; kwartels; zwaluwen; koelduiven; sperwers; ooijevaars, enz. Ook heeft men er bijen, inzonderheid in het arr. 's Gravenhage. De zee, die de kusten bespoelt, levert veel visch, voornamelijk schelvisch; kabeljaauw; schol; tong; tarbot; rog enz. In de riv. en andere binnenwateren vangt men: goede baars; paling; snoek; karpers; braassem; voren; blei of blik, waarvan die, welke op de Merwede gevangen wordt, vooral, onder den naam van Gorinchemsche blik, vermaard is; zalm, waarvan de vangst in de Maas en Merwede vooral in de Lek, bij Schoonhoven, Lekkerkerk en Crimpen plaats heeft; steur; elft; berm; enz. Op de kusten van de riviermonden treft men ook zeehonden aan, terwijl aan het strand der zee eene menigte schelpen gevon-

den wordt. Het plantenrijk geeft hier tarwe, die vooral in de kleilanden en in het W. van het arr. 's Gravenhage, zeer goed is; rogge; haver; vlas; koolzaad; gerst; meekrap, vooral in het arr. Brielle; aardappelen, waarvan de teelt zeer groot is; moeskruidenten, onder anderen veel bloemkool bij Rijnsburg, op de met vischgrom, van het naburige Katwijk, gemeste velden; geneeskrachtige kruiden, inzonderheid onder Noordwijk; appelen; peren; pruimen; kersen, aalbeziën; druiven, in het Westland; ook in de stookkassen, zoowel als ananassen en andere zeldzame vruchten in den omtrek van 's Gravenhage; aardbeziën, die zeer veel aangekweekt worden bij Boskoop, waar men ook beroemde boomkwekerijen heeft. Het eenige bosc, dat men er aantreft, is het Haagsche-bosc; doch in het Z. W. dezer prov. en in den Biesbosch of Verdrongen Zuidhollandsche-waard is veel houtgewas, dat echter geen timmer-, maar brandhout en hout voor hoepels oplevert, wordende er jaarlijksch uit Zuid-Holland en Noord-Holland gezamenlijk tusschen de 8 en 10 miljoen hoepels uitgevoerd. De voor dijk- en rivierwerken zoo onontbeerlijke wilgen zijn er in menigte voorhanden; ook ijpen en elzen komen er wel voort. De eenige voortbrengselen van het rijk der delfstoffen in deze provincie zijn turf en zand.

Akkerbouw, veeteelt, handel, zeevaart en vischerij zijn de hoofdbronnen van bestaan der Zuidhollanders, maar men heeft er ook onderscheidene fabrieken, als: scheepstimmerwerken; scheepsleebellingen; touwslagerijen en lijnbanen; garenbanen; spinnerijen; meestoven; bierbrouwerijen; branderijen; likeurstokerijen; distelleerderijen; mouterijen; steen-, pannen-, tegel- en pottenbakkerijen; azijn- en loodwitmakerijen; laken-, papier-, gas-, verf-, aardappel- en andere syroopfabrieken; glasblazerijen; ijzergieterijen; kopergiet- en plette-rijen; kalkovens; leerlooijerijen; zoutketen; zeepziederijen; vetsmelterijen; suikerraffinaderijen; mout- en pel-, specerij- en mostaard-, olie-, houtzaag-, snuif-, tras-, vol-, run-, feneermarmerzaag-, plateel-, potlood- en stoomkoorn- en windmolens.

HOLLAND-EN-ZEELAND, aartspr. van de *Hollandsche missie*, dat zich over de pr. *N. H.*, een ged. van *Z. H.*,

een ged. van *Zeel* en een ged. van de pr. *N. Br.*, en *Utr.* uitstrekt.

Het bevat in de volgende acht dekenaten of landdekenschappen: Amsteland, Delfland, Kennemerland, Noord-Holland, Rijnland, Schieland, Westfriesland en Zeeland, 185 stat. Men telt er 237,000 ziel., en heeft er 188 kerken enijkerken, alsmede een Begijnhof te Amsterdam, bediend wordende door 184 Pastoors en 99 Kapelaans. Voorts heeft het een Seminarie te Warmond, met eene onderafdeeling op Hageveld, onder Velsen.

HOLLANDER-BROEK, d. *Die OLBROEK*.

HOLLANDER-BROEK, buurs., pr. *Geld.*, gem. en *N. van Elst*; met 59 h. en 370 inw.

HOLLANDER-BROEK (HET), p., pr. *N. Br.*, gem. *Mill-en-St.-Hubert*; groot 629,3552 bund.

HOLLANDER-GRAVE, water, pr. *Over.*, dat uit het *Willeveen* ontstaat, en nabij Wierden zich in de *Vriesche-Aa* ontlast.

HOLLAND-OP-ZIJN-SMALST, buit., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *N. van Velsen*, tusschen de Noordzee en het Wijkmeer; groot 2,6306 buad.

HOLLANDSCHE-DIEP. Zie HOLLANDSDIEP. (LOOISCHE-DIEP.

HOLLANDSCHE-DIJK (ZUID-). Zie HOLLANDSCHE-GRAVE, riv., pr. *Over.*, onder *Denekamp*, dat in de buurs. *Telligte*, onder den naam van *VOLTERBEEK* of *VOLTERBEEK* ontstaat, in Oud-Ootmarssum met de *Weemelbeek* vereenigt, den naam van *HOLLANDSCHE-GRAVE* bekomt, verder in de buurs. *Hestingen* onder *Tubbergen* loopt, en zich in den *Ottershagen* met de *Dinkel* vereenigt.

HOLLANDSCHE-HUIS (HET). Zie *CHARTROISE*.

HOLLANDSCHE-IJSSEL of *Goudsche-IJSSEL*, ook wel enkel de *IJSSEL*, riv., pr. *Utr.* en *Z. H.* Zij neemt haren oorsprong uit de *Lek*, doch is van dezen stroom afgescheiden door eenen dam, in welken eene sluis of duiker, door welke de *IJSSEL* nog eenig water uit de *Lek* ontvangt. De *IJSSEL* loopt langs *IJsselstein*, *Montfoort*, *Oudewater*, *Haastrecht*, *Gouda*, *Moordrecht*, *Gouderak*, *Ouderkerk-aan-den-IJssel*, *Cappelle-aan-den-IJssel* en *Crimpen-aan-den-IJssel*, en ontlast zich, tegenover *IJsselmonde*, in de *Maas*.

HOLLANDSCHE-KANAAL (GROOT-NOORD-). Zie *NOORD-HOLLANDSCHE-KANAAL* (GROOT-).

**HOLLANDSCHE-KAUTER.** Zie **KAUTER (HOLLANDSCHE).**

**HOLLANDSCHE-MISSIE** of **HOLLANDSCHE-ZENDING**, naam, welken men geeft aan dat R. K. kerkdistrikt, hetwelk, tijdens het bestaan van de Republiek der Vereenigde Nederlanden, aan geen Bisschop onderhoorig was.

Deze missie strekt zich uit over de pr.: Z. H., N. H., Utr., Fr., Over., Gron. en Dr., mitsgaders over een ged. der pr. Geld. en Zeel. en over eene gem. der pr. N. Br. Zij is zamengesteld uit de volgende 7 aartspr.: Holland-en-Zeeland, Utr., Geld., Fr., Zall., Twenthe-en-Drenthe en Groningen. Men telt er ruim 490,000 ziel., met 448 kerken en bijkerken, bediend wordende door 406 Pastoors en 213 Kapellanen. Er zijn 2 groote seminariën, als: èène te Culemborg en èène te Warmond, mitsgaders een klein seminarie te Hageveld.

**HOLLANDSCHE-POLDER**, pr. *Utr.*, ged. gem. *Loenen*, ged. gem. *Loenersloot-Oukoop-en-Ter-Aa*.

**HOLLANDSCHE-POLDER.** Zie **DUSSENSCHE-POLDER (NIEUWE).**

**HOLLANDSCHE-VELD**, d., pr. *Dr.*, arr. en 7 u. Z. van *Assen*, kant., hulpk., gem. en 50 min. Z. van *Hoogeveen*. Men heeft er 315 h. en 2000 inw.

De Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Mepel* behoort en hier eene kerk heeft. De R. K. parochiëren aan de *Deedensvaart*. Er zijn 1 hoofds. met 250 en 1 bijz. met 140 leelr.

**HOLLANDSCHE-WAARD.** Zie **BULLANDSCHE-WAARD.**

**HOLLANDSCHE-ZENDING.** Zie **HOLLANDSCHE-MISSIE.**

**HOLLANDSCH-PUTTEN.** } Zie **PUTHOLLANDSCH-PUT.** } **TER.**

**HOLLANDS-DIEP** of **HOLLANDSCHE-DIEP**, oudtijds ged. de *Wijve-Keen*, vaarwater tusschen de pr. *Z. H.*, en *N. Br.*, eigenlijk dat ged. van de *Amer*, hetwelk van het Biesbosch afkomende later den naam van *Haring-vliet* aanvangt.

**HOLLAREPOLDER** of **HOLLAREPOLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Oud-Vossemeer-en-Vrijbergen*; 259,1650 bund.

**HOLLE**, katerstede, pr. *Over.*, gem. *Dieveveen*.

**HOLLE (DEN).** Zie **HOOL (DE).**

**HOLLE-BREK (DE)**, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, O. van *Wijkel*.

**HOLLE-GRAFT**, water, pr. *Fr.*, gem. *Donswarstal*, komende uit de *Greeuw* en loopende naar de *Dolte*.

**HOLLEKIER.** Zie **VENHUIZERMEER.**

**HOLLEMAAR**, watertje, pr. *Gron.*, de O. arm van het *Eelzwertermaar*.

**HOLLEENDOORN (DE)**, vallei, pr. *Geld.*, gem. *Groesbeek*, onmiddellijk achter *Berg-en-Daal*, waar vele Romeinsche wapenen, gereedschappen en grondslagen van oude gebouwen gevonden zijn

**HOLLENEIND.** Zie **HOLEYND.**

**HOLLE-POLDER.** Zie **BORSSELE-POLDER (OUD).**

**HOLLEPOORT**, een der zeegaten tusschen de *Noordhollandsche eilanden Vlieland* en *Terschelling*.

**HOLLESLOOT.** Zie **HOLLUSLOOT.**

**HOLLESLOOT** of **HORNESLOOT**, diepte in het *IJ*, pr. *N. H.*, tusschen het eiland *den Hem* en *den Hoorn*, het voorland van *Zaandam*.

**HOLLESTELLE-POLDER**, p., pr., *Zeel.*, gem. *Overzande*; 83,4197 bund.

**HOLLEVOETERBRUG.** Zie **HELVOTERBRUG.**

**HOLLEWATERING**, water, pr. *Z. H.*, onder *Monster*, van *Haasjesheul* naar *Quintsheul* loopende.

**HOLLUM**, d., pr. *Fr.*, arr. en 7 u. van *Leeuwarden*, kant. en 2 u. van *Holwerd*, gem. *Ameland*. Men telt er, met het geh. *de Blicke*, 209 h. 990 inw., die meest bestaan van veeteelt, landbouw, visscherij in de Noordzee en buitenlandsche zeevaart

De 540 Herv., die tot de gem. *Hollum-en-Ballum* behooren, hebben hier eene kerk, zonder orgel, doch wierzwarte toren het voornaamste baken op het eil. is. De 440 Doopsgez. hebben twee vergaderpl., waarin de dienst door vier Broeders Vermaners wordt waargenomen, en des zomers van maand tot maand door een gestudeerd Predikant, die te *Nes* woont. De 9 R. K. behooren tot de stat. van *Buren*. De dorps. telt 180 leelr.

Voorts zijn er een ruim pakhuus tot berging van gestrandte goederen, eene goede marktplaats en vischmarkt.

**HOLLUM-EN-BALLUM**, kerk, gem., pr. *Fr.*, klass. van *Dockum*, ring van *Holwerd*. Men heeft er 2 kerken, èène te *Hollum* en èène te *Ballum*, en 760 ziel.

**HOLM (DE)**, buurs., pr. *Gron.*, gem. *de Leek*. † u. Z. W. van *Tolbert*; met 20 h. en 120 inw.

**HOLM (DE)** of **OLDE-HOLM**, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Basflo*, 10 min. N. W. van *Andel*, aan den *Holmerweg*.

**HOLPRYP** of **RIPERA**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, 10 min. W. van *Tjum*; met 2 h. en 17 inw.

**HOLSLOOT**, ook wel **HOLTERSLOOT**

en HOLTERSLOOTS-DIEP, water, pr. *Dr.*, dat uit het Hargermeer voortkomt en zich in het Drostendiep ontlast.

HOLSET of HOLZET, d., pr. *Limb.*, arr. en 5 u. O. ten Z. van *Maastricht*, kant. en 2 u. O. Z. O. van *Gulpen*, postk., gem. en 35 min. W. van *Vaats*; met 20 h. en ruim 130 inw., die meest bestaan van landbouw. Er is eene kerk, aan den H. LAMBERTUS toegewijd, welke tot de stat. van *Vaats* behoort, en door eenen eigen Kapellaan bediend wordt.

HOLST, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. N. O. van *Posterholt*, met 7 h. en ruim 60 inw.

HOLSTEEG (DE), wijk of vlek van het vlek *Bormeer*, pr. *N. Br.*

HOLT (GROOTE-). Zie HOLTERRHOEK.

HOLTDIJKSBEEK, beek in *Over*. Zij begint aan de Rege, en loopt door Markelo naar de Schipbeek. Haar Z. ged. draagt den naam van Beusberger-waterleiding en Potbeek.

HOLTE of HOLTÆ, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1/4 u. Z. Z. O. van *Beilen*, met 14 h. en ruim 100 inw.

HOLTE. } Zie HOLTEN.

HOLTE (TER-). }

HOLTEM. Zie HOLTUM.

HOLTEN, gem., pr. *Over.*, arr. en kant. *Deventer*, hulpk. van de postk. *Deventer*, *Goor* en *Almelo* (5 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Holten, de buurs. Beuzeberg, Borkelt, Dijkerhoek, Espelo, Look en Neerdorp: beslaat 6574 bund. en telt 442 h., met ruim 2700 inw., die meest bestaan van den landbouw, alsmede van een weinig handel in koebeesten, varkens, boter en paarden. Ook zijn er nog 1 fabriek van callicots, waar ook koflijzakken worden vervaardigd, en 1 steenbakkerij.

De 2500 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Deventer* behoort. Er is mede 1 gem. van Christel. Afg. De 120 R. K. parochiëren te *Hellendoorn*. De 10 Isr. behooren tot de rings. van *Deventer*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Holten of Holte, oudtijds Holthoen, ligt 4 1/2 u. O. ten N. van *Deventer*, aan den voet van den Holterberg. Men telt er 86 h. en 490 inw. De kerk heeft een rond torenspitsje op het dak, doch geen orgel. De dorps. telt 500 leerl. Er is hier ook eene station der paardenposterij.

Kermis den 23 Augustus.

HOLTEN, ook wel TER-HOLTE,

geh., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*; met 12 h. en 70 inw.

HOLTEN. Zie { HOLTUM.  
HOUTEN.

HOLTEN (KLEIN-). Zie HOLTUM (KLEIN-).

HOLTENA. Zie ALTENA-(LAND-VAN-).

HOLTENBERG. Zie HOLTENBERG.

HOLTENBROEK, p., pr. *Over.*, gem. *Zwolle*; groot 97,5831 bund.

HOLTENBROEK. Zie HOLTERRHOEK.

HOLTERBERG of HOLTENBERG, berg, pr. *Over.*, gem. en N. van *Hollten*; hoog 54 ell.

HOLTERRHOEK of HOLTENBROEK, op sommige kaarten WOLTERBROEK, heideveld, pr. *Over.*, gem. en Z. W. van *Hollten*; 750,3416 bund. groot.

HOLTERDIJK. Zie DIJKERHOEK.

HOLTERHOEK of GROOTE-HOLT,

buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1/4 u. Z. O. van *Eibergen*; met 62 h. en 370 inw.

HOLTERO. Zie HOUTRIJK.

HOLTERRHOEK. } Zie HOL-

HOLTERRHOEK. } SLOOT.

HOLTERVEEN, veengrond, pr. *Over.*, 1/4 u. O. van *Hollten*.

HOLTÆ. Zie HOLTE.

HOLTÆES, d., pr. *N. Br.*, gem. *Maashees-en-Overloon*, 1/4 u. W. van *Maashees*; met 40 h. en 260 inw. en eene kapel, met eenen kleinen toren, doch zonder orgel, welke aan de *H. Maagd* is toegewijd, en tot de par. van *Vierlingsbeek* behoort. De kinderen genieten onderwijfs te *Maashees* en te *Vierlingsbeek*.

HOLTHEME, pr. *Over.*, gem. en 1/4 u. O. van *Gramsbergen*; met 32 h., 190 inw. en eene school met 25 leerl.

HOLTHERBROEK, veen-of weidegrond, pr. *Over.*, gem. *Gramsbergen*, 1/4 u. Z. O. van het geh. Holtheme.

HOLTHOEN, d. Zie HOLTEN.

HOLTHOENE, HOLTHOEN of HOLTHOENE, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1 1/2 u. ten N. van *Gramsbergen*, met 15 h., 130 inw. en 1 school met 70 leerl.

HOLTHUIZEN, buurs., pr. *Geld.*, ged. gem. en 1/4 u. O. van *Zevenaar*, ged. gem. en 1/4 u. O. van *Didam*; met 91 h. en 690 inw.

HOLTHUIZEN, landg., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*, 3/4 u. Z. van *Twello*; groot 14,3508 bund.

HOLTHUIZEN, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Steenderen*, in de buurs. *Kovik*; groot ongeveer 20 bund.

HOLTHUIZEN, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1/4 u. N. W. van *Haaksbergen*; met 71 h., ruim 400 inw. en met Boekelo en Eppenzolder eene school.

**HOLTHUIZEN** of **HOUTHUIZEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Grubbenvorst*, 20 min. van *Lottum*, aan de *Maas*; met 14 h. en 90 inw.

**HOLTHUIZEN** of **HOLTHUIS**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. N. W. van *Besel*.

**HOLTINGE**, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Havelte*; met 3 h. en 25 inw.

**HOLTKAMP**, geh., pr. *Geld.*, gem. *Doelnicheem*.

**HOLTMUHLE** of **HOLTMOLEN** en mede de *GLASENAP* geheeten, oud kast., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Tegelen*; groot met de *Haanderhof*, *Bakerboschhof*, *Kasteelshof* en *Windhond 180 bund*.

**HOLTPADE** (**NIJE-** en **OLDE-**). Zie **NIJEHOLTPADE** en **OUDEHOLTPADE**.

**HOLTREKA**. Zie **HOUTRIJK**.

**HOLTSLAG** (**HET**), buit., pr. *Geld.*, gem. *Steenderen*, in de buurs. *Toldijk*, aan den weg naar *Hengelo*; groot ongeveer 100 bund.

**HOLTSOLE**. Zie **HONDSHOLREDIJK**.

**HOLTUM**, **HOLTEM** of **HOLTEN**, d., pr. *Limb.*, arr. en  $5\frac{1}{4}$  u. N. van *Maas-tricht*, kant., postk. en  $1\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Sittard*, gem. en 25 min. N. van *Born*. Men telt er 80 h. en ruim 400 inw., en met het geh. *Klein-Holtum 86 h.* en 430 inw., die meest bestaan van den akkerbouw.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Sittard*. De kerk is aan den *H. MARTINUS* toegewijd. De dorps. telt 70 leerl.

**HOLTUM** (**KASTEEL-**). Zie **HATTEM**.

**HOLTUM** (**KLEIN-**) of **KLEIN-HOLTEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Born*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Holtum*; met 6 h. en 30 inw.

**HOLTWIJKERBEEK**, riv., dat met twee adertjes in het *Pruissisch* regeringsdistr. *Munster* ontspringt, welke zich bezuiden het geh. de *Suderwick* vereenigen, waarna het riv. op de grenzen der pr. *Geld.*, bezuiden *Dinxperlo* den naam verkrijgt van *Rietstapperbeek*, en met de *Aa* zamenvloeit.

**HOLTWOLDE**. Zie **HOOGWOUD**.

**HOLTWOUDE** (**NIJE-EN-OLDE-**). Zie **NIJEHOLTWOUDE** en **OLDEHOLTWOUDE**.

**HOLTZ** of **HOLZ**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Kerkrade*, met 33 h. en 170 inw.

**HOLTZBROEK**. Zie **HOLZBROEK**.

**HOLTZHOF**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Besel*.

**HOLVERT** (**DE**). Zie **HOLWERT** (**DE**).

**HOLVOETERBRUG** of **HOLLEVOETERBRUG**, brug, pr. *Z. H.*, gem. *Moer-*

*capelle-en-de-Wildeveenen*, 10 min. W. van *Moercapelle* in den weg naar *Bleiswijk*.

**HOLWERD**, kant., pr. *Fr.* Het bestaat uit de gem. *Ferwerderadeel*, *West-Dongeradel* en *Ameland*, beslaat 21039.6160 bund., telt 2293 h., met ruim 15000 inw., die meest bestaan van landbouw, veeteelt en vooral in de laatste tijden in den aardappelen-, vlas- en chicoreibouw.

**HOLWERD**, kerk. ring, pr. *Fr.*, klass. van *Dockum*; met de gem. *Holwerd*, *Anjum*, *Blija-en-Hoogbeintum*, *Ferwerd*, *Hantum-en-Hantumhuizen*, *Hiaure-en-Bornwerd*, *Hollum-en-Ballum*, *Morra-en-Lioessens*, *Nes-en-Wierum*, *Nes-op-Ameland*, *Nijkerk*, *Peazens*, *Schiermonnikoog*, *Ternaard* en *Waaxens-en-Brantgum*; 18000 ziel.; 22 kerken en 15 Predik.

**HOLWERD**, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*, arr. *Leeuwarden*, kant. *Holwerd*, bestaande uit de d. *Holwerd*, *Foudgum*, *Bornwerd*, *Raard* en *Betterwird* en beslaande 2221.4639 bund.

**HOLWERD**, **HOLWERT**, **HOLWERD** of **HOUWIERT**, d., pr. *Fr.*, arr. en 4 u. N. O. van *Leeuwarden*, gem. *West-Dongeradeel*, aan de *Wadden*, tegenover *Ameland*, waarop hier de gewone overvaart is. Ook is er eene soort van haventje ten dienste van de kustvaart. Men telt er 230 h. en 1700 inw., die meest bestaan van landbouw, voornamelijk vlas-en-aardappellandbouw. Ook zijn er 1 jeneverstokerij en 1 koornmolen.

De 1400 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Dockum*, ring van *Holwerd*. De kerk heeft eenen naaldtoren en een prachtig orgel. De 300 Doopsgez. behooren tot de gem. *Holwerd-Blija-en-Vischbuurt*. De nieuwe kerk heeft toren noch orgel. De 5 R. K. parochiëren te *Dockum*. De dorps. telt 200 leerl. Er zijn mede een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, en een *Zanggezelschap*.

Jaar- en paardenmarkt Vrijdag tuschen 11 en 17 September.

**HOLWERD-BLIJA-EN-VISCHBUURT**, Doopsgez. gem., pr. *Fr.*; met 3 kerken, als: 1 te *Holwerd*, 1 te *Blija* en 1 te *Vischbuurt*, en 370 zielen.

**HOLWERDER-OOSTER-POLDER**, p., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*; groot 255,9627 bund.

**HOLWERDER-WESTER-POLDER**, p., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*; groot 271,9991 bund.

**HOLWERDER-ZES**, dus noemde

men oudtijds de d. Holwerd, Waaxens, Brantgum, Foudgum, Bornwerd en Raard, pr. Fr., gem. *West-Dongeradeel*.

HOLWERT. Zie HOLWERD.

HOLWERT (DE), ook wel DE HOLVERT, algemeene weide, pr. Dr., gem. en onmiddellijk ten N.W. aan de stads gracht van *Koeverdén*; groot 91 bund.

HOLWIERDA of HOLWIERDE, oudtijds HOLWIRTH (d.i. geheiligde hoogte), HALFWIRTH, HALWIRTH en HELEWYRD, d., pr. Gron., arr., kant., postk. en  $1\frac{1}{4}$  u. N. van *Appingedam*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Bierum*, nabij den Eemsdijk;  $53^{\circ}21'29''$  N.B.,  $24^{\circ}32'12''$  O.L.; met 10 h. en 50 inw., en met de geh. Katmis, Nansum, Klei-Wierum, Uitende, Bonsum, Lutjeburen en Oldeklooster, 112 h. en 670 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt; ook is er 1 houtzaagmolen, aan de Groote-Heekt.

De inw., op 22 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Appingedam*, ring van *Delfzijl*. De kerk is een kruisgebouw, met toren en orgel. De 16 R. K. parochiëren te *Appingedam*. De enkele Doopsgez. behoort tot de gem. van *Ten-Hoorn*. De 4 Isr. behooren tot de rings. van *Appingedam*. De dorps. telt 80 leerl.

HOLWIERDA-EN-MARSSUM, dijk-schepperij, pr. Gron., arr. en kant. *Appingedam*.

HOLWIERDE. Zie HOLWIERDA.

HOLWINDE, geh., pr. Gron., gem. *Kantens*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. ten O. van *Rotlum*; met 2 h. en 25 inw.

HOLWINDE, boerd., pr. Gron., gem. *Kantens*, in het geh. *Holwinde*.

HOLWIRD. Zie HOLWERD.

HOLWIRTH. Zie HOLWIERDA.

HOLY, ridderhofst., pr. Z. H., gem. *Vlaardinger-Ambacht-en-Babberspolder*; groot 50,9081 bund.

HOLYERHOEKSCHE-POLDER. Zie HOLYERHOEKSCHE-POLDER.

HOLZ. Zie HOLTZ.

HOLZBROEK of HOLTZBROEK, geh., pr. Limb., gem., en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Kerkrade*.

HOLZET. Zie HOLSET.

HOMADE. Zie HOOGMADE.

HOMBURGERBROEK (HET), gemeene weide, pr. Geld., gem. en 5 min. Z. van *Doetinchen*; groot 70 bund.

HOMERSUM. Zie OTTERSUM.

HONMEGAT (HET), vaarwater, ten N. O. van de pr. Gron., in den *Buiteneems*.

HOMMEL (DEN), buit., pr. Geld., gem. en  $\frac{3}{4}$  u. van *Arnhem*, aan den

ouden *Deventersche-weg*; 00,5720 bund. groot.

HOMMEL (DEN), herb., pr. Utr., gem. en O. van *Ouden-Rijn*.

HOMMEMA, twee boerd., pr. Fr., gem. *Menuldumadeel*, 1 u. Z. Z. W. van *Drongrijp*; met 158,1711 bund.

HOMMERS. Zie HOMMERTS.

HOMMERSMA, b., pr. Gron., gem. *Oldehove*.

HOMMERSUM. Zie OTTERSUM.

HOMMERT, geh., pr. Limb., ged. gem. en 20 min. Z. O. van *Schinnen*, ged. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Nuth-en-Vaesrade*; met 14 h. en 70 inw.

HOMMERTS, HOMMERS of HOMMETS, ook wel DE HOMMERTS, d., pr. Fr., arr., kant., postk. en 1 u. Z. W. van *Sneek*, gem. *Wymbritseradeel*, met eene ophaalbrug over de kerksloot en eene vaste brug over de dorpsvaart.

De 380 Herv., behooren tot de gem. *Jutrijp-en-Hommerts*, die hier eene kerk heeft; met eenen tamelijk hoogen en breeden stompen toren. De 20 R. K. parochiëren te *Heeg*. De 4 Doopsgez. behooren tot de gem. van *IJlst*. De dorps. telt 70 leerl.

HOMOET, HOEMOET, HOENWAARD of HORNWEERT, uiterwaard, pr. Geld., O. van en grenzende aan de stad Hattem; groot 103,2810 bund.

HOMOET, heerl., pr. Geld., arr. *Nijmegen*, kant. *Elst*, gem. *Valburg*. Zij bevat het voorn. d. thans geh. *Homoet* en telt 16 h. en 100 inw., die meest bestaan van landbouw en tabakscultuur.

De 40 Herv. behooren tot de gem. van *Valburg-en-Homoet*. De 60 R. K. behooren tot de stat. van *Valburg-en-Homoet*. Er is 1 school met 40 leerl.

Het d. *Homoet* of *Hoemoet* ligt 2 u. N. N. W. van *Nijmegen*, 1 u. N. W. van *Elst*,  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Valburg*, aan de *Linge*.

Kermis den 1sten Zondag in Sept. HOMOET (HET HUIS), boerd., pr. Geld., gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Valburg*, in de heerl. *Homoet*.

HOMOETSCH-WOERD, heuvel, pr. Geld., nabij *Homoet*, gem. *Valburg*.

HOMPEL. Zie HODENPIJL.

HOMPELS (DE), drooge bank in de *Wielingen*, pr. Zeel.

HOMPELSVOET, plaat in de *Grevelingen*, pr. Zeel., N. W. van *Brouwershaven*, het is de zuidwestelijke punt van de *Paardeplaat*.

HOMPIJL. Zie HODENPIJL.

HOMSTERLAND (HET), gewoonlijk HET HOMSTERLAND, oudtijds Ho-



GEMERCHE, HUGEMERKE, HUGMERTH, HUKKERS en HOMMERS, landst., pr. *Gron.*, gem. *Oldehove*.

HONAARD, p., pr. *Z. H.*, gem. *Haastrecht*; groot 119,2191 bund.

HONAARD (DEN), adell. h., pr. *Z. H.*, in den *Tedingerbroekpolder*, onder de gem. *Stompwijk*; 2,7360 bund.

HONCOOP. Zie HONKOOP.

HOND (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Sliedrecht*; 6 bund. groot.

HOND (DE), p., pr. *Utr.*, gem. *Hoogland*; groot 65,3800 bund.

HOND (DE), zandplaat in de *Eems*, O. van Holwierda, in de prov. *Gron.*

HOND (DE). Zie HONTE (DE).

HONDEBORG, boerd., pr. *Over.*, gem. en 25 min. W. van *Borne*.

HONDEGAT (HET), vaarwater, pr. *Zeel.*, in den mond der Ooster-Schelde, 60—160 palm diep.

HONDEGEMS-AMBACHT, heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg*, gem. *Serooskerke-Rijnsburg-en-Hondegems-Ambacht*; bevat noch d. noch geh., maar slechts één gebouw; beslaat 5,4024 bund. De inw. bestaan van den landbouw.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Serooskerke*.

HONDEMOTSWETERING, water, pr. *Over.*, dat bij Raalte omtrent den straatweg begint, en onder Wijhe in de Nieuwe-Wetering valt.

HONDENLAAN, weg, pr. *Gron.*, gem. *Muntendam*, loopende door het Muntendammerland, op den Leegerweg, en van daar naar den hoofdweg.

HONDENPAD, voorname boerenstreek en voetpad, pr. *Gron.*, gem. en 5 min. O. van den rijweg van Bellingwolde naar Vriesscheloo loopende.

HONDEPOLLE, eene der zeven eilandjes, waaruit het d. *Moltwerum*, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, bestaat.

HONDERD (DE). Zie HONDERT (DE).

HONDERD (HET), p., pr. *Utr.*, gem. *Locnen*; groot 284,3980 bund.

HONDERD (DE TIEN-). Zie TIENHONDERD (DE).

HONDERD (DE VIJF-). Zie VDFHONDERD (DE POLDER-VAN-).

HONDERD-DERTIG (DE) of DE HONDERD EN-DERTIG, platen in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

HONDERD-DERTIG (DE) of DE HONDERD-EN-DERTIG, twee p., pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*; de eene groot 7,1120 bund., de andere groot 36,9330 bund.

HONDERD-DERTIG (GAT-VAN-), eene der killen in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*, die, dat uit het Gat-van-de-Noordeklip voortkomt, en zich in het Gat-van-den-Beneden-Nieuwensteek ontlast.

HONDERD-DUCATONS-SLOOT. Zie SCHANSE-EN-DUCATONSSLOOT.

HONDERD-EN-DERTIG. Zie HONDERD-DERTIG.

HONDERD-EN-TIEN-MORGEN, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hillegersberg*.

HONDERD-EN-VEERTIG-MORGEN of HONDERD-VEERTIG, p., pr. *Z. H.*, gem. *Bleiswijk*.

HONDERD-EN-VEERTIG-MORGEN-VAN-DEN-POLDER-SMEEDSLAND. Zie MEESTER-AREND-VAN-DER-WOUDENSLAND.

HONDERD-GEMETEN (DE), streek lands, pr. *Zeel.*, gem. *Grijskerke-Poppendamme-Bultinge-Zandvoort-en-Hoogelande*.

HONDERD-GEMETEN-VAN-KLOETINGE, p., pr. *Zeel.*, gem. *Goes*; groot 28,2528 bund.

HONDERDLAND, meestal verkeerdelijk HET HOENDERLAND geheeten, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Naaldwijk-Hondsholredijk-Honderdland-en-de-Oranjepolder*; met 18 h. en 200 inw.

HONDERD-MORGEN (DE). Zie PANNERDEN-BEWESTEN-HET-KANAAL.

HONDERD-MORGEN (DE), p., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Cronvoirt*, ged. gem. *Vucht*; groot 63,3369 bund.

HONDERD-MORGEN (DE). Zie BUITENDIJKEN (NOORDER-).

HONDERD-MORGEN of DE WILDE-VEENEN, p., pr. *Z. H.*, gem. *Moercapele-en-de-Wilde-Vennen*; 533 bund.

HONDERD-VEERTIG-MORGEN, Zie HONDERD-EN-VEERTIG-MORGEN.

HONDERT (DE) of DE HONDERD, h., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. N. W. van *'t Zandt*.

HONDERT (HET), stuk lands, pr. *Gron.*, gem. *Kantens*, 10 min. N. O. van *Rottum*, 2,2000 bund.

HONDERTSTE-WEG, rijweg, pr. *Gron.*, loopende van den Dijkemeweg naar Zijldijk, gem. *'t Zandt*.

HONDESTREEK. Zie HONESTREEK.

HONDHORST, ook wel HONDHORST-EN-HOFLANDEN, streek, pr. *Z. H.*, gem. en even buiten *Woerden*; met 3 h. 20 inw. en 3 groote loodsen, toebehoorende aan het Rijk en dienende tot berging van legerwagens enz.

HONDINGA of HINDINGA, hofst., pr. *Gron.*, gem. en 1 u. N. van *Eenrum*, bij *Pieterburen*.

**HONDSBERG**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z. van Oisterwijk*; met 4 h. en ongeveer 40 inw.

**HONDSBERG (DE)**, landg., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z. van Oisterwijk*; groot 247 bund., welke voornamelijk tot dennenbosschen is aangelegd.

**HONDSBOSCH (HET)**. Zie **HONDSBOSSCHE**.

**HONDSBOSCH (HET)**, p., pr. *N.H.*, **HONDSBOSCH-DUINEN**. duinenreeks, pr. *N.H.*, tusschen de Hondsbosche en de Noorderbreedte van Alkmaar.

**HONDSBOSSCHE (DE)** of **HET HONDSBOSCH**, zware zeewering van paalwerk op de kust van *N.H.*, ten *Z. van Petten*, alwaar geen natuurlijke zeewering gevonden worden.

**HONDSCHATEN (DE GROOTE-)**, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Voorst* en het geh. *de Teuge*, groot 35 bund.

**HONSDIJKSCHE-POLDER** of **HONSDIJKSCHE-POLDER**, pr. *Z.H.*, gem. *Koudekerke*; groot 400 bund.

**HONSDONK (DEN)**, adell. h., pr. *N. Br.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*, in het geh. *Rakens*; met 60,2712 bund.

**HONDEIND** of **HONSEND**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. *O. van Ossendrecht*; met 87 h. en 470 inw.

**HONDELAARSDIJK**. Zie **HONDSHOLREDIJK**.

**HONSEND**. Zie **HONDEIND**.

**HONDSHALS (DE)** of **HONDSHALSERDIEP**, kleine riv., pr. *Gron.*, die in *Noordbroekster-hamrik* ontstaat, en, in het *Zijldiep* loopt.

**HONDSHOLREDIJK**, **HONDSHOLREDIJK**, **HONDELAARSDIJK**, **HONDSLERDIJK**, **HONDSLAARSDIJK**, **HONSELAARSDIJK** of **HUNSELAARDIJK**, oudtijds **HUNSEL**, geh., pr. *Z.H.*, gem. *Nautdijk Hondsholredijk-Honderdland-en-de-Oranje polder*; met 140 h., 1020 inw., 1 school met 125 leerl. en een dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*, onder den naam depart. Westlandsche dorpen.

**HONDSHOLREDIJK (HUIS TE-)** of **HET HOF**, in oude brieven **HUNSEL**, vermoedelijk ook **HOLTSOLE**, h., pr. *Z.H.*, gem. *Naaldwijk-Hondsholredijk-Honderdland-en-de-Oranje polder*, in de heerl. *Hondsholredijk*; met 50,1400 bund.

**HONDSRUCK**, h., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *N. van Simpelveld*, een ged. uitmakende van het geh. *Molsberg-Poeschenheide-en-Hondsruck*.

**HONDRUG** of **BISSCHOPSRUG**, zandrug of hoopte, beginnende in het *Z. van Duitschland*, vervolgens loopende

door de pr. *Dr. en Gron.*, op wier einde de stad *Groningen* ligt.

**HONDSWIJK**. Zie **HONSWIJK**.

**HONDZEN-ELLEBOOG**, b., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *W. van Veenendaal*; met 15 h. en 70 inw.

**HONERT (NIEUWE- en OUDE)**. Zie **HOONDERD (NIEUWE)** en **HOONDERD (OUDE-)**.

**HONESCH**, buurs., pr. *Over.*, gem. *Haaksbergen*, aan de *Buurzerbeek*; met 69 h., 450 inw.. 1 wind-koorn- en pelmolen, 1 linnenbleekerij, 1 kalkbranderij en 1 steenbakkerij.

**HONGARIJEN**, b., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. *Z. W. van Bergeyk*; in den uithoek het *Loo*; 4 h. en 20 inw.

**HONGERIJ**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z. O. van Wedde*.

**HONGERIGE-WOLF (DE)**, herb., pr. *Gron.*, gem. *Wedde*, in het geh. *Hongerij*.

**HONGERLAND (NIEUW-)**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Spijkenisse-en-Brabant*; groot 49 bund.

**HONGERLAND (OUD-)**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Spijkenisse-en-Brabant*; groot 72 bund.

**HONGERSCHAR (HET)**, b., pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z.W. van St. Nicolaasga*; met 9 h. en 60 inw.

**HONHORSTER-BOSCH** of **PAPENLAND**, bosch, pr. *Geld.*, gem. en 50 min. *Z.O. van Warnsveld*; 5,3240 bund.

**HONINGEN (HET SLOT-)**, buit., pr. *Z.H.*, gem. *Kralingen*, aan den *Maasdijk*; groot 3,2163 bund.

**HONKOOP**, gem., pr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, postk. *Utrecht* (2 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de heerl. *Honkoop*, *Dijkveld-en-Rateles* en het geh. *IJsselvere*; beslaat 752,9729 bund., en telt 51 h., met 300 inw., die meest bestaan van landbouw, en eenigen handel in kaas en hennip. De inw., onder welke 110 Herv., en 260 R. K. behooren kerkelijk onder *Oudewater*. De kinderen genieten onderwijs te *Oudewater* of te *Huustrecht*.

**HONKOOP**, heerl., pr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, postk. *Utrecht*, gem. *Honkoop*. Zij bestaat uit den *Polder-van-Honkoop*, bevat het geh. *Honkoop*, en telt 29 h., met 180 inw., die meest bestaan van landbouw, en eenigen handel in kaas en hennip.

Men telt er 70 Herv. en 100 R. K., die kerkelijk onder *Oudewater* behoreen.

Het geh. *Honkoop*, *Honcoop*, *Hoencoop*, ligt  $\frac{1}{2}$  u. *Z. W. van Utrecht*, 3 u. *W. van IJsselstein*.

**HONKOOP(POLDER-VAN-),** p., pr. *Utr.*, gem. *Honkoop*; 600,8448 bund.

**HONNESTREEK.** Zie **HORNESTREEK.**

**HONPIJL.** Zie **HODENPIJL.**

**HONSDIJKSCHE-POLDER.** Zie **HONSDIJKSCHE POLDER.**

**HONSELAARSDIJK.**

**HONSHOLREDIJK.** } Zie **HONSDIJKSCHE POLDER.**

**HONSLAARSDIJK.** } **HONSHOLREDIJK.**

**HONSWIJK,** heerl., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Utrecht en Vianen*, gem. *Tull-en-'t Waal*. Zij bevat niets dan het voorn. d. nu geh. *Honswijk*; beslaat 486,255 bund., en telt 27 h., met 220 inw., die meest bestaan van landbouw.

De 45 Herv. behooren tot de gem. *'t Waal-en-Honswijk*. De 175 R. K. parochiëren zoo te *Schalkwijk*, als te *Culenborg*. Er is 1 school met 40 leerl.

Het d. *Honswijk*, *Hontswijk* of *Honsdijk*, ligt 6 u. Z. W. van *Amersfoort*, 3 u. W. van *Wijk-bij-Duurstede*, digt aan de *Lek*.

**HONSWIJK (BANNE-VAN),** p. Zie **HONSDIJKSCHE-POLDER.**

**HONSWIJKER POLDER** of **HONSDIJKER-POLDER,** p., pr. *N. H.*, gem. *Weesper-curspel*; 239,0000 bund.

**HONSWIJKSCHE-POLDER** of de **BANNE-VAN-HONSWIJK,** p., pr. *N. Br.*, ged. gem. de *Werken-en-Steeuwijk*, ged. gem. *Almkerk en-Uitwijk*, ged. gem. *Rijswijk* en ged. gem. *Woudrichem*; groot 128,6799 bund.

**HONSWIJKSCHE-POLDER,** ook genaamd **UITERWAARDSCHÉ-POLDER,** p., pr. *Utr.*, gem. *Tull-en-'t Waal*; groot 60,4496 bund.

**HONTE** of **WESTER-SCHELDE,** ook wel verkeerdelijk de **HOND**, of **HOTSOND** oudtijds **ONTÉE,** riv. in *Zeel*, een der armen van de *Schelde*, welke zich bij *Zandvliet* van elkander scheiden, waarna de *Honte* zich met de *Wielinge* vereenigt, en met deze door den *Deurloo*, in de *Noordzee* ontlast.

**HONTEM,** geh., pr. *Limb.*, gem. en 1 u. O. van *Gronsveld*; 28 h. en 130 inw.

**HONTENISSE,** eigenlijk **ONTÉE-NESE,** gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. en hulpk. van het postk. *Hulst* (12 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit den *Zandepolder*, den *Schaperspolder*, den *Kruispolder*, den *Noordhospolder*, den *Noorddijkpolder*, den *Wilhelmuspolder* en ged. van den *Molenpolder*, den *Mariapolder* en van

de *Watering van Lamswaarde*, en bevat de kerkdorpen, *Kloosterzande*, *Groenendijk* en *Lamswaarde*, de geh. *Kuittaart*, *Ter-Hoole*, en *Welseorde*, en uit de geh. de *Molenhoek*, *Kruisdorp*, *Kruispolderkaai*, *Baalhoek*, *Noordstraat*, *Waterstraat*, *Krevehille* en een ged. van *Rozenberg*; beslaat 3810 bund., en telt 868 h., met 4640 inw. De ingez. bestaan meest van den landbouw. Er zijn 4 windkorenmolens, 4 meestoven, 1 steenbakkerij, 1 chicorijfabriek, en 1 stoommeestof, waarin met de zelfde machine ook koorn wordt gemalen.

De 4400 R. K. maken eene gem. uit van het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Hulst*, welke eene kerk heeft te *Groenendijk*, en eene te *Lamswaarde*, terwijl een klein getal in het zuidelijk gedeelte der gem., kerkelijk onder *Hulst* behoort. De 200 Herv. maken, met die van de burg. gem. *Hengstdijk*, *Ossenisse*, *Stoppeldijk* en *Boschcapelle*, de kerk. gem. van *Hontenisse* uit, welke 285 ziel. telt, tot de klass. van *Izendijke*, ring van *Azel*, behoort, en eene kerk bezit te *Kloosterzande*. Er zijn 2 scholen.

**HONTHEM.** } Zie **HANTUM.**

**HONTUM.** } Zie **HANTUM.**

**HONTSWIJK.** Zie **HONSWIJK.**

**HOEBREDE.** Zie **HOEBREDE (1).**

**HOOFD (DE),** b., pr. *Gron.*, gem. en 2½ u. Z. van *Bellingwolde*, ¼ u. O. van *Vriescheloo*

**HOOFD (HET),** geh., pr. *Geld.*, gem. en 2 u. van *Appeltern*, 5 min. N. van *Alphen*; met 11 h. en 60 inw.

**HOOFDPLAAT,** gem. pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. *Oostburg*, postk. *Oostburg* en *Vlissingen* (10 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat slechts uit den p. *Hoofdplaat*, zie het volgende art.; bevat het d. *Hoofdplaat*, het geh. *Numerooen* en de b. *Slijkplaat*, en telt 230 h. met 1540 inw., die meest bestaan van den landbouw. Ook zijn er 1 bierbrouwerij en 1 koren-windmolen.

De 680 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Izendijke* en de 840 R. K. eene par. van het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Aurdenburg*. Er is 1 school met 60 leerl.

Het d. *Hoofdplaat* ligt 3½ u. Z. O. van *Middelburg*, 3 u. N. O. van *Oostburg*. Men heeft er 112 h., 630 inw.

(1) Evneens zoeke men alle de elders Hoo gespelde woorden, welke hier niet gevonden worden op Ho.

een vrij goed haventje en een overzetveer op Walcheren en Zuid-Beveland. De kerk der Herv., een volmaakt vierkant, heeft eenen toren. De R. K. kerk, toegewijd aan den H. ELLIGIUS, heeft mede eenen toren.

Kermis den vijftien Donderdag na Pinksteren, en duurt drie dagen.

**HOOFDPLAAT** of **HOOFDPLAATPOLDER**, meestal **HOOGPLAAT** gespeld, p., pr. *Zeel.*, gem. *Hoofdplaat*; groot 1125,1811 bund, welks W. ged. *Generaliteits-Hoofdplaat* heet.

**HOOPFOLDER**, wijk of sectie van de *Watering van Lamsweerde*, pr. *Zeel.*, gem. *Hontenisse*.

**HOOPFOLDER**. Zie **HOEFFOLDER**.

**HOOG (HET)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-Lage-Mierde-en-Hulsel*, 10 min. Z. van *Hooge-Mierde*, waartoe het behoort; met 2 h. en 12 inw.

**HOOG (HET)**, h., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, gem. *Bemmel*; met 3 bund. grond.

**HOOG (HET)**, buit., pr. *Utr.*, gem. *Doorn*, aan den straatweg van Utr. op Arnhem; 00.9400 bund. (SCHE (HOOG)).

**HOOG-APPELSCHE**. Zie **APPEL-HOOGBEEK-EN-ROIJEN**, buit., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Zeyst*; groot 174,7347 bund.

**HOOGBROEK (HET)**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. van *Grubbenvorst*, 20 min. N. W. van *Lottum*; met 15 h. en 50 inw.

**HOOGCARSPTEL**, gem., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Enkhuizen*, postk. *Hoorn* en *Enkhuizen* (15 m. k. 5 s. d., 1 j. d.) Zij is gelegen in de p. het *Grootslag* en de *Houlerpolder*; bevat het d. *Hoogcarspel*, de geh. *Zwaagdijk* en de *Hout*, en de *Wijzend* groot 1548,4648 bund., telt 157 h. met 1000 inw., die meest bestaan van de kaasmakerij en den landbouw. Ook zijn er 1 windkoornmolen, 1 kaarsenmakerij en smeersmelterij.

De 530 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Hoorn*, ring van *Enkhuizen*. De 470 R. K. parochiëren te *Westwoude*, met 2 scholen.

Het d. *Hoogcarspel*, of *Hoogcarspel* oudtijds *Hoichcarspel*, ligt 2 u. O. N. O. van *Hoorn*,  $1\frac{1}{2}$  u. W. ten Z. van *Enkhuizen*, aan de *Streek*. De kerk is een oud gebouw, met toren en orgel. De dorps. telt 170 leerl.

**HOOGCARSPTEL**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hoogcarspel*; groot 1269 bund.

**HOOGDONK**. Zie **HOOGDONK**.

**HOOGDORP**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Capelle-op-den-IJssel*; groot 307 bund.

**HOOGDORP**, b., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. ten O. van *Heemskerk*; met 14 h. en 90 inw.

**HOOGDUIN**, boerd., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Oostkapelle*; groot 11,7593 bund.

**HOOG-DUURSWOUDE**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Oosterwolde*; met 4 h. en 20 inw.

**HOOGE (DER-)**. Zie **HOOGE (TER-)**. **HOOGE (HET)**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $4\frac{1}{2}$  u. ten N. N. W. van *Doornspijk*, nabij *Oosterwolde*; met 30 h. en 240 inw.

**HOOGE (TER-)** of **DER HOOGE**, ook het **SLOT VAN DER HOOGE**, kast., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Koudekerke*; met 58,6826 bund grond.

**HOOG- AFGEKADE-LANDEN**, hooge landerijen, pr. *N. H.*, gem. *Wagnum-en-Wadway*, *Spanbroek* en *Zijbecarspel-en-Benningbroek*; groot 1198,0735 bund.

**HOOGEBEINTUM**, ook wel **BEINTUM** of **BEYNTUM** genoemd, d., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, arr. en  $3\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Leeuwarden*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. van *Holwerd*, postk. *Leeuwarden*. Men telt er 26 h. en 200 inw., die meest bestaan van landbouw.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Blija-en-Hoogebeintum*, welke hier eene kerk heeft, met eenen stompen toren, doch zonder orgel, terwijl zij bezienswaardig is uit hoofde der zeer fraaije daarin opgehangen wapenschilden van Friesche familiën. De dorps. telt 25 leerl.

**HOOGEBEINTUM**, hoogte, pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, 10 min. Z. O. van *Bakhuizen*.

**HOOGEBEUGT**. Zie **BUIGT (HET)**. **HOOGEBIERE**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Barsingerhorn-kolhorn-en-Haringhuizen*, onder *Haringhuizen*; met 3 of 4 h. en ongeveer 20 inw.

**HOOGEBRUG**. Zie **SCHULPBRUG**. **HOOGEBRUG (DE)**, steenen sluis, pr. *N. Br.*, gem. *Ter-Heyden*.

**HOOGEBRUG (DE)**, brug, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *'sGravenmoer*, over de 's *Gravenmoersche*-vaart.

**HOOGEBRUG (DE)**, gem. *Dantumadeel*. Zie **KLAARKAMPERBRUG**.

**HOOGEBRUG (DE)**, brug, pr. *Fr.*, op de grenzen van de gem. *Leeuwarderadeel* en *Tieljerksteradeel*, over het *Oud-Deel*, 1 u. N. O. van *Leeuwarden*.

**HOOGEBRUG (DE)**, pr. *Gron.* Zie **HOOGEBRUG (WINSCHOTER-)**.

**HOOGEBRUG (NOORDER-)**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Noorddijk*, en gem. *Bedum*.  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. W. van *Zuidwolde*; met 18 h., 80 inw. en eene brug over het Boterdiep.

**HOOGEBRUG (OOSTER-)**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. Z. W. van *Noorddijk*; met 19 h., 80 inw. en eene brug over het Damsterdiep.

**HOOGEBRUG (WINSCHOTER-)**, ook wel enkel DE HOOGEBRUG, geh., pr. *Gron.*, gem. *Winschoten* en *Wedde*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Blijham*; met 5 h., 20 inw. en 1 brug over de Pekel-A.

**HOOGEBURG**, heuvel, pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. O. van *Oisterwijk*.

**HOOGEDAM**. Zie HOOGENDAM.

**HOOGEDEUR**, ook wel verkeerdelyk HOOGESCHUUR, geh., pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Rottevalle*; met 3 h. en 15 inw.

**HOOGEDIJK**, ook MERWEDIJK genoemd, een der dijken van den *Alblasserwaard*, pr. *Z. H.*, die aan den Horendijk een begin neemt, en door Leerdam, Oosterwijk en Kedichem, langs den Arkelschendam, door de st. Gorinchem, langs Schelluinen, en vervolgens door Hardinxveld, Giesendam en Sliedrecht, tot aan het veer van Papendrecht loopt. Van daar strekt hij langs eenen arm van de Merwede door Alblasserdam tot aan de Lek bij het Krimpener-veer.

**HOOGEDIJK**. Zie KATWOUDER-ZEEDIJK.

**HOOGEDIJK (BUREN-AAN-DEN-)**, b., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, 5 min. W. van Jersum; 12 h. en 70 inw.

**HOOGEDORP**. Zie HEEN.

**HOOGEDUURSWOLDE**. Zie HOOGDUURSWOLDE.

**HOOGELAND**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Beugen-en-Rijkevoort*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Rijkevoort*.

**HOOGELAND**, buurs., pr. *N. Br.*, gem. *Veghel*, een ged. van de komdier gem., aan het begin der haven en daardoor zeer levendig en welvarend; met 116 h. en 530 inw.

**HOOGELANDE (HET)**. Zie MIDDELKOOP (HOOGELANDE-VAN-).

**HOOGELANDE (HET)**. Zie HOOGELANDE (HET).

**HOOGELANDE-LAGE-INLAGEN**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Meeuwen-Hill-en-Babyloniënbroek* en *Capelle*; groot 67,300 bund.

**HOOGELANDE-LAGE-NESE-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Ouderkerk-aan-den-IJssel*; groot 573 bund.

**HOOGELANDE-GEESTEN** of HOOGGEESTEN, ook wel BERGUMERVEEN, heideveld en

bosch, pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van Bergum. (HEIDE-)

**HOOGELANDE-GEESTEN**. Zie BERGUMER-HOOGELANDE-HEEREWEG, weg, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel* en *Ferwerderadeel*, beginnende in Stiens en loopende bewesten de d. Finkum, Hyum en Hallum tot Marrum, onder welk d. eene b. daarnaar wordt genoemd; met 14 h. en 110 inw.

**HOOGELANDE-HEIDE**. Zie HEI (HOOGELANDE-)

**HOOGELANDE-HOF**. Zie HOOGELANDE-HOF.

**HOOGELANDE-HORST (DE)**. Zie HOOGELANDE-HORST.

**HOOGELANDE-HUIS (HET)** of HUIS-EMPE, buit., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Brummen*, in de buurs. *Empe*.

**HOOGELANDE-HUIS (HET)**, landh., pr. *Utr.*, gem. en 5 min. van *Amersfoort*; met 00,7270 bund.

**HOOGELANDE-HUIS (HET)**, pr. *Fr.* Zie HOOGELANDE-HUIS (HET).

**HOOGELANDE-HUIS (T)**, havez., pr. *Over.*, gem. *IJsselmuiden*.

**HOOGELANDE**, streek gronds, pr. *N. Br.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*; met 1 h. en 2 inw.

**HOOGELANDE**, pr. *N. Br.*, het oostelyke gedeelte van het d. *Baardwijk*.

**HOOGELANDE** of HOOGELANDE, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 1 min. N. van *Oerle*, met 23 h. en ruim 110 inw.

**HOOGELANDE**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Helmond*; met 173 h. en 900 inw.

**HOOGELANDE**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Hoogeloon-Hapert-en-Casteren*, 5 min. N. van *Casteren*; met 19 h. en 120 inw.

**HOOGELANDE-VAN-MIDDELKOOP**. Zie MIDDELKOOP (HOOGELANDE-VAN-).

**HOOGELANDE**. Zie HOOGELANDE.

**HOOGELANDE (HET)**, p., pr. *Geld.*, gem. *Herwijnen*.

**HOOGELANDE (HET)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Vianen*.

**HOOGELANDE (HET)**, ook CRUYSOORD, p., in de *Beemster*, pr. *N. H.*; groot 43 bund.

**HOOGELANDE (HET)**, buit., pr. *Utr.*, gem. de *Bilt*. (HOOGELANDE (HET)).

**HOOGELANDE (HET)**, pr. *Zall*. Zie HOOGELANDE (HET), de Noorderlyke kustlanden van *Hunsingo* en *Fivelgo*, in de pr. *Gron*.

**HOOGELANDE**, heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg*, gem. *Grijpskerke-Poppendamme-Zandvoort-en-Hoogelande*. Zij bevat het geh. Hoogelande; beslaat 220,9212 bund., telt 8 h., met 50 inw., die meest van den landbouw bestaan. De inw. behooren kerkelyk ged.

onder *Grijpskerke*, ged. onder *Meliskerke* en ged. onder *Koudekerke*.

Het geh. of liever het vervallen d. Hoogelände, vroeger Alta Terra, ligt 1 u. W. van Middelburg,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van Grijpskerke. Men ziet er nog eenige brokken muur van eene vervallen kerk.

HOOGELANDSCHE-POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Barsingerhorn-Kolhorn-en-Haringhuizen*; 374,8982 bund. groot.

HOOGELOON, HOOGELOON of HOOGLOON, d., pr. *N. Br.*, arr. en 3 u. W. Z. W. van *Eindhoven*, kant. en  $2\frac{1}{2}$  u. Z. ten W. van *Oirschot*, postk. *Eindhoven*, gem. *Hoogeloon-Hapert-en-Casteren*, aan de *Kleine-Beerze*. Men telt er 78 h. en ruim 440 inw., en met het geh. Hoog-Casteren, 107 h. en 600 inw., die meest bestaan van den landbouw. Ook is er 1 koorndmolen.

De 550 R. K. maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. *Hilvoarenbeek*, behoort. De kerk, aan den H. *PANCRATIUS* toegewijd, heeft eenen toren, met eene lage spits, doch geen orgel. De 50 Herv. behooren tot de gem. *Hoogeloon-Eersel-Vessem-Casteren-Knegsel-Duizel-en-Steensel*, welke te Hoogeloon eene kerk heeft. De dorps. telt 100 leerl.

HOOGELOON-EERSEL-VESSEM-CASTEREN-KNEGSEL-DUIZEL-EN-STEENSEL, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. en ring van *Eindhoven*; met nagenoeg 70 ziel. en 2 kerken, als 1 te Hoogeloon en 1 te Eersel.

HOOGELOON-HAPERT-EN-CASTEREN, gem., pr. *Geld.*, arr. *Eindhoven*, kant. *Oirschot*, postk. *Eindhoven* (24 m. k., 5 s. d., 3 j. d.). Zij bestaat uit de d. Hoogeloon, Hapert en Casteren; beslaat 4333 bund.; telt 243 h., met 1370 inw., die meest van den landbouw bestaan. Ook zijn er 1 leerlooierij, 1 bierbrouwerij, 1 rosolie- en 3 koorndmolens.

De 1290 R. K. maken ged. de par. *Hoogeloon* en *Hapert* uit, en behooren ged. tot de par. *Netersel-en-Casteren*. De 90 Herv. behooren ged. tot de gem. *Hoogeloon-Eersel-Vessem-Casteren-Knegsel-Duizel-en-Steensel*, ged. tot de gem. *Bladet-en-Hapert*. Men heeft in deze gem. 3 scholen.

HOOGEMA, boerd., pr. *Dr.*, gem. en ruim 1 u. N ten O. van *Roden*; groot 4,2740 ellen.

HOOGEMAAL. Zie *HEMAAL* (HOOG-).

HOOGEMADE. Zie *HOOGMADE*.

HOOGEMANSVAART, vaart, pr.

*Over.*, welke aan het einde der *Renne* begint en in het *Steenwijkerdiep* valt.

HOOGEMEEDEN of HOOGEMEDEN, geh., pr. *Gron.*, gem. *Adward*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Legemeeden*; met 49 h., 310 inw. en 1 school met 50 leerl.

HOOGEMEER, h., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Opmeer*.

HOOGEN-AA. Zie *AARLE* (HOOG-).

HOOGENAARD. Zie *AARD* (DEN).

HOOGENBIEZENDIJK, geh., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *IJsselstein*; met 10 h. en 50 inw.

HOOGEN-BOOM, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Oegstgeest-en-Poelgeest*.

HOOGENBOSCH (DE), bosch, pr. *Geld.*, gem. en 50 min. Z. O. van *Warnsfeld*; groot 1,8420 bund.

HOOGENBURG, pr. *Z. H.*, gem. *Alphen-en-Rietveld*; 31,4431 bund.

HOOGENBURGT (LAND-TEN-). Zie *BURGT* (DE).

HOOGENDAM of HOGENDAM, brug, pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, 1 u. N. O. van *Burum*.

HOOGENDIJK, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. N. N. O. van *Nieuw-Vossemeer*; met 25 h. en 220 inw.

HOOGENDIJK, ged. van den *Katwouder-polder*, pr. *N. H.*, gem. *Katwoude*; groot 506,7811 bund.

HOOGENDIJK, geh., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *IJsselstein*; met 8 h. en 40 inw.

HOOGEN-  
DIJK. Zie 

}	HOOGEDIJK.
	KATWOUDER-ZEEDIJK.
	PELSESDIJK.
	SPAARNDAMSCH-ZEEDIJK.

HOOGENDIJK (DE), geh., pr. *N. H.*, gem. *Berkhout-en-Baarsdorp*, N. van *Berkhout*; met 7 h. en 30 inw.

HOOGENDRIES, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Tilburg*; met 2 h. en 20 inw.

HOOGENEIND. Zie *HOOGEIND*.

HOOGENHAM. Zie *HAM* (DEN HOOGEN-).

HOOGENHEERD, buit., pr. *Utr.*, gem. *Hoogland*, aan den weg van *Amersfoort* op *Bunschoten*.

HOOGENHOF. Zie *HOF* (HOOGEN-).  
HOOGENHOF of HOOG-HOF, p., pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmenlen*; groot 8,3300 bund.

HOOGENHUIS, landg., pr. *Geld.*, gem. *Zevenaar*.

HOOGENHUIZE (DEN), boerd., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. Z. O. van *Moergestel*, aan de *Groote-Aa*; 15 bund. groot.

HOOGENKAMP, buitenhuis, pr. *Geld.*, gem. *Gorssel*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Almen*.

**HOOGENKAMP**, buit., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Twello*; groot 16,5310 bund.

**HOOGENKAMP**, boerd., pr. *Over.*, gem. *Staphorst*, onder *Ijhorst*, groot 188 bund.

**HOOGENOORD** (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Charlois*.

**HOOGENPOLDER** (DEN). Zie **BRUINENBOERSCHÉ WAARD**.

**HOOGENPOLDER** (DEN). Zie **Boxhoven** (HOOGEPOLDER-VAN-).

**HOOGENVEENSCHÉ - POLDER**. Zie **HOOGVEENSCHÉ-POLDER**.

**HOOGENWEG**. Zie **HOOGEWEG**.

**HOOGENWEISCHÉ-POLDER**. Zie **HOOGWEISCHÉ-POLDER**.

**HOOGEN-WEL**, buit., pr. *Utr.*, gem. *Duits-de-Haar-en-Zevenbergen*, in den p. *Boven-Duits*.

**HOOGEPANDSTER-MAAR - HOOGEWANDSTER-MAAR** of **HOOGEWOODSTER-MAAR**, water, pr. *Gron.*, dat van *Garshuizen* afkomende, naar Doornwert loopt en tegen over dit d. zich in de *Trekvaart naar Uithuizen* ontlast.

**HOOGELAAT**, pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwature*; 109 bund.

**HOOGELAAT**. Zie **HEERENPOLDER**.

**HOOGERHEIDE**, heerl., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. *Bergen-op-Zoom*, gem. *Woensdrecht-Hoogerheide-en-Hinkelenoord*. Zij bevat het d. *Hoogerheide* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 44 h. en 240 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Ook is er 1 steenen windkoornmolen.

De inw., bijna alle R. K., behoorren tot de stat. van *Hoogerheide-en-Woensdrecht* — Herv. tot de gem. van *Ossendrecht-Woensdrecht-Putten-enz.* De kinderen genieten onderwijfs te *Woensdrecht*.

Het d. *Hoogerheide* of *Hoogerheiden*, ook wel enkel de *Heide*, ligt 8 u. Z. W. van *Breda*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Bergen-op-Zoom*, aan den straatweg van *Bergen-op-Zoom* naar *Antwerpen*. De R. K. schuurkerk, aan *O. L. V. Helmevaart* toegewijd, heeft een orgel.

**HOOGERHEIDE**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*, 25 min. N. N. W. van *den Hout*; met 34 h. en 260 inw.

**HOOGERHEIDE - EN - WOENS-DRECHT**, R. K. stat., pr. *N. Br.*, vic. apost. van *Breda*, dek. van *Bergen-op-Zoom*, met 1100 Comm. en éene kerk, te *Hoogerheide*, bediend wordende door eenen Pastoor en eenen Kapellaan.

(HEIDE.)  
**HOOGERHEIDEN**. Zie **HOOGERHOOGERHEIDER-BEEK**, heekje,

pr. *N. Br.*, dat zijnen oorsprong neemt uit de hooge heidegronden, omtrent *Hoogerheide*, langs dit d. en *Woensdrecht* loopt en zich in de *Schelde* ontlast.

**HOOGERHORST**, buit., pr. *Utr.*, gem. *Hoogland*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Keulhorst* aan de *Eem*.

**HOOGERHUIZEN**, landg., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. W. van *Nijmegen*, bij *Neerbosch*; groot 30,1200 bund.

**HOOGERLUST**, buit., pr. *Utr.*, gem. *Breukelen-Nijenrode*, nabij het d. *Breukelen* aan de *Vecht*.

**HOGERUG**. Zie **MOSTAARDIJK**.

**HOGERWERF** of **HOOGEWERVE**, streek lands, pr. *N. Br.*, gem. *Woensdrecht-Hoogerheide-en-Hinkelenoord*, in den p. *Nieuw-Hinkelenoord-en-Hoogerwerf*.

**HOGERWERF**, buit., pr. *Utr.*, gem. en in het d. *Amerongen*.

**HOGERWOERD** **HOOGewaARD** of **HOOGWOERD**, heerl., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Haarlem*, gem. *Schooten-en-Gehuchten*. Deze heerl. bevat noch d. noch geh., maar slechts 2 h., met 13 inw., die Kerkelijk onder *Haarlem* behooren. De kinderen genieten onderwijfs te *Schooten*.

**HOGERWOERD**, buit., pr. *N. H.*, gem. *Schooten-en-Gehuchten*.

**HOOGESCHUUR**. Zie **HOOGEDEUR**.

**HOOGevaARTWEG**, weg, pr. *N. Br.*, gem. *Vrijhoeven-Capelle*, loopende van dat dorp langs de westelijke grens der gem., naar den provincialen klinkerweg, tusschen 's Hertogenbosch en *Geertruidenberg*.

**HOOGevaART**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. Z. O. van *Capelle*: met 35 h. en 220 inw.

**HOOGEEVEN**, judic. kant., pr. *Dr.*, arr. *Assen*. Het bevat de gem.: *Hoogeven*, *Dalen*, *Koeverdén*, *Oosterhesselen*, *Sleen*, *Zweelo*, *Beilen*, *Ruinen*, *Westerbork* en *Zuidwolde*; beslaat 96033,1692 bund. en telt 3793 h. met ruim 23,000 inw., die meest bestaan van landbouw en veenderij.

**HOOGEEVEN**, adm. kant., pr. *Dr.* Het bestaat uit de gem.: *Hoogeven*, *Beilen*, *Dwingelo*, *Ruinen*, *Westerbork* en *Zuidwolde*; beslaat, 64718,6398 bund. en 2842 h. met ruim 1600 inw., die meest bestaan van den landbouw.

**HOOGEEVEN**, gem., pr. *Dr.*, arr. *Assen*, kant. *Hoogereen*, hulpk. van de postk. *Assen* en *Meppel* (3 m. k., 4 s. d.). Deze gem. bevat het vl. *Hoogeven* het d. *Hollandsche-veld* en de geh. *Alteveer*, *Kraakeel* en *Pesserveld*, be-

slaat 6217,8532 bund. en telt 1403 h., en ruim 7250 inw., die meest bestaan in landbouw, turfgraverij en handel in turf en granen. De boter, welke men er maakt, wordt onder de beste van Drenthe gerekend. Er worden vele jonge varkens aangefokt. Ook de bijenteelt is er niet onbelangrijk. Er zijn 9 scheepstimmerwerven, 4 jeneverstokerijen, 3 brouwerijen, waar men het algemeen bekende jopenbier vervaardigt; 2 weverijen, 1 leerlooijerij, 1 houtzaag- en 3 korenmolens.

De 6900 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Meppel* behoort. De 30 R. K. parochieën te *Dedemsaart*. Ook is er eene gem. van Christ. Afg., meteene kerk. De 280 Isr., maken de rings. van *Hoogeveen* uit, waartoe de bijkerk te *Smilde* behoort. Er zijn 7 scholen.

Het vl. Hoogeveen ligt 6 u. Z. van Assen, bij de Echtens-Nieuwe-Grift. De kerk der Herv. heeft eenen kleinen, spitsen toren en een fraai en welluidend orgel. De synagoge is klein, doch zeer doelmatig ingerigt. Er zijn een aanzienlijk Armen-Werkhuis, eene Bank van Leening, een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, met eene leesbibliotheek, 4 hoofd-, 3 bijscholen en 1 bewaarschool.

Jaarmarkten den laatsten Donderdag en Vrijdag in de maanden Mei, Julij en October; wekelijkse markt des Dingsdags.

HOOGVEËN, ook wel HOOGVEEVEN-IN-DELFLAND genoemd, heerl., pr. *Z. H.*, kant. *Voorburg*, postk. *Delft*, gem. *Nieuweveen-en-Noordorp*. Zij bevat niets dan het geh. *Hoogeveen*; groot 245,9196 bund., en telt 4 h. met 50 inw., die meest bestaan van veenderij en landbouw, en kerkelijk onder *Noodorp* behoort, waar ook de kinderen onderwijs genieten.

Het geh. Hoogeveen ligt 3 u. W. Z. W. van 's Gravenhage, 1½ u. Z. W. van Voorburg.

HOOGVEËN, ook wel HOOGVEEVEN-IN-RIJNLAND, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Leyden*, kant. *Alphen*, postk. *Leyden* (19 m. k., 2 s. d., 1e afd., 2 j. d.). Zij bestaat uit het geh. Hoogeveen en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 452,7820 bund., en telt 19 h. met 150 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Benthuizen*. De kinderen genieten onderwijs te *Hazerswoude*.

Het geh. Hoogeveen ligt 3 u. Z. O.

van Leyden, 2 u. Z. van Alphen, en telt 10 h. met 100 inw.

HOOGVEEVEN, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oostleinde*, ½ u. N. O. van *Appelsche*; met 56,7620 bund.

HOOGVEEENSCHÉ - POLDER of HOOGVEEENSCHÉ-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Noordwijkerhout c. a.*; groot 481,0674 bund.

HOOGVEEENSCHÉ-VAART. ECHTENS-NIEUWEGRIFF of ECHTENS-WETERING, vaart, pr. *Dr.*, welke door de *Echtens-Hoogeveen* heen strekkende, naar Meppel loopt, waar zij in het Meppeler-diep valt.

HOOGVEEENSCHÉ-VEENEN. Zie ECHTENS-GROOTE-VEENEN.

HOOGVELD, geh., pr. *Geld.*, gem. en ½ u. W. van *Over-Asselt*; met 35 h. en 200 inw.

HOOGWAARD. Zie HOOGERWOERD.

HOOGWAARDSCHÉ-DIJK, dijk, pr. *Z. H.*, onder *Koudekerk*; een ged. van den lagen Rijndijk, dat zich langs den Hoogewaardsche-polder uitstrekt.

HOOGWAARDSCHÉ POLDER of HOOGWAARDSCHÉ-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Koudekerk*; groot 173 bund.

HOOGEWANDSTER-MAAR. Zie HOOGEPANDSTER-MAAR.

HOOGEWEG, HOOGENWEG of HOOGENWEG, h., pr. *Over.*, gem. *Kamperveen*; eigenlijk de kom van het d. *Kamperveen* uitmakende; met 31 h., 180 inw. en de kerk van de gem. *Kamperveen*, met eenen kleinen toren en een orgel. (gem. *Raalte*.)

HOOGEWEGEN, geh., pr. *Over.*, HOOGWEIDE, ged. lands, pr. *Geld.*, gem. *Op-Henert*, onder *Zonnevijnen*.

HOOGWEIDE (DE) of DE HOOGWEI, hooggelegen weiland, onder *Zandwijk*, pr. *Geld.*, gem. *Tiel*, waar eertijds een Predikheerenklooster stond, groot 2,5890 bund.

HOOGWEIDSCHÉ-POLDER, HOOGWEISCHÉ-POLDER of DOODJESPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Warmond*; groot 17 bund.

HOOGWERVE. Zie HOOGERWERF. HOOGWERVEN, geh., pr. *Gron.*, gem. *Appingedam*.

HOOGWOERD. Zie HOOGERWOERD. HOOGWOERD, akkerbouwland, pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*, onder *Leuvenum*, aan den Doodenweg.

HOOGWOERD, anders HOOGWAARD, verheven plaats, pr. *Utr.*, bij *Montfoort*, omtrent den oever van den Ouden Rijn.



**HOOGWOUDE.** Zie **HOOGWOUDE**.  
**HOOGZAND**, kant., pr. *Gron.*, arr. *Groningen*. Het bevat de gem. Hoogezand, Sappemeer en Slochteren, telt 2519 h. en 14,500 inw., die meest bestaan van landbouw, fabrieken en scheepvaart.

**HOOGZAND**, kerk. ring, pr. *Gron.*, klass. van *Gron.* Het bevat de gem. Hoogezand, Engelbert, Haren, Kropswolde, Middelbert, Noorddijk, Noordlaren, Sappemeer, Westerbroek, Windeweer-en-Lula, met 10,500 ziel., 10 kerken en 10 Predikanten.

**HOOGZAND (HET)**, gem., pr. *Gron.*, arr. *Groningen*, kant. en postk. *Hoogezand* (9 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. Hoogezand, Kropswolde, Westerbroek en Windeweer-en-Lula; de veenkoloniën Nieuwe-Compagnie, de Kiel en Kalkwijk; de geh. Leinwijk, Martenshoek, Foxhol, Wolfsberge en Vossenburg en de b. de Gros. Men telt er 596 h. en 5940 inw., die van den landbouw bestaan. Ook zijn er 12 scheepstimmerwerven; 1 ankersmederij; 2 mout- en 2 brandewijnstokerijen uit aardappelen; 1 fabriek totvervaardiging van verfstoffen, siroop, aardappelmeel en sago flores; 1 koren-, 1 mout-, 1 pel-, 3 olie- en 2 houtzaagmolens.

De 5000 Herv. maken de gem. *Hoogezand*, *Kropswolde*, *Westerbroek* en *Windeweer-en-Lula* uit. De Doopsge. behooren tot de gem. van *Sappemeer-en-Hoogezand*. De 100 R. K. parochiëren te *Kleinemeer* of te *Groningen*. De 120 Isr. maken eene rings. uit. Er zijn 7 scholen.

Het d. Hoogezand ligt 2½ u. O. Z. O. van Groningen, aan het Winschoterdiep. Men telt er 229 h. en 1580 inw. en met het geh. Martenshoek en ged. van de veenkoloniën Kalkwijk en Kiel, ruim 400 h. en 2700 inw.

De 2000 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Gron.*, ring van *Hoogezand*. De kerk is een laag gebouw zonder orgel. Omtrent 300 treden van de kerk staat een lage nette toren, welke als poort voor het kerkhof dient. De syn. is een klein gebouw zonder toren. De dorps. tellen 500 leerl. Ook is er een Fransche kosts. voor Jongheeren, met 30 leerl. Er is met het naburige Sappemeer een Dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*.

**HOOGZANDS-KIL**, kreek en waterlozingskanaal op *Ejertland*, pr. *N. H.*, komende van de *Zanddijk* en zich door de *Kilshuis*, ontlastende.

**HOOGZANDS-KIL (ARM-DER-)**, zandvlakte op *Ejertland*, pr. *N. H.*, groot 50 bund.

**HOOG-ZIJDE**, wijk van het d. *Schagen*, pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; met 20 h., 150 inw. en eene R. K. kerk.

**HOOGZIJL** oudtijds **HOUWERDAZIJL**, brug, pr. *Fr.*, gem. *Barradcel*, ten Z. van *Tjummarmun* en over de vaart van dit d. naar Franeker.

**HOOGHAL**, b., pr. *N. Br.*, gem. en ¾ u. Z. ten W. van *Escharen*, aan de Hooge Raam, een ged. van het geh., *Hal* uitmakende; met 2 h., 10 inw. en eene school.

**HOOGHIEM (HET)**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*, 5 min. Z. O. van *Hantum*.

**HOOGHIEM (HET)**, pr. *Fr.*, gem. *Wymbriseradeel*, ¼ u. Z. O. van *Uitcellingerga*; groot 44,0920 bund.

**HOOGHOLT**. Zie **WINSUMER-UITBUURT**. (WOUDE.

**HOOGHOLTWOUDE**. Zie **HOOGHOUT**, brugje, pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*, 5 min. Z. O. van *Hantum*, over de vaart. (WOUDE.

**HOOGHOUTWOUDE**. Zie **HOOGHOUT**.  
**HOOG-HUIS (HET)**, h., pr. *N. Br.*, gem. en te Diessen.

**HOOG-HUIS (HET)**, h., pr. *N. Br.*, gem. en te Oss; met 64 bund.

**HOOG-HUIS (HET)**, voorheen **BERGUMERBOSCH** genaamd, h., thans een arbeiderswoning, gem. *Tietjerksteradeel*, 3 u. N. O. van *Bergum*, in de b. *Noordermeer*.

**HOOG-HUISTRA**. Zie **CAMMINGHA**.  
**HOOGKAMER**, boerd., pr. *N. Br.*, gem. *Oud-Vossemeer-en-Vrijbergen*, 20 min. Z. van *Oud-Vossemeer*; groot 50,8305 bund.

**HOOGKARSPÉL**. Zie **HOOGCARSPÉL**.

**HOOGKERK**, gem., pr. *Gron.*, arr. *Groningen*, kant. *Zuidhorn*, postk. *Groningen* (3 m. k., 2 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. Hoogkerk, Leegkerk en Dorkwert, benevens de geh. Bangeweer, het Kalkwerk, Vinkhuizen, de Koningspoort en een ged. van Gaikingadijk; beslaat 2075,0694 bund., telt 142 h., met 1050 inw., die meest bestaan van landbouw. Ook zijn er 1 zeepziederij, 2 kalkovens, 1 pel- en roggenmolen, alsmede 2 smederijen, waar zeer goede schaatsen gemaakt worden.

De 840 Herv. maken ged. de gem. *Hoog-en-Leegkerk* uit, en behooren ged. tot de gem. *Dorkwert-en-Wierum*. De 200 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Groningen* en van den

**Horn.** De 10 R. K. parochiëren te *Aduard*. Er zijn 3 scholen.

Het d. Hoogkerk ligt  $\frac{3}{4}$  u. W. van Groningen,  $1\frac{1}{2}$  u. O. Z. O. van Zuidhorn, aan het Hoendiep. Men telt er, 35 h. en 220 inw., en met de geh. Bangeweër, het Kalkwerk en de Koningspoort, 90 h. en 600 inw. De kerk, heeft een koepeltorentje, doch geen orgel. De dorps. telt 75 leerl.

**HOOGKIL**, kil in den *Biesbosch*, pr. *Z. H.*, komende uit de Merwede, en loopende in de Zoetemelks-kil uit.

**HOOGKOOR (HET)**, wijk van het vl. *Boxmeer*. pr. *N. Br.*,

**HOUGLAND**, gem., pr. *Utr.*, arr., kant. en postk. *Amersfoort* (6 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. Hoogland en Emmeklaar, en bevat de p. Heer-Seldert, Neder-Seldert, Over-Seldert, Nieuw-land en de Hond; beslaat 3140,2248 bund., telt 349 h., en ruim 2080 inw., die meest bestaan van landbouw, tabaks- en veeteelt. Er zijn 1 run- en koren-, en 2 houtzaagmolens.

De 1650 R. K. maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Utrecht* behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De 410 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Amersfoort*. Er is eene school, met 140 leerl.

**HOUGLAND**, heerl., pr. *Utr.*, arr., kant. en postk. *Amersfoort*, gem. *Hoogland*, zij bevat de d. de Ham, Coelhorst, en de geh. Seldert, Langenoord, de Hoef, Liendert en Buiten-de-Koppel, telt 170 h. en 900 inw. zie voorts het voorgaande art.

**HOUGLAND (T)**, ged. van den p. *Banne-van-Gorinchem*, pr. *Z. H.*, gem. *Gorinchem*.

**HOUGLAND (HET)**, p., ged. pr. *Zeel.*, gem. *St. Kruis*, ged. in *België*, gem. *Margariete*; groot op Nederl. grondgeb. 57,3270 bund.

**HOUGLAND (HET) of HOUGLANDSTER-DEEL**, streek lands, pr. *Gron.*, bevattende de gem. Eenrum, Ten-Boer, Loppersum, Stedum en 't Zandt, benevens ged. van de gem. Appingedam en Delfzijl.

**HOUGLAND EN-JONKERSHOEF**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Zevenbergen*.

**HOUGLANDSCHE - POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Barsingherhorn-Haringhuizen-en-Kolhorn*.

**HOUGLANDSCHE - POLDER**, p., pr. *Utr.*, gem. *Aboude-Baambrugge*; groot 278,0354 bund.

**HOUGLANDSPOLDER of KERKE-**

**POLDER**, ook wel **HET HOUGELAND**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Ossensisse*; 466,5350 bund. groot. (LAND (HET).

**HOUGLANDSTER-DEEL**. Zie **HOUGHOUGLOON**. Zie **HOUGELOON**.

**HOUGLURENSCHE-DIJK**, dijk, pr. *Geld.*, gem. *Hummelo*, beginnende aan de landh. het Oldehave, en loopende door Drempt en de gem. Steenderen, tot Oldburgen.

**HOUGMADE**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leyden*, kant. *Woubrugge*, reg. kant. *Alphen*, postk. *Leyden* (19 m. k., 2 s. d. 1e ged., 1 j. d.) Zij bevat het d. Hoogmade en eenige verstrooid liggende h.; 174,1700 bund. groot, en telt 37 h., met 290 inw., die meest bestaan van den landbouw. Ook is er 1 scheepstimmerwerf.

De 250 R. K., maken met die van eenige geh. onder *Alkemade* eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Rijnland* behoort, en 450 ziel. telt. De 40 Herv. behooren tot de gem. van *Hoogmade-en-Rijpwetering*. Er is 1 school met 45 leerl.

Kermis den 1sten Zondag na 8 Sept. Het d. Hoogmade, Hoogemade, Homade of Hoomade, ook wel bijverbastering *Oma*, ligt  $1\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Leyden*,  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Woubrugge*, en strekt zich langs de *Does* uit. Men telt er 10 h. en 58 inw. De kerk die zeer klein is, heeft een doorlichtig koepeltorentje. De R. K. kerk aan de *H. Maagd MARIA* toegewijd, heeft een orgel, doch geen toren.

**HOUGMADE-EN-RIJPWETERING**, kerk. gem., pr. *Z. H.*, klass. van *Leyden*, ring van *Alphen*; met 160 ziel. en eene kerk te Hoogmade.

**HOUGMADESCHE - POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hoogmade*.

**HOUGPLAAT**. Zie **HOOFDPLAAT**.

**HOUGSCHE-WATERING**, water, pr. *Z. H.*, gem. *Pijnacker*, loopende uit de *Katwijksche-vaart*, door den *Pijnackersche-polder*, in eene veenplas van *Berkel*.

**HOUGSLOOT**, water, pr. *N. H.*, dat begint bezuiden *Haringhuizen* en in de *Westgracht* uitloopt.

**HOUGSTER - POLDER (OUDE-)**. Zie **VLIEDORPSTER-POLDER**.

**HOUGSTRAAT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Eerssel*.

**HOUGSTHAAT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Heesch*, tot de koin der gem. behooren.

**HOUGSTRAAT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Son-en-Breugel*, 10 min. N. O.

van *Breugel*, met *Eind en Eige*, 21 h. en 110 inw. tellende.

HOOGSTRAAT of HOOGSTRATEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. W. van *Uden*; met 15 h. en 70 inw.

HOOGSTRAAT, b., pr. *N. Br.*, gem. *Wantre*.

HOOGSTRAAT, geh., pr. *Z. H.*, gem. en 5 min. Z. van *Soeterwoude*; met 3 h. en 20 inw.

HOOGSTRAAT, geh., pr. *Limb.*, gem. en 2 min. W. van *Tegelen*; met 19 h., 90 inw. en 1 pottenfabriek.

HOOGSTRAAT (HET HUIS-TE-), landg., pr. *Utr.*, gem. *Darhuizen*; groot 135 bund.

HOOGSTRATEN. Zie HOOGSTRAAT. HOOGSTRATEN (HET LANDEKE-VAN-). Zie LANDEKE-VAN-HOOGSTRATEN (HET).

HOOGSTWOUD. Zie HOOGWOUD. HOOGT (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*, ten Z. van *Kruisland*.

HOOGT (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. Z. O. van *Wouw*.

HOOGTE, geh., pr. *Gron.*, gem. *Utrum*, 5 min. Z. W. van *Houwerzijl*; met 4 h. en 20 inw.

HOOGTE (DE), b. in het *Westerkwartier*, pr. *Gron.*, arr. en 3½ u. N. W. van *Gron.*, kant. en 1½ u. N. W. van *Zuidhorn*, gem. *Oldehove*; met 00,3000 bund.

HOOGTEN. Zie HEGTEN. HOOGTERP, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, aan den *Zwarteweg*, onder *Lekkuum*; 43,5625 bund.

HOOGTERP (HET), geh., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, ¼ u. O. N. O. van *Ee*.

HOOGTWOUD. Zie HOOGWOUD.

HOOGVLIET, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Ridderkerk*, reg. kant. *IJsselmonde*, postk. *Rotterdam en Oud-Beijerland* (7 m. k., 8 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. Hoogvliet en Oud-en-Nieuw-Engeland, bevat het d. Hoogvliet en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 764,0484 bund. en telt 109 h. en 800 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt, ook wordt er nog zalmvisserij gedreven. Er is eenen korenmolen.

De inw., op 14 na alle Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *IJsselmonde* behoort. De 15 R. K. parochiëren te *Rhoon*. De enkele Evang. Luth. behoort tot de gem. van *Dordrecht*. Er is 1 school, met 70 leerl.

HOOGVLIET, heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Ridderkerk*, gem.

*Hoogvliet*, reg. kant. *IJsselmonde*, postk. *Rotterdam en Oud-Beijerland*.

Zij bestaat uit het Oude Land-van-Hoogvliet, den Elderspolder, Meeuwengors en Meeuwenplaat, en bevat het d. Hoogvliet, en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 556,8900 bund., en telt 49 h. en 700 inw.

Het d. Hoogvliet ligt 5 u. N. W. van *Dordrecht*, 4 u. W. van *Ridderkerk*, aan de Oude Maas, waaraan het eene haven heeft. De kerk heeft eenen toren doch geen orgel.

HOOGVLIET (HET OUDE-LAND-VAN-) of het OUDE-AMBACHT-VAN-HOOGVLIET, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hoogvliet*; 274,0800 bund. groot.

HOOG-WATUM, geh., pr. *Gron.*, gem. en ¼ u. N. O. van *Bicrum*; met 2 h. en ruim 20 inw.

HOOGWEGSCHE-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Noordwijk-Binnen en-Buiten-Langeveld-en-Offem*.

HOOGWOUD, heerl., pr. *N.H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Medemblik*, hulpk. van de postk. *Alkmaar*, *Hoorn* en *Medemblik*, gem. *Hoogwoud en Aartswoud*. Zij bevat het d. Hoogwoud, en de geh. *Harderwijk*, de *Langereis*, de *Pade*, de *Gouwe*, *Noordend*, *Zuidend*, een gedeelte van de *Weere*, van *Lambertschage* en van de *Langereis*; beslaat 2143 bund., telt 152 h. en 1060 inw., die meest bestaan van boerderij en landbouw.

De 530 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Hoorn*, ring van *Spanbroek*, behoort. De R. K. maken met de overige uit de gem. *Hoogwoud en Aartswoud*, ged. de stat. van *Hoogwoud* uit, welke tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *West-Friesland*, behoort. Enkelen behooren echter tot de stat. van *Lambertschagen de-Weere-en-Zijbecarspel*. Er zijn 2 scholen. ééne te *Hoogwoud* en ééne in de *Weere*.

Het d. Hoogwoud, Hoogwoude ook wel Hoogtwoud of Hoogstwoud gespeld, en van ouds *Holtwalde*, *Hoichtwaard* en *Hoogholtwoude* of *Hooghoutwoude*, ligt 2½ u. N. W. van *Hoorn*, 2½ u. Z. W. van *Medemblik*. De kerk heeft eenen langen spitsen toren, doch geen orgel, maar wel een oud gescheurd doopvont, welke gediend zou hebben, bij den mislukten doop van den *Westfriesche Koning RABDOUD*, in het jaar 707. De R. K. kerk aan den H. *JOHANNES den Dooper* toegewijd, heeft toren en orgel. De dorps. telt 130 leerl. Ook is

er een fraai Raadhuis, en te Hoogwoud, vereenigd met Aartswood, een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen.*

**HOOGWOUD-EN-AARTSWOUD**, gem., pr. *N.-H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Medemblik* (14 m. k., 1 j. d., 5 s. d.). Zij bevat de heerl. Hoogwoud en Aartswood: beslaat 2343,8764 bund., telt 250 h., met ruim 1620 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Er is 1 koornmolen.

De 1000 Herv. maken de gem. *Hoogwoud en Aartswood* uit. De Evang. Luth., behooren tot de gem. van *Medemblik*. De 600 R. K. maken de stat. van *Hoogwoud* uit. Men heeft in deze gem. 3 scholen.

**HOOGWOUDER-KOGGE**, ook wel **LEEKZATER-AMBACHT** of **OVERLOOPERS-AMBACHT**, landstr., pr. *N.-H.*; bevattende de gem. Hoogwoud-en-Aartswood, Opmeer en Zwaag-en-Hoogen-Laag-Zwaagdijk; 4877,8545 bund. groot, telt 515 h., met ruim 3100 inw., die meest van den landbouw bestaan.

**HOOHENHORST**, **HOENHORST**. **HOONHORST** of **HOBORST**, eigenlijk de **HOOGBORST**, geh., pr. *Ooer.*, gem. *Dalfsen*. In dit geh. staat de R. K. kerk der stat. *Dalfsen-en-Hohenhorst*, aan den H. **CYRIACUS** toegewijd.

**HOUIBERG** (DE), buit., pr. *Utr.*, gem. *Amersfoort*; groot 1,2440 bund.

**HOUIBERGEN**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Gaasterlund*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Oudemirdum*; met 5 h. en 20 inw.

**HOUIBRUG** (DE), geh., pr. *N. H.*, gem. *Diemen-en-Diemerdam*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van Diemerbrug; met 4 h. en 30 inw.

**HOUIDAM**, br., pr. *Fr.*, gem. *Smaltingerland*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Oudega*.

**HOUIDAMSLOOT**, water, pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, dat uit de *Groenedecken* voortkomt, en naar de *Kruisdobbe* loopt.

**HOUIDAMSLOOT**, water, pr. *Fr.*, gem. *Smaltingerland*, nabij het d. *Oudega*.

**HOUIDONK**, **HOYDONK** of **HOYDONK**, bij sommigen **HOOGDONK**, b., pr. *N.Br.*, gem. *Nunen-Gerven-en-Neder-Welten*,  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van Nunen, aan den weg van Nunen op Son; met vol-en koornmolen op den Dommel.

**HOUIKENDONK - WERF - EN - KRAAIJENEST**. Zie **OUIJENDONK-WERF-EN-KRAAIJENEST**.

**HOUIKENS - VAN - KLOPPEN - WAARD**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; groot 6,9880 bund.

**HOUILANDEN** (**RHENENSCHEN - NUDE-EN-ACHTERBERGSCHEN**), p.,

pr. *Utr.*, gem. *Rhenen*; 1116,9461 bund. groot.

**HOUILANDSWEG**, weg, pr. *Gron.*, onder Uithuistermeeden.

**HOUIPOLDER** (**GECOMBINEERDE-BUITENDIJKSCHE**), p., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Waspik*, ged. gem. *Raamsdonk*; groot 342,4918 bund.

**HOUIPOLDER** (**DE NOORD-BUITENDIJKSCHE**) of **NIEUWE-BUITENDIJKSCHE-HOUIPOLDER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Raamsdonk*; 421,4180 bund.

**HOUIPOLDER** (**OVERDIEPSCHE**), p., pr. *N. Br.*, gem. *Waspik* en gem. *Raamsdonk*; 612,3401 bund.

**HOUIPOLDERTJE**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hodenprijl*.

**HOUISLAGEN**. Zie **OOSTSLAGEN**.

**HOUISLOBBEN** (DE), **BEELAARSPOLDER**, of **BELAARDSPOLDER**, pr. *N.Br.*, gem. *Raamsdonk*; 43,1118 bund.

**HOUIVELD** (HET), duinvallei, pr. *Z. H.*, gem. 's *Gravenhage*, O. van *Scheveningen*.

**HOOL** (DE) of **DEN HOLLE**, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. Z. van *Stein*, nabij het *Drosterdiep*; 5 h. en 40 inw.

**HOOLE** (TER-), bij de landl. **DE ROOL**, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Hontnisse*, op den weg naar *Welsoorde*; met 61 h. en 200 inw.

**HOOLENDRICHT**. Zie **HOLENDRICHT**.

**HOOLSTRAAT**, b. van het d. *Teteringen*, pr. *N. Br.*

**HOOMADE**. Zie **HOOGMADE**.

**HOON**. Zie **HOORN**.

**HOONAARD** (DEN). Zie **RUSTWIJK**.

**HOONDERD** (DEN **NIEUWE**), DEN **NIEUWE-HOONERT** of **DEN NIEUWE-HOONERT**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Hoedekenskerke*; groot 48,9000 bund.

**HOONDERD** (DEN **OUDE**), p., pr. *Zeel.*, gem. *Hoedekenskerke*; groot 28,4878 bund.

**HOONHORST**. Zie **HOORNHORST**.

**HOONTE**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. ten N. van *Neede*; met 39 h. en 300 inw.

**HOPE** (DE), buit., pr. *Utr.*, ged. gem. *Renswoude*, ged. gem. *Woudenberg*; groot 38,5958 bund.

**HOOPHUIZEN**, **HOPHUIZEN** of **HOPHUIZEN**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*, 1 u. W. van *Nunspeet*; met 5 h. en 30 inw.

**HOOPHUIZERBEEK**, water, pr. *Geld.*, dat bij Hoophuizen in de Zuidoerzee valt.

**HOOPMANSHOOP**, poel, pr. *Ovr.*, in de heide, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Avereest*.

HOOR (TEN). } Zie HORE (TEN).  
HOORE (TEN). }

HOORENER-HOP. Zie HOORNER-HOP.

HOORHUIZEN. Zie HORNHUIZEN.

HOORN, arr., pr. *N. H.* Het is verdeeld in de kant.: Hoorn, Enkhuizen, Medemblik, Purmerende en Edam; beslaat 85285,6375 bund., en telt 12855 h., met 73300 inw., die meest bestaan van visscherij en landbouw, vooral echter van de veeteelt, bijzonder door de zoogenaamde Edammerkaas.

HOORN, kant., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*. Het bevat de gem.: Hoorn, Avenhornen-Oostmijzen, Grosthuizen, Scharwoude, Beets, Oudendijk, Schar-dam, Berkhout-en-Baarsdorp, Ooster-en-Wester-Blokker, Schellinkhout, Wijdenes-en-Oosterleek, Wognum-en-Wadway, Zwaag-Hoog-en-Laag-Zwaagdijk, Ursum-Rustenburg-en-de-Braak en Westwoud-en-Binnewijzend; beslaat 14520,8372 bund., en telt 1242 h., met 17900 inw., die van veeteelt, het kaasmaken, de visscherij, handwerken en warmoezierderij bestaan.

HOORN, klass., pr. *N. H.* Zij is verdeeld in de ring.: Hoorn, Enkhuizen, Medemblik en Spanbroek, bevat 34 gem., met 44 kerken, 44 Predikanten, en ongeveer 25500 zielen.

HOORN, ring, pr. *N. H.*, klass. van *Hoorn*. Zij bevat de gem.: Hoorn, Berkhout, Grosthuizen-en-Avenhorn, Ooster-en-Wester-Blokker, Scharwoude, Schellinkhout, Wijdenes-en-Oosterleek en Zwaag; met 12 kerken, 11 Predikanten en 9200 zielen.

HOORN, gem., pr. *N. H.*, arr. en kant. *Hoorn* (17 m. k., 4 s. d.). Zij bevat de st. Hoorn, de b. Koepoortsweg en een ged. van het geh. het Keern en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 677,4217 bund., en telt 1653 h., met 9000 inw., die gedeeltelijk bestaan van den handel in kaas. Voorts zijn er 1 sloopstimmerwerf, 1 touwslagerij, 2 weverijen, 2 boekdrukkerijen, 1 azijnmakerij, 2 smeersmelterijen, 1 zoutkeet, vele smederijen, 1 bierbrouwerij, 1 mouterij, 3 houtzaag-, 1 hennep-, 1 pel-en-2 tras-en-biksteen- en 3 korenmolens en 1 fabriek van draagbaar gaz.

De 5000 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Hoorn*, met 4 Predikanten. De 130 Rem. maken eene gem. uit, welke tot de *Eerste* klass. behoort. De 460 Luth. maken eene gem. uit, welke evenmin onder de Ev. Luth. Synodale als onder de Herst. Ev. Luth. kerkelijke Commissie behoort.

De 300 Doopsgez. maken eene gem. uit. De 2800 R. K. maken twee stat. uit, de stat. van den H. FRANCISCUS en de stat. van den H. CYRIACUS, welke tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *West-Friesland*, behooren. De 900 Isr. maken de rings. van *Hoorn* uit.

De st. Hoorn, in het Lat. *Horna*, volgens sommigen het oude *Hornum*, ligt omtrent 7½ u. N. N. O. van Amsterdam, 4 u. O. van Alkmaar, 3½ u. W. Z. W. van Enkhuizen, 52° 38' 23" N. B., 22° 43' 29" O. L., aan eenen kleinen inham der Zuiderzee, het Hoornner-hop genoemd, welke aan de stad eene bekwame reede verschaft, en gemeenschap met eene schoone haven heeft. Hoorn heeft 5 poorten, 1653 h. en 8670 inw. De vier voornaamste straten der stad, die alle zeer breed zijn, loopen uit, op de Grootte markt, die de Roode-steen genoemd wordt. Aan de landzijde wordt Hoorn omringd, door vet en vruchtbaar weiland, en door vele tuinen en lusthoven, wier getal echter in de laatste vijftig jaren aanmerkelijk verminderd is. Naar Enkhuizen gaat men langs eenen weg, de Streek genaamd, tusschen een zevental dorpen door.

De stad is sterk genoeg uit hoofde van hare gelegenheid, alzoo men het omgelegen land, door het zeewater, ligtelijk kan laten onderloopen.

Hoorn is rijk aan overblijfselen van oude bouw- en beeldhouwkunst aan de gevels der huizen. Het Stadhuis is een oud, eenvoudig gebouw, met eenen fraaijen voorgevel, eenen dubbel en een doorluchtig dak-torentje. Op de Raad- en Trouwzaal, het fraaiste vertrek van dit gebouw ziet men vóór den schoorsteen, welke op marmeren pilaren rust, den slag van Bossu, in schilderijen afgebeeld. Ook vindt men op deze kamer de portretten van JAN PIETERS KOEN en zijne vrouw SARA MENTEN. In eene andere kamer de afbeelding van MICHEL ADRIAANZ. DE RUYTER, door FERDINAND BOL, en op de Secretarie een oud schilderstukje, mede den slag van Bossu voorstellende. Ook de beker van Bossu wordt aldaar bewaard. Behalve de stedelijke regering, houdt ook het Kantongeregt zijne zittingen op het Stadhuis. Verdere voorname gebouwen zijn: het Tribunaal, met twee deftige voorgevels voorzien. De fraaiste voor aan de straat, de andere eenige treden binnenwaarts sprin-

gende, en met een kunstig ijzeren hek, versierd met schiet- en ander geweer, van de markt afgesloten; de Waag, een fraai vierkant gebouw, van blaauwen arduin, met eenen Eenhoorn, die het wapen van Hoorn vasthoudt, in den voorgevel; het voormalige Oostindischhuis tot verschillende einden bebezigd wordende, zoo als tot de vergadering van het Departement der Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, voor de Leesbibliotheek van dat Departement enz.; het voormalig Admiraliteitshuis of Prinsen-hof, waarvan een gedeelte is afgestaan tot onderwijs aan de leerlingen der Clinische school; het voorm. Magazijn ter Admiraliteit, thans tot eene Correctionele Gevangenis verbouwd; de voorm. Munt, thans gedeeltelijk tot Kazerne van het garnizoen ingerigt; de St. Sebastiaans-Doelen, thans ingerigt tot een Stads-Logement, waar men fraaije schilderijen, Schutters uit de zeventiende eeuw voorstellende, aantreft.

De Herv. hebben er 3 kerken: de Groote kerk een fraai nieuw gebouw, met toren en een sierlijk, welluidend en krachtvol orgel; de Noorderkerk, ook de Vrouwekerk genaamd, met eenen spitsen toren doch zonder orgel, en de Oosterkerk, met een doorlichtig daktorentje en een orgel. Ook de Remonstr., de Evang. Luth. en de Doopsg. hebben hier ieder eene, de R. K. twee kerken en de Isr. eene syn.

Onder de liefdadige gestichten en inrigtingen zijn: het Gasthuis, bestaande uit twee gebouwen, het Oude en het Nieuwe-Gasthuis genaamd; het Weeshuis; het R. K. Weeshuis; het Proveniershuis, ook het St. Pietershof genaamd; het Klaas-Stapels-Hofje, dat door oude vrouwen bewoond wordt; eene Spaarbank; de Bank van Leening of Lombard; vier Begravenis-ondersteunings-bossen; een Genootschap tot ondersteuning van behoeftige kraamvrouwen; alsmede de Vrouwen-vereeningingen: *Tot Heil der Armen*.

Tot de wetenschappelijke inrigtingen behoort: de Latijnsche school, bestaande uit zes klassen, met eenen Rector, en eenen Leeraar in de Wetkunde; eene School voor Geneeskundigen ten platten lande, met 4 Onderwijzers en 14 leerl.; het Genees-, Heel-, Verlos- en Scheikundig Genootschap: *Vis unita fortior* (d. i. kracht wordt door vereeniging sterker), en een Departement der Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*. Men heeft

er eene Fransche kostschool voor Jongeheeren, en eene Kostschool voor Jongejuvrouwen; buiten de Stads burgerscholen, Partikuliere scholen en Stads armen scholen.

Palmmarkt den 2den Donderd. in April; beestenmarkt den laatsten Donderdag in April, den tweeden Maandag in November en den vierden Maandag in de zelfde maand; kermis den eersten Woensdag in Augustus en duurt 10 dagen. Weekmarkt des Donderdags.

HOORN, d., pr. *Limb*. Zie HOORN. HOORN of OOST-TERSCHELLING, meestal DE HOORN, en bij de eilanders meest HORN of HOON, d., pr. *N. H.*, arr. en 18 u. ten N. van *Hoorn*, kant. en 14 u. N. van *Medenblik*, reg. kant. *Texel*, postk. *den Helder*, gem. *Terschelling*, aan het O. van het eiland; met 19 h. en 120 inw., die van landbouw en zeevaart bestaan. Ook is er eene eendenkooi.

De Herv. behooren tot de gem. van *Midland-en-de-Hoorn*. De kerk is tamelijk groot maar smal, en heeft eenen hoogen naalddoren, waaraan veel duifsteen gevonden wordt. De R. K. parochiëren te *Burg op Texel*. Er is eene school met 30 leerl.

HOORN of DEN HOORN, ook wel IN DEN HOORN, d., pr. *N. H.*, en 11 u. N. van *Alkmaar*, kant., postk. en 3 u. N. van *den Helder*, reg. kant. en gem. *Texel*, op het Zuidwesteinde van het eiland. Men telt er 101 h. met 570 inw.

De 460 Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Alkmaar*, ring van *Hoorn*. De kerk heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel. De Doops. maken eene gem. uit, welke een klein bedehuis heeft. De R. K. worden tot de stat. van *den Burg* gerekend.

De dorps. telt 90 leerl. Er is een gasthuis voor overmogenen.

HOORN, b., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. Z. O. van *Heerde*; met 61 h. en 370 inw.

HOORN, ook ALPHER-HOORN, b., pr. *Z. H.*, gem. *Alphen-en-Rietveld*. Zij is een der vijf wijken van die gem. en strekt zich van het dorp *Alphen* tot 's Molenaarsbrug uit.

HOORN, geh., pr. *Gron.*, gem. en ½ u. van *Wedde*; met 34 h. en 200 inw.

HOORN (BANNEPOLDER-VAN-), p., pr. *N. H.*, gem. *Hoorn*; 201 bund.

HOORN (DE), b., pr. *Gron.*, gem. en 1 u. W. ten Z. van *Uithuizerme-*

*den*, 5 min. O. van Oosternieland. HOORN (DE). Zie HOORN (DEN).

HOORN (DE) of DE HORN, eil. in het IJ, pr. N. H., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van Zaandam; groot 81,8902 bund.

HOORN (DE). Zie HOORN.

HOORN (DE), ook wel enkel HOORN, geh., pr. Gron., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van Wedde, aan de westzijde van de Westerwoldsche-Aa; met 35 h. en 200 inw.

HOORN (DEN), OP-DE-HOORN, DE HOORN of DE HORN, d., pr. Gron., arr. en 7 u. W. van Appingedam, kant., postk. en 3 u. W. van Onderdendam, ged. gem. en  $\frac{1}{3}$  u. Z. W. van Eenrum, ged. gem. en  $\frac{1}{3}$  u. O. van Leens, aan het Hoornstermaar; met 37 h. en 300 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De 150 R. K. hebben hier eene stal., welke tot het aartspr. van Gron. behoort en 900 ziel. tellt. De kerk, aan den H. WILLIBRORDUS toegewijd, is een fraai gebouw, met een orgel en op haar noordeinde eenen naaldtoren. De Herv. behooren ged. tot de gem. van Eenrum, ged. tot die van Warshuizen. De Doopsgez. tot die van Rasquert-en-Obergum.

HOORN (DEN), geh., pr. Z. H., Hof-van-Delft; met 30 h. en 260 inw.

HOORN (DEN) of HET HUIS-TE-HOORN, adell. h., pr. Z. H., gem. Rijswijk, niet ver van de Hoornbrug.

HOORN (DEN), geh., pr. Z. H., gem. en 5 min. Z. W. van Zegwaard; met 16 h. en 200 inw.

HOORN (DEN), geh., pr. Gron., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van Haren; met 34 h. en ruim 290 inw.

HOORN (DEN). Zie HOORN. HOORN (DEN). KLAAS HOORNPOLDER.

HOORN (HET HUIS-TE), adell. h. Zie HOORN (DEN).

HOORN (IN-DEN-). Zie HOORN.

HOORN (NIEU-WE-). Zie NIEUWENHOORN. NIEUWENHOORN-SCHE-POLDER.

HOORN (HET NIEUWE-HUIS-TE-), buit., pr. Z. H., gem. Rijswijk.

HOORN (OP-DE-). Zie HOORN (DEN).

HOORN (OUDE-). Zie OUDENHOORN.

HOORNAAR, gem., pr. Z. H., arr. en kant. Gorinchem, postk. Gorinchem, Vianen en Schoonhoven (9 m. k., 4 s. d., 5 j. d.). Zij bevat het d. Hoornaar en een ged. van het geh. Groeneweg, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 544,6654 bund., en telt 60 h. met 520 inw., die bestaan van landbouw en veeveelt.

De inw., allen Herv., maken,

met die van de b. Minkeloos, onder Noordeloos-en-Oer-Slingeland, eene gem. uit, welke 550 ziel. telt, en tot de klass. van Dordrecht, ring van Gorinchem, behoort. Er is eene school met 80 leerl.

Het d. Hoornaar, oudtijds Hoornaer of Hoornaarsdam, in de wandeling veelal Hoorne, ligt  $1\frac{1}{2}$  u. N. van Gorinchem,  $4\frac{1}{2}$  u. Z. Z. W. van Vianen, aan de Giessen. De kerk heeft eenen toren, welke vrij hoog en door eene lage spits gedekt is, doch geen orgel.

Kermis Donderdag volgende op den Zondag tusschen 4 en 10 September.

HOORNAARSCHE-HOEKEN, p., pr. Z. H., gem. Hoornaar; groot 30,9344 bund.

HOORNAARSDAM. Zie HOORNAAR. HOORNBRUG, brug over de trekvaart van Delft naar s Gravenhage, pr. Z. H., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. Z. O. van Rijswijk.

HOORNE. Zie HOORNAAR. HORN.

HOORNE (DE), b., pr. N. H., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van Akersloot; met 4 h. en 22 inw. en een veer.

HOORNE-POLDER (KLAAS-). Zie KLAAS-HOORN POLDER.

HOORNER-HOP, HOORENER-HOP, of HOORNSCHE-HOP, of HOP VAN HOORN, inham in de Zuiderzee, aan de westelijke kust van de pr. N. H. (KOGGE.

HOORNER-KOGGE. Zie WESTER-HOORNER-NIEUWLAND, p., pr. N. H., gem. Terschelling.

HOORNES-POLDER. Zie HORNES-POLDER.

HOORNHIL, p., pr. N. Br., gem. Hooge-en-Lage-Zwulwe; 33 bund.

HOORNHUIZEN. Zie HORNHUIZEN.

HOORNPOLDER. Zie HORN POLDER.

HOORNSCHE-BRUG of brug no. 17, pr. Geld., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van Heerde.

HOORNSCHE-DIEP. Zie AA.

HOORNSCHE-DIJK, dijk pr. Gron., langs het Hoornsche-diep, beginnende te Haren en eindigende aan den buitensingel der stad Groningen.

HOORNSCHE-DIJK, geh., pr. Gron., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van Haren, ged. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van Gron.; met 53 h. en ruim 480 inw.

HOORNSCHE-HOOFDEN, zuidelijke punt van den p., Oudenhoorn, pr. Z. H., gem. Oudenhoorn.

HOORNSCHE-HOP (HET). Zie HOORNER-HOP (HET).

HOORNSCHE-POLDER (DE) of

DE HOORNPOOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Huzerswoude*; groot 133,2110 bund.

HOORNSCHE-WEGLSLOOT, water, pr. *N. H.*, gem. *Wognum-en-Wadway*, hetwelk van het Overtoom afkomt en tot de kerkbuurt loopt.

HOORNWIJK, hofst., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Rijswijk*, in de nabijheid van de Hoornbrug; groot 3,8374 bund.

HOORSIK of DEN HOZIK, b., pr. *Gell.*, gem. en 5 min N. W. van *Vrielt*; met 76 h. en 470 inw.

HOORT of HOIRT, poel, pr. *N. Br.*, 1 u. Z. van Budel.

HOSENHUIZEN (DE) of HOSENHUIZEN, b., pr. *Gron.*, gem. *Noorddijk*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Engelbert*, aan het Winschoter-diep.

HOYDONK. Zie HOOIDONK.

HOYKANTSLOOT, water, pr. *N. H.*, in de afgekade *Spieringdijkerlanden*, loopende van de Zuidermeer tot de Noordermeer. (HOP.

HOP (HOORNSCHE-). Zie HOORNER-

HOPE (HUIS-VAN). Zie WELGELEGEN.

HOPEL, geh., pr. *Limb.*, gem. en 1 u. van *Kerkrade*; 18 h. en 100 inw.

HOPHUIZEN. Zie HOOPHUIZEN.

HOPMANS-POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Diemen-en-Diemerdam*.

HOPMEERVEEN, poel in de heide, pr. *N. Br.*, gem. *Roussdaal-en-Nispen*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Nispen*.

HOPPERS, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, in het d. *Hemelum*.

HOPTILLE, geh., pr. *Fr.*, onder het d. *Huins*, aan de trekvaart van Bolsward op Leeuwarden. (HOP.

HOP-VAN-HOORN. Zie HOORNER-HORDIJK, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Oost-en-West-IJsselmonde*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *IJsselmonde*; met 21 h. en 130 inw.

HORE (TEN-), TEN-HOORE, TEN-HOER of eigenlijk TEN-HOOR, b., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, Z. W. van *Oosterwolde*.

HORENHUIZEN. Zie HORNHUIZEN.

HORENTJE of HET HORNTJE, boerd., pr. *N. H.*, gem. *Tezel*, nabij het d. Hoorn.

HORIK, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. O. van *Nederweert*; met 29 h. en 150 inw.

HORKENBURG of HOLEKEBARG, erve, pr. *Oer.*, gem. en 20 min. N. W. ten W. van *Hauksbergen*; groot 11,4950 bund.

HORN, st. Zie HOORN.

HORN, gem., pr. *Limb.*, arr., kant. en postk. *Roermond* (7 in. k., 5 s. d.). Zij bevat het d. Horn en het geh. Weerd; beslaat 1157,6475 bund. en telt 140 h.,

met 900 inw., die meest bestaan van landbouw. Ook zijn er 3 brouwerijen, 1 branderij, 1 leerlooierij, 1 korenmolen, 2 pannen- en steenbakkerijen.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Roermond*, welke door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. Er is ééne school.

Het d. Horn, Horne, Hoorne, Heurn of Heurne, in het Fr. Hornes, ligt  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Roermond*. Men telt er 120 h. en 690 inw. De kerk aan den H. MARTINIUS toegewijd, heeft eenen fraaijen toren.

HORN (DE). Zie DIRKSHORN.

HORN (DEN), b., pr. *Gron.*, gem. en 5 min. Z. van *Zuidhorn*.

HORN (DEN). Zie KROMMENIEHORN.

HORN (DEN), DEN HOORN of DE HOORN, ook wel SMIDSHORNE, geh., pr. *Gron.*, gem. *Aduurd*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van de *Leege Meeden*; met 37 h., 220 inw. en eene Doopsg. kerk, zonder toren of orgel.

HORN (OOSTERBIERUMER-). Zie OOSTERBIERUMER-HORN.

HORN (TER), geh., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. W. van 't *Zand*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Leermens*.

De Doopsg. maken, met die van eenige andere plaatsen, eene gem. uit, welke 140 zielen telt. De kerk heeft toren noch orgel.

HORN (TER-) (DE HOEK), pr. *Gron.*, gem. van *Oldehoec*; 3 h. en 16 inw.

HORNA. Zie HOORN.

HORNDIJK, b., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Leerdam*; met 9 h. en 50 inw.

HORNE, gem. Zie HORN.

HORNE (DE), buurtje, pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen*.  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Buitenpost*.

HORNÉ (GROOT - TER-). Zie MARTENA. (NIJHORNE en OUDEHORNE.

HORNE (NIJE - EN - OUDE-). Zie HORNE (TER-), d. Zie TERHORNE.

HORNE (TER-), geh., pr. *Fr.*, gem. *Doniauarstat*, 10 min. N. W. van *Langweer*.

HORNE (TER-), boerd., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, 5 min. Z. van *Burgwerd*.

HORNENHUIZEN. Zie HORNHUIZEN.

HORNES. Zie HORN.

HORNES-POLDER, ook wel HOORNES-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Beide-Katwijken-en-het-Zand*; 126 bund.

HORNE-STREEK (DE) of DE OUDE-ZEEDIJK, ook HONNESTREEK of HONDE-STREEK, rijweg, pr. *Fr.*, gem. *Barra-*



*deel*, loopende van de binnenzijde van den Groenedijk, tot aan de Dijkstertille, waar hij zich met den algemeenen Zeedijk vereenigt.

**HORNHUISTER-POLDER (NOORDER-)**, ook de ZEVENBOERSTER-POLDER, p., pr. *Gron.*, gem. *Kloosterburen*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van Hornhuizen; groot 200 bund.

**HORNHUISTER-POLDER (WESTER-)**, ook de ZESBOERSTER-POLDER, p., pr. *Gron.*, gem. *Kloosterburen*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van Hornhuizen; 124,8500 bund.

**HORNHUIZEN** of HOORNHUIZEN, vroeger HOORHUIZEN, ook wel HORENHUIZEN of HOERHUIZEN genaamd, d., pr. *Gron.*, arr. en 8 u. ten N. van *Appingedam*, kant., postk. en 4 u. W. ten N. van *Onderdendam*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Kloosterburen*, 53° 23' 19" N. B. 24° 1' 30" O. L. Men telt er 100 h. en ruim 750 inw., die meest bestaan van den landbouw, en ook zeer goede aardappelen aankweken.

De 700 Herv., behooren tot de gem. van *Hornhuizen-en-Kloosterburen*. De kerk heeft een koepel- of lantaarntorentje, op een kort zamenlopend dak, en een niet groot orgel. De 40 R. K. parochiëren te *Kloosterburen*. De weinige Doopsgez. behooren tot de gem. *Mensingaweer*. De dorps. telt 75 leerl.

**HORNHUIZEN, HORNENHUIZEN, HORENHUIZEN** of DE HORENHUIZEN, geh., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Godlinze*.

**HORNHUIZEN-EN-KLOOSTERBUREN**, kerk. gem., pr. *Gron.*, klass. van *Middelstum*, ring van *Leens*. Men telt er ruim 1700 ziel. en heeft er twee kerken als 1 te *Hornhuizen* en 1 te *Kloosterburen*.

**HORNMEER** of ORNMEER, ook HOEK-POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Aalsmeer-en-Kudelstaart*; groot 183 bund.

**HORN-POLDER** of HOORN-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Atkemade*; 8,2560 bund.

**HORN-POLDER**, ook wel HOORN-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Bodegraven*; groot 50,9762 bund.

**HORN-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Nederhorst-den-Berg-Overmeer-en-Hindredam*; groot 50,9762 bund.

**HORNSLOOT**, water, pr. *N. H.*, gem. *Assendelft*, dat uit de *Langesloot* voortkomende, zich door de Blokslootsluis in het IJ ontlast.

**HORNSLOOT**. Zie HOLLESLOOT.

**HORNSLUIS**, ook wel HOORN-SLUIS gespeld, doch eigenlijk BEEMSTERSLUIS, sluis, pr. *N. H.*

**HORNSTERBUREN, HOANSTERBUREN** of HORNSTERHUIZEN, b., pr. *Fr.*, gem. *Rauwerderhem*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Rauwerd*.  
**HORNSTERMEER (HET-GROOTE-EN HET-KLEINE-)**. Zie HASKERHORNSTERMEER (GROOTE) en HASKERHORNSTERMEER (KLEINE-). (STER-POEL-)

**HORNSTER-POEL**. Zie TERHORNSTERZWAAG of HOORNSTERZWAAG, d., pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*, arr., kant. en postk. *Heerenveen*. Men telt er 95 h. en 400 inw., die meest bestaan van landbouw en veenderij.

De inw., alle Herv., behooren tot de gem. *Hornsterzwaag-Jubbega-en-Schurega*. De dorps. telt 60 leerl.

**HORNSTERZWAAG-JUBBEGA-ENSCHUREGA**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. en ring van *Heerenveen*. Men heeft er twee kerken, als: ééne te Hornsterzwaag, en ééne te Schurega, en telt er 1700 zielen.

**HORNSTERZWAAGSCHE - COMPAGNIE** of HOORNSTERZWAAGSCHE-COMPAGNIE, veenkolonie, pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Hornsterzwaag*; met 45 h. en 280 inw.

**HORNTJE**. Zie HORENTJE.

**HORNUM**. Zie { HOORN.  
OUDSHOORN.

**HORNWIJER**, h., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Hantum*; met 5,5100 bund. grond.

**HORRELVEEN**, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Havelte*; met 5 h. en ruim 30 inw.

**HORREN (DE)**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Bafo*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Saaksunhuizen*.

**HORRENDIJK**, dijk, pr. *Z. H.*, zich van Leerdam naar den Diefdijk langs de Linge uitstreckende.

**HORS (DE)** of DE HORST, zandplaat aan het eil. *Texel*, pr. *N. H.*, de zuid-oostelijke punt van dat eil. uitmakende.

**HORSBORN-ZAND (HET)**, nu veelal de HARINGVLIET genoemd, groote zandplaat in de *Groninger-wadden*.

**HORSE** of HORSa, b., pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Delfstrahuzen*.

**HORSE**, HORSa of HOASB, ook wel HASSa genoemd, water, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, Z. O. van de st. Workum, loopende uit de Workumer-trekvaart, naar den dijk van het Workumer-Nieuwland.

**HORSE (DE)** of DE HORSSE, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Wonselerdeel*, ten Westen van Hieslum.

**HORSIK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *St. Michielsgestel*; met 29 h. en 170 inw.

**HORSSEN**, gem. en heerl., pr. *Gld.*

arr. *Nijmegen*, kant. *Drunen*, postk. *Nijmegen* (20 m. k., 6 s. d., 1 j. d. 1 afd.). Zij bevat het d. Horssen en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1181.1245 bund. en telt 135 h., met ruim 850 inw., die meest bestaan van landbouw, tabaks- en veeteelt; ook is er 1 windkorenmolen.

De 690 R. K. maken een par. uit van het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Drunen*, door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wondende. De 105 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Nijmegen*, ring van *Batenburg*. De 8 Isr. behooren tot de rings. van *Nijmegen*. Er is eene school met 120 leerl.

Het d. Horssen, Horsse of Horsen, ligt 5 u. W. ten Z van *Nijmegen*, 1 u. Z. van *Drunen*. De R. K. kerk aan den H. *Antonius Abt* toegewijd, heeft geen orgel; bij de kerk staat een toren. De Herv. kerk heeft mede eenen toren, doch geen orgel.

Kermis, Zondag vóór St. Victor. **HORSSSEN** (HUIS-TE-), kast., pr. *Geld.*, gem. en 7 min. W. van *Horsse*; groot 73,6718 bund.

**HORSSEWEG**, water pr. *Fr.*, gem. *Wynbrüseradeel*, uit de *Modderige Geeuw* naar het *Stobbe-Rak* loopende.

**HORST**, kant., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*. Het bevat de gem. *Horst*, *Broekhuizen*, *Grubbenvorst*, *Helden*, *Meerlo*, *Sevenum*, *Venray*, en *Wanssum*; beslaat 44113,8775 bund. en telt 2710 h. met ruim 16300 inw., die meest bestaan van den landbouw.

**HORST**, dek. in het vic. apost. van *Limb.*, bestaande uit de par., *Horst*, *Afferden*, *Bergen*, *Blitterswijk*, *Broekhuizen*, *Broekhuysenvorst*, *Geisteren*, *Gennip*, *Grubbenvorst*, *Heijen*, *Helden*, *Lottum*, *Meerlo*, *Middelaar*, *Mook*, *Oirlo*, *Ottersum*, *Panningen*, *Sevenum*, *Swolgen*, *Venray*, *Wanssum* en *Well*. Men telt er even zoo vele kerken en vier kapellen, als: te *Castenray*, te *Leunen*, te *Merselo* en te *Oostrum*, met 23 Pastoors, 24 Kapellaans en ruim 25300 ziel.

**HORST**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. *Horst*, hulpk. van het postk. *Venlo* (12 m. k., 8 s. d.). Zij bevat het d. *Horst*, benevens het geh. *Eikelenbosch*, *Meldelsloo*, *Hegelsom*, *Berkel*, *Middeljik*, *Meterik*, *Schadijk* en *Oostenrijk*; beslaat 8019,3040 bund. en telt 545 h., met ruim 3320 inw., die meest bestaan van den landbouw. Er zijn 3 brouwerijen, 3 blaauwerwerijen, 1 leerlooijerij, 1 orgel- en 2 stroop-

makerijen, 1 stoomolie- en pel- en 2 korenmolens.

De inw., op 2 na allen R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Horst*, behoort, en door eenen Pastoor, benevens twee Kapellaans, bediend wordt. De 2 Herv. behooren tot de gem. *Blitterswijk*. Er zijn 3 scholen.

Het d. *Horst* ligt 6½ u. N. van *Roermond*, 2½ u. N. N. W. van *Venlo*. De kerk aan den H. *Lambertus* toegewijd, is een Gothisch gebouw, met eenen hoogen toren en een fraai orgel. De dorps. telt 250 leerl.. Ook zijn er eene Fransche school; een Gemeentehuis, waarin ook het vredegeret zitting houdt; eene groote en zeer welingerigte Kazerne der *Marechausées*; een *Armhuis*, en een oud adell. kasteel, het *Huis-te-Horst* genoemd.

Kermis den eersten Zondag na St. *Lambert*; de jaarmarkt, welke voornamelijk in linnengoed, kramersgoed enz. bestaat, daags daarna.

**HORST**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 50 min. van *Loom-op-Zand* aan den keiweg naar *Sprang*; 11 h. en 70 inw. **HORST**. Zie **HORST** (DE).

**HORST**, kleine streek, pr. *Gron.*, gem. *Haren*, ten O. en digt bij het d. **HORST**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. W. van *Stamproy*.

**HORST**. Zie **NEDERHORST**. **HORST**, b., pr. *Geld.*, gem. en ¾ u. W. ten N. van *Ernelo*; met 44 h. en 310 inw.

**HORST**, b., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. van *Doornspijk*; met 13 h. en 100 inw.

**HORST**, h., pr. *Over.*, gem. en 1½ u. Z. O. van *Diepenveen*.

**HORST** (DE), hooiveld, pr. *Gron.*, gem. *Haren*, in het geh. *Onnen*.

**HORST** (DE) of *Ten-Horst*, adell. h., gem. *Apeldoorn*, 5 min. van *Loenen*; met ongeveer 28 bund. grond.

Op dit adell. h. is eene kapel, welke tot de R. K. statie van *Eerbeek-Brummen-en-de-Horst* behoort.

**HORST** (DE), erve en goed, pr. *Geld.*, gem. en 20 min. O. van *Èpe*, beslaande ruim 51 bund.

**HORST** (DE) of *Peizerhorst*, geh., pr. *Dr.*, gem. en ¼ u. O. van *Peize*; met 5 h. en 45 inw.

**HORST** (DE), adell. goed, pr. *Limb.*, gem. en 10 min. Z. van *Ècht*; met 62,9180 bund.

**HORST** (DE). Zie *Hors* (DE). **HORST** (DE), zandpl. aan het eil. *Vlieland*, pr. *N. H.*, de Noordwestelijke punt van het eil. uitmakende.

HORST (DE), geb., pr. *N. H.*, gem. *Gilze-en-Rijen*, 10 min. Z. W. van *Gilze*; met 7 h. en 50 inw.

HORST (DEN) of HORST, pr. *N. Br.*, ged. gem. en 20 min. O. van *Oosterhout*, ged. gem. *Made-en-Drimmen*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Made*; met 67 h., 420 inw. en 1 school met 90 leerl.

HORST (HUIS-TE-), kast., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. van *Horst*; met 171,7010 bund.

HORST (HUIS-TER-), HUIS-TER-HURST of HUIS-TE-HORST, riddermatige hofst., pr. *Z. H.*, gem. en 1  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Voorschoten*; groot 44,3000 bund.

HORST (LUST-). Zie LUSTHORST (1).

HORST (TER-), b., pr. *Gron.*, gem. *Vlagwedde*, N. van en dicht bij *Ter-Apel*.

HORST (TER-), geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. W. van *Beilen*; met 4 h. en 40 inw.

HORSTBRANDEN (DE), hooilanden, pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Rhenen*.

HORSTE (DE-). Zie HARSTE (DE).

HORSTEN (DE), ook de ONSTWEDDERHORST genaamd, streek, pr. *Gron.*, gem. en 2 u. Z. van *Onstwedde*.

HORSTERBRUG of brug no. 9, pr. *Geld.*, liggende over het vierde pand van het Apeldoornsche kanaal.

HORSTERMEER of OVERMEERSCHMEER, pr. *N. H.*, gem. *Nederhorsteden-Berg-Overmeer-en-Hinderdam*; groot 621 bund.

HORSTHOEK, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. Z. W. van *Heerde*; met 46 h. en 310 inw.

HORSZAK. Zie HORZAK.

HORTE (DE), buit., pr. *Over.*, gem. *Dalfsen*.

HORTEL - ZIPTEN - EN - BANTEN. Zie HARTEL-ZIPTEN-EN-BANTEN.

HORTHOEKERROT, ook wel HORTHOEKERROT, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 40 min. Z. O. van *Epe*; met 24 h. en 180 inw.

HORTINA. Zie ORTHEN.

HORZAK of HORZAK, b., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. N. ten O. van *Oss*; met 13 h. en 60 inw.

HOSENHEIM. Zie HUISSEN.

HOSENHUIZEN. Zie HOOSENHUIZEN.

HOSPITAAL (HET), bij verkorting 't SPIEAL, ook wel HOSPITAAL-KAPELLE, pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*.

HOSTERBACH. Zie OOSTERBEEK.

HOTHOEKERROT. Zie HORTHOE-

HOTSOND. Zie HONTE. (KERROT.)

HOTTEN. Zie HUTTEN (DE).

HOTTINGA, zes dagloonerswoningen, pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Sexbierum*.

HOTTINGA of HATTINGA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Tjum*; groot 1,5038 bund.

HOTTINGA of BLAAUWHUIS, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Hennuarderadeel*, 5 min. W. van *Wammels*; 29,4390 bund.

HOTTINGAWIER, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Iduarderadeel*.  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Aegum*; groot 24,2500 inw.

HOTTINGAZIJL, sluis in den Lepedijk, pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*.

HOTZOND. Zie HONTE (DE).

HOU (T) of HET HOUW, b., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, 5 min. N. W. van *Cornwerd*, aan den Zeedijk; met 8 h. en 50 inw.

HOUBERG of HOUWBERG, geh., ged. pr. *Geld.*, gem. *Herwen-en-Aardt*, ged. tot *Pruissisch-Rijnland* behorende; met 2 h. en 10 inw. in *Geld*.

HOUBERG, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Herwen-en-Aardt*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Herwen*, met 0,0900 bund. grond.

HOUBERGSCHVEER, pontveer, pr. *Geld.*, gem. *Herwen-en-Aardt*, over den verlamden Ouden-Rijn.

HOUCK. Zie HOEK.

HOUD (DEN). Zie ARENSGENHOUT.

HOUDER (OP-DEN-) of OP DEN HAN- DER, geh., pr. *Gron.*, gem. *Eenrum*.

HOUDERINGE of HOUDRINGE, landg., pr. *Utr.*, gem. *de Bildt*, aan den straatweg; groot 340,5358 bund.

HOUDORP. Zie HOUTDORP.

HOUDRIA. Zie OUDAAN.

HOUKEMA of HOUKUMHUIS, boerd., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. N. van *Baſto*.

HOUKES, geh., pr. *N. H.*, gem. *Wieringen*, 40 min. Z. W. van *Hypolitushoef*; met 4 h. en 20 inw.

HOUKESLOOT of DE HOUWKESLOOT, water, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, dat bij destad *Sneck* een begin neemt, en in het *Sneeker-meer* uitloopt.

HOULTEN. Zie HULTEN.

HOUNSBROUK. Zie HOENSBROEK.

HOUSLOOT (DE), water, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordcolde*, dat in de *Kolderstoot* uitloopt.

HOUT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Zes-Gehuchten*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Hoog-Geldrop*; met 37 h. en 200 inw.

HOUT, gewoonlijk het MIERLOER-

(1) Eveneens zoekte men de met HORST zamengestelde namen op de woorden van onderscheiding.

**HOUT**, ook wel het **HELMONDER-HOUT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 25 min. van *Mierlo*; met 63 h. en ruim 400 inw.

**HOUT**, b., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *W. van Merkelbeek*, een ged. van het geh. *Hout-en-Douve* uitmakende.

**HOUT**. Zie **HOUTE**.

**HOUT (DE)**, geh., pr. *N.H.*, ged. gem. en 25 min. van *Hoogcarspel*, ged. gem. *Venhuzen-en-Hem*, 1 u. van *Hem*; met 12 h. en 80 inw.

**HOUT (DEN)**, ook wel **KAPEL-DEN-HOUT** of enkel **HOUT**, d., pr. *N. Br.*, arr. en  $1\frac{3}{4}$  u. *N. van Breda*, kant., gem. en 1 u. *N. W. van Oosterhout*; met 94 h. en 650 inw., die meest bestaan van den landbouw. Ook is er 1 steenen windkorenmolen.

De inw., allen *R. K.*, maken, met die van de daaronder behoorende geh., eene par. uit, van het apost. vic. en dek. van *Breda*, welke door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De kerk, aan den *H. Cornelius* toegewijd, heeft eenen toren, doch geen orgel, en wordt op zekere tijden van het jaar door eene menigte bedevaartgangers bezocht, ten einde hunne kinderen van de stuipen en zij zelven van de jicht vrij blijven. De dorps. telt 40 leerl.

**HOUT (DEN)**, geh., pr. *N.H.*, gem. en 40 min. *N. van Heemstede*; met 22 h. en 80 inw. (HET).

**HOUT (DEN)**. Zie **HAARLEMMERHOUT**

**HOUT (DEN)**, geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. van 's *Prinsenhage*; met 11 h. en 120 inw.

**HOUT (DEN)**, pr. *Limb.* Zie **ARENSGENBOUW**.

**HOUT (HET ALKMAARDER)**. Zie **ALKMAARDERHOUT (HET) (1)**.

**HOUTAKKER**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. *N. O. van Bemmel*; met 8 h. en 60 inw.

**HOUTBEEK (DE)**, beek, pr. *Utr.*, welke zich in de *Barneveltsche-beek* ontlast.

**HOUT-BLERICK**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Maasbree*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Blerik*; met 57 h. en 350 inw.

**HOUTDIJK (DE GROOTE)**, oudtijds **GROOTE-HOLDIJK** of enkel **HOLDIJK**, p., pr. *Utr.*, gem. *Kamerik-en-de-Houtdijken*; groot 221,36 bund.

**HOUTDIJK (GROJTE)**, b., pr. *Utr.*, gem. *Kamerik-en-de-Houtdijken*; met 33 h. en 160 inw.

**HOUTDIJK (KLEINE)**, p., pr. *Utr.*, gem. *Kamerik-en-de-Houtdijken*; groot 177,2717 bund.

**HOUTDIJK (KLEINE)**, b., pr. *Utr.*, gem. *Kamerik-en-de-Houtdijken*; met 11 h. en 80 inw.

**HOUTDIJKEN (DE)**, oudtijds **HOLDIJKEN**, lands., pr. *Utr.*, gem. *Kamerik-en-de-Houtdijken*, bestaande uit de pold. de *Kleine-Houtdijk* en de *Groote-Houtdijk*, beslaande 391,2753 bund. en tellende 43 h. en 240 inw., die meest bestaan van den landbouw.

**HOUTDORP** of **HOUDORP**, buurs. pr. *Geld.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. *Z. O. van Ermelo*; met 10 h. en 62 inw.

**HOUTE** of **HOUR**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. *N. O. van Kessel*; met 15 h. en 110 inw.

**HOUTEM**. Zie **HOUTHEM**.

**HOUTEN**, gem., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Utr. en Zalt-Bommel*, (8 m. k., 4 s. d., 1 j. d.). Deze gem., welke onder den naam van **HOUTEN-EN-BET-GOOYE** eene heerl. uitmaakt, bevat de d. *Houten* en het *Gooijje*; beslaat 1696,8966 bund., en telt 108 h., met 1040 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt. Ook is er 1 windkorenmolen.

De 740 *R. K.* maken ged. de stat. van *Houten* uit en parochiëren ged. te *Schalkwijk*. De 200 *Herv.* behooren ged. tot de gem. *Houten*, ged. tot de gem. *Schalkwijk-en-het-Gooijje*. De 2 *Evang. Luth.* en de 2 *R. K.* van de oude *Clerezy*, worden tot hunne resp. gem. te *Utrecht* gerekend. — Er is eene school met 140 leerl.

Het d. *Houten*, oudtijds *Halten* of *Hollen*, in het bastaard *Lat. Haltina*, ligt 5 u. *Z. W. van Amersfoort*, 3 u. *W. ten N. van Wijk-bij-Duurstede*, aan den grooten weg van *Utrecht* op 's *Hertogenbosch*. Men telt er 45 h. en 330 inw. De kerk heeft geen orgel, maar eenen fraaijen dikken toren, en een sierlijke grafombe voor den Heer *DIRK VAN VELDUIZEN*, Heer van *Heemstede*, en een grafteeken voor *ESAYE GILLOT*, Heer van *Heemstede*. De *R. K.* kerk, aan den *H. Maagd MARIA* toegewijd, heeft toren en orgel.

Kermis den tweeden Pinksterdag.

**HOUTEN (VIER)**. Zie **VIERRUOTEN**.

**HOUTENDAM**, kanaal, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer - Oldelphaert - en -*

(1) *Ereñoens* zoeken men de overige woorden met **HOUT** zamengesteld op de woorden van onderscheiding.

*Noordwolde*, van de Morra naar de Geeuw loopende.

HOUT-EN-DOUVE, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Merkelbeek*; met 75 h., ruim 370 inw. en eene school met 50 leerl.

HOUT-EN-DUINZIGT, h., pr. *N. H.*, gem. en Z. van *Alkmaar*. (HOUTEN.)

HOUTEN-EN-HET-GOOIJE. Zie HOUTENS, ook wel HOUTUM, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Son-en-Breugel*, 10 min. W. Z. W. van *Son*, met het geh. *Zand*, 7 h. en 40 inw. tellende.

HOUTENSCHÉ-WETERING, water, pr. *Utr.*, gem. *Houten*, loopende van den Lekdijk naar de Vaartsche Rijn.

HOUTENWALER-PAD. Zie OLIVANTSPAD. (OVER-AMSTEL-POLDER.)

HOUTENWALER-POLDER. Zie HOUTENWAMBUIJS, boerenh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Ruinen*.

HOUTEPOPPEN, b., pr. *Zeel.*, gem. *Kerkwerc-Rengerskerke-Nieuwerkerken-en-Zuidland*, in de heerl. *Rengerskerke*; met 2 h. en 10 inw., en eene wintrens met 40 leerl.

HOUTERENDIJK. Zie KEPRENSDIJK.

HOUTER-POLDER, p., pr. *N. H.*, ged. gem. *Hoogcarspel*, ged. gem. *Grootebroek-en-Luljebroek*; groot 1633 bund.

HOUTERT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Schijndel*.

HOUTGENOEGEN, buit., pr. *N. H.*, arr. *Haarlem*, aan den Kleine-Houtweg; groot 3,4660 bund.

HOUTGOIR-MET-LEGGE, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. Z. van *Chaam*; met 20 h. en ruim 180 inw.

HOUTHEN, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. *Meerssen*, postk. *Maastricht* (7 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. *Houthem* en de geh. *Houthemberg*, *Strabeek*, *Brouchem* en *St. Gerlach*, beslaat 888,9535 bund., telt 136 h. en ruim 700 inw., die meest bestaan van landbouw.

De inw., die op 4 na alle R. K. zijn, maken eene par. uit, van het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Meerssen*, welke door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De 4 Herv. behooren tot de gem. van *Meerssen-en-Schimmerl.* Er is 1 school.

Het d. *Houthem* of *Houtem*, eigenlijk *Houthem*, ligt  $1\frac{1}{2}$  u. O. N. O. van *Maas-tricht*,  $1\frac{1}{2}$  u. O. Z. O. van *Meerssen*, aan de Geul. Men telt er 56 h. en 290 inw. De kerk, aan den H. GERLACIUS toegewijd, is een prachtig gebouw met eenen sierlijken toren en een orgel.

HOUTHEN, geh., pr. *Limb.*, gem.

*Heel-en-Panheel*, 25 min. van *Heel*; met 6 h. en 40 inw.

HOUTHEMER-BERG, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. O. van *Houthem*; met 12 h. en 50 inw.

HOUTHUIZEN. Zie HOLTHUIZEN.

HOUTLUST, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Nieuwe-Tonge-en-Klinkerland*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Nieuwe-Tonge*; 23,6468 bund.

HOUTLUST, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Noordwijkerhout*, aan de trekvaart van *Leyden* op *Haarlem*; 32,1280 bund.

HOUTMOLEN. Zie HOLTMUHLÉ.

HOUTPADE (NIJE-EN-OLDE-). Zie NIJE-HOUTPADE en OLDE-HOUTPADE.

HOUTRAK, inham van het *IJ*,  $1\frac{1}{2}$  u. W. van *Amsterdam*, pr. *N. H.*, begrepen tusschen den *Spaarndamschedijk*, het eil. *Ruigoord* en de *Heiningen*.

HOUTRIJK, vermoedelijk eigenlijk *HOUTRAK*, oudtijds *HOUTRICK*, *HOLTREKA* en *HOLTEN*, landst., pr. *N. H.*, gem. *Houtrijk-en-Polanen*.

HOUTRIJK (NOORD-), p., pr. *N. H.*, gem. *Houtrijk-en-Polanen*.

HOUTRIJK-EN-POLANEN, gem., pr. *N. H.*, arr. en kant. *Haarlem*, hulpk. van het postk. *Amsterdam* en *Haarlem* (5 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. *Houtrijk-en-Polanen*, en het eil. *Ruigoord*; beslaat 287,2606 bund. en telt 51 h., met 320 inw., die bestaan door landbouw, visscherij en het werken voor het Hoogh. van *Rijnland*.

De 190 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Haarlem*, welke te *Halfweg* *Haarlem* een kerkje heeft. De 23 Luth. (en 2 Rem. behooren tot de gem. van *Haarlem*; de 100 R. K. tot de stat. van *Osdorp-en-Haarlemmerliede*. Er is eene school met 30 leerl.

HOUTRIJT, ged. van het Broek onder *Nunen*, pr. *N. Br.*, gem. *Nunen-Gerwen-en-Nederwetten*.

HOUTSCHE-STRAAT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Tilburg*; met 3 h. en 13 inw.

HOUTSCHE-STRAAT, eigenlijk UDENHOUTSCHE-STRAAT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Udenhout*; met 21 h. en 100 inw.

HOUTSCHE-STEEG, weg, pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*, loopende van de *Achterstraat* onder den *Hout* naar den *Westpolder*.

HOUTTOOM, inham van het *Tjeukemeer*, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, ten Z. van *Ouwstier-Nijega*.

HOUTTUM, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. N. O. van *St. Oedenrode*, met *Olland* 119 h. en 800 inw. tellende.

HOUTUM. Zie HOUTENS.

**HOUTVAART**, water, pr. *N. H.*, dat aan de Hoofvaart een begin neemt, en in de *Brouwersvaart*, onder Haarlem, eene uitwatering heeft. (PAD.)

**HOUTWALERPAD**. Zie OLIFANTSHOUTWALER-POLDER. Zie OVERAMSTEL-POLDER.

**HOUTWEG (GROOTE-)**, b., pr. *N. H.*, gem. en buiten de groote Houtpoort der st. *Haarlem*; met 65 h.

**HOUTWEG (KLEINE-)**, b., pr. *N. H.*, gem. en buiten de Kleine-Houtpoort de st. *Haarlem*, met 53 h.

**HOUTWEIDE**, streek gronds, pr. *N. Br.*, gem. *Eiten-en-Leur*, 1,2550 bund. groot.

**HOUTWIEL**, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Zwaag-Westende*.

**HOUTWIENEN (DE)**, meren, pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Veencouden*.

**HOUTWOUDE (NIJE-EN-OUDE-)**. Zie NIJE-HOLTWOLDE en OUDE-HOLT-HOUVART. Zie HAUWERT. (WOLDE.)

**HOUVEL**. Zie HEUVEL.

**HOUVENE**. Zie HOEVEN.

**HOUVERT**. Zie HAUWERT.

**HOUW (HET)**. Zie HOU ('T).

**HOUW (DE)**, eertijds HOUWERAHUSUM, HOUWERANHUIZEN, HOUWERNHUSUM, HOUWERAHUSUM of HAUWERNHUIZEN, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Utrum*, kerkelijk onder *Leens*; met 9 h. en 60 inw. Het bestaat uit 2 b. de Groote-Houw en de Kleine-Houw.

**HOUW (DE-GROOTE-)**, b., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Utrum*; met 4 h. en 30 inw.

**HOUW (DE KLEINE-)**, b., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Utrum*; met 5 h. en 30 inw.

**HOUWAARD**. Zie HAUWERT.

**HOUWBERG**. Zie HOUBERG.

**HOUWENINGSWATERING**, watering in den *Biesbosch*, welke, uit de Sneep-kil voortkomende, zich in de Groote-Hel ontlast.

**HOUWERAHUSUM**. } Zie HOUWERDAHUIZEN. } Houw (DE).

**HOUWERDA-STATE**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, nabij *Tjummarrum*.

**HOUWERDAZIJL**. Zie HOOGZIJL.

**HOUWERT (DE)**, p., pr. *N. H.*, gem. *Nibbixwoude-en-Hauwert*; 568 bund.

**HOUWERZIJL**, oudtijds ook HOUWERSULE, b., pr. *Gron.*, gem. *Utrum*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. W. van *Vliedorp*; met 56 h., 310 inw., eene kerk der Christ. Afg. en 1 school met 80 inw.

**HOUWERZIJLSTER-RIJT**, water, pr. *Gron.*, dat van Houwerzijl afkomt,

en bij de Leensterklapbrug in het Trek-diep valt.

**HOUWERZIJLVEST**, zijlvest, pr. *Gron.*, bestaande uit de schepperij van Leons, van Utrum, van Vierhuizen en van den Hornhuister-zijleed, te zamen 2972 bund.

**HOUWIERT**. Zie HOLWERD.

**HOUWKESLOOT (DE)**. Zie HOUKE-

**HOUWLE**. Zie HAULE. (SLOOT (DE).)

**HOVEL**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Moergestel*. Het is een ged. van het geh. *Hijzen*.

**HOVEN of HEUVEN**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Brummen*; met 24 h. en 160 inw.

**HOVEN (DE)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Beers*; met 20 h. en 140 inw.

**HOVEN (DE)**, ook wel verkeerdelyk DE HOEVEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Vught*; 26 h. en 170 inw.

**HOVEN (KORTEN)**. Zie KORTENHOVEN.

**HOVEN (OVER-)**. Zie OVERHOVEN.

**HOWERHUSUM**. } Zie Houw (DE).

**HOWERAHUSUM**. }

**HOWERSIJLE**. Zie HOUWERZIJL.

**HOYDONK**. Zie HOODONK.

**HOYSUM**. Zie HORISUM.

**HOYTEBREKKEN**, meer, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, onder het d. *Tjerk-Hoytema*. Zie HOITEMA. (gaast.)

**HOZENGRACHT (JAN-)**. Zie JANHOZENGRACHT.

**HUASSENHEIM**. Zie HUISSEN.

**HUB**, ook wel verkeerdelyk HUP, b., pr. *Limb*, gem. en 20 min. W. van *Helden*, een ged. van het geh. *Hub-en-Zelen*; met 27 h. en 135 inw.

**HUBBEMA**. Zie HOBEMA.

**HUB-EN-ZELEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. W. van *Helden*, bestaande uit de b. *Hub en Zelen*; met 29 h. en 145 inw.

**HUBERGHEN**. Zie HUIBERGEN.

**HUBERT (ST.)** of St. HUIBERT, d., pr. *N. Br.*, kant. en postk. *Grave*, gem. *Mill-en-St.-Hubert*. Men telt er 85 h. en 580 inw., die meest bestaan van landbouw. De inw., allen R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Cuyk*, behoort. De kerk aan den H. HUBERTUS toegewijd, heeft toren en orgel. De dorps. telt 60 leerl. Kermis den 3den Zondag in Sept.

**HUBERTSGEREGT**, St. HUBERTSGEREGT of St. HUBERTSGEREGT, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Noord-Waddinxveen-en-St. Hubertsgeregt*.

**HUCHT** of de HOGT, geh., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. N. W. van *Utrum*; met 2 h. en 20 inw.

**HUCHTEN.** Zie **HEUGTEN.**  
**HUEFKEN (HET) of HET HUIFKEN,** R. K. kerk, onder *Drempt*, gem. *Hummelo*, pr. *Geld.* Het is een klein gebouw met een torentje, doch zonder orgel.  
**HUERE.** Zie **HEUREN.**  
**HUESDEN.** Zie **HEUSDEN.**  
**HUESSEN.** Zie **HUIZEN.**  
**HUFDEN.** Zie **HUIVEN.**  
**HUFFALTE.** Zie **UFFELTE.**  
**HUGEMERKE.** } Zie **HOMSTER-**  
**HUGEMERCHE.** } **LAND.**  
**HUGEN.** Zie **HUGISZ.**  
**HUGEN-BOIDENS-AMBACHT.** Zie **MELISKERKE.**  
**HUGESCHOTEN.** Zie **BUNSCHOTEN.**  
**HUGO'SHEIM.** Zie **HEUKELUM.**  
**HUGO-TEUNISHOEK,** p., pr. *Zeel.*, gem. *Overzande.* (WAARD.  
**HUGOWAARD.** Zie **HEER-HUGO-**  
**HUGO-ZOTSPOLDER.** Zie **ZOTS-**  
**POLDER (HUGO).**  
**HUIBERGEN,** gem., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. en postk. *Bergen-op-Zoom* (19 m. k., 7 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Huibergeren*, benevens de geh. *Overberg* en *Schoolberg*, beslaat 1033,2650 bund.; telt 68 h., en 500 inw., die meest bestaan van den landbouw, er zijn 2 bierbrouwerijen.  
 De inw., allen R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Bergen-op-Zoom*, behoort. Er is 1 school met 130 leerl.  
 Het d. *Huibergeren* of *Huybergen*, ondijds *Hubergeren*, naar men wil eigenlijk *Heibergeren* of *Heidebergen*, ligt 9 u. ten Z. W. van *Breda*, 2 u. Z. O. van *Bergen-op-Zoom*. Men telt er 23 h. en 150 inw. De kerk, aan de *AllerheiligsteMaagd Maria* toegewijd, heeft een orgel en midden op het dak een spits torentje.  
 Kermis den eersten Zondag in Sept.  
**HUIBERT (DEN),** waterloop, pr. *Z. H.*, loopende van *Schoonrewoerd* naar het *Zederik-Kanaal*.  
**HUIBERT-DE-BAATSPLAAT,** plaat in de *Merwede*, pr. *Z. H.*, gem. *Sliedrecht*.  
**HUIBERTSMOLENS,** molens, pr. *Z. H.*, gem. *Heikop-en-Boeicop*, aan den *Heikoper-hoek*, dienende om den p. *Over-Heikop* en *Zijdeveld* van het overtollige water te ontlasten.  
**HUIBERTSPLAAT** of **HUIBERSZAND,** ook **HUIBERTSZAND** genaamd, zandplaat in de *Wadden*, ten N. van de pr. *Groningen*.  
**HUIFKENS.** Zie **HOEFKENS (DE)**  
**HUIFORT** eigenlijk **HUIGVOORT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Ooſtel-Wceſtel-*

*en-Middel-Beers*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Westel-Beers*.

**HUIGENDIJK,** dijk, pr. *N. H.*, zich van omtrent *Oudorp* tot aan *Rustenburg* uitstreckende.

**HUIGENDIJK,** geh., pr. *N. H.*, gem. *Oudorp*; met 7 h. en 40 inw.

**HUIGENHIL.** p., pr. *Z. H.*, gem. *Ablasterdam*; groot 16 bund.

**HUIGENWAARD.** Zie **HEER-HUGO-WAARD.**

**HUIGEPOLDER,** **HUIGENPOLDER** of **JOHANNA-CORNELIAPOLDER,** p., pr. *N. Br.*, gem. *Zevenbergen*; 29,5409 bund.

**HUIGIVOORT.** Zie **HUIFORT.**

**HUGISZ.** **HUIGENT,** **HUGEN** of **HUYGIS,** oudtijds **HIEYGIS,** voorm. slot, thans boerd., pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*, onmiddellijk O. van *Akkrum*; groot 20,0500 bund.

**HUIGSLOTER-POLDER,** pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*; groot 6 bund.

**HUIKELOM.** } Zie **HEUKELUM.**

**HUIKLOM.** }

**HUILPA.** Zie **WILP.**

**HUINEN,** **HUYNEN** of **HEUNEN,** buurs., pr. *Geld.*, gem. en Z. W. van *Putten*; met 61 h. en 590 inw.

**HUINGA.** Zie **HUNINGA.**

**HUINGAWEER** of **HUNINGAWEER,** boerd., pr. *Gron.*, gem. *Termunten*, onder *Weldendorp*, aan de *Binnen-Ae*; groot 21,1470 bund.

**HUININKBEEK.** Zie **HUNNEKERBEEK.**

**HUINS.** Zie **HUYNS.**

**HUISBERG,** geh., pr. *Limb.*, gem. *Heerten*; met 8 h. en ongeveer 40 inw.

**HUINSDRIEL.** Zie **DRIEL (HOENZA).**

**HUISDUINEN,** oudtijds **OUDEDORP** of **OUDDORP,** later **HUISDUNIA** of **HUISDUNA,** pr. *N. H.*, arr. en 8 u. N. van *Alkmaar*, kant., postk. en  $\frac{1}{2}$  u. W. Z. W. van *den Helder.* gem. *den Helder-en-Huisduinen*, aan den voet van *Kijkduin*. Men telt er 70 h., met 300 inw., die meest bestaan uit sloeplieden en eenige landbouwers. De *Huisduiners* zijn veelal stoute zeelieden, die met gevaar van hun leven menig schipbreukeling gered hebben, maar van welke er ook sommigen het slagtoffer van hunne pogingen geworden zijn.

De 270 Herv. maken, met die van het *Koegras*, eene kerk. gem. uit, van de klass. van *Alkmaar*, ring van *Zijpe*, welke 300 ziel. telt. De kerk, die met zijn lantaarntorentje tot eene baak in zee dient, heeft geen orgel. De 2 *Herst. Evang. Luth.* behooren tot degem. vanden *Helder-en-Huisduinen*. De 20 R. K. parochiëren aan *den Helder*.

De dorps. telt 80 leerl. Er is ook eene uitmuntende reddingsboot.

HUISDUINEN (POLDER-VAN-DEN-HELDER-EN-). Zie HELDER-EN-HUISDUINEN (POLDER-VAN-DEN-).

HUISEN. Zie HUIZEN (TEN).

HUISGATEN, streek, pr. *Over.*, gem. *Avereerst*; groot 16.1495 bund.

HUISGATEN-HAAR, ook wel DE HAAR, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Avereerst*; met 8 h. en 40 inw.

HUIS-IN-T-BOSCH. Zie  $\left\{ \begin{array}{l} \text{ORANJEZAAL} \\ \text{BOSCH (HUIS-} \\ \text{IN-T-).} \end{array} \right.$

HUIS-MET-DE-VIER-TORENTJES (HET). Zie ENDEGEEST. (HARTERUST.

HUIS-MET-HET-TORENTJE. Zie

HUISSELING, in de wandeling HUISSELING, d., pr. *N. Br.*, arr. en 5 u. N. N. O. van *'s Hertogenbosch*. kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. N.W. van *Grave*, gem. *Huisseling-en-Neerloon*, aan den weg van Ravestein naar Herpen. Men telt er 70 h. en 480 inw., die meest bestaan van landbouw.

De inw., op 5 na allen R. K., maken eene par. uit, welke tot het vic. apost. van *'s Bosch*, dek. van *Ravestein-en-Megen*, behoort. De kerk, aan den H. LAMBERTUS toegewijd, is een antiek gebouw, met een fraai orgel en eenen kleinen spitsen toren. — De dorps. telt 70 leerl.

Kermis Maandag na 17 September. HUISSELING (BINNENPOLDER-VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Huisseling-en-Neerloon*, een ged. uitmakende van de *Gecombineerde-Benedenpolder-'s Londs-van-Ravestein-met-Deurssen-Dennenburg-Langel-Demen-en-Herpen*; groot 472.9655 bund.

HUISSELING (GECOMBINEERDE POLDER-VAN-). Zie OVERLANGEL-NEERLOON - HUISSELING - DEURSSSEN-DENNEBURG - LANGEL - DEMEN - EN - DIEDEN (GECOMBINEERDE-POLDER-VAN-).

HUISSELING - EN - NEERLOON, gem., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. en postk. *Grave* (7 m. k., 3 s. d. 2 ged., 4 j. d.). Zij bevat de d. Huisseling en Neerloon; beslaat 785 bund., en telt 103 h. met 680 inw., die bestaan van landbouw.

De inw., op 5 na allen R. K., maken de par. van *Huisseling-en-Neerloon* uit. De 5 Herv. behooren tot de gem. van *Ravestein*. Er zijn 2 scholen.

HUISSSEN, gem., pr. *Geld.*, arr.

*Nijmegen*, kant. *Elst*, hulpk. van het postk. *Arnhem*, (16 m. k., 10 s. d., 1 j. d. 1 afd.). Zij bevat het plattelandst. Huissen, het schependom Huissen, het ambt Huissen en de p. Malburgen; beslaat 2053.2253 bund., en telt 460 h., met 3070 inw., die meest bestaan van landbouw, veeteelt en tabaksbouw. Ook is er 1 brouwerij.

De 2800 R. K. maken eene stat. uit van het aartspr. van *Geld.*, door 1 Pestoort en 2 Kapellaans bediend. De 260 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Nijmegen*, ring van *Elst*. De 4 Isr. behooren tot de rings. van *Arnhem*. Er zijn 2 scholen.

Het plattelandst. Huissen, in den omtrek meestal Huessen, Heussen, Husen, Hussen of Huzen, oudtijds Hosenheim, Huassenheim, volgens sommigen het oude Burgencium of Burginatum, ligt 2 u. N. ten O. van Nijmegen,  $1\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Elst*,  $57^{\circ} 56' 17''$  N. B.,  $23^{\circ} 36' 23''$  O. L. Men heeft er 120 h. en ruim 1260 inw.

De R. K. kerk, aan den H. GANGULPHUS toegewijd, is van een goed orgel en een hoogen toren voorzien. De Herv. kerk heeft eenen kleinen toren en een vrij goed orgel, van de beide scholen is de ééne, eene R. K. school, met 100 leerl., de andere eene Herv. school, met 80 leerl.

HUISSSEN (AMBT), b., pr. *Geld.*, gem. *Huissen* en dat stadje, met het schependom, van rondom omgevend; met 200 h. en 1270 inw.

HUISSSEN (BUITENPOLDER-VAN-) of HUISSENSCHE-UITERWAARDEN, p., pr. *Geld.*, gem. *Huissen*; 463.5328 bund.

HUISSSEN (KASTEEL-TE-), b., pr. *Geld.*, gem. en grenzende aan het stadje *Huissen*, ged. door eene gracht; ged. door eenen muur daarvan gescheiden; met 2.7950 bund. grond.

HUISSSEN (SCHEPENDOM-), h., pr. *Geld.*, gem. *Huissen*, geheel door het ambt Huissen omgeven, zonder aan de stad te grenzen; met 53 h. en 285 inw.

HUISSSEN-POLDER (GROOTEN- en KLEINEN-). Zie HUYSSSEN-POLDER (GROOTEN-) en HUYSSSEN-POLDER (KLEINEN-).

HUISSENSCHE-UITERWAARDEN. Zie HUISSSEN (BUITENPOLDER VAN-).

HUISSIDINA. Zie HEUSDEN.

HUIS-TEN-BOSCH (HET). Zie BOSCH (HUIS-TEN-) (1).

HUIS-TER-HART) POLDER (HET),

(1) Eveneens zoekte men de overige namen, met HUIS-TE beginnende. op de woorden van onderscheiding.



p., pr. *Utr.*, gem. *Westbroek*; groot 88,5700 bund.

HUISTERWEERSPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*.

HUISUM. Zie *HUZUM*.

HUISVENNE, poel, pr. *N.B.*, gem. en 1 u. *W. van Bozelen*.

HUISWAARD, p., pr. *Z. H.*, gem. *Süedrecht*; groot 94,0340 bund.

HUISWAARD, p., pr. *N. H.* Zie OOSTERWEEREN-EN-HUISWAARDER-POLDER.

HUISWAARD, geh., pr. *N. H.*, ged. gem. *Alkmaar*, ged. gem. *Koedijk-en-Huiswaard*, ruim  $\frac{1}{2}$  u. *Z. van Koedijk*; met 6 h. en 30 inw.

HUISWAARDSSLOOT, kil in den *Biesbosch*, pr. *Z. H.*, welke, uit de *Zoetemelkskil* voortkomt, en zich in de *Kikvoorsch-kil* ontlast.

HUISWEEREN (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. en 1 u. *N. O. van Slochteren*; met 2 h. en 10 inw.

HUISZITTENPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Stompwijk - Wilsveen - Leid-schendam-en-Tedingenbroek*.

HUITENGOA. { Zie GOOI (HET).

HUITENGOIJE. }

HUIVEN of HEUVEN, ook wel HUPDEN, geh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *N. van Rheden*; 4 h. en 25 inw.

HUIZEN, gem., pr. *N. H.*, arr. *Amsterdam*, kant. en postk. *Naarden*, reg. kant. *Weesp* (2 m. k., 10 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Huizen* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1537,2883 bund., en telt 276 h., met 2600 inw., die bestaan van landbouw, visscherij, het weven van grof doek en grove wol tot feilen, en het spinnen van katoen tot pitten voor kaarsen en lampen. Er zijn 1 korenmolen, 4 grutterijen, 1 calicotsweverij, 1 kaarsenkatoenspinnerij, en 2 taanderijen.

De 2880 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Amsterdam*, ring van *Naarden*, behoort. De 9 Doopsgez. maken eene gem. uit. De 15 R. K. parochiëren te *Blaricum*. De 5 Isr. behooren tot de rings. van *Naarden*. Er is 1 school.

Het d. *Huizen*, *Heussen* of *Huysen* ligt 5 u. *O. ten Z. van Amsterdam*,  $\frac{1}{2}$  u. *O. ten N. van Naarden*, digt aan de *Zuiderzee*. De Herv. kerk heeft eenen vierkanten toren en lagen spits. De kerk der Doopsgez. is klein, doch zeer net.

HUIZEN (DE), of eenvoudig HUIZEN of HUISEN, ook wel HUIZINGERBOEREN, geh. in *Zalland*, pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z. O. van Avereest*; met 4 h. en 40 inw.

HUIZENHOUT. Zie HEUSDENHOUT.

HUIZER-ENG, streek bouw., pr. *N. H.*, gem. en *Z. van Huizen*; 399 bund.

HUIZINGE, HUZINGE. HUSINGA of HUIZINGHE oudtijds HUSDINGE, d., pr. *Gron.*, arr. en 3 u. *W. van Appingedam*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. *O. N. O. van Onderdendam*, postk. *Appingedam* en *Onderdendam*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *O. ten Z. van Middelsestum*; met 40 h. en 260 inw., die van den landbouw bestaan.

De 200 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Middelsestum* behoort; de kerk heeft eenen vierkanten toren met lagen spits. De Doopsgez. maken eene gem. uit; de kerk heeft een orgel, doch geen toren. De 2 R. K. parochiëren te *Appingedam*. De dorps. telt 30 leerl.

HUIZINGERBOEREN (DE). Zie HUIZEN (DE).

HUIZINGER-WIJK (DE), zijtak van de *Dedemsvaart*, pr. *Over.*, gem. *Avereest*, welke bij sluis No. 5 begint en tot aan de *Huizingerboeren* loopt.

HUIZUM, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, arr. en kant. *Leeuwarden*; bestaande uit de d. *Huizum*, *Goutum*, *Hempens* en *Teerns* en beslaande 1823,8186 bund.

HUIZUM, HUISUM, HUZUM of HUSUM, d., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, arr., kant. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z. O. van Leeuwarden*. Men telt er 96 h. en 680 inw. en met de b. *Schrans*, 145 h. en 970 inw., die veel moesgroenten aankweeken, zoodat men dit d. den moestuin van *Leeuwarden* kan noemen.

De 450 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Leeuwarden*. De kerk heeft eenen tamelijk hoogen stompen toren en een orgel. De 50 R. K. parochiëren te *Leeuwarden*. De vernieuwde dorps. telt 120 leerl.

HUKELHEIM. Zie HEUKELUM.

HUL (HET), landg., pr. *Geld.*, gem. *Epe*, 20 min. *Z. O. van Vaassen*; groot 51 bund.

HUL (TER-) of TEN-HULL, h., pr. *Utr.*, gem. en grenzende aan het d. *Bunnik*; met 24 bund. grond.

HULDERENDIJK. Zie KEPEKENS-DONKDJK.

HULDTOONEEL, door de landlieden de *SCHPELENBERG* genoemd, zeer regelmatig heuveltje, pr. *N. H.*, gem. *Heemskerk*, digt aan *Noorddorp*.

Het is de plaats, alwaar oudtijds de *Graven van Holland* tot *Heeren van Kennemerland* werden ingehuldigd.

HULHUIZEN of HOLHUISEN, d., pr. *Geld.*, gem. *Gent*; met 56 h. en 620 inw. De R. K. behooren tot de st. *Hulhui-*

*zen-Doornenburg-en-Gent*, welke eene kerk heeft, aan den H. MARTINUS toegewijd; de Herv. tot de gem. van *Gent-Erlicum-en-Doornenburg*. De kinderen genieten onderwijs te *Gent*.

HULHUIZEN - GENT - EN - DOORNENBURG, R. K. stat., pr. en aartspr. van *Geld.*, met 2 kerken, als: 1 te *Gent* en 1 te *Doornenburg*; 1 Pastoor en 1 Kapellaan, en 2400 ziel.

HULK (DE), bekende herb., pr. *N.H.*, gem. *Berkhout-en-Baarsdorp*.

HULKENSTEIN, in de wandeling ULTJESTEIN, toh., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, 10 min. W. van *Oosterlütens*, aan de vaart van *Sneek* op *Harlingen* en van *Bolsward* op *Leeuwarden*.

HULKESTEIN, gemeenlijk het TOORENHUIS, adell. h., pr. *Geld.*, gem. en in de stad *Nijkerk*, achter de kerk, met 80 v. r. tuingrond.

HULKESTEIN, buit., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N.W. van *Arnhem*, aan den *Rijn*.

HULL (DEN HOOGE-), ook wel enkel DEN HULL, landg., pr. *Geld.*, gem. *Maurik*, in de heerl. *Eck-en-Wiel*, bij en O. van *Eck*; groot 11,5000 bund.

HULL (TEN-). } Zie HUL (TER-).

HULL (TER-). }

HULLE-WULLE-WAATJE, plaats, pr. *Geld.*, tusschen *Kesteren* en *Lienden*. HULP-EN-HEMMELE (DE), berg, pr. *Over.*, gem. *Markelo*, in de buurs. *Stokkum*.

HULPENSTEIN, havez., pr. *Over.*, gem. *Staphorst*.

HULPGAT no. 2 (PUTTEN-BEOOSTEN en BEWESTEN-HET). Zie PUTTEN BROOSTEN-BET-HULPGAT no. 2 en PUTTEN BEWESTEN-BET-HULPGAT no. 2.

HULS. Zie HULST.

HULS, b., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N.W. van *Simpelveld*, een ged. van het geh. *Huls-en-Lauvenich* uitmakende.

HULS(DEN). Zie ROUVEENSCHER-HULST.

HULSBEEK, b., pr. *N. Br.*, gem. *Beugen-en-Rijkevoort*,  $\frac{1}{2}$  u. W. Z. W. van *Beugen*, kerkelijk onder *Wanroy*.

HULSBEKE, h., pr. *Over.*, gem. *Markelo*, in de buurs. *Stokkum*.

HULSBERG, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. *Meerssen*, postk. *Maastricht* en *Heerlen* (7 m. k., 3 s. d.). Deze gem. bevat het d. *Hulsberg*, benevens de geh. *Aalbeek*, *Arensgehout* en *Heek*; beslaat 999,7180 bund.; telt 193 h., en ruim 1120 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw. allen d. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Meerssen*, behoort, en door eenen Pastoor en eenen

Kapellaan bediend wordt. Er is eene school met 100 leerl.

Het d. *Hulsberg* ligt  $\frac{2}{2}$  u. N. O. van *Maastricht*,  $\frac{1}{2}$  u. O. ten N. van *Meerssen*. Men telt er 60 h. en 340 inw. De kerk, aan den H. CLEMENS toegewijd, heeft toren en orgel.

Kermis in de maand. Junij en Nov. HULSBERGEN (HET-KLOOSTER-) of HIERONIMUSBERG, landg., pr. *Geld.*, gem. *Heerde*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Wapenveld*; 356 bund. groot.

HULSBERGERKOLK, plaats, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten O. van *Heerde*.

HULSCHER, landg., pr. *Over.*, gem. *Borne*, onder *Zenderen*, aan den straatweg van *Almelo* op *Borne*; groot 10 bund.

HULSDONK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Zundert-en-Wernhout*,  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Groot-Zundert*; met 21 h. en 130 inw.

HULSDONK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Roosendaal-en-Nispen*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Roosendaal*, aan de *Watermolenbeek*; met 45 h., 240 inw. en 1 watermolen.

HULSEL of HULZEL, oudtijds HULSLAUM, d., pr. *N. Br.*, arr. en 4 u. W. van *Eindhoven*, kant. en 3 u. Z. W. van *Oirschot*, postk. *Eindhoven*, gem. *Hooge-Lage-Mierde-en-Hulsel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Lage Mierde*, aan de *Reusel*. Men telt er 10 h. en 60 inw., en met de geh. de *Heikant*, *Straat* en *Voorsteinde*, 45 h. en 250 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw. alle R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Hilvarenbeek*, behoort. De kerk is aan den H. CLEMENS Paus toegewijd.

HULSEN of HULZEN, buit., pr. *Geld.*, gem. *Nijmegen*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Hatert*; groot 159 bund.

HULSEN, HULZEN of OVERWATER buurs., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Hellendoorn*, aan de *Regge*; met 31 h. en 200 inw.

HULSEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. Z. O. van *Geul*, met 57 h. en 170 inw.

HULSEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Nederweert*; met 35 h. en ruim 200 inw.

HULSEN (HET). Zie HULZE (HET).

HULS-EN-LAUVENICH of HULS-EN-LAUVENBERG, geh., pr. *Limb.*, gem. *Simpelveld*; met 29 h. en 133 inw.

HULSHORST of HULSTHORST, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*,  $\frac{1}{2}$  u. W. Z. W. van *Nunspeet*; met 34 h. en ruim 400 inw.

**HULSHORST** of **Hulsthoast**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*, in de buurs., *Hulsthorst*; groot 150 bund.

**HULST**, kant., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*. Het bevat de gem. Boschkappelle, Clinge, Graauw- en -Langendam, Hengstdijk, Hontenisse, Hulst, Ossenis, St. Jan-Steen en Stoppeldijk; telt 2620 h., met 15300 ziel die van landbouw, scheepvaart en kleinhandel bestaan.

**HULST**, dek., pr. *Zeel.*, apost. vic. van *Breda*. Men heeft er de volgende 14 par.: Boschkappelle, Graauw-en-Langendam, Hengstdijk, Hontenisse, Hulst, Koewacht, Lamswaarde, Ossenis, Philippine, Sas-van-Gent, St. Jan-Steen, Stoppeldijk, Westdorpe en Zuiddorpe; met 18,000 ziel. en 14 kerken, welke door 14 Pastoors en 4 Kapellanen worden bediend.

**HULST**, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. en postk. *Hulst* (12 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bevat, behalve de st. Hulst, slechts 2 woningen daar buiten, beslaat 190 bund. en telt 431 h., met 2400 inw., die bestaan van landbouw en handel, voornamelijk winkelniering, ook zijn er 1 zoutkeet; 2 leerlooijerijen; 4 bierbrouwerijen; 1 potenselmakerij; 3 tabaksfabrieken; 1 stijfelmakerij; 1 windkoren-, 1 windkoren-, pel- en mout- en 2 boekweitmolens.

De 2100 R. K. maken met ruim 500 ziel. van het zuidelijke deel der burg. gem. Hontenisse eene kerk. gem. uit, welke deel maakt van het apost. vic. van *Breda*, dek. *Hulst*, en door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend wordt. De 280 Herv. maken, met de overige Protestanten, zou van Hulst als van de naburige burgerl. gem. Graauw, Clinge en St. Jan Steen, eene gem. van 330 ziel. uit, die tot de klass. van *Izendijke*, ring van *Axel*, behoort. De 8 Isr. behooren tot de rings. van *Middelburg*, en hebben hier eene godsdienstige vergaderplaats. Er zijn 3 scholen.

De st. Hulst, in het Lat. *Hulstum*, *Hulsta* of ook *Oppidum-Hulstense* genoemd, ligt 6 u. Z. O. van *Goes*, 2 u. O. van *Axel*, op 51° 16' 51" N. B., 21° 43' 6" O. L. Zij heeft binnen de stad 35,5759 bund., 3 uitgangen, meestal lichte en rechte straten. Pleinen zijn: de Grootemarkt; de Vischmarkt; de Houtmarkt en de Broodmarkt.

Publieke gebouwen zijn: het Stadhuis, een schoon gebouw, met eenen niet zeer hoogen toren; de Stadswaag;

de voorn. Hoofdwacht, thans tot een Stadsschool ingerigt; het zoogenaamde Landshuis, thans gebruikt voor de zittingen van het kantongeregte, voor de kantonnale gevangenen, voor het ijkkantoor en tot bewaarplaats voor de wapens der schutterij; de Herv. kerk, een voortreffelijk gebouw van graauwen arduinsteen, en in eene kruiswijze gedaante opgehaald, met eenen sierlijk in hout gebeeldhouwden predikstoel en een weluidend fraai orgel. De R.K. kerk, aan den H. Petrus toegewijd, is eigenlijk het koor en de wandelkerk van de Herv. kerk, zij heeft een orgel en eenen fraai in eikenhout gebeeldhouwden predikstoel. Op het midden van het geheele ligchaam der kerk staat een, op vier gewelfde pilaren rustende, fraaije toren, welke, na die van *Middelburg*, voor de schoonste van geheel *Zeel.* gehouden wordt. Er zijn mede eene Bank van Leening en eene Kostschool voor arme kinderen. Jaarmarkten, de Meimarkt den 28 April, en de Oogstmarkt den 24 Augustus, die beide acht dagen duren. Weekmarkt op Maandag.

**HULST** of **Huls**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Zes-Gehuchten*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Hoog-Geldrop*; met 34 h. en 190 inw.

**HULST**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Waalre*.

**HULST** (DEN), landg., pr. *N. Br.*, ged. gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Licmpde*, ged. gem. en  $\frac{3}{4}$  u. W. van *St. Oedenrode*, aan den *Dommel*; groot 34 bund.

**HULST** (DEN), buurs., pr. *Ocer.*, gem. en 36 min van *Nieuw-Leuzen*; met 51 h. en 350 inw.

**HULST** (DE ROUVEENSCH-). Zie ROUVEENSCH-HULST (DE).

**HULST** (PLAAT-VAN-), zandplaat in de *Wesier-Schelde*, pr. *Zeel.*, voor den uitloop van het *Hellegat*.

**HULSTER-CLINGE**. Zie CLINGE.

**HULSTER-KOM** of **HULSTERSCH-KOM**, **HULSTER-VAART**, ook **HULSTER-VLAKTE**, water, pr. *Zeel.*, W. van *Hulst*, bevorens tot haven van dat stadje gediend hebbende.

**HULSTERLOO**. Zie KAUTER (HOLLANDSCHE.)

**HULSTER-NIEUWLAND**, p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Stoppeldijk*, ged. gem. *Hulst*; groot 190.6653 bund.

**HULSTERSCH-KOM**. } Zie HUL-  
**HULSTERSCH-VAART**. } TERKOM.  
**HULSTER-VLAKTE**.

**HULSTHUEVEL** of **HULSTHUEVEL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Uden*, in de *Lage-broekwijk*; 14 h. en 80 inw.

**HULSTHORST.** Zie HULSHORST.

**HULSTUM.** Zie HULST.

**HULTE (DE), h., pr. Dr.,** gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. ten N. van *Koeverden*; met een veer over de Vecht.

**HULTEN, geh., pr. N. Br.,** gem. *Gilze-en-Rijen*,  $\frac{3}{4}$  u. N. O. van *Gilze*; met 25 h. en 190 inw.

**HULTEN, heerl., pr. N. Br.,** arr. 's Hertogenbosch, kant. *Waalwijk*, gem. en hulpk., *Drunen*; zij bevat het geh. Hulten en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 180 bund.

De R. K., behooren tot de stat. van *Oudheusden-en-Elshout*. De Herv., tot de gem. van *Baardwijk-en-Elshout*. De kinderen genieten onderwijs te *Drunen* of te *Elshout*.

Het geh. HULTEN, oudtijds HOULTEN, ligt  $\frac{3}{4}$  u. W. ten N. van 's Hertogenbosch, 1 u. O. van *Waalwijk*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Drunen*.

**HULTEN (DE ZEVEN-),** geh., pr. N. Br., gem. *Boxmeer*.

**HULTJE, geh., pr. N. Br.,** gem. *Uden*, in de wijk *Hoeven*; met 22 h. en 120 inw.

**HULVER.** Zie HILVER.

**HULZE (HET) of HET HULZEN,** havez., pr. *Geld.*, gem. *Gorsse*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Almen*; 100 bund. groot.

**HULZEL.** Zie HULSEL.

**HUMARDA.** Zie HOMSTERLAND (HET).

**HUMELLE.** Zie HUMMELO.

**HUMHOVEN of HUMKHOVEN;** geh. pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Ulestraeten*; met 8 h. en 40 inw.

**HUMKERS.** Zie HOMSTERLAND.

**HUMMELO of HUMMEL,** oudtijds **HUMELLE,** d. pr. *Geld.*, arr. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. Z. O. van *Zutphen*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. O. van *Doesborgh*, postk. *Doesborgh* en *Ter-Borg*, 1 u. O. van *Drempt*. Men telt er 165 h. en ongeveer 1300 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt en eenigen handel in hout en spek. Ook zijn er 2 bierbrouwerijen.

De 1200 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Zutphen*, ring van *Doetinchem*, behoort. De kerk heeft eenen smaakvollen toren en een orgel. De 480 R. K. behooren tot de stat. van *Wehl-en-den-Keijenburg*. — De dorps. telt 180 leerl.

Beesten- en varkenmarkten: den eersten Maandag in April, den laatsten Maandag in April, den eersten Maandag in Julij en den tweeden Woensdag in September, op welke laatsten dag het tevens kermis is.

**HUMMELO-EN-KEPPEL,** gem. pr.

*Geld.*, arr. *Zutphen*, kant. *Doesborgh*, postk. *Doesborgh* en *Ter-Borg* (14 m. k., 3 s. d.,  $\frac{2}{3}$  j. d.). Zij bevat de d. *Hummelo*, *Drempt*, *Laag-Keppel* en *Hoog-Keppel*, benevens de buurs. *Eldrik*; beslaat 4308,4672 bund.; telt 435 h. en ongeveer 3100 inw., die meest bestaan van landbouw, veeteelt en eenigen handel in hout en spek. Ook zijn er 2 brouwerijen, 1 ijzergieterij, 1 water- en 1 windkorenmolen en het prachtige kast. Enghuisen.

De 2150 Herv. maken de gem. van *Hummelo*, *Drempt* en *Keppel-Binnen-en-Oude-Keppel* uit. De 950 R. K. behooren ged. tot de stat. van *Oldbergen-en-Drempt*, ged. tot de stat. *Wehl-en-den-Keijenburg*, en de 12 Evang. Luth. tot de gem. *Doesborgh* en *Doetinchem*. Er zijn 5 scholen.

**HUMMELOSCH-BEEK of HUMMELSCHE BEEK,** beek, pr. *Geld.*, welke aan de *Rozegaarsbrug*, in de gem. *Amb-Doetinchem*, ontspringt, en zich, even boven het *Bronkhorsterveer* in den *Nieuwe-IJssel* ontlaat.

**HUMMERS.** } Zie

**HUMSTERLAND.** } **HOMSTERLAND.**

**HUNDEREN,** landg., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*, niet ver van *Twello*.

**HUNENBERG.** Zie HUNNEBERG.

**HUNERA.** Zie HUNNEPE.

**HUNERBERG, HUNNERBERG,** bij verbastering **DE HOENDERBERG**, een der vijf heuvelen, waarop de st. *Nijmegen*, pr. *Geld.*, gebouwd is. Het is de uiterste punt van eene kleine, uit de Pruisische pr. *Rijnland* voortkomende, heuvelketen, welke hier ten einde loopt.

**HUNESA.** Zie HUNSK. (SCHANS.

**HUNESCHANS (DE).** Zie HUNNE-

**HUNESGO.** Zie HUNSGO.

**HUNGERINK of HUNGERING,** buit, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Zutphen*, aan den straatweg van *Zutphen* op *Deventer*; groot 14,8890 bund.

**HUNGERINK (KLEIN-),** buit., pr. *Geld.*, gem. *Gorsse*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Zutphen*.

**HUNINGA of HUNINGA,** boerd., pr. *Gron.*, en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Eenrum*; groot 44,6230 bund.

**HUNINGA of HUNINGA,** boerd., pr. *Gron.*, gem. *Midwolde*, 5 min. W. van *Oostwolde*; 31,1880 bund.

**HUNINGA-BORG,** ook wel **HUNINGABORG**, burg, pr. *Gron.*, gem. en in het d. *Beerta*, aan den rijweg, groot 1,2120 bund.

**HUNINGAMEERLAND of HUNINGA-**

MEERLAND, p., pr. *Gron.*, gem. *Finsterwolde* en *Midwolde*, 10 min. Z. Z. O. van Oostwolde; groot 450 bund.

HUNINGAWEER. Zie HUNINGAWEER.

HUNNECUM of HUNNEKUM, geh., pr. *Limb.*, gem. *Nuth-en-Vaesrade*, 20 min. Z. van *Nuth*; met 42 h. en 170 inw.

HUNNEKER-BEEK (DE), HUNNEBEEK of HUNINKBEEK, beek, pr. *Geld.*, die omtrent *Ligtenvoorde*, in de heide uit twee takken voortkomende, zich in de *Zwink* ontlast.

HUNNEKUM. Zie HUNNECUM.

HUNNEBARCH of HUNNEBERG, ook HUNBERG, heuvel, pr. *Over.*, gem. en 2 u. N. O. van *Weerselo*, in de buurs. *Vollhe*. in het *Voltherbroek*.

HUNNEBARCH (DE KLEINE.) of LAGE-HUNNEBERG, het kleinste gedeelte van den *Hunnebarch*, pr. *Over.*, hetwelk door eene afzonderlijke gracht omgeven is.

HUNNEKERKHOF, plaats, pr. *Dr.*, tusschen *Dalen* en *Oosterhesselen*, in het heideveld gelegen, welke klaarblijkelijk eene oude begraafplaats is, als bevattende onderscheidene heuveltjes, waarin asch van verbrande beenderen, en ook urnen met asch en beenderen, gevonden worden.

HUNNEPE, oudtijds HUNNERA, riv., pr. *Over.*, hetwelk, uit de *Dorthschebeek* voortkomende, in den *IJssel* valt.

HUNNERLOK, hoogte, pr. *Geld.*, gem. *Ede*, 25 min. O. van *Lunteren*.

HUNNESCHANS, HUNENSCHANS of HUNNENSCHANS, plaats; met eenen matigen aarden wal omringd, pr. *Geld.*, gem. *Garderen*, welke men geloofst eene schans te zijn geweest, die omtrent de tiende eeuw, door de *Hunnen* zou zijn opgeworpen.

HUNNESCHANS, HUNNENSCHANS, HUNNERSCHANS, HUNESCHANS, HUNENSCHANS of DUNESCHANS, pr. *Geld.*, in de heerl. *Doorwerth*. (*Eibergen*).

HUNNIK, geh., pr. *Geld.*, gem. HUNS. Zie HUYN.

HUNSE, HUNZE, oudtijds HUNESA of USENGIS riv. die onder den naam van *Voorstediëp* in *Drenthe*, op de hoogte van *Westdorp*, uit het *Eldersveld* voortkomt; en na zich met het *Achterstediëp* en het *Wisdiëp*, vereenigd te hebben, den naam van *OOSTERMOERSCHE-VAART* aanneemt, voorts door het *Zuidlaardermeer*, onder den naam van *DRENTSCHE-DIEP*, in de pr. *Gron.* valt en daar ook wel *GRONINGER-DIEP* genoemd wordt, voorts onder den naam van *SCHUITENDIEP* of *LOOPENDE-DIEP* van *Gron.* loopende, vloeit zij

onder dien van *REITDIEP* of *HUNSE* naar de *Wadden*.

HUNSE (DE GROOTE en LUTTEKE WITTE), twee zandbelten, pr. *Dr.*, gem. *Odoorn*.

HUNSEL, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. en postk. *Weert* (8 k. d., 6 s. d.). Zij bevat de d. *Hunsel* en *Ell*, benevens de geh. *Uffelsen*, *Castert*, *As*, *Smitstraat* en *Haler*; beslaat 2424 bund., en telt 176 h., met ruim 960 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw. alle R. K. maken de par. van *Hunsel* en *Ell*. uit. Er zijn 2 scholen.

Het d. *Hunsel* ligt 3 u. W. ten Z. van *Roermond*, 2 u. O. Z. O. van *Weert*. De inw. maken eene par. uit, van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Weert*, door 1 *Pastoor* en 1 *Kapellaan* bediend. De kerk, aan den H. *JACOBUS den Meerdere* toegewijd, heeft eenen toren, doch geen orgel.

Kernis op St. *Jacobusdag*, zijnde den 25 Julij. (TR-).

HUNSEL. Zie HONDSHOLREDIJK (HUIS-HUNSELAARDIJK. Zie HONDSHOLREDIJK.

HUNSIINGO, HUNSEGO of HUNZINGO, oudtijds HUNESGO, landstr., pr. *Gron.* Zij bevat de gem. *Adorp*, *Winsum*, *Ulrum*, *Kloosterburen*, *Leens*, *Baflø*, *Eenrum*, *Warffum*, *Usquert*, *Uithuizen*, *Uithuizermeden*, *Kantens*, *Midelstum* en *Bedum*, en maakt alzoo het kant. *Onderdendam* uit.

HUNTE (IJSEL-). Zie IJSEL-HUNTE.

HUNTE (VELD-). Zie VELD-HUNTE.

HUNTHUM, hofst., pr. *Utr.*, gem. de *Oude-* en de *Nieuwe-Loosdrecht*, aan de oostzijde van de *Vecht*.

HUNTSEL. Zie HONSHOLREDIJK.

HUNZE. Zie HUNSE.

HUP. Zie HUB.

HUPPEL of HUPEL, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Winterswijk*; met 38 h., ruim 270 inw. en met *Henxel* 1 school.

HUPSEL of HUPZEL, b., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten W. van *Eibergen*; met 24 h. en ruim 180 inw.

HURGRONJE-POLDER, eigenlijk SNOUCK HURGRONJEPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Oostburg* en *Groede*; beslaande 29,6690 bund.

HURK, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Strijp*; met 25 h. en 190 inw.

HURKSKE of HURKSE, geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Erp*; met 20 h. en 150 inw.

HURNE. Zie HURWENEN.

HURST (HUIS-TER-). Zie HORST (HUIS-TER-).

**HURWENEN**, gem. en heerl., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. en postk. *Zalt-Bommel* (21 m.k., 7 s.d., 1 j.d. 2 afd.). Zij bevat het d. Hurwenen, en een ged. van het geh. Oensel; beslaat 641,0855 bund., en telt 88 h. met 560 inw., die van landbouw bestaan.

De 320 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Zalt-Bommel*. De 240 R. K. maken eene par. uit, van het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Zalt-Bommel*. Er is 1 school met 80 leerl.

Het d. Hurwenen, ook Harwenen, Harwijnen, Hurwen of Herwen, meestal echter Hurne, ligt 6 u. Z. W. van Tiel, 1 u. O. van *Zalt-Bommel*, aan den Waaldijk. Er zijn 83 h. en 400 inw. De Herv. kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De R. K. kerk is aan de H. BARBARA toegewijd.

Kermis den 2den Woensd. in Nov.  
**HURWENEN** (HUIS-TE), adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Hurwenen*; met 1,7850 bund. grond.

**HURWENEN** (POLDER-VAN-), p., pr. *Geld.*, gem. *Hurwenen*; 526 bund.

**HURWENENSCHÉ-KIL**, water, pr. *Geld.*, ged. gem. *Hurwenen*, ged. gem. *Zalt-Bommel*.

**HURWENENSCHÉ-UITERWAARDEN**, p., pr. *Geld.*, gem. *Hurwenen*; groot 275,2500 bund.

**HUSDINGE**. Zie HUIZINGE.

**HUSDUNIA**. Zie HUISDUINEN.

**HUSELING**. Zie HUISSELING.

**HUSEN**. Zie HUISSEN.

**HUSHOVEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. N. W. van *Weert*; met 61 h. en 380 inw. en, met de geh. Boshoven, en Laer, 1 school.

**HUSIDINA**. Zie } HEUSDEN.  
                          } HUISDUINEN.

**HUSKEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. N. van *Heerten*; met 8 h. en ruim 40 inw.

**HUSSELE**. Zie HEUSDEN.

**HUSSEN**. Zie HUISSEN.

**HUSCHENBERG** of **HUSSENBERG**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. O. van *Geul*; met 27 h. en 140 inw.

**HUSUM**. Zie HUIZUM.

**HUT**, bij het kad. **LAMMERSHUT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 1½ u. Z. van *Someren*; met 10 h. en 60 inw.

**HUT** (DE). Zie KRAIENHUT (DE).

**HUTTE**. Zie ULSDA (KLEIN-).

**HUTTEN** (DE) of **HOTTEN**, alleen

staande huizen, onder de benaming van Maarheeshut, Vandevenshut, Pastoorshut en Cachera'shut, pr. *Limb.*, gem. *Weert*.

**HUUL**. Zie QUINTSHEUL.

**HUURINKSCHE-BRUG**, houten brug, pr. *Geld.*, gem. *Overasselt*, in den weg tusschen Nijmegen en Grave.

**HUURNDERBEEK**. Zie ERFDSCHE-HUURNE. Zie HEURNE. (BEEK.)

**HUUSSELE**. Zie HEUSDEN.

**HUYBERGEN**. Zie HUIBERGEN (1).  
**HUYBERT** (DEN), water, pr. *Z. H.*, dat aan de Zijderveldsche-steeg ontstaat, en zich aan den Heikoper-hoek in de Zederik ontlast.

**HUYCLOM**. Zie HEUKELUM.

**HUUNS** of **HUINS**, in de wandeling **HUUNS**, d., pr. *Fr.*, arr. en 2½ u. W. Z. W. van *Leeuwarden*, kant. en 2½ u. N. N. W. van *Rauwerd*, reg. kant. en postk. *Leeuwarden*, gem. *Baarderadeel*. Men telt er 20 h. en 120 inw., en met het geh. Rewerd 26 h. en 160 inw., die meest bestaan van landbouw. Ook is er 1 fabriek van dakpannen, vloeren, en 1 cementmolen.

De 150 Herv. behooren tot de gem. *Hylaard-Lijons-en-Huyns*. De kerk heeft eenen stompen toren. De 8 Doopsg. behooren tot de gem. *Baard*. De dorps. telt 40 leerl.

**HUYNZER-POLDER**, p., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*; 380 bund.

**HUYSENS-POLDER** (DE GROOTE-), p., pr. *Zeel.*, gem. *Zaamslag*; groot 805,3993 bund.

**HUYSENS-POLDER** (DE KLEINE-), p., pr. *Zeel.*, gem. *Zaamslag*; groot 192,9261 bund.

**HUZEN**. Zie HUISSEK.

**HUZINGA**. }  
**HUIZINGE**. } Zie HUIZINGE.

**HUZUM**. Zie HUIZUM.

**HWEE**. Zie EE.

**HYANUM**. Zie JANUM.

**HYDAARD**, of **HIDAART**, d., pr. *Fr.*, arr. en 1½ u. N. W. van *Sneek*, kant., postk. en 1½ u. N. ten O. van *Bolsward*, gem. *Hennaarderadeel*, aan de Hydaarder-vaart. Men telt er 20 h. en 150 inw., die meest van de boerderij en eenigen handel in kaas en wol bestaan.

De 90 Herv. behooren tot de gem. van *Wommels-en-Hydaard*. De kerk is een klein gebouw met stompen toren, doch zonder orgel. De 5 Doopsg.

(1) Alle woorden, elders wel eens HUY gespeld, welke hier niet geronden worden, zoek men op HUI.

worden tot de gem. van *Bolsward* gerekend. De 50 R. K. parochiëren te *Roodhuis*. De dorps. telt 20 leerl.

HYDAARDER-VAART, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*. Zij begint bij de *Oosterender-Vaart* en loopt uit in de *Oldeklooster-vaart*.

HYDAARDER ZYL, sluis, pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, in den Slag tedijk, waardoor de *Hydaarder-vaart* in de *Oldeklooster-vaart* uitloopt.

HYELSHEIM. Zie JELSUM.

HYDEPARK, buit., pr. *Utr.*, gem. *Doorn*, aan den straatweg tusschen *Driebergen* en *Doorn*; 137,112 bund.

HYEM. Zie HUUM.

HYLAARD of HILAARD, vroeger ook wel eens ELAARD of EYLAARD genoemd, d., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, arr. en 1½ u. Z. W. van *Leeuwarden*, kant. en 2½ u. N. N. W. van *Rauwerd*, postk. *Leeuwarden*; met 36 h. en 230 inw., die meest bestaan van landbouw.

De 220 Herv. behooren tot de gem. *Hylaard-Huyns-en-Lijons*; de kerk heeft een orgel en eenen stompen toren. De 10 Doopsgez. behooren tot de gem. *Baard*. De dorps. telt 30 leerl.

HYLAARD-HUYNS-EN-LIJONS, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Leeuwarden*, ring. van *Wirdum*; met 3 kerken, als: 1 te Huyns, 1 te Hylaard en 1 te Lijons, en 400 ziel.

HYOUWER. Zie HIAURE.

HYPOLYTUSHOEF, HIPOLITUSHOEF of HIPPOLITUSHOEF, bij de eilanders gemeenlijk HYPELHOEF, IPELSHOEF of YPELSHOEF genoemd, d., op het eil. *Wieringen*, pr. *N. H.*, arr. en 10 u. N. O. van *Atkmaar*, kant. en 2 u. O. Z. O. van *den Helder*, postk. *Schagen*,

gem. *Wieringen*. Men telt er 110 h. en 400 inw. en met de geh. *Normer*, *Oosterklief*, *Westerklief*, de *Belt* en de *Eift*, 160 h. en 520 inw., die meest hun bestaan vinden in de vee-, vooral schapenteelt, landbouw en het visschen van zeewier.

De 690 Herv. behooren tot de gem. *Hypolitushoek-en-Westerland*. De kerk is een net gebouw, met eenen toren, voor het grootste gedeelte van duifsteen, doch zonder orgel. De 250 Doopsgez. behooren tot de gem. *Hypolitushoek-en-'tStroe*. De kerk heeft toren noch orgel. De 200 R. K. behooren tot de stat. van *Wieringen*, welke hier eene kerk hebben, aan den H. HYPOLITUS toegewijd, zonder toren, doch met een orgel. Ook is hier het algemeen Raadhuis van geheel *Wieringen*. De dorps. telt 110 leerl.

HYPOLITUSHOEF(POLDER-VAN-), p., pr. *N. H.*, gem. *Wieringen*; groot 20 bund.

HYPOLITUSHOEF-EN-'TSTROE, Doopsg. kerk. gem., pr. *N. H.* Zij telt 250 ziel., en heeft ééne kerk te Hypolitushoek.

HYPOLITUSHOEF-EN-WESTERLAND, Herv. kerk. gem., pr. *N. H.*, klass. van *Atkmaar*, ring van *Zijpe*, met twee kerken, als ééne te Hypolitushoek en ééne te *Westerland*, en 690 ziel.

HYPOLITUSGA (ST.). Zie YPEKOLSGA.

HYRNEM. Zie HERMEN (HUIS-TE-).

HYSART, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wonsradeel*, ½ u. O. van *Arum*; met 2 h. en 13 inw.

HYM. Zie HUUM.

## I.

JAAG-IN (DEPOLDEIT), p., pr. *Z. H.*, gem. *Pernis*; groot 17,8720 bund.

JAANUM. Zie JANUM (1).

JAANVAART (DE), ook wel de LAANVAART of de JORWERDER-VAART genaamd, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, loopende van de *Sneeker-trekvaart* naar het *Britswerder-meer*.

JAAPDOUWE-SLOOT, water, gem. *Broek-op-Langedijk*, dat. uit de *Bruggestoot* naar de *Reestoot* loopt.

JAAP-HANNES, geh., pr. *N. H.*, gem. *Diemen-en-Diemerdam*, ½ u. N. ten W. van *Diemen*, aan den *Zeedijk*; men

telt er 3 of 4 woningen, waaronder het Gemeenlandshuis.

JAAPJESPEK, p., pr. *Z. H.*, gem. *Sliedrecht*; groot 10,9680 bund.

JAAR. Zie JECKER.

JAARLINGER-MEER, p., pr. *N. H.*, gem. *Warmenhuizen*; 42,6900 bund.

JAARSDORP (HET), voorm. geh., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*, 2 min. Z. van *Schagen*, waarvan nog slechts 1 h. bestaat.

JAARSMA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*, 5 min. Z. W. van *Holwerd*; groot 28,2900 bund.

(1) Eveneens zouke men alle overige woorden, die wel eens JAA gespeld worden, op J.A.

**JAARVELD**, gem. en heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utrecht*, kant. *IJsselstein*, hulpk. van de postk. *Gorinchem*, *Utrecht* en *Schoonhoven* (2 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Jaarsveld, benevens het geh. de Jaarsvelder-kapel en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1307.9070 bund. en telt 144 h., met ruim 1120 inw., die meest bestaan van den landbouw, het aankweken en toebereiden van teengewassen en in den handel in hoepels, teenhout en boomvruchten. Ook is er 1 windkorenmolen.

De 1000 Herv., maken eenegem. uit, welke tot de klass. van *Utrecht*, ring van *IJsselstein*, behoort. De 120 R.K. parochiëren ged. te *Cabauw*, ged. te *IJsselstein* en ged. te *Vreeswijk*. Er is 1 school met 60 leerl.

Het d. Jaarsveld of Jaersveld ligt. 4 u. Z. W. van Utrecht, 2 u. Z. Z. W. van IJsselstein, aan de Lek. 51° 58' 11" N. B., 22° 38' 32" O. L., Men telt er, 30 h. en 135 inw. De kerk, heeft eenen zwaren, dikken, vierkanten toren, welke in eenen spits eindigt, doch geen orgel.

**JAARVELD (HET BENEDENEINDE-VAN-)**, streek, pr. *Utr.*, gem. *Jaarsveld*, waarvan zij het W. ged. uitmaakt; met 52 h. en 380 inw.

**JAARVELD (HET BOVENEINDE-VAN-)**, streek, pr. *Utr.*, gem. *Jaarsveld*, waarvan zij het O. ged. uitmaakt; met 62 h. en 600 inw.

**JAARVELD (HUIS TF-)**, adell. h., pr. *Utr.*, gem. *Jaarsveld*; 30 bund.

**JAARVELDER-KAPEL**, geh., pr. *Utr.* gem., en ¼ u. O. van *Jaarsveld*; met 23 h. en ruim 160 inw.

**JABEEK**, gem., pr. *Limb.* arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Sittard*, (5 m. k., 4 s. d.); deze gem. bevat het d. Jabeeek, benevens het geh. Ezenraad, beslaat 395.2705 bund., telt 82 h. en 430 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw. alle R. K., maken eene par. uit, van het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Schinnen*. Er is eene school met 60 leerl.

Het d. **JABEEK** of **JARBEEK** ligt 5 u. N.O. van Maastricht. 1½ u. O. van Sittard. De kerk aan de H. GEERTHUIDA toegewijd, heeft eenen hoogen toren, doch geen orgel. (Pinksteren.)

Kermis den tweeden Zondag na

**JACOBAPOLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Wissekerke*; 269,6247 bund.

**JACOBI-PAROCHIE (ST.)**, kad. gem., pr. *Fr.* gem. *het Bildt*, bestaande alleen uit het d. St. Jacobi-Parochie en zijn behoor, beslaande 2777,3544 bund.

**JACOBI-PAROCHIE (ST.)**, ook wel St. **JAPIK** en vroeger het **DORP DER WIJNGAARDENS** geheeten, d., pr. *Fr.*, arr. en 3¼ u. N. W. van *Leeuwarden*, kant. en 1½ u. N. N. W. van *Berlikum*; reg. kant. en postk. *Leeuwarden*, gem. *het Bildt*. Men telt er 200 h. en ruim 1600 inw. en met de h. de Hoeven en een ged. van den Oude-Bildtdijk, 311 h. en 2830 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt; ook zijn er 2 bierbrouwerijen.

De inw., op 35 na, allen Herv. maken eene gem. uit, die tot de klass. en ring van *Harlingen* behoort. De nieuwe en schoone kerk heeft eenen fraaijen koepeltoren. De 20 Doopsgez., behooren tot de gem. *Oude-Bildt-zijl-en-Hantum*. De 5 Evang. Luth. behooren tot de gem. van *Leeuwarden*. De 10 R. K., parochiëren te *Harlingen*. De dorps. telt 130 leerl. Er is een dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

Kermis den laatsten Zondag in Julij. **JACOBSGORZEN (ST.)**, gorzen, pr. *Z. H.* gem. *Nieuwe-Tonge*; groot 27.9330 bund.

**JACOBSNIEUWLAND (GROOT-ST-)**, doorgaans de **GALGENBLOK** genoemd, p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Brouwershaven*, ged. gem. *Bommede-en-Bloois*; groot 46,5910 bund.

**JACOBSNIEUWLAND (KLEIN-ST-)**, doorgaans de **KEETPOLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Brouwershaven*; groot 5.4710 bund.

**JACOBS-POLDER (ST.)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Noordgrouwe*; 7,5580 bund.

**JACOBSRUG**. Zie **DWARSEN-DEN-WEG-**.

**JACOBS-SLOOT** of **JAPENSLOOT**, kil, in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, onder *Werkendam*, die uit de *Bevoert* voortkomt en uitloopt in den *Braspenning*.

**JACOBSWOUDE (ESSELIJKER-WOUDE-EN-)**. Zie **ESSELIJKER-WOUDE-EN-HEER JACOBSWOUDE**.

**JACOBS (SLUIS-VAN-CLAAS-)**. Zie **DIEMERDANMER-SLUIS**.

**JABEBEEK**. Zie **JABEEK (1)**.

(1) De art. wel eens elders **JAB. GRIEPEL**, doch hier niet gevonden wordende, zoekt men op **JAA** of **JA**.



JAFFA, badinrichting, pr. *Utr.*, gem. en 1 u. O. ten Z. van *Vleuten*, aan de Vleutensche-vaart, met veertien badkamers, zoo voor zuiverings- als voor kunstbadten bestemd.

JAGERLUST. | Zie VLOTTER

JAGERSLUST, | ('T HUIS DE)

JAGERSLUST, hofst., pr. *N.H.*, gem. *Zijpe-en-Hazepolder*, aan het Noordhollandsche-kanaal, 4,4300 bund.

JAGERSPLAAT (DE), streek lands pr. *Z. H.*, gem. *Spijkenisse-en-Brand*, op de Welplaat, uit vier polders bestaande.

JAGERSPOLDERTJE, p., pr. *Z. H.*, gem. *Dordrecht*; 6,3874 bund.

JAGERSWIJK, b., pr. *Gron.*, gem. en 10 u. O. N. O. van *Sappemeer*, met 23 h. en ruim 120 inw.

JAGERTJE (HET), bekende herb. te midden der heide, pr. *N. Br.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*, 1 u. Z. van *Ginneken*, aan den weg van Baarle-Nassau op Breda. (DE ACHTERSTE-).

JAGERTJE (HET) Zie KIEVITSWAARD JAGTHUIS(DESSTADOUKDEERS-), boerd., pr. *Fr.*, gem. *het Bildt*, ten N. van St. Anna-Parochie.

JAGTLUST, buit., pr. *N. Br.*, gem. *Helvoirt*, met 1,6262 bund.

JAGTLUST, buit., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. ten Z. van *Velsen*, aan den voet der duinen; 17,5020 bund.

JAGTLUST, landg., pr. *Utr.*, gem. en 20 min. ten N. van *de Bildt*; groot 204,2152 bund.

JAGTLUST, vroeger BOURITUIS, buit., pr. *Fr.*, gem. *Schotertland*,  $1\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Oudeshoort*.

JAGTLUSTER-ENG (DE), buit., pr. *Utr.*, gem. en 20 min. Z. van *Maartensdijk*; groot 27,5910 bund.

JAGTWIJK, buit., pr. *Z. H.*, gem. en 40 min. ten O. van *Bodegraven*; groot 36,7584 bund.

JAGTWIJK, buit., pr. *Gron.*, gem. *Stochteren*, in het geh. *Foxham*, aan het Winschoter-diep; groot 38,0800 bund., waarop eene branderij van mout en brandewijn uit aardappelen.

JAKLE-SET of JAKKELE-SET, overhaal, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten W. van *Allingawier*, tusschen het Makkumermeer en het Parregartermeer.

JAKOB-KLASSE-SLUIS, sluis, pr. *N. H.*, gem. *Zijpe-en-Hazepolder*,  $1\frac{1}{2}$  u. Z. W. van den *Schagerbrug*.

JALLEWAL (HET), bij verbastering veelal TALLEWAL, b., pr. *N. H.*, gem. en 20 min. ten Z. van *Schagen*; met 6 h. en ruim 30 inw.

JAN(DEJONGE)-ZieJONGE-JAN(DEJAN (PROOSTDIJ-VAN-ST.-), ook wel de PROOSTDIJ-VAN-MEIJERT of DE PROOSTDIJ-VAN-MIJRECHT, streek lands, pr. *Utr.* Zij maakt gedeelten uit van de gem. *Mijdrecht*, *Uithoorn*, *Wilnis*, *Aalsmeer-en-Kudelstaart* en *Achtlicthoven*, en beslaat ongeveer 8000 bund.

JAN (ST.), plaat, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

JAN (ST.), boerd., pr. *Zeel.*, gem. *Zuiddorpe*.

JAN (ST.) ook het WARFUMER-KLOOSTER, boerd., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. Z. van *Warffum*; 74,8370 bund.

JAN-ACHETERHUISSLOOT, water, pr. *N. H.*, gem. *Oost-Zanen*, uit de *Noorder-Haal* naar de *Ringsloot-van-de-Worner* loopende.

JAN-CORTSEN-POLDER. Zie HELLEGATS-POLDER.

JAN-DE-VEELSLOOT, water, pr. *N. H.*, onder *Broek-op-Langendijk*, voortkomende uit de *Achtergracht*, en in de *Trekvaart* uitloopende.

JAN-DE-WITTES-GAT. Zie SPANJAARDSGAT (HET OUDE-).

JAN-DUIKERSPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*.

JANESLOOT, water, pr. *Fr.*, gem. *Doniauarstal*, dat, uit het Koevoerdermeer voortkomende, in de Langweerder-wielen uitloopt.

JAN-FIERLOOSPOLDER of JAN-VIERLOOSPOLDER, p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Buurland-en-Bakendorp*, ged. gem. *Hoedekenskerke*; 12,0900 bund.

JAN-GIJZENVAART, geh., pr. *N.H.*, gem. en 1 u. Z. van *Velsen*, aan den Bloemendaalsche straatweg; met 28 h. en 270 inw.

JAN-GIJZENVAART (DE), ook wel DE JAN-GIJZENZANDVAART, vaart, pr. *N. H.*, die nabij Bloemendaal een begin neemt, en zich, in het Noorder-Spaarne ontlast. (BROEKER-WEG.

JAN-GLEINISWEG. Zie HENS-

JAN-HANSENPAAD, b., pr. *N. H.*, ged. gem. en 10 min. Z. van *Amsterdam*. ged. gem. *Nieuwer-Amstel*, 2 u. N. N. W. van *Amstelveen*.

JAN-HAUKEMA-LEEN, eenige landerijen, pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, onder *Wynaldum*.

JAN-HÖZENGRACHT, gracht, pr. *Over*. Zij begint aan de Verssloot en eindigt in de Dwarsgracht, die de gem. Giethoorn doorloopt.

JAN-JEROENSPOEL, water, pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*.

JAN-KORSENPOLDER. Zie HELLEGATSPOLDER.

JAN-LOUWENBRAAK, watertje, pr. *N. H.*, W. van Sloterdijk.

JANNE-ZAND, p., pr. *N. B.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*; groot 215,8004 bund.

JANNE-ZAND, zeven platen, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drinnmelen*.

JANNE-ZAND (NIEUW-), pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drinnmelen*; 19 bund.

JANNEZAND (POLDERTJE-VAN-DEN-ZUIDOOSTHOEK-VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drinnmelen*; groot ongeveer 2 bund.

JANNEZAND (PRINSE-), ook genaamd de KIKVORSCH, p., pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drinnmelen* en *Dussen-Munster-en-Muilkerk*; 26,2150 bund.

JANNISSELAND OF JOHANNISSELAND, anders genaamd *RET LANDEKE*, p., pr. *N. Br.*, gem. *de Werken-en-Sleeuwijk*; 47,7297 bund. (Zie PIER-EN-PINX-POLDER.

JAN-PIER-EN-PINKS-POLDER.

JAN-REBELLEN-EILAND OF DE WAARD, eil. in het *IJ*, pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Zaandam*, aan den mond van de Buiten-Zaan, waar deze zich met het *IJ* vereenigt.

JANSBEEK (St.) Zie SAMBEEK.

JANSBERG (ST.) OF KLOOSTERBERG, berg, pr. *Limb.*, gem. *Mook-en-Middehaar*. Het is de hoogste en opmerkelijkste top van het Groesbeeksch gebergte.

JANSDAL (ST.). Zie HEERENLOO ('s).

JANSDAM (HEER-). Zie HEER-JANSDAM.

JANSDIJK (GAAFF-). Zie GAAFF-JANSDIJK.

JANSGA (ST.), kadast. gem., pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*, bevattende de d. St. Jansga, Rotsterhaule, Rohel, Rottum, Delfstrahuzen en Schoter-Uiterdijken; groot 5690,2749 bund.

JANSGA (ST.) OF St. JOHANNISGA, oudtijds ook JOHANNISWALD, d., pr. *Fr.*, arr., kant., postk. en 1 u. W. Z. W. van *Heerenveen*, gem. *Schoterland*; met 208 h. en 1500 inw., die meest van den landbouw bestaan, en 2 scheepstimmerwerven hebben.

De Herv. behooren tot de gem. *St. Jansga-en-Delfstrahuzen*, die in dit d. eene kerk heeft, met eenen toren, doch zonder orgel. De R. K. parochiëren te *Joure*. De dorps. telt 120 leerl.

JANSGA (KERKHOF-VAN-ST-), plaats, pr. *Fr.*, gem. *Utingerudeel*, in de nabijheid van Akmarijp.

JANSGA-EN-DELFTSTRAHUZEN (ST.), kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Heerenveen*. Er zijn 2200 ziel., en 2 kerken, 1 te St. Jansga en 1 te Delfstrahuzen.

JANS-GELEEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. N. van *Spruubeek*; met 2 woningen en 30 inw.

JANS-KAMP (ST.), boerd., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Vollenhove*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van Vollenhove.

JANSKERKE (ST.), heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. *Vlissingen*, reg. kant. en hulpk. van het postk. *Middelburg*, gem. *Zoutelande-St. Janskerke-en-Boudevijnskerke*. Zij bevat het geh. St. Janskerke en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 158,8180 bund., en telt 6 h., met 50 inw., die bestaan van den landbouw.

De inw. allen Herv., behooren tot de gem. van *Zoutelande*. Eenige kinderen genieten onderwijs te *Zoutelande*, doch de meeste te *Meliskerke*.

Het geh., voormaals d. St. Janskerke ligt  $1\frac{1}{2}$  u. W. van Middelburg, 2 u. N. N. W. van Vlissingen,  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van Zoutelande. Men telt er 3 h. en 24 inw.

JANSKERKE (HOF-VAN-ST-), boerd., pr. *Zeel.* gem. *Zoutelande-St. Janskerke-en-Boudevijnskerke*, in de heerl. *St. Janskerke*, ten N. O. even buiten het geh.; 39,2400 bund.

JANS-KLOOSTER (ST.), geh., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Vollenhoven*; met 43 h., 300 inw. en 1 school met 200 leerl.

JANSLAND (SIR-). Zie HEER-JANSLAND.

(JANSPOLDER.

JANSPOLDER (ST-). Zie HEER-JANSPOLDER (ST-), ged. polderl., pr. *Z. H.*, gem. *Charlois*, het N. W. ged. van den p. *Robbenoord*.

JANSPOLDER (ST-), p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Kadzand*, ged. gem. *Nieuw-vliet*; groot 234,6585 bund.

JAN-STEEN (ST-), gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. en postk. *Hulst* (12 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. St. Jan-Steen, de b. Absdale, de Drie-Hoefijzers en de Heikant, en een ged. van het geh. *de Kapellebrug*; beslaat 2810 bund., en telt 283 h., met 1620 inw., die meest bestaan van den landbouw. Er zijn ook 1 bierbrouwerij, 1 windkorenmolen en 2 klompenmakerijen.

De inw. op 14 na alle R. K., maken eene par. uit, welke tot apost. vic. van *Breda*, dek. van *Hulst*, behoort. De 14 Herv. behooren tot de gem. van *Hulst*. Er is eene school met 180 leerl.

Het d. St. Jan Steen, ook wel St. Jans-Steen, St. Jan-ten-Steen of enkel Steene genoemd, ligt 6 u. Z. Z. O. van Goes, 20 min. Z. van Hulst; met

99 h. en 500 inw. De kerk aan den H. JAN BAPTIST toegewijd, heeft een orgel. De dorps. telt 130 leerl. Ook is er een fraai Heeren- of Dorpshuis.

Kermis op St. Jansdag, den 24 Junij, wanneer die op eenen Zondag invalt, anders den daarop volgenden Zondag.

JAN-STEEN (POLDER-VAN-ST.), p., pr. *Zeel.*, gem. *St. Jan-Steen*; groot 465,7740 bund.

JANS-WAARD (JONGE-), pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; groot 20,0140 bund.

JANS-ZIJDELINGSDIJK (ST.). Zie ZIJDELINGSDIJK (ST. JANS):

JAN-TABAK. Zie ZANDHOEVE.

JAN-TEN-HEERE (ST.). Zie KERKWERVE.

JAN-TEN-STEEN (ST.). Zie JAN-STEEN (ST.). (PLAAT.

JANTJES-PLAAT. Zie CATHARINA-JANTJES-ZEE of JANTJEEZEE, meer, pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van Dockum.

JANUM, JANUM of HIANUM, oudtijds JAWNUM, d., pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, arr. en 3 u. N. N. O. van *Leeuwarden*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Dockum*, postk. *Dockum* en *Leeuwarden*; met 15 h. en 100 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. *Birdaard-en-Janum*, welke hier eene kerk heeft. De R. K. parochiëren te *Dockum*. De kinderen genieten onderwijs te *Birdaard*.

JAN-VAN-SPEYKS-TOREN, licht-toren, pr. *N. H.*, gem. *Egmond-aan-Zee*, op de kust van de *Noordzee*.

JAN-VIERLOOS-POLDER. Zie JAN-FIERLOOS-POLDER.

JAPE-GAATJE of JEPPEGAT, kil, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*, komende uit de *Nieuwe-kil* en loopende in het *Steurgat* uit.

JAPEN-SLOOT. Zie JACOBS-SLOOT.

JAPENWAARD (DE EERSTE-PARTIJ-VAN-), of de BOVENSTE JAPENWAARD, p., pr. *N. Br.*; groot 13,0360 bund.

JAPENWAARD (DE TWEEDE-PARTIJ-VAN-), of de BENEDENSTE JAPENWAARD, p., pr. *N. Br.*; groot 7,4810 bund.

JAPE-SLOOT. Zie JACOBS-SLOOT.

JAPIK (ST.). Zie JACOBIPAROCHE (ST.)

JARDINGA of JARDINGE, b., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Oosterwolde*; met 4 h. en 30 inw.

JARICHMSMA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, even N. O. van *Driezum*.

JARIG-SLOOT (DE), water, pr. *Fr.*, in de *Wymbritseradeel*, uit de *Geeuw* voortkomende en bij *Kapenburg* uitlopende in eene oude

vaart, die van de Houke-vaart naar *Uitwellingerga* loopt.

JASSELSLOOT (DE), kil in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*, welke uit de *West-kil* voortkomt en zich in de *Diepestoot* ontlast.

JAURE. Zie HIAURE. (*Lochem*.)

JAVA, adell. h., pr. *Geld.*, gem.

JAVA-RUST, buit., pr. *Z. H.*, gem. en 25 min. Z. O. van *Bodegraven*; groot 36,8500 bund.

JAWNUM. Zie JANUM.

IDAARD of YDAARD, in het Oud-Friesch EEDAWERE, d., pr. *Fr.*, kw. *Oostergoo*, gem. *Idaarderadeel*, reg. kant. *Leeuwarden*, postk. *Heerenveen*, *Leeuwarden* en *Sneek*, arr. en 2 u. Z. van *Leeuwarden*, kant. en  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van *Rauwerd*. Men telt er 14 h. en 90 inw., welke meest in de boerderij hun bestaan vinden.

De inw., op 6 na allen Herv., behooren tot de gem. *Idaard-Aegum-Friens*, die er eene kerk heeft, met een stompen toren en een orgel. De 6 Doopsg. behooren tot de gem. van *Warrega*. De dorps. telt 20 leerl.

IDAARD - AEGUM - EN - FRIENS, kerk, gem., pr. *Fr.*, klass. van *Leeuwarden*, ring van *Wirdum*; met twee kerken, als: ééne te *Idaard* en ééne te *Friens* en 220 ziel.

IDAARDERADEEL of YDAARDERADEEL, in het Oud-Friesch EEDAWERDERADEEL, gem., pr. *Fr.*, arr. *Leeuwarden*, kant. *Rauwerd*, reg. kant. *Leeuwarden*, postk. *Heerenveen*, *Leeuwarden* en *Sneek* (15 m. k., 5 s. d., 1 j. d. adm. 1). Zij bevat de d. *Idaard*, *Roordahuizum*, *Friens*, *Grouw*, *Warrega*, *Warstiens* en *Wartena*; beslaat 6371,4142 bund., en telt 622 h., met ongeveer 4300 inw., die meest bestaan van handel in boter, kaas, granen en chicorei, vee fokkerij, visscherij en boerderij, zonder landbouw. Ook zijn er 7 scheepstimmerwerven, 5 looijerijen, 2 chicoreifa-brijken, 1 olie- en 1 roggemolen.

De 2500 Herv. maken de gem. *Grouw*, *Idaard - Aegum - en - Friens*, *Roordahuizum* en *Warrega-Warstiens*-*Wartena* uit. De 1250 Doopsg. maken de gem. *Grouw* en *Warrega* en de 500 R. K. de stat. van *Warrega*-*Wartena* uit. Er zijn zeven scholen.

IDAARUER-VAART, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, die uit het Oude-Zwin, bij *Roordahuizum* voortkomt, in de *Leeuwarder-en-Grouwster-vaart* uitkomt, en zich met eenen tak naar *Grouw* uitstrekt.

**IDE.** Zie **IDE.**  
**IDEWEER**, b., pr. *Gron.*, gem. *Delfzijl*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Farmsum*; met 2 h. en 14 inw.

**IDLAARD.** Zie **YDLAARD.**

**IDO-AMBACHT (HENDRIK).** Zie **HENDRIK-IDO-AMBACHT.**

**IDSARD (TER-).** Zie **TER-IDSSERT.**

**IDSCHUSEN.** Zie **IDSEGAHUIZEN.**

**IDSEGA**, **IDZEGA**, **IDZINGA**, **IDSINGA** of **IDZINGHUIS**, vroeger d., thans een geh., pr. *Fr.*, arr., kant., postk. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Sneek*, gem. *Wymbrüseradeel*. Men telt er 22 h., 150 inw. en, met het buurtje de *Bird*, 26 h. en 180 inw., die bestaan van landbouw.

De 110 Herv. behooren tot de gem. *Oudega-Idsega-en-Zandcoörd*. De 70 R. K. parochiëren te *Heeg*. Er is nog een houten klokkstel. De kinderen gaan ter school te *Oudega*.

**IDSEGAHUIZEN**, **IDSEGAHUISUM** of **IDZEHUIZEN**, in het Oud-Friesch **IDSCHUSEN**, d., pr. *Fr.*, arr. en  $\frac{3}{4}$  u. W. ten N. van *Sneek*, kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. W. ten Z. van *Bolsward*, gem. *Wonseradeel*. Men telt er 14 h. en 70 inw., en met het buurtje *Bongahuizen* en de geh. *Altena* en *Papiermolenstreek*, 26 h. en 160 inw., die meest bestaan van veeveelt en landbouw. Ook zijn er 1 papier-, 1 olie- en 1 houtzaagmolen.

De 120 Herv. behooren tot de gem. *Idseghuizen-en-Piaam*, welke hier eene zeer kleine kerk heeft, met eene houten torenspits, doch zonder orgel. De 25 Doopsg. en de 10 R. K. behooren kerkelijk te *Makkum*.

**IDSEGAHUIZEN-EN-PIAAM**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Harlingen*, ring van *Makkum*, waartoe de d. *Idseghuizen* en *Piaam*, en een ged. van *Allingawier* behooren, met twee kerken, als ééne te *Idseghuizen* en ééne te *Piaam*, en 190 ziel.

**IDSEGASTER-POELEN** of **IDZEGASTER-POELEN**, ook wel **IDSEGASTER-MEER**, ineer, pr. *Fr.*, gem. *Wymbrüseradeel*, Z. O. van *Idsega*.

**IDSERD (TER-).** Zie **TER-IDSSERT.**  
**IDSERDA**, **IDZERDA**, **IDSARDA**, **IDSARDA**, **IDZARDA**, **IDZARDA**, **IDZAERDA**, **IDZARDA** of **YDSARDA**, voorm. heerenh., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westende*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Ter-Idsert*; met 100 bund.

**IDSERDA-BUREN**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, 10 min. Z. van *Hiestum*; met 3 h. en 20 inw.

**IDSINGA.** Zie **IDSEGA.**

**IDSINGHUIZUM.** Zie **IDSEGAHUIZEN.**

**IDSKE**, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, welke uit het Slootermeer voortkomt en in de *Koevorde* uitloopt.

**IDSKENHUISTER-MEER (HET GROOT-)**, meer, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, W. van *Idskenuizen*.

**IDSKENHUISTER-MEER (HET KLEIN-)**, meer, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, Z. W. van *Idskenuizen*.

**IDSKENHUIZEN** of **IDSCHENHUIZEN**, d., pr. *Fr.*, arr. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Sneek*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van de *Lemmer*, postk. *Heerenveen*, *Sneek* en de *Lemmer*. Het telt 44 h. en 300 inw., die van den landbouw bestaan. Ook is er 1 windkorenmolen.

De Herv. behooren tot de gem. *Tjerkgaast-St-Nikolaasga-Doniaga-Idskenuizen-en-Legmeer*, die hier eene kerk heeft. De R. K. parochiëren te *St. Nikolaasga*. De dorps. telt 85 leerl.

**IDZARDA.** Zie **IDSERDA.**

**IDZEHUIZEN.** Zie **IDSEGAHUIZUM.**

**IDZERD (TER-).** Zie **TER-IDSSERT.**

**IDZINGA.**

**IDZINGHUIS.** } Zie **IDSEGA.**

**IE.**

**IE (DOCKUMER-).** } Zie **EE.**

**IECHTEN.** Zie **ECHTEN.**

**JECKER (DE)**, **JEKKER**, **JECKER** of **JEKER**, in het *Fr. JAAR*, riv., dat te *Lens St. Remi*, nabij *Hoet*, in de Belgische pr. *Luik*, ontspringt, die pr. bij *Oreije* verlaat, en vervolgens langs *Tongeren* in Belgisch *Limburg* vloeit; door *Canne Maastricht* nadert, bij welke laatste st. het zich in twee takken verdeelt, waarvan de eene bij de *Tongersche-poort* en de andere bij de *St. Pieterspoort* in de st. komen, die, na in *Maastricht* onderscheidene takken gevormd, en aan de zuidoostzijde der st. zich weder vereenigd te hebben, met eenen doorlaat door den ringmuur der vesting gaat, en nabij de *Vrouwen-poort* in de *Maas* valt.

**JECKSCHOT**, heerl., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. *Boxtel*, hulpk. en gem. *Schijndel*. Zij bevat het geh. *Jeckschot*, en eenige verspreid staande h.; beslaat 165,6630 bund., en telt 103 h., met 660 inw., die meest bestaan van den landbouw. Zij zijn alle R. K. en parochiëren te *Schijndel*.

Het geh. *Jeckschot*, *Jeckschot*, *Jeckschot*, ook wel *Elschot* en oudtijds *Yekschot* genaamd, ligt  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *'s Hertogenbosch*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Schijndel*.

**JELAMERBUREN**, b., pr. *Gron.*, gem. *Ulthove*, nabij *Niehoeve*.

JELGERABUREN. } Zie  
JELGERHUISTERA- } ACHTER-DE-  
BUREN. } HOVEN.

JELGERHUIS-STATE. Zie ZORG-  
JELLEBIRT. Zie TJALLEBERT. (VLIET.  
JELLEMA, boerd., pr. Fr., gem.  
*Hennaarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van Oos-  
terend; groot 28,5622 bund.

JELLE-PIERS-SLOOT. Zie KLET-  
STER-VAART.

JELLUM, JOELLUM, HELLUM, HIE-  
LUM of HIELSMAGAE, d., pr. Fr., arr.  
en 1 u. Z. W. van *Leeuwarden*, kant.  
en 2 u. N. ten W. van *Rauwerd*, reg.  
kant. en postk. *Leeuwarden*, gem.  
*Baarderadeel*, aan den Oude-Slagte-  
dijk. Men telt er 19 h. en 100 inw.,  
die meest bestaan van landbouw.

De inw., op 2 na allen Herv., be-  
hooren tot de gem. *Beers-en Jellum*.  
De kerk heeft eenen spitsen toren en  
een orgel. De 2 Doopsgez. behooren  
tot de gem. van *Leeuwarden*. De  
dorps. telt 20 leerl.

JELLUMER-VAART, vaart, pr. Fr.,  
gem. *Baarderadeel*, welke uit de  
Sneeker-trekvaart komt, en naar den  
Oude-Slagtedijk, bij Jellum, loopt.

JELSUM, kadast. gem., pr. Fr.,  
gem. *Leeuwarderadeel*, bestaande uit  
de d. Jelsum, Cornjum, Britsum,  
Lekum en Miedum, en beslaande  
2482,6043 bund.

JELSUM, vroeger ook HIELSUM,  
HIELZUM, HELSUM, HUELSHEIM en HI-  
JELSUM, d., pr. Fr., arr., kant., postk.  
en 1 u. N. van *Leeuwarden*, gem.  
*Leeuwarderadeel*. Men telt er 49 h.  
en 260 inw. en met het geh. Fenster-  
buren en de b. Buren aan den Hoo-  
gendijk, 69 h. en ongeveer 380 inw.,  
die bestaan van landbouw en veeteelt.

De 350 Herv. maken eene gem. uit,  
welke tot de klass. van *Leeuwarden*,  
ring van *Stiens*, behoort. De kerk,  
heeft eenen stomp toren en een or-  
gel. De 10 Doopsgez. behooren tot  
de gem. van *Leeuwarden*. De 20  
R. K. parochiëren te *Leeuwarden*.  
De dorpschool telt 40 leerl.

JELSUMER-MEER of BLIND-MEER,  
vaart, pr. Fr., gem. *Leeuwardera-  
deel*, die bij de voorm. stat. Hinnema  
begint, en in de Ee valt.

JELSUMER-NIEUWLAND, streek  
lands, pr. Fr., gem. *Leeuwardera-  
deel*, W. van Jelsum.

JELSUMER-OUDLAND, streek  
lands, pr. Fr., gem. *Leeuwardera-  
deel*, O. van Jelsum.

JELSUMER-VAART (DE GROOTE-),  
oudtijds HASKER-MEER, vaart, pr. Fr.,

gem. *Leeuwarderadeel*, die bij den  
Hoogedijk ontstaat, en naar de Ee loopt  
en zich daar ontlast.

JELSUMER-VAART (DE KLEINE-),  
vaart, pr. Fr., gem. *Leeuwarderadeel*,  
die bij het d. Jelsum begint en naar de  
Grote-Jelsumervaart loopt.

JELTE-SLOOT, water, pr. Fr., in  
de gem. *Wymbrüseradeel*, dat uit de  
Wymerts voortkomt.

JEMERIK. Zie EIMERIK.

JEMBERG, hofst., pr. Over., gem.  
*Avereest*, aan de Reest.

JENEVERPLAAT, plaat in den *Bies-  
bosch*, pr. N. Br., gem. *Made-en-  
Drimmelen*.

JENEVER-POLDER, p., pr. Z. H.,  
gem. *Poortugaal-en-Albrandswaard*;  
groot 21,0637 bund.

JENTJE-MEER, meer, pr. Fr., op de  
grenzen van de gem. *Wymbrüseradeel*  
en *Doniawarstal*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Uit-  
wellingerga*.

JENSHUIZEN. Zie HENSHUIZEN.

JENSMA, landh., pr. Fr., gem. *West-  
Dongeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Holwerd*;  
groot 29,0200 bund.

JENSUMA, b., pr. Gron., gem.  
*Oldehove*.

JEPMA of TJEPMA, buit., pr. Utr.,  
gem. *Oude-Rijn*, aan den straatweg  
van 's Gravenhage op Utrecht; groot  
7,0310 bund.

JEPENBURG, buit., pr. Utr., gem.  
*Abcoude-Proosdij-en-Aasdom*.

JEPPE-GAT. Zie JAPE-GAATJE.

JERDEN of JIRDEN, b., pr. Fr., gem.  
*Achtkarspelen*, 10 min. N. van *Sur-  
huisterveen*; met 3 h. en 20 inw.

JERICO, h., pr. N. H., gem. *Bar-  
singerhorn-Kolhorn-en-Haringhui-  
zen*, 5 min. Z. van *Haringhuizen*.

JEROENSPOLDER (ST.) of HIERO-  
NYMUS-POLDER, ook BANTAM genaamd,  
p., pr. Zeel., gem. *Noordgouwe*; groot  
49,1410 bund.

JERONIMUS-POLDER of St. JER-  
ONIMUS POLDER, p., pr. Zeel., gem.  
*IJzendijke*; groot 186,3104 bund.

IERSEKE. }

IERSIKE. } Zie YERSEKE.

IERST, IYST of YRST, erve, pr. Geld.,  
gem. *Oldenbroek*, groot 122 bund.

JERUZALEM, h., pr. N. H., gem.  
*Barsingerhorn-Kolhorn-en-Haring-  
huizen*, 5 min. Z. van *Haringhuizen*.

JESLUM of JISLUM, d., pr. Fr., gem.  
*Ferwerderadeel*, arr. en 3 u. N. N. O.  
van *Leeuwarden*, kant. en 2 u. W. van  
*Dockum*, post. *Leeuwarden*. Men  
telt er 19 h. en 120 inw., die meest van  
landbouw bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. van *Wanswerd-en-Jestum*, die hier eene kerk heeft. De R. K. parochieren te *Leeuwarden*.

JESLUM. Zie HIESLUM.

JESLUMER-VAART, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, welke uit de Traan bij Veenstrahuis voortkomt, en zich in de Ee of Dockumer-vaart ontlast.

JESP. Zie JISP.

IESTRUM. Zie EESTRUM.

JET, geh., pr. *Fr.*, gem. *Baardera-deel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van het d. *Britswerd*; met 6 h. en ruim 40 inw.

JETTING (DE), waarwater, in het N. van de *Zuiderzee*, bezuiden *Ter-Schelling*.

JETTING (DE NIEUWE), dat ged. van het vaarw. de *Jetting*, hetwelk, uit den *Vlietstroom* voortkomende, in de Oude-Jetting uitloopt.

JETTING (DE OUDE), dat ged. van het vaarw. de *Jetting*, hetwelk, uit de *Nieuwe-Jetting* voortkomende, naar de *Keepel* loopt.

JETZERKSTERADEEL. Zie TIETZERKSTERADEEL.

JEWEL-POLDER, pr. *N.H.*, gem. *Calandsog*.

IGEWOLDEN (DE), naam, welken men geeft aan de dorpen OUDEGA, NIJEGA, ELAHIJZEN en KOLDERWOLDE, alle in de pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*.

IHTEN. Zie GIETEN.

IHELLUM. Zie JELLUM.

IJ (HET), ook wel IJ gespeld, een inham der *Zuiderzee*, pr. *N.H.*, tusschen Holland en West-Friesland. Het is, van Amsterdam af tot den Waterlandschen-dijk, omtrent eene halve mijl breed, behalve regt voor Amsterdam, waar een stuk land van den ouden Waterlandsche Zeedijk afschiet, tot midden voor de stad, zijnde daar het IJ 6 min. breed. Het wordt verdeeld in het Binnen-IJ en het Buiten-IJ, en is 4 u. lang.

IJ (HET BINNEN-), dat ged. van het *IJ*, hetwelk zich, ten W. van Amsterdam, naar Spaarndam uitstrekt.

IJ (HET BUITEN-), dat ged. van het *IJ*, hetwelk zich van Pampus tot Amsterdam uitstrekt.

IJ (SLOCHTER-). Zie E& (SLOCHTER-).

IJDAM. Zie UITDAM.

IJDE of IDE, geh., pr. *Dr.*, gem. en 40 min. N. O. van *Vries*, met 40 h. en 260 inw.

IJDEWALLE, IDEWALLE soms ook geschreven EDEWALLE, EEDEWALLE,

hofst., pr. *Zeel.*, tusschen de Elde-schans en Heile groot 63,5750 bund

IJDOORN. Zie DURGERDAMMER-BUITEN-POLHER.

IJE of EE, watertje pr. *N.H.*, dat ten N. van Middellie haren oorsprong neemt, naar Edam stroomt, en zich in de *Zuiderzee* ontlast.

IJE, PURMER-IJE of PURMER-EE, ook wel PURMER-AADE, watertje, pr. *N.H.*, IJE (DE). Zie RANSDORPER-EX-HOLY-SLOOTER-DIE.

IJE (MIDDEL-). Zie MIDDELLIE.

IJE (HET VOOR-), pold., pr. *N.H.*, gem. *Edam*.

IJ EN-MEER, boerd., pr. *N.H.*, gem. *Sloten-Sloterdijk-Osdorp-en-de-Vrije Geer*; groot 21,7520 bund.

IJEROP. Zie NIEDORP (OUDE).

IJHORST, bij de landlieden RIEVERS of DRIEVERS, en oudtijds UWEST, d., pr. *Over.*, arr., kant. en 5 u. N. O. van *Zwolle*, gem., hulpk. en 1 u. N. O. van *Staphorst*. Men telt er 75 h. en 340 inw. die meest bestaan van den landbouw.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Ijhorst-en-de-Wijk*, die hier eene kerk heeft, zonder orgel. De dorps. telt 80 leerl.

IJHORST-EN-DE-WIJK, kerk. gem., pr. *Over.*, klass. van *Zwolle*, ring van *Hasselt*; met eene kerk te Ijhorst, en 1500 ziel.

IJKEHAAR. Zie EKEHAAR.

IJKEMA of IKEMA, b., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Oldehoeve*; met 13 h. en 100 inw.

IJKEL (GOED-VAN) of GOED-VAN-IKKEL, ook wel verkeerdelijk GOED-VAN-EYKEL gespeld, p., pr. *N.Br.*, gem. *Elten-en-Leur*; groot 153,9211 bund.

IJLESPIJKERSTEDEN, boerd., pr. *Gron.*, gem. en 5 min. W. van *Groottegest*; groot 35,4963 bund.

IJMBER. Zie IGBER.

IJMETIL. Zie ENUMATIL.

IJMEREN. Zie EIMEREN.

IJNEN (NEER-EN-OP-). Zie NEER-IJNEN en OP-IJNEN.

IJNSUM. Zie IRNSUM.

IJPEGAT. Zie IPEGAT.

IJPELAAR (HUIS-TE-), meestal de GROOTE-IJPELAAR, buit., pr. *N.Br.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*, in het geh. *Ijpelaarseinde*; groot 44,1694 bund.

IJPELAAR (KLEINE-), buit., pr. *N.Br.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*, in het geh. *Ijpelaarseinde*.

IJPELAARSEINDE, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Bavel*; met 22 h. en ongeveer 220 inw.

IJPELO of IPELO, buurs., pr. *Over.*,

gem. *Wierden*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Enter*; met 35 h., 230 inw. en eene school, met 30 leerl.

IJPENBURG, buit., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Rijswijk*; groot 10,6900 bund.

IJPENHOF, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Kralingen*.

IJPENHOVE of IPEHNOVE, buit., pr. *Zeel.*, gem. en 20 min. O. van *Zierikzee*; groot 11,5050 bund. (TE-).

IJPENLAAN. Zie NIJENBURG (HUIS-IJPENHOORD. Zie IPEHNOORD.

IJPENRODE. Zie IPEHRODE.

IJPESLOOT, h., pr. *N. H.*, gem. *Diemen-en-Diemerdam*, aan den *Diemerdijk*.

IJPESLOOTER - SLUIS, sluis in den *Diemerdijk*, pr. *N. H.*, gem. *Diemen-en-Diemerdam*, aan de westzijde van *Ijpesloot*.

IJPSINGHUIZEN, geh., pr. *Gron.*, gem. *Vlughwedde*; met 11 h., ongeveer 100 inw. en eene bijs. met 11 leerl.

IJRST. Zie IERST.

IJSENDIJK. Zie IJZENDIJK.

IJSHEVEL of IJSHEUVEL, geh., pr. *Limb.*, gem. en 50 min. Z. O. van *Ottersum*; met 8 h. en 60 inw.

IJSKAAG, ged. pold., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*, sectie *Schagen-Zuidzijde*; 34,8620 bund.

IJSLUM. Zie IESLUM.

IJSOLA. Zie IJssel.

IJSP, gem., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Purmerende*, postk. *Wormerveer* (18 m. k., 7 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Jisp* en een ged. van de *Starnmeer*; beslaat 1014,3541 bund., en telt 117 h. met ruim 630 inw., die meest bestaan van het kaasmaken, de melkerij en de visscherij op de breede binnenwateren in deze gemeente. Er zijn 3 oliemolens en 1 touwslagerij.

De 500 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Haarlem*, ring van *Zaandam*, behoort. De 50 Doopsgez., behooren tot de gem. van *Wormer-en-Jisp*. De 70 R. K., parochiëren te *Wormer*. Er is 1 school, met 70 leerl.

Het d. *Jisp*, oudtijds *Gisp*, *Ghysp*, *Ghisp*, *Jesp* en *Isp*, ligt  $\frac{6}{7}$  u. Z. W. van *Hoorn*, 1 u. W. van *Purmerende*, aan de *Jisp*. Men telt er 85 h. en 440 inw.

De kerk prijkt met een fraai houten torentje, doch heeft geen orgel. Het regthuis is een ouderwetsch gebouw, met drie gevels in welks beneden gedeelte de *Waag* gehouden wordt. De dorps. telt 70 leerl.

Kermis op *Pinkstoren*.

IJSP (DE) of *Gisp*, water, pr. *N. H.*,

dat, uit het *Zwed* voortkomt en door den watermolen, de *Brandemolen*, in de *Wormer-ringsloot* loopt.

IJSER GANS-SLOOT, water, pr. *N. H.*, dat, onder den naam van de *NOORDER-GANS-SLOOT*, uit de *Merke* voortkomt, en zich door de *Nekker* sluis in de *Wormer-ringsloot* ontlast.

IJSER-SLUIS (DE). Zie OOSTER-SLUIS.

IJSER-VELD (HET), streeks lands, pr. *N. H.*, gem. *Jisp*.

IJSER-WEG (DE), weg in de *Wester-Becmster*, pr. *N. H.*, loopende van den *Kanaaldijk*, tot dat hij, bij den p. *Mijsen*, tegen den *Ringdijk* stuit.

IJSSEL (DE), ook BOVEN-IJSSEL, DE OUDE-IJSSEL of de GELDERSCHE-IJSSEL, oudtijds *SALA*, *IJSOLA* of *HISLA*, in het Lat. *ISALA*, *ISSALA* of *ISLA*, riv. die in het *Munstersche* ontspringt, en bij *Dinxperlo* in ons vaderland dringt. Hij stroomt langs *Doetinchem* naar *Doesborgh*, waar hij zich met den noordelijken tak van den *Rijn* vereenigt; voorts maakt hij, de grensscheiding uit tusschen de prov. *Gelderland* en *Overijssel*, bespoelt *Zutphen*, *Deventer* en *Haltem* en verdeelt zich, na de st. *Kampen* bespoeld te hebben, beneden die st., in drie hoofdarmanen, van welke de regter arm zich met twee monden, het *Gansendiep* en de *Geest*, in het *Zwartewater* ontlast terwijl het *Noorderdiep* of de *middelste arm* gedempt is en de *linkerarm* zich, door het *Regterdiep* en den *Ketel* in de *Zuiderzee* stort.

IJSSEL (DE GOUDSCHE-). Zie HOLLANDSGHE-IJSSEL.

IJSSEL-BRUG (OVER-DEN-), geb., pr. *Over.*, gem. en 5 min. W. van *Deventer*.

IJSSELDIJK, geh., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Ijsselstein*; met 36 h. en 200 inw.

IJSSEL-DIJK (DE ZUID-), dijk, pr. *Utr.*, zich langs den *Hollandsche-IJssel*, van *Ijsselstein* tot aan de grenzen van *Zuid-Holland*, beneden *Oude-water*, uitstreckende.

IJSSELHAM of ISELHAM, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Oldemarkt*; met 22 h. en ruim 120 inw.

IJSSELHUNTE, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Gendringen*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Ellen*; met 32 h. en ruim 220 inw.

IJSSELHUTTE, geh., pr. *Geld.*, gem. *Wisch*.

IJSELLAND. Zie ZALLAND.

IJSSEL-MEER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Zevenhuizen*.

**IJSSELMONDE**, kerk. ring, pr. *Z. H.*, klass. van *Rotterdam*, bestaande uit de gem. IJsselmonde, Barendrecht, Charlois, Hoogvliet, Pernis, Poortugaal-en-Albrantswaard en Rhooenen-Pendrecht met 7 kerken, 7 Predikanten en 17,700 ziel.

**IJSSELMONDE**, heertl., pr. *Z. H.*, onder den naam van Oost-en-West-IJsselmonde eene gem. uitmakende.

**IJSSELMONDE**, d., pr. *Z. H.*, arr. en  $3\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Dordrecht*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van *Ridderkerk*, reg. kant. *IJsselmonde*, hulpk. van de postk. *Dordrecht* en *Rotterdam*, gem. *Oost- en West-IJsselmonde*. Men telt er 114 h. en ruim 1100 inw.

De inw., nagenoeg allen Herv., maken, met de overigen uit de gem. Oost-en-West-IJsselmonde, eene gem. uit, welke tot de klass. van *Rotterdam*, ring van *IJsselmonde*, behoort. De kerk heeft eenen tamelijk grooten toren, benevens een torentje op het koor. De dorps. telt 130 leert.

Kermis of zoogenaamde paardenmarkt den laatsten Woensdag in Junij.

**IJSSELMONDE (LAND VAN-)**, ook wel het **EILAND VAN IJSSELMONDE** het eil., pr. *Z. H.*, dat thans het kant. *Ridderkerk* uitmaakt.

**IJSSELMONDE (OOST-)**, oudtijds ook **GIJSBRECHT JACOBS-AMBACHT**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oost-en-West-IJsselmonde*; groot 492,7697 bund.

**IJSSELMONDE (OOST-EN-WEST-)**, gem., pr. *Z. H.*, kant. *Ridderkerk*, reg. kant. en hulpk. *IJsselmonde* (7 m. k., 8 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het d. *IJsselmonde*, de geh. *Oostdijk*, *Lombardijen*, de *Punt*, *Hordijk*, *Langendijk*, de *Kreek*, *Varkensoordkade* en het eil. *Fijenoord*; beslaat 1594,8682 bund. en telt 359 h., met ruim 2260 inw., meest ambacht-lieden. Er zijn ook 3 scheepstimmerwerven; 1 touwslagerij; 1 blokmakerij; 1 steenbakkerij; 1 koren- en 1 houtzaagmolen.

De 2140 Herv. maken de gem. van *IJsselmonde* uit. De 100 R. K., behooren tot de kerk van *de Hofstuan*, onder *Kralingen*. De 25 I. s., behooren tot de rings. van *Dordrecht*, er is eene school met 130 leert.

**IJSSELMONDE (SLOT-TE-)**, slot, pr. *Z. H.*, gem. *Oost-en-West-IJsselmonde*; met 5 bund. grond.

**IJSSELMONDE (WEST-)**, streek lands, pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Ridderkerk*, gem. *Oost-en-West-IJsselmonde*. Zij bestaat uit de p.; de *Acht-en-zestig-morgen*, *Klein-Nieuwland* en

een ged. van *Varkensoord*; beslaat 534,1401 bund., telt 75 h., 725 inw., die van den landbouw bestaan.

**IJSSELMUIDEN**, gem., pr. *Over.*, arr. *Zwolle*, kant. en postk. *Kampen* (3 m. k., 1 s. d., 2e ged., 3 j. d.). Zij bevat het d. *IJsselmuiden*, de geh. de *Koekoek*, *Plas-en-Zandberg*, *Oosterholt* en *Oudewetering* en een ged. van het geh. *Bisschopswetering*; beslaat 2188 bund. en telt 172 h., met ruim 1350 inw., die bestaan van landbouw, warmoesierderij en matten maken.

De 800 Herv. maken, met die van *Grafhorst* eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Kampen* behoort, en ruim 1170 ziel. telt. De 390 R. K., parochieren te *Kampen*. Er is eene school, met 180 leert.

Het d. *IJsselmuiden*, oudtijds *Isselmuden*, ligt  $2\frac{1}{2}$  u. N. N. W. van *Zwolle*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Kampen*. Men telt er 82 h. en 520 inw. De kerk, is een fraai gebouw, met eenen hoogen, spitsen toren, doch zonder orgel.

**IJSSELOORD**, geh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Westervoort*; met 9 h. en ruim 60 inw.

**IJSSELSTEIN**, kant., pr. *Utr.*, arr. *Utrecht*, het bevat de gem.: *IJsselstein*, *Montfoort*, *Ouden-Rijn*, *Jutphaas*, *Vreeswijk*, *Jaarsveld*, *Wilige-Langerak*, *Zevender*, *Cabauw*, *Lopik*, *Benschop*, *Noord-Polsbroek*, *Zuid-Polsbroek*, *Honkoop*, *Willeskop*, *Achthoven*, *Snelrewaard*, *Linschoten*, *Wulverhorst* en *Velhulzen*; beslaat 22204 bund. en telt 1650 h., met ruim 16000 inw., die meest bestaan van landbouw, en handel in hoepels.

**IJSSELSTEIN**, kerk. ring, pr. *Utr.*, klass. van *Utrecht*. Men telt er de gem.: *IJsselstein*, *Benschop*, *Harmelen*, *Jaarsveld*, *Jutphaas*, *Lopik* - en - *Cabauw*, *Linschoten*, *Lopiker-Kapelle*, *Montfoort*, *Zuid-Polsbroek*, *Vreeswijk* of de *Vaart*, en ruim 6600 ziel., men heeft er 11 kerken, met 12 Predikanten.

**IJSSELSTEIN**, landstr., pr. *Utr.*, arr. *Utrecht*, kant. *IJsselstein*. Zij bevat de gem. *IJsselstein*, *Benschop* en *Noord-Polsbroek*; 4784,1200 bund. beslaande, en telt 764 h., met 5000 inw., die meest bestaan van landbouw.

**IJSSELSTEIN**, gem., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, hulpk. en postk. *Utr.* en *Schoonhoven* (2 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). De st. *IJsselstein* en de geh. *Achtersloot*, *Achthoven*, *Ijseldijk*, *Eibergen*, *Panoven*, *Hoogendijk*, *Hoogen-Biezendijk*; beslaande 2217,0951



bund, en telt 528 h., met 3120 inw., die meest bestaan van den landbouw. Ook zijn er 1 touwslagerij en 3 fabrieken van gemaakt koperwerk en 5 hoepelmakerijen.

De 1350 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Utr.*, ring van *IJsselstein* behoort, en door 2 Predikanten bediend wordt. De 1720 R. K. maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Utr.* behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De 50 Isr. hebben hier eene bijkerk van de rings. van *Amersfoort*. Er zijn 2 stads. met 100 leelr.; een Instituut voor Jonge Heeren met ruim 20 leelr. en een Instituut voor Jonge Jufvrouwen, met 30 leelr.

De st. *IJsselstein* oudtijds *Isestein*, in het Lat. *Iselestadium*, ligt 2 u. Z. W. van *Utrecht*, aan den *IJssel*. Men heeft er 2 poorten, 9 straten, 349 h. en 2250 inw.

Het *Stadhuis* heeft een torentje, waarop een ronde kloot of appel staat. De Herv. kerk is een kruisgebouw met eenen vierkanten toren, een fraai orgel en eene verhevene tombe, van *Vrouw ALEID VAN CULENBORG*. De R. K. kerk, aan den *H. NICOLAAS* toegewijd, heeft een orgel. De Isr. bijk. is een klein, doch net gebouw.

Liefdadige inrigtingen zijn: Het *Gasthuis*, waarin oudebehoefte personen, die geen huishouding of kinderen hebben, ingenomen worden, het *Liefdadig Gen.: Tabitha*, met het doel om behoeftigen van kleederen te voorzien. Er is met *Juthaas* een *Dep. der Maats. Tot Nut van 't Algemeen*.

Paarden- en veemarkt den 2den *Vrijdag* van *April* en den 2den *Vrijdag* na *St. Victor*; *Kermis* den 2den *Zondag* in *Mei* en duurt 8 dagen.

*IJSSELSTEIN*, buit., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Hattem*; 2 bund. groot.

*IJSSELSTEIN* (KASTEEL-VAN-), slot, pr. *Utr.*, gem. *IJsselstein*; met 2,4390 bund.

*IJSSELSTEIN* (NEDER-OUDE-LAND-VAN-), p., pr. *Utr.*, gem. *IJsselstein*; groot 327,7245 bund.

*IJSSELSTEIN*(OVER-OUDE-LAND-VAN-), p., pr. *Utr.*, gem. *IJsselstein*; groot 395,7571 bund.

*IJSSELSTEIN*-BROEK-EN-LAGE-BIEZEN, p., pr. *Utr.*, gem. *IJsselstein*; groot 792,9478 bund.

*IJSSELT*, heerl. in *Eemland*, pr. *Utr.*. Zie *ISSELT*.

*IJSSELVERE*, geh., pr. *Utr.*, gem. *Honkoop*; met 8 h. en 70 inw.

*IJSSELVELD* (HET), p., pr. *Utr.*, gem. *IJsselstein*; 487,0849 bund.

*IJSSELVLIET* (GROOT-), landg., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Oldebroek*; groot 350 bund.

*IJSSELVLIET* (KLEIN-), buit., pr. *Ocer.*, gem. *Zwollerkerspel*, in de buurs. *Spoalde*, aan den *IJssel*; groot 11,8523 bund.

*IJSSELVOORDE*. Zie *IJZVOORDE*.

*IJSINGA*. Zie *EYSINGA*.

*IJSVEEN*. Zie *EESVEEN*.

*IJSVEENSCHE-AA*. Zie *AA* (STEENWIJKER-).

*IJZENDIJK*. Zie *EVENDIJK*.

*IJZENDIJKKE*, klass., pr. *Zeel.*, bevattende de ringen: *IJzendijke*, *Sluis* en *Axel*, met 23 gem., 24 kerken, 23 Predikanten en ruim 24,000 ziel.

*IJZENDIJKKE*, kerk. ring, pr. *Zeel.*, klass. van *IJzendijke*, met de gem.: *IJzendijke*, *Biervliet*, *Breskens*, *Groede*, *Hoofdplaat*, *Nieuwvliet*, *Schoondijke* en *Waterlandkerkje*, 8 kerken, 8 Predikanten en ruim 9000 ziel.

*IJZENDIJKKE*, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. *Oostburg*, hulpk. van de postk. *Oostburg* en *Sas-van-Gent* (10 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat behalve het plattelandst. *IJzendijke*, de geh.: het *Molentje*, het *Plakkebord*, en een ged. van de geh. *Turkije*, *Mollekot* en de *Maagd-van-Gent*; beslaat 4400 bund., telt 394 h., met 2550 inw., die meest bestaan van den landbouw. Ook zijn er 1 brouwerij, 1 steenbakkerij, 1 stijfelfabriek, 1 aardappelenbloembloembakkerij en 3 windkorenmolens.

De 1150 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *IJzendijke* behoort. De 1400 R. K. maken met die van *Biervliet*, een deel van *Waterlandkerkje* en *Schoondijke* eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Aardenburg*, behoort; 1700 ziel. telt, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. Er is eene school, met 100 leelr.

Het plattelandst. *IJzendijke*, *IJsendijke* of volgens de uitspraak der landlieden *Isendike*, ligt 4 u. Z. van *Middelburg*, 2 u. O. van *Oostburg*. Men heeft er 11 straten 142 h. en 800 inw.

Openbare gebouwen zijn: het *Stadhuis* en de *Kazerne*. De Herv. kerk heeft eenen toren en orgel. De R. K. kerk, aan de *H. Maagd* toegewijd heeft eenen fraaijen toren en een orgel.

*Kermis* tweeden *Pinksterdag* en duurt drie dagen.

*IJZENDIJKER-AMBACHT*, landstr., pr. *Zeel.* Het bevat de gem. *IJzen-*

dijke en Waterlandkerkje, en is 5500 bund. groot. Men telt er 475 h., ongeveer 3000 inw., die van den landbouw bestaan.

IJZENDOORN, gem. en heerl. pr. *Geld.*, arr., kant., en postk. *Tiel*, (24 m. k., 7 s. d., 1 j. d. 3 afd.). Zij bevat het d. IJzendoorn, benevens eenige verstrooid liggende h.; telt 68 h., en 439 inw., die meest bestaan van den landbouw. De inw., op 12 na allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Tiel*.

De 12 R. K. parochiëren te *Tiel*. Er is eene school met 50 leerl.

Het d. IJzendoorn, IJzendorren of Isendoorn, ligt 5 u. W. N. W. van Nijmegen, 1½ u. N. O. van Tiel, aan den Waaldijk. Men telt er 13 h. en 70 inw. De kerk heeft eenen spitsen, niet zeer hoogen toren, doch geen orgel.

IJZEREN, Iseren of de Izele, geh., pr. *Limb.*, ged. gem. en 40 min. Z. W. van *Oud-Valkenburg*, ged. gem. en 1 u. van *Wijtre*; met 39 h. en 270 inw.

IJZERLO, huurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. Z. van *Aalten*; met 60 h. en 440 inw.

IJZERMOLEN (DE), molen, pr. *N. Br.*, gem. en ½ u. N. W. van *Rijsbergen*, tegen het geh. de *Riith*, onder 's Prinsenhage.

IJZEEVOORDE, IJSELVOORDE, IJSENVOORDE, IJSEVOORDE, IJSEVOORDE of ISEVOORDE, huurs., pr. *Geld.*, gem. *Ambt-Doetinchem*; met 135 h. en 900 inw., van welke eenige kerkelijk onder *Varsseveld* behorende, en eene school met 160 inw.

IJZEEVOORSCHE-BEEK of ROODE-BEEK, beek, pr. *Geld.*, welke in het *Ambt-Doetinchem* ontspringt en bij Bronkhorst in den *IJssel* valt.

IKBERG. Zie EYKBERG (DEN).

IKEMA. Zie IJEMA.

IKKEL (HET-GOED-VAN-). Zie IJCEL (HET-GOED-VAN-).

ILLEBERT. Zie TJALLEBERD.

ILLEKOVEN, ELLEKOVEN of ILLEKHOVEN, geh., pr. *Limb.*, ged. gem. en 1 u. N. van *Born*, ged. gem. en ½ u. Z. W. van *Roosteren*; met 24 h. en 130 inw.

ILP (DEN). Zie DORRE-ILP.

ILP (DEN), eigenlijk den RUIGEN-ILP, vroeger ook wel den GOUDEN-ILP, geh., pr. *N. H.*, gem. *Ipendam-Purmerland-en-den-Ilp*, ½ u. W. ten Z. van Ipendam; met 38 h. en ongeveer 240 inw. De Doopsgez. maken met die van Landsmeer en een ged. van Purmerland, eene gem. uit, welke 100

ziel. telt. De kerk is een houten gebouw, zonder toren of orgel. Er is eene school met 30 leerl.

ILPENDAM, d., pr. *N. H.*, arr. en 4 u. Z. Z. W. van *Hoorn*, kant. en 1 u. Z. van *Purmerende*, gem. *Ipendam-Purmerland-en-den-Ilp*, 1 u. Z. O. van Purmerland. Men telt er 119 h. en 770 inw., die meest hun bestaan vinden in veeteelt en melkerij.

De 420 Herv. maken, met die uit een ged. van *de Purmer*, eene gem. uit, welke tot de klass. van *Edam*, ring van *Purmerende*, behoort, en 480 ziel. telt. De kerk heeft een houten torentje, doch geen orgel. De 5 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Purmerende*. De 160 R. K. maken eene stat. uit van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *West-Friesland*, welke 240 ziel. telt. De kerk, aan den H. SEBASTIANUS toegewijd, heeft een houten torentje en een goed orgel. De dorps. telt 80 leerl. Ook is er een Raadhuis.

Kermis den eersten Zond. in Sept. ILPENDAM (HUIS TE-). Zie IJLENSTEIN.

ILPENDAM - PURMERLAND - EN - DEN-ILP, gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Purmerende*, postk. *Moanickendam* en *Purmerende* (10 m. k., 6 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. Ipendam en Purmerland, het geh. den *Ilp* en het Z. ged. van de Purmer, beslaat, 2916,8626 bund., en telt 207 h., met 1360 inw., die bestaan van melkerij en kaasmakerij. Er zijn 2 scheepstimmerwerven en 1 koorndmolen.

De 1000 Herv., maken de beide gem. van *Ipendam* en *Purmerland-en-den-Ilp* uit. De 200 Doopsgez., maken ged. de gem. van *den Ilp* uit, en behooren ged. tot de gem. van *Purmerende*. De 160 R. K., behooren tot de stat. van *Ipendam*. Er zijn 3 scholen.

ILPENSTEIN, ook wel HET HUIS-TE-ILPENDAM genoemd, adell. h., pr. *N. H.*, gem. *Ipendam-Purmerland-en-den-Ilp*, 5 min. O. van Ipendam.

ILSINK (HET), boerd., pr. *Geld.*, gem. *Gorssele-Harfsen*; 32,0030 bund.

ILST. Zie YLST.

IMBEEK, buit., pr. *Limb.*, gem. *Beek*.

IMBER. Zie INGBER.

IMBOSCH, huurs., pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. N. van *Kozendaut*; met 3 h. en 10 inw.

IMMERWOLDE. Zie HEMERWOLDE. IMMETJESHORN, hoek van den *Diemer-Zeedijk*, pr. *N. H.*, gem. *Diemen-en-Diemerdam*, en ½ u. N. ten W. van *Diemen*.

IMPEL. Zie EMPTEL.  
IMPERIAAL (FORT-). Zie FREDERIK-HENDRIK.

IMSCHARN. Zie EEM (DE).

IN-DE-HAART. Zie HAART (DE).

INDIJK, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *Maarsse*, hulpk. en gem. *Harmelen*. Zij bevat de geh. Indijk en Reijerskop en een ged. van het geh. Geestdorp: beslaat 427,6454 bund. en 45 h., met 560 inw., die van landbouw bestaan. Ook is er een watermolen.

De 110 Herv., behooren tot de gem. van *Harmelen*. De 350 R. K., parochiëren te *Harmelen*, waar ook de kinderen onderwijs genieten n.

Het geh. Indijk ligt 3 u. W. N. W. van Maarsse, 1 u. N. van *Harmelen*. Men telt er 37 h. en 290 inw.

INDIJK, geh., gem. *Tieljerksteradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Oudkerk*, waartoe het behoort.

INDIJK, ook voorkomende onder den naam van *Yndijk*, h., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Ternaard*; met 25 bund.

INDIJK, voorm. d., thans geh., pr. *Fr.*, gem. *Wymbritscrudeel*, arr., kant., postk. en  $2\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Sneek*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Woudsend*. Het telt 10 h. en ruim 60 inw., die meest bestaan van veeveelt en melkerij.

De 40 Herv. behooren tot de gem. *Woudsend-Ipccolsga-Smallebrugge-en-Indijk*. Men heeft er geen kerk of toren, alleen staat op het kerkhof eene klok in een houten bintwerk. De 20 R. K., behooren tot de stat. van *Woudsend*, waar de kinderen ook onderwijs genieten.

INDIJK. Zie OUDELAND (HET).

INDIJK, geh., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. N. O. van *Bozum*; met 8 h. en 60 inw.

INDIJKEN of INDIJK, ook IN DE DIJKEN of enkel DIJKEN, d., pr. *Fr.*, gem. *Doniwarstul*, arr. en 3 u. O. van *Heerenveen*, kant. en 3 u. N. W. van de *Leemmer*, postk. *Heerenveen-Sneek*, en de *Leemmer*. Men heeft er 10 h. en 70 inw. en met de b. Oostsmallebrugge 12 h. en 90 inw., die meest bestaan van de veeveelt.

De Herv. behooren tot de gem. *Langweer-Boornzwaag-Ternele-en-Indijken*, die hier eene kerk heeft, zonder toren of orgel. De R. K. parochiëren te *St. Nicolausga*.

INDOORNIK, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Elst*, postk. *Arnhem*, gem. *Heteren*. zij bevat de buurs. *Indoornik*, bestaande uit 14 verstrooid

liggende h., met 100 inw., die meest bestaan van landbouw.

De 60 R. K. behooren tot de stat. van *Indoornik-en-Heteren*. De 40 Herv. behooren tot de gem. van *Andelst-Zetten-en-Indoornik*. De kinderen genieten onderwijs te *Kandvijken-Himmen*.

De buurs. *Indoornik* ligt  $4\frac{1}{2}$  u. O. van *Tiel*.  $2\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van *Nijmegen*, 1 u. W. ten Z. van *Heteren*, aan de *Linge*. De R. K. kerk, aan den H. *Johannes den Dooper* toegewijd, heeft eenen toren doch geen orgel.

INDOORNIK-EN-HETEREN, R. K. stat., pr. en aartspr. *Geld.*, met ongeveer 640 ziel. en twee kerken, eene te *Indoornik* en eene te *Heteren*.

ING (DE UITWIJKSCHE-). Zie UITWIJK (POLDER-VAN-).

INGBER, INGBER, IMBER of IJMBER, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Gulpen*; met 36 h. en ongeveer 230 inw.

INGEN, kerk. ring., pr. *Geld.*, klass. van *Tiel*. Zij telt de gem. *Ingen*, *Ecken-Wiel*, *Kesteren*, *Lienden*, *Maurik*, *Ommeren*, *Op-Heusden*, *Ravenswaai* en *Rijswijk*; heeft 9 kerken, 9 Predikanten en 7400 ziel.

INGEN, d., pr. *Geld.*, arr., kant., postk. en  $2\frac{1}{2}$  u. N. van *Tiel*. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Lienden*,  $51^{\circ} 57' 37''$  N.B.,  $23^{\circ} 9' 4''$  O. L.; met 150 h. en 980 inw., die meest in landbouw, en vee- en aardappelenteelt hun bestaan vinden; terwijl zij ook handel drijven in fruitgewas, varkens en boter,

De inw., op 21 na allen Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Tiel*, ring. van *Ingen*, behoort.

De 3 Evang. Luth., behooren tot de gem. van *Tiel*; de 13 R. K., tot de stat. van *Maurik*, en de 5 Isr., tot de rings. van *Tiel*. De dorps. telt 110 leerl.

Kermis den tweeden Zaterdag in September. (WERVEN.)

INGEN (KASTEEL TE). Zie BLI-INGEN - OMMEREN - LIENDEN ,

Christ. Afges. gem., pr. *Geld.*

INGENSCHEN-VAARDEN, uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Lienden*.

INGENSERF, hofst., pr. *Geld.*, gem. in de buurs. *Tonset*; groot 16 bund.

INIA (LUTKE-), b., pr. *Fr.*, gem. *Tieljerksteradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Garijp*.

INKELSCHEN POLDER (OOST-), Zie HINKELEN-POLDER (OOST-).

INKERDIJK, b., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Haringcarspel*; met 4 h. en 20 inw.

INKOEDIJK of HET NOORDEINDE VAN KOEDIJK, b., pr. *N. H.*, gem. *Oudcarspel*; met 5 h. en 40 inw.

**INLAAGSCHE-POLDER** of **INLAAG-POLDER**, p., pr. *N. H.*, ged. gem. *Haarlemmerliede-Noord-Schalkwijk-en-Hof-Ambacht*, ged. gem. *Spaarnwoude*; groot 318,0540 bund.

**INLAGEN** (HOOG-EN-LAGE). Zie **HOOG-EN-LAGE-INLAGEN**.

**INNERSDIJK**, p., pr. *Gron.*, gem. *Bedum*.

**INRATH**, boerd., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *W. van Vaals*; groot 66,7745 bund.

**INSPIJK**. Zie **ENSPIJK**.

**INSULA-EMERENSUM**. Zie **UIT-HUIZER-UITERDIJK**.

**INTEHUIS**, zathe, pr. *Fr.*, gem. *Rauwerderhem*,  $\frac{1}{2}$  u. *N. van Irsnum*.

**INTHEMA-SLOOT**, **INTHEMA-SLOOT** of **INTJEMA-SLOOT**, water, pr. *Fr.*, uit het Groot-Gaastmeer voortkomende en in de *Fjuessen* uitloopende.

**JOACHIMMEVELD** of **AFSNIJDING VAN WEERENSTEIN**, p., pr. *N.Br.*, gem. *Werken-en-Sleuwijk*; 53,4710 bund.

**JOBBEGA**. } Zie **JUBBEGA**.

**JOBBEWA**. }

**JOE**. Zie **JO**.

**JOENE**. Zie } **JONEN**.

                  } **TJOENE**.

**JOERE** (DE), b., pr. *Fr.*, gem. *Tijstersteradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. *N. van Oostmeer*.

**JOHAN DE WITTS-GAT**. Zie **SPANJAARDSGAT** (HET OUDE.)

**JOHANNA-CORNELIAPOLDER**. Zie **HUIGEPOLDER**.

**JOHANNAPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Poortugaal-en-Abbrandswaard*; groot 95,6545 bund.

**JOHANNESBERG** (ST.), b., pr. *Limb.*, gem. *Ottersum*, eenged. van het geh. *St. Johannesberg met Milsbeek*.

**JOHANNESBERG-MET-MILSBEEK** (ST.), geh., pr. *Limb.*, gem. en 1 u. *N. van Ottersum*; met 88 h. en 570 inw.

**JOHANNESPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Middelharnis*; met 59,0280 bund.

**JOHANNESLOOT**, water, pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westeinde*, dat uit de *Tjonger* voortkomt, en in de *Scheen* uitloopt.

**JOHANNESWALD**.

**JOHANNESZON**. } Zie **JANSGA** (ST.)

**JOHANNISGA** (ST.) }

**JOHANNISSELAND**. Zie **JANISSELAND**.

**JOKWERD**. Zie **JUKWERD**.

**JOLAMA**, opgeworpen hoogte, pr. *Gron.*, vermengd met veel steen buiten den kapitalen zeedijk.

**JOLDERENBOSCH**, bosch, pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, *Z. W. van Oudemirdum*.

**JOLLINGSLOOT**, water, pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, loopende uit de *Sondeler Leijen* naar den *Zeedijk*.

**JONASBRUG** (DE), houten ophaalb., pr. *Geld.*, gem. *Epe*, over het derde pand van het *Apeldoornsche-kanaal*.

**JONEN**, **JOENE** of **TJOENE**, buurs., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *W. ten Z. van Giethoorn*, aan het *Giethoornsche-meer*; met 2 h. en 16 inw.

**JONG-BAARSZANDE**. Zie **BAARSZANDE** (JONG-) (1).

**JONGE-BUREN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*,  $\frac{1}{2}$  u. *N. van Gongarip*; met 3 h. en 30 inw.

**JONGE-JAN** (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Dordrecht*; groot 11,9080 bund.

**JONGE-JANSGAT** (HET), kil in den *Biesbosch*, pr. *N.Br.*, van de *Merwede* naar de *Sneepkil* loopende.

**JONGE-JANSWAARD**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; 20,0140 bund.

**JONGEMA**, **JONGHAMA** of **JONGAMA**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z. W. van Grouw*; 26,9360 bund.

**JONGEMA**, **JONGHAMA** of **JONGANA**, state, pr. *Fr.*, gem. en 5 min. *N. W. van Rauwerd*.

**JONGEMA**, **JONGHAMA** of **JONGAMA**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z. van Wommels*; 30,1760 bund.

**JONGENELE-RUIGT**, plaat, pr. *Z. H.*, gem. *Stedrecht*; 45,0400 bund.

**JONGENELE-ZAND**. Zie **HENGSTPOLDER**.

**JONGE-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Nieuwerkerk-Kapelle-en-Bolland*; groot 63,7810 bund.

**JONGESLUIS**, zeesluis, pr. *Zeel.*, gem. *Nieuwerkerk-Kapelle-en-Bolland*, waardoor het overtollige water van den *Jongepolder* in het *Dijkwater* wordt afgevoerd.

**JONGESLUIS**, zeesluis, pr. *Zeel.*, gem. *Kerkwerve-Nieuwerkerk-Ken-gerskerke-en-Zuidland*.

**JONGKIND**. Zie **GEEST NIEUWLAND**.

**JONKER-FRANSEN-GAT**. Zie **SLOE**.

**JONKER HELOMA SLOOT**, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westeinde*, die uit de *Tjonger* voortkomt en in de *Linde* uitloopt.

**JONKERSHOEF-GECOMBINEERD-MET-HET-HOUGLAND**, p., pr. *N.Br.*, gem. *Zevenbergen*; wijd 8 palm 3 dm.

(1) Alle de overige namen, die zamengesteld zijn met **JONGE**, en hier niet gevonden worden, zoek men op de woorden van onderscheiding.

**JONKERSHUIZEN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, 7 min. Z. van *Tjerkerwerd*; met 4 h. en 30 inw.

**JONKERSVAART**, buurs., pr. *Gron.*, gem. *de Leek*, strekkende Z. langs *Zevenhuizen*; met 75 h. en 380 inw.

**JONKERSWIJK**, zijtak van de *Smilderkaart*, pr. *Dr.*, die naar de grenzen der pr. *Fr.*, loopt.

**JONKVROUW - BENOORDEN (GROOTE)**, ook wel de *GROOTE JONKVROUW-POLDER*, gewoonlijk de *KOM*, p., pr. *Zeel.*, gem. *IJzendijke*; 282,3594 bund. groot.

**JONKVROUW - BEZUIDEN (GROOTE)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *IJzendijke*; groot 179,1049 bund.

**JONKVROUWEN - POLDER - BENOORDEN (DE KLEINE)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *IJzendijke*; met 160,0760 bund.

**JOO (HET) of JOE**, watertje, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Oudezu.*

**JOONE** (T). Zie *JONEN*.

**JOOSLAND (NIEUW-ST.)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Nieuw-en-St.-Joosland*; groot 265,6841 bund.

**JOOSLAND (OUD-ST.)**, ook wel enkel *St. Joosland* genoemd, p., pr. *Zeel.*, gem. *Nieuw-en-St.-Joosland*; groot 312,9171 bund.

**JOOSLAND (ST.)**, heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg*, gem. *Nieuw-en-St.-Joosland*; zij bestaat uit de p. *Oud-St.-Joosland*, *Nieuw-St.-Joosland*, en ged. van den *Molenpolder* en den *Middelburgsche-polder*; beslaat 806,1091 bund. en telt 16 h. met 230 inw., die meest van landbouw bestaan.

De inw., allen *Herv.*, behooren tot de gem. *Nieuw-en-St. Joosland*. De kinderen genieten onderwijs op het *Nieuwland*.

**JOOS-POLDER (ST.)** of *St. Joostpolder*, p., pr. *Zeel.*, gem. *Noordgouwe*; groot 16,8603 bund.

**JOOST (ST.)**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Echt*; met 49 h. en 230 inw.

**JOOST (ST.)** of *BRACHTER-ST.-JOOST*, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Maasbracht*; met 25 h. en 140 inw.

**JOPPE**, landh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Gorssel*; 266,2775 bund. groot.

**JORISBERG-MET-MILSBEEK (ST.)**. Zie *JOHANNESBERG-MET-MILSBEEK*.

**JORISPOLDER (ST.)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Zuidzande*; groot 83,6660 bund.

**JORISPOLDER (ST.)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *St. Kruis*; groot 93,8050 bund.

**JORNAHUIS**, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *Idaarderad.*, 10 min. O. van *Warrega*.

**JORNAHUISTER-MEER**, ook wel *KLEINE-WARREGASTER-MEER*, p., gem. *Idaarderadeel*, O. van *Warrega*; groot 26,9350 bund.

**JORN SMA**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*; bij *Britsum* groot 00,3513 bund.

**JORTRIJP**. Zie *JUTRIJP*.

**JORUM**, h., pr. *Fr.*, gem. *Hen-naarderadeel*, 5 min. N. van *Kubaard*; groot 25,5639 bund.

**JORWERD**, kadast. gem., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, bevattende de d. *Jorwerd*, *Weidum*, *Beers*, *Jellum*, *Hylaard*, *Huyns* en *Lyons* en beslaande 2854,8850 bund.

**JORWERD**, oudtijds *EVERWIRDT*, d., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, arr. en  $2\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Leeuwarden*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Rauwerd*. Men telt er 62 h. en ruim 370 inw. en in het d. geh. *Fons* en *Hesens* en ged. van *Tjeintgum* en de *Hem* 74 h. en 450 inw., die bestaan van veeteelt en melkerij; ook is er 1 steenbakkerij.

De inw., op 5 na allen *Herv.*, maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Leeuwarden*, ring van *Wirdum*, behoort. De kerk heeft een orgel. De 5 R. K., parochiëren te *Oosterkerum*. De dorps. telt 80 leerl. (VAART.)

**JORWERDERVAART**. Zie *JAAN-JOUKE-SLOOT*. Zie *SOUWER-SLOOT*.

**JOURE**, kadast. gem., pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, bevattende niets dan het vlek *Joure*, met zijn behoort: beslaat 1596,5596 bund.

**JOURE**, DE *JOURE* OF DE *JOUWER*, in het *Oud-Friesch* *HIJOWR*, *HIJOWERE*, *HIJOWERT*, *HOUWERA*, vl., pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, arr., kant. en 2 u. N. W. van *Heerenveen*, hulpk. van de postk. *Heerenveen*, *Sneek* en *Lemmer*.

Men telt er 335 h. met 2400 inw., die meest bestaan van binnenlandsche handel, in boter, kaas, granen, vee, paarden, varkens, voorts in koloniale waren, in uurwerken, in schrijnwerkerswaren, koper- en blikslagerswerk enz.; ook zijn er 2 scheepstimmerwerven, touwslagerijen, 1 houtzaagmolen, 1 chicorei- en 1 linnen-garenfabriek, door een paard gedreven wordende, 1 garentwinderij, 1 looijerij, uurwerk- en kastenmakerijen, 2 pottenbakkerijen, 2 tabakskerverijen, 1 koren- of pelmolen, 6 grof-, alsmede goud- en zilversmederijen.

De 1800 *Herv.* behooren tot de gem. *Joure-Westermeer-en-Snikzwaag*.

De kerk heeft eenen fraai bewerkten predikstoel een goed orgel en eenen sierlijken toren. Ook is er eene gem. van Christ. Afges. Die kerk heeft toren noch orgel. De 270 Doopsg. maken met de overige dier gezindte uit *Haskerland*, een gem. uit, welke omstreeks 400 ziel. tellt. De kerk is met eenen koepel versierd, doch heeft geen orgel. De 330 R. K. maken, met de overige dier gezindte in *Haskerland*, eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Fr.* behoort. De kerk is aan den H. MATTHEUS toegewijd, heeft eenen koepel en een orgel. De 8 Isr. behooren tot de rings. van *Heerenveen*.

Men heeft er het gemeentehuis van Gaasterland; 1 waag; 1 armenhuis, waarin oude lieden en kinderen verpleegd worden; 1 Latijnsche school met 4 leerl.; 1 school met 130 leerl.; 1 Maressenschool met 70 leerl.; 1 Zondags. met 40 leerl., en 1 Depart der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

JOURE. Zie HIAURE.

JOURE (POLDER-BEZUIDEN). p., pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*.

JOURE-WESTERMEER-EN-SNIK ZWAAG, kerk, gem., pr. *Fr.*, klass. van *Heerenveen*, ring van de *Lemmer*; met 1 kerk te Joure en 1900 ziel.

JOUSEN (DE), water, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, loopende uit het *Kornjumers-* in het *Stienzer-meer*

JOUSMA, JUESMA of JUWSMA, voorm. slot, pr. *Fr.*, 5 min. Z. W. van *Ferwerd*; met 8,7400 bund grond.

JOUSMA, JUUSMA of JUWSMA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*; N. van *Wirdum*; groot 7,1920 bund.

JOUSTER-BRUG, brug, pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, in den grooten weg van *Leeuwarden* naar *Zwolle*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Joure*.

JOUSTERP, vroeger waarschijnlijk *HEERMABUZEN*, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Tjerkwerd*; met 2 h. en 16 inw.

JOUSTERPER-POLDER, p., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, onder *Tjerkwerd*; groot 75 bund.

JOUSTER-UITGANGEN, streek land, pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, N. O. van *Joure*.

JOUSUMBUREN. Zie JOUWSUMBUREN.

JOUWER (DE KLEINE-) } Zie

JOUWER (LYTSE-) } HIAURE.

JOUWER (DE), d., pr. *Fr.* Zie JOURE.

JOUWER (DE), KRUISEMERBALK,

CUYSEMERBALK, KUSEMERBALK of CUYSEMERBALK, ook wel enkel BALK, geh., pr. *Gron.*, gel. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W.

van *Oldekerk*, gel. gem. *Grootegast*, 20 min. Z. Z. W. van *Sebaldeburen*; met 20 h. en 80 inw.

JOUWERD. Zie JORWERD.

JOUWERS, b., pr. *Gron.*, gem. *Sappemeer*.

JOUWERSWIJK (DE), water, pr. *Gron.*, onder *Sappemeer*.

JOUWSUMBUREN, JOUWSMABUREN of JOUSUMBUREN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Hantum*; met 13 h. en ruim 100 inw.

JOUWSWERD of JOUWSWIER, b., pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, Z. W. van *Wolsum*, waartoe het behoort; met 6 h. en 30 inw.

JOUWSWIER, JOUWSWIER of JOUWSWEER, in het oud-Friesch JUVESWEER, d., pr. *Fr.*, gem. *Oost Dongeradeel*, arr. en 5 u. N. O. van *Leeuwarden*, kant. en 1 u. N. O. van *Dockum*; met 11 h. en 60 inw.

De Herv., behooren tot de gem. van *Oostrum-en-Jouwswier*, die hier eene kerk heeft. De R. K. parochiëren te *Dockum*. De kinderen genieten onderwijs te *Oostrum*.

JOUWSWIERSTER-MEER, meer, pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, Z. van *Jouwswier*.

JOUWSWIERSTER-TILLE, brug, pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*.

IPEGAT (HET) of YPEGAT, dat ged. van het *Reidiep*, pr. *Gron.*, hetwelk ten N. van de *Lammerbult* en ten O. van de *Krommerzijster-rijt* loopt.

IPEKELDEKERKE. } Zie YPE-

IPEKOLSGA. } KOLSGA.

IPELO. Zie IPELO.

IPELSHOEF. Zie HYPOLITUSHOEF.

IPENHOVE. Zie YPENHOVE.

IPENOORD of YPENoord, pr. *Zeel.*, gem. *Oostkapelle*.

IPENRODE of YPENRODE, buit., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Heemstede*, aan den straatweg tusschen *Haarlem* en *Leyden*; groot 74,5854 bund.

IPPELSCH-POLDER. Zie UPPELSCH-POLDER.

IRMELO. } Zie ERMELO.

IRMINLO. }

IRNSUM of EERNSUM, oudtijds *Yrnersum*, in de landtaal *JINSUM* d., pr. *Fr.*, arr. en 3 u. Z. van *Leeuwarden*, kant. en 1 u. Z. O. van *Rauwerd*, reg. kant. *Leeuwarden*, hulpk. van de postk. *Heerenveen*, *Leeuwarden* en *Sneek*, aan den straatweg van *Leeuwarden* naar *Heerenveen*. Het bevat 103 h. en 510 inw. en met de b. *Vierhuizen*, *Abbingawier*, *Fouteburen* en *Kerkeburen*, 119

h. en 620 inw., die meest bestaan van landbouw en veeleelt.

De 260 Herv. behooren tot de gem. van *Rauwerd-en-Irnsom*, welke hier eene kerk heeft met eenen stompen huiskerk en een orgel. De 50 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Irnsom-en-Poppingawier*, welke hier eene kerk heeft zonder toren of orgel. De 20 R. K. maken, met de overige uit de gem. *Rauwerderhem*, eenen stat. uit, welke 420 ziel. telt en tot het aartspr. van *Friesland* behoort. De kerk, aan den H. MICHAËL toegewijd, heeft een orgel. De dorps. telt 100 leerl.

Kermis den 3n Zondag in Augustus. IRNSUM - EN - POPPINGAWIER, Doopsgez. kerk. gem., pr. Fr., met eene kerk te Irnsom en 290 zielen.

IRNSUMER-ZIJL of EERNSUMER-ZIJL, zijl of sluis, pr. Fr., gem. *Idaarderadeel*, 5 min. N. O. van het d. *Irnsom*, waar de Grouw, de Muzel en de Boorn bij elkander komen.

IRST. Zie IERST.

IRTHE. Zie EERDE (HUIS-TE-).

ISABELLA-SCHANS. Zie IZABEL.

ISALA. Zie IJssel (DE).

ISALANDIA. Zie ZALLAND.

ISBRECHTUM.

ISBROECHTEN. } Zie YSBRECHTUM.

ISEGRIM of FRANSCH-*HOEF*, geh., pr. N. Br., gem. *Bladel-en-Netersel*; 10 min. W. van *Bladel*; met 6 h., 20 inw.

ISEL. Zie IJssel (DE) (1).

ISELSTADIUM. Zie IJsselSTEIN.

ISEN-POLDER, ook ISTA-POLDER, p., pr. Zeel., gem. *Groede*; 21,8748

ISLA. Zie IJssel (DE). (bund.

ISP. Zie IJSP.

ISSALA. Zie IJssel (DE).

ISSELT, heerl., pr. Utr., arr. en kant. *Amersfoort*, hulpk. en gem. *Soest*. Zij bevat het geh. *Isselt*; beslaat 149,6000 bund. en telt 9 h., met 40 inw., die meest bestaan van landbouw en veeleelt.

De 7 Herv. behooren tot de gem. van *Soest*. De 30 R. K., parochiëren te *Soest*. De kinderen genieten onderwijs te *Amersfoort*.

Het geh. *Isselt* ligt  $\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van *Amersfoort*, 4 u. N. O. van *Utrecht*.

ISSELTSCH-*POLDER*, p., pr. Utr., gem. *Soest*; groot 149,6000 bund.

ISTA-POLDER. Zie ISEN-POLDER.

ITENS of YTENS, d., pr. Fr., postk. *Bolsward*, gem. *Hennaarderadeel*. Men telt er 4 h. en 28 inw., en met de

(daartoe behoorende b. Ee en *Monsebu-*ren, 24 h. en 125 inw.

De 90 Herv. behooren tot de gem. van *Itens-en-Hennaard*. De kerk heeft een orgel en eenen lagen, stompen toren. De 35 R. K., parochiëren te *Bolsward*. De dorps. telt 30 leerl.

ITENS-EN-HENNAARD, kerk. gem., pr. Fr., klass. van *Harlingen*. ring van *Bolsward*; met ruim 150 ziel. en 2 kerken, als: ééne te *Itens* en ééne te *Hennaard*.

ITEREN. Zie IITEREN.

ITSMABUUREN, b., pr. Fr., gem. *Ferwerderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Nijkerk*.

ITTER (NEER-), gem., pr. Limb., distr. en arr. *Roermond*, kant. *Weert*, postk. *Roermond* (12 m. k., 6 s. d.). Zij bevat het d. *Neer-Itter*, het geh. *Heioord*, beslaat 469,6910 bund., en telt 142 h. met 750 inw., welke meest bestaan van handel en nijverheid. Ook zijn er 1 branderij, 2 brouwerijen, 1 kunstzijl-fabriek, 1 verwerij, 1 leerlooijerij en 1 koorndmolen.

De inw. allen R. K. maken eene stat. uit, van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Weert*, welke door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. Er is ééne school met 100 leerl.

Het d. *Neer-Itter*, ook wel *Neer-Itteren* en *Neer-Itteren*, ligt 3 u. Z. W. van *Roermonde* 2 $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Weert*. Men telt er 120 h. en 660 inw. De kerk, aan den H. LAMBERTUS toegewijd, heeft eenen stompen toren. een orgel, en een uitmuntend schilderstuk, voorstellende de kruisiging van CHRISTUS.

Kermis 's Zondags na de H. Drie-vuldigheid; jaarmarkt. den 1 October en 13 December. Op den 13 December, zijnde den dag van St. Lucia, wier reliquiën aldaar berustende zijn, wordt deze gem. ook door vele bedevaartgangers bezocht.

ITTEREN, gem., pr. Limb., arr. en postk. *Maastricht*, kant. *Meerssen*, (4 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. *Itteren* en eenige verstrooid liggende h., beslaat 436,3215 bund., telt 69 h., met 460 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Meerssen*, behoort. Er is eene school.

Het d. *Itteren*, *Itter* of *Itteren*, ligt 1 u. N. van *Maastricht*, 1 u. W. van *Meerssen*. De kerk is aan den H. MARTINUS toegewijd.

(1) Eveneens zoeken men de woorden op I., welke hier niet gevonden worden, op 13

**ITTEREN (DE)**, DE I T T E R of de I T T E R E N, beek, pr. *Limb.*, die, in Belgisch Limburg ontspringt, en tegen over Maasbracht, in de *Maas* uitloopt.

**ITERSUM**, buurs., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkarspel*, aan den straatweg van Zwolle naar Deventer; met 21 h. en 130 inw.

**ITERSUM**, buit., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkarspel*, aan den straatweg van Zwolle naar Deventer; 55 bund.

**ITTERVOORT**, gem. pr. *Limb.*, arr. en postk. *Roermond*, kant. *Weert*, (9 m. k., 6 s. d.). Deze gem. bevat het d. I t t e r v o o r t, benevens de geh. Sandfort en Schillersheide; bestaat 401,0395 bund., en telt 57 h. met 240 inw., die meest bestaan van landbouw.

De inw., alle R. K., maken eene stat. uit, welke tot het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Weert*, behoort.

Het d. I t t e r v o o r t, ook wel I t t e r f o o r t, ligt 2½ u. W. Z. W. van Roermond, 3 u. Z. O. van Weert. Het bevat, 23 h. en 140 inw. De kerk aan den H. M A R G A R E T H A toegewijd is een gothisch gebouw met eenen koepeltoren en een orgel.

Kermis den 2den Zondag in Sept.

**JUBBEGA**, oudtijds *JOBBEGA* of *JOBEMA*, voorn. d., thans een geh., pr. *Fr.*, arr., kant. en 3½ u. O. van *Heerenveen*, gem. *Schoterland*. De inw. bestaan van veeteelt en melkerij.

De Herv. behooren tot de gem. *Hornsterzwaag-Jubbeega-en-Schurega*. De R. K. parochiëren te *Heerenveen*. De kinderen genietten onderwijs te *Hornsterzwaag*.

**JUBBEGA-SCHUREGASCHE-COMPAGNIE**, veenk., pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*, 20 min. N. W. van Jubbeega; met 126 h. en 720 inw.

**JUCAWERT**. Zie *JUKWERT*.

**JUCKEMA** of *JUKKEMA*, h., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, ¼ u. N. van *Stiens*; met 0,4470 bund.

**JUCKEMA** of *JUKEMA*, boerd., pr. *Gron.*, gem. *'t Zandt*, ¼ u. N. van *Zeerijp*; groot 35 bund.

**JUCKSE**. Zie *JUKSE*.

**JUCKWEG**, weg, pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk en Oldebroek*, loopende van den Zuiderzeesche straatweg naar den Schouwenburg.

**JUDEFAX**.

**JUDITHPHAAS**. } Zie *JUTPHAAS*.

**JUFFERS-WEERT**, veld, pr. *Geld.*, gem. *Randwijk*, onder *Heteren*.

**JUFFRENBEEK**, waterloop, pr. *Over.*, onder *Losser*, die ontstaat in het Lutternveld, en in de *Aa* loopt.

**JUFVROUWEN-POLDER**. Zie *APPelaar (Nieuwe-)*.

**JUFFROUWEN - POLDER - BE-NOORDEN (GROOTE en KLEINE-)**. Zie *JONKvrouw-BENOORDEN (GROOTE-)* en *JONKvrouwPOLDER (KLEINE-)*.

**JUFVROUWEN-WEIDE (DE)** of de *JUFVROUW-WEIDE*, p., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*. ged. gem. *Meeuwen-Hill-en-Babylonienbroek*, ged. gem. *Capelle*, ged. gem. *Waspijk*; groot 60,6560 bund.

**JUFVROUWEN-WEIDE (POLDER-TJE-BENEDEN-DE-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*; groot 1,1770 bund.

**JUINPOLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; groot 6,8227 bund.

**JUIST (DE)**, 2 boerd., pr. *Gron.*, gem. en 13 min. Z. W. van *Loppersum*, groot 67,1860 bund.

**JUKSE (DE)** of de *JUCKSE*, water, pr. *Fr.*, dat uit de *Wirdumervaart* voortkomt en in de *Ringsloot-van-het Warregastermeer* uitloopt.

**JUKWERD**, *JUKWERT*, *JUKWIRD*, *JUKWIRT* of *JOKWERT*, oudtijds *JUCAWERT*, d., pr. *Gron.*, arr., kant., gem., postk. en ¼ u. N. W. van *Appingedam*. Men telt er 11 h. en 70 inw., en met het geh. *Langerijp*, 18 h. en ongeveer 120 inw. die van landbouw bestaan.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Appingedam*, ring van *Delfzijl*. De kerk, heeft een torentje doch geen orgel.

**JUKWERDER-BRUGJE**, brug, pr. *Gron.*, 5 min. O. van *Jukwerd*.

**JUNNE**, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Ommen*; met 25 h., 150 inw. en eene school met 25 leerl.

**JURRIEN (ST.)**, geh., pr. *Over.*, gem. en 20 min. O. van *Deventer*.

**JURRINGASLOOT (DE)**, water, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, dat uit de *Geeuw* voortkomt en in de *Langsteertepoel* uitloopt.

**JUTPHAAS**, gem., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, hulpk. van de postk. *Utr.* en *Vianen* (2 m. k., 1 s. d., 1 j. d.) Zij bevat de heerl. *Jutphaas*, 't *Gein*, *West-Raven*, de geh. *Rijnhuizen*, *Hoog-Raven* en *Laag-Raven* en een ged. van *Oost-Raven*; beslaat 2597 bund., en telt 245 h., met 2100 inw., die van landbouw en doortogt bestaan.

De 950 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Utrecht*, ring van *IJsselstein*; de 1100 R. K. eene stat. van het aartspr. van *Utrecht*. De 10 Isr. behooren tot de rings. van



h. en 620 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt.

De 260 Herv. behooren tot de gem. van *Rauwerd-en-Irnsom*, welke hier eene kerk heeft met eenen stompen huiskerk en een orgel. De 50 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Irnsom-en-Poppingawier*, welke hier eene kerk heeft zonder toren of orgel. De 20 R. K. maken, met de overige uit de gem. *Rauwerderhem*, eene stat. uit, welke 420 ziel. telt en tot het aartspr. van *Friesland* behoort. De kerk, aan den H. MICHAËL toegewijd, heeft een orgel. De dorps. telt 100 leerl.

Kermis den 3n Zondag in Augustus. IRNSUM - EN - POPPINGAWIER, Doopsgez. kerk. gem., pr. *Fr.*, met eene kerk te Irnsom en 290 zielen.

IRNSUMER-ZIJL of EERNSUMER-ZIJL, zijl of sluis, pr. *Fr.*, gem. *Idaardera-deel*, 5 min. N. O. van het d. *Irnsom*, waar de Grouw, de Muzel en de Boord bij elkander komen.

IRST. Zie IERST.

IRTHE. Zie EERDE (HUIS-TE-).

ISABELLA-SCHANS. Zie IZABEL.

ISALA. Zie IJssel (DE).

ISALANDIA. Zie ZALLAND.

ISBRECHTUM.

ISBROECHTEN. } Zie Ysbrechtum.

ISEGRIM of FRANSCHÉ-HOEF, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Bladel-en-Netersel*; 10 min. W. van Bladel; met 6 h., 20 inw.

ISEL. Zie IJssel (DE) (1).

ISELSTADIUM. Zie IJsselstein.

ISEN-POLDER, ook ISTA-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; 21,8748

ISLA. Zie IJssel (DE). (bund.

ISP. Zie IJSP.

ISSALA. Zie IJssel (DE).

ISSELT, heerl., pr. *Utr.*, arr. en kant. *Amersfoort*, hulpk. en gem. *Soest*. Zij bevat het geh. Isselt; beslaat 149,6000 bund. en telt 9 h., met 40 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt.

De 7 Herv. behooren tot de gem. van *Soest*. De 30 R. K., parochiëren te *Soest*. De kinderen genieten onderwijs te *Amersfoort*.

Het geh. Isselt ligt  $\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van *Amersfoort*, 4 u. N. O. van *Utrecht*.

ISSELTSCHÉ - POLDER, p., pr. *Utr.*, gem. *Soest*; groot 149,6000 bund.

ISTA-POLDER. Zie ISEN-POLDER.

ITENS of YTENS, d., pr. *Fr.*, postk. *Bolsward*, gem. *Hennauderadeel*. Men telt er 4 h. en 28 inw., en met de

daartoe behoorende b. Ee en Monsebu-  
ren, 24 h. en 125 inw.

De 90 Herv. behooren tot de gem. van *Itens-en-Hennaard*. De kerk heeft een orgel en eenen lagen, stompen toren. De 35 R. K., parochiëren te *Bolsward*. De dorps. telt 30 leerl.

ITENS-EN-HENNAARD, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Harlingen*. ring van *Bolsward*; met ruim 150 ziel. en 2 kerken, als: ééne te Itens en ééne te Hennaard.

ITEREN. Zie IITEREN.

ITSMABUUREN, b., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Nijkerk*.

ITTER (NEER-), gem., pr. *Limb.*, distr. en arr. *Roermond*, kant. *Weert*, postk. *Roermond* (12 m. k., 6 s. d.). Zij bevat het d. Neer-Itter, het geh. *Heioord*, beslaat 469,6910 bund., en telt 142 h. met 750 inw., welke meest bestaan van handel en nijverheid. Ook zijn er 1 branderij, 2 brouwerijen, 1 kunstazijnfabriek, 1 verwerij, 1 leerlooierij en 1 koorndmolen.

De inw. allen R. K. maken eene stat. uit, van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Weert*, welke door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. Er is ééne school met 100 leerl.

Het d. Neer-Itter, ook wel Neer-Iteren en Neer-Iteren, ligt 3 u. Z. W. van *Roermonde*  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Weert*. Men telt er 120 h. en 660 inw. De kerk, aan den H. LAMBERTUS toegewijd, heeft eenen stompen toren. een orgel, en een uitmuntend schilderstuk, voorstellende de kruisiging van CHRISTUS,

Kermis 's Zondags na de H. Drievuldigheid; jaarmarkt. den 1 October en 13 December. Op den 13 December, zijnde den dag van St. Lucia, wier reliquiën aldaar berustende zijn, wordt deze gem. ook door vele bedevaartgangers bezocht.

ITTEREN, gem., pr. *Limb.*, arr. en postk. *Maastricht*, kant. *Meerssen*, (4 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. Iteren en eenige verstrooid liggende h., beslaat 436,3215 bund., telt 69 h., met 460 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Meerssen*, behoort. Er is eene school.

Het d. Iteren, Iiter of Iteren, ligt 1 u. N. van *Maastricht*, 1 u. W. van *Meerssen*. De kerk is aan den H. MARTINUS toegewijd.

(1) Eveneens zoeken men de woorden op I., welke hier niet gevonden worden, op 13.

ITTEREN (DE), DE I T T E R of de I T T E R E N , beek, pr. *Limb.*, (die, in Belgisch Limburg ontspringt, en tegen over Maasbracht, in de *Maas* uitloopt.

I T T E R S U M , buurs., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkarspel*, aan den straatweg van Zwolle naar Deventer; met 21 h. en 130 inw.

I T T E R S U M , buit., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkarspel*, aan den straatweg van Zwolle naar Deventer; 55 bund.

I T T E R V O O R T , gem. pr. *Limb.*, arr. en postk. *Roermond*, kant. *Weert*, (9 m. k., 6 s. d.). Deze gem. bevat het d. I t t e r v o o r t , benevens de geh. *Sandfort* en *Schillersheide*; beslaat 401,0395 bund., en telt 57 h. met 240 inw., die meest bestaan van landbouw.

De inw., alle R. K., maken eene stat. uit, welke tot het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Weert*, behoort.

Het d. I t t e r v o o r t , ook wel I t t e r f o o r t , ligt 2½ u. W. Z. W. van *Roermond*, 3 u. Z. O. van *Weert*. Het bevat, 23 h. en 140 inw. De kerk aan den H. M A R G A R E T H A toegewijd is een gothisch gebouw met eenen koepeltoren en een orgel.

Kermis den 2den Zondag in Sept.

J U B B E G A , oudtijds J O B B E G A of J O B B E M A , voorm. d., thans een geh., pr. *Fr.*, arr., kant. en 3¼ u. O. van *Heerenveen*, gem. *Schoterland*. De inw. bestaan van veeleelt en melkerij.

De Herv. behooren tot de gem. *Hornsterzwaag-Jubbega-en-Schurega*. De R. K. parochiëren te *Heerenveen*. De kinderen genieten onderwijs te *Hornsterzwaag*.

J U B B E G A - S C H U R E G A S C H E - C O M - P A G N I E , veenk., pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*, 20 min. N. W. van *Jubbega*; met 126 h. en 720 inw.

J U C A W E R T . Zie J U K W E R D .

J U C K E M A of J U K K E M A , h., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, ¼ u. N. van *Stiens*; met 0,4470 bund.

J U C K E M A of J U K E M A , boerd., pr. *Gron.*, gem. *'t Zandt*, ¼ u. N. van *Zeerijp*; groot 35 bund.

J U C K S E . Zie J U K S E .

J U C K W E G , weg, pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk* en *Oldebroek*, loopende van den Zuiderzeesche straatweg naar den *Schouwenburg*.

J U D E F A X .

J U D I T H P H A A S . } Zie J U T P H A A S .

J U F F E R S - W E E R T , veld, pr. *Geld.*, gem. *Randwijk*, onder *Heteren*.

J U F F R E N B E E K , waterloop, pr. *Over.*, onder *Losser*, die ontstaat in het *Lutterveld*, en in de *Aa* loopt.

J U F V R O U W E N - P O L D E R . Zie A P P E L A A R ( N I E U W E - ) .

J U F F R O U W E N - P O L D E R - B E - N O O R D E N ( G R O O T E en K L E I N E - ) . Zie J O N K V R O U W - B E N O O R D E N ( G R O O T E - ) en J O N K V R O U W E N P O L D E R ( K L E I N E - ) .

J U F V R O U W E N - W E I D E ( D E ) of de J U F V R O U W - W E I D E , p., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*. ged. gem. *Meeuwen-Hill-en-Babylonienbroek*, ged. gem. *Capelle*, ged. gem. *Waspik*; groot 60,6560 bund.

J U F V R O U W E N - W E I D E ( P O L D E R - T J E - B E N E D E N - D E - ) , p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*; groot 1,1770 bund.

J U I N P O L D E R , p., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; groot 6,827 bund.

J U I S T ( D E ) , 2 hoerd., pr. *Gron.*, gem. en 13 min. Z. W. van *Loppersum*, groot 67,1860 bund.

J U K S E ( D E ) of de J U C K S E , water, pr. *Fr.*, dat uit de *Wirdumervaart* voortkomt en in de *Ringsloot-van-het Warregastermeer* uitloopt.

J U K W E R D , J U K W E R T , J U K W I R D , J U K W I R T of J O K W E R D , oudtijds J U C A W E R T , d., pr. *Gron.*, arr., kant., gem., postk. en ¼ u. N. W. van *Appingedam*. Men telt er 11 h. en 70 inw., en met het geh. *Langerijp*, 18 h. en ongeveer 120 inw. die van landbouw bestaan.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Appingedam*, ring van *Delfzijl*. De kerk, heeft een torentje doch geen orgel.

J U K W E R D E R - B R U G J E , brug, pr. *Gron.*, 5 min. O. van *Jukwerd*.

J U N N E , buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Ommen*; met 25 h., 150 inw. en eene school met 25 leerl.

J U R R I E N ( S T . ) , geh., pr. *Over.*, gem. en 20 min. O. van *Deventer*.

J U R R I N G A S L O O T ( D E ) , water, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, dat uit de *Geeuw* voortkomt en in de *Langsteertepoel* uitloopt.

J U T P H A A S , gem., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, hulpk. van de postk. *Utr.* en *Vianen* (2 m. k., 1 s. d., 1 j. d.) Zij bevat de heerl. *Jutphaas*, 't *Gein*, *West-Raven*, de geh. *Rijnhuizen*, *Hoog-Raven* en *Laag-Raven* en een ged. van *Oost-Raven*; beslaat 2597 bund., en telt 245 h., met 2100 inw., die van landbouw en doortogt bestaan.

De 950 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Utrecht*, ring van *IJsselstein*; de 1100 R. K. eene stat. van het aartspr. van *Utrecht*. De 10 Isr. behooren tot de rings. van

h. en 620 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt.

De 260 Herv. behooren tot de gem. van *Kauwerd-en-Irnsom*, welke hier eene kerk heeft met eenen stompen huisdaktoeren en een orgel. De 50 Doopsg. behooren tot de gem. van *Irnsom-en-Poppinguwier*, welke hier eene kerk heeft zonder toren of orgel. De 20 R. K. maken, met de overige uit de gem. *Kauwerderhem*, eene stat. uit, welke 420 ziel. telt en tot het aartspr. van *Friesland* behoort. De kerk, aan den H. MICHAËL toegewijd, heeft een orgel. De dorps. telt 100 leerl.

Kermis den 3n Zondag in Augustus. IRNSUM - EN - POPPINGA WIER, Doopsgz. kerk. gem., pr. Fr., met eene kerk te Irnsom en 290 zielen.

IRNSUMER-ZIJL of EERNSUMER-ZIJL, zijl of sluis, pr. Fr., gem. *Idaarderadeel*, 5 min. N. O. van het d. *Irnsom*, waar de Grouw, de Muzel en de Boord bij elkander komen.

IRST. Zie IERST.

IRTHE. Zie EERDE (HUIS-TE-).

ISABELLA-SCHANS. Zie IZABEL.

ISALA. Zie IJssel (DE).

ISALANDIA. Zie ZALLAND.

ISBRECHTUM.

ISBROECHTEN. } Zie YSBRECHTUM.

ISEGRIM of FRANSCHÉ-HOEF, geh., pr. N. Br., gem. *Bladel-en-Netersel*; 10 min. W. van Blad; met 6 h., 20 inw.

ISEL. Zie IJssel (DE) (1).

ISELSTADIUM. Zie IJsselSTEIN.

ISEN-POLDER, ook ISTA-POLDER, p., pr. Zeel., gem. *Groede*; 21,8748

ISLA. Zie IJssel (DE). (bund.

ISP. Zie JISP.

ISSALA. Zie IJssel (DE).

ISSELT, heerl., pr. Utr., arr. en kant. *Amersfoort*, hulpk. en gem. *Soest*. Zij bevat het geh. Isselt; beslaat 149,6000 bund. en telt 9 h., met 40 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt.

De 7 Herv. behooren tot de gem. van *Soest*. De 30 R. K., parochiëren te *Soest*. De kinderen genieten onderwijs te *Amersfoort*.

Het geh. Isselt ligt  $\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van *Amersfoort*, 4 u. N. O. van *Utrecht*.

ISSELTSCHÉ - POLDER, p., pr. Utr., gem. *Soest*; groot 149,6000 bund.

ISTA-POLDER. Zie ISEN-POLDER.

ITENS of YTENS, d., pr. Fr., postk. *Bolsward*, gem. *Hennaarderadeel*. Men telt er 4 h. en 28 inw., en met de

daartoe behorende b. Ee en Monsebu- ren, 24 h. en 125 inw.

De 90 Herv. behooren tot de gem. van *Itens-en-Hennaard*. De kerk heeft een orgel en eenen lagen, stompen toren. De 35 R. K., parochiëren te *Bolsward*. De dorps. telt 30 leerl.

ITENS-EN-HENNAARD, kerk. gem., pr. Fr., klass. van *Harlingen*. ring van *Bolsward*; met ruim 150 ziel. en 2 kerken, als: ééne te Itens en ééne te Hennaard.

ITEREN. Zie IITEREN.

ITSMABUUREN, b., pr. Fr., gem. *Ferwerderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Nijkerk*.

ITTER (NEER-), gem., pr. Limb., distr. en arr. *Roermond*, kant. *Weert*, postk. *Roermond* (12 m. k., 6 s. d.). Zij bevat het d. Neer-Itter, het geh. *Hetoord*, beslaat 469,6910 bund., en telt 142 h. met 750 inw., welke meest bestaan van handel en nijverheid. Ook zijn er 1 branderij, 2 brouwerijen, 1 kunstzijnfabriek, 1 verwerij, 1 leerlooijerij en 1 koornmolen.

De inw. allen R. K. maken eene stat. uit, van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Weert*, welke door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. Er is ééne school met 100 leerl.

Het d. Neer-Itter, ook wel Neer-Iteren en Neer-Iteren, ligt 3 u. Z. W. van *Roermond*,  $\frac{2}{3}$  u. Z. O. van *Weert*. Men telt er 120 h. en 660 inw. De kerk, aan den H. LAMBERTUS toegewijd, heeft eenen stompen toren. een orgel, en een uitmuntend schilderstuk, voorstellende de kruisiging van CHRISTUS,

Kermis 's Zondags na de H. Drie-vuldigheid; jaarmarkt. den 1 October en 13 December. Op den 13 December, zijnde den dag van St. Lucia, wier reliquiën aldaar berustende zijn, wordt deze gem. ook door vele bedevaartgangers bezocht.

ITTEREN, gem., pr. Limb., arr. en postk. *Maastricht*, kant. *Meerssen*, (4 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. Itteren en eenige verstrooid liggende h., beslaat 436,3215 bund., telt 69 h., met 460 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Meerssen*, behoort. Er is eene school.

Het d. Itteren, Itter of Iteren, ligt 1 u. N. van *Maastricht*, 1 u. W. van *Meerssen*. De kerk is aan den H. MARTINUS toegewijd.

(1) Eveneens zoeken men de woorden op I, welke hier niet gevonden worden, op JJ.

ITTEREN (DE), DE I T T E R of de I T T E R E N, beek, pr. *Limb.*, (die, in Belgisch Limburg ontspringt, en tegen over Maasbracht, in de *Maas* uitloopt.

IT T E R S U M, buurs., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkarspel*, aan den straatweg van Zwolle naar Deventer; met 21 h. en 130 inw.

IT T E R S U M, buit., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkarspel*, aan den straatweg van Zwolle naar Deventer; 55 bund.

IT T E R V O O R T, gem. pr. *Limb.*, arr. en postk. *Roermond*, kant. *Weert*, (9 m. k., 6 s. d.). Deze gem. bevat het d. Ittervoort, benevens de geh. Sandfort en Schillersheide; beslaat 401,0395 bund., en telt 57 h. met 240 inw., die meest bestaan van landbouw.

De inw., alle R. K., maken eene stat. uit, welke tot het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Weert*, behoort.

Het d. Ittervoort, ook wel Itterfoort, ligt 2½ u. W. Z. W. van Roermond, 3 u. Z. O. van Weert. Het bevat, 23 h. en 140 inw. De kerk aan den H. MARGARETHA toegewijd is een gothisch gebouw met eenen koepeltoren en een orgel.

Kermis den 2den Zondag in Sept.

J U B B E G A, oudtijds J O B B E G A of J O B B E M A, voorm. d., thans een geh., pr. *Fr.*, arr., kant. en 3¼ u. O. van *Heerenveen*, gem. *Schoterland*. De inw. bestaan van veeteelt en melkerij.

De Herv. behooren tot de gem. *Hornsterzwaag-Jubbega-en-Schurega*. De R. K. parochiëren te *Heerenveen*. De kinderen genieten onderwijs te *Hornsterzwaag*.

J U B B E G A - S C H U R E G A S C H E - C O M - P A G N I E, veenk., pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*, 20 min. N. W. van Jubbega; met 126 h. en 720 inw.

J U C A W E R T. Zie J U K W E R D.

J U C K E M A of J U K K E M A, h., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, ¼ u. N. van *Stiens*; met 0,4470 bund.

J U C K E M A of J U K E M A, boerd., pr. *Gron.*, gem. *'t Zandt*, ¼ u. N. van *Zeerijp*; groot 35 bund.

J U C K S E. Zie J U K S E.

J U C K W E G, weg, pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk en Oldebroek*, loopende van den Zuiderzeesche straatweg naar den Schouwenburg.

J U D E F A X.

J U D I T H P H A A S. } Zie J U T P H A A S.

J U F F E R S - W E E R T, veld, pr. *Geld.*, gem. *Randwijk*, onder *Heteren*.

J U F F R E N B E E K, waterloop, pr. *Over.*, onder *Losser*, die ontstaat in het Lutterveld, en in de Aa loopt.

J U F V R O U W E N - P O L D E R. Zie A P P E L A A R (N I E U W E -).

J U F F R O U W E N - P O L D E R - B E - N O O R D E N (G R O O T E en K L E I N E -). Zie J O N K V R O U W - B E N O O R D E N (G R O O T E -) en J O N K V R O U W E N P O L D E R (K L E I N E -).

J U F V R O U W E N - W E I D E (D E) of de J U F V R O U W - W E I D E, p., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*. ged. gem. *Meeuwen-Hill-en-Babylonienbroek*, ged. gem. *Capelle*, ged. gem. *Waspik*; groot 60,6560 bund.

J U F V R O U W E N - W E I D E (P O L D E R - T J E - B E N E D E N - D E -), p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*; groot 1,1770 bund.

J U I N P O L D E R, p., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; groot 6,8227 bund.

J U I S T (D E), 2 boerd., pr. *Gron.*, gem. en 13 min. Z. W. van *Loppersum*, groot 67,1860 bund.

J U K S E (D E) of de J U C K S E, water, pr. *Fr.*, dat uit de *Wirdumervaart* voortkomt en in de *Ringsloot-van-het Warregastermeer* uitloopt.

J U K W E R D, J U K W E R T, J U K W I R D, J U K W I R T of J O K W E R D, oudtijds J U C A W E R T, d., pr. *Gron.*, arr., kant., gem., postk. en ¼ u. N. W. van *Appingedam*. Men telt er 11 h. en 70 inw., en met het geh. *Langerijp*, 18 h. en ongeveer 120 inw. die van landbouw bestaan.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Appingedam*, ring van *Delfzijl*. De kerk, heeft een torentje doch geen orgel.

J U K W E R D E R - B R U G J E, brug, pr. *Gron.*, 5 min. O. van Jukwerd.

J U N N E, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Ommen*; met 25 h., 150 inw. en eene school met 25 leerl.

J U R R I E N (S T.) , geh., pr. *Over.*, gem. en 20 min. O. van *Deventer*.

J U R R I N G A S L O O T (D E), water, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, dat uit de *Geeuw* voortkomt en in de *Langsteertepoel* uitloopt.

J U T P H A A S, gem., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, hulpk. van de postk. *Utr.* en *Vianen* (2 m. k., 1 s. d., 1 j. d.) Zij bevat de heerl. *Jutphaas*, 't *Gein*, *West-Raven*, de geh. *Rijnhuizen*, *Hoog-Raven* en *Laag-Raven* en een ged. van *Oost-Raven*; beslaat 2597 bund., en telt 245 h., met 2100 inw., die van landbouw en doortogt bestaan.

De 950 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Utrecht*, ring van *IJsselstein*; de 1100 R. K. eene stat. van het aartspr. van *Utrecht*. De 10 Isr. behooren tot de rings. van

*Amersfoort*, bijkerk van *IJsselstein*. Er zijn twee scholen.

JUTPHAAS, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, gem. en hulpk. *Jutphaas*; zij wordt verdeeld in het Nedereinde en het Overeinde; bevat het d. *Jutphaas*; beslaat 1696.9802 bund. en telt 266 h. met 1400 inw., die van den landbouw bestaan.

Het d. *Jutphaas* of *Jutfaas*. naar men wil eigenlijk *Judithphaas*, volgens sommigen oudtijds *Judefax*, ligt 1 u. Z. ten W. van *Utrecht*, 1 u. O. N. O. van *IJsselstein*, aan den *Vaartsche-Rijn*, waarover hier eene brug ligt. De kerk heeft een toren. De R. K. kerk, aan den H. *NICOLAAS* toegewijd heeft een orgel doch geen toren. Behalve de dorps. is er ook 1 kosts. en 1 Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

Kermis den 3 Dingsdag in Junij.

JUTPHAAS. Zie RIJNESTEIN.

JUTPHAAS (HET HUIS-TE). Zie RIJNHUIZEN.

JUTPHAAS (NEDEREINDE-VAN), ook wel *NEDER-JUTPHAAS*, p., pr. *Utr.*, gem. *Jutphaas*; groot 1262.4034 bund.

JUTPHAAS (HET OVEREINDE-VAN-), ook wel *OVER-JUTPHAAS*, p., pr. *Utr.*, gem. *Jutphaas*; 520.4011 bund.

JUTRIJP of JORTRIJP, d., pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, arr. kant. postk. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Sneek*. Men telt er 23 h. en 140 inw., die bestaan van landbouw.

De inw., allen Herv. behooren tot de gem. *Jutrijp-en-Hommerts*. De kerk heeft eenen spitsen toren en een uitmuntend orgel. De dorps. telt 30 leerl.

JUTRIJP-EN-HOMMERTS, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Sneek*, ring van *Ylst*, met 2 kerken, ééne te *Jutrijp* en ééne te *Hommerts*, en 500 ziel.

JURSEMAKLUF of JURSEMAKLURT, geh., pr. *Gron.*, gem. *Grijpskerk*, onder *Niezijl*; met 8 h. en 50 inw.

JUUSMA. Zie JOUSMA.

JUVESWEER. Zie JOUWSWIJER.

JUWSMA. Zie JOUSMA.

IZAÄKS-VLOEDGRAVEN, waterl., welke begint onder *Helendoorn*, pr. *Over.*, en in de *Regge* uitloopt.

IZABEL of ISABEL, fort, pr. *N.Br.*, tot de vesting 's Hertogenbosch behorende, 20 min. Z. van daar, aan den straatweg op *Eindhoven*.

IZABELLE POLDER, ook AARDENBURGSCH-POLDER, veelal echter *NOORD-POLDER*, p., pr. *Zeel.*, gem. *Aardenburg*; groot 1056.0816 bund

IZABELLE-POLDER of ISABELLE-POLDER p., pr. *Zeel.*, gem. *Philippine*; groot 42.0250 bund.

IZABELLE SLUIS, sluis, pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. W. van *Philippine*.

IZELE (DE). Zie IJZEREN.

IZERE (DE), berg, pr. *Limb.*, gem. *Bemelen*, die veel mergel oplevert.

## K.

KAAG (DE), of DE KAGE, eil., pr., *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Woubrugge*, postk. *Alphen*, gem. *Alkemade*.

Het bevat het d. de *Kaag*; beslaat 110.7436 bund. en telt 28 h. met 170 inw., die bestaan van visscherij.

De 90 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Leiden*, ring van *Noordwijk*. De 80 R. K. behooren tot de stat. van *Sussenheim* of *Oude-Ade*. Er is 1 school, met 20 leerl.

Het d. de *Kaag* ligt 2 u. N. O. van *Leiden*,  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van *Woubrugge* op de westelijke punt van het eil. De kerk heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel.

KAAG (DE), duinvallei, pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Heemskerk*; groot ruim 20 bund.

KAAG (LAGE DIJKER-). Zie LAGEDIJKER-KAAG (1).

KAAG-POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Barsinghorn-Kolhorn-en-Haringhuizen*; groot 583.5771 bund.

KAAG-POLDER of KAAGGOUW-POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Spanbroek*; groot 305 bund.

KAAG POLDER (DE BUITEN-), p., pr. *N. H.*, gem. *Assendelft*; groot 93.9410 bund.

KAAKHEEM, doorgaans *KOKHEIM*, herb., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Ten-Boer*, aan den puinweg, van *Groningen* naar *Appingedam*.

KAAM. Zie CHAAM.

KAAP BOERS-VLAK, ook wel enkel de *VLAK*, duinvallei, pr. *Z. H.*, gem. 's *Gravezande-en-Zand-ambacht*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. van 's *Gravezande*; groot 9.9480 bund.

KAAPHOOFD, vroeger *VALGA*, kustbatterij, pr. *N. H.*, gem. *den Hel-*

(1) Eveneens zoeken men de overige met *KAAG* zamengestelde woorden, welke hier niet gevonden worden, op de woorden van onderscheiding.

*der en-Huisduinen*, 5 min. N. van *Huisduinen*.

**KAARS-BOERS-GAT**, vaarwater in *Zeel*. Het is dat ged. van de Ooster-Schelde, hetwelk tusschen Noord-Beveland en het eiland Schouwen loopt.

**KAARSCHOT** of **CAARSCHOT**, oudtijds **KARLSCHOT**, b., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Rijsbergen*; met 38 h., 240 inw. en eenen watermolen.

**KAARSFELT**. Zie **CAARSFELT** (1).

**KAARS-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Wemeldingen*, ged. gem. *Yerseke*; groot 5,3190 bund.

**KAART**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Ter-Schelling*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Wester-Schelling*, een ged. van de buurs. *Buren* uitmakende; met 3 h. en 30 inw.

**KAAS-EN-BROODSDIJK**, dijk, pr. *Zeel.*, loopende van *Oostburg* naar het geslachte fort *Kaas-en-Brood*.

**KAAS-EN-BROODGORZEN**, gorzen, pr. *N. Br.*, gem. *Oud-en-Nieuw-Gastel*; groot 68,0690 bund.

**KAASKENSWATER** of **KAARSKENSWATER**, meertje, pr. *Zeel.*, N. O. van *Zierikzee*.

**KAATHOVEN**, geh., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Berlicum-en-Middelrode*, 1 u. O. van *Berlicum*, ged. gem. *Nuland*, ged. gem. en 1 u. N. ten W. van *Heeswijk*; met 17 h., 100 inw. en 1 school met 75 leerl.

**KAATHOVENSCHIE-WATERING**, ook de **GROOTE-WETERING**, water, pr. *N. Br.* Het begint in de gem. *Schayk*, en loopt, door de gem. *Nistelrode*, *Heesch*, *Nuland*, *Berlicum-en-Middelrode* en *Kosmalen*, in de *Aa*.

**KAATSCHIE-BRUG**, brugje, pr. *N. Br.*, aan de limietscheiding van de gem. *St. Michielsgesteten* en *Schijndel*, onder het geh. *Broekstraat*, over de *Beek*.

**KAATSHEUVEL** (DE), in de wandeling meestal **KETSHEUVEL** genoemd, d., pr. *N. Br.*, arr. en 4 u. W. Z. W. van *'s Hertogenbosch*, kant. en 1 u. Z. Z. W. van *Waalwijk*, hulpk. van de postk. *Waalwijk* en *Tuburg*, gem. en 1 u. N. W. van *Loon-op-Zand*. Men telt er 140 h. en 1030 inw., en, met de geh. *Roestelberg*, *Achterste-hoeven*, *Hoekje*, *Horst*, *Vaart*, *Vaartkant*, *Heikant*, *Efteling*, *Bernsche-hoeve*, *Hil*, *Loonsche-dijk*, *Regtvaart*, *Hooge-en-lagezandschel*, *Baan* en de *Twee straatjes*, met 570 h. en 2930 inw., van welke die der beide laatste geh. zich veelal

generen met het maken van zwavelstokken en biezenmatten, die zij door het geheele land en zelfs in België en Duitschland gaan verkoopen. Ook heeft men te *Kaatsheuvel* 22 leerlooierijen, alsmede een groot aantal schoenmakerijen, wier bazen op leverantie naar Holland en elders werken of hunne waar door het land laten rondventen. Er zijn mede 3 windkooon- onder welke 2 schorsmolens.

De R.K., maken, met die van *Sprang* en *Vrijhoeve-Capelle*, eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Geertruidenberg*, behoort, ruim 4000 ziel. telt; door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend en ook wel de par. *Loon-op-het-Zand-Vaartskwartier* genoemd wordt. De kerk, aan den H. **JOHANNES den Dooper** toegewijd, heeft eenen hoogen koepeltoren en sierlijken voorgevel, doch geen orgel. De 450 Herv. behooren tot de gem. *Loon-op-Zand*. Men heeft er het Raadhuis van *Loon-op-Zand*. De dorps. telt 250 leerl. Ook is er eene bijzondere school der tweede klasse met 120 leerl.

Kermis, Zondag na Onze Lieve Vrouw geboorte.

**KAATSVELD**, b., pr. *Fr.*, gem. en tegen de st. *Franeker*; met 10 h. en 70 inw.

**KAUWELAAR** Zie **KOUWELAAR**.

**KABELJAAUWSPLAAT**, plaat in de *Grevelingen*, tusschen *Z. H.* en *Zeel*.

**KADE**, geh., pr. *Geld.*, gem. *Appeltern*, een ged. van het d. *Maasbommel* uitmakende; met 9 h. en 54 inw.

**KADE (DE FIJNAARTSCHE)**. Zie **FIJNAARTSCHE-KADE**.

**KADE (NIEUWE)**, p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Abbebroek*, ged. gem. *Ileen-vliet-en-Koolwijkspolder*; 62 bund.

**KADE (DE OUDE)**, p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Abbebroek*, ged. gem. *Zuidland-en-Velgersdijk*; groot 54 bund.

**KADIJK**. Zie **KWADIJK**.

**KADIJK**, dijk, pr. *Fr.*, gem. *het Bildt*, die de scheiding maakt tusschen het *Nieuwe-Bildt* en het *Nieuwe-Monniken-Bildt*.

**KADIJK**, water, pr. *N. H.*, dat aan de *Bokkesloot* een begin neemt, en voorts in de *Put* der *Nieuwe- of Lutjebroeker-weel* loopt, van daar den naam van den *Oudedijk* aanneemt, en naar de banscheiding tusschen *Hoog-*

(1) De woorden die elders veleens met eene K. gespeld en hier niet gevonden worden, zoekte men insgelijks op C.

carapel en Westwoude-en-Binnenwijdend loopt.

KADIJKER-WEEL, water, pr. *N.H.*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van Grootebroek.

KADSANDRIA. Zie *RETRANCHEMENT*.  
KADWOOD. Zie *KATWOUDE*.

KADZAND, gem., pr. *Zeel.*, kant. *Sluis*, reg. kant. en postk. *Oostburg* (9 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Kadzand en eenige verspreid staande h.; beslaat 1292,1593 bund. en telt 216 h. met 1200 inw., die van den landbouw bestaan en 1 koornwindmolen hebben.

De 1160 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Izendijke*, ring van *Sluis*. De 10 Christ. Afges. en de 120 R. K. behooren kerk. te *Groede*.

Het d. Kadzand, Cadzand, Cadzand, Katzant, Katsand of Kazand, vroeger Cadezand, Caesant en ook wel Cassant en volgens sommigen nog vroeger St. Catharina, in het Lat. Cadzandria; ligt  $5\frac{1}{2}$  u. Z. W. van Middelburg,  $1\frac{1}{4}$  u. N. van Sluis. Men telt er 64 h. en 400 inw. De kerk heeft een torenspits doch geen orgel. De dorps. telt 90 leerl.

Kermis den tweeden Pinksterdag.

KADZAND (LAND-VAN-), streek lands, pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. *Sluis*; bevattende de d. Kadzand, Zuidzande, Retranchement, en het geh Ter-Hofstede; groot 3048 bund.

KADZAND(OUDE-KERSPEL-VAN-) of PAROCHIE VAN KADZAND, streeklands, pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. *Sluis*, nagenoeg het zelfde als de tegenwoordige gem. Kadzand.

KADZAND(OUDE-LAND-VAN-), p., pr. *Zeel.*, gem. *Kadzand*, en *Retranchement*; 902,1166 bund.

KADZAND (WATERING-VAN-), dijk, pr. *Zeel.*, ged. gem. *Kadzand*, ged. gem. *Zuidzande*, ged. gem. *Retranchement* en ged. gem. *Nieuwvliet*; bestaande uit de p.: het Oude-Land-van-Kadzand, de Vierhonderd bezuiden-de-kerk-van Kadzand, het Strijdersgat, den Polder-bewesten-ter-Hofstede, de Vierhonderd-beoosten-ter-Hofstede, de Watering-van-Zuidzande, den Antwerpolder, den Crubeke-en-Graspolder, den St.-Joris-polder, den Elizabethpolder, den Kleine-Bladelijnpolder, den Groot-Bladelijnpolder, den Kapellepolder, den Christoffelpolder, den Groot-Lodijkpolder, den Eikenpolder, den St.-Janspolder, den Mettenijepolder en beslaande 3036,0088 bund.

KAEG. Zie *KAAG*.

KAESKE. Zie *KASKE*.

KAGE (DE). Zie *KAAG*.

KAGE (DE), een der zeven sectiën, waarin de gem. *Schagen-en-Burg-horn*, pr. *N.H.*, verdeeld is; groot 230,5691 bund.

KAGERLANDER-POLDER, p., pr. *N.H.*, gem. *Wervershoof*; groot 144,2501 bund.

KAGER-MEER of *KAAG-MEER*, water, pr. *Z.H.*

KAGER-POLDER, p., pr. *Z.H.*, gem. *Alkemade*; groot 110,7436 bund.

KAHLHEIDE, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Kerkrade*; mei 85 h. en 420 inw.

KAHOOL, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Ferwerd*.

KA-IJK (DE) of DE *KAWIJK*, water, pr. *N.H.*, dat uit de Banscheiding, W. van Kroinmeniedijk voortkomt, en zich in de *Vliet* ontlast.

KALDENBROEK of *KALLENBROEK*, boerd., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. N. van *Grubbenvorst*; groot 81,4990 bund.

KALEBEINTUM, h., pr. *Fr.*, gem. *Achtkurspeten*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Drogeham*.

KALEKLUFT (DE), ged. van de gem. *Ruenerwold*, pr. *Dr.*; met 70 h. en 480 inw.

KALEMBERG, *KALEMBURG*, *KALENBURG* of *KALENBURG*, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1 u. Z. van *Oldemarkt*, aan de *Kalemberger-gracht*; met 68 h., 270 inw. en eene school met 45 leerl.

KALEMBERGER-GRACHT, ook wel de *OUDE-WEG*, gracht, gem. *Oldemarkt*, pr. *Over*. Het is eene voortzetting van de *Aremberger-gracht*, beginnende in het *Steenwijker-diep*, en loopende naar *Ossenziel*.

KALES-LAND. Zie *KALISLAND*.

KALF (HET), geh., pr. *N.H.*, gem. *Oostzaan*. Men heeft er eene R. K. stat., welke tot het aartsp. van *Holland-en-Zeeland*, dek. *Amstelland*, behoort; waartoe, behalve de R. K. inw. van *Oostzaan*, ook die van *Zaandijk* en de *Wijde-Wormer* gerekend worden, en welke 570 Communicanten telt. De kerk aan de *H. MARIA MAGDALENA* toegewijd, heeft toren en orgel.

KALFENNE. Zie *KALFVEN*.

KALFJE (HET), herb., pr. *N.H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, 1 u. N. O. van *Amstelveen*, aan den *Amstel*.

KALFJESLAAN of *HET KLEINE-LOOPVELD*, weg, pr. *N.H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, loopende van den *Amstedijk* naar den *Buitenveldertsche-weg*.

**KALFSDONK**, **CARSDONK** of **KALSDONK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Roosendaal-en-Nispen*, 10 min. N. van *Roosendaal*, aan den weg naar *Oudend Bosch*; met 55 h. en 390 idw.

**KALFVEN**, ook wel **KALFVEEN**, **KALFENNE**, **HALFENNE**, **KALVEN** en op oude kaarten **CALFVEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. N. van *Ossendrecht*; met 11 h. en 60 idw.

**KALISBUURT**, b., pr. *Zeel.*, gem. *Oud-Vossemeer-en-Vrijbergen*, 5 min. N. O. van *Oud-Vossemeer*; met 12 h. en ongeveer 90 idw.

**KALISLAND**, ook verkeerdelijk **KALESLAND**, ged. van den p. *de Zomerlanden*, pr. *Z. H.*, gem. *Heinenoord*; groot 30,8154 bund.

**KALKHOF** (DEN), landg., pr. *N. Br.*, gem. *Cuyk-en-St.-Agatha*, 20 min. van *Cuyk*; groot 26,7580 bund.

**KALKOVEN-MEER**, meer, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*. Het is het N. ged. van het *Parragastermeer*.

**KALKOVENS** (DE), plaats, pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z. Z. O.* van *Alkmaar*; met 1 h. en 2 kalkovens.

**KALKOVENS** (DE), plaats, pr. *N. H.*, gem. *Middelie-en-Azwijk*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Middelie*, aan het *Oudelandsdijkje*; met 2 kalkovens en 1 schuur.

**KALKOVENSCHÉ - POLDER - BINNEN - DEN - RING - DES - VIER - AMBACHTS - POLDERS** en **KALKOVENSCHÉ - POLDER - BUITENDIJKS**, 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Oudshoorn-en-Ginpuhoek*; de eene groot 68,7769 de andere 102,4352 bund.

**KALKOVENSCHÉ - SCHULPUITSLAG**. Zie *QUALAAN*.

**KALKPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Leiderdorp*.

**KALKWERK** (HET), geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. ten N. van *Hoogkerk*, met 3 h., 20 idw. en 2 kalkovens.

**KALKWIJK**, zijtak der *Dedemsvaart*, pr. *Over.*, gem. *Avereest*, welke van de kerk van *Dedemsvaart* naar de *Sponturfwijk* loopt.

**KALKWIJK** (DE), vroeger **FRIESCHÉ - of OUD-FRIESCHÉ - COMPAGNIE**, veenk., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z. Z. O.* van *Hoogezand*; 130 h. en 570 idw.

**KALLENBERG**. Zie *KALEMBERG*.

**KALLENBROEK**. Zie *KALDENBROEK*.

**KALLENBROEK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Barneveld*; met 48 h. en 360 idw.

**KALOOT** (DE-OOST-) of **OOSTKLOOT**, zandplaat, in de *Wester-Schelde*, pr. *Zeel.*, de zuidwestelijke punt van het eil. *Zuid-Beveland* uitmakende.

**KALOOT** (DE-WEST-) of **WESTKLOOT**, zandplaat in den mond der *Wester-Schelde*, pr. *Zeel.*, voor *Vliissingen*.

**KALSDONK**. Zie **KALFSDONK**.

**KALSLAGEN**, d., pr. *N. H.*, arr. en 4 u. *Z. Z. W.* van *Amsterdam*, kant. *Nieuwer-Amstel*, postk. *Alphen*, gem. *Kalslagen-en-Bilderdam*.

De Herv. behooren ged. tot de gem. *Leimuiden-Kalslagen-en-Bilderdam*, ged. tot *Nieuwveen*. De kerk heeft eenen toren. De R. K. parochiëren te *Kudelstaart*. Er is eene school.

**KALSLAGEN** (OUD-). Zie **ALPHEN** (HET-HOF-VAN-).

**KALSLAGEN - EN - BILDERDAM**, gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr. *Amsterdam*, kant. *Nieuwer-Amstel*, postk. *Alphen*. (4 m. k., 11 s. d., 2 j. d.). Het bevat het d. *Kalslagen*, en een ged. van de b. *Bilderdam*; beslaat 664,0701 bund., en telt 30 h. met 180 inw., die van veenderij en landbouw bestaan.

De 110 R. K., parochiëren te *Kudelstaart*. De 70 Herv., behooren ged. tot de gem. *Leimuiden - Kolstagen-en-Bilderdam* en ged. tot de gem. *Nieuwveen*. Er is eene school.

**KALSLAGER - POEL**, water, pr. *N. H.*, gem. *Kalslagen-en-Bilderdam*.

**KALSLAGER - POLDER** (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Kalslagen-en-Bilderdam*.

**KALSTEREN**. Zie **CASTEREN**.

**KALTE-AA** (DE). Zie **AA** of **ABA**.

**KALTEREN**, ook **KALTHOORN**, geh., pr. *Dr.*, gem. en 8 min. N. W. van *Diever*; met 4 h. en 17 idw.

**KALVEN**. Zie **KALFVEN W.** (BOSCH).

**KALVERBOSCH**. Zie **KALFKENS - KALVERDIJK**, b., pr. *N. H.*, gem. en 10 min. *Z.* van *Haringcarspel*;

met 25 h. en ongeveer 230 idw.

**KALVERENBROEK**, h., pr. *Z. H.*, gem. *Slein*; groot 13,0627 bund.

**KALVER-POLDER**, **HALENS BROEK**, **HALLAANTS BROEK** of **HALERBROEK**, p., pr. *N. H.*, gem. *Oostzaan*.

**KALVERSPRONG**, boerd., pr. *N. H.*, gem. *Edam*, aan den ringdijk van de *Purmer*; groot ruim 18 bund.

**KALVERSTRAAT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Tuburg*.

**KALVERWAARD**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; 40,4086 bund.

**KAMEREN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. van *Heeswijk*; met 18 h. en 150 idw.

**KAMERHOP**, p., pr. *N. H.*, ged. gem. *Graft*, ged. gem. *Jisp*, ged. gem. de *Hijp*; groot 46,7580 bund.

**KAMERIK**, kerspel, pr. *Utr.*, arr.



*Utrecht*, kant. *Maarssen*, postk. *Woerden*. Het bevat onder de benaming van Kerspel-van Kamerik, de tegenwoordige gem. Kamerik-en-de-Houtdijken, Kamerik-Mijzijde en 's Graven-sloot; beslaat 2487,8949 bund., en telt 163 h. met 1150 inw., die meest van landbouw en handel in kaas bestaan.

De 790 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Utrecht*, ring van *Mijdrecht*, behoort. De 420 R. K., parochiëren te *Teckop* of te *Woerden*. Er is 1 school met ongeveer 100 leerl.

Het d. Kamerik of Kamerijk oudtijds Kamerka of Camerik in de wending meest Kamerk. ligt 4 u. W. ten N. van Utrecht, 3 u. W. van Maarssen. Het is een groot en aanzienlijk d. dat door de Kameriksche-wetering gescheiden wordt, terwijl de oostelijke zijde tot de gem. *Kamerik-en-de-Houtdijken* en de westelijke tot *Kamerik-Mijzijde* behoort. Het d. bevat 42 h. en 290 inw. De kerk is een kruisgebouw met orgel en toren.

Kermis den Isten Dingsd. in Sept. KAMERIK, wijk of b. van de gem. *Kamerik-en-de-Houtdijken*, pr. *Utr.*; met 25 h. en 170 inw.

KAMERIK (OUD-), wijk of b., van de gem. *Kamerik-en-de-Houtdijken*, pr. *Utrecht*; met 32 h. en 210 inw.

KAMERIK-EN-DE-HOUTDIJKEN, ook wel KAMERIK-HOUTDIJKEN en KAMERIK-MET-DEN-HOUTDIJK, gem. en heerl., pr. en arr. *Utr.*, kant. *Maarssen*, postk. *Woerden* (3 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij heeft vier wijken of b., Kleine-Houtdijk, Grootte Houtdijk, Kamerik en Oud-Kamerik; beslaat 1444,8826 bund. en telt 91 h. en ruim 620 inw., die meest bestaan van landbouw en handel in kaas.

De 330 Herv., behooren tot de gem. van *Kamerik*, van welke de kerk in deze gem. staat, even als de school. Men heeft er ook 2 Christ. Afges. en 1 Remonstr. De 690 R. K. parochiëren te *Teckop*.

KAMERIKER-WETERING, water, pr. *Utr.*, dat uit den *Rijn* voortkomt en tot tegen de zoogenaamde Holland-sche-kade loopt.

KAMERIK-MIJZIJDE, gem. en heerl., pr. *Utr.*, (3 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de westzijde van het d. Kamerik en eenige verspreid staande h., beslaat 834,7731 bund., en telt 57 h., met 390 inw., die bestaan van de kaasmakerij en 1 water- en 1 koorndelen hebben.

De 300 Herv. behooren tot de gem. van *Kamerik*. Men telt er 6 Chr. Af-

gesch.. De 80 R. K., parochiëren te *Teckop*. De kinderen genieten onderwijs te *Kamerik*.

KAMERIK-MIJZIJDE, p., pr. *Utr.*, gem. *Kamerik-Mijzijde*; 834,7731 bund. groot.

KAMERIK-TEYLINGENS, p., pr. *Utr.*, gem. *Kamerik-en-de-Houtdijken*; groot 1046,3303 bund.

KAMERPOLDER (OUDE-EN-NIFUWE-), twee p., pr. *Zeel.*, gem. *Heinkenszand*; de eene groot 201,8660, de andere 55,4960 bund.

KAMERVOORT, bouwv., pr. *Geld.*, gem. *Angeren*; groot 82,3380 bund.

KAMP, KOMP of CAMP, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. Z. O. van *Bergen*; met 15 h. en 90 inw.

KAMP (DE), adell. h., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. Z. W. van *Neede*; groot 39,7220 bund.

KAMP (DE), buit., pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldphaert-en-Noordwolde*, nabij *Koudum*.

KAMP (HERTEN-). Zie HARTENKAMP.

KAMP (DE OUDE-). Zie KAMPSPOLDER (DE OUDE-).

KAMPA. Zie VERE.

KAMPBEEK (DE), waterloop, pr. *Over.*, gem. *Denekamp*. Zij begint in de buurs. Denekamp, en loopt bij Singraven in de *Dinkel*.

KAMPEN, kant., pr. *Over.*, arr. *Zwolle*. Het bevat de gem. Kampen, IJsselmuiden, Kamperveen, Zalk-en-Veeaten, Schokland, Wilsom, Grafhorst en Genemuïden, beslaat 14,683 bund. en telt 2513 h., met 15,200 inw. die van landbouw, veeteelt, visscherij en matten maken bestaan.

KAMPEN, klass., pr. *Over.*, met de ring; van Kampen en Vollenhove, ruim 29,000 zielen, 21 kerken en 26 Predik.

KAMPEN, kerk. ring, pr. *Over.*, klass. van *Kampen*. Zij bevat de gem. Kampen, Ens-en-Emmeloord, Genemuïden, IJsselmuiden, Kamper-eiland, Kamperveen, Mastenbroek, Wilsom en Zalk, met ongeveer 11,600 zielen, 10 kerken en 12 Predikanten.

KAMPEN, gem., pr. *Over.*, arr. *Zwolle* (1 s. d. 2 afd., 3 j. d.). Deze gem. bevat de st. Kampen, benevens het Kamper-eiland, en de geh. Brunnepe, Buitendijks, Haatland, Mandjeswaard, Pijper, het Raas, Buiten-de-Veenpoort Zwartendijk, en de b. de Hage; beslaat 5934 bund., en telt 1581 h., met ongeveer 9100 zielen, die meest bestaan van de veehouderij, akkerbouw, het maken van boter, de hooiteelt, het fabriekwezen, eenige groot- en klein-

handel, buiten- en binnenlandsche scheepvaart, en eenige visscherij.

De 6800 Herv. maken de gem. *Kampen* en *Kamper-eiland* uit. De 280 Evang. Luth., maken eene gem. uit, van den ring van *Groningen*. De 170 Doopsgez., maken insgelijks eene gem. uit. De 1600 R. K. maken twee stat. uit, als die van den H. NICOLAAS en die van den H. FRANCISCUS. De 260 lsr. maken eene rings. uit, waartoe de bijkerk te Zwartsluis behoort en waarin dienst gedaan wordt door eenen Voorlezer. Er zijn 9 scholen.

De st. *Kampen*, in het Latijn *Campi*, *Campæ* of *Campana*, bij sommige *Campia* en *Camponium*, bij andere *Civitas Campiensis* geheeten, ligt 3 u. N. W. van Zwolle, aan den linker-oever van den IJssel, 52° 33' 34" N. B., 23° 34' 53" O. L.

De stad ligt in de lengte uitgestrekt, als een gespannen boog, die open is aan de voorzijde. Zij heeft, bij eene aanzienlijke lengte, weinig breedte, wordt door zeven straten bijna evenwijdig doorsneden en even zoo in de breedte door tien. Onder deze straten is bijzonder de Oudestraat, om hare lengte en sierlijkheid, merkwaardig. De riv. wordt voor *Kampen* geacht de wijdte van 215 ell. te hebben. Daarover ligt eene brug, 216 ell. lang en 5 ell. 5 palm breed, die voor een zeldzaam kunststuk van bouwde gehouden wordt.

De st. heeft 4 hoofdoopen en 2 havens. Men telt er binnen de wallen 1592 h. en 7760 inw. die de volgende fabrieken en trafijken hebben; 1 calicots-, 3 trijp-, 1 damast tafellinnen-, 1 duffel- en deken-; en onderscheidene sigarenfabrieken; 1 trijpdruk- en pletterij; 3 houtzaagmolens, 1 pannen-, 1 potten- en 3 steenbakkerijen; 3 kalkbrandderijen; 3 touwslagerijen; 2 bierbrouwerijen; 1 likeurstokerij; 1 mastenmakerij; en 1 smederij van stoombooten.

Het voornaamste gebouw is: het uitmuntende nieuw opgebouwd Stadhuis, met deffige balkon, gebouwd naast het zeer antieke Raadhuis met de oude raadkamer en de afbeeldsels der voormalige Stadhouders, vele oude wapenen enz., benevens de ijzeren deur van de stins te Voorst, 400 Ned. ponden zwaar, en het merkwaardig stedelijk archief. Voorts zijn meldingswaardig: de fraaije nieuwen toren, met een goed klokkenspel; het aanzienlijke Entrepot-gebouw; de Hoofd-

wacht; het Collegie of stads logement; het gebouw van het stedelijk Instituut van opvoeding voor jonge Heeren; de Consertzaal, de oude Kraan nabij de IJsselbrug en de Botermarkt.

De 6800 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Kampen* behoort. De Bovenkerk of St. Nikolaaskerk, wier koor inzonderheid als een meesterstuk van bouwkunde beschouwd wordt, heeft eenen predikstoel van een zonderling maaksel, een zeer fraai en zwaar orgel en een gedenkteeke ter eere van den hier geboren Admiraal JAN WILLEM DE WINTER. Behalve deze hebben de Herv. hier nog eene kerk, de Broederkerk, met een orgel, ook hebben de Ev. Luth., de Doopsz. en de R. K. hier elk eene kerk en de lsr. eene synagoge.

Liefdadige gestichten en inrigtingen zijn: het Groot-Burgerweeshuis, waarin de weezen van grootburgers worden opgenomen, verpleegd en tot een burgerlijk bedrijf opgeleid, tot dat zij het in volwassen ouderdom met eenen behoorlijken uitzet verlaten; het Armen-kinderhuis, waarin beboefte weezen, verlatene kinderen van Hervormden en vondelingen, gratis opgenomen en verpleegd worden; het R. K. Weeshuis, waarin 21 kinderen opvoeding en onderwijs genieten; het Ziekenhuis, waar onvermogene ingezetenen, gedurende hunne ziekte, in ruime vertrekken, toegelaten en kosteloos van geneesmiddelen en al het noodige voorzien worden; het Heilige-Geest-Gasthuis, en het St. Geerttruida en Catharina of Bovengasthuis, beide om burgers, die wegens hooge jaren gevaar loopen tot gebrek te vervallen, in te nemen; het Stadsweerkhuis, dat door stedelijken onderstand, het geheele jaar door, spin- en breiwerk verschaft aan behoeftigen, zonder onderscheid, terwijl aan deze inrigting ook eene breischool verbonden is, waarin aan een honderdtal kinderen onderrigt in het breijen wordt gegeven, en daaraan ook nog eene tapijtweverij is toegevoegd. Voorts eene uitmuntende Armeninrigting; eene Spaarbank, waaraan tevens eene instelling verbonden is ter betaling van pensioenen; vier zieken- en begrafenisbussen en eene Bank van Leening.

De wetenschappelijke inrigtingen zijn: het Gymnasium; eene Kostschool voor Jongejuvrouwen; eene Teekenschool, met twee onderwijzers; drie Stadscholen, zijnde allen dag- en

avondscholen, met 500 leerl.; eene Stadschool voor minvermogenenden, met ruim 570 leerl.; twee Weeshuisscholen, met 30 leerl.; eene School der Israëlitische gemeente, met 60 leerl.; een Depart. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, met eene Herhalingschool, waarop aan 100 leerl., in het lezen, schrijven en rekenen wordt les gegeven; eene Leesbibliotheek; een Gezelschap van jongelieden, onder de zinspreuk: *Ontwikkeling is ons Doel*, eene afd. der Maats. tot bevordering der toonkunst, en een Natuurkundig Collegie: *Tot oefening*. Beestenmarkt, den 2 Maandag in October, Paardenmarkt Maandag na Palmzondag.

KAMPEN (DE), naam onder welke men begrijpt de Ooster- en Wester-Kamperpolders, pr. *N. H.*, wanneer men van beide gezamenlijk spreekt.

KAMPEN (DE), geh., pr. *Fr.*, gem. *Franckeradeel*, 2 min. van *Ijum*; met 3 h. en 15 inw.

KAMPEN (DE), b., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Witmarsum*; met 2 h. en 20 inw.

KAMPEN (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. en 35 min. van *Oldehove*; met 5 h. en 30 inw.

KAMPEN (HET GAT-VAN-), kil in den *Biesbosch*, pr. *N.Br.*, gem. *Maden-Drimmelen*, uit het *Gat-van-de-Noorderklip* voortkomende, en in het *Gat-van-Visschen* uitlopende.

KAMPEN (DE GROOTE-), p., pr. *Gron.*, gem. *Oldehove*; groot 80 bund.

KAMPEN (HET HAVENTJE-VAN-), water, pr. *Zeel.* Het komt van den dijk ten Z. van den Rippolder, en ontlast zich in het *Veersche-Gat*.

KAMPEN (DE KLEINE-), p., pr. *Gron.*, gem. *Oldehove*; groot 45,3448 bund.

KAMPEN (NIEUW-). Zie KAMPENS-NIEUWLAND.

KAMPEN (DE NOORDER-), landstr., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, kant. *Oldeberkoop*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Oosterwolde*; groot 279,1050 bund.

KAMPEN (DE OOSTER-). Zie KAMPERPOLDER (OOSTER-).

KAMPEN (DE OOSTERWOLDER-), landstr., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Oosterwolde*; groot 91,6000 bund.

KAMPEN (DE WESTER-). Zie KAMPER-POLDER (WESTER-).

KAMPEN-EN-SOETELINGEKERKE (OUD-), heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Kortgene*, reg. kant. *Ooltgens-*

*plaat*, hulpk. *Wissekerke*, gem. *Wissekerke-Geersdijk-'sGravenhoek-en-Kampens-Nieuwland*. Zij bevat de geh. Kamperlandsche-veer en Stroordorp. De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Wissekerke*, waar de kinderen ook onderwijs genieten.

KAMPENS-NIEUWLAND of KAMPER-NIEUWLAND, ook wel NIEUW-KAMPEN, heerl., pr. *Zeel.*; arr. *Goes*, kant. *Kortgene*, reg. kant. *Cotijnsplaut*, hulpk. *Wissekerke*, gem. *Wissekerke-Geersdijk-'sGravenhoek-en-Kampens-Nieuwland*; zij bevat geen d. of geh., maar 24 verstrooid liggende h. met 170 inw. De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Wissekerke*.

KAMPENS-NIEUWLAND, p., pr. *Zeel.*, gem. *Wissekerke-Geersdijk-'sGravenhoek-en-Kampens-Nieuwland*; groot 34,5954 bund.

KAMPER (DE), geh., pr. *N. H.*, gem. *Oude-Niedorp-en-Zydewind*.

KAMPER-DIEP of REGDIEP, een der monden, waardoor de IJssel, pr. *Over.*, in de *Zuiderzee* uitloopt.

KAMPER-EILAND (HET), eil., pr. *Over.*, gem. en ten N. van *Kampen*. Men onderscheidt het in Binnen-eiland en Buiten-eiland groot 3485,0008 bund. telt 36 h. en ruim 70 inw., die bestaan van veeteelt, hooi- en landbouw.

De inw. op 5 na allen Herv., maken eene gem. van de klass. en ring van *Kampen* uit. De kerk heeft toren noch orgel. De 6 R. K., par. te *Kampen*. De dorps. telt 50 leerl.

Kermis 3 Junij.

KAMPERLAND, p., pr. *Zeel.*, gem. *Wissekerke-Geersdijk-'sGravenhoek-en-Kampens-Nieuwland*; groot 212,8040 bund.

KAMPERLAND of KAMPERLANDSCHE-VEER, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Wissekerke-Geersdijk-'sGravenhoek-en-Kampens-Nieuwland*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Wissekerke*: met een veer op Vere.

KAMPER NIEUWLAND. Zie KAMPENS-NIEUWLAND.

KAMPER-NIEUWSTAD, het Noorderrot of het Noorderende, geh., pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Oosterwolde*; met 19 h., 160 inw. en eene catechiseermesterswoning, met daaraan verbonden oefeningsgebouw, ten einde er bij slecht weder des Zondags of op feestdagen godsdienstige bijeenkomsten te houden.

KAMPER-POLDER (OOSTER-) of DE OOSTER-KAMPEN, p., pr. *N.H.*, gem.

*Nieuwe - Niedorp*, en gem. *Oude - Niedorp-en-Zijdevind*; met 175 bund.

**KAMPER-POLDER** (WESTER-) of *DE WESTER-KAMPEN*, p., pr. *N. H.*, gem. *Oude - Niedorp-en-Zijdevind*; groot 271 bund.

**KAMPERVEEN**, gem., pr. *Over.*, arr. *Zwolle*, kant. en postk. (3 m. k., 1 s. d. 2 ged., 3 j. d.). Deze gem. bestaat uit de buurs. Hoogeweg, welke eigenlijk het d. uitmaakt, en de buurs. het *Zuideinde*, de *Zande* beslaat 227,1217 bund. en telt 85 h., met 500 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De inw., maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Kampen*. Er is eene school, met 60 leerl.

Het d. *Kamperveen* ligt 2 u. W. van *Zwolle*, 1 u. Z. van *Kampen*. De kerk heeft een kleinen toren en een orgel. De dorps. telt 60 leerl.

Kermis den 16 Augustus.

**KAMPERVEENSCHÉ - ZEEDIJK**, dijk, pr. *Over.*, loopende van de st. *Kampen* naar *Elburg*.

**KAMPER-WETERING** (DE), trekvaart, pr. *Over.*, in den *Polder-van-Mastenbroek*, van *Oosterhout* tot aan de *Driebuuggen*, loopende.

**KAMPER-ZAND**, zandbank in de *Zuiderzee*, welke zich van het *Zwolsche* diep tot bij *Elburg* en tot niet ver van *Schokland* uitstrekt en zich allengskens meer verbreedt.

**KAMPER-ZAND**, bank in de *Wadden*, ten N. van de *Friesche* kust, nabij *Ameland*.

**KAMPHER - BEEK**, **KAMPFERBEEK** of **KAMPERBEEK**, havez., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*, in de buurs. *Berkum*, aan de *Nieuwe-Vecht*.

**KAMPHUIZER-POLDER** (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Oegstgeest-en-Poelgeest*; groot 80 bund.

**KAMPHUYZEN** of **KAMPHUIZEN**, landh. gem. *Zevenaar*.

**KAMPSPOLDER** (DE OUDE), beter *OUDE-CAMPSPOLDER*, p. *Z. H.*, gem. *Maasland-met-Burgersdijk*; groot 387 bund.

**KAMPVEER**. Zie *VERE*. (*Ermelo*).

**KAMPVELD**, vlakke, pr. *Geld.*, gem.

**KAMS** of **KAMPS**, boerenerve, pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Rolde*, tot het geh. *Ballo* behoorende.

**KANAAL** (HET GROOT-NOORD-HOLLANDSCHE-). Zie *NOORDHOLLANDSCHE-KANAAL* (1).

**KANAAL - VAN - 'SHERTOGEN-BOSCH - NAAR - MAASTRICHT**. Zie *ZUID-WILLEMSVAART*.

**KANAALWEG** (DE). Zie *HELDERSCHE-KANAAL* (HET).

**KANDEL**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Wijre*; met 4 h. en 20 inw.

**KANDINSE**. Zie *KANTENS*.

**KANJE** (DE), uiterw., pr. *Z. H.*, gem. *Papendrecht*; groot 9 bund.

**KANNEMANS-POLDER** (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Wieldrecht-met-Louisa-polder*; groot 23,1339 bund.

**KANNENLUST**, oud adell. h., pr., *N. Br.*, gem. *Aarle-Rixtel*, 4 min. O. van *Aarle*; groot 2,9053 bund.

**KANONSDIJK**, dijk, pr. *Geld.*, gem. *Brummen*. een ged. van den grooten weg van *Arnhem* op *Zutphen* en geheel bestraat, loopende van het erve *Dijkzigt* naar het *Tolhuis*.

**KANONSLUIS**, sluis, pr. *Geld.*, in den grindweg te *Elden*.

**KANTENS**, gem., pr. *Gron.*, arr. *Appingedam*, kant. en postk. *Onderdendam*, reg. kant. *Bedunn* (6 m. k., 3 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de *Eppenhuizen*, *Kantens*, *Rottum*, *Stitswert* en *Zandeweer*, benevens de geh. en b. *Helwert*, *Holwinde*, *Bethlehem*, *Starthenhuizen*, *Doodstil*, de *Molenhorn* en de *Knijp*; beslaat 3292,0890 bund. en telt 312 h., met ruim 1940 inw., die van den landbouw bestaan. Ook is er 1 pel-, 1 olie- en pel- en 2 korenmolens.

De 1800 Herv. maken de gem. van *Kantens*, *Eppenhuizen*, *Rottum*, *Stitswert* en *Zandeweer* uit. De 140 R. K. parochiëren te *Uithuizen*. De 4 Isr. behooren tot de rings. van *Appingedam*. Er zijn 5 scholen.

Het d. *Kantens*, oudtijds *Kandinse*, *Kantijn-se* of *Kanteze*, ligt 4 u. W. N. W. van *Appingedam*,  $\frac{1}{4}$  u. N. N. O. van *Onderdendam*, aan het trekdiep van *Groningen* naar *Uithuizen*. Men telt er 93 h. en 550 inw. De 510 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Middelstum*. De kerk heeft toren en orgel. De *Christ. Afg.* behooren tot de gem. van *Middelstum-en-Kantens*. De dorps. telt 90 leerl.

**KANTERLANDSCHE-BRUG**, brug, pr. *Fr.*, gem. *Lecwarderadeel*, 10 min. N. O. van *Miedum*.

**KANTJE**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. Z. van *Nistetrode*; met 23 h. en 100 inw.

(1) Eveneens zoekte men de artikelen zamengesteld met **KANAAL**, op de woorden van onderscheiding.

**KAPEL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Beek-en-Donk*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van Beek; met Donkersvoort, Heide, Karstraat en Heereneinde, 58 h. en 380 inw.

**KAPEL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en een ged. van het d. *Heeze* uitmakende; met 25 h., 150 inw. en de Herv. kerk van Heeze.

**KAPEL** of **KAPELLE**, geh., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Spanbroek*, aan den Spierdijk.

**KAPEL**. Zie  $\left\{ \begin{array}{l} \text{CAPELLE.} \\ \text{PANNINGEN.} \\ \text{VOLKEL.} \end{array} \right.$

**KAPEL** (DE), buurs., pr. *Geld.*, gem. en 8 min. N. van *Gent*; 31 h. en 230 inw. **KAPEL** (BLAAUW-). Zie **BLAAUW-KAPEL** (1). (BRUG (DE).

**KAPEL** (DE OUDE-). Zie **KAPELLE-KAPEL-AVEZAATH**. Zie **AVEZAATH-KAPEL**-).

**KAPELBERG**, heuvel, pr. *N. Br.*, onder de gem. *St. Michielsgestel* en het geb. *Ruinel*, niet ver van den Dommel.

**KAPEL-DEN-EYK**. Zie **EIK**.

**KAPEL-DEN-HOUT**. Zie **HOUT** (DEN).

**KAPELLE**, heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Zierikzee*, gem. *Nieuwerkerk-Kapelle-en-Bolland*. Zij bevat het geh. Kapelle en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 520,4480 bund., en telt 22 h., met 140 inw., die meest bestaan van landbouw, er wordt ook eenig vlas bereid, en er is eene meestof

De 120 Herv. behooren tot de gem. *Nieuwerkerk*. De 30 R. K. parochiën ren te *Zierikzee*. De kinderen genieten onderwijs te *Nieuwerkerk*.

Kermis Dingsdag na Pinksteren.

**KAPELLE**. Zie  $\left\{ \begin{array}{l} \text{KAPEL.} \\ \text{KAPPELLE.} \\ \text{LOOPERSKAPELLE.} \end{array} \right.$

**KAPELLE** (OOST-) OOSTKAPELLE. en WEST-). Zie **WESTKAPELLE**.

**KAPELLE(PLAAT-VAN-)**, zandbank in de *Wester-Schelde*, Z. van Eversdijk.

**KAPELLEBRUG** (DE) of **OUDE-KAPEL**, geh., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *St. Jan-Steen*, en gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Clinge*; met 48 h., 245 inw. en een expeditiekantoor der in- en uitgaande regten.

**KAPELLE-IN-DUIVELAND**. Zie **KAPELLE**. (Zie **KAPELLE**.

**KAPELLE-IN-ZUID-BEVELAND**.

**KAPELLE-POLDER** (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Maastland-met-Burgersdijk*; 82,3696 bund. groot.

**KAPELLE-POLDER** (DE), p., pr. *Zeel.*, gem. *Zuidzande*; 87,9234 bund.

**KAPELLER-VAART**, ook wel **NIEUWERKERK-VAART**, vaart, pr. *Zeel.*, van het geh. *Loopers-kapelle* naar *Nieuwerkerke* loopende.

**KAPELLE-SLOOT**. Zie **KAPELSLOOT**.

**KAPELLE-WEG**, weg, pr. *Zeel.*, gem. *Nieuwdiel* en *Kadzand*, van *Strijdersgat* naar den *St. Anna-polder* loopende.

**KAPELPUT**, bron of waterloop in het d. *Ulestraten*, pr. *Limburg*.

**KAPELSBOSCH**, bosch, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Vugt*; 23,0740 bund.

**KAPELSLOOT** (DE), water, pr. *N. H.*, hetwelk van het geh. *Kapel*, gem. *Spanbroek*, naar de *Groote-Sloot* loopt.

**KAPELSTRAAT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. O. ten Z. van *Oudembosch*, met het geh. *Bosshendijk* en *Lollestrate* 25 h. en 140 inw. tellende.

**KAPELSTRAAT** (DE). Zie **VOLKEL**.

**KAPEL-VAART**, water, pr. *N. H.*, hetwelk van het geh. *Kapel*, onder *Spanbroek*, naar het *Baarsdorpermeer* loopt. (OUDE-MONNIKE-).

**KAPERSHOEK**. Zie **BILDT** (HET **KAPERSPLAAT**, hooge plaat in de *Wadden*, N. van de pr. *Gron.*

**KAPITALE-DAM**, dam met sluisen tot afsluiting van de *Passegeule*, pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Biérollet*.

**KAPITALE-DAM** (WATERING-VAN-DEN-), vereeniging van verschillende wateringen en polders tot gemeenschappelijke waterlozing, pr. *Zeel.*, en in de Belg. prov. *Oost-Vlaanderen*. De wateringen en polders, die langs dezen weg hun water lozen, zijn: in *Zeeland*, de *Nieuwe-Passegeule-polder*, de *Groote-Boom*, de *Kleine-Boom*, het *Eiland* en de *Brandkreek*, *Beooster-Eede*, het *Hoogland*, de *Biezenpolder*, de *Clarapolder*, de *Kleine-Jonkvrouwpolder*, de *Groote-Jonkvrouwpolder*, de *Thibout*, de *Prinswillemspolder*, de *Vanderbekenspolder*, te zamen 4603 bund.

**KAPITTEL-DUINEN**, duinstreek, pr. *Z. H.*, gem. *'s Gravezande-en-Zand-Ambacht*, en gem. *Monster-Terheyde-Poeldijk-en-Quintshoel*.

**KAOENENHUIS** of **KAOENHUIS**, boerd., pr., *Zeeland*, te *St. Maartensdijk*.

(1) De overige met **KAPEL** zamengestelde art. zoeken men insgelijks op de woorden van onderscheiding.

**KAPPELLE**, heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Goës*, gem. *Kappelle-Biezeling-en-Eversdijk*. Zij bevat de d. Kappelle en Biezeling, en de b. Dijkwel. Teekenburg en Maalstede, en telt 125 h. met ruim 760 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De Herv. behooren ged. tot de gem. *Kappelle* en ged. tot de gem. *Biezeling-en-Eversdijk*. De R. K., parochiën en te *Goës*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Kappelle of Kapelle, ook wel Kapelle in Zuid-Beveland, ligt 1  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van Goës aan den Postweg. De Herv. maken met die van de b. Dijkwel en Teekenburg eene gem. uit, van de klass. van *Goës*, ring van *Kruiningen*. De oude en ruime kerk heeft eenen hoogen vierkanten toren en de arduinsteenen grafstompe van PHILBERT VAN TRUYL VAN SEROOSKERKE, Heer van *Tienhoven*, *Kappelle* enz. De dorps. telt 70 en de armens. 50 leerl.

**KAPPELLE - BIEZELINGE - EN - EVERSDIJK**, gem., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Goës* (8 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de heerl. Kapelle en Eversdijk, beslaat 1830 bund. en telt 219 h. met ruim 1400 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De 1300 Herv. maken de gem. van Kappelle, Biezeling en Eversdijk uit. De 50 R. K., parochiëren te *Goës*. Er zijn drie scholen.

**KAPPELSLOOT**, water, pr. *N.H.*, gem. *Bovenarspel*, loopende van de Gouw tot aan den Westfrieschen zeedijk.

**KAPPELSTER-POELEN**. Zie **TER-KAPPELSTER-POELEN**.

**KAPPENBURG**, b., pr. *Fr.*, gem. *Wymbrütsradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. O. van *Oppenhuizen*.

**KAPUCIJNER-KLOOSTER**, kloost., pr. *N. Br.*, te *Velp*. In de kerk van dit kloost. is een groot schilderstuk, van den schilder WALVIS, voorstellende *Johannes den Dooper*, in een woest landschap zittende.

**KAPUCINESSEN - KLOOSTER**, kloost. te *Haren*, pr. *N. Br.*,

**KARELSDIJK**, dijk, pr. *Gron.*, gem. *Wedde*.

**KARELSHAVE**, CARELSHAVE, het TWIKKELSCHÉ KANAAL OF HAVEN VAN DELDEN, haven, pr. *Over.*, door de gem. *Ambt-Delden* naar Enter. gem. *Wierden*, in de *Regge* loopende.

**KARELS-POLDER (PRINS)**. Zie PRINS KARELS-POLDER.

**KARMANSWIELTJE**, wiertje pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. N. O. van *Vucht*.

**KARMELITER-KLOOSTER**, kloost. te *Bormeer*, pr. *N. B.*

**KARNESTEIN**. Zie **KERNESTEIN**.

**KARNEMELKS-GAT**, water, pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, 20 min. N. van *Amstelveen*.

**KARNEMELKS-HAVEN**, water, pr. *Z. H.*, van *Giessendam* naar de *Mervele* loopende.

**KARNEMELKSKADE** of **KORNEKADE**, dijkje, pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, loopende van den *Veen* dijk langs het *Nieuwe-meer*.

**KARNEMELKS - LAND** of **KERNEMELKSLANDS**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Charlois*; groot ruim 61 bund.

**KARNEMELKSLAND** of **KARNEMELKSPOLDERTJE**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Oud-Vossmeer - en - Vrijbergen*; groot 14,1268 bund.

**KARNEMELK-SLOOT**, water, pr. *N. H.*, loopende van *Naarden* naar de *Vecht*.

**KARNEMELKS-POLDER**, van ouds gen. de *SCHANSWAARD*, p., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Alinker-en-Uitwijk*, ged. gem. de *Werken - en - Sleeuwijk*; groot 175,7664 bund.

**KARNEMELKS-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Zaandam*.

**KARNEMELKS-POLDER (NIEUW-EN-OUDE)**, twee p., pr. *Zeel.*, gem. *Kveewacht*; de eene groot 151,5237 bund. de andere 343,0751 bund.

**KARPERKUIL** of **NIEUWEHAVEN**, water, pr. *N. H.*, in de stad *Hoorn*.

**KARPERSHOEKSCHÉ-BRUG**, of **KORPERSHOEKSCHÉ - BRUG**, brug, pr. *Z. H.*, gem. en 5 min. Z. van *Schip-luiden*.

**KARRE (OUD)**, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer - Oldephaert - en - Noordwolde*.

**KARSHOFF**, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Kantens*, 3 min. W. van *Garshuizen*; groot 50 bund.

**KARSSENBRUG** of **KATSENBRUG**, brug, pr. *N. H.*, gem. *Rietwijkeroord* over de landscheiding.

**KARSSENLAAN**, weg, pr. *N. H.*, van *Karszenbrug* naar den *Amstel-veensche* weg loopende.

**KARSTRAAT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Beek-en-donk*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Beek*; met *Donkersvoort*, *Heide*, *Heeren-eind* en *Kapel*; met 58 h. en 380 inw.

**KARSTANGE - WATERING**. Zie **KASTANJE WATERING**.

**KASKE**, door de wandeling *Keske* of *HET KAESKEN*, pr. *N. Br.*, gem. *Son-en-Breugel*, 5 min. O. van *Breugel*; met 10 h. en 70 inw.

**KASKENVELD**, weide, pr. *N. Br.*, gem. *Hilvarenbeek*.

**KASOP** of **COUSOUP**, b., pr. *Limb.*, gem. *Herkenbosch-en-Melich*,  $\frac{3}{4}$  u. van *Herkenbosch*; met 4 h. en 20 inw.

**KASTEEL** (NIEUW-). Zie **DEURNE** (GROOT-KASTEEL-TE).

**KASTANIENBOSCH**, buit., pr. *Geld.*, gem. *Ubbergen*, in het d. *Beek*; met 1,4260 bund.

**KASTANJE-WATERING** of **KARS-TANGER-WATERING**, water, pr. *Z. H.*, gem. *Rijswijk*.

**KASTEEL-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Retranchement*; 40,2730 bund.

**KASTEELSHOF**, pachth., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z. O.* van *Tegelen*, behoorende tot de goederen van het kasteel *Holtmühle*; groot 20 bund.

**KASTEELVIJVERS**, water, pr. *N. Br.*, gem. *Hilvarenbeek*.

**KASWATERING**, water, pr. *Z. H.*, dat in de gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*, zijnen oorsprong neemt, en zich in den *Rijn* ontlast.

**KAT** (DE NIEUWE-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Sliedrecht*; groot 12,4920 bund.

**KAT** (HET NOORDERGAT-VAN-DE-), Zie **HUISWAARDSSLOOT**.

**KAT** (DE OUDE-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Sliedrecht*; groot 41,2140 bund.

**KAT** (HET ZUIDER-GAT-VAN-DE-) kil in den *Biesbosch*, pr. *Z. H.*, die uit de Grootte-Hel voortkomt en zich in de *Kikvorsch-kil* ontlast.

**KATE**. Zie **KOTE**.

**KATE** (TEN-). Zie **KOTTEN** (TEN-).

**KATENDRECHT**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Ridderkerk*, reg. kant. *IJsselmonde*, postk. *Rotterdam* (12 k. d., 8 s. d., 4 j. d.) Zij bevat het geh. *Katendrecht* en eenige verstrooid liggende huizen; groot 158,9528 bund., telt 64 h. met 590 inw., die meest bestaan van de melkerij. Ook wonen er eenige voerlieden en herbergiers.

De inw., op 20 na allen Herv., behooren tot de gem. van *Charlois*. De R. K. parochiëren te *Rhoon*. De kinderen genieten onderwijs te *Charlois*.

Het geh. **KATENDRECHT** of **KATTENDRECHT** ook wel het **TOLHUIS** genoemd ligt  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van *Dordrecht*,  $\frac{2}{3}$  u. W. N. W. van *Ridderkerk*,  $\frac{1}{4}$  u. O. N. O. van *Charlois*.

**KATENDRECHT** (POLDER-VAN), p., pr. *Z. H.*, gem. *Katendrecht*; groot 85 bund.

**KATENDRECHTSCH** - **GORZEN**, gorzen, pr. *Z. H.*, gem. *Katendrecht*.

**KATENHORST**, boerd., pr. *Over.*,

gem. en  $\frac{3}{4}$  u. O. van *Hellendoorn*, aan de *Regge*; groot 22,5990 bund.

**KATERBOSCH**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Mook-en-Middelaar*; met 7 h. en ruïen 70 inw.

**KATERDIJK**, dijk, pr. *Over.*, langs den *IJssel*.

**KATERSHALS**, waterlossingskanaal, pr. *Gron.*, de scheiding tusschen de gem. *Oldekerk* en *Zuidhorn* uitmakende.

**KATERTOL**. Zie **KOTTEN** (TEN).

**KATERVEER**. Zie **KOTERVEER**.

**KATESLAND**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Heinenoord*.

**KATHAM**, beter **CATHAM** ook genoemd **HET SOORD**, b., pr. *N. H.*, ged. gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z.* van *Edam*, ged. gem. *Katwoude*; met 9 h. en 40 inw.

**KATHARINABAND**. Zie **TER BAND**.

**KATHOEK**, geh., pr. *N. H.*, gem. en 20 min. N. van *Oudendijk*; met 9 h. en ongeveer 50 inw.

**KATHOEKEN**, b., pr. *N. H.*, gem. *Oostzaan*; groot 35 h. en 270 inw.

**KATLIJK**, d., pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Oudeschoot*.

Het bestaat uit drie b. *Groot-Katlijk*, *Klein-Katlijk* en *Nieuw-Katlijk*; telt 40 h. en 240 inw., die van landbouw bestaan. Ook levert dit d. de beste zandrapen uit geheel *Friesland* op.

De Herv. behooren tot de gem. *Oudeschoot-Nijgeschoot-Mildan-Katum-en-Katlijk*; de R. K. tot de stat. van *Heerenveen*.

**KATLIJK** (GROOT-), ook **OUDE-KATLIJK**, het O. ged. van het d. *Katlijk*, pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*.

**KATLIJK** (KLEIN-), het W. ged. van het d. *Katlijk*, pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*.

**KATLIJK** (NIEUW-), het N. W. ged. van het d. *Katlijk*, pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*, aan de *Knijpevaart*.

**KATMIS**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*, 5 min. N. ten W. van *Holtwierda*; met 32 h. en 260 inw.

**KATOENBAAL**, buit., pr. *Utr.*, gem. *Baarn*; groot 1,4536 bund.

**KATS**, gem., pr. *Zeel.*, distr. *Goes*, kant. *Kortgene*, reg. kant. *Colynsplaet*, postk. *Goes*, (7 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. *Kats* en een ged. van *Nieuw-Noord-Beveland*; beslaat 1380 bund. en telt 75 h. met 400 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Goes*, tweede sectie. Er is eene school met 70 leerl.

**KATS**, heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Kortgene*, reg. kant. *Colyns-*

plaat, postk. *Goes*, gem. *Kats*. Zij bevat het d. *Kats*. De inw., allen *Herv.*, maken, met de overige uit de burg. gem. *Kats* eene gem. uit.

Het d. *Kats* ligt  $1\frac{1}{2}$  u. N. van *Goes*,  $1\frac{1}{2}$  u. O. N. O. van *Kortgene*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. Z. W. van *Colijnsplaat*. De kerk, heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel.

**KATSAND.** Zie **KADZAND**.

**KATSCHÉ-GAT**, water, pr. *Zeel.*, hetwelk van de Ooster-Schelde naar de Zandkreek loopt.

**KATSCHÉ-REK**, vaarwater in de *Ooster-Schelde*, pr. *Zeel.*, hetwelk, uit het *Noordoort* voortkomt.

**KATSDIJKÉ.** Zie **KATTENDIJKÉ**.

**KATSENBRUG.** Zie **KARSENBRUG**.

**KATSHOEK**, b., pr. *Z. H.*, gem. en even buiten *Rotterdam*.

**KATSHOEK**, de N. O. punt van het eil. *Noord-Beveland*, pr. *Zeeland*.

**KATSOP**, **CATSOP** of **CASTROP**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Elstos*; met 49 h. en 230 inw.

**KATSPLAAT** of **KATTENPLAAT**, zandplaat, pr. *Zeel.*, in de *Schelde*, O. van *Noord-Beveland*.

**KATSPOLDER**, ook wel **KATSCHÉ-POLDER**, **KATZPOLDER** of **KATSE-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Kortgene*, ged. gem. *Kats*; 76,0952 bund. groot.

**KATSPOLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Neuzen*; groot 35,6970 bund.

**KATTEBUREN**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, nabij *Indijken*.

**KATTEGAT**, b., pr. *Fr.*, gem. *Tie-tjerkeradeel*,  $1\frac{1}{2}$  u. Z. van *Oostermeer*.

**KATTELAAR**, havez., pr. *Over.*, gem. *Wierden*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten O. van *Enter*, waartoe het behoort, aan de *Regge*.

**KATTENBELT** (d. i. **KATTENHEUVEL**) heuvel, pr. *Geld.*, en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Leens*; met 5 h. en 30 inw.

**KATTENBURG**, eil., pr. *N. H.*, in de stad *Amsterdam*.

**KATTENDIEP**, water, pr. *Gron.*, dat langs het d. *Farmsum* naar het *Damsterdiep* loopt.

**KATTENDIJKÉ**, heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Goes*, gem. *Kattendijke-en-Oost-Beveland*. Deze heerl. bevat het d. *Kattendijke* en het geh. het *Wijvlief*.

De *Herv.*, maken eene gem. uit. De *R. K.*, behooren tot de stat. van *Goes*. Er is eene school met ruim 50 leerl.

Het d. **KATTENDIJKÉ** voorm. **KATSDIJKÉ**, ligt  $\frac{1}{2}$  u. O. ten N. van *Goes*. De kerk een fraai gebouw, met eenen toren, doch zonder orgel.

**KATTENDIJKÉ-EN-OOST-BEVELAND**, gem., pr. *Zeel.*, arr., kant. en

postk. *Goes* (8 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Kattendijke*, het *Wilhelminadorp* en het geh. *Wijvlief*, beslaat, 2080 bund. en telt 117 h., met 140 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 2 meestoven, 1 katoenweverij en 1 steenen korenmolen.

De 720 *Herv.*, maken de gem. van *Kattendijke* en *Wilhelminadorp* uit. De 20 *R. K.* parochiëren te *Goes*. Er zijn 2 scholen.

**KATTENDIJKS-BLOK** of **KATTENDIJKS-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Gouderak*; groot 242 bund.

**KATTENDRECHT.** Zie **KATENDRECHT**.

**KATTENHOL**, b., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Uden*, een ged. uitmakende van het geh. *Weeg-Kooldert-en-Kattenhol*; met 7 h. en 30 inw.

**KATTEN-LEGER** of het **HEIDENSCHÉ-KAMP**, stuk lands, pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*, aan de grens van *Leuvenum*. Het is eene vierkante vlakke, 12 bund. groot, door eene sloot en eenen aarden wal van 4 voet omringd.

**KATTENWIEL.** Zie **ZOETEWIEL** (DE).

**KATTEN-PLAAT.** Zie **KATSPLAAT**.

**KATTEN-POLDER** of **KATTE-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Vrouwepolder*; groot 6,3350 bund.

**KATTENWAARD**, p., pr. *Over.*, gem. *Kampen*; groot 136,7100 bund.

**KATTEPOLLE**, een der zeven eilandjes, waaruit het d. *Molkwerum*, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, bestaat.

**KATUIN**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Slochteren*.

**KATWIJK** (GAT-VAN-). Zie **MALLE-GAT** (HET).

**KATWIJK** (HUIS-TE-) vroeger **HET HOF** geheeten, inrigting van onderwijs en opvoeding uitsluitend voor *R. K.*, pr. *Z. H.*, gem. *de Beide-Katwijken-en-het-Zand*, in het d. *Katwijk-aan-den-Rijn*; met 9,6362 bund.

**KATWIJK** (KANAAL-VAN-). kanaal, pr. *Z. H.*, van de *Leede*, bij *Warmond*, door de gem. *Rijnsburg*, *Oegstgeest* en de *Beide-Katwijken-en-het-Zand* loopende, zich, bij *Katwijk-aan-Zee*, in de *Noordzee* ontlastende, en dienende tot uitwatering van den *Rijn*.

**KATWIJK-AAN-DE-MAAS**, meestal enkel **KATWIJK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Linden*, 5 min. N. O. van *Klein Linden*; met 12 h., 100 inw. en een veer met eene gierpont over de *Maas*.

**KATWIJK-AAN-DEN RIJN** of **KATWIJK-OP-DEN RIJN**, ook wel **KATWIJK-BINNEN** genoemd, d., pr. *Z. H.*, arr. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Leiden*, kant.



en I u. Z. van *Noordwijk*, hulpk. van het postk. *Leiden*, gem. de *Beide-Katwijken-en-het-Zand*, aan den Rijn: 52° 12' 13" N. B., 22° 3' 21" O. L. Men telt er 233 h. en ruim 1500 inw., die van den landbouw bestaan. Ook zijn er I lijnbaan, 34 kleine banen of lijn garensponnerijen, 2 kalkovens en 17 bokkingrookerijen.

De 960 Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Leiden*, ring van *Noordwijk*. De kerk heeft eenen toren, een fraai orgel en eene prachtige tombe, opgericht door Vrouwe MARIA VAN REYGENSBERGEN, ter gedachtenis van haren echtgenoot, WILLEM VAN LIERE. De 500 R. K., behooren tot de stat. van de *Beide-Katwijken-en-Valkenburg*. De kerk aan den H. JOHANNES den Dooper toegewijd, heeft eenen houten toren, eenen fraaijen gevel, een orgel en eenekostbare schilderij van ANTHONIJ VAN DIJK. In de nabijheid van den straatweg, tusschen de *Beide-Katwijken*, zijn eene begraafplaats voor de R. K. met eene kapel, en eene voor de Isr. van *Leiden* en uit den omtrek. Ook zijn er een fraai Raadhuis, eene Dorpswaag, waarin de boter, kaas, hennip en andere waren gewogen worden; een Wees- en Armhuis der Herv. gem.; een Hofje, ter vrije inwoning en ged. onderhoud, van een achtilt behoeftige weduwen of bejaarde vrijsters van de Herv. godsd.; een dorps. met 100 leerl.; eene inrigting voor middelbaar onderwijs en opvoeding, met ongeveer 100 leerl., een Instituut voor meisjes, met 5 leerl. (RIA-Visitatie).

Kermis den eersten Zondag na MA-KATWIJK-AAN ZEE, KATWIJK-OP-ZEE of KATWIJK-BUITEN, d., pr. *Z. H.*, arr. en 2½ u. N. W. van *Leyden*, kant. en I u. Z. W. van *Noordwijk*, hulpk. *Katwijk*, gem. de *Beide-Katwijken-en-het-Zand*, ½ u. W. N. W. van *Katwijk-Binnen*. Men telt er 594 h. en ruim 3500 inw., die meestal zich bezig houden met de vischvangst. Er wonen hier ook vele koopvaardij-Kapiteins op Oost en West en de kleine vaart. Nog vinden hier vele inw. ged. hun bestaan in het schulpen of schulpvisschen voor de kalkovens en in de aardappelteelt. Er zijn 49 pinken of visschersvaartuigen, 11 bokkingrookerijen en 3 sloopstimmerwerven. De inw., op 16 na, alle Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Leiden*, ring van *Noordwijk*. De kerk heeft eenen toren met eene houten kap of koepel. De 16 R. K. behooren tot de

stat. de *Beide-Katwijken-en-Valkenburg*. Er zijn een Weeshuis, een Heiligegeesthuis of Gasthuis, waarin eene dorpswaag is; eene algemeene begraafplaats in de open lucht, omringd met eenen steenen muur; ééne dorps. met 190 leerl. ééne arms. met 170 leerl. en de *Katwijksche Maatschappij* ter uitoefening van de kust- en steurharingsvisscherij. (aan-den-Rijn).

Kermis gelijk met die te *Katwijk-KATWIJKEN-EN-HET-ZAND* (DE BEIDE-), gem., en heerl. pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Noordwijk*, hulpk. *Katwijk* (1 m. k., 2 s. d. 2 afl., 2 j. d.). Zij bevat de d. *Katwijk-aan-den-Rijn*, *Katwijk-aan-Zee* en de voorm. afzonderlijke heerl. het *Zand*; groot 1186,0920 bund., telt 827 h., met 5040 inw. die bestaan van den landbouw, vischvangst en het breijen van netten. Ook zijn er 3 sloopstimmerwerven; 2 kalkovens; 1 touwslagerij; 28 bokkingrookerijen en 34 lijngarensponnerijen.

De 4800 Herv., behooren tot de gem. *Katwijk-aan-den-Rijn-en-Katwijk-op-Zee*. Ook zijn er 250 Chr. Afg. De 330 R. K. behooren tot de stat. de *Beide-Katwijken-en-Valkenburg*. De 11 Isr. behooren tot de rings. van *Leiden*. Er zijn 3 dorps., en een instituut uitsluitend voor R. K.

KATWIJK-EN-KEULEN, geb., pr. *Z. H.*, gem. *Berkel-en-Roderijs* nabij *Berkel*.

KATWIJKSCHE-SLUIZEN, kapitale sluiswerken, pr. *Z. H.*, bij *Katwijk-aan-Zee*. (*Zwolle*).

KATWOLDE, p., pr. *Over.*, gem. KATWOUDE, ook wel CADWOUDE, KADWOUD, KATWOUDE of KATWOUD gespeld, gem., pr. *N. H.*, kant. *Edam*, reg. kant. *Purmerende*, postk. *Edam en Monnickendam* (10 m. k., 8 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de geh. Hoogedijk, Lagedijk, de *Zedde* en *Katham* groot 696,1896 bund., telt 32 h., met 210 inw., die van landbouw bestaan.

De inw. behooren kerkelijk tot *Monnickendam*. Er is I school met 40 leerl.

KATWOUDER-POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Katwoude*, bestaande uit de p. Hoogedijk en Lagedijk

KATWOUDER-ZEEDIJK of HOOGEDIJK, dijk, pr. *N. H.*, zich uitstrekende van den *Nieuwendam* naar de *Zuiderzee*.

KATZ-POLDER. Zie KATS-POLDER. KATZAND. Zie KADZAND.

KAUTER (HOLLANDSCHE-), ook HULSTER-LOO, geb., pr. *Zeel.*, arr.

*Goes*, kant. *Hulst*, gem. *Clinge*; met 134 h., 820 zielen en een veer op Zuid-Beveland.

**KAUWENBERG** of **KOUDEBERG**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Aarle-Rixtel*, tot de kom der gem. behoorende.

**KAUWERS-INLAGE** of **CAUWERS-INLAAG**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Zierikzee*, groot 11,9010 bund.

**KAVELSCHÉ-POLDER** (NOORD-EN-ZUID-), ook wel enkel de **NOORD-EN-DE-ZUID-KAVEL**, 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Strijen*.

**KAWIJK** (DE). Zie **KA-IJK** (DE). **KAWIJSCHÉ-LOOP**, watertje, pr. *N. Br.*, dat in de *Peel* ontspringt, en zich in de *Bakelsche-Aa* ontlast.

**KAYCK** (DE). Zie **KA-IJK** (DE).

**KAZAND**. Zie **KADZAND**.

**KEBERG**. Zie **KIBURG**.

**KEBERT**. Zie **KUBAARD**.

**KEDICHEM**, of **KEKUM**, d., pr. *Z. H.*, arr. en 1½ u. N. O. van *Gorinchem*, postk. *Gorinchem* en *Leerdam*, gem. *Kedichem-en-Oosterwijk*, aan den *Lingedijk*. Men heeft er 25 h. en 130 inw., en met eenige verspreid staande woningen, 57 h. en 390 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit. van de klass. van *Gouda*, ring van *Leerdam*. De kerk heeft een spits torentje doch geen orgel. De dorps telt 30 leerl.

Kermis den 2 Zondag in October. **KEDICHEM** (POLDER-VAN-) of **KEDICHENSCHÉ-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, groot 380 bund.

**KEDICHEM-EN-OOSTERWIJK**, gem., pr. *Z. H.*, arr. en kant *Gorinchem*, postk. *Gorinchem* en *Leerdam* (3 m. k., 4 s. d., 5 j. d.). Zij bevat de d. *Kedichem* en *Oosterwijk*; beslaat 999,4063 bund. en telt 90 h. met 600 inw., die meest van landbouw bestaan.

De inw., alle Herv., maken de gem. van *Kedichem* en *Oosterwijk* uit. Er zijn twee scholen.

**KEDINGEN**, landstr., pr. *Over.*, arr. *Deventer*. Het bevat de gem. *Wierden*, *Rijssen*, *Goor* en *Merkelo*; beslaat 22815,0000 bund. en telt 1893 h., met ruim 12300 inw., die meest door de fabrieken bestaan.

**KEEFTEN** (DE), watertje, pr. *Over.*, gem. *Ambt-Almelo*, dat in de *Wesebeke* valt.

**KEEGEN** (DE), aanwassen van de gem. *Ferwerderadeel*, pr. *Fr.*, aan de *Wadilen*, welke nog niet door eenen dijk zijn binnengebragt.

**KEEGEN** (DE), b., pr. *Fr.*, gem.

*Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, ½ u. N. W. van *Burum*; met 12 h. en 60 inw.

**KEEL** (DE), vaarwater, pr. *Zeel.*, aan den mond van de *Ooster-Schelde*. **KEELAF**, plaats, pr. *Geld.*, heerl. *Delwijnen*; groot 0,5370 bund.

**KEELDONK**. Zie **KELDONK**.

**KEFN** (DE) riv., pr. *N. Br.*, die aan de *Zevenbergsche-haven*, ontstaat, langs de *Klundert*, en van daar tot in de *Dintel* loopt.

**KEENENBURG** of **KENENBURG**, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *'s Gravenhage*, kant., reg. kant. en postk. *Delft*, gem. *St. Maartensregt-en-Dorppolder*; groot 7,7190 bund., met 2 h. en 10 mw., die bestaan van den landbouw, allen Herv. zijn en tot de gem. *Schipluiden* behooren, waar ook de kinderen onderwijs genieten.

**KEENEN-POLDER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Fijnaart-en-Heyningen*, het W. ged van de *Keensche-gorzen-ten-Zuiden-van-de-Klundert*.

**KEENEN-POLDER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*, een onderdeel van den *Nieuwe-Zwaluwsche-polder*; groot 170 bund.

**KEENKULEN**, ook wel verkeerdelijk **LEEMKULEN** of **BREENKULEN** genoemd, plaats, pr. *Geld.*, gem. en 1 u. O. van *Oldebroek*, bij het geh. *Weesop* en de *Hollanderhuizen*.

**KEENSCHÉ-GORZEN-TEN-OOSTEN-VAN-DE-KLUNDERT**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Klundert* en gem. *Zevenbergen*; groot 172,0852 bund.

**KEENSCHÉ-GORZEN-TEN-ZUIDEN-VAN-DE-KLUNDEHT** (DE), p., pr. *N. Br.*, ged., gem. *Fijnaart-en-Heyningen*, ged. gem. *Standaardbuiten* en ged. gem. *Klundert*; groot 179,7578 bund.

**KEENT**, d., pr. *Geld.*, arr. en 3½ u. Z. W. van *Nijmegen*, kant. en 1½ u. Z. van *Wijchen*, reg. kant. en postk. *Nijmegen*, gem. *Balgoy-en-Keent*, en ½ u. Z. van *Balgoy*. Het telt 40 h. met ruim 230 inw., die meest van den landbouw bestaan.

De R. K., behooren tot de par. van *Balgoy-en-Keent*, en de Herv. tot de gem. *Neerbosch-Hesch-Balgoy-en-Keent*. De kinderen genieten onderwijs te *Balgoy*.

Kermis, Zondag na *St. Victor*.

**KEENT** (DE). Zie **MOESELKEENT** (DE).

**KEENT** (POLDER-VAN-), p., pr.

*Geld.*, gem. *Balgoy-en-Keent*.

**KEEPDONKSDIJK**. Zie **KEPKENS-DONKDIJK**.

KEER, geh., pr. *Limb.*, gem. *Cadier en-keer*; met 201 h. en 1080 inw.

KEER. Zie CADIER.

KEERBERG, berg, pr. *Limb.*, gem. *Cadier-en-keer*, waarop het d. Cadier.

KEEREN ('T). Zie KEERN ('T).

KEERE-BIJTJE, watertje, pr. *N. H.*, gem. en 10 min. Z. van *Nieuwe-Niedorp*; groot 7,9180 bund.

KEERN ('T) of 'T KEEREN, ook wel, ofschoon verkeerdelijk HEERN, geh., pr. *N. H.*, ged. gem. en N. W. van *Hoorn*, ged. gem. *Zwaag-Hoog-en-Laag-Zwaagdijk*; met 43 h. en 220 inw.

KEERN ('T), b. of voorstad van *Medemblik*, pr. *N. H.*

KEERSCHOP of KIERSCHOP, ook wel KEERSOP, KERSOP en HERSOP genoemd, geh., pr. *N. Br.*, ged. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Dommelen*, ged. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Riethoven*, aan de Keerschop; met 6 h. en 34 inw.

KEERSCHOP, riv., pr. *N. Br.*, dat boven Luiksgestel ontspringt, en bij *Waalre* in den *Dommel* valt.

KEES-HILLES-SLOOT (DE). Zie WILLEM-WIT-ZIJN-SLOOT.

KEES-JAN-TONEN-KADE of STICHTSCHE-KADE, veenpad, pr. *Utr.*, loopende van *Ankeven* naar de *Vecht*.

KEESJES-KIL, kil, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drummelen*, die, uit het *Lukwelle-gat* voortkomt en zich in het *Gat-van-de-Kerkesloot* ontlaat.

KEESTER-ZIJL. Zie KIESTER-ZIJL.

KEET (DE GROOTE-). Zie KEETEN (DE GROOTE-).

KEET (DE HOORNSCHE-), geh., pr. *N. H.*, gem. de *Beemster*, op den hoek van den *Hobrederweg* en den *Middelweg*, bestaande uit drie gebouwen, als: de *Doopsgez.* kerk, eene broodbakkerij en een winkelhuis, welk laatste huis eigenlijk den naam van de *Hoornsche-keet* draagt.

KEET (DE KLEINE-), boerd., pr. *N. H.*, gem. *den-Helder-en-Huisduinen*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Huisduinen*.

KEETEL. Zie KETHKL.

KEETEN (DE), meest de *COMBINATIE-POLDER*, p., pr. *N. Br.*, gem. *Hoogen-Lage-Zwulve*; groot 20 bund.

KEËTEN (DE), geh., pr. *Z. H.*, gem. *Cappelle-en-het-slot-te-Cappelle-op-den-IJssel*, Z. W. van *Cappelle-op-den-IJssel*; met 53 h. en ruim 420 inw.

KEETEN (DE), oudtijds de *COTEE*, vaarw., pr. *Zeel.*, tusschen de eil. *Duiveland* en *Tholen*, uit het *Kraimer*, in de *Ooster-Schelde* loopende.

KEETEN (DE GROOTE-), ook de *GROOTE KEET*, geh., pr. *N. H.*, gem.

en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Calandsog*; met 10 h. en 45 inw.

KEETBUURT (DE), b., pr. *Fr.*, gem. en 5 min. Z. van *Leeuwarden*; met 46 h. en 900 inw.

KEETENBURG, boerd., pr. *Z. H.*, gem. *Calandsog*; met 1,2230 bund.

KEETEN-POLVOER of KEETENSCHEPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Cappelle-op-den-IJssel-en-Slot-te-Cappelle-op-den-IJssel*; groot 345 bund.

KEETLERS-MEER (HET), meer, pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, Z. W. van *Tietjerk*.

KEET-POLDER. Zie *JACOBS-NIEUWLAND* (KLEIN-STR.).

KEIJENBERG (DEN), te voren DE *BEKE* genaamd, landg., pr. *Geld.*, gem. *Renkum*; groot 233,8120 bund.

KEIJENBURG, geh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten W. van *Hengelo*; met 109 h. 680 inw. en de *R. K.*, kerk van de stat. *Hengelo*.

KEIMPEMAZIJL of KEMPMAZIJL, thans DE *MOLEN-ZIJL*, sluis of val in den *Leppedijk*, pr. *Fr.*, 1 u. N. van het d. *Akkrum*.

KEIMPETILLE. Zie *KINGMATILLE*.

KEINS (DE) of de *KEYNS*, b., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Schagen*; met 7 h. en 30 inw.

KEINS (DE GROOTE-) of DE *GROOTE-KEYNS*, b., pr. *N. H.*, gem. *Zijpe-en-Hazepolder*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Schagerbrug*.

KEINSEL-MEER (HET) of DE *NIEUWE-MEER*, meer, pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Ransdorp*.

KEINS-EN-RUIMTE (DE), geh., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; met 8 h. en 47 inw.

KEINSMER-BRUG, *KEYNSMER-BRUG* of *KENSMER-BRUG*, geh., pr. *N. H.*, gem. *Zijpe-en-Hazepolder*,  $\frac{3}{4}$  u. N. ten O. van *Schagerbrug*, aan de *Groote-sloot*; met 10 h. en 60 inw.

KEINSMER-WIEL, water, pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*,  $\frac{1}{4}$  u. N. ten W. van *Schagen*, tegen den ringdijk van de *Zijpe*.

KEISVELD, *KIJSVELD* of *KEUSVELD*, b., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten W. van *Neede*.

KEIZERINNESLUIS, eene der vier overwelfde sluisen, pr. *Z. H.*, binnen *Rotterdam*, waardoor de *Rotte* uitwaterd.

KEIZERS-BOSCH. Zie *KEYSERS-BOSCH*.

KEIZERSDIJK, tien platen in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drummelen*.

KEIZERSDIJK, dijk, pr. *Z. H.*,

welke bij het d. Strijen begint en tegen den St. Antoniepolder stuit.

**KEIZERSDIJK**, zware dijk, pr. *N. Br.*, gem. en N. W. van *Raamsdonk*, van het Oude-Maasje naar den Nieuwe-Dussensche-Buitendijk loopende.

**KEIZERSGULDENWAARD**(HET NIEUW-POLDERTJE-TEN-ZUIDEN-EN-OOSTEN-VAN-DEN-KEIZERSGULDENWAARD), twee p., pr. *N.Br.*, gem. *Werkendam*; de eerste groot 71,5740, de andere 7,7290 bund.

**KEIZERS GULDENWAARD-TWEE-DE-GEDEELTE**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*; groot 31,9340 bund.

**KEIZERSHIEM** of **KEYSERSHEEM**, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *Achtkarpselen*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Surhuizum*.

**KEIZERSLUST**, boerd., pr. *N. H.*, gem. *Purmerland*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van Purmerende.

**KEIZERSVEER**, pontveer, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van *Raamsdonk*.

**KEIZERS-VERLAAT**, verlaat, pr. *Fr.*, gem. *Achtkarpselen*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Surhuizum*.

**KEKEM**. Zie **KEDICHEM**.

**KEKERDOM**, heerl., pr. *Geld.*, arr. en kant. *Nijmegen*, hulpk. en gem. *Ubergen* Zij bevat het d. *Kekerdom*, en eenige verstrooid liggende h., beslaat 964,4841 bund., telt 50 h., met 350 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen R.K., maken, met eenigen uit de heerl. *Erlecom*, eene par. uit, van het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Nijmegen*. Er is eene school met 60 leerl.

Het d. **KEKERDOM** ligt  $2\frac{1}{2}$  u. O. N. O. van *Nijmegen*,  $2\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Ubergen*. De kerk., aan den H. **LAURENTIUS** toegewijd, heeft eenen spitsen toren en een orgel.

**KEKUM**. Zie **KEDICHEM**.

**KELDER** (DE). Zie **KILDER**.

**KELDER** (DE) hofst., pr. *Over.*, gem. *Wijhe* aan de Soestwetering; groot 38,0380 bund.

**KELDONK** of **KEELDONK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Erp*, aan de *Aa*, met 29 h. en 230 inw.

**KELFKENSBOSCH**, bij verbastering het **KALVERBOSCH**, wandelplaats in de st. *Nijmegen*, pr. *Geld.*

**KELFKENSBOSCH**, buit., pr. *Geld.*, gem. *Nijmegen*, 10 min. van *Heesch*; met 1,2510 bund.

**KELLER**. Zie **KILDER**.

**KELMONT**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Beek*; 36 h. en 190 inw.

**KELPEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. N. van *Gruthem*; met 32 h. en 245 inw.

**KELTENBERG**, bergtop, pr. *Geld.*, gem. *Ede*, nabij *Otterloo*.

**KEMENADE**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Son-en-Breugel*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Son*; met *Aanscot*, 12 h. en 70 inw. tellende.

**KEMESWEERD**. Zie **KIMSWEERD**.

**KEMNADE**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Bergh*, in de buurs. *Wijnsbergen*, aan den Ouden-IJssel, 165,0880 bund.

**KEMPENA-ZIJL**. Zie **KEIMPENA-ZIJL**.

**KEMPEN** (DE HOOGHE-), bosch, pr. *Geld.*, gem. *Voorst*; groot 14,9006 bund.

**KEMPENLAND**, door de Belgen meestal de **HOLLANDSCHE-KEMPEN**, in de wandeling enkel de **KEMPEN**, in het Fransch **LA CAMPINE**, in het Latijn **CAMPINIA**, streek lands, pr. *N.Br.*

Zij bevat de gem. *Aalst*, *Bergeyk*, *Bladel-en-Netersel*, *Borkel-en-Schaft*, *Dommelen*, *Duizel-en-Steensel*, *Eersel*, *Gestel-en-Blaarthem*, *Hoogeloon*, *Hapert-en-Casteren*, *Oerle*, *Oirschot*, *Reusel*, *Riethoven*, *Stratum*, *Strijp*, *Valkenswaard*, *Veldhoven-en-Mereveldhoven*, *Vessem-Wintelre-en-Knegsel*, *Waalre*, *Westerhoven*, *Woen-*

*sel-en-Eckart*, *Zeelst* en een groot gedeelte van *Oostel-Westel-en-Middel-Beers*, alsmede de Belgische gem. *Lommel*, zoodat het nagenoeg de tegenwoordige kant. *Eindhoven* en *Oirschot* beslaat. Men telt er ruim 3200 h., met ruim 28.000 inw.

**KEMPENS-HOFSTEDEN** (OUD-EN-NIEUW-), heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. *Tholen*, hulpk. en gem. *Stavenisse*. Zij bestaat uit de pold. *Oud-Kempenshofstede*, *Nieuw-Kempenshofstede* en den *Margarethapolder*; beslaat 427,0292 bund. De inw. bestaan van den landbouw; zijn alle Herv., en behooren tot de kerk. gem. van *Stavenisse*, waar de kinderen ook onderwijs genieten.

**KEMPENS-HOFSTEDEN** (NIEUW-EN-OUD-), twee p., pr. *Zeel.*, gem. *Stavenisse*; de eene groot 58,5060, de andere 294,8290 bund.

**KEMPERBERG**, dennenbosch, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Arnhem*; groot 70,8000 bund.

**KEMPKES**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Veghel*; met 29 h. en 160 inw.

**KEMSWEERD**. Zie **KIMSWEERD**.

**KENAU-HASSELAAR** ook wel **FORT-OP-HET-DUIN** genoemd, vervallen fort, pr. *Zeel.*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Vlissingen*, aan de *Schelde*.

**KENENBURG**. Zie **KEENENBURG**.

**KENNERMERLAND**, in het Lat. *KIN-NEMERIA*, landstr., pr. *N. H.* Zij bevat de gem. Akersloot, Bennebroek, Berkenrode, Castrikum, Heemskerk, Heemstede, Heiloo-en-Oesdom, Limmen, Oostzaan, Rietwijkerood, Schooten - en - Gehuchten, Slooten-Slooterdijk - Osdorp - en - de - Vrije-Geer, Spaarndam, Uitgeest-en-Marken-binnen, Wormer, Zuid-Schalkwijk-Vijf huizen-en-Nieuwerkerk-aan-de-Dregt, benevens de dorpen Aalsmeer en Groot, welke gezamenlijk 28684,4969 bund. beslaan, en ged. in de kant. Alkmaar, Amsterdam, Beverwijk, Haarlem, Nieuwer-Amstel, Purmerende en Zaanland gelegen zijn. Men telt er 2528 h., en 16800 inw.

**KENNERMERLAND**, dek. in het aartsp. *Holland-en-Zeeland*, pr. *N. H.* Zij bestaat uit de stat.: Berkenrode-Heemstede-en-Bennenbroek, Beverwijk-en-Wijk-op-Zee, den H. Franciscus te Haarlem, den H. Dominicus te Haarlem, den H. Bernardus te Haarlem, den H. Joseph te Haarlem, den H. Antonius van Padua te Haarlem en den H. Thomas van Aquino te Haarlem, Hillegom, Lisse, Noordwijk, Noordwijkerhout, Osdorp, Overveen-en-Zandvoort, Sassenheim-en-Voorhout, Spaarwoude-aan-de-Lie, Velsen, Schoten en Vogelenzang, welke ieder eene parochiekerk en vier daarvan nog eene bijkerk hebben, en door 19 Pastoors en 8 Kapellanen bediend worden. Men telt er 14400 Comm.

**KENNERMEROORD**, buit., pr. *N. H.*, gem. en 10 min. O. van *Heemstede*; groot 3,5312 bund.

**KENS (DE)**. Zie **KEINS (DE)**.

**KENWERD**. Zie **KIMWERD**.

**KEPKENSDONKDIJK (DE)**, **KEEPDONSDIJK** of de **HOUTERENDIJK** ook wel de **ZEEDIJK** of de **HULDERENDIJK**, dijk, pr. *N. Br.*, de grensscheiding tusschen de gem. *Nuland* en *Geffen* uitmakende.

**KEPPEL**, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Zutphen*, kant. *Doesborgh*, gem. *Hummelo-en-Keppel*, postk. *Doesborgh* en *Ter-Borg*. Zij bevat de d. Hoog-Keppel, Laag-Keppel, en de buurs. Eldrik; beslaat 864,8966 bund. en telt 111 h. en 800 inw., die meest van landbouw en veeteelt bestaan; ook is er 1 ijzergieterij.

De 540 Herv., maken de gem *Kep-*

*pel-Binnen* en *Olden-Keppel* uit. De 8 Evang. Luth., en de 250 R. K., behooren kerk. te *Doetinchem*. Er zijn 3 scholen.

**KEPPEL (HOOG-)** of **OLDEN-KEPPEL**, d., pr. *Geld.*, arr. en 3 u. Z. ten O. van *Zutphen*, kant. en 1½ u. O. van *Doesborgh*, gem. *Hummelo-en-Keppel* en ¼ u. W. van *Hummelo*. Men telt er 39 h. en 289 inw., onder welke 240 Herv., 28 R. K. 1 Evang. Luth. en 1 Doopsg. De inw. bestaan van den landbouw en veeteelt. De kerk is een oud gebouw. met toren en orgel. De dorps. telt 70 leerl. (September.

Kermis den eersten Woensdag in **KEPPEL (HET HUIS-TE)** of **HET-SLOT-TE-KEPPEL**, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Hummelo-en-Keppel*, in *Laag-Keppel*.

**KEPPEL (LAAG-)** of **KEPPEL-BINNEN**, ook wel **NIUW-KEPPEL** en **BURG-KEPPEL** geheeten, d., pr. *Geld.*, arr. en 3½ u. Z. ten O. van *Zutphen*, kant. en 1½ u. O. ten Z. van *Doesborgh*, gem. *Hummelo-en-Keppel*, ¼ u. W. ten Z. van *Hummelo*. Men telt er 39 h. en 330 inw. en met de buurs. Eldrik, 75 h. en 570 inw., onder welke 290 Herv., 135 R. K. en 7 Ev. Luth. De inw. bestaan van landbouw en veeteelt, en hebben eene ijzergieterij. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 80 leerl. Ook is er eene Fransche dag- en kosts., met 80 leerl.

Kermis den 1 Woensdag in Sept. **KEPPEL-BINNEN-EN-OLDE-KEPPEL**, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. van *Zutphen*, ring. *Doesborgh*; met 2 kerken, als: 1 te Laag-Keppel en ééne te Hoog-Keppel, en 540 ziel.

**KEPPELSLOOT**, water, pr. *Over.*, gem. *Staphorst*, van *Ijhorst* naar *Nieuwleuzen* loopende.

**KEREBERG**, bergstreek, pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, op de grenzen van Pruisisch Rijnland. (LAND.

**KERFLAND (HET)**. Zie **KERVER-KERFSLOOT**, water, pr. *N. H.*, dat, van de *Ringsloot van den Heer-Hugovaard* afkomende, naar het *Ooster-Del* loopt.

**KERK**, een der wijken van de gem. *Tilburg*, pr. *N. Br.* Zij maakt eigenlijk de kom der st. *Tilburg* uit, en bevat 125 h. en 230 inw.

**KERK-AA**. Zie **AA (OOSTER-)**.

**KERK-AVEZAAT**. Zie **AVEZAATH (KERK-) (1)**.

(1) Alle de overige met **KERK** zamengestelde namen, welke hier niet gevonden worden, zoek men op de woorden van onderscheiding.

**KERKBRAAKMEERTJE** of **KERKBREEKMEERTJE**, meertje, pr. *N. H.*, gem. *Landsmeer-en-Watengang*, achter de kerk van Landsmeer.

**KERKBUREN**, een der vier b., waarin het vl. *Kollum*, pr. *Fr.* verdeeld is. **KERKBUREN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, 10 min. Z. W. van *Harich*; met 8 h. en 40 inw.

**KERKBUURT** (DE), b., pr. *Z. H.*, gem. *Ter-Aar*; met 21 h. 110 inw., en de Herv. kerk van Ter-Aar.

**KERKBUURT (DE AARLANDER-VEENSCH-)**. Zie AARLANDERVEEN.

**KERKDIJK**, weg, pr. *N. B.*, in den Polder onder Nuland, tegenover den toren aldaar.

**KERKEBUREN**, eene der twee buurten, waaruit het d. *Dronrijp*, pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, bestaat.

**KERKEBUREN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Rauwerderhem*, 5 min. W. van *Irsum*; met 5 h. en ruim 40 inw.

**KERKEGORS**. Zie GRAAF-HENDRIKS-POLDER (OOST-).

**KERKEIND**, wijk van het d. *Heesch*, pr. *N. B.*, gem. *Heesch*.

**KERKEIND**, geh., pr. *Geld.*, gem. *Appeltern*, de kom van het d. *Alphen* uitmakende, met 30 h. en 200 inw.

**KERKEINDE**, geh., pr. *N. Br.*, in de kom der gem. *Moergestel*, bestaande uit 3 buurs., als: de eigenlijke kom, het Roodven, en het Stok-einde; met 72 h. en 370 inw.

**KERKENBOSCH**, geh., pr. *Dr.*, gem. *Zuidwolde*; met 56 h., ruim 300 inw., de Herv. kerk der gem. *Zuidwolde* en eene school, met 175 leerl.

**KERKENDIJK**, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Oost-en-West-IJsselmonde*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *IJsselmonde*; met 18 h. en 270 inw.

**KERKEN-GOEDEN-TIJD**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Alphen-en-Rietl.*, de kom van het d. *Alphen* uitmakende.

**KERKENHOEK** (DE) of **SNAPHAAN-POLDERTJE**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*; groot 1,6504 bund.

**KERKENLAND** of **KERKELAND**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwarte*; een onderdeel uitmakende van den *Nieuwe-Zwaluwische-polder*; groot 16,0905 bund.

**KERKEN-SMALLE**, stuk booiland, pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk*, grenzende aan het oude kerkhof der voorm. St. Nikolaaskerk te Oosterwolde, waarop een granietsteen ligt, met twee rond geboorde gaten voorzien, zijnde een vóór-Romeinsche molensteen, welke halverwege in den grond is gezakt.

**KERKEN-ZANEN**, p., pr. *Z. H.*,

gem. *Alphen-en-Rietveld*; 898,4025 bund. groot.

**KERKEPOEL** (DE). Zie **KERKMEER**. **KERKE-POLDER**, pr. *Zeel.*, gem. *Oud-Vossemeer-en-Vrijberge*; groot 203,1571 bund.

**KERKE-POLDER**. Zie **HOOGLANDS-KERKE-SLOOT** (GAT-VAN-DE-), kil in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, uit het gat van Vloeiën voortkomende, en zich in den Amer ontlastende.

**KERKE-WINTERWAARD**, uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Haaften*; 59,6319 bund.

**KERKHEUVEL**. Zie **TJERKGAAST**.

**KERKHOF**, vaarwater in de *Zuiderzee*, 10 min. Z. O. van *Enkhuizen*.

**KERKHOF** (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. Z. van *Heeze*; met 11 h. en 60 inw.

**KERKHOF** (HET), ook wel **DE KERKWERF**, heuvel, pr. *Z. H.*, gem. en 5 min. N. van *Oud-Abbas*; 1 bund. groot.

**KERKHOF** (HET) of het **OUDE-KERKHOF**, geh., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. ten W. van *Poortcliet*; met 6 h. en 60 inw.

**KERKHOF** (HET), wierde, pr. *Gron.*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Eppenhuisen*.

**KERKHOF** (HET ENGELSCH-). Zie **EIJERLAND** (HET).

**KERKHOF** (HET OUDE-), thans meestal het **OUDE-HOF**, water, pr. *Fr.*, gem. *Wymbrüseradeel*, 25 min. O. van het d. *Hommerts*.

**KERKHOF** (HET URKER-), plaats in de *Zuiderzee*, bekend bij de zeevarenden, digt bij de kust van *Urk*, naar de zijde van *Schokland*.

**KERKHOF-VAN-STAVOREN** (HET), zandpl. in de *Zuiderzee*, W. van de Friesche stad *Stavoren*.

**KERKHOVEN**, boerd., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Didum*; groot 18,0970 bund.

**KERKHOVEN**, boerd., pr. *Z. H.*, gem. *Pijnacker*.

**KERKHOVEN**, doorgaans **KORKHOVEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Oisterwijk*; met 30 h. en 190 inw.

**KERKJE** (HET).

**KERKJE** (HETKLEIN-) } Zie **WATERLAND-KERKJE**.

**KERKJE** (WATERLAND-) } **KERKJE**.

**KERKLAAN**. Zie **LOOPVELD** (GROOTE).

**KERKMEER**, twee meren, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, het eene Z. O. van *Allingauwer*, het andere N. W. van *Ermorra*.

**KERKMEER** (HET), p., pr. *Fr.*, gem. *Wymbrüseradeel*, 5 min. N. van *Oudega*.

**KERKMEER** (HET) of **DE KERKEPOEL**, p., pr. *N. H.*, gem. *Oudcarspel*; groot 60,5420 bund.

KERK-OERLE. (Zie OERLE (KERK-).  
KERK-OERS.  
KERK-OP-WATERLAND. Zie WATERLANDKERKE.

KERKPLAAT, 2 platen in de *Merve*, pr. *Z. H.*, de eene gem. *Dordrecht*, de andere gem. *Sluysrecht*.

KERKPOLDER, p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Hof-van-Delft*, ged. gem. *Mauritensreep-en-Dorpspolder*, ged. gem. *Schipluiden*; groot 243 bund.

KERKPOLLE, een der zeven eil. waaruit het d. *Molkerum*, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer - Oldephaert - en-Noordwilde* bestaat.

KERKRADE, R.K.dek. in het apost. vic. van *Limburg*; met de par. *Kerkrade*, *Bocholt*, *Eygelshoven*, *Simpelveld* en *Ubach-over-Worms*, met 5 kerken en 1 kapel te *Rimburg*, 5 Pastoors, 6 Kapellanen, en 8500 ziel.

KERKRADE, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Heerle*, (2 m. k., 3 s. d.). Zij bevat het d. *Kerkrade*, benevens de geh. *Blijerheide*, *Chevremont*, *Gracht*, *Hahnrade*, *Ham*, *Holtz*, *Holzbroek*, *Hopel*, *Kahlheide*, *Kloosterbosch*, *Kohlberg*, de *Locht*, *Maubach*, *Nulland*, *Onder-Speekholtz*, *Speekholtzerheide*, *Valkenhuizen*, *Vauputs* en *Vink*; beslaat 1839,2335 bund. en telt 786 h. en 4240 inw., die meest bestaan van landbouw. Ook zijn er 2 olie- en 4 graanmolens, terwijl in deze gem. aanzienlijke kollemijnen gevonden worden.

De inw., op 5 na alle R. K. maken eene par. uit, welke tot het vic. gen. van *Limburg*, dek. van *Kerkrade*, behoort, en door eenen Pastoor en twee Kapellaans bediend wordt. De 5 Herv. behooren tot de gem. van *Heerlen*. Er zijn 3 scholen.

Het dorp *Kerkrade*, *Kerkraede* of *Kerkraede*, ligt 5 u. O. van *Maas-tricht*, 1½ u. Z. O. van *Heerlen*, op de Pruisische grenzen, 50° 51' 52" N. B., 21° 10' 40" O. L. Men telt er 109 h. en 550 inw. De kerk heeft toren en orgel. De dorps. telt 150 leerl.

KERKROT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. N. O. van *Geffen*; 31 h. en 160 inw.

KERKSLOOT, water, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, van *Ylst* naar de *Nauwe-Wijmerts* loopende.

KERKSLOOT, water, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, van *Jortrijp* naar de *Ooster-Wijmerts* loopende.

KERKSTEEG, ook wel *PLEUNESTEEG*, weg, pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*, van de oude straat naar den dijk loopende.

KERKSTRAAT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Gilze-en-Reijen*, de kom van het d. *Gilze*; met 47 h. en 300 inw.

KERKSTRAAT, wijk, pr. *N. Br.*, de kom van het d. *Loon-op-Zand*.

KERKSTRAAT, geh., pr. *Limb.*, de kom van het d. *Nederveert* uitmakende; met 102 h. en 500 inw.

KERKSTRAAT (DE), geh., pr. *N. Br.*, de kom der gem. *Boekel* uitmakende.

KERKVAART (DE), water, pr. *N. H.*, zich van het d. *Diemen*, naar den *Ringdijk* van het *Diemermeer* uitstrekken.

KERKWAARD. Zie *TJERKWERD*.

KERKWEG, b, pr. *N. H.*, gem. *Veenhuizen*, met 12 h. en 70 inw.

KERKWERF (DE). Zie *KERKHOF* (HET).

KERKWERVE. Zie *OEGSTGEEST*.

KERKWERVE, heerl., pr. *Zeel.*, distr. en arr. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven*, reg. kant. en postk. *Zierikzee*, gem. *Kerkwerve-Nieuwerkerkerkerskerke-en-Zuidland*. Zij bevat het d. *Kerkwerve*, het geh. *Wijbach* en eenige verstrooid liggende h., beslaat, 1011,0349 bund.; telt 40 h. en 230 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 17 na allen Herv., maken, met die uit de heerl. *Nieuwerkerkerkerskerke* en *Zuidland*, eene gem. uit, van de klass. en ring van *Zierikzee*. De 17 R. K., parochiëren te *Zierikzee*. Er is eene school.

Het d. *Kerkwerve*, waarschijnlijk het oude *Maudacus*, ligt ¾ u. N. N. W. van *Zierikzee*, 1¼ u. Z. van *Brouwershaven*. Men telt er 18 h. en 100 inw. De kerk heeft een luitorentje, doch geen orgel. De dorps. telt 25 leerl.

Kermis den laatsten Zaterdag in Julij.

KERKWERVE of *ST. JAN-TEN-HEERE*, eigenlijk, *TEN-HEEDE*, pr. *Zeel.*, gem. *Domburg-binnen-en-Domburg-buiten*, 20 min. ten W. van *Domburg*; groot 76,8122 bund.

KERKWERVE-NIEUWERKERKERK-RENGERSKERKE-EN-ZUIDLAND, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven*, reg. kant. en postk. *Zierikzee*. (5 m. k., 2 s. d., 1 j. d., 2e afd.). Zij beslaat 1896,9410 bund., en telt 88 h., met 520 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De 490 inw. maken de gem. van *Kerkwerve* uit. De 30 R. K. parochiëren te *Zierikzee*. Er zijn 2 scholen.

KERKWETERING, vaart, pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerkspel*. Zij begint aan de *Drie-Bruggen*, en loopt tot aan de *Wetering* bij de *Mastenbroekerkerk*.

KERKWIJK, gem., pr. *Geld.*, arr.

*Tiel*, kant. en postk. *Zalt-Bommel*, (21 m. k., 7 s. d., 1 j. d. 2eafd.). Zij bevat de heerl. Kerkwijk. Bruchem en Delwijnen, beslaat 1294,2042 bund., en telt 131 h., met 890 inw., die van veeteelt en landbouw bestaan.

De 840 Herv. maken de gem. *Bruchem-Kerkwijk-en-Delwijnen* uit. De 50 R. K., parochiëren te *Zalt-Bommel*. Er zijn twee scholen.

KERKWIJK, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. en postk. *Zalt-Bommel*, gem. *Kerkwijk*. Zij bevat niets dan het d. Kerkwijk; beslaat 206.5002 bund., telt 25 h. met 150 inw. Er is eene school met 50 leerl.

Het d. Kerkwijk ligt 5½ u. Z. W. van Tiel, 1¼ u. Z. van Zalt-Bommel. De kerk heeft eenen toren. doch geen orgel. De dorps. telt 50 leerl.

Kermis den 3den Woensd. in Octob. KERKWIJK, h., pr. *Geld.*, gem. *Rhede*. 5 min. ten W. van *Spankeren*; groot 1,8953 bund.

KERKWIJK (POLDER-VAN-), p., pr. *Geld.*, gem. *Kerkwijk*; 206,3022 bund. groot.

KERKZIGT, buit., pr. *N.H.*, gem. en in het d. *Ankeveen*: 00,1180 bund.

KERMESTEIN KARMESTEIN of KERMENSTEIN, boerd., pr. *Geld.*, gem. en 2 min. O. van *Lienden*; 19,6856 bund.

KERNEMELKS-LAND. Zie KARNEMELKS-LAND.

KERNESSE. Zie CARNISSE. KERNHEIM, KERNHEM of KELVENHEM, kast., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. van *Edc.*

KERSBERGEN. Zie CARSBERGEN.

KERSLOOT, geh., pr. *N. H.*, gem. *Groothuizen*; groot 3 h., met 20 inw.

KERKSLOOT, watertje. Zie BEETS.

KERSOP. Zie KEERSCHOP.

KERSSENBERG of KERSENBORGH, bouw., pr. *Geld.*, gem. en 1¼ u. O. van *Laren*.

KERTANJE (DE), water, pr. *Z. H.*, *Hof-van-Delft*, van de Noord-Hoorn naar de trekvaart tusschen Delft en 's Gravenhage loopende.

KERVEL, boerenf., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. W. van *Hengelo*: 8,6610 bund.

KERVELBEEK (DE), water, pr. *Geld.*, dat in de gem. *Hengelo* zijnen oorsprong neemt en zich in de *Vordensche-beek* ontlast.

KERVENHEIM. Zie KERNHEIM.

KERVERLAND of KERFLAND, p., pr. *Z.H.*, gem. *Waarder*; 108,7285 bund.

KESKE. Zie KASKE.

KESSEL, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. en postk. *Venlo* (10 k. d., 7 s. d.). Zij bevat het d.

Kessel, de geh. Kesselleyk, Broek, Donk. Houte, Oijen en het Veen; beslaat 2218,1270 bund. en telt 211 h., met 1230 inw. die meest bestaan van den landbouw; terwijl eenigen door het weven van katoenen stoffen, en anderen van pannembakkerijen hun bestaan vinden.

De inw. op 23 na alle R. K., maken eene par. uit, van het vic. apost. van *Limburg*, dek. van *Venlo*, die door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend wordt. De 23 Herv. behooren tot de gem. van *Venlo*. Er is eene school met 75 leerl.

Het d. Kessel ligt 2½ u. N. van Roermond, 2½ u. Z. Z. W. van Venlo, aan de Maas, men telt er 72 h. en 368 inw. De kerk heeft toren en orgel. Ook is er een fraai Raadhuis.

Kermis Zondag na St. JAN. Jaarmarkt den laatsten April en den 10 Nov.

KESSEL, heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's Hertogenbosch, kant. *Oss*, postk. 's Hertogenbosch, gem. *Alem-Maren-en-Kessel*. Zij bevat het d. Kessel, alsmede den Kesselsche-waard; beslaat 563,0226 bund. en telt 54 h., met 270 inw., welke zich met de visscherij en veeteelt bezig houden.

De 250 R. K. maken eene par. uit, van het apost. vic. van 's Hertogenbosch, dek. van *Oss*. De 15 Herv. behooren tot de gem. *Lith-Lithoijen-Kessel-Alem-en-Maren*; de 5 Isr. tot de bijkerk van *Lith*. Er is eene school, met 50 leerlingen.

Het d. Kessel ligt 4 u. N. N. O. van 's Hertogenbosch, 2 u. N. W. van Oss, 1 u. O. N. O. van Alem, aan de Maas. De kerk, aan den H. ANTONIUS toegewijd, heeft toren en orgel. De Herv. kerk heeft noch toren noch orgel.

KESSEL (HET KASTEEL-VAN-) of SLOT-TE-KESSEL, volgens sommigen het Oude CASTELLUM-MENAPIORUM, kast., pr. *Limb.*, gem. en in het d. *Kessel*, aan de Maas, groot 242,4730 bund.

KESSEL (LAND-VAN-), landstr., pr. *Limb.* Het bevat de gem. Broekhuizen, Grubbenvorst, Helden, Horst, Kessel, Maasbree, Meerlo, Sevenum, Venray en Wansum, welke het kant. *Horst*, en een ged. van het kant. *Venlo* uitmaken, en 53313,3315 bund. beslaan. Men telt er 3663 h. en 21860 inw., die meest bestaan van den landbouw.

KESSELEYK, KESSELEIK of KESSELIJK, geh., pr. *Limb.*, gem. en 25 min. Z. W. van *Kessel*; met 39 h. en 240 inw.

KESSELSCHÉ BINNENWAARD en KESSELSCHÉ-BUITENWAARD, twee p., pr. *N. Br.*, gem. *Alem-Maren-en-Kes-*



sel; de eene groot 34,1729 de andere 59,1461 bund.

KESSELSCHÉ-GRAAF, water, pr. *N. Br.*, dat zich in de *Maas* ontlast.

KESTEREN, gem., pr. *Geld.*, arr. en kant. *Tiel*, postk. *Wageningen*, (24 m. k., 9 s. d., 1 j. d. 3 afl.). Zij bevat het d. Kesteren, benevens de heerl. Op-Heusden, Lede en Oudewaard; beslaat 1634,6015 bund., en telt 319 h., met ongeveer 200 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw. op 80 na alle Herv., maken de gem. van *Kesteren* en *Op-Heusden* uit. De 70 R. K. behooren tot de stat. van *Maurik* de 10 Isr. tot de rings. van *Tiel*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Kesteren, ligt 3 u. N. N. O. van *Tiel*, aan den Rijn dijk en telt 90 h. met 550 inw. De Herv. maken met die uit de heerl. *Lede* en *Oudewaard* eene gem. uit, van de klass. van *Tiel*, ring van *Ingen*. De kerk heeft toren en orgel. De dorps. telt 110 leerl.

Kermis den laatsten Zaturd. in Sept.

KESTEREN (POLDER-VAN-), p., pr. *Geld.*, gem. *Kesteren*; 595,2855 bund. groot.

KETEL (DE). Zie KETHEL (DE).

KETEL (DE) of HET KETELDIEP, een der monden van den *IJsel*, bij *Kampen*, pr. *Over*.

KETEL (DE), p., pr. *N. B.*, gem. *Klundert*; groot 498500 bund.

KETEL (DE), oeverwerk op de rechterzijde van het *Keildiep*, pr. *Gron.*,  $\frac{1}{2}$  u. ten Z. O. van de *Zolkamp*.

KETELDUIN (HET), hooge zandduin, pr. *N. H.*, ten N. van de *Zijpe*.

KETELERMEER, pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, Z. van *Tietjerk*.

KETEL-POLDER (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*; groot 190 bund.

KETHEL (DE), heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. en postk. *Schiedam*, gem. *Kethel-en-Spaland*. Zij bevat het d. de *Kethel*, benevens eenige verstrooid liggende h., en telt 41 h. en ruim 260 inw. die meest van veeveelt en landbouw bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. van *Kethel-Spaland-en-Nieuwland*. De R. K. maken met de overigen uit de gem. *Kethel-en-Spaland* en die van de gem. *Nieuwland-Korteland-en-'s-Graveland* eene stat uit, van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Schieland*, welke door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend wordt, en 900 ziel. telt. Er is 1 school met 70 leerl.

Het d. de *Kethel*, de *Ketel* of de

*Keetel*, ligt  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Rotterdam*,  $\frac{3}{4}$  u. N. N. W. van *Schiedam*, aan de *Poldervaart*. De Herv. kerk heeft noch orgel: maar eene begraafplaats der Heeren van de *Kethel* en eenen niet zeer hoogen toren. De R. K. kerk, aan den H. Apostel *Jacobus* toegewijd, heeft eenen toren, doch geen orgel.

KETHEL-EN-SPALAND, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. en postk. *Schiedam*, (13 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. *Kethel* en *Spaland*; bevat het d. de *Kethel* en het geh. *Spaland*; beslaat 1194,4420 bund., en telt 131 h., met 880 inw., die voornamelijk bestaan van veenderij, veeveelt en landbouw, en vooral van het vetmesten van varkens met spoeling.

De 500 R. K., behooren tot de stat. van *Kethel*. De 380 Herv., tot de gem. van *Kethel-Spaland-en-Nieuwland*. Er zijn 2 scholen.

KETHEL-POLDER (NOORD-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Kethel-en-Spaland*; groot 600 bund.

KETHEL-SPALAND EN-NIEUWLAND, kerk. gem., pr. *Z. H.*, klass. van *Rotterdam*, ring van *Schiedam*, met eene kerk te *Kethel*, en 490 ziel.

KETS, b., pr. *N. H.*, gem. *Marken*; met 4 h. en 15 inw.

KETSHEUVEL. Zie KAATSHEUVEL. KETTING (HET), of WILSUMMER-KETTING, b., pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, 5 min. van *Wilsum*; met 3 h. en 25 inw.

KETTINGBRUG-GRACHT, gracht, pr. *Over.*, gem. *Wannepereen*, van *Giethoorn* naar de *Beukersgracht* loopende.

KETTINGWIER, b., pr. *Fr.*, gr. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, N. van *Westergeest*.

KEUKENDIJK (DE ETERSHEIMER), dijk, pr. *N. H.*, bij het d. *Etersheim* eenen aanvang nemende, en zich tot aan den ban van *Schardam*, bij de *Duikersluizen*, uitstrekkende.

KEUKENDIJK (DE ZEEVANGS-), dijk, pr. *N. H.*, welke begint aan de *Zeevangs-zeedijk*, en tot aan het d. *Etersheim* loopt.

KEUKENHOF, buit., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Lisse*; groot 228,0778 bund.

KEULEVAART (GROOT EN KLEIN-), 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Haastrecht*; de eene groot 144,7661 de andere 70,6709 bund.

KEULEVAART (GROOT EN KLEIN-), 2 geh., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Haastrecht*; het eene met 8 h. en 50 inw., het andere met 4 h. en 28 inw.

KEULENVAART - BUITENDIJKS

(GROOT-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Haas-trecht*; groot 7,1203 bund.

KEULHORST. Zie COELHORST.

KEULSDOM. Zie KULSDOM.

KEUNENHOEK, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 7 min. N. van *Budel*; met 25 h. en 130 inw..

KEUP, b., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. W. van *Helden*, een ged. van het geh. *Echgel*; met 5 h. en 25 inw.

KEURSTEENWEG, weg, pr. *Zeel.*, gem. *Eede* en *St.-Kruis*. Hij begint aan den Parasijsweg, loopt van daar naar de Belgische grenzen, kruist bij deze den Langen-weg, en eindigt in de Keursteenwegkreek.

KEUSDOM. Zie KULSDOM.

KEUSVELD. Zie KEISVELD.

KEUTELMEER, poel, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Bergen-op-Zoom*.

KEUTENBERG, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. N.W. van *Wijtre*; met 12 h. en 70 inw.

KEVERBERG, pachth., pr. *Limb.*, gem. en 1 u. Z. van *Voerendaal*, in het geh. *Daal-en-Keverberg*; groot 72,3850 bund.

KEVERBERG (DAAL - EN). Zie DAAL-EN-KEVERBERG.

KEVERDIJKSCHE-POLDER. Zie UITERMEER.

KEYERDIJKSCHE-POLDER, p., pr. *N.H.*, gem. *Naurden*; 238,3990 bund.

KEVERPOEL, ook wel enkel DE KEVER, water, gem. *Alkemade*, Z. O. van het eil. de Kaag.

KEYNS. Zie KEINS (1).

KEYSERBOSCH, KEIZERBOSCH, eigenlijk DRIES, geh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Neer*; met 24 h. en 125 inw.

KEYSERSLOOT (PIETER-), water, pr. *N. H.*, gem. en N. van *Zaandam*, dat van de watering afkomende, naar de Zaan uitloopt.

KIBBELGAREN, geh., pr., *Gron*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Veendam*; met 20 h. en 110 inw.

KIBBELVAARTJE (HET), watertje, pr. *N.Br.*, gem. *Ellen-en-Leur*, dat, nabij *Esschen*, in België begint en in de Laaksche-vaart uitloopt.

KIBURG of KEBERG, heuvel, pr. *Gron.*, N. O. van *Onstwedde*.

KICKERT (DE), water, pr. *Z. H.* Het neemt een aanvang aan de st. *Delft*. en loopt naar den Hoorn, waar het den naam van *GAACH* aanneemt.

KIE, b., pr. *Fr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Franeker*; met 7 h. en 50 inw.

KIE (DE) of DE KIE, h., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, bij *Greonterp*.

KIEFHOEK. Zie KIJFHOEK.

KIEFKAMP, geh., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. Z. van *Epe*.

KIEFSKAMP, landg., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Vorden*; 103,3690 bund.

KIEFTENBURG, boerd., pr. *N. H.*, gem. *Barsingerhorn-Kolhorn-en-Haringhuizen*, onder *Barsingerhorn*.

KIEFTENDEL, duinvallei, pr. *N. H.*, gem. *Velsen*, makende een gedeelte uit van de Allodiale of Heerenduinen.

KIEFWAARD of KIJFWAARD, buurs. pr. *Geld.*, gem. *Pannerden*, met 9 h. en 70 inw.

KIEKBERG, berg, pr. *Limb.*, gem. *Muddelaar-en-Mook*.

KIEKENKAMP (DEN), bouwkh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Voorst*; groot 6,4230 bund.

KIEL (DE) of DE KIJL, veenk., pr. *Gron.*, gem. en 1 u. Z. van het *Hoogezand*; met 32 h. en ruim 130 inw.

KIELDRECHT (GROOT-), p., pr. *Zeel.*, gem. *Clinge*; met 613,4341 bund.

KIELDRECHT (KLEIN EN NIEUW-), 2 p., pr. *Zeel.*, gem. *Clinge* en gem. *Graauw-en-Langendam*; de eene 122,5864 de andere 434,4600 bund.

KIELEN (HET GAT-VAN-), kil in den *Biesbosch*, pr. *N.Br.*, die uit het Gat-van-de-Puttesteeek voortkomt, en zich in den *Amer* ontlast.

KIEL-KOMPAGNIE, veenkolij, pr. *Gron.*, gem. en ten Z. van *Hoogezand*.

KIELSTER-KANAAL, kanaal, pr. *Gron.*, loopende uit het *Winschoterdiep*, naar de *Drentsche* grenzen.

KIELSTER-ZWARTE-WEG, rijweg, pr. *Gron.*, loopende van het *Hoogezand*, naar het dorp *Windweer*.

KIEMSWAARD. Zie KIMSWAARD.

KIERS, eene der drie b. van het geh. *Ten-Arloo*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Zuidwolde*.

KIERSCHOP. Zie KEERSCHOP.

KIESHEID (DE), p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Pernis-en-'s-Graven-Ambacht*, ged. gem. *Rhoon*; 152,4420 bund.

KIESTERVAART, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*. Zij onstaat bij *Achlum* in de *Harlingervaart*.

KIESTERZIJL (DE), KIESTRAZIJL of KEESTERZIJL, zijl of sluis, pr. *Fr.*, gem. *Franeker*, in den *Slagtedijk*.

(1) Alle de overige woorden, welke elders wel eens KEY gespeld vindt, zoeken men op KKI.

**KIEVIETVELD (HET)**, plaats in het *Schependom-van-Harderwijk*, pr. *Geld.*

**KIEVIT (DE)**, brouwerij, pr. *N. Br.*, gem. *Someren*, in het geh. *Eind*

**KIEVITEN-POLDER**, KIEVITEN-POLDER of KIVIETEN-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Kadzand*: 70,4522 bund. groot.

**KIEVITSCHAAR**. Zie KIEWITSHAAR.

**KIEVITS-POLDER**. Zie KIVITSPOLDER.

**KIEVITSWAARD (DE)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; 36,0170 bund.

**KIEVITSWAARD (DE-ACHTERSTE-)**, DE BENEENSTE-KIEVITSWAARD, of het *JAGERTJE*, p., pr. *N. B.*, gem. *Werkendam*; groot 12,7480 bund.

**KIEVITSWAARD (DE-BOVENSTEHOEK-VAN-DE-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; met 1,1500 bund.

**KIEVITSWAARD (DE JONGE- en DE MIDDELSTE-)**, 2 platen in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; de eene 6,6030, de andere 33 bund.

**KIEVITSWAARD (DE MIDDELSTE-)**, DE NIEUWE-ACHTERSTE- en de NIEUWE-MIDDELSTE-), 3 p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; de eene groot 36,3450, de andere 23,0000 en de derde 4,3000 bund.

**KIEVITS-WEIWAARD (DE)** of **BOUWEN-HENNIP**, p., pr. *N. Br.*; 53970 bund.

**KIEWITSHAAR (DE)**, KIEWITSHAAR of KIEVIETSCHAAR, geh., pr. *Over.*, gem. en 2 u. van *Avereest*; 8 h. en 40 inw.

**KIJF-EN-EENDRAGT-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Alkmaar*; 113 bund.

**KIJFHOEK**, vroeger **HEER-ARENDS-AMBACHT**, ook wel eens **HEER-DANIELS-AMBACHT**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Dordrecht*; (6 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Deze gem. bevat het d. *Kijfhoek* en een gedeelte van de *Volgerlanden*; beslaat 234,8976 bund. en telt 10 h., met 90 inw., die meest bestaan in de veefokkerij, de bouwrij en de vlasserij.

De inw. allen Herv., behooren tot de gem. *Heer-Jansdam-Kleine-Lindt-en-Kijfhoek*, de kinderen genieten onderwijs te *Heer-Jansdam*.

Het d. *Kijfhoek* of *Kiefhoek* ligt 1½ u. N. W. van *Dordrecht*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel.

**KIJFHOEK** of **KIJFHOKSWAARD**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*; groot 540730 bund.

**KIJFHOEK**, hofst., pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drinmelen*, 8 min. Z. van *Drinmelen*.

**KIJFHOEK**, duinvallei, pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*, ¾ u. Z. W. van *Wassenaar*; 7,5110 bund.

**KIJFHOEK (HET KLEIN-POLDER-TJE-ZUIDWEST-VAN-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*; groot 2,6060 bund.

**KIJFHOEK (POLDER-VAN-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Kijfhoek*; groot 226 bund.

**KIJF-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Alkmaar*; groot 11 bund.

**KIJFPOLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Akersloot*; groot 35 bund.

**KIJFWAARD**. Zie **KIEFWAARD**.

**KIJKDUIN**, hooge duin, pr. *N. H.*, gem. *den Helder-en-Huisduinen*, aan welks voet *Huisduinen* ligt.

**KIJKDUIN (FORT-)**, vroeger **MORLAND**, fort, pr. *N. H.*, gem. *den Helder-en-Huisduinen*, en even ten Z. van *Huisduinen*, op 52° 57' 6" N. B., 22° 23' 10" O. L.

**KIJK-IN-DEN-POT**, lunette, even ten Z. buiten het glacis der vesting *Bergen-op-Zoom*, uitmakende met de lunetten *Bazan*, *Camus*, en de *Redoute* op het *Schor*, het gerebrancheerde kamp dier vesting, welk kamp meestal *Kijk-in-de-Pot* genaamd wordt.

**KIJKUIT**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Bommenede-en-Bluis*; groot 52,1445 bund.

**KIJKUIT (NIEUW-)**. Zie **EENDRAGTSPOLDER**.

**KIJKUIT-POLDER (OUD-)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Oud-Vossemeer-en-Vrijberge*; groot 65,1890 bund.

**KIJL (DE)**, b., pr. *Gron.*, gem. en ¾ u. N. van *Wedde*; met 3 h. en 24 inw.

**KIJL (DE)**. Zie **KIEL (DE)**.

**KIJMELSWIJK**, zijtak van de *Smidderoort*, pr. *Dr.*, welke aan de *Kijmelsbrug* een begin neemt en naar de *Pruissische* grenzen loopt.

**KIJSVELD**. Zie **KEISVELD**.

**KIJVELAND (BINNEN- en BUITEN-)**, 2 p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Poortugaal*, ged. gem. *Albrandswaard-en-Kijvelanden*; de laatste groot 274 bund.

**KIJVELAND (OUD-EN-MIDDEL-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Albrandswaard-en-Kijvelanden*; groot 286 bund.

**KIJVELANDEN (DE)**, streek land, pr. *Z. H.*, ged. gem. *Albrandswaard-en-Kijvelanden*, ged. gem. *Poortugaal*; bestaande uit de p. *Oud-en-Middel-Kijveland*, *Binnen-Kijveland* en *Buiten-Kijveland*, te zamen 550 bund.

**KIKKERBOSCH**, hofst., pr. *Z. H.*, gem. *Waarder*, nabij *Woerden*; groot 32,3686 bund.

**KIKKER-POLDER**, ook **POELGEESTER-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oegstgeest-en-Poelgeest*; groot 336 bund.

**KIKKERT (DE)**, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Groot-Ammers*.

KIKVORSCH (DE). Zie JANNEZAND (PRINSE-).

KIKVORSCH (DE) en DE KLEINE-KIKVORSCH, 2 p., pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*; de eerste groot 2,4500 bund.

KIKVORSCH (DE), bosch, pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Velsen*; groot 12,4260 bund.

KIKVORSCH-POLDER (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Schoonhoven*; groot 00,4000 bund.

KIKVORSCH-SCHANS, geh., pr. *Geld.*, gem. en N. van *Driel*.

KIL. Zie } DORSCHE-KIL.  
KILPOLDER (WEST-EN-).

KIL (DE), water, pr. *N. Br.* Het is een strang van de *Maas*, welke van *Megen* naar *Macharen* loopt.

KIL (DE), water, pr. *N. H.*, dat begint op het punt, waar het *Wijkermeer* doodloopt, en door den *Nieuwendam*, met den *Ham* vereenigd wordt.

KIL (DE GROOTE-), N. ged. van den *Küppolder*, in de *Beemster*, pr. *N. H.*

KIL (DE KLEINE-), Z. ged. van den *Küppolder*, in de *Beemster*, pr. *N. H.*

KIL (RIB-VAN-DE-), zandbank in de *Noordzee*, op de *Noordhollandsche-kust*, nabij de *Breeveertien*.

KILDER, KELDER of KILLER, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Bergh*; met 55 h. en 320 inw.

KILLE of KILBOER, geh., pr. *N. Br.*, gem. *de Werken-en-Sleeuwijk*, 1 u. Z. Z. W. van *Sleeuwijk*, aan de *Bakkerskil*; met 39 h. en 220 inw.

KILLE (OOST-). Zie Oost-KILLE.

KILLEN-BEEK, beek, pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*, die 5 min. Z. W. van *Hoophuizen* in de *Zuiderzee* loopt.

KILLENSTEIN of KILLESTEIN, boerd., pr. *Z. H.*, gem. *Leksmond-Achthoven-en-Iakerveld*, ten O. van *Leksmond*.

KILLER. Zie KELDER.

KILLE-VAN-BONAVENTURA (DE). Zie DORSCHE-KIL.

KILPOLDER (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *'s Gravendeel-en-Leerambacht*.

KIL-POLDER (WEST EN-) ook wel enkel DE KIL, p., in de *Beemster*, pr. *N. H.*, groot 1275 bund., en in de *Groote-Kil* en de *Kleine-Kil* onderscheiden.

KILSLUIS, sluis, pr. *N. Br.*,  $\frac{1}{4}$  u. N. N. W. van *Raamsdonk*.

KILSLUIS (GAT-VAN-DE), kil in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Raamsdonk*, loopende van de *Kilsluis* naar het *Oude Maasje*.

KILSLUIS/POLDERTJE-TEN-OOSTEN-VAN-DE-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Raamsdonk*; groot 17,4360 bund.

KILZIGT, hofst., pr. *Z. H.*, gem. *Wieldrecht*; groot 50,6925 bund.

KIMEN-HOEKE, streek lands, pr. *Zeel.*, gem. *Zierikzee*, bij de plaats, waar het eil. *Borrendamme* gelegen heeft.

KIMSWERD, KEMSWERD of KIEMSWAARD, oudtijds KEMESWERD, d., pr. *Fr.*, arr. en N.W. van *Sneek*, kant., postk. en  $2\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Bolsward*, gem. *Wonseradeel*. Men telt er 410 inw. en met het geh. *Dijkstrabuizen* en het buurtje *Kluurd* 450 inw., die meest van den landbouw bestaan.

De 420 Herv. maken eene gem. uit, die tot de klass. en ring van *Hartingen* behoort. De kerk heeft eene toren, doch geen orgel. De 12 Doopsg. en de 14 R. K. behooren kerk. tot *Hartingen*. De dorps. telt 80 leerl.

Kermis den 2den Zond. in Aug.

KIMWERD, KINWERD of KENWERD, geh., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. W. van *Oldehoeve*; met 5 h. en 50 inw.

KINDEM of KINDUM, twee platen, pr., *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

KINDEM (DE OOSTER-), kil, van den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, die uit de *Spijkerboor* komt en in het *Noordergat-van-de-Plomp* uitloopt.

KINDEM (DE OOSTER-) of DE OOSTER-KINDUM, plaat in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

KINDEM-ST. JAN, of KINDUM-ST. JAN, plaat in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

KINDERBOSCH (HET), laandg., pr. *N. Br.*, gem. *Boxtel*, in het geh. *Leunisheuvel*; groot 122,5033 bund.

KINDERDIJK, dat ged. van den *Hoogendijk*, pr. *Z. H.*, hetwelk zich uitstrekt van den dam, gem. *Alblusserdam*, tot aan de limiten der gem. *Nieuw-Lekkerland*.

KINDERDIJK of het HUIS-TE-KINDERDIJK, h., pr. *Z. H.*, gem. *Alblusserdam*, aan de *Merwede*; met 00,8659 bund.

KINDER-VERLAAT, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Hoogkerk*, met eene brug, over het *Aduarder-diep*.

KINDUM. Zie KINDEM.

KIND-VAN-TRENTE, geh., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Kruiningen*.

KINGMA of KINGEMA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. O. ten N. van *Nes*; groot 4,4000 bund.

KINGMA, oudtijds KINJUM, slate, pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, 5 min. Z. W. van *Sweins*; 7,3487 bund.

KINGMA-TILLE. of KEMPE-TILLE, b., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, 5 min. Z. O. van *Sweins*; met 18 h., 110

inw., een tichelwerk, en eene ophaalbrug over de Harlinger-trekvaart.

KINHOLT (HET), bosch, pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Zuidwolde*.

KINKELENBURGH (DE), landg., pr. *Geld.*, gem. *Bemmel*; groot 15 bund.

KINKHOVEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. W. van *Neer*; met 24 h. en 150 inw.

KINSBEEK, beek, pr. *Limb.*, in de gem. *Grevenbicht*, welke ten N. van het d. in de Maas valt.

KINNEMERIA. Zie KENNEMERLAND.

KINNUM, geh., pr. *N.H.*, gem. *Terschelling*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Wester-Schelling*; met 10 h. en 70 inw.

KINWERD. Zie *KIMWERD*. (*Borne*).

KIPBEEK, beekje, pr. *Over.*, onder

KIPPEREIND, geh., pr. *N.Br.*, gem. en 10 min. Z. O. van *Reusel*; met 5 h. en ruim 30 inw.

KIRKWERVE. Zie OEGSTGEEST.

KITERSINLAGE, inlaag-poldertje, pr. *Zeel.*, gem. *Zierikzee*; beslaat 16,1640 bund.

KIVIT of KIEVIT, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. O. van *Posterholt*; met 2 h., 12 inw., en een grenskantoor der belastingen.

KIVITSBEEK (DE), riv., pr. *Over.*, onder *Losser*, dat in de Lutte ontstaat en naar *Weerselo* loopt.

KIVITSPOLDER of KIEVITSPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Hontenisse*; groot 25,0249 bund.

KLAARENBEEK. Zie KLARENBEEK.

KLAARKAMPER BRUG, KLAARKAMPSTER-BRUG of HOOGEBRUG, brug, pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Rinsumageest*, over de *Ee*.

KLAARKAMPER-MEER of KLAARKAMPSTER-MEER, meer, pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, 5 min. N. W. van *Rinsumageest*.

KLAAR-STRAAT of KLAASSTRAAT, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Neder-Weert*; met 20 h., 130 inw. en 1 ros- oliemolen.

KLAARWATERSWAARD, p., pr. *Geld.*, gem. *Oldebreek*.

KLAAS-DEN-BOERS-GAT, vaarw. ten N. van de *Zuiderzee*, welke van den *Vlietstroom* af naar *Terschelling* loopt.

KLAAS-ENGELBREGTS-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Schipluden*.

KLAAS-HENNEPOEL-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Warmond*; groot 10,4045 bund.

KLAAS-HOORN-POLDER ook wel enkel *DEN HOORN*, p., pr. *N. H.*, gem. *Akersloot*; groot 57 bund.

KLAASJES - WATER, water, pr. *Z. H.*, dat omstreeks het d. *Herkingen* zijnen aanvang neemt, en den *St. Elizabeths-polder* doorloopt.

KLAAS-KINDERENKERKE, heerl., pr. *Zeel.*, arr. en reg. kant. *Zierikzee*, kant. en postk. *Brouwershaven*, gem. *Duivendijke - Klaas - Kinderenkerke - Brijdorpe - en - Looperskapelle*. Zij bevat de b. *Klaas-Kinderenkerke* en het geh. den *Osse*; beslaat 331,1680 bund. en tellt 11 h., met 70 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen *Herv.*, behooren tot de gem. van *Brouwershaven*, en *Elkerzee*.

De b. *Klaas-Kinderenkerke*, oudtijds *Heer-Claas-Kinderenkerke*, ligt 2 u. N. ten W. van *Zierikzee*,  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Brouwershaven*, 1 u. N. N. W. van *Duivendijke*.

KLAASLAND (MEESTER-). Zie MEESTER-KLAASLAND.

KLAAS-LAAUWENWAARD of HET WAARDJE, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; groot 21,6760 bund.

KLAAS-MEEZEN-POLDERTJE. Zie OOSTERBOUT (NOORD-POLDERTJE-VAN-).

KLAAS-SLOOT (DE) of DE GROEMANS-SLOOT, water, pr. *N. H.*, gem. *Wormer-en-Engc-Wormer*, dat in de *Ringsloot-van-de-Wormer* uitloopt.

KLAASSTRAAT. Zie KLAARSTRAAT.

KLAAS - VRAGENSLOOT, water, pr. *N.H.*, dat uit de *Kleije-Sloot* begint, en in de *Oostzaner-Gouw* uitloopt.

KLAASWAAL, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. en hulpk. van het postk. *Oud-Beijerland* (4 m. k., 5 s.d., 4 j. d.). Zij bevat het d. *Klaaswaal*, het geh. *Bommeskous*, en een ged. van *Oude-Sluis*; beslaat 1453,7115 bund., tellt 173 h. met 1150 inw., die van melkerij, bouwerij, aardappelenteelt en vlasserij bestaan.

De inw., op 25 na allen *Herv.*, maken eene gem. uit, van de klass. van *Dordrecht*, ring van *Oud-Beijerland*. De 13 R. K. en de 12 *Isr.* behooren kerk. te *Oud-Beijerland*. Er is eene school met 100 leerl.

Het d. *Klaaswaal* ligt 4 u. Z. W. van *Dordrecht*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Oud-Beijerland*. Men telt er 88 h. en 650 inw. Er zijn eene nette kerk en een *Dep. der Maats.*: *Tot Nut van 't Algemeen*.

KLAAS-WILLEMS-DOP, water, pr. *N. H.*, gem. *Zuandam*, dat zich in de *Zaan* ontlast.

KLAAUWERS-AMBACHT-VAN-DE POEL. Zie BARENDRECHT (WEST).

KLADT (DE) of de KLADDE, eigenlijk

de **LEEMKLADDE**, geh., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Steenbergen-en-Kruisland*, ged. gem. *Halsteren*; met 37 h., 260 inw. en eene school. met 120 leerl.

**KLAMDIAK** (NOORDER-) of **SCHIEDINGS-DIAK**, dijk, pr. *N. H.*, welke aan de Kromme-IJ begint, en aan de Nauernasche vaart eindigt.

**KLAPMUTSCHE-MOEREN**, ged. van den p., *Schouwen*, pr. *Zeel.*, gem. *Kerkwerve - Nieuwerkerke-Rengerskerke en Zuidland*, heerl. *Zuidland*.

**KLAPOOREN - POLDERTJE - FNIEUW - KLAPOOREN - POLDERTJE** of **POLDERTJE-BROOSTEN-DEN - KLAPOOREN-POLDER**, twee p., pr. *N. Br.*, gem. *Raamsdonk*; de eene groot 11,7564 de andere groot 4,2419 bund.

**KLAPPENBERG** of **KLOPPENBURG**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Elten-en-Eeur*, 1 u. z. ten O. van *Elten*; met 24 h. en 160 inw.

**KLAP-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Alkmaar*; groot 14,6680 bund.

**KLAP-POLDER** en **ACHTER KLAP-POLDER**, twee p., pr. *Z. H.*, gem. *Bleiswijk*.

**KLAPVAART**, water, pr. *Z. H.*; gem. *Bleiswijk*, den Klappolder doorlopende.

**KLAPVAREN**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Roggel*; met 8 h. en 30 inw.

**KLAREBEEK** (HET-HOF-), bouw., pr. *Zeel.*, gem. en 5 min. N. W. van *Middelburg*; groot 1,4430 bund.

**KLARENBEEK**, buit., pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk*; groot 20 bund.

**KLARENBEEK**, landg., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Arnhem*.

**KLARENBEEK**, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. van *Voorst*; groot 50 bund.

**KLASINGA**, **CLASSINGE** of **KLASINGEN**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf Oostende*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Oosterwolde*; met 5 h., en 20 inw.

**KLATERBUURT**, b., pr. *N. H.*, gem. en tegen den Westerdijk van de *Beemster*; met 9 h., en 60 inw.

**KLAVER-POLDER** (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaalwe*; uitmakende een deel van den *Rojalen-polder*; groot 181,7480 bund.

**KLEEF** (HETLAND-VAN-), geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. N. O. van *Loon-op-Zand*; met 19 h. en 100 inw.

**KLEEFSCHIE-WAARD**, waard, pr. *Geld.*, gem. *Arnhem*; 65,2000 bund.

**KLEI** (DE), geh., pr. *Z. H.*, gem.

*Noordwijk - Binnen - Buiten - Langeveld-en-Offen*; met 16 h. en 100 inw.

**KLEI**, geh., pr. *Gron.* Zie **KLEY**.

**KLEI** (NEYENBEEKSCHE - EN-WILPSCHIE-), p., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*; groot 810 bund.

**KLEI** (VOORSTER-), p., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*; groot 840 bund.

**KLEIBROEK**, geh., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Castricum*; met 11 h. en 70 inw.

**KLEIBURG** (OUD-EN-NIEUW-) of **OUD-EN-NIEUW-KLEIJENBURG**, 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Oost-Voorne*; de eene groot 28,6222, de andere 52,4990 bund.

**KLEIGAT** (HET), inham van de *Noordzee*, aan de westkust van de pr. *N. H.*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Calandsoog*.

**KLEIJENBURG**, buurs., pr. *Fr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Leeuwarden*; met 7 h. en 40 inw.

**KLEIJENSLOOT**, water, pr. *N. H.*, gem. *Oostzaan*, dat uit het *Weyver* afkomt en zich in de *Twisk* ontlast.

**KLEIMEER** (DE) of **DE KLIJMEER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Koedijk-en-Huiswaard*; groot 66,0336 bund.

**KLEIMEER** (DE), moeras, pr. *N. H.*, gem. *Linmen*; omstreeks 1 bund. gr.

**KLEIN - ADUARD**. Zie **ADUARD** (KLEIN-) (1).

**KLEINBEEK**, watertje, dat in België begin neemt en zich, op de grenzen der pr. *N. Br.*, in de *Aa* ontlast.

**KLEINDIEP**, water, pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf Oosteinde*. Het ontstaat nabij het d. *Oosterwolde*, en ontlast zich in de *Kuinder*.

**KLEINE-BERG**, b., pr. *N. Br.*, gem. en tegen de st. *Eindhoven*.

**KLEINE-BRAAK**, 2 p., pr. *N. H.*, gem. *Scharwoude*, de eene groot 10,5266 bund., de andere 5,2366 bund.

**KLEINE-BRAKE**, bouw., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. W. van *Ermelo*; groot 83,6390 bund.

**KLEINE-DUINEN** of **OOSTERDUINEN**, het N. W. ged. van *Eijerland*, pr. *N. H.*, gem. *Tezel*; groot 22,5990 bund.

**KLEINEGAAST** (DE). Zie **ROSTERGAAST**.

**KLEINE-GEEST** of **WESTER-GEEST**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Tielterkerstadeel*, W. van *Tielterk*; met 14 h. en 80 inw.

**KLEINE - GRIETENIJ** (DE). Zie **AENGWIRDEN**.

**KLEINE-MEER** (HET), meertje of veen in het markgr. van *Bergen-op-*

(1) Alle artikelen welke met **KLEIN** beginnen en hier niet gevonden worden zoeken op de woorden van onderscheiding.

*Zoom*, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Ossendrecht*.

**KLEINE-MEER (HET)**, ook **EGBERTS-MEER**, **EGGEMEER** en **ENGEMEER**, veenkolonie, pr. *Gron.*, arr. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Gron.*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Hoogezand*, reg. kant. *Gron.*, hulpk., gem. en 20 min. Z. van *Sappemeer*; met 81 h., 410 inw. en 1 school met 80 leerl.

De 225 Herv. en de 60 Doopsgez. behooren tot hunne resp. gem. te *Sappemeer*; de Doopsgez. hebben hier eene kerk, zonder toren, doch met een orgel. De 120 R. K. maken met de overige uit de burgel. gem. *Sappemeer*, *Hoogezand*, *Slochteren*, *Noordbroek*, *Zuidbroek*, *Muntendam* en een gedeelte van *Veendam*, eene stat. uit, van het aartspr. van *Gron.*, welke door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend wordt, en 1720 ziel. telt. De kerk, aan den H. *Willibrordus* toegewijd, heeft een orgel, doch geen toren.

**KLEINE-MEER (HET)**, p., pr. *Fr.* Zie **ATSEBUURSTER-MEER**.

**KLEINEMEERSTER-DIEP**, gegraven kanaal, pr. *Gron.*, dat uit het *Kleine-Meer* loopt in de hoofdvaart van *Sappemeer* naar *Groningen*.

**KLEINE-POLDER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Hedikhuizen*; groot 14,7200 bund.

**KLEINE-POLDER**, twee platen in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Ma-de-en-Drinmelen*.

**KLEINE-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Zuid-Schalkevijk-Vijshuizen-en-Nieuwkerk-aan-den-Drecht*, 48,8250 bund. groot.

**KLEINE-POLDER (DE)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oudshoorn-en-Gnephoek*; groot 35,7588 bund.

**KLEINE-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; groot 38,2810 bund.

**KLEINE-POLDER** {  
ALTEKLEIN.  
NIEUWE-POLDER.  
SPIEGELNISSE.

**KLEINE-POLDER-ZUID-WEST-VAN-KIJFHOEK**. Zie **KIJFHOEK (KLEINE POLDERTJE-ZUID-WEST-VAN-)**.

**KLEINE-SCHANS**, schans, pr. *N. Br.*, ten N. van en bijna tegen het dorp *Terheyden*, tegen den *Mark*.

**KLEINE-SCHANS**. Zie **ANTONIE (ST-)**.

**KLEINE-VEER (HET)**. Zie **MAZENBURG**.

**KLEINE-VEER (HET)**, overzetveer aan den *Issel*, pr. *Over.*, gem. *Zwolterkerspel*, in de buurs. *Oldeneel*.

**KLEINE-WARANDE**. Zie **AMELENBERG**.

**KLEIN KERKJE**. Zie **WATERLAND-KLEIN-POLDERTJE (HET)** of **HET**

**BIESSER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Vlijmen*; groot 198,7262 bund.

**KLEINRAY**. Zie **RAAYEIND**.  
**KLEINRAY**, pachth., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. Z. van *Grubbenvorst*, in het geh. *Raayeind*; 80,3050 bund.

**KLEIN-STUKJE**. Zie **DONDERZAND (KLEIN-)**.

**KLEINWIJK**, b., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Nistetrode*; met 30 h. en ongeveer 150 inw.

**KLEI-OLDAMBT**. Zie **OLDAMBT (KLEI-)**.

**KLEIPOEL**, water, pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*, bij *Roelof-Arendsveen*.

**KLEIS (DE)**, onbehuide streek bouwgrond, pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Uitgeest*, makende een ged. uit van den *Zienpolder*.

**KLEISLOOT (DE)**, water, pr. *Gron.*, dat uit eenige meertjes onder de *Harkstede* ontstaat, naar *Woltersum* loopt, en zich in het *Damsterdiep* ontlast.

**KLEITERP** of **KLEYTERP**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*;  $\frac{1}{2}$  u. N. N. O. van *Bozum*; met 6 h. en 30 inw.

**KLEIWERT**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Hoogkerk*, 10 min. Z. van *Dorkwerd*; met 2 h. en 10 inw.

**KLEIWIERUM** of **KLEINWIERUM**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Isterum*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Holwierda*; met 4 h. en 25 inw.

**KLEM (DE)**, tolhuis en tolhek, pr. *N. H.*, gem. *Middelie-en-Azwijk*, 20 min. O. van *Middelie*, op den jaagweg van *Edam* naar *Oosthuizen*.

**KLEM (OUDE-EN-NIEUWE-)**, twee p., pr. *Z. H.*, gem. *Strijen*.

**KLEMBURG**, buit., pr. *Fr.*, in het *Oranjevoud* onder *Brongerga*.

**KLENCKE**, geh., pr. *Limb.* Zie **KLING**.

**KLENCKE (DE)**, De **KLENCKE** of **KLENCKEGEEST**, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Ooster-Hesselen*; met 5 h. en ruim 30 inw.

**KLENCKE (DE)**, of **TER KLENCKE**, havez., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Ooster-Hesselen*, in de buurs. de **Klencke**, aan het *Drostendiep*.

**KLENCKEMA**. } Zie **KLINCKEMA**.

**KLENSE (DE)**. Zie **ATYMA**.

**KLEPPERHEIDE (DE)**, groot stuk veld, pr. *Geld.*, gem. *Buren*, nabij en O. van het d. *Erichem*.

**KLETSTERVAART** of **JELLE-PIERSLOOT**, water, pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*, hetwelk uit de *Smalle-Eester-Zanding* loopt, tot aan het gehucht de *Kletten*, onder *Opeinde*.

**KLETTEN (DE)**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*, 10 min. Z. van *Opeinde*; met 4 h. en 25 inw.

**KLEVERLAAN**, schulpweg, pr. *N. H.*, in de gem. *Schooten-en-Ge-huchten*. Zij begint bezuiden het d. Bloemendaal, en eindigt aandenstraatweg van Haarlem op Alkmaar.

**KLEVERSKERKE**, gem. en heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg* (3 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Kleverskerke en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 748,1316 bund. en telt 33 h. met 200 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw., op 11 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Middelburg*. De 10 R. K., parochieën te *Middelburg*. Er is eene school met 20 leerl.

Het d. Kleverskerke of Kewerskerk, oudtijds Cleophaskerk of Kleophaskerke, ligt  $\frac{3}{4}$  u. N. O. van Middelburg,  $\frac{3}{4}$  u. Z. van Veere. De kerk heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel.

**KLEY**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Utrum*; met 8 h. en 80 inw.

**KLEYTERP**. Zie **KLEITERP**.

**KLIEF** (OOSTER- en WESTER-), twee geh., pr. *N. H.*, gem. *Wieringen*, 10 min. Z. van Hypolitushoef; het eene met 7 h. en 35 inw.; het andere met 7 h. en 40 inw.

**KLIJFDIEP** of **KLIJFDIEP**, water, pr. *Gron.*, gem. *Hoogkerk*, loopende van Hoogkerk, langs Leegkerk, naar het Aduarder-diep.

**KLIESE** (DE) of **DE KLIEZE**, b., pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*. (VAART.

**KLIESE** (DE). Zie **GORREDIJKSTER**.

**KLIEVERINK** (DE), landg., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. O. van *Oldenzaal*; groot ongeveer 26 bund.

**KLIF** (HET) of **HET ROODE-KLIF**, heuvel op de kust van de pr. *Fr.*, een klein uur van Stavoren, ten N. O. onmiddellijk aan de Zuiderzee.

**KLIJMEER** (DE). Zie **KLEIMEER** (DE).

**KLIMMEN**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. *Heerten*, postk. *Maastricht* en *Heerten* (7 m. k., 3 s. d.). Zij bevat het d. Klimmen, de geh. Craubeek, Dolberg, Heek, Maar, Retersbeek, Straat, Walem, Weustenraad, en een ged. van Ransdaal; beslaat 791,2630 bund., telt 103 h. met 1100 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 oliemolen, 1 bierbrouwerij, en eene soort van graauwen steen, die men tot bestrating bezigt.

De inw. allen R. K., maken eene par. uit, van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Heerten*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan.

Het d. Klimmen ligt  $2\frac{1}{4}$  u. O. ten N. van Maastricht,  $\frac{3}{4}$  u. O. van Valkenburg en  $1\frac{1}{4}$  u. van Heerten. Men telt er 53 h. en 255 inw. De kerk, aan den H. SEBASTIAAN toegewijd, is een fraai gebouw zonder toren.

**KLIMMEN** (HUIS-TE-), oud adell. h., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. Z. van *Klimmen*; met 30 bund. grond.

**KLINCKAART**, ook wel **KLINCKAART** of **KLINKERT**, uitgestrekte hoeve pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Drunen*; groot 47,7914 bund.

**KLINCKEMA**, ook wel eens, **KLINCKEMA**, **KLENCKEMA** of **KLENKEMA** landg., pr. *Gron.*, gem. en Z. van het d. *Zuidhorn*; groot 105,2383 bund.

**KLING** of **KLENKE**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. Z. W. van *Brunssum*; met 10 h. en 50 inw.

**KLINGELBEEK** (DE), beek, pr. *Geld.*, die, van de *Veluwe* afkomende, zich in den *Rijn* ontlast.

**KLINGELBEEK** (DE), buurs., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. W. van *Arnhem*; met 26 h., 130 inw. en 1 waterkoren-molen.

**KLINGELBEEK** (DE), landg., pr. *Geld.*, gem. *Arnhem*, in de buurs. *Klingelbeek*; groot ruim 135 bund.

**KLINKE**. Zie **KLENKE**.

**KLINKENBERG**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Lienden*, kerk. onder *Ingen*; met 34 h. en 180 inw.

**KLINKENBERG**, 2 boerd., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Sassenheym*; aan den grooten weg van Leiden op Haarlem; te zamen groot 37.2703 bund.

**KLINKENBERGER-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Sassenheym*, ged. gem. *Warmond*, groot 107 bund.

**KLINKENBORG**, boerd., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Kantens*, groot 24,0100 bund. (WERTER-TIL.

**KLINKENBORGER-TIL**. Zie **ELS-KLINKENBORGER-WEG**, weg., pr. *Gron.*, welke van den Klinkenborger-Til naar Eppenhuisen loopt.

**KLINKERLAND**, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Middeltharnis*, hulpk. *Nieuwe-Tonge*, gem. *Nieuwe-Tonge-en-Klinkerland* Zij bevat slechts eenige verstrooid liggende h., en beslaat 232,5846 bund. De inw. bestaan van den landbouw.

De Herv., behooren tot de gem. *Nieuwe-Tonge*, en de R. K., tot de stat. *Oude-Tonge*. De kinderen genieten onderwijs te *Nieuwe-Tonge*.

**KLINKERLAND**, LAGE-HERKINGEN of **ST. PIETERS-POLDER**, p., pr. *Z. H.*,



gem. *Oud- en - Nieuw - Herkingen*, gem. *Melissant-Noorder-Schorren-en-Wellestrijpe*, en gem. *Nieuwe-Tong-en-Klinkerland*; groot 307 bund.

KLINKERT. Zie KLINCKAART.

KLINSE (DE). Zie AYSMA.

KLIP (DE), buurs., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Krewert*; met 2 h. en 14 inw.

KLIPPENBURG. Zie KLAPPENBURG.

KLIPVLIET. Zie LANGE-VLIET.

KLIP(HET-GAT-VAN-DE-KLEINE), kil in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, voortkomende uit het Gat-van-de-Noorderklip en daarin weder uitloopende.

KLISSE (DE), b., pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, 1 u. van *Langezuwaag*.

KLISSEN POLDERTJE (HET), p., pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*; groot 14,5488 bund.

KLOETINGE, gem. en heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Goes* (8 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Kloetinge, de geh. Abbekinderen, de Groe, Sir-helsdorp en Ter-vate; beslaat 1610 bund. en telt 142 h. met 830 inw., die bestaan van landbouw en veehandel; er is 1 windkorenmolen.

De 780 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring. van *Goes*, 1e sectie. De 30 R. K. parochiëren te *Goes*, de 10 Isr. behooren tot de rings. *Middelburg*, bijkerk *Goes*. Er is eene school met 100 leelr.

Het d. Kloetinge ligt 20 min. Z. O. van *Goes*, aan den straatweg op Tholen. Men telt er 76 h. en 460 inw. De kerk, heeft toren en orgel.

Kermis den tweeden Paaschdag.

KLOKKEBERG of KLOCKENBERG, geh. pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. Z. van *Loon-op-Zand*; met 8 h. en 60 inw.

KLOKKENBERG, een der vijf heuvelen waarop de st. *Nijmegen*, pr. *Geld.*, gebouwd is.

KLOKKEWEEL, ook KLOKKEWAAL, water, pr. *N. H.*, ged. gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Hoog-Carspel*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Wervershoef*.

KLOMP, geh., pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*; met 4 h. en 20 inw.

KLOMP (DE), herb., pr. *Geld.*, gem. *Eede*, aan den grootenweg van Utrecht op Arnhem.

Wolmarkt in het laatst van Junij. KLOMPWEG, b., pr. *N. H.*, gem. en 5 min. Z. van *Weesp*; met 5 h. en 20 inw.

KLOOSTER ook KLOOSTER-EN-WAL, geh., pr. *Over.*, gem. en  $1\frac{1}{4}$  u. W. van *Oldemarkt*; met 2 h. en 13 inw.

KLOOSTER, buurs., pr. *Over.*, gem.

en 5 min. O. van *Giethoorn*; met 6 h. en 30 inw.

KLOOSTER (HET), boer., pr. *Geld.*, gem. *Ambt-Doetinchem*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Doetinchem*; groot 4 bund.

KLOOSTER (HET), plaats, pr. *Z. H.*, gem. *Haastrecht*.

KLOOSTER (HET) bouwh., pr. *Z. H.*, gem. en 10 min. Z. W. van *Kijfhoek*, aan den Monnikenweg.

KLOOSTER (HET), plaats, pr. *Z. H.*, in de kom der gem. *Noordeloos*.

KLOOSTER (HET), ook genaamd COELENBERG, riddersmatige hofst., pr. *Utr.*, gem. en grenzende ten W. en Z. aan de *Biddl*; groot 138,0310 bund.

KLOOSTER (HET), ook wel OUDEKLOOSTER, b., pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, het is eene der buurten. waaruit het d. Bergum bestaat.

KLOOSTER (HET), geh., pr. *Fr.*, gem. *Workum*; met 15 h. en 50 inw.

KLOOSTER (HET), b., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Tubbergen*.

KLOOSTER (HET), geh., pr. *Gron.*, gem. *Slochteren* nabij Schiltwolde.

KLOOSTER (HET), geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Koovorden*; 9 h., 85 inw. en 1 school met 30 leelr.

DUNGENSCH-KLOOSTER.  
KLOOSTER (HET). Zie  
KLOOSTERBUREN.  
KLOOSTERZANDE.  
NIJEN KLOOSTER.  
OLDEN-KLOOSTER.

KLOOSTERBERG. Zie JANSBERG (St.)  
KLOOSTERBERG (DEN), buit., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Zwolle*; groot 19,4840 bund.

KLOOSTERBOSCH of KLOOSTERBUSCH, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. N. van *Kerkrade*; 42 h. en 150 inw.

KLOOSTERBROEK, gronden, pr. *N. Br.*, gem. *Raamsdonk*. (KLOOSTER.

KLOOSTERBUIREN. Zie OLDE-

KLOOSTERBUURDERVAART, water, pr. *Gron.*, van het d. *Kloosterburen* afkomende en uitwaterende door de Schouwerzijl in het Reitdiep.

KLOOSTERBUREN, gem., pr. *Gron.*, arr. *Appingedam*, kant. en postk. *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum*, (3 m. k., 3 s. d., 3 j. d.). Zij bestaat uit de d. Kloosterburen en Hornhuizen, de geh. de Baat, Bokum, het Hultje, den Dam, de Moleerijge, Nijen-Klooster en Wester-Klooster; beslaat 2428,5984 bund., en telt 220 h., met 1500 inw., die bestaan van den landbouw, vooral van de aardappelleenteelt.

De 1140 Herv. maken de gem. van *Hornhuizen-en-kloosterburen* uit. De

18 Doopsg. behooren tot de gem. *Mensingeweer*. De 2 Evang. Luth. tot de gem. te *Groningen*. De 540 R. K. maken eene stat. uit, van het aartspr. van *Groningen*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Kloosterburen, ook Oldeklooster of het Klooster, ligt 7 u. N. W. van Appingedam, 3 u. N. W. van Onderdendam. Men telt er 58 h. en 340 inw. en met de geh. de Molenrijke, Nijenklooster, het Bultje, de Dam, Bokum, Wester-Klooster, en de Baat, 151 h. en 970 inw. De kerk, waar de oude stompe toren tegen staat, heeft geen orgel. De R. K., kerk aan den H. WILLIBROD toegewijd, heeft toren noch orgel. De dorps. telt 110 leerl.

**KLOOSTERDIJK (DE)**, dijk en rijweg, pr. *N. H.*, in het *Monnikenbroek*, van en langs het Stinkevuil loopende.

**KLOOSTERDIJK**, weg, pr. *Over.*, loopende van Sibculo naar het geh. Mariënberg.

**KLOOSTERDIJK (WATERLEIDING VANDEN)**, water, pr. *Over.*, ontstaande onder Hardenberg, bij Sibculo, en zich in de Vecht ontlastende.

**KLOOSTERDONK**, plaat, pr. *N. Br.*, gem. *Oudheusden-en-Elshout*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van Oudheusden. (WIRD.)

**KLOOSTERENGWIRD**. Zie **ENG-KLOOSTERENVEEN**. Zie **KLOOSTERVENEN**. (TER.)

**KLOOSTER-EN-WAL**. Zie **KLOOSTERGAREN**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Beerta*; met 2 h. en 14 inw.

**KLOOSTERHOEK**, b., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Rosmalen*; 2 h. en 20 inw.

**KLOOSTERHOEK-EN-VARKENSHOEK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 25 min. Z. van *Rosmalen*; met 20 h. en 140 inw. Het bestaat uit de b. Kloosterhoek en Varkenshoek.

**KLOOSTERHOLT**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Scheemda*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van Westeree; met 48 h. en 330 inw.

**KLOOSTERHOLT**, bosch, pr. *Gron.*, gem. en 4 u. Z. O. van *Vlughtwedde*, bij en ten Z. van *Ter-Apel*.

**KLOOSTERLAAN (DE)**, weg, pr. *Gron.*, gem. *Scheemda*, welke zich naar de trekvaart uitstrekt.

**KLOOSTER-MIEDUM**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Tjunn*; met 2 h. en 20 inw.

**KLOOSTERNOLLE**, landpunt aan de noordzijde van het eil. *Schouwen*, pr. *Zeel.*, heerl. *Looperskapelle*.

**KLOOSTERSTEEG**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Waalwijk*; met 35 h., 300 inw. en 2 windkorenmolens.

**KLOOSTERRADE**, in het Fransch *HOLDUC*, klein seminarium van het apost. vic. van *Lim.*, gem. en 10 min. N. van Kerkrade; met ruim 300 leerl.

**KLOOSTERVEEN of KLOOSTERVEEN**, veenkolonie, pr. *Dr.*, ged., gem. *Assen*, ged., gem. de *Smilde*; met 350 h. en ongeveer 1720 inw. en eene bijk. van de gem. *Smilde*, zonder toren of orgel.

**KLOOSTERWATERING**, water, pr. *Z. H.*, een begin nemende te Delfgaauw, en zich bij Koningstein in de Schie ontlastende.

**KLOOSTERWEIDE**. Zie **HOBBELDE-BOBBELDE-LAND**.

**KLOOSTERZANDE**, meestal alleenlijk **HET KLOOSTER**, d., pr. *Zeel.*, arr. en 5 u. Z. O. van *Goes*, kant., distr. en 2 u. N. van *Hulst*, gem. *Hontenisse*. Men telt er 42 h., en 220 inw., die meest bestaan van den landbouw, ook is er 1 leerlooierij.

De 25 Herv. behooren tot de gem. *Hontenisse*, die hier eene kerk heeft. De 190 R. K., worden tot de stat. van *Hontenisse* gerekend. De dorps. telt 140 leerl.

Veemarkt den laatsten Maandag in October, kermis op St. Petrus en Paulusdag, den 29 Junij, en op *MARIA Hemelvaart*, den 15 Augustus.

**KLOOSTERZIJL**, sluis, pr. *Over.*, in den Zwartewater-dijk, gem. *Zwartsluis*.

**KLOOT (DE)**, of **KLOOTHOEK**, b., van het d. Orten, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van 's *Herlogenbosch*.

**KLOOT (DE-OOST-EN-DE-WEST-)**. Zie **KALOOT (OOST)** en **KALOOT (WEST-)**.

**KLOOTWIJK**, bouwh., pr. *N. Br.*, gem. *Atrakerk-en-Uitwijk*; met 3 bund.

**KLOPHAMER (DE)** ook wel enkel **DE KLOP**, herb., pr. *Utr.*, gem. en 1 u. O. van Zuilen, aan de Vecht. In de nabijheid ligt een gesloten aarden fort met natte gracht.

**KLOPPEN-AMBACHT**, streek lands, pr. *N. Br.*, gem. *Capelle*, O. van 's *Grevelduin-Capelle*; met 2 h.

**KLOPPENLEI** of **CLOPPENLEY**, uitwatering, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van 's *Gravenmeer*.

**KLOPPENWAARD (DE)**, uitw., pr. *N. Br.*, gem. de *Werken-en-Sleeuwijk*; groot 20.8230 bund.

**KLOPPENSWAARD (DE-HOOIKENS-VAN-)**. Zie **HOOIKENS-VAN-KLOPPENSWAARD**.

**KLOSSENGRACHT (DE)**, gracht, pr. *Over.*, die in de Dwarsgracht begint en in de Oenensloot uitloopt.

**KLOSTERBUSCH.** Zie KLOOSTER-BOSCH.

**KLUFT (DE)**, markte, pr. *Dr.*, gem. *Beilen*, bevattende het d. Beilen en de geh. Ter-Horst, Lieving, Alting, Klatering en Eursing.

**KLUINSHAARS DIJK**, of **KLUINAARS-DIJK**, doorgaans **KLUNER-DIJK**, weg door het heideveld, pr. *Over.*, gem. *Dalfsen*, een ged. van den weg naar Dalfsen op Heino uitmakende.

**KLUIRD.** Zie **KLUURD.**

**KLUIS (DE).** Zie **HANDELSCH-CLUIS.**

**KLUISESLOOT (DE)**, water, pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, dat in het *Pikmeer* uitloopt.

**KLUIT (DE).** Zie **KLUYT (DE).**

**KLUNDERT (DE).** Zie **NIERVAART.**

**KLUNDERT (DE)**, gem., pr. *N.Br.*, arr. *Breda*, kant. *Zevenbergen*, hulpk. van de postk. *Zevenbergen en Willemstad* (17m. k., 9s. d., 1 j. d.). Zij bevat het plattelandst. de *Klundert*, het d. *Moerdijk* en het geh. *Noordschans*; beslaat 3326,0528 bund., en telt 442 h., met 2780 inw., die meest bestaan van den landbouw. Ook heeft men er 1 koren-, 1 houtzaag- en 1 olie- en graanmolen, 1 bierbrouwerij, 1 grutterij, 1 meestof-, 1 meekrapfabriek, die door stoom gedreven wordt en 1 chocoladefabriek.

De 1700 Herv. maken de gem. van de *Klundert* en de *Moerdijk* uit. De 90 Chris. Afg. maken mede eene gem. uit. De 990 R. K. maken ged. eene par. uit, van het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Bergen-op-Zoom*, welke door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend wordt, en parochiëren ged. aan den *Zevenbergschehoek*. Er zijn 2 scholen.

Het plattelandst. de *Klundert* ligt 4½ u. N. W. van *Breda*, 1½ u. N. W. van *Zevenbergen*, aan het riv. de *Keen*. Het beslaat met het ged. bezuiden de *Oude-Kaai*, 53,1594 bund. Men telt er 219 h. en 1240 inw. De Herv. maken met die van het geh. de *Noordschans*, eene gem. uit, van de klass. van *Breda*, ring van *Willemstad*, welke 1600 ziel. telt. De kerk staat tegen eenen hoogen vierkanten toren en heeft een orgel. De kerk der *Christ. Afg.* heeft toren noch orgel. De *St. K.* kerk, aan den *H. Johannes den Doopt* toegewijd, heeft een orgel, doch geen toren.

Voorname gebouwen zijn: het Raadhuis en het *Prinsenhof* of de *Kastelenij*. De gemeentes. telt 250 leerl. Ook zijn er een liefdadig gesticht en eene *Bank* van *Leening*.

**Paarden- en beestenmarkt** den *derden Dingsdag* in *April* en den *2den Dingsdag* in *November*. *Kermis*, den *eersten Zondag* na *St. Jan*.

**KLUNER-DIJK.** Zie **KLUINHAARS-DIJK.**

**KLUYT (DE)** of **DE KLUIT**, h., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. O. van *Gameren*.

**KNALHUTTE**, b., pr. *Over.*, gem. en 1 u. Z. van *Enschede*, met een grenskantoor van de in- en uitg. regten.

**KNAPENBURG**, buit., pr. *N.H.*, gem. *Berkenrode*, ¼ u. N. van *Heemstede*, aan den straatweg tusschen *Haarlem* en *Leiden*; 12,6348 bund. groot.

**KNEEP (GAT-VAN-DE-)**, kil in den *Biesbosch*, pr. *N.Br.*, gem. *Made-en-Dimmelen*. Zij komt uit het *Lukwellegat* en loopt in het *Gat-van-Vloeijen*.

**KNEGSEL**, **KNECHTSEL**, **KNEGTSEL** of **KNEGZEL**, d., pr. *N.Br.*, arr. en 2 u. W. van *Eindhoven*, kant. en 2½ u. Z. van *Oirschot*, postk. *Eindhoven*, gem. *Vessem-Wintelre-en-Knegsel*, 1 u. Z. O. van *Vessem*. Men telt er 37 h. en 150 inw., onder welke vele behoeftige lieden, die zeer bezwaarlijk van den landbouw bestaan.

De inw., die allen R. K. zijn, behooren tot de par. van *Steensel-en-Knegsel*. De kerk aan de *H. H. Monulphus* en *Gondulphus* toegewijd, heeft eenen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 35 leerl.

*Kermis* den 2 *Zondag* in *Sept*.

**KNIE (HET)**, water, pr. *N. H.*, gem. *Zaandam*, dat in de *Keizerssloot* uitloopt.

**KNIJP (DE)**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Aduard*, ¼ u. N. van *den Ham*; met 4 h. en ongeveer 30 inw.

**KNIJP (DE)**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Kantens*, 10 min. W. van *Zandeweer*; met 4 h. en 30 inw.

**KNIJPE**, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*, bevattende de d. *de Knijpe*, *Nijeschoot* en *Oudeschoot*; groot 1717,9670 bund.

**KNIJPE (DE)**, eigenlijk **NIJEUW-BRONGERGA**, d., pr. *Fr.* gem. *Schoterland*, arr., kant., postk. en ¼ u. O. van *Heerenveen*, aan de *Kompagniesvaart*, is onderscheiden in de *Beneden-Knijpe* en de *Bo ven Knijpe*, te zamen tellende 245 h. en 1400 inw., die meest van landbouw en veeteelt bestaan. Er zijn 1 bierbrouwerij, 1 *jeneverstokerij* en *verwerijen*.

De 1200 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Heerenveen*, die eene kerk heeft met toren en orgel in de *Beneden-Knijpe*. De 280 *Doopsgez.* maken de gem. van

*Beneden-Knype* uit; de kerk heeft toren noch orgel. De R. K. parochiën te *Heereveen*. Er zijn 2 scholen.

**KNIJPE (DE BENEDEN-)**, b., pr. Fr., gem. *Schoterland*, het W. ged. van het d. *de Knijpe*; met 127 h., 740 inw. en 1 school met 140 leel.

**KNIJPE (BOVEN-)**, b., pr. Fr., gem. *Schoterland*, het O. ged. van het d. *de Knijpe*; met 118 h., 650 inw. en 1 school met 90 leel.

**KNIKKERDORP**, geh., pr. Limb., gem. *Bergen*, 20 min. van *Well*; met 20 h. en 110 inw.

**KNIP-POLDER**, p., pr. Z. H., gem. *Voorschoten-en-Veur*;

**KNODSENBURG**, **KNODZENBURG**, of **KNOTSENBURG**, buit., pr. Geld., gem. *Elst*, nabij het d. *Lent*, tegenover *Nijmegen*, aan den *Waal*dijk.

**KNODSENBURG**, buit., pr. Z. H., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Bodegraven*; groot 32,8065 bund.

**KNOEST (DE)**, p., pr. Utr., gem. *Oud-Wulven*; groot 142,6003 bund.

**KNOKKAARD (DE)**. } Zie STRIJDEERS-  
**KNOKKERT (DE)**. } GAT-POLDER.

**KNOLLE**, b., pr. Fr., gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, met 1 h. en 8 inw.

**KNOLLE**, landh., pr. Fr., gem. *Stellingwerf-Oosteinde*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Oosterwolde*; met 130,8760 bund.

**KNOLLENDAM**, d., pr. N. H., aan de *Zaa*n, door welke het in twee deelen gescheiden wordt, Oost-Knollendam en West-Knollendam geheeten. Het eerste, Oost-Knollendam, arr. en  $\frac{5}{2}$  u. Z. W. van *Huorn*, kant. en  $2\frac{1}{2}$  u. W. van *Purmerende*. reg. kant. *Zaandam*, postk. *Wormerveer*. gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van *Wormer*, het laatste, West-Knollendam. arr. en  $\frac{5}{2}$  u. N. O. van *Haarlem*, kant. en  $2\frac{1}{2}$  u. N. van *Zaandam*, postk., gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Wormerveer*. Oost- en West-Knollendam zijn alzoo 2 geh., welke te zamen een kerkdorp uitmaken, dat bij den naam Knollendam bekend is. Men telt er 58 h. en 300 inw., die van boerderij, handel en visscherij bestaan. Er zijn 2 oliemolens.

De Herv. maken, met die van *Marken-Binnen*, eene gem uit van de klass. van *Haarlem*, ring van *Zaandam*. De 30 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Knollendam-Krommeniedijk-en Markens-Binnen*, welke te West-Knollendam eene kerk en predikantswoning heeft. De R. K. parochiëren te *Wormer* en *Krommeniedijk*. Er is 1 school te *Oost-Knollendam*.

Kermis Zondag na *St. Victor*.

**KNOLLENDAM (OOST-)**, geh., pr. N. H.; met 31 h., 70 inw. en eene school met 40 leel.

**KNOLLENDAM (WEST-)**, geh., pr. N. H.; met 26 h. en ruim 120 inw. De Herv. kerk heeft eenen houten toren, doch geen orgel. De kerk der Doopsgez. heeft toren noch orgel.

**KNOLLENDAM-KROMMENIEDIJK-EN-MARKEN-BINNEN**, Doopsgez. kerk. gem., pr. N. H.; met ruim 110 ziel., en twee kerken, als: ééne te West-Knollendam en ééne te Krommeniedijk.

**KNOOPSHOFTE**, geh., pr. Ocer., gem. *Ambt-Ahmelo*; met 100 h. en 490 inw.

**KNORRENBURG**, b., pr. N. H., gem. en  $\frac{5}{2}$  min. N. van *Haarlem*; met 3 h. en 15 inw.

**KNOSENS**, b., pr. Fr., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Bolsward*.

**KNOTTER-POLDER** of **KRONESTEINSCHIE-POLDER**, p., pr. Z. H., gem. *Sooterwoude*; groot 122,1059 bund.

**KOBAARD**. Zie **KUBAARD**.

**KOCKANGE**. Zie **KOEKANGE**.

**KOCKENGEN**, gem., pr. Utr., arr. *Utr.*, kant. *Maarssen*, postk. *Loenen* en *Utrecht* (3 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Deze gem. bevat het d. *Kockengen*, de geh. *Spengen* en *Kockengen-Lokhorst-geregt*; telt 101 h. en 650 inw., die van veeteelt en kaashandel bestaan. Er zijn 1 bierbrouwerij, 1 scheepstimmerwerf en 1 klompenmakerij.

De 460 Herv. behooren tot de gem. *Kockengen-en-de-Haar*. De 40 Chr. Afges. maken eene gem. uit. De 150 R. K. behooren tot de stat. van *Teekopen-Kockengen* en de 8 Isr. tot de rings. van *Maarssen*. Er is in deze gem. 1 school met 100 leel.

Het d. *Kockengen* of *Kokkengen*, ook wel *Kokkengen*, ligt  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van *Utrecht*,  $1\frac{1}{2}$  u. W. van *Maarssen*. Men telt er 61 h. en 420 inw. De Herv. kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De kerk der Chr. Afg. heeft toren, noch orgel.

Kermis Dingsdag na *Pinksteren*.

**KOCKENGEN (POLDER-VAN)**, p., pr. Utr., gem. *Kockengen*.

**KOCKENGEN-EN-DE-HAAR**, kerk. gem., pr. Utr., klass. van *Utr.*, ring van *Mijdsrecht*; met 500 ziel.

**KOCKENGEN-LOKHORST-GEREGT**, geh., pr. Utr., gem. *Kockengen*; met 16 h. en 100 inw.

**KOCKINGE**. Zie **KOEKANGE**.

**KOCKSMAAR**. Zie **KOKSMAAR**.

**KODIJK (DE)** of **DE KOEDIJK**, water, pr. N. H., hetwelk, uit de *Togt-*

sloot voortkomt, en zich in de Rijk-pervaart ontlast.

**KODIJK (DE GROOTE-)** of DE GROOTE-KOEDIJK, water, pr. *N.H.*, gem. *Jisp*, hetwelk uit de Sluissloot voortkomt, en in het Kromme-rif uitloopt.

**KODIJK (DE KLEINE-)** of DE KLEINE-KOEDIJK, water, pr. *N.H.*, hetwelk uit het Zwedt voortkomende, en in het Kromme-rif uitloopt.

**KOEBAARD.** Zie KUBAARD.

**KOEBULT-ZAND**, zandvlakte op *Eijerland*, pr. *N.H.*, gem. *Tezel*; groot nagenoeg 30 bund.

**KOECKAENGEN.** Zie KOEKANGE.

**KOEDIEP**, ook OOSTERMOERSCHIEDIEP, watertje, pr. *Dr.*, dat uit de veeën voortkomt en zich met het Steenbeerdiep vereenigt, om het Lieverderdiep te vormen.

**KOEDIEP (HET)**, water, pr. *Gron.*, dat ten N. van Oostwold een begin neemt en tot aan de Eekste loopt.

**KOEDIK**, d., pr. *N.H.*, arr., kant., postk. en 1 u. N. N. O. van *Alkmaar*, gem. *Koedijk-en-Huiswaard*. Men telt er 114 h. en 630 inw., en met het geh. Zuidend 132 h. en 700 inw.

De Herv. maken met de overige uit de gem. Koedijk-en-Huiswaard eene gem. uit van de klass. van *Alkmaar*, ring van *Scharwoude*. De R.K. parochiëren te *Alkmaar*. De dorps. telt 80 leerl.

Kermis den 2den Zondag in Sept.

**KOEDIJK (DE).** Zie KODIJK (DE).

**KOEDIJK (NOORDEINDE-VAN-).** Zie IN-KOEDIJK.

**KOEDIJK-EN-HUISWAARD**, gem. en heerl., pr. *N.H.*, arr., kant. en postk. *Alkmaar* (20 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Koedijk, het geh. het Zuidend en een ged. van het geh. Huiswaard; beslaat 948,5854 bund., en telt 134 h. inet 820 inw., die meest bestaan van landbouw en het maken van boter en kaas; ook is er 1 korenmolen.

De 750 Herv. maken de gem. van *Koedijk* uit. De 2 Doopsgez. en de 65 R. K. behoreen kerkelijk tot *Alkmaar*. Er zijn twee scholen.

**KOEDIJKER-VAART (DE)**, water, pr. *N.H.*, dat bij de stad *Alkmaar* een begin neemt en bij *Petten*, door eene sluis zijn water in de Noordzee ontlast.

**KOEDOOD (DE)**, water, pr. *Z.H.*, gem. *Rhoon-Oud-en-Nieuw-Pendrecht*, dat door dammen en sluisen is binnengedijkt: thans tot eenen opmaalboezem dient en door eene sluis gemeenschap heeft met de Oude-Maas.

**KOEDOOD (DE)**, geh., pr. *Z.H.*, gem. *Rhoon-Oud-en-Nieuw-Pen-*

*drecht*, 1 u. Z. O. van *Rhoon*; met 6 h. en 40 inw.

**KOEFIRDE.** Zie KOEVRDE (DE).

**KOEGRAS (HET)** of de VIJF-PACHTHOEVEN, bij de landlieden meer bekend als het BUITENVELD, dijk, pr. *N.H.*, ged. gem. *den Helder-en-Huisduinen*, ged. gem. *Calandsog*; 3875,0391 bund. groot. Er staan 47 h., met 350 inw., welke een geh. uitmaken.

**KOEHOOL**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*,  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van *Tjummarm*; groot 31,6140 bund.

**KOEHOORN** of KOUHORN, b., pr. *N.H.*, gem. en 1 u. W. van *Buiksloot*.

**KOEI-WACHT.** Zie KOEWACHT.

**KOEKAMP**, weideveld, pr. *Z.H.*, gem. *'s Gravenhage*, in het *Haagschebosch*.

**KOEKAMP (DEN)**, bosch, pr. *Gron.*, gem. *Vlagentwede*, 10 min. N. van *Ter-Apel*.

**KOEKANGE**, KOCKANGE, KOKKANGE, COCKANGE, KOCKINGE of COEKINGE, oudtijds KOUKAENGE en KUKANGHE, d., pr. *Dr.*, arr. en 9 u. Z. W. van *Assen*, kant. en 2 u. O. van *Meppel*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. van *de Wijk*. Het telt 100 h. en 600 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw., bijna allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Meppel*. De kerk is niet zeer groot. De weinige R. K. parochiëren te *Meppel*. De dorps. telt 100 leerl.

**KOEKANGER-AA.** Zie AA (KOEKANGER-).

**KOEKEN-DIJK**, dijk, pr. *N.H.*, langs de Zuiderzee zich uitstreckende van *Schardam* tot *Dregterland*.

**KOEKEN-DIJK**, heemr., pr. *N.H.*, kant. *Edam*. Het bevat de p. de Beetsers-koog en de Schardammer-koog en beslaat 573,3459 bund.

**KOEKOEK**, herb., pr. *N.Br.*, gem. *Loon-op-Zand*, in het geh. *de Moer*.

**KOEKOEK (DE)**, plaat in den *Biesbosch*, pr. *N.Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

**KOEKOEK (DE)**, p., pr. *N.Br.*, gem. *Zevenbergen*; 54,5313 bund.

**KOEKOEK (DE)**, boerd., pr. *Utr.*, gem. *Bildd*, een ged. uitmakende van het landg. *Eyckenstein*.

**KOEKOEK (DE)** of DE KOEKKOEK, b., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. O. van *Ijsselmuiden*; met 2 h. en 10 inw.

**KOEKOEK (DE)**, waterplas, pr. *Over.*, gem. *Ijsselmuiden*, in het geh. *de Koekoek*; groot bijna 350 bund.

**KOEKOEK (DE)**, herb., pr. *Gron.*, gem. en 1 u. W. van *Noorddijk*.

**KOEKOEK (GAT-VAN-DEN-)**, kil in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*, dat uit den *Ham* komt en in den *Amer* valt.

**KOEKOEK (DE GROOTE-)** en **KLEINE-**. 2 p., pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*; de eene groot 40,1160 en de andere 19,3200 bund.

**KOEKOEKSCHE-VEER** of **KOEKOEKSVeer**, voetveer over de Lek, tusschen de pr. *Utr.* en *Z. H.*,  $\frac{3}{4}$  u. W. van Jaarsveld.

**KOEKOEKSLANDEN**, streek lands, pr. *Over.*, gem. *IJsselmuiden*; met 7 h. en 30 inw.

**KOEKOEKSPLAATJE**, plaat, pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*, tegenover de haven van de Lage-Zwaluwe.

**KOEKOEKSWAARD**, uiterw. tegen de riv. de Lek, pr. *Z. H.*, gem. *Tienhoven*; groot 33 bund.

**KOELEUCHT** of **KOELUCHT**, herb., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Kamperveen*, in de huurs. *de Zande*.

**KOELEMBERG**, bergtop, pr. *Over.*, gem. *Markelo*.

**KOELUCHTER-GAT**, vaarw. in den *IJssel*, pr. *Over.*, beneden de *Wellekoem*. Zie *Koum*. (plaat.)

**KOENENKADE**. Zie **KARNEMELKSKADE**. (NIJENSHUISJES.)

**KOENJERS-HUISJES**. Zie **KOENSNDJK**. Zie **GRAAF-JANSDIJK**.

**KOEPSEL (DE)**, buit., pr. *Geld.*, gem. *Nijmegen*, in het d. *Hees*; 1,0020 bund. groot.

**KOEPLAAT** of **ROTTUMER-PLAAT**, zandplaat in de *Wadden*, ten N. van de pr. *Gron.*

**KOEPOORTSWEG**, b., pr. *N. H.*, gem. en 12 min. van *Hoorn*; met 68 h. en 280 inw.

**KOERHUIS (HET)**, boerd. en herb., pr. *Over.*, gem. en Z. van *Deventer*, aan het einde van de *Marsch*.

**KOERHUIS-BEEK**, dat ged. van de *Dorthsche-beek*, in de pr. *Over.*, hetwelk langs het *Koerhuis* naar den *IJssel* loopt.

**KOERLAND (HET)**, boerd., pr. *N. H.*, gem. *Velsen*, 10 min. van de *Zandpoort*; groot 8,2120 bund.

**KOESCHANS-SLUIS (DE)**, sluis, pr. *N. Br.*, gem. en omstreeks  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Geertruidenberg*, in den *Steehovensche-dijk*.

**KOESTAL**, duinvallei, pr. *N. H.*, gem. de *Beide-Katwijken-en-het-Zand*, 5 min. Z. W. ten W. van *Katwijk-aan-den-Rijn*; 60,3348 bund.

**KOESTRAAT**, ook wel verkeer-

delijk *Kooistraat*, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Liempde*; met 29 h. en 180 inw.

**KOETEN**. Zie **COTREN**.

**KOETENBURG**, p., pr. *N. H.*, gem. *Haringcarspel*; groot 53,6060 bund.

**KOEIWIJK**. Zie **KOOTWIJK**.

**KOEVERD** of **KOEVERT**, h., pr. *N. Br.*, gem. *Hiltarenbeek*, ged. van het geh. *Dun*, aan de *Reusel*.

**KOEVRORDE (DE)**, **KOEVRORDERMEER**, **KOEVRORDERMEER**, **KOEVRORDERMEER** of **KOEVRORTERMEER**, oudtijds de **KOEFERDE**, meer, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*.

**KOEVRORDEN**, kerk. ring, pr. *Dr.*, klass. van *Koeverdorden*. Het bevat de gem.: *Koeverdorden*, *Borger*, *Dalen*, *Emmen*, *Odoorn*, *Oosterhesselen*, *Roswinkel*, *Schoonebeek*, *Sleen*, *Westerbork* en *Zweelo*; met 11,500 ziel., 11 kerken en 12 Predikanten.

**KOEVRORDEN**, gem., pr. *Dr.*, arr. *Assen*, jud. kant. *Hoogeveen*, adm. kant. *Dalen*, postk. *Koeverdorden* (4 m. k., 3 s. d.). Zij bevat de st. *Koeverdorden*, en de geh. het *Klooster*, de *Loo*, *Padhuis*, *Pikveld*, *Steenwijks-Moer*, *Vlieghuis* en *Weijerswold*; beslaat 4032,5368 bund., en telt 346 h., met 2550 inw., die van den landbouw en den handel bestaan.

De 1950 Herv. maken eene gem. uit, die tot de klass. en ring van *Koeverdorden* behoort. De 150 R. K. maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Zolland-en-Drenthe* behoort. De 450 lsr. maken eene rings. uit, die tot het synag. res. van *Zwolle* behoort, bij welke de dienst gedaan wordt door eenen Voorlezer en waartoe de bijkerk te *Sleen* behoort. Er zijn zes scholen.

De st. *Koeverdorden*, *Koeverdorden* of *Koeevoorden*, in het Latijn *Covordia*, ligt 9 u. Z. Z. O. van *Assen*,  $3\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van *Hoogeveen*, 1 u. Z. van *Dalen*;  $52^{\circ}39'40''$  N.Br.,  $24^{\circ}24'20''$  O.L. Zij heeft 5 voorname en eenige achterstraten, welke ruim 300 welgetimmerde burgerwoningen bevatten, bewoond door 1710 inw.

Het enige openbare gebouw is: het *Stadhuis*. De Herv. kerk heeft de gedaante van eenen koepel, en eenen toren en een orgel. De R. K. kerk, toegeheiligd aan *O. L. Vrouw*, heeft een torentje en een orgel. De *Synagoge* is een klein, doch net gebouw.

Liefdadige gestichten zijn: het *Wees- of Armbuis*, waar behoeftige weezen, alle van de Hervormde godsdienst verpleegd, en oude lieden van de zelfde godsdienst in opgenomen worden; een fonds, onder den naam van *Gasthuis*,

waaruit vele behoeftigen eene weke-  
lijksche toelaag genieten; eene Bank  
van Leening en een Depart. der Maats.:  
*Tot Nut van 't Algemeen*. De stads-  
telt 225, de Fransche school 20 leerl.

Jaarmarkt den 9 April, den 14 Mei,  
den 18 Junij, den 16 Julij, den 29  
Augustus, den 17 September, den 22  
en den 29 October, den 5 en den 12  
November. Weekmarkt des Maan-  
dags en Donderdags. (DE).

**KOEVORDERMEER**. Zie **KOEVRDE**  
**KOEVORDSCHE-VECHT** of **KLEINE-  
VECHT**, water, pr. *Dr.*, dat uit de  
zamenvloeiing van het Loodiep, het  
Drostendiep en het Schoonebeker-  
diep ontstaat, en in de pr. *Over.*, in  
de Groote-Vecht valt.

**KOEWACHT**, gem., pr. *Zeel.*, arr.  
*Gocs*, kant. *Hulst*, postk. *Sas-van-  
Genl.*, *Neuzen en Hulst* (11 m. k.,  
5 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Koe-  
wacht, de geh. St. Andries, Nieu-  
wenmolen. Oudenmolen en het Zand,  
beslaat 2037,8227 bund. en telt 319 h.,  
met 1870 ziel., die meest van land-  
bouw bestaan. Er zijn 2 hierbrouwe-  
rijen, 4 klompenmakerijen, 2 grut-  
terijen, 1 leerlooierij en 2 windko-  
renmolens.

De 1840 R. K. maken eene par. uit,  
welke tot het apost. vic. van *Breda*,  
dek. van *Hulst*, behoort, en door  
eenen Pastoor en eenen Kapellaan  
wordt bediend. De kerk dezer gem.  
staat echter op Belgisch grondgebied.  
De 20 Herv. behooren tot de gem. van  
*Axel*. Er is eene school met 180 leerl.

Het d. Koewacht ligt 8 u. Z. W. van  
Goes, 2 u. Z. O. van Hulst. Men  
telt er 60 h. en 320 ziel. Er is een  
expedietie-kantoor der in- en uit-  
gaande regten.

Kermis den 1en Zondag in Mei en  
den 1en Zondag in September.

**KOEWEIDE**(DE), p., pr. *N. Br.*, gem.  
*Almkerk-en-Uitwijk*; 4,3570 bund.

**KOEWEISTRAAT**, dijkweg, pr.,  
*N. Br.*, gem. *Oosterhout*, loopende  
van den Hout naar het geh. Steelhoeven.

**KOFFIJBOONSPLAAT**, plaat in de  
*Wadden*, ten N. van de pr. *Fr.*

**KOGERPOLDER**, p., pr. *N. H.*,  
gem. *Akerstoot*; groot 26,0160 bund.

**KOGGE** (NIEUWDORPER). Zie  
NIEDORPER-KOGGE (1).

**KOGGE-POLDER**, p., pr. *N. H.*,  
ged. gem. *Hoogwoud-en-Aartsuwoud*,

ged. gem. *Abbekerk-en-Lambertscha-  
gen*; groot onder *Hoogwoud-en-  
Aartsuwoud* 251,1737 bund.

**KOGJES-POLDER** of **TUINPOLDER**,  
p., pr. *Z. H.*, gem. *Warmond*; 51 bund.

**KOHLBERG**, geh., pr. *Limb.*, gem.  
*Kerkrade*; met 10 h. en 50 inw.

**KOIJEN** of **KOOIJEN**, b., pr. *Fr.*, gem.  
*Tieljerksteradeel*, onder *Hardegarijp*.

**KOINRIJP**. Zie **GOINGARIJP**.

**KOKANGE**. Zie **KOEKANGE**.

**KOKENGEN**. Zie **KOCKENGEN**.

**KOKHEIM**. Zie **KAAKHEEM**.

**KOKPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem.  
*Warmond*; groot 31 bund.

**KOKS**. Zie **Kox**.

**KOKSHEUVELS** (DE) of **OPKOMST-  
VAN-VREUGDERIJK**, p., pr. *N. Br.*, ged.  
gem. *Oosterhout*, ged. gem. *Raams-  
donk*; groot 20,1485 bund.

**KOKSHORN**. Zie **RIJKDORP**.

**KOKSMAAR** of **KOCKSMAAR**, water,  
pr. *Gron.*, dat bij den *Elswerderdam*  
een aanvang neemt.

**KOKSWIJK**, buurs., pr. *Gron.*,  
gem. *de Leek*, 7 min. van *Zeven-  
huizen*; met 31 h. en 150 inw.

**KOL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  
20 min. Z. O. van *Tongelree*; met 6 h.,  
20 inw. en 1 korenmolen op de *Run*.

**KOLCKEN**. Zie **KOLKEN** (DE).

**KOLDEHAM**. Zie **COLHAM**.

**KOLDEHOOL**, geh., pr. *Fr.*, gem.  
*Rauwerderhem*, N. van *Rauwerd*;  
met 3 h. en 18 inw.

**KOLDEHORN**. Zie **KOUDEHORNE**.  
**KOLDENHOVE** of **KOLDENHOEVEN**,  
landg., pr. *Getd.*, gem. en 1½ u. Z. O.  
van *Oldebroek*; groot 59,2050 bund.

**KOLDERDAM**, dijk, pr. *Fr.*, gem.  
*Hemelumer-Oldcphaert-en-Noord-  
wolde*, welke van den zuidelijken dijk  
van het *Workumer-Nieuwland* naar  
de *Kolderbrug* loopt.

**KOLDERGRAVEN**, waterloop, pr.  
*Over.*, gem. *Ambt-Almelo*, die naar  
de *Nieuwe-graven* loopt.

**KOLDERROY**. Zie **KULENRODE**.

**KOLDERSLOOT**, water, pr. *Fr.*,  
gem. *Hemelumer-Oldcphaert-en-  
Noordwolde*, dat, uit de *Kleine-Gers-  
sloot* komt en in de *Vard* loopt.

**KOLDERVEEN**, d., pr. *Dr.*, arr.  
en 9 u. Z. W. van *Assen*, kant., postk.  
en 1 u. N. W. van *Meppel*, gem. en  
½ u. Z. W. van *Nijveen*. Het wordt  
verdeeld in de b. *Kolderveensche-dijk*  
en *Kolderveensche-Bovenboer*, en be-

(1) Eveneens zoeke men de overige met **KOGGE** zamengestelde namen op de woor-  
den van onderscheiding.

vat 120 h. en 745 inw., die meest bestaan van landbouw en veenderij.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Kolderveen-en-Dinxterveen*. De kerk is een zeer oud gebouw. De dorps. telt 130 leelr.

**KOLDERVEENSCH E - BOVEN - BOER**, b., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Nijeveen*, het N. ged. van het d. *Kolderveen*; met 64 h. en 400 inw.

**KOLDERVEENSCH E - DIJK**, b., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Nijeveen*, het Z. ged. van het d. *Kolderveen*; met 56 h. en 270 inw.

**KOLDERVEENSCH E - OOSTER - GRIFTEN** **KOLDERVEENSCH E - WESTER - GRIFT**, twee vaartjes, pr. *Dr.*, welke van *Kolderveen* naar het *Mepelerdiep* loopen.

**KOLDERVEEN - EN - DINXTER - VEEN**, kerk. gem., pr. *Dr.*, klass. en ring van *Meppel*, met 1150 ziel. en 1 kerk te *Kolderveen*.

**KOLDERWAARD**. Zie *CHARLOIS*.

**KOLDERWISKE**. Zie *TERWISGA*.

**KOLDERWOLDE**, **KOLDERWOLDE**, **KOUDEWOLDE** of **KOUDEWOLDE**, d., pr. *Fr.*, arr. en 5 u. Z. W. van *Sneek*, kant. en 2 $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Hindeloopen*, postk. *Bolsward* en *Franeker*, gem. *Hemelumer - Oldephaert - en - Noordwolve*; met 9 h. en 50 inw., die meest bestaan van landbouw en veehandel. Ook heeft men er veenderijen.

De inw., op 7 na alle Herv., behooren tot de gem. *Oudega-en-Kolderwolve*. De 7 R.K. parochiëren te *Balk*. De kinderen gaan school te *Oudega*.

**KOLDIJK**, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *Idaarderudeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Idaard*, aan de *Grouwster*-vaart.

**KOLDIJKSTER - RAK**. Zie *GALLE* (DE).

**KOLDUM**. Zie *KOUDUM*.

**KOLENBERG**. Zie *COELENBERG*.

**KOLENKOLK** (DEN), landg., pr. *Geld.*, gem. *Gorssel*; 50,5880 bund.

**KOLHAM** of **KOLHEN**, boerenerf, pr. *Gron.*, gem. *Kloosterburen*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Hornhuizen*.

**KOLHORN** of **KOLBOORN**, d., pr. *N. H.*, arr. en 5 u. N. ten O. van *Alkmaar*, kant., postk. en 2 u. O. van *Schagen*, gem. *Barsingerhorn - Kolhorn - en - Haringhuizen*, 1 u. N. van *Barsingerhorn*. Men telt er 118 h. en 630 inw., die bestaan van landbouw, veeteelt en visscherij.

De 460 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Alkmaar*, ring van *Zijpe*. De Doopsgez. behooren tot de gem. van *Barsingerhorn - Kolhorn - en - Wieringerwaard*. De R. K. parochië-

ren te *Schagen*. De dorps. telt 100 leelr.

**KOLHORNEDI EP** (HET), water, pr. *N. H.*, dat van *Kolhorn* af door de ten jare 1844 ingedijkte landen loopt.

**KOLINGS** (DE) of *DE KONS*, water, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer - Oldephaert - en - Noordwolve*, dat, van de *Ringsloot* van het *Workumer - Nieuwland* afkomende, in het *Haanmeer* uitloopt.

**KOLINSPLATE**. Zie *COLIINSPLAAT*.

**KOLK** (DE), geh., pr. *N. H.*, gem. *Hoogwoud - en - Aartswoud*; met 11 h. en 70 inw.

**KOLK** (DE), havenpl., op het eil. *Wotphaartsdijk*, pr. *Zeel*.

**KOLK** (DE), haven van het vlek *de Jouwer*, pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*.

**KOLK** (DE), landg., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. ten O. van *Deenter*.

**KOLK** (DE), b. van het d. *Kolderveen*, pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Nijeveen*; met 2 h. en 12 inw.

**KOLK** (DE GROOTE - en DE KLEINE -), de W. en de N. inham van het *Workumer - meer*, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*.

**KOLK** (DE NIEUWE -). Zie *BROUWERKOLK*.

**KOLK** (DE OOSTER -), ook wel *DE KOLK - VAN - DUSSEN* of enkel *de Kolk*, geh., pr. *N. H.*, gem. *Hoogwoud - en - Aartswoud*, N. O. van *Hoogwoud*; met 7 h. en 40 inw.

**KOLK** (DE OUDE -), water, pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal - Tetterode - Aalbertsberg - en - de - Vogelenzang*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Overveen*.

**KOLKDIJK**, b., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Oostzaan*; met 3 watermolens en ongeveer 20 inw.

**KOLKEN** (DE) of *DE KOLKEN*, laag land, pr. *Fr.*, gem. *Oost - Dongeradeel*, ten Z. van het d. *Anjum*; aan de *Zuider - Ee*.

**KOLKEN** (DE) of *DE KOLKEN*, twee diepe wielen, pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, aan den *Zeedijk*, nabij *Koehool*.

**KOLKEN** (DE), meertje, pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Driezum*.

**KOLKEN** (DE), waterplassen, pr. *Gron.*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Hornhuizen*.

**KOLK - EN - HERTME**, R.K. stat., pr. *Over.*, aartspr. *Twenthe*; met 700 ziel., en eene kerk te *Hertme*.

**KOLKENWAARD**, uiterw., pr. *N. Br.*, gem. *Wijk - en - Aalburg*, groot 7,0100 bund.

**KOLKESLOOT** (GAT - VAN - DE -), kil in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made - en - Drimmelen*.

**KOLKHOFF**, buit., pr. *Geld.*, gem.



*Vorst*, 10 min. Z. van *Twello*, aan den straatweg van Deventer op Holland; groot 1,6440 bund.

KOLKHUIZEN, b., pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, 1½ u. O. van *Birdaard*.

KOLKRIJK (HET), water, pr. *Geld.*, dat uit de buurs. de *Vrijheid*, het water in de stadsgracht van *Elburg* voert, en van daar naar zee uitstroomt.

KOLKSLUIS, sluis in *Amsterdam*, pr. *N. H.*, in den *Zeedijk*, dienende om het water in het *IJ* te lozen.

KOLKSLUIS, sluis, pr. *N. H.*, te *Spaarndam*, dienende tot uitwatering van het boezemwater van het Hoogheemraadschap van *Rijnland*.

KOLKSLUIS, sluis, pr. *N. H.*, gem. *Zijpe-en-Hazepolder*, 5 min. N. van het *Zand*.

KOLKSLUIS, sluis, pr. *Over.*, nabij KOLK-VAN-DUSSEN (DE). Zie KOLK (DE OOSTER-).

KOLKWETERING (DE OUDE- en DENIEUWE-), waterloopen, pr. *Over.*, onder *Heino*.

KOLLEMONDE. Zie COLMONT.

KOLLUM, kerk. ring, pr. *Fr.*, klass. van *Dockum*, met de gem.: *Kollum*, *Augsbuur* of *Lutkewoude-en-Kollumerzwaag*, *Augustinusga-en-Surhuizum*, *Buitenpost-en-Lutkepost*, *Burum-en-Munnekezijl*, *Drogeham*, *Gerkesklooster*, *Oudwoude-en-Westergeest*, *Surhuisterveen*, *Twijzel-en-Kooten*, *Veenwouden* en *Zwaag-Westende*. Men heeft er 17 kerken, 12 Predikanten en 14,500 zielen.

KOLLUM, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, arr. *Leeuwarden*, kant. *Dockum*, bevattende het vl. *Kollum* met zijn bevoor; groot 2156,5751 bund.

KOLLUM, vl., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, arr. en 6 u. N. N. O. van *Leeuwarden*, kant. en 2½ u. Z. O. van *Dockum*, hulpk. van de postk. *Gron.*, *Leeuwarden* en *Dockum*. Men telt er 341 h. en ruim 2030 inw. en, met de geh. de *Pomp* en *Kollumerterp*, 358 h. en ongeveer 2140 inw., die meest bestaan van landbouw, veeteelt, handel en vischvangst. Er zijn 1 vellenblooterij, 1 leerlooijerij, 1 lijnbaan, 1 wolkammerij en verwerij, 1 rogge- en olie-, 1 olie- en 1 mout- en korenmolen en het gemeentehuis van *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*.

De 2130 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Dockum*, ring van *Kollum*. De kerk heeft eenen fraaijen naaldtoren. De Doopsgez. behooren

tot de gem. van *Zwaag-Westende*; de 10 R. K. tot de stat. van *Dockum*.

Er zijn te *Kollum* eene *Waag*; een *Armhuis*; een *Gasthuis* of *Hofje*; eene dorps. met 105 leerl. en eene school aan het *Westende* met 120 leerl.

Jaarmarkt 1 Julij en 1 September; Paardenmarkt 12 April; Weekmarkt des Maandags.

KOLLUMERLAND, landstr., pr. *Fr.*, het Z. en Z. W. ged. van de gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*.

KOLLUMERLAND-EN-NIEUW-KRUISLAND, gem., pr. *Fr.*, arr. *Leeuwarden*, kant. *Dockum*, hulpk. *Kollum* (8 m. k., 4 s. d., 1 j. d. adm. no. 5). Zij bevat de d.: *Kollumerzwaag*, *Westergeest*, *Kollum*, *Oudwoude*, *Augsbuur*, *Burum* en *Munnekezijl*; beslaat 8303,8191 bund., en telt 977 h. met 6250 inw., die meest bestaan van landbouw, veeteelt en veenderij. Men heeft er 2 branderijen; 2 leerlooijerijen; 1 wolkammerij en verwerij; 1 olie- en 4 korenmolens.

De 6200 Herv. maken de gem. *Augsbuur* of *Lutkewoude-en-Kollumerzwaag*, *Burum-en-Munnekezijl*, *Kollum* en *Oudwoude-en-Westergeest* uit, welke tot de klass. van *Dockum*, ring van *Kollum*, behooren. De 30 Doopsgez. maken de gem. van *Zwaag-Westende* uit. De 20 R. K. parochiëren te *Dockum*. Er zijn 8 scholen.

KOLLUMER-TERP, geh., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, ½ u. N. N. O. van *Kollum*; met 3 h. en 30 inw.

KOLLUMER-UITERDIJKSCHE-KLUFT, ook enkel KOLLUMERKLUFT, een der vier b., waarin het vl. *Kollum*, pr. *Fr.*, verdeeld is.

KOLLUMER-ZWAAG, d., pr. *Fr.*, arr. en 5 u. O. N. O. van *Leeuwarden*, kant. en 2 u. Z. Z. O. van *Dockum*, hulpk. *Kollum*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*. Men telt er 84 h. en ruim 510 inw., die meest bestaan van den landbouw, alsmede in het snijden en verkoopen van dekriet (*Phragmites Communis*), het verkoopen van jonge stoppel-, els- en berkenboompjes, het maken van roop of strootouw, van roggestroo gedraaid, hetwelk zij bij de bind verkoopen en op hunne hoofden door geheel *Groningerland* dragen; ook wonen hier vele handelaren in grove *Friese* kaas, welke zij op wagens in de pr. *Gron.* verkoopen, waar zij tevens oude paarden opkopen of voor kaas inruilen. De inw., op 4 na allen Herv.,

behooren tot de gem. van *Augsbuur* of *Lutkevoude-en-Kollumerzwaag*, die hier eene kerk heeft, met eenen zwaren stompden toren, doch zonder orgel. De 4 R. K. parochiëren te *Dockum*. De dorps. telt 90 leerl.

**KOLLUMER-ZWAAG-WESTEINDE.** Zie ZWAAG-WESTEINDE.

**KOLMEER.** p., pr. *Fr.*, gem. *Wor-KOLONIEWIJK*, zijtak van de *Dedemsvaart*, pr. *Oer.*, uit het vijfde punt, naar de Ommerschans loopende.

**KOLONELSDIEP.** Zie CASPER-ROKOLONIEN DER-MAATSCHAPPIJ-VAN-WELDADIGHEID, koloniën, gesticht door de Maatschappij van Weldadigheid, bestaande uit drie gewone koloniën, onderscheiden en afgedeeld door de Nos. 1, 2 en 3. Voorts uit de Ommerschans, hoofdzakelijk bestemd voor bedelaars, tevens de verblijfplaats der strafkolonisten; verder 3 gestichten te Veenhuizen, van welke 1 is voor weezen en de 2 andere meest voor bedelaars, en eindelijk Wateren, zijnde een opvoedingsinrigting voor den landbouw.

Deze koloniën bevatten 545 gebouwen, waaronder 4 kerken, 5 hoofdgebouwen, 108 bijgebouwen, 13 scholen, 11 afzonderlijke fabrieken, 39 groote hoeven en 373 kleinere; 2348 bund. bewerkte gronden en ongeveer 12.000 ziel.

**KOLVERSCHOTEN**, eigenlijk COLVERSCHOTEN, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Lienden*, 3 min. N. van *Aalst*; groot 27.6600 bund.

**KOM (DE).** Zie JONKVROUW-BENOORDEN (GROOT-).

**KOMANSLAND**, vermoedelijk vroeger *KOOIMANSLAND*, p., pr. *Z. H.*, gem. *Heinenoord*, een ged. uitmakende van de *Zomerlanden-van-Heinenoord*.

**KOMMANDEURS-UITERWAARD** of **GRIEKSCHE-UITERWAARD**, p., pr. *Geld.*, gem. *Rhenen*.

**KOMMERDIJK**, geh., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. W. van *Gent*; met Galgendaal 66 h. en 520 inw. tellende.

**KOMMERRUST**, boerd. met optrek, pr. *N.H.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. O. van *Naarden*; groot 39,0435 bund.

**KOMMERSTEIN**, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*, 20 min. N. W. van *Holwierda*; groot ongeveer 40 bund.

**KOMMER-STRAAT**, geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Tilburg*; met 2 h. en 10 inw.

**KOMMER-ZIJL.** geh., pr. *Gron.*, ged. gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N.O. van *Grijskerk*,

ged. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. Z. W. van *Oldehove*; met 50 h., 280 inw., en eene school met 80 leerl. en eene sluis, de *Kommerzijl* of *Opslagterzijl*.

**KOMMERZIJLSTERRIJT** of **OUDE-RUR**, water, pr. *Gron.*, hetwelk te *Kommerzijl* een begin neemt en door het *Rotsgat* in de *Hunse* loopt.

**KOMP.** Zie **KAMP.** (**PAGNIE.** **KOMPAGNIE.** Zie **NIJEUWE-COM-KONIJERSHUISJES** of **KOENJERSHUISJES**, vijf huisjes, pr. *Zeel.*, gem. en nabij het d. *Noordgouwe*.

**KONIJNEN-BELTEN**, heuvelen in de buurs. *Westerholte*, onder *Zwolverkerspel*, ruim  $\frac{1}{2}$  u. van *Zwolle*. **KONIJNENBERG**, dijk, pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Oostburg*.

**KONIJNENHUIS.** Zie **GENOENHUIS.** **KONIJNENWAL**, wandelplaats even buiten de st. *Tiel*, pr. *Geld.*

**KONIJNHUIS.** Zie **KONIJNENHUIS.** **KONINGRIJK (GROOT-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. de *Mijt-Krabbe-en-Nadort*; groot 107,9042 bund.

**KONINGRIJK (KLEIN-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. 's *Gravendael-en-Leerambacht*, en gem. de *Mijt-Krabbe-en-Nadort*; groot 18,5390 bund.

**KONINGSBEEMD**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Heerten*; met 9 h. en 50 inw.

**KONINGSBOSCH**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. ten Z. O. van *Echt*; met 4 h., 20 inw. en een kantoor van in- en uitgaande rechten, hetwelk onder den naam van het *Kantoor-te-Echterbosch* bekend is.

**KONINGSBUREN** of **DE KONINGSBUURT**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Franeke-radeel*.  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Midlum*; met 30 h., 150 inw., 2 kalkovens, 6 steenbakkerijen en 2 houtzaagmolens.

**KONINGSDIEP.** Zie } **ADUARDERDIEP.**  
} **BOORN.**

**KONINGSDIJK**, dijk beneden den *Tielerwaard*, pr. *Geld.*, van het geh. *Vogelswerf*, onder *Heukelom*, naar *Asperen* loopende.

**KONINGSDUIN**, duinontginning, pr. *Z. H.*, gem. *Castricum-en-Bakkum*; groot 1049,6820 bund.

**KONINGSHOF**, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Valburg*, op eene woerd, waaruit oudheden zijn opgedolven.

**KONINGSHUIS (HET OUDE-)**, adell. h., pr. *Z. H.*, gem. *Sassenheim*, aan het dorp; groot 14,7010 bund.

**KONINGS-LEEGTEN**, streek lands, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Adorp*; groot 9 bund. (gem. *Utr.*

**KONINGSLUST**, heerenh., pr. *Utr.*, **KONINGSLUST**, kloost. van *Pas-*

sionisten, pr. *Limb.*, tusschen Hel-  
den en Maasbree.

KONINGS-OORD, p., pr. *N. Br.*,  
gem. *Dinteloord-en-Prinseland*; groot  
410,1351 bund.

KONINGS-PAD, weg, pr. *N. H.*,  
loopende van de Ringslout te Opmeer  
af tot aan den weg, genaamd den  
Munakker, te Hoogwoude.

KONINGS-POLDER, p., pr. *Zeel.*,  
ged. gem. *Borssele*, ged. gem. 's *Heer-  
Arenskerke*; groot 93,1852 bund.

KONINGSPOORT, geh., pr. *Gron.*,  
gem. en 10 min. *Z. W.* van *Hoogkerk*,  
aan het Peiserdiep; met 3 h. en 15 inw.

KONINGS-TAFEL. Zie *HEIMENBERG*.  
KONINGSTRAAT, weg, pr. *Geld.*,  
over Weurt, Beuningen, Ewijk en  
Afferden naar Druten loopende.

KONINGSVEEN, boerd., pr. *Geld.*,  
gem. *Laren*; groot 18,4200 bund.

KONINGSVELD (ABDIJ-VAN-), b.,  
pr. *Z. H.*, gem. *Vrijeban-en-Biesland*;  
met 18 h. en 140 inw.

KONINGSWAARD-EN-DEN-BUI-  
TENSTE-OSSENDIJK, p., pr. *N. Br.*,  
gem. *Herpt-en-Bern*; 14,9220 bund.

KONINGS-WADE, buurs., pr. *Over.*,  
gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z. O.* van *Genemuiden*.

KONING-WILLEM-DEN-EERSTE,  
in de wandeling het *FORT-WILLEM* ge-  
heeten, fort, pr. *Limb.*, bij Maastricht.

KONJUM. Zie *CORNJUM*.

KONKELS (DE), streek lands, pr.  
*Z. H.*, gem. *Giessendam-en-Giesen-  
Oudekerk*; groot 1,8170 bund.

KONS (DE). Zie *KOLINGS (DE)*.

KOOG of DE KOOG, ook wel ter on-  
derscheiding *KOOG-OP-TEXEL*, d., pr.  
*N. H.*, arr. en 11 u. *N.* van *Alkmaar*,  
kant., postk. en 3 u. *N.* van den *Helder*,  
reg. kant. en gem. *Texel*,  $1\frac{1}{4}$  u. *N. W.*  
van den *Burg*; met 15 h. en 70 inw.  
De 30 Herv. behooren tot de gem. *Waal-  
en-Koog*. Het kerkje heeft een houten  
koepeltorentje. De 10 Doopsg. en de  
30 R. K. behooren kerk. onder *den  
Burg*. De dorps. telt 30 leerl.

KOOG (DE). Zie *KOOG-AAN-DE-ZAAN*.

KOOG (DE), streek lands, pr.  
*N. H.*, gem. *Broek-op-Langendijk*.

KOOG (DE). Zie *LIMMERKOOG*.

KOOG (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *St.  
Maarten-Eenigenburg-en-Valkoog*.

KOOG (DE), 2 streken lands, pr. *N. H.*,  
het 1ste gem. *N. Scharwoude*; 509,8188  
bund. het 2de gem. *Z. Scharwoude*.

KOOG (DE), boerd., pr. *N. H.*, gem.  
en 13 min. van *Uitgeest*, aan den  
Koogdijk; ruim 37 bund. groot.

KOOG (DE). } KAAG (DE).

Zie } *KOOG-AAN-DE-ZAAN*.

KOOG (BEETS-). Zie *BEETSKOOG*.

KOOG (MIDDEL-, NOORDER- en  
ZUIDER-), drie streken lands, pr.  
*N. H.*, ged. gem. *Harincarspel*, ged.  
gem. *Oudcarspel*; de eerste groot  
36,2220, de tweede 11,0856 en de  
derde 12,7212 bund.

KOOG-AAN-DE-ZAAN, gem., pr.  
*Z. H.*, arr. *Haarlem*, kant. *Zaandam*,  
hulpk. van de postk. *Beverwijk, Zaan-  
dam* en *Wormerveer* (8 m. k., 7 s. d.,  
1 j. d.). Zij bevat het d. *Koog-aan-de-  
Zaan*, benevens eenige verstrooid lig-  
gende h.; beslaat 319,5377 bund.,  
en telt 287 h., met 2200 inw., van  
welke de voornaamste zich op het  
fabriekwezen en daarmede gepaard  
gaande koophandel toeleggen; hier-  
door verschaffen zij aan anderen ar-  
beid, hetzij in het werken in de olie-,  
pel-, verw- of houtzaagmolens, stijf-  
selmakerijen of door andere bezighe-  
den. Er zijn thans 1 scheepstimmer-  
werf, 1 loodwit- en 2 papiermakerijen,  
1 olie- en 4 houtzaagmolens. Ook is  
het alleen in deze gem. dat de haren  
(zekere kostbare, geribde zakken of  
omslagen van paardenhaar), vervaar-  
digd worden, welke dienen om de  
builen, waarin het gekneusde zaad  
voor den olie gedaan wordt in te wik-  
kelen, en de olie uit te persen.

De 1300 Herv. maken eene gem.  
uit van de klass. van *Haarlem*, ring  
van *Zaandam*. De 550 Doopsg. heb-  
ben hier eene kerk in vereeniging met  
de gem. *Zaandijk*. De 100 Ev. Luth. be-  
hooren tot de gem. *Zaandam*. De 190  
R. K. behooren tot geen kerk. gem.

Het d. *Koog-aan-de-Zaan*, ook wel  
enkel de *Koog*, ligt 3 u. *N. W.* van  
*Haarlem*,  $\frac{3}{4}$  u. *N.* ten *W.* van *Zaandam*,  
aan de *Zaan*. Men telt er 285 h. en  
2090 inw. De Herv. kerk heeft toren  
en orgel. De kerk der Doopsg. is een  
ruim en luchtig gebouw.

Er zijn een Weeshuis van de Doopsg.  
gem., eene Maats. van Moederlijke Wel-  
dadigheid, en met *Zaandijk*, een De-  
part. der Maats.: *Tot Nut van 't Al-  
gemeen*.

KOOGDIJK (DE), kadijk, pr. *N. H.*,  
gem. *Uitgeest*, loopende van de *Kleis*  
af, tot aan de *Limmer-Koog*.

KOOG-EN-ZAANDIJK, Doopsg.  
kerk. gem., pr. *N. H.*, met ongeveer  
1400 ziel. en eene kerk te *Koog*.

KOOGER-DUINEN, heuvels op  
*Eijerland*, pr. *N. H.*, nevens het d.  
de *Koog*.

**KOOGMEER**, bedijking, pr. *N. H.*, gem. *Oudcarspel*; groot 71 bund.

**KOOG-OP-TEXEL**. Zie Koog.

**KOOG-POLDER** of **KOOGER-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Haringcarspel* en gem. *Oudcarspel*; groot 57 bund. Hij wordt onderscheiden in de Noorderkoog, de Middelkoog en de Zuiderkoog.

**KOOGVAART**, vaart, pr. *N. H.*, van de Schulpvaart onder Limmen naar het Uitgeestermeer loopende.

**KOOI** (DE) of **DE KOOY**, streek lands, pr. *N. Br.*, gem. *Dinteloord-en-Prinse-land*, een ged. van de *Kooi-en-Carolina-polder* uitmakende.

**KOOI** (OOSTER-), b., pr. *N. H.*, gem. *Ter-Schelling*, 2 u. O. van *Wester-schelling*.

**KOOI** (DE - OUDE-), **OUDE-KOOI** of **DE OUDE-STROOWAARD**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; 7,9800 bund.

**KOOI-EN-CAROLINA-POLDER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dinteloord-en-Prinse-land*; groot 117,1190 bund.

**KOOI-EN-TUINDER-POLDER**. Zie **KOOY-EN-TUINDER-POLDER**.

**KOOIFENNE**. Zie **KOYVENNE**.

**KOOIGAT** (HET), kil in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, onder *Werkendam*, dat, uit het Gat-van-het-Steenenhuysje komt, en in het Drooge-gat loopt.

**KOOIGAT** (HET BINNEN-EN-HET-BUITEN-), 2 killen in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drinmelen*, die uit de *Ruigt* voortkomen, en zich in het Gat-van-Vloeijen ontlasten.

**KOOIJEN**. Zie **KOIJEN**.

**KOOIHUIZEN** (DE), b., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, 8 min. Z. van *Piaam*; met 2 h. en 12 inw.

**KOOIKE** (HET KLEINE-), p., in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, ged. gem. *Werkendam*, ged. gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*; groot 14,7800 bund.

**KOOILANDSCHE-POLDER**, ook wel het **KOOILAND**, vroeger **HET KOOIGARS**, pr. *Z. H.*, gem. *Strijen*.

**KOOIMANSLAND**. Zie **KOMANSLAND**.

**KOOI-MEER**. Zie **KOOF-MEER**.

**KOOI-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Poortugaal-en-Albrandswaard*; groot 38,5580 bund.

**KOOI-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Warmond*.

**KOOI-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Woubrugge*; groot 24,8318 bund.

**KOOISTRAAT**. Zie **KOESTRAAT**.

**KOOIWAARD** (OUDE-). Zie **KOOI** (OUDE-).

**KOOIWIJK** of **KOYWIJK**, b., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Oud-Alblas*.

**KOOKERSLOOT** (DE), water, pr.

*N. H.*, in de gem. *Jisp* en *Wormer*, stuitende aan de Enge-Wormer.

**KOOL**, ook wel **AMBT-VAN-KOOL**, landstr., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Delfshaven*, en *Rotterdam*; 408,9620 bund.

**KOOL**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Rotterdam*; groot 232,9500 bund.

**KOOLDERT**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Uden*, een ged. van het geh. *Weeg-Kooldert-en-Kattenhol*; 9 h. en 50 inw.

**KOOLTJESBERG** of **TAFELBERG**, bergje, pr. *N. H.*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Blaricum*.

**KOOLWIJK** (GROOT-EN-KLEIN-), ook wel **DE KOOLWIJK**, meest **KOLIK** uitgesproken, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Herpen*; met 33 h. 220 inw., en eene kapel, ter eere van de *H. ANNA*, waarin een Priester van Herpen wekelijks eene misse doet.

**KOOLWIJKSCHE-POLDER**, ook enkel **KOOLWIJK**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Heenvliet-en-Koolwijks-polder*.

**KOOPVAARDERS-REDE**, vaarw. ten N. van de *Zuiderzee*, pr. *N. H.*

**KOORENWAARD**. Zie **KORENWAARD**.

**KOORNDIJK**, **KORENDIJK** of **GOUDSWAARD**, kerk. gem., pr. *Z. H.*, klass. van *Brielle*, ring van *Geervliet*, met 760 ziel. en 1 kerk in het d. *Goudswaard*.

**KOORNDIJK**. Zie **GOUDSWAARD**.

**KOORNDIJK** (DE EENDRACHTS-POLDER-ONDER-DE-), Zie **GOUDSWAARD - IN - DEN - EENDRACHTS - POLDER** (GRONDEN-VAN-).

**KOORNDIJK** (DE MOLENPOLDER, DE NOORDPOLDER EN DE OOSTPOLDER-VAN-DEN-), drie p., pr. *Z. H.*, gem. *Goudswaard*; de eene 52,7038 de tweede 54,3170 en de derde 51,5100 bund. groot.

**KOORNDIJKSCHE-POLDER** (NIEUWE- en OUDE-), twee p., pr. *Z. H.*, gem. *Goudswaard*; de eene 77,2120 en de andere 682,9328 bund. groot.

**KOORN-GARSTE**. Zie **KOREN-GARST**.

**KOORN-LUST** of **KOREN-LUST**, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Goedereede*.

**KOORN-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *'s Gravenpolder-Heer-Janspolder - Oost - en - Middel-Zwake*.

**KOORN-WAARD** of **KOREN-WAARD**, p., ged. pr. *Geld.*, gem. *Driel*, ged. pr. *N. Br.*, gem. *Empel-en-Meerwijk*, en gem. *Alem-Maren-en-Kessel*; groot 199,9654 bund.

**KOORNWAARDSCHES-POLDER**, uiterw., pr. *Utr.*, gem. *Anerongen*; ongeveer 80 bund. groot.

**KOOS-HILLES-SLOOT**. Zie **WILLEM-WIT-ZIJNSLOOT**.

**KOOT** (DE), b., pr. *Z. H.*, gem. *Hillegersberg-en-Rolteban*.

**KOOTEN** of **DE KOTEN**, d., pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen*, arr. en 3½ u. O. van *Leeuwarden*, kant. en 1½ u. O. ten N. van *Bergum*, postk. *Gron.*, *Heerenveen* en *Leeuwarden*, gem. *Achtkarspelen*. Men telt er met de geh. Opper-Kooten, en Kootstertille 123 h. en 770 inw., die van den landbouw bestaan. Er zijn 1 jeneverstokerij, 1 scheepstimmerwerf, 1 rogge- en 1 gortmolen.

De inw., op 9 na alle Herv., behooren tot de gem. *Twijzel-en-Kooten*. Zij hebben hier eene kerk, zonder toren of orgel, doch een klokkestoel, met eene klok. De 3 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Surhuisterveen*. De 4 R. K. parochiëren te *Dockum*. De dorps. telt 70 leerl.

**KOOTEN** (OPPER-), geh., pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen*, ¼ u. N. van *Kooten*.

**KOOTSTERTILLE**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen*, 10 min. Z. van *Kooten*; met 22 h. en 130 inw.

**KOOTWIJK** of **KOETWIJK**, d., pr. *Geld.*, arr. en 5 u. N. ten W. van *Arnhem*, kant. en 4 u. O. ten Z. van *Nijkerk*, hulpk., gem. en 2 u. N. O. van *Barneveld*. Men telt er 12 h. en 70 inw., en met de buurs. Kootwijkerbroek, 44 h. en 300 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Harderwijk*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 10 leerl.

**KOOTWIJK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 3 u. Z. ten W. van *Apeldoorn*; met 3 h. en 20 inw.

**KOOTWIJKERBROEK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Barneveld*, 1 u. Z. W. van *Kootwijk*; met 36 h. en 330 inw.

**KOOTWIJKERZAND**, zandige heigrond, pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*, N. en N. O. van het d. *Kootwijk*; 954 bund. groot, en onderscheiden in het Grootte-Kootwijkerzand en het Kleine-Kootwijkerzand.

**KOOY** (DE), boerd., pr. *Z. H.*, gem. *Nieuwkoop-en-Noorden*, in de *Meije*; groot 35,3545 bund.

**KOOYDIJK**, geh., pr. *Utr.*, gem. *Achtlienhoven*; met 3 h. en 14 inw.

**KOOY-EN-TUINDERPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Warmond*.

**KOOYMEER** of **KOOIMEER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Alkmaar*; 21,5460 bund.

**KOPBEEK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. W. ten Z. van *Zeele*; met 49 h. en 420 inw.

**KOP-DE-VOORN**, b., pr. *Geld.*,

gem. en ¼ u. Z. W. van *Dreumel*; met 7 h., 40 inw. en 1 steensfabriek.

**KOPERENBERG-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Wieldrecht*.

**KOPREWIER**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, 16 min. Z. van *Nijkerk*; met 6 h., 30 inw. en 2 cichorij droogerijen.

**KOPPEL** (DE), bouwkh., pr. *N. Br.*, *Almkerk-en-Uitwijk*, onder *Almkerk*; groot 37,3564 bund.

**KOPPEL** (BUITEN-DE-), ook wel **AAN-DE-MOLEN** en **DE SPIJKER**, geh., pr. *Utr.*, gem. *Hoogland*, ¼ u. van *den Ham*; met 41 h., 1 koorn-, 2 houtzaagmolens en 60 inw.

**KOPPEL** (DE GROOTE- en DE KLEINE-), 2 landg., pr. *Utr.*, gem. *Oud-Wulven*; het eene groot 67,4634 bund., het andere 49,5844 bund.

**KOPPELDIJK**, dijk, pr. *N. Br.*, gem. *Nuland*, zich uitstrekkende van de kerk te *Nuland*, en loopende tot aan het d. *Geffen*.

**KOPPELER-WEERD**. Zie **WILSUMER-WEERD**.

**KOPPELRUST**, hofst., pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Proostdij-en-Aasdom*, ¼ u. Z. van *Abcoude*; 14,3336 bund.

**KOPPOEL**, water, pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*, bij de *Nieuwe-Wetering*.

**KOPSCHÉ-POLDER**, p., pr. *Geld.*, ged. gem. *Dreumel*, ged. gem. *Heerewaarden*; groot 241,0178 bund.

**KOP-VAN-DEN-OUDE-N-WIEL**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; groot 25,6120 bund.

**KOP-VAN-HET-EILAND-VAN-DORDRECHT**, de oostelijke punt van het *Eiland-van-Dordrecht*, pr. *Z. H.*

**KORBAERD**. Zie **KUBAARD**.

**KORENDIJK** of **KOORNDIJK**, geh., pr. *Gron.*, gem. en ¼ u. O. ten N. van *t Zand*; met 10 h. en 75 inw.

**KORENDIJK**. Zie { **GOUDSWAARD.**  
                          { **KOORNDIJK.**  
                          { **MARENDIJK.**

**KORENDIJK** (DE NIEUWE- en OUDE-). Zie **KOORNDIJKSCHE-POLDER** (NIEUWE-) en **KOORNDIJKSCHE-POLDER** (OUDE-).

**KORENGARST** of **KORENKARST**, geh., pr. *Gron.*, gem. en ¼ u. N. O. van *Noordbroek*; met 11 h. en 70 inw.

**KORENHOF**. Zie **CORNAZAND**.

**KORENLUST**. Zie **KOORNLUST**.

**KORENMAAT** (DE), hofst., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. N. van *Ede*, in de buurs. *Wekerom*; groot 7 bund.

**KORENSTRAAT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. Z. W. van *Oss*; met 16 h. en 80 inw.

**KORENWAARD**, KOORENWAARD of KOORNWAARD, uiterw., pr. *Z. H.*, gem. *Heukelum*; groot 30,6716 bund.

**KORENWIJDERPLAAT**(DE), zandbank in de *Zuiderzee*, op de kust van Fr., ter hoogte van het d. Kornwerd een aanvang nemende, en zich tot op het d. Kimsward uitstrekkende.

**KORENZAND**. Zie CORNAZAND.

**KORHORN**. Zie CURRINGEHORN.

**KORKHOVEN**. Zie KERKHOVEN.

**KORN** (DE) of DE KORNSCHE-SLUIS, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Mulkerk*, aan den Dussensche-dijk, waarin eene sluis ligt.

**KORNE** (DE) of misschien beter DE CORNE, riv., pr. *Geld.*, hetwelk langs Buren loopt, en zich bij Geldermalsen in de Linge ontlast.

**KORNELIS-MAJENSILOOT**, water, pr. *N. H.*, van Zuid-Scharwoude tot nabij de Kleimeer loopende.

**KORNEL-ROBLESDIJK**, zeedijk, pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, loopende van Harlingen tot de vijf deelens zeedijk.

**KORNELSDIEP**. Zie CASPER-ROBLES-DIEP.

**KORNHORN**. Zie CURRINGEHORN.

**KORNSCHE-DIJK**, dijk, pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Mulkerk*. Het is het ged. van den Oud-Altensche zeedijk begrepen tusschen den Dussensche-dijk en de Kornsche-brug.

**KORNSCHE-GANTEL**. Zie VIERBANSCHÉ-GANTEL.

**KORNSCHE-SLUIS**. Zie KORN (DE).

**KORPERKUIL**. Zie KARPERKUIL.

**KORSKENSVAART**, ook wel CORKENSVAART, water in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*, dat in den Amer uitloopt.

**KORSLOOT** of KORSSLOOT, geh., pr. *N. H.*, gem. *Oosthuizen-en-Hobrede*, 20 min. N. W. van *Oosthuizen*; met 5 h. en 20 inw.

**KORT-BERAAD**, buit., pr. *Zeel.*, gem. *Noordgouwe*.

**KORTE-AAR**. Zie AAR.

**KORTE-AKKERS**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. O. van *Veendum*; met 19 h. en 120 inw.

**KORTE-BONNEN**, p., pr. *Z. H.*, gem. *'s Graezande-en-Zuid-Ambacht*; groot 40.6120 bund.

**KORTE-EN-LANGSTRAATSCHÉ-VEERTELS**, p., pr. *N. Br.*, gem. *'s Graetmoer*; groot 149,8880 bund.

**KORTEHEID**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Assendelft*; met 7 h. en 70 inw.

**KORTEHEIDE**, geh., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Maasheeze*; met 18 h. en 110 inw.

**KORTE-HEMMEN** of KORTE-HEM, d., pr. *Fr.*, arr. en 4 u. N. O. van *Heerenveen*.  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Beetsterzwaag*, postk. *Groningen*, *Heerenveen en Leeuwarden*, gem. *Smallingerland*. Men telt er 13 h. en 90 inw., en, met het geh. Zandebuuren, 19 h. en 120 inw., die bestaan van den landbouw.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Boornbergum-en-Korte-Hemmen*, welke hier eene kerk heeft, zonder toren of orgel, doch met een klokkenhuis. De kinderen genieten onderwijs te *Boornbergum*.

**KORTEHOEF**. Zie KORTENHOEF.

**KORTEHOEVEN**. Zie HOEVEN (DE KORTE-).

**KORTELAND** of KORTLANDSCHE-POLDER, pr. *Z. H.*, gem. *Alblasserdam*; groot 161 bund.

KORTLAND.

**KORTELAND**. Zie } KORTLANDSCHE-POLDER.

**KORTENBURG**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. O. van *Wageningen*; met 8 h. en ruim 50 inw.

**KORTENBURG** (DEN), landg., pr. *Geld.*, ged. gem. en  $\frac{3}{4}$  u. van *Wageningen*, ged. gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Rencum*; groot 204,6760 bund.

**KORTENDIJK**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Roosendaal-en-Nispen*, een ged. van het geh. Langdonk; met 15 h. en 90 inw.

**KORTENDIJK** (DE), dijk, pr. *N. Br.*, gem. *Sleenbergen-en-Kruisland*.

**KORTENHOEF** of KORTEHOEF, oudtijds CORTHOEVE, gewoonlijk meestal KORTHOEF, d., pr. *N. H.*, arr. en 5 u. Z. O. van *Amsterdam*, kant. en 2 u. Z. W. van *Naarden*, reg. kant. *Weesp*, postk. *Hilversum en Loenen*, gem. *Kortenhoef-en-Riethoven*. Men telt er 24 h. en 120 inw.

De Herv. maken met de overige uit de gem. Kortenhoef-en-Riethoven eene gem. uit van de klass. van *Amsterdam*, ring van *Naarden*. De kerk heeft eenep toren, doch geen orgel. De R. K. maken, met de overige uit de gem. Kortenhoef-en-Riethoven en een ged. van 's Gravenland, eene stat. uit, van het aartspr. van *Utrecht*. De kerk, aan den H. ANTONIUS van *Padua* toegewijd, heeft toren noch orgel. De dorps., tevens eene kosts., telt 80 leerl.

Kermis den Isten Dingsd. in Oct. **KORTENHOEF-EN-RIETHOVEN**, gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr. *Amsterdam*, kant. *Naarden*, reg. kant. *Weesp*, postk. *Hilversum en Loenen* (3 m. k., 10 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. Kortenhoef, het geh. Riethoven en

de b. Rade; beslaat 1487,0692 bund., en telt 86 h. en ruim 700 inw., die meest bestaan van landbouw, veeteelt en veenderij. Ook zijn er 1 scheepstimmerwerf, 1 wind-koren- en pelmolen en 1 haarspinnerij, tot ondersteuning van behoeftigen.

De 520 Herv. maken de gem. van *Kortenhoef* uit. De 190 R. K. parochiënen tot *Kortenhoef*. Er is eene school.

KORTENHOEFSCHÉ - POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Kortenhoef-en-Rielhoven*; groot 1315 bund.

KORTENHOEFSCHÉ - ZUWE, rijweg, pr. *N. H.*, gem. *Kortenhoef-en-Rielhoven*.

KORTENHOEVE, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Maurik*, in de heerl. *Ecken-Wiel*, 5 min. Z. O. van *Eck*, aan den *Zandweg* van *Lienden* op *Maurik*; met 21,7630 bund. grond.

KORTENHOVEN, KORTENHOEVEN of KORTEHOEVEN, p., pr. *Z. H.*, gem. *Lange-en-Ruige-Weide*; groot 111,5006 bund.

KORT-EN-LANG-AMBACHT. Zie *AMBACHT (KORT-EN-LANG)*. KORTE-).

KORTENOEVEN. Zie *HOEVEN (DE KORTENOORD)*, geh., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Nieuwerkerk-op-den-IJssel*; met 20 h. en 150 inw.

KORTER-AAR. Zie *AAR (KORTER-)*.

KORTER-AARSCHÉ-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Ter-Aar*; 130 bund.

KORTESLAGEN, p., pr. *Z. H.*, gem. *Gorinchem*.

KORTEVEN. Zie *KORTVEEN*.

KORTEVLIET, sloot in en door het *Koegras*, pr. *N. H.*, gem. *den Helder-en-Huisduinen*.

KORTE-WAARD, wijk van de gem. *Waarder*, pr. *Z. H.*; 14 h. en 70 inw.

KORTE-WATERING (DE), water, pr. *Z. H.*, zijnen oorsprong nemende in de gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*, en in den *Rijn* uitlopende.

KORTEWEG, weg in de *Zijpe*, pr. *N. H.*, loopende van het *Z. W.* naar het *N. O.* tot hij aan den *Zijper-zeedijk* stuit.

KORTEZWAAG, d., pr. *Fr.*, arr. en  $\frac{2}{3}$  u. N. O. van *Heerenveen*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Beetsterzwaag*, hulpk. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Corredijk*. Men telt er 74 h. en ruim 400 inw. en met het geh. *Oosterend* 141 h. en 600 inw.

De 500 Herv. behooren tot de gem. van *Lange-en-Korte-Zwaag*. De kerk heeft noch toren, noch orgel, maar een klokkenhuis. De 37 Doops. behooren tot de gem. van *Corredijk-en-Lippenhuizen*. De 4 R. K. tot de stat. van *Heerenveen* en de 10 Istr. tot de

gem. van *Corredijk*, welke hier bare begraafpl. heeft. De dorps. telt 70 leerl.

KORTGEENSCHÉ-VEER, havenplaats, pr. *Zeel.*, gem. *Wolphaartsdijk*, 20 min. van *Oostkerke*, vlak tegenover *Kortgene*.

KORTGENE, kant., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, bevattende de gem. *Kortgene*, *Colijnsplaat*, *Kats* en *Wissekerke-Geersdijk*'s *Gravenhoek-en-Kampens-Nieuwland*, en beslaande 8730 bund. Men telt er 779 h. en ruim 5200 inw., die meest bestaan van den landbouw.

KORTGENE, gem., pr. *Zeel.*, arr. en kant. *Goes*, reg. kant. *Colijnsplaat*, hulpk. van het postk. *Goes* (7 in. k., 1 s. d., 1 j. d.) Zij bevat het d. *Kortgene*, en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1290 bund., en telt 129 h., met 900 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, die tot de klass. en ring van *Goes* 2de sectie, behoort. Er is eene school met 60 leerl.

Het d. *Kortgene*, ook wel *Kortgeen*, *Kortkene*, *Cortkene*, *Cortkeene* en in de wandeling *Kortgene*, volgens sommigen het oude *Cartagosa*, ligt  $\frac{2}{3}$  u. N. W. van *Goes*. De kerk heeft toren en orgel. Er is eene haven, met eene sluis en een zwaar wijd uitspringend hoofd, alsmede een overzetveer op *Wolphaartsdijk*.

KORTGENE (DE NIEUW-POLDER, DE OOSTPOLDER, DE OUDE-POLDER en DE STADS-POLDER-VAN-), 4 p., pr. *Zeel.*, gem. *Kortgene*; de eerste 157,8282 bund., de tweede 46,8985 bund. en derde 57,03 bund.

KORTGENE (DE WESTPOLDER-VAN-), pr. *Zeel.*, ged. gem. *Kortgene*, ged., gem. *Wissekerke-en-Geersdijk*; groot 93,6730 bund.

KORTGEREGT, p., pr. *Z. H.*, gem. *Schoonrewoerd*; groot 301,6730 bund.

KORTGEREGT, geh., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Schoonrewoerd*, langs den *Diefdijk*; met 28 h. en 90 inw.

KORT-HAARLEM, landstr., pr. *Z. H.*, gem. *het Land-van-Stein-Kort-Haarlem-en-Willes-beevens-Vrijhoef-en-Kalverenbroek*.

KORT-HAARLEM-EN-WILLES, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Gouda*, gem. *het Land-van-Stein-Kort-Haarlem-en-Willes-beevens-Vrijhoef-en-Kalverenbroek*. Zij bestaat uit de landstr. *Kort-Haarlem* en de polder *Willes*. De inw. behooren kerk. onder *Gouda*, waar de kinderen mede onderwijs genieten. ((KORT-).

KORT-HEESWIJK. Zie *HEESWIJK*

**KORTHOEF.** Zie **KORTENHOEF.**  
**KORTJENE.** } Zie **KORTGENE.**  
**KORTKENE.** }  
**KORTLAND** of **KORELAND**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Krimpen-op-den-IJssel.*  
**KORTLANDSCHE-POLDER**, **KORTLAND** of **KORTELAND**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Nieuwland-Kortland-en-'s-Graveland*; groot 27,0784 bund.  
**KORTLANDSCHE-POLDER**, ook wel enkel **KORTLAND** of **KORTELAND**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Nieuwerkerk-op-den-IJssel*; groot 33,6197 bund.  
**KORTLANDSCHE-POLDER.** Zie **KORTELAND.**  
**KORTRIJK**, geh., pr. *Utr.*, gem. *Ruwiël*; met 6 h. en 30 inw.  
**KORTSLOOT**, water, pr. *Fr.*, N. O. van *Workum*; het komt uit de Grons voort en loopt in het Zandmeer uit.  
**KORTSTEKER POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Aarlanderveen*; groot 237,5900 bund.  
**KORTVEEN** of **KORTÉVEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Woensdrecht-Hoogerheide-en-Hinkelenoord*,  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Woensdrecht*; met 6 h. en 40 inw.  
**KORTVEENSCH-LOOP** of **KORTEVENSCHE-LOOP**, waterloop, pr. *N. Br.*, gem. *Woensdrecht-Hoogerheide-en-Hinkelenoord*, loopende uit de *Woensdrecht-sche-heide* naar de waterleidingen in den *Prins Karels-polder*.  
**KORTVOORT**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Oss*; met 20 h. en 90 inw. (*Lith.*)  
**KORTWIJK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Kortwolde*, geh., pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Surhuzum*; met 16 h. en 100 inw.  
**KORTWOLDER-WEG** (DE), weg, loopende van het geh. *Kortwolde*, pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen*, ten N. naar *Doezum*, in *Groningerland*.  
**KORVEL**, wijk of b. van de gem. *Tilburg*, pr. *N. Br.*, welks inw., met die van de wijken *Laar*, *Berkdijk* en een ged. van *Oerle*, eene par. uitmaken, welke 2500 ziel. telt en tot het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Hilvarenbeek* behoort. De kerk aan den *H. Dionysius* toegewijd, heeft toren, noch orgel. Men telt er 232 h., 1470 inw. en 1 lakenfabriek, die met stoom gedreven wordt.  
**KOSTVERLOOPEN**, in later tijden ook **KOSTVERLOREN**, weg pr. *Z. H.*, uitmakende de scheiding tusschen den *Driemans-polder*, gem. *Stompwijk* en den *polder van Tedingerbroek*.  
**KOSTVERLOREN**, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Elst*.  
**KOSTVERLOREN**, schutsluis, pr.

*Over.*, in den *Zwartenwaterdijk*, gem. *Zwartsuis*, 1 u. N.W. van *Hasselt*.  
**KOSTVERLOREN**, hoornwerk, pr. *Gron.*, behoorende tot de verdedigingswerken van *Delfzijl*.  
**KOSTVERLOREN**, herb., pr. *Gron.*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Groningen*.  
**KOSTVERLO-** } **NIEUWBRUG.**  
**REN.** Zie } **RUISCHENSTEIN.**  
**KOSTVERLOREN-DIEP**, water, pr. *N. Br.*, dat in den *Dintel* uitloopt.  
**KOSTVERLOREN-DIJK**, dijk, pr. *Z. H.*, gem. *Piershil*, tusschen den *Oud-Piershilsche-polder* en den *Eendrachtspolder*.  
**KOSTVERLOREN-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Weesperkerspel*.  
**KOSTVERLOREN-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwe-Niedorp*; groot 382,3690 bund.  
**KOSTVERLOREN-VAART** of **KOSTVERLOREN-WETERING**, ook wel **NIEUW-WETERING** of **WETERING-BIJ-DE-DRIE-BAARSJES**, water, pr. *N. H.*, beginnende aan de st. *Amsterdam*, even buiten de *Willemspoort*, en loopende naar den *Overtoom*, alwaar het, zich vereenigende met de *Overtoomsche-vaart* en de *Slooter-vaart*, den *Schinkel* vormt.  
**KOSTVERLOREN-WAARDEN**, uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Elst*.  
**KOTE** of **KATE**, ook wel **HOEVE**, buurs., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*.  
**KOTEN.** Zie } **COTHEM.**  
} **KOOTEN.**  
**KOTERVEER**, **KATERVEER**, **COTERVEER**, ook het **GROOTE-VEER** geheeten, ponteveer over den *IJssel*. pr. *Over.*, in de kleine buurs. *Kote* of *Kate*, onder *Zwollerkerspel*, in den straatweg naar *Amsterdam*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Zwolle*.  
**KOTTEN** of **CATE**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Winterswijk*; met 100 h., 670 inw. en eene school met 120 leerl.  
**KOTTEN** (TEN-), **TEN-KATE**, **KATERTOL** of **DEN COTTEN**, buurs., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. O. van *Avereest*, aan de *Reest*; met 3 h. en 20 inw.  
**KOTTERMEERSTAL**, ven in de heide, pr. *Over.*, omtrent  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Ommen*. (*WIENE-EN-ZELDAM.*)  
**KOTWIJK-EN-WEDDEHOEN.** Zie **KOUCK.**  
**KOUCK.** Zie **KOUK.**  
**KOUDE-AA.** Zie **AA.**  
**KOUDE-BRON(DE)**, bron, pr. *Limb.*, gem. *Heerlen*, in het geh. *Cauumer*.  
**KOUDE-HEIDE.** Zie **KOUWHEIDE.**  
**KOUDE HERBERG** (DE), verm. herb., pr. *Geld.*, gem. *Rencum*, 10 min. N. van *Oosterbeek*, aan den grooten weg van *Arnhem* op *Wageningen*.  
**KOUDE HOEK**, geh., pr. *Gron.*,



gem. en 50 min. N. van *Bellingwolde*; met 8 h. en 60 inw.

KOUDE-HORNE of KOLDEHORN, b., pr. Fr., gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, 1 u. N.O. van *Koudum*.

KOUDEHUISTER-LEEGEN, uitgestrektheid laag lands, pr. Fr., gem. *Wonseradeel*, W. van *Witmarsum*.

KOUDEHUIZUM of KOLDERUIZUM, buurs., pr. Fr., *Wonseradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Witmarsum*; met 4 h. en 25 inw.

KOUDEKERK, gem. en heerl., pr. Z.H., arr. *Leiden*, kant. *Woubrugge*, hulpk. van het postk. *Leiden* (19 m. k., 2 s. d. 1 afd., 1 j. d.). Zij bevat het d. Koudekerk, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1016,9578 bund., en telt 152 h. met 1230 inw., die meest bestaan van landbouw en veeleelt. Ook zijn er 3 pannen- en tegelbakkerijen, 1 steenbakkerij, 2 kalkovens, 1 scheepstimmerwerf, 1 azijnmakerij en 1 leerlooierij.

De 900 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Leiden*, ring van *Alphen*. De 270 R. K. maken, met die van de Oostbuurt, onder Hazerswoude, eene stat. uit van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Rijnland*, met 760 ziel. De 5-Isr. behooren tot de rings. van *Alphen*. Er is eene school met 130 leerl.

Het d. Koudekerk, bij de landlieden meestal Koukerk, ligt  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Leiden*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Alphen*, aan den Rijn, over welke hier eene brug ligt. De kerk heeft eenen grooten en eenen kleinen toren. De R. K. kerk, aan den H. Michäel toegewijd, heeft een orgel. Ook zijn er eene Waag en een Weeshuis voor de Herv.

KOUDEKERKE, gem. en heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. *Vlissingen*, reg. kant. en postk. *Middelburg* (2 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Koudekerke, de geh. *Disboek* en het *Zand*; beslaat 1819,1236 bund.; telt 187 h. en ruim 1300 inw., die meest bestaan van landbouw. De inw., op 10 na, alle Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Middelburg*, ring van *Vlissingen*. De 10 R. K. parochiëren te *Vlissingen*. Er is eene school met 60 leerl.

Het d. Koudekerke, bij de landlieden Koukerke, ligt  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Middelburg*,  $\frac{1}{4}$  u. N. N. W. van *Vlissingen*. Men telt er 67 h. en 1200 inw. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. Kermis den derden Pinxterdag.

KOUDEKERKE of KOUDEKERK, meestal bij verkorting KOUKERKE, heerl., pr.

*Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven*; reg. kant. en postk. *Zierikzee*, gem. *Haamstede*. Zij bevat een geh. en eenige verstrooid liggende huizen; beslaat, 450,6238 bund., en telt 18 h. met 120 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., alle Herv., behooren tot de gem. *Haamstede*, waar de kinderen mede onderwijs genieten.

Het geh. Koudekerke ligt  $2\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Zierikzee*,  $2\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Brouwershaven*. Er staat nog een toren zonder spits, die den zeevarenden tot een baken verstrekt, en daarom Plompentoren genoemd wordt.

KOUDEKERKE (INLAGE-VAN-) of KOUDEKERKER-INLAGE, p., pr. *Zeel.*, gem. *Haamstede*.

KOUDENBERG. Zie *KAUWENBERG*.

KOUDENBURG, herb., pr. Fr., gem.

*Lecwarderadeel*, Z. van het d. *Stens*.

KOUDENBURG of KOLDENBURG, geh., pr. Fr., gem. *Stellingwerf-Westende*,

$\frac{1}{4}$  u. N.O. van *Hauler*; met 2 h. en 25 inw.

KOUDENHOEK. Zie *KOUDEHOEK*.

KOUDENHOEVE. Zie *COLDENHAVE*.

KOUDENOORD, schorren, pr. N.

*Br.*, de westelijke punt van de heerl.

*Prinseland* uitmakende.

KOUDENPOLDER, p., pr. *Zeel.*,

gem. *Hoek*; groot 508,6026 bund.

KOUDPOLDER (DE), p., pr. *Zeel.*,

gem. *Wemeldinge*; groot 10,3891 bund.

KOUDERWOLDE. Zie *KOLDERWOLDE*.

KOUDEWATER (HET). Zie *Aa*.

KOUDHUIZEN, b., pr. Fr., gem.

*Wonseradeel*, 10 min. W. van *Witmarsum*; met 4 h. en 25 inw.

KOUDMEER. Zie *MAKKUMER-MEER*.

KOUDUM, kad. gem., pr. Fr., gem.

*Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*,

bevattende de d. *Koudum*,

*Elahuizen*, *Hemelum*, *Kolderwolde*,

*Molkwerum*, *Nijega*, *Oudega*, *Scharl*

en *Warns*; beslaande 8376,8475 bund.

KOUDUM of KOLDUM, d., pr. Fr.,

gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*,

arr. en 4 u. Z. W. van *Sneek*,

kant. en 1 u. Z. O. van *Hindeloopen*,

hulpk. van de postk. *Bolsward*

en *Francker*. Men telt er 175 h. en

930 inw., en met de geh. *Terwisga* en

*Galama-dammen*, 191 h. en 1000 inw.,

die van landbouw en veehandel be-

staan; ook is er 1 koren- en pelmolen.

De 850 Herv. maken eene gem. uit

van de klass. van *Sneek*, ring van

*Workum*. De kerk heeft een orgel

en eenen koepeltoren. De 100 Christ.

Afg. maken, met die der overigen uit

*Hemelumer-Oldephaert-en-Noord-*

wolde, eene gem. uit. De kerk heeft geen orgel. De 7 Doopsg. behooren tot de gem. van *Molkwerum*; de enkele Ev. Luth. tot de gem. van *Wor-kum*; de 60 R. K. tot de stat te *Bakhuizen*. De dorps. telt 110 leerl.

**KOUDUMER-SLAPERDIJK (DE)**, dijk, pr. *Fr.*, loopende van den binnenkant van het Workumer-Nieuwland naar Hemelumcr-Nijeburen.

**KOUDUMERWISKE**. Zie *TERWISGA*.

**KOUHORN**. Zie *KOEHOORN*.

**KOUK of KOUCK**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Heythuisen*; met 14 h. en 60 inw.

**KOUKAENGE**. Zie *KOEKANGE*.

**KOUKERK**. Zie *KOUDEKERK*.

**KOUMER, KOUMEN, CAUMER, CUUMER** of *CIMDEL*, b., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Hoensbroek*; 12 h. en 60 inw.

**KOUS (DE)**, vaarwater tusschen de pr. *Z. H.* en *Zeel.*, dat zich met het Zeegat van Brouwershaven en het Springersdiep vereenigt.

**KOUS (DE)**, vaarwater, pr. *Z. H.*, een ged. der *Nieuwe-Maas*.

**KOUMENDER**. Zie *KOUMER*.

**KOUWATER**. Zie *COUDEWATER*.

**KOUWELAAR, KAAUWELAAR, KAUWELAAR** of *CAUWLAAR*, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*, 1 u van Ginneken; met 12 h. en 60 inw.

**KOUWENBERG** of *KOUWENBURG*, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Tilburg*; met 3 h. en 13 inw.

**KOUWENBERG** of *KOUWENBURG*, kast., pr. *N. Br.*, gem. *Oosterwijk*; met 0,6860 bund. grond.

**KOUWENBERG**. Zie *KAUWENBERG*.

**KOUWENDER-EN-AKERSTRAAT**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Hoensbroek*, aan den weg van Sittard naar Aken; met 51 h. en ruim 250 inw. Dit geh. bestaat uit de b. Kouwenderstraat en de Akerstraat.

**KOUWENDERSTRAAT** of *KOUWEN*, b., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Hoensbroek*, het Z. ged. van het geh. *Kouwender-en-Akerstraat*; 10 h. en 60 inw.

**KOUWHEIDE** of *KOUDEHEIDE*, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 40 min. N. W. van *Putten*; met 2 h. en 15 inw.

**KOUWHORN**, hoek van den zeedijk, pr. *N. H.*, gem. *Oostzaan*.

**KOUWHORN-BRAAK**, water, pr. *N. H.*, tegen den zeedijk, gem. *Oostzaan*.

**KOX**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. N. W. van *Gemert*, aan de Aa.

**KOYVENNE, KOYFENNE** of *COYFINNE*, twee boerd., pr. *Fr.*, gem. *Henmaarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Oosterend*, te zamen 97,5733 bund.

**KOZAKKENBERG**, eigenlijk *CASATENBERG*, hoogte, pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*, in de heide tusschen *Ermelo* en *Leuvenum*.

**KOZIJNENHOEK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Rucphen - Vorensende - en - Sprundel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Rucphen*; met 17 h. en 90 inw.

**KRAAIJENBOSCH** of *KRAIJENBOSCH*, gorsweiland, pr. *Z. H.*, gem. *Oud-Heijerland*; groot 21,9104 bund.

**KRAAIJENBROEK** of *KRANENBROEK*, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Esch*; met 7 h. en 50 inw.

**KRAAIJENBURG** en *KRAAIJENBURG (GROOT)*. Zie *KRAIJENBURG (1)*.

**KRAAIJENBURG (GROOT)** en *KLEIN*-, 2 buit., pr. *Z. H.*, gem. *Rijswijk*; het eerste groot 13,8867 bund.

**KRAAIJENDAAL**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Lexmond-Achthoven-en-Lakerveld*.

**KRAAIJENESSERVAART**, water, pr. *N. H.*, gem. *Heemstede*. Het neemt een begin aan de oostzijde van de buit. Bosch en Hove en ontlast zich in het Zuider-Spaarne.

**KRAAIJENEST, KRAAIJENEST** of *KRAAIJENEST, p.*, pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*, groot 58,6400 bund.

**KRAAIJENEST** of *KRAIJENEST*, ged. polderl., pr. *N. Br.*, gem. *'s Prinsenhage*, in den p. *Ooyendonk-Werf-en-Kraaijenest*; groot 242,9297 bund.

**KRAAIJENEST (HET)**, *KRAAIJENEST, KRAAIJENEST* of *KRAIJENEST*, b., pr. *N. H.*, gem. en 20 min. N. van *Heemstede*; met 16 h. en 130 inw.

**KRAAIJENISSE** of *KRAIJENISSE*, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Middelharnis*, postk. *Dirksland*, gem. *Onwaard-Oud-en-Nieuw-Kraaijers-polder-en-Kraaijenisse*. Zij bevat de p. *Kraaijenisse*, groot 302,9831 bund.

De Herv. behooren tot de gem. van *Dirksland*. De R. K. parochiëren te *Oude-Tonge*. De kinderen genieten onderwijs te *Stellendam*.

**KRAAIJENS-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *St. Annu-ter-Muiden*; 21,9119 bund. groot.

**KRAAIJENSTEIN**, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Middelharnis*, postk. *Dirksland*,

(1) Eveneens zoeken men de overige namen, welke men elders wel eens met *KRAA* gespeld vindt, en hier niet gevonden worden, op *CRA* of *KRA*.

gem. *Onwaard-Oud-en-Nieuw Kraaijers-polder-en-Kraaijenisse*. Zij bevat niets dan de p. Kraaijenstein.

De Herv. behooren tot de gem. van *Sommelsdijk*. De R. K. tot de stat. van *Oude-Tonge*. De kinderen genieten onderwijs te *Sommelsdijk*.

KRAAIJENSTEIN, boerd., pr. *Z. H.*, gem. *Loosduinen*; 27,5936 bund.

KRAAIJENSTEIN, p., pr. *Z. H.*, gem. *Onwaard-Oud-en-Nieuw-Kraaijers-polder-en-Kraaijenisse*; 14 bund.

KRAAIJENSTEIN - EN - WEIPOL-DERTJE (NIEUW-), ged. van den *West-plaatpolder*, pr. *Z. H.*, gem. *Sommelsdijk*.

KRAAIJER (DE NIEUWE- en DE OUDE-), 2 heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Middel-harnis*, postk. *Dirksland*, ged. gem. *Melissant-Noorderschorren-en-Wel-lestrijpe*, ged. gem. *Onwaard-Oud-en-Nieuw-Kraaijerpolder-en-Kraaijenisse*. De eerste bevat niets dan den Nieuwe-Kraaijer-polder, de andere niets dan de Oude-Kraaijer-polder. De inw. bestaan meest van den landbouw.

De Herv. behooren tot de gem. van *Dirksland*. De R. K. tot de stat. van *Oude-Tonge*. De kinderen genieten onderwijs te *Sommelsdijk*.

KRAAIJER-POLDER (DE OUDE- en DE NIEUWE-), ook wel enkel de OUDE- en de NIEUWE-KRAAIJER of de OUDE- en NIEUW-KRAAIJERT, 2 p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Melissant-Noorderschorren-en-Wel-lestrijpe*, ged. gem. *Onwaard-Oud-en-Nieuw-Kraaijerpolder-en-Kraaijenisse*; de eene groot 220,0000, de andere 180,0000 bund.

KRAAIJERT (DE). Zie CRAIJERT-POLDER (OUDE-).

KRAAIJEVELD of KRAANVELD, buit., pr. *N. Br.*, gem. *Woudrichem-en-Oudendijk*, 10 min. W. van *Woudrichem*.

KRAAIL. Zie CREYL.

KRAAIVAART, water, pr. *Zeel.*, dat in den Nieuwe-Craaijert-polder een begin neemt, en zich bij het d. 's Heerenhoek in de Honte ontlast.

KRAAIVELDSWIEL, moerassige grondlanden, pr. *N. Br.*, ged. gem. de *Werken-en-Steeuwijk*, ged. gem. *Woudrichem-en-Oudendijk*; 8,2525 bund. groot.

KRAAIVEN of KRAAYVEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N.W. van *Tilburg*; met 15 h. en 60 inw.

KRAAIWELLEPLAAT, plaat, pr. *Over.*, in den *Ijssel*.

KRAAKEZAND, plaat in de *Zuider-zee*, Z. van den O. punt van *Vlieland*.

KRAAN, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. Z. van *Nederweert*; met 20 h. en 100 inw.

KRAANERWEERD, KRANENWEERD, ook wel KRAMERWEERD, eil. in het *Hep-pelerdiep*. pr. *Over.*, gem. *Zwartsluis*; groot 31,1480 bund.

KRAANHORN, plaats. pr. *Gron.*, waar de schouw der schepperij van Middelstum begint en die der schepperij van Huizinge eindigt.

KRAANMEER, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 40 min. N. van *Erp*; 7 h. en 60 inw.

KRAANSLUIS (DE), sluis, pr. *N. H.*, in de stad *Amsterdam*.

KRAANTJE LEK, herb., pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal-Tetterode-Aalbertsberg-en-de-Vogelezang*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Overveen*, aan den voet van den *Blinkert*.

KRAANVEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Loon-op-Zand*; met 32 h. en 160 inw.

KRAAUWELAAR (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Teteringen*; groot 17,0000 bund.

KRAAYSTEIN. Zie CRAAYSTEIN.

KRAB (DE), uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Huften*.

KRABBE (DE), p, pr. *Z. H.*, gem. de *Mijl-Krabbe-en-Nadort*; groot 61,2350 bund.

KRABBE (DE), water, pr. *Z. H.*, dat uit de Maas voortkomt, en zich met het *Mallegat* vereenigt, om de *Dordsche-kil* te vormen.

KRABBE (DE)  $\frac{1}{2}$  buit., pr. *Zeel.*, gem. *Heulle*; groot 3,7956 bund.

KRABBEGAT, vaarw., pr. *Zeel.*, tusschen het W. strand van *Schouwen* en de *Krabbeplaat*.

KRABBEEKREEK, ook wel 's GRAVENKREEK, water, pr. *Zeel.*, dat, uit de *Eendragt* voortkomende, in het *Masgat*-naar de *Zijpe* uitloopt.

KRABBEEKREEK (DE), water, pr. *Zeel.*, gem. *Heulle*, loopende van de *Krabbeschans* tot de *Hoogesluis*.

KRABBEN, hofst., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*, 40 min. Z. Z. O. van *Steenbergen*.

KRABBENDIJK, dijk, pr. *Fr.*, gem. *Wanseradeel*, O. van den *Dedgumer-polder*.

KRABBENDIJK, heerl., pr. *Zeel.*, arr. en kant. *Goes*, postk. *Goen-Tholen*, gem. *Krabbendijke-en-Nieuw-lunde*. Zij bevat het d. *Krabbendijke* en ged. van de geh. *Gawege* en *Oostdijk*; beslaat 1040,0734 bund. en telt 96 h. en 730 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw., allen Herv., maken eene

gem. uit van de klass. van *Goes*, ring van *Kruiningen*. Er is 1 school met 60 leerl., en 1 zondags. met 13 leerl.

Het d. Krabbendijke ligt 4 u. Z. O. van *Goes*, 1½ u. N. W. van *Bath*. De Herv. kerk heeft een houten kloktoentje en een orgel. Er is een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

KRABBENDIJK (DE OUDE-POLDER-, DE NIEUWE-POLDER- en DE OOSTPOLDER-VAN-), drie p., pr. *Zeel.*, gem. *Krabbendijke-en-Nieuwlande*; de eerste, ook wel de OUDE-MONNIKEN-POLDER, is 314,0722 bund. groot, de tweede of WATERING VAN-KRABBENDIJK beslaat 353,6735 bund. en de derde is groot 110,6906 bund.

KRABBENDIJK-EN-NIEUWLANDE, gem., pr. *Zeel.*, arr. en kant. *Goes*, postk. *Goes*, *Tholen* en *Zierikzee* (8 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. Krabbendijke en Nieuwlande; beslaat 1249,5044 bund., en telt 125 h., met 930 inw., die meest bestaan van den landbouw. Ook zijn er 1 meestof en 1 korenmolen.

De inw., allen Herv., maken ged. de gem. *Krabbendijke* uit en behooren ged. tot de gem. *Kruiningen*. Er zijn 2 scholen.

KRABBENDIJKSCHE-VLIET, water, pr. *Zeel.*, den Oud-Krabbendijksche-polder doorloopende.

KRABBENHOEK, b., pr. *Zeel.*, gem. *Graauw-en-Langendam*; met 12 h. en 60 inw.

KRABBENHOF, bouwh., pr. *Z.H.*, gem. en ¼ u. W. van *Dubbeldam*.

KRABBEPLAAT, p., pr. *Z.H.*, gem. *Rosenburg-en-Blankenburg-met-de-Ruige-en-Lange-Platen*; 353 bund.

KRABBEPLAAT, zandbank in den mond van de *Ooster-Schelde*, een ged. van den *Banjaard* uitmakende.

KRABBE-POL- } CRUBEKE-POLDER.  
DER. Zie } KRABBE (DE).

KRABBE-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Rosenburg-en-Blankenburg-met-de-Ruige-en-Lange-Platen*; groot 294,0447 bund.

KRABWATER (HET), pr. *N. H.*, gem. *Pellen*; groot 56,9008 bund.

KRAAIJENBOSCH. Zie KRAAIJENBOSCH (1).

KRAGGENBURG, noodhaven in de *Zuiderzee*, aan de westkust der pr. *Over.*, aan het einde der werken van het *Zwolsche diep*.

KRAAIJENBOSCH. Zie KRAAIJENBOSCH.

KRAAIJENHOFF, fort, pr. *Geld.*, tot de verdedigingswerken der stad *Nijmegen* behoorende, ¼ u. W. van de stad.

KRAAIJENHUT (DE) of DE KRAAIJENHUT, ook wel enkel genaamd DE HUT, herb., pr. *N. Br.*, gem. *Deurne-en-Liessel*, te midden in de *Peel*.

KRAAIJENEST. Zie KRAAIJENEST.

KRAAIJER (HOOG- en LAAGE-), het W. ged. en het O. ged. van het verdrinken land van *Zuid-Beveland*.

KRAAKEEL, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. van *Hoogeveen*; met 137 h. en 500 inw. (TIEUSE-LANDEN (DE)).

KRAAKEELLANDEN (DE). Zie KWESKRAAKEELPLAATJES, twee platen, in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Madc-en-Drimmelen*.

KRAAKEEL-POLDER of HOOG-POLDER-VAN-ABTSWOUDE, p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Delft*, ged. gem. *Hof-van-Delft*; groot 475,2052 bund.

KRAAKEEL-POLDER, p., ged. pr. *Zeel.*, gem. *Izendijfte*, ged. in België; op Nederl. grondgebied 13,9980 bund.

KRAAKEEL-WEG, weg, pr. *Zeel.*, in *Bewester-Eede Bezuiden*, loopende van *Aardenburg* naar *Middelburg*, in *Vlaanderen*.

KRAKENSTEIN, boerd., pr. *N. H.*, gem. *Muiden-en-Muiderberg*; groot 1,0902 bund.

KRALENBERG, alleen staande h., pr. *N. H.*, gem. *Velsen*.

KRALINGEN, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. en kant. *Rotterdam*, hulpk. van het postk. *Rotterdam* (14 m. k., 7 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Kralingen*, beslaat 1400,8472 bund., telt 330 h., met 3700 inw., die bestaan van den landbouw, de veeteelt, den handel in vee en boter, de warmoezierderijen, de veenderijen, handel in turf, het onderhouden van de vele buitenplaatsen en tuinen, de vischerij in de veenplassen van deze en naburige gem., en de zalmvangst. Nog zijn er 2 binnenvaarts-scheepstimmerwerven, 2 touwslagerijen, 1 katoendrukkerij, 1 hagelgieterij, 2 loodaschbranderijen, 1 loodwit-, 1 aardappelen-siroop-, 1 verwstoffen-, en twee lakmoesfabrieken, 3 snuit-, 1 stoom-pel- 1 olie en 3 korenmolens.

De 2950 Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Rotterdam*, ring van *Hillegersberg*. De 110 Evang.

(1) Nven eens zoeke men de woorden, welke elders wel eens KRAE of KRAKI gespeld, doch hier niet gevonden worden, op KRAA, KRA of KRAAI.

Luth., de 30 Remonstanten, de enkele Doopsgez., de enkele R. K. van de O. Cler., en de 3 Isr. behooren kerk. te Rotterdam. De 600 R. K. maken met die uit de burg. gem. *Cappelle-en-het-slot-te-Cappelle-op-den-IJssel en IJsselmonde*, eene stat. uit., die tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Schieland*, behoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. Er zijn eene gemeentes., 6 kinderbe- waars., en een Depart. der Maats. *Tot Aut van 't Algemeen*. Tot het d. Kralingen worden thans gerekend de huizen aan de Hoflaan, den Oudendijk en den 's Gravenweg, welke onmiddellijk aan Rotterdam, als ware het eene voorstad daarvan, aansluit, en men telt er 100 h. en 700 inw. De Herv. kerk heeft geen orgel, maar eenen sierlijken toren. De R. K. kerk, aan den H. LAMBERTUS toegewijd, heeft een orgel en eenen netten toren. De dorps wordt door 200 à 250 leerl. bezocht; de 6 be- waars. door 200 leerl. Het Gemeente- en Ambachtsbuis is een fraai gebouw, in eenen deftigen sierlijken stijl.

KRALINGEN. Zie STORMPOLDER.

KRALINGEN (AMBACHT-VAN-), p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Rotterdam*, ged. gem. *Kralingen*; groot 1400,8473 bund.

KRALINGEN (WEG-VAN-), oude weg, pr. *Z. H.*, in de gem. *Kralingen*, loopende door de uitgeveende water- plassen der Oostkade tot aan de Lange- kade van den 's Gravenweg, door de Escherlaan tot aan het Huis Rustwat.

KRALINGER-POLDER, pold., pr. *Z. H.*, gem. *Maasland-met-Burgendijk*; groot 589,2000 bund.

KRALINGER-VEER, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Kralingen*, aan de Maas; 65 h., 460 inw. en 1 pontveer op IJsselmonde.

KRAMMER (HET), riv. ten Z. van de pr. *Z. H.*, die van het *Volkerak* naar de *Grevelingen* loopt.

KRAMMER-POLDER (DE), pold., pr. *Z. H.*, gem. *den Bommel*.

KRAMMER-POLDERSLUIJ (AAN- DE-), b., pr. *Z. H.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. van *den Bommel*; met 3 h. en 20 inw.

KRANEKAMP of KRANENKAMP, buit., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Die- penveen*; groot 96,1565 bund.

KRANEMEER. Zie KRAANMEER.

KRANENBERG (DE), boerenerf, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. O. van *Vorden*; groot 30,2020 bund.

KRANENBOSCH, buit., pr. *N. H.*, gem. *Oterleek*.

KRANENBROEK, pr. *N. Br.* Zie KRAAIJENBROEK.

KRANENBURG, hofst., pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*, in de buurs. *Tonsel*; groot 13 bund.

KRANENDIJK (DE), geh., pr. *Z. H.*, gem. en 1 u. Z. van *den Bom- mel*; met 11 h. en 120 inw.

KRANENDONK, voorm. bar., pr. *N. Br.*, kant. *Asten*, bestaande uit de d. *Maarheeze*, Gastel en Soerendonk, en beslaande 4840,3360 bund. Men telt er 264 h. en ruim 1500 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw., allen R. K., maken ged. de stat. van *Maarheeze* uit, en behooren ged. tot de stat. van *Soerendonk*. Er zijn 3 scholen.

KRANENDONKSCHE - BOSCH, bosch, pr. *N. Br.*; groot 72,8352 bund.

KRANENHOUT, hofst., pr. *Z. H.*, gem. *Oost-Voorne-Rugge-en-Oosterland*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van O.-Voorne; 51,6109 bund. groot.

KRANENKAMP (DE) of DE KRANE- KAMP, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*, bij *Wilpe*; groot 42,2730 bund.

KRANE - POLDER, beter CRANE- POLDER, p., pr. *Zeel*, ged. gem. *Oost- burg*, ged. gem. *Nieuwriet* en ged. gem. *Zuidzand*; groot 49,3193 bund.

KRANEPOORT, p., pr. *Z. H.*, gem. *Gouderak*; groot 3,1424 bund.

KRANGEWEEER of KRENGEWEEER, geb., pr. *Gron.*, gem. en 20 min. Z. W. van *Medum*; met 9 h. en 60 inw.

KRANINGE ZIJL of KRANING-ZIJL, zijl of sluis, pr. *Gron.*, onder *Wtn- sumer-* en *Schapuutster-zijlvest*.

KRAS (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Oudorp*; groot 9,0000 bund.

KRASSUM of KRASSEN, b., pr. *Gron.*, gem. *Garnwerd*; met 3 h. en 20 inw.

KRAWINKEL, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. Z. W. van *Geleen*; met 128 h., en 570 inw., die meest bestaan van het maken van spijkers.

KREEK (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. *Standaardbuiten*; 57 h. en 420 inw.

KREEK (DE), geh., pr. *Z. H.*, gem. *Oost-en-West IJsselmonde*,  $\frac{1}{4}$  u. van *IJsselmonde*; met 14 h., en 70 inw.

KREEK (DE) of de KAAJ, water, pr. *Z. H.*, dat zich van het d. Oude- Tonge uitstrekt tot in de Slikken of Zanden van het *Land-van-Overflak- kee*, en de haven van dat d. vormt.

KREEK (GROOTE-) Zie GROOTE- KREEK.

KREEKGORS, gors langs het Kree- kerak, tegen de pr. *N. Br.*, tusschen *Bergen-op-Zoom* en *Woensdrecht*.

**KREEKERAK** of **KREEKRAC**, vaarw. tusschen de pr. *N. H.* en *Zeel.* Het is die arm der Schelde, welke van Bergen-op-Zoom, door de Molen- en andere platen en het Verdronkenland van Zuid-Beveland in twee hoofdarman gescheiden wordt, en die, nadat de eene ten Z. en de andere ten N. van die platen gestroomd heeft, zich weder te zamen vereenigen, om de Ooster-Schelde te vormen.

**KREEK-POLDER** of **KREEKE-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Zuamslag*; groot 65.1530 bund.

**KREEKSCHENHAVEN**, water, pr. *Z. H.*, gem. *O.-en-W.-Ijsselmonde*, loopende van de Kreek naar de Maas.

**KREELSTERZAND**, zandvlakte, pr. *Geld.*, gem. *Ede*; groot ruim 30 bund.

**KREIJEL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Vessem-Wintelre-en-Knegsel*,  $\frac{1}{2}$  u. N.W. van *Wintelre*; met 8 h. en 55 inw.

**KREIJEL**, **KREIJER** of **KRIJEL**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Nederweert*; met 17 h. en 130 inw.

**KREIJELHOUT.** } Zie **CREYL.**

**KREIL.**

**KREI-EL**, hofst., pr. *Geld.*, gem. *Ede*, nabij *Otterloo*.

**KREIL (DE)**, geh., pr. *N. H.*; gem. *Barsingerhorn-Kolhorn-en-Haringhuizen*, 10 min. N. van *Barsingerhorn*, met 22 h. en 110 inw.

**KREITSBERG**, misschien eigenlijk **KRIJGERSBERG**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Zeeland*; met 14 h. en 80 inw.

**KRENGEWEER.** Zie **KRANGWEER.**

**KREPISWOLDE.** } Zie

**KREPS (WOUD-VAN-).** } **KROPS-**

**KREPSWALDE.** } **WOLDE.**

**KREUNINGSPOLDER** of **KROONPOLDER**, p., pr. *Gron.*, gem. *Beerta*; groot 481.2170 bund.

**KREUPELSTRAAT (DE)**, b. of wijk van de gem. *Bozmeer*, pr. *N. Br.*

**KREUPELZAND.** Zie **CRUPEL.**

**KREVERHIL**, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Hontemisse*; met 14 h., 90 inw. en 1 windkorenmolen.

**KREWERDERMAAR**, water, pr. *Gron.*, dat, van Krewert afkomt, en zich in de *Hoekt* ontlast.

**KREWERT**, **KREWEERD**, **KREWED** of **CREWEERT**, d., pr. *Gron.*, arr., kant., postk. en 1 u. N. van *Appingedam*, gem. en 1 u. Z. van *Bierum*, met 17 h. en 85 inw., en, met de buurs. *Arwert*, de *Klip* en *Nijktooster*, 24 h. en 140 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen *Herv.*, maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Appingedam*, ring van *Delfzijl*, behoort.

De kerk heeft toren en orgel. De dorps. telt 25 leerl.

**KREYTENHEIDE**, heideveld, pr. *N. Br.*, ter wederzijde van den straatweg van 's Hertogenbosch op *Tilburg*, grootendeels ontgonnen en bepoet.

**KREYTENMOLEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Udenhout*; 12 h., 80 inw. en 1 windkorenmolen.

**KRIJEL.** Zie **KREIJEL.**

**KRIJGSMANSRUST.** Zie **RIJNOORD.**

**KRIJNTJESWEIDE.** Zie **NELIS-MAN-KRIJTT.** Zie **VOSBERGEN.** (**KENWAARD.**

**KRIJTENBURG**, ook **KRIJENBERG**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Ellen-en-Leur*; groot 110.5648 bund.

**KRIJTVELD (HET)** of **DE KRIJTHOEVE**, opene vlakte in de heerl. *Egmond*, pr. *N. H.*, even ten W. der voorm. abdij.

**KRIMELENBERG (DE)**, hoogte, pr. *Geld.*, tusschen *Ermelo* en *Pulten*.

**KRIMPEN-AAN-DE-LEK**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Schoonhoven*, hulpk. van de postk. *Gouda* en *Rotterdam* (17 m.k., 3 s.d. 1 afd., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Krimpen-aan-de-Lek* en de geh. *Middelland* en de *Noord*; beslaat 669.7441 bund., en telt 169 h., met 1060 inw., welke bestaan van veeveelt, melkerij, kaasmaken, vischvangst en het maken van hoepels. Er zijn 3 scheepstimmerwerken, 1 houtzaag- en 2 koorbmolens.

De inw., bijna allen *Herv.*, maken eene gem. uit van de klass. van *Gouda*, ring van *Schoonhoven*. De weinige *R. K.*, parochiëren te *Haustrecal*. — Er is 1 school met 160 leerl.

Het d. *Krimpen-aan-de-Lek* of *Krimpen-op-de-Lek*, vermoedelijk het oude *Crempene*, ligt  $\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van *Rotterdam*,  $\frac{3}{4}$  u. W. Z. W. van *Schoonhoven*, aan de *Lek*, ter plaatse waar deze riv. in de *Maas* valt. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. Er is een pontveer over de *Lek*.

Kermis op *Hemelvaartsdag*.

**KRIMPEN-AAN-DE-LEK**, pr. *Z. H.*, gem. *Krimpen-aan-de-Lek*; groot 541.3600 bund.

**KRIMPEN-OP DEN-IJSEL**, gem. en heerl. pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Schoonhoven*, postk. *Rotterdam* en *Gouda* (17 m.k., 3 s. d. 1 afd., 3 j. d.). Zij bevat de b. *Krimpen-op-den-IJssel*; beslaat, 599.1464 bund., en telt 138 h. met 990 inw., die van veeveelt en melkerij bestaan. Er zijn 2 scheepstimmerwerken, 4 touwslagerijen, 4 steenbakkerijen en 3 rietmattenmakerijen.

De inw. bijna allen *Herv.*, behooren tot de gem. van *Ouderkerk-*

Krampen-op-den-IJssel-en-Stormpolder. De 15 R. K., parochiëren te *Haastrecht*. Er is eene school.

De b. Krampen-op-den-IJssel of Krampen-aan-den-IJssel, ligt 1½ u. O. van Rotterdam, 3½ u. W. ten Z. van Schoonhoven, aan den IJssel, over welke riv. hier een pontveer is op Cappelle-op-den-IJssel.

KRIMPENREWAARD ook CRIMPENERWAARD, bed., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*. Zij bevat de gem.: Ammerstol, Berkenwoude-en-Achterbroek, Gouderak, Haastrecht, 's Heeraartsberg-en-Berg-Ambacht, Krampen-aan-de-Lek, Krampen-op-den-IJssel, Lekkerkerk, Ouderkerk-aan-den-IJssel, Slolwijk, Vlist-en-Bonrepas en Zuidbroek, zijnde het grootste ged. van kant. *Schoonhoven*, en een zeer klein ged. van het kant. *Gouda*. Zij bestaat 16336,4231 bund. en telt 15,000 inw., die bestaan van het werken in de steen- en pannenbakkerijen, den landbouw, de vee- en hennepeteelt, de melkerij, de scheepvaart, de visscherij, en het werken aan de dijken en in de grienden. Er zijn 18 steen- en pannenbakkerijen, 12 scheepstimmerwerken, 38 touwslagerijen, 10 looijerijen, 1 houtzaag- en 9 korenmolens.

KRIMPENSCHESLUIS, sluis, pr. *Z. H.*, gem. *Krampen-op-den-IJssel*, en ½ u. W. van Krampen-aan-de-Lek.

KRIMPER (DE), herb., pr. *N. H.*, gem. *Andijk*.

KRING-VAN-DORTH. Zie DORTH. KRINKELHOEK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Oss*.

KRINKELWINKEL of KRINKEL-DE-WINKEL, uitspringend ged. ringdijks langs de Merwede, pr. *Z. H.*, 5 min. W. van Gorinchem.

KRINSEARM. Zie DILLE (DE).

KRODDEBUREN, geh., pr. *Gron.* gem. *Ten-Boer*, ½ u. N. W. van *Wit-teurum*, en ½ u. O. van *Lellens*, met 16 h. en 100 inw.

KROESBEEK, water, pr. *N. H.*, gem. *Heenstede*, dat langs de Glip loopt, en zich in de ringvaart van het Haarlemmermeer ontlast.

KROFTEN (DE VLAKKE-) of de LAGE-KROFTEN, duinstreek, pr. *N. H.*, gem. *Wijk-aan-Zee-en-Wijk-aan-Duin*, 10 min O. van *Wijk-aan-Zee*.

KROMBOOMVELD, duinvallei, pr. *Z. H.*, onder *Noordwijk*.

KROMDEL (HET), water, pr. *N. H.*, gem. *Koedijk-en-Huisvaard*.

KROMME-AAR (DE). Zie AAR. KROMME-BALG (DE), vaarwater

in de *Wadden*, ten N. van de pr. *Gron.*, van den mond der Eems naar de Lauwerzee loopende.

KROMME-GAT, water, pr. *N. Br.*, dat zich in de Donge ontlast.

KROMME-GAT, rietplaats, pr. *Z. H.*, onder *Hardinxveld*.

KROMME-GAT. Zie KROM-VLIET.

KROM-MAAR, CROM-MAAR of BUITEN-MAAR, naam onder welken het Cardinger-maar, pr. *Gron.*, zich in het Boterdiep ontlast.

KROMMENDIJK, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Almelo*; 60 h. en 340 inw.

KROMMENHOEKE, heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. *Vlissingen*, reg. kant. en postk. *Middelburg*, gem. *Biggenkerke-en-Krommenhoeke*. Zij bevat het geh. Krommenhoeke, en telt 7 h. met ruim 40 inw. die van den landbouw bestaan, allen Herv. zijn en tot de gem. *Biggenkerke* behooren.

Het geh. Krommenhoeke ligt 1½ u. W. van Middelburg, 1½ u. N. N. O. van Vlissingen, ¼ u. N. W. van Biggenkerke.

KROMMENIE of CROMMENIE, d., pr. *N. H.*, arr. en 4 u. N. O. van *Haarlem*, kant. en 1½ u. O. N. O. van *Beverwijk*, reg. kant. *Zaandam*, hulpk. van het postk. *Wormerveer*, gem. *Kronnenic-en-Krommeniedijk*, aan de Nauwernasche-vaart; met 383 h. en 2230 inw., die van de rolrederijen of zeildoekfabrieken bestaan.

De 1490 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Haarlem*, ring van *Zaandam*. De kerk heeft toren en orgel. De Doopsg. maken, met de overige uit de omstreken, eene gem. uit, welke 250 ziel. telt. De kerk heeft een orgel doch geen toren. De 60 R. K., van de O. Cler., maken met die van *Wormerveer*, de stat. van *Krommenie-en-Wormerveer* uit. De kerk aan den H. NICOLAAS toegewijd, heeft een orgel maar geen toren. Er is een gemeentehuis, eene waag, een wees- en armbuis, een weeshuis voor de Doopsgez., eene burgers. met 160 en eene arms. met 60 leerl. en een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*. Kermis den 22 Mei.

KROMMENIEDIJK of CROMMENIE-DIJK, d., pr. *N. H.*, arr. en 4½ u. N. N. O. van *Haarlem*, kant. en 2 u. N. O. van *Beverwijk*, reg. kant. *Zaandam*, hulpk. van het postk. *Wormerveer*, gem. *Krommenie-en-Krommeniedijk*, 2 u. W. van Krommenie, aan de Kromme-IJ; met 35 h. en ruim 190 inw.

De 170 Herv. maken eene gem. uit,

van de klass. van *Haarlem*, ring van *Zaandam*. De kerk, staat in het Z. W. van het dorp. De Doopsgez. behouren tot de gem. van *Knollendam-Krommeniedijk-en-Marken-binnen*. De R. K. behouren tot de stat. van *Krommeniedijk-en-Marken*, welke hier eene kerk heeft, aan den H. Petrus toegewijd, en van toren en orgel voorzien is. De dorps. telt 40 leerl.

**KROMMENIEDIJK EN-MARKEN**, R.K. stat., aartsp. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *N. H.*, met eene kerk te Krommeniedijk.

**KROMMENIE-EN-KROMMENIEDIJK**, gem., pr. *N. H.*, arr. *Haarlem*, kant. *Beערwijk*, reg. kant. *Zaandam*, hulpk. *Krommenie* (8 m. k., 7 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de d. Krommenie en Krommeniedijk, de geh. Krommeniehorn en de Busch; beslaat 412,2501 bund., en telt 376 h., met ongeveer 2600 inw., die bestaan van 12 zeildoekfabrieken, hier rolrederijen genoemd, waarvan 1 door stoom gedreven wordt, 2 leerlooijerijen, 1 papiermakerij, 1 koorn-, 1 potasch-, 1 hennip- en 1 snuifmolen.

De 1700 Herv., maken de gem. van *Krommenie* en *Krommeniedijk* uit. De Doopsgez., maken ged. de gem. *Krommenie* uit, en behouren ged. tot de gem. *Knollendam-Krommenie-en-Marken-binnen*. De Evang. Luth. behouren tot de gem. van *Beערwijk*; de 600 R. K., tot de stat. van *Krommeniedijk-en-Marken* en de 60 R. K. van de O. Cler. tot de stat. van *Krommenie-en-Wormerveer*. Er zijn 3 scholen en een genoots. tot ondersteuning van behoeftige kraamvrouwen.

**KROMMENIE-EN-WORMERVEER**, stat. van R. K. van de O. Cler., pr. *N. H.* met 1 kerk te Krommenie, en 100 ziel.

**KROMMENIE-HORN** of **CROMMENIE-HORN**, ook enkel **DEN HORN**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Krommenie-en-Krommeniedijk*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Krommenie*; met 22 h. en ongeveer 140 inw.

**KROMME-VAART**, het Noordeinde van de vaart van *Capelle*, pr. *N. Br.*

**KROMME-WATERING (DE)**, water, pr. *Z. H.*, dat, ten N. van de stad Delft begint, en zich aan de Kromme-Heul in de Pijnackersche-vaart ontlast.

**KROMMEWIJK**, vaart, pr. *Dr.*, gem. *Havelthe*.

**KROMMEZIJL**. Zie **LITTENSER-ZIJL**.

**KROMSTRAAT**, geh., pr. *N. Br.* gem. *Veldhooven-en-Mereveldhoven*; met 19 h. en 110 inw.

**KROMVLIET** of **KROMME-GAT**, kreek uit de slikken der gem. *Woensdrecht-Hoogerheide-en-Liunkelenoord* in de Schelde uitwaterende.

**KROMWAL**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Baurderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Brüksward*; met 17 h., ruim 40 inw., 1 scheepstimmerwerf en eene Doopsgez. gem., die 150 ziel. telt, welke verspreid wonen. De kerk heeft toren, noch orgel.

**KROMWAL**, b., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten W. van *Burgward*; met 5 h. en 30 inw.

**KROMWIJK**, p., pr. *Utr.*, gem. *Wulverhorst*.

**KROMWIJK**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Woerden*; groot 97,6828 bund.

**KROMWIJK**, buurs., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van het adell. h. *Wulverhorst*; met 5 h. en 30 inw.

**KROMWIJK - BARWOUTSWAARDER-EN-BEKENES-HET-KERFLAND-EN-HET-OOSTEINDE-VAN-WAARDER**, dijk., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Woerden*, ged. gem. *Barwoutswaarder-en-Bekenes* en ged. gem. *Waarder*; groot 1048 bund.

**KRONENBURG**, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Appeltern*, 5 min. N. van *Maus-Bommel*; groot 1,1560 bund.

**KRONENBURG OF HUIS-TE-CASTRICUM**, boerd., pr. *N. H.*, gem. en 10 min. Z. O. van *Castricum*; 25,7780 bund.

**KRONENFELS**, meertje, pr. *Gron.*, gem. *Ulrum*, nabij en N. van Niekerk.

**KRONESTEIN**, geh., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Soelcrwoude*; met 3 h. en 18 inw.

**KRONESTEIN**, eigenlijk **CRONESTEYN**, oud adell. h., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Souterwoude*; met ruim 65 bund. grond.

**KRONESTEINSCHE-POLDER (DE)**. Zie **KNOTTER-POLDER**.

**KROOCK**, geh., pr. *Fr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. O. van *Franeker*.

**KROOI**. Zie **CROY**.

**KROON (DE)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; groot 34,8990 bund.

**KROON (DE)**, plaat, pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*. [(1).

**KROONENBURG**. Zie **KRONENBURG KROONENBURG** ook wel **CRANENBURG**, buit., pr. *N. Br.*, gem. *Wijk-en-Aalburg*; groot 6,8090 bund.

(1) Eveneens zoeken men de elders met Kroon gespelde woorden, welke hier niet gevonden worden, op K. w.



**KROONESTEIN**, buit., pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Baambrugge*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Baambrugge*.

**KROONHOF**. Zie *CORNAZAND*.

**KROONPOLDER (DE)**. Zie *KREUNINGSPOLDER*.

**KROONPRINS**. Zie *ERFFRINS*.

**KROP (DE)**, uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Haafsten*.

**KROPSWOLDE**, voormaals *KREPISWOLDE* en *KREPESWOLDE*, ook wel *CREPESWALD* of het *WOOD VAN-KREPS*, d., pr. *Gron.*, arr., reg. kant. en  $2\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van *Gron.*, kant., postk., gem. en 1 u. Z. W. van *Hoogezand*. Men telt er 82 h. en 450 inw., en met de geh. *Foxhol*, *Wolfsbergen*, *Leinwijk*, de *Veenkolonie*, de *Nieuwe-Kompagnie* en een ged. van het geh. *Martenshoek*, 200 h. en 1170 inw., die van landbouw, veeteelt, scheepsbouw en visscherij bestaan. Er zijn 9 sloopstimmerwerven, 1 oliemolen en 1 kalkbrandrij.

De 1070 Herv. maken eene gem. uit, die tot de klass. van *Gron.*, ring van *Hoogezand* behoort. De kerk is een net en fraai gebouw, de toren staat ten N. W. eenige ellen van de kerk. De 100 R. K. parochiëren te *Suppemeer*. De dorps. telt 60 leerl.

**KRUIBEKE POLDER**. Zie *CRUBEKE-POLDER*.

**KRUCHTEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Mausbracht*; met 25 h. en 60 inw. (DE).

**KRUCHTEN (DE)**. Zie *CROGTEN*.

**KRUIDBERG (DE)** of *PRINSENBOSCH*, buit., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. W. van *Velsen*; groot 37,7565 bund.

**KRUIDHOF**, water, pr. *Z. H.*, 5 min. O. van *Schoonreuoerd*, aan de W. zijde van den *Diefdijk*.

**KRUIDERVLAAI**, twee platen in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Maden-Drinmelen*.

**KRUININGEN**, kerk. ring, pr. *Zeel.*, klass. van *Goes*, bestaande uit de gem.: *Biezelinghe*, *Fort-Bath-Rilland-en-Bath*, *Kapelle*, *Krabbendijke*, *Kruiningen*, *Schore-en-Vlake*, *Waarde*, *Wemeldinge* en *Yerseke*; met 5700 inw., 9 kerken en 9 Predikanten.

**KRUININGEN**, gem., pr. *Zeel.*, arr. en kant. *Goes*, postk. *Goes*, *Tholen* en *Zierikzee* (8 m. k., 3 s. d., 1 j. d.) Zij bestaat uit de heerl. *Kruiningen* en een ged. van *Tolseinde*: beslaat 1480,9670 bund., en telt 220 h., met 1200 inw., die van den landbouw bestaan.

De 1170 Herv. maken eene gem.

uit, van de klass. van *Goes*, ring van *Kruiningen*. De 80 Afgesch. maken mede eene gem. uit. Er is ééne school met 80 leerl.

**KRUININGEN**, heerl., pr. *Zeel.*, arr. en kant. *Goes*, postk. *Goes* en *Tholen*, gem. *Kruiningen*. Zij bevat het d. *Kruiningen*, de b. *Hanswest*, en een ged. van het geh. den *Oostdijk*: groot 1462,1406 bund.; telt 218 h. met 1240 inw., die meest van landbouw bestaan. Men telt 1160 Herv. en 80 Christ. Afges.

Het d. *Kruiningen*, oudtijds *Cruininghe*, ligt  $2\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Goes*. Men telt er 132 h. en 770 inw. De kerk heeft eene arduinsteenen tombe van *AARNOUT VAN KRUININGEN VAN VOORBOU*TE en eenen toren, doch geen orgel. De kerk der *Christ. Afges.* is zonder toren of orgel. De dorps. telt 80 leerl.

Jaarmarkt, den laatsten *Woensdag* in *Junij* en duurt 3 dagen.

**KRUININGEN (POLDER VAN-)** of *KRUININGSCHE-POLDER*, p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Kruiningen*, ged., gem. *Krabbendijke-en-Nieuwlande*; groot 1501 bund.

**KRUININGEN (WATERING-VAN-)**, dijk., pr. *Zeel.*, arr. en kant. *Goes*; groot 1343,4919 bund.

**KRUININGEN-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Nisse*, ged. gem. *Baarlant-en-Bakendorp*; 25,4376 bund.

**KRUININGSCHE-VLIET**, water, pr. *Zeel.*, dat aan den *Oosthoek* begint, en een ged. van den *Polder-van-Kruiningen* doorloopt.

**KRUIS**. Zie *KRUY*s.

**KRUIS**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Tegele*, met 38,180 inw., 1 blaauw verwerij, 1 *chicorei-* en *pannenfabrieken*.

**KRUIS (HET)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 u. van *Heeze*; 19 h. en 110 inw.

**KRUIS (HET HOOGLAND - VAN-ST-)**. Zie *HOOGLAND (HET)*.

**KRUIS (HET BLAAUWE-)**, boeren-erf, pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk*, buurs. *Appelo*.

**KRUIS (ST-)**, gem., pr. *Zeeland*, arr. *Middelburg*, kant. en postk. *Sluis*, reg. kant. *Oostburg*. Zij is zamengesteld uit het eigenlijk *St. Kruis* en de *Nederlandsche* ged. van de gem. *St. Margariete* en *St. Laurens*, beslaat 2011,4386 bund. en telt 89 h., met 500 inw., die bestaan van landbouw. Er is 1 korenmolen.

De 250 Herv. maken, met die uit de gem. *Eede* en van het *Belgische* ged. van den p. het *Hoogland* en *Ooster-Ede*, eene gem. uit, van de

klass. van *Izendijke*, ring van *Sluis*, welke ruim 300 ziel. tell. De 320 R. K. parochiëren ged. te *Aardenburg*, en ged. te *St. Margaretha* in België. Er is eene school met 40 leerl.

Het d. St. Kruis, oudtijds St. Cruys, in 't Fr. St. Croix, ligt 6½ u. Z. van Middelburg, 2½ u. Z. O. van Sluis en bevat 35 h. met ruim 200 inw. De Herv. kerk heeft eenen toren.

Kermis den 2den Maandag in Julij.

KRUISBERG (DE), bergtop, pr. *Limb.*, 1½ u. N. O. van Maastricht.

KRUISBERG (DE), landg., pr. *Geld.*, gem. *Ambt-Doetinchem*, in de b. *Langeraak*; groot 137,3300 bund.

KRUIS BREKKEN (DE) of DE TERZOOZSTER-BREKKEN, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Kauwerderhem*, Z. O. van *Sibbrandaburen*.

KRUISBROEDERS-KLOOSTER of KRUISHEEREN-KLOOSTER, kloost., pr. *N. Br.*, te *Uden*.

KRUISDIJK (DE), dijk, pr. *N. Br.*, zich uitstrekkende van den Keepkensdonsche-dijk naar het vlek *Oss*.

KRUISDIJK (DE), geh., pr. *Zeel.*, gem. en ¼ u. O. van *Groede*; met 17 h., ruim 60 inw., 1 koornwindmolen en 1 school, met 30 leerl.

KRUISDIJK (DE) of KRUISSCHANS, buit., pr. *Zeel.*, gem. en ¼ u. N. van *Heille*, groot 2,5436 bund.

KRUISDORP, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Hontenisse*; met 28 h. en 120 ziel.

KRUISNBEEMDSCHÉ-DIJK (DE), weg, pr. *N. Br.*, door den *Polder-van-Oss*, van de *Ossche* straat naar den *Polder* van der *Eigen* loopende.

KRUISHAARDERBERG, heuvel, pr. *Geld.*, gem. en ¾ u. O. van *Nijkerk*.

KRUISHOEK, landg., pr. *Geld.*, gem. *Rheden*, ¼ u. O. ten N. van *Velp*.

KRUISLAND, d., pr. *N. Br.*, arr. en 6 u. W. van *Breda*, kant. en 2½ u. N. O. van *Bergen-op-Zoom*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*, postk. en 1 u. Z. O. van *Steenbergen*. Men tellt er 199 h. en 1300 inw., die meest bestaan van landbouw. De 55 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Breda*, ring van *Bergen-op-Zoom*. De kerk heeft eenen toren doch geen orgel. De 1150 R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Bergen-op-Zoom*, welke door een Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De kerk, aan den H. GREGORIUS toegewijd heeft toren en orgel. De dorps. tellt 65 leerl. — Kermis 24 Aug.

KRUISLAND of de KRUISLANDSCHE-POLDER, vroeger genaamd NIEUW-OOST-

LAND, p., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*; 2916,8413 bund.

KRUISLAND (BEDIJKT - BUITENDIJKS-LAND-VAN-NIEUW-), p., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*.

KRUISLAND (BUITENDIJKSCHE-GROENLANDEN-VAN-NIEUW-), uiterw., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*.

KRUISLAND (NIEUW-), p., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, verdeeld in O.-Nieuw-Kruisland en W.-Nieuw-Kruisland.

KRUISOORD, p., pr. *N. B.*, gem. *de Beemster*; groot 44,2580 bund.

KRUISOORDERWEG, weg, pr. *N. H.*, in de *Beemster*, loopende van den Oostdijk, naar den p. *Kruisoord*.

KRUISPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Ooltgensplaat*.

KRUISPOLDER, p. pr. *Zeel.*, gem. *Hontenisse*; groot 741,5853 bund.

KRUISPOLDER of St. GROIX-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *St. Kruis*; groot 44,2037 bund.

KRUISPOLDER-KAAL, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Hontenisse*; met 9 h., ongeveer 40 inw. en een haventje aan de *Wester-Schelde*.

KRUISSCHOT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Bakel-en-Milheze*, 1 u. W. Z. W. van *Bakel*; met 4 h. en 10 inw.

KRUISSCHOT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. N. W. van *Stiphout*; met 6 h. en 40 inw.

KRUISSCHOT, hoeve, pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. N. W. van *Stiphout*; groot 48,1230 bund.

KRUISSTE, h., pr. *Gron.*, gem. *Usquert*.

KRUISSTRAAT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Hoeven-en-St.-Maartens-polder*, 20 min. W. van *Hoeven*, met 8 h. en 70 inw.

KRUISSTRAAT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 2 min. van *Oss*; met 29 h. en 250 inw.

KRUISSTRAAT, b., pr. *N. Br.*, gem. *Roosendaal-en-Nispen*, een ged. van het geh. *Borteldonk* uitmakende; met 5 h. en 30 inw.

KRUISSTRAAT, b., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. N. O. van *Rosmalen*; met 55 h., 490 inw., en 1 school met 40 leerl. Het is een ged. van het geh. *Kruisstraat-en-Heeseind*.

KRUISSTRAAT, plaats, pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, in het d. *Berlikum*.

KRUISSTRAAT - EN - HEESEIND, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¾ u. O. van *Rosmalen*; met 79 h. en 250

inw. Dit geh. bestaat uit de b. Kruisstraat en Heeseind.

KRUISVAART, water, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer Oldephaert-en-Noordwolde*, tusschen Molkwerum en Koudum.

KRUISVEEN, poel, pr. *N. Br.*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van Oisterwijk.

KRUISVOORDE, landg., pr. *Geid.*, gem. *Voorst*, 10 min. Z. W. van *Tiwello*; groot 8,9360 bund.

KRUISWATER (HET), water, pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, ten Z. van *Eernewoude*.

KRUISWATER (HET), water, pr. *Fr.*, gem. *Wymbrüsteradeel*, dat van de Goingarjijster-poelen over de Gossepalen naar de Houkesloot loopt.

KRUISWEG (DE), b., pr. *Gron.*, gem. *Bafo*, 5 min. N. O. van *den Andel*; met 6 h. en 30 inw.

KRUISWEG (DE), b., pr. *Gron.*, gem. *Kloosterburen*, 10 min. O. van *Hornhuizen*.

KRUISWEG of COCIWEG, weg, pr. *Zeel.*, gem. *Eede*, in den *Ooster-Eedepolder*, loopende van den Zijdeldingsdijk, naar de Eeclooische-watengang.

KRUISWEG (AAN-DEN-), b., pr. *Z.H.*, gem. *Bleiswijk*; met 7 h., 45 inw. en 1 school met 30 leerl.

KRUITBERG. Zie KRUIDBERG.

KRUKVAART, water, pr. *N. Br.*, gem. *Capelle*, van de Nieuwevaart naar de Hoogenest loopende.

KRUYTS of KRUIS, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. Z. W. van *Schimmerl*; met 18 h. en 140 inw.

KUBAARD, ook KOEBAARD of KOEBAARD, eigenlijk CUBAARD, en oudtijds KORBAARD of KEBERT, d., pr. *Fr.*, arr. én  $2\frac{1}{2}$  u. N. N. W. van *Sneek*, kant., postk. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Bolsward*, gem. *Hennaarderadeel*. Men telt er 23 h. en 160 inw., en met de b. Barkwerd en Terburg, 63 h. en 330 inw., die van de boerderijen handel in kaas, wol en huiden bestaan.

De 300 Herv. behooren tot de gem. *Kubaard-en-Waaxens*; de kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De 18 Doopsg. en de 14 R. K. behooren kerk. tot *Bolsward*. De dorps. telt 40 leerl.

Kermis den eersten Maand. in Junij.

KUBAARD-EN-WAAXENS, kerk, gem., pr. *Fr.*, met 2 kerken, 1 te *Kubaard* en 1 te *Waaxens*, en 320 ziel.

KUBAARDER-VAART of KOEBAARDER-VAART, water, pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, welke uit de *Trekvaart* van *Bolsward* op *Leeuwarden*, tot aan den *Slagtedijk* schiet.

KUDELSTAART, heerl., pr. *N. H.*,

arr. *Amsterdam*, kant. *Nieuwer-Amstel*, postk. *Amsterdam*, gem. *Aalsmeer-en-Kudelstaart*. Zij bevat het d. *Kudelstaart*, en telt 60 h. met 360 inw.

De Herv. behooren tot de gem. *Uithoorn-en-Kudelstaart*. De R. K. maken met die van *Aalsmeer* eene stat. uit, van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Amsterdam*, welke 590 ziel. telt. Er is 1 school met 40 leerl.

Het d. *Kudelstaart*, *Kudelsteert* of *Kuidelstaart*. oudtijds *Kuydelsteert*, ligt 4 u. Z. ten W. van *Amsterdam*, 2 u. Z. Z. W. van *Amstelveen*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. O. van *Aalsmeer*. De Herv. kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De R. K. kerk, aan den H. *JOHANNES den Dooper* toegewijd, heeft eenen toren, doch geen orgel.

KUERENS of DOMBURGER-RASSEN, zandbank in de *Noordzee*, aan de kust van het Zeeuwsche eil. *Walcheren*, ten N. van *Domburg*.

KUIJER-POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Nederhorst-den-Berg*; 169 bund.

KUIK. Zie CUYK.

KUIK (HET HUIS-) of HET HUIS CUYK, boerd., pr. *Fr.*, gem. *'t Bildt*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. W. van *Lieve-Vrouwe-Parochie*.

KUIKHORNE, geh., pr. *Fr.*, ged. gem. *Achtkarspelen*, ged. gem. *Dantumadeel*, ged. gem. *Tietjerksteradeel*,  $1\frac{1}{2}$  u. W. van *Twijzel*, 12 min. Z. W. van *Zwaagwesteinde*, 1 u. N. N. O. van *Bergum*; met 30 h. 130 inw.

KUIKHORNSTER-VAART, water, pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*. Het is een ged. van het stroom-kanaal, dat uit het *Bergumer-meer* naar de *Dockumer-Nieuwezijlen* loopt.

KUIKSCHIE-GRAAF. Zie GRAAF.

KUIL, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Udenhout*.  
KUIL (OUD) of het KUILSTERMEER, land, pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Limmen*.

KUILAART (DE) of DE KUYLAART, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*.

KUILAARTSGA (HET), water, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, hetwelk de *Kuilaart* met de *Oorden* vereenigt.

KUILBEEMDSBOSCH, bosch, pr. *N. Br.*, gem. *Udenhout*; 1,8250 bund.

KUILEN (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. *Wanroy*; met 9 h. en 40 inw.

KUILEMBURG. } Zie CULEMBORG.

KUILENBURG, buit., pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal-Tetterode-Aalbertsberg en-de-Vogelenzang*, in de *Vogelenzang*; groot ongeveer 60 bund.

**KUIN (DE)**, streek lands, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. Z. O. van *Ulrum*; groot 3,2350 bund.

**KUINDER (DE)** of **CUYNRE**, in het Friesch de *Tronger* en in het Latijn *Cunera*, riv., pr. *Fr.*, die van de hooge veenen, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, naar de Staten-zeedijk loopt, alwaar zij zich met de Linde vereenigt.

**KUINDERDIJK**, dijk, pr. *Fr.*, langs de Kuinder zich uitstreckende van de hooge zandgronden achter Nijeholtpade naar de Schoterbrug.

**KUINDERDIJK-EN-BAARLO**, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Vollenhove*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Vollenhove*; 30 h. en 150 inw.

**KUINDERSLOOT**, water, pr. *Gron.*, loopende van het Hoofddeep naar Scheemda.

**KUINRE**, gem., pr. *Over.*, arr. *Zwolle*, kant. *Vollenhove*, bulpk. van de postk. *Lemmer*, *Meppel* en *Zwolle* (6 s. d., 6 k. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Kuinre*. en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 861 bund., met 920 inw., die van landbouw en handel in boter en vee bestaan.

De 730 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Kampen*, ring van *Vollenhove*. De R. K. maken met die van den omtrek eene stat. uit van het aartspr. van *Zalland-Drenthe-en-Groningen*, welke ruim 220 zielen telt. De 15 Isr. behooren tot de rings. van *Blokzijl*. De dorps. telt 75 leerl.

Het d. *Kuinre*, ook wel *Kuinder* gespeld, in het Lat. *Cunera*, ligt 8  $\frac{1}{2}$  u. N. N. W. van *Zwolle*, 2  $\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van *Vollenhove*. De Herv. kerk heeft een orgel. De R. K. kerk aan den H. *Nicolaas* toegewijd, heeft een torentje doch geen orgel. Ook is er een Gemeentehuis, met eenen toren; alsmede eene Waag.

**KUINRE (ACHTER-)**, p., pr. *Gron.*, gem. *Vollenhove*, gem. *Kuinre*.

**KUIPE-POLDER (DE)**, ged. gronds, pr. *Zeel.*, bewesten *Kolijnsplaat*, ten N. den Oud-Noord-Beveland-polder.

**KUIPERIJ (DE)**, b., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Baſto*, bij den *Andel*.

**KUIPERSBERG**, berg, pr. *Over.*, gem. *Ootmarſſum*.

**KUIPERS-PAD**, b., pr. *N. H.*, ged. gem. *Amsterdam*, ged. gem. *Nieuwer-Amstel*, 2 u. N. N. O. van *Amstelveen*. Er is eene R. K. kerk, aan den H. *Nicolaas* toegewijd, welke tot de stat. van *Amsterdam*, buiten de Raampoort, behoort.

**KUIPERS-VEER (HET)**, geh., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Heine-*

*oord*; met 6 h., 50 inw. en een veer over de Oude-Maas op Heer-Jansdam.

**KUISEMERBALK**. Zie *JOUWER (DE)*. **KUITAARD**, KUITAARD of **KUITHAARD**, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Honle-nisse*; met 36 h., ongeveer 190 inw., 2 meestoven en 1 chicoreifabriek.

**KUIVEZAND**, **CUYVESANT** of **STUIVEZAND**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Oud-en-Nieuw-Gastel*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Oud-Gastel*; met 56 h. en 330 inw.

**KUKANGHEN**. Zie *KOEKANG*.

**KULENRODE**, **KULENBRODE**, **KULDERODE**, voorheen **CULUBRODE**, thans gemeenlijk **KOLDER-ROY**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Mierde-en-Hunsel*; met 22 h. en 140 inw.

**KULSDOM** of **KEULSDOM**, ook wel verkeerdelijk **KEUSDOM**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Borculo*, nabij *Geesteren*; met 19 h. en 110 inw.

**KUNRAED**, **KUNRAEDE** of **KUNRAAD**, veelal **KUNDER**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Voerendaal*; met 87 h., 380 inw. en 6 kalkbranderijen.

**KURENPOLDER (DE GROOTE, DE KLEINE- en DE OUDE-)**, drie p., pr. *N. Br.*, gem. *Raamsdonk*; de eene groot 71,3480, de tweede 25,4470 bund. en de derde 17,4347 bund.

**KURENPOLDER (POLDERTJE-AAN-DEN-ZUIDWESTHOEK- en POLDERTJE-TEN-WESTEN-VAN-DEN-GROOTE-)**, twee p., pr. *N. Br.*, gem. *Raamsdonk*; de eene groot 1,4970 bund., de andere 2,0520 bund.

**KURKE-MEER (DE) of KOEKEMEER**, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarden*, uit de Tijnje naar het Ouddeel loopende.

**KUSEMERBALK**. Zie *JOUWER (DE)*. **KUTTINGEN**, geh., pr. *Lind.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Wittem*; met 10 h. en 60 inw.

**KUW-END**, water, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, ten O. van het d. *Miedum*.

**KUYDELSTAART**. Zie *KUDELSTAART*.

**KWAADEINDE**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 25 min. N. W. van *Tuburg*; met 11 h. en 70 inw.

**KWAALBURG**, **KWALBURG**, **QUALBURG** of de **KWAL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Alphen-en-Riel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Alphen*; met 24 h. en ruim 140 inw.

**KWADENDAMME**, **QWADENDAMME**, of **KWADAMME** en in de wandeling **DEW KWAJENDAM**, d., pr. *Zeel.*, arr. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Goes*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Heinkenszand*, reg. kant. en post. *Goes*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. ten N. van *Hoedekenskerke*. Men telt er 58 h. en 340 inw., die van landbouw bestaan.

De 270 R. K. maken met de omliggende d. eene stat. uit, welke 800 Comm. telt, en tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Zee-land*, behoort. De kerk, aan den H. BONIFACIUS toegewijd, heeft een toren- en orgel. De 70 Herv. behoo- ren tot de gem. *Hoedekenskerke*, waar de kinderen ook onderwijs genieten.

KWADENTIJD-POLDER. Zie QUAD-  
DENTIJD-POLDER.

KWADIJK, gem., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Purmerende*, postk. *Edam* (18 m. k., 6 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Kwadijk, en een ged. van het geh. *Axwijk*, beslaat 2916,8626 bund., telt 57 h., met 330 inw., die van veeleelt en melkerij bestaan.

De inw., bijna alle Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Edam*, ring van *Purmerende*. Er is een school met 70 leerl.

Het d. Kwadijk, oudtijds Quadijk, ook wel Kadijk, ligt 3 u. Z. W. van *Hoorn*,  $\frac{3}{4}$  u. N. O. van *Purmerende*; met 56 h., 280 inw., en eene schouw, waarmede naar de *Purmer* overgezet wordt. De kerk heeft eenen toren.

Kermis den tweeden Zondag in Mei.

KWADIJK, geh., pr. *N. H.*, gem. *Oosthuizen-en-Hobrede*; met 6 h. en 40 inw.

KWADIKER-KOOG, p., pr. *N. H.*, gem. *Kwadijk*; groot 193,0354 bund.

KWADOELEN. Zie CADOELEN.

KWAJENDAM. Zie KWADENDAMME.

KWAK (DE). Zie QUACK (DE).

KWAKEL, geh., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Uithoorn*; met 33 h. en 180 inw. De R. K. maken, met die uit de buurs. *Boterdijk* en *Vrouwenakker*, eene stat. uit, welke 400 ziel. telt. De kerk, aan den H. JOHANNES den *Dooper* toegewijd, heeft een koepeltorentje en een orgel. Er is 1 school, met 40 leerl.

Kermis den eersten Zondag na 8 Sept.

KWAKERNAAK, p., pr. *Z. H.*, gem. *Schelluinen*.

KWAKERS-EILAND, b., pr. *N. H.*, gem. en 5 min. W. van *Amsterdam*. KWAKSCHE-POLDER. Zie QUACK (DE).

KWAL.

KWALBURG. } KWAALBURG.

KWALGAT (HET), kil van den *Bijsbasch*, pr. *N. Br.*

KWAPPERBERG (DE), landg., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*, ged. onder *Terwolde*, ged. onder *Nijbroek*; omstreeks 22 bund groot.

KWARTIER, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Zevenaar*; met 150 inw.

KWARTIER (HET), b., pr. *N. Br.*, gem. *Fijnaart-en-Heyningen*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Fijnaart*; met 42 h. en 300 inw.

KWARTIERSCHE-GORSEN, gorzen, pr. *N. Br.*, gem. *Fijnaart-en-Heyningen*; groot 19,2570 bund.

KWEEKHOVEN, buit., pr. *Utr.*, gem. *Breukelen-Nijenrodes*; beslaat 11,2146 bund.

KWEKEL of KWEKELSLoot, watergang, pr. *N. Br.*, gem. *Capelle*, loopende door de *Dellen* naar de *Willemkensvaart*.

KWELBEN (DE), pr. *N. Br.*, langs het geh. *Loo*, gem. *Hilvarenbeek*.

KWELDAMMENDIJK. Zie STEELHOVENSCHEDIJK.

KWELDER, landstr. op het eil. *Texel*, pr. *N. H.*; 1363,0000 bund.

KWELLINGEN (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Werken-en-Steewijk*. Het zijn eigenlijk 4 p., welke onderscheiden worden onder de namen van het *Eerste* of *Bovenste*, het *Tweede*, het *Derde* en het *Vierde* polder-*van-de-Nes*; zij beslaan gezamenlijk 13,6000 bund.

KWESTIEUSE of KRALEELANDEN (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*; groot 18,4280 bund.

KWIJK. Zie KA-IJK.

KWINTSHEUL. Zie QUINTSHEUL.

KWISTGELD (HET), p., pr. *N. Br.*, gem. *Klundert*; groot 96,5650 bund.

KWISTGELD (HET), p., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*; groot 28,6040 bund.

## L.

LAAG. Zie LEGGE.

LAAG (HET), p., pr. *N. Br.*, gem. *Alnkerk-en-Uitwijk*; 1,0150 bund. [(LAAG-) (1).

LAAG-BLOKLAND. (Zie BLOKLAND

LAAGDIJK (DE). Zie LAGEDIJK.

LAAGEIND, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Beugen-en-Rijkevoort*, 5 min. Z. van *Rijkevoort*.

LAAGEIND (HET). Zie MIDDELKOOP.  
LAAGJES (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Heincnoord*; groot 5,8003 bund.

(1) Eveneens zoekte men de andere met LAAG of LAGN beginnende woorden, welke hier niet gevonden worden. op de woorden van onderscheiding, of op LEEG of LEEK.

LAAGJES (DE). Zie ACHTENZESTIGWORGEN.

LAAGJES (DE OOSTERSCHE-), gorzen, pr. *Z. H.*, ged. gem. *Zuid-Beijerland*, ged. gem. *Numansdorp*; groot 35,5665 bund.

LAAGJES (DE WESTERSCHE-), gorzen, pr. *Z. H.*, gem. *Zuid-Beijerland*; groot 68,4580 bund.

LAAGLAND of LEEGLAND, geh., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadel*, 10 min. N.O. van *Grouw*; met 14 h. en 100 inw.

LAAGSTHAAT of LEEGSTRAAT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Dongen*; met 20 h. en 120 inw.

LAAGWERT. Zie LAAKWERT.

LAAK, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Batenburg*; 9 h. en 60 inw.

LAAK of LAEK, d., pr. *Limb.*, arr., kant. en 3 u. Z. van *Roermond*, postk. *Roermond* en *Sittard*, gem. *Ohe-en-Laak*. Men telt er 49 h. en 270 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw., alle R. K., behooren tot de par. van *Stevensveert*, welke hier eene kapel heeft, aan de H. ANNA toegewijd, met eenen toren doch zonder orgel, en welke met die van OHE gezamenlijk, door eenen Kapellaan bediend wordt. De dorps. telt 70 leerl.

Kermis den 26. Julij.

LAAK (DE), hofst., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Stratum*, aan de Reyt.

LAAK (DE), vroeger MOER-EN DORPZIGT, buit., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Terheyden*; groot 33,9848 bund.

LAAK (DE), geh., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. O. van *Appeltern*; met 5 h. en ongeveer 30 inw.

LAAK (DE), ook wel de GROOTE-LAAK, hofst., pr. *Geld.*, gem. en in het d. *Asch*; met ongeveer 100 bund.

LAAK (DE), beek, pr. *Geld.*, die uit de gem. *Pullen* voortkomt, en zich in de Hoevelakensche beek ontlast.

LAAK (DE), water, pr. *Z. H.*, dat uit de Korte- en de Lange-Laak voortkomt, en in de Haagsche vliet loopt.

LAAK (DE), geh., pr. *Limb.*, gem. en 8 min. W. van *Roggel*; met 48 h. en 270 inw.

LAAK (DE KORTE- en DE LANGE-), 2 waters, pr. *Z. H.*, die onder Loosduinen ontstaan, en zich te zamen vereenigen, om de Laak te vormen.

LAAK(OHE-EN-). Zie OHE-EN-LAAK.

LAAKLOOP (DE) of DE REYT, wattertje, pr. *N. Br.*, hetwelk ten Z. W. van Eindhoven ontspringt, en zich in den Dommel ontlast.

LAAKSCH-VAART, ook wel HOEVENSCH-VAART genoemd, wattertje,

pr. *N. Br.*, dat bij Vorensende ontspringt, en in de Mark uitloopt.

LAAKSUM. Zie LAAXUM.

LAAKWERT, ook LAAGWERT, b., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Tjum*; met 4 h. en 35 inw.

LAAN (DE), b., pr. *Z. H.*, gem. en 10 min. N. van *Pijnacker*; met 46 h. en 240 inw.

LAAN (DE), b., pr. *N. H.*, gem. *Limmen*; met 17 h. en 140 inw.

LAAN (DE), weg, pr. *N. H.*, loopende van de Zuidervaart naar de Schermerbrug.

LAAN (DE), zandbank, ten N. W. van de *Zuiderzee*, in het *Marsdiep*.

LAAN (DE KNIJPS-), weg, pr. *Gron.*, van Colham naar het Hoogezand loopende.

LAAN (DE NIEUWE- en DE OUDE-), twee landhoeve, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Uksward*; de eerste groot 34,1060 bund.

LAAN (TER-), geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Bedum*; met 8 h. en 60 inw. (POLDER (WEST-)).

LAANDER POLDER. Zie BILMER-LAANDER-VAART (DE), vaart, pr. *N. H.*, gem. *Limmen*, van de b. de Laan naar de Deije loopende.

LAANDER WEG (DE), weg, in de *Heer-Hugoward*, pr. *N. H.*, loopende van het noordeinde van den Middeweg naar den Ringdijk.

LAANHOVEN, landg., prov. *Gron.*, gem. het *Hoogezand*, 10 min. O. van *Westerbroek*.

LAANSTER-EN-LUYNSTERKLUFT, een der vier deelen, waarin het vl. *Kothum*, pr. *Fr.*, verdeeld is.

LAANVAART (DE). Zie JAANVAART.

LAANVAART (DE), vaart, in de *Bedijkte Schermer*, pr. *N. H.*, loopende van de Zuidervaart naar de Schermerbrug.

LAANWIJK (DE), landg., pr. *Z. H.*, gem. *Pijnacker*, in de b. de Laan.

LAANZIGT, buit., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Teteringen*; 45,9960 bund.

LAANZIGT, landg., pr. *Over.*, gem. *Ijsselmuiden*, in den *Polder-van-Mastenbroek*; groot 10,1205 bund.

LAAR, d. Zie LAREN.

LAAR, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Aarle-Rixtel*;  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Aarle*; met 3 h. en ruim 20 inw.

LAAR of LAARSCH-BOEVE, b., pr. *N. Br.*, gem. en 40 min. van *Helvoirt*; met 12 h. en 80 inw., een ged. van het geh. *Heikant-Laar-en-Zandkunt*.

LAAR, geh., pr. *N. Br.*, gem. en in het d. *Nestelrode*, met 27 h. en 160 inw.

LAAR, b., pr. *N. Br.*, gem. *Hunen-Gerwen-en-Nederwetten*; 10 min. N.W. van Gerwen; met 25 h. en 120 inw.

LAAR, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Tilburg*; met 64 h. en 280 inw.

LAAR, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Zundert-en-Weerreis*, 10 min. O. ten N. van Groot-Zundert; 26 h. en 150 inw.

LAAR of HET LAAR, landg., pr. *Geld.*, gem. *Eden*, niet ver van *Otterloo*.

LAAR, b., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Elst*; met 3 h. en 30 inw.

LAAR of LAER, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Weert*; met 40 h., 200 inw. en 1 wind-koornmolen.

LAAR (HET), b., pr. *N. Br.*, gem. *Diessen*.

LAAR (HET), ook DE LAARSCHÉ HOEVE, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Maarheze*; met 8 h. en 45 inw.

LAAR (HET) of HET LAER, havez., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Ommen*, in de b. *Hertman*; groot 611,3844 bund.

LAAR (HET HUIS-TE-), ook HET HOF, oud adell. h., pr. *N. Br.*, gem. *Zundert-en-Wernhout*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van Groot-Zundert; met 4,2221 bund.

LAAR (OOST-) of OOSTELAAR, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Wouw*; met 64 h. en 450 inw.

LAAR (OVER-), havez., pr. *Geld.*, gem. *Laren*, in de buurs. *Zwiep*, aan de *Berkel*; groot 92,9898 bund.

LAAR (WEST-), geh., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. Z. W. van *Wouw*; met 34 h. en 210 inw.

LAARD, b., pr. *Fr.*, gem. *Wymbriseradeel*,  $\frac{3}{4}$  u. N. ten O. van het d. *Wolsum*.

LAARDER-ENG, streek bouwland, pr. *N. H.*, gem. en W. van *Laren*; groot 376 bund.

LAARDERHOOGTE, heuvels, pr. *N. H.*, gem. en 10 min. N. W. en Z. van *Laren*.

LAARE. Zie LAREN.

LAAREIND, landst., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Rhenen*; groot 200 bund.

LAAREINDE, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Gülz-en-Rijen*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Rijen*; met 22 h. en ruim 160 inw.

LAAREIND, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min N. W. van *Aalst*; met 24 h. en ruim 120 inw.

LAARHEIDE, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Zundert-en-Wernhout*, 20 min. N. O. van *Groot-Zundert*; 32 h. en 160 inw.

LAARS (DE). Zie LARTS (DE).

LAARSCHÉ-BOSCH (HET), bosch, pr. *Geld.*, gem. *Ede*, bij het huis *Laar*.

LAARSCHÉ - HOEVE (DE). Zie LAAR (HET).

LAARSTRAAT of LAARSTRATEN, huurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Epe*; met 20 h. en ongeveer 130 inw.

LAATBERG, berg, pr. *Geld.*, gem. *Groesbeek*.

LAATSE - GORZEN, gorzen, pr. *N. Br.*, gem. *Oud-en-Nieuw-Gastel*; 24,2400 bund. (LOUW-SIMONSWAARD.

LAAUW - SIMONSWAARD. Zie LAAXUM of LAAKSUM, in het oud Friesch LAXNUM of LAEGENEN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*; met 6 h. en ruim 20 inw.

LABBEGAT, geh., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Vrijhoeve-Capelle*, ged. gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Capelle*; 4 h. en 30 inw.

LABBEGATSCHÉ-VAART, water, pr. *N. Br.*, gem. *Capelle*. Het ontstaat aan het *Labbegat*, en loopt in den *Besoische-Gantel* uit.

LACKIA. Zie LEX (DE).

LACKMONDE. Zie LAKEMOND.

LADDER-KASTEELTJE (HET). Zie DAASDONCK.

LAEGENEN. Zie LAAUXUM.

LAEIJEN (DE). Zie LEIJEN (DE).

LAER. Zie LAAR (1).

LAGE-BROEKWIJK, wijk, pr. *N. Br.*, gem. *Uden*, bestaande uit de geh. *Velmolen*, *Maasstraat*, *Hulstbeuvel*, *Hoenderbosch*, *Weeg-Koold-en-Kattenhol*, *Eikenheuvel* en *Duifhuis*; met 143 h. en 790 inw.

LAGE-BRUG, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Roosendaal-en-Nispen*, tot de kom van het d. *Roosendaal* behoorende; met 45 h. en 400 inw.

LAGEDIJK of LAAGDIJK, geh., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; met 9 h. en 50 inw.

LAGEDIJK, geh., pr. *N. H.*, gem. *Katwoude*; met 6 h. en 30 inw.

LAGEDIJK. } ASSENDELVER-ZEEDIJK.

Zie } UITGEESTER-LAGE-DIJK.

LAGEDIJKER-KAAG (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; groot 54,8900 bund.

LAGE-EIND, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Heinenoord*; met 14 h. en 120 inw.

LAGEHEIDE, b., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Escharen*; met 39 h. en 220 inw. Deze b. maakt een ged. van het geh. *Hal* uit.

LAGEHEISCHE-POLDER, p., pr.

(1) Men zoekt alle de overige woorden wel eens LAZ gespeld, doch hier niet voorkomende. op LAA of LA.

*N. Br.*, ged. gem. *Beers*, ged. gem. *Cuyk-en-St.-Agatha*; 101,1921 bund.

LAGEKANT (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Nuland*; met 31 h. en 200 inw.

LAGELAND (HET) of HET LAGEVELD, streek lands, pr. *Geld.*, gem. *Herwijnen*; groot 619,9648 bund.

LAGELAND (HET) of DE WEST-LAGELANDS-POLDER, dijk., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Alkemade*, 1 $\frac{3}{4}$  u. W. Z. W. van *Oude-Wetering*; ged. gem. *Warmond*; gel. gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. N. W. van *Woubrugge*; 43 h. en 330 inw.

LAGELAND (HET), geh., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Alkemade*, 1 $\frac{3}{4}$  u. W. Z. W. van *Oude-Wetering*; ged. gem. *Warmond*; gel. gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. N. W. van *Woubrugge*; 43 h. en 330 inw.

LAGELAND (HET), p., pr. *N. H.*, gem. *Haringcarspel*; 7,1606 bund.

LAGELAND (HET) of HET LEGELAND, streek lands, pr. *Gron.*, bevattende de geheele gem. Bedum.

LAGELAND (HET), bet midden-gedeelte van het *Westerkwartier*, pr. *Gron.*, ter wederzijden van't Hoendiep.

LAGELANDEN (DE). Zie OOSTERHOUD (DE LAGELANDEN-VAN-).

LAGELANDEN (DE) of DE AFGEKADEN LANDEN, p., pr. *N. H.*, gem. *Spanbroek*; groot 546 bund.

LAGEMAAL, p. Zie HEMAAL (LAAG-).

LAGEMEEREN, poel, pr. *N. Br.*, niet ver van Bergen-op-Zoom.

LAGENBERGT. Zie BEBKT.

LAGENHEUVEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Uden*, onder *Volkel*; met 16 h. en 80 inw.

LAGENHOF, platen in den *Biesbosch*, ged. pr. *N. Br.*, gem. *Muden-Drimmelen*, ged. pr. *Z. H.*, gem. *Dubbeldam*.

LAGE-PEEL, b., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Escharen*, een ged. van het geh. *Hol*; met 19 h. en 120 inw.

LAGEVEENSCH-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Lisse*; groot 197 bund.

LAGEVELD. Zie LAGELAND.

LAGEWAARD. Zie ALBLASSERWAARD.

LAGEWAARDSCH-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Koudekerk*, het W. ged. van den *Gecombineerde-Lage-waardsche-en-Bruimaadsche-pold.*

LAGEWAARDSCH-EN-BRUIMAADSCH-POLDER (GECOMBINEERDE-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Koudekerk*; groot 400,9418 bund.

LAGEWEG, het LAND-OVER-DE-WIEL

of OVER-DE-BRUGGE, p., pr. *N. Br.*, gem. 's *Gruvenmoer*; groot 40 bund.

LAGEWEG (DE), geh., pr. *N. H.*, gem. *Ooster-en-Wester-Blokker*, 20 min. van W.-Blokker; met 8 h. en 45 inw.

LAGEWEG (DE), weg, pr. *N. H.*, loopende van het O. einde van Zwaagdijk naar het W. einde van Wervershoof.

LAGEWEG (DE), weg, pr. *Gron.*, gem. *Grijpskerk*, loopende van den Krommezijlster Oudendijk naar Grijpskerk.

LAGEWEGVAART (DE), vaart, pr. *N. H.*, gem. *O. en W. Blokker* langs de westzijde van den Lageweg loopende.

LAGEWEIDE, genaamd DE POEL, streek lands, pr. *Zeel.*, het middelste ged. van dit eil. uitmakende.

LAGEWEIDE, p., pr. *Utr.*, ged. gem. *Utrecht*, ged. gem. *Haarzuulens*; groot 701,5730 bund.

LAGE-WEIDSCHE-DIJK, dijk, pr. *Utr.*, van de Prooste-watering loopende naar den Bergweg.

LAGE-ZIJDE, geh., pr. *V. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; met 28 h. en 200 inw.

LAGE-ZIJDE (DE POLDER-ACHTER-DE-), p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; 10,5371 bund.

LAGE-ZIJDE-VAN-DEN RIJN-OVER-ALPHEN, b., pr. *Z. H.*, het W. ged. van de *Aarlanderveensche-Rijnbuurt* uitmakende.

LAGE-ZIJDE-VAN-DEN RIJN-OVER-ZWAMMERDAM, b., pr. *Z. H.*, het O. ged. van de *Aarlanderveensche-Rijnbuurt* uitmakende.

LA HAYE. Zie GRAVENHAGE ('s).

LAIL, buit., pr. *Geld.*, gem. *Didam*.

LAKE. } Zie LEK (DE).

LAKEMOND, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Elst*, postk. *Arnhem*, gem. *Heteren*. Zij bevat de b. Lakemond; met 24 h. en 170 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De 80 Herv. behooren tot de gem. *Randwijk-en-Lakemond*, de 90 R. K. tot de stat. *Indoornik-en-Heteren*. De kinderen gaan te *Randwijk* school.

De b. Lakemond, oudtijds *Lackmonde*, ligt 3 u. N. W. van *Nijmegen*, 2 u. W. N. W. van *Elst*.

LAKEMOND (HET SLOT-TE-), ook DOUENBURG, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Heteren*, bij Lakemond; 45 bund. groot.

LAKENBURG, veelal LAKEMOND, landg., pr. *Geld.*, gem. en 3 min. van *Wamel*; groot 100,5000 bund.

LAKER-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Warmond*; groot 28 bund.

LAKERVELD, p., pr. *Z. H.*, gem.



*Lexmond-Achthoven-en-Lakerveld*, verdeeld in Oost-Lakerveld en West-Lakerveld; groot 32,000 bund.

LAKERVELD, geh., pr. *Z.H.*, gem. *Lexmond-Achthoven-en-Lakerveld*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van Lexmond; 45 h. en 300 inw.

LALLEWEER, geh., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. Z.W. van *Borgsweer*; met 5 h. en 50 inw.

LAMBALGEN. Zie BEEKHORST.

LAMBERTSCHAGEN, ook wel LAMBERTSHAGEN, in de wandeling LAMBERTSCHAGEN en meer nog LAMMERSCHAAG, d., pr. *N.H.*, arr. en  $2\frac{1}{2}$  u. N.W. van *Hoorn*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Medemblik*, postk. *Atkmaar*, *Hoorn* en *Medemblik*, ged. gem. *Abbekerk-en-Lambertschagen*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Abbekerk*, ged. gem. *Hoogwoud-en-Aartswoud*,  $\frac{3}{4}$  u. N.O. van *Hoogwoud*; met 38 h. en 230 inw., die van landbouw en kaasmakerij bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. *Abbekerk-en-Lambertschagen*; de kerk heeft eenen toren doch geen orgel. De R.K. behooren tot de stat. van *Lambertschagen-de-Weere-en-Zijbecarspel*, De dorps. telt 65 leerl.

LAMBERTSCHAGEN-DE-WEERE-EN-ZIJBECAARSEL, R.K. stat. in het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*. dek. van *West-Friesland*, met 430 Comm. en eene kerk in de Weere.

LAMBERTS-POLDER, p., pr. *N.H.*, gem. *Abbekerk-en-Lambertschagen*. LAMER (NIJE en OLDE-). Zie NIE-LAMER en OLDELAMER.

LAMHUISLAG, ged. gronds, pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*, in *Mastenbroek*.

LAMMEKENSVLIEET. } Zie SLUIS.

LAMMENS-VLIET. }

LAMMERBULTSZAND, zandvlakte, op *Eijerland*, pr. *N.H.*, N. W. van de hofst. *Kwelderbeek*; groot 20,000 bund.

LAMMERBUREN, voorheen LAMMERHUIZEN, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Oldehoop*; met 5 h. en 30 inw.

LAMMERENBURG of LAMRENBURG, 2 boerd., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Koudekerke*; groot 23,934 bund.

LAMMERSCHAAG. Zie LAMBERT-

LAMMERSHUT. Zie HUT. (SCHAGEN.)

LAMMERSVELD (GROOT-), enclave van den *Molenpolder* en den *Noordhospolder*, gem. *Hontenisse*, pr. *Zeel.*

LAMMERSVELD (KLEIN-), enclave van den *Mariapolder*, gem. *Hontenisse*, pr. *Zeel.*

LAMMERTSCHAGEN. } Zie LAMBERT-

LAMMERTSHAGEN. } SCHAGEN.

LAMMINSVLIEET. Zie SLUIS.

LAMOOR, b., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. N. N. O. van *Akersloot*; met 2 h. en 14 inw.

LAMPER of DE LAMPERSCHE-STRAAT, b., pr. *N. Br.*, gem. en 18 min. Z. O. van *Wanroy*; met 10 h. en 50 inw.

LAMPSPINSPOOLDER (DE), oudtijds DE BRAMEES-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Nieuwvliet*; groot 12,5418 bund.

LAMPSTRAAT, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. Z. van *Sicenderen*; met 14 h. en ruïn 80 inw.

LAMSGAT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Zevenbergen*, met een veer over de Mark, het Lamsgatsveer of het Antwerpsche veer genoemd.

LAMSWAARDE, watering of dijk. pr. *Zeel.*, ged. gem. *Hontenisse*, ged. gem. *Hengstdijk*, ged. gem. *Stoppeldijk*. Zij bestaat uit: de Oost- en West-Vogel, de Vitshoek, het Oudeland, Eeckenisse, den Hoopolder, den Stoofpolder, Mispad, den Havenpolder met zijnen oversprong en den Dullaertpolder; groot 1586,6237 bund.

LAMSWAARDE, LAMZWAARDE of LAMSWEERDE, d., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Hulst*, gem. en hulpk. *Hontenisse*. Men telt er 81 h. en 400 inw., en met eenige verspreid staande woningen, 95 h. en 500 inw., die meest bestaan van den landbouw en in het zoogenaamd turf- en derriesteken. Ook is er 1 windkoommolen.

De inw., op 19 na allen R. K., maken eene par. uit, van het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Hulst*. De kerk is aan den H. CORNELIUS toegewijd. De 19 Herv. behooren tot de gem. *Hontenisse*. De dorps. telt 130 leerl.

Kermis op H. Sacramentsdag, in de maand Junij, en op *MARIA Geboorte* in de maand September.

LANDUIJK. Zie GRAAF-JANSDIJK.

LANDEKE - BEVERSOORD. Zie BEVERSOORD.

LANDEKEN (HET NIEUW-), 2 p., pr. *Zeel.*, de eene ged. gem. *Heinkenszand*, ged. gem. *Nisse*; groot 20,2080 bund., de andere ged. gem. *Nisse*, ged. gem. *Overzande*; groot 35,3585 bund.

LANDEKENS (DE KLEINE-). Zie LANDJES (DE KLEINE-).

LANDEKE - VAN - HOOGSTRATEN (HET) of BAZIUS-LANDEKE, van ouds de NIEUWE-NIEUWE-DIJK, p., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Klundert*, ged. gem. *Zevenbergen*; groot 104,3400 bund.

LANDEKE-VOOR-DAGEN, p., pr. *N. Br.* Zie ELDERENSLAND.

LAND-EN-BOSCH, buit., pr. *N. H.*,

gem. en 10 min. Z. van *Haarlem*; groot 1,1108 bund.

LAND-EN-BOSCH-ZIGT, buit., pr. *N. H.*, gem. 's *Graveland*; groot 12,5612 bund.

LAND-EN-DUINZIGT, buit., pr. *N.H.*, gem. en 5 min. buiten de Raampoord der stad *Haarlem*.

LAND-EN-IJZIGT, herb., pr. *N. H.*, gem. en 5 min. N. W. van *Amsterdam*.

LAND-EN-RIJNZIGT, buit., pr. *Geld.*, gem. en N. van *Arnhem*.

LAND-EN-SPAARNZIGT, buit., pr. *N. H.*, gem. en 10 min. N. van *Haamstede*; groot 4,4323 bund.

LANDEN - TUSSCHEN-DE - LEK-EN-DEN-DONK en LANDEN-TUSCHEN-DE-LEK-EN-DE-MERWEDE. Zie *ALBLASSERWAARD*.

LANDGENOEGEN, boerd., pr. *Utr.*, *Kamerik-Houtdijken*; 25,3270 bund.

LANDJES (DE KLEINE-) of DE KLEINE-LANDEKENS, p., pr. *Zeel.*, gem. *St. Maartensdijk*; groot 11,5650 bund.

LANDLUST, boerd., pr. *N.H.*, gem. *Ouden-Amstel*, in den *Kleine-Duivendrecht-polder*; 39,9435 bund.

LANDLUST, buit., pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Baambrugge*.

LANDLUST, eertijds *BERENSTEIN*, buit., pr. *Utr.*, gem. en 25 min. N. van *Soest*; groot 2,4480 bund.

LANDLUST, buit., pr. *Utr.*, gem. *Westbroek*; met 13,9362 bund.

LANDRAAD of LANDSRAAD, geh., pr. *Limb.*, gem. en 40 min. van *Gulpen*; met 12 h. en 60 inw.

LANDRUM, geh., pr. *N. H.*, gem. *Terschelling*, 12 min. O. van *Midsland*; met 14 h. en 85 inw.

LANDS-BEKADE-GORZEN('S), p., pr. *Z. H.*, gem. *Goudswaard*; groot 169,1400 bund.

LANDSBUREN (DE), b., pr. *Fr.*, gem. *Tieljerksteradeel*, 10 min. O. van het d. *Suameer*.

LANDSDIEP, ook HET ZUIDWESTER-GAT, verloopend vaarw. ten N.W. van de *Zuiderzee*, aan den kant van den *Helder*, zich uitstreckende van het *Bovengat* naar het *Breewijd*.

LANDSMEER, water, pr. *Z. H.*, dat ged. van de *Groote-Gemeenelandskreek*, dat de gronden van de *Groep*, van de *Oud-Beijerlandische* scheidt.

LANDSMEER of LANTSMEER, ook *LANDSMOER*, d., pr. *N. H.*, arr. en 4½ u. *Z. W.* van *Hoorn*, kant. en 1½ u. *Z.* ten *W.* van *Purmerende*, postk. *Amsterdam*, *Monnickendam* en *Zaandam*, gem. *Landsmeer-en-Watergang*. Men telt er 96 h. en 580 inw., met het geh. *Ca-*

doelen en eenged. der b. Aan den *Oostzaander-Overtoom*, 105 h. en 650 inw.

De 600 *Herv.* maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Edam*, ring van *Purmerende*, behoort. De kerk heeft een houten torentje, doch geen orgel. De 30 *R. K.* parochiëren te *Nieuwendam*. De dorps. telt 60 leerl.

Kermis den 3. Zondag na de *Amsterdamsche* kermis.

LANDSMEER - EN-WATERGANG, gem., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Purmerende*, postk. *Amsterdam*, *Monnickendam* en *Zaandam* (10 m. k., 6 s. d., 2 j. d.). Zij bevatt de d. *Landsmeer* en *Watergang*, het geh. *Cadoelen* en een ged. van de *Buurt* aan de *Oostzoner-Overtoom*; groot 1823,3825 bund., en 153 h., met 1060 inw., die meest bestaan van de boerderij, het verkoopen van melk te *Amsterdam* en handel in kaas en eijeren. Er is 1 buskruid-fabriek en 1 korenmolen.

De 980 *Herv.* maken de twee gem. van *Landsmeer* en *Watergang* uit. De 80 *R. K.* parochiëren te *Nieuwendam* ofte *Monnickendam*. Er zijn 2 scholen.

LANDSPOLDER (DE NIEUWE-). Zie *NIEUWLANDSPOLDER*.

LAND-VAN-KLEEF (HET). Zie *KLEEF (HET LAND-VAN-)*.

LAND-VAN STEIN (HET). Zie *STEIN*.

LANDWIJK, buit., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*, 20 min. O. van *Zwolle*.

LANDZIGT, buit., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. *Z. W.* van *Zoelen*; 42,0322 bund.

LANDZIGT, buit., pr. *Z. H.*, gem. en O. van *Kralingen*; 2,9326 bund.

LANEN of *LANKVELDSCHERHOEF*, landh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. *W.* van *Erp*.

LANGBROEK, streek lands, pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, de gem. *Over-en-Neder-Langbroek* uitmakende.

LANGBROEK (NEDER-) of *NEER-LANGBROEK*, van ouds *LANGBROEK*, d., pr. *Utr.*, arr. en 4 u. *Z. W.* van *Amersfoort*, kant. en 1 u. *N.* van *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Tiel*, *Wageningen*, *Wijk-bij-Duurstede* en *Zeyst*, gem. *Over-en-Neder-Langbroek*. Men telt er 105 h. en ongeveer 840 inw.

De 680 *Herv.* maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Wijk-bij-Duurstede* behoort. De kerk heeft eenen fraaijen spitsen toren en een orgel. De 160 *R. K.* behooren tot de stat. van *Cothen*. De dorps. telt 100 leerl.

Kermis den laatsten Dingsdag in Augustus.

LANGBROEK (OVER-) of *OVER-LANGBROEK*, d., pr. *Utr.*, kant. en 1 u.

N. van *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Tiel*, *Wageningen*, *Wijk-bij-Duurstede* en *Zeyst*, gem. *Over-en-Neder-Langbroek*, 1 u. O. van *Neder-Langbroek*; met 40 h. en 270 inw.

De 230 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Wijk-bij-Duurstede*, ring van *Rhenen*, behoort. De kerk heeft eenen vierkanten toren. De 40 R. K. behooren tot de stat. van *Wijk-bij-Duurstede*. De dorps. telt 60 leerl. **LANGBROEK (OVER-EN-NEDER-)**, gem., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Tiel*, *Wageningen*, *Wijk-bij-Duurstede* en *Zeyst* (8 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. *Over-Langbroek* en *Neder-Langbroek*; beslaat 1791,1531 bund, telt 145 h. en ongeveer 1070 inw., die meest bestaan van landbouw en houthandel.

De 510 Herv. maken de gem. van *Over-Langbroek* en *Neder-Langbroek* uit. De 200 R. K. parochiëren ged. te *Wijk-bij-Duurstede*, ged. te *Cothen*. Er zijn 2 scholen.

**LANGBROEKER-WETERING**, water, pr. *Utr.*, bij *Neder-Langbroek* dat uit den *Kromme-Rijn*, bij *Wijk-bij-Duurstede* voortkomt, en zich met den *Oude-Rijn* verenigt.

**LANG-DEEL**. Zie **DEEL (LANG-)** (1).

**LANGDONK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Roosendaal-en-Nispen*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Roosendaal*; met 74 h. en 460 inw.

**LANG-AKKER**, streek lands, pr. *Gron.*, zich ten W. van de *Moersloot* of het *Hoholtsmaar* uitstrekkende.

**LANG- AKKER -SCHANS**. Zie **NIEUWE-SCHANS**.

**LANG-BAKKERSOORD**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Pernis-en-'s-Gravenambacht*; groot 161,0619 bund.

**LANG-BONNEN**, p., pr. *Z. H.*, gem. *'s-Gravezande-en-Zand-Ambacht*; groot 121,9710 bund.

**LANG-BOOM**, b., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Escharen*; met 11 h. en 70 inw. Deze b. maakt een ged. uit van het geh. *Hal*.

**LANG-BOOM (DE)**, punt van de buitenkade van den *Groote-polder*, gem. *Made-en-Drinmelen*, pr. *N. Br.*

**LANG-BREEK (DE)**, water, pr. *N. H.*, gem. *Landsmeer-en-Watergang*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Watergang*.

**LANG-DAL** of **DE POLDER**, duinvallei, pr. *Zeel.*, gem. en 20 min. W. van *Haamstede*.

**LANGEDAM (DE)**, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, die van het d. *Spannum* komt en zich ontlast in de *Vaart-van-Sneek-op-Franeker*.

**LANGEDIJKE**, d., pr. *Fr.*, arr. en  $5\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van *Heerenveen*, kant. en  $2\frac{1}{2}$  u. O. van *Oldeberkoop*, postk. *Heereveen*, *Sleenwijk*, *Assen* en *Meppel*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*. Men telt er 6 h. en 50 inw. en met het geh. *Leegduurswolde* 15 h. en 90 inw., die van den landbouw bestaan.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Makkinga-Elslo-en-Langedijke*. Er is geen kerk, maar slechts een houten klokhuis; de kinderen genieten onderwijs te *Makkinga*.

**LANG-EN-KORTE-ZWAAG**, kerk, gem., pr. *Fr.*, klass. en ring van *Heerenveen*. Men heeft er 2 kerken, als: 1 te *Langezwaag* en 1 te *Kortezwaag*, en 1540 ziel.

**LANG-EN-RUIGE-WEIDE**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Woerden*, postk. *Oudewater* en *Woerden* (16 m. k., 3 s. d. 2 afd., 3 j. d.). Zij bevat de geh. *Langeweide* en *Ruigeweide*; beslaat 1039,4880 bund.; telt 59 h., met 400 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Ook heeft men er 1 koorfmolen.

De 400 Herv. en de 10 R. K. behooren tot *Woerden*. De school telt 60 leerl.

**LANGGRACHT**, h., pr. *N. Br.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Hilvoarenbeek*, in het geh. *Dun*.

**LANGHEIDE**, geh., pr. *Ltmb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Maasbree*; met 14 h. en 100 inw.

**LANGEL** of **NEERLANGEL**, d., pr. *N. Br.*, arr. en 5 u. N. O. van *'s-Hertogenbosch*, kant., postk. en  $2\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Grave*, gem. *Dieden-Demen-en-Langel*, 40 min. van *Dieden*; met 15 h. en 110 inw.

De inw. alle R. K. behooren tot de stat. van *Demen-Dieden-en-Langel*. De kerk heeft eenen toren. De dorps. telt 40 leerl.

**LANGEL (DE BINNEN-POLDER-VAN-)**, pr. *N. Br.*, gem. *Dieden-Demen-en-Langel*, behoorende tot den *Gecombineerde-Benedenpolder-'s-Landsvan-Ravestein-met-Deurssen-Dennenburg-Langel-Demen-Huisseting-en-Herpen*.

**LANGEL (BINNEN-POLDER-VAN-OVER-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Herpen*, ook

(1) Erveens zoeken men de woorden met **LANG** of **LANGZ** zamengesteld, welke hier niet gevonden worden, op de woorden van onderscheiding.

eeinged. van den *decombineerde-Benedenpolder- 's Lands-van-Ravestein-met-Dcurssen-Dennenburg-Langel-Demen-Huissling-en-Herpen*.

LANGEL (OVER-), d., pr. *N. Br.*, arr. en 5 u. N. W. van 's *Hertogenbosch*, kant., postk. en 1½ u. N. O. van *Grave*, gem. en 1 u. N. O. van *Herpen*, aan de Maas; met 45 h. en 350 inw. Er is hier een kerkje aan den H. ANTONIUS toegeheiligd en waarin de dienst door eenen Hector verrigt wordt; onder dit Rectoraat telt men 350 ziel. De dorps. telt 40 leerl.

LANGELAAR, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Nunen-Gerwen-en-Nederwelten*, ½ u. Z. van *Gerwen*; met 17 h. en 70 inw.

LANGELAAR of LANGELER, boerd., pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. Z. van *Barneveld*; groot 78,8738 bund.

LANGELAND, pold., pr. *Z. H.*, gem. *Krimpen-op-den-IJssel*.

LANGELAND, p., pr. *Z. H.*, gem. *Benthuizen*; groot 38,79 bund.

LANGELAND, BENT-OF-DELF-POLDER, ook wel de *GENERALE-POLDER-VAN-HAZERSWOUDE* genoemd, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hazerswoude*; groot 271 bund.

LANGELILLE, geh., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westende*, 40 min. W. van *Munnekeburen*, 10 min. W. van *Scherpenzeel*; met 33 h. en 170 inw.

LANGELITZ, water, pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, O. van *Grouw*.

LANGELO of LANGELOO, buurs., pr. *Over.*, gem. en ½ u. Z. W. van *Haaksbergen*, aan de *Buirzerbeek*; met 71 h., 480 inw., en 1 school, met 100 leerl. tevens voor de buurs. *Brummelo*.

LANGELO, geh., pr. *Dr.*, gem. en ¼ u. N. van *Norg*; 16 h. en 125 inw.

LANGELOÏT-DIEP (HET), water-tje, pr. *Dr.*, dat ged. van het d. *Aduarder-diep*, hetwelk langs *Langelo* loopt.

LANGELOOP (DE), tiendklamp, pr. *N. Br.*, gem. *Bladel-en-Netersel*, in het geh. *Heel-eind*.

LANGELSCH-SLUIS (DE), sluis in den *Maasdijk*, pr. *N. Br.*, gem. *Dieden-Demen-en-Langel*, O. van en tegen het d. *Langel*.

LANGELSCH-ZOMERDAM, kade, pr. *N. Br.*, gem. *Herpen*, zich aan de zijde van den *Binnen-polder-van-Overlangel* uitstreckende en leunende tegen de *Beersche-Maas*.

LANGEMEER (DE), water, pr. *Fr.*, gem. *Tielkersteradeel*. Het neemt zijn begin uit het *Langedeel* en ontlast zich Z. van *Suawoude* in de *Wijde-Ee*.

LANGEMEER (HET) of HET LANGEMEER, groote poel, pr. *Fr.*, gem. *Stel-*

*lingwerf-Oosteinde*, 1½ u. O. ten N. van *Donkerbroek*. (DERMEER (HET). LANGEMEER (HET). Zie ALKMAAR-LANGEMEER (HET), p., pr. *Gron.*, gem. *de Leek*.)

LANGEN, ook wel LANGEL, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. Z. Z. O. van *Laren*; met 19 h. en ruim 130 inw.

LANGEN, ook wel LANGEL, boerd., pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. Z. Z. O. van *Laren*, LANGENBERG (DE), buit., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. Z. van *Bergen-op-Zoom*, onder *Borgelt*; 18 bund.

LANGENBERG (DE), verhevenheid in de gedaante van eenen opgeworpen dijk, pr. *N. Br.*, welke zich van *Alphen* tot *Dongen* en welligt verder uitstrekt.

LANGENBERG (DE), hoogte in de heide, pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*, tuschen *Leuvenum* en *Ermelo*.

LANGENBERG (DE), berg, pr. *Geld.*, gem. *Groesbeek*.

LANGENBROEK (POLDER-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Brandwijk-en-Gijbeland*.

LANGENDAM (DE), p., pr. *Zeel.*, gem. *Graauw-en-Langendam*; groot 466,0976 bund.

LANGENDIJK, streek, pr. *N. H.*, arr. en kant. *Alkmaar*. Zij bevat de gem. *Oud-Carspel*, *Noord-Scharwoude*, *Zuid-Scharwoude* en *Broek-op-Langendijk*; beslaat, 2756,6257 bund., telt 479 h., en 2200 inw., die bijna geheel bestaan van den akkerbouw, en het teelen van aardvruchten. Ook zijn er 1 houtzaag- en 1 koornmol.

LANGENDIJK (DE), geh., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Koosendaal-en-Nispen*, 1 u. N. van *Nispen*, ged. gem. *Rucphen-Vorensende-en-Sprundel*, 1 u. W. van *Rucphen*; met 66 h. en 340 inw.

LANGENHOLTE, buurs., pr. *Over.*, gem. *Zvollerkerspel*; 14 h. en 90 inw.

LANGENHORST, landg., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*, ged. gem. *Veur-en-den-Leidschendam*, ½ u. Z. van den *Leidschendam*; groot 65,9308 bund.

LANGENHUIZEN, hofst., pr. *Gron.*, gem. *Kantens*, ¼ u. W. van *Zandeweer*.

LANGENHUIZEN (HET HUIS-), buit., pr. *N. Br.*, gem. *Rosmaten*.

LANGENOORD, geh., pr. *Utr.*, gem. *Hoogland*, 40 min. van den *Ham*; met 18 h., 100 inw. en eene R.K. kerk.

LANGELAAT, p., pr. *Z. H.*, gem. *Rosenburg-en-Blanckenburg*.

LANGER-AAR. Zie AAR (LANGE-).

LANGER-AARSCH-POLDER. Zie WASSENAARSCH-POLDER.

LANGERAK, gem. en heerl., pr.

N. van *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Tiel*, *Wageningen*, *Wijk-bij-Duurstede* en *Zeyst*, gem. *Over-en-Neder-Langbroek*, 1 u. O. van *Neder-Langbroek*; met 40 h. en 270 inw.

De 230 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Wijk bij-Duurstede*, ring van *Rhenen*, behoort. De kerk heeft eenen vierkanten toren. De 40 R. K. behooren tot de stat. van *Wijk-bij-Duurstede*. De dorps. telt 60 leerl.

LANGBROEK (OVER-EN-NEDER-), gem., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Tiel*, *Wageningen*, *Wijk-bij-Duurstede* en *Zeyst* (8 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. *Over-Langbroek* en *Neder-Langbroek*; beslaat 1791,1531 bund., telt 145 h. en ongeveer 1070 inw., die meest bestaan van landbouw en houthandel.

De 510 Herv. maken de gem. van *Over-Langbroek* en *Neder-Langbroek* uit. De 200 R. K. parochiëren ged. te *Wijk-bij-Duurstede*, ged. te *Cothen*. Er zijn 2 scholen.

LANGBROEKER-WETERING, water, pr. *Utr.*, arr. *Neder-Langbroek* dat uit den *Kromme-Rijn*, bij *Wijk-bij-Duurstede* voortkomt, en zich met den *Oude-Rijn* vereenigt.

LANG-DEEL. Zie DEEL (LANG-) (1).

LANGDONK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Roosendaal-en-Nispen*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z. O.* van *Roosendaal*; met 74 h. en 460 inw.

LANGE-AKKER, streek lands, pr. *Gron.*, zich ten W. van de *Moersloot* of het *Hoholtsmaar* uitstreckende.

LANGE-AKKER-SCHANS. Zie NIEUWE-SCHANS.

LANGE-BAKKERSOORD, p., pr. *Z. H.*, gem. *Pernis en-'s Gravenambacht*; groot 161,0619 bund.

LANGE-BONNEN, p., pr. *Z. H.*, gem. *'s Gravezande-en-Zand-Ambacht*; groot 121,9710 bund.

LANGE-BOOM, b., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. *Z.* van *Escharen*; met 11 h. en 70 inw. Deze b. maakt een ged. uit van het geh. *Hul*.

LANGE-BOOM (DE), punt van de buitenkade van den *Groote-polder*, gem. *Made-en-Drummelen*, pr. *N. Br.*

LANGE-BREEK (DE), water, pr. *N. H.*, gem. *Landsmeer-en-Watergang*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Watergang*.

LANGE-DAL of DE POLDER, duinvallei, pr. *Zeel.*, gem. en 20 min. W. van *Haamstede*.

LANGEDAM (DE), vaart, pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, die van het d. *Spannum* komt en zich ontlast in de *Vaart-van-Sneek-op-Franeker*.

LANGEDIJKE, d., pr. *Fr.*, arr. en  $5\frac{1}{2}$  u. O. ten *Z.* van *Heerenveen*, kant. en  $2\frac{1}{4}$  u. O. van *Oldeberkoop*, postk. *Heereveen*, *Steenwijk*, *Assen* en *Meppel*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*. Men telt er 6 h. en 50 inw. en met het geh. *Leegduurswolde* 15 h. en 90 inw., die van den landbouw bestaan.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Makkinga-Elslo-en-Langedijke*. Er is geen kerk, maar slechts een houten klokhuis; de kinderen genieten onderwijs te *Makkinga*.

LANGE-EN-KORTE-ZWAAG, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. en ring van *Heerenveen*. Men heeft er 2 kerken, als: 1 te *Langezwaag* en 1 te *Kortezwaag*, en 1540 ziel.

LANGE-EN-RUIGE-WEIDE, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Woerden*, postk. *Oudewater* en *Woerden* (16 m. k., 3 s. d. 2 afd., 3 j. d.). Zij bevat de geh. *Langeweide* en *Ruigeweide*; beslaat 1039,4880 bund.; telt 59 h., met 400 inw., die van landbouw en veeleert bestaan. Ook heeft men er 1 koormolen.

De 400 Herv. en de 10 R. K. behooren tot *Woerden*. De school telt 60 leerl.

LANGEGRACHT, h., pr. *N. Br.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. *Z. O.* van *Hiltoarenbeck*, in het geh. *Dun*.

LANGEHEIDE, geh., pr. *Limb*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Maasbree*; met 14 h. en 100 inw.

LANGEL of NEERLANGEL, d., pr. *N. Br.*, arr. en 5 u. N. O. van *'s Hertogenbosch*, kant., postk. en  $2\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Grave*, gem. *Dieden-Demen-en-Langel*, 40 min. van *Dieden*; met 15 h. en 110 inw.

De inw. alle R. K. behooren tot de stat. van *Demen-Dieden-en-Langel*. De kerk heeft eenen toren. De dorps. telt 40 leerl.

LANGEL (DE BINNEN-POLDER-VAN-), pr. *N. Br.*, gem. *Dieden-Demen-en-Langel*, behoorende tot den *Gecombineerde-Benedenpolder-'s Lands-van Ravestein-met-Deurssen-Dennenburg-Langel-Demen-Huisseing-en-Herpen*.

LANGEL (BINNEN-POLDER-VAN-OVER-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Herpen*, ook

(1) Eveneens zoeken men de woorden met LANG of LANGE zamengesteld, welke hier niet gevonden worden, op de woorden van onderscheiding.

eeinged. van den *Gecombineerde-Benedenpolder-'s Lands-van-Ravestein-met-Deurssen-Dennenburg-Langel-Demen-Huisstcing-en-Herpen.*

LANGEL (OVEÏ-), d., pr. *N. Br.*, arr. en 5 u. N. W. van 's *Hertogenbosch*, kant., postk. en 1½ u. N. O. van *Grave*, gem. en 1 u. N. O. van *Herpen*, aan de Maas; met 45 h. en 350 inw. Er is hier een kerkje aan den H. ANTONIUS toegeheiligd en waarin de dienst door eenen Hector verrigt wordt; onder dit Rectoraat telt men 350 ziel. De dorps. telt 40 leerl.

LANGELAAR, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Nunen-Gerwen-en-Nederwetten*, ½ u. Z. van *Gerwen*; met 17 h. en 70 inw.

LANGELAAR of LANGELER, boerd., pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. Z. van *Barneveld*; groot 78,8738 bund.

LANGELAND, pold., pr. *Z. H.*, gem. *Krimpen-op-den-IJssel*.

LANGELAND, p., pr. *Z. H.*, gem. *Benthuzen*; groot 38,79 bund.

LANGELAND, BENT-OF-DELF-POLDER, ook wel de *GENERALE-POLDER-VAN-HAZERSWOUDE* genoemd, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hazerswoude*; groot 271 bund.

LANGELILLE, geh., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westende*, 40 min. W. van *Munnekeburen*, 10 min. W. van *Scherpenzeel*; met 33 h. en 170 inw.

LANGELITS, water, pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, O. van *Grouw*.

LANGELO of LANGELOO, buurs., pr. *Over.*, gem. en ½ u. Z. W. van *Haaksbergen*, aan de *Buirzerbeek*; met 71 h., 480 inw., en 1 school, met 100 leerl. tevens voor de buurs. *Brammelo*.

LANGELO, geh., pr. *Dr.*, gem. en ½ u. N. van *Norg*; 16 h. en 125 inw.

LANGELOÖR-DIEP (HET), water-tje, pr. *Dr.*, dat ged. van het d. *Aduarder-diep*, hetwelk langs *Langelo* loopt.

LANGELOOP (DE), tiendklamp, pr. *N. Br.*, gem. *Bladel-en-Netersel*, in het geh. *Heel-eind*.

LANGELSCH-SLUIS (DE), sluis in den *Maasdijk*, pr. *N. Br.*, gem. *Dieden-Demen-en-Langel*, O. van en tegen het d. *Langel*.

LANGELSCH-ZOMERDAM, kade, pr. *N. Br.*, gem. *Herpen*, zich aan de zijde van den *Binnen-polder-van-Overlangel* uitstreckende en leunende tegen de *Beersche-Maas*.

LANGEMEER (DE), water, pr. *Fr.*, gem. *Tieljerksteradeel*. Het neemt zijn begin uit het *Langdeel* en ontlast zich *Z. van Suawoude* in de *Wijde-Ee*.

LANGEMEER (HET) of HET LANGMEER, groote poel, pr. *Fr.*, gem. *Stel-*

*tingwerf-Oosteinde*, 1½ u. O. ten N. van *Donkerbroek*. (DERMEER (HET).

LANGEMEER (HET). Zie *ALKMAAR-LANGEMEER* (HET), p., pr. *Gron.*, gem. *de Leek*.

LANGEN, ook wel LANGEL, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. Z. Z. O. van *Laren*; met 19 h. en ruim 130 inw.

LANGEN, ook wel LANGEL, boerd., pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. Z. Z. O. van *Laren*, LANGENBERG (DE), buit., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. Z. van *Bergen-op-Zoom*, onder *Borgvliet*; 18 bund.

LANGENBERG (DE), verhevenheid in de gedaante van eenen opgeworpen dijk, pr. *N. Br.*, welke zich van *Alphen* tot *Dongen* en welligt verder uitstrekt.

LANGENBERG (DE), hoogte in de heide, pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*, tusschen *Leuvenum* en *Ermelo*.

LANGENBERG (DE), berg, pr. *Geld.*, gem. *Groesbeek*,

LANGENBROEK (POLDER-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Brandwijk-en-Gijbeland*.

LANGENDAM (DE), p., pr. *Zeel.*, gem. *Graauw-en-Langendam*; groot 466,0976 bund.

LANGENDIJK, streek, pr. *N. H.*, arr. en kant. *Alkmaar*. Zij bevat de gem. *Oud-Carspel*, *Noord-Scharwoude* en *Schroep-op-Langendijk*; beslaat, 2756,6257 bund., telt 479 h., en 2800 inw., die bijna geheel bestaan van den akkerbouw, en het teelen van aardvruchten.

Ook zijn er 1 houtzaag- en 1 koorrmol.

LANGENDIJK (DE), geh., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Koosendaal-en-Nispen*, 1 u. N. van *Nispen*, ged. gem. *Rucphen-Vorensende-en-Sprundel*, 1 u. W. van *Rucphen*; met 66 h. en 340 inw.

LANGENHOLTE, buurs., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*; 14 h. en 90 inw.

LANGENHORST, landg., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*, ged. gem. *Veur-en-den-Leidschendam*, ½ u. Z. van den *Leidschendam*; groot 65,9308 bund.

LANGENHUIZEN, hofst., pr. *Gron.*, gem. *Kantens*, ½ u. W. van *Zandweer*.

LANGENHUIZEN (HET HUIS-), buit., pr. *N. Br.*, gem. *Rosmalen*.

LANGENOORD, geh., pr. *Utr.*, gem. *Hoogland*, 40 min. van *den Ham*; met 18 h., 100 inw. en eene R.K. kerk.

LANGELAAR, p., pr. *Z. H.*, gem. *Rosenburg-en-Blankenburg*.

LANGER-AAR. Zie *AAR* (LANGE-).

LANGER-AAHSCH-POLDER. Zie *WASSENAARSCH-POLDER*.

LANGERAK, gem. en heerl., pr.

*Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Sliedrecht*, reg. kant. *Papendrecht*, postk. *Gorinchem* en *Schoonhoven* (9 m. k., 4 s. d.). Zij bevat het d. Langerak en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1147,7293 bund., en telt 104 h. en 700 inw., die meest bestaan van den landbouw, vooral van het teelen van hennep en aardappelen. Er zijn 3 scheepstimmerwerven en 1 korenmolen.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Gouda*, ring van *Vianen*, behoort. Er is eene school met 60 leerl.

Het d. Langerak v. veelal Langerak-bezuiden-de-Lek of Langerak over-de-Lek, somtijds ook wel Langereck gespeld, ligt 3½ u. N.N.W. van Gorinchem, 4½ u. N. O. van Sliedrecht, aan de Lek, waarover hier een veer is. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel.

LANGERAK OF DE POLDER-VAN LANGERAK, p., pr. *Z. H.*, gem. *Langerak*; groot 1041 bund.

LANGERAK, ged. van den weg van Groningen naar het Hoogezand.

LANGERAK, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Ambt-Doetinchem*; 69 h. en 330 inw.

LANGERAK (WILLIGE-). Zie WIL-LIGE-LANGERAK.

LANGERAK-BEZUIDEN-DE-LEK. Zie LANGERAK.

LANGEREIS, LANGERIJS OF WUSEND, geh., pr. *N. H.*, ged. gem. *Hoogwoud-en-Aartswood*, ½ u. W. van Hoogwoud, ged. gem. en ¾ u. Z. van *Nieuwe-Niedorp*, ged. gem. en ¼ u. Z. O. van *Winkel*; met 37 h. en ruim 250 inw.

LANGEREIS (DE), of de LANGERIJS, water, pr. *N. H.*, dat uit den Ringdijk-van-het-Berkmeer voortkomt en zich in den Boezem ontlast.

LANGEREIS (DE WEST-), water, pr. *N. H.*, dat een ged. van de Ringsloot-van-den-Heer-Hugowaard uitmaakt en in de Langereis uitloopt.

LANGEREIT OF LANGERIJT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Gilze-en-Rijen*, ½ u. W. van *Gilze*; met 6 h. en 40 inw.

LANGERHOUW. Zie LONGERHOUW. LANGERIJP, geh., pr. *Gron.*, gem. *Appingedam*, onder *Jukwerd*; met 3 h. en ongeveer 20 inw.

LANGERIJP (DE), streek van boerderijen, pr. *Gron.*, gem. *Bierum*, onder *Holwierda*.

LANGERIJT. Zie LANGEREIT.

LANGESLAGEN, p., pr. *Z. H.*, gem. *Gorinchem*.

LANGESLOOT (DE), 2 waters, pr. *Fr.*, gem. *Ticherksteradeel*, het eene uit de Kruiswaters, tot in de Groe-

nedecken, het andere uit de Groenedeken tot in Kruisdobbe loopende.

LANGESLOOT (DE), vaart, pr. *Fr.*, die uit de Ee, gem. *Gaasterland*, naar het Wijkeleermeer loopt.

LANGESTRAAT (DE) OF DE LANGESTRAAT, landstr., pr. *N. Br.* Het is eene verzameling van d., die grootendeels in eene onafgebroken rij achter elkander liggen. Zij bevat de gem.: Baardwijk, Besoijen, Capelle, 's Gravenmoer, Nieuwkuik-en-Onsenoort, Raamsdonk, Sprang, Vlijmen, Vrijhoeve-Capelle, Waalwijk en Waspik, en maakt dus een groot ged. van het kant *Waalwijk* uit, zijnde de d. Gravenmoer en Raamsdonk alleen daarbuiten in het kant. *Oosterhout* gelegen. Men telt er 2500 h. en ruim 18000 inw., die van den landbouw bestaan en de schoenen, welke hier vervaardigd worden het land, rondventen.

LANGESTRAAT. Zie BEUZENBARG. LANGESTRAATSCHE-BUITENVELDEN, landen, pr. *N. Br.*, begrepen tusschen het stortebed des Baardwijkschen overlaats, en den grooten weg aan het Keizersveer; 4976,5356 bund.

LANGE-STREEK (DE), meestal DE STREEK genoemd, onafgebroken rij dorpen, welke zich van Enkhuizen tot Hoogcarspel uitstrekken, en bestaat uit de d. Bovencarspel, Grootebroek, Lutjebroek en Hoogcarspel, de gem. Bovencarspel, Grootebroek en Hoogcarspel uitmakende, welke alle tot het kant. *Enkhuizen* behooren. Zij beslaat 3443.5132 bund. en telt 613 h. met 3620 inw., die meest van de melkerij en het kaasmaken bestaan.

LANGEVEEN, buurs., pr. *Over.*, gem. en ¾ u. van *Tubbergen*; met 64 h. en 360 inw., die eene stat. uitmaken van het aartspr. *Twenthe*. De kerk heeft toren en orgel. Er is ook 1 school.

LANGEVELD, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Noordwijk*, gem. *de Beide-Noordwijken-Langeveld-en-Offem*. Zij bevat niets dan de b. Langeveld; beslaat met het aangrenzende Haaveld, 800,0000 bund., en telt 15 h. en 90 inw.

De inw., allen R.K., behooren tot de stat. van *Noordwijkerhout*, waar de kinderen mede onderwijs genieten.

De b. Langeveld ligt 3 u. N. van Leiden, 1½ u. N. ten O. van Noordwijk-Binnen.

LANGEVELD, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Monster*, aan den *Monstersche-weg*; groot 8.2640 bund.

LANGEVELDER-PAN, duinvallei, pr.

Z. H., gem. de *Beide-Noordwijken-Langeveld-en-Offem*; groot 200 bund.

LANGEVELSLO, boerenert, pr. *Ooer.*, gem. *Wijhe*, in de buurs. *Tongereren*; groot 85 bund. (*Ter-Aar.*)

LANGEVEST, p., pr. *Z. H.*, gem. LANGEVLAK, duinvallei, pr. *N. H.*, gem. en 10 min. W. N. W. van *Bergen*.

LANGE-VLIET (DE), DE LANGVLIET, DE KLIP-VLIET of DE ZANDIGE-VLIET, water, pr. *Fr.*, een ged. der grens-scheiding tusschen de gem. *Wynbrisseradeel* en *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde* uitmakende.

LANGEVLIET (DE), 2 waters, pr. *N. H.*, gem. den *Helder-en-Huisduinen* en *Calandsoog*, welke in de scheidingssloot tusschen de heerl. *Calandsoog* en het *Koegras* uitloopen.

LANGEWATER, water, pr. *N. Br.*, gem. *Halteren*.

LANGE-WATER. Zie LINGE.

LANGEWEER, p., pr. *N. H.*, gem. *Purmerende*; groot 6.190 bund.

LANGEWEER, geh., pr. *Gron.*, gem. *Aduard*,  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Hoogemeden*; met 3 h. en 20 inw.

LANGE-WEEREN (DE), ged. van den *Zuidpolder*, pr. *N. H.*, gem. *Edam*; groot ongeveer 150 bund.

LANGE WEIDE, bosch, pr. *N. Br.*, gem. *Udenhout*; groot 12,2860 bund.

LANGE-WEIDE, p., pr. *Z. H.*, gem. *Lange-en-Ruigeweide*; 648,0781 bund.

LANGE-WEIDE, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Lange-en-Ruigeweide*; met 44 h., 290 inw., en eene school met 60 leerl.

LANGEWOLD, oudtijds LANGEWALD en LONGOWALDA, landsch., pr. *Gron.* Het bevat de gem.: *Grijpskerk*, *Grootegast*, *Oldekerk* en *Zuidhorn*; men telt er 1500 h. en ruim 8470 inw., die meest van landbouw bestaan.

LANGEWOLD (OOSTERDEEL-), landstr., pr. *Gron.*, het O. ged. van *Langewold* uitmakende. Het bestaat uit de gem. *Oldekerk* en *Zuidhorn*, benevens een zeer klein ged. van *Grijpskerk*, en telt 3470 inw., die meest bestaan van landbouw.

LANGEWOLD (WESTERDEEL-), landstr., pr. *Gron.*, het W. ged. van *Langewold* uitmakende. Het maakt de gem. *Grootegast* en een groot ged. van *Grijpskerk* uit, en telt ruim 5000 inw., die van landbouw bestaan.

LANGEZWAAG, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, bestaande uit de d. *Langezwaag* en *Kortezwaag*; groot 3566,4355 bund.

LANGEZWAAG, d., pr. *Fr.*, arr. en  $\frac{1}{4}$  u. O. ten N. van *Heerenveen*,

kant. en 2 u. Z. ten W. van *Beelsterzwaag*, postk. *Groningen* en *Heerenveen*, gem. *Opsterland*; men telt er 151 h. en 960 inw., en met het geh. *Luxwolde*, de b. *Groot-Wyngaarden* en de *Klisse*, 168 h. en 1100 inw., die van landbouw en veeveelt bestaan. Er zijn 1 sloopstimmerwerf en 1 kalkoven.

De Herv. behooren tot de gem. *Lang-en-Kortezwaag*. De kerk heeft toren noch orgel. De R. K. parochiëren te *Gorredijk*.

LANGEZWAAGSTERFENNE, en LANGEZWAAGSTERLEYEN, 2 str. lands, pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, onder en N. van het d. *Langezwaag*.

LANGHUIS (HET), h., pr. *Fr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Franeker*, aan de trekvaart van *Harlingen* op *Leeuwarden*; met 0,1590 bund. grond.

LANGO-WALDA. Zie LANGEWOLD. LANG-SCHEIWIJK, p., pr. *Z. H.*, gem. *Gorinchem*.

LANGSTEERTE-POEL, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*.

LANGSTEK of TJEEMA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. N. W. van *Roordahuizum*; 15,4300 bund.

LANGSTRAAT (DE). Zie LANGESTRAAT (DE).

LANGSTRAAT (DE), geh., pr. *Z. H.*, gem. *Ooltgensplaat*; met 21 h., 220 inw. en eene school met 100 leerl.

LANGSTRAAT (DE), geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. Z. O. van *Bergen*; met 30 h. en 150 inw.

LANGVELD. Zie LANKVELD. (NEN. LANGVELDSCHHOEF. Zie LALANGVEN, poel, pr. *N. Br.*,  $\frac{3}{4}$  u. N. O. van *Wintelre*, 1 u. N. W. van *Zeelst*, in de heide.

LANGWATER (HET), water, pr. *Limb.*, dat tegen over *St. Pieter* in de *Maus* valt.

LANGWEER, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, bestaande uit de d. *Langweer*, *Boornzwaag*, de *Broek*, *Doniaga*, *Goingarip*, *Idskenhuisen*, de *Dijken*, *Legemeer*, *St. Nicolaasga*, *Nijega*, *Oldouwer*, *Ouwsterhaule*, *Ter-Oele* en *Tjerkgaast*; beslaande 12661,4445 bund.

LANGWEER of LANGEWEER, d., pr. *Fr.*, arr. en 2 u. Z. O. van *Sneek*, kant. en 3 u. N. van de *Lemmer*, hulpk. van de postk. *Heerenveen* en *Sneek*, gem. *Doniawarstal*, aan de *Langweerder-wielen*. Men telt er 62 h. en 385 inw., en met de b. *Terhorne* en *Zandgaast* 82 h. en 520 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 sloopstimmerwerf, 1 looijertje en 1 koornmolen.



De 490 Herv. behooren tot de gem. *Langweer-en-Ter-Oele*, die hier eene kerk heeft, met toren en orgel. De 50 Doopsgez. behooren kerk. tot de *Joure*. De dorps. telt 90 leerl.

Jaarmarkt den laatstenDond.in Aug.

LANGWEER-EN-TER-OELE, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Heerenveen*, ring van de *Leemmer*, met eene kerk te Langweer, en 700 zielen.

LANGWEERDER-WIELEN, meer, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, N. van *Langweer*.

LANGWERD of LANGWERT, b., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Oosterlittens*; met 3 h. en 20 inw.

LANINGEN (DE), ged. van den *Nieuw-Zwaluwsche-polder*, pr. *N.Br.*, gem. *Zwaluwe*; groot 19,3760 bund.

LANKHORST (DE) en OVER-LANKHORST, twee b., pr. *Over.*, gem. *Staphorst*, nabij *Ijhorst*.

LANKHUIS, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Uden*, onder *Volket*; 24 h. en 130 inw.

LANKUM, b., pr. *Fr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Franeker*; met 4 h. en 20 inw.

LANKUM, boerd., pr. *Fr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Franeker*; 0038,50 bund.

LANKUM (GROOT-), buit., pr. *Fr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Franeker*; groot 99,02 bund.

LANKUM (KLEIN-en-NIEUW-), 2 boerd., pr. *Fr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Franeker*; eene met 5,0736 bund., de andere met 0,7070 bund. grond.

LANKVELD of LANGVELD, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Gemert*.

LANKVELDSCHE HOEF. Zie LANEN.

LANKVOORT of LANGVOORT, adell. h., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. O. van *Gendringen*.

LANTAARNDIJK (DE). (DE). Zie HAAI

LANTSMEER. Zie LANDSMEER.

LAP (HUIS-TER-). Zie WILLEMSBURG.

LAPSCHUURSICHE-GAT, p., pr. *Zeel.*, gem. *Heille*; 77,6128 bund.

LAPSTREEK, plaats, pr. *Geld.*, gem. en 40 min. O. von *Oldebroek*.

LAQUART. Zie LAAKWERT.

LAREN, gem., pr. *N. H.*, arr. *Amsterdam*, kant. *Naarden*, reg. kant. *Weesp*, hulpk. van de postk. *Amersfoort*, *Hilversum* en *Naarden* (2 m. k., 10 s. d., 3 j. d.) Zij bevat het d. Laren en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1209,2707 bund., en telt 236 h., met 1980 inw., die meest bestaan van den landbouw. Er zijn 4 fabrieken van dwijlgoed, koedekken, paklinnen en haren-vloerkleeden, 3 suikerballenfabrieken en 1 korenmolen. Ook wordt er handel gedreven in ezellinnen.

De inw. op 50 na alle R. K. maken eene stat. uit, die tot het aartspr. van *Utrecht* behoort, en door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend wordt. De 50 Herv. behooren tot de gem. van *Blaricum-Laren-en-Bussum*. De enkele Doopsgez. behoort tot de gem. van *Amsterdam*. Er is 1 school met 160 leerl.

Het d. Laren, reg. kant. *Weesp*, hulpk. van de postk. *Weesp*, *Hilversum* en *Naarden*, ligt 5 u. O. Z. O. van *Amsterdam*,  $1\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Naarden*. De kerk, heeft eenen toren doch geen orgel

De R. K. kerk aan den H. JOHANNES den Dooper toegewijd, heeft een houten torentje en een orgel. Men vindt op de heide hier en daar gemaakte hoogten, waarin van tijd tot tijd urnen gevonden worden, die bewijzen, dat deze hoogten begraafplaatsen geweest zijn van de eerste bewoners dezer gewesten.

Kermis den eersten Zondag in Julij. LAREN, gem., pr. *Geld.*, arr. *Zutphen*, kant. *Lochem*, postk. *Zutphen* (9 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Laren en de buurs. *Oolden*, *Exel*, *Ampsen*, *Groot-Dochteren*, *Klein-Dochteren*, *Nettelhorst*, *Langen*, *Zwiep*, *Barchem* en een ged. van *Boschheurne*; beslaat 8931,0549 bund., telt 435 h. en 3090 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De 3000 Herv. behooren ged. tot de gem. *Laren-Verwolde-en-Oolde*, ged. tot de gem. *Lochem*; de R. K. tot de stat. van *Vorden-en-Ruurlo*; de 5 Evang. Luth. tot de gem. van *Zutphen*, en de 20 Isr. tot de rings. van *Zutphen*, bijkerk *Lochem*.

Het d. Laren of Laar, waarschijnlijk het oude *Hlara*, ligt 3 u. O. N. O. van *Zutphen*, 1 u. N. ten W. van *Lochem*, en telt 86 h. en 620 inw. De kerk heeft toren en geschikt kabinet-orgel. De dorps. telt 180 leerl.

Kermis den 1 Maandag in September. LAREN of LAARE, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Erp*.

LAREN (DE DRIE-), naam onder welken men twee d. en één geh. begrijpt, met name Noord-Laren, Mid-Laren en Zuid-Laren, het eerste pr. *Gron.* en de twee andere pr. *Dr.*

LAREN (MID-, NOORD- en ZUID-), Zie MIDLAREN, NOORDLAREN en ZUIDLAREN.

LAREN-BERG, buit., pr. *N. H.*, gem. en 10 mid. N. W. van *Laren*, 54,6228 bund.

LAREN-VERWOLDE EN-OOLDE, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. en ring

van *Zulphen*, met eene kerk te *Laren*, en 1500 ziel.

**LARESTEIN**, buit., pr. *Geld.*, gem. *Rheden*, nabij *Velp*; 16,2270 bund.

**LARTS (DE)** of de *LAANS*, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, in het *Heidenschap*.

**LASALLE**. Zie *ERFFRINS*.

**LASQUERT** of *LASKWERT*, geh., pr. *Gron.*, gem. *Appingedam*; met 4 h. en ruim 20 inw., ged. onder *Tjamsweer*, ged. onder *Opwierde*.

**LASQUERT** of *LASKWERT*, geh., pr. *Gron.*, gem. *Slochteren*.

**LASSCHOTEN-EN-VLEETSLOOT (POLDER-TUSSCHEN-DE-)**, p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; groot 14,6590 bund.

**LASTERHUIS**. Zie *LESTERHUIS*.

**LATDORP**. Zie *LATTEROP*. (WEG.)

**LATERKASSTRAAT**. Zie *KEURSTEEN-LATHMER*, gewoonlijk de *LATEMER*, landg., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*,  $\frac{1}{2}$  u. *W. ten Z. van Wilp*; 89,3560 bund.

**LATHUM** of *LATHEM*, d., pr. *Geld.*, arr. *Zulphen*, kant. en 2 u. *Z. W. van Doesborgh*, distr. *Doesborgh-en-Zevenaar*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z. W. van Angerlo*. Men telt er 42 h. en 240 inw., en met de buurs. *Bahr. en Giesbeek*, 113 h. en ruim 780 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De 210 Herv., maken de gem. van *Bahr-en-Lathum* uit. De kerk heeft eenen toren doch geen orgel. De 210 R. K., maken de stat. van *Lathum-en-Giesbeek* uit. De dorps. telt 100 leelr.

**LATHUM (SLOT-TE-)**, h., pr. *Geld.*, gem. *Angerlo*, in het d. *Lathum*.

**LATHUM-EN-GIESBEEK**, R. K. stat., aartspr. *Geld.*; met 570 ziel. en eene kerk te *Giesbeek*.

**LATHUMSCHE-SLUIS**, sluis, pr. *Geld.*,  $\frac{1}{2}$  u. *O. van Bahr*.

**LATSMA**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Barraedel*, in het d. *Saxbierum*; groot 52,1760 bund. (Zie *LATHMER*.)

**LATTERMEER (HET HUIS-TE-)**.

**LATTROP**, *LATTEROP*, *LATDORP* of *LATTERAP*, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1 u. *N. van Denekamp*; 100 h. en 520 inw.

De 490 R. K. maken, met die van *Breklenkamp*, de stat. *Lattrop-en-Breklenkamp* uit, die hier eene kerk heeft, aan den *H. SIMON* en *JUDAS* toegewijd. Er is 1 school met 100 leelr.

**LATHOP-EN-BREKLENKAMP**, R. K. stat., pr. *Over.*, aartspr. van *Twenthe*, met 700 ziel. en eene kerk te *Latterop*.

**LAUBACH**.

**LAUBACHUS**. } Zie *LAUWERS (DE)*.  
**LAUBEKE**.

**LAUDE**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Vlagtwedde*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z. van Selligen*; met 15 h. en 80 inw.

**LAUDEBROEK**, b., pr. *Gron.*, gem. *Vlagtwedde*, onder *Sellingen*.

**LAUDIJK**, waterkeering, pr. *Gron.*, loopende van den *Verschedijk* naar den *Veendijk*.

**LAURENS (ST.)**, Belg. d. en gem., waarvan een klein ged. tot ons kon. behoort. Dit ged. beslaat 102,7310 bund., met slechts 1 h., onder *St. Kruis*.

**LAURENS (ST.)** of *St. LOURENS*, eigenlijk *POPKENSBURG*, heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg*, gem. *St. Laurens-en-Brigdamme*. Zij bevat het d. *St. Laurens* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 448,0495 bund., en telt 37 h. met ruim 210 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *St. Laurens-en-Brigdamme*. Er is 1 school met 40 of 50 leelr.

Het d. *St. Laurens* ligt  $\frac{1}{2}$  u. *N. van Middelburg*, 1 u. *Z. W. van Veere*. Men telt er 18 h. en 90 inw. De kerk heeft een vierkant torentje op het dak.

**LAURENS (DE WATERGANG-VAN-ST.)**, water, pr. *Zeel.*, dat uit de *Veersche-Watergang* komt en in de *Stadsvesten* van *Middelburg* uitloopt.

**LAURENS-EN-BRIGDAMME (ST.)**, gem., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg* (3 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de heerl. *St. Laurens* en *Brigdamme*; beslaat 1032,1019 bund., en telt 82 h., met 490 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Middelburg* behoort en te *St. Laurens* eene kerk heeft.

**LAURENSSLUISJE** of *LAUWERSLUISJE*, sluisje, pr. *N.br.*, gem. *Elten-en-Leur*, 1 u. *N. N. O. van Eten*, in den *Groenendijk* van den *Zwartenbergse-polder*.

**LAUVENICH** of *LAUVENBERG*, b., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. *N. W. van Simpelveld*, een ged. van het geh. *Hulst-en-Lauvenberg* uitmakende.

**LAUWELAND**. Zie *LOUWELAND*.

**LAUWENREGT**, heerl., pr. *Utr.*, gem. en buitenwijk ten *N. W. der st. Utr.*; 864 h., 5490 inw. en eene kerk voor de *R. K.* van de *O. Cler.*, zonder toren, en met een orgel. (*KLAAS-LAUWENWAARD*.)

**LAUWENWAARD (KLAAS-)**. Zie *LAUWERS*, in het *Latijn LAUBACHUS* of *LAUBACUS*, en wel meest *LAVICA* genoemd, oudtijds, naar het schijnt, *LAUBACH* of *LAUBEKE* geheeten, riv., pr. *Fr.*, welke haar begin neemt in *Achtkar-*

*spelen*; voorbij Stroobos, Visvliet, Pieterzijl en Munnekezijl vloeit, door welke sluis zij zich in de Lauwerszee ontlast.

LAUWERS (DE BUITEN-), zeegat op de *Groninger-Wadden*, tusschen de Kapersloot en het Linienszand.

LAUWERS GEDAMD, afgedamde zijtak van de riv. de Lauwers, pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*.

LAUWERSSTRAND, vlak strand, pr. *Gron.*, gem. en 1½ u. W. van *Oldehoeve*; beslaande 428,6030 bund.

LAUWERSZEE (DE), golf van de Noordzee, tusschen de pr. *Fr.* en *Gron.*, waarin de Ee, met het Dockumer-diep, de Lauwers ende Hunze zich uitstorten.

LAUWGAATJE (HET), kil van den *Biesbosch*, pr. *Z. H.*

LAVIRA. Zie LAUWERS.

LAWAAL-PAAL (DE), ged. duin bij paal 10 op het *Eijerland*, pr. *N. H.*, gem. *Texel*.

LAXNUM. Zie LAAXUM.

LE OF LEA. Zie EE (DE).

LEBBINGBEEK (DE) of DE LEBBINKBEEK, riv., pr. *Geld.*, die in het *Kuurlosche-Broek* uit de *Slinge* voortkomt, en zich in de *Berkel* ontlast.

LECCA. Zie LEK (DE).

LECKE (DE), riv., pr. *N. Br.*, die met onderscheidene adertjes uit de *Peel* voorkomt, en zich bij de *Oeffelt* in de *Maas* ontlast.

LECKE (DE) } Zie LEK (DE) (1).

LECKIA

LEDE, pr. *Geld.*, arr. en kant. *Tiel*, postk. *Wageningen*, gem. *Kesteren*. Zij bevat de buurs. Lede en eenige verstrooid liggende h. De inw. vinden meest hun bestaan in den landbouw.

De Herv. behooren tot de gem. van *Kesteren*; de R. K. tot de stat. van *Maurik*. De kinderen genieten onderwijs te *Kesteren*.

De buurs. Lede, Lhede of Lede, eigenlijk Nijerlede, ligt 4 u. N. W. van Nijmegen, 3 u. N. O. van Tiel, ½ u. N. W. van Kesteren.

LEDE, p., pr. *Geld.*, gem. *Kesteren*.

LEDE (DE), DE LEEDE, DE LIJE of DE LIE, riv., pr. *N. H.*, die uit het Spieringmeer voortkomt, naar de Mooie-Hel loopt, en zich door deze in het Spaarne ontlast.

LEDE (DE), ook wel WARMONDERLEDE, riv., pr. *Z. H.*, dat uit de Mare voortkomt, en zich in de ringvaart van het Haarlemmermeer ontlast.

LEDE (HEERLIJKHEID-VAN-DER-). Zie LEERDAM.

LEDE (DE HOF-), water, pr. *Z. H.* LEDE-ACKER of LEDE-AKKER, d., pr. *N. Br.*, O. ten Z. van 's *Hertogenbosch*, kant., postk. en 1 u. W. van *Boxmeer*, gem. *Oploo-St-Anthonis-en-Ledeakker*, 1 u. N. van Oploo. Men telt er 14 h. en 60 inw., en met het geh. *Berkenbosch*, 38 h. en 240 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw., alle R. K., maken eene paruit, van het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Cuyk*. De kerk, aan de H. CATHARINA toegewijd, heeft toren en orgel. De dorps. telt 30 leerl. Kermis den 1sten Zond. in Septemb. LEDEDIJK, ged. van den *Rijndijk*, pr. *Geld.*

LEDERBROEK. Zie LEERBROEK.

LEE. Zie LHEE.

LEE (DE), DE LIER of LIERWATERING, oudtijds LIORA, riv., pr. *Z. H.*, die uit de *Heensloot* voortkomt, en zich ½ u. Z. W. van Schipluiden, in de *Vlaardingsche-vaart* ontlast.

LEE (DE), geh., pr. *Z. H.*, gem. en ½ u. W. van *de Lier*; met 4 h., 20 inw. en 1 koornmolen.

LEE (DE BREE-), water, pr. *Z. H.*, dat ged. van het riv. *de Lee*, hetwelk van het geh. de Lee naar de Lier loopt.

LEE (DE OUDE-), water, pr. *Z. H.*, dat, Z. O. van Delft, uit de Schie komt, en zich in het Oostermeer ontlast.

LEEBERG of LEBERG, hoogte in het veen, pr. *Dr.*, 1½ u. Z. O. van Emmen.

LEEBERGMEERTJES of LEBERGMEERTJES, drie meertjes, pr. *Dr.*, nabij evengenoemde hoogte.

LEEDE. Zie LEDE.

LEEDEWEG of LEEWEG, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Berkel-en-Rodenrijs*; 18 min. W. van *Berkel*. (DEBLEEG (HET).

LEEG (HET NOORDER-). Zie NOORLEEGDUURSWOLDE, geh., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, ½ u. N. N. W. van *Langendijke*; 10 h., 50 inw.

LEEGERK. Zie LEEGERK.

LEEGEMEDEN, LEGEMEDEN of LAGEMEDEN, d., pr. *Gron.*, arr. en 1½ u. W. van *Groningen*, kant. en 1 u. Z. O. van *Zuidhorn*, gem. en 1 u. Z. Z. O. van *Aduard*. Men telt er, met de geh. den Horn en de Pannekoek, 32 h. en 160 inw., die van landbouw bestaan.

De 120 Herv., behooren tot de gem. *Oostvolde-Hooge-en-Leege-Meeden*.

(1) Eveneens zoeke men de woorden die anders wel eens Lec gespeld worden op LEE.

De kerk heeft geen toren. De 40 Doops. behooren tot de gem. de *Horn*. De dorps. telt 60 leerl. (Dantumadeel.

LEEGE-MEER, water, pr. *Fr.*, gem. LEEGEMEER. Zie LEEMAAR.

LEEGE SCHOTEL, boerd., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Loppersum*.

LEEGKERK of LEEGKERK, d., pr. *Gron.*, arr. en 1 u. W. N. W. van *Groningen*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van *Zuidhorn*, postk. *Groningen*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van *Hoogkerk*. Men telt er 2 h. en 10 inw., en met een ged. van het geb. Gaikingadijk, 35 h. en 210 inw., die van den landbouw bestaan.

De 180 Herv. behooren tot de gem. *Hoog-en-Leegkerk*. De kerk heeft geen orgel doch op haar westeinde eene kleine spits. De 4 R. K. parochiëren te *Zuidhorn*. De dorps. telt 40 leerl.

LEEGKERKER MAAR, water, pr. *Gron.*, dat langs *Leegkerk* in het *Aduarderdiep* uitloopt.

LEEGSTRAAT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. Z. van *Ossendrecht*; met 18 h. en 60 inw. (*s. Prinsenhage*).

LEEGSTRAAT, b., pr. *N. Br.*, gem.

LEEGSTRAAT of LAAGSTRAAT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Gilze-en-Rijen*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Rijen*; met 14 h. en 100 inw.

LEEGTE (DE), b., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, 1 u. N. O. van *Burum*.

LEEK. Zie OOSTERLEEK.

LEEK (DE), gem., pr. *Gron.*, arr. *Gron.*, kant. *Zuidhorn* hulpk. van de postk. *Assen* en *Groningen* (4 m. k., 1 s.d., 2 j.d.). Zij bevat de d. de *Leek*, *Tolbert*, *Midwolde*, *Oostwolde*, *Lettelbert*, een ged. van *Zevenhuizen*, de b. *Boerestreek*, de *Diepswal*, de *Holm*, *Jonkersvaart*, *Kokswijk*, *Oost-Indië*, *Lutje-Oostwold*, de *Traan*, *Veldstreek*, de *Weiserdijk* en een ged. van *Enumatil*; en telt 804 h. en 4520 inw., die van landbouw bestaan.

De 4250 Herv., maken ged. de gem. van *Midwolde-en-de-Leek*, *Tolbert*, *Lettelbert* en *Zevenhuizen* uit, en behooren ged. tot de gem. *Oostwolde-Hooge-en-Lage-Meeden*. De 200 R.K., parochiëren te *Aduard*. De 70 Isr., maken met de omliggende gem. de rings van *Leek* uit. Er zijn 8 schol.

Het d. de *Leek* ligt  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Groningen*, 2 u. Z. van *Zuidhorn*, en telt 216 h. en 1100 inw., en met een ged. van *Enumatil* 244 h. en 1200 inw.

De Herv. behooren tot de gem. van *Midwolde-en-de-Leek*. De kerk heeft eenen koepeltoren en een orgel. De Isr. rings. is een klein, net gebouw.

*Beestenmarkt* op *Pinkster Zondag* en *Maandag*.

LEEK (DE), DE LEECK of LEKERMEER, geh., pr. *N. H.*, ged. gem. *Berkhout-en-Baarsdorp*, ged. gem. *Wognum-en-Wadway*,  $\frac{3}{4}$  u. N. ten O. van *Berkhout*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. W. van *Wadway*; met 13 h. en 70 inw.

LEEK (DE), DE LEECK, DE VLOEDLEEK of DE KROMME-LEEK, water, pr. *N. H.*, dat bij *Medemblik* in de *Vliet* valt.

LEEK (DE), water, pr. *N. H.*, dat uit de *Ringsloot-van-het-Baarsdorpmeer* naar de *Narrevliet* loopt.

LEEK (DE), water, pr. *N. H.*, hetwelk, uit het *Noordhollandsche-kanaal* en andere wateren te *Ipendam* vereenigd, naar het *Noordermeer* vloeit, waar het zich in twee armen verdeelt, van welke de regter in het *Noordermeer* valt en de linkerarm zich in het *Monnickendammer-gat* ontlast.

LEEK (DE BEDIJKTE-), p., pr. *N. H.*, gem. *Berkhout-en-Baarsdorp*; groot 0,3730 bund.

LEEK (DE KROMME-), water, pr. *N. H.*, loopende van den *Overtoom*, onder *Wognum*, naar *Wervershoof*.

LEEKE (DE), ook genaamd DE LEX, beekje, dat uit de heide, onder het geh. *Ter-Heil*, pr. *Dr.*, naar de grenzen der pr. *Gron.* loopt, zich met het *Leekster- en Zevenhuister-diep* vereenigt en in de *trekvaart* tusschen *Groningen* en *Stroobos* valt.

LEEKERHOEK, uithoek in de *Zuiderzee*, pr. *N. H.*, bij het d. *Oosterleek*.

LEEKERHAVEN, haventje in de *Zuiderzee*, pr. *N. H.*, 3 min. N. van het d. *Oosterleek*.

LEEKERSLOOT, water, pr. *N. H.*, dat zich bij het d. *Oosterleek* in de *Gemeente-poldersloot* ontlast.

LEEKSTER-KOGGE. } Zie HOOG-  
LEEKSTER-AMBACHT. } WOUDE-KOGGE.

LEEKSTER-EN-ZEVENUISTERDIEP (HET), vaart, pr. *Gron.*, die door de *Leek* loopt, waar zij zich met het *afwateringskanaal* van *Tolbert* en met het *riv. de Leeke* vereenigt.

LEEKSTER-MEER (HET) of SULTMEER, meer, pr. *Dr.*, op de grenzen der pr. *Gron.*,  $\frac{3}{4}$  u. N. O. van de *Leek* en  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Roderwolde*.

LEEMAAR (DE), DE LIJMAAR, ook de LEEGE-MAAR, water, pr. *Gron.*, dat van *Godlinze* afkomt en zich Z. W. van *Holwierda* in de *Heekt* ontlast.

LEEMCULE (DE), adell. havez., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Dalfsen*, aan de *Vecht*; groot 117,2525 bund.

LEEMDER (DE) of DE LIEMDER, beek, pr. *Geld.*, gem. *Bemmel*, die langs het h. de Leemkuil loopt en zich aan den Tol-dijk in de IJzenvoorder-beek ontlast.

LEEMHORST of LEIMHORST, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Tegelen*; met 15 h. en 90 inw.

LEEMKLADDE. Zie KLADT (DE).

LEEMKUIL (DE), 2 adell. h., pr. *Geld.*, het eene gem. *Bemmel*, het andere gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Zevenaar*.

LEEMKUILEN. Zie KEENKULEN.

LEEMPUTTE (DE), poel, pr. *N. Br.*, 20 min. O. van *Hilvarenbeek*.

LEEMSELO. Zie LEMSELO.

LEEMSKUILEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. van *Dommelen*; met 2 h. en 14 inw.

LEENDE, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. *Asten*, reg. kant. *Helmond*, postk. *Eindhoven* en *Weert* (30 m. k., 4 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. Leende, de geh. Leenderstrijp, Oosterik, Boshoven, Bruggerheide en Zevenhuizen; beslaat 4628 bund. en telt 289 h., met ruim 1600 inw., die meest bestaan van landbouw, zijnde deze gem. beroemd, wegens hare lek-kere knollen, voorts van de veeteelt, het bijhouden, het weven en spinnen voor de fabrieken van Geldrop en Eindhoven, en het maken van klompen die naar Holland verzonden worden, ook wonen er vele wielmakers en kui-pers. Nog is er eenigen handel in kanten, tulen en mutsen; bierbrou-werijen, 1 ros-olie- en 2 windkoorn- en pelmolens.

De inw., alle R. K., maken eene par. uit, die tot het apost. vic. van 's *Herto-genbosch*, dek. van *Eindhoven*, be-hoort, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. Er is eene school, met 1:0 leerl.

Het d. Leende, ook wel Leender-straat, ligt  $\frac{2}{3}$  u. Z. O. van *Eindhoven*,  $\frac{3}{4}$  u. W. Z. W. van *Asten*, langs de *Kleine-Dommel*. Men telt er 109 h. en ruim 640 inw. De R. K. kruiskerk aan den H. *Petrus* toegewijd, heeft eenen toren, doch geen orgel.

Beestenmarkt, 's Maandags na half Vasten, Donderdag voor den 24 Junij en Donderdag na St. Maarten.

LEENDE. Zie LIENDE.

LEEN-DEN-BOERS-POLDERTJE, p., pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*; groot 6,1880 bund.

LEENDERHOEF, landh., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. Z. van *Leende*; groot 46,1460 bund.

LEENDERSTRAAT. Zie LEENDE.

LEENDERSTRIJP, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Leende*; met 74 h. en ongeveer 430 inw.

LEENDERTS, buurs., pr. *Ocer.*, gem. *Wanneperveen*.

LEENGOED (HET), voorheen het HUIS-TE-ROSENDAAL adell. h., pr. *N. Br.*, gem. *Koosendaal-en-Nispen*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Roosendaal*, aan den weg van *Nispen*.

LEENHEERENPOLDER (DEN), p., pr. *Z. H.*, gem. *Goudswaard*, groot 212,3254 bund.

LEENHOF, landh., pr. *N. Br.*, gem. *Hilvarenbeek*, in het geh. *Breehees*.  
LEENHUIS, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Akkrum*.

LEENS, kerk. ring, pr. *Gron.* klass. van *Middelstum*. Zij bevat de gem.:  
Hornhuizen - en - Kloosterburen, Pieterburen-en-Wierhuizen, Westernieland-en-Saaxumhuizen, Warfhuizen, Wehe-en-Zuurdijk, Leens, Ulrum, Niekerk-en-Vliedorp en Vierhuizen-en-Zoltkamp, met 13 kerken 9 Predikanten en 6000 ziel.

LEENS, gem., pr. *Gron.*, arr. *Appingedam*, kant. en postk. *Onderdendam* (4 m. k., 3 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. Mensingeweer, Warfhuizen, Wehe, Zuurdijk, Leens, en een ged. van het d. den Hoorn, benevens de geh. Groot-Maarslag, Klein Maarslag, Schouwen, Schouwerzijl, Roodheaan, Barnegat, Kattenborg, Douwen, de Valge, Grijsloot en Leens-tertille; beslaat 5697,8293 bund.; telt 523 h., met 3160 ziel. die meest bestaan van landbouw. Er zijn 2 kalkbrande-rijen, 1 scheepstimmerwerf, 2 pel-, 1 pel- en koren-, 1 houtzaag-, 1 olie- en 4 koren- of rogge molens en 1 mosterdmolen en boekweitmolenarij.

De 2400 Herv., maken de gem. van *Mensingeweer-en-Maarslag*, *Warfhuizen*, *Wehe-en-Zuurdijk* en *Leens* uit. De 200 Christ Afg. maken eene gem. uit. De Doopsg. behooren tot de gem. van *Mensingeweer*, de 400 R. K., tot de stat. van *Hoorn*, en de 8 lsr., tot de rings. van *Gron.* Er zijn 6 scholen.

Het d. Leens, oudtijds Lidense en Liens, ligt 7 u. W. ten N. van *Appingedam*, 3 u. W. N. W. van *Onderdendam* en telt 140 h. en 820 inw., en met de geh. *Kattenborg*, *Douwen*, *Leenster-Tillen*, *Grijsloot*, en een ged. van de *Valge*, 164 h. en 970 inw.

De 700 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Middelstum*, ring van *Leens*. De kerk heeft toren en orgel. De kerk der Chr. Afges. heeft toren noch orgel. De dorps. telt 115

leerl. Er is een Depart. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen.*

Jaarmarkt op Hemelvaartsdag.

LEENSEL of LENSEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Asten*.

LEENSTER-TILLEN, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Leens*; 2 h. en 10 inw.

LEENSTER-WIERDEN of TUINSTER-WIERDEN, ook wel TUINSTER-WARVE, twee breede heuvels niet ver van *Leens*, pr. *Gron.*

LEERAMBACHT, ook LIEDERAMBACHT of LEYDERAMBACHT, buurs., pr. *Z. H.*, gem. 's *Gravendeel-en-Leerambacht*; met 124 h. en 990 inw.

LEERBROEK, volgens sommigen eigenlijk LEDERBROEK, d., p. *Z. H.*, arr., kant., postk. en 2 u. N. O. van *Gorinchem*, gem. *Leerbroek-Reijerskoop-en-Middelkoop*.

De Herv., behooren tot de gem. *Leerbroek-en-Middelkoop*. De kerk heeft eenen toren doch geen orgel. Ook is er eene gem. der Christ. Afses. De R. K. parochieren te *Gorinchem*.

LEERBROEK of het LAAGEINDE-VAN-LEERBROEK, p., pr. *Z. H.*, gem. *Leerbroek-Reijerskoop-en-Middelkoop*.

LEERBROEK (HOOG-) of HET HOOG-EINDE-VAN-LEERBROEK, bij verkorting alleen HET HOOG-EIND, p., pr. *Z. H.*, gem. *Schoonrevoerd*.

LEERBROEK-EN-MIDDELKOOP, kerk, gem., pr. *Z. H.*, klass. van *Gouda*, ring van *Leerdam*; met 670 ziel. en eene kerk te *Leerbroek*.

LEERBROEK-REIJERSKOOP-EN-MIDDELKOOP, gem., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk., *Gorinchem*. Deze gem. bevat het d. *Leerbroek*, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1137,22 bund.; telt 10 h. met 580 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw., op 3 na allen Herv., maken de gem. *Leerbroek-en-Middelkoop* uit. De 3 R. K. parochieren te *Gorinchem*. Er is 1 school met 70 leerl.

LEERDAM, kerk, ring, pr. *Z. H.*, klass. van *Gouda*, bestaande uit de gem. *Asperen*, *Heukelum*, *Kedichem*, *Leerbroek-en-Middelkoop*, *Leerdam*, *Nieuwland*, *Oosterwijk*, *Schoonrevoerd* en *Zijderveld*; met 9 kerken, 10 Predikanten en 6300. ziel.

LEERDAM, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Vianen*, postk. *Leerdam* (2 m. k., 4 s. d., 5 j. d.). Deze gem. bevat de st. *Leerdam*, de geh. *Hoogeinde-van-Middelkoop*, *Loosdorp*, *Over-Heikop* en *Schaik* en de b. *Lingendijk*, *Tiendenweg*, *Treflede* en *Hordijk* en een ged. van het *Diefdijk*;

beslaat 1767,4019 bund., telt 447 h., met 2600 inw., die van landbouw en handel in paarden bestaan. Er zijn 1 branderij van aardappelen, 1 leerlooierij, 1 scheepstimmerwerf, 2 glasblazerijen, 1 koorn- en 2 houtzaagmolens.

De 2450 Herv. maken de gem. van *Leerdam* uit, welke tot de klass. van *Gouda*, ring van *Leerdam*, behoort, en door 2 Predikanten bediend wordt. De 50 Chr. Afses. hebben hier eene gem. De 100 Evang. Luth. maken eene filiaal gem. uit, van de gem. van *Culemborg* en wordt door eenen Hulp-predikant bediend. De 40 R. K. maken met die van eenige omliggende gem. eene stat. uit, welke 140 ziel. telt. Er zijn twee scholen, eene Stads- en eene Fransche school, te zamen 160 leerl.

De plattelandst. *Leerdam* of *Lierdam* ligt  $2\frac{3}{4}$  u. O. N. O. van *Gorinchem*,  $2\frac{3}{4}$  u. Z. van *Vianen*, aan de *Linge*;  $51^{\circ} 53' 29''$  N. B.,  $2^{\circ} 45' 27''$  O. L. Het stadje is door wallen en grachten omringd, en heeft vier uitgangen. De Herv. kerk heeft toren en orgel. De Evang. Luth. hebben er een klein kerkje. De R. K. kerk heeft 1 toren, doch geen orgel.

Liefdadige gestichten zijn: het ge-wezen Gasthuis, thans tot woningjes voor arme lieden dienende, en het familiegesticht van MEVR. VAN AARDE, zijnde een hotje met een twaalfstal huisjes. Er is een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen.*

Paardenmarkt den vierden Dingsdag na Vastenavond.

LEEREN. Zie LIEREN.

LEERMENS, ook wel LEERMIS, d., pr. *Gron.*, arr., kant., postk. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Appingedam*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *'t Zand*; met 33 h. en 220 inw., en met de b. *Lutjerijp* en de geh. *Ter-Horn* en *Grevingen*, 73 h. en 400 inw.

De 350 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Appingedam*, ring van *Loppersum*. De kerk heeft 1 toren. Er zijn 15 Chr. Afses. De 20 Doopsgez. behooren tot de gem. *Leermens-en-Loppersum*; de 90 R. K. tot de stat. te *Appingedam*. De dorps telt 40 leerl.

LEERMENS - EN - LOPPERSUM, Doopsgez. gem., pr. *Gron.*, welke 150 ziel. telt, en eene kerk te *Ter-Horn* onder *Leermens* heeft.

LEERSUM, gem., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Rhenen*, postk. *Tiel*, *Wageningen*, *Zeyst* en *Wijk-bij-Duurstede* (1 k. d., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de heerl. *Leersum* en *Ginkel*; beslaat 2349,9638 bund., en telt 123 h. met 800 inw., van landbouw bestaande.

De inw., op 18 na alle Herv., maken met die van Darthuizen, eene gem. uit van de klass. van *Wijk-bij-Duurstede*, ring van *Rhenen*; met 1000 ziel. De 15 R. K. parochieren te *Wijk bij-Duurstede*. Er is eene school.

LEERSUM, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Rhenen*, postk. *Tiel*, *Wageningen*, *Zeyst* en *Wijk-bij-Duurstede*. Zij bevat het d. Leersum en eenige verstrooid liggende h.

Het d. Leersum of Leerssem, eertijds Leershem, Leerschem of Leersen, ligt bijna 4 u. O. ten Z. van Amersfoort, 2 u. N.W. van Rhenen. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 100 leerl.

LEEST (DE), geh., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Veghel*; 52 h. en 240 inw.

LEEST (DE), kanaal, pr. *Gron.*, loopende uit het Trip-Compagniesterdiep naar het Termunster-zijldiep.

LEESTEN of LEETSEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. Z. van *Warnsfeld*; met 47 h. en 390 inw.

LEETS (POLDER-OVER-DE-), p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; 31,8730 bund.

LEETÉ. Zie LETÉ.

LEEUWARDEN, arr., pr. *Fr.* Het bevat de kant. Leeuwarden, Berlikum, Holwerd, Dockum, Bergum, Rauwerd en Harlingen; beslaat 122035,8482 bund., en telt 21270 h. met 129800 inw., die meest van landbouw, veeteelt, handel, fabrieken enz. bestaan.

LEEUWARDEN, kant., pr. *Fr.*, arr. *Leeuwarden*. Het bevat de gem. Leeuwarden en Leeuwarderadeel; beslaat 10642,1590 bund., en telt 4493 h., met 29,800 ziel., die van landbouw, veeteelt en binnenlandschen handel bestaan.

LEEUWARDEN, klass., pr. *Fr.* Zij bestaat uit de ringen: Leeuwarden, Stiens, Bergum en Wirdum; met 50,790 ziel. 45 gem. en 68 kerken, bediend wordende door 50 Pred.

LEEUWARDEN, kerk. ring., pr. *Fr.*, klass. van *Leeuwarden*, bestaande uit de gem. Leeuwarden (Nederd. gem.), Leeuwarden (Waalsche gem.), Deinum, Englum, Goutum-en-Zwichem, Hempens-en-Teerns, Huizum, Lekum-en-Miedum en Marssum, met 18,300 ziel., en 12 kerken, welke door 15 Predikanten bediend worden.

LEEUWARDEN, synag. res. der Nederl. Isr., zich uitstreckende over de geheele pr. *Fr.*, met eene Hoofdsynagoge te Leeuwarden, 5 ring-syn. te Gorredijk, Harlingen Bolsward, Sneek en Lemmer, en 2 bijk. als: 1 te Hindeloopen en 1 te Noordvolde en 2000 ziel.

LEEUWARDEN, kad. gem., pr. *Fr.*, bevattende de gem. *Leeuwarden*.

LEEUWARDEN, gem., pr. *Fr.*, arr. en kant. *Leeuwarden* (1 m. k., 1 s. d., 1 j. d., adm. no. 1.). Zij bevat de st. Leeuwarden, benevens de Klokslagvan-Leeuwarden; beslaat 1657,0210 bund., en telt 3521 h. met 23,300 inw., benevens 770 militairen. De inw. bestaan door binnenlandschen handel in de veelvuldige voortbrengselen van den Frieschen grond en in andere waren. alsmede door fabrieken, handwerken enz. De voornaamste fabrieken en trafijken zijn: 2 bierbrouwerijen, 2 azijnmakerijen, 1 steen- en 4 potbakkerijen, 2 kalkbranderijen, 4 leerlooierijen, 2 lijnziederijen, 5 velleblooterijen, 1 leermolen en zeemtouwerij, 8 scheepstimmerwerven, 7 lijnbanen, 1 zoutkeet, 3 zeepziederijen, 1 gaz-, 3 chicorei-, 2 friesch-groen- en 10 tabaksfabrieken en kerkerijen, 1 linnenweverij of klanderij, 1 verw.-3houtzaag-, 8 olie-, 4 cement-, 3 pel- en 6 korenm.

De 16,600 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Leeuwarden* behoort, en door 7 Predikanten bediend wordt. Ook is er eene Waalsche gem., die 150 ziel. telt. De 550 Doopsg. en de 500 Ev. Luth. maken ieder eene gem. uit. De 4150 R. K. maken, met een groot deel van de gem. Leeuwarderadeel, 4 stat. uit, welke gezamenlijk 4900 ziel. tellen, zijnde: die van den H. WILLIBRORDUS, met 1350 ziel.; die van den H. FRANCISCUS, met 1400 ziel.; die van den H. BONIFACIUS, met 1580 ziel.; die van het Klooster, met 560 ziel. Tot deze laatste stat. behooren bovendien 300 R. K. in het huis van Opsluiting en Tuchtiging. De 1200 Isr., maken eene hoofdsyn. uit, van het synag. res. van *Leeuwarden*, door 1 Opper-Rabijn bediend. Er zijn 17 lagere en 3 partikuliere scholen.

De stad Leeuwarden, in het Friesch Liewert of Liouwerd, ligt 40 u. N. O. van Amsterdam, 10 u. W. van Groningen, 18 u. N.N.W. van Zwolle, op 53°12'14" N. B., 20° 54' 23" O. L. Zij bevat in haren omtrek 80 bund., is met eene breede en diepe gracht omringd, welke eenen fraaijen met boomen beplanten buitensingel heeft, die rondom de geheele st. loopt, heeft 4 uitgangen en telt binnen hare muren 18,650 inw. De st. wordt met menigvuldige grachten en straten doorsneden. De voornaamste gracht loopt midden door de stad, en draagt den naam van de Voorstreek en Nieuwestad. De voor-

naamste straten, meestal op de grachten uitkomende, zijn: de Wirdumerdijk, de St. Jakobsstraat, de Groot-Kerkstraat, de Kleine-Kerkstraat, de Weerd, de Bagijnestraat, de Groot-Hoogstraat, de Kleine-Hoogstraat, de Oude-Oosterstraat, de Nieuwe-Oosterstraat, de Sacramentstraat, de Breedstraat, de Korfmakerstraat enz. De voornaamste pleinen en marktplaatsen zijn: de Lange-Pijp of Grootemarkt en het Hofplein, beide zeer lange overwelfde bogen; de Brol; de Veemarkt; het Ruiterskwartier; het Zaailand; het breede Waagplein; de Vischmarkt; de Nieuwe-kaai; de Arentstuint; het Exercitieveld, Achter de Hoven; enz. Aan de N. zijde van de st., binnen de stadswallen, ligt de Stads-tuin of zoogenaamde Prinsen-tuin, eene schoone inrigting, welke, bij het genot der natuur, eene aangename gelegenheid tot wandeling en verpoizing, te midden van het gezellig verkeer verschaft. De Stedelijke Begraafplaats, ten N. van de stad, is, met hare fraaije gebouwen en beplantingen, eene uitmuntende inrigting. Daar nevens is ook eene afzonderlijke Begraafplaats voor de Isr. Behalve op de stedelijke Begraafplaats en in den Prinsentuin, vindt men op de afgegravenen en met fraai plantsoen beplante stadswallen en op de buitensingels, alsmede op de straatwegen en een aantal voetpaden, gelegenheid tot wandelen.

Rijks- of Provinciale gebouwen zijn: het Koninklijk Paleis, waarom Leeuwarden onder de residentiesteden des rijks wordt gerekend; het Gouvernementshuis of het Collegie der Gedeputeerde Staten van Friesland; het Gemeentehuis van Leeuwarderadeel; het Huis van Tuchtiging en Opsluiting en het Huis van Burgerlijke en Militaire verzekering. Onder de stedelijke gebouwen verdienen melding: het Stadshuis of Raadhuis, welks bezienswaardige raadzaal met de levensgrootte afbeeldingen van Prinses MARIA LOUISA en Koning WILLEM I pronkt, terwijl er meêre het hoogst belangrijke stedelijk archief bewaard wordt; de Koornbeurs; de Nieuwe Kazerne; Prins Frederik; de Hoofdwacht, waarboven het Kantongeregte zijne vergaderingen houdt; de Stads Timmer- en Turfschuren; de Manège of Rijsschool, en het Kantoor van den Waarborg der gouden en zilveren werken.

Onder de kerken verdienen melding: de Groot- of Jacobijnerkerk, een

aanzienlijk gebouw, met eenen koeppeltoren, een uitmuntend fraai en zeer geroemd orgel, fraaije gestoelten, eenen grafkelder van het geslacht NASSAU en een gedenkteeken ter eere van den opvoedkundige JAN HENDRIK NIEUWOLD; de Galileërkerk en de Westkerk. Behalve deze 3 kerken, bij de Herv. in gebruik, heeft men er 4 R. K. kerken, van welke die, aan den H. BONIFACIUS toegewijd en het klooster, wegens schoonheid van bouwoude uitmunten; 1 Waalsche- of Fransche kerk; 1 sierlijke Doopsgez. kerk; 1 nette Evang. Luth. kerk en 1 klein kerkje voor de Christ. Afg., alsmede 1 synag.

Tot de inrigtingen van liefdadigheid, behooren: het Old-Burger-Weeshuis; het Nieuwe Stads-Weeshuis; het Diakonie-Armenhuis der Hervormden; het R. K. Weeshuis; het R. K. Armenhuis, eene zeer goede inrigting, om ruim 60 arme personen te verplegen; het St. Anthony-Gasthuis, voor kostkoopeers; het Riitskle Boelema-Gasthuis, voor 28 het Gabbema-Gasthuis, voor 12; het Boshuizer-Gasthuis, voor 19 en het Marcellis-Goverts-Gasthuis, voor 20 oude vrouwen; de Stads-Soepkokerij; eene vereeniging tot ondersteuning van behoeftige kraanvrouwen; een Afd. van het Godsdienstig Tractaatgen.; eene Afd. van het Ned. Bijbelgen.; eene Afd. van het Nederl. Zendinggen.; eene Afd. van het Gen. tot Zedelijke verbetering der gevangenen, en eene Afd. van het Fonds van de gewapende dienst in de Nederl.

Onder de wetenschappelijke inrigtingen telt men: de Latijnsche-school, met bouwkundige- en handteekensch.; het Friesch Gen. voor geschied-, oudheid- en taalkunde; de Maats. van landbouw; het Natuurkundig Gen. en het Taal-, Geschied- en Dichtkundig Gen.: *Constanter*. Ook zijn er een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, eene Schouwburg, en eene Concertzaal.

Veemarkt Vrijdags gedurende de herfstmaanden. Paardenmarkt in het laatst van April en in September. Kermis den tweeden Woensdag in Julij. Weekmarkt des Vrijdags.

LEEWARDEN(KLOKSLAGVAN-), het ged. van de gem. *Leeuwarden*, pr. *Fr.*, hetwelk buiten de stad ligt, bevattende de b., het Vliet met Pietersburen en het Slot, Kleijenburg, Schilkampen en Wilaar, Achter-de-Hoven, Achter-Cambuur, de Grachtswal, de Vijverbuurt, Oud-Galileën,



Camstraburen, Bilgaard, Taniaburen, het Nieuwland, Potmargewal, de Laan enz.; met 869 h., 4750 inw.

LEEWARDERADEEL, gem., pr. Fr., arr. en kant. *Leeuwarden*, postk. *Heerenveen*, *Leeuwarden* en *Sneek* (2 m. k., 1 s. d., 1 j. d. adm. no. 1.). Zij bevat de d. Wirdum, Zwichem, Goutum, Huizum, Hempens-en-Teerns, Jelsum, Cornjum, Britsum, Stiens, Finkum, Hijum, Lekkum, en Miedum; beslaat, 8985,1380 bund., en telt 972 h., met 6760 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Er zijn 2 steenbakkerijen, 3 cichoreifabrieken, 1 koren- en pel- en 1 oliemolen en een siroopfabriek van aardappelen.

De 5800 Herv. maken de gem. Britsum, Finkum-en-Hijum, Goutum-en-Zwichem, Hempens-en-Teerns, Huizum, Jelsum, Cornjum, Lekkum-en-Miedum, Stiens en Wirdum uit. De 270 Doopsg. en de 13 Evang. Luth. behooren kerk te *Leeuwarden*. De 690 R.K. parochiëren te *Leeuwarden* of te *Wytgaard*. Er zijn 11 scholen.

LEEWARDER-VAART (DE OUDE-), vaart, pr. Fr., gem. *Rauwerderhem*, die, van Rauwerd afkomende, in de Vaart-van-Warrega-naar-Leeuwarden uitloopt.

LEEUWEN of LEWEN, d., pr. Geld., arr. en 5 u. W. van *Nijmegen*, kant. en 1 u. W. van *Drunen*, postk. *Tiel*, gem. en 1 u. O. ten Z. van *Wamel*. Men telt er 313 h. en 2130 inw., die van den landbouw, de tabaksplanterij en aankweeken van ooft bestaan.

De 100 Herv. behooren tot de gem. van *Leeuwen-en-Puiflijk*. De kerk heeft eenen achtkantigen toren, doch geen orgel. De 1800 R.K. maken eene stat. uit, van het apost. vic. van 's Hertogenbosch, dek. van *Drunen*, welke door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend wordt. De kerk, aan den H. Willibrordus toegewijd, heeft toren en orgel. De dorps. telt 130 leerl. Kermis den tweeden Zondag in Julij en den eersten Zondag in October.

LEEUWEN, geh., pr. Limb., gem. en 5 min. N. W. van *Maasbree*; met 58 h. en 360 inw.

LEEUWEN. Zie LEUWEN.

LEEUWENBERG, heuvel, pr. N.H., ongeveer  $\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van *Huizen*.

LEEUWENBERG, buit., pr. Z. H., gem. *Stompwijk-Wilsvaen Leydschendam-Zuidzijde-en-Tedingerbreek*, nabij de Leydschendam, aan de Vliet.

LEEUWENBERG, landg., pr. Geld., gem. *Voorst*, 10 min. O.Z.O. van *Tirello*.

LEEUWENBURG, kast., pr. N.Br., gem. en 5 min. N. W. van *Vught*; groot 2,2500 bund.

LEEUWENBURG, buit., pr. Utr., gem. *Sterkenburg*, onder *Hardenbroek*; met 59,0380 bund.

LEEUWENDAAL, hofst., pr. N.H., gem. *Edam* in de *Purmer*; 22,0910 bund. groot.

LEEUWENDAAL, buit., pr. Z. H., gem. *Rijswijk*.

LEEUWEN-EN-PUIFLIJK, kerk. gem., pr. Geld., klass. van *Nijmegen*, ring van *Balenburg*; met 1 kerk te Leeuwen en 150 ziel.

LEEUWENHOOFD, buit., pr. Z. H., gem. en 20 min. N. van *Heemstede*; groot 2,4590 bund.

LEEUWENHORST, heerenh., pr. Z. H., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Noordwijkerhout*.

LEEUWENLAAN (DE), weg, pr. Z. H., ged. van den straatweg van 's Graveland naar *Hilversum*.

LEEUWENPAAL, paal op de grensscheiding der pr. Z. H. en Utr.,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Blaricum*. (NA'BRUG.)

LEEUWENSTEIN. Zie WILHELMILEEUWENSTEIN of LEEUWENSTEIN, buit., pr. Geld., gem. en 5 min. N. W. van *Arnhem*; groot 0,7693 bund.

LEEUWENSTEIN, adell. h., pr. N. Br., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Vucht*; groot 5,4737 bund.

LEEUWENVECHT, buit., pr. Utr., gem. en 8 min. W. van *Maarsssen*.

LEEUWERK. Zie LEUWERK.

LEEUWTE (KARSPTEL-), buurs., pr. Over., gem. *Amht-Vollenhove*; met 128 h. en 810 inw.

LEEUWTERVELD, streek, pr. Over., gem. *Vollenhove*.

LEEUWWERK, h., pr. N. Br., gem. *Ginneken-en-Bavel*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Bavel*.

LEEVLIET, buit., pr. Z. H., gem. en in het westeinde van het d. *Warmond*, aan de Lede; 1,4606 bund.

LEGELAND. Zie LAGELAND.

LEGEMEER, ook wel LEEGEMEER of LAGEMEER vroeger een d. thans geh., pr. Fr., gem. *Doniauarstal*, 1 u. N. N. O. van *Tjerkgaast*; met 9 h. en 50 inw.

LEGEVEEN of LAGEVEEN, geh., pr. Dr., gem. *Zuidwolde*; met 11 h. en ruim 90 inw.

LEGEVELD of LAGEVELD, geh., pr. Dr., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Haelte*; met 4 h. en ruim 30 inw.

LEGGE, ook LEGH of LAAG, b., pr. N. Br., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Chaam*, een ged. van het geh. *Houlogr-en-Legge*; met 13 h. en ruim 90 inw.

LEGGELO, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Dwingeloo*; met 18 h. en 170 inw.

LEGMEER of LEGMEERDERPOEL, veelal enkel de Poel, meer, pr. *N. H.*, ged., gem. *Aalsmeer-en-Kudelslaart*, ged., gem. *Nieuwer-Amstel*.

LEGMEER, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, W. van *Longerhouw*.

LEGMEERDIJK, geh., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, 1 u. Z. W. van *Amstelveen*.

LEGE (DE). Zie LOGT (DE).

LEGUIT-POLDER, p., pr. *Zeel*, gem. *Oud-Vossemeer-en-Vrijberge*.

LEI (DE). LIJE (DE).

LEI (DE) of de LEY, ook wel de LEIJE gespeld, riv., pr. *N. Br.*, die in de Belgische pr. *Antwerpen*, bij *Welde* ontspringt, en zich omtrent *Vucht* in den *Dommel* ontlast.

LEI (DE) of de LEY, water, pr. *N. H.*, gem. *Zuid-en-Noord-Schermer*, 5 min. Z. van *Driehuizen*.

LEI (DE), ook wel de OUDE-MOLEN-LEI genaamd, waterloop, pr. *N. Br.*, ontstaande in de heide ten N. W. van *Loon-op-Zand* en zich in de 's *Gravenmoersche*-vaart ontlastende.

LEI (DE GALDERSCHE) of de GALDERSCHE-LEIJE, riv., pr. *N. Br.*, die te *Galder* in de *Mark* loopt.

LEI (DE OUDE), ook wel de MOYNIKENLEI of des KLOOSTERS-VAN-EEMSTEINSLEI, waterloop, pr. *N. Br.*, ontstaande in de heide ten N. W. van *Loon-op-Zand* en zich in de 's *Gravenmoersche* vaart ontlastende.

LEI (DE OUDE-) of de OUDE-LEIJE, die in de Belgische prov. *Antwerpen* ontstaat, en zich bij *Goirle*, pr. *N. Br.*, met de *Lei* vereenigt.

LEIBEK (DE), riv., pr. *N. Br.*, dat niet ver boven *Loon-op-Zand* zijnen oorsprong neemt, en onder den naam van *Boschesloot*, tusschen 's *Hertogenbosch* en het d. *Engelen*, in de *Dieze* valt.

LEIBEK (DE), riv., pr. *N. Br.*, dat omtrent *Boekel* ontstaat, en zich, niet ver beneden *Bericum*, met de *Aa* vereenigt.

LEIBEEMD, bosch, pr. *N. Br.*, gem. *Udenhout*; groot 1,4550 bund.

LEIDEN, arr., pr. *Z. H.* Het bevat de kant. *Leiden*, *Noordwijk*, *Woubrugge*, *Alphen en Woerden*; beslaat 64,870.6451 bund., en telt 15333 h., met 92500 inw., die meest van melkerij, kaasmaken en fabrieken bestaan.

LEIDEN, kant., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*. Het bevat de gem. *Leiden*, *Lei-*

*derdorp*, *Soeterwoude* en *Voorschoten*; beslaat 6249,7323 bund., en telt 7148 h., met 42850 inw., die meest bestaan van het fabriekwezen, de melkerij en het kaasmaken.

LEIDEN, klass., pr. *Z. H.* Zij bestaat uit de ringen: *Leiden*, *Noordwijk*, *Alphen en Woerden*, en bevat 38 gem., met 40 kerken, 47 Predikanten, en 54200 zielen.

LEIDEN, kerk. ring, pr. *Z. H.*, klass. van *Leiden*. Zij bestaat uit de *Nederduitsche* gem. en de *Waausche* gem. te *Leiden*; met 25200 zielen, 5 kerken, en 11 Predikanten.

LEIDEN, gem., pr. *Z. H.*, arr. en kant. *Leiden* (15 m. k., 2 s. d. 1 afd., 1 j. d.). Zij bevat niets dan de st. *Leiden* en een ged. buitengrond buiten de *Rijnsburgsche*-poort, en beslaat 198,0491 bund.

De st. *Leiden*, volgens sommigen oudtijds *Lugdum*, *Lugdunum* en *Lugodunum*, ligt 3 u. N. O. van 's *Gravenhage*, 7 u. Z. W. van *Amsterdam* en 10 u. W. van *Utrecht*. Zij heeft zeven poorten, 6300 h., en met inbegrip van het garnizoen, sterk ongeveer 600 man, 36000 inw., die meest van het fabriekwezen bestaan. Men heeft er 3 laken-, onderscheidene deken-, baai-, duffel- en greinfabrieken; wolspinnerij en perserij; 1 fabriek van behangselpapier; leerloojerijen; zeemtoewerijen; vellenblooterijen; 3 zeepziederijen; 1 zoutkeet; 2 brouwerijen; 1 bierazijnmakerij; 2 branderijen; 6 boek- en 3 steendrukkerijen; 1 ijzer-, koper- en metaalgietterij en fabriek van werktuigen; 1 fabriek van sassinetten en zonneblinden; onderscheidene tras-, run-, mout- en korenmolens; alsmede eene naamlooze maatschappij, onder de benaming van de *Grofsmederij*, ten doel hebbende het verwerken van oud ijzer tot staalijzer en het vervaardigen van scheepsankers en ander zwaar ijzerwerk. Wijders bestaan vele inw. door de *Hoogeschool* en van de wekelijkse zeer belangrijke markt, welke door de bewoners van een zeventigtal d. hezocht wordt, en van den graan-, boter- en kaashandel, welke laatste vooral hier zeer belangrijk is.

Voorname gebouwen zijn: de *Burg*, een oud steenen gebouw, rondom met kanteelen voorzien, en gesicht op eenen tamelijk hoogen heuvel; het *ouderwetsche*, maar deftige *Stadhuis*, met eenen hoogen toren, een klokkespel en fraaije schilderijen,

waaronder *het Laatste Oordeel*, door **LUCAS VAN LEYDEN**, en *Pieter Adriaansz. van der Werff, der rustende menigte zynen degen aanbiedende*, door **MATTHEUS IGNATIUS VAN BREE**, en andere oudere schilderijen en zeldzaamheden betrekkelijk het beleg; het Huis van Arrest, 's Gravensteen of 's Gravenstein, dat, met het Hof te 's Gravenhage, voor een der oudste gebouwen in ons land gehouden wordt; het Gemeenlandshuis van Rijnland; de Stadswaag en Boterbuis, vooral bezienswaardig om het fraaije beeldhouwwerk, van den vermaarden **ROMBOUT VERHULST**, hetwelk dit gebouw van twee zijden uitwendig versiert; de Lakenhal, met fraaije poort, eene ruime voorplaats en overdekte galerijen; de kazernie der Kavallerie met eene poort met beeldhouwwerk van **R. VERHULST**; de kazernen der Infanterie; het gebouw der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, waarin allerhande nuttige inrigtingen vergaderen en ook het Leesmuseum is gevestigd.

De 23,000 Nederd. Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Leiden* behoort, en, behalve de 4 akademiëpredikers, door 9 Predikanten bediend wordt. Zij heeft 4 kerken: de St. Pieterskerk, met een klein spits torentje, een goed orgel en de denkteekenen van de beroemde *Genees-, Ontleed- en Scheikundigen*: **HERMANUS BOERHAAVE**, **PETRUS CAMPER** en **SEBALDUS JUSTINUS BRUGMANS**; van den Kruidkundige **CAREL CLUSIUS**; van de Taalgeleerden: **JOSEPHUS JUSTUS SCALIGER** en **JOHAN LUZAC**; van de Staatsmannen: **JOHAN VAN KERKHOVEN**, **JOHAN VAN DEN BERGH**, **GERARD MEERMAN**, diens zoon **JOHAN MEERMAN** en **JOHAN MELCHIOR KEMPER**; van den welsprekenden Godgeleerde **JOHANNES HENRICUS VAN DER PALM**; en van den, als vrijwilligen jager, in 1831 gesneuvelden student **LODEWIJK JUSTINUS WILHELMUS BREECKMAN**, en den grafsteen van den Regtsgeleerde en Oudheidkundige **PETRUS CONAENS**. De Hooglandsche kerk, met twee allerprachtigste gevels aan de noord- en zuidzijde, welke hare wederga in Nederland niet hebben, de grafsteden van den trouwen Burgervader **PIETER ADRIAANSZ. VAN DE WERF**, van **JUSTINUS VAN NASSAU**, natuurlijke zoon van **WILLEM I, Prins van Oranje**, van den Hoogleeraar **FREDERIK WILLEM PESTEL** en van den Natuurkundige en Dichter **JOHANNES LE FRANCQ VAN BERKBEEY**. De Mare-

kerk, met eenen koepeltoren en een fraai orgel, en de Waard- of Oosterkerk. De Waalsche gem., welke 800 zielen telt, behoort tot de klass. en ring van *Leiden* en wordt door twee Predikanten en eenen vasten Proponent bediend. De kerk heeft een fraai koepeltje en een orgel. Voorts maken de 600 Christ. Afges., de 200 Remonstr., de 160 Doopsg. en de 1200 Evang. Luth. ieder eene gem. uit, welke ook elk eene kerk hebben. De 9500 R. K. maken 6 stat. uit, welke allen tot het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Rijnland*, behooren, als: van den **H. PETRUS**, welker kerk prijkt met een fraai orgel, eenen kunstig bewerkten predikstoel, een zeer fraai altaarstuk en eene zeer schoone doopvont; die van den **H. JOSEPH**; die van den **H. DOMINICUS**; die van *O. L. V. Ontvangenis*, waarvan de kerk eenen fraaijen toren heeft; die van den **H. LUDOVICUS**, waarvan de kerk met eenen fraaijen toren en een welluidend orgel prijkt; die van de **H. MARIA** en den **H. PANCRATIUS**, met eenen in den Gothischen stijl opgetrokken kerk en toren. De 40 R. K. der O. Cler., gemeenlijk Jansenisten, maken mede eene stat. met een kerk uit. De 430 Isr., maken eene rings. uit van het Ned. syn. res. 's *Gravenhage*, die eene fraaije syn. heeft, waarin de dienst door 1 Manhigim-Opzichter verrigt wordt.

Onder de liefdadige gestichten en instellingen telt men: eene Stadsziekenzaal, in het St. Ceciliagasthuis; het Heilige Geest- of Armenweeshuis of Hervormd Burgerweeshuis, in een jongens- en meisjeshuis verdeeld; het Huiszittenhuis, onder het bestuur van acht Huiszitten-Meesters, die nevens acht Diakenen der Nederduitsche Gereformeerden, zorg dragen voor alle de armen, die tot geene andere bijzondere gezindheid behooren, terwijl er 8 kraammoeders, ook wel Goede Moeders genoemd, zorg dragen voor arme kraamvrouwen en jonggeborene kinderen, die zij, drie of vier weken lang, van het noodige verzorgen; het Minnehuis, eigenlijk eene afdeling van het Huiszittenhuis, en waarin ongeveer 250 menschen worden verpleegd; het Invalidenhuis; het Oude-Mannen- en Vrouwenhuis; het Wees- en Armhuis der Waalsche Diaconie; het R. K. Weeshuis; het Luthersche - Wees - Oude - Mannen - en Vrouwenhuis; 31 hofjes, waar oude

lieden worden opgenomen; een werkhuis, waarin allerlei behoeftigen, die zich aanmelden, tegen uitreiking van voedsel een maal daags en eenig loon, werk kunnen vinden. Voorts een Gen. tot instandhouding van minvermogene huisgezinnen, onder den naam van Leidsche Maats. van Weldadigheid; eene Afd. van het Fonds voor de gewapende dienst in de Nederlanden; eene Afd. van het Gen. tot zedelijke verbetering der gevangenen; eene Afd. van het Nederlandsch Bijbelgen. eene Afd. van het Nederlandsch Godsdienstig Tractaatgen. eene Afd. van het Nederlandsch Zendingen. eene Afd. van de Maats. tot bevordering van het godsdienstig onderwijs onder de Slaven en verdere Heidensche bevolking der kolonie Suriname; een Dep. van het Instituut van Doofstommen te Groningen; eene Subkommissie der Maats. van Weldadigheid, eene Afd. van het Instituut tot onderwijs van blinden te Amsterdam en eene Bank van Leening.

Onder de wetenschappelijke inrigtingen verdient in de eerste plaats melding de Hoogeschool, gevestigd in in een oud, doch deftig en ruim gebouw, welks senaatkamer, met de afbeeldingen van een groot aantal Hooggeleerden prijkt, terwijl men er een observatorium heeft van zeer doelmatige werktuigen voorzien. Voorts de aan de Hoogeschool verbonden plantentuin waarvan een ged. geneeskundige, het overige allerhande uitheemsche planten bevat; het Rijks Herbarium, met eenige duizende gedroogde planten uit de vijf werelddeelen; eene verzameling van landbouwkundige werktuigen; het Rijks Museum van Natuurlijke historie; het Kabinet van Werktuigen tot beoefening der Natuurkunde; het Japansch Museum; het Ontleedkundig Kabinet; het Nosocomium of Academisch Ziekenhuis; het Kabinet van Archaeologie; het Academisch Munt- en Penningkabinet; de Bibliotheek der Hoogeschool; de Bibliotheek van Thysius; het Museum van platen en pleisterbeelden; het Stolpiaansch-Legaat, bestemd om telken 2 jaren godgeleerde en zedekundige prijsvragen uit te schrijven; het Industrie-Collegie; het Wiskundig Gen.: *Mathesis Scientiarum Genetrix* (Wiskunde is de kweekster der wetenschappen); de Maats. van Nederl. Letterkunde; eene Afd. der Hollandsche Maats. van fraaije Kuns-

ten en Wetenschappen; eene Afd. van de Maats. ter bevordering van Nijverheid; eene Afd. van de Maats. ter bevordering der Bouwkunde; een Dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*, dat ene leesbibliotheek, eene spaarbank, eene spaarkas, eene kweekschool voor onderwijzers en eene brei- en naaischool heeft; de Maats. voor Toonkunst, die eene Muzykschool heeft, waarbij door een Directeur en eenige Onderwijzers, aan eenige Onderwijzerskweekelingen der stadsscholen voor arme en minvermogenenden, en eenige kinderen uit de weeshuizen enz., stelselmatig onderrigt in de toonkunst wordt gegeven; de Zangvereeninging, welke oefeningen geleid worden door den Directeur der Muzykschool; 2 Liefhebberij-Concerten, het eene van de ingezetenen, onder den titel van: *Musis Sacrum* (d. i. aan de Muzen gewijd), het andere van de studerende jeugd, onder den titel van: *Sempre Crescendo* (d. i. Altijd toenemende); een Leesmuseum; het Gymnasium, waar door 1 Rector, 1 Prorector, 2 Preceptoren en 1 Onderwijzer in de wiskunde, en verder door verschillende onderwijzers in de Hebreeuwsche, Engelsche, Hoogduitsche en Fransche talen aan 50 leeri. wordt onderwijs gegeven. Er zijn 25 lagere scholen en een dertigtal bewaar- of kleinkinderscholen. Ook is er eene School voor bejaarde en behoeftige, doch onbedeelde personen, ten einde hun onderwijs te geven in het lezen, schrijven en in de waarheden van de Hervormde godsdienst. Voorts zijn er eene inrigting voor kunstmatige lichaamssoefening, eene badplaats en eene manège.

Kermis begint op Hemelvaartsdag en duurt 10 dagen.

LEIDERDORP, gem. en heerl., pr. Z. H., arr. kant. en postk. *Leiden* (15 m. k., 2 s. d. 1e afd., 1 j. d.). Zij bevat het d. Leiderdorp, de b. Aan-Spanjaardsbrug en Aan-de-Doesbrug; beslaat 1414,0994 bund., en telt 330 h., met 1700 inw., die van de melkerij, het kaasmaken en de warmoezierderij bestaan. Er zijn 1 pannen- en 3 steenbakkerijen, 1 kalkoven, 1 bierbrouwerij, 1 lijn- en 1 traankookkerij, 1 houtzaag- en 2 volmolens.

De 1200 Herv. maken eene gem. uit. van de klass. van *Leiden*, ring van *Alphen*. De Evang. Luth. en de Doopsgez. behooren kerk. te *Leiden*;

de 500 R. K. aan den *Groenendijk*. Er is eene school met 120 leerl.

Het d. Leiderdorp of Leyderdorp, bij verbastering Leijderdorp en oudtijds Lieterdorp, ligt  $\frac{1}{2}$  u. O. van Leiden. De kerk heeft toren en orgel. Er zijn ook een Weeshuis; een Armhuis; een hofje, de Vier Aalmoeshuysjes genaamd; eene brug over den Rijn, en een Etablissement van invoering en aankweeking van uitheemsche gewassen, ten behoeve van de Koninklijke Maats. tot aanmoediging van den landbouw.

LEIDERDORPER-PAD, b., pr. *N.H.*, gem. en 5 min. W. van *Amsterdam*.

LEIDIJK (DE), dijk, pr. *Gron.*, makende de grensscheiding tusschen de gem. *Marum* en *Grootegast*.

LEIDIJK, dijk, pr. *Gron.*, gem. *Vlgtweede*, O. van het klooster Ter-Apel, loopende van den Graaf-Ernestdijk, naar het fort Bourlange.

LEIDINGE, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Rijssen*; 6 h. en 40 inw.

LEIDSCHÉ-BUURT, geh., pr. *Z.H.*, gem. *Oegstgeest-en-Poelgeest*, 1 u. Z. van *Oegstgeest*.

LEIDSCHENDAM, d., pr. *Z.H.*, arr. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van 's *Gravenhage*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Voorburg*, reg. kant. 's *Gravenhage*, hulpk. van de postk. 's *Gravenhage* en *Leiden*, ged. gem. *Veur-en-Leidschendam-Noordzijde*, ged. gem. *Stompwijk-Wilsveen-en-Leidschendam-Zuidzijde*, 20 min. W. ten N. van *Wilsveen*. Men telt er 154 h. en 670 inw., die meest bestaan van melkerij en kaasmaken.

De 300 Herv. behooren tot de gem. van *Leidschendam-en-Wilsveen*, die hier eene koepelkerk met een orgel heeft. De 630 R. K. behooren ged. tot de stat. van *Stompwijk*, ged. tot de stat. van *Leidschendam-en-Veur*, welke laatste hier eene kerk heeft, aan den H. PETRUS en PAULUS toegewijd, met toren en orgel. Er zijn twee scholen.

Kermis Zondag na St. JOHANNES den Dooper.

LEIDSCHENDAM-EN-VEUR, R. K. stat. pr. *Z.H.*, aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Rijnland*; met 1 kerk te *Leidschendam*, en 1100 ziel.

LEIDSCHENDAM-EN-WILSVEEN, kerk. gem., pr. *Z.H.*, klass. van 's *Gravenhage*, ring van *Voorburg*, met 450 ziel. en twee kerken, als: eene te *Leidschendam* en eene te *Wilsveen*.

LEIDSCHÉ-SCHOUW, h., pr. *Z.H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Soeterwoude*.

LEIDSCHÉ-VAART, vaart, welke van *Haarlem* naar *Leiden* loopt.

LEIDSCHÉ-VAART, b., pr. *Z.H.*, gem. en 23 min. van *Heemstede*.

LEIDUIN of LEYDUIN, buit., pr. *Z.H.*, gem. *Bloemendaal-Tetterode-Aalbertsberg-en-de-Vogelenzang*, 20 min. N. ten W. van de *Vogelenzang*; groot 52,4891 bund.

LEIGRACHT (DE), beek, pr. *Geld.*, welke in de gem. *Apeldoorn* ontstaat, en zich in den *IJssel* ontlast.

LEIJE, geh., pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, onder *Mirns*.

LEIJE, b., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, onder *Finkum*; gem. *Ferwerderadeel*, onder *Hallum*, en gem. *het Bildt*, onder *Lieve-Vrouwe-Parochie*; met 63 h. ruim 450 inw. en het schoolgebouw van het d. *Finkum*.

LEIJE (DE), ook wel DE LEY of DE LEI geheeten, beek, pr. *N.Br.*, die haren oorsprong neemt uit 2 adertjes, welke uit de heide, bij *Drost*, voortkomen, en zich, omtrent de *Zandbergen*, in de *Mark* werpt.

LEIJE (DE). Zie LEI (DE).

LEIJEN, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1 u. N. O. van *Staphorst*.

LEIJEN (DE) of DE LAEIJEN, geh., pr. *Z.H.*, gem. *Oude-Niedorp-en-Zijdewind*, 20 min. N. van *Oude-Niedorp*; met 7 h. en 30 inw.

LEIJEN (DE), groote uitgeveende plas, pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, Z. van *Oostermeer*.

LEIJEN (DEGROOTE-en-DEKLEINE-), 2 meertjes, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, het eene W. van *Uitwellingerga*, het andere N. O. van *Oppehuizen*.

LEIJENBROEK of LEIJERBROEK, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. W. van *Sittard*; met 87 h. en 500 inw.

LEIJENBURG, buit., pr. *Z.H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Loosduinen*; groot 7,2031 bund.

LEIJER-POLDER of DE LEIJEN, ook wel DE LAEIJEN, p., pr. *N.H.*, ged. gem. *Oude-Niedorp-en-Zijdewind*, ged. gem. *Nieuwe-Niedorp*; 245,9185 bund.

LEIJERWEERD, buit., pr. *Over.*, gem. *Wierden*, ten N. van *Enter*; groot 37,9783 bund.

LEIMHORST. Zie LEEBHORST.

LEIMUIDEN, LETMUIDEN of LEMUYMUIDEN, in de wandeling ineenstal LETMUIDEN, oudtijds LIETMUTHEN d., pr. *N.H.*, arr. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Amsterdam*, kant. *Nieuwe-Amstel*, reg. kant. *Amsterdam*, hulpk. van het postk. *Alphen*; gem. *Leimuiden-en-Vriesekoop*. Men telt er 79 h. en 550 inw.

De Herv. behooren tot de gem. *Lei-*

*muiden-Kalslagen-en-Bilderdam*, die hier eene kerk heeft, met eenen toren doch zonder orgel. De R. K. parochiëren te *Rijnzaterwoude*. Er is eene school, en met Oude-Wetering en Rijnzaterwoude, een Dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*.

LEIMUIDEN - EN - VRIESEKOOP, gem., pr. *N. H.*, arr. *Amsterdam*, kant. *Nieuwer-Amstel*, reg. kant. *Amsterdam*, hulpk. *Leimuiden* (4 m. k., 11 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Leimuiden, een ged. van het d. Oude-Wetering, het geh. Vriesekoop en een ged. van *Bilderdam*; groot 1427,5804 bund; telt 137 h. met ruim 1000 inw., die meest bestaan van landbouw en veenderij. Ook zijn er 1 sloopstimmerwerf, 1 houtzaag- en 1 korenmolen.

De 520 Herv. behooren tot de gem. *Leimuiden-Kalslagen-en-Bilderdam* De 490 R. K., tot de stat. van *Rijnzaterwoude*. Er is eene school.

LEIMUIDEN - KALSLAGEN - EN - BILDERDAM, kerk. gem., pr. *Z. H.*, klass. van *Leyden*, ring van *Woerden*, met 1 kerk te Leimuiden; 640 ziel.

LEINDE. Zie LIEMPE.

LEINSHEIKEN, of LUNSHEIKEN geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Tilburg*; met 22 h. en 120 inw.

LEINWIJK, geh. en buit., pr. *Gron.*, gem. het *Hoogezand*, 10 min. Z. van *Kropswolde*. Het geh. telt 9 h. en 40 inw.

LEI-POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Petten-en-Nolmerban*; 23,8030 bund.

LEISEN. Zie LEYSEN.

LEITHEM. } Zie LEIDEN.

LEITHEN. }

LEK (DE) of LECKE, oudtijds LAKE, LAKIA, LACKIA LOCKIA, LECKIA of LECCA riv., welke de pr. *Geld.*, *Z. H.* en *Utr.* bespoelt. Zij vloeit in de pr. *Geld.* uit den Rijn, als een gevolg van die riv., stroomt vervolgens tusschen de pr. *Utr.* en het graafschap *Culenburg*, beneden het Land van *Vianen*, en lager voorbij *Schoonhoven*, tusschen de *Krimpenre*- en *Alblasserwaarden*, tot dat zij bij *Krimpen*, zich met de *Maas* en de *Noord* vereenigt.

LEK (DE), heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Schoonhoven* bestaande uit de riv. de Lek en de platen of aanslikkingen, niet aan den vasten wal verbonden, strekkende van *IJsselmonde* en *Stormpolder* ten W. tot *Ammerstol* ten O. Daarin staan alleen de onbewoonde loodsjes en kleine keeten der zalmvischers op de platen. De platen beslaan 124,0963 bund., de geheele heerl. 599,1564 bund.

LEK (DE), meerteje pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*, N. W. van *Oldehoorn*.

LEKDIJK (DE). Zie HOOGEDIJK.

LEKDIJK (DE) of DE LEKKENDIJK, dijk, pr. *Utr.*, langs de Lek, loopende van *Amerongen* tot *Schoonhoven*.

LEKDIJK-BENEDENDAMS (DE), dat ged. van den *Lekdijk*, pr. *Utr.*, hetwelk loopt van het *Klaphek* onder *IJsselstein* tot *Schoonhoven*.

LEKDIJK-BOVENDAMS (DE), het ged. van den *Lekdijk*, pr. *Utr.* zich uitstreckende van *Amerongen* naar het *Klaphek* onder *IJsselstein*.

LEKKERKERK, gem. en heerl. pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Schoonhoven*, hulpk. van de postk. *Dordrecht* en *Gouda* (17 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Lekkerkerk* en eenige verstrooid liggende h., beslaat 2233,8054 bund. en telt 295 h. met 2150 inw., die van landbouw, veeteelt en zalmvisscherij bestaan. Ook zijn er 2 sloopstimmerwerven, 2 leerlooijerijen, 1 koornmolen en 1 azijnmakerij.

De 2100 Herv. behooren tot de gem. *Lekkerkerk-en-Zuidbroek*; de enkele *Evang. Luth.*, tot de gem. van *Rotterdam*; de 3 R. K. tot de stat. van *Schoonhoven* en de 40 Isr. tot de *bijkerk* van *Schoonhoven*. Er is eene school met 170 leerl.

Het d. *Lekkerkerk*, ligt 3 u. O. van *Rotterdam*, 3 u. W. van *Schoonhoven*. Men telt er 120 h. en ongeveer 700 inw. De kerk is een kruisgebouw, met eenen toren, doch zonder orgel.

Kermis 14 dagen na *Pinksteren*.

LEKKERKERK (AMBACHT-VAN-), bed., pr. *Z. H.*, gem. *Lekkerkerk*; bestaande uit de p. *Schuwacht* en den *Hoek*; groot 2115,0000 bund.

LEKKERKERK-EN-ZUIDBROEK, kerk. gem., pr. *Z. H.*, klass. van *Gouda*, ring van *Schoonhoven*; met eene kerk te *Lekkerkerk*, en 2200 ziel.

LEKKERLAND (NIEUW-). gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Sliedrecht*, reg. kant. *Papendrecht*, hulpk. van de postk. *Gouda* en *Rotterdam* (8 m. k., 5 s. d., 5 j. d.). Zij bevat het d. *Nieuw-Lekkerland* en het geh. het *Elshout*; beslaat 1142,3195 bund. en telt 166 h. met 1340 inw., die bestaan van landbouw. en 1 sloopstimmerwerf voor groote raschepen, 1 houtzaag- en 1 korenmolen hebben.

De inw. op 2 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Dordrecht*, ring van *Sliedrecht*. De 2 Isr. behooren tot de rings. van *Gorinchem*. Er is eene school met 100 leerl.

Het d. Nieuw-Lekkerland, veelal enkel Lekkerland, ligt 4½ u. W.N.W. van Gorinchem, 2½ u. W. van Slu-drecht, aan de Lek. Men telt er 119 h. en 9000 inw. Het kerkje heeft eenen kleinen toren.

LEKKERLAND (POLDER-VAN-NIEUW-) of NIEUW-LEKKERLANDSCHE-POLDER, p., pr. Z. H., gem. *Nieuw-Lekkerland*; groot 1033 bund.

LEKKERSTRAAT, geh., pr. N. Br., gem. *Beek-en-Donk*, ½ u. N. O. van *Beek*; met 21 h. en 130 inw.

LEKKERTERP of LECKERTERP, geh., pr. Fr., gem. *Utingeradeel*, ½ u. Z. W. van *Oldeboorn*; met 3 h. en 25 inw.

LEKKUM, LECKUM of LEKHEIM, d., pr. Fr., gem. *Leeuwarderadeel*, arr., kant., postk. en ½ u. N. O. van *Leeuwarden*. Men telt er 22 h. en ruim 130 inw., en, met het geh. *Snakkerburen*, 64 h. en ongeveer 420 inw., die meest bestaan van den landbouw; er is 1 steenbakkerij en 1 windolliemolen.

De 380 Herv., behooren tot de gem. *Lekum-en-Miedum*. De kerk, heeft toren en orgel. De 20 Doopsg., de 3 Ev. Luth., en de 13 R.K., behooren kerk. te *Leeuwarden*. De dorps. telt 70 leerl.

LEKKUM-EN-MIEDUM, kerk. gem., pr. Fr., klass. en ring van *Leeuwarden*, met ééne kerk te *Lekku* en 460 ziel.

LEKSENSVEER of LEKKENSVEER, gierpontveer, pr. *Geld.*, over de Rijn, gem. en ruim ½ u. O. van *Wageningen*.

LEKSMOND, heerl., pr. Z. H., arr. *Gorinchem*, kant. *Vianen*, hulpk. van de postk. *Gorinchem* en *Vianen*, gem. *Leksmond-Achthoven-en-Lakerveld*. Zij bevat het d. *Leksmond* en het geh. *Kortehoeve*, met 112 h. en 820 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De Herv. behooren tot de gem. *Leksmond-Achthoven-en-Lakerveld*. De R. K. worden tot de stat. van *Vianen* gerekend. Er is 1 school met 175 leerl.

Het d. *Leksmond* of *Lexmond*, ook wel *Latsmunde*, ligt 3 u. N. N. O. van *Gorinchem*, 1½ u. W. Z. W. van *Vianen*. De kerk heeft eenen toren. Er is een station der paardenposten.

Paardenm. op of na St. Bartholomeus LEKSMOND (POLDER-VAN-), p., pr. Z. H., gem. *Leksmond-Achthoven-en-Lakerveld*; groot 525 bund.

LEKSMOND-ACHTHOVEN-EN-LAKERVELD, gem., pr. Z. H., arr. *Gorinchem*, kant. *Vianen*, hulpk. van de postk. *Gorinchem* en *Vianen*, (2 m k., 4 s. d., 5 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. *Leksmond*, *Achthoven* en *Lakerveld*; beslaat 927,0580 bund., en

telt 248 h., met 1300 inw., die van landbouw bestaan. Er is 1 koorndmolen.

De 1250 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Gouda*, ring van *Vianen*, welke eene kerk te *Leksmond* heeft. De 40 R. K., en de 7 Isr. behooren kerk. tot *Vianen*. Er is ééne school.

LELIESTEIN, buit., pr. *Geld.*, gem. *Maurik*, nabij *Eck*; 18,7940 bund.

LELENS, d., pr. *Gron.*, arr., kant. en 3 u. W. ten Z. van *Appingedam*, postk. *Appingedam* en *Groningen*, gem. en ¼ u. N. van *Ten-Boer*. Men telt er 11 h. en ruim 90 inw. en met het geh., *Heemwerd* 17 h. en 150 inw., die meest van landbouw en veeteelt bestaan.

De inw. op 5 na alle Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Appingedam*, ring van *Loppersum*; de kerk heeft een koepeltorentje. De 5 R. K. worden tot de stat. van *Bedum* gerekend. De dorps. telt 20 leerl.

LELENS, buit., pr. *Gron.*, gem. *Ten-Boer*; groot 3,1910 bund.

LELENSTER-MAAR (HET), vaarwater, pr. *Gron.*, hetwelk van *Lellens*, in het *Stedumer-maar* valt.

LEMELE of LEMELEN, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Ommen*, 1 u. W. Z. W. van *Ham*; met 45 h., 260 inw. en eene school met 100 leerl.

LEMELERBERG, heuvel, pr. *Over.*, *Ambt-Ommen*, 1 u. Z. van *Ommen*.

LEMENBURG, boerd., pr. Fr., gem. *Stellingencrf-Westende*, ½ u. N. W. van *Afchollpude*; groot 23,800 bund.

LEMFERDINGE. Zie *LENFERDINGE*.

LEMIERS of LIMMIERS, geh., pr. *Limb.*, gem., en ½ u. N. W. van *Vaals*; met 28 h. en 150 inw.

LEMMER (DE), kant., pr. Fr., arr. *Heerenveen*. Het bestaat uit de gem. *Slooten*, *Lemsterland*, *Doniawarstal* en *Gaasterland*; beslaat 34365,3071 bund., 1877 h., met 10,600 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

LEMMER, kerk. ring., pr. Fr., klass. van *Heerenveen*. Het bevat de gem.: *Akkrum*, *Terhorne*, *Goingaryp-en-de-Broek*, *Haskerhorne* - en - *Oudehaske*, *St. Jansga-en-Delfstrahuizen*, *Joure*, *Westermeer* - en - *Snikzwaag*, *Langweer-Dijken-Ter-Oele* - en - *Bornwaag*, de *Lemmer-Follega-en-Eesterga*, *Oldeboorn-en-Nes*, *Ouwsterhaule-Oldewoer-en-Ouwster-Nijega*, *Oosterzee-en-Echten*, *Terkoppe-en-Akmarijp* en *Tjerkgaast-St.-Nicolaasga-Doniagaldskenhuizen-en-Legemeer*; met 11800 ziel., 22 kerken en 13 Predikanten.

LEMMER (DE), kad. gem., pr. Fr., gem. *Lemsterland*, bevattende het vl.

de Lemmer met zijn behoor en beslaande 410,7067 bund.

LEMMER (DE), oudtijds LIMMA of LEMMA, in het oud Fr. LIAMMER, vl., pr. Fr., arr. en 5 u. Z. W. van Heerenveen, kant. en postk. *de Lemmer*, gem. *Lemsterland* aan de Zuiderzee 52° 50' 43" N. B. 23° 22' 34" O. L. Men telt er 464 h. en 2580 inw., die van de scheepvaart bestaan. Er zijn 2 scheepstimmerwerven, 1 lijnbaan, 2 taanderijen, 3 mastenmakerijen, 2 pottbakkerijen, 1 looijerij, 3 bokkingdroogerijen, 1 houtzaag- en 1 korenmolen.

De 220 Herv. behooren tot de gem. *de Lemmer-Follega-en-Eesterga*. De kerk heeft eenen koepeltoren, en een fraai orgel. De 310 R. K. maken met de overige uit Lemsterland eene stat. uit van het aartspr. van *Friesland*. De kerk, aan den H. WILLIBRORDUS toegewijd, heeft een orgel doch geen toren. De 80 Isr. hebben eene bijkerk van de rings. van *Lecwarden*. Er zijn 2 scholen onder een dak, verdeeld in eene jongens- en meisjesschool met 350 leerl.; een Dep. der Maats.: *tot Nut van 'Algemeen*, en eene Spaarbank.

Kermis den 16 Junij of 'sMaandags daarna. Weekmarkt des Maandags. LEMMER (NIJE- en OLDE-). Zie NIJELAMER en OUDELAMER.

LEMMER-EN-FOLLEGA, R. K. stat., pr. Fr., met 1 kerk te Lemmer.

LEMMER-FOLLEGA-EN-EESTERGA, kerk. gem., pr. Fr., klass. van *Heerenveen*, ring van *de Lemmer*; met 1 kerk te Lemmer, en 2340 ziel.

LEMMERIK. Zie LIJMERS (DE).

LEMPERHOEK of LIMPERHOEK, buurs., pr. Geld., gem. *Borculo*, onder *Geesteren*; met 66 h. en 460 inw.

LEMSELO, ook wel LEEMSELO, geh., pr. Over., gem. en 40 min. Z. O. van *Weerselo*; met 68 h., 400 inw. en eene school, met 60 leerl.

LEMSTERHOEK, ged. van de gem. *Lemsterland*, pr. Fr., 1 u. W. van de Lemmer.

LEMSTERLAND, gem., pr. Fr., arr. *Heerenveen*, kant. en postk. *de Lemmer* (12 m. k., 7 s. d. 3 j. d. adm. no. 3.). Zij bevat het vl. de Lemmer, de d. Eesterga, Follega, Oosterzee en Echten; beslaat, 6601,5996 bund. en telt 858 h., met 4860 inw., die van de veeteelt bestaan. Er zijn 2 scheepstimmerwerven, 1 lijnbaan, 2 taanderijen, 2 pottbakkerijen, 2 bokkingdroogerijen, 1 koren-1 olie- en 2 houtzaagmolens.

De 4300 Herv. maken de gem. van de *Lemmer-Follega-en-Eesterga* en Oos-

*terzee-en-Echten* uit. De 30 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Warns, Woudsend* en *Joure*. De 400 R. K. maken de stat. van de *Lemmer-en-Follega* uit. De 70 Isr. behooren tot de bijk. van *de Lemmer*. Er zijn 5 scholen.

LEMSTER-ZIJL (DE), zeelsluis, pr. Fr., gem. *Lemsterland*, in het vl. de *Lemmer*.

LEMUYDEN. Zie LEIMUIDEN.

LENDE. Zie LINDE.

LENFERDINGE, LENFERDINGE of TER-BORGH, meestal LENFRING en ook wel LAMFRINK, heerenh., pr. Dr., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Eelde*.

LENGEL, buurs., pr. Geld., gem. *den Bergh*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van 's *Heerenberg*; met 38 h. en 260 inw.

LENNA. Zie LEMMER (DE).

LENNEPESTEIN. Zie MOLECATEN.

LENNIS-HEUVEL, LENNENS-HEUVEL of LENNICH-HEUVEL, ook LENNEN, geh., pr. N.Br., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten W. van *Boxtel*; met 65 h. en ruim 380 inw.

LENS (DE), vaarw. en ankerpl., pr. Z. H., op de reede van *Hellevoetsluis*.

LENSEL. Zie LEENSEL.

LENS-HEUVEL, geh., pr. N. Br., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Reusel*; met 26 h. en 160 inw.

LENT, d., pr. Geld., arr. en 20 min. N. O. van *Nijmegen*, kant., hulpk., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten O. van *Elst*, aan de *Waal*, waarover hier eene gierbrug ligt. Men telt er 161 h. en 1170 inw. die zich op de moeskwekerij toeleggen, en vele kersenboomgaarden hebben.

De 250 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Nijmegen*, ring van *Elst*, de kerk heeft toren en orgel. De R. K. behooren tot de gem. van *Oosterholt-Lent-en-Slijk Ewijk* welke hier 1 kerk heeft met torentje en orgel. De dorps. telt 120 leerl.

LENT (DE) of De LIND, geh., pr. N. Br., gem. *Zundert-en-Wernhout*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. O. van *Groot-Zundert*; met 32 h. en 130 inw.

LENT (HET), watertje in het *Westerkwartier*, pr. *Groningen*, dat, bij het d. *den Ham* ontspringt en in het *Aduarder-diep* valt.

LENTHE, LENTE of LIENTHE, b., pr. Over., ged. gem. en 1 u. N. W. van *Heino*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. W. van *Dalfsen*; met 227 h., 1320 inw. en eene school met 100 leerl.

LEOMERIKE. Zie LIJMERS.

LEPELAAR (DE), p. en bies- en rietplaat in den *Biesbosch*, pr. N. Br., gem. *Made-en-Drimmelen*, de eerste groot 56,1025 bund.



LEPELSTRAAT (DE), d., pr. *N. Br.*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. van *Bergen-op-Zoom*, hulpk. gem., en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Halsteren*. Men telt er 40 h. met 200 inw. en met een ged. van het geh. de Klادت en eenige verspreid staande h., 122 h. en ongeveer 730 inw.

De inw., die alle R. K. zijn, maken met die van het geh. *Koeving*, eene par. uit, welke tot het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Bergen-op-Zoom* behoort, en 1500 ziel. telt; door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De kerk aan den H. ANTONIUS VAN PUDA toegewijd, heeft een houten klokkorentje en orgel.

LEPPEDIJK of LEPPADIJK, binnendijk, pr. *Fr.* Hij neemt een begin omtrent Boornbergum, tusschen de gem. *Opsterland* en *Smallingerland*, loopt van daar in *Utingeradeel* en eindelijk in *Iduarderadeel*, waar hij eindigt.

LEPPENHUIZEN. Zie LIPPENHUIZEN.

LEPROZEN (DE), plaats, pr. *Geld.*, gem. ten N. O. van *Elburg*.

LEPROZEWEG. Zie SPANJAARDSDIJK. LEROP, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. N. van *Odüenberg*; met 23 h. en 150 inw.

LES DORP. Zie LOS DORP.

LESTERHUIS, ook wel LASTERHUIS, geh., pr. *Gron.*, gem. *Termunten*, bij *Woldendorp*; met 3 h. en 50 inw.

LETE, LEETE, LETHE, DE LETTE of DE LEITE, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Beltngewolde*, aan de Moersloot; met 38 h. en ruim 190 inw.

LETSE (DE) of DE ZUPE, water, pr. *Gron.*, bij *Westerlee*.

LETTELBERDERDIEP (HET), water, pr. *Gron.*, dat van het Leekstermeer naar het Hoendiep loopt.

LETTELBERT, LETTELBERT of LETTERBERT, zooveel als de LUTKEBERT of KLEINEBERT, d., pr. *Gron.*, arr. en 2 u. W. Z. W. van *Gron.*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. van *Zuidhorn*, hulpk., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *de Leek*, men telt er 29 h. en 150 inw., die van landbouw, vee-teelt en visscherij bestaan.

De inw., bijna alle Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Groningen*, ring van *Grootelegast*. De kerk heeft een koepeltorentje, doch geen orgel. De R. K. parochiëren te *Zuidhorn*. De dorps. telt 25 leerl.

LETTELE of LETTEL, buurs., pr. *Over.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van *Diepenveen*; met 34 h. 240 inw., en eene kapel, aan de *H. Maagd en Moeder Gods MARIA* toegewijd, die tot de stat. van *Colmschate* behoort.

LETTENBURG, landg., pr. *Zeel.*, gem. *Hontenisse*; 34,7568 bund.

LETTESGEREGT. Zie PORTENGEN-NOORDEINDE.

LEUKEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en 1 u. van *Bergen*; met 11 h. en 100 inw.

LEUKEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. O. van *Weert*; 98 h. en 520 inw.

LEUKER (HET), buit., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. Z. W. van *Boxmeer*; groot 4,1005 bund.

LEUMOLEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. van *Nunheim*; 2 h. en 10 inw.

LEUNEN, d., pr. *Limb.*, arr. en 6 u. N. ten W. van *Roermond*, kant. en 1 u. N.W. van *Horst*, hulpk., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Venray*; met 53 h. en 350 inw., eene kapel aan de H. CATARINA toegewijd, welke tot de par. van *Venray* behoort, en door eenen eigen Kapellaan bediend wordt en 1 school.

LEUR of DE LEUR, d., pr. *N. Br.*, arr. en  $1\frac{1}{2}$  u. W. van *Breda*, kant. en 2 u. O. van *Oudenbosch*, hulpk. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Elten*, gem. *Elten-en-Leur*. Men telt er 156 h. en 1100 inw., en met de geh. *Baai en Attelaken*, ged. van de *Vaartkant* en *Bremberg*, 242 h. en 1750 inw., die van handel en landbouw bestaan. Ook zijn er 1 steen- en pan-nen- en 1 pottebakkerij, 3 brouwerijen, 1 zoutziederij, 1 lijnbaan, 1 scheepstimmerwerf en 2 graan- en schorsmolens.

De 200 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Breda*. De kerk heeft een torentje en orgel. De 1550 R. K. maken een par. uit, welke tot het apost. vic. en dek. van *Breda* behoort en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De kerk, aan den H. FRANCISCUS VAN SALIS toegewijd, heeft eenen kleinen toren en een orgel. De dorps. telt 110 leerl.

Kermis den tweeden Zondag in Oct. LEUR, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Wijchen*, reg. kant en postk. *Nijmegen*, gem. *Burgharen*. Zij bevat het d. *Leur* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 8377 bund. en telt 40 h. en 250 inw., die van landbouw bestaan.

De 50 Herv., behooren tot de gem. van *Wijchen-en-Leur*, de 200 R. K. tot de stat. van *Hernen-en-Leur*. Er is 1 school met 50 leerl.

Het d. *Leur* ligt  $2\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Nijmegen*,  $\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Wijchen*. Men telt er 12 h. en 70 inw. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel.

LEURKE (HET), geh., pr. *N. Br.*, gem. en 18 min. van *Boekel*; met 23 h. en ruim 160 inw.

LEURSCHANS of het FORT-HENDRIK, van ouds HENDRICUS, fort, pr. *N. Br.*, 20 min. N. ten W. van Steenbergen.

LEURSCHEN-VAART (DE) of LEURSCHEN-HAVEN. ook de TURFVAART, oudtijds HET MOERWATER, watertje, pr. *N. Br.* Het ontspringt in de heide van Vorensinde, en valt in de Mark.

LEUSBROEK of LEUSDERBROEK, thans NIZUW-LEUSDEN, d., pr. *Utr.*, arr., kant., postk. en 1 u. Z. O. van Amersfoort, gem. en 1 u. van Leusden; men telt er 45 h. en 240 inw.

De Herv. behooren tot de gem. *Leusden*, die hier eene kerk heeft, met eenen kleinen toren, doch zonder orgel.

LEUSDEN, gem., pr. *Utr.*, arr., kant. en postk. *Amersfoort* (7 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij hevat de heerl. Leusden, Aschat en Hamersveld, alsmede de buurs. Voskuilen; beslaat 4783 bund., en telt 241 h., met 1500 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De 670 Herv. maken met die van de burg. gem. Stoutenburg eene kerk. gem. uit, van de klass. en ring van *Amersfoort*, welke 770 ziel. telt. en te Leusbroek eene kerk heeft. De 860 R. K. maken de stat. van *Hamersveld* uit. Er is eene school, met 140 leerl.

LEUSDEN, heerl., pr. *Utr.*, arr. kant. en postk. *Amersfoort*, ged. gem. *Leusden*, ged. gem. *Woudenberg*. Zij bevat de d. Leusden en Leusbroek, benevens de geh. Heetveld, Snorrenhoefen Donkelaar, beslaat 5116 bund. telt 128 h. en 750 inw.

Het d. Leusden, ook wel Oud-Leusden, oudtijds Loysden, ligt  $\frac{3}{4}$  u. Z. ten W. van Amersfoort. Men telt er met het geh. Heetveld 58 h. en 350 inw. Er is hier geen kerk meer, doch wel eene toren. De dorps. telt 140 leerl.

LEUSDEN(NIEUW-). Zie LEUSBROEK.

LEUSDER-BERG, heuvel, pr. *Utr.*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van Leusden.

LEUSEN (NIEUW-), gem. pr. *Over.*, arr. en kant. *Zwolle* postk. *Meppel* en *Zwolle* (4 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit het d. Nieuw-Leusen, benevens de geh. Ruitenhuizen, Ruitenveen, de Meele en den Hulst; beslaat 3919,5754 bund. en telt 270 h. met 1920 inw., die van landbouw en veenderij bestaan.

De inw., bijna allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Zwolle*, ring van *Hasselt*. De 5 R. K. parochiën te *Dalfsen*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Nieuw-Leusen; Nieuw-Leusen of Nieuw-Leuzen, ligt 3 u. N. O. van *Zwolle*; met 114 h. en 710 inw.

De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 150 leerl.

Kermis in de maand Mei.

LEUSEN (OUD-), OUD LEUZEN, of OUD-LEUSSEN, vroeger enkel LEUSEN, buurs., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. ten N. van *Dalfsen*; met 76 h., 430 inw. en eene school met ruim 110 leerl.

LEUSENSCHE-VELD, heidev., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. ten N. van *Dalfsen*.

LEUSINK-BRINK. Zie BRINK (LUSINK-).

LEUTH of LOETH, oudtijds LUTHUISEN, d., pr. *Geld.*, arr., kant., hulpk. en  $\frac{1}{4}$  u. O. ten Z. van *Nijmegen*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Ubbergen*; met 25 h. en 230 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 2 na alle R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. *'s Hertogenbosch*, dek. van *Nijmegen*. De kerk, aan den H. REMIGIUS toegewijd, heeft toren en orgel. De dorps. 45 leerl.

Kermis den 1 Zondag in October.

LEUTINGEWOLDE of LEUTINGEWOLDE, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. ten W. van *Roden*; met 10 h. en 100 inw.

LEUVEN, geh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Vuren*; met 5 h. en 30 inw.

LEUVEN(OP) of LEUVENSCHEN-POLDER, p., pr. *Geld.*, gem. *Vuren*; 70 bund.

LEUVENHEIM, LEUVEN, LEUVENUM, LOVENEN of LOVENIST, geh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten W. van *Brummen*; met 73 h. en ruim 490 inw.

LEUVENOM, landg., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. N. O. van *Ermelo*; groot 1826,8440 bund.

LEUVENOMERBEEK. Zie HIERDERBEEK.

LEUVENUM, LEUVENOM of LOVENICH, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. N. O. van *Ermelo*; met 22 h., 165 inw. en eene school met 50 leerl.

LEUVENUMSCHE-VELDEN of LEUVENOMMER-VELDEN, heideveld, pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*, in de buurs. *Leuvenum*.

LEUWEN of LEUWEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. N. O. van *Besel*; met 25 h. en 260 inw.

LEUVENSCHEN-SLUIS, sluis, pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Heukelom*.

LEUWERK (DE) of DE LEUWERK, voorheen DE GOOT, boerd. en poel, pr. *N. Br.*, gem. *Wouwe*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten W. van *Heerde*.

LEVEL. Zie LIEVELDE.

LEVEROY. Zie LEYVEROY.

LEVINGE. Zie LIEVINGE.

LEWENDAAL. Zie LOOVENDAAL.

LEXKENSVEER. Zie LEKSENSVEER.

LEY (DE). Zie. LEI (DE) (1).  
LEYDEN-AMBACHT. Zie LEER-  
AMDACHT.

LEYGRAAF (DE) of de LEIGRAAF ,  
riv., pr. *Geld.*, welke, in de gem. *Epe*,  
uit de vereeniging van de Terwoldsche-  
wetering met de Wold ontstaat, en  
zich bij het geh. Werven, gem. Heerde,  
in de Griff ontlast.

LEYKEN (HET), poel. pr. *N. Br.*,  
1 u. N. W. van *Tilburg*; 3,4900 bund.

LEYMDE. Zie LIEMPE.

LEYSEN, LEISEN of LEYSENHOEK ,  
geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  O. van *Oos-  
terhout*; met 46 h. en 440 inw.

LEYTHE (DE). Zie } LEDE (DE).  
LEZE.

LEYTHEMUTHE. Zie LEIMUIDEN.

LEYVERY, LEVEROY of LIVEROY, p.,  
pr. *Limb.*, arr. en 2 u. W. N. W. van  
*Roermond*, kent. en  $\frac{2}{3}$  u. O. van  
*Weert*, postk. *Roermond*, ged. gem.  
en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Nederweert*, ged.  
gem. en 36 min. W. van *Heythuizen*;  
met 80 h. en 450 inw.

De inw., allen R. K., maken eene  
par. uit van het apost. vic. van *Limb.*,  
dek. van *Weert*. De kerk is aan de  
H. BARBARA toegewijd.

LHEDE. Zie LEDE.

LHEE of LEE, geh., pr. *Dr.*, gem.  
en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Dwingelo*; met 34 h.  
en 250 inw.

LHEEBROEK of LEEBROEK, geh., pr.  
*Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Dwin-  
gelo*; met 5 h. en 40 inw.

LHEERZAND, heideveld, pr. *Dr.*,  
zich van Lhee tot Spier uitstreckende.

LIAMMER. Zie LEMMER (DE).

LIAUTA, boerd., pr. *Fr.*, gem. en 10  
min. O. van *Franeker*.

LIBEEK of LIEBEEK, geh. en pacht.,  
pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *St.  
Geertruide*; met 14 h. en ruim 90 inw.

LICHTAARD, eertijds LICHTAERT ,  
in het oud Fr. LYCHTAURT, LICHTTAU-  
WERT, LITTAUWERT, LUTTAVERT of LUT-  
RAVERT, d., pr. *Fr.*, arr. en 3 u. N. O.  
van *Leeuwarden*, kant. en 1 u. W. van  
*Dockum*, gem. *Ferwerdadeel*. Men  
telt er 11 h. en 80 inw., die meest be-  
staan van veeleelt en melkerij.

De inw., alle Herv., behooren tot de  
gem. van *Reitsum-Genum-en-Licht-  
aard*, welke hier eene kerk heeft,  
zonder orgel, doch met eenen toren.  
De dorps. telt 16 leerl.

LICHTEMEER, meertje, pr. *Fr.*, gem.

*Hemelumer - Oldephaert - en - Noord-  
wolde*, in het *Workumer-Heidenschap*,  
LICHTENBEEK of LIGTENBEEK ,  
landg., pr. *Geld.*, gem. en 50 min. N.  
W. van *Arnhem*; groot 240 bund.

LICHTENBERG, heerl., pr. *Geld.*,  
arr. *Zulphen*, kant. en postk. *Ter-  
Horg*, gem. *Wisch*; zij bevat de buurs.  
en het adell. h. Lichtenberg, en eenige  
verstrooid liggende h.; beslaat 190,0120  
bund., telt 22 h. met ruim 110 inw.,  
die van den landbouw bestaan.

De 70 R. K. behooren tot de stat. *Ter-  
Borgh*; de 40 Herv. tot de gem. *Sil-  
volde*, waar de kinderen school gaan.

De buurs. en het adell. h. Lichten-  
berg of Ligtenberg, liggen 6 u. Z. O. van  
Zulphen, 1 u. Z. O. van Ter-Borg.  
Kermis 25 Junij.

LICHTENBERG, heuvel, pr. *Limb.*,  
gem. *St. Pieter* met eenen bouwval  
van eene kapel.

LICHTENBERG, geh., pr. *Limb.*,  
gem. en 12 min. van *Schaesberg*;  
met 92 h. en 170 inw.

LICHTENBERG (DEN). Zie LI-  
TENBERG (DEN.) \*

LICHTENBERGER-BEEK, water ,  
pr. *Utr.*, hetwelk van de Rheensche-  
veenen naar Amersfoort vliet, waar  
zij met andere beken de *Eem* vormt.

LICHTENVOORDE, gem. en heerl.  
arr. *Zulphen*, kant. *Groento*, postk.  
*Winterswijk* (12 m. k., 4 s. d., 2 j. d.).

Deze gem. bevat de d. Lichtenvoorde  
en Zieuwent de b. Vragender , en  
Lievende; beslaat 7367,0680 bund.,  
en telt 536 h. met ruim 3560 inw.,  
die meest van landbouw bestaan,  
terwijl er mede uitmuntend vlas wordt  
verbouwd. Ook drijft men handel  
in spek en boter, en heeft er 2 leer-  
looierijen , 2 olie- en 4 koornmolens.

De 3290 R. K. maken de stat. van  
*Lichtenvoorde* en *Zieuwent* uit. De  
330 Herv. maken eene gem. uit van  
de klass. van *Zulphen*, ring van *Win-  
terswijk*. Er zijn 14 Christ. Afges.,  
en 3 Evang. Luth. De 11 Isr. be-  
hooren tot de rings. van *Groento*. Er  
zijn twee scholen.

Het d. Lichtenvoorde, Ligtenvoorde  
of Lichtevoorde, ligt 5 u. Z. O. van  
Zulphen,  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. W. van Groento,  
aan de Vordensche Beek. Men telt  
er 150 h. en 1120 inw. De 890 R. K.  
maken met die uit de b. Vragender  
en Lielvelde eene stat. uit, van het

(1) Eveneens zooke men alle woorden beginnende met LEY die hier niet gevonden  
worden op LEI of LEX.

aartspr. van *Gelderland*; welke 1600 ziel. telt, en door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend wordt. De kerk prijkt, even als die der Herv., met toren en orgel. De dorps. telt 150 leerl.

Kermis op den feestdag van den H. MATTHEUS zijnde 21 September.

LICHTENVOORDE (HUIS-TE-) of HET HOF. h., pr. *Geld.*, gem. en in het d. *Lichtenvoorde*; met 0,8000 bund.

LICHTEWATER, waterplas, pr. *N. H.*, gem. *Midwoud-en-Oostwoud*, langzamerhand door rietgewas ingenomen en met uitzondering van eenen breeden watertogt, veranderd in laag weiland.

LICHTMIS (DE), bekende herb. pr. *Over.*, gem. en 1½ u. W. van *Nieuw-Leuven*, aan den straatweg.

LICHTTAUWERT. Zie LICHTAARD. LICKEBAERTSCHE - WATERING (DE). Zie LIKKEBAARTSCHE - WATERING

LIDENSE. Zie LEENS. (DE).

LIDLUM (KLOOSTER-), geh., pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, 5 min. O. van *Oosterbierum*; met 9 h. en 80 inw.

LIE (DE). } Zie LEDE (DE).

LIEDE (DE). } Zie LEDE (DE).

LIEDER - AMBACHT. Zie LEER-AMBACHT.

LIEDERHOLTHUIS, buurs., pr. *Over.*, gem. en ½ u. W. van *Heino*; met 6 h. en 20 inw.

LIEFDE. Zie { MIN (DE).  
LEDE (DE).

LIEFDE (DE), R. K. stat., pr. *N. H.*, aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. *Amsteland*, met 620 Comm. De kerk aan den H. NICOLAAS toegewijd, staat op het Langebleekerspad, en heeft een fraai gebeeldhouwden predikstoel en een orgel, doch geen toren.

LIEFKENSHOEK, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. Z. van *Baarle-Nassau*; met 5 h. en 30 inw.

LIEG (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Scha-gen-en-Burghorn*; 11,7810 bund.

LIEMDER. Zie LEEMDER (DE).

LIEMPDE, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant *Boxtel*, reg. kant. *S. Oedenrode*, postk. 's *Hertogenbosch* en *Eindhoven* (5 m. k., 2 s. d., 2 j. d.). Zij is verdeeld in zes wijken, als: Loeëind, Vrikhoven, Casteren, Berg, Hezelaar en Koestraat; bestaat 1919 bund. en telt 207 h. met 1300 inw. die van landbouw bestaan, ook zijn er vele klompenmakers, die hunne waren naar Holland zenden, 1 koorn-, olie- en leervolmolen, 1 brouwerij en 1 leerlooijerij.

De inw. allen R. K. maken eene par.

uit van het apost. vic. 's *Hertogenbosch*, dek. *Orthen*, welke door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. Er is eene school met 145 leerl.

Het d. Liempde, of Liempte, ook wel Liemde, eertijds Leymde, en in de wandeling meestal Liemde, Liemd, of Liemt ook het Loeëind, ligt 3 u. Z. Z. van 's *Hertogenbosch*, 1 u. O. van *Boxtel*. Men telt er 41 h. en 260 inw. De kerk heeft een toren.

Kermis Zondag voor St. Laurens (in Augustus), beestenmarkt den vierden Maandag voor Paschen en den laatsten Woensdag vóór October.

LIEMPDE (KLEINDER-), pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. Z. van *Boxtel*; met 50 h, 270 inw. en eene papierfabriek.

LIEMPTER-BARRIERE, toehuis aan den straatweg, halfweg 's Bosch en Eindhoven in het geh. *Vrikhoven*, ¼ u. ten Z. van het d. *Liempde*.

LIENDE of LIENDEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. O. van *Batenburg*; met 13 h. en 90 inw.

LIENDEN, gem., pr. *Geld.*, arr., kant. en postk. *Tiel* (24 m. k., 9 s. d., 1 j. d. 3 afd.). Zij bevat de heerl. Lienden, Ommeren en de Marsch, het d. Ingen en de buurs. Aalst, Klingenberg en Meerten; beslaat 3834,0657 bund., telt 402 h. mel ruim 3170 inw., die meest bestaan van den landbouw, aardappelleenteelt en handel in fruitgewas, boter en varkens. Ook zijn er 1 steenoven en 2 windkoornmolens.

De 3000 Herv., maken de gem. van Lienden, Ingen en Ommeren uit. De Chr. Afges. behooren tot de gem. van *Ommeren*; de 10 Evang. Luth. tot de gem. van *Tiel*; de 50 R. K. tot de stat. van *Maurik*; de 24 Isr. tot de rings. van *Nijmegen*. Er zijn 3 scholen.

LIENDEN, heerl., pr. *Geld.*, arr., kant. en postk. *Tiel*, gem. *Lienden*. Zij bevat het d. Lienden en eenige verstrooid liggende woningen; met 371,5000 bund. en telt 116 h., met 850 inw. Er zijn 1 steenoven en 1 windkoornmolen.

De 800 Herv., maken, met die van Meerten, Aalst en de Marsch, eene gem. uit van de klass. van *Tiel*, ring. van *Ingen*, welke ruim 1750 ziel. telt. Men treft er 6 Evang. Luth., 13 R. K. en 17 Isr. aan. Er is 1 school, met 80 leerl.

Het d. Lienden, Lyenden of Lijnden, van ouds Lyndinia, Liendle en Lechni, en in de wandeling Linden, ligt 2 u. N. ten O. van *Tiel*, aan den Rijndijk, 51° 57' 48" N.B., 23° 11' 4" O.L. De kerk heeft toren en orgel.

Kermis den 1 Zondag in October.

LIENDEN, LYNDE of LEENDE, buurs. pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Elst*; met 50 h. en 340 inw.

LIENDERT, geh., pr. *Utr.*, gem. *Hoogland*,  $\frac{1}{2}$  u. van *den Ham*; met 10 h. en 60 inw.

LIENS. Zie LEENS.

LIENTHE. Zie LENTHE.

LIER (DE), gem. en heerl., pr. *Z.H.*, arr. 's *Gravenhage*, kant. *Naaldwijk*, reg. kant. en postk. *Delft* (23 m. k., 4 s.d., 2 j.d.). Zij bevat het d. de Lier, de geh. de Lee, Westelee en Oostbuurt; beslaat 691,2320 bund. telt 100 h. met 830 inw. die van land- en vlasbouw bestaan. Er is 1 koorfmolen.

De 750 Herv. maken, met eenige uit de burgerlijke gem. *Maasland*, eene gem. uit van de klass. van 's *Gravenhage*, ring van *Delft*, welke ongeveer 900 ziel. telt. De 50 R. K. parochiëren te *Schippluizen* of te *Naaldwijk*. Er is eene school met 130 leerl.

Het d. de Lier ligt  $\frac{2}{4}$  u. Z. van 's *Gravenhage*, 1 u. O. van *Naaldwijk*, en telt 74 h. met 550 ziel. De kerk heeft eenen toren doch geen orgel.

Kermis de week na Pinksteren.

LIER (DE). Zie LEE (DE).

LIER (GROOT-EN-KLEIN-), geh., pr. *Limb.*, gem. *Mook-en-Middelaar*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Mook*; met 5 h. en 20 inw.

LIER (HOF-TE-) of OOSTERLEK, boerd., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *de Lier*; groot 2,5520 bund.

LIERDAM. Zie LEERDAM.

LIEREN of LEBBEN, b., pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Beekbergen*; met 47 h. en 360 inw.

LIERGOUWE (DE), weg, pr. *N.H.*, arr. gem. *Ransdorp-Durgerdam-en-Holystoot*, van *Ransdorp* naar *Schellingwoude* loopende.

LIEROP, gem. pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. *Asten*, reg. kant. en postk. *Helmond* (28 m. k., 4 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Lierop*, benevens de geh. *Stipdonk*, *Achterbroek*, *Berkeindje*, *Bomen*, *Graanstraat*, *Moorsel*, *Otterdijk*, *Broekkant*, *Winkelstraat* en *Heersel*; beslaat 2305 bund. en telt 920 inw., die van landbouw en schapenfokkerij bestaan. Er zijn 1 bierbrouwerij en 1 koorfmolen.

De inw., op 4 na allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Helmond*. De 4 Herv. behooren tot de gem. *Somer-en-Lierop*. Er is eene school met 70 leerl.

Het d. *Lierop*, bij sommigen *Liedrop*, oudtijds *Lijedrop*, ligt  $\frac{3}{4}$  u. O.

van *Eindhoven*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Asten*. Men telt er 30 h. en 148 inw. De kerk, onder aanroeping van den *H. Naam Jezus* ingewijd, heeft eenen spitsen toren. Er is een gemeentehuis met een torentje.

Kermis den laatsten Zondag in September; beestenm. den tweeden Maand. in April, den tweeden Maand. in Julij, en den vierden Maand. in September.

LIERPOLDER (DE OUDE-), p., pr. *Z. H.*, gem. *de Lier*; groot 334 bund.

LIERZIGT, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Vrijenban en-Biesland*; 00,4278 bund.

LIES, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten W. van 's *Prinsenhage*; met 23 h. en 150 inw.

LIES, geh., pr. *N. H.*, gem. *Ter-schelling*,  $\frac{3}{4}$  u. O. van *Midsland*; met 18 h. en ruim 110 inw.

LIESBOSCH (DE), buit., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Jutphaas*.

LIESBOSCH (HET), bosch, pr. *N. Br.*, gem. 's *Prinsenhage*, tusschen het d. van dien naam en *Leur*; 200 bund.

LIESEIND, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Uden*, onder *Volkel*; 6 h. en 40 inw.

LIESEIND. Zie LISSENHEIKEN.

LIESHOUT, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. en postk. *Helmond* (27 m. k., 4 s. d.). Zij bevat het d. *Lieshout*, de geh. *Achterbosch*, *Beemd kant*, *Ginderdoor*, *Heide*, het *Hof* en *Vogelenzang*; beslaat 2537 bund., en telt 193 h., met 1260 inw., die van landbouw bestaan. Ook worden van hier veel jonge kuikens en eenige ganzen, over 's *Hertogenbosch*, naar *Holland* verzonden. Er zijn 1 koren-molen en 1 bierbrouwerij.

De inw., op 2 na, allen R. K. maken eene par. uit van het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Helmond*, welk door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De 2 Herv., behooren tot de gem. van *Helmond-Rixtel-en-Aarle*.

Het d. *Lieshout*, voorheen *Lishot*, ligt  $\frac{2}{4}$  u. N. O. van *Eindhoven*, 1 u. N. W. van *Helmond*, telt 80 h. en 400 inw. De kerk heeft toren en orgel. Het Raadhuis prijkt met een torentje.

LIESHOUT (HUIS-TE-), adell. h., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. N. O. van *Lieshout*; met 48 bund. grond.

LIESHOUTBOSCH, dennenboschje, pr. *N. Br.*, onder *Lieshout*.

LIESSEL of LIEZEL, ook LUSSEL d., pr. *N. Br.*, arr. en  $\frac{5}{4}$  u. O. van *Eindhoven*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. O. ten N. van *Asten*, reg. kant. *Helmond*, hulptk. *Deurne*, gem. *Deurne-en-Liessel*, 1 u.

Z. ten O. van Deurne. Men telt er 100 h. en 550 inw., en met het geh. den Heindrik 115 h. en 560 inw., die van handel in Peelsche turf, bijteelt en wenen van servetgoed bestaan. Er zijn 1 bierbrouwerij en 1 koorndmolen.

De inw., allen R. K., behooren kerk. onder de par. van *Deurne*, doch er is eene kerk aan den H. HUBERTUS toegewijd, bediend wordende door eenen Rector of Proost. De dorps. telt 50 leerl.

LIESSEL of LUISSEL, geh., pr. *N.Br.*, gem. en 1 u. W. van *Boxtel*.

LIESVELD, bar., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Shiedrecht*. Zij bevat de gem. Groot-Ammers, Ottoland en Peurssum; beslaat 2437,5931 bund., en telt 211 h., met 1400 inw., die van het kaasmaken bestaan. Ook zijn er 2 korenmolens.

De inw., allen Herv., maken ged. de gem. *Groot-Ammers* uit, en behooren ged. tot de gem. *Giessen-Oudekerk-en-Peurssum* en *Ottoland-en-Neder-Blokland*. Er zijn 2 scholen.

LIESVELD, p., pr. *Z. H.*, gem. *Ameide*. (en-*West-Barendrecht*).

LIESVELD, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oost-LIESVELDER-VLIET*, water, pr. *Z. H.*, aan den Polder-van-Brandwijk een begin nemende en zich ontlastende in den Graafstroom.

LIETDORP. Zie LEIDERDORP.

LIETEMUTHEN. Zie LEIMUIDEN.

LIETSE (DE), water, pr. *Gron.*, gem. *Zuidbroek*, loopende van het Muntendammer-diep naar het Dwarsdiep.

LIEVELDE of LEVEL, buurs., pr. *Geld.*, ged. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Lichtenvoorde*, ged. gem. *Groenlo*; met 106 h. en 670 inw.

LIEVELDERBEEKJE (HET), beek, pr. *Geld.*, die 1 u. Z. van *Groenlo* ontspringt en naar de *Nieuwe-beek* loopt.

LIEVENS-POLDER, ook wel LIEVE-POLDER gespeld, 2 p., pr. *Zeel.*; de eene gem. *St. Kruts*, groot 123,2156; de andere gem. *Neuzen*, 16,7319 bund.

LIEVERDERBOSCH (HET) of HET LIEVERSCHERBOSCH, bosch, pr. *Dr.*, gem. en 10 min. Z. O. van *Roden*; groot 176 bund.

LIEVERDERBROEK of LIEVERSCHERBROEK, weiland, pr. *Dr.*, gem. *Roden*.

LIEVERDERDIEP (HET) of HET LIEVERSCHERDIEP, water, dat langs het geh. *Lieveren*, pr. *Dr.*, loopt en later het *Aduarderdiep* vormt.

LIEVEREN, geh., pr. *Dr.*, gem. en

10 min. Z. O. van *Roden*; met 19 h., 90 inw. en eene winterbijs. met 10 leerl.

LIEVE-VROUWE-PAROCHE, kaddast. gem., pr. *Fr.*, gem. het *Bildt*, bevattende het d. *Lieve-Vrouwe Parochie* met zijn beek, en beslaande 2491.1955 bund.

LIEVE-VROUWE-PAROCHE of LIEVE-VROUWE-BUREN, ook wel enkel VROUWE-PAROCHE of VROUWEN-BUURT geheeten, d., pr. *Fr.*, arr. en  $\frac{2}{4}$  u. N. W. van *Leeuwarden*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Berlikum*, reg. kant. en postk. *Leeuwarden*, gem. het *Bildt*. Men telt er 80 h. en 490 inw. en met het geh. *Oudebildtzijl*, en ged. van de geh. *Nieuwebildtzijl* en de *Leije*, 285 h. en 2000 inw., die van landbouw, vlas- en vee-teelt bestaan; ook zijn er 5 chicorij-fabrieken en 1 korenmolen.

De 1800 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Leeuwarden*, ring van *Stiens*. De kerk heeft een fraai orgel en eenen toren. De 100 Doopsg. behooren tot de gem. van *Oudbildtzijl-en-Haltum*. De dorps. telt 90 leerl.

Kermis den 3den Zond. in *Augustus*. LIEVE-VROUWE-POLDER. Zie OOSTMOER (DE NIEUWE-).

LIEVE-VROUWE-POLDER (ONZE-) of DE VROUWE-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Overzande*.

LIEVINGE of LEVINGE, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten O. van *Beilen*; met 8 h. en 40 inw.

LIEZEL. Zie LIESSEL.

LIFTE, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Vollenhove*.

LIGTAARD. Zie LICHTAARD (1).

LIGTENBERG, geh., pr. *Utr.*, gem. *Veldhuizen*; met 3 h. en 30 inw.

LIGTENBERG (DEN) of den LICHTENBERG, geh., pr. *Over.*, ged. gem. en  $\frac{3}{4}$  u. W. ten N. van *Rijssen*, ged. gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. N. O. van *Hollten*, ged. gem. en 2 u. Z. Z. O. van *Hellendoorn*; met 15 h. en 100 inw.

LIGTVOETS WATERING, dat ged. van de *Breevaart*, pr. *Z. H.*, gem. *Zouteveen*, hetwelk van de *Langebrug* naar de *Vlietlanden* loopt.

LIJE (DE). Zie LEDE (DE).

LIJBRUG. Zie LIEBRUG.

LIJMAAR. Zie LEEMAAR.

LIJMBEEKSTRAAT of LEMBEEK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Woensel-en-Eckart*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. W. van *Woensel*; met 3 h. en 30 inw.

LIJEDROP. Zie LIEROP.

(1) Eveneens zoeken men de woorden, elders wel eens LIGT gespeld, op LICHT.

**LIJETE (DE).** Zie **LETE**.  
**LIJKER-POLDER**, p., pr. *Z. H.*,  
gem. *Alkemade*.

**LIJMBORG.** Zie **LIMBRIGT**.

**LIJMERS (DE)**, oudtijds **LEMMERIK**  
of **LOEMERIKE**, landstr., pr. *Geld.*, arr.  
*Arnhem*, kant. *Zevenaar*. Zij bevat  
de gem. *Zevenaar* en *Duiven*; beslaat  
6000 bund., en telt 876 h., met 5500  
inw., die van landbouw bestaan.

**LIJMERSCHE-DIJK**, dijk op de  
*Lijmers*, pr. *Geld.*, zich uitstreckende  
langs den *Oude-Rijn*.

**LIJMERSCHE-OVERLAAT**, overlaat  
op de *Lijmers*, pr. *Geld.*

**LIJMERSCHE-WAARD**, p., pr. *Geld.*,  
gem. *Zevenaar*, en ged. gem. *Dutven*.

**LIJMERSLUST**, buit., pr. *Geld.*,  
gem. *Zevenaar*.

**LIJMMEN.** Zie **LIMMEN**.

**LIJNDENSTEIN**, landh., pr. *Fr.*,  
gem. *Opsterland*, in *Beetsterzwaag*.

**LIJNDEN.** Zie **LIESDE**.

**LIJNDONK**, geh., pr. *N. Br.*, gem.  
*Ginneken-en-Bavel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Ba-  
vel*; met 14 h. en ruim 100 inw.

**LIJNDONK-EN-LAGEN-AARD**,  
geh., pr. *N. Br.*, gem. *Ginneken-en-  
Bavel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Bavel*. Het be-  
staat uit de b. *Lijndonk* en *Lagen-Aard*.

**LIJNOORDEN (GAT-VAN-)**, kil,  
pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam* dat uit  
het *Boomgut* en de *Wilboomenkil*,  
voortkomt, en zich in den *Harden-  
hock* en de *Kleine-Hel* uitstort.

**LIJNPAD.** Zie **CATHARINE**.

**LIJNSHEIKEN.** Zie **LEINSHEIKEN**.

**LIJONGEN.** Zie **LOËNGA**.

**LIJONS.** Zie **LYONS**.

**LIJSBETTEPOLDER.** Zie **ELIZA-  
BETH-POLDER**.

**LIJSKEMEER**, meer, ged. pr.  
*Gron.*, ged. in het kon. *Hannover*,  
omstreeks 4 bund. groot.

**LIKBERG.** Zie **EYKBERG (DEN)**.

**LIJTSCHUIZEN**, geh., pr. *Fr.*, gem.  
*Wymbriseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Heeg*;  
met 8 h. en 40 inw.

**LIJSSEL.** Zie **LIESSEL**.

**LIKKEBAARTSCHE-MOLENSLOOT**  
of **LICKEBAARTSCHE-MOLENSLOOT**, water,  
pr. *Z. H.*, van den *Likkebaartsche-  
Molen*, gem. *Maasland* naar de *Oost-  
kade*, gem. *Vlaazdinger-Ambacht-en-  
Babberspolder* loopende.

**LIKKEBAARTSCHE-WETERING**,  
water, pr. *Z. H.*, van de *Langeheul*,  
gem. *Maasland*, naar de gem. *Vlaaz-  
dinger-Ambacht-en-Babberspolder*  
loopende.

**LIMBA.** Zie **LIMMEN**.

**LIMBEEK.** Zie **LIJMBEEKSTRAAT**.

**LIMBRICHT**, gem., pr. *Limb.*, arr.  
*Maastricht*, kant. en postk. *Sittard*  
(6 m. k., 4 s. d.). Zij bevat de d. *Lim-  
bricht*, *Einighausen* en *Guttekoven* en  
het geh. *Varkensheidstraat*; beslaat  
913.7780 bund. en telt 276 h., met  
1470 inw., die meest bestaan van land-  
bouw. Er zijn 2 koorndmolens, 3 brou-  
werijen en 2 brandewijnstokerijen.

De inw., allen R.K., maken eene par.  
uit, van het apost. vic. van *Limb.*, dek.  
*Sittard*, met eene kerk en 2 kapellen,  
bediend wordende door 1 Pastoor  
en 3 Kapellanen. Er zijn 3 scholen.

Het d. *Limbricht* oudtijds *Lymborg*,  
ligt  $4\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Maastricht*,  $\frac{1}{2}$  u. N.  
van *Sittard*. Men telt er 100 h. en 600  
inw. De kerk, aan den H. *Salvius* toe-  
gewijd, heeft eenen spitsen toren en  
een goed orgel. De dorps. telt 125 leerl.

Kermis Zondag na H. Sacraments-  
dag en Zondag na de octaaf van Aller-  
heiligen.

**LIMBRICHT (HET KASTEEL-)**, oud  
adell. slot, pr. *Limb.*, gem. en aan de  
N. O. zijde van het d. *Limbricht*; met  
200 bund. grond.

**LIMBURG**, hert. en prov. van het  
kon., palende N. aan *N. Br.* en voor  
een ged. aan *Geld.*; O. aan de *Pruis-  
sische* prov. *Rijnland*; Z. aan de *Bel-  
gische* prov. *Limb.*; W. aan de *Bel-  
gische* prov. *Limb.*, waarvan het groot-  
tendeels door de *Maas* gescheiden is,  
en aan *N. Br.* Van het N. naar het Z. wordt  
de lengte op 26 u. gaans berekend; van  
het W. naar het O. is de breedte 6 u.,  
hoewel er in het N. ged. plaatsen ge-  
vonden worden, waar het nauwelijks  
1 u. breed is. De oppervlakte beslaat  
164.684 bund. Er zijn 5 steden en 120  
plattelandsgem., terwijl de geheele be-  
volking uit 196719 ziel. bestaat, be-  
wonende 33402 h. Zij wordt wat de  
godsdienstige gezindheden aangaat,  
verdeeld in: ruim 109100 R. K., 5400  
Protestanten, 1100 Isr., en 87 tot de  
niet genoemde gezindheden behoo-  
rende. De R. K. maken het apost. vic.  
van *Limb.* uit. Men telt er 13 gem. der  
Herv., die 3 ringen uitmaken, als:  
die van *Heerlen*, *Maastricht* en *Venlo*,  
en 13 kerken hebben, bediend wor-  
dende door 17 Predikanten. Er zijn  
2 gem. der *Evang. Luth.*, die 2 kerken  
hebben, als: eene te *Maastricht* en eene  
te *Vaals*, en door 2 Predikanten be-  
diend worden. De Isr. hebben er eene  
hoofds. te *Maastricht*, eene rings. te  
*Gulpen*, en zes bedehuizen, als: te  
*Beek*, te *Eysden*, te *Heerlen*, te *Meers-  
sen*, te *Venlo* en te *Sittard*. Voor de

regterlijke magt is Limburg verdeeld in 2 arr., als: Maastricht en Roermond, te zamen 10 kant. uitmakende. Voor de nationale militie heeft men er 14 militiekantons, welke tot de volgende hoofdplaatsen behooren: 1e m. k., hoofdpl. Gulpen, 2e Heerlen, 3e Maastricht, 4e Meerssen, 5e Oirsbeek, 6e Sittard, 7e Valkenburg, 8e Echt, 9e Heythuysen, 10e Helden, 11e Horst, 12e Roermond, 13e Venlo en 14e Weert. Voor de belasting is Limb. verdeeld in 2 arrondissementen-directiën, te weten, Maastricht en Roermond. Voor het onderwijs wordt Limb in 8 schoold. verdeeld. Er zijn 6 Latijnsche scholen, te Maastricht, te Roermond, te Venlo, te Weert, te Sittard en te Kerkrade.

De voornaamste riv., die dit hert. bespoelen, zijn: de Maas, de Roer, de Niers, de Jeker of Jaar, de Geul, de Gulp, de Geleen, de Beek, de Robbeek, de Worm of Worms, de Swalme, de Neer, de Ifterbeek en de Tongelreep. Door dit hert. loopt ook de zeer belangrijke Zuid-Willemsvaart.

De lucht is in Limb. zuiver, zacht en gezond, met uitzondering van een klein ged. van het arr. Roermond, waar de moerassige streken eenige ziekten veroorzaken, welke aan lagere en koude oorden gemeen zijn. De grond is deels vlak, deels heuvelachtig, op vele plaatsen, vooral langs de Maas bijzonder vruchtbaar; in het W. daarentegen is zij zeer schraal en dor, en men vindt er uitgestrekte heiden en moerassen, en in het N., ten W. van de Maas. een groot gedeelte van het moeras de Peel.

De voortbrengselen uit het dierenrijk zijn: paarden, waarvan het ras echter niet fraai is, hoewel de besten in de omstreken van Roermond en Weert worden aangetroffen; runderen; varkens zeer talrijk: schapen; wild, en bijen. Het plantenrijk levert: rogge; tarwe; gerst; haver; boekweit; spelt; hennep; vlas; raapzaad; koolzaad; boonen; groenten; chicorij; meekrap; gele wortelen; klaver; gras, dat op sommige plaatsen uitmuntend is, en boomvruchten. Het rijk der delfstoffen geeft: turf, meestal uit de Peel gestoken en zeer los van hoedanigheid; steenkolen, vooral in de gem. Kerkrade; potaarde en onderscheidene steensoorten, zoo als mergel en eene soort, niet ongeschikt tot bestraten van groote wegen. De voornaamste takken van nijverheid zijn: landbouw, veeteelt

en handel. Ook vindt men er eenige fabrieken en trafijken als: jenever- en likeurstokerijen; tabak-, chicorij-, papier-, laken-, lak-, ouwel-, penen-, naalden- en spelden fabrieken; nagelsmederijen; katoenspinnerijen; katoen- of calcicotweverijen; pot- en steenbakkerijen; glasslijperijen; zout- raffinaderijen; zeepziederijen; leerlooierijen; beetwortelsiroopmake-rijen, en onderscheidene door water gedreven molens als: buskruid-, pel-, papier-, vol- en graaamolens.

LIMBURG, apost. vic. gen., zijde het vierde R. K. kerkdistrikt. Het bevat 148 par. met 177 kerken, waaronder 29 hulpkapellen, bediend wordende door 12 Pastoors, 127 Desservanten, 25 Kapellanen of Vicarissen-Desservanten en 129 Vicarissen. Voorts heeft men er 1 seminarie met eene afd. te Roermond en eene onder Kerkrade; 1 klooster van Minderbroeders, te Weert, en 1 klooster van Redemptoristen, te Wittem. Men telt er 193000 ziel.

LIMMA. Zie LEMMER (Dē).

LIMMEL, d., pr. *Limb.*, arr. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van Maastricht, kant. gem. en 1 u. Z. W. van Meerssen, postk. Maastricht, met 72 h. en 370 inw., die van landbouw bestaan.

De inw. allen R. K. behooren tot de par. van Meerssen, maar hebben hier eene kapel met toren, welke door een eigen Kapellaan bediend wordt. Er is eene school met 20 leerl.

LIMMEN, gem. en heerl. pr. *N. H.*, arr. en kant. *Alkmaar*, postk. *Alkmaar* en *Beverwijk* (11 m. k., 3 s. d., 1 j. d.).

Deze gem. bestaat uit het d. Limmen en de geh. Voorst, de Westzijde, de Laan, Dusseldorp en de Limmerkoog; groot 1149,6221 bund., en telt 85 h. met 590 inw., die meest van melkerij en landbouw bestaan. Er is een koorndelen.

De 450 R. K. maken eene stat. uit, van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. *Noord-Holland*, welke door eenen Pastoor bediend wordt. De 120 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Alkmaar* behoort. De 8 Evang. Luth. behooren tot de gem. van *Alkmaar*. Er is eene school met 90 leerl.

Het d. Limmen, oudtijds Lijmmen, Limba of ook Lumen en Linnen, ligt  $1\frac{1}{2}$  u. Z. van Alkmaar, de kerk heeft geen orgel, maar eenen toren en een overheerlijk gedenkteeken voor het geslacht van eene der vroegere Vrou-



wen van Limmen. De R. K. kerk van Limmen, staat in de b. Dusseldorp.

Paardenm. den 1 Woensd. in Sept. LIMMEN (DE WESTZIJDE-VAN-), geh., pr. N. H., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van Limmen; met 6 h. en ruim 70 inw.

LIMMEN (HET ZUIDEINDE-VAN-). Zie VOORST (DE).

LIMMERKOOG, geh., pr. N. H., gem. en 20 min. Z. van Limmen; met 6 h. en ongeveer 40 ziel.

LIMMERPOLDER, p., pr. N. H., ged. gem. Limmen, ged. gem. Akerstoot en ged. gem. Castricum-en-Bakum; groot 1611,3029 bund.

LIMMERSCHOUW, geh., pr. N. Br., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van Winkel; 5 h., 20 inw.

LIMMIERS. Zie LEMMIERS.

LIMPERHOEK. Zie LEMPERHOEK.

LINDE (DE). Zie LEST (DE).

LINDE, buurs., pr. Geld., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten W. van Vorden; met 71 h. en 470 inw.

LINDE, buurs., pr. Over., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van Diepenveen; met 49 h., 260 inw., en 1 school, met 120 leerl.

LINDE, geh., pr. Over., gem. den Ham; met 64 h., 370 inw., en eene school, met 80 leerl.

LINDE of LINDEN, geh., pr. Dr., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van Zuidwolde; met 10 h. en 70 inw.

LINDE (DE) of LENDE, riv., pr. Fr. Zij begint omtrent Tronde, in Stellingwerf-Oosteinde, loopt door Stellingwerf-Westende voorbij de Blesse, naar Slikenburg, waar zij zich met de Tjonger vereenigt en alzoo, onder den naam van Kromme-Linde dooreene sluis te Kuinre in de Zuiderzee valt.

LINDE (DE), 2 geh., pr. Gron., het eene gem. en 20 min. Z. O. van Marum; met 7 h. en 30 inw. het andere gem. Midwolde in het Westerkwartier.

LINDE (TER-), buit., pr. Zeel., gem. Rithem-Nieuw-Erve-en-Welsinga, 10 min. N. van Rithem; 39,9200 bund.

LINDEDIJK, dijk, pr. Fr., van den Blesdijk tot het vl. Kuinre loopende.

LINDEHOEF, hofst., pr. N. Br., gem. Oostel-Westel-en-Middelbeers, in het geh. Baasterhoeven. (TE-).

LINDEKERKE. Zie LINDT (DE GROO-LINDEN, d. Zie LIENDE.

LINDEMANSBEEK (DE), beek, pr. Over., gem. Markelo, beginnende aan de Bolksbeek en uitloopende in de Schipbeek.

LINDEN, gem., pr. N. Br., arr. 's Her-togenbosch, kant. en postk. Grave (7 m. k., 3 s. d., 2e ged., 4 j. d.). Zij bevat het d. Groot-Linden, de geh.

Galberg, Katwijk-aan-de-Maas en Klein-Linden; beslaat 1022 bund., en telt 64 h., met 480 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 1 ros-oliemolen en 1 bierbrouwerij. — De inw., allen R. K. maken de par. van Groot-Linden uit. Er zijn 2 scholen.

LINDEN (GROOT-), d., pr. N. Br., arr. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van 's Herlogenbosch, kant., postk. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van Grave, gem. Linden; met 35 h. en 240 inw. De kerk, aan den H. LAMBERTUS toegewijd, heeft toren en orgel. De dorps. telt 50 leerl.

LINDEN (KLEIN-), geh., pr. N. Br., gem. Linden,  $\frac{1}{2}$  u. O. van Groot-Linden; met 11 h., ruim 80 inw. en 1 school, met 50 leerl.

LINDEN (TER), geh., pr. Limb., ged. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van Noorbeek, ged. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van Gulpen; met 23 h. en 130 inw.

LINDENBURG, buurs., pr. N. Br., gem. Oud-en-Nieuw Gastel,  $\frac{1}{2}$  u. van Oud-Gastel, met een voetveer over de Roosendaalsche-vliet, het Lindenburgsche veer genoemd.

LINDENHOF, buit., pr. Z. H., gem. Noordwijk-Binnen-en-Buiten-Langeveld-en-Offen.

LINDENHOF, buit., pr. Utr., gem. Abcoude-Baambrugge.

LINDENHOF, voorheen ZUIDE-NEE-LEN, hofst., pr. Limb., gem. Voerendaal.

LINDERE of LINDERT, buurs., pr. Over., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van Raalle; met 112 h. en 650 inw.

LINDONK, eil., pr. N. Br., gem. en 5 min. Z. W. van Geertruidenberg. Het bevat de p. Lindonk en den Gasthuiswaard; en beslaat 32,9420 bund.

LINDONK, p., pr. N. Br., gem. Geertruidenberg; 14,4970 bund.

LINDT of LIND, landstr. pr. Z. H., arr. en kant. Dordrecht, thans verdeeld in twee heerl. de Groot-Lindt en de Kleine-Lindt.

LINDT (ACHTER-) ook wel ACHTERLAND, geh., pr. Z. H., gem. Groot-Lindt-en-Dortmond,  $\frac{1}{2}$  u. van Groot-Lindt; met 30 h. en 215 inw.

LINDT (DE-GROOTE-), heerl., pr. Z. H., kant. en postk. Dordrecht, gem. Groot-Lindt-en-Dortmond. Zij bevat het d. Groot-Lindt, en de geh. Voor-Lindt en Achter-Lindt; telt 50 h. en 350 inw. die van de veehouderij, bouwerij, vlasserij en zalmvisscherij bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. van Groot-Lindt-en-Oudelands-Ambacht. Er is ééne school met 70 leerl.

Het d. de Groot-Lindt, ook wel

de Groote-Lind oudtijds Lindekerke ligt  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van Dordrecht. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel.

LINDT (DE-KLEINE-), gem. en heerl. pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Dordrecht* (6 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het geh. de Kleine-Lindt, en eenige verstrooid liggende h., beslaat 264,3611 bund. en telt 67 h. met 420 inw. die van vlasserij, landbouw en veeteelt bestaan.

De inw. allen Herv. behooren tot de gem. *Groote-Lindt-en-Heer-Oude-lands-Ambacht*. De kinderen genieten onderwijs te *Groote-Lindt*.

Het geh. Kleine-Lindt ligt I u. N. W. van Dordrecht.

LINDT (DEGROOTE-EN-KLEINE-), p. pr. *Z. H.*, gem. de *Groote-Lindt-en-Dortmond*, en de *Kleine-Lindt*.

LINDT (HET-KORT-AMBACHT-VAN-DE-GROOTE-), p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Groote-Lindt-en-Dortmond*, ged. gem. *Zwijndrecht*.

LINDT (VOOR-), geh., pr. *Z. H.*, gem. *Groote-Lindt-en-Dortmond*.

LINDT-EN-DORTMOND (DE GROOTE-), gem., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Dordrecht* (6 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Zij bevat de heerl. de Groote-Lindt en Dortmond en een ged. van de Volgerlanden; beslaat 660,4765 bund., telt 84 h. met 553 inw., die van de veehoederij, landbouw, vlasserij en zalmvisserij bestaan.

De inw. allen Herv. behooren tot de gem. *Groote-Lindt-en-Heer-Oude-lands-Ambacht*. Er is eene school.

LINDT-EN-HEER-OUDELANDS-AMBACHT (GROOTE-), kerk., gem. pr. *Z. H.*, klass. van *Dordrecht*, ring van *Zwijndrecht*; 640 ziel. en twee kerken, ééne te Groote-Lindt en ééne in het geh. *Pieterman*.

LINDTSCHÉ-DAM (DE-EERSTE-EN-TWEEDE-), 2 dijken, pr. *Z. H.*, gem. *Groote-Lindt-en-Dordmond*; de eerste 838 ell. de tweede 695 ell.

LINDVELDE of LINTVELDE, ook wel verkeerdelijk CONTVELD, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. N. O. van *Eibergen*; met 48 h. en 540 inw.

LINDWEG (DE), b., pr. *N. Br.*, gem. *Koosendaal-en-Nispen*.

LINGE, vroeger LANGEWATER, in het Lat. LINGA, LINGA of LINEA, riv., pr. *Geld.* en *Z. H.* Zij neemt haren oorsprong bij Doornenburg, verdeelt zich bij Angeren in twee takken, de Rijnwetering en de Waalwetering, welke, na de gem. Bommel, Gent, Huissen, Elst, Valburg en Hammen

te hebben doorgevoelen, onder deze laatste gem. zich weder vereenigen, om, onder den naam van Linge, langs Wadenoijen, Geldermalsen, Buurmalsen, Tricht, Asperen, Leerdam en Heukelum naar Gorinchem te vloeijen, waar zij in de *Merwede* valt.

LINGE (DE DOODE-), water, pr. *Geld.*, bij Tiel.

LINGEDIJK, b., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Leerdam*; met 2 h. en 280 inw.

LINGEDIJK (DE NIEUWE - ZUIDER-), dijk, pr. *Z. H.*, zich uitstreckende van de Zuider-Lingedijk bezuiden Asperen, langs de grenzen der pr. *Z. H.* en *Gelderland*.

LINGEDIJK (DE NOORDER en DE ZUIDER), 2 dijken, pr. *Z. H.*, loopende van de st. Gorinchem de eene tot aan den Horn, onder Leerdam, de andere tot bij Asperen de laatste maakt de grensscheiding tusschen Geld. en *Z. H.*

LINGEN, b., pr. *Fr.*, gem. *Smalingerland*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Opeinde*.

LINGENSPOLDER (VAN DER-), VAN DER LINGE-POLDER of VAN DER LINGEN-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; groot 39,8880 bund.

LINIE (DE), oudtijds de PASSEGEULEKREEK, water, pr. *Zeel.*, gem. *St. Kruis*, *Waterlandkerkje*, *Izendijk* en *Biervol*, loopende midden door den *Nieuwe-Passegeule-polder*, van den Bakkersdam tot den Kapitalendam, ter lengte van ruim 3 uur gaans.

LINIE (DE OUDE). Zie OUDE LINIE (DE).

LINNE, gem., pr. *Limb.*, arr. kant. en postk. *Roermond* (12 m. k., 5 s. d.). Zij bevat het d. Linne, benevens de geh. Weerd, Osdén, de Brijdweg, Opoven en Op-de-Heide, beslaat 1509,5910 bund., en telt 122 h., met 810 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 22 na allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Roermond*, welke door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De 22 I. s. behooren tot de rings. van *Venlo*. Er is eene school met 120 leerl.

Het d. Linne ligt  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten W. van *Roermond*. De kerk aan den H. MARTINUS toegewijd, heeft toren en orgel. Kermis in de maand Augustus.

LINNE (KASTEEL-VAN-), kast., pr. *Limb.*, arr. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten W. van *Roermond*, gem. *Linne*; met 293,4890 bund. grond.

LINNEN. Zie LIMMEN.

LINS, waterpoel, pr. *N. Br.*, tusschen *Boxmeer* en *Sambek*.

LINSCHOTEN, gem., pr. *Utr.*, arr. *Utrecht*, kant. *IJsselstein*, postk. *Woerden* (1 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. Linschoten, Cattenbroek, den Engh, Polanen en Mastwijk en telt 108 h. met 910 inw. die van landbouw, veeteelt en het maken van klompen bestaan.

De 560 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Utr.*, ring van *IJsselstein*. De 310 R. K. parochiëren te *Montfoort*. Er zijn ook 40 Christ. Afg. Er is ééne school met 130 leerl.

LINSCHOTEN, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, postk. *Woerden*, gem. *Linschoten*. Zij bevat het d. Linschoten, en telt 43 h., 370 inw. en ééne school.

Het d. Linschoten ligt 3½ u. W. van Utrecht, 2½ u. N. W. van IJsselstein, aan de Linschoten: 52° 3' 42" N. B., 22° 34' 46" O. L. De kerk heeft eenen aanzienlijken vierkanten toren en een fraai kabinetorgel. Ook bestaat hier eene kerk van niet erkende Afges. Kermis Dingsdag op of na 7 Augustus.

LINSCHOTEN (DE), water, pr. *Z. H.*, dat uit den Rijn voorkomt, en zich in den IJssel ontlast.

LINSCHOTEN (DE-HOOG-EN-DE-LAGE-POLBER-VAN-), p., pr. *Utr.*, gem. *Linschoten*; de eene groot 60,8276 de andere 72,4489 bund.

LINSCHOTEN (HUIS-TE-), adell. h., pr. *Utr.*, gem. en ¼ u. Z. W. van *Linschoten*.

LINSCHOTEN (DE-LANGE-), ook DE-LANGE-LINSCHOTER-VAART, riv., die ½ u. bewesten *Woerden*, pr. *Z. H.*, uit den Rijn voorkomt, en zich te *Oudewater*, in den IJssel ontlast.

LINSCHOTEN (NOORD-EN-ZUID-), ook DE NOORD EN DE ZUIDZIJDE-VAN-SNELREWAARD, 2 p., pr. *Utr.*, gem. *Snelrewaard*; de eene groot 438,2700 de andere 700,0196 bund.

LINSCHOTEN (NOORD EN ZUID-), 2 geh., pr. *Utr.*, gem. *Snelrewaard*; het eene met 21 h. en 130 inw. het andere met 19 h. en 150 inw. (SCHOTER-)

LINSCHOTER-HAAR. Zie HAAR (LINSCHOTER-LEIDE, beek, pr. *Over.*, welke in het *Ambt-Delden* ontstaat en naar *Wierde* loopt.

LINTELO of LINTELO, ook wel LINDLO en LENTELO gespeld, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ¾ u. W. Z. W. van *Aalten*; met 142 h., 1080 inw. en eene school met 150 leerl. (gem. *Aalten*).

LINTELO-POLDER, p., pr. *Geld.*

LINTHORST, hoerenerf. pr. *Over.*, gem. en ½ u. Z. W. van *Dalfsen*.

LIOEDMEERSDAM. Zie BERGUMERDAM.

LIOESSENS of LIOESEKS, vroeger LJUSSENS en LUSSENS; d., pr. *Fr.*, arr. en 6 u. N. O. van *Leeuwarden*, kant. postk. en 2 u. N. O. van *Dockum*, gem. *Oost-Dongeradeel*. Men telt er 70 h. en 440 inw., die van landbouw, veeteelt en melkerij bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. *Morra-en-Lioessens*, die eene kerk met een spits torentje heeft. De dorps. telt 60 leerl.

LIOESSENS-POLDER, p., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*.

LIORA. Zie LEE (DE).

LIUWERD. Zie LEEUWARDEN.

LIPPENHUISTER-GEMEENE-HEIDE, heideveld, pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, N. O. van *Lippenhuizen*.

LIPPENHUIZEN, kad., gem. pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*; bestaande uit de d. Lippenhuizen, Terwispel en Hemrik; beslaande 4650,2243 bund.

LIPPENHUIZEN of LEPPENHUIZEN, vroeger KOBUNDERHUIZEN of COBUNDERHUIZEN geheeten, d., pr. *Fr.*, arr. en 3 u. O. ten N. van *Heerenveen*, kant. en 1 u. Z. van *Beestlertzwaag*, postk. *Groningen* en *Heerenveen*, gem. *Opsterland*; met 188 h. en 1000 inw. die meest van landbouw en veeteelt bestaan. Er is een korenmolen.

De 800 Herv. behooren tot de gem. *Lippenhuizen-Terwispel-en-Hemrik*, welke ook hier eene kerk heeft. De 100 Doopsgez. en 10 Christ. Afges. behooren tot de gem. *Gorredijk-en-Lippenhuizen*, de R. K. tot de stat. van *Heerenveen*. De dorps. telt 100 leerl.

Voorjaarsmarkt en beestenmarkt den laatsten Maand. in Mei, de najaarsbeestenmarkt den 1e Maandag in Oct.

LIPPENHUIZEN-TERWISPEL-EN-HEMRIK, kerk., gem. pr. *Fr.*, klass. en ring van *Heerenveen*, met 3 kerken, als: 1 te Lippenhuizen, 1 te Terwispel en 1 te Hemrik, en 2000 ziel. LIPPENSPOLDER (SER-). Zie SERLIPPENSPOLDER.

LIPPENWOUDE, b., pr. *Fr.*, gem. *Wymbriseradeel*, 20 min. Z. van *Hommerts*, met 10 h. en 70 inw.

LIPS (TER-), voorm. adell. h. pr. *Z. H.*, gem. *Voorschoten*, aan de Voorwetering.

LIS. Zie LISSE.

LISHOT. Zie LIESHOUT.

LISIDUNA. Zie LEUSDEN.

LISSE, gem. en heerl. pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Noordwijk*, hulpk. van de postk. *Haarlem* en *Leiden*

(21 m.k., 2 s. d., 2 afd., 1 j. d.). Zij bevat het d. Lisse, benevens eenige verspreid staande h.; beslaat 2097,9091 bund. en telt 205 h. met 1500 inw., die van land bouw, het kweeken van groenten, aard- en boomvruchten, kruiden, bloemen en zaden bestaan. Er is 1 koornmolen.

De 490 Herv. maken eene gem. uit. van de klass. van *Leiden*, ring van *Noordwijk*. De 1000 R. K. maken eene stat. uit van het aartspr. van *Hollanden-Zeeland*, dek. van *Kennemerland*. De 12 Evang. Luth. behooren tot de gem. en de 6 Isr. tot de rings. van *Leiden*. Er is eene school met 160 leerl.

Het d. Lisse, bij verkorting veelal *Lis*, in het Lat. *Lissa*, ligt 2½ u. N. van *Leyden*, 2 u. N. O. van *Noordwijk-Binnen*. De kerk heeft eenen toren, een orgel en eene begraafplaats van de familie van *SIMON VAN DER STEL*, Gouverneur van de Kaap de Goede Hoop. De R. K. kerk is aan de *H. AGATHA* toegewijd.

Kermis den 1e Zondag in October.

LISSE (HET HUIS-TE-). Zie *DEVER* (HUIS-TE-)

LISSEN-HEIKEN of LIESEIND, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. N. W. van *Schjndel*. (Z. *H.*, gem. *Lisse*.)

LISSEBROEKER-POLDER, p., pr. LISSERPOEL (DE) of DE LISSER-POLDER, p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Lisse*, ged. gem. *Sassenheim*; 254 bund.

LITH, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Oss*, hulpk. van het postk. 's *Hertogenbosch* (9 m. k., 1 s. d., 2e ged., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Lith* en het geh. *Kortwijk*; beslaat 987,9002 bund., en telt 261 h., met 1200 inw., die van landbouw bestaan, ook gaan sommigen werken in *Holland*, terwijl anderen zich generen met het maken van kleederen en schoenen, die van hier naar *Holland*, *Gelderland* en elders verzonden worden. Er zijn 4 bierbrouwerijen en 2 leerlooijerijen.

De 1100 R. K. maken eene par. uit, welke tot apost vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Oss*, behoort. De 70 Herv. behooren tot de gem. van *Lith-Lithoijen-Alem-Muren-en-Kessel*, de 40 Isr. tot de rings. te *Oss*. Er is eene school, met 160 leerl.

Het d. *Lith*, soms *Groot-Lith*, oudtijds *Litta*, ligt 3 u. N. N. O. van 's *Hertogenbosch*, 1½ u. N. W. van *Oss*. De Herv. kerk heeft een orgel. De R. K. kerk aan den *H. LAMBERTUS* toegewijd, prijkt met een orgel. Er is een pontveer over de *Maas*, op *Alphen* en *Dreumel*.

Paarden- en beestenmarkten, den

24 April, den 11 September en den derden Woensdag in November.

LITH (KLEIN-). Zie *LITHOIJEN*.

LITH (POLDER VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Lith*; 833,6838 bund. groot.

LITHER-GRAAF, water, pr. *N. Br.*, dat uit 's *Hertogswetering* voortkomt, en zich in de *Maas* ontlast.

LITH-LITHOIJEN-KESSEL-ALEM-MAREN, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. van 's *Hertogenbosch*, ring van *Oss*, met 140 ziel. en twee kerken als eene te *Lith* en eene te *Alem*.

LITHOIJEN, gem. pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Oss*, postk. 's *Hertogenbosch* (9 m.k., 1 s.d. 2 afd.). Zij bevat het d. *Lithoijen* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1057 bund. en telt 117 h. met 740 inw., die van landbouw en handel in varkens bestaan.

De inw., op 13 na alle R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Oss*. De 13 Herv. behooren tot de gem. van *Lith-Lithoijen-Kessel-Alem-en-Maren*. Er is eene school met 100 leerl.

Het d. *Lithoijen*, voorheen ook *Klein-Lith*, ligt 3 u. N. N. O. van 's *Hertogenbosch*, 1 u. N. N. W. van *Oss*. De kerk, aan den *H. REMIGIUS* toegewijd, heeft een torentje doch geen orgel.

LITHOIJEN(BUITENWAARD-VANDEN-POLDER VAN-), uiterw., pr. *N. Br.*, gem. *Lithoijen*, 70,1340 bund. LITHOIJEN(POLDER-VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Lithoijen*; 812,8123 bund. LITKOSTHUIZER-KOOGEN. Zie *OOSTHUIZEN*.

LITS (DE) of DE LUTS, meer, pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, ¼ u. Z. W. van *Akkerwoude*.

LITS (DE), LITZ of LUTS, water, pr. *Fr.*, dat in de gem. *Achtkarpselen*, een weinig N. O. van *Rottevalle*, ontspringt, door *Smallingerland* en *Tietjerksteradeel* loopt, en zich in het *Bergumermeer* ontlast.

LITS (DE) of DE LITZ, meer, pr. *Fr.*, gem. *Hemclumer - Oldephaert - en-Noordwolde*.

LITS (DE LANGE-) of LANGE-LITZ, meer, pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, 1 u. W. N. W. van *Grouw*.

LITTAUWERT. Zie *LICHTAARD*.

LITTERGRAAF, water, pr. *N. Br.*, betwèk door den polder van het *Hoog-Hemul* loopt, en in de *Maas* valt.

LIVEROIJ. Zie *LEYVENOY*.

LJUSSENS. Zie *LIOESSENS*.

LIZEBETHS-POLDER. Zie *ELIZALIZEBETA*.

SBETH-POLDER.

LOBBERDEN (DE), buurs., pr. *Geld.*, gem. *Pannerden*.

LOBBERDIJK. Zie LODDERDIJK.

LOBBERDORP, ged., polderl. pr. *Z. H.*, gem. *Maasland*; 90,2009 bund.

LOBBERDSCHÉ-POLDER, p., pr. *Geld.*, gem. *Pannerden*; 291,9158 bund.

LOBITH. oudtijds LOBEK, LOBETH,

LOBEN en LOBEDE gespeld, d., pr. *Geld.*, distr. *Doeshorgh-en-Zevenaar*,

arr. en 5 u. O. van *Nijmegen*, kant.

en 2½ u. Z. van *Zevenaar*, hulpk. van de postk. *Zevenaar en Goor*, gem.

*Herwen-en-Aardl.*, ½ u. Z. O. van *Herwen*.

Men telt er 107 h. en 680 inw. en, met de buurs. 's Gravenweerd en Spijk, en de geh. Bijlandswaard en Erkamerlingschap, 177 h. en 1340 inw. die van den landbouw en de expeditiehandel op Duitschland bestaan. Er is 1 windkoornmolen.

De 1100 R. K. maken de stat. van *LOBITH-en-het-Tolhuis* uit. De kerk is van toren en orgel voorzien. De 240 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Nijmegen*, ring van *Elst*. De kleine, nette kerk heeft een houten koepelkorentje en een orgel. De dorps. telt 180 leerl. Er bestaat nog te LOBITH, behalve een belangrijk tolkantoor voor de Rijnvaart, een expeditiekantoor van de in- en uitgaande regten voor den in- en uitvoer te lande en te water en voor den doorvoer.

LOBITH-EN-HET-TOLHUIS, R. K. stat. pr. *Geld.*, aartspr. *Geld.*; met eene kerk te Lobith en 1000 ziel.

LOBRINK. Zie BRINK (DE).

LOCHEM, kant., pr. *Geld.*, arr. *Zulphen*. Het bestaat uit de gem.: *Lochem*, *Ruurlo*, *Laren*. Verwolde, *Borculo* en *Vorden*, terwijl ook de buurs. *Kringvan-Dorth*, welke administratief onder de gem. *Gorsel* behoort, tot dit kant. gerekend wordt; beslaat 31,500 bund., en telt 2257 h., met ruim 15,700 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

LOCHEM, gem., pr. *Geld.*, arr. *Zulphen*, kant. *Lochem*, hulpk. van het postk. *Zulphen* (9 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het stadje *Lochem*, het geh. *Armhoede* en een ged. van *Klein-Dochteren*, en telt 369 h., met 2100 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 5 leerlooijerijen, 1 weverij van calicots en Oostindisch hont, 1 pannen- en estrikken-bakkerij, 1 run-, 1 koren- en run-, 1 olie- en 1 koren- en oliemolen.

De inw., op 80 na allen Herv., maken met die van eenige buurs. uit de burg. gem. *Laren*, eene kerk. gem. uit, van de klass. en ring van *Zutphen*, welke 3550 ziel. telt, en door 2 Predikanten bediend wordt. De 40 R. K. parochiëren te *Vorden* of te *Ruurlo*. De 40 Isr. behooren tot de rings. van *Zulphen*. Er zijn 1 Latijnsche school. en 4 lagere scholen.

De st. *Lochem*. *Logghem*, *Loghem* of *LOGHUM*, ligt 3 u. O. ten N. van *Zulphen*, aan de *Berkel*, telt 309 h. en ongeveer 1600 inw. Er zijn 3 uitgangen, een *Stadhuis*; eene Herv. kerk, met toren en orgel; een *Armbuis*; eene *Spaarbank* en een *Dep. der Maats.* *Tot Nut van 't Algemeen*.

LOCHEMER-BERG, hoogte, pr. *Geld.*, Z. van de stad *Lochem*.

LOCHEMER-HEIDE, heideveld, pr. *Geld.*, gem. en 10 min. Z. van *Lochem*; groot 453 bund.

LOCHEMER-VEEN, vlakke, pr. *Geld.*, gem. en 20 min. van *Lochem*; groot 155 bund. [(NIEUW-)

LOCHORSTERLAND. } Zie EN-  
LOCHHORSTERLAND. } GELAND

LOCHT (DE), geh., pr. *Limb.*, gem. *Kerkrade*; met 24 h. en 120 inw.

LOCKHORST, ook wel LOCHORST en LOKHORST, boerd., pr. *Utr.*, gem. en ½ u. Z. van *Leusden*; met 74 bund.

LOCKIA. Zie LEK (DE).

LODBROEK-OVER, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. Z. van *Hoensbroek*; met 10 h. en 50 inw.

LODDERDIJK ook wel wel LOBBERDIJK, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. N. O. van *Gemert*; met 8 h. en 50 inw.

LODDERLAND. p., pr. *Z. H.*, gem. *Rockanje-Strijpe-Lodderland-St. Anna-polder-en-het-Schapengors*; groot 234,57416 bund.

LODEGRACHT, zijtak van de *Smuldervaart*, pr. *Dr.*, welke bij de *Hooge-Smulde* begint en naar de *Friessche-gorzen* loopt.

LODEWIJKS-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oude-Tonge*; groot 41,1030 bund.

LODEWIJKS-POLDER. Zie WILHELMINA'S-POLDER.

LODIJCKE (HET GAT-VAN-) of LODIJKSCHE-GAT, kreek en doortogt door de slikken van het verdrinken *Zuid-Beveland*, pr. *Zeel.*, van het *Marollengat*, naar de *Ooster-Schelde* loopende.

LODIJK-POLDER (GROOTE- en KLEINE-), 2 p., pr. *Zeel.*, gem. *Zuidzande*; de eene groot 110,1876; de andere 13,8850 bund.

LOE-EIND. Zie LIENPDE.

LOEF (DE GROOTE-), grenspaal, pr. *N. Br.*, tusschen de gem. *Bakel-en-Milheze* en *Maushees-en-Overloon*, midden in de heide.

LOEHUIS, b., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Oosterwolde*.

LOENDERSLOOT. Zie LOENERSLOOT.

LOENEN, kant., pr. *Utr.*, arr. *Utr.* Het bevat de gem. Loenen, Oud-en-Nieuw-Loosdrecht, Loenersloot-Oucoop-en-Ter-Aa, Vreeland, Nichtevecht, Abcoude - Baambrugge, Abcoude-Proostdij-en-Aasdom, Waverveen-en-Vinkeveen, Wilnis, Oudhuizen, Mijdrecht, Breukelen-St.-Pieter-Breukelen-Nijenrodes en Ruwiel-Nieuwer-Ter-Aa-en-Breukelerwaard, en telt 2336 h., met 14,800 inw., die van veeteelt, melkerij en landbouw bestaan.

LOENEN of LOENEN-AAN-DE-VECHT, in het lat. LONA TRAJECTINA, d., pr. *Utr.*, arr. en 4 u. N. W. ten W. van *Utr.*, kant. en postk. *Loenen*, gem. *Stichts-en-Kronenburgs-Loenen*, aan de Vecht, 52° 12' 35" N. B., 22° 41' 12" O. L. Men telt er 128 h. en 970 inw.

De 440 Herv. maken met de overige uit de gem. *Stichts-en-Kroonenburgs-Loenen* en die uit de heerl. *Mijnden*, burg. onder *Loosdrecht* behorende, eene gem. uit, van de klass. van *Amersfoort*, ring van *Tienhoven*, welke 840 ziel. telt. De kerk, heeft eenen dectigen toren. De 40 Ev. Luth. maken eene filiaal gem. van de gem. *Utr.* uit. De 340 R. K. behooren tot de stat. van *Slootdijk-Loenersloot*. De dorps. telt 190 leerl. Men heeft er een Dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*.

Kermis den 1. Dingsd. in Sept., Paardenmarkt Woensd. en Dond. vóór Palm-Zond. en den laatsten Woensd. in Augustus.

LOENEN, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Elst*, postk. *Nijmegen*, gem. *Loenen-en-Wolferen*. Zij bevat de buurs. Loenen, en telt 13 h., met 90 inw., die van landbouw bestaan, ook zijn er 1 kaasmakerij, 1 steenoven en 1 glasfabriek. De 70 Herv. behooren tot de gem. *Slijk-Ewijk*. De 20 R. K. tot de stat. van *Herveld*. De kinderen gaan te *Slijk-Ewijk* school.

De buurs. Loenen of Loinen, ook Loenen-op-de-Betuwe, ligt  $1\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Nijmegen*,  $1\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Elst*, aan den *Waal*dijk.

LOENEN, ook LOENEN-OP-DE-VELUWE, in het lat. LONA of LONA VELAVIENSIS, d., pr. *Geld.*, arr. en 4 u. N. van *Arnhem*, postk. *Arnhem* en *Apeldoorn*, kant. gem. en 2 u. Z. Z. O. van *Apeldoorn*. Men telt er 63 h. met 530 inw., en, met de buurs. *Zilven*, 118

h. en 890 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 7 papiermoulen.

De 620 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Arnhem*, ring van *Apeldoorn*. De kerk heeft eenen spitzen toren, doch geen orgel. De 260 R. K. maken eene stat. uit, welke tot het aartspr. van *Geld.* behoort, en 800 ziel. telt. De kerk aan den H. ANTONIUS toegewijd, heeft eenen fraaijen toren en een orgel. De dorps. telt 75 leerl. Ook is hier een gesticht, het *Liefdehuisje* genaamd, waarin lieden worden opgenomen, die anders gevaar loopen van aan de *Diakonie* te vervallen.

Kermis den 1e Woensdag in Oct. LOENEN (HET-HUIS-TE-), heerh., pr. *Geld.*, gem. *Loenen-en-Wolferen*.

LOENEN (POLDER-VAN-), p., pr. *Utr.*, gem. *Stichts-en-Kronenburgs-Loenen*; groot 625,2579 bund.

LOENEN (POLDER-VAN-), p., pr. *Geld.*, gem. *Loenen-en-Wolferen*.

LOENEN (STICHTS-), ook wel LOENEN-EN-NIEUWERSLUIS, streekl., pr. *Utr.*, bevattende het d. Loenen en het fort *Nieuwerluis*.

LOENEN (STICHTSCHE-POLDER-VAN-), p., pr. *Utr.*, gem. *Stichts-en-Kronenburgs-Loenen*; 218,4870 bund.

LOENEN (STICHTS-EN-KRONENBURGS-), gem., pr. *Utr.*, arr. *Utrecht*, kant. en postk. *Loenen* (4 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Loenen, de achans *Nieuwer-Sluis*, en eenige verstrooid liggende h., beslaat 1002,8940 bund. en telt 161 h., met ruim 1200 inw., die meest van landbouw bestaan.

De 700 Herv. en de 100 Evang. Luth. behooren kerk. te *Loenen*, en de 400 R. K. behooren tot de stat. van *Slootdijk-Lornerstoot*.

LOENEN-EN-WOLVEREN, gem. en heerl., pr. *Geld.*, distr. en arr. *Nijmegen*, kant. *Elst* (17 m. k., 10 s. d., 1 j. d. 1 afl.). Zij bestaat uit de heerl. *Loenen* en *Wolferen*; beslaat 335,4472 bund., en telt 16 h. met 120 inw., die meest bestaan van landbouw.

De 70 Herv. en de 40 R. K. behooren kerk. te *Herveld*, de kinderen gaan ged. te *Herveld*, ged. te *Slijk-Ewijk* ter school.

LOENEN-KRONENBURGS of KRONENBURGS-LOENEN, streek lands, pr. *Utr.* gem. *Stichts-en-Kronenburgs-Loenen*.

LOENENSCHBOSCH, bosch, pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*,  $\frac{1}{2}$  Z. van *Loenen*; groot ongeveer 110 bund.

LOENERSLOOT, LOENDERSLOOT of LOENERSLOOT, oudtijds LONARACA, geh.,

pr. *Utr.*, gem. *Loenersloot-Oucoop-en Ter-Aa*; met 36 h. en 310 inw.

LOENERSLOOT (HET-SLOT-TE), oud adell. h., pr. *Utr.*, gem. *Loenersloot-Oucoop-en-Ter-Aa*; bij de b. *Loenersloot*: met 90 bund. grond.

LOENERSLOOT - OUCOOP - EN - TER-AA, gem. en heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *Loenen*, hulpk. *Baambrugge* (4 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de geh., *Loenersloot*, *Oucoop* en *Ter-Aa*; beslaat 627,9825 bund., en telt 36 h., met 300 inw., die meest in landbouw hun bestaan vinden.

De 160 Herv. behooren ged. tot de gem. *Loenen*, ged. tot de gem. *Nieuwer-Ter-Aa*; de 15 Evang. Luth. tot de gem. van *Loenen*, en de 120 R. K. tot de stat. van *Snooldijk-Loenersloot*. De kinderen genieten onderwijs te *Loenen*, te *Vreeland* en te *Ruwiel*. (AA (TER-).

LOENERSLOOT - TER - AA. Zie LOENERVEEN of LOENDERVEEN, plas, pr. *Utr.*, gem. *de-Oude-en-Nieuwe-Loosdrecht*.

LOENERVEEN of LOENDERVEEN, geh. en plas, pr. *Utr.*, gem. *Oude-en-Nieuwe-Loosdrecht*, bij *Oude-Loosdrecht*.

LOENERVEEN of LOENENSCH-VEEN, weiland en bosch, pr. *Utr.*, gem. *Apeldoorn*, 20 min. N. O. van *Loenen*.

LOENGA, LOINGA of LOJINGEN, eertijds LUONGEN, d., pr. *Fr.*, arr. kant. en  $\frac{1}{2}$  u. N. N. O. van *Sneek*, gem. *Wymbrüsceradeel*. Men telt er 13 h. en 70 inw. en met het geh. *Pasveer* 16 h. en 100 inw., die meest van landbouw en veeteelt bestaan.

De 80 Herv. behooren tot de gem. *Scharnegoutum-en-Loënga*. Er is geen kerk, maar eene luiklok, hangende in houten gebinden. De 20 R. K. parochiëren te *Sneek*. De kinderen gaan school te *Scharnegoutum*.

LOEPIC. Zie LOPIK.

LOESWIJK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Mierlo*; met 28 h. en ruim 170 inw.

LOET(DE), ged. van het d. *Schagen*, pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; met 31 h. en 190 inw.

LOET (ACHTER-DE-), p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; met 43,4393 bund.

LOET (DE LAGE-), ged., van het d. *Schagen*, pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; met 2 h. en 14 inw.

LOETE, b., pr. *Z. H.*, gem. en 40 min. O. Z. O. van *Hazerswoude*; met 7 h. en 40 inw.

LOETE (DE), water, pr. *Z. H.*, dat bij de st. *Schoonhoven* uit de *Vliet*

voortkomt. en zich in twee takken verdeelt; welke genoegzaam even wijd van elkander naar het plasje de *Loete* loopen  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Berkoude*.

LOETERDIJK, p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; 4,3960 bund. LOETERMEER (HET), meer, pr. *Geld.*, bij *Nijmegen*.

LOEVENHOUT, plaats, pr. *Utr.*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Utrecht*.

LOEVESTEIN, ook LEUVENSTEIN en, zoo men beweert, eigenlijk LÖWENSTEIN (d. i. LEEUWENSTEIN), slot en fort, pr. *Geld.*, arr. en 6 u. Z. W. van *Tiel*, kant. en 3 u. W. van *Zalt-Bommel*, postk. *Heusden* en *Woudrichem*, met de vestingwerken 14 bund., welke grootendeels ingenomen zijn door het slot of kasteel, de Rijks gebouwen en drie particuliere huizen; met 30 inw.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, welke, met het garnizoen 70 ziel. telt, en hier eene kerk heeft, waarin de dienst om de maand door den Predikant van *Poederoyen* verrigt wordt. De R. K. militairen parochiëren te *Woudrichem*. Er is 1 school met 20 leerl. De militaire gebouwen zijn: het Artillerie- en Geniehuus; een oud Arsenaal, belendende een ouden ronden toren, dienende tot buskruidmagazijn; een Nieuw Arsenaal en onderscheidene blokken, voor kaserne, keukens, waschhuizen, enz.

LOGCHEM. } Zie LOÏCHEM.

LOGHEM. }

LOGHUIZEN of LOCHUIZEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Neede*; met 33 h. en ruim 220 inw.

LOGT, 2 geh., pr. *N. Br.*, een gem. *Veldhoven-en-Mereeldhoven*, 3 min. Z. van *Veldhoven*; met 9 h. en 70 inw. een gem. en 1 u. Z. O. van *Oisterwijk*; met 5 h. en 70 inw.

LOGTENBERG, dennenbosch, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Epe*; 20 bund. groot.

LOGTENBERG, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. N. O. van *Klundert*; met 9 h. en 60 inw.

LOGTENBURG. Zie LUCHTERBURG.

LOHUIZEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. N. W. van *Epe*; met 10 h. en 110 inw.

LOIFFARD, LOVERD, of DE LOOVAART, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Berticum-en-Middelrode*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Berticum*; met 27 h. en ruim 150 inw.

LOIJEND, LOOI-EIND of VLOEIEND, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Erp*; met 31 h. en 180 inw.

LOIJINGA. Zie LOÏNGA.

**LOIJVE-POLDER** of **LOO-IJVEPOLDER**, ook **LOWIJSEN- of LOUISEN-POLDER**, p., pr. *Zet.*, ged. gem. *Heinkenszand*, ged. gem. *Nisse*, ged. gem. *Overzande*.

**LOIL**, **LOEL** of **LOOL**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Didum*; met 101 h. en 680 inw. en een adell. h., met 28,2640 bund. grond.

**LOINE**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*, nabij *Wijp*; 45,7190 bund.

**LOINGA**. Zie *Loenga*.

**LOK (HET)**, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Havelle*; met 4 h. en 30 inw.

**LOK (HET)**, meerlje, pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Havelle*; 2 of 3 bund.

**LOKHORST**, herb., pr. *N. H.*, aan de *Weesperzijde*, gem. en 5 min. Z. O. ten Z. van *Amsterdam*.

**LOKHORST**, geh., pr. *Utr.*, gem. *Kockengen*; met 16 h. en 100 inw.

**LOKHORSTERLAND**. Zie *ENGE LAFD (OUD-EN-NIEUW.)*

**LOKHORSTPOLDER**, p., pr. *Utr.*, gem. *Kockengen*; groot 344,5144 bund.

**LOKKER (DE)**, poel in de heide pr. *N. Br.*

**LOKKERSGORS**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Klundert*; groot 95,8900 bund.

**LOKKERSPOLDER** of **LOCKERSPOLDER**, ged. polderl., pr. *N. Br.*, gem. *Klundert*; groot 61,5090 bund.

**LOKKERSPOLDER-DE-KETEN-ENDE-PLATEN**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Klundert*; groot 151,0615 bund.

**LOKVAART (DE)**, vaartje, pr. *Dr.*, hetwelk van de gem. Nijveveen afkomende, eerst onder den naam van *Boervaart*, langs het *Kolderveensche moer* en het *Nijveensche moer* loopt, en onder den naam van *LOKVAART* in de *Smildervaart* uitloopt.

**LOLLEBRUG**, h., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*, 15 min. Z. O. van *Schagen*.

**LOLLESTRAAT (DE)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 18 min. van *Oudenbosch*.

**LOLLUM**, ook wel **RUIGELOLLUM**, oudtijds **LOLLINGUM**, d., pr. *Fr.*, arr. en 3 u. N. W. van *Sneek*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Bolsward*, postk. *Bolsward*, *Harlingen*, gem. *Wonseradeel*. Men telt er 21 h. en 130 inw. en, met de b. *Barsum*, *Freollum*, *Groot-Rillaard* en *Klein Rillaard*, 35 h. en 210 inw.

De 160 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Harlingen*, ring van *Bolsward*, met eene kerk. De 5 Doopsgez. en de 4 R. K. behooren kerk. tot *Bolsward*.

**LOLLUM (LUTJE)** of **LUTKE-LOLLUM**, b., pr. *Fr.*, gem. en 20 min. W. van *Francker*; met 7 h. en 50 inw.

**LOMBARDIJEN**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Pernis-en-'s Graven-Ambacht*; groot 56,9460 bund.

**LOMBARDIJEN**, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Oost-en-West-IJsselmonde*,  $\frac{1}{2}$  u. van *IJsselmonde*; met 5 h. en 50 inw.

**LOMM** of **Lom**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Arcen-en-Velden*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Arcen*. met 37 h., 210 inw., en eene kleine kapel, met torentje.

**LOMMERLUST**, buit., pr. *N. H.*, in de *Haarlemmerhout*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. ten N. van *Heemstede*; 00420 bund.

**LOMMERLUST**, buit., pr. *Utr.*, gem. *Zeyst*.

**LOMMERRIJK**, buit., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. ten N. van *Heemstede*; groot 0,1305 bund.

**LONA**. Zie *LOENEN*.

**LONARANACA**. Zie *LOENERSLOOT*.

**LONA TRAJECTINA**, } Zie *LOENEN*.

**LONA-VELAVIENSIS**, }

**LONGERHOUW** of **LANGERHOVE**, d., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, kant. en  $\frac{1}{2}$  N u. N. W. van *Bolsward*, postk. *Bolsward* en *Harlingen*. Men telt er 10 h. en 90 inw., die meest in veeteelt hun bestaan vinden.

De 80 Herv. behooren tot de gem. *Longerhouw-en-Schettens*, welke hier eene kerk heeft, met stompen loren, doch zonder orgel. De 8 R. K. parochiëren te *Makkum*. De kinderen gaan school te *Schettens*.

**LONGERHOUW-EN-SCHETTENS**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Harlingen*, ring van *Makkum*; met 2 kerken, als: eene te *Longerhouw* en eene te *Schettens*, en 200 ziel.

**LONGROOM**, buit., pr. *Geld.*, gem., en 2 min. Z. van *Groenlo*; 0,7100 bund.

**LONINGHABERD**. Zie *LUNEBERD*.

**LONNEKER**, gem., pr. *Over.*, arr. *Alnelo*, kant. en postk. *Enschede* (9 m. k., 3 s. d. 2 j. d.). Zij bevat het d. *Lonneker* en *Usselo*, de buurs. *Eschmarkt*, *Boekulo*, *tut-beek*, *Usseler-Broekheurne*, *Twekelo*, *Geerdink-en-Helmik Zijt* en *Driene*; beslaat 15048,0000 bund., en telt 1229 h., met ruim 8000 inw., die meest van landbouw en weverijen van calicoets bestaan, er zijn 2 stoomspinnerijen, 1 fabriek van gekleurde manufacturen, 3 linnen- en katoenblekerijen, 1 bombazijnfabriek; 2 katoenspinnerijen; 1 stofweverij; 1 branderij; 2 biërbrouwerijen; 4 steen-en-pannenbakkerijen; 1 kettinggarensterkerij; 1 verfhoutolie- en pel- en 5 korenmolens.

De 5000 Herv. maken ged. de gem.



*Usselo* uit on behooren ged. tot de gem. *Enschede*. De 2500 R. K., maken eene stat. uit, van het aartspr. van *Tucnthe*, welke ongeveer 1300 ziel. tellt. De 7 Isr., behoort tot de bijk. te *Enschede*. Er zijn 8 scholen.

Het d. LONNEKER ligt 4½ u. Z. O. van *Almelo*, ¼ u. N. van *Enschede*. Men telt er 258 h. en 1550 inw.

De R. K. kerk. aan den H. JACOBUS toegewijd heeft eenen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 220 leerl.

LONNEKERBEEK (DE). Zie DRIENBERBEEK (DE).

LONNEKERBERG, heuvel, pr. *Over.*, gem. en ¼ u. N. van *Lonneker*.

LOO, 3 geh., pr. *N. Br.*, één gem. en 10 min. N. W. van *Hilvorenbeek*; met 20 h. en ruim 140 inw.; één gem. *Nistelrode*; met 34 h. en 200 inw. en één gem. *Uden*, wijk *Zandberg*; met 28 h. en 150 inw.

LOO, 2 buurs., pr. *Geld.*; één gem. en ½ u. N. van *Apeldoorn*; met 100 h., 640 inw. en eene school met 60 leerl. en één gem. en ½ u. O. N. O. van *Eibergen*, aan de Berkel; met 21 h. en 140 inw.

LOO, buit., pr. *Z. H.*, gem. en 1 u. N. W. van *Gorinchem*; groot 4, 1970 bund.

LOO, bouwv., pr. *Z. H.*, kant., gem. en 20 min. N. van *Voorburg*; 3, 3258 bund.

LOO, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Tietkersteradeel*, ¼ u. W. van *Ryperkerk*.

LOO 2 buurs., pr. *Over.*, een gem. en 20 min. O. van *Bathmen*; met 68 h. en 420 inw. en een gem. en ½ u. N. ten W. van *Wierden*; 31 h. en 200 inw.

LOO, geh., pr. *Limb.*, gem. *Helden*, ¼ u. van *Panningen*; 22 h. en 130 inw.

LOO (DE), ook HET Loo, geh., pr. *Dr.*, gem. en ¾ u. Z. van *Dulen*, en gem. en ¼ u. N. van *Koelvorden*; met 27 h., 154 inw. en 1 school met 30 leerl.

LOO (HET), uith. der gem. *Berg-Eyk*, pr. *N. Br.* Het bevat de geh. Voorste-Loo, het Middelste-Loo en het Achterste-Loo, de geh. Rund, Hongarijen en Aa, en daarin 76 h., 380 inw. en eene bijkerk van de par. *Berg-Eyk*.

LOO (HET), koninkl. luth., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. ten N. van *Apeldoorn*.

LOO (HET) of LOO, d., pr. *Geld.*, arr. en 1 u. Z. Z. O. van *Arnhem*, kant. en 1½ u. W. van *Zevenaar*, hulpk., gem. en ½ u. Z. W. van *Duiven*; met 30 h. en 240 inw., die van landbouw bestaan. Zij zijn bijna alle R. K. en maken eene stat. uit van het aartspr. van *Geld.* De kerk is aan den H. ANTONIUS toegewijd. De Herv. behooren tot de gem. van *Zevenaar*. Er is 1 school.

LOO (HET), geh., pr. *Geld.*, gem. en ¾ u. van *Oldebroek*; 12 h. en 100 inw.

LOO (HET), geh., pr. *Over.*, gem. en 1 u. W. van *Weerselo*; 6 h. en 30 inw.

LOO (HET). } BERG-EYK OP 't Loo.  
Zie } BODEKENLO.

LOO (HET ACHTERSTE HET MIDDELSTE en HET VOORSTE-), 3 geh., pr. *N. Br.*, gem. *Bergeyk*, in den uithoek *het Loo*; het eene met 12 h. en ruim 50 inw., het tweede met 37 h. en ruim 180 inw., en het derde met 15 h. en 80 inw.

LOO (FRIESCHE-). Zie VRIESCHE-LOO. (LOO ('s).

LOO ('SHEEREN-). Zie HEEREN-LOOBRINK. Zie BRINK (DEN).

LOOD (HET), p., pr. *N. H.*, gem. *Alkmaar*; groot 38,3310 bund.

LOODIEP, water, pr. *Dr.* Het ontstaat onder den naam van BROEKSTROOM, nabij *Meppen*, gem. *Zweelo*, en loopt in de Gracht van Koevorden.

LOODIJK (DE), weg, pr. *N. H.*, van 's Gravenland naar den Broekdijk.

LOOI of LOY, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. Z. O. van *Ottersum*; met 8 h. en 60 inw.

LOOI-EIND. Zie LOIJEND.

LOOIJERHEIDE of LOIJERHEIDE, 2 geh., pr. *Limb.*, het eene gem. en 20 min. van *Helden*; met 9 h. en 50 inw. het andere gem. en 1 u. Z. van *Ottersum*; met 9 h. en 60 inw.

LOOIJERSGOED, hofst., pr. *Geld.*, gem. *Ede*; groot 31 bund.

LOOK, buurs., pr. *Over.*, gem. en ½ u. van *Hollen*; met 64 h. en 370 inw.

LOOL. Zie LOIL.

LOO-LEE (DE), de GROOTE-LEE of de SCHIPVAART, water, pr. *Over*. Het ontstaat in de gem. *Weerselo*, en loopt te Almelo in de Hagen uit.

LOON of LOONDERMOLEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. Z. ten O. van *Waalre*; met 40 h., 280 inw. en eenen watermolen op den Dommel.

LOON, geh., pr. *Dr.*, gem. en ¾ u. N. O. van *Assen*; met 21 h. en 130 inw.

LOON (WEST-). Zie BESTLOON.

LOONDERDIEP. Zie } DUURSER-  
LOONERDIEP. Zie } DIEP.

LOONERGOOT (DE), riv. pr. *Over.*, hetwelk te *Wierde* in de Hollandergraven uitloopt.

LOON-OP-ZAND, gem. en heert., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Waalwijk*, postk. *Tilburg*, (3 m. k., 2 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. Loon-op-Zand en Kaatshuvel, mitsgaders de geh. Bernsche-Hoeve, Duiksche-Hoeve, Heikant, Esteling, Hoestelberg-

en-Achterste-hoeve, Horst, Vaart-en-Vaartkant, Hil-en-Baan, de Zandschel, Vaartsche-Heikant, Klokkenberg, het Land-van-Kleef, Loonschedijk, Loons-Hoekske, de Moer, Moleneind, Regtvaart, de Twee-Straatjes, Bestloon, Kraanven, Molenstraat; bestaaf 5220 bund., en telt 767 h., met 5240 inw., die bestaan van landbouw, veeteelt, wolspoelen, spinnen, maten-, manden-, schoenen-, muilen-, en zwavelstokken maken, welke laatsten, voornamelijk van den Kaatsheuvel, in groote menigte allerwege vervoerd worden. Er zijn 8 leerlooierijen, 1 windkoorn- en 2 oliemolens.

De 4600 R. K., maken de par. Loon-op-Zand-Straatkwartier en Loon-op-Zand-Vaartskwartier uit. De 400 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Heusden*, ring van 's *Grevelduin-Kapelle*. De kerk staat aan den Loonsche dijk. Er zijn 2 scholen.

Het d. Loon-op-Zand, ook wel Venloen of Veenloon, ligt 4 u. W. Z. W. van 's Hertogenbosch,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van Waalwijk,  $1\frac{1}{2}$  u. N. van Tilburg. Men telt er 92 h. en 700 inw., en met de geh. Klokkenberg, Moleneind, Molenstraat, Land-van-Kleef, Bestloon, Kraanven, Duiksche-Hoeve, Heikant en Moer, 253 h. en 1500 inw. De R. K. kerk, welke aan den H. JOHANNES den Doofer in zijne onthoofding is toegewijd, heeft eenen boogen en spitsen toren en een orgel. De dorps. telt 180 legrl.

Paarden- en beestenmarkten den 2 Mei, doch wanneer deze dag op eenen Zaterdag of Zondag invalt, alsdan Vrijdag te voren; en Maandag, na 7 Nov.

LOON-OP-ZAND (HET HUIS-TE-), kast., pr. *N. Br.*, gem. en Z. van *Loon-op-Zand*.

LOON-OP-ZAND-STRAATKWARTIER, het Z. ged. van de gem. *Loon-op-Zand*, pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Waalwijk*, bevattende het d. Loon-op-Zand en de kerk, daartoe behorende gehuchten.

LOON-OP-ZAND-VAARTSKWARTIER, het N. ged. van de gem. *Loon-op-Zand*, pr. *N. Br.*, kant. *Waalwijk*, bevattende het d. Kaatsheuvel en de kerk, daartoe behorende gehuchten.

LOONSCHEDIJK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*, bij Hooge-Zwaluwe.

LOONSCHE-DIJK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Loon-op-Zand*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Kaatsheuvel*; met 40 h. en 220 inw. en de Herv. kerk van Loon-op-Zand, met spits torentje doch zonder orgel.

LOONSCHE-DIJK of ZUID-HOLLANDSCHE-DIJK, dijk, pr. *N. Br.*, loopende van den IJkendijk, naar het hoogeland beneden Capelle.

LOONSCHE-HEIDE. Zie HEIKANT.

LOONSCHEWAARD, p., pr. *N. Br.*, gem. *Huisseling-en-Neer-Loon*; groot 149,3551 bund.

LOONS-HOEKSKE, meestal enkel HOEKSKE of HOEKJE genoemd, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Loon-op-Zand*, 5 min. van *Kaatsheuvel*; met 45 h. en 240 inw.

LOOP (DE), watertje, pr. *N. Br.* Het begint aan de kerk te Mierlo en ontlast zich bij Hooidonk in den *Dommet*.

LOOPENDE - DIEP (HET). Zie HUNSE (DE).

LOOPERS - KAPELLE, ook LOOPRIKS-KAPELLE of enkel KAPELLE, heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven*, reg. kant. en postk. *Zierikzee*, gem. *Duivendijke-Kluaskinderkerke-Brijdorpe-en-Looperskapelle*, 1 u. N. W. van *Duivendijke*; met 25 h. en 150 inw. allen Herv., en tot de gem. *Elkerzee* behorende.

LOOPGAAUW (GAT-VAN-), kil in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*, loopende van de Nieuwekil naar het Steurgat.

LOOPGRAVEN (DE), landen, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarden*, tusschen de Stadsbuitensingel en den Spanjaardsweg.

LOOPJE (HET), water, pr. *N. Br.*, dat bij het geh. *Overakker*, gem. *Mierlo*; ontspringt, en zich in de Mierle ontlaast.

LOOPVELD (GROOTE-), ook wel de KERKLAAN, doch in de wandeling de ROODE-LAAN, weg, pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, loopende van den Amstel naar het d. *Amstelveen*.

LOOPVELD (HET KLEINE-). Zie KALFJESLAAN.

LOOSBROEK, ook enkel BROEK, geh., pr. *N. Br.*, ged. gem. en 1 u. van *Dinther*, ged. gem. en 1 u. Z. W. van *Nistelrode*, ged. gem. en 2 u. Z. ten W. van *Heesch*; met 35 h. 260 inw., en eene school met 40 leerl.

LOOSCHE-BOSCH (HET) of DE LOOSCHE PLANTAGIE, bosch, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Apeldoorn*; 320 bund.

LOOSDIJK (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; 6.1000 bund.

LOOSDIEP, geh., pr. *Z. H.*, gem. en 18 min. van *Leerdam*; 15 h. en 80 inw.

LOOSDRECHT (DE NIEUWE-), vroeger ook wel de ZIJPE of SIEPERKERK, d. pr. *Utr.*, arr. en 2 $\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van *Utrecht*, kant., postk. en 1 $\frac{1}{2}$  O. Z. O. van *Loenen*, gem. de *Oude-en-de-Nieuwe-Loosdrecht*. Men telt

er 98 h. en ruim 760 inw., die bestaan van de melkerij, hooiteelt en bouwerij.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Amersfoort*, ring van *Tienhoven*. De kerk heeft eenen hoogen toren, maar geen orgel. De dorps. telt 120 leerl.

**LOOSDRECHT (DE OUDE-),** d., pr. *Utr.*, arr. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van *Utr.*, kant., postk. en l u. O. van *Loenen*. Men telt er 131 h. en 1190 inw., die van het baggeren van turf, het scheepmaken, de visscherij, den landbouw en de melkerij bestaan.

De Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Amersfoort*, ring van *Tienhoven*. De kerk heeft eenen toren. Er is een Weeshuis, tevens Armhuis. De dorps. telt 160 leerl.

Kermis den 2den Zond. in Oct.  
**LOOSDRECHT (OUD-EN-NIEUW-),** ook wel enkel **LOOSDRECHT** genoemd, gem., voorheen pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. en postk. *Loenen*, (4 m k., 2 s. d. 1 j. d.). Deze gem. bestaat uit de heerl. Oud-en-Nieuw-Loosdrecht en Mijnden, het geh. Loenerveen, en een ged. van de bed. Tienhoven-en-Breukelerveen; beslaat 2800 bund., telt 341 h. met 2780 inw., die van melkerij, hooiteelt, brouwerij en veenderij bestaan.

De 2500 Herv. maken ged. de gem. *Oud-Loosdrecht* en *Nieuw-Loosdrecht* uit, en behooren ged. tot de gem. *Loenen*. De 280 R. K., parochiëren te *Loenersloot*. Er bestaat ook eene gem. van Chr. Afges. De 7 Isr., behooren tot de rings. van *Hilversum*. Er zijn 2 scholen en een Dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*. Het Gemeentehuis staat op de kerkscheiding tusschen *Oud-Loosdrecht* en *Nieuw-Loosdrecht*.

**LOOSDRECHT (OUD-EN-NIEUW-),** heerl., pr. *Utr.* Zij bevat de d. de Oude-Loosdrecht en de Nieuwe-Loosdrecht, benevens de b. Oudoever.

De 1760 Herv., maken de gem. van *Oud-Loosdrecht* en *Nieuw-Loosdrecht* uit. Men telt er 160 R. K.

**LOOSDRECHTERBOSCH,** bosch, pr. *Utr.*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van Nieuw-Loosdrecht.

**LOOSDUINEN,** gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *'s Gravenhage*, kant. *Naaldwijk*, reg. kant. *Delft*, hulpk. van het postk. *'s Gravenhage*, (23 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Loosduinen en het geh. Eikenduinen; beslaat 3068,6392 bund., telt 262 h., met 1930 inw., die bestaan van warmoezierderij en landbouw. Er is 1 kooornmolen.

De 970 Herv. maken eene gem. uit,

van de klass. van *'s Gravenhage*, ring van *Voorburg*. De 930 R. K. maken eene stat. uit, van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Delfland*. De 21 Isr., behooren tot de rings. van *'s Gravenhage*. Er is eene school met 250 leerl.

Het d. Loosduinen, oudtijds *Losduyn*, *Lausduyn*, *Loosdunen*, *Loosdunen*, *Loosdun*, *Loosdunen*, *Liedune* of *Lugdunum*, ligt l u. Z. ten W. van *'s Gravenhage*,  $1\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Naaldwijk*. Men telt er 90 h. en 470 inw. De kerk heeft eenen toren en een fraai orgel. De R. K. kerk, aan *Onze Lieve Vrouw* toegewijd heeft een orgel doch geen toren. Er is een Oudemannen-, vrouwen- en Kinderen-Armhuis, waarin 10 gealimenterden der Diaconie onderhouden worden.

Kermis den 1 Zondag in Augustus.  
**LOOSDUINEN (HALF-).** Zie **HALF-LOOSDUINEN**.

**LOOSDUINSCH-VAART,** water, pr. *Z. H.*, hetwelk van *Loosduinen* naar *'s Gravenhage* loopt.

**LOOSEN,** LOOZEN of LOZEN, buit., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Gramsbergen*; met 9 h. en ruim 60 inw.

**LOOVAART (DE).** Zie **LOIFFART**.

**LOOVENDAAL,** LOVENDAAL of LEWENDAAL, heerenh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Venlo*, in den *Bantuin*; met 0,0093 bund. grond. (DER.

**LOVEN-POLDER.** ZIE **LOVEN-POL-LOOVEREN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Boarle-Nassau*; met 23 h., 150 in.

**LOOWAARD,** uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Duiven*, onder *Groessen*.

**LOOWARDT** of **LOOWERD**, adell. h. pr. *Geld.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. O. van *Zevenaar*, 10 min. Z. van het d. *Loo*.

**LOOY.** Zie **WELLERLOOY**.

**LOOZEBEEK (DE),** watertje, pr. *N. Br.* Het ontspringt Z. van *Wouwsche-Hil* en vereenigt zich met den *Bijster* om de *Enge-Beek* te vormen.

**LOPIK,** gem., pr. *Utr.*, arr. *Utr.* kant. *IJsselstein* (2 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de heerl. *Lopik*, en *Sevenhoven*; groot 2029,4897 bund., telt 168 h. met ruim 1200 inw., die meest van landbouw en koophandel bestaan. Er is een windkooornmolen.

De 730 Herv. behooren tot de gem. *Lopik* en *Lopikerkapel*. De 530 R. K. parochiëren te *IJsselstein* en te *Caubouw*. Er zijn 2 scholen.

**LOPIK,** heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, postk. *Schoonhoven* en *Utr.* Zij bevat de d. *Lopik* en *Lopikerkapel*.

De 500 Herv. maken met die van Cabauw, eene gem. uit. van de klass. van *Utr.*, ring van *IJsselstein*, welke hier eene kerk heeft zonder toren of orgel. De R. K. parochiëren te *Cabauw*. De dorps. telt 90 leerl.

Kermis in Augustus.

LOPIKERKAPEL, geh., pr. *Utr.*, gem. en 1½ u. O. van *Lopik*, postk. *Schoonhoven* en *Utr.*

De inw. maken, met die van Jaarsvelderkapel, eene Herv. gem. uit van de klass. van *Utr.*, ring van *IJsselstein*, welke 300 ziel. telt. De kerk is een kruisgebouw, met eenen spitsen toren, doch zonder orgel.

Kermis den 1sten Maandag in Sept.

LOPIKER-VOORWETERING, water, pr. *Utr.* en *Z. H.*, hetwelk niet ver van het Klaphek, onder *IJsselstein*, uit den *IJssel* voortkomt en zich te *Schoonhoven* in de Lek ontlast.

LOPIKERWAARD, bed., pr. *Utr.* en *Z. H.* Zij beslaat 11725 bund. en bevat de gem. Benschop, Cabauw, Honkoop, Jaarsveld, *IJsselstein*, *Lopik*, *Montfoort*, *Noord-Polsbroek*, *Zuid-Polsbroek*, *Willescop*, *Willige-Langerak* en *Zevender*, alsmede een ged. van de gem. *Haastrecht*. Men telt er 11000 inw., die bestaan van den landbouw, hennepsteelt, handel in kaas en hoepels. Er zijn eenige touwslagerijen, 5 windkorenmolens en 3 fabrieken van gemaakt koperwerk.

LOPPERSUM, kerk. ring, pr. *Gron.*, klass. van *Appingedam*; met de gem. *Loppersum*, *Wester-Emden*, *Garsthuizen*, 't *Zand*, de *Zeerijp*, *Leermens*, *Enum*, *Ooster-Wijtwert*, *Wirdum*, *Garrelsweer*, *Lellens* en *Stedum*; 12 kerken; 13 Predikanten en 5700 zielen.

LOPPERSUM, gem., pr. *Gron.*, arr. en kant. *Appingedam*, hulpk. van de postk. *Appingedam* en *Onderdendum* (7 m. k., 4 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. *Loppersum*, *Garrelsweer* en *Wirdum*, de geh. *Bovendijks*, *Eekwert*, *Enzelens*, *Hoexmeer*, de *Juist*, *Merum*, *Muda*, *Nienhuis* en *Stork*; beslaat 2726,6512 bund., en telt 331 h. met 2240 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 2 steenfabrieken, 4 kalkbrandrijen, 1 bierbrouwerij, 1 olie- en 2 pel- en korenmolens.

De 1670 Herv. maken de gem. *Loppersum*, *Wirdum* en *Garrelsweer* uit, de 200 Chr. Afges. de gem. van *Loppersum-en-Garrelsweer*. De 80 Doops. behooren tot *Leermens*; de 20 R. K.

tot *Appingedam*, en de 25 Isr. tot de bijkerk te *Stedum*. Er zijn 3 scholen.

Het d. *Loppersum* oudtijds *Loppeshem*, ligt 1½ u. W. ten N. van *Appingedam*. Men telt er 139 h. en 870 inw., en met de geh. *Hoexmeer*, *Bovendijks* of de *Loppersumerklap*, *Enzelens*, *Merum*, de *Stork*, de *Juist* en *Muda*, 218 h. en 1430 inw.

De 1000 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Appingedam*, ring van *Loppersum*. De kerk is een ruim kruisgebouw, met een schoon orgel en eenen stompn toren.

Jaar-, paarden- en beestenmarkten den eersten Maand. in Mei, en den derden Woensd. en Dond. in September. LOPPERSUM-EN-GARRELSWEER, kerk., gem. der Chr. Afges., pr. *Gron.*, met eene kerk te *Buitendijks* en 430 ziel. (VENDIJKS.

LOPPERSUMER-KLAP. Zie *BOLOPPERSUMER-UITERDIJKEN*, ook *ZREDIJKEN*, plaats, pr. *Gron.* gem. en *Z.* tegen *Loppersum*.

LOREINE-POLDER (DE), ged. van den p. *Beoster-Eede*, ged. in *België*, ged. pr. *Zeel.*, gem. *St. Kruis* en *Eede*.

LORREBUREN, b., pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, 10 min. O. van *Harich*; met 4 h. en ruim 20 inw.

LOSDORP, oudtijds *Lösdoorp*, ook *LESORP*, d. pr. *Gron.*, arr., kant. en 2 u. N. ten W. van *Appingedam*, gem. en 20 min. W. van *Bierum*. Men telt er 22 h. en 145 inw., die meest van landbouw bestaan.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Appingedam*, ring van *Delfzijl*. De kerk heeft toren en orgel. De dorps. telt 20 leerl.

LOSDORPSTER-UITERDIJK, een ged. van den *Uiterdijk* der *Vierburen*, pr. *Gron.*, gem. *Bierum*.

LOSECAATS-POLDER, ged. polderl., pr. *N. Br.*, gem. *Klundert* in den *Losecaatspolder-en-Buertkensgors*. LOSECAATSPOLDER-EN-BOERTKENSORS, p., pr. *N. Br.*, gem. *Klundert*; groot 86,4824 bund.

LOSSER, gem., pr. *Over.*, arr. *Almelo*, kant. en postk. *Oldenzaal* (8 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit de d. *Losser*, en *Lutte*, de huurs. *Losser*, de *Poppe*, *Punte*, *Beuningen* en *Berghuizen*; beslaat 11265 bund. en telt 752 h. met 4820 inw., die van landbouw en weverij bestaan. Er zijn 1 azijnfabriek, 1 korenmolen en 3 calicotsweverijen, overigens worden er bombazijn, marseilles, pilows enz. voor

fabrikkanten uit Enschede en Oldenzaal geweven.

De 4400 R. K. maken ged. de stat. van *Losser* en *Lutte* uit, en parochiëren ged. te *Denekamp* of te *Oldenzaal*. De 210 Herv., maken ged. de gem. van *Losser* uit, en behooren ged. tot de gem. van *Denekamp* en *Oldenzaal*. Er zijn twee scholen.

Het d. *Losser* ligt 6½ u. O. Z. O. van Almelo, 2 u. Z. O. van Oldenzaal, aan de Dinkel; telt 101 h. en 640 inw. en met de buurs. *Losser* 250 h. en 1600 inw.

De 1400 R. K. maken eene stat. uit, van het aartspr. *Twenthe*, welke door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend wordt. De kerk is aan *O. L. V. Geboorte* toegewijd. De 210 Herv., maken, met die van het d. *Lutte*, eene gem. uit, van de klass. van *Deventer* en ring van *Enschede*, welke 220 ziel. telt. De kerk, heeft een torentje en orgel.

*LOSSER*, buurs., pr. *Over.*, gem. *Losser*; met 149 h. en 950 inw.

*LOTBROEK (OVER)*. Zie *LODBROEK (OVER)*. (GRUPPEN.

*LOTTERGRUPPEL*. Zie *LUTTERLOTTUM*, d., pr. *Limb.*, arr. en 7 u. N. van *Roermond*, kant. en 2 u. O. Z. O. van *Hors*, postk. *Vento*, gem. en 1 u. N. ten O. van *Grubbenvorst*, digt aan de Maas met een veer. Men telt er 37 h. en 240 inw. en met de geh. *Holthuizen*, de *Wilder*, het *Opperdonk*, *Broekhuysenweg*, het *Hoogbroek* en de *Bleek*; 112 h. en 640 inw.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Horst*, welke door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De kerk, aan de H. *GEENTRUIDA* toegewijd, heeft eenen hoogen vierkanten toren en een orgel. Er is eene dorps. en een windkorenmolen. (GORZEN.

*LOTZE - GORZEN*. Zie *LAATSELOUISA-POLDER*, p., pr. *Z. H.*, gem. *Wieldrecht-met-Louisu-polder*. (DER.

*LOUISEN-POLDER*. Zie *LOUVE-POLLOUISEN-POLDER*, p., pr. *Zeel.*, gem. *Neuzen* en *Westdorpe*.

*LOUIZENBURG* of *LOUIZENBURG*, buit., pr. *Z. H.*, gem. en ½ u. N. ten O. van *'s Gravenhage*.

*LOUSMEER* of *LOUWMEER*, p., pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, en ½ u. W. van *Suaowoude*

*LOUTEN*, geh., pr. *Gron.*, gem. en ten W. tegen het d. *Utrum*, telt 6 h.

*LOUWDE*. Zie *LAUDE*. (en 40 inw.

*LOUW DE LEJES-POLDER*. Zie *MARIA-POLDER*.

*LOUWELAND*, of *LAUWELAND*, p.,

pr. *Z. H.*, gem. *Vlaardingen*; groot 16,1919 bund.

*LOUW-SIMONSWAARD*, ook wel *LAAUW-SIMONSWAARD*, p., pr. *Z. H.*, gem. *Niedrecht*; groot 80 bund.

*LOVEN*. Zie *Loo*

*LOVEN*, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. O. van *Tilburg*; met 48 h. 230 inw.

*LOVENDAAL*, geh., pr. *Limb.*, gem. en ¼ u. W. N. W. van *Grubbenvorst*; met 7 h. en 30 inw.

*LOVENEN*. Zie *LEUVENHEIM*.

*LOVENICH*. Zie *LEUVENUM*.

*LOVENPOLDER* of *LOOVENPOLDER*, p., pr. *Zeel.*, gem. *Hoek*; 647,0160 bund.

*LOVENSDIJK*, eertijds *LOVENSdonk*, meest *LUNSDIJK*, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. Z. van *Teteringen*; 5 h. en 30 inw.

*LOVENUMER-BEEK (DE)*. Zie *HIERDERBEEK*.

*LOVERD*. Zie *LOIFFART*.

*LOVEREN* of *LOVEN*, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. O. van *Westerhoven*; met 16 h. en ruim 50 inw.

*LOWYSEN-POLDER*. Zie *LOUVELOY*. Zie *WELLERLOOY*. (POLDER.

*LOYSDEN*. Zie *LEUSDEN*.

*LOYTE (DE)*, onbehuide heerd, pr. *Gron.*, gem. *Eenrum*.

*LOZEN*. Zie *LOOSEN*.

*LUBBINGE*, geh., pr. *Dr.*, gem. en ¼ u. N. van *Zuidwolde*; met 6 h. en ruim 40 inw.

*LUCASWOLDE*. Zie *LUKASWOLDE*.

*LUCHT (DE)*, boerd. en herb., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. W. van *Driel*; met 1,5624 bund.

*LUCHT (HET-HUIS-TER-)* of *HUIS-TER-LUGT*, boerd., pr. *N. H.*, gem. en 1¼ u. Z. W. van *Uithoorn*, aan de *Drecht*; groot 2,9860 bund.

*LUCHT (TER-)*. Zie *SCHOONERLUCHT*.

*LUCHTENBERG* of *LOCHTENBERG*, buit., pr. *N. Br.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*, in het geh. *Kauwelaar*; groot 210,0502 bund.

*LUCHTENBURG*, boerd., pr. *Gron.*, gem. en ¾ u. Z. O. van *Winsum*.

*LUDEWEER* of *LUDEWEER*, geh., pr. *Gron.*, gem. *TenBoer*. ¾ u. Z. van *Woltersum*; met 4 h. en 20 inw.

*LUDDINGWOLDE*, geh., pr. *Gron.*, gem. en ½ u. O. van de *Leek*.

*LUDINGAKERK*, geh., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, 10 min. Z. van *Midlum*; met 7 h. en ruim 50 inw.

*LUGDUM*.

*LUGDUNUM*. } Zie { *LEIDEN*.

*LUGODUNUM*. } } *LOOSDUINEN*.

*LUIDUM*, *LUYDUM* of *LURDUM*, geh., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, ¼ u. W. *Achtum*; met 2 h. en 12 inw.

**LUIJEN-AMBACHT.** Zie LUITEN-AMBACHT.

**LUIJENDIJK**, ook wel **BINNEN-LUIJENDIJK** genoemd, dijk, pr. *N.H.*, langs de st. Hoorn, van den Baadlandstoren tot aan den Uiterdijk loopende.

**LUIJENDIJK (DE NIEUWE-)** of **DE BUITEN-LUIJENDIJK**, dijk bij de stad *Hoorn*, loopende van tegenover het hoofd oostwaarts langs den Lujendijk.

**LUIKSGESTEL.** Zie **LUYKSGESTEL** (1).

**LUINE (HET HUIS-TER-)**, bouwwh., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, 1 u. N. van *Kollum*, aan het Dockumer-diep; 40,1000 bund.

**LUIR** of **LURE**, geh., pr. *Over.*, gem. en W. van *Zwolle*; met 3 h. en 20 inw.

**LUISEBORG.** } Zie **HAMRIK (HUIS-LUISEBOSCH)** } TER-).

**LUISTERKREEK (DE)**, water in *Zeel.*, in het eil. *Philipsland*.

**LUITEN-AMBACHT**, eigenlijk **HENDRIK-LUITEN-AMBACHT**, in de wandeling **LUIJEN-AMBACHT** geheeten, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 3 min. O. van *Raamsdonk*; 45 h. en 300 inw.

**LUITENDAAL**, boerd., pr. *N. Br.*, gem. *Heesbeen-Eethen-en-Genderen*, nabij *Genderen*.

**LUITHUISEN.** Zie **LEUTEL**.

**LUITHIKEMEER.** Zie **LUTKEMEER**.

**LUIWEGSLOOT (DE)** of **DE LUYWEGSLOOT**, water, pr. *N. H.*, dat van de *Wyzend* naar de *Naamsloot* loopt.

**LUIZENMARKT (DE)** p., pr. *Z. H.*, gem. *Voorhout*; groot 75 bund.

**LUKASWOLDE**, **LUCASWOLDE** of **LUKASWALDE**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Marum*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Noordwijk*; met 21 h. en 120 inw.

**LULA** of **LOULA**, veenkolonie, pr. *Gron.*, gem. *Hoogezand*, 20 min. Z. O. van *Windweer*, waarmede het uitmaakt het dorp of kerspel *Windweeren-Lula*. Men telt er 39 h. en 170 inw.

**LULL**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. O. van *Venray*; met 58 h. en 310 inw.

**LUMEN.** Zie **LIMMEN**.

**LUNENBURG**, ridderm. hofst. pr. *Utr.*, gem. *Over-en-Neder-Langbroek*, 5 min. Z. W. van *Neder-Langbroek*.

**LUNENHORST** of **LUNHORST**, boerd., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. W. van *Didam*; groot 50 bund.

**LUNEVEN (HET)**, kast., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. Z. W. van *Bozmeer*; groot 11,2008 bund.

**LUNIA** of **LUINIA**, landh., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Hallum*; met 45 bund.

**LUNJEBERD** of **LUNJEBERD**, in het oud *Fr. LONIGHABERD*, d., pr. *Fr.*, arr., kant en 1 u. N. van *Heerenveen*, gem. *Aengwirden*; met 109 h. en 600 inw., die van veenderij en landbouw bestaan.

De 520 *Herv.* behooren tot de gem. van *Tjalleberd-Lunjeberd-Gersloot-en-Terband*, de 40 *Doopsgez.* tot de gem. van *Tjalleberd*. De dorps. telt 130 leerl.

**LUNTEREN**, d., pr. *Geld.*, arr. en 5 u. N. W. van *Arnhem*, kant. en 2 $\frac{1}{2}$  u. N. van *Wageningen*, hulpk., gem. en 1 u. N. van *Ede*. Men telt er 132 h. en 710 inw., en met de buurs. *Meu-Lunteren*, de *Valk*, *Overwoud*, *Nederwoud* en de *Fliert*, 300 h. en ruhm 1900 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 4 na allen *Herv.*, maken eene gem. uit van de klass. van *Arnhem*, ring van *Wageningen*. De kerk heeft eenen spitsen toren en een orgel. De dorps. telt 80 leerl.

**LUNTEREN (NIEUW).** Zie **MEU-LUNTEREN**.

**LUNTERENBEEK** of **LUNTERSCHEBEEK**, beek, pr. *Geld.*, die in de buurs. *Wekrom*, onder *Otterloo*, ontstaat, en in de *Barneveldsche-Beek* valt.

**LUNTERSCHOEK**, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Stoppeldijk*; met 24 h., ruim 120 ziel. en eene meestoof.

**LURE.** Zie **LUIR**. (SINK-).

**LUSINK-BRINK** Zie **BRINK (LULURKEERS)**, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Raalle*; met 13 h. en 70 inw.

**LUSSENS.** Zie **LIOESSENS**.

**LUSTHORST**, boerd., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. O. van *Haren*, aan den *Eseer* of *Achterweg*; groot 20 bund.

**LUSTIGE-MAAR (DE)**, water, pr. *Gron.*, het vereenigt zich met de *Kleisloot* en ontlast zich in het *Damsterdiep*.

**LUSTRUST**, buit., pr. *Z. H.*, in de kom van de gem. *Koudekerk*.

**LUST-TOT-RUST**, thans **HOEKSTEEN**, buit., gem. en 1 u. N. N. O. van *Soeterwoude*; 1,0137 bund. groot.

**LUTERZIJL** en **LUTERMOLEN**, sluis en waterm., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Grafhorst*.

**LUTHAERT.** Zie **LICHTAARD**.

**LUTJEBOEREN**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Kloosterburen*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Hornhuizen*.

(1) Eveneens zocko men alle de woorden, elders *Lut* gespeld, welke hier niet gevonden worden, op *Lut* of wel op *Lu*.

**LUTJEBROEK**, oudtijds **LUTKEBROEK**, later **LUTKEBROEK** en **LUTJESBROEK**, d., pr. *N. H.*, arr. en 2 u. O. van *Hoorn*, kant. en 1½ u. W. van *Enkhuizen*, hulpk. *Grootebroek*, gem. *Grootebroek-en-Lutjebroek*, ½ u. W. van *Grootebroek*; met 112 h. en 600 inw., die meerendeels door de bouwerij, inzonderheid van tuin- en veldvruchten en van fijne zaden bestaan.

De 130 Herv. maken eene gem. uit welke tot de klass. van *Hoorn*, ring van *Enkhuizen*, behoort. De kerk, is een luchtig kruisgebouw, met eenen toren, doch zonder orgel. De 460 R. K. maken eene stat. uit van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *West-Friesland*.

**LUTJEBROEK**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Eenrum*, 10 min. Z. van *Wierhuizen*; met 8 h. en 50 inw.

**LUTJEBROEKERWIEL** (DE), of de *NIEUWE-WIEL*, meer, pr. *N. H.*, gem. *Grootebroek-en-Lutjebroek*, ½ u. N. van *Lutjebroek*.

**LUTJEBUREN**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*, 10 min. O. van *Holwierda*, aan den Eemsdijk; met 3 h. en 30 inw.

**LUTJEHUISKES**, b., pr. *Gron.*, gem. *Utrum*, bij *Vierhuizen*; met 3 h. en 16 inw.

**LUTJELAND**, boerd., gem. *Oldenhove*, ¼ u. W. van *Niebove*.

**LUTJELOO**, buurs., pr. *Gron.*, gem. en ¾ u. N. van *Wedde*, aan den *Laudijk*; met 12 h. en 130 inw.

**LUTJE-MAARSLAGT**. Zie **MAARSLAGT** (KLEIN-) (1).

**LUTJERIJP**, geh., pr. *Gron.*, gem. *'tZand*, onder *Leermens*.

**LUTJESWAARD**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hoornaar*; groot 169, 7326 bund.

**LUTJEWAL**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; met 3 h. en 30 inw.

**LUTJEWALDERWEG**, weg, pr. *N. H.*, van de *Snevert* naar *Haringhuizen* loopende.

**LUTJEWOUDE** of **LUTKEWOLDE**, geh., pr. *Gron.*, gem. en 1 u. N.W. van *Ten Boer*, kerk. tot *Bedum* behoorende; met 5 h. en 40 inw.

**LUTKEBROEK**. Zie **LUTJEBROEK**. **LUTKEBUREN**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, ¼ u. N.W. van *Marrum*.

**LUTKEBUREN**, straat of groep huizen van het d. *Wynaldum*, pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*.

**LUTKEGAST**, thans meestal **LUTJEGAST**, vroeger **LUTTICKEGAST** en nog vroeger **MINORS-GAST**, d., pr. *Gron.*, arr. en 4 u. W. ten N. van *Gron.*, kant. en 2 u. W. ten Z. van *Zuidhorn*, hulpk., gem. en ¾ u. N. ten W. van *Grootelegast*. Men telt er 81 h. en 400 inw., en met de geh. *Eiberburen*, de *Wieren* en ged. van de *Westerhorn* en het *Westerzand*; 97 h. en 500 inw., die bestaan van landbouw.

De inw. bijna allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Gron.*, ring van *Grootelegast*. De kerk heeft eenen stompen toren en een orgel. De dorps. telt 75 leerl.

**LUTKEGEEST**. Zie **KLEINEGEEST**.

**LUTKELAARD** of **LUTKELEEN**, gewoonlijk **LYTSE-LEU**, b., pr. *Fr.*, W. van *Hiare*; met 4 h. en 20 inw.

**LUTKEMEER**, oudtijds **LUITTICKE-MEER**, meer, pr. *N. H.*, gem. *Sloterdijk-Osdorp-en-de-Vrijegeer*. N. O. van het *Haarlemmermeer*.

**LUTKEN-ENDE**, b., van het d. *Gasselte*, pr. *Dr.*

**LUTKEPOST** of **LUTJEPPOST**, b., pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen*, 10 min. Z. van *Buitenpost*; met 3 h. en 20 inw.

**LUTKEWAE**, meertje, pr. *Fr.* gem. *Tietjerksteradeel*, N. W. van het *Bergumermeer*.

**LUTKEWIER**, b., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, nabij *Nijaxier*.

**LUTKEWIERUM** of **LUTTEWIERUM**, d., pr. *Fr.*, arr. en 1½ u. N. van *Sneek*, kant. en 2½ u. O. ten N. van *Bolsward*, postk. *Sneek*, gem. *Hennaarderadeel*. Men telt er 12 h. en 110 inw. en met de b. *Rien*, *Molma*, *Kneppelen* en *Groote-Wierum* 63 h. en 490 inw., die van boerderij en handel in boter en kaas bestaan. De 320 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Sneek*. De kerk heeft een orgel en eenen stompen toren. De *Doopsgez.* behooren tot de gem. van *Kronwul*. De R. K. parochiëren te *Roodhuis* onder *Oosterend*. De dorps. telt 50 leerl.

**LUTKEWOLDE**. Zie **AUGSBUUR**.

**LUTKEWOUDE**. Zie **LUTJEWOUDE**.

**LUTKEWOUDE-EN-KOLLUMER-ZWAAG**. Zie **AUGSBUUR-EN-KOLLUMER-ZWAAG**.

**LUTTAVERT**. Zie **LICHTAARD**.

**LUTTE**, d., pr. *Over.*, 4½ u. O. ten Z. van *Almelo*, kant. postk. en 1 u. N. O. van *Oldenzaal*, gem. en 1½ u. N. ten

(1) Evencens» zoeko men de met **LUTJE** of **LUTKE** beginnende namen, welke hier niet gevonden worden op de woorden van onderscheiding.

W. van *Losser*; met 276 h. en 1710 inw. die van landbouw en weverij bestaan.

De inw., op 20 na allen R. K., maken eene stat. uit, van het aartspr. van *Twenthe*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De kerk, aan den H. PLECHELMUS toegewijd, heeft torentje en orgel. De 20 Herv. behooren kerk. te *Losser*. De dorps. telt 170 leerl.

LUTTEKEBROEK. Zie LUTJEBROEK.

LUTTELEINDE, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Schijndel*; met 144 h. en ruim 870 inw.

LUTTEN, d., pr. *Over.*, arr. en 11 u. N. O. van *Deventer*, kant. en 3 u. O. van *Ommen*, gem. *Ambt-Hardenberg*, lu. N. van *Heemse*; met 28 h. en 200 inw.

De R.K. maken, met die van eenige buurs., eene stat. uit van het aartspr. *Zalland - Drenthe - en - Groningen*, welke 700 ziel. telt. De kerk aan den H. ALPHONSUS LIGUORIE toegewijd, heeft een houten torentje doch geen orgel. De Herv. maken, met eenigen uit den omtrek, eene gem. uit van de klass. van *Zwolle*, ring van *Ommen*, welke hier 1 kerk heeft. Er is 1 school met 70 leerl.

LUTTENBERG, buurs. en havez., pr. *Over.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. O. van *Raalte*; met 67 h. en 390 inw.

De R. K., maken, met die van eenige buurs. uit den omtrek eene stat. uit, van het aartspr. van *Zalland-en-Drenthe*, welke 650 ziel. telt. De kerk, aan den H. CORNELIS toegewijd, heeft toren en orgel. Er is eene school, met 190 leerl.

LUTTENBERG(DE), berg, pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. N. O. van *Raalte*.

LUTTERGRUPE of LOTTERGRUPEL, scheidingsgrup. tusschen de pr. *Over.* en *Dr.*, nabij het d. *Lutten*.

LUTTERHOOFDWIJK, kan., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Hardenbergh*, loopende uit de Dedemsvaart, door het geh. *Slagharen*.

LUTTERRADE, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N.W. van *Geleen*; met 157 h. en 680 inw.

LUTTERBEEK (DE), water, pr. *Over.*, het ontstaat uit de veenen van het geh. *Lutten*, onder *Ambt-Hardenbergh*, en loopt naar den *Bruinenberg*.

LUTTERSTEEG (DE), waterkeering, pr. *N. Br.*, gem. *Lithoijen*.

LUTTERVELDEN (DE), pold., pr. *N. Br.*, gem. *Lithoijen*; 44,0368 bund.

LUTTICKEGAST. Zie LUTKEGAST.

LUTTIKHOEFSHUIZEN. Zie OOSTHUIZEN.

LUUR, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. Z. van *Steenderen*, aan den IJssel; met 12 h. en 90 inw.

LUXEMBURG en KLEIN-LUXEMBURG, 2 hofst., pr. *Utr.*, gem. *Maarsse*. LUXTERHORN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*,  $\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van *Langezwaag*; met 15 h. en 70 inw.

LUXTERTIENJE, geh., pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*,  $1\frac{1}{2}$  u. N. W. ten N. van *Langezwaag*; met 3 h. en 10 inw.

LUXTERTIENJE (DE), water, pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, van het *Lange-Rek* naar de *Wijde-Wispel* loopende.

LUXWOLDE, geh., pr. *Fr.*, ged. gem. *Opsterland*, en 1 u. N. W. van *Langezwaag*, met 21 h. en 160 inw.

LUYDUM. Zie LUIDUM (1).

LUYKSGESTEL, gem., pr. *N. B.*, arr., kant. en postk. *Eindhoven*, (21 m. k., 5 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Luyksgestel*, de geh. *Bosch*, *Reyd* en *Sengelsbroek*; beslaat 2237 bund, en telt 144 h., met 790 inw., die meest bestaan van landbouw, en handel in menschenbaar en koperwaren.

De inw., op 2 na alle R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *'s Herlogensbosch*, dek. *Eindhoven*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De 2 Herv. behooren tot de gem. van *Bergeyk - en - Riethoven*. Er is een school met 100 leerl.

Het dorp LUYKSGESTEL ook wel GESTEL-BIJ-EINDHOVEN, ligt 4 u. Z. W. van *Eindhoven*. De kerk is aan den H. MARTINUS toegewijd.

LUYSSEL of LIESSEL, g.-h., pr. *N. Br.*, gem. en 50 min. van *Boxtel*; met Roond 38 h. en 240 inw.

LUYNEN, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, W. van *Tietjerk*. LUYWECHSLOOT (DE.). Zie LUYWECHSLOOT (DE.).

LUYZENBURG, water of poeltje, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, W. van de *Hommerts*.

LYCKLAMA of LYKLAMA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Makkinga*.

LYCKLAMA, heerenh., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, 5 min. Z. van *Oldeberkoop*; met 40 bund.

LYCKLAMA-BOSCH of LYKLAMA-BOSCH, landg., pr. *Fr.*, gem. *Gausterland*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Nijemirdum*.

(1) Eveneens zoeken men alle woorden elders LUY gespeld, welke hier niet gevonden worden op LUT of LUT.



LYCKLAMA-HUIS. Zie ANDRINGA.  
 LYCKLAMA-STINS of LYKLAMA-STINS, hoerenh., pr. Fr., gem. *Stellingwerf-Westeynde*, 10 min. O. van *Wolvega*; met 6,2040 bund. grond  
 LYCKLAMA-VAART, vaart, pr. Fr., gem. *Stellingwerf-Westeynde*, van Nijeholtpade naar de Tjonger loopende.  
 LYNDENSTEIN, landg., pr. Fr., gem. *Opsterland*, te *Beetsterwaag*.  
 LYNDINIÄ. Zie LIENDEN.  
 LYONS, LIONS of LYONS, d., pr. Fr., arr. en 2 u. Z. W. van *Leeuwarden*, kant. en 2 u. N. W. van *Rauwerd*, reg.

kant. en postk. *Leeuwarden*, gem. *Baarderadeel*. Men telt er 8 h. en 50 inw., die meest van veeteelt bestaan.  
 De 30 Herv. behooren tot de gem. van *Hylaard-Lyons-en-Huins*. De kerk heeft eenen stompen toren, doch geen orgel. De 10 R. K. par. te *Dronrijp*. De kinderen gaan school te *Hylaard*.  
 LYTSE-LEU. } Zie LUTKELAARD.  
 LYTSE-LEUE. }  
 LYTSHUIZEN, geh., pr. Fr., gem. *Wymbritseradeel*, 10 min. N. van *Heeg*; met 8 h. en 10 inw.

## M.

MAAGDENBERG, b., pr. *Zeel.*, gem. *Oostburg*; met 4 h. en 30 inw.  
 MAAGDS-POLDER, bij verbastering meestal MAAGS-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Krabbenrijke-en-Nieuwlande*; groot 62,0273 bund.  
 MAAGD-VAN-GENT (DE), geh., ged. pr. *Zeel.*, gem. en ruim 1½ u. Z. O. van *Izendijke*, ged. in België. Het Nederl. ged. bevat 4 h. en 25 inw.  
 MAALJERSLOOT (DE), water, pr. N. H., van de Zomersloot naar de Burggracht loopende.  
 MAALBERGEN (GROOT - EN - KLEIN-), geh., pr. N. Br., gem. *Zundert-en-Wernhout*, ½ u. Z. van Groot-Zundert; met 26 h. en 160 inw., uit 2 b. Groot-Maalbergen en Klein-Maalbergen bestaande.  
 MAALBROEK, geh., pr. *Limb.*, gem. en ½ u. O. van *Mausniel*; met 17 h. en 60 inw.  
 MAALSLUIS, sluis, pr. *Utr.*, gem. en 20 min. O. van *Jaarsveld*, in den Lekdijk.  
 MAALSTEDE, b., pr. *Zeel.*, gem. *Kappelle-Biezektige-en-Eversdijk*, even ten N. O. van het d. *Kappelle*; met 15 h. en ongeveer 90 inw.  
 MAALWATER (HET-), p., pr. N. H., gem. *Heilo-en-Oesdom*; 84,1290 bund.  
 MAANBUREN. Zie MONEBUREN.  
 MAANDAGSCHE-WETERING, water, pr. Z. H., dat onder *Noordwijkerhout* begin neemt, en ter hoogte van Katwijk-buiten, in het Kanaal-van-Katwijk uitloopt.  
 MAANEN of MANEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. Z. W. van *Ede*; met 51 h. en ruim 300 inw.

MAANENSCH-VEENEN, veeogr., pr. *Geld.*, gem. *Ede*, in de buurs. *Maanen*.  
 MAANERPAD, weg, pr. *Geld.*, gem. *Ede*, in de buurs. *Maanen*.  
 MAANHUIZEN. Zie EMMELOORD.  
 MAAR, geh., pr. *Limb.*, gem. *Klimmen*, met Straat, 24 h. en 120 inw.  
 MAAR (DE), haventje, pr. N. H., gem. *Heemskerk*.  
 MAAR (TER), geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. O. Z. O. van *Margraten*; met 51 h. en 310 inw.  
 MAARE. Zie MAIRE.  
 MAAREN. Zie MAREN (1).  
 MAARHEESHUT, h., pr. *Limb.*, gem. *Weert*, halfweg *Weert* en *Maarheeze*.  
 MAARHEEZE, gem., pr. N. Br., arr. *Eindhoven*, kant. *Asten*, reg. kant. *Helmond*, postk. *Eindhoven* en *Weert* (30 m. k., 4 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Maarheeze* benevens de geh. *Heugten*, het *Laar*, *Oudenboom* en *Vogelberg*; beslaat 3313 bund., en telt 121 h., met 660 inw., die meest bestaan van landbouw; terwijl eenige te *Haarlem* en elders op de bleekerijen gaan werken. Er is eene bierbrouwerij. De inw., op 8 na alle R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Helmond*. De 8 Herv. behooren tot de gem. van *Budel*. Er is eene school met 60 leerl.  
 Het d. *Maarheeze* of *Maarhees*, ook wel *Maashees*, volgens sommigen eigenlijk *Moerhees* of *Moerheze*, oudtijds *Marresca*, ligt 4½ u. Z. van *Eindhoven*, 4 u. Z. ten W. van *Asten*. De

(1) Eveneens zoeken men de overige woorden, met MAA beginnende, welke hier niet gevonden worden, op MA of MAF.

kerk aan de H. GEERTRUIDA gewijd, heeft eenen naaldtoren, dochgeenorgel.

Kermis den eersten Zondag in Julij.

MAARHESCHE-AA, riv., pr. *N.Br.*

MAARHUIS, boerd., pr. *Gron.*, 10 min. Z. Z. O. van *Godlinze*; groot 55,1340 bund.

MAARHUIZEN, oudtijds MARRAHUIZEN, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Winsum*; met 17 h. en 150 inw.

MAARKEN (KORTE-EN-LANGE), 2 p., pr. *Zeel.*, gem. 's *Gravenpolder-St.-Jans-polder-en-Oost-en-Middel-Zwake*; de eerste 1,8610 bund., de tweede 5,6020 bund. groot.

MAARLAND of MEERLAND, p., pr. *Zeel.*, gem. *Dreischer*; 9,3490 bund.

MAARMEER of MARE, p., pr. *N. H.*, gem. *Koedijk-en-Huiswaard*; groot 20,2915 bund.

MAARN, gem., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Rhenen*, postk. *Amersfoort* (7 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Deze gem., welke onder den naam MAARN-EN-MAARSBERGEN eene heerl. uitmaakt, bevat de geh. Maarn en Maarsbergen; beslaat 2515,9814 bund., telt 66 h., met 590 inw., die van landbouw, melkerij en veeteelt bestaan.

De inw., op 2 na, allen Herv., behooren tot de gem. *Doorn*; de 2 Ev. Luth., tot de gem. *Amersfoort*, de kinderen ontvangen onderwijs te *Doorn* of te *Woudenberg*.

Het geb. Maarn of de Maren ligt  $2\frac{1}{2}$  u. Z. van *Amersfoort*, 4 u. N. W. van *Rhenen*, en telt 32 h. en 190 inw. Het gemeentehuis is op debuit. *Plattenburg*.

MAARNF. Zie MAREN (DE).

MAARSBERGEN, geh. en kast., pr. *Utr.* gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Maarn*; het geh. met 34 h., 260 inw. en het kast. met 1349,3301 bund. grond.

MAARSCHALKER-WAARD, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Utrecht*, gem. *Oudcuiven*; en telt 4 h. en 30 inw., die bestaan van landbouw.

De 20 Herv. behooren tot de gem. van *Utr.*, de 10 R. K. tot de stat. van *Utr.*, waar de kinderen ook school gaan.

MAARSCH-BROEK, MAARSBRÖEK of het PAGEDIEP, water, pr. *Gron.*, gem. en ten Z. van *Onstwedde*. het komt uit de veenlanden van 't Huis-ter-Maarsch, en ontlast zich bij *Onstwedde* in de *Mussel-Aa*.

MAARSLAGT (GROOT- en KLEIN), geh., pr. *Gron.*, gem. *Leens*, bij *Mensingeweer*; het eene met 14 h. en 90 inw.; het andere met 8 h. en 30 inw.

MAARSLOOT (DE), water, pr. *N. H.*,

dat gedeelte van *de Heem*, hetwelk van de *Neksloot* naar de *Dije* loopt.

MAARSSSEN, kant., pr. *Utr.*, arr.

*Utr.* Het bestaat uit de gem.: *Maars- sen*, *Achttienhoven*, *Gerverskop*, 's *Graveslot*, *Haarzuilens*, *Harmelen*, *Kamerik-en-de-Houtdijken*, *Kamerik-Mijzijde*, *Kockengen*, *Maarssebroek*, *Maarsseveen*, *Maartensdijk*, *Laag-Nieuwkoop*, *Portengen-Noordeinde*, *Teckop*, *Tienhoven*, *Vleuten*, *Westbroek*, *Zegveld* en *Zuilen*; beslaat 18,937 bund. en telt 1984 h. met 12200 inw., die meest in landbouw bestaan.

MAARSSSEN, gem. en heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *Maarsse*, postk. *Loenen* en *Utr.* (5 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Maarsse* en den *Neermaatspolder*; beslaat 363,9224 bund. en telt 330 h. met 1579 inw. die meest bestaan van landbouw, handelen fabrikwezen. Er zijn 1 kunstwijn-azijn-, 1 tēpjt-, en 1 rijtuigfabrik en 2 steen- en pannenbakkerijen.

De 930 Herv. maken met die van *Nieuw-Maarsseveen* en *Maarssebroek* eene gem. uit van de klass. en ring van *Utr.*, en telt 1360 ziel. De 12 *Evang. Luth.*, en de 9 *Dooptg.* behooren kerk. te *Utr.*, en de 16 *Herst. Evang. Luth.* te *Amsterdam*. De 660 R. K. maken met die van de burg. gem. *Maarssebroek* en *Maarsseveen*, eene stat. uit van het aartspr. van *Utr.*, welke door eenen *Pastoor* en eenen *Kapellaan* bediend wordt en 1500 zielen. De 60 *Isr.* maken met die uit de burgerl. gem. *Kockengen* en *Mijrecht*, eene rings. uit, welke tot het synag. res- sort van *Utr.* behoort. Er zijn 2 scholen.

Het d. *Maarsse* of *Maarsse* oudtijds *Marsna*, *Marsua*, *Maarsche* of *Meersche* geheeten, ligt 2 u. N. W. van *Utr.* Men telt er 235 h. en 1130 inw. De kerk heeft eenen la- gen toren, en een fraai orgel.

De R. K. kerk, aan den H. PANCRATIUS toegewijd heeft een fraai or- gel. Er is met *Nieuw-Maarsseveen*, een dep. der *Maats. Tot Nut van 't Algemeen*, en eene bank van leening. Kermis den 4 September.

MAARSSSEN (KAS-TEEL VAN-). } Zie MEER

MAARSSSEN (SLOT-). } (HUIS-TER).

MAARSSSEN BROEK, gem. heerl., en p., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. en hulpk. *Maarsse* (5 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Deze gem. bevat het geh. *Maarssebroek*, en eenige verstrooid liggende h., beslaat 480,4664 bund. en telt 22 h., met 130 inw., die bestaan van landbouw.

De inw., voor het grootste ged. R. K., behooren kerk. te *Maarssen*, waar de kinderen ter school gaan.

Het geh. *MAARSENBOEK* ligt 2 u. N. W. van Utrecht,  $\frac{1}{2}$  u. W. van Maarssen.

*MAARSENSCHE-VAART*, vaart, pr. *Utr.*, welke zich in de Weere ontlast.

*MAARSEVEEN*, gem. en heerl. pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. en hulpk. *Maarssen* (5 m. k., 13 s. d., 1 j. d.). Zij wordt verdeeld in de afd. *Nieuw-Maarssveen* en *Oud-Maarssveen*; beslaat 960,3581 bund., en telt 212 h. met 1200 inw., welke van landbouw, veeleelt en veenderijen bestaan.

De 700 Herv. behooren ged. tot de gem. *Maarssen*, ged. tot de gem. *Tienhoven*. De 20 Evang. Luth., de enkele Doopsgez. en de eenige Remonstrant behooren kerk. te *Utr.* en de 370 R. K. te *Maarssen*. De 45 Isr. hebben hier eene bijk. van de rings. van *Maarssen*. Er zijn 1 kost- en dagschool met 20 leerl. en eene gen. voor behoeftige kraamvrouwen.

*MAARSEVEEN(BINNENPOLDER-VAN-)*, p., pr. *Utr.*, gem. *Maarssveen*; groot 155,0480 bund.

*MAARSEVEEN (NIEUW-)*, afd., van de gem. *Maarssveen*, pr. *Utr.* arr. *Utr.*, kant. en hulpk. *Maarssen*. Zij bevat het d. *Nieuw-Maarssveen*; beslaat 158,2224 bund., en telt 136 h. met 700 inw., die van landbouw, nering en bedrijven bestaan.

Het d. *Nieuw-Maarssveen* ligt  $1\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Utr.*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Maarssen*.

De 350 Herv., zoowel als de 300 R. K., gaan te *Maarssen* ter kerk. De 60 Isr. hebben er 1 bijkerk. Ook zijn er 1 gemeenteh. en, met *Maarssen*, een dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*; 1 Fransche kost- en dags. met 20 leerl.; de overige kinderen gaan te *Maarssen* ter school. Kermis den 3 Dingsd. in September.

*MAARSEVEEN (OUD-)*, afd. van de gem. *Maarssveen*, pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. en hulpk. *Maarssen*. Zij bevat het d. *Oud-Maarssveen*, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 572,6873 bund., en telt 76 h. en 500 inw., die meest van de veenderijen en veeleelt bestaan.

De ruim 400 Herv. gaan te *Tienhoven*, en de ruim 80 R. K. gaan te *Maarssen* ter kerk; de kinderen bezoeken de dorps. te *Tienhoven*.

Het d. *Oud-Maarssveen*, ligt 1 u. N. van Utrecht,  $\frac{3}{4}$  u. O. van *Maarssen*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Nieuw-Maarssveen*, en heeft met *Tienhoven*, Breu-

kelerveen en *Westbroek* een Dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*.

*MAARSEVEEN (POLDER-VAN-)*, p., pr. *Utr.*, gem. *Maarssveen*, zijnde de afd. *Oud-Maarssveen*.

*MAARSEVEENSCH-VAART-DIJK (DE)*, rijweg, met eene vaart daar naast, pr. *Utr.*, gem. *Maarssveen*, loopende van *Nieuw-Maarssveen*, naar *Oud-Maarssveen*.

*MAARTEN (ST.)*, d., pr. *N. H.*, arr. en 3 u. N. van *Alkmaar*, kant., postk. en 1 u. W. Z. W. van *Schagen*, gem. *St. Maarten Eenigenburg-en-Valkoog*, 1 u. W. van *Eenigenburg*, tegen den *Zijperdijk*. Het telt 46 h. en 250 inw., en met de geh. *Stroet*, *Rijp* en *Dijkstaal*, 75 h. en 400 inw., die van landbouw en veeleelt bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. van *St. Maarten-en-Valkoog*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De R. K. behooren tot de stat. van *de Zijpe*. De dorps. telt 50 leerl.

*MAARTEN (ST.)*, p., pr. *N. H.*, gem. *St. Maarten-Eenigenburg-en-Valkoog*.

*MAARTEN-EENIGENBURG-EN-VALKOOG (ST.)*, gem., pr. *N. H.*, arr. *Alkmaar*, kant. en postk. *Schagen* (12 m. k., 9 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. *St. Maarten*, *Eenigenburg* en *Valkoog*, benevens de geh. *Stroet de Rijp*, *Dijkstaal*, *Groeneveld* en *Westerend*; beslaat 1418,7322 bund., en telt 148 h., met 870 inw., die van landbouw, veeleelt, boter- en kaasmakerij bestaan. Ook is er eene werverij.

De 670 Herv., maken ged. de gem. *St. Maarten-en-Valkoog* uit en behooren ged. tot de gem. *Zuid-Zijpe-en-Eenigenburg*. De 200 R. K., parochiëren ged. te *Haringcarspel*, ged. te *Schagen* en ged. te *Zijpe*. Er zijn 3 scholen.

*MAARTEN-EN-VALKOOG (ST.)*, kerk. gem., pr. *N. H.*, klass. van *Alkmaar*, ring van *Zijpe*; met 2 kerken, 1 te *St. Maarten* en 1 te *Valkoog*, en 250 ziel.

*MAARTENSBRUG (ST.)*, d., pr. *N. H.*, arr. en 3 u. N. van *Alkmaar*, kant. en 1 u. W. ten Z. van *Schagen*, postk. *Alkmaar*, gem. *Zijpe-en-Hazepolder*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Schagerbrug*. Men telt er 41 h. en 290 inw.

De Herv. behooren tot de gem. *Zuid-zijpe-en-Eenigenburg*, welke hier eene kerk heeft met houten toren, doch zonder orgel; de R. K. tot de stat. *de Zijpe*. Er is 1 school met 100 leerl.

Kermis den eersten Zondag in Oct. *MAARTENSDIJK* vroeger *OOSTVEEN* *CUW SUIS*, gem., pr. *Utr.*, arr. *Utr.* kant.

**Maarssen**, hulpk. *Hilversum* en *Utr.* (5 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. Maartensdijk en Blauwkapel, de geh. Achterwetering, de Groenekan, de Nieuwe-Wetering, de Biltstraat en het Zwarte-Water; beslaat 3141,9675 bund., ea telt 260 h., met 1500 inw., die van veeteelt en landbouw bestaan.

De 1200 Herv. maken de gem. *Maartensdijk* en *Blaauwkapel*, welke in deze burg. gem. ieder eene kerk hebben. De 12 Evang. Luth. en de 300 R. K. behooren kerk. te *Utrecht*.

Het d. Maartensdijk ligt 1½ u. N. van Utrecht, 2 u. O. N. O. van Maarssen. Men telt er 132 h. en 770 inw., en met de geh. de Achter-Wetering en de Nieuwe-Wetering (N. zijde), 160 h. en 900 inw.

De 800 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Amersfoort*, ring van *Tienhoven*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De 70 R. K. parochiëren te *Utr.* De dorps. telt 110 Kermis op St. Victor, in Oct. (leerl.

**MAARTENSDIJK** (ST.), gem., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. *Tholen*, hulpk. van de postk. *Goes* en *Tholen* (6 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. St. Maartensdijk, benevens eenige verstrooid liggende h., beslaat 2243 bund., en telt 297 h., met 2030 inw., die meest bestaan van den landbouw. Ook zijn er 1 leerlooierij, 2 meestoven en 2 windkorenmolens.

De inw., op 13 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Zierikzee*, ring van *Tholen*. De 8 R. K. behooren tot de stat. van *Tholen* en de 5 Isr. tot de rings. van *Zierikzee*. Er is 1 school met 90 leerl.

Het d. St. Maartensdijk, bij de inw. Smerdiek, ligt 3 u. Z. O. van Zierikzee, 2½ u. W. ten N. van Tholen, aan de Pluimpot, welke haar tot haven verstrekt. De kerk heeft eenen vierkanten toren en een huisorgel.

**MAARTENSDIJK** (DE MIDDELLANDSPOLDER, DE MOLENPOLDER-, DE NOORDPOLDER-, HET OUDELAND- en DE UITERSTENIEUWLANDSPOLDER-VAN-ST.), 5 p., pr. *Zeel.*, gem. *St. Maartensdijk*; de 1e groot 285,6533, de 2e 2,6340, de 3e 193,3199, de 4e 506,7207, en de 5e 288,7140 bund.

**MAARTENSDIJK** (NIEUW-ST.), p., pr. *Zeel.*, gem. *St. Maartensdijk*; groot 44,6490 bund.

**MAARTENSHEIM** (ST.). Zie *PRINSENHAGE* (S).

**MAARTENSHOEK**. Zie *MARTENS-*

**MAARTENS-POLDER** (ST.-), gem. *Hoeven-en-St. Maartenspolder*; groot 423,2503 bund.

**MAARTENSREGT** (ST.-), heerl., pr. *Z. H.*, arr. 's *Gravenhage*, kant. *Naaldwijk*, reg. kant. en postk. *Delft*, gem. *Maartensregt-en-Dorppolder*. Zij bevat de b. Maartensregt, liggende 2½ u. Z. W. van 's Gravenhage, 2½ u. O. van Naaldwijk.

Kermis op Zondag na St. JACOB. **MAARTENSREGT-EN-DORPPOLDER** (ST.-), gem., pr. *Z. H.*, arr. 's *Gravenhage*, kant. *Naaldwijk*, reg. kant. en postk. *Delft* (24 m. k., 9 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de heerl. Maartensregt en Dorpambacht; beslaat 545,8353 bund. en telt 22 h. met 160 inw. die zich meest op het boter- en komijnen kaas maken toelleggen.

De 70 Herv. en de 80 R. K. behooren kerk. tot *Schipluiden*, waar ook de kinderen school gaan. (GROE (DE).

**MAARTEN-TE-GROE** (ST.-). Zie

**MAAS** (DE), riv., die de pr. *Limb.*, *Geid.* en *N. Br.*, bespoelt. Zij neemt haren oorsprong uit twee bronnen in het Fransche Dep. van den Boven-Marne, aan het Vogesische gebergte, loopt door het dep. de Vosges, waar zij, bij Bazouilles, twee mijlen onder den grond doorloopt; vliet voorts door de dep. van de Meurthe, de Maas en der Ardennes; gaat in *Frankrijk* langs de steden Neuf-Château, Gommere, Verdun, Sedan, Mézières en Givet. Bij Givet komt zij in *België*. Van hier doorloopt zij België langs Dinant, Namen, Hoei en Luik; dringt langs het d. Eysden in *Limb.* van waar zij woudonlijk, ter onderscheiding van de tak van den Rijn, de BOVEN-MAAS geheeten wordt; verdeelt Limb. in Nederlands- en Belgisch-Limburg, terwijl zij Maastricht en Maseyk bespoelt. De MAAS treedt, even beneden deze plaats, geheel op Nederlandschen bosem; schiet langs Roermond en Venlo; komt later aan de pr. N. Br., die zij eerst van Limb. en voorts van Geld. scheidt; loopt nu langs Grave, Ravenstein, de schans St. Andries, Crevecoeur en Heusden en Woudrichem, waar zij zich met de *Waul* vereenigt en geheel en al zich in de *Meruede* ontlast.

**MAAS** (DE), geh., pr. *Limb.*, gem. en 5 min. van *Geul*; met 38 h. en 190 inw.

**MAAS** (DE BEERSCHE -). Zie **BEERSCHE-MAAS**.

**MAAS** (BENEDEN) of **BRABANDSCHE-MAAS**, gel. der Maas tusschen de

Limburgsche grenzen en hare uitwatering in de Merwede.

**MAAS (DE BINNENGEDIJKTE)**, water, pr. *Z. H.*, dat zich van het d. Maasdam naar West-Maas uitstrekt.

**MAAS (BOVEN)**, het ged. van de riv. *de Maas*, van haren oorsprong af tot aan den Beneden-Maas bij Mook.

**MAAS (DE NIEUWE)**, ook de **BENEDEN-MAAS** en **BENEDEN-MERWEDE**, de regter arm van de *Merwede*, pr. *Z. H.*, welke zich bij Krimpen, met de *Lek* vereenigt, langs Rotterdam, Delfshaven, Schiedam en Vlaardingen loopt, en een weinig beneden die laatste stad, door het eil. Rozenburg in twee spranken verdeeld wordt, die even beneden Brielle vereenigd, zich bij Oostvoorn in zee storten.

**MAAS (OUDE)**, den linkerarm van de *Merwede*, pr. *Z. H.* Zij vloeit voorbij Oud-Beijerland, waar zij door het Spui een ged. in het Haringvliet verliest en vereenigt zich bij Geervliet met de Nieuwe-Maas.

**MAAS (DE OUDE)** of het **OUDE-MAASJE**, water, pr. *N. Br.*, dat van Hedikhuizen langs Heusden en Doeveren, door de buitenlanden ten Zuiden van het benedenland van Heusden, Meeuwen en Dussen stroomende, zich onder Raamsdonk in den *Biesbosch* ontlast.

**MAAS (DE OUDE)** of **DOODE MAAS**, oude tak van de *Maas*, welke van *Dieden*, pr. *N. Br.*, naar den Groenendijk, en zich voorts bij het Megenesche-veer weder in de *Maas* ontlast.

**MAASAKKERS (DE)**, p., pr. *Geld.*, gem. *Appeltern*; 165,253 bund.

**MAASAKKERSTRAATJE**, weg, pr. *N. Br.*, gem. *Dieden Dcmen-en-Langel*.

**MAASBAMPT** of **MAASBAND**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. N. W. van *Steyn*; met 24 h. en 125 inw.

**MAAS-BOMMEL**, beerl., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Druuten*, postk. *Tiel*, gem. *Appeltern*; zij is verdeeld in de geh. *Blaauwesluis*, de *Velddijk*, de *Dorpkring*, *Kade* en *Berghuizen*; beslaat 1071.8845 bund., en telt 130 h. met 170 inw., die van landbouw en veeveelt bestaan.

De 650 R. K. maken eene par. uit van het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Druuten*. De 90 Herv., behooren tot de gem. *Maas-Bommel-en-Alphen*. Er is eene school met 90 leerl.

Het d. **MAAS-BOMMEL** ligt 4 u. Z. W. van *Druuten*,  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Appeltern*. En telt 50 h. en 280 inw.

De R. K. kerk, aan den H. **LAMBER-**

**rus** toegewijd, heeft eenen ouden toren, doch geen orgel. De Herv. kerk, heeft een orgel. Hier is een veer over de Maas op Megen.

**MAAS-BOMMEL (POLDER-VAN)**, p., pr. *Geld.*, gem. *Appeltern*; 800 bund.

**MAAS-BOMMEL-EN-ALPHEN**, kerk, gem., pr. *Geld.*, klass. van *Nijmegen*, ring van *Batenburg*. Met twee kerken eene te Maas-Bommel en eene te Alphen. en ruim 150 ziel.

**MAASBRACHT**, gem., pr. *Limb.*, arr., kant. en postk. *Roermond*; (8 m. k., 5 s. d.). Zij bevat het d. *Maasbracht*, benevens de geh. *Kruchten*, *Beek* en *St. Joost*; beslaat 1621.7050 bund., en telt 117 h. met 1180 inw., die van den landbouw bestaan. De inw., op 6 na alle R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Roermond*, welke door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De 6 Herv. behooren tot de gem. van *Roermond*. Er is eene school met 115 leerl.

Het d. **MAASBRACHT** ligt 2 u. Z. ten W. van *Roermond*, aan de *Maas*, en telt 53 h. en ruim 300 inw. De kerk, aan de H. **GEERTRUIDA** toegewijd, heeft eenen lagen toren en een orgel.

Kermis den laatste Zond. in Sept. **MAASBREE**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. en postk. *Venlo* (10 m. k., 3 s. d.). Zij bevat de d. *Maasbree*, *Baerloo* en *Blerik*, de geh. *Bokend*, *Bong*, *Bosch*, *Bout*, *Dubbroek*, *Hout-Blerik*, *Korteheide*, *Langeheide*, *Rinkersfort*, *Rooth*, *Schonveld*, *Tongerloo*, *Veldshuizen*, *Verjelo*, *Westering*, *Zandberg* en *Zoterbeek*; beslaat 6982.1720 bund., telt 715 h. met 4130 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 4 na, allen R. K., maken de par. van *Baerloo*, *Blerik* en *Maasbree* uit. De enkele Herv. behoort tot de gem. van *Venlo* en de 3 lsr. tot de bijkerk te *Venlo*. Er zijn 3 scholen.

Het d. **Maasbree**, ook **Brey**, ligt 4 u. N. van *Roermond*.  $1\frac{1}{2}$  u. W. van *Venlo*, en telt 79 h. en 490 inw. en met de geh. *Westering*, *Schoorveld*, *Tongerloo*, *Korteheide*, *Langeheide*, *Rooth*, *Dubbroek*, *Rinkersfort*, *Bout*, *Zandberg* en *Veldshuizen* 243 h. en ruim 1400 inw. De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. *Limb.*, dek. *Venlo*, welke door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De kerk, aan de H. **ALDEGONDA** toegewijd, heeft eenen stompen toren en een orgel.

Kermis, den 1n. Zondag in Febr., Zond. voor Pinkst. en Zond. na 9 Oct.

**MAASDAM**, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. 's *Gravendeel*, reg. kant. *Oud-Beijerland*, postk. *Dordrecht* (4 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Zij bevat de heerl. Maasdam, St. Antonie polder en Cillaartshoek; beslaat 797,8247 bund., en telt 240 h., met 1360 inw., die van vlaasteel, landbouw en veefokkerij bestaan. Ook is er 1 korenmolen.

De inw., op 16 na, allen Herv., maken de gem. van *Maasdam-en-het-Gad*, *St. Antonie-polder* en *Cillaartshoek* uit. De 16 R. K. par. te *Oud-Beijerland* of te *Dordrecht*. Er zijn 3 sch.

**MAASDAM**, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. 's *Gravendeel*, reg. kant. *Oud-Beijerland*, postk. *Dordrecht*, gem. *Maasdam*. Zij bevat het d. Maasdam, en telt 87 h., met 600 inw., die van de vlaasteel bestaan.

De inw., bijna allen Herv., maken de gem. *Maasdam-en-het-Gad* uit. Er is ééne school, met 60 leerl.

Het d. Maasdam ligt 2 u. Z. W. van *Dordrecht*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van 's *Gravendeel*. De kerk heeft eenen toren.

Kermis, den 1e Maandag in Aug. **MAASDAM** (POLDER-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Maasdam*; 240 bund. groot.

**MAASDAM-EN-HET-GAD**, kerk. gem., pr. *Z. H.*, klass. van *Dordrecht*, ring van *Oud-Beijerland*; met ééne kerk te Maasdam, en omtrent 600 ziel.

**MAASDAM-EN-PUTTERSCHOEK** (HET OUDELAND-VAN-), bed., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Maasdam*, ged. gem. *Puttershoek*. Zij bestaat uit den Polder-van-Maasdam en het Oudeland-van-Puttershoek; 367,2695 bund.

**MAASDIJK** (DE), pr. *Geld.*, welke ten Z. van den Bommelerwaard loopt.

**MAASDIJK** (DE) of HOOG MAASDIJK, dijk., pr. *N. Br.*, welke van Gassel door Grave, Velp, Neerloon, Ravestein, Langel, Demen, Dieden, Megen, Oijen, Lithoijen. Lith, Kessel, Maren, Alem, Empel, Bern, Heusden, Aalburg, Wijk, Veen, Andel, Giessen, en Rijswijk te Woudrichem in den Merwedijk uitloopt.

**MAASDIJK** (DE), dijk., pr. *Z. H.*, die van den Korten-oord, door Rotterdam, Delfshaven, Schiedam, Vlaardingen en Maassluis tot aan den Hoek van Holland loopt.

**MAASDIJK** (NOORDER), dijk pr. *Geld.*, welke bij het Huis te Middelaar een begin neemt en zich bij Dreumel met den Waaldijk vereenigt.

**MAASENBURG**. Zie MAZENBURG. **MAAS-EN-WAAL** (LAND-TUSCHEN), ook wel enkel MAAS-EN-

**WAAL** en **MAAS-WAAL**, in het Lat. **MASA-WALA**, landstr., pr. *Geld.* Het bevat de gem. Batenburg, Appeltern, Burgharen, Dreumel, Wamel, Druten en Horsen, welke ged. tot het kant. *Druten* ged. tot het kant. *Wychen* behooren. Men telt er 2133 h., met 12190 inw., die van landbouw bestaan.

**MAASHEES**, d., pr. *N. Br.*, arr. en 10 u. O. Z. O. van 's *Hertogenbosch*, kant., postk. en 2 u. Z. ten O. van *Boxmeer*, gem. *Maashees-en-Overloon*, zeer dicht aan de Maas, over welke een voetveer is. Het telt 48 h. en 310 inw.

De inw., allen R.K., maken eene par. uit van het apost. vic. gen. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Cuyk*. De kerk aan den H. ANTONIUS toegewijd, heeft eenen koepeltoren en een orgel. De dorps. telt 50 leerl.

Kermis den laatsten Zond. in April. **MAASHEES-EN-OVERLOON**, gem. pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Boxmeer* (22 m. k., 3 s. d. 1e ged., 4 j. d.). Zij bevat de d. Maashees, Overloon en Holthees en het geh. den Bosch; beslaat 2978,9241 bund., telt 180 h., met 1260 inw., die van landbouw, veeteelt en graanhandel bestaan. Ook zijn er 3 bierbrouwerijen en 1 bierazijnbrouwerij.

De inw., op 20 na allen R. R., maken de par. van *Maashees* en *Overloon* uit, en parochiëren ged. te *Vierlingsbeek*. De 13 Herv. behooren tot de gem. van *Vierlingsbeek* en de 7 Isr. tot de bijk. te *Cuyk*. Er zijn twee scholen.

**MAASJE** (HET OUDE-). Zie MAAS (DE OUDE-).

**MAASKAMPEN**, streek lands, pr. *N. Br.*, gem. *Drongelen-Hagoort-Gansoijen-en-Doeveren*; bestaande uit: het Poldertje - beneden - de - Rooijensche-sluis, het Buiten-poldertje-beneden de-Broeksche-sluis, den Uiterdijk, het Hoefijzer, het Poldertje-boven-de-uitwatering - van - Millenaars-polder, het Poldertje - beneden - de - Uitwatering - van - den - Drongelsche-polder, het Poldertje-beneden-het-Drongelsche-veer, het Poldertje - beneden - de - Uitwatering - van - den - Buitenpolder - van - Gansoijen; beslaande 72,2438 bund.

**MAASKANT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Vessem-Wintelre-en-Knepsel*, 5 min. O. van *Vessem*; met 6 h. en 30 inw. **MAASKANTJE**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *St. Michielsgestel*; met 69 h. en 430 inw.

**MAASLAND**, streek lands, pr. *N. Br.* Zij bevat de gem.: Alem-Maren-en-Kessel, Berchem, Berlicum-en-Middel-

rode, Geffen, Heesch, Heeswijk, Lith, Lithoijen, Nuland, Nistelrode, Oss en Rosmalen, en telt 2565 h., met 16,000 inw., die van landbouw bestaan.

**MAASLAND**, veelal genoemd **MAASLAND-MET-BURGERDIJK**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Vlaardingen*, postk. *Maassluis*, (23 m. k., 9 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Maasland en de b. Burgersdijk; beslaat 4147,5448 bund. en telt 308 h., met 1910 inw., die bestaan van landbouw, veeteelt en handel in komijnkaas en graan. Er zijn 1 houtzaag-, 1 run- en pelmolen, 1 traankokerij, 3 eendenkooijen en zalmvisserij.

De 1500 Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Rotterdam*, ring. van *Schiedam*, welke 120 ziel. telt en behooren ged. tot de gem. *de Lier*. De 460 R. K., maken eene stat. uit, van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Delfland*. Eenige parochiëren te *Vlaardingen*. Er is eene dorp- en kosts., met 120 leerl.

Het d. Maasland, in het Lat. *MASLANDA* en bij verkorting *MASLANDA*, ligt 4 u. W. ten N. van *Rotterdam*, 1½ u. W. N. W. van *Vlaardingen*, aan de Gaag. Men telt er 247 h. en 1740 inw. De kerk heeft een uitmuntend orgel en eenen toren. De R. K. kerk, aan de H. *MARIA MAGDALENA* toegewijd, heeft een' toren en een uitmuntend orgel.

Kermis Zond. vóór *MARIA MAGDALENA*.

**MAASLANDSLUIS**. Zie **MAASLUIS**.

**MAASNIEL**, gem., pr. *Limb.*, arr., kant. en postk. *Roermond* (12 m. k., 5 s. d.). Zij bevat het d. Maasniel en de geh. Leeuwen, Broekhuis, Gebroek, Straat, Asenray, Malbroek en Spik; beslaat 1536,7905 bund., telt 233 h., met 1390 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 2 na alle R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. *Limb.*, dek. *Roermond*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De 2 Herv. behooren tot de gem. van *Roermond*. Er is eene school, met 130 leerl.

Het d. **MAASNIEL** ligt ½ u. N. van *Roermond*. De kerk, aan den H. *LAURENTIUS* toegewijd, heeft toren en orgel.

Kermis in Junij, August. en Octob.

**MAASPOLDER (DE)** of **BUITENPOLDER-VAN-GASSEL - ESCHAREN - EN-BEERS**, p., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Gassel*, ged. gem. *Escharen*, ged. gem. *Beers*, ged. gem. *Linden*; 341,5850 bund.

**MAASPOORT**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 4 min. O. van *Weert*; 46 h. en 200 inw.

**MAASRUST**, hofst., pr. *Z. H.*, gem. en ½ u. N. van *Loosduinen*; 19,3916 bund.

**MAASLUIS**, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Vlaardingen*, postk. *Maassluis* (24 m. k., 9 s. d., 2 j. d.). Zij bevat niets dan de st. *Maassluis*; beslaat 35,3518 bund.

De st. *Maassluis* ook **MAASLANDSLUIS** en enkel de **SLUIS**, ligt 4 u. W. van *Rotterdam*, 1½ u. W. van *Vlaardingen*, 51° 55' N. Br., 21° 55' O. L.; telt 790 h. en 3750 inw., die van visserij bestaan. Er zijn 3 scheepstimmerwerven, 2 zeilmakerijen, 1 taanderij, 1 touwslagerij, 2 looijerijen, 1 hierbrouwerij, 1 bokkingrookerij, eene schoone lange haven, die van den *Maasdijk* tot in de *Maas* loopt.

Openbare gebouwen zijn: het *Stadhuis* en het *Gemeenelandshuis*.

De 3300 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Rotterdam*, ring van *Schiedam*, met 3 Predikanten en 2 kerken, de *Groote* of *Nieuwe-kerk*, met eenen schoonen toren en een prachtig orgel en de *Kleine- of Oude-kerk*, met een eenvoudig torentje, doch geen orgel. De 9 Ev. Luth. behooren tot de gem. van *Delft*. De 450 R. K. maken eene stat. uit, van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Delfland*. De kerk, aan den H. *PETRUS* en *PAULUS* toegewijd, heeft een fraai torentje en een orgel. De 90 Isr. maken eene rings. uit, van het syn. res. van 's *Gravenhage*, waarin de dienst door eenen *Lezer* verrigt wordt. De syn. is een klein doch net gebouw. Er is nog een *Weeshuis*; eene bank van *Leening*; 2 bijzondere scholen van de 2e klasse; eene *Stads-Arms.*, met 220 leerl.; eene school van het *Dep. der Maats.*: *Tot Nut van 't Algemeen* en eene *Weeshuisschool*.

**MAASSTRAAT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. Z. O. van *Uden*, wijk *Lage-Broekdijk*; met 13 h. en 70 inw.

**MAASTRICHT**, arr., pr. *Limb.*, Het bevat de kant. *Maastricht*, *Meerssen*, *Heerlen*, *Sittart* en *Gulpen*; beslaat 68169 bund., en telt 15985 h., met 103000 ziel., die meest van landbouw en eenige fabrieken bestaan.

**MAASTRICHT**, kant. pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*. Het bevat de gem. *Maastricht*, *Oud-Vroenhoven* en *Sint. Pieter*, beslaat 2559 bund. en telt 3084 h. en 28000 inw., die van handel, landbouw en eenige fabrieken bestaan.

**MAASTRICHT**, klass., pr. *Limb.*, verdeeld in den ring van *Maastricht*, den ring van *Heerlen* en den ring van *Venlo*, met 15 gem., 16 kerken, 17 Predikanten en 4500 ziel.

**MAASTRICHT**, kerk. ring, pr.

*Limb.*, klass. van *Maastricht*, met de standplaatsen: Maastricht, Eysden, Beek-en-Geul, Gulpen en Meerssen-en-Schimmert, 5 kerken, 7 Predikanten en 3250 ziel.

MAASTRICHT, syn. res., pr. *Limb.*, met de hoofdsyn. te Maastricht, de rings. als Venlo, Roermond, Sittard, Eysden, Meerssen, Heerlen, Gulpen, Gennep, Vaals, Grevenbicht en 1 kerkgang te Beek; en 1330 ziel.

MAASTRICHT, dek., apost. vic. *Limb.*; met de par. van den H. SERVATIUS te Maastricht; van *Onze Lieve Vrouw* te Maastricht; van den H. MARTIJS te Maastricht, St. Pieter en Oud-Vroenhoven, 5 kerken, 5 Pastoors, 15 Kapellanen en 14000 comm.

MAASTRICHT, gem., pr. *Limb.*, arr. en kant. *Maastricht* (3 m. k., 4 s. d.). Zij bevat niets dan de stad Maastricht, beslaande, met de vestingwerken, 416 bund. Men telt er 2719 h. met 22000 inw. behalve het garnizoen. De inw. drijven eenen levendigen transitoe- en smokkelhandel op België, vooral in zout, wijn, suiker en gedistilleerd, en hebben voorts onderscheidene fabrieken, als daar zijn: 1 glasblazerij, 1 kristalslijperij, 3 fabrieken van behangselpapier, 1 van aardewerk, 1 van militaire voorwerpen, en 1 van geschilderd glas in brandverf; 1 laken-, 1 papier-, 1 wasdoek-, 1 spelden-, 1 hagel-, 1 wapen-, 1 lak-, ouwel- en pennenfabriek; 2 ijzergieterijen; 1 papiermolen; 3 pijpenbakkerijen; 3 kokerijen van beetwortelsyroop; 1 touwslagerij; 6 steen- en 5 boekdrukkerijen; 4 marmerlijperijen; 2 leerlooierijen; 21 branderijen, en 32 brouwerijen.

De st. Maastricht oudtijds en in de wandeling nog Tricht of Trecht in het Lat. Trajectum-ad-Mosam, ligt 5 u. N. van Luik, 3 u. N. O. van Tongeren, 6 u. W. van Aken, 20 u. O. van Brussel en 20 u. Z. O. van 's Hertogenbosch, aan de Maas, ter plaatse waar het riviertje de Jeker daarmede zamenvloeit, 50° 51' 10" N. B., 33° 21' 2" O. L. De Maas loopt, niet zoo zeer langs, maar door de stad, haar in tweeën verdeelende, waarvan het grootste, dat eigenlijk, in het bijzonder Maastricht genoemd wordt, ter linker en het andere deel, daar tegen over, dat Wijk genoemd wordt, ter rechterzijde ligt; hebbende die beiden, door eene steenen brug, gemeenschap met elkander.

Maastricht is eene sterke vesting,

omgeven door eenen ouden ringmuur met torens, buiten welken eene rij van bolwerken en uitgestrekte buitenwerken gelegen zijn, die ter wederzijden tegen de rivier steunen; terwijl het aan den regter oever der Maas gelegene Wijk, door vier bolwerken, een groot kroonwerk en 3 lunetten verdedigd wordt. Het fort St. PIETER dekt Maastricht aan de zuidzijde. In de vesting heeft men 4 tuighuizen; 2 affuilloosden; 5 groote kruidmagazijnen; kazernen voor 4000 man; stalling voor 500 paarden, en onderscheidene bomvrije kasematten.

Binnen de vestingwerken beslaat de stad 320 bund. De voornaamste straten zijn de Bosch-, de Brusselsche-, de Tongersche-straat, de Grootte-straat, de Grootte-gracht ende Breestraat. Behalve sommige opene plaatsen, zoo als: het Vrijthof, de Grootte-Markt enz. is de st. doorgaans dicht betimmerd. De st. is vrij regelmatig en fraai gebouwd, heeft 7 land- en 2 waterpoorten, van welk 1 water- en 2 landpoorten te Wijk. Voorts heeft zij eene havenkom der Zuid-Willemsvaart. Onder de voorname wereldlijke gebouwen zijn: het zeer doelmatig ingerigt Gouvernementshuis, dat tot woning van den Gouverneur en vergaderplaats der Provinciale Staten dient, terwijl er tevens de Bureaux van het gouvernement gevestigd zijn; het Stadhuis, een der fraaiste van het koninkrijk, met eene vrij aanzienlijke boekerij; het Paleis van Justitie, dat met kolommen van de Dorische orde prijkt, en inwendig onderscheidene ruime zalen heeft, waar het provinciaal hof, de arrondisements regtbank en het kantongeregte hunne zittingen houden; de daaraan grenzende Algemeene Gevangenis; het Rijks Tuighuis; de Hoofdwacht; de Stadshal; het Dinghuis of oude Stadhuis en de ruime Schouwburg, welks onderste verdieping tot concert- en danszaal dient.

De 22000 R. K. maken vier par. uit, als: die van den H. SERVATIUS, die van den H. MARTIJS, die van *Onze Lieve Vrouw* en die van den H. MARTINUS, welke te zamen door vier Pastoors en zeventien Kapellanen bediend worden. De St. Servaas- of Hoofdkerk, van eene Gothische bouworde, prijkt met eene schilderij van VAN DIJK, de *afneming van het kruis* voorstellende, het graf van St. SERVAAS en dat van den Veldheer TILLY en heeft 3 torens, van welke de hoogste of middelste koepelvormig en van een klokkenspel en 2



luiklokken voorzien is. Zij wordt thans door 1 Pastoor en 5 Kapellanen bediend. De kerk van den H. **MATHIAS**, meestal St. Mathijskerk, heeft eenen dikken, doch lagen toren, een schoon orgel en eenige grafsteenen. Zij wordt door 1 Pastoor en 6 Kapellanen bediend. De O. L. Vrouwe kerk, aan de H. **Maagd MARIA** toegewijd, heeft 2 onderaardsche kapellen, de eene onder het koor, de andere onder het orgel. De eerste wordt door pilaren, de tweede door bogengeschaagd en beide zijn met keijen geplaveid. Zij wordt door 1 Pastoor en 4 Kapellanen bediend. De St. Maartenskerk is een eenvoudig gebouw, met een spits torentje en een orgel. Zij wordt bediend door 1 Pastoor en 4 Kapellanen. De 800 Herv. maken eene gem. uit, vande klass. en ring van **Maastricht** met 3 Predikanten. De kerk, ook wel de St. Janskerk geheeten, is een fraai gebouw, met eenen zeer hoogen toren, geheel van mergelsteen opgetrokken, en eene marmeren tombe, van zeer oud maaksel, opgericht voor de adellijke familie van **CABELJAU**. Men heeft te Maastricht ook eene Fransche gem., met 190 ziel. De kerk, is een fraai achtkant gebouw, van boven met eene koepel gedekt en versierd. De 250 Ev. Luth. maken eene gem. uit, van de ring van **Utrecht**. De kerk is een ruim gebouw. De 370 Isr. maken de rings. van **Maastricht** uit. De syn. is een klein, maar net gebouw, zonder toren.

Gestichten van weldadigheid zijn: het Armhuis voor nooddrufelige personen, met een uitgestrekt gebouw voor nooddrufelige zieken, waarin 10 groote zalen, benevens onderscheidene kleine kamers, eene Apotheek met een fraai laboratorium, eene badzaal en eene kamer, voor het onderwijs van leerl., in de vroed- en artseniengkunde; het Herv. Weeshuis; het Zinneloohuis; het R. K. Weeshuis; eene werkplaats van Liefdadigheid; de H. Geesthuisjes; het Leprozenhuis, bestemd voor nooddrufelige ingezetenen van de Herv. en R. K. eerediensten; een Liefdadig Gesticht, waarin 90 à 100 ouderlooze kinderen, de R. K. eeredienst belijdende, opgevoed en verzorgd worden; het St. Martijns-Gasthuis, dat 7 vrouwen kosteloos tot woning verstrekt, en eene Bank van Leening. Maastricht heeft een Athenaeum, waar door onderscheidene Professoren en Regenten aan 90 leerl. onderrigt wordt gegeven; eene daaraan verbondene Industrieschool, met 100 leerl., en 17 burgerscholen, als:

eene Stads burger- of Rijks lagere school met 175 leerl.; eene Stads-armenschool met 1000 leerl.; eene Israelitische school met 25 leerl. en 15 bijzondere scholen met gemiddeld 400 leerl.; voorts eene Bewaarschool voor arme kinderen, bestuurd door Broeders van Liefde; eene Armenschool van de vereeniging van **FRANCISCUS à PAULA**, en eene bijzondere school voor Meisjes van den Burgerstand, welke door geestelijke Zusters wordt bestuurd. Als geestelijke vereenigingen bestaan te Maastricht, de Jesuiten, de Broeders Ignorantijnen, de Ursulinen, de Zusters van Liefde, en de Minderbroeders.

**MAASTRICHT (WIJK)**, dek. in het apost. vik. van **Limburg**. Het bestaat uit de 6 par.: de H. Martinus te Maastricht, Breust, Cadier, St. Geertruid, Gronsveld, Heer, Heugen en Mesch, telt 7300 Comm., en heeft 6 kerken en 4 kapellen, bediend wordende door 6 Pastoors en 8 Kapellanen.

**MAASWAAL.** } Zie **MAAS-EN-WAAL**  
**MAASWAAL.** } **(LAND-TUSSCHEN-)**  
**SCHE (HET).** }

**MAAT (DE GROOTE- en DE KLEINE)**, 2 afd. de H. **Martinus-Landen** van den p. *den Broek*, pr. **N. H.**, gem. **Heemskerk**; de eene groot 22,900 bund., de andere groot 13,1857 bund.

**MAATGRAVEN**, water, pr. **Over.**, in het veen **W. van Rijssen** ontstaande en in de **Regge** loopende.

**MAATLANDEN (DE)**, streek lands, pr. **N. H.**, ged. gem. **Naarden**, ged. gem. **Muiden**, ged. gem. **Huizen**, ged. gem. **Blarikum**; groot 260 bund.

**MAATPOLDER (DE)**, p., pr. **Utr.**, gem. **Eemnes**.

**MAATSCH-HEI**, geh., pr. **N. Br.**, gem. **Uden**; met 24 h. en 100 inw.

**MAATSPOLDER (NOORDER-)**, p., pr. **Utr.**, gem. **Bunschoten**; groot 100,9730 bund.

**MAAY (DE)**, geh., pr. **N. Br.**, gem. **Borkel-en-Schaft**.

**MACHAREN** of **MACHEREN**, d., pr. **N. Br.**, arr. en 4½ u. **N. O.** van 's **Hertogenbosch**, kant. en 1¼ u. **N.** van **Oss**, hulpk. **Megen**, gem. **Megen-Haren-en-Macharen**, ¼ u. **Z. W.** van **Megen**. Men telt er 60 h. en 390 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt.

De inw., allen **R. K.**, maken eene par, uit, van het apost. vic. van 's **Hertogenbosch**, dek. van **Ravesteyn-en-Megen**. De kerk, aan den H. **Petrus in zijne Banden** toegewijd, heeft toren en orgel. De dorps. telt 60 leerl.

Kermis den 1sten Zond. na 14 Sept. **MACHAREN (POLDER VAN)**, en **HET MACHARENSCHE-WAARDJE**, 2 p., pr. *N. Br.*, gem. *Megen-Haren-en-Macharen*; de eerste groot 495,1745 bund. de andere 9,8000 bund.

**MACKINGHE**. Zie **MAKKINGA**.

**MADE**, meestal **DE MADE**, ook wel **OP DE MADE**, d., pr. *N. Br.*, arr. en 2 u. N. van *Breda*, kant. en 1½ u. N. W. van *Oosterhout*, postk. *Geertruidenberg*, gem. *Made-en-Drimmelen*. Men telt er, met de geh. *Vierenstralen*, *Voorstraten* en *Zandstraten*, en een ged. van het geh. den *Horst*, 217 h. en 1460 inw., die van landbouw bestaan. Er is 1 koommolen.

De inw., op 30 na allen R. K., maken, met de overigen uit de burg. gem. *Made-en-Drimmelen*, eene par uit, van het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Geertruidenberg*, met 1400 ziel., eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De kerk aan den *H. Bernardus* toegewijd, heeft een koepelvormig torentje en orgel. De 30 Herv. behooren tot de gem. *Drimmelen-en-Made*. De dorps. telt 150 leerl.

Kermis den laatsten Zond. in Sept.

**MADE (DE GROOTE - POLDER - VAN-)**. Zie **NOLLEN (DE)**.

**MADE (DE VIER-BINNENPOLDERS-VAN-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*. Deze vier binnep., welke slechts door wegen van elkander zijn afgescheiden, zijn: het *Vierendeel-van-de-Wijngaard*, het *Vierendeel-van-Breda*, het *Vierendeel-van-Oosterhout* en het *Vierendeel-van-Steenbergen*, en maken eigenlijk maar ééne p. uit, groot 255,2283 bund.

**MADE-EN-DRIMMELEN**, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. *Oosterhout*, postk. *Geertruidenberg* (16 m. k., 9 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. *Made en Drimmelen*, de geh. *Oud-Drimmelen*, *Standhaze*, *Vierenstraten*, *Voorstraten* en *Zandstraten*, en een ged. van den *Horst*, beslaat 6915 bund., en telt 309 h., met 1990 inw., die meest bestaan van landbouw en zalmvisserij.

De 1500 R. K., maken de par. van *Made* uit. De 490 Herv., maken de gem. van *Drimmelen-en-Made* uit. Er zijn twee scholen.

**MADDEL**. Zie **MEDEL**.

**MADE-POLDER (DE OJST- en DE WEST-)** of **DE OOST- en DE WEST-MAE-**

**POLDER**, 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Loosduinen*; de eerste, ook wel het *MADSBLOKJE* geheeten, 196,7641 bund.; de tweede 49,7231 bund. groot.

**MADESTAIN**, adell. h., pr. *Z. H.*, gem. *Loosduinen*; met 30,3054 bund.

**MADROEL**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Pernis*; groot 17,3742 bund.

**MAELSTEDE**. Zie **MAALSTEDE (1)**.

**MAERLAND of MAARLAND**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Eysden*, ½ u. N. van het d. *Breust*; met 45 h. en ruim 250 inw.

**MAERNE (DE)**. Zie **MAREN (DE)**.

**MAETMAN**, boord., pr. *Oever*, gem. en 2 u. N. ten W. van *Denekamp*.

**MAFIT (HET)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hagestein*; een ged. uitmakende van den p. *den Biezen*; groot 75 bund.

**MAGALANG**, buit., pr. *Geld.*, gem. *Arnhem*.

**MAGARET**, **MAGERIET** of **MARGARET**,

b., pr. *Zeel.*, gem. *Stoppeldijk*; met 1 koommolen, 14 h. en 60 ziel.

**MAGDALENA-POLDER (DE)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oude-Tonge*; groot 113,3727 bund.

**MAGDALENA-POLDER (DE)**, 2 p., pr. *Zeel.*, gem. *Bierdijk*; de eene groot 56,1340 bund. de andere 73,7507 bund.

**MAGDALENA-SLUIS**, sluis, aan het N. einde van den *Kapitalen-dam*, pr. *Zeel.*, gem. *Bierdijk*.

**MAGELE of MAGELDE**, geh., pr. *Oever*, gem. en 10 min. N. van den *Ham*; met 112 h. en ongeveer 620 inw.

**MAGEREWEIDE**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, ¼ u. N. O. van *Warstiens*.

**MAGERHORST**, adell. h., pr. *Geld.*, kant. en gem. *Zevenaar*.

**MAGERIET**. Zie **MAGARET**.

**MAGERSTRAAT**, b., pr. *N. Br.*, gem. 's *Prinsenhage*; met 15 h. en 100 inw.

Het is een ged. van het geh. *Bagben*.

**MAGRETTE**, ook wel de **STAD-DAVIDS**, b., pr. *Zeel.*, gem. en ½ u. N. van *Azel*; met 8 h. en 50 inw.

**MAGUM**. Zie **MEGEN**.

**MAJQOR - GENERAAL - COEHOORNS-POLDER**. Zie **COEHOORNS-POLDER**.

**MAIRE, MEERE, MOEREN**, ook **MARE** of **TER-MEERE**, oudtijds **MARA**, heerl., pr. *Zeel.*, arr. en kant. *Goes*, postk. *Goes* en *Tholen*, ged. gem. *Krabbedijkje*, ged. gem. *Rilland-en-Maire*. Zij bestaat uit den p. *Maire* en een ged. van den *Reigersbergsche - polder*; groot

(1) Allo de overige woorden, elders weleens met **MAE** gespeld, en hier niet gevonden wordende, zoekte men op **MAA** of **MA**.

417,6102 bund., telt 12 h. en 110 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen Herv., behooren kerk. te *Krabbedijk* of te *Fort-Bath*. De kinderen gaan te *Rilland* en te *Krabbedijkse* school.

MAIRE, p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Krabbedijkse-en-Nieuwlande*, ged. gem. *Rilland-en-Maire*; 104,4086 bund.

MAIRE-POLDER (DE LANGE) of de LANGE-MARE-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Drievege-en-Coudorpe*; 43,4577 bund.

MAKENHOLLEKE (GORS-BENEDEN), plaat in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelcn*.

MAKKEN(KASTEEL-VAN-), boerd., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. *Z. van Vierlingsbeek*.

MAKKINGA, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, bevattende de d. *Makkinga*, *Elsloo* en *Langedijk*; beslaande 8560,8019 bund.

MAKKINGA, oudtijds *MACKINGHE*, d., pr. *Fr.*, arr. en 5 u. O. van *Heerenveen*, kant. en 1½ u. N. O. van *Olderkerk*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*. Men telt er 53 h. en 290 inw. en met de b. *Middelburen*, *Twijtel* en *Veneburen* 70 h. en 440 inw. die van landbouw en veeteelt bestaan. Er is een koorfmolen.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Makkinga-Elsloo-en-Langedijk*, die hier eene kerk heeft, zonder orgel of toren, doch met een klein spitsje. De dorps. welke tevens voor het d. *Langedijk* dient, telt 110 leerl.

Beestenmarkt den eersten Dingsdag in Mei en den 19 September.

MAKKINGA-ELSLOO-EN-LANGEDIJK, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Heerenveen*, ring van *Woloega*; met 2 kerken, 1 te *Makkinga* en 1 te *Elsloo*, en 760 ziel. (*Zutphen*).

MAKKINK, adell. h., pr. *Geld.*, gem.

MAKKUM, kerk. ring., pr. *Fr.*, gem. *Harlingen*; met de gem.: *Makkum-en-Cornwerd*, *Arum*, *Exmorra-en-Allingawier*, *Gaast-en-Ferwoude*, *Idsegahuizen-en-Piaam*, *Longerhouwen-Schettens*, *Pingjum* - en - *Surig*, *Schraard*, *Wittarnsum* en *Wons-en-Engwier*, 16 kerken, 10 Predikanten en 5400 ziel.

MAKKUM, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, bevattende de d. *Makkum*, *Cornwerd*, *Engwier*, *Idsegahuizen*, *Piaam*, *Schraard*, *Wons* en *Surig*; beslaande 2844,5500 bund.

MAKKUM, vl., pr. *Fr.*, arr. en 4 u. W. ten N. van *Sneek*, kant. en 2 u. W. van *Bolsward*, hulpk. van de postk.

*Harlingen* en *Bolsward*, gem. *Wonseradeel*, aan de *Zuiderzee*. Men telt er 326 h. en 1950 inw., die van de huis- en scheepstimmerij, den hout-handel en fabrieken bestaan. Er zijn 1 plateel-, 1 potten- en 5 pannembakkerijen, 1 leerlooierij, 2 touwslagerijen, 3 kalkbranderijen, 2 houtzaag-, 1 olie-, 1 papier-, 1 mostaard-, 1 cement- en 2 koorfmolens. In het midden van het vl. heeft men eene ruime *Botermarkt* en eene fraaie *Waaq*.

De 1400 Herv. behooren tot de gem. van *Makkum-en-Cornwerd*. De kerk, een schoon gebouw, heeft eenen aanzienlijken toren en een orgel. De 150 Doopsg. maken met die van *Cornwerd*, *Engwier*, *Exmorra*, *Gaast*, *Idsegahuizen*, *Piaam*, *Schraard*, *Longerhouwen* en *Wons*, eene gem. uit, die 250 ziel. telt; de kerk heeft geen toren, doch een fraai orgel. De 390 R. K. maken met die van de d. *Cornwerd*, *Engwier*, *Exmorra*, *Gaast*, *Idsegahuizen*, *Piaam*, *Schraard*, *Longerhouwen* en *Wons* eene stat. uit, van het aartspr. van *Fr.*, met ruim 500 ziel. De kerk, aan den H. *MARTINUS* toegewijd, heeft een orgel doch geen toren. Er zijn ook 1 *Diakonie-Armhuis*; 1 *Gemeen Armhuis*; 2 scholen, en een dep. der *Maats. Tot Nut van 't Algemeen*.

MAKKUM, geh., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, 20 min. W. N. W. van *Bozum*; met 4 h. en ruim 20 inw.

MAKKUM, geh., pr. *Dr.*, gem. en ¼ u. Z. O. van *Beilen*; met 9 h. en 70 inw.

MAKKUM-EN-CORNWERD, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Harlingen*, ring. van *Makkum*, met 2 kerken en ongeveer 1550 ziel.

MAKKUMER-MEER (HET) of HET *KOUDMEER*, meer, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, O. van *Makkum*; groot 302,7500 bund.

MAKKUMERSLUIS (DE) of DE *MAKKUMERZIJL*, zeesluis, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, aan de vaart, welke midden door *Makkum* naar zee loopt.

MAKLIJK-OUDE, reede ten N. van de *Zuiderzee*, aan de westkust van het eil. *Ter-Schelling*.

MALBEK, watermolen, pr. *Limb.*, gem. en 20 min. O. van *Bellet*.

MALBURGEN of *MALBURG*, oudtijds *MALBERGEN*, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. N. W. van *Huissen*; met 110 inw. Kermis op St. *Sacramentsdag*.

MALBURGEN (POLDER-VAN-), p., pr. *Geld.*, gem. *Huissen*; groot 439,9270 bund.

MALBURGSCHE-DAM of het *MAL-*

BURGSCHE-DIJK, dijk, pr. *Geld.*, gem. *Huissen*, bij *Malburgen*.

MALBURGSCHE-SLUIS, sluis, pr. *Geld.*, gem. *Huissen*, 25 min. Z. van *Malburgen*.

MALBURGSCHE-TOL, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Huissen*, niet ver van *Malburgen*.

MALDEN, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Wychen*, reg. kant. en postk. *Nijmegen*, gem. *Heumen*. Zij bevat het d. Malden, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1403,9502 bund. en telt 94 h. en 680 inw. die meest bestaan van landbouw en veeteelt, met eenigen handel in vruchten. Ook is I er bierbrouwerij.

De inw. alle R. K. maken eene par. uit van het apost. vic. van *'Hertogenbosch*, dek. van *Nijmegen*. De Herv. behooren tot de gem. *Heumen-Muldenen-Groesbeek*. De kinderen gaan te *Heumen* school.

Het d. Malden ligt 1 u. Z. van Nijmegen,  $\frac{1}{2}$  u. N. van Heumen. Men telt er 15 h. en 80 inw. De kerk, aan den H. ANTONIUS toegewijd, heeft eenen vierkantigen toren, doch geen orgel.

Kermis den 1 Zondag in September.

MALDENSCHÉ-BOSCH, bosch, pr. *Geld.*, gem. *Groesbeek*; 217,7430 bund.

MALDERIK. Zie MAURIK.

MALDERSVLAK, heideveld, pr. *Geld.*, gem. en 10 min. O. van *Malden*; groot 155 bund.

MALDIEP (HET), water in den *Biesbosch*, pr. *Z. H.*, onder de gem. *Stiedrecht*, uit de *Meerkotennest* naar de *Kikvoorschuil* loopende.

MALENPOL. Zie RENSELERBERG.

MALENVELD, plaats, pr. *Geld.*, gem. *Ernelo*, 20 min. N. van *Nunspeel*.

MALIJK (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. en 20 min. Z. O. van *Marum*; met 9 h. en 70 inw.

MALISKAMP, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Kosmaten*; met 11 h. en 90 inw.

MALLAND of MILLANT, p., pr. *Zeel.*, gem. *Poortvliet*.

MALLEGAT (HET), 3 waters, pr. *Z. H.*, een loopende van de Maandagsche-wetering, tot even ten N. van Katwijk-aan-Zee en onderscheiden in het Hooge en het Lage Mallegat; een uit de Leidsche-trekvaart naar het Haarlemmermeer, en een tusschen de gem. de Mijl en Wieldrecht, en de Krabbe in de Kil loopende.

MALLEGAT (HET), de havenkom bij de Rotterdamsche brug der stad *Delft*, pr. *Z. H.*

MALLEGAT (HET) ook de Sloop,

water, pr. *Over.*, dat van *Oldemarkt* naar de *Linde* loopt.

MALLEGAT (HET GROOTE- en HET KLEINE-), twee waterkeeringen, pr. *N. H.*, gem. *Veenhuizen*.

MALLEM of MALLUM, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Eibergen*; met 40 h. en ruim 250 inw.

MALLEMEER (HET) of het MATTEMEER, poel, pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, N.W. van het d. *Haulze*.

MALMEER (HET). Zie NOORDEINDERMEER.

MALMERT. Zie MEMERT.

MALSEN. Zie GELDERMALSEN.

MALSEN (HUIS VAN), kast., pr. *Geld.*, gem. en 25 min. van *Amerzoden*, O. van *Well*; 3,7880 bund. groot.

MALSENA.

MALSEN.

MALSINA.

MALSNA.

} Zie BUURMALSEN:

MALSTER (HET), buit., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Brummen*; groot 0,2700 bund.

MALTHA, herb., pr. *N. H.*, gem. *Amsterdam*, aan den buitensingel tusschen de Utrechtsche en Weteringspoorten.

MALTHA, platen, pr. *N.Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

MALTHA, p., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Willemstad*, ged. gem. *Fijnaart-en-Heiningen*; groot 42,7280 bund.

MALTHA (NIEUW-), dat ged. van den p. *Maltha*, pr. *N. Br.*, dat tot de gem. *Fijnaart-en-Heiningen* behoort; groot 13,0430 bund.

MALTHA (OUD-), dat ged. van den p. *Maltha*, pr. *N.Br.*, dat tot de gem. *Willemstad* behoort; 29,6850 bund.

MALUTH. Zie MOLENWATER (HET).

MAMELIS, geh., pr. *Limb.*, gem. *Vaals*, 10 min. van *Vyhlen*; met 15 h. en 130 inw.

MAMMEMA of MAMMINGA, state, pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, bij *Jelsum*.

MANCIA-WINTER-POLDER, 2 p., pr. *N. Br.*, de eene gem. *Klundert*; groot 45.5400, de andere ook genaamd NIEUWLAND, gem. *Stand-daarbuiten*; groot 174,9040 bund.

MANCIA - ZOMER - POLDER. Zie PRINS-HENDRIKS-POLDER. (JESWAARD. MANDEMAKERSWAARD. Zie MANDMANDER of MANDEREN, buurs., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Tubbergen*; met 68 h., 440 inw., de R. K. kerk van de stat. *Vasse-en-Mander*, aan den H. PANCRATIUS toegewijd, met houtentoren en orgel, 1 school met 120 leerl., 1 chicarei- en 3 pakpapiermolens.

**MANDERIK.** Zie MAURIK.  
**MANDERVEEN (HET)**, heideveld, pr. *Over.*, gem. *Tubbergen*,  $\frac{1}{4}$  u.N.O. van *Mander*; 978,4570 bund.

**MANDJESWAARD**, MANDEMAKERSWAARD of MANTJESWEERD, p. en buurs., pr. *Over.*, gem. en  $1\frac{1}{4}$  u. van *Kampen*; de p. groot 531,1450 bund.; de buurs. met 8 h. en 78 inw.

**MANENBERG**, boerd., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *IJsselmuider*; groot 36,4203 bund.

**MANENSWEERD**, MANESWAARD of MANUSWAARD, uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Wageningen*.

**MANESCHIJN-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Sint-Anna-ter-Muiden*; groot 25,4180 bund.

**MANESTRAAT**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Neer-IJter*; met 22 h. en 130 inw.

**MANGEL-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Bergen*; groot ruim 10 bund.

**MANHEIM**, herb., pr. *Geld.*, gem. *Nijmegen*, onder het d. Hees; met 1,1850 bund. grond.

**MANHORST (DE)**, ook wel OLDENGOOR, boerd., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Didam*; 48,4842 bund.

**MANHUIS** of MENHUIS, oud adell. gesticht voor oude mannen, pr. *Limb.*, gem. en 5 min. N. van *Horst*; met 12 woningen, thans verhuurd.

**MANHUISLAND**, gedeelte lands, pr. *Z. H.*, gem. *Arkel-en-Rietveld*, nabij de kerk te Arkel.

**MANHUISWAARD**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Rijswijk*; groot 12,5160 bund.

**MANNARIACUM.**

**MANANANTIA.**

**MANNARITUM.**

Zie MAURIK.

**MANNEKENSVEN (HET)**, poel, pr. *N. Br.*, gem. en 25 min. W. van *Hilvarenbeek*.

**MANPAD** of MANPADSLAAN, laan, pr. *N. H.*, gem. *Heemstede*, van den straatweg naar de Maanpadsbrug. Op den hoek van deze laan en den straatweg, staat een naald, ter eere van WITTE van HAEMSTEDÉ, zoon van FLORIS V, Graaf van Holland; van de brave burgers van Haarlem, die met hem de vreemde mannen langs dit pad verdreven, den 27 April 1323, en van hen die tot ontzet van Haarlem hier hun leven waagden, den 7 Julij 1573.

**MANPAD (HET HUIS-TE-)**, buit., pr. *N. H.*, gem. en 20 min. Z. W. van *Heemstede*; groot 30,5300 bund.

**MANSMEER**, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, O. van *Duurswolde*.

**MANTEAU-POLDER**, in de wande-

ling veeltijds MANTUA-POLDER ed ook MANTEL-POLDER, pr. *Zeel.*, gem. *IJzendijke*; groot 6,0849 bund.

**MANTGUM**, eertijds MENTINGE of MANTINGA, d., pr. *Fr.*, arr. en 2 u. Z. W. van *Leeuwarden*, kant. en 1 u. N. W. van *Kauwerd*, reg. kant. en posit. *Leeuwarden*, gem. *Baarderadeel*. Men tellt er 27 h. en 250 inw., en met een ged. van het geh. Tjeintgum 38 h. en 260 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt.

De inw., op 4 na allen Herv., behooren tot de gem. *Mantgum-en-Schillaard*. De kerk heeft eenen stompen toren en een uitnemend orgel. De 4 R. K. parochiëren te *Oosterwterum*. De dorps. tellt 35 leerl.

**MANTGUM - EN - SCHILLAART**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Leeuwarden*, ring van *Wirdum*; met 260 ziel. en 2 kerken, 1 te Mantgum en 1 te Schillaard.

**MANTJESWEERT.** Zie MANDJESMANTING of MANTING, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. Z. ten O. van *Westerbork*; met 15 h. en 95 inw.

**MANTINGERBOSCH**, bosch, pr. *Dr.*, W. van *Manting*; 27,8590 bund.

**MANTINGERDIJK (DE)**, weg, pr. *Dr.*, loopende van Zweelo en Oosterhesselen naar Drijber.

**MANTINGERHEIDE**, heideveld, pr. *Dr.*, Z. van *Manting*; 1144,3830 bund.

**MANTINGER-ZAND**, zandvlakte, pr. *Dr.*, Z. W. van *Manting*; 26,1020 bund.

**MANUSWAARD.** Zie MANENSWEERD.

**MARA.** Zie MAIRE.

**MARAHUSON.** } Zie MAARHUIZEN.

**MARAHUSUM.** }

**MARC (ST.)**, boerd., pr. *Zeel.* gem. *Zuiddorpe*.

**MARCLO.** Zie MARKELO.

**MARCHESHEM.** Zie MARKEN-BINNEN.

**MARDUM (NIJE-EN-OLDE-)**. Zie NIJEMIRDUM en OUDMIRDUM.

**MARE.** Zie } MAARWEER.

} MAIRE.

**MAREN**, ook MAAREN, misschien oudtijds MARTRAS, d., pr. *N. Br.*, arr., kant. en 3 u. N. W. van *Oss*, gem. *Alem-Maren-en-Kessel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. ten O. van *Alem*. Men tellt er 72 h. en 420 inw., en met het geh. Wilt en de b. Alemsgewande 94 h. en ruim 520 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 8 na allen R. K., maken eene par. uit, van het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Oss*. De kerk, aan den H. LAMBERTUS toegewijd, heeft eenen toren, doch geen orgel. De 8 Herv. behooren tot de gem.

van *Kessel*. De dorps. telt 40 leerl. Er is een voetveer over de Maas.

Kermis den 3e Zondag in Sept.

MAREN, d., pr. *Utr.* Zie MEERN(De).

MAREN (DE), lands., pr. *Fr.*, griet. *Hemelumer - Oldephaert - en - Noordwolde*, N. W. van *Oudemirdum*.

MAREN (DE), of de MAARNE, ook wel DE POEL genaamd, riv., pr. *Z. H.*, welke, bij Warmond begin nemende, zich te Leiden in den *Rijn* ontlast.

MARENBOOM-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Leiderdorp*.

MARENDIJK (DE), of KORENDIJK, b., pr. *Z. H.*, gem. *Oegstgeest-en-Poelgeest*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Oegstgeest*; met 40 h. en 120 inw., langs den *Marendijk*, een dijkje, van het Warmonderhek naar Leyden loopende.

MARENDIJKSCHE-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oegstgeest-en-Poelgeest*; groot 63,000 bund.

MARENSCHE, uiterw., pr. *N. Br.*, gem. *Alem-Maren-en-Kessel*; groot 28,6110 bund.

MARENSGEWANDE, b., pr. *N. Br.*, gem. *Alem-Maren-en-Kessel*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z. W.* van *Maren*; met 10 h. en 40 inw.

MARE-POLDER (DE LANGE). Zie MAIREPOLDER (DE LANGE).

MA-RETRAITE, buit., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. ten *Z.* van *de Bill*, aad den straatweg naar Zeyst.

MARE-VADOSUM. Zie WADDEN(De).

MARGARET. Zie MAGARET.

MARGARETA-POLDER of MARGARITA-POLDER, 2 p., pr. *Zeel.*, een gem. *Stavenisse*, groot 73,6942 en een gem. *Zaamslag*, groot 350,2941 bund.

MARGARIETEN-POLDER (ST.), ook wel St. MARGRIETE, dikwijls enkel MARGRIETE en MARGUERIETPOLDER of St. MARGUERIETPOLDER, p., pr. *Zeel.*, kant., gem. *St. Kruis*; groot 59,5900 bund.

MARGE. Zie MORGE.

MARGERIET. Zie MAGARET.

MARGRATEN, geïn., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. *Gulpen*, postk. *Maastricht* (1 m. k., 1 s. d.). Zij bevat het d. Margraten, benevens de geh. Ter-Maar, het Rooth, Groot-Welsden, Klein-Welsden en de b. Aan den Eik; beslaat 983 bund., en telt 186 h., met 1130 inw., die meest van landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit, van het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Gulpen*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan.

Het d. Margraten, Margraeten, Margrathen of Margeraten, ook wel eens Merkratten, ligt 2 u. O. van Maastricht, 1 u. W. van Gulpen. Men telt 57 h. en 330 inw. De kerk, aad H. MARGARETHA toegewijd, heeft toren en orgel. (gem. *Groenlo*.)

MARHUISEN, havez., pr. *Geld.*, MARIABERG of MARIENBERG, geh., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Hardenberg*, in de buurs. *Bergenthuin*, aad de Vecht; met 4 h., 30 inw. en 1 watermolen.

MARIA - EN - CATHARINADAL of CATHARINENBERG, kloost. te *Oisterwijk*, pr. *N. Br.*, bewoond door Geestelijke zusters der orde des H. FRANCISCUS.

MARIANNE-SOORD. Zie KONINGS-DUIN. (ROCHIE.

MARIA-PAROCHE. Zie VROUWEN-PAMARIA-POLDER, 2 pold., pr. *N. Br.*, de eene gem. *Dinteloord-en-Prinseland*; groot 366,8263 bund., de andere gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*; groot 6,5270 bund.

MARIA-POLDER, 2 p., pr. *Z. H.*, de eene gem. *Ooltgensplaat*; groot 176 bund.; de andere gem. *Strijen*.

MARIA-POLDER, 5 p., pr. *Zeel.*, een gem. *St. Annaland*; een gem. *Bierollet*, groot 35,2530 bund.; een ged. gem. *Hontenisse*, ged. gem. *Ossenisse*; groot 1241,4140 bund., een gem. *Sluis*, groot 12,5270 bund., en een gem. *Wissekerke - Geersdijk - 's Gravenhoek - en Kampens-Nieuwland*, groot 141,3327 bund.

MARIA-REFUGIE, kloost. van de orde der H. BIRGITTA, pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. *Z. W.* van *Uden*. De Geestelijke zusters besturen eene meisjesschool, met 80, meestal arme leerl., waar ook onderwijs in vrouwelijke handwerken gegeven wordt.

MARIA'S LUST, vroeger ZOMERSVREUGD, buit., pr. *Utr.*, gem. en in het d. *Baarn*; groot 0,8020 bund.

MARIA-WEG, MERRIEWEG of MERRYWEG, weg, pr. *Zeel.*, loopende van Zuidzande naar Kadzand

MARIEKERKE, geh., pr. *Zeel.*, kant. *Vlissingen*, gem. *Melis - en - Mariekerke*, met 25 h., en ongeveer 170 inw.

MARIENBERG, een der vijf heuvelen, waarop de stad *Nijmegen*, pr. *Geld.*, gebouwd is

MARIENBERG. Zie MARIABERG (1).

MARIENBERGER-DIJK. Zie KLOOSTERDIJK.

(1) Eveneens soeke men alle woorden met MARIËN beginnenoog, welke hier niet gevonden worden, op MARIA.

MARIENBORN, buit., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Nijmegen*; 50 bund.

MARIENBOSCH, buit. pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Bloemendaal*.

MARIENBURG, buit., pr. *Fr.*, gem. en Z. O. van *Leeuwarden*, Achter-de-Hoven.

MARIENDAAL, buit., pr. *N.Br.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*; 0,7000 bund.

MARIENDAAL, landg., pr. *Geld.*, gem. *Arnhem*, en gem. *Renkum*,  $\frac{1}{2}$  u. van Oosterbeek; groot 154,2686 bund.

MARIENDUIN, boerd., pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal*; 133,6300 bund.

MARIENHOEF, hofst., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Ermelo*, in de buurs. *Tonsel*.

MARIENHOF, 2 buit., één pr. *N.Br.*, gem. *Helvoirt*, groot 4,6520 bund.; één pr. *Utr.*, gem. *Maarsssen*.

MARIENLUST, h., pr. *Geld.*, gem. *Nijmegen*, te *Hees*.

MARIEN-POLDER. Zie VROUWEPOLDER.

MARIENSTEIN, buit., pr. *N.H.*, gem. *Heilo-en-Oesdom*; groot 3,0890 bund.

MARIENWEERD, MARIENWAERD of MARIENWAARD, beerl., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Culenburg*, hulpk. en gem. *Beest*. Zij bevat de buurs. *Mariënweerd*; beslaat 816,0432 bund. en telt 16 h. met 140 inw., die van landbouw bestaan.

De inw. behooren kerk. tot *Beest*, waar ook de kinderen school gaan.

De buurs. *Mariënweerd* ligt  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Tiel*,  $\frac{2}{3}$  u. Z. van *Culenburg*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Beest*, nabij de *Linge*, waar over hier een pontveer is.

MARIENWIJNGAARD, kloost. van *Birgittinessen*, pr. *Limb.*, te *Weert*.

MARIS. Zie LEGEMEER.

MARITIME WEG, klinker weg, pr. *N.H.*, gem. *den Helder-en-Huisduinen*, het maritime etablissement *Willems-oord* geheel en al omgevend en verder naar het *Nieuwewerk* loopende.

MARK (DE) of DE MERK, vroeger DE AA, ook wel MARK-EN-DINTEL geheeten, riv., pr. *N. Br.* Zij ontspringt te *Koekhoven*, in het *Antwerpsche*, loopt langs *Hoogstraten* en *Meersel*, valt bij *Strijbeek* in *N. Br.*; vloeit langs *Galder* en *Ginneken*. en door de zoogenoemde *inundatiesluis*, in den kapitalen wal van *Breda*; stroomt ook ged. buiten die st. om en van daar langs *Terheyden*, *Zevenbergen*, *Oudenbosch* en *Stand-daar-buiten*, naar de zoogenoemde *Barlaak*, waar zij den naam van *Dintel* aanneemt.

MARK (DE), water, pr. *Geld.* Zie MEE-TERENSCH-EN-ESTENSCH- WATERGANG.

MARKE, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Onstwedde*; met 3 h. en 30 inw.

MARKELERBERG, heuvel, pr. *Over.*, gem. en bij het d. *Markelo*.

MARKELER-BROEK, groengr., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Markelo*; beslaande 888,8092 bund., met eene buurs. van 29 h. en 180 inw.,

MARKELO, gem., pr. *Over.*, arr. *Deventer*, kant. *Goor*, hulpk. van de postk. *Almelo*, *Deventer* en *Goor* (11 m.k., 3 s.d., 2 j.d.). Zij bevat het d. *Markelo*, de buurs. *Markelerbroek*, *Stokkum*, *Stokkumerbroek*, *Elsen*, *Else-nerbroek*, *Harike* en *Kerspel-Goor*; beslaat 9600,9642 bund. en telt 543 h. met 3640 ziel., die van landbouw bestaan. Er zijn 4 windkorenmolens en 2 calicotsfabrieken.

De 3300 Herv. maken ged. de gem. *Markelo* uit en behooren ged. tot de gem. *Goor* en *Rijssen*. De 340 R. K. parochiëren te *Goor* of te *Rijssen*. De enkele Isr. behoort tot de rings. van *Goor*. Er zijn 3 scholen.

Het d. *Markelo* of *Markelo*, oudtijds *Marcelo*, ligt  $\frac{3}{4}$  u. Z. W. van *Almelo*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Goor*. Men telt er 50 h., 320 inw. en met de buurs. *Harike*, *Stokkum* en *Stokkumerbroek*, 375 h. en 2200 inw.

De 2160 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Deventer*. De kerk, palende aan den ouden zeer zwaren toren, heeft geen orgel. De 20 R.K. parochiëren te *Goor*. De dorps. telt 200 leerl. (September.

Kermis den laatsten *Woensdag* in *MARKELOSCHE - GROENLAND*, ged. van het *Markelerbroek*, pr. *Over.*, gem. *Markelo*.

MARKEN, ook *GEMARCHI* en *MERKERHOF*, eil. in de *Zuiderzee*, pr. *N.H.*, thans eene gem., arr. *Hoorn*, kant. *Edam*, reg. kant. *Purmerende*, postk. *Monnickendam* (10 m.k., 8 s.d., 2 j.d.). Het bevat de b. *Monnickenwerf*, de *Nieuwe-Buurten*, *Kets*, *Wiltewerf*, *Grootewerf*, *Rozewerf* en *Moeneswerf*; beslaat 296,1635 bund., en telt 166 h., met 880 inw., die van de visscherij bestaan, en veel hooi winnen, dat zij naar elders verzenden en verkoopen.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Edum*, ring van *Monnickendam*. De kerk heeft eenen vierkanten toren, doch geen orgel. Er zijn 1 school, eene haven en aan den oosthoek van het eil. een vuurtoren, op 52° 27' 37" N.Br., 22° 49' 37" O.L.

MARKEN - BINNEN misschien het oude *MARCHESNEM*, d., pr. *N.H.*, arr. en

4½ u. N. N. O. van *Haarlem*, kant., reg. kant., postk. en 2½ u. N. O. van *Beverwijk*, gem. *Uitgeest*; telt 25 h. en 140 inw., die van landbouw en het hekelen van hennip bestaan.

De 100 Herv. behooren tot de gem. *Knollendam-en-Marken-Binnen*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De 20 R. K. behooren kerk. tot *Krommeniedijk*; de 13 Doopsgez. tot *Knollendam-Krommeniedijk-en-Marken-Binnen*. De dorps. telt 20 leerl.

MARKENBURG (NIEUW-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Geervliet*; 23,8810 bund.

MARK-EN-DINTEL (DE). Zie MARK (DE).

MARKERMEER (HET), meertje, pr. *N. H.*, 5 min. Z. van Marken-Binnen, gem. *Uitgeest*.

MARKER-POLDER (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Uitgeest*; 123,7500 bund.

MARKERVAART (DE) of DE MARKERSLOOT, vaart, pr. *N. H.*, welke in het Langemeer, en in de zoogenoemde Togtsloot uitloopt.

MARKGOUW (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Broek-in-Waterland-Zuidervoude-en-Uitdam*; groot 85 bund.

MARKHOEK (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Teteringen*; groot 27,8633 bund.

MARKLUIDEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ½ u. Z. O. van *Heerde*; met 54 h. en 300 inw.

MARKT (HOEGE), b., pr. *N. Br.*, gem. *Tilburg*, kerk. onder *Goirke*.

MARKPLAATS (DE), b., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; met 22 h. en 140 inw.

MARKSTRAAT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Mierlo*; met 47 h. en 350 inw.

MARKVELDE, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1½ u. Z. O. van *Diepenheim*; met 27 h. en 190 inw.

MARKVOORT, boerenerf, pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. N. O. van *Gorssel*, in den *Kring-van-Dorth*.

MARLE of MAARLE, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1 u. N. O. van *Hellendoorn*; met 67 h., 410 inw. en ééne school met 70 leerl.

MARLE, buurs., pr. *Over.*, gem. en 20 min. W. van *Wijhe*; 22 h. en 155 inw.

MARNAMANSHAVEN. Zie LAUWERZEE.

MARNE (DE) of DE MARN, oudtijds MARN, landstr., pr. *Gron.*, het bevat de gem. Leens, Uirum en Kloosterburen en telt 1187 h., met 7600 inw., die van den landbouw bestaan.

MARNE (LUTJE-), boerd., pr. *Gron.*, gem. en 20 min. N. O. van *Bufo*.

MARNEDIJK (DE), dijk, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, loopende van den Pinzjumer-Halsband naar Bolsward.

MARNEPOLDER, p., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, N. W. van *Bolsward*.

MARNEZIJL (DE), sluis., pr. *Fr.*, 5 min. W. van *Bolsward*, in den Marnedijk.

MAROLLEGAT (HET), water, pr. *Zeel.*, in *Zuid-Beveland* ingedijkt.

MAROLLEPUT, geh., pr. *Zeel.*, ged. gem. en 1 u. Z. W. van *Groede*, ged. gem. en ¾ u. Z. van *Nieuw-vliet*, en ged. gem. en ¾ u. W. van *Oostburg*; met 18 h. en 90 inw. (HEEMSKERK (SLOT-TE-)).

MARQUETTE (HUIS-TE-). Zie MARRAHUSEN.

MARREN (DE), geh., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, ½ u. N. van *Aalsum*.

MARRESEN. Zie MAARHEEZE.

MARRUM, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, met de d. Marrum en Nijkerk en 1148,4423 bund.

MARRUM of MERRUM, d., pr. *Fr.*, arr. en 3 u. N. van *Leeuwarden*, kant. en 1½ u. W. ten Z. van *Holwerd*, postk. *Leeuwarden*, gem. *Ferwerderadeel*; telt 126 h. en 1000 inw., die 19 chitco-reifabrieken hebben.

De inw., allen Herv.; behooren tot de gem. *Marrum-en-Nijkerk*. De kerk heeft eenen kleinen stompen toren en een orgel. De dorps. telt 125 leerl.

MARRUM. Zie MARUM.

MARRUM-EN-NIJKERK, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Leeuwarden*, ring van *Stiens*, met 2 kerken, als eene te Marrum en eene te Nijkerk.

MARRUMER-EN-NIJKERKSTERVAART (DE), water, pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, welke van Marrum en Nijkerk, naar de Traan loopt.

MARRUMER-VAART, gewoonlijk de MOLENVAART, water, pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, welke naar de Es loopt.

MARS of MARSCH-EN-GEEREN, streek lands, pr. *Over.*, gem. *Zwolle*; groot 397,8180 bund.

MARS (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Grave*; 145,2370 bund.

MARSANA. Zie MEERSEN.

MARSCH (DE), oudtijds MENARDINGHANME, heerl., pr. *Geld.*, arr., kant. en postk. *Tiel*, gem. *Lienden*. Zij bestaat uit eenen p. binnen zijn eigen dijk; bevat de buurs. de Marsch; beslaat 601,6886 bund. en telt 25 h. en 220 inw.

De inw., op 6 na allen Herv., behooren tot de gem. *Lienden*. De 6 R. K. parochiëren te *Maurik*. De kinderen genieten onderwijs te *Lienden*.

De buurs. de Marsch ligt 5 u. N. W. van Nijmegen, 2 u. N. ten O. van Tiel.

MARSCH (DE), gemeene weide der



stad. *Deventer*, langs den linkeroever van den IJssel, buitendijks.

MARSCH (HET-HUIS-DE-), buit., pr. *Geld.*, 10 min. W. van de stad *Zulphen*; groot 16,2424 bund.

MARSCHDIJK, dijk, pr. *Geld.*, dat ged. van den Rijndijk, van den p. de Marsch, naar Kesteren loopende.

MARSCHEN (DE), streek hooi- en weiland, pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, Z. van het d. *Beets*.

MARSCH-LEDE-EN-OUDEWAARD, dijkt., pr. *Geld.*, waartoe behooren de heerl. de Marsch, Lede en Oudewaard, en de buitenlanden der d. Heusden, Kesteren en Lienden en der buurs. Aalst en Meerten, zoo verre die door den Marschdijk zijn ingesloten.

MARSDIEP (HET-), vaarw. in de *Zuiderzee*, tusschen de Reede van Texel en de kust van Texel.

MARSELESCH-POLDER (DE-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Oegstgeest- en Poelgeest*.

(HOVEN.)  
MARSENHOVEN. Zie MEERSSEN-MARSHOEK (DE), geh., pr. *Over.*, gem. en 1 u. Z. W. van *Dalfsen*, een ged. van de buurs. *Emme-en-de-Marschoek*; met 72 h. en 420 inw.

MARSRUST, buit., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*.

MARSSUM of MARSUM, d., pr. *Gron.*, arr., kant., postk., gem. en 10 min. N. O. van *Appingedam*; met 11 h. en 50 inw., die van landbouw bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. *Solwert-en-Marssum*. De kerk heeft toren noch orgel. De kinderen genieten onderwijs te *Solwert*.

MARSSUMMERMAAR, water, pr. *Gron.*, dat van *Uitwierde* langs *Marsum* naar het *Damsterdiep* loopt.

MARSUA. Zie MAARSSEN.

MARSUM of MARSSUM; d., pr. *Fr.*, arr. en  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Leeuwarden*, kant. en  $1\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Berlikum*, reg. kant. *Leeuwarden*, postk. *Franeker* en *Leeuwarden*. Men telt er 78 h. en 590 inw. en, met de b. *Franjeburen* en een ged. van *Ritsumazijl*, 104 h. en 780 inw., die van den landbouw bestaan. Er is eene tabakskerverij, benevens de fraaije state *Heringa* en het *Poptagasthuis*.

De 750 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Leeuwarden*. De kerk heeft een orgel en eenen spitsen toren. De 23 Doopsgez. behooren kerk. tot *Leeuwarden*, de 14 R. K., tot *Dronrijp*. De dorps. telt 90 leerl. Kermis den 2den Zondag in Sept.

MARSUMERDIJK (DE), thans de

straatweg tusschen *Leeuwarden* en *Marsum*.

MARSWETERING, waterleiding, pr. *Over.*, die in de buurs. *Hessen*, gem. *Dalfsen*, ontspringt, en zich in de *Nieuwe-Wetering* ontlast.

MARTELHUIZEN, boerd., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Leens*.

MARTENA of MARTNA, 2 staten, pr. *Fr.*, de eene gem. *Leeuwarderadeel*, in *Cornjum*, de andere, ook *Groot-Terborne*, gem. *Menaldumaneel*, 5 min. O. van *Beetgum*; met 11 bund.

MARTENSDIJK. Zie MAARTENSDIJK.

MARTENSHOEK of MAARTENSHOEK, ook wel DEN HOEK, geh., pr. *Gron.*, gem. *Hoogezand*,  $\frac{3}{4}$  u. N.O. van *Kropswolde*; met 78 h., 390 inw., 8 scheepstimmerwerven; 1 fabriek van moottwijn en 1 van brandewijn uit aardappelen.

MARTENSRUG, ondiepten N. van de *Zuiderzee*, in het *Amelandschegat* tusschen *Terschelling* en *Ameland*.

MARTEN-TER-GROËTE (ST.). Zie MARTNA. Zie MARTENA. (GROE) (DE).

MARTRAS. Zie MAREN.

MARUM, gem., pr. *Gron.*, arr. *Gron.*, kant. *Zuidhorn*, hulpk. van de postk. *Assen*, *Groningen* en *Heerenveen* (4 m. k., 2 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. *Marum*, *Niebert*, *Noordwijk* en *Nuis*, en de geh. de *Haar*, de *Linde*, *Lukaswolde*, de *Maliik*, *Trimunt* en ged. van de *Wijp*; beslaat 6224,1261 bund. en telt 540 h. met 3000 inw., die van landbouw bestaan. Er is 1 korenmolen.

De inw. allen Herv. maken de gem. van *Marum-en-Noordwijk* en van *Nuis-en-Niebert* uit. Er zijn 5 scholen.

Het d. *Marum*, of *Marrum*, ligt 5 u. W. Z. W. van *Groningen*; 3 u. Z. Z. W. van *Zuidhorn*. Men telt er 179 h. en ruim 800 inw. en met de geh. de *Haar*, de *Linde*, de *Maliik*, *Trimunt*, en een ged. van de *Wijp*, 310 h. en 1780 inw.

De inw. allen Herv. behooren tot de gem. *Marum-en-Noordwijk*. De kerk heeft op het W. einde een houten torentje. De dorps. telt 140 leerl.

MARUM, geh. Zie MAREN.

MARUM-EN-NOORDWIJK, kerk. gem., pr. *Gron.*, klass. en ring van *Grootegast*; met 2 kerken 1 te *Marum*, 1 te *Noordwijk* en 1780 ziel.

MARWERD of MARWIRD, geh., en boerd., pr. *Fr.*; het geh. gem. *Leeuwarderadeel*, 5 min. W. van *Wirdum*, met 5 h. en 30 inw.; de boerd. gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Bolsward*.

MARWERDDERDIJK, dijk, pr. *Fr.*, in *Leeuwarderadeel*, van *Wirdum* naar den *Wijngaarderdijk* loopende.

MASALANDA. } Zie MAASLAND.

MASLANDA. }

MASTBOSCH (HET), bosch, pr. N. Br., arr. Breda, tusschen de d. 's Prinsenhage en Ginneken; 300 bund.

MASTEBROEK, landh., pr. Gron., gem. de Meeden, 14,900 bund. groot.

MASTENBROEK, p., pr. Over., arr. Zwolle, ged. gem. Zwollerkerspel, ged. gem. Genemuiden, ged. gem. IJsselmuident, ged. gem. Grafhorst, ged. gem. Wilsum, en ged. gem. Zalk-en-Yeecaten; groot 8771,1182 bund.

MASTENBROEK, d., pr. Over., arr., kant., postk. en 2½ u. N. W. van Zwolle, gem. Zwollerkerspel; met 60 h. en 420 inw.

De Herv. maken, met die van eenige buurs. uit de gem. Zwollerkerspel, eene gem. uit van de klass. en ring van Kampen; met 890 ziel. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De R. K. behooren tot de stat. van Kampen. De dorps. telt 60 leerl.

MASTENBROEKSCHE - SLUISJE, sluis, pr. Over., gem. Zwollerkerspel.

MASTGAT (HET), vaarw., pr. Zeel., tusschen het Zijpe en de Keeten.

MASTHOEF, hofst., pr. N. Br., gem. Oostel-Westel-en-Middelbeers, in het geh. Baasterhoeven.

MASTLAND, buit., pr. N. Br., gem. 's Prinsenhage; groot 189,9200 bund.

MASTWIJK, heerl. en p., pr. Utr., arr. Utr., kant. IJsselstein, postk. Woerden, gem. Linschoten. Deze heerl. bevat het geh. Mastwijk, bestaande uit 6 h. en 50 inw. De Herv. behooren kerk. tot Linschoten; de R. K. par. te IJsselstein. De kinderen genieten onderwijs te Linschoten.

Het geh. Mastwijk ligt 3 u. W. Z. W. van Utrecht, 1½ u. N. W. van IJsselstein.

MATEN (DE), geh., ged. pr. Dr., gem. Emmen, 10 min. N. O. van Roswinkel, ged. pr. Gron., gem. Vlagtwedde, 5 min. Z. W. van Ter-Apel; met 36 h., 280 inw. en eene vaste bijs., met 60 leerl.

MATEN (DE STADS- en DE WEES-HUIS-), ged. van de Maatlanden, pr. N. H., gem. Naarden.

MATENA (of MATHENA, geh., pr. Z. H., gem. Papendrecht-en-Matena, ½ u. O. ten N. van Papendrecht; met 14 h. en 100 inw.

MATENA(NOORDERenZUIDER-)of NOORD en ZUID MATHENA, 2 p., pr. Z. H., 1 gem. Oud-Atlas; groot 40,0000 bund.; een gem. Papendrecht-en-Matena.

MATENES (KLEIN-), het HUIS-TERWERVE, ook wel OOSTWERVE, adell.

h., pr. Z. H., gem. en N. W. van Voorburg; met 10,3770 bund. grond.

MATHENA (DE), adell. h., pr. Geld., gem. Zevenaar.

MATHENESSE (NIEUW-), geh. en p., pr. Z. H., gem. Oud-en-Nieuw-Mathenesse; het geh. met 11 h. en 60 inw., de p. groot 127,4700 bund.

MATHENESSE (OUD-), geh. en p., pr. Z. H., gem. Oud-en-Nieuw-Mathenesse; het geh. met 61 h. en 390 inw., de p. groot 142,5000 bund.

MATHENESSE(OUD-EN-NIEUW-), gem. pr. Z. H., arr. Rotterdam, kant. en postk. Schiedam (13 m. k., 8 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de geh. Oud-Mathenesse en Nieuw-Mathenesse; beslaat 388,8861 bund., en telt 72 h. met 620 inw., die van veemesten en melkerij bestaan. Er zijn 1 touwslagerij en 1 stoffenverwerij.

De 360 Herv. behooren kerk. ged. tot Schiedam, ged. tot Overschie, de 20 Ev. Luth. tot Schiedam en de 240 R. K. ged. tot Schiedam, ged. tot Overschie, in welke beide gem. ook de kinderen school gaan.

MATHENIS (NIEUW-), p., pr. Z. H., gem. Delfshaven; met 125,0000 bund.

MATSLOOT, geh., pr. Dr., gem. en 1½ u. ten N. van Roden; met 8 h. en 60 inw.

MATSLOOT (DE), 2 waters; een pr. Dr., dat van het Peiserdiep komt, en zich in het Leekstermeer ontlast; een pr. Gron., gem. Oldekerk, uit de Katerhals naar het Hoendiep.

MATTARM, pr. Over., gem. en ½ u. Z. W. van Dal'sen; 140,6400 bund.

MATTEMEER. Zie MALLEMEER (HET).

MATTEN, oudtijds MATENHAM, land, pr. N. H., gem. Zuid-en-Noord-Schermer; groot 46,7300 bund.

MATTENBURG, p., pr. N. Br., ged. gem. Nieuw-Vossemeer, ged. gem. Steenbergen; groot 165,6756 bund.

MATTENESSE, buit., pr. Gron., gem. Leens, 10 min. N. N. O. van Mensingeweer.

MATTENESSE (OUD-), h., pr. Gron., gem. en ½ u. ten N. O. van Baflo.

MATTHIJS-EIND. Zie PETERS-EIND.

MAUDACUS. Zie KERKWERVE.

MAURIK, gem., pr. Geld., arr. en kant. Tiel, hulpk. Maurik (24 m. k., 9 s. d., 1 j. d. 3e afd.). Zij bevat de heerl. Maurik, Eck-en-Wiel. Rijswijk en Ravenswaay; beslaat 3760,0000 bund., en telt 380 h. met 3000 inw., die van landbouw en veeleef bestaan.

De 2760 Herv., maken de gem. Eck-en-Wiel, Maurik, Ravenswaay en

Rijswijk uit. De 230 R.K., maken, met die van de overige gem. uit de Neder-Betuwe, eene stat. uit van het aartspr. van *Utr.*, met 250 ziel. De 4 Evang. Luth. en de 5 Isr. behooren kerk. te *Tiel*. Er zijn 4 scholen.

**MAURIK**, heerl., pr. *Geld.*, arr. en kant. *Tiel*, hulpk. van de postk. *Tiel*, *Wageningen*, *Zeyst* en *Wijk bij Duurstede*, gem. *Maurik*. Zij bevat het d. *Maurik* en vele verstrooid liggende h., beslaat 1700 bund., telt 180 h. en 1400 inw., die van landbouw bestaan.

De 1250 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Tiel*, ring van *Ingen*. De 170 R.K. parochiëren te *Maurik*. Er is 1 school met 200 leerl.

Het d. *Maurik* of *Maurick*, oudtijds *Malderick* en *Mauderik*, ook *Morik*, waarschijnlijk het oude *Mannaritum*, *Mannanatia*, *Mannaritum*, *Manderick* of *Mauritium*, ligt 2 u. N. N. O. van *Tiel*. De kerk der Herv. heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel. De kerk der R. K. heeft orgel en torentje.

**MAURIK**, vroeger **HEERHEIMSHUIZING** of **HEIMHUIZING**, of enkel **DE HEIM**, kast., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Vught*; met 70,3470 bund.

**MAURITSFORT**, geh., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Hoek*; met 29 h., 150 inw., 1 haventje en 1 overzetveer op *Philippine* en *Biervliet*.

**MAURITS-POLDER**, ook wel **MAURITIUS-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *IJzendijke*; groot 544,6198 bund.

**MAXELT**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Heythuizen*, met 34 h. en 230 inw.

**MAXEND**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. Z. van *Nistelrode*; met 26 h. en ruim 170 inw.

**MAY**, ged. polderl., pr. *N. Br.*, in den p. *Boscheveld-en-May*.

**MAZENBURG**, **MAASENBURG** of het **KLEINE-VEER**, veer over de *Maas*, pr. *N. Br.*, gem. *Bozmeer*.

**MECHELEN**, d., pr. *Limb.*, arr. en  $3\frac{1}{4}$  u. O. Z. O. van *Maastricht*, kant. en 1 u. Z. O. van *Gulpen*, postk. *Maastricht*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten O. van *Wittem*. Men telt er 312 h. en 1800 inw.

De inw., allen R.K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Lumburg*, dek. van *Gulpen*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De kerk, aan den H. *JOHANNES den Dooper* toegewijd, heeft twee torens en een orgel. De dorps. telt 100 leerl.

Kermis den 1 October. (CHELEN. **MECHELEN**, d., pr. *Geld.* Zie **MECKEMA**. Zie **MECKEMA**.

**MECHERNESSE** Zie **MIDDELHARNIS**.

**MEDDERT** of **MEDWERT**, geh., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*, 1 u. Z. van *Holwerd*; met 2 h. en 10 inw.

**MEDDO**, **MEDHO** of **MEDDEHO**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. N. O. van *Winterswijk*; met 160 h., 1040 inw. en eene school met 125 leerl.

**MEDEGAL**. Zie **MIDDEGAL**.

**MEDEL**, **MADL**, bij verkorting **MEL** of **MEL**, b., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. ten W. van *Echteld*, aan de *Linge*; met 29 h. en 270 inw.

**MEDELAND** (HET) of **HET MEDELAND**, streek gronds, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Bafo*.

**MEDELYE**. Zie **MIDDELIE**.

**MEDEMBLIK**, kant., pr. *N.H.*, arr. *Hoorn*. Het bevat de gem. *Medemblik*, *Abbekerk-en-Lambertschage*, *Hoogwoude-en-Aartswoude*, *Midwoud-en-Oostwoud*, *Nibbixwoude-en-Hauwert*, *Vlieland*, *Terschelling*, *Obdam*, *Hensbroek*, *Opmeer*, *Spanbroek*, *Zijbekarspel-en-Benningbroek*, *Opperdoes* en *Twisk*; beslaat 29221,8338 bund., en telt 2326 h., met 13780 inw., die van melkerij en kaasmaken bestaan.

**MEDEMBLIK**, kerk. ring, pr. *N.H.*, klass. van *Hoorn*, bestaande uit de gem. *Medemblik*, *Abbekerk-en-Lambertschage*, *Andijk*, *Midwoud*, *Oostwoud*, *Opperdoes*, *Twisk* en *Wervershoof*; met 9 kerken, 9 Predikanten en ongeveer 4930 ziel.

**MEDEMBLIK**, gem., pr. *N.H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Medemblik* (15 m. k., 4 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de st. *Medemblik* en 't *Keern*; beslaat 884,6835 bund., en telt 471 h., met 3050 inw., die meest bestaan van scheepvaart, handel in kaas, boter, granen, steenzout, steenkolen enz.; ook heeft men er 2 zoutziederijen, 1 chicoreifabriek, 2 kaarsenmakerijen, 1 vellenblooterij, 2 kaaskopmakerijen, 1 scheepstimmerwerf, met hellingen voor binnenlandsche vaartuigen en 1 koorfmolen.

De 1800 Herv. maken eene gem. uit van de klas. van *Hoorn*, ring van *Medemblik*. De 16 Chr. Afg. en de 600 Doops. maken ieder eene gem. uit. De 130 Herst. Ev. Luth. maken, met die van eenige naburige plaatsen, eene gem. uit. De 1100 R. K. maken eene stat. uit, van het aartspr. *Holland-en-Zeeland*, dek. *West-Friesland*. De 50 Isr. hebben hier eene bijk. van de rings. van *Amsterdam*, met eenen Voorlezer. Er zijn 3 scholen.

De stad *Medemblik*, ook wel *Medemblik* of *Medemleck* en *Memelik*, in het Lat. *Medemalacha*. ligt 4 u. N. van

Hoorn en even zoo ver N. W. van Enkhuizen, aan de Middellzee en heeft 4 havens, de Oudehaven, de Eilands- of Pekelharingshaven, de Oosterhaven en de Westerhaven; 4 poorten; binnen de wallen 59,9757 bund., en telt 428 h. met ruim 2600 inw.

Openbare gebouwen zijn: Het Stadhuis; en het Gemeenlands Koggehuis. Er is eene overdekte Vischmarkt.

De Herv. of Westerkerk is een oud, groot en schoon gebouw met een orgel, eenen fraaijen hoogen toren, daartegen aangebouwd, welke tot eene baak verstrekt voor de schippers. De Ev. Luth., de Doopsgez., de Christ. Afges. en de R. K. hebben hier elk eene kerk, de laatste aan den H. MARTINUS toegewijd. De Isr. syn. is een klein, maar net gebouw, zonder toren. Er zijn te Medemblik een Weeshuis; een Armbuis; eene Subcommissie van de Maats. van Weldadigheid; eene Afd. van het Zending-gen.; eene afd. van het Bijbelg.; een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*; een letterkundige vriendenkring; 1 Stads-Teekenschool; 2 Stads-scholen; 1 Nederduitsehe en Fransche kost- en 1 Jongefruuwenschool.

MEDEMBLIKKER KOGGE (DE), een der vier *Noorderkoggen*, pr. N. H. Zij bevat de stad Medemblik, met de d. Opperdoes, Oostwoud en Hauwert.

MEDENT, b., pr. Fr. gem. *West-Dongeradeel*, onder *Hantumer-Uitburen*. Zij bestaat uit twee boerenzathen, Groot- en Klein-Medent.

MEDHUIZEN (GROOT- en KLEIN-), 2 b., pr. Fr., gem. *Oost-Dongeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Ee*.

MEDIOBURGUM. Zie MIDDELBURG.

MEDIOLANUM. } Zie MIDLAREN.

MEDIOLARIUM. }

MEDIS. Zie MEEDEN (DE). (BURG.

MEDIUM-CASTRUM. Zie MIDDELMEDLER of MIDDELER, havez., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. O. van *Vorden*; 361,4003 bund. groot.

MEDUA. Zie MIDDELAAR.

MEDUM. Zie KLOOSTER-MIEDUM.

MEDWERT. Zie MEDDERT.

MEEDEN (DE) Zie UITHUIZER-MEEDEN. MEEDEN (DE), gem., pr. *Gron.*, arr. *Winschoten*, kant. *Zuidbroek*, postk. *Hoogezand* (12 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. de Meeden, en enige verstrooid liggende h.; 1689,1767 bund.

telt 211 h., met 1180 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De 1070 Herv., maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Winschoten*. De 40 Christ. Afges. maken eene gem. uit. De 30 Doopsgez., behooren tot de gem. *Midwolde-Beerta-en-de-Meeden*; de 40 R. K., tot de stat. van *Winschoten*. Er is 1 school met 140 leerl.

Het d. de Meeden, oudtijds Meiden, Medis, Medum of Meldum, ligt  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van Zuidbroek; met 166 h. 1020 inw. De kerk heeft een orgel. De toren staat ongeveer 12 ellen Z. W. van de kerk. De Chr. Afgesch. houden hunne bijeenkomst in een partikulier huis. Het kerkje der Doopsz. heeft toren noch orgel. (DING.

MEEDEMERDIEP. Zie ZUID-WEN-MEEDEMERVEENEN, hooze vennen, pr. *Gron.*, gem. en Z. van de *Meeden*.

MEEDHUIZEN. Zie MEETHUIZEN.

MEEDHUIZERMEER. Zie FARMS-MERMEER.

MEEDSTER-GRIEDE, meestal MEESTER-GREIDE, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Uithuizermeeden*; 73 h. en 440 inw.

MEEDSTERMAAR (HET), water, pr. *Gron.*

MEEKRAPSTOOF (DE), plaats, pr. *Gron.*, gem. *Loppersum*, bij *Gurrels-MEEL*. Zie MEDEL. (weer.

MEELE (DE), geh., pr. *Over.*, gem. *Nieuwleusen*; met 15 h. en 90 inw.

MEELPUIL, herb., pr. *Gron.*, gem. *Aduard*, 20 min. Z. O. van *Leege-meeden*.

MEELSWIN, kreek in het *Balgzand*, N. van Wieringen, uit het Wieringer-Balg naar het Marsdiep loopende.

MEEMORTEL. Zie MEMORTEL (1).

MEENINK, buit., pr. *Geld.*, gem. en nabij *Hengelo*, ruim 200 bund. groot.

MEENT (DE), 2 p., een pr. *Z. H.*, gem. *Leerdam*; een pr. *N. H.*, gem. *Naarden*; groot 98 bund.

MEENT (DE), buit., pr. *Utr.*, gem. en 40 min. W. van *de Bilt*; 74 bund.

MEENTESCHAAR (DE) of MEENSCHER, gemeenteweide, pr. *Gron.*, gem. *de Leek*, N. van *Midwolde*; groot 71,6180 bund.

MEENSCHAR, weiland, pr. *Fr.*, gem. en W. van *Hindeloopen*; 29,6800 bund.

MEEP (DE), vaarwater ten N. van de *Zuiderzee*, Z. van *Terschelling*, van de *Rupel* naar de *Jetting* loopende.

(1) Eveneens zoeken men de overige woorden elders Mxz gespeld, doch hier niet gevonden wordende, op Mx.

**MEER.** Zie **BOKSMEER**.  
**MEER**, heideveld, pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. *Z. W.* van *Loon-op-Zand*; groot 5,3000 bund.  
**MEER** of **MEER**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Oud-en-Nieuw-Gastel*, 10 min. *N. O.* van *Oud-Gastel*; met 32 h. en 160 inw. een ged. van het geh. *Meer-en-Stoof*.  
**MEER**, geh., pr. *Over.*, gem. en 20 min. *Z. O.* van *den Ham*, met 144 h. en 240 inw.  
**MEER** (DE), ook wel de **LEIGRAAF**, waterloop, pr. *N. Br.*, van *Boekel* naar *Middelrode*, loopende.  
**MEER** (DE), water, pr. *Geld.*, dat ged. der *Bisschopsgraaf*, tusschen de st. *Culenborg* en de *Nieuwebrug*.  
**MEER** (DE) of **DE MEERE**, oud adell. h., pr. *N. H.*, gem. *Berkhout-en-Baarsdorp*,  $\frac{3}{4}$  u. *N.* ten *W.* van *Berkhout*.  
**MEER** (T), het *O.* ged. van het vl. *Hecrenveen*, pr. *Fr.*, gem. *Scholerland*; met 91 h. en 490 inw.  
**MEER** (HET), beek, pr. *Geld.*, welke uit het *Wildersche-Meer*, in de *Pruisische pr. Rijnland*, voortkomt, en zich te *Nijmegen* in de *Waal* ontlast.  
**MEER** (T). Zie **UDELERMEER** (HET).  
**MEER** (HET HUIS-TER-), voormaals het **KASTEEL** of **SLOT-TE-MAARSEN**, riddersmatige hofst., pr. *Utr.*, gem. en in het d. *Muurssen*.  
**MEER** (HET KLEINE-). Zie **KLEINE-MEER** (HET).  
**MEER** (HET OUDE-) of **WIESTER-OUDE-MEER**, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Meldumadeel*, loopende van de *Ried* tot nabij *Minnertsga*.  
**MEER** (TER). Zie **MAIRE**.  
**MEERBERG**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. *N.* van *Teteringen*; met 7 h. en 40 inw.  
**MEERBURG** en **OUDE-MEERBURG**, 2 buit., pr. *Z. H.*, gem. en 1 u. *N.* van *Soeterwoude*, aan de *Meerburger-Watering*.  
**MEERBURGER-WATERING**, water, pr. *Z. H.*, onder *Soeterwoude*, dat zich in den *Rijn* ontlast.  
**MEERDERVOORT**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Dordrecht* (6 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het geh. *Meerdervoort*, en een ged. van de *Volgerlanden*; beslaat 118,4314 bund., telt 54 h. met 440 inw., die van warmoesierderij en landbouw bestaan. Er zijn 1 houtzaag- en 1 oliemolen.  
De 400 *Herv.* behooren tot de gem. *Zwijndrecht*. De 20 *R. K.* en de 3 *Isr.* behooren kerk. te *Dordrecht*. De kinderen gaan te *Zwijndrecht* school.  
Het geh. *Meerdervoort* ligt  $\frac{3}{4}$  u. *W.*

van *Dordrecht* en heeft eenschuitenveer naar het eiland-van-*Dordrecht*.

**MEERDERVOORT**, buit., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *W.* van 's *Gravenhage*.

**MEERDERVOORT** (HET HUIS-TE), buit., pr. *Z. H.*, gem. *Meerdervoort*, aan de *Merwede*.

**MEERDERVOORT** (POLDER-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Meerdervoort*.

**MEERDIJK** of **MEIRDIJK**, dijk, pr. *N. Br.*, van *Waalwijk* naar *Vlijmen* loopende.

**MEERDIJK**. Zie **MOERDIJK**.  
**MEERDIJK** (DE), dijk, pr. *Utr.*, gem. *Harmelen*.

**MEERE** (DE). Zie { **MAIRE**.  
**VLIET** (DE).

**MEEREN** (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Mill*; 22 h. en 140 inw.

**MEEREN** (DE), b., pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, 5 min. *N.* van *Eestrum*.

**MEEREN** (DE), lage landen, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z. O.* van *Leens*, engem. *Winsum*, *N. W.* van *Maarhuizen*.

**MEER-EN-BERG**, provinciaal krankzinnigenhuis, pr. *N. H.*,  $\frac{1}{4}$  u. *N.* van *Bloemendaal*; met 29,0773 bund.

**MEER-EN-BERG**, buit., pr. *N. H.*, gem. en 10 min. *Z.* van *Hecustede*; groot 58,5450 bund.

**MEER-EN-BOEDING**, p., pr. *N. Br.*, gem. *den Dungen*; groot 92,0841 bund.

**MEER-EN-BOSCH**, hofst., pr. *Z. H.*, gem. en bij *Loosduinen*; 1,2363 bund.

**MEER-EN-BOSCH**, buit., pr. *N. H.*, gem. en 5 min. *Z.* van *Heemstede*; groot 18,3725 bund.

**MEERENBROEK** of **MEERENBROEK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *N. W.* van *Wcht*; met 58 h. en 390 inw.

**MEERENDORP**, buit., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Hillegom*, ged. gem. *de Vennip*, groot 4,0452 bund.

**MEERENDUINSCH-EPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Lisse*; groot 35 bund.

**MEERENPOLDER** (OOST- en -WEST-) of **OOST- en -WEST-MEREPOLDER**, 2 p., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Zevenbergen*, ged. gem. *Klundert*.

**MEER-EN-STOOF**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. *N. W.* van *Oud-Gastel*; met 88 h. en 590 inw. bestaande uit de b. *Meer* en *Stoof*.

**MEERESTEIN**, boerd., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z. O.* van *Heemskerk*; groot 8,7160 bund.

**MEERHUIZEN**, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Alkenade*, nabij *Oude-Wetering*.

**MEERHUIZEN**, buit., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, aan den *Amstel*.

**MEERHUIZEN** (DE) of **MEERSHUIZEN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Raauwerderhem*, 5

min. Z. W. van *Poppingawier*; met 9 h. en 50 inw.

MEERKADE. Zie OSSER-MEERKADE.

MEERKERK, gem. en heerl., pr. Z. H., arr. en kant. *Gorinchem*, hulpk. *Gorinchem* en *Vianen*. (3 m. k., 4 s. d., 5 j. d.). Zij bevat het d. Meerkerk en de geh. Broek, de Burggraaf, de Zouwendijk, de Weverwijk en de Dool, en een ged. van het geh. Bazeldijk; beslaat 1530,2257 bund., en telt 145 h. met 1200 inw., die meest van landbouw en een weinig handel bestaan. Er zijn 1 scheepstimmerwerf en 1 koornmolen.

De inw., bijna allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Gouda* ring van *Vianen*. De R. K. parochiëren te *Gorinchem*, en de Isr. behooren tot de rings. te *Vianen*. Er is een school met 130 leerl.

Het d. Meerkerk ligt 2 u. N. van *Gorinchem*, 51° 53' 19" N. B., 22° 39' 45" O. L. aan de Zederik, waarover hier eene tolbrug ligt. Men telt er 45 h. en 500 inw. De kerk heeft eenen kleinen toren, doch geen orgel. Te Meerkerk is, in vereeniging met Ameide en eenige andere omliggende d., een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*. (den 15 Junij.

Jaarmarkt, tevens paardenmarkt, MEERKERKS BROEK of MIDDELBROEK, p., pr. Z. H., gem. *Meerkerk*, beslaande 919,6994 bund.

MEERKOTENNEST, p., pr. Z. H., gem. *Sliedrecht*; groot 67,3723 bund.

MEERLAND. Zie MAARLAND.

MEERLAND, geh., pr. *Gron.*, ged. gem. *Finsterwolde*, ged. gem. *Midwolde*; met 50 h. en 280 inw.

MEERLE, pachth., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Tegelen*, tot de goederen van het kast. *Holtmühle*.

MEERLEVELD, buit., pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Baambrugge*, nabij *Baambrugge*.

MEERLO, gem. pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. *Horst*, postk. *Nijmegen* en *Venlo* (11 m. k., 1 s. d.). Zij bevat de d. Meerlo, Blitterswijk, Swolgen en Tienray; beslaat 2717,8580 bund. en telt 250 h., met 1350 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt.

De inw., op 30 na alle R. K., maken de par. van *Meerlo*, *Blitterswijk* en *Swolgen* uit. De 30 Herv. behooren tot de gem. *Vierlingsbeek-Sambeek* en *Blitterswijk*. Er zijn 5 scholen.

Het d. Meerlo of Mierlo ligt  $7\frac{1}{2}$  u. N. van *Roermond*,  $1\frac{1}{2}$  u. N. van *Horst*. Men telt er 98 h. en 500 inw.

De inw., op 5 na alle R. K., maken eene gem. uit van het apost. vic. van *Limburg*, dek. *Horst*, welke door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De kerk, aan den H. JOHANNES den Dooper toegewijd, is een oud gebouw, met toren en orgel. Er is eene school.

Kermis Zondags voor Pinksteren.

MEERLO. Zie MIERLO.

MEERLO, hofst., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Veldhuizen*; 59,5662 bund.

MEERLO (HET SLAAK VAN-) of HET SLAAK-VAN-MEERLO, doorgaans enkel HET SLAAK, vaarw. tusschen het Zeeuwsch eiland *St. Philipsland*, en den vasten wal van *N. Br.*

MEERLOSCHESLIKKEN, schorren of slikken, tusschen de pr. *N. Br.*, en *Zeel.*, O. van *St. Philipsland*,

MEERN (DE). DE MEREN, DE MEERE, MAIRN, MAREN of MAERNE, d., pr. *Utr.*, arr. en  $1\frac{1}{2}$  u. W. van *Utr.*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. van *Maarsse*, postk. *Utr.*, gem. en 1 u. Z. O. van *Vleuten*. Men telt er 66 h. en 260 inw.

De 230 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Utr.* De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De R. K. parochieren te *Vleuten*. De dorps. telt 120 leerl.

Kermis Dingsdag na 24 Junij.

MEEROEVER of HET BUITENLAND, ged. gronds., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*.

MEER-POLDER, p., pr. Z. H., ged. gem. *Soctermeer*, ged. gem. *Slompwijk*; groot 525,5442 bund.

MEERSCH en MEERSCH (KLEIN-), 2 geh., pr. *Limb.*, het eene gem. en 40 min. van *Elstoo*; met 75 h. en 350 inw.; het andere gem. en 20 min. Z. van *Sleyn*; met 25 h. en 120 inw.

MEERSCHE. Zie MAARSEN.

MEERSHOEF, buit., pr. *N. H.*, gem. en Z. van het d. *Velsen*, aan den straatweg; groot 2,36,02 bund.

MEERSHUIZEN, b., pr. *Fr.*, gem. *Tie-jerksteradeel*, 5 min. O. van *Suameer*.

MEERSHUIZEN. Zie MEERHUIZEN.

MEERSLOOT (DE), water, pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*, van den dorpsweg naar het *Miggenburgerwegje* loopende.

MEERSLOOT (DE), 3 waters, pr. *Fr.*, één gem. *Dantumadeel*, van de Woudvaart naar de *Groninger-trekvaart* loopende; een gem. *Idaarde-radeel*, uit de *Rosslout*, naar de *Langemeer* loopende, en een gem. *Tie-jerksteradeel*, van de *Graft* naar de *Langemeer* loopende.

**MEERSLUIS (DE)**, sluis, pr. *Geld.*, gem. en 5 min. O. van *Nijmegen*, waardoor het water de Meer op de Waal uitwatert.

**MEERSOOG**. Zie **MEERZIGT**.

**MEERSSSEN**, kant, *Limb.*, arr. *Maastricht*. Het bevat de gem. *Meerssen*, *Amby*, *Beek*, *Bemelen*, *Berg-en-Terblijt*, *Borgharen*, *Bunde*, *Elsloo*, *Eysden-Breust-en-Oost*, *Geul*, *Gronsveld*, *Heer*, *Houthem*, *Hulsberg*, *Itteren*, *Mesch*, *Rijkholt*, *Schimmert*, *St. Geertruide*, *Steyn*, *Ulestraeten*, en *Valkenburg*; beslaat 17718 bund., telt 4097 h., met 20930 inw., die meest bestaan van den landbouw.

**MEERSSSEN**, R. K. dek. in het apost. vic. van *Limb.* Het bevat de par. *Amby*, *Beek*, *Berg-en-Terblijt*, *Borgharen*, *Bunde*, *Elsloo*, *Geul*, *Houthem*, *Hulsberg*, *Itteren*, *Schimmert*, *Steyn*, *Ulestraeten*, en *Valkenburg*; 2 kapellen 1 te *Bemelen* en 1 te *Limmel*; met 14 Pastoors en 11 Kapellanen.

**MEERSSSEN**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. *Meerssen*, postk. *Maastricht* (4 m. k., 1 s. d.). Zij bevat de d. *Meerssen* en *Limmel*; de geh. *Raar*, *Weert*, *Op-de-Steenstraat* en *Rothem*; beslaat 1442,6815 bund. en telt 365 h. met 2180 inw. die van landbouw bestaan. Er zijn 2 brouwerijen, 1 branderij, 4 graan- en 2 oliemolens. De 1800 R. K. maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Meerssen*; met 1 kerk te *Meerssen*, 1 kapel te *Limmel*, eenen Pastoor en twee Kapellaans.

De 40 Herv. behooren tot de gem. *Meerssen-en-Schimmert*. De 50 Isr. maken eene gem. uit, van het syn. res. van *Maastricht*. Er zijn 2 scholen.

Het d. *Meerssen*, *Meerssen*, eigenlijk *Meersheim*, oudtijds *Marsna* of *Marsana*, ligt 1½ u. N. O. van *Maastricht*. Men telt er 180 h. en 1000 inw. De R. K. kerk, aan den H. *Bartholomeus* toegewijd, heeft een spits torentje midden op het dak. De Herv. kerk, heeft een spits torentje en een orgel. De Isr. kerk is een klein, doch net gebouw. De dorps. telt 120 leerl. Er is een gesticht voor krankzinnige vrouwen. Jaarmarkt den 15 Mei.

**MEERSSSEN - EN - SCHIMMERT**, Herv. kerk. gem., pr. *Limb.*, klass. en ring van *Maastricht*; met eene kerk te *Meerssen* en ruim 110 zielen.

**MEERSSSENHOVEN** of **MARSENHOVEN**, landg., pr. *Limb.*, gem. en ½ u. Z. O. van *Itteren*; groot 107,3833 bund.

**MEERSTAL (HET GROOTE-)** of **HET**

**GROOTE-MEER**, meertje, pr. *Dr.*, onder de *Hooge-Smilde*.

**MEERSWAL**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wonsradeel*, ½ u. N. W. van *Lolhum*.

**MEERTEN**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 5 min. W. van *Lienden*; met 64 h. en 490 inw.

**MEERTEN (ST.)**. Zie **MAARTEN (ST.)**.

**MEERTEN-TE-GROE (ST.)**. Zie **GROE (DE)**.

**MEERUITERDIJKSCHE-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Nederhorst-den-Berg*; groot 107,0000 bund.

**MEERVELD**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 3 u. W. van *Apeldoorn*; met 20 h. en 180 inw.

**MEERVELDERBOSCH**, bosch, pr. *Geld.*, gem. en 2 u. W. van *Apeldoorn*; groot 320 bund.

**MEERVELDER-ZAND** of **MEERVELDSCHHEIDE**, heideveld, pr. *Geld.*, gem. en 2½ u. W. van *Apeldoorn*; 16 bund.

**MEERVEN**, poel, pr. *NBr.*, gem. en 1 u. N. van *Lieshout*; 37,5380 bund.

**MEERVLIET**, buit., pr. *N.H.*, gem. en 5 min. Z. van *Velsen*; 9,1912 bund.

**MEERVLIET (DE)**. Zie **VLIET (DE)**.

**MEERWEIDEN**, p., pr. *N. H.*, gem. *Velsen*; groot 241,0000 bund.

**MEERWIJK**, h., pr. *N. H.*, gem. *Beverwijk*; met 0,5160 bund. grond.

**MEERWIJK**, buit., pr. *Dr.*, gem. en ¼ u. N. van *Zuidlaren*; 153,4980 bund.

**MEERWIJK**. Zie **SLOT (HER)**.

**MEERWIJK (DE)**, streek, pr. *Geld.*, gem. en ¾ u. N. van *Groesbeek*; groot 152,0400 bund.

**MEERWIJK (POLDER-VAN-)**. Zie **EMPEL-EN-MEERWIJK (POLDER-VAN-)**.

**MEERWIJK (WATER - en - WES - TER-)**, 2 buit., pr. *Geld.*, gem. en ¾ u. N. van *Groesbeek*; het eene groot 71,8270 bund. het andere groot 84,3830 bund.

**MEERZIGT**, vroeger **MEERSOOG**, buit., pr. *N.H.*, gem. en 10 min. Z. van *Velsen*; groot 2,8015 bund.

**MEERZIGT**, landh., pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*, ¼ u. N. van *Oudeschoot*.

**MEESNBROEK**, **MEZENBROEK** of **MEUZENBROEK**, gewoonlijk **MEZENICH**, landg., pr. *Limb.*, gem. *Heerten*, bij het d. *Heerlerheide*.

**MEES-LOUWEN-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Stompwijk*.

**MEESTER - AREND - VAN - DER - WOUDENSLAND** of **HONDER-EN - VEERTIG - MORGEN - VAN - DEN - POLDER - SMEEDS - LAND**, p., pr. *Z.H.*, ged. gem. *Chartois*, ged. gem. *Oost-en-West-IJsselmonde*; groot 115,6794 bund.

**MEESTERHUIS**, h., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, ¼ u. Z. O. van *Tjum*.

**MEESTER - KLAASLAND** of RIETLAND, p., pr. *N. Br.*, gem. *Ktundert*; groot 50,7979 bund.

**MEESTER-LOTTENLAAN**, b., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Heemstede*; met 6 h. en 22 inw.

**MEESTERWIJK** of **MEESTER-SIKKENWIJK**, zijtak van de *Smildervaart*, pr. *Dr.*, die van Meester-Sikkenbrug naar de achtergelegene veenen loopt.

**MEETEREN**, heerl., pr. *Geld.*, arr. en reg. kant. *Tiel*, hulpk. en gem. *Geldermalsen*. Zij bevat het d. Meeteren, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 544,4431 bund., en telt 81 h. met ruim 500 inw., die meest van vee-teelt en landbouw bestaan.

De inw. allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Zalt-Bommel*, ring van *Tuul*. Er is eene school met 60 leerl.

Het d. Meeteren of Metoren, ligt  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Tiel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Geldermalsen*; met 24 h. en 120 inw. De kerk heeft eenen vierkanten toren, doch geen orgel.

Kermis den laatsten Woensd. in Sept.

**MEETEREN (HET HUIS - TE - )**, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Geldermalsen*, 8 min. N. O. van *Meeteren*; 99 bund.

**MEETEREN (POLDER-VAN-)**, p., pr. *Geld.*, gem. *Geldermalsen*; groot 544,4431 bund.

**MEETERENSCH - EN - ESTENSCH - WATERGANG**, DE MARK, OF DE VLIET, ook wel **MEETERENSCH - EN - GELDER - MALSCH - WATERING**, water, pr. *Geld.*, van den *Polder-van-Est* naar de *Deilsche-Zeevang* (*SUMMERMEER*).

**MEETHUIZERMEER**. Zie **FARM-MEETHUIZEN**, **MEEDHUIZEN**, veelal **MIDHUIZEN** of **MIDTHUIZEN**, d., pr. *Gron.*, arr., kant. en 1 u. Z. O. van *Appingedam*, postk., gem. en 1 u. Z. ten W. van *Delfzijl*. Men telt er 31 h., 160 inw. en met de geh. *Wildehof* en *Opmeeden*, 35 h. en 200 inw., die van landbouw bestaan.

De 160 Herv., maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Appingedam*. De 30 R. K., parochiëren te *Delfzijl*. Er is eene school met 40 leerl.

**MEEUWAARD**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 18 min. van *Drunen*; met 26 h. en 170 inw.

**MEEUWEN**, heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Heusden*, gem. *Meeuwen-Hill-en-Babyloniënbroek*; groot 555,7921 bund. Zij bevat het d. Meeuwen, benevens eenige verstrooid liggende h., telt 63 h. met 330 inw., die van landbouw be-

staan. — De inw., alle Herv., behooren tot de gem. van *Meeuwen-en-Hagoord*. Er is eene school met 50 leerl.

Het d. Meeuwen of Meuwen, ligt 4 u. W. ten Z. van 's *Hertogenbosch*, 2 u. W. van *Heusden*. De kerk is een net gebouw, met toren en orgel.

Kermis den 1sten Maandag in Aug. **MEEUWEN (HUIS-TE-)** of **SLOT-TE-MEEUWEN**, adell. h., pr. *N. Br.*, 20 min. N. van *Meeuwen*; 29,7080 bund.

**MEEUWEN (POLDER-VAN-)**, p., pr. *N. Br.*, ged. onder *Meeuwen*, ged. onder *Drossen*; groot 520,6656 bund.

**MEEUWENBEK**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Oudelande*; groot 7,3944 bund.

**MEEUWENBERG**, buit., pr. *Geld.*, gem. *Brummen*, in de buurs. *Empe*; groot 4,7820 bund.

**MEEUWENBOL**, ged. van het *Eijerland*, pr. *N. H.*, gem. *Texel*.

**MEEUWEN-EN-HAGOORD**, kerk, gem., pr. *N. Br.*, klass. en ring van *Heusden*; met 360 ziel. en eene kerk te Meeuwen.

**MEEUWEN-GANTEL**, watertje, pr. *N. Br.*, dat uit het Zuiden van de heerl. *Meeuwen* voortkomt, en zich in de *Oude-Maas* ontlast.

**MEEUWENGORS**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hoogvliet*.

**MEEUWEN-HILL-EN-BABYLONIENBROEK**, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Heusden* (11 m. k., 8 s. d., 4 j. d.). Zij bevat de heerl. Meeuwen, Hill, en *Babyloniënbroek*; beslaat 1286 bund., en telt 127 h., met 740 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De 640 Herv. maken ged. de gem. *Babyloniënbroek-en-Hill* uit, en behooren ged. tot de gem. *Meeuwen-en-Hagoord*. De 100 R. K. parochiëren te *Dussen*. Er zijn 2 scholen.

**MEEUWENOORD**, 2 p., pr. *Z. H.*, een gem. *Brielle*, groot 27,5240 bund., een gem. 's *Gravendeel*.

**MEEUWENOORD**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Oudelande*; groot 9,0580 bund.

**MEEUWENPLAAT**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hoogvliet*.

**MEEUWENPLAS** of **MEEUWENMEER**, meertje, pr. *Dr.*, onder *Smilde*, nabij het geh. *Witten*.

**MEEUWEN-POLDER**, ged. van den *Nieuw-Zwaluwsche-polder*, pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*.

**MEEUWENSCH-SLUIS**, sluis, pr. *N. Br.*, 16 min. Z. van *Meeuwen*.

**MEEUWENSCH-VEERTIGMORGEN (DE)** en **BUITENPOLDERTJE**.



**BENEDEN-DE-MEEUWENSCHESLUIS**, 2 p., pr. *N. Br.*, gem. *Meeuwen-Hill-en-Babyloniënbroek*: de eene groot 28,8960 bund., de andere 31,7860 bund.

**MEEUWENSCHENZEEDIJK** (DE), dijk, pr. *N. Br.*, van de Meeuwenscheluis naar Dussen loopende.

**MEGCHELEN**, **MECHELEN** of **MEGHELEN**, d., pr. *Geld.*, arr. en 8 u. Z. Z. O. van *Zulphen*, kant. en 2½ u. Z. O. van *Terborg*, hulpk., gem. en 1 u. Z. ten O. van *Gendringen*. Men telt er 90 h. en 660 inw. en, met de geh. Voorst, Groot-Breederbroek en Klein Breederbroek, 248 h. en 1800 inw.

De Herv. behooren tot de gem. *Gendringen-en-Megchelen*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De R.K., tot de stat. van *Gendringen-en-Uift* behoorende, hebben hier eene kapel. Er is 1 school met 110 leerl.

**MEGCHELEN**, landh., pr. *Geld.*, gem. *Gendringen*, 5 min. Z. van *Megchelen*.

**MEGEN**, **MEGHEM**, **MEEGEN** of **MEGHEM**, oudtijds **MEGENE**, Lat. **MAGUM**, plattelandst., pr. *N. Br.*, arr. en 5 u. N. O. van *'s Hertogenbosch*, kant. en 1½ u. N. O. van *Oss*, hulpk. van het postk. *Grave*, gem. *Megen-Haren-en-Macharen*. Men telt er 150 h. en 1000 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Er zijn 2 bierbrouwerijen, 1 leerlooierij en 1 korenmolen.

De inw., op 15 na alle R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Ravestein-en-Megen*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De 8 Herv. behooren tot de gem. van *Oijen* en de 7 Isr. tot de bijkerk van *Lith*. Er zijn een Stadhuis; een Gymnasium, waar door eenen Rector en eenen Conrector aan 30 leerl. onderwijs gegeven wordt; een school met 100 leerl.; een klooster van Paters Minderbroeders en een Clarissenklooster.

Jaarmarkt Vrijdag vóór 1 November. Kermis Zondag na 24 Augustus.

**MEGEN-HAREN-EN-MACHAREN**, gem., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. *Oss*, hulpk. *Megen* (1 m. k., 1 s. d. 2 ged., 4 j. d.). Zij bevat het plattelandst. *Megen* en de d. *Haren* en *Macharen*; bestaat 1621 bund. en telt 209 h. met ongeveer 1960 inw. die meest van landbouw en veeteelt bestaan. Er zijn 2 bierbrouwerijen, 1 leerlooierij en 1 korenmolen.

De inw., op 15 na alle R. K., maken de par. van *Megen-Haren* en *Macharen* uit. Er zijn 4 scholen.

**MEGENSCHE-HAM** (DE), uiterw., pr. *N. Br.*, gem. *Megen-Haren-en-Macharen*; groot 282,5926 bund.

**MEGENSCHE-SLUIS**. Zie **RAVESTEINSCHE-SLUIS**.

**MEGENSCHE-VEERDAM**, kade, pr. *N. Br.*, gem. *Megen-Maren-en-Macharen*, zich uitstreckende van *Megen* tot het voetveer op *Appeltern*.

**MEGINHARDI-VILLA**. Zie **MEINERSMEI** (TER-). Zie **AMEIDE**. (WUK.

**MEIDEN**. Zie **MEEDEN** (DE).

**MEIDIJK**, dijk, pr. *Geld.*, gem. *Zuitchem*, die den Bommelerwaard in eene rechte lijn doorsnijdt.

**MEIDRECHT**. Zie **MUDRECHT**.

**MEIEMA**. Zie **WELGELEGEN**.

**MEIJE** (DE) of **MIE**, buurs., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Bodegraven*, ged. gem. *Nieuwkoop*; met 58 h. en 160 inw., en de R.K. kerk van *Nieuwkoop*.

**MEIJE** (DE), water, pr. *Z. H.*, dat een ged. van de grensscheiding tusschen *Z. H.* en *Utr.* vormt, en tegenover *Zwammerdam*, in den Rijn valt.

**MEIJEL**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. en postk. *Weert* (10 m. k., 3 s. d.); groot 1885,1445 bund. telt 160 h. met 970 inw., die meest van landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Weert*, welke door 1 Pastoor en 1 Kapellaan bediend wordt. Er is eene school met 80 leerl.

Het d. *Meijel*, ligt 3½ u. N. W. van *Roermond*, 3½ u. N. O. van *Weert*, telt 40 h. en 210 inw. De kerk, aan den H. **NICOLAAS** toegewijd, heeft eenen spitsen toren en een orgel.

Kermis den 1sten Zondag in Sept.

**MEIJENDEL**, duinvallei, pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*, ¼ u. W. van *Wassenaar*; 70,2702 bund.

**MEIJE-POLDER** (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Bodegraven*; 717,8715 bund.

**MEIJERIJ** (DE). Zie *'s HERTOGENBOSCH* (**MEIJERIJ-VAN**).

**MEIJERSWERF**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen*, ged. gem. *Meeuwen*, ged. gem. *Capelle*, ged. gem. *Waspijk*; groot 60,6560 bund.

**MEIJERINK**, boerenerf, pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. N. ten O. van *Gorsseel*.

**MEIJERSWIJK**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Nijmegen*, 5 min. van *Hatert*; groot 52,0750 bund.

**MEIJERT**. Zie **MUDRECHT**.

**MEILOSKERKE**. Zie **MELISKERKE**.

**MEIMA**. Zie **WELGELEGEN**.

**MEIMA**, boerd., pr. *Gron.*, gem. en 5 min. N. O. van *Boflo*.

**MEINERSWIJK**, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kantl., hupk. en gem. *Elst*. Zij bevat de b. Meinerswijk, en beslaat ongeveer 80 bund. De inw. bestaan van landbouw en veeteelt.

De Herv. behooren tot de gem. *Elden-en-Driel*, de R. K. tot de stat. van *Elden*, waar ook de kinderen school gaan.

De buurs. Meinerswijk, Meynerswijk of Meinderswijk, oudtijds vermoedelijk Meginhardi villa, ligt 7½ u. N. ten O. van Tiel, 1½ N. ten O. van Elst, ¼ u. N. van Elden.

**MEINERSWIJK**, kast., pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. N. ten O. van *Elst*, ¼ u. van *Elden*, in de heerl. *Meinerswijk*.

**MEINERSWIJK (POLDER-VAN-)**, uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Elst*.

**MEINERTSBUREN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, ½ u. N. O. van *Grouw*; met 6 h. en 30 inw.

**MEINESLOOT of MEYNSLOOT**, water, pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*, dat van Akkrum naar de Hornsterpoelen loopt.

**MEINSMA-BOSCH**, bosch, pr. *Fr.*, gem. *Tietperksteradeel*, N. van *Bergum*.

**MEJONTSMA of MEJONSMA**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Achtkar spelen*, 5 min. O. van *Buitenpost*.

**MEIPAGT (DE)**, landstr., pr. *Zeel.*, Z. W. van het d. Burgh.

**MEIRDJK**. Zie *MEERDIJK*.

**MEISTER-GREIDE**. Zie *MEEDSTER-GRIEDE*.

**MEIVLIET**, buit., pr. *Z. H.*, gem. *MEKELERMEER*, meertje, pr. *Dr.*, gem. *Westerbork* en gem. *Zweelo*.

**MEKKELHORSTERBEEK (DE)**, beek, pr. *Over.*, welke onder *Losser* begint en in den Dintel valt.

**MEKKELHORSTER-ENK**, heideveld, pr. *Over.*, gem. *Losser*.

**MEKKEMA**, MECKAMA of MEEKMA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderudeel*, ¼ u. N. O. van *Ferwerd*; groot 10 bund.

**MEKKELHORST**, boerd., pr. *Over.*, gem. en ¼ u. Z. O. van *Denekamp*.

**MEL**. Zie *MEDEL*. (LAAG.)

**MELANEN (DE)**. Zie *HALSTERSCHE-MELDELSLOOT* of *MELDERSLOOT*, geh., pr. *Limb.*, gem. en ½ u. O. van *Horst*;

met 52 h. en 300 inw.

**MELDUM**. Zie *MEEDEN (DE)*.

**MELEGARDE**. Zie *MILLINGEN*.

**MELenburg**, plaats, pr. *Limb.*, gem. en ¼ u. Z. O. van *Halen*, waar Romeinsche oudheden gevonden zijn.

**MELHERNISSE**. Zie *MIDDELHARNIS*.

**MELHIL (DE)**, ged. van den *Nieuwe-Zwaluwsche-polder*, pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*.

**MELICH of MELICK, d.**, pr. *Limb.*, arr., kant., postk. en 1 u. Z. W. van *Roermond*, gem. *Herkenbosch-en-Melich*, ¼ u. Z. W. van Herkenbosch. Men telt er 107 h. en 530 inw. en met het geh. Gebroek 136 h. en 720 inw. die meest van den landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Roermond*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De kerk, aan den H. ANDREAS toegewijd, heeft eenen achtkanten toren en een orgel. De dorps. telt 70 leerl.

Kermis Zond. na H. Sacramentsd.

**MELIS**. Zie *MILHEZE*.

**MELIS-EN-MARIEKERKE**, gem. en heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. *Vlissingen*, reg. kant. en postk. *Middelburg* (2 m. k., 1 s. d., 2 j. d.).

Deze gem. bevat het d. Meliskerke en het geh. Mariekerke; beslaat 699 bund., en telt 67 h. met 470 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Middelburg*, ring van *Vlissingen*, met 1 kerk te Meliskerke. Er is eene school.

**MELISKAMP**. Zie *MALESKAMP*.

**MELISKERKE of MEILOSKERKE**, oudtijds *HUGEN-BOIDENS-AMBACHT*, d., pr. *Zeel.*, arr. en 2 u. W. ten N. van *Middelburg*, kant. en 2½ u. N. N. W. van *Vlissingen*. reg. kant. en postk. *Middelburg*, gem. *Melis-en-Mariekerke*. Men telt er 27 h. en 200 inw. en met de rondom staande h. 43 h. en 300 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Melis-en-Mariekerke*. De kerk heeft eenen dikken toren, doch geen orgel. De dorps. telt 60 leerl.

Kermis in de Pinksterweek.

**MELISKERKER - WATERGANG**, water, pr. *Zeel.*, dat in de *Vlissinge-Watergang* uitloopt.

**MELISSANT**, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Middelharnis*, postk. *Dirkstand*, gem. *Melissant-Noorderschorren-en-Weltestrijpe*. Zij bevat het d. Melissant met de rondom staande h. en telt 66 h. en 660 inw., die van landbouw bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. *Dirkstand*. de R. K. tot de stat. van *Middelharnis-en-Sommelsdijk*. Er is school.

Het d. Melissant, Mellissant of Melisland ligt 3½ u. Z. van Brielle, 1½ u. W. van Sommeldijk. Men heeft er een goed Raadhuis. (OUDE PLAAT.)

**MELISSANT (HOEK-VAN-)**. Zie

**MELISSANT (OUD-)**, p., pr. *Z. H.*,

gem. *Melissant - Noorderschorren-en-Wellestrijpe*.

MELISSANT - NOORDERSCHORREN-EN-WELLESTRIJPE, gem., pr. *Z. H.*, kant. *Sommelsdijk* (12 m. k., 6 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. *Melissant*, *Noorderschorren* en *Wellestrijpe*; beslaat 955,3312 bund., en telt 60 h. met 770 inw., die meest van landbouw bestaan.

De 600 Herv. behooren tot de gem. van *Dirksland*, de 9 Doopsg. tot de gem. van *Sommelsdijk*, de 3 Evang. Luth. tot de gem. van *Brielle* en de 150 R. K. tot de stat. van *Middelharms-en-Sommelsdijk*. Er is eene school.

MEIKAMA of MELKEMA, edele heerd., pr. *Gron.*, gem. *Middelstum*, 10 min. van *Hutsinga*, groot 46,1380 bund.

MELKMEËR (HET), weiland, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, N.O. van *Exmorra*.

MELKPAD, geh., pr. *N.Br.*, gem. en 10 min. N. van *Vriyhoeve-Capelle*; met 3 h. en 15 inw.

MELKSLOOT (DE), water, pr. *N.H.*, W. van *Brock-op-Langendijk*, van de *Bruggesloot* naar het *Zuiderdel*.

MELKVAART (DE), water, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, dat naar *Exmorra* loopt. (gem. *Renswoude*)

MELKWEG (DE), geh., pr. *Utr.*, MELKWERUM. Zie *MOLKWERUM*.

MELLAMA of MELLEMA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*, 10 min. N. O. van *Foudgum*; 10,1000 bund.

MELLEMA (GROOT- en KLEIN) of GROOT- en KLEIN-MELLEMA, 2 boerd., pr. *Fr.*, gem. *Iduarderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Grouw*; de eerste groot 42,1425 de andere groot 15,4300 bund.

MELLESCHET of MILLESCHET, geh., pr. *Limb.*, gem. *Vaals*, 10 min. N. van *Vijhlen*.

MELLESPOOLDER (VAN), ook *SCHORRE-VAN-VAN-MELLE* of *SCHORRE-VAN-DEN-HEER-DE-BRUIJN*, p., pr. *Zeel.*, gem. *Kadzund* en gem. *Nieuwdiel*; 26 bund.

MELLINGA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Stiens*; groot 31,6790 bund.

MELM (DE), geh., pr. *Utr.*, gem. en 1 u. Z. van *Renswoude*; 4h. en 20 inw.

MELM (DE), gemeente weide der stad *Kampen*, pr. *Over.*; 75,7310 bund.

MELMEN (DE), streek land, pr. *Utr.*, gem. *Soest*.

MELOOPOLDER, ook wel *MELXPOLDER*, p., pr. *Zeel.*, gem. *Graauw-en-Langendam*; groot 462,2520 bund.

MELSBEËK. Zie *MILSBEËK*.

MEMERT, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Haltum*.

MEMERT of MALMERT, geh., pr. *Fr.*, gem. *Baurderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Winsum*; met 2 h. en 10 inw.

MEMHUIS. Zie *MANHUIS*.  
MEMORANDUM, buit., pr. *N. H.*, gem. en 5 min. Z. W. van *Haarlem*; groot 21,8255 bund.

MEMORTEL of MEEMORTEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. N. van *Budel*; met 25 h. en 110 inw.

MENALDUM, bij verkorting *MENAAM*, d., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, arr. en 2 u. W. ten N. van *Leeuwarden*, kant. en 1 u. Z. ten O. van *Berlikum*, Men telt er 137 h. en 1960 inw., en met de geh. *Warnerburen* en *Besseburen*, 172 h. en 1370 inw., die bestaan van landbouw en veeteelt.

De 1200 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Leeuwarden*, ring van *Stiens*. De kerk is een schoone groot gebouw met een orgel, en eene daaraan staanden toren. De 10 Doops. behooren tot de gem. van *Berlikum* en *Leeuwarden*, de 160 R. K. tot de stat. van *Dronrijp*. De dorps. telt 100 leerl. Er zijn een Armenhuis en een sierlijk Gemeentehuis.

Kermis den 1sten Zond. na 10 Aug.  
MENALDUMADEEL, gem., pr. *Fr.*, arr. *Leeuwarden*, kant. *Berlikum*, reg. kant. en postk. *Leeuwarden* (3 m. k., 9 s. d., 2 j. d., adm. no. 2.). Zij bevat de d.: *Menaldum*, *Berlikum*, *Wier*, *Beetgum*, *Englum*, *Deinum*, *Marsum*, *Boxum*, *Blessum*, *Dronrijp*, *Schingen*, *Stappeterp* en het *Klooster Anjum*; beslaat 7785,5624 bund., en telt 990 h. met 7800 inw. die meest van landbouw, graan- en aardappteelt en oorbouw bestaan. Ook zijn er 1 kalkbrandery, 2 steenbakkerijen, 2 cichoreifabrieken, 1 tabakskerverij, 1 vellenblooterij, 2 rugge- en pel- en 3 houtzaagmolens.

De 6980 Herv. maken de gem. van *Beetgum*, *Berlikum*, *Boxum-en-Blessum*, *Deinum*, *Dronrijp*, *Englum*, *Marsum*, *Menaldum*, *Schingen* en *Stappeterp* en *Wier* uit. De 120 *Christ. Afg.* maken de gem. *Beetgum-en-Menaldum*, de 240 *Doopsg.* de gem. van *Berlikum* en de 460 R. K. de stat. van *Dronrijp* uit. De 10 *Evang. Luth.* behooren tot de gem. van *Leeuwarden*. Er zijn 11 scholen en 1 *Dep. der Maats.*: *Tot Nut van 't Algemeen*.

MENALDUMER-VAART, ook wel *MENAMER-VAART*, water, pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, dat van *Menaldum* naar *Ritsumazijl* loopt.

MENAMER-MIEDEN, eigenlijk *ME-*

**NALDUMER-MIEDEN**, groote vlakte, pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, tusschen de dorpen Marsum en Droorijp.

**MENAPIORIUM (CASTELLUM)**. Zie **KESSEL (HET-KASTEL-VAN)**. (DE).

**MENARDINGHAMME**. Zie **MARSCH MENEERSCH - PLAAT (DE)** of eigenlijk DE MIDDELHARNISSCHE-PLAAT, droogte in het *Haringoliet*, bij de haven van het dorp Middelharnis.

**MENEERSEN**. Zie **MIDDELHARNIS**.  
**MENEWEG (DE)**, DE **MEENEWEG** of **GEMEENEWEG**, pr. *N. H.*, loopende van *Schagen* naar het Zegebuurtje.

**MENINGWEER** of **MEENENGWEER**, gewoonlijk DE **MINNEWEER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Zuid-en-Noord-Schermer*; groot 154,8324 bund.

**MENINGWEERSWEG (DE)**, weg, pr. *N. H.*, loopende van de Noordervaart, naar den Schermer-Ringdijk.

**MENKE**. Zie **MENKEWEER**.

**MENKEMA**, burg, pr. *Gron.*, gem. en 5 min. *N. O.* van *Uithuizen*.

**MENKEMAHEERD** en **MENKEMATIL**, 2 boerenhofst., pr. *Gron.*, gem. *Utrum*, onder *Vierhuizen*. (DRECHT.

**MEKENESDRECHT**. Zie **PAPEN-MENKEWEER**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Bedum*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Onderdendam*; met 11 h. en 50 inw.

**MENKVELD (HET)**, bouwvh., pr. *Geld.*, gem. *Laren*, in de buurs *Bosch-heurne*.

**MENNEWEER**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Utrum*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Vierhuizen*; met 3 h. en 20 inw.

**MENNISTENBUURT**, b., pr. *N. H.*, gem. *Zijpe-en-Hazepolder*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Schagerburg*; met 6 h., 20 inw. en de Doopsg. kerk van de *Zuidzijpe*.

**MENNISTENHEMEL**, streek langs de westzijde van de Vecht, tusschen Nieuwerslinis en Loenen, pr. *Utr.*

**MENNONIETENBUURT**, b., pr. *Utr.*, gem. en 1 u. W. van *Mijdrecht*, aan den *Amstel*; met 23 h. en 190 inw.

**MENNONIETENPAD**, b., pr. *N. H.*, gem. en 3 min. Z. van *Amsterdam*, buiten de *Weteringsbarrière*; met meestal houtzaagmolens.

**MENSEDIEPJE (HET)**, watertje, pr. *Gron.*, van *Zuidbroek* naar *Scheemda*.

**MENSEMA**, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Bedum*, groot 31,5645 bund.

**MENSEMAWEG**, weg, pr. *Gron.*, loopende van *Tolbert* naar *Niekerk*.

**MENSFOIRD**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Woensel-en-Eckart*, 20 min. N. van *Woensel*; met 3 h. en 12 inw.

**MENSINGA** of **MENSINGE**, buit., pr. *Dr.*, gem. *Roden*; groot 100 bund.

**MENSINGEWEER** of **MENZINGEWEER**, ook **MENSINGEHAVE**, d., pr. *Gron.*, arr. en 6  $\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Appingedam*, kant., postk. en 2 u. W. N. W. van *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. ten Z. van *Leens*. Men telt er 45 h. en 260 inw. en met de geh. *Groot-Maarslag* en *Klein-Maarslag*, en ged. van het geh. *Schouwerzijl*, 84 h. en 540 inw., die meest van landbouw en veeteelt bestaan.

De 450 Herv. maken de gem. van *Mensingeweeren-en-Maarslag* uit. De kerk heeft eenen zeer lagen stompen toren, doch geen orgel. De 3 Doopsgz. behooren tot de gem. *Mensingeweer-Obergum-Rasquert-en-den-Hoorn*, die hier eene kerk heeft, zonder toren of orgel. De 90 R. K., parochiëren in *den Hoorn*. De dorps. telt 60 leerl.

**MENSINGEWEER-EN-MAARSLAG**, kerk. gem., pr. *Gron.*, klas. van *Middelstum*, ring van *Winsum*; met 450 ziel. en ééne kerk. te *Mensingeweer*.

**MENSINGEWEER OBERGUM-RASQUERT-EN-DEN-HOORN**, Doopsgz. gem., pr. *Gron.*; met 250 zielen.

**MENSINK**, bouwvh., pr. *Geld.*, gem. *Eibergen* in de buurs. *Zwoll*; groot 100 bund.

**MENSINK (HET)**, vroeger het **BOTS-HUIS** adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Borculo*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Geesteren*; 60,4032 bund.

**MENTERNA**. } Zie **TERMUNTEN**.

**MENTERNE**. }  
**MENTHENBERG**. Zie **BAKENBERG**.

**MENZEL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Nistelrode*; 45 h. en 230 inw.

**MEPPEL**, adm. kant., pr. *Dr.* Het bevat de gem.: *Meppel*, *Diever*, *Havelte*, *Nijeveen*, *Ruinerwold*, *Vledder* en de *Wijk*; beslaat 31715,0833 bund., telt 17500 inw., die meest van landbouw, veeteelt en handel bestaan.

**MEPPEL**, judic. kant., pr. *Dr.*, arr. *Assen*. Het bevat het adm. kant. *Meppel* en de gem. *Dwingelo*; beslaat 38543,2034 bund., en telt 18700 inw.

**MEPPEL**, klass., pr. *Dr.*, uit eenen ring bestaande en bevattende de gem. *Diever*, *Dwingelo*, *Havelte*, *Hoogeveen*, *Koekange*, *Kolderveen-en-Dingsterveen*, *Meppel*, *Nijeveen*, *Ruinen*, *Ruinerwold*, *Vledder*, *Waperveen* en *Zuidwolde*; met 14 kerken, 15 Predikanten en ruim 25,000 ziel.

**MEPPEL**, gem., pr. *Dr.*, arr. *Assen*, judic. en adm. kant. en postk. *Meppel* (2 m. k., 4 s. d.). Zij bevat de st. *Meppel* en de buurs. *Oosterboer* en *Zomerdijk*; beslaat 1059,9994 bund., telt 1238 h. en 6400 inw., die van handel, scheep-

vaart, fabrieken, en landbouw bestaan. Er zijn 1 vol-, 1 pel-, 1 schors-, 1 houtzaag-, 1 olie- en 2 koornmolens, 1 zeepziederij, 2 mouterijen, 1 azijnstokerij, 3 scheepstimmerwerven, hout- en steenkooperijen, 1 fabriek van bedde-  
tijk, 5 stoffenverrijen, 2 everdoek- en katoenweverijen, 3 linnenbleekerijen, 1 ivoorzwartbranderij, 1 kunst- en bierazijn-, 3 hoeden-, 1 messen-, 2 manden-, 8 kaarsen-, 7 bezem- en 2 borstelmakerijen, 3 leerlooierijen en 13 tabakskerverijen.

De 5700 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Meppel* behoort, en door 2 Predikanten bediend wordt. De 200 Chr. Afg. maken eene gem. uit. De 40 R. K. parochiëren te *Steenwijk*. De 40 lsr. maken eene rings. uit, welke bediend wordt door eenen Voorlezer. Er zijn 10 scholen.

De st. Meppel, vroeger Meppelle, Meppellen en Meppelt, in het Lat. Mep-pela, ligt 9 u. Z. W. van Assen; de plaats is, ofschoon open, in de gedaante eener st. gebouwd, doorsneden met water. De Herv. kerk is een ruim gebouw, met eenen schoonen gevel, een heerlijk orgel en fraaijen predikstoel. Voorts zijn er eene kerk der Chr. Afg.; eene Syn., een klein doch net gebouw; een Dia-konie-Armenhuis, ingerigt voor kinde-ren en oude mannen en vrouwen, met eene school; eene Lat. school, tevens kosts., onder het bestuur van eenen Rector, die eenen Onderwijzer in de wis-kunde, en eenen voor de Nederduitsche taal en nieuwe Vaderlandsche geschie-denissenevens zich heeft; eene Fransche kostschool voor jongens en eene voor meisjes; een Dep. der Maats: *Tot Nut van 't Algemeen*; een Natuurk. gezels., en een godsdienstig gen., dat aan het Bijbel-, Zendeling- en Tractaatgen. bij-dragen geeft, en ten deele het godsdien-stig onderwijs der armen bekostigt.

Jaarm., den 3en Dond. in Mei, den 2en Dond. en laatsten Maand. in No-vember. Beestenm. den laatsten Dond. in April, den 1en en 2en Donderd. in Mei, den voorlaatsten en laatsten Dond. in Oct. en den 2en Dond. in Nov. Paarden-, beesten- en schapenm., den voorlaa-sten Dingsd. in April en den 3en Dingsd. in Sept. Weekmarkt des Dingsdag.

MEPPELERDIEP of MEPPELSCHIEDIEP, water, pr. *Dr.*, dat bij de st. Meppel, uit de vereeniging van de Oude-  
vaart, de Wold-Aa, de Echtin-ger-stroom en de Reest ontstaat en te Zwartsluis door eene belangrijke schutsluis in het Zwartewater loopt.

MEPPEN, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Zweelo*; 34 h. en 240 inw.

MERBARE (DE). Zie MERWEDDE (DE).

MERCHAULT. Zie MESCH.

MERIKKENBURGH. Zie HROK-LUM (HOIS-TE-).

MERDUM (NIJE- en OLDE-). Zie MIRDUM (NIJE-) en MIRDUM (OUDE-).

MERE. Zie MAIRE.

MEREN (DE). Zie MEERN (DE).

MEREVELDHOVEN, MEERVELDHOVEN OF MEERVELDHOVEN, voorheen MIREL-FELT, MEREVELT en MEERVELD, oudtijds CINEFELT, d., pr. *N. Br.*, art., kânt., postk. en 1 u. Z. W. van *Eindhoven*, gem. *Veldhoven-en-Merevelduhoven*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Veldhoven*, aan de Gender. Men telt er 36 h. en 200 inw., die meest bestaan van landbouw.

De inw., allen R. K., behooren tot de par. van *Zeelst- en-Merevelduhoven*. De kerk heeft een spits torentje, doch geen orgel. De kinderen gaan school te *Veldhoven* en te *Zeelst*.

Kermis den laatsten Zond. in Sept. MERHERNISE. Zie MIDDELHARNIS.

MERK. Zie EH.

MERKELBEEK, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Sittard* (5 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. Merkelbeek, benevens het geh. Hout-en-Douve; beslaat 456,1983 bund., en telt 128 h. met 710 inw., die meest bestaan van den landbouw.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Schinnen*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Merkelbeek ligt 5 u. N. O. van Maastricht, 1  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van Sittard. Men telt er 54 h. en 310 inw. De kerk, aan den H. CLEMENS toegewijd, heeft eenen kleinen toren doch geen orgel. De dorps. telt 40 leerl.

Kermis den eersten Zondag na Sr. JAN BAPTIST en in Octob. den eersten Zondag na St. LUCAS.

MERKEN (DE) of DE MERCKE, wa-terplas, pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van de *Wormer*; groot 27,9080 bund.

MERKERHOF. Zie MARKEN.

MERKERK. Zie MEERKERK.

MERKHATTEN. Zie MARGRATEN.

MERM of MARUM, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Elst*; met 4 h. en 30 inw.

MERODENSVEEN, poel in de hei-de, pr. *N. H.*, 1 u. Z. W. van *Veghel*.

MERRIEDOBBE (DE) en MERRIEGAT (HET), 2meertjes, pr. *Fr.*, het eene gem. *Tieljerksteradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Tieljerk*, het andere gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Kollumerzwaag*.

**MERRIEWEG (DE).** Zie **MARIAWEG**.  
**MERSELO** of **MERSLO**, d., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. en 1 u. N. W. van *Horst*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. ten W. van *Venray*, en telt 65 h. en 520 inw., die meest van landbouw bestaan.

De inw., alle R.K., hebben eene kapel, aan den H. **JOHANNES den Dooper** toegewijd, welke door eenen Kapellaan bediend wordt. Er is eene dorps.

**MERTERSEN.** } Zie **PRINSEN-**  
**MERTERSHEIM.** } **HAGE** ('s).

**MERUM**, geh., pr. *Gr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Loppersum*; met 5 h. en 40 inw.

**MERUM**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Herten-Merum-en-Ool*, en 10 min. Z. van *Herten*; met 51 h. en 300 inw.

**MERWEDE**, bij verkorting **MERWE**, heerl., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. gem. *Dordrecht*. Zij bestaat uit de voorstad van *Dordrecht*, den *Merwedepolder* en den *Oost-Merwedepolder*; groot 124,6182 bund.; telt 211 h. en 750 inw., die bestaan van veeteelt en het bedrijf van vlotters, sloopstimmerlieden, bleekers, zaagmolenaars enz., en kerk. tot *Dordrecht* behooren, waar ook de kinderen school gaan.

**MERWEDE (DE)**, bij verkorting **MERWE**, oudtijds **MERBARE**, riv., welke ontstaat uit de zamenvloeiing van de *Maas* en de *Waal* bij *Woudrichem*, en langs *Gorinchem* en *Dordrecht* voortstroomt, beneden welke stad, bij de *Dordsche-kil*, zij den naam van *Oude-Maas* verkrijgt. (NIEUWE).

**MERWEDE (BENEDEN-)**. Zie **MAAS**.  
**MERWEDEPOLDER** en **OOST-MERWEDE-POLDER**, 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Dordrecht*, de eerste op welks noord-westelijke punt de bouwval van het Huis te *Merwede* staat; groot 42,9492, de andere 81,2500 bund.

**MERWEDIJK**. Zie **HOOGEDIJK**.

**MERXVELD**, havez., pr. *Over.*, gem. *Vollenhove*; groot 0,4840 bund.

**MESCH**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maas-tricht*, kant. *Meerssen*, postk. *Maas-tricht*. Zij bevat het d. *Mesch*, het geh. *Mescherheide* en den *Meschermolen*; bestaat 264,3160 bund., en telt 30 h. met 260 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 brouwerij en 1 koormolen.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *St. Maarten* te *Maas-tricht*. Er is eene school met 40 leerl.

Het d. *Mesch*, in het *Fr. Merchault*, ligt 2 u. Z. Z. O. van *Maas-tricht*,  $\frac{2}{3}$  u. Z. van *Meerssen*. Men telt er 27 h. en 190 inw. De kerk aan den H. **PANCRATIUS** toegewijd, heeft toren en orgel.

**MESCHERHEIDE**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Mesch*; met 2 h. en 20 inw.

**MESCHERMOLEN (DE)**, molen, pr. *Limb.*, gem. en 5 min. van *Mesch*.

**MESKEWIER**, **METSALAWIER** of **METSINGAWIER**, geh. en boerd., pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Akkrum*; het geh. met 3 h. en 26 inw., de boerd. groot 29,3900 bund.

**METBROEK (HET)**, bosch, *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Vlagtwedde*; groot 7,5000 bund.

**MET-DEN-EIJE**. Zie **METTENIJE**.

**METELLUSBURG**. Zie **MIDDELBURG**.

**METHUIZEN**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Oosterwolde*.

**METEREN**. Zie **MEERTEREN**.

**METERIK** of **MEETRIK**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Horst*; met 46 h. 330 inw. en eene school.

**METSLAWIER**, kerk., ring., pr. *Fr.*, klass. van *Dockum*. Zij bevat de gem. *Metslawier-en-Nijawier*, *Nijkerk*, *Nes-en-Wierum*, *Peazens*, *Anjum*, *Morra* - en - *Wetsens*, *Engwierum*, *Ee*, *Oostrum-en-Jouwswier* en *Schiermonnikoog*; met 14 kerken, 10 Predikanten en 8700 ziel.

**METSLAWIER**, **METSALAWIER** of **METZLAWIER**, ook wel **METZELWIER** gespeld, d., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, arr. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Leeuwarden*, kant., hulpk. van het postk. en 1 u. N. O. van *Dockum*; met 71 h. en 490 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Er is een koormolen.

De *Herv.* behooren tot de gem. van *Metslawier-en-Nijawier*. De kerk heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel. De R. K. parochiëren te *Dockum*. Ook zijn er het gemeentehuis van *Oost-Dongeradeel* en een huis tot opneming en verpleging van behoeftigen.

**METSLAWIERDER-VAART (DE)**, water, pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, dat, te *Metslawier* begint en naar de *Zuider-Ee* loopt.

**METSLAWIER - EN - NIJAWIER**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Dockum*, ring van *Metslawier*; met 2 kerken, ééne te *Metslawier* en ééne te *Nijawier*, en 790 ziel.

**METTENIJE** of **MET-DEN-EIJE**, p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Nieuwvliet*, ged. gem. *Zuidzande*; groot 87,4272 bund.

**MEUKER (DE)**, vaarwater ten N. van de *Friesche kust*, N. W. van de *Lauwerzee*, hetwelk de *Engelmansplaat* van het *Peazumer-* en het *Wierumer-wad* scheidt.

MEULEKATEN. Zie MOLEKATEN (1).

MEULEN (TER-), oudtijds het HOF-TE-ALMEN, buitenpl. pr. *Geld.*, gem. en 3 min. Z. van *Almen*; 47,0680 bund.

MEULENBROEKROTH, geh. en dorpkom van de gem. *Stamproy*, pr. *Limb.*; met 45 h. en 250 inw.

MEU-LUNTEREN, ook wel NIEUW-LUNTEREN, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Ede*, 10 min. N. van *Lunteren*; met 40 h. en ruim 330 inw.

MEURSCHÉ-KAMP, bouwl., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. Z. van *Didam*; ongeveer 5 bund. groot.

MEUSE (LA). Zie MAAS (DE).

MEUZENBROEK. Zie MRESENBROEK.

MEUTEGAT (HET), water, pr. *Over.*, het N. ged. van den *IJssel*, langs de *Welleplaat*.

MEY (DE). Zie UITHUIZERMEDEN.

MEY (TER-). Zie AMEIDE.

MEYDRECHT. Zie MIJDECHT (2).

MEYL (HALF). Zie HALF-MEYL.

MEZENBROEK. } Zie MRESENBROEK.

MEZENICH. }

MHEER, gem., pr. *Limb.*, kant. *Gulpen*, postk. *Maastricht* (1 m. k., 1 s. d.). Zij bevat het d. *Mheer* en de geh. *Bauholt* en *Terborst*; beslaat 892,9690 bund., en telt 160 h. met 970 inw., die meest van landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het vic. apost. van *Limb.*, dek. van *Gulpen*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. Er is 1 school met 80 leerl.

Het d. *Mheer* ligt 2½ u. Z. O. van *Maastricht*, 2 u. Z. W. van *Gulpen*, en telt 59 h. met 400 inw. De kerk, aan den H. *Lambertus* toegewijd, heeft toren en orgel. Er is ook een kast. met 16,8545 bund. grond.

MICHEL (ST.), fort, pr. *Limb.*, tegenover de vesting *Venlo*, waartoe het behoort, ongeveer 300 ell. van de *Maas*, waarover het door eene gierpont gemeenschap heeft met de stad. Het bestaat uit een vijfhoekig gebastionneerd fort, met natte gracht, zonder ravelijnen en alleen door eenen bedekten weg met inspringende wapenplaatzen omgeven. Binnen het fort staan 3 steenen gebouwen, als een wachthuis met woning en twee kruidmagazijnen.

MICHIEL-IN-PUTTEN (ST.). Zie MIDDELBARNIS.

MICHIELS-GESTEL (ST.), gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Boxtel*, reg. kant. *St. Oedenrode*, hulpk. van het postk. 's *Hertogenbosch* (6 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. *St. Michiels-Gestel* en een ged. van het d. *Gemonde*, benevens de geh. *Herlaar*, *Theede-Heide*, *Hezelaar*, *Beekkant*, *Stokhoek*, *Maaskantje*, *Horsik*, *Ruimel*, het *Plijn*, *Haanwijk* en *Pettelaar*; beslaat 2200 bund., en telt 501 h. met 3030 inw., die meest van landbouw bestaan; ook zijn er 1 kaatoendrukkerij, 3 brouwerijen, 3 looijerijen, 2 koorn- en 2 rosoliemolens.

De 2650 R. K. maken ged. de par. van *St. Michiels-Gestel* uit, en behooren ged. tot de par. van *Gemonde*. De 70 Herv., behooren tot de gem. *Michiels-gestel-den-Dungen-en-Schijndel*. Er zijn 2 scholen.

Het d. *St. Michielsgestel*, *St. Michielsgestel* ook wel *Gestel-bij's Hertogenbosch*, ligt 1½ u. Z. O. van 's *Hertogenbosch*, 1½ u. N. ten O. van *Boxtel*, en telt 64 h. en 250 inw. De R. K. maken, met die van de onderhoorige geh., eene par. uit, van het apost. vic. gen. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Orthen*, met 1 Pastoor en 2 Kapellanen. De kerk, aan den H. *Aartsengel Michaël* toegewijd, heeft toren en orgel. De Herv. kerk heeft eenen kleinen klok-kentoren, doch geen orgel. Er is in dit d. een fraai raadhuis.

MICHIELS-GESTEL-DEN-DUNGEN-EN-SCHIJNDEL, kerk. gem., pr. *N. Br.*, ring van *Oisterwijk*, met 100 ziel. en 2 kerken, 1 te *St. Michiels-Gestel* en 1 te *Schijndel*.

MICHIELS-GESTELSCHE-POLDER (NIEUWE-EN-OUDE-ST.), 2 p., pr. *N. Br.*, gem. *St. Michiels-Gestel*, de eerste groot 344,8895 bund., de andere, ook *POLDER-VAN-DEN-DUNGENSCHENKANT* genoemd, groot 152,7957 bund.

MID-BUUL. Zie BUUL (MID-).

MIDDAG (DE); buit., pr. *Utr.*, gem. *de Bult*; groot 200 bund.

MIDDAGTEN (HET HUIS-VAN-), adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Rheede*, 10 min. Z. W. van *Elkom*; groot 596 bund.

MIDDAGTEN (KLEIN-) of KLEIN-MIDDACHTÉ, buit., pr. *Geld.*, gem. *Rheede*, 10 min. Z. W. van *Elkom*.

(1) Eveneens zoekte men de woorden welke elders wel eens Meu gespeld, doch hier niet gevonden worden, op Mo.

(2) Eveneens zoekte men de woorden, welke elders wel eens Mey gespeld, doch hier niet gevonden worden, op Mij of op Mei.

**MIDDAGTERBEEK** of **DE MOLENBEEK**, beek, pr. *Geld.*, welke van het kast. *Middagten* naar den IJssel loopt.

**MIDDAGTERSTEEG** gemeenlijk **DE STERG**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Rheede*, 10 min. Z.W. van *Elkom*; 36 h. 330 inw.

**MIDDEGAAL**, ook wel **MEDGAL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Veghel*; met 49 h. en 210 inw.

**MIDDEL** of **MIDDELE**, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Olst*; 59 h. 310 inw.

**MIDDELAAR**, vermoedelijk het oude **MEDUA**, d., pr. *Limb.*, arr. en 12 u. N. ten W. van *Roermond*, kant. en 1 u. N. N. W. van *Gennep*, hulpk., gem. en 1 u. Z. O. van *Mook*. Men telt er 35 h. en 210 inw., en met de geh. *Plasmolen*, *Heikant*, *Riethorst*, *Katerbosch*, 75 h. en 470 inw., die van veeteelt en landbouw bestaan.

De inw., op 2 huisgez. na allen R.K., maken eene par. uit, van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Venray*. De kerk, aan den H. **LAMBERTUS** toegewijd, heeft eenen zwaren toren. De Herv. behooren tot de gem. van *Gennep*. De dorps. telt 50 leerl.

Kermis Zondag na 1 September.

**MIDDELAAR** (HET HUIS-TE-), h., pr. *Geld.*, gem. *Mook*; aan de *Maas*; met 1,700 bund.

**MIDDELAND**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Woerden*; groot 116,3012 bund.

**MIDDELBANK**, plaat in de *Wester-Schelde*, O. van *Hoedekenskerke*.

**MIDDELBEEK**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Epe*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Oene*; groot 39,2354 bund.

**MIDDELBERT** ook **MIDDELWERF**, d., pr. *Gron.*, arr., kant., postk. en 1 u. O. van *Groningen*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Noordwijk*. Men telt er 19 h. en 100 inw., en met het geh. *Euvelgunne*, 37 h. en 230 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Gron.*, ring van *Hoogezand*. De kerk heeft eenen sierlijken predikstoel en een voortreffelijk orgel. De dorps. telt 50 leerl.

**MIDDELBLOK** (HET), p., pr. *Z. H.*, gem. *Gouderak*; groot 437,8330 bund.

**MIDDELBORG**. Zie **MIDDELBURG**.

**MIDDELBRAAK**, land in den *Braken-polder*, gem. *Obdam*; 14,8070 bund.

**MIDDELBROEK**. Zie **MEERKERKSBOEK**.

**MIDDELBUREN**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Smaltingertand*, 5 min. W. van *Nyega*.

**MIDDELBUREN**, pr. *Fr.*, gem. *Sielingwerf-Oosteinde*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Makkinga*; met 8 h. en 70 inw.

**MIDDELBURG**, arr. pr. *Zeel*. Het

bevat de kant. **Middelburg**, **Vlissingen**, **Sluis** en **Oostburg**; groot 51,740 bund. met 9145 h. en 62000 inw., die meest van landbouw bestaan.

**MIDDELBURG**, kant., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*. Het bevat de gem. **Middelburg**, **Veere** en **Zanddijk-binnen**, **Arnemuiden** - **Nieuwerkerk** - en - **Mortiere**, **Nieuwland** - en - **St. Joosland**, **Kleverskerke**, **Vrouwepolder** - **Zanddijk-buiten** - en - **Schellach**, **Gapinge**, **Serooskerke** - **Rijnsburg** - en - **Hondegema** - **ambacht**, **Grijpskerke** - **Poppendam** - **Buttinge** - **Zandvoort** - en - **Hoogelande**, **St. Laurens** - en - **Brigdamme**, **Oostkapelle**, **Aagtekerke** en **Domburg** - **binnen** - en - **buiten**; groot 13,860 bund., met 4011 h. en 23,400 inw. die meest van handel en landbouw bestaan.

**MIDDELBURG**, klass., pr. *Zeel.*, verdeeld in de ringen van **Middelburg**, **Vlissingen** en **Veere**, met 23 gem., 26 kerken en 32 Predikanten.

**MIDDELBURG**, kerk. ring, pr. *Zeel.*, klass. van *Middelburg*. Hij bevat de gem.: **Middelburg** (Herv. gem.), **Middelburg** (Waalische gem.), **Arnemuiden**, **Kleverskerke**, **St. Laurens** - en - **Brigdamme** en **Nieuwland** - en - **St. Joosland**, telt 14,700 ziel. en heeft 8 kerken en 12 Predikanten.

**MIDDELBURG**, synag. res., pr. *Zeel.*, bestaande uit de rings. van **Middelburg** en van **Zierikzee**.

**MIDDELBURG**, gem., pr. *Zeel.*, arr. en kant. *Middelburg* (1 m. k., 1 s. d.). Zij bevat de st. **Middelburg** en het zoogenaamde buitengedeelte of stadsambacht, bestaande uit de heerl. of amb. den **Hayman**, **Noord-Munster**, **Mortiere** en **Poppenroede-Ambacht**; groot 1342 bund. en telt 2561 h. en 16000 inw., welke door het vorteer van eenige verinogende personen bestaan, die er met hunne huisgez. wonen; in eenig aandeel in de bevrachtingen der handelmaatschappij, en in de volgende fabrieken: 1 katoen- en 1 linnenweverij, 1 meestooft, 5 chocolade- en 2 passementfabrieken, 1 aazijnmakerij, 3 bierbrouwerijen, 1 leerlooijerij, 2 saaijet-spinnerijen, 2 touwslagerijen, 1 zeepziederij, 1 zoutkeet, koorn- en zaagmolens, 1 oliemolen, welke door stoom gedreven wordt, 1 stoomgraanmolen enz. De scheepvaart is gering. Buiten de stad leven de meeste inw. van den landbouw.

De 12800 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Middelburg*, met 7 Predikanten. Er is ook eene Waalische gem., welke tot de



klass. en ring van *Middelburg* behoort. De Engelschen behooren tot de gem. van *Middelburg-en-Vlissingen*. De 430 Evang. Luth. maken eene gem. uit van den ring van *Rotterdam*. De 120 Doopsg. maken, met die van *Vlissingen*, eene gem. uit, welke door 2 Leeraars bediend wordt. De 120 Christ. Afges. hebben er mede eene gem. De 2000 R. K. maken eene stat. uit van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Zeeland*, met ééne Pastoor en eenen Kapellaan. De 380 Isr. maken eene rings. uit van het syn. res. van *Middelburg*. Er zijn 14 middelbare en lagere scholen.

De st. *Middelburg*, oudtijds *Middelburgh*, bij sommigen ook *Mittelburg*, bij andere *Metellusburg*, in het Fr. *Middelbourg* en in het Lat. *Medioburgum*, ook wel *Medium-Castrum*, ligt ruim 32 u. Z. Z. W. van Amsterdam, 13 u. W. van Bergen-op-Zoom, 1 u. N. O. van Vlissingen; 51° 29' 59" N. B., 21° 16' 44" O. L. De stad beslaat binnen hare muren 127 bund. telt 2299 h. met 14,200 inw. Zij heeft 7 uitwegen. De haven, gaat, op omtrent  $\frac{3}{4}$  uur afstands van de stad, langs en voorbij het d. *Kleverskerke* en loopt in het *Veersche Gat* uit. De stad is zeer ruim gebouwd en bezit vele openbare plaatsen, waartoe inzonderheid behoort de *Groote markt*, zijnde een der schoonste pleinen van het Rijk, op hetwelk 8 straten uitl.

Onder de openbare gebouwen tellen men: het oude en deftige *Stadhuis*, met eenen fraaijen Gothischen toren, met eenen opgaang van eenen dubbel arduinsteenen trap, en eenen voorgevel, pronkende met 25 levensgrootte beelden van Graven en Gravinnen van *Zeeland*, wier namen op de voet stukken staan uitgehouwen; de oude voormalige abdij van *Onze Lieve Vrouw*, met eenen zeer hoogen toren, een ruim plein en eene fraaije pomp, welk gebouw thans dient tot paleis des konings, tot woning van den Gouverneur van *Zeeland* en tot vergaderplaats der Provinciale Staten, terwijl de zaal, die tot dit laatste einde dient, bezienswaardig is om eenige tapijten, met welke de wanden behangen zijn; het fraaije Provinciaal *Geregtshof*, welks voorgevel een omgebogen halve cirkel vormt; het *Burgerlijk en Militair Huis van Verzekering*; het *Oost-Indisch huis*, thans ged. tot entrepôt dienende; de *Wisselbank*; de *Koopmansbeurs*; de *Graanbeurs*,

ook wel de *Engelsche beurs* genaamd; de *Waag*; de schoone overwelfde *Vleeschhal*; de fraaije *Concertzaal*; het *Museum Medioburgense*, bevattende vele bijzonderheden, eene zeer fraaije verzameling van penningen en munten en een voortreffelijk *planetarium*; de *Schouwburg* en de *Kazernen*.

Van de *Kerkgebouwen* komen in aanmerking: de *Nieuwekerk*, met een goed orgel, eenen achtkantigen *predikstoel*, rustende op eenen *gebeeldhouwden arend*, het schoone *marmere praalgraf der Zeeuwsche Zeehelden*, de *gebroeders JAN en CORNELIS EVERTSEN*, en twee *gedenkslukken*, ter eere van *WILLEM II Graaf van Holland* en van zijnen broeder *FLORIS*, bijgenaamd *de Voogd*; de *Koorkerk*, met een *gedenkschrift* ter eere van den *Scheepskapitein JAN PIETERSZ.* en een *monument* op het graf van *ADRIANUS JUNIUS*; de *Oostkerk* is een schoone achtzijdige *koepeltempel*, met een zeer fraai orgel en eenen *predikstoel* van *schitterend wit gepolijst hout*. Deze drie kerken behooren aan de *Herv.* Voorts hebben de *Ev. Luth.* mede eene fraaije kerk, met *welluidend orgel*; de *Franschen*, de *Engelschen*, de *Christ. Afg.*, de *Doopsgez.* en de *R. K.* ieder eene kerk, alle van orgels voorzien en de laatste aan de *H. H. PÉTRUS en PAULUS* toegewijd, met *sierlijken toren* en *fraaijen gevel*. Ook is er eene *Syn.*

*Liefdadige gestichten* en *instellingen* zijn: het *Gasthuis*, waar alle personen zonder onderscheid, zoo wel voor *partikuliere rekening*, als voor die der *armbesturen*, worden opgenomen; het *ziekenhuis*, zijnde eene *inrigting* voor *bejaarden* en *gebrekkigen*; het *Burger-Weeshuis*, voor *wettige kinderen* uit den *burgerstand* en van de *Hervormde godsdienst*; het *Stads Werkhuis*, waarvan een gedeelte dient tot *Arm- en Weeshuis*; de *Commissie* tot het *bezoeken* van *armen* en *behoefstigen*; de *Commissie: Loonvoor Werk*; de *Commissie* tot *spijzuitdeeling* des winters aan *behoefstigen*; de *Commissie* van *moederlijke liefdadigheid*; *Zeeuwsche Dorcas*; een *Dep.* van het *Groninger instituut* voor *doofstommen*; eene *subcommissie* der *Maats. van Weldadigh.*; eene *Bank van Leening* en eene *hulpbank*. Bovendien bevat *Middelburg* nog de volgende *inrigtingen*: het *Zeeuwsche genoots.* der *wetenschappen*; twee *Natuurkundige gezelschappen*; een *bloeiend Dep.* der *der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen*,

met eene Spaarbank en eene Leesbibliotheek; een Dep. der Nederlandsche Maats. tot bevordering der Nijverheid; een Dep. der Maats. tot bevordering der beeldende kunsten; eene Afd. van het bijbelgen.; eene Afd. van het zendinggen.; een Vrouwelijk hulp-zendinggen.; eene Afd. van het Nederl. tractaatgen.; eene Afd. van het gen. tot zedelijke verbetering der gevangenen; eene Maats. tot bevordering der toonkunst, en een Genoots. tot bevordering van landbouw en veeteelt.

Behalve eene Clinische school, met 30 à 40 leerl., en het stedelijk Gymnasium, op hetwelk zoo wel het Latijn en Grieksch, als de nieuwe talen, met de overige bijvakken geleerd worden, en hetwelk thans door ruim 20 leerl. bezocht wordt, heeft men hier nog een Instituut voor middelbaar onderwijs, voor mannelijke leerl.; eene Stads Fransche kostschool, voor vrouwelijke leerl. een Stads Arms.; eene bijzondere school der 1ste klasse; eene Nederlandsche Israëlitische godsdienstige school; eene Stads Armen-bewaars.; eene Zondags.; en 8 bijzondere scholen.

Kermis den 4den Maand. in Julij, durende tot Zaturd. der aanvolgende week. Veemarkt in de maanden April en October. Weekm. des Donderdags.

MIDDELBURG, gem. en heerl. pr. Z. H., arr. Leyden, kant. en postk. Alphen (19 m. k., 3 s. d., afd., 3 j. d.). Deze gem. bevat het d. Middelburg, beslaat, 313,9238 bund. telt 27 h. met 290 inw., die van landbouw en turfgraverij bestaan, en 2 sloopstimmerwerven hebben.

De 190 Herv. behooren tot de gem. Boskoop-en-Middelburg, de 100 R. K. tot de stat. van Randsburg. De kinderen gaan te Boskoop of te Kewijk school.

Het d. Middelburg ligt 4½ u. Z. O. van Leiden, 2 u. Z. ten O. van Alphen. Het kerkje is niet groot. Voor de kerk staat een schoone vierkante toren.

MIDDELBURG (HAVEN-VAN-) ook wel het KANAAL-VAN-MIDDELBURG genoemd, kant., pr. Zeel., van Middelburg, langs Kleverskerke, naar het Veergat loopende.

MIDDELBURG (POLDER-VAN-), p., pr. Z. H., gem. Middelburg; groot 275,0884 bund.

MIDDELBURG-EN-VLISSINGEN, Eng. gem., pr. Zeel., klass. van Middelburg, ring van Vlissingen; met 2 kerken, 1 te Middelburg en 1 te Vlissingen.

MIDDELBURGS - AMBACHT, het ged. van de gem. Middelburg, pr. Zeel., hetwelk buiten de st. gelegen is, ongeveer 1221 bund. groot.

MIDDELBURGSCH-POLDER, 2 p., pr. Zeel., eene gem. Eede, ged. in België, gem. Middelburg en Maldegem; groot op Nederl. grondgebied 38,1144 bund. eene gem. Nieuw-en-St. Joosland; groot 247,8846 bund.

MIDDELDORP of MIDDENDORP, buurs., pr. Over., gem. Diepenheim.

MIDDELE. Zie MIDDEL.

MIDDEL-EGALEMENTSLOOT (DE), water, pr. Z. H., in de Zijpe.

MIDDELER. Zie MEDLER.

MIDDELARF, hofst., pr. Geld., gem. Ermelo, buurs. Tonsel; 21,5000 bund.

MIDDELGAAST, geh., pr. Fr., gem. Smaltingerland, midden in het d. Boornbergum; met 3 h. en 15 inw.

MIDDELGAATJE (HET) het NOORDWESTER-FRIESCHER-ZEGAT, of het KOGEDIEP, vaarw. ten N. van de Zuiderzee, in het Amelandsche-gat.

MIDDELGAT, vaarw., pr. Zeel., tusschen Schouwen en Walcheren.

MIDDELGAT (HET), water in Z. H., dat langs Ooltgensplaat, over de vlakte van Willemsstad loopt.

MIDDELGAT-VAN-DE-PLOMP. Zie PLOMP (MIDDELGAT-VAN-DE-).

MIDDELGEEST of HUIS-TE-ROUWKOOP, adel. h. pr. Z. H., gem. Voor-schoten.

MIDDELHARNIS oudtijds St. MICHEL-IN-PUTTEN, gem. en heerl., pr. Z. H., arr. Brielle, kant. Sommelsdijk, reg. kant. Middelharnis, hulpk. van het postk. Dirksland (12 m. k., 6 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het d. Middelharnis, en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1917,2194 bund.; telt 473 h. met 3030 inw., die van landbouw en visscherij bestaan, waartoe er 13 vischsloepen, en 5 haringhoekers zijn. Er zijn 2 sloopstimmerwerven, 1 touwslagerij, 2 taanderijen, 1 leerlooijerij, 1 meestool en 2 koornmolens.

De 2980 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van Brielle, ring van Sommelsdijk met 2 Predikanten. De Christ. Afges. hebben hier eene gem. De 9 R. K. behooren tot de gem. van Middelharnis-en-Sommelsdijk. De 50 Isr. maken met de overigen van Goedereede - en - Overflakkee, eene rings. uit van het syn. res. Rotterdam, met 100 ziel. en eenen Voorlezer. Er is 1 school met 450 leerl.

Het d. Middelharnis, veelal verkeerdelijk Middelharnasch en bij de

ingez. doorgaans Mijneheers en Meneers, oudtijds Mydelhernis en Mydelharnassé, voorts ook wel Mildtherenisse, Merhernisse, Milherens, Melhernisse en Middelhernisse, ligt 4½ u. Z. van Brielle, 7 min. O. van Sommelsdijk, en heeft een fraai Raadhuis. De Herv. kerk heeft eenen toren en eenen fraaijen predikstoel, doch geen orgel. De kerk der Christ. Afges. heeft toren noch orgel. De R. K. kerk, aan de H. *Maagd* MARIA toegewijd, heeft torentje en orgel. De synag. is klein maar net ingerigt. Er zijn ook een Armhuis, met 2 oude mannen en 3 oude vrouwen; een Weeshuis, met 12 weezen; een vischkantoor; eene Inrigting tot Spijsuitdeeling; eene Vereeniging van Jongejuvrouwen, onder den naam van *Dorcas*, welke kleedingstukken uitgeeft; een Begravenisfonds, ten dienste van min geboeden, en met Sommelsdijk te zamen, een Depart. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*.

MIDDELHARNIS (HET OUDELANDE BEKADE GORZEN EN DE BEZOMERDIJKTE-GORZEN-VAN-), 3 p., pr. Z. H., gem. *Middelharnis*; de eerste groot 1035,4435, de tweede 79,2000 en de derde 24,9120 bund.

MIDDELHARNIS-EN-SOMMELSDIJK, R. K. stat. van het aartsp. *Holl. en Zeel.*, dek. van *Schieland*; met 450 ziel. en eene kerk te Middelharnis.

MIDDELHARNIS GAATJE (HET), vaarwater in het *Haringvliet*, pr. Z. H., tusschen den wal van Overflakkee en de Meneersche-plaat.

MIDDELHARNISSCHE-PLAAT: Zie MENEERSCHE-PLAAT.

MIDDELHEERENWEGSCHE POLDER, p., pr. Z. H., gem. *Ter-Aar*;

MIDDELHOEK. Zie MIDDENHOEK.

MIDDELHOEKPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Hoedekenskerke*.

MIDDELHORST (DE), buit. en hooiv., pr. Gron., gem. *Haren*, in het geh. *Onnen*; het buit. groot 18 bund.

MIDDELIE, MIDDELTE of MIDDEL-YE, anders MEDELTE en MIDLYE, d., pr. N. H., arr. en 2½ u. Z. Z. W. van *Hoorn*, kant. en ¾ u. N. W. ten W. van *Edam*; postk. *Purmerende*, gem. *Middelie-en-Azwijk*; met 64 h. en 320 inw., die meest van landbouw bestaan.

De 240 Herv. behooren tot de gem. van *Middelie-en-Azwijk*. De kerk, heeft eenen toren, doch geen orgel. De

180 Doopsg. behooren tot de gem. van *Middelie-en-Azwijk*. De kerk heeft toren noch orgel, de dorps. 50 leerl.

Kernis den 3den Zondag in Mei. MIDDELIE-EN AXWIJK, gem. en heerl., pr. N. H., arr. *Hoorn*, kant. *Edam*, postk. *Purmerende* (18 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. *Middelie* en de b. *Azwijk*; bestaat 862,9876 bund., en telt 81 h. met 480 inw., die van kaas- en melknering bestaan. Er zijn 2 kalkovens en 1 koornmolen.

De 280 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Edam*. De 200 Doopsg. maken hier, met andere Doopsg., een gem. uit. De 5 R. K., parochiëren te *Edam*. Er is eene school.

MIDDELIJK of MIDDELIK, geh., pr. *Limb.*, gem. en ¼ u. N. W. van *Horst*; met 152 h. en 790 inw.

MIDDELINK, buit., pr. *Over.*, gem. I u. O. van *Diepenveen*; 96,8850 bund.

MIDDELKÖGGE, eene der vier *Noorderkoggen*, pr. H. H. Zij bevat de d. *Binnenwijzend*, *Ooster-Blokker*, *Wester-Blokker*, *Hoogcarspel*, *Wervershoof* en *Westwoude*; 4472,8645 bund.

MIDDELKOOP, ook wel NEDER-MIDDELKOOP of het LAAGEINDE VAN MIDDELKOOP, p., pr. Z. H., gem. *Leerbroek-Reijerskoop-en-Middelkoop*; groot 418 bund.

MIDDELKOOP (HET-HOOGEINDE-VAN-), ook wel HOOG-MIDDELKOOP, geh. en p., pr. Z. H., gem. en I u. van *Leerdam*; het geh. met 31 h. en ruim 14 inw.; de p. groot 624 bund.

MIDDELLAND, geh., pr. Z. H., gem. *Krimpen-aan-de-Lek*; 21 h., 150 inw.

MIDDELLAND (HET), p., pr. N. Br., ged. gem. *Made-en-Drimmelen*, ged. gem. *Dussen-Munster-en-Muikerkerk*; groot 25,0110 bund. [DELLAND VAN](1).

MIDDELLAND. Zie WOERDEN (MID-MIDDELMOLEN-POLDER, p., pr. Z. H., gem. *Capelle-op-den-IJssel*; groot 560 bund.

MIDDELOO, buit., pr. N. H., gem. en ¼ u. W. van *Velsen*; 21,7603 bund.

MIDDELPLAAT (DE), zandbank in den mond van de *Grovelingen*, tusschen de pr. Z. H. en *Zeel*.

MIDDELPLAAT (DE), zandbank in de *Ooster-Schelde*, tusschen het *Brabandsche*-vaarwater en de *Vlije*.

MIDDELPLAAT (DE), plaat in de *Maas*, pr. Z. H., bij *Zwarte-Waal*.

MIDDELPLAAT (DE), plaat in de *Waal* bij *Tiel*.

(1) Eeneoeds zoekte men alle de polders MIDDELLAND, op den naam der gemoente waartoe zij behooren.

MIDDELPLAATJE (HET), zandb. in den mond van *Haringoel*, pr. *Z. H.*  
MIDDELPOLDER p., pr. *Z. H.*, gem. *Ter-Aar*; groot 95 bund.

MIDDELPOLDER (DE). Zie AMSTELVEENSCHER POLDER. BENEDENDOD.

MIDDELPOLDER (DE), pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; groot 6,827 bund.

MIDDELPOLDER-VAN-DE-BEEMSTER (DE), een der 3 p. waaruit de *Beemster*, pr. *N. H.*, 3500,5649 bund.

MIDDELRODE of MIDDENRODE, oudtijds MIDDELROEDE, b., pr. *N. Br.*, gem. *Berlicum-en-Middelrode*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten O. van *Berlicum*; 160 h. en 1140 inw.

MIDDELROG, zandb. in de *Noordzee*, vóór den mond van het *Marsdiep*, Z. W. van het eil. *Texel*, pr. *N. H.*

MIDDELSLUIJ, geh., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Numansdorp*; met 94 h. en 750 inw.

MIDDELSTEDE, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Aphen-en-Rietveld*.

MIDDELSTE GAT, kil in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

MIDDELSTE-VLIET (DE), water, pr. *Zeel.*, N. van het geh. *Geersdijk*.

MIDDELSTREEK (DE). Zie LANGE-STREEK (DE).

MIDDELSTUM, klass., pr. *Gron.*, in vier ringen verdeeld, als: *Uithuistermeeden*, *Middelstum*, *Winsum* en *Leens*; met 36 gem., 36 Predikanten, 41 kerken en 22500 ziel.

MIDDELSTUM, kerk. ring, pr. *Gron.*, klass. van *Middelstum*. Hij bevatte gem. *Onderdendam*, *Stitswerd*, *Kantens*, *Middelstum-en-Doornwerd*, *Huizinge*, *Westerwijtwerd*, *Bedum*, *Noordwolde* en *Zuidwolde*; met 9 kerken, 9 Predikanten en 4110 ziel.

MIDDELSTUM, gem., pr. *Gron.*, arr. *Appingedam*, kant. *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum*, postk. *Appingedam* en *Onderdendam* (6 m. k., 2 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. *Middelstum*, *Huizinge* en *Westerwijtwerd*, de buurs. de *Andere-Wereld*, *Boerdam*, de *Breeken*, de *Deel*, *Doornwert*, *Engeweer*, *Froomtil*, de *Oosterburen*, op de *Palen*, de *Pomp* en de *Roode-School*; beslaat 2514,0280 bund., en telt 267 h. met 1780 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 pel-, 1 rogge- en 4 oliemolens, 1 brouwerij, 2 chicoreifabrieken, 1 touwslagerij en 1 scheepstimmerwerf.

De 1520 Herv. maken de gem. van *Middelstum-en-Doornwerd*, *Huizinge* en *Westerwijtwert* uit. De 138 Doops. maken de gem. *Huizinge* uit. De 60

Christ. Afges. behooren tot de gem. *Middelstum-en-Kantens*, de 30 R. K. tot de stat. *Bedum*. Er zijn 3 scholen.

Het d. *Middelstum*, oudtijds *Mitlistenheim*, en *Midlestum*, ligt 3 u. W. ten N. van *Appingedam*,  $\frac{1}{4}$  u. O. ten N. van *Onderdendam*. Men telt er 118 h. en 730 inw. met de buurs. de *Oosterburen*, *Boerdam*, de *Roode-School*, *Froomtil*, de *Deel* en de *Andere Wereld*; 181 h. en 1180 inw.

De 590 Herv. behooren tot de gem. *Middelstum-en-Doornwert*. De dorps. telt 180 leerl. Er zijn: een haven met walmuren, en een Dep. der *Maats. Tot Nut van 't Algemeen*.

Jaarm. den 2en Pinksterdag; Beestenm. den 1en Dood. in Mei en den 2en Dood. na den laatsten Dingsd. in Oct.

MIDDELSTUM-EN-DOORNWERD, kerk. gem., pr. *Gron.*, klass. en ring van *Middelstum*; met eene kerk te *Middelstum* en 1050 ziel.

MIDDELSTUM-EN-KANTENS, Chr. Afges. gem., pr. *Gron.*, met eene kerk te *Middelstum* en 420 ziel.

MIDDELTOGT (DE), 2 togten, pr. *N. H.*, een van het N. O. naar het Z. W. midden door de *Purmer*, en een van het N. O. naar het Z. W. midden door de *Wormer* loopende.

MIDDELTON (DE), bakken in de *Zuiderzee*, O. van *Wieringen*, nabij de *Repel*.

MIDDELVAART, buit., pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Baambrugge*; 5,0156 bund.

MIDDELVAART (DE), vaart, pr. *N. H.*, van de *Alkmaardervaart* naar de Z. zijde van de *Schermer*.

MIDDELVELDSCHER- en MIDDELVELDSCHER-AKERPOLDER, 2 pold., pr. *N. H.*, gem. *Sloten*; de eerste groot 132,4393, de andere 269,3968 bund.

MIDDELVLIET, water, pr. *Z. H.*, dat aan de *Breevaart* begint en zich te *Maassluis* in de *Maas* ontlast.

MIDDELVLIET, water, pr. *N. H.*, in het *Koegras*, van den *Zanddijk* naar het N. H. kanaal loopende.

MIDDELVLIET (HUIS-TE-), buit., pr. *Z. H.*, gem. en 10 min. van *Maasland*; groot 0,5000 bund.

MIDDELWAARD, 2 p., pr. *N. Br.*, de eene gem. *Hedikhuizen*; groot 19,1900 bund., de andere gem. *Werkendam*; groot 14,4250 bund.

MIDDELWAARD, meestal MIDDELWEERT, uiterw., pr. *N. Br.*, gem. *Megen*; groot 17,0540 bund.

MIDDELWAARD, ook wel MIDDELWEERT, eil. in de *Maas*, pr. *N. Br.*, gem. *Linden*; groot 7,4030 bund.

MIDDELWAARD, 2 uiterw., pr. *Geld.*, één gem. *Driel*, 75,0000; één gem. *Echteld*; 149,7274 bund. groot.

MIDDELWAARD, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hugestein*.

MIDDELWAARD (DE), plaat, pr. *Z. H.*, in de *Merwede*, nabij *Gorinchem*.

MIDDELWAARD, geb., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Grijpskerk*; met 11 h. en 90 inw.

MIDDELWAARD (DE NIEUWE, DE GROOTE-NIEUWE, DE KLEINE-NIEUWE-) en DE MIDDELWAARD-VAN BINCK, 4 p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; de eene 25,0407, de tweede 3,9973, de derde 2,3010 en de vierde 30,8780 bund. groot.

MIDDELWAARD - EN - RITSEN, hooge plaat in de *Maas*, pr. *N. Br.*, gem. *Dieden*; 19,3250 bund. groot.

MIDDELWATERING (DE), water, pr. *Z. H.*, dat uit de Gaag voortkomt, en zich in het Bommeer ontlast.

MIDDELWEG, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Leiderdorp*; groot 0,6368 bund.

MIDDELWEG, b., pr. *N. H.*, gem. en 20 min. W. van *Veenhuizen*; met 16 h. 80 inw.

MIDDELWEG (DE), 3 wegen, pr. *N. H.*, één, midden door den *Bozenkerker-polder*, gem. *Nieuwer-Amstel*; één, van het N. naar het Z. dwars door de *Beemster*, en één, midden door den *Heer-Hugowarda* loopende.

MIDDELWEG (DE OOSTER- en DE WESTER-), 2 wegen in de *Schermer*, pr. *N. H.*, beide van den *Zuider-Alkmaarderweg* naar de Z. zijde van de *Schermer* loopende.

MIDDELWERF. Zie MIDDELBERT.

MIDDELWETERING (DE), water, pr. *Geld.*, dat naar *Hattem* loopt.

MIDDELWIJK, p. en buit., pr. *Utr.*, gem. *Soest*; de p. groot 210,4497, het buit. groot 5,1619 bund.

MIDDELWIJK. Zie ZWOLLE.

MIDDELZAND, uiterw., pr. *N. Br.*, gem. *Herp-en-Bern*; 7,8000 bund.

MIDDENBAAN, buit., pr. *N. H.*, gem. *Haarlem*; groot 0,2826 bund.

MIDDENBANK. Zie MIDDELBANK (1).

MIDDEN BEEMSTER (DE) of DE MIDDEL-BEEMSTER, buurs., pr. *N. H.*, gem. de *Beemster*; met 81 h., 480 inw., de Herv. kerk van de gem. de *Beemster*, het Raadhuis, het Weeshuis en de Hoofds. met 120 leerl.

MIDDENBURCH, buit., pr. *Z. H.*,

gem. en 5 min. ten Z. W. van *Voorburg*; groot 11,4226 bund.

MIDDENDORP, 4 buit., 2, pr. *Z. H.*,

één, gem. *Voorburg*, groot 0,3042 bund.; één, gem. *Warmond*, groot 0,5200 bund.; één, pr. *N. H.*, gem. en

in het d. *Bennebroek*, 1,6490 bund.; één, pr. *Utr.*, gem. *Breukelen-Nyenrodes*, in het d. *Breukelen*; 0,9300 bund.

MIDDENDUIN, dainvallei, pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal*; 24,4720 bund.

MIDDENHOEK en KLEIN-MIDDENHOEK, 2 buit., pr. *Utr.*, gem. *Loenen*; de eerste groot 12,792 bund., de andere of *ZONNEZAAD* 20,9814 bund.

MIDDENHOEVE, hofst., pr. *Z. H.*, gem. *Rozenburg*; 101,3445 bund.

MIDDENHOF (GROOT-), boerd., pr. *Zeel.*, gem. en 5 min. O. N. O. van *Oost-Kapelle*; groot 25 bund.

MIDDENHOUT, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Haarlem*, in de *Haarlemmerhout*.

MIDDENPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Z. Beijerland*; groot 189,9815 bund.

MIDDENPOLDER, p., pr. *N. B.*, zie *BENEDENOOD.* (MIDDENWAARD.)

MIDDENWAARD. Zie OIJENSCHMIDDEWALDA. Zie MIDWOLDE.

MIDHALLUM of MIDHALM, geb., pr. *Gron.*, gem. *Utrum*, 10 min. Z. van *Vierhuizen*; met 2 h. en 20 inw.

MIDHUIZEN, Zie MEEDHUIZEN.

MIDHUIZEN, geb., pr. *Gron.*, gem. *Utrum*,  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Vierhuizen*; met 2 h. en 20 inw.

MIDHUIZEN (KLEIN-), boerd., pr. *Gron.*, gem. *Utrum*, 25 min. N. ten O. van *Vierhuizen*.

(MERMEER.)

MIDHUIZERMEER. Zie FARMSUMIDLAARDERVEEN. Zie GROEVE (DE).

MIDLAREN, oudtijds MITSPEDE en MISPLETE misschien ook het oude MEDIOLANUM of MEDIOLARIUM, geb., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Zuidlaren*; met 10 h. en 80 inw.

MIDLESTUM. Zie MIDDELSTUM.

MIDLUM, weleer ook MIDLAMA en MITLINGE, d., pr. *Fr.*,  $4\frac{1}{2}$  u. W. van *Leeuwarden*, kant., postk. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Hartlingen*, gem. *Franekeerdeel*. Men telt er 61 h. en 440 inw., en met de b. Koningsburen, het kloost. *Ludingakerk* en een ged. van het geh. *Ungabuur*, 99 h. en 620 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 6 tighelwerken, 2 kalkovens en 2 houtzaagmolens.

De 550 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Hartlingen*.

(1) De overige eveneens met MIDDEN beginnende woorden, welke hier niet gevonden worden, zoek men op MIDDEL of op de woorden van onderscheiding.

De kerk heeft eenen netten predikstoel en een orgel. De R.K. parochiëren te *Harlingen*. De dorps. tellt 100 leerl.

Kermis in de Paaschweek.

**MIDSLAND** of **MIDLAND**, d., pr. *NH.*, arr. en 18 u. N. van *Hoorn*, kant. en 14 u. N. van *Medemblik*, postk. *den Helder*, gem. *Terschelling*. Men tellt er 54 h., en 560 inw., en met de geh. *Seerijp*, *Landrum*, *Formerum* en *Lies*, 119 h., met 810 inw., die van landbouw bestaan.

De 355 Herv. behooren tot de gem. van *Midsland-en-Hoorn*. De kerk is een oud gebouw, met eenen toren doch zonder orgel. De dorps. tellt 70 leerl.

Kermis den tweeden Pinksterdag, den 25 Junij en de 24 September.

**MIDSLAND-EN-HOORN**, kerk. gem., pr. *N. H.*, klass. van *Alkmaar*, ring van *Burg*; met 2 kerken, als: 1 te *Midsland* en 1 te *Hoorn*, en 1130 ziel.

**MIDPLAAT**, zandbank in het N. van de *Zuiderzee* in het *Schullengat*, Z. van *West-Ter-Schelling*.

**MIDRECHT**. Zie **MIDRECHT**.

**MIDTHUIZEN**. Zie **MEERDHUIZEN**.

**MIDWOLDE**, kerk. ring, pr. *Gron.*, klass. van *Winschoten*, bestaande uit de gem. *Beerta*, *Nieuw-Beerta*, *Finsterwolde*, *Midwolde*, *Nieuwe-Schans*, *Nieuwolde*, *Oostwolde*, *Nieuw-Scheemda*, *Termunten-en-Borgsweer*, *Wagenborgen* en *Woldendorp*; met 12 kerken, 11 Predikanten en 11300 ziel.

**MIDWOLDE**, gem., pr. *Gron.*, arr. *Winschoten*, kant. *Zuidbroek*, hulpk. van de postk. *Delfzijl* en *Winschoten* (10 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. *Midwolde* en *Oostwolde*, de geh. *Nijsiesoord*, *Oude-Kerk* en ged. van *Aekamp*, *Meerland* en *Scheemdermeer*; beslaat 4096,0134 bund., en tellt 430 h. met 2930 inw., die van landbouw bestaan.

De 2920 Herv. maken de gem. van van *Midwolde* en *Oostwolde* uit. De 60 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Midwolde-Beerta-en-de-Meeden*. De 12 R. K., en de 12 Isr., behooren kerk. onder *Winschoten*. Er zijn 2 scholen.

Het d. *Midwolde* bij anderen *Mitwold*, oudtijds *Midwalda* of *Middevalda* genoemd, ligt 1½ u. N. ten W. van *Winschoten*, 2½ u. O. Z. O. van *Zuidbroek*. Men tellt er 235 h. en 1680 inw., en met de geh. *Oude kerk* en *Nijsiesoord*, alsmede een ged. van *Scheemdermeer*, 253 h. en 1950 inw.

De 1600 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Winschoten*, ring van *Midwolde*. De kerk heeft twee

daken, eenen fraaijen lantaarntoren, en een bij uitstek zwaar orgel. De kerk der Doopsgez. heeft toren noch orgel. De dorps. tellt 300 leerl. Er is een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

**MIDWOLDE**, d., pr. *Gron.*, en 2½ u. W. ten Z. van *Groningen*, kant. en 1½ u. Z. van *Zuidhorn*, hulpk., gem. en ¼ u. N. van de *Leek*. Men tellt er, 40 h. en 160 inw. en met de geh. de *Traan* en de *Linde* 44 h. en 180 inw. die van landbouw bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. *Midwolde-en-de-Leek*, de kerk heeft toren en orgel, en eene zeer kostbare en fraaije grafombe van *KARRE HIERONYMUS VON INN- UND KNIPHAUSEN*, door *ROMBOUD VERHULST* vervaardigd, zijnde ongetwijfeld een der eerste meesterstukken van beeldhouwkunde in ons vaderland. De dorps. tellt 30 leerl.

**MIDWOLDE-BEERTA-EN-DE-MEEDEN**, kerk. Doops. gem. pr. *Gron.*, met 190 ziel. en 3 kerken, als: 1 te *Midwolde*, 1 te *Beerta* en 1 in de *Meeden*.

**MIDWOLDE-EN-DE-LEEK**, Herv. kerk. gem., pr. en klass. van *Gron.*, ring van *Grootegast*, 2 kerken, 1 te *Midwolde* en 1 op de *Leek*, en 1120 ziel.

**MIDWOLDE-EN-DE-LEEK**, Chr. Afges. gem., pr. *Gron.*, met 1 kerk op de *Leek* en 110 ziel.

**MIDWOLDER-HAMRIK**. Zie **NIJW-MIDWOUD**, d., pr. *N. H.*, arr. en 2 u. N. van *Hoorn*, kant. en 2 u. Z. Z. W. van *Medemblik*, postk. *Alkmaar* en *Hoorn*, gem. *Midwoud-en-Oostwoud*. Men tellt er 23 h. en 150 inw. en met de geh. de *Buurt*, de *Boerdijk*, en een ged. van de *Wijzend*, 38 h. en 270 inw., die van veehoederij en landbouw bestaan.

De inw., op 12 na allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Hoorn*, ring van *Medemblik*. De kerk heeft een orgel. De 10 R. K. parochiëren te *Nibbizwoude*. De dorps. tellt 40 leerl. Er is een Dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*.

Kermis den 6en Maand. na 30 April.

**MIDWOUD-EN-OOSTWOUD**, gem. pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Medemblik*, postk. *Alkmaar* en *Hoorn* (15 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de d. *Midwoud* en *Oostwoud* en geh. de *Buurt* en de *Boerdijk* en een ged. van de *Wijzend*; met 1203,8386 bund. en tellt 96 h. met 630 inw., die van veehoederij en landbouw bestaan.

De 580 Herv. maken de gem. van *Midwoud* en *Oostwoud* uit, de 10 Doopsgez. behooren tot de gem. *Twisk*. De 30 h.

K. tot de stat. van *Nibbixwoude*. Er zijn 10 Christ. Afges. en 2 scholen.

**MIEDE (DE)**, b., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Schagen*.

**MIEDEN (DE)**, landen in de gem. *Barradeel*, pr. *Fr.*, ten Z. en O. van de dorpen.

**MIEDEN (OP-DE-)**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Burgwerd*.

**MIEDEN (NOORDER en ZUIDER)**, 2 b., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, onder *Hallum*; de 1ste met 13 h. en 110 inw., de 2de met 11 h. en 80 inw.

**MIEDEN (OUDE-)** of **LEEGEMIEDEN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*,  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Suarwoude*.

**MIEDERLAAN (DE)**, weg, pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; van de Loete naar den Lutkewalderweg loopende.

**MIEDERLAAN (BENOORDEN en BEZUIDEN-DE-)**, 2 p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; de eerste 24,9780 en de andere 37,1940 bund. groot.

**MIEDUM** of **MEDUM**, d., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, arr., kant., postk. en 1 u. N. O. van *Leeuwarden*, aan de Ee. Men telt er 12 h. en ruim 60 inw., die meest van landbouw bestaan.

De inw., op 4 na alle Herv., behooren tot de gem. *Lekkuum-en-Miedum*. Er is geen kerk, doch nog een toren van de vorige kerk. De 4 R. K. parochiëren te *Leeuwarden*.

**MIEDUM**. Zie **KLOOSTER-MIEDUM**.

**MIEDUM**, geh., pr. *Fr.*, ged. gem. en 20 min. Z. O. van *Francker*, ged. gem. *Franckeradeel*: 4 h. en 40 inw.

**MIEDUMERDIEP (HET)** of **DE AKE**, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, uit de Ee naar de Murk loopende.

**MIENING**, b., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N.W. van *Soeterwoude*; 7 h. en 60 inw.

**MIENT (DE)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *'s Gravenhage*.

**MIER**. Zie **MEER**.

**MIERDE (HOEGE-)**, oudtijds **MYERDT**. d., pr. *N. Br.*, arr. en 5 u. W. van *Eindhoven*, kant. en 4 u. Z. W. van *Oirschot*, postk. *Eindhoven*, gem. *Hooge-Lage-Mierde-en-Hulsel*, aan de Hilver. Men telt er 16 h. en ongeveer 100 inw., en met de uithoeken de Stad, het Koog, het Wissel, Kulenrode en Smitsstraat, 90 h. en ruim 550 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Hilvarenbeek*. De dorps. telt 60 leerl.

Kermis den 2. Zondag in October.

**MIERDE (LAGE-)**, d., pr. *N. Br.*,

arr. en  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Eindhoven*, kant. en 3 u. Z. van *Oirschot*, postk. *Eindhoven*, gem. *Hooge-Lage-Mierde-en-Hulsel*. Men telt er 14 h. en 80 inw., en met de geh. Willensende, Mispelende, Braakhoek, Vloeienseinde en Heikant, 93 h. en 580 inw., die zeer kommerlijk van den landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit, van het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Hilvarenbeek*. De kerk, aan den H. **STEPHANUS** toegewijd, heeft eenen stompen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 60 leerl.

Kermis den 1. Zondag in Sept.

**MIERDE-EN-HULSEL (HOEGE-LAGE-)**, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. *Oirschot*, postk. *Eindhoven* (23 m. k., 2 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. *Hooge-Mierde*, *Lage-Mierde* en *Hulsel*; beslaat 4700 bund. en telt 230 h. met 1400 inw., die meest van landbouw bestaan. Er is 1 oliemolen.

De inw., alle R. K., maken de par. van *Hooge-Mierde*, *Lage-Mierde* en *Hulsel* uit. Er zijn 3 scholen.

**MIERDIJK**. Zie **OOSTEIND**.

**MIERLE (DE)**, riv., pr. *N. Br.*, die ontstaat uit drie adertjes, in de omstreek van *Mierlo*, zich bij *Stiphout* in twee armen verdeelt, waarvan de eene te *Rixtel* en de andere bij *Boerdonk*, in de *Aa* valt.

**MIERLO**, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. *Helmond* postk. *Eindhoven* en *Helmond* (29 m. k., 3 s. d., 3 j. d.). Deze gem., welke, onder den naam van *Mierlo-Hout-en-Bosch*, eene heerl. uitmaakt, bevat het d. *Mierloo* en de geh. *Broek*, *Hout*, *Over Akker*, *Bekelaar*, *Marktstraat*, *Goor*, *Loeswijk*, *Klein-Vaerle*, *Berenbroek*, *Brandevoort* en *Hezeschoor*, en telt 314 h. met 2130 inw., die van landbouw en weverij bestaan. Er zijn 1 katoenblekerij, 1 brouwerij, 1 olie- en 1 korenmolen.

De inw., op 13 na alle R. K., maken eene par. uit, van het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Helmond*, met 1 Pastoor en 1 Kapelaan, De 13 Herv. behooren tot de gem. van *Nunen-Mierlo-Gerwen-en-Wetten*. Er is eene school met 180 leerl.

Het d. *Mierlo* of *Meerlo*, oudtijds *Mierloe* of *Mirlo*, ligt 2 u. O. van *Eindhoven*, 1 u. Z. W. van *Helmond*, bij de *Mierle*. Men heeft er 72 h. met ongeveer 470 inw., en een klein Raadhuis. De kerk heeft eenen schoonen en spitsen toren, doch geen orgel. Jaarmarkt den In Dingsdag in Mei

en den In Dingsdag in Augustus. Kermis Zondag na MARIA geboorte.

**MIERLO** of **MEERLO**, geh., pr. *N.Br.*, gem. en 10 min. O. van *Uden*, wijk *Hooven*; met 24 h. en 130 inw.

**MIERLO**, d., pr. *Limb*. Zie **MEERLO**.

**MIERLOER-HOUT**(HET). Zie **HOUT**.

**MIJDRACHT**, kerk ring, pr. *Utr.*, met de gem. *Mijdracht*, Ter-Aa, Abcoude, Baainbrugge, Breukelen, Kamerik, Kockengen-en-de-Haar, Vinkeveen - en - Demmerik, Waverveen, Wilnis-en-Oudhuizen en Zegveld; 11 kerken, 11 predikanten, en 6200 ziel.

**MIJDRACHT**, gem., pr. *Utr.*, arr. *Utrecht*, kant. en hulpk. van het postk. *Loenen* (4 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Mijdracht*, benevens de geh. de *Hoef*, de *Mennonietenbuurt*, *Benoorden* de *Zuwe*, *Blokland*, en een ged. van de *Kromme-Mijdracht*; beslaat 3116,1459 bund., en telt 320 h., met 2470 inw., die bestaan van het maken van boter en kaas, de graanteelt en de turfveenderij. Er is 1 leerlooijerij.

De 1250 Herv. maken eene gem. van de klass. van *Utr.*, ring van *Mijdracht* uit, en behooren ged. onder *Zevenhoven*. De 1070 R. K. behooren ged. tot de stat. van *Mijdracht-Wilnis-en-Oudhuizen*, ged. tot *Uithoorn*, en ged. tot *Zevenhoven*. De 62 isr., hebben hier eene kerkgang. Er zijn 2 scholen.

Het d. *Mijdracht*, oudtijds *Midrecht*, meestal *Meijert* genoemd, ligt 5½ u. N. W. van *Utrecht*, 2½ u. W. van *Loenen*. Men telt er 72 h. en 470 inw.

De 1160 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Utrecht*, ring van *Mijdracht*. De kerk heeft eenen fraaijen spitsen toren, en een orgel. De R. K. kerk, aan *St. Vitus* gewijd, is een prachtig gebouw, met eenen koeppeltoren en een fraai orgel. De dorps. telt 175 leerl. Er zijn een gemeenteh. en, met den *Uithoorn*, een *Dep. der Maats. Tot Nut van 't Algemeen*.

Kermis den 2. Dingsdag in Augustus.

**MIJDRACHT** (DE), water, pr. *Utr.*, dat bij *Achtienhoven*, uit de *Grecht* en de *Oude-Dijksloot* ontstaat en, zich bij den *Uithoorn* in den *Amstel* ontlast.

**MIJDRACHT**(KROMME-), geh., ged. pr. *Z. H.*, gem. en ¼ u. O. van *Zevenhoven*, ged. pr. *Utr.*, gem. en 1 u. W. van *Mijdracht*; met 38 h. en 290 inw.

**MIJDRACHT**(DEKROMME-), water, pr. *Utr.* en *Z. H.*, dat aan de scheiding tusschen de gem. *Wilnis* en *Mijdracht*

een begin neemt en zich met de *Drecht* vereenigt, om den *Amstel* te vormen.

**MIJDRACHT** (PROOSTDIJ-VAN-)

Zie **JAN** (PROOSTDIJ-VAN-ST-).

**MIJDRACHTSCHE-DROOGMAKERIJ**, p., pr. *Utr.*, gem. *Mijdracht*; groot 903 bund.

**MIJDRACHTSCHE - ZUWE**. Zie **ZUWE** (DE).

**MIJDRACHT - WILNIS - EN - OUD-HUIZEN**, R. K. stat., pr. en aartspr. van *Utr.*, met eene kerk te *Mijdracht*, op de grenzen van *Wilnis*, en 1400 ziel.

**MIJDE** (DE). Zie **MEUDE** (DE) (1).

**MIJEZIJDER-WETERING**, water, pr. *Utr.*, hetwelk aan den *Mijezijsdermolen* uit de *Grecht* komt, en zich aan de *Ruwielkade*, weder daarin ontlast.

**MIJL-KRABBE-EN-NADORT** (DE), meestal enkel de *Mul*, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Dordrecht* (4 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit de p. de *Krabbe*, het *Groot-Koninkrijk*, en ged. van den *Mijlpolder*, den *Wieldrechtsche-polder Nieuw-Bonavontura*, en het *Klein-Koninkrijk*; beslaat 749,0192 bund., en telt 96 h. met 500 inw., meest fabriekarbeiders. Er zijn 3 zoutkeeten, 4 houtzaag-, 1 tras- en 9 oliemolens.

De inw., onder welke 480 Herv., 2 Evang. Luth., 10 R. K. en 6 isr. behooren alle kerk. onder *Dordrecht*. Er is eene school met 80 leerl.

**MIJLPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, ged. gem. de *Mijl*, en ged. gem. 's *Graven-deel*; groot 153,8047 bund.

**MIJNDEN**, heerl., pr. en arr. *Utr.*, kant. en postk. *Loenen*, gem. *Ouden-Nieuw-Loosdrecht*; zij bevat het geh. *Mijnden*; beslaat 324,0813 bund., en telt 20 h. en 240 inw., die van hooiteelt en melkerij bestaan.

De 170 Herv. behooren tot de gem. van *Loenen*, de 70 R. K. tot de stat. van *Kortehoef*. De kinderen genieten onderwijs te *Nieuw-Loosdrecht*.

Het geh. *Mijnden*, ook wel *Mijnen*, ligt 3 u. N. W. van *Utrecht*, ¼ u. Z. O. van *Loenen*, 1 u. W. ten Z. van *Oud-Loosdrecht*.

**MIJNDEN** (BINNEN- en BUITEN-POLDER-VAN), 2 p., pr. *Utr.*, gem. *Loosdrecht*; de eerste groot 176,7797; de anderen 130,8880 bund.

**MIJNDENVELD** of **MIJNDERVELD**, ook **MUIJERVELD**, b., pr. *Utr.*, gem. *Loosdrecht*, ¾ u. Z. W. van *Oud-Loosdrecht*; met 8 h. en ruim 60 inw.

(1) Eveneens zoekte men de andere woorden, elders *Mij* gespeld, op *Mkt* of *Mly*.



**MIJNDRSLUIS (DE)**, sluis, pr. *Utr.*,  $\frac{1}{2}$  u. W. ten Z. van *Nieuw-Loosdrecht*.

**MIJNEN**. Zie **MIJNEN**.

**MIJNHEERSEN**. Zie **MIDDELBARNIS**.

**MIJN-GENOEGEN**, boerd., pr. *N. H.*, gem. *Ouder-Amstel*, in den *Groote-Duivendrechtse-polder*; groot 27,3375 bund.

**MIJNS-HEERENLAND-VAN-MOERKERKEN**, gem. en heerl. pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *'s Gravendeel*, postk. *Oud-Beijerland* (5 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het d. *Mijns-Heerenland-van Moerkerken*, de geh. *Blaasche-dijk*, *Westdijk* en *Stongdijk*, beslaat 1763,4329 bund. telt 153 h. met 1120 inw., die van den landbouw bestaan. Er zijn 2 scheepstimmerwerven en 1 korenmolen.

De inw., op 11 na allen Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Dordrecht*, ring van *Oud-Beijerland*. De 4 R. K. en de 7 Israëlieten behoorren kerk. tot *Oud-Beijerland*. Er is eene school met ruim 80 leerl.

Het d. *Mijns-Heerenland-van-Moerkerken*, meestal *Mijnsheerenland*, oudtijds *Moerkerken*, later *'s Heerenland*, ligt 3 u. W. van *Dordrecht*,  $\frac{1}{2}$  u. O. Z. O. van *Oud-Beijerland*, heeft 50 h., 400 inw. en eene kerk, met hoogen toren, eene tombe op den grafkelder der *Ambachtsheeren* en een keurelijk uitgehouwen zerk, op den grafkelder van **WILLEM BEIJER**. Er is een Dep. der *Maats. Tot Nut van 't Algemeen*.

**MIJNSHEERENLAND-VAN-MOERKERKS-BINNENPOLDER**. Zie **OUDELANDSCHE-POLDER**.

**MIJT-STEL (DE)** of **MIETSTE**, heuvelreeks, pr. *Geld.*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Nunspeet*.

**MIJZEN** of **MUZERKOOG**, p., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Schermerhorn*, ged. gem. *Ursem*; groot 568 bund.

**MIJZEN (OOST-EN WEST-)**, 2 geh., pr. *N. H.*, het eene gem. *Ursem*, met 3 h. en 20 inw.; het andere gem. en N. van *Schermerhorn*; 6 h. en 40 inw.

**MIJZERWEG (DE OOST-EN-DEWEST-)**, 2 wegen, pr. *N. H.*, loopende in eene O. Z. O. rigting door de *Beemster*.

**MIKKELHORST**, buurs., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Denkamp*.

**MILDAM**, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*; bevattende de d. *Mildam*, *Kallijk*, *Nieuwehorne*, *Oudehorne*, *Jubbega*, *Schurega* en *Hornsterzwaag*; beslaande 7256,2250 bund.

**MILDAM**, d., pr. *Fr.*, arr., kant., postk. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Heerenveen*, gem. *Schoterland*. Men telt er 49 h.

en 300 inw., die van landbouw bestaan. Er is 1 korenmolen.

De Herv. behooren tot de gem. *Oudeschoot-Nijeschoot-Mildam-Rottum-en-Kallijk*. Bij de kerk staat een klokhuis. De Doopsgez. en R. K. behooren kerk. tot *Heerenveen*. De dorps. telt 50 leerl.

**MILDT** of **MILT**, buurs. en landg., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Genndringen*; de buurs. met 21 h. en 130 inw.; het landg. groot 11,4800 bund.

**MILDOTHERENISSE**. } Zie **MIDDELMILHEERENS** } **HARNIS**.

**MILFOIRT**. Zie **MILSCHOT**.

**MILGEN**. Zie **MILLEGEN**.

**MILHEZE**, heerl., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. *Asten*, reg. kant. en postk. *Grave*, gem. *Bakel*. Zij bevat het d. *Milheze*, telt 101 h. en 680 inw., die bestaan van landbouw.

De inw., alle R. K. maken eene par. uit, van het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. *Helmond*. De kinderen gaan te *Bakel* school.

Het d. *Milheze*, ook *Melis*, ligt  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Eindhoven*, 2 u. N. ten O. van *Asten*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Bakel*. De kerk is aan den H. **ANTONIUS** toegewijd.

**MILINGHA**. Zie **BIJMA**.

**MILL** of **MIL**, d., pr. *N. Br.*, arr. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *'s Hertogenbosch*, kant., hulpk. van het postk. en 2 u. Z. O. van *Grave*, gem. *Mil-en-St.-Hubert*. Men telt er 285 h. en ruim 1800 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Cuyk*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. De kerk, aan den H. **WILLIBRORDUS** toegewijd, heeft eenen niet zeer hoogen toren en een orgel. De dorps. telt 200 leerl.

Jaarmarkten Donderdag vóór Palmzondag en Donderdag na 25 April; kermis den derden Zondag in Sept.

**MILL (NIEUW-)**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Mil-en-St.-Hubert*, 20 min. N. O. van *Mil*; met 22 h. en 130 inw.

**MILLANT**. Zie **MALLAND**.

**MILLEGEN**, **MILLENGEN**, ook **MILGEN**, buurs., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Dalven*; 35 h. en 230 inw.

**MILLEGEN (HET HUIS-TE-)**, logement, pr. *Geld.*, gem. en 3 u. O. van *Barneveld*.

**MILLEN (HUIS-)**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van *Nieuwstadt*; met 3 h., 20 inw. en 1 graanmolen.

**MILLENAARS POLDER** en **POLBERTJE - BOVEN - DE - UITWATERING-VAN-DEN-MILLENAARS-POL-**

DER, 2 p., pr. *N. Br.*, gem. *Drongelen*; de eene groot 43,2009, de andere 10,3880 bund.

MILLENAARS-SLUIJSJE, sluisje, pr. *N. Br.*, 20 min. N. N. W. van *Drongelen*.

MILL-EN-ST.-HUBERT, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Grave*, hulpk. *Mill* (7 m. k., 3 s. d. 1 ged., 4 j. d.). Zij bevat de d. Mill en St. Hubert; de geh. Zuid-Caroliëna, Nieuw-Mill, de Gagel, het Molengat, de Boer; de Meeren, de Prinsenhoeven, de Molenheide en de Veldheide; beslaat 3818,8907 bund., en telt 392 h. met 2400 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 hoedenfabriek, 1 brouwerij, 1 koorn- en 1 ros-oliemolen.

De inw. alle R. K. maken de par. van Mill en St. Hubert uit. Er zijn 2 scholen.

MILLESCHOT. Zie MELLESCHOT.

MILLIGEN. Zie MILLEGEN.

MILLINGEN, gem., pr. *Geld.*, arr., kant. en postk. *Nijmegen* (18 m. k., 6 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de heerl. Millingen en Zeeland met 881,8802 bund. en telt 191 h., met ruim 1440 inw., die meest bestaan van steenfabrieken, visscherij en landbouw.

De inw., op 60 na allen R. K., maken eene par. uit van het apost vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Nijmegen*. De 60 Herv. zijn meestal ambtenaren, die in de naburige Pruissische gem. *Keeken* te kerk gaan. Er is eene school met 80 leerl.

MILLINGEN. Zie } MILLEGEN.  
MULLINGEN.

MILLINGEN, heerl., pr. *Geld.*, arr., kant. en postk. *Nijmegen*, gem. *Millingen*. Deze heerl. bevat het d. Millingen, en eenige verstrooid liggende huizen; telt 188 h. en 1390 inw.

Het d. Millingen, oudtijds Melegarde, ligt 2 u. O. van Nijmegen, aan de Waal, waarover hier een schuitenvaar is op Pannerden. Men telt er 40 h. en ruim 200 inw. De kerk aan *Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaart* toegewijd, heeft spitsen toren en orgel.

Kermis den 15 September.

MILLINGEN, MULLINGEN of MILLENGEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Barneveld*, 10 min. van *Garderen*; met 5 h. en 40 inw.

MILLINGEN (POLDER-VAN-) p., gem. *Millingen*; groot 882,5044 bund.

MILSBEEK of MELSBEEK, b., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Utersum*, een ged. van het geh. *St. Johannesberg-met-Milsbeek*.

MILT. Zie MILD.

MILSCHOT of MILPOINT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Gemert*, aan de *Esperloop*; met 10 h. en 50 inw.

MIN (DE) of DE LIEPDE, water, pr. *Z. H.*, dat, uit de *Linge* voortkomende, de st. Asperen in twee deelen snijdt en in de stadsgracht eindigt.

MIN (DE) of DE MINSTROOM, water, pr. *Utr.*, dat  $\frac{1}{4}$  u. O. van Utrecht, onder den naam van VOSSEGAT, uit den *Kromme-Rijn* voortkomt, en bij de st. Utrecht weder in die riv. valt.

MINDERBROEDERS-KLOOSTER, 2 kloost. een pr. *N. Br.*, te *Megen*, thans bewoond door 40 kloosterlingen, een pr. *Limb.*, buiten de st. *Weert*, bewoond door 35 kloosterlingen.

MINDERSKERK. Zie MINNERTSGA.

MINGARSBERG, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. W. van *Voerendaal*; met 6 h. en 50 inw.

MINKELOOS, geh., pr. *Z. H.*, ged. gem. en 20 min. N. van *Hoog-Bloklund*, ged. gem. *Noordeloos-en-Over-Slingeland*; met 7 h. en 46 inw.

MINNEMEER. Zie MENINGWEER.

MINNERTSGA, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, bestaande uit de d. Minnertsga, Firdgum en Tjummarm; beslaande 2485,0493 bund.

MINNERTSGA, oudtijds ook MINDERSKERK, MINNERTSKERK, ook MYNDERS, d., pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, arr. en  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van *Leeuwarden*, kant. en  $\frac{3}{4}$  u. O. N. O. van *Harlingen*, postk. *Franeker*. Men telt er 135 h., en 1150 inw., meest landbouwers, kooltjers (warmoezers) en chicoreibouwers.

De 1070 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Harlingen*. De kerk heeft eenen zwaren steenen toren en een uitmuntend orgel. De 35 Doopsg. behooren tot de gem. *Berlikuun*. De 40 Chr. Afg. maken eene gem. uit, welke hier eene kerk heeft. De dorps. telt 100 leerl. Er is met de omliggende d. een dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

MINNEWEER. Zie MENINGWEER.

MINOLTSMA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*, ten O. van *Borwerd*; groot 10,5000 bund.

MINORS-GAST. Zie LUTKEGAST.

MINSWEERD (DE), streek lands, pr. *Utr.*, gem. *Utr.* en gem. *de Bill.*

MIRDEN (NIJE-en-OUDE-). Zie NIE-MIRDUM en Oudemirdum.

MIRFELT. Zie MEREVELDHOVEN.

MIRLO. Zie MIERLO.

MIRNS, b., pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, bij *Bakhuizen*.

MIRNSTERKLIF, hoogte, pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, bij *Mirns*.

MISBUREN (DE), b., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, 5 min. van *Wartena*; met 9 h. en 50 inw.

MISPAD, wijk of ged. van de wating van *Lamsward*, pr. *Zeel.*

MISPELEINDE, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-Mierde*, 7 min. O. van *Lage-Mierde*; met 13 h. en 80 inw.

MISPLETE. Zie MIDLAREN.

MISSELKAAG (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; groot 33,5530 bund.

MISTE, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Winterswijk*; met 89 h. en 660 inw.

MITILISTENHEIM. Zie MIDDELSTUM.

MITTELBURG. Zie MIDDELBURG.

MITTINGE. Zie MIDLUM.

MITSPETE. Zie MIDLAREN.

MITWOLD. Zie MIDWOLDE.

MODDEMEER (HET), poeltje, pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, N. ten O. van *Donkerbroek*.

MODDERBEEK, watertje, dat onder *Barneveld*, pr. *Geld.*, ontstaat; O. van *Amersfoort*, in de pr. *Utr.* komt. en zich met de *Vlierbeek* vereenigt, om de *Eem* te vormen.

MODDERGAT (HET), geh., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*.  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Nes*; met 75 h. en 590 inw.

MODDERIGE-GAT, water, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, Z. W. van het d. *Goingarip*.

MODDERIGE-GROND, poel, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*. (AA (NIEUWE-ROUTE).)

MODDERMANSDIEP (HET). Zie

MODDERWAALTJE (HET), meertje, pr. *N. H.*, gem. en 1 u. N. van *Hoogcarspel*.

MOENESWERF, b. op het eil *Murken*, pr. *N. H.*; met 10 h. en 50 inw.

MOENKEREDE. Zie ANNA-TER-MUIDEN (ST.)

MOER (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. W. van *Loon-op-Zand*; met 54 h. en 280 inw.

MOER (DE), water, pr. *Z. H.*, dat van het d. *Nieuwe-Tong* komt en zich in de *Diepkreek* ontlast.

MOER (DE), streek, pr. *Zeel.*, het middelste ged. van het eil. *Schouwen* bevattende de gem. *Duivendijke*, *Elkerzee*, *Kerkwerve* en *Serooskerke*.

MOER (T), geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Dieveren*; met 2 h. en 15 inw.

MOER(BENEDEN-), geh., pr. *N. Br.*, gem. *Zundert-en-Wernhout*, 1 u. N. W. van *Wernhout*; met 15 h. en 80 inw.

MOER (HET HOF TER), heerlijk leeng. en hoofdleen., pr. *Zeel.*, gem. *Zuidzande*; groot 13,7170 bund.

MOER (DE OUDE-), meer, pr. *N. H.*, Z. van *Andijk*; groot 12,2890 bund.

MOER (S). Zie GRAVENMOER (S.)

MOERBEEK of Oost-MOERBEEK, geh., pr. *N. H.*, ged. gem. en 1 u. N. W. van *Nieuwe-Niedorp*, ged. gem. en 1 u. van *OudeNiedorp*; met 13 h. en 90 inw.

MOERBEEKER-POLDER (DE), p., pr. *N. H.*, ged. gem. *Nieuwe-Niedorp*, ged. gem. *Oude-Niedorp*; 251 bund.

MOERBEKE-POLDER, p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Overslag*, ged. in de Belgische gem. *Moerbeke*; beslaande op Nederl. grondgebied 69,6080 bund.

MOERBERGSCHE - WARANDE - HUIS, buit., pr. *Utr.*, gem. en W. van *Doorn*.

MOERCAPELLE of MOERKAPELLE, d., pr. *Z. H.*, arr. en  $\frac{3}{4}$  u. N. O. van *Rotterdam*, kant. en  $\frac{2}{4}$  u. N. O. van *Hillegersberg*, reg. kant. en postk. *Rotterdam*, gem. *Moercapelle-en-de-Wilde-Veenen*; met 60 h. en 500 inw., die van landbouwenveehandel bestaan.

De 370 Herv. maken, met de overige van *Moercapelle-en-de-Wilde-Veenen*, eene gem. uit van de klass. van *Rotterdam*, ring van *Hillegersberg*, met 500 ziel. De kerk heeft eenen spitsen toren doch geen orgel. Er zijn 50 Chr. Afges. De 80 R.K. parochiëren te *Waddinxveen*. De dorps. tellt 70 leert. Kermis den 10 September.

MOERCAPELLE-EN-DE-WILDE-VEENEN, gem. pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Hillegersberg*, reg. kant. en postk. *Rotterdam* (14 m. k., 13 s. d., 1e afd., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Moercapelle* en eenige verspreid liggende h.; beslaat 544,6656 bund. en telt 65 h., met 510 inw., die van landbouw en veehandel bestaan.

De 380 Herv. maken de gem. van *Moercapelle* uit. Er zijn 50 Chr. Afg. De 80 R. K. parochiëren te *Waddinxveen*. Er is eene school met 70 leert.

MOERDIJK of de BUITEN-MOERDIJK, d., pr. *N. Br.*, arr. en  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van *Breda*, kant. en 2 u. N. van *Zevenbergen*, hulpk. van de postk. *Breda* en *Dordrecht*, ged. gem. en 2 u. N. O. van *Klundert*, ged. gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe* en 2 u. van *Hooge-Zwaluwe*, aan het *Hollandsdiep*. Men telt er 60 h. en 360 inw., en met het geh. *Binnen-Moerdijk* en *Nassau-polder*, 68 h. en 390 inw., die bestaan van landbouw, het voerwezen en de vischerij. Er zijn

een stoombootenveer op Willemsdorp en eene station der paardenposteriorij.

De 350 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Breda*, ring van *Geertruidenberg*. De kerk heeft een vierkant torentje doch geen orgel. De 80 R.K. par. aan den *Zevenbergschen Hoek*. De dorps. telt 70 leerl.

Kermis den tweeden Pinksterdag. MOERUIJK of MEERDIJK, geh., pr. *N.H.*, gem. *Buiksloot*; 12 h. en 80 inw. MOERDIJK (BINNEN-), geh., pr. *N.Br.*, gem. en 2 u. N. O. van de *Klundert*; met 40 h. en 280 inw.

MOERDIJK (DE NIEUWE- en DE OUDE-), 2 p., pr. *N.Br.*, de eerste oudtijds SPRANGBLOK, gem. *Klundert*; groot 101,5890 bund. de tweede ook STREEPENLAND, gem. *Zevenbergen*.

MOERDRECHT. Zie MOORDRECHT. MOERE (DE), heide pr. *N.Br.*, gem. *Roosendaal-en-Nispen*,  $\frac{3}{4}$  u. W. van Nispen; groot 68,1730 bund.

MOEREÏNDE, p., pr. *Z.H.*, gem. *Moercapelle-en-de-Wilde-Veenen*.

MOEREN. Zie MAIRE. MOEREN (DE), streek lands pr. *N.Br.* gem. *Zundert-en-Wernhout*; groot 242,8000.

MOEREN (DE). Zie OUDE MOEREN (DE).

MOEREN (BENEDEN-), 2 buit., pr. *N.Br.*, gem. *Zundert-en-Wernhout*, een groot 119,1417, een 56,9190 bund.

MOERENBERG of DE TWERHOEVEN, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Loon-op-Zand*; en gem. *Tilburg*; met 2 h. en 10 inw.

MOER-EN-DOERPZIGT Zie LAAK (DE).

MOEREN-VAN-VLAKE (DE), streek lands pr. *Zeel.*, gem. *Schore-en-Vlake*.

MOEREN-VAN-YERSEKE (DE), streek lands pr. *Zeel.*, gem. *Yerseke*.

MOERGESTEL, gem. en heerl., pr. *N.Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. *Oirschot* (23 m. k., 2 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. Moergestel, de geh. Over het Water, de Hijzen en de Heuvel; beslaat 2751,1410 bund., en telt 107 h. met 1200 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Er zijn 4 leerlooijerijen, 2 koorn- en 2 oliemolens.

De inw., op 16 na allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. 's *Hertogenbosch*, dek. van *Hilvaarenbeek*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. De 16 Herv. behooren tot de gem. van *Oosterwijk-Udenhout-en-Moergestel*. Er is eene school met 80 leerl.

Het d. Moergestel, ook wel Gestelbij-Oosterwijk, ligt 5 u. N. W. van Eindhoven, 2 u. N. W. van Oirschot, aan de Reuzel, en wordt verdeeld

in Kerkeinde, Roodven en Stokeind. Men telt er 46 h. en 300 inw.

De kerk, aan den H. *Johannes den Dooper* toegewijd, heeft op haar midden een klein torentje en aan de westzijde eenen fraaijen hoogen toren. Kermis Zondag na 8 September.

MOERGESTEL (HUIS-TE-), van ouds DEN HOOGENHUIZEN, adell. h., pr. *N.Br.*, gem. *Moergestel*; 60,3108 bund.

MOERHEES. } Zie MAARHEZE.  
MOERHEZE. }

MOERKADE (DE), dijk. pr. *N.Br.*, gem. 's *Gravenmoer*, van de Oudevaart naar den Nieuwenweg loopende.

MOERKAPELLE. Zie MOERKAPELLE.

MOERKERKE (HET), poel in de heide pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Hilvaarenbeek*.

MOERKERKE. Zie GROEDE.

MOERKERKEN. Zie MIJNSHEERENLAND-VAN-MOERKERKEN.

MOERKERKEN (HET HOF-VAN), voorheen DE HOFSTAD-VAN-MOERKERKEN, oud adell. h., pr. *Z.H.*, gem. *Mijnsheerenland-van-Moerkerken*.

MOERKERKERLAND, streek lands, pr. *Z.H.*, ged. kant. 's *Gravendeel*, ged. kant. *Oud-Beijerland*. Zij bevat de gem. Puttershoek, Maasdam, Mijnsheerenland-van-Moerkerken en Heinenoord; beslaat 4620,0967 bund. en telt 683 h., met 5000 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Ook zijn er 2 scheepstimmerwerven, 1 leerlooijerij en 3 koornmolens.

MOERMONT, adell. h., pr. *Zeel.*, gem. en 10 min. O. van *Renesse*; met 39,6050 bund. grond.

MOERMONT, fort, pr. *N.Br.*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van de vesting *Bergan-op-Zoom*. Het is in de keel open, heeft een voorliggend hoornwerk met ravelijn, alles omringd van natte grachten en door een glacis met de linie verbonden.

MOERPOLDERTJE (OOST-) of ZUIDGEEST, p., pr. *N.Br.*, gem. *Woensdrecht*; groot 23,7245 bund.

MOERSBERGEN, ridderhofst., pr. *Utr.*, ged. gem.  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Doorn*, ged. gem. *Sterkenburg*, ged. gem. *Over-en-Neder-Langbroek*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Neder-Langbroek*; met 748 bund.

MOERSELHÖEF. Zie MORSCHOEVE.

MOERSLAG, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. Z. van *St.Geertruide*; met 14 h. en 90 inw.

MOERSLOOT (DE), water, pr. *Gron.*, dat uit het *Bellingwoldermoeras* naar de *Nieuweschans* loopt.

MOERSPUOLDER (DE), p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Zuiddorpe*, ged. gem.

*Koewacht*, ged. gem. *Overstag*, en ged. onder de Belgische gem. *Moerbeke*. Het ged. op Zeeuwsch grondgebied gelegen is groot 257,0321 bund.

**MOERSTRAAT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. N. van *Tuburg*; met 10 h. en ruim 60 inw.

**MOERSTRAAT** (DE), weg, pr. *N. Br.*, tusschen Zundert en Roosendaal.

**MOERSTRATEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Wouw*; met 63 h. en 420 inw.

**MOERVAART** (DE), thans de Zoom, waterloop, pr. *N. Br.*, uit de Witte moeren door de Lage moeren naar de voormalige Liniegracht bij Bergen-op-Zoom loopende.

**MOERVAART** (DE), kreek of watergang, pr. *Zeel.*, uit de buitengrachten van Hulst naar de kreek van den polder van Nieuw-Kieldrecht loopende.

**MOERVELD**, geh., pr. *Limb.*, gem., en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Geul*; met 25 h. en ruim 120 inw.

**MOERWAAL** (DE), water, pr. *N. H.* in de *Oosterkogge*.

**MOERWATER** (HET). Zie LEUSCHE-VAART.

**MOESBERG**. Zie MOLSBERG.

**MOESBERGEN** (DE), duinkom in het *Eijerland*, pr. *N. H.*, gem. *Texel*.

**MOESBOSCH**, buit., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Koudekerke*, groot 5,1400 bund.

**MOESEL-KEENT** (DE), of enkel de **KEENT**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 26 min. Z. van *Weert*; met 69 en 430 inw.

**MOESENBROEK**, **MOESEBROEK**, **MOEZENBROEK**, **MUISBROEK** of **MUIZENBROEK**, geh. en pold., pr. *Z. H.*, gem. *Giessen-Nieuwkerk*; het geh. met 14 h. en 100 inw.; de pold. groot 250,5520 bund.

**MOESPOT**, ged. van den *Ijssel*, pr. *Geld.*, onder *Gorsel*.

**MOESPOT**, 2 buurs., pr. *Over.* een gem. *Ambt-Vollenhove*, en een gem. *Zwollerkerkspel*.

**MOEZEL** (DE) of **DE MUZEL**, waterl., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, die van Iruuzerzijl naar Roordabuizum loopt.

**MOFFBOSCH**, bosch, pr. *Geld.*, gem. *Ede.* (gem. *Herpt-en-Bern*).

**MOFFENDIJK**, dijk, pr. *N. Br.*, **MOFFENDIJK** (DE **WAARDEN-BENEDEN** en **DE WAARDEN-BOVEN-DEN**), 2 p., pr. *N. Br.*, gem. *Herpt-en-Bern*; de eerste groot 61,4320 bund., de andere 89,2968 bund.

**MOFFESCHANS**, boerd., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Neuzen*.

**MOGGERSHIL**, p., pr. *Zeel.*, gem. *St. Annaland*; groot 42,4422 bund.

**MOJEN HEL** (DE). Zie **HEL** (DE **MOOJK**).

**MOK** (DE), inham of kreek in de *Hors*, onder den wal van *Texel*, aan de zuidwestkust des eilands.

**MOKERHEIDE** (DE) of de **MOOKERHEIDE**, heideveld op de grenzen van de pr. *Geld.* en *Limb.*, onder de Geld. gem. *Heumen* en de *Limb.* gem. *Mook*.

**MOKKENBURG**, hofst., pr. *Gron.*, gem. *Zuidhorn*, 10 min. W. van *Noordhorn*; groot 45,1365 bund.

**MOL** (DE), hofst., pr. *N. H.*, gem. *Zijpe*; groot 35,1760 bund.

**MOLDSERT** (GROOTE-). Zie **MOLSTERT**.

**MOLEKATEN**, **MOLEKATEN**, **MOLEKATEN** of **MEULEKATEN**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ruim 2 u. O. van *Oldebroek*; met 22 h., 110 inw., en een langd., ook *Lennepestein*, 80,6460 bund. groot.

**MOLEN**, b., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Over-Asselt*; met 27 h. en 180 inw.

**MOLEN** (NIEUWE- en OUDE-), 2 b., pr. *N. Br.*, gem. *Fijnaart-en-Heiningen*, de eene  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Fijnaart*, met 26 h., 160 inw., en 1 windkoren-molen; de andere  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Fijnaart*, met 62 h. en 330 inw., 1 koren-molen en 1 school met 60 leerl.

**MOLEN** (NIEUWEN en OUDEN-), 2 b., pr. *Zeel.*, gem. *Koewacht*, de eene met 24 h. en 140 inw., en een windkoren-molen, de andere met 23 h., 115 inw., een windkoren-molen en 1 school met 180 leerl.

**MOLEN** (ONDER-DE-), b., pr. *Zeel.*, gem. en 4 min. Z. ten W. van *Oud-Vossemeer*; met 13 h., ongeveer 120 inw. en 1 koren-molen.

**MOLEN** (OUDE-). Zie **OLDEMEULEV**.

**MOLENAARSBRUG** (S), ook **HEIMANSBRUG**, b., pr. *Z. H.*, gem. en heerl. *Oudshoorn-en-Gnephoek*; met 1 kalkbrandery.

**MOLENAARSGRAAF**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Süedrecht*, reg. kant. *Papendrecht*, postk. *Dordrecht* (8 m. k., 4 s. d. 5 j. d.). Zij bevat het d. *Molenaarsgraaf*, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 748,0129 bund., en telt 57 h., met 370 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 10 na allen *Herv.*, maken eene gem. uit, van de klass. van *Dordrecht*, ring van *Süedrecht*. De 9 *Christ.* Afg. en de enkele R. K. behooren kerk. te *Gorinchem*. Er is eene school met ruim 50 leerl.

Het d. *Molenaarsgraaf*, ligt  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van *Gorinchem*, en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van

Sliedrecht, aan de Graafstroom. De kerk heeft eenen toren doch geen orgel.

**MOLENAARSGRAAF** (POLDERVAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Molenaarsgraaf*; groot 734 bund.

**MOLENBAIX** (HUIS-TE-) of **MOLENBAY**, buit., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van Grijpskerke; 44,1650 bund.

**MOLENBEEK**, landg. pr. *Geld.*, gem. *Arnhem*.

**MOLENBEEK** (DE), waterl., pr. *N. Br.*, gem. *Woensdrecht*, uit de Borgvlietsche-duinen, naar den Augusta-polder loopende.

**MOLENBEEK** (DE), 4 watertjes, pr. *Geld.*; één ontspringt bij Loenen, en stort zich in de *Voorster-BEEK*; één loopt uit de bergen nabij Arnhem in den Rijn; één vereenigt zich met de *Broekdijkerbeek* en de *Echlerbeek*, om de *Haarbeek* te vormen; en één begint onder Laren, en valt  $\frac{1}{2}$  u. beneden Deventer in den IJssel.

**MOLENBEEK** (DE), ook wel de **DIEPENKEMERBEEK**, riv., pr. *Over.*, onder *Diepenbeek*, dat uit de *Schipbeek* komt en in de *Regge* uitloopt.

**MOLENBEEK** (DE), 5 beken, pr. *Limb.*; één ontlast zich in de *Goerbeek*; één ontspringt met twee takken in de gem. *Arcen-en-Velden* en valt in de *Maas*; één ontstaat in de gem. *Belfeld* uit 2 adertjes, en valt in de gem. *Tegejen* in de *Maas*; één doorloopt de gem. *Limbricht*, *Born* en *Nieuwstad*, en valt in de *Geleen*; en één ontstaat gem. *Venraij*, en valt bij *Makkem*, pr. *N. Br.* in de *Maas*.

**MOLENBEEK** (DE). Zie

{	BAASDAMSBEK.
	BROEKBEK.
	MIDDAGTERBEEK.
	VORDENSCH-BEEK.

**MOLENBERG**, boerd., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Haamstede*; groot ongeveer 15 bund.

**MOLENBERG**, geh., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Oudelande*.

**MOLENBOSCH**, buit., pr. *Utr.*, gem. en 10 min. Z. O. van *Zeyst*; groot 21,6830 bund.

**MOLENBROEK**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Oostel-Westel-en-Middel-Beers*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Oostelbeers*, met 2 h. en 20 inw. en 1 koornmolen.

**MOLENBROEKROT**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 5 min. N. van *Stamproy*; met 45 h. en 240 inw.

**MOLENBRUG**, b., pr. *Z. H.*, gem. *Bodegraven* in den *Mijepolder*.

**MOLENBUREN**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westende*, 10 min. W. van *Noordwolde*.

**MOLENBUURT**, b., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Akersloot*; met 23 h. en 120 inw.

**MOLENBUURT**, 2 geh., pr. *N. H.*, het eene gem. *Bergen*, het andere ook de *Stofmolen*, ged. gem. *Venhuizen*, ged. gem. *Wijdenes*; met 5 h., 30 inw. en 1 koornmolen.

**MOLENBUURT**, molens, pr. *N. H.*, in de *Beemster*, nabij de *Beets*.

**MOLENBUURT**, 2 geh., pr. *Fr.*, één, gem. *Opsterland*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Duurswolde*; één, gem. *Tietjerksteradeel*, bij *Suameer*.

**MOLENBUURT**. Zie *Ess*.

**MOLENDIEP** (HET), 2 waters, pr. *Gron.*, het eene gem. *Vlagtwedde*; het andere gem. *Zuidhorn*.

**MOLENDIJK** of **MOLENEIND**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Stand-daarbuiten*, met 26 h., 150 inw., en eenen steenen windkorenmolen.

**MOLENDIJK**, dijk, pr. *Over.*, gem. *Dalfsen*, van dat d. naar de ten O. daarvan gelegene gronden loopende.

**MOLENDIJK** (DEN), b., pr. *Z. H.*, gem. en 5 min. W. van *den Bommel*; met 13 h., 20 inw. en 1 koornmolen.

**MOLENDIJKJE** (HET), voetpad of kade, pr. *N. Br.*, gem. *s Gravenmoer*, loopende van de molen naar de vaart.

**MOLENDUYNEN**. Zie *NETROP-EN-MOLENDUYNEN*.

**MOLENEIND**, 10 geh., pr. *N. Br.*, één, gem. *Ellen-en-Leur*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Ellen*, met 132 h., 890 inw. en 1 koornmolen; één, gem. en 25 min. N. N. W. van *Gülze*, met 4 h., ongeveer 30 inw. en 1 koornmolen;

één, gem. 5 min. van *Hoeven*, met 34 h., 230 inw. en 1 koornmolen; één, gem. en 5 min. N. O. van *Lieshout*;

met 7 h. en 48 inw.; één, gem. en 20 min. Z. van *Loon-op-Zand*, met 8 h., 40 inw. en 1 koornmolen; één, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Ossendrecht*, met 12 h., 70 inw. en 1 koornmolen; één, gem. *'s Prinsenhage*, 10 min. Z. Z. W. van *de Beek*,

met 20 h., 130 inw. en 1 koornmolen; één, gem. en 1 u. N. van *Tüburg*, met 16 h., 90 inw. en 1 koornmolen; en één, gem. *Uden*, wijk *Straat*, met 31 h., 140 inw. en 1 koornmolen.

**MOLENEIND**, geh., pr. *Geld.*, gem. *Appeltern*, 5 min. N. van *Alphen*;

met 30 h. en ruim 100 inw.

**MOLENEIND**, b., pr. *N. H.*, gem. *Broek-in-Waterland*, met 1 windkorenmolen.

**MOLENEIND**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, 20 min. O. van *Oenkerk*; met 46 h. en 250 inw.

**MOLENERSMEEER (HET)**, meer, pr. *Fr.*, gem. *Tiegherksterudeel*.

**MOLENGAATJE (HET)**, vaarw., N. van de Zuiderzee, loopende over de Zuidwestpunt van de Noorder-Haaks.

**MOLENGAT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Mill-en-St. Hubert*, 5 min. van *Mill*; met 11 h., 70 inw., en 1 koornmolen.

**MOLENGAT (HET)**, vaarw., pr. *Z. H.*, in het *Gat-van-Goeree*, tusschen de droogten van de Hinder.

**MOLENGAT (HET)**, water, pr. *N. H.*, waarin zich het water van het Havenrak, bij het d. *Broek* ontlust.

**MOLENGAT**, riv., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Hardenbergh*, dat in de Vecht uitloopt. (gem. *Zevenbergen*.)

**MOLENGORS**, geh., pr. *N. Br.*,

**MOLENGORZEN**, p., pr. *Z. H.*, gem. gem. *Zuidland-en-Velgersdijk*; groot 30,3008 bund.

**MOLENGRAAF (DE)**, water, pr. *N. Br.*, dat uit de Munschen-Breedert, onder de gem. *Schayk*, ontstaat, en zich met de Reeksche-Wetering vereenigt, om den Hamel te vormen.

**MOLENGRACHT (DE)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Teleringen*; met 14 h. en 100 inw.

**MOLENGRACHT**. Zie *KORNE (DE)*.

**MOLENGRACHT**, water, pr. *Over.*, gem. *Wanneperveen*, dat van den graanmolen naar Giethoorn loopt.

**MOLENHEIDE**, heide, pr. *N. Br.*, onder *Alphen*, *Baarle-Nassau* en *Gilze*, waar oudheden opgedolven zijn.

**MOLENHEIDE**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Mill-en-St. Hubert*, 10 min. van *Mill*; met 26 h. en ruim 140 inw.

**MOLENHOEK**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Rosmalen*, een ged. van het geh. *Molenhoek-en-Heinis*; met 21 h. en 180 inw. en een windkorenmolen.

**MOLENHOEK**, 3 geh., één, pr. *Zeel.*, gem. *Hontenisse*, met 14 h., 80 inw., en 1 koornmolen; één, pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Steenwijkerwold* en een, pr. *Limb.*, gem. en 10 min. N. N. W. van *Mook*, met 8 h. en 60 inw.

**MOLENHOEK-EN-HEINIS**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Rosmalen*, uit de b. *Molenhoek en Heinis* bestaande; met 38 h. en 260 inw.

**MOLENHOF** of **MEULENHOF**, geh., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Bakel*, ged. gem. en 1 u. N. van *Deurne*; 14 h. en 80 inw.

**MOLENHORN**, b., pr. *Gron.*, gem. *Kantens*, bij *Zandeweer*.

**MOLENHORN (DE)**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Wedde*, 10 min. Z. W. van *Blijhaam*.

**MOLENKAMPERSTEEG**, weg, pr. *Gron.*, gem. *Haren*.

**MOLENKANT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Uden*, wijk *Hoeben*; met 19 h., ruim 90 inw. en 2 windmolens.

**MOLENKANTIER**, een der wijken van de gem. *Udenhout*, pr. *N. Br.* Zij bestaat uit de geh. *Kreytenmolen* en een ged. van het geh. *Molenstraat*.

**MOLEN-LEI (OUDE-)**. Zie *LEI (DE)*. **MOLENLEIJE (DE)**, een arm van de *Leije*, pr. *N. Br.*, welke omtrent de *Zandbergen* in de *Mark* valt.

**MOLENKWARTIER**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Rurphen*, 10 min. Z. Z. W. van *Zegge*, met 22 h., 140 inw., en 1 houten windkorenmolen.

**MOLENPAS**, polderl., pr. *N. Br.*, gem. *Oijen-en-Teeffelen*. Het is een ged. van den p. *Ossekamp-en-Molenpas*.

**MOLENPLAAT (DE)** of **GIESSENDAMSCH-PLAAT**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hardinxveld*; groot 31,8903 bund.

**MOLENPLAAT**, of **MEULENPLAAT**, zandb. in de *Ooster-Schelde*, vóór de haven van *Bergen-op-Zoom*.

**MOLENPLAATJE**, zandplaat in de *Merwede*, pr. *Z. H.*, Z. van *Slidrecht*.

**MOLENPOLDER**, 2 p., pr. *Zeel.*, één, ged. gem. *Hontenisse*, ged. gem. *Ossenisse*; groot 53,7928 bund., één, gem. *Oudelande*; groot 26,9048 bund.

**MOLENPOLDER-VAN-BAARLAND**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Baartland-en-Bakendorp*; een ged. van den *Breedepolder van Baarland* uitmakende.

**MOLENPOLDER-VAN-DEN-BOMMEL**, p., pr. *Z. H.*, gem. *den Bommel*; groot 30 bund.

**MOLENPOLDER-VAN-GOUDSWAARD**. Zie *KOORNDIJK (MOLENPOLDER-VAN-)*.

**MOLENPOLDER-VAN-ST. JOOSLAND**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Nieuw-en-St. Joosland*; groot 21,1749 bund.

**MOLENPOLDER-VAN-KRABBENDIJK**. Zie *STROODORPEPOLDER*.

**MOLENPOLDER-VAN-ST. MAARTENSDIJK**. Zie *MAARTENSDIJK (MOLENPOLDER-VAN-ST-)* (1).

**MOLENPOORT**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 3 min. Z. van *Weert*; met 18 h. en 90 inw.

**MOLENRIJGE**, geh. pr. *Gron.*, gem. en 10 min. O. van *Kloosterburen*; met 1 pel- en 1 oliemolen.

(1) Eveneens zoekt men de overige **MOLENPOLDERS**, welke hier niet gevonden worden, op den naam der gem., waartoe zij behooren.

**MOLENS (AAN-DE-).** Zie **KOPPEL (BUIEN-DE-)**.

**MOLENS (DE)**, geh., pr. *N. H.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. van *Wijdenes*; met 2 h. en 10 inw.

**MOLENSCHOT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. N. W. van *Gilze*; met 23 h. en 190 inw. en eene succursale kerk, aan de *H. ANNA* toegewijd, waarin dienst gedaan wordt door de geestelijkheid der parochiekerk te *Gilze*. Het is een klein gebouw, met een fraai torentje, doch zonder orgel.

**MOLENSLOOT (DE)**, water, pr. *N. H.*, N. van *Broek-op Langendijk*, uit de *Ringsloot-van-den-Heer-Hugewaard* naar de *Achtergracht* loopende.

**MOLENSTEIN** of **MOLESTEIN**, adell. h., pr. *Utr.*, gem. *Hoogland*, aan de *Eem*; groot 0,3962 bund.

**MOLENSTRAAT**, 3 geh., pr. *N. Br.*, één, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Loon-op-Zand*, met 12 h. en 70 inw.; één, gem. en 5 min. Z. O. van *Oss*, met 74 h., 370 inw. en 1 windkoornmolen; één gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Tilburg*, met 5 h. en ruim 30 inw.

**MOLENSTRAAT**, b. van het d. *Lieshout*, pr. *N. Br.*; met 26 h. en 140 inw.

**MOLENSTRAAT**, ged. van de kom van het d. *Schagen*, pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; 18h., 110 inw.

**MOLENSTRAAT (DE)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Heltoert*.

**MOLENSTRAATJE**, b., pr. *N. Br.*, gem. en even Z. W. van *Wouw*; met 7 h., 30 inw. en 1 windkoornmolen.

**MOLENTJE (HET)**, heerenh. met boerd., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*,  $1\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Amstelveen*.

**MOLENTJE (HET)**, uitspanningspl., pr. *Z. H.*, gem. *Rijswijk*.

**MOLENTJE (HET)** of **NIJEUW-MOLENTJE**, geh., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van *Izendijke*, in den *Oranjepolder*; met 13 h. en 70 inw.

**MOLENVAART (DE)**. Zie **MARRU-MERVAART (DE)**.

**MOLENVAART (OUDE-)**, vaart, pr. *N. Br.*, loopende van de molen te 'sGravenmoer tot in de 'sGravenmoersche vaart.

**MOLENVELD**, duinvallei, pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. W. van *Velsen*. Zij beslaat ongeveer 50 bund.

**MOLENVLIET**, geh., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Tholen*; 5 h., 20 inw.

**MOLENWAL** of **MEULEN WAL**, plaats, pr. *Zeel.*, in de *Watering-van-Groede*.

**MOLENWATER (HET)** of de **ZOUTE-VEST**, oudtijds **MULUTH**, water, pr. *Zeel.*, tegen de wallen der stad *Goes*.

**MOLENWEG**, b., pr. *N. H.*, gem. en 8 min. Z. van *Oterleek*; met 22 h. en 150 inw.

**MOLENWEG (DE)**, weg in de *Bedijkte-Schermeer*, pr. *N. H.*, loopende van den *Huigendijk* naar de *Oostdijk*.

**MOLENWIJK**, buit., pr. *Zeel.*, gem. en 5 min. Z. van *Oostkapelle*; 6 bund.

**MOLENWIJK (DE)**, vaart, pr. *Over.*, van de *Dedemsvaart* naar de *Katingermolen* loopende.

**MOLENWIJK (HET)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Boeckel*.

**MOLENZIGT**, buit., pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Baambrugge*.

**MOLENZIJL**. Zie **KEIMPENZAAL**.

**MOLKWERUM**, **MOLQUERUM**, **MOLKWEREN**, **MOLKWARUM** ed van ouds

**MOLQUEËREN**, vl., pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, arr. en 6 u. Z. W. van *Sneek*, kant. en 1 u. Z. O. van *Hindeloopen*. Men telt er 50 h. en 300 inw. Om de zonderlinge plaatsing der h., die hier zeer verward, het een achter het ander, staan, wordt het *de Friesche Doolhof* genoemd. De inw. bestaan voornamelijk van de koemelkerij.

De 20 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Sneek*, ring van *Workum*, behoort. De 70 Doops. maken, met die van eenige d. uit den omtrek, eene gem. uit, welke 150 ziel. telt. De kerk heeft toren noch orgel. De 2 Evang. Luth. behooren tot de gem. *Workum*. De 11 R. K. parochiëren te *Bakhuizen*. De dorps. telt 30 leerl.

Kermis op Paasch-Dingsdag.

**MOLKWERUMER-VAART**, water, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, dat van *Molkwerum* naar *Stavoren* loopt.

**MOLKWERUMER-ZIJL (DE)**, sluis, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Molkwerum*.

**MOLLA**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Akmarijp*; groot 46,4460 bund.

**MOLLDIJK**. Zie **MOOK**.

**MOLLEKOT**, geh., ged. pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Izendijke*, ged. in *België*; met 2 h. en 16 inw. op Nederl. grondgebied.

**MOLLINKVAART**, vaart, pr. *Over.*, gem. *Ambt-Hardenbergh*, van het geh. *Strijpe* in *Hannover* naar de *Vecht* loopende.

**MOLMA**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Hen-naarderadeel*, N. O. van *Lutkewierum*; met 2 h. en 15 inw.

**MOLQUERUM**. Zie **MOLKWERUM**.



**MOLSBERG - POESCHENHEIDEN-HONDRUCK**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. N. van *Simpelveld*; met 26 h. en 120 inw. Het bevat de b. Molsberg, Poeschenheide en Hondsruck.

**MOLSHOOP**, plaats, pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Amersfoort*; met tabakschuur en daghuurderswoning.

**MOLSTERT (DE GROOTE-)**, landh., pr. *Fr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Franecker*; groot 43,4750 bund.

**MOLTER-HEURNE**, geh., pr. *Over.*, gem. *Lossen*, een ged. van de buurs. *Lulle*.

(KENDAM.)  
**MONACHODANUM**. Zie **MONNICK-MONASTERIUM**. Zie **MONSTER**.

**MONCADO**, landg., pr. *Zeel.*, gem. *Azel*; groot 65,1402 bund.

**MONEBUREN** of **MAANBUREN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, 5 min. N. W. van *Parrega*; met 3 h. en ongeveer 20 inw.

**MONICKENLAND**. Zie **MONNIKENLAND**.

**MONNICKENBROEK**, p., pr. *N.H.*, gem. *Monnickendam*; 289,6918 bund.

**MONNICKENDAM**, kerk. ring, pr. *N.H.*, klass. van *Edam*. Hij bevat de gem. Monnickendam, Broek-in-Waterland, Durgerdam, Holysloot en Uitdam, Marken, Nieuwendam, Ransdorp-en-Schellingwoude, Zuiderwoude-en-Uitdam en Zunderdorp; met 11 kerken, 9 Predikanten en 5900 ziel.

**MONNICKENDAM**, gem., pr. *N.H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Edam*, reg. kant. *Purmerende*, postk. *Monnickendam* (10 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit de st. Monnickendam, de geh. Overleek en Oudelandsdijk, het Monnickendambroek en het Rietbroek, en een ged. van de Purmer; beslaat 1278,5190 bund., en telt 484 h. met 2700 inw., die van visscherij en handel in kaas bestaan. Er zijn 1 zeepziederij, 2 sloopstimmerwerven, 1 touwslagerij, 1 koren- en 1 houtzaagmolen.

De 1600 Herv. maken eene gem. uit van de klass. *Edam*, ring van *Monnickendam*, met 2 Predikanten. De 60 Doopsg. maken eene gem. uit. De 190 Evang. Luth. maken, met die uit de omliggende d., eene gem. uit van de ring van *Haarlem*, met 230 ziel. De 800 R. K. maken, met die van Katwoude, Broek-in-Waterland enz., eene stat. uit van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Westfriesland*. De 50 Isr. hebben er eene bijk. van de rings. van *Hoorn*, met eenen Voorlezer. Er zijn 2 scholen.

De st. Monnickendam, ook wel Monnickendam, oudtijds Monnickemeersdam en in het Lat. Monachodanum, ligt  $4\frac{1}{2}$  u. Z. van Hoorn,  $1\frac{1}{2}$  u. Z. van Edam, aan de Goudzee. Zij heeft vier poorten. Openbare gebouwen zijn: het Stadhuis, waar nog het Ordeteeken van het Gulden Vlies bewaard wordt, waarmede de Spaansche Admiraal Bossu omhangen was, toen hij in den scheepsstrijd op de Zuiderzee, den 11 October 1573, werd gevangen genomen; de oude toren van het vroegere raadhuis, welk eene zonderlinge gedaante heeft. De Waag en de Beurs. De Herv. kerk is een ruim en luchtig gebouw met een orgel, eenen hoogen zwaren toren, de fraaiste van Noord-Holland en een fraai gedenkteeken, ter eere van *JAN NIEUWENHUIZEN*, stichter van de Maatschappij, *Tot Nut van 't Algemeen*. De Doopsg., de Evang. Luth. en de R. K. hebben er mede ieder eene kerk, de laatste aan den *H. NICOLAAS* toegewijd, en even als die van de Evang. Luth. met een orgel voorzien. Ook is er een Isr. bijkerk. Voorts zijn er een Weeshuis voor de Herv.; een Weeshuis voor R. K.; een gen. ter ondersteuning voor behoeftige kraamvrouwen; eene bank van Leening; een Dep. der Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*; een Zangcollege; eene Rederijkerskamer; een Stadsteek en zangs.; eene Stadskosts. voor jongeheeren, met 170 leerk., en eene Stadsarmens., met 100 leerk.

Beestenmarkt den 1sten en laatsten Woensd. in Apr., den 1sten woensd. in Oct. Kermis den 3den Zaterdag in Augustus en duurt acht dagen.

**MONNICKENDAMMERGAT (HET)**. Zie **GOUDZEE**.

**MONNICKENWERF**, b., op het eil. *Marken* pr. *N. H.*, 5 min. N. O. van de *Nieuwe-buurt*; met 95 h., 430 inw. en eene school met 90 leerk.

**MONNIK**, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Batum*.

**MONNIKEBAALJUM** ook wel enkel **BAALJUM**, b., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, bij het d. *Winsum*.

**MONNIKEBILDT**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Achlum*.

**MONNIKEBILDT (HET NIEUWE-EN HET OUDE-)**. Zie **BILDT (HET NIEUW-MONNIKE-)** en **BILDT (HET OUD-MONNIKE-)**.

**MONNIKE-BUREN**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, Z. W. van *Hieslum*.

**MONNIKE-BUREN.** Zie **MUNNEKBUREN** (1).

**MONNIKEDIJK** (DE). Zie **VALMONNIKEDOBBE**, water, pr. *Gron.*, N. van Appingedam.

**MONNIKE-ÉE.** Zie **ÉE** (MONNIKE-).

**MONNIKE-GRUP**, water, pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*, dat van de Monnike-ÉE naar de Smalle-Eesterzanding loopt. (WATERLAND.)

**MONNIKENBROEK.** Zie **BROEK IN-MONNIKENDIJK** (DE), 2 dijken, pr. *Zeel.*, de ééne in de gem. *Vrouwenpolder*; de andere ook **BORRELOOPSCHER** of **BORDENLOSCHEDIJK**, maakt de gronscheiding tusschen de gem. *Kattendijke* en *Kloetinge* uit.

**MONNIKENGAST**, geh., pr. *Over.*, gem. en 20 min. N. W. van *Slaphorst*; met 2 h. en 12 inw.

**MONNIKENHOF** of **MONNIKHOF**, boerd., pr. *N. Br.*, gem. *Wijk-en-Aalburg*, 25 min. W. van *Wijk*.

**MONNIKENHOF**, hofst., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Kaltendijke*; groot 33,2436 bund.

**MONNIKENHOF** of **MUNNIKENWEG**, geh., pr. *Utr.*, gem. en 1 u. van *Renswoude*; met 14 h. en 70 inw.

**MONNIKENLAND** of **MUNNIKENLAND**, ook wel **MONNICKENLAND**, p. en geh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Poederoyen*; groot 344,8424 bund.

**MONNIKENLEI.** Zie **LEI** (DE OUDE).

**MONNIKENMEER** (HET), meertje, pr. *N. H.*, groot 160,4080 bund.

**MONNIKENMOLEN**, geh., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Vollenhove*.

**MONNIKENPOLDER** of **MONSTERMOEK**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Krabbedijke-en-Nieuwlandc*; groot 63,37,50 bund.

**MONNIKEN-POLDER** (OUDE). Zie **KRABBENDIJK** (OUDE POLDER VAN).

**MONNIKENSLOOT.** Zie **IJE**.

**MONNIKENVEEN**, p., pr. *Utr.*, gem. *Oud-en-Nieuw-Loosdrecht*.

**MONNIKENVEEN** (HET), p., pr., *N. H.*, gem. *Kortenhoef-en-Kielhoven*.

**MONNIKENWEG.** Zie **MONNIKENHOF**.

**MONNIKENWEG** (DE), 2 wegen, één, pr. *Over.*, gem. *Slaphorst*; één, pr. *Gron.*, van Aduard, naar de Roode school, onder Middelstum loopende.

**MONNIKERAK** (HET), water, pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, dat ged. van *t Deel*, het welk langs Haskerdijken loopt.

**MONNIKESLOOT** (DE), 2 waters, pr. *Fr.*, een gem. *Dantumadeel*, uit de

*Hout-Wielen* naar *Veenwoudsterwal* loopende; het andere thans de **BOKSLOOT**, komt uit de Boorn voort, en loopt naar *Lunjeberd*, in *Aengwirden*.

**MONNIKEWIERDE** (DE), of de **WIERDE**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Appingedam*; met 15 h. en 90 inw.

**MONNIKHUIS**, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, 5 min. O. van *Spannum*; groot 43,1720 bund.

**MONNIKHUIS** (GROOT-EN-KLEIN-), ook genoemd **GROOT-EN-KLEIN-MUNTIKHUIS**, 2 boerd., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Holwerd*; de eene groot 46,3300 bund., de andere groot 33,700 bund.

**MONNIK-OOG.** Zie **SCHIERMONNIKOOG**.

**MON-PLAISIR**, 2 buit., één, pr. *N. Br.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*, in het d. *Ginneken*; groot 2,3369 bund.; één, pr. *Zeel.*, gem. *Noordgouwe*.

**MONS-DEL.** Zie **HATTEM**.

**MONSEBUREN**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, onder *Itens*; met 4 h. en 30 inw.

**MONSFORTIS.** Zie **MONSFOORT**.

**MONS-LITTORIS.**

**MONS-SNCTAE-GERTRUDIS.** } Zie **GERTRUIDENBERG**.

**MONSMA** of **MONTIMA**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, 5 min. Z. van *Blya*; groot ongeveer 12 bund.

**MONSTER**, gem. in *Delfland*, pr.

*Z. H.*, arr. 's *Gravenhage*, kant. *Naaldwijk*, reg. kant. *Delfl.*, hulpk. van het postk. 's *Gravenhage* (23 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit de d.

Monster, Terheyde, Poeldijk, benevens een ged. van het geh. *Quintsheul*, beslaat 1487,8220 bund., men telt er 340 h., met 3000 inw., die van land- en tuinbouw, en het visschen naar schelpen bestaan. Er zijn 1 scheepstimmerwerf en 1 koornmolen.

De 1400 Herv., maken de gem. *Monster en Terheyde* uit, en behooren ged. kerk. onder *Wateringen*. De 1800 R. K., maken ged. de stat. van *Monster-en-Ter-Heyden en Poeldijk* uit; en parochieren ged. te *Wateringen*. De 30 lsr., behooren tot de rings. van *Naaldwijk*. Er zijn 3 scholen.

Het d. *Monster*, oudtijds **MASEMUNSTER**, in het Lat. **MONASTERIUM**, ligt 2 u. Z. Z. W. van 's *Gravenhage*, 1 u. N. W. van *Naaldwijk*, met 120 h., en 1080 inw.

De 940 Herv., maken eene gem. uit van de klass. van 's *Gravenhage*, ring

(1) Eveneens zocke men de woorden, welke elders wel eens **MONNIKE** gespeld en hier niet gevonden worden op **MUNNEKE**.

van *Voorburg*. De kerk heeft eenen zwaren toren, een orgel, de begraafplaats van JAN VAN WASSENAER en van CATHARINA VAN BREDERODE, Heer en Vrouw van *Polanen*, een wit marmereen gedenkteeke geplaatst ter gedachtenis van den vermaarden Zeeheld PIETERSON, en een blaauw steenen gedachtenisteeke ter eere van eenen lateren afstammeling van dien held.

De 570 R. K., maken met die van *Terheyde* eene stat. uit van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Delfland*; met 610 ziel. De kerk aan den H. MACHUTUS toegewijd, heeft eenen toren en een fraai orgel. De dorps. telt 200 leerl. Er zijn een gemeentehuis en een dep. der maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

Kermis in de 3de week van Aug.

MONSTER. } BORSELLE.

Zie { DUSSEN-MONSTERKERK.

MONSTER (NOORD-), heerl., pr. *Zeel.*, arr. kant., postk. en gem. *Middelburg*. Zij bevat noch d., noch geh., maars slechts eenige verstrooid liggende h. De inw. bestaan van den landbouw en behooren kerk. te *Middelburg*, waar ook de kinderen school gaan.

MONSTERHOEK. Zie MONNIKEN-POLDER (DEN).

MONSTERSCHE-SLUIS (DE), sluis, pr. *Z.H.*, te *Maassluis*, bij de zoogenaamde *Wilp*.

MONSTERSCHE-VAART (DE), water, pr. *Z. H.*, hetwelk van het d. *Monster* naar de *Gantel* loopt.

MONSTER-WATERING (DE). Zie GROENEVELDSCHER-WATERING.

MONTFERLAND, ook wel MONTVERLAND, berg. pr. *Geld.*, gem. *Bergh*, tusschen *Zeddarn* en 's *Heerenberg*.

MONTFOORT, gem., pr. en arr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, hulpk. van de postk. *Oudewater* en *Utr.* (3 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de st. *Montfoort* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 139,4839 bund. en telt 250 h., met 1860 inw., die bestaan van landbouw, kaashandel en touwspinnen.

De 340 Herv. maken met die uit de burgerl. gem. *Willescop* en *Heeswijk*, eene gem. uit van de klass. van *Utr.*, ring van *IJsselstein*, met 500 ziel. De 11 Evang. Luth. en de 2 Doopsg. behooren kerk. te *Utr.* De 1490 R. K. maken, met die van de burg. gem. *Willescop*, eene stat. uit, van het aartspr. van *Utr.*, met ongeveer 1900 ziel. eenen Pastoor en eenen Kapellaan.

Het st. *Montfoort*, in het Lat. *Monsfortis*, oudtijds *Montfoert*, *Montford*,

*Montfoorde*, *Montfoirde*, en *Monfoirt*, ook wel *Montfoirt*, ligt 3 u. *Z. W.* van *Utr.* 2 u. *N. W.* van *IJsselstein*, aan den *IJssel*. Men telt er 236 h. en 1770 inw. De st. heeft 3 poorten, en is nog ged. met eenen muur omringd, in welken men eenige rondeelen ziet. Voornamen gebouwen zijn: het voorm. slot, thans een gesticht voor verwaarloosde knapen, en het *Stadhuys*. De Herv. kerk, heeft eenen toren, een orgel en de grafsteede der oude Heeren van *MONTFOORT*. De R. K. kerk, aan den H. JOHANNES toegewijd, heeft een orgel. Men heeft er een *Gasthuis*; vier *Armenfondatiën*, waarvan de inkomsten, gebruikt worden tot bedeeeling van een aantal huisgezinnen; een *Depart. der Maats. Tot Nut van 't Algemeen*; eene stadss. met 200 leerl., en een instituut voor jonge heeren met 50 leerl.

Paardenm. Dingsd. vóór *MARIA Boodschap*, en den 3den *Zaturd.* in *Oct.* *Beestenmarkt* den volgende Dingsd.

MONTFOORT (HET-LAND-VAN-), landstr., pr. *Utr.*, bevattende de gem. *Montfoort*, *Honkoop*, *Lange-en-Ruige-weide*, *Linschoten*, *Lopik*, *Ouden-Rijn*, *Oucoop*, *Papekop-en-Diemerbroek*, *Veldhuizen*, *Willescop* en *Wulverhorst*, benevens een ged. van de gem. *Achthoven* en *Jutphaas*, uitmakende het grootste ged. van het kant. *IJsselstein*, pr. *Utr.*, en een klein ged. van het kant. *Woerden*, pr. *Z.H.* Men telt er 1100 h. met 7800 inw., die van den landbouw bestaan.

MONTFORT, gem., pr. *Limb.*, arr. kant. en postk. *Roermond*, (8 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. *Montfort*, benevens eenige verstrooid liggende h. beslaat 989 bund. en telt 127 h. met 670 inw. die meest van veefokkerij en veenderij bestaan.

De inw. allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Roermond*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. Er is eene school.

Het d. *Montfort* ligt 2 u. *Z.* van *Roermond*. De kerk aan de H. CATHARINA toegewijd, heeft toren en orgel.

MONTFORT of GRAUWERT, landh., pr. *Limb.*, gem. *Montfort*.

MONTFORT (AMBT-VAN-), landstr., pr. *Limb.*, ged. arr. *Maastricht*, kant. *Sillard*, ged. arr. en kant. *Roermond*. Zij bevat de gem. *Belfeld*, *Besel*, *Linne*, *Maasbracht*, *Montfoort*, *Nieuwstadt*, *Posterholt*, *Roosteren* en *Vlo-dorp*, en telt 1223 h., met 7000 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

MOOI-JAPENGAT (HET), water, pr. *N.H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z. W. Oostzanen*.

MOOIJE-HEL (DE). } Zie HEL (DE)

MOOIJE-EL (DE). } MOOIJ-)

MOOIJE-KEEN (DE). Zie ROODE-

VAART (DE).

MOOIJE-KEEN (DE), p., pr. *N.Br.*, gem. *Fijnaart-en-Heiningen*; groot 95,5000 bund.

MOOK, oudtijds MOLLDUCK, d., pr. *Limb.*, arr. en 14 u. N. ten W. van *Roermond*, kant. en 2 u. W. N. W. van *Gennep*, hulpk. van de postk. *Nijmegen* en *Venlo*, gem. *Mook-en-Middelaar*, aan de Maas, 7° 45' 2" N. Br., 23° 32' 47" O. L. Men telt er 92 h. en 460 inw. en met de geh. *Molenbroek*, *Besselt*, *Groot-en-Klein-Lier* en *Rammetje* 109 h. en 500 inw., die meest bestaan van landbouw. Er is 1 mouterij en een gierpontveer op *Katwijk*.

De 580 R. K. maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Venruij*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. De kerk, aan den H. ANTONIUS toegewijd, heeft eenen vierkanten toren en een orgel. De dorps. telt 40 leerl.

Kermis den laatsten Zondag in Aug.

MOOK-EN-MIDDELAAR, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. *Gennep*, hulpk. *Mook* (13 m. k., 8 s. d.). Zij bevat de d. *Mook* en *Middelaar*, benevens de geh. *Katerbosch*, *Molenhoek*, *Bisselt*, *Groot- en Klein-Lier*, *Rammetje*, de *Plasmolen*, *Riethorst*, *Zevendaal* en *Heikant*; beslaat 1879,3440 bund., telt 197 h. en 1200 inw., die meest van landbouw bestaan. Er zijn 1 mouterij en 1 koorn- en papiermolen.

De inw., op 20 na allen R. K., maken de par. van *Mook* en *Middelaar* uit. De 20 Herv. behooren tot de gem. van *Gennep*. Er zijn 3 scholen.

MOOKHOEK, b., pr. *Z. H.*, gem. *Strijen*; met 18 h., ruim 290 inw. en eene school met 80 leerl.

MOOKHOEK-EN-TREK DAM, p., pr. *Z. H.*, gem. 's *Gravendeel-en-Leerambacht*; groot 343,0000 bund.

MOULHOEK, blok van den p. *Velgersdijk*, pr. *Z. H.*, gem. *Zuidland-en-Velgersdijk*; groot 48,0000 bund.

MOORDAKKER, stuk lands, pr. *Geld.*, gem. *Valburg*, onder *Herveld*.

MOORDENAARSBRAAK (DE), water, pr. *N.H.*, aan den zeedijk bij *Warder*.

MOORDENAARSWOÛDE. Zie MURMERWOÛDE.

MOORDKUIL (DE), dal, pr. *Dr.*, te midden van het *Ellersveld*.

MOORDRECHT, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Gouda*,

hulpk. van de postk. *Gouda* en *Rotterdam* (14 m. k., 3 s. d. 1 afd., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Moordrecht*, benevens eenige verspreid staande h.; beslaat 1706,5319 bund., en telt 176 h. met 1930 inw., die van den henniphandel bestaan. Er zijn 26 lijnbanen, 1 steenbakkerij en 1 scheepstimmerwerf.

De 1500 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Gouda*; de 50 Remonst. eene gem. van de *Tweede* klass., en de 330 R. K., met die van *Nieuwerkerk-aan-den-IJssel* en *Zevenhuizen*, eene stat. van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Schieland*, met 800 ziel. De 4 Irs. behooren tot de rings. van *Gouda*. Er is 1 school, met ruim 140 leerl.

Het d. *Moordrecht*, van ouds *Moerdrecht* en nu veelal *Moord* genoemd, ligt  $\frac{3}{4}$  u. N. O. van *Rotterdam*,  $\frac{3}{4}$  u. *Z. W.* van *Gouda*, aan den *IJssel*. De kerk heeft een fraai orgel. De Remons. kerk is een ruim gebouw, zonder toren of orgel. De R. K. kerk, aan de *Ont-hoofding van den H. JOHANNES* toegewijd, heeft toren en orgel.

Kermis Zondag na 7 Augustus.

MOORDRECHT (POLDER-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Moordrecht*; groot 920 bund.

MORIAANSHOOFD, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Kerkwerf*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z. W.* van *Nieuwerkerk*; met 4 h. en 30 inw.

MOORKERK. Zie GROEDE.

MOORSCH-DEEK (DE), water, pr. *Utr.*, dat zich in de gem. *Leersum*, met de *Hamerveldsche-beek* vereenigt.

MOORSCHOEFE. Zie MOORSCHOEVEN.

MOORSEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. *W. van Lierop*; met 7 h. en ongeveer 50 inw.

MOORSKERKE. Zie GROEDE.

MOORSMEER, p., pr. *N. H.*, gem. *Warmenhuizen*; groot 42,6000 bund.

MOORS-POLDER (DE). Zie GERARD-DE-MOORS-POLDER.

MOORSWATERING (DE). Zie GROEDE (DIKAADJE-VAN-).

MOORTHUIZEN, geh., pr. *Geld.*, gem. *Appellern*,  $\frac{3}{4}$  u. N. O. van *Alphen*; met 29 h. en ruim 160 inw.

MOORVELD, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Ulestraelen*; met 12 h. en 80 inw.

MOORVELD. Zie MOERVELD.

MOOSDIJK of NEERKANT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Deurne-en-Liesel*, 1 u. N. van *Liesel*; 48 h. en 270 inw.

MOOSTERBEEK. Zie A-SCHATTER-BEEK.

MOQUEEREN. Zie MOLKWERUM.

**MORDIJK**, geh., pr. *Z. H.*, onder *Oost-Borendrecht*.

**MORGEN (DE HONDERD-)**. Zie **HONDERD-MORGEN (DE)** (1).

**MORIGE** of **MORIJGE**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *N. W.* van *Wedde*; met 19 h. en 100 inw.

**MORLAND**. Zie **KIJKDUIN**.

**MORK (DE)**. Zie **MURK (DE)** (2).

**MORRA** of **MORHA**, d., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, arr. en 6 u. *N. O.* van *Leeuwarden*, kant., postk. en 2 u. *N. O.* van *Dockum*; met 62 h. en 380 inw., die van landbouw bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. van *Morra-en-Lioessens*. De kerk heeft eenen dikken, stompen toren en een orgel. De R. K. parochiën te *Dockum*.

**MORRA (DE)**, 2 geh., pr. *Fr.*, één, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, 10 min. *N.* van *Hemelum*; één, gem. *Wymbritseradeel*, 10 min. *N. W.* van *Abbege*; met 3 h. en 15 inw.

**MORRA-EN-LIOESSENS**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. *Dockum*, ring *Metslawier*, met 2 kerken, ééne te *Morra* en ééne te *Lioessens*, en 800 ziel.

**MORRAMEER (HET)** of **DE MORRA**, meer, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*.

**MORRA-WIELTJE (HET)**, watertje, pr. *Fr.*, kw. *Westergoo*, gem. *Wymbritseradeel*, 10 min. *Z. O.* van *Wolsum*.

**MORREN**, buit, pr. *Geld.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. *O.* van *Doornspijk*; 100 bund.

**MORSCH (DE HOOGE- en DE LAGE-)**, 2 b., pr. *Z. H.*, gem. *Oegstgeest-en-Poelgeest*, 40 min. van *Oegstgeest*, te zamen met 129 h. en 350 inw.

**MORSCHOEVEN**, **MOORSCHOEVE**, ook **MOERSELHOEF**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *N.* van *Eerp*; met 60 h. en 180 inw.

**MORSSEBELSCHE-POLDER (DE)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oegstgeest*.

**MORSTERVERAART**, water, pr. *Fr.*, gem. *O.-Dongeradeel*, dat uit de Dijkstervervaart en naar de *Zuider-Ee* loopt.

**MORSWAAL (DE)**, water, pr. *N. H.*, in het Hof-Ambacht, aan den Spaarndamsche-dijk.

**MORTEL**, ook wel **DE MORTEL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Gemert*; met 29 h. en 170 inw. Er is hier eene kerk aan den H. *Antonius* toegewijd, welke tot de par. van *Gemert* behoort, en bediend wordt door eenen Rector.

**MORTEL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *N. O.* van *Udenhout*; met 20 inw.

**MORTEL (DE)**, water, pr. *N. Br.*, onder *Hilvoerenbeek*.

**MORTIERE**, ook wel **OUD-ARNE-MUIDEN**, heerl. en p., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg*, ged. gem. *Arnemuiden*. Deze heerl. beslaat 24,4878 bund. en bevat 1 h. en 5 inw., die kerk. tot *Arnemuiden* behooren, waar ook de kinderen school gaan.

**MOSA**. Zie **MAAS**.

**MOSA-WALA**. Zie **MAAS-EN-WAAL (HET LAND-TUSSCHEN-)**.

**MOSCOVISCHE-REEDE**, reede in het Noorden van de *Zuiderzee*, aan de *Z. O.* kust van *Texel*.

**MOSELLOOP (DE)**, watertje, pr. *N. Br.*, dat  $\frac{1}{2}$  u. *Z. W.* van *Groot-Schoot*, onder de gem. *Budel* ontspringt, en zich in den *Groote-Rul* ontlast.

**MOSEL**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. *O.* ten *N.* van *Vorden*; 80 h., 580 inw.

**MOSELDAL**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Smaltingerland*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Nijega*.

**MOSELHOEK (DE)**, geh., pr. *Zeel.*, gem. en 20 min. *W.* van *Tholen*; met 4 h. en 30 inw.

**MOSELKREEK (DE)**, 2 waters, pr. *Zeel.*, één uit de *Eendragt* en het *Slaak* naar het *Mastgat*; het andere uit het *Kreekerak*, in de *Ooster-Schelde* loopende.

**MOSELKREEK (DE)**, ondiepe geul in het *Brouwershavensche-Zeegat*, scheidende de *Paardenplaat* van de *Hompelvoet*.

**MOSEL**, h., pr. *Geld.*, gem. *Ede*, 1 u. *Z. Z. W.* van *Otterloo*.

**MOSELTSCHIE-BERGEN**, heuvels, pr. *Geld.*, gem. *Ede*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Otterloo*.

**MOSELTSCHIE-LEGERVELD (HET)**, vlakke, pr. *Geld.*, gem. en 1 u. *N. N. W.* van *Ede*.

**MOSTAARD-DIJK (DE)**, hooge zandrug, pr. *N. Br.*, den *Polder-van-Meeuwen* doorloopende.

**MOSTAARD-POLDER (DE)**. Zie **HERSSELS (DE)**.

**MOSTERU-POLDER (DE)**. Zie **HENRICUS-POLDER**.

**MOTTINGER-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Sassenheim*, ged. gem. *Voorhout*; groot 58 bund.

**MOURIK**. Zie **MAURIK**.

(1) Eveneens zoekte men de overige met **MORREN** zamengestelde woorden, welke hier niet gevonden worden, op de woorden van onderscheiding.

(2) Eveneens zoekte men de overige woorden, elders wel eens **MOR** gespeld, welke hier niet gevonden worden, op **MOR**.

MUDA of Mudr, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Loppersum*.  
 MUDAKKERSCHE-DIJK (DE), dijk pr. *N.Br.*, loopende van den Plijschedijk naar den Ruimelschedijk.

MUDAKKERSCHE-EN-PLIJSCHEPOLDER, p., pr. *N. Br.*, gem. *St. Michielsgestel*; groot 84,0587 bund.

MUDEKENSVEER (HET) of DUITJESVEER, voetveer pr. *N. Br.*, gem. *Empel-en-Meerwijk* in het geh. het Slot, over de Uppersloot in het binnepad van 's Hertogenbosch naar Driel.

MUDE (STAD-) } Zie ANNA-TER-  
 VAN-DER-) MUIDEN (ST.).

MUDE (HET HUIS DE) boerd., pr. *Gron.*, gem. *Ten Boer*, in het geh. *Ten Post*; groot 6,7249 bund.

MUDMEER (HET) of HET MODMEER, meertje, pr. *Dr.*, in de *Erloër-veenen*.

MUE(LA). Zie ANNA-TER-MUIDEN (ST.)

MUGGEBEET of MUGGENBEET, buurs., pr. *Over.*, gem. en 2 u. W. van *Gielhoorn*, en gem. en 2 u. Z. van *Steenwijkerwold*; met 34 h., 220 inw. en eene school, tevens voor de buurs. *Weteringe*; met 90 leerl.

MUGGEBEET (DE), ged. van het *Steenwijkerdiep*, omtrent  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Blokszijl*.

MUGGENBURG, boerd., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*.

MUGGENBURGERWEGJE (HET), weg. pr. *N.H.*, gem. *Schagen*, welke zich tot aan het geh. Tjalleswal uitstrekt.

MUGGENHOEK, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. N. van *Heeswijk*; met 26 h. en 170 inw.

MUGGENHOOL, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. N. N. O. van *Zeelst*; met 16 h. en 110 inw.

MUGGENWAARD (DE), p. pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; 23,8070 bund.

MUGHEUVEL, buit., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. N. van *St. Michielsgestel*.

MUIDEN of MUYDEN, oudtijds AMUDEN, plattelandst., pr. *N. H.*,  $2\frac{1}{4}$  u. Z. O. ten O. van *Amsterdam*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. N. N. ten O. van *Weesp*, hulpk. van de postk. *Amsterdam* en *Naarden*, gem. *Muiden-en-Muidenberg*. Zij is langwerpig langs de beide oevers der Vecht gebouwd, en bevat. behalve de kade, op den oostelijken Vechoever, drie daaraan evenwijdige straten, benevens eenige dwarsstraten, doch geene voorname pleinen of markten. Zij wordt omgeven van eenen aarden wal, die door eene natte gracht omringd is, doch geene buitenwerken heeft. Echter wordt zij nog als eenes-

ting beschouwd, behoorende tot dezoogenaamde Linie van de Vecht, waartoe gedeelten van den oostelijken hoofdwal, benevens het slot en de twee batterijen ter wederzijden van den mond der Vecht, tot de verdediging in aanmerking komen. Er zijn zes uitgangen, en men telt er 175 h. en 1160 inw., onder welke onderscheidene visschers, die baars, bot, snoek, post en ook wel haring vangen.

De voornaamste gebouwen zijn: het Kasteel of Slot even ten N. N. O. buiten de stad, en het Stadhuis.

De 840 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Amsterdam*, ring van *Naarden*. De kerk is even als haar dikke en lage toren, genoegzaam geheel van duifsteen opgemetseld en heeft een orgel. De R. K., maken eene stat. uit van het aartsp. van *Utrecht*. De kerk aan den H. NICOLAAS toegewijd, heeft een fraai kloktorentje. Er zijn een Weeshuis; een Depl. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*; eene spaarbank; eene school, eene herhalingschool met 50 leerl.; eene fraaije wandeling, het Stadsbosch geheeten; aan den mond der haven eene vuurbaak, en eene zeer zware sleenen schutsluis.

MUIDEN (ST.-ANNA-TER-). Zie ANNA-TER-MUIDEN (ST.).

MUIDEN (KLEIN-), p., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, gem. *Nigtevecht*.

MUIDEN (NIEUW-), wijk, pr. *Zeel.*, gem. *Sluis*.

MUIDEN (NOORDPOLDER-BE-OOSTEN-, NOORDPOLDER-BEWESTEN-, ZUIDPOLDER-BEOSTEN- en ZUIDPOLDER-BEWESTEN-). 4 p., pr. *N. H.*, gem. *Muiden-en-Muidenberg*; de eerste ook MUIDERPOLDER-BEOSTEN-DE-VAART, groot 547,2204 bund.; de tweede ook KROMME-WAEPOLDER, groot 147,7021 bund.; de derde, ook MUIDERPOLDER-BEWESTEN-DE-VAART, groot 359,1345 bund., en de vierde groot 427,0271 bund.

MUIDEN (OOSTZIJDE- en WESTZIJDE-VAN-), 2 geh., pr. *N. H.*, het eene O. van *Muiden*, met 14 h. en 90 inw.; het andere W. van *Muiden*, met 13 h. en 90 inw.

MUIDEN (HET SLOT-TE-), kast., pr. *N. H.*, even ten N. N. O. buiten *Muiden*.

MUIDEN (TER-). Zie ANNA-TER-MUIDEN (ST.).

MUIDEN (ZEEDIJK-BEOSTEN- en ZEEDIJK-BEWESTEN-), 2 dijken, pr. *N. H.*, loopende de eene van Mui-

den naar Muiderberg, de andere van Muiden naar Diemerdam.

**MUIDEN-EN-MUIDERBERG**, gem., pr. *N. H.*, arr. *Amsterdam*, kant. *Weesp*, hulpk. *Muiden* (3 m. k., 10 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de plattelandst. Muiden, het d. Muiderberg, en de geh. Westzijde, Oostzijde en Naardermeer; beslaat 1517,512½ bund., en telt 251 h. met 1660 inw., die van landbouw en visscherij bestaan. Er zijn 4 scheepstimmerwerven, 1 buskruidfabriek, 1 zoutkeet en 1 koorfmolen.

De 1000 Herv. maken de gem. *Muiden en Muiderberg* uit. De 570 R. K. maken de stat. van *Muiden* uit. De 20 Isr. behooren tot de rings. van *Weesp*. Er zijn 2 scholen.

**MUIDERBERG**, d., pr. *N. H.*, arr. *Amsterdam*, kant. en 1¼ u. N. O. van *Weesp*, gem. *Muiden-en-Muiderberg*, hulpk. en ¼ u. O. ten N. van *Muiden*, aan de Zuiderzee.

De 230 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Amsterdam*, ring van *Naarden*. De kerk heeft eenen vierkanten toren, van boven plat, en een orgel. Er zijn, behalve het kerkhof, dat om de kerk ligt, nog twee kerkhoven, als een het Nieuwe kerkhof genaamd, waarop het stoffelijk overschot van de Dichters *JAN FREDERIK HELMERS* en *SAMUEL IPERUSZON WISSELIUS* rusten, en een kerkhof voor de Hoogd. Isr. De dorps. telt 50 leerl.

**MUIDERVAART** (DE), vaart, pr. *N. H.*, welke van de Diemerbrug naar Muiden loopt.

**MUIDERZAND** (HET), droogte in de *Zuiderzee*, welke bij Muiden aanvangt en zich tot Amsterdam uitstrekt.

**MUIDER-ZEEDIJK** (DE), dijk, pr. *N. H.*, langs de *Zuiderzee*.

**MUIJENVELD**. Zie *MUNDENVELD*.

**MUIJEPOLDER** (DE), p., pr. *Zeel.*, gem. *St. Maartensdijk*; 78,2666 bund.

**MUILKERK**. Zie *DUSSEN-MUILKERK*.

**MUISBROEK**. Zie *MOESENBROEK*.

**MUIZENBERG**. Zie *STERRENBORG*.

**MUIZENBROEK**. Zie *MOESENBROEK*.

**MUIZENVAL**, schutsluis in den *Zwarte-Waterdijk*, pr. *Over*.

**MUIZENVAL** (DE), boerd., pr. *N. H.*, gem. *de Beemster*, aan den Middelweg.

**MUIZERYD**, *MUYSERUD*, of *MUYSERIED*, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, 1¼ u. W. van de *Valom*.

**MUIZERYD** (DE), water, pr. *Fr.*,

dat in de gem. *Tieljerksteradeel* uit de *Groote-Wielen* zijnen oorsprong neemt en in de gem. *Dantumadeel* in de *Monnikesloot* zich ontlust.

**MULDERSLOOT**, waterlozingskanaal, pr. *Gron.*, gem. *Slochteren*, N. W. van *Kollum*, dat bij Oude-Tuwinga in het *Damsterdiep* valt.

**MULLEM**, *MULHEM* of *MULHEIM*, d., pr. *N. Br.*, arr. en 10 u. O. ten Z. van *'s Hertogenbosch*, kant., postk. en 1 u. Z. van *Bozmeer*, gem. en ¼ u. Z. van *Sambeek*; met 46 h. en 280 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., behooren tot de par. *Vorthum-en-Mullem*, en hebben er eene kapel, aan den *H. CORNELIUS* toegewijd. De kinderen genieten onderwijs te *Sambeek*.

**MULLEM** (DE), hoek van den *Muiders-zeedijk*, pr. *N. H.*, gem. *Diemen*, een weinig O. van het geh. *Jaaphannes*.

**MULLINGEN** of *MILLINGEN*, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. N. O. van *Oldebroek*; met 40 h. en 340 inw.

**MULLINGER-SOEREL**, houtgewas, pr. *Geld.*, gem. *Oldebroek*, in de buurs. *Mullingen*; groot 10,1060 bund.

**MULMER-POLDER** of *MELLEMER-POLDER*, p., pr. *N. H.*, gem. *Opmecr*; groot 33 bund.

**MULUTH** (DE). Zie *MOLENWATER*.

**MUN**, geh., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. W. van *Appeltern*; met 12 h. en 50 inw.

**MUN**. Zie *MUNT*.

**MUN** (HET), geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. Z. O. van *Oss*.

**MUNKINGHOF** of *DE BOVENSTHUIZEN*, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Ede*, onder *Otterloo*; groot 16 bund.

**MUNNEKEBILDT**. Zie *MONNIKEBILDT* (1).

**MUNNEKEBUREN** of *MONNIKEBUREN*, d., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westeinde*, arr. en 3 u. Z. ten W. van *Heerenveen*, kant. en 5 u. W. Z. W. van *Oldeberkoop*, postk. *Heerenveen* en *Steenwijk*. Men telt er 50 h. en 270 inw. en met een ged. van de *Lange-lille* 70 h. en 390 inw., die meest bestaan van veeteelt en het maken en verkoopen van turf.

De inw., alle Herv., behooren tot de gem. *Scherpenzeel-Munnekeburen-Nijetryne-en-Spangen*, die hier eene kerk heeft, met een klein spitsje, doch zonder orgel. De kinderen gaan te *Scherpenzeel* ter school.

(1) Eveneens zoekte men de woorden met *MUNNEKE* zamengesteld, welke hier niet gevonden worden, op *MONNIKE*.

**MUNNEKENDAMMERSLOOT**, water, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-N. wolde*, dat in de Flaait uitloopt.

**MUNNEKEDIJK**, dijk, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Aduard*, van den Horn naar Leegkerk loopende.

**MUNNEKENMOER** of **MONNICKENMOER**, waterachtige heide, pr. *Gron.*, gem. *Vlagtwedde*, 1 u. *Z.* van *Ter-Apel*.

**MUNNEKENDIJK** (DE), **MONNEKEDIJK** of **MUNNIKERDIJK**, oude dijk, pr. *Gron.*, gem. *Vlagtwedde*, van de *Mussel-Aa* naar de *Ruten-Aa* loopende.

**MUNNEKEPOLDER**, pold. land in de *Munneke-ravens-en-Robonsbosch polder*, pr. *N. H.*, gem. *Alkmaar*.

**MUNNEKE-RAVENS-EN-ROBONS-BOSCH-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Alkmaar*; groot 67,3750 bund.

**MUNNEKETILLE**, b., pr. *Fr.*, gem. *Achtarspelen*,  $\frac{1}{2}$  u. *N. N. O.* van *Drogeham*; met 12 h., 80 inw. en een veer over het *Kolonels-diep*.

**MUNNEKEVEEN**, streek lands, pr. *Gron.*, ged. gem. *Veendam*, ged. gem. *Wildervank*.

**MUNNEKEVEEN-SLOOT**, kanaal, pr. *Gron.*, tusschen *Westerlee* en *Wischoten*.

**MUNNEKEWEG**. Zie **MONNIKENHOF**.

**MUNNEKEZIJL**, in de wandeling *MUNTJEZIJL*, d., pr. *Fr.*, arr. en 8 u. *O.* van *Leeuwarden*, kant. en 4 u. *Z. O.* van *Dockum*, hulpk. *Kollum*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*,  $\frac{3}{4}$  u. *N. O.* van *Burum*. Men telt er 47 h. en ruim 330 inw., die meest van landbouw bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. van *Burum-en-Munnekezijl*, welke hier eene kerk heeft zonder toren of orgel. De R. K. parochieren te *Dockum*. De dorps. telt 120 leerl.

Kermis den vierden Zondag na den 12 Mei, en 16 weken later.

**MUNNEKEZIJLSTER-BUITENZIJL**, of **MUNNIKE-BOITEN-ZIJL**, spuisluis, pr. *Gron.*, op de grenzen van de pr. *Fr.*

**MUNNEKEZIJLSTERRIJT**, water, pr. *Gron.*, langs het *Oude-Ruigezand* loopende.

**MUNNEKIJ**, of **MUNICKEY**, h., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *W.* van *Schellinkhout*.

**MUNNICKEPOLDER**, p. pr., *Z. H.*, gem. *Leyderdorp*; 186,8575 bund.

**MUNNIK** (DE), boerd., pr. *N. H.*, gem. *Wijde-Wormer*.

**MUNNIKEHEIDE** (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *O.* van *Rucphen*; met 24 h. en 110 inw.

**MUNNIKEIND**. Zie **MUNNIKEY**.

**MUNNIKELAND-VAN-WESTMAAS**

(HET) of de **MUNNIKENLANDSCHE-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Westmaas*; 172 bund.

**MUNNIKEN-BUITEN-ZIJL** (DE). Zie **MUNNEKEZIJLSTER-BUITENZIJL**.

**MUNNIKENBULT**, hoogte, pr. *Geld.*, gem. *Ambt-Doetinchem*.

**MUNNIKENDAM**. Zie **MONNICKEN-DAM**.

**MUNNIKENHOF**, buit., pr. *Zeel.*, gem. *St.-Laurens-en-Brigdamme*,

$\frac{1}{2}$  u. *W.* van *St. Laurens*; 56,8730 bund.

**MUNNIKENHOF**, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Vianen*.

**MUNNIKENMUUR**, boschje, pr. *Z. H.*, gem. *Warmond*.

**MUNNIKENSLOOT** (DE), 2 waters, pr. *Gron.*; één, dat van *Scharmer* naar de *Scharmer-Ae* loopt, en één, dat uit het *Leekstermeer* in de *Gave* loopt.

**MUNNIKENVEEN**, aanwas in den *Dollard*, 2 u. *N.* achter *Finsterwolde*.

**MUNNIKENWEIDEN** (DE), streek lands, pr. *N. H.*, gem. *Beervljk* en gem. *Wijk-aan-Zee-en-Wijk-aan-Duin*; groot 34,1860 bund.

**MUNNIKENWIEL** (HET), water, pr. *Fr.*, kw. *Zeeuwouden*, gem. *Gaasterland*;  $\frac{1}{2}$  u. *W.* van *Harich*.

**MUNNIKENWOERD** (DE), geh., pr. *Geld.*, gem. *Appellern*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z. W.* van *Allforst*; met 19 h. en 100 inw.

**MUNNIKEY**, **MUNNECKEY** of **MUNNIKEIND**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Andijk*; met 10 h. en 50 inw.

**MUNNIKEZAND** (HET), de *Z. O.* slip van het *Breezand*, eene zandbank in de *Zuiderzee*, 1  $\frac{1}{2}$  u. *W.* van *Stavoren*.

**MUNNIKE-ZWETTE** (DE), water, pr. *Gron.*, gem. *Wildervank*.

**MUNNIKHOF**, **MUNNIKENHOF** of **MONNIKHOF**, geh. en buit., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. *O.* van *Terheyden*; het geh. met 10 h. en ongeveer 80 inw.; het buit. groot 17,8080 bund.

**MUNNIKHOF** (KLEINE-), hofst., pr. *N. Br.*, gem. *Terheyden*, in het geh. *Munnikhof*.

**MUNNIKS-VAN-CLEEFSGEREGT**, heerl., pr. *Utr.*, gem. *Gercerskop*.

**MUNSEL**. Zie **MUNZEL**. (*Oss.*)

**MUNSTER**, stotje, pr. *N. Br.*, gem.

**MUNSTER-GELEEN**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Sittard* (6 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. *Munstergeleen*, benevens de geh. *Wintraak* en *Abshoven*; beslaat 444,4530 bund., en telt 124 h.; met 690 inw., die van landbouw bestaan.

De inw. maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Sittard*; met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. Er is eene school met 100 leerl.



Het d. Munster-Geleen ligt 4 u. N. N. O. van Maastricht,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van Sittard,  $\frac{1}{2}$  u. O. van Geleen, tot welke gem. het ged. behoort. De kerk, aan den H. PANCRATIUS toegewijd, heeft eenen toren, doch geen orgel.

Kermis den 1 Zond. na de octaaf van Allerheiligen en op Pinksteren.

**MUNSTERKERKSCHÉ - POLDER (DE).** Zie **DUSSEN-ZUIDVELD**.

**MUNT** of **MUN**, geh. en heerenh., pr. *Limb.*, gem. en 5 min. N. O. van *Tegelen*; het geh. met 14 h. en 80 inw.; het heerenh. met 84,6290 bund. grond.

**MUNTBÉRG (DE)**, berg, pr. *Limb.*, gem. *Groesbeek*; 83 ell. hoog.

**MUNTBÉRGSCHE-BOSCH**, bosch, pr. *Geld.*; groot 143,6180 bund.

**MUNTEL (DE)**, ged. van den *Vliertpolder-Muntel-de-Heuf-en-het-zoogenaamde-Jun-Toonenland*, pr. *N. Br.*, ged. gem. 's *Herlogenbosch*, ged. gem. *Rosmaten*.

**MUNTEN (TER-)**. Zie **TERMUNTEN**.

**MUNTENDAM**, gem., pr. *Gron.*, arr. *Winschoten*, kant. *Zuidbroek*, hulpk. van de postk. *Hoogezand, Veendam* en *Winschoten* (12 m.k., 3 s.d., 1 j.d.). Zij bevat het d. Muntendam en de geh. *Duurkenakker, Oude-Verlaat* en het *Veen*, benevens ged. van de veenkol. *Trips-Compagnie* en *Borger-Compagnie*; bestaat 2103,5074 bund., en telt 370 h. met 2090 inw., die meest bestaan van landbouw, het houden van paarden tot het trekken der schepen, en het binden van bezems uit heide. Ook is er eenige soheepvaart.

De 1800 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Winschoten*. De 290 R. K. parochiëren te *Sappemeer*. Er zijn 2 scholen met ruim 200 leerl.

Het d. Muntendam, ook *Old-Muntendam*, ligt  $2\frac{1}{2}$  u. W. van *Winschoten*, 1 u. Z. van *Zuidbroek*, en telt 281 h. en 1490 inw. De kerk te Muntendam heeft eenen toren.

**MUNTENDAMMER-AKKERS**, streek, pr. *Gron.*, gem. *Muntendam*.

**MUNTJEHUIS (GROOT EN KLEIN)**. Zie **MONNIKHUIS (GROOT-)** en **MONNIKHUIS (KLEIN-)**.

**MUNTJEZIJL**. Zie **MUNNEKEZIJL**.

**MUNZEL** of **MUNSEL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. N. W. van *Boxtel*; met 90 h. en 500 inw.

**MURK (DE)** en **DE WIJDE-MURK**, of **DE MORK** en **DE WIJDE-MORK**. 2 wa-

ters, pr. *Fr.*, gem. *Tieljerksteradeel*, waarvan het eene van het *Oud Deel* naar het *Oudkerkstermeer* en het andere uit het *Oudkerkstermeer* naar de *Rinsumageester-vaart* loopt.

**MURMERWOUDE**, **MORMERWOLDE**, **MORMWOUDE**, volgens sommigen eigenlijk **MOORDENAARSWOUDE**, d., pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, arr. en 4 u. N. O. van *Leeuwarden*, kant., postk. en 1 u. Z. van *Dockum*. Men telt er, met een ged. van het geh. de *Valom*, 100 h. en 410 inw., die van landbouw en vee-teelt bestaan.

De inw., op 5 na allen Herv., behooren tot de gem. *Akkerwoude-en-Murmerwoude*. De kerk heeft eenen stomp toren, doch geen orgel. De 5 R. K. parochiëren te *Dockum*. De kinderen gaan school te *Akkerwoude*.

**MUSEL (DE)**. Zie **MOEZEL (DE)**.

**MUSKESHOU**, plaats, pr. *Geld.*, gem. *Valburg*, niet ver van *Homoot*.

**MUSPOTSCHÉ-LOOP**, waterloop, pr. *N. Br.*, gem. *Woensdrecht*, van den straatweg naar den *Moerpolder*.

**MUSSCHEMIG**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. van *Heerten*; met 6 h. en 40 inw.

**MUSSCHENHAGE**, plaats, pr. *Over.*, gem. en buiten de *Kamperpoort* der st. *Zwolle*.

**MUSSCHENNEST**, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Winsum*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Bellingwoude*.

**MUSCHENWAARDSCHÉ - POLDER (DE)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Hedikhutzen*; groot 47,3740 bund.

**MUSSEL** of **MUSSELHUIZEN**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. van *Onstwedde*; met 7 h. en 40 inw.

**MUSSEL-AA (DE)**. Zie **AA (MUSSEL-)**.

**MUSSELBROEK (HET)** of enkel **DE MUSSEL**, groenl., pr. *Gron.*, gem. en Z. O. van *Onstwedde*; groot 250 bund.

**MUSSELLAKE**, ged. van het *Mus-selbroek*, pr. *Gron.*

**MUYDEN**. Zie **MUIDEN**.

**MUYDEVELD**. Zie **MUNDEVELD**.

**MUYTZAARD (DE)**, streek lands, pr. *Fr.*, gem. *Lemsterland*, Z. van de *Groote-Brekken*.

**MUZEL (DE)**. Zie **MOEZEL (DE)**.

**MYDELHARNASSE**. } Zie **MIDDEL-  
MYDELHERNIS**. } **HARNIS**.

**MYERDT**. Zie **MIERDE (HOOG-)**.

**MYNDERS**. Zie **MINNERTSGA**.

**MYNSTEE** of **MYNSTEDE**, duin, pr. *Geld.*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Nunspeet*, in de heide.

**NAAIKUSSEN** of **DRIEWEGEN**, b.; pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Neuzen*; met 19 h., 100 inw. en eene meestooft.

**NAAKTESLUIJ (DE)**, DE **NAIKTESLUIJ** ook wel de **NEKSLUIJ**, sluis, pr. *Z.H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Soeterwoude*, bij de st. Leiden, in de Vliet.

**NAALDENVELD**, duinvallei en boerd., pr. *N.H.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. van *Bloemendal*; groot 44 bund.

**NAALDE-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Oerzande*; groot 4,1956 bund.

**NAALDWIJK**, kant., pr. *Z.H.*, arr. *'s Gravenhage*. Het bevat de gem. Naaldwijk. Loosduinen, Monster, de Lier, 's Gravezande-en-Zand-Ambacht, St. Maartensregt - en Dorp - polder, Wateringen en Groeneveld, benevens Hoog- en - Woud-Harnas; 14233,0454 bund., en telt 1711 h. met 13,800 inw., die van landbouw en ooftteelt bestaan en druiven aankweken, welke boven de buitenlandsche worden geschat.

**NAALDWIJK**, gem., pr. *Z.H.*, arr. *'s Gravenhage*, kant. en hulpk. *Naaldwijk* (23 m. k., 9 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de heerl. Naaldwijk, de geh. Hondsholredijk, het Honderdland en den Oranjepolder; beslaat 3063,6707 bund. en telt 449 h. met ruim 3600 inw., welke bestaan van tuinderij, landbouw en vlasserij. Er zijn 2 leerlooijerijen en 1 korenmolen.

De 200 Herv. maken ged. de gem. *Naaldwijk* uit, en behooren ged. tot de gem. *'s Gravezande*. De 120 Evang. Luth., Doopsgez. en Remonstr. behooren tot hunne respectieve gem. te *'s Gravenhage*. De 1300 R. K. maken ged. de stat. van *Naaldwijk* uit, en parochiëren ged. aan *de Poeldijk*. De 80 Isr. behooren tot de rings. van *Naaldwijk*. Er zijn 2 scholen.

**NAALDWIJK**, heerl., pr. *Z.H.*, arr. *'s Gravenhage*, reg. kant. *Delft*, hulpk. van het postk. *'s Gravenhage*, kant. en gem. *Naaldwijk*. Zij bevat het d. Naaldwijk en eenige verstrooid liggende h., en telt 1970 inw., die van tuinderij en landbouw bestaan.

De 1250 Herv. maken, met die van Hondsholredijk eene gem. uit, welke 1750 ziel. telt, en tot de klass. van *'s Gruvenhage*, ring van *Voorburg*, behoort. De 1350 R. K. maken, met die van het Honderdland, den Oranjepolder en 's Gravezande-en-Zand-Ambacht, eene stat. uit van het aartspr.

van *Holland-en-Zeeland*, dek. *Delfland*; met 1470 ziel., eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De 80 Isr. maken, met de overige in het Westland wonende, eene rings. uit van het synag. ress. van *'s Gravenhage*. Er is eene school met 300 leerl.

Het d. Naaldwijk, ook wel Naaltwijk of Naalwijk, oudtijds Naltwic, ligt  $2\frac{1}{2}$  u. Z. W. van 's Gravenhage. Men telt er 222 h. en ongeveer 1000 inw. Er is een groot, antiek raadhuis, met torentje. De Herv. kerk rust op acht zware pilaren; heeft een uitmuntend fraai orgel; een fraai marmeren grafmonument van eenige leden der familie van den Heer A. DOUGLAS, voorm. Bailjuw en Schout van Naaldwijk enz., en, behalve den grooten toren, nog een torentje midden op het dak. De R. K. kerk, aan de H.H. ADRIANUS en LAMBERTUS toegewijd, heeft eenen toren en een schoon orgel. De syn. is een klein, doch net gebouw, met torentje. Er is een gesticht, bekend onder den naam van Oude-Mannenhuis, hetwelk in 21 huisjes of woningen is afgedeeld. De dorps. telt 300 leerl.

Kermis in de eerste volle week van Julij.

**NAALDWIJK (HET HUIS-TE-)**. Zie HONDSHOLREDUK (HUIS-TE-).

**NAAMSLOOT (DE)**, water, pr. *N.H.*, dat uit de Wijsent voorkomt, en zich bij de Hulk met de Hoornsche-trekvaart, en later, onder den naam van Korte-Naamsloot, met het polderwater van de Wester-Kogge vereenigt.

**NAARDEN**, kant., pr. *N.H.*, arr. *Amsterdam*. Het bevat de gem. Naarden, Hilversum, Bussum, Huizen, Blaricum, Laren, 's Graveland en Kortenhoef; beslaat 13350,1969 bund. en telt 1911 h. met 15,300 inw., die van akkerbouw, veeteelt, visscherij, veenderij en fabrieken bestaan. Er zijn 2 scheepstimmerwerken, 16 Hilversummer-streep-, 21 tapijt- en vloerkleeden- en 2paardedekken-fabrieken, 1 leerlooijerij, 1 zwartestoffen- en 2 blaauwverwerijen, 1 bierbrouwerij, 1 koorn- en pel- en 4 koornmolens.

**NAARDEN**, kerk. ring, pr. *N.H.*, klass. van *Amsterdam*. Hij bevat de gem. Naarden, Ankeveen, Blaricum-Laren-en-Bussum, 's Graveland, Hilversum, Huizen, Kortenhoef, Muiden, Muiderberg en Nederhorst-den-Berg;

met 10 kerken, 10 Predikanten en 6070 ziel.

NAARDEN, gem., pr. *N. H.*, arr. *Amsterdam*, kant. en postk. *Naarden*, reg. kant. *Weesp* (2 m.k., 10 s.d., 3 j.d.). Zij bevat de st. Naarden, en de b. Bussumer-vaart en het Zandpad; met 2128,6429 bund., en telt 435 h. met 2360 inw., die meest van landbouw en van de houthakkerijen in de, digt bij de st. gelegen, bosschen bestaan. Er is 1 uitgebreide calicotfabriek.

De 1400 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Amsterdam*, ring van *Naarden*; de 50 Evang. Luth. eene filiaal gem. van de gem. *Weesp*; de 720 R. K. eene stat. van het aartspr. van *Utr.*; de 200 Isr. eene rings. van het Portug. synag. res. van *Amsterdam* uit. Er zijn 2 scholen.

De st. Naarden, eigenlijk Nieuw-Naarden, oudtijds Neerda, Nerda, Nardina, Nardine, Narding, Nerding, Naerdinc, in het Lat. Nardensis, ligt 4 u. O. Z. O. van Amsterdam. Zij is voornamelijk aanzienlijk door hare vestingwerken, bestaande uit eenen vrij regelmatigigen zeshoek, met ruime bastions met dubbele flanken. De buitenwerken zijn: 6 kleine ravelijnen, allen bekleed, behalve die aan de zeezijde, 2 couvre-facen, bedekte weg en voorgecht. Er zijn 2 poorten.

Het Stadhuis is versierd met onderscheidene schilderijen, die betrekking hebben tot het ambt van eenen regter. De militaire gebouwen zijn: 2 bomvrije wachthuizen; een ruim Arsenaal; een niet bomvrij Kruidmagazijn, en zeven kleine kruidmagazijntjes. De kazernen en stallen zijn geene militaire gebouwen. Ook zijn er eene station der paardenposterij, en eene vischmarkt.

De Herv. kerk is een groot ruim, fraai en luchtig gebouw, met eenen stevigen vierkanten toren; een groot orgel; het grafschrift van LAMBERTUS HORTENSIVS, en een in wit marmer uitgebouwen gedenkstuk ter eere van Prins WILLEM III. De Evang. Luth. oefenen hunne godsdienst in de Herv. kerk. De R. K. kerk, aan den H. VITUS toegewijd, is een fraai gebouw. De Syn. is een klein gebouw. Ook zijn er 1 Diakenhuis, ter herberg van oude mannen en vrouwen; een Burger-Weeshuis; eene bank van leening; eene Fransche school, en eene Stads-burgerschool met 300 leerl.

Paardenmarkt Maand. na JUDICA en 31 Augustus; Beestenmarkt den 2den

en 3den Zond. in Apr. en den laatsten Donderd. in Oct. Kermis 2 Aug.

NAARDEN (BINNENGEDEELTE - POLDER-VAN-), p., pr. *N. H.*, gem. *Naarden*; groot 163,6381 bund.

NAARDEN(OUDE-), boerd., pr. *N. H.*, gem. en 1/2 u. N. O. van Naarden.

NAARDER-ENG, streek bouwl., pr. *N. H.*, gem. en W. van de st. *Naarden*; groot 209 bund.

NAARDER-MEER (HET), p., pr. *N. H.*, ten deele gem. *Naarden*, ged. gem. *Muiden* met 624 bund.

NAARDER-VAART (DE), vaart, pr. *N. H.*, tusschen Naarden en Muiden.

NAARDINGERLAND. Zie GOOI (HET).

NAASTE-BEST, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 1/2 u. van *Best*; met 70 h. en 480 inw.

NAATSWIJK. Zie NATEWISSEL.

NAAUWAALE.

NAAUW-WAALE. { Zie IJssel (DE).

NAAUW-DEEL } DEEL (HENSCHUISTER-).

(HET). Zie } DEEL (NAAUW-).  
NAAUWE-GRONS, water, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, dat uit de Wijde Grons komt en langs Hempens naar Warrega loopt.

NAAUWERNA. Zie NAUWERNA.

NAAUWE-WESTERAA (DE), vaarw., pr. *Over.*, in den *IJssel*, tusschen de Welleplaat en de Kraaiwelleplaat.

NAAUWE WYMERTS (DE). Zie WYMERTS (DE NAUW-).

NABALIA. Zie IJssel.

NABBEGAT of NABEGAT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 1/2 u. N. N. W. van *Zeeland*; met 20 h. en ruim 120 inw.

NABIJ, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Stonp-wijk*.

NADORST, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Adorp*, 1/2 u. Z. van *Harsens*.

NADORT, gedeelte der gem. de *Mijl-Krabbe-en-Nadort*, pr. *Z. H.*

NAELENBERG, ook wel GALGENBERG, berg in *Geld.*, W. ten Z. van *Harderwijk*.

NAERDING. Zie NAARDEN.

NAERDINGER-LAND. Zie GOOI (HET).

NAGELBECK, geh., pr. *Limb.*, gem. en 25 min. W. van *Schinnen*; met 53 h. en 280 inw.

NAGELHORST (DE), landh., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. N. van *Over-Assell*; groot 2 bund.

NAGELPOEL (DE), meertje, pr. *Geld.*, gem. *Appeldoorn*, 1/2 u. N. van *Beekbergen*.

NAICKTE-SLUIS (DE). Zie NAAKTE-SLUIS.

NAITWIC. Zie NAALDWIJK.

NANNINGA, h., pr. *Fr.*, gem. en

10 min. W. van *Oosterwolde*; met 5 h. en 30 inw.

NANSUM, geh., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Holkwerde*; met 11 h. en ruim 70 inw.

NAPELS, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Scheemda*; met 10 h. en 70 inw. (RIK-HENDRIK.)

NAPOLEON (FORT-). Zie FREDENARA. Zie NEER.

NARDEBUREN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Warrega*; met 6 h. en 30 inw.

NARDENIS. } Zie NAARDEN.  
NARDENA. }

NARDINA. }  
NARDINCLAND. } Zie GOOI (HET).  
NARDINGLAND. }

NARDINGELAND. }

NARDING. Zie NAARDEN.  
NARE. Zie NEER.

NARLE (DEN). Zie ARLOO (TEN).  
NARREVLIEET (DE). Zie VLIET (DE).

NARUST, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Loosduinen*.

NASSAU, vroeger CAFFARELLI, verdedigbare toren, pr. *Zeel.*, gem. en 5 min. N. W. van *Breskens*.

NASSAU (HET LAND-VAN-), het W. ged. der gem. *Roosendaal-en-Nispen*, pr. *N. Br.*; groot 900 bund., met 85 h. en 570 inw., kerk. onder *Wouw*.

NASSAU-KREEK, water, pr. *Zeel.*, hetwelk van het *Volders-eiland* naar het *Hellegat* loopt.

NASSAU-POLDER, p., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Klundert*, ged. gem. *Zevenbergen*; groot 255.6393 bund.

NAT-AARS-POLDER (DENIEUWE-), de NIEUWE-NAT-AIRSPOLDER of het NIEUWE-POLDERTJE, p., pr. *Zeel.*, gem. *Bommenede-en-Blois*; groot 51.0859 bund.

NATERS, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Naters-en-St. Pancrasgors*; met 15 h. en 100 inw.

NATERS, ook NATERSCHÉ-POLDER, p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Naters-en-St. Pancrasgors*; ged. gem. *Nieuwenhoorn-en-Nieuwe-Goote*; 415.2289 bund.

NATERS-EN-ST.-PANCRAS-GORS, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Brielle* (11 m. k., 7 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit het geh. *Naters* en den p. *St. Pancrasgors*; beslaat 415.2288 bund. en telt 19 h., met 120 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De inw., bijna allen Herv., behooren tot de gem. *Rockanje*, de R. K. tot de stat. van *Brielle*. De kinderen gaan school te *Rockanje*.

NATEWISCH, oudtijds NAATSWIJK, ridderhofst., pr. *Utr.*, gem. en 1 u. W. Z. W. van *Amerongen*, 83.5390 bund.

NATHALS (DE) of DERDE-POLDER, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*; groot 38.9880 bund.

NAUTENA (DE), bouwht., pr. *Geld.*, gem. *Nijkerk*; 48.2120 bund.

NAUWERNA, NAÜERNA, NAAUWERNA of NAAUWERDNA, geh., pr. *N. H.*, ged. gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Assendelft*, ged. gem. en  $\frac{1}{2}$  Z. W. van *Westzaan*; met 24 h., omtrent 300 inw. en een school met 20 leerl.

NAUWERNA (KLEIN), b. pr., *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Westzaan*; met 2 h. en 20 inw. het O. ged. van het geh. *Nauwern*.

NAUWERNA (OUD), b., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Assendelft*; met 22 h. en ongeveer 180 inw. het W. ged. van het geh. *Nauwerna*.

NAUWERNASCHE-SLUIS (DE), sluis, pr. *N. H.*, in de b. *Nauwerna*.

NAUWERNASCHE-VAART (DE), vaart pr. *N. H.*, uit de *Starmeervaart* naar het *IJ* loopende.

NAUWERNASCHE-VAARTDIJK of TWISTDIJK, dijk, pr. *N. H.*, welke van den *Lagedijk* afkomt en zich aan den *Assendelver-zeedijk* aansluit.

NAVALIA. Zie IJSSK.

NAZARETH, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, onder *Idzega*.

NAZARETH, boerd., pr. *Limb.*, gem. *Meerssen*, 10 min. O. van *Linnel*.

NECK, ook wel NEK, geh., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Purmerende*; met 10 h. en 50 inw.

NECKER-POLDER (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Purmerende*; 290.2624 bund.

NECKER-STRAAT (DE), b., ofvoorstad van *Purmerende*, pr. *N. H.*, met 11 h. en 45 inw.

NECKER-WEG (DE), weg in de *Beemster*, pr. *N. H.*, loopende van den *Ringdijk*, tegen over *Neck*, tot aan *Cruysoort*, nabij de *Beets*.

NEDE. Zie NEDE (1).

NEDER-ANDEL. Zie ANDEL (NEER-) (2).

NEDER-EKERIS, geh. in *Eemland*,

(1) Eveneens zoeks men de woorden, elders wel eens Nz gespeld en hier niet gevonden wordende, op NEK.

(2) De overige met NEDER beginnende art., welke hier niet gevonden worden zoeks men op de woorden van onderscheiding of op NEER.

pr. *Utrecht*, gem. *Woudenberg*, in de heerl. *Geerstein*; 7 h. en 30 inw.  
 NEDERHEIDE, geb., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. Z. W. van *Rucphen*; met 15 h. en 70 inw.

NEDERHOEVEN, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hagestein*; groot 26,3007 bund.

NEDERHORST, heerl., pr. *N. H.*, de gem. *Nederhorst-den-Berg-Overmeer-en-Hinderdan* uitmakende.

NEDERHORST, ook *HORST*, riddershofst., gem. *Nederhorst-den-Berg*; 5 min. Z. van den *Berg*; 3,1610 bund.

NEDERHORST-DEN-BERG, R. K. stat., pr. *N. H.*, aartspr. van *Utrecht*; met eene kerk en 370 ziel.

NEDERHORST-DEN-BERG, gem., en heerl. pr. *N. H.*, arr. *Amsterdam*, kant. en postk. *Weesp* (3 m. k., 10 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. den *Berg*, benevens de b. *Overmeer* en *Hinderdam*; beslaat 1478,7177 bund., en telt 101 h., met 830 inw., die van veenderijen en hoepelbuigerijen bestaan. Er zijn 1 houtzaag- en 1 koornmolen.

De 480 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Amsterdam*, ring van *Naarden*, met 470 ziel., en behooren ged. tot de gem. van *Nigtevecht*. De 350 R. K. maken eene stat. uit van het aartspr. van *Utrecht*. Er is eene school met 80 leerl.

NEDERLAND (T), geh. pr. *Over.*, gem. en 1½ u. Z. W. van *Steenwijkerwold*; met 31 h., 180 inw. en eene school met 60 leerl.

NEDERLANDEN (DE), vallei op het *Eiverland*, pr. *N. H.*, groot 15 bund.

NEDERLANDSCHE POLDER, p.-pr. *N. H.*, ged. gem. *Barsingerhorn. Haringhuizen-en-Kolhorn*, ged. gem. *Winkel*; groot 22,2790 bund.

NEDER-  
 POLDER. } Zie HARDINXVELD (POL-  
 DER-VAN-BENEDEN).  
 GIessen - NIEUWKERK  
 (NEDER-POLDER-VAN-).

NEDERRIJSKES-WALD, b., pr. *Geld.*, gem. en ½ u. van *Groesbeek*; met 88 h. en 710 inw.

NEDERRIJSKES-WALD (HET), uitgestrekt boschrijk oord, pr. *Geld.*, dat zich over den *Hunenberg* uitstrekt, door de gem. *Ubbergen* en *Groesbeek* tot in het kon. *Prussen*.

NEDERVEEN-CAPELLE, heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's *Herlogenbosch*, kant. *Waalwijk*, gem. *Capelle*. Deze heerl. bevat slechts een huis, bewoond door den pachter van het *Capelsche-veer* over het *Oude-Maasje* en diens huisg.

De inw., allen R. K., parochiëren te *Waspik*.

NEDER-WAARD, het W. ged. van den *Ablasserwaard*, pr. *Z. H.*, bevattende de gem. *Giessendam-en-Giessen-Oudekerk*, *Sliedrecht*, *Oud-Alblas*, *Papendrecht*, *Ablasserdam*, *Nieuw-Lekkerland*, *Streefkerk*, *Molenaarsgraaf*, *Bleskensgraaf*, *Brandwijk-en-Gijbeld*, *Hofwegen*, *Wijnjaarden-en-Ruybroek* en *Neder-Blokkland*.

NEDER-WAARD (HET NIEUWE-WATERSCHAP-VAN-DEN-), eender 2 waterschappen van den *Nederwaard*, in den *Ablasserwaard*, pr. *Z. H.*

NEDERWAARD (HET OUDE-WATERSCHAP-VAN DEN-). Zie GRAAF-EN-ALBLAS (WATERSCHAP-VAN-DE-).

NEDERWEERT, gem., pr. *Limb.*, distr. en arr. *Roermond*, kant. en postk. *Weert* (14 m. k., 6 s. d.). Zij bevat het d. *Nederweert*, benevens de geh. *Staat*, *Rosveld*, *Heysterstraat*, *Boeket*, *Herstraat*, *Strateris*, *Bosserstraat*, *Wennestraat*, *Horik*, *Klaarstraat*, *Ospel*, *Waatskamp*, *Kreijel*, *Budschop*, *Schansstraat*, *Hoeven*, *Hulsen*, *Eynd*, *Schoor*, *Roeven*, *Kraan* en *Nieuwstraat*, en een ged. van het d. *Leyveroy*; beslaat 9441,8520 bund. en telt 725 h., met 4340 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 katoendrukkerij, 1 aarden-pijpenfabriek, 3 brouwerijen, 4 looijerijen, 1 houtzaag-, 1 water-graan-, 4olie-en 4 koornmolens.

De inw., alle R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Weert*, met eenen *Pastoor* en drie *Kapellanen*. Er zijn 3 scholen.

Het d. *Nederweert* ligt 4 u. W. ten N. van *Roermond*, 1 u. N. ten O. van *Weert*. Men telt er 102 h. en 530 inw. De kerk, aan den H. *Lambertus* toegewijd, is een prachtig gebouw, met hoogen toren en orgel. De dorps. telt 250 leerl.

NEDERWETTEN, op *Fransche* kaarten *BAS-WETTEN* en ook wel *NEERWETTEN*, d., pr. *N. Br.*, arr. en 1½ u. N. ten O. van *Eindhoven*, kant. en 2 u. W. ten N. van *Helmond*, postk. *Eindhoven*, gem. ½ u. N. ten W. van *Nunen*. Men telt er 96 h. en 490 inw., die meest bestaan van landbouw. Er is 1 koorn-, pel- en volmolen. De kerk is aan den H. *Martelaar Lambertus* toegewijd. De dorps. telt 50 leerl.

Kermis Zondag na 17 September. NEDERWOOD, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Ede*, 25 min. van *Lunteren*; met 48 h. en 400 inw.

NEDERZALE. Zie *NETERSKEL*.  
 NEEDE, gem. pr. *Geld.*, arr. *Zutphen*, kant. *Groenlo*, hulpk. van de postk. *Enschede*, *Winterswijk* en

**Zulphen.** Zij bevat het d. Neede; de buurs. Ruwenhof, Hoonde, Noordijk Loghuizen, Broeke en Achterveld, en het geh. Rietmolen; beslaat 4517,4150 bund., en telt 409 h., met 2700 inw., die van landbouw en linnen-, pellen- en servetgoedfabrieken bestaan. Er zijn 8 damast en 6 calicots fabrieken.

De 2270 Herv. maken met de buurs. Marktvelde eene gem. uit van de klass. van *Zulphen*, ring van *Winterswijk*; met 2360 ziel. De 400 R. K. behooren tot de stat. van *Neede-en-Rietmolen*, en de 14 Isr. tot de bijk. van *Borculo*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Neede, ook wel Nede en bij verkorting Neë, ligt 6 u. O. van *Zulphen*, 2½ u. N. van *Groenlo*; met 117 h. en 840 inw. De Herv. kerk heeft toren en orgel; de R. K. kapel een orgel, doch geen toren.

**NEEDE-EN-RIETMOLEN**, R. K. stat., pr. *Geld.*, aartspr. van *Twenthe*, met een kerk te Rietmolen, en eene kapel te Neede; eenen Pastoor, eenen Kapelaan en 770 ziel.,

**NEEDERBERG (DE)**, heuvel, pr. *Geld.*, gem. en 10 min. N. van *Neede*.

**NEELEN (ZUIDE-)**. Zie *LINDENHOF*.

**NEEL-JANS-PLAAT** of **NEELTJE-JANS-PLAAT**, plaat in de *Schelde*, tusschen de eil. *Schouwen* en *N. Beveland*.

**NEEMLAAR**. Zie *NEMERLAAR*.

**NEER**, gem., pr. *Limb.*, arr. kant. en postk. *Roermond*, (9. m. k., 7 s. d.) Zij bevat het d. Neer en de geh. *Keysersbosch*, *Brumbolt*, *Kinkhoven*, *Gerheggen*, *Waay*, *Hansem*, *Vlaas*, *Venne*, *Winkelmolen*; beslaat 2185,2830 bund., en telt 285 h.; met 1500 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 3 brouwerijen, 1 branderij, 2 verwerijen, 1 potten en pannenbakkerij, 2 olie- en 2 koorndmolens.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Roermond*, met 1 Pastoor en 1 Kapelaan. Er is 1 school met 110 leerl.

Het d. Neermisschien oudtijds *Nara* of *Nare* ligt 1½ u. N. van *Roermond*, en telt 132 h. met 680 inw.

De kerk, aan den *H. MARTINUS* toegewijd, heeft spitsen toren en orgel.

Kermis den 1e Zond. na *H. Sacramentsdag* en den 1e Zondag in *Sept.*

**NEER (DE)**, riv., die in *Belgisch-Limburg*, omstreeks *Meeuwen*, ont-

staat, bij *Groot-Beersel* in *Neerlands-Limburg* komt, en zich, bij *Neer*., in de *Maas* uitstort.

**NEER-ANDEL**. Zie *ANDEL (NEER-)* (1).  
**NEERBEEK**, geh., pr. *Limb.* ged. gem. en 25 min. N. van *Beek* ged. gem. en 35 min. Z. van *Geleen*; met 106 h. 520 inw. en een buit. van dezelfde naam; groot 75 bund.

**NEERBEEK**. Zie *VREELUST*.

**NEERBOSCH**, d. pr. *Geld.*, arr. kant. en postk., gem. en 1 u. Z. W. van *Nijmegen*. Men telt er 110 h. en 900 inw., die meest bestaan van landbouw en arbeid op de buitenplaatsen.

De 70 Herv., behooren tot de gem. *Neerbosch-Hees-Hatert-en-Keent*. De kerk heeft eenen kleinen spitsen doorluchtigen toren, en een orgel. De 830 R. K. maken, met die van *Hees*, eene par. uit met 1400 ziel. De kerk, aan den *H. AKROMIUS* toegewijd, heeft eenen toren en orgel. De dorps. telt 100 leerl.

Kermis den 1e Zondag na 24 Junij.

**NEERBOSCH-HEES-HATERT-BALGOY-EN-KEENT**, kerk gem., prov. *Geld.*, klass. en ring. van *Nijmegen*; met 3 kerken als: 1 te *Neerbosch*, 1 te *Hees* en 1 te *Balgoy* en 280 ziel.

**NEERBRUKT (DE)**, geh. pr. *N.Br.*, gem. en 10 min van *Boeckel*; met 24 h. en 160 inw.

**NEERDA**. Zie *NAARDEN*.

**NEERDORP**, buurs., pr. *Over.*, gem. en ½ u. W. en Z. W. van *Hollen*; met 94 h. en 500 inw.

**NEERHEIDE**, geh., pr. *N.Br.*, gem. en 10 min. N. O. van *Wopendrecht*; met 22 h. en 220 inw.

**NEERHOVEN**. Zie *NERHOVEN*.

**NEER-IJNEN**, heerl., pr. *Geld.*, arr. en reg. kant. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, postk. *Tiel* en *Zalt-Bommel*, gem. *Waardenburg*. Zij bevat het d. *Neer-Ijnen*, en het geh. *Snelleveld*; beslaat 615,4556 bund., en telt 66 h. met 420 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 7 na allen Herv., behooren tot de gem. *Waardenburg-en-Neer-Ijnen*. De 7 R. K. parochieren te *Varik*. Er is eene school met 60 leerl.

Het d. *Neer-Ijnen*, ligt 3½ u. Z. W. van *Tiel*, 1½ u. Z. van *Geldermalsen*, ½ u. Z. van *Waardenburg*. De kerk heeft toren en orgel.

**NEER-IJNEN (POLDER-VAN-)**, p., pr. *Geld.*, gem. *Waardenburg*.

(1) De overige met **NEER** beginnende namen, welke hier niet gevonden worden, soeke men eveneens op de woorden van onderscheiding.

NEERKAAG, p., pr. *N. H.*, gem. *Barzingerhorn-Kolhorn-en-Haringhuizen*.

NEERKANT. Zie Moosdijk.

NEERLOON, d., pr. *N. Br.*, arr. en 5 u. O. ten N. van 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Grave*, gem. en 40 min. O. van *Huissekang*; telt 35 h. en 310 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Oss*. De kerk, aan den H. *VICTORIA* toegewijd, heeft eenen toren. Dorps. 35 leerl.

Kermis Zondag na 10 October.

NEERLOON (POLDER-VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Huissekang-en-Neerloon*; groot 82,7062 bund.

NEERPOLDER. Zie *GIESSEN-NIEUWERK* (*NEDERPOLDER-VAN-*).

NEERMAATS-POLDER, p., pr. *Utr.*, gem. *Maarsse*.

NEERSTRAAT, 2 geh., pr. *N. Br.*, het eene gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Bakel*; met 14 h. en 60 inw.; het andere gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Ellen*; met 19 h. en 140 inw.

NEETHOF-EN-MOLENDUINEN, bosch, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Velsen*; 56,6854 bund. groot.

NEGEN-BOEREN-GORSSEN (DE), pr. *Z.-H.*, gem. *Heinenoord*.

NEGENDRUP (DE), bron in den *St. Pietersberg*, pr. *Limb.*

NEGENHUIZEN. Zie *DIEPENHEIM*.

NEGENTIG-MORGEN (DE OOST-EN-WEST-), 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Nieuweveen-en-Noordorp*

NEIJENHEIM, buit., pr. *Utr.*, gem.

NEINSEL, Zie *NIJNSSEL* (*Zeyst*).

NEK. Zie *NECK* (1).

NEK (DE). Zie *BLOKKERHOEK*.

NEKBERG. Zie *EYKBERG* (DEN).

NEKKEVELD, b., pr. *Geld.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. N.W. van *Nijkerk*, een ged. van de buurs. *Doornsteeg*; 4 h. en 30 inw.

NEKSLOOT. Zie *HEKSLOOT*.

NEKSLUIS (DE). Zie *NAAKTE-SLUIS*.

NEL (MOOIJE-). Zie *HEL (DE MOOIJE-)*.

NELISMANNEN-WAARD OF *KRIJNTJES-WEIDE*, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*; 63,8330 bund.

NELLEMOERSBRAAK (DE), meer-tje, pr. *N. H.*, 5 min. W. van *Durgerdam*.

NEMER (DE), riv., pr. *N. Br.*, dat bij *Enschot* zijnen oorsprong neemt en zich met de *Leibeek* vereenigt.

NEMERLAAR (DEN), ook wel DE *NEMELAAR* of *NEEMLAAR*, landg., pr.

*N. Br.*, gem. en 20 min. Z. O. van *Haaren*; groot 121 bund.

NEOCLESIA. Zie *NIJCKERK*.

NEOMAGUM. Zie *NIJMEGEN*.

NERDA. Zie *NAARDEK*.

NERDINCLAND. Zie *GOOI* (HET).

NERDING. Zie *NAARDEK*.

NERGENA, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. Z. van *Esch*.

NERGENNA, h., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. W. van *Bennekom*; met 35,2800 bund. grond.

NERHOVEN of *NEERHOVEN*, ook wel eens *NESHOVEN*, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Gülze-en-Rijen*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Gülze*; met 25 h., 190 inw. en 1 ros-olietmolen.

NES, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Ameland*, bevattende het d. *Nes* en zijn behoor, en beslaande 2863,6897 bund.

NES, d., pr. *Fr.*, arr. en 6 u. N. van *Leeuwarden*, kant. en 2 u. N. ten O. van *Holwerd*, hulpk. van het postk. *Dockum*, gem. *Ameland*. Men telt er 130 h. en 550 inw., en, met het geh. *Buren*, 153 h. en 680 inw., die van landbouw, veeteelt en visscherij leven. Er zijn 1 vischmarkt, 2 kalkbrandrijen, 1 eendekooi en 1 koornmolen.

De 230 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Dockum*, ring van *Holwerd*. De kerk is een laag en gering gebouwt; de stompe toren van eene vorige kerk staat als bakken geheel afzonderlijk. De 220 Doopsgez. maken twee gem. uit: de *Jan-Jacobsgezinden* en de *Waterlandschen*; ieder heeft eene kerk; de eerste hebben *Liefdepredikers*, de laatste een gestudeerd *Predikant*. De 2 Ev. Luth. behoorren kerk. te *Harlingen*. De 60 R. K. maken, met de overige vier gezindte op *Ameland*, eene stat. uit, met 210 ziel. De kerk, aan den H. *CLEMENS* toegewijd, heeft toren noch orgel. De dorps. telt 50 tot 70 leerl.

Kermis op den feestdag van H. *Johannes den Dooper*.

NES, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*, bevattende de d. *Nes* en *Wierum*; groot 1171,3733 bund.

NES, d., pr. *Fr.*, arr. en 7 u. N. O. van *Leeuwarden*, kant. en 3 u. N. ten O. van *Holwerd*, gem. *West-Dongeradeel*. Men telt er 40 h. en ongeveer 280 inw., en, met het geh. *Moddergat*, 146 h. en 1170 inw., die meest van landbouw, veeteelt en visscherij bestaan. Er is 1 koornmolen.

(1) Alle de woorden, die men elders ook *Nek* gespeld vindt en hier niet voorkomen, zoeken men insgelijks op *NECK*.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Nes-en-Wierum*, die hier eene kerk heeft, met stompn toren, doch zonder orgel. De dorps. telt 60 leerl.

Kermis op den feestdag van H. JOHANNES den Dooper.

NES, voorm. d., thans geh., pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Oldeboorn*; met 25 h. en 170 inw.

NES (DE) OF DEN NESCH, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hagestein*; 45,3396 bund.

NES (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Leksmond*; groot 60 bund.

NES (DE), eil. in het *Alkmaardermeer*. pr. *N. H.*, gem. *Akersloot*.

NES (DE) OF DE NESSE, b., pr. *N. H.*, gem. *Ouder-Amstel*, 2 u. Z. ten W. van Ouderkerk; met 28 h. en 180 inw.

NES (DE), sectie der gem. *Schagen*, pr. *N. H.* Zij beslaat 333,8666 bund., in den Polder-over-de-Gouw, het Wadt, de Nes-kaag, de Ooster-Nes-kaag, den Galiger-polder en den Polder-tusschen-de-Nes-en-Snevert.

NES (DE), geh., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Schagen*; met 19 h. en 100 inw.

NES (DE), inham in het *IJ*, pr. *N. H.*, tusschen Buiksloot en Oostzanen.

NES (DE), streek oud land in de *Purmer*, pr. *N. H.*, nabij Ipendam.

NES (DE), DE NESSE, vroeger ook wel REALEN-EILAND, driehoekig eilandje in de *Vecht*, pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Vreeland*; groot 13 bund.

NES (DE), geh., pr. *Fr.*, gem. *Wonsradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Pingjum*; met 2 h. en 13 inw.

NES (BINNEN-), p. pr. *Z. H.*, gem. *Groot-Anmers*; 32,0900 bund. groot.

NES (BUITEN-), de inkading van den p. *Binnen-Nes*, pr. *Z. H.*, gem. *Groot-Anmers*; groot 10,8000 bund.

NES (DE GROOTE-) en DE KLEINE-), 2 boerd., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*;  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Holwerda*; de eerste groot 39,7430, de andere groot 35 bund.

NES (POLDER-VOOR-HET-WEST-EINDE-VAN-DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; groot 30,8280 bund.

NES (DE VIER-POLDERTJES-VAN-DE-), p., pr. *N. Br.*, gem. *de Werken-en-Sleewijk*; te zamen 11,8990 bund.

NES (WESTE-). Zie WESTENESCH.

NESCH (DE), hooi- en weilanden, pr. *Geld.*, in de riv. de *Maas*, ged. gem. *Aalst*, ged. gem. *Zuylichem*; groot 37,7970 bund.

NESCHMEER (DE), streek lands, pr. *N. H.*, onder *Hoog-en-Laag-Zwaagdijk*, gem. *Zruug*.

NES - EN - HOLLUM, Vlaamsche Doopgez. kerk. gem., pr. *Fr.*, op het eil. *Ameland*, met 840 ziel. en 3 kerken, als ééne te Nes, ééne te Hollum en ééne te Ballum, waarin de dienst door 4 Liefdepredikers wordt waar genomen.

NES-EN-HOLLUM, Waterlandsche Doopgez. gem., pr. *Fr.*, op het eil. *Ameland*, met 2 kerken, 1 te Nes en 1 te Hollum, waarin de dienst gedaan wordt door 1 geordend Predikant.

NES - EN - SNEVERT (POLDER-TUSSCHEN-DE-), p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; groot 80,9108 bund.

NES-EN-WIERUM, Herv. kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Dockum*, ring van *Metslawter*; met 2 kerken, ééne te Nes en ééne te Wierum, en 1700 ziel.

NES-EN-ZWALUWE-BUURT (DE), geh., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, 2 u. Z. ten W. van *Amstelveen*; met 100 inw. De R. K. maken, met die van het geh. Waardhuizen en de N. zijde van den Bovenkerker-polder, eenest. uit van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Amsteland*, met 500 Comm. De kerk, aan den H. URBANUS toegewijd, heeft een spits torentje, doch geen orgel.

NESHOVEN. Zie NERHOVEN.

NES-KAAG (DE) EN DE OOSTER-NES-KAAG, p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; de laatste groot 40,0340 bund.

NES-PAD (HET), weg, pr. *N. H.*, gem. *Schagen*, van de Nes naar den Lagedijker-weg loopt.

NES PAD (POLDER-BENOORDEN en POLDER-BEZUIDEN-HET-), 2 p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; de eerste of POLDER-TUSSCHEN-DEN-NESDIJK-EN-HET-NESPAD 36,1832 bund., de andere 14,5070 bund. groot.

NES-POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Broek-in-Waterland*; 37,2090 bund.

NES-POLDER (DE GROOTE en DE HOOG-), 2 p., pr. *Z. H.*, de eerste ook de GROOTE-NES of de NESSE-POLDER, gem. *Oud-Alblas*; groot 54,4272 bund., de andere ook wel de NES-POLDER, god. gem. *Groote-Lindt-en-Dortmond*, ged. gem. *Kleine Lindt*.

NESSE (DE LAGE-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Groote-Lindt-en-Dortmond*.

NESSE-LANDEN (DE), streeklands, pr. *Z. H.*, gem. *Woerden*; 19,0945 bund.

NESSE-POLDER (DE), veelal de NESSE, p., pr. *Z. H.*, gem. *Alphen-en-Rietveld*; groot 513 bund.

NESSE-POLDER (DE HOOG-EN-LAGE-), DE HOOG-EN-LAGE-NESSE-POLDER of de HOOG-EN-LAGE-NESSEN,



NEERKAAG, p., pr. *N. H.*, gem. *Barzingerhorn-Kolhorn-en-Haringhuizen*.

NEERKANT. Zie Moosdijk.

NEERLOON, d., pr. *N. Br.*, arr. en 5 u. O. ten N. van 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Grave*, gem. en 40 min. O. van *Huisseking*; telt 35 h. en 310 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Oss*. De kerk, aan den H. *VICTORIA* toegewijd, heeft eenen toren. Dorps. 33 leerl.

Kermis Zondag na 10 October.

NEERLOON (POLDER-VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Huisseking-en-Neerloon*; groot 82,7062 bund.

NEERPOLDER. Zie *GIESSEN-NIEUWERK* (NEDERPOLDER-VAN-).

NEERMAATS-POLDER, p., pr. *Utr.*, gem. *Maarssen*.

NEERSTRAAT, 2 geh., pr. *N. Br.*, het eene gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Bakel*; met 14 h. en 60 inw.; het andere gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Ellen*; met 19 h. en 140 inw.

NEETHOF-EN-MOLENDUINEN, bosch, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Velsen*; 56,6854 bund. groot.

NEGEN-BOEREN-GORSSEN (DE), pr. *Z.-H.*, gem. *Heinenoord*.

NEGENDRUP (DE), bron in den *St. Pietersberg*, pr. *Limb.*

NEGENHUIZEN. Zie *DIEPENHEIM*.

NEGENTIG-MORGEN (DE OOSTEN-WEST-), 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Nieuweveen-en-Noordorp*

NEIJENHEIM, buit., pr. *Utr.*, gem.

NEINSEL. Zie *NIJSEL*. (*Zeyst*.)

NEK. Zie *NECK* (1).

NEK (DE). Zie *BLOKKERHOEK*.

NEKBERG. Zie *EYKBERG* (DEN).

NEKKEVELD, b., pr. *Geld.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Nijkerk*, een ged. van de buurs. *Doornsteeg*; 4 h. en 30 inw.

NEKSLOOT. Zie *HEKSLOOT*.

NEKSLUIS (DE). Zie *NAARTE-SLUIS*.

NEL (MOOIJE-). Zie *HEL* (DE MOOIJE-).

NELISMANNEN-WAARD of *KRUNTJES-WEIDE*, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen-Munster-en-Muilkerk*; 63,8330 bund.

NELLEMOERSBRAAK (DE), meer-  
tje, pr. *N. H.*, 5 min. W. van *Durgerdam*.

NEMER (DE), riv., pr. *N. Br.*, dat bij *Enschot* zijnen oorsprong neemt en zich met de *Leibeek* vereenigt.

NEMERLAAR (DEN), ook wel DE *NEMELAAR* of *NEEMLAAR*, landg., pr.

*N. Br.*, gem. en 20 min. Z. O. van *Haaren*; groot 121 bund.

NEOCLESIA. Zie *NIJCKER*.

NEOMAGUM. Zie *NUMEGEN*.

NERDA. Zie *NAARDEN*.

NERDINCLAND. Zie *GOOI* (HET).

NERDING. Zie *NAARDEN*.

NERGENA, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. Z. van *Esch*.

NERGENNA, h., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. W. van *Bennekom*; met 35,2800 bund. grond.

NERHOVEN of *NERRHOVEN*, ook wel eens *NESHOVEN*, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Gilze-en-Rijen*,  $\frac{1}{2}$  u. N. N. O. van *Gilze*; met 25 h., 190 inw. en 1 ros-ollemolen.

NES, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Ameland*, bevattende het d. *Nes* en zijn behoor, en beslaande 2863,6897 bund.

NES, d., pr. *Fr.*, arr. en 6 u. N. van *Leeuwarden*, kant. en 2 u. N. ten O. van *Holwerd*, hulpk. van het postk. *Dockum*, gem. *Ameland*. Men telt er 130 h. en 550 inw., en, met het geh. *Buren*, 153 h. en 680 inw., die van landbouw, veeteelt en visscherij leven. Er zijn 1 vischmarkt, 2 kalkbrandrijen, 1 eendekooi en 1 koorrmolen.

De 230 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Dockum*, ring van *Holwerd*. De kerk is een laag en gering gebouwd; de stompe toren van eene vorige kerk staat als baken geheel afzonderlijk. De 220 Doopsgez. maken twee gem. uit: de *Jan-Jacobsgezinden* en de *Waterlandschen*; ieder heeft eene kerk; de eerste hebben *Liefdepredikers*, de laatste een gestudeerd *Predikant*. De 2 Ev. Luth. behoorren kerk. te *Harlingen*. De 60 R. K. maken, met de overige dier gezindte op *Ameland*, eene stat. uit, met 210 ziel. De kerk, aan den H. *CLEMENS* toegewijd, heeft toren noch orgel. De dorps. telt 50 tot 70 leerl.

Kermis op den feestdag van H. *JOHANNES den Dooper*.

NES, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*, bevattende de d. *Nes* en *Wierum*; groot 1171,3733 bund.

NES, d., pr. *Fr.*, arr. en 7 u. N. O. van *Leeuwarden*, kant. en 3 u. N. ten O. van *Holwerd*, gem. *West-Dongeradeel*. Men telt er 40 h. en ongeveer 280 inw., en, met het geh. *Moddergat*, 146 h. en 1170 inw., die meest van landbouw, veeteelt en visscherij bestaan. Er is 1 koorrmolen.

(1) Alle de woorden, die men elders ook *NJK* gespeld vindt en hier niet voorkomen, zoeken men insgelijks op *NCK*.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Nes-en-Wierum*, die hier eene kerk heeft, met stompden toren, doch zonder orgel. De dorps. telt 60 leerl.

Kermis op den feestdag van H. JOHANNES den Dooper.

NES, voorm. d., thans geh., pr. *Fr.*, gem. *Uingeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Oldeboorn*; met 25 h. en 170 inw.

NES (DE) OF DEN NESCH, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hagestein*; 45,3396 bund.

NES (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Leksmond*; groot 60 bund.

NES (DE), eil. in het *Alkmaardermeer*. pr. *N. H.*, gem. *Akersloot*.

NES (DE) OF DE NESSE, b., pr. *N. H.*, gem. *Ouder-Amstel*, 2 u. Z. ten W. van Ouderkerk; met 28 h. en 180 inw.

NES (DE), sectie der gem. *Schagen*, pr. *N. H.* Zij beslaat 333,8666 bund., in den Polder-over-de-Gouw, het Wadt, de Nes-kaag, de Ooster-Nes-kaag, den Galiger-polder en den Polder-tusschen-de-Nes-en-Snevert.

NES (DE), geh., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Schagen*; met 19 h. en 100 inw.

NES (DE), inham in het *IJ*, pr. *N. H.*, tusschen Buiksloot en Oostzanen.

NES (DE), streek oud land in de *Purmer*, pr. *N. H.*, nabij Ipendam.

NES (DE), DE NESSE, vroeger ook wel REALEN-EILAND, driehoekig eilandje in de *Vecht*, pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Vreeland*; groot 13 bund.

NES (DE), geh., pr. *Fr.*, gem. *Wonsersadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Pingjum*; met 2 h. en 13 inw.

NES (BINNEN-), p. pr. *Z. H.*, gem. *Groot-Ammers*; 32,0900 bund. groot.

NES (BUITEN-), de inkading van den p. *Binnen-Nes*, pr. *Z. H.*, gem. *Groot-Ammers*; groot 10,8000 bund.

NES (DE GROOTE-) en DE KLEINE-), 2 boerd., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*;  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Holwerda*; de eerste groot 39,7430, de andere groot 35 bund.

NES (POLDER-VOOR-HET-WEST-EINDE-VAN-DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; groot 30,8280 bund.

NES (DE VIER-POLDERTJES-VAN-DE-), p., pr. *N. Br.*, gem. *de Werken-en-Sleewijk*; te zamen 11,8990 bund.

NES (WESTE-). Zie WESTNESCH.

NESCH (DE), hooi- en weilanden, pr. *Geld.*, in de riv. de *Maas*, ged. gem. *Aalst*, ged. gem. *Zuylichem*; groot 37,7970 bund.

NESCHMEER (DE), streek lands, pr. *N. H.*, onder *Hoog-en-Laag-Zwaagdijk*, gem. *Zwug*.

NES-EN-HOLLUM, Vlaamsche Doopgez. kerk. gem., pr. *Fr.*, op het eil. *Ameland*, met 840 ziel. en 3 kerken, als ééne te Nes, ééne te Hollum en ééne te Ballum, waarin de dienst door 4 Liefdepredikers wordt waar genomen.

NES-EN-HOLLUM, Waterlandsche Doopgez. gem., pr. *Fr.*, op het eil. *Ameland*, met 2 kerken, 1 te Nes en 1 te Hollum, waarin de dienst gedaan wordt door 1 geordend Predikant.

NES-EN-SNEVERT (POLDER-TUSSCHEN-DE-), p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; groot 80,9108 bund.

NES-EN-WIERUM, Herv. kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Doctum*, ring van *Metslawier*; met 2 kerken, ééne te Nes en ééne te Wierum, en 1700 ziel.

NES-EN-ZWALUWE-BUURT (DE), geh., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, 2 u. Z. ten W. van *Amstelveen*; met 100 inw. De R. K. maken, met die van het geh. Waardhuizen en de N. zijde van den Bovenkerker-polder, eenest. uit van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Amsteland*, met 500 Comm. De kerk, aan den H. URBANUS toegewijd, heeft een spits torentje, doch geen orgel.

NESHOVEN. Zie NERHOVEN.

NES-KAAG (DE) EN DE OOSTER-NES-KAAG, p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; de laatste groot 40,0340 bund.

NES-PAD (HET), weg, pr. *N. H.*, gem. *Schagen*, van de Nes naar den Lagedijker-weg loopt.

NES PAD (POLDER-BENOORDEN en POLDER-BEZUIDEN-HET-), 2 p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; de eerste of POLDER-TUSSCHEN-DEN-NESDIJK-EN-HET-NESPAD 36,1832 bund., de andere 14,5070 bund. groot.

NES-POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Broek-in-Waterland*; 37,2090 bund.

NES-POLDER (DE GROOTE EN DE HOOGHE-), 2 p., pr. *Z. H.*, de eerste ook de GROOTE-NES of de NESSE-POLDER, gem. *Oud-Alblas*; groot 54,4272 bund., de andere ook wel de NES-POLDER, ged. gem. *Groote-Lindt-en-Dortmond*, ged. gem. *Kleine Lindt*.

NESSE (DE LAGE-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Groote-Lindt-en-Dortmond*.

NESSE-LANDEN (DE), streeklands, pr. *Z. H.*, gem. *Woerden*; 19,0945 bund.

NESSE-POLDER (DE), veelal DE NESSE, p., pr. *Z. H.*, gem. *Alphen-en-Rietveld*; groot 513 bund.

NESSEPOLDER (DE HOOGHE-EN-LAGE-), DE HOOGHE-EN-LAGE-NESSE-POLDER of de HOOGHE-EN-LAGE-NESSEN,

p., pr. *Z. H.*, gem. *Ouderkerk-aan-den-IJssel*; groot 513 bund.

NESSER-BUREN. Zie BUREN.

NESSER-GROUW, b., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*, 20 min. N. O. van *Nes*, een gedeelte van het geh. *Moddergat*.

NESSERSLUIJ, sluis, pr. *Utr.*, gem. *Vinkeveen*, aan den *Amstel*.

NESSERVAART (DE), water, pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*, van het d. *Nes* naar de *Peazens* loopende.

NESSER-ZIJL (DE), sluis, pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*, bij de b. *Nes*.

NESTELRODE.}

NESTELROOY.} Zie NISTELRODE.

NESTERIK. }

NESTRUK. } Zie NIFTRIK.

NETELHORST. Zie NETTELHORST.

NETERSEL, eigenlijk *NEDERZALE*, d., pr. *N. Br.*, arr. en  $3\frac{1}{4}$  u. *W. Z. W.* van *Eindhoven*, kant. en  $2\frac{1}{4}$  u. *W.* ten *Z.* van *Oirschot*, hulpk. *Bladel*, gem. *Bladel-en-Netersel*, 1 u. *N.* van *Bladel*. Men telt er 47 h. en 250 inw., en met het geh. *Helleneinde* 66 h. en 400 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen *R. K.*, behooren tot de par. van *Netersel-en-Casteren*. De kerk aan den *H. BRIGIDIA* toegewijd, heeft eenen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 20 leerl.

Kermis, den 1e Zond. in Oct. *Beestenmarkt* den 2e Maand. in Apr., Maand. vóór den Zond. van vastenavond, Maand. na 15 Aug. en den laatsten Maand. in October.

NETERSEL-EN-CASTEREN, *R. K.* par., pr. *N. Br.*, apost. vic. 's *Hertogenbosch*, dek. van *Hivarenbeek*; met 2 kerken: ééne te *Netersel* en ééne te *Casteren*, en 580 zielen.

NETHDORP. Zie NIEDORP.

NETTELHORST of NETELHORST, buurs. en havez., pr. *Geld.*, gem.  $1\frac{1}{2}$  u. *W.* ten *Z.* van *Laren*; de buurs. met 26 h., 190 inw. en 1 school met 50 leerl.; de havez. groot 333,200 bund.

NETTELHORSTER-BROEK, bosch, pr. *Geld.*, gem. *Laren*, niet ver van *Nettelhorst*.

NETTERDEN, d., pr. *Geld.*, arr. en 7 u. *Z. W.* van *Zulphen*, kant. en 2 u. *Z. W.* van *Terborg*, gem. *Bergh*, hulpk. en 1 u. *Z. O.* van 's *Heerenberg*. Men telt er 47 h. en 350 inw., die van akkerbouw en vee-teelt bestaan.

De 340 *R. K.*, maken eene stat. uit, van het aartspr. van *Gelderland*. De kerk, aan den *H. WALBURGIS* toegewijd, heeft eenen ouden spitsen to-

ren en een orgel. De 10 *Herv.*, behooren tot de gem. *Ellen-en-Netterden*. — De dorps. telt ruim 60 leerl.

Kermis den 7 Junij. (*WOLDENBURG*.)

NETTERDEN (HÉT HUIS-TE-). Zie NEUBURG, NEUBORG of NIEUBURG, ook wel *NIJEUWENBURG*, in den omtrek meestal *NOUMERICH*, kast., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Guipen*.

NEUST (DE), sluis, pr. *Geld.*, bij de uitwatering der *Bisschopsgraaf*, in de *Linge*.

NEUZEN, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant., *Axel*, reg. kant. *Hulst*, postk. *Neuzen* (11 m. k., 5 s. d., 2 s. d.). Zij bevat de plattelands. *Neuzen*, de geh. het *Naatkussen*, *Sluiskille* en *Triniteit*; beslaat 3226,5232 bund., en telt 400 h., met 2900 ziel., die meest van landbouw, kleinhandel en scheepvaart bestaan. Er zijn 1 meestoof, 3 koorndmolens, 1 koornd- en pelmolen, en 1 scheepstimmerwerf.

De 2450 *Herv.* maken eene gem. uit van de klass. van *IJzendijke*, ring van *Axel*. De 340 *R. K.* maken, met die van de burg. gem. *Hoek*, *Zaamslag*, en het *N. ged. van Axel*, eene par. uit van het apost. vic. *Breda*, dek. *Hulst*; met 430 ziel. De 100 *Christ.* Afges. maken eene gem. uit. De 12 *Ev. Luth.* behooren tot de gem. van *Vissingen* en de 11 *Isr.* tot de ringsyn. van *Middelburg*. Er is eene school met 200 leerl.

De plattelands. *Neuzen* of *Ter-Neuzen*, in het *Lat. Novesium*, ligt 5 u. *Z.* van *Goes*, 2 u. *N.* *N. W.* van *Axel*, en telt 245 h. en 1120 inw.

*Neuzen* is eene vesting van negen bastions en drie ravelijnen, allen aardewerken, die van natte grachten voorzien zijn, welke met het kanaal, door sluizen, duikers en beeren, in verband staan. De militaire gebouwen zijn: een bomvrij arsenaal; eene bomvrije kazernes-cavallier; 2 bomvrije kruidmagazijnen; 1 laboratorium en brandspuithuis, ook geschikt tot infirmeriegebouwen, en 2 wachthuizen.

*Neuzen* heeft gemeenschap met de *Schelde* door middel van het kanaal van *Neuzen*. Hierdoor is de stad eene uitmuntende zeehaven. Er is voorts een tolkantoor, alwaar van de op- en afvarende zeeschepen den zoogenaamden *Scheldetol* in- gevorderd wordt.

De kerk der *Hervormden* heeft een koepeltorentje, doch geen orgel. De kerk der *Christ.* Afges. heeft toren, noch orgel. De *R. K.* kerk aan den *H. WILLEBRORDUS* toegewijd, heeft eenen

vrij hoogen toren. Het Stadhuis heeft eenen logen, zeer dikken toren.

Kermis den 3den Maand. in Sept. en duurt 3 dagen.

NEUZEN (KANAAL-VAN-) of KANAAL-VAN-TER-NEUZEN, ook wel KANAAL-VAN-GERT-NAAR-NEUZEN genoemd, kanaal, pr. *Zeel.*, loopende van Neuzen naar Gent of, voor zoo veel het Nederlandsch grondgebied betreft, van Neuzen tot aan de b. de Stuiver, op 20 min. afstands van *Sas-van-Gent*.

NEUZEN (NIEUWEN-POLDER-VAN-), p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Hoek*, ged. gem. *Neuzen*; 276,3600 bund. groot.

NEUZEN (NOORD- EN ZUIDPOLDER-VAN-), 2p., pr. *Zeel.*, gem. *Neuzen*; de eene groot 31,3201 bund, de andere groot 202,4006 bund.

NEVEL (DE), buit. pr. *Geld.*, gem. *Heteren*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Driel*.

NEVELHORST (DE), boerd. pr. *Geld.*, gem. en 5 min. W. van *Didam*; groot 4,5000 bund.

NEVENDIJK. Zie *EVERDIJK*.

NIAWIER. Zie *NIJAWIER*.

NIBBIXWOUDE of NUBIXWOUDE, ook NUBOXWOUDE, eigenlijk NIEUWBOXSWOUDE of NIEUWE-BUXWOUDE, d., pr. *N. H.*, arr. en 1 u. N. van *Hoorn*, kant. en 2 u. Z. van *Medemblik*, postk. *Hoorn*, gem. *Nibbixwoude-en-Hauwert*. Men telt er 33 h. en 230 inw. en, met een ged. van de b. de Wijzend, 38 h. en 260 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De 60 Herv. behooren tot de gem. *Benningbroek-en-Nibbiwoude*, de kerk, die met de dorps. en raadkamer, onder een dek staat heeft eenen toren doch geen orgel. De 200 R. K. behooren tot de stat. van *Nibbixwoude-Hauwert-en-Benningbroek*, de kerk aan den H. CUNERA toegewijd, heeft toren en orgel. De dorps. telt 40 leerl.

Kermis in de helft van Junij.

NIBBIXWOUDE-EN-HAUWERT, gem. pr. *N. H.*, kant. *Medemblik*, postk. *Hoorn* (2 k. d., 15 m. k., 1 j. d.). Deze gem. bevat de d. *Nibbixwoude* en *Hauwert*, benevens ged. van de b. *Zwaagdijk*, en van de b. de *Wijzend*; zij beslaat 1034,1988 bund. en telt 107 h. met 740 inw., die meest van landbouw en veeteelt bestaan.

De 270 Herv. maken ged. de gem. van *Hauwert* uit, en behooren ged. tot de gem. van *Benningbroek-en-Nibbixwoude*. De 470 R. K. behooren tot de stat. van *Nibbixwoude-Hauwert-en-Benningbroek*. Er zijn 2 scholen.

NIBBIXWOUDE-HAUWERT-EN-BENNINGBROEK, R. K. stat., pr. *N. H.*, in het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. *West-Friesland*, met 1 kerk te *Nibbixwoude*, en 600 ziel.

NICHTEVECHT. Zie *NIGTEVECHT*.

NICOLAAS-DIJK (ST.), een gedeelte van den kapitaal zeedijk pr. *Over.*, W. van *Kampen*.

NICOLAASGA (ST.), ST. NIKOLAASGA of ST. NIKLAASGA, d., pr. *Fr.*, arr. en 3 u. Z. Z. O. van *Sneek*, kant. en 2 u. N. van de *Lemmer*, gem. *Doniawarstat*, postk. *Heerenveen* en *Sneek*. Men telt er 51 h. en 300 inw., en, met de b. de *Rylst*, de *Heide*, *Groenendal* en het *Hongerschar*, 80 h. en 460 inw., die van landbouw bestaan, en goede knollenteelt hebben.

De 160 Herv. behooren tot de gem. *Tjerkgaast-Sl.-Nicolaasga-Idskenhuisen-en-Legemeer*; de kerk heeft een koepeltorentje doch geen orgel. De dorps. telt 40 leerl. De 330 R. K. maken met de overige uit *Doniawarstat* eene stat. uit, van het aartspr. van *Fr.*, met 480 inw. De kerk, aan den H. NICOLAAS toegewijd, heeft een spits torentje, doch geen orgel.

NICOLAAS-POLDER (ST.), p., pr. *Utr.*, gem. *Bunschoten*; 245,6544 bund.

NIE (DE) of ROMKEN, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Grijskerk*, onder *Visshet*; met 52,3929 bund.

NIE (OUDE). Zie *EA (OUDE)*.

NIEBERT, of NIEUWBERT, d., pr. *Gron.*, arr. en  $3\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Groningen*, kant. en 3 u. Z. Z. W. van *Zuidhorn*, hulpk., gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. O. N. O. van *Marum*. Men telt er 54 h. en 310 inw., die meest van landbouw bestaan.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Nuis-en-Niebert*. De kerk heeft een spits torentje en een orgel. De dorps. telt 60 leerl.

NIEDORP (NIEUWE-), gem., pr. *N. H.*, arr. *Alkmaar*, kant. *Schagen* (14 m. k., 9 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Nieuwe-Niedorp*, en de geh. *Ter-Diek*, de *Wateringskant*, de *Boomen* en ged. van de geh. *Langreis*, *Moerbeek*, en 't *Veld*; beslaat 1614,2335 bund. en telt 161 h., met 940 inw., die meest van veeteelt en landbouw bestaan. Er zijn 1 touwslagerij en 1 koorn- en pelmolen.

De 640 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Alkmaar*, ring van *Scharwoude*. De 40 Doopsgez. behooren tot de gem. *Oude-en-Nieuwe-Niedorp*; de 240 R. K., tot de stat. van 't *Veld*; de 3 Isr., tot de rings.

van *Medemblik*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Nieuwe-Niedorp, in de wandeling Nierop genoemd, komt oudtijds voor als Yerop, Nijendorp en Nijdorpe, ligt 3 u. N. N. O. van Alkmaar, 2 u. Z. O. van Schagen, en telt 106 h. en 490 inw.

Kermis op Pinksteren.

**NIEDORP (OUDE-), OUDE-NIEUW-DORP**, veelal *OUWE-NIEDROP* oudtijds *NIDORP* d., pr. *N. H.*, arr. en 3½ u. N. O. van *Alkmaar*, kant. en 3½ u. Z. O. van *Schagen*, postk. *Alkmaar*, gem. *Oude-Niedorp-en-Zijdewind*.

De 200 Herv. behooren tot de gem. *Oude-Niedorp-Zijdewind-en-Veenhuizen*. De kerk heeft een houten torentje en eenen fraaijen predikstoel, doch geen orgel. De Doopsgez. behooren tot de gem. *Oude-en-Nieuwe-Niedorp*, de kerk heeft toren noch orgel. De R. K. parochiëren in 't *Veld*. De dorps. telt 50 leerl.

Kermis 1 Julij.

**NIEDORP (OUDE-EN-NIEUWE-), DOOPSGEZ. KERK. GEM., pr. N. H.**, waartoe de Doopsgez. van Nieuwe-Niedorp, Oude-Niedorp en Winkel behooren; met 70 ziel. en 2 kerken, 1 te Nieuwe-Niedorp en 1 te Oude-Niedorp.

**NIEDORP-EN-ZIJDEWIND (OUDE-), GEM. pr. N. H.**, arr. *Alkmaar*, postk. *Schagen*, postk. *Alkmaar* (14 m. k., 9 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. Oude-Niedorp en Zijdewind, de geh. de Horn, het Oosteinde, Oudendijk, de Weel, de Boomen, het Westeinde en de Zeugebuurt, en ged. van de geh. de Blokhuizen, Moerbeek, het Nieuw-dorper-verlaaat en 't Veld; beslaat 1000,8122 bund. en telt 137 h. met 770 inw. die van boerenbedrijf bestaan. Er zijn 1 koorfmolen en 1 weverij.

De 370 Herv. behooren tot de gem. *Oude-Niedorp-Zijdewind-en-Veenhuizen*. De 390 R. K. parochiëren in 't *Veld*. De 5 Doopsgez. behooren tot de gem. *Oude-en-Nieuwe-Niedorp*; de 3 Evang. Luth., tot de gem. van *Alkmaar*. Er zijn 2 scholen.

**NIEDORPER-KOGGE of NIEUW-DORPER-KOGGE**, streek lands, pr. *N. H.*, bevattende de gem. Nieuwe-Niedorp, Oude-Niedorp-en-Zijdewind en Winkel, en beslaande 3754,4674 bund., met 426 h. en 2500 inw., die meest van veeteelt en landbouw bestaan.

**NIEDORPER-POLDER (OUDE-),**

p., pr. *N. H.*, ged. gem. *Nieuwe-Niedorp*, god. gem. *Oude-Niedorp-en-Zijdewind*; groot 600 bund.

**NIEDORPER-VERLAAT**, ook wel het *OUDE-NIEDORPER VERLAAT*, geh. pr. *N. H.*, ged. gem. en ¼ u. van *Oude-Niedorp*, ged. gem. en 1 u. O. van *Haringcarpspel*, ged. gem. *Heer-Hugowaard*; met 18 h. en 80 inw.

**NIEDORP-ZIJDEWIND-EN-VEENHUIZEN (OUDE-), kerk. gem. pr. N. H.**, klass. van *Alkmaar*, ring van *Scharwoude*; met 430 ziel. en 3 kerken: 1 te Oude-Niedorp, 1 te Zijdewind en 1 te Veenhuizen.

**NIEGA**. Zie *NIEGA*. (1).

**NIEHOOFSTER-DIEP (HET)**, water, pr. *Gron.*, dat uit het *Homsterland* naar het *Kommerzijster-diep* loopt.

**NIEHOOFSTER-UITERDIJK (HET) en HET NIEUWE-NIEHOOFSTER-UITERDIJK**, 2 p., pr. *Gron.*, gem. *Oldehove*.

**NIEHOOFSTER ZIJLTJE**, sluisje, pr. *Gron.*, in het Niehoofsterdiep.

**NIEHOVE**, *NIEHOVE* of *NIEUWHOVE*, d., pr., arr. en 3¼ u. N. W. van *Gron.*, kant. en 1½ u. N. W. van *Zuidhorn*, postk. *Gron.*, gem. en ¼ u. Z. W. van *Oldehove*, op eene wierde; met 45 h. en 310 inw. en met de geh. *Balmhuizen*, *Gaaiemaweer*, *Heereburen*, *Jelamerburen* en *Uiterdijk* en een ged. van *Kommerzijl*, 121 h. en 540 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 pel-, 1 koor- en 1 vlasbraakmolen.

De 490 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Groningen*, ring van *Zuidhorn*. De kerk heeft een hollenaalddoren, doch geen orgel. De Doopsgez. behooren tot de gem. *Noordhorn*. De Christ. Afges. hebben er eene kerk. De R. K. parochiëren te *Zuidhorn*. De dorps. telt 80 leerl.

**NIEKERK of NIEUWKERK**, d., pr. *Gron.*, arr. en 8 u. W. van *Appingedam*, kant. en 4 u. W. van *Onderdendam*, reg. kant. *Bedam*, hulpk., gem. en ¼ u. Z. van *Utrum*; met 29 h., en 200 inw., die meest van landbouw bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. van *Niekerk-en-Vliedorp*. De kerk heeft eenen naalddoren, doch geen orgel. De Doopsgez. behooren kerk. te *Mensingeweer*, de R. K., op *den Hoorn*. De kinderen gaan school te *Houwerzijl*.

**NIEKERK**, d., pr., arr. en 3½ u. W. van *Gron.*, kant. en 1½ u. Z. W. van

(1) Inagelijks zoekte men de overige plaatsen, welke men weleens Niz. gespeld vindt, op Niz.

*Zuidhorn*, postk. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Oldekerk*. Men telt er, met het geh. *Eekebuiren*, 79 h. en 440 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 5 na allen Herv., behooren tot de gem. *Niekerk Oldekerk-Faan*. De kerk heeft eenen stompen toren, doch geen orgel. De 5 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Noordhorn*. De dorps. telt 50 leerl.

NIEKERK-EN-VLIEDORP, kerk. gem., pr. *Gron.*, klass. van *Middelstum*, ring van *Leens*; met ééne kerk te *Niekerk* en ruim 500 ziel.

NIEKERK-OLDEKERK-EN-FAAN, kerk. gem., pr. *Gron.*, klass. van *Gron*, ring van *Groote gast*; met ééne kerk te *Niekerk*, en 900 ziel.

NIEKOOP (LAAG), gem., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *Maarssen*, postk. *Loenen* en *Utr.* (5. m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de heerl. *Laag-Niekoop*, *Gieltjensdorp*, en *Portengen-Zuideinde*; beslaat 678,800 bund. en telt 46 h., met 320 inw., die van landbouw bestaan. Er is 1 koornmolen.

De 100 Herv. behooren tot de gem. *Kockengen*; de 210 R. K. tot de stat. *Vleuten-aan-het-Hoog*, *Brcukelen*, en *Teckop*. De kinderen gaan te *Kockengen* school.

NIEKOOP (LAAG), heerl. en p., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *Maarssen*, gem. *Laag-Niekoop*. Zij bevat het d. *Laag-Niekoop*, het geh. *Vijf hoeven* en een ged. van de *Lage-Haar*; beslaat 229,8304 bund. en telt 21 h. en 130 inw.

De b. *Laag-Niekoop*, *Laag-Nieuwkoop*, *Nijkoop* of *Lage-Niekoop*, ligt  $\frac{2}{3}$  u. N. N. W. van *Utrecht*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Maarssen*; telt 12 h. en 90 inw. Kermis Dingsd. na den 3e Zond. in *Augustus*.

NIEL. Zie *MAASNIEL*.

NIELAND (OOSTER-) of OOSTER-NIEUWLAND, d., pr. *Gron.*, arr. en 3 u. N. W. van *Appingedam*, kant., postk. en 3 u. N. O. van *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum*, gem. en  $\frac{2}{3}$  u. O. Z. O. van *Uithuizer-Meeden*. Men telt er 43 h. en 280 inw. en met de b. de *Hoorn*, 45 h. en 300 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Er is 1 koornmolen.

De 260 Herv. behooren tot de gem. van *Ooster-Nieland-en-Oldenzijl*. De kerk heeft eenen kleinen koepeltoren, doch geen orgel. De 35 Doops. behooren kerk. te *Zijdijk*. De 10 R. K. te *Uithuizen*. De dorps. telt 50 leerl.

NIELAND (WESTER-) of WESTER-NIEUWLAND, in het Latijn *NOVA-TERRA-SANCTI-PETRI*, d., pr. *Gron.*, arr. en 6

u. W. ten N. van *Appingedam*, kant. postk. en  $\frac{2}{3}$  u. N. W. van *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Eenrum*; met 74 h. en 520 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 14 na allen Herv., behooren tot de gem. *Wester-Nieland-en-Saaxumhuizen*. De kerk heeft geen orgel, maar eenen stompen toren. De 6 Doops. behooren kerk. te *Mensingeweer*; de 8 R. K. aan den *Hoorn*. De dorps. telt 70 leerl.

NIELAND-EN-OLDENZIJL (OOSTER-), kerk. gem., pr. *Gron.*, klass. van *Middelstum*, ring van *Meeden*; met 560 ziel., en 2 kerken: 1 te *Ooster-Nieland* en 1 te *Oldenzijl*.

NIELAND-EN-SAAXUMHUIZEN (WESTER-), kerk. gem., pr. *Gron.*, klass. van *Middelstum*, ring van *Leens*; met 500 ziel. en 2 kerken: 1 te *Wester-Nieland* en 1 te *Saaxumhuizen*.

NIEMESKANT of NIEMANDSKANT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Uden*; met 24 h. en ongeveer 110 inw.

NIENHOF, buit., pr. *Utr.*, gem. en 10 min. N. van *Bunnik*; 13,0414 bund. groot.

NIENHUIS, geh., pr. *Gron.*, gem. *Loppersum*, Z. van *Gaarlsweer*; met 9 h. en 80 inw.

NIENHUIS, adell. h., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Dicpenheim*; met 130,4413 bund. grond.

NIENOORD of NIEZOORT, eigenlijk NIEUWEN-OORD, ook wel *EWSUM*, burg, pr. *Gron.*, gem. de *Leek*, 5 min. Z. van *Midwolde*; met 280,1020 bund.

NIEROP. Zie *NIEDROP* (NIEUW-).

NIERS (DE), riv. in het hert. *Lemb.* Zij ontspringt bij het d. *Keienburg*, in de Pruisische pr. *Rijnland*; en valt bij *Gennepervuis* in de *Maus*.

NIERSEN, geh., pr. *Geld.*, gem. *Epe*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Vaassen*.

NIERVAART, heerl., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. en hulpk. *Zevenbergen*. Zij bevat niets dan de gem. de *Klunderl*. Zie voort dat woord.

NIERVAART (DE). Zie *ROODE-VAART*. NIERVAART (DE GROOTE-POLDER-VAN-). Zie *GROOTE-POLDER* (DE).

NIESWILLER. Zie *NIJSWILLER*.

NIET-ALTIJD-WINTER en NIET-ALTIJD-ZOMER, 2 hofst., pr. *Zeel*, gem. *Vrouwe-polder*, in de heerl. *Schellag*.

NIETAP, geh. pr. *Dr.*, gem. en 1 u. ten N. W. van *Roden*; met 98 h. en 190 inw.

Jaarmarkt op den 2. Pinksterdag. NIEUWAAL, heerl., pr. *Geld.*, arr.

**Tiel**, kant. en postk. **Zalt-Bommel**, gem. **Gameren**. Zij bevat het d. Nieuwaal; beslaat 406,3379 bund. en telt 59 h. met 340 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. **Zuüchem-en-Nieuwaal**. Er is eene school met 45 leerl.

Het d. Nieuwaal, Nieuwwaal of Nieuwaal, in den omtrek meestal Nivel, ligt 4½ u. Z. W. van Tiel, 1 u. W. van Zalt-Bommel, aan den Waaldijk. De kerk heeft een fraai torentje, doch geen orgel. Er is een overzetveer voor voetgangers op Hellouw.

Kermis den 1 Woensd. in Aug.  
**NIEUWAAL**, p., pr. *Geld.*, gem. **Gameren**; groot 293,1502 bund.

**NIEUWAALSCHÉ - UITERWAARD** of **BREEMWAARD**, uiterw. pr. *Geld.*, gem. **Gameren**; 112,5145 bund.

**NIEUWAALSCHÉ - WETERING**, water, pr. *Geld.*, gem. **Gameren**, van den Nieuwaalsche naar den Gammersche-watermolen loopende.

**NIEUW-AMELISWAARD**, Zie **AMELISWAARD** (1).

**NIEUWBERT**. Zie **NIEBERT**.

**NIEUW-BOKSWOORDE**. Zie **NIEBIXWOUDE**.

**NIEUWBURG**. Zie **NEUBURG**.

**NIEUWE-DIEP (HET BUITEN-)**. Zie **DE (OUDE-)**.

**NIEUW-)** **NIEDORP (NIEUWE-)**.

**DORP** Zie **NIEUWEDORP (HET-)**.

**NIEUWDORP (HET)**, polderl. in den p. *Reeuwijk*, pr. *Z.H.*, gem. *Reeuwijk*.

**NIEUW-DREISCHOR**. Zie **HEERJANSLAND** ('s).

**NIEUWEBRUG**, oudtijds **KOSTVERLOREN**, geh., pr. *Fr.*, ged. gem. *Engwirden*, ged. gem. *Huskertland*, ¼ u. *N.N.W. van Terband*, ¼ u. *Z. van Haskerdijken*, ¾ u. *N. van Nijhaske*; met 63 h. en 280 inw.

**NIEUWEBRUG**. Zie **NIEUWEBRUG**.  
**NIEUWEBUURT**, b., pr. *Fr.*, gem. *Workum*; met 2 h. en 100 inw.

**NIEUWE-BUURTEN**, b., op het eil. *Marken*, pr. *N.H.*, 5 min. *Z. W. van Monnikenwerf*; met 25 h. en 110 inw.

**NIEUWE-COMPAGNIE**, **NIEUWE-COMPAGNIE** OF **GROOTE-COMPAGNIE**, venk., pr. *Gron.*, gem. *Hoogezand*, ¼ u. *O. van Kropswolde*; met 15 h., 60 inw., 1 scheepstimmerwerf en 1 oliemolen.

**NIEUWE-DIEP (HET)**. Zie **ROTTM (DE)**.  
**NIEUWE-DIEP (HET)**, vl., pr. *N.H.*, gem. en *O. van den Helder*; met 631 h., 3200 inw. en eene kunsthaven, welke eene veilige ligplaats aanbiedt bij storm en ijsgang, en die de gemeenschap daarstelt tusschen het Noordhollandskanaal en de reede. In den havendijk zijn 4 sluiswerken, als: de Doksluis, van het grootedok van het maritime etablissement Willemsoord, om 's rijks schepen in of uit te brengen; de Maritime schutsluis, tot doorlating van ligte rijksvaartuigen en spuijng der koopvaarders-binnenhaven; de Koopvaarders schutsluis aan den mond van het *N.H.* kanaal, tot spuijng van dat kanaal en doorlating der koopvaardij-schepen, en eene Inundatiesluis in den zeedijk, achter het Nieuwewerk, tot doorschutting van kleine vaartuigen en lozing van overtollig water. Ook staat hier eene kerk voor de Herv. gem. den Helder.

**NIEUWEDIEP (HET)**, waterplaaie, pr. *N. H.*, *O. van de st. Amsterdam*.

**NIEUWE-DIEP (HET)**. Zie **AA (STENWUJER-)**.

**NIEUWE-DIJK (DE)**, water, pr. *N.H.*, van den Ooster-Zwaagdijk, onder *Hoogcarspel*, naar de poel *Oudemoer*, in de gem. *Andijk*, loopende.

**NIEUWEDORP (HET)** OF **NIEUWEDORP**, d., pr. *Zee.*, arr. en 2½ u. *Z. W. van Goes*, kant. en 1¼ u. *W. van Heinkenszand*, reg. kant. en postk. *Goes*, gem. en 1¼ u. *Z. W. van 's Heer-Arendskerke*; met 96 h. en 360 inw.

De 60 Herv. en de 180 R.K. behooren kerk. te 's *Heerenhoek*. De 120 Christ. Afges. hebben er eene kerk, met torentje, doch zonder orgel. De dorps. telt 40 leerl.

**NIEUWEDORP (HET)**. Zie **WILHELMINADORP**.

**NIEUWE-GAT (HET)**, watertje in *N.H.*, gem. *Broek-in-Waterland*, 20 min. *N. van Uildam*.

**NIEUWE-GAT (HET)**. Zie **WEST-KIL (DE)**.

**NIEUWE-HAVEN**. Zie **KARPER-KUIL**.  
**NIEUWEIND**, **NUYEREND**, ook **NIEUWSTRAAT**, geh., pr. *N.Br.*, gem. en 20 min. van *Bakel*; met 10 h. en 80 inw.

**NIEUWE-KAAG (DE)**, p., pr. *N.H.*, gem. *Schagen*; groot 67,1890 bund.

**NIEUWEKERK - IN - GRIJSOORD**. Zie **NIEUWE-TONGE**.

**NIEUWE-KIL (DE)**. Zie **WESTKIL (DE)**.

(1) Eveneens zoeken men alle woorden, met **NIEUW** of **NIEUWE** beginnende, welke hier niet gevonden worden. op de namen van onderscheiding of op **NIJ** of **NIZZ**.

**NIEUWE-LAND (HET).** Zie **SOMMELSDIJK (HET-NIEUWE LAND-VAN-)** (1).

**NIEUWE-LAND (HET),** buitenveld op het eil. *Terschelling*, pr. *N. H.*, gem. *Terschelling*, ju. Z. ten O. van *Midsland*.

**NIEUWELANDS - POLDERTJE** (NOORD-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Maasland*.

**NIEUWE-LAND-VAN-WIERINGEN (HET).** Zie **WIERINGERWAARD**.

**NIEUWE-MEER (DE),** water, pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, hetwelk uit het Oudkerkster-meer, naar de Dookumer-Ee loopt.

**NIEUWE-MEER (HET),** meer, pr. *N. H.*, Z. van Slooten. (SELMEER (HET)).

**NIEUWE-MEER (HET).** Zie **KEIK-NIEUWENBERG**, geh., pr. *N. Br.*,

gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Roosendaal*; met 6 h. en 30 inw.

**NIEUWENBERG.** Zie **NEUBURG**.

**NIEUWENBERGSCHÉ WATERING,** beekje, pr. *N. Br.*, dat van Zegge, naar de Roosendaalsche-vliet loopt.

**NIEUWENBOSCH,** buurs., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Oudenbosch*.

**NIEUWENBROECK,** NIJBROEK of NIJNBROEK, kast., pr. *Lind.*, gem. en O. van *Besel*; groot 80,3713 bund.

**NIEUWENBURG** voorm. buit. thans een instituut met 20 leerl. pr. *Z. H.*,

gem. *Hazerswoude*; met 0,1793 bund.

**NIEUWENBURG.** Zie **NEUBURG**.

**NIEUWENDAAL,** buit., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Olst*.

**NIEUWENDAM, d.,** pr. *N. H.*, Z. W. van *Hoorn*, kant. en 3 u. Z. Z. W.

van *Edam*, reg. kant. *Purmerende*, postk. *Amsterdam, Monnickendam* en *Zaandam*, gem. *Nieuwendam-en-Zunderdorp*; met 140 h. en 700 inw.

en de buskruidmolen no. 6.

De 610 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Edam*, ring van *Monnickendam*, de kerk heeft toren en orgel.

De Doopsgez. hebben er eene kerk zonder toren of orgel, waarin de Leeraren van Amsterdam dienst doen.

De 60 lt. K. maken, met die van Buiksloot en omliggende dorpen, eene stat. uit, van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Amstelland*,

met 450 ziel. De kerk, aan den H. Augustinus toegewijd, heeft torentje en orgel.

De dorps. telt 140 leerl.

Kermis den 2den Maand. in Sept.

**NIEUWENDAM,** veelal DEN DAM, geh., pr. *N. H.*, gem. en 1 u. Z. Z. O.

van *Uitgeest*; met 7 h. en 40 inw.

**NIEUWENDAM (DE),** dijk, pr. *N. H.*, van den zeedijk naar den mond der Oude-haven van Hoorn.

**NIEUWENDAM (DE),** dijk, pr. *N. H.*, gem. *Uitgeest-en-Merken-Binnen*.

**NIEUWENDAM,** EDAM. (DE). Zie SCHEIDAM.

**NIEUWENDAM-EN-ZUNDERDORP,** gem., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Edam*, reg. kant. *Purmerende*, postk. *Amsterdam, Monnickendam* en *Zaandam* (10 m. k., 6 s. d., 2 j. d.).

Deze gem. bevat de d. Nieuwendam en Zunderdorp en het geh. Burckmeerderhuizen; beslaat 1069,2885 bund., en telt 166 h. met 1200 inw., die meest van landbouw bestaan; ook wonen hier vele koopvaardijvaarders.

Men heeft er 1 sloopstimmerwerf, 1 taanderij, 1 kruid-, 1 schulpzand-, 1 koren- en 3 houtzaagmolens.

De 900 Herv. maken de gem. van *Nieuwendam* en *Zunderdorp* uit. De 30 Doopsgez. behooren kerk. te *Amsterdam*; de 20 Evang. Luth. te *Monnickendam*; de R. K. tot de stat. te *Nieuwendam* en de 8 Isr. tot de rings. van *Monnickendam*. Er zijn 2 scholen.

**NIEUWENDAMSCHÉ-DIJK (DE),** het ged. van den *Nopder-Idijk*, pr. *N. H.*, dat langs Nieuwendam loopt.

**NIEUWENDIJK,** p., pr. *N. Br.*, gem. *Zevenbergen*; groot 145,3704 bund.

**NIEUWENDIJK,** 2 geh., pr. *Z. H.*, één, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Beijerland*; met 23 h. en 130 inw., één, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Goudswaard*; met 17 h. en 110 inw.

**NIEUWENDIJK (DE),** dijk, pr. *N. Br.*, gem. *Almkerk*, van de tol no. 2 tot het hulpgat no. 4 loopende.

**NIEUWENDIJK (DE),** 4 geh., pr. *N. Br.*, één, ged. gem. en  $\frac{3}{4}$  u. van *Almkerk*, ged. gem. en 1 u. van *Emmikhoven*; met 121 h., 770 inw., 1 windkoornmolen en eene school met 80 leerl; één, gem. *Nunen*, onder *Gerwen*; één, gem. *Tilburg*; met 20 h. en ongeveer 110 inw., en één, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Zevenbergen*; met 4 h. en 30 inw.

**NIEUWENDIJK (DE).** Zie **DWAARS-DIJK**.

**NIEUWENDIJK (DE),** dijk, pr. *Over.*, gem. *Kamperveen*, zich uitstreckende langs de grenzen van Kamperveen.

**NIEUWENDIJK (DE NIEUWE).** Zie **LANDEKE-VAN-HOOGSTRATEN (HET).**

(1) Eveneens soeke men de overige pold. HET NIEUWE-LAND heetende, op den naam der gem., waartoe zij behooren.



**NIEUWENDIJSBEEK**, beek, pr. *Oevergassel*.

**NIEUWENEIND**. Zie **NIEUWEIND**.  
**NIEUWENHAGEN**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Heerlen* (2 m. k., 1 s. d.). Zij bevat het d. Nieuwenhagen en de geh. Heide; beslaat 708,0935 bund., entelt 207 h. met 970 inw., die meest bestaan van het rondventen van korte waren.

De inw., allen R.K., maken eene par. uit van het apod. vic. van *Limburg*, dek. van *Kerkrade*. Er zijn 2 scholen. Het d. Nieuwenhagen ligt 5½ u. O.N.O. van Maastricht, 1½ u. N. N. O. van Heerlen; met 129 h. en 770 inw. De kerk, aan den H. GREGORIUS toegewijd, heeft eenen toren, doch geen orgel.

**NIEUWENHAGEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Ubach-oor-Worms*, 10 min. O. van Waubach; met 13 h. en 70 inw.

**NIEUWENHAGEN (BOVENS- en ONDERS-)**, 2 b. waarin het d. *Nieuwenhagen*, pr. *Limb.*, verdeeld is, de eerste met 69 h. en 470 inw., de andere met 60 h. en 300 inw.

**NIEUWENHOF**, kast., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. N. van *Moergestel*; met 68,3600 bund.

(*Bunnik*).

**NIEUWENHOF**, buit., pr. *Utr.*, gem. **NIEUWENHOORN**, heerl., pr. *Z.H.*, arr. en kant. *Brielle*, postk. *Brielle* en *Hellevoetsluis*, gem. *Nieuwenhoorn-en-Nieuwe-Goote*. Zij bevat het d. Nieuwenhoorn, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1216,8781 bund., en telt 142 h. met 1080 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De 1040 Herv. maken, met die van Nieuwe-Goote, eene gem. uit van de klass. en ring van *Brielle*, met 1080 ziel. De 40 R. K. parochiëren te *Hellevoetsluis*. Er is 1 school met 80 leerl.

Het d. Nieuwenhoorn ligt ruim 1 u. Z. van *Brielle*. Men telt er 30 h. en 240 inw. De kerk heeft eenen toren, die tusschen 2 kapelgevels geplaatst is.

**NIEUWENHOORN-EN-NIEUWEGOOITE**, gem., pr. *Z.H.*, arr. en kant. *Brielle*, postk. *Brielle* en *Hellevoetsluis* (11 m. k., 7 s. d., 4 j. d.). Zij bevat de heerl. Nieuwenhoorn en Nieuwe-Goote; beslaat 1876,9426 bund., en telt 150 h., met 1120 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Er is eenen steenen korenmolen.

De 1070 Herv. maken de gem. van *Nieuwenhoorn* uit. De 2 Evang. Luth.

behooren tot de gem. *Brielle en-Hellevoetsluis*; de 40 R. K. en de 3 Isr. kerk. te *Hellevoetsluis*. Er is eene school.

**NIEUWENHOORNSCHE-POLDER** of enkel **NIEUWENHOORN**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Nieuwenhoorn*; 1216,8781 bund.

**NIEUWENHOVE**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Nieuwliet*; groot 91,7513 bund.

**NIEUWENHOVE**, hofst., pr. *Zeel.*, gem. *St. Laurens*, in het geh. *Brigdamme*.

**NIEUWENHUIS**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Gorssel*, bij *Amen*; 36 bund.

**NIEUWENHUISHOEK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. O. van *Ruurloot*; met 33 h. en 220 inw.

**NIEUWENOORD**, hofst., pr. *N. H.*, gem. en ½ u. W. van *Hilversum*; groot 15,5060 bund.

**NIEUWEN-OUDE-LAND (HET)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oost-en-West-IJsselmonde*; groot 496,0048 bund.

**NIEUW-EN-ST.-JOOSTLAND**, gem., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg* (3 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. Nieuwland en *St. Joosland*; beslaat 1220 bund., en telt 100 h. met 660 inw. die van landbouw bestaan. — De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Middelburg*. Er is ééne school met 120 leerl.

**NIEUWE-POLDER**. Zie { KORTGENE (NIEUWE-POLDER-VAN-) (1).  
DERTIENMORGEN (DE NIEUWE-POLDER-DE)

**NIEUWE-POLDER (DE)**, 5 p., één, pr. *N. Br.*, gem. *Raamsdonk*, groot 68,3626 bund.; één, ook *DE KLEINE-POLDER*, pr. *Z.H.*, gem. *Overschie*, groot 110 bund.; twee pr. *N.H.*, van welke één gem. *Haringcarspel*, groot 19 bund. en één gem. *Schagen*, groot 16,9550 bund.; één pr. *Zeel.*, gem. *Stavenisse*, 137,3566 bund. groot.

**NIEUWE-POLDER**. Zie **WELPLAAT**.

**NIEUWE-POLDERTJE (HET)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Geertruidenberg*; groot 4,5270 bund.

**NIEUWERBRUG** of **NIEUWBRUG**, b., pr. *Z. H.*, gem. en 1 u. O. van *Bodegraven*; met 16 h. 100 inw., en eene school, met 100 leerl.

**NIEUWER-HAVEN**, inham van de *Honte*, pr. *Zeel.*, tusschen *Baarzande* en het 2e deel van *Prins-Willemspold*.

**NIEUWER-HOEK**, 2 buit., pr. *Utr.*, ééne, gem. en ½ u. W. van *Soest*, groot

(1) Eveneens zoeken men de overige **NIEUWE-POLDERS**, welke hier niet gevonden worden, op de namen der gem. waartoe zij behooren.

19,2736 bund.; ééne, gem. *Stichts-en-Kronenburgs-Loenen*, 45,6912 bund.

**NIEUWERKERK**, heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Zierikzee*. gem. *Nieuwerkerk-Kapelle-en-Botland*; zij bevat het d. Nieuwerkerk en het geh. Stevenssluis, en telt 134 h. en 980 inw., die meest van landbouw bestaan. Er zijn 1 meestof en 2 korenmolens.

De Herv. maken, met de overige uit de gem. Nieuwerkerk Kapelle-en-Botland, eene gem. uit van de klass. en ring van *Zierikzee*, met 960 zielen. De R. K. parochiëren te *Zierikzee*. Er is eene school, met 100 leerl.

Het d. Nieuwerkerk of Nieuwerkerke, oudtijds Nijetlerkerk, ook wel Nieuwerkerk in-Duiveland, ligt 1½ u. O. van *Zierikzee*, en heeft 110 h., 770 inw. en een dorps huis. De kerk staat eenige roeden van den toren.

**NIEUWERKERK**, ook wel **NIEUWERKERK-AAN-DEN-DRECHT**, streek lands, pr. *N.H.*, gem. *Zuid-Schalkwijk*; groot 48,1736 bund.

**NIEUWERKERK (HET HUIS-TE.)**, voorm. adell. h., pr. *Zeel.*, gem. en Z. van de kerk van *Nieuwerkerk*; thans dienende tot dorps huis.

**NIEUWERKERKE**, heerl., pr. *Zeel.*, arr., reg. kant. en postk. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven*, gem. *Kerkwerve*. Zij bevat de geh. Nieuwerkerke, Moorjaanshoofd en eenige verstrooid liggende huizen; beslaat 694 bund. en telt 28 h. met 140 inw., die van landbouw, veeteelt en palingvischerij bestaan. Er is een korenmolen.

De inw., op 7 na allen Herv., behooren tot de gem. *Kerkwerve*. De 7 R. K. parochiëren te *Zierikzee*. De kinderen genieten onderwijs ged. te *Kerkwerve*, ged. te *Rengerskerk*.

Het geh. Nieuwerkerke of Nieuwerk-in-Schut, bij verkorting veelal het Schutje, ligt 1½ u. N. N. W. van *Zierikzee*, ¼ u. Z. van *Brouwershaven*. Men telt er 12 h. en 60 inw.

Kermis den laatsten Zaturd. in Junij.

**NIEUWERKERKE**, heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg*, gem. *Arnemuiden*. Zij bevat de st. *Arnemuiden*, benevens eenige verstrooid liggende huizen, en telt 221 h. en 1300 inw., die van landbouw bestaan. De Herv. behooren kerk. te *Arnemuiden*; de R. K. te *Middelburg*. De kinderen genieten onderwijs ged. te *Arnemuiden*, ged. te *Middelburg*.

**NIEUWERKERK-OP-DEN-IJSSEL**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Hillegersberg*, reg. kant.

*Rotterdam*, postk. *Gouda* en *Rotterdam* (14 m. k., 3 s. d. 1e afd., 3 j. d.).

Zij bevat het d. Nieuwerkerk-op-den-IJssel, het geh. Kortenoord en een ged. van het geh. 's Gravenweg; beslaat 1835,4357 bund., en telt 193 h. met 1600 inw., die van de steenbakkerijen, veenderij, landbouwerij, veehandel en riviervischerij bestaan. Er zijn 4 steenbakkerijen. Ischeepstimmerwerf, 3 touwslagerijen en 1 korenmolen.

De 1500 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Gouda*. De 160 R. K. parochiëren te *Moordrecht*. Er is 1 school met 110 leerl.

Het d. Nieuwerkerk-op-den-IJssel ligt 2 u. N. ten O. van *Rotterdam*, 1½ u. O. ten N. van *Hillegersberg*. Men telt er 134 h. en 980 inw. De kerk heeft eenen spitsen toren. Er zijn een gemeentehuis en een Depart. der Maats. *Tot Nut van 'Algemeen*.

Paardenmarkt Dingsd. na Paschen en 5 Oct. Kermis den 3e Zond. in Sept.

**NIEUWERKER-POLDER**, 2 p., één, pr. *Z. H.*, gem. *Zuid-Schalkwijk* groot 19 bund.; één, pr. *Zeel.*, ged. gem. *Arnemuiden*, ged. gem. *Kleverskerke*; groot 106,3193 bund.

**NIEUWERKERKERVAAART**. Zie **KAPELLERVAAART**. (WERKERK.)

**NIEUWERK-IN-SCHUT**. Zie **NIEUWERKERK-KAPELLE-EN-BOTLAND**, gem., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Zierikzee* (1 j. d., 4 m. k., 2 s. d.). Zij bevat de heerl. Nieuwerkerk, Kapelle en Botland; beslaat 2020,1615 bund., en telt 161 h., met 1080 inw., die meest van landbouw bestaan en eenig vlas bereiden. Ook zijn er 2 meestoven en 1 korenmolen.

De 1040 Herv. maken de gem. van *Nieuwerkerk* uit. De 30 R. K. en de 5 Isr. behooren kerk. tot *Zierikzee*. Er is 1 school met 100 leerl.

**NIEUWEROORD**, buit., pr. *Utr.*, gem. en 10 min. Z. Z. O. van *Zeyst*. **NIEUWERSLUIJ**, vesting, pr. *Utr.*, arr. en 3 u. N. ten W. van *Utrecht*, gem. en ½ u. Z. Z. W. van *Loenen*, hulpk. van de postk. *Amsterdam* en *Loenen*. Men telt er 33 h. en 240 inw., die meest bestaan van den drukken doortogt.

Zij wordt door de Vecht in bijna 2 gelijke deelen verdeeld, en heeft 5 uitgangen. De vestingwerken bestaan op de beide oevers der Vecht uit een onregelmatig hoornwerk, die door eene houten brug gemeenschap hebben, en zijn omgeven door eene hoofdgracht en bedekten weg met voorgracht, zonder verder buitenwer-

ken. Alles is van aarde en met natte grachten. De militaire gebouwen zijn 1 groote Kazerne met bijgebouwen; 1 Arsenaal, 1 Affuittloots en 2 Wachthuizen.

NIEUWERSLUIJS (VAART-VAN-).

Zie ANGSTEL (REGTE). (Zie VREZSWIK. NIEUWEVAART (DEN DAM-TE-).

NIEUW-ERVE, heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. *Vlissingen*, postk. *Middelburg en Vlissingen*, gem. *Ritthem*. Zij bestaat 176,0658 bund.; bestaat uit drie van elkander gelegene stukken gronds; bevat slechts 5 verstrooid staande h., met 40 inw., die bestaan van landbouw en veeteelt. De inw. behooren kerk. onder *Ritthem*, waar ook de kinderen ter school gaan.

NIEUW-SCHANS, gem., pr. *Gron.*, arr., kant. en hulpk. van het postk. *Winschoten* (11 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het fort Nieuwe-schans, het geh. Hamdijk en een ged. van de Oudezijl; beslaat 773,3634 bund., en telt 125 h. met 970 inw., die van ambachten en landbouw bestaan. Er is 1 pel- en koorndolen.

De 900 Herv., maken ged. de gem. *Nieuwe-schans* uit, en behooren ged. tot de gem. *Bellingewoude*. De 10 Doopsgez., behooren tot de gem. *Beer- tu-Midwolde-en-Meden*; de 10 R. K., tot de stat. van *Winschoten*. De 40 Isr. hebben hier eeneijkerk. Er is eene school met 80 leerl.

Het fort Nieuwe-schans of Lange-Akkerschans, ligt 2½ u. O. N. O. van *Winschoten*. Zij bevat, binnen hooge wallen en breede grachten, 85 h. en 650 ziel. De 580 Herv. maken, met die van Oudezijl, eene gem. uit van de klass. van *Winschoten*, ring van *Midwolde*. De kerk heeft geen orgel, de toren, staat niet op de kerk, maar op een afzonderlijk gebouw. In deijkerk der Isr. wordt de dienst door eenen Voorzanger verrigt. Er is een station der paardenpostrij.

Voorjaarsmarkt, den laatsten Maandag in April; Najaarsmarkt, den 3e Dingsdag en Woensdag in September.

NIEUW-SCHANS (DE), geh., pr. *Geld.*, gem. *Appeltern*, ¼ u. N. O. van *Alphen*; met 19 h. ongeveer 90 inw. en een pontveer op Oijen.

NIEUW-SCHILD, geh., pr. *N. H.*, gem. *Texel*, ¼ u. Z. O. van *Oostereind*; met 5 h. en 30 inw.

NIEUW-SCHOOT of NIEZSCHOOT, d., pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*, arr., kant. en ¼ u. Z. van *Heerenveen*; met 28 h. en 160 inw., die van landbouw bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. *Oudeschoot-Nieuweschoot-Middam-Kotlum-en-Katlyk*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De R. K. parochiëren te *Heerenveen*.

NIEUWE-SCHOUW (DE), overzetveer, gem. *Haskerland*, onder *Haskerdijken*.

NIEUWE-SLOOT (DE), 3 waters, pr. *N. H.*: één, W. van *Bovencarspel*, uit den *Togt* naar de *Ooster-Kleine-Gouw*; één van de *St. Aagten-dijk*, naar de *Haven-van-Beverwijk* loopende, en één, dat uit de *Lutke-winkel* voortkomt, en bij het *Keererijsje* den naam van *Oude-Niederper-Molentogt* neemt.

NIEUWESLOOT (DE), water, pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, van de ring-sloot van het *Hempenzermee* naar het *Langdeel* loopende.

NIEUWESLUIS, 2 sluizen, één, ook *ROSMALENSCH-SLUIS*, pr. *NBr.*, ¼ u. N. W. van *Orten*, één pr. *Zeel.*, gem. *Breskens*.

NIEUWESLUIS of HASSELTHER-KERSPEL, buurs, pr. *Over.*, gem. *Zwartsluis*; met 185 h., 930 inw. en eene school met 175 inw.

NIEUWE-SLUIS-VAN-HEENVLIET, (DE), geh., pr. *Z. H.*, gem. en ¼ u. N. van *Heenvliet*; met 25 h., 250 inw., 1 sluis in het kanaal van *Voorn*, 1 veer op het eil. *Roozenburg*, en 2 zeer oude gebouwen, het *Olifants-huis*, zijnde eene boerenwoning, en het *Zalmhuis*, waar de visschers hunnen gevangen zalm aanbrengen.

NIEUWE-STAD-BIJ-ORTDUINEN (DE). Zie *HERTOGENBOSCH* ('s).

NIEUWEN-STRAAT of PAPIENSTRAAT, b. van het vl. *Schagen*, pr. *N. H.*; met 10 h. en 90 inw.

NIEUWESTRAAT. Zie *NIEUWESTRAAT*. NIEUWESTREEK, b., pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, ¼ u. van *Hardegaryp*; met 18 h. en 100 inw.

NIEUWE-TONGE, ook wel *NIEUWEKERK-IN-GRIJSOORD*, d., pr. *Z. H.*, arr. en 4½ u. O. Z. O. van *Brielle*, kant. en 1 u. Z. ten O. van *Sommelsdijk*; reg. kant. *Middelharnis*, gem. *Nieuwe-Tonge-en-Klinkerland*, hulpk. van het postk. *Dirksland*. Men telt er 126 h. en 800 inw. — De 750 Herv. maken, met de overige uit de burg. gem. *Nieuwe-Tonge-en-Klinkerland* eene gem. uit van de klass. van *Brielle*, ring van *Sommelsdijk*; met 1150 ziel. De kerk heeft eenen toren. De 50 R. K. parochiëren te *Oude-Tonge*. Er zijn een gesticht, bekend onder den naam van het *Ziekengasthuis*, waar-

van de inkomsten aan de groote- of dorpsarmen behooren; eene inrigting tot uitdeeling van warme spijzen aan onvermogenen gedurende den winter, en een Dorpshuis. De dorps. telt 90 leerl.

**NIEUWE-TONGE-EN KLINKERLAND**, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Mid-delharnis*, hulpk. *Nieuwe-Tonge* (12 m. k., 6 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit een ged. van de heerl. Grijsoord en uit de halsheerl. Klinkerland; beslaat 1219,4605 bund. en telt 150 h., met 1130 inw., die meest vanden landbouw en sommigen van het oesters papen bestaan. Er zijn 1 meestoof en 1 korenmolen

De 1070 Herv. maken de gem. van *Nieuwe-Tonge* uit. De 60 R. K. parochiëren te *Oude-Tonge*. Er is 1 school.

**NIEUWEVAART (DE)**, 8 waters: één ook *NUVAANT*, pr. *N. Br.*, van de Lage-Zandschel naar het d. *Capelle* loopende; 2 in *Z. H.*, één, van Loosduinen naar Hondholredijk, en één, uit den Rijn naar de Aar loopende; 3 pr. *N. H.*, waarvan één, van Amsterdam naar de herb. Zeeburg, één, ook *ZILK* genoemd, van Haarlem naar het d. Oegstgeest, en één, van Muiden naar Naarden loopt; 2 pr. *Fr.*, één, gem. *Leeuwarderadeel*, van het d. Wirdum naar het Warregastermeer en één, gem. *Haskerland*, van Oudehaskerbrug naar Haskerdijken loopende.

**NIEUWEVAART**. Zie *NIEUWEVAART*.  
**NIEUWEVEEN**, oudtijds 'sGRAVEN-NOORDVEEN, later 'sGRAVENVEEN, heerl., pr. *Z. H.*, arr. 's *Gravenhage*, kant. *Voorburg*, gem. *Nootdorp*. Zij bevat het geh. *Nieuweveen*, beslaat 278,9281 bund., en telt 14 h. en 120 inw., die van landbouw bestaan en kerk. tot *Nootdorp* behooren, waar ook de kinderen ter school gaan. In deze heerl. staat de R. K. kerk van de stal. van *Nootdorp*, aan den H. *BARTHOLOMEUS* toegewijd, met toren en orgel.

Het geh. *Nieuweveen*, ook *Nieuwveen* of *Nieveen*, ligt 2½ u. O. Z. O. van 's *Gravenhage*, 1½ u. Z. O. van *Voorburg*.

Kermis den 1sten Zondag van Sept. **NIEUWEVEEN (POLDER-VAN-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Nootdorp*.

**NIEUWE-VEER (HET)**, 2 veeren, pr. *N. Br.*: één, gem. en 1 u. W. van *Terheyden*; één, gem. en 20 min. N. van *Sleenbergen*.

**NIEUWE-VEER (HET)**, 2 b., pr. *Zeel.*, één, ook de *NIEUWESLUIS*, gem. en ½ u. W. van *Breskens*; één, gem. en

½ u. N. O. van *Oud-Vossemeer*, met 23 h., ruim 120 inw., 2 meestoven, en een pontveer op *Nieuw-Vossemeer*.

**NIEUWE-WARANDE (DE)**, bos-schaadje, pr. *N. Br.*, gem. en ½ u. N. W. van *Tilburg*; ruim 85 bund. groot.

**NIEUWE-WATER (HET)**. Zie *GANTTEL (DE)*. (BROEKER-WEEL.

**NIEUWE-WEEL (DE)**. Zie *LUTJE*.

**NIEUWE-WEG (DE)**, rijw., pr. *N. Br.*, tusschen *Waspik* en 's *Gravenmoer*.  
**NIEUWE-WEG**, wandelplaats, even buiten de st. *Tiel*, pr. *Geld.*

**NIEUWE WEG (DE)**, weg, pr. *N. H.*, gem. *Schagen*, van den West-friesche-zeedijk naar het Zegebuurtje

**NIEUWE-WEG (DE POLDER-BE-NOORDEN en DE POLDER-BEZUIDEN (DEN-))** 2 p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*, de ééne 151,40021 bund., de andere 156,6732 bund groot.

**NIEUWE-WEG SLOOT (DE)**, wat. pr. *N. H.*, van het d. *Wogum* naar de gem. *Zijbecarspel* loopende.

**NIEUWE-WERK (HET)**, of *KANAAL-FORT*, de beide forten *OOSTOEVER* en *WESTOEVER*. Zie die woorden.

**NIEUWE-WERK (HET)**, wandelplaats langs de *Maas*, ten O. buiten de stad *Rotterdam*, pr. *Z. H.*

**NIEUWE-WERK (HET)**, wandelplaats pr. *Over*.

**NIEUWE WERK (KLEINE)** aangeslibde grond. pr. *Z. H.*, gem. *Rotterdam*, beoosten het *Pinkegat*.

**NIEUWE-WETERING**. Zie *KOST-VERLOREN-VAART*.

**NIEUWE-WETERING**, b., pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*, ½ u. W. van de *Oude-Wetering*.

**NIEUWE-WETERING (DE)**, geh., pr. *Utr.*, gem. en 25 min. Z. van *Maartensdijk*; met 15 h. en 80 inw.

**NIEUWE-WETERING (DE)**, 5 waters: één, pr. *Geld.*, van *Apeldoorn* naar het *Grift-kanaal* loopende; één, pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*: één, pr. *Fr.*, uit de *Oude-Wetering* naar het *Sneekermeer* loopende; twee, pr. *Over.*, waarvan één, ten O. van *Wesepe*, zich met de *Soest-wetering* vereenigt, en bij *Zwolle* het *Zwartewater* geheeten wordt, en één, in den p. van *Mastenbroek*, zich te *Genemuiden*, door eene sluis, in het *Zwartewater* ontlast.

**NIEUWE-ZAND**, geh., pr. *Fr.*, gem. en 8 u. N. ten O. van *Slooten*.

**NIEUWE-ZAND (HET)**, droogte in de *Noordzee*, ten W. van het eil. *Schouwen*.

**NIEUWE-ZEEGAT (HET)**. Zie *THOMAS-SMITS-GAT*.

**NIUWE-ZIJL (DE)** of **DE NIE-ZIJL**, sluis, pr. *Fr.*, gem. *Wymbrüseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van Oosthem. (NIUWE-ZIJLEN.

NIUWE-ZIJLEN. Zie DOCKUMER-NIEUWE-ZIJLEN, b., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, 12 min. Z. Z. O. van *Engvicrum*; met 12 h. en 90 inw.

NIUWGRAAF, b., pr. *Geld.*, gem. *Duiven*; met 17 h. en 110 inw.

NIUWHOF, buit., pr. *Geld.*, gem. en 40 min. W. van *Barneveld*; groot 157,5568 bund.

NIUWHUIS, h., pr. *Limb.*, gem. ep 6 min. N. O. van *Herten*.

NIUW-KASTEEL. Zie DEURNE (GROOT-KASTEEL-TE).

NIUWKERK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Goirle*; met 2 h. en ruim 20 inw.

NIUWKERK (GIESSEN-). Zie GIESSEN-NIUWKERK.

NIUWKERKSCHIE-KREEK (DE), kreek, pr. *Zeel.*, in den *Nieuwe polder van Groede*.

NIUWKOOP ook **NOUWKOOP**, d., pr. *Z.H.*, arr. en 5 u. O. van *Leiden*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Woerden*, hulpk. van het postk. *Alphen*, gem. *Nieuwkoop-en-Noorden*. Er zijn 211 h. en 1460 inw. en met een ged. van de b. de Meije 224 h. en 1800 inw., die van landbouw bestaan.

De 730 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Leiden*, ring van *Woerden*. De fraaije kerk heeft eenen toren doch geen orgel. De 150 Remonstr. behooren tot de gem. van *Nieuwkoop-en-Zevenhoven*, welke hier eene kerk heeft, zijde een deraanzienlijk ste van het platte land. De 850 R. K. maken eene stat. uit van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek van *Rijnland*, met 2 kerken van welke eene aan de *H. Maagd MARIA* en de andere aan *Onze Lieve Vrouw Hemelvaart* is toegewijd. Er zijn een fraai Raadhuis; een gen. ter ondersteuning van behoeftige kraamvrouwen; eene spaarbank, en eene school met 80 leerl.

NIUWKOOP(DROOGGEMAAKTE-POLDER-VAN). Zie ZEVEN-AMBACHTS-POLDER.

NIUWKOOP (HET HUIS-TE-), adell. h., pr. *Z. H.*, gem. en in het d. *Nieuwkoop*. (KOOP (LAAG-).

NIUWKOOP (LAAG). Zie NIE-NIUWKOOP-EN-NOORDEN, gem. en heerl., pr. *Z.H.*, arr. *Leiden*, kant. *Woerden*, hulpk. *Nieuwkoop* (20 m. k., 3 s d., 1 j. d.). Zij bevat de d. Nieuwkoop, en Noorden en een gedeelte van het geh. de Meije; beslaat 3072,1149 bund., en telt 304 h., met 2120 inw.,

die van veenderij, landbouw en smederijen bestaan. Er zijn 4 scheepantimmerwerven en 1 korenmolen.

De 1080 Herv. maken ged. de gem. *Nieuwkoop* uit en behooren ged. tot de gem. *Noorden*. De Rem. behooren tot de gem. *Nieuwkoop-en-Zevenhoven*; de Ev. Luth. tot de gem. *Bodegraven*; de 1050 R. K. maken ged. de stat. van *Nieuwkoop* uit en behooren ged. tot *Noorden*. Er zijn 2 scholen.

NIUWKOOP-EN-ZEVENHOVEN, kerk. gem. der Remonstr., pr. *Z. H.*, tot de 3e klasse behoorende; met 230 ziel., en 2 kerken, 1 te *Nieuwkoop* en 1 te *Zevenhoven*.

NIUWKOOPER-BOSCH, boschje, pr. *Z.H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van *Nieuwkoop*, aan de Mije.

NIUWKOOPSCHIE - DROOGMAKERIJ Zie ZEVEN-AMBACHTS-POLDER. NIUWKOOPSCHIE-POLDER(DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Nieuwkoop-en-Noorden*.

NIUWKUIK, heerl., pr. *N. Br.* arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Waalwijk*, postk. 's *Hertogenbosch*, *Heusden* en *Waalwijk*, gem. *Nieuwkuik-en-Onzenoort*. Zij bevat het d. Nieuwkuik en het geh. *Hoeven*, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 324,5940 bund., en telt 148 h. met 1100 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 11 na, alle R. K., behooren tot de stat. van *Nieuwkuik-en-Onzenoort*. De 11 Herv. behooren tot de gem. *Drunen-en-Nieuwkuik*. Er is ééne school met 90 leerl.

Het d. Nieuwkuik ligt 2 u. W. van 's *Hertogenbosch*, 2 u. O. van *Waalwijk*. Men telt er 128 h. en 960 inw. De kerk, aan den H. *JOHANNES den Doo-per* toegewijd, heeft een torentje op het dak, doch geen orgel.

NIUWKUIK - EN - ONZENOORT, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Waalwijk*, postk. 's *Hertogenbosch*, *Heusden* en *Waalwijk* (10 m. k., 2 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de heerl. Nieuwkuik en Onzenoort; beslaat 411,0996 bund., en telt 178 h., met 1160 inw., die van landbouw bestaan.

De 1150 R. K. maken eene par. uit, met eene kerk te *Nieuwkuik*. De 11 Herv. behooren tot de gem. van *Drunen-en-Nieuwkuik*. Er is eene school.

NIUWKUIK - EN - ONZENOORT (DE POLDER-VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Nieuwkuik-en-Onzenoort*; groot 389,7746 bund.

NIUWLAND, gem., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Gorinchem* (3 m. k.,

4 s. d., 5 j. d.). Deze gem. bevat het d. Nieuwland, en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 989,1213 bund., en telt 67 h. met 440 inw., die meest van landbouw bestaan.

De inw., op eenige Chr. Afges. na, allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Gouda*, ring van *Leerdam*. Er is 1 school met 50 leerl.

Het d. Nieuwland of Nijland, ook Nolland en in de wandeling Nouland, ligt 1½ u. N. N. O. van Gorinchem. Men telt er 10 h. en 40 inw. De kerk heeft eenen vierkanten toren, doch Kermis 11 October. (geen orgel.)

NIEUWLAND, ook wel BRIELS-NIEUWLAND, d., pr. *Z. H.*, arr., kant., postk. en ¼ u. Z. O. van *Brielle*, gem. *Vierpolders*. De inw. bestaan van landbouw, graan- en veeteelt.

De Herv. maken, met de overige uit de burg. gem. *Vierpolders*, eene gem. uit, van de klass. en ring van *Brielle*. Het kerkje is zeer klein en heeft geen orgel. De R. K. parochiëren te *Brielle*. De dorps. telt 70 leerl.

NIEUWLAND, p., pr. *Z. H.*, gem. *Vierpolders*; groot 124,0671 bund.

NIEUWLAND, p., pr. *N. H.*, gem. *Wieringen*, aan de Z. O. zijde van het eil. *Wieringen*; groot 520,0250 bund.

NIEUWLAND, p., pr. *Utr.*, gem. *Hoogland*.

NIEUWLAND, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Wymbriseradeel*, bevattende de d. Nieuwland, Folsgara, Tjallehuizum, Westhem, Wolsum, Ysbrechtum, Tirns, Scharnegoutum, Offingawier, Gauw, Goënga en Loënga, en beslaande 3351,0425 bund.

NIEUWLAND of NIJLAND, d., pr. *Fr.*, arr., kant., postk. en 1 u. N. W. van *Sneek*, gem. *Wymbriseradeel*. Men telt er 98 h. en 490 inw., die meest van veefokkerij bestaan.

De 400 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Sneek*, ring van *Ylst*. De kerk heeft eenen spitsen toren en een orgel. De 30 Doopsgez. behooren kerk. te *Woudsend*, en de 60 R. K. te *Hoodhuis*, onder *Oostereind*. De dorps. telt 60 leerl.

(MANCIA - WINTER-NIJLAND (POLDER). NULLAND.)

NIEUWLAND (HET), dat ged. van *Oostergoo* en *Westergoo*, pr. *Fr.*, hetwelk vroeger de Middellzee uit-

maakte, en thans uit aangeslijkte landen bestaat. Daartoe behoort de geheele gem. het Bildt, benevens een groot ged. van de gem. Menaldumadeel, Leeuwarderadeel, Baarderadeel, Rauwerderhem, Wymbritseradeel enz.

NIEUWLAND (HET), heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg*, gem. *Nieuw-en-St.-Joostland*. Zij bevat het d. het Nieuwland, benevens eenige verstrooid liggende h., en telt 69 h. met 430 inw., die meest van landbouw bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. *Nieuw-en-St.-Joostland*. De R. K. tot de stat. van *Middelburg*. Er is 1 school, met 120 leerl.

Het d. Nieuwland ligt ¾ u. Z. O. van Middelburg. De kerk is een kruisgebouw, met een doorluchtig torentje, midden op het kruisdak, en een orgel.

NIEUWLAND (HET), 3 p., één, pr. *N. Br.*, ged. gem. *Meeuwen*, ged. gem. *Wijk*; groot 163,2519 bund., 2 pr. *Z. H.*, de eene ged. gem. *Ablasserdam*, ged. gem. *Pupendrecht*; groot onder *Ablasserdam* 28,2067 bund.; de andere, gem. *Nieuwland*; groot 192,4568 bund.

NIEUWLAND (HET), b., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarden*; met 14 h. en 100 inw.

NIEUWLAND (HET). Zie AMELIAPOLDER. NIEUWLANDSCHEPOLDER. VIERPOLDERS.

NIEUWLAND (GOOYKENS-). Zie GOOYKENS-NIEUWLAND (1).

NIEUWLAND (DE HOEVE-VAN-), boerd., pr. *N. Br.*, gem. en 1½ u. O. ten N. van *Alphen*; 16 bund. NIEUWLAND (KLEIN), p., pr. *Z. H.*, gem. *Oost-en-West-IJsselmonde*.

NIEUWLAND (KORT en LANG-), 2 ged. polderl., pr. *Z. H.*, gem. *Nieuwland*.

NIEUWLAND (HET LEEUWARDER), p., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarden*.

NIEUWLAND (DE NIEUWENOORD- en DE OUDENOORD-VAN-HET-OUDE-), 2 ged. polderl., pr. *Z. H.*, gem. *Ouddorp*.

NIEUWLAND (HET NOORD-), heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Vlaardingen*, post. *Maasstuis*, gem. *Maasland*. Zij bevat niets dan de p. *Noord-Nieuwland*; groot 93,9648 bund., met 2 h. en 10 inw.

NIEUWLAND (HET NOORD-), p.,

(1) Eveneens zoeke men de overige namen, met NIEUWLAND zamengesteld, op de woorden van onderscheiding.

pr. *Zeel*, gem *Brouwershaven*; groot 12,4200 bund.

NIEUWLAND (HET OUDE-), 2 p., pr. *Zeel*. één, ged. gem. *sHeer-Arendskerke*, ged. gem. *Henkenszand*, groot 71,6130 bund.; één, ged. gem. *Nieuwerkerk*, ged. gem. *Ouwerkerk*.

NIEUWLAND (HET OUDE-), heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Middelharnis*, hulp., en gem. *Ouddorp*; zij beslaat 648,6364 bund., en bevat 37 h. en 300 inw., die meest van landbouw bestaan.

De Herv. behooren kerk. tot *Ouddorp*, de R. K. tot *Middelharnis-en-Sommelsdijk*. De kinderen genieten onderwijs te *Ouddorp*.

NIEUWLAND (HET OUDE-). Zie KOORNDIJSCH-POLDER (NIEUWE).

NIEUWLAND (HET UITERSTE-) of DE UITERSTE-NIEUWLAND-POLDER, p., pr. *Zeel*., gem. *St. Maartensdijk*.

NIEUWLAND (HET WEST-), heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, gem. *Ouddorp*. Zij heeft noch d., noch geh., maar 16 h. en 120 inw., en beslaat 904,4662 bund. De inw. bestaan van landbouw, en hooren kerk. onder *Ouddorp*, waar ook de kinderen school gaan.

NIEUWLAND (HET WORKUMER-), p., pr. *Fr.*, ged. gem. *Workum*, ged. gem. *Hindeloopen*; 482,8197 bund.

NIEUWLANDE, heerl., pr. *Zeel*., arr. en kant. *Goes*, postk. *Goes* en *Tholen*, gem. *Krabben-dijke*. Zij bevat een ged. van het geh. den Oostdijk en eenige verspreid staande h.; beslaat 222,8380 bund., en telt 19 h. en 120 inw., die van landbouw bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. van *Kruiningen*, de R. K. tot de stat. van *Goes*. De kinderen gaan te *Krabben-dijke* school.

NIEUWLANDE-POLDER, p., pr. *Zeel*., gem. *Krabben-dijke*; 140,0974 bund. groot.

NIEUWLAND - KORTLAND - EN - 'S GRAVELAND, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. en postk. *Schiedam* (13 m. k., 8 s. d., 3 j. d.). Zij bevat noch d., noch geh., maar 73 verspreid staande h., met 360 inw. en beslaat 253,7176 bund.; de inw. bestaan meest van landbouw, ook is er 1 scheepstimmerwerf.

De 140 Herv. behooren kerk. tot *Kethel-en-Nieuwland*; de 190 R. K., tot *Schiedam*. De kinderen gaan te *Schiedam* of te *Kethel* school.

NIEUWLAND - POLDER, p., pr. *Zeel*., gem. *Tholen*; 103,1750 bund.

NIEUWLAND-POLDER (DE LAN-GE-), p., pr. *Zeel*., gem. *Nisse*.

NIEUWLAND-POLDER (DE NOOR- DER- en DE OOSTER-), 2 p., pr. *Zeel*., gem. *Vrouwen-polder*: de eer- ste, ook NOORDBOEK, 86,5997 bund.; de andere 41,3556 bund. groot.

NIEUWLAND-POLDER (OOSTER- en OUDE-), 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Heenvliet*.

NIEUWLANDSCHE-BEEK (DE), boek, pr. *Over*., van het Beckumer- veld, gem. *Hengelo*, naar de Hög- molenbeek loopende.

NIEUWLANDSCHE-POLDER, 2 p.: één pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage- Zwaluwe*; groot 237,6486 bund.; de andere pr. *Z. H.*, gem. 's *Gravendeel*; groot 342,8994 bund.

NIEUWLANDSCHE - POLDER (HOEK-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Putters- hoek*; groot 86,2953 bund.

NIEUWLANDSCHE - POLDER (OOST-), 2 p., pr. *Zeel*.: 1 gem. *Krab- bendijke*, 170,2250 bund., en 1 gem. *Wolphaartsdijk*, 170,2250 bund. groot.

NIEUWLANDSCHE-POLDER-VAN- ABENBROEK (OUDE-), p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Abbenbroek*, ged. gem. *Heen- vliet-en-Koolwijkstra* polder.

NIEUWLANDS-POLDER (DE), p., pr. *Utr.*, gem. *Hoogland*; 123,5630 bund.

NIEUWLANDS-VAART (DE). Zie HARLINGER-TREKVAART.

NIEUWLAND-VAN-STAND-DAAR- BUITEN. Zie MANCIA-WINTER-POLDER.

NIEUWLAND - VAN - WIERINGEN (HET). Zie WIERINGERWAARD (DE).

NIEUWLUST, buit., pr. *Over*., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Enschede*; 10 bund.

NIEUWMEGEN. Zie NIJMEGEN.

NIEUWOLDE, gem., pr. *Gron*., kant. *Zuidbroek*, hulpk. van de postk. *Delfzijlen Winschoten* (8 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Nieuwolde, het geh. Oostwolderhamrik, ged. van de geh. de Binnen-Ae, de Delden, het Waar en Zomerdijk; beslaat 3513,3134 bund., en telt 227 h. met 1700 inw., die meest van landbouw bestaan.

De 13 Herv. maken de gem. *Nieu- wolde* uit, en behooren ged. tot de gem. van *Wagenborgen*. De 13 lsr. behooren tot de rings. van *Winscho- ten*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Nieuwolde, Nieuwolde of Midwolder-hamrik ligt 3 u. N. N. W. van Winschoten,  $\frac{2}{4}$  u. N.O. van Zuid- broek. Men telt er 100 h. en ruim 730 inw., die met de inw. van het geh. Oostwolder-hamrik en een ged. van het Waar en de Delden, eene gem

uitmaken van de klass. van *Winschoten*, ring van *Midwold*; met 1500 ziel. De kerk heeft eenen open toren. De beide scholen tellen 220 leerl.

**NIEUW-OOSTENDE (DE LAAN VAN-)**, belommerde straatweg, pr. *Z.H.*, loopende uit het 's Gravenhaagsche-bosch naar het d. Voorburg.

**NIEUWPOLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Haringcarspel*; 29,0642 bund.

**NIEUWPOLDER**. Zie **NIEUWE-POLDER**.  
**NIEUWPOLDERTJE (HET)**, p., pr. *N.Br.*, gem. *Geertruidenberg*; groot 4,5270 bund.

**NIEUWPOORT**, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Sliedrecht*, reg. kant. *Papendrecht*, postk. *Gorinchem* en *Sliedrecht* (10 k. d., 8 m. k., 5 j. d.). Zij bevat het plattelandst. Nieuwpoort, en beslaat 58,7365 bund.

Het stadje Nieuwpoort ligt 3½ u. N. N. W. van Gorinchem, 3½ u. N. O. van Sliedrecht. Men telt er 109 h. en ruim 500 inw., die meest van het vischen en hoepelmaken bestaan. Er zijn 1 oliemolen en 2 looijerijen.

De st. heeft 2 uitgangen, 1 Stadhuis en een Tuighuis, zijnde een groot steenen gebouw.

De inw., op 26 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Gouda*, ring van *Vianen*. De kerk heeft eenen zeer fraaijen predikstoel. De 15 Rem. maken eene gem. uit van de *Derde klasse*, waarbij de dienst door een der Predikanten van Rotterdam wordt waargenomen. Er is 1 school met 90 leerl.

**NIEUWPOORT**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Heilo-en-Oesdom*, ½ u. N. van Heilo; met 8 h. en 50 inw.

**NIEUWSLOOT (DE)**, water, pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*.

**NIEUW- } DIEZERPOORT.**  
**STAD.** Zie } **BERGUMER-NYESTAD.**

**NIEUWSTAD (DE) of NYSTAD**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. Z. O. van *Elburg*; met 12 h. en 110 inw.

**NIEUWSTAD (DE)**, meestal **HET STROOIJE-DORP**, geh., pr. *N. H.*, gem. en 20 min. Z. O. van *den Helder*; met 140 h. en 680 inw.

**NIEUWSTAD (DE)**, buurs., pr. *Over.*, gem. en 20 min. van *Wilsum*; met 12 h. en ruim 70 inw.

**NIEUWSTAD (KAMPER-)**. Zie **KAMPER-NIEUWSTAD.**

**NIEUWSTADT**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Sittard* (8 m. k., 2 s. d.). Zij bestaat uit het d. Nieuwstadt en het geh. Huis-Millen; beslaat 869,0405 bund.,

en telt 163 h. en ruim 850 inw., die meest bestaan van landbouw of veeteelt. Er zijn 2 koornmolens.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Sittard*; met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. Er is ééne school met 120 leerl.

Het d. Nieuwstadt, Nieuwstad, Nieuwstade of Nustad, ligt 5 u. N. N. O. van Maastricht, 1½ u. N. van Sittard, aan de Geleen. De kerk, aan den H. **JOHANNES den Dooper** toegewijd, is een zeer oud gothisch gebouw, met toren en orgel.

Kermis den 1. Zondag na 14 Junij.

**NIEUWSTRAAT**, **NIJSTRAAT** of **HEI-STRAAT**, geh., pr. *N.Br.*, gem. en ¼ u. Z. O. van *Capelle*; 64 h. en 420 inw.

**NIEUWSTRAAT**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. N. O. van *Nederweert*; met 35 h. en 170 inw.

**NIEUWSTRAAT**. Zie **NIEUWEIND**.

**NIEUWVAART** of **NIJVAART**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. Z. van *Capelle*; met 50 h. en ruim 330 inw.

**NIEUWVEEN**, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Woubrugge*, postk. *Alphen*, gem. *Nieuweveen-met-Uiterbuurt*. Zij bevat het d. Nieuweveen; beslaat 852,4704 bund. en telt 102 h. en ruim 730 inw., die meest bestaan van veenderij en landbouw.

De Herv. maken, met de overige uit de burg, gem. Nieuweveen-en-Uiterbuurt en een ged. van Katslagen-en-Bilderdam eene gem. uit, van de klass. van *Leiden*, ring van *Woerden*, met 450 ziel. De R. K. parochiëren te *Zevenhoven*. Er is 1 school met 90 leerl.

Het d. Nieuweveen, ook wel Nieuweveen, ligt 4½ u. N. N. O. van Leiden, 2 u. O. N. O. van Woubrugge. De kerk heeft 1 toren, doch geen orgel.

**NIEUWVEEN**. Zie **NIEUWEVEEN**.

**NIEUWVEEN (GASSELTER-)**. Zie **GASSELTER-NIEUVEEN**.

**NIEUWVEENSCH-GRIFT**, vaart, pr. *Dr.*, die het d. Nieuweveen in gemeenschap stelt met de hoofdvart van Assen naar Meppel.

**NIEUWVEEN-MET-UITERBUURT**, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Woubrugge*, postk. *Alphen* (20 m. k., 3 s. d. 2 afd., 1 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. Nieuweveen en de Uiterbuurt; beslaat 852,4704 bund. en telt 118 h., met 900 inw., die van veenderij en landbouw bestaan. Ook is er 1 koornmolen.

De 500 Herv. maken de gem. van *Nieuweveen* uit. De 400 R. K. maken met de R. K. van *Zevenhoven* eene stat.



uit, waarvan de kerk in het Noord-einde-van-Zevenhoven staat. Er is eene school met 90 leerl.

**NIUWVLIET**, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. *Sluis*, reg. kant. *Oostburg*, postk. *Oostburg* en *Vlissingen* (11 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Nieuwvliet, het geh. St. Pier en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 630 bund. en telt 128 h. en 800 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 6 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. en ring van *IJzendijke*. De 3 Chr. Afges., 2 Ev. Luth. en 1 R. K. behooren kerk. tot *Groede*. Er is 1 school met 70 leerl.

Het d. Nieuwvliet, gewoonlijk Sint-Pier, ligt 4½ u. Z. W. van Middelburg, 2 u. N. O. van Sluis, 1 u. N. van Oostburg. Men telt er 32 h. en ruim 200 inw. Er is 1 wind-koornmolen. De kerk heeft een sierlijk torentje.

Kermis in de 2e week van Sept. **NIUWVOORDE**, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Rijswijk*.

**NIUWWAAL**. Zie **NIUWWAAL**.

**NIUWWIER**. Zie **NIJAWIER**.

**NIUVEEN**. Zie **NIUWEVEEN**.

**NIWAAL**. Zie **NIUWAAL**.

**NIUWOLDE**. Zie **NIUWOLDE**.

**NIEZIJL**, **NIUWZIJL** of **NIJZIJL**, d., pr., arr. en 3½ u. W. N. W. van *Gron.*, kant. en 1 u. N. W. van *Zuidhorn*, hulpk. en gem. en 20 min. O. van *Grijpskerk*. Men telt er 84 h. en 560 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 scheepstimmerwerf, 1 koorn- en pel- en 1 oliemolen. — De 530 Herv., maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Gron.*, ring van *Zuidhorn*, behoort. De kerk heeft geen orgel, maar op haar midden eenen kleinen lantaarn koepeltoren. De dorps. telt 80 leerl.

**NIEZIJLSTER-DIEP** (HET), water pr. *Gron.*, dat van Niezijl komt en zich in het Reitdiep ontlast.

**NIFTRIK**, ook wel **NESTERIK** of **NESTRIK**, d., pr. *Geld.*, arr., reg. kant., postk. en 4 u. Z. W. van *Nijmegen*, kant., gem. en 1 u. Z. W. van *Wijchen*, aan de Maas, waarover het een pontveer naar de overzijde ten O. van Ravestein heeft. Men telt er 60 h. en 340 inw. die van landbouw bestaan. De R. K. maken eene par. uit van het apost. vic. van 's Hertogenbosch, dek. van *Drunen*. De kerk, aan den H. DOMINICUS toegewijd, heeft eenen hoogen vierkanten

toren, met korte spits en orgel. De 8 Herv. behooren tot de gem. van *Balenburg-en-Niftrik*. De dorps. telt 40 leerl.

**NIJTEVECHT**, gem. en heerl., pr. en arr. *Utr.*, kant. *Loenen*, postk. *Amsterdam* en *Loenen* (4 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Nigtevecht en eenige verspreid liggende h.; beslaat 588,6259 bund., en telt 62 h. en 430 inw., die bestaan van landbouw, veeteelt, door het vertier dat de gegoede lieden, welke hier des zomers hun verblijf houden, veroorzaken en door op de buitenplaatsen te werken.

De 370 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Amersfoort*, ring van *Tienhoven*. De 20 Evang. Luth. behooren kerk. te *Weesp*; de 40 R. K. te *Nederhorst-den-Berg*. Er is 1 school.

Het d. Nigtevecht of Nichtevecht ligt 5 u. N. N. W. van Utrecht, 1½ u. Z. ten W. van Weesp, aan de Stille-Vecht. Men telt er 44 h. en 300 inw. De kerk heeft eenen fraaijen toren en een orgel.

Kermis Dingsd. voor 10 October.

**NIJAWIER**. Zie **NIJEWIER**.

**NIJBROEK**, **NIJENBROEK** of **NIJWBROEK**, d., pr. *Geld.*, arr. en 8½ u. N. van *Arnhem*, kant. en 2 u. N. ten O. van *Apeldoorn*, hulpk. der postk. *Apeldoorn* en *Zuiphen*, gem. en 2½ u. N. ten W. van *Voorst*; met 31 h. en 650 inw., die van landbouw bestaan.

De 580 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Arnhem*, ring van *Apeldoorn*, welke hier eene kerk heeft. De 70 R. K., behooren tot de stat. van *Vuassen-en-Epe*.

**NIJBRONGERGA**. Zie **KNIJPE** (DE).

**NIJDORP**. Zie **NIEDORP** (NIJEUWE-) en **NIEDORP** (OUDE-) (1).

**NIJBERKOOP**, d., pr. *Fr.*, arr. en 4½ u. O. ten Z. van *Heerenveen*, kant. en ½ u. O. ten N. van *Oldeberkoop*; postk. *Heerenveen* en *Steenwijk*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*. Men telt er 21 h. en ruim 140 inw., die meest van landbouw, hout- en veeteelt bestaan.

De inw. behooren kerk. tot de gem. *Oldeberkoop-en-Nijberkoop*. Er is geen kerk maar een klokkestel. De kinderen gaan school te *Oldeberkoop*.

**NIJBRUG**, ook wel **NIJBRUGGEN**, geh., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Ommen*; met 13 h. en 90 inw.

**NIJBUREN**, geh., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*, Z. W. van *Ternaard*; met 60 h. en ruim 380 inw.

(1) Eveneens zoekte men alle woorden met *Nij* of *Nije* beginnende, die hier niet gevonden worden op *Nie* of *Nieuw*.

**NIJEBUREN (HEMELUMER-)**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, 10 min. Z. O. van *Hemelum*; met 15 h. en 60 inw.

**NIJEGA**, d., pr. *Fr.*, arr. en 6 u. N. N. O. van *Heerenveen*, kant. en 3 u. N. N. W. van *Beelsterzwaag*, postk. *Leeuwarden* en *Groningen*. Men telt er 34 h. en ruim 160 inw. en met de b. Westereind, de Tieke en een ged. van Egbertgaasten, 70 h. en 340 inw., op 16 na allen Herv., die tot de gem. *Oudega-Nijega-en-Opeinde* behooren. De kerk is zonder orgel of toren, doch er staat een klokkestel of gebinte, waar tusschen een klok hangt. De 16 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Rottevalle*. De kinderen gaan te *Opeinde* ter school.

**NIJEGA**, d., pr. *Fr.*, arr. en 4 u. Z. ten W. van *Sneek*, kant. en 2½ u. O. ten Z. van *Hindeloopen*, postk. *Bolsward* en *Franeker*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*. Men telt 39 h. en 210 inw. en, met een ged. van het Heidenschap 47 h. en 260 inw., die van landbouw bestaan.

De 200 Herv. behooren tot de gem. *Nijega-en-Elahuizen*. De kerk heeft een houten torentje, doch geen orgel. De 5 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Warns*. De 40 R. K. parochiëren te *Balk*. De dorps. telt 40 leerl.

**NIJEGA** of **Ouwster-Nijega**, d., pr. *Fr.*, arr. en 3 u. Z. O. van *Sneek*, kant. en 3 u. N. O. van *Lemmer*, gem. *Doniawarstal*. Men telt er 4 h. en 30 inw., en met een ged. van het geh. de Scharren 13 h. en ruim 80 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt.

De 60 Herv. behooren tot de gem. van *Ouwsterhaule-Nijega-en-Oldewouwer*. Er is geen kerk meer, doch alleen nog een kerkhof. De 20 Doopsgez. behooren kerk. te *Joure*; de 20 R. K. te *St. Nicolaasga*. De kinderen genieten onderwijs te *Ouwsterhaule*.

**NIJEGA**. Zie **ROHEL**.

**NIJEGA-EN-ELAHUIZEN**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Sneek*, ring van *Slooten*, met eene kerk te Nijega en 220 ziel.

**NIJEGASTER-POEL** of het **HARTZAND**, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, bij *Nijega*.

**NIJEHASKE**, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*; bevattende de d. *Nijehaske*, *Haskerdijken*, *Haskerhorne* en *Oudehaske*; 4323,4942 bund.

**NIJEHASKE** of **NIJEWEHASKE**, d., pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, arr., kant., postk. en ½ u. N. W. van *Heerenveen*.

Men telt er met een ged. van het geh. *Nieuwebrug* en de *Terbandster-scheeps* 145 h. en 1100 inw., die van scheepvaart, veengraverij, scheepsbouw, kalkbranderij en binnenlandsch vertier bestaan. Er zijn 3 scheepslimmerwerven, 1 kalkbranderij, 1 pottebakkerij, 1 touwslagerij, 1 kaarsen- en 2 zeilmakerijen.

De Herv. behooren tot de gem. *Haskerdijken-en-Nijehaske*. De kerk heeft een spitsen toren, doch geen orgel. De Doopsg. en R. K. behooren kerk. te *Heerenveen*. De dorps. telt 120 leerl., de meisjess. ongeveer 60 leerl.

**NIJEHOLTPADE**, d., pr. *Fr.*, gem. arr. en 3 u. Z. O. van *Heerenveen*, kant. en ¼ u. Z. W. van *Oldeberkoop*, postk. *Heerenveen* en *Steenwijk*, gem. *Stellingwerf-Westende*; 26 h. en 150 inw.

De Herv. behooren tot de gem. *Oldeholtpade-Nijeholtpade-Ter-Idserden-Nijeholtwoide*. De kerk heeft een spits torentje, doch geen orgel. De Doopsgez. behooren kerk. te *Heerenveen*; de R. K. te *Oldeholtpade*. De dorps. telt 20 leerl.

**NIJEHOLTWOLDE** of **NIJEUWOUWDE**, d., pr. *Fr.*, arr. en 2 u. Z. ten O. van *Heerenveen*, kant. en 2½ u. W. ten Z. van *Oldeberkoop*, postk. *Heerenveen* en *Steenwijk*, gem. *Stellingwerf-Westende*. Men telt er 39 h. en 230 inw., die meest van landbouw en veenderij bestaan.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Oldeholtpade-Nijeholtpade-Ter-Idserden-Nijeholtwoide*; van de voorm. kerk is niets meer dan het kerkhof met een klokkhuis overig. De kinderen gaan school te *Oldeholtpade*.

**NIJEHORNE** of **NIJEUWHORNE**, d., pr. *Fr.*, arr., kant., postk. en 2½ u. O. Z. O. van *Heerenveen*, gem. *Schooterland*. Men telt er 49 h. en 230 inw., en met het geh. de Bontebok 57 h. en 341 inw., die van landbouw bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. van *Oude-en-Nijehorne*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De R. K. behooren kerk. te *Heerenveen*.

**NIJEHUIS** of **NIJENHUIS**, 4 boerd., pr. *Fr.*, ééne, gem. *Burradeel*, 10 min. van *Wynuldum*; ééne, gem. *W. Dongeradeel*, onder *Hantumer-Uiburen*; ééne, gem. *Leeuwarderadeel*, ½ u. Z. van *Hjum*; ééne, gem. *Utingeradeel*, ½ u. W. Z. W. van *Oldeboorn*; groot 28,5660 bund.

**NIJEUWSTER-EE**. Zie **ER** (**NIJEUWSTER-EE**).

**NIJEKLOOSTER**, b., pr. *Fr.*, gem.

*Wymbrüseradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Scharnegoutum*; met 3 h. en 30 inw.

**NIJEKLOOSTER** of **NIENKLOOSTER**, huurs., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Krewert*; met 3 h. en 20 inw.

**NIJEKLOOSTER**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Kloosterburen*; met 2 boerd. en 50 inw.

**NIJE-LEMMER** of **NIE-LAMER**, d., pr. *Fr.*, arr. en  $2\frac{1}{2}$  u. Z. van *Heerenveen*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. W. ten Z. van *Oldeberkoop*, postk. *Heerenveen* en *Steenwijk*, gem. *Stellingwerf-West-einde*; met 41 h. en 260 inw.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Wolvega-Sonnega-en-Nijelemmers*, doch hebben er geen kerk. De kinderen gaan school te *Wolvega*.

**NIJEMIRDUM**, **NIJERMARDUM** of **NIJEMIRDEN**, d., pr. *Fr.*, arr. en 5 u. Z. ten W. van *Sneek*, kant. en  $2\frac{1}{2}$  u. W. van *de Lemmer*, gem. *Gaasterland*, postk. *Heerenveen*, *Sneek* en *de Lemmer*. Het telt met de b. Hooibergen en Elfbergen 22 h. en 130 inw., die van landbouw en hout- en veeteelt bestaan.

De inw., op 14 na allen Herv., behooren tot de gem. *Oudemirdum-Nijemirdum-en-Sondel*. Van de kerk is nog alleen de toren op het hooge kerkhof aanwezig. De 14 R. K. parochiëren te *Bakhuizen*. De kinderen genieten onderwijs te *Oudemirdum*.

**NIJENBEEK**, **NIYBEEK** of **NIEUWBEEK**, h., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. N. O. van *Voorst*, aan de Voorsterbeek.

**NIJENBURG**, landh., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, 5 min. W. van *Kollum*.

**NIJENBURG (HET HUIS-TE.)** of **NIEUWBURG**, eertijds **IJPENLAAN**, adell. h., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Heilo*; met 517,8476 bund.

**NIJENDIJK**. Zie **DWARSDIJK (DE)**. **NIJENHAVE**, boerd., pr. *Dr.*, gem. en in het d. *Ruinen*.

**NIJENHUIS** of **NIEUWENHUIS**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Delfzijl*, 20 min. Z. O. van *Oterdum*; met 3 h. en 30 inw.

**NIJENHUIS (HET)**, havez., pr. *Over.*, gem. *Wijhe*, in de huurs. *Wechterholt*; groot 357,8384 bund.

**NIJENHUIZEN**, b., pr. *Gron.*, gem. *Bedum*; met 3 h. en ruim 20 inw.

**NIJEN-HUIZEN (DETWEË)**, havez., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Vollenhove*.

**NIJENRODE**, ridderhofst., pr. *Utr.*, gem. *Breukelen-Nijenrodes*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van het d. *Breukelen*.

**NIJENRODES-BREUKELLEN**. Zie **BREUKELER-NIJENRODES**.

**NIJENSLEEK** of **NIJENSLIK**, geh., pr.

*Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Vledder*; met 60 h. en 360 inw.

**NIJENTAP** of **NITAP**, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. Z. W. van *Havelle*; met 2 h. en 13 inw.

**NIJERBRUGGEN**. Zie **NIEBRUG**.

**NIJERF**, huurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Groesbeek*; 29 h. en 210 inw.

**NIJE-RHIJN (DE)**, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Doniwarstal*, die uit het *Tjeukemeer* naar de *W. Zijpen* loopt.

**NIJERWAL**, havez., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Vollenhove*.

**NIJESTAD (BERGUMER)**. Zie **BERGUMER NIJESTAD**.

**NIJETLERKERKE**. Zie **NIEUWERKERK**.

**NIJETRYNE**, d., pr. *Fr.*, arr. en  $3\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Heerenveen*, kant. en  $2\frac{1}{2}$  u. W. Z. W. van *Oldeberkoop*, postk.

*Heerenveen* en *Steenwijk*, gem. *Stellingwerf-West-einde*; met 23 h. en 110 inw. en met een ged. van de b. *Oude-Lindedijk*, 26 h. en 140 inw.

De inw. alle Herv., behooren tot de gem. *Scherpenzeel-Spangen-Munnekeburen-en-Nijetryne*. Van de kerk bestaat niets meer.

**NIJEVEEN**, gem., pr. *Dr.*, arr. *Assen*, adm. en judic. kant. en postk. *Meppel* (2 m. k., 4 s. d.). Zij bevat de d. *Nijeveen* en *Kolderveen*, en wordt verdeeld in de wijken: de *Nijeveensche-dijk*, de *Nijeveensche-Bovenboer*, de *Kolderveensche-dijk*, *Kolderveensche-Bovenboer*, de *Gortebrijhoek* en de *Kolk*; beslaat 2536,6188 bund., en telt 237 h. met 1320 inw., die van vee- teelt en een weinig veenderij bestaan.

De 1260 Herv., maken ged. de kerk gem. van *Nijeveen* uit en behooren ged. tot de gem. *Kolderveen-en-Dinsterveen*. De 60 Christ. Afges. maken eene gem. uit. Er zijn 2 scholen.

Het d. *Nijeveen*, *Nieveen* of *Nieuwveen*, ligt 9 u. Z. W. van *Assen*, 1 u. N. van *Meppel*; met 101 h. en 650 inw.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Meppel*. De kerk heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 100 leerl. (**GASSELTER-NIEVEEN**, **NIJEVEEN (GASSELTER)**). Zie **NIJEVEENSCH-BOVENBOER** en **NIJEVEENSCH-DIJK**, 2 wijken van het d. *Nijeveen*, pr. *Dr.*, de eerste met 38 h. en ruim 260 inw., de tweede met 55 h. en 390 inw.

**NIJEVEENSCH-GRIFT (DE)**, water, pr. *Dr.*, dat uit de veenen naar de *Smildervaart* loopt.

**NIJEVELT**, beerd., pr. *Utr.*, gem. *Veldhuizen*; met 55,8910 bund grond.

**NIJEWIER**, **NIJAWIER**, **NIJAWIER**, **NIJEWIER** of **NIJEWIER**, d., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, arr. en 6 u. N.O. van *Leeuwarden*, kant., postk. en 1 N. O. van *Dockum*. Men telt er, met de b.: Lutkewierum, Berghuizen en Sion, 57 h. en 380 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. van *Metslawier-en-Nijawier*. De kerk heeft een orgel. De R. K. parochiëren te *Dockum*. De dorps. telt 70 leerl.

**NIJEWIERSTER-VAART**(DE), vaart, pr. *Fr.*, gem. *O.-Dongeradeel*, van het d. Nijewier naar de Peazens loopende.

**NIJEZIJL**, b., pr. *Fr.*, gem. *Wymbriseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Oosthem*; met 6 h. en 30 inw.

**NIJHOVEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Baarle-Nassau*; met 14 h. en 100 inw.

**NIJHUISTER-EE**(DE) of **DE NIEUWHUISTER-EE**, meertje, pr. *Fr.*, ged. gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, ged. gem. *Wonseradeel*.

**NIJHUISTER-POELEN**(DE) of **DE NIEUWHUISTER-POELEN**, p., pr. *Fr.*, gem. *Wymbriseradeel*, O. van Nijhuizum.

**NIJHUISTER-VAART**(DE) of **DE NIEUWHUISTER-VAART**, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Wymbriseradeel*, uit het Langevliet in de *Grons* loopende.

**NIJHUIZUM**, **NIEHUIZUM** of **NIEUWHUIZUM**, oudtijds **NIEHUSEN**, d., pr. *Fr.*, arr., kant., postk. en 3 u. Z. W. van *Sneek*, gem. *Wymbriseradeel*. Men telt er 12 h. en ongeveer 70 inw., die meest van veeteelt bestaan.

De 50 Herv. behooren tot de gem. *Gaastmeer-en-Nijhuizum*. De kerk heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel. De 30 R. K. parochiëren te *Worrum*. De kinderen genieten onderwijs te *Gaastmeer*.

**NIJKEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 25 min. N. van *Roggel*; met 34 h. en ruim 240 inw.

**NIJKERK**, kant., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*. Het bevat de gem.: Nijkerk, Barneveld en Hoewelaken, beslaande 24709 bund., en telt 1893 h. met 13,000 inw., van welken velen zich op de tabaksteelt toeleggen.

**NIJKERK**, gem., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*. kant. en postk. *Nijkerk* (3 m.k., 2 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de st. Nijkerk, de buurs. Wullenhoven, Appel, Sligtenhorst, Veen, Holk, Veenhuis en Achterbroek, Doornsteeg, Nekkeveld, Ark, Bontepoort en Watertergoor; beslaat 6309,1998 bund., en telt 995 h. met 6860 inw., die van de tabaks-

planterij, koornbouw, veeteelt, veteelderij, kalvermesting, bandel in inlandsche tabak, koorn, honig, brandhout enz. bestaan. Men heeft er 24 roggebroombakkerijen, 1 tabakspinnerij, 2 hoedenfabrieken, 11 bezembinderijen, 3 touwslagerijen en 8 wolkammerijen.

De 5680 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Harderwijk*. De 20 Ev. Luth. maken eene filiele gem. uit, waarin de dienst door den Predikant van Amersfoort wordt waargenomen, als wanneer zij in een schoolgebouw vergaderen. De 1000 R. K. maken eene stat. uit van het aartspr. van *Geld.* en de 160 Isr. eene rings. met eenen Voorzanger. Er zijn eene Fransche kosts. voor Jongheeren, een Fransche kosts. voor Jongejuifvrouwen, 2 Nederduitsche scholen en 3 bijs.

De st. Nijkerk, ook Nijkerk of Nieuwkerk, in het lat. *NEOCLESIA*, ligt 9 u. N. W. van Arnhem. Men heeft er 3 uitgangen, 14 straten, eene bekwame haven, 552 h. en 4140 inw. In het Raadhuis houdt het kantongereg. mede zijne zitting. De Herv. kerk is een ruim en fraai gebouw, met eenen schoonen toren en een uitmuntend orgel. De R. K. kerk, aan den H. *CATHARINA* toegewijd, is een fraai ruim gebouw, met toren en orgel. De Isr. synag. is een vrij fraai gebouw zonder toren. Er zijn een Weeshuis en eene Bank van Leening. De Fransche kosts. voor Jongheeren; telt 40, de Fransche kosts. voor Jongejuifvrouwen 30, de twee Nederduitsche scholen 480, en de 3 bijs. 250 leerl.

Paardenmarkt: Vrijd. voor Palmmarkt, Zaturd. voor den 1sten Maand. in Junij en de Vrijd. voor St. Laurensmarkt. Kermis in Jul. en 8 dagen voor St. Lambertus. Weekm. des Maand.

**NIJKERK**, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *O. Dongeradeel*, bevattende de d. Nijkerk, Metslawier, Jouwswier, Nijewier, Peazens, Wetzens en Kloestsion; groot 2206,5797 bund.

**NIJKERK**, **NIJERK** of **NIEUWERK**, ook wel **OOSTER-NIJKERK**, in het Lat. *NOVA ECCLESIA*, d., pr. *Fr.*, arr. en 6 u. N. O. van *Leeuwarden*, kant., postk. en 2 u. N. O. van *Dockum*, gem. *O.-Dongeradeel*. Men telt er, met de b. *Bollingwier*, 99 h. en 760 inw.

De 700 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Dockum*, ring van *Metslawier*, met eene fraaije kerk. De Doopsgez. en de R. K. behooren kerk. tot *Dockum*. Er zijn ook een arm-

huis, en eene dorps. met ongeveer 70 leerl.

NIJKERK of NIEUWERK, ook wel WESTER-NIKERK, en in het Friesch NITSJERKE, d., pr. Fr., arr., postk. en 3 u. N. ten O. van *Leeuwarden*, kant. en 1½ u. W. ten Z. van *Holwerd*, gem. *Ferwerderadeel*. Men telt er 27 h. en 230 inw. en, met het geh. *Kopkewier*, 33 h. en 260 inw. die van landbouw bestaan en 2 chicoreifabrieken hebben.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Marrum-en-Nijkerk*. Het kerkje heeft eenen toren, doch geen orgel. De dorps. is gecombineerd met *Marrum*.

NIJKERK (AAN-HET-), geh., pr. Geld., gem. en 1½ u. N. O. van *Eibergen*, bestaande uit eene kalkbranderij en drie arbeiderswoningen.

NIJKERKER-BEEK, beek, pr. Geld., die bij *Kemna* ontspringt, en door de *Nijkerker-sluis* in de *Zuiderzee* valt.

NIJLAND, b., pr. Fr., gem. *Tieljerksteradeel*, nabij *Rijperkerk*; met 12 h. en 60 inw.

NIJLANDE, geh., pr. Dr., gem. en ½ u. Z. W. van *Rolden*; 7 h. en 50 inw.

NIJMEGEN, arr., pr. Geld. Het bevat de kant.: Nijmegen, Wijchen, Elst en Druten; beslaat 64075 bund. en telt 9720 h., met ruim 66000 inw. die meest van landbouw bestaan.

NIJMEGEN, kant., pr. Geld., arr. *Nijmegen*. Het bevat de gem. *Nijmegen*, *Millingen*, *Ubbergen* en *Groesbeek*; beslaat 133,79 bund. en telt 3669 h., met 27200 inw. die meest van landbouw bestaan.

NIJMEGEN, klass., pr. Geld. Zij bevat de ringen *Nijmegen*, *Batenburg* en *Elst*; met 45 kerken, 37 Predikanten en 11800 zielen.

NIJMEGEN, kerk. ring, pr. Geld., klass. van *Nijmegen*. Zij bevat de gem.: *Nijmegen*, *Over-en-Neder-Asselt*, *Beek-en-Ubergen*, *Beuningen-en-Weurt*, *Heumen-Malden-en-Groesbeek*, *Neerbosch-Hees-Hatert-Balگوی-en-Keent* en *Ooy-en-Persingen*; met 11 kerken, 10 Predikanten en 5200 ziel.

NIJMEGEN, R. K. dek. in het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*. Het bevat de past. *Balگوی-en-Keent*, *Beek*, *Beuningen*, *Ewijk*, *Groesbeek*, *Hatert*, *Heumen*, *Kekerdome*, *Leuth*, *Malden*, *Millingen*, *Neerbosch*, *Nijmegen Regulierekerk*, *Nijmegen Augustijnenkerk*, *Nijmegen Minderbroederkerk*, *Nijmegen Broerenkerk*, *Ooy-en-Persingen*, *Over-Asselt*, *Weurt*,

*Winssen* en *Wijchen*; met 21 kerken, 21 Pastoors, 12 Kapellaans en 20640 z.

NIJMEGEN, Nederlandsch synag. res., verdeeld in eene hoofdsynagoge te *Nijmegen*, de rings. *Zalt Bommel*, *Culenburg*, *Tiel*, *Arnhem*, *Nijkerk*, *Elburg*, *Zutphen*, *Doetinchem* en *Groenlo*, en de bijkerken *Buren*, *Harderwijk*, *Hattem*, *Doesborgh*, *Lochem*, *Borculo*, 's *Heerenberg*, *Zevenaar*, *Aalten*, *Winterswijk*, *Eibergen*, *Bredevoort*, *Dinxperlo* en *Wageningen*; met 3660 ziel.

NIJMEGEN, gem., pr. Geld., arr. en kant. *Nijmegen* (19 m. k., 6 s. d., 1 j. d. 1 afd.). Zij bevat de st. *Nijmegen* en het schependom; beslaat 4072,1878 bund., en telt 2773 h., met ongeveer 20300 inw., die binnen de stad bestaan, deels van den expeditiehandel en door de militaire bezetting, deels van het verblijf en den doortocht van vele reizigers en deels door het vertier van eenige fabrieken, van welke de voornaamste zijn: de bierbrouwerijen, boekdrukkerijen, goud- en zilversmederijen, hoedenmakerijen, kagchel- en haardsmederijen, de koor-, mout-, pel- en rumolens, de leerlooijerijen, de olieslagerijen, de brandspuitmakerijen, de schrijnwerkerijen, de tabakskerkerijen, de zeep- en zoutziederijen, 1 stoomzeepziederij, 1 gasstokerij en 1 fabriek tot het vervaardigen van dweilgoed en kiellinnen. Buiten de stad bestaan de inw. van landbouw, veeteelt en het werken op de buitenplaatsen. De *Nijmegensche knollen* zijn zeer gezocht, en hebben eene geheel andere gedaante dan de gewone, zijnde niet rond, maar langwerpig.

De 5000 Herv. maken grootendeels de gem. van *Nijmegen* uit, doch behooren ook ged. tot de gem. *Neerbosch-Hees-Hatert-Balگوی-en-Keent*. De 370 Evang. Luth. maken, met eenige van de naburige d., de gem. van *Nijmegen* uit, welke 400 ziel. telt. De Doopsg. maken mede, met die uit de naburige d., eene gem. uit, welke 100 ziel. telt. De 14000 R. K. maken 6 par. uit: als die van de *Regulierenkerk*, van de *Augustijnekerk*, van de *Minderbroederskerk*, van de *Broederkerk*, van *Hatert* en van *Neerbosch*. De 430 Isr. maken, met die uit de naburige d., eene rings. uit. Er zijn 25 middelbare en lagere scholen.

De st. *Nijmegen* of *Nieuwmege*n, in de wandeling *Nimwegen*, in het Fr. *Nimégue*, in het Lat. *Novioma-*

gum, Noviomagus of Neomagum, ligt 3½ u. Z. ten W. van Arnhem, 7 u. O. van Tiel, op den linkeroever der Waal, over welke hier eene gierbrug ligt.

Nijmegen is eene vesting. De oude muur der stad, is nog wel in wezen, en voorzien van zeer hooge en dikke rondeelen, naar den vorigen trant der vestingbouwkunde, maar wordt gedekt door zeven groote bolwerken (bastions) bovendien heeft men er twee hoornwerken en een ravelijn. Alles is omgeven van grachten en bedekten weg met glacis en reduits in de wapenplaatsen. De hoofdwerken zijn van den ouden ringmuur afgescheiden door smalle grachten, behalve bastion Nassau, dat daarmede verbonden is. Deze werken zijn allen van aarde en hebben drooge grachten, alleen die van bastion Kronenburg en van het hoornwerk Hezelpoort zijn nat. Op 500 of 550 ellen van den hoofdmuur wordt de vesting ingesloten door een versterkt kamp, dat uit vijf hoofddeelen bestaat; als: Kroonwerk, Bottendaal, de Nieuwe-werken, het Steenen-kruis en Hoenderberg, zijnde het eerste een kroonwerk en drie lunetten en de vier overigen ieder zamengesteld uit drie lunetten; zij zijn allen van grachten voorzien en door eenen bedekten weg met glacis, met elkander verbonden, zijnde het bastion Zeeland en de lunette Utrecht van genoemd kroonwerk, de eenigste werken der vesting, die bekleedingsmuren en kanonkelders hebben. Buiten het glacis van dit kamp en omstreeks 200 ellen vóór het Steenen-kruis, ligt Kijk-in-de-Pot, bestaande uit twee lunetten met grachten, bedekte weg en glacis; de vleugels van dit kamp worden gedekt door de forten Kraijenhoff en Sterreschans. De stad beslaat, binnen hare wallen, 42,3934 bund. Zij heeft tien poorten, zes aan de water- en vier aan de landzijde; eene haven, die door eenen hoogen en zwaren muur van de rivier wordt afgescheiden; en 43 straten; omstreeks 40 stegen, aldaar *gassen of geskes* genaamd, en 24 opene ruimten, waarvan de voornaamste zijn: het Valkhof, het Kalver-, eigenlijk het Kelfkensbosch, de Grootemarkt, de Varkensmarkt, de Houtmarkt, de Kannenmarkt, de Koren of St.Jansmarkt, de Vischmarkt, de Lagemarkt, de Nonnenplaats en de Nieuwe-havenmarkt. Er zijn 2363 h. en 18000 inw.

Openbare gebouwen zijn: het Stadhuis; welks voorgevel voorzien is met steenen standbeelden, voorstellende

Roomsch-Koningen en Keizers, welke deze stad met privilegïën hebben beschonken; terwijl men in de voorzaal eene antieke vierschaar, een kunstig uurwerk, en eene schilderij voorstellende het zoovijd bekende Nijmeegsche raadsel aantreft en er onder meer andere belangrijke bijzonderheden, ook de zwaarden, waarmede de Graven van HOORN en EGMOND, op den 3 en 5 Junij 1568, te Brussel zouden onthoofd zijn, bewaard worden; het Huis-van-Arrest; de Waag; de Kraan, zijnde een oude ronde steenen toren met muren van buitengewone dikte, en een spits leijen dak, waaruit de kraanbalk steekt; de Schouwburg, niet alleen voor reizende commedianten, maar ook voor concerten, bals, enz. dienende; de Belvédère, en de twee zoogenaamde Heidensche kapellen, overblijfselen van den ouden burg het Valkhof.

De militaire gebouwen zijn: het Arsenaal, een ruim en fraai gebouw, met kogel- en geschutparken, houtloodsen en andere bijgebouwen; het Laboratorium; de Magazijnmeesterswoning, met affuitloods, kogel- en geschutparken, enz.; drie bomvrije kruidmagazijnen, waarin ruim 44000 pond buskruid kan worden geborgen; het Wachthuis of de Hoofdwacht, een vrij aanzienlijk oud gebouw; het Hospitaal, dat 350 zieken kan bevatten, en waarbij eene bakkerij is; de Kronenburger-toren, zijnde eene bergplaats voor ernstvuurwerken; de Toren aan de Hezelpoort, met drie bergplaatsen voor vivres en materialen; de Haven-toren, met eenen kanonkelder voor twee stukken en twee magazijntjes; zeven Wachthuizen, aan de poorten, en eene Manege. De Kazernen en Stallen, zijn echter stadsgebouwen.

De 5500 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Nijmegen*, met vier Predikanten en eene kerk, de Groot- of St. Stevenskerk, welke op 35 pilaren rust, en van eene voortreffelijke bouw worde is. Men ziet er de grafstede van ANNA CATHARINA VAN BOURBON, Gemalin van Hertog ADOLF VAN GELDER. De toren heeft eene fraaije doorluchtige spits, met peer en twee sierlijke omgangen. Er is ook eene Fransche gem., welke 190 ziel. telt en eene nette kerk met orgel heeft. De Ev. Luth. gem. heeft eene sierlijke kerk met torentje en fraai orgel. De Doops. hebben er mede eene kerk. De H. K., par. van de Regulierenkerk telt 3580 ziel., en wordt be-

diend door eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De kerk, aan den H. IGNATIUS toegewijd, is een fraai gebouw, met twee torens en een schoon orgel. De R. K. par. van de Augustijnenkerk telt 2500 ziel., en wordt bediend door eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De kerk, die den H. AUGUSTINUS tot Patroon heeft, heeft torentje en orgel. De R. K., par. van de Minderbroederkerk telt 2300 ziel. en wordt bediend door eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De kerk, aan den H. FRANCISCUS toegewijd, heeft een koepeltorentje en orgel. De R. K. par. van de Broerenkerk telt 2500 ziel. en wordt bediend door eenen Pastoor en twee Kapellanen. De kerk heeft eenen kleinen koepeltoren en een orgel. De Syn. der Nederd. I. s. is klein, doch doelmatig ingerigt.

Liefdadige inrigtingen zijn: het Burgerweeshuis, waarin 30 kinderen zijn opgenomen; het Oud-Burger-Gasthuis, waarin 138 mannen en vrouwen, welke den ouderdom van zestig jaren bereikt en daarop een verkregeu regt hebben, worden verpleegd, terwijl nog ruim 100 buiten het gesticht ondersteund worden; het Krankzinnigenhuis, waarin 24 personen zijn opgenomen; het R. K. Kinderen-Weeshuis, met ongeveer 120 kinderen; eene Afd. van het Nederl. Bijbelgen.; eene Afd. van het Nederl. Zendinggen.; eene Afd. van het Nederl. Tractaatgen.; een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*; eene Werk-school; eene onder den naam van *Dorcas* gevormde vereeniging van vrouwen, ten doel hebbende de leening van behoeft, door uitreiking van eigen gemaakte kleedingstukken, en eene Bank van Leening.

Voorts zijn er nog: eene vereeniging tot beoefening der natuurkunde; een Loge der Vrijmetselaren, genaamd St. Lodewijk; een teekengenootschap, onder de zinspreuk: *Oefening kucekt Kunst*; een gymnasium, waar, door 1 Rector, 1 Conector, 1 Preceptor, 1 Onderwijzer in de wis- en natuurkundige wetenschappen en 1 Onderwijzer in de levende talen, aan ongeveer 30 leerl. onderwijs wordt gegeven; twee Kostscholen voor Jonge-heeren, met ongeveer 80 leerl.; drie Kostscholen voor Jongejuvrouwen, met ongeveer 90 leerl.; zeven Openbare scholen, met 370 leerl.; zes Bijzondere scholen van de eerste klasse, met 860 leerl.; twaalf Bijzondere scholen van de tweede klasse, met 600 leerl.; eene door het diaconie-bestuur

der R. K. gemeente opgerigte school voor kinderen van niet bedeelde doch behoeftige ouders, welke op de stads-armens. geen onderwijs konden ontvangen, en 28 Bewaars., met 880 leerl. Paardenmarkt den 15 Mei en den 7 Sept. Kermis den 2den Maandag in Sept.

NIJMEGEN (HET SCHEPENDOM), streek lands rondom de stad Nijmegen gelegen, en daarmede de gem. uitmakende. Het bevat het d. Heesch, Neerbosch en Hatert, en een ged. van het cirkel van Ooy en het geh. St. Anna; beslaat 3900,7034 bund., en telt 410 h. en 2860 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. — De Herv., behooren tot de gem. van *Neerbosch-Heesch-Hatert-Balgooy-en-Keent*; de R. K., tot de par. *Neerbosch en Hatert*.

NIJNSEL of NENSEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 25 min. Z. ten O. van *Oedenrode*; met 85 h., 300 inw. en eene school met 65 leerl.

NIJPELAAR (DE), watertje, pr. *N. Br.*, onder *Hilvarenbeek*.

NIJSIESOORD, geh., van *Pr. Gron.*, gem. en 10 min. Z. van *Midwolde*; met 28 h. en 130 inw.

NIJS-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Ossenisse*; groot 234,8294 bund.

NIJSTAD, buurs., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Weersloot*; met 57 h. en 170 inw.

NIJSTADT, geh., pr. *Drent.*, gem. *Zuidwolde*, 1 u. N. van *Herkenbosch*; met 8 h. en 90 inw.

NIJSWILLER of NIESWILLER, d., pr. *Limb.*, arr. en 4 u. O. ten Z. van *Maastrecht*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. O. Z. O. van *Gutpen*, postk. *Maastrecht*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van *Wittem*. Men telt er 63 h., met 330 inw., die van landbouw bestaan, en allen R. K. zijn. Er zijn eene kapel, van de par. van Mechelen, aan de H. DIONYSIUS toegewijd, en het kast. Nyswiller; met 59,4001 bund.

NIJTSJERKE. Zie *NIJKERK*.

NIJVERDAL, geh., pr. *Over.*, gem. en 40 min. ten Z. O. van *Hellendoorn*, ter plaatse, waar het riviertje de Regge, over welke hier eene fraaije brug ligt, den straatweg van Zwolle op Almelo en Enschede doorsnijdt; met 30 h., en 190 inw., en een hulpk. van de postk. *Almelo en Zwolle*.

NIKLAASGA. (ST.) Zie  $\left. \begin{array}{l} \text{NIKOLAASGA.} \\ \text{NICOLAASGA.} \end{array} \right\}$

NIMEGUE. Zie *NIJMEGEN*.

NIMMER-DOR, buit., pr. *Utr.*, gem. en 20 min. van *Amersfort*.

**NIMWEGEN.** Zie Nijmegen.

**NIRVEN** of **NEERHOVEN**, geh., pr. *Lind.*, gem. en 4 min. N.W. van *Nuth*; met 25 h. en 130 inw.

**NISPEN**, eertijds *Nispa*, d., pr. *N. Br.*, arr. en 5½ u. W. van *Breda*, kant. en 3¼ u. Z.W. van *Oudenbosch*, postk., gem. en 1 u. Z. van *Roosendaal*. Men telt er 67 h. en 490 inw. en met de geh. *Borteltonk* en *Rietgoor*, 134 h. en 1000 inw., die van den landbouw bestaan. Er zijn 2 bierbrouwerijen en 2 koornmolena.

De inw., allen R.K., maken eene par. uit van het vic. apost. van *Breda*, dek. van *Bergen-op-Zoom*; met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. De kerk, aan de *h. Maagd Maria* toegewijd, heeft toren en orgel. De dorps. telt 50 leert.

Kermis den 2en Zondag in September.

**NISSE**, gem. en heert., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkenszand*, reg. kant. *Goes*, postk. *Goes* en *Neuzen* (1 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het. Nisse en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 265 bund., en telt 81 h. en 540 inw., die van landbouw bestaan.

De 460 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Goes*, ring van *Borssele*; de R. K. parochiëren te *Heinkenszand*. De dorps. telt 70 leert.

Het d. Nisse, ook wel Ter-Nisse of Der-Nisse, oorspronkelijk echter *Gervarsenisse* of *Gervenisse*, ligt 1½ u. Z. van *Goes*, 1 u. Z. O. van *Heinkenszand*. Er is eene ruime kerk met orgel, en fraai geheel Jhouwden predikstoel en naast zich eenen hoogen toren.

**NISSE (BUITENPOLDERS-VAN-)**, bed., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Nisse*, ged. gem. *'s Heer-Abtskerke*, ged. gem. *Heinkenszand*, ged. gem. *Buurland*. Zij bestaat uit den *Kruiningerpolder*, het *Ronde-poldertje*, den *Lange-Nieuwland-polder*, den *Schouwersmeel- en Zuid - Daniel - polder*, den *Prooijen-polder*, het *Nieuw-Landek*, den *Zuid-Zak polder* en den *Dubbeldpolder*, en beslaat 280,5723 bund.

**NISSE-POLDER (DE OUDE-)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Nisse*.

**NISSE-STELLE-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkenszand*, ged. gem. *Nisse*, ged. gem. *Oudelande*.

**NISTELRODE**, gem., arr. *'s Hertogenbosch*, kant. *Oss*, postk. *'s Hertogenbosch* en *Grave* (9 m. k., 1 s. d. 2 ged., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Nistelrode*, de geh. *Busberk*, *Donzel*, *Dijk*, *Kleinwijk*, *Wijen*, *Kantje*, *Maxend*, *Achterstraat*, *Laar*, *Delst*, *Loo* en *Menzel*, benevens een ged. van de d.

*Bedaf* en *Vorstenbosch* en van het geh. *Boosbroek*; beslaat 3233 bund., en telt 370 h., met ongeveer 2300 inw., bijna allen linnenwevers en landbouwers. Er zijn 1 bierbrouwerij, 1 leerlooierij, 1 koorn- en 2 oliemolens.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Oss*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. Er is eene school met 150 leert.

Het d. *Nistelrode*, *Nestelrode* of *Nestelrooy*, veelal *Nittelroof*, ligt 4 u. O. van *'s Hertogenbosch*, 1½ u. Z. O. van *Oss*. Men telt er met het geh. *Laar* 23 h. en 170 inw. De kerk, aan den *H. Lambertus* toegewijd, heeft geen orgel, maar een houten koepeltorentje. De toren van eene vorige kerk staat nog, geheel afgezonderd, op het kerkhof.

**NITAP.** Zie NIJENTAP.

**NIVEL.** Zie NIEUWAAL.

**NOBELAAR**, hofst., pr. *N. Br.*, in het dorp *Ellen*; groot 15,0777 bund.

**NOBELE-WAARD (DE)**, uiterw., pr. *Utr.*, gem. *Amerongen*; 19,0370 bund. groot.

**NOERDIKE.** } Zie NOORDWIJK-BINNEN.  
**NOERTICH.** }

**NOETZELE**, meestal *NOETEREN*, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1 u. Z. van *Hellendoorn*; met 74 h. 480 inw., eene school met 60 leert en 1 wind-, koorn- en pelmolen.

**NOEUTTEREN.** Zie NOTTER.

**NOL (DE)**, 2 geh., één, pr. *N. Br.*, 5 min. O. van *Woudrichem*; één, pr. *Z. H.*, gem. en ½ u. O. van *Schelluinen*.

**NOLDE**, geh., pr. *Dr.*, gem. *Zuidwolde*, 1 u. Z. van *Kerkenbosch*; met 7 h. en 40 inw.

**NOLDIJK**, geh., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Oost-en-West-Barendrecht*, ged. gem. *Ridderkerk*; met 40 h. en 270 inw. onder *Ridderkerk*.

**NOLLAND.** } Zie NIEUWLAND.  
**NULAND.** }

**NOLLE (DE)**, eigenlijk *DEN HOLLE*, fort, pr. *Zeel.*, 20 min. W. ten. N. van *Vlissingen*, tegen de *Hont*. Het bestaat uit eene onregelmatige vijfhoekige redoute van aarde, met eene nalte gracht, tot reduit eenen ronden steenen toren en buiten het fort, onder den zeedijk een bomvrij kruidmagazijntje.

**NOLLEN (DE)**, ged. van het *Éijerland*, eil. *Tezel*, pr. *N. H.*; 125 bund.

**NOLLEN (DE)** of de *GROOTE-POLDER*, p., pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*; groot 26,4460 bund.

**NOLMERBAN**, eigenlijk *NOLLEMEERBAN*, p., pr. *N. H.*, gem. *Pelten*.



**NOMMER-EEN.** Zie **NUMERO-EEN.**  
**NONNEN-BOSSCHE-HOEVEN,** b., pr. *N.Br.*, gem. en 1 u. N. van *Schijndel.*  
**NONNEN-EN-KRUISWAARDEN,** p., pr. *N.Br.*, gem. *Lith*; 21,1490 bund.  
**NONNEN-GEZEID,** plaats, pr. *N.Br.*, onder *Heesbeen.*

**NONNENHOEK.** Zie **BAGIJNENBOEK.**  
**NOOIT GEDACHT,** 2 hofst. pr. *N.H.*, één, gem. *Nieuwer-Amstel*, 1½ u. N. O. van Amstelveen, groot 32,6830; één, gem. *Weespercarspel*, groot 14 bund.  
**NOOIT-GEDACHT,** 3 buit. één, pr. *N.H.*, gem. en in het d. *s' Groveland*; twee, pr. *Utr.*, de eene, gem. *Oude-en-Nieuwe-Loosdrecht*, de andere, gem. *Maarsseveen*, groot 0,0400 bund.

**NOORBEEK,** gem., pr. *Limb.*, arr. en postk. *Maastricht*, kant. *Gulpen*, (1 m. k., 1 s. d.). Zij bevat het d. *Noorbeek*, de geh. *Wesch*, *Bergerhuizen*, *Schilberg*, *Schey*, *Ulventen Vrouwen*, en ged. van *St. Cruis* en *Ter Linden*; beslaat 740,4188 bund. en telt 172 h. met 820 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 brouwerij en 1 bleekerij. De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. van *Limb.*, dek. van *Gulpen*, met eenen *Pastoor* en eenen *Kapellaan*. Er is 1 school 60 leert.

Het d. *Noorbeek* ook *Noordbeek*, vroeger *Nordbeek*, ligt 2½ u. Z. O. van *Maastricht*, 1½ u. Z. ten W. van *Gulpen*. en telt 74 h. en 340 inw. De kerk, aan de *H. Birgitta* toegewijd, heeft een orgel en een hoogen toren. Nog is er eene kapel mede aan de *H. Birgitta* toegewijd, welke jaarlijks door onderscheidene processieën bezocht wordt.

**NOORD,** geh., pr. *N.H.*, gem. en ½ u. Z. Z. W. van *Bergen*.  
**NOORD (DE),** geh., pr. *N.Br.*, gem. en 10 min. N. van *Wanroy*; met 11 h. en ruim 50 inw.

**NOORD (DE),** p., pr. *N.Br.*, gem. *Werkendam*; groot 13,1140 bund.

**NOORD (DE),** geh., pr. *Z.H.*, gem. en 25 min. van *Krampen-aan-de-Lek*; met 23 h. en 150 inw.

**NOORD (DE)** ook **NOORDDIEP**, of het **NOORDER-DIEP**, kil in *Z.H.*, die, tegenover *Dordrecht* uit de *Merwede* voortkomt en zich tegenover *Krimpen*, met de *Lek* vereenigt, waar zij den naam van *Nieuwe-Maas* aanneemt.

**NOORD (HET),** ged. van het vl. *Schagen*, pr. *N.H.*, met 31 h. en 200 inw.

**NOORD (DE).** Zie **SLINGELAND.**

**NOORD (DE GROOTE en DE KLEINE),** 2 uiterw., pr. *Z.H.*, de eene, gem. *Hendrik-Ido-Ambacht*, 130,0140 bund.; de andere, gem. *Ridderkerk*.

**NOORD (DE KLEINE-),** b., pr. *N.H.*, gem. en 1½ u. N. O. van *Aalsmeer*; met 6 h. en 20 inw.

**NOORD (HET LAGE-),** ged. van het vl. *Schagen*, pr. *N.H.*; met 14 h. en 70 inw.  
**NOORD (DE POLDER-VOOR-HET-),** p., pr. *N.H.*, gem. *Schagen*; groot 24,3112 bund.

**NOORD (POLDERTJE VOOR DE GROOTE),** uiterw., pr. *Z.H.*, gem. *Hendrik-Ido-Ambacht*. (**VETTEN-).**

**NOORD (DE VETTE-),** Zie **oord**  
**NOORD-A,** geh., pr. *Z.H.*, gem. en ¼ u. Z. van *Soelerwoude*; met 8 h. en ruim 60 inw.

**NOORD-AA (DE), AA (DE NOORD-)** (1).  
**NOORDAAN,** buit., pr. *Utr.*, gem. en ¾ u. Z. O. van *Maarsseveen*; groot 157 bund.

**NOORDAM of NOORDDAM;** geh., pr. *Fr.*, gem. *Fcrwcrderadeel*, ¼ u. N. W. van *Reitsum*; met 2 h. en 18 inw.

**NOORBEEK.** Zie **Noorbeek.**  
**NOORD-BEEMSTER,** een der vijf deelen, waarin de bedijking van *de Beemster*, pr. *N.H.*, verdeeld is.

**NOORDBONNEN,** streek lands, pr. *Z.H.*, gem. 's *Gravezande*; groot 119,5174 bund.

**NOORDBORG,** adell. h., pr. *Utr.*, gem. en 20 min. W. van *Harmelen*; groot 22,4930 bund.

**NOORD-BOVEN-POLDER.** Zie **DUBBELDAM (NOORD BOVEN-POLDER-VAN-).**

**NOORDBRAAK (DE) of DE NOORDERBRAAK,** p., pr. *N.H.*, gem. *Obdam*; groot 8,1370 bund.

**NOORDBROEK,** gem., pr. *Gron.*, arr. *Winschoten*, kant. *Zuidbroek*, hulpk. van het postk. *Hoogezand*, (10 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Noordbroek*, en de geh. *Noordbroekster-hamrik*, *Korengarst*, *Stoots-horn* en *Zuiderveen*; beslaat 2507,7571 bund., en telt 317 h., met 2020 ziel., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 bierbrouwerij, 1 touwslagerij, 1 kalkbrandderij, 2 blaauwververijen, 1 hoedenmakerij, 1 chicorijfabriek, 6 linnenweverijen en 1 koorn-en-pel-en-3 boekweitmolens.

De 1880 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Winschoten*. De 90 Doopsg. behooren tot de gem.

(1) Eveneens zoeken men de overige namen, met **NOORD** beginnende, welke hier niet geronden worden, op de woorden van onderscheiding.

**Noordbroek-en-Nieuw-Scheemda**; de 5 Evang. Luth. en de 24 R. K. tot *Sappemeer*; de 15 lsr. tot *Hoogezand*. Er zijn twee scholen.

Het d. Noordbroek ligt 3½ u. O. van Groningen, 3 u. N. W. van Winschoten, 1 u. N. van Zuidbroek. Men telt er 235 h. en 1500 inw. De Herv. kerk heeft een voortreffelijk orgel. De afgezonderd staande zware toren heeft een spitsje en is veel lager dan de kerk. De Doops. kerk heeft toren nooh orgel.

**NOORDBROEK-EN-NIEUW-SCHEEMDA**, Doops. kerk. gem., pr. *Gron.*, met 200 ziel. en 2 kerken, als: ééne te Noordbroek en ééne te Nieuw-Scheemda.

**NOORDBROEKSTER-HAMRIK**, geh., pr. *Gron.*, gem. en ¼ u. N. O. van *Noordbroek*; met 21 h. en 110 inw.

**NOORDBROEKSTER-KANAAL (HET)**, afwatering, pr. *Gron.*, van Noordbroek naar het ZN-diep.

**NOORDBROEKSTER-VAART (DE)**, vaart, pr. *Gron.*, van Noordbroek naar het Sappemeerster-hoofd-diep.

**NOORDBROEK-VAN-HEEMSKERK (HET)**, het N. ged. van den p. *Noord-en-Zuidbroek-van-Heemskerk*, pr. *N. H.*; 562,2568 bund.

**NOORD-BUITEN-POLDER**, Zie **DUBBELDAM (NOORD-BOVEN-POLDER-VAN-)**.

**NOORD-BUURT**, of **NOORDERBUURT**, geh., pr. *Z. H.*, gem. en 5 mid. van *Soeterwoude*, met 7 h. en ruim 40 inw.

**NOORDDAMMER-LAAN (DE)**, ged., van den *Schinkeldijk*, pr. *N. H.*, hetwelk van den Hand-naar-Leyden naar de Noorddammer-brug loopt.

**NOORDDAM-VAN-ZAANDAM**. Zie **KNOLENDAM**.

**NOORD-DIEP**. } Zie **NOORD (DE)**  
**NOORDER DIEP**. }

**NOORD-DIEP (HET)**, ged., van het *Haringoliet*, hetwelk langs de gem. Stellendam loopt. (TER.

**NOORD-DIEP (HET)** Zie **DUKWA-NOORDDIJK**, gem., pr., arr., kant.

en postk. *Gron.* (2 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. Noorddijk, Middelbert en Engelbert, benevens de geh. Ooster-Hoogbrug, Ruisscher-brug, Selwerd en de Roodebaan, en ged. van de geh. Noorder-Hoogbrug en Euvelgunne; 2473,6853 bund., en telt 167 h. met 1060 inw., onder welke eenige graanhandelaars. Er zijn 2 pelmolens. De 1000 Herv., maken de gem. Noord-

dijk, Middelbert en Engelbert uit; de Doops. en de 4 Evang. Luth., behooren kerk. te *Groningen*; de 50 R. K., ged. te *Groningen*, ged. in de *Kleine-meer*. Er zijn 4 scholen.

Het d. Noorddijk ligt 1 u. N. O. van Groningen, en telt 33 h. en 210 inw., en met de geh. Ruisscher brug, Ooster-Hoogbrug, Euvelgunne, Selwert en een ged. van Noorder Hoogbrug 75 h. en 460 inw. De 450 Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Gron.*, ring van *het Hoogezand*. De kerk heeft eenen zwaren toren, doch geen orgel.

**NOORDDIJK**. Zie **ANDIJK**.

**NOORDDIJK**, geh., pr. *N. H.*, ¼ u. O. van *Ursuw*; met 33 h. en 200 inw. **NOORDDIJK** of **NOORDERDIJK**, b., pr. *Z. H.*, gem. *Dordrecht*.

**NOORDIJKPOLDEI**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Hontenisse*; groot 96,8455 bund.

**NOORDIJKSTER-MAAH (HET)**, water, pr. *Gron.*, dat bij Noorddijk begint en in het *Boterdiep* valt.

**NOORDDORP**, de bestraten havenkant, van het d. *Oud Beijerland*, pr. *Z. H.*; met 30 h. en 300 inw.

**NOORDDORP**. Zie } **NOORDDORP**  
                              } **NOOTDORP**.

**NOORDEINDE**, 2 b., één, pr. *N. H.*, gem. en ¼ u. van *Castricum*; met 16 h. en 100 inw.; één, pr. *Z. H.*, gem. *Aarlanderveen*.

**NOORDEINDER-MEER** of **MALMEER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Zuid-en-Noord-Schermer*; groot 218,3426 bund.

**NOORDEINDE-VAN-BERKEL**. Zie **BERKEL (NOORDEINDE-VAN-)** (1).

**NOORDEINDSCHE-POLDER** of **NOORDEINDER-POLDER**, 2 p., pr. *Z. H.*, één gem. *Ter-Aar*; één, gem. *Aarlanderveen*.

**NOORDELAND**. Zie **NOORDLAND**. **NOORDELIJKE-VERLOREN-HOEK**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Hedikhuzen*.

**NOORDELIJKSTE-VLIET (DE)**, water pr. *Zeel.*, uit de Middelste-Vliet in de Roopot uitlopende.

**NOORDELOOS**, d., pr. *Z. H.*, arr. en 1½ u. N. van *Gorinchem*, kant. en 4 u. N. O. van *Sliedrecht*, reg. kant. *Pupendrecht*, postk. *Vianen* en *Gorinchem*, gem. *Noordeloos-en-Over-Slingeland*; met 89 h., 700 inw. en eene brug over de Noordeloos.

De 620 Herv. behooren tot de gem. van *Noordeloos en-Over-Slingeland*. van de kerk staat een vierkant toren;

(1) Eveneens soeke men de met **NOORDEINDE** begijnende namen, die hier niet gevonden worden, op de woorden van onderscheiding.

in de kerk is geen orgel, doch een fraai praalgraf der vroegere Ambachtsheeren van Noordoelos. De Christ. Afges. maken, met de overige uit Noordoelos-en-Over-Slingeland eene gem. uit. De dorps. tellt 80 leerl.

Kermis den 1sten Maand. na 3 Sept. NOORDELOOS (DE), water, pr. *Z. H.*, dat omtrent het Galgeboschje in het waterschap de Voor-Giessen valt.

NOORDELOOS (HET HUIS-TE-), heerenh., pr. *Z. H.*, 10 min. W. van Noordoelos; met 37,4616 bund. grond.

NOORDELOOS (NOORDZIJDE-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Noordeloos-en-Over-Slingeland*; 604,6045 bund.

NOORDELOOS-EN-OVER-SLINGELAND, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Sliedrecht*, reg. kant. *Papendrecht*, postk. *Vianen en Gorinchem* (2 m. k., 4 s. d., 5 j. d.). Zij bevat het d. Noordoelos, het geh. Over-Slingeland en ged. van het geh. Minkeloos; beslaat 1528,9043 bund. en telt 112 h., met 850 inw., die meest bestaan van landbouw en veeteelt. Ook is er 1 windkoornmolen.

De 790 Herv. maken, met die uit het geh. den Dool (gem. Meerkerk), eene gem. uit van de klass. van *Gouda*, ring van *Vianen*, met 480 ziel. De 60 Christ. Afges. maken de gem. van *Noordeloos* uit. Er is eene school met 80 leerl.

NOORDEN, d., pr. *Z. H.*, arr. en 5½ u. van *Leyden*, ged. kant. en 2½ u. van *Woerden*, gem. en 1 u. N. O. van *Nieuwkoop*, ged. kant. en 3 u. Z. O. van *Woubrugge*, gem. en 1 u. O. Z. O. van *Zevenhoven*. Men telt er 80 h. en 550 inw., die van veenderij, landbouw en smederij bestaan.

De 330 Herv. maken, met die van Westveen, gem. Wilnis, eene gem. uit van de klass. van *Leiden*, ring van *Woerden*. De kerk heeft eenen toren doch geen orgel. De 220 R. K. maken, met die van Westveen, eene stat. uit van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Rijnland*. De R. K. kerk, aan den H. MARTINUS toegewijd, heeft toren noch orgel. De dorps. tellt 70 leerl.

NOORDEN (POLDER-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Nieuwkoop-en-Noorden*.

NOORDEND, geh., pr. *N. H.*, gem. *Hoogwoud-en-Aartswoud*, 18 min. van *Hoogwoud*; met 18 h. en 90 inw.

NOORDEND, b., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, 35 min. van *Wirdum*; met 9 h. en 50 inw.

NOORDENK. Zie NOORDINK.

NOORDENSCH-BUURT-POLDER (DE) of NOORDENSCH-BUURTSCH-POL-

DER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Zevenhoven*; groot 289,2000 bund.

NOORDENSCH-BUURT - EN-VOORDIJKSCHE - POLDERS (GECOMBINEERDE-), bed., pr. *Z. H.*, gem. *Zevenhoven*; bevattende de Noordensche-Buurtpolder en den Voordijksche polder, en beslaande 419 bund.

NOORD-EN-SLIKPOLDER (KLEINE-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Zevenbergen*; groot 159,6841 bund.

NOORD-EN-ZUIDEINDER-POLDER (GECOMBINEERDE-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Aarlanderveen*; groot 1004 bund.

NOORDERBEEK, boerd., pr. *Z. H.*, gem. *Loosduinen*; groot 6,5540 bund.

NOORDER-BEEK (DE), wat., pr. *N. Br.*, gem. *Hilvarenbeek*, dat in de *Roversche heide* ontspringt en in de *Hilver* valt. (BUITENDIJKEN (NOORDER-).

NOORDER-BUITENDIJKEN. Zie

NOORDERBUREN, 3 b., 2, pr. *Fr.*, ééne, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, ¼ u. van *Warns*, met 59 h. en 210 inw.; ééne, gem. *Wymbritseradeel*, 10 min. van *Gaastmeer*, met 12 h. en 80 inw., en ééne, pr. *Gron.*, gem. *Zuidhorn*, bij *Noordhorn*.

NOORDERBUURT. Zie NOORTBUURT.

NOORDER DWARSGRACHT (DE), Zie DWARSGRACHT (DE NOORDER-).

NOORDER-EINDE. Zie KAMPER-NIEUWSTADT.

NOORDER-GAT (HET), 2 vaarw. in de *Zuiderzee*, het ééne, ook het *Nieuw-Gat*, uit het Marsdiep in de Noordzee loopende; het andere, van de haven van *Enkhuizen* naar het *Kreupelzand*.

NOORDER-GAT (HET), ook het *QUACKSDIEP*, pr. *Z. H.*, zeegat, waardoor het *Haringvliet* in de Noordzee uitwatert.

NOORDER-GAT (HET), water, pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*.

NOORDERGAT-VAN-DE-PLOMP, kil in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*, welke uit de *Kindem* naar den *Amer* loopt.

NOORDER-GORS (HET), p., pr. *Z. H.*, gem. *'s Gravezande*.

NOORDERHOEK. Zie Noord-Oosterhoek.

NOORDERHOEVE, hofst., pr. *Z. H.*, gem. *Rozenburg*; groot 29,8224 bund.

NOORDERKLIP (GAT-VAN-DE-), kil van den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, uit het *Achterste-gat* en het *Sturgat*, ged. op het *Gat-van-Kampen*, en ged. op het *Gat-van-Vlocijen* uitloopende.

NOORDER-KOGGEN (DE VIER-), bed., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Medemblik*; bestaande uit de *Medem-*

blikker-kogge, de Hoogwouder-kogge, de Wognummer-Kogge en de Middellkogge; groot 12308,6940 bund.

NOORDERLEEG, p., pr. Fr., gem. *Ferwerderadeel*; 157,5123 bund.

NOORDERLEEGSCHE - BUITENVELD. Zie BILDPOLEN-AANWAS.

NOORDERMEER, b., van het d. *Bergum*, pr. Fr., gem. *Tietjerksteradeel*.

NOORDERMEER, 2 p., pr. Fr., één, ged. gem. *Slavoren*, ged. gem. *Hemelummer - Oldephaart - en - Noordwolde*; groot 124,5306 bund.; één, gem. *Wymbritseradeel*.

NOORDERMEERDER-MEER (HET), inham van het *Bergummeer*, pr. Fr., gem. *Tietjerksteradeel*, Z. O. van Bergum.

NOORDERPLAAT, plaat in de *Biesbosch*, pr. N. Br., gem. *Made*.

NOORDERPLAAT, droogte in de *Oude-Maas*, pr. Z. H., bij *Zwartewaal*.

NOORDER-POLDER-VAN-ASSENDELFT (DE), p., pr. N. H., gem. *Assendelft*.

NOORDER-POLDER-VAN-BUNSCHOTEN. Zie BUNSCHOTEN (NOORDERPOLDER VAN). (STAD.)

NOORDERROT. Zie KAMPER-NIEUWNOORDER - SCHORREN, heerl., pr. Z. H., arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Middelharnis*, postk. *Dirksland*, gem. *Melissant*. Zij bevat

noch d., noch geh., maar slechts eenige verstrooid liggende huizen, de inw. bestaan van landbouw.

De Herv. behoorren kerk. tot *Melissant*; de R. K. tot *Middelharnis - en - Sommelsdijk*. De kinderen genieten onderwijs te *Melissant*.

NOORDERVAART, b., pr. N. H., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Oterleek*; met 29 h. en 150 inw.

NOORDERVAART, vaart in de *Schermeer*, pr. N. H., van den Omval bij Alkmaar, tot nabij Schermerhorn.

NOORDER-VECHTDIJKEN, dijksdistr. in de pr. *Over*.

NOORDERVLIET, buit., pr. Z. H., gem. *Rijswijk*.

NOORDER - WAARD, geh., pr. *Gron.*, gem. *Grijskerk*.

NOORDERWIJDE of NOORDER-BEULAKERWIJDE, dat ged. van de *Beulakerwijde*, pr. *Over.*, hetwelk ten N. van de *Veeneweg* ligt.

NOORDEVELD (HET). Zie DUSSEN-NOORDEVELD.

NOORDGEEST, heerl., pr. N. Br. arr. en kant. *Bergen-op-Zoom*, hulpk. en gem. *Halsteren*. Zij beslaat ongeveer 315 bund.; bevat 51 h. met 270

inw. kerk. onder Halsteren, alwaar de kinderen ook school gaan.

NOORDGOUWE, gem. en heerl. pr. *Zeel.*, arr., reg. kant. en postk. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven* (5 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Noordgouwe en het geh. *Schuddebeurs*; beslaat 694,2968 bund.; en telt 92 h., met 690 inw. die van landbouw bestaan. Er zijn 1 meestouf en 1 koornmolen. De 530 Herv. maken eene gem. uit van de klass van *Zierikzee*, ring. van *Brouwershaven*. De 110 R. K. parochiëren te *Zierikzee*. Er zijn ééne school met 100 leerl. en een gesticht, de *Konijerhuisjes* geheeten.

Het d. Noordgouwe ligt 1 u. N. van *Zierikzee*, 1 u. Z. Z. O. van *Brouwershaven* en telt 108 h. en 630 inw. De kerk heeft eenen vierkanten toren.

NOORDGOUWE (DE POLDER - VAN.), p., pr. *Zeel.*, gem. *Noordgouwe*.

NOORDGOUWE - BEOOSTEN - en NOORDGOUWE - BEWESTEN - STEENE, het O. en het W. ged. der gem. *Noordgouwe*. pr. *Zeel*.

NOORDHEIDE, hofst., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Maartensdijk*; groot 47,5220 bund.

NOORDHEIM. Zie VORTUM.

NOORDHOEK, geh., pr. N. Br., gem. en 1 u. N. W. van *Slandnaar-buiten*; met 46 h. en 290 inw. (NOORDHOEK.)

NOORDHOEK (DEN). Zie ZEGSCHE-NOORDHOF-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Hontenisse*; 194,2130 bund.

NOORDHOLLANDSCH - KANAAL (HET), pr. N. H. Het begint vlak tegenover Amsterdam, aan de N. zijde van het IJ, midden door eene lange landtong, die ver in het IJ uitloopt; gaat langs Buiksloot en IJpendam tot aan Purmerende; van daar langs de Z. zijde van de *Beemster*, tusschen het *Schermereiland* en de *Schermeer* aan de eene, en het *Starnmeer* en het *Alkmaardermeer*, aan de andere zijde, heen, van welke laatste het, ter beveiliging tegen den golfslag, door eenen rijshouten schutdijm gescheiden is. Voorts loopt het langs de W. zijde van de *Schermeer*, en vereenigt zich op het N. W. punt van die droogmakerij met de *Alkmaarder vaart*, met welke het naar Alkmaar schiet. Na voorts door en langs die al. gevloeid te hebben, loopt het naar en door de *Zijpe*, en langs de O. zijde van het *Koegras*, tot in de groote buitenhaven, het *Nieuwe-diep*, alwaar het zich vereenigt met de *Koopvaarders - Binnen-haven* en het *Helder-*

sche kanaal. Het heeft de volgende sluiswerken: 1°. de Willemsluis, onder Buiksloot; 2°. de Keer- of Doorvaartsloot te Buiksloot; 3°. de Schutsluis; 4°. een paar steenen lands-hoofden, met sponningen voor twee rijen schotbalken in den Westfrieschen Zeedijk; 5°. de Zijperschutsluis, en den Zijper-Zeedijk; 6°. de Koopvaardersschutsluis of Commercie-sluis; 7°. de schut- en inundatie-sluis en den Zeedijk aan het Nieuwe werk; 8°. de Keer- en Doorvaartsloot, de Maritime schutsluis aan het Nieuwe-diep; 9°. de Keer- en Doorvaartsloot, op de zijtak van het kanaal naar het Grootte-dok, en 10°. de Zeedoksluis, zijnde eene keer- en doorvaartsloot tusschen het Grootte-Dok en het Nieuwe-Diep.

**NOORDHOORNSCHE WATERING**, water, pr. *Z. H.*, gem. *Rijswijk*.

**NOORDHORN**, d., pr. *Gron.*, arr. en  $2\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van *Gron.*, kant., hulpk., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. ten W. van Zuidhorn. Men telt er 98 h. en 720 inw., en met de geh. Oks-werd en Snakkeburen, de b. Dieps-wal, Noordhorner-tolhuis en Noorderburen, en de streek Noordhorner-ga; met 150 h. en 1020 inw. die van landbouw en veeteelt bestaan. Er zijn 1 pel- en 1 koorndmolen.

De 940 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Gron.*, ring van *Zuidhorn*. De kerk is een langwerpig vierkant gebouw, met eenen hoogen en sierlijken naaldtoren. De 60 Doops-g. maken, met die uit de burg. gem. Oldehoven en Zuid: orn, eene gem. uit, met 190 ziel. De kerk heeft toren noch orgel. De 3 Evang. Luth. behooren kerk. te *Groningen*, de 20 R. K. te *Zuidhorn*. De dorps. telt 160 leerl.

**NOORDHORNERGA**, streek lauds. pr. *Gron.*, gem. *Zuidhorn*, 20 min. Z. W. van *Noordhorn*; 278,5920 bund.

**NOORDHORNER-TOLHUIS**, b., pr. *Gron.*, gem. *Zuidhorn*, 20 min. Z. W. van *Noordhorn*; met 3 h. en 10 inw.

**NOORDHOUT**, buit., pr. *Zeel.*, gem. en Z. van *Servoskerke*; met 18 bund.

**NOORDHOUT**, bosch, pr. *Utr.*, gem. *Driebergen*.

**NOORDDIJK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Necde*; met 132 h., 830 inw. en 1 school met 120 leerl.

**NOORD-INDIE**, buit., pr. *Gron.*, gem. en W. van *Utrum*.

**NOORDINK** of **NOORDENK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Hengelo*; met 99 h. en 610 inw.

**NOORD-KIL (DE)**, kil in den *Biesbosch*, pr. *N.Br.*, gem. *Werkendam*.

**NOORD-KIL (DE)**, water, pr. *N.Br.*, van het d. Ossendrecht naar de Wester-Schelde loopende.

**NOORD-KOOG (DE)**, ook **DE STRAAT**, plaats in de *Zuiderzee*, Z. Z. O van de Koog op *Texel*.

**NOORD-KREEK (DE)** of **DE MOLENKREEK**, water, pr. *Zeel.*, in den p. *Canisliet*.

(LAARDER-MEER)

**NOORDLAARDER-MEER**. Zie *Zuid-*

**NOORDLAND**, heerl., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Brielle*, gem. *Geeroliet*. Zij bevat noch d., noch geh., doch slechts eenige verstrooid liggende h., en beslaat 32,7770 bund. De inw., die meest van landbouw bestaan, behooren kerk. tot *Geeroliet*.

**NOORDLAND (HET)** of **HET NOORDELAND**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Heinkenszand*.

**NOORDLAND (HET)**, droogte in den mond der *Ooster-Schelde*, aan de oostzijde van den Banjaart.

**NOORDLAND (HET)** of de **NOORDLANDSCHE POLDER**, 4 p., van welke 3 pr. *Z. H.*, een, gem. *s Gravezande*, gr. 194,2204 bund; één gem. *Nieuwe-Tonge*, groot 86,9260 bund; één, gem. *OudeTonge*, groot 206,6621 bund., en één, pr. *Zeel.*, gem. *Heinkenszand*, groot 47,0886 bund.

**NOORDLAND (NIEUW en OUD-)**, 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Geeroliet*.

**NOORDLANDSCHE-DIJK**, dijk, pr. *Z. H.*, gem. *s Gravezande*, langs de W zijde van den p. Noordland.

**NOORDLAREN**, d., pr. *Gron.*, arr., kant. en 2 u. Z. Z. O. van *Groningen*, hulpk. van de postk. *Assen* en *Groningen*, gem. en 1 u. Z. Z. O. van *Haren*. Men telt er 74 h. en 430 inw., en met de geh. Glimmen, de Punt en Harendermolen, 112 h. en 660 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De inw., meest Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Groningen* ring van *Hoogezand*. De kerk is van een sierlijk orgel voorzien. De dorps. telt 50 leerl.

**NOORDMEER**, p., pr. *N. H.*, ged. gem. *Broek-in-Waterland*, ged. gem. *Iandsmeer*; 18,6910 bund.

**NOORDMEER**, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van den *Ham*; met 33 h. en ongeveer 180 inw.

**NOORDOOSTER-HOEK** of **NOORDER-HOEK**, het N. O. punt van den p. *het Kuizezand*, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. N. W. van *Oldehove*.

**NOORDOOSTER-HOEK** of **NOORD-OOST-HOEK**, zandplaat in het N. van de

*Zuiderzee*, de N. O. punt van het eil. *Terschelling*, pr. *N. H.*

**NOORDOOST-ZEEGAT**, ook **TONGEGAT** of **BRUINVISCH-GAT**, zeevat, N. van de *Zuiderzee*, N.W. van *Ameland*.

**NOORDDORP** of **NOORDDORP**, b., pr. *N.H.*, gem. en 20 min. N.W. van *Heenskerk*; met 10 h., en 60 inw.

**NOORDPLAAT**, plaat in de *Oude Maas*, pr. *Z. H.*, bij *Hoogkiet*.

**NOORDPLAS** of **OUDDIJSCH-DROOGMAKERIJ**, droogm., pr. *Z.H.*, gem. *Hazerswoude*, *Benthuizen*, *Hoogeveen*, *Benthorn*, *Soeterwoude* en *Noord-Waddingsveen*; groot 3533,7210 bund.

**NOORD POLDER (DE)**, 3 p., één, pr. *Z.H.*, gem. *Ooltgensplaat*; één, pr. *Zeel.*, gem. *Azee*, 60,7818 bund. groot; één, pr. *Gron.*, ged. gem. *Bafo*, ged. gem. *Eenrum*, ged. gem. *Uksward*, ged. gem. *Warfum*; 2013,0109 bund.

**NOORDPOLDER (DE)**. Zie **IZABELLE-POLDER**.

**NOORDPOLDER (DE BINNENGE-DIJKTE** en **DE BUITENGE-DIJKTE)**, p. en gorzen, pr. *Z. H.*, gem. *Ooltgensplaat*.

**NOORDPOLDER (NIEUWE)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Dordrecht*; 43,2500 bund.

**NOORD-POLDER (MOLENGORS-EN-)**. Zie **NOORD-TOREN-OOST-EN-WEST-MEREN-POLDERS (OUDE-)**.

**NOORD-POLDER (KLEINE-)**. Zie **HENNIP (RUWE-)**.

**NOORD-POLDER-KANAAL**, water, pr. *Gron.*, dat den *Noordpolder*, van het O. naar het W. doorloopt.

**NOORD-POLDERTJE**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Zuid-Beijerland*; 7,2410 bund.

**NOORD-POLDER-VAN-ALKEMADE**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*.

**NOORD-POLDER-VAN-BERKEL**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Berkel-en-Rodenreis*.

**NOORDPOLDER-VAN-BUNSCHOTEN**. Zie **BUNSCHOTEN (1)**.

**NOORDPOLDER - VAN - GOUDS-WAARD**. Zie **KOORNDIJK (NOORDPOLDER-VAN DEN-)**.

**NOORDSCHANS**, geh., pr. *N.Br.*, gem. en 20 min. N. van *Klundert*; met 20 h. en 110 inw.

Kermis den 2en Pinksterdag.

**NOORDSCHE-BUURTSCHAP-POLDER**. Zie **NOORDSCHE-BUURTPOLDER**.

**NOORDSTRAAT**, 2 geh.: één, pr. *N.Br.*, gem. en ½ u. O. van *Rucphen*, met 6 h. en 30 inw.; één, pr. *Zeel.*, gem. *Hontenisse*, met 14 h. en 80 inw.

**NOORD-TOREN-OOST-EN-WEST-MEREN-POLDERS (DE OUDE-)**, oudtijds **HET MOLENGORS-EN-NOORDPOLDER**, p., pr. *N.Br.*, ged. gem. *Zevenbergen*, ged. gem. *Klundert*; 613,7413 bund.

**NOORD-VAN-KRIMPEN**. Zie **BAKERSKIL**.

**NOORDVEEN (HET VRIJE-)**, land, pr. *N. H.*, gem. *Aalsmeer*, in den *Groote-Uithoornsche-polder*; 20 bund.

**NOORD-VLIET**, water, pr. *Z.H.*, hetwelk uit de *Breevaart* komt en zich te *Maassluis* in de *Maas* ontlast.

**NOORDWAARDSCH-VLIET**, water, pr. *Z.H.*, dat van *Wateringen* naar de *Hoornbrug* loopt.

**NOORDWATERING (DE)**. Zie **AMBACHTEN (DE VIJF-)**.

**NOORDWEG**, straatweg, pr. *Zeel.*, van *Middelburg* naar *Serooskerke*.

**NOORDWELLE**, gem., pr. *Zeel.*, arr., reg. kant. en postk. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven* (5 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Noordwelle* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1009 bund., en telt 56 h. met 450 inw., die meest bestaan van landbouw. Er zijn 1 meestof en 1 koorrmolen.

De inw., allen *Herv.*, behooren tot de gem. *Renesse-en-Noordwelle*. Er is eene school met 80 leerl.

Het d. *Noordwelle* ligt 3 u. N.W. van *Zierikzee*, 2 u. W. ten Z. van *Brouwershaven*, en telt 29 h. en 190 inw. De kerk, een net gebouw, heeft eenen achtkanten toren, doch geen orgel; aan de W. zijde van de kerk is de school afgeschoten en daarboven eene gaanderij met zitplaatsen.

**NOORDWENDINGER-DIJK**, ook **NOODWENDIGE DIJK**, zeedijk, pr. *Over.*, welke zich langs de N.W. grenzen van *Kamperveen* uitstrekt.

**NOORDWESTER-FRIESCHE-ZEEGAT (HET)**. Zie **MIDDELGAATJE (HET)**.

**NOORDWIJK**, kant., pr. *Z.H.*, arr. *Leiden*. Het bevat de gem. *Noordwijk*, *Lisse*, *Hillegom*, *Vennip*, *Noordwijkerhout*, de *Lage-Boekhorst*, *Oegstgeest*, *Sassenheim*, *Voorhout*, *Warmmond*, *Katwijk*, *Valkenburg* en *Rijnsburg*; beslaat 20780,2227 bund., en telt 2820 h., met 15,350 inw.

**NOORDWIJK**, kerk. ring, pr. *Z.H.*, klass. van *Leiden*. Zij bestaat uit de gem.: *Hillegom*, *Katwijk-aan-Zee*, *Katwijk-aan-den-Rijn-en-het-Zand*, *Lisse*, *Noordwijk-Binnen*, *Noordwijk-aan-*

(1) Eveneens zoeken wij alle **NOORD-POLDERS**, welke hier niet gevonden worden op den naam der gemeente, waartoe zij behooren.

Zee, Noordwijkerhout, Oegstgeest, Rijnsburg, Sassenheim, Valkenburg, Voorhout-en-Kage, Voorschoten-en-Veur en Warmond-en-Kage; met 14 kerken, 14 Predikanten en 10640 ziel.

NOORDWIJK, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. en hulpk. *Noordwijk* (21 m. k., 2 s. d. 2 afd., 1 j. d.). Zij bevat de heerl. Noordwijk, Langeveld, Offem en de Klei; bestaat 3577,0408 bund. en telt 402 h. met 2840 inw., die van landbouw, teelt van kruiden, bloemen en groenten, welke gedroogd in den handel worden gebragt, en van kust- en haringvisserij bestaan. Er zijn 1 touw slagerij en 2 sloopstimmerwerven.

De 1500 Herv. maken de beide gem. van *Noordwijk-Binnen* en *Noordwijk-aan-Zee*; de 1400 R. K. de stat. van *Noordwijk* en de 11 Remons. de gem. *Noordwijk-Binnen* uit. De 30 Isr. behooren tot de rings. van *Leiden*. Er zijn 4 scholen.

NOORDWIJK, heerl., pr. *Z. H.* Zij bevat de d. Noordwijk-Binnen en Noordwijk-aan-Zee, en telt 422 h., met 2700 inw., die van landbouw, tuinderij, het aankweeken van kruiden en planten en visserij bestaan.

De Herv. maken ged. de gem. van *Noordwijk-aan-Zee* uit, en behooren ged. tot de gem. *Noordwijk-Binnen*. De R. K. maken met die van Langeveld en Offem eene stat. uit, van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Kennemerland*, met 1 Pastoor. 1 Kapellaan en 1400 ziel. Er zijn 2 scholen.

NOORDWIJK, d., pr. *Gron.*, arr. en 5 u. W. ten Z. van *Gron.*, kant. en 3 u. Z. W. van *Zuidhorn*, hulpk., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Marum*. Men telt er 42 h. en 250 inw. en met het geh. *Lukaswolde* 60 h. en 380 inw., die meest van landbouw bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. van *Marum-en-Noordwijk*, die hier eene kerk heeft. De R. K. parochiëren te *Zuidhorn*. De dorps. telt 80 leerl.

NOORDWIJK, vroeger *SJALLEMA*, buit., pr. *Gron.*, gem. *Zuidhorn*, O. van *Noordhorn*; groot 11,0190 bund.

NOORDWIJK (HET HUIS-TE).

Zie OFFEM.

NOORDWIJK-AAN-ZEE of NOORDWIJK-OP-ZEE, ook NOORDWIJK-BUITEN, d., pr. *Z. H.*, arr. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Leiden*, kant., hulpk. en gem. *Noordwijk*,  $\frac{1}{4}$  u. W. ten N. van *Noordwijk-Binnen*. Men telt er 150 h. en 1000 inw., die meest van de kust- en haringvisserij bestaan.

De 600 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Leiden*, ring van *Noordwijk*. De kerk heeft eenen toren, welke men op verren afstand, vooral in zee zien kan, doch geen orgel. De 200 Chr. Afg. maken eene gem. uit. De R. K. behooren tot de stat. van *Noordwijk*. De dorps. telt 150 leerl. Er is een Gast- of Heilige-Geesthuis, voor 12 arme lieden.

NOORDWIJK BINNEN, oudtijds NOERDIKE, NOERTICH, NORTHA en NOORTGO, d., pr. *Z. H.*, arr. en  $\frac{1}{2}$  u. N. N. W. van *Leiden*, kant., hulpk. en gem. *Noordwijk*. Men telt er 367 h. en 1460 inw., die van landbouw, tuinderij en het aankweeken van kruiden en planten bestaan.

De 730 Herv. maken, met die van Langeveld en Offem eene gem. uit. De kerk heeft, behalve den vrij hoogen toren, een klein spitsje op het koor, een orgel en een fraai monument, ter eere van den geleerden verdediger van *Leiden*, tijdens het beleg van 1573 en 1574, JANUS DOOSA, die ook Heer van *Noordwijk* is geweest. De 11 Rem. maken eene gem. uit van de *Eerste klasse*, waarin de dienst door den Predikant van *Leiden* wordt gedaan. De R. K. behooren tot de stat. van *Noordwijk*; die hier eene kerk heeft aan den H. Jeroen toegewijd, zonder toren, doch met een orgel.

Er zijn een Weeshuis, een Raadhuis, waarin ook het kantongeregert zitting houdt, eene Waag, een St. Jorisdoelen, eene dorps. met 150, een Inst. voor Jongheeren met 25 en een Inst. voor Jonge jufvrouwen met 14 leerl. Kermis Zond. na Maria Hemelvaart.

NOORDWIJKER-HOEK, b., pr. *Z. H.*, gem. *Noordwijk*.

NOORDWIJKERHOUT, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Noordwijk* post. *Haarlem* en *Leiden* (21 m. k., 2 s. d. 2 afd., 7 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. Noordwijkerhout, Zilk en Boekhorst; beslaat 2318,6153 bund. en telt 121 h., met 860 inw., die van landbouw bestaan.

De 140 Herv. maken de gem. van *Noordwijkerhout* uit, de 740 R. K. ged. de stat. van *Noordwijkerhout* en behooren ged. tot de stat. van *Vogelenzang*. Er zijn 2 scholen.

NOORDWIJKERHOUT, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Noordwijk*, postk. *Haarlem* en *Leiden*, gem. *Noordwijkerhout*. Zij bevat het d. Noordwijkerhout en eenige verstrooid staande h.; telt 101 h. en 530 inw.

De Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Leiden*, ring van *Noordwijk*, welke 140 ziel. telt. De 720 R. K., maken eene stat. uit, van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Kennemerland*. Er is 1 school.

Het d. Noordwijkerhout ligt 3 u. N. ten W. van Leiden,  $\frac{3}{4}$  u. N. ten O. van Noordwijk-Binnen; en telt 53 h. en 380 inw. De kerk heeft een orgel en een grafkelder van de Heeren en Vrouwen van DEN BOEKHORST; vóór de kerk staat een net vierkant torentje, met eene achtkante spits De R. K. kerk, aan den H. Victor toegewijd, heeft een orgel doch geen toren.

Kermis 2den Zondag in October. **NOORDWIJKERHOUTSCHE GEESTEN**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Noordwijkerhout*.

**NOORDWOLDE**, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf - Westeinde*, bestaande uit de d. Noordwolde, Steggerda, Bleswijck en Peperga; groot 1707,1440 bund.

**NOORDWOLDE**, het O. ged. van de gem. *Hemelumer-Oldepaert-en-Noordwolde*; pr. *Fr.* Zij bevat de d. Oudega, Nijega, Elahuizen en Kolderwolde. Men telt er 112 h. met 730 inw. die meest bestaan van landbouw, veeteelt en turfgraven.

De 650 Herv. maken de gem. *Oudega-en-Kolderwolde en Nijega-en-Elahuizen* uit. De 30 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Warns*. De 140 R. K. parochiëren ged. te *Balk*, ged. te *Bakhuizen*. Er zijn 2 scholen.

**NOORDWOLDE**, d., pr. *Fr.*, arr. en 5 u. Z. O. van *Heerenveen*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. van *Oldeberkoop*, hulpk. van de postk. *Heerenveen* en *Steenwijk*, gem. *Stellingwerf - Westeinde*. Men telt er 395 h. en 2050 inw. en met het geh. *Zandhuizen* en een ged. van *Frederiksoord* 440 h. en 2300 inw., die van turfgraverij bestaan. Er zijn 1 blaauwverwerij en 1 koornmolen. De Herv. behooren tot de gem. *Noordwolde-en-Beuil*, welke hier eene kerk heeft, zonder toren of orgel. De Doops. behooren kerk. te *Heerenveen*, de R. K. te *Wolvega*. De Isr. hebben eene bijkerk, van de rings. te *Corredijk*. De dorps. telt 180 leerl.

**NOORDWOLDE**, d., pr. *Gron.*, arr. en 5 $\frac{1}{2}$  u. W. van *Appingedam*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. van *Onderdendam*, postk. *Gron.*, reg. kant., gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Bedum*; met 46 h. en 290 inw.

De 260 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Middelstum*.

De 30 R. K. parochiëren te *Bedum*. De dorps. telt 45 leerl.

**NOORDWOLDE-EN-BEUIL**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. *Heerenveen*, ring *Wolvega*; met 2100 ziel. en 2 kerken, 1 te Noordwolde en 1 te Beuil.

**NOORDWOLDER-MEER**, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf - Westeinde*, Z. van Noordwolde.

**NOORDWOLDER-SLOOT**, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf - Westeinde*, van  $\frac{1}{4}$  u. Z. van Noordwolde naar de Finkegaster-sloot loopende.

**NOORDWOLDER-VEENPOLDER**, p., pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldepaert-en-Noordwolde*; 860 bund.

**NOORDZEE (DE)**, oudtijds wel *CIMBRISCHE-ZEE*, later de *DUITSCHER-ZEE*. bij de Denen de *WESTZEE*, in het *Fr. MER DU NORD*, in het *Lat. MARE SEPTENTRIONALE*, dat ged. van den *Noord-Atlantische-Oceaan*, dat van het Z. einde der Noorweegsche-zee, op 60° N. B., tot aan de Hoofden tusschen Groot-Brittanje en het vaste land begrepen is, en alzoo de Noord- en Westkusten van ons vaderland bespoelt.

**NOORDZIGT**, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *het Bildt*, nabij *St. Jacobi-parochie*.

**NOORDZIJDER-POLDER** of *NOORDZUIDSCHE-POLDER*, 4 p., pr. *Z. H.*, één, ged. gem. *Oud-Alblas*, ged. gem. *Bleskensgraaf*, 575,8374 bund. groot; één, gem. *Bodengraven*, groot 660,7069 bund.; één, gem. *Hofwegen*, en één, ged. gem. *Noordwijk*, ged. gem. *Noordwijkerhout*; groot 752,3230 bund.

**NOORDZIJDEN - VAN - DEN - LEIDSCHEMENDAM**, dat ged. van het d. *Leidschemendam*, pr. *Z. H.*, hetwelk tot de gem. *Veur* behoort.

**NOORDZIJDEN-VAN-OUDE-ALBLAS**, p. in het N. ged. van de gem. *Oud-Alblas*, pr. *Z. H.*

**NOORMANNEN (DE DRIE-)**, naam, onder welke bekend is, het eerste, tweede en derde begin van den *Polder-van-Zuidzande*, pr. *Zeel.*, gem. *Kadzand*; groot 51,9142 bund.

**NOORMER**. Zie *NORMER*.

**NOORTHEY**, buit., thans ingerigt tot huis van opvoeding en onderwijs, pr. *Z. H.*, gem. *Veur*,  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Leidschemendam*; groot 40,2894 bund.

Er is een Dep. der Maats. tot *Nut van 't Algemeen*.

**NOOT (HETHUIS-TER)** of *HUIS-TER-NOOD*, adell. h., pr. *Z. H.*, kant., gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. ten W. van *Voorburg*.

**NOOTDORP**, gem., pr. *Z. H.*, arr. en reg. kant. 's *Gravenhage*, post. *Delft*, kant. *Voorburg* (27 m. k., 1 s.



d., 2 j., d.). Zij bevat de heerl. Nootdorp, Hoogeveen en Nieuweveen, beslaat 4225 bund., en telt 75 h., met 610 inw., die van landbouw, handel en veeteelt bestaan. Er zijn 1 scheepstimmerwerf en 1 korenmolen.

De 280 Herv. maken de gem. *Nootdorp* uit. De 340 R. K. maken met eenigen uit de nabuurschap eene stat. uit van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek van *Rijnland*, met 800 ziel. Er is 1 school met 80 leerl.

NOOTDORP, heerl., pr. *Z. H.*, arr. en reg. kant., 's *Gravenhage*, kant. *Voorburg*, postk. *Delft*, gem. *Nootdorp*. Zij bevat het d. Nootdorp, en eenige verspreid staande h.; beslaat 267,5748 bund.; telt 57 h. en 430 inw.

Het d. Nootdorp, ook Noorddorp, ligt 2½ u. O. Z. O. van 's *Gravenhage*, 1½ u. Z. Z. O. van *Voorburg*. De kerk heeft een fraai orgel en eenen toren. De R. K. kerk, aan den H. *Bartholomeus* toegewijd, heeft toren en orgel.

NOOTDORP (POLDER-VAN-), vroeger de NOOTDORPSCHE-PLASSEN, p., pr. *Z.-H.*, ged. gem. *Nootdorp*, ged. gem. *Vredebant*; groot 1172,9932 bund.

NOOTDORP-NIEUWEVEEN EN-HOOGVEEN, kerk. gem., pr. *Z. H.*, klass. van 's *Gravenhage*, ring van *Delft*; met 300 ziel. en eene kerk te Nootdorp.

NORDBEEK. Zie NOORBEEK.

NORDEN of NORDE, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. N. van *Putten*; met 11 h. en 120 inw.

NORDHEM. Zie VORTUM.

NOREL, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 18 min. van *Epe*; met 13 h. en 90 inw.

NORG, gem., pr. *Dr.*, arr., judic. en adm. kant. en hulpk. van het postk. *Assen* (1 m. k., 2 s. d.). Zij bevat de d. *Norg* en *Veenhuizen*, en de geh.: *Een*, *Langelo*, *Norgervaart*, *Peest Westervelde* en *Zuidvelde*; beslaat 11227,2602 bund., en telt 257 h. met 7280 inw., welke, buiten *Veenhuizen*, van landbouw bestaan.

De 4300 Herv. maken de gem. van *Norg* en *Veenhuizen* uit. De 1500 R. K. behooren tot de ståt. *Veenhuizen* en *Assen*. Er zijn 7 scholen.

Het d. *Norg* ligt 3 u. N. W. van *Assen*, en telt 97 h. en 520 inw. De Herv. maken, met die uit de geh. *Een*, *Langelo*, *Peest*, *Westervelde* en *Zuidvelde*, eene gem. uit, van de klass. en ring van *Assen*. De kerk heeft eenen vierkanten toren, doch geen orgel. De dorps. telt 100 leerl.

Jaarmarkt den 1sten Dingsdag in September.

NORGER-HOUT (HET), bosch, pr. *Dr.*, gem. en 7 min. W. van *Norg*.  
NORGERVAART, geh., en vaart, pr. *Dr.*, het geh. gem. en 1½ u. N. van *Norg*; met 15 h. en 90 inw.; de vaart, uit de *Smildervaart*, tot omstreeks één uur van *Norg* loopende.

NORTHA. Zie NOORDWIJK-BINNEN.  
NORMER of NOORMER, geh. pr. *N. H.*, gem. *Wieringen*, ¼ u. W. ten Z. van *Hypolitushoef*; met 9 h. en 40 inw.

NORREMEER, water, pr. *Z. H.*, ged. gem. *Alkemade*, ged. gem. *Sassenheim*, ged. gem. *Warmond*.

NORRITS-VELD of NORRITS-VLAKTE, vlakte, pr. *Gron.*, gem. *Zuidhorn*, onder het d. *Noordhorn*; 273,7940 bund.

NORTGO. Zie NOORDWIJK-BINNEN.  
NOSSCHEWOUW. } Zie SCHARWOU-  
NOSCHROND. } DE (NOORD-).

NOTEL of DE NOTEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. N. O. van *Oirschot*; met 72 h. en 560 inw.

NOTEN. Zie OTHERE.

NOTENDAAL, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*, 3 u. W. van *Steenbergen*; met 43 h. en 260 inw.

NOTENLUST, hofst., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. W. Z. W. van *Vugt*.

NOTSEL of NOTZEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Ginneken-en-Bavel*, ¼ u. Z. van *Ginneken*, met 21 h. en 140 inw.

NOTTER, NUTTER of NOBUTEREN, buurs., pr. *Over.*, W. Z. W. van *Wierden*; met 40 h., 240 inw., en eene school met 40 leerl.

NOTZEL. Zie NOTSEL.

NOUKOOP. Zie NIEUWKOOP.

NOULAND. Zie NIEUWLAND.

NOUMERICH. Zie NEUBURG.

NOVA-TERRA-SANCTI-PETRI. Zie NIELAND (WESTER-).

NOVENSLOOT, water, pr. *N. H.*, dat, van de ringsloot van de *Purmer* naar *Vollendam* loopt.

NOVESIUM. Zie NEUZEN.

OVIOMAGUS. } Zie NIJMEGEN.

NOVIOMAGUM. }

NUBIXWOUDE. } Zie NIBBIX-

NUBOXWOUDE. } WOUDE.

NUDENOORD, buit., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. W. van *Wageningen*; groot 150 bund.

NUENEN. Zie NUNEN.

NUIJENEIND. Zie NIEUWEIND.

NUIS, d., pr. *Gron.*, arr., kant. en 2½ u. Z. ten W. van *Zuidhorn*, hulpk. gem. en 1 u. O. van *Marum*. Men telt er 78 h. en 450 inw., die meest van landbouw bestaan.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Nuis-en-Niebert*. De kerk,

heeft een spits torentje doch geen orgel. De dorps. telt 60 leelr.

NUIS-EN-NIEBERT, kerk. gem., pr. en klass. van *Gron.*, ring van *Groote-gast*; met 690 ziel. en 2 kerken, 1 te Nuis en 1 te Niebert.

NULAND, gem. en heerl., pr *N.Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. *Oss*, postk. *'s Hertogenbosch* (9 m.k., 1 s.d., 2 j.d.). Zij bevat het d. Nuland, benevens de geh. de Lagekant, de Schotsche-Heuvel, het Heikens-rot, Helzenhoek, Puttershoek, Nulands-Vinkel, Papendijk en een ged. van Kaathoven; beslaat 1554,6345 bund., en telt 142 h. met 850 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Er zijn 1 windkoornmolens en 1 bierbrouwerij.

De inw., allen R.K., maken eene par. uit van het apost. vic. gen. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Oss*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. Er is eene school met 60 leelr.

Het d. Nuland, Nolland of Nijland, misschien eigenlijk Nieuwland, ligt 2 u. N. O. van *'s Hertogenbosch*, 1½ u. Z. W. van *Oss*. Men telt er 142 h. en 850. inw. De kerk, is een ruim en luchtig kruisgebouw, met eenen fraaijen, zwaren toren, en op het kruis een spits torentje, doch geen orgel.

Beestenmarkt den 2den Woensd. in Mei, den 1sten Woensd. na St. Jan, en den 2den Woensdag in Nov. Kermis den 1sten Zond. in Oct.

NULAND (BINNEN-EN-BUITEN-POLDER-VAN-), 2 p., pr. *N.Br.*, gem. *Nuland*, de eene groot 120,9754, de andere 701,6485 bund.

NULANDS-VINKEL, geh., pr. *N.Br.*, gem. en ½ u. Z. van *Nuland*; met 27 h. en 160 inw.

NULDE of NULDEN, oudtijds NULT, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ½ u. van *Putten*; met 27 h. en ruim 180 inw.

NULDE (DE), watertje, pr. *Geld.*, dat van het d. Hoemen naar Nulde loopt en zich in de Zuiderzee ontlast.

NUMANSDIJK, dijk, pr. *Z.H.*, gem. *Numansdorp*, loopende van de limiet van Strijen tot die van Z. Beijerland.

NULLAND, ook wel NIEUWLAND, geh., *Limb.*, gem. en 18 min. Z. van *Kerkrude*; met 58 h. en 330 inw.

NUMANSDORP, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Oud-Beijerland*, hulpk. van de postk. *Dordrecht* en *Oud-Beijerland* (4 m.k., 5 s.d., 4 j.d.). Zij bevat het d. Numansdorp, de geh. Middelsluis en Schuring en een ged. van het geh. Oude-Sluis; beslaat 4786,6542 bund. en telt 310 h., met

ruim 2250 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Er is 1 koornmolen.

De 2300 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Dordrecht*, ring van *Oud-Beijerland*. De 30 Chr. Afges. maken eene gem. uit. De 5 Ev. Luth. behooren kerk. te *Dordrecht*, de 30 R. K. en de 25 Isr. te *Oud-Beijerland*.

Het d. Numansdorp, gezegd de Buitensluis, vroeger ook Nieuw-Klaaswaal, ligt 4½ u. Z. W. van *Dordrecht*, 3 u. Z. Z. O. van *Oud-Beijerland*, 10 min. van het Hollandsdiep, waarover hier veren zijn op de Willemstad en op Ooltgensplaat. De fraaije kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De kerk der Chr. Afges. heeft toren noch orgel. Er is een station der paardenpostrij. De school telt 240 leelr.

Jaarmarkt den 10den Junij.

NUMANSDORP (BEKADE GORSSEN en DE HOOGHE WESTERSCHE-POLDER VAN) 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Numansdorp* te zamen 93,1952 bund.

NUMANSDORP (DELAAGJES-VAN-) of de BUITENGRONDEN VAN CROMSTRIJEN ONDER NUMANSDORP, bed., pr. *Z. H.*, gem. *Numansdorp*; bestaande uit den Molenpolder, den Hooge-Westersche-polder, den Nieuwe-Westersche-Zomerpolder, den Torense polder, den Nieuw-Oostersche-polder, den Schuringsche-polder, den Hoogenzandsche-polder en de Gorzen; 1595,2557 bund.

NUMANSDORP (DE HOOGZANDSCHE-POLDER, DE MOLENPOLDER, DE NIEUW-OOSTERSCHE-ZOMER-POLDER, DE NIEUW-WESTERSCHE - ZOMER - POLDER, DE WESTERSCHE-BEKADE GORZEN en DE WESTERSCHE-SLOBBEGORZEN-VAN), 6 p., pr. *Z. H.*, gem. *Numansdorp*; de eerste groot 528,6000; de tweede 132,4460; dederde 152,7455; de vierde 110,5980; de vijfde 22,2946; en de zesde 10,0740 bund

NUMANS-GORS. Zie CROMSTRIJEN.

NUMANS-POLDER, pr. *Z. H.*, ged. gem. *Numansdorp*, ged. gem. *Zuid-Beijerland*, ged. gem. *Strijen*; groot 1253,3836 bund

NUMERO-DERTIEN en NUMERO-EEN, geh., pr. *Gr.*, gem. en ½ u. O. van *Veendam*; het eene met 2 h. en 7 inw., het andere met 7 h. en 30 inw.

NUMERO-EEN of NOMMER-EEN, geh., het eene pr. *Zeel.*, gem. en ½ u. W. van *Hoofdpijlaat*; met eene goede haven, 27 h. en ruim 130 inw.

NUMERO-EEN en NUMERO-TWEE 2 sluisen, pr. *Zeel.*, de eerste gem. *Hoofdpijlaat*, de andere gem. *Breskens*.

**NUNEN**, *Nuxe* en oudtijds *NUNEN*, pr. *N. Br.*, arr., postk. en 2½ u. N. O. van *Eindhoven*, kant. en 1½ u. W. van *Helmond*, gem. *Nunen-Gerwen-en-Nederwetten*. Men telt er met de geh. *Beekstraat*, *Boort*, *Eene eynd* en *Refeling*; 156 h. en ruim 700 inw., die meest bestaan van landbouw, het vervaardigen van fijn linnen en het klompenmaken. Er zijn 1 leerlooijerij, 1 wol-, 2 koorn- en 2 oliemolens.

De inw., bijna allen R. K., maken eene par. uit, van het apost. vic. van 's *Herlogenbosch*, dek. van *Helmond*, met eenen Pastoor en eenen Kappelaan. De fraaije kerk, aan den H. *CLEMENS* toegewijd, heeft toren en orgel. De weinige Herv. behooren tot de gem. van *Nunen-Mierlo-Gerwen-en-Wetten* die hier eene kerk heeft.

**NUNEN - GERWEN - EN - NEDERWETTEN**, gem., pr. *N. Br.*, arr. en postk. *Eindhoven*, kant. *Helmond* (29 m. k., 4 s. d., 3 j. d.). Zij bestaat uit de d.: *Nunen*, *Gerwen* en *Nederwetten*, en de geh. en b. *Alvershool*, *Beekstraat*, *Boort*, *Eene-eynd*, de *Heuvel*, *Hoodonk*, *Laar*, *Langelaar*, de *Nieuwendijk*, *Refeling*, *Rullen*, *Schoot*, *Spek*, *Opwetten*, de *Staat*, *Vaarle* en *Wetteneinde*; beslaat 3428 bund. en telt 443 h., met ruim 2500 inw., die meest van landbouw en linnenweven bestaan. Er is 1 leerlooijerij, 1 vol-, 2 olie- en 2 koornmolens.

De inw., op 50 na allen R. K., maken de par. van *Nunen*, *Gerwen* en *Nederwetten* uit. De 50 Herv. behooren tot de gem. van *Nunen-Mierlo-Gerwen-en-Wetten*. Er zijn 3 scholen.

**NUNEN - MIERLO - GERWEN - EN - WETTEN**, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. van *Eindhoven*, ring van *Helmond*, met 1 kerk te *Nunen*, en 80 zielen.

**NUNHEIM**, gem., pr. *Limb.*, arr., kant. en postk. *Roermond* (9 m. k., 5 s. d.). Zij bevat het d. *Nunheim*, en de geh. *St. Elizabeth* en *Leumolen*; beslaat 384,8440 bund. en telt 32 h., met ruim 220 inw., die van landbouw bestaan en 6 molens hebben. — De inw., alle R. K., hebben hier eene kapel, welke door eenen eigen Kapellaan bediend wordt. Er is eene school.

Het d. *Nunheim* of *Nunheim*, ligt 1½ u. N. W. van *Roermond* en telt 39 h. en 170 inw.

**NUNHEIM(KASTEEL-VAN-)**, adell. h., pr. *Limb.*, gem. en N. van *Nunheim*. **NUNNE-PLAAT** (DE), droogte in de *Ooster-Schelde*, in het vaarwater de *Hammen*.

**NUNSPEET**, d., pr. *Geld.*, arr. en 10 u. N. O. van *Arnhem*, kant. en 2½ u. O. N. O. van *Harderwijk*, hulpk. van de postk. *Harderwijk* en *Elburg*, gem. en 2½ u. N. O. van *Ermelo*. Men telt er 107 h. en 680 inw., en met de buurs. *Oosteinde*, *Westeinde*, *Hulborst*, *Hoophuizen* en de *Zoom*, 291 h. en ruim 2050 inw.

De 2030 Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Harderwijk*, ring van *Haltem*. De kerk heeft eenen toren doch geen orgel.

De 7 R. K., behooren kerk. te *Harderwijk*; de 8 Herst. Ev. Luth., te *Zwolle*, en de 3 Isr. te *Kampen*. De dorps. telt 100 leerl. Ook zijn er eene Fransche school, met 25 leerl. en een Dep. der Maatsch. *Tot Nut van 't Algemeen*.

Kermis den 2den Dingsd. in Sept. **NUT-BIJ-VREUGD**, buit., pr. *Z. H.*, gem. en ¼ u. Z. O. van *Overschte*.

**NUT - EN - VREUGD**, bouwv., pr. *Z. H.*, gem. *Bleiswijk*; 64,5895 bund.

**NUTH**, d., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. *Heelen*, gem. *Nuth-en-Vaesrade*; met 59 h. en 350 inw., die meest van landbouw bestaan.

De inw., allen R. K. maken, met de overige uit de gem. *Nuth-en-Vaesrade*, de par. van *Nuth* uit. De kerk, aan den H. *Bavo* toegewijd, heeft toren en orgel. De dorps. telt 100 leerl.

Kermis den laatsten Zond. in Aug. **NUTH-EN VAESRADE**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. *Heerlen*, postk. *Maastricht* en *Heerlen* (5 m. k., 2 s. d.). Deze gem. bevat het d. *Nuth*, benevens de geh. *Hellebroek*, *Hunne-cum*, *Straten*, *Nirven*, *Helle* en *Grijsegrobb* en een ged. van het d. *Vaesrade* en van het geh. *Hommert*; beslaat 931,9790 bund., en telt 247 h., met 1320 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., maken de par. van *Nuth* uit. Er is eene school.

**NUTTER**, *NOTTER* of *NOETTEREN*, buurs., pr. *Over.*, gem. en 3 u. N. W. van *Denckamp*; met 34 h., ruim 190 inw. en 1 windkoornmolen.

**NYDAM**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadcel*, 20 min. Z. van *Friens*.

**OBBICT, OBBICT, OPBICT, OBICHT, of OBIGT, d., pr. Limb., arr. en 3½ u. N. ten O. van Maastricht, kant. postk. en 1½ u. N. W. van Sittard, gem. Obbicht-en-Papenhoven; met 63 h. en 290 inw., die van landbouw bestaan.**

De inw., alle R. K., maken eene par. uit van het vic. apost. van Limburg, dek. van Sittard. De kerk, aan den H. WILLIBRORDUS toegewijd, heeft eenen toren. De dorps telt 110 leerl.

Kermis den 1sten Zondag na H. Sacramentsdag.

**OBBICT (HET-HUIS-TE), kast., pr. Limb., gem. en 10 min. Z. van Obbicht; met 17 bund. grond.**

**OBBICT-EN-PAPENHOVEN, gem., pr. Limb., arr. Maastricht, kant. en postk. Sittard (6 m. k., 4 s. d.).** Zij bevat de d. Obbicht en Papenhoven, en de geh. Nattenhoven en Arrekoven; beslaat 483,8490 bund., telt 122 h. met 688 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 6 na allen R. K., maken de par. van Obbicht en Papenhoven uit. De 2 Herv. behooren kerk. te Urmond-en-Grevenbicht, de 4 I. s. te Maastricht. Er is eene school.

**OB DAM, gem. en heerl., pr. N. H., arr. Hoorn, kant. Medemblik, postk. Alkmaar en Hoorn (20 m. k., 4 s. d., 1 j. d.).** Zij bevat het d. Obdam en ged. van degeh. Wogmeer, Berkmeerdijk en Spierdijk; beslaat 1260,4935 bund., en telt 104 h. met 700 inw., die van landbouw en kaasmaken bestaan. — De 500 R. K. maken, met die van Hensbroek, ged. eene stat. uit, van het aartspr. van Holland-en-Zeeland, dek. van Noord-Holland, en behooren ged. tot de stat. van Spierdijk en-Zuider-meer. De 200 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van Hoorn, ring van Spanbroek. Er zijn twee scholen.

Het d. OB DAM, ook wel OPPERDAM, in de wandeling meestal OP DAM, oudtijds OPDIJK en UPDAMME ligt 3 u. N. W. van Hoorn, 4 u. Z. W. van Medemblik, en telt 62 h. en 390 inw. De R. K. kerk, aan den H. VICTOR toegewijd, is een Gothisch gebouw, met eenen fraaijen toren, en een orgel. De dorps. telt 80 leerl.

Kermis den 1sten Zond. na het feest van MARIA Visitatie.

**OB DAM, p., pr. N. H., gem. Obdam; groot 806,9174 bund.**

**OB DAMMER-MEER. Zie WOG-MEER.**

**OBERGUM, d., pr. Gron., arr. en 4½ u. W. ten N. van Appingedam, kant., postk. en 1 u. W. van Ouderendendam, reg. kant. Bedum, gem. en 5 min. N. van Winsum. OBERGUM telt 114 h. en 680 inw. die meest van landbouw bestaan. Er zijn 1 steenfabriek, 1 houtzaag- en oliemolen, en 2 scheepstimmerwerven.**

De 640 Herv. behooren tot de gem. *Obergum-Maarhuizen-en-Ranum*, de kerk heeft eenen niet hoogen, stompen toren en een orgel. De 15 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Mensingeweer-Obergum-Rasquert-en-den-Hoorn*. De 30 R. K. parochiëren te *Bedum*. De dorps. telt 110 leerl.

**OBERGUM-MAARHUIZEN-EN-RANUM, kerk. gem., pr. Gron., klass. van Middelstum, ring van Winsum; met 750 ziel. en eene kerk te Obergum.**

**OBBICT. Zie OBBICT.**

**OBTRICUM. Zie MAASTRICHT.**

**OCANNI (VILLA-). Zie OKKENBROEK.**

**UCHTEN, heerl., pr. Geld., arr. kant. en postk. Tiel, gem. Echteld.** Zij bevat het d. Ochten en benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1004,1242 bund., telt 136 h. met 850 inw., die meest bestaan van landbouw.

De 820 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Tiel*. De 30 R. K. parochiëren te *Herveld*. Er is eene school met 70 leerl.

Het d. Ochten, Oghten of Uchten ligt 2 u. O. N. O. van Tiel, 1 u. O. van Echteld, aan den Waaldijk. De kerk heeft eenen ouden toren en een orgel.

**OCKENBURG of OKKENBURG, buit., pr. Z. H., gem. en ½ u. W. van Loosduinen; groot 258,3885 bund.**

**ODENBURG. Zie OEDENRODE (ST.).**

**ODEREN. Zie ODOORN.**

**ODESALIA. Zie OLDENZAAL.**

**ODIJK, gem. en heerl., pr. Utr., arr. Amersfoort, kant. Wijk-bij-Duurstede, postk. Utr., (8 m. k., 5 s. d., 2 j. d.).** Zij bevat het d. Odijk en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 648,9096 bund., en telt 58 h. met 440 inw., die van landbouw en handel in koorn- en boomvruchten bestaan. — De 130 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Wijk-bij-Duurstede*. De 310 R. K. parochiëren te *Werkhoven*. Er is eene school, met 90 leerl.

Het d. Odijk, oudtijds Odeke en Odewijk, ligt 4 u. Z. ten W. van Amersfoort, 3 u. W. N. W. van Wijk-

bij-Duurstede. De kerk is een kruisgebouw, met eenen zwaren hoogen toren, doch zonder orgel.

Jaarmarkt den 23 Apr. en 21 Oct. **ODILIENBERG**, gem., pr. *Limb.*, arr. kant. en postk. *Roermond* (12 m. k., 5 s. d.). Zij bevat het d. Odilienberg, en de geh. Lerop, Reutjen en Paarlo; beslaat 1294,6450 bund., en telt 146 h. met 790 inw., die van landbouw bestaan. De inw. maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Roermond*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. Er is 1 school.

Het d. Odlienberg, st. Odlienberg, Odlienberg of Odelenberg, ook St. Pieters- of St. Petersberg en den Berg-aan-de-Roer, ligt 1½ u. Z. van Roermond; met 75 h. en 390 inw. en eene brug over de Roer. De kerk, aan den H. Wiro toegewijd, heeft toren en orgel.

**ODINK-BEEK**. Zie *SLINGER-BEEK*.

**ODOORN**, gem., pr. *Dr.*, arr. en judic. kant. *Assen*, adm. kant. *Dalen* postk. *Assen*, *Koevorden* en *Meppel* (4 m. k., 3 s. d.). Zij bevat het d. Odoorn, de geh. Exloo, Valthede en de kol. Zandberg; beslaat 14774,0251 bund. Men telt 198 h. met 1650 inw., die van landbouw bestaan.

De 1300 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Koevorden*. De 350 R. K. maken de par. van Zandberg uit. Er zijn 4 scholen.

Het d. Odoorn of Odoren, oudtijds Oederen, en in de wandeling Oren, ligt 5 u. Z. O. van Assen, 3 u. N. ten O. van Dalen. De kerk heeft een toren doch geen orgel. De dorps. telt 60 leerl.

**OECKEL** of **ORKELE**, geh., pr. *N.Br.*, gem. en ½ u. Z. O. ten Z. van *Rijsbergen*; met 36 h. en ruim 250 inw. — Het wordt onderscheiden in de b. Groot-Oeckel en Klein-Oeckel.

**OECKEL** (GROOT-en-KLEIN-), 2 b. pr. *N.Br.*, kant. en gem. en ½ u. Z. O. ten Z. van *Rijsbergen*; het eerste, het Z. ged. van het geh. *Oeckel*, met 22 h. en 140 inw.; het andere het N. ged. van dat geh. met 14 h. en 90 inw.

**OEDENRODE** (ST.), gem., pr. *N.Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. *Vechel* reg. kant. *St. Oedenrode*, hulpk. van het postk. *'s Hertogenbosch* 26 m. k., 1 s. d. 1 afd., 3 j. d.). Zij bevat het vl. St. Oedenrode, benevens de geh. Bosch-kant, Berselaar, Everse, Coevering, Houtum, Nijnsel, Olland, Varenhout, Vresselt en Wolfswinkel; benevens ged. van het d. Gemonde en van het geh. Eerd; groot 7300 bund. Men telt er 559 h. met 4340 inw., die van land-

bouw bestaan. Er zijn 5 bierbrouwerijen; 5 leerlooierijen; 1 hoedenfabriek; 4 graan- en 2 volmolens.

De 3840 R. K. maken eene par. uit van het apost. vic. *'s Hertogenbosch*, dek. van *Eindhoven*, met 1 Pastoor en 2 Kapellanen. De 150 Herv. behoren tot de gem. *st. Oedenrode-en-Son*; de 15 Isr. tot de bijkerk van *Veghel*, rings. van *Eindhoven*. Er zijn 6 scholen.

Het d. St. OEDENRODE, oudtijds OEDENBURG en RODA ST. ODAE, in de wandeling ROOI of RODE, ligt 4 u. Z. Z. O. van *'s Hertogenbosch*, 1½ u. W. Z. W. van *Veghel*, aan den Dommel. De R. K. kerk aan den H. MARTINUS toegewijd is een aanzienlijk gebouw zonder toren. Aan de Herv. kerk staat de toren, die in eenen koepel eindigt.

Jaarmarkt Dingsd. vóór halfvasten; Dingsd. vóór 13 Mei, Dingsd. na 24 Junij, Dingsd. na den 1sten Zond. in Aug. en Dingsd. na 1 Oct.

**OEDENRODE EN-SON** (ST.), kerk. gem. pr. *N.Br.*, klass. van *Eindhoven*, ring van *Helmond*; met ééne kerk te St. Oedenrode en 120 ziel.

**OEDEREN**. Zie *OEDOORN*.

**OEDSMA**. Zie *OETSMA*.

**OEDJESKERKE**. Zie *HOEDEKENSKERKE*.

**OEDZEMEER**, meer, pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, onder *Birdaard*.

**OEFFELT**, gem., pr. *N.Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. *Boxmeer*, postk. *Grave* en *Boxmeer* (22 m. k., 3 s. d. 1 afd., 4 j. d.). Zij bevat niets dan het d. Oeffelt; beslaat 944 bund., en telt 151 h. met 970 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 graanmolen, 1 bierbrouwerij, en 1 leerlooierij.

De inw. allen R. K. maken eene par. uit van het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Ouyk*. Er is eene school met 90 leerl.

Het d. Oeffelt of Uffelt ligt 9 u. O. van *'s Hertogenbosch*, 1½ u. N. van *Boxmeer*. De kerk, aan den H. *Naam* Jezus toegewijd, heeft toren en orgel. Kermis Zondag na 9 October.

**OEGSTGEEST** of **OESTGEEST**, oudtijds *KEKWERVE*, daarna *ORSGEEST*, *OSTRESGEEST* en *OSTERESGEEST*, d., pr. *Z.H.*, arr., postk. en ½ u. N. van *Leiden*, kant. en 1 u. Z. Z. O. van *Noordwijk*, gem. *Oegstgeest-en-Poelgeest*.

De Herv. maken, met de overige uit de burg. gem. *Oegstgeest-en-Poelgeest*, eene gem. uit van de klass. en ring van *Leiden*, met 620 ziel. en eene zeer oude kerk. De R. K. maken, met de overige uit de burg. gem. *Oegstgeest-en-Poelgeest*, eene stat. uit

van het aartspr. *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Rijnland*. De kerk, aan den H. WILLIBROUDS toegewijd, is een fraai en luchtig gebouw, met een orgel en eenen kleinen, spitsen klokketoren. Er is een Raadhuis.

Kermis den laatsten Zond. in Aug.

**OEGSTGEEST-FN POELGEEST**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Noordwijk* (21 m.k., 2 s.d. 2 sfd., 1 j. d.). Zij bestaat uit het d. Oegstgeest en de geb. Leidsche buurt, de Marendijk, Hooge-Morsch. Lage-Morsch en Poelgeest; beslaat 1679,7185 bund., en telt 353 h. met 1940 inw., die van land- en tuinbouw bestaan. Er zijn 2 bloemkweekerijen; 1 steen-, 1 pannbakkerij; 1 lijnziederij; 1 kalkbranderij; 1 zoutziederij; 3 houtzaagmolens en 5 kleerenbleekerijen.

De 980 Herv. maken de gem. van Oegstgeest uit; de 16 Ev. Luth.; de 8 Rem. en de 19 Chr. Afs. behooren tot hunne respectieve gem. van *Leiden*: de 700 R. K. maken de stat. van *Oegstgeest* uit en de 25 Isr. tot de rings. van *Leiden*. De dorps. telt 90 leerl.

**OCKELE**. Zie **OECKEL**.

**OEKEN of OEXE**, op sommige kaarten **VEKEX**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Brummen*; met 73 h en 500 inw. en 1 school met 30 leerl.

**OEKENSCH-BEEK (DE)**, beek, pr. *Geld.*, gem. *Brummen*, O. in den IJssel uitloopende.

**OEL**. Zie **OERLE**.

**OELF**. Zie **EULE**. (PLAAT.

**OELEKENSPLAAT**. Zie **OOLTGENS-**

**OELENSBERG**. Zie **ODILIENBERG**.

**OELER-BEEK (DE)**, het ged. van de *Boekulosche-Aa*, pr. *Over.*, dat langs *Oele* loopt.

**OEN of OENE**, d., pr. *Geld.*, arr. en 9 u. N. van *Arnhem*, kant. en 4 u. N. van *Apeldoorn*, postk. *Apeldoorn* en *Hattem*. gem. en 1 u. O. van *Epe*. Men telt er 370 inw., en met de buurs. Hoekkerrot, Dijkkerrot en Ooster-Oen, 120 h. en 910 inw., die van landbouw en klompenmaken bestaan. Er is 1 bierbrouwerij.

De inw., op 6 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Harderwijk*, ring van *Hattem*. De kerk heeft een orgel. De 6 R. K., behooren tot de stat. van *Vaassen-en-Epe*.

Kermis den derden Woensdag en Donderdag in October.

**OEN(OOSTER-)**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. O. van *Epe*, N. O. van *Oen*; met 30 h. en 210 inw.

**OENEGA**. Zie **SONNEGA**.

**OENEMA**, 2 staten, pr. *Fr.*, ééne gem. *Leeuwarderadeel*; 10 min. W. van *Wirdm*; de andere gem. *Schoterland*, te *Heerenveen*, thans gemeentehuis van *Schoterland*.

**OENEMA**, 2 boerd., pr. *Fr.*, ééne gem. *West-Dongeradeel*,  $\frac{3}{4}$  u. O. van *Ternaard*; groot 14,7090 bund.; ééne gem. *Utingeradeel*, N. van *Terkaple*; groot 27,3900 bund.

**OENERBROEK**, landstreek, pr. *Geld.*, gem. *Epe*, 10 min. O. van *Oen*; groot 400 bund.

**OENKERK**, vermoedelijk oudtijds **OENESKERK**, d., pr. *Fr.*, arr. en 2 u. N. O. van *Leeuwarden*, kant. en 2 $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Bergum*, postk. *Leeuwarden*. gem. *Tielsteradeel*. Men telt er 156 h. en 720 inw., die van landbouw bestaan. — De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Oenkerk-Giekerk-en-Wyns*. De kerk heeft een dikken, strompen toren, doch geen orgel. De dorps telt 120 leerl.

**OENKERK-GIEKERK-EN-WYNS**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Leeuwarden*, ring van *Bergum*; met 1130 ziel. en 3 kerken, als: 1 te *Oenkerk*, 1 te *Giekerk* en 1 te *Wyns*.

**OENSEL of OENZEL**, geh., pr. *Geld.*, ged. gem., en 1 $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Zalt-Bommel*, ged. gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Hurwenen*; met 15 h. en 50 inw.

**OENSEL**, **OENZEL** of **ONZEL**, geh., pr. *Limb.*, ged. gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Beck*, gem. en 10 min. ten N. W. van *Schimmert*; met 37 h. en 220 inw.

**OER**. Zie **OUR**.

**OERDEDUIN**, duinen, pr. *Fr.*, op het eil. *Ameland*, op de oostelijke punt van dat eiland.

**OERE**. Zie **ODOORN**.

**OERLE**, gem., pr. *N.Br.*, arr., kant. en postk. *Eindhoven* (21 m. k., 5 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. Oerle, en de geh. Berkt, Sittert, Halfmeyl, Hoog-eind, Vlut, de Scherperhering en Toterfout; beslaat 1672,1332 bund., en telt 130 h. met 640 inw., die meest bestaan van landbouw. Er zijn 3 leerlooierijen en 1 graanmolen; ook worden er vele schoenen gemaakt.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *'s Hertogenbosch*, dek. van *Eindhoven*. Er is eene school met 60 leerl.

Het d. Oerle, voortijds *Oirle* en *Oerl*, ook wel *Oel* en *Oers*, ligt 1 $\frac{1}{4}$  u. W. Z. W. van *Eindhoven*, en telt 82 h. en ruim 380 inw. Het wordt verdeeld in *Zand-Oerle* en *Kerk-Oerle*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel.

OERLE, OIRLE, OORLE of OEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Tilburg*; met 343 h., en 1840 inw.

OERLE (BREUGELS-). Zie BREUGELS OERLE.

OERLE (KERK-) of KERK-OERS, pr. *N. Br.*, het N. ged. van het d. *Oerle* uitmakende; met 34 h. en 150 inw.

OERLE (ZAND-) SANTOERS of ZAND-OERS, b., pr. *N. Br.*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Kerk-Oerle*, het Z. ged. van het d. *Oerle*; met 48 h. en ruim 240 inw.

OERS. Zie OERLE.

OERSINGE. Zie EURSINGEN.

OERSINGEN of OVERSINGEN, in de wandeling OVERSINGEL, buit., pr. *Dr.*, gem. *Hazelle*.

OERT of OLDEN-OERT, boerd., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Middestum*; groot 39,9320 bund.

OESCHEM. Zie OOSTHEM.

OESDOM, b., pr. *N. H.*, gem. *Heilo-en-Oesdom*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Heilo*. In deze b. staat de R. K. kerk der stat. *Heilo*, zonder toren, doch van een orgel voorzien.

OESINGE. Zie EURSINGEN.

OEST. Zie OOST (1).

OESTERWIJK. Zie OISTERWIJK.

OESTGEEST. Zie OEGSTGEEST.

OETELAAR. Zie OP-OETELAAR.

OETENWALER-PAD. Zie OLIJFANTS-PAD.

OETENWALER-POLDER. Zie OVER-AMSTEL-POLDER.

OETENWALER-WEG, OUTENWALER-WEG, OUTWAALDER-WEG, OETWAALDER-WEG of OUTEWAALDER-WEG, weg, pr. *N. H.*, van bij de *Muider-poort* te *Amsterdam* tot aan de *Diemermeer*.

OETEREN. Zie DEUTEREN.

OETGENSPAD of OETJESPAD, eigenlijk HEER-OETGENSPAD, b. en weg, pr. *N. H.*, gem. en 5 min. van *Amsterdam*, loopende van den *Amstel* naar den *Oetenwaler-weg*. Er is eene bewaarschool, waarin ook catechisatiën en des *Zondags* avonds bijbellezingen gehouden worden.

OETGENSPAD (ACHTER-) of ACHTER-OETJESPAD, eigenlijk ACHTER-HEER-OETGENSPAD, b. en weg, pr. *N. H.*, gem. en 5 min. Z. O. van *Amsterdam*, loopende evenwijdig met het voorgaande, met eene treksloot tusschen beide.

OETMARSE. Zie OOTMARSSUM.

OETSMA, OEDSMA of OEDTSMa, 2 boerd., pr. *Fr.*, de ééne gem. *Idaar-*

*deradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Grouw*; de andere gem. *Menaldumadeel*, 10 min. O. van *Boxum*; groot 19,2000 bund.

OEVELGUNNE, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Gendringen*.

OEVER (DEN), geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. O. van *Emmen*; met 3 h. en 25 inw.

OEVER (DEN), d. op het eil. *Wieringen*, pr. *N. H.*, arr. en 10 u. N. O. van *Alkmaar*, kant. en 3 u. Z. Z. O. van *den Helder*, postk. *Schagen*, gem. *Wieringen*,  $\frac{3}{4}$  u. van *Hypolitus-hoef*; met 75 h. en 400 inw., die van het visschen van zeewier bestaan.

De 350 Herv. behooren tot de gem. *Oosterland-Stroe-en-den-Oever*. In het houten kerkje worden bewaard de kettingpompen om gezonkene schepen te ligten; de 50 Doopsg. behooren kerk. tot *Hypolitus-hoef-en-het-Stroe*; de R. K. tot de stat. van *Wieringen*. De dorps., met die van *Oosterland*, om de drie maanden, beurtelings door eenen *Onderwijzer* bediend wordende, telt alsdan 75 leerl.

OEVER (GROOT-), buit., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Heerde*, aan den *Ijssel*; groot 105 bund.

OEVER (GROOTE- en KLEINE-), 2 geb., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Avereest*, het eene met 7 h. en 35 inw.; het andere met 5 h. en ruim 20 inw.

OEVER (OP DEN-), boerd., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N.W. van *Eenrum*.

OEVER (TER-), bij het kad. *Tea-Over*, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Alphen*; met 45 h. en 300 inw.

OFFELSEN. Zie UFFELSEN.

OFFEM, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant., hulpk. en gem. *Noordwijk*. Zij bevat het h. *Offem* en 5 andere woningen, met 40 inw., die van landbouw bestaan en kerk. onder *Noordwijk-Binnen* behooren.

Het h. *Offem* of *Ofhem*, ook wel het *Huis-te-Noordwijk*, ligt  $2\frac{1}{4}$  u. N.W. van *Leiden*, ten O. van *Noordwijk-Binnen*.

OFFENBEEK, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N.O. van *Besel*; 23 h. en 190 inw.

OFFERDEN. Zie AFFERDEN. (BUREN. OFFERDER-BUREN. Zie SCHARKE-

OFFERINGA, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Marum*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van de kerk te *Nuis*.

OFFERKAMP, h., pr. *Limb.*, gem. en 5 min. Z. O. van *Herten*.

OFFINGA, OFFINGA-STATE of OF-

(1). Eveneens zoekte men de overige woorden, welke wel eens met *Ox* gespeld, doch hier niet gevonden worden, op *Oo*.

WINGA-BRUG, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, 20 min. N. W. van *Halum*; groot ongeveer 30 bund.

OFFINGAHUIZEN, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, te *Achlum*.

OFFINGAWIER, in het Oud-Friesch OFFINGEEREN of OFFERWEER, d., pr. *Fr.*, arr., kant., postk. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Sneek*, gem. *Wymbritseradeel*, entelt er 80 inw., die van landbouw bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. van *Goënga Guuw-en-Offingawier*. De kerk heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 15 leerl.

OFFINGAWIERSTER-ZIJL, sluis, in den Groendijk, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van Offingawier.

OFWEGEN, geh., pr. *Z. H.*, gem. en 22 min. van *Woubrugge*; met 9 h. en ongeveer 80 inw.

OGGEMA-ZIJLTJE of AUKERMA-ZIJLTJE, sluis, pr. *Gron.*, tusschen Onder-Wierum en Wetzinge in de

OGHTEN. Zie OCHTEN. (*Oude-Ee.*)

OGIERS-AMBACHT. Zie IJSSEL-

MONDE (WEST-).  
OHE, d., pr. *Limb.*, arr., kant. en 3 u. Z. W. van *Roermond*, postk. *Roermond* en *Sittard*, gem. *Ohe-en-Laak*. Men telt er 45 h. en 360 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., parochiëren te *Echt*, en hebben hier eene kapel aan de H. ANNA toegewijd, met eenen kleinen toren en met de kapel van *Laak* door den zelfden Kapellaan beidiend wordende.

OHE-EN-LAAK, gem., pr. *Limb.*, arr. en kant. *Roermond*, postk. *Roermond* en *Sittard* (8 m. k., 2 s. d.). Zij bevat de d. *Ohe* en *Laak*, en telt 94 h. met 560 inw., die zich meest op den landbouw toelagen.

De inw., allen R. K., parochiëren te *Stevensveerd*. Er is 1 school.

OHSENE. Zie OSS.

OIJE (T), adell. h., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. ten O. van *Gorssel*.

OIJEN, heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's *Herlogbosch*, kant. *Oss*, postk. *Grave*, gem. *Oijen-en-Teeffelen*. Zij bevat het d. *Oijen*, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 899,7656 bund., en telt 129 h. met 750 inw., die meest van landbouw bestaan.

De 60 Herv. maken, met die van *Megen-Haren-en-Mucharen*, eene gem. uit van de klass. van 's *Herlogbosch*, ring van *Oss*. De 690 R. K. maken eene par. uit van het apost. vic. van 's *Herlogbosch*, dek. van *Oss*. Er zijn 1 school met 80 leerl. en 3

veren over de *Maas*, als: een voetveer op *Maas-Bommel*, en een pont en een voetveer op *Alphen*.

Het d. *Oijen* ligt 3 u. N. O. van 's *Herlogbosch*, 1 u. N. van *Oss*. Men telt er 15 h. en 120 inw. De kerk, aan den H. *SERVATIUS* toegewijd, heeft eenen toren, doch geen orgel.

OIJEN. Zie OOT.

OIJEN of OOUEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Kessel*, nabij de *Maas*; met 9 h. en 80 inw.

OIJEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. N. W. van *Broekhuizen*; met 25 h. en ruim 140 inw.

OIJEN. Zie AAIJEN.

OIJEN (HET BENEDENEINDE-VAN-), het W. ged. van de heerl. *Oijen*, pr. *N. Br.*, gem. *Oijen-en-Teeffelen*; groot 600 bund. Men telt er 55 h. en 350 inw.

OIJEN (HET BOVENEINDE-VAN-), het O. ged. van de heerl. *Oijen*, pr. *N. Br.*, gem. *Oijen-en-Teeffelen*; groot 300 bund., met 71 h. en 400 inw.

OIJEN (HET HUIS), kast., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Kessel*; met 27,3010 bund.

OIJEN (DE OUDE-), uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Ded*; groot 32,1000 bund.

OIJEN (POLDER-VAN-), p., pr. *N. Br.*, onder *Oijen*; groot 534,0890 bund.

OIJEN EN-TEEFFELEN, gem., ged. pr. *N. Br.*, arr. 's *Herlogbosch*, kant. *Oss*, postk. *Grave* (8 m. k., 1 s. d. 2 afd., 4 j. d). Zij bevat de d. *Oijen* en *Teeffelen*; beslaat 1382 bund., en telt 143 h. en 820 inw., die van landbouw bestaan. Er is 1 koorndmolen.

De 760 R. K., maken de beide stat. van *Oijen* en *Teeffelen* uit. De 60 Herv. behooren tot de gem. *Oijen*. Er zijn 2 scholen.

OIJENSCHHE - MIDDENWAARD, plaat in de *Maas*, pr. *N. Br.*, gem. *Oijen-en-Teeffelen*; 24,1870 bund.

OIRLE. Zie OERLE.

OIRLO, OIRLE of OIRLOO, d., pr. *Limb.*, arr. en 6 u. N. ten W. van *Roermond*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Horst*, postk. *Venlo* en *Boxmeer*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. Z. O. van *Venray*. Men telt er 60 h. en 350 inw., die meest van landbouw bestaan. Er zijn 2 graanmolens.

De inw., alle R. K., maken eene stat. uit van het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Horst*. Er is 1 school.

OIRLO (KLEIN-), geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. Z. O. van *Venray*; met 15 h. en 70 inw.

OIRSBEK, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Sittard*



(5 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. Oirsbeek, de geh. Gracht, Opperen, Doenraedt en Klein-Doenraedt; beslaat 715,4080 bund., en telt 195 h. met 1050 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 2 brouwerijen, jeneverstokerijen, 1 looierij en 1 koornmolen.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Schinnen*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. Er zijn 2 scholen.

Het d. OIRSBEEK of ORSBEEK ligt 4 u. N. O. van Maastricht, 1 u. Z. Z. O. van Sittard; met 50 h. en 250 inw. De kerk, aan den H. LAMBERTUS toegewijd, heeft eenen fraaijen toren en een orgel. De dorps. telt 100 leerl.

Kermis Zondag na Pinksteren.

OIRSBEEK (HET-HUIS-TE). Zie DOENRAEDT. (HET-HUIS-TE.)

OIRSCHOT, kant. pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*, bestaande uit de gem.: Best, Bladel-en-Netersel, Diessen, Hilvarenbeek, Hooge-en-Lage-Mierden-Hulsel, Hoogeloon-Hapert-en-Casteren, Moergestel, Oirschot, Oostel-Westel-en-Middel-Beers, Reusel en Vessem-Wintelre en Knegsel, en beslaande 46214 bund., met 3185 h., en 17300 inw., onder welke eenige klompenmakers. Er zijn 16 brouwerijen, 1 mouterij, 50 leerlooierijen, vele weverijen, 3 olie- en 20 koornmolens.

OIRSCHOT, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. *Oirschot* hulpk. van de postk. 's *Hertogenbosch* (21 m. k., 5 s. d., 5 j. d.). Zij bevat het vlek Oirschot, de geh. Hedel, Notel, Oudenhoven, Spoordonk en de Straten, en de b. Boterwijk; beslaat 5848 bund., en telt 752 h., met 4100 inw., die van landbouw, handel in boter, het linnenweven, en het maken van klompen en stoelen bestaan. Er zijn vele klompen- en eenige stoelmakerijen, 6 brouwerijen, 1 mouterij, 8 leerlooierijen, 28 weverijen, 1 fabriek van gewast linnen en katoen, 2 olieslagerijen, 1 olie en koorn-, 1 koorn- en 2 run- en koornmolens.

De 4000 R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. 's *Hertogenbosch*, dek. *Hilvarenleek*, met eenen Pastoor en twee Kapellaans. De 100 Herv. behooren tot de gem. *Oirschot Best-Oostel-Westel-en-Middel-Beers*, de 30 I.-r. tot de rings. van *Eindhoven*. Er zijn 5 scholen.

Het vlek Oirschot of Oorschot, oudtijds Orschot, ligt 4 u. Z. van 's *Hertogenbosch*, 3 u. N. W. van *Eindhoven*. De kerk, aan den H. PETRUS in de

*Banden* toegewijd, is een zeer groot en prachtig gebouw, met eenen hoogen en fraaijen toren; de zitplaatsen der voormalige Kanunniken, versierd met kunstig beeldwerk; vele schoone schilderijen; een uitmuntend orgel; eene fraaije doopvont, steunende op vier leeuwen, en eenen sierlijken predikstoel. Er zijn nog eene kapel, onder de aanroeping van de *H. Maagd MARIA* doorgaans de kapel van den H. Eik genoemd, veel bezocht als bedehuis, doch waarin geen dienstgedaan wordt, en een klooster van Franciskaner Nonnen. De Herv. kerk, een zeer oud gebouw van duifsteen, heeft een spits torentje en een orgel. De I.-r. bijkerk is een net gebouw. Er zijn nog: een Raadhuis, waarin ook het kantongeregte zitting houdt; 5 Oudemannenhuizen; 1 Gasthuis; 3 dorps. met 450, 1 kosts. voor Jongeheeren met 30, 1 kosts. voor Jongejuvrouwen met 40 en 1 meisjes armen school met 130 leerl.

Jaarmarkten. Dingsd. na St. Antonius; Woensd. vóór Halfvasten; Dingsd. na Beloken Paschen; Dingsd. na St. Servaas; Dingsd. vóór St. Jan; den 2en Dingsd. in Aug.; den 3en Vrijd. in Sept., en Dingsd. na St. Huibert. Weekmarkt des Vrijd. Kermis den laatsten Maand. in Sept.

OIRSCHOT-BEST-OOSTEL-WESTEL-EN-MIDDELBEERS, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. en ring *Eindhoven*; met 120 ziel., en 1 kerk te Oirschot.

OISTERLAND. Zie OOSTERLAND.

OISTERWIJK, streek lands, pr. *N. Br.* Zij bevat de gem. Oisterwijk, Udenhout, Haaren, Berkel-Enschoten-Heukelum, Helvoirt, Esch, Drunen, Hooge-en-Lage-Mierde-en-Hulsel, Waalwijk, Tilburg, Goirle, Moergestel, Diessen, Vught, Cromvoirt, Boxtel, Hilvarenbeek, Loon-op-Zand en St. Michielsgestel, benevens een god. van de gem. Alphen-en-Riel, Oostel-Westel-en-Middel-Beers, Drongelen-Hagoort-Gansoyen-en-Doeveren en Nieuwkuik-en-Onzenoort.

OISTERWIJK, kerk. ring, pr. *N. Br.*, klass. van 's *Hertogenbosch*, bevattende de gem.: Boxtel-en-Esch, Helvoirt-en-Haaren, Hilvarenbeek-Diessen-Hooge-en-Lage-Mierde, St. Michielsgestel-den-Dungen-Gemondenen-Schijndel, Oisterwijk-Udenhout-en-Moergestel, Tilburg-en-Goirle en Vught-en-Cromvoirt; met 9 kerken en 7 Predikanten.

OISTERWIJK, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Tilburg*,

hulpk. van de postk. 's *Hertogenbosch* en *Tilburg* (3 m. k., 2 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Oosterwijk, de geh. Kerkhoven, de Kleine-Heide, Hondenberg, de Logt, Klein-Oosterwijk, het Spijk en een ged. van Balsvoort; beslaat 2290 bund., en telt 271 h., met 2040 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 bierbrouwerij, 7 leerlooierijen en -touwrierijen, 1 roodverwerij, 1 kaarsenfabriek, 1 olie- en 3 koornmolens.

De 1900 R. K. maken eene par. uit, van het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Orthen*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De 110 Herv. behooren tot de gem. van *Oosterwijk-Udenhout-en-Moergestel*. De 50 lsr. maken eene rings. uit, van het syn. res. van 's *Hertogenbosch*. Er zijn 3 scholen.

Het vi. Oosterwijk of Oosterwijk, weeler Oosterwijk, ligt 3 u. Z. Z. W. van 's *Hertogenbosch*, 1½ n. N. O. van *Tilburg*, aan de Lei, telt 195 h. en 1570 inw. De R. K. kerk, aan den H. PETRUS *in zijne banden* toegewijd, is een ruim gebouw, met kleinen toren en orgel. Het Herv. kerkje heeft een orgel, en op het midden eenen toren. De synagoge is een klein, doch net gebouw, met torentje. Er zijn een Raadhuis en een Vrouwenklooster van den 3den regel van St. FRANCISCUS.

OOSTERWIJK (ALPHEN-). Zie ALPHEN-OOSTERWIJK.

OOSTERWIJK (KLEIN-), geh., pr. *N. Br.*, gem. en ½ u. Z. van *Oosterwijk*; met 12 h. en 80 inw.

OOSTERWIJK - UDENHOUT - EN-MOERGESTEL, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. van 's *Hertogenbosch*, ring. van *Oosterwijk*; met 90 ziel. en 2 kerken, 1 te Oosterwijk en 1 te Udenhout.

OOSTERWIJKSCHE-HOEVEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¾ u. Z. O. van *Berkel*; met 74 h. en 40 inw.

OKDORP, } Zie OUDORP.

OKERDORPE, }  
OKESDORPER-MEER. Zie OOCKMEER.  
OKKENBROEK, oudtijds OCKANKI-VILLA en OKENNI, buurs., pr. *Over.*, gem. en 3 u. O. van *Diepenveen*; met 25 h. en 160 inw.

OKKENBURG. Zie OCKENBURG (1).  
OKKERMEER. Zie OOCKMEER.

OKKER-POELTJE (HET) of KUYL-OCKERS-POEL, water, pr. *N. H.*, gem. *Landsmeer*; groot 10,7100 bund.

OKSWERD, OXWERT OF DE OKSWERDER-STREEK, ook AAKSTER-STREEK, geh., pr. *Gron.*, gem. en ½ u. W. van *Noordhorn*; met 15 h. en 90 inw.

OKSWERDER DIJK (DE), dijk, pr. *Gron.*, zich uitstreckende van *Noordhorn* tot nabij het d. *Visvliet*.

OKSWERDER UITERDIJK, landen, pr. *Gron.*, ten N. van den *Okswerder-dijk* met 361 bund.

OLBETSMA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, ½ u. Z. W. van *Nijkerk*.  
OLBORCH. Zie ELBURG.

OLBORGEN of OLBURGEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. Z. W. van *Sleenderen*; met 8 h. 130 inw. en de R. K. kerk, van de stat. van *Olborg-en-Dremp* aan den H. WILLIBRORDUS toegewijd, en van toren en orgel voorzien.

OLBORGEN-EN-DREMPT, R. K. stat., aartspr. *Geld.*, met 730 comm. en 2 kerken, 1 te *Olborg* en 1 onder *Dremp*, het *Heufken* genaamd.

OLBORSCHE DIJK (DE), dijk, pr. *Geld.*, zich uitstreckende van *Olborg* naar *Luur*. (BRANDWEEREN.)

OLBRANDWEEREN. Zie OLD-OLBRUG. } Zie

OLBURCH. } ELBURG. (Goor.)

OLDAM, havez., pr. *Over.*, gem.

OLDAMBT (HET), eigenlijk OLDE-AMBACHT, lands., pr. *Gron.*, arr. *Winschoten*, ged. kant. *Winschoten*, ged. kant. *Zuidbroek*. Zij bevat de gem. *Beerta*, *Finsterwolde*, de *Meeden*, *Midwolde*, *Muntendam*, *Nieuwe-Pekela*, *Nieuwolde*, *Noordbroek*, *Scheemda*, *Termunten*, *Veendam*, *Wildervank*, *Winschoten* en *Zuidbroek* en telt 6311 h. met ongeveer 41,000 inw. die van landbouw, scheepvaart, scheepstimmerwerven en veenderij bestaan.

OLDAMBT (HET KLEI-), lands., pr. *Gron.*, bestaande uit de gem. *Termunten*. Zie voorts dat art.

OLDAMBT (HET WOLD-) of het GROOTE-OLDAMBT, lands., pr. *Gron.*, arr. *Winschoten*. Zij bevat de gem. *Beerta*, *Finsterwolde*, de *Merden*, *Midwolde*, *Muntendam*, *Nieuwe-Pekela*, *Nieuwolde*, *Noordbroek*, *Scheemda*, *Veendam*, *Wildervank*, *Winschoten* en *Zuidbroek*, en telt 5922 h., met 38500 inw., die meest van landbouw en veenderij bestaan. (ZIJL.)

OLDAMBT-ER-ZIJL. Zie TERMUNTER-OLD-BOSCH. Zie OUDEBOSCH (HET).

(1) Eveneens zoeke men de woorden, elders ook Ok gespeld, welke hier niet gevonden worden, op Ock.

OLDBRANDWEEREN of OLBRANDWEER, b., pr. *Fr.*, gem. *Dantuma-deel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Birdaard*.

OLDDIEPJE. Zie DWARS-DIEP.

OLDDIEVER. Zie DIEVER (OUDE-).

OLDDORP. Zie OUDORP (1).

OLDE-AA. Zie AA (STEENWIJKER-).

OLDEBERKOOP, kant., pr. *Fr.*, arr. *Heerenveen*. Het bevat de gem. Stellingwerf-Oosteinde en Stellingwerf-Westende; beslaat 45224,0176 bund., en telt 2440 h. met ongeveer 13300 inw., die meest van landbouw, hout- en veeteelt en veenderij bestaan.

OLDEBERKOOP, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, bevattende het d. Oldeberkoop en zijn behoor, en beslaande 3035,2633 bund.

OLDEBERKOOP, ook wel OUDEBERKOOP, d., pr. *Fr.*, arr. en 4 u. Z. O. van *Heerenveen*, kant. *Oldeberkoop*, hulpk. van het postk. *Heerenveen*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*. Men telt er 35 h. en 175 inw., en met Deddingabuurt 111 h. en 670 inw., die meest van landbouw, hout- en veeteelt en veenderij bestaan.

De 650 Herv. behooren tot de gem. van *Oldeberkoop-en-Nijeberkoop*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De 20 R. K. parochiëren te *Wolvega*. De dorps. telt 110 leerl. Er is hier een gemeentehuis.

Jaarmarkt op Vrijd. na Hemelvaartsdag en op den 1sten Woensd. in Sept.

OLDEBERKOOP-EN-NIEBERKOOP, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. *Heerenveen*, ring *Wolvega*, met 890 ziel. en 1 kerk te Oldeberkoop.

OLDEBERT (T). Zie TOLBERT.

OLDEBOORN, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*, bestaande uit de d. Oldeboorn en Haskerdijken, en beslaande 2697,1763 bund.

OLDEBOORN of OUDEBOORN, voorheen BORNEGA, d., pr. *Fr.*, arr., kant. en 3 u. N. van *Heerenveen*, hulpk. van de postk. *Heerenveen*, *Leeuwarden* en *Sneek*, gem. *Utingeradeel*. Men telt er 247 h. en 1490 inw. en met de geh. Nes, Lekkerterp, Oos terboorn, Poppenhuizen, Warniahuisen, Sorremorre, Henswoude, Birstum en Bokkum 305 h. en 1900 inw. die meest van landbouw, scheepvaart en handel in vee, boter en kaas bestaan. Er zijn 1 kalkbranderij, 1 koperslagerij, 3 scheepstimmerwer-

ven, 1 koornd., mosterd- en moutmolens, en 2 grof- en hoefsmederijen.

De 900 Herv. behooren tot de gem. *Oldeboorn-en-Nes*. De kerk heeft eenen fraaijen toren. De 900 Doops. maken met die van het d. Nes twee gem. uit, het Oude-huis en het Nieuwe-huis genoemd, elk met eene kerk, beide zonder toren of orgel. De 8 R. K. parochiëren te *Heerenveen*. De dorps. telt 150 leerl. Men heeft er een gemeentehuis, eene waag en een dep. der maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

OLDEBOORN (HET NIEUWE-HUIS-). Doops. gem., pr. *Fr.*, met ruim 450 ziel.

OLDEBOORN (HET OUDE-HUIS-), Doops. gem., pr. *Fr.*, met 650 ziel.

OLDEBOORN-EN-NES, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Heerenveen*, ring van *de Lemmer*; met 1000 ziel. en eene kerk te Oldeboorn.

OLDEBOSCH. Zie PAMA.

OLDEBROEK, gem., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. *Elburg*, hulpk. van de postk. *Elburg*, *Hallem* en *Zwolle* (5 m. k., 2 s. d. 3 j. d.). Zij bevat de d. Oldebroek, benevens de buurs. Westertrot, Bovenstreek, Millingen, Ekten-Zwarteweg, Broekdijk, Heerder-Wezep, Hattemer-Wezep, Voskuil, Hattemerbroek, Molenoate en het Loo; en een ged. van Geldersche-Dijk; beslaat 8095,4527 bund., en telt 568 h. met 4140 ziel. die van landbouw bestaan. Ook heeft men er 1 papierfabriek, 1 steenbakkerij, 1 calicotweverij, eenige wolspinnerijen en weverijen, en 4 koorndmolens.

De 4120 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Harderwijk*, ring van *Hallem*. De 100 R. K. par. te *Harderwijk*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Oldebroek, Hollanderbroek, Audenbroek of Oldenbroek ligt 11 u. N. van Arnhem  $\frac{1}{2}$  u. O. van Elburg. Men telt er 63 met ruim 470 inw., meest handwerkers en neringdoende lieden. De kerk heeft toren en orgel. Het gemeentehuis is tevens tot schoolgebouw en schoolmeesterswoning ingerigt. De school telt 150 leerl.

OLDEBURG. Zie ENDABORGH.

OLDE-DIEP (HET). Zie DWARSDIEP. OLDE DIEPKE (HET), maar pr. *Gron.*, hetwelk van Woltersum af, N. waarts kronkelt.

OLDE-EE. Zie AE (OUDE).

(1) Al'e de overige namen, welke met OLD of OLDE beginnen, en hier niet gevonden worden, zoek men mede op de woorden van onderscheiding of op OUD.

**OLDEGAARDE** of **ALDENGAARDE**, havez., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Dwingelo*.

**OLDEGOOR**. Zie **MANHORST (DE)**.  
**OLDEHOLTPADE**, in het oud-Fr. **HOLDEHOLERPAT**, d., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westende*, arr. en  $\frac{2}{4}$  u. Z. O. van *Heerenveen*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. W. Z. W. van *Oldeberkoop*, postk. *Heerenveen* en *Steenwijk*. Men telt er 80 h. en 410 inw. die meest van landbouw en veeteelt bestaan.

De 330 Herv. behooren tot de gem. *Oldehollpade - Nijeholtpade - Teridserd-en-Oldehollwolde*. De kerk heeft eenen hoogen, zwaren spitsen toren. De 80 R. K. maken met die uit de d. Nijeholtpade, Teridserd en Oldehollwolde, eene stat. uit van het aartspr. *Fr.*, welke hier eene kerk heeft. De dorps. telt 120 leelr.

**OLDEHOLTPADE - NIJEHOLTPADE - TERIDSERD - EN - OLDEHOLTWOLDE**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Heerenveen*, ring van *Wolvega*; met 1060 ziel. en 3 kerken, als: 1 te Oldehollpade, 1 te Nijeholtpade en 1 te Teridserd.

**OLDEHOLTWOLDE**, d., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westende*, arr. en  $\frac{2}{4}$  u. Z. ten O. van *Heerenveen*, kant. en  $\frac{2}{4}$  u. W. ten Z. van *Oldeberkoop*, postk. *Heerenveen* en *Steenwijk*, aan den straatweg van Heerenveen naar *Wolvega*. Men telt er 16 h. en 150 inw. die meest van landbouw bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. van *Oldehollpade-Teridserd-en-Oldehollwolde*; van de voorm. kerk bestaat alleen nog het kerkhof. De R. K. parochiëren te *Oldehollpade*. De kinderen genieten onderwijs te *Nijeholtpade*.

**OLDEHOOFSTER-POLDER (DE)**

Zie **KAMPEN (DE-GROOTE-EN-KLEINE)**.

**OLDEHOVE**, gem., pr. *Gron.*, arr. *Gron.*, kant. *Zuidhorn*, postk. *Gron.* (3 m. k., 1 s. d. 2 j. d.). Zij bevat de d. Oldehove, Niehove en Saaksum, en de geh. en b. Aalsum, Balmhuizen, Barwerd, Boventilmaheerd, Curryingehorn, Eenum, Englum, Frijtum, Gaaiemaweer, Heereburen, Jelamerburen, IJkema, de Kampen, Kimwerd, de Lammerburen, Ruigezand, Uiterdijk, Selwerd en ged. van Kommerzijl; beslaat 3075,5659 bund., en telt 320 h. en 2280 inw., van landbouw bestaande.

De 2000 Herv. maken de gem. *Oldehove, Niehove* en *Saaksum* uit. De 180 Doops. behooren kerk. tot de gem. *Noordhorn*, de 4 R. K. tot *Zuidhorn* en de 8 Isr. tot *Gron.* Er zijn 3 schol.

Het d. *Oldehove* of *Oldenhove* ligt  $\frac{3}{4}$  u. N.W. van *Groningen*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Zuidhorn*. Men telt er 56 h. en 390 inw. en met de geh. *Aalsum*, *Englum*, *Boventilmaheerd*, *Barwerd*, *Selwerd*, *Ruigezand*, *Jelamerburen*, *Frijtum*, *Kimwerd*, en de *Lammerburen* 136 h. en 950 inw. De 1000 Herv. maken eene gem. uit van de klass. *Groningen*, ring *Zuidhorn*. Het fraaije en ruime kerkgebouw, heelt eenen hoogen en zwaren toren, en een klein marmeren gedenkteeken, voor de gebroeders *Douwe* en *Aedsgo Martens Teenstra*, binnendijkers van het *Ruigezand*.

**OLDEHUIS**, 2 boerd., pr. *Fr.*, één gem. *Barradel*, N. W. van *Winaldum*; groot 36,1750 bund.; één gem. *Hennaarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Lutkevierum*, groot 29,3127 bund.

**OLDEHÜW**. Zie **OUWSTER-HAULE**.  
**OLDEKAMPJEN (HET)**, bosch, pr. *Geld.*, gem. *Gorsstel*.

**OLDEKERK** of **OUDEKERK**, gem., pr. *Gron.*, arr. *Gron.*, kant. *Zuidhorn* postk. *Gron.*, (4 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Niekerk*, benevens de geh. *Oldekerk*, *Faan*, het *Oosterzand*, *Eekebuiren*, en een ged. van de *Jouwer*, en telt 172 h. met 1020 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen Herv., maken de gem. van *Niekerk-Oldekerk-en-Faan* uit. Er is eene school.

Het geh. *Oldekerk*, ligt 3 u. W. van *Groningen*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Zuidhorn*.

**OLDEKLOOSTER, KLOOSTERBUIREN** of enkel *Het Klooster*, geh., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*, 10 min. W. van *Holwierda*; met 4 h. en 30 inw.

**OLDEKLOOSTER**, b., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Hartwerd*; met 6 h. en 20 inw.

**OLDELAMER**. Zie **OUDELAMER**.

**OLDEMARKT**, gem., pr. *Over.*, arr. *Zwolle*, kant. en hulpk. van het postk. *Steenwijk*, reg. kant. *Vollenhove*, (14 m. k., 6 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. *Oldemarkt* en *Paaslo*, en de buurs. *IJsselham*, *Ossenzijl*, de *Hare* en *Kalemberg*; beslaat 4738 bund., en telt 357 h. met 2330 inw., die van veehouderij, landbouw, visscherij, turfmakerij en handel in boter, rogge, boekweit enz. bestaan. Er zijn 1 calicotsweverij, 1 ouwelbakkerij, 1 kaarsenmakerij en 1 koren- en pelmolen.

De 1900 Herv. maken de gem. *Oldemarkt-en-Paaslo* uit. De 3 Evang. Luth. behooren kerk. tot *Zwolle*, de weinige Doopsgez. tot *Steenwijk* of *Blokzijl*, en de 20 Isr. tot *Steenwijk*

De 400 R. K. maken eene stat. uit van het aartspr. *Zalland-Drenthe-en-Groningen*. Er zijn 5 scholen.

Het d. Oldemarkt ligt 8½ u. N. ten W. van Zwolle, 3 u. N. van Vollenhove. Men telt er 157 h. en 1020 inw. De kerk heeft toren en orgel. De R. K. kerk is aan den H. NICOLAAS toegewijd. Er zijn 2 dorps. met 200 leerl. en eene aanzienlijke botermarkt.

Kermis den 2den Zaterdag in Mei en den laatsten Zaterdag in September.

OLDEMARKT-EN-PAASLO, kerk. gem., pr. *Over.*, klass. van *Kampen*, ring van *Vollenhove*; met 1740 ziel. en 2 kerken, als: 1 te Oldemarkt en 1 te Paaslo.

OLDEMEULEN of OLDEMOLEN, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. Z. O. van *Vries*; met 3 h., 24 inw. en 1 koorfmolen.

OLDEMEULEN-AA (DE). Zie AA. OLDEMOLE, boerd., pr. *Over.*, gem. *Hengelo*, in het geh. Ende.

OLDEMOLE (DE), dat gedeelte der *Boekulosche-Aa*, pr. *Over.*, hetwelk langs de boerd. van dien naam loopt.

OLDEN-ALLER of OUD-ALLER, adell. h., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. N. van *Putten*, dicht aan de Zuiderzee.

OLDENBARNEVELDSCHÉ-DIJK. Zie ZANDDIJK.

OLDENBURG. Zie EMDABURGH.

OLDENEEL of OLDENIEL, geh., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerpel*, aan den IJssel; met 18 h. en 140 inw.

OLDENGOOR. Zie MANHORST (DE).

OLDENHAAFSCHÉ-DIJK, d., pr. *Geld.*, loopende van het Oldehave naar de limieten der gem. *Drempt*.

OLDENHAVE (HET), meer OLDENHOF of 't HUIS-TE RUINEN, boerd., pr. *Dr.*, gem. en ¼ u. Z. W. van *Ruinen*.

OLDENHOF, bouw., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. N. W. van *Driel*; groot 16,9300 bund.

OLDENHOVE. Zie OLDEHOVE.

OLDENHUIS, boerd., pr. *Gron.*, gem. en ¼ u. van *Eenrum*.

OLDENoord. Zie OERT.

OLDENZAAL, kant., pr. *Over.*, arr. *Atmelo*. Het bevat de gem. *Oldenzaal*, *Lossen* en *Weerselo*; beslaat 22,275 bund., en telt 2153 h. met ongeveer 11,700 inw., die vele fabrieken hebben.

OLDENZAAL, gem., pr. *Over.*, arr. *Atmelo*, kant. en postk. *Oldenzaal* (8 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat alleen uit het plattelandst. *Oldenzaal*; beslaat 168,7781 bund., en telt 497 h. met 3000 inw. Er zijn 1 weverij van zijden en half zijden stoffen, 1 wol-fabriek, 1 armenfabriek, waar pak-

zak- en behangsellinnen vervaardigd wordt, 1 fabriek van bonte en gedrukte katoenen, 10 calicotsfabrieken en 2 fabrieken van koffijzakken.

Het stadje Oldenzaal, Oldenzeel, Oldensaal of Oldenseel, oudtijds ook wel Aldensela, in het Lat. *Salia Vetus*, *Odesalia* of *Aula Vetus*, ligt 4½ u. O. ten Z. van *Almelo*. — De 2400 R. K. maken eene stat. uit van het aartspr. *Twenthe*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De kerk, aan den H. PLECHELMUS toegewijd, is opmerkelijk door hare zeldzame bouwoude, de dikte harer muren, de schaarschheid van licht, wegens zeer vele oudheden en den zonderlingen vorm der ramen. Daar tegen aan staat de toren. De 500 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Dezenter*, ring van *Enschede*. De 100 Isr. maken eene rings. uit. Er zijn eene Stadhuis, eene Station der paardenpostrij, eenGymnasium met 30 leerl. en 2 lagere Stads-scholen, met 370 leerl.

OLDENZEEL, geh., pr. *Gron.*, gem. en 1 u. Z. W. van *Hoogezand*, 10 min. Z. van *Kropswolde*.

OLDENZIJL of OUDENZIJL, d., pr. *Gron.*, arr. en 3 u. N. W. van *Appingedam*, kant., postk. en 2½ u. N. O. van *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum*, gem. en ¼ u. Z. van *Uithuizermeden*. Men telt er 37 h. en 300 inw., die meest van landbouw en veeteelt bestaan. Er is 1 koorfmolen.

De Herv. behooren tot de gem. *Ooster-Nieland-en-Oldenzijl*. De kerk heeft eenen kleinen, spitsen toren. De Doopsgez. behooren tot de gem. van *Zijldijk*.

OLDERMANS-KAAG (DE), p., pr. *N.H.*, gem. *Schagen*; 19,2470 bund. OLDERSUM, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Ten-Boer*, 5 min. N. van *Witlevierum*.

OLDETERP. Zie OLTERTERP.

OLDETRIJNE. Zie OUDETRIJNE.

OLDEWIJVE-WEG (DE), weg, pr. *Gron.*, van *Winschoten* naar *Bovenburen* loopende.

OLDHOF. Zie KERKHOF (HET OUD).

OLDHORST, buit., pr. *Geld.*, gem. en ¾ u. O. van *Oldebroek*; 144,9011 bund. groot.

OLDHUIS, havez., pr. *Over.*, gem. en in de stad *Vollenhove*.

OLDIJK, 2 geh., pr. *Gron.*, één, gem. *Eenrum*, ¼ u. Z. W. van *Pieterburen*; één, gem. en 1 u. N. van *Bafo*.

OLDIJK. Zie DIJKSTREEK.

OLDIJKSTER-MAAR, wat., pr. *Gron.*

**OLDIJKSTER - MEENTE**, streek lands, pr. *Gron.*, gem. *Eenrum*, 20 min. Z. W. van Pieterburen.

**OLD-KEPPEL**. Zie **KEPPEL** (HOOG).

**OLDORP**, oudtijds **ALDATORP**, geh., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. Z. W. van *Uithuizen*; met 3 h. en 20 inw.

**OLDOUWER**, **OLDE-OUWER** of **OUDE-OUWER**, d., pr. *Fr.*, arr. en 4 u. Z. Z. O. van *Sneek*, kant. en 3 u. N. O. van *de Lemmer*, postk. *Heerenveen*, *Sneek* en *de Lemmer*, gem. *Doniawarstat*; telt 8 h. en 50 inw., en met een ged. van de b. *de Scharren*; met 20 h. en 120 inw., die van veeveelt bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. *Ouwaterhaule Oldouwer-en-Nyega*. Er is hier nog slechts een kerkhof. De Doopsgez. behooren tot de gem. van *Joure*, de R. K. tot *St. Nicolaasga*. De dorps. telt 30 leerl.

**OLEM**. Zie **BRUGELS-OERLE**.

**OLER** of **OORLE**, geh., pr. *Limb.*, gem. en ruim  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Grathem*; met 47 h. en 290 inw.

**OLIESLAGERS-PLAAT - POLDER** of **OLUISLAGERS-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Retrachement*; 184,9933 bund.

**OLIEZAND**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*; groot 23,4050 bund.

**OLIFANTS-PAD** (HET), **OETENWALER-PAD** of **HOUTENWALER-PAD**, b., pr. *N. H.*, 5 min. O. van *Amsterdam*.

**OLIJBEEK** (DE) of **KATENDIJKS-BEEK**, water, pr. *Over.*, dat omstreeks *Hengvælde* begint, en zich in de *Zeldammer-beek* ontlast. (Markelo).

**OLIJ-DAM**, boerd., pr. *Over.*, gem.

**OLING** of **OLINGEN**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Appingedam*, 10 min. Z. van *Tjamsweer*; met 5 h. en 50 inw.

**OLINGE-MAAR** of **OLINGEN-MAAR**, watertje, pr. *Gron.*, dat langs het geh. *Oling*, in het *Damsterdiep* uitloopt.

**OLLAND**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *St. Oedenrode*; met Houtum 119 h. en 800 inw. en eene school met 100 leerl. hebbende.

**OLLEHEEM** (T), boerd., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  Z. O. van *Oldehoeve*; met 13,2270 bund.

**OLMENVELD**, hofst., pr. *Zeel.*, gem. en 10 min. Z. O. van *Serooskerke*; groot 43,9224 bund.

**OLST**, gem., pr. *Over.*, arr. en kant. *Deventer*, hulpk. van de postk. *Deventer* en *Zivollee* (6 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. *Olst*, *Wezepe* en *Welsum*, en de buurs. *Hengforden*, *Overwetering*, *Middel*, *Duur* en *Grappendaal*; beslaat 6230,4248 bund. en telt 566 h. met 3790 inw., die van

landbouw en handel in spek, houtschors enz. bestaan. Er zijn 4 steenbakkerijen en 1 pel- en oliemolen.

De 2700 Herv. maken de gem. van *Olst*, *Wezepe* en *Welsum* uit. De *Evang. Luth.*, de *Doopsgez.* en de *Isr.* behooren kerk. te *Deventer*. De 1130 R. K. maken eene stat. uit van het aartspr. van *Zalland-Drenthe-en-Groningen*. Er zijn 3 scholen.

Het dorp *Olst* of *Oulst*, oudtijds *Agastaldaburg*, ligt 2 u. N. van *Deventer*. Men telt er 128 h. en 790 inw. en met de buurs. *Hengforden*, *Overwetering*, en *Vortmen* 313 h. en 1850 inw. De 1570 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Deventer*. De kerk, is een oud Gothisch gebouw met toren en orgel. De R. K. kerk, aan den H. *Willibrordus* toegewijd, heeft klokkorentje en orgel. De dorps. telt 280 leerl.

Kermis den 1sten Woensd. in Oct. **OLSTERHOF**, buit., pr. *Over.*, gem. en in het d. *Olst*; 1,5000 bund. **OLSTERWAARDEN**, uiterw., pr. *Over.*, gem. *Aalsl.*

**OLTERTERP**, **OLDERTERP** of **OLDETERP**, d., pr. *Fr.*, arr. en 4 u. N. O. van *Heerenveen*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Beelsterzwaag*, postk. *Gron.* en *Heerenveen*, gem. *Opsterland*. Men telt er 20 h. en ruim 100 inw., en met de b. *Heidhuizen* 24 h. en 130 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., alle Herv., behooren tot de gem. van *Beelsterzwaag-Beets-en-Olterterp*, die hier een kerkje heeft, met een spits torentje, doch zonder orgel. De kinderen genieten onderwijs te *Beelsterzwaag*.

**OLTFORST**. Zie **ALTHORST**.

**OLTHOF**. Zie **KERKHOF** (HET OUDE-).

**OMA**. Zie **HOOGMADE**.

**OM-DE-OOST**, het oostelijk deel van het eil. *Texel*, pr. *N. H.*

**OMEL**. Zie **OMMEL**.

**OMERSEN**. { Zie **OOTMARSUM**.

**OMERSHEN**. }

**OMKOMMER-POLDER** (ST.) of **RUBBER-POLDER**, vroeger **ST. GUILGEFORTS-POLDER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen*; groot 323,8273 bund.

**OMLOOP**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Achterspelen*, 8 min. Z. van *Surhuisterveen*; met 6 h. en 30 inw.

**OMLOOP** (DE BINNEN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwulwe*; groot 21,4254 bund.

**OMLOOPSTAART**, buitenland, pr. *Z. H.*, gem. *Leerdam*.

**OMMEDIJKSCHE-POLDER** (DE),

p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Wassenaar*, ged. gem. *Voorschoten*; 181 bund.

OMMEL. OMEL of OMMELLEN, d., pr. *N. Br.*, arr. en 4 u. O. ten *Z. van Lindhoven*, kant., hulpk., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *N. van Asten*, reg. kant. *Helmond*. Men telt er met de b. Ommelscherbosch, 35 h. en ruim 280 inw., die meest van landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., hebben eene kapel, van de par. van *Asten*, vermaard door een wonderdoend Lieve Vrouwebeeld, dat vele bedevaartgangers derwaarts lokt. De dorps. telt 360 leerl.

Kermis den laatsten Zond. in Sept. OMMELANDEN of GRONINFER-OMMELANDEN, in het Lat. TRACTUS-ADJACENS, landst., pr. *Gron.*, verdeeld in *Hunsingo*, *Fivelgo* en het *Westerkwartier*.

OMMELANDERWIJK, d., pr. *Gron.*, arr. en  $2\frac{1}{2}$  u. *Z. W. van Winschoten*, kant. en  $2\frac{1}{2}$  u. *Z. ten O. van Zuidbroek*, postk. *Veendam* en *Winschoten*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z. O. van Veendam*. Men telt er 181 h. 1030 inw. en met die van *Zuidwending* 260 h. en 1500 inw. De Herv. behooren tot de gem. *Ommelanderwijk-en-Zuidwending*; de kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De R. K. behooren tot de stat. *Veendam en Wildervank*. De dorps. telt 100 leerl.

OMMELANDERWIJK - EN - ZUIDWENDING, kerk. gem., pr. *Gron.*, klass. en ring van *Winschoten*.

OMMELSCHEBOSCH, b., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *N. van Asten*.  $\frac{1}{2}$  u. *N. van Ommel*; met 110 h. en 50 inw.

OMMEN, kant., pr. *Over.*, arr. *Deventer*. Het bevat de gem. *Stad-Ommen*, *Ambt-Ommen*, *Gramsbergen*, den *Ham*, *Stad-Hardenbergh* en *Ambt-Hardenberg*; beslaat 50915 bund. en telt 1847 h. met 12700 inw., die van landbouw en fabrijkwezen bestaan.

OMMEN, kerk. ring, pr. *Over.*, klass. van *Zwolle*, bestaande uit de gem. *Dedemsvaart*, *Gramsbergen*, den *Ham*, *Hardenbergh*, *Heemse*, *Hellendoorn*, *Ommen* en *Ommerschans*; met 8 kerken, 8 predikanten en 14000 ziel.

OMMEN, gem., pr. *Over.*, arr. *Deventer*, kant. *Ommen*, postk. *Zwolle* (4 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het plattelandstadje *Ommen*, de kol. *Ommerschans* en het geh. *Oude-Haar*, beslaat 2099 bund., en telt ruim 200 h. met 3500 inw., die meest van landbouw en fabrijkwezen bestaan. Er zijn 1 aardewerf, 2 blaauwverwerijen, 1 kalkbranderij, 1 houtzaag- en pel-

1 pel- en olie-, 1 koorn- en 1 koorn- en pelmolen.

De 1760 Herv. maken ged. de gem. *Ommerschans* uit, en behooren ged. tot de gem. *Ommen*. De 200 Christ. Afges. maken, met die van het *Ambt-Ommen*, eene gem. uit, met 550 ziel. De 50 R. K. behooren ged. tot de stat. van *Ommerschans*, ged. tot de stat. van *Vilsteren-en-Ommen*. De 45 Isr. behooren tot de hoofdsyn. van *Zwolle*, en hebben hier eene kerk. bijeenkomst. Er zijn 2 scholen.

Het plattelands. *Ommen* ligt 5 u. O. van *Zwolle*, aan de *Vecht*, over welke hier eene zeer aanzienlijke brug ligt. Men telt er 200 h. en 1600 inw.

De Herv. maken met die van de gem. *Ambt-Ommen* eene gem. uit van de klass. van *Zwolle*, ring van *Ommen*. De kerk heeft een orgel doch geen toren.

Jaarm. den 2n Dingd. in Julij, onder den naam van *Ommerbissing* bekend.

OMMEN (AMBT-), gem., pr. *Over.*, arr. *Deventer*, kant. *Ommen*, postk. *Zwolle* (4 m. k., 4 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de buurs. *Archem*, *Arrien*, *Beerse*, *Bestmen*, *Eerde*, *Gietmen*, *Junne*, *Lemele*, *Stegeren*, *Varsen*, *Vilsteren* en *Zeese*; beslaat 16605 bund., en telt 316 h. en 2200 inw., die van landbouw bestaan.

De 1500 Herv. en de 400 Christ. Afges. behooren kerk. tot *Ommen*, en de 300 R. K. tot *Vilsteren-en-Ommen*. Er zijn 7 scholen.

OMMEREN, heerl., pr. *Geld.*, arr., kant. en postk. *Tiel*, gem. *Lienden*. Zij bevat het d. *Ommeren*, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 648,4544 bund., en telt 52 h. met 430 inw., die meest bestaan van landbouw, aardappelenteelt, handel in fruitgewas, boter en varkens.

De Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Tiel*, ring van *Ingen*. De Christ. Afges. maken met die van *Ingen-en-Lienden* eene gem. uit. Er is 1 school met 75 leerl.

Het d. *Ommeren* ligt 2 u. N. ten O. van *Tiel*, 7 u. N. W. van *Nijmegen*, 20 min. W. van *Lienden*; met 12 h. en 60 inw. De kerk heeft eenen toren.

Kermis den eersten Zaturd. in Sept. OMMERSCHANS, voorheen de *SCHANS-TE-AVEREEST*, bedelaars- en strafkol. van de *Maatschappij van Weldadigheid*, pr. *Over.*, arr. en 7 u. N. O. van *Deventer*, kant., gem. en 1 u. N. van *Ommen*; postk. *Meppel* en *Zwolle*. Men telt er 34 h. en 1400 inw.

De Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Zwolle*, ring van *Ommen*. De R. K. maken eene stat. uit van het aarts. van *Zalland-Drenthe-en-Groningen*. Er is eene school met 290 leerl.

OMMERS-HOF, landg., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. Z. van *Rheden*, 5 min. W. van *Velp*; groot 30,0400 bund.

OMMOORDS-POLDER, OMMOORDS-POLDER, ook wel enkel OMOORDEN, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hillegersberg*.

OMOOST of OOSTHOEK, b., pr. *Fr.*, gem. *het Bildt*, N. van *St. Jacobi-parochie*. Er is 1 school met 70 leerl.

OMPTEDA of OMTEDA, boerd., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *'t Zandt*; groot ongeveer 37 bund.

OMTREKHOORN. Zie HOORN.

OMVAL (AAN-DEN-), geh., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Alkmaar*; met 21 h., 80 inw. en 1 school met 80 leerl.

OMVAL (AAN-DEN-), b., pr. *N. H.*, gem. *Ouder-Amstel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Ouderkerk*; met 14 h., 50 inw., 1 scheepstimmerwerf en 1 cementmolen.

OMVLOED-VAN-DEN-DINKEL, water, pr. *Over.*, van *Singrave* naar *Denekamp* loopende. (BATTERIJ.)

ONDEELBAARHEID. Zie OOST-ONDER, b., pr. *Limb.*, gem. en 8 min. N. van *Helden*; met 20 h. en 110 inw.; het N. ged. van het geh. *Onder-en-End*. (ONDER-DE-).

ONDER-DE-MOLEN. Zie MOLEN

ONDERDENDAM, kant., pr. *Gron.*, arr. *Appingedam*. Het bevat de gem. *Adorp*, *Badlo*, *Bedum*, *Eenrum*, *Kantens*, *Kloosterburen*, *Leens*, *Middelstum*, *Uithuizen*, *Uithuizer-Meeden*, *Ulrum*, *Usquert*, *Warfum* en *Winsum*, en telt 4621 h. met 31,600 inw., die meest van landbouw bestaan.

ONDERDENDAM, d., pr. *Gron.*, arr. en 4 u. W. ten N. van *Appingedam*, reg. kant., gem. en 1 u. N. ten W. van *Bedum*, postk. *Onderdendam*. Men telt er 65 h. en 450 inw.

De 430 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Middelstum*. De kerk heeft eenen hollen naaldtoren en orgel. De 20 R. K. parochiëren te *Bedum*. De dorps. telt 100 leerl. Er zijn een Depart. der Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*; een godshuis, en een genootschap tot bevordering der nijverheid.

ONDERDIJK, h., pr. *N. H.*, gem. en 20 min. N. van *Schagen*.

ONDERDIJKSCHE-POLDER, p., pr. *Over.*, ged. gem. *Wilsum*, ged. gem. *Kampen*; groot 319,7587 bund.

ONDER-EN-END of ONDEREN-ENDT, geh., pr. *Limb.*, gem. en 8 min. N. O. van *Helden*; met 42 h. en 230 inw. Zij bestaat uit de b. *Onder en End*.

ONDERPLAAT, plaat in de *Oude-Maas*, pr. *Z. H.*, bij *Hoogkiet*.

ONDERPLAATJE, plaat in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Maden-Drimmelen*.

ONDERSMA, landh., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, 10 min. Z. van *Hatlum*; met 40 bund. grond.

ONDER-SPECKHOLTZ, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Kerkrade*; met 50 h. en 200 inw.

ONDERWIERUM, b., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. N. W. van *Bedum*; met 20 h. en 120 inw.

ONGELUKKIGE WIJK (DE), water, pr. *Over.*, uit de *Demersvaart* langs de *Dreitsche* grenzen loopende.

ONGEMAK (HET), ged. van den *Geldersche IJssel* aan de limiet van *Olst* en *Epe*.

ONLAND (HET), streek lands, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Haren*.

ONNA, b., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Steenwijkerwoud*; met 37 h., 190 inw. en 1 school met 100 leerl.

ONNEMA of OUD-ONNEMA, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Kantens*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Zundweer*; groot 15,9920 bund.

ONNEN, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Haren*; met 49 h., 250 inw. en eene school met 55 leerl.

ONNER-MADEN, streek lands, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Haren*, nabij en ten O. van het geh. *Onnen*.

ONROOY of ONROOI, geh., pr. *N. Br.*, kant. gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Boxtel*.

ONRUST, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Kloosterburen*;  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Hornhuizen*; groot 125,4710 bund.

ONRUST-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Wissekerke*; met 330,6530 bund.

ONSENOORDT. Zie ONZENOORT.

ONS-GENOEGEN, 2 buit., pr. *Z. H.*, één, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Leiderdorp*, aan de *Does*: één, gem. *Loosduinen*, groot 2 bund.; en één, gem. en in het d. *Voorschoten*; met 0,2955 bund.

ONSTA, h., pr. *Gron.*, gem. *Adorp*, 5 min. N. O. van *Wetsinge*.

ONSTEIN, landg., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. O. ten Z. van *Vorden*; groot 180,3173 bund.

ONSTWEDDE, gem., pr. *Gron.*, arr., kant. en hulpk. van het postk. *Wunschoten* (14 m. k., 6 s. d., 1 j. d.). Deze gem. bevat het d. *Onstwedde*, de geh. *Veenhuizen*, ter *Maarsch*, *Hofte*, *Barlage*, *Mussel*, *Marke*, ter *Wipping*,



Smearling, Achter-Holte en de Tange, en ged. van de kol. het Nieuwe Stadskanaal en van het geh. Wessinghuizen; beslaat 10685,6349 bund. en telt 413 h. met ongeveer 3300 inw., die meest bestaan van schapenteelt en landbouw.

De 2500 Herv. maken ged. de gem. van *Onstwedde* uit en behooren ged. tot de gem. *het Nieuwe-Stadskanaal*. De 400 Christ. Afges. maken een gem. uit. De 10 Evang. Luth. behooren kerk. tot *Nieuwe-Pekela*; de 300 R. K. tot *de Onstwedder-Horsten*; de 30 Isr. tot de rings. van *Winschoten*. Er zijn 3 scholen.

Het d. Onstwedde ligt 3 u. Z. van Winschoten; met 171 h. en 870 inw.

De Herv. maken met die van eenige geh. eene gem. uit van de klass. van *Winschoten*, ring van *Bellingwolde*, met 1170 ziel. De sombere kerk, heeft eenen hoogen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 180 leerl.

ONSTWEDDER-DIEP (DE). Zie AA (ONSTWEDDER). (HORSTEN (DE).

ONSTWEDDER-HORST (DE). Zie ONSTWEDDER-MUSSEL. Zie MUS-ONTEE. Zie HONTE. (SEL.

ONTIDINK, buit., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Gorssel*; groot 9,9620 bund.

ONWAARD, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Middelharnis*, postk. *Dirksland* (12 m. k., 6 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. Onwaard, Kraaijenisse en ged. van de heerl. de Nieuwe Kraaijer en de Oude-Kraaijer; beslaat 792,7337 bund. en telt 22 h. met 170 inw., die meest van landbouw bestaan. Er is eene meestoof.

De inw. allen Herv., behooren tot de gem. van *Dirksland*, waar ook de kinderen school gaan.

ONWAARD, OUD-ONWAARD of AARD-DIJKSWAL, p., pr. *Z. H.*, gem. *Onwaard*; groot 192,7337 bund.

ONWAARD-EN-AARDDIJKSWAL, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Middelharnis*, postk. *Dirksland*, gem. *Onwaard*. Deze heerl. bevat mits deze de p. Onwaard. De inw., die meest van den landbouw bestaan zijn allen Herv. en behooren tot de gem. *Dirksland*.

ONZALIGE-BOSCH (HET), bosch, pr. *Geld.*, gem. en 50 min. ten N. van *Rheede*; groot 245,3990 bund.

ONZEL. Zie OENSEL.

ONZE-LIEVE-VROUWE-POLDER.

Zie OOSTMOER-POLDER (NIBUWE-).

ONZENOORT, heerl., pr. *N. Br.*,

arr. *'s Hertogenbosch*, kant. *Waalwijk*, gem. *Nieuwkuik-en-Onzenoort*. Zij bevat het geh. Onzenoort en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 79,5156 bund. telt 18 h. met 130 inw. die meest van landbouw bestaan. Er is een koornmolen. — De inw., alle R. K., worden tot de par. van *Nieuwkuik-en-Onzenoort* gerekend. De kinderen gaan te *Nieuwkuik* school.

Het geh. Onzenoort of Onsenoordt, oudtijds Hondsoirde geheeten, ligt  $1\frac{1}{2}$  u. W. van 's Hertogenbosch, 2 u. O. van Waalwijk,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van Nieuwkuik. Men telt er 6 h. en ongeveer 40 inw.

Kermis den Ien Zond. in Oct. ONZENOORT (KASTEEL-VAN-), kast., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van Nieuwkuik.

ONZENOORT (POLDER-VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Nieuwkuik*; groot 79,5856 bund.

ONZE VROUWE- } HIKKE-POLDER.  
POLDER Zie } HINKELEN-POL-  
DER (OOST-).

OOCK MEER, OOK-MEER of OKKER-MEER, vermoedelijk oudtijds OKESDORPER-MEER, meertje, pr. *N. H.*, gem. *Sloten*; groot 19,6200 bund.

OOG (T). Zie CALANDSOOG.

OOG-IN-AL, buit., pr. *Utr.*, gem. en 10 min. Z. W. van *Utrecht*, aan den Ouden-Rijn. (*werderadeel*.)

OOGVLIET, p., pr. *Fr.*, gem. *Fer-OOIJEN*. Zie { GANSOIJEN (SLOT-  
OOIJEN. (TE-).

OOIJENDONK-WERF-EN-KRAAI-JENNEST of HOOIKESDONK-WERF-EN-KRAAIJENEST, p., pr. *N. Br.*, gem. *Prinsenhage*; groot 350,1458 bund.

OOIJERHOEK, geh., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. van *Warnsveld*; met 8 h. en 60 inw.

OOIJEVAARSNEST (DE), boerd., pr. *Geld.*, gem. *Licden*, 5 min. Z. W. van *Ommeren*; groot 30 bund.

OOIJEVAARTSNEST (HET), hofst., pr. *Z. H.*, gem. *Rietveld-en-de-Bree*, aan den straatweg, nabij Woerden; groot 27,9989 bund.

OOL, geh., pr. *Limb.*, gem. *Herten-Merum-en-Ool*, 10 min. W. van *Herten*; met 53 h. en ruim 270 inw.

OOLDEN, buurs. en havez., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Laren*; de buurs. met 59 h. en 430 inw. De havez. groot 313,8330 bund.

OOLKER-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Zuid-Beijerland*.

OOLRE. Zie OLER.

OOLTGENSPLAAT oudtijds ADOLFS-LAND, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*, kant.

**Sommelsdijk**, reg. kant. *Middelharnis*, hulpk. van het postk. *Dirksland* (12 m. k., 6 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het d. Ooltgensplaat, en de geh. Achthuizen, de Langstraat en Galatbésche-sluis; bestaat 2478,9737 bund. en telt 228 h. met 1950 inw., die meest van meekrapeteelt en landbouw bestaan. Er zijn 3 meestoven en 1 koornmolen.

De 1540 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Brielle*, ring van *Sommelsdijk*. De 420 R. K. behooren tot de stat. van *Ooltgensplaat-en-den-Bommel*. De enkele Isr. tot de rings. van *Middelharnis*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Ooltgensplaat, ook wel Oeltgensplaat, Oelekensplaat of Oelkensplaat in de wandeling veelal Ooltjesplaat en de Plaat, ligt 8 u. Z. O. van *Brielle*, 3½ u. O. ten Z. van *Sommelsdijk*; met 147 h. 1580 h., eene haven en een geregeld veer op *Willemstad*, *Numansdorp*, *Helsche-haven*, het *Dintelsche-Sas* en andere punten. De Herv. kerk heeft eenen hoogen toren welke midden op het dak staat. De R. K. staat in het geh. Achthuizen. Er is ook een Raadhuis. De dorps. telt 180 leerl.

Kermis den 1en Zond. na 14 Sept.

**OOLTGENSPLAAT (HETGROOTE-GAT-VAN-)**, water, pr. *Z. H.*, gem. en ¼ u. W. N. W. van *Ooltgensplaat*.

**OOLTGENSPLAAT (HET OUDE-LAND-VAN-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Ooltgensplaat*.

**OOMPJESBERG**, of **OOMSBERG**, heuvel, pr. *Gron.*, gem. en 2 u. Z. van *Onshwedde*.

**OOMSHOEK (PAIK-)**, zandplaat ten N. van de *Zuiderzee*, zijnde de Z. punt van het eil. *Terschelling*.

**OORBIJT**, OOREBIT of OORBITERS, buit., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, 10 min. Z. W. van *Dronryp*; groot 36,3717 bund.

**OORD (DE VETTEN-)**, meestal verkeerdelijk de *VETTE-NOORD* en vroeger *DER OORD*, uiterw., pr. *Z. H.*, gem. *Oud-en-Nieuw-Mathenesse*; groot 8,9805 bund.

**OORDEL-HEIKANT**, geh., pr. *N.Br.*, gem. en 25 min. O. van *Baurle-Nassau*; met 24 h. en 140 inw.

**OORDEN**, (OSDEN of OOSDEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en ¼ u. N. W. van *Linne*; met 2 h., 30 inw. en een kast. van den zelfden naam.

**OORDEN (DE)**, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordrolle*, bij de *Fhuissen*.

**OORGAT (HET)**, water, pr. *N. H.*, ten O. van *Edam*, welke stad het tot haven dient.

**OORGAT (HET)**, (thans *OORGA*, b., pr. *N. H.*, gem. *Edam*; met 47 h. en 300 inw.

**OORLE**. Zie { **ORLE**.  
**OLER**.

**OORNS (GROOT-EN-KLEIN-)**, 2 landh., pr. *Fr.*, gem. en 10 min. W. van *Hichtum*; de eene groot 30, de andere 25 bund.

**OORSCHOT**. Zie *OIRSCHOT*.

**OORSINGE**. Zie *EURSINGEN*.

**OORSPRONG (DE)**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Renkum*, 10 min W. van *Oosterbeek*; groot 72,5930 bund.

**OORSPRONG (DE)**, vroeger *SAMARANG*, hofst., pr. *N. H.*, gem. *Tzel*, 1½ u. N. O. van *den Burg*; groot 135,7350 bund.

**OORSPRONG (DE)**, buit., pr. *Utr.*, gem. en 5 min. O. van *Utr*.

**OORTDUINEN**. Zie *ORTEN*.

**OOSSELT**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Ambt-Doetinchem*; met 79 h. en ruim 580 inw. en de R. K. kerk van de stat. *Doetinchem-en-Wijnsbergen*.

**OOST**, 2 geh., het ééne, pr. *N. H.*, gem. *Tzel*, 2 u. van *Burgt*; met 40 h. en 200 inw.; het andere, pr. *Limb.*, gem. en ¼ u. van *Eysden*; met 60 h. en 310 inw.

**OOST**, ook wel **OOST-BIJ-EYSDEN** en **OOST-AAN-DE-MAAS**, kast., pr. *Limb.*, gem. *Eysden*; met 15,4000 bund.

**OOST-ABTS-POLDER**. Zie **ABTS-POLDER (OOST-)** (1).

**OOST-BATTERIJ (DE)**, vroeger **DE ONDEELBAARHEID**, kustbatterij gem. *den Helder*, pr. *N. H.*, tusschen den *Helder* en het *Nieuwediep* bestaande uit 2 fascen en éene regterflank.

**OOSTBEEK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en tegen *Doornspijk*.

**OOSTBEEK**. Zie *HEUSBEEK*.

**OOSTBOSCH-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Veur*.

**OOSTBROEK**, hofst., pr. *Z. H.*, gem. en ¼ u. N. O. van *Loosduinen*; groot 14,1588 bund.

**OOSTBROEK**, het O. ged. van het *Vetserbroek*, pr. *N. H.*, gem. *Velsen*.

**OOSTBROEK**, geh., pr. *Utr.*, gem. en ¼ u. van *de Bilt*; met 5 h. en 30 inw.

(1) Eveneens zoeken men alle de overige met Oost beginnende woorden, welke hier niet gevonden worden, op de namen van onderscheiding.

OOSTBROEK. Zie ZUIDBROEK.

OOSTBROEK (ABDIJ-VAN-), landg., pr. *Utr.*, ged. gem. de *Bill*, ged. gem. *Maartensdijk*; groot 105,286 bund.

OOSTBROEK (NIEUW- en OUD ), 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Spijkentse*; de eene groot 76,6200, de andere 30 bund.

OOSTBROEKSTER - LAND. Zie KRUISLAND (NIEUW-).

OOSTBURG, kant., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*. Het bevat de gem. Oostburg, Groede, Breskens, Hoofdplaat, Biervliet, IJzendijke, Waterlandkerkje en Schoondijke; beslaat 18,050 bund. en telt 2370 h. met 14,200 inw., die van landbouw bestaan.

OOSTBURG, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. en postk. *Oostburg*, reg. kant. *Sluis* (9 m. k., 4 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de plattelandst. Oostburg, en een ged. der b. Scherpbier; beslaat 1440 bund., en telt 335 h. met ongeveer 1700 ziel., van welke velen van landbouw bestaan, doch de bevolking binnen de st., leeft meest van graanhandel en van winkeling. Er zijn 1 brouwerij, 1 steenbakkerij en 1 stoom-, koorn-, pel- en 2 koornmolens.

De 1410 Herv. maken met eenige onder Schoondijken en Waterlandkerkje eene gem. uit van de klass. van *IJzendijke*, ring van *Sluis*, met 1690 ziel. De 280 R. K. maken met eenige uit de naburige gem. eene par. uit van het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Aardenburg*, met 800 ziel. De 4 Doopsg. behooren kerk. tot *Aardenburg*; de 4 Evang. Luth. tot *Groede* en de 3 Isr. tot *Middelburg*. Er is eene school.

Oostburg, Oosburg, Oostburgh, oudtijds Osbroek en Osborne, ligt 5 u. *Z. Z. W.* van *Middelburg*, 2 u. *O.* van *Sluis*. Het Stadhuis is voorzien van een torentje. Op de raadzaal hangt het afbeeldsel van den Kolonel Joseph LEDEL, die in de Belgische onlusten, van 1830 tot 1835, dit distrikt verdedigde. De Herv. kerk heeft eenen fraaijen houten toren en een orgel. De R. K. heeft torentje en orgel.

Kermis den 4en Donderd. na Pinksteren. Weekmarkt op Woensdag.

OOSTBURG (DE OUDE-HAVEN-VAN-). Zie ZOETWATER

OOSTBURGSCHE-BRUG, geh., pr. *Zeel.*, gem. en ruim 10 min. *O.* van *Zuidzande*; met 11 h. en 60 ziel.

OOSTBURGSCHE-POLDER (DE). Zie HENRICUS-POLDER.

OOSTBUURT, geh., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van de *Lier*; met 16 h. en 130 inw.

OOSTBUURT of OOSTEINDE, b., pr.

*Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *N.* van *Hazerswoude*; met 50 h. 300 inw. en de R. K. kerk van de stat. van *Koudekerk- en Hazerswoude-aan-de-Rijndijk*, aan den H. MICHAËL toegewijd, zijnde een klein gebouw, met toren en orgel.

OOSTBUURTSCHE-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hazerswoude*; groot 69,9479 bund.

OOSTDAM, h., pr. *Z. H.*, gem. en 20 min. *O.* van *Goedereede*; 3,7443 bund.

OOSTDIJK, geh., pr. *Z. H.*, gem. en 10 min. van *IJsselmonde*; met 44 h. en ongeveer 200 inw..

OOSTDIJK (DE), geh., pr. *Zeel.*, ged. gem. en  $\frac{3}{4}$  u. *O.* van *Kruiningen*, ged. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *N. W.* van *Krabendijke*; met 27 h. en 190 inw.

OOSTDIJK (DE NIEUWE- en DE OUDE-), 2 p., pr. *Z. H.*, de eene gem. *Goedcreede* groot 49,8730 bund., de andere gem. *Ouddorp* 470,1945 bund.

OOSTDIJK (DE OUDE-), heerl., pr. *N. H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, hulpk. en gem. *Ouddorp*. Zij bevat den p. den Oude-Oostdijk, op welks dijk het plattelandst. *Goedereede* ligt, en telt 20 h. en 230 inw. De inw., die van landbouw bestaan, zijn allen Herv., en behooren tot de gem. van *Goedereede*. Er is 1 school met 90 leerl.

OOSTDORP, geh., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *O.* van *Bergen*; met 15 h. en 150 inw.

OOSTDORP. Zie OSDORP.

OOSTDORP, het N. ged. der gem. *Wassenaar*, pr. *Z. H.*, groot 94,4085 bund., met 13 h. en 120 inw.

OOSTDORPER - EN - HUIS - TERWEERS-POLDER (DE), pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar*; groot 204 bund.

OOSTDUIN, van ouds ZUILLENHOVEN, buit., pr. *Z. H.*, gem. en 2 u. *Z.* van *Wassenaar*; groot 5,1964 bund.

OOSTDUINEN (DE), 2 duinstreken, ééne pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *N. N. O.* van *Oudorp*; één, pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *N.* van *Kettranchement*.

OOSTEIND, d., pr. *N. Br.*, arr. en  $2\frac{1}{2}$  u. *N. O.* van *Breda*, kant., gem. en  $\frac{3}{4}$  u. *O.* van *Oosterhout*, met 66 h. en 550 inw., die met die van de geh. Horst, Groenstraat, Groenendijk, Heistraat en een ged. van den Heikant, eene par. uitmaken van het apost. vic. en dek. van *Breda*; met 1010 ziel.

OOSTEIND of MIERDIJK, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 18 min. *Z.* van *Besoyen*; met 6 h. en 50 inw.

OOSTEINDE, 4 geh., één, pr. *N. Br.*, gem. *Rucphen*,  $\frac{1}{2}$  u. *O.* van *Sprun-*



ring van *Harlingen*. De kerk heeft toren en orgel. De 4 Doopsg. behooren kerk. tot *Franeker*. De dorps. telt 80 leerl. — Kermis den 30 Junij.

OOSTERBIERUMER-HORN, geh. pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, 10 min. N. W. van *Oosterbierum*.

OOSTERBIERUMER POLDER, p. pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*.

OOSTERBIERUMER-VAART (DE), vaart, pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, van Oosterbierum naar Tjummarum.

OOSTERBIERUMER-VISCHVAART (DE), vaart, pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, van *Oosterbierum* naar de zeedijk loopende.

OOSTER-BIETE, vaarw., pr. *Over.*, van het *Giethoornsche-meer* naar de *Wetering* loopende.

OOSTERBOER, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Meppel*; met 28 h. en 200 inw.

OOSTERBOLLEN, zandheuvel op *Texel*, pr. *N. H.*, onder *Koog*.

OOSTERBOLLEN, zandig gedeelte lands op *Eijerland*, pr. *N. H.*, gem. *Texel*, ongeveer 30 bund. groot.

OOSTERBOOMSGAT (HET), vaart ten N. van de *Zuiderzee*, N. W. van *Terschelling*.

OOSTERBOORN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. O. N. O. van *Oldeboorn*; met 9 h. en 90 inw.

OOSTERBROEK. Zie ZUIDBROEK.

OOSTERBROEK, geh. en havez., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. ten O. van *Eelde*; het geh. met 3 h. en 25 inw.

OOSTERBUREN, d. op het eil. *Schiermonnikoog*, pr. *Fr.*, arr., en 10 u. O. N. O. van *Leeuwarden*, kant., postk. en 6 u. N. O. van *Dac-kum*. Men telt er 150 h. en 900 inw. die allen Herv. zijn en tot de gem. *Schiermonnikoog* behooren. De kerk heeft eenen zeskantigen houten toren op haar midden, doch geen orgel. De dorps. telt 100 leerl.

OOSTERBUREN, 3 geh., één, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Middelstum*, met 14 h. en 100 inw.; 2, pr. *Fr.*, één, gem. *Achtkarspelen*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Gerkesklooster*, met 2 h. en 16 inw.; één, gem. *Wymbrüseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Abbege*, met 3 h. en 20 inw.

OOSTERBUURT, b., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. ten Z. van *Custricum*; met 28 h. en 190 inw. en de R. K. kerk. van de stat. *Custricum*. (OOST-).

OOSTERBUURT. Zie GRAFTDIJK  
OOSTERDEEL (HET), hoek van den *Velgersdijk*, gem. *Zuidland*.

OOSTERDEEL-LANGEWOLD. Zie LANGEWOLD (OOSTERDEEL-).

OOSTERDEL, meertje, pr. *N. H.*, gem. *Broek-op-Langendijk*.

OOSTER-DIEP (HET), turfvaart, pr. *Gron.*, van het *Nieuwe-Stads-kanaal* naar Muntendam loopende.

OOSTERDIJK, ged. van den *West-friesche-zeedijk*, pr. *N. H.*, loopende van Medemblik tot aan den *Kagedijk*.

OOSTERDIJK, ged. van den *Drechterlandsche-zeedijk*, pr. *N. H.*, tusschen Enkhuizen en den Geldersche-Hoek.

OOSTERDIJK, de meest oostelijke dijk in den *Wieringerwaard*, pr. *N. H.*

OOSTERDIJKSHORN, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Ten-Boer*; met 5 h. en 40 inw.

OOSTERDORP. Zie ONSTENDORP.

OOSTERDUIN, landg., pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal*, 20 min. van *Overveen*; groot 73,1155 bund.

OOSTER DUIN. Zie KLEINE-DUINEN.

OOSTER-DUIN ZAND, zandvlakte op *Eijerland*, pr. *N. H.*

OOSTER-DWARSWEG, weg in de *Wijde-Wormer*, pr. *N. H.*

OOSTER-EEDE. Zie EEDE (OOSTER-).

OOSTER-EGALEMENT-SLOOT, water in de *Zijpe*, pr. *N. H.*, loopende van het *Koegras* naar de *Honds-boscher*-vaart.

OOSTEREIND, OOSTEREND of OOSTEINDE, d., pr. *N. H.*, arr. en 11 u. N. van *Alkmaar*, hulpk. van het postk. *den Helder*, reg. kant. en gem. *Texel*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *den Burg*. Men telt er 91 h. en 570 inw., en met het geh. *Nieuwe-Schild* 96 h. en 60 inw., die meest van veeleelt en oestervischen bestaan. Er is een eendenkooi.

De 380 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Alkmaar*, ring van *Burg-op-Tezel*. De kerk heeft eenen zwaren toren, meest van duifsteen. De 70 Doopsg. behooren tot de gem. *Burg-Waal-en-Oostereind-op-Tezel*, de 25 R. K. tot de stat. van *Burg*. De dorps. telt 180 leerl.

OOSTEREIND of OOSTEREINDE, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Winschoten*, met 30 b., 180 inw. en 1 school met ruim 40 leerl.

OOSTEREIND, hofst., pr. *Geld.*, gem. *Ede*, 2 u. N. O. van *Otterloo*; met 8,5000 bund.

OOSTEREN-BAN-DE-DUINEN-VAN-SCHOUWEN, ged. van den p. *Schouwen*, pr. *Zeel.*, gem. *Renesse*; groot 862 bund.

OOSTEREND, kad. gem., pr. *Fr.*,

gem. *Hennaarderadeel*, bestaande uit de d. Oosterend, Hidaard, Lutkewierum en Itens en 2278.9302 bund.

**OOSTEREND**, d., pr. *Fr.*, arr. en 2 u. N. W. van Sneek, kant., postk. en 3 u. N. O. van *Bolsward*, gem. *Hennaarderadeel*. Men telt er 87 h. en met de b. Roodhuis 94 h. en 670 inw. De 480 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Harlingen*, ring van *Bolsward*. De kerk heeft geen orgel, maar eenen steenen toren met eene houten spits. De 40 Doopsk. behoorren kerk. te *Krommal*, de 120 R.K. te *Roodhuis*. De dorps. telt 70 leerl.

**OOSTEREND** of **OOSTEREIND**, 3 b., ééne pr. *N. H.*, gem. *Terschelling*, 1 u. O. van *Midland*, met 14 h. en 100 inw.; 2, pr. *Fr.*, ééne, gem. *Hennaarderadeel*, 5 min. O. van *Welsrijp*, met 6 h. en 50 inw., en ééne, gem. *Wymbritseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Gaastmeer*.

**OOSTEREND**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Kortezwaag*; met 26 h. en 190 inw.

**OOSTERENK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 5 min. O. van *Epe*.

**OOSTERENS** of **OOSTERHUIS**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Uden*, 10 min. O. van *Volk*.

**OOSTERGAST**, geh., pr. *Gron.*, arr. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Zuidhorn*; met 14 h. en 60 inw.

**OOSTERGEEST**, buit., pr. *Z. H.*, gem. en nabij het d. *Warmond*; groot 6,5845 bund.

**OOSTER-GEMEENTE**, doorgaans de **OOSTER-MEDEL**, streek lands, pr. *Geld.*, gem. *Harderwijk*; 66,2880 bund.

**OOSTERGOO**, streek lands, pr. *Fr.* Het bevat de st. Leeuwarden en Dockum, en de gem. Leeuwarderadeel, Ferwerderadeel, West-Dongeradeel, Oost-Dongeradeel, Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland, Achtkarspelen, Dantumadeel, Tietjerkstera-deel en Rauwerderhem, benevens de eil. Schiermonnikoog en Ameland; beslaat 100728,7444 bund.; telt 11344 h. en 66000 inw., die meest van landbouw, veeteelt en binnenlandschen handel bestaan.

**OOSTER-GUITE POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Heinkensand*; zij beslaat 33,2795 bund. (HAULE.

**OOSTERHAULE**. Zie **Ouwster-OOSTERHAUS**. Zie **Oosterhuis**.

**OOSTERHESSELEN**, gem., pr. *Dr.*, arr. *Assen*, judic. kant. *Hoogeveen*, adm. kant. *Dalen*, hulpk. van de postk. *Assen* en *Meppel* (4 m. k., 3 s. d.). Zij bevat het d. Oosterhesselen, het geh.

Gees, benevens de buurs. Zwinderen en de Kléncke, beslaat 6661,6049 bund. en telt 122 h., met ruim 900 inw., die meest van landbouw bestaan.

De 8 Chr. Afges. behooren kerk. te *Meppen*, gem. *Zuiceelo*. en de 7 Isr. tot de rings. van *Assen*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Oosterhesselen, Oosterhessel of Oosterhesselle, oudtijds enkel Hesse en in de wandeling meestal Hesselen, ligt  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Assen*, 3 u. O. N. O. van *Hoogeveen*,  $\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van *Dalen*. De kerk is een oud gebouw, zonder orgel. De niet zeer hooge toren staat afzonderlijk. De dorps. telt 130 leerl.

**OOSTERHOEK**, buurs., pr. *Over.*, gem. *Steenwijkerwold*.

**OOSTERHOEVEN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westende*, 1 u. N. van *Finkega*.

**OOSTERHOF**, oudtijds **OOSTERHOEFF**, **OOSTERHUIS**, **OOSTERHAUS**, **OOSTHAVE** en **OOSTERHAVE**, havez., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Rijssen*; 64,6260 bund.

**OOSTERHOF**, buit., pr. *Z. H.*, gem. en 1 u. N. van *Soeterwoude*; groot 1,0850 bund.

**OOSTERHOLT**, **OOSTENHOLTE** en ook **OOSTERHOUT**, geh., pr. *Over.*, gem. en 10 min. Z. O. van *Ijsselmuiden*; met 22 h. en 150 inw.

**OOSTERHOLT**. Zie **OOSTERHOUT**.

**OOSTERHOUT**, kant., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*. Het bevat de gem. Oosterhout, Geertruidenberg, Made-en-Drimmelen, 's Gravenmoer en Raamsdonk; beslaat 17545,3295 bund. en telt 2263 h. met 16350 inw., die van landbouw en graanhandel bestaan.

**OOSTERHOÛT**, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. en postk. *Oosterhout* (14 m. k., 9 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de st. Oosterhout, de d. Dorst den Hout en Oosteind, de gen. Eindvan-den-Hout, den Groenendijk, Heikant, Heistraat, Hespelaar, Hoogerheide, Leysen, Klein-Oosterhout, Seters, Steelhoven - en - Brieltgens, Steenoven, Stuivezand, Ter-Aalst en Vragchelen, en ged. van de geb. Groenstraat en den Horst; beslaat 7297,9010 bund. en telt 1326 h. met 8540 inw., die meest van landbouw, graan- en houthandel bestaan. Er zijn 5 pottbakkerijen, 4 steenbakkerijen, 5 bierbrouwerijen, waarvan 4 tevens mouterijen, 2 mouterijen, 10 leerlooierijen, 1 touwslagerij, 1 vernisstoekerij, 1 seh. epstimmerwerf, 3 paarden-olie- en 4 koorndmolens.

De 8220 R. K. maken de par. van 51

*Oosterhout, Dorst, den Hout en Oost-eind*, de 280 Herv. de gem. *Oosterhout-en-Dorst* uit. De Ev. Luth. behooren kerk. tot *Breda*. De 25 Ned. Isr. hebben er eene bijkerk van de rings. van *Breda*. Er zijn 10 scholen.

De st. Oosterhout ligt omtrent 1½ u. N. O. van *Breda*, 7 u. W. van 's Hertogenbosch, en is eene geheel open plaats, zonder grachten of poorten. Men telt er 718 h. en 5180 inw. Het eenige openbare gebouw is het Raadhuis met eenen koepeltoren.

De 5280 R. K. maken, met die van de geh. Vragchelen, Leysen en Seters, eene par. uit van het apost. vie. en dek. van *Breda*, met 1 Pastoor en 2 Kapellanen. De kerk, eengroot en deestig kruisgebouw, aan den H. JOHANNES den Dooper toegewijd, heeft een sierlijk beeldhouwd altaar, voorstellende den berg Calvarië, eenen kunstig bewerkten predikstoel, welke op vier levensgrootte beelden rust, eenen zeer dikken stomp doch hoogen toren en een orgel. De Herv. kerk, is een net kruisgebouw, met een houten torentje en een orgel. O. van Oosterhout ligt het kerkhof der R. K., en Z. W. dat van de Prot. Er zijn een klooster van Norbertijner Nonnen, St. Catharinendal genoemd eene Latijnsche-school, met eenen Rector, eenen Preceptor en 16 leerl., eene stadsschool met 250 leerl., 2 Fransche kosts. voor jonge Heeren en eene Fransche kosts. voor jonge Jufvrouwen, 2 scholen voor jonge Jufvrouwen en de Louisaschool, zijnde eene bewaars.

Jaarmarkt Dond. voor Palmzond.; daags na St. JAN, en Maand. vóór Allerheiligen. Beestenmarkt Donderd. na Palmzond.; 19 Oct.; den 3e en 4e Vrijd. in Nov. Kermis den 1e Zond. na 15 Aug.

OOSTERHOUT ook wel OOSTERHOLT of OSTERHOLT, d., pr. *Geld.*, arr. en ½ u. W. ten N. van *Nijmegen*, kant. en 1½ u. Z. ten W. van *Elst*, gem. en 1 u. Z. van *Valburg*; met 63 h. en 570 inw., die van landbouw bestaan. — De R. K. behooren tot de stat. van *Oosterhout-Lent-en-Slijk-Ewijk*. Dekerk is aan den H. LEONARDUS toegewijd. De Herv. behooren tot de gem. van *Slijk-Ewijk-en-Oosterhout*. De dorps. telt 110 leerl.

Kermis den 4 October.

OOSTERHOUT, buit., pr. *N. H.*, gem. en ¾ u. ten N. van *Heemstede*, aan het Spaarne; groot 4,4895 bund.

OOSTERHOUT (KLEIN-), geh., pr.

*N. Br.*, gem. en 1½ u. Z. O. van *Oosterhout*; met 2 h. en 14 inw.

OOSTERHOUT (DE LAGE-LANDEN, HET NOORDPOLDERTJE, DE OOSTPOLDER en DE WESTPOLDER-VAN), 4 p., pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*; de eerste groot 58,7540; de tweede, oudtijds KLAAS-MEYSPOLDERTJE, groot 8,4210; de derde groot 134,8246 en de vierde 347,9480 bund.

OOSTERHOUT-EN-DORST, kerk. gem. pr. *N. Br.*, klass. van *Breda*, ring van *Geertruidenberg*; met eene kerk, te Oosterhout, en 280 inw.

OOSTERHOUT-LENT-ENSLIJKEWIJK, R.K.stat., pr. en aartspr. *Geld.*, met 1500 ziel. en 3 kerken. ééne te Oosterhout, ééne te Slijk-Ewijk en ééne te Lent, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan.

OOSTERHOUTSCHE-DIJK, dijk, pr. *Geld.*, van Lent naar Slijk-Ewijk.

OOSTERHOUTSCHE-HEIDE, heideveld, pr. *N. Br.*, tusschen *Breda*, *Dorst*, *Dongen* en *Oosterhout*.

OOSTERHUIS of OOSTERHUIZEN, huurs., pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*, ½ u. O. van *Beekbergen*; met 90 h., 500 inw. en 1 school met 60 leerl.

OOSTERHUIS(DE) of OOSTERHUIZEN, geh., pr. *Over.*, gem. en 1 u. O. van *Arereest*; met 48 h., 230 inw. en eene school met 200 leerl.

OOSTERHUIS. Zie { OOSTERENS.  
OOSTERHOF.

OOSTERHUIZEN, 3 geh., pr. *Gron.*, één, gem. *Baſto*, 10 min. W. van *Saazumhuizen*; één, gem. *Bedun*, 10 min. O. van *Zuidwolde*; en één gem. en ½ u. N. van *'t Zandt*; met 2 h. en ongeveer 20 inw.

OOSTERHUIZEN, voorm. heerenh., pr. *Geld.*, gem. *Epe*, tot R. K. kerk voor de stat. van *Vaassen-en-Epe* dienende.

OOSTERIK of OOSTRIK, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 8 min. van *Leende*; met 79 h. en ruim 390 inw.

OOSTER-KAAG, p., pr. *N. H.*, gem. *Barsingerhorn*; groot 179,3522 bund.

OOSTER-KAAG (DE), ged. polderl., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; 134,5060 bund. groot.

OOSTER-KOGGE of ENKHUIZERKOGGE, een der vier koggen, van *Dregterland*, pr. *N. H.* Zij bevat de gem. *Enkhuizen*, *Bovenkarspel* en *Grootebroek-en-Lutjebroek*; en beslaat 3402,9022 bund. (DREGTERLAND.)

OOSTER-KOGGEN (DE VIER-). Zie OOSTER-KOLK-POLDER (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Hoogwoud-en-Aarls-*

*woud*; groot 97 bund.

**OOSTER-KOOG**, p., pr. *N.H.*, gem. *Elersheim*; groot 3052,27 bund.

**OOSTERLAND**, heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Zierikzee*, gem. *Oosterland-en-Sir-Jansland*. Zij bevat het d. Oosterland, benevens eenige verspreid staande h., en telt 122 h. en 920 inw., die van landbouw en werken in de bosschen bestaan. Er zijn 1 brouwerij en 1 meestooft.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Zierikzee*. Er is 1 school met 120 leerl.

Het d. Oosterland ligt 2 u. O. ten N. van *Zierikzee*. De kerk prijkt met de begraafplaats en wapens van Jonkheer *JORIS van STEINMOLEN*, voorheen Heer van Oosterland, en met den grafkelder van eene der vroegere Ambachtsvrouwen, *SUZANNA MARIA LONCQ*, weduwe van *JOH. CAU*, Burgemeester van *Zierikzee*. De toren staat eenige roeden W. van de kerk. Er zijn een dorps huis, met een torentje, en eene beurs.

Kermis den 4den Woensdag na de Pinksterweek.

**OOSTERLAND**, oudtijds **OOSTERLAND**, d., pr. *N.H.*, arr. en 10 u. N. O. van *Alkmaar*, kant. en 2 u. O. Z. O. van *den Helder*, postk. en gem. *Wieringen*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *den Oever*. Men telt er 25 h. en 125 inw., die van schape teelt, landbouw en het visschen van zeewier bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. van *Oosterland-Strooe-en-den-Oever*. De kerk is een oud gebouw met eenen toren, doch zonder orgel; de Doops. behooren tot de gem. van *Hypolltus-hoef-en-'t Strooe*; de R. K. tot de stat. van *Wieringen*. De dorps. telt 70 leerl.

**OOSTERLAND**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Oosterland-en-Sir-Jansland*.

**OOSTERLAND (HET)**. Zie **OOSTERLAND-POLDER**.

**OOSTERLAND (GROOT-)**, ged. van den *Polder-van-Oostvoorne*, pr. *Z. H.*, gem. *Oostvoorne*.

**OOSTERLAND (HUIS TE-)**, oud adell. h., pr. *Zeel.*, gem. en aan de Z. zijde van *Oosterland*.

**OOSTERLAND (KLEIN-)**, heerl., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Brielle*, ged. gem. *Oostvoorne* en *Brielle*. Zij bevat noch d., noch geh.; beslaat 159,0400 bund., en telt 5 h., met 30 inw., die van landbouw bestaan. — De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Oostvoorne*. De kinderen gaan te *Oostvoorne* en *Brielle* school.

**OOSTERLAND-EN-SIR-JANS-LAND**, gem., pr. *Zeel.*, arr. kant. en

postk. *Zierikzee* (4m.k., 2s.d., 1 j.d.). Zij bevat de heerl. Oosterland en *Sir-Jansland*; beslaat 1725 bund., en telt 172 h. met 1270 inw., die van landbouw bestaan. — De inw., allen Herv., maken de gem. *Oosterland* en *Sir-Jansland* uit. Er zijn twee scholen.

**OOSTERLAND-POLDER** of **OOSTERLANDSCHE-POLDER**, 3 p., één, ook wel **KLEIN-OOSTERLANDSCHE-POLDER** of het **OOSTERLAND**, pr. *Z. H.*, ged. gem. *Brielle*, ged. gem. *Oostvoorne*, groot 159,0400 bund.; 2, pr. *Zeel.*, van welke de eene gem. *Heinkenszand*, groot 112,5700 bund., de andere gem. *Wolphaartsdijk*, groot 441,5106 bund.

**OOSTERLANDSCHE-ZEEDIJK** of **HEYNDIJK**, dijk, pr. *Z. H.*, gem. *Oostvoorn*, zich uitstreckende van *Zeeburg* tot aan de *Nieuwe-Maas*.

**OOSTERLAND-STROE-EN-DEN-OEVER**, kerk. gem., pr. *N.H.*, klass. van *Alkmaar*, ring van *Zijpe*; met 550 ziel. en 3 kerken, als: ééne te Oosterland, ééne te *Stroe* en ééne aan den *Oever*.

**OOSTERLEEK**, ook wel enkel **LEEK** en gewoonlijk **DE LEEK**, d., pr. *N.H.*, arr., kant., postk. en 2 u. O. van *Hoorn*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Wijdenes*. Men telt er 26 h. en 150 inw., die van melkerij, kaasmaken en landbouw bestaan.

De inw., op 4 na allen Herv., behooren tot de gem. van *Wijdenes-Oosterleek*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. — De 4 R. K. behooren tot de stat. van *Veenhuizen-en-Hem*. De dorps. telt 30 leerl.

**OOSTERLEEK (POLDER-VAN-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Wijdenes*; groot 226,4436 bund.

(POLDER. **OOSTERLING (DE)**. Zie **AUSTERLITZ-OOSTERLITTENS**, in het Friesch

**AESTRELETZE** of **AESTERLEITZENSE**, d., pr. *Fr.*, arr., postk. en 3 u. Z. O. van *Lecwarden*, kant. en 2 u. N. W. van *Rauwerd*, gem. *Baarderadeel*. Men telt er 80 h. en 480 inw., en met de geh. *Wieuwens*, *Schrins*, *Wammert* en *Langwerd*, 99 h. en 600 inw., die van handel en het maken van boter en kaas bestaan.

De 520 inw. maken eene gem. uit van de klass. van *Harlingen*, ring van *Bolsward*; de kerk heeft eenen toren. De 80 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Baard* en *Kromwal*. De dorps. telt 100 leerl.

Kermis den 1sten Dingsd. in Sept. **OOSTERMATE**, buurs., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten W. van *tiencmuiden*.



OOSTERMEER, kad., gem. pr. *Fr.*, gem. *Tieljerksteradeel*; bestaande uit de d. Oostermeer, Eestrum en Summeer en beslaande 4242,0714 bund.

OOSTERMEER, in het Oud-Friesch AESTERMAR, d., pr. *Fr.*, arr. en 4 u. O. Z. O. van *Leeuwarden*, kant., hulpk. en 1 u. O. van *Bergum*, gem. *Tieljerksteradeel*. Men telt er 185 h. en 820 inw. en met de geh. de Wal, en Witveen, 210 h. en 1010 inw. die meest van landbouw en turfgraverij bestaan. — De 950 Herv. behooren tot de gem. *Oostermeer-en-Eestrum*. De kerk heeft eenen stompen toren, doch geen orgel. De klok hangt in een zoogenaamd klokkenhuis. De 110 Doops. behooren tot de gem. *Witveen-en-Rollevalle*. De dorps. telt 100 leerl.

Veemarkt in Junij en in September.

OOSTERMEER, meer pr. *Z. H.*, gem.  $\frac{1}{2}$  u. W. van Berkel.

OOSTERMEER, buit., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer Amstel*,  $1\frac{1}{2}$  u. O. van Amstelveen.

OOSTERMEER-EN-EESTRUM, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Leeuwarden*. ring van *Bergum*; met ruim 1400 ziel. en 2 kerken, 1 te Oostermeer en 1 te Eestrum.

OOSTERMOER, landst., pr. *Dr.*, bevattende de gem. Anloo, Borger, Gasselte, Gieten en Zuillaren; groot 33892,9656 bund., tellende 1421 h., met 9600 inw., die meest van landbouw en turfgraverij bestaan.

OOSTERMOERDER-VAART (DE) of DE OOSTERMOERSCHE-VAART, dat ged. van de *Hunze*, hetwelk in *Dr.* langs Gasselter - Nieuwveen, Gieterveen, Eeksterveen, Annerveen en de Groeve, naar het Zuidlaardermeer loopt.

OOSTERMOERDER - VEENEN, veengrond, in het O. ged. der pr. *Dr.*, langs de Groninger grenzen; groot 12240,5556 bund.

OOSTERMOERSCHE - DIEP. Zie KOEDIEP.

OOSTER NIJKERK. Zie NIJKERK.

OOSTER-POLDER, 2 p., één, pr. *N. H.*, ged. gem. *Nieuwe-Nedorp*, ged. gem. *Winkel*; groot 1172,0533 bund.; één, pr. *Utr.*, gem. *Bunschoten*; groot 50,2980 bund.

OOSTER-POLDER (DE), ged. van den *Drooggemaakte-Zevenhovensche polder*, ged. pr. *Z. H.*, gem. *Nieuwveen*. ged. pr. *Utr.*, gem. *Mijdrecht*.

OOSTER-POLDER (DE BUITEN-DIJKSCHE), p., *N. H.*, gem. *Aalsmeer*.

OOSTER POLDER (DE NIEUWE),

p., pr. *Utr.*, gem. *Bunschoten*; groot 79,3860 bund.

OOSTERSCHE-AANWASSEN. Zie AANWASSEN - TEN - OOSTEN - VAN - HET - KAPELSCHE - VEERPAD.

OOSTERSCHE-BINNEN-GORZEN (DE BEKADE-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Oud-Beijerland*; groot 22,5940 bund.

OOSTERSCHE - BUITENDELLEN (DE). Zie BUITENDELLEN (DE OOSTERSCHE-). (Zie STAART.)

OOSTERSCHE-BUITEN-GORZEN.

OOSTERSLOOT, 2 waters, pr. *N. H.*, één, in de Beemster, loopende van Purmerende, naar den Beemsterdijk; één, van het Oosteinde van Jisp, naar de Wormer-ringsloot loopende.

OOSTERSLUIS. Zie JISPERSLUIS.

OOSTERSTEIN of het KLEIN-AMBACHT, het Z. ged. der heerl. *Oosterland*, pr. *Zeeland*.

OOSTER-SYPEN, waterplas, pr. *Fr.*, gem. *Dontawarstal*.

OOSTERTOGT (DE), water, pr. *N. H.*, gem. *Spanbroek* en *Wognum*, van den Molendijk naar de Grootesloot loopende.

OOSTER-TUINEN (DE), b., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Wijk-aan-Zee*, het O. ged. van *Wijkerburen*; met 13 h. en 80 inw.

OOSTERVECHT, buit., pr. *Utr.*, gem. en W. van *Nigtevecht*; 15 bund.

OOSTERVEEN, 4 boerenerven, pr. *Over.*, gem. en 20 min. O. van *Nieuw-Leusen*; te zamen 120 bund.

OOSTER-WAARD, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Gripskerk*.

OOSTERWEEREN (DE), vroeger het IJE of EDAMMER-IJE, streek lands, pr. *N. H.*, gem. *Edam*; 235 bund groot.

OOSTERWEEREN-EN HUISWAARD-POLDER, ook wel enkel HUISWAARD, p., pr. *N. H.*, gem. *Alkmaar*; groot 90,5960 bund.

OOSTERWEY (DE), weg, pr. *N. H.*, in de *Purmer*, van Edam naar Ipendam loopende.

OOSTERWEIDE, p., pr. *N. H.*, gem. *Schermerhorn*; groot 23,8840 bund.

OOSTERWIERUM of AESTERWIERUM, d., pr. *Fr.*, arr., reg. kant., postk. en  $2\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Leeuwarden*, kant. en  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van *Rauwerd*, gem. *Buarderadeel*, aan den Slachtedijk. Men telt er met de Oosterwierumer-Bruggebuurt en een ged. van de Dille, 48 h. en 330 inw., die meest van het maken van boter en kaas bestaan.

De 170 Herv., maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Sneek*. De kerk heeft eenen lagen spitsen toren,

benevens een orgel. De 130 R. K. maken, met die uit eenige naburige d. eene stat. uit, van het aartspr. *Fr.*, met 220 ziel. De kerk, aan den H. Wiro toegewijd, heeft een orgel doch geen toren. De dorps. telt 50 leerl.

Paardenmarkt den 11e en 12e Junij.

OOSTERWIERUM. Zie HEVEKES-KLOOSTER.

OOSTERWIERUMER - BRUGGE-BUURT, b., pr. *Fr.*, gem. *Buarteradeel*, 5 min. Z. O. van *Oosterwierum*.

OOSTERWIJK, heerl., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Gorinchem*, gem. *Kedichem*. Zij bevat het d. Oosterwijk, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 558,508 bund. en telt 43 h. met 280 ziel., die van landbouw bestaan. De inw., allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Gouda*, ring van *Leerdam*. Men heeft er eene school, met 30 leerl. — Het d. Oosterwijk, oudtijds *ETERWIJK*, *EESTERWIJK* en *OSTEROVIC*, ligt 2 u. N. O. van *Gorinchem*,  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van *Kedichem*. De kerk heeft eenen vierkanten toren, met lage spits doch geen orgel.

OOSTERWIJK, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. N. van *Zelhem*: met 47 h. en 290 inw.

OOSTERWIJK. Zie OOSTERWIJK.

OOSTERWIJK (HOOG-) of KLEIN-OOSTERWIJK, p., pr. *Z. H.*, gem. *Leerdam*; groot 203,6100 bund.

OOSTERWIJK (HUIS-TE-), oud adell. h., pr. *Z. H.*, gem. *Kedichem*, bij de kerk van *Oosterwijk*; met 0,0360 bund grond.

OOSTERWIJK (POLDER-VAN-) of OOSTERWIJKS-CHE-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Kedichem*.

OOSTERWIJTWERDER - MAAR (HET), water, pr. *Gron.*, onstaande uit de vereeniging van het Vierbuuster-maar met het Zandster-maar en in het Damsterdijp uitloopende.

OOSTERWIJTWERT of OOSTERWYTWERD, d., pr. *Gron.*, arr., kant., postk. en 1 u. N. W. van *Appingedum*, gem. en 1 u. Z. O. van *Uzandl*. Men telt er 39 h. en 250 inw., die meest van landbouw bestaan. De 230 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Appingedum*, ring van *Loppersum*. De kerk heeft eenen kleinen spitsen toren, een orgel en een gedenkteeken ter gedachtenis van GUSBERT HERMAN VAN RIPPERDA. De Ev. Luth. behooren kerk. tot *Groningen*, de Doopsg. tot *Leermens-en-Loppersum*, de R. K. tot *Appingedum*. De dorps. telt 30 leerl.

OOSTERWOLDE, kad. gem., pr.

*Fr.*, gem. *Lemsterland*, bevattende de d. *Oosterwolde* en *Fochteloo*; en beslaande 5645,7056 bund.

OOSTERWOLDE of OOSTERWOUDE, d., pr. *Fr.*, arr. en 6 u. O. van *Heerenveen*, kant. en 3 u. O. N. O. van *Oudeberkoop*, hulpk. van de postk. *Assen*, *Heerenveen* en *Meppel*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*. Het bevat 100 h. en 550 inw., en met de b. *Weper*, *Jardinga*, *Klasinga*, *Nanninga*, *Boekhorst*, *Buttinge*, *Hoog-Duurswolde*, de *Poel* en *Veenkoten* 148 h. en 750 inw., die van landbouw, veeteelt en veenderij bestaan. Er zijn 2 korenmolens.

De inw., bijna allen Herv., behooren tot de gem. *Oosterwolde-en-Fochteloo*. De kerk heeft een spits torentje, doch geen orgel. Ook is er een klokkenstoel, waarin twee klokken, van welke de eene door eenen ijzeren ketting in verband staat met het uurwerk in den toren. De 7 R. K., behooren tot de stat. van *Venhuizen*. De dorps. telt 120 leerl.

OOSTERWOLDE oudtijds OOSTENWOLDE en OSTENWOLDE, d., pr. *Geld.*, arr. en 12 u. N. N. W. van *Arnhem*, kant. 1  $\frac{1}{2}$  u. N. N. O. van *Elburg*, postk. *Elburg* en *Harderwijk*, gem. en 4  $\frac{1}{2}$  u. N. N. W. van *Doornspijk*. Het telt 42 h. en 330 inw., en met de buurs. *Noord-einde*, het *Hooge*, *Zuiderstad* en *Kemper-Nieuwstad* 94 h. en 750 inw.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Harderwijk*, ring van *Hattem*. De kerk heeft een torentje en een orgel.

OOSTERWOLDE, buit., pr. *Geld.*, gem. *Rhede*, even buiten *Velp*; groot 0,5514 bund.

OOSTERWOLDE EN-FOCHTELO, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Heerenveen*, ring van *Wolvega*; met éene kerk te *Oosterwolde* en 1040 ziel.

OOSTERWOLDER-KAMPEN (DE). Zie KAMPEN (DE OOSTERWOLDER).

OOSTERWOLDER-POLDER, p., pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk*, groot 2272 bund.

OOSTERZAND, geh., pr. *Gron.*, gem. *Oldekerk*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Nickerk*.

OOSTERZAND. Zie OOSTER (DEN).

OOSTERZANDT (T), streek lands en boerd., pr. *Gron.*, onder *Uldhoeve*.

OOSTERZEE, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Lemsterland*, bestaande uit de d. *Oosterzee*, *Echter*, *Follega* en het geh. *Eesterga*; groot 6190,8929 bund.

OOSTERZEE, oudtijds OOSTERSE, in het Friesch *AESTERSE*, d., pr. *Fr.*, arr. en 5 u. Z. van *Sneek*, kant. en 1 u. N. O. van *de Lemmer*, gem. *Lem-*

*sterland*; met 160 h. en 880 inw., die van landbouw en veenderij bestaan. Er zijn 1 houtzaag- en 1 oliemolen. De 900 Herv., behooren tot de gem.

van *Oosterzee-en-Echten*. De kerk, heeft eenen netten koepelvormigen toren. De 4 Doopsgez. behooren kerk. te *Joure*, de 16 R. K., aan de *Lemmer*. De dorps. telt 90 leerl.

**OOSTERZEE-EN-ECHTEN**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. *Heercnveen*, ring de *Lemmer*; met 1840 ziel. en 2 kerken: 1 te Oosterzee en 1 te Echten.

**OOSTERZEEESCHE - VELD**. Zie OOSTZINGERLAND.

**OOSTERZEE-SLOOT**, ook **PIER-CHRISTIAANS-OOSTERZEE-SLOOT**, water, gem. *Lemsterland*, dat van het Tjeukemeer, loopt naar de Kuinder.

**OOSTERZIJ**, 2b., ééne pr. *N.H.*, gem. en 5 min. N. van *Heemskerk*, met 30 h. en 180 inw.; de andere gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Heilo*, met 24 h. en 130 inw.

**OOSTERZIJDE**. Zie **MUIDEN** (OOSTERZIJDE VAN).

**OOSTERZIJ-POLDER**, p., pr. *N.H.*, arr. en kant. *Alkmaar*, gem. *Heilo*; groot 628,3190 bund.

**OOST FRANKENLAND**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oud-en-Nieuw-Mathenesse*; groot 7,4038 bund.

**OOST-GAT** (HET), vaarw. in de *Hont*, Z. W. van het eil. *Walcheren*.

**OOST-GORS** (HET), p., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*; groot 76,4540 bund.

**OOSTHEIM**. } Zie Oostum.  
**OOSTHEM**. }

**OOSTHEM of OESTHEM**, oudtijds **OESCHEM**, in het Oud-Friesch **AESTHEM**, d., pr. *Fr.*, arr., kant. en 1 u. W. van *Sneek*, gem. *Wymbrüseradeel*. Men telt er 13 h. en 170 inw., en met de geh. Nijezijl en Westerburen 31 h. en 220 inw., die van veefokkerij bestaan.

De 180 Herv., behooren tot de gem. *Oosthem-Abbega-en-Folsgara*. De kerk heeft eenen stompentoren en een orgel. De 30 Doopsgez. behooren kerk. tot *Ylst*, de R. K. tot het *Blaauwhuis*. De dorps. telt 30 leerl.

**OOSTHEM**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wonscradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Witmarsum*.

**OOSTHEM-ABBEGA-EN-FOLSGARA**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Sneek*, ring van *Ylst*; met 450 ziel. 3 kerken, 1 te Oosthem, 1 te *Abbega* en 1 te *Folsgara*.

**OOSTHEMMER-MEER**, meer, pr. *Fr.*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Oosthem*.

**OOSTHOEK** of de **STRAATWEG**, geh.,

pr. *Z. H.*, gem. en 35 min. Z. O. van *Charlois*; met 37 h. en 340 inw.

**OOSTHOEKEINDSCHE-POLDER**. Zie **HOEKEINDSCHE-POLDER**.

**OOSTHOEKSCHEN-DIJK** (DE-), dijk, pr. *Z. H.*, van den Nieuw-Piershilschedijk naar den Kostverloren dijk loopende.

**OOST-HOLLAND**. Zie **EEMNES**.

**OOSTHUIZEN**, gem., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Edam*, reg. kant. *Purmerende*, hulpk. van de postk. *Edam*, *Hoorn* en *Purmerende* (18 m. k., 8. s. d., 2. j. d.). Zij bevat de heerl. Oosthuizen-en-Hobrede, en Etersheim en de h. Zuid-Schardam; beslaat 1039,8211 bund., en telt 176 h. en 1200 inw., die van melkerij, kaasmaken, kaashandel en visscherij bestaan. Er is 1 schuitemakerij. De 50 Herv. maken ged. de gem. *Oosthuizen-en-Hobrede* uit en behooren ged. tot 'e gem. *Etersheim-en-Schardam*. De 10 Doopsgez. behooren kerk. tot de *Beemster*; de 10 Ev. Luth. de 29 R. K. en de 5 Isr. tot *Edam*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Oosthuizen, oudtijds **Luttikhoeftshuizen** of **Litkothuizer-Koogen** ook **Luttik-Oosthuizen**, ligt 2 u. Z. W. van *Hoorn*, kant. en 2 u. N. W. van *Edam*. De 610 Herv. behooren tot de gem. *Oosthuizen-en-Hobrede*. De kerk is een fraai gebouw, met vier kruisgevels, een zeskant torentje, een orgel, eene ongemeen prachtige tombe voor den Heer **FRANCOIS VAN BEEDEHOFF Vrijheer van Oosthuizen, Etersheim**, Burgemeester en Raad der stad *Hoorn*, Afgezant bij den Koning van Pruisen. De dorps. telt 50 leerl.

Kermis met Pinksteren.

**OOSTHUIZEN - EN - HOBREDE**, heerl. pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*. kant. *Edam* reg. kant. *Purmerende*. hulpk. *Oosthuizen*. Zij bevat het d. Oosthuizen de geh. *Hobrede*, *Korsloot*, en *Kwadijk* beslaat 774,9687 bund. en telt 150 h., met 970 inw., die van melkerij, kaasmaken en kaashandel bestaan. De 920 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Edam*. De 10 Doops behooren kerk. tot de *Beemster*, de 8 Evang. Luth., de 20 R. K. en de 6 Isr. tot *Edam*. Er zijn 2 scholen.

**OOSTHUIZER-KOOG** of **WESTER-KOOG**, p., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Edam*, gem. *Oosthuizen*.

**OOSTHUIZER-WEG** (DE), weg in de *Beemster*, pr. *N. H.*, van den Oost-Beemster-dijk naar den West-Beemster-dijk loopende.

**OOST-INDIEN**, buurs., pr. *Gron.*,

gem. en 20 min. Z. W. van de *Leek*; met 60 h. en 190 inw.

OOST-INDIËN, ged. polderl. in den *Kortenhoeftsche polder*, pr. *N. H.*, gem. *Kortenhoeft*; groot 80,0572 bund.

OOST-KAPELLE, gem. en heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg* (1 m. k., 1 s d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Oost-Kapelle, en eenige verstrooid staande h.; beslaat 1412 bund., en telt 126 h., met 870 inw., die van landbouw en den arbeid in de bosschen bestaan. — De inw., bijna allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Middelburg*, ring. van *Veere*. De Christ. Afges. en de 3 Ev. Luth., behooren kerk tot *Middelburg*. Er is eene school met 120 leerl.

Het d. Oost-kapelle ligt 1½ u. N. W. van *Middelburg*. De kerk, heeft geen orgel. De dikke zware toren, dient den zeevarenden tot bakken.

Kermissen den 1sten dag na Pinksteren. OOST-KAPELSCHÉ-WATERGANG, watergang, pr. *Zeel.*, van Oost-kapelle naar *Middelburg* loopende.

OOSTKERKE, algemeen onder den naam van *WOLPHAARSDIJK* bekend, d., pr. *Zeel.*, arr., kant., postk. en 1½ u. N. W. van *Goës*, gem. *Wolphaartsdijk*. Men telt er 143 h. en 900 inw., die van landbouw bestaan. — De 830 Herv. behooren tot de gem. van *Wolphaartsdijk*. De kerk heeft eenen spitsen achtkantigen toren en een orgel. De 60 Chr. Afges. behooren tot de gem. *Wolphaartsdijk*, en hebben er eene kerk, zonder toren of orgel. De 8 R. K., behooren kerk. tot *Goës*, de 2 Isr. tot *Middelburg*. De dorps. telt 150 leerl.

OOSTKIL (DE), kil van den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, uit de *Bakkers-kil* naar den *Amer* loopende.

OOSTKILLE (DE), watertje, pr. *N. B.*, dat van *Woudrichem* naar den *Alm* loopt.

OOSTMAHORN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, ½ u. O. van *Anjum*; met 5 h. 70 inw., een kruidmagazijn, met palissaden omringd, en in de nabijheid eene schoone reede en ankerplaats voor tamelijk groote schepen.

OOSTMEER (HET) of de *ZIPE*, watertje pr. *Z. H.*, tusschen *Berkel* en *Pijnakker*.

OOSTMOER (DE OUDE en DE NIEUWE.) 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Middelharnis*; de eerste groot 106, de tweede, oudtijds *ONZE LIEVE VROUWE POLDER*, groot 79,1007 bund.

OOSTOEVER, eigenlijk *FORT-OPDEN - OOSTELIJKEN-OEVER-VAN - HET - KA-*

*NAAL*, pr. *N. H.*, gem. *den Helder*. Het is het O. ged. van het *Nieuwewerk* en bestaat uit een half front met gebroke ne courtine, door het kanaal doorsneden en met 2 vleugels voorzien.

OOST-PLAAT, p, pr. *Z. H.*, gem. *Middelharnis*; groot 157 bund.

OOST-POLDER, p., pr. *Gron.*, ged. gem. *Uithuizer-Meeden*, ged. gem. *'t Zandt*, ged. gem. *Bierum* 1054,4750.

OOST-POLDER-VAN-DE-BEEMSTER. Zie *ARKENBERGER-POLDER*.

OOST-POLDER-VAN-ETTEN. Zie *ETTEN (OOSTPOLDER-VAN-)*.

OOSTRIK. Zie *OOSTERIK*.

OOSTRUM, vroeger misschien *EESTRUM*, *ESTRUM*, d., pr. *Fr.*, arr. en 5 u. N. O. van *Leeuwarden*, kant., postk. en 1 u. O. van *Dockum*, gem. *Oost-Dongeradeel*. Men telt er 18 h. en 100 inw., en met de b. *Tilburen* en *Aan-dendijk*, 44 h. en 300 inw., die meest van landbouw en veeteelt bestaan.

De inw., op 3 na allen Herv., behooren tot de gem. van *Oostrum-en-Jouw-wier*. De kerk heeft eenen stompen toren, doch geen orgel. De 3 Doopsgez. behooren tot de gem. *Damwoude*. De dorps. telt 40 leerl.

OOSTRUM, d., pr. *Limb.*, arr. en 6 u. N. ten W. van *Roermond*, kant. en 1 u. N. W. van *Horst*, hulpk. van de postk. *Boameer* en *Vento*, gem. en ½ u. O. van *Venray*; met 32 h. en 190 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., hebben er eene kapel, aan de *H. MAAGD* toegewijd, van de par. van *Venray*, die door eenen eigen Kapellaan bediend wordt. Ook is er eene dorps.

OOSTRUM-EN-JOUWSWIER, kerk, gem., pr. *Fr.*, klass. en ring van *Dockum*; met 380 ziel., 2 kerken, 1 te *Oostrum* en 1 te *Jouwswier*.

OOSTSLAGEN, meestal *ZOOISLAGEN* geheeten, p., pr. *Geld.*, gem. *Hervinjen*; groot 49,8500 bund.

OOST-SLUIS, sluis, pr. *Z. H.*, aan de *Vijf-Sluizen*.

OOST-STELLINGWERF. Zie *STELLINGWERF-OOSTEINDE*.

OOSTUM, OOSTHEIM. OOSTHEM of OESTHEM, oudtijds *OESTUM*, d., pr. *Gron.*, arr., postk. en 2 u. N. van *Gron.*, kant. en 2 u. N. O. van *Zuidhorn*, gem. en 1½ u. Z. O. van *Ezinge*; met 15 h. en 120 inw., die alle Herv. zijn, en tot de gem. *Garnwerd-en-Oostum* behooren. De kerk heeft eenen lagen, stompen toren, doch geen orgel. De kinderen gaan school te *Garnwerd*.

OOSTVEEN. Zie *BLAAUW-CAPELE*.

**OOSTVEENSCH E LANDE N.** Zie MAARTENSDIJK. (*Stompwijk*.)

**OOSTVLIET**, buit., pr. *Z. H.*, gem.

**OOSTVLIET**, het O. ged. van het geh. *Vliet*, pr. *Fr.*, gem. *Franeker*.

**OOSTVLIET - POLDER (DE)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Soeterwoude*; groot 144 bund. (LAMSWAARDE.)

**OOST-VOGEL-POLDER (DE)**. Zie OOSTVOORLAND, ged polderl.

pr. *N. Br.*, gem. *Capelle* in den p. de *kleine Oudestraat*; 391223 bund.

**OOSTVOORNE**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr., kant., postk. en 1 u. W. van *Brielle*, gem. *Oostvoorne* (11 m. k., 7 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het d. *Oostvoorne* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 2500,6382 bund. en telt 163 h., met 1200 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Er is 1 koormolen. — De 1120 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Brielle*. De 4 Ev. Luth. behooren tot de gem. van *Brielle-en-Hellevoetsluis*; de 80 R. K. tot de stat. van *Brielle*. Er is 1 school met 60 leerl.

Het d. *Oostvoorne* ligt 1 u. O. van *Brielle* en telt 38 h., met 290 inw. De kerk heeft geen orgel, maar er staat daaraan vast een vierkante toren. Kermis den 8sten September.

**OOSTVOORNE (POLDER-VAN-)** of **OOSTVOORNSCH E - POLDER**, p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Oostvoorne*, ged. gem. *Brielle*; groot 1228,5400 bund.

**OOSTVOORNSCH E - HEYNDIJK**, dijk, pr. *Z. H.*, van den Oosterlandsche *Heyndijk* tot den *Noord-dijk*.

**OOSTWAARD** of **OOSTWEERD**, heerl., pr. en arr. *Utr.*, kant. *Maarssen*, postk. *Loenen en Utrecht*, gem. *Zuilen*. Zij bestaat uit het geh. *Oostwaard*, en telt 19 h. en 100 inw., die van landbouw bestaan. — De Herv. behooren kerk. tot *Zuilen*, de R. K. tot *Maarssen*. De kinderen gaan school te *Zuilen*.

Het geh. *Oostwaard* ligt 1½ u. W. N. van *Utrecht*, ½ u. Z. ten W. van *Maarssen*, ½ u. W. N. W. van *Zuilen*.

**OOSTWAARD**, boerd., pr. *Utr.*, gem. *Zuilen*, in het geh. *Oostwaard*.

**OOSTWATERING (DE)**, water, pr. *Z. H.*, gem. *Pijnacker*, uit de *Veenplassen* naar de *Noordpoldervaart*.

**OOSTWATERING (DE)**, watering op het eil. *Wulcheren*, pr. *Zeel.*, bevattende de gem. *Vere*, *Vrouwepolder*, *Gapinge*, *Serooskerke*, *St. Laurens*, *Kleverskerke* en ged. van *Middelburg*, *Arnemuiden* en *Grijpskerke* en beslaande 5414,4560 bund.

**OOSTWERVE**. Zie *MATENES (KLEIN)*.

**OOSTWOLD** of **OOSTWOLDE**, b., pr. *Gron.*, gem. *Slochteren*, 10 min. N. O. van *Siddeburen*; met 6 h. en 40 inw.

**OOSTWOLDE** of **OOSTWOLD**, in het Lat. *ASTWALDE* of *ASTWOLDA*, d., pr. *Gron.*, kant. en 3 u. O. ten N. van *Zuidbroek*, hulpk., gem. en ½ u. O. ten N. van *Midwolde*. Men telt er 96 h. en 590 inw. en met een ged. van de geh. *Aekamp* en *Meerland* 145 h. en 780 inw., die van landbouw bestaan.

De 770 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Winschoten*, ring van *Midwolde*. De kerk is een kruisgebouw, met dubbelen lantaarntoren en orgel. De 10 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Midwolde-Beerta-en-de-Meeden*. De R. K. parochiëren te *Winschoten*. De school telt 240 leerl.

**OOSTWOLDE**, **Oostwold** of **Oostwoud**, d., pr., arr. en 1½ u. W. ten Z. van *Gron.*, kant. en 1½ u. Z. ten O. van *Zuidhorn*, hulpk., gem. en 1½ u. N. O. van *de Leek*. Men telt er 12 h. en 60 inw., en met de geh. *Lutje-Oostwold* en *Westerdijk*, 20 h. en 80 inw., die van landbouw bestaan. — De Herv. behooren tot de gem. *Oostwold-Hooge-en-Lage-Meeden*. De kerk heeft eenen koepletoren, doch geen orgel. De Doopsgez. behooren kerk. tot *den Horn*, de *Evang. Luth.* tot *Gron.*, en de R. K., tot *Zuidhorn*. De dorps. telt 50 leerl.

**OOSTWOLDE (LUTJE-)**, geh., pr. *Gron.*, gem. *de Leek*, ¼ u. O. van *Oostwold*; met 3 h. en 30 inw.

**OOSTERWOLDER-HAMRIK**, geh., pr. *Gron.*, gem. en ¼ u. O. van *Nieuwulde*; met 17 h. en 140 inw.

**OOSTWOLDER-POLDER**, p., pr. *Gron.*, ged. gem. *Midwolde*, ged. gem. *Nieuwold*; groot 1189,6830 bund.

**OOSTWOLD-HOOG E - EN - LEEGE-MEDEN**, kerk. gem., pr. en klass. van *Gron.*, ring van *Groote gast*, met 770 ziel. en 2 kerken, 1 te *Oostwold*, en 1 te *Leegemeeden*.

**OOSTWOUD**, d., pr. *N. H.*, arr. en 2 u. N. van *Hoorn*, kant. en 1½ u. Z. van *Medemblik*, postk. *Alkmaar* en *Hoorn*, gem. *Midwoud-en-Oostwoud*, ½ u. N. ten O. van *Midwoud*. Men telt er 49 h. en 320 inw. die van veeteelt en melkerij bestaan.

De inw., op 6 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Hoorn*, ring van *Medemblik*. De 6 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Twisk*. De dorps. telt 65 leerl.

Kermis den eersten Maandag, na *Bartholomeusdag*.

**OOSTWOUD (HET DISTRICT-)**

VAN.), streek lands. pr. *N.H.*, gem. *Midwoud - en - Oostwoud*; groot 733,0362 bund.

OOSTWOUDE, 2b., ééne. pr. *N.H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Akersloot*, met 9 h. en 50 inw.; ééne. pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, 5 min. O. van *Driezum*; met 19 h. en 80 inw.

OOSTWOUDE-POLDER gemeenlijk enkel Oostwoude, p., pr. *N. H.*, gem. *Akersloot*; groot 45,9862 bund.

OOSTZAAN, gem., pr. *N.H.*, arr. *Haarlem*, kant. *Zaandam*, hulpk. van de postk. *Amsterdam en Zaandam* (9 m. k., 7 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Oostzaan, de b. Barndegat, Kolkdijk en een ged. van de b. Oostzamer-Overtoom; beslaat 1925,9901 bund en telt 210 h. met 1350 inw.; die meest van landbouw en visscherij bestaan. Er zijn 5 stijfselfabrieken, 1 scheepstimmerwerf, 1 pel-, 1 koorn- 1 oliestijfselfoeder en blaauwsel-molen.

De 1320 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Haarlem*, ring van *Zaandam*. De 7 Doopsgez. en de 8 Evang. Luth. behooren kerk. tot *Zaandam* en de 12 R.K. tot de stat. van *het Kalf*. Er is eene school met 130 leerl.

Het d. Oostzaan of Oostzanen, oudtijds Oostzaanden, ligt  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Haarlem*, 1 u. O. van *Zaandam*. De kerk is een kruisgebouw, uit welks voorgevel een spitsen toren rijst. Er zijn een Raadhuis en een Weeshuis. Kermis den 2en Zond. in Oct.

OOSTZAANDAM, het O. ged. van de st. *Zaandam*, pr. *N. H.*, postk. en gem. *Zaandam*.

De 3400 Herv. maken eene gem. van de klass. van *Haarlem*, ring van *Zaandam* uit, met 2 Predikanten. De 550 Doopsgez. maken eene gem. uit. De Ev. Luth. behooren tot de gem. *Zaandam*, de R. K. parochiëren ged. aan *het Kalf*, ged. *Zaandam*. Er zijn 7 scholen, als: eene stadss. met 340; eene stadsarmens. met 120; eene diakonieschool, met 120 en vier burgers. met 470 leerl.

OOSTZANER-GOUW, gewoonlijk enkel de Gouw genoemd, water, pr. *N. H.*, dat van het *Weimer* naar den Oostzamer-Overtoom loopt.

OOSTZANER-OVERTOOM, b., pr. *N. H.*, ged. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Oostzaan*, ged. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Landsmeer*; met 19 h. en 120 inw.

OOSTZANER-WEG, weg, pr. *N. H.*, loopende van den Wormer-ringdijk naar Oostzanen.

OOSTZIJDER-POLDER of Oostzuid-

SCHE-POLDER, p., pr. *Utr.*, gem. *Alcoude-Baambrugge*; 958,3429 bund.

OOSTZIJDSCHÉ-DROOGMAKERIJ.

Zie NOORDPLAS.

OOSTZINGERLAND, OOSTZINGERLAND, OOSTERZELSCH-VELD of ECHTERVELD, uitgestrektheid laag land, pr. *Fr.*, gem. *Lemssterland*, onder de d. *Oosterzee en Echten*; 600 bund. groot.

OOTERLEEK. Zie OTERLEEK.

OOTERSDORP. Zie OOTERSDORP.

OOTMARSSUM, kant., pr. *Over.*, arr. *Almelo*. Het bevat de gem. Ootmarssum, Denekamp en Tubbergen; beslaat 23887 bund., en telt 1897 h., met 10700 inw., die zich veel op fabriekarbeid toelaggen.

OOTMARSSUM, gem. en heerl., pr. *Over.*, arr. *Almelo*, kant. *Ootmarssum*, reg. kant. en hulpk. van het postk. *Almelo* (10 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het plattelandst. Ootmarssum, benevens eenige verstrooid liggende h.; beslaat 346 bund., en telt 249 h., met ruim 1500 inw., die van landbouw en fabriekwezen bestaan. Er zijn eenige calicotsweverijen, 1 chicorei-, 2 bombazijn- en pilowfabrieken, 1 grofsmederij, 1 koornmolen en in de nabijheid aanzienlijke linnenbleekerijen.

De 1020 R. K. maken, met die uit de buurs. Tilligte, Groot-Agerloo, Klein-Agerloo, Nutton en Oud-Ootmarssum, eene stat. van het aartspr. *Twenthe* uit, met eenen Pastoor, eenen Kapellaan en eene kapel in de buurs. Tilligte. De 450 Herv. maken, met die uit de buurs. Brekkelenkamp, Latterop, Heringe en Oud-Ootmarssum eene gem. uit, van de klass. van *Deventer*, ring van *Almelo* met 600 ziel. De 3 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Almelo*, de 3 Ev. Luth. tot die van *Deventer*. De 55 Isr. hebben eene bijkerk van de rings. van *Oldenzaal*. Er zijn eene Latijnsche school met 20 en eene openbare Nederduitsche school met 350 leerl.

Het plattelandst. Ootmarssum, Ootmarssum, Otmarsum of Oostmarssum, oudtijds Ootmarsse, Omersen, Omerschen, Ootmersen, Ootmersum, Oostmersum, Othmarsheim of Otmarsheim ligt  $\frac{3}{4}$  u. N. N. O. van *Almelo*. Het heeft geene poorten meer.

Het Raadhuis is klein, doch doelmatig ingerigt. De R. K. kerk, aan de *H. H. Apostelen SIMON en JUDAS* toegewijd heeft eenen toren en een nieuw kostbaar orgel. De Herv. kerk heeft eenen toren en een fraai orgel. De Isr. bijkerk is klein, maar net. Er

is een station voor de paardenposterij.

Kermis den In Vrijd. in November.

OOTMARSSUM (OUD-), of OLD OOTMERSUM, buurs., pr. *Oocr.*, gem. en 2 u. N. W. van *Denekamp*; met 42 h. en 250 inw., die kerkelijk tot *Ootmarssum* behooren.

O O Y, heerl., pr. *Geld.*, arr. en kant. *Nijmegen*, hulpk. en gem. *Ubbergen*; zij bevat de buurs. Ooy, bestaan uit 30 h. met 300 inw. die meest van landbouw bestaan.

O O Y. ter onderscheiding van de heerl. Ooy, veelal *Rixes-Ooy*, d., pr. *Geld.*, arr., kant. en 1 u. N. O. van *Nijmegen*, hulpk., gem. en 1 u. N. van *Ubbergen*. Men telt er 28 h. en 170 inw. die van landbouw bestaan.

De R. K. behooren tot de par. van *Ooy-en-Persingen*. De kerk, aan den H. HUBERTUS toegewijd, heeft toren en orgel. De Herv. behooren tot de gem. *Ooy-en-Persingen*. De kerk heeft eenen toren doch geen orgel.

Kermis den In Zond. na 24 Aug.

O O Y, Ooi of OOIJEN, b., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. Z. van *Echteld*; met 64 h. en 410 inw.

O O Y, buurs. pr. *Geld.*, gem. *Zevenaar*; met 117 h. en 730 inw.

O O Y (DE CIRKEL-VAN-DE-), streek lands, pr. *Geld.*, ged. gem. *Ubbergen*, ged. gem. *Nijmegen*; groot 1323,3609 bund.

O O Y-EN-PERSINGEN, kerk. gem. pr. *Geld.*, klass. en ring van *Nijmegen*; met 20 ziel. en 1 kerk te Ooy.

O O Y-EN-PERSINGEN, par., pr. *Geld.*, apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Nijmegen*, met eene kerk te Ooy en 460 ziel.

O O YRIJKSCHE-BUITEN-POLDER, p., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Elst*, gem. *Bemmel*, met 41,3806 bund.

O O YSCHE-DIJK, dijk, pr. *Geld.*, langs de N. zijde van het Cirkel van de-Ooy loopende.

O O YSCHE-OVERLOOP, overloop pr. *Geld.*, bij het d. Ooy.

O O YSCHE-SLUIS, sluis, pr. *Geld.*, gem. *Nijmegen*.

O O YZIGT, voorheen het VROUWENDAAL, pr. *Geld.*, gem. en 1 u. O. van *Nijmegen*; groot 0,8000 bund.

OP-ACHT. Zie ACHT (1).

OPBICHT. Zie OBBICHT.

OP-BROEK of DE BROEKSCHÉ-POLDER, p., pr. *Geld.*, gem. *Vuren*; 455 bund.

OPBUREN of OPBUUREN, buit., pr. *Utr.*, gem. en 1 u. van *Maarssen*.

OPDAM. Zie OBDAM.

OPDAMMER-MEER. Zie WOGMEER.

OP-DE-HEIDEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en 18 min. van *Linne*; met 4 h. en 20 inw.

OP-DEN BERG, buit., pr. *Limb.*, gem. *Mook*; groot 187,9560 bund.

OPDIJK. Zie OBDAM.

OPDORP. Zie DORP.

OP-EIL. Zie ANDEL (OP-).

OPEINDE, in de landtaal OP'EYEN, bij verkorting P'EYEN, d., pr. *Fr.*, arr. en 6 u. N. N. O. van *Heerenveen*, kant. en 2 u. N. van *Beelsterzwaag*. Het bevat 54 h. en 410 inw., en met de b. de Kletten, Lingen, Zwartveen, en ged. van het d. Rottevalle en het geh. de Tieke 123 h. en 760 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De 600 Herv., behooren tot de gem. van *Oudega-Nijega-en-Opeinde*. De kerk heeft eenen stompren toren, buiten welken de klokken, in een zoogenaamd klokhuis hangen. De 60 Doops., behooren tot de gem. *Wilveen-en-Rottevalle*. De dorps. telt 60 leerl.

OPEINDE (HARKEMA-), d. Zie HARKEMA-OPEINDE.

OP-ENDE, ook wel PENDE of GRUNNINGER-PENDE, vroeger CALE-PENDE, d., pr. *Gron.*, arr. en 6 u. W. ten Z. van *Gron.*, kant. en 3 1/2 u. W. Z. W. van *Zuidhorn*, gem. en 1 1/2 u. W. Z. W. van *Groote gast*. Men telt er 18 h. en 100 inw., en met de geh. Oude-Wierden, Topweer en de Zanden, 73 h. en 430 inw., die van landbouw bestaan. — De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Gron.*, ring van *Groote gast*. De kerk heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 50 leerl.

OP-ENDER-MEER (HET), meer, pr. *Gron.*, 5 min. Z. Z. W. van Op-ende; groot 6 bund.

OPGA. Zie UBBEGA.

OPHAREN. Zie BORGHAREN.

OPHEERDERBUREN. Zie SCHARNEBUREN.

OPHEUSDEN, heerl., pr. *Geld.*, arr. en kant. *Tiel*, postk. *Wageningen*, gem. *Kesteren*. Zij bevat het d. Op-Heusden en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 747,0528 bund., en telt 218 h. en 1320 inw., die meest van landbouw en boomkweekerij bestaan.

(1) De overtige met Of beginnende art., die hier niet gevonden worden, zoekte men op de woorden van onderscheiding.

De 1260 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Tiel*, ring van *Ingen*. De 60 R. K. parochiëren te *Indoornik*. Er is eene school met 120 leerl.

Het d. Op-heusden ligt 3 u. N. O. van *Tiel*,  $\frac{3}{4}$  u. O. van *Kesteren*, 10 min. N. van den *Rijn*, waarover het een pontveer heeft. De kerk heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel.

OPHEUSDEN of HEUSDEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. van *Asten*; met 60 h. en 340 inw. (WOERD (DE).

OPHEUSDEN (HUIS-TE-). Zie OPHOVEN, 3 geh., pr. *Limb.*, één, gem. en 12 min. van *Echt*, met 5 h. en 40 inw.; één, gem. en 20 min. van *Roggel*, met 61 h. en 320 inw., en één, gem. en 10 min. Z. W. van *Süttard*, met 97 h. en 400 inw.

OPHUIS, geh., pr. *Fr.*, gem. *Acht-karspelen*; met 11 h. en 50 inw.

OPIJNEN, heerl., pr. *Geld.*, gem., reg. kant. en postk. *Tiel*, kant. *Gelder-malsen*, gem. *Est-en-Opijnen*. Zij bevat het d. *Opijnen*; beslaat 289,1869 bund. en telt 92 h. met 590 inw., meest arbeiders. — De 500 Herv. behooren tot de gem. *Opijnen-en-Heesselt*, de 25 R. K. tot *Varik* en de 16 Isr. tot *Tiel*. Er is eene school met 55 leerl.

Het d. Opijnen ligt 3 u. Z. W. van *Tiel* en 2 u. Z. ten O. van *Gelder-malsen*. De kerk heeft eenen toren doch geen orgel. — Kerkfist Woensd. na *Pinksteren*.

OPIJNEN (HUIS - VAN-), h., pr. *Geld.*, 10 min. N. W. van *Opijnen*, met 2,5500 bund grond.

OPIJNEN (POLDER-VAN-), p., pr. *Geld.*, gem. *Est-en-Opijnen*; groot 245,4689 bund.

OPIJNEN-EN-HEESSELT, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. van *Zalt Bom-mel*, ring van *Tiel*; met 600 ziel. en 2 kerken, 1 te *Opijnen* en 1 te *Heesselt*.

OPIJNSCHE-EN-HEESSELSCH: E-UITERWAARDEN, uiterw., pr. *Geld.*, ged. gem. *Est-en-Opijnen*, ged. gem. *Varik*; groot 43,7180 bund.

OPKOMST-VAN-VREUGDENRIJK. Zie KOKSHEUVEL (DE)

OPLOO, d., pr. *N.Br.*, arr. en 8 u. O. Z. O. van 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. en  $1\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Bozmeer*, gem. *Oploo St.-Antonis-en-Ledeacker*. Men telt er 14 h. en 100 inw. en met de b. *Blaauwenhoek* en *Heikant* 74 h. en ruim 480 inw., die van landbouw bestaan. — De inw., op 7 na allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*. dek. van *Cuyk*, met eenen *Pastoor* en eenen *Kapellaan*. De 7 Herv. behooren

tot de gem. *Bozmeer-Sambeek-en-Beugen*. Er is eene school met 70 leerl.

OPLOO · ST.-ANTONIS-EN-LEDEACKER, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Bozmeer* (23 m. k., 3 s. d., 4 j. d.). Zij bevat de d. *Oploo*, *St. Antonis* en *Ledeacker*, het geb. *Berkenbosch* en de b. *Blaauwenhoek* en *Heikant*; beslaat 3711,2149 bund., en telt 288 h., met 1720 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 3 koornmolens, 3 bierbrouwerijen, 1 leerlooijerij, 1 olie- en 3 koornmolens. De inw., op 7 na allen R. K., maken de par. van *Oploo*; *St. Antonis*, en *Ledeacker* uit. De 7 Herv. behooren tot de gem. *Bozmeer-Sambeek-en-Beugen*. Er zijn 3 scholen.

OPMANHUYZEN, | Zie OPPEN-  
OPMANHUIZEN, | HUIZEN.

OPMEDEN of OPMEEDEN, geh., pr. *Gron.*, gem. *Delfzijl*, 20 min. Z. O. van *Meethuizen*; met 2 h. en 14 inw.

OPMEER, gem., en heerl. pr. *N.H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Medemblik*, hulpk. van de postk. *Alkmaar*, *Hoorn*, en *Medemblik* (14 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Opmeer*, de b. *Aken*, en de *Opmeerder-Paad*; beslaat 720,7124 bund. en telt 70 h. met 440 inw., die van landbouw en kaasmaken bestaan.

De 140 Herv. behooren tot de gem. *Spanbroek-en-Opmeer*, de 200 R. K. tot de stat. van *Hoogvoud*. Er is eene school met 80 leerl.

Het d. *OPMEER* ligt  $2\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Hoorn*, 3 u. Z. W. van *Medemblik*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. Er wordt eene vermaarde *Paardenmarkt* gehouden.

OPMEER (POLDER-VAN-), p., pr. *N.H.*, gem. *Opmeer*; groot 559 bund.

OPMEERDER-PAAD of DE PADE, b., pr. *N. H.*, gem. *Opmeer*; met 7 h. en 60 inw.

OPNAHUIZEN. Zie OPPENHUIZEN. OP-OETELAAR of enkel OETELAAR, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Schijndel*.

OPOVEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en 18 min. van *Linne*; met 5 h. en 60 inw.

OPPEN. Zie OPPERDOES.

OPPENDORP, oudtijds BOKKENHOF of BOKKENHOF, 2 boerd., pr. *Limb.*, gem. en Z. W. van *Schimmert*; te zamen 13,1720 bund. groot.

OPPENHUIZEN, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Wymbrüserudet*; bevattende de d. *Oppenhuizen*, *Uitwellingerga*, *Hommeris* en *Jutrijp* en beslaande 3006,9166 bund.

OPPENHUIZEN, oudtijds OPMANA-



HUIZEN, OPMAHUIZEN EN OPNAHUIZEN, d., pr. *Fr.*, arr., kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z. O. van Sneek*, gem. *Wynbriteradeel*. Men telt er, met de b. *Kappenburg*, 51 h. en 350 inw., die van veeteelt bestaan. — De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Oppenhuizen-en-Uitwellingerga*. De kerk is een hoog gebouw, met eenen spitsen toren en een fraai orgel. De dorps telt 50 leerl.

OPPENHUIZEN-EN-UITWELLINGERGA, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Sneek*, ring van *Ylst*; met 650 ziel. en 2 kerken, 1 te Oppenhuizen en 1 te Uitwellingerga.

OPPERBIRT, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *Iduarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Grouw*.

OPPER-ANDELSCHÉ-POLDER of OP-ANDELSCHÉ-POLDER, p., pr. *N. Br.*, gem. *Op-en-Neer-Andel*; 291,7171 bund. groot.

OPPERBUREN, 2 b., pr. *Fr.*, één, gem. *Opsterland*, 20 min. van *Wynjeterp*; één, gem. *Smallingerland*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Oudega*; met 3 h. en 30 inw.

OPPERDAM. Zie *ODAM*.

OPPERDOES, oudtijds *OPPEN*, ook *OPTOEP*, gem., pr. *N.H.*, arr. *Hoorn*, kant. en postk. *Medemblik* (15 m. k., 5 s.d., 1 j.d.). Zij bevat het d. *Opferdoes* en de b. het *Oosteinde-van-Twisk-en-Zuiderweg*; beslaat 384,9380 bund. en telt 102 h. met 690 inw., die van veehouderij, landbouw en tuinderij bestaan.

De 600 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Hoorn*, ring van *Medemblik*. De 20 Doopsg. behooren kerk. te *Twisk*; de 60 R. K. tot *Medemblik*. Er is een school met 90 leerl.

Het d. *Opferdoes*, ligt  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Hoorn*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Medemblik*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Twisk*. Men telt er 85 h. en 550 inw. De kerk heeft een orgel, en in de nabijheid staat een middelmatig hoogen toren.

Kermis den laatsten Zondag in Julij.

OPPERDONK, geh., pr. *Limb.*, gem. *Grubbenvorst*, 10 min. van *Lottum*; met 7 h. en ruïen 60 inw.

OPPEREN, geh., pr. *Limb.*, gem. en 9 min. van *Oirsbeek*; met 55 h. en 290 inw. (ANDELSCHÉ-POLDER).

OPPERSTE-POLDER. Zie *OPPER-*

OPPERSTOK (DEN), ged. van de gem. *Streefkerk*, pr. *Z. H.*, dat aan *Groot-Ammers* paalt en kerk. daaronder behoort.

OPPLICHT. Zie *OBBIICHT*.

OPSLAG (DE OOSTELIJKE-). Zie *OOSTELIJKE-OPSLAG (DE)*.

OPSLAGTER-ZIJL. Zie *KOMMER-ZIJL*.

OPSTAL, geh., pr. *N. Br.*, gem.

*Aarle-Rixtel*, even ten N. W. van *Aarle*; met 8 h. en ruim 50 inw.

OPSTERLAND, oudtijds *OPSTERLAND*, gem., pr. *Fr.*, arr. *Heerenveen*, kant. *Beetsterzwaag*, postk. *Gron.* en *Heerenveen* (9 m. k., 5 s. d., 3 j. d. adm. no. 4). Zij bevat de d. *Beetsterzwaag*, *Beets*, *Oliterterp*, *Siegerswolde*, *Duurswolde*, *Wynjeterp*, *Hemrik*, *Lippenhuizen*, *Ter-Wispel*, *Kortezwaag*, *Lange Zwaag*, *Ureterp* en het vl. *Gorredijk*; beslaat 23063,8560 bund., en telt 1823 h., met 10300 inw., die van landbouw, vee fokkerij, veengraverij en handel bestaan. Er zijn 1 bierbrouwerij, 3 branderijen, 3 kalkbranderijen, 7 leerlooijerijen, 1 lijbaan, 3 scheepstimmerwerven, 2 houtzaag-, 1 schors- en vol- en 6 koorrmolens.

De 9000 Herv., maken de gem. *Beetsterzwaag-Beets-en-Oliterterp*, *Gorredijk*, *Langezwaag-en-Kortezwaag*, *Lippenhuizen-Ter-Wispel-en-Hemrik*, *Ureterp-en-Siegerswolde* en *Wynjeterp-en-Duurswolde* uit, met 12 kerken en 6 Predikanten. De 400 Doopsg., maken de gem. van *Gorredijk-en-Lippenhuizen* uit. De 3 *Evang. Luth.*, behooren kerk. te *Leeuwarden*, de 30 R. K. tot *Heerenveen* en de 150 lsr. tot *Gorredijk*. Er zijn 16 scholen.

OPTOEP. Zie *OPPERDOES*.

OPTWIJZEL. Zie *TWIJZEL*.

OPWETTEN, in het Fransch *HAUT-WETTEN*, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z. W. van Nunen*; met 111 h., 570 inw. en een kapel. waarin echter geen dienst gedaan wordt.

OPWIERDE of *OPWIERDA*, oudtijds *UPWIRTH*, d., pr. *Gron.*, arr., kant., postk., gem. en 20 min. *Z. van Appingedum*. Men telt er 39 h. en 220 inw. en met het geh. *Eelswert* en een ged. van *Lasquert* 53 h. en 300 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 houtzaag- 1 rogge- en 1 pelmolen.

De 290 Herv., inaken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Appingedam*. De kerk heeft toren noch orgel. De 6 Doops. behooren kerk. tot *Zandten-Leermens*, de 4 R. K., tot *Appingedam*. De dorps. telt 50 leerl.

OPWIERDER-MEER (HET), meer, pr. *Gron.*, *Z. van Opusterdu*; 11,9450 bund. groot.

OP-ZEELAND. Zie *ZEELAND*.

ORANJE (FORT), tolhuis, pr. *N. Br.*, gem. en 25 min. *N.N.O. van Rijsbergen*.

ORANJE-DIJK (DE), dijk, pr. *Zeel.*, gem. *Sint Kruis*, loopende van het Hoogland, tot de *Zijdelingsdijk*.

ORANJEGRIFF (DE), vaart, pr.

*Fr.*, gem. *Schoterland*, in de *Kuinder* uitloopende.

ORANJE-LUST, buit., pr. *Utr.*, arr., gem. en 18 min. van *Utrecht*.

ORANJE-POLDER, heerl., pr. *Z. H.*, gem. *Naaldwijk*. Zij bevat noch d. noch geh.; beslaat 800 bund., en telt 24 h. en 140 inw., die van landbouw bestaan.

De Herv. behooren kerk. te 's *Gravenzande*, de Ev. Luth. tot 's *Gravenhage* en de R. K. tot *Naaldwijk*. De kinderen gaan te 's *Gravenzande* school.

ORANJE-POLDER, 6 p., één pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*, groot 153,7890 bund.; twee, pr. *Z. H.*, als: één, gem. *Naaldwijk*, 441 bund.; één, gem. *Voorschoten*; drie, pr. *Zeel.*, van welke één, meestal het *OudeLand*, gem. *Bierliet*, 411,4242 bund.; één, gem. *IJzendijke*, 828,7479 bund.; en één, gem. *Kleverske*, 160,8080 bund. groot.

ORANJE-POLDER (BUITEN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Naaldwijk*.

ORANJE-POLDERTJE (HET). p., pr. *N. Br.*, gem. *Dinteloord-en-Prinsenland*; groot 8,3280 bund.

ORANJE-SLUIS, sluis, pr. *Z. H.*, gem. *Naaldwijk*, aan den *Oranje-polder*.

ORANJESTEIN, 3 buit., één, pr. *Geld.*, gem. *Nijmegen*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Heesch*, groot 5 bund.; één, pr. *Z. H.*, gem. *Stompwijk*, en één, pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*, 10 min. van *Brongerga*, groot 10,0200 bund.

ORANJE-VELD (HET), hofst., pr. *N. H.*, gem. *Ouder-Amstel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Ouderkerk*; groot 14,5910 inw.

ORANJEWOUD, geh. en buit., pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*, 20 min. N. O. van *Oudeschoot*, 5 min. W. van *Brongerga*; het geh. met 43 h. en 260 inw.; het buit. groot 30,2000 bund.

ORANJE ZAAL, gemeenlijk het *HUIS IN-'T-BOSCH*, ook wel eens *PRINSESSENBUIS*, koninklijk lusth., pr. *Z. H.*, ged. gem. en 25 min. N. van 's *Gravenhage*, ged. gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. van *Wassenaar*, met eene fraaije zaal met uitmuntende schilderijen van *JACOBUS JORDAENS*, *GERARD HONTHORST*, euz.

ORANJEZON (DE), hofst., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Vrouwenpolder*; groot 134,6504 bund.

ORDEN OF ORDE, geh., pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*; een ged. van de buurs. *Brink-en-Orden* uitmakende.

ORDUINEN (DE STAD- OF DE NIEUWE-STAD-VAN-). Zie 's *HERTOGENBOSCH*.

OREN. Zie *ODOORN*.

ORESGEEST. Zie *OROGTGEEST*.

ORKHOVEN. Zie *URKHOVEN*.

ORM (DE), beekje, pr. *Limb.*, dat te *Urmond* in de *Maas* valt.

ORNMEER. Zie *HORNMEER*.

ORSCHOT. Zie *OIRSCHOT*.

ORTDUINEN. Zie *ORTEN*.

ORTDUNUM.

ORTDUNUM (NO-VA CIVITAS-APUD-). Zie *HERTOGENBOSCH* ('s).

ORTDUNO CIVITAS DE-).  
ORTELE of ORTEL, buurs., pr. *Over.*, gem. en 2 u. Z. O. van *Diepenveen*; met 25 h. en 140 inw.

ORTEN, dek., pr. *N. Br.*, apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, bestaande uit de past.: *Alem*, *Berlicum*, *Boxtel*, *Cromvoirt*, *Dinther*, *den Dungen*, *Empel*, *Engelen*, *Esch*, *Gemonde*, *Haaren*, *Heeswijk*, *Helvoirt*, *Liempde*, *St. Michielsgestel*, *Oisterwijk*, *Orten*, *Rosmalen*, *Schijndel*, *Udenhout*, *Vlijmen* en *Vught*; met 22 kerken, 6 kapellen, 22 Pastoors, 20 Kapellanen en ongeveer 38000 ziel.

ORTEN, ook ORTHEN, oudtijds ORTDUINEN, OORTDUINEN, ORTINEN, HORTINA, ORTINA of URTINA, d., pr. *N. Br.*, arr., kant., postk., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van 's *Hertogenbosch*. Mentelt er 37 h., en 270 inw. en met de b. aan de *Ortenschans* en het geh. *Herven*, 61 h. en 400 inw., meest herbergiers, vetweiders, landbouwers en arbeiders. Er is eene touwslagerij.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Orten*. De kerk, aan den *H. LAMBERTUS* toegewijd, heeft toren noch orgel. De dorps. telt 50 leerl.

Kermis den laatsten Zond. in Jul.  
ORTEN (HET BINNENLAND-VAN-) ook de *SLAGEN*, p., pr. *N. Br.*, gem. 's *Hertogenbosch*; 238 bund.

ORTEN (DE NIEUWE-). Zie *HERSTAD-BIJ-*

ORTEN (DESTAD-VAN-). Zie *HERSTAD-BIJ-*

ORTEN-SCHANS (DE), verschan-sing, behoorende tot de vesting 's *Hertogenbosch*, pr. *N. Br.*, 5 min. O. van *Orten*.

ORTENSCHANS (AAN DE), ook de *KETSHEUVEL*, b., pr. *N. Br.*, gem. 's *Hertogenbosch*; met 8 h., 40 inw.

ORVELTE of ORVELDE, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Westerbork*; met 18 h. en 140 inw.

ORVELTERVEEN, streek gronds, pr. *Dr.*, gem. *Westerbork*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Orvelte*.

OS of OSCH. Zie *Oss*.

OSDEN. }  
 OSDIN. } Zie OSDDOM.  
 OSDOM. }

OSDORP, heerl., pr. *N.H.*, arr., kant. en postk. *Amsterdam*, gem. *Sloten*. Deze heerl. bevat het d. Osdorp, en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1404,8188 bundl. en telt 45 h., 260 inw., die van landbouw bestaan.

De 180 Herv. behooren ged. tot de gem. *Sloten*, ged. tot die van *Sloterdyk*. De 80 R. K. maken, met het meerendeel der overige uit de gem. *Sloten*, eene stat. uit van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, met 420 ziel. De kinderen genieten onderwijs te *Sloten* en te *Sloterdyk*.

Het d. Osdorp. vroeger ook wel *Oxdorp*, *Oostdorp* of *Oestdorp*, ligt 1½ u. O. van *Amsterdam*, ¼ u. N. W. ten N. van *Sloten*. Men telt er 9 h. en 35 inw. De kerk, aan den H. PANCRATIUS toegewijd, heeft een orgel. OSDORP (HUIS-TE-), boerd., pr. *N.H.*, gem. *Sloten*, 10 min. N. W. van *Osdrop*.

OSDORPER-BINNENPOLDER en OSDORPER-BUITEN-POLDER (DE), 2 p., pr. *N.H.*, de ééne, ook DE BINNENWEGSCHE POLDER, groot 555,2167 bund., de andere, ook DE OSDORPER-BOVENPOLDER of DE BOVENWEGSCHE POLDER; groot 420,4309 bund.

OSDORPER-SLIMWEG en OSDORPER-WEG, 2 wegen, pr. *N.H.*, de een loopende van *Osdrop* naar *Sloten*; de andere van *Osdrop* naar de *Haarlemmer-vaart*.

OSEMANS-WEG, weg, pr. *Zeel.*, gem. *Schoondijke*, in het *Tweede deel van den Prins-Willems polder*, loopende van den trachel der *Oude-Oostburgsche vaart*, naar den *Maurits-polder*.

OS-EN-PAARDENLAAN, b., pr. *Z.H.*, gem. en l. u. N. W. van *Leiderdorp* 16 h. en 130 inw.

OSHAAR, OSCHAAR of OSSENHAAR, geh., pr. *Dr.*, gem. en ¼ u. N. O. van de *Wijk*; met 16 h. en 130 inw.

OSINGA, OSINGHA, OZINGA of OSINGA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Wansera-deel*, ¼ u. Z. van *Schellens*: 37,8500 bund. groot.

OSINGA. Zie BURUM.

OSINGAHUIZEN, b., pr. *Fr.*, gem. *Wymbrüseradeel*, ¼ u. N. N. O. van *Heg*; met 20 h. en 140 inw.

OSPEL, geh., pr. *Limb.*, gem. en l. u. O. van *Nederweert*; 34 h. en 190 inw. OSREGEST. Zie OEGSTGEEST.

OSS, kant., pr. *N.Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*. Het bestaat uit de gem.

*Oss*, *Berchem*, *Megen-Haren-en-Macharen*, *Oijen-en-Teeffelen*, *Lithoijen*, *Alem-Maren-en-Kessel*, *Nuland*, *Geffen*, *Heesch* en *Nistelrode*; beslaat 20955,5508 bund. en telt 2048 h., met 17,000 inw., die van landbouw bestaan.

OSS, dek., pr. *N.Br.*, apost. vic. van 's *Hertogenbosch*. Het bevat de past.: *Oss*, *Bedaf*, *Berchem*, *Diedlen*, *Geffen*, *Heesch*, *Kessel*, *Lith*, *Lithoijen*, *Maren*, *Neerloon*, *Nistelrode*, *Nuland* en *Oijen*; met 14 kerken. 14 Pastoors, 6 Kapellaans, 1 Assistent en ruim 17600 ziel.

OSS, gem., pr. *N.Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Oss*, hulpk. van de postk. *Grave* en 's *Hertogenbosch* (9 m. k., 1 s. d. 2e ged., 2 j. d.). Zij bevat het vlek *Oss*, benevens de b. en geh. *Amsteleind*, *Boschstraat*, *Dorseleind*, *Heescheweg*, *Heihoek*, *Heuvel*, *Horzak*, *Korenstraat*, *Kortvoort*, *Krinkelhoek*, *Kruisstraat*, *Molenstraat*, *Schayk*, *Ussen*, *Vierhoekeije*, *Vlshoek* en *Vlied*; beslaat 2907,7114 bund., en telt 807 h., met 4000 inw., die bestaan van landbouw, veeteelt, handel in granen, zaad, boter, hoornvee en paarden. Er zijn 1 azijn- en 3 bierbrouwerijen, 2 blaauwverwerijen, 5 leerlooierijen, 1 hoedenmakerij, 2 zilversmeden, 1 orgelmaker, 3 korenen 3 oliemolens.— De 3870 R. K. maken eene par. uit, van het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Oss*, met 1 Pastoor en drie Kapellaans. De 80 Herv. behooren tot de gem. *Oss Heesch-Berchem-Geffen-en-Nuland*; de 200 Isr. hebben er eene rings-, waarin de dienst door eenen Voorlezer gedaan wordt. Er zijn 6 scholen.

Het vl. *Oss* of *Os*, voorheen *Oschen* en *Osne*, ligt 4 u. N. O. van 's *Hertogenbosch*. De kerk, aan den H. *Willibrordus* toegewijd, is een uitmuntend kruisgebouw, met eenen hoogen toren, en een goed orgel. De Herv. kerk, heeft geen toren, doch een goed orgel. De Syn. met een torentje, is misschien een der aanzienlijkste in *N.Br.* Er is een Raadhuis; eene Gemeenteschool, met 250, eene school voor R. K. meisjes, met 80, 3 scholen voor kinderen beneden de zes jaren, met ongeveer 100 en eene Israëlitische school met 20 leerl.

Jaarmarkt Woensd. na 2 Feb.; Dond. vóór halfvasten; den 2e Woensd. in April; daags vóór H. SACRAMENTS-DAG; den 1e Woensd. in Jul; Woensd. na *MARIA Hemelvaart*; Woensd. na

8 Sept.; Dond. na Ossche kermis; den 1sten Woensd. na 1 Nov.; doch die dag op het feest van St. WILLIBROD invallende dan daags daarna; den laatsten Woensd. in Nov. en den 2den Woensd. in Dec. Kermiss Zond. na St. MICHEL.

(HUIS HET).

OSS (HET HUIS-TE-), Zie Hoog-

OSS (DE POLDER-VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Oss*; groot 963,7334 bund.

OSSCHE-KEERKADE. Zie OSSER-MEERKADE.

OSSE (DEN), geh., pr. *Zeel.*, gem. *Duivendijke*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Klaas-Kinderkerke*; met 4 h. en 30 inw.

OSSEGANG (DE), streek gronds tot voetpad dienende, pr. *Gron.*, gem. *Vilhuizermeeden*.

OSSEHAAR. Zie OSHAAR.

OSSEKAMP. Zie OSSEKAMP.

OSSEKOP, ged. van den p. *Spergiepolder-Ossekop-en-Varken*, pr. *N. Br.*, ged. gem. *Made*, ged. gem. *Hooge-en-Lage-Zualuee*; groot 27,8660 bund.

OSSELO. Zie USSELO.

OSSENBROEK, adell. h., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Beers*; met 47,4815 bund. grond.

OSSENDIJK, dijk, pr. *N. Br.*, gem. *Herpt*, loopende langs de Z. zijde van de Waarden beneden den Mofienweg.

OSSENDRECHT, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. en postk. *Bergen-op-Zoom* (19 m. k., 7 s. d., 1 j. d.).

Zij bevat het d. *Ossendrecht*, de geh.: *Hondseind*, *Berg*, *Leegstraat*, *Moleneind*, *Hageland*, *Heimolen*, *Kalfven*, *de Platluis* en de b. *Aanwas*; beslaat 3016 bund., en telt 248 h. met 1460 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 2 steenbakkerijen, 2 cichoreifabrieken en 1 koorndmolen.

De 1360 R. K. maken eene par. uit, van het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Bergen-op-Zoom*. De 100 Herv. behooren tot de gem. *Woensdrecht-Putten-en-Hoogerheide*. Er is eene school met 60 leerl.

Het d. *Ossendrecht* ligt 9 u. Z. W. van *Breda*,  $2\frac{1}{2}$  u. Z. ten O. van *Bergen-op-Zoom*. Mentelt er 39 h. en 220 inw. De R. K. kerk, aan de H. GEERTRUIDA toegewijd, is een kruisgebouw, met hoogen toren en orgel. De Herv. kerk heeft eenen toren doch geen orgel.

Kermis, den 3e Zond. in Sept.

OSSENDRECHT (DE HAVEN-VAN-). Zie NOORDKIL.

OSSENDRECHT (NOORD-POLDER-ZUIDPOLDER EN NIEUWE-ZUIDPOLDER-VAN-), 3 p., pr. *N. Br.*, de eerste, ged. gem. *Ossendrecht*, ged.

gem. *Woensdrecht*; 384,4618 bund.; de tweede, gem. *Ossendrecht*; groot 324,4869 bund., en de derde, ged. pr. *N. Br.*, gem. *Ossendrecht*, ged. in de Belgische gem. *Zandvliet*, groot onder *Ossendrecht*; 92,4974 bund.

OSSENISSE, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. en postk. *Hulst* (12 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit het d. *Ossenis*, de b. het *Veer-van-Ossenis*, het *Zeedorp*, den *Walenhoek* en een ged. van de b. het *Veer-van-Campen*; beslaat 1450 bund., en telt 134 h., met 780 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 koorndmolen en 1 meestof.

De inw., op 20 na, allen R.K., maken eene par. uit, van het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Hulst*. De 20 Herv. behooren tot de gem. van *Hentenis*. Er is eene school met 70 leerl.

Het d. *Ossenis* ligt 3 u. Z. O. van *Goes*, 3 u. N. van *Hulst*, en telt 23 h. en 120 ziel. De kerk, aan den H. WILLIBRODUS toegewijd, heeft eenen toren doch geen orgel. De dorps. telt 70 leerl. Kermis Zond. na Pinksteren.

OSSENISSE (PLAAT-VAN-), plaat in de *Wester-Schelde*, pr. *Zeel.*, N. O. van *Ossenis*. (Zie NIJSPOLDER.)

OSSENISSE (DE POLDER-VAN-).

OSSENISSE (HET VEER-VAN-) of HOEK-VAN-OSSENISSE, ook wel KNIJTERNEST, b., pr. *Zeel.*, gem. *Ossenis*; met 11 h., 50 inw. en een overzetveer op Zuid-Beveland.

OSSENISSE (DE VEREENIGDE-POLDERS VAN), bed., pr. *Zeel.*, gem. *Ossenis*. Zij bestaat uit den 's *Heer-Arends-polder*, den *Hooglands-polder*, en den *Nijs-polder*; 996,9288 bund.

OSSENKAMP of OSSEKAMP, uiterw., pr. *N. Br.*, gem. *Oijen*.

OSSENKAMP - EN - MOLENPAS-MITSGADERS - HET - MACHARENSCHE-WAARDJE, uiterw., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Oijen*, ged. gem. *Megen*; beslaat 71,5449 bund.

OSSENSCHOT. Zie Schor.

OSSENWAARD, landg., pr. *Geld.*, gem. *Herwen-en-Aard*.

OSSENZIJL, geh., pr. *Over.*, gem. en 1 u. van *Oldemarkt*; met 49 h., 310 inw., en eene school met 65 leerl.

OSSENZIJLER-SLOOT (DE), wat., pr. *Over.*, gem. *Oldemarkt*, loopende van *Ossenzijl* naar de *Linde*.

OSSER-MEER (HET) of HET OSSCHE-MEER, water, pr. *N. Br.*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Oss*; groot 4,6007 bund.

OSSER-MEERKADE of OSSCHER-KEERKADE, kade, pr. *N. Br.*, gem.

*Oss*, strekkende van den dam in de Hooigraaf tot het h. genaamd de Noord.

OSSER-SCHAYK. Zie SCHAYK.

OSS-HEESCH-BERCHEM-GEFFEN-EN-NULAND, kerk. gem., pr. *N.Br.*, klass. van 's *Hertogenbosch*, ring van *Oss*; met 70 ziel. en eene kerk te *Oss*.

OSTADE, geh., pr. *N.Br.*, gem. en 10 min. W. van *Asten*.

OSTAIJE, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Zundert-en-Wernhout*, 1 u. Z. W. van *Zundert*; met 12 h. en 70 inw.

OSTENWALDE. Zie OOSTERWOLDE.

OSTERBAC. Zie OOSTERBEEK.

OSTERESGEEST. Zie OEGSTGEEST.

OSTERHOEFF. Zie OOSTERHOF.

OSTERHOLT. Zie OOSTERHOUT.

OSTEROVIC. Zie OOSTERWIJK.

OTENE. Zie OTHENE.

OTERDUM of OTERDOM, d., pr. *Gron.*, arr., kant. en 2 u. O. van *Appingedam*, postk., gem. en 1½ u. Z. O. van *Delfzijl*. Men telt er 28 h. en 170 inw., en met de geh. *Nijenhuis*, de *Warven*, en een ged. van den *Zomerdijk*, 43 h. en 260 inw., die van landbouw en scheepvaart bestaan.

De 250 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Appingedam*. De Doopsg. behooren kerk. tot *Leermens-en-'t-Zand*; de Ev. Luth. tot *Winschoten*; de R. K. tot *Delfzijl*. De dorps. telt 40 leerl.

OTERDUMER-ZIJLVEST, zijlvestenij, pr. *Gron.*, waartoe behooren de landen van *Lalleweer*, *Borgsweer*, *Oterdum* en *Heveskes*.

OTERLEEK, gem. en heert., pr. *N.H.*, arr. en kant. *Alkmaar*, postk. *Alkmaar*, *Hoorn* en *Purmerende* (20 m. k., 4 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Oterleek*, en de b. *Molenweg*, *Noordervaart*, *Oterleekerweg*, *Schermeerdijk* en een ged. van de *Schermeer*: beslaat 1409,3941 bund., en telt 96 h. en 600 inw., die van boerenbedrijf en melkerij bestaan. Er is 1 korenmolen. — De 410 Herv. behooren ged. tot de gem. van *Oudorp-en-Oterleek* en ged. tot de gem. *Bedijkte-Schermeer*. De 150 R. K. parochiëren te *Oudorp*. Er zijn 2 scholen.

Het d. *Oterleek*, *Ooterleek*, *Oterleek*, *Oeterleek* of ook *Oterlijk*, en *Oterlik* ligt 1½ u. O. van *Alkmaar*. Men telt er 44 h. en 250 inw. De kerk heeft een torentje, doch geen orgel. De dorps. telt 70 tot 80 leerl.

Kermis op *Haarlemmer hartjesdag*.

OTERLEEK (POLDER-VAN-), p., pr. *N.H.*, gem. *Oterleek*; 191,7781 bund. groot.

OTERLEEKERWEG, b., pr. *N.H.*, gem. *Oterleek*.

OTHENE of OTENE, bij delandlieden doorgaans NOTEN, geh., pr. *Zeel.*, gem. en 1 u. N. W. van *Zaamslag*; met 36 h. en 160 inw.

OTHENSCH-KREEK, water, pr. *Zeel.*, gem. *Zaamslag*; 102,6820 bund.

OTMARSCH.

OTMARSUM. } Zie OOTMARSSUM.

OTTENSTEIN, h., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. N. ten O. van *Maurik*; met 40,2524 bund. (*Stiedrecht*).

OTTER, plaat, pr. *Z.H.*, gem.

OTTERBROEK, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*, 25 min. van *Wijp*; met 38 h. en 250 inw.

OTTER-DIJK, geh., pr. *N.Br.*, gem. en 10 min. Z. O. van *Lierop*; met 4 h. en 20 inw.

OTTERLOO, ook AANSTOOT, en oudtijds OTTARLOEN, d., pr. *Geld.*, arr. en 3¼ u. N. W. van *Arnhem*, kant., postk. en 4 u. N. N. O. van *Wageningen*, gem. en 2 u. N. O. van *Ede*. Men telt er 32 h. en ruim 150 inw. en met de b. *Laar*, *Westerhuis*, *Westeneng*, en *Hartskamp*, en de geh. *Hoog-Barel*, *Deelen*, en *Oud-Reemst* 100 h. en ruim 880 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen Herv., maken, met eenigen uit *Geldersch-Veenendaal*, eene gem. uit van de klass. van *Arnhem*, ring van *Wageningen*, met 300 ziel. en eene kerk. te *Otterloo*. De dorps. telt 80 leerl.

Kermis den 2n Zondag in Sept.

OTTERLOOSCHE-BERGEN, heuvel, pr. *Geld.*, gem. *Ede*, 20 min. van *Otterloo*.

OTTERLOOSCHE-BOSCH, bosch, pr. *Geld.*, gem. *Ede*, ½ u. Z. van *Otterloo*; groot 101,6439 bund.

OTTERLOOSCHE-ZAND (HET) vlakke, pr. *Geld.*, gem. *Ede*, 5 min. van *Otterloo*; groot 1296,6200 bund.

OTTERS PAD (HET), pad, pr. *N.H.*, gem. en Z. van *Amsterdam*.

OTTERSPOOR, buit., pr. *Utr.*, gem. en 1 u. Z. W. van *Tienhoven*, aan de *Vecht*.

OTTERSPOOR-BROEK, p., pr. *Utr.*, gem. *Breukelen* - *Nijenrode*; groot 552,3327 bund.

OTTERSUM, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. *Gennep*, postk. *Venlo* (13 m. k., 7 s. d.). Zij bevat het d. *Ottersum*, benevens de geh. *Zeldersche-heide*, *Zelder*, *Bisterveld*, *Dam*, *Hekkens*, *Ven*, *Aaldonk*, *Johannesberg* - met *Milsbeek*, *Looi*, *Ishövel* en *Loijerheide*; groot 2735,5010

bund., en telt 300 h. met 1810 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 3 pottenfabrieken, 1 brouwerij, 1 water- en 1 windmolen.

De inw., op 14 na, allen R. K., maken eene par. uit, van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Venray*, met eenen Pastoor, eenen Kapellaan, eene kerk. te Ottersum en eene kapel in het geh. Ven. De 14 Herv. behooren tot de gem. van *Gennep*. Er is eene school met 90 leerl.

Het d. Ottersum ligt 12½ u. N. van Roermond, ½ u. N. O. van Gennep. Men telt er 31 h. en 200 inw. De kerk, aan den H. JOHANNES den Dooper toegewijd, is een kruisgebouw, met eenen dikken toren en een orgel.

Kermis Zondag op of na 16 Junij.

OTTERVOORT, OTTERVOORDE, OTTENFOORT of OTERLEEK, water, pr. N. H., tusschen Oudorp en Oterleek.

OTTOBURG, buit., pr. Z. H., gem. en in het d. *Rijswijk*; 0,6414 bund.

OTTOLAND, gem. en heerl., pr. Z. H., arr. *Gorinchem*, kant. *Sliedrecht*, reg. kant. *Papendrecht*, postk. *Dordrecht*, *Gorinchem* en *Schoonhoven* (9 m.k., 4 s.d., 5 j.d.). Zij bevat het d. Ottoland en eenige verspreid liggende h.; beslaat 506,8577 bund., en telt 43 h. met 300 inw., die meest van veeteelt, boter- en kaasmaken en hennipbouw bestaan. Er zijn 1 korenmolen en 1 timmermanswinkel en werf, waar ook molenraden en andere molenwerken, alsmede zoogenaamde schouwen gemaakt worden.

De inw., allen Herv., behooren tot de kerk. gem. *Ottoland- en -Neder-Blokland*. Er is eene school met 65 leerl.

Het d. Ottoland, Otterland of Otte-land ligt 2 u. N. W. van Gorinchem, 3 u. N. O. van Sliedrecht. De kerk heeft een achtkant koepeltorentje, doch geen orgel.

Kermis den laatsten Zond. in Sept.

OTTOLAND (POLDER-VAN-), p., pr. Z. H., gem. *Ottoland*; 492 bund.

OTTOLAND-EN-NEDER-BLOKLAND, kerk. gem. Z. H., klass. van *Dordrecht*, ring van *Sliedrecht*; met eene kerk. te Ottoland, en 440 ziel.

OTTOPOEL, p., pr. Fr., gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, 20 min. Z. van Koudum.

OUCOOP, OUKOOP of OUDEKOOP, geh. en p., pr. Utr., gem. *Loenersloot*;

het geh. met 15 h. en 110 inw., de p. groot 568,5057 bund.

OUCOOP. Zie OUKOOP.

OUCOOPER-DIJK (DE), dijk, pr. Utr., welke van de Geuzesloot naar den Bosdijk loopt.

OUCOOPER-SLOOT en OUCOOPER-WETERING, 2 waters, pr. Utr., van welke het ééne zich in den Angstel ontlast en het andere van de Geuzesloot naar de Battersloot loopt.

OUDAAN, eertijds OUD-AA en nog vroeger HOUDRIA, ridderhofst., pr. Utr., gem. *Breukelen-St.-Peters*, 20 min. Z. O. van *Breukelen*.

OUD-AASCHE-POLDER, p., pr. Z. H., gem. *Alkemade*.

OUD-ADE. Zie ADE (OUD-) (1).

OUD-BEVERSOORTSCHE-POLDER, p., pr. Z. H., gem. *Strijen*.

OUD-BOKSWOUDE. } Zie

OUD-BOXWOUDE. } HAUWERT.

OUDBURG of OUDENBURG, geh., pr. N. H., gem. en ½ u. N. O. van *Bergen*; met 11 h. en ruim 60 inw.

OUDBURGER-POLDER of OUDENBURGER-POLDER, p., pr. N. H., gem. *Bergen*; groot 310,5070 bund.

OUDCARSPEL, gem. en heerl., pr. N. H., arr., kant. en postk. *Alkmaar* (20 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Oudcarspel, en het geh. In-Koedijk; beslaat 1264,9852 bund. en telt 120 h. met 840 inw., die meest van landbouw, veeteelt, kaasmaken, en vooral van het aankweeken van groenten, als kool, wortelen, uijen enz. bestaan. Er is 1 houtzaag- en 1 grutmolen.

De 630 Herv. maken ged. de gem. van *Oudcarspel* uit, en behooren ged. tot de gem. *Koedijk*. De Evang. Luth. behooren kerk. te *Alkmaar*; de 200 R. K. te *Langendijk*. Er is 1 school met 90—125 leerl. en een dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

Het d. Oudcarspel of Oudcarspel, oudtijds Outkerspel en Outkerspoel, ligt 1½ u. N. ten O. van Alkmaar. Men telt er 105 h. en 700 inw. De kerk heeft eenen vierkanten toren zonder spits, met nog een torentje op het koor, doch geen orgel. Er zijn een Raadhuis en eene Waag.

Kermis den laatsten Zond. in Aug.

OUDDIJK. Zie KADIJK.

OUDDORP, gem., pr. Zeel., arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Middelharnis*, hulpk. *Dirksland* (12

(1) Eveneens zoeken men de overige namen, welke met OUD een aanvang nemen en hier niet gevonden worden, op de woorden van onderscheiding.

m. k., 6 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. Ouddorp, het West-Nieuwland, het Oude-Nieuwland, en den Ouden-Oostdijk; beslaat 3016,7038 bund. en telt 348 h., met 2700 inw., die van landbouw en graanteelt, vooral die van meekrap bestaan. Er zijn 5 meestoven en 1 koornmolen.

De 2600 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Brielle*, ring van *Sommelsdijk*. De 90 Doopsg. maken met de overige uit het eil. *Goedereeden-Oeverflakke*, eene gem. uit, welke 100 ziel. telt. De 2 Ev. Luth. behooren kerk. tot *Brielle-en-Hellevoetsluis*, de 10 R. K. tot de stat. van *Middelharnis-en-Sommelsdijk*. Er is eene school met 130 leerl.

**OUDDORP**, OUDELAND-VAN-DIEPENHORST of OUDELANDSPOLDER, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Middelharnis*, hulpk. *Dirksland*, gem. *Ouddorp*. Zij bevat het d. Ouddorp en het geh. het Oudeland; beslaat 993,4107 bund. en telt 230 h. met 2000 inw., die meest van landbouw bestaan.

Het d. Ouddorp of Oudorp, ook wel Heer-Adriaans-Ouddorp, oudtijds Diepenhorst. ligt 4½ u. Z. van Brielle, 3 u. W. ten N. van Sommelsdijk. Men telt er 60 h. en 500 inw. De kerk staat eenige voeten van den toren, die op verre afstand zichtbaar is, en tot een bak en in zee dient. De kerk der Doopsg. is een geschikt gebouw. Er zijn een Gasthuis, waarin eenige behoeftigen verpleegd worden; een Raadhuis, en eene steenen Baak, waarop 's nachts een lamplicht brandt.

**OUDDORP**. Zie } HUISDUINEN.  
                          } OUDORP.

**OUDE - ALTENASCH - BINNEN-ZEEDIJK**, dijk, pr. *N. Br.*, die het Land-van-Altena in het Oude-Land-van-Altena en het Nieuwe Land-van-Altena verdeelt. (KOOP (1)).

**OUDEBERKOOP**. Zie OLDEBER-  
**OUDE-BILDTZIJL-EN - HALLUM**,  
Doopsg. gem., pr. *Fr.*

**OUDEBOSCH (HET)** of **OLDBOSCH**, oudtijds **GAIGATERBORG**, **GAIKINGABORG**, **GAJERINGATERBORG** of **TERBORG**, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Leens*, 5 inid. Z. O. van *Warshuizen*.

**OUDE-BOXWOUDE**. Zie **HAWERT**.

**OUDECOOP**. Zie **OUKOOP**.

**OUDE-DIEP**. Zie **ECHTINGER STROOM**.

**OUDE-DIJK**. Zie **LEPPE-DIJK**.

**OUDE-DIJK**, 2 geh., pr. *Gron.*, één, gem. *Beerta*, ½ u. N. O. van *Nieuw-Beerta*, met 41 h., 340 inw. en eene school met 110 leerl.; één, gem. en 1 u. O. van *Finstervolde*, 4 h. en 30 inw.

**OUDE-DIJKEN (DE)**, ook **LINGE-OUDE-DIJKEN**, zandige streek lands, pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, van den Bazeldijk tot aan de Giessen loopende.

**OUDE-DORP**. Zie **HUISDUINEN**.

**OUDE-DORP (HET)**, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Nieuw-en-St.-Joosland*.

**OUDE-EN-NIEUWE-LANDEN**. Zie **OUDEBOSCH (OUDE-EN-NIEUWE-LANDEN-VAN-)**.

**OUDE-FLIE (HET)**, diep in de *Zuiderzee*, tusschen het Breezand en het Krakezend.

**OUDEGA**, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Smaltingerland*, bestaande uit de d. Oudega en Nijega; 3632,2011 bund.

**OUDEGA**, **OLDEGA** of **AODEGA**, d., pr. *Fr.*, arr. en 6 u. N. O. van *Heerenveen*, kant. en 2½ u. N. N. W. van *Beelsterzuwaag*, postk. *Gron.*, *Heerenveen* en *Lecuwarden*, gem. *Smaltingerland*. Men verdeelt het d. in de b.: het Moleneind, de Voorweg, de Achterweg, de Buren, de Wal en het West en telt er 104 h. en ruim 600 inw. en met de b. het Uiteinde, de Opperburen, Oudegaster-rijp en een ged. van Egbert-gaasten, 127 h. en 730 inw., welke van landbouw en veeteelt bestaan. Er is 1 windkoornmolen.

De 550 Herv. behooren tot de gem. van *Oudega-Nijega-en-Opeinde*. De kerk heeft geen orgel, en er is een geheel op zich zelve staande toren. De 180 Chr. Afg. hebben mede eene kerk. De dorps. telt 120 leerl.

**OUDEGA**, d., pr. *Fr.*, arr. en 5 u. Z. W. van *Sneek*, kant. en 2½ u. Z. O. van *Hindeloopen*, postk. *Bolsward* en *Franeker*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*. Men telt er 65 h. en 370 inw., en met een ged. van het Heidenschap, 68 h. en 390 inw., die van landbouw, veehandel en veenderij bestaan. — De 270 Herv. behooren tot de gem. van *Oudega-en-Kolderwolde*. De kerk heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel. De 12 Doopsg. behooren kerk. tot *Woudsend*, de 90 R. K. tot *Balk* en *Bakhuizen*. De dorps. telt 40 leerl.

**OUDEGA**, d., pr. *Fr.*, arr., kant.,

(1) Evens nu zoeken men alle woorden, met Oud of Oude samengesteld, welke noch hier, noch op de woorden van onderscheiding gevonden worden, op Old of Oldz.

postk. en 2 u. W. Z. W. van *Sneek*, gem. *Wymbritseradeel*. Men telt er 38 h. en 250 inw., en met de geh. het *Baad* en de *Pollen*, 45 h. en 200 inw., die van vee fokkerij en visscherij bestaan. — De 185 Herv. behooren tot de gem. van *Oudega-Idsega-en-Sundårde*. De kerk heeft eenen stompen toren, doch geen orgel. De R. K. parochiëren in het *Blaauwhuis*. De dorps. telt 50 leerl.

**OUDEGA-EN-KOLDERWOLDE**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Sneek*, ring van *Sooten*; met 200 ziel. en 1 kerk te Oudega.

**OUDEGA-IDSEGA-EN-SANDFIRDE**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Sneek*, ring van *Ylst*; met 360 ziel. en 2 kerken, 1 te Oudega en 1 te Sandfirde.

**OUDEGA-NIJEGA-EN-OPEINDE**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Leeuwarden*, ring van *Bergum*; met 1720 ziel. en 3 kerken, 1 te Oudega, 1 te Nijega en 1 te Opeinde.

**OUDEGASTER-BREKKEN**. Zie *BREKKEN* (OUDEGASTER-).

**OUDEGASTERBROEK**, p., pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, N. van *Oudega*.

**OUDEGASTERRIJP**, b., pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Oudega*.

**OUDEGASTER-ZANDING** (DE), meer, pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*, Z. van *Oudega*.

**OUDEGEIN**. Zie *GEIN* (HET HUIS-TE-).

**OUDEGORZEN-POLDER** (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. 's *Gravendeel*.

**OUDEGOUW** (DE), water, pr. *N. H.*, gem. *Wognum* en *Spanbroek*, van de waterscheiding tusschen de *Westerkoggen* en de *Vier-Noorderkoggen* naar de *Groote-sloot* loopende.

**OUDEHAAR** of **OUDEHAER**, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Ommen*; met 11 h. en 70 inw.

**OUDEHASKE** of **OLDEHASKE**, d., pr. *Fr.*, arr., kant. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Heerenveen*, postk. *Heerenveen*, *Sneek* en de *Lemma*, gem. *Haskerland*. Men telt er 107 h. en 730 inw., die van landbouw en veengraverij bestaan. — De 570 Herv. behooren tot de gem. *Haskerhorn-en-Oudehaske*. De kerk is een oud gebouw, met spitsen toren, doch zonder orgel. De 40 R. K. parochiëren te *Joure*. De dorps. telt 55 leerl.

**OUDEHASKER-UITGANGEN**, lage landen, pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, N. van *Oudehaske*.

**OUDEHAVEN-VAN-OOSTBURG**. Zie *ZOETWATER* (HET).

**OUDEHOF** of **DEKAMA-STATE**, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, N. W. van en onder *Huizum*. (KENSTEIN.)

**OUDEHOFSTEDE** (DE). Zie *DRA-OUDEHORNE* of **OLDEHORNE**, d., pr. *Fr.*, arr., kant., postk. en 3 u. O. van *Heerenveen*, gem. *Scholertland*. Men telt er 25 h. en 150 inw. en met het geh. de *Compagnie van Oudeborne* 70 h. en 430 inw., die van vee teelt bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. *Ouden-Nijehorne*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De *Doopsg.* en de R. K. behooren kerk. tot *Heerenveen*. De kinderen gaan school te *Nijehorne*. **OUDEHORNE** (COMPAGNIE-VAN-), geh., pr. *Fr.*, gem. *Scholertland*.

**OUDE-EN-NIJE-HORNE**, kerk. gem., pr. *Fr.*, ring van *Heerenveen*; met 560 ziel. en 2 kerken, 1 te Oudeborne en 1 te Nijehorne.

**OUDEHUIS** of **OLDEHUIS**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. W. Z. W. van *Lulkewierum*; groot 29,3127 bund.

**OUDE-KAAG**, ged. polderl., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; 43,5610 bund.

**OUDEKAAI** (DE), b., pr. *Zeel.*, gem. *Wolphaartsdyk*,

**OUDEKADE**. Zie *KADE* (OUDE-).

**OUDEKERK**. } Zie *HOEDEKENS-*

**OUDEKENS-** } *KERKE*.

**OUDEKERK**, 3 geh., één, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Made*, met 19 h. en 190 inw.; één, pr. *Gron.*, gem. en 20 min. N. van *Midvolde*, met 3 h. en 16 inw.; één, pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Spaubeek*, met 6 h. en 40 inw.

**OUDEKERK** of **DE ZUIDEBUURT**, b., pr. *Over.*, gem. *Scholokland* 10 min. Z. van *Ens*; met 19 h., 80 inw. en den vuurtoren van het eiland.

**OUDEKERKEN** of **OUDEKERKEVELD**, 2 plaatsen, pr. *N. Br.*, gem. *Boeket*; het eene 20 min. Z. W. van *Boeket*, en het andere, nabij het geh. *Esdonk*. (HET.)

**OUDEKLOOSTER**. Zie *KLOOSTER* **OUDEKOOP**. Zie *OUKOOP*.

**OUDELAMER**, **OLDELAMER** of **OLDELEMMER**, d., pr. *Fr.*, arr. en  $2\frac{1}{2}$  u. Z. van *Heerenveen*, kant. en postk. *Heerenveen* en *Steenwijk*, 2 u. W. ten Z. van *Oldeberkoop*, gem. *Stellingwerf-Westende*. Men telt er 54 h. en 320 inw., die meest van vee teelt bestaan.

De Herv., behooren tot de gem. *Oudelamer-en-Oudetryne*, welke hier eene kerk heeft. De *Doopsg.* behooren kerk. te *Heerenveen*, de R. K. te *Oldehollpade*. De dorps. telt 40 leerl.



**OUDELAMER-EN-OUDETRIJNE**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Heerenveen*, ring van *Wolbega*; met 490 ziel. en 2 kerken, 1 te Oudelamer en 1 te Oudetrijne.

**OUDELAND (HET)**, streek lands, pr. *Z. H.*, gem. 's *Gravezande*.

**OUDELAND (HET)**, 2 p., één, pr. *Z. H.*, gem. *IJsselmonde*; 120,3023 bund. groot; één, pr. *Utr.*, gem. *Harmelen*, groot 188,0500 bund.

**OUDELAND (HET)**, geh., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Ouddorp*.

**OUDELAND (HET)**. Zie **MIDDELHARNIS (HET OUDELAND-VAN-)** (1).

**OUDELAND (HET)**, wijk of sectie van de *Watering-van-Lamswaarde*, pr. *Zeel*. (DER.

**OUDELAND (HET)**. Zie **ORANJE-POL-OUDELAND** } Zie **IJSSELSTEIN (NE- (NEDER-). DER-OUDELAND VAN-),**  
**OUDELAND** } en **IJSSELSTEIN (OVER- (OVER-). OUDELAND-VAN-).**

**OUDELANDE**, gem., pr. *Zeel.*, arr., reg. kant. en postk. *Goes*, kant *Heinkenszand* (8 m. k., 3 s. d. 1 j. d.). Zij bestaat uit het d. Oudelande en het geh. Molenberg; beslaat 497 bund., en telt 86 h. met 550 inw., die van landbouw bestaan. — De Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Goes*, ring van *Borssele*, de Evang. Luth. behooren kerk. tot *Goes*, de 20 Christ. Afges. tot *Baarland* en de 15 R. K. tot *Kiradendamme*. Er is eene school met 50 leerl.

Het d. Oudelande of Ouweland ligt  $2\frac{1}{2}$  u. Z. ten W. van *Goes*, 2 u. Z. O. van *Heinkenszand*. Men telt er 50 h. en 350 inw. De kerk heeft eenen hoogen en spitsen toren, doch geen orgel.

**OUDELAND-EN-TOURNOOIVELD (HET)**, pold., pr. *Z. H.*, gem. *Woerden*; groot 138,3323 bund.

**OUDELANDS-AMBACHT**. Zie **HEER-OUDELANDS-AMBACHT**.

**OUDELANDSCHE - KAMERDIJK (DE)**, dijk, pr. *Zeel.*, gem. *Oudelande*.

**OUDELANDSCHE-POLDER (DE)**, 2 p., één, ook **MIJNSHEEREN-LAND-VAN-MOERKERK-BINNENPOLDER**, pr. *Z. H.*, ged. gem. *Mijnsheerenland-van-Moerkerke*, ged. gem. *Maasdam*, ged. gem. *Puttershoek*, en ged. gem. *Heinenoord*, groot 884 bund.; één, pr. *Zeel.*, gem. *Oudelande*, groot 20 bund.

**OUDELANDSCHE-POLDER-DIJK (DE)**, dijk, pr. *Zeel.*, gem. *Oudelande*.  
**OUDELANDSCHE-ZEEDIJK (DE)**

of **OUDELANDSCHE-ZEEDIJK**, 2 dijken; één, pr. *N. Br.*, gem. en *Z. W.* van *Steenbergen*; één, pr. *Z. H.*, gem. *Goedereede* en *Ouddorp*, van den Nieuw-Westerloosche-polder, tot aan het West-Nieuwland loopende.

**OUDELANDSDIJK**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Monnickendam*; met 5 h. en 30 inw.

**OUDELANDS-DIJK**. Zie **GRAAF-JANS-DIJK**.

**OUDELANDS-DIJKJE**, dijk, pr. *N. H.*, aan de W. zijde van den *Eilands-polder*. (**OUDELANDS-AMBACHT**.)

**OUDELANDS-KERK**. Zie **HEER-OUDELANDS-LAAG (HET)**, p., pr.

*N. Br.*, gem. *Steenbergen*; groot 184,1880 bund.

**OUDELANDS-POLDER**. Zie **DIEPENHORST (HET OUDELAND-VAN-)**.

**OUDELAND - VAN - ABBEBROEK (HET)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Abbebroek*.

**OUDE LINEDIJK**, b., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westzijde*, 10 min. van *Oudetryne* en 6 min. van *Nijetryne*; met 6 h. en 40 inw.

**OUDE-LINIE (DE)**, water, pr. *Zeel.*, gem. *Bieroliet* en *Ijzendijke*.

**OUDEMANS - POLDER - BEOOSTEN - en BEWESTEN - DEN - KRAKEEL-POLDER (DE)**, 2 p., pr. *Zeel.*, de eerste ged. gem. *Ijzendijke*, ged. in *België*, zijnde het Nederl. ged. groot 106,9879 bund.; de andere gem. *Ijzendijke*, groot 132,3210 bund.

**OUDEMEER (DE)**, 2 waters, pr. *Fr.*, één, gem. *Leeuwarderadeel*, loopende van het Nieuwland naar de Dockumer-Ee; één gem. *Tietjerksteradeel*.

**OUDEMIRDUM**, **OUDEMIRDEN**, **OLDEMARDUM** of **OLDEMIRDUM**, d., pr. *Fr.*, arr. en 5 u. Z. van *Sneek*, kant. en 3 u. W. van de *Lemmer*, postk. *Heerenveen*, *Sneek* en de *Lemmer*, gem. *Gaasterland*. Men telt er 20 h. en 140 inw. en met de geh. en b. *Elfborgen*, *Vierhuizen*, *Spitsbergen*, de *Marderhoek*, *Hoiteburen* en *Gortburen* 50 h. en 320 inw., die meest van landbouw en veeteelt bestaan.

De 240 Herv. behooren tot de gem. *Oudemirdum-Njemirdum* en *Son-del*. Er is een net kerkje. De 80 R. K. parochiëren te *Balk* en te *Bakhuizen*. De dorps. telt 60 leerl.

**OUDEMIRDUM-NJEMIRDUM-EN-SONDEL**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Sneek*, ring van *Sooten*; met

(1) Eveneens zoeke men de overige art. **OUDELAND**, welke hier niet gevonden worden, op den naam der gemeente, waatoo zij behooren.

600 ziel. en 2 kerken, 1 te Oudemir-  
dum en 1 te Sondel.

OUDE-MOER (DE), meertje, pr.  
*N. H.*, gem. en 20 min. *Z. van Andijk*.

OUDEMOEREN (DE) of DE MOEREN,  
p., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-  
Zwatuwe*; groot 149,6580 bund.

OUDEMOERENSCH-SLUIS (DE),  
sluis. pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-  
Zwatuwe*.

OUDE-MOLEN.

Zie

HALSTERSCH-  
MOLEN.  
MOLEN (OUDE).  
OUDENMOLEN.

OUDE-MOLEN, 2 geh., één, pr. *N. Br.*,  
gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z. O. van Willemstad*,  
met 30 h., 150 inw., en eene school  
met 60 leerl.; één, pr. *Geld.*, gem. en  
10 min. *Z. W. van Poederoijen*, met  
5 h. en ruim 20 inw.

OUDEBOOM, geh., pr. *N. Br.*,  
gem. en 5 min. *N. O. van Maarheeze*;  
met 26 h. en 130 inw.

OUDEBOSCH, kant., pr. *N. Br.*,  
arr. *Breda*. Het bevat de gem. Ouden-  
bosch, Roosendaal-en-Nispen, Ruc-  
phen-Vorensende-en-Sprundel, Et-  
ten-en-Leur, Hoeven-en-St.-Maartens-  
polder, Oud-en-Nieuw-Gastel en Din-  
teloord-en-Prinseland; beslaat 30,988  
bund. en telt 3821 h., met ruim 23,400  
inw. van welken eenigen van vlas- en  
meekrapteelt hun bestaan vinden.

OUDEBOSCH, gem. pr. *N. Br.*,  
arr. *Breda*, kant. *Oudenbosch*, hulpk.  
van de postk. *Breda en Roosendaal*  
(17 m. k., 7 s. d., 1 j. d.). Deze gem.  
bevat het vl. Oudenbosch, met de geh.  
Galgstraat, Molenëind en Nieuwen-  
bosch en ged. van het geh. Bossche-dijk  
en Bosschenhoofd; beslaat 1176,2328  
bund. en telt 481 h. met 3100 inw., die  
eenen aanzienlijken handel, vooral in  
graan, drijven, en veel rijshout naar  
Zeel. verzenden. Ook zijn er schoone  
boomkwekerijen, 4 hierbrouwerijen,  
1 mouterij, 2 grutterijen, 6 leerlooije-  
rijen, 1 scheepstimmerwerf, 1 touw-  
slagerij, 1 graan- en 2 oliemolens.

De 2900 R. K. maken eene par. uit  
van het apost. vic. van *Breda*, dek. van  
*Bergen-op-Zoom*; met 1 Pastoor en  
2 Kapellaans. De 110 Herv. behooren  
tot de gem. van *Oudenbosch-Rucphen-  
en-de-Hoeven*. De 16 Isr. tot de rings.  
van *Roosendaal*. Er zijn 3 scholen.

Het vl. Oudenbosch, vroeger Ouden-  
Baarlbosch, in de omstreken veelal  
den Bosch, in het Fransch *Vieux-Bois*,  
in het Lat. *Vetus-Bussum*, ligt 4 u. W.  
van *Breda*. Men telt er 330 h. en 1950  
inw. De R. K. kerk, aan de H. AGATHA

toegewijd, is een kruisgebouw met  
eenen houten en smallen toren en een  
spits klokkorentje op het dak. De Herv.  
kerk heeft een koepeltorentje op het  
stomp toeloozend dak, en een orgel.  
Er zijn een net gemeentehuis; eene  
bank van Leening, een klein Semi-  
narium voor het R. K. vicariaat van  
*Breda*, waarin door zeven Docenten  
aan ongeveer honderd Studenten  
onderwijs gegeven wordt; een Insti-  
tuut voor het lager onderwijs onder de  
broeders van den H. ALOYSIUS, met  
140 leerl., eene Kostsch. voor meisjes,  
bestuurd door Zusters van liefde, met  
125 leerl. en eene dorps. met 275 leerl.  
Kermis den 1en Zond. na 15 Aug.  
Paardenmarkt 15 Maart.

OUDEBOSCH (DE - OUDE - EN-  
NIEUWE-LANDEN-VAN-DEN-), p.,  
pr. *N. Br.*, gem. *Oudenbosch*; groot  
402,3355 bund.

OUDEBOSCH-RUCPHEN-EN-DE-  
HOEVEN, kerk, gem., pr. *N. Br.*,  
klass. van *Breda*, ring van de *Wil-  
lemstad*; met 135 ziel. en 2 kerken,  
1 te Oudenbosch en 1 te Hoeven.

OUDEBURG. Zie OUDBURG.

OUDENDIJK, gem., pr. *N. H.*, arr.,  
kant. en postk. *Hoorn* (18 m. k., 8 s. d.,  
1 j. d.). Zij bevat het d. Oudendijk,  
de geh. de Zomerdijk, de Slimdijk  
en Kathoek; met 611,3052 bund., en  
telt 89 h. met 520 inw., die van vee-  
teelt en kaasmaken bestaan.

De 490 Herv. maken eene gem.  
uit van de klass. en ring van *Edam*.  
De 30 R. K. parochiëren te *Goorn*.  
Er is eene school met 100 leerl.

Het d. Oudendijk ligt  $\frac{1}{4}$  u. *Z. W.*  
van *Hoorn*. Men telt er 70 h. en 350  
inw. De kerk heeft eene houten to-  
renspits doch geen orgel.

OUDENDIJK, geh., pr. *N. Br.*, gem.  
en  $\frac{1}{4}$  u. *W. van Woudrichem*; met  
41 h. en 320 inw.

OUDENDIJK, 2 p., pr. *Z. H.*, één,  
gem. *Overschie*, groot 201,9471 bund.;  
één, gem. *Wieldrecht*.

OUDENDIJK, 3 geh., één, pr. *Z. H.*,  
gem. *Goudswaard*, met 26 h., en 170  
inw.; één, pr. *N. H.*, gem. *Oude-Nie-  
dorp*, 10 min. van Zijdewind, met 3 h.  
en 15 inw.; één, pr. *Zeel.*, gem. *El-  
lemeet*, met 27 h., 190 inw. en eene  
school met 45 leerl.

OUDENDIJK, b. van het d. Kra-  
lingen, pr. *Z. H.*

OUDENDIJKSCHE-GAT, water, pr.  
*N. Br.*, gem. *Woudrichem* en *Steeu-  
wijk*, tusschen het Gors en de Gors-  
plaat.

**OUDENDIJKSCHE-POLDER.** Zie Ouwendijksche-Polder.

**OUDENDIJKS-SLOOT,** water, pr. *N. H.*, uit de ringsloot van de Beemster, naar de Hornsluis loopende.

**OUDENHAGE,** buit., pr. *Z. H.*, gem. *Arkel*; groot 9,7709 bund.

**OUDENHOORN,** gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. en kant. *Brielle*, postk. *Hellevoetsluis* (7 s. d. 16 k. d., 4 j. d.). Zij bevat het d. Oudenhoorn, en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 850,0749 bund., en telt 94 h. met 720 inw., die meest van landbouw en vlasteelt bestaan. Er is een koorfmolen.

De inw., op 6 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Brielle*, ring van *Geercliel*. De 2 Evang. Luth. behooren tot de gem. van *Brielle-en-Hellevoetsluis*, de 4 R. K. tot de stat. van *Brielle*. Er is eene school met 80 tot 100 leerl.

Het d. Oudenhoorn ligt 2 u. Z. Z. O. van *Brielle*. Men telt er 32 h. en 240 inw. De kerk heeft eenen toren. Kermis den 14 Junij.

**OUDENHOORN,** p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Oudenhoorn*, ged. gem. *Abbenbroek*; groot 862,8505 bund.

**OUDENHOORNSCHE - ZEEDIJK**, dijk, pr. *Z. H.*, den Z. en Z. O. dijk van den p. *Oudenhoorn* uitmakende.

**OUDENHOVEN,** geh., pr. *N. Br.*, gem. *Oirschot*.

**OUDENHOVENSCHE - HOEVEN,** 4 bouwh., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. N. van *Oirschot*. (LANDSCHE-DIJK.)

**OUDENLANDSCHE-DIJK.** Zie OUD-OUDENMOERSCHESLUIS (BUITEN-KANAAL-VAN-DE-). Zie BUITEN-KANAAL-VAN-DE-OUDENMOERSCHE-SLUIS.

**OUDENMOLEN** of **OUDEMOLEN**, 2 geh., één, pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. W. van *Heeze*, met 25 h. en 110 inw.; één, pr. *Zeel.*, gem. *Koewacht*.

**OUDEN-RIJN,** gem., pr. en arr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, postk. *Utrecht* (2 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. Ouden Rijn-en-Heikop, Galekop en Papendorp; beslaat 1450,9515 bund., en telt 83 h. met 430 inw., die meest van landbouw bestaan. Ook zijn er 2 eendekoojen. — De 300 R. K. maken, met die uit de gem. Veldhuizen, eene stat. uit van het aartspr. van *Utrecht*; met 800 ziel., 1 Pastoor en 1 Kapellaan. De 150 Herv. behooren tot de gem. de *Meern*, waar ook de kinderen ter school gaan.

Het d. Ouden-Rijn ligt 1 u. Z. W. van *Utr.* en 1 u. N. van *IJsselstein*. De R. K. kerk heeft toren en orgel.

Kermis den 2 September.

**OUDEN-RIJN-EN-HEIKOP,** heerl., pr., arr. en postk. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, gem. *Ouden-Rijn*. Zij bestaat uit de heerl. Ouden-Rijn en het geh. Heikop; beslaat 767,4023 bund. en telt 50 h., met 300 inw., onder welke 80 Herv. en 220 R. K.

**OUDENSLUIS.** Zie Ouwersluis. **OUDEN-TEMPEL (DEN)** of liever **OLDEN-TEMPEL**, landh., pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. N. ten O. van *Wijchen*; met 22,2210 bund grond.

**OUDEN-TOL,** geh., pr. *Z. H.*, gem. *Simonshaven*; met 11 h. en 40 inw.

**OUDENWEERD,** heerl., pr. *Geld.*, arr. en kant. *Tiel*, postk. *Wageningen*, gem. *Kesteren*. Zij bevat de buurs. Oudenweerd.

De Herv. behooren tot de gem. *Kesteren*; de R. K. tot de stat. van *Maurik*. De kinderen genieten onderwijs te *Kesteren*. — De buurs. Oudenweerd, Oudeweerd of Oudewaard, ligt 4 u. N. W. van Nijmegen, 3 u. N. O. van *Tiel*, 1 u. N. van *Kesteren*.

**OUDENWEERD,** p., pr. *Geld.*, gem. *Kesteren*.

**OUDENWIEL** of **OUDIEWIEL**, kil van den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, welke van de Merwede naar de West-kil en het Steurgat loopt.

**OUDE-OORD.** Zie **PIJLSWAARD**.

**OUDEPLAAT** of **HOEK-VAN-MELISSANT**, p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Sommelsdijk*, ged. gem. *Melissant*, ged. gem. *Nieuwe-Tonge*; 302,7500 bund.

**OUDE-PLAATJE (HET)**, plaatje, pr. *Zeel.*, N. O. van het stadje *Neuzen*, Z. van *Ellewoutsdijk*.

**OUDEPLAATS,** geh., pr. *Z. H.*, gem. en 10 min. van *Cappelle-op-den-IJssel*; met 28 h. en 240 inw.

**OUDE-POLDER**, 2 p., pr. *Z. H.*, één, gem. *Zuid-Beijerland*, groot 25,0772 bund.; één, gem. *Spykensse* op de Welplaat.

**OUDE-POLLEN** of **OUDE-BILDPOLDER**, aanwas, pr. *Fr.*, gem. *het Bildt*; ruim 551 bund.

**OUDE-AEMSTELLE.** (Zie **AMSTEL OUDER-AMSTEL**.) (OUDE-)

**OUDE-RIJN (DE)**, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Alphen-en-Rietveld*. Er is eene schulpkalkbranderij.

**OUDE-RIJS (HET)**, duinvallei, pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar*; 2,1466 bund.

**OUDE-RIJT.** Zie **KOMMERZIJLSTER-RIJT**. **OUDEKERK**, ook wel **OUDEKERK-AAN-DEN-AMSTEL** en bij verkorting **OUKERK**, d., pr. *N. H.*, arr. en 1½ u. Z. van *Amsterdam*, kant. *Nieuwer-Am-*

stel,  $\frac{3}{4}$  u. O. ten Z. van *Amstelveen*, hulpk. van het postk. *Amsterdam*, gem. *Ouder-Amstel*, met eene brug over den Amstel en eene over den Kromme-Angstel. Men telt er 117 h. en 370 inw., die meest van landbouw, veteijderij en melkerij bestaan.

De Herv. maken, met de overige uit de gem. *Ouder-Amstel*, eene gem. uit van de klass. van *Amsterdam*, ring van *Weesp*, met 900 ziel. De kerk is een kruisgebouw met toren en orgel. De R. K. behooren kerk. tot *de Bullewijk*; de 30 Ev. Luth. en de 20 Isr. tot *Amsterdam*. Er zijn een Gemeentehuis; een Portugeesch Jodenkerkhof; 1 dorps. met 160, 1 herhslings. met 30 leerl., en een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

OUDEKERK. Zie OUDWERKERK.

OUDEKERK (OVER-), b. pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*,  $\frac{3}{4}$  u. O. van Amstelveen, aan den Amstel over welke hier eene tolbrug ligt.

Kermis den 1 Pinksterdag.

OUDEKERK-KRIMPEN-OP-DEN-IJSSEL-EN-STORM-POLDER, kerk. gem., pr. *Z. H.*, klass. van *Gouda*, ring. van *Schoonhoven*; met 3200 ziel. en eene kerk te Ouderkerk.

OUDEKERK-OP-DEN-IJSSEL, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Schoonhoven*, postk. *Gouda* en *Rotterdam* (17 m. k., 3 s. d. 1 afd., 3 j. d.). Zij bevat het d. Ouderkerk, en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1766,3604 bund. Men telt er 219 h. met 2000 inw., die bestaan van steenbakken, hennepbouw, vee fokkerij, hoepel- en boter en kaas maken. Er zijn 6 steenbakkerijen, 1 scheepstimmerwerf, 1 koornwassching en 1 koornmolen. — De inw., op 14 na allen Herv., behooren tot de gem. van *Ouderkerk-Krimpen-op-den-IJssel-en-Stormpolder*, de 7 R. K. tot de stat. en de 7 Isr. tot de bijkerk te *Schoonhoven*. Er is eene school, met 170 leerl.

Het d. Ouderkerk-op-den-IJssel, ook wel Ouderkerk-aan-den-IJssel of Ouderkerk-aan-den-IJssel en bij verkorting meestal enkel Ouderkerk, Ouderkerk of Oukerk geheeten, ligt  $\frac{1}{4}$  u. O. N. O. van Rotterdam, 3 u. W. N. W. van Schoonhoven. De kerk heeft eenen hoogen, achtkant, spitsen toren, en eene uitmuntende fraaije grafplaats van den Ambachtsheer JAN FLORIS, Graaf van NASSAU LA LECQ.

OUDEKERKSCHE-HOEP-POLDER. Zie RONDE-HOEPEN-POLDER.

OUDERSCHIE. Zie OVERSCHIE.

OUDE-SCHANS, h., pr. *Geld.*, gem. *Heerewaarden*, in het geb. *St. Andries*.

OUDE-SCHANS, vroeger BELLINGEWOLDE-SCHANS, d., pr. *Gron.*, arr., kant., postk., en  $\frac{1}{4}$  u. O. ten Z. van *Winschoten*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Bellingewolde*. Men telt er 60 h., met 240 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 14 na alle Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Winschoten*, ring van *Bellingewolde*. De kerk heeft geen orgel, doch op haar westeinde een spits houten torentje. De 10 R. K. behooren kerk. tot *Winschoten*, de 4 Isr. tot *Nieuweschans*. De dorps. telt 60 leerl.

OUDE-SCHANS (DE), fort op het eil. *Texel*, pr. *N. H.*, Z. W. van het *Oude-Schild*. Het heeft aarden wallen en eene onregelmatige, vijfhoekige gedaante; is door eene natte gracht omringd, en heeft, naar de zijde van het hooge terrein, een ravelijm met gracht, bedekten weg en voorgracht; doch is overigens door kadijken met voorliggende uitwatering-sloten in den Zeedijk ingesloten, twee toegangen, een steenen gebouw tot kazernering van 100 man, met paviljoen voor officieren; een gemetseld, niet bomvrij, kruidmagazijn voor 3000 pond., twee regenbakken en twee welputten. Buiten het fort vindt men eene inundatiesluis in den Zeedijk, zijnde een gemetselde duiker, tot lozing van het water der grachten in zee, twee gemetselde duikers in de Oost- en West-kadijken, tot lozing van het landwater in de grachten. Met dit fort staan in verband eene redoute, en eene lunette ten W. van het fort.

OUDE-SCHILD of Oude-schild, d., pr. *N. H.*, arr. en  $10\frac{1}{4}$  u. N. van *Alkmaar*, kant., hulpk. van het postk., en  $\frac{1}{4}$  u. N. ten O. van den *Helder*, reg. kant. en gem. *Texel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van de *Burg*; met 172 h. en 1060 inw.

De 780 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Alkmaar*, ring der *Eilanden*. De kerk heeft eenen houten toren, doch geen orgel. De 300 R. K. maken eene stat. uit van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. *N. H.* De kerk is aan *Onze Lieve Vrouw* en den H. MARTINUS toegewijd. De dorps. telt 120 leerl. Er is eene haven voor binnenvaartuigen, met een havenvuur.

OUDE-SCHIP(HET), geh., pr. *Gron.*, gem. en 2 u. O. N. O. van *Uithu-*

zer-Meeden; met 50 h., 300 inw., en eene school met 50 leerl.

OUDESCHOOT of Oldeschoot, d., pr. *Fr.*, arr., postk., kant. en 1 u. Z. van Heerenveen, gem. *Schoterland*. Men telt er 75 h. en 450 inw., en met een ged. van het Oranjewoud 118 h. en 700 inw. De inw. bestaan meest van den landbouw. — De Herv. behooren tot de gem. *Oudeschoot-Nijeschoot-Mildam-Rottum-en-Kattijk*. De kerk heeft een spits torentje, doch geen orgel. De Doopsgez. en de R. K. behooren kerk. tot *Heerenveen*.

Er wordt jaarlijks eene paardenmarkt gehouden.

OUDESCHOOT-NIJESHOOT-MILDAM-ROTTUM-EN-KATLIJK, kerk., gem., pr. *Fr.*, klass. en ring van Heerenveen; met 1570 ziel. en 3 kerken, 1 te Oudeschoot, 1 te Nijeschoot en 1 te Mildam.

OUDESCHOTER-ZIJL, zeesluis, pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westende*, op de scheiding van Overijssel aan den Kuinderstroom.

OUDESCHOUW, herb., pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*, 25 min. N. W. van *Akkrum*; aan den straatweg.

OUDE-SLUIS. Zie Ouwersluis.

OUDE-SLUIS, 2 geh., één, pr. *Z. H.*, ged. gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Numansdorp*, ged. gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Klaaswaal*, met 23 h. en 140 inw.; één, pr. *Over.*, gem. *Zwartshuis*, waarvan het het W. en grootste deel uitmaakt.

OUDE SLUIS, d., pr. *N. H.*, arr. en 4 u. N. van *Alkmaar*, kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Schagen*, gem. *Zijpe-en-Hazen-polder*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Schagerburg*. Men telt er 57 h. en 400 inw., die van winkelnering, ambachten, met een weinig landbouw bestaan. In dit dorp staat eene kerk van de Herv. gem. *Noordzijpe*, met eenen houten toren, doch zonder orgel, en de Doopsgez. kerk der gem. *Noordzijpe*, zijnde een houten gebouw, zonder toren of orgel.

OUDE-STAD-VAN-BIERVLIET, p., pr. *Zeel.*, gem. *Biervliet*; 37,4524 bund.

OUDESTRAAT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. N. van *Sprang*; met 5 h., 45 inw. en 1 koorndmolen.

OUDESTRAAT (DE GROOTE-), weg, pr. *N. Br.*, loopende van de Labbegatsche-vaart naar de Kleisteeg, onder Besoijen.

OUDESTRAAT (DE GROOTE- en DE KLEINE-), 2 p., pr. *N. Br.*, gem. *Capelle*; één, groot 122,6010 bund.; één groot 308,8583 bund.

OUDE-STRÁAT (DE POLDER BINNEN-DE-), p., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Capelle*, ged. gem. *Vrijhoeve-Capelle*; groot 110,7319 bund.

OUDE-TONGE, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Middelharnis*, hulpk. van het postk. *Dirksland* (12 m. k., 6 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het d. Oude-Tonge en eenige verspreid staande h.; beslaat 2272,4046 bund. en telt 306 h., met 2250 inw., die zich veel op de graanteelt en vooral op de teelt van meekrap, vlas en aardappelen toelagen. Ook bestaan vele behoeftigen in den winter van het rapen van mosselen en oesters op de slikken en stranden. Er zijn 3 meestoven en 2 korenmolens.

De 1490 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Brielle*, ring van *Sommelsdijk*. De 750 R. K., maken met die uit de burg. gem. *Nieuwe-Tonge* een stat. uit met 820 ziel. en eenen Pastoor. De 11 Isr. behooren tot de rings. van *Middelharnis*. Er is eene school met 450 leerl.

Het d. Oude-Tonge ligt 5 u. Z. O. van *Brielle*, 2 u. Z. O. van *Sommelsdijk*. Men telt er 262 h. en 1800 inw. De kerk heeft een keurig bewerkt portaal en eenen stompen toren. De R. K. kerk, aan de *H. Maagd MARIA* toegewijd, heeft een klokketorentje met spits en een klein orgel. Er zijn een Zieken-gasthuis, onder den naam van *H. Geest-gasthuis*, een Oude-Vrouwenhuis, waarin 4 oude vrouwen van de R. K. godsdienst, vrije woning, enz. genieten; een Diakoniehuis; een huis ter huisvesting van behoeftige ledematen der Herv. godsdienst; een fraai Raadhuis; een dorpswaag, en een *Dep. der Maats. Tot Nut van 't Algemeen*.

Kermis in de maand September. OUDE - TONGE (HET BEKADE-ZOMERGORS, DE-MOLENPOLDER en HET OUDELAND-VAN-), 3 p., pr. *Z. H.*, gem. *Oude-Tonge*; de eerste 80,7798 bund., de tweede 56,2296 bund. en de laatste 784,1406 bund.

OUDE-TONGE-PLAAT, plaat in het *Krammer*, pr. *Z. H.*, bezuiden Oude-Tonge.

OUDE-TRYNE, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westende*, bevattende de d. *Oudetryne*, *Munnekeburren*, *Nijelamer*, *Nijetryne*, *Oudelamer*, *Sonnega*, *Scherpenzeel* en *Spanga* en beslaande 7870,0841 bund.

OUDETRYNE of OLDETRYNE, d., pr. *Fr.*, arr. en 3 u. Z. ten W. van *Heerenveen*, kant. en 2 u. W. ten Z. van

*Oldeberkoop*, postk. *Heerenveen* en *Steenwijk*, gem. *Stellingwerf-West-einde*. Men telt er 54 h. en 260 inw. en met de b. Oude-Lindedijk 56 h. en 270 inw., die van veeteelt bestaan. — De Herv. behooren tot de gem. van *Oudelamer-en-Oudetryne*. De kerk heeft toren en orgel. De R. K. parochiëren te *Oldeholtade*. De dorps. telt 50 leerl.

OUDETRYNSTER-BUURT, b., pr. Fr., gem. *Stellingwerf-Westende*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Oudetryne*.

OUDETRYNSTER-VAART, water, pr. Fr., gem. *Stellingwerf-Westende*, van de Linde naar de Scheene loopende.

OUDE-VAART (DE), 4 waters, 2 pr. N. Br., het eene van Sprundel naar de Laaksche-vaart en het andere van  $\frac{1}{4}$  u. O. van 's Gravenmoer naar de Leybeek; één, pr. N.H., van Purmerende naar Buiksloot, en één, pr. Fr., gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde* uit de Morra in de Oude-Karre loopende. (VEER.)

OUDEVEER. Zie PRINSELANDSCHE OUDE - VELDHOEK, buurs. pr. Over., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Hetno*; met 18 h. en 100 inw.

OUDEVELT, geh., pr. N. Br., gem. en 10 min. N. O. van *Erp*; met 15 h. en 90 inw.

OUDE-VRIJHEID, geh. pr. N. Br., bestaande uit de zamengetrokken kom. der gem. *St. Oedenrode*; met 162 h. en ruim 1210 inw.

OUDE-WAAG (DE) en HET POL-DERTJE BOVEN DE OUDE WAAG 2 p., pr. N. Br., gem. *Drongeleen*; de eene groot 46,3939 de andere 0,9580 bund.

OUDEWAARD. Zie OUDENWEERD. OUDE-WARANDE (DE), bosch, pr. N. Br., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Tiburg*; groot 93,2329 bund.

OUDEWATER, gem., pr. Z. H., arr. *Rotterdam*, kant. *Schoonhoven*, postk. *Oudewater* (16 m.k., 5 s.d. 2 afd., 3 j.d.). Zij bevat het plattelandst. Oudewater, en eenige verspreid staande h., beslaat 141,5358 bund., en telt 280 h., met 2050 inw., die van de garenbanet en handel in kaas bestaan. Er zijn 3 leerlooijerijen, 1 aardappelsiroopfabriek, 1 bierbrouwerij en 1 koornmolen.

De 1000 Herv., maken, met die uit de burg. gem. Hekendorp, Papekop-en-Diemberbroek, Lange-Linschoten, Snelrewaard, Honkoop en de heerl. Vliet en Rozendaal, ééne gem. uit, van de klass. en ring van *Gouda*, met 1650 ziel. en 2 Predikanten. Men telt er 50 Christ. Afges. De 970 R. K., maken met die uit de burg.

gem. Linschoten, Papekop-en-Diemberbroek, Snelrewaard, Willeskop, Lange-en-Ruige-Weide en Honkoop, benevens de heerl. Rozendaal en Vliet, eene stat. uit, met 2200 ziel. eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De R. K. van de Oude Cler. maken mede eene stat. uit. De 20 lsr. behooren tot de rings. van *Gouda*. Er is eene school met ruim 200 leerl.

Het plattelandst. Oudewater, volgens sommigen eigenlijk Oudewaard of Oudewaarder, in het Lat. *Aquae Veteres*, ligt  $6\frac{1}{4}$  u. N. O. van Rotterdam,  $2\frac{1}{4}$  u. N. van Schoonhoven. Er zijn eene Grootemarkt, eene Vischmarkt en een twintigtal straten en stegen.

Voorname gebouwen zijn: het Stadhuis met een fraai, groot schilderstuk van D. Sroop, ter gedachtenis van de wreedheden, door de Spanjaarden bij de verovering dezer stad gepleegd; de voormalige Gevangentoren en de Waag. De kerk der Herv. heeft een dubbel koor, een zeer goed orgel, een fraai gedenkstuk van marm. ter eere van den Hoogleeraar in de wiskunde RUDOLPHUS SNELLIUS VAN ROYEN, en eenen sterken vierkanten toren. De R. K. kerk, aan den H. Aartsengel MICHAËL toegewijd, heeft een orgel doch geen toren. De R. K. kerk van de Oude Cler., mede aan den H. Aartsengel MICHAËL toegewijd, heeft een orgel doch geen toren. Er zijn een Weeshuis, waarin eenige arme oude lieden verpleegd worden, en een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

Paardenmarkt den 4 Junij; kermis den laatsten Zondag in September. OUDEWATERING, water, pr. Z. H., gem. *Hillegersberg*.

OUDEWEERD. Zie OUDENWEERD. OUDE-WEG, buit., pr. Utr., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Doorn*; 1 bund. groot.

OUDE-WEG, b., pr. Fr., gem. *Aengwirden*, 5 min. N. O. van *Gersloot*; met 6 h. en ruim 40 inw.

OUDE-WEG. Zie KALENBERGER-GRACHT.

OUDE-WEG (DE) of OUDWEG, 2 waters, pr. Fr., het eene uit de *Graft*, gem. *Itaarderadeel* in de *Groene-Deken*, gem. *Tieljerksteraadeel* uitloopende, het ander uit het *Oudehof* naar de *Jeltestloot* loopende en de grensscheiding tusschen de gem. *Wymbritseradeel* en *Doniawarstal* uitmakende.

OUDE-WEG (DE BROEKSTER-), water, pr. Fr., gem. *Doniawarstal*, van de *Goëngartijpster-poel* naar de *Langweerder-wielen* loopende.

**OUDE-WEGSTER-POLDER**, p., pr., Fr. gem. *Aengwirden*; 127, 2010 bund.

**OUDE-WETERING**, d., ged. pr. *Z. H.*, arr. en 3 u. N. O. van *Leyden*, kant. en 1½ u. N. van *Woubrugge*, hulpk. van het postk. *Alphen*, gem. *Alkemade*, ged. pr. *N. H.*, arr. *Amsterdam*, kant. *Nieuwer-Amstel*, gem. *Leimuiden-en-Vriesekoop*. Men telt er 104 h. en 800 inw.

De 490 Herv. maken met die van *Roelof-Arentsveen*, en de *Nieuw-Wetering* eene gem. uit, van de klass. van *Leyden*, ring van *Woerden*. De kerk heeft een spits torentje en een orgel. De Rem. maken, met die van eenige naburige plaatsén, eene gem. uit van de *Derde* klass. dier gezindte. De kerk heeft een orgel doch geen toren. De 380 R. K. parochiëren te *Roelof-Arentsveen*. De dorps. telt 70 leerl. In dit d. zijn het Gemeentehuis van *Alkemade* en eene waag.

Kermis in Augustus.

**OUDE-WETERING**, 2 hours. pr. *Over.*, één, gem. en 1 u. O. van *IJsselmuiden*; met 11 h. en 70 inw. één, gem. *Zwollerkerspel*, ½ u. N. van *Windsheim*; met 24 h. en 160 inw.

**OUDE-WETERING (DE)**, 6 waters, één, pr. *Geld.*, meer bekend onder den naam van **GROOTE WETERING**, dat uit de *Nagelpoel* voortkomt en in den *IJssel* valt; één, dat uit het *Braassemer-meer* in de ringsloot van het *Haarlemmer-meer* loopt en de grenscheidung der pr. *Z. H.* en *N. H.* uitmaakt; één, pr. *N. H.* dat van *Amsterdam* naar het *Groote Loopveld* loopt; één, pr. *Fr.*, gem. *Raauwerderhem*, dat uit de *Boorn* in het *Sneekermeer* uitloopt; twee, pr. *Ovcr.*, van welke één van de *Veenerijter*-zij naar *Zwolle* loopt en één in de gem. *Wijhe* ontspringt en zich met de *Nieuwe Wetering* vereenigt.

**OUDE-WIEL (DE)**. Zie **ODENWIEL**.

**OUDEZIJL (DE)**, geh., pr. *Gron.*, ged. gem. en 1 u. O. van *Beerta*, ged. gem. en 5 min. N. ten W. van *Nieuwe-Schans*; met 23 h. en 180 inw.

**OUDE-ZIJL**. Zie **BILDZIJL (OUDE-)**.

**OUDE-ZOEK (DE)**, poel, pr. *N.Br.*, gem. *Zundert-en-Wernhout*, *Z.* van het geh., *het Schijf*; 200 bund. groot.

**ODGORS**, pr. *N.Br.*, gem. *Hooge-Lage-Zwatuwe*; 19,8040 bund.

**OULD-HEUSDEN**, d., pr. *N.Br.*, arr. en 3 u. W. van 's *Hertogenbosch*, kant., postk. en even ten Z. buiten de stad *Heusden*, gem. *Oud-Heusden-en-Elshout*. Men telt er 34 h. en 200 inw., die

meest van landbouw bestaan. Er is eene jeneverstokerij uit aardappelen. De 150 R. K. behooren tot de par. van *Oud-Heusden-en-Elshout*, de 50 Herv. tot de gem. van *Heusden-Oud-Heusden-en-Herpt*, wordende er om de drie weken, door den Adjunct-Predikant der gem. *Heusden-Oud-Heusden-en-Herpt*, dienst verrigt in een partikulier huis. De dorps. telt 25 leerl.

Kermis Zondag na 6 Mei.

**OULD-HEUSDEN (HET KASTEEL-VAN-)** of **HET HUIS-TE OUD-HEUSDEN**, h., pr. *N.Br.*, gem. en 5 min. O. Z. O. van *Oud-Heusden*; met 18,8928 bund.

**OULD-HEUSDEN - EN - ELSHOUT**, gem. en heerl., pr. *N.Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Heusden* (10 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Oud-Heusden* en *Elshout*; beslaat 1046,0908 bund. en telt 131 h., met 810 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 2 leerlooijerijen, 1 aardappel-jeneverstokerij en 1 koorfmolen.

De 740 R. K. maken, met die uit de heerl. *Hulten*, eene par. uit van het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Heusden*, met 580 Comm. De 50 Herv. behooren tot de gem. van *Heusden-Oud-Heusden-en-Herpt*, die hier eene kerk heeft. Er zijn 2 scholen.

**OULD - HEUSDEN - EN - ELSHOUT (POLDER - VAN-)** of enkel **POLDER-VAN-ELSHOUT** genoemd, p., pr. *N.Br.*, gem. *Oud-Heusden*; 891,6763 bund.

**OULDHEUSDENSCH E - SLUIS** of **ELSHOUTSCHER-SLUIS**, sluis, pr. *N.Br.*, gem. en ½ u. W. van *Oud-Heusden*.

**OULDHEUSDENSCH E - ZEEDIJK - 'S LANDS - VAN - HEUSDEN**, dijk pr. *N.Br.*, ten N. van den *Polder-van Oud-Heusden-en-Elshout*.

**OULDHOF**. Zie **KERKHOF (HET OUDE)**.

**OULDHUIZEN**, gem. en heerl., pr. en arr. *Utr.*, kant. en postk. *Loenen* (4 m. k., 4 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Oudhuizen* en het geh. de *Geer*; telt 52 h. en 380 inw., die van veen- en boerderij bestaan. — De 280 Herv. behooren tot de gem. *Wilnis-en-Oudhuizen*, de 100 R. K. tot de stat. van *Mijdrecht*. Er is eene school met 130 leerl.

Het d. *Oudhuizen* of *Oudhuizen*, ligt 4 u. N. W. van *Utrecht*, 2 u. W. Z. W. van *Loenen*, aan de *Bijleveld*, waarin hier eene sluis ligt. Men telt er 41 h. en 350 inw. De kerk heeft eenen zwaren toren, doch geen orgel.

Kermis Dingsd. na den 2den Zond. in October.

**OULDHUIZEN - BEOOSTEN - EN - BEWESTEN-HET-BYLEVELD**, 2 p.,

pr. *Utr.*, gem. *Oudhuizen*; de eerste 319,8654., de andere 393,0217 bund. groot.

(SLUIS.)  
**OUDHUIZER-SLUIS.** Zie DOODE-  
**OU DIE-MEER (HET)** of DE OUDIE, p.,  
 pr. *N. H.*, gem. *Koedijk-en-Huiswaard*.  
**OU DIJK**, d. Zie **ANDIJK**.

**OU DIJK**, geh., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$   
 u. N. van *Westwoud*; 21 h. en 170 inw.

**OU DIJK (POLDER VAN-)**, p., pr.  
*N. H.*, gem. *Westwoud*; 562,9045  
 bund. groot.

(POLDER.)  
**OU DKAGER-POLDER.** Zie **KAGER-  
 OU DKARRE**, meer, pr. *Fr.*, gem.  
*Hemelmer - Oldephaert - en - Noord-  
 wolde*, Z. van de *Oorden*.

**OU DKARSPER.** Zie **OU DCARSPER**.  
**OU DKERK**, **OU DKERK** en **OU DEKERK**,  
 in het *Fr. Aldtjerke*, d., pr. *Fr.*, arr.  
 en  $\frac{2}{4}$  u. N. O. van *Leeuwarden*, kant.  
 en  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van *Bergum*, gem. *Tiet-  
 jerksteradeel*. Men telt er, met de b.  
*Indijk* en *Wrans* en een ged. van *Bar-  
 telehiem* 82 h. en 540 inw., die van  
 landbouw en veeteelt bestaan.

De *Herv.* behooren tot de gem.  
*Oudkerk-en-Roodkerk*. De kerk heeft  
 een stomp toren, een fraaijen pre-  
 dikstoel en een goed orgel. De dorps.  
 telt 80 leerk.

**OU DKERK-EN-ROODKERK**, kerk.  
 gem., pr. *Fr.*, ring van *Bergum*; met  
 620 ziel. en 2 kerken, 1 te *Oudkerk*  
 en 1 te *Roodkerk*.

**OU DKERKSTER-MEER (HET)** of  
 HET **OU DKERKERMEER**, meer, pr. *Fr.*, gem.  
*Tietjerksteradeel*, Z. W. van *Oudkerk*.

**OU DKERKSTERVAART (DE)**, wa-  
 ter, pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*,  
 van *Oudkerk* naar de *Ee* loopende.

**OU DLAND (HET)**, 3 p., twee, pr.  
*N. Br.*, één, gem. *Meeuwen*, groot  
 166,4125; één, gem. *Zwaluwe*, groot  
 159,2907, en één, pr. *Z. H.*, gem. *Hoog-  
 Blokland*; groot 154,8619 bund.

**OU DLAND** } **IJSSELSTEIN (NEDER-  
 (NEDER- en** } **OU DELAND-VAN-).  
 OVER-). Zie** } **IJSSELSTEIJN (OVER-  
 } **OU DELAND-VAN-).****

**OU DLANDSCHE-DIJK** of **OU DELAND-  
 SCHE-DIJK**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-  
 en-Lage-Zwaluwe*, 40 min. O. van  
*Hooge-Zwaluwe*; met 39 h. en 230 inw.

**OU DLANDSCHE-SLUIS (DE)**, sluis,  
 pr. *Z. H.*, in de oude haven van *Strijen*.

**OU DLANDSCHE - ZEEDIJK.** Zie

**OU DELANDSCHE-ZEEDIJK.**

**OU DLANDSKERKE.** Zie **HEER-OU-  
 DELANDS-ANBACHT**.

**OU DOEVER**, geh., pr. *Utr.*, gem.  
*Loosdrecht*; met 48 h. en 540 inw. en

eene belangrijke glasfabriek.

**OU DORP**, gem. en heerl., pr. *N. H.*,  
 arr., kant. en postk. *Alkmaar* (20 m. k.,  
 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Oudorp*.  
 en de geh. *Huigendijk*, de *Nollen* en  
 een ged. van de *Schermeer*; beslaat  
 832,6917 bund. en telt 78 h., met 470  
 inw., die meest van veeteelt en kaas-  
 maken bestaan. Er zijn 2 pelmolens.

De 360 R. K. maken, met die uit de  
 gem. *St. Pancras*, *Huiswaard*, *Heer-  
 Hugowaard*, *Oterleek*, *Rustenburg* en  
 een ged. van de *Schermeer*, eene stat.  
 uit, met 700 ziel. De 170 *Herv.* behoo-  
 ren tot de gem. *Oudorp-en-Oterleek*.  
 Er is eene school met 50 of 60 leerk.

Het d. *Oudorp*, *Ouddorp* of *Out-  
 dorp*, anders *Olddorp*, en in oude  
 brieven *Okdorp*, *Okerdorpe*, *Alde-  
 thorp*, *Aldatorpa* en *Aocastorp*, ligt  
 $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Alkmaar*. Men telt er  
 39 h. en 130 inw. De kerk heeft eenen  
 dikken toren, doch geen orgel. De R. K.  
 kerk, aan den *H. LAURENTIUS* toege-  
 wijd, heeft een daktorentje en orgel.

*Kermis* den 1sten Zond, in Aug.

**OU DORP**, d., pr. *Z. H.* Zie **OU DDORP**.

**OU DORP**, buurs., pr. *Geld.*, gem.  
*Barneveld*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Garderen*;  
 met 7 h. en 20 inw.

**OU DOVER.** Zie **OU DOEVER**.

**OU DORP-EN-OTERLEEK**, kerk.  
 gem., pr. *N. H.*, klass. *Alkmaar*, ring  
*de Rijp*; met 340 ziel. en 2 kerken,  
 1 te *Oudorp* en 1 te *Oterleek*.

**OU DORPER-POLDER**, p., pr. *N. H.*,  
 gem. *Oudorp*; groot 218 bund.

**OU DSHOORN**, heerl., pr. *Z. H.*,  
 arr. *Leiden*, kant. en postk. *Alphen*,  
 gem. *Oudshoorn-en-Gnephoek*. Zij  
 bevat het d. *Oudshoorn*, de *Ridder-  
 buurt* en de *Dubbele-Rijnbuurt*; be-  
 slaat 1083,0918 bund., en telt 188 h.  
 met 1250 inw., die van landbouw be-  
 staan. — De 1060 *Herv.* behooren  
 kerk. tot *Oudshoorn-en-Gnephoek*,  
 de 12 *Ev. Luth.* tot *Bodegraven*, de  
 150 R. K. en de 12 *Isr.* tot *Alphen*.  
 Er is eene school met 170 leerk.

Het d. *Oudshoorn* of *Oudtshoorn*,  
 volgens sommigen het oude *Hornum*,  
 ligt  $\frac{2}{4}$  u. O. van *Leyden*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van  
*Alphen*. De kerk kan met regt als  
 eene der fraaiste in geheel *Rijnland*  
 aangemerkt worden. Zij heeft een  
 orgel, en midden uit het dak rijst  
 een zeer net spits torentje.

*Kermis* den 1sten Zond, na 6 Julij.

**OU DSHOORN - EN - GNEPHOEK**,  
 gem., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. en  
 postk. *Alphen* (20 m. k., 2 s. d., 1 afd.,  
 1 j. d.). Zij bevat de heerl. *Oudshoorn*  
 en *Gnephoek*; beslaat 1469,8265 bund.



en telt 254 h. met 1820 inw., die van landbouw en fabrieken bestaan. Er zijn 3 kalkbranderijen, 1 scheepstimmerwerf, 2 houtzaagmolens, 3 panbakkerijen en 2 likeurstokerijen.

De 1400 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Leiden*, ring van *Alphen*; de 17 Ev. Luth. behooren kerk. tot *Bodegraven*; de 230 R. K. ged. te *Alphen*, ged. aan den *Hoogen-Rijndijk*; de 12 Isr. te *Alphen*. Eris eene school.

OUDSLIIKER-VEER, eigenlijk OUDLEKKER-VEER, in de wandeling het AULIKER-VEER of OUDSLIKER-VEER, pontv. over de *Lek*, pr. *Z. H.*, gem. en 10 min. N. O. van het d. *Hagestein*.

ODTSHOORN. Zie OUDSHOORN.

ODTERP, b., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Ee*.

OD-VOORST. Zie ALTFORST.

ODWEG. Zie OUDWEG.

ODWIJK, buit., pr. *Utr.*, gem. en 5 min. N. van *Utr.*, groot 1,9256 bund.

ODWIJK. Zie UITWIJK.

ODWOUDE of OLTWOLDE, d., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Krutsland*, arr. en 6 u. O. N. O. van *Leeuwarden*, kant. en  $2\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Dockum*, hulpk. *Kollum*. Men telt er 48 h. en 290 inw. en met de b. *Veenklooster*, *Wygeest*, de *Wirden* en *Oudwouderzijl*, 110 h. en 630 inw., die van den landbouw bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. van *Oudwoude-en-Westergeest*. De kerk heeft een spits torentje, doch geen orgel. De *Doopsg.* en R. K. behooren kerk. te *Dockum*; de Ev. Luth. te *Leeuwarden*. De dorps. telt 90 leerl.

ODWOUDE-EN-WESTERGEEST, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. *Dockum*, ring *Kollum*; met 1500 ziel. en 2 kerken, 1 te *Oudwoude* en 1 te *Westergeest*.

ODWOUDEZIJL, b., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland*, 1 u. N. van *Oudwoude*.

ODZIJSCHES-DROOGMAKERIJ. Zie NOORDPLAS.

ODEZIIL. Zie BILDZIIL (ODE-).

OUKOOP, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Woerden*, postk. *Oudewater* (16 m. k., 3 s. d. 2 ged., 3 j. d.). Zij bevat het geh. *Oukoop* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 212,8434 bund. en telt 17 h. met 90 inw. die van landbouw en veeteelt bestaan.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Sluiptwijk*, de kinderen gaan te *Sluiptwijk* of te *Hekendorp* ter school.

Het geh. *Oukoop*, *Oucoop*, *Oudkoop* of *Oudecoop*, ligt 5 u. O. ten Z. van *Leiden*,  $2\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Wierden*.

OUKERK. Zie OUWERKERK.

OUKOOP, het N. ged. van den p. *Oukoop-en-Negen-Viertel*, pr. *Z. H.*, gem. *Oukoop*; groot 212,8434 bund.

OUKOOP. Zie OUCOOP.

OUKOOP-EN-NEGEN-VIERTEL, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oukoop*; groot ongeveer 250 bund.

OULSDA. Zie ULSDA.

OULST. Zie OLST.

OUR of OER, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. N. O. van *Gendringen*;

48 h. en 300 inw. [(OUWSTER-).

OUSTER - NIJEGA. Zie NIJEGA

OUTDORP. Zie OUDORP.

OUTENA, AUTENA of ALTENA, 2 p., pr. *Z. H.*, één, ook *VIERHOEVEN*, gem. *Everdingen*, groot 194,5724 bund., één, gem. *Vianen*, groot 288,7405 bund.

OUTENWALER - PAD. Zie OLI-FANTS-PAD.

OUTENWALER - POLDER. Zie

OVER AMSTEL-POLDER.

OUTENWALERWEG. Zie OXTENWALER-WEG.

OUTERSDORP of OOTERSDORP, b., in *Amstelland*, pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Diemen*.

OUWELAND. Zie OUDELANDE.

OUWELANDSCHE-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Heinkenszand*; groot 132,3682 bund.

OUWENDIJK, buit., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van 's *Gravezande*; 39,8997 bund.

OUWENDIJKSCHE - POLDER of OUDENDIJKSCHE-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Woubrugge*; groot 334 bund.

OUWENDORP, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 3 u. W. van *Apeldoorn*; met 3 h. en 30 inw.

OUWER (OUDE-). Zie OLDOUWER.

OUWERKERK, gem. en heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Zierikzee* (4 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Ouwerkerk* en de geh. *Vianen* en *Ouwersluis*; beslaat 1151,0835 bund., en telt 103 h. met 800 inw., die van landbouw en meekranteelt bestaan.

Er zijn 1 meesteof en 1 koornmolen. De inw., op 12 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Zierikzee*. De 4 R. K. parochiëren te *Zierikzee*. Er is 1 school met 90 leerl.

Het d. *Ouwerkerk* of *Ouderkerk*, ook wel *Oukerk*, ligt  $1\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Zierikzee*. Men telt er 67 h. en 530 inw. De kerk heeft geen orgel. De zware toren dient tot bakken voor schepen, welke de *Schelde* bevaren.

OUWERKERK of OUDERKERK, landg., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Vught*; groot 150,9936 bund.

**OUWERSCHIE.** Zie **OVERSCHIE.**  
**OUWER-SLUIS**, ook wel **OUDE-SLUIS**, geh., pr. *Zeel.*, gem. en 25 min. O. van *Ouwerkerk*; met 3 h. en 17 inw.

**OUIWSTERHAULE**, **AUWSTERHAULE** of **OOSTERHAULE**, oudtijds **AUSTERHUIJ**, d., pr. *Fr.*, arr. en  $3\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Sneek*, kant. en 3 u. N. ten O. van *de Lemmer*, postk. *Heerenveen*, *Sneek* en *de Lemmer*, gem. *Doniawarstal*. Men telt er 17 h. en 80 inw., en met een ged. van het geh. de *Scharren* 21 h. en 100 inw., die van veeveestel bestaan.

De 60 Herv. behooren tot de gem. van *Ouwsterhaule-Oldouwer-en-Nijega*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De 5 Doopsgez. behooren kerk. tot *de Joure*; de 15 R. K. te *St. Nicolaasga*. De dorps. telt 35 leerl.

**OUIWSTERHAULE-OLDOUWER-EN-NIJEGA**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Heerenveen*, ring van *de Lemmer*; met 210 ziel. en 1 kerk te *Ouwsterhaule*.

**OUIWSTER-NIJEGA.** Zie **NIJEGA**.

**OVEN.** Zie **DRUNEN**.

**OVENTJE** of **OVEREIND**, geh., pr. *N.Br.*, gem. en 25 min. Z. van *Zeel.*; met 42 h., 240 inw. en eene school met 70 leerl.

**OVENTJE (GROOT EN KLEIN)**, 2 b., pr. *N.Br.*, gem. en 25 min. Z. van *Zeel.*, het eene het N. ged. en het andere het Z. ged. uitmakende van het geh. *Oventje*.

**OVER (TER).** Zie **OEVER (TER)**.

**OVER-AA**, geh., pr. *N.Br.*, gem. en 1 u. Z. van *'s Prinsenhage*; met 24 h. en 140 inw.

**OVERAATVELDSCHIE-POLDER**, p., ged. pr. *N.H.*, en daarin ged. gem. *Weesp*, ged. gem. *Weesperkarspel*; ged. pr. *Utr.* en daarin gem. *Nigtevegt*; groot 602,0099 bund.

**OVERACHT.** Zie **OVERHAGE**.

**OVERAKKER**, 2 geh., pr. *N.Br.*, één, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Ginneken*, met 31 h. en 200 inw.; één, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Mierlo*, met 29 h. en 190 inw.

**OVER-AMSTELPOLDER** of **OETENWALER-POLDER**, p., pr. *N.H.*, gem. *Amsterdam*, *Nieuwer-Amstel* en *Diemen*; 304,1097 bund. groot.

**OVER-BAAMBRUGSCHE-POLDER**, p., pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Baambrugge*.

**OVERBEEK**, landg., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. Z. W. van *Rheden*; 52 bund.

**OVERBERG**, 2 geh., één, pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Huibergen*, met 13 h. en 80 inw.; één, pr. *Utr.*, gem. en 1 u. N. O. van *Amerongen*; met 38 h. en 240 inw.

**OVERBERG**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Ubbergen*; groot 1,0404 bund.

**OVER-BIEST (DE)**, geh., pr. *N.Br.*, gem. en 5 u. N. ten W. van *Boxmeer*; met 12 h. en ongeveer 60 inw.

**OVERBOSCH**, 2 buit., pr. *N.Br.*, het eene voorheen *SOUVENIR*, gem. en 10 min. Z. van *Haarlem*; groot 0,1894 bund. het andere gem. *Bloemendaal*, groot 0,1140 bund.

**OVER-BRAKER-BINNEN** en **BUITEN-POLDER**, 2 p., pr. *N.H.*, de eene, ged. gem. *Amsterdam*, ged. gem. *Sloten*, groot 141,1550 bund., de andere, gem. *Sloten*, groot 82,8770 bund.

**OVERBROEK**, 3 geh., één, pr. *N.Br.*, gem. *'s Prinsenhage*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Beek*, met 6 h. en 50 inw.; twee, pr. *Limb.*, het eene, gem. *Hoensbroek*, met 26 h., 230 inw. en 1 school met 30 leerl.; het andere, gem. en 1 u. Z. van *Venray*, met 38 h. en 510 inw.

**OVERBRUG**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Aarle-Rixtel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Rixtel*; met 9 h. en ruim 50 inw.

**OVERBUREN**, de kom van het d. *Zuidbroek*, pr. *Groningen*.

**OVERBUREN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westeinde*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Sleggerden*; met 12 h. en 60 inw.

**OVERBUURTPOLDER**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Bleiswijk*; 970,1003 bund.

**OVERDAM**, buit., pr. *Z.H.*, gem. *Veur*, bij *Leidschendam*.

**OVER-DE-GOUW (DE POLDER)**, p., pr. *N.H.*, gem. *Schagen*; groot 52,3398 bund.

**OVER-DE-GRIFT**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. Z. O. van *Epe*; met 25 h. en 140 inw. (SELBRUG (OVER DE-)).

**OVER-DEN-IJSSELBRUG.** Zie **IJS-VERDIE (HET) OF HET OVERDIJ**, streek lands, pr. *N.H.*, ged. gem. *Akerstoot*, ged. gem. *Heilo*.

**OVERDIEMSCHE-POLDER.** Zie **DIEMERDAMMER-POLDER**.

**OVERDIE-POLDER**, p., pr. *N.H.*, gem. *Alkmaar*; groot 155,5024 bund.

**OVERDIEPSCHE-HOOI-POLDER.** Zie **HOOI-POLDER (OVERDIEPSCHE)**.

**OVERDIJK**, ged. van het eil. *Schouwen*, pr. *Zeel.*, hetwelk de gem. *Bommenede-en-Blois*, *Brouwershaven*, *Dreischor*, *Noordgouwe* en *Zonne-maire* bevat. (gem. *Losser*.)

**OVERDINKEL**, adell. h., pr. *Over.*, **OVERDONK**, buit., pr. *N.Br.*, gem. *Dongen*; groot 3,4601 bund.

**OVERDORP**, buit., pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Baambrugge*.

**OVERDUIN**, buit., pr. *Zeel.*, gem. en 20 min. N. O. van *Oostkapelle*; 100 bund.

OVEREEST. Zie AVEREEDT.

OVEREIND ook wel OVERSEIND, geh., pr. *N. Br.*, gem, en W. van *Esch*; met 13 h. en ongeveer 100 inw.

OVEREIND. Zie OVENTJE.

OVER-ESSELIJK, geh., pr. *N. Br.*, 25 min. Z. Z. O. van *Oud-Gastel*; met 55 h. en 530 inw.

OVERFLAKKEE, het O. ged. van het eil. *Goedereede en-Overflakkee*, pr. *Z. H.* Het bevat den Bommel, Dirksland, Herkingen, Melissant-Middelharnis, Ooltgensplaat, Roxenisse, Sommelsdijk, Stad-aan-'t-Haringvliet, Nieuwe-Tonge en Oude-Tonge; beslaat 22259,0650 bund. en telt 2040 h., met bijna 17000 inw., die meest van landbouw bestaan. Er zijn 14 meestoven, 1 leerlooierij, 1 taanderij, 2 scheepstimmerwerven, 1 olie- en 8 korenmolens.

De 14800 Herv. maken de gem.: *den Bommel, Dirksland, Herkinge, Middelharnis, Nieuwe-Tonge, Ooltgensplaat, Oude-Tonge, Sommelsdijk en Stad-aan-'t-Haringvliet* uit; de 2050 R. K. de stat. *Middelharnis-en-Sommelsdijk, Oude-Tonge en Ooltgensplaat-en-den-Bommel*. De 11 Evang. Luth. behooren tot de gem. *Brielle-en-Hellevoetsluis*, de 9 Doopsgez. tot die van *Ouddorp* en de 90 Isr. tot de rings. van *Middelharnis*. Er zijn 12 scholen.

OVERGUNNE (PIJPER-EN-). Zie PIJPER EN-OVERGUNNE. (ZIGT.)

OVERHAALDEHS-HUIS. Zie DUIN.

OVERHAGE; volgens sommige eigenlijk OVERACHT, buit., pr. *N. Br.*, gem. bij *Cuyk*; groot 8,4459 bund.

OVER-HEIKOP, geh., pr. *Z. H.*, ged. gem. en 40 min. van *Leerdam*, ged. gem. en 20 min. van *Schoonrewoerd*; met 28 h. en 160 inw.

OVER-HET-WATER, geh., gem. en 10 min. O. van *Moergestel*; met 104 h. en 540 inw. Het bestaat uit de b. *Hijkant, Stokske en Hilt*.

OVERHOEVEN, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hagestein*; groot 63,9749 bund.

OVERHOLLAND, landg., pr. *Utr.*, gem. *Breukelen-St.-Pieter*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van Breukelen.

OVERHORN, buit., pr. *N. dl.*, gem. *Weespercarpsel*.

OVERHOVEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Siltard*; met 114 h. en 590 inw.

OVERIJSEL, oudtijds OVERSTICHT, pr. van het koninkrijk; N. aan de pr. Friesland, N. O. aan Drenthe, O. aan het kon. Hannover en de Pruisische

pr. Rijnland, Z. en Z. W. aan de pr. Gelderland, waarvan het voor een ged. van den IJssel gescheiden wordt en W. aan de Zuiderzee. Van het N. W. naar het Z. O. wordt de grootstelengte op 20 u. en van het N. O. naar het Z. W. de grootste breedte op 12 u. berekend. De pr. beslaat 337760 bund., en telt 3 steden en 59 plattelandsgem., terwijl de geheele bevolking op den 19 Nov. 1849 beliep 213467 ziel., bewonende 33,465 h.

Zij wordt, wat de godsdienstige gezindheid, waartoe zij behooren, aangaat, verdeeld in: 140000 Prof. 70000 R. K. 3000 Isr. Er zijn in Overijssel 66 gem. der Herv., die 3 klass. uitmaken, als: van *Zwolle, Deventer en Kampen*, en 72 kerken hebben, bediend wordende door 85 Predikanten. Ook zijn er eenige gem. van de Chr. Afges., wier getal even als dat van de kerken en Leeraars niet juist kan worden opgegeven. Er zijn 2 gem. der Evang. Luth. van den ring van *Gron.* Zij hebben 2 kerken met 2 Predikanten. De Herst. Evang. Luth. hebben er 1 gem. met 1 kerk en 1 Predikant. Men heeft er 12 Doopsgez. gem. met 12 kerken en 15 Predikanten. Men telt er 54 R. K. statien, van welke er 24 tot het aartspr. van *Zalland-en-Drenthe* en de overige 30 tot dat van *Twenthe* behooren. Zij bezitten er 54 kerken en 12 bijkerken, met 54 Pastoors en 24 Kapellaans. De Isr. hebben behalve eene hoofds. nog 3 rings. en 4 bijkerken, behoorende tot het synag. ress. van *Zwolle*.

Voor de regterlijke magt is Overijssel verdeeld in 3 arr. zijnde: *Zwolle, Deventer en Almelo*, gezamenlijk uitmakende 13 kantons.

Voor de Nationale militie heeft men 14 m.k., welke tot de volgende hoofdpl. behooren: 1e m. k., hoofdpl. *Zwolle*; 2e m. k., hoofdpl. *Deventer*; 3e m. k., hoofdpl. *Kampen*; 4e m. k., hoofdpl. *Ommen*; 5e m. k., hoofdpl. *Raalte*; 6e m. k., hoofdpl. *Olst*; 7e m. k., hoofdpl. *Almelo*; 8e m. k., hoofdpl. *Oldenzaal*; 9e m. k., hoofdpl. *Enschede*; 10e m. k., hoofdpl. *Ootmarssum*; 11e m. k., hoofdpl. *Goor*; 12e m. k., hoofdpl. *Delden*; 13e m. k., hoofdpl. *Hasselt*; 14e m. k., hoofdpl. *Steenwijk*.

Voor het onderwijs wordt Overijssel verdeeld in 6 schooldistrikten, waarvan het eerste in twee ged. gesplitst is, en men telt er in het geheel 249 lagere scholen. Er zijn 7 La-

tijsche scholen, als: te Zwolle, te Deventer, te Kampen, te Almelo, te Oldenzaal, te Enschede en te Ootmarssum, die gezamenlijk een getal van 80 leerl. tellen.

De voornaamste rivieren dezer prov. zijn: de IJssel, de Schipbeek, de Linde, de Vecht, het Zwartewater, het Zwolschediep, de Dinkel, de Regge, de Almelosche-Aa, de Reest, het Meppelsche diep, de Steenwijker-Aa, de Wasperveender-Aa en het Steenwijkerdiep. De aanmerkelijkste kanalen zijn: de Willemsvaart, de Dedemsvaart, de Nieuwe Vecht, het Twikkelsche kanaal en de Aremberger-gracht. Bovendien heeft men er nog onderscheidene bevaarbare weteringen, en, benevens het Giethoornsche-meer, verschillende uitgeveende plassen. — De luchtgesteldheid is in Overijssel zeer verschillende naar de plaats, waar men zich bevindt; op vele plaatsen is zij vrij vochtig, hoewel niet ongezond; in het Z.O. ged. is de lucht fijn en droog. De grond is over het algemeen vruchtbaar. Op sommige plaatsen is de weide echter schraal, en er zijn ook eene menigte onbebouwde landen, die echter door het verdeelen van de marktegronden aanmerkelijk verminderen.

De voortbrengselen uit het dierenrijk zijn: paarden; rundvee, dat goede boter geeft, en schapen, welke drie diersoorten in het arr. Almelo doorgaans veel kleiner vallen dan elders, hoewel het schapenvleesch aldaar van veel aangener smaak is; voorts varkens; vossen; bunsings; otters, in geringe hoeveelheid; hazen, in overvloed; katten, van welke men eene soort onder den naam van blaauwe of Blokzijlster katten bekend, alleen omstreeks Vollenhove, Blokzijl en elders aantreft, zoodat deze van daar naar Noord-Holland overgevoerd en verkocht worden; konijnen; dassen, en egels, hoewel beide laatste niet overvloedig; als ook honig, en was. Van wild gevogelte vindt men er: patrijzen; hout- en watersnippen; lijsters; kwartels; vinken; wilde ganzen; wilde eendvogels, die men er veel in kooijen vangt; ringelduiven, in den omtrek van Diepenhim; kieviten, wier eijeren zelfs eenen kleinen tak van nering uitmaken; kemp-hanen, op lage landen in de kant. Zwolle en Vollenhove; valken, eene kleine soort; uilen; raven; kraaijen; kerkkraaijen; markolven; wiewelaten;

spechten; hoppen; koekoeken; reigers; ooijevaars (in Twenthe doorgaans storken en elders in Over. heilevers genoemd), in geen grooten getale; nachtegalen enz. Het tam gevogelte, dat men er heeft, zijn: hoenders; eenden; duiven, en ganzen, welke laatste, vet gemaakt, op St. Maarten, in November, te Deventer en vooral te Zwolle ter markt gebragt worden, doch welke veel kleiner zijn dan die in de pr. Gron. worden aangevokt. Ook vangt men er veel visch, van welke de baars en paling inzonderheid melding verdienen. Uit het plantenrijk heeft men er: haver; tarwe, hoewel slechts op weinige plaatsen; gerst; boekweit; rogge, in zoo groote hoeveelheid, dat daarvan, even als van de boekweit, zelfs kan uitgevoerd worden; aardappelen, vooral in Twenthe en in een gedeelte van Zalland, in groote menigte; wortelen, in vele streken; bloemkool, klein van gewas, doch van eenen zeer aangenaamen smaak; rapen, die zeer smakelijk zijn, maar laat aankomen; spurrie, ter bemesting; hooi, vooral van het Kamper-eiland en Mastenbroek zeer gezocht; riet; biezen; hennep, in geringe hoeveelheid; vlas; boomvruchten; eene groote menigte hout, vooral akkermaalshout, waarvan veel uitvoer is, inzonderheid van de eikenschors. Uit het rijk der delfstoffen: veel turf; oer en ijzererts, die tot potten, platen, enz., zelfs tot de puinwegen, verwerkt wordt, en in de nabijheid van Steenwijk, volgens sommigen; ook agaatsteen, of liever eene soort van vuursteen, in stukken op en onder den grond verspreid.

De voornaamste fabrieken in deze, zich thans vooral op het fabriekwezen toeleggende, prov., zijn: stoomspinnerijen; weverijen; kunstbleekerijen; calicotsfabrieken; linnen- en damastweverijen; kalkbranderijen; steenbakkerijen; verschillende molens; mattenmakerijen; brouwerijen; jeneverstokerijen; sloopstimmerwerfen; I ijzergieterij; I tapijtfabriek; enz.

OVERINK, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Hengeloo*.

OVERKERK, R. K. kerk en past. van de stat. *Bullenwijk*, pr. *N. H.*, gem. *Ouder-Amstel*, 5 min. Z. van Ouderkerk in den *Ronden-Hoep-polder*.

OVERKERK, boerd., pr. *N. H.*, gem. *Ouder-Amstel*; groot 22,5240 bund.

OVERKERK, buit., pr. *Utr.*, gem. *Maarssen*.

OVER-LAAN, buit., pr. *N.H.*, gem. en 5 min. *N.* van *Heemstede*; 0,2625 bund.

OVERLAAR of OVERLEER, boerd., pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. *O.* ten. *N.* van *Laren*; groot 95,8200 bund.

OVERLANGEL-NEERLOON-HUISSELING-DEURSEN-DENNENBURG-LANGEL-DEMEN-EN-DIEDEN (DE GECOMBINEERDE-POLDER-VAN-), p., pr. *N.Br.*, ged. gem. *Herpen*, ged. gem. *Huisseling*, ged. gem. *Deursen*, ged. gem. *Dieden*; 1532,9473 bund.

OVERLEEK, ook wel de *LEEK*, geh., pr. *N.H.*, gem. *Monnickendam*; 19 h. en 100 inw. (HOOGWOUDER-KOGGE.)

OVERLEEKER-AMBACHT. Zie OVERLOO. Zie AVERLOO.

OVERLOON, d., pr. *N.Br.*, arr. en 9 u. *O.Z.O.* van 's *Hertogenbosch*, kant., postk., en 1 u. *Z.W.* van *Boxmeer*, gem. en 1½ u. *W.* van *Maashees*. Men telt er 110 h. en 600 inw., die van landbouw en handel in Peelschen turf bestaan. — De inw., allen *R.K.*, maken eene par. uit, van het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Cuyk*, met eenen Pastoor en eenen Kapelaan. De kerk aan den *H. THEOBALDUS* toegewijd, heeft eenen kleinen toren en een orgel. De dorps. telt 60 leerl.

Kermis na 15 Augustus.

OVERMAAS (HET-LAND-VAN-). Zie IJsselMONDE.

OVERMARING (SCHEPPERIJ-VAN-), schepperij, pr. *Gron.*, onder *Winsumer-en-Schaphalster-zijlvest*.

OVERMEER, plaats van uitspanning, pr. *N.H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, aan den Amstedijk.

OVERMEER, b., pr. *N.H.*, gem. en ¼ u. *Z.* van *Nederhorst-den-Berg*, aan de *Vecht*; met 36 h. en 240 inw.

OVERMEERSCHE-MEER; Zie HORSTERMEER.

OVERMEERSCHE-POLDER. Zie BLIJKPOLDER. (HINDERDAMMER-SCHANS.)

OVERMEERSCHE-SCHANS. Zie OVERMIJN, boerd., pr. *N.H.*, gem.

*Ouder-Amstel*, groot 18,3445 bund. OVER-RHIJN, buit., pr. *Utr.*, gem. *Jutphaas*.

OVERRIJNSCHE-WAARD, uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Doorwerth*; groot 45,4030 bund.

OVERSCHEENSCH - BERGERPOLDER, p., pr. *N.H.*, gem. *Naarden*; groot 134,8491 bund.

OVERSCHENKEL, boerd., pr. *N.H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, aan den Amstelveensche-weg.

OVERSCHIE, heerl., pr. *Z.H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Schiedam*, gem.

*Overschie-en-Hogeban*, hulpk. van het postk. *Delft* en *Rotterdam*. Zij bevat het d. *Overschie* en eenige verspreid staande h.; beslaat ruim 1623 bund. en telt 383 h., met 2180 inw., die meest van landbouw, graanteelt en het mesten van varkens bestaan.

De 1560 Herv. maken, met die van de heerl. *Hogeban*, eene gem. uit, met ruim 1870 ziel. De 570 *R.K.* maken met die van de heerl. *Hogeban* en de gem. *Schiebroek*, *Oud-Mathenesse*, den *Kleiweg* en de *Droogmakerij-van-Zevenhoven*, eene stat. uit, van het aartspr. van *Holland en-Zeeland*, dek. van *Schieland*, met 500 Comm. Er is eene school, met 240 leerl.

Het d. *Overschie*, eigenlijk *Ouderschie*, *Ouwerschie* of *Oldschie*, ligt 1 u. *N.W.* van *Rotterdam*, ¾ u. *N.* van *Schiedam*. De ruime en luchtige kerk heeft geen orgel. De toren is zeer fraai en hoog. De *R.K.* kerk, aan den *H. PETRUS* in zijne *Handen* toegewijd, heeft eenen toren. Er zijn een *Ambachtshuis* en een *Weeshuis*.

OVERSCHIE-EN-HOGBAN, pr. *Z.H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Schiedam*, hulpk. *Overschie* (13 m. k., 8 s. d., 3 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. *Overschie* en *Hogeban*; beslaat 1893,1991 bund. en telt 443 h. met 2530 inw., die meest van landbouw graanteelt, veenderij en het mesten van varkens en rundvee bestaan. Er zijn 4 scheepstimmerwerven, 1 bierbrouwerij, 2 koorn-, 1 pel- en 7 houtzaagmolens.

De 1900 Herv. maken de gem. van *Overschie* uit. De 40 *Evang. Luth.*, de weinige *Doopsgez.* en *Rem.* behooren kerk. tot *Rotterdam*, de 590 *R.K.* tot *Overschie*. Er is 1 school met 240 leerl.

OVERSCHOT, geh., pr. *N.Br.*, gem. en ¼ u. *Z.O.* van *Bakel*; met 21 h. en 150 inw.

OVERSEIND. Zie OVEREIND.

OVERSINGE. Zie { EURSINGEN.

OVERSINGEL. Zie { OERSINGEN.

OVERSLAGH, gem. pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Axel*, reg. kant. *Hulst*, postk. *Sas-van-Gent* en *Neuzen* (11 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit dat ged. van het d. *Overslag*, hetwelk op *Nederlands* grondgebied ligt en eenige verspreid staande h.; beslaat 549 bund. en telt 78 h. met 480 inw. die meest van landbouw bestaan en allen *R.K.* zijn. Zij parochiëren in de op het *Belgische* ged. aanwezige kerk. Er is eene school met 140 leerl.

Het d. *Overslag* ligt 8 u. *Z.* van *Goes*, 1½ u. *Z.* van *Axel*, 3 u. *Z.* ten *W.* van *Hulst*,

en telt op Zeeuwisch grondgebied 45 h. met 320 zielen.

Kermis den 8sten Sept., zoo dezen dag op Zond. invalt, anders den eerstvolgenden Zond.

OVERSLAGH-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Overslagh*; groot 75,4417 bund.

OVERSPITTING (DE), water. pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, dat van de *Heerensloot* naar den *Ouden-Weg* loopt.

OVERSTEEN, buit., pr. *Z.H.*, gem. *Rijswijk*; groot 7,0726 bund.

OVERSTICHT. Zie OVERIJSEL.

OVERTOGT (DE), 2 geh., één, pr. *Z.H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Zwammerdam*; met 54 h., 310 inw. en de R.K. kerk der stat. *Bodegraven-en-Zwammerdam*; één pr. *Gron.*, gem. *Deisziel*, nabij *Heveskes*; 2 h. en 16 inw.

OVERTON (ZUID-), voorheen SCHOOTERBEEK, boerd., pr. *N.H.*, gem. *Schooten*; groot 12,1700 bund.

OVER- ) ALKMAARDER-OVERTOOM.  
TOOM (DE). OOSTZANER-OVERTOOM EN  
Zie ) WESTZANER-OVERTOOM.

OVERTOOM (AAN-DEN-), b., pr. *N.H.*, gem. *Sloten-Sloterdijk-Osdorp-en-de-Vrije Geer*; met 88 h. en 600 inw.

OVERTOOM (AAN - DEN-). Zie HEILIGE-WEG.

OVERTOOMSCHIE-POLDER (DE). Zie SLOTER-BINNENPOLDER (DE).

OVERTOOMSCHIE - VAART (DE), vaart, pr. *N.H.*, van den Overtoom naar Amsterdam loopende.

OVERVAL (DEN), geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Steenbergen*; met 5 h. en ongeveer 40 inw.

OVERVEEN, eigenlijk TETTERODE, geh., pr. *N.H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Bloemendaal*; met 203 h., 1100 inw.; een kerkhof; een raadhuis, voorzien van eenen koepeltoren; de R. K. kerk van *Oerveen-en-Zandvoort*, met een orgel, doch zonder toren; 1 school met 80 of 90 leerl. en 5 min. N. W. van daar een kerkhof der Ned. Isr.

OVERVEEN, buit., pr. *Z.H.*, gem. *Rijswijk*; groot 3,1904 bund.

OVERVEEN, boerd., pr. *N.H.*, gem. *Ouder-Amstel*, in den *Ronden-Hoepolder*; groot 31,2040 bund.

OVERVEEN - EN - ZANDVOORT, R. K. stat., pr. *N.H.*, dek van *Kenne-merland*, met 1260 ziel., 2 kerken, 1 te Overveen en 1 te Zandvoort en eenen Pastoor en eenen Kapellaan.

OVERVELD, buit., pr. *N.H.*, gem. en 5 min. Z. van *Haarlem*.

OVERVELD (GROOT en KLEIN-), 2 geh., pr. *N.Br.*, gem. *'sPrinsenhage*, 20 min. W. van de *Beck*, het eene

met 90 h. en 500 inw.; het andere met 35 h. en 220 inw.

OVERVELDE (HET), landg., pr. *Over.*, gem. en Z. van *Diepenveen*; groot ruim 81 bund.

OVERVLIET, buit., pr. *Utr.*, gem. *Vleuten*, 5 min. O. van de *Mecrn*; groot 5,9095 bund.

OVERVOORDE, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Rijswijk*.

OVERWAARD (DE), het O. ged. van den *Alblasserwaard*, pr. *Z. H.*, bevattende de gem. *Hardinxveld, Groot Ammers, Nieuwpoort, Langerak, Ameide, Tienhoven, Noordeloos, Goudriaan, Ottoland, Neder-Slingeland, Peursum, Giessen-Nieuwkerk*, en ged. van de gem. *Hoog-Blokland en Meerkerk*. Het maakt een waterschap uit, HET WATERSCHAP-VAN-DEN-OVERWAARD geheeten.

OVERWATER. Zie HULSEN.

OVERWEERUSCHIE-POLDER (DE), p., pr. *N.H.*, gem. *Purmerende*; groot 396,5121 bund.

OVERWETERING, OVERWATERINGEN OF OVERWETERINGEN, geh. en adell. h., pr. *Over.*, gem. *Usl.*, het geh. met 44 h. en 270 inw.

OVERWIND, geh., pr. *N.H.*, gem. *Hoogcarspel*.

OVERWOUD, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Ede*, 1 u. van *Lunteren*; met 33 h. en 180 inw.

OVERZANDE, gem., pr. *Zeel.*, arr. en reg. kant. *Goes*, kant. *Heinkenszand*, hulpk. van de postk. *Goes en Neuzen* (8 m.k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Overzande*, en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1074 bund. en telt 124 h., met 770 inw., die meest van landbouw bestaan.

De 190 Herv. behooren tot de gem. *Overzande-en-Drieveegen*. De 500 R. K. parochiëren te *Kwadendamme* en *'s Heerenhoek*. Er zijn 4 Christ. Afges. Men heeft er 1 school met 60—90 leerl.

Het d. *Overzand*, meestal *Ovezand* of *Ovezande*, ligt  $\frac{2}{3}$  u. Z. W. van *Goes*, 1 u. Z. van *Heinkenszand*. Men telt er 40 h. en 270 inw. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel.

OVERZANDE (OUD en NIEUW-), 2 p., pr. *Zeel.*, de eerste gem. *Overzande*, groot 61,2733 bund.; de andere ged. gem. *Overzande*, ged. gem. *Oudelande*, ged. gem. *Drieveegen*.

OVERZANDE (WATERING-VAN-), bed., pr. *Zeel.*, gem. *Overzande*. Zij bevat den *Zak-polder, Nieuw-Overzande, den Naalde-polder, Verloren-kost, den Vrouwe-polder, Oud-Over-*

zande, den Calange-polder, Blazekop, het Nieuwlandeke, den St. Antoniepolder, den Hollestelle-polder, en den Hollepolder; 658,4564 bund.  
 OVERZANDE-EN-DRIEWEGEN, kerk. gem., pr. *Zeel.*, klass. *Goes*, ring *Borssele*; met 870 ziel. en 2 kerken, 1 te Overzande en 1 te Driewegen.

OXDORP. Zie OSDORP.  
 OXE, buurs., pr. *Oeer.*, gem. en 2½ u. Z. Z. O. van *Diepenveen*; met 21 h. en 150 inw.  
 OXWERT. Zie OKSWERD.  
 OYE, oud adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Gorssel*.  
 OZINGA. Zie OSINGA.

## P.

PAAD (DE). Zie PADE (DE).  
 PAAL (DE), geh., pr. *Zeel.*, gem. *Graauw*; met 44 h. en 210 ziel.  
 PAAL (DEN), landg., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*; groot ongeveer 120 bund.  
 PAALBERG (DE), hoogte pr. *Geld.*, tusschen Leuvenum en Ermelo.  
 PAALDER. Zie PAARLO.  
 PAANDEREN, buit., pr. *Z. H.*, gem. en 20 min. O. van *Koudekerk*, waarop eene tegel- en pannenfabriek gevestigd is; groot 10,2478 bund.  
 PAAPENBRIL. Zie PAPENBRIL (1).  
 PAAPSOU. Zie ABTWOUDE.  
 PAAPTIL, geh., pr. *Gron.*, gem. *Uithutzer-Meden*, 5 min. N. O. van *Oldenzijl*, met herberg en vrij ruime houtstiek, kalk- en steenhandel.  
 PAAPWEGSCHE-POLDER, p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Wassenaar*, ged. gem. *Voorschoten*.  
 PAARDE-GAT (HET), water, pr. *Z. H.*, in den *St. Pieters-polder*, de grensscheiding tusschen de gem. *Meëssant* en *Herkingen* daarstellende.  
 PAARDELAAN (ZWARTE-), b., pr. *Z. H.*, gem. *Rotterdam*.  
 PAARDENHUISJE, h., pr. *N. Br.*, gem. *'s Prinsenhage*, ¼ u. N. W. van de *Beek*; met een veer in het binnepad van Breda op Zevenbergen.  
 PAARDEN-KERKHOF, duinvalei pr. *Z. H.*, gem. en ¾ u. W. van *Noordwijkerhout*.  
 PAARDEN-MARKT (DE), 2 platen, één, ook de *ENGELSCHMANSPLAAT*, ten N. van de pr. *Fr.*, tusschen de eil. *Ame-land* en *Schiermonnikoog*; één, ten N. van *Sluis*, pr. *Zeel.*, vóór den mond van het *Zwin*.  
 PAARDE-PLAAT (DE), plaat in de *Grevelingen*, pr. *Z. H.*, ten Z. van *Ouddorp*.  
 PAARDE-VEN (HET), ven, pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. N. O. van *Woensdrecht*.  
 PAARLO of PAALDER, oudtijds PAIR-

DELO of PAIRDELAIK, geh., pr. *Limb.*, gem. en 40 min. O. van *Odilienberg*; met 12 h. en 100 inw.  
 PAASCHBERG (DE), 2 heuvels, pr. *Geld.*, één, gem. en 5 min. O. van *Ede*, 20 ell. hoog, met een gedenkteeken ter eere van de overledene kostschoolhouderesse Mejufvrouw ANNA MARIA MOENS, en één, 10 min. O. van *Nunspeet*, 60 ell. hoog.  
 PAASCHDUIN. Zie GROENENBERG  
 PAASCHHOEF of PAASROEF, landh., pr. *N. Br.*, gem. en 18 min. van *Gemert*, in het geh. *Stap-* en *Paaschhoef*.  
 PAASENS. Zie PEAZENS.  
 PAASLO, oudtijds PAESLAE, PAELO of PADESLO, d., pr. *Over.*, arr. en 9¼ u. N. van *Zwolle*, kant. en 3½ u. N. W. van *Steenwijk*, reg. kant. *Vollenhove*, hulpk., gem. en 1 u. Z. O. van *Oldemarkt*. Men telt er 53 h. en 350 inw., die meest van veehouderij, landbouw en veenderij bestaan.  
 De 270 Herv. behooren tot de gem. *Oldemarkt-en-Paaslo*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De 80 R. K. parochiëren te *Steenwijkerwold*. De dorps. telt 65 leerl.  
 PAASLO (HET HUIS-TE-), havez., pr. *Over.*, gem. en ¼ u. Z. van *Oldemarkt*; groot 183,6714 bund.  
 PAASWAAL. Zie PASSEWAAT.  
 PAAT (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; groot 11,4219 bund.  
 PAAUW (HET HUIS-TE-), buit., pr. *Z. H.*, gem. en ¼ u. Z. van *Wassenaar*; groot 37,8982 bund.  
 PAAUWEN-BURG, twee landg., één, voorheen *TAMMINGA*, pr. *Fr.*, gem. *Schooterland*, te *Oud-Brongerga*, groot 95 bund.; één, pr. *Zeel.*, gem. en ¾ u. Z. W. van *Koudekerke*; groot 34,7872 bund.  
 PAAUWVLIET. Zie POWVLIET.  
 PADDE-GAT (HET), inham van het *Braassemmer-meer*, pr. *Z. H.*, gem. *Woubrugge*.

(1) Eveneens zoeke men alle woorden elders PAA gespeld en hier niet gevonden worden op PA.

**PADDEGRAAF (DE)**, waterloop in den *Polder-van-der-Eigen*, pr. *N. Br.*  
**PADDEHUIS**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Wonsradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Exmorra*; groot 16 bund.

**PADDEN-BURG**, boerd., pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Baambrugge*, niet ver van *Baambrugge*.

**PADDENPOËL (DE)**, veld, pr. *Geld.*, gem. en 10 min. O. van *Hemmen*.

**PADDEPOEL (DE)**, water, pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*, N. van *Oudewetering*.

**PADDEPOELEN (DE HOOG-EN-LAGE-)**, p., pr. *Gron.*, gem. *Adorp* en *Noorddijk*.

**PADE (DE) OF DE PAAD**, geh., pr. *N. H.*, gem. en 5 min. Z. W. van *Hoogwoud*; met 9 h. en 80 inw.

**PADE (DE)**. Zie *OPMEERDER-PAAD*.

**PADESLO**. Zie *PAASLO*.

**PADVOORT OF PAVERDEN**, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Bergh*, 7 min. N. O. van *Zeddam*; groot 5,3560 bund.

**PADHUIS OF PATHUIS**, geh., pr. *Dr.*, gem. *Koerorden*; met 6 h. en 35 inw.

**PADMOS**. Zie *PATHMOS*.

**PADSLOOT (DE)**, water, pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westende*, dat van den Weerdijk komt, en zich bij de Spangen met de Scheen vereenigt.

**PADUA (HET-HUIS-TE)**. Zie *HANDELSCHIE KLUIS*.

**PAELO EN PAESLAE**. Zie *PAASLO*.

**PAESENS**. Zie *PAEZENS*.

**PAFFENRAAD OF PAPPENRODE**, landh., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarden*.

**PAGOER**. Zie *PARRAGA*.

**PAIK-OOMSHOEK**. Zie *OOMSHOEK (PAIK-)*.

**PAINDRECHT**. Zie *PENDRECHT*.

**PAIRDELAAR**. Zie *PAARLO*.

**PALE-MEER**, meertje, pr. *Fr.*, 40 min. Z. O. van *Duurswolde*.

**PALEN (DE FRIESCHE-)**. Zie *FRIESCHE-PALEN*.

**PALEN (OP-DE-)**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Middelstum*, 5 min. O. van *Westerwijtwert*; met 4 h. en 30 inw.

**PALENBERG OF POLENBERG**, 2 geh., pr. *Limb.*, één, gem. *Hoensbroek*; één, gem. *Schaesberg*, 25 min. N. W. van *Scheid*; met 60 h. en 270 inw.

**PALENSTEIN OF PALESTEIN**, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Zegwaard*.

**PALENSTEINSCHÉ-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Zegwaard*.

**PALENVEËN (HÉT)**, poel, pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. W. ten N. van *Zeel*.

**PALESLOOT (DE)**, water, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, dat van het Haan-meer, naar den Zeedijk loopt.

**PALEVOETS-HEIDE**. } Zie *PALINKSGAT*.  
 } *WESTEN-SCHOUWEN*.

**PALINGSHOF**, buit., pr. *Geld.*, gem. *Nijmegen*; groot 9,2496 bund.

**PALINGSTRAAT (DE)**, geh., pr. *N. Br.*, ged. gem. en 8 min. N. van *Hoeven*, ged. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Ellen*; met 71 h. en 410 inw.

**PALINKS-GAT (HET)**, oudtijds *HET PALINKSDEL*, misschien ook *PALEVOETS-HEIDE*, moerassige streek, pr. *Zeel.*, gem. *Rensse*.

**PALMA (GROOT- en KLEIN-)**, 2 boerd., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, 5 min. W. van *Warrega*, de eene, 31,6000, de andere 24,2500 bund. groot.

**PALM-VELD**, duinvallei, pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal*, N. van de *Vogelezang*; groot 15,7020 bund.

**PALM-VEN**. Zie *MEERVEN*.

**PALS-BOSCH**, bosch, pr. *N. Br.*, gem. *Udenhout*.

**PALSE-POEL**, meertje, pr. *Fr.*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Heeg*.

**PALTSENBURG**, adell. h., pr. *Geld.*, gem. W. van *Borculo*.

**PAMA**, ook het *OLDEBOSCH*, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Oldenhove*, 5 min. O. van *Kommerzijt*.

**PAMPSEL (DE)**, ook wel de *FRANKENBERG*, hooge bergtop, pr. *Geld.*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Otterlo*; 40 ell. hoog.

**PAMPELT**, h., pr. *Geld.*, gem. *Ede*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Otterloo*.

**PAMPUS (HET)**, 2 ondiepten, één in de *Zuiderzee*, pr. *N. H.*, loopende uit het *IJ* naar de *Zuiderzee*; één, ook *BANK-VAN-FLAKKEE*, in het *Goeeresche-zeegat*, pr. *Z. H.*

**PAMPUS-ZIGT**, herb., pr. *N. H.*, gem. *Diemen*.

**PAN (DE)**, twee vaarwaters; één, in den mond der *Maas*, pr. *Z. H.*, loopende tusschen den *Hoek-van-Holland* en de binnenvlakte der *Maas*; één, pr. *N. H.*, loopende langs de Oostkust van *Texel*, uit den *Texelstroom* naar het *West-Vlietlander-zeegat*.

**PANCRAS (ST.)**, gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Alkmaar*, (20 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *St. Pancras*, en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 439,7159 bund., telt 57 h. met 370 inw., die van melkerij en landbouw bestaan.

De 300 Herv., maken, met eenigen uit de nabuurschap, eene gem. uit, van de klass. van *Alkmaar*, ring van *Scharwoude*, met 315 ziel. De 2 Ev. Luth., behooren kerk. te *Alkmaar*, de 60 R. K., te *Oudorp*. Er is een school met 60 leerl.



Het d. St. Pancras ligt 1 u. N. ten O. van Alkmaar. De kerk, heeft een torentje, en eenen kunstigen predikstoel.

PANCRAS-GORS, p., pr. *Z. H.*, gem. *Noters*; groot 98,0288 bund.

PANDEREN. Zie PANNERDEN.

PANDEGRA. }

PANDERGA. } Zie PARREGA.

PANDELAAR. Zie PANTELAAR.

PANDREGAE. }

PANGERAGHAE. } Zie PARREGA.

PANHEEL, geh., pr. *Lim.*, gem. *Heel-en-Panheel*.  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van Heel; met 25 h., 170 inw. en 2 graanmolens.

PANHOVENSCHHE-HEIDE. Zie PANNOVENSCHHE-HEIDE.

PANKOEK, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*, 10 min. Z. ten O. van *Godlinze*; groot 39,1370 bund.

PANNEKEET, geh., pr. *N. H.*, gem. *Zuid-Scharwoude*; met 7 h. en 50 inw.

PANNEKOEK (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; groot 2,5040 bund.

PANNEKOEK (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. *Aduard*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. O. van *Leegemeeden*; met 3 h. en 20 inw.

PANNEKOEKEN (DE), landstr., pr. *Fr.*, Z. O. van *Wilmarsum*.

PANNEN-HUIS (HET), 2 herb.; één, pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*; één, pr. *Zeel.*, gem. *IJzendijke*.

PANNEN-HUIS, bouwl., pr. *N. Br.*, gem. *Tilburg*, terplaatsse, waar vroeger het HUIS-TE-BROEKHOVEN gestaan heeft.

PANNEN LAND, duinvallei, pr. *N. H.*, ged. gem. *Bloemendaal*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Oerveen*, ged. gem. en 1 u. Z. O. van *Zandvoort*; 11,2738 bund.

PANNERDEN, gem en heerl., pr. *Geld.*, arr. en postk. *Arnhem*, kant. *Zevenaar* (16 m. k., 10 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het d. Pannerden, de buurs. de Lobberden en het geh. Kiefwaard; beslaat 970,0183 bund., en telt 109 h. met 770 inw., die meest van landbouw en veeteelt bestaan. Er zijn 2 steenbakkerijen en 1 koornmolen.

De inw., allen R. K., maken ged. eene par. uit en parochiëren ged. te *Herwen*. Er is 1 school met 80 leerl.

Het d. Pannerden, gemeenlijk Panderden, ligt 3 u. Z. O. van Arnhem, 1 u. Z. van Zevenaar. Er is een pontveer over het kanaal. — De R. K., maken met die van de buurs. Lobberden eene stat. uit van het bisd. *Utr.*, dek. *Duijcn*, met 700 ziel. De kerk, aan den H. MARTINUS toegewijd, heeft eene hooge torenspits en een orgel.

Kermis den 1sten Zond. van Oct. PANNERDEN-BEWESTEN-HET-KANAAL of DE HONDERD-MORGEN,

buurs., pr. *Geld.*, gem. *Bemmel*; met 44 h. en 450 inw.

PANNERDENSCHHE-KANAAL (HET), HET KANAAL-VAN-PANNERDEN of het PANDERSCHHE-KANAAL, vroeger DE LINIE of DE NIEUWE GRIFF, thans ook het PANDERSCHHE-GAT of de PANDERSCHHE-GRACHT, kanaal of doorvaart uit de *Waal* in den *Rijn*, pr. *Geld.*

PANNERDENSCHHE-WAARD (DE), p. en buurs., pr. *Geld.*, gem. *Pannerden*; de p. groot 227,6760 bund.; de buurs. met 27 h. en 190 inw.

PANNINGEN of PANINGEN, ook wel de KAPEL, d., pr. *Lim.*, arr. en 3 u. N. van *Roermond*, kant. en 3 u. Z. van *Horst*, postk. *Venlo*, gem. en 20 min. W. van *Helden*. Men telt er 49 h. en 370 inw., en met de geh. Hub-en-Zeelen. Beringen, Everlo, Vosberg en Loo, 297 h. en 1500 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het vic. apost. van *Limburg*, dek. van *Horst*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De kerk, aan *Onze Lieve Vrouw van zeven Smarten* toegewijd, rust op twee rijen pilaren, heeft een orgel en eenen naaldtoren. De dorps. telt 170 leerl.

PANNOVER of PAN-OVER, geh., pr. *Lim.*, gem. en 25 min. N. van *Oitersum*.

PAN-OVER, geh., pr. *Utr.*, gem. en 5 min. van *IJsselstein*; met 41 h. en ruim 140 inw.

PANSER, boerd., pr. *Gron.*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Vierhuizen*; groot 67 bund.

PANSERSDIJK, dijk, pr. *Z. H.*, gem. *Oostvoorne*, e. strekkende van den *Zandlandsche-dijk* tot den *Ruigen-dijk*.

PANSER-UITERDIJK, p., pr. *Gron.*, gem. *Utrum*; groot 80 bund.

PANTELAAR, bij het kadaster PANDELAAR, b., pr. *N. Br.*, gem. en 18 min. van *Gemert*; met 43 h. en 260 inw.

PAPEKOP, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Woerden*, postk. *Oudewater*, gem. *Papekop-en-Diemerbroek*. Zij bevat de b. Papekop en eenige verstrooid liggende h., beslaat 302,0216 bund., en telt 70 h. met 160 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De 100 R. K., behooren kerk. tot *Oudewater*, en de 60 Herv., tot *Heekendorp*. Er is 1 school met 40 leerl.

De b. Papekop ligt 7 u. O. Z. O. van Leiden,  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. W. van Woerden.

PAPEKOP-EN-DIEMERBROEK, gem. en p., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Woerden*, postk. *Oudewater* (16 m. k., 3 s. d., 2e afd., 3 j. d.). Zij bevat de heerl. Papekop en Diemerbroek en het

geh. Tapper-hout, beslaat 698,0845 bund., en telt 42 h. met 300 inw., die van landbouw bestaan.

De 110 Herv. behooren kerk. tot *Hekendorp*, de 170 R. K. tot *Oude-water*. Er is eene school met 40 leelr.

PAPELANDSWEG, ook wel PAPERLAAN, weg, pr. *N. H.*, van *Weesp* naar de Muidervaart loopende.

PAPEMEER (HET), water in *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Sueterwoude*.

PAPENBRIL, ook wel enkel DEN BRIL, citadel der vesting's *Hertogenbosch*, pr. *N. Br.*, noordwaarts tusschen den hoofdwal der stad, het is een regelmatig, vijfhoekig fort, met kleine bastions en een ravelijn aan de noordzijde, alles met bekleedingsmuren en door natte grachten omgeven, en heeft twee uitgangen onder den wal door, als eene hoofduitgang aan de stadszijde en eene sortie naar het ravelijn, boven welke eene portierswoning gebouwd is. De overige gebouwen zijn: de voorm. Militaire Gevangenis, thans buiten gebruik; het Kommandantshuis, met nevens gebouwde wachtkamer, en alleen door de wacht betrokken; een bomvrij Kruidmagazijn, omringd door een kogelpark, en een steenen Gebouw tot berging van materialen. Nog is er eene particuliere ijskelder in een der bolwerken.

PAPEN-DIEP (HET), water, pr. *Gron.*, gem. *Zuidbroek*, van *Zuidbroek* naar de *Scheemda* loopende.

PAPENDIJK, 2 geh., pr. *N. Br.*; één, gem. en 20 min. Z. ten O. van *Geffen*, 15 h. en 60 inw.; één, gem. en 10 min. Z. van *Nuland*, 3 h. en 15 inw.

PAPENDORP, heerl., pr., arr. en postk. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, gem. *Ouden-Rijn*. Zij bestaat uit de b. Papendorp en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 231,6040 bund., en telt 16 h. met 50 inw., die van landbouw bestaan.

De 20 Herv. behooren kerk. tot de *Meern*, de 30 R. K. tot *Ouden-Rijn*. De kinderen gaan school te *Meern*.

De b. Papendorp ligt  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Utrecht*,  $1\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *IJsselstein*, aan den *Oude-Rijn*.

Kermis den 26 September.

PAPENDRECHT, d., pr. *Z. H.*, arr. en  $4\frac{1}{2}$  u. W. van *Gorinchem*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. W. van *Sliedrecht*, reg. kant. *Papendrecht*, hulpk. van de postk. *Dordrecht*, *Gorinchem* en *Schoonhoven*. Men verdeelt het in het Oost-eind, het Westeind en de Kerkebuurt en telt er 226 h. en 1900 inw., die van landbouw, veeteelt, melkerij en het

aankweeken van rijs- en rielgewas bestaan, doch onder welken ook vele aannemers van publieke werken zijn.

De inw., bijna allen Herv., maken, met de overige uit de burg. gem. *Papendrecht-en-Matena*, eene gem. uit, van de klass. van *Dordrecht*, ring van *Sliedrecht*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De dorps.telt 140 leelr.

Het d. *Papendrecht*, oudtijds *Menkenesdrecht*, ligt  $4\frac{1}{2}$  u. W. van *Gorinchem*,  $1\frac{1}{2}$  u. W. van *Sliedrecht*.

PAPENDRECHT, geh., pr. *Zeel.*, gem. en 10 min. O. van *Breskens*; met 11 h. en ruim 50 inw.

PAPENDRECHT (DE KERKEBUURT-VAN-), het middelste geh. van het d. *Papendrecht*, pr. *Z. H.*

PAPENDRECHT (HET OOSTEIND-VAN-), het O. geh. van het d. *Papendrecht*, pr. *Z. H.*

PAPENDRECHT (DE POLDER-VAN-) OF DE PAPENDRECHTSCH-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Papendrecht-en-Matena*; groot 610,7539 bund.

PAPENDRECHT (HET WESTEIND-VAN-), het W. geh. van het d. *Papendrecht*, pr. *Z. H.*

PAPENDRECHT - EN - MATENA, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Sliedrecht*, reg. kant. en hulpk. *Papendrecht* (8 m. k., 5 s. d., 5 j. d.). Zij bevat het d. *Papendrecht* en het geh. *Matena*; beslaat 1013,2282 bund., en telt 240 h. met 1940 inw., die van landbouw, veeteelt, melkerij, het maken van hoepels, het vlechten van matten, het maken van stoelen en dijk- en waterwerken bestaan. Er is 1 koornmolen. — De inw., op 20 na allen Herv., maken de gem. *Papendrecht* uit. De 8 R. K. behooren kerk. tot *Gorinchem*, de enkele Evang. Luth. en de 11 lsr. tot *Dordrecht*.

PAPENFORT. Zie PAPERVOORT.

PAPENHOEK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Ossendrecht*.

PAPENHOVEN, d., pr. *Limb.*, arr. en 4 u. N. van *Maastricht*, kant. en postk. en  $1\frac{1}{2}$  u. N.W. van *Siltard*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Obbicht*, met 41 h. en 210 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 korenmolen en 1 leerlooierij.

De inw., allen R. K., maken met die uit de gem. *Grevenbicht* eene par. uit van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Siltard*; met 840 inw., eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De kerk aan de H. CATHARINA toegewijd, heeft eenen toren, doch geen orgel. (Martinius.

Kermis den 2den Zond. na den H. PAPERLAAN (DE), weg, pr. *Z. H.*,

loopende van Voorschoten naar het Huis-ten-Deil.

PAPEN-LAAN. Zie PAPELANDSWEG.

PAPEN-LAND. Zie HONHORSTER-BOSCH.

PAPEN - POLDER-EERSTE-DEEL en PAPEN - POLDER - TWEEDE-DEEL, 2 p., ged. prov. *Zeel.*, gem. *Heille*, ged. in *België*; de eene groot onder *Heille* 35,9866 bund. de ander groot 13,7354 bund. waarvan nagenoeg de helft op Nederlands gebied.

PAPENSTRAAT. Zie NIEUWESTRAAT.

PAPENWEGSCHE-POLDER (DE), of de PAPEWEGSCHE-POLDER, p., prov. *Z. H.*, gem. *Voorschoten*; 283 bund.

PAPE-SCHORRE, pold., pr. *Zeel.*, gem. *Westdorpe*; groot 141;8280 bund.

PAPE-SLOOT (DE), molensloot, pr. *N. H.*, gem. *Oude-Niedorp*, loopende van den Westermolen, tot bijna de Oude-Niedorper-kerk.

PAPEVOORT of PAPERFORT, 2 geh. pr. *N. Br.*, één, gem. *Beugen*, 25 min. *Z. W.* van *Rijkevoort*; één gem. *Zes-Gehuchten*, 12 min. van *HoogGeldrop*; met 13 h. en ruim 70 inw.

PAPIERMOLENSTREEK, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, 10 min. *W.* van *Idsegahuizen*; met 7 h. en 50 inw.

PAPINGA of PAPPINGA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, bij *Weidum*.

PAPMA-HEERT, boerd., prov. *Gron.*,  $\frac{1}{2}$  u. *N.W.* van *Niehove*; 64,0702 bund.

PAPSOU en PAPWOUDE. Zie ABTSWOUDE. (gem. *Stratum*.)

PARADIJS (HET), buit., pr. *N. Br.*, PARADIJS (HET), boerd., pr. *N. H.*,

gem. *Zandtoort*; groot 3 bund. PARADIJS (HET), zie HEIL (TER).

PARADIJSSCHUT, sluis, pr. *Dr.*, in de Drentsche hoofdvaart  $\frac{1}{4}$  u. *N.* van *Meppel*. (gem. *Gruede*.)

PARASIJSPOLDER, p., pr. *Zeel.*, PAREGA. Zie PARREGA.

PEREL (DE), ook wel de PEREL, buit., pr. *Zeel.*, gem. *Middelburg*.

PARK (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. *Wanroy*; met 6 h. en 30 inw.

PARK (DE), h., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *N.* van *Elst*; met ruim 46 bund.

PARK (HET) of DE WARANDE, bosch, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *W.* van *Helmond*; groot 22,4800 bund.

PARK (HET), buit., pr. *Zeel.*, gem. *Oost- en -West-Souburg*.

PARK (HET GROOTE en HET KLEINE), buitendijksland, pr. *Z. H.*, gem. *Gorinchem*; het eerste groot 18 bund.

PARK (WESTER-), buit., pr. *Geld.*, gem. *Oosterleek*.

PARKELER (DEN), landg., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*; groot 40 bunders.

PARKPOLDER. Zie PERKPOLD. (MEER. PARMEER (HET). Zie PARREGASTER-PAROCHE-POLDER (DE), p., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; 12,0120 bund.

PARREGA of PARRAGA, oudtijds PANDEGRA, PANDERGA, PANDREGAE, PANGERAGAR en PAGOER, d., pr. *Fr.*, arr. en 2 u. *W.* van *Sneek*, kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z. Z. W.* van *Bolsward*, gem. *Wonseradeel*. Men telt er 37 h. en 210 inw. en met de b. Zuiderend, Moneburen, Angterp en Aemburen, 47 h. en 280 inw., die van landbouw bestaan.

De 240 Herv., behooren tot de gem. *Parregu-Hieslum-en-Greonterp*. De kerk heeft eenen stompen toren, doch geen orgel. De 3 Doopsgez. behooren kerk. tot *Bolsward*; de 35 R. K. tot het *Blaauwchuis*. De dorps. telt 40 leerl. Kermis op Pinksteren.

PARREGA-HIESLUM-EN-GREONTERP, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Sneek*, ring van *Workum*; met 280 ziel. en 2 kerken: ééne te Parrega en ééne te Hieslum.

PARREGASTER-MEER, ook wel het PARMEER, meer, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, ten *N.W.* van *Parrega*.

PARTEY of PARTHEY, geh., pr. *Limb.*, gem. *Willem*, 25 min. *W.* ten *Z.* van *Wahlwiller*; met 21 h. en 80 inw.

PAS (HET), oudtijds HET GROOT-PAS en vroeger NIEUW-MUIDEN, voorst. van *Sluis*, pr. *Zeel.*; 6 h. en 40 inw.

PASBUITEN, buit., pr. *Z. H.*, gem. ten *Z. O.* van *Delft*; groot 1,4569 bund.

PASCH (DE), adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*.

PASGELD, adell. h., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z.* van *Rijswijk*. [(DE)]

PASSEGEULEKREEK. Zie LINIE.

PASSEGEULE-POLDER (DE NIEUWE-), p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *St.-Kruis, Waterlandskerkje, IJzendijkeen Bier-vuut*, ged. in *België*; 795,4048 bund.

PASSEGEULE POLDER (DE OUDE-), 2 p., pr. *Zeel.*; ééne gem. *IJzendijke*, groot 109,2726 bund.; één gem. *Waterlandkerkje*; 326,1581 bund.

PASSEROT, buurs, pr. *Geld.*, gem. en 20 min. van *Wychem*; met 90 h., 480 inw. en 1 bierbrouwerij.

PASSEWAAY of PAASWAAI, b., pr. *Geld.*, gem. *Wadenoogen*,  $\frac{1}{4}$  u. ten *Z.* van *Drumpt*; met 23 h. en 160 inw.

PASSLUIS, sluis, pr. *Zeel.*, in den dam tusschen de stad *Sluis* en het *Pas*.

PASSLUIS (WATERING-VAN-DE-), uitwatering van onderscheidene Belg. en Nederl. p. De daartoe behoorende Nederl. p. liggen pr. *Zeel.* en zijn: Het Westelijkdeel van *Bewester-Eede-be-*

noorden, Bewester-Eede-bezuiden, de beide Papen-polders, de Robbemoreelpold. c.a., de Pas-pold., de Lapschuurschegat-polder en de Middelburgsche-polder; zamen groot 1583,5000 bund.

PASTOORSSCHUTSLUIS eigenlijk VEENE-SCHUTSLUIS, sluis, pr. *Dr.*, in de *Smildervaart*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van Diever.

PASTOORSHUT, h., pr. *Limb.*, gem. *Weert*, halfweg Weert en Budel.

PASVEER, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseraadeel*, 10 min. van *Loenga*; met 34 h. en 20 inw.

PASWATER (HET), haven van *Sluis*, pr. *Zeel.*, loopende van de Pas-sluis, tot het veer op Kadzand.

PATERSWOLDE of PATERWOLDE, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. ten N. van *Eelde*; met 95 h., 800 inw., en eene vaste bijschool met 130 leerl.

PATHUIS. Zie PADUIS.

PATHMOS, ook PADMOS, buit., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Steenbergen*.

PATMOS, h., pr. *Fr.*, gem. en aan het O. einde van het d. *Schiermonnikoog*; met 8 bund. grond.

PATRIJZENHOEK, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Stoppeldijk*; met 4 h. en 20 inw.

PAULINE-POLDER, 2 p., pr. *Zeel.*, één ged. gem. *Axel*, ged. gem. *Westdorpe*; groot ongeveer 22 bund., één gem. *Bierviet*; gr. ongeveer 265 bund

PAULOWNA-POLDER. Zie ANNA-PALOWNA-POLDER.

PAULUS-POLDER of SIR-PAULUS-POLDER, ook wel PAULI-POLDER of enkel SIR PAULI, en mede wel eens PAULUS-DIJK, oudtijds BETSADS, d., pr. *Zeel.*, arr. en  $\frac{5}{4}$  u. Z. O. van *Goës*, kant., postk., en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Hulst*, gem. *Stoppeldijk*. Men telt er 25 h. en 140 inw., die van landbouw en het graven of steken van den zoogenaamden derrieturf bestaan. — De inw., op 7 na alle R. K., behooren tot de par. van *Stoppeldijk*. De kerk aan den H. GERULPHUS toegewijd, heeft een orgel. Tegen de kerk staat een zware toren. De 7 Herv., behooren kerk. tot *Hontentisse*. De dorps. telt 75 leerl.

Kermis Zond. na H. Sacramentsdag en op Zond. na den 21 Sept.

PAULUS-POLDER of SIR-PAULUS-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Stoppeldijk*; groot 540,7516 bund.

PAULSZAND of POULUSZAND, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen*; groot 54,0780 bund.

PAUWENTUIN, h. en tuin, pr. *N. H.*, gem. en 10 min. Z. van *Amsterdam*, aan den Amstedijk.

PAVERDEN. Zie PADEVOORT.

PAVILJOEN (HET), gebouw, pr. *Z. H.*, gem. *Ouddorp*, 0,8936 bund.

PAVILJOEN (HET), herb., pr. *N. H.*, gem. en N. van *Blaricum*. Het is een koepelvormig gebouw. De grondvlak te der vier verdiepingen wordt allengs minder en het eindigt in een plat, dat, naar men wil hooger zou zijn dan de Kooltjesberg.

PAVILJOEN (HET), 2 buit., één, pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. W. van *Oostburg*; groot 12,6300 bund. één, pr. *Utr.*, te *Zeyst*; groot 0,8926 bund.

PAVILJOEN (HET). Zie WELGELEGEN. PAVILJOEN (HET KLEIN). Zie VLIEDZORG.

PAYZIJL, sluis, pr. *Fr.*, gem. *Frænckeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van Achlum, in den *Slagtendijk*.

PEAAM en PEANGHUM. Zie PIAAM.

PEAN, ook wel PEEN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Grouw*.

PEAZENS, PAESENS, PEASENS of PAASENS, d., pr. *Fr.*, arr. en 8 u. N. O. van *Lceuwarden*, kant., postk. en  $\frac{3}{4}$  u. N. O. van *Dockum*, gem. *Oost-Dongeradeel*. Men telt er 101 h. en 680 inw., die meest van de visscherij bestaan.

De 580 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Dockum*, ring van *Metslawier*. De Doops. behooren kerk. te *Holwerd*, de Evang. Luth. te *Lceuwarden*. De dorps. telt 80 leerl.

PEASENS (DE), oudtijds DE DONGER, water, pr. *Fr.*, van *Paezens* naar *Dockum* in de *Ee* loopende.

PECKEDAM of PEKKEDAM, havez., pr. *Over.*, gem. en 5 min. O. van *Diepenheim*; groot ongeveer 40 bund.

PEDELAND. Zie PEELLAND.

PEDESE en PEDGE. Zie PEIZE.

PEEBOSCH, geh., pr. *Gron.*, gem. *Grootegast*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Doezum*; met 23 h. en ruim 110 inw.

PEEL (DE), moerassige streek lands, pr. *N. Br.* en *Limb.*, waar door men op de meeste plaatsen naauwelijks gaan, veel minder rijden kan, dan alleen over de, daar door aangelegde wegen.

PEEL (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. O. van *Reusel*; met 10 h. en 70 inw.

PEELDORPEN (DE), de Noord-Brandsche d. Gemert, Bakel, Deurne, Liessel, Asten, Ommel en Someren.

PEELLAND, oudtijds naar men wil PEDELAND, streek lands, pr. *N. Br.* Zij bevat de gem. Aarle-Rixtel, Asten, Bakel, Beek, Budel, Deurne, Erp, Gemert, Heeze, Helmond, Leende,

Limpde, Lierop, Lieshout, Maarheze, Mierlo, Nunen, St. Oedenrode, Schijndel, Soerendonk, Someren, Son, Stiphout, Tongelre, Veghel en Vierden: bestaat 99014,6726 bund., en telt 9204 h. met 53000 inw., die van landbouw en het steken en baggeren van Peelturf bestaan.

PEELO of PEEL, oudtijds PETTELO en PITHILO, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van Assen; met 6 h. en 40 inw.

PEEL-REY (DE), watertje, pr. *N. Br.*, dat zich in de *Rul* ontlast. PEELSCHEHUIS (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. ten W. van Boekel; met 18 h. en 130 inw.

PEELSTRAAT (DE), 2 geh., pr. *N. Br.*, één, gem. *Boekel*, met 30 h. en 210 inw.; één, gem. *Wanroy*, met 21 h. en 110 inw.

PEEN. Zie PEAN. (BOOMS-POLDER.

PEERBOOMS-POLDER. Zie PEREN-PEESGATLOOP. Zie GINDERDOORSCHE-LOOP. (*Norg*; 13 h. en 80 inw.

PEEST of PEST, geh., pr. *Dr.*, gem.

PEIN (DE). Zie OPEINDE.

PEINS of PEYNS, oudtijds PEINSE-RAGA en PEYNSERAGA, d., pr. *Fr.*, arr. en  $\frac{2}{4}$  u. W. van Leeuwarden, kant. en  $\frac{2}{4}$  u. O. van *Harlingen*, postk. *Franeker*, gem. *Franekeradeel*. Men telt er 12 h. en 80 inw., en met de b. Tamterp, 31 h. en 180 inw., die meest van landbouw en veeteelt bestaan.

De 160 Herv. behooren tot de gem. *Petns-en-Zweins*. De kerk heeft een orgel. De 14 R. K. parochiëren te *Franeker*. De dorps. telt 20 leerl.

PEINS-EN-ZWEINS, kerk, gem., pr. *Fr.*, klass. van *Harlingen*, ring van *Franeker*; met 410 zielen en 2 kerken, 1 te Peins en 1 te Zweins.

PEIZE, gem., pr. *Dr.*, arr., judic. en adm. kant. *Assen*, postk. *Assen* en *Groningen*, (1 m. k., 2 s. d.). Zij bestaat uit het d. Peize, benevens de geh. Peizerhorst en Peizerwold; bestaat 2771,2294 bund., en telt 235 h., met 1290 inw., die van landbouw, boschen veeteelt bestaan. Er zijn 4 weefgelouwen, 1 koorn- en pel-, en 1 koornmolen.

De inw., bijna allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Assen*. De R. K. en de Isr. behooren kerk. tot *Assen*. Er is eene school met 170 leerl. — Het d. Peize, Peise of Peyse, oudtijds Pedese, Pedeze, Pedze, Pezio, Peisge, Pesge of Pedge, ligt 4 u. N. ten W. van Assen. De kerk heeft een daarvóór staand, spits torentje, doch geen orgel.

PEIZERDIEP (HET), water, pr. *Dr.*, loopt langs Peize naar 't Aduaderdiep. PEIZERHORST. Zie HORST (DE). PEIZERMADE, lage gronden, gem. *Peize*, pr. *Dr.*

PEIZERWOLD, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Peize*; met 10 h. en 80 inw.

PEKELA (DE), veenkol., pr. *Gron.*, arr. en kant. *Winschoten*. Zij bevat de gem. de Oude Pekela en de Nieuwe Pekela; bestaat 5012,0848 bund., en telt 1173 h. met 8500 inw., die van scheepvaart, veengraverij, landbouw, trafijken en handwerken bestaan.

De 6360 Herv. maken de gem. de *Oude-Pekela* en de *Nieuwe-Pekela* uit. De 480 Chr. Afg. behooren kerk. tot *Nieuwe-Pekela*. De 400 Evang. Luth. maken eene gem. uit van den ring van *Groningen*, met eene kerk in de *Nieuwe-Pekela*. De 840 R. K. maken, met eenige andere uit naburige gem., eene stat. uit, met 1800 ziel., en eene kerk in de *Oude-Pekela*. De 320 Isr. maken eene rings. uit, van het syn. res. van *Gron.*, met eenen Voorlezer en eene syn. in de *Oude-Pekela*. Er zijn twee hoofds. en twee bijs.

PEKELA (DE NIEUWE-), gem., pr. *Gron.*, arr., kant. en hulpk. van het postk. *Winschoten* (13 m. k., 6 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit het d. de Nieuwe-Pekela; bestaat 3107,3059 bund. en telt 664 h., met 4370 inw., die van landbouw, veengraverij en scheepvaart bestaan. Er zijn 1 fabriek van moutwijn uit aardappelen, 1 tabakskerverij, 1 touwslagerij, 1 zeilmakerij, 1 koornmolen, 3 scheepstimmerwerken, een zeemans collegie, genaamd *Voorzorg*, eene groote zee-assurantie-compagnie, het groot compact. — De 3260 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Winschoten*. De 380 Christ. Afg. maken, met die van Oude Pekela, eene gem. uit. De 200 Ev. Luth. de 400 Doops., de 390 R. K. en de 70 Isr. behooren kerk. tot *Pekela*. Er zijn 3 scholen.

Het d. Nieuwe-Pekela of Boven-Pekela ligt 2 u. Z. W. van *Winschoten*. Men telt er 2500 inw. De Herv. kerk is een kruisgebouw, met daarvan afgescheiden toren en 2 galeries, doch zonder orgel. De kerk der Christ. Afg. en die der Doopsgez. hebben toren noch orgel. De Ev. Luth. heeft een welluidend orgel doch geen toren. Er is een dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algem.*

PEKELA (DE OUDE-), gem., pr. *Gron.*, arr., kant. en hulpk. van het postk. *Winschoten* (13 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Oude Pekela

en de b. Pekeler-Zuiderveen, beslaat 1904,7789 bund., en telt 590 h. met 4130 inw., die meest van scheepvaart, scheepsbouw, landbouw, trafijken en handwerken bestaan. Er zijn 1 tabakskerverij, 2 garentwijnderijen, 1 touwslagerij, 2 zeilmakerijen, 16 scheepstimmerwerven, 1 olie-, 1 houtzaag-, 1 koorn- en 2 koorn-pelmolens.

De 3100 Herv., maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Winschoten*. De 100 Chr. Afses. behooren kerk. tot *Nieuwe-Pekela*, de 200 Ev. Luth., de 450 R. K. en de 250 Isr. tot de *Pekela*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Oude-Pekela of Beneden-Pekela, ligt 1 u. Z. ten W. van Winschoten, en telt 500 h. en 4000 inw. De kerk heeft 2 galerijen en eenen toren, doch geen orgel. De R.K. kerk, aan den H. WILLIBROD toegewijd, heeft eenen op het dak staande toren en een orgel. De synag. heeft geen toren. De dorps. telt 600 leelr. Er is een Dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen* en een Zeemans collegie.

De jaar-, paarden- en beestenmarkt den 3den Dond. in Apr.; den 4den Dond. in Julij en den 4den Dond. in Oct.

PEKEL-AA (DE). Zie AA (PEKEL-).

PEKELER-ZUIDERVEEN, geh., pr. Gron., gem. en 5 min. N. van *Oude-Pekela*; met 19 h. en 80 inw.

PEKELHARING (DE). ged. van den p. *de Waarden*, pr. N. Br., gem. *Capelle*; groot 3,4940 bund.

PEKING, landg., pr. Utr. gem. en 5 min. Z. van *Baarn*; 3,0320 bund.

PEKKEDAM. Zie PECKEDAM.

PELANEN. Zie POLANEN.

PELGRIM (HET SLOT-TE-), h., pr. N. Br., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. O. van *Nuland*; met 1 bund. grond.

PELGRIM-POLDER, het O. ged. van de *Pelgrims-en-Bruiningspolder*, pr. N. Br.; groot 142,4401 bund.

PELGRIM-EN-BRUININGS-POLDER, p., pr. N. Br., gem. *Zevenbergen*; groot 224,9961 bund.

PELSENDIJK of PILSENDIJK, p., pr. N. Br., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Nieuw-Vossemeer*; met 20 h. en 130 inw.

PELSER of PELSERT, vaarw. in de *Noord*, O. van het *Roodezand*.

PELSERDIJK of HOOGENDIJK, dijk, pr. Z. H., gem. *Oostvoorne*, van den *Mullegatsdijk* tot aan den *Naterschedijk* loopende.

PELTSBEEK, beek, pr. Limb, gem. *Nuth*, dat zich in de Geleen ontlust.

PENDRECHT, b., pr. Z. H., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Rhoon*; met 5 h. en 40 inw.

PENDRECHT (OUD- en NIEUW-), 2 p., pr. Z. H., gem. *Rhoon*; de éérste 33,3647, de andere 145 bund. groot.

PENNINGS-VEER (HET), oudtijds het SPAARNWOUDER-VEER, ook het PONT-VEER, plaats, pr. N. H., gem. *Haarlemmerliede*, met eene vaste brug over de Liede en een aardendijkpost van de *Linie-van-Amsterdam*.

PENNINGUM. Zie PINGJUM.

PEPELSDIJK, eigenlijk PEPINUSDIJK, dijk, pr. Limb., gem. *Echt*.

PEPEREIND, geh., pr. N. Br., gem. en 10 min. Z. O. van *Cromvoirt*; met 12 h. en ruim 40 inw.

PEPERGA, d., pr. Fr., arr. en 4 u. Z. Z. O. van *Heerenveen*, kant. en 3 u. Z. W. van *Oudeberkoop*, postk. *Heerenveen* en *Steenwijk*, gem. *Stellingwerf-Westeinde*. Men heeft er 20 h. en 110 inw., en met een ged. van de b. de *Blesse*, 36 h. en 190 inw., die meest van landbouw bestaan.

De inw., op 8 na allen Herv., behooren tot de gem. *Peperga-en-Blesdijke*. De kerk heeft eenen fraaijen spitsen toren, doch geen orgel. De 8 R. K. parochiëren te *Steggerden*.

PEPERGA-EN-BLESDIJKE, kerk, gem., pr. Fr., klass. *Heerenveen*, ring *Woloega*; met 570 ziel. en 2 kerken, te *Peperga* en te *Blesdijke*.

PEPERSPOLDER, ged. van den VLIERT-POLDER-DE-PEPERS-MUNTEL-HEUF-EN-ZOOGENAAMD-JAN-TONENLAND.

PEPELENWOERD (DE), hoogte, pr. Geld., gem. *Kesteren*, waarschijnlijk eene oude begraafplaats.

PEPPELGRAAF, veer, pr. Geld.,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Doornenburg*.

PEREL (DE). Zie PAREL (DE).

PERENBOOMSCHESLUIJS (DE), sluis, pr. N. Br., 1 u. W. van *Dussen*.

PERENBOOMSCHESLUIJS (HET GAT-VAN-DE-), water, pr. N. Br., naar de *Scheisloot* loopende.

PERENBOOMS-POLDER, PEERBOOMS-POLDER of VIJFDE POLDER-VAN-DEN-BUITENLANDEN-VAN-DEN-ZUIDHOLLANDSCHEN-POLDER, p., pr. N. Br., gem. *Dussen*; groot 23,6290 bund.

PERK (HET GROOTE- en HET KLEINE-). Zie PARK (HET GROOTE- en HET KLEINE-).

PERKEN (HET WOOD-DER-VIER-), dennebosch, pr. Geld., gem. *Groesbeek*.

PERKPOLVER (DEN), den PARK-POLDER of DEN PERKEN-POLDER, p., pr. Zeel., gem. *Hontenisse*; 192,4736 bund.

PERNIS, heerl., pr. Z. H., arr. *Dordrecht*, kant. *Ridderkerk*, hulpk van het postk. *Rotterdam*, gem. *Per*

*nis-en-'s Graven-ambacht.* Zij bevat het d. Pernis en de b. Pernisserbrug; beslaat 1129,0189 bund., en telt 169 h. met 1470 inw., die van landbouw, vlasserij en visscherij bestaan.

De inw., op 11 na allen Herv., maken met de overige uit de burg. gem. *Pernis-en-'s Graven-ambacht*, eene gem. uit, van de klass. van *Rotterdam*, ring. van *IJsselmonde*, met ruim 1600 ziel. De 10R, K. parochieren te *Rhoon*. Er is eene school met 140 inw.

Het d. Pernis of Pernisse, oudtijds *Bornesse* of *Bornisse*. ligt 5 u. N. W. van *Dordrecht*. 2½ u. W. van *Ridderkerk*, nabij de *Merwede*, waaraan het eene haven heeft. Mentelt er 150 h. en 1320 inw., de kerk heelt eenen lagen toren, doch geen orgel.

PERNIS, water. Zie *BERNISSE*.

PERNIS (NIEUW-en OUD-), 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Pernis*; de eene groot 47,1210, de andere 32,4930 bund.

PERNIS-EN-'S GRAVEN-AMBACHT, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Ridderkerk*, reg. kant. *IJsselmonde*, hulpk. *Pernis* (7 m. k., 8 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. *Pernis en 's Graven-Ambacht*; beslaat 1372,1512 bund. en telt 188 h., met 1750 inw., die meest van visscherij, landbouw en vlasserij bestaan, ook is er eene scheepstimmerwerf. — De inw., op 11 na allen Herv., maken de gem. van *Pernis* uit. Er is 1 school. (en N. van *Pernis*.)

PERNISSEBRUG, b., pr. *Z. H.*, gem. *PERPONCHER-POLDER*, p., pr. *Zee*, ged. gem. *Heer-Arendskerke*, ged. gem. *Hendriks-Kinderen en Wissekerke*, ged. gem. *Wolphaarsdijk*; groot 190,7550 bund.

PERSIJN, buit., pr. *Utr.*, gem. *Maar- tensdijk*; groot 250 bund.

PERSIJN (DE PAN-VAN-), duinvallei, pr. *Z. H.*, ¼ u. Z. W. van *Katwijk* aan den *Rijn*; groot 24,0153 bund.

PERSINGEN, heerl., pr. *Geld.*, arr. kant. *Nijmegen*, hulpk. en gem. *Ubbergen*. Zij bevat het geh. *Persingen*; beslaat 485,7852 bund., en telt 4 h. met 20 inw., die van landbouw en vee-teelt bestaan. — De inw., allen R. K., behooren tot de par. van *Ooy-en-Persingen*; de kinderen gaan school te *Ooy*. — Het geh. *Persingen*, oudtijds *Beersinge*, ligt 1 u. O. van *Nijmegen*, ¼ u. N. van *Ubbergen*.

PERZIK, b., pr. *N.Br.*, gem. *Wijk*; met 24 h. en 130 inw.

PESAKEN of PESKEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. ten Z. W. van *Gulpen*; met 24 h. en 160 inw.

PESEGAT (DE). Zie *GINDERDOOR-PESGE*. Zie *PEIZE*. (SCHE-LOOP-PESSE, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. N. O. van *Ruinen*; met 78 h., 580 inw. en eene school met 40 leerl.

PESSERT (DE), de *PERSER*, *PERSERT* of *PESSAART*, bouwh., pr. *N.Br.*, gem. en ¾ u. Z. W. van *Drunen*.

PESSERVELD, geh., pr. *Dr.*, gem. *Hoogeveen*; met 25 h. en 1380 inw.

PESSERVELD, heidenv., pr. *Dr.*, bij *PEST*. Zie *PEEST*. (het geh. *Pesse*.)

PESTHUIS-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oegstgeest*; groot 80 bund.

PETERBOSCH, bosch, pr. *Utr.*, ged. gem. *Rhenen*, ged. gem. *Veenendaal*; groot 10,8790 bund.

PETERBUREN. Zie *PIETERBUREN*.

PETER-EVERTSHOFSTEDEN, hofst., pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*, groot 28 bund.

PETERSBERG-(ST-). Zie *ODILIËNBERG*.

PETERS-EIND of *MATTHUSEIND*, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Bakel*, aan de *Esperloo*.

PETERS-PLATEN. Zie *PIETERSPLATHEM*. Zie *PETTEN*. (TEN-)

PETIT-MARTIN, buitenpl., pr. *Gron.*, gem. *Stochteren*, 5 min. Z. van de *Harkstede*; groot bijna 300 bund.

PETRUSBERG, buit., pr. *Utr.*, gem. *Rijnsburg*; groot 1,3680 bund.

PETRUS-PLATEN. Zie *PIETERS-PLATEN*.

PETTELAAR, ook *PETLER* en *PET-TELER*, oudtijds *PETTELAIR* en, volgens velen, eigenlijk *PÊT EN L'AIR*, geh., pr. *N.Br.*, gem. en 1¼ u. N. W. van *St. Michiels-Gestel*; met 12 h. en 60 inw.

PETTELO. Zie *PEELO*.

PETTEMERKLUFT of *PETTENKLUFT*, plaats, pr. *N.H.*, 10 min. O. van *Pelten*.

PETTEMER-POLDER (DE) of DE *PETTEN-POLDER*, p., pr. *N. H.*, gem. *Pelten*; groot 157,1454 bund.

PETTEN, gem. in *Kennemerland*, pr. *N. H.*, arr. en postk. *Alkmaar*, kant. *Schagen* (12 m. k., 9 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Pelten*, en de b. *Spreeuwendijk* en *Leihoek*; beslaat 558,7057 bund., en telt 78 h. en 380 inw., die bestaan van het werken aan de zee-weringen en het visschen van zeeschelpen. — De 340 Herv. maken, met die van den *Hazepolder*, eene gem. uit, van de klass. van *Alkmaar*, ring van *Zijpe* met 400 ziel. De 8 Doops. behooren tot de gem. *Zuid-Zijpe*, de 30 R. K. tot de stat. *Zijpe-en-Noord-Zijpe*, en de 3 R. K. van de *Oude Cle-rezij*, tot de stat. van *Egmond-aan-Zee*. Er is 1 school met 60 leerl.

Het d. *Pelten*, oudtijds *Pethaim*, *Pethem* of *Pethen*, ligt ¾ u. W. van

Alkmaar, 2 u. Z. van Schagen. Men telt er 65 h. en 320 inw. De kerk heeft eenen houten toren doch geen orgel.

Kermis in de maand October.

PETEN (NIEUW-) of HAZEPOLDER, geb., pr. *N. H.*, gem. *Zijpe*; met 1 Hoogheemraadshuis van de Hondsboschen.

PETTEN-EN-NOLMERBAN, heerl., pr. *N. H.*, arr. en postk. *Alkmaar*, kant. *Schagen*, bevattende niet anders dan de gem. Petten, enz.

PETTERHUISTER-STATE, boerd., pr. *Fr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Stiens*; groot 32,3300 bund.

PEUKEPOLDER (DE), p., pr. *Zeel.*, gem. *Tholen*; zij beslaat 87,0400 bund.

PEULEGAT (HET), kil, pr. *Z. H.*, van *Giessendam* naar de *hierwede*.

PEULEN (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Giessendam-en-Giessen-Oudekerk*.

PEULJEN, ged. van den *Voorof-sche-polder*, pr. *Z. H.*

PEULWIJK, streek lands, pr. *Z. H.*, gem. *Groot-Ammers*.

PEURSSUM, oudtijds POELDRSUMS- of POEDERSUM-AMBACHT, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Sliedrecht*, postk. *Dordrecht*, *Gorinchem* en *Schoonhoven* (2 m. k., 4 s. d., 5 j. d.). Zij bevat de b. Peursum en eenige verspreid staande h.; beslaat 392,3697 bund., telt 36 h. met 230 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Er zijn 2 eendekooijen.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Giessen-Oudekerk-en-Peursum*. De kinderen genieten onderwijs te *Giessen-Oudekerk*.

De b. Peursum of Peursem oudtijds Puersum, ligt  $1\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Gorinchem*,  $2\frac{1}{2}$  u. O. N. O. van *Sliedrecht*.

PEURSSUM (DE POLDER-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Peurssum*; groot 350,9616 bund.

PEURSSUMSCHE-VLIET, water, pr. *Z. H.*, dat zich tegenover *Giessen-Nieuwkerk*, in de *Giessen* ontlast.

PEUTERSEIND, misschien beter POTERSEIND, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Borkel*; met 7 h. en 40 inw.

PEY, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Echt*; met 87 h. en 440 inw.

PEYNS. Zie PEINS.

PEZIE. Zie PEIZE.

PHELEPPE. Zie VELD.

PHILIPPINE of FILIPPINE, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Axel*, reg. kant. *Hulst*, postk. *Oostburg* en *Sas-van-Gent* (11 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Philippine, de b. de Bouchautsche-haven en een ged. van de b. Posthoorn; beslaat 1668 bund.,

telt 85 h. en ruim 480 inw., die van landbouw, het vletten aan de dijken, en de mosselvangst bestaan.

De 40 Herv. maken, met die van *Sas-van-Gent*, eene gem. uit van de klass. van *Izendijke*, ring van *Azel*. De 440 R. K. maken eene par. uit van het apost. vic. gen. van *Breda*, dek. van *Izendijke*, en telt ruim 170 Comm. Er is 1 school met 60 leerl.

Het dorp Philippine ligt 7 u. Z. van *Goes*,  $3\frac{1}{2}$  u. W. van *Axel*, en telt 54 h. en 280 inw. De kerk der Herv. heeft een koepeltorentje, doch geen orgel. De R. K. kerk, aan de *H. Maagd MARIA* toegewijd, heeft een torentje. doch geen orgel. Het gemeentehuis dient tevens tot schoolgebouw.

Kormis den 3den Zondag in Sept.

PHILIPPINE-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Philippine*; groot 130,8135 bund.

PHILIPS-LAND (ST.), gem. en heerl., pr. *Zeel.*, kant. en postk. *Tholen* (6 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit het eil. St. Philipsland, en eenige daaraan en daarbij gelegen schorren en slikken; bevat het d. St. Philipsland; beslaat 1628,5816 bund., en telt 91 h. met ruim 720 inw., die meest van landbouw en mosselvangst bestaan. Er zijn 1 meestoof en 1 koorndelen.

PHILIPS-LAND (ST.), oudtijds GREVENISSE, eil., pr. *Zeel.*, gem. *St. Philipsland*; beslaat 648 bund. en telt 96 h. met 720 inw. De 650 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Zierikzee*, ring van *Tholen*. De 70 Christ. Afges. maken mede eene gem. uit. Er is eene school met 90 leerl.

Het d. St. Philipsland of St. Philipsland, oudtijds Philipskerke, en in de wandeling Flipsland, ligt  $5\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Zierikzee*, 4 u. N. van *Tholen*. met 76 h. en 475 inw. De kerk heeft een rond kloktorentje, doch geen orgel. De Chr. Afges. hebben er een gebouw, waarin zij hunne godsdienst oefenen.

Kermis laatsten Donderd. in Aug.

PHILIPS-LAND (DE OUDE- EN DE NIEUWE-POLDER-VAN-ST.), p., pr. *Zeel.*, gem. *St. Philipsland*; de eerste, groot 549,4915; de andere, ook *HENRIETTA-POLDER*, groot 76 bund.

PHILISTIJSCH-POLDER (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Bergen*; 200,9011 bund. groot.

PHILOSOPHENPAD (HET), wandelweg, pr. *Geld.*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Nijmegen*.

PHLADIRTINGUM, Zie VLAARDINGEN.

PIAAM of PEAAM, oudtijds PEANGUM en ook PIAAM of PIJANGUM, d., pr. *Fr.*, arr. en 6 u. N. W. van *Sneek*, kant.



en 2 u. W. van *Bolsward*, postk. *Harlingen* en *Bolsward*, gem. *Wonscradeel*. Men telt er 12 h. en 80 inw. en met de b. de Kooihuizen 14 h. en 100 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Er zijn vogelkooijen.

De 85 Herv. behooren tot de gem. *Idsegahuizen - en - Piaam*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De 15 R. K. parochiëren te *Makkum*.

PIACENZA, landg., pr. *N. Br.*, gem. *Vught*; groot 44,9990 bund.

PICARDIE of PIECARDIE, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Gennep*; met 20 h. en 100 inw.

PIEKEMEER (HET), meer, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Oosthen*.

PIEKENWAARD (DE), uiterw., pr. *N. Br.*, gem. *Alem*; 57,6240 bund.

PIEKSGEREGT. Zie PORTINGEN-NOORDEINDE.

PIEL (HET), water, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, Z. van *Gaastmeer*.

PIEL-BRUGGE of PILLEBRUG, h. en brug, pr. *Dr.*,  $1\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Havelte*.

PIEPER of DEN PIEPERT, geh., pr. *Limb.*, gem. *Wittem*; met 4 h. en 30 inw.

PIEPER-EN-OVERGUNNE, p., pr. *Over.*, gem. *Genemuiden*.

PIER (GROOTE-). Zie OSINGA.

PIER (ST.), geh., pr. *Zeel.*, gem. *Nieuwvliet*; met 3 h. en 20 inw.

PIER - CHRISTIAANS - OOSTER-ZEE-SLOOT. Zie OOSTERZEE-SLOOT.

PIER-EN-PINKS-POLDER en JAN-PIER-EN-PINKS-POLDER, 2 p., pr. *Zeel.*, gem. *Goes*; te zamen groot 9,7908 bund. (Zie BONNINGA.)

PIER-FOPPEBONNINGAHUIS.

PIERKAMP (DE), verheven grond, pr. *Geld.*, gem. *Maurik*.

PIERKESMARS, water, pr. *Over.*, dat naar *Diepenveen* loopt.

PIERSHIL, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. en postk. *Oud-Beijerland* (5 m. k., 7 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het d. Piershil en eenige verspreid staande h., beslaat 1136,4301 bund. en telt 103 h. met 700 inw., die van landbouw, veeteelt en vlasserij bestaan.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit van de klas. *Brielle*, ring van *Geervliet*. Er is 1 school met 70 leerl.

Het d. PERSHIL, in de wandeling wel eens het KLEINE HAAGJE, ligt 6 u. W. van *Dordrecht*,  $1\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Oud-Beijerland*. Men telt er 64 h. en 500 inw. De kerk heeft eenen spitsen toren doch geen orgel. Er is nog een oud en zwaar gebouw, de *Ronduit* genoemd, thans dienende tot eene partikuliere woning.

Kermis den 2den Pinksterdag.

PIERSHIL (DE NOORD-POLDER en DE NOORDGORZEN-), p. en uiterw., pr. *Z. H.*, gem. *Piershil*; de eerste groot 53,5009 bund., de laatste 6,0619 bund.

PIERSHIL (VERLOREN-), dat ged. van den *Groot-Zuid-Beijerlandsche-polder*, pr. *Z. H.*, hetwelk onder *Piershil* behoort; groot 21,5720 bund.

PIERSHIL-IN-DEN-EENDRAGTSPOLDER (GRONDEN-VAN-), ged. van den *Eendragtspolder*, pr. *Z. H.*, gem. *Piershil*; groot 77 bund.

PIERSHILSCHE-DIJK, dijk, pr. *Z. H.*, aan de Z. zijde van den *Oud-Pierhilsche-polder*.

PIERSHILSCHE-DIJK (DE NIEUWE-), dijk, pr. *Z. H.*, van den *Oosthoeksche-dijk* naar de *Buitengorzen*.  
PIERSHILSCHE - GORZEN (DE KLEIN-), uiterw., pr. *Z. H.*, gem. *Piershil*; groot 7,1380 bund.

PIERSHILSCHE - POLDER (DE KLEIN, DE NIEUW- en DE OUD-), 3 p., pr. *Z. H.*, gem. *Piershil*; de eerste groot 161 bund.; de tweede, groot 387 bund.; de derde, 345 bund.

PIERSMEER (HET) of HET AYLVA-MEER, meer, pr. *Fr.*, gem. *Wonscradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Exmorra*.

PIES-POLDER (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Woubrugge*; groot 14,7300 bund.

PIET (DE), het westerged. van het eil. *Wolphaartsdijk*, pr. *Zeel*.

PIETENWIEL. Zie HAMELSPOEL.

PIETER (ST.), gem., pr. *Limb.*, arr., kant. en postk. *Maastricht* (3 m. k., 1 s. d.). Zij bevat de d. St. Pieter en *Canne* en eenige verspreid staande h.; beslaat 560,1260 bund., en telt 109 h., met ongeveer 650 inw., die meekrap en chicorei teelen; terwijl overigens deze gem. de groote moeshof der stad *Maastricht* is.

De inw., op 4 na allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Maastricht*. De 4 Herv. behooren tot de gem. *Maastricht*. Er is een school met 60 leerl.

Het d. St. Pieter ligt  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Maastricht*, tussehen de vestingwerken dier stad. Men telt er 71 h. en 120 inw. De kerk, aan den H. LAMBERTUS toegewijd, heeft toren en orgel.

Kermis den 1sten Zondag in Sept.  
PIETER (ST.), fort, pr. *Limb.*, gem. *St. Pieter*, tot de vesting *Maastricht* behoorende, Het is van eene vijfhoekige gedaante, zonder bastions, geheel van eene hooge zeer zware bekleedingsmuur voorzien en door een

drooge gracht omringd. Vóór den ingang ligt een ravelijn, ook heeft het aan die zijde eenen vooruitgeschoven bedekten weg, die overigens langs genoemde gracht heen loopt; deze zijn de eenige buitenwerken. In het fort zijn geene gebouwen, alleen vindt men een wachthuis nabij den ingang.

PIETER (ST.), geh., pr. *Limb.*, gem. *Schin-op-Geul*; 9 h. en 50 inw.

PIETERBUREN, PIETERSBUREN of PETERBUREN, d., pr. *Gron.*, arr. en 7 u. N. W. van *Appingedam*, kant., postk. en 3 u. N. W. van *Onderendam*, reg. kant. *Bedum*, gem. en 1 u. N. van *Enrum*. Men telt er 81 h. en 600 inw., die van landbouw bestaan.

De 570 Herv. behooren tot de gem. *Pieterburen-en-Wierhuizen*. De kerk is een half kruisgebouw, met toren. De 20 Doopsgez. behooren kerk. tot *Mensingeweer*, de 10 R. K. tot *Kloosterburen*. De dorps. telt 80 leerl.

PIETERBUREN - EN - WIERHUIZEN, kerk. gem., pr. *Gron.*, klass. van *Middelstum*, ring van *Leens*; met eene kerk te Pieterburen en 690 ziel.

PIETERBUREN - WESTERNIELAND-EN-WIERHUIZEN, dijkregt in *Hunsingo*, pr. *Gron.*

PIETERBUURSTER-UITERDIJK of PETERBUURSTER-POLDER, uiterw., pr. *Gron.*, gem. *Enrum*.

PIETERBUURSTER-MAAR, water, pr. *Gron.*, van Pieterburen in het Nijenklooster-maar uitoopende.

PIETER-JOOSTEN-VAART. Zie HEINOOMSVAART.

PIETERMAN. Zie HEER-OUDELANDS-AMBACHT.

PIETER-MAURITS-VAART, vaart, pr. *Z. H.*, loopende uit het Vennemeer naar het Sweyland. (DE-POLDER (DE).

PIETER-RODES-POLDER. Zie ROPIETERSBERG, voormaals HONDSBEEK, buit., pr. *Geld.*, gem. *Ubbergen*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van Beek; 1,3840 bund.

PIETERSBERG (DE ST.), berg, pr. *Limb.*,  $\frac{1}{4}$  u. gaans buiten de St. Pieterspoort van Maastricht, met eene voortreffelijke steengroeve, in welke onderscheidene gangen zijn, waar men, zonder geleiders met fakkellicht, spoedig zou verdwalen, en waaruit vele merkwaardigheden zijn opgedolven.

PIETERSBERG (ST.). Zie ODLIENBERG.

PIETERSBIERUM of PETERSBIERUM, oudtijds PETERSBARRA, d., pr. *Fr.*, arr. en 5 u. W. van *Leeuwarden*, kant., postk. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Harlingen*, gem. *Barradeel*, met 62 h. en 380 inw.

en met de b. Roptazijl, 65 h. en 400 inw., die van landbouw bestaan.

De inw. op 6 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. en ring *Harlingen*. De kerk heeft een spits torentje. De 5 Doopsgez. en de enkele R. K. behooren kerk. te *Harlingen*. De dorps. telt 40 leerl. Er bestaat eene vereeniging tot uitdeeling van levensmiddelen enz. aan hulp behoevendend gedurende den winter.

PIETERS-BREUKELAN (ST.). Zie BREUKELAN-ST.-PIETERS.

PIETERSBUREN, b., pr. *Fr.*, bestaande uit 1 oliemolen en nabij gelegene woningen, in de voorst. van Leeuwarden, het Zuid-Vliet genoemd.

PIETERSDIJK (ST.), dijk, ged. pr. *Zeel.*, gem. *St. Kruis*, *Aardenburg* en *Heille*, van *Nieuw-Haantjesgat* (in België) tot aan het *Lapschuursche-gat*.

PIETERSHOEK. Zie PUTTERSCHOEK.

PIETERS POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. 's *Heer Arendskerke*; 14,6437 bund. groot.

PIETERS POL-, NIEUWLAND(WEST) DER (ST.). Zie KLINKERLAND.

PIETERS-POLDER (ST.), oudtijds RAADSHEERENPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Sas-van-Gent*; groot 334,6280 bund.

PIETERSPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Biervliet*; groot 321,2530 bund.

PIETERSCHANS (ST.). Zie PIETER (ST.).

PIETERZIJL of PETERZIJL, d., pr. *Gron.*, gem. *Grijpskerk*,  $\frac{1}{4}$  u. N. N. O. van *Visvliet*; met 47 h. en 330 inw. De 260 Herv. behooren tot de gem. *Visvliet-en-Pieterzijl*. De 70 Doopsgez. maken met de overige uit de burg. gem. Grijpskerk eene gem. uit, met 180 ziel. De kerk heeft een open koepeltoren, doch geen orgel. De dorps. telt 50 leerl.

PIETERZIJLSTERDIEP, ook ZIJLDIEP, vaarw., pr. *Gron.*, gem. *Grijpskerk*, naar Pieterzijl loopende.

PIET-GIJZE-BRUG, brug, pr. *Z. H.*, gem. *Noordwijkerhout*. In de nabijheid is een haltplaats van den Hollandschen spoorweg.

PIETJES-ZWARTVELD, duinvallei, pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. O. van *Zandvoort*. (OOMSVAART.

PIETJOOSTEN-VAART. Zie HEINPIETWIEL. Zie HAMELSPOEL.

PIJAAAM en PIJANGKOM. Zie PIAAM.

PYANGRUM. Zie PINGJUM.

PIJLSWAARDE, PIJLSWEERT of OUD-NOORD, heerl., pr. *Utr.*, postk. en gem. *Utrecht*. Zij bevat de hofstede Zijdebalen, benevens eenige andere h. langs de Vecht; beslaat ruim 25 bund.

De inw., die meest bestaan van landbouw, behooren allen kerk. onder *Utrecht*. Er is eene school.

PIJNACKER, heerl., pr. *Z. H.*, arr. 's *Gravenhage*, kant. *Delft*. hulpk. van de postk. *Delft* en *Leiden*. Zij bevat het d. Pijnacker en de b. Katwijk-en-Keulen en de Laan; beslaat 1863,2667 bund. en telt 238 h. en 1490 inw., die van landbouw, veeteelt, veenderij en handel in boter en kaas bestaan, welke aldaar gemaakt en onder de beste van Delfland gerekend wordt.

De 820 Herv. maken, met die van *Ruyven*, en van een ged. van het *Hof-van-Delft*, eene gem. uit, van de klass. van 's *Gravenhage*, ring van *Delft*, met 850 ziel. De 30 Ev. Luth. behooren kerk. te *Delft*; de 20 Rem. te *Rotterdam*. De 600 R. K. maken eene stat. uit van het aartspr. *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Schieland*. 2 scholen.

Het d. Pijnacker, Pijnakker, Pijnaker of Pijnaken, oudtijds Pinaker, ligt 2½ u. Z. O. van 's *Gravenhage*, 1½ u. O. van *Delft*. De kerk, een ruim en luchtig gebouw, heeft een orgel en, behalve een tamelijk hoogen toren, op het einde van het dak een torentje met leijven spits. De R. K. kerk aan den H. *Johannes den Dooper* toegewijd, heeft orgel en toren. De dorps. telt 120 leerl.

PIJNACKER (DE NIEUWE-EN DE OUDE-POLDER-VAN-), 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Pijnacker*; groot 556,2949 bund., de tweede 669,8046 bund.

PIJNACKER-EN-RUYVEN, gem., pr. *Z. H.*, arr. 's *Gravenhage*, kant. *Delft* (13 m. k., 9 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de heerl. Pijnacker en Ruyven en beslaat 2086,2387 bund. en is overigens aan de heerl. Pijnacker gelijk.

PIJNACKERSCHE-VAART, water, pr. *Z. H.*, van de Kloosterbeul, onder Pijnacker, naar de Kromme-Heul.

PIJNENBURG, geh. en landg., pr. *Utr.*, gem. en 1 u. Z. W. van *Baarn*; het geh. met 15 h. en 110 inw.; het landg. groot 34,0600 bund.

PIJNENBURGERGRIFT (DE) of PRAAMGRAFT, vaart, pr. *Utr.*, gem. *Baarn*, uit de Eem komende.

PIJP (DE), water, pr. *N. H.*, van Beverwijk naar het Wikermeer.

PIJP (DE), vaarw., in de *Ooster-Schelde*, tusschen de Rogge- en Neeltje-Jans-plaat.

PIJPER (DE), geh., pr. *Ovr.*, gem. en ½ u. Z. W. van *Genemuiden*, op het *Kamper-eiland*, tusschen het Noorderdiep en het Register-diep. Men onder-

scheidt het in twee b. de Grootte-Pijper en de Kleine-Pijper.

PIJPER-EN-OVERGUNNE. Zie PIEPER-EN-OVERGUNNE.

PIJPHORNE. Zie BOLSWARDBRUG.

PIKGAT, b., pr. *Zeel.*, gem. *Zierikzee*; met 6 h. en 30 inw.

PIKHOEK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Riethoven*; met 21 h. en 100 inw.

PIKMANS-POLDER, p., pr. *Utr.*, gem. *Baarn*; groot 40,7620 bund.

PIKMEER, meer, pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*.

PIKVELD, geh., pr. *Dr.*, gem. en ¼ u. O. van *Koeverden*; 2 h. en 20 inw.

PILOERSEMA, in de wandeling de *Hamstenburg*, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Aduard*, 10 min. N. W. van *den Ham*; groot 43,7510 bund.

PILSENDIJK- Zie PRELENDIJK.

PINACKER. Zie PUNACKER.

PINGJUM, PINGUM, PINGUM, PENNINGUM of PENNIGUM, d., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, N. W. van *Sneek*, kant. postk. en 2 u. N. W. van *Bolsward*, ¼ u. van de *Zuiderzee*. Men telt er 78 h. en 430 inw. en met de b. Lutje-Pingjum en de geh. de *Blokken*, *Bootland*, de *Nes* en de *Rijge*, 116 h. en 680 inw. die meest van landbouw bestaan.

De 590 Herv. behooren tot de gem. *Pingjum-en-Surich*. De kerk heeft eene stompentoren, doch geen orgel. De 80 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Pingjum-en-Witmarssum*. De kerk heeft toren noch orgel. De 11 R. K. parochieren te *Bolsward*. De dorps. telt 85 leerl.

Kermis den eersten Zondag in Mei.

PINGJUM (LUTJE-) of KLEIN-PINGJUM, ook wel PINGJUMERSTRAAT, b., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, 5 min. Z. W. van *Pingjum*; met 4 h. en 25 inw.

PINGJUM-EN-SURICH, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Harlingen*, ring. van *Makkum*; met eene kerk te Pingjum en 730 ziel.

PINGJUM-EN-WITMARSUM, doopsgez. kerk. gem., pr. *Fr.*; met 150 ziel. en 2 kerken, eene te Pingum en eene te Witmarssum.

PINGJUMER-GULDEN-HALSBAND, ook wel enkel de *HALSBAND*, dijk, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, die bij *Surich* naar *Witmarssum*, van daar weder naar *Surich* loopt en Pingjum omsluit.

PINGJUMER-RIJGE, geh. en boerd., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, 10 min. van *Pingjum*; het geh. ook wel enkel *Ryge* of *Rige*; met 9 h. en 60 inw., de boerd., groot 69,8300 bund.

PINGJUMER-VAART (DE), vaart,

pr. Fr., gem. *Wonseradeel*, van Pingjum naar de Bolswardervaart.

PINGMEER, meertje, pr. Fr., gem. *Idaarderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Warlena*.

PINKEGAT, vaarw., ten N. van de pr. Fr., (tusschen de eilanden *Ameland* en *Schiermonnikoog*).

PINKENVEER (HET), veer, pr. Z. H., te *Neder-Singeland*. (POLDER.

PINKS-POLDER. Zie PIER-EN-PINKS-PINSEN, fort, pr. N. Br.,  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Bergen-op-Zoom*, in de *Linie-van-Steenbergen*. Het is vierhoekig met bolwerken en natte gracht, in de keel geheel open en heeft twee gemetselde kruiddeldertjes.

PINTERSEIND. Zie PEUTERSEIND.

PIRAMIDE-VAN-MARMONT of PIRAMIDE-VAN-AUSTERLITZ, piramide van heide en zoden pr. Utr., gem. en 1 u. van *Woudenberg*, bij het geh. *Austerlitz*, thans in vervallen toestand.

PISHEUVEL (DE). Zie WATERHEUVEL.

PISHOEK (DE), geh., pr. Z. H., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van de *Lier*.

PISHOEK (DE), dat ged. van den *Zuid-Beemster-ringdyk*, pr. N. H., hetwelk tusschen den *Jisperweg*, bij den hoek van *Spijkerboor* om, tot aan den *Volgerweg* loopt.

PISHORNE, b., pr. Fr., gem. *Leeuwarderadeel*, 10 min. Z. W. van *Goutum*.

PISWETERING (DE), water; pr. Z. H., gem. *Hazersoude*, dat uit de *Bent* in de *Westvaart* loopt.

PIT (DE), vaarwater in den mond van de *Maas*, N. W. van het Z. H. eil. *Voorne en Putten*, uit het *Brielschediep* in de *Vlakte* uitlopende.

PITHELO. Zie PEELO. (daar-Buiten.

PLAAT (DE), b., pr. N. Br., gem. *Stand-*

PLAAT (DE), zandbank, ten N. van de *Zuiderzee*, ten O. van *Vlieland*.

PLAAT (DE), of DOMEINPLAAT, ook wel ten onrechte *Zwetsplaat*, plaat in de *Merwede*, ged. pr. N. Br., gem. *de Werken*, ged. pr. Z. H., en daarin ged. gem. *Gorinchem*, ged. gem. *Hardinxveld*; groot 54,8290.

PLAAT (DE) LANGE- en de RUIGE-, 2 p., pr. Z. H., gem. *Rozenburg*; de eerste groot 38,3638, de tweede groot 124,9660 bund.

PLAATS (DE), geh., pr. N. Br., gem. en 7 uren W. van *Beers*; met 8 h. en 50 inw. (BLADEL.

PLADELLE en PLADILLA. Zie

PLAGDEL of PLAKDEEL, geh., en 2 bosschen, pr., *Geld.*, gem. en 20 min. N. N. W. van *Rosendaal*, het eene bosch, *Plakdel a*, groot 59, het andere, *Plakdel b*, groot 17,0500 bund.

PLAGGENBURG (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. van *Vlagtwedde*; met 5 h. en ongeveer 30 inw.

PLAISIR (MON-). Zie MON-PLAISIR.

PLAK, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Groesbeek*; met 31 h. en 210 inw.

PLAK (DE) ook *HANDWIJK*, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Bemmel*; 29,6970 bund.

PLAKKE (DE), poel, pr. N. Br., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Loon-op-Zand*.

PLAKKEBORD (HET), geh., pr. *Zeel.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. W. van *IJzendijke*; met 6 h. en ongeveer 50 inw.

PLANKENSLOOT, geh., pr. Dr., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Zuidluren*; met 4 h., 30 inw., 1 houtzaag- en 1 oliem.

PLANKEN-WAMBUIS. Zie DEN-NEKAMP.

PLANTAGIE (DE), wandelplaats, pr. *Geld.*, gem. *Tiel*; 1,4400 bund.

PLANTENLUST, buit., pr. *N.H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Doetinchem*; groot 80,1620 bund. (*Haarlem*.

PLANTLUST, buit., pr. N. H., gem.

PLANTSOEN (HET), geh., pr. N. H., gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*,

$\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Lage-Zwaluwe*; met 165 h., 800 inw. en de R. K. kerk van de par. *Zwaluwe* aan den H.

*Willibrordus* toegewijd, met een steenen kloktorentje en een orgel.

PLAS (DE). Zie PLASPOLDER (DE).

PLAS (DE), b., pr. *Over.*, gem. *IJsselmuiden*, het O. ged. van het geh.

*Plas-en-Zandberg*; met 6 h. en 40 inw.

PLAS-EN-ZANDBERG, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *IJsselmuiden*; met 50 h. en 300 inw. Het bestaat uit de b. de *Plas* en *Zandberg*.

PLASMOLEN, geh., pr. *Limb.*, gem. *Mook*, nabij *Middeltaar*; met 7 h., 30 inw., en 1 koorn- en papiermolen.

PLAS-POLDER (DE), 2 pold., pr. Z. H., één, gem. *Veur*, één, gem. *Goedcreede*; groot 31,6912 bund.

PLASPOLDER (DE ZUID-). Zie ZUIDPLAS (DROOGMAKERIJ VAN DE).

PLASSEN (DE), moerassige grond, pr. *Gron.*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Appingedam*.

PLASSENDAL, lage landen op het eil. *Texel*, pr. N. H., ten Z. aan den *Ruigen dijk*.

PLASSE-STRAAT, geh., pr. N. Br., gem. *Riethoven*; met 10 h. en 60 inw.

PLATEN (DE), p., pr. N. Br., gem. *Klundert*; groot 37,2220 bund.

PLATEN-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Heinkenszand*; 46,2380 bund.

PLATHUIS, herb., pr. *Gron.*, gem. *Vlagtwedde*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Bourtange*.

PLATLUIJ, geh., pr. N. Br., gem. *Ossendrecht*; met 15 h. en 80 inw.

PLATSCHORRE-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Baarland*.

PLATTE (HET), veld, pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk*, een ged. van de Haksberg-en-het-Platte.

PLATTENBERG, buit., pr. *Utr.*, gem. *de Maarn-en-Maarsbergen*; groot nagenoeg 350 bund.

PLATTENBURG of PLETTENBURG, havez., pr. *Over.*, gem. *Vollenhove*.

PLATTENBURG (GROOT-EN-KLEIN-), landg., pr. *Geld.*, gem. *Arnhem*.

PLATTENDAM, kade, pr. *N. Br.*, gem. en W. van *Raamsdonk*.

PLATTE-PUTJE (HET), plaats, pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Groede*.

PLATVOET, 3 geh., één, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Borculo*; één, pr. *Over.*, gem. *Zucollerkerpel*; één, ook PLATVOETSSLUIS, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Aduard*.

PLEEGST, ook wel PLEEGSTE, PLEGTS en PLEIGTS, buurs., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Raalte*; met 49 h. en ruim 300 inw.

PLEI (DE BOVEN- en BENEDEN-), 2 bouw., pr. *Geld.*, gem. *Arnhem*; te zamen 175,4050 bund. groot.

PLEIJEN (DE), weilanden ter weerszijden van den mond des Ijssels, pr. *Geld.*, gem. *Westervoort*.

PLEKENPOL of GRAES, landb., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Winterswijk*; groot 50,2997 bund.

PLETTENBERG, kast., pr. *Limb.*, gem. *Wittem*; groot 80,6940 bund.

PLETTENBERG, aarden fort, pr. *Utr.*, gem. *Jutphaas*, met eenen bomvrijen reduittoren.

PLETTENBURG. Zie PLATTENBURG.

PLEUNESTEEG. Zie KERKSTEEG.

PLEUN-LAUWENSLOOT, kil, pr. *Z. H.*, welke, uit de Merwede voorkomende, in de Helsloot uitloopt.

PLIJN (HET), geh., pr. *N. Br.*, gem. en 23 min. van *St. Michielsgestel*; met 30 h. en 140 inw.

PLIJNSCHE-DIJK, dijk, pr. *N. Br.*, gem. *St. Michielsgestel*, van het geh. Stokhoek naar de Pettelaarstraat.

PLOEG (DE), hofs., pr. *N. H.*, gem. *Jisp*; groot 15,9240 bund.

PLOEN, adell. h., pr. *Geld.*, gem. en nabij *Duiven*; met 110 bund.

PLOMP (DE), plaat, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

PLOMP (HET MIDDELGAT-, HET NOORDERGAT- en HET ZUIDERGAT-VAN DE-), 3 killen, pr. *N. Br.*, onder de gem. *Made-en-Drimmelen*; waarvan een uit het Zuidergat-van-

de Plomp, een uit de Kindem en een uit het Spijkerboor voortkomt.

PLOMPENGRAVEN (DE). Zie VLOEDGRAVEN (DE).

PLOMPERSMEERTJE of ZANDWERVERSBRAAK, meer, pr. *N. H.*, gem. *Kansdorp*; groot 5,6900 bund.

PLOMPERT, p., pr. *Z. H.*, gem. *Charlois*; 465,0362 bund. (GENSLUIS).

PLOOIJENSCHESLUIS. Zie EIPLUIM-POT (DE), p., pr. *Zeel.*, ged.

gem. *St. Annaland*, ged. gem. *Poortvliet*, ged. gem. *St. Maartensdijk* en ged. gem. *Scherpenisse*; 52,6950 bund. groot.

PLUIR, geh., pr. *Over.*, gem. *den*

PODDING (DE) of DE POTRUM, boerd., pr. *Geld.*, gem. *IJ-zendoorn*.

PODDINGSCHES-TRAAT, kleiweg, pr. *Geld.*, van den Waaldijk, naar den Rijndijk, bij het veer te Opheusden.

POEDEROIJEN, gem., pr. *Geld.*, kant. *Zalt-Bommel*, postk. *Heusden*

en *Woudrichem* (21 m. k., 7 s. d., 1 j. d., 2 afd.). Zij bevat de heerl. Poederoijen en Aalst, benevens het geh. Monnikenland en het fort Loevestein; beslaat 1404,6062 bund., en telt 156 h. en 930 inw., die meest bestaan van landbouw en een weinig handel in aardappelen, haver en hooi.

De 840 Herv. maken de gem. van *Poederoijen-en-Loevestein* en *Aalst* uit. De 70 Christ. Afges. maken eene gem. uit. De 20 R. K. parochieren te *Amerzoden*. De 2 Ev. Luth., behooren kerk. te *Gorinchem*. Er zijn 3 scholen.

POEDEROIJEN, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Zalt-Bommel*, postk. *Heusden* en *Woudrichem*, gem. *Poederoijen*. Zij bevat het d. Poederoijen en de geh. den Hoek en Oudemolen; beslaat 365,3548 bund., en telt 65 h. en 380 inw., die meest bestaan van landbouw; ook is er een belangrijk etablissement, bevattende eene aardappelenmoutwijnfabriek en eene aardappelenmeel- en siroopfabriek, door stoom gedreven.

De 330 Herv. behooren tot de gem. *Poederoijen-en-Loevestein*. Er zijn 60 Chr. Afges., 2 Evang. Luth. en 1 school, met 30 leerl.

Het d. Poederoijen, Poederoijen, Pouderoijen of Puderoy en in de wandeling Poeijeroijen en Poeijere, ligt  $6\frac{1}{2}$  u. Z. W. van Tiel,  $2\frac{1}{2}$  u. W. van Zalt-Bommel, nabij de Maas, waarover op  $\frac{1}{2}$  u. ten Z. W. een pontveer is op Op-Andel. De kerk heeft eenen kleinen toren doch geen orgel.

**POEDEROIJEN (POLDER-VAN-)**, p., pr. *Geld.*, gem. *Poederoijen*; groot 246 bund.

**POEDEROIJEN-EN-LOEVESTEIN**, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. en ring van *Zalt-Bommel*, met eene kerk, te Poederoijen en een, tot kerk ingerigt, vertrek te Loevestein en 420 ziel.

**POEDEROOISCH-HOEK**. Zie **HOEK**.  
**POEDERSUM - AMBACHT**. Zie **PEURSUM**.

**POEIJERS**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Stratum*; met 18 h. en 140 inw.

**POEL (DE)**, 2 p., één pr. *Z. H.*, gem. *Naaldwijk*; één pr. *N. H.*, gem. *Medemblik*; groot 23,3780 bund.

**POEL (DE)**, b., pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*, 1½ u. van *Oude-Wetering*.

**POEL (DE)**, veenplas, pr. *N. H.*, ged. gem. *Nieuwer-Amstel*, ged. gem. *Aalsmeer-en-Kudelstaart*.

**POEL (DE) OF HET POELMEERTJE**, water, pr. *N. H.*, ¼ u. N. O. van *Zuiderwoude*, dat op de *Goudzee* uitwatert.

**POEL (DE)**, meer, pr. *N. H.*, gem. en ten N. van *Warmer*.

**POEL (DE)**, 2 h., één, ook **POELMOLEN**, pr. *N. H.*, gem. *Broek-in-Waterland*, ¼ u. N. O. van *Zuiderwoude*; met 7 h. en 40 inw.; één, pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, ¼ u. O. N. O. van *Oosterwolde*; met 2 h. en 14 inw.

**POEL (DE)**, streek lage grazige weilanden, pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkenszand*. Zij bevat de gem. 's Heer-Abtskerke.

**POEL (DE)**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, ¼ u. O. N. O. van *Oosterwolde*, groot 13,6920 bund.

**POEL (DE)**. Zie **MAREN (DE)**.

**POELDERSUMS-AMBACHT**. Zie **PEURSUM**.

**POELDIEP**, vaarwater, pr. *Gron.* van *Grijpskerk* naar het *Hoendiep*.

**POELDIJK**, d., pr. *Z. H.*, arr. 's *Gravenhage*, kant en ¼ u. N. O. van *Naaldwijk*, reg. kant. *Delft*, postk. 's *Gravenhage*, gem. en ¼ u. O. van *Monster*. Men telt er 106 h., met 870 inw., die voornamelijk bestaan van landbouw, graanteelt, fruithandel en tuinderij.

De 800 R. K. maken, met die van *Hondsholredijk*, eene stat. uit, van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Delfland*; met eenen *Pastoor*, eenen *Kapellaan* en 1400 ziel., de kerk, aan den H. *BARTHOLOMEUS* toegewijd, is een gothisch gebouw, met 2 torens en een orgel. De 60 Herv., behooren tot de gem. *Monster*. Er is ééne school, met 150 leelr.

Kermis den 1sten Zond. in Oct.

**POELDIJSCHE-POLDER (DE)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Monster*.

**POELDIJSCHE-WATERING (DE)**, water, pr. *Z. H.*, gem. *Monster* uit de *Likkebaartswatering* naar de *Have* van *Vlaardingen* loopende.

**POELDONK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. N. N. W. van *den Dungen*.

**POELDONKSCHÉ-DIJK (DE)**, dijk, pr. *N. Br.*, loopende van de *Kloosterstraat*, tot nabij de *Zuid-Willemsvaart*.

**POELEN (DE)**, eigenlijk **IN-DE-POELEN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, 20 min. O. van *Dronrijp*; met 16 h. en 80 inw.

**POELENBURG** ook wel eens **HUIS-TE-ECHTROP**, **HUIS-TE-ECHTRIP** en **HUIS-TE-ECHTROP** h., pr. *N. H.*, gem. *Schoorl*; met 3,2920 bund. grond.

**POELGEEST**, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Oegstgeest*, met 63 h. en 230 inw.

**POELGEEST (OUD-)**, oudtijds de **HOFSTAD TE POELGEEST** genaamd **ALKEMADE**, in de wandeling veelal **BOERHAAVE**, hofst., pr. *Z. H.*, gem. en ¼ u. *Z. van Oegstgeest*; 16,4682 bund.

**POELGEESTER-POLDER (DE)**.  
**KIKKERPOLDER**.

**POELHUIZEN**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, 20 min. O. van *Finkum*; met 3 h. en 16 inw.

**POELLANEN**. Zie **POLANEN**.

**POELMEER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Broek-op-Langendijk*.

**POELMEER**. Zie **ZWARTEPOEL (DE)**.

**POELMEERTJE (HET)**. } Zie

**POELMOLENS**. } **POEL (DE)**.

**POELPOLDER (DE)**, 3 p., één, pr. *Z. H.*, gem. 's *Gravezande*, groot 49,8717 bund.; één, pr. *N. H.*, gem. *Haarlemmerliede*, groot 147,8010 bund.; één pr. *Zeel.*, gem. *Sas-van-Gent*, groot 128,8065 bund.

**POELSLUIS (DE)**, sluis, pr. *N. H.*, bij *Zuiderwoude*. (WEN (WESTEN-).)

**POELVLOETSEINDE**. Zie **SCHOU-POELWEG (DE)**, weg, pr. *Gron.*,

loopende van *Grijpskerk* langs het *Poeldijk* naar de *Gaarkeuken*.

**POELWIJCK** of **POELWIJK**, adell. h. pr. *Geld.*, gem. en 10 min. O. van *Zevenaar*; met 22,3385 bund.

**POELWIJK**, buit., pr. *Zeel.*, 28 min. N. van *Oost-Souburg*.

**POELWIJK**. Zie **POLWIJK**.

**POELZIGT**, buit., pr. *Fr.* gem. *Tietjerksteradeel*, 10 min. Z. O. van *Giekerk*.

**POEPERSHOEK**, wijk of buurt van de gem. *Hoogeveen*, pr. *Dr.*, 3½ u. van de kerk of het middelpunt.

**POEPERSHOEK**, geh., pr. *Over.*, gem. *Zwolle*; met 100 inw.

**POERTFLIET.** Zie POORTVLIET.  
**POESCHENHEIDE**, b., pr. *Limb.*, gem. en 25 min. N. van *Simpelveld*, een ged. van het geh. *Molsberg-Poeschenheide-en-Hondsruck* uitmakende; met 3 h. en 20 inw.  
**POFFERT (DE)**, herb., pr. *Gron.*, gem. *Aduard*, onder *Leegemeeden*.  
**POIRTFLIET.** Zie POORTVLIET.  
**POL**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. van *Gendringen*; 26 h. en 200 inw.  
**POL**, plaats, pr. *Geld.*, gem. en 1 u. W. van *Valburg*, nabij *Zelten*, waar men eene menigte overblijfselen van een oud gebouw vindt.  
**POL** of de *Pol*, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. van *Wessem*; met 19 h. en 90 inw., kerk. onder *Hecl*.  
**POL (DE)**, verschansing, pr. *Geld.*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van de vesting *Zulphen*. Het is een aarden hoornwerk, met natte gracht, zonder buitenwerken en in de keel open.  
**POL (DE)**, thans de *Artpol*, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Wisch*; 3,2470 bund.  
**POL (DE)**, 2 geh., pr. *Over.*, gem. *Olst*, de eene 5 min. O. de andere  $1\frac{1}{2}$  u. O. ten N. van het d.  
**POL (DE)**, h., pr. *Over.*, gem. *Avereest*.  
**POL (DEN)**, 2 landg., pr. *Geld.*, één, gem. *Bemmel*; groot 8,7092 bund., één, gem. *Voorst*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Wüp*.  
**POLANEN**, boerd., pr. *Z.H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Monster*; 30,6600 bund.  
**POLANEN** of *POELLANEN*, het O. ged. der heerl. *Houtrijk-en-Polanen*, pr. *N. H.* Het bevat de b. *Halfweg Haarlem-en-Amsterdam*.  
**POLANEN** of het *HUIS-TE-POLANEN*, h., pr. *N.H.*, gem. *Houtrijk-en-Polanen*.  
**POLANEN** of *PELANEN*, heerl. en p., pr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, postk. *Woerden*, gem. *Linschoten*. Zij bevat het geh. *Polanen*, bestaande uit 5 h. met 30 inw., meest landbouwers.  
 De Herv. behooren tot de gem. van *Linschoten*. De R. K. parochiëren te *Monfoort*. De kinderen genieten onderwijs te *Linschoten*.  
**POLBEEK (DE)**, beek, pr. *Geld.*, die bij het fort de *Pol* in den *IJssel* valt.  
**POLDER (DE)**. Zie *VROUWE-POLDER*.  
**POLDER (DE GROOTE)**. Zie *GROOTE-POLDER (DE)*.  
**POLDER-BEWESTEN-TER-HOFSTEDEN (DE)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *He-tranchement*; groot 35,4530 bund.  
**POLDERVAART (DE)**, water, pr. *Z.H.*, aan de Vijfsluizen in de *Maas* vallende.  
**POLDER - VAN - DEN-MOER (DE)**. Zie *OUDEMOEREN (DE)*.  
**POLENBERG.** Zie *PALENBERG*.

**POLL (DE)**, buit., pr. *Geld.*, gem. *Bemmel*; groot 16 $\frac{1}{2}$  bund.  
**POLL (DE)**, ook de *RISPENS*, boerd., pr. *Over.*, gem. *Staphorst*.  
**POLLE (DE)**, 2 geh., pr. *Fr.*, één gem. *Idaarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. W. N. W. van *Grouw*; één, gem. *Schoterland*, 20 min. Z. W. van *St. Jansga*; met 9 h. en 50 inw.  
**POLLE (DE) OF DE POL**, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Oldehove*; groot 35 bund.  
**POLLEN (DE)**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wymbriteradeel*,  $1\frac{3}{4}$  u. van *Oudega*; met 3 h. en 20 inw. [(*OUDE*).]  
**POLLEN (DE)**. Zie *BILDT-POLLEN*.  
**POLLESTEIN** of *POLLENSTEIN*, adell. h., pr. *Geld.*, gem. en in het d. *Dreumel*; groot 1,7034 bund.  
**POLSBEEK (DE)**, beekje, pr. *Over.*, dat bij *Goor* in de *Regge* valt.  
**POLSBROEK**, kerk. gem., pr. en klass. van *Utr.*, ring van *IJsselstein*; met 1 kerk te *Zuid-Polsbroek* en 600 ziel.  
**POLSBROEK (NOORD)**, gem. en p., pr. en arr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, postk. *Schoonhoven* (3 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de b. *Noord-Polsbroek*; bestaat 593,0863 bund., en telt 49 h. met 400 inw., die van landbouw bestaan.  
 De 270 Herv. behooren tot de gem. van *Polsbroek*. De 130 R. K. parochiëren te *Cabauw*. De kinderen genieten onderwijs te *Zuid-Polsbroek*.  
**Noord-Polsbroek** ligt 4 u. Z. W. van *Utrecht*, 2 u. W. van *IJsselstein*.  
 Kermis Zondag voor *St. Jan Baptist* (in Junij).  
**POLSBROEK (ZUID)**, gem. en heerl., pr. en arr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, postk. *Schoonhoven* (3 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bevat den p. *Zuid-Polsbroek* en daarin het d. *Zuid-Polsbroek* en eene b.; bestaat 572,9644 bund., en telt 36 h. met 290 inw., die van landbouw bestaan.  
 De 130 Herv. behooren tot de gem. van *Polsbroek*. De 60 R. K. parochiëren te *Cabauw*. Het d. *Zuid-Polsbroek* ligt 5 u. Z. W. van *Utrecht*, 3 u. W. van *IJsselstein*. Men telt er 16 h. en 140 inw. De kerk heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel.  
 Kermis Zond. vóór *St. Jan Baptist*.  
**POLSBROEKERDAM**, plaats, pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Benschop*.  
**POLSMEEER (HET)**, meer, pr. *Gron.*, gem. en 35 min. N. van *Noordlaren*.  
**POLSTRAAT**, h., pr. *N. Br.*, ten Z. W. van *Aalburg*.  
**POLSVLIET (DE)**. Zie *VLIET (DE)*.  
**POLWIJK** of *POELWIJK*, h., pr. *Geld.*, gem. *Gent*; met 23,5000 bund.  
**POMP (DE)**, geh., pr. *Fr.*, gem.

*Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, ½ u. N. O. van *Kollum*; met 14 h. en 50 inw.

POMP (DE), buurs., pr. *Gron.*, gem. *Middelstum*; met 3 h. en 15 inw.

POMPSTERRYD, water, pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, uitloopende in de Ryd.

POMPVELD (HET), p., pr. *N. H.*, gem. *Veen*; groot 196,8542 bund.

PONTE (DE), plaats, pr. *Zeel.*, gem. en ¼ u. Z. van *Izendijke*.

PONTVEER (HET). Zie } PENNINGSV-VEER (HET).  
PAINSELANDSCHE-VEER (HET).

PONTWAARD, uiterw., pr. *Z. H.*, gem. *Vianen*.

POOLLAND, geh., pr. *N. H.*, gem. en ¼ u. N. W. van *Barsingherhorn*.

POONHAVEN, b., pr. *Zeel.*, gem. *Zaamslag*; met 10 h. en 50 zielen.

POORT (DE). Zie *SCHRAVENHOEF*.

POORT-AMBACHT (HET), oudtijds het *QUAAL-AMBACHT*, streek lands, pr. *Zeel.*, gem. *Zierikzee*; het beslaat 1703,6125 bund., en telt 108 h., met 680 inw., die van landbouw bestaan.

POORTERIJ-VAN-BERGEN-OP-ZOOM (DE), landen, gelegen ten N. O., O. en Z. buiten de stad *Bergens-Op-Zoom*, en bevattende het geh. *Burgvliet*, het fort *Moermont* en vele verspreid liggende buitenverblijven, landhoeven enz. (POORTERIJ-VAN-).

POORTLAND (HET). Zie *DELFT*.

POORTUGAAL, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Ridderkerk*, reg. kant. *IJsselmonde*, hulpk. van het postk. *Rotterdam*, gem. *Poortugaal-en-Albrandswaard*. Zij bevat het d. *Poortugaal*, en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 5737 bund. en telt 130 h., met 780 inw., die van landbouw bestaan.

De 740 Herv. behooren tot de gem. van *Poortugaal-en-Albrandswaard*. De 50 R. K. parochiëren te *Rhoon*. Er is een school met 120 leerl.

Het d. *Poortugaal*, *Poortegaal*, *Poortugal* of *Portugaal*, ligt 4 ¼ u. W. N. W. van *Dordrecht*, 3 ¼ u. W. Z. W. van *Ridderkerk*. De kerk heeft geen orgel, doch een houten toren met fraaije spits. Er is een Raadhuis met torentje.

Beestenmarkt den tweeden Woensdag in November.

POORTUGAAL (HET OUDE-LAND-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Poortugaal-en-Albrandswaard*; 378 bund.

POORTUGAAL-EN-ALBRANDS-WAARD, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Ridderkerk*, hulpk. *Portugaal* (7 m. k., 8 s. d., 4 j. d.).

Zij bestaat uit de heerl. *Poortugaal* en *Albrandswaard-en-Kyvelanden*, beslaat 1376,4082 bund. en telt 160 h., met 1040 inw., die meest van landbouw, veeteelt en vlasserij bestaan.

De 950 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Rotterdam*, ring van *IJsselmonde*. De 2 Ev. Luth. en de 3 Isr. behooren kerk. te *Dordrecht*, de 100 R. K. te *Rhoon*. Er is 1 school.

POORTUGAAL-PERNIS-EN-HOOGVLIET (HET-GEMEENE-LAND-VAN), bed., pr. *Z. H.*, gem. *Poortugaal-en-Albrandswaard*, *Hoogvliet* en *Pernis*. Zij bevat de p. *Welhoek*, het *Ambacht* en *Zwaardijk*, *Albrandswaard*, *Binnen-Kijveld*, *Buiten-Kijveld*, *Grep-land* - met - *Janswaal*, *Oud-Pernis*, *Nieuw-Pernis*, *Lombardijen*, *Deyffel*, *Boudewijns Haveland*, *Deyffelsbroek*, *Langebakkersoord*, *Rozande* - en - *t Vrijeland*, *Oud-Smalland*, *Nieuw-Smalland*, *Gorzen-polder*, de *Kiesheid*, *Madroel*, het *Ambacht-van-Hoogvliet*, *Oud-Engeland*, *Nieuw-Engeland*, *Meeuwengors* en *Elders-polder*, en beslaat 3121,4733 bund.

POORTUGAALSCH-GAT, water, pr. *Z. H.*, hetwelk tusschen de *Elft-plaat* en *Albrandswaard* doorloopt.

POORTVLIET, heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Tholen*, gem. *Poortvliet-en-Nieuw-Strijen*. Zij bevat het d. *Poortvliet*, de geh. *Kerkhof* en de *Rand*, en telt 156 h. met 1190 inw., die van landbouw bestaan.

De 1150 Herv. maken, met de overige uit de burg. gem. *Poortvliet-en-Nieuw-Strijen*, eene gem. uit, van de klass. van *Zierikzee*, ring van *Tholen*; met 1270 zielen. De 40 R. K. parochiëren te *Tholen*. Er is 1 school.

Het d. *Poortvliet*, oudtijds *Poertvliet* en *Poirtvliet*, ligt 4 u. Z. O. van *Zierikzee*, 1 ¼ u. W. N. W. van *Tholen*. Men telt er 90 h. en 700 inw. Het dorps-huis is een klein oud gebouw. De kerk is een kruisgebouw, met vrij zwaren en hoogen toren en orgel.

POORTVLIET (DE DIJKKAADJE-VAN-), watering, pr. *Zeel.*, gem. *Poortvliet-en-Nieuw-Strijen*. Zij bevat den *Polder-van-Poortvliet*, den *Nieuw-Strijen-polder*, den *Steelands-polder*, den *Baarsdijker-polder*, den *Priestermeet-polder*, den *Smaalzie-polder*, *Malland*, *Bartelemeet* en een ged. van den *Pluimpot*; 2224,2988 bund.

POORTVLIET (DE POLDER-VAN-), p., pr. *Zeel.*, gem. *Poortvliet-en-Nieuw-Strijen*; groot 1415,8285 bund.

POORTVLIET (DE-POLDER-VAN-



oud-), het Z. ged. van den *Polder-van-Poortvliet*, pr. *Zeel*.

POORTVLIET-EN-NIEUW-STRIJ-EN, gem., pr. *Zeel*, arr., kant. en postk. *Tholen* (2 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de heerl. Poortvliet en Nieuw-Strijen; beslaat 2224,2088 bund., en telt 182 h. met 1370 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 2 meestoven en 2 koornmolens.

De 1340 Herv. maken de gem. van *Poortvliet* uit. De 30 R. K. parochiëren te *Tholen*. Er is eene school.

POORTVLIETSCHÉ-SLUIJS (DE), sluis, pr. *Zeel*, gem. *Poortvliet*.

POORTVLIETSCHÉ-WEIHOEKEN, het N. ged. van den *Polder-van-Poortvliet*, pr. *Zeel*, gem. *Poortvliet*.

POP (AAN DE). Zie POPPE.

POPHORNE, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wymbriseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Ysbrechtum*.

POPKEHSBURG. Zie LAURENS (ST.)

POPKEHSBURG, POPPEKENSBURG, POPPEKINBURCH POPPEKINSBURG, POPPENBORCH, of POPKENBURG, oud adell. huis, pr. *Zeel*, gem. en 5 min. N. van *St. Laurens*; met 55,3004 bund.

POPMABUREN, het N. ged. van de st. *Ylst*, pr. *Fr*.

POPPE (DE) of AAN DE POP, geh., pr. *Over*., gem. *Looser*, met een grenskantoor voor den in- en uitvoer van goederen, komende van of gaande naar de koninkrijken Hannover en Pruisen.

POPPEHUIZEN. Zie POPPENHUIZEN.

POPPEKENSBURG. Zie POPPEKENSBURG.

POPPEKERKE (SIR-), heerl., pr. *Zeel*., arr. en reg. kant. *Middelburg*, kant. *Vlissingen*, gem. en hulpk. *Westkapelle*. Zij bevat eenige alleen staande h.; beslaat 325,7700 bund. en telt 8 h. met ongeveer 70 inw., die meest van den landbouw bestaan, allen Herv. zijn en tot de gem. van *Westkapelle* behooren, waar de kinderen mede onderwijs genieten.

POPPEKINDERENDORP, pr. *Zeel*.,  $1\frac{1}{2}$  u. Z. Z. O. van *Vrouwepolder*.

POPPENBORCH. Zie POPPEKENSBURG.

POPPENDAMME, geh., pr. *Zeel*., gem. *Grijpskerke*; 8 h. en 50 inw.

POPPENDAMMER-GOUWSLOOT (DE), water, pr. *N. H.*, dat uit de Zijlsloot naar de Nieuwe-Gouw loopt.

POPPENDAMMER-DIE (DE). Zie RANSDORPER-EN-HOLYSLOOTER-DIE (DE).

POPPENDAMMER-WEEREN (DE), streek lands, pr. *N. H.*, gem. *Ransdorp*.

POPPENDIJKÉ-POLDER of MOLEN-POLDER VAN YERSEKE, p., pr. *Zeel*., gem. *Yerseke*.

POPPENHUIZEN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*, 20 min. N. O. van *Oldeboorn*; met 6 h. en 40 inw.

POPPENROEDE-AMBACHT, POPPENROEDE-AMBACHT OF SEIS-AMBACHT, heerl., pr. *Zeel*., arr., kant., postk. en gem. *Middelburg*. Zij bevat de hofst. Poppenroede-Ambacht, 7,3448 bund. De inw. bestaan van landbouw, en behooren kerk. te *Middelburg*, waar de kinderen onderwijs genieten.

De hofst. Poppenroede-Ambacht ligt 5 min. O. van *Middelburg*.

POPPENGAWIER of POPPENGAWIER, d., pr. *Fr.*, arr., reg. kant. en 3 u. Z. ten W. van *Leeuwarden*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. W. van *Rauwerd*, gem. *Rauwerderhem*. Men telt er 48 h. en 210 inw., en met de b. de Meerhuizen en Harstaturen, 48 h. en 300 inw., die meest bestaan van veeteelt.

De 190 Herv. behooren tot de gem. *Deersum-en-Poppingawier*. De kerk is een oud gebouw, met een stompen toren doch zonder orgel. De 70 Doops. behooren tot de gem. van *Irnsum-en-Poppingawier*. De 40 R. K. par. te *Irnsum*. De dorps. telt 45 leelr.

Kermis den 27 September.

POPPENGAWIERSTER - MEER, meer, pr. *Fr.*, gem. *Rauwerderhem*.

POPPENGAWIERSTER - VAART (DE), vaart, pr. *Fr.*, gem. *Rauwerderhem*, uit het *Poppingawierstermeer* in de *Terzoolster-Brekken* uitloopende.

POPTA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Hantumhuizen*; groot 34,1700 bund.

PORTEGAAL. Zie POORTUGAAL.

PORTENGEN, oudtijds BARTENGEN, streeklands, pr. *Utr.*, arr. en kant. *Maarsen*, postk. *Loenen* en *Utr.*, de gem. *Portengen-Noordeinde* uitmakende, ged. gem. *Laag-Niekoop*, zij telt 24 h., met 200 inw., die van landbouw bestaan. — De 30 Herv. behooren ged. tot *Ruuiel*, ged. tot *Kockengen*; de R. K. te *Breukelen*. De kinderen gaan te *Breukelen* en te *Kockengen* school.

PORTENGEN - NOORDEINDE of LETTESGERREGT ook wel PIERSGERREGT, gem., pr. en arr. *Utr.*, gem. *Maarsen*, postk. *Loenen* en *Utr.* (4 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het geh. *Portengen-Noordzijde*, beslaat 92,9333 bund., en telt 7 h. en 60 inw., die van veehouderij bestaan. De 30 Herv. behooren kerk. te *Ruuiel*; de 30 R. K., te *Breukelen*, waar ook de kinderen onderwijs genieten.

Het geh. *Portengen-Noordeinde* ligt

4 u. N. W. van Utrecht, 2½ u. N. W. van Maarssen.

Kermis 13 October.

**PORTINGEN-ZUIDEINDE**, heerl., pr. en arr. *Utr.*, kant. *Maarssen*, postk. *Loenen en Utr.*, gem. *Laag-Niekoop*. Zij bevat het geh. Portengen-Zuideinde; beslaande 236,0982 bund., en telt 17 h. met 150 inw., die meest bestaan van de veeteelt. — De 80 Herv. behooren tot de gem. van *Kockengen*, de 70 R. K. tot de stat. van *Vleuten*. — Het geh. Portengen-Zuideinde ligt 3 u. N. W. van Utrecht, 1½ u. N. W. van Maarssen.

Kermis den 16 Aug.

**PORTINGEN-ZUIDEINDE**, p., pr. *Utr.*, gem. *Laag-Niekoop*; 232,3728 b.

**PORTINGENSCH-KADE**, dijk, pr. *Utr.*, gem. *Portengen-Noordeinde*; van de Bijleveld naar de Veldhuizer-sloot loopende.

**PORTINGENSCH-WETERING**, water, pr. *Utr.*, van de Portingensche kade naar de Heikop loopende.

**PORTERE (SLOT-DE-)**. Zie **POTTERE (DE)**.

**PORTLANDS-POLDER**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Rhoon*, groot 158,3868 bund.

**PORTO-BUENO**, boerd., pr. *N. H.*, gem. *Ouder-Amstel*, 10 min. N. van *Ouderkerk-aan-den-Amstel*.

**PORTUGAAL**. Zie **POORTUGAAL**.

**POST (TEN)**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Ten-Boer*; met 36 h., 200 inw., 1 school met 90 leerl. en eene kerk der Christ. Afges.

**POSTAART**. Zie **POSTERHOLT**.

**POSTEL (DE)**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Someren*; met 19 h., ruim 70 inw. en de R. K. kerk van de par. *Someren*, zijnde een fraai gebouw met toren.

**POSTELSTRAAT (DE)**, geh. pr. *N.Br.*, gem. en 55 min. ten N. van *Tilburg*; met 14 h. en 70 inw.

**POSTER-EE (DE)**, water, pr. *Gron.*, van *Wollersum* naar *Ten-Post*.

**POSTERHOLT**, gem. pr. *Limb.*, arr., kant. en hulpk. van het postk. *Roermond* (8 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. *Posterholt*, henevens de geh. *Op-den-Voorst*, *Hofst*, de *Borgh* en de *Winkel*; beslaat 1197,4510 bund., en telt 166 h. met 1090 inw., die meest van landbouw bestaan.

De inw., op 8 na allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limburg*, dek. van *Roermond*. De 8 Herv. behooren tot de gem. van *Stevensweerd*. Er is eene school.

Het d. *Posterholt*, bij verkorting *Postaart* en ook *Posterd*, ligt 1½ u. Z.

O. van *Roermond*, ½ u. O. van *Montfort*. Men telt er 107 h. en 600 inw. De kerk, aan den H. *MATHIAS* toegewijd, heeft eenen spitsen toren en een orgel.

**POSTHOORN (DE)**, b., pr. *N.Br.*, gem. *Rucphen*; met 4 h. en 20 inw.

**POSTHOORN (DE)**, b., ged. pr. *Zeel.*, gem. *Phiippine*, ged. in het kon. *België*; 8 h. en 40 ziel. op Ned. grondgebied.

**POSTHUIS (HET)** of het **OUDE-POSTHUIS**, stalhouderij met uitspanning, pr. *N. H.*, gem. *Heemstede*.

**POSTLAAN**, b. en laan, pr. *N. H.*, gem. *Haarlem*. (*Heemstede*.)

**POSTLUST**, buit., pr. *N. H.*, gem.

**POSTRUST**, buit., pr. *N. H.*, gem. en 3 min. Z. van *Haarlem*.

**POSTSLOOT (DE)**, water, pr. *N.Br.*, gem. *Dussen*, loopende van de *Postsluis* naar de *Bleekkil*.

**POSTWAARD**, buit., pr. *Geld.*, gem. *Op-Hemert*, onder *Zennewijnen*.

**POSTWIJK**, buit., pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Proostdij-en-Aasdom*.

**POTBEEK (DE)**, riv., pr. *Over.*, dat de *Regge* en *Schipbeek* vereenigt.

**POTERSEIND**. Zie **PEUTERSEIND**.

**POTHOFSDIJK**, dijk, pr. *Geld.*, gem. *Brummen*, van den straatweg naar het landg. den *Engelenburg*.

**POTHOOFD (HET)**, geh., pr. *Over.*, gem. en N. van *Deventer*, met eene losplaats aan den *IJssel*.

**POTHOVEN (GROOT)**, hofst., pr. *Geld.*, gem. *Ede*; groot 12 bund.

**POTHUIZEN**, geh., pr. *Utr.*, gem. *Schalkwijk*; met 10 h. en 140 inw.

**POTJESBERG**, heuvel, pr. *N.Br.*, gem. en ¼ u. N. W. van *Son*.

**POTMARGE (DE)**, vaart, pr. *Fr.*, die uit de stadsgracht van *Leeuwarden* naar de *Tynje* loopt.

**POTMARGEWAL**, b., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarden*, met *Laan* enz. 58 h. en 320 inw. tellende.

**POTMEER (HET)**, moertje, pr. *Utr.*, ½ u. N. W. van *Waverveen*.

**POTTERE (DE-)**, DE **PORTERE**, boerd., pr. *Zeel.*, gem. en W. van *Noordgouwe*.

**POTTUM (DE)**. Zie **PODDING**.

**POUDEROIJEN**. Zie **POEDEROIJEN**.

**POULOWNA-POLDER (ANNA-)**. Zie **ANNA-PAULOWNA-POLDER**.

**POUROIJEN**. } Zie **POEDEROIJEN**.

**POURROIJEN**. }

**POUWVLIET**, eigenlijk **PAAUWVLIET**, landg., pr. *Zeel.*, gem. *Zaamslag*; groot 65,4901 bund. (**GRIET**.)

**PRAAMGRIFT**. Zie **PIJNBURGER-PRAAT-POLDER** of **PRAET-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Eede*; ruim 220 bund.

**PRAATVLIET (DE)** of **DE PRAETVLIET**,

water, pr. *Zeel.*, loopende van de Elderschans naar het Lapschuurschegat.

(GOOREGT (HET).

**PRAEFECTURA-SUBURBANA.** Zie PRANDINGA, PRANTINGEN of PRANTINGA, pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*; 5 min. W. van *Oosterwolde*.

**PRATTENBURG**, boerd., pr. *Utr.*, gem. en 2 u. N. N. W. van *Rhena*.

**PREDAMME.** Zie BRIGDAMME.

**PREEKHIL** of **PREEKWERF**, streek weiland, pr. *Z. H.*, gem. *Ouddorp*.

**PREEKSTOEL** (DE), hoogte, pr. *Geld.*, gem. *Renkum*, op het landg. den *Hemelschenberg*.

**PRELAATSHOF**, hofst., pr. *Zeel.*, gem. *Westkapelle*; 1,6010 bund.

**PRESIKHAAF** of **PRESINKHOF**, landg. en 40 min. O. van *Arnhem*; 31 bund.

**PRESIKHAAF** (KLEIN- en OOST-), 2 buit., pr. *Geld.*, gem. *Arnhem*; het eerste groot  $\frac{1}{4}$ , het laatste  $3\frac{1}{4}$  bund.

**PRIEMSLUIS**, sluis, pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. Z. O. van *Dinteloord*.

**PRIESTERMEETPOLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Poortvliet*; 139,3500 bund.

**PRIESTERPOLDER** (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwendam*.

**PRIKKENGAT**, binnenwater, pr. *Z. H.*, gem. *Vlaardingen*.

**PRIK-POLDER** (DE) of **WEERENSTEIN**, p., pr. *N. Br.*, gem. *de Werken*; groot 59,3670 bund.

**PRIKWAARD** (DE) of **DE SCHANSWAARD**, p., pr. *N. Br.*, ged. gem. *de Werken*; ged. gem. *Almkerk*, ged. gem. *Dussen*; groot 83,7425 bund.

**PRINSEBUURT.** Zie GLIP (DE).

**PRINSE-JANNEZAND.** Zie JANNEZAND (PRINSE-). (EN-PRINSELAND.

**PRINSELAND.** Zie DINTELOORD-PRINSELAND, R. K. par., pr. *N. Br.*, apost. vic. van *Breda*, dek. van *Bergen-op-Zoom*; met 680 ziel. en eene kerk te *Dinteloord*.

**PRINSELAND.** Zie DINTELOORD.

**PRINSELAND** (OUD-) of **HET OUDE-PRINSLAND**, p., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Dinteloord*, ged. gem. *Oud-en-Nieuw-Gastel*; groot 2008,3898 bund.

**PRINSELAND-EN-DINTELOORD**, kerk, gem., pr. *N. Br.*, klass. *Breda*, ring van *Willemsstad*. Zij heeft ééne kerk te *Dinteloord* en telt 1400 ziel.

**PRINSELANDSCHE-VEER** (HET), bij verkorting het **PRINSEVEER** en ook wel het **OUDE-VEER** of het **PONTVEER**, pr. *N. Br.*,  $\frac{1}{4}$  u. O. N. O. van *Steenbergen*.

**PRINSENBOSCH.** Zie KRUIDBERG.

**PRINSENBOSCH** (HET), bosch, pr. *Geld.*, gem. *Groesbeek*; 36,3252 bund.

**PRINSENDIJK**, dijk, pr. *Geld.*, gem.

*Rheda*, van het d. *Dieren*, tot tegen over de stad *Doesborgh*.

**PRINSENDIJK** (DE) of **KEIZERSBAAN**, weg, pr. *Limb.*, langs de Belgische grenzen loopende.

**PRINSENHAGE** (S), gem., pr. *N. Br.*, arr. en kant. *Breda*, hulpk. van de postk. *Breda* en *Rosendaal* (13 m. k., 6 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. 's *Prinsenhage* en de *Beek*, de geh. en b. *Steenweg*, *Heuvel*, *Eindhoven*, *Vloed*, *Over-Aa*, *Boeimeer*, *Hout*, *Effen*, *Rith*, *Bagben*, *Lies*, *Vuchtschoot*, *Varend*, *Moleneind*, *Westrik*, *Groot-Overveld*, *Klein-Overveld*, *Burgst*, *Overbroek*, *Heilaar*, *Gagel-donk*, *Buurstede-Heidje* en *Emer*; beslaat 6642,2589 bund., en telt 728 h., met 5430 inw., die zich met den landbouw generen, terwijl mede velen dagelijks groenten en fruit naar *Breda* ter markt brengen. Ook zijn er 1 lijmfabriek, 1 stijfisel-, tevens azijnmakerij, 2 leerlooierijen, 1 bierbrouwerij, 1 olie- en 3 koornmolens.

De 5240 R. K. maken de par. van 's *Prinsenhage* en de *Beek* uit, welke ieder eene kerk hebben, de 180 Herv. maken eene gem., van de klass. en ring van *Breda*. Er zijn 2 scholen.

Het d. 's *Prinsenhage*, in de wanding *Hage* of het *Haagje*, eertijds *Mertersen*, *Maartensheim* of *Mertersheim* ligt  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Breda*. Men telt er 160 h. en 1200 inw. en met de geh. en b. *Steenweg*, *Heuvel* - *Eindhoven* - *Effen*, *Over-Aa*, *Boeimeer*, *Hout*, *Effen*, *Rith*, *Bagben*, *Lies*, *Vuchtschoot*, *Buurstede-Heidje* en de Z. zijde van *Varend* en telt 446 h. en 2240 inw. Het dorps-huis heeft een kloktorentje.

De 3100 R. K. maken eene par. uit, van het apost. vic. en dek. van *Breda*, met 1 *Pastoor* en 2 *Kapellanen*. De kerk aan den H. *MARTINUS* toegewijd is een zeer sterk en aanzienlijk gebouw, met koor en orgel en eenen toren met een hoog pyramidaal dak, en een rond koepeltorentje op het spits. De Herv. kerk is een klein gebouw, met torentje en orgel. De dorps. telt 200 leerl.

Kermis den 1en Zond. in Oct. Beestem. den 1sten en 2den Dond. in Apr., en den 1en en 2en Dond. in Nov.

**PRINSEHOEKJE**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Geertruidenberg*.

**PRINSEHOEVE**, pachth., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van 's *Prinsenhage*.

**PRINSEHOEVEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Mill*; met 16 h. en 120 inw.

**PRINSEHOF**, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *Iduarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Wartema*.

**PRINSEN-POLDER (DE OUDE-).** (DE). Zie PRINSELAND (OUD-).

**PRINSENZANDVAART.** Zie GLIP FOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; groot 184,4727 bund.

**PRINSES-LOUISA-POLDER,** p., pr. *N. Br.*, gem. *Zwaluwe*; 6,0620 bund.

**PRINSESSEN-HUIS.** Zie ORANJE-ZAAL. (PRINS-).

**PRINS-FREDERIK.** Zie FREDERIK PRINS-HENDRIK-POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Texel*; groot 300 bund.

**PRINS-HENDRIKS-POLDER,** FREDERIK-HENDRIKS-POLDER of MARIA-ZOMERPOLDER, p., pr. *N. Br.*, gem. *Stand-daar-buiten*; groot 70,6410 bund.

**PRINS-KARELS-POLDER,** p., pr. *N. Br.*, gem. *Woensdrecht*; groot 204,4735 bund.

**PRINSLAND.** Zie DINTELOORD. PRINSLANDSCHE-POLDER (DE).

Zie PRINSELAND (HET OUDE.)

**PRINS-WILLEMS-BERG (DE),** landg., pr. *Geld.*, gem. *Rheden*; groot 112,1904 bund.

**PRINS-WILLEMS-POLDER,** p., pr. *Geld.*, gem. *Echeld*; 497,9468 bund.

**PRINS-WILLEMS-POLDER,** p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Schoondijke*, ged. gem. *Waterlandkerkje*, en ged. gem. *Oostburg*; groot 39,7925 bund.

**PRIVATIVE - DOMINIALE - POLDERS,** eenige p., pr. *N. Br.*, gem. *Zwaluwe*. Zij zijn het Nieuwland, het Oudland, Schuddebeurs-en-Vegetas en Kwistgeld. (POLDER-PROFIJT(KLEIN-). Zie ELSTGEESTER-PROIEN POLDER of PROOIJEN-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Nisse*.

**PROMMELSLUIS,** zeesluis, pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Kerkwerve*.

**PROOBSTMEER (HET) of HET PROOSTMEER,** meer, pr. *Gron.*, ged., gem. *Delfzijl*, ged. gem. *Ter munten*; groot 12,3240 bund.

**PROOIJEN (GROOT, KLEIN EN MIDDEN),** 3 hofst., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Middelburg*, de eerste groot 4,6110 bund.; de tweede 1,9552 bund.; de derde 18,1660 bund.

**PROOSTDIJ,** ged. van de gem. *Abcoude-Proostdij-en-Aasdom*, pr. *Utr.* Het bevat alleen de Proostdijerpolder; groot 332,1200 bund.

**PROOSTDIJ (DE) of de ACHTTIENHOVEN-OP-DE-VECHT,** streek lands, pr. en gem. *Utr.*

**PROOSTDIJHUIS.** Zie MAARSBERGEN. **PROOSTDIJ IN-HET-VEEN,** p., pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Proostdij-en-Aasdom*.

**PROOSTEN-WATERING (DE),**

vaart, pr. *Utr.*, uit de Vecht, naar de Stads-Watering loopende.

**PROOST-POLDER,** ook 's Abts-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; groot 184,4727 bund.

**PRUIMENDIJK (DE),** dijk, pr. *N. Br.*, loopende van de Doeversche-sluis naar de Hooge-Maasdijk.

**PRUIMENDIJK (DE),** geh., pr. *Z. H.*, gem. *Ridderkerk*.

**PRUT-POLDER (DE),** p., pr. *N. H.*, gem. *Nederhorst-den-Berg*; groot 8900 bund. (gem. *Kortenhoeft*).

**PRUTPOLDERTJE,** p., pr. *N. H.*, PRUTTELAAR. Zie PUTTELAAR.

**PUDEROY.** Zie POEDEROOIJEN.

**PUIERSEN.** Zie PEURSUM.

**PUFFELIK.** Zie PUYFLIK.

**PUIJENDIJK (DE),** ged. van den zeedijk van Oud-Breskens, pr. *Zeel*.

**PUIKENDAM,** buit., pr. *Z. H.*, gem. *Noordwijkerhout*; 30,4511 bund.

**PUIT-EN-PEUKE-POLDER,** bed., pr. *Zeel.*, gem. *Tholen*; zij bevat den Penke-polder en den Puit-polder, groot 127,9100 bund.

**PUIT-POLDER (DE),** p., pr. *Zeel.*, gem. *Tholen*; groot 40,8500 bund.

**PUNT (DE),** geh., pr. *Z. H.*, gem. *Oost-en-West IJsselmonde*, 50 min. van *IJsselmonde*; met 8 h. en 40 inw.

**PUNT (DE),** landg., pr. *Zeel.*, gem. en 5 min. Z. van *Zaamslag*.

**PUNT (DE),** 2 h., het eene ook DRENTSCHE-PUNT, pr. *Dr.*, gem. *Vries-* het andere ook GRONINGER-PUNT, pr. *Gron.*, gem. *Ilaeren*.

**PUNTBEEK (DE),** beek, pr. *Over.*, welke van de Hannoverse grenzen komt, en in den Dinkel valt.

**PUNTE of PUNTO,** geh., pr. *Over.*, gem. en ruim 2 u. N. ten O. van *Losser*.

**PUNTENBURG,** 2 buit., pr. *Utr.*, een gem. *Utr.*, een gem. *Amersfoort*.

**PUNTHORST,** geh., pr. *Over.*, gem. *Staphorst*; 3 h. en 24 inw.

**PURMER (DE),** bed., pr. *N. H.*, ged. gem. *Edam*, ged. gem. *Monnickendam*, ged. gem. *Purmerende* en ged. gem. *Ilpendam*; groot 2711,8880 bund.

**PURMER-EE (DE).** Zie IJEE (DE).

**PURMERENDE,** kant., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*. Het bevat de gem. *Purmerende*, *Kwadijk*, *Warder*, de *Beemster*, *Ilpendam*, *Jisp*, *Wijde-Wormer*, *Wormer*, *Landsmeer*, *Graft* en de *Rijp*; beslaat 20746,4274 bund. en telt 3166 h. en 15000 inw.

**PURMERENDE,** kerk. ring, pr. *N. H.*, klass. *Edam*. Zij bevat de gem. *Purmerende*, de *Beemster*, *Buiksloot*, *Ilpendam*, *Kwadijk*, *Landsmeer*,

Purmerland en Watergang; heeft 8 kerken, 9 Predikanten en 8150 ziel.

PURMERENDE, gem., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Purmerende* (19 in. k., 6 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de st. Purmerende, het geh. Neck en  $\frac{1}{2}$  ged. van de Purmer; beslaat 1355,0442 bund., en telt 662 h. met 3600 inw., die van handel in Edamsche kaas, vee, hout, boter en eijeren bestaan. Ook zijn er 1 oventegelbakkerij, de voornaamste in ons vaderland, 1 leerlooierij, 1 scheepstimmerwerf, 1 touwslagerij, 1 houtzaag- en 1 koorndelen. Buiten de stad generen de inwoners zich met veeteelt en kaasmaken.

De 1800 Herv. maken, met die van de Wijde-Wormer, ééne gem. uit van de klass. van *Edam*, ring van *Purmerende*, met 2000 zielen. De Evang. Luth. maken, met die uit de Beemster, de Wijde-Wormer en andere eene gem. uit, van den ring van *Haarlem*, met 500 ziel. De Doopsg. maken met die uit de gem. de Wormer en de Purmer, en de d. Ipendam en Purmerland, eene gem. uit, met 140 ziel. De 880 R. K. maken met die uit de Purmer, Wormer en Kwadijk, eene stat. uit, van het aartspr. *Holland-en-Zeeland*, dek. van *West-Friesland*, met 900 ziel. De 55 Isr. behooren tot de bijk. te *Edam*. Er zijn 5 scholen.

De st. Purmerende, ook wel Purmerend of Purmer-End en in het Lat. Purmerenda, ligt 3 u. Z. Z. W. van Hoorn, aan het Noordhollandsche kanaal; beslaat binnen hare muren 28,8701 bund., telt 653 h., 3060 ziel. en heeft vijf uitgangen; eene groote sluis op het kanaal; eene ruime markt; eene fraaije beestenmarkt; een goed Stadhuis, met eenige vrijgoede schilderijen; eene varkenswaag; eene vischmarkt; eene nieuw gebouwde Herv. kerk met toren en orgel; eene Evang. Luth. kerk met orgel doch zonder toren; eene kleine doch nette Doopsg. kerk zonder toren of orgel; eene der fraaijste R. K. kerken uit Noord-Holland, aan de H. H. NICOLAAS en CATHARINA toegewijd, met een orgel, doch zonder toren. Liefdadige gestichten en inrigtingen zijn: het Gereformeerde Weeshuis, waarin 22 Armenweezen verpleegd worden; het R. K. Weeshuis met 6 kinderen; het Gasthuis, waarin 5 proveniers, en 30 gealimenterden; eene afd. van het Nederlandsch-Zendingen; eene afd. van het Gen. tot Zedelijke verbetering der gevangenen; eene Ziekibus, on-

der de zinspreuk: *Hulp en Lijden*; een Gen. tot verleenen van onderstand aan behoeftige kraamvrouwen; eene Commissie tot uitdeeling van levensmiddelen enz. aan noodlijdenden, gedurende den winter; een Depart. der Maats.; *Tot Nut van 't Algemeen*, met eene Spaarbank; eene Vrijmetelaarsloge onder den naam van *Louisa Augusta*; eene Stads-Teekenschool met 40; eene Stads-Kostschool voor Jongeheeren, met 20; eene Stads-Kostschool voor Jonge Jufvrouwen, met 35; eene Stads-Armenschool, met 250; en eene daarmede verbonden Stads-Workschool voor Meisjes, met 40 leerl.

Koe- en paardenmarkt den eersten Maandag in Mei en den tweeden Maandag in October; wekelijkse beesten- en kaasmarkt des Dingsdag.

PURMERENDE (ZUIDER-POLDER-VAN-), p., pr. *N. H.*, gem. *Purmerende*; groot 198.8760 bund.

PURMERENDER-GOUW, water, pr. *N. H.*, dat in den *Ruige-IJpuitloopt*.

PURMERENDER WEG (DE), 2 wegen, pr. *N. H.*, één, in den *Beemster*, loopende van Purmerende naar den Beemster-ringdijk bij Oosthuizen; één, in de *Purmer*, van den Purmerender-steenweg tot den Oosterweg.

PURMERLAND, d., pr. *N. H.*, arr. en  $3\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Hoorn*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Purmerende*, postk. *Monnickendam* en *Purmerende*, gem. *Ipendam*. Men telt er 61 h. en 273 inw., en met het geh. den IJp 113 h. en 510 inw., die van melkerij en kaasmaken bestaan.

De 360 Herv. maken de gem. *Purmerland-en-den-IJp* uit, welke hier eene kerk heeft met een torentje. De 20 Doopsg. behooren kerk. ged. tot *Purmerende*, ged. tot *den IJp*; de 120 R. K. tot *Ipendam*. De dorps. 50 leerl.

PURMERLAND (HET ZUIDEINDE-VAN-). Zie IJp (DEN).

PURMERLAND-EN-DEN-IJp, kerk. gem., pr. *N. H.*, klass. van *Edam*, ring van *Purmerende*; met eene kerk, te Purmerland, en 360 ziel.

PURMERLANDER-POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Ipendam*; groot 712 bund.

PUT (DE), grient, pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Haastrecht*.

PÛTBROEK, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. van *Echt*; met 19 h. en 110 inw.

PÛTH, geh., pr. *Limb.*, gem. *Schinnen*; met 95 h. en 500 inw.

PÛTH, adell. h., pr. *Limb.*, gem. en 5 min. N. van *Voerendaal*.

PUTSCHE-MOEREN (DE), poelen,

ged. pr. *N. Br.*, ged. in *België*, † u. N. O. van het d. *Putten*.

PUTSCHE-PLANTAADJE, mastbosch, pr. *N. Br.*, gem. *Putten*.

PUTSCHE-STRAAT, b., pr. *N. Br.*, gem. en † u. N. van het d. *Putten*, met 50 h., 450 inw. en het kerkhof der R. K.

PUTTELAAR of PRUTTELAAR, geb., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. Z. O. van *Zeeland*; met 22 h. en 100 inw.

PUTTEN, gem., pr. *N. B.*, arr. *Breda*, kant. en postk. *Bergen-op-Zoom* (19 m. k., 7 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het N. ged. van het d. *Putten*, het geh. *Kouwheide* en de b. *Putschestraat*; beslaat 1845,3761 bund. en telt 109 h. met 820 inw., die van het vlechten van strooof bunien en spaansche matten als ook van landbouw bestaan.

De inw., op 3 na allen R. K., maken eene par. uit, van het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Bergen-op-Zoom*, met I Pastoor en I Kapellaan. De 3 Herv. behooren tot de gem. *Ossendrecht-Woensdrecht-Putten-en-Hoogerheide*. — Er is 1 school met 100 leerl.

Het d. *Putten* of *Put* ligt 9 u. Z. W. van *Breda*. 3† u. Z.Z.O. van *Bergen-op-Zoom*, juist op de Belgische grenslijn, welke het in twee gelijke deelen scheidt, waarvan het N. tot de Nederlanden en het Z. tot *België* behoort. Het Nederl. ged., dat veelal Hollandsch *Putten* of Hollandsch *Put* heet, telt 76 h. en 400 inw. De kerk aan den H. *Dionysius* toegewijd, heeft orgel en torenje, en staat op Belg. grondgebied, alwaar ook Belg. inw., met de Nederlanders parochiëren.

Kermis, den 1en Zond. na 9 Oct. en 3 volg. dagen. Jaarm. Zat. vóór de Kerm.

PUTTEN, gem., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. *Harderwijk*, hulpk. van de postk. *Harderwijk* en *Nijkerk* (4 m. k., 2 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Putten*, de buurs. *Norden*, *Bijsteren*, *Halvinkhuizen*, *Huinen*, *Gerwen*, *Hel*, *Diermen*, *Hoef*, *Nulde* en *Dasselaar*, beslaat 8243,2554 bund., en telt 425 h. met 3630 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 3 papierfabrieken, 2 pottenbakkerijen en 2 korenmolens.

De 350 Herv., maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Harderwijk*. De 380 R. K., maken ged. eene stat. uit, van het aartspr. van *Geld.*, met I Pastoor, en behooren ged. tot de stat. van *Nijkerk*. Er zijn 3 scholen.

Het d. *Putten* oudtijds *Puthen*, ligt 7 u. N. W. van *Arnhem*, 2 u. Z. van *Harderwijk*, en telt 148 h. en 970 inw. De kerk heeft enen toren, doch geen

orgel. De R. K. hebben er een bedehuis, dat vroeger tot huiskapel diende, aan de *H. Maagd* toegewijd, zonder orgel. De dorps. telt 180 leerl.

PUTTEN, 2 geh., één, pr. *N. Br.*, gem. *Zesgehuchten*; één, pr. *Z. H.*, gem. *Hekeelingen*; met 16 h. en 110 inw.

PUTTEN of HUIS-VAN-PUTTEN, voorheen OLD-PUTTEN, h., pr. *Geld.*, gem. en † u. N. O. van *Doornspijk*.

PUTTEN (DE NIEUWE en DE OUDE-UITSLAG-VAN-), 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Hekeelingen*; de eerste groot 471.4568 bund.

PUTTEN (DE RING-VAN-), bed., pr. *Z. H.*, kant. *Sommelsdijk*. Zij bevat de p. van *Geervliet-en-Oud-Hoenderhoek*, *Spijkenisse-en-Braband*, *Hekeelingen-en-Vriesland*, *Simonshaven* en *Oud-Schuddebeurs* en *Biert*.

PUTTEN-BEOSTEN- en BEWESTEN-HET-HULPGAT No. 2 (DE), 2 p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen*. de eerste groot 16,7000, de andere 2,2530 bund.

PUTTENER-KELNERIJ. Zie *Cellenarij*.

PUTTENSCH-BOSCH, bosch, pr. *Geld.*, gem. en † O. van *Putten*; groot 559.9180 bund. (SCHE-MEREN.)

PUTTENSCH-MEREN. Zie *PUTTENSTEEK* (GAT-VAN-DEN-), kil, in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; loopende uit de Westkil in het *Gat-van-den-Vogelaar*.

PUTTERDELLE, dalvlakte, pr. *Geld.*, ged. gem. *Ermelo*, ged. gem. *Putten*.

PUTTERSDIJK, dijk, pr. *Geld.*, zich langs de *Zuiderzee* uitstrekkende.

PUTTERSHOEK, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. 's *Gravendeel*, reg. kant. *Oud-Beijerland*, hulpk. van de postk. *Dordrecht* en *Oud-Beijerland* (5 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het d. *Puttershoek*, en 2 verstrooid liggende h.; beslaat 565,2191 bund. en telt 1680 h. met 156 inw., die meest van vlasserij, koornteelt, veebouw en handel in riet en biezen bestaan. Ook zijn er 1 koornmolen, 2 scheepmakerijen, waarvan de eene tot een droog dok kan worden ingerigt, en 1 beroemde palingvisserij.

De inw. op 80 na alle Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Dordrecht*, ring van *Oud-Beijerland*. De 40 *Christ. Afges.*, de 10 R. K. en de 30 *Isr.*, behooren kerk. tot *Dordrecht*. Er is 1 school met 260 leerl.

Het d. *Puttershoek*, ook *Pietershoek*, oudtijds den *Houck*, ligt 1† u. W. van *Dordrecht*. Er zijn 185 h. met 1660 inw., een Raadhuis en een pont-

veer over de Oude-Maas op Heer-Jansdam. De kerk heeft eenen sierlijken toren, doch geen orgel.

Kermis omstreeks half Augustus Beestenmarkt den 1en Dond. in Apr. en 7 volgende Donderd., en de 3 laatste Maand. in Oct. Paardenmarkt 31 Mei, of deze op Zond. vallende 1 Junij en den 2en Zaturd. in Nov. PUTTERSCHOEK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Nuland*; met 9 h. en 50 inw.

PUTTERSCHOEK (HET NIEUWE-LAND, HET OUDE-LAND EN DE ZOMERLANDEN VAN-), 3 p., pr. *Z. H.*, gem. *Puttershoek*; de eerste groot 117,7193; de tweede 126,3421; de derde 80,0469 bund.

PUTTOORKREEK (DE), water, pr. *N. Br.*, uit de *Puttensche-heide*, naar de haven van Ossendrecht loopende.

PUTWIJK, hofst., pr. *Zeel.*, gem. *Oost-Souburg*, groot 8,7240 bund.

PUYFLIJK, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant, hulpk. en gem. *Dru-ten*. Zij bevat het d. Puyflijk en eenige verstrooid liggende b. en telt 72 h. en 470 inw., die van landbouw bestaan.— De Herv. behooren tot de gem. *Leeuwen-en-Puyflijk*. De R.K. maken eene par. uit van het apost. vic. van 's *Herlogebosch*, dek. van *Dru-ten*. Er is eene school met 80 leerl.

Het d. Puyflijk of Puißlijk, oudtijds Puffelick of Pufflijk, ligt 4½ u. W. van Nijmegen, 1 u. Z. W. van *Dru-ten*. De R. K. kerk, aan den H. *Johannes den Dooper* toegewijd, heeft een orgel doch geen toren, doch er staat nog de stompe toren der voormalige Herv. kerk.

PYLKWIER, b. en p., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, ¼ u. O. van *Het-zum*; de b. met 2 h. en 5 inw.

## Q.

QUAAL-AMBACHT. Zie POORT-AMBACHT.

QUACK (DE), DE KWACK of St. CORNELIS-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Nieuw-Hellevoet*, groot 256,8396 bund.

QUACK (AAN DE), vooruitstekende landtong, pr. *Z. H.*, gem. *Nieuw-Hellevoet*. (DERGAT (HET).

QUACKSDIEP (HET). Zie NOOR-QUACKSCHE-WATER (HET), waterkom, pr. *Z. H.*, gem. *Nieuw-Hellevoet*. (DAMME (1).

QUADENDAMME. Zie KWADEN-QUADOELEN. Zie CADOELEN.

QUAKERNAAK of KWAKERNAAK, p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Meerkerk*, ged. gem. *Nieuwland*; groot 262,0213 bund.

QUALAAN (DE) of HET KALKOVENSCHESCHULPUITSLAG, weg, pr. *Z. H.*, gem. *Noordwijkerhout*, van de duinen naar de Haarlemmer-vaart loopende.

QUALBEEK of KWALBEEK, waterloop, pr. *N. Br.*, gem. *Berlicum*.

QUAAPARDS-GAT, sluis van den *Ferdinandus-polder*, pr. *Zeel*.

QUART-NUT-BERG, heuvel, pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*, ¼ u. Z. van *Nunspeet*. (MONDE.

QUATUOR CONSORTES. Zie GR-QUATUOR-OFFICIA. Zie AMBACHTEN (DE VIER-).

QUESNE (DU). Zie FREDERIK (PRINS).

QUINSTHEUL, oudtijds HUUL, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Wateringen* en gem. *Monster*; 43 h. en 38 inw.

QUINTSHEUL (HALF), dat ged. van *Quinstheul*, hetwelk onder *Munster* behoort; met 31 h. en 260 inw.

QUIRJNSTOK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Tilburg*; met 7 h. en 30 inw.

QUISTKOST-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Buurland*; groot 31,9010 bund.

## R.

RAA of RHAA, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Steenderen*; met 22 h. en 160 inw.

RAABERG (DE), DE RAADBERG of DE RAAIBERG, boerd. en herb., pr. *N. Br.*, gem. *Bergen-op-Zoom*, 32,4582 bund.

RAAD. Zie RAUWERD.

RAADE. Zie RAATH. (TERS-POLDER (ST.).

RAADSHEEREN-POLDER. Zie PIE-

RAADWIJK, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Alphen*; groot 3,9365 bund.

RAAGSKOP (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Made*; groot 4,8680 bund.

RAAK (DE), 2 waters, pr. *N. Br.*, één, *Z. O.* van *Sterksel*, dat in de *Kleine Aa* uitloopt; één, gem. en ¼ u. *N. N. W.* van *Hilcarenbek*.

(1) Eveneens zoekte men alle de woorden, die men elders wel eens met Qu gespeeld vindt en hier niet opgenomen zijn, cp Kw.

**RAAKEINDE**, ook wel **RAEKHOVEN**. geh., pr. *N. Br.*, gem. *Güze*; met 19 h. en 130 inw.

**RAAKSCHE-LOOP**. Zie **AA** (OUDE).

**RAALTE**, kant., pr. *Over.*, arr. *Deventer*. Het bevat de gem. *Raalte*, *Wijhe*, *Heino* en *Hellendoorn*; beslaat 85195,9038 bund. en telt 2219 h., met 14500 inw.

**RAALTE**, gem., pr. *Over.*, arr. *Deventer*, kant. *Raalte*, hulpk. van de postk. *Almelo*, *Deventer* en *Zwolle* (5 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Raalte*, en de buurs. en geh. *Tijenraan*, *Linderte*, *Luttenberg*, *Boetele*, *Heeten*, *Ramele*, *Pleegst*, *Broekland*, *Raalterwold*, *Raarhoek* en *Rabbershoek*; beslaat 13819 bund., en telt 893 h. met 5250 inw., die van landbouw, handel in vee, hout, eek, wol en producten van den landbouw bestaan. Ook zijn er 1 fabriek van petten, 2 cichorei- en 6 koornmolens.

De 1180 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Zwolle*. De 3950 R. K. maken de stat. van *Raalte*, *Heeten* en *Luttenberg* uit. De 30 Isr. behooren tot de rings. van *Deventer*, en hebben hier eene kerk. bijeenk. Er zijn 3 scholen.

Het d. *Raalte* ligt 3½ u. N. O. van *Deventer*. Men telt er 100 h. en 700 inw.

De 2150 R. K. maken eene stat. uit van het bisd. en dek. van *Deventer*, met 2150 ziel., eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De kerk, aan de *H. Kruisverheffing* toegewijd, heeft toren en orgel. De Herv. kerk is een oud gebouw, welks torenspits, niet hooger dan het dak is, met een nieuw orgel. De dorps. telt 420 leerl.

Jaarmarkt in Mei en Sept. Paardenmarkt den 1sten Woensd. in Maart; den 1sten Woensd. na Paschen; den 2den Woensd. in Mei; den 2den Woensd. in Sept. en den 1sten Woensd. in Oct. Wekelijksche runder-, varken- en schapenmarkt op Woensd.

**RAALTERWOLD (HET)**, markte in de gem. *Raalte*; 2965,5050 bund.

**RAAM**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Uden*, wijk *Hoeven*; met 22 h. en 100 inw.

**RAAM**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Helvoirt*; met 5 h. en 10 inw., het Z. O. ged. van het geh. *Gijzel-en-Raam*.

**RAAM (DE)**, 2 waters, pr. *N. Br.*, waarvan een bij *Enschot* ontspringt, ¼ u. bezuiden *Cromvoirt*, in de *Leybeek* valt, en het andere of **DE LAGE RAAM**, in de gracht der vesting *Grave* uitloopt.

**RAAM (DE HOOGHE-)**, beekje, pr.

*N. Br.*, dat ½ u. W. van *Escharen*, zich in de *Lage Raam* ontlust. (**DENBURG**).

**RAAMBRUG** of **RAAMBURG**. Zie **RAN-RAAMKENS**. Zie **RAKENS**.

**RAAMPAD**, b., pr. *N. H.*, gem. en 4 min. W. van *Amsterdam*.

**RAAMSDONK**, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. *Oosterhout*, hulpk. van de postk. *Gorinchem*, *Oosterhout*, *Waalwijk* en *Geertruidenberg* (4 m. k., 9 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Raamsdonk* met de b. *Bergen*, *Broek*, de *Schans* en *Luitenambacht* en de geh. *Raamsdonkscheveer*, het *Gat* en 't *Sandoel*; beslaat 2280,8939 bund. en telt 426 h. met 3000 inw., die van hooibouw en handel in biezen, riet, hoepels en andere rijksmaterialen bestaan, ook zijn er 2 bierbrouwerijen. — De 660 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Heusden*, ring van 's *Grevelduin-Capelle*. De 2350 R. K. maken de par. van *Raamsdonk* en het *Raamsdonkscheveer* uit. Er zijn 2 scholen.

Het d. *Raamsdonk* ligt 3 u. N. N. O. van *Oosterhout*. Men telt er 182 h. en 1100 inw. De Herv. kerk, van alle huizen afgezonderd N. van het d. staande, is een ruim kruisgebouw, met orgel en vierkantentoren met hoogen spits, en bovendien een klein torentje op het kruis der kerk. De R. K. maken met die uit de b. *Bergen*, *Broek*, de *Schans*, *Luitenambacht* en het *Gat* eene stat. uit van het apost. vic. gen. van 's *Herlogbosch*, dek. van *Geertruidenberg*, met 900 ziel., eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De kerk staat 10 min. buiten de kom van het d. in de b. de *Bergen*. Er is ook een gemeenteh. met klokketorentje. De dorps. telt 100

Kermis den 1n Zond. in Oct. (leerl.

**RAAMSDONK (DE BINNEN-POLDER, DE NIEUWE-POLDER, DE NOORD-POLDER, DE OUDE-POLDER, DE WEST-POLDER EN DE ZUID-POLDER-VAN-)**, 6 p., pr. *N. Br.*, gem. *Raamsdonk*; de eerste groot 102,4247 bund.; de tweede 68,3626 bund.; de derde 38,7289 bund.; de vierde 144,8322 bund.; de vijfde 14,4302 bund.; de zesde 57,3794 bund.

**RAAMSDONK - EN - WASPIK (DE OOST-POLDER-VAN-)**, p., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Raamsdonk*, ged. gem. *Waspik*; groot 140,7520 bund.

**RAAMDONKSCH-GAT (HET)**. Zie **GAT (HET)**.

**RAAMSDONKSCH - HOOI - POLDER**. Zie **HOOI-POLDER (OVERDIEPSCH-)**. **RAAMSDONKSCH-VEER (HET)**,



geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Raamsdonk*; met 243 h. en 1870 inw.

De 1450 R. K. maken eene par. uit van het apost. vic. van 's *Herlogendbosch*, dek. van *Geertruidenberg*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De kerk aan de H. MARIA toegewijd, is een houten gebouw, met klokketorentje doch geen orgel. Er zijn eene school, met 200 leerl.; een station der paardenposterij, en de haven van Raamsdonk, welke op de Donge uitloopt, waarover hier eene brug ligt.

RAAMST (DE), geh., pr. *Over.*, gem. *Raalle*, een ged. der buurs. *Heeten*.

RAAN (DE), zandplaat in den mond der *Schelde*, tusschen de Deurlooten N. en de Spleet ten Zuiden.

RAAN (HET JONGE-), boereerve, pr. *Over.*, gem. en 20 min. van *Raalle*.

RAAPHORST, RAEPHORST of het HUIS-TE-RAAPHORST, p., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Wassenaar*; 210,8075 bund.

RAAPHORSTER-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar*; 112,7210 bund.

RAAR, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. van *Meerssen*; 19 h. en 150 inw.

RAARD, Zie RAUWERD.

RAARD of RAUWERD, in het Friesch *HRAWT*, d., pr. *Fr.*, arr. en 4 u. N. O. van *Leeuwarden*, kanl. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten O. van *Holwerd*, postk. *Dockum*, gem. *Westdongeradeel*; met 22 h. en 130 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 3 na allen Herv., behooren tot de gem. van *Foudgum-en-Raard*. De kerk heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel. De 3 Doopsg. behooren tot de gem. van *Dockum*, De dorps. telt 14 leerl.

RAARD of RAARDERTERP, b., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Hantum*; met 3 h. en 25 inw.

RAARDERHEI, gemeene weide, pr. *Limb.*, gem. *Meerssen*.

RAARDORP, Zie RANSDORP.

RAARHOEK, geh., pr. *Over.*, gem. *Raalle*, ged. van de buurs. *Tijenraan*.

RAAROP. Zie RANSDORP.

RAAS (HET) of RAAS-EN-PIJPER, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van *Kampen*; met 9 h. en 80 inw.

RAAS-EN-PIJPER, p., pr. *Over.*, gem. *Kampen*; groot 33,3786 bund.

RAATH, RAADE, RADE of RAEDE, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. Z. O. van *Bingelrade*; met 38 h. en 240 inw.

RAAX (DE), beek, pr. *N. H.*, in de st. *Haarlem*, welke uit de Brouwersvaart naar de Oude-gracht schiet.

RAAXMAAT (DE), bed., pr. *N. H.*, O. van de *Zijpe*; groot 12848 bund.

RAAXMAATS-BOEZEM, water, pr. *N. H.*, gem. *Haringcarspel*; groot 52,0410 bund. (KEN (DE)).

RAAYBROEK (DE). Zie RIJBROEK-RAAY-EINDE of RAIEIND, voorheen ook KLEYN-RAY, geh., pr. *Limb.*, gem. *Grubbenvorst*; met 14 h. en 125 inw.

RAAYWEIDE (DE GROOTE-), uiterwaard, pr. *Geld.*, gem. *Bemmel*; met het Schaauwe; groot 10,0870 bund.

RABBERSHOEK, geh., pr. *Over.*, gem. *Raalle*.

RADE, b., pr. *N. H.*, gem. *Kortenhof*; met 20 h. en 180 inw.

RADELANDT, vroeger SOMERHOF, buit., pr. *Geld.*, gem. *Brunnen*; groot 77 bund. (ZIJL).

RADEMAKERSZIJL. Zie RAMAKERS-RADEWIJK, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Hardenbergh*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Hecmse*; met 18 h., 180 inw. en eene school met 18 leerl.

RADEWIJKER BEEK, riv., pr. *Over.*, gem. *Gramsbergen* en *Ambt-Hardenbergh*. Het is dat ged. van de *Baalderbeek*, dat langs Radewijk loopt.

RADWEG (DE), rijweg, pr. *Gron.*, gem. *Uithuizermeden*.

RAEMELE. Zie RAEMELE.

RAEDE. Zie RAATH.

RAEKHOVEN. Zie RAAKEINDE.

RAEFELDER, RAPELTER, RAFFELER of RAPELER, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Gendringen*; met 14 h. en 110 inw.

RAIEIND. Zie RAAYEINDE.

RAKANJE. Zie ROCKANJE.

RAKEN (DE). Zie GARNWERD (KLEIN.)

RAKEN (DE), 2 boerenh., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, bij het geh. de *Kollumer-Pomp*.

RAKENS, bij het kad. RAKES, ook wel RAAMKES, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Ginneken*; met 13 h. en ruim 80 inw.

RAKT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Nistelrode* en *Uden*; met 35 h. en 190 inw.

RAMAKERS ZIJL (DE), of DE RADEMAKERS-ZIJL, schutsluis, pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Zwolle*.

RAEMELE, buurs., pr. *Over.*, gem. en 10 min. Z. van *Raalle*; met 44 h. en 270 inw. (SCHOR (DE)).

RAMME-GORS (HET). Zie RAMME-RAMMEKENS, gewoonlijk RAMMETJES, eigenlijk ZEEBURG, fort, pr. *Zeel.*, 1 u. O. ten N. van *Vlissingen*. Het is driehoekig, bestaat aan de rivierzijde uit een bastion met 2 lange vleugels, die landwaarts ieder een bastion hebben, om de daarop aanlopende dijken te bestrijken, en zijn vereenigd door eene gebroken courtline, welke eenen vooruitspringenden hoek vormt.

RAMMEKENS (REEDE VAN), reede Z.O. van het eil. *Walcheren*, pr. *Zeel.*, vóór het fort van dien naam aan het *Vlakte der Wester-Schelde*.

RAMMELAND, p., pr. *Z. H.*, gem. *Geeroliet*; groot 27,7159 bund.

RAMME-SCHOR (DE), HET RAEMGORS OF DEN HAMEL, schor ten Z. van *St. Philipsland*, pr. *Zeel*.

RAMMETJE, geh., pr. *Limb.*, gem. en 18 min. van *Mook*; 4 h. en 20 inw.

RAMPAARTSCHE-DIJK, dijk, pr. *Zeel.*, die de gem. *Nieuwerkerke* en *Ouwerkerke* van *Oosterland* scheidt.

RAMPENLAAN, weg, pr. *N. H.*, onder *Overveen*, van de *Brouwersvaart* naar den *Aardenhout*.

RAMSBROEK. Zie *RANDENBROEK*.

RAMSBURG, boerd., pr. *Zeel.*, gem. *Middelburg*; groot 6,7120 bund.

RAMSLUIS (DE), sluis, pr. *N. Br.*, gem. *Raamsdonk*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van het *Raamsdonksche-veer*.

RAMSLUIS (POLDER-TEN-WESTEN-DE-). Zie *HOEVEN (ACHTER-DE-)*.

RAMSLUIS (HET GAT-VAN-DE), water, pr. *N. Br.*, van de *Ramsluis*, naar het *Oude-Maasje* loopende.

RAMSPOL OF RAMSWELLE, eilandje in de *Zuiderzee*, aan de kust van *Over.*, onder *Kampen*.

RAND (DE). Zie *BETKENS DIJK (VROUW-)*.

RAND (DE), geh., pr. *Zeel.*, gem. *Poortoliet*; met 12 h. en 80 inw.

RANDE, buurs., pr. *Over.*, gem. *Diepenveen*; met 31 h. en 210 inw.

RANDE, 2 buit., pr. *Over.*, gem. *Diepenveen*; het eene groot 27,9700 bund.; het andere groot 84,5190 bund.

RANDELSWEER, geh., pr. *Gron.*, gem. *'t Zandt*; met 2 h. en 10 inw.

RANDERBROEK, ook wel *RAMSBROEK*, landg., pr. *Utr.*, gem. en 5 min. Z. van *Amersfoort*; 16,0280 bund.

RANDEBURG OF RAAMBURG, d., pr. *Z. H.*, arr. en 5 u. N. O. van *Rotterdam*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Gouda*, hulpk., gem. en 1 u. W. van *Reeuwijk*; met 20 h. en 110 inw.

De 90 R. K. maken, met die van *Boskoop*, *Reeuwijk*, *Slaipwijk*, *Zuidwijk* en *Middelburg* eene stat. uit, van het aartspr. van *Holland-en-Zeeland*, dek. van *Rijnland*; met 1100 ziel. De kerk, aan den H. *Petrus* en *Paulus* toegewijd, heeft toren en orgel. De Herv. behooren tot *Reeuwijk*, waar ook de kinderen school gaan.

RANDEBURG (HET BLOK-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Reeuwijk*; groot 181,1950 bund.

RANDER - BUITENDIJKSCHE -

WAARDEN, waarden, pr. *Over.*, gem. *Diepenveen*; 37,3040 bund.

RANDERZIJL (DE), sluis pr. *Over.*, onder *Diepenveen*.

RANDWIJK, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Elst*, postk. *Arnhem*, gem. *Heteren*. Zij bevat het d. *Randwijk*, en eenige verstrooid liggende h.; telt 87 h. en 600 inw. die van landbouw, en tabaksteelt bestaan. Ook is er 1 steenbakkerij.

De 370 Herv. behooren tot de gem. *Randwijk - en - Lakemond*. De 230 R. K. parochiëren te *Indoornik*. Er is eene school met 130 leerl.

RANDWIJK. Zie *PLAK (DE)*.

RANDWIJK-EN-LAKEMOND, kerk, gem., pr. *Geld.*, klass. van *Nijmegen*, ring van *Elst*, met ruim 400 zielen, en eene kerk te *Randwijk*.

RANDWIJKSCHEWAARD (DE), uiterwaard, pr. *Geld.*, gem. *Heteren*.

RANSDAAL, RANSDAAL OF RANS-DAAL, geh., pr. *Limb.*, ged. gem. *Schin-op-Gcul*, ged. gem. *Wijtre*; ged. gem. *Klommen*; met 47 h. en 250 inw.

RANSDORP, ook *RANSDORP* en *RAAROP d.*, pr. *N. H.*, arr. en 7 u. Z. van *Hoorn*, kant. en 3 u. Z. van *Edam*, reg. kant. *Purmerende*, postk. *Amsterdam*, *Monnickendam* en *Zaandam*, gem. *Ransdorp - Durgerdam - en - Holij-sloot*. Men telt er 53 h. en 320 inw., die van veehouderij en verkoop van versche melk te *Amsterdam* bestaan.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Ransdorp-en-Schellingwoude*. De kerk heeft eenen zwaren toren. Ook is er een aanzienlijk Raadhuis, waaronder de school en woning voor den onderwijzer zijn. De dorps. telt 50 leerl.

Kermis in de eerste week van Oct.

RANSDORP - DURGERDAM - EN - HOLIJSLOOT, gem., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Edam*, reg. kant. *Purmerende*, postk. *Amsterdam*, *Monnickendam* en *Zaandam*, 10 m.k., 6 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. *Ransdorp*, *Durgerdam* en *Holij-sloot* en een ged. van de *Bellemermeer*; beslaat 1647,5046 bund., en telt 180 h. met 1000 inw., die van veehouderij en vischerij bestaan. Ook zijn er 2 scheepstimmerwerven en nettenbreijerijen.

De 900 Herv. maken ged. de gem. *Durgerdam* uit en behooren ged. tot de gem. *Holij-sloot-en-Uitdamen-Ransdorp - en - Schellingwoude*. De 5 Evang. Luth. behooren kerk. te *Amsterdam*, de 60 R. K. te *Nieuwendam*. Er zijn 3 scholen

**RANSDORP - EN - SCHELLING - WOUDE**, kerk. gem., pr. *N.H.*, klass. van *Edam*, ring van *Monnickendam*, met 450 ziel. en 2 kerken, 1 te Ransdorp en 1 te Schellingwoude.

**RANSDORPER - EN - HOLIJSLOOTER-DIE (DE-)**, ook *POPPENDAMMERDIE*, oudtijds de *IJde*, water, pr. *N.H.*, gem. *Ransdorp*, dat uit de *Molensloot* voortkomt, en door eene sluis in de *Zuiderzee* uitloopt.

**RANSWERD**, ook *RANSKWERD*, h., pr. *Gron.*, gem. *Appingedam*, 25 min. N. W. van *Jukwerd*.

**RANUM**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Winsum*; 5 h., en 65 inw.

**RAOWE-VLESSE**, ged. van het *Leuvenummer dennenbosch*, pr. *Geld.*

**RAPELENBERG** of *RAPENBURG*, buit., pr. *N.Br.*, gem. en 5 min. O. van *Giestel*; groot 2 bund.

**RAPENBURG**, aanwas, pr. *Z.H.*, gem. *Ablasserdam*; 7,7820 bund.

**RAPENBURG**, b., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, 10 min. N. O. van *Goutum*; met 4 h. en 20 inw.

**RAPENBURG**, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Stoppeldijk*, met 36 h. en 230 ziel.

**RAPENBURGER-SLUIS (DE)**, ook wel de *SCHARBIERSLUIS*, schutsluis, pr. *N.H.*, binnen *Amsterdam*.

**RAPENBURGSCHIE-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Nieuw-en-St.-Joostland*.

**RAPIJNEN-EN-IJSSELVELD**, p., pr. *Utr.*, gem. *Linschoten*.

**RAREN**, geh. pr. *Limb.*, gem. en *Vaals*; met 27 h. en 130 inw.

**RASERNIJ-POLDER (DE)**, pr. *Zeel.*, gem. *Tholen*; groot 14,2540 bund.

**RASQUERDER-MAAR (HET)**, water, pr. *Gron.*, van de *Rasquerderwiel*, naar het *Warfumer-trekdiep*.

**RASQUERT** of *RASKWERT*, geh., pr. *Gron.*, gem. *Baflo*; 62 h. en 370 inw.

**RASSEN (DE)** of de *NOORDER-RASSEN*, zandbank in de *Noordzee*, ten W. van het eil. *Watcheren*, vóór den mond van de *Wester-Schelde*.

**RATELES**, voorheen *RATELIS*, later *RATELOOS*, geh., pr. *Utr.*, gem. *Honkoop*; met 4 h. en 60 inw.

**RATELS (DE)**, bosch, pr. *N.H.*, gem. *Velsen*; groot 30,0206 bund.

**RATELSVLIET**. Zie *VLIET*.

**RATHUM**. Zie *RATUM*.

**RATSBAAK**, geh., pr. *Geld.*, gem. *Wisch*; met 104 h. en 740 inw.

**RATTING** of *RATTINK*, boerenf., pr. *Over.*, gem. *Bathmen*.

**RATUM** of *RATHUM*, geh., pr. *Geld.*, gem. *Winterstijk*; met 69 h., 310 inw. en eene school met 12 leerl.

**RAUWERD**, kant., pr. *Fr.*, arr. *Leeuwarden*. Het bevat de gem. *Idaardeadeel*, *Rauwerderhem* en *Baarderaadeel*; beslaat 17639,2697 bund. en telt 1726 h. met 10000 inw.

**RAUWERD**, kad. gem., pr. *Fr.*, bevattende de gem. *Rauwerderhem*.

**RAUWERD** of *RAARD*, in de wandeling veelal *RAAD*, d., pr. *Fr.*, arr. en  $\frac{2}{3}$  u. Z. ten W. van *Leeuwarden*, kant. *Rauwerd*, reg. kant. *Leeuwarden*, postk. *Heerenveen*, *Leeuwarden* en *Sneek*, gem. *Rauwerderhem*. Men telt er 60 h. en 340 inw. en met de b. *Hornsterburen*, *Bernsterburen*, *Flansum*, *Laard* en de *Blink*, 135 h. en 650 inw.

De 530 Herv. behooren tot de gem. *Rauwerd-en-Irnsun*. De kerk heeft toren, orgel, kunstig gesneden predikstoel, en zeer schoon gebeitelde grafsteenen. De 30 Doopsgez. en de 80 R. K. behooren kerk te *Irnsun*. De dorps. telt 90 leerl.

Kermis den eersten Woensd. in Sept. **RAUWERDA-HUIZEN**. Zie *ROODAHUIZUM*.

**RAUWERD - EN - IRNSUM**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. en ring van *Sneek*; met 800 ziel., en twee kerken, eéne te *Rauwerd* en eéne te *Irnsun*.

**RAUWERDERHEM**, gem., pr. *Fr.*, arr. *Leeuwarden*, kant. *Rauwerd* (1 m. k., 8 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. *Rauwerd*, *Irnsun*, *Poppingawier*, *Deersum*, *Terzool* en *Sybrandaburen*; beslaat 3490,0591 bund., telt 388 h., met 2500 inw., die meest van landbouw en veeteelt bestaan. Ook zijn er 1 houtzaagmolen en 1 scheepstimmerwerf. — De 1800 Herv. maken de gem. van *Rauwerd-en-Irnsun*, *Deersum* en *Poppingawier* en *Sybrandaburen-en-Terzool* uit, de 300 Doops. de gem. van *Irnsun-en-Poppingawier*, de 400 R. K. de stat. van *Irnsun*.

**RAUWERDER-NIEUWLAND**, p., pr. *Fr.*, gem. *Rauwerderhem*; 200 bund.

**RAVEN**, adell h., pr. *Limb.*, gem. *Amby*; met 72 bund.

**RAVEN (HOOG-)**, p. en geh., pr. *Utr.*, gem. *Jutphaas*; de p. 136,8110 bund. groot, het geh. 3 h. en 20 inw.

**RAVEN (LAAG-)**, p. en geh., pr. *Utr.*, gem. *Jutphaas*; de p. 185,6745 bund. groot, het geh. 5 h. en 30 inw.

**RAVEN (OOST-)**, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, ged. kant. en gem. *Utrecht*, ged. kant. *IJsselstein*, gem. *Jutphaas*; Zij bevat de geh. *Hoog-Raven* en *Laag-Raven*, beslaat 322,4755 bund. De inw. bestaan van steenbakkerij en andere werkzaamheden.

De Herv. behooren kerk tot *Jutphaas*; de Evang. Luth. tot *Utr.* De kinderen gaan school te *Utr.* of te *Jutphaas*.

RAVEN (WEST-), p. en geh., pr. *Utr.*, gem. *Jutphaas*; de p. 257, 2004 bund. groot, het geh. 31 h. en 250 inw.

RAVENSGAT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Bakel*; met 2 h. en 30 inw.

RAVENSBURG, ged. van den p. *Reeuwijk*, pr. *Z. H.*, 127, 1257 bund.

RAVENSBOSCH (HET), bosch, pr. *Limb.*, ged. gem. *Houthem*, ged. gem. *Schimmert*; groot 131,4700 bund.

RAVENSBOSCH (HET), bosch, pr. *N. Br.*, gem. *'s Gravemoer* en *Waspik*; groot 50 bund.

RAVENSOORD; ook NIEUW-RAVENSOORD, p., pr. *Zeel.*, gem. *St. Maartensdijk*; groot 141,3380 bund.

RAVENSTEIN, HET LAND VAN RAVENSTEIN, vroeger HET LAND VAN HERPEN, heerl., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*. Zij bevat de gem. Boekel, Deursen, Herpen, Ravenstein, Reek, Schayk, Uden, Velp en Zeeland, en ged. van de gem. Dieden en Huisseling, behoort tot de kant. *Grave, Oss* en *Veghel* en telt 18000 inw., die van landbouw en veeveelt bestaan.

De inw., op 40 na allen R. K., maken 12 past. uit: als Boekel, Dennen, Dennenburg, Deursen, Herpen, Huisseling, Ravenstein, Reek, Schayk, Uden, Velp en Zeeland, met 12 Pastoors en 13 Kapellaans. De 40 Herv. makende gem. van *Ravenstein* uit.

RAVENSTEIN, gem., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. en hulpk. van het postk. *Grave* (8 m. k., 3 s. d., 2 afd., 4 j. d.). Zij bevat niets dan het plattelandstadje *Ravenstein*, beslaat 41 bund., en telt 155 h., met 870 inw., die van handel en winkelnering bestaan. — De 870 R. K. maken eene past. uit van het bisd. *'s Hertogenbosch*, dek. *Ravenstein-en-Megen*. De 60 Herv. maken, met die uit de burg. gem. *Huisseling*, eene gem. uit van de klass. van *'s Hertogenbosch*, ring van *Grave*; met 40 zielen. De 9 Isr., behooren tot de rings, van *Oss*. Er zijn 1 Latijnsche, 1 teeken- en 3 andere scholen.

Het plattelandst. *Ravenstein* ligt 6 u. N. O. van *'s Hertogenbosch*, 2 u. N. W. van *Grave*. De R. K. kerk, aan de H. *LUCIA* toegewijd, is eene bezienwaardige koepelkerk, met een doorlichtig dakkooptje en een daarnevens aangebouwd achtkantig torentje van gelijke hoogte. De kleine Herv. kerk heeft een spits kloktorentje

en een orgel. De latijnsche school of het *Gymnasium Aloysianum*, met 1 Rector, 1 Conrector en 1 Preceptor, telt 20 leerl., de teekens. 100 leerl., de kosts. voor jongeheeren 55 leerl. en de 2 gemeentes. te zamen 110 leerl.

Kerinis Zond. na *St. Bartholomeus*. Beestenmarkt 1 Mei en 28 October. Wekelijksche koormarkt 's Woend.

RAVENSTEIN (BENEDEN-POLDER- en BOVEN-POLDER 'SLANDS-VAN-), 2 p., pr. *N. Br.*, de eene gem. *Herpen, Huisseling, Ravenstein, Dieden* en *Deursen*, 1814, 6997 bund.; de tweede, gem. *Velp, Reek, Schayk* en *Herpen*, groot 1775, 2193 bund.

RAVENSTEIN-EN-MEGEN, dek. van het bisd. *'s Hertogenbosch*. Er zijn de past.: Boekel, Dennen, Dennenburg, Deursen, Haren, Herpen, Huisseling, Macharen, Megen, Ravenstein, Reek, Schayk, Uden, Velp en Zeeland, 15 kerken, 2 rectoraten, 14 kapellen, 3 mans- en 4 vrouwenkloosters, 15 Pastoors, 13 Kapellaans en 18600 zielen.

RAVENSTEINSCHE-SLUIS (DE), DE MEGENSCHESLUIS of DE HARENSCHESLUIS, sluis in den *Maasdijk*, pr. *N. Br.*, bij Haren.

RAVENSWAAY, heerl., pr. *Geld.*, arr. en kant. *Tiel*, hulpk. en gem. *Maurik*. Zij bevat het d. *Ravenswaay*; beslaat 519,5558 bund., telt 58 h. met 320 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 7 na alle Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Tiel*, ring van *Ingen*. De 7 R. K. parochieren, te *Maurik*. De school telt 40 leerl.

Het d. *Ravenswaay*, *Ravenswaade* of *Ravenway*, ligt 2½ u. N. N. W. van *Tiel*, 1 u. W. Z. W. van *Maurik*; met 3 h. en ruim 20 inw. De Herv. kerk heeft eenen toren, doch geen orgel.

Kermis den 2en Zond. in Augustus.

RAVENSWAAY (HET HUIS-TE-), ook wel HET BLOKHUIS, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Maurik*, te *Ravenswaay*.

RAVENSWEERD (DE), uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Gorsseel*; groot 3,6165 bund.

RAVESTEIN, buit., pr. *Geld.*, gem. *Geldermalsen*; groot 47,4314 bund.

RAZERNIJ. Zie RASERNIJ-POLDER. REAALEN-EILAND (HET). Zie (NES) (DE). (BELLEN-EILAND.

REBELLEN-EILAND. Zie JAN-REBEBERT. Zie KUBAARD.

RECCLA. Zie REGGE (DE.)

RECHTEREN, buurs., pr. *Over.*, gem. *Dalsen*; met 32 h. en 220 inw.

RECHTEREN. Zie RICHTEREN. RECHTEREN (HUIS-TE-), havez.,

pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Dalfsen*.

RECHTEREN (HUIS-VAN-), adell. h., gem. *Appeltern*; 20,4684 bund.

RECHTERENS-GRACHT, waterleiding, pr. *Over.*, gem. *Staphorst*, van de Dedemsvaart naar den straatweg.

RECTUM, RECKUM of REKKUM, buurs., pr. *Over.*, gem. *Wierden*, met 59 h., 340 inw. en 1 school met 50 leerl.

REDEN. Zie RHEDEN (1).

REDEMPTORISTEN (KLOOSTER-DEB) kloost., pr. *Limh.*, gem. *Willem*.

REDENBURG, buit., pr. *Z.H.*, gem. en 5 min. W. van *Voorburg*.

REDICHEM. Zie RENKUM.

REDICHEM of REKUM, b., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Culenburg*.

REDICHEMSCHE-WAARD (DE), uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Culenburg*.

REEDIJK, geh., pr. *Z.H.*, gem. *Heinenoord*; met 8 h. en 50 inw.

REEF (DE), 2 waters, pr. *N.H.*, gem. *Oostzanen*, één in de Wijversloot uitlopende, en één aan den Ijdijk stuitende.

REEK, gem., pr. *N.B.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Grave*, postk. *Grave* en 's *Hertogenbosch*, (8 m. k., 3 s. d. 2 afd., 4 j. d.). Zij bevat het d. Reek en de geh. de Driehuis, de Straat, Hoefkens en Duifhuis, beslaat 1284,0783 bund., en telt 180 h., met 1000 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 1 bierbrouwerij, 1 mouterij, 1 orgelmakerij, 1 steenenwindkoren- en 1 oliemolen.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. 's *Hertogenbosch*, dek. van *Ravenstein-en-Megen*, eenen Pastoor en 1 Kapellaan. Er is eene school met 100 leerl.

Het d. Reek of de Reek, ligt 5 u. O. van 's *Hertogenbosch* en 1 u. W. Z. W. van *Grave*. De kerk, aan de H. ANTONIUS en DONATUS toegewijd, een net gebouw, heeft een prachtig orgel.

REEKSCHHE-WETERING (DE), water, dat te *Velp* een begin neemt en zich in de *Muas* ontlast.

REELE. Zie RIELE.

REEMST (NIEUW), h., pr. *Geld.*, gem. *Ede*, nabij *Ottertloo*.

REEMST (OUD), geh., pr. *Geld.*, gem. *Ede*, met 4 h. en 30 inw.

REEMSTERZAND, pr. *Geld.*, gem. *Ede*; groot 99 bund.

REEN. Zie RIEN.

REENDEREN, RHEENDEREN, RHIENDEREN of RIKDEREN, b., pr. *Geld.*, gem. *Brummen*; met 120 h. en 910 inw.

REENDERSCHHEBEEK (DE) of RIENDERSCHHE BEEK, pr. *Geld.*, gem. *Brummen*, in den *Ijsel* uitlopende.

REENSTA. Zie RIENSTRA.

REEPEL (DE), vaarwater in het N. van de *Zuiderzee*, hetwelk, van *Harlingen* af komende, in de *Meer* loopt.

REERINK, boerd., pr. *Geld.*, gem. en nabij *Hengelo*.

REES (DE), landg., pr. *Geld.*, gem. *Brummen*; groot 56,8147 bund.

REESBROEK. Zie RESPELBOEK.

REESLOOT (DE), 2 waters; één pr. *N.Br.*, gem. *Meeuwen*, naar de *Middegraaf* loopende; één, pr. *N.H.*, gem. *Broek-op-Langendijk* in de *Zuiderdet* uitlopende.

REEST (DE), oudtijds RESTA, riv., pr. *Over.*, die in het *Meppler-diep* valt.

REESTEN (DRENTSCHE). Zie DRENTSCHE REESTEN.

REET of RIET, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Elst*; met 20 h. en 130 inw.

REEUWIJK, gem., pr. *Z.H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Gouda*, hulpk. van de postk. *Alphen*, *Gouda* en *Woerden*, (3 s. d., 1 j. d. 1 afd., 3 s. d.). Zij bevat de d. Reeuwijk en *Randenburg*, en de geh. *Reeuwijksche-Brug*, *Tempel*, *Oud-Reeuwijk*, *Vogelzang* en 's *Gravenbroek*, groot 1070,4155 bund., telt 142 h., met 1000 inw., die meest van veenderij, visscherij en veehouderij bestaan. Ook zijn er 2 scheepstimmerwerven, 1 looierij en 1 koornmolen.

De 510 Herv. maken eene gem. uit. van de klass. en ring van *Gouda*. De 490 R. K. behooren kerk. tot de stat. van *Randenburg*, de 6 I. s. tot *Alphen*. Er zijn twee scholen.

Het d. Reeuwijk, ook Reewijk of Rewijk, ligt 5 u. N. O. van *Rotterdam*, 1 u. N. W. van *Gouda*; 11 h. en 80 inw. De kerk heeft toren en orgel.

Kermis den 1en Zondag in October.

REEUWIJK (OUD), geh., pr. *Z.H.*, gem. *Reeuwijk*; met 10 h. en 70 inw.

REEUWIJK-BROEKVELD-WIJK-VOSHOL-RAVENSBURG c.a., bed., pr. *Z.H.*, ged. gem. *Reeuwijk*, ged. gem. *Sluipeijk*, ged. gem. *Zwammerdam*. Zij bestaat uit de p. Reeuwijk, Broekveld, Wijk, Ravensberg, Voshol, Tempel, Wonne en Aliasambacht; beslaat 2260,0574 bund.

(1) Eveneens zoeke men alle art., elders wel eens met REE gespeld, op RUFZ RHE of Rt.

REEUWIJSCHE-BRUG, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Reeuwijk*; 34 h. en 230 inw.  
 REFELING, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Nunen*; met 8 h. en 50 inw.  
 REGELINK (GROOT-), landg., pr. *Geld.*, gem. *Hengelo*; 13,6040 bund.  
 REGGE (DE), oudtijds RECLA, riv., in *Over.*, die onder den naam van BUIRSERBEEK, door de gem. *Haaksbergen* loopt, voorts naar of langs *Diepenheim, Markelo, Delden, Wierden, Rijssen, Hellendoorn, den Ham en Ommen* stroomt, alwaar zij, omstreeks het geh. *Vilsteren* in de *Vecht* valt.  
 REGTDIEP. } Zie KAMPERDIEP.  
 REGTERDIEP. }  
 REGTERDIJKSCH GAT, ook wel GAT-VAN-MOEDERMALET, water, pr. *N. B.*, gem. *Oosterhout*.  
 REGTVAART, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Loon-op-Zand*; met 36 h. en 270 inw.  
 REICHSWALD. Zie RIJKSWALD.  
 REIDE, geh., pr. *Gron.*, gem. *Ter-munten*; met 2 h. en 7 inw.  
 REID (DE), 2 meertjes, pr. *N. H.*, één of de NIEDORPER-REID, gem. en *Z. W.* van *Nieuwe-Nedorp*; één of de WINKELDER-REID, gem. *Winkel*.  
 REIDIEP. Zie HUNSE.  
 REIOLAND of RIETLAND, buurs., pr. *Gron.*, gem. en 18 min. van *Bedum*; met 14 h. en 70 inw.  
 REIDLANDSTER-WEG (DE), weg, pr. *Gron.*, van *Bedum* naar *Zuidwolde*.  
 REIDSHEM. Zie HEITSUM.  
 REIDT. Zie REYD.  
 REIGERIJ (DE) of DE RIJGERIJ, h., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Kocwacht*.  
 REIGERSBERGEN, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar*; 27,9694 bund.  
 REIGERSBERGSCHÉ - POLDER (DE), p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Rilland-en-Maire*, ged. gem. *Bath*.  
 REIGERSBOSCH, landg., pr. *Zeel.*, gem. *Azel*; groot 91,0148 bund.  
 REIGERSDAAL of RIJGERSDAAL, boerd., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer Amstel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Amstelveen*; groot 40,3892 bund.  
 REIGERS-GAT, meertje, pr. *Zeel.*, eil. *Tholen* in de *Bredenvliet*.  
 REIGERSHOFTE, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt Almelo*; met 5 h. en 30 inw.  
 REIGERSPOEL of REYGERSPOEL, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Opsterland* bij *Duurswoude*.  
 REIJEN. Zie RIJEN.  
 REIJERKERK. Zie RIDDERKERK.  
 REIJERSCOP-CREUNINGEN, REIJERSCOP-INDIJK, en REIJERSCOP-LICHTENBERG, 3 p., pr. *Utr.*, gem. *Veldhuizen*; de eerste groot 288,5307,

de tweede 199,2255, en de derde 324,0820 bund.

REIJERSCOP-ST-PIETER, vroeger meestal REIJERSCOP-MIERLO, p. en heerl., pr., arr. en postk. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, gem. *Veldhuizen*. Zij bevat het geh. *Reijerscop-St-Pieter*, bestaat 95,9982 bund., en telt 6 h. met 45 inw., die van landbouw bestaan.  
 De 19 Herv. en de 35 R. K. behooren kerk. tot *Harnelen*, waar ook de kinderen onderwijs genieten.

REIJERSKOOP, landstr., pr. *Z. H.*, gem. *Leerbroek*; 1137,2658 bund.

REIJERSKOOP, p., pr. *Z. H.*, arr. *Leyden*, gem. *Boskoop*; 119 bund.

REIJERSOORD, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Buurmalsen*, 51,9094 bund.

REIJERWAARD (OUD-EN-NIEUW), 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Ridderkerk*; de eerste groot 529,9255, de andere groot 1060,3945 bund.

REIJERWAARD (OUD-EN-NIEUW-) ook DE RIJDERWAARD of RIJDERWAARD, hoogh., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. en gem. *Ridderkerk*; bestaande uit de p. Oud-Reijerwaard en Nieuw-Reijerwaard; groot 1590,3300 bund.

REINGRAFT (DE), beekje, pr. *N. Br.*, dat zich bij *Gestel* in de *Gender* ontlast.

REINIERSKERK. Zie RENGERSKERKE.  
 REINOUTSPOLDER (DE GROOTE- en DE KLEINE-), 2 p., pr. *Zeel.*, gem. *Baarland*; de eene groot 34,6934, de andere 8,5270 bund.

REIT, REYT of RIJT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. van *Tilburg*, kerk. onder *Goirke*; met 80 h. en 480 inw.

REIT-DIEP (HET). Zie HUNSE.

REITSUM, ook REISUM en REIDSBEM, in het Friesch REYTSUM, d., pr. *Fr.*, arr. en 4 u. N. of van *Leeuwarden*, kant. en 2 u. Z. van *Holwerd*, hulpk. *Ferwerd*, gem. *Ferwerderadeel*. Men telt er, met het geh. *Noordum*, 11 h. en 70 inw., die van landbouw en vee-teelt bestaan. — De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Reitsum-Genum-en-Lichtaard*. De kerk heeft een koepeltorentje, doch geen orgel. De kinderen gaan te *Lichtaard* terschool.  
 REITSUM-GENUM-EN-LICHTAARD, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. en ring van *Duckum*; met 300 ziel. en drie kerken, ééne te Reitsum, ééne te Genum en ééne te Lichtaard.

REIZERVEEN, ook wel RHEESERVEEN, geh., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Hardenbergh*; met 7 h. en 60 inw.

REKER-POLDER (DE MIDDEL-NOORDER- en ZUIDER-), 3 p., pr.

*N. H.*, gem. *Bergen*; de eerste groot 29,9000; de tweede 114,4150 en de derde 140,0000 bund.

REKHEM, veelal REKKOM, buit., pr. *Geld.*, gem. *Ambt-Doetinchem*; groot 39,0000 bund.

REKKEN of RECKEN, d., pr. *Geld.*, gem. en l u. O. van *Eibergen*. Men telt er 124 h., en 880 inw., die van landbouw en weven van linnen en pellen bestaan.

De 600 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Zulphen*, ring van *Winterswijk*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De 280 R K., behooren kerk. te *Eibergen*. Er is eene school met 150 leerl.

REKUM. Zie REDICHEM.

REKVISSCHERS - POLDER. Zie RIKVISSCHERS-POLDER.

REL (DE), beek, pr. *N. H.*, welke zich benoorden den toren van *Wijk-aan-Zee*, in de Noordzee ontlast.

RELAAR (HET) of RELEER, havez., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Raalte*; groot 230,2800 bund.

RELAARSHOEK, geh., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Raalten*, een ged. van de buurs. *Tijenraan*.

REMKEMA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, bij en ten Z. O. van *Marrum*; groot 18,1610 bund.

REMMELINK, boerenerv., pr. *Geld.*, gem. *Wisch*; groot 39,1730 bund.

REMMERSTEIN, RHEMMERSTEIN, ook wel de STEENEN-KAMER, boerl., pr. *Utr.*, gem. *Rhenen*; groot 147,3271 bund.

REMMERTEN, of RHEMMERDEN, oudtijds villa REMBRACHTI of RIMBRICHT, geh., pr. *Utr.*, gem. *Rhenen*; met 6 h. en 40 inw.

REMPT. Zie RUMPT.

REMSERT of REMSWERD, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, l u. N. O. van *Wolsun*; met 3 h. en 20 inw.

REN, ook wel REM, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Gemert*; met 3 h. en 20 inw.

RENESE, gem. en heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven*, reg. kant. en hulpk. van het postk. *Zierikzee* (5 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Renesse, en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 852 bund. telt 72 h. en 550 inw., die van landbouw en de opbrengst van houtgewas bestaan. Ook is er eene meestloof en een windkorenmolen.

De inw., op 6 na allen Herv., behooren tot de gem. *Renesse en Noordwelle*. De 5 R. K. parochiëren te *Zierikzee*. Er is eene school met 50 leerl.

Het d. Renesse of Renisse oudtijds Riedenisse of Rienis, ligt 3 u. N. W. van

*Zierikzee*,  $\frac{2}{4}$  u. W. van *Brouwershaven*. De kerk heeft eenen niet hoogen toren met eene spits, die tot baken in zee dient, doch geen orgel, in de nabijheid is een lichttoren en lichtbaken ten dienste van de schepen, die, des avonds uit zee komende, het *Brouwershavensche-gat* binnenzeilen.

Kermis Maand. vóór of op St. Jacob en duurt twee dagen.

RENESE (OOSTERENBAN-VAN-DE-DUINEN-ONDER-). Zie OOSTERENBAN-VAN-DE-DUINEN-VAN-SCHOUWEN.

RENESE - EN - NOORDWELLE, gem., pr. *Zeel.*, klass. van *Zierikzee*, ring *Brouwershaven*, met 1 kerk te Renesse, 1 te Noordwelle, en 1000 ziel.

RENGERDA of RINGERDA, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*; 35,4060 bund.

RENGERSKERKE, oudtijds REINIERSKERK, heerl., pr. *Zeel.*, kant. *Brouwershaven*, reg. kant. en postk. *Zierikzee*, gem. *Kerkwerve*. Zij bevat

de b. Houtepoppen en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 191,9061 bund. en 18 h., met 120 inw., die bestaan van landbouw, dijkwerk, palingvisserij en het rapen van zeevogel eijeren. — De inw., allen Herv., behooren ged. tot de gem. *Kerkwerve*, ged. tot die van *Zierikzee*. Er is eene school met 30 leerl.

RENGERS-LAAN of NIEUWELAAN, weg, pr. *Gron.*, van het d. Kolham naar den trekweg van Groningen naar Martenshoek.

RENISMAGEEST. Zie RENSUMAGEEST.

RENKENVOORT. Zie RINKESFORT.

RENKUM, gem., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. *Wageningen*, hulpk. van de postk. *Arnhem* en *Wageningen* (2 m. k., 1 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. Renkum en Oosterbeek en de buurs. *Wagenings-hatte*, *Renkums-hatte*, *Laag-Wolfhees* en *Dreijen*; beslaat 2966,4418 bund. en telt 472 h. met 3000 inw., die van landbouw, hout- en heidehandel bestaan. Er zijn 1 machinale wolspinnerij door stoom gedreven, 1 bierbrouwerij, 6 papier-, 2 olie- en 3 koorndmolens.

De 2310 Herv. behooren ged. tot de gem. *Renkum en Heelsum*, en maken overigens de gem. *Oosterbeek* uit. De 25 Evang. Luth. behooren kerk. te *Arnhem*. De 760 R. K. tot *Wageningen en Renkum*. De 35 Isr. tot *Arnhem*. Er zijn 5 scholen.

Het d. Renkum, vroeger Redichem, oudtijds Herenken, ligt  $\frac{2}{4}$  u. W. van *Arnhem*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Wageningen*, nabij den Rijn, waarover hier een schuilen-

veer is op den Herensche-waard en het telt met de geh. Wageningshatte en Renkumshatte, 252 h. en 1260 inw.

De Herv. kerk is een klein gebouw, met eenen korten en zwaren toren doch zonder orgel. De R. K. kerk aan den H. LAMBERTUS toegewijd heeft een kloktorentje op den voorgevel en een orgel. De dorps. telt 150 leerl.

RENKUM - EN - HEELSUM, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. van *Arnhem*, ring van *Wageningen*; met 940 ziel. en twee kerken, als: eene te Renkum en eene te Heelsum.

RENKUMSCHE - BEEKEN (DE), waterleidingen, pr. *Geld.*, welke ten N. van *Renkums-hatte*, met onderscheidene takken ontstaan, die zich tot twee beeken vereenigen, welke zich doorsluisjes in den *Rijn* ontlasten.

RENKUMSCHE-WAARDEN (DE), lagelandstreek, pr. *Geld.*, gem. *Renkum*

RENKUMS-HARTE. Zie HATTE (REN-RENNEBERG.)

RENNEN - ENG OF RENNEN - ENK, landg., pr. *Geld.*, gem. *Arnhem*, met *Klarenbeek* vereenigd.

RENOY of RENOY, d., pr. *Geld.*, arr. en 5 u. W. van *Tiel*, kant. en 2 u. Z. van *Culenborg*, postk. *Leerdam*, *Tielen Zalt-Bommel*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Beest*. Men telt er 48 h. en 330 inw., die meest van landbouw bestaan.

De 120 Herv. behooren tot de gem. *Gellicum-Renoy-en-Acquoi*. De kerk heeft een spits torentje, doch geen orgel. De 210 R. K. maken, met die van *Acquoi* en *Rumpt*, eene stat. uit, van het bisd. van *Utrecht*, met 670 ziel. De kerk, aan O. L. *Vrouw Hemelvaart* toegewijd, heeft een torentje en orgel. De school telt 40 leerl.

Kermis den 2den Zondag in Aug.

RENSEL (DE), riv., pr. *Gron.*, van *Winschoten* naar *Winschoterzijk*.

RENSELERBERG of MALENPOL, heuvel, pr. *Geld.*, gem. *Pullen*.

RENSGARS (HET), b., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; met 6 h. en 30 inw.

RENSUMA of RENZEMA, landg., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Uithuizermeeden*; groot 168,8420 bund.

RENSWOUDE, gem., pr. *Utr.*, kant. *Rhenen* (7 m. k., 3 s. d., 2 j. d.), hulpk. van het postk. *Amersfoort*. Zij bevat het d. *Renswoude*, en de geh. *Emmikhuizen*, de *Melm* en de *Munnekeweg*; beslaat 1851,7884 bund.,

en telt 144 h., met 1090 inw., die meest van landbouw bestaan.

De 1050 Herv. maken eene gem. uit van de klass. *Wijk*, ring *Rhenen*. De 40 R. K. maken, met die uit de gem. *Woudenberg* en *Veenendaal*, eene par. uit van het bisd. *Utr.*, met 320 ziel. Er is eene school, met 110 leerl., en eene bewaarschool.

Het d. *Renswoude*, ook *Renswou* en *Rensouw*, oudtijds *Rhenenschewoud*, *Rhijnswood* of *Rijnswood*, ligt 4 u. O. Z. O. van *Amersfoort*, 3 u. N. van *Rhenen*; met 62 h. en 480 inw. De achtkantige koepelswijze kerk heeft geen orgel. De R. K. kerk, aan de H. *CUNERA* toegewijd, heeft geen toren.

Bijenmarkt in Julij  
RENSWOUDE (HET HUIS - TE), oud adell. h., pr. *Utr.*, gem. en 5 min. O. van *Renswoude*; 22,7500 bund.

RENUM. Zie RUENEN.

REPART (DEN), hoek aan de N. zijde van het eil. *Schouwen*, pr. *Zeel.*, gem. *Elkerzee*, in het geh. *Scharendijke*.

REPERS (DE), schorren aan de *Grevelingen*, ten O. tegen de heerl. *Dreischor*, pr. *Zeeland*.

REPEL (DE), kleine zandbank, met eene baak, in het *Zuider-Zwin*, langs welke de grootte schepen van het *Nieuwediep* af, naar de *Zuiderzee* zeilen.

REPUBLIEK - POLDER (DE), p., pr. *N.Br.*, gem. *Oosterhout*; 86,7544 bund. groot.

RESNERBROEK, streek lands, pr. *Geld.*, gem. *Valburg*; groot 85 bund.

RESPELHOEK, ook REESBROEK of RESBROEK, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Borculo*; met 19 h. en 140 inw.

RESPERS. Zie POLL (DE).

RESSEN of REESEN, d., pr. *Geld.*, arr. en 1 u. N. van *Nijmegen*, kant. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Elst*, hulpk., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Bemmel*; met 26 h. en 220 inw., die van landbouw bestaan.

De 110 Herv. behooren tot de gem. *Bemmel-Kessen en-Doornik*. De kerk heeft eenen vierkantigen toren, doch geen orgel. De 110 R. K. parochiëren te *Bemmel*. De dorps. telt 60 leerl.

Kermis, den 2den Zondag in Oct.

RESTA. Zie REEST (DE).

RETERSBEK of RITTERSBEK, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. N. O. van *Klimmen*; met 38 h. en 220 inw.

RETH, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Baarle-Nassau*; met 7 h. en 50 inw.

RETRANCHEMENT, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. *Sluis*, reg. kant. en postk. *Oostburg* (9 m. k., 4 s. d., 1 j. d., 1e afd.). Zij bevat het d.



Retranchement en het geh. Ter-Hofstede; beslaat 1070 bund., en telt 153 h. met 780 ziel., die van landbouw, scheepvaart, het visschen van garnalen, mosselen en alikruikten, het dijkwerk en het zoeken van zeekraal bestaan. Er zijn 1 koorwind- en 1 rosmolen. — De 620 Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Izendijke*, ring van *Sluis*. De 160 R. K. behooren kerk. te *Oostburg*.

Het d. Retranchement, eigenlijk Retranchement-Casandria, ook het Retranchement, meestal het Regiment, ligt 6 u. Z. W. van Middelburg, ruim  $\frac{3}{4}$  u. N. van Sluis, en bevat 67 h. met 340 ziel. De kerk heeft een torentje. De dorps. telt 30 leerl.

RETRANCHEMENT (HET), lap gronds, gem. en N. W. van *Izendijke*; groot 40,9210 bund.

REUNE (DE) en DE REUNE-OVERTIJ, 2 waters, pr. *Over.*, onder *Steenwijkerwoud*, één naar het Steenwijkerdiep en één naar de Hoogemansvaart.

REUSEL, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. *Oirschot* (25 m. k., 5 s. d.). Zij bevat het d. Reusel, en de geh. Lensheuvel, Weijereind, De Heikant, Hoeve, Kipperseind, de Peel, Kattenbosch en Voort; beslaat 3129,0645 bund. en telt 165 h. met 1600 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 1 windkorenmolen en 1 bierbrouwerij.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit, van het bisd. 's *Hertogenbosch*. Er is eene school, met 60 leerl.

Het d. REUSEL of REUZEL, oudtijds Rosele, Rosole of Roisel, ligt 4 u. Z. W. van Eindhoven, 5 u. Z. van Oirschot. Men telt er 26 h. en 140 inw. De kerk is een aanzienlijk gebouw aan de *H. Maagd* toegewijd.

Kermis den eersten Zond. na 8 Sept.

REUSEL (DE), riv., pr. *N. Br.*, welke zich beneden Oisterwijk met de *Lei* vereenigt.

REUTJE, geh., pr. *Limb.*, en 20 min. O. van *Bemelen*, met 4 h. en 20 inw.

REUTJEN, geh., pr. *Limb.*, gem. *Oditienberg*; met 36 h. en 180 inw.

REUTUM, RUTHEM, ROETMEN of ROETMAN, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1 u. Z. O. van *Tubbergen*; met 114 h., 670 inw. en de R. K. kerk, van de stat. *Reutum-en-Haarle*, aan de *H. H. SIMON* en *JUDAS* toegewijd, met

klokketoren en orgel. Ook is er eene school met 75 leerl.

REUTUM-EN-HAARLE, R. K. stat., pr. *Over.*, in het aartspr. *Tuente*; met eene kerk. te Reutum, en 660 ziel.

REUVER of RUIVEN, d., pr. *Limb.*, arr. en  $2\frac{1}{4}$  u. N. van *Roermond*, kant. en  $2\frac{1}{2}$  u. Z. van *Venlo*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Besel*; met 36 h., en 240 inw. die van landbouw bestaan. De inw. zijn alle R. K. en maken met eenige geh. eene par. uit van het bisd. *Roermond*. De kerk is aan den *H. LAMBERTUS* toegewijd. De dorps. telt 12 leerl.

Beestenmarkt op *St. Lambertus*.  
REUVERSHEIDE. Zie *HOVERSHEIDE*.  
REUZENBERG. Zie *TRIEZELBERG*.  
REUZENHOEK. Zie *ROZENHOEK*.

REVELZAND (HET), het W. ged. van het *Enkhuizer-zand*.

REWEND of REWERT, geh., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Huins*; met 7 h. en 40 inw.

REWIJK. Zie *REEUWIJK*.

REYD of REYDT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Luiksgestel*; met 33 h. en 200 inw.

REYD. Zie *REIDE*. (1)

REYKEN. Zie *TERRYKEN*. (*LACH*.  
REYMAR-AMBACHT. Zie *SCHELREYMERSSTOK*, *RIMMERSTOK* of *ROMERSTOCK*, d., pr. *Limb.*, arr. en 4 u. O. ten Z. van *Maastricht*, kant., hulpk., gem. en 55 min. W. van *Gulpen*; telt 571 h. en 320 inw., die allen R. K. zijn en hier eene kapel hebben met eenen eigen Kapellaan.

REYNALDA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, 10 min N. O. van *Wester-Nijkerk*, met 29,6920 bund.

REYT (DE), 2 waters, pr. *N. Br.*, waarvan één zich  $\frac{3}{4}$  u. O. van Eindhoven, in den *Dommel* ontlast; het andere, ook de *WEERGRAAF*, ontstaat onder *Budel* en werpt zich in de *Aa*.

RHAA. Zie *RAA* (1).

RHAAN, geh., pr. *Over.*, gem. en 20 min. N. van *Hellendoorn*; met 37 h. en 200 inw. — Het is een gedeelte van de buurs. *Eelen-en-Rhaan*.

RHAAN, boerd., pr. *Over.*, gem. *Hellendoorn*, in het geh. *Rhaan*; groot 14,7430 bund.

RHAE (TIJEN-). Zie *TIJENRAAN*.

RHALA (KLEIN), boerd., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. O. van *Hallum*; groot 0,0590 bund.

RHEBRUGGEN, ook *ROBRUGGEN*, boerd., pr. *Dr.*, gem. *Ruinen*.

(1) Eveneens zoekq men de woorden elders REX gespeld op Rxi of Rlx.

(2) Eveneens zoekte men alle de woorden elders met Rm gespeld wordende op R.

**RHEDEN**, gem., pr. *Geld.*, arr. en kant. *Arnhem*, postk. *Velp en Zutphen*, (7 m. k., 1 s. d., 3. j. d.). Zij bevat de d. Velp, Rheden, Elkom, Dieren en Spankeren, en de buurs. Wordt-Rheden, Rheeder-steeg, Middagtersteeg, Havikerwaard, Fraterweert en Laag-Soeren; beslaat 8896 bund. en telt 913 h., met 7600 inw., die van landbouw en het arbeiden op de buitenplaatsen bestaan. Ook zijn er 1 likeurstokerij, 1 moutwijnbranderij, 1 olieslagerij en 1 leerlooierij.

De 5900 Herv. maken de gem. van *Rheden, Velp, Elkom* en *Spankeren-Dieren* uit; de 1480 R. K. de stat. *Dieren-en-Steeg* en *Velp*; de 70 Doopsg. behooren kerk. tot *Winterswijk*, de 20 Evang. Luth. en de 40 lsr. tot *Arnhem*. Er zijn 5 scholen.

Het d. Rheden, Rheeden, Reeden, Rede, Rhede of Rhiede, ligt 1½ u. N. O. van Arnhem, aan de Laak, waarover het eene houten brug heeft. Men telt er 130 h. en 1130 inw., doch met de buurs. Rheder-steeg en Wordt-Rheden. 181 h. en ruim 1500 inw.

De 1340 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Arnhem*. De kerk is een kruisgebouw, met orgel en hoogen toren. De 160 R. K. behooren tot de stat. *Dieren-en-Steeg*. De dorps. telt 230 leelr.

Kermis den 3den Woensd. in Sept.

**RHEDEN**. Zie *Ried*.

**RHEDEN (WORDT)**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. W. van *Rheden*; met 24 h. en ruim 210 inw.

**RHEDENSCH-ENK**, bouwland, pr. *Geld.*, Z. van *Rheden*.

**RHEDERBROEK (WORDT)**, p., pr. *Geld.*, gem. *Rheden*.

**RHEDERDUIN**, heuvelen, pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. N. van *Rheden*.

**RHEDERLAAG**, streek lands, pr. *Geld.*, gem. en 5 min. Z. O. van *Rheden*; groot 299,3652 bund.

**RHEDERORD**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Rheden*; groot 139,6138 bund.

**RHEDERSTEEG**, ook enkel de *STEEG*, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Rheden*; met 24 h., 170 inw. en een hulpk. van de postk. *Arnhem* en *Dieren*.

**RHEE** of *REE*, geh., pr. *Dr.*, gem. *Vries*; met 2 h. en 18 inw.

**RHEEBURG** of *REEBURG*, landg., pr. *N. Br.*, gem. en 8 min. Z. ten O. van *Vught*; groot 11,0080 bund.

**RHENEN**, kant., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*; Het bevat de gem. *Rhenen, Veendaal, Renswoude, Ameron-*

*gen, Leersum, Darthuizen* en *Maarn*; beslaat 16,246 bund., en telt 1417 h. met 10,200 inw.

**RHENEN**, kerk. ring, pr. *Utr.*, klass. van *Wijk-bij-Duurstede*, zij bevat de gem. *Amerongen, Doorn, Dribergen, Elst, Leersum, Over-Langbroek, Renswoude, Rhenen* en *Veendaal*; met 9 kerken, en 11200 ziel.

**RHENEN**, gem., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Rhenen*, hulpk. van de postk. *Tiel, Wageningen* en *Zeyst*, (7 m. k., 4 s. d., 1 j. d. 2 afl.). Zij bevat de stad *Rhenen*, de b. *Achterberg*, de *Dijkbuurt*, de *Greb*, het geh. *Remmert* en een ged. van het d. *Elst*; beslaat 4400,0280 bund., en telt 543 h. met 3450 inw., die van tabaksteelt en landbouw bestaan. Ook zijn er 1 bierbrouwerij, 2 koornmolens, 2 leerlooierijen, 1 steenbakkerij, 2 wolkammerijen en 1 olieslagerij.

De 3350 Herv. maken de gem. *Rhenen* uit, en behooren ged. tot die van *Elst*. De 20 Christ. Afges., behooren, tot dus verre, tot geene gem. De Evang. Luth. behooren kerk. tot *Arnhem*, en de 40 R. K. tot de stat. *Renswoude*. De 30 lsr. hebben eene bijkerk van de rings. van *Veendaal*. Er zijn in deze gem. 3 scholen.

De st. *Rhenen, Rhenen, Reenen*, of *Rijnen*, in het Lat. *Rhena* of *Rhenum*, ligt 7 u. O. Z. O. van *Utrecht*, 6 u. Z. O. van *Amersfoort*, nabij den *Rijn*, waarover hier een pontveer is.

Destad heeft drie uitgangen, een vrij ruim marktplein, tien straten, 228 h. en 1460 inw. Publieke gebouwen zijn: het Stadhuis, op de *Murkt*, met een koepeltorentje, en de *Waag*.

De 1400 Herv. maken, met die van *Achterberg*, de *Greb* en *Remmert*, eene gem. uit, van de klass. van *Wijk*, ring van *Rhenen*, met twee Predikanten. De oude Gothische kerk heeft een fraai orgel en eenen zeer hoogen toren, welke voor de schoonste van Nederland gehouden wordt. De stadschool telt 300 leelr.

Jaarmarkt Zond. vóór *St. Odulf*, d. i. 12 Junij en Zaturd. na Allerheiligen. Paardenmarkt 12—14 Julij. Kermis den laatsten Zond. in October.

**RHENENSCH-NUEDEN-EN-ACHTERBERGS-HOOILAND**, p., pr. *Utr.* gem. *Rhenen*; groot 894,6124 bund.

**RHENENSCH-VEENEN**, streek lands, pr. *Utr.*, N. van *Rhenen*.

**RHENENSCH-BERG**. Zie *HEIMENBERG*. (pr. *Utr.*, gem. *Rhenen*.)  
**RHENENSCH-WAARD**, uiterw.,

RHENENSCH-VOUD. Zie RENG-  
WOUDE. (DAAL.)

RHENENSCH-VEEN. Zie VEENEN-  
RHENSBURG. Zie RIJNSBURG.

RHENUM. } Zie RIJN.  
RHENUS. }

RHEZE, RHEESE, REESE of REZE, oud-  
tijds REDEZE, buurs., pr. *Over.*, gem.  
*Ambt-Hardenbergh*, met 32 h., 200  
inw. en eene school, met 30 leerl.

RHIEDE. Zie RHEDEN.

RHIEDERKERK. Zie RIDDERKERK.

RHIENDEREN. Zie REENDEREN.

RHIJZEN. Zie RHENEN.

RHIJNSWOUDE. Zie RENSWOUDE.

RHIJNVLIEET of RIJNVLIEET, buit.,  
pr. *Utr.*, gem. *Ouden-Rijn*; groot  
30,1748 bund.

RHIJTHEM. Zie RITTHEM.

RHOBRUGGEN. Zie RHEBRUGGEN.

RHODES, buit., pr. *Z. H.*, gem.  
*Bodegraven*; groot 10,4345 bund.

RHOBRUGGE, buit., pr. *Over.*,  
gem. *Diepenveen*; groot 109,4330 bund.

RHOON, d., pr. *Z. H.*, arr. en 4½ u.  
N. W. van *Dordrecht*, kant. en 3 u.  
W. Z. W. van *Ridderkerk*, reg. kant.  
*IJsselmonde*, hulpk. van het postk.  
*Rotterdam*, gem. *Rhoon-en-Pendrecht*.  
Men telt er 144 h. en ruim 1210 inw.,  
die van land- en vlasbouw bestaan.

De 930 Herv. behooren tot de gem.  
*Rhoon-en-Pendrecht*. De kerk heeft  
toren, orgel en grafnaald ter eere van  
WILLEM BENTINCK TOT DIEPENHEIM,  
Graaf van *Portland*. De 280 R. K. ma-  
ken, met die van de gem. *Pendrecht*,  
en *Pernis*, eene stat. uit, van het  
bisd. *Utr.*, met 400 ziel. De kerk aan  
den H. WILLIBRORDUS toegewijd, heeft  
eene houten toren. De dorps. telt  
180 leerl.

RHOON. Zie RODEN.

RHOON(HETBINNENLAND-  
HET-  
BUITENLAND- en DE MOLENPOL-  
DER-VAN), 3 p., pr. *Z. H.*, gem.  
*Rhoon*, de eerste groot 331,4841 bund.;  
de tweede groot 381,9562 bund.; de  
derde groot 108,6304 bund.

RHOON (HETSLOT-TE-), of HUIS-  
TE RHOON, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Rhoon*.

RHOON-EN-PENDRECHT, gem.,  
pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Rid-  
derkerk*, reg. kant. *IJsselmonde*,  
hulpk. *Rhoon* (7 m. k., 8 s. d., 4 j. d.).  
Zij bevat de d. *Rhoon*, de b. *Pen-  
drecht* en het geh. *Koedood*; beslaat  
1824,6868 bund., en telt 149 h., met  
1270 inw., die meest van landbouw,  
vlasteelt en oostbouw bestaan. Er zijn  
1 leerlooijerij en 1 koommolen. De  
980 Herv. maken eene gem. uit van

de klass. van *Rotterdam*, riidg van  
*IJsselmonde*, met eene kerk te *Rhoon*  
en 950 ziel. De 290 R. K. behooren  
tot de stat. van *Rhoon*. Er is 1 school.

RHOONSCH-VEER (HET), rijks  
voelveer, over de Oude-Maas, pr.  
*Z. H.*, gem. en N. van *Oud-Beijer-  
land*, op de Haven van *Rhoon*.

RIIUT, hofst., pr. *N. Br.*, O. van  
*Eindhoven*, gem. *Vlieden*.

RHYN (DE). Zie EZ.

RHYN (DE), ook RIJNSLOOT of WIND-  
SLOOT, water, pr. *Fr.*, gem. *Lemster-  
land*, uit het *Tjeukemeer* naar de  
*Zuiderzee* loopende,

RHYN (NIJÉ- en OUDE-), 2 wa-  
ters, pr. *Fr.*, gem. *Dontawarstal*; het  
eene uit de *Langeveerster-wielen*  
naar het *Tjeukemeer* loopende, het  
andere van de *Groote-Brekken* naar  
het *Tjeukemeer* loopende.

RHIJN (OVER-). Zie OVER-RIJN.

RHIJZEN. Zie RHENEN.

RIB (DEBINNEN-BUITEN-), of  
de RIBSCHE-POLDER, p., pr. *N.Br.*, gem.  
*Made-en-Drimmelen*; 44,0030 bund.  
RIBBEN-GEULTJE, vaarwater, in het  
*Gat van Goeree*, tusschen de droog-  
ten van de *Hinder*.

RIBBEREI, landg., pr. *Geld.*, gem.  
*Brummen*, groot 59,0490 bund.

RIBZAND, platen in den mond van  
de *Wester-Schelde*.

RICHEL (DE). Zie RICHEL (DE).

RICHMONT, buit., pr. *Utr.*, gem.  
*Maarsse*.

RICHTEREN, ook wel RECHTEREN,  
voormaals VLEDDERINGEN, landg., pr.  
*Dr.*, gem. *Meppel*.

RICKERSWOERD. Zie RUKERS-  
WAARD.

RICQUEL. Zie RICHHOLT.

RIDDERBUURT, b., pr. *Z. H.*, gem.  
*Oudshoorn*; met 30 h. en 210 inw.

RIDDERKERK, kant., pr. *Z. H.* Het  
bevat de gem.: *Ridderkerk*, *IJssel-  
monde*, *Barendrecht*, *Charlois*, *Kat-  
tendrecht*, *Pernis*, *Hoogvliet*, *Poor-  
tugaal* en *Rhoon*; beslaat 13595,0531  
bund., en telt 1943 h., met 15600 inw.

RIDDERKERK, gem. en heerl., pr. *Z.  
H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Ridderkerk*,  
reg. kant. *IJsselmonde*, hulpk. van de  
postk. *Dordrecht* en *Rotterdam* (6  
m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het d.  
*Ridderkerk*, en de geh. *Slikerveer*,  
*Bolnes*, *Oostendam*, de *Pruimendijk*,  
*Rijsoordsche straat*, *Waalwijk*, en een  
ged. van *Noldijk*; beslaat 2178,4900  
bund., en telt 493 h., met 4670 inw.,  
die van landbouw en vlasserij bestaan.  
Ook zijn er 4 scheepstimmerwerven,

1 leerlooijerij, 1 stoomzagerij en 3 koorndmolens.

De 4630 Herv. maken ged. een gem. uit van de klass. van *Dordrecht*, ring van *Zwijndrecht*, met 3600 ziel. en behooren ged. tot de kerk. gem. *Rijsoord-en-Strevelshoek* en *Hendrik-Ido- Sandelingen-Ambacht*. De 4 Ev. Luth. en de 15 Isr. behooren kerk. tot *Dordrecht*; de 9 Chr. A fg. en de 10 R.K. tot *Rhoon*. Er is eeneschool met 200 leerl.

Het d. Ridderkerk, Riederkerk, Rbiederkerk, Rijderskerk of Rijderskerk, ligt 2 u. N. W. van Dordrecht. Men telt er 97 h. en 730 inw. De kerk heeft eenen toren met achtkantenspits en eene fraaije tombe van den Ambachtsheer en zijn geslacht.

RIDDEROORD, buit., pr. *Utr.*, gem. *Maartensdijk*; groot 110 bund.

RIDDERSCHAPS-VAART (DE), vaart, pr. *Utr.*, loopende van de Bildtsche-vaart naar de Min

RIDDERSTRAAT of VELDSTRAAT, weg, pr. *N.Br.*, gem. *Wijk*, van *Wijk* naar de Broeksche-straat loopende.

RIE (DE), DE RIJ of HET RIJTE, beekje, pr. *N.Br.*, gem. *Riethoven*, hetwelk zich in de Keerschop ontlast.

RIED, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, bestaande uit de d. Ried, Boer, Dongjum, Herbaijum, Peins, Schalsum, Midlum en Zweins; groot 2962,4644 bund.

RIED, oudtijds ook RHEDEN, d., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, arr. en 2½ u. W. ten N. van *Leeuwarden*, kant. en 2½ u. O. N. O. van *Hurlingen*, postk. *Franeker*. Men telt er 64 h. en 240 inw., die van landbouw bestaan. De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Ried-en-Boer*. De kerk heeft toren en orgel. De dorps. telt 50 leerl.

RIED (DE), stroom, pr. *Fr.*, welke bij Berlikum, gem. *Menaldumadeel*, ontstaat, en zich door Roptazijl in de Zuiderzee ontlast.

RIED (DE) of DE RYD, 2 meren, pr. *Fr.*, één, gem. *Dantumadeel*, ½ u. W. van *Zuaag-Westende*; één, gem. *Tietjerksteradeel*, 5 min. van *Giekerk*.

RIED-EN-BOER, gem., pr. *Fr.*, klass. van *Hurlingen*, ring van *Franeker*, met 330 ziel. en 2 kerken, ééne te Ried, en ééne te Boer.

RIEDENESSE. Zie RENESSE.

RIEDEN-POLDER. Zie KARNEMELES-POLDER (OUD-).

RIEDERKERK. Zie RIDDERKERK.  
RIEDERWAARD. Zie REIJERWAARD (OUD EN-NIEUW-).

RIEDHOVEN. Zie RIETHOVEN (1).  
RIEDMEER (HET), meer, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritscradde*, ½ u. N. van *Oudega*.

RIEKDIJK (DE), dijk, pr. *Z.H.*, de grens tusschen de gem. *Oostvoorne* en *Rockanje* uitmakende.  
RIEKEL of RIJKEL, geh., pr. *Limb.*, gem. en ½ u. W. van *Besel*; met 25 h. en ruim 140 inw.

RIEKEROORD. Zie RIETWIJKEROORD.

RIEL, heerl. pr. *N.Br.*, arr. *Breda*, kant.  *Ginneken*, reg. kant. en postk. *Breda*, gem. *Alphen-en-Riel*. Zij bevat het d. Riel, de b. Zandeind en het geh. Brakel; telt 69 h. en 430 inw., meest landbouwers. De inw. allen R. K., maken eene par. uit, van het bis d. van *Breda*.

Het d. Riel ligt 4 u. Z. W. van *Breda*, 3½ u. Z. O. van *Ginneken*, 1½ u. N. W. van *Alphen*. De kerk aan den H. ANTONIUS heeft eenen toren.

Kermis Zond. na 8 September.  
RIEL, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Zesgehuchten*; met 24 h. en 150 inw.

RIELAND. Zie RILLAND.

RIELE of RELE, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1 u. Z. O. van *Diepenveen*; met 34 h., 240 inw. en eene R. K. kerk der par. van *Colmschate*, met eenen koepeltoren. (*heide*, pr. *N.Br.*)  
RIELSVEN, ven in de *Rielsche-Rielsche-HEIDE*, heideveld, pr. *N.Br.*, gem. *Zesgehuchten*; groot 15,0830 bund.

RIEMER (DE), ged. van den p. van *Delwijn*, pr. *Geld.*

RIEN of REEN, b., pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, ½ u. N. W. van *Lutkewierum*; met 30 h. en 150 inw.

RIEN (PAGUS). Zie RIJEN.

RIENDEREN. Zie REENDEREN.

RIENES. Zie RENESSE.

RIENK SMA of RIENIXMA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Wcst-Dongeradeel*, 20 min. W. van *Ternaard*; groot 23,8900 bund.

RIENSTRA of REENSTRA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, ½ u. N. W. van *Lutkewierum*; 22,7380 bund.

RIESBERG (DE), heuvel, pr. *Geld.*, 35 min. Z. O. van *Hierden*. (LENBERG.)

RIESELLENBERG (DE). Zie TRIEZE-RIESPERKAMP. Zie RYSBERKAMP.

RIESTEL. Zie RIJTEL.

(1) Eveneens zoeken men alle de artikelen met RIED beginnende, welke hier niet voorkomen, op RIJTEL.

RIET. Zie REET.  
 RIET (DE), waterloop, pr. *N. Br.*, van de *Lage-Zegge*, gem. *Rucphen* naar de haven van *Roosendaal*.  
 RIET (DE), heideveld, pr. *Over.*, gem. *Borne*. (*Noord*, pr. *Z. H.*)  
 RIETBAAN (DE), vaarwater in de RIETBEKE. Zie RUTBEEK.  
 RIETBRIJKERSWAARD, waardgrond, pr. *Utr.*, gem. *Julphaas*.  
 RIETBOORD. Zie ESSERGROEVK.  
 RIETBROEK, p., pr. *N. H.*, gem. *Monnickendam*; groot 373,1994 bund.  
 RIET-EN-WULFSDIJK, p., pr. *Zeel.*, gem. *St. Jan-Steen*; 908.5204 bund.  
 RIETELAAR, b., pr. *Geld.*, gem. *Borculo*, waar de R. K. kerk van *Borculo* staat, zijnde een fraai gebouw, met een sierlijk torentje en altaar, doch zonder orgel. (gem. *Made*.)  
 RIET-GIJSTER, 2 platen, pr. *N. Br.*,  
 RIETGOIR of RIETGOOR, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Roosendaal*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Nispen*; met 39 h. en 280 inw.  
 RIETHEM. Zie RITHEM.  
 RIETHORST, geh., pr. *Limb.*, gem. *Mook*, 20 min. N. O. van Middelaar; met 9 h. en 20 inw.  
 RIETHOVEN, gem., pr. *N. Br.*, arr. kant. en postk. *Eindhoven* (30 m. k., 5 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Riethoven* en de geh. en b. *Bushoven*, *Eind*, *Heijer-eind*, *Voort*, *Waalwijk*, *Hobbel*, *Pikhoek*, *Plassestraat*, *Broekhoven*, *Waalermolen* en een ged. van *Keerschop*; beslaat 1707 bund., en telt 115 h. en 660 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 1 lakenfabriek, 1 kousenweverij, 1 brouwerij, 2 olieslagerijen en 1 water-graanomolen.  
 De inw., bijna allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. 's *Herlogenbosch*, dek. van *Eindhoven*. De weinige Herv. behooren tot de gem. van *Bergeyk-en-Riethoven*. Er is eene school met 70 leerl.  
 Het d. *Riethoven*, *Riedhoven*, *Rijthoven*, *Rijshoven* of *Rithoven* ligt  $\frac{2}{3}$  u. Z. Z. W. van *Eindhoven*. Men telt er 13 h. en 80 inw. De kerk, aan den H. *Willibrordus* toegewijd, heeft geen orgel, maar eenen langen toren.  
 Kermis Zond. na *St. Lucas*, in Oct.  
 RIETHOVEN, geh., pr. *N. H.*, gem. *Kortenhoef-en-Riethoven*.  
 RIETKADE (DE), kade, pr. *N. Br.*, van *Almkerk* naar *Uitwijk* loopende.  
 RIETKOOG, p., pr. *N. H.*, gem. *Schardam*; groot 25,3410 bund.  
 RIETLAND. } MEESTER-KLAASLAND.  
 Zie } HEIDLAND.  
 RIETLANDEN (DE STADS-), stads-

gronden van *Amsterdam*, pr. *N. H.*, groot ruim 72 bund.

RIETMOLEN, geh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Neede*, ged. van de buurs. *Broeke*. In dit geh. staat de R. K. kerk van de stat. *Neede-en-Rietmolen*, aan de H. *Cecilia* toegewijd.

RIET-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Stompwijk-en-Tedingerbroek*.

RIETSCHOOF, geh., pr. *Geld.*, gem. *Neder-Hemert*,  $\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van *Neder-Hemert-Zuidzijde*; met 23 h. langs den *Maasdijk*, 100 inw. en een schuitenvaar over de *Maas* op den *Wijksche-waard*. (WIJKER-BEEK.)

RIETSTAPPER-BEEK. Zie HOLT-RIETVELD, land, pr. *Geld.*, gem. *Culenborg*.

RIETVELD, 5 p., pr. *Z. H.*, één gem. *Alphen*, groot 204 bund.; één gem. *Arkel*, groot 181 bund.; één gem. *Hazerswoude*, groot 537,6222 bund.; één gem. *Rietveld*, groot 324,1271 bund.; één, gem. *Voorschoten*.

RIETVELD, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Rietveld-en-de-Bree*; met 41 h., ruim 240 inw., 1 pannen- en 2 steenbakkerijen en 2 watermolens.

RIETVELD, 3 b.; twee, pr. *Z. H.*, ééne, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Arkel*, met 29 h. en 110 inw.; ééne, gem. en 50 min. van *Hazerswoude*, met 14 h., en 80 inw.; ééne, pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Schalkwijk*, met 13 h. en 160 inw.

RIETVELD, streek gronds, pr. *N. H.*, gem. *Ipendam*.

RIETVELD. Zie CLINGE.

RIETVELD (HET BEZOMERKADE-), de *ZOMER-POLDER* of de *RIETVELDSCHEPOLDER*, pr. *Z. H.*, gem. *Ooltgensplaat*.

RIETVELD-EN-DE-BREE, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Woerden*, postk. *Alphen en Woerden*, (16 m. k., 3 s. d., 2 afd. 1 j. d.). Zij bevat de geh. *Rietveld en de Bree*; beslaat 686,8446 bund. en telt 64 h., met 380 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Ook zijn er 1 pannen- 2 steenbakkerijen en 3 watermolens. De 300 Herv., behooren kerk. te *Woerden*, te *Waarder* of te *Bodegraven*; de 70 R. K., te *Woerden*; de kinderen genieten onderwijs te *Woerden*, te *Waarder* en te *Barwoudswaarder*.

RIETVELDSCHIE-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hazerswoude*; 537,6222 bund. (*Z. H.*, gem. *Arkel*.)

RIETVELDSCHIE-SLUIS, sluis, pr. *RIETVINKSCHE-POLDER*, p., pr. *Z. H.*, gem. *Veur*. (*Rietwijkeroord*.)

RIETWIJK, boerd., pr. *N. H.*, gem.

**RIETWIJK-EN-RIETWIJKEROORD**, of **RIJK-EN-RIJKEROORD**, heerl., pr. *N.H.*, arr. en postk. *Amsterdam*, kant. *Nieuwer-Amstel*, de geheele gem. *Rietwijkeroord* beslaande. Zie het volg. art.

**RIETWIJKEROORD**, gem., pr. *N.H.*, arr. en postk. *Amsterdam*, kant. *Nieuwer-Amstel* (4 m. k., 11 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de heerl. Rietwijk-en-Rietwijkeroord, en daarin de b. Rietwijkeroord en het geh. Karssenbrug; beslaat 406,4791 bund, en telt 11 h., met 90 inw., die van landbouw bestaan. De 40 Herv. behooren kerk. tot *Amstelveen*, de R. K. tot *Buitemeldert*. De kinderen genieten onderwijs te *Amstelveen*.

De b. Rietwijkeroord, Riekeroord, Rijkeroord of het Schiphol ligt 2 u. Z. W. van Amsterdam,  $\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van Amstelveen. Er ligt aldaar een gesloten aardenwerk, met gracht en bomvrij reduit, behoorende tot de linie van Amsterdam.

**RIETWIJKEROORDER-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Rietwijkeroord*; groot 348,7620 bund.

**RIEVERS**. Zie *YHORST*.

**RIEZENBERG**. Zie *TRIEZELENBERG*. **RIGCHEL (DE)** of **DE ROZIJNENPLAAT**, zandbank in het N. van de *Zuiderzee*, O. van het eil. *Vlieland*, pr. *N. H.*

**RIJBROEKEN (DE)**, of **DE RIJDBROEKEN**, eigenlijk de **RAAYBROEKEN**, pr. *N. Br.*, gem. *Aarle-Rietel*; 20 bund.

**RIJCKEVOORT**. Zie **RIJCKEVOORT**. **RIJCKHOLT**, gem, pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. *Meerssen*, postk. *Maastricht* (7 m. k., 1 s. d.). Zij bestaat uit het d. *Rijckholt*; beslaat 122,2410 bund. en telt 36 h. met 280 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., behooren tot de par. van *Gronsveld*, waar ook de kinderen onderwijs genieten.

Het d. *Rijckholt*, op sommige kaarten *Ricquelt*, ligt 1 u. Z. van *Maastricht*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Meerssen*.

**RIJCKHOLT (KASTEEL-TE-)**, kast., pr. *Limb.*, gem. en 2 min. Z. van *Rijckholt*; groot 7,1595 bund.

**RIJDBROEKEN**. Zie **RIJBROEKEN**.

**RIJDERKERK**. Zie **RIJDERKERK**.

**RIJDERWAARD**. Zie **RIJDERWAARD (OUD- en NIEUW-)**.

**RIJEN**, of **REJEN**, oudtijds **RIEN PACUS**, d., pr. *N. Br.*, arr. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Breda*, kant. en 2 u. N. O. van

*Ginneken*, reg. kant. en postk. *Breda*, gem. 1 u. N. ten W. van *Gilze*. Men telt er 42 h. en 280 inw., en met de geh. den *Heikant*, den *Hoek*, het *Laar-einde*, de *Leegstraat* en den *Rijensche-Haansberg*, 101 h. en 700 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 3 bierbrouwerijen en 1 korenmolen.

De inw., allen R. K., maken, met eenige uit de burgerlijke gem. *Oosterhout*, eene par. uit van het bisd. *Breda*, met 900 ziel. De dorps. telt 90 leerl.

Kermis en veemarkt des *Dingsd.*, na den *3den Zond.* in *Oct.* (**HAANSBERG**. **RIJENSCHER - HAANSBERG**. Zie **RIJERSKERK**. Zie **RIJDERKERK**.

**RIJG (DE)**, uitgedroogd meertje, pr. *Dr.*, gem. *Zuidwolde*.

**RIJGE**. Zie **PINGJUMER-RIJGE**.

**RIJGERIJ**. Zie **REIGERIJ (1)**.

**RIJGERSBOSCH**, boerd., pr. *N.H.*, gem. *Sloten*; groot 33,6570 bund.

**RIJK**. Zie **RIETWIJK**.

**RIJKDORP**. Zie **RIJXDORP**.

**RIJKEBUURT**, 2 geh., pr. *Zeel.*, één, gem. *Serooskerke*; met 4 h. en 20 inw.; één, gem. *Slavenisse*; met 3 h. en 20 inw.

**RIJKERSLOOT**. Zie **GAASP**.

**RIJKERSWAARD** of **RIJKERSWOERD**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Elst*; met 21 h. en ruim 160 inw.

**RIJKEVOORT** of **RIJCKEVOORT**, d., pr. *N.Br.*, arr. en 9 u. O. van 's *Hertogenbosch*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. N.N.W. van *Hoxmeer*, postk. *Grave*, gem. en 1 u. W. ten N. van *Beugen*. Men telt er met de geh. *Papevoort*, *Tove* en *Walschot*, en de b. *Hoogeind*, 70 h. en 460 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., alle R. K., maken eene par. uit, van het apost. vic. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Cuyk*. De kerk, aan den *H. Rochus* toegewijd, heeft eenen koepeltoren en een orgel. Op den *Patroondag* is er bedevaart van de bewoners der omstreken.

**RIJKE-WAVER**, b., pr. *N. H.*, gem. *Ouder-Amstel*; met 41 h. en 250 inw.

**RIJKE-WOUD**. Zie **WOUD**.

**RIJKSDORP**. Zie **RIJXDORP**.

**RIJKS-EWIJK**. Zie **EWIJK**.

**RIJKSWALD** of **REICHSWALD**, bosch, ged. pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Nijmegen* en ged. in *Pruissen*.

**RIJMERSHEIM**. Zie **RIJMERSOM**.

**RIJN (DE)**, de **RIJN** of **DE NEDER-RIJN**, in het Lat. **RHENUS** of **RRENUM**,

(1) Eveneens zoeko men de woorden elders *Rij* gespeld, doch hier niet gevonden wordende, op **RZL**.

riv., die de pr. *Geld.*, *Utr.* en *Z. H.* doorloopt. Zij ontspringt ged. in het Rheinwald, in Graauwbunderland, ged. in het kant. Uri, bij den St. Gothardsberg, in Zwitserland, stroomt langs een ged. van Frankrijk en door Duitschland, en komt, na de wateren van onderscheidene grootere en kleinere riv. opgenomen te hebben, bij Schenkenschans op ons grondgebied. Niet verre van daar, te Millingen, verdeelt hij zich in twee armen, waarvan de regter den naam van Rijn behoudt; terwijl de linkerarm den naam van Waal ontvangt. De regter Rijnarm, aan zijnen bovenmond het Pannerdenschekanaal genoemd, verdeelt zich bij Westervoort in twee takken; en de regter vereenigt zich bij Doosborgh met den Oude-IJssel. De linker behoudt den naam van Rijn, stroomt langs Arnhem, Wageningen, Rheden en Wijk-bij-Duurstede, ter welker laatstgenoemde plaats hij zich weder in twee armen verdeelt, van welke de linker Lek genoemd wordt, de regter de Kromme Rijn geheeten, naar Utrecht stroomt en zich daar ten vierde male in twee armen splist, zijnde de regter de Vecht, en de linker de Oude-Rijn, welke, door Woerden en Leiden loopende, zich vroeger bij Katwijk in de Noordzee stortte; doch zich thans onder den naam van het Mallegat, in het duin verliest; terwijl in 1806 van Katwijk-binnen af een nieuw kanaal is gegraven (zie *KATWIJK [KANAAL-VAN-]*).

**RIJN (DE BOVEN-)**, dat ged. van den *Rijn*, begrepen tusschen de Pruisische grenzen en het separatiepunt tusschen Waal en Neder-Rijn.

**RIJN (DE HAAR-)**, water, pr. *Utr.*, dat zich van Gieltjesdorp naar de Vecht uitsteekt. (HUIZEN.)

**RIJN (HET HUIS TE-)**. Zie *RIJN (DE KROMME-)*, riv., pr. *Utr.* Zij neemt haar begin uit den Rijn, te Wijk-bij-Duurstede; loopt door uegem. Cothen, Werkhoven, Odijk, Driebergen, Zeyst, Bunnik en Rijnauwen naar Utrecht, waar zij zich in twee armen. de Vecht en de Oude-Rijns, plitst.

**RIJN (DE NEDER-)**, dat ged. van den Rijn, begrepen tusschen de Pruisische grenzen en het separatiepunt tusschen Waal en Neder-Rijn.

**RIJN (DE OUDE-)**, riviertak in de pr. *Geld.*, zijnde de oude loop van den *Rijn*, die zich toen even boven Schenkenschans van de Waal afscheidde en langs Lobith en Aardt stroomde tot

aan Candia, alwaar hij den tegenwoordigen loop des Rijns volgde. — Deze oude tak is nog geheel zichtbaar, ofschoon de oude Rijnmond, beoosten de Tolkamer te Lobith, des zomers geheel droog is, en aldaar met een rijsherm is voorzien, die eenen overlaat heeft van 49 ell. breedte.

**RIJN (DE OUDE-)**, ook de *LEIDSCHE-VAART*, riv., pr. *Utr.* en *Z. H.*, welke te Utrecht uit den Kromme-Rijn een begin neemt en langs de Meern en Harmelen, door Woerden, langs de gem. Bodegraven, Zwammerdam, Alphen, Oudshoorn, Koudekerk, Hazerswoude, Soeterwoude, en Leiderdorp, naar Leiden loopt, terwijl zij zich, tusschen Leiderdorp en deze stad, in twee armen verdeelt, welke zich binnen Leiden weder vereenigen. Van Leiden loopt zij voort, langs Valkenburg, naar Katwijk, waar zij zich, door het Kanaal van Katwijk, in de *Noordzee* stort.

**RIJN (OUDEN-)**. Zie *OUDEN-RIJN*.

**RIJN (DE VAARTSCHE-)**, veelal enkel de *VAART* genaamd, kanaal, pr. *Utr.*, dat uit de Lek, langs Jutphaas naar Utrecht loopt, waar het bij de Tolsteegbarrière, zich vereenigt met de Kromme Rijn, daarna met de Oude-Rijn en eindelijk met de Vecht.

**RIJN (DE WERKHOVENSCHE-)**, water, pr. *Utr.*, dat in de gem. Werkhoven ontspringt, en zich in den *Kromme-Rijn* ontlust.

**RIJNAUWEN**, gem., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Utrecht* (8 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. Rijnauwen en Ameliswaard; beslaat 17½ bund. en telt 10 h., met 80 inw., die van landbouw bestaan.

De 50 Herv., behooren tot de gem. *Bunnik*. De 25 R. K. worden tot de stat. van *Bunnik* gerekend, waar de kinderen onderwijs genieten.

**RIJNAUWEN**, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, gem. *Rijnauwen*, postk. *Utrecht*. Deze heerl. bevat het geh. *Rijnauwen*; beslaat 50,7500 bund., telt 6 h. met 50 inw., die van landbouw bestaan, en bijna alle Herv. zijn. — Het geh. *Rijnauwen* ligt 4 u. *Z. W.* van *Amersfoort*, 3½ u. *N. W.* van *Utrecht*.

**RIJNAUWEN (HET HUIS-)**, ridderhof, pr. *Utr.*, gem. *Rijnauwen*; met 50,7500 bund. (*Arnhem*.)

**RIJNBURG**, buit., pr. *Geld.*, gem. **RIJNBUURT (DUBBELE)**, b., pr. *Z. H.*, gem. *Oudshoorn*.

**RIJNDIJK.** Zie HAZERSWOUDE-AAN-  
DEN-RIJNDIJK.

**RIJNDIJK (AANDEN-),** b., pr. *Z. H.*,  
gem. *Voorschoten*; met 61 h., 740  
inw. en eene school met 50 leert.

**RIJNDIJK (HOOGEN-),** 2 geh., pr.  
*Z. H.*, gem. *Soeterwoude*; het een O.  
van de st. Leiden, het ander W. van  
Leiden; met 12 h. en 100 inw.

**RIJNDIJK (DE LAGE- en DE  
NIEUWE-),** 2 dijken, pr. *Z. H.*, de  
eene aan de N. zijde van den Rijn, van  
Katwijk af, door de gem. Oegstgeest,  
Leiden, Leiderdorp, Soeterwoude,  
Hazerswoude, Koudekerk, Oudshoorn  
en Bodegraven, naar Woerden; de an-  
dere aan de Z. zijde van den Rijn, van  
Katwijk af, door de gem. Valkenburg,  
Leiden, Alphen en Zwammerdam,  
naar Woerden loopende. (GREBBEDIJK.

**RIJNDIJK (DE NOORDER-).** Zie  
**RIJNDIJK (DE OUDE-),** dijk, pr.  
*Geld.*, zich van het Pannerdensche-gat  
tot aan de Lekdijk uitstrekkende.

**RIJNEGOM.** Zie RENGUM.

**RIJNEGOMMERSLUIS,** sluis, pr.  
*Z. H.*, in den Hooge-Rijndijk, gem.  
en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Soeterwoude*.

**RIJNEN.** Zie RENEN.

**RIJNENBERG,** boerd., pr. *N. H.*, gem.  
*Heemskerk*; groot 28,7762 bund.

**RIJNENBURG,** boerd., pr. *Utr.*, gem.  
*Jutphaas*; groot 18,9873 bund.

**RIJNENBURG,** 2 boerd., één pr.  
*Z. H.*, gem. *Hazerswoude*; 43,9976;  
de andere pr. *Utr.*, gem. *Jutphaas*;  
groot 18,9873 bund.

**RIJNENBURGSCH-EN-SMAKKER-  
POLDER,** p., pr. *Z. H.*, gem. *Ha-  
zerswoude*; groot 209,0240 bund.

**RIJNENBURGSCH-EN-SMAKKER-  
POLDER** of  
**RIJNENBURGER-POLDER,** het Z. en O. ged.  
van den *Rijnenburgsche-en-Smak-  
kerpolder*, pr. *Z. H.*, gem. *Hazers-  
woude*; groot 159 bund.

**RIJN-EN-VECHT,** buit., pr. *Utr.*,  
gem. *Breukelen-St.-Pieter*,  $\frac{1}{4}$  u. Z.  
van Breukelen. (DE KORTE).

**RIJNERWATERING.** Zie WETERING  
**RIJNESTEIN,** buit., pr. *Utr.*, gem.  
*Cothen*; groot 5,3471 bund.

**RIJNESTEIN,** voortijds *JUTPHAAS*, h.,  
pr. *Utr.*, gem. *Jutphaas*; 2,2980 bund.

**RIJNEVELD,** p., pr. *Z. H.*, gem.  
*Alphen*; groot 279 bund.

**RIJNEVELD-EN-SPOELWIJK,** p.,  
pr. *Z. H.*, gem. *Alphen*; 367 bund.

**RIJNGEEST en RIJNHOF,** 2 buit.,  
pr. *Z. H.*, gem. *Oegstgeest*. (*Utr.*

**RIJNHOFEN,** adell. h., pr. en gem.  
**RIJNHUIZEN,** geh., pr. *Utr.*, gem.  
en 5 min. O. van *Jutphaas*; 5 h. en 7 inw.

**RIJNHUIZEN,** eertijds het *HUIS-TE-  
JUTPHAAS*, ook het *HUIS-TEN-RIJN*, buit.,  
pr. *Utr.*, gem. en 5 min. O. van *Jut-  
phaas*; groot 36,1580 bund.

**RIJNKOM.** Zie RENGUM.

**RIJNLAND of RIJNLAND,** landstr.,  
ged. pr. *Z. H.*, ged. pr. *N. H.* Zij be-  
vat in *Z. H.* de gem. *Aarlanderveen*,  
*Alphen*, *Benthorn*, *Leyderdorp*, *Mid-  
delburg*, *Nieuwkoop*, *Nieuwveen*,  
*Oudshoorn*, *Rijnsaterwoude*, *Sas-  
senheim*, *Sluipwijk*, *Soetermeer*, *Soe-  
terwoude*, *Stompwijk*, de *Vennep*,  
*Voorburg*, *Noord-Waddinxveen*, *Zuid-  
Waddinxveen*, *Zegwaard* en *Zeven-  
hoven*; in *N. H.* de gem. *Kalslagen* en  
*Leymuiden*, en een ged. van de gem.  
*Uithoorn*; beslaat 29291.6610 bund.,  
en telt 4304 h. met 28,000 inw., die  
meest van vee- en zuivelteelt bestaan,  
wordende er vooral de beroemde Leid-  
sche boter en kaas bewerkt.

**RIJNLEVEN,** buit., pr. *Z. H.*, gem.  
en 10 min. Z. O. van *Bodegraven*;  
met 18,6346 bund.

**RIJNLUST,** 2 buit., één, pr. *Z. H.*,  
gem. *Bodegraven*; met 24,6468 bund.;  
en één, pr., gem. en 20 min. W. van *Utr.*

**RIJNOORD of het Hor,** buit., pr.  
*Z. H.*, gem. *Oudshoorn*, aan den Rijn.

**RIJNOORD,** voorheen *KRUGSMAN-  
AUST*, buit., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u.  
W. van *Soeterwoude*.

**RIJNSATERWOUDE,** gem. en heerl.,  
pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Wou-  
brugge*, hulpk. van het postk. *Alphen*  
(20 m. k., 2 s. d. 1e afd., 1 j. d.).  
Zij bevat het d. *Rijnsaterwoude*, en  
eenige verstrooid liggende h.; beslaat  
925,1742 bund., en telt 71 h. en 590  
inw., die van landbouw en tuinderij  
bestaan. De 270 Herv. maken met  
eenigen uit de burg. gem. *Woubrugge*  
eene gem. uit van de klass. van *Ley-  
den*, ring van *Woerden*, met 310 ziel.,  
de 20 Remonstr. behooren kerk. tot  
*Oude-Wetering*, de 6 Evang. Luth.  
tot *Bodegraven*. De 290 R. K. maken,  
met die van *Leymuiden-en-Vriesekoop*  
en *Oude-Wetering*, eene stat. uit, van  
het bisd. *Haarlem* met 1000 ziel. Er  
is eene school met 70 of 80 leert.

Het d. *Rijnsaterwoude*, *Rijnzater-  
woude*, *Rhijnsaterwoude* of *Rijnsa-  
therswoude* ligt  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Lei-  
den*, 1 u. N. van *Woubrugge*, nabij  
het *Braasemer-meer*. De kerk een  
oud en sterk gebouw heeft eenen  
toren. De kerk der R. K., aan den  
H. *Johannes den Dooper* toegewijd,  
heeft orgel en koepeltorentje.

Kermis des Zond. na *St. Jan Baptist*.



**RIJNSATERWOUDSCHE - VEEN-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Rijn-saterwoude*; groot 41,6816 bund.

**RIJNSBURG**, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Noordwijk*, postk. *Leiden* (21 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Rijnsburg en eene boerd. Kloosterschuur; met 264,9298 bund., en telt 223 h. met 1660 inw., die van landbouw, bloemkool-, aard-beziën- en aardappelenteelt bestaan.

De 1200 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Leiden*, ring van *Noordwijk*. De 200 Christ. Afges. maken eene gem. uit. De 5 Remonstr. behooren kerk. tot *Leiden-en-Noordwijk*; de 240 R. K. tot *Oegstgeest*; de 12 Isr. tot *Leiden*. Er is eene school met 200 leerl.

Het d. Rijnsburg, Rhijnsburg, oud-tijds Rinesburg of Rhensburg, ligt 1 u. N. W. van *Leiden*, 1 u. Z. van *Noordwijk*. De kerk heeft toren en orgel; er is ook een Gasthuis tot onderhoud van oude en arme personen. Kermis 14 dagen na H. Drievuldigheid.

**RIJNSBURG**, vroeger het *Koonghof*, buitenpl., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Oostkapelle*. ged. gem. *Serooskerke*; groot 75 bund. (VLIET (DE).

**RIJNSBURGER - VLIET** (DE). Zie **RIJNSLOOT** (DE). Zie **RAYN** (DE).

**RIJNSOEVER**, buit., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Zeyst*; groot 2 bund.

**RIJNSTROOM**, 2 buit., pr. *Z. H.*, het eene gem. *Aarlanderveen*; groot 10,5173 bund.; het andere gem. en 1 u. N. van *Saeterwoude*; 2,0127 bund.

**RIJNSWOUDE**. Zie **RENSWOUDE**.

**RIJNVLIET**. Zie **RIJNVLIET**.

**RIJNVOORT**, buit., pr. *Utr.*, nabij *Neder-Langbroek*.

**RIJNWETERING** (DE), waterleid., pr. *Geld.*, die zich onder *Andelst*, met de *Waalwetering* vereenigt, om de *Linge* te vormen.

**RIJNWIJK**, buit., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Zeyst*; 170,3200 bund.

**RIJNWIJKSCHE-VAART** (DE), wat., pr. *Utr.*, dat, nabij *Rijnwijk*, in de *Kromme-Rijn* valt. (TERWOUDE.

**RIJNSATERWOUDE**. Zie **RIJNSA-**

**RIJNZIGT** of **RIJNSZIGT**, voorn. buit., thans een kofflij-, thee-, wijn- en roombuis, pr. *Utr.*, gem. en 40 min. N. O. van *Julphaas*; groot 12,1660 bund.

**RIJNZIGT**, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Oegstgeest*.

**RIJP** (DE), kerk. ring, pr. *N. H.*, klass. van *Alkmaar*, bevattende de gem.: de *Rijp*, *Groot-Schermer*, *Oosten-West-Grafdijk*, *Oudorp-en-Oterloek*, *Driehuizen-en-Zuid-Schermer*, *Schermerhorn*, *Graft* en *Bedijkte-Schermer*, met 8 Predikanten, 11 kerken en ongeveer 4500 inw.

**RIJP** (DE), gem., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Purmerende*, hulpk. van de postk. *Alkmaar* en *Purmerende* (19 m. k., 4 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. de *Rijp* en een ged. van den *Eilands-polder*; beslaat 370,6954 bund., en telt 339 h., met 200 inw., die van handel bestaan.

Ook zijn er 1 likeurstokerij, 3 leerlooijerijen, 1 taanderij, 1 lijnbaan, 1 garensponnerij, 2 sloopstimmerwerven, 1 kleederverwerij, 2 kaarsenmakerijen, 1 mostaard-, 1 koorn-, 2 grut- en 2 houtzaagmolens en 4 haringbuizen. — De 930 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Alkmaar*, ring van *de Rijp*. De 360 Doopsg. maken eene gem. uit. De 120 Ev. Luth. maken, met die uit de burg. gem. *Graft*, *Noord-en-Zuid-Schermer*, *Schermerhorn* en het *W. ged.* van de *Beemster*, eene gem. van den ring van *Haarlem* uit, met 140 ziel. De 530 R. K. maken, met die uit de burg. gem. *Graft* en *Zuid-en-Noord-Schermer* eene par. uit van het bisd. *Haarlem*, met 810 ziel.

De 16 Isr. behooren tot de rings. van *Edam*. Er zijn 2 scholen. — Het d. de *Rijp*, ligt 4 u. Z. W. van *Hoorn*, 2 u. N. W. van *Purmerende*. De Herv. kerk heeft toren en orgel. De kerken der Doopsg., der Ev. Luth. en der R.K., de laatste aan den *H. BONIFACIUS* toegewijd, hebben elk een orgel, doch geen toren. De eerstgenoemde wordt onder de sierlijkste en eenvoudigste bedebuizen der Doopsg. in *N. H.* gesteld.

Er zijn 2 havens; een Raadhuis, waaronder de *Waag*; een groot Weeshuis der Hervormden; een fraai Weeshuis der Doopsg., en een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

Kermis den 1sten Zond. in Sept.

**RIJP** (DE). Zie **RYP** (DE) (1).

**RIJP** (DE), geh., pr. *N. H.*, gem. *St. Maarten*; met 12 h. en 60 inw.

**RIJP** (DE). Zie **ZEERIJP**.

**RIJP** (DE), buit., pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal*; groot 17,4582 bund.

**RIJP** (DE-LANGE-), geh., pr. *Gron.*, gem. *Appingedam*; 3 h. en 20 inw.

(1) Eveneens zoeken men de art., welke elders wel eens met *Rijp* gespeld vindt, en hier niet gevonden worden, op *Rr.*

RIJP (LUTJE-), b., pr. *Gron.*, gem. *1/2 Zandt*; met 5 h. en 20 inw.

RIJPELBERG, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. *Z. W. van Bakel*.

RIJPELSLUIS, sluis, pr. *N. H.*, gem. en 1 u. *N. O. van Ransdorp*.

RIJPERWEEREN (DE), streek gronds, pr. *N. H.*, gem. *Broek-in-Waterland*; groot 147,8472 bund.

RIJPERWEG (DE), weg, pr. *N. H.*, in de Beemster, loopende van de Rijk naar den Purmerender weg.

RIJPSLOOT (DE), water, pr. *N. H.*, loopende van het Graftermeertje, naar het Beemster-meer.

RIJPWETERING, d., pr. *Z. H.*, arr. en 1½ u. *N. O. van Leiden*, kant. en 1¼ u. *N. W. van Woubrugge*, postk. *Alphen*, gem. *Alkemade*; met 75 h. en 700 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. — De 600 R. K. maken eene par. uit van het bisd. *Haarlem*. De kerk, aan *Onze Lieve Vrouwe geboorte* toegewijd, heeft een orgel. De 100 Herv. behooren tot de gem. *Hoogmade-en-Rijpwetering*. De school telt 100 leerl.

RIJP-WETERING (DE), water, pr. *Z. H.*, uit de *Wijde-Aa* naar de *Kop-poel* loopende.

RIJSBERGEN, gem. pr. *N. Br.*, arr. en reg. kant. *Breda*, kant. *Ginneken*, hulpk. van het postk. *Breda*, (13 m. k., 6 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Rijsbergen, en de geh. *Tiggelt*, *Kaarschot*, *Breeschot*, *Groot Oeckel*, *Klein-Oeckel* en *Hazeldonk*; beslaat 3702 bund., en telt 282 h., met 1640 inw., die van landbouw en den handel in kapoenen en kippen, welke hier aangekweekt en vetgemest worden, bestaan. Ook zijn er 1 leerlooierij, 2 bierbrouwerijen, 1 graan- en oliemolen en 1 ijzermolen. — De inw., op 20 na, alle R. K., maken eene par. uit van het bisd. *Breda*. De 20 Herv. behooren tot de gem. *Zundert-en-Rijsbergen*. Er is eene school, met 160 leerl.

Het d. Rijsbergen, oudtijds *Risbecha*, ligt 2 u. *Z. W. van Breda*, 2 u. *Z. W. van Ginneken*, men telt er 115 h. en 600 inw. De kerk, ter eere van den H. *Bavo* gesticht, heeft eenen fraaijen toren en een orgel.

Kermis Zondag vóór St. JAN.

RIJSBERGEN, buit., pr. *Fr.*, gem. *Schiermonnikoog*; groot 17 bund.

RIJSBERGEN (HET-HOF-VAN-), boerd., pr. *N. Br.*, gem. *Rijsbergen*.

RIJSDAM (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. *Vlagicwedd*; met 5 h. en 20 inw.

RIJSENBURG, gem. en heerl., pr.

*Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Tiel*, *Wageningen*, *Zeyst* en *Wijk bij Duurstede* (8 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Rijsenburg en het geh. *Oud-Rijsenburg*; beslaat 218,3338 bund., en telt 46 h. en 270 ziel., die van landbouw bestaan. Er is ook 1 hoedenfabriek. De 150 R. K. maken, met die uit de burg. gem. *Driebergen*, eene stat. uit, met 220 ziel. De 80 Herv. behooren kerk. te *Driebergen*, waar de kinderen onderwijs genieten.

Het d. Rijsenburg, Rijsenborgh of Rijsenburg, ligt 4 u. *Z. Z. W. van Amersfoort*, 2¼ u. *N. W. van Wijk-bij Duurstede*. Men telt er 39 h. en 180 inw. De R. K. kerk aan den H. *Petrus in zijne banden* toegewijd, is een fraai gebouw, met toren, orgel, een familiegraf en monument voor den Heer van *Oosthuysse*, den zoon, en een, op de wijze der ouden, door Jhr. J. van *Ruckevorsel* beschilderd glasraam.

Kermis den 1n Maand. in Augustus. RIJSENBURG, REISENBORGA of RIJZENBURG vroeger SPARENDAAL, oud adell. h., pr. *Utr.*, gem. *Rijsenburg*. RIJSENBURG (OUD-), geh., pr. *Utr.*, gem. en ¼ u. van *Rijsenburg*; met 7 h. en 60 inw. (NOORDHOUT.)

RIJSEBURGSCHE-BOSCH. Zie RIJSHOF, b., pr. *N. Br.*, gem. *Tilburg*; met 12 h. en 10 inw., kerkelijk tot *Voirke* behoorende.

RIJSHOVEN. Zie RIETHOVEN.

RIJSKAMPEN (DE), het O. ged. van den p. de *Hain-en-Rijskampen*; p., pr. *N. Br.*, gem. *'s Hertogenbosch*.

RIJSKAMPEN (DE), ged. van de *Puddepoel*, in het *Wester-Stads-Hanrik*, gem. en *N. van Groningen*.

RIJSOORD, heerl., pr. *Z. H.*, arr. en kant. *Dordrecht*, hulpk. van de postk. *Dordrecht* en *Rotterdam*, gem. *Rijsvoord-en-Strevelshoek*. Zij bevat het d. Rijsoord, en eenige verstrooid liggende h., beslaa (121,6180) bund., en telt 14 h. met 130 inw., die van vlasserij, bouwerij en veeteelt bestaan.

De inw., op 3 na allen Herv., behooren tot de gem. *Rijsoord en-Strevelshoek*. De 3 R. K., tot de stat. van *Dordrecht*. Er is 1 school met 130 leerl.

Het d. Rijsoord ligt 1 u. *N. W. van Dordrecht*, aan de *Waal*, waarover hier eene nette houten brug ligt. De kerk, heeft een vierkant kloktorentje

midden op het dak, doch geen orgel.

RIJSOORD-EN-STREVELSHOEK, gem., pr. *Z. H.*, arr. en kant. *Dordrecht*,

hulpk. *Rijsoord* (6 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. *Rijsoord* en *Strevelshoek*; beslaat 265,5644 bund., en telt 19 h. met 170 inw., die van vlasserij bouwerij en veeteelt bestaan.

De inw., op 3 na allen Herv., maken, met die uit het Z. ged. der burg. gem. *Ridderkerk*, eene gem. uit, met 1050 ziel. De 3 R. K. behooren kerk. te *Dordrecht*. Er is eene school.

**RIJSOORD-EN-STREVELSHOEK** (**POLDER-VAN-**), p., pr. *Z. H.* gem. *Rijsoord-en-Strevelshoek*; 203 bund. **RIJSOORDSCHE-STRAAAT**, geh., pr. *Z. H.*, gem. en 25 min. Z. van *Ridderkerk*; met 26 h. en 148 inw.

**RIJSSEL**, buit., pr. *N. H.*, gem. en 5 min. Z. van *Amsterdam*.

**RIJSSEL**, landh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. van *Gorssel*; groot 53,3210 bund., en thans dienende om er hulp-behoevende en verwaarloosde knapen te verplegen.

(BEEK.

**RIJSSELSCH-EEK**. Zie **EEDSCHE**.

**RIJSSEN**, gem., pr. *Over.*, arr. *Deventer*, kant. *Goor*, hulpk. van de postk. *Deventer* en *Goor* (11 m. k., 4 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het plattelandst. *Rijssen*, het *Buitenrot*, uit eenige verstrooid liggende h. bestaande, het geh. *Leidinge*, en een ged. van den *Ligtenberg*; beslaat 2605 bund. en telt 430 h. met 2900 inw., die van landbouw, veenderij, steenbakkerij, linnenweverij en fabrieken bestaan; zijnde er 1 tabaks-, 2 calicots- en 12 katoen- en linnenfabrieken, 2 katoenspinnerijen, 1 kammen- en 1 hoedenmakerij, 2 pannen-, 1 potten- en 30 steenbakkerijen, 1 bierbrouwerij, 5 grofsmederijen, 1 wind olie- en pel-, en 2 wind-korenmolens.

De 2200 Herv. maken met die uit de buurs. *Elsen*, onder de burg. gem. *Markelo*, *Ijpelo*, *Rectum*, *Notter* en *Zuna*, onder de burg. gem. *Wierden*, eene gem. uit van de klass. van *Deventer*, ring van *Almelo*, met ongeveer 4000 ziel. De 670 R. K. maken met die uit de buurs. *Rectum*, *Notter* en *Zuna*, onder de burg. gem. *Wierden*, en *Elsen*, onder de burg. gem. *Markelo*, eene par. uit, van het bisd. *Utr.*, met 960 ziel. De 30 Isr. behooren tot de rings. van *Goor* en hebben hier eene kerk. bijeenkomst. Er is eene school met 530 leerl.

Het stadje *Rijssen*, ligt  $2\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Almelo*, 2 u. N. van *Goor*, aan de *Regge*. Men heeft er 328 h., 2300 inw. en een stadhuis; de Herv. kerk, is zeer merkwaardig als zijnde eene

der eerste steenen kerken, ten gebruike van de Christenen in deze streek geweest, zij heeft toren noch orgel, maar daarin is eene fraaije tombe, van **ERNST HENDRIK VAN LITERSUM TOR OOSTERHOF**. De R. K. kerk, aan den **H. DIONYSIUS** toegewijd, heeft eenen houten toren en een orgel.

**RIJSSENSCH-VEEN (HET)**, heideveld, pr. *Over.*, gem. *Rijssen*; groot 584,5430 bund.

**RIJSWAARD (DE)**, uiterwaard, pr. *N. Br.*, gem. *Veen*; 28,0970 bund. **RIJSWAARDSCH-DIJK (DE)**, dijk, pr. *Z. H.*, loopt door de gem. *Heenvliet*.

**RIJSWIJK**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. reg. kant., en hulpk. van het postk. 's *Gravenhage*, kant. *Voorburg* (27 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Rijswijk*, het geh. het *Haantje*, en de b. de *Geestbrug*; beslaat 2319,0603 bund., en telt 306 h., met 2630 inw., die van landbouw en het werken op de buitenplaatsen bestaan. Ook zijn er 1 papierfabriek, 1 koren-, 1 tras en 4 snuilmolens. — De 1400 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van 's *Gravenhage*, ring van *Voorburg*. De 20 Evang. Luth. en Remonstr. behooren kerk. te 's *Gravenhage*. De 1200 R. K. maken eene stat. uit van het bisd. van *Haarlem*. De R. K. van de oude Cler. behooren tot de gem. van 's *Gravenhage*, doch hebben hier eene kerk. Er is eene school met 300 leerl.

Het d. *Rijswijk* of *Rijswich*, in de wandeling *Risik* of *Rizik*, ligt  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van 's *Gravenhage*,  $\frac{1}{2}$  u. W. Z. W. van *Voorburg*. De Herv. kerk heeft eenen toren en een fraai orgel. De R. K. kerk, aan den **H. BONIFACIUS** toegewijd, is een fraai gebouw, met torentje en uitmuntend orgel. De kerk. der R. K. van de oude Cler., aan den **H. BONIFACIUS** toegewijd, heeft een fraai orgel doch geen toren.

**RIJSWIJK**, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Heusden*, postk. *Heusden* en *Woudrichem* (11 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Rijswijk*, en het geh. *Ruigenhoek*, beslaat 420 bund., en telt 53 h. met 400 inw., die meest bestaan van landbouw en het aankopen van paarden en hoornvee.

De inw., op 7 na allen Herv., behooren tot de gem. van *Giessen-en-Rijswijk*. De 7 R. K. behooren tot de stat. van *Woudrichem*. Er is een school met 35 leerl.

Het d. *Rijswijk*, oudtijds *Riswich* en *Rijswich*, ligt  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van

- 's Hertogenbosch, 2½ u. N. W. van Heusden. De kerk heeft eenen lagentoren , doch geen orgel.
- Kermis den laatsten Zondag in Sept.
- RIJSWIJK, heerl., pr. *Geld.*, arr., kant. *Tiel*, postk. *Wijk-bij-Duurstede*, gem. *Maurik*. Men telt er 94 h. en 580 inw., die meest van landbouw bestaan.
- De 520 Herv. maken eene gem. uit van de klass. *Tiel*, ring *Ingen*. De 60 R. K., parochiëren te *Maurik*.
- Het d. Rijswijk, oudtijds Rijswich of Riswich, ligt 2 u. N. W. van *Tiel*, ½ u. W. ten Z. van *Maurik*. Er is eene Herv. kerk, eene school met 90 leerl. en een veer over de Lek op *Wijk-bij-Duurstede*. (*Zevenaar*.)
- RIJSWIJK, buit., pr. *Geld.*, gem. RIJSWIJK (HET HUIS-TE.), buit., pr. *N. Br.*, gem. *Rijswijk*.
- RIJSWIJK(NOORD-POLDER-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Rijswijk*; groot 654 bund.
- RIJSWIJKSCHE-POLDER (DE) of DE BANNEN-VAN-RIJSWIJK, p., pr. *N. Br.*, gem. *Rijswijk*; 296,3877 bund.
- RIJSWIJKSCHE-SLUIS (DE), sluis, pr. *Z. H.*, in de st. *Vlaardingen*.
- RIJSWIJKSCHE-WAARD (DE). Zie ROTGANS (DE).
- RIJSWIJKSCHE-WAARD (DE), uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Maurik*.
- RIJSWIJKSCHE-WEG, weg, pr. *Z. H.*, van 's *Gravenhage* naar de *Hoornbrug*.
- RIJT (DE) of DE DUIVELS-REYT, poel, pr. *N. Br.*, gem. *Hiltoarenbeek*.
- RIJT (DE). Zie RIE (DE). (STER-RIJT.)
- RIJT (DE OUDE-). Zie KOMMERZIJL-RIJTBROEKEN (DE). Zie RIJTBROEKEN.
- RIJTHOVEN. Zie RIETHOVEN.
- RIJTSCHHE-HEIDE (DE), heideveld, pr. *N. Br.*, gem. *Reusel*.
- RIJTSETERP. Zie RITSEBUREN
- RIJTJE (HET). Zie RIE (DE).
- RIJXDORP, RIJXSCHORP of RIJXSCHORP, vroeger ged. ook COXBORN of KOKSHORN; buit., pr. *Z. H.*, gem. en 10 min. N. van *Wassenaar*; groot 159,2991 bund.
- RIJZENBERG. Zie { TRIEZELENBERG.  
RIJZENBURG.
- RIKMANSPOELSBEEK (DE), beek, pr. *Over.*, gem. *Weerselo*, die in de *Molenbeek* valt.
- RIKSTEL. Zie RIXTEL.
- RIKVISSCHERSPOLDER of REK-VISSCHERS-POLDER, p., pr. *Utr.*, gem. *Bunschoten*; groot 88,4555 bund.
- RILLAARD (GROOT-EN KLEIN-), 2 b., pr. *Fr.*, gem. *Wonsradcel*, ¼ u. N. van *Lollum*.
- RILLAND of RIELLAND, heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Goës*, gem. *Rilland-en-Maire*. Zij bevat het geh. *Rilland*, 9 boerderijen en een alleen staand h.; beslaat 541,4511 bund., en telt 41 h., en 350 inw., die van landbouw bestaan. Ook is er 1 koommolen.
- De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Bath-en-Rilland*. Er is eene school met 30 leerl.
- Het geh. *Rilland* of *Rieland*, ligt 4½ u. Z. O. van *Goes*, ¼ u. N. W. van *Bath*; met 31 h. en 220 ziel.
- RILLAND EN-MAIRE, gem., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Goës* (8 m. k., 8 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de heerl. *Rilland en Maire*; beslaat 1639,6131 bund., en telt 50 h. met 410 inw.
- De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Bath-en-Rilland*. Er is 1 school.
- RIMBURG, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Heerlen* (2 m. k., 1 s. d.). Zij bevat het d. *Rimburg* en het geh. *Broekhausen*, en beslaat 208,3280 bund.; telt 40 h. en 260 inw., die van landbouw bestaan.
- De inw., allen R. K., hebben eene kapel, welke tot de par. van *Ubach-over-Worms* behoort, doch met eenen eigen Kapellaan. Er is eene school.
- Het d. *Rimburg*, ook wel *Rimbourg* ligt 6½ u. van *Maastricht*, 1 u. N. van *Kerkrade*. De kapel, aan den H. JOSEPH toegewijd, heeft eenen toren, doch geen orgel.
- RIMMERSTOK. Zie REYMERSTOK.
- RIMMERSWAAL. Zie REIMERSWAAL.
- RINASBURCH. Zie RIJNSBURG.
- RINECHUM. Zie RINNEGOM.
- RING (DE), p., pr. *N. H.*, ged. gem. *St. Maarten*, ged. gem. *Haringcarspel*; groot 1586,4797 bund.
- RINGDIJK (DE), dijk, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*.
- RINGELBURG, boerd., pr. *N. Br.*, gem. en 5 min. Z. O. van *Huisseling*.
- RINGENUM of RINGUM, geh., pr. *Gron.*, gem. *Delfzijl*, bij *Solwerd*.
- RINGERDA. Zie RENGERRA.
- RINGPOLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Haringcarspel*; 385,2140 bund.
- RINGSSELVEN, bij verkorting *RUNSEL*, heidepoel, pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. Z. O. van *Budel*; 190,7220 bund.
- RINGSLOOT (DE), water, pr. *Gron.*, van *Zuidbroek* naar *Muntendam*.
- RINGWIEL (DE), meer, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, Z. van *Sandfride*.
- RINIA, h., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, bij *Stiens*; met 2,0401 bund.
- RINKESFORT of RENKENVOORT, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. van *Maasbree*; met 15 h. en 90 inw.

RINKVELD, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Asten*; met 4 h. en ruim 40 inw.

RINNEGOM, RINNEGOM of RIJNEGOM, oudtijds RINEGOM, b., pr. *N.H.*, gem. *Egmond-Binnen*; met 15 h., 80 inw. en de R. K. kerk der stat. van de *Egmonden*, aan den H. ADLBERGUS toegewijd. Deze kerk heeft een orgel, doch geen toren.

RINSMA, state, pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, 5 min. O. van Driezum.

RINSUMAGEEST, in het Friesch RENISMAGAST, REENKISMAGAST en RYNSMERGEST, ook enkel de GEEST, d., pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, arr. en 3½ u. N. O. van *Leeuwarden*, kant., postk. en 1 u. Z. W. van *Dockum*. Men telt er 116 h. en 730 inw., die van landbouw bestaan.

De 650 Herv., behooren tot de gem. van *Rinsumageest-en-Sybranduhuis*. De kerk heeft eenen stompen toren en een orgel. De 60 Doopsgez. behooren kerk. tot *Dantumauoude*, de 20 R. K. tot *Dockum*. De dorps. telt 80 leerl. Jaarmarkt in Sept., paardenmarkt den eersten Vrijd. in Sept.

RINSUMAGEEST-EN-SYBRANDAHUIS, kerk. gem., pr. *Fr.*, en ring van *Dockum*; met twee kerken, als: ééne te Rinsumageest en ééne te Sybrandahuis, en 920 ziel.

RINTJE-POEL, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Wynbrutseradeel*, O. van Idsega.

RIPA of RIPE, Zie ZEERIJF.

RIPERA. Zie HOLPRIJP.

RIPKEMA-SLOOT (DE), water, pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, van de *Oude-Schipstoot* naar het *Groot Hornstermeer* loopende.

RIPPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Wissekerke*; groot 141,1367 bund.

RIPS (DE), of DE RUPS, watertje, pr. *N. Br.*, dat van Gemert naar de *Watergraaf* loopt.

RISÉPERKAMP. Zie RYSBERKAMP.

RISIK. Zie RIJSWIJK.

RISPEN (DE). Zie POLL (DE).

RISWICH. Zie RIJSWIJK.

RITH (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. *'s Prinsenhage*; met 29 h. en 180 inw.

RITHOVEN. Zie RIETHOVEN.

RITMEESTERS-COMPAGNIE (DE), uitgestrekt heideveld, pr. *Dr.*, gem. en 1 u. Z. van *Hoogeveen*.

RITSEBUREN of RYSETERP, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, 10 min. Z. W. van *Tjerkwerd*; 4 h. en 20 inw.

RITSEBURTER-POLDER (DE) geh., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*.

RITSUMAZIJL, RITZUMAZIJL, RITSEMAZIJL of RITSUMABUREN, b., pr. *Fr.*,

gem. *Menaldumadeel*, 10 min. O. van *Deinum* en 10 min. Z. van *Marsum*; met 15 h. en 50 inw.

RITTERSBEEK. Zie RETERSBEEK.

RITTHEM, heerl., pr. *Zeel.*, arr., reg. kant. *Middelburg*, kant. *Vlissingen*, postk. *Middelburg en Vlissingen*, gem. *Ritthem-Nieuw-Erve en Welzinge*; zij bevat het d. Ritthem, en de lorten Rammekens. Admiraal-Zoutman en Admiraal de Ruiter; beslaat 366 bund., telt 53 h., en 365 inw., die van landbouw en dijkwerk bestaan.

De inw., allen Herv., maken, met de overigen uit de gem. Ritthem-Nieuw-Erve-en-Welzinge eene gem. uit van de klass. van *Middelburg*, ring van *Vlissingen*. Er is eene school met 35 leerl. — Het d. Ritthem, Ritthem ook Ruthem, oudtijds Rihijhem, Riethem of Riethem, ligt 1½ u. Z. van Middelburg en ¾ u. O. N. O. van Vlissingen. De kerk heeft eenen toren.

Kermis op Pinkster Dingsdag.

RITTHEM-EN-NIEUW-ERVE (INLAAG-VAN-), p., pr. *Zeel.*, gem. *Ritthem-Nieuw-Erve-en-Welzinge*; groot 23,7600 bund.

RITHEM NIEUW-ERVE-EN-WELZINGE, gem., pr. *Zeel.*, arr. en reg. kant. *Middelburg*, kant. *Vlissingen*, post. *Middelburg en Vlissingen* (2 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de heerl. Ritthem, Nieuw-Erve en Welzinge; beslaat 963,2026 bund., en telt 72 h. met 500 inw., die van landbouw en vee-teelt, en vooral van dijkwerk bestaan.

De inw., allen Herv., maken de gem. van *Ritthem* uit.

RITHEMSCHE-WATERGANG of DE SPRINK, water, pr. *Zeel.*, dat van Ritthem naar de stadsgracht van Vlissingen loopt. (*Ermelo*.)

RITTWEG, weg, pr. *Geld.*, onder RIVIER (HUIS-TE-), hofst., pr. *Z. H.*, gem. *Oud-en-Nieuw Mathenesse*. Er is een veer over de Schie.

RIXTEL, RIKSTEL, oudtijds RICSTEL, RYCXTEL en RYCASTEL, d., pr. *N. Br.*, arr. en 3 u. N. O. van *Eindhoven*, kant. en ¼ u. N. van *Helmond*, gem. *Aarle-Rixtel*, ¼ u. Z. O. van *Aarle*. Men telt er 18 h. en 110 inw., die van landbouw bestaan, ook wordt er veel werk gemaakt van de hoenderbroeijerij. Wekelijks worden honderden hoenders en ganzen van hier naar Holland gezonden.

De inw., op 4 na allen R. K., behooren tot de parochie van *Aarle-en-Rixtel*. De kerk, welke O. L. V. als *Patrones* viert, heeft eenen fraaijen doch niet

hoogen toren, met een orgel. De 4 Herv. behooren tot de gem. *Helmond-Rixtel-Aarle-Beek-en-Stiphout*. De kinderen genieten onderwys te Aarle.

**RIXTEL (HET-HUIS-TE-)**, kast., pr. *N. Br.*, gem. *Aarle-Rixtel*, in het d. *Rixtel*; met 25 bund. gronds.

**RIZIK**. Zie *Rijswijk*.

**ROAAN**. Zie *HAAN (DE ROODE)*.

**ROBBEMOREEL (WATERING - VAN-DEN-)**, watering, ged. in *België*, ged. pr. *Zeel.*, gem. *St. Anna-ter-Muiden*. Zij bestaat uit den Robbemoreelpolder, den Gouverneurs-polder en den Kraaijens-polder; 173,7457 bund.

**ROBBEMOREEL - POLDER**, p., ged. in *België*, ged. pr. *Zeel.*, gem. *St. Anna-ter-Muiden*; 58,5890 bund.

**ROBBENOORD**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Charlois*.

**ROBBENOORD - EN - DE - PLOMPERT**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Charlois*; groot 472 bund.

**ROBBEZAND (HET)**, zandplaat in het N. der *Zuiderzee*. Z. van het eil. *Vlieland*.

**ROBEEK (DE)**. Zie *RODEBEEK (DE)*.

**ROBERSUM**, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Utrum*, bij Vierhuizen.

**ROBERTUS - CHRISTIAENS - POLDER**. Zie *BLADELIJNSPOLDER (GROOTE)*.

**ROBIJNSCHE - KIL (DE)**, wiel, pr. *N. Br.*, in het d. *Sleeuwijk*.

**ROBLEDIEP (HET KASPER-)**. Zie *CASPER-ROBLEDIEP (HET)*. (LEGENBOEK).

**ROBOLLIGE - HOEK**. Zie *ROEBOL-ROBONSBOSCH* of *ROBONBOSCH*,

p., pr. *N. Br.*, gem. *Alkmaar*, een ged. van den *Munnekeravens-en Robonsbosch-polder*.

**ROBROEK**. Zie *ROOVERSBROEK*.

**ROCKANJE**, gem., pr. *Z.H.*, arr., kant. en postk. *Brielle* (11 m. k., 7 s. d., 4 j. d.). Deze gem. bevat het d. *Rockanje*, en eenige verstrooid liggende h., beslaat 2675,7858 bund., en telt 141 h. met 980 inw., die van landbouw en veeleel bestaan. Ook is er 1 koomolen. — De inw., op 26 na allen Herv., maken, met die van *Naters-en-Pancrasgors*, eene gem. uit van de klass. en ring van *Brielle*, met 1040 ziel. De 25 R. K. behooren kerk. te *Brielle*. Er is ééne school met 70 leert.

Het d. *Rockanje*, *Rokanje* ook *Rakanje* ligt 1½ u. Z. W. van *Brielle*. Men telt er 129 h. en 1010 inw. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel.

**ROCKANJE (OUD-EN-NIEUW-)**, 2 p., pr. *Z.H.*, gem. *Rockanje*; de eerste groot 93,6460 bund., de andere groot 95,7960 bund.

**ROCKELT**. Zie *Rok*.

**ROCKEVEENSCH-EPOLDER (DE)**, *ROKEVEENSCH-EPOLDER* of *DE ROKKEVEENSCH-EPOLDER*, p., pr. *Z.H.*, gem. *Zegwaard*.

**RODA ST. ODAE**. Zie *OEDENRODE (ST.)*.

**RODANBORCH**. Zie *AARDENBURG*.

**RODEBEEK (DE)** of *DE ZODDEBEEK*, beek, pr. *Over.*, die onder *Haaksbergen*, in de *Buursebeek* valt.

**RODEBEEK (DE)** of *DE RODEBEEK*, ook wel *DE ROOBEEK* of *DE ROEBEK*, beek, pr. *Limb.*, ged. de grenscheidung tusschen *Pruissen* en *Limburg*.

**RODEBEEK (DE)** of *ROODEBEEK*, beek, pr. *Limb.*, welke zich in de gem. *Vlodorp*, in de *Rhoer* ontlast.

**RODEN**, gem., pr. *Dr.*, arr., judic. en adm. kant. *Assen*, postk. *Assen* en *Groningen* (1 m. k., 2 s. d.). Zij bevat de d. *Roden* en *Roderwolde*,

de geh. *Foxwolde*, *Leutingewolde*, *Lieveren*, *Matsloot*, *Nietap*, *Sandbuur*, *Steenbergen*, *Ter Heil* en *Zulte*;

beslaat 6430,9578 bund., en telt 302 h. met 1900 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 steen-vloer- en pannbakkerij, 1 koren- en 1 houtzaagmolen.

De 1870 Herv. maken de gem. van *Roden* en *Roderwolde* uit. De 5 R. K. en de 40 Isr., behooren kerk. tot *Assen*. Er zijn 4 scholen.

Het d. *Roden* of *Rhoden*, in de wandeling *Roon*, ligt 4 u. N. W. van *Assen*; telt 130 h. en 870 inw. en met de geh. *Steenbergen*, *Lieveren*, *Zulte*, *Ter Heil*, *Nietap*, *Leutingewolde* en *Eexwolde* 254 h. en 1680 inw. De 1620 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring. van *Assen*.

De kerk heeft eenen spitsen toren, en een orgel. De dorps. telt 220 leert.

Jaarmarkten den 2en *Woensdag* in *Mei*, en den 4en *Dingsd.* in *Sept.* De laatste is tevens eene paardenmarkt.

**RODEN (HET - HUIS - TE -)**. Zie *MENSINGA*.

**RODENBURG**. Zie *AARDENBURG*.

**RODENBURG**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Doniawarst*; groot 6,3010 bund.

**RODENBURGER - WATERING** of *ROOMBURGER - WATERING*, pr. *Z.H.*, gem. *Soeterwoude*, die in den *Rijn* uitloopt.

**RODENRIJS**, heerl., pr. *Z.H.*, arr., reg. kant. en postk. *Rotterdam*, kant. *Hillegersberg*, gem. *Berkel-en-Rodenrijs*. Zij bevat niets dan het geh. *Rodenrijs* met 27 h. en 190 inw., die van landbouw bestaan. — De Herv. behooren tot de gem. van *Berkel-en-Rodenrijs*, de R. K. tot de stat. van *Berkel-Rodenrijs-en-den-Tempel*. De

kinderen genieten onderwijs te *Berkel*. — Het geb. Rodenrijs, oudtijds Roderisen of Roderse, bij verkorting Rorijs, veelal het Zuidende van *Berkel*, ligt 1½ u. N. N. W. van Rotterdam, ¾ u. W. ten N. van Hillegersberg, 1 u. Z. van *Berkel*.

RODE-POLDER (DE), of DE PIETER-RODES-POLDER, pold., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; groot 4,4904 bund.

RODERLO. Zie RUURLO.

RODERWOLDE, ook wel RRODERWOLDE, oudtijds ROEDERWOLDE en nog vroeger RODEHEMRICKE, bij verkorting veelal ROOWOLDE, d., pr. *Dr.*, arr., judic. en adm. kant. en 5 u. N. W. van *Assen*, hulpk. van de postk. *Assen* en *Groningen*, gem. en 1 u. N.O. van *Roden*. Men telt er 28 h. en 140 inw., en met de geb. Sandebuurt en Matsloot 48 h. en 250 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De inw., op 10 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Assen*. De kerk heeft een spits torentje. Er zijn voorts 3 Christ. Afg., 5 Doopsg. en 2 R. K. van de Oude Clerezij. De dorps. telt 40 leerl.

RODESTEN of ROESTEN, buit., pr. *Utr.*, gem. *Over-en Neder-Langbroek*, 20 min. W. van *Neder-Langbroek*; groot 18,9790 bund.

RODESTEN of ROESTEN, boerd., pr. *Utr.*, gem. en 2 min. W. van *Amerongen*, groot 7,4490 bund.

ROEBOLLINGENHOEK of ROBOLLINGENHOEK, geh., pr. *Over.*, gem. *Zwotlerkerspel*; met 10 h. en 70 inw.

ROEDERLO. Zie RUURLO.

ROEDERSMA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, 10 min. O. van *Dongjum*; groot 2,0400 bund.

ROEDERWOLDE. Zie RRODERROEHEL. Zie ROHEL. (WOLDE. ROEKEBOS of ROKEBOS, veelal DOOR-DEN-ROEKEBOS, pr. *Over.*, gem. *Wanneperveen*; met 4 h. en 24 inw.

ROEKELSCHÉ-ZAND (HET), zandvlakte, pr. *Geld.*, gem. *Ede*, nabij het geb. *Roekel*; groot 170,9080 bund.

ROEKSWEEER, geh., pr. *Gron.*, gem. *Slochteren*; met 2 h. en 10 inw.

ROEVEVEN of DE VEENKAMP, p, pr. *Z. H.*, gem. *Soetermeer*.

ROELIG, geh. pr. *Limb.*, gem. *Roggel*. ROELINK-BEEK (DE), watertje, pr. *Over.*, gem. *Lossen*.

ROELOF-ARENDSVEEN, ROELOFAARTGENSVEEN, meestal ROELWATERSVEEN of ROELEVAARTJESVEEN genoemd, d., pr. *Z. H.*, arr. en 2½ u. O. van *Leiden*, kant. en ¾ u. N. van *Woubrugge*,

gem. *Alkemade*, ¾ u. Z. Z. W. van Oude-Wetering. Men telt er 177 h. en 1270 inw., die van landbouw, tuinderij en boomkwekerij bestaan.

De inw., op 20 na alle R.K., maken met die van Oude-wetering, eene par. uit, van het bisd. van *Haarlem*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De kerk aan den H. PÉTRUS in *zijne banden* toegewijd, heeft torentje en orgel. De 20 Herv. behooren tot de gem. van *Oude-Wetering*. De dorps. telt 100 leerl. Kermis in de maand Aug.

ROELOF-ARENDSVEEN (HOEKVAN-), geh., pr. *Z. H.*, gem. en ¼ u. N. van *Woubrugge*; 5 h. en 40 inw.

ROELOFSDIJK of ROLOFSCHÉ-DIJK, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. Z.O. van *Nieuw-Vossemeer*; 15 h. en 100 inw.

ROELOFSDORP, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Kloetinge*.

ROELSHOEK, den N. hoek van den *Oost-polder-van-Krabbendijke*.

ROEMDE. Zie ROUMP.

ROEMER of ROMER, b., pr. *Z. H.*, gem. *Hazerswoude*; 6 h. en 50 inw.

ROEPAN, geh., pr. *Limb.*, gem. en 1 u. W. van *Gennep*.

ROER, geh., pr. *Limb.*, gem. *Roermond*; met 11 h. en 80 inw.

ROER (DE), riv., pr. *Limb.*, welke nabij Roermond in de *Maas* valt.

ROERLO. Zie RUURLO.

ROERMOND, arr., pr. *Limb.* Het bevat de kant.: Roermond, Horst, Venlo, Weert en Gennep; beslaat 152.5701640 bund., en telt 15,740 h., 94000 inw., die van landbouw bestaan.

ROERMOND, kant., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*. Het bevat de gem. Roermond, Beegden, Buggenum, Echt, Haelen, Heel, Herkenbosch, Herten, Horn, Linne, Maasbragt, Maasniel, Montfort, Neer, Nunheim, Odiliënberg, Obe, Posterholt, Roosteren, Stevensweert, Swalmen, Vladorp en Westsum; beslaat 35152,6930 bund., telt 4860 h., 30000 inw., die van veeteelt en akkerbouw bestaan.

ROERMOND, bisd. Het bestaat uit de dek. Roermond, Gulpen, Kerkrade, Maastricht, Meerssen, Schinpen, Sittard, Venlo, Venray, Weert en Wijk; met 160 par. en 196150 ziel.

ROERMOND, dek., pr. *Limb.*, bisd. *Roermond*. Het bevat de par.: Roermond, Beegden, Buggenum, Echt, Grathem, Haelen, Heel, Herkenbosch, Herten, Horn, Linne, Maasbracht, Maasniel, Melick, Montfort, Neer, Odiliënberg, Posterholt, Roosteren, Stevensweert, Swalmen, Vladorp en

Wessem. Er zijn 23 kerken, 2 bijkerken, 8 kapellen, 24 Pastoors, 27 Kapellaans en 3000 ziel.

ROERMOND, gem., pr. *Limb.*, arr. en kant. *Roermond* (13 m. k., 5 s. d.). Zij bevat de st. Roermond, benevens de geh. Roer, Capelle en Veert; beslaat 999,9987 bund. en telt 882 h. en 6000 inw., die veel handel drijven en de volgende fabrieken hebben: 1 laken-, 1 pijpen-, 1 papier-, 1 waskaars-, 2 zijden- en 2 katoenen stoffenfabrieken, 2 katoendrukkerijen, 1 katoenspinnerij, 2 lijnwaadbleekerijen, 1 hagelgieterij, 5 leerlooierijen, 3 verwerijen, 1 zoutaffinaderij, 1 kaarsenmakerij, 1 olie-, 1 run-, 1 vol en 2 graanmolens.

De 5700 R. K. maken eene par. uit van het bisd. en dek. *Roermond*, met eenen Pastoor en drie Kapellanen. De 210 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Maastricht*, ring van *Venlo*, met 210 ziel. De 100 Isr. maken eene syn. uit van het syn. res. *Maastricht*. Er zijn 1 Rijkss.; voor het lager onderwijs en 1 Stadss.; een Koninklijk Collegie; een groot Seminarium; een Pensionaat voor jonge Jufvrouwen; twee Bijzondere scholen voor jonge Meisjes, en drie Bijzondere Avondscholen.

De st. Roermond, in het Fr. Rurmonde en bij de inw. Remunt, is ook onder den naam van Godswaard-op-de-Maas bekend. Zij ligt 9 u. N. van Maastricht, ter plaatse waar de Roer in de Maas valt, over welke laatste hier een pontveer is. Zij beslaat 54,5010 bund. Er zijn 7 poorten, breede, veelal lijnrechte straten, 856 h. en 5700 inw.

Openbare gebouwen zijn: het Tribunaal of gebouw, waar de Arrondissements - Regtbank vergadert; het Stadhuis, waar de Kamer van Koophandel en het Kantongereg mede hunne vergaderingen houden, en ook het Commissariaat van Politie en de Kantoren van Waarborg der gouden en zilveren werken zijn; het Arresthuis, en de kazerne der kavallerie. De R. K. hebben hier: de Munsterkerk, aan de H. MARIA toegewijd, een der schoonste gebouwen van ons rijk, met toren en orgel; de Parochiale kerk, een groot en schoon gebouw, toegewijd aan den H. CHRISTOFFEL, wiens koperen beeld, meer dan levensgrootte, den hoogen toren versierd, met een uitmuntend orgel, 3 groote en 14 kleine altaren. Er is ook een Klooster van Zusters van Liefde,

met 6 Geestelijke Zusters, die de zieken bedienen, van aalmoezen leven en eene bewaarschool voor arme kinderen houden. De kerk der Herv. is een klein gebouw, met toren en orgel. Nog is er een Hospitaal of R. K. Godshuis, het grootste gebouw der stad.

ROERSTRAAT, geh., pr. *Limb.*, gem. *Heythuizen*; met 29 h. en 170 inw.

ROESMAELEN. Zie ROSMALEN.

ROESTELBERG, b., pr. *N.Br.*, gem. *Loon-op-Zand*, een ged. van het geh. *Roestelberg - en - Achterste-Hoeven*; met 4 h. en 30 inw.

ROESTELBERG-EN-ACHTERSTEHOEVEN, geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. N. O. van *Loon-op-Zand*; met 8 h. en 60 inw., bestaande uit de b. Roestelberg en Achterste-Hoeven.

ROESTENBORGSTER - MAAR (HET), afwateringskanaal, pr. *Gron.*, onder *Farmsum*, gem. *Delfzijl*. (ZIE ROETENHUIZEN. ZIE RUITENHUIROETERS-EILAND (HET), eil., pr. *N. H.*, in de stad *Amsterdam*.)

ROETMAN. ZIE REDTUM.

ROETSEMA, h., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Oldehove*.

ROEVEN, geh., pr. *Limb.*, gem. *Nederweert*; met 22 h. en 130 inw.

ROEY. ZIE OEDENROEDE (ST).

ROFFELAAR, boerd., pr. *Utr.*, gem. *Woudenberg*; groot 49,5400 bund.

ROGGEBOEK (KORT-EN-LANG-) 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Sluipwijk*; de eerste groot 12,0564 bund., de andere 77,7867 bund.

ROGGEL, gem., pr. *Limb.*, arr. en postk. *Roermond*, kant. *Weert* (10 m. k., 3 s. d.). Zij bevat het d. Roggel, en de b. Asbroekerheide, Klapvaren, Laak, Nyken, Ophoven, en Roligt, beslaat 2300,4912 bund., en telt 267 h., met 1380 inw., die van landbouw bestaan. — De inw., allen R. K., maken eene par. uit, van het bisd. *Roermond*, dek. van *Weert*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. Er is eene school. — Het d. Roggel, ligt 2 u. N. W. van Roermond, 3 u. N. ten O. van Weert. Men telt er 23 h. en 280 inw. De kerk aan den H. PETRUS toegewijd, heeft eenen pijltoren, en een orgel.

Kermis Zond. na St. MATHEUS, in September.

ROGGELAAR, adell. h. pr. *Geld.*, gem. *Zulphen*.

ROGGEN-PLAAT (DE), zandbank in de *Ooster-Schelde* bij Zierikzee.

ROGGE-SLOOT (DE), water op *Eijerland*, pr. *N. H.*



- ROGGESLUIJ, sluis op *Egerland*, pr. *N. H.*
- ROGSLOOT (DE) of DE ROS-SLOOT, water, pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, dat zich met de Langsloot vereenigt.
- ROHAAN (DE). Zie HAAN (DE ROODE).
- ROHEL of ROEHEL, geh., pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*,  $\frac{1}{2}$  u. van *St. Jansga*; met 12 h. en 80 inw.
- ROJESTEIN. Zie RODESTEIN.
- ROIJALEN-POLDER, p., ged. pr. *N. Br.*, ged. gem. *Klundert*, ged. gem. *Zevenbergen* en ged. gem. *Zwaluwe*; groot 1214,2945 bund.
- ROIJESTEIN. buit., pr. *Utr.*, gem. *Cothen*; groot 12,1697 bund.
- ROIJESTEIN. Zie RODENSTEIN.
- ROISEL. Zie REUSEL.
- ROK of ROCKELT, geh., pr. *Limb.*, gem. *Nederweert*; met 25 h. en 150 inw.
- ROK-IN, de voornaamste arm der riv. *den Amstel*, binnen *Amsterdam* van de Doelensluis tot den Vijgendam.
- ROL-AF (HET) of AAN DEN ROL-AF-WEG, geh., pr. *Utr.*, gem. en 20 min. *W. Z. W.* van *Juarsveld*; met een pontveer op Tienhoven.
- ROLDE, gem. pr. *Dr.*, arr., judic. en adm. kant. en hulpk. van het postk. *Assen* (1 m. k., 1 s. d.). Zij bevat de d. *Rolde* en *Grollo*, en de geh. *Schoonlo*, *Amen*, *Balloo*, *Duurse*, *Ekehaar*, *Eleveld* en *Nijlande*; beslaat 10535,2686 bund., telt 201 h., en 1520 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 1 koorn- en 1 koornschors- en volmolen. — De inw., op 40 na allen *Herv.*, maken, met die uit eenige geh. onder *Assen*, de gem. van *Rolde* en *Grollo* uit, met 1650 ziel. — De 4 Ijr. behooren tot de bijkerk van *Assen*. Er zijn 4 scholen. Het d. *Rolde* ligt 1 u. O. van *Assen*. Men telt er 95 h. en 640 inw., meest allen *Herv.*, die eenegem. van de klass. en ring van *Assen* uitmaken. De kerk is een oud ruim gebouw, met hoogen toren doch geen orgel. De dorps. telt 120 leerl. Veemarkt den 6 Mei en den 8 Sept.
- ROLDERDINGSPIL, lands., pr. *Dr.*, Het bevat de gem. *Assen* en *Rolde*; beslaat 15283,3635 bund., en telt 640 h. en 5300 inw., die van landbouw bestaan.
- ROLDUC. Zie KLOOSTERRADE.
- ROLIGT. Zie ROORSTRAAT.
- ROLIGT geh., pr. *Limb.*, gem. *Roggel*; met 18 h. en 110 inw.
- ROLLECATE, geh. en buit., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z. W.* van *Stap-*
- horst*; het geh. met 5 h. en 20 inw.; het buit. groot 126 bund.
- ROLLEKLOOTSCHEDIJK (DE), dijk, pr. *Zeel.*, van het d. *Nieuwekerk* naar den Oosterlandsche-dijk.
- ROLLINGEWEER, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Leens*; 75,850 bund.
- ROLOFSCHEDIJK. Zie ROELOFSDIJK.
- ROMANORUM-PORTUS. Zie ROOMPOT.
- ROMBOUTSPOLDER (ST.), p., pr. *N. Br.*, gem. *Giessen*, *Op-en-Neer-Andel*, *Almkerk* en *Rijswijk*; groot 337,9300 bund.
- ROMBOUTS-WAARD of THOMAS-WAARD, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; groot 43,0740 bund.
- ROME, landg., pr. *Limb.*, gem. *Amby*.
- ROME (NIEUW-) of NIJ-ROMEN, herb. pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *W.* van *Zwolle*.
- ROMEINSCHEDIJK; streek, pr. *Geld.*, gem. *Valburg*, onder *Herveld*.
- ROMER, geh., pr. *Geld.*, gem. *Rossum*; met 10 h. en 50 inw.
- ROMER. Zie ROEMER.
- ROMMEGATSCHEDIJK, ged. van den *Altenasche-Binnendijk*, pr. *N. Br.*, gem. *Dussen*.
- ROMMERTSMEER (HET), thans HET HOLSTMEER, meer, pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. *Z.* van *Wartena*
- ROMERSTOCK. Zie REYMERSTOK.
- ROMOLENPOLDER of ROODEMOLEN-POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Haarlemmerliede*; groot 240,4886 bund.
- ROMPEN. Zie RUMPEN.
- RONBONBOSCH. Zie ROBONSBOSCH.
- RONDE (T). Zie TRONDE.
- RONDE-BLES (DE), geh., pr. *Over.*, gem. *Steenwijkerwold*.
- RONDE-HOEPEN-POLDER (DE), ook OUDERKERKSCHE-HOEPOLDER. p., pr. *N. H.*, gem. *Ouder-Amstel*; groot 1240 bund.
- RONDE MEER (HET), meertje, pr. *Gron.*, gem. *Marum*. (BRECHTS-PLEKSE).
- RONDENHOEK (DE). Zie ENGLERONDE-POLDERTJE (HET), p., pr. *Zeel.*, gem. *Nisse*; 19,1962 bund.
- RONDE-VEENEN (DE), bed., pr. *Utr.*, gem. *Mjdrecht*, *Wilnis*, *Oudhuizen* en *Waverveen*; 8262,3552 bund.
- RONDE-WIEL (DE), water, pr. *Zeel.*, bij *Zierikzee*; 2,3940 bund.
- RONDE-ZAND (HET), p., pr. *Z. H.*, gem. *Zwijndrecht*.
- RONDUIJTE, RONDUTE of RONDUIJ, geh., pr. *Over.*, gem. *Wanneperveen*; met 7 h., 20 inw.
- RONDUIJ (DE), herb., pr. *Zeel.*, gem. *Heille*, waar jaarlijks eene soort van kermis gevierd wordt.

**RONDUITSCHÉ - GRACHT (DE)**, pr. *Over.*, ged. van de *Arenbergergracht*.

**RONT (DE)**. Zie **ROOND (DE)**.

**ROOBEEK**. Zie **RODEBEEK**.

**ROOBROEK**. Zie **ROODERSBROEK**.

**ROOBRUGGE**, buit., pr. *Over.*, gem. *Diepenveen*.

**ROODE BEEK (DE)**, wat., pr. *Over.*, dat onder *Weerselo*, in de *Molenbeek* valt.

**ROODE-BEEK (DE)**. Zie } **RODE-BEEK (DE)** (BEEK.)  
(DE). Zie } (I). (BEEK.)

**ROODE-BRUG (DE)**, b., pr. *Utr.*, gem. *Utr.*, met de buskruidmolen no. 8 en het kerkhof der I.sr.

**ROODE-HAAN (DE)**, geh., pr. *Gron.* Zie **HAAN (DE)** (ROODE-).

**ROODE-HAAN (DE)**, herb., pr. *Utr.*, gem. *Kensvoude*.

**ROODE-HAAN (DE)**, buurs., pr. *Over.*, gem. en eenigemin. van *Zwolle*.

**ROODE-HOF (HET)**. Zie **RIJNSBURG**.

**ROODE-KLIF (HET)**. Zie **KLIF (HET)**.

**ROODE-LAAN**. Zie **LOOPVELD (HET GROOTE)**.

**ROODELAND - ONDER - THOLEN (HET)**. Zie **ROOLAND-POLDER (DE)**.

**ROODE-LEEUEW (DE)**, herb., pr. *Zeel.*, gem. *Heiële*, waar jaarlijks eene soort van kermis gehouden wordt.

**ROODE-MOLEN (DE)**, herb., pr. *Geld.*, gem. *Op-Hemert*.

**ROODE-MOLEN - POLDER (DE)**, 3 p., één, pr. *Z. H.*, ged. gem. *Sassenheim*, ged. gem. *Voorhout*; één, pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*; groot 200,000 bund., één pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Baambrugge*; 136,6818 bund.

**ROODEMOLEN-POLDER (DE)**. Zie **ROMOLEN-POLDER**.

**ROODENBROEK**, hofst., pr. *Geld.*, gem. *Bergh*, in de buurs. *Wijnbergen*; groot 12,0490 bund.

**ROODENDIJK (DE)**, dijk, pr. *Over.*, langs den IJssel bij *Deventer*.

**ROODENHEL**. Zie } **ROHEL.**  
} **ROOHEL.**

**ROODENHOEK**, N. O. ged. van den **ORANJE-POLDER**, pr. *Zeel.*, gem. *IJzendijke*.

**ROODEN-POLDER** of **ROO-POLDER**, gem. *Z. H.*, ged. gem. *Alkemade*, ged. gem. *Rijnsburg*, ged. gem. *Woubrugge*; groot 195,7844 bund.

**ROODE-PAAL (DE)**, plaats, pr. *Z. H.*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van het dorp *Uithoorn*.

**ROODE-POLDER (DE)**. Zie **RODEPOLDER**.

**ROODE-SCHOOL (DE)**, oudtijds de **RODEN-SCHOOLE**, 2 buurs., pr. *Gron.*, één, gem. *Middelstum*, met 4 h. en 30 inw.; één, gem. *Uithuizermeeden*, met 72 h. en 360 inw.

**ROODE-SCHUUR**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen*, 20 min. *Z. Z. W.* van *Augustinusga*; met 11 h. en 60 inw.

**ROODE-SLUIS**, b., ged. in *België* ged. pr. *Zeel.*, gem. *Overslagh*; met 6 h. en 40 inw.

**ROODE-SLUIS (DE)**, steenen sluis, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Alen*.

**ROODE-TONS-PLAAT**, plaat ten N. van de *Zuiderzee*, O. van den *Z. O.* punt van het eil. *Vlieland*.

**ROODE - TOREN**, h., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Heteren*.

**ROODEVAART (DE)**, gemeenlijk de **ROOVAART** of **MOOUVE-KEEN**, water, pr. *N. Br.*, dat van het *Hollands-diep* is afgesloten door eene sas, van verdedigingswerken omringd. Er is een veer op *Strijen-sas*.

**ROODE-VEEN**. Zie **ROUVEEN**.

**ROODEWALD**, buit., pr. *Geld.*, gem. *Bemmel*; groot 8,4778 bund.

**ROODE - WETERING**, water, pr. *N. Br.*, gem. *Alen*, dat zich door de *Roodesluis* in de *Maas* ontlast.

**ROODEWOLD (HET)**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Bedum*; 4 h. en 20 inw.

**ROODE - WIEL (HET)**, watertje, pr. *N. Br.*, bij het geh. den *Overval*, 20 min. O. van *Steenbergen*.

**ROODEZAND (HET)**, plaat, pr. *Z. H.*, gem. *Hendrik-Ido-Ambacht*.

**ROODE - ZAND (HET GROOTE, HET KLEINE en het POLDERTJEBEWESTEN - HET - KLEINE)**, 3 p., pr. *Z. H.*, gem. *Hendrik-Ido-Ambacht*; het eerste groot 33,0360 en het tweede groot 33,7130 bund.

**ROODHUIS**, b., pr. *Fr.*, gem. *Hen-naarderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z. O.* van *Oosterend*; met 6 h. en 30 inw. De *R. K.* hebben hier eene stat. van het bisdom van *Utr.*, met 400 Comm. De kerk, aan den *H. MARTINUS* toegewijd, heeft eenen toren, doch geen orgel.

**ROODHUIS**. Zie } **DOTINGA.**  
} **OENEMA.**

**ROODKERK**, d., pr. *Fr.*, arr., postk. en  $\frac{2}{3}$  u. N. O. van *Leeuwarden*, kant. en  $\frac{2}{3}$  u. *Z. W.* *Dockum*, gem. *Dantumadeel*. Men telt er, met de *b. Seije-*

(1) Eveneens zoeken men de woorden elders *Roo* gespeld, doch hier niet gevonden wordende, op *Ro*.

wier en de Weerburen, 110 inw., die van landbouw en veenderij bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. *Oudkerk-en-Roodkerk*. De kleine en oude kerk, heeft toren noch orgel.

ROODKLIF (HET). Zie KLIF (HET).

ROODVEN, eene der b. van het d. *Moergestel*, pr. N. Br. (ROODE).

ROO-HAAN. (DE). Zie HAAN (DE).

ROOHEL of ROODE-HEL, geh., pr. Fr., gem. *Achtkarspelen*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Harkema-Opeinde*; 12 h. en 60 inw.

ROOHELLER-ZANDVAART (DE), of de *BENNEBROEKERVAART*, water, pr. N. H., dat door *Bennebroek* loopt.

ROOL. Zie OEDENRODE (ST.).

ROOIJENBURG, landg., pr. N. Br., gem. en 5 min. N. O. van *Dinther*.

ROOIJENSCHESLUIS (DE), sluis, pr. N. Br., O. van *Hagoort*.

ROOIJENSCHESLUIS (HET-POLDER-TJE-BENEDEN-DE) en het POLDER-TJE-BENEDEN-HET-POLDER-TJE-BENEDEN-DE-ROOIJENSCHESLUIS, 2 p., pr. N. Br., gem. *Drongelen*, het eerste groot 1,3450; het tweede groot 0,6650 bund.

ROOIJESTEIN. Zie { **RODESTEIN.**  
                          **ROJESTEIN.**

ROOIS-POLDER (DE) of de ROOISCHES-POLDER, p., pr. N. Br., gem. *Drongelen*; groot 40,7650 bund.

ROOK, h., pr. N. Br., gem. *Hilvarenbeek* in het geh. *Rovert*.

ROOKLAAS-PLATEN (DE), p., pr. Z. H., gem. *Goedereede*; 65,1290 bund. groot.

ROOK-ROVERT. Zie ROVERT.

ROOLAND - POLDER (DE), van ouds HET ROODELAND-ONDER-TROLEN, p., pr. Zeel., groot 216,1680 bund.

ROOMBEEK (DE), beek, pr. Over., onder *Lonneker*, welke naar het *Twikkeloër-veld* loopt.

ROOMBURGER-POLDER (DE) en KLEINE-ROOMBURGER-POLDER, 2 p., pr. Z. H., gem. *Soeterwoude*; de eene groot 101, de andere 56,4736 bund.

ROOMBURGER-WATERING. Zie RODENBURGER-WATERING.

ROOMPOT (DE), dat ged. der *Ooster-Schelde*, hetwelk ten Z. van de *Vuilbaard*, zich in verschillende vaarwaters splitst.

ROOMPOTSCHES-WETERING (DE), water, pr. N. Br., in den *Polder-vander-Eygen*.

ROON. Zie { **ROOON.**  
                          **RODEN.**

ROOND, ROONT of ROOT, geh., pr. N. Br., gem. *Boxtel*; met *Luyssel*; met 38 h. en 240 inw.

ROONDER-DIEP (HET). Zie PEI-ZER DIEP.

ROORDA, 3 boerd., pr. Fr., één, gem. *West-Dongeradeel*, 5 min. W. van *Holwerd*, groot 23,5100 bund.; één, gem. *Ferwerderadeel*, W. van *Genum*, groot 1,7350 bund.; één, gem. *Idaarderadeel*, 10 min. O. van *Warrega*; groot 27,5600 bund.

ROORDA-HUIS. Zie OENEMA.

ROORDAHUIZUM, kad. gem., pr. Fr., gem. *Idaarderadeel*, bestaande uit de d. *Roordahuizum*, *Aegum*, *Friens* en *Idaard*; beslaande 1390,0591 bund.

ROORDAHUIZUM, ook ROORDAHUIZEN, oudtijds *RAUWERDAHUIZEN*, d., pr. Fr., arr., reg. kant. en 2 u. Z. van *Leeuwarden*, kant. en 1 u. N. O. van *Rauwerd*, hulpk. van de postk. *Heerenveen*, *Leeuwarden* en *Sneek*, gem. *Idaarderadeel*. Men telt er 61 h. en 490 inw., en met de b. *Tsinzerburen*, 68 h. en 530 inw., die van veefokkerij en handel in boter en kaas bestaan.

De 390 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Leeuwarden*, ring van *Wirdum*. De 30 Doops. behooren kerk. te *Grouw*, de 70 ft. K. te *Wytgaard*. De dorps. telt 100 leelr.

Kermis, den 1n Maand, in Sept.

ROORDAMA of ROORDEMA, boerd., pr. Fr., gem. *Hennaarderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Oosterend*; 15,2410 bund.

ROORIJS. Zie RODENRIJS.

ROORSTRAAT of ROLIGT, geh., pr. Limb., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Heythuisen*; met 31 h. en 170 inw.

ROOSAND. Zie ROZANDE.

ROOSBERG (DE), landg., pr. N. Br., gem. *Ginneken*, onder *Bavel*.

ROOS-EN-BEEK, buit., pr. N. H., gem. *Velsen*; groot 13,6100 bund.

ROOSENBURGH. Zie ROZENBURG.

ROOSENDAAL, vl. in de bar. van *Breda*, pr. N. Br., arr. en 4  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Breda*, kant. en 1  $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. W. van *Oudenbosch*, postk. *Roosendaal*, gem. *Roosendaal-en-Nispen*. Men telt er 460 h. en 2800 inw., en met de geh. *Kalfsdonk*, *Hulsdonk* en *Langdonk* 634 h. en 3890 inw.

De 3800 R. K., maken eene par. uit, met eenen Pastoor en twee Kapellanen. De kerk aan den H. JOHANNES den Dooper toegewijd, met een orgel, sluit zich aan tegen den toren, welke met eene sierlijke nieuwe spits, met lantaarn, prijkt. De 90 Herv. behooren tot de gem. *Roosendaal-Nispen-en-Wouw*. De kerk heeft een kloktorentje midden op

het hooge dak en een orgel. Er zijn ook een gasthuis voor behoeftige vrouwen, een fonds van de gasthuisarmen, gezegd Passante armen; een gasthuis voor de R. K.; een Raadhuis; eene station der paardenposterij; eene gemeenteschool, met 90 leerl.; eene kost- en dags., met 55 leerl. en een huis van opvoeding voor meisjes, hetwelk door Geestelijken bestuurd wordt, met ruim 170 leerl.

Jaarmarkt den 6 Maart; voorjaarsbeestenm., de drie eerste Woensd. in April; najaars beestenm., de drie eerste Vrijd. in Nov. Kermis den In Zond. in Sept. Wekelijksche markt, op Maand.

ROOSENDAAL, p. en buit., pr. *Utr.*, gem. *Achttienhoven*; de p. 267,9757 bund.; het buit. 15,5657 bund. groot.

ROOSENDAAL. Zie ROZENDAAL.

ROOSENDAAL (KLEIN), b., pr. *N.Br.*, gem. *Roosendaal-en-Nispen*, W. van Roosendaal; 39 h. en 240 inw.

ROOSENDAAL-EN-NISPEN, gem., pr. *N.Br.*, arr. *Breda*, kant. *Oudenbosch*, postk. *Roosendaal* (20 m. k. 7 s.d., 1 j.d.). Zij bevat het vl. Roosendaal en het d. Nispen, en de geh. Kalfsdonk, Vroenhout, Hulsdonk, Hainck, Vinkenbroek, Borteldonk, Langdonk, Rietgoor, Nieuwenberg, Warberg, Boeijink en een ged. van het geh. de Langendijk; beslaat 5715,0000 bund. en telt 938 h. en 6200 inw., die van landbouw, handel en scheepvaart bestaan. Ook zijn er 1 hoedenfabriek, 1 steenbakkerij, 7 leerlooierijen, 3 lijfstookerijen, 6 bierbrouwerijen, 3 koren-, 1 water-, 2 wind- en 2 rosoliemolens. — De 6000 R. K. maken de par. van *Roosendaal en Nispen* uit, doch behooren ook ged. onder *Wouw*. De 110 Herv. behooren tot de gem. *Roosendaal-Nispen-en-Wouw*. De 16 Isr. maken, met eenigen uit de naburige gem., eene rings. uit van het syn. res. van *'s Hertogenbosch*. Er zijn 4 scholen.

ROOSENDAAL - NISPEN - EN - WOUW, kerk. gem., pr. *N.Br.*, klass. *Breda*, ring *Bergen-op-Zoom*; met 1 kerk te *Roosendaal* en 110 ziel.

ROOSENDAALSCHHE-HAVEN (DE), ook DE NIEUWE ROOSENDAALSCHHE VLIET, water, pr. *N.Br.*, van Klein-Roosendaal, naar de *Oude Roosendaalsche Vliet*.

ROOSENDAALSCHHE - SAS (HET). Zie SAS-VAN-ROOSENDAAL.

ROOSENDAALSCHHE-VAART (DE), vaart komende uit België in *N.Br.*, in de gem. *Rucphen* c. a., en in de *Turfvaart* vallende.

ROOSENDAALSCHHE-VLIET (DE), water, pr. *N.Br.*, dat zich even buiten Roosendaal in 2 deelen verdeeld, de Roosendaalsche haven en de Oude-Roosendaalsche-Vliet genoemd, die zich  $\frac{3}{4}$  u. ten N. daarvan, weder vereenigen, en welk water eindelijk den naam van *Steenbergsche-Vliet* aanneemt.

ROOSENDAL. Zie ROZENDAAL.

ROOS-EN-DOORN, buit., pr. *Zeel.*, gem. *Middelburg*; groot 2,9892 bund. ROOSENSLEIN, buit., pr. *N.H.*, gem. *Velsen*; groot 2,4727 bund.

ROOSENWÉRF of ROZEWERF, b., pr. *N.H.*, gem. *Mariken*; 7 h., 25 inw.

ROOSMALEN. Zie ROSMALEN.

ROOSKENSANT, geb., pr. *Limb.*, gem. *Sevenum*; met 52 h. en 300 inw.

ROOSKENSCHONK, p., pr. *N.Br.*, gem. *'s Prinsenhage*; 350,1458 bund.

ROOSPOLLEN, 3 eil., in het *Sneekermeer*, pr. *Fr.*, gem. *Wymbriseradeel*, W. van *Offingawier*.

ROOSTEN, geh. en landg., pr. *Limb.*, gem. *Stratum*; het geh. met 4 h. en 20 inw.; het landg. groot 41,3489 bund.

ROOSTEREN, gem., pr. *Limb.*, arr., kant. en postk. *Roermond* (9 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. Roosteren, de geh. *Vissersewert* en een ged. van *Illikhoven*; beslaat 776,2245 bund.; telt 172 h., met 930 inw., die van landbouw bestaan. — De inw. allen R. K. maken ged. eene par. uit, en behooren ged. tot de par. van *Buchten*. Er is eene school met 100 lech.

Het d. Roosteren ligt  $3\frac{1}{2}$  u. Z. Z. W. van *Roermond*,  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Susteren*, men telt er 139 h. en 770 inw. De inw. maken eene par. uit van het apost. vic. van *Limb.*, dek. van *Roermond*, met eenen Pastoor, eenen Kapellaan en 570 Comm.

Kermis in Sept. Zond. na O. L. V. geb.

ROOSWIJK, buit., pr. *N.H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Velsen*; 66,9979 bund.

ROOTH, geh., pr. *Limb.*, gem. *Maasbree*; met 20 h. en 120 inw.

ROOTH (HET), geh., pr. *Limb.*, gem. *Margraten*; met 23 h. en 160 inw.

ROOTHEM. Zie ROTTUM.

ROOVAART (DE). Zie ROODEVAART. ROOVEEN. Zie ROUVEN.

ROOVERSBROEK, ook ROEBROEK of ROEBROEK, geh., pr. *Limb.*, gem. *Heerten*; met 11 h. en 50 inw.

ROOVERFORT of ROOVERSCHANS. Zie ROVER (DE).

ROOVERSBURG. Zie ROVER.

ROOWOLDE. Zie RODERWOLDE.

ROOYSCHHE-POLDER (DE). Zie ROOIS-POLDER (DE).

ROOZENDAAL, p. en geh., pr. Z. H., gem *Haastrecht*; de p. 442,0172 bund.; het geh. met 30 h. en 230 inw.

ROOZENDAAL (DE), water, pr. Z. H., dat zich in den IJssel ontlast.

ROOZENDAAL, landg., pr. Over., gem. en nabij *Heino*; 25,9880 bund.

ROOZENOORD, landg., pr. N. Br., gem. *Vught*; groot 2,3920 bund.

ROOZEVEEN, poel in de heide, pr. N. Br.,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van Nispen, 1 u. Z. W. van Rucphen; 0,4470 bund.

ROPTA (GROOT-), pr. Fr., gem. *Barradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Wynaldum*; groot 49,8670 bund.

ROPTA VAART, water, pr. Fr., gem. *Barradeel*, de grenscheidung tusschen de d. Pietersburen en *Wynaldum* uitmakende.

ROPTAZIJL, b., pr. Fr., gem. *Barradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. W. ten Z. van *Pietersbierum*; met 5 h., 16 iaw. en eene sluis van den zelfden naam.

ROSANDE. Zie ROZANDE.

ROSBANK, zandbank in het N. van de *Zuiderzee*, ten Z. van *Vlieland*.

RO-SCHUURSTERMEER, meertje, pr. Fr., 1 u. Z. O. van *Workum*.

ROSEGAARDE, marke, pr. Over., gem. *Dalsen*; groot 1328,4110 bund.

ROSELE. Zie REUSEL.

ROSENBERG. Zie ROZENBERG.

ROSENHOF of het ROZENHOF, buit., pr. Geld., gem. *Zutphen*; 2,2246 bund.

ROSEP (DE), beekje, pr. N. Br., dat onder *Boxtel*, in den *Nemer* valt.

ROSHEUVEL, geh., pr. N. Br., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Eerssel*.

ROSIJNEN-PLAAT. Zie RIGCHEL (DE).

ROSKAM (DE), herb., pr. Zeel., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Clinge*.

ROSKAMMERSLUIS (DE), sluis, pr. Over., gem. *Kamperveen*.

ROSMALEN, gem., pr. N. Br., arr., kant. en postk. *Hertogenbosch* (6 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. Rosmalen, de geh. Bruggen - Sprokkelbosch, Maliskamp, Kloosterhoek-en-Varkenshoek, Kruisstraat-en-Hees-eind, Molenhoek, Heinis en een ged. van *Hintham*; beslaat 3520 bund., eu. telt 316 h., met 1980 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 2 leerlooijerijen, 1 bierbrouwerij, 1 koorn- en 2 oliemolens.

De 1920 R. K. maken de par. van *Rosmalen* uit en behooren ged. tot de par. van *Nuland*. De 60 Herv. behooren tot de gem. van *Berlicum-en-Rosmalen*, en de Isr. tot de rings. van 's *Hertogenbosch*. Er zijn 3 scholen.

Het d. Rosmalen of Roosmalen, oud-

tijds *Roesmalen*, *Rosmalia* en *Rosmela*, ligt 1 u. N. O. van 's *Hertogenbosch*. De R. K. maken met de overige uit de gem. *Rosmalen*, behalve die van *Kruisstraat*, eene par. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*, met 1 Pastoor, 1 Kapellaan en 1340 ziel. De kerk, aan den H. LAMBERTUS toegewijd, is een groot kruisgebouw, met eenen zwaren toren, en op het middelpand een kloktorentje, doch zonder orgel. De Herv. kerk heeft een spits kloktorentje en orgel. Ook is er een Raadhuis met vierhoekig kloktorentje. De dorps. telt 80 leerl.

Jaarmarkt den derden Woensdag in April en daags voor St. Maarten.

ROSMALEN (BINNEN-POLDERVAN-), p., pr. N. Br., gem. *Rosmalen*; groot 1033,3331 bund.

ROSMALENSCH- SLUIS (DE). Zie NIEUWESLUIS (DK).

ROSMALENSCH- WETERING (DE GROOTE en DE KLEINE-), 2 waters, pr. N. Br., van welke het een in de *Aa* valt, en het andere zich in de *Groote-wetering* verliest.

ROSOLE. Zie REUSEL.

ROSORUM, buit., pr. Geld., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Arnhem*; groot 6 bund.

ROSS ('T), buit., pr. Geld., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Laren*; groot 280 bund.

ROSSENISSE. Zie ROZENISSE.

ROSSUM, gem., pr. Geld., arr. *Tiel*, kant. *Zalt-Bommel*, postk. 's *Hertogenbosch* en *Zalt-Bommel*; (21 m. k., 7 s. d., 1 j. d. 2 afd.) Zij bevat het dorp *Rossum* en de geh. *Geenweide* en *Rome*; beslaat 700 bund. en telt 160 h., met 1060 inw., die meest van landbouw bestaan.

De 550 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Zalt-Bommel*. De 500 R. K. maken eene stat. uit van het bisd. van *Utrecht*. De 10 Isr. behooren tot de rings. van *Zalt-bommel*. Er is eene school met 120 leerl.; een schuitenveer, over de *Waal* op *Heesselt*; een pontveer over het *Schansgat* op *Heerewaarden*, en een voetveer, ten Z. van het dorp, over de *Maas* op *Alem*.

Het d. *Rossum* of *Rossem*, oudtijds *Rottem* of *Rothem*, en volgens sommigen het oude *Grinnes*, ligt 3 u. Z. Z. W. van *Tiel*, 2 u. O. van *Zalt-Bommel*. Men telt er 140 h. en 950 inw. De Herv. kerk heeft eenen gotthischen toren, doch geen orgel. De R. K. kerk, aan den H. MARTINUS toegewijd, heeft eenen toren, doch geen orgel.

Kermis den 9den September.

ROSSUM, d., pr. *Over.*, arr., postk. en 3 u. O. ten Z. van *Almelo*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Oldenzaal*, gem. en 1 u. O. van *Weerselo*; met 97 h. en 500 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen R.K., maken, met die uit de buurs. Lemselo en Volte, eene par. uit van het bisd. van *Utrecht*, met 1320 ziel. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel.

ROSSUM (HET HUIS-TE-), h., pr. *Geld.*, gem. *Rossum*; 3,5000 bund.

ROSSUM (POLDER-VAN-), p., pr. *Geld.*, gem. *Rossum*; groot 654 bund.

ROSSUMSCHE - WAARD (DE), uiterw.. pr. *Geld.*, gem. *Rossum*; groot 33,3339 bund.

ROST. Zie ROTH.

ROSTERGAAST. Zie ROTSTERGAAST.

ROSVELD of ROOSVELD, geh., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. Z. W. van *Nederweert*; met 26 h. en 100 inw.

ROSWAARD-IN-DEN-HONDERD-MORGEN, uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Bemmel*; groot 70,5960 bund.

ROSWEIJD, p., pr. *Utr.*, gem. *Veldhuizen*; groot 64,0264 bund.

ROSWINKEL, ROOSWINKEL of ROOSEWINKEL, d., pr. *Dr.*, arr., kant. en 8 u. Z. O. van *Assen*, adm. kant. en 4 u. N. O. van *Dalen*, hulpk., gem. en 2 u. N. O. van *Emmen*. Men telt er 105 h. en 560 inw., doch met een ged. van het geh. de *Maten* 161 h. en 870 inw., meest landbouwers en veefokkers. Ook is er 1 koren- en pelmolen.

De 400 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Koevorden*. De kerk heeft toren noch orgel, doch in de nabijheid staat een zoogenaamd klokkenhuis. De 100 R.K. parochiëren te *Koevorden*. De dorps. telt 70 leerl.

ROTBEEK. Zie } ROTBEEK.  
BOEKULOSCHE-AA.

ROTTERODAMUM. Zie ROTTERDAM.

ROTGANS (DE) of DE RIJSWIJKSCHE-WAARD, p., pr. *N.Br.*, gem. *Rijswijk*; groot 15,5740 bund.

ROTH, ROST of ROTT, geh., pr. *Limb.*, gem. *Vaals*; met 24 h. en 110 inw.

ROTHEM, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. Z. W. van *Meerssen*; met 90 h. en 430 inw.

ROTHEM. Zie ROSSUM.

ROTNA.

ROTNE. } Zie ROTTUM.

ROTTYE. }

ROTSOORD, buit., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Utrecht*, onder *Tolsteeg*.

ROTSTERGAAST, ook wel GAAST, KLEINE-GAAST en NIE-GAAST, geh., vroeger een d., pr. *Fr.*, gem. *Schoter-*

*land*, 5 min. van *St.Jansga*; 12 h. en 60 inw.

ROTSTERHAULE, ook wel enkel HAULE, geh., vroeger een d., pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*,  $\frac{1}{2}$  u. van *St.Jansga*; met 63 h. en 380 inw.

ROTT. Zie ROTH.

ROTTE (DE), riv., pr. *Z. H.*, dat uit een waterplasje, de *Wilk*, onder den naam van OUDE-LEE, eenen aanvang neemt, voorts onder dien van het NIEUWE-DIEP, tot Bleiswijk loopt en onder die van ROTTE onder Rotterdam in de *Maas* valt.

ROTTEBAN, heerl., pr. *Z. H.*, arr. en reg. kant. *Rotterdam*, kant., hulpk. en gem. *Hillegersberg*. Zij bevat het geh. de *Heul*, en telt 23 h. met 120 inw., die van landbouw bestaan.

De Herv. behooren kerk. tot *Hillegersberg*; de R.K., tot *Bergschoek*. De kinderen genieten onderwijs te *Hillegersberg*.

ROTTEM. Zie ROSSUM.

ROTTEM.

ROTTENA. } Zie ROTTUM.

ROTTE - POLDER. Zie SPAARN-  
WOUDE (ZUIDERPOLDER-VAN-).

ROTTERDAM, arr., pr. *Z. H.* Het bevat de kant. Rotterdam no. 1, Rotterdam no. 2, Vlaardingen, Schiedam, Hillegersberg, Gouda en Schoonhoven; beslaat 57557,7567 bund., en telt 24109 h., met 166400 inw.

ROTTERDAM (HET EERSTE-KANTON DER-STAD-), kant., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*. Het bevat het W. ged. der st. Rotterdam, en het Ambt-van-Kool; beslaat 277,1237 bund., en telt 4061 h., met ruim 40800 inw.

ROTTERDAM (HET-TWEDE-KANTON-DER-STAD-), kant., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*. Het bevat het O. ged. der st. Rotterdam, en de gem. Kralingen; beslaat 1849,2480 bund., en telt 4450 h., met ongeveer 44700 inw.

ROTTERDAM, klass., pr. *Z. H.* Zij bevat de ringen: Rotterdam, Schiedam, Hillegersberg en IJsselmonde, 27 gem., 44 Predikanten en 95100 ziel.

ROTTERDAM, kerk. ring, pr. *Z. H.*, klass. van *Rotterdam*. Zij bevat de Nederd. gem., de Waals. gem., de Schots. gem. en de Engelsch Presbyt. gem. van Rotterdam, met 8 kerken, 19 Predikanten en 45500 ziel.

ROTTERDAM, Ev. Luth. kerk. ring. Zij bestaat uit de gem.: Rotterdam, Bergen-op-Zoom, Breda, Brielle-en-Hellevoetsluis, Dordrecht, Goes, Groede, Middelburg, Vlissingen, Zierik-

zee en de twee filiaal gem. Goes en Vere, met 10 kerken, 17 Predikanten en ongeveer 6000 ziel.

ROTTERDAM, Nederl. synag. res. pr. *Z.H.*, verdeeld in eene hoofdsyn. te Rotterdam, en de ringsyn.: Dordrecht, Oud-Beijerland, Gorinchem, Leerdam, Vianen, Gouda en Middelharnis, met 2ijkerken te Schoonhoven en te Woerden, staande onder het rabin. res. van eenen Opper-Rabijn, die te Rotterdam zijne standplaats heeft. Men telt er 4300 ziel.

ROTTERDAM, gem. pr. *Z. H.*, arr. en kant. *Rotterdam* (10 m. k., 8 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de st. Rotterdam, de geh. de Heul en Zwaanshals, en de b. het Nieuwe Werk; beslaat 725,5260 bund., telt 8172 h. en 82000 inw., die van koophandel bestaan. Er zijn de volgende fabrieken en trafijken: 6 bier- en azijnbrouwerijen, 8 mouteterijen, 14 loodwit- en 9 azijnmakerijen, 42 branderijen, distilleerderijen en likeurstokerijen, 13 leerlooierijen, 3 zeemtuwerijen, 10 sloopstimmerwerven, 3 touwslagerijen, 13 zoutketen, 1 gas-, 10 kaarsen-, 3 siroop-, 2 chocolade-, 1 vernis- en 7 verwfabrieken, 10 suikerraffineerderijen, 8 zeepziederijen, 1 lijmkokerij, 1 haarwascherij, 1 wolkammerij, 1 katoen-, 1 plaat- en 13 boekdrukkerijen, 1 hagelgieterij, 3 manufactuur-verwerijen, 33 bleekerijen, 14 moutros-, 2 pel-, 11 koren- en mout-, 4 olie-, 1 run-, 2 feneer-, 1 marmer-, 1 tras-, 6 snuif-, 3 verw-, 1 potlood- en 12 houtzaagmolens, en 1 slephelling.

De 46700 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Rotterdam*, met 13 Predikanten. Nog behooren tot de klass. en ring van *Rotterdam* eene Waalsche gemeente met omstreeks 2000 ziel. en 3 Predikanten, eene Engelsche- Presbyt. gem. met 200 of 250 ziel., en eene Schotsche gem., met 160 ziel. De 340 Christ. Afg., de 400 Geref. onder het Kruis, de 300 Doopsgez. en de 150 Engelsche Episc. maken ieder eene gem. uit met eenen Predikant, de 1400 Remonstr. en de 4500 Evang. Luth. ieder eene gem. met 3 Predikanten. De 22000 R. K. maken 4 stat. uit, als: die van den H. DOMINICUS, met 8000 ziel. en vijf Geestelijken, die van den H. LAURENTIUS met 1800 ziel., eenen Pastoor en eenen Kapellaan, die van den H. FRANCISCUS, met 10000 ziel. en vijf Geestelijken, en die der Jezuiten met 2200 ziel. De

600 R. K. van de Oude Cler. maken twee stat. uit, als: die van den H. LAURENTIUS met 230 ziel., en die van den H. PETRUS en PAULUS, met 370 ziel. De 2800 lsr. maken de hoofds. uit van het syn. res. van *Rotterdam*. Er zijn 68 scholen.

De st. Rotterdam, oudtijds Rotterdamme, en in het Latijn Rotterodamum, ligt 12 u. Z. Z. W. van Amsterdam, 3½ u. Z. Z. O. van 's Gravenhage, 1½ u. Z. W. van Utrecht, tegen den oever der Nieuwe-Maas, waarover hier, aan het Nieuwe-werk, een stoombootveer is. De st. heeft 10 uitgangen, 6 aan de landzijde en 4 aan de kant der Maas.

Inwendig strekt de stad tot verwondering van iederen vreemdeling, op het gezigt dier groote zeeschepen, welke in breede havens midden in de stad gelegen zijn om te lossen of te laden, welk voordeel geen stad in Nederland en slechts enkele steden in Europa bezitten. De voornaamste dier havens zijn: de Leuvenhaven, de Blaak, de Oudehaven, de Wijnhaven, de Scheepmakershaven, de Nieuwehaven en het Haringvielt. Daar de meeste aanzienlijke huizen, langs die havens aan de rivierzijde gebouwd zijn, hebben de straten een minder deftig voorkomen, en zijn meest met winkelhuizen bezet, waaronder de Lange-Hoogstraat bijzonder uitmunt. Men heeft er onderscheidene, doch niet zeer ruime markten, zoo als: de Grootemarkt, met het metalen standbeeld van den onsterfelijken Rotterdammer, DESIDERIUS ERASMUS; de Vlasmarkt; de Zee-Vischmarkt; de zoogenaamde Scheveningsche Vischmarkt; drie Rivier-Vischmarkten; de Nieuwemarkt; de Magere-varkenmarkt; de Groenmarkt; de Kaasmarkt; en het Beursplein voor de beurs.

Openbare gebouwen zijn: het Stadhuis; de Arrondissement-regtbank en het Kanton-geregt; het Huis ter verpleging van jeugdige gevangenen van het mannelijk geslacht en Bewaarplaats van gezijzelden, alsmede tot Opnemingshuis van voorloopig geapprehendeerden; het voorm. Gemeenlandshuis van Schieland, thans tot Museum ingerigt; de Beurs, een uitmuntend schoon en uit hechten steen opgetrokken, vierkant handelspaleis, uit welks midden een sierlijk koepeldak rijst; de Koornbeurs; de Stads-waag; het Kantoor van in- en uit-

gaande regten, meestal het Zeekantoor genoemd, en het Rijks Entrepot.

Onder de kerken munt uit: de Groote of St. Laurenskerk, zijnde een kruisgebouw met eenen hoogen toren, een der schoonste orgels van ons Vaderland en de marmeren tombe van onderscheidene zeehelden als van MOOI LAMBERT, WITTE CORNELISZON DE WITT, EGBERT MEEUSZON KORTENAAR, JOHAN DE LIEFDE, JOHAN VAN BRAKEL en de deftige grafsteden der zeehelden AART en JAN VAN NES en van WILLEM BASTIAANZ. SCHEPERS. Behalve deze hebben de Herv. hier nog drie kerken, als: de Prinsekerk; de Zuiderkerk een fraai gebouw met toren en orgel, en de Oosterkerk of Nieuwekerk, een tamelijk groot lichtig, vierkant gebouw, met eenvoudigen, dochsmaakvollen voor-gevel een fraai orgel, doch geen toren. De R. K. hebben er 4 kerken, van welke die van den H. FRANCISCUS in de smaak van de koninklijke kapel te Versaille ingerigt en die van den H. DOMINICUS afzonderlijk melding verdienen. De R. K. der O. Cler. en de Rem. hebben elk 2 kerken; de Fransche gemeente eene met een fraai orgel en vrij hoogen toren; de Ev. Luth., de Presbyter, de Schotsche gem. en de Doopsg. elk eene, wordende de laatstgemelde voor de fraaiste en eenvoudig schoonste kerk dier gezindte van ons geheele rijk gehouden. De Isr. hebben er 2 synagogen.

Weldadige gestichten en inrigtingen zijn: het Weeshuis der Herv., waarin 100 jongens en 120 meisjes worden opgevoed; het Oude-Vrouwenhuis, waarin 20 oude vrouwen verpleegd worden; het voortreffelijk ingerigt Gasthuis; het Proveniërs-en-Leprozenhuis, waarin de hulpbehoevende uit het Oude mannenhuis worden opgenomen; het stads Algemeen Armhuis, waarin 600 oude lieden verpleegd worden; het Evang. Luth. Weeshuis, waarin 12 jongens en 20 meisjes onderhouden en opgevoed worden; twee R. K. Weeshuizen, waarin 70 jongens, 100 meisjes en 120 oude en gebrekkige lieden zijn opgenomen; 2 Wees- en Armhuizen voor de H. K. van de O. Cler., waarin 3 jongens, 2 meisjes en 12 oude lieden verpleegd worden; een Gasthuis voor Israëlieten, en onderscheidene hofjes; voorts het Algemeen Armbestuur, dat onderstand verleent aan alle behoeftigen zonder onderscheid van geloofsbelijdenis, die niet als leden van eenige

kerkgemeente bij deze bedeeld kunnen worden; de Rotterdamsche Werkvereeniging, met het doel, om, door het schoonhouden der straten, het aanleggen van wandelwegen enz. minvermogene en zich zonder werk bevindende lieden, arbeid te bezorgen; het Algemeen Meisjes-Vrouwen-en-Weduwensfonds; de Vereeniging hulpbetoon aan eerlijke en vlijtige armoede, om, naaiwerk aan behoeftige vrouwen te verschaffen; de Zuid-Hollandsche Maats. tot redding van schipbreukelingen; het Gen. Nederig en Menschlievend, ten doel hebbende, om hem, die wensch door eenig nuttig bedrijf voor hem en de zijnen het eerlijk brood te winnen, maar daartoe de noodige gelden mist, onder borgtocht van twee welgestelde ingezetenen, door een renteloos voorschot daartoe in staat te stellen; het Gen. van Vrouwen voor Vrouwen, ten doel om het lot van gehuwde, behoeftige kraamvrouwen te verzachten; het Gen. ter bevordering van koepokinönting; eene Comm. van de Maats. tot redding van drenkelingen; eene Afd. van het Nederl. Bijbelgen.; het Nederl. Zendinggen-; eene Afd. van het Nederl. godsdienstige Traktaatgen.; eene Subcomm. van de Maats. van Weldadigheid; een Dep. der Maats. tot *Nut van 't Algemeen*, met eene Spaarbank en een leesbibliotheek; eene Afd. van het Instituut tot onderwijs van blinde kinderen; een Dep. van het Instituut voor Doofstommen; eene Commissie van Spijsuitdeeling; het Gen. tot zedelijke verbetering der Gevangenen; eene Hulpvereeniging van de Diaconessen te Utrecht. Er zijn 56 Assurantie-Compagniën tegen zeegevaar; 6 Levensverzekering-Maatschappijen en 28 Begrafenis- en Ziekenfondsen. — Wetenschappelijke inrigtingen zijn: het Erasmiaansch Gymnasium met 1 Rector, 1 Conrector; 2 Præceptoren, 2 Onderwijzers in de wiskunde, 1 onderwijzer in de Fransche taal en de Nieuwere geschiedenis; 1 Onderwijzer in de Engelsche taal, 1 Onderwijzer in de Hoogduitsche taal en 78 leerl.; 1 Geneesk. school, met 6 Lectoren, 1 Prosector en 45 leerl.; 1 School voor de Zeevaart, met 1 Lector en 10 à 12 leerl.; 1 Maats. tot nut voor de Zeevaart; het Bataafsche Gen. van Proefondervind. Wijsbegeerte, dat eene uilmuntende verzameling van instrumenten, boeken, schilderijen en naturalien bezit; eene Afd. der Holl. Maats. van fraaije Kunsten en Weten-



schappen; het Schilderkundig Gen.; eene Afd. der Maats. van Toonkunde; met eene muziksk., waar aan 230 leert. onderwijs gegeven wordt; de Letterkundig gen.: *Verscheidenheid en Overeenstemming*, met een eigen gebouw, *Door Vriendschap werkzaam*, en *Door Vriendschap werkzaam* gebleven; 2 Rederijkerskamers, de eene onder de zinspreuk: *Door inspanning uitspanning*, en de andere onder de zinspreuk: *In Liefde bloeiende*; een Depart. der Maats. tot Bevordering van Nijverheid; het Leesmuseum; eene zeer bloeiende Industries.; het volksonderwijs in de Wis- en Natuurkundige wetenschappen, waar door 6 Onderwijzers aan 100 à 150 personen onderwijs wordt gegeven; de Volksschool voor Bouwkunde, met 56 leert.: de School van het vereenigd Schilderkundig gen. met 190 leert.; 5 openbare scholen, namelijk 2 Stads-Tusschens. en 3 Stads-Armens.; 11 Bijzondere scholen van de 1ste klasse, te weten: 4 Nederd. Herv. Diaconies., 1 Waalsche., 1 R. K., 1 Luth. en eene Engelsche Episcop. Diaconies. de scholen van het Geref. en R.K. Weeshuis en de Departementss. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*; 39 Bijzondere scholen van de 2de klasse; 2 Stads-Bewaars.; 2 Bewaars. der Maats. tot oprigting van Armbe-waars.; 2 Nederd. Herv. Diaconie, een 12tal Bewaar- en Matressens. voor den falsoenlijken stand en eenige Matressens. voor de lagere klasse.

Leermarkt den 2den Woensdag in Maart en den 2den Woensdag in Junij; Kermis den 2den Zondag in Augustus.

ROTTERDAMSCHE SCHIE (DE). Zie SCHIE (DE ROTTERDAMSCHE-).

ROTTEVAL (DE), boerd., pr. N.H., gem. *de Beemster*; groot 16,3922 bund.

ROTTEVALLE, kad. gem., pr. Fr., gem. *Smallingerland*. Zij bevat de d. Rottevalle en Opeinde, en beslaat 1895,4282 bund.

ROTTEVALLE, d., pr. Fr., arr. en 5 u. O. Z. O. van *Leeuwarden*, ged. kant. en 2 u. Z. O. van *Bergum*, gem. *Achtkarspelen en Tieljerksteradeel*, ged. kant. en 2 u. N. N. O. van *Beeststerzuag*, gem. *Smallingerland*, hulp. *Bergum*. Men telt er 182 h., en 980 inw., en met de geh. Heideburen en Hogedeur, 164 h. en 1050 inw., die meest van landbouw en vee-teelt bestaan. Er zijn Ijeneverbranderij, 1 korenmolen en 2 smederijen. De 700 Herv. maken eene gem. uit,

van de klass. van *Leeuwarden*, ring van *Bergum*. De 200 Doopsgez. behooren tot de gem. *Witveen-en-Rottevalle*. De dorps. telt 130 leert.

Kermis den 2den Woensdag in Mei. ROTTUM, ROTTEKA, ROTTEM, ROTNA, ROTNE of ROTNJE, geh., pr. Fr., gem. *Scholterland*; 40 min. van *Oudeschoot*; met 36 h. en 210 inw.

ROTTUM, vroeger ROOTHEN, ROOTEM en ROTTHEM, d., pr. Gron., arr. en 4½ u. N. W. van *Appingedam*, kant. postk. en 1½ u. N. N. O. van *Onderdendam*, reg. kant. *Redum*, gem. en 40 min. N. ten W. van *Kantens*. Men telt er 27 h. en 170 inw., en met de geh. Helwert, Holwinde en Bethlehem 51 h. en 330 inw., die van landbouw bestaan.

De 250 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Middelstum*, ring van *Uithuizermeeden*, behoort. De kerk heeft eenen kleinen koepeltoren. De 7 Doopsz. en 25 R.K. behooren kerk. te *Uithuizen*. De dorps. telt ruim 30 leert.

ROTTUMEROOG, eil., in de *Wadden*, tot de pr. *Gron.* behoorende, gem. en 3½ u. N. van *Warffum*, het heeft 1½ uur in den omtrek, en wordt alleen bewoond door eenen strand-waarder of voogd met zijn gezin, die veel voordeel trekt uit de menigte eijeren, welke er door zeevogelen gelegd worden. Er groeit bijna geen andere plant dan duinhelm, waarin de twee paarden, 10 runderen en 100 schapen van den voogd hun voedsel vinden. Er staan twee kapen op dit eil., waarvan de eene door Oost Friesland onderhouden wordt.

ROTTUMERPLAAT. Zie KOEPLAAT. ROUENBURG, buit., pr. Geld., gem. en 3 min. N. van *Wamel*; groot 55 bund. ROUKOOP (HET HUIS-TE-). Zie MIDDELGEEST.

ROULA, boerd., pr. Fr., gem. *Ferwerderadeel*, ¼ u. W. van *Bitja*.

ROUTENHUIZEN. Zie RUITENHUIZEN.

ROUVEEN, in den wandel ROVEEN of ROVEEN, ook ROODEVEEN, d., pr. Over., arr., kant. en 3 u. N. ten O. van *Zwolle*, postk. *Meppel en Zwolle*, gem. en 1 u. Z. van *Staphorst*. Men telt er 270 h., met 1400 à 1500 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., alle Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Zwolle*, ring van *Hassell*. De kerk heeft eenen tamelijk hoogen toren. De 80 Chr. Afges. maken eene gem. uit. De kerk heeft toren noch orgel. De hoofds. telt 150, de tweede 140 leert.

**ROUVEENSCH** - HULST, ook enkel HULS, geh., pr. *Over.*, gem. *Staphorst*; met 10 h. en 40 inw.

**ROUVEENSCH** - ROUTE. Zie RUIE (ROUVEENSCH).

**ROUW DONK**, geh. en buit., pr. *N.Br.*, het geh. gem. *Haaren*; met 2 h. en 20 inw.; het buit., ged. gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. ten Z. van *Esch*, ged. gem. en 50 min. W. N. W. van *Haaren*.

**ROUWENBERG** (DE), berg en landg., pr. *Geld.*, gem. *Rheede*. Het landg. beslaat 41,5157 bund.

**ROUWE-VLESSE**, heidevlakte, pr. *Geld.*, onder *Leuvenom*.

**ROUW KOOP**. Zie MIDDELGEEST.

**ROVEEN**. Zie ROUVEEN.

**ROVELD**. Zie ROSVELD.

**ROVER**. Zie REUVER.

**ROVERSBERG**. Zie ROZENBERG.

**ROVERSBROEKER-POLDER** (DE), p., pr. *Z.H.*, gem. *Lisse*; groot 148 bund.

**ROVERSHEIDE**. Zie RUIVERSCHHEIDE.

**ROVENT**, ROOK-ROVERT of ROOZENBURG, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Hilvarenbeek*; met 3 h., 20 inw., een watermolen en een kantoor van expeditie van de in- en uitgaande regten tot inklaring van de uit België ingevoerde goederen.

**ROWOLD** (HET), 2 boerd., pr. *Gron.*,  $\frac{1}{4}$  u. W. Z. W. van Menkeweer.

**ROXENISSE**, gem. en heerl., pr. *Z.H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Middelharnis*, postk. *Dirksland*, (12 m. k., 6 s. d., 4 j. d.). Zij bevat noch d. noch geh.; beslaat 217,1420 bund., en telt 5 h. met 80 inw. die van landbouw bestaan. Ook heeft men er eene meestoof.

De 45 Herv., behooren kerk. tot *Dirksland*, de 25 R. K. tot de par. van *Middelharnis-en-Sommelsdijk*. De kinderen gaan school te *Middelharnis*.

**ROXENISSE** (POLDER-VAN), p., pr. *Z.H.*, ged. gem. *Roxenisse*, ged., gem. *Melissant*; groot 230,5500 bund.

**ROY**. Zie OEDENRODE (ST.)

**ROYLAARTSDAM**, geh., pr. *Z.H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Zegwaard*.

**ROZANDE** of ROOSAND, p., pr. *Z.H.*, gem. *Pernis*; groot 74,8429 bund.

**ROZENBERG**, ROSENBERG of ROVERSBERG, geh., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Graauw*, ged. gem. *Hontenisse*; met 10 h. en 60 inw.

**ROZENBERG**, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Oldebroek*; groot 100 bund.

**ROZENBURG**, gem. en heerl., pr. *Z.H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Vlaardingen*, postk. *Maassluis* (11 m. k.,

7 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit een eil. bevat het d. Rozenburg; beslaat 2839,1755 bund., en telt 115 h., met 1150 inw., die van landbouw bestaan. De inw., op 16 na, allen Herv. maken de gem. van *Rozenburg-en-Blankenburg* uit. De 16 R. K. behooren kerk. te *Brielle*. Er is eene school, met 70 leerl. — Het d. Rozenburg telt 16 h. en 150 inw. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel.

Kermis den 10 December.

**ROZENBURG**, boerd., pr. *Z.H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Voorschoten*.

**ROZENBURG**, herb., pr. *N.H.*, gem. *Watergraafsmeer*.

**ROZENBURG** of ROOSENBURG, bloemisterij en bloemkweekerij, pr. *N.H.*, gem. *Heemstede*; 9,3864 bund.

**ROZENBURG**, buit., pr. *Zeel.*, gem. en Z. O. van *Middelburg*; 3,2792 bund.

**ROZENBURG** (GENERALE - DIJKAADJE-VAN-), bed., in het eil. *Rozenburg*, pr. *Z.H.* Zij bevat de p. Oud-Rozenburg, met het Kooiland, Nieuw-Rozenburg en Blankenburg, met de Ruige-Plaet en de Lange-Plaet; beslaat 973,2168 bund.

**ROZENBURG** (OUD-EN-NIEUW-), 2 p., pr. *Z.H.*, gem. *Rozenburg*; de eerste groot 312,0882 bund., de tweede 394,5595 bund.

**ROZENBURG** (NIEUW-), herb., pr. *N.H.*, gem. *Amsterdam*.

**ROZENBURG** (OUD), buit., pr. *Z.H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Loosduinen*; groot 69,5600 bund.

**ROZENBURG - EN - BLANKENBURG**, kerk. gem., pr. *Z.H.*, klass. van *Rotterdam*, ring van *Schiedam*, met ééne kerk, en 1180 ziel.

**ROZENDAAL**, gem. en heerl., pr. *Geld.*, arr. en kant. *Arnhem*, postk. *Velp* (4 m. k., 1 s. d., 3 j. d.). Deze gem. bevat het d. Rozendaal en de geh. Terlet en Imbosch; beslaat 2799,5381 bund., en telt 55 h. met 410 inw., die van landbouw en 5 papierfabrieken bestaan. Ook is er 1 koorndmolen.

De 370 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Arnhem*. De 2 Ev. Luth. behooren kerk. te *Arnhem*; de 40 R. K. tot *Velp-en-Rozendaal*. Er is eene school, met 80 leerl.

Het d. Rozendaal, Rosendal, Rozendaal, Roosendaal of Roosendaal, ligt 1 u. N. van *Arnhem*, en bevat 46 h. en 360 inw. De kerk is een hecht gebouw zonder toren, doch met orgel.

**ROZENDAAL**. Zie ROOSENDAAL.

**ROZENDAAL**, geh., pr. *Geld.*, gem. *Hurwenen*.

ROZENDAAL of ROOSENDAAL, 2 buit., een pr. *Z. H.*, gem. *Hillegom*, een pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Utrecht*.

ROZENDAAL (HET HUIS-TE-EN-KLEIN-), 2 adell. h., pr. *Geld.*, gem. Rozendaal; het laatste 2 bund. groot.

ROZENDAALSCH-BEEK, beek, pr. *Geld.*, welke langs Velp schiet en zich in den *IJssel* ontlast.

ROZENDAALSCH-BOSCH, bosch, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Rozendaal*; groot 398,6250 bund.

ROZENHOEK of REUZENHOEK, b., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Zaamslag*, met 25 h. en 120 ziel.

ROZENHOF. Zie ROSENHOF (1).

ROZENKRANS (HET HUIS-TE-). Zie ZOMERLUST.

ROZENPRIEEL (HET), een kring van tuinen, pr. *N. H.*, gem. *Haarlem*.

ROZENRUST, buit., pr. *Utr.*, gem. *Loenen*; groot 1 bund.

ROZENWATER (HET), duinvallei, pr. *N. H.*, gem. *Zandvoort*.

ROZIJENPLAAT (DE). Zie RIJCBEL (DE). (MER-POLDER (ST.).

RUBEER - POLDER. Zie ONKOM-

RUBROEK of RUWBROEK, p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Rotterdam*, ged. gem. *Hillegersberg*, groot 181,4222 bund.

RUBROEK, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Rotterdam*; groot 2,4265 bund.

RUBHOEK (ACHTER), het ged. van den p. *Rubroek* dat tot de gem. *Hillegersberg* behoort; groot 32,7832 bund.

RUBHOEK (VOOR-), het ged. van den p. *Rubroek*, dat tot de gem. *Rotterdam* behoort; 181,4222 bund.

RUBHOEK-EN-SPIEGELNISSE, bed., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Rotterdam*, ged. gem. *Hillegersberg*; 325 bund.

RUCPHEN, RUKVEN of RUKVEEN, oudtijds RUDTVENKE, d., pr. *N. Br.*, arr. en 3 u. *Z. W.* van *Breda*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z. O.* van *Oudenbosch*, postk. *Breda* en *Roosendaal*, gem. *Rucphen-Vorensende-en-Sprundel*. Men telt er 76 h. en 390 inw., en met den Achterhoek de b. de Posthoorn en het geh. het Schijf, 174 h. en 1250 inw., die meest van landbouw bestaan; ook is er 1 windkoornmolen.

De inw., op 3 na allen R. K., maken, met die uit het Schijf, onder *Zundert*, eene past. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*, met 1060 ziel. De kerk, aan den H. MARTINUS toegewijd, heeft eenen fraaijen toren en een goed

orgel. De 3 Herv., behooren tot de gem. *Oudenbosch-Rucphen-en-de-Hoeven*. De dorps. telt 120 leerl.

Kermis den laatsten Zond. in Aug. RUCPHEN. Zie RUKVEN.

RUCPHENSCH-ACHTERBROEK. Zie ACHTERBROEK (DEN).

RUCPHEN-VORENSEINDE-EN-SPRUNDEL, gem., ged. pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. *Oudenbosch*, postk. *Breda* en *Roosendaal* (20 m. k., 6 s. 1 j. d.). Zij bevat de d. *Rucphen*, *Sprundel* en *Zegge*, de geh. den *Brand*, den *Achterhoek*, het *Schijf*, de *Heikant*, de *Munnike-beide*, den *Berk*, *Oost-einde*, de *Waterstraat*, *Vorensende*, de *Zegsche-Noordhoek*, het *Heesterbosch*, het *Molenkwartier*, de *Noordstraat*, de *Posthoorn* en *Visschenberg* en ged. van *St. Willibrord*, *Kozijnenhoek*, en van den *Langendijk*. Zij beslaat 5832 bund., en telt 609 h., met 3520 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 steen-, pannen- en plavuiskerkerij, 2 bierbrouwerijen en 3 windkorenmolens.

De inw., op 3 na alle R. K., maken de par. uit van *Rucphen*, *Sprundel* en *Zegge*, en behooren ged. tot de par. van *St. Willibrord*. De 3 Herv. behooren tot de gem. *Oudenbosch-Rucphen-en-de-Hoeven*. Er zijn 4 scholen.

RUCPHENSHEIKE (HET). Zie WIL-

RUEEL. Zie RUWIEL (LIBROD (ST.).

RUEEMD. Zie RUMPT.

RUENBERG. Zie RUWENBERG.

RUERLO. Zie RUURLO.

RUG (DE), zandplaat in de *Noord-*

*zee*, voor het *Marsdiep*.

RUG (DE GROOTE EN DE KLEINE-) 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Dordrecht*; de eerste

40,6000, de tweede 18,8320 bund.

RUGAHUIZEN, RUGEHUIZEN of RUGAHUIZEN, voorm. d., thans geh., pr. *Fr.*, gem. *Gausterland*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Oude*

*Mirdun*; met 12 h. en ruim 30 inw.

RUGAHUISTER-ZEE, poeltje, pr. *Fr.*,  $\frac{1}{4}$  u. *Z. W.* van *Rugahuzen*

RUGDIJK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Tilburg*; groot 21 h. en 100 inw.

RUGEWERT. Zie GRIJPSKERK.

RUGGE, heerl. en pold., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Brielle*, gem. *Oost-*

*voorn*. Zij bevat slechts eenige ver-

strooid liggende h., en 241,5613 bund.

De Herv. behooren kerk. tot *Oost-*

*voorn*, de R. K. tot *Brielle*. De kin-

deren genieten onderwijs te *Oost-*

(1) Eveneens zoekt men de overige woorden die elders Roz gespeld worden op Roos of Ross.

RUGGE, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oost-Voorn*; groot 241,6600 bund.

RUGGE (HET HUIS-TE-), ook het ZIEKENHUIS, boerd., pr. *Z. H.*, gem. *Oost-Voorn*.

RUGT (DE) OF DE RUYGT, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Waspik*; met 5 h. en 80 inw.

RUIDENHOOP (DE), p., pr. *Over.*, gem. *Kampen*; groot 210,3616 bund.

RUIGAHUIZEN. Zie RUGAHUIZEN.

RUIGBROEK. Zie RUTBROEK.

RUIGEBEEN, houten zeekaap, pr. *N. H.*, gem. *den Helder*, bij het fort Kijkduin, op de Duinen.

RUIGEKLUFT, buurs., pr. *Dr.*, gem. *Ruinerwold*.

RUIGELAANSCHÉ-POLDER (DE), ook de RUIGELAANSCHÉ BROEK-POLDER, wel eens RUIGELANDSCHÉ-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar*; groot 201,8380 bund.

RUIGELAANSCHÉ-EN-ZONNEVELDSCHÉ-POLDER (DE GECOMBINEERDE-), bed, pr. *Z. H.*, ged. gem. *Wassenaar*, ged. gem. *Valkenburg*; groot 305,0000 bund.

RUIGE-LAGE, bosachtige streek, pr. *Gron.*, 20 min. N. O. van *Ter-Apel*.

RUIGGE-LOLLUM. Zie LOLLUM.

RUIGENDIJK (DE), dijk, pr. *N. H.*, gem. *Tezél*, uitmakende de grenscheiding tusschen *Tezél* en *Eijerland*.

RUIGENDIJK (DE), eigenlijk de RUGGEDIJK, dijk, pr. *Z. H.*, gem. *Oost-Voorn*, ten Z. W. van den *Rugge-polder*.

RUIGENDIJKS-ZWEN, kreek op *Eijerland*, pr. *N. H.*, van *Maikeduin* af komende, en zich, in het *Dijkskanaal* ontlastende.

RUIGENHIL (DE), 2 p., ééne pr. *N. Br.*, ged. gem. *Willemstad*, ged. gem. *Klundert*; groot 1410,8410 bund.

ééne, pr. *Z. H.*, gem. *Alblasserdam*; groot 31,2000 bund.

RUIGENHILSCHÉ - DROOGDIJK (DE) OF DE STADSDIJK, dijk., pr. *N.Br.*, loopende van den *Westdijk*, naar den *Fijnaardsche-droogdijk*.

RUIGENHILSCHÉ ZEEDIJK (DE), dijk, pr. *N. Br.*, onderscheiden in den *Westdijk* en den *Oostdijk*, loopende de *Westdijk* langs de westzijde en de *Oostdijk*, ook *Noorddijk*, langs de N. zijde van den *Ruigenhil*.

RUIGENHOEK (DE) OF DE GELDERPOLDER, p., pr. *Utr.*, gem. *Muartersdijk*; groot 90 bund. (TER-POLDER).

RUIGENHOEK (DE). Zie BUURRUIGENHOEK (DE), 2 geh., één, pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Rijswijk*; met 2 h. en 10 inw.; één, pr. *N. H.*, gem. *Velsen*, met 2 h. en 20 inw.

RUIGENHOEKSCHE-WEG (DE), weg, pr. *Utr.*, onder *Maartensdijk*.

RUIGE-PLAAT, droogte in de *Oude-Maas*, pr. *Z. H.*, voor *Delfshaven*.

RUIGEPLAAT (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Rozenburg*; 124,9606 bund.

RUIGEPLAAT (DE), plaat in den O. mond van het *Spui*, pr. *Z. H.*

RUIGEN-ILP. Zie ILP (DEN).

RUIGEWAARD (DE), streek lands, pr. *Gron.*, gem. *Grijskerk*, verdeeld in eenen *Noorder waard*, *Zuiderwaard*, *Oosterwaard*, *Westerwaard* en *Middelwaard*.

RUIGEWEG (DE), weg in de *Zijpe*, pr. *N.H.*, midden door dat droog gemaakte meer loopende.

RUIGEWEIDE, p. en geh., pr. *Z.H.*, gem. *Lange-en-Ruigeweide*; de p. groot 279,5991 bund.; het geh., met 15 h. en 90 inw.

RUIGE-WILNIS, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utrecht*, kant. en postk. *Loenen*, gem. *Waverveen*. Zij bestaat meest uit poelen en rietland; beslaat 241,4190 bund., en telt 29 h. en 210 inw., die van veenderij bestaan. — De 70 Herv. en de 140 R. K. behooren kerk. tot *Waverveen*, waar ook de kinderen school gaan.

RUIGEWILNIS (NOORD - POLDER-VAN-), p. pr. *Utr.*, gem. *Waverveen*; groot 70,0510 bund.

RUIGEZAND (HET), p. en geh., pr. *Gron.*, de p. groot 368 bund., het geh. met 12 h. en 110 inw.

RUIGOORD, eil. in het *IJ*, pr. *N. H.*, gem. *Houtrijk-en-Polanen*; groot 67,0050 bund.

RUIGPLAAT, plaat in de *Oude-Maas*, pr. *Z. H.*, bij *Hoogtiet*.

RUIGT (HET-GAATJE-VAN-DE-), kil in den *Biesbosch*, pr. *N.Br.*, die uit het *Steurgat* naar het *Achterste-gat* en het *Gat-van-de-Noorderklip* loopt.

RUIGTENS (DE), ook wel de RUIGTENS BEZUIDEN-DE-PREERBOOM, p., pr. *Z. H.*, gem. *Stedrecht*; groot 22 bund.

RUIMEL (DE) OF RUMMEL, van ouds RUMELO, geh., pr. *N.Br.*, gem. *St. Michielsgestel*; met 22 h. en 100 inw.

RUIMELSCHÉ-DIJK, dijk, pr. *N. Br.*, gem. *St. Michielsgestel*, langs *Ruimel* loopende.

RUIMERSDIJK, p., pr. *N.Br.*, gem. *Gee-truidenberg*; groot 20,3660 bund.

RUIM-SLOOT, ook wel *Vuilslot*, stroompje, pr. *Dr.*, hetwelk in het *Duurserdiep* loopt.

RUIMTE, h., pr. *N.H.*, gem. *Schagen*, in het geh. de *Keins-en-Ruimte*,

**RUIMZIGT**, 10 buit., twee, pr. *Geld.*, één, gem. *Voorst*, 1 bunder groot; één, gem. *Wadenooyen*, groot 1,5210 bund.; twee, pr. *Z.H.*, één, gem. *Aarlander-veen*, en één, gem. *Alphen*; drie, pr. *N.H.*, één, gem. *Bloemendaal*, één, gem. *s Graveland*, en één, gem. *Uithoorn*, groot 1,5050 bund.; drie, pr. *Utr.*, één, gem. *Jutphaas*, één, gem. *Vrceland*, en één, gem. *Oud-Wulven*; groot 15,5000 bund.

**RUIINEN**, gem., pr. *Dr.*, arr. *Assen*, jud. en adm. kant. *Hoogeveen*, postk. *Meppel* (3 m. k., 4 s. d.). Deze gem. bevat het d. Ruinen, en de geh. Pesse, Echten, Ansen, Stui fzand, Geuzing, Hees, Anhalt enz.; beslaat 11588,3801 bund., en telt 312 h. met 2220 inw., die van landbouw, het aanfokken van varkens en vlashandel bestaan. Er is een koorn- en pelmolen. De inw., op 40 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Meppel*. De 2 R. K. behooren kerk. te *Assen*, de 30 Isr. tot *Dwingelo*. Er zijn 5 scholen. — Het d. Ruinen of Runen, in het lat. Runa, ligt 1½ u. N. W. van Hoogeveen. Men telt er 179 h. en 1070 inw. De kerk heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 200 leerl.

**RUINER-AA (DE)**. Zie AA (WOLD-).

**RUINERDIJK (DE)**, eenige h. van de kluit Geusinge, pr. *Dr.*, gem. en ¼ u. Z. W. van *Ruinen*.

**RUINERWOLD**, in oude stukken HET KERSPEL VAN BLIJDENSTEDÉ, gem., pr. *Dr.*, arr. *Assen*, jud., adm. kant. en postk. *Meppel* (2 m. k., 4 s. d.). Zij bevat het d. Ruinerwold, de buurs. Broekhuizen, de Kalekluit, de Ruigekluit en Oostende, en de geh. Dijkhuizen, Haagswold, Weerwille en Tweelo; beslaat 4030,3532 bund. en telt 269 h., met 1860 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De 1600 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Meppel*. De 240 Chr. Afg. maken, met eenige uit het geh. Kockenge, gem. de Wijk, eene gem. uit. De 10 Isr. behooren tot derings. van *Meppel*. Er zijn 5 scholen.

Het d. Ruinerwold ligt 8 u. Z. Z. W. van Assen, 1½ u. N. O. van Meppel. Men telt er 200 h. en 1250 inw. De kerk heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 120 leerl.

**RUIRLO**. Zie RUULO.

**RUISCHENDE-GAT**, b., pr. *Zeel.*, gem. *Boschkappelle*; 23 h. en 110 inw.

**RUISSCHENSTEIN** of RUYSKENSTEIN, vroeger KOSTVERLOREN en nog vroeger AMSTELUOF, pr. *N.H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, ¼ u. N. O. van Amstelveen.

**RUISSCHERBRUG**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Noorddijk*; met 15 h. en 90 inw.

**RUIT**, hofst., pr. *Z.H.*, gem. en 40 min. Z. O. van *Rijswijk*.

**RUITE (ROUVEENSCHÉ)**, uitgestrekt hooiland, pr. *Over.*, gem. *Nieuw-Leusen*; groot 246,7360 bund.

**RUITEN (DE)**, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Stochteren*; groot 6,8010 bund.

**RUITEN-AA** en **NIEUWE-RUITEN-AA**. Zie AA (RUITEN) en AA (NIEUWE-RUITEN-).

**RUITENBORG** of RUITENBORCH, havez., pr. *Over.*, gem. en ¼ u. W. van *Dalfsen*; groot 183,7870 bund.

**RUITENBERGSHAM**, landg., pr. *Over.*, gem. *Voorst*; 2300,2220 bund.

**RUITENBORG (OLD-)**, havez., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Vollenhove*.

**RUITENHUIZEN** of ROUTENHUIZEN, geh., pr. *Over.*, gem. en 50 min. van *Nieuw-Leusen*; 21 h. en 120 inw.

**RUITENBROEK**, moeras, pr. *Gron.*, ¼ u. Z. O. van *Ter-Apel*.

**RUITENVEEN** of ROUTENVEEN, geh., pr. *Over.*, gem. *Nieuw-Leusen*; met 76 h., 440 inw. en eene school met 130 leerl.

**RUITER (DE)**, b., pr. *N.Br.*, gem. *Someren*; met 18 h. en 100 inw.

**RUITER (DE)**. Zie RUYTER (DE) (1).

**RUITER (DE)**, zandplaat in het *Veersche-gat*, pr. *Zeel.*

**RUITERSBEEK**, heek, pr. *Geld.*, gem. *Rheeden*, zich ontlastende in den IJssel.

**RUITERSDIEP (HET)**, vaarwater in het *Veersche-gat*, beoosten de banken de Schotsman en de Ruitler.

**RUITERSPLAAT (DE)** of DE SPRINGER, plaat in den *Biesbosch*, pr. *N.Br.*, gem. *Werkendam*.

**RUITERSWONING (DE)**, boerd., pr. *Z.H.*, gem. en ¾ u. W. van *Oud-dorp*; groot 3,3360 bund.

**RUIVER**. Zie REUVER.

**RUIVERSHEIDE**, RUIVERSHEIDE, ook wel ROVERSHEIDE, pr. *Limb.*, buiten het d. Swalmen; 9,7300 bund.

**RUKKER**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Heerlen*; met 9 h. en 60 inw.

**RUKVEEN** of RUKVEN. Zie RUCPEN.

(1) Eveneens zoeken men de woorden elders med: RUI gespeld, welke hier niet gevonden worden, op RUY.

RUKVEN of RUCPHEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Heeswijk*; 10 h. en 79 inw.

RUL, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Heeze*; met 26 h. en 140 inw.

RUL (DE) of KLEINE-DOMMEL, ook wel de AA, riv., pr. *N. Br.*, welke ontstaat in Aschbroek, gem. *Budel*, ter hoogte van Leende de Soera opneemt, bij Heeze zich met de Sterksel-Aa vereenigt, bij Geldrop den naam van den Kleinen-Dommel aanneemt, en zich boven Eckart in den *Dommel* ontlast.

RUL (DE), waterloop, pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*.

RUL (DE KLEINE-). Zie AA (STERK-RULLEN, b., pr. *N. Br.*, gem. *Nunen*, 10 min. N. W. van *Gerwen*).

RUMELAAR, b., pr. *Utr.*, gem. *Woudenberg*; met 4 h. en 50 inw.

RUMMEL. Zie RUMEL.

RUMMELBEEK (DE), beek, pr. *Over.*, onder *Denckamp*, welke onder Breklenkamp in de *Dinkel* valt.

RUMMERS-DIJK, p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Hengstdijk*, ged. gem. *Ossenisse*; groot 122,9150 bund.

RUMPE of ROMPEN, geh., pr. *Limb.*, gem. *Brunssum*; 54 h. en 240 inw.

RUMPT, heerl., pr. *Geld.*, arr. en reg. kant. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, postk. *Zalt-Bommel*, *Leerdam* en *Tiel* gem. *Deil*. Zij bevat het d. Rump, en eenige verspreid staande huizen; beslaat 962,2886 bund., telt 97 h. met 650 inw., die van landbouw bestaan.

De 340 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Zalt-Bommel*, ring van *Tuul*. De 310 R. K. behoorren kerk. tot *Rhenoy*. Er is eene school met 60 leerl.

Het d. Rump of Rempt, ook wel Rumbde en Roembe, oudtijds Rueemd, ligt 4 u. W. van *Tiel*, 1½ u. W. van *Geldermalsen*, 1 u. W. van *Deil*, aan de Linge, waarover men hier een pontveer heeft. Men telt er 75 h. en 500 inw. De kerk is een oud gothisch gebouw, met toren en orgel.

Kermis in het begin van October.

RUMPT (HET HUIS-TE-), boerd, pr. *Geld.*, gem. *Deil*; groot 33,0170 bund.

RUMPT (POLDER-VAN-), p., pr. *Geld.*, gem. *Deil*; groot 900 bund.

RUMPTE-VELD, duinvallei, pr. *N. H.*, gem. en 1 u. Z. W. van *Velsen*.

RUMPTSCH- MARK of RUMPTSCH-UITWATERING, water, pr. *Geld.*, dat in de *Gellicumsche* uitwatering uitloopt.

RUN (DE), riv., pr. *N. Br.*, die in de gem. *Luyksgestel*, ontspringt, en

tusschen *Veldhoven* en *Waalre* in den *Dommel* uitloopt.

RUN (DE KLEINE-). Zie EIKENREIT.

RUND (HET), geh., pr. *N. Br.*, gem. *Bergeijk*; met 4 h. en 20 inw.

RUND. Zie DRUMPT.

RUNDE (DE) of HET RUNDIEP, water, pr. *Dr.*, uit het *Zucarte-meer* naar het d. Roswinkel loopende.

RUNDERVREUGD, hofst., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, 22,7650 bund.

RUNDERZORG, boerd., pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*; 26,0904 bund.

RUNEN. Zie RUINEN.

RUNNEBERG, RENNEBERG, ook RENEMIG of RENKEMICH, boerd., pr. *Limb.*, gem. *Heerten*; groot 2,2170 bund.

RUNSEL (DE). Zie RINGSELVEN.

RUNSTRAAT, ook wel RUNDIK, b., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. Z. van *Geffen*; met 13 h. en 70 inw.

RUPELMONDE, buit., pr. *Utr.*, gem. *Loenen*; groot 4,2495 bund.

RUPS (DE). Zie RIPS (DE).

RUREMONDE. Zie ROERMOND.

RUSSCHEN, h., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, kant. en ¼ u. Z. W. van *Donkerbroek*.

RUSSISCHE-ZEEGAT (HET), vaarw. ten N. van de *Zuiderzee*, Z. W. van *Tezel*. (*N.H.*, gem. *Binnenbroek*).

RUST (HET HUIS-TE-), buit., pr. *Rustburg*, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Ouddorp*; groot 17,7358 bund.

RUSTENBROEK, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Zuulbroek*; groot 40 bund.

RUSTENBURG, geh., pr. *N. H.*, gem. *Ursem*; met 25 h., 145 inw. en eene school met 80 leerl.

RUSTENBURG, 9 buit., één, ook wel den *KLEINEN-EMER*, pr. *N. Br.*, gem. *'s Prinsenhage*, groot 15,1270 bund.; één, pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*; twee, pr. *Z. H.*, waarvan één, gem. *'s Gravenhage*; één, gem. *Loosduinen*, groot 70,5014 bund.; twee, pr. *Zeel.*, waarvan één, gem. *Aardenburg*, groot 5,3960 bund.; één, gem. *Noordgouwe*;

twee, pr. *Utr.*, waarvan één gem. *Schalkwijk*, groot 20,2368 bund.; één, gem. *Utr.*; één, pr. *Limb.*, gem. *Bunde*.

RUSTENBURG, herb., pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, ¼ u. W. van *Tietjerk*.

RUSTENBURG. Zie ELDERSCHANS.

RUSTENBURGERPAD (HET), ook wel *RUST-EN-WERKPAD*, b., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, 2½ u. N. van *Amstelveen*. — De R. K. hebben hier eene par. van het bisd. van *Utr.*, met 800 ziel. De kerk, aan den *H. Willibrord* toegewijd, heeft toren noch orgel. Er is eene school.

**RUSTENBURGER-WEG (DE)**, 2 wegen, pr. *N.H.*, één in den *Heer-Hugowaard*, loopende van het geh. Rustenburg tot aan den Hensburgerweg; één in de *Schermer*, van het geh. Rustenburg naar de Alkmaardervaart loopende.

**RUST-EN-GENOEGEN**, buit., pr. *Geld.*, gem. *Brummen*; 1,4680 bund.

**RUSTENHOVEN**, 2 buit., één, pr. *N.H.*, gem. *de Beemster*; groot 16,9322 bund.; één, pr. *Utr.*, gem. *Maartensdijk*; groot 150 bund. (*Delft*).

**RUST-EN-LUST**, buit., pr. *Z.H.*, gem.

**RUST-EN-VREDE**, boerd., pr. *Z.H.*, gem. *Stoten*; groot 16,1100 bund.

**RUST-EN-VREDEBEST**, buit., pr. *Z.H.*, gem. *Rijswijk*. (BURGERPAD.

**RUST-EN-WERKPAD**. Zie **RUSTEN-RUSTHOEK**, 2 buit., één, pr. *Z.H.*, gem. *Loosduinen*, groot 75,66 bund.; één, vroeger **ZEEERUST**, pr. *Utr.*, gem. en 20 min. *N. W.* van *Baarn*, groot 6,3592 bund.

**RUSTHOF**, 3 buit., één, pr. *Z.H.*, gem. *Voorburg*, groot 26,0978 bund.; twee pr. *N.H.*, waarvan één, gem. *Hecmstede*, groot 7,496 bund.; één, gem. *Stolen*, groot 57,5766 bund.

**RUSTHOF**, hofst., pr. *Zeel.*, gem. *Middelburg*; groot 6,4330 bund.

**RUSTHOVEN**, buit., met steenfabriek, pr. *Gron.*, gem. *Loppersum*; groot 25,6470 bund.

**RUSTLAND**, buit., pr. *N.Br.*, gem. *Teteringen*; groot 12,5820 bund.

**RUST-LUST**, buit., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *N.* van *Haren*; groot 2 bund.

**RUST-NA-ARBEID**, buit., pr. *Zeel.*, gem. en *Z.* van *Kappelle*.

**RUST-NA-ONRUST**, hofst., pr. *Zeel.*, gem. *Souburg*; 24,1275 bund.

**RUST-NA-VLIJT**, buit., pr. *Z.H.*, gem. *'s Heeraarsberg-en-Bergambacht*; groot 11,2777 bund.

**RUSTPLAATS**, landg., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. *W.* van *Arnhem*.

**RUSTSTEDE**, hofstede, pr. *Over.*, gem. *Staphorst*; groot 285,7650 bund.

**RUST-VAN-ONRUST**, boerd., pr. *N.H.*, gem. *Ouder-Amstel*; groot 28,1805 bund.

**RUSTWAT**, boerd., pr. *N.Br.*, gem. *Woensdrecht*.

**RUSTWIJK**, vroeger **DEN HOONAARD**, buit., gem. *Stompwijk*; 2,7360 bund.

**RUTBEEK**, **ROTBEEK** of **RIETBEKE**, huurs., pr. *Over.*, gem. *Lonneker*; met 16 h. eu 120 inw. (*Sche-AA*).

**RUTBEEK**, water. Zie **BOEKULO-RUTEN (DE)**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Stochteren*; met 8 h. en 40 inw.

**RUTEN-AA (DE)**. Zie **AA (RUITEN-)**. **RUTENBROEK**. Zie **RUITENBROEK**.

**RUTGERDIJK**. Zie **BAAK-EN-HAGEN**.

**RUTHEM**. Zie { **RITHEM**.  
**REUTHEM**.

**RUTSELBOSCH (HÉT)**, bosch, pr. *N.Br.*, gem. *Oosterhout*.

**RUURDZIJL (DE)**, sluis, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, 5 min. *N.* van *Hartwerd*.

**RUURLO**, gem., pr. *Geld.*, arr. *Zutphen*, kant. *Lochem*, hulpk. van de postk. *Enschede*, *Winterswijk* en *Zutphen* (9 m.k., 4 s.d., 2 j.d.). Zij bevat het d. *Ruurlo*, en de buurs. *Brouwershoek*, *Garvelingshoek*, *Brinkmanshoek*, *Lusinkbrink*, *Nieuwenhuishoek*, *Wissinkhoek*, den *Bruil*, *Winkelerhoek*, de *Haar*, het *Zieuwent*, de *Veldhoek*, *Formerhoek* en *Everwenninkhoek*; beslaat 6501.3771 bund., telt 401 h. met 2600 inw., die van landbouw en handel in hout en spek bestaan. Er zijn 3 grofsmederijen, 1 windkoornmolen en 1 eendenkooi.

De 1940 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Zutphen*. De 660 R. K. behoreen kerk. te *Ruurlo* of te *Zieuwent*, de 5 lsr. tot *Lochem*. Er zijn 2 scholen.

Het d. *Ruurlo*, *Ruerlo*, *Ruirlo*, *Roerlo*, *Roederlo* of *Roderlo* ligt 4 u. *Z.W.* van *Zutphen*, 2 u. *Z.* van *Lochem*. Men telt er 54 h. en 410 inw. De Herv. kerk heeft eenen spitsen toren en een orgel, de R. K. kerk een lantaarntorentje. De dorps. telt 190 leerl.

Kermis den derden *Woensd.* in *Aug.*

**RUURLO (HET HUIS-TE-)**, havez., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. *Z.* van *Ruurlo*; groot 1555 bund.

**RUURLOSCHIE-BROEK (HET)**, heideveld, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Ruurlo*; groot 1526,5000 bund.

**RUVEEN**. Zie **RUYVEN**.

**RUWBROEK**. Zie **RUDBROEK**.

**RUWENBERG (DE)**, **RUENBERG**, ook wel de **GROOTE RUWENBERG**, boomkweekerij, pr. *N.Br.*, gem. *St. Michielsgestel*; groot 12,1290 bund.

**RUWENBERG (DE KLEINE-)**, buit., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *N.* van *St. Michielsgestel*; groot 11,6000 bund.

**RUWENHOF**, huurs., pr. *Geld.*, gem. *Nede*; met 38 h. en 240 inw.

**RUWERT** of **RUWAARD**, b., pr. *N.Br.*, gem. *Oss*; met 21 h. en 110 inw.

**RUWIEL**, gem., pr. en arr. *Utr.*, kant. *Loenen*, postk. *Loenen* en *Utr.* (3 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. *Ruwiel* en *Breukelerwaard*, en het d. *Nieuwer-Ter-Aa*; beslaat

913 bund., en telt 81 h. met 460 inw., die van landbouw bestaan.

De 240 Herv. behooren kerk. tot *Ter-Aa*, de 210 R. K. tot *Loenersloot*. Er is eene school met 40 leerl.

**RUIWIEL**, heerl., pr. en arr. *Utr.*, kant. *Loenen*, postk. *Loenen* en *Utr.*, gem. *Ruiwel*. Zij bevat de geh. *Ruiwel* en *Kortrijk*. — Het geh. *Ruiwel*, *Ruweel* of *Rueel*, ligt  $3\frac{1}{2}$  u. N.W. van *Utrecht*,  $1\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Loenen*.

**RUIWIEL (LOEFSGEREGT-VAN-)**. Zie **HAAR (LAGE-)**.

**RUIBROEK** of **RUIBROEK**, ook wel **RUIGEBROEK**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Wijn-gaarden*; groot 153,3636 bund.

**RUIBROEKSCHÉ - WETERING**, water, pr. *Z. H.*, dat van de *Zee-manskade* naar de *Vliet* loopt.

**RUYGELAANS-POLDER**. Zie **RUI-GELAANSPOOLDER (1)**.

**RUYGEWERD**. Zie **GRUJPSKERK**. **RUYGT (DE)**. Zie **RUGT**.

**RUYSDAAL**, landg., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Blaricum*.

**RUYTER (DE)**, fort, pr. *N. Br.*, ruim  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Willemsstad*, aan het *Volkerak*, tegenover het fort *Prins Frederik*, waarmede het de vaarwaters bestrijkt. — Het is eene vijfhoekige redoute, met aarden wal en breede natte gracht; eenen vierkanten verdedigbaren bomvrijen toren; een kogelgloeioven, en een wachthuis.

**RUYTER (ADMIRAAL DE)**. Zie **ADMIRAAL DE RUYTER**.

**RUYTERSHOVE**, landg., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Bergen-op-Zoom*.

**RUYTESTEIN**, landg., pr. *Utr.*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Baambrugge*.

**RUYVEN**, heerl., pr. *Z. H.*, arr. 's *Gravenhage*, kant. *Delft*, gem. en hulpk. *Pijnacker*. Zij bevat het geh. *Ruyven*; beslaat 222,9720 bund., en telt 7 h. met 50 inw., die van landbouw bestaan. — De 30 Herv. behooren kerk. tot *Pijnacker*, de 10 Evang. Luth. en de 30 R. K. tot *Delft*; de kinderen gaan te *Pijnacker* en te *Delfgauw* school. — Het geh. *Ruyven* of *Ruven* ligt 3 u. Z. O. van 's *Gravenhage*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Delft*.

**RYCHSTEL**. } Zie **RIXTEL**.  
**RYCXTEL**. }

**RYD (DE)**. Zie **RIED (DE)**.

**RYDERWAARD**. Zie **REIJERWAARD (OUD-EN-NIEUW-)**.

**RYGE**. Zie **PINGJUMER-RYGE**.

**RYKOLTSPOEL**, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Sondel*.

**RYL (DE)**, weg, pr. *Fr.*, gem. *Dontawarstal*, van *St. Nicolaasga* naar *Joure* loopende.

**RYLST (DE)**, b., pr. *Fr.*, gem. *Dontawarstal*, 1 u. van *St. Nicolaasga*; met 8 h. en 40 inw.

**RYN (DE)**, 2 waters, pr. *Fr.*, waarvan het eene uit het *Tjeukemeer* voortkomt, en door de *Lemster-sluis* in de *Zuiderzee* valt, en het andere de grensscheiding tusschen de gem. *Hemelumer-Otdephaert-en-Noordwolde* en *Gaasterland* uitmaakt.

**RYNSMEGEEST**. Zie **RINSUMAGEEST**.

**RYP (DE)**, 2 b., pr. *Fr.*, ééne, gem. *Ferwerderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Ferwerd*, met 10 h. en 60 inw.; ééne, gem. *Wymbritseradeel*, 20 min. N. van *Sandfrde*; met 5 h. en 40 inw.

**RYP (DE)**. Zie **DRONRYP**.

**RYPEND**, b., pr. *Fr.*, gem. *Wonscrudeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Wiltmarsum*; met 8 h. en 50 inw.

**RYPERKERK**, d., pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, arr., postk. en 2 u. N. O. van *Leeuwarden*, kant. en 1 u. N. W. van *Bergum*. Men telt er 53 h. en 300 inw., en met de b. *Nijland*, 65 h. en 360 inw., die van landbouw bestaan. Er is eene eendenkooi.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Ryperkerk-en-Hardegaryp*. De kerk heeft een spits torentje, doch geen orgel. De dorps. telt 50 leerl.

**RYPERKERK-EN-HARDEGARYP**, kerk, gem., pr. *Fr.*, klass. van *Leeuwarden*, ring van *Bergum*; met 930 ziel. en 2 kerken, als ééne te *Ryperkerk* en ééne te *Hardegaryp*.

**RYR**, b. en landh., pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Bakhuitzen*; de b. met 16 h. en 100 inw.

**RYRBERKAMP** of **RISETERPERKAMP**, b., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-West-einde*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Beuil*; 9 h. en 60 inw.

**RYSTERPOEL (DE)**, p., pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, 1 u. N. N. W. van *Oudemirden*.

## S.

**SAAKSUM**, **SAAXUM** of **SAXUM**, d., van *Gron.*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Gron.*, arr., postk. en 3 u. N. W. | *Zuidhorn*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. N. O. van

(1) Eveneens zoekte men de overige woorden welke elders met *ruy* gespeld en hier niet gevonden worden, op *RUI*.



*Oldehove*; met 58 h. en 320 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De 200 Herv. maken eene gem. uit van klass. van *Groningen*, ring van *Zuidhorn*. De kerk heeft eenen stomp toren, doch geen orgel. De 2 Doopsgez. behooren kerk. te *Noordhorn*. De school telt 70 leerl.

SAAKSUM (LUTJE), LUTKE-SAAKSUM of KLEIN-SAAKSUM, geh., pr. *Gron.*, gem. *Bafo*; met 2 h. en 20 inw.

SAAKSUMBORG, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Bafo*; groot 16,7340 bund.

SAAKSUMBORG. Zie EEST.

SAAKSUMER-POLDER of SAAKSUMER-UITERDIJK, p., pr. *Gron.*, gem. *Oldehove*; groot 154 bund.

SAAKSUMER-RIJT (DE), waterlossing, pr. *Gron.*, van *Oldehove* tot voorbij *Saaksum* loopende.

SAAKSUMHUIZEN, SAAXUMHUIZEN, of SAXUMHUIZEN, oudtijds SAKSUM, d., pr. *Gron.*, arr. en 6 u. W. ten N. van *Appingedam*, kant., postk. en 2½ u. N.W. van *Onderdendam*, gem. en 1 u. W.N.W. van *Bafo*; met 24 h. en 180 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 20 na allen Herv., behooren tot de gem. *Wester-Nicland-en-Saaxumhuizen*. De kerk heeft eenen toren en eenen fraaijen gebeeldhouwden kansel, doch geen orgel. De 7 Doopsgez. behooren kerk. tot *Mensingeweer*, de 12 R. K. tot *den Hoorn*.

SAARD, geh., pr. *Fr.*, gem. *Bolsward*; met 3 h. en 20 inw.

SAASFELD, geh., pr. *Over.*, gem. *Weerselo*; met 48 h. en 270 inw. — De R. K. maken, met die uit de buurs. *Dulder*, eene par. uit van het bisd. *Utr.*, met 920 ziel. De kerk, aan den H. PLECHELMUS toegewijd, heeft een orgel doch geen toren. Er is eene school met 100 leerl.

SABBINGE, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Wolphaartsdijk*, 20 min. W. ten N. van *Ooskerke*; met 90 h. en 400 inw.

SABBINGE (HUIS-TE-), hofst., pr. *Zeel.*, gem. *Wolphaartsdijk*.

SABBINGE (OUD EN-NIEUW-), 2 p., pr. *Zeel.*, gem. *Wolphaartsdijk*; de eerste groot 154,5439 bund.; de andere 129,8435 bund.

SABINA-HENRICA-POLDER, p., pr. *N.Br.*, gem. *Fijnaart*; 680,2110 bund.

SAEFTINGE (POLDER-VAN-), p., pr. *Zeel.*, gem. *Clinge*; 275,1527 bund.

SAEFTINGER-GÄT (HET), water, pr. *Zeel.*, in de *Wester-Schelde* uitlopende.

SAEFTINGER-SCHORREN, ook

het DROOGE-LAND-VAN-SAEFTINGE of het VERDRONKEN-LAND-VAN-SAEFTINGE, schorren, zich uitstrekkende van het N. punt van den in België gelegen p. de Doel, tot aan den Meloo-polder, pr. *Zeel*.

SAITHER. Zie SATTER.

SAK-POLDER (DE), 2 p., pr. *Zeel.*, één, ged. gem. *Driewegen-en-Coudorpe*, ged. gem. *Overzande*; één, ged. gem. *Nisse*, ged. gem. *Oudelande*, ged. gem. *Overzande*.

SAKPOLDER (NOORD- en ZUID-), 2 p., pr. *Zeel.*, de eene gem. *Heinkenszand*; de andere gel. gem. *Heinkenszand*, ged. gem. *Nisse*.

SAKSUM Zie SAAKSUMHUIZEN.

SALADE-KADE, of SLAAKAAI, b., pr. *Z. H.*, gem. *Rotterdam*; met 183 h., en ruim 600 inw.

SALADEVAART (DE) of DE SLA-VAART, water, pr. *Z. H.*, gem. *Kralingen*, van de Molenvliet naar *Rotterdam* loopende.

SALATIGA, buit., pr. *Utr.*, gem. *Utrecht*, aan de Bildstraat.

SALENTEIN, landg., pr. *Geld.*, gem. *Nijkerk*; groot 46 bund.

SALIA-VETUS. Zie OLDENZAAL.

SALLAND-EN-TWENTHE Zie ZALLAND-EN-TWENTHE.

SALLANDIA. Zie ZALLAND.

SALNE of ZALNE, buurs., pr. *Over.*, gem. en ¼ u. Z. van *Zwolle*.

SALSATERRA. Zie ZOUTELANDE.

SALWERD, b. en buit., pr. *Fr.*, gem. *Franeker*; de b. met 5 h. en 30 inw.; het buit. groot 3,8440 bund.

SAMARANG. Zie { OORSPRONG (DE).  
WELGELEGEN.

SAMBEEK, gem., pr. *N.Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Bozmeer* (22 m. k., 3 s. d. 1 ged., 4 j. d.). Zij bevat de d. *Sambeek* en *Mullem* en de geh. *Sambeeksche-hoek* en *Heikant*; beslaat 3064,6429 bund., en telt 233 h. met 1300 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 koornmolen, 2 bierbrouwerijen, 1 leerlooierij en 1 steen- of pottenbakkerij.

De inw., op 40 na allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*, met eenen *Pastoor* en eenen *Kapellaan*, 1 kerk te *Sambeek*, en 1 kapel te *Mullem*. De 35 Herv. behooren tot de gem. van *Bozmeer-Sambeek-en-Beugen*; de 6 Isr. tot de *bijkerk te Cuyk*. Er is eene school met 45 leerl.

Het d. *Sambeek*, ook *Santbeek* of *Sandbeke*, doch eigenlijk *St. Jansbeek*, ligt 9 u. O. ten Z. van 's *Hertogen-*

bosch, 20 min. Z. Z. O. van Boxmeer; met 121 h. en 720 inw.

De R. K. kerk, aan den H. JOHANNES den Dooper toegewijd, heeft eenen dikken hoogen toren. De Herv. kerk heeft eenen toren, doch geen orgel.

Kermis den laatsten Zond. in Aug. SAMBEEKSCHE-HOEK, geh., pr. N. Br., gem. en 1½ u. Z. W. van Sambeek; met 82 h. en 390 inw.

SAMBERT, Zie SANDBUUR.

SAMMER-POLDER (DE), p., pr. N. H., gem. Egmond-Binnen; 306 bund.

SANDBEKE, Zie SAMBEEK.

SANDBERG (DE), berg, pr. Dr., gem. en N. O. van Gielen.

SANDBERGEN of ZANDBERGEN, landg., pr. N. H., gem. Bussem.

SANDBRAAK, wiel, pr. N. H., bij het d. Warder; groot 11,7100 bund.

SANDBRINK, boerd., pr. Utr., gem. Leusden; groot 63,9430 bund.

SANDBUUR of SANDEBUUR, ook wel SAMBERT, geh., pr. Dr., gem. Rhoden; met 8 h. en 50 inw.

SANDE, Zie { 's GRAVEZANDE.  
SANDENBURG.

SANDELING-AMBACHT, SANDELINGEN-AMBACHT of ADRIAAN-PIETERS-AMBACHT, gem. en heerl., pr. Z. H., arr., kant. en postk. Dordrecht, (6 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Zij bevat eenige bij elkander liggende boerderijen; beslaat 332,2100 bund., en telt 34 h. met 360 inw., die van landbouw en vlasserij bestaan.

De inw., op 3 na allen Herv., hebben eene kerk in gemeenschap met de gem. Hendrik-Ido-Oostendam-en-Schildmanskinderen-Ambacht. De 3 R. K. behooren tot de par. van Dordrecht. De kinderen genieten onderwijs te Hendrik-Ido-Ambacht.

SANDELING-AMBACHT, p., pr. Z. H., gem. Sandeling-Ambacht; groot 226,4244 bund.

SANDENBURG, eertijds SANDE, ridderhofst., pr. Utr., gem. Over-en-Neder-Langbroek; 143,2000 bund.

SANDESTEIN, adell. h., pr. Geld., gem. Voorst.

SANDEVELD, boerd., pr. Z. H., gem. 's Gravezande; 4,4430 bund.

SANDFIRDE, SANTFURDE, ZANDFIRDE of ZANDVOORT, d., pr. Fr., arr., kant., postk. en 3 u. W. Z. W. van Sneek, gem. Wymbriseradeel. Men telt er 9 h. en 50 inw., en met het b. de Ryp, 14 h.

en 90 inw., die van veeteelt bestaan. De Herv. behooren tot de gem. van Oudega-Idsega-en-Sandfirde. De kerk heeft toren noch orgel. De R. K. behooren tot de par. van Blaauwhuis.

SANDFIRDER-RYP (DE), Zie RYP

SANDFORT, Zie SANTFORT. (DE).

SANDHORST, buit, pr. Z. H., gem. Wassenaar; groot 35,9559 bund.

SANDOEL (T), eigenlijk ZANDDOELEN, b., pr. N. Br., gem. Raamsdonk; met 93 h. en 520 inw.

SANDOELSCH-POLDER (DE), p., pr. N. Br., gem. Raamsdonk; 61 bund.

SANDPOEL (DE) en SANDVOORDE, 2 meren, pr. Fr., gem. Gaasterland, bij Sondel.

SANDVERMTEN, Zie ZANDVENNE.

SANDVOORDE, streek, pr. Gron., gem. en ½ u. N. ten W. van Midwolde.

SANDVOORT, Zie SANDFIRDE.

SANDWIJK, 2 buit., één, pr. N. H., gem. Monnickendam; één, pr. Utr., gem. de Bildt; groot 89,9908 bund.

SANE (DE), Zie ZAAAN (DE).

SANTBEEK, Zie SAMBEEK.

SANDBERGEN, 2 buit., één, pr. N. H., gem. en ½ u. W. van Huizen; één, pr. Utr., gem. Soest.

SANTFORT, geh., pr. Limb., ged. gem. IJtervoort, ged. gem. en 20 min. N. van Thorn; met 14 h. en 80 inw.

SANTFURDE, Zie SANDFIRDE (1).

SANTOERS, Zie OERLE (ZAND-).

SAPMA, boerd., pr. Gron., gem. Grootegeest, bij Lutkegeest.

SAPMEER, Zie SAPPMEER.

SAPMEER (HET), p., pr. N. H., gem. Graft; groot 27 bund.

SAPPMEER, gem., pr., arr. en reg. kant. Gron., kant. en hulpk. van het postk. Hoogezand (9 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Sappemeer, de veenk. Kleine-Meer, de b. Achterdiep en Jagerswijk, en ged. van het geh. Spitsbergen en van de Borgerkompagnie en de Trips-kompagnie; beslaat 1320,4032 bund., en telt 515 h. met 3360 inw., die van landbouw, veeteelt, koophandel, scheepsbouw en scheepvaart bestaan. Er zijn 50 kofschepen, 8°scheepstimmerwerven, 3 touwslagerijen, 1 anker- en 10 grofsmederijen, 2 kalkbranderijen, 1 moutwijnstokerij, 1 distilleerderij, 2 leerlooierijen, 1 koren-pel-, 1 koornpel-olie- en mout-, 1 koren-pel- en olie-, 2 houtzaag- en 2 oliemolens.

(1) Eveneens zoeken men alle woorden, elders SANT gespeld, die hier niet gevonden worden, op SAND of ZAND.

De 2050 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Gron.*, ring van *Hoogezand*. De 90 Christ. Afg. maken, met die uit de burg. gem. het Hoogezand, eene gem. uit. De 60 Evang. Luth. maken, met die uit de burg. gem. Slochteren, Noordbroek, Zuidbroek en het Hoogezand, eene gem. uit van de ring van *Groningen*, met 180 ziel. De 510 Doopsgez. maken, met die van het Hoogezand, Kolham, Zuidbroek en Muntendam, eene gem. uit met ruim 1150 ziel. De 570 R. K. behooren kerk. tot *het Kleine-Meer*, de 70 Isr. behooren tot de rings. van *het Hoogezand*. Er zijn 2 scholen. Het d. Sappemeer, meestal Sapmeer, ligt 3¼ u. O. Z. O. van Groningen; met 336 h. en 2280 inw. De Herv. kerk heeft geen orgel, doch op het dak eenen kleinen, open toren. Op ongeveer 25 ellen van de kerk staat een dikke toren, waarin de luidklok hangt. De kerk der Christ. Afges. heeft toren noch orgel. De Evang. Luth. kerk heeft een orgel, doch geen toren. De Doopsgez. kerk heeft toren en orgel. De dorps. telt 330 leerl. Er is hier, met het Hoogezand, een Dep. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen, en een Zeemans-collegie, genaamd: *de Voorruigang*. Voorts zijn er eene Onderlinge brandwaarbörg compagnie en eene onderlinge zee-assurantie compact., genaamd: *Goede Trouw*.

SAPPEWERF, p., pr. *N. H.*, gem. *Heer-Hugowaard*.

SARDAM. Zie ZAANDAM.

SARDINGEN. Zie JARDINGA.

SASBERGEN, hofst., pr. *Z. H.*, gem. en 40 min. van *Noordwijkerhout*; groot 20 bund.

SASHEM. Zie SASSENHEYM.

SASKERLEY. eil. in het *Alkmaarder-meer*, pr. *N. H.*

SASMA (OUD-), stuk bouwland, pr. *Gron.*, gem. *Baflo*.

SAS-POLDER (DE), eigenlijk KLEIN-BETTENWAARDE, p., pr. *Zeel.*, gem. *Nieuwerkerk*; groot 91,6639 bund.

SASPUT, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Schoondijke*; met 14 h., 70 inw. en eene school met 90 leerl. (GENT.)

SASSA-GANDAVUM. Zie SAS-VAN-SASSENHEYM, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Noordwijk*, hulpk. van de postk. *Haarlem* en *Leiden* (21 m. k., 2 s. d. 2 afd., 1 j. d.). Zij bevat het d. Sassenheym en eenige buitenplaatsen en verstrooid liggende h.; beslaat 654,1907 bund., en telt 212 h. met 1030 inw., die van land-

en tuinbouw en bloemisterij bestaan. Er is een windkoornmolen. — De 420 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Leiden*, ring van *Noordwijk*. De enkele Rem., de enkele Doopsgez., de 12 Evang. Luth. en de 8 Chr. Afges. behooren kerk. te *Leiden*. De 580 R. K. maken eene par. uit van het bisd. van *Haarlem*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. Er is eene school met 130 leerl.; eene kosts. voor Jonge Heeren met 20 leerl.; een Dep. der Maats. Tot Nut van 't Algemeen en een Dep. van de Nederl. Maats. ter bevordering van Nijverheid. Het d. Sassenheym of Sassenheim, vroeger Saxenheym, Sassenen of Saxnen, meestal Sassem of Sassem, ligt 1½ u. N. van Leyden, 1¼ u. O. van Noordwijk. De kerk heeft toren en orgel. De R. K. kerk, aan den H. PANCRATIUS toegewijd, heeft eenen houten lantaarntoren en een orgel. De Bisschop van Haarlem heeft alhier zijnen zetel.

SASSENPOORTE, b., pr. *Over.*, gem. *Zwolle*, van welke het eene voorstad uitmaakt; met 235 h. en 1200 inw. (SCHE-SASSING.)

SASSING (AXELSCHIE-). Zie AXEL-SASSINGA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, 5 min. N. van *Hennaard*; groot 26,3027 bund.

SASSINGA-RYD of SASSINGA-RIET, water, pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, hetwelk van Spannum naar de Bolswarder trekvaart loopt.

SASSLUG (DE BENEDENSTE en DE BOVENSTE-), 2 sluizen, pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*.

SAS-VAN-DINTEL (HET), sluiswerk, aan den mond van den Dintel, gem. *Dinteloord-en-Prinseland*, pr. *N. Br.*, bestaande uit 2 sluizen met 1 paar hooge en 1 paar lage vloed-, 1 paar eb- en 1 paar waaijerdeuren.

SAS-VAN-GENT, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Azel*, reg. kant. *Hulst*, postk. *Sas-van-Gent* (5 k. d., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit de plattelandst. *Sas-van-Gent* en de b. de *Stuiver*; beslaat 1432,5614 bund., en telt 198 h. met 1080 inw., die van het uitoefenen van onderscheidene neringen en bedrijven, van de scheepvaart op het Kanaal van Neuzen naar Gent en van den landbouw bestaan. Er zijn 1 bierbrouwerij, 1 stijfelmakerij, 1 aardappelen-meelfabriek, 1 windkoorn-mout- en olie- en 1 stoom-koornmolen.

De 850 R. K. maken eene par. uit van het bisd. *Breda*, dek. van *Hulst*.

De 230 Herv. behooren tot de gem. *Sas-van-Gent-en-Philippine*. Er is eene school met 80 leerl.

De stad Sas-van-Gent of Sas-van-Gend, in het Lat. Agger-Gandavensis, Cataracta-Gandavensis, of Sas-sa-Gandavum, ligt 3 u. Z. ten W. van Goes, 2 u. Z. W. van Axel. Zij heeft 3 uitgangen, ieder met twee openingen; eene groote en eene kleine markt; vijf straten; 2 kaaijen; 180 h. en 900 inw. Er is een Stadhuis, met eenen dubbelen arduinsteenen trap. De Herv. kerk is een kruisgebouw, met een koepeltorentje doch zonder orgel. De R. K. kerk, aan de *H. Maagd MARIA* toegewijd, heeft een orgel en op den voorgevel een houten torentje.

Kermis den 2den Zondag in Sept. SAS-VAN-GENT (DE POLDER VAN) en DE NIEUWE-POLDER-BIJ-SAS-VAN-GENT, 2 p., pr. *Zeel.*, de eerste of KLEINE ST. ALBERT, gem. *Sas-van-Gent*; groot 82,230 bund.; de tweede ged. gem. *Westdorpe*, ged. gem. *Sas-van-Gent*; 59,760 bund.

SAS-VAN-GENT-EN-PHILIPPINE, kerk. gem., pr. *Zeel.*, klass. van *Izendijke*, ring van *Azel*, met 300 ziel. en 2 kerken, als 1 te *Sas-van-Gent* en 1 te *Philippine*.

SAS-VAN-GOES (HET), of het GOESCHE-SAS, meestal enkel het SAS, geh., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Kattendijke*; met 11 h. en 50 inw.

SAS-VAN-ROESDAAL, ook BOVER-SAS, sluiswerk, pr. *N. Br.*, gem. en 2 u. N. W. van *Roosendaal*.

SAS-VAN-STEENBERGEN (HET) ook BENEDEN-SAS, sluiswerk, pr. *N. Br.*, gem. en  $1\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Steenbergen*.

(STRIJEN-SAS. SAS-VAN-STRIJEN (HET). Zie SAS-VAN-WERKENDAM (HET) of het WERKENDAMSCHESAS, sluis, pr. *N. Br.*, op de haven te *Werkendam*.

SAS-VAN-ZIERIKZEE (HET), sluiswerk, pr. *Zeel.*, gem. *Zierikzee*.

SATEN (DE), ged. gronds, pr. *Z. H.*, gem. *Reeuwijk*; groot 53 bund.

SAUNLEAN. Zie SONDERLAND.

SAUNLEANSTER-HUIZEN, b., pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, onder *Oosterend*; met 2 h. en 12 inw.

SAUWERT of SALWERT, zoo men wil eigenlijk SANDWERT, d., pr. *Gron.*, arr. en 5 u. W. van *Appingedam*, kant., postk. en  $1\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Adorp*. Men telt er 62 h. en 330 inw. en met het

geh. Arwerd, 67 h. en 350 inw., die van landbouw bestaan. — De 340 Herv. behooren tot de gem. *Wetsinghe-en-Sauwert*, waarvan de kerk, midden tusschen *Sauwert* en *Wetsinghe* staande, een spits torentje, doch geen orgel heeft. De 2 Doopsgeb. behooren kerk. tot *Huizinge*. De dorps. telt 80 leerl. Ook is er een Godshuis, onder bestuur der Diakonie.

SAVENDONK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Boxtel*. De inw., behooren kerk. onder *Gemonde*.

SAXENHEIM. Zie SASSENHEYM.

SAXUMHUIZEN. Zie SAAXUMHUIZEN.

SAYTER (DE) of SAITHER en DE NAAUWE SAYTER, 2 waters, pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*.

SCAGEN. Zie SCHAGEN.

SCALIA. Zie SCHOUWEN.

SCALDIS. Zie SCHELDE.

SCALTWOLDE. Zie SCHILDWOLDE.

SCHAAIK. Zie SCHADEWIJK.

SCHAALBERG. Zie ZANDBERG.

SCHAALSMEER (DE) of DE SCHALSMEER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Wormer*; groot 64,930 bund.

SCHAALSMEER-DIJK (DE), de ringdijk van de Schaalsmeer, pr. *N. H.*, langs de Zaan.

SCHAAN. Zie SCHAAM.

SCHAAPBULTEN, geh., pr. *Gron.*,

gem. *Delfzijl*; met 4 h. en 25 inw.

SCHAAPHALSTER-ZIJL of veelal

SCHAPHALSTER-ZIJL, sluis, pr. *Gron.*,

gem. en  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Winsum*.

SCHAAPHOK. Zie SCHAPPHOK.

SCHAAPSBERG. Zie ZANDBERG.

SCHAAPSKUILMEER of SCHAAPSKUILPOLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Harlingcarspel*; groot 47 bund. (POLDER.

SCHAAPS-POLDER. Zie BUREN-

SCHAAPSTAL, geh., pr. *N. Br.*,

gem. *Bakel*; met 5 h. en 30 inw.

SCHAAPSTALSCHES-AA. Zie AA (BAKELSCHES-).

SCHAAPWEI of SCHAPENWEIPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Rijswijk*; 129 bund.

SCHAAR (HET), 2 water, pr. *Zeel.*,

het eene N. O. van het eil. N. Beveland, het andere Z. W. van dat eil.

SCHAAR (HET), droogte, pr. *Zeel.*,

N. W. van N. Beveland, in de *O. Schelde*.

SCHAAR (HET). Zie BRUINTJESKREEK.

SCHAARDAM. Zie SCHARDAM.

SCHAARN of SCHAREN, SCHARN of

SCHAERRO, gemeenlijk SCHAAN of

SJAAN, geh., pr. *Limb.*, gem. *Heer*;

met 29 h. en 190 inw.

SCHAAR-VAN-RENESE, plaat in het *Brouwershavensche-Zeegal*, ten N. en tegen den wal van *Renesse*.

SCHAARWOUDE. Zie SCHARWOUDE.

SCHAAJK. Zie SCHAJK.

SCHADE, landh., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Maartensdijk*.

SCHADEWIJK OF SCHAAIK, geh., pr. *N. Br.*, kant. en gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Eersel*, met 30 h. en 160 inw.

SCHADEWIJK. Zie SCHAJK.

SCHADEWIJK, veelal VOORST, adel. h., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Horst*; met 16 h. en 30 inw.

SCHADRON, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Uden*, bij *Volkel*; met 17 h. en 100 inw.

SCHAERRO. Zie SCHAARN.

SCHAERWOUDE. Zie SCHARWOUDE.

SCHAESBERG, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Heerlen*, (2 m. k., 1 s. d.). Zij bevat de d. *Scheidt*, en de geh. *Lichtenberg* en *Palenberg*; beslaat 744.3975 bund., en telt 214 h., met 1120 inw.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit, van het bisd. *Koermond*, dek. van *Kerkraede*, met eenen Pastoor, eenen Kapellaan en eene kerk te *Scheidt*. Er is 1 school met 75 leelr.

SCHAESBERG (KASTEEL-VAN-), kast., pr. *Limb.*, gem. *Schaesberg*; met 199.3635 bund. gronds.

SCHAFFELAAR of SCHAFFELER, havel., pr. *Geld.*, gem. en 5 min. N. O. van *Barneveld*; groot 150 bund.

SCHAFFERMEER (HET), meertje, pr. *Gron.*, N. van het *Zutlaarder-meer*.

SCHAFFERWOLDE, geh., pr. *Gron.*, gem. *Hoogezand*, nabij *Kropswolde*, waartoe het behoort.

SCHAFT, d., pr. *N. Br.*, arr., kant. postk., en  $\frac{3}{4}$  u. *Z.* van *Eindhoven*, gem. en 20 min. O. van *Borkel*. Men heeft er 33 h. en 180 inw., die van landbouw bestaan. — De inw., allen R. K., behooren tot de par. van *Borkel*, waarvan de kerk tusschen *Borkel* en *Schaft* in de heide staat.

SCHAFT (KLEIN-), geh., pr. *N. Br.*, gem. *Borkel*; met 5 h. en 30 inw.

SCHAGEN, kant., pr. *N. H.*, arr. *Alkmaar*. Het bevat de gem. *Schagen*, *St. Maarten*, *Warmenhuizen*, *Haringkarspel*. *Oude-Niedorp*, *Nieuwe-Niedorp*, *Winkel*, *Barsingerhorn*, *Wieringerwaard*, *Zijpe*, *Calandsog* en *Petten*; beslaat 24298,6361 bund., en telt 2445 h. met 17440 inw.

SCHAGEN, vrije heerl., pr. *N. H.*, arr. *Alkmaar*, kant. en postk. *Schagen*. Het bevat de gem. *Schagen* en *Barsingerhorn*, en beslaat 3384,1295 bund., en telt 662 h. met 3558 inw., die van landbouw, vee- en vlasteelt bestaan.

De 2500 Herv. maken de gem. *Scha-*

*gen*, *Barsingerhorn-en-Haringhuizen* en *Kolhorn* uit. De 350 Doopsgez., behooren tot de gem. *Barsingerhorn-Kolhorn-en-Wieringerwaard*. De 8 Evang. Luth. tot de gem. *Alkmaar*. De 600 R. K. maken de stat. van *Schagen* uit. De 70 Isr. behooren tot de rings. van *den Helder*. Er zijn 5 scholen.

SCHAGEN, in de wandeling SCA-GEN, vl., pr. *N. H.*, arr. en 4 u. N. van *Alkmaar*, kant. en postk. *Schagen*, gem. *Schagen-en-Burghorn*. Men telt er 220 h. en 1520 inw. De 900 Herv., maken, met de overige uit de burgerlijke gem. *Schagen-en-Burghorn*, eene gem. uit, van de klass. van *Alkmaar*, ring van *Zijpe*, met 1340 ziel. De kerk der Herv. rust op vijftien ronde steenen pilaren en heeft eenen hoogen toren, eenen prachtigen predikstoel, een goed orgel en onderscheidene aanzienlijke grafsteden der Heeren en Vrouwen van SCHAGEN. De 470 R. K. maken, met de overige uit *Schagen-en-Burghorn*, eene par. uit, van het bisd. *Haarlem*, met 600 ziel. De kerk, aan den H. CHRISTOPHUS toegewijd, heeft orgel en toren. Overigens wonen er nog 70 Doopsgez., 10 Evang. Luth. en 80 Isr. Ook is er een Raadhuis, waarin tevens de Waag; een Vischhuis tot het markten van zeevisch; een Herv. Wees- en Armhuis, waarin 12 kinderen en 9 oude lieden verpleegd worden; een R. K. Weezen Armhuis, waarin 3 kinderen en 15 oude lieden zijn opgenomen; 2 dorps. met 220 leelr., en een Dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*, met 1 Spaarbank en 1 Leesbibliotheek.

Kermis den 3den Zond. in Junij. Paardenmarkt Maand. daarna. Beestenmarkt den 2den Donderd. in April, voorts elke week tot de 1sten Donderd. in Mei en in het najaar van den 2den Donderd. in Oct. tot aan de Veulenmarkt. Veulenmarkt in het laatst van Nov. Weekmarkt des Donderd.

SCHAGEN, sectie, gem. *Schagen-en-Burghorn*, pr. *N. H.* Zij bevat den Polder-benoorden-den-Groeneweg, den Polder-beoosten-den-Vlietsloot, den Polder-tusschen-de-Las-schoten-en-de-Vlietsloot, den Polder-voor-het Westeinde-van-de-Nes, de Nieuwe-Koog, den Polder-beoosten-het-Nespad, en den Polder-achter-de-Lage-zijde, en beslaat 380,1861 bund.

SCHAGEN, geh., pr. *Utr.*, gem. *Linschoten*.

**SCHAGEN (POLDER-VAN-) DE NIEUWE-POLDER-VAN-SCHAGEN**, 2 p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; de eerste groot 1642, 2028 bund.; de laatste groot 16,6950 bund.

**SCHAGEN-EN-BURGHORN**, gem., pr. *N. H.*, arr. *Alkmaar*, kant. en postk. *Schagen* (12 m.k., 9 s.d., 1 j.d.). Zij bevat het d. *Schagen*, benevens de geh. de Dorpe, Grootewal, Lutjewal, de Miede, Korte-en-Lange-Snevert, de Nes, het Wadt, de Keins-en-Ruimte, Lagedijk, de Halen, Zegebuurtje, Zandvenne, Valkoogervlaet, Cornelissenwerf, het Jallewal, Tolke-Tolkerbosch-en-dijk, Burghorn; beslaat 2006,0314 bund., en telt 362 h. en 2020 inw., die van landbouw bestaat. Er zijn 1 touwslagerij, 1 kaaskopdraaijerij, 1 spinnerij, 1 vlasserij en 1 koornmolen. — De 1340 Herv. maken de gem. van *Schagen* uit. De 110 Doopsgez. behooren tot de gem. *Barsingerhorn-Kolhorn-en-Wieringerwaard*, de 8 Evang. Luth. tot de gem. *Alkmaar*, de 2 Herst. Evang. Luth. tot den *Helder*. De 680 R. K. maken de stat. van *Schagen* uit. De 80 Isr. hebben eene bijkerk, die tot de rings. van den *Helder* behoort. Er zijn 1 school, 1 herhalingschool en 1 klein kinderschool.

**SCHAGEN-EN-DEN-ENGH.** Zie **ENGH (DEN)**. (*Utr.*, gem. *Linschoten*.)

**SCHAGEN-EN-DEN-ENGH**, p., pr.

**SCHAGEN-ZUID-ZIJDE**, sectie der gem. *Schagen-en-Burghorn*, pr. *N. H.* Zij bevat de p.: Buitendijk, Cornelissen-kaag, de Driesprong, de Ijskaag, Breekom, Bezuiden-de-Brijsloot, Beoordenen-de-Brijsloot, de Westermeer, Achter-de-Loet en de Loeterdijk, en beslaat 184,2684 bund.

**SCHAGERBURG**, d., pr. *N. H.*, arr. postk., en 4½ u. N. ten O. van *Alkmaar*, kant. en ¼ u. N. W. van *Schagen*, gem. *Zijpe*. Men telt er 56 h. en 400 inw., die van landbouw bestaan.

De 360 Herv. behooren tot de gem. *Noord-Zijpe*, welke hier eene kerk heeft, met eenen houten toren, doch zonder orgel. De school telt 130 leerl.

**SCHAGER-EN-NIEDORPER-KOGGEN**, bed., pr. *N. H.*, verdeeld in de Schager- en de Nedorper-kogge. Zij bevat de gem. *Schagen*, *Barsingerhorn*, *Nieuwe-Niedorp*, *Oude-Niedorp* en *Winkel*, en beslaat 7138,5969 bund.

**SCHAGER-KOGGE**, bed., pr. *N. H.* Zij bevat de gem. *Schagen* en *Barsingerhorn*, en beslaat 3384,1295 bund.

**SCHAGER-LAAN (OUDE-)**, b., pr. *N. H.*, gem. *Amsterdam*.

**SCHAGER-MEER (HET)**, p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; 100 bund.

**SCHAGERSLOOT (DE)**, water, pr. *N. H.*, gem. *Schagen*, langs *Tolke* naar de *Schagerwaard* loopende.

**SCHAGER-UITWERPEN (DE)**, ged. van den *Schagerwaard*, pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; 44.8300 bund.

**SCHAGERWAARD (DE) OF HET WITSMEER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Huringcarspel*; groot 527 bund.

**SCHAGERWEG (DE)**, weg, pr. *N. H.*, van den *Frieschen* zeedijk naar den *Zijper-zeedijk* loopende.

**SCHAGERWIEL**, poel, pr. *N. H.*, gem. en ¼ min. Z. W. van *Schagen*; groot 5,5240 bund.

**SCHAIK**, d. Zie **SCHAYK**.

**SCHAIK OF SCHAAJK**, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Leerdam*; met 33 h. en 190 inw.

**SCHAIK (OUD-EN NIEUW-) OF OUD-EN NIEUW-SCHAYK**, 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Leerdam*, de eene groot 217,4376, de andere groot 204,3069 bund.

**SCHAIKSCH-ACHTERKADE (DE)**, dijk, pr. *Z. H.*, gem. *Leerdam*, van den *Schaiksch-dijk* naar den *Diefdijk*.

**SCHAIKSCH-DIJK**, dijk, pr. *Z. H.*, gem. *Leerdam*, zich uitstreckende van *Schouwenoord* naar *Leerdam*.

**SCHAIKSCH- WATERING (DE)**, water, pr. *Z. H.*, van de *Kerksteeg* naar de *Schaiksch-Achterkade* loopende. (gem. *Veur*.)

**SCHAKENBOSCH**, landen, pr. *Z. H.*,

**SCHAKERLO**, heerl., pr. *Zeel.*, arr.

*Zierikzee*, kant., postk. en gem. *Tholen*. Zij beslaat 1586,9790 bund., en telt 62 h. met 570 inw. — De 440 Herv. en de 30 R. K. behooren kerk. te *Tholen*. Er is eene bijs. met 35 leerl.

Het geh. *Schakerlo* ligt 5 u. Z. O. van *Zierikzee*, ¼ u. Z. W. van *Tholen*, en telt 22 h. met 170 inw.

**SCHAKERLO OF HET OUDELAND**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Tholen*; 495,3456 bund.

**SCHAKERLOSCH-DIJK**, zeedijk, pr. *Zeel.*, Z. W. van den p. *Schakerlo*, langs de *Ooster-Schelde*.

**SCHALIEHOEF (DE) OF SCHALIEHOEVE**, boerd., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. N. O. van *Woensdrecht*.

**SCHALKEDAM OF SCHALGENDAM**, dam op de grenzen der pr. *Fr.* en *Gron.*, waar de *Oudevaart* in de *Lauwers* valt, ¼ u. N. O. van *Stroobos*.

**SCHALKHAAR**, buurs., pr. *Over.*, gem. *Diepenveen*; met 7 h. en 50 inw.

**SCHALKWIJK**, gem. en heerl., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Utr.* (9 m.k., 4 s.d., 2 j.d.). Zij bevat het d. *Schalkwijk* en

de geh. Pothuizen, Blokhoven en Rietveld; beslaat 1789,3068 bund., en telt 156 h. met 1078 inw., die van landbouw bestaan.

De 910 R.K. maken, met die van de gem. *Tul-en-'t Waal, Schomauwen en 't Gooi*, eene par. uit van het bisd. *Utr.*, met eenen Pastoor, eenen Kapellaan en 1400 zielen. De 160 Herv. behooren tot de gem. *Schalkwijk-en-'t Gooi*. Er is eene school met 75 leerl.

Het d. Schalkwijk ligt 6 u. Z. W. van Amersfoort, 2½ u. W. van Wijk-bij-Duurstede. Men telt er 107 h. en 820 inw. De Herv. kerk heeft eenen spitsen toren en de fraaije tombe van den Heer BALTHASAR DE LEEUW, voormalig Ambachtsheer dezer gem., doch geen orgel. De R. K. kerk, aan den H. MICHAËL toegewijd, heeft eenen koepeltoren en een orgel.

Kermis den 24 Junij.

SCHALKWIJK (DE GROOTE- en DE KLEINE-POLDER-VAN-ZUID-), 2 p., pr. *N.H.*, gem. *Zuid-Schalkwijk*; de eerste groot 225,2527, de andere 48,8270 bund.

SCHALKWIJK (NOORD-), streek lands, pr. *N. H.*, gem. *Haarlemmerliede*; groot 386,2397 bund.

SCHALKWIJK (ZUID-), geh., pr. *N.H.*, gem. *Zuid-Schalkwijk*; met 11 h. en 90 inw.

SCHALKWIJK-EN 'T GOOI, kerk. gem., pr. *Utr.*, klass. en ring van *Wijk-bij-Duurstede*; met eene kerk te Schalkwijk, en 210 ziel.

SCHALKWIJK-VIJFHUIZEN-EN-NIEUWERKERK-AAN-DE-DRECHT (ZUID-), gem. en heerl., pr. *N.H.*, arr., kant. en postk. *Haarlem*, bevat de geh. *Zuid-Schalkwijk* en *Vijfhuzen*, benevens *Nieuwerkerk*, beslaat 577,8487 bund., en telt 30 h., met 250 inw., die van landbouw bestaan. Ook is er een houtzaagmolen.

De 160 R. K. behooren kerk. ged. tot *Haarlem* en ged. tot *Osdorp*; de 6 Herv. tot *Haarlem* en *Sloten*, waar de kinderen ook onderwijs genieten. In deze gem. staat het stoomgemaal de Lynden.

SCHALKWIJKSCHE-WETERING, water, pr. *Utr.*, dat langs Schalkwijk naar den *Vaartsche-Rijn* loopt.

SCHALLEGALLE-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; groot 5,2760 bund.

SCHALLUINE of SCHALUINEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Baarle-Nassau*; met 6 h. en 60 inw.

SCHALM (DE), bosch, pr. *Utr.*, gem. en ¼ u. Z. O. van *Renswoude*.

SCHALMDIJK (DE), weg, pr. *Utr.*,

gem. *Renswoude*, van den straatweg, tot bij den Rooden-Haan.

SCHALOËN. Zie VALKENBURG (HET KASTEEL TE OUD-).

SCHALSMEER. Zie SCHAALSMEER.

SCHALSUM, SCHALZUM, ook SCHALSEM, d., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, arr. en 3 u. W. van *Leeuwarden*, kant. en 2 u. O. ten N. van *Harkingen*, postk. en ¼ u. N. O. van *Franeker*. Men telt er 20 h. en 120 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 14 na allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Harkingen*, ring van *Franeker*. De kerk heeft eenen toren met spitsje voorzien, en eenen fraaijen predikstoel, doch geen orgel. De 3 Doopsgez. behooren tot *Franeker*, de 11 Christ. Afges. tot *Minnertsga*.

SCHAM (HET), polderl., pr. *Utr.*, gem. *Amersfoort*; groot 50 bund.

SCHANDELO of SCHANDELEN, geh., pr. *Limb.*, gem. *Arcen*, 10 min. N. O. van *Velden*; met 39 h. en 240 inw.

SCHANS (DE), 3 geh. pr. *N. Br.*, één, ged. gem. *Oudenbosch*, ged. gem. *Oud-en-Nieuw-Gastel*; met 2 h. en 6 inw.; één, gem. *Tilburg*; met 16 h. en 70 inw., en één, gem. *de Werken-en-Sleeuwijk*, met een aarden redout met bomvrij gemetseld reduit, benevens eene batterij.

SCHANS (DE), b., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. Z. Z. O. van *Raamsdonk*.

SCHANS (DE), alleenstaand h., pr. *Gron.*, gem. en ¼ u. van *Termunten*.

SCHANS (DE GROO- | Zie IZABEL EN TE- en DE KLEINE-). (ANTONIE (ST.)

SCHANS (DE ZUIDER-). Zie WAT- TER-SCHANS.

SCHANSE-EN-HONDERD-DUCATIONS-SLOOT, waterloop, pr. *Over.*, dat van de buurs. *Ane* naar de grenzen van *Ambt-Hardenbergh* loopt.

SCHANSGAT (HET), ook St. ANDRIESGAT of KANAAL-VAN-ST.-ANDRIES, water, pr. *Geld.* Het loopt uit de Maas naar de Waal. Er is hier een pontveer tusschen Rossum en Heerewaarden.

SCHANSGAT (HET), watertje, pr. *N. Br.*, gem. de *Werken*, dat uit de *Schanswiel*, in de *Bakkerskil* loopt.

SCHANSHOEK (DE), ged. polderl., in den *Polder-van-der-Eigen*, pr. *N. Br.*, gem. *Empel-en-Meerwijk*.

SCHANSMEER, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, ¾ u. N. O. van *Donkerbroek*.

SCHANSSTRAAT, geh., pr. *Limb.*, gem. *Nederwceert*; met 27 h. en 140 inw.

SCHANS-  
WAARD (DE). Zie

{ KARNEMELKS-POL-  
DER.  
PRIKWAARD.

SCHANSWIEL (DE), water, pr. *N. Br.*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Sleeuwijk*.

SCHAPEHOK (HET) of SCHAAPBOK, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Slochteren*; met 4 h. en ruim 20 inw.

SCHAPENBOSCH (HET), bosch, pr. *N.Br.*, gem. *Oosterhout*. Het is een ged. van het *Bosch-van-Strijen*.

SCHAPENBOUT, b., pr. *Zeel.*, gem. en 3 u. van *Axel*; met 6 h. en 30 inw.

SCHAPENBURG, buit., pr. *N. H.*, gem. en in het d. 's *Graveland*.

SCHAPENGORS, p., pr. *Z.*, H. gem. *Rockanje*; groot 99,  $\frac{2}{3}$  16 bund.

SCHAPENHOEK, geh., pr. *Zeel.*; gem. *Boschkappelle*; met 19 h. en 100 inw. (SCHAAPWEL)

SCHAPENWEI - POLDER. Zie SCHAPERS-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Hontenisse*; 104,  $\frac{3}{4}$  204 bund.

SCHAPHALSTER-ZIJL. Zie SCHAAPHALSTER-ZIJL.

SCHARBIERSLUIJ (DE). Zie RAPEBURGERSLUIJ (DE).

SCHARDAM, gem., pr. *N. H.*, arr. en kant. *Hoorn* (18 m. k., 8 s.d., 1 j.d.). Zij bevat het N. ged. van het d. *Schardam* of Noord-Schardam; beslaande 189,5144 bund., en telt 18 h. met 80 inw., die meest van kaasmakerij en visscherij bestaan. De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Etersheim-en-Schardam*. Er is 1 school, mede voor Etersheim met 25 leerl.

SCHARDAM of SCHAARDAM, oudtijds SCAERDAM, d., pr. *N. H.*, arr. en 2 u. Z. Z. W. van *Hoorn*, ged. gem. *Schardam*, ged. gem. *Oosthuizen*. Men heeft er 18 h., 100 inw. en 3 sluizen. Het wordt onderscheiden in Noord-Schardam en Zuid-Schardam. De kerk heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel.

SCHARDAM (NOORD-), het N. ged. van *Schardam*, pr. *N. H.*; met 7 h., 30 inw. en de kerk van *Schardam*.

SCHARDAM (ZUID-), het Z. ged. van *Schardam*, pr. *N. H.*, gem. *Oosthuizen*; met 11 h. en 70 inw.

SCHARDAMMERKOOG, p., pr. *N. H.*, gem. *Schardam*; 64,  $\frac{2}{3}$  22 bund.

SCHARDAMSCHE-DIJK, dijk, pr. *N.H.*, gem. *Schardam*, van Zuid-Schardam naar den dijk van *Dregterland*.

SCHAREN. Zie SCHAARN.

SCHARENDIJK, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Elkerzee*; met 34 h. en 240 inw.

SCHARHUIZEN. Zie SCHARREN (DE). SCHARL, voorm. d., thans geh.,

pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephuert-en-Noordwolde*; met 50 inw.

SCHARLAKEN, aanwas aan den dijk van *Alblasserwaard*, pr. *Z. H.*, gem. *Alblasserdam*; 2,6790 bund.

SCHARLO, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Waspik*; 18 h. en 100 inw.

SCHARLO. Zie SCHOOKLO.

SCHARLUINEN. Zie SCHELLUINEN.

SCHARMER of SCHERMER, ook wel SCHERMERCARSPEL, en oudtijds SKIRAMERE en SCIRAME, d., pr. *Gron.*, arr. en 2 u. O. van *Gron.*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Hoogezand*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Slochteren*. Men telt er 94 h. en 480 inw., die meest van landbouw, veeteelt en veenderij bestaan.

De 440 Herv. behooren tot de gem. *Harkstede-en-Scharmer*, waarvan de kerk te *Harkstede*, doch de past. te *Scharmer* staat. De enkele Doopsg., de 11 Evang. Luth. en de 25 R. K. behooren kerk. tot *Sappemeer*. De dorps. telt 60 leerl.

SCHARMER-EE (DE), riv., pr. *Gron.*, van *Scharmer* naar *Woltersum*.

SCHARMERZIJL (DE), sluis, pr. *Gron.*, in de *Delft*, te *Delfzijl*.

SCHARN. Zie SCHAARN.

SCHARNEBUREN, SCHEMABUREN of OPHEERDERBUREN, b., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Ferwoude*; met 7 h. en 50 inw.

SCHARNEGOUTUM, kadast. gem., pr. *Fr.*, gem. *Wymbrüseradeel*, bestaande uit het d. *Scharnegoutum* en zijn behoor; groot 1421,8041 bund.

SCHARNEGOUTUM, gewoonlijk GOUTUM, weleer SCHARNUM, en in het oud Fr. SCHERNHEMSTRA, d., pr. *Fr.*, gem. *Wymbrüseradeel*, arr., kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Sneek*. Men telt er 48 h. en 320 inw. en met de b. *Nijklooster* 51 h. en 350 inw., die van veefokkerij en landbouw bestaan. — De Herv. behooren tot de gem. van *Scharnegoutum-en-Loinga*. De kerk heeft eenen vierkanten toren en een orgel. De Chr. Afges. hebben er eene kerk zonder toren of orgel. De Doopsgez. behooren kerk. te *Sneek*, de R. K. te *Roodhuis*. De dorps. telt 30 leerl.

SCHARNEGOUTUM-EN-LOINGA, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. en ring van *Sneek*, met eene kerk, te *Scharnegoutum* en 300 ziel.

SCHARPENZEEL. Zie SCHERPENZEEL. (WUK.)

SCHARPERSWIJK. Zie SCHERPERS-SCHARREN (DE) of SCHARHUIZEN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Ouwsterhaule*,  $\frac{1}{4}$  u. ten N.



W. van *Oldouwer* en  $\frac{3}{4}$  u. van *Nijega*; met 29 h. en 150 inw.

SCHARRE-WIEL (DE), water, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. W. van *Goingarip*; met 21 h. en 120 inw.

SCHARREZEF-POLDER (DE) of HET WEIPOLDERTJE, p., gem. *Stellendam*; groot 48,3061 bund

SCHARWEYDE, buit., pr. *Utr.*, gem. *Zeyst*; groot 6,9500 bund.

SCHARWOUDE, kerk. ring, pr. *N. H.*, klass. van *Alkmaar*, bevattende de gem.: Zuid-Scharwoude-en-Broek-op-Langendijk, Noord-Scharwoude, Nieuwe-Niedorp, Oudcarspel, St. Pancras, Winkel, Koedijk, Warmehuizen, Haringcarspel-en-Dirksborn, Schoorl-Groet-en-Kamp en Oude-Niedorp-Zijdewind-en-Veenhuizen, met 16 kerken, 11 Predikanten en ruim 6000 ziel.

SCHARWOUDE, gem., pr. *N. H.*, arr. en kant. *Hoorn*, postk. *Edam en Hoorn* (18 m. k., 8 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Scharwoude en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 226,3403 bund. en telt 47 h. met 290 inw.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Hoorn*. Er is eene school met 40 leerl.

Het d. Scharwoude, Schaerwoude, Schaarwoude of Scharwouw, voorheen ook Zwartkerkje, ligt 1 u. Z. W. van *Hoorn*. Men telt er 47 h. en 290 inw. De kerk heeft eenen houten toren doch geen orgel.

Kermis den laatsten Zond. in Mei.

SCHARWOUDE (NOORD-), gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Alkmaar* (20 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Noord-Scharwoude en eenige verspreid staande h.; beslaat 508,7516 bund. en telt 87 h. met 650 inw., die van landbouw en groente-teelt bestaan. Er zijn 1 windkoorn- en 1 ros-grutmolen. — De 540 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Alkmaar*, ring van *Scharwoude*. De 4 Doopsgez., behooren kerk. tot *Broek-op-Langendijk*, de 130 R. K. tot de par. van *Langendijk*. Er is 1 school met 90 leerl. — Het d. Noord-Scharwoude of Noord-Scherwoude, in de wandeling Nosscherwouw, oudtijds Noschrong of St. Janscarspel, ligt  $2\frac{1}{2}$  u. N. van *Alkmaar* en telt 65 h. en 600 inw. De kerk heeft eenen lagen stompen toren, doch geen orgel. De R. K. kerk, aan den H. JOHANNES den *Dooper* toegewijd, heeft een orgel doch geen toren. Ook is er een Raadhuis.

SCHARWOUDE (NOORD-), p.,

pr. *N. H.*, gem. *Noord-Scharwoude*; 100.5303 bund. groot.

SCHARWOUDE (ZUID-), gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Alkmaar* (20 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Zuid-Scharwoude, het geh. Pannekeet, en eenige verspreid staande h.; beslaat 522,7690 bund., en telt 133 h. met 700 inw., die van den akkerbouw en het kweeken van groenten en papavers bestaan.

De 480 Herv. behooren tot de gem. *Zuid-Scharwoude-en-Broek-op-Langendijk*; de 220 R. K. tot de par. *Langendijk*. Er is 1 school.

Het d. Zuid-Scharwoude of Zuid-Scherwoude, in de wandeling Suscherwouw, oudtijds St. Pieterscarspel, ligt  $1\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Alkmaar*. Men telt er 126 h. en 630 inw. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel; ook zijn er een Gemeentehuis en eene werkplaats van liefdadigheid.

SCHARWOUDE (ZUID-), p., pr. *N. H.*, gem. *Scharwoude*; 19 bund.

SCHARWOUDE-EN-BROEK-OP-LANGENDIJK (ZUID-), kerk. gem., pr. *N. H.*, klass. van *Alkmaar*, ring van *Scharwoude*; met 2 kerken, 1 te Scharwoude en 1 te Broek-op-Langendijk; en 1100 ziel.

SCHATSBURG, eigenlijk SCHERFSBORG, vroeger BOLSERSEMA of CLINXWEER, boerd., met houtstek en kalkbranderij, pr. *Gron.*, gem. *'t Zandt*, groot 31,5020 bund.

SCHATSENBURG. Zie HATTINGA. SCHATZENBURG, landh., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, 10 min. N. van *Dronrijp*.

SCHAVEREN, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Epe*; met 22 h. en 130 inw.

SCHAYK, gem., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. *Grave*, postk. *Grave* en *'s Hertogenbosch* (8 m. k., 3. s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit het d. Schayk, en de geh. Gaal, Mun, Schayksche-hoek en Zandstraat; beslaat 2927,6626 bund., en telt 236 h. en 1540 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. *'s Hertogenbosch*, dek. van *Ravestcin-en-Megen*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. Er is eene school, met 100 leerl.

Het d. SCHAYK of SCHAÏK, ook wel SCHEÏK gespeld, weleens HERPERSCHAYK, ligt  $4\frac{1}{2}$  u. O. N. O. van *'s Hertogenbosch*,  $1\frac{1}{2}$  u. W. ten Z. van *Grave* en telt 22 h. en 130 inw. De R. K. kerk, aan de H. H. ANTONIA en LUCIA toegewijd, heeft eenen ouden vier-

kanten toren met scherpe spits en orgel.

Kermis den vierden Zondag in Aug. SCHAYK, SCHAIK of OSSER-SCHAYK, ook wel SCHEIK en SCHADEWIJK, geh., pr. N. Br., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. N. O. van Oss; met 100 h. en 570 inw.

SCHAYK (ACHTER-), geh., pr. N. Br., gem. Oss; met 22 h. en 120 inw.

SCHAYKSCHHE-HOEK, geh., pr. N. Br., gem. Schayk; met 11 h. en 60 inw.

SCHEELESTRAAT (DE) of DE SCHELLESTRAAT, weg, pr. N. Br., gem. den Dungen, van de Aa naar de Zuid-Willemsvaart loopende.

SCHEELHOEK, plaat in het Goereesche-Zeegat, tusschen het Noorder-en-Zuiderdiep.

SCHEEMDA (DE), gem., pr. Gron., arr. Winschoten, kant. Zuidbroek, hulpk. van de postk. Hoogezand, Veendam en Winschoten (10 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. de Scheemda, de Eexta, Nieuw-Scheemda en Westerlee, benevens de geh. Kloosterholt, Heiligerlee, Scheemderzwaag, Scheemdermeer, Napels en een ged. van het Waar; beslaat 4591,0409 bund., en telt 564 h. met ruim 3860 inw., die van landbouw en handel in granen bestaan. Ook zijn er 5 steen- en pannbakkerijen, 3 kalkbranderijen, 2 houtzaag- en 5 pel- en roggemolens. — De 3590 Herv. maken de gem. Eexta, Scheemda, Nieuw-Scheemda en Westerlee uit; de 70 Doops. behooren kerk. tot Noordbroek-en-Nieuw-Scheemda; de 13 Evang. Luth., de 90 R. K. en de 50 Isr. tot Winschoten. Ook heeft men er 50 Chr. Afges. Er zijn 6 scholen. — Het d. de Scheemda of Scheemte, ligt  $1\frac{1}{2}$  u. N.W. van Winschoten,  $1\frac{1}{2}$  u. O. van Zuidbroek. Men telt er 138 h. en 960 inw., en, met de geh. Scheemderzwaag en Scheemdermeer, 150 h. en 1000 inw. — De 950 Herv. maken een gem. uit van de klass. en ring van Winschoten. De kerk is vrij groot en heeft een goed orgel. De zware, doch niet hooge, toren staat afgezonderd ten N.W. van de kerk. De dorps. telt 170 leerl.

SCHEEMDA (NIEUW-) of SCHEEMDER-HAMRIK, d., pr. Gron., arr. en  $2\frac{1}{2}$  u. N.W. van Winschoten, kant. en  $2\frac{1}{2}$  u. N. O. van Zuidbroek, hulpk., gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. N.W. van de Scheemda. Men telt er 58 h. en 380 inw., en met het geh. het Waar, 126 h. en 810 inw., die van landbouw bestaan.

De 720 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van Winschoten, ring

van Midwoldc. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De 50 Doopsg. behooren tot de gem. Noordbroek-en-Nieuw-Scheemda, welke hier eene kerk heeft, zonder toren of orgel, en de 7 R. K. behooren tot de par. van Winschoten. De dorps. telt 60 leerl.

SCHEEMDERMEER (HET), geh., pr. Gron., ged. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van de Scheemda, ged. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van Midwoldc; met 10 h. en 70 inw.

SCHEEMDERZWAAG, geh., pr. Gron., gem. de Scheemda; met 11 h., 80 inw., en 1 steenbakkerij.

SCHEEN (DE), watertje, pr. Fr., gem. Stellingwerf-Westende, hetwelk zich met de Padsloot vereenigt en daarmede in de Linde valt.

SCHEEPLDA. Zie SCHIPLUIDEN.

SCHEER (DE), b., pr. Drenthe, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van Koeverdoren.

SCHEERDIJK (DE), bionendijk in Geld., van den Bandijk naar Zoelmond loopende.

SCHEERE (DE), havez., pr. Over., gem. Gramsbergen, 1096,8947 bund.

SCHEERWOLDE. Zie SCHERWOLDE.

SCHEET. Zie SCHEIDING (DE).

SCHEEWATERING (DE), water, pr. Z. H., hetwelk door de gem. St-Maartensregt en Maasland doorloopt en aan den Maasdijk een einde neemt.

SCHÉI. Zie SCHEV.

SCHEIBEEK, buit., pr. N.H., ged. gem. Beverwijk, ged. gem. Velsen; groot 13,0570 bund.

SCHEID (DE), geh., pr. Dr., gem. en  $\frac{3}{4}$  u. W. van de Smilde; 7 h. en 40 inw.

SCHEIDING (DE), bij het kad. SCHEET, geh., pr. N. Br., gem. en 20 min. N. O. van Drunen; 18 h. en 120 inw.

SCHEIDINGSDIJK (DE). Zie KLAWDIJK (NOORDER-).

SCHEIDINGSVLIET (DE), water, pr. N.H., gem. den Helder, van den Zanddijk naar den Maritime-weg.

SCHEIDT, d., pr. Limb., arr. en 3 u. O. N. O. van Maastricht, kant., postk. en  $1\frac{1}{2}$  u. O. N. O. van Heerten, gem. Schaesberg. Men telt er 104 h. en 110 inw. De kerk, welke tot de par. Schaesberg behoort en aan de H. H. PETRUS en PAULUS toegewijd is, heeft eenen spitsen toren en een orgel. De dorps. telt 80 leerl.

Kermis in de maand Julij en Dec. SCHEIK. Zie SCHAYK.

SCHEIK (DE), riviertje, pr. N.Br., dat uit de Peel naar de Maas loopt.

SCHEIWIJK (KORT- en LANG-), 2 p., pr. Z. H., gem. Hoog-Blokland;

de eerste groot 74,7004; de tweede groot 167 bund.

**SCHELDE (DE)**, oudtijds **SCHOUDE** of **SCHOUWE**, in het Lat. **SCHALDIS**, in het Fransch **L'ESCAUT**, riv., ontstaande bij le Catelet, in het Fransche dep. *de l'Alsne*. Zij stroomt in dat land voorbij de steden Kamerijk, Valenciennes, Bouchain en Condé; wordt bij deze laatste stad, waar zij de Haisne ontvangt, bevaarbaar; komt vervolgens in België, waar zij de steden Doornik, Oudenaarde, Gent, Dendermonde en Antwerpen bespoelt; wordt bij Antwerpen zeer breed en is van daar af voor zware zeeschepen bevaarbaar. Na de Senne, de Scarpe, de Leije, de Dender en de Rupel te hebben opgenomen, treedt deze rivier bij het fort Bath in ons Vaderland, waar zij, tegen het Zeeuwsche eiland Zuid-Beveland stuitende, zich in twee breede armen verdeelt, van welke de zuidelijke of linker de Hont of Westerschelde, bezuiden de Zeeuwsche eilanden heenstromende, bij Vlissingen in de Noordzee valt. De noordelijke of rechter arm, het Kreekerak geheeten, tusschen de pr. N.Br. en Zeel. heenvlietende, scheidt zich, voorbij Bergen-op-Zoom, weder in twee armen, van welke de linker, de Ooster-Schelde, tusschen Tholen en Schouwen en de Bevelanden heenvloeit, de tusschen deze eilanden en Walcheren vlietende stroomen vormt, en vervolgens door de Roompot, in de Noordzee valt; de rechter, de Eendragt genoemd, blijft tusschen de pr. N.Br. en Zeel. heenloopen, en ontlast zich door het Slaak, de Krabbe-, Rammegors- en Mosselkreeken in het Kramer en het Mastgat. De aldus uit de SCHELDE ontstane wateren worden gezamenlijk gewoonlijk de Zeeuwsche Stroomen genaamd.

**SCHELDE (DE OOSTER-)**, die arm van de *Schelde*, welke van Bath naar Zierikzee, en daar in zee loopt.

**SCHELDE (DE WESTER-)**. Zie **HORTE**.

**SCHELDEVAARTSHOEK**, **SCHELPVAARTSHOEK** of **SCHELFHOUTSHOEK**, gemeenlijk **SCHELVERSCHOEK**, b., pr. *Zeel.*, gem. *Graauw*; 13 h. en 80 inw.

**SCHELD-WATER**. } Zie  
**SCHELD-MEER**. } **SCHILD-MEER**.

**SCHELFHORST**, geh., pr. *Dr.*, gem.

en  $\frac{1}{2}$  u. N.W. van *Eelde*; 6 h. en 36 inw.

**SCHELFHOUTSHOEK**. Zie **SCHEL-**

**DEVAARTS HOEK**.

**SHELLACH** of **SHELLAG**, oudtijds

's **HEEREN-AMBACHT** of **REYMAR-AMBACHT**, heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg*, gem. *Vrouwepolder*; met 18 h. en 110 inw., die kerk. tot *Vrouwepolder* behooren.

**SHELLE**, geh., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkarspel*; met 26 h. en 200 inw.

**SHELLENBERG**, buit., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkarspel*.

**SHELLERWAARD**, uiterw., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkarspel*.

**SHELLINCKWOUDE**. Zie **SHELLINGWOUDE**.

**SHELLING (TER-)**, eil. ten N. van de *Zuiderzee*, eene gem. uitmakende, pr. *N.H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Medemblik*, reg.kant. *Tezel*, hulpk. van het postk. *den Helder* (14 m.k., 9 s.d., 1 j.d.),  $\frac{1}{2}$  u. N.O. van *Vlieland*, 2 u. W. ten Z. van *Ameland*. Het bevat de d. *Wester-Schelling*, *Hoorn* en *Midslan*d; beslaat 10776,7770 bund., en telt 402 h. met 2750 inw., meest schippers, loodslieden, visschers en andere zeevarenden. Er zijn 1 scheepstimmerwerf, 2 koornmolens en 1 paardenfokkerij.

De 220 Herv. maken de gem. van *Midslan*d-en-*Hoorn* en *Wester-Schelling* uit, de 250 Doopsgez. de gem. van *Westerend*. De 20 R. K. behooren kerk. tot *Ameland* en de 10 *Isr.* tot *Amsterdam*. Er zijn 3 scholen.

**SHELLING (OOSTER-)**, O.ged. van het eil. *Ter-Schelling*, pr. *N.H.* Het bevat de d. *Midslan*d en *Hoorn*, en de geh. of b. *Seerijp*, *Oosterend*, *Lies*, *Formerum*, *Landerum* en de *Kleine-Buren*; telt 153 h. en 1200 inw.

**SHELLING (OOST-TER-)**. Zie **HOORN**.

**SHELLING (WESTER-)**, het W.ged. van het eil. *Ter-Schelling*, pr. *N.H.* Het bevat het d. *Wester-Schelling*, benevens de geh. *Hee*, *Kaart* en *Kinum*, en telt 249 h. en 1700 inw.

Het d. *Wester-Schelling* ligt 16 u. N. O. van *Hoorn*, 13 u. N. O. van *Medemblik*; met 230 h. en 1570 inw.

De 1260 Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Alkmaar*, ring van *Burg-op-Tezel*. De kerk heeft toren noch orgel. De 230 Doopsgez. behooren kerk. tot *Westerend*, de 3 R. K. tot *Ameland*. De dorps. telt 220 leerl. Aan het N. van dit d. staat de lichttoren, *Brandaris* genoemd.

**SHELLINGHOUT**. Zie **SHELLINKHOUT**.

**SHELLINGWOUDE**, gem. en heerl., pr. *N.H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Edam*, reg.kant. *Furmerende*, postk. *Amsterdam*, *Monnickendam* en *Zaan-*

*dam* (10 m. k., 6 s. d., 2 j. d.). Zij bevat niets dan het d. Schellingwoude en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 329,0555 bund.; telt 24 h., met 140 inw., die van de boerderij bestaan, en 1 scheepstimmerwerf hebben. — De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Ransdorp - en - Schellingwoude*. Er is eene school met 20 leerl.

Het d. Schellingwoude, ook Schellinckwoude, ligt 6 u. Z. ten W. van Hoorn, 3 u. Z. ten W. van Edam. Men telt er 22 h. en 130 inw.

**SCHELLINGWOUDE - GAT (HET)**, water, pr. *N.H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van het d. Schellingwoude.

**SCHELLINKHOUT**, gem., pr. *N.H.*, arr., kant. en postk. *Hoorn* (17 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Schellinkhout en het geh. Gouw; beslaat 722,1236 bund., en telt 88 h. met 550 inw., die van melkerij en kaasmaken bestaan. Ook zijn er appel- en peerenboomgaarden. — De 410 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Hoorn*. De 2 Doopsgez. behooren kerk. tot *Hoorn*, de 30 R.K. tot *Wester-Blokker*. Er is eene school met 80 leerl.

Het d. Schellinkhout of Schellinghout, ook wel Schellingwoud, ligt 1 u. O. van Hoorn. Men telt er 86 h. en 570 inw. Er zijn een zeer goed Raadhuis en eene woning voor den Schoolmeester, wordende de school zelve in de kerk gehouden.

Kermis den 2den Zond. in Junij.

**SCHELLINKHOUT (POLDER - VAN -)**, p., pr. *N.H.*, gem. *Schellinkhout*; groot 640 bund.

**SCHELLUINEN**, gem., pr. *Z. H.*, arr. en kant. *Gorinchem*, postk. *Dordrecht*, *Gorinchem* en *Schoonhoven* (9 m. k., 4 s. d., 5 j. d.). Zij bevat het d. Schelluinen, het geh. de Nol en eenige verstrooid liggende h.; bestaat 300,8963 bund. en telt 61 h. en 300 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen Herv., maken, met 75 ziel. uit den banne van Gorinchem, en de burg. gem. *Hardinxveld* eene gem. uit van de klass. van *Dordrecht*, ring van *Gorinchem*, met 400 ziel. Er is eene school met 45 leerl.

Het d. Schelluinen, oudtijds Schelluinen, Scalunen en ook Scharluinen, ligt  $\frac{3}{4}$  u. W. van Gorinchem. Men telt er 11 h. en 80 inw. De kerk, heeft een spits torentje doch geen orgel.

Kermis 14 dagen na Pinksteren.

**SCHELLUINEN (POLDER - VAN -)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Schelluinen*; groot 190,6733 bund.

**SHELLUINSCH - KADE (DE)**, kade, pr. *Z. H.*, van de Varkensbeul, naar het d. Schelluinen loopende.

**SHELLUINSCH - VLIET (DE)**, water, pr. *Z. H.*, van de st. Gorinchem naar de Appelmansbrug loopende, waar zij zich in de Giessen ontlaf.

**SHELLUINSCH - WEG (DE)**, weg, pr. *Z. H.*, door het d. Schelluinen naar de Appelmansbrug loopende.

**SHELM**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Deurne*.

(DEVAARTSHOEK.)

**SHELPAARTSHOEK**. Zie **SCHEL - SCHELTINGA**. Zie **FRIESMA**.

**SHELVERSHOEK**. Zie **SHELDE - VAARTSHOEK**.

**SCHENDEL**. Zie **SCHIJNDEL**.

**SCHENG**. Zie **SCHINGE**.

**SCHENKEL - BINNENDIJK** of **GROENENDIJK**, ook de **NOORD - SCHENKELDIJK** of **NIJEUW - ALTENASCH - ZERDIJK**, dijk, pr. *N. Br.*, van den Nieuwe- naar den Werkendamsoche-dijk loopende.

**SCHENKELDIJK** of **SCHINKELDIJK**, geh., pr. *Z. H.*, gem. 's *Gravendeel*; met 45 h. en 360 inw.

**SCHENKELDIJK (DE)**, dijk, pr. *Z. H.*, gem. *den Bommel*, en waterkeering van den Bommelsche-polder.

**SCHENKELDIJK (DE GROOTE -)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Zevenbergen*; groot 159,3310 bund.

**SCHENKELDIJK (DE KLEINE -)**, ged. van den *Geldersche-polder*, pr. *N. Br.*, gem. *Zevenbergen*.

**SCHENKELDIJK (DE ZUID -)**, dijk, pr. *N. Br.*, gem. *Enmikhoven*, van den Nieuwendijk naar den Kornsluis. **SCHENKENSCHANS**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*.

**SCHENKENSCHANS**, b., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*;  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Deinum*; met 7 h.,  $\frac{3}{5}$  inw. en 2 houtzaagmolens.

**SCHENKINSMA**. Zie **WIARDA - STATE**.

**SCHENK WATERING** of **SCHeyNK WATERING**, water, pr. *Z. H.*, dat door de gem. Wassenaar naar 's Gravenhage loopt. **SCHPELENBERG**. Zie **HULDTOONEEL**.

(GEN.)

**SCHEPENINGEN**. Zie **SCHevenIN - SCHEPPER**. Zie **BOELENS**.

**SCHERBIER**. Zie **SCHERPBIER**.

**SCHERMEER (BEDIJKTE)** of **SCHERMERMEER**, van ouds **ScIRMERE**, mede wel eens **SKERMERMEER** geschreven, ook wel verkeerdelijk de **SCHERNER**, bed., pr. *N. H.*, gem. *Alkmaar*, *Akersloot*, *Oterleek*, *Schermerhorn*, *Zuid - Noord - Schermerhorn*, *Ursem* en *Graft*; groot 4441 bund.

**SCHERMEER (BEDIJKTE -)**, ook wel

NOORD-SCHERMEER, de BUURT of de STOMPETOREN genoemd, d., pr. *N. H.*, postk. *Alkmaar*, *Hoorn* en *Purmerende*, ged. arr., kant. en 1½ u. O. van *Alkmaar*, ged. gem. *Alkmaar*, ged. gem. en 1 u. Z. van *Oterleek*, ged. gem. *Zuid-en-Noord-Schermer*, ged. gem. en 1 u. W. van *Schermerhorn*, ged. arr. en kant. *Hoorn*, gem. en 2 u. Z. W. van *Ursem*. De inw. bestaan van vetweiderij, melkerij en kaasmaken.

De 880 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Alkmaar*, ring van *de Rijk*. De kerk is een kruisgebouw, met eenen stompen toren, doch zonder orgel. De R. K. behooren kerk. tot *Alkmaar*. Er is eene school.

SCHERMEER (ZUID), d., pr. *N. H.*, postk. *Alkmaar* en *Purmerend*, arr., kant. en 1½ u. Z. O. van *Alkmaar*, ged. gem. en 1 u. N. O. van *Akersloot*, ged. gem. *Zuid-en-Noord-Schermer*, ged. arr. en 4 u. W. Z. W. van *Hoorn*, kant. en 3 u. W. N. W. van *Purmerende*, gem. en 1 u. W. van *Graft*; met 84 h. en 470 inw., die van vetweiderij en kaasmaken bestaan.

De 340 Herv. behooren tot de gem. *Driehuizen-en-Zuid-Schermer*, welke hier eene kerk heeft, in de wandeling het Zwart-kerkje geheeten, met een hoog spits dak, zonder toren, doch met een orgel. De 140 R. K. behooren tot de par. van *Akersloot*. SCHERMEERDIJK, b., pr. *N. H.*, gem. en ¼ u. van *Oterleek*; 10 h. en 50 inw.

SCHERMER. Zie SCHARMER. SCHERMER (DE BEDIJKTE-). Zie SCHERMEER (BEDIJKTE-).

SCHERMER (GROOT-), ook wel NIEUW-SCHERMER genoemd, d., pr. *N. H.*, arr., kant., postk. en 2 u. O. Z. O. van *Alkmaar*, gem. *Zuid-en-Noord-Schermer*. Men telt er 75 h. en 410 inw., die van veeteelt bestaan. Ook is er 1 lijnbaan.

De 390 Herv. maken, met die in het Noordeindermeer en Menigweeer, eene gem. uit van de klass. van *Alkmaar*, ring van *de Rijk*, met 480 ziel. De kerk heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel. De 20 R. K. parochiëren te *Rijk*. De dorps. telt 75 leerl.

Kermis den eersten Zond. na 17 Sept. SCHERMER (NOORD-), heerl., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Alkmaar*, gem. *Noord-en-Zuid-Schermer*. Zij bevat het N. ged. van het d. Groot-Schermer en het N. ged. van de Bedijkte-Schermeer. De inw. bestaan van den landbouw.

De Herv. behooren ged. tot de gem.

*Groot-Schermer* en ged. tot de *Bedijkte-Schermeer*. De R. K. parochiëren in *de Rijk*. De kinderen genieten onderwijs te *Groot-Schermer*.

SCHERMER (ZUID-), heerl., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Alkmaar*, gem. *Noord-en-Zuid-Schermer*. Zij bevat het Z. ged. van het d. Groot-Schermer en het d. Driehuizen. De inw. bestaan van landbouw.

De Herv. behooren kerk. tot *Groot-Schermer*, de R. K. tot *de Rijk*. Er zijn 2 scholen.

SCHERMER (ZUID-EN-NOORD-), ook wel enkel ZUID-SCHERMER, gem. pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Alkmaar* (20 m. k., 3. s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. Groot-Schermer en Driehuizen, benevens Noordeindermeer, Menigweeer, een ged. van Zuid-Schermeer en een ged. van Noord-Schermeer; beslaat 1962.6005 bund., en telt 160 h. met ruim 1000 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Ook zijn er 1 lijnbaan en 1 koorndmolen.

De 860 Herv. maken de gem. van *Groot-Schermer* uit, en behooren ged. tot de gem. *Driehuizen-en-Zuid-Schermeer*. De 6 Evang. Luth. en de 16 Doopsgez. behooren kerk. tot *Alkmaar*, de 120 R. K. tot de par. van *de Rijk*. Er zijn 2 scholen. (MER.

SCHERMERCARSPHEL. Zie SCHAR-SCHERMER-EILAND. Zie EILANDS-POLDER.

SCHERMERHORN, d., pr. *N. H.*, arr., kant. en 2 u. O. van *Alkmaar*, postk. *Alkmaar*, *Hoorn* en *Purmerende*, gem. *Schermerhorn-en-Mijzen*. Men telt er 128 h. en 640 inw., die meest van den kleinhandel, het kaasmaken en hennipspinnen bestaan. — De 470 Herv. maken, met die van West-Mijzen, eene gem. uit van de klass. van *Alkmaar*, ring van *de Rijk*, met 600 ziel. De kerk heeft eenen netten predikstoel en eenen vierkanten toren, doch geen orgel. Ook zijn er een Raadhuis, een Weeshuis, waarin 8 kinderen verpleegd worden, en 1 dorps. met 100 leerl.

Kermis Zondag vóór 18 Julij.

SCHERMERHORN-EN-WEST-MIJZEN, gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr. en kant. *Alkmaar*, postk. *Alkmaar*, *Hoorn* en *Purmerende* (20 m. k., 4 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Schermerhorn, een ged. van het geh. West-Mijzen en van de Schermeer; beslaat 1099.4232 bund., en telt 175 h. met 1060 inw., die van den kleinhandel, het kaasmaken, het vetweiden

en het hennipspinnen voor de rolreederijen bestaan.

De 830 Herv. maken ged. de gem. Schermerhorn uit en behooren ged. tot de gem. *Bedijkte-Schermeer*, de 230 R.K. tot de par. van *de Beemster*. Er is ééne school te Schermerhorn, met 80 à 90 leerl.

SCHERMERHORN-ER-WEG (DE), weg in *de Beemster*, pr. *N. H.*, van den Jisperweg naar den dijk.

SCHERMINKELSGAT (HET), waterloop, pr. *N. Br.*, in de gem. *Hulsteren*, die door een sluisje in de Eendragt uitloopt.

SCHERNABUREN. Zie SCHARNEBUREN. (NEGOUTUM.)

SCHERNHEMSTRA. Zie SCHARSCHERPBIER, SCHERBIER of SCHERREDIER, geh., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Oostburg*, ged. gem. *Groede*, ged. gem. *Schoondijke*; met 9 h. en 40 inw.

SCHERPNERING, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *N. W.* van *Oerle*.

SCHERPENHEUVEL, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Izendijke*; 2 h. en 10 inw.

SCHERPENHOF, landg., pr. *Geld.*, gem. *Rheden*; groot 90,4336 bund.

SCHERPENISSE, heerl., pr. *Zeel.*, kant. *Tholen*, hulpk. van de postk. *Goes* en *Tholen*, gem. *Scherpenisse-en-Westkerke*. Zij bevat het d. Scherpenisse en de b. Gorishoek; beslaat 440,9752 bund., en telt 151 h. met 970 inw., die van landbouw bestaan. Ook is er eene meestof.

De inw., op 22 na allen Herv., behooren tot de gem. *Scherpenisse-en-Westkerke*, de 15 R.K. tot de par. van *Tholen*, de 7 Isr. tot de rings. van *Zierikzee*. Er is eene school met 90 leerl.

Het d. Scherpenisse ligt 4 u. Z. O. van *Zierikzee*, 2 u. *N. W.* van *Tholen*. De kerk heeft geen orgel, doch wel eenen toren en eene eenvoudige marmere plaat, door den Kapitein en Officieren van het Engelsch fregat *Amphion* opgericht, ter gedachtenis van den Eerste Luitenant WILLIAM BRYDGE, den 6 Maart 1814 overleden, aan zijne wonden te Lillo ontvangen, terwijl 3 zijner manschappen aldaar sneuvelden. Ook is er een Gemeentehuis, hebbende aan den voor- en achterkant op de hoeken eenen achtkantigen toren; eene Confrerie of Gilde van Kloveniers en eene station voor de paardenposterij.

Kermis den tweede Pinksterdag.

SCHERPENISSE (POLDER-VAN-), p., pr. *Zeel.*, gem. *Scherpenisse-en-Westkerke*; groot 383,3742 bund.

SCHERPENISSE (WATERING-VAN-), bedijk., pr. *Zeel.*, gem. *Scherpenisse-en-Westkerke*. Zij bevat den Polder-van-Scherpenisse, den Polder-van-Westkerke, den Zouten-polder en den Geertruida-polder; beslaat 961.2672 bunl.

SCHERPENISSE - EN - WESTKERKE, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. *Tholen*, hulpk. *Scherpenisse* (6 m.k., 2 s.d., 1 j.d.). Zij bevat de heerl. Scherpenisse en Westkerke; beslaat 1041,8559 bund., en telt 185 h. met 1200 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 meestof, 1 grutterij en 1 wind-koornmolen. De 1180 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Zierikzee*, ring van *Tholen*; de 20 R. K. behooren tot de par. van *Tholen*, en de 10 Isr. tot de rings. van *Zierikzee*. Er is 1 school met 90 leerl.

SCHERPENZEEL, gem. en heerl., prov. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. *Wageningen*, hulpk. van het postk. *Amersfoort* (3 m.k., 11 s.d., 3 j. d.). Zij bevat het d. Scherpenzeel en enige verspreid staande h.; beslaat 5735,7320 bund., en telt 195 h. met 1280 inw., die van landbouw, wolkammerijen en weverijen bestaan. — De 1200 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Arnhem*, ring van *Wageningen*. De 40 R. K. behooren tot de par. van *Nieuweeweg*, de 8 Isr. tot de rings. van *Nijkerk*. Er is 1 school met 180 leerl., en een bewaarschool met 50 leerl.

Het d. Scherpenzeel of Scharpenzeel ligt  $\frac{6}{2}$  u. *N. W.* van *Arnhem*, 4 u. *N. N. W.* van *Wageningen*, aan den straatweg van *Arnhem* naar *Amersfoort*. Men telt er 168 h. en 1160 inw. De kerk heeft eenen hoogen toren, een orgel en eene schoone tombe ter gedachtenis van JOHANNES, Heer van SCHERPENZEEL. — Langs dit d. loopt de linie van de Grebbe, waarvan men hier eenige veldwerken heeft.

Kermis den 14 Sept. Schapenmarkt den 29 Julij, 5, 9, 12, 19 en 26 Aug., den 2, 9 en 16 Sept. Varkenmarkt den 23 en 30 Sept., den 7, 14, 21 en 28 Oct. en den 4 Nov.

SCHERPENZEEL, d., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westende*, arr. en 4 u. Z. ten *W.* van *Heerenveen*, kant. en 5  $\frac{1}{2}$  u. Z. *W.* van *Oldeberkoop*, postk. *Heerenveen* en *Steenwijk*. Men telt er 17 h. en 190 inw., en met een ged. van het geh. *Lange-Lille*, 29 h. en 150 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Scherpenzeel Spanga-Mun-*

*nekeburen-en-Nijetryne.* De kerk heeft een spits torentje, doch geen orgel. — De dorps. telt 40 leerl.

SCHERPENZEEL (GROOT- en KLEIN-), buit. en boerd., pr. *Over.*, gem. *Olst.*, in de buurs. Duur.

SCHERPENZEEL (HET HUIS-TE-), adell. h., pr. *Geld.*, gem. en in het d. *Scherpenzeel.*

SCHERPENZEELSHANK (DE), water, pr. *Over.*, dat zich op den IJssel ontlast.

SCHERPENZEEL-SPANGA-MUNNEKEBUREN-EN-NIJETRYNE, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Heerenveen*, ring van *Wolvega*, met 2 kerken, 1 te Scherpenzeel en 1 te Munnekeburen, en 1070 ziel.

SCHERPERSWIJK of SCHARPERSWIJK, het Z. ged. der heerl. *Leksmond*, in *Z. H.* gem. *Leksmond*; 87,4084 bund.

SCHERREBIER. Zie SCHERPBIER.

SCHERWOLDE of SCHEERWOLDE, geb., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Steenwijkerwold*; 93 h. en 600 inw.

SCHERWOUDE (NOORD-). Zie SCHARWOUDE (NOORD-).

SCHETECOVEN. Zie SCHIETEKOVEN, SCHETTENS, d., pr. *Fr.*, gem. *Wonsradeel*, arr. en 3 u. N. N. W. van *Sneek*, kant., postk. en 1 u. N. W. van *Bolsward*. Men telt er 18 h. en 190 inw., en met de b. Bittens, Sotrum en Bruindijk, 27 h. en 140 inw., die van veeteelt bestaan. De 120 Herv. behooren tot de gem. *Longerhouw-en-Schellens*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De 10 Doopsgez. ende 15 R.K. behooren kerk. tot *Bolsward*. De dorps. telt 30 leerl.

SCHEUMERT (OP), geb., pr. *Limb.*, gem. en 10 min. N. van *Schin-op-Geul*; met 6 h. en 20 inw.

SCHEURDIEP (HET) of HET SLUISCHIE-DIEP, ged. van de *Nieuwe Maas*, pr. *Z. H.*, dat tusschen Delfland en het eil. Rozenburg doorloopt.

SCHEURHEUVEL, b., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Lithoijen*.

SCHIEVEN, ook wel SCHIEVEN, geb., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Rolden*; met 2 h. en 16 inw.

SCHIEVENINGEN, ook wel SCHEVELINGEN, SCHEVERINGEN of SCDEPINGEN, d., pr. *Z. H.*, arr., kant., postk., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van 's *Gravenhage*. Men telt er 1120 h. met 6100 inw., die meest van visscherij bestaan, welke met 98 pinken en 14 vischboten gedreven wordt. Er zijn ook 3 sloopstimmerwerven, 1 lijnbaan, en zeilmakerijen.

De 5040 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van 's *Gravenhage*, ring van *Voorburg*, met 2 Predikanten. De kerk heeft eenen uitmuntenden predikstoel, een welluidend orgel en eenen toren, welke in het benedenste gedeelte vierkant is, hooger met een achtkant metselwerk en daarboven eene spits van de zelfde gedaante en een verhoogd koordak. De 460 R. K. maken eene par. uit van het bisd. van *Haarlem*. De kerk aan den H. ANTONIUS toegewijd, heeft een orgel maar geen toren. Er zijn een Paveljoen, dat in 1826 door Koning WILLEM I op eigen kosten, in den Toskaanschen stijl, is opgetrokken en aan zijne gemalin verzeerd, een prachtig stadsgebouw der badinrigting, aan de landzijde naar de Ionische bouwde, de badinrigting van den Heer MAAS; een Oudemannen- en Vrouwenhuis, waarin 20 mannen en vrouwen zijn opgenomen; een Weeshuis, waarin 11 kinderen verpleegd worden; eene Stadschool met 800 leerl.; eene dorps. met 100 leerl.; eene Meisjes naaischool, onder bescherming van de Koningin, met 50 leerl., en ten Z. van het d. op de duinen een cadootriek lichttoestel van de derde grootte, ruim 29 ellen boven gewoon volzee verheven en op 4 Duitsche zeemijlen zichtbaar.

SCHEVENINGSCHÉ-KANAAL (HET), kanaal, pr. *Z. H.*, loopende van 's *Gravenhage* naar Scheveningen.

SCHEVENINGSCHÉ-WEG (DE), thans ook wel de OUDE SCHEVENINGSCHÉ-WEG, pr. *Z. H.*, van 's *Gravenhage* naar Scheveningen loopende.

SCHEVENINGSCHÉ-WEG (DE NIEUWE-), klinkerweg, loopende langs den boschkant van 's *Gravenhage*, door de duinen, naar het badhuis, en van daar, met eenen tak, zuidwaarts, langs het paviljoen, naar Scheveningen.

SCHEVREMONT. Zie CHEVREMONT. SCHEY, 2 geb., pr. *Limb.*, één gem. *Noorbeek*, met 17 h. en 70 inw.; één gem. *Venray*; met 60 h. en 310 inw.

SCHEYNG-WATERING (DE). Zie SCHENKWATERING (DE).

SCHEYSLOOT (DE), 2 waters, pr. *Z. H.*, van welke één de gem. *Sassenheim* en *Oegstgeest* doorloopt, en bij Rijsburg, in de *Vliet* valt, en het andere onder *Noordwijk-Binnen* begint en zich in de eerst vermeldte *Scheyslot* ontlast.

SCHIE (DE), oudtijds ook de MATLING of DE MATTING, vaart, pr. *Z. H.*,

welke van de stad Delft naar Overschie loopt, en zich daar in de Delfshavensche, de Rotterdamse en de Schiedamsche Schie splitst.

SCHIE (DE). Zie SCHIEMEER.

SCHIE (DE DELFHAVENSCHIE-), water, pr. *Z. H.*, welke van Overschie naar Delfshaven loopt.

SCHIE (NIEUWER-). Zie SCHIEDAM.

SCHIE (OUWER-). Zie OVERSCHIE.

SCHIE (DE ROTTERDAMSCHIE-), ook wel de *HUL.*, water, pr. *Z. H.*, dat van de Schie, bij het d. Overschie, naar Rotterdam loopt, en zich aldaar in de *Nieuwe-Maas* verliest.

SCHIE (DE SCHIEDAMSCHIE-), water, pr. *Z. H.*, dat van Overschie naar Schiedam loopt, en zich daar in de *Maas* ontlast.

SCHIEBROEK, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr., reg. kant. en postk. *Rotterdam*, kant. *Hillegersberg* (13 m. k., 8 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de b. Aan den Kleiweg en eenige bouwmanwoningen; beslaat 615,9208 bund., en telt 40 h. met 260 inw., die van landbouw bestaan.

De 210 Herv. behooren kerk. tot *Overschie*, de 50 R. K. tot *Bergschenhoek*. Er is eene school met 30 leerl.

SCHIEBROEK (DROOGGEMAAKTE-POLDER-IN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Schiebroek*; groot 558,3221 bund.

SCHIEDAM, kant., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*. Het bevat de gem.: Schiedam, Delfshaven, Kethel-en-Spaland, Oud-en-Nieuw-Mathenes, Nieuwland-Korteland-en-'s Graveland en Overschie-en-Hoogeban; beslaat 4609,1603 bund., en telt 3108 h. met 21900 inw.

SCHIEDAM, kerk. ring, pr. *Z. H.*, klass. van *Rotterdam*, bestaande uit de gem.: Schiedam, Delfshaven, Kethel-Spaland-en-Nieuwland, Maasland, Maassluis, Rozenburg-en-Blankenburg en Vlaardingen, en heeft 9 kerken, 15 Predikanten en 20000 ziel.

SCHIEDAM, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Schiedam* (25 m. k., 8 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de st. Schiedam, en eenige verspreid staande h., beslaat 324,9047 bund., en telt 2067 h., met 13640 inw., die van handel en fabrieken bestaan. De fabrieken en trafijken, zijn 172 korenmijnstokerijen; 4 distilleerderijen; 37 mouterijen; 3 azijnmakerijen; 2 hierbrouwerijen; 3 touwslagerijen; 1 koper- en metaalgietterij; 1 patentoliefabriek; 1 stoomloodwitmakerij; 1 stoomijzergietterij; 1 linenweverij en vlasspinnerij; 2 hout-

zaag-, 13 branders-wind-, 1 branderswater- en 4 windkorenmolens.

De 6830 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Rotterdam*, ring van *Schiedam*, met 4 Predikanten. De 200 Christ. Afges. maken eene gem. uit. De 330 Evang. Luth. maken, met die uit de burg. gem. Kethel en Vlaardinger-Ambacht- en Babberspolder, eene gem. uit van den ring van 's *Gravenhage*, met ruim 380 ziel. De 5200 R. K. maken twee par. uit van het bisd. van *Haarlem*, met 2 Pastoors en 3 Kapellanen. De 70 R. K. der O. Cler. maken een par. uit. De 30 Isr. behooren tot de rings. van *Rotterdam*, en hebben te Schiedam een bijk. Er zijn, behalve de Lat. school, 13 middelb. en lagere scholen.

De st. Schiedam, oudtijds Nieuwer-Schie of Nieuwendam, ligt 4 u. Z. van 's *Gravenhage*, 1½ u. W. van *Rotterdam*. De stad heeft 4 poorten, 3 sluizen, eenige ruime straten en grachten, voorzien van een aantal sierlijke h., eene driehoekige markt en eene aangename en sierlijke wandelplaats, de *Plantaadje* genaamd. Zij wordt doorsneden door eene breede gracht of haven, welke de *Maas* met de *Schie* vereenigt. Openbare gebouwen zijn: het Stadhuis, welks zolder of bovenverdieping is ingerigt tot een kantonaal huis van bewaring; het Blaauwhuis, waar het kantongeregte, de schuttersraad en andere collegien zittinghouden; de beurs, met eenen houten toren; de *StadsWaag*; de *Bank van Leening*, en het gebouw *Musis Sacrum*, hoofdzakelijk bestemd en ingerigt tot het houden der bijeenkomsten van genootschappen, die zich op de beoefening der kunsten en wetenschappen toeleggen, welks concertzaal, vooral uit het oogpunt der acoustiek beschouwd, uitmunt, en tevens tot schouwburg is ingerigt. Ook heeft men er eene groote *Zeevischmarkt*; eene kleine of *Scheveningsche Zeevischmarkt*; een fraai *Zakkedragershuisje*, met torentje en luiklok; een ruim *Exercitiebuis*, de *Drilschuur* genoemd; een *Wachtlokaal*, dienende tot verblijf voor de policiewacht; een *Magazijn* van wapening en kleeding voor de dienstdoende schutterij; eene *Stadstimmerwerf*, en een *Kruidmagazijn*.

De kerken zijn: de *Groote Herv. kerk*, een groot en deftig gebouw, met hoogen toren en fraai orgel; de *nette Gasthuiskerk*, welke mede door



de Evang. Luth. ter godsdienstoefening gebruikt wordt; de R. K. kerk, eentrotsch, ruim en sierlijk gebouw, en de R. K. kerk van de Bisschoppelijke Clerezij. De Christ. Afges. houden hunne godsdienstoefeningen in de groote zaal van het Proveniershuis, en tot Isr. bijkerk is ingerigt het boyenvertrek van het Wachtlokaal.

Weldadige gestichten en inrigtingen zijn: het St. Jacobs-gasthuis, thans grootendeels een Bestedelingshuis, waarin oude of gebrekkige menschen van beide kunnen, tegen betaling van eene bepaalde wekelijksche toelage, opgenomen, gevoed en verpleegd worden; het Ziekenhuis dat 70 zieken kan bevatten; het Hervormde Weeshuis waarin 54 weezen, en het R. K. Weeshuis, waarin 83 weezen verpleegd worden; het Hofje van-Belois, met een twintigtal woningen of huisjes, gesticht voor oude vrouwen, aan welke, behalve vrije woning, op gezette tijden van het jaar eenige levensmiddelen en brandstoffen gegeven werden; de Magistraats armenkamer, dienende tot bedeeling der Algemeene Armen; de Commissie tot uitdeeling van soep in den winter; eene Commissie tot uitdeeling van levensmiddelen, brandstoffen enz.; Dorkas, zijnde eene vereeniging, ten doel hebbende, om aan hulpbehoevenden de noodige kleedingstukken uit te reiken; eene Afd. van het Nederlandsch-Bijbelgen.; eene Afd. van het Nederlandsch-Zendinggen.; eene Afd. van het Nederlandsch-Traktaatgen.; eene Subcommissie der Maatsch. van Weldadigheid; eene werkplaats van liefdadigheid en 11 zieken- en begrafenisbussen. Wetenschappelijke inrigtingen zijn: de Latijnscheschool met eenen Rector, eenen Onderwijzer en 6 leerl.; eene Stads Teekenschool met twee Onderwijzers en 180 leerl.; een Depart. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen, met eene Volks-Leesbibliotheek; eene Spaarbank; eene Bewaars.; eene Zang.; eene Physisch Gen.; en een Toonkunstig Gen., onder den naam van *Overeestemming uit kunstgevoel*.

Paardenm. den 2den Vrijd. in Maart. Varkensm. den 2den Vrijd. in Nov. Wekelijksche markt des Vrijd. Kermis begint met den 1sten week van Julij.

SCHIEDAM (OUD-). Zie OVKASCHIE.

SCHIEKAMP, p., pr. Z. H., gem. *Simonshaven*.

SCHIELAND, landstr., pr. Z. H.

Zij bevat de gem. Bergschenhoek, Cappelle-op den-IJssel, Delfshaven, Hillegersberg, Kralingen, Oud-en-Nieuw-Mathenesse, Moercappelle, Moordrecht, Nieuwerkerk-op-den-IJssel, Overschie, Rotterdam, Schiedam, Schiebroek, Zevenhuizen en Zuid-Waddinxveen; bestaat 2191,9841 bund. en telt 12318 h. en 113500 inw., die meest van landbouw bestaan.

SCHIELANDSCHE-HOOG-ZEEDIJK, ged. van den Zeedijk, hetwelk van Schiedam door Rotterdam tot aan den mond van den IJssel, langs den regteroever der Merwede, loopt.

SCHIEMEER of DE SCHIE, p., pr. Fr., gem. *Wonserdeel*; 12900 bund.

SCHIERMONNIKOOG, kad. gem., pr. Fr., arr. *Leeuwarden*, kant. *Dockum*, bevattende het geheele eiland Schiermonnikoog. Zie het volg. art.

SCHIERMONNIKOOG, in het Fr. SCHIERMUNTJE-EAG, eil. tot de pr. Fr. hoorende, thans eene gem. en heerl. uitmakende, arr. *Leeuwarden*, kant. en postk. *Dockum* (6 m.k., 3 s.d., 1 j.d., adm. no. 5). Het ligt 1½ u. N. O. van de Friesche kust, ongeveer 3 u. van Ameland; heeft met zijn vast zeestrand, het Oosterstrand genaamd, 2½ uren gaans in de lengte en 1½ uur in de breedte, doch het eigenlijke vaste land, dat hoofdzakelijk uit duingronden bestaat, is slechts 1 uur lang en ruim ¼ uur breed; beslaat 1087,9831 bund., en telt 150 h., met 930 inw., die meest van zeevaart bestaan. Hunne voornaamste vaart bestaat op de zoogenaamde Kleine-Oost, of liever Diltmarssen, en de verdere kusten van het Holsteinsche, van waar zij allerlei granen naar Amsterdam vervoeren; zij varen mede heen en weder met stukgoederen of andere koopwaren, op Hamburg, Bremen en Amsterdam: ook bezoeken zij met hunne schepen de Oostzee, alsmede de Fransche en Engelsche kusten. Men vindt er grasrijk weiland, alsmede goed rundvee. Er is een koorrmolen.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Dockum*, ring van *Metslawier*. De kerk heeft eenen zezijdigen groen geverwden en spitsen toren op het midden van het dak, doch geen orgel. In deze kerk hangen vijf borden, met de wapens van de leden van het geslacht STACHOUWER. Wie op dit eiland onderstand van de Diakonie verzoekt, is genoodzaakt, om zich geheel aan haar over te geven, wanneer hij aan eene ge-

meene tafel, even als in een gasthuis, onderhouden en gehuisvest wordt, doch die in staat is om te werken, is gehouden om dagelijks naar het werkhuis te gaan, alwaar garen van hennep voor de rolreederij wordt gesponnen. De dorps. telt 100 leert. Men vindt in de nabijheid der kerk eene loots met eene welingerigte boot van de Zuid- en Noordhollandsche reddingsmaatschappij.

**SCHIERSLOOT (DE)**, water, pr. Fr., gem. *Dantumadeel*, van de Lits naar de Hout-Wielen loopende.

**SCHIERSTINS**, buit., pr. Fr., gem. *Dantumadeel*, in Veenwouden.

**SCHIETEKOVEN** of **SCHETECOVEN**, geh., pr. *Limb.*, gem. en 20 min. Z.W. van *Ulestrueten*; met 14 h. en 60 inw.

**SCHIEHOEK** of **VIERDE-POLDER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen*; groot 24,3870 bund.

**SCHIEVEEN (BOVEN-POLDER- en DROOGGEMAAKTE-POLDER-VAN-)**, 2 p., pr. *Z.H.*, gem. *Overschie*, de eerste ook **OUDE-POLDER-VAN-SCHIEVEEN** of **HOOG-SCHIEVEENSCHRE-POLDER**; groot 556 bund., de tweede of **LAAG-SCHIEVEENSCHRE POLDER**; 263 bund.

**SCHIEVEENSCHRE-KADE**, dijk, pr. *Z. H.*, ten Noorden van den *Schieveensche-polder*.

**SCHIEVEN**. Zie **SCHEVEN**.

**SCHIEVEN**, buit., pr. *Geld.*, distr. *Ambt Doetinchem*; groot 66 bund.

**SCHIEWAcht**. Zie **SCHUWAGT**.

**SCHIEFFELAAR**, landg., pr. *Limb.*, gem. *Heerlen*.

**SCHIJF (HET)**, 2 geh., pr. *N. Br.*, één, gem. *Rucphen*; met 40 h. en 200 inw., de andere of het **ROOSKEN**, gem. *Zundert*; met 16 h. en 96 inw., kerk. tot *Rucphen* behoorende.

**SCHIJNDEL**, gem., pr. *N. Br.*, arr. en hulpk. van het postk. *'s Hertogenbosch*, kant. *Boxtel* (26 m. k., 1 s. d., 3 j. d.). Deze gem. bevat het d. *Schijndel* en de geh. de *Heikant*, de *Plein*, de *Schoot*, de *Keur*, het *Hermalen*, de *Broekstraat*, de *Vogelezang*, de *Meyl-door*, het *Oetelaar*, de *Elde*, de *Grooten- en Kleinen-Borne*, de *Boschweg*, het *Lieshoutend*, het *Elschot*, den *Heuvel*, *Boogaard*, de *Steegd* en het *Wijbosch*; beslaat 4258,0152 bund. en telt 814 h. met 4590 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 azijn- en 2 brouwerijen; 3 steenen windkorenmolens, waarvan de eene tevens tot pel- en schorsmolen ingerigt is; 2 ros-olie-molens, en 9 leerlooijerijen. — De 4530 R. K. ma-

ken eene par. uit, van het biad. *'s Hertogenbosch*, met eenen Pastoor en 4 Kapellaans. De 30 Herv. behooren tot de gem. van *St. Michielsgestel-dendungen-en-Schijndel*. De 30 Isr., tot de *bijkerk van St. Oedenrode*. Er zijn 2 scholen. — Het d. *Schijndel* of *Schindel*, ook *Schendel*, eertijds *Schijnle*, *Schynde* en *Skinle*, ligt 2½ u. Z. O. van *'s Hertogenbosch*, 1½ u. N. O. ten O. van *Boxtel*. Men heeft er 110 h. en 570 inw., en een bijzonder fraai Raadhuis. De kerk, aan den *H. Sgratius* toegewijd, heeft een sierlijk orgel en staat tegen den ouden toren, die met eene lage kap gedekt is. De dorps. telt 290 de bijzondere school voor meisjes 280 leert.

Beesten- en paardenmarkt *Woensd.* voor den laatsten Maand. in *April*, Maand. na *St. Jan Baptist*, *Dingsd.* vóór *St. Bavo* en den *tweeden Maand* in *November*. *Kermis Maand*. na den *laatsten Zond*. in *September*.

**SCHIJPLIEDE**. Zie **SCHIJPLUIDEN**.

**SCHIJTELVEN**, meertje, pr. *N. Br.*, gem. en ½ u. N. W. van *Hilvoarenbeek*.

**SCHILBERG**, 2 geh., pr. *Limb.*, één, gem. *Echt*, met 11 h. en 60 inw.; één, gem. *Noordbeek*; 15 h. en 50 inw.

**SCHILD (HET)**, hoeve, pr. *Zeel.*, gem. *Oudelande*; groot 40 bund.

**SCHILD (HET)**, of **SCHILDMAAR**, water, pr. *Gron.*, van het d. *Slochteren* naar het *Schildmeer* loopende.

**SCHILD (HET-NIEUWE en HET-OUDE-)**. Zie **NIEUWE-SCHILD** en **OUDE-SCHILD**.

**SCHILDHUIZEN** ook wel **OVER-SCHILD**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Slochteren*; met 25 h. en 130 inw.

**SCHILDHUIZERBEEK (DE)**, beek, pr. *Over.*, die in de *Dinkel* uitloopt.

**SCHILDIEP**, watertje aan de westkust van het eil. *Vlieland*, hetwelk in de *Hors* inschiet.

**SCHILDMANSKINDEREN - AM-BACHT**, heerl., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Dordrecht*, gem. *Hendrik-Ido-Ambacht*. Zij bevat noch d., noch geh., maar slechtseenige verstrooid liggende h. Ook heeft men er zoutkeeten.

De inw., allen *Herv.*, behooren tot de gem. *Zwijndrecht*, waar de kinderen onderwijs genieten.

**SCHILDMEER (HET)**, ook enkel **HET-SCHILD**, oudtijds **HET-SKELD**, meer pr. *Gron.*, gem. *Schildwolda*.

**SCHILDWOLDE** of **SCHILTWOLDA**, oudtijds **SKELWALDA** of **SCALTWOLDE**, d., pr. *Gron.*, arr., reg. kant. en ¾ u. O. van *Gron.*, kant. en 2 u. N. N. O.

van *het Hoogezand*, gem., hulpk. en  $\frac{3}{4}$  u. N. N. O. van *Slochteren*. Men telt er 70 h. en 350 inw., en met de geh. het Klooster, de Zanden, Uiterburen en Denemarken 196 h. en 1110 inw. welke van landbouw bestaan.

De 850 Herv. maken eene gem. uit van de klassen van *Appingedam*, ring van *Slochteren*. De kerk heeft geen orgel. De schoone hooge naaldvormige toren staat op eenigen afstand van de kerk. De Christ. Afges. hebben er eene kerk zonder toren of orgel. De 40 R. K. behooren tot de par. het *Kleine meer*. De dorps. telt 150 leerl.

**SCHILK (DE KORTE-)**, ook **SCHILK** en oudtijds **SCHILLYK** het N. ged. van de *Schilkerpolder*, gem. *Nieuwveen*.

**SCHILK (DE LANGE-)**, het Z. god. van den *Schilkerpolder*; gem. *Ter-Aar*.

**SCHILKAMPEN**, b., pr. *Fr.*, gem. en 20 min. O. van *Leeuwarden*; met 19 h., 100 inw., 2 oliemolens en 1 scheepstimmerwerf.

**SCHILKERPOLDER (DE)**, ook **SCHILKERPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, ged., gem. *Ter-Aar*, ged. gem. *Nieuwveen*.

**SCHILLAARD**, d., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, reg. kant., postk. en 3 u. Z. Z. W. van *Leeuwarden*, kant. en  $1\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Kauwerd*. met 5 h. en 30 inw., die van landbouw bestaan. — De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Mantgum-en-Schillaard*. De kerk heeft eenen stompen toren. De kinderen gaan te *Mantgum* school.

**SCHILLAARD (PROOSTDIJ-VAN-)**. Zie **ORGEKLOOSTER**.

**SCHILLAARDERVAART**, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, loopende van de Sneeker-trekvaart naar de Jaanvaart.

**SCHILLERSHEIDE**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Ittersvoort*; met 6 h. en 40 inw.

**SCHILLIGEHAM**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Winsum*; met 9 h. en 70 inw.

**SCHILT**, b., pr. *N.Br.*, gem. *Erp*; met 11 h. en 70 inw., een ged. van het geh. *Schilt-en-Burg*.

**SCHILT-EN BURG**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Erp*, bestaande uit de b. *Schilt* en *Burg*; met 39 h. en 240 inw.

**SCHIMMERT**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. *Meerssen*, postk. *Maastricht* en *Heerten* (4 m. k., 1 s. d.). Zij bevat het d. Schimmert, de b. Bies en de geh. Groot-Haasdal, Klein-Haasdal, Kruys en Oensel; beslaat 907,4000 bund. telt 257 h., die van landbouw en eenigen handel in granen bestaan. Er is 1

windkoornmolen. — De inw., op 20 na allen R. K., maken eene par. uit, van het bisd. *Roermond*, die en ééne kerk te Schimmert, 2 kapelletjes te Groot-Haasdal en te Klein-Haasdal hebben, welke gezamenlijk door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend worden. De enkele Protestant, behoort tot de gem. van *Meerssen-en-Schimmerl.* De 20 lsr., tot de rings. van *Meerssen*. Er is eene school met 60 leerl.

Het d. Schimmert of Schummert ligt 3 u. N. O. van Maastricht,  $1\frac{1}{4}$  u. N. O. van Meerssen. Men telt er 38 h. en 220 inw. De kerk, aan den H. Remigius toegewijd, heeft eenen toren, doch geen orgel.

**SCHIN (GEBROKEN)**. Zie **SCHINNEK**.

**SCHINDEL**. Zie **SCHINDEL**.

**SCHINGEN**, of **OF-DE-SCHINGEN**, d., pr. *Fr.*, arr., kant. en 1 u. Z. Z. W. van *Berlicum*, reg. kant. en 2 u. W. van *Leeuwarden*, gem. *Menaaldumadeel*. Men telt er 16 h. en 110 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Schingen*. De kerk heeft eenen hoogen stompen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 25 leerl.

**SCHINGEN - EN - SLAPPETERP**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Hartingen*, ring van *Franeker*, met 230 ziel., en 2 kerken.

**SCHINKEL (DE)**, water, pr. *N.H.*, hetwelk van den Overtoom, in het Nieuwe-meer uitloopt.

**SCHINKEL (DE NOORD-EN-ZUID-)**, 2 dijken, pr. *N. H.*, gem. *Calands-oog*, de eene langs de N. zijde, de andere langs de Z. zijde van den Uilandsche-polder.

**SCHINKELBRAAK (DE)**, meertje, pr. *N. H.*, gem. *Schellingwoude*.

**SCHINKELDIJK (DE)** of **SCHENKELDIJK**, 3 wegen; één, pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, van de Noorddammerbrug naar de Hand-naar-Leyden; twee pr. *Utr.*, van welke één, gem. *Loosdrecht*, van de Bloklaan naar de Weere; één, van het d. de Meern, naar den kantonnalen zandweg op Maarssen loopt.

**SCHINKEL-DIJK**. Zie **SCHENKELDIJK**.

**SCHINKEL-POLDER (DE)**, p., pr. *N.H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*; 417 bund.

**SCHINKEL-SLUIJSJE (HET)**, sluisje, pr. *N. H.*, gem. *Aalsmeer*, 5 min.

**SCHINKEL VEEN**, geh., pr. *Z.H.*, gem. en Z. W. van *Cappelle-op-den-IJssel*.

**SCHINNEN**, dek. in het bisd. *Roermond*, bestaande uit de par. Amsterrade, Bingletrade, Brunssum, Hoensbroek, Jabeek, Merkelbeek, Nuth-en-Vaesrade, Oirsbeek, Op-Geleen, Schinnoen, Schinveld, Spaubeek en Wynandsraede; met 13 kerken, 1ijkerk en 2 kapellen, 13 Pastoors, 1 Vikaris Desservant, 9 Kapellanen en 12,700 ziel.

**SCHINNEN**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Sittard* (5 m. k., 2 s. d.). Zij bevat de d. Schinnoen, en Sweyckhuysen, benevens de geh. Puth, Wolfhagen, Thulle, Heisterbrug, Daniken, Breinder en Nagelbeck, en ged. van de geh. Hegge en Hommert; beslaat 1462 bund. en telt 399 h., met 2000 inw., die van akkerbouw en eenige fabrieken bestaan. Er zijn 2 brouwerijen, 2 looierijen, 1 azijnfabriek 1 olie- en 2 koornmolens. — De inw., allen R. K., maken eene par. uit. Er zijn eene kerk te Schinnoen, eeneijkerk te Sweyckhuysen en 3 scholen.

Het d. Schinnoen, vroeger Gebroken Schin, ligt 4 u. N. O. van Maastricht, 1½ u. Z. van Sittard. Men telt er 58 h. en 280 inw. De kerk aan den H. Dionysius toegewijd, heeft toren en orgel.

Kermis Zondag na Allerheiligen.

**SCHIN-OP-GEUL**, gem., pr. *Limb.*, kant. *Gulpen* (7 m. k., 1 s. d.) Zij bevat het d. Schin-op-Geul, en de geh. Waelem, Op-Scheumert en St. Pieter, en een ged. van Ransdaal; groot 386,7815 bund., en telt 68 h., met 400 inw., die meest van landbouw bestaan. De inw., allen R. K., maken, met die van de gem. *Strucht*, eene par. uit van het bisd. *Roermond*, met 460 Comm. Er is 1 school met 30 leerl.

Het d. Schin-op-Geul, in het Fr. Schin-sur-Geulle, ligt 2½ u. O. ten N. van Maastricht, 1 u. N. van Gulpen. Men telt er 20 h. en 100 inw. De kerk, aan den H. MAURITIUS toegewijd, heeft toren en orgel.

Kermis den laatsten Zond. van Junij.

**SCHINVELD**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Sittard* (5 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. Schinveld, en 3 h.; beslaat 1171,0765 bund., en telt 180 h. met 890 inw., die meest van landbouw bestaan. Er zijn 1 water-graen- en 1 water-graen- en oliemolen, 1 branderij en 1 brouwerij. De inw., allen R. K., maken eene gem. uit van het bisd. *Roermond*,

dek. van *Schinnoen*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. Er is 1 school met 70 leerl.

Het d. Schinveld ligt 5 u. N. O. van Maastricht, 1½ u. Z. O. van Sittard. De kerk, aan den H. ELIGIUS toegewijd, heeft eenen ouden lagen toren, doch geen orgel.

Kermis den 1 Dec., zijnde het feest van den H. ELIGIUS.

**SCHIPBEEK (DE)**, vaart in *Ocer.*, van de Regge, door Hollen en Bathmen, naar Deventer loopende, waar zij zich in den IJssel ontlast.

**SCHIPBEEKSHUIZEN**, buurs., pr. *Over.*, gem. en 2½ u. Z. van *Diepenheim*; met 6 h. en 40 inw.

**SCHIPBORG**, ook **SCHIPBORK**, oudtijds **GEUNEBORCH**, geh., pr. *Dr.*, gem. *Antloo*; met 10 h. en 80 inw.

**SCHIPBORGER-AA (DE)** } Zie AA.

**SCHIPBORGER-DIEP.** }

**SCHIPHOL (HET).** Zie RIETWU-  
KREOORD.

**SCHIPHOLSLOOT (DE)**, waterleiding, pr. *N. H.*, loopende van Nieuwer-Amstel naar de Ringvaart-van-het-Haarlemmermeer.

**SCHIPHORST**, geh., pr. *Dr.*, gem. *de Wijk*; met 40 h. en 320 inw.

**SCHIPLUIDEN**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. 's *Gravenhage*, kant. en postk. *Delft* (24 m. k., 9 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Schipluiden; beslaat 449,8181 bund., en telt 93 h. met 530 inw., die van het maken van boter en kaas bestaan. Ook zijn er 1 leerlooierij en 1 scheepstimmerwerf.

De 210 Herv. maken, met die van de gem. Hodenpijl, St.-Maartensregt, en eenige uit de gem. Zouteveen en van Absregt, eene gem. uit, met 390 ziel. De 200 R. K. maken, met die uit de gem. Hodenpijl, St.-Maartensregt, de Lier, Hof-van-Delft, Groeneveld en Zouteveen, eene par. uit van het bisd. van *Haarlem*, met 1100 ziel., waarvan de kerk onder *Hodenpijl* staat. Er is 1 school met 100 leerl.

Het d. Schipluiden, oudtijds Schijpliede, Scieplede, Schieplede en Scheepleda, ligt 2½ u. Z. van 's Gravenhage, 1 u. Z. W. van Delft. Men telt er 81 h. en 330 inw. De Herv. kerk heeft een net houten torentje en een uitmuntend kunststuk ter gedachtenis van den Heer WILHELM HENDRIK STEENBERCH, Heer van Schipluiden.

**SCHIPLUIDENSCHESLUIS**, sluis, pr. *Z. H.*, tot uitwatering van de gem. Schipluiden en Hodenpijl, en de pold. Woudharnas en Aalkeet.

**SCHIPSLOOT (DE)**, water, pr.

*Gron.*, van het d. Schildwolde naar het eind van het Schild loopende.

SCHIPSLOOT (DE), 2 vaarten, 1 pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, uit de *Overspilling* naar het *Groot-Hornstermeer* loopende; 1 pr. *Dr.*, uit het d. Peize naar het Peizerdiep loopende.

SCHIPSLOOT (BROEDER-JAN-KLAASSENS- en DE OUDE-), 2 vaarten, pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, welke van den Buiten-Hoogenweg naar het *Koningsdiep* loopen.

SCHIPVAART (DE). Zie LOO-LEE (DE).

SCHLACHTMAAT. Zie SLAGTMAET.

SCHLIKERPOLDER. Zie SCHILKERPOLDER.

SCHOBBELANDS-AMBACHT. Zie ZWUNDRECHT.

SCHOELIEBERG of SCHOELIBERG, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Huibergen*, met 9 h. en ruim 60 inw.

SCHOENDELEN, eigenlijk SCHÖNDELEN, kast., pr. *Limb.*, gem. *Herkenbosch*; met 200 bund.

SCHOIRSTRAAT. Zie SCHOOR.

SCHOIRT. Zie SCHOORDIJK.

SCHOKLAND, eil., pr. *Over.*, arr. *Zwolle*, kant en postk. *Kampen*, (13 m. k., 1 s. d., 2 afd., 3 j. d.). Het ligt 2 u. O. van Urk, tusschen dit eil. en de kusten van *Over*. De lengte is bijna 1 uur gaans, en de breedte op sommige plaatsen naauwelijks 300 ellen. Het bevat het d. *Ens* en de b. *Emmeloord* en *Oudekerk*; beslaat 143,1595 bund. en telt 148 h. met 640 inw., die van vischvangst bestaan. Er zijn 2 calicotfabrieken.

De 45 R. K. maken de par. van *Ens en-Emmeloord* uit. De 180 Herv. vormen de gem. *Ens en-Emmeloord*. Er zijn 2 scholen en een catadrop-triek lichttoestel van de vierde grootte, met een wit stilstaand licht.

SCHOLBALG (DE), plaat in de *Louwerzee*, tusschen *Fr.* en *Gron.*

SCHOLTE. Zie SCHOOLTE.

SCHOLVERENBOSCH. Zie SCHOTVERENBOSCH.

SCHOMER (OP), h., pr. *Limb.*, gem. *Wijtre*.

SCHONAUWEN, gem. en heerl., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Ulrecht* (8 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat eenige verstrooid liggende hofst. en h. beslaat 680,0893 bund. en telt 34 h. met 210 inw., die van landbouw bestaan.

De 200 R. K. behooren kerk. ged. tot *Houten*, ged. tot *Schalkwijk*; de 30 Herv. tot *Houten*, waar de kinderen ook onderwijs genieten.

SCHONAUWEN of SCHONAAUWEN, buit., pr. *Utr.*, gem. *Schonauwen*; groot 7.7829 bund.

SCHONBRON, geh., pr. *Limb.*, gem. *Wijtre*; met 25 h. en 130 inw.

SCHONDELEN. Zie SCHÖNDELEN.

SCHONENBERG. Zie SCHÖNENBURGER-HEUVEL.

SCHOOL-POLDER (DE) of DE SCHOOLMOLEN-POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Diemen*.

SCHOOLTE, SCHOLTE of SCHOLTMEN, geh., pr. *Geld.*, gem. *Gorssel*.

SCHOOLTINK, landg., pr. *Over.*, gem. *Zelhem en-Hengelo*; 170 bund.

SCHOONDERBEEK (DE). Zie SCHOONERBEEKSCHE-GRIFF.

SCHOONDERLOO, p. en b., pr. *Z. H.*, gem. *Delfshaven*; 55,1500 bund.

SCHOONDERWOERD. Zie SCHOONERWOERD.

SCHOONDIJKE, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. *Oostburg*,

postk. *Vlissingen en Oostburg* (10 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Schoondijke, de geh. *Sasput* en *Steenhove*, en de b. de *Trachel*; beslaat 2380 bund., en telt 312 h., met 1760 ziel, die meest bestaan van landbouw. Er zijn 1 gort- en pel- en 2 koornd-windmolens. De 1340 Herv. maken ged. eene gem. van de klass. en ring van *Izendijke* uit, en behooren ged. tot de gem. *Oostburg*. De 400 R. K. behooren tot de par. *Groede, Izendijke en Oostburg*, de 2 Ev. Luth. en de 5 Christ. Afg., tot de gem. *Groede*. Er zijn twee scholen.

Het d. Schoondijke, ligt 3½ u. Z. van *Middelburg*, 1 u. N. O. van *Oostburg*; met 87 h. en ruim 400 inw. De kerk is koepelswijze met hout beschooten en heeft op het midden een sierlijk torentje. De dorps. telt 120 leerl. Kermis den 5den Dond. na Pinksteren; wekelijksche graanm. des Zaturd.

SCHOONDIJKSCHE-DAM, het O. ged. van de *Schoondijksche-Trachel*, pr. *Zeel.*, gem. *Schoondijke*.

SCHOONDIJKSCHE - TRACHEL, b., pr. *Zeel.*, gem. en bijna ¼ u. W. van *Schoondijke*; met 61 h. en 290 inw.

SCHOONDONK, landg., pr. *N. Br.*, gem. *Ginneken*; groot 58,6041 bund.

SCHOONDRPE, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Poortvliet*; met 4 h. en 30 inw.

SCHOONEBEEK of SCHÖNEBEEK, oudtijds SCHOENBEEKE, d., pr. *Dr.*, arr. en 10½ u. Z. O. van *Assen*, judic. kant. en 5½ u. O. ten Z. van *Hoogeveen*, reg. kant., gem. en 2 u. O. Z. O. van *Dalen*, postk. *Koovorden*. Men

telt er 79 h. en 630 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De 580 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Koelvorden*. De 130 R. K. parochiëren te *Nieuw-Schoonebeke*. De dorps. telt 90 leerl.

**SCHOONEBEEK (NIEUWE-)**, d., pr. *Dr.*, arr. en 12 u. Z. O. van *Assen*, judic. kant. en 7 u. O.Z.O. van *Hoogeveen*, adm. kant., gem. en 4 u. O.Z.O. van *Dalen*, postk. *Koelvorden*. Men telt er 62 h. en 370 inw. De Herv. behooren tot de gem. *Schoonebeek*, de R. K. maken eene par. uit van het bisd. *Gron.* met 230 Comm. De kerk heeft eenen houten toren, doch geen orgel. Er zijn 2 scholen met 90 leerl.

**SCHOONEBEKERDIEP (HET)**, water in *Dr.* Het ontspringt in *Hannover* en maakt ged. de grenscheidung tuschen dat rijk en *Drenthe* uit.

**SCHOONEBERG**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Ober-Asselt*; 35 h. en 200 inw.

**SCHOONENBERG**, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Ober-Asselt*; groot 1.247 bund.

**SCHOONENBURG**, buit., pr. *Zeel.*, gem. *Oost-Souburg*; 33,9337 bund.

**SCHOONENBURGER-HEUVEL**, ook wel enkel den *SCHOONENBERG*, hoogte, pr. *Z. H.*, gem. *Nieuw-Lekkerland*.

**SCHOONE-OUWEN**. Zie *SCHOONHOVEN*.

**SCHOONERBEEKSCHE - GRIFT (DE)**, ook wel enkel, hoewel verkeerdelijk, de *SCHOONENBEEK* of de *SCHOONERBEEK*, water, pr. *Geld.* en *Utr.* Het ontspringt op de *Veluwe* en vloeit door den *Slaperdijk* in de pr. *Utrecht*.

**SCHOONERLUCHT** of *TER-LUCHT*, kast., pr. *Geld.*, gem. *Valburg*.

**SCHOONERWOERD**. Zie *SCHOONREWOERD*.

**SCHOONEVELD**, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Wijk*. † u. Z. van *Koekange*.

**SCHOONEVELD**, strook lands, pr. *Utr.*, gem. *Houten*.

**SCHOONEVELDS-BANK**, zandb. in de *Noordzee*, aan de *Zeeuwsche kusten*, voor den mond der *Hont*.

**SCHOONEWALLE**, hofst., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; groot 40 bund.

**SCHOONEWALLE**, streek lands, pr. *Zeel.*, gem. en Z. van *Groede*.

**SCHOONHETEN**, adell. havez., pr. *Over.*, gem. *Raalte*; 385,3230 bund.

**SCHOONHOVEN**, kant., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*. Het bestaat uit de gem.: *Schoonhoven*, *Oudewater*, *Ammerstol*, *Lekkerkerk*, *Krimpen-aan-de-Lek*, *Krimpen-op-den-IJssel*, *Berkenwoude* - en - *Achterbroek*, *Zuidbroek*, *Stolwijk*, 's *Heeraartsberg*,

*Haastrecht*, *Vlist*, *Ouderkerk-aan-den-IJssel*, *Stormpolder*, en de *Lek*; beslaat 15657,5306 bund. en telt 2645 h., met ruim 16300 inw.

**SCHOONHOVEN**, kerk. ring, pr. *Z. H.*, klass. van *Gouda*. Zij bevat de gem.: *Schoonhoven*, *Ammerstol*, *Berg-Ambacht*, *Berkenwoude* - en - *den-Achterbroek*, *Gouderak*, *Haastrecht*, *Krimpen-aan-de-Lek*. *Lekkerkerk*, *Ouderkerk* - en - *Krimpen-op-den-IJssel*, *Stolwijk*, en *Willige Langerak* - en - *Zevender*; met 11 kerken, 12 Predikanten en 15300 zielen.

**SCHOONHOVEN**, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Schoonhoven*, (3 s. d. 2e afd., 3 j. d.). Zij bevat de stad *Schoonhoven* en den *Kikvorsche-polder*; beslaat 92,8359 bund. en telt 506 h., met 2660 inw., die meest van goud- en zilversmederijen, en koperslagerijen, handel in hennip, zalmvisscherij en het bakken van de vermaarde *Schoonhovensche fonteinkoek* bestaan. Zijnde er, behalve de kooplieden en inlandsche kramers in goud en zilver, 47 goud- en zilverwerkers, waarvoor een kantoor van waarborg is opgerigt; voorts 8 koperslagerijen en blikwerkerijen; 6 grof- en hoefsmeden; 1 loodwitmakerij; 1 boekdrukkerij; 1 leerlooijerij en zeemfabriek; 1 scheepstimmerwerf; 1 bierbrouwerij; 1 azijnmakerij en 1 korenmolens.

De 1090 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Gouda*, ring van *Schoonhoven*. De 50 *Christ.* Afges. maken eene gem. uit. De 14 *Remonstr.* behooren kerk. tot *Nieuwpoort*; de 2 *Ev. Luth.* tot *Gouda*. De 600 R. K. maken eene par. uit, van het bisd. *Utr.* De 20 R. K. van de *Oude Cler.*, maken eene stat. uit. De 100 *Isr.* hebben er eene *bijkerk*, van de rings. van *Gouda*. Er zijn vier scholen, als ééne *Fransche kostschool*, ééne *Volksschool* en ééne *Armenschool*, welke allen in het zelfde gebouw gehouden worden en onder den zelfden *Hoofdonderwijzer* geplaatst zijn, en eene *Jongvrouwenschool*.

De stad *Schoonhoven*, volgens sommigen eertijds *Schoonhaven*, of *Schoone-Ouwen*, in 't *Lat.* *Bella-Curia*, d. i. *Schoonhof*, ligt 6 u. O. van *Rotterdam*, 3 u. O. Z. O. van *Gouda*, aan de *Lek*, waarover hier een veer is. De wal, welke de stad omringt, is van buiten omgeven door eene breede en diepe gracht. *Schoonhoven* beslaat binnen zijne wallen, 92,4359 bund.

heeft 4 uitgangen, en telt 506 h. en ruim 2600 inw. Openbare gebouwen zijn: het Stadhuis, een sierlijk gebouw met fraaijen toren, waarin een konstig speel- en uurwerk; de Stads-waag, en de Stads-Doelen, tot Instituut voor Jonge heeren dienende. De Herv. kerk heeft eenen toren en eenige fraaije grafsteden, waaronder dat van OLIVIER VAN NOORT, den eersten Nederlander, die den aardbol omzeilde, onderscheiding verdient. De kerk der Christ. Afges. heeft toren noch orgel. De R. K. kerk en de kerk der H. K. der Oude Cler., beiden aan den H. BARTHOLOMEUS toegewijd, hebben orgels, doch geene torens. De Isr. bijkerk is een klein, doch net gebouw. Er zijn een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, eene Afd. van het Nederlandsch Bijbelgen.; eene Vereen. van het Zendinggen.; eene Bank van leening; eene Spaarbank en eene Commissie tot uitdeeling van levensmiddelen en brandstoffen.

SCHOONHUIS, landg., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. Z. O. van *Tetrode*.  
SCHOONLOO, ook SCHARLO of SCHRAALLO, geh., pr. *Dr.*, gem. *Rolde*; 10 h., 90 inw., 1 school met 12 leerl.

SCHOONOORD, 7 buit., pr. *N. H.*, één, pr. *N. Br.*, gem. *Oirschot*; één, pr. *Geld.*, gem. *Gersel*; één, pr. *Z. H.*, gem. *Voorburg*, groot 1,0920 bund.; één, pr. *Zeel.*, gem. *Oostkapelle*, groot 6,0999 bund.; drie, pr. *Utr.*, waarvan één, gem. *Doorn*, groot 85,9370 bund.; één gem. *Soest*, en één gem. *Zeyst*.

SCHOONOORD, voorm. buit., pr. *Z. H.*, gem. *Rijswijk*; groot 4,5245 bund., thans een instituut van middelbaar onderwijs.

SCHOONOORD (KLEIN-), buit., pr. *Utr.*, gem. *Zeyst*. (gem. *Stolwijk*).

SCHOONOUWEN, geh., pr. *Z. H.*,  
SCHOONOUWENSCHÉ-POLDER (KORT- en LANG-), 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Stolwijk*.

SCHOONOUWENSCHÉ - WATERRING, water, pr. *Z. H.*, gem. *Stolwijk*. van de Voorsloot naar de Bergvliet.

SCHOONREWOERD, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Vianen*, post. *Leerdam* (2 m. k., 4 s. d., 15 j. d.). Zij bevat het d. Schoonrewoerd, de geh. Kortgeragt, den Diefdijk, Over-Heikoop en een ged. van Boeikop; beslaat 927,0580 bund., en telt 123 h. met 760 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De inw., op 6 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Gouda*, ring van

*Leerdam*. De 6 R. K. parochiëren te *Leerdam*. De school telt 70 leerl.

Het d. Schoonrewoerd, ook Schoonderwoerd, van ouds Sconrewoirde en Schoonrewaerd, ligt  $3\frac{1}{2}$  u. N. van Gorinchem, 2 u. Z. Z. O. van Vianen. Men telt er 38 h. en 240 inw. De kerk heeft eenen vierk. toren, doch geen orgel.

Kermis Zondag voor St. Jan Baptist.  
SCHOONZIGT, 3 buit., pr. *Z. H.*, één, gem. *Arkel*; groot 16,5685 bund.; één, gem. *'s Gravenhage*; één, gem. *Rijswijk*. (BELVEDERE.)

SCHOONZIGT te *Nijmegen*. Zie SCHOOR, 3 geh., één, eigenlijk HEZE-SCHOOR of HEZE-SCHOOR, pr. *N. Br.*, gem. *Mierlo*; met 5 h. en 20 inw.; één, pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Ternaard* en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Wierum*; met 15 h. en 80 inw., en één, of SCHOIRSTRAAT, pr. *Lmb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. O. van *Nederweert*; met 24 h. en 160 inw.

SCHOORDIJK, dijk, pr. *Z. H.*, loopt van Nieuwpoort naar Tienhoven.

SCHOORDIJK, ook SCHOIRT of SCHOIRIK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Budel*; met 41 h. en ruim 200 inw.

SCHOORE. Zie SCHORE.

SCHOORL, SCHOORLE of SCHORL, volgens de uitspraak SCHOORL, d., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Alkmaar*, gem. *Schoorl-Groet-Hargen-en-Camp*. Men telt er 12 h. en 70 inw., en met de b. Aagtendorp, de geh. Bregdorp, Buitenduin, Catrjip en een ged. van het geh. Schoorl-dam, 110 h. en 650 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De 40 Herv. behooren tot de gem. *Schoorl-Groet-en-Camp*. De kerk heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel. De 240 R. K. maken, met de overige uit de gem. Schoorl-Groet-Hargen-en-Camp, eene par. uit van het bisd. *Haarlem*, met ruim 400 ziel. De kerk, aan den H. JOHANNES den Dooper toegewijd, heeft een orgel, doch geen toren. De dorps. telt 80 leerl.

SCHOORLDAM, geh., pr. *N. H.*, ged. gem. *Schoorl-Groet-Hargen-en-Camp*, ged. gem. *Warmenhuizen*; 32 h., 230 inw. en 1 school met 50 leerl.

SCHOORL-EN-CAMP, heerl., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Alkmaar*, gem. *Schoorl-Groet-Hargen-en-Camp*. Zij bevat het d. Schoorl, benevens de b. Aagtendorp, het geh. Camp, Bregdorp, Buitenduin, Catrjip en een ged. van het geh. Schoorl-dam; beslaat 1292 bund., en telt 119 h. met 610 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. *Schoorl-Groet-en-Camp*; de R. K. tot de par. van *Schoorl*. Er is 1 school.

**SCHOORL-EN-GROET**, beemraads., pr. *N. H.*, gem. *Schoorl-Groet-Hargen-en-Camp*. Het bevat de p. Aagdorp, Grootdam, Groet en Hargen, en beslaat 129½ bund.

**SCHOORL-GROET-EN-CAMP**, kerk. gem., pr. *N. H.*, klass. van *Alkmaar*, ring van *Scharwoude*; met 68 ziel. en twee kerken, als ééne te *Schoorl* en ééne te *Groet*.

**SCHOORL-GROET-HARGEN-EN-CAMP**, gem., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Alkmaar* (12 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de heerl. *Schoorl-en-Camp* en *Groet*; beslaat 3014,3106 bund., en telt 182 h. 1090 inw., die van melkerij en akkerbouw bestaan. Ook is er 1 koorndolen. Het hier gevonden wordende schuurzand heeft eene bijzondere hardheid, sijnheid en doorschijnendheid, waardoor het uitnemend geschikt is om fijn wit glas te maken. — De 680 Herv. maken de gem. van *Schoorl-Groet-en-Camp* uit, de 390 R. K. de par. van *Schoorl*. Er zijn twee scholen.

**SCHOORLSCHIE-DIJK**, dijk, pr. *N. H.*, van *Krabbendam* naar den *Zijperdijk* loopende.

**SCHOORLSCHIE-DUINEN**, duinstreek, pr. *N. H.*, gem. *Schoorl*, zich van *Bergen* tot *Camp* uitstreckende.

**SCHOORSTRAAT**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. N. W. van *Udenhout*.

**SCHOORVELD**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Maasbree*; met 20 h. en 100 inw.

**SCHOOT**, 3 geh., pr. *N. Br.*, één, gem. *Nunen*; één, gem. *Strijp*, met 22 h. en 230 inw.; één, gem. *Veldhoven*, met 12 h. en 70 inw.

**SCHOOT (EINDE-)**, geh. Zie *EIND*.

**SCHOOT (GROOT- en KLEIN-)**, 2 geh., pr. *N. Br.*, gem. *Budel*; het eerste met 20 h. en 130 inw., het tweede met 18 h. en 80 inw.

**SCHOOT (NIJE- en OLDE-)**. Zie *NIJWESCHOOT* en *OUDESCHOOT*.

**SCHOOTEIND**, b., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. W. N. W. van *Vlieden*, met 10 h. en 60 inw.

**SCHOOTEN**, heerl., pr. *N. H.*, arr. kant. en postk. *Haarlem*, gem. *Schooten-en-Gehuchten*. Zij bevat niets dan het d. *Schooten* en verspreid staande h.; en telt 32 h. en 260 inw. — De 10 Herv. behooren tot de gem. *Spaarn-dam*. De 180 R. K., maken, met de overige uit de gem. *Schooten* en *Gehuchten* en eenige uit de gem. *Bloemendaal*

en *Velsen* eene par. uit van het bisd. *Haarlem* met 650 ziel. De kinderen gaan school te *Schooter-Vlieland*.

Het d. *Schooten* ligt 1 u. N. van de stad *Haarlem*. De R. K. kerk is aan den H. *Engelmuudus* toegewijd. Er is mede een gemeentehuis met een toren.

**SCHOOTEN-EN-GEHUCHTEN**, gem., pr. *N. H.*, kant. en postk. *Haarlem* (5 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. *Schooten*, *Zanen*, *Schooter-Vlieland*, *Zuid-en-Noord-Akendam*, *Schooterbosch* en *Hoogerwoerd*; beslaat 712,8663 bund. en 58 h. met 400 inw., die van landbouw bestaan.

De 350 R. K. maken, met die uit een ged. van de gem. *Bloemendaal* en *Velsen*, de par. van *Schooten* uit. De 40 Herv. behooren kerk. tot *Haarlem*. Er is eene school met 60 leerl.

**SCHOOTERBEEK (DE)**, water, pr. *N. H.*, gem. *Schooten*.

**SCHOOTERBOSCH**, heerl., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Haarlem*, gem. *Schooten-en-Gehuchten*. Zij bevat niets dan het geh. *Schooterbosch*, bestaande uit 4 h.; en telt 20 inw. die van landbouw bestaan, allen R. K. zijn, en tot de stat. van *Schooten* behooren, de kinderen genieten onderwijs te *Schooter-Vlieland*.

Het geh. *Schooterbosch* ligt ¼ u. van *Haarlem*, ¼ u. Z. van *Schooten*.

**SCHOOTERBOSCH**, boerd., pr. *N. H.*, gem. en ¼ u. Z. van *Schooten*.

**SCHOOTERVEEN**, p., pr. *N. H.*, ged. gem. *Haarlem*, ged. gem. *Schooten*; groot 205,3663 bund.

**SCHOOTER-VLIELAND**, heerl., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Haarlem*, gem. *Schooten-en-Gehuchten*. Zij bevat niets dan het geh. *Schooter-Vlieland*, bestaande uit 19 h.; met 60 inw., die meest van landbouw bestaan.

De inw., allen R. K., behooren tot de par. *Schooten*. Er is hier eene school met 60 leerl.

**SCHOOTER-VLIET (DE)**, water, pr. *N. H.*, in de heerl. *Schooten*, uit de *Delft* naar het *Noorder-Spaarne*.

**SCHOOTERWEG (DE)**, weg, pr. *N. H.*, van *Haarlem* naar den *Slaperdijk* loopende.

**SCHOOTSCHIE-HOEK**, op sommige kaarten **SCHOTSCHIE-HOEVE**, bouwland, pr. *N. Br.*, gem. *Schijndel*.

**SCHOOTVAART (DE)**, vaart, pr. *Z. H.*, van het d. *Zevenhoven* naar het *Schootwater* loopende.

**SCHOOTWATER (HET)**, water, pr. *Z. H.*, van het d. *Nieuwveen* naar de *Aar* loopende.



**SCHOPPENSTEDE**, geb., pr. *Over.*, gem. en 5 min. *W. van Delden*; met 12 h. en 90 inw.

**SCHORE**, heerl., pr. *Zeel.*, arr. en kant. *Goes*, postk. *Goes en Tholen*, gem. *Schore-en-Vlake*. Zij bevat het d. Schore en eenige verspreid staande h.; beslaat 412,2200 bund. en telt 42 h. met 290 inw., die van landbouw bestaan. — De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Schore-en-Vlake*. Er is eene school met 60 leerl.

Het d. Schore of Schoore, ligt 2 u. Z. O. van *Goes*. Men telt er 34 h. en 260 inw. De kerk heeft eenen hoogen toren, doch geen orgel.

**SCHORE-EN-VLAKÉ**, gem., pr. *Zeel.*, arr. en kant. *Goes*, postk. *Goes en Tholen*, (8 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. Schore en *Vlake*; beslaat 1140,6086 bund., telt 65 h., met 400 inw., die van landbouw bestaan. — De inw., op 4 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Goes*, ring van *Kruiningen*. De 4 R. K. parochiëren te *Goes*. Er is eene school met 60 leerl.

**SCHOREL**. Zie **SCHOORL**.

**SCHORIK**. Zie **SCHOORDIJK**.

**SCHORREDIJK** (DE), dijk, pr. *Zeel.*, gem. *Oosterland* en *Ouderkerk*, van den Middendijk naar den Ouden-dijk loopende. (NOORDER-SCHORREN.

**SCHORREN** (NOORDER-). Zie **SCHORREN-VAN-HET-HELLEGAT**, schorren, pr. *Zeel.*, in het bijna opgedroogde Hellegat.

**SCHORRE VAN DEN HEER DE BRUIN** of **SCHORRE VAN VAN MELLE**. Zie **MELLESPODER** (DE).

**SCHORVERT**, geb., pr. *N. Br.*, *Vught*; met 31 h. en 190 inw.

**SCHOT**, oudtijds **CONVENTSCHOT**, boerd., pr. *Over.*, gem. *Staphorst*; groot 60 bund.

**SCHOT** (HET), water, pr. *Z. H.*, dat Z. van *Scharwoude* in de *Zuiderzee* valt.

**SCHOT** (HET), ook **OSSENSCHOT**, geb., pr. *Gron.*, gem. *Vlagtwedde*, bij *Ter-Apel*; met 4 h. en 30 inw.

**SCHOTDEUREN**, herb., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *N. van Arkel*.

**SCHOTDEURENSTREEK**, onbebuisde streek lands, pr. *Utr.*, gem. *Bunschoten*; groot 18,7589 bund.

**SCHOTDEURSCHE - DIJK**, dijk, pr. *Z. H.*, loopende van den *Arkel-schedijk*, naar den *Bazeldijk*.

**SCHOTDEURSCHE-KADE**, weg, pr. *Z. H.*, van *Schotdeuren* naar *Gorinchem* loopende.

**SCHOTELVEN** (HET), poel, pr. *N. Br.*, gem. en 25 min. van *Hilvarenbeek*. (BURG.

**SCHOTENBURG**. Zie **SCHOUWEN-SCHOTERBRUG**, geb., pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*, 10 min. Z. van *Oudeschoot*.

**SCHOTERLAND**, oudtijds **SCHOTERWERF**, gem., pr. *Fr.*, arr. en kant. *Heerenveen* (10 m. k., 6 s. d., 3 j. d., adm. no. 4). Zij bevat het grootste ged. van het vl. *Heerenveen*, de d. *Hornsterzwaag*, *Oudehorne*, *Nijehorne*, de *Knijpe*, *Oudeschoot*, *Nijeschoot*, *St. Jansga* en *Delfstrahuizen*; de geh. *Jubbega*, *Schurega*, *Rottum*, *Katlijk*, *Mildam*, *Brongerga*, *Rotstergaast*, *Rotsterhaule*, *Rohel*, *Oudega*, *Bontebok*, *Oranjewoud*, *Snakkerburen*, de *Polle* en *Schoteruiterdijken*; de b. *Vierhuis*, alsmede de *Compagnie van Jubbega-Schurega* en de *Compagnie van Hornsterzwaag*; beslaat 15294,3517 bund. en telt 1525 h. met 9060 inw., die meest van den landbouw en het turfgraven bestaan.

De 8000 Herv. maken de gem. *Heerenveen*, *Oudeschoot-Nijeschoot-Mildam-Rottum-en-Katlijk*, *Nieuw-Brongerga*, gezegd de *Knijpe*, *Hornsterzwaag-Jubbega-en-Schurega*. *Oude-en-Nijehorne* en *St. Jansga-en-Delfstrahuizen* uit. De 600 Doopsgez. maken de gem. van *Heerenveen* en *Bovenknijpe* uit. De 5 *Evang. Luth.* behooren kerk. tot *Leeuwarden*, de 500 R. K. en de 30 *Isr.* te *Heerenveen*. Er zijn 14 scholen.

**SCHOTER-UITERDIJKEN**, geb., pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*, 1 u. van *Delfstrahuizen*; met 8 h. en 30 inw.

**SCHOTERWERF**. Zie **SCHOTERLAND**.

**SCHOTERWOUD**, bosschen in *Schoterland*, pr. *Fr.*, bij *Oranjewoud*.

**SCHOTERZIJK** (DE), doorgaans de *Oude Schoterzijk*, sluis, pr. *Fr.*, op de grenzen van de gem. *Schoterland*, in den *Kuinderdijk*.

**SCHOTHORST**, landg., pr. *Utr.*, gem. *Hoogland*, 5 min. O. van den *Ham*; 3,9304 bund.

**SCHOTSKAMPSSCHUT** of **SCHUTKAMPSSCHUT**, sluis, pr. *Over.*, gem. en 1 u. O. van *Avereest*.

**SCHOTKAMPSWIJK** (DE), waterleiding, pr. *Over.*, gem. *Ommen*, van het huis de *Pol* naar de *Reest* loopende.

**SCHOTSCHE-HEUVEL** (DE) of **SCHOTSHEUVEL**, geb., pr. *N. Br.*, gem. *Nuland*; met 20 h. en 140 inw.

**SCHOTSCHE-HOEVE**. Zie **SCHOTSCHE-BOEK**.

SCHOTSENHOF, hofst., pr. *Zeel.*,  
 ½ u. O. van *Mariekerke*; 11,3470 bund.

SCHOTSMAN (DE), zandplaat, pr.  
*Zeel.*, in het *Veersche-gal*.

SCHOTTERSUIZEN, geh., pr. *Dr.*,  
 gem. *Zuidwolde*, 1½ u. Z. van *Kenken-*  
*bosch*; met 20 h. en 125 inw.

SCHOTVERENBOSCH (HET) of  
 SCHOLVERENBOSCH, bosch, pr. *N.Br.*,  
 gem. *Oosterhout*.

SCHOUDE. Zie SCHELDE (DE).

SCHOUTEKAAP, houten kaap aan  
 de *Noordzee*, op de Zeeduinen in de  
 gem. *den-Helder*.

SCHOUTENVAART, water, pr. *Z.H.*,  
 dat de gem. Ter-Aar doorloopt en door  
 een verlaat in de Aar valt. (*Rotterdam*).

SCHOUTSLAAN, b., pr. *Z.H.*, gem.

SCHOUW, geh., pr. *N. Br.*, ged.,  
 gem. *Bakel*, ged., gem. *Deurne*; met  
 7 h. en 40 inw.

SCHOUW (HET) of BROEKER-SCHOUW,  
 b., pr. *N. H.*, gem. en 1½ u. van  
*Landsmeer*, met 3 h. en 15 inw.

SCHOUW (HET HAAGSCHE-). Zie  
 DUIVENVOORDE (SCHOUW-VAN-).

SCHOUW (DE NIEUWE EN DE  
 OUDE-VAN-). Zie NIEUWESCHOUW EN  
 OUDSCHOUW.

SCHOUWBROEK, p., pr. *N. H.*,  
 gem. *Heemstede*; groot 115,5132 bund.

SCHOUWBROEK of SCHOUWEN-  
 BROEK, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Strip*;  
 met 22 h. en 170 inw.

SCHOUWEN, in de wandeling  
 veelal het LAND-VAN-ZIERIKZEE, in het  
 Lat. SCALIA, eil., pr. *Zeel.* Het be-  
 vat de gem. Zierikzee, Brouwers-  
 haven, Bommenede, Burgh, Drei-  
 schor, Duivendijke, Elkerzee, Elle-  
 meet, Haamstede, Kerkwerve, Noord-  
 gouwe, Noordwelle, Renesse, Se-  
 rooskerke en Sonnemaire; bestaat  
 15,784 bund., en telt 2547 h., met  
 15000 inw., die meest van landbouw  
 bestaan. Ook zijn er 2 scheepstim-  
 merwerven; 1 zoutkeet; 1 zeepzie-  
 ziederij; 1 bierbrouwerij; 1 leer-  
 looijerij; 10 meestoven; 1 garanci-  
 nefabriek; 1 callicotfabriek; 1 olie-  
 en gort-; 15 koren- en 3 grutmolens  
 en twee oesterputten.

De 12500 Herv. maken de volgende  
 gem. uit: Zierikzee, Brouwershaven,  
 Burgh, Dreischor, Elkerzee, Haam-  
 stede, Kerkwerve, Noordgouwe, Re-  
 nesse-en-Noordwelle, Serooskerke  
 en Zonnemaire, met 12 kerken en  
 14 Predikanten. De 200 Evang. Luth.  
 maken de gem., de 1900 R. K. de  
 par. en de 60 Isr. de rings. van *Zie-*  
*rikzee* uit. Men telt er 3 scholen.

SCHOUWEN, geh., pr. *Gron.*, gem.  
*Leens*; met 5 h. en 30 inw.

SCHOUWEN. Zie ZIEUWENT.

SCHOUWEN (DE DRIE). Zie DRIE-  
 SCHOUWEN.

SCHOUWEN (GROOTE POLDER-  
 VAN-), p., pr. *Zeel.*; 9341,6765 bund.

SCHOUWEN (WESTEN-). Zie  
 WESTENSCHOUWEN.

(BROEK.  
 SCHOUWENBROEK. Zie SCHOUW-  
 SCHOUWENBURG of SCHOTENBURG,  
 landg., pr. *Geld.*, gem. *Oldebroek* en  
*Doornspijk*; groot 75 bund.

SCHOUWEN-BURGH-EN-WEST-  
 LAND, bed., pr. *Zeel.* Zij bestaat  
 uit den Polder-Schouwen, en het  
 daartoe behoorende Burgh-en-West-  
 land, alsmede den Zuidhoek; be-  
 slaat 9836,4070 bund.

SCHOUWENSCHEDIJK (DE OU-  
 DE-), dijk, pr. *Zeel.*, loopt van Brou-  
 wershaven naar en langs het Dijkwater.

SCHOUWENSCHENOLLE, uitste-  
 kend dijkhoofd, pr. *Zeel.*, in de heerl.  
 Koudekerke.

SCHOUWENSTER-POLDER, p.,  
 pr. *Gron.*, gem. en 1 u. Z. O. van  
*Leens*; groot 39,2920 bund.

SCHOUWERSWEEL, p., pr. *Zeel.*,  
 gem. *Heinkenszand*, *Nisse* en *'s Heer-*  
*Ablskerke*; groot 59,6975 bund.

SCHOUWERSZIJL, geh., pr. *Gron.*,  
 gem. *Leens*, met 40 h., ongeveer 290  
 inw. en eene school met 80 leerl.

SCHOUWERZIJLVEST, zijlvest,  
 pr. *Gron.*, bestaande uit de schep-  
 perijen Oldenklooster, Ter-Borg, het  
 Huis-ten Dijke en Saaksumhuizen-en-  
 Westernieland.

SCHRAALJAMMER, b., pr. *Geld.*,  
 gem. *Appeltern*, onder *Maasbommel*.

SCHRAALLOO. Zie SCHOONLOO.

SCHRAARD, in het oud Friesch  
 SCHRADERWERT, SCAEDAUAERT, SCA-  
 DAART of SCHADUAERT, d., pr. *Fr.*,  
 arr. en 3½ u. N. W. van *Sneek*, kant.  
 en 1½ u. N. W. van *Bolsward*,  
 postk. *Bolsward* en *Hardingen*, gem.  
*Wonseradeel*. Men telt er 42 h. en  
 260 inw., die in veeteelt hun bestaan  
 vinden. De inw., allen Herv., maken  
 eene gem. uit van de klass. van *Har-*  
*lingen*, ring van *Makkum*. De kerk  
 heeft eenen stompen toren, doch geen  
 orgel. De dorps. telt 40 leerl.

SCHRAARDER-VAART (DE) of DE  
 OUDE VAART, water, pr. *Fr.*, gem.  
*Wonseradeel*, loopende van het d.  
 Schraard naar *Bolsward*.

SCHRAARDER-ZIJL, sluis, pr. *Fr.*,  
 gem. *Wonseradeel*, bij Schraard.

SCHRAAUWEN of NET EILAND,

uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Bemmel*; groot 10,8370 bund. (KERKE 's).

SCHRABBEKERKE. Zie *HEER ABT-SCHRADIJK* (DE), weg, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, loopende van den Hoogedijk naar het Bildt.

SCHRADIJKS-END, b., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Stiens*; met 3 h. en 20 inw.

SCHRAM (POLDER-VAN-). Zie STAARTPOLDER.

SCHRAMEN, duinvalei, pr. *Z. H.*, gem. *Noordwijk*.

SCHRANS (DE), b., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*,  $1\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Huizum*; met 49 h. en 290 inw.

SCHRAPPINGA of SCHRAPINGA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*,  $\frac{1}{4}$  u. N.O. van *Oosterwolde*.

SCHRAVENHOEF, eigenlijk 's GRAVENHOEF, thans meest DE POORT, boerd., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Lienden*; groot 4,3780 bund.

SCHREIJERS-TOREN, toren in *Amsterdam*, pr. *N. H.*, aan den IJkant.

SCHREVELDUIN-KAPELLE. Zie GREVELDUIN-CAPELLE ('s).

SCHREVENHOUT, landg., pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*, onder de buurs. *Millingen*; met steen- en pannenfabriek en 56,5860 bund. grond.

SCHREVERSBEEK (DE), water, pr. *Over.*, gem. *Ambt-Almelo*, dat in de Koldergraven uitloopt.

SCHRIEK of SCHRIJK, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Gendringen*.

SCHRIJVERSHEIDE, geh., pr. *Limb.*, gem. *Beilen*; 17 h. en 120 inw.

SCHRIJVERSHOEF, ook SCHRUVERSHOEVEN en SCHRIJVERHOEVE, hofst., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Schijndel*; groot 7,7338 bund.

SCHRING-KAAG, p., pr. *N. H.*, gem. *Barsingerhorn*; 103,0928 bund.

SCHRINS, geh., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Oosterlittens*; met 5 h. en 40 inw.

SCHROBBERSVEN, poel, pr. *N. Br.*, 1 u. Z. W. van *Groot-Zundert*.

SCHUAGT. Zie SCHUWAGT.

SCHUDEBEURS, geh., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Simonshaven*, ged. gem. *Hekelingen*; met 10 h. en 40 inw.

SCHUDEBEURS, 2 p., pr. *N. Br.*, één, gem. *Nieuw-Vossemeer*, groot 42,0935 bund.; één, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*, groot 109,8600 bund.

SCHUDEBEURS, 3 geh.; één, pr. *Z. H.*, gem. *Simonshaven*, met 10 h. en 40 inw.; twee, pr. *Zeel.*, waarvan één, gem. *Hontenisse*, met 7 h. en 40 inw., en één, gem. *Noordgouwe*,

met 6 h., 50 inw. en kermis den derden Paaschdag.

SCHUDEBEURS (KLEIN-, NIEUW- en OUD-), 3 p., pr. *Z. H.*; de twee eerste gem. *Simonshaven*, de derde, ged. gem. *Simonshaven*, ged. gem. *Hekelingen*; groot 379,6616 bund.

SCHUDEBEURS-EN-VEGETAS, p., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*; groot 125,0900 bund.

SCHUDEBORS - OUDE - APPELLAAR-EN-DORPSGORS. Zie APPELLAAR (OUDE-).

SCHUDER-BEEK (DE). Zie SCHUUREBEEK.

SCHUIF-SLOOT (DE), water, pr. *N. H.*, dat van *Schardam* naar de *Beemster* loopt.

SCHUILENBURG, landg., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Michtelsgestel*.

SCHUILENBURG, b., pr. *Fr.*, gem. *Ticgterksteradeel*, N. van *Oostermeer*.

SCHUILENBURG, h., pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, tusschen *Hindeloopen* en *Molkwerum*, aan den *Zeedijk*.

SCHUILENBURG. Zie SCHUTLENBURG.

SCHUILENBURG, hofst., pr. *N. H.*, gem. *Wimmenum*.

SCHUILENBURGER - WATERLEIDING, water, pr. *Over.*, uit de *Lutterhoofdvaart* naar het *Lutterveen*.

SCHUILER of SCHULLER, d., pr. *Limb.*, arr., postk. en  $2\frac{1}{4}$  u. O. van *Maastricht*, kant. en 1 u. N. W. van *Gulpen*, gem. en 50 min. W. van *Wijre*; met 24 h. en 140 inw.

De inw., allen R. K., hebben er eene kapel, aan de *H. BARBARA* toegewijd, welke tot de par. van *Wijre* behoort, en door eenen Kapellaan bediend wordt.

Er is hier eene school.

SCHUILKERK, buit., pr. *Geld.*, gem. *Waardenburg*; groot 1,2180 bund.

SCHUINESLUIJ, sluis, pr. *N. Br.*, waardoor de grachten der citadel *Papenbril* op de *Dieze* ontlasten.

SCHUINJA - BUURT, b., pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, bij *Bakhuizen*.

SCHUINSCHIE-SLOOT, water, pr. *Over.*, uit de *Lutterhoofdvaart* naar het *Lutterveen* loopende.

SCHUITEL-MEERTJE of SCHUTTELMEERTJE, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Wymbruseradeel*, O. van *Oudega*.

SCHUITENDIEP (HET), water, pr. *Gron.*, dat van de *Nieuweschans* naar de stad *Groningen* loopt.

SCHUITENGAT (HET), vaarwater N. van de *Zuiderzee*, Z. W. van *Ter-Schelling*.

SCHUITENGAT (HET), water in

de *Wadden*, dat in de schorren, ten Z. W. van Ameland inschiet.

SCHUITENZAND, zandbank in de *Zuiderzee*, voor de haven van Harlingen.

SCHUIT-SLOOT (DE), grift, pr. *Over.*, gem. *Slaphorst*, van Rouveen naar *Zwartsluis* loopende.

SCHULLER. Zie SCHUILLER.

SCHULPBRUG (AAN-DE-), b., pr. *N.H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, 2½ u. N. O. van *Amstelveen*.

SCHULPEGAT (HET), zeegat, N W. van den *Helder*.

SCHULPSLOOT (DE), vaarwater, pr. *Z. H.*, uit de ringsloot van het *Haarlemmermeer* naar de *Haarlemmer-trekvaart* loopende.

SCHULPSTET, geh., pr. *N.H.*, gem. *Castrikum*; met 12 h. en 70 inw.

SCHULPVAART (DE). Zie HOEPBEEK.

SCHULPVELD (HET), duinvallei, pr. *N. H.*, gem. *Zandvoort*; 70 bund.

SCHULPVLAK (ACHTER-). Zie ACHTER-SCHULPVLAK.

SCHUMMERT. Zie SCHIMMERT.

SCHUREGA of SCHURINGA, voorn.d., thans geh., pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*, ¼ u. van *Hornsterzuuga*.

SCHURENBEEK (DE). Zie SCHURENBEEK.

SCHUREN, b., pr. *Limb.*, gem. en 17 min. W. van *Hoensbroek*, een ged. van het geh. *Schuren-en-Schurenberg-Vaasraad*; met 16 h. en 70 inw.

SCHURENBERG - VAASRAAD, b., pr. *Limb.*, gem. *Hoensbroek*, een ged. van het geh. *Schuren-en-Schurenberg-Vaasraad*; met 12 h. en 70 inw.

SCHUREN - EN - SCHURENBERG - VAASRAAD, geh., pr. *Limb.*, gem. en 17 min. van *Hoensbroek*; met 28 h. en 140 inw. Het bestaat uit de b. *Schuren* en *Schurenberg-Vaasraad*.

SCHURENBEEK. Zie SCHURENBEEK.

SCHURING, geh., pr. *Z. H.*, gem. en ½ u. O. van *Numansdorp*; met 40 h., 340 inw. en eene haven.

SCHURINGSCHIE - POLDER (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Numansdorp*; 143,5050 bund. groot.

SCHOTJE. Zie NIEUWERKERK.

SCHUTKOOIPOLDER, p., pr. *Z.H.*, gem. *Goudswaard*.

SCHUTLAKENSCHIE - DAM (DE), dijk, pr. *N.Br.*, gem. *Oijen*, van de *Weerschut* naar de *Luttersteeg*.

SCHUTSBOOM, 2 geh., pr. *N.Br.*, één, gem. *Esch*, met 6 h. en 48 inw., één, gem. *Bakel*.

SCHUTSBOOM, 2 b., pr. *N. Br.*, ééne, gem. *Heesch*; ééne, gem. *Vlij-*

*men*, met 28 h., 170 inw., en eene *Kermis* den eersten Zond. in *October*.

SCHUTS-HOOI-POLDERTJE (HET), p., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwatuwe*.

SCHUTSLOOT, geh., pr. *Over.*, gem. *Wanneperveen*; met 230 inw.

SCHUTSLOOT - EN - ZANDBELT, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1 u. Z. W. van *Wanneperveen*; met 94 h., 342 inw., en 1 school met 50 leerl. Zij bestaat uit de *Schutsloot* en *Zandbelt*.

SCHUTSMA, landh., gem. *Idaarderadeel*, bij *Warrega*.

SCHUTWIJK, zijtak van de *Dedemsvaart*, pr. *Over.* (*Hoogeveen*).

SCHUTWIJK, vaarw., pr. *Dr.*, gem.

SCHUURE (TER), b. en buit., pr. *Geld.*, gem. *Hoovelaken*; het buit. 110,1007 bund. groot.

SCHUURE-BEEK of SCHUREN-BEEK, ook wel *SCHUDER-BEEK*, tak van de *Barneveldschebeek*, beek, pr. *Geld.*

SCHUWAGT, SCHUWAGT of SCHIEWAGT, p., pr. *Z. H.*, gem. *Lekkerkerk*; groot 856,7021 bund.

SCHUYLENBURG, geh., pr. *Over.*, gem. en 25 min. N. O. van *Hellendoorn*; met 9 h. en 70 inw.

SCHUYLENBURGH (DEN) of SCHUYLENBURG, buit., pr. *Geld.*, ged. gem. en ½ u. N. O. van *Gendringen*, ged. gem. *Wisch*. (BURG.)

SCHUYLENBURG. Zie SCHUYLENBURG. SCHWARTZENBERGERLEEN, oud h., pr. *Limb.*, gem. en in het d. *Heerlen*, ter plaats, waar vroeger het kasteel van *Heerlen* stond.

SCHWARTZENBERGS - SLOOT, water, pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, uit het *Fluessermeer* loopende naar het landg. *Rys*.

SCHWEIBERG of SCHWEYSBERG, geh., pr. *Limb.*, gem. en 1 u. Z. van *Willem*; met 14 h. en 110 inw.

SCAGEN. Zie SCHAGEN.

SCIEPLEDA. Zie SCHIPLUIDEN.

SCIRAME. Zie SCHARMER. (TE).

SCIRMERE. Zie SCHERMEER (BEDIJK-)

SCONROLE. Zie SCHORL.

SCRABBEEKERKE. Zie 's *HEER-ATSKEENKE*.

SEBALDEBUREN, SYBALDABUREN of SIBALDEBUREN, d., pr. *Gron.*, arr. en 4 u. W. van *Groningen*, kant. en 2 u. Z. W. van *Zuidhorn*, hulpk., gem. en ½ u. O. ten N. van *Grootlegast*. Men telt er 34 h. en 210 inw. en met het daartoe behoorende geh. de *Jouwer* en het *Westerzand*, 76 h. en 410 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veenderijen.

De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Groningen*, ring van *Grootegast*. De kerk heeft een koepeltorentje, doch geen orgel. De dorps. telt 60 leerl.

Jaarmarkt op *Hemelvaartsdag*.

SEBASTIAEN-CHRISTIAANSPOLDER. Zie BLADELYNSPOLDER (KLEINE.)  
SEBASTIAAN-DE-LANGE-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Arnemuiden*; groot 75,0300 bund. BLOKEN (KORTE).

SEBASTIAANSLAND (ST.). Zie

SEBASTIAANS POLDER (DE ST.), ged. van den TILLE-POLDER, pr. *Z. H.*, gem. *Oude-Tonge*.

SEERAARTSKERKE en SEERAETSKERKE. Zie HEER ARENDSKERKE ('s).

SEER-APSKERKE. Zie HEER-ABTSKERKE ('s).

SEERIJP, ook wel ZEERIJP en SIRIP geschreven, geh., pr. *N. H.*, gem. *Ter-Schelling*, 2 min. van *Midland*; met 5 h. en 40 inw.

SEERIJPER-POLDER, percelen lands, pr. *N. H.*, gem. *Ter-Schelling*.

SEGGELIS, geh. pr. *N. H.*, gem. en 5 min. O. van *Alkmaar*.

SEGGELIS (HET), HET SEGLIS of HET ZEGGIS, water, pr. *N. H.*, dat van *Alkmaar* naar het Schermeer loopt.

SEGLEFSCHIE-WETERING (DE), water. pr. *N. Br.*, gem. *Vijmen*, *Hedikhuizen* en *Herpl*.

SEHEM. Zie ZELHEM.

SEIJENLADING (DE), water, pr. *Over.*, gem. *Ambt-Delden* en *Wierden*.

SEIJEWIER, b., pr. *Fr.*, gem. *Dantmadedel*, bij *Roodkerk*.

SEIN (HET GROOT - en HET KLEIN), 2 meertjes, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephuert-en-Noordwolve*, bij *Warns*.

SEINGRAVE. Zie SINGRAVEN (HET).

SEIS AMBACHT. Zie POPPENROEDE-AMBACHT.

SEISJESBERG (DE), heuvel, pr. *N. H.*, 10 min. Z. ten W. van *Huizen*.

SEITAART. Zie SEYTERT.

SEIVENHAREN. Zie ZEVENAAR.

SELDAMMER-BROEK, heideveld, pr. *Over.*, gem. *Ambt-Delden*.

SELDERT of ZELDERT, geh., pr. *Utr.*, gem. *Hoogland*,  $\frac{1}{2}$  u. van den *Ham*; met 30 h. en 180 inw.

SELDERT (NEDER- en OVER-), 2 p., pr. *Utr.*, gem. *Hoogland*; de eerste, groot 319,7495 bund.; de tweede, groot 181,4922 bund.

SELDERTSCHE-DIJK (OVER-), dijk, pr. *Utr.*, welke van *Dronkelaar*, naar de *Geldersche* grenzen loopt.

SELEHEM. Zie ZELHEM.

SELISSEN, ZELISSE, ZELISSEN, CELISSE of CELOSSE, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Boxtel*; met 21 h. en 160 inw.

SELLEGORS (HET) of het STELLEGORS, schorren, pr. *Z. H.*, gem. *Goeedereede*, *Stellendam* en *Melissant*.

SELLEM. Zie ZELHEM.

SELLEMUIDEN. Zie CELLEMUIDEN.

SELLINGEN, ook SELLINGE en ZEL-LINGEN, d., pr. *Gron.*, arr. en kant. *Winschoten*; hulpk. en gem. *Vlagtwedde*. Men telt er 40 h. en 220

inw., en met de geh. *Ter-Borg*, *Zuidveld*, *Laude*, *Boekhorst*, het *Veerste-Veldhuis*, *Ter-Walslage*, *Ter-Wisch*, *Ter-Haar* en *Rijdsdam*, 87 h. en 460 inw., die van landbouw bestaan.

De 430 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Winschoten*, ring van *Bellingewolde*. De kerk heeft toren noch orgel. De klok hangt in een klokkenhuisje. De 12 R. K. parochiën te *Oude-Pekela*. De dorps. telt 60 leerl.

SELLINGER-BEETSE (DE), streek hooiland, pr. *Gron.*, gem. *Vlagtwedde*.

SELLINGERDIEP (HET) en SEL-LINGERSLOOT (DE). Zie AA (DE NIEUWE-ROUTE-).

SELLINGERDIJK (DE), dijk, pr. *Gron.*, van *Bourrtange* naar *Sellingen*.

SELLINGER - MEERTJE (HET), meertje, pr. *Gron.*, gem. *Vlagtwedde*; 32,2860 bund. groot.

SELLINGER-SLOOT. Zie AA (NIEUWE-ROUTE-).

SELLINGER-ZUIDVELD. Zie ZUID-SELMIEN of SILMIEN, b., pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, 20 min. W. ten Z. van *Urterp*; met 9 h. en 60 inw.

SELMUIDEN. Zie CELLEMUIDEN.

SELNISSE-POLDER. Zie CRAIERT-POLDER (OUDE-).

SELS-HAM, landg., pr. *Geld.*, gem. *Vorden*; groot 51,7529 bund.

SELWERD, 2 geh., pr. *Gron.*, ééne gem. *Noordwijk*; met 8 h. en 50 inw., één, gem. *Oldehove*; 3 h. en 24 inw.

SELWERDERDIEP, waterloozing, pr. *Gron.*, dat ten N. om de stad *Gron.* heenloopt.

SEMIL-POLDER. Zie ZEMEL-POLDER.

SEMPKE, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Drunen*; met 4 h. en 20 inw.

SENGELSBROEK of SINGELSBROEK, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. van *Luijksgrasle*; met 44 h. en 240 inw.

SENSMEER of SENSTERHUIZEN, b., pr. *Fr.*, gem. *Wonsradeel* en gem. *Wymbritseradeel*, 1 u. Z. van *Bolsward*; met 21 h. en 110 inw.

De inw., allen R. K., maken, met die van *Greonterp*, *Hieslum*, *Par-*

rega, Dedgum, Tjerkwerd, Wolsum, Westhem, Abbege, Oosthem, Oudega, Idsega en Sandfirde eene par. uit van het bisd. *Gron.* met 880 ziel. De kerk, aan den H. Virus toegewijd, is een met gracht en poort verzekerd gebouw, met eene pastorie en gemeentehuis, gezamenlijk ingesloten het *Blaauwhuis* genoemd. De kerk heeft een orgel, doch geen toren.

SENSMEER (HET), st. CHERNE, ook wel verkeerdelijk CHERNEBURSER-MEER genoemd, gem. *Wonseradeel*.

SERAASKERKE. Zie SEROOSKERKE.  
SERAPSKERKE. Zie HEER-ABTSKERKE.

SERARNOUTSKERKE. Zie 's HEER-SERBOUDINSKERKE en SER-BOU-DEWIJNSKERKE. Zie BOUDEWIJNSKERKE. (LIPPENS-POLDER.)

SERLIPPENS-POLDER. Zie SERREROOSKERKE, gem. en heerl., pr. *Zeel.*, arr., reg. kant. en postk. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven* (5 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Serooskerke en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 332,0727 bund., en telt 55 h. met 280 inw., die bestaan van landbouw, veeteelt, palingvischerij, dagloonersarbeid aan den nabij gelegen zeedijk en in het voorjaar in het rapen van zeevogelëijeren.

De inw., op 2 na allen Herv., maken, met die van een ged. der burg. gem. Ellemeet, Duivendijke, Kerkwerve en Haamstede, eene gem. uit, van de klass. van *Zierikzee*, ring van *Brouwershaven*, met 470 ziel. De 2 R. K. parochiëren te *Zierikzee*. Er is eene school met 60 leerl.

Het d. Serooskerke, door de landlieden veelal Stroskerke, ligt 2½ u. N. W. van *Zierikzee*, 2 u. Z. W. van *Brouwershaven*. Men telt er 34 h. en 170 inw. De kerk heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel.

Kermis des Zaturdags na St. Johannes den Dooper.

SEROOSKERKE, heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg*, gem. *Serooskerke-Rijnsburg-en-Hondegems-Ambacht*. Zij bevat het d. Serooske en het geh. Rijkebuurt; beslaat 1325 bund., en telt 177 h. met 920 inw., die van landbouw bestaan.

De Herv. die er wonen, maken met die van de heerl. *Rijnsburg* en *Hondegems Ambacht* eene gem. uit van de klass. van *Middelburg*, ring van *Vere*, met ruim 890 ziel. Er is 1 school met 100 leerl.

Het d. Serooskerke, oudtijds Ar-

noutskerke en Seraaskerke, in de wandeling veelal Straaskerke, ligt 1 u. N. van *Middelburg*. Men telt er 73 h. en 500 inw. De kerk heeft eenen zwaren toren, doch geen orgel.

Kermis Dingsdag na Pinksteren.  
SEROOSKERKE (HET HUIS-TE-). Zie NOORDHOUT.

SEROOSKERKE (VAART-VAN-), vaart, pr. *Zeel.*, van Serooskerke naar *Zierikzee* loopende.

SEROOSKERKE-RIJNSBURG-EN-HONDEGEMS-AMBACHT, gem., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg* (1 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de heerl. Serooskerke, *Rijnsburg* en *Hondegems Ambacht*; beslaat 1325 bund., en telt 139 h. met 930 inw., welke van landbouw en veeteelt bestaan. Ook is er 1 windkoornmolen.

De 800 Herv. maken de gem. van *Serooskerke* uit. De 40 Chr. Afges. en de 2 Doopsk. behooren tot de gem. te *Middelburg*. Er is eene school te Serooskerke.

SER POPPEKERKE. Zie POPPEKERKE (SIR.). (TOGENBOSCH 's).

SERTOGHEN-BOSSCHE. Zie HERSERIJP. Zie ZEERIJP.

SET (T), h., pr. *Gron.*, gem. *Leek*, ¼ u. Z. van *Leegemeeden*.

SETERS, SORTERS of misschien beter CETERS, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*; met 9 h. en 70 inw.

SETERSCHE BERGEN (DE), ged. van den *LANGENBERG*, pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout* en *Gilze-en-Rijen*.

SETERSCHE-HEIDE (DE), heideveld, pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*.

SETHNA. Zie ZEYST.

SETTEN, oudtijds SETHONE, later SETHEN en thans ook wel ZETTEN, d., pr. *Geld.*, arr. en 2 u. N. W. van *Nijmegen*, kant. en 2 u. W. ten Z. van *Elst*, postk. *Nijmegen* en *Wageningen*, gem. en 1 u. W. van *Valburg*. Men telt er 62 h. en 510 inw., die meest van landbouw bestaan.

De Herv. behooren tot de gem. van *Andelst-Setten-en-Indoornik*. De R. K. parochiëren te *Nijmegen*.

Kermis den 21 Junij.

SETTENSCH-WOERD (DE), heuvel, pr. *Geld.*, nabij het d. *Setten*; groot 20,4375 bund.

SEUMEREN. Zie SOMEREN.

SEVENAAR of SEVENER, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*, ¼ u. Z. O. van *Nijehorn*.

SEVENBERGEN, buit., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. Z. O. van *Oss*.

SEVENBRUNNEN. Zie DIJK (DEN).

**SEVEN-CARPELEN-ZIJL (DE).** Zie TIEN-CARPELEN-ZIJL.

**SEVENHOVEN**, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *Ijsselstein*, postk. *Schoonhoven* en *Utr.*, gem. *Lopik*. Zij bevat het d. Sevenhoven, en eenige verstrooid liggende h. De inw. bestaan van landbouw en handel.

De Herv. behooren tot de gem. *Lopikerkapel*, welke in het d. Sevenhoven eene kerk heet. — De R. K., tot de stat. van *Ijsselstein*. Er is eene school met 50 leerl.

Het d. Sevenhoven, ligt  $2\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Utr.*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Ijsselstein*,  $1\frac{1}{2}$  u. O. van *Lopik*. De kerk is een kruisgebouw, met eenen spitsen toren, doch zonder orgel.

**SEVENINGEN**, streek lands, pr. *Over.*, gem. en 5 min. N. van *Kampen*; groot 180,7790 bund.

**SEVENTER.** Zie ZEVENAAR.

**SEVENUM**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. *Horst*, postk. *Venlo*, (12 m. k., 8 s. d.). Zij bevat het d. Sevenum, benevens de geh. *Rooskenskant*, *Voorste-steeg*, *Achterste-steeg*, *Voorste Hees*, *Achterste-Hees* en *Ulfterhoek*; beslaat 4933,9470 bund. Men telt er 284 h., met 1770 inw., die meest van landbouw bestaan. Er zijn 2 roggemolens, 4 branderijen en 4 brouwerijen.

De inw. allen R. K., maken eene par. uit, van het bisd. *Roermond*, dek. van *Venray*, met eenen Pastoor en twee Kapllanen. Er is eene school met 160 leerl.

Het d. Sevenum ligt 5 u. N. van *Roermond*, 1 u. Z. van *Horst*. Men telt er 43 h. en 310 inw. De kerk aan den H. H. *FABIANUS* en *SEBASTIANUS* toegewijd, heeft eenen fraaijen toren en een orgel. Er zijn twee armhuizen, waarin 11 oude lieden en 2 weezen zijn opgenomen.

Kermis den 1sten Zond. na 20 Jan., en den 1sten Zond. na Pinksteren.

**SEVEREN**, landg., pr. *Limb.*, gem. *Ambj*; 5,4844 bund. groot.

**SEVERYN (ST.)** of *ST. SEVERINUS*, boerd., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. O. ten N. van *Zeelst*; groot 12 bund.

**SEXBIERUM**, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*; zij bestaat uit de d. *Sexbierum*, *Oostbierum*, *Pietersbierum* en *Wynaldum*, alsmede *Lidlum* (klooster) en *Almenum*; en beslaat 3624,8064 bund.

**SEXBIERUM**, in oude schriften *SIXTIARRA*, *SIXTIBIERUM*, *SIXTEBERREN* en *SIXBIERUM*, d., pr. *Fr.*, gem.

*Barradeel*, arr. en  $4\frac{1}{2}$  u. W. van *Leeuwarden*, kant., postk. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. N. O. van *Harlingen*. Men telt er met het geh. *Sexbierumer-Horn*, 136 h. en 940 inw., die meest van landbouw bestaan. Er is 1 korenmolen.

De 940 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Harlingen*. De ruime kerk heeft een sierlijk doophek, eenen uitmuntend bewerkten predikstoel, een welluidend orgel en een vrij zware steenen toren met korte scherpe spits. De 15 Doopsgez. en de 15 R. K. behooren kerk. tot *Franeker*. De 90 Christ-Afges. maken eene gem. uit. De kerk heeft toren noch orgel. De school telt zomers 90 en des winters 130 leerl. Ook is er het gemeentehuis van *Barradeel*.

Kermis na den afloop van den koolzaadoogst.

**SEXBIERUMER-HORN**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Sexbierum*.

**SEXBIERUMER-VAART(DE)**, water, pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*.

**SEYSE.** Zie ZEESE.

**SEYTERT**, **SEITERT**, **SJUTERT** of **SJUTAERT** en bij het kad. **SEITAART**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Veghel*; met 20 h. en 130 inw.

**SHERLIPPENS-POLDER** of **SERLIPPENS-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Neuzen*; groot 42,7897 bund.

**SJAAN.** Zie SCHAARN.

**SJAARDA** of **SYARDA**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, 10 min. Z. Z. O. van *Oosterend*; 50,5131 bund.

**SJAARDASLOOT**, water, thans grootendeels droog, pr. *Fr.*, van de *Sneeker trekvaart*, naar den *Hemdijk* en het *Sneekermeer* loopende.

**SJAARDEMA**, buit., pr. *Fr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Franeker*; 40,3020 bund.

**SJALLEMA.** Zie NOORDWIJK.

**SIBALDEBUREN.** Zie **SERALDEBUREN**.

**SIBALDEWEER.** Zie **SIEDELWEER**.

**SIBBERBERG.** Zie **SUPPERBERG**.

**SIBBE**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Oud-Valkenburg*; met 60 h., 280 inw. eene kapel aan de H. *Rosa* toegewijd, van de par. van *Oud-Valkenburg*, en eene mergelgroeve.

**SIBCULO** of **SIPKELO**, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Hardenbergh*; met 42 h., 250 inw. en 1 school met 45 leerl.

**SIBE-SLOOT (DE)**, water, pr. *Fr.*, gem. *Dontawarstal*, uit de *Goengarijster-poelen* naar het *Sneekermeer* loopende.

**SIBETSMA**, boerd., pr. *Fr.*, gem.

*West-Dongeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Ternaard*; groot 30 bund.

SIBRANDABUREN. Zie SYBRANDABUREN (1).

SICHUIT-POLDER. Zie SIGUIT-POLDER.

SICCAMA-HUIS. Zie KLINCKEMA.

SICKEMA, SICKAMA of SICCAMA, state, pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen*, ten Z. W. van *Augustinusga*.

SICKEMA, SICKAMA of SICCAMA, vroeger ook WALTA of WALTINGA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Franckeradeel*, 5 min. O. van *Herbajum*.

SICKEMAHEERD, SICKAMAHEERD of SICCAMAHEERD, boerd., pr. *Gron.*, 10 min. Z. van *Westernieland*.

SICKEMAHUISTER-KLUFT, geh., pr. *Gron.*, gem. *Oldehoeve*, bij *Saaksum*.

SICKINGHE-BURGH. Zie WARF-FUMBORG.

SIDDEBUREN, oudtijds SYDEBERT en SIDDEBERT, misschien eigenlijk ZUIDERBUREN, d., pr. *Gron.*, reg. kant., arr., en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Groningen*, kant., hulpk. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. ten N. O. van *het Hoogezand*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Slochteren*. Men telt er 45 h. en 220 inw., en met de geh. Tjugchem, de Hole, de Veendijk en Oostwold, alsmede een ged. van Lasquert, 327 h. en 1600 inw., die van landbouw leven.

De inw., op 10 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Appingedam*, ring van *Slochteren*. De 5 Doopsgez. behooren kerk. tot *Noordbroek*, de 5 R. K. tot *Sappemeer*. De dorps. telt 190 leerl.

SI-DEUS-PRO-NOBIS-QUIS-CONTRA-NOS, boerd., pr. *N. H.*, gem. de *Beemster*; 23,9280 bund. groot.

SIEBELWEER of SIBALDEWEER, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*; groot 27,0290 bund.

SIEBENGEWALD, geh., pr. *Limb.*, gem. *Bergen*; met 48 h. en 310 inw.

SIENSERBUREN. Zie TINZERABUREN.

SIERELSDORP. Zie SIR-HELSDORP.

SIERTSEMA-STATE, buit., pr. *Z. H.*, gem. en 5 min. O. van *Katendrecht*.

SIESWERD. Zie SIDSWERD.

SIGELDRECHT. Zie SLIEDRECHT.

SIGERA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Hallum*.

SIGERSWOLDE, SYGERSWOLDE of SIEGERSWOLDE, d., pr. *Fr.*, arr. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Heerenveen*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. O. N. O. van *Beelsterzwaag*, postk. *Gron.* en *Heerenveen*, gem. *Opster-*

*land*. Men telt er 30 h. en ruim 210 inw. en, met een ged. van de geh. de *Friesche palen* en de *Wilp*, 78 h. en 470 inw., die van landbouw en veenarbeid bestaan. De dorps. telt 50 leerl.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Ureterp-en-Sigerswolde*. De kerk heeft toren noch orgel.

SIGERSWOLDE of SYGERSWOLDE, geh., pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Garjip*; met 12 h. en 70 inw.

SIGNEDA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*, 5 min. W. van *Holwerd*.

SIGUIT-POLDER of SICHUIT-POLDER, p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Hocdekerskerke*, ged. gem. *Buarland-en-Brakendorp*, groot 63,7299 bund.

SIJAWIER. Zie SIJEWIER. (REV.)

SIJBALDEBUREN. Zie SEBALDEBUIJBOKARSPEL. Zie ZIJBECARSPEL.

SIJDEBERT. Zie SIDDEBUREN.

SIJENWEDE. Zie ZIEUWENT (HET).

SIJEWIER, SIJAWIER of SYEWIER, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Roodkerk*.

SIJONGADIJK. Zie SJONGADIJK.

SIJONS of SYONS, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, 20 mig. O. van *Wommels*; groot 16,3840 bund.

SIJONSBERG. Zie SIONSBERG.

SIJORDA. Zie SJOERDA.

SIJP (DE) of SIEP, 3 waters, pr. *Gron.*; één van *Nansum* naar het *Uitwiedermeer* loopende; één, de grens uitmakende tusschen *Slochteren* en *Noordbroek*; één, gem. *Scheemda*, langs *Mastenbroek* loopende.

SIJP (DE), heerenhuis, pr. *Geld.*, gem. *Arnhem*. (NIEUWE-)

SIJPERKERK. Zie LOOSDRECHT (DE SIJPESTEIN of SYPESTEIN, boerd., pr. *Utr.*, gem. *Loosdrecht*).

SIJSELT, bosch, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Ede*; groot 257 bund.

SIJTERT. Zie SEYTERT.

SIJUNGADIJK. Zie SJUNGADIJK.

SIKKENSIJK. Zie MEESTERWIJK.

SILLAARDERMEER, ook ZYLAARDERMEER, p., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*; groot 16,7370 bund.

SILLERSHOEK. Zie CILLAARTSHOEK.

SILLEVOLDE of ZILVOLDE, pr. *Geld.*, arr. en 6 u. Z. Z. O. van *Zulphen*, kant., postk. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Ter Borg*, gem. *Wisch*. Men telt er 103 h. en 730 inw., die van landbouw bestaan.

De 160 Herv. maken met die van de huurs. *Sillevolde* en *Lichtenberg*

(1) Eveneens zoeks men de woorden met *SI* of *SIX* beginnende, welke hier niet gevonden worden op *SIJ* of *SI*.



eene gem. uit van de klass. van *Zutphen*, ring van *Doetinchem*, met 300 zielen. De kerk heeft eenen koeppeltoeren, en een fraai orgel. De 20 Christ. Afges. behooren kerk. te *Doetinchem*. De 460 R. K. tot de par. van *Ter-Borg en Sillevolde*, welke hier eene kerk heeft, aan den H.H. JACOBUS en PHILIPPUS toegewijd, met toren en orgel. De dorps. telt 120 leerl.

Kermis den 2den Zond. in Sept.  
SILLEVOLDE, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Wisch*, 20 min. van het d. *Sillevolde*, met 100 h. en 720 inw.

SILMIEN. Zie SELMIEN.

SILVAE-AUSTRALES. Zie DUURSWOLDE. (BOSCH.)

SILVA-DUCIS. Zie 's HERTOGENSILVEN, oudtijds SILVENDA, buurs. pr. *Geld.*, gem. en 2 u. Z. O. van *Apeldoorn*; met 50 h. en 40 inw.

SILVOLDE. Zie SILLEVOLDE.

SIMON-JANSE-POLDER; pr. *Z. H.*, gem. *Hazerswoude*; 29,0204 bund.

SIMONSHAVEN, pr. *Z. H.*, arr. kant. postk. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Brielle*, gem. *Simonshaven-en-Schuddebeurs*. Men telt 33 h. en 200 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Simonshaven-en-Biert*. De kerk heeft een niet hoogen toren.

SIMONSHAVEN-EN-BIERT, kerk. gem., pr. *Z. H.*, klass. van *Brielle*, ring van *Geervliet*; met twee kerken, als, ééne te Simonshaven en ééne te *Biert*, en 320 ziel.

SIMONSHAVEN-EN-SCHUDDEBEURS, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Brielle* (11 m. k., 7 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het d. Simonshaven en de geh. *Schuddebeurs* en *Oudentol*; beslaat 1213,8889 bund. en telt 42 h., met 260 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Simonshaven-en-Biert*. Er is 1 school met 40 leerl.

SIMONSHAVENSCHÉ - POLDER (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Simonshaven-en-Schuddebeurs*. (POLDER (DE).)

SIMONSPOLDER (DE). Zie WEBF-SIMPELVELD, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. *Gulpen*, postk. *Heerlen* (1 m. k., 1 s. d.). Zij bevat het d. *Simpelveld* en de geh. *Boschenhuizen*, *Huls-en-Lauvenich*, *Molsberg-Poeschenheide-en-Hondsruick* en *Broek*; beslaat 816,9700 bund. en telt 227 h. en 1110 inw. die meest van landbouw bestaan.

De inw. allen R. K., maken een par.

uit, van het bisd. *Roermond*, dek. van *Kerkraede*; met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. Er is 1 school met 50 leerl.

Het d. *Simpelveld* ligt 4 u. O. van *Maastricht*, 1 u. O. van *Gulpen*. Men telt er 110 h. en 580 inw. De kerk, aan den H. REMIGIUS toegewijd, is een schoon gebouw, met eenen fraai grooten toren, en van een orgel voorzien.

Kermis den 1sten Zond. in October.  
SIMPELVELDSCHÉ BEEK (DE), water, pr. *Limb.*, gem. *Simpelveld*, dat onder *Gulpen* in de *Geul* valt.

SINELDORP. Zie ZUNDERDORP.

SINDELRA. Zie SONDEL.

SINDEREN of SINDER, geh. en adell. h., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Voorst*.

SINDERHOEK, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Wisch*; met 56 h., 420 inw., en eene kapel waarin viermalen 's jaars door eenen der Predikanten van *Varsveld* dienst wordt gedaan, en welke tevens tot school dient met 150 leerl.

SINDERS-ENK, buit. pr. *Geld.*, gem. *Arnhem*.

SINE. Zie ZWIN. (BROEK.)

SINGELSBROEK. Zie SENGELS-SINGRAVEN (HET) of SEINGRAVE, havez., pr. *Over.*, gem. *Denekamp*, *Lossen* en *Weerselo*; groot 725 bund.

SINNEVELDSCHÉ-POLDER (DE) of de OUD-SINNIGVELDSCHÉ-POLDER. Zie GEMEENSCHAPS POLDER.

SINOUTSKERKE, heerl., pr. *Zeel.*, arr., reg. kant. en postk. *Goes*, kant. *Heinkenszand*, gem. 's *Heer-Abtskerke*. Zij bevat het d. *Sinoutskerke* en eenige verspreid staande h.; beslaat 451,0441 bund. en telt 13 h. met 50 inw., die van landbouw bestaan.

De inw. allen Herv., behooren tot de gem. van 's *Heer-Abts en-Sinoutskerke*. Er is 1 school met 30 leerl.

Het d. *Sinoutskerke*, eigenlijk *Heer-Sinoutskerke*, ligt 1 u. Z. W. van *Goes*,  $\frac{1}{4}$  u. O. ten N. van *Heinkenszand*.  $\frac{1}{4}$  u. W. ten N. van 's *Heer-Abtskerke*; met 9 h. en 40 inw. De kerk heeft eenen spitsen toren doch geen orgel.

SINT-ANNA-TER-MUIDEN. Zie (ANNA-TER-MUIDEN (ST.)).

SJOERDA of STORDA, buit., pr. *Fr.*, gem. *Tieljerksteradeel*, niet ver van *Giekerk*.

SJOESWERD, heuvel, pr. *Gron.*, gem. *Ezinge*; groot 3,1740 bund.

SION, buit., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Rijswijk*.

SION, b., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, onder *Nyavier*.

SIJONGADJIK. Zie SIJONGADJIK.

SION-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Dordrecht*; groot 13,9910 bund.

SIONS. Zie SJOONS.

SIONSBURG, SJOONSBURG, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. O. *Z. O. van Dockum*; 48,0080 bund.

SJORDA. Zie SJOERDA.

SJOUKESLOOT of JOUKESLOOT, water, pr. *Fr.*, dat van *Oldeboorn* naar de *Kromme-Ee* loopt.

SIPKELO. Zie SIBULO.

SIPKEMEER, meer, pr. *Fr.*, gem. *Wymbriuseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Oudega*.

SIPPENS of STYENS, geh., pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Wommels*; met 2 h. en 13 inw.

SIPPERBERG. Zie SUPPERBERG.

SIR-BOUDIJSKERKE. Zie BOU DEWIJSKERKE.

SIRHELSDORP of 's HEER-ELSDORP, gem. *Kloetinge*; met 2 h. en 20 inw.

SIR-JANSLAND, heerl., pr. *Zeel.*, kant. en postk. *Zierikzee*, gem. *Oosterland*. Zij bevat het d. *Sir-Jansland* en eenige h.; beslaat 276,4500 bund., en telt 48 h. en ongeveer 300 inw. die van landbouw bestaan. De inw., allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Zierikzee*. Er is eene school met 40 leerl. Het d. *Sir-Jansland* of 's Heer-Jansland, ook *Nieuw-Dreischor* of *Klein-Dreischor*, ligt 2 u. N. W. van *Zierikzee* en telt 40 h. met 210 inw. De kerk heeft eene torenspits.

SIR-JANSLAND, p., pr. *Zeel.*, gem. *Oosterland*; groot 276,4500 bund.

SIR-JANSLAND-AAN-DE-STAART (SLUIS VAN-). Zie SPUITWIJK (DE SLUIS VAN-).

SIRIP. Zie SEERIP.

SIRIUNGADIJK. Zie SJUNGADIJK.

SIR-PAULUS POLDER. Zie PAULUSPOLDER.

SIRTEMA. Zie GROVESTINS.

SITTARD, kant., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*. Het bevat de gem. *Sittard*, *Amstenrade*, *Bingelrade*, *Born*, *Broek-Sittard*, *Brunsum*, *Geleen*, *Grevenbicht*, *Jabeek*, *Limbricht*, *Merkelbeek*, *Munstergeleen*, *Nieuwstadt*, *Obbicht-en-Papenhoven*, *Oirsbeek*, *Schinnen*, *Schinveld*, *Spaubeek*, *Susteren* en *Urmond*; beslaat 17002 bund., en telt 4208 h. met 23200 inw., die meest van landbouw en veeteelt bestaan.

SITTARD, dek. in het bisd. *Roermond*, bestaande uit de past. *Sittard*, *Berg*, *Born*, *Broek-Sittard*, *Bruchten*, *Dieteren*, *Holtum*, *Limbricht*, *Mun-*

*ster-Geleen*, *Nieuwstadt*, *Obbicht*, *Papenhoven*, *Susteren* en *Urmond*; met 14 kerken, 4ijkerken, eene kapel, 14 Pastoors, 1 Rector, 9 Kapellanen, en ruim 13,000 bund.

SITTARD, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Sittard* (9 m. k., 2 s. d.). Zij bevat de st. *Sittard*, en de geh. *Leijenbroek*, *Ophoven*, *Overhoven*, *Stadbroek* en *Voorstad*; beslaat 2000 bund. en telt 650 h. met 4200 inw., die van handel in manufacturen, koloniale waren en vooral eijeren, landbouw en veeteelt bestaan. Er zijn 4 looijerijen, 2 hoedenfabrieken, 6 bierbrouwerijen, 3 jeneverstokerijen, 3 olie- en 4 koornmolens, waarvan een door stoom.

De 3900 R. K. maken eene par. uit, van het bisd. *Roermond*, dek. van *Sittard*, met 2 kerken en 1 kapel, 1 Pastoor, 1 Rector en 2 Kapellanen. De 70 Herv. maken, met die uit de naburige burg. gem. eene gem. uit van de klass. van *Maastricht*, ring van *Heerten*, met 80 ziel. De 140 Isr. maken eene gem. uit, van het synag. res. van *Maastricht*, met 1 Voorlezer. Er zijn 3 scholen. De stad *Sittard* of *Sittard* ligt 4 u. N.O. van *Maastricht*. Men telt er 400 h. en 2000 inw. Openbare gebouwen zijn: het Stadhuis en de *Gevangenis*. De R.K. kerk, aan den *H. Petrus* toegewijd, is een kruisgebouw, met een orgel en eenen buiten-gemeen fraaijen toren. De kerk van het voorm. klooster der *Dominikanen*, aan den *H. MICHAEL* toegewijd, is een fraai gebouw, met torentje en orgel. De *Beggijnen* kerk, aan de *H. BEGGA* toegewijd, is een fraai gebouw, met torentje, doch zonder orgel. Zij wordt in de week bediend door de *Geestelijken* der stad, ten dienste van de stads schoolkinderen. De *Herv. kerk* heeft torentje en orgel. De *Syn.* is een nieuw gebouw. De scholen zijn een collegie-pensionaat voor *Jongheheeren*, met 60 leerl.; een *Ursulinen-pensionaat* voor *Jonge jufvrouwen*, met 50 leerl. en eene eigene huiskapel, en eene *Stadschool* voor de *Burgeren Armenkinderen*, met 420 leerl.

Kermis Zondag na het octaaf van het *H. Sacrament* en den laatsten Zond. van *Augustus*. Weekmarkt des *Donderdags*.

SITTARD (HOOG-). Zie BROEK-SITTARD.

SITTENS of STITTENS, h., pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, 5 min. N. van *Oosterend*.

SITTERT of SITTERD, bij het kad. ZITTARD, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Oerte*; met 10 h. en 60 inw.

SJUNGADIJK, SJUNGADIJK, SJONGADIJK, SJONGADIJK, ook SIRIJONGADIJK, b., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. *W. van Burgwerd*; met 5 h. 35 inw.

SJUXMA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *W.-Dongeradeel*, *N.W. van Waakens*.

SIXBIERUM. Zie *SEXBIERUM*.

SIXMASTATE Zie *BURMANIA*.

SIXTEBEEREN.

SIXTIBARRA. } Zie *SEXBIERUM*.

SIXTIBEEERUM. }

SIZEL-WEG (DE), weg, pr. *Gron.*, onder *Usquerder-Wester-eed*.

SKELD. Zie *SCHILMEER (HET)*.

SKELWOLDA. Zie *SCHILDWOLDE*.

SKINLE. Zie *SCHIJNDEL*.

SKIRAMERE. Zie *SCHARMER*.

SLAAG (DE), pold., pr. *Utr.*, gem. *Hoogland*; groot 219,2030 bund.

SLAAGDIJK. Zie *SPARENBURGERDIJK*.

SLAAK (HET). Zie *MEERLO (HET SLAAK-VAN-)*.

SLAAPWERF (DE), plaat in de *Lek*, pr. *Z.H.*, ged. gem. *Langerak*, ged. gem. *Willige-Langerak*; 9,5280 bund.

SLABBECORNE, of *SLABBEKOORNE*, ook wel *SLAPPEKOORDE*, 2 p., pr. *Zeel.*, één gem. *St. Maartensdijk*; groot 31,922 bund.; één, pr. *Zeel.*, gem. *Oud-Vossemeer*; groot 55,7520 bund.

SLABBEKOORNE - POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Hoedekenskerke*; groot 109,4142 bund.

SLABROEK, veelal de *SLAPERT*, geh., pr. *N.Br.*, gem. en 1 u. *N. van Uden*; met 12 h. en 70 inw.

SLACH-POLDER, p., pr. *Z.H.*, gem. *Leiderdorp*; groot 131 bund.

SLACHTMAET, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Utr.*, gem. *Oud-Wulven*. Zij bevat het geh. *Slachtmaet*; bestaat 62,9502 bund., en telt 2 h. met 20 inw., die van landbouw bestaan. De 9 Herv. behooren kerk. tot *Houten*, de 11 R. K. tot *Bunnik*. De kinderen genieten onderwijs te *Houten* en te *Bunnik*. — Het geh. *Slachtmaet*, Slagmaat of *Schlachtmaat*, ligt 5 u. *Z.* van *Amersfoort*,  $\frac{3}{4}$  u. *N.W.* van *Wijk-bij-Duurstede*. [NEKLAND-VAN-]

SLAGEN (DE). Zie *ORTEN (HET BIN-SLAGEN - EN - ZWAANSHEUVEL (DE))*, p., pr. *N.Br.*, gem. *Veen*; groot 103,3200 bund.

SLAGHAREN, geh., pr. *Over.*, gem. *Ambt Hardenbergh*, met 101 h., 530 inw., de R. K. kerk der par. *Lullen* en 1 school met 190 leerl.

SLAGHOEK, geh., pr. *Ocer.*, gem. *(Ambt-Almelo)*.

SLAGTEDIJK (DE), of de *SLACHTEDIJK*, binnendijk, pr. *Fr.*, welke van *Oosterbierum*, op de westkust van *Barradeel* naar *Achlum* loopt, waar hij zich in twee takken scheidt. De eene tak loopt door *Hennaeradeel* tot voorbij *Hydaard* en de andere heet *GROENDIJK*. Zie dat woord.

SLAGVELDEN (DE), streek lands, pr. *Zeel.*, ten *Z.* van het d. *Kruiningen*.

SLANGENBURG, landg., pr. *Geld.*, gem. *Ambt-Doetinchem*, in de buurs. *IJsselvoorde*; groot 547,4948 bund.

SLANGENBURGERBOSCH (HET), bosch, pr. *Geld.*, in het *Ambt-Doetinchem*; groot 52,1070 bund.

SLANGEVECHT, hofst., pr. *Utr.*, gem. *Breukelen-Nijerodes*.

SLANGEWORTEL, bouwv., pr. *N.Br.*, gem. *Vucht*; 13,3391 bund.

SLANGWIJK en BUITENDIJKS-SLAGWIJK, 2 p., pr. *N.Br.*, gem. *'sPrinsenhage*; de eene groot 16,5905 bund., de andere groot 29,5009 bund.

SLAPERDIJK (DE), 2 dijken, één, pr. *N.H.*, van den *Schoolsche-Zeedijk* naar de duinen van *Hergen*; één, pr. *Utr.*, en *Geld.*, zich uitstrekende van de *Amerongsche bergen* naar de grenscheiding tusschen *Renswoude* en *Barneveld*.

SLAPERDIJK, b., pr. *N.H.*, gem. *Veenhuizen*; met 8 h. en 40 inw.

SLAPERDIJK (DE KOUUMER- en SURIGER-). Zie *KOUDUMER-SLAPERDIJK (DE)* en *SURIGER-SLAPERDIJK (DE)*.

SLAPERT (DE). Zie *SLABROEK*.

SLAPPEKOORDE. Zie *SLABBECORNE*.

SLAPPETERP, in het oud friesch *SLEPPERDORP*, d., pr. *Fr.*, kant. en 1 u. *Z.* *Z.* *W.* van *Bertikum*, reg. kant. *Lecuwarden*, postk. *Franeke*, arr. en  $\frac{2}{4}$  u. *W.N.W.* van *Lecuwarden*, gem. *Menaldumadeel*. Men telt er 16 h. en 120 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Schingen - en - Slappeterp*. De kerk heeft een van alle kanten spits toeloopend torentje, doch geen orgel. De kinderen gaan school te *Schingen*.

SLAVENBURG. Zie *VLAARDINGEN*.

SLEBERG, geh. en landh., pr. *Geld.*, gem. *Over-Asselt*; 2 h. en 10 inw.

SLEAT. Zie *SLOOTEN*.

SLEEBURG, landg., pr. *Geld.*, gem. *Over-Asselt en Heumen*; 561 bund.

SLEEN, gem., pr. *Dr.*, jud. kant. *Hoogeveen*, adm. kant. *Dalen*, postk. *Assen en Meppel* (4 m. k., 3 s. d.). Zij bestaat uit het d. *Sleen*

de huurs. Noord-Sleen, Diphooen, Erm, de Haar en de Hool; beslaat 6908,2658 bund., en telt 192 h., met 1290 inw., die van landbouw en eenigen handel bestaan. — De 1200 Herv., maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Koelvorden*. De 50 R. K., parochiëren te *Koelvorden*. De 40 Isr., hebben er eene bijkerk van de rings van *Koelvorden*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Sleen of Zuid-Sleen ligt 6 u. Z. O. van Assen, 4 u. O. ten N. van Hoogeveen, 2 u. N. van Dalen. Men telt er 54 h. en 370 inw. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 110 leerl.

SLEEN (NOORD-), huurs., pr. *Dr.*, gem. *Sleen*; met 53 h. en 360 inw.

SLEEN (ZUID). Zie SLEEN.

SLEEUWIJK, heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's Hertogenbosch, kant. *Heusden*, gem. de *Werken en-Sleeuwijk*, hulpk. van de postk. *Gorinchem, Oosterhout* en *Woudrichem*. Zij bevat het d. *Sleeuwijk*, waaronder het *Sleeuwijksche-veer* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 863,0921 bund., en telt 131 h., met 800 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

De inw., op 19 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Heusden*, ring van *Woudrichem*. De 16 R. K. behooren kerk. tot *Woudrichem*, de 3 Isr. te *Werkendam*. Er is eene school met 80 leerl.

Het d. *Sleeuwijk* ligt 7½ u. N. W. van 's Hertogenbosch, 4½ u. N. W. van Heusden. De kerk heeft eenen toren doch geen orgel. Kermis den 1e October.

SLEEUWIJK (DE BANNEN VAN-). Zie SLEEUWIJKSCHE-POLDER (DE).

SLEEUWIJK-EN-WOUDRICHEM (DE POLDER-NIEUWENBAN-ONDER-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Woudrichem*; groot 245,1262 bund.

SLEEUWIJKSCHE-BOEZEM (DE), waterboezem, pr. *N. Br.*, 20 min. Z. van *Sleeuwijk*.

SLEEUWIJKSCHE-POLDER (DE), of de *BANKEN-VAN-SLEEUWIJK*, p., pr. *N. Br.*, gem. de *Werken en-Sleeuwijk*; 433,7782 groot bund.

SLEEUWIJKSCHE-SLUIS (DE), sluis, pr. *N. Br.*, in den *Oud-Allensche-zeedijk*.

SLEEUWIJKSCHE-VEER (HET), b., pr. *N. Br.*, ¼ u. O. ten Z. van *Sleeuwijk*; met 37 h. en 220 inw.

SLEK, geh., pr. *Limb.*, gem. en ¼ u. Z. O. van *Echt*; met 43 h. en 240 inw.

SLENAKEN, gem., pr. *Limb.*, arr. en postk. *Maastricht*, kant. *Gulpen*

(1 s. d., 1 m. k.). Zij bevat het d. *Slenaken*, benevens de geh. *Heienrath*, *Beseitberg*, *Beutenaken* en de b. *Laag-Cruis*. Zij beslaat 722,5600 bund. en telt 120 h. met 600 inw., die van landbouw bestaan. — De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. *Roermond*, dek. van *Gulpen*; met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. Er is 1 school.

Het d. *Slenaken* ligt 3 u. Z. O. van Maastricht, 1 u. Z. van *Gulpen*. Men telt er 25 h. en 130 inw. De kerk, aan den H. *Remigius* toegewijd, heeft eenen lagen toren en orgel.

Kermis in de maand October.

SLENDERBROEK, boerd., pr. *Over.*, gem. *Dalsen*; groot 3,5050 bund.

SLENK (DE). Zie GEUL (DE).

SLENK (DE) of HET TWEEDE GAT, ook de *Blaauwe Slenk*, vaarwater ten N. van de *Zuiderzee*, tusschen de eil. *Vlieland* en *Ter-Schelling*.

SLEPENDAM. Zie SLIPPENDAM.

SLEPPERDORP. Zie SLAPPETERP.

SLEUTJE (HET), plaats, pr. *Limb.*, gem. *Echt*, waar het Huis te *Echt* gestaan heeft.

SLIBBROEK, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. N. van *Huivarenbeek*; met 16 h. en 170 inw. (HORST.)

SLICHTENHORST. Zie SLIGTEN-

SLIEDRECHT, kant., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*. Het bevat de gem. *Sliedrecht*, *Papendrecht*, *Alblasserdam*, *Streefkerk*, *Brandwijk*, *Molenaarsgraaf*, *Wijngaarden*, *Giessendam*, *Peursum*, *Goudriaan*, *Noordeloos*, *Oud-Alblas*, *Nieuw-Lekkerland*, *Bleskensgraaf*, *Hofwegen*, *Neder-Slingeland*, *Ottoland*, *Laag-Blokland*, *Groot-Ammers*, *Nieuwpoort*, *Langerak* en *Giessen-Nieuwkerk*; groot 21252,2347 bund., en telt 2730 h. met 19000 inw.

SLIEDRECHT, kerk. ring., pr. *Z. H.* Zij bevat de gem: *Sliedrecht*, *Oud-Alblas*, *Alblasserdam*, *Bleskensgraaf*-en-*Hofwegen*, *Brandwijk*-en-*Gijbeland*, *Goudriaan*, *Nieuw-Lekkerland*, *Molenaarsgraaf*, *Ottoland*, *Papendrecht*, *Streefkerk* en *Wijngaarden*, met 12 kerken, 10 Predik. en 1400 ziel.

SLIEDRECHT, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Sliedrecht*, reg. kant. *Papendrecht*, hulpk. van de postk. *Dordrecht* en *Gorinchem* (9 m. k., 5 s. d., 5 j. d.). Zij bevat niets dan het d. *Sliedrecht*; beslaat 3049,0434 bund., en telt 800 h. met 5670 inw., die bestaan van het snijden en droogen van biesen, tot gebruik voor matten en stoelen, het aannemen van uitgebreide werken,

de visscherij op de rivier, den landbouw, de veeteelt en de grienderijen.

De inw., op 21 na, allen Herv., maken eene gem. uit van de klasse, van *Dordrecht*, ring van *Sliedrecht*, met 2 Predikanten. De 20 Isr. hebben eene bijkerk, welke tot de rings van *Gorinchem* behoort. Er zijn 3 scholen met 500 leerl.

Het d. Sliedrecht, ook wel Slijdrecht, oudtijds Segeldrecht, ligt 3½ u. W. van Gorinchem, 2 u. O. N. O. van Dordrecht. De kerk heeft toren en orgel. Er is een dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, en een Gemeentehuis met cellulaire gevangenis.

Kermis den eersten Zond. in Aug. SLIEDRECHT (DE POLDER-VAN), p., pr. *Z. H.*, gem. *Sliedrecht*; groot 1300,6242 bund.

SLIEDRECHTSCHÉ · DIJK (DE), den hoogen Merwede-dijk, ten N. van den *Ablasserwaard*, pr. *Z. H.*, van Gorinchem naar Papendrecht loopende.

SLIEF (DE). Zie ZORGVLIET.

SLIEVEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Somerén*; met 76 h. en 390 inw.

SLIFFERT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Strijp*; met 6 h. en 60 inw.

SLIGTENHORST of SLICHTENHORST, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. van *Nijkerk*; met 60 h. en 390 inw.

SLIJDRECHT. Zie SLIEDRECHT.

SLIJKENBURG. Zie SLIKKENBURG. SLIJK-EWIJK, d., pr. *Geld.*, arr. en 1 u. W. N. W. van *Nijmegen*, kant. en 2 u. Z. W. van *Elst*, hulpk. van de postk. *Nijmegen* en *Wageningen*, gem. en 1 u. Z. van *Valburg*. Men telt er 60 h. en 380 inw., die van landbouw bestaan.

De 220 Herv. behooren tot de gem. van *Slijk-Ewijk-en-Oosterhout*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De 160 R. K. behooren tot de par. van *Oosterhout-Lent-en-Slijk-Ewijk*. De dorps. telt 60 leerl.

Kermis den derden Zond. in Sept. SLIJK-EWIJK-EN-OOSTERHOUT, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. van *Nijmegen*, ring van *Elst*; met 1 kerk te *Slijk-Ewijk*, en 320 ziel.

SLIJK-EWIJKSCHE-WOERD, heuvel, pr. *Geld.*, onder *Slijk-Ewijk*, ruim 3 bund. groot.

SLIJKGAT (HET), een der vaarwaters van het *Goereesche-Zeegat*. SLIJKPLAAT, b., pr. *Zeel.*, gem. *Hoofdplaat*; met 38 h. en 190 inw.

SLIJKPLAAT (DE), drooge plaat in het Z. van de pr. *Z. H.*, tusschen het *Haringvliet* en den *Zuidwal*.

SLIJK-WELL. Zie WELL (SLUK-).

SLIJK-PAD, b., pr. *N. H.*, gem. en 5 min. W. van *Amsterdam*.

SLIJPENDAM (WATERING-VAN-). Zie SLIPPENDAMME (WATERING-VAN-).

SLIK. Zie WIERINGER-WAARD.

SLIK-GAT (HET), 2 geh., pr. *N. Br.*, één, gem. en ¼ u. N. van *Ellen*, met 6 h. en 40 inw.; één, of DE NOORD, gem. *Terheyden*, en *Zevenbergen*, met 52 h. en 460 inw.

SLIKKENBURG. Zie SLYKENBURG. SLIKKENBURG, eigenlijk SLIKKENBURG, geh., pr. *N. Br.*, gem. en ¼ u. W. van *Halsteren*; met 10 h. en 60 inw.

SLIKKENDAM, geh., pr. *Z. H.*, gem. en ¼ u. Z. O. van *Nieuwkoop*.

SLIKKER-VEER (HET), geh., pr. *Z. H.*, gem. en ¼ u. N. O. van *Ridderkerk*; met 35 h., 370 inw., een veer op *Krimpen-aan-de-Lek* en *Elshout* en *Ischeepstimmerwerf* voor zeeschepen.

SLIK-POLDER (DE), 2 p., pr. *N. Br.*, één, gem. *Oosterhout*; 28,5150 bund. groot; één, gem. *Zevenbergen*.

SLIKSLOOT (DE), water, pr. *Z. H.*, tusschen den *Storm-polder* en den *Krimpenrewaard*.

SLIKVENDER-POLDER (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Barstingerhorn*; groot 312 bund.

SLIKSTRAAT (DE), b., pr. *Z. H.*, gem. *Ooltgensplaat*. (gem. *Oudendijk*.)

SLIMDIJK (DE), geh., pr. *N. H.*, SLIMME-WEG (DE), weg, pr. *N. H.*, loopende van *Osdorp* naar *Sloten*.

SLIM-PAD (HET), 2 wegen, pr. *N. H.*, één, loopende van *Hoogwoud* naar de *Langereisbrug*; één, gem. *Spanbroek*, van den *Poepenweg* tot nabij den *Waterkant*.

SLIM-TOGT (DE), water, pr. *N. H.*, gem. *Berkhout-en-Baarsdorp*, in de *Burggracht* uitloopende.

SLINGE (DE), de SLINK of de SLINK, beek, pr. *Geld.* Zij ontspringt onder den naam van *Slinge*, even boven *Winterswijk*, loopt beneden *Groenlo* langs den grindweg van *Zutphen* naar *Winterswijk*, en verdeelt zich dan in twee armen, waarvan de W. onder den naam van *Meibeek*, op de *Ruurlosche kooi* aanloopt. De O. arm heet de *Greven-gracht* en beneden den mond der *Elsbeek*, de *Goorbeek*.

SLINGE (DE) of SLINK, watertje, pr. *Geld.*, gem. *Winterswijk*, *Aalten*, *Wisch* en *Ambt-Doetinchem*.

SLINGELAND (NEDER-), gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. *Sliedrecht*, reg. kant. *Papendrecht*, postk. *Gorinchem*, *Dordrecht* en

**Schoonhoven** (2 m. k., 5 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de b. Neder-Slingeland, en eenige h.; beslaat 243,8686 bund. en telt 15 h., met 130 inw., die van landbouw bestaan. Er is 1 touwslagerij. De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Giessen-Nieuwkerken-Neder-Slingeland*. De kinderen gaan te *Giessen-Nieuwkerk* school. De b. Neder-Slingeland, ligt 1½ u. N. W. van Gorinchem, 2½ u. N.O. van Sliedrecht.

**SLINGELAND (NEDER-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Neder-Slingeland*; groot 232,0560 bund.

**SLINGELAND (OVER-)**, geh. en p., pr. *Z. H.*, gem. *Noordeloos*, het geh.; met 16 h. en 125 inw., de p.; groot 249,8724 bund.

**SLINGER (DE)**, waterloop, pr. *Z. H.*, O. van *Zevenhuizen*.

**SLINGER-BEEK** of **BKKELBEEK**, naam onder welke de *Aallensche-beek* uit Pruisen komt.

**SLINGERBOSCH**, h., pr. *Geld.*, gem. en 8 min. van *Op-Hemert*.

**SLINGERVLIET**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Ambt-Doetinchem*.

**SLINGS-TOGT (DE)**. Zie **ZEVENBERGER TOGT (DE)**.

**SLINK-SLOOT**, water, pr. *Z. H.*, gem. *Zouteveen*, van de *Vlaardingse kade* naar de *Tanthofskade*.

**SLIPPENDAMME (WATERING-VAN-)** of **WATERING-VAN-SLIPPENDAM**, watering, ged. pr. *Zeel.*, ged. kon. *België*; groot 1970,8703 bund.

**SLOBBEGORS**. Zie **ELIZABETHSFOLDER (ST.)**.

**SLOBBEGORS**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Raamsdonk*; groot 9,5140 bund.

**SLOBBEN (DE)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Capelle*; groot 5,0832 bund.

**SLOBBENGORS (HET)**, uiterw., pr. *Z. H.*, gem. *Papendrecht*; groot 42,1780 bund.

**SLOBBERDOEZEN (DE)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Raamsdonk*; 10,6470 bund. groot. (gem. *Sloten*).

**SLOCHTER (DE)**, water, pr. *N. H.*, **SLOCHTER-AE (DE)**, water, pr.

*Gron.*, dat tusschen *Kolham* en *Slochteren* door, naar het *Schapenhok* loopt.

**SLOCHTER-DIEP (HET)**, of het **RENGERS-DIEP**, kanaal pr. *Gron.*, dat van het *Hoogehuis N. O.* van het d. *Slochteren* begint, en zich ten O. van *Ruischerbrug* met het *Damsterdiep* vereenigt.

**SLOCHTEREN**, kerk. ring, pr. *Gron*, klass. van *Appingedam*. Zij bestaat uit de gem. *Ten-Boer*, *Gar-*

*merwolde*, *deHarkstede-en-Scharmer*, *Hellum*, *Kolham*, *Schildwolde*, *Siddeburen*, *Slochteren*, *Thesinge*, *Witewierum* en *Woltersum*, met 11 kerken, 11 *Predikanten*, en 10000 ziel.

**SLOCHTEREN**, gem., pr. *Gron.*, arr. en reg. kant. *Groningen*, kant. en hulpk. van het postk. *Hoogezand* (9 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. *Slochteren*, *Schildwolde*, *Colham*, *de Harkstede*, *Scharmer*, *Siddeburen* en *Hellum*, en de geh.: *Foxham*, *Tjugchem*, *deVeendijk*, *Oostwold*, *Lasquert*, *de Hole*, *de Klooster*, *Schildhuis*, *de Huisweeren*, *Burtenhuizen*, *Bovenhuizen*, *de Zanden*, *Denemarken*, *het Schapenhok*, *de Rut* en *Steendam* en een ged. van *Martenshoek*; beslaat 14589,2853 bund. en telt 1253 h. met 6780 inw., die van landbouw, veeteelt en veenderij bestaan. Er zijn: 1 mouterij, 1 brandewijnstokerij uit aardappelen, 3 koorn- en 3 koorn- en pelmolens.

De 6500 Herv. maken de gem. van *Slochteren*, *Schildwolde*, *Colham*, *de Harkstede-en-Scharmer*, *Siddeburen* en *Hellum* uit. De 170 R. K. behooren kerk. te *Sappeneer*. De 40 Isr. tot *Appingedam*. Er zijn 8 scholen. — Het d. *Slochteren*, in het *Lat. Slochthra* en *Slothra*, ligt 3 u. O. van *Groningen* en 1½ u. N. ten O. van het *Hoogezand*. Men telt er 243 h. en 1370 inw. en, met de geh. *de Ruten*, *het Schapenhok*, en *Denemarken*, 267 h. en 1500 inw. De 1460 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Appingedam*, ring van *Slochteren*, de kerk heeft geen orgel. De toren, welke in de nabijheid staat, is hoog, stomp en zwaar. De dorps. telt 200 leerl.

**SLOE (HET)**, vroeger **JONKER-FRANSEN-GAT**, tak van de *Wester-Schelde*, pr. *Zeel.*, welke het eil. *Zuid-Beveland* van *Walcheren* scheidt.

**SLOE (HET KLEINE-)**, thans enkel het **SLOEVEER**, overzetveer, tusschen de *Zeeuwsche-eilanden Walcheren* en *Zuid-Beveland*, over het vaarwater het *Sloe*.

**SLOEIJERD (DE)**. Zie **SLOOTGAARD**.

**SLOFTER (HET)** of **DE SLOCHTER**, een ged. van het groot *Noordhollandsch-kanaal* loopende van het *Schouw*, naar de *Slofterbrug*.

**SLOOT (DE)**, reede en vaarwater, ten N. van de *Zuiderzee*, uit het *Amsteldiep* naar de *Meer*.

**SLOOT (DE MONNIKE-)**, reede

ten N. van de *Zuiderzee*, W. van den *Vliestroom*.

SLOOT (HET), boerd., pr. *N. Br.*, gem. *Deurne*; groot 2,3804 bund.

SLOOTDIJK, geb., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. Z. O. van *Loenersloot*; met de R. K. kerk van de stat *Slootdijk-Loenersloot*, aan de H. LUDGERUS toegewijd, met een torentje.

SLOOTDIJK-LOENERSLOOT, R. K. stat., pr. *Utr.*, aartspr. van *Utr.*, met 1 kerk en 730 Communicanten.

SLOOTEN, kerk. ring, pr. *Fr.*, klass. van *Sneek*. Zij bestaat uit de gem. Slooten, Balk, Harig, Hemelum-Mirns-en-Bakhuizen, Nijega-en-Elahuizen, Oude-en-Nieuwe-Mirdum-en-Sondel, Oudega-en-Kolderwolda en Wijkel; met 9 kerken, 8 Predikanten en 3100 ziel.

SLOOTEN, kadast. gem., pr. *Fr.*, arr. *Sneek*, kant. de *Leemmer*, bevattende de burg. gem. *Slooten*.

SLOOTEN, gem., pr. *Fr.*, kw. *Zevenwouden*, arr. *Sneek*, kant. *Heemmer*, hulpk. van de postk. *Heerenveen* en *Sneek* (12 m. k., 7 s. d., 3 j. d. adm. no. 3). Zij bevat de st. Slooten en de Klokslag dier stad; beslaat 225,4068 bund. en telt 150 h., met 900 inw., die van scheepvaart bestaan. Ook zijn er 1 leerlooijerij, 2 scheepstimmerwerven, 1 bokkingdroogterij en 1 korenmolen. De 760 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Sneek*, ring. van *Slooten*. De 120 R.K. maken, met eenige uit den omtrek, eene par. uit van het aartspr. van *Fr.* met 130 ziel. Er is eene school met 100 leerl. en 1 Instituut voor middelbaar onderwijs met ongeveer 30 kostleerl.

De st. Slooten of Sloten, in het Lat. Slota, in het Friesch Sleat, in vroegere tijden Sloomanninga en Sloomannia, ligt  $3\frac{1}{2}$  u. Z. ten W. van *Sneek*,  $1\frac{1}{2}$  u. N. W. van de *Leemmer*. — Men telt er binnen den wal 140 h. en 850 inw. Het stadje heeft 4 uitgangen. De merkwaardigste gebouwen zijn: het Stadhuis, de Herv. kerk met toren en fraai orgel en de R. K. kerk aan den H. FREDERICUS toegewijd, met orgel, doch zonder toren.

SLOOTEN. Zie SLOTEN.

SLOOTEN(DE KLOKSLAG-VAN-), streek lands, pr. *Fr.*, gem. *Slooten*; met 7 h. en 50 inw.

SLOOTERBEEK, beek, pr. *Limb.*, die naar de stad Venlo loopt.

SLOOTERLEIJE SLUIS, sluis, pr. *N. H.*, N. van *Uitdam*.

SLOOTER-MEER (HET), meer, pr. *Fr.*, tusschen de gem. *Wymbritseradeel*, *Doniawarstal* en *Gaasterland*.

SLOOTERMEER (HET KLEINE-). Zie BRANDEMEER.

SLOOTERVAR, poel, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, N. O. van *Sloten*.

SLOOTER ZIJL (HET) of HET ZUL-DIEP, water, pr. *Gron.*, uit het *Loekstermeer* naar *Kommer-zijl* loopende.

SLOOTGAARD, in de wandeling de *SLOKJERD*, geb., pr. *N. H.*, gem. en 35 min. O. van *Haringcarspel*.

SLOOTGAARD (DE OUDE-EN-NIEUWE-), p., pr. *N. H.*, ged. gem. *Haringcarspel*, ged. gem. *Oude-Niedorp*; groot 231 bund.

SLOOTKREEK (DE), watertje, pr. *Z. H.*, in den *Nieuw-Beijerlandschepolder*.

SLOOTMANNINGA. } Zie SLOOTEN.

SLOOTMANNIA. }

SLOOTSHORN. Zie STOOTSHORN.

SLOOT-VAN-WIERINXWAL, sloot, pr. *N. Br.*, de grens van het d. de *Werken* tegen de gem. *Dussen* en *Werkendam* uitmakende. (*Loenersloot*.)

SLOOTWIJK, buit., pr. *Utr.*, gem.

SLOPHOOS, geb., pr. *N. Br.*, gem. *Liempde*; met 3 h. en 20 inw.

SLOT (HET) of MEERWIJK, geb., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Empel*; met 10 h., 60 inw., en een voetveertje over de *Uppersloot*.

SLOT (HET), 2 h., pr. *N. Br.*, één gem. *Deurne*, één, vroeger het *Huis TE HEESBEEN*, gem. *Heesbeen*.

SLOT (HET), warmoezierderij, pr. *N. H.*, gem. de *Beemster*; 8,9890 bund.

SLOT (HET), b., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarden*, een ged. van het *Vliet*.

SLOT (HET), boerd. en watermolen, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, 5 min. Z. O. van *St. Nicolaasga*.

SLOTA. Zie SLOOTEN.

SLOTBOGT, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal* en *Wymbritseradeel*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Uitwellingerga*.

SLOTBORCH (HET), ged. van het *Bosch-van-Strijen*, pr. *N. Br.*

SLOTEN, d., pr. *N. H.*, arr., *Vierde* kant., hulpk. van het postk., en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Amsterdam*. gem. *Stoten-Sloterdijk-Osdorp-en-de-Vrije-Geer*; Men telt er 35 h. en 490 inw., en met de b. Aan den *Overtoom* 152 h., met ongeveer 1000 inw., die van landbouw en handwerken bestaan.

De 530 Herv., maken, met die van *Osdorp* en de *Vrije Geer*, eene gem. uit van de klass. van *Amsterdam*, ring van *Weesp*, met 790 ziel. De

kerk heeft eenen toren doch geen orgel. De 15 Evang. Luth. behooren kerk. te *Amsterdam*; de 445 R. K. ged. tot *Osdorp*, ged. tot *Buitenveldert*. Er is 1 school met 70 leerl. en een Algemeen Wees- en Armhuis, voor 60 behoeftigen.

SLOTEN. Zie SLOOTEN.

SLOTEN-SLOTERDIJK-OSDORP-EN-DE-VRIJE-GEER, gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr. en vierde kant. *Amsterdam*, hulpk. *Sloten* (5 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. Sloten, Sloterdijk en Osdorp, de b. Aan den Overtoom en Baarsdorp en het geb. Spieringhorn; beslaat 4313,6447 bund. en telt 358 h. met ongeveer 2400 inw. meest veehouders, die hunne melk dagelijks naar Amsterdam brengen, en warmoeziers, welke de hoofdstad van tuinvruchten voorzien. Er zijn 1 katoendrukkerij en klanderij, 1 koren-, 1 schulp-, tras- en verw., 1 mostaard- en chocolade- en 1 volmolen.

De 1450 Herv. maken de gem. *Sloten* en *Sloterdijk* uit. De Evang. Luth. en de Doopsgez., behooren kerk. te *Amsterdam*, de 900 R. K. ged. tot *Osdorp*, ged. tot *Buiten-Veldert*, ged. te *Amsterdam*. Er zijn 3 scholen, en een dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*.

SLOTER-BINNEN en BUITEN-POLDER, 2 p., pr. *N. H.*, gem. *Sloten*, de 1ste of OVERTOOMSCHE-POLDER groot 1646,9059.; de 2de, DE SLOOTERDIJK OF BOVENWEGS-POLDER, 465,3884 bund.

SLOTERBINNEN - EN - MIDDELVELDSCH - GECOMBINEERDE-POLDERS, bed., pr. *N. H.*, gem. *Sloten*; groot 1779,4052 bund.

SLOTERDIJK, d., pr. *N. H.*, arr., vierde kant., postk., en  $\frac{1}{2}$  u. van *Amsterdam*, gem. *Sloten - Sloterdijk-Osdorp-en-de-VrijeGeer*; 746 bund. Men telt er 74 h. en 600 inw., en met het geb. Baarsdorp 177 h. en 1000 inw., die van landbouw, handwerken enz. bestaan. De 550 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Amsterdam*, ring van *Weesp*. De kerk heeft toren en orgel. De 50 Evang. Luth., de Doopsgez. en de 330 R. K. behooren kerk. tot *Amsterdam*.

SLOTERDIJKER-MEER (HET), ook het SLOTER-MEER, p., pr. *N. H.*, gem. *Sloten*; groot 107,3050 bund.

SLOTERDIJKSCHE-POLDER (DE ACHTER-). Zie VENNER-POLDER (DE).

SLOTER-KERKVAART, vaart, pr. *N. H.*, van de ringsloot van het Sloterdijker-meer naar Sloten loopende.

SLOTER-MEER (HET). Zie SLOOTER-MEER (HET). SLOTERDIJKER-MEER (HET).

SLOTER-VAART (DE), vaart, pr. *N. H.*, gem. *Sloten*, loopende van den Overtoom naar de Sloter-kerkvaart. SLOTER-WEG (DE), weg, pr. *N. H.*, zich uitstreckende van den Overtoom naar het d. Sloten.

SLOTHRA. Zie SLOCHTEREN.

SLOTZIGT, buit, pr. *Utr.*, gem. *Vreeland*. (*Eijerland*, pr. *N. H.*)

SLUFTER (DE WIJDE-), kreek op SLUIPWijk, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Gouda*, hulpk. van de postk. *Alphen*, *Gouda* en *Woerden* (16 m. k., 3 s. d. 1 afd., 3 j. d.). Zij bevat het d. Sluipwijk en eenige verspreid staande h.; beslaat 683,6930 bund., en telt 152 h. met 740 inw., die van veehandel en landbouw bestaan. De 660 Herv. behooren tot de gem. *Sluipwijk-en-Oukoop*, de 20 Chr. Afges. tot de gem. *Gouda*, en de 60 R. K. tot *Gouda* en *Randenburg*. Er is 1 school met 70 leerl. Het d. Sluipwijk, oudtijds Slupwic, meestal Sluipik, ligt  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Rotterdam*,  $\frac{1}{2}$  u. N. N. O. van *Gouda*. De kerk heeft toren en orgel.

Kermis den eersten Zond. in Oct. SLUIPWijk (DE POLDER), p., pr. *Z. H.*, gem. *Sluipwijk*; 683,6930 bund.

SLUIPWijk (HET WATERSCHAP-VAN-), bed., pr. *Z. H.*, gem. *Sluipwijk*. Zij bestaat uit de p. Sluipwijk, Ravensberg, Vrijenes, Vettebroek, Vozelezang en Schravenbroek, en beslaat 686 bund.

SLUIPWijk-EN-OUKOOP, kerk. gem., pr. *Z. H.*, klass. en ring van *Gouda*; met ééne kerk te Sluipwijk, en 830 ziel.

SLUIPWijkSCHE-SLUIS, sluis, pr. *Z. H.*, gem. *Stein*.

SLUIS, kant., pr. *Zeel.*, arr. *Middeburg*. Het bevat de gem. Sluis, Aardenburg, St. Anna-Ter-Muiden, Eede, Heille, Kadzand, St. Kruis, Nieuwvliet, Retranchement en Zuidzande; beslaat 12080 bund., en telt 1557 h. met 9750 inw., die van landbouw en graanhandel bestaan.

SLUIS, kerk. ring, pr. *Zeel.*, klass. van *Ijzendijke*. Hij bevat de gem. Sluis, Aardenburg, St. Anna-Ter-Muiden, Kadzand, St. Kruis, Oostburg, Retranchement en Zuidzande; met 8 kerken, 8 Predik. en 6900 ziel.

SLUIS, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Middeburg*, kant. en postk. *Sluis* (9 m. k.,



4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat niets dan de st. Sluis met zijne wallen en buitenwerken; beslaat 230 bund., en telt 264 h. en ruim 1570 inw., die van handel, visscherij van garnalen en bot. landbouw en moezerij bestaan. Er zijn 1 wind-koren- en pelmolen. De 900 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Izendijke*, ring van *Sluis*. De 640 R.K. maken, met die uit de burg. gem. Heille en St. Anna ter Muiden eene par. uit van het bisd. *Breda*. De 4 Chr. Afges. en de 2 Evang. Luth. behooren kerk. tot *Groede*, de 7 Doopsg. tot *Aardenburg*, en de 8 Isr. tot *Middelburg*. De st. Sluis, oudtijds Sluus later meest Sluys-in-Vlaanderen, in het Fransch l'Ecluse, oudtijds ook les Cluses, in het latijn Slusa Flandrorum, Clausulae en Clusa in Flandria, in de 13de en 14de eeuw meest Lammenstvíet, Lambinvliet, eigenlijk Lambertusvliet, ligt 6½ u. Z. W. van Middelburg. Zij heeft 3 uitgangen, 12 straten, en drie markten als: de Grootemarkt, de Beestenmarkt, en de Garenmarkt. Openbare gebouwen zijn: het Stadhuis een oud aanzienlijk gebouw met eenen toren van zonderling maaksel, en waarin een uurwerk en eene soort van speelwerk waarbij een houten beeldje van omtrek een el groot, gewoonlijk JANTJE VAN SLUIS geheeten, in Bourgondische kleeding, dat bij het spelen in beweging komt en met eenen hamer op eene der klokken slaat, een Postkantoor en de Hoofdwacht. De kerk der Herv. is een ruïn, regelmatig kruisgebouw, met een fraai en welluidend orgel en op het ruim van het kruis eenen toren. De R. K. kerk, aan den H. JOHANNES toegewijd, heeft een welluidend orgel, smaakvol en sierlijk torentje. Er zijn een gast- en weeshuis, eenige huisjes, de Rentjes genaamd, tot woning voor behoeftige lieden dienende; een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, met eene Leesbibliotheek en eene Spaarbank; eene Bank van Leeding en eene Stadschool, met 150 leerl.

Kermis, den 2en Dingsd. na Pinkst.

SLUIS. Zie } MAASSLUIS.  
              } GALATESCHE SLUIS.

SLUIS (DE KLEINE-), buit., pr. *Geld.*, gem. *Elst*, bij *Eeden*.

SLUISBUURT, b., pr. *N. H.*, gem. *Akerstoot*; 12 h. en 90 inw. [(HET).

SLUISISCHE-GAT (HET). Zie ZWIN  
SLUIS-DIJK (DE), dijk, pr. *N. B.*, langs de Westzijde van den Sluis-polder-van-St.-Agatha.

SLUIS-EN-HOEF, buit., pr. *Utr.*, gem. *de Bill*; groot 18,5512 bund.

SLUISJE (HET), geb., pr. *N. H.*, gem. *Ipendam*; met 2 h. en 13 inw.

SLUISJESBEEK (DE), beek, pr. *Geld.*, gem. *Oldebroek*, die zich in het *Apeldoornsche kanaal* stort.

SLUISINGER-DIEP (HET) of SLUISINGERVAART (DE), het bovenste gedeelte van het *Meppeler-diep*.

SLUISKIL (DE), kreek in het eil. *Noord-Beveland*, pr. *Zeel.*, loopende door de schorren in de *Roompot*.

SLUISKILLE, geb., pr. *Zeel.*, gem. *Neuzen*; met 22 h. en 120 inw.

SLUIS-POLDER (DE), 4 p., één, pr. *N. Br.*, gem. *Cuyk*, 1880,3992 bund., één, pr. *Z. H.*, gem. *Maasland*, 88,6200 bund.; één, pr. *N. H.*, gem. *Bergen*, 208,0000 bund.; één, pr. *Zeel.*, gem. *Neuzen*, 65,0060 bund.

SLUISPOLDER-VAN-ST.-AGATHA, p., pr. *N. Br.*, gem. *Cuyk*; groot 74,4168 bund. (SCHURDIEP (HET).

SLUISSCHE - DIEP (HET). Zie SLUISCHENDIJK, geb., pr. *Z. H.*, gem. *Heinoord*, met Langeneind, 18 h. en 120 inw. tellende.

SLUIS-VAN-CLAAS-JACOB. Zie DIEMERDAMMER-SLUIS. (GENT.

SLUIS-VAN-GENT. Zie SAS-VAN-SLUIS-VLIET, boerd., pr. *N. H.*, gem. *Zijpe*; groot 12,3360 bund.

SLUISVLIET (DE), 2 waters, pr. *Z. H.*, één, gem. *Lekkerkerk*, van de Oudewetering in de Lek loopende; één, of SLUIPWIKSCHE SLUISVLIET, gem. *Stein*, van de Achterwetering naar den IJssel loopende.

SLUITERSHOEK en SLUITERSVELD, 2 geh., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Atmelo*.

SLUPWIC. Zie SLUIPWIK.

SLURF (DE). Zie BEVELAND (OOST-).

SLUTA. Zie SLUIS.

SLUUS. Zie SLUIS.

SLYKENBURG of SLIKKENBURG, b., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westende*, ½ u. W. Z. W. van *Spangen*; 10 h., 60 inw. en 1 school met 40 leerl.

SLYP, b., pr. *Fr.*, gem. *Hen-naarderadcel*, ½ u. Z. O. ten. O. van *Hydaard*.

SMAALSIE-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Poortvliet*; groot 40,2660 bund.

SMACHT (DE), streek veld, pr. *Gron.*, gem. en ½ u. Z. van *Scheemda*.

SMAGT. Zie SMAST.

SMAGTSTEDE (DE), bouw., pr. *Geld.*, gem. *Wisch*; 70,8910 bund.

SMAKKERIJ, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*; groot 16,2140 bund.

**SMAKKER-POLDER (DE)**, W. ged. van den *Rijnenburgsche-en-Smakkerpolder*, pr. *Z.H.*, gem. *Hazerswoude*.

**SMAKT**, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Venray*; met 9 h. en 60 inw.

**SMAL - ACHT (DE)**, bank in de *Noordzee*, ter hoogte van *Egmond-aan-Zee*.

**SMALBROEK**, geh., pr. *Dr.*, gem. *Beilen*; met 3 h. en 150 inw.

**SMALBRUGGE**. Zie **SMALLEBRUGGE**.

**SMALENA**. Zie **SMALLINGERLAND**.

**SMALLAND**, heerl., pr. *Z.H.*, arr. *Dordrecht*, kant. *Ridderkerk*, reg. kant. *IJsselmonde*, hulpk. en gem. *Pernis*. Zij bevat slechts eenige verspreid staande h. en beslaat 94,3774 bund., die van landbouw bestaan.

De Herv. behooren kerk. tot *Pernis*; de R. K. tot de stat. van *Rhoon*. De kinderen genieten onderwijs te *Pernis*.

**SMALLAND (OUD- en NIEUW-)**, 2 p., pr. *Z.H.*, gem. *Pernis*; de eene groot 52,2714, de andere 22,1080 bund.

**SMALLAND - EN - OOSTBROEK**, bed., pr. *Z.H.*, gem. *Pernis*. Zij bestaat uit de p. Nieuw-Smalland en Oud-Smalland, en beslaat 74.3794 bund.

**SMALLE-BEEK (DE)**. Zie **WOUW-SCHÉ-BEEK (DE)**.

**SMALLEBRUGGE** of **SMALBRUGGE**, b., pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. O. N. O. van *Woudsend*; met 2 h. en 20 inw.

**SMALLEBRUGGE (OOST)**, b., pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, onder *Indijk*, met 2 h. en 20 inw.

**SMALLE-EE**, **SMALLE-LE** of **SMALLINGER-EE**, ook **SMALNIE**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*, 20 min. van *Boornbergum*; met 17 h. en 90 inw.

**SMALLE-EESTER ZANDING (DE)**, ook **SMALLENEESTER-SANDING**, meer, pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*, 20 min. N. van *Boornbergum*.

**SMALLE WATER (HET)**, zijkanaal van de *Beerze*, pr. *N.Br.*, dat de *Beerze* bij *Boxtel* met den *Dommel* vereenigt.

**SMALLINGER-EE**. Zie **SMALLE-EE**.

**SMALLINGERLAND**, oudtijds **SMALLENEE**, **SMALLE-EESTER-LAND** of **SMALLINGERALANDT**, gem., pr. *Fr.*, kw. *Oostergoo*, arr. *Heerenveen*, kant. *Beesterzwaag* (9 m. k., 5 s. d., 1 j. d., adm. no. 10). Zij bevat de d. *Dragten*, *Boornbergum*, *Kortehemmen*, *Nijega*, *Oudega* en *Opeinde* en een klein ged. van *Rottevalle*; beslaat 12493,9980 bund., en telt 1069 h. met 7210 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Er zijn 3 scheepstimmerwerven, 2 lijnbanen, 7 loofje-

rijen, 7 kalkovens, 1 branderij, 1 mostaard-, 2 houtzaag- en 4 koornmolens. De 5300 Herv. maken de gem. van *Dragten*, *Boornbergum* en *Kortehemmen* en *Oudega-Nijega* en *Opeinde* uit. De 1180 Christ. Afges. behooren tot de gem. van *Dragten* en *Oudega*, de 700 Doopsgez. tot de gem. *Dragten* en *Rottevalle*. Er zijn 7 scholen. (OPKINDE.)

**SMALLINGER - OPEINDE**. Zie **SMALNIE**. Zie **SMALLE-EX**.

**SMAL-WEESP (DE)**. Zie **WEESP (DE SMAL-)**.

**SMAST** of **SMAGT**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Gemert*; met 2 h. en 15 inw.

**SMEENK**, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Gorsseel*; groot 38 bund. (ST.)

**SMEERDIKE**. Zie **MAARTENSDIJK**. **SMEERLING**, ook wel **SMIERLING**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Onstwedde*; met 12 h. en 60 inw.

**SMEERMAAS**, geh., ged. pr. *Limb.*, gem. *Oud-Vroenhove*, ged. kon. *België*, met 17 h. en 80 inw. op Ned.grondgeb.

**SMEERPOT (DE)**, wal., pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*, 10 min. Z. van *Akkrum*.

**SMEERSUM**, pr. *Gron.*, gem. *Warfum*; groot 45,1080 bund.

**SMEETSLAND (DIRK-)**. Zie **DIRK-SMEETSLAND**. (LINGERLAND.)

**SMELLINGERA-LANDT**. Zie **SMAL-SMERP**, geh., pr. *N.H.*, gem. *Wieringen*, 5 min. Z. O. van *Stroe*; met 4 h. en 20 inw.

**SMETHS-RANDE**. Zie **RANDE**.

**SMEUGEL (DE)**. Zie **SMEUGEL (DE)**.

**SMIDS-HORNE**. Zie **HORN (DEN)**.

**SMIERLING**. Zie **SMEERLING**.

**SMILDE**, gem., pr. *Dr.*, arr., adm. en jud. kant. *Assen*, *Koevorden* en *Meppel* (1 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. *Hooger-Smilde* en de buurs. *Hijker-Smilde*, *Kloosterveen* en *Boven-Smilde*; beslaat 7077,2728 bund., en telt 623 h. met 4500 inw., die van veenderijen, handel in turf, landbouw en fabrieken bestaan. Er zijn 2 scheepstimmerwerven, 2 kalkovens, 1 bierbrouwerij, 2 blaauwverwerijen, 1 kaarsenmakerij, 2 hout- en steenkooperijen, 1 katoenweverij, 1 drukkerij, 3 koren- en 4 grutmolens. De 3800 Herv. maken de gem. *Hijker-Smilde* en *Kloosterveen* en *Hooger-Smilde* uit. De 500 Chr. Afges. maken eene gem. uit, waarvan de kerk op het *Kloosterveen* staat. De 30 R. K. behooren tot de stat. van *Assen*. De 140 Isr. maken een ringsyn. uit. Er zijn een armhuis, om in de

huisvesting der armen te voorzien en alzoo het betalen van huurpenningen voor hen uit te zuinigen; 4 scholen, en een Depart. der Maats. *Tot Nul van 't Algemeen.*

**SMILDE (BOVEN-),** buurs., pr. *Dr.*, gem. *Smilde*; met 141 h. en 1000 inw. (SMILDE.

**SMILDE (HIJKER-).** Zie **HUKRA-SMILDE (HOOPER-)** of **OUDE-SMILDE**, d., pr. *Dr.*, arr., adm. en judic. kant. *Assen*, hulpk. en gem. *Smilde*. Men telt er 90 h. en 660 inw., die van landbouw en veenderij bestaan. De inw., allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Assen*. De kerk heeft een torentje, doch geen orgel. De dorps. telt 80 leerl.

**SMILDE-MEER (HET),** meertje, pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oostende*, 1½ u. Z. O. van *Appelscha*.

**SMILDER-VAART (DE),** doorgaans de **DRENTSCHE-HOOFDVAART**, vaart, pr. *Dr.*, loopende van *Assen* door de gem. *Norg*, de *Smilde*, *Diever* en *Dwingelo* naar *Meppel*, waar zij in het *Meppeler-diep* valt.

**SMILDERVEENEN (DE),** hooge veengronden, pr. *Dr.*, gem. *Assen*.

**SMINIA**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*.

**SMINIA**, buit., pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, in *Wommels*; 2,5530 bund.

**SMITSHOEK**, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Charlois*, met 48 h. en 240 inw.

**SMITS-RANDE.** Zie **RANDE**.

**SMITS-SCHORRE**, p., pr. *Zeel*, gem. *Azel*; groot 137,4047 bund.

**SMITSSTRAAT**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Hunsel*; met 9 h. en 80 inw.

**SMITTENBERG (DEN),** buit., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*, in het d. *Wilp*.

**SMOKER (DE),** p., pr. *Z. H.*, gem. *Dordrecht*; groot 4,4800 bund.

**SMOOKERIJ (DE),** h., pr. *Gron.*, gem. en ¼ u. N. O. van *Wedde*.

**SMUIGEL (DE)** of **DE SMEUGEL**, p., pr. *N. H.*, gem. *Haringcarspel*; groot 14,4240 bund.

**SMUIGELKEET** of **SMEUGELKEET**, sluiswachtershuis van de *Smuigel*, pr. *N. H.*, gem. en 40 min. Z. O. van *Haringcarspel*.

**SNAAFBURG** of **SNAVELENBURG**, oud adell. h., gem. *Maarssen*.

**SNAKKEBUREN**, 2 geh., pr. *Gron.*, één, gem. *Noordhorn*; met 2 h. en 20 inw.; één, gem. *Utrum*, met 19 h. en 103 inw.

**SNAKKERBUREN**, 3 geh., pr. *Fr.*, één, gem. *Leuwarderadeel*, 10 min. Z. W. van *Leksum*, met 31 h. en

110 inw., één; gem. *Schoterland*, 40 min. van *Oudeschoot*; met 3 h. en 14 inw.; één; gem. *Tietjerkstera-deel*, 20 min. Z. W. van *Oostermeer*.

**SNAPHANEN-POLDERTJE.** Zie **KERKENHOEK** (onder *Werkendam*).

**SNAP-IN DE-KAST**, kil, pr. *N. Br.*,

**SNATERGAT**, erve, pr. *Over.*, gem. *Bathmen*; groot 16,0460 bund.

**SNAVELENBURG.** Zie **SNAAFBURG**.

**SNEEK**, arr., pr. *Fr.* Het bevat de kant. *Sneek*, *Bolsward*, *Lemmer* en *Hindeloopen*; beslaat 70059,2923 bund., en telt 8720 h. met 50000 inw., die bestaan van landbouw en veeteelt.

**SNEEK**, kant., pr. *Fr.*, arr. *Sneek*. Het bevat de gem. *Sneek*, *Ylst* en *Wymbritseradeel*; beslaat 18148,8822 bund., en telt 2826 h. met 17000 inw., die van landbouw, fabrieken, handel, scheepvaart en visscherij bestaan.

**SNEEK**, klass., pr. *Fr.* Zij bevat de ringen: *Sneek*, *Ylst*, *Workum* en *Slooten*; met 37 gem. en 25000 ziel.

**SNEEK**, kerk. ring, pr. *Fr.*, klass. van *Sneek*. Hij bestaat uit de gem.:

*Sneek*, *Bozum*, *Britswerd-en-Wieuwerd*, *Deersum-en-Poppingawier*,

*Goënga-Gauw-en-Ofingawier*, *Lutkewierum*, *Oosterwierum*, *Rauwerd-en-Irsnum*, *Soharnegoutum-en-Loënga*,

*Sybrandaburen-en-Terzool* en *Ysbrechtum-Tirns-en-Tjallehuizum*, met 18 kerken, 13 Predik. en 10000 ziel.

**SNEEK**, kad. gem., pr. *Fr.*, bevattende niets dan de burg. gem. *Sneek*.

**SNEEK**, gem., pr. *Fr.*, arr. en kant. *Sneek* (16 m. k., 8 s. d., 2 j. d., adm. No. 1). Zij bevat de st. *Sneek* en den

zoogenaamden *Klokslag-van-Sneek*; beslaat 892,4847 bund., en telt 1306 h.

met 8300 inw., die van handel en fabrieken bestaan. Er zijn 1 wolspinnerij

en steen- of marmerezagerij, 5 lijnbanen, scheepstimmerwerven, 2 geelgieterijen, 1 tighelwerk, 1 kalkbranderij, 3 leerlooierijen, 1 calicotweverij, 1 lijnziederij, 1 bierbrouwerij, 4 pottebakkerijen, 2 zeepziederijen, 3 bloterijen, 5 grutterijen, waarvan 1 door stoom, 4 wagenmakerijen, 2 steenbouwerijen, 4 boekdrukkerijen, 4 olie-, 2 houtzaag-, 1 leer-, 2 eek- of run-, 1 specerij-, 2 pel-, 1 kalender- en 3 korenmolens, waarvan 1 tevens houtzaagmolen, en het stadswerkhuis, bestemd tot het doen pluizen van touw tot kalfaatwerk, het spinnen van hede tot zaklinnen en het spinnen en weven van dweilinoon. De 6000 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Sneek*, met 3 Predikanten. De 600

Doopsg. maken eene gem. uit. De 20 Evang. Luth. behooren tot de gem. te *Workun*. De 1420 R. K. maken eene par. uit van het bisd. *Gron.*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. De 130 Isr. maken eene rings. uit van het synag. res. van *Leeuwarden*, met 1 Voorlezer. Er zijn 7 scholen.

De stad Sneek, in het oud Friesch Snits, in het Latijn *Sneca*, ligt 4 u. Z. Z. W. van Leeuwarden; binnen de wallen beslaat de stad 17,6115 bund. en telt 1000 h. met 7000 inw. Er zijn 3 uigangen, 3 grachten, 4 voorname straten en 3 markten, de Grootte markt, de Nieuwe Koemarkt en de Vischmarkt. Opdenbare gebouwen zijn: het fraaije Stadhuis; het gebouw der Arrondissements-regtbank en van het Kantongeregt; het Huis van Arrest; de Stadswaag; het Gemeentehuis van Wymbritseradeel en de Concertzaal en Societeit op Leeuwenburg. De Herv. Groot- of St. Martinijkerk is van eene aanzienlijke en sierlijke bouwde, heeft een fraai orgel en nellen koepeltoren; voorts zijn er nog eene fraaije en nette Doopsgz. kerk, met een uitmuntend orgel; een R. K. aan den H. MARTINUS toegewijd met toren en orgel; en eene fraaije Synagoge.

Liefdadige gestichten zijn: het Burger-Weeshuis met 53 weezen; een Weeshuis voor de R. K., waarin 14 kinderen verpleegd worden; het Algemeen Armenhuis, waarin ook de soepkokerij gevestigd is, en de Voogden der onderscheidene administratiën en andere collegiën hunne vergaderingen houden; het Gasthuis; het Stads-Werkhuis of de Werkplaats van Liefdadigheid; eene Spaarbank; eene Bank van Leening. Ook zijn er een Dep. der Maats. tot *Nut van 't Algemeen*; eene Latijnsche school met eenen Rector, eenen Conrector en 18 leerl.; eene Fransche school met 30 leerl.; 2 Burgerscholen met 280 leerl.; eene Tusschenschool met 330 leerl.; eene Armenschool met 400 leerl., en de Israelitische school met 210 leerl.

Jaarmarkt den 2den Dingsd. in Aug. Veemarkt den 1sten Dingsd. in Mei en den laatsten Dingsd. in Oct. Paardenmarkt den 2den Dond. in Mei en den 3den Dond. in Sept. Weekmarkt des Dingsdags.

SNEEK (DE KLOKSLAG-VAN-), dat ged. van de gem. *Sneek*, pr. *Fr.*, hetwelk buiten die stad gelegen is, met 305 h. en 1300 inw.

SNEEKER-MEER (HET), meer, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, *Kauwerderhem* en *Utingeradeel*, 1 u. O. van Sneek; groot 456,9580 bund.

SNEEKER-OUDEKERKHOF, hoeklands, N. W. van het Sneeker-meer, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*.

SNEEKER VAART (DE), trekvaart van Sneek naar Leeuwarden.

SNEEKER-VIJFGA, de d. Scharnegoutum, Goënga, Loënga, Gauw en Offingawier, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*.

SNEEPKIL (DE), kil, pr. *N. Br.*, en *Z. H.*, die uit het *Oude-Wiel* naar de *Zoetemelks kil* loopt.

SNEEVLIET (DE), water in *Duiveland*, pr. *Zeel.*, van de Hooge-heul naar den Zuidzeedijk loopende.

SNEINSDAM, hoeve, pr. *Fr.*, gem. en 1½ u. Z. W. van *Lolsum*.

SNEL, geh. en p., pr. *Z. H.*, gem. en 10 min. Z. O. van *Woerden*; de p. groot 153,3711 bund.

SNELDERWAARD. Zie SNELRE-

WAARD. (VE (DE).

SNELGERSMA (OOST-). Zie GROE-

SNELLE (DE), boerd., pr. *Z. H.*, gem. *Moordrecht*; groot 10,2510 bund.

SNELLE-LOOP (DE), ged. van de *Esper loop*, pr. *N. Br.*, dat de grens-

scheiding tusschen de gem. *Beek* en *Gemert* vormt.

SNELLENBURG, landg., pr. *Utr.*, gem. *Benschop*; groot 9,6206 bund.

SNELLEN-DIJK (DE), dijk, pr. *Z. H.*, zich van de stad *Woerden* langs de *Snel* uitstreckende.

SNELLENS-POLDERTJE (HET), gem. *Oosterhout*; groot 13,9851 bund.

SNELLEVELD, geh., pr. *Geld.*, gem. *Waardenburg*; met 22 h. en 130 inw.

SNELREWAARD, gem., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, postk. *Woerden* (3 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij

bevat het geh. *Snelrewaard* en eenige verstrooid liggende h.; en telt 54 h., met 420 inw., die van landbouw bestaan.

De 250 R. K. en de 100 Herv. behooren kerk. tot *Oudewater*. Er is eene school. — Het geh. *Snelrewaard*, *Snelrewaard* of *Snelderwaard* ligt 3 u. W. van *Utrecht*, 2 u. N. W. van *IJsselstein*.

SNELREWAARD en BUITENDIJKS-

SNELREWAARD, 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Haastrecht*; de 1ste groot 13,9329 bund., de 2de groot 14,1035 bund.

SNELREWAARD, p., pr. *Utr.*, gem. *Snelrewaard*.

SNELREWAARD (DE NOORD en ZUIDZIJDE-VAN-). Zie LINSCHOTEN-

NOORD en ZUIDZIJDE).

**SNEVERT (KORTE-EN-LANGE-)**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; met 3 h. en 20 inw.

**SNIEP (DE)**, DE SNIJ OF HET VARKENS-EILAND, eil., pr. *N. H.*, gem. *Diemen*.

**SNIJDELWIJK**, streek lands in den *Voorfische-polder*, pr. *Z. H.*, gem. *Noord-Waddinxveen*.

**SNIJDELWIJKER-KADE**, kade, pr. *Z. H.*, de limietscheiding tusschen de gem. *Boskoop* en *Noord-Waddinxveen* uitmakende.

**SNIJDEBSBERG**, pr. *Limb.*, gem. *Geul*; met 24 h. en 110 inw.

**SNIJDEBS-CHAAAM**. Zie CHAAAM (SNIJDEBS). (gem. *Made*.)

**SNIJDEBS POLDER**, p., pr. *N. Br.*,

**SNIKZWAAG**, ook **SNIKZWAGE**, vorm. d., thans geh., pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, 20 min. N. ten W. van de *Joure*; met 14 h. en 80 inw.

**SNIKZWAGER-POLDER**, p., pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*.

**SNIKZWAGER-VAART (DE)**, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*.

**SNIJ**. Zie **SNIJEP**.

**SNIPPELINGSDIJK (DE)**, voorheen **DOUVELDERDIJK**, dijk, pr. *Over.*, zich langs de *Schipbeek* uitstrekken.

**SNIPPELINGS-OVERLAAT (DE)**, overlaat, pr. *Over.*, O. van *Deventer*.

**SNIPPERKUST**, buit., pr. *Z. H.*, gem. en *Z. van Bleswijk*; 2,0404 bund.

**SNIPPENSCHRIK**, buit., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amslel*.

**SNIPPERIJ**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Grootegast*; met 21 h. en 90 inw.

**SNITS**. Zie **SNEEK**. [HUIS-TE-].

**SNOJEN-TOREN**. Zie **GEIN (HET SNOLLEVEEN (HET))**, poel in de heide, pr. *N. Br.*, gem. *Rousendaal*; groot 97,6340 bund.

**SNOODIJKS-POLDER (DE)** OF DE **VERDERFPOLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Wemeldinge*; groot 11,3661 bund.

**SNORRENHOEF**, geh., pr. *Utr.*, gem. *Leusden*; met 8 h. en 40 inw.

**SNOUCK-HURGRONJE-POLDER**. Zie **HURGRONJE-POLDER (Maasland)**.

**SNUIPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Sobbenhof*. Zie **ZEEBURG**.

**SOBBURG**. Zie **SOUBURG (Oost-)**.

**SOCHDIJK (DE)** OF DE **SOGEDIJK**, dijk, pr. *Utr.*, van de *Tienhovensche* sluis naar de *Kwakel* loopende.

**SOCHWETERING (DE)**, OF DE **SOGHWETERING**, water, pr. *Utr.*, dat uit de *Tienhovensche*-vaart in de *Weere* loopt.

**SOELEKERKE-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Wissekerke*; 444,4354 bund. groot.

**SOEMEER**. Zie **BRUINEMEER**.

**SOEMEREN**. Zie **SOMEREN**.

**SOEMEEREN (DE)**, waters, pr. *N. Br.*, 1½ u. van *Liessel*; 9,7540 bund.

**SOER (DE)** OF DE **ZOER**, ook wel de **KLEINE- OF STRUJSTER-AA**, riv., pr. *N. Br.*, dat uit het *Soerendonksche-Goor* naar de *Groote-Rul* loopt.

**SOEREL**, eertijds **SUIREN** en **SUBERT**, boerd. en herb., pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk*; groot 72,2080 bund.

**SOEREN (HOOG- en LAAG-)**, 2 buurs., pr. *Geld.*, de eerste, gem. en 1½ u. W. van *Apeldoorn*; de tweede, gem. *Rheden*; met 44 h. en 340 inw.

**SOERENDONK**, gem., pr. *N. Br.*, arr. en postk. *Eindhoven*, kant. *Asten*, reg. kant. *Helmond* (10 in. k., 4 s. d., 3 j. d.). Zij bestaat uit twee geheel afzonderlijke deelen, welke door de gem. *Maarheze* gescheiden worden. Het *Z.* deel bevat het d. *Soerendonk*, het geh. *Gastel* en eenige h., en beslaat 1613,5773 bund. Het *N.* deel bestaat uit de heerl. *Sterksel*, en beslaat 1637,4797 bund. De geheele gem. beslaat 3250,8980 bund. en telt 152 h. met 940 inw., die van landbouw bestaan. De inw., op 11 na allen *R. K.*, maken ged. de stat. van *Soerendonk* uit en behooren ged. tot de par. van *Maasheze* en *Budel*. De 7 Herv. worden tot de gem. *Budel-en-Gastel* gerekend. Er zijn 2 scholen.

Het d. *Soerendonk*, *Zoerendonk* of *Surendonk*, ligt 3½ u. *Z. O.* van *Eindhoven* en 4 u. *Z. W.* van *Asten*. Men telt er 113 h. en ruim 600 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., allen *R. K.*, maken eene par. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*, dek. *Helmond*. De dorps. telt 100 leerl.

Kermis den 2den Zondag in Julij. **SOERENDONKSCHEDIJK (DE)**, dijk, pr. *N. Br.*, van *Budel* naar *Leende* loopende. (Zie **GROON-SOERENDONKSCHEDIJK (HET)**.)

**SOERENSCHEDIJK (HET)**, bosch, pr. *Geld.*, gem. en ½ u. W. van het *Loe*; beslaat 1096,0883 bund.

**SOEST**, gem., pr. *Utr.*, arr. en kant. *Amersfoort*, hulpk. van de postk. *Amersfoort*, *Naarden* en *Hilversum* (5 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. *Soest* en de geh. *Soesterberg*, *Hees*, de *Birk* en *Isselt*; beslaat 4699,5755 bund. en telt 420 h. met 2850 inw., die van landbouw, veeteelt, turfveenderij en handel in hout bestaan. — De 1000 Herv. maken eene gem. uit van de klass.

en ring van *Amersfoort*. De 1850 R.K. maken de par. van *Soesten Soesterberg* uit. Er zijn 2 leer- en 2 meisjes-werk-scholen, gezamenlijk met 300 leerl.

Het d. *Soest*, oudtijds *Sose*, *Soyse*, en *Suys*, in het Lat. *Susatum*, ligt 1 u. W. van *Amersfoort*. Men telt er 262 h. 1720 inw. De kerk der Herv. heeft eenen aanzienlijken toren en een orgel. De 1810 R. K. maken eene par. uit van het bisd. *Utr.*, met 2 Pastoors en 1 Kapellaan. De kerk, aan den H. *Petrus* en *Paulus* toegewijd, heeft kloktorentje en orgel. Kermis den 19 October.

**SOEST-BAARN-EN-TER-EEM**, heerl., pr. *Utr.*, arr. en kant. *Amersfoort*, postk. *Amersfoort*, *Hilversum* en *Naarden*. Zij bevat de gem. *Baarn*, en *Soest*; beslaat 5419,5755 bund., en telt 740 h. met 4600 ziel., die van landbouw bestaan.

De 1650 Herv. maken de gem. van *Baarn-en-Eembrugge* en *Soest* uit. De 2900 R. K. maken de par. van *Baarn-en-Zandvoort* en *Soest* uit. Er zijn 7 scholen met 600 leerl.

**SOESTBERGEN** of **DE GANSSTEEG**, b., pr. en gem. *Utr.*

**SOESTDIJK**, geh. en koninkl. lustslot, pr. *Utr.*, het geh. ged. gem. *Baarn*, ged., gem. *Soest*, met 18 h. en 100 inw.; het lustslot, gem. *Baarn*; met 683,6294 bund.

**SOESTERBERG**, veelal enkel **BERG** of **DEN BERG** genoemd, d., pr. *Utr.*, arr., kant. en 1½ u. W. van *Amersfoort*, hulpk. van de postk. *Amersfoort*, *Naarden* en *Utrecht*, gem. en 1½ u. Z. O. van *Socst*. Men telt er 46 h., en 278 inw. De R. K., maken eene stat. uit van het bisd. van *Utrecht*. De kerk, aan den H. *Karel Borromeus* toegewijd, is in den Gothischen stijl met ijzeren ramen voorzien, heeft een zeer bevallig uiterlijk en maakt met de pastorie een geheel uit. De stat. heeft eene afzonderlijke begraaftsplaats. De dorps. telt 60 leerl.

**SOEST-WETERING (DE)** of **DE ZOEST-WETERING**, riv. in *Over.*, welke van *Diepenveen*, door de gem. *Olst*, *Wijhe* en *Zwollerkerspel* naar *Zwolle* loopt en aldaar het *Zwarte-Water* heet.

**SOETENDALE**, boerd., pr. *Zeel.*, gem. *Serooskerke*; groot 42 bund.

**SOETERBEEK** of **ZOETERBEEK**, buit. pr. *N. Br.*, gem. *Nunen*.

**SOETERMEER**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. 's *Gravenhage*, kant. *Voorburg*, hulpk. van de postk. *Delft* en *Leiden* (27 m. k., 1 s. d., 2 j. d.)

Zij bevat het d. *Soetermeer* en het geh. *Stiershoek*; beslaat 1885,48436 bund. en telt 122 h. met 980 inw., die van graan- en veeleelt bestaan.

De 480 Herv., de 10 Remonst. en de 500 R. K., behoorren kerk. tot *Soetermeer-en-Zegwaard*, de 11 Evang. Luth. tot 's *Gravenhage* en de 5 Isr. tot *Alphen*. De school is gecombineerd met *Zegwaard* en staat in die gem. — Het d. *Soetermeer* ligt 2½ u. O. van 's *Gravenhage*, 1½ u. O. van *Voorburg*. Men telt er 38 h. en 270 inw. De Herv. kerk van dit d. staat in de gem. *Zegwaard*. De R. K. kerk heeft orgel en koepeltorentje.

Kermis den 2den Maand. na het feest van *Maria geboorte* (8 Sept.). **SOETERMEER(NIEUWE-DROOG-GEMAAKTE-POLDER-VAN-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Soetermeer*; 684,1318 bund.

**SOETERMEER-EN-ZEGWAART**, kerk. gem., pr. *Z. H.*, klass. van 's *Gravenhage*, ring van *Delft*; met eene kerk te *Zegwaard* en 1250 ziel.

**SOETERMEER-EN-ZEGWAART**, Remonstr. kerk. gem., pr. *Z. H.*; met eene kerk te *Zegwaard*, en 30 ziel.

**SOETERMEER-EN-ZEGWAART**, R. K. stat. van het bisd. *Haarlem*; met 1 kerk te *Soetermeer* en 1100 ziel. **SOETERMEERSCHE-MEER(HET)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Soetermeer* en *Stompwijk*; groot 522,5069 bund.

**SOETERS**. Zie **SETERS**.

**SOETERWOUDE**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. en kant. *Leiden*, postk. *Delft* (19 m. k., 2 s. d. 2de afd., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Soeterwoude* en de geh. en b. *Hoogstraat*, *Westeind*, *Zuidbuurt*, *Noord-A.*, *Noordbuurt*, *Miening*, *Vrouwe-vaart*, *Kronestein*, *Vliet*, *Voor-schoterweg*, de *Hoogen-Rijndijk* (buiten de *Witte poort* te *Leyden*), het *Studenten pad*, de *Hoogen Rijndijk* (buiten de *Hooge Woerdsche-poort* te *Leyden*), *Weipoort* en *Gelderswoude*; beslaat 3248,5609 bund., en telt 387 h. met ruim 2600 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 2 scheepmakerijen, 1 zeilmakerij, 1 leerlooijerij, 1 pottenfabriek, 2 kalkbranderijen, 1 zeemvol-, 1 olie-, 1 koren- en 5 houtzaagmolens. De 780 Herv. maken ged. eene gem. uit van de klass. van *Leiden*, ring van *Alphen*, en behoorren ged. tot de gem. van *Leiderdorp*. De Ev. Luth. en de 7 Remonstr. behoorren kerk. tot *Leiden*. De 1880 R. K. maken ged. de par. van *Soeterwoude* uit en behoorren ged. tot *de Groenendijk*. Er is eene school met 100 à 150 leerl.

Het d. Soeterwoude, Zoeterwoude, Zoetewoude of Soeterwou, eigenlijk Sweterwoude of Sueterwoude, ligt  $\frac{1}{2}$  u. Z. van Leiden. Men telt er 47 h. en 350 inw. De 300 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Leiden*, ring van *Alphen*. De ruime en groote kerk heeft, behalve den grooten toren midden op het dak, een open koepeltorentje. De 1000 R. K., maken eene par. uit, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De kerk aan den H. JOHANNES *den Dooper* toegewijd, heeft toren en orgel.

SOETERWOUDE (GROOTE-POLDER-VAN), p., pr. *Z. H.*, gem. *Soeterwoude*; groot 494 bund.

SOFFELT. Zie SONSVELD. (POLDER. SOFIA-POLDER (DE). Zie SOPHIA-SOGGEL ook ZOGGEL en ZOGCHEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 40 min. *W. Z. W.* van *Heesch*.

SOGHDIJK (DE). Zie SOCHDIJK. SOL ('T), geh., pr. *Geld.*, gem. en 3 u. *W.* van *Apeldoorn*; met 2 h., het Groot-Sol en het Klein-Sol.

SOLBORCH (OOSTER- en WESTER-). Zie SOUBURG (Oost-) en SOUBURG (West-).

SOLDATENWIEL (HET), water, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *W.* van *Lith*. SOLDKAMP. Zie ZOLTKAMP.

SOLKAMA of SOLKEMA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Tiegherksteradeel*, niet ver van *Garijp*.

SOLMS (HET HOF-VAN-), h., pr. *N. Br.*, gem. *Oirschot*.

SOLWERD of SOLWERT, d., pr. *Gron.*, kant., postk., gem. en 10 min. O. ten N. van *Appingedam*. Men telt er 22 h. en 125 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 kalkbrandery en 1 tarwe-, rogge- en pelmolen.

De 110 Herv. behooren tot de gem. *Solwerd-en-Marsum*. De kerk heeft toren noch orgel. Er is eene school.

SOLWERD-EN-MARSUM, kerk. gem., pr. *Gron.*, klass. van *Appingedam*, ring van *Delfzijl*; met 180 ziel., en 2 kerken, 1 te Solwerd en 1 te Marsum.

SOMBEEK (DE), beek., pr. *Over.*, welke zich met de *Rammelbeek* vereenigt, om de *Gelbeek* te vormen.

SOMEREN, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. *Asten*, reg. kant. en postk. *Helmond* (28 m. k., 4 s. d., 3 j. d.); Zij bevat het d. Someren en de geb. *Slieven*, *Eind*, *Hut*, de *Postel* en de *Ruiter*, en de b. *Speelheuvel*; beslaat 5863,8965 bund. en telt 539 h., met ruim 3050 inw., die

van landbouw, veefokkerij en het verkoopen van turf bestaan. Er zijn 3 bierbrouwerijen, 1 koussefabriek, 2 leerlooierijen, 2 wind-koren- en 4 ros-oliemolens. De 2000 R. K. maken eene gem. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*, dek. van *Helmond*; met eenen Pastoor en twee Kapellanen. De 60 Herv. behooren tot de gem. van *Someren-en-Lierop*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Someren, Zomeren, Soomeren, Zoemeren, Summeren of Zummeren, ligt 4 u. Z. O. van *Eindhoven*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Asten*, en telt 100 h. en 400 inw. De R. K. kerk is aan den H. LAMBERTUS toegewijd. De Herv. kerk, een groot kruisgebouw, heeft spits torentje en fraaijen predikstoel, doch geen orgel. De dorps. telt 100 leerl.

Beestenmarkt, Maandag voor St. MARCUS en Maandag voor St. MAARTEN.

SOMEREN of SEUMEREN, b., pr. *Geld.*, gem. *Barneveld*, 1 u. O. van *Voorthuizen*; met 20 h. en 180 inw.

SOMEREN-EN-LIEROP, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. van *Eindhoven*, ring van *Hees*, met eene kerk te Someren, en ruim 60 ziel.

SOMERHOF. Zie RADELANDT.

SOMMELSDIJK, kant., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*. Het bevat de gem.: den *Bommel*, *Dirksland*, *Goedereede*, *Oud-en-Nieuw-Herkingen*, *Melissant*, *Middelharnis*, *Ouwaard*, *Ooltgensplaat*, *Ouddorp*, *Roxenisse*, *Sommelsdijk*, *Stad-aan-'t-Haringvliet*, *Stellendam*, *Nieuwe-Tonge* en *Oude-Tonge*; beslaat 22359,6159 bund. en telt 2823 h. en 20000 inw.

SOMMELSDIJK, kerk. ring, pr. *Z. H.*, klass. van *Brielle*, zij bevat de gem.: den *Bommel*, *Dirksland*, *Goedereede*, *Herkingen*, *Middelharnis*, *Ooltgensplaat*, *Ouddorp*, *Sommelsdijk*, *Stad-aan-'t-Haringvliet*, *Stellendam*, *Nieuwe-Tonge* en *Oude-Tonge*; met 12 kerken, 12 Predikanten en ruim 16000 ziel.

SOMMELSDIJK, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*. Zij bevat de gem.: *Sommelsdijk*, en ged. van de gem. *Middelharnis* en den *Bommel*. De Herv. maken ged. de gem. van *Sommelsdijk* uit, en behooren ged. tot de gem. *den Bommel* en *Dirksland*. De R. K. behooren tot de stat. van *Middelharnis-en-Sommelsdijk*.

SOMMELSDIJK, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, regt. kant. *Middelharnis*, hulpk. van het postk. *Dirksland* (12 m. k., 6 s. d., 4 j. d.) Zij bevat het d. *Sommelsdijk* en

eenige verstrooid liggende h.; beslaat 2520,1401 bund., en telt 353 h. met 2550 inw. die van landbouw en graanhandel bestaan. Er zijn 1 boekdrukkerij, 1 branderij, 1 meestoof, 1 korenmolen en 1 linnen-, servet- en damastweverij. De 2400 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Brielle*, ring van *Sommelsdijk*. De 40 Chr. Afges. behooren kerk. tot *Overflakkee*, de 110 R. K. tot *Middelharnis-en-Sommelsdijk*, de 15 Isr. tot *Middelharnis*. Er is 1 school met 350 leerl.

Het d. *Sommelsdijk*, ook wel *Zomersdijk*, ligt 3½ u. Z. van *Brielle*, en heeft eene haven, die op het *Haringvliet* uitloopt. De kerk heeft eenen hoogen toren en een orgel. Er zijn 1 dorps-huis waar ook het Kantongereg. zijne zittingen houdt; een Gasthuis, tot verpleging van zieken en afgeleefden; een Weeshuis, ten dienste van de weezen der Herv.; de Fundatie van *JACOB BANE*, zijnde zes nette huisjes, ieder met een tuintje, ingerigt voor zes behoeftige huisgezinnen van oude lieden die jaarlijks uit een daartoe aangewezenen fonds, nog tien gulden trekken; een *Diakonie-Armenhuis*, bestaande uit zeven woonhuizen, en eene Commissie welke zich ten doel stelt, om de armen in den winter te voorzien van warme spijs en ter wering van bedelarij, uitdeeling van kleedingstukken, deksel, brandstoffen, brood en warme spijzen.

**SOMMELSDIJK (HET OUDE en HET NIEUWE-LAND-VAN)**, 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Sommelsdijk*; de eene groot 828 bund.; de andere 61 bund.

**SOMMELTJESBERG (DE)**, heuvel op het eil. *Texel*, pr. *N. H.*, O. van het d. *de Waal*.

**SON**, oulings *SONNE*, d. pr. *N. Br.*, arr., kant., postk. en 1½ u. N. ten O. van *Eindhoven*, gem. *Son-en-Breugel*. Men telt er 80 h. en 275 inw. en, met de geh. *Heuvel*, *Bokt*, *Aanschot*, *Kemenade*, *Esp*, *Hoeven*, *Ekkersrijt* en een ged. van *Wolfswinkel*, 120 h. met 1070 inw., die van landbouw bestaan. De inw., op 5 na allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. *'s Hertogenbosch*, dek. van *Eindhoven*, met 1 *Pastoor* en 1 *Kapellaan*. De kerk aan den *H. Petrus* toegewijd, rust van binnen op onderscheidene pilaren, en heeft eenen hoogen toren.

De 5 Herv. behooren tot de gem. van *St. Oedenrode-en-Son*. Er is een Raadhuis. De dorps. telt 120 leerl.

Beesten- en linnenmarkt Donderdag na halfvasten, Maandag na 15

August., en Woensd. daarna, Maand. na 15 Oct. en Woensdag daarna.

**SONDEL** of **SINDEL**, in het oud Friesch *SINDELRA*, d. pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, arr. en 4 u. Z. Z. W. van *Sneek*, kant. en 2 u. W. N. W. van *de Lemmer*, postk. *Heerenveen*, *Sneek* en *de Lemmer*. Men telt er, met de geh. *Sondeler-IJbert* en *Takezijl*, 37 h. en 260 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De 220 Herv. behooren tot de gem. *Oudemirden-Nijemirden-en-Sondel*. Het kerkje heeft een torentje doch geen orgel. De 40 Doops. behooren tot de gem. van *Balk*. De dorps. telt 30 leerl.

Kermis den 25 Julij.

**SONDELER-BERGEN (DE)**, hooge bouwlanden, pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, tusschen *Sondel* en *Wykel*.

**SONDELERLAAN (DE)**, weg, pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, van *Sondel* naar de *Zandvoorde* loopende.

**SONDELER-LEIJEN (DE)**, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, ¼ u. Z. O. van *Sondel*.

**SONDELER-YBERT**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, bij *Sondel*.

**SONDEREYGSCH BEEK (DE)**, watertje, pr. *N. Br.*, dat bezuiden *Baarle-Nassau* ontspringt en in *België* in de *Mark* valt.

**SONDERLAND** of **SAUNLEAN**, h., pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, ¼ u. W. Z. W. van *Lulkewierum*.

**SONDERWIJK**. Zie *VELDHOVEN*.

**SON-EN-BREUGEL**, gem., pr. *N. Br.*, arr., kant. en postk. *Eindhoven* (21 m. k., 4 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. *Son* en *Breugel*, de geh. *Aanschot*, *Bokt*, *Driehoek*, *Eige*, *Eind*, *Ekkersreit*, *Esp*, *Heuvel* en *Hoeven*, *Hoogstraal*, *Houtens*, *Kaske*, *Kemenade*, *Wolfswinkel-en-Zand*, en ged. van *Stad van-Gerwen* en *Breugels Oerle*; beslaat 3290,4579 bund. en telt 314 h. met 1600 inw. die van landbouw bestaan. Er zijn 1 koorn- en 1 ros-olielien. De inw., op 5 na allen R. K., maken de par. van *Breugel* en *Son* uit. De 5 Herv. behooren tot de gem. *St. Oederode-en-Son*. Er zijn 2 scholen.

**SONNEGA**, in het oud Friesch *SINNEGA*, d. pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westeinde*, arr. en 3 u. Z. ten O. van *Heerenveen*, kant. en 3 u. Z. W. van *Oldeberkoop*, postk. *Heerenveen* en *Sleenwijk*; met 34 h. en 210 inw.

De 190 Herv. behooren tot *Wolvega*, de 20 R. K. tot *Oldehollspade*. De kinderen gaan school te *Wolvega*. Er staat een klokhuis met klok.



SONNEMAAR. Zie ZONNEMAIRE.

SONNEVELDT (HET HUIS-), boerd., pr. *Z.H.*, gem. en 20 min. *Z. van Valkenburg*; met 31,8339 bund.

SONNEVELDTSCHÉ - POLDER (DE) of ZONNEVELDS-POLDER ook OOST-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Valkenburg*; groot 57,9973 bund.

SONSBEEK, landg. pr. *Geld.*, gem. en 10 min. *N. O. van Arnhem*.

SONSVELD, bij het kad. ZONVELD en ook SOFFELT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Veghel*; met 27 h. en 160 inw.

SOOL (DE), vaart, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, loopende uit de Wymers, naar het Koevoetermeer.

SOOL (TER-). Zie TERZOOL.

SOORD (HET). Zie KATHAM.

SOPHIA-POLDER of SOPHIA-POLDER (DE), 2 p., pr. *Zeel.*; één, gem. *Oostburg*; groot 328,7229 bund.; één, gem. *Wissekerke*, groot 85,2211 bund.

SOPSUM, geh., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, onder *Achlum*; met 8 h. en 40 inw.

SOPHIASBURG, buit., pr. *N.Br.*, gem. en in het d. *Vught*; groot 7 bund.

SORGVLIET, buit., pr. *Z.H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *W. N. W. van 's Gravenhage*.

SORMORRA of SORREMORRE, geh., pr. *Fr.*, gem. *Uttingeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. *N.N. W. van Oldeboorn*; met 5 h. en 40 inw.

SOSE. Zie SOEST.

SOTTEGEM, landhoeve, pr. *Zeel.*, gem. en 10 min. *N. W. van Vlissingen*.

SOTRUM, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, onder *Schellens*, met 2 h. en 20 inw.

SOTTERUM, b., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, 10 min. *Z. van Cornwerd*; met 3 h. en 20 inw.

SOUBURG, ook HOF-TE-SOUBURG, buit., pr. *Z.H.*, gem. en 10 min. van *Alblasserdam*; groot 36,1932 bund.

SOUBURG (OOST-), OOSTER-SOEBURG, of OOSTZOURBURG, oudtijds SOEBURG of OOSTER-SOEBORCH, d., pr. *Zeel.*, reg. kant. en  $\frac{3}{4}$  u. van *Middelburg*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. *N. van Vlissingen*, postk. *Middelburg en Vlissingen*, gem. *Oosten-West-Souburg*. Men telt er 112 h., met 260 inw., die van landbouw bestaan. Ook is er een korenmolen.

De inw., op 15 na allen Herv., behooren tot de gem. *Oost-en-West-Souburg*. De kerk heeft hoogen toren en orgel. De 5 Doopsgez., de 4 R. K. en de 6 Isr. behooren kerk. te *Middelburg*. De dorps. telt 80 à 100 leerl.

Kermis den derden Pinksterdag.

SOUBURG (OOST-EN-WEST-), gem., pr. *Zeel.*, arr. en reg. kant. *Mid-*

*delburg*, kant. *Vlissingen* (1 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Oost-Souburg* en de geh. *West-Souburg*, en den *Abeele*; beslaat 826,7065 bund., en telt 145 h. met 1020 inw., die van landbouw bestaan en 2 korenmolens hebben. De inw., op 15 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Middelburg*, ring van *Vlissingen*. De 10 Doopsgez., de 4 R. K., en de 6 Isr. behooren kerk te *Middelburg*. Er is eene school.

SOUBURG (WEST-), geh., pr. *Zeel.*, gem. *Oost en-West Souburg*, met 36 h., 380 inw., en 1 korenmolen.

SOURETH, geh., pr. *Limb.*, gem. *Heerlen*; met 5 h. en 30 inw.

SOUVENIR. Zie OVERBOSCH.

SOUWERD. Zie SAUWERT.

SOUWEN. Zie ZIEWENT.

SOVENHAREN. Zie ZEVENAAR.

SPAANDERBANK (DE), bank in de *Zuiderzee*, *N. van Urk*.

SPAANDERSWOOD, buit., pr. *N.H.*, gem. *s Graveland*; groot 40,8183 bund.

SPAANREYD, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Bergeyk*; met 3 h. en 20 inw.

SPAANSCHÉ-POLDER (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Overschie*.

SPAANSCHÉWEERT, buit., pr. *Geld.*, gem. *Brummen*; 9,3020 bund.

SPAANSCH VAARTJE (HET), water, pr. *N. H.*, gem. *Schooten-en-Gehuchten*, dat in het *Spaarne* uitloopt.

SPAANSHUISKEN, voorheen het SPAANSCHÉHUISJE of SPAANSCHÉHUISKEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en 13 min. *Z. O. van Echt*; met 10 h. en 50 inw.

SPAANSWEERT, b, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. *W. van Steenderen*.

SPAAREN-BERG, buit., pr. *N. H.*, gem. *Velsen*; groot 50,5302 bund.

SPAAR-EN-HOUT, buit., pr. *N. H.*, gem. *Heemstede*, groot 14,4616 bund.

SPAAR-EN-HOVE, buit., pr. *N.H.*, gem. *Schooten*; groot 79,6902 bund.

SPAARNDAM, gem., pr. *N.H.*, arr., kant. en postk. *Haarlem* (5 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Spaarndam*, en eenige h.; beslaat 89,8115 bund., en telt 73 h., met 450 inw., welke bestaan van het verlenen van hulp bij de doorschutting, het voorzien van ontbrekend en beschadigd scheepstuigaadje en materieel, het leveren van levensmiddelen voor de schippers en hunne huizezinnen, de visscherij en het werken aan de sluizen en dijken. De 300 Herv. behooren tot de gem. *Spaarwoude-en-Spaarndam*. De enkele Evang. Luth., en de Doops. tot *Haarlem*; —

de R. K. tot de stat. van *Spaarnwoude-aan-de-Lie*. Er is eene school, met 60 leerl. Het d. Spaarndam, Spaarendam of Sparendam, ligt  $\frac{1}{4}$  u. N. O. ten N. van Haarlem. Men heeft er 63 h., 410 inw. en eene haven, welke eene veilige legplaats voor kleine schepen aanbiedt, en met het IJ eene opene gemeenschap heeft; twee ontlastingsluizen, en eenige verdedigingswerken bestaande uit: 1°. eene schans, met bomvrij reduit, in de verlenging van den Slaperdijk, ten N. en nabij de havenkom, met eene batterij op dien dijk; 2°. een post of redoute, Z. W. van de kerk, aan het Spaarne en 3°. een keelpost, op den regter oever van het Spaarne. Dekerk, is een luchtig en net half kruisgebouw, met spits torentje, doch zonder orgel. Kermis Dingsdag na Pinkst.

**SPAARN DAM (DEGROOTE-SLUIS-DE KLEINE- of HAARLEMMER-SLUIS, DE KOLKSLUIS. DE UITWATERINGSLUIS en DE WOERDERSLUIS**, zeesluizen te *Spaarndam*, in den zeedijk, pr. *N. H.*, de drie eerste tot doorschutting van schepen en de beide laatste tot ontlasting van water in het IJ.

**SPAARN DAMMER-POLDER, (DE)** ook wel het **SPAARNLAND**, p., pr. *N. H.*, gem. *Spaarndam*; 54,8677 bund.

**SPAARN DAMSCHE-ZEEDIJK**, ook wel de **HAARLEMMER-DIJK** of de **RIJNLANDSCHE-ZEEDIJK**, in de wandeling de **HOOGENDIJK**, dijk in *Rijntland*, pr. *N. H.*, zich uitstrekkende van de Zandpoort tot Amsterdam.

**SPAARNE (HET) of HET SPAREN**, volgens sommigen oudtijds **SPERNE**, riv., pr. *N. H.* Zij komt uit het Haarlemmermeer, doorstroomt de stad Haarlem, en ontlast zich te Spaarndam door drie schut- en twee uitwaterende sluisen in het IJ.

**SPAARNE (HET BUITEN-)**, de riv. *het Spaarne*, pr. *N. H.*, voor zoo ver zij niet binnen Haarlem vloeit.

**SPAARNE (HET NOORDER-)**, dat ged. van het *Buiten-Spaarne*, pr. *N. H.*, hetwelk van Haarlem naar Spaarndam loopt.

**SPAARNE (HET ZUIDER-)**, dat ged. van het *Buiten-Spaarne*, pr. *N. H.*, hetwelk van het Haarlemmermeer naar de stad Haarlem loopt.

**SPAARNHOUT**. Zie **SPARENHOUT**.

**SPAARNLAND (HET)**. Zie **SPAARN DAMMER-POLDER (DE)**.

**SPAARLOMMER**, buit., pr. *N. H.*, gem. *Haarlemmerliede*.

**SPAARNWOUDE**, gem., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Haarlem* (5 m. k., 2 s. d., 1 j. d.); zij bevat het d. Spaarnwoude en eenige huizen langs den Spaarndamschedijk aansluitende tegen het dorp Spaarndam benevens eenige verstrooid liggende huizen; beslaat 832,1374 bund., en telt 44 h., met 340 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De 270 R. K. behooren tot de stat. van *Spaarnwoude-aan-de-Lie*. De 70 Herv. tot de gem. *Spaarnwoude-en-Spaarndam*. Er is eene school met 60 leerl. Er liggen ook fortificatiewerken, welke tot de Linie van Amsterdam behooren waaronder een bomvrij fort.

Het d. Spaarnwoude, oudtijds **Spernewald**, **Spernerewald**, **Spirnewald**, **Spirnerewald**, **Spirerewald** en later *Spaerwoude* ligt 2 u. N. O. van Haarlem. De kerk heeft eenen toren doch geen orgel. De R. K. kerk, aan den H. **JACOBUS** toegewijd, heeft een orgel doch geen toren.

**SPAARNWOUDE-AAN-DE-LIE**, R. K. stat., pr. *N. H.*; met 330 ziel.

**SPAARNWOUDE-EN-HOUTRIJK-EN-POLANEN (DE ZUIDER-POLDER-VAN-)**, of **ROTTE-POLDER**, p., pr. *N. H.*, ged. gem. *Spaarnwoude*, ged. gem. *Houtrijk-en-Polanen*; groot 187,5984 bund.

**SPAARNWOUDE-EN-SPAARN DAM**, kerk. gem., pr. *N. H.*, klass. en ring van *Haarlem*; met 520 ziel. en 2 kerken, als: eene te Spaarnwoude en eene te Spaarndam.

**SPAARNWOUDE-HOFAMBACHT-EN-NOORD-HOUTRIJK (VEREENIGDE BINNENPOLDER-VAN)**, p., pr. *N. H.*, gem. *Spaarnwoude*, ged. gem. *Haarlemmerliede*, ged. gem. *Houtrijk*; groot 651,1897 bund.

**SPAARNWOUDER-VEER (HET)**. Zie **PENNINGSVEER (HET)**.

**SPAGET**, b., pr. *N. Br.*, gem. en *Stiphout*; met 4 h. en 30 inw.

**SPAKENBURG**, b., pr. *Utr.*, gem. *Bunschoten*; met 72 h., 580 inw. en eene zeesluis, door veldwerken beschermd.

**SPAKENBURGER-DIJK (DE)**, dijk, pr. *Utr.*, welke beoosten Spakenburg begint, om Dijkhuizen heenloopt, en verder langs den Eem, onder de namen van den **VEEN-EN-VELDDIJK**, den **EENDIJK**, en de **SLAG- of VUIGDIJK**, naar de bijzondere plaatsen, die daaraan liggen.

**SPAKEZIJL**, sluis, pr. *Fr.*, gem.

*Wonsradeel*, 10 min. Z. O. van *Dedgum*.

SPALAND, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. en postk. *Schiedam*, gem. *Kethel*. Zij bevat het geh. Spaland en eenige h.; beslaat 1186,0570 bund., en telt 125 h., met 840 inw., die van veenderij en landbouw bestaan. De 360 Herv., en de 480 R. K. behoo ren kerk. tot *Kethel*. Er is een school met 100 leerl.

Het geh. Spaland ligt 2½ u. N. W. van Rotterdam, ¼ u. N. N. W. van Schiedam; met 11 h. en 54 inw.

Kermis Zondags na St. Jacob.

SPANBROEK, kerk. ring., pr. *N. H.*, klass. van *Hoorn*. Hij bevat de gem.: Aartswoud, Benningbroek-en-Nibbixwoud, Hauwert, Hensbroek, Hoogwoud, Obdam, Spanbroek-en-Opmeer, Sijbecarspel, Ursem en Wognum-en-Wadway; met ruim 3050 ziel., 13 kerken en 10 Predikanten.

SPANBROEK, gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Medemblik*, hulpk. van de postk. *Alkmaar en Hoorn* (14 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Spanbroek, de geh. Zandwerve, Oosteinde, Westeinde, Westwal en Waterkant; en ged. van Spierdijk, Bobeldijk en Zuidermeer; 1311,2016 bund. Men telt er 164 h. met 1030 inw., die van het boter en kaas maken bestaan. Er zijn 1 zaag- en 1 koren-molen. De 50 Herv. behooren tot de gem. *Spanbroek - en - Opmeer*. De 950 R. K. maken de par. van *Spanbroek en Spierdijk-en-Zuidermeer* uit en behooren ged. tot de par. *Obdam*. Er is ééne school met 90 leerl. Het d. Spanbroek ligt 2 u. N. W. van Hoorn 3 u. Z. W. van Medemblik. Men telt er 97 h. en 450 inw. De Herv. kerk, een fraai, doch ouderwets gebouw, heeft eenen dikken toren, een goed orgel en eene grafstede der vroegere Heeren. De R. K. maken, met die van het geh. Zandwerve en een ged. van de gem. Wognum-en-Wadway, een par. uit van het bisd. *Haarlem*, met 700 ziel. De kerk, aan den H. BOKIFACIUS toegewijd, heeft een orgel, doch geen toren. Kermis den 1en Zond. van Sept. Paardenm. Dingsd. daaraanvolgende.

SPANBROEK-EN-OPMEER, kerk. gem., pr. *N. H.*, klass. van *Hoorn*, ring van *Spanbroek*; met 450 ziel., en twee kerken, als: ééne te Spanbroek en ééne te Opmeer.

SPANBROEKER-DIJK (DE), dijk, pr. *N. H.*, van Spanbroek naar Wadway loopende.

SPANBROEKER-KOGGE. Zie WOGNUMER-KOGGE.

SPANGA of SPANGEN, voorm. d. thans geh. pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-West-einde*, 1 u. van *Nijetryne*; met 35 h. en 150 inw.

SPANGA-WETERING (DE), water, pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-West-einde*, dat van Spanga naar de Linde loopt.

SPANHEIM. Zie SPANNUM.

SPANJAARSDIJK (DE), heuvel, pr. *Gron.*, gem. *Vlagentwede*.

SPANJAARSDIJK (AAN DE), b., pr. *Z. H.*, gem. *Leiderdorp*.

SPANJAARSDIJK (DE), vroeger de LEPROZEWEG, en nog vroeger de FISWERDERWEG, weg, pr. *Fr.*, gem. en N. van de st. *Leeuwarden*.

SPANJAARSDIJK, meestal de SPANJERDIJK, dijk, pr. *Gron.*, onder de gem. *Aduard*.

SPANJAARSDUIN (HET), duinen, pr. *Z. H.*, gem. *'s Gravezande*.

SPANJAARSDIJK (HET OUDE-EN NIEUWE), 2 vaarwaters ten N. van de Zuiderzee, het eene tusschen de Keizersplaat en de Noorder-Haaks, thans geheel verloopen; het andere langs de Westzijde van Texel.

SPANJAARSLAAN (DE), laan, pr. *N. H.*, Z. van Haarlem.

SPANJER-PENDAM, waterschutting, pr. *Gron.*, nabij Niehove.

SPANKAMP (DE). Zie SPANNUMER-TERPEN.

SPANKEREN, d., pr. *Geld.*, arr., kant. en 3 u. N. van *Arnhem*, postk. *Velp en Zulphen*, gem. en 1 u. N. van *Rheede*. Men telt er 44 h. en 300 inw. en met de buurs. Laag-Soeren 72 h. en 570 inw., die van landbouw bestaan.

De 500 Herv. behooren tot de gem. van *Spankeren-en-Dieren*. De kerk heeft eenen toren doch geen orgel. De 70 R. K. behooren tot de stat. van *Dieren*. De dorps. telt 80 leerl.

SPANKEREN (HET-HUIS-TE-). Zie GELDERSCHE-TOREN.

SPANKEREN-EN-DIEREN, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. en ring van *Arnhem*, met 1100 ziel. en 2 kerken, 1 te *Spankeren* en 1 te *Dieren*.

SPANKERSCHEN - WAARDEN, uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Rheede*.

SPANNUM, eigenlijk SPANHEIM, en in het oud Friesch SPANMAGHAR d., pr. *Fr.*, arr. en 3 u. N. N. W. van *Sneck*, kant. en 2½ u. N. O. van *Bolsward*, postk. *Franeker en Leeuwarden*, gem. *Hennaarde-radeel*. De inw., op 11 na allen Herv.,

behooren tot de gem. *Edens-en-Spannum*. De kerk heeft eenen stompentoren, en een keurig orgel. De 5 Doopsgez. behooren kerk. te *Baard*, de 5 R. K. parochiëren te *Franeker*. De dorps. telt 35 leerl.

SPANNUMER-TERPEN of SPANKAMP, ged. laag land, pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, N. W. van *Spannum*.

SPAREN (HET). Zie SPAARNE (HET).

SPARENHOUT. Zie SPAAR-EN-HOUT.

SPARJEBIRT of SPARREBIRT, geh., pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, 10 min. W. van het d. *Wynjeterp*.

SPARKS-POLDER, p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Azel*, ged. gem. *Neuzen*; groot 76,7735 bund.

SPARRENDAAI, buit., pr. *Utr.*, gem. *Driebergen*; groot 17,0808 bund.

SPARRENDAAI. Zie RIJSENBURG.

SPARRENDAAEL, buit., pr. *N. Br.*, gem. *Vught*; groot 109,0662 bund.

SPARRENHEUVEL, 2 buit., één, pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal*, groot 14,6072 bund.; één, pr. *Utr.*, gem. *Zeyst*, groot 9,8220 bund.

SPARTELVAART (DE), water, pr. *Z. H.*, uit de West-Gaach naar den Steendijksche-polder loopende.

SPAUBEEK, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Sittard* (5 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. Spaubek, benevens de geh. Hoove, Hobbetrade, Oudekerk, Jans-Geleen, Webreg en een ged. van het geh. Hegge; beslaat 556,8630 bund., en telt 137 h. met 710 inw., die van landbouw, veeteelt en het maken van aappel-azijn bestaan. Er is 1 koorn- en oliemolen. De inw., allen R. K., maken eene par. uit, van het bisd. *Roermond*, dek. van *Schinnen*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. Er is 1 school met 60 leerl.

Het d. Spaubek ligt 3 u. O. van Maastricht, 1½ u. van Sittard, men telt er 47 h. en 230 inw. De kerk, aan den H. LAURENTIUS toegewijd, heeft toren en orgel.

Kermis den 4den Zond. in Oct. en Zond. voor Pinksteren.

SPECKEN-POLUER. Zie SPEKKEN-POLDER.

SPECKHOLTZ (ONDER). Zie ONDER-SPECKHOLTZ.

SPECKHOLTZERHEIDE of SPECKHOLTZERHEIDE, geh., pr. *Limb.*, gem. *Kerkrade*; met 68 h. en 240 inw.

SPECKLAAN (DE), weg, pr. *Z. H.*, gem. *Lisse*, loopende van Lisse naar den Lijtweg.

SPEELBERG, buit., met boerd., pr. *Utr.*, gem. *Buarn*; 7,3105 bund.

SPEELDER-BOSCH. Zie SPEULDER-BOSCH.

SPEELHEUVEL (DE-GROOTE-EN-DE-KLEINE), 2 b., pr. *N. Br.*, gem. *Someren*; de 1ste met 19 h. en 100 inw.; de 2de met 13 h. en 75 inw.

SPEELHUIS (HET), boerd., pr. *N. Br.*, gem. *Teteringen*; groot 67,6060 bund.

SPEELHUIS-POLDER. Zie BELCRUMPOLDER.

SPEELMANS-PLAAT (DE), plaat in de Ooster-Schelde, pr. *Zeel.*, tuschen het eil. Tholen en het verdrinken land van Zuid-Bevland.

SPEERENBERG, landg., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*.

SPEERS of SPEERSTERBUIZEN, geh., pr. *Fr.*, ged. gem. *Rauwerderhem*, 10 min. W. van *Nybrandaburen*, ged. gem. *Wymbritseradeel*, 20 min. N. W. van *Gauw*; met 9 h. en 60 inw.

SPEES (DE) of SPEEREN, geh., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. N. O. van *Kesteren*.

SPEKBROEKERHOEK, geh., pr. *Over.*, gem. *Raalte*.

SPEKETERS (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Haringcarspel*; 145,4416 bund.

SPEKHOLTZERHEIDE. Zie SPECKHOLTZERHEIDE.

SPEKKEN (HETHUIS DER), boerd., pr. *Z. H.*, gem. *Lisse*; groot 18 bund.

SPEKOPWIJK (DE), zijtak van de *Dedemsvaart*, pr. *Over*.

SPEKKEN-POLDER (DE) of DE SPECKEN-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Stompwijk*.

SPEKT, b., pr. *N. Br.*, gem. *Nunen*.

SPEL (HOOG-), geh., pr. *N. Br.*, gem. *Hilvarenbeek*; met 7 h. en 40 inw.

SPELDESTRAAT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Wouw*; met 46 h. en 330 inw.

SPENEREWALD. Zie SPAARNWOUDE.

SPENGEN, geh. en p., pr. *Utr.*, gem. *Kockengen*; het geh. met 30 h. en 175 inw.; de p. groot 338,4740 bund.

SPEGIE-POLDER (DE), polderland, pr. *N. Br.*, ged. gem. *Made*, ged. gem. *Zwaluwe*; groot 8 bund.

SPEGIE-POLDER-OSSEKOP-EN-VARKEN, p., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Made-en-Drinmelen*; ged. gem. *Hoo-ge-en-Lage-Zwaluwe*; 16,7790 bund.

SPEKHEM, h., pr. *Fr.*, Z. van *Sneek*.

(WOUDE.

SPERNEREWALD. Zie SPAARNE-SPERWERHOF, buit., pr. *N. H.*, gem. *'s Graveland*; 16,7790 bund.

SPEUL, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Hilvarenbeek*; met 28 h. en 240 inw.

SPEULDE, SPEULD, SPEULT, SPEUL of SPEUL, ook SPRIEL, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*; 10 h. en 50 inw.

**SPEULDERBOSCH** of **SPEELDERBOSCH**, p., pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*; groot 993 bund.

**SPEYK** (HET). } Zie **SPIJK**.

**SPIC**.

**SPIEGEL** (HET), uitgestrektheid bosch en bouwlanden, pr. *N.H.*, gem. *Naarden*; met 4 h. en 20 inw.

**SPIEGELNISSE** OF DE **KLEINE-POLDER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Hillegersberg*.

**SPIEGEL POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Nederhorst-den-Berg*; groot 276,5560 bund.

**SPIC**. Zie **SPIJK**.

**SPIER**, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. *Z. W. van Beilen*; met 17 h. en 140 inw. en eene winter-bijs. met 20 leerl.

**SPIERDIJK**, d., pr. *N. H.*, arr., kant. en 2 u. *W. ten N. van Hoorn*, postk.

*Alkmaar en Hoorn*, ged. gem., en *W. ten N. van Berkhout*, ged. gem. en 1

*Z. Z. O. van Obdam*, ged. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z. van Spanbroek*. Men telt er 84 h. en 250 inw. Hier staat de *H. K. kerk* van de par. *Spierdijk-en-Zuidermeer*, aan den *H. GREGORIUS* toegewijd, met toren en orgel. De dorps. telt 130 leerl.

**SPIERDIJK** (ZUID-), dat ged. van het d. *Spierdijk* hetwelk tot *Berkhout* behoort; met 44 h. en 230 inw.

**SPIERDIJK-EN-ZUIDERMEER**, *R. K.* par. van het bisd. *Haarlem*, met 1 kerk te *Spierdijk* en 620 Comm.

**SPIERDIJKER-BRAAK**, polderwater, pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *O. van Ursem*.

**SPIERDIJKER-LANDEN** (DE **LAGE-AFGEKADE**-), p., pr. *N. H.*, gem. *Spanbroek* en *Wognum*; 246 bund.

**SPIERDIJKER-MEER** (HET), pr. *N. H.*, ged. gem. *Berkhout*, ged. gem. *Obdam*, ged. gem. *Spanbroek*.

**SPIERDIJKER-VAART** (DE), water, pr. *N. H.*, loopende van het *Spierdijk*-verlaat tot aan den dam.

**SPIERDIJKER-VERLAAT**, sluis, pr. *N. H.*, gem. en 1 u. *W. van Berkhout*, in de *Spierdijk*-vaart.

**SPIERINGER-SLOOT** (DE), water, pr. *Fr.*, eil. *Ameland*, dat naar het zeegat van *Ameland* loopt.

**SPIERINGHORN**, geh., pr. *N. H.*, arr. en kant. *Amsterdam*, gem. *Sloten*; met 11 h. en ruim 50 inw.

**SPIERINGHORNER-BINNEN-EN-BUITEN-POLDER** (DE), 2 p., pr. *N. H.*, gem. *Sloten*, de eerste groot 431,4138 bund., de tweede groot 22,8610 bund.

**SPIERINGPLAAT** OF **BLOEMPLAAT-MET-DONKERENHOEK**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen, Werkendam*; 39,1880 bund.

**SPIERINGPLAAT** (DE), plaat, pr., *N. Br.*, gem. *Werkendam*.

**SPIERINGSHOEK** (HET **HUIS-TE**-), buit, pr. *Z. H.*, gem. *Nieuwland-Kortland-en-'s-Graveland*; groot 24,7635 bund.

**SPIERNE**. Zie **SPAARNE** (HET).

**SPIJK**, ged. heerl., pr. *Z. H.*, arr. en kant. *Gorinchem*, ged. pr. *Geld.*, arr.

*Tiel*, kant. *Geldermaisen*, postk. *Gorinchem* en *Vianen*. Zij is in twee deelen gescheiden, als *Overeinde-van Spijk*, onder *Z. H.* en het *Neder-einde-van-Spijk*, onder *Geld*.

**SPIJK** OF **HET-OVEREINDE-VAN-SPIJK**, gem., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Gorinchem* (3 m. k., 4 s. d., 5 j. d.).

Zij bevat het d. *Spijk* en eenige verspreid staande h.; beslaat 130,5007 bund. en telt 76 h. met 430 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 1 steenbakkerij en 1 koorndelen. De inw., op 6 na allen *Herv.*, maken eene gem. uit van de klass. van *Dordrecht*, ring van *Gorinchem*. De 6 *R. K.* parochiëren te *Gorinchem*. Er is eene school met 60 leerl.

Het d. *Spijk* ligt 1 u. *N. O.* van *Gorinchem*. Er is een pontveer over de *Linge*, het *Groot-Spijksche-veer* genoemd. Men telt er 50 h. en 280 inw.

De kerk is een klein gebouw met eenen toren doch zonder orgel.

**SPIJK**, oudtijds **SPIC**, d., pr. *Gron.*, arr., kant., postk. en  $\frac{2}{3}$  u. *N.* ten *W.* van *Appingedam*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *N.* *W. van Bierum*. Men telt er 62 h. en 448 inw. en, met de geh. *Tweehuizen*, *Vierhuizen*, *Dekkershuizen*, 137 h., en 780 inw., die van landbouw bestaan.

De *Herv.* maken eene gem. uit van de klass. van *Appingedam*, ring van *Delfzijl*. De kerk heeft een spits torentje doch geen orgel. De *Christ.* Afges. hebben hier mede eene gem. De kerk heeft toren noch orgel. De 9 *Doopsgez.* behooren kerk. te *Leermens*, de 2 *R. K.* tot *Appingedam*. De dorps. telt ruim 100 leerl.

**SPIJK**, volgens sommigen oudtijds **HERISPICH**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Herwen*; met 16 h., 130 inw. en een veer op *Groothuizen*

**SPIJK** OF **SPIEK**, lustpl., pr. *Geld.*, gem. *Gorsseel*; groot 7,2000 bund.

**SPIJK**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Hen-naarderadeel*, 1 u. van *Hen-naard*; met 4 h. en ruim 20 inw.

**SPIJK**. Zie **SPIJKSCHEVELD** (HET).

**SPIJK** (HET), p., pr. *N. Br.*, gem. *Herpt*; groot 6,3366 bund.

**SPIJK** (HET) OF **SPEYK**, geh. en landg., pr. *N. Br.*, gem. *Oosterwijk*;

het geh. met 4 h. en 30 inw., het landg.; groot 34,1511 bund.

SPIJK (BENEDEN-EN-BOVEN-), 2 p., pr. *Geld.*, gem. *Herwen*.

SPIJK (GROOTE-EN-KLEINE-), geh., pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*.

SPIJK (HET HUIS 'T), boerd., pr. *N. H.*, gem. *Velsen*; groot 7,5690 bund.

SPIJK (HET NEDEREINDE-VAN-), dat ged. der heerl. *Spijk*, hetwelk tot de pr. *Geld.* behoort.

SPIJKDORP, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Texel*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van het d. *Oostereind*; met 5 h. en 30 inw.

SPIJKENISSE, d., pr. *Z. H.*, arr. kant., postk. en  $3\frac{1}{2}$  u. O. Z. O. van *Brielle*, gem. *Spijkenisse-en-Brabant*. Men telt er 162 h. en 1160 inw. die van landbouw en graanteelt, bestaan.

De inw., op 11 na allen Herv., maken met de overige uit de burg. gem. *Spijkenisse-en-Brabant*, eene gem. uit, van de klass. van *Brielle*, ring van *Geertliet*, de kerk is een ruim en luchtig gebouw, met toren, doch zonder orgel. De 3 R. K. behooren kerk. tot *Brielle*; de 8 Isr. tot *Heenvliet*. De dorps. telt 125 leerl.

SPIJKENISSE (POLDER-en-NIEUWE-POLDER VAN-), 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Spijkenisse*; de 1ste groot 437,8497 bund.; de 2de 32,4963 bund.

SPIJKENISSE - BRABAND - EN - SCHIEKAMP, bed., pr. *Z. H.*, gem. *Spijkenisse-en-Brabant*. Zij bevat de Polder van *Spijkenisse*, de Nieuwe polder van *Spijkenisse*, *Brabant* en *Schiekcamp*; groot 820 bund.

SPIJKENISSE-EN-BRABAND, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Brielle* (11 m. k., 7 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het d. *Spijkenisse*, de geh. den *Haartel*, *Hoek* en *Westdijk* en de eil. *Welplaat* en *Verloren Hoek*; groot 1832,3060 bund., en telt 175 h. met 1150 inw., die van landbouw veeteelt en vlasserij bestaan. De inw., op 11 na allen Herv., maken de gem. van *Spijkenisse* uit, de 3 R. K. behooren kerk. te *Brielle*, de 8 Isr. te *Heenvliet*. Er is 1 school met 125 leerl.

SPIJKER. Zie POLLESTEIN.

SPIJKER (DE), h., pr. *Geld.*, gem. en in de kom van het d. *Brakel*.

SPIJKER (DE), boerd., pr. *Dr.*, gem. en in het d. *Roden*. (TEN-DE.)

SPIJKER (DE). Zie KOPPEL (BUI-SPIJKERBOOR of ACHTERVELD, duinvallei, pr. *N. H.*, gem. en 20 min. Z. W. van *Schoort*; 1,5000 bund.

SPIJKERBOOR, 2geh., één, pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen*, 1 u. O. van *Surhuizum*; één, pr. *Dr.*, gem. *Anloo*, met 1 koorfmolen, 4 h. en 30 inw.

SPIJKERBOOR (DE), 4 waters, één, pr. *N. Br.*, dat in den *Amer* uitloopt; één, pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*, dat van het *Zweiland* in de *Kerver* loopt; twee, pr. *Fr.*, waarvan één, gem. *Ferwerdradeel*; één, gem. *Utingeradeel*.

SPIJKERBOOR (HET), geh., pr. *N. H.*, gem. en 1 u. N. W. van *Jisp*, met 7 h. en 50 ziel. (*Olst*.)

SPIJKERBOSCH, h., pr. *Over.*, gem. SPIJKERBUURTJE (HET), b., pr. *N. H.*, gem. den *Helder*.

SPIJKERPLAAT (DE), plaat in de *Westr-Schelde*, N. van de *Hoofdplaat*, SPIJKERSHOFSTEDE. Zie VRESWIK.

SPIJKERVELD (HET), duinvallei, pr. *N. H.*, gem. *Schoort*; 1 bund. groot.

SPIJKSCHE-DIJK (DE BENEDEN-), dijk, pr. *Geld.*, gem. *Herwen*, van *Spijk* naar *Stokman* loopende.

SPIJKSCHE-ACHTERDIJK (DE), dijk, gem. *Vuren*, van den *Linggedijk*, naar den *Spijkschezevang*.

SPIJKSCHE-VEER (HET GROOT-en HET KLEIN-), 2 veeren, pr. *Z. H.*, gem. *Spijk*, over de *Linge*, het 1te een pontveer, het 2de een voetveer.

SPIJKSCHE VELD (HET) of SPIJKSCHE-POLDER, ook enkel *Spijk*, ged. pr. *Geld.*, gem. *Vuren*, ged. pr. *Z. H.*, gem. *Spijk*; groot 428 bund.

SPIJKSCHE-WAARD, uiterw., pr. *Z. H.*, gem. *Kedichem*.

SPIJKSCHE-ZEEVANG (DE), waterkeering, pr. *Geld.*, gem. *Vuren*.

SPIJK-SLENK, vaarwater in de *Noordzee*, Z. van *Texel*.

SPIJKSTER-BUITENDIJK, p., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*; 942,1390 bund.

SPIJKSTER-SLUIJ. } Zie BIERU-  
SPIJKSTER-ZIJL. } MER-ZIJL.

SPIJT (HET-HUIS-TER), boerd., pr. *N. H.*, gem. *Schooten-en-Gehuchten*; 11,4544 bund. groot.

SPIK, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Maasniel*, met 13 h. en 70 inw.

SPIKKERSBEEK (DE), riv., pr. *Over.*, gem. *Weerselo*, dat uit *Losser* in de *Molenbeek* loopt.

SPINEREWALT. Zie SPAARNWOUDE.

SPINHOVEN of SPINHOEVEN, het N. ged. van den p. *Leksmond*, pr. *Z. H.*

SPINOLA (FORT). Zie GROOTESCHANS (DE).

SPIRNEWALT. } Zie SPAARN-  
SPIRNEREWALT. } WOUDE.

SPIRTWIJK. Zie SPRUITWIJK.

SPIT (HET), moeras, pr. *N. Br.*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Valkenswaard*.  
 SPITS (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Dussen*; groot 16,0800 bund.  
 SPITSBERGEN, boerd., pr. *N. Br.*, gem. *Oss*; groot 3,2674 bund.  
 SPITSBERGEN, 2 geh., één, pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, onder *Oudemirdum*; één, pr. *Gron.*, ged. gem. *Sappemeer*, ged. gem. *Zuidbroek*, met 4 h. en 20 inw.  
 SPITSBROEK, hofst., pr. *Zeel.*, ged. gem. *St.-Kruis*, ged. gem. *Eede*; groot 95,4927 bund.  
 SPLEET (DE), 2 vaarwaters; één in den mond der *Maas*; één in den mond der *Hont* of *Wester-Schelde*.  
 SPLINTERENBURG, landg., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van de *Bildl*.  
 SPLITMAAR (HET), watertje, pr. *Gron.*, gem. *Stochteren*, dat zich in de *Fivel* ontlast  
 SPOEL (HET), geh., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van *Eeverdingen*.  
 SPOELSCHE-SLUIS (DE), militaire inundatiesluis met eenen dijkpost, pr. *Z. H.*, in den *Zuider-Lekdijk*,  $\frac{1}{2}$  u. O. Z. O. van het fort *Eeverdingen*, behoorende tot de *Linie-van-de-Vecht*.  
 SPOELWIJK, boerd., pr. *Z. H.*, gem. *Middelburg*; groot ongeveer 90 bund.  
 SPONNTURFSWIJK, geh., pr. *Over.*, gem. *Avereest*; met 42 h. en 220 inw.  
 SPOOLDE of SPOELDE, buurs., pr. *Over.*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Windeshcim*; met 26 h. en 200 inw.  
 SPOOLDERBERG, heuvel, pr. *Over.*, ruim  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Zwolle*.  
 SPOORDONK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Oirschot*; met 100 h., 830 inw. en 1 school met 80 leerl.  
 SPRANG, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Waalwijk* (3 m. k., 9 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Sprang* en de geh. *Sprang-sche-vaart* en de *Oude-sstraat*; beslaat 422,9867 bund., en telt 208 h. met 1680 inw., die van het maken van zoogenaamde *Langestraatsche schoenen* bestaan. Er zijn 4 leerlooijerijen, 1 windkoren- en 1 ros-oliemolen. De 1240 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Heusden*, ring van 's *Grevelduin-Capelle*. De 70 Chr. Afges. behooren kerk. te *Capelle*; de 2 Evang. Luth. tot 's *Hertogenbosch*; de 340 R. K. tot *Kaatsheuvel* en de 20 lsr. tot *Besoyen* of *Waalwijk*. Er is eene school met 130 leerl.  
 Het d. *Sprang* ligt  $\frac{1}{2}$  u. W. ten Z. van 's *Hertogenbosch*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. W. van *Waalwijk*, en telt 197 h. en 1620 inw.

De Herv. kerk heeft toren en orgel. Kermis den 1sten Zond. na 17 Sept.  
 SPRANG (BINNEN-POLDER-VAN), p., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Sprang*, ged. gem. *Capelle*; groot 424,7103 bund.  
 SPRANG (HET OOSTEINDE-VAN-), het O. ged. van het d. *Sprang*, pr. *N. Br.*, met 62 h. en 60 inw.  
 SPRANG (HET WESTEINDE-VAN-), het W. ged. van het d. *Sprang*, pr. *N. Br.*, met 86 h. en 630 inw.  
 SPRANGBLOK. Zie *MOERDIJK*.  
 SPRANGSCHE-VAART, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Sprang*; met 8 h. en 40 inw.  
 SPRANG-SLOOT (DE) of de *SPRANGSCHE-SLOOT*, water, pr. *N. Br.*, van de *Meersloot* naar de *Gantel* loopende.  
 SPREEUWENBURG, boerd., pr. *N. Br.*, gem. *Wouw*; 122,1822 bund.  
 SPREEUWENBURG, bait., pr. *N. Br.*, gem. *Rosmalen*; 1,8300 bund.  
 SPREEUWENDIJK (DE), dijk en b., pr. *N. H.*, gem. *Pellen-en-Nolmerban*; de dijk loopende van de *Pette-mer-Zeewering* naar den *Zijperdijk*; de b. met 11 h. en 50 inw.  
 SPREEUWENHOEK, plaat in den *Bieschbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made*.  
 SPREEUWENSTEIN, buit., pr. *Fr.*, Z. O. van *Bolsward*.  
 SPRIEL, h., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Pullen*.  
 SPRIELDERBOSCH, bosch, pr. *Geld.*, gem. *Pullen*; 534,3546 bund.  
 SPRIENS, geh., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van *Bornweerd*.  
 SPRIET-LAECK (DE), water, pr. *Z. H.*, N. O. van *Warmond*.  
 SPRIKKENUST, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Loppersum*; groot 30,0560 bund.  
 SPRINGER (DE). Zie *BUITENPLAAT* (DE-).  
 SPRINGER (DE), zandplaat, uitmakende het Z. W. strand der gem. *Ouddorp*, pr. *Z. H.*  
 SPRINGER (DE MIDDEL- en DE NOORD-), 2 platen, pr. *Z. H.*, gem. *Dubbeldam*.  
 SPRINGERS (DE) of de *Hooge* en de *LAGE-SPRINGERS*, 2 zandplaten in de *Hont*, N. W. van *Neuzen*, pr. *Zeel*.  
 SPRINGERSDIEP (HET), vaarw., pr. *Z. H.*, zijnde dat ged. der *Greveldingen*, dat hooger op den *Hals* heet.  
 SPRINGERS-GAT (HET), kil van den *Bieschbosch*, pr. *Z. H.*, uit het *Lange-Damdiep* in het *Gat van den Noorder Fls* uitloopende.  
 SPRINKE (DE), naam van verschillende waterloopen in het eil. *Walcheren*, pr. *Zeel*.

**SPROKKELBOSCH**, b., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. ten O. van *Rosmalen*, een ged. van het geh. *Bruggen-Sprokkelbosch en-Maliskamp*; met 36 h. en 240 inw.

**SPROKKELENBURG**, 2 geh., pr. *Geld.*, één, gem. *Bemmel*; met 2 h. en 13 inw., één, gem. *Culemborg*.

**SPROKKELENBURG**, h. op den *Zuid-Linge-dijk*, pr. *Z.H.*, gem. en 10 min. N. O. van *Gorinchem*, met een veer voor voetgangers over de Linge.

**SPRONG**. Zie **WIEUWENS**.

**SPRONGBERG**, berg, pr. *Limb.*, gem. en 20 min. Z. W. van *Voerendaal*.

**SPRONG** (DE), boerd., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, 5 min. Z. W. van *Oostertitens*; groot 31,6000 bund.

**SPRONK** (DE), ook wel de **SPRONG**, geh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Oldebroek*; met 5 h. en 40 inw.

**SPRUITENBOSCH**, buit., pr. *N.H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Heemstede*.

**SPRUITENDONKSCH-BEEK** (DE), beek, pr. *N.Br.*, met de *Hainksche-beek*, de *Eng-beek* vormende.

**SPRUITSTROOM** (DE), water, pr. *N.Br.*, gem. *Hilvoarenbeek*, dat uit het Groot-ven naar de *Hilver* loopt.

**SPRUNDEL**, d., pr. *N.Br.*, kant. en 2 u. Z. O. van *Oudenbosch*, postk. *Breda en Roosendaal*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. ten N. van *Rucphen*. Men telt er 72 h. en 380 inw., en met de geh. het *Oosteind*, de *Heikant*, *Munnikeheide*, *Vorensende*, de *Visschenberg*, en een ged. van *St. Willibrord*, 222 h. en ruim 1200 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 1 korenmolen en 1 bierbrouwerijen. De inw., alle R.K., maken eene par. uit, met eenen *Pastoor* en eenen *Kapellaan*. De kerk, aan den *H. Johannes den Dooper* toegewijd, heeft een fraaijen toren en een orgel. De dorps. telt 130 leerl. Kermis Zond. voor *Pinksteren*.

**SPRUNDELSCH-AKKERS** (DE), ged. van het geh. *Vorensende*, gem. *Rucphen*, pr. *N.Br.*; met 7 h. en 40 inw.

**SPRUNDELSHEIKEN**, ged. van het d. *St. Willibrord*, pr. *N.Br.*, dat onder *Sprundel* behoort; met 7 h. en 40 inw.

**SPRUYTENBURGH**, buit., pr. *Utr.*, gem. en 8 min. W. van *Maarszen*.

**SPRUYT-EN-DAM**, hofst., pr. *Z.H.*, gem. *Noord-Waddinxveen*; 76,3381

**SPEUL**. Zie **SPEUL**. (bund. groot.

**SPIJ** (HET), 3 waters; één, of de *BREDEVAART*, pr. *N.Br.*, dat zich bij *Drimmelen* in den *Amer* ontlast; één, pr. *Z.H.*, dat uit de *Oude-Maas* komt en in het *Haringvliet* valt; één in *Am-*

*sterdam*, pr. *N.H.*, uit het *Rok-In* naar het *Singel* loopende.

**SPIJ** (HET), sluis, pr. *N.Br.*, in het d. *Drimmelen*.

**SPIJ** (HET), ook wel het *ZOUTE-SPIJ*, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Azel* en *Zaamslag*; met 22 h. en 130 inw.

**SPIJ-DIJK** (DE), dijk, pr. *Z.H.*, loopende van den *Nieuw-Piershilschedijk* tot aan den *Zinkwegasche-dijk*.

**SPIJKREEK** of de *NIEUW BEIJERLANDSCHE KREEK*, watertje, pr. *Z.H.*, in den *Nieuw-beijerlandsche-polder*, uit de *Slootkreek* naar het *Spij*.

**SPIJL**. Zie **SPEULDE**.

**SPIJ-POLDER**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Maasland*; groot 63,7924 bund.

**SPIJTWIJK** (DE *SLOIS-VAN-*) of de *SLOIS-VAN-SIR-JANSLAND-AAN-DE-STAART*, sluis, pr. *Zeel.*, 10 min. van *Sir-Jansland*.

**SPIJVELDEN** (DE), p., pr. *Z.H.*, gem. *Heinenoord*.

**SPURK** (DE), landen, pr. *N.Br.*, gem. *den Dungen*; 68,9300 bund.

**SPURKSTRAAT**, geh., pr. *N.Br.*, 10 min. O. Z. O. van *den Dungen*.

**STAAL** (DE) of de *STAAY*, 2 veeren; één, pr. *N.Br.*, zijnde een voetveer van *Neerloon* op *Niftrik*; één, pr. *Limb.*, van *Maasbree* op *Venlo*.

**STAAL** (*BEEKER-*), veerh., pr. *N.Br.*, met een poivveer over de *Maas*, van *Vierlingsbeek* op *Bergen*.

**STAAKENBERG**. Zie **STAKENBERG**.

**STAALBRINK**, **STAELEBRINK** of **STALBRINK**, plaats, pr. *Over.*, gem. *Ambt-Hardenbergh*.

**STAALDUINEN** (DE), p. en duinen, pr. *Z.H.*, gem. *Gravezande*.

**STAALWIJK**, b., pr. *Utr.*, gem. en 1 u. W. van *Soest*; 44 bund.

**STAART**. Zie **STAD-VAN-GERWEN**.

**STAART** (DE) of de *STEERT*, geh., pr. *Z.H.*, gem. *Oosterland*.

**STAART** (DE) of de *OOSTERSCHE BUITENGORZEN*, buitengors, pr. *Z.H.*, gem. *Oud-Beijerland*, 38,1490 bund.

**STAART** (DE) of de *OOSTERSCHE BUITENGORZEN*, griendgronden, pr. *Z.H.*, gem. *Dordrecht*.

**STAART** (*DESLOIS-VAN-ST-JANSLAND-AAN-DE-*). Zie **SPIJTWIJK** (DE *SLOIS-VAN-*).

**STAART-POLDER** (DE), p., pr. *Z.H.*, gem. *Dordrecht*; 16,6430 bund.

**STAART-DIJKJE**. Zie **STARTDIJKJE**.

**STAART-VAN-ELLEWOUTSDIJK**, geh., pr. *Zeel.*, gem. en 20 min. Z. Z. W. van *Driewege*; met 4 h. en 25 inw.

**STAARTVEN**, water, pr. *N.Br.*, gem. *Zundert*, in de *Brouwers-moeren*.



STAAT of de STAATS-STRAAT, geh., pr. *Limb.*, gem. en N. O. van *Nederweert*; met 42 h. en 220 inw.

STABREGT. Zie STRABREGT.

STAAY. Zie STAAL (DE).

STAD, b., pr. *N. Br.*, gem. *Valkenswaard*; met 19 h. en 60 inw.

STAD. Zie STAD-VAN-GERWEN.

STAD (DE), geh., pr. *N. Br.*, bij *Hooge-Mierde*; met 18 h. en 110 inw.

STAD (DE OUDE en de NIEUWE-), 2 p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Stad-aan het-Haringvliet*, ged. gem. *Middelharnis*; de eerste groot 322,8253 bund., de andere 82,5157 bund.

STAD-AAN-T-HARINGVLIET, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Middelharnis*, hulpk. van het postk. *Dirksland* (12 m. k., 6 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het d. *Stad-aan-het-Haringvliet*; beëlaat 603,9242 bund., en telt 101 h., 980 inw., die van landbouw bestaan.

De 940 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Brielle*, ring van *Sommelsdijk*. De 40 R. K. behooren tot de stat. van *Middelharnis- en-Sommelsdijk*. Er is 1 school met 90 leerl.

Het d. *Stad aan het Haringvliet*, ligt 4 u. Z. O. van *Brielle*, 1½ u. ten Z. van *Sommelsdijk*. Men heeft er 90 h.; 760 inw.; eene haven; een stevig vierkant gebouw, de redoute genoemd, welks onderste ged. tot gevangenis dient, en een regthuis, dat tevens tot school en onderwijzerswoning strekt. De Herv. kerk heeft torentje en orgel.

Kermis den dag na St. Jan.

STAD - AARDENBURG (OUDE-), streek lands, pr. *Zeel.*, gem. *Aardenburg*; groot 53,3070 bund.

STADBROEK, geh., pr. *Limb.*, gem. *Sittard*; met 38 h. en 180 inw.

STAD-EN-LANDE. Zie GRONINGEN.

STADLOHNSCHE-BEEK, (DE), beek, welke uit Pruisisch *Rijnland* bij *Odink* in de pr. *Geld.* komt, en zich in de *Slink* ontlast.

STADSBOSCH (HET) of VALKENHUIZEN, dennenbosch, pr. *Geld.*, gem. *Arnhem*; groot 98 bund.

STAUSDIJK. Zie RUIJGENHILSCHE-DROOGDIJK.

STADS-EN-GODSHUIS-POLDER (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Amsterdam*; groot 106,3500 bund.

STADSKAMP, veld, pr. *N. H.*, 5 min. N. W. van *Naarden*.

STADSKANAAL (HET) of GRONINGSCHE-STADS-NIEUWE-KANAAL, kan., pr. *Gron.*, van de Boven-Wildervank-

sterbrug loopende op en langs de grenzen der gem. *Wilderoank* en *Onstwedde* naar *Ter-Apel*.

STADSKANAAL (NIEUW-), veenk., pr. *Gron.*, arr. *Winschoten*, hulpk. van de postk. *Assen* en *Veendam*, ged. kant. en 4½ u. Z. W. van *Winschoten*, en daarin ged. gem. *Nieuw-Pekela*, ged. gem. en 1½ u. Z. W. van *Onstwedde*, ged. kant. gem. en 1 u. Z. O. van de *Wilderoank*. Men telt er 339 h. en 1980 inw., die meest van veenderij en landbouw bestaan. Er zijn 3 scheepstimmerwerven, 1 steenfabriek, 2 bierbrouwerijen, 1 aardappelen-moutwijnstokerij, 2 lijnbanen, 1 houtzaag- en roggemolen en 1 rogge- en oliemolen.

De 2500 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Winschoten*. De kerk is een eenvoudig gebouw, zonder toren of orgel. De *Christ. Afges.* gem., meest bestaande uit leden van de naburige Drentsche veenkolonien, heeft er eene kerk zonder toren of orgel. De 220 R. K. maken eene par. uit van het bisd. *Groningen*. De kerk, aan de *H. Maagd en Moeder Gods* toegewijd, heeft toren, orgel en prachtig gothisch altaar. De Isr. hebben er eene bijkerk van de *Winschoten*. Er zijn 3 scholen.

STADSPOLDER (DE), 4 p., 2, pr. *Z. H.*; waarvan één, gem. *Dordrecht*; groot 170,2820 bund.; één, gem. *Leyderdorp*; één, of *Groninger-Polder*, pr. *Gron.*, gem. *Beerta*; groot 427,7760 bund. en één, pr. *Zeel.* Zie KORTGENE (STADSPOLDER-VAN-).

STADSPOLDERTJE - VAN - BERGEN-OP-ZOOM (HET), p., pr. *N. Br.*, gem. *Bergen-op-Zoom*; 6,1920 bund.

STADSPOLDER-ZIJL., sluis, pr. *Gron.*, gem. en 2 u. N. O. van *Beerta*.

STADSWAARD, ged. polderl., pr. *Geld.*, gem. *Huissen*, in de *Buitenpolder-van-Huissen*.

STADSWATERING (DE), water, pr. *Utr.*, van de *Vecht* naar den *Kromme-Angstel* loopende.

STAD-VAN-GERWEN, veelal STAD, ook wel STRAAT, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 40 min. O. van *Son*.

STAD-VAN-ORDUINEN (DE) en NIEUWE-STAD-BIJ-ORTDUINEN. Zie HERTOGENBOSCH ('s).

STADWIJK, 7 buit.; één, pr. *Geld.*, gem. *Arnhem*, 5, pr. *Z. H.*, waarvan één, gem. *Goedereede*, twee, gem. *Kralingen*, van welke één groot 2,8700 bund., één 0,2100 bund.; één, gem. *Soeterwoude*, groot 4,4647 bund.;

één, gem. *Voorschoten*, 17,6450 groot bund.; één, pr. *N. H.*, gem. *Amsterdam*.

STAELBRINK. Zie STAALBRINK.

STAERUM. Zie STAVOREN.

STAGHORST. Zie HAAGHORST.

STAKENBEEK (DE). Zie ZWARTKOTTERBEEK (DE).

STAKENBEKE (DE), riv., pr. *Over.*, dat van *Berghuizen* naar de gem. *Weerselo* loopt, en aldaar de GAMMELKERBEEK genoemd wordt.

STAKENBERG OF STAAKENBERG, heuvel, pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*.

STAKENBORG (DE), h., pr. *Gron.*, gem. en 50 min. van *Vlagwedde*.

STALBRINK. Zie STAALBRINK.

STALLENBERG. Zie STOUTENBURG.

STAMMERDIJK, geh., pr. *N. H.*, ged. gem. *Weesp*, ged. gem. *Weespercarspel*; met 33 h. en 130 inw.

STAMMERDIJK (DE), dijkje, pr. *N. H.*, gem. *Diemen*; van de Vinkenbrug, naar *Weesp* loopende.

STAMMER-POLDER (DE OUDE-) OF DE OUDE STAMMERLANDSCHE POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Diemen*.

STAMPERS GAT, ook wel STOUTERSGAT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Oud-en-Nieuw-Gaslet*; met 22 h., 130 inw., een havenje, eene sluis en een pontveer over de Dintel.

STAMPERSHOEK-POLDER (DE), p., pr. *Zeel.*, gem. *Oostburg*; groot 39,0537 bund.

STAMPROY, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. en postk. *Weert* (14 m. k., 4 s. d.). Zij is verdeeld in vijf geh. of rothen, als: Torenroth of Dorproth, zijnde de kom der gem., Bergerroth, Breyvensroth, Heijerroth en Molenbroekroth; beslaat 1124,3356 bund. en telt 229 h. met 1210 inw., die van landbouw bestaan. De inw., allen R.K., maken eene par. uit van het bisd. *Roermond*, dek. van *Weert*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. Er is eene school met 130 leerl. Het d. Stamproy, vroeger STRAMPROY ligt 4 u. W. ten Z. van Roermond, 1½ u. Z. ten O. van *Weert*. Men telt er 68 h. en 380 inw. De kerk, aan den H. WILLIBRODUS toegewijd, heeft toren en orgel.

Kermis Zondags vóór St. LAMBERTUS. STANDAARBUITEN, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. *Zevenbergen*, postk. *Zevenbergen en Willemstad* (17 m. k., 9 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Standaardbuiten, de geh. de Kreek, Molendijk en Noordhoek en de b. de Plaat, en telt 166 h. en ongeveer 1060 inw., die meest van land-

bouw bestaan, ook zijn er 1 meestooft, 1 bierbrouwerij en 1 korenmolen.

De 80 Herv. maken eene gem uit van de klass. van *Breda*, ring van *Willemstad* De 960 R. K. maken eene par. uit van het bisd. *Breda*, dek. van *Bergen-op-Zoom*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Standaardbuiten, ook wel 't Zanddaarbuiten en Standdaarbuiten, ligt 2½ u. W. ten N. van *Breda*, 1½ u. W. van *Zevenbergen*, aan de Mark, waarover hier eene ophaalbrug ligt. Ook is er eene haven. De Herv. kerk heeft eenen kleinen toren, doch geen orgel. De R. K. kerk, aan den H. JOHANNES den Dooper toegewijd, heeft toren en orgel. De dorps. telt 50 en de meisjesschool 30 leerl.

Kermis den 1sten ZonJag in Sept. STANDAARBUITEN (HET OUDEVAN-), ook welenkel HET OUDLAND, p., pr. *N. Br.*, gem. *Standaardbuiten*; groot 820,7037 bund.

STANDHAZE, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Made*; met 7 h. en 40 inw.

STANIA, buit., pr. *Fr.*, gem. en 5 min. N. O. van *Oenkerk*; 12 bund.

STANIA-BUREN, b., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, ¼ u. N. O. van *Keitsum*; met 2 h. en 10 inw.

STANIA-LAND, streek lands, pr. *Fr.*, gem. *Achtkarispelen*, 20 min. O. van *Buitempost*.

STAP, b., pr. *N. Br.*, gem. en 18 min. van *Gemert*; een ged. van het geh. *Stap-en-Paaschoef* uitmakende.

STAPEL, geh., pr. *Dr.*, gem. de *Wijk*; met 35 h., 200 inw. en eene winterbijschool met 15 leerl.

STAPELBROEK, boerenerf, pr. *Geld.*, gem. *Hengelo*; 77,5622 bund.

STAPELE. Zie BOXTEL (HUIS-TE).

STAPELKAMP, pr. *Geld.*, gem. *Aalten*; groot 9,9250 bund.

STAP-EN-PAASCHHOEF, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Gemert*; 13 h. en 80 inw.

STAPERT, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, 5 min. Z. W. van *Wommels*; groot 17,1690 bund.

STAPERT, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, 20 min. van *Nieuwland*.

STAPHORST, gem., pr. *Over.*, arr. en kant. *Zwolle*, hulpk. van de postk. *Meppel en Zwolle* (13 m. k., 6 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. Staphorst, Rouveen en Ijhorst en de buurs. en geh. Olde-Dingstede, Hamingen, Hesselingen, Punthorst, Rouveensche-Hulst, Lankhorst, Rollecate, Over-Lankhorst, en Leijen, beslaat 13816 bund. en telt 680 h. met 4300 inw. die

van landbouw en veeteelt bestaan. Ook is er 1 houtzaagmolen.

De 4100 Herv. maken de beide gem. *Staphorst* en *Rouveen* uit, en behoorren ged. tot de gem. *Ijhorst-ende-Wijk*. De 160 Christ. Afg. maken de gem. van *Staphorst* en *Rouveen* uit. De 3 R. K. en de 10 Isr. behooren kerk. tot *Hasselt*. Er zijn 7 scholen.

Het d. *Staphorst*, in den wandel *Stapperst*, ligt 3 u. N. O. van Zwolle. Men telt er 250 h. en 1370 inw. en met de buurs. *Hesselingen* en *Hamingen* 288 h. en 1560 inw.

De 1300 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Zwolle*, ring van *Hasselt*. De kerk is een kruisgebouw met eenen toren. De 50 Christ. Afges. maken eene gem. uit met een net kerkje zonder toren of orgel. In het gemeentehuis worden de gemeentelijke archieven bewaard en eene verzameling van boeken, uitsluitend ten dienste der Schoolonderwijzers binnen de gem. De dorps. telt 200, en eene tweede school 100 leerl.

Jaarmarkt den tweeden Dingsdag in April; den eersten Dingsdag in Mei en den tweeden Dingsdag in Oct.

**STAPHORST (OLDE-)**, landh., pr. *Over.*, gem. *Staphorst*; groot 50 bund. groot.

**STAPHORSTER-SCHUTSLUIS (DE GROOTE)**, sluis, pr. *Over.*, 1 u. W. van *Staphorst*.

**STAPPERST**. Zie *STAPHORST*.

**STARKENBURG**, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Baſto*; groot 16,7370 bund.

**STARKENBURG**. Zie *STERKENBURG*.

**STARMEER (HET)**, HET *STARNMEER*, HET *STERMEER* of HET *STERREMEER*, bed., pr. *N. H.*, gem. *Akersloot*, *Graft*, *Jisp*, *Rijp*, *Uitgeest* en *Wormer*; groot 575,1242 bund.

**STARREBOSCH**, bosch, pr. *N. Br.*, gem. *Hilvarenbeek*; 0,5200 bund.

**STARREBROEK**, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Noordwijk*.

**STARRENBURG**, buit., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Voorburg*.

**STARRENBURG** of *STERRENBURG*, woning, pr. *Z. H.*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Overschie*; met 8,1155 bund.

**STARRENBURGER-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Voorshoten*; 47 bund.

**STARREVAARTS-POLDER (DE GROOTE en de KLEINE-)**, 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Stompwijk*; de eerste groot 475 bund., de laatste groot 9 bund.

**START (DE)**, geh., pr. *Utr.*, gem. *Oude-en Nieuwe-Loosdrecht*.

**STARTDIJKJE** of *STAARTDIJKJE*, dijk

pr. *N. Br.*, gem. *Bokhoven*, loopende van de *Haarsteeg* naar *Bokhoven*.

**STARTENHUIZEN** of *STARTINGEHUIZEN*, geh., pr. *Gron.*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Eppehuizen*; met 16 h. en 100 inw. **STARTERIJ**, b., pr. *Dr.*, gem. *Hooſgeveen*.

(GEPANDSTER-MAAR.)

**STARTHUIZER-MAAR**. Zie *HOO-STARTING*, b., pr. *N. H.*, gem. *Akersloot*; met 6 h. en 50 inw.

**STATENDAM**, ook wel de *Oosterhoutsche-Dam* genoemd, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. Z. Z. W. van *Geertruidenberg*; met 3 h. en 20 inw.

**STATENDAM (DE)**, dijk, pr. *Z. H.*, van den *Groote-Zuiderpolder* naar den polder van *Kraaſſisse*.

**STATENDAM (POLDERTJE-TEN-OOSTEN-VAN-)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Geertruidenberg*; groot 3,1990 bund.

**STATENDIJK**, 3 dijken, een, pr. *Zeel.*, gem. *Yzendijke*; twee, pr. *Fr.*, waarvan één ter afsluiting van het *Dockmerdiep*, en één, gem. *Stellingwerf-Westeinde*, van *Slijkenburg* naar den zeedijk in *Lemsterland*.

(MANSPOLDER.)

**STATEN-OUDEMAN**. Zie *OUDE-STATENZIJL (DE)* of *GENERALITEITS-ZUL*, geh., pr. *Gron.*, gem. *Beerta*; met 2 h. en 12 inw.

**STAURIA**. Zie *STAVOREN*.

**STAVENISSE**, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. en hulpk. van het postk. *Tholen* (6 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de heerl. *Stavenisse* en *Oud-en-Nieuw-Kempenshofstede*; beslaat 1209 bund., en telt 158 h. met 1200 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 meestof, 1 windkorenmolen en 1 scheepstimmerwerf.

De inw., op 3 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Zierikzee*, ring van *Tholen*; de 3 R. K. parochiëren te *Tholen*. Er is 1 school met 60 leerl., en een depart. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*.

**STAVENISSE**, heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. *Tholen*, hulpk. en gem. *Stavenisse*. Zij bevat het d. *Stavenisse* en het geh. *Rijkebuurt*; beslaat 835,3506 bund., en telt 146 h. met 1190 inw., die van landbouw bestaan. De inw., op 3 na allen Herv., behooren tot de gem. *Stavenisse*.

Er is 1 school met 60 leerl. — Het d. *Stavenisse* ligt 2 u. Z. O. ten Z. van *Zierikzee*, 3 $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Tholen*. Men heeft er 140 h., 1000 inw., eene zeer bekwaame haven, die, ter lengte van omtrent een kwartier uurs, in *het Keelen* uitloopt; een overzeefveer

op Vianen in Duiveland, en op den Noorder-havendijk een lamplicht, zichtbaar op 1½ mijl. De kerk heeft een zeer fraai wit marmereen praalgraf van Jonkheer HIERONYMUS VAN TUYLL van SEROOSKERKE, in leven Heer van Stavenisse, eenen vierkant toren, gedekt door een koepeldak, met peervormige spits, doch geen orgel.

STAVENISSE (DIJKAARJE-VAN-), bed., pr. *Zeel.*, gem. *Stavenisse*. Zij bestaat uit den Oude-polder-van-Stavenisse, den Margareta-polder, den pold. Nieuw-Kempenshofstede en den Zuidmoer-polder; 739,0710 bund.

STAVENISSE (DE OUDE- en DE NIEUWE-POLDER-VAN-), 2 p; de eerste ook enkel de STAVENISSE POLDER, gem. *Stavenisse*, groot 498,7856 bund.; de andere, ged. gem. *Stavenisse*, ged. gem. *St. Maartensdijk*; 154,7856 bund.

STAVERA. Zie STAVOREN.

STAVERDEN, STAVEREN of STEVEREN, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*, met 9 h. en 70 inw.

STAVORDER-MEER (HET NOORDER- en HET ZUIDER-) of het STAVERSCH-NOORDERMEER en HET STAVERSCH-ZUIDERMEER, 2 p., pr. *Fr.*, gem. *Stavoren*, *Hemelumer - Oldephaert - Noordwolde*, het 1ste 122,8796 bund., groot het 2de 157,5366 bund.

STAVORDER-ZIJL (DE), zeeluis, pr. *Fr.*, gem. *Stavoren*.

STAVOREN, kad. gem., pr. *Fr.*, bevattende de burg. gem. Stavoren.

STAVOREN, gem., pr. *Fr.*, arr. *Sneek*; kant. *Hindeloopen*, reg. kant. *Bolsward*, postk. *Bolsward* en *Harlingen* (13 m. k., 7 s. d., 2 j. d. adm. no. 3). Zij bevat de st. Stavoren en den Klokslag-van-Stavoren; beslaat 373,2319 bund. en telt 112 h. met 640 inw., die in de zeevaart een gering bestaan vinden. Ook zijn er 1 lijnbaan en 1 koorfmolen.

De 500 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Sneek*, ring van *Workum*. De 90 Doopsg. maken mede eene gem. uit, welke door den Leeraar van Warns bediend wordt. De 2 Evang. Luth. behooren kerk. tot *Workum*, de 6 R. K. tot *Bakhuizen*. Er is 1 school met 50 leerl.

De st. Stavoren of Staveren, oudtijds Steerhem, Sterum of Starum, in het Latijn Stavera of Stauria, in het Friesch Stavren of Staerum, ligt 6 u. Z. W. van Sneek, 2 u. Z. Z. W. van Hindeloopen. Men telt er binnen de muren 109 h. en 550 inw.

De st. heeft 3 uitgangen. Openbare gebouwen zijn: het Stadhuis, met eene fraai geschilderde raadkamer en het Contributiehuis of de Vergaderplaats van het dijksbestuur van Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde. De kerk der Herv. is een net gebouw, met een zeer goed orgel. De kerk der Doopsg. heeft toren noch orgel.

STAVOREN (KLOKSLAG-VAN-), dat ged. van de gem. *Stavoren*, pr. *Fr.*, hetwelk buiten de stad Stavoren gelegen is, met 3 h. en 20 inw.

STEDEHOUDEERS of STENOUDERS, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, ¼ u. Z. van *Schingen*; 35,2001 bund.

STEDEWERD. Zie STITSWERD.

STEDUM, gem., pr. *Gron.*, arr. en kant. *Appingedam*, postk. *Appingedam* en *Groningen* (7 m. k., 4 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. Stedum, Garshuizen en Westeremden, en de geh. Dijkum, het Groote-Garshuizer-Voorwerk, de Har, Krangeweer, de Vennen, de Vierburen, de Weer en Lutje Wijtwert; beslaat 2451,7139 bund., en telt 237 h., met 1670 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Ook zijn er 1 pelmolen en 2 weverijen. De 1430 Herv., maken de gem. *Stedum*, *Garshuizen* en *Westeremden* uit. De 150 Chr. Afgs. maken eene gem. uit. De 5 Evang. Luth. behooren kerk. te *Groningen*; de 40 Doopsgz. tot *Huizinge*, en de 20 R. K. tot *Appingedam*. De 20 Isv. hebben hier met Loppersum eene bijkerk, van de rings. van *Appingedam*. Er zijn drie scholen. Het d. Stedum, oudtijds Stedeheim of Stedeheim, veelal Steem, ligt 3 u. W. van Appingedam. Men telt er 77 h. en 540 inw. en met de geh. Krangeweer, Lutje Wijtwert, de Weer en de Vennen, 112 h. en 760 inw. De 670 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Appingedam*, ring van *Loppersum*.

De kerk heeft eenen vrij hoogen stompen toren, een fraai orgel, en op het koor de prachtige graftombe van ADRIAAN CLANT VAN STEDUM, Heer van *Nitersum*. De kerk der Chr. Afg. heeft toren, noch orgel. De dorps. telt 80 leerl.

STEDUMER-MAAR (HET), water, pr. *Gron.*, dat, van Stedum afkomende, in het Damster-diep valt.

STEEG (DE). Zie <sup>MIDDAGTERSTEEG.</sup> <sub>RIEDERSTEEG.</sub>

STEEGEREN. Zie STEGEREN.

STEEGMANS-BOSCH, boschje, pr. *Fr.*, gem. *Achtkarpspen*, ½ u. W. van *Buitenpost*.

**STEEK (HET GAT-VAN-DEN-BE-NEDEN NIEUWEN)**, kil in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made*, uit het *Gat-van-Kampen* naar den *Amer* loopende.

**STEEKJE (HET GAT-VAN-HET-)**. Zie **VLOEIJEN (HET GAT-VAN-)**. (*phen.*)

**STEEKT**, b., pr. *Z. H.*, gem. **AL-STEЕКTER-POLDER** of **STEEKT-POLDER**, ook **STЕКTER-POLDER**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Alphen*; groot 653 bund.

**STЕКTER-POLDER (DE KORT-)**. Zie **KORTSTEKER POLDER**.

**STEELANDS-POLDER**, van ouds **CLAES-VAN STEELANTS-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Scherpenisse*; beslaande 25,5000 bund.

**STEELHOVEN**, oudtijds **STEENLOO**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*, een ged. van het geh. *Steehoven-en-Brieltgens*; met 10 h. en 70 inw.

**STEELHOVEN-EN-BRIELTGENS**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*. Het bestaat uit de 13. *Steehoven* en *Brieltgens*, en telt 13 h. en 80 inw.

**STEELHOVENSCHE-DIJK**, **STEELHOOFDSCHЕ-DIJK** of **KWELDAMMER-DIJK**, dijk, pr. *N. Br.*, langs de *Donge*, van *Geertruidenberg* naar *Steehoven*.

**STEELHOVENS-VAARTJE (HET)**, water, pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*, van *Steehoven* naar de *Donge*.

**STEEM**. Zie **STEDUM**.

**STEEN (DE)**, plaat in den *Biesbosch*, p., pr. *N. Br.*, gem. *Made*.

**STEEN (POLDER-VAN-DEN-)**, p., pr. *N.Br.*, gem. *Made en-Drimmelen*.

**STEEN(NOORDERPLAATJE-VAN-DEN-)**, plaat in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*.

**STEENAKKER**, stuk land met hoeve, pr. *N. Br.*, gem. *'s Prinsenhage*, 10 min. *Z. O.* van de *Beeck*.

**STEENBANK**, droogte, liggende als een drempel voor den *Roompot*.

**STEENBEEK**, buit., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. *W.* van *Valburg*; groot 3,3000 bund., thans een gesticht, waarin zedelooze vrouwen, tot hare verbetering worden opgenomen.

**STEENBERGEN**, plattelandst., pr. *N. Br.*, arr. en 7 u. *W.* van *Breda*, kant. en 2½ u. *N.* ten *O.* van *Bergen-op-Zoom*, postk. *Steenbergen*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*. De stad heeft vier straten, 2 uitgangen en eene haven; met 322 h. en 1900 inw., die van landbouw bestaan en 4 korenmolens hebben. De 350 Herv. behooren tot de gem. *Steenbergen-en-Kruisland*. De kerk heeft eenen vierkanten toren en een orgel. De 1570 R. K.

maken met die uit de wijken *Welberg*, *Westland* en *Oudland* eene par. uit van het bisd. van *Breda*, met 1 Pastoor, 2 Kapelaans en 3500 ziel. De kerk, aan den *H. GUMMARUS* toegewijd, heeft een orgel en een rond koepeltje. Er zijn een Stadhuis met een rond koepeltorentje, eene Stads-Burgerschool, tevens eene Kostschool voor jonge Heeren, met 90 leerl. en nog een kostschool.

Kermis den eersten October.

**STEENBERGEN**, streek lands, pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*, onder *Boornbergum*.

**STEENBERGEN**, 2 geh., pr. *Dr.*; één, gem. *Rhoden*, met 14 h. en 90 inw., één, gem. *Zuidwolde*, met 20 h. en 130 inw. (Zie **AANWAS**).

**STEENBERGEN (AANWAS-VAN-)**.

**STEENBERGEN(DIJKAADJE-VAN-)**, bed., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*. Zij bevat de p. *Kruisland*, het *Oudland* en de beide *Cromwielen*, *Oost- en West-Graaf Hendriks-polder*, het *Westland*, *St. Omkommers-polder* en *Heensche-polder* en beslaat 5464,0766 bund.

**STEENBERGEN (DE NIEUWE- en DE OUDE-HEIDE-VAN-)**. Zie **HEIJE (NIEUWE-)** en **HEIJE (OUDE)**.

**STEENBERGEN (HET OUDE-LAND, HET OUDE-LANDSLAAG, HET WESTLAND en HET VERDRONKEN-WESTLAND-VAN-)**, 4 p., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen-en-Kruisland*; de eerste groot 852,0142; de tweede 184,1880; de derde 706,4367 en de vierde 82,2809 bund.

**STEENBERGEN (VERDRONKEN-AANWAS-VAN-)**. Zie **AANWAS**.

**STEENBERGEN-EN-KRUISLAND**, gem. *Steenbergen*, pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. *Bergen-op-Zoom* (18 m. k., 7 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de plattelandst. *Steenbergen*, de d. *Kruisland*, de *Heen*, de geh. *Blauwe sluis*, den *Overval*, *Notendaal*, *Coevering*, *Welberg*, en ged. van de geh. *Heensche-molen* en de *Kladt*; telt 902 h., 6000 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 5 koorndmolens, 1 bierbrouwerij, 1 mouterij, 2 grutterijen, 3 leerlooijerijen, 6 meestoven en 1 lijmslokerij. — De 490 Herv. maken eene gem. uit van de klass. *Breda*, ring *Bergen-op-Zoom*, met 550 ziel. De 5500 R.K. maken de par. van *Steenbergen*, *Kruisland* en de *Heen* uit. De 7 Isr. behooren tot de rings. van *Bergen-op-Zoom*. Er zijn 3 scholen.

**STEENBERGERDIEP (HET)**, dat

ged. van het *Peizerdiep*, hetwelk, tusschen Steenberg, pr. *Dr.*, en Langelo door, naar Peize loopt.

STEENBERGER-MEER (HET) of HET STEENBURGER-MEER, meertje, pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Roden*.

STEENBERGSCHE LINIE (DE), HET BERGSCHE-WATER OF TREKSLOOT, waterloop, welke uit het *Halstersche-laag*, in de haven van Steenberg loopt.

STEENBERGSCHE-SAS (HET). Zie SAS-VAN-STEENBERGEN.

STEENBERGSCHE-VLIET (DE), dat ged. van de *Roosendaalsche-vliet*, pr. *N. Br.*, dat van het Roosendaalsche-sas, naar het *Volkerak* loopt.

STEENDAM, geh., pr. *Gron.*, gem. *Stochteren*; met 6 h. en 30 inw.

STEENDAMME, punt van den zeedijk, pr. *Zeel.*, bij *Coudorpe*.

STEENDEREN, gem., pr. *Geld.*, arr. en hulpk. van het postk. *Zutphen*, kant. *Doesborgh* (14 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. Steenderen en Baak, het plattelandst. Bronkhorst, en de buurs. Bakerweerd, Covik, Emmer, Lampstraat, Luur, Olborgen, Raa en Toldijk; beslaat 4995,4263 bund. en telt 448 h. met ongeveer 3200 inw., die van landbouw en veefokkerij bestaan. Er zijn 3 steenovens. De 1700 Herv. maken de gem. van *Steenderen-en-Bronkhorst* uit. De 15 Evang. Luth. behooren kerk. te *Doesborgh*. De 1180 R. K. maken ged. de par. van *Baak* uit en behooren ged. tot de par. van *Olborgen-en-Drempt*, de enkele Isr. tot de rings. te *Brummen*. Er zijn 4 scholen.

Het d. Steenderen, oudtijds Stienre of Steenre, ligt 2 u. Z. van *Zutphen*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Doesborgh*, en telt 33 h. en 300 inw. De kerk, een der schoonste kerken voor landgemeenten in ons Vaderland, heeft een fraai orgel en eenen toren. De dorps. telt 80 leerl.

Kermis in de maand September.

STEENDEREN-EN BRONKHORST, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. van *Zutphen*, ring van *Doesborgh*; met een kerk te Steenderen, en 1630 inw.

STEENDIEP (HET), vaarwater in de mond der *Hont*, op de hoogte van *Westkapelle*.

STEENDIJK, eigenlijk HEYNDIJK, dijk, pr. *Z. H.*, gem. *Oost-voorne*, van Zeeburg naar Brielle loopende.

STEENDIJK, geh., pr. *Dr.*, gem. *Assen*; met 11 h. en 60 inw.

STEENE. Zie JANSTEEN (ST).

STEENE (BEOOSTEN-), het O. ged. van de heerl. *Noordgouwe*, pr. *Zeel.*

STEENE (TEN). Zie EMMAUS (TE-).

STEENENBURG. Zie DRUNEN (HUIS-STEENENDIJK, dijk, pr. *Z. H.*, gem. *Maasland*, welke van de Spar-telvaart naar Maassluis loopt.

STEENENDIJKSCHE - POLDER (DE), STEENDIJK-POLDER, pr. *Z. H.*, gem. *Maasland*; groot 58,5748 bund.

STEENENGORZEN, p., pr. *Z. H.*, gem. *Maasland*. (GRACHT. STEENENGRACHT. Zie STIJNEN-STEENENHEUL, geh., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Giessen*, ged. gem. Emmikhoven; met 6 h. en 40 inw.

STEENENHOEK, vroeger SCHUENHOEK, ook wel TURKIE, uitspringende hoek van den Merwedijk, pr. *Z. H.*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Hardinxveld*.

STEENENHOEK (HET KANAAL-VAN-), kanaal, pr. *Z. H.*, uit de grachten van Gorinchem naar Steenenhoek loopende.

STEENENHUISJE (GAT - VAN - HET), kil, pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*, uit Snap-in-de-Kast naar het Boomgat, het Kooigat en het Gat-van-de-Zalm loopende.

STEENENKAMER (DE), hoogsteenen gebouw, pr. *N. H.*, in het d. *Schellinkhout*.

STEENENKAMER (DE), 2 boerd., één, pr. *N. Br.*, gem. *Rosmalen*; één, pr. *Geld.*, gem. *Putten*. (MERSTEIN.

STEENENKAMER (DE). Zie REM-STEENENKAMER (DE), b., pr., *Geld.*, gem. *Putten*; met 4 h. en 40 inw.

STEENENKAMER (DE), uitspanningsoord, pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Meerdervoort*, veel door de stedelingen uit Dordrecht bezocht. Er is een havenje en een valbrug over de Maas, op Dordrecht.

STEENENKAMER (DE GROOTE-), herb., pr. *Geld.*, gem. *Putten*.

STEENENKRUIS (HET), geh., pr. *Zeel.*, gem. *Tholen*; met 3 h. en 20 inw.

STEENENMAN, gedenkzuil ter eere van CASPAR ROBLES, den grondlegger der verbeterde zeedijken, pr. *Fr.*, Z. van *Harlingen*, op den zeedijk.

STEENENMUUR. Zie DOOIMANS-WAARD (NIEUWE-).

STEENENMUUR (BEKAAD - EILANDJE-IN-HET-GAT-VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; 1,5000 bund.

STEENENMUUR (HET GAT-VAN-), kil in de *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Dussen*; uit de Bevert naar het Gat-van-de-Noorderklip loopende.

STEENENMUUR (DE NIEUWE-),

p., pr. *N. H.*, ged. gem. *Werkendam*, ged. gem. *Dussen*; groot 18 bund.

STEENEN-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Groede*; groot 80,9182 bund.

STEENENPUNT, hofst., pr. *Zeel.*, gem. *Baarland*, nabij *Bakendorp*.

STEENENVELD, (HET GROOTE- en HET KLEINE-). Zie STEENVELD (HET GROOTE-) en STEENVELD (HET KLEINE-).

STEENEZWAAN, binnenwater, pr. *Zeel.*, loopende van benoorden het d. Nieuwerkerk, naar den dijk, die den polder Bettewaarde van de Vier-bannen van Duiveland scheidt.

STEENFORT, percelen akkerland,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Oostel-Beers*. (GINGA.

STEENGA of STEENGE. Zie STEENSTENGORS (HET), gorzen, pr. *Z. H.*, gem. *Maasland*.

STEENHARST of STIEKHARST, b., pr. *Fr.*, *Kollumerland - en - Nieuw-Kruisland*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Augsbuur*. STEENHOF, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Monster*.

STEENHOVEN, ook STEENOVE en STEENOVEN, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Schoondijke*; met 14 h. en 190 inw.

STEENHOVEN, buit., pr. *Zeel.*, gem. *Koudekerke*; groot 14,0708 bund.

STEENKREEK (DE), water, pr. *Z. H.*, gem. en Z. O. van *Ouddorp*.

STEENLOO. Zie STEELHOVEN.

STEENOVEN of STEENHOVEN, geb., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. Z. O. van *Oosterhout*; met 28 h. en ruim 170 inw.

STEENOVEN. Zie STEENHOVEN.

STEENOVENS (DE), geh., pr. *Z. H.*, gem. *Vianen*; met 19 h., 90 inw. en een voetveer over de Lek.

STEENPAAL, ged. van het geh. *de Langendijk*, pr. *N. Br.*, gem. *Rucphen*, kerk. tot Nispen behoorende; met 4 h. en 30 inw. (*Raamsdonk*).

STEENPAD, weg, pr. *N. Br.*, gem.

STEEN-PAD (HET) of DE VARKENS-GANG, b., pr. *N. H.*, gem. en W. van *Amsterdam*.

STEENPLAAT (DE), plaat in de *Zuiderzee*, aan de kust van *Fr.*, W. van *Workum*.

STEENPLAATS (DE), b., pr. *Z. H.*, gem. *Strijen*; met 16 h. en 90 inw.

STEENPOEL, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oostende*, 20 min. O. N. O. van *Donkerbroek*.

STEENRE. Zie STEENDEREN.

STEENSCHEN-DIJK (DE), dijk, pr. *Zeel.*, van de st. Hulst naar den *Ferdinandus-polder* loopende.

STEENSEDE. Zie STIENS.

STEENSEL of STENZEL, d, pr. *N. Br.*, arr., kant., postk. en 2 u.

Z. W. van *Eindhoven*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. N. O. van *Duizel*. Men telt er 48 h.

en 250 inw. en met het geh. *Steenvoort*, 55 h. en 290 inw., die van landbouw bestaan. Er is 1 koornmolen. — De inw., allen R. K., behoorren tot de par. van *Steenel-en-Knegsel*; de kerk aan de *H. Maagd* en *Martelares Lucia* toegewijd, heeft eenen zwaren toren. De dorps. telt 30 leelr. Kermis daags na Pinksteren.

STEENSEL-EN-KNEGSEL, par., pr. *N. Br.*, bisd. 's *Hertogenbosch*, dek. *Eindhoven*, met 580 inw. en 2 kerken: 1 te *Steenel* en 1 te *Knegsel*.

STEENSTEDE. Zie STIENS.

STEENSTRAAT (OP DE), geh., pr. *Limb.*, gem. *Meerssen*.

STEENTE, plaats in de *Zuiderzee*, op de kust van *Over*.

STEEN-VAN-KLOOSTEROORD. Zie CLOOSTEROORT (STEEN VAN-).

STEENVELD (HET GROOTE- en HET KLEINE-) of het GROOTE en HET KLEINE-STEENVELD, 2 duinvalleijen, pr. *N. H.*, gem. *Zandvoort*; de eerste groot 50 bund., de tweede 40 bund.

STEENVLEDDERS (DE), streek land, pr. *Dr.*, gem. *Westerbork*.

STEENVOORDE, buit., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Rijswijk*.

STEENVOORT, in de gewone uitspraak STEVERT, STEEVERT, STIVERT of STEWERT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Duizel*; met 7 h., 40 inw. en eenen korenmolen op de Run.

STEENVOORT, plaats, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Ernelo*.

STEENWAARD (DE), uiterwaard aan de *Lek*, tegenover *Culemborg*;

STEENWEG (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. en 10 min. O. van 's *Prinsenhage*; met 61 h. en 330 inw.

STEENWEG (DE), 3 b., één pr. *N. Br.*, gem. *Helmond*; met 61 h. en 330 inw.; twee pr. *N. H.*, waarvan één gem. en O. van *Alkmaar* en één, gem. en N. O. van *Hoorn*.

STEENWETERING (DE), 2 waters, pr. *Over.*, onder *Dalfsen*, waarvan één naar de *Nieuwe-wetering* en één naar het *Zwartwater* loopt.

STEENWIJK, kant., pr. *Over.*, arr. *Zwolle*. Het bevat de gem.: *Steenwijk*, *Steenwijkerwolde*, *Giet-hoorn* en *Oldemark*; beslaat 19463 bund. en telt 2208 h. met 11500 inw.

STEENWIJK, gem., pr. *Over.*, arr. *Zwolle*, kant. en postk. *Steenwijk*, reg. kant. *Vollenhove*, (15 m. k., 6 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de platte-landst. *Steenwijk*, de buurs. 't *Ver-*

laat en ged. van de buurs. Zuidveen; beslaat 869 bund., en telt 622 h., met 3680 inw., die van handel in granen, turf en hakhout, het vervoeren van veldsteenen, landbouw en veehouderij bestaan. Er zijn 6 leerlooierijen, 1 blooterij, 1 lijmkokerij, eenige weverijen en bezemmakerijen, 1 run-, 2 houtzaag-, 1 olij-, 1 vol- en 2 korenmolens.

De 3000 Herv. maken, met die van eenige buurs. van de burg. gem. *Steenwijkerwolde*, eene gem. uit van de klass. van *Kampen*, ring van *Vollenhove*, met 2 Predikanten en 3730 ziel. De 50 Doopsgez. behooren kerk. tot *Zuidveen*; de 250 R. K. tot *Steenwijkerwolde-en-Steenwijk*. De 250 Isr. maken eene rings. uit van het syn. res. van *Zwolle*, met eenen Voorlezer.

De plattelandst. *Steenwijk*, in het Lat. *Stenovicum*, ligt 6 u. N. ten O. van *Zwolle*. Het eenige openbare gebouw is het Stadhuis. De Herv. hebben hier 2 kerken; de Grootkerk met toren en orgel, de Kleine-kerk met toren, doch zonder orgel. Voorts hebben de Doopsgez. hier eene kerk en de Isr. eene Synagoge. Er zijn een Dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*; eene Spaarbank, eene Bank van Leening, en een godsdienstig leesgezelschap meer bepaald voor den geringen stand; eene Fransche school voor Jongens en eene voor Meisjes, twee Stads Burgerschoolen, eene Armschool en twee Bewaarscholen.

STEENWIJK, buit., pr. *N.Br.*, gem. *Vught*; groot 27,4647 bund.

STEENWIJKER-AA (DE). Zie AA-STEENWIJKER.

STEENWIJKER-DIEP (HET) of HET NIEUWE-DIEP, dat ged. van de *Steenwijker-Aa*, pr. *Over.*, hetwelk van *Steenwijk* naar Blokzijl loopt.

STEENWIJKERMOER. Zie STEENWIJKESMOER.

STEENWIJKERVAART (DE), vaart, pr. *N. H.*, uit de Drecht, naar den Legmeerdijk loopende.

STEENWIJKERVELD, ged. van de heerl. *Kudelstaart*, pr. *N. H.*, gem. *Aalsmeer*.

STEENWIJKERWOLDE, gem., pr. *Over.*, arr. *Zwolle*, kant. en postk. *Steenwijk*, reg. kant. *Vollenhove* (12 m. k., 6 s. d., 3 j. d.). Deze gem. bevat het d. *Steenwijkerwolde*, en de geh. *Onna*, *Callenkote*, *Eesveen*, *Tuk*, *Oosterhoek*, *Molenhoek*, *Scherwolde*, *Muggebeet*, 't *Nederland*, de vrije kol.

*Willemsoord* en een ged. van *Zuidveen*; beslaat 9944 bund., en telt 875 h. met 5140 inw., van welke velen bestaan door het opdelfen en kortslaan van keijen en veldsteenen, die in de omstreken bij menigte gevonden worden, en waaruit ook een vrij belangrijke tak van handel voortspuit. De 4300 Herv. maken ged. de gem. *Steenwijkerwolde* uit en behooren god. tot de gem. *Steenwijk*; de 710 R. K. behooren kerk. tot de par. *Steenwijkerwolde-en-Steenwijk*; de 120 Isr., tot *Steenwijk*. Er zijn 7 scholen.

Het d. *Steenwijkerwolde* of *Steenwijkerwoud*, ligt 7½ u. N. ten W. van *Zwolle*, 1 u. W. van *Steenwijk*. Men telt er 294 h. en 1370 inw.

De 1200 Herv., maken met die van de geh. *Eesveen*, *Tuk*, *Oosterhoek*, *Molenhoek* en *Scherwolde* eene gem. uit van de klass. van *Kampen*, ring van *Vollenhove*; met 2000 ziel., de Predikant verrigt tevens de dienst te *Willemsoord*. De kerk heeft toren en orgel. De R. K. kerk, aan den H. *ANDREAS* toegewijd, heeft eenen koepeltoren, doch geen orgel.

STEENWIJKERWOLDE - EN - STEENWIJK, R. K. par., bisd. *Gron.*, met eene kerk te *Steenwijkerwolde*, en 1 Pastoor en 1 Kapellaan.

STEENWIJKESMOER of STEENWIJKERMOER, geh., pr. *Dr.*, gem. en ¼ u. W. van *Koeverdend*; met 35 h., 250 inw. en eene school met 30 leerl.

STEENZEL. Zie STEENSEL.

STEERENBERG of STERENBERG, buit., pr. *Gron.*, gem. *Onstwedde*.

STEERHEM. Zie STAVOREN.

STEERT (DE). Zie STAART (DE).

STEERWOLDE, STIERWOLDE of

STUURWOLDE, geh., pr. *Gron.*, gem. *Ten-Boer*; met 2 h. en 20 inw.

STEEVERT. Zie STEENVOORT.

STEEVLIET, buit., pr. *Utr.*, gem. *Baarn*; groot 59,0925 bund.

STEGEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Asten*; met 28 h. en 200 inw.

STEGEREN, STEEGEREN of STEIGEREN, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Ommen*, 1 u. N. van *Ham*; met 20 h., 140 inw. en eene school met 35 leerl.

STEGGERDA of STEGGERDEN, oudtijds ook STEGGARDEN, d., pr. *Fr.*, arr. en 3¼ u. Z. van *Heerenveen*, postk. *Heerenveen* en *Steenwijk*, kant. en 2½ u. Z. W. van *Oldeberkoop*, gem. *Stellingwerf-Westende*. Men telt er 22 h. en 140 inw. en met de b. *Steggerderburen* en *Overburen* 122 h. en 830 inw., die van landbouw bestaan.



De 500 Herv., behooren tot de gem. *Steggerda-en-Finkega*. De kerk heeft toren noch orgel. De 240 R. K. maken, met die van de d. Beuil, Noordwolde, Finkega, Peperga en Blesdijk, eene par. uit van het bisd. *Groningen*, met ruim 490 Comm., 1 Pastoor en 2 Kapellanen. De kerk, aan den H. *FREDERICUS* toegewijd, heeft een spitsen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 85 leerl.

Jaarmarkt den laatsten Donderd. in April en den 3den Donderd. in Aug.

**STEGGERDA-EN-FINKEGA**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Heerenveen*, ring van *Wolvega*; met 1290 ziel. en twee kerken, als: ééne te Steggerda en ééne te Finkega.

**STEGGERDERBUREN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westeinde*, bij *Steggerda*; met 22 h. en 140 inw.

**STEGGERDER-SLOOT (DE)**, water, pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westeinde*, naar de kolonie der Maatschappij van Weldadigheid loopende.

**STEGINGA**, **STEGGINA**, **STEENGA** of **STIENGA**, boerd., pr: *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, 5 min. W. van *Oosterwolde*; groot 40 bund.

**STEIGEREN**. Zie **STEGEREN**.

**STEILEBANK**, zandbank in de *Zuiderzee*, ten O. van het eil. *Texel*.

**STEIN**, gem. in het balj. van *Gouda*, pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. en postk. *Gouda* (16 m. k., 3 s. d., 1 afd., 3 j. d.). Zij bevat de heerl. *Stein* en Vrijhoef met *Kalverenbroek*; beslaat 1105,1279 bund., en telt 58 h., met 380 inw., die van landbouw bestaan. — De 190 Herv. behooren kerk. tot *Haastrecht*, de R. K. tot *Gouda* of tot *Haastrecht*.

**STEIN**, meestal het **LAND-VAN-STEIN**, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. en postk. *Gouda*, gem. *Stein*. Zij bevat 53 h. met 340 inw.

**STEIN**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastrecht*, kant. *Meerssen*, postk. *Sittard*, (6 m. k., 3 s. d.). Zij bevat het d. *Stein* en de geh. *Klein-Meersch*, *Veldschuur* en *Maasbamp*, en telt 226 h. met 1600 inw., die van landbouw bestaan. — De inw., op 12 na allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. *Roermond*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. Er is één school met 80 leerl. Het d. *Stein* of *Steyn* ligt 3 u. N. ten O. van *Maastrecht*, 2 u. N. van *Meerssen*. Men telt er 206 h. en 1240 inw. De kerk, aan den H. *MARTINUS* toegewijd, heeft eenen hoo-gen toren en een orgel.

Kermis den tweeden Zondag na Pinksteren en op het feest der kerk-inwijding in November.

**STEIN (HET KASTEEL-VAN-)**, kast., pr. *Limb.*, gem. en in de kom van het d. *Stein*.

**STEIN (POLDER-VAN-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Stein*; 582,3469 bund.

**STEKTER-POLDER (DE)**. Zie **STEKTER-POLDER**.

**STELLEKENSWAARD**, uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Driel*.

**STELLENDAAM**, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Middelharnis*, hulpk. van het postk. *Dirksland* (12 m. k., 7 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het d. *Stellendam* en eenige h.; beslaat 1530,3430 bund., en telt 110 h. met 700 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 meestof en 1 korenmolens. De inw., op 16 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Brielle*, ring van *Sommelsdijk*; de 16 R. K. behooren tot de par. van *Middelharnis-en-Sommelsdijk*. Er is 1 school met 60 leerl.

Het d. *Stellendam* ligt 3 u. Z. W. van *Brielle*, 2 u. W. N. W. van *Sommelsdijk*. Men telt er 88 h. en 560 inw. De kerk heeft eenen houten toren doch geen orgel.

**STELLENDIJK**, boerd., pr. *Z. H.*, gem.'s *Gravezande-en-ZandAmbacht*.

**STELLENDIJK** of **STELSENDIJK**, dijk, pr. *Zeel.*, gem. *Nisse* en *Baarland*.

**STELLE-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Heinkenszand*; 76,4255 bund.

**STELLE POLDER (DE BAARLAND-)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Baarland*.

**STELLE-POLDER (DE HOLLE-EN-DE NISSE-)**. Zie **HOLLE-STELLE-POLDER** en **NISSE-STELLE-POLDER**.

**STELLINGWERF-OOSTEINDE**, gem., pr. *Fr.*, arr. *Heerenveen*, kant.

*Oldeberkoop* (10 m. k., 6 s. d., 3 j. d. adm. No. 4). Zij bevat de d. *Oldeberkoop*, *Nijberkoop*, *Makkinga*, *Elsloo*, *Appelscha*, *Donkerbroek*, *Haule* en *Oosterwolde*; beslaat 22524,3055 bund. en telt 955 h. met 6400 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Ook zijn er 1 looijerij en 4 korenmolens. De 6000 Herv. maken uit de gem. *Oldeberkoop-en-Nijberkoop*, *Makkinga-Elsloo-en-Langedijk*, *Oosterwolde-en-Fochteloo*, *Appelscha*, *Donkerbroek* en *Haule*.

De 2 *Evang. Luth.* behooren kerk. te *Lecwarden*; de 100 R. K. tot *Wolvega*; de 20 *Doopsgez.* en de 8 *Isr.* tot *Gorredijk*. Er zijn 10 scholen.

**STELLINGWERF-WESTEINDE**,

gem., pr. *Fr.*, kw. *Zevenvrouden*, arr. *Heerenveen*, kant. *Oldeberkoop*, (10 m. k., 6 s. d., 3 j. d. adm. no. 4). Zij bevat de d. *Wolvega*, *Beuil*, *Noordwolde*, *Finkega*, *Steggerda*, *Blesdijk*, *Nijeholtpade*, *Oldeholtpade*, *Oudetryne*, *Scherpenzeel*, *Munnekeburen*, *Oudelamer* en *Ter-Idserd*; beslaat 22699.7121 bund., en telt 1579 h. met 9860 inw., die van landbouw en veenderij bestaan. Er zijn 2 scheepstimmerwerven, 1 looijerij, 1 kalkoven en 4 korenmolens.

De 8600 Herv., maken de gem.: *Wolvega-Sonnega Nijelamer* en *Nijeholtwolde*, *Oudelamer* en *Oudetryne*, *Scherpenzeel-Spanga-Munnekeburen* en *Njetryne*, *Oudeholtpade-Nijeholtpade-Ter-Idzard* en *Oudeholtwolde*, *Noordwolde* en *Beuil*, *Steggerda* en *Finkega* en *Peperga* en *Blesdijk* uit. De 180 Doopsgez. behooren kerk. tot *Gorredijk*. De 1000 R. K. maken de par. van *Steggerda* en *Oudeholtpade* uit. Er zijn 12 scholen.

STELP (DE), hofst., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, 20 min. W. N. W. van *Winsum*. (gem. *Uithuizermeeden*.)

STENHUISHEERD, plaat, pr. *Gron.*, STENISWAARD, buit., pr. *Utr.*, gem. *Cothen*.

STENOVICUM. STEENWIJK.

STENSE. Zie STIENS.

STENVERT, hofst., pr. *Geld.*, gem. *Gorsel*; groot 58 bund.

STEPELO of STEPELE, buurs., geh., pr. *Over.*, gem. *Haaksbergen*.

STEPHANI (INSULA ST.) } Zie STE-  
STEPHANOVERDA. } VENSWEERD.

STENENBERG. Zie STEERENBERG.

STERKENBURG, gem., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Tiel*, *Wageningen* en *Wijk-bij-Duurstede* (8 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de heerl. *Sterkenburg* en *Hardenbroek*, en telt 32 h., met 280 inw., die meest van landbouw bestaan. De 220 Herv. behooren kerk. te *Neder-Langebroek*; de 60 R. K. tot *Cothen*. De kinderen genieten onderwijs te *Neder-Langebroek*.

STERKENBURG, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, gem. *Sterkenburg*. Zij bevat de b. *Sterkenburg*, en telt 13 h. en 100 inw. De b. *Sterkenburg* ligt 4 u. Z. ten W. van *Amersfoort*, 1½ u. N. W. van *Wijk-bij-Duurstede*. Kermis 14 dagen na *Utrechtsche* kermis.

STERKENBURG of STARKENBURG, adell. h., pr. *Utr.*, gem. *Sterkenburg*.

STERKSEL, heerl., pr. *N. Br.*, arr. en postk. *Eindhoven*, kant. *Asten*, reg. kant. *Helmond*, gem. *Soerendonk*. Zij bevat de geh. *Sterksel* en *Braak*, benevens eenige woningen; beslaat 1639,3207 bund., en telt 11 h. en 90 inw., die van landbouw bestaan. De inw., allen R. K., parochiëren te *Maarheeze*, waar ook de kinderen school gaan. Het geh. *Sterksel* ligt 3 u. Z. O. van *Eindhoven*, 2½ u. Z. W. van *Asten*, 1½ u. N. N. O. van *Soerendonk*.

Kermis den laatsten Zond. van Aug. STERKSEL-AA. Zie AA (STERKSEL-). STERREMEER (HET). Zie STARMEER. STERRENBORG (DE), buit., pr. *Geld.*, gem. *Arnhem*; 90,6136 bund. STERRENBOSCH (HET), bosch, pr. *Gron.*, gem. *Groningen*, buiten de *Heerenpoort* dier stad.

STERRENBOSCH (HET), vlakte, pr. *Utr.*; even buiten de st. *Utr.*; dienende tot exercitieplaats voor de schutterij en het garnizoen.

STERRENBOSCH, bosch, pr. *Limb.*,

gem. *Nieuwenhage*, ruim 300 bund.

STERRENBROEK, duinvallei, pr. *Z. H.*, gem. *Noordwijk*.

STERRENBURG. Zie STARRENBURG.

STERRE-SCHANS, fort, pr. *Geld.*, behoorende tot de vesting *Nijmegen*, het is eene achtkantige schans, voorzien van escarp muren en hebbende 4 kazematten in elken inspringenden hoek, welke 32 kazematten ruim 250 man kunnen bevatten. Daarin staat slechts één gebouw, zijnde een bomvrij, kruisvormig en van schietgaten voorzien reduit, bevat een buskruidmagazijn, bergplaats voor levensmiddelen, bakovens, regenbak, 8 schietgaten voor kanon, enz. Het is omgeven door eene gracht en bedekten weg, heeft eenen ingang, benevens eene caponiëre, geleidende naar eene 200 ell. oostwaarts gelegen hebbende batterij.

STERRESCHANS, buit., pr. *Utr.*, gem. *de Oude-en-Nieuwe-Loosdrecht*.

STERUM. Zie STAVOREN.

STETISWERTH. Zie STITSWERD.

STEURGAT (HET), kil in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, uit het *Oude-Wiel*, naar den *Amr* loopende.

STEVENHOFJES-POLDER (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar*, en *Voorschoten*; groot 142 bund.

STEVENSLOUIS, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Nieuwerkerke*, met eene zeesluis.

STEVENSWEERD, in het Lat. INSULA ST. STEPHANI, eil. in de *Maas*,

pr. *Limb.*, arr. en kant. *Roermond*. Het eil. is 1 u. lang, doch slechts  $\frac{1}{2}$  u. breed; bevat de gem. Stevensweert en Ohe-en-Laak, en telt 280 h. met 1600 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 40 na allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. *Roermond*, met eene kerk te Stevensweert, en kapellen, te Ohe en te Laak, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De 40 Herv. maken, met die uit eenige omliggende burgerl. gem., eene gem. uit, van de klass. van *Maastricht*, ring van *Vento*, met 70 ziel. Er zijn 2 scholen.

STEVENSWEERD, gem., pr. *Limb.*, arr. en kant. *Roermond*, postk. *Roermond* en *Siltard* (8 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. Stevensweerd, het geh. het Eiland; beslaat 613,6785 bund., en telt 186 h. met 1060 inw., die van landbouw bestaan. De inw., op 40 na allen R. K. behooren tot de par. van *Stevensweerd*. De 40 Herv. tot de gem. van *Stevensweerd*. Er is eene school met 100 leerl.

Het d. Stevensweerd, Stevensweert of Stevenswaard, in het Lat. *Stephanoverda*, ligt  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Roermond*. De R. K. kerk, aan den H. STEPHANUS toegewijd, is een kruisgebouw met toren en orgel. De kerk der Herv. heeft toren en orgel. (Sept.

Kermis Zond. na St. REMACLA, in STEVERT.

STEWERT. } Zie STEENVOORT.

STEVERT (DE), riv., pr. *N. Br.*, welke van het geh. *Weebosch*, onder *Bergeyk* naar de Run loopt.

STEYL, d., pr. *Limb.*, arr. en  $\frac{3}{4}$  u. N. N. O. van *Roermond*, kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. W. van *Vento*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. W. van *Tegelen*, aan de Maas, waarover hier een pontveer is op Baerlo. Men telt er 54 h. en 280 inw., die van handel in granen, zaden, steenkolen, kalk, koloniale waren, tabak en wijn bestaan, ook zijn er 2 brouwerijen, 3 pannen-, 4 potten- en 3 tabaksfabrieken. De inw., allen R. K., behooren tot de par. van *Tegelen*, welke hier eene kapel heeft, aan den H. SEBASTIANUS toegewijd, zijnde een klein oud gebouw, met een klokkorentje, doch zonder orgel en bediend wordende door eenen Kapellaan en eenen ouden gepensionneerden Geestelijke. De dorps. telt 20 leerl.

Kermis 20 Januarij.

STEYN. Zie STEIN.

STICHT (HET), naam onder welken men de pr. *Utr.* begrijpt.

STICHTSCHE-KADE (DE). Zie KEES-JAN-TONEN-KADE.

STICHTSCHE-POLDER (DE) p., pr. *Utr.*, gem. *Loenen*; groot 217,8300 bund. (NENDAAL.

STICHTS-VEENENDAAL. Zie VEE-STIEM, geh., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. O. van *Anjum*.

STIENGA. Zie STEGINGA.

STIENHARST. Zie STEENHARST.

STIENRE. Zie STEENDEREN.

STIENS, kerk. ring, pr. *Fr.*, klass. van *Leeuwarden*. Hij bestaat uit de gem. St. Anna-parochie, Beestgum, Berlikum, Britsum, Finkum-en-Hijum, Hallum, Jelsum, Kornjum, Marum-en-Nijkerk, Menaldum, Stiens, Lieve-Vrouwe-Parochie en Wier; met 15 kerken, 13 Predikanten en 14,000 ziel.

STIENS OF STEENS, van ouds ook STEENSEDE of STEENSTEDEN genaamd, in het oud Friesch STENSE, d., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, arr., kant., hulpk. van het postk. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Leeuwarden*. Men telt er 208 h. en met de geh. Stienzerboek, Truurd en het Tigchelwerk, en de b. Schradijks-end, 232 h. en 1780 inw., die van landbouw bestaan. Er is 1 steenbakkerij. — De inw., op 40 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Leeuwarden*, ring van *Stiens*. De Doopsgez., de Evang. Luth. en de R. K. behooren kerk. te *Leeuwarden*. De dorps. telt 200 leerl.; ook zijn er 1 Bewaarschool en 1 Armhuis.

STIENZERHOEK, geh., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, onder *Stiens*; met 8 h. en 40 inw.

STIENZER-NIEUWLAND en STIENZER-ODULAND, 2 strecken lands, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, onder het d. *Stiens*. (TIGCHELWERK.

STIENZER-TIGCHELWERK. Zie STIENZER-VAART (DE) of DE STIENZER-MEER, water, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, dat van het d. *Stiens* naar den Dockumer-Ee loopt.

STIENZER-WYDEMEER, p., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, N. O. van *Stiens*.

STIENSTRA. Zie STINSTRA.

STIEROP, gemeenlijk STIERP geh., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Akersloot*; met 5 h. en 30 inw.

STIEROP (DE), gemeenlijk de STIERP, water, pr. *N. H.*, dat uit het Alkmaardermeer naar de Starmeer-vaart loopt. (*ZeeL.*, gem. *Stuis*. STIERSHOEK, streek lands, pr.

**STIERSHOOFD**, geh., pr. *Z. H.*, gem. en 20 min. *Z. W.* van *Soetermeer*; met 3 h. en 20 inw.

**STIERS-KREEK**, water, pr. *Zeel.*, loopende van den p. *Bewesten-Eeden-bezuiden-den-St.-Pietersdijk* naar het *Lapschuursche-gat*.

**STIERWOLDE**. Zie *STEERWOLDE*.

**STIFFERT**. Zie *STEENVOORT*.

**STIFTSWAARD**, uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Op-Hemert*, onder *Zennevijnen*.

**STIJNENGRACHT** of *STEENENGRACHT*, vaart, pr. *Over.*, in het *Giethoornsche-meer* uitlopende.

**STIL-DIEP**, water, pr. *Gron.*, gem. *Zuidhorn*, loopende van de *Noordhornerga* naar het *Ipegat*.

**STILGENOEGEN**, buit., pr. *Z. H.*, en gem. *Delft*; groot 1,557 bund.

**STINGSLOOT** (DE), water, pr. *Z. H.*, gem. *Rijpwetering*, van de *Zuidzijder*-vaart naar het *Achter-gat*.

**STINKEVUIL** (HET), water, pr. *N. H.*, loopende van het bedijkte *Purmermeer* naar den *Nieuwedam*.

**STINKSLOOT** (DE), water, pr. *Z. H.*, loopende uit de *trekvaart* van *Leiden* naar *Haarlem*, naar de *Zijl*.

**STINKVAART** (DE), vaart, pr. *Gron.*, gem. *Delfzijl*, van *Farnsum* naar *Wagenbergen* loopende.

**STINS**, hofstede, pr. *N. H.*, gem. *Barsingerhorn*; groot 27,4000 bund.

**STINS-TE-VOORST**. Zie *VOORST*

**STINSTRA** of *STIENSTRA*, 2 boerd., pr. *Fr.*, één, gem. *Oost-Dongeradeel*, 20 min. *O.* van *Aalsum*; één, gem. *West-Dongeradeel*, 2 min. *N.* van *Foudgum*.

**STIPDONK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Lierop*; met 8 h., 40 inw.

**STIPHOUT**, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. en postk. *Helmond* (29 m. k., 4 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Stiphout*, en de geh. *Croy*, *Geeneind*, *Kruisschot* *Gasthuis*, en de b. *Spaget*, beslaat 1089,2951 bund., en telt 98 h. met 580 inw., die van landbouw en weverij bestaan. Er is 1 windkoornmolen. De inw., op 2 na allen *R. K.*, maken eene par. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*. De *Herv.* behooren tot de gem. *Nunen-Mierlo-en-Wetten*. Er is 1 school met 40 leerl.

Het d. *Stiphout* ligt 2½ u. *N. O.* van *Eindhoven*, ¾ u. *N. W.* ten *W.* van *Helmond*. De kerk aan den *H. Taudo* toegewijd, heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel. Er is ook een *Raadhuis*, een klein en geen fraai gebouw.

**STIPHOUT** (KASTEEL-VAN-). Zie *CROY*.

**STIRTLAND**, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, ¼ u. *Z. W.* van *Wanswerd*.

**STIRTLANDS-MEER** (HET), weiland, pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, *W.* van *Stirtland*.

**STITSWERD**, oudtijds *STITWERTE*, *STEDERD* of *STETISWERTE*, d., pr. *Gron.*, arr. en 4 u. *W. N. W.* van *Appingedam*, kant., postk. en ¼ u. *N. O.* van *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum*, gem. en ¼ u. *W.* van *Kantens*. Men telt er 36 h. en 210 inw. die van landbouw bestaan. De 190 *Herv.* maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Middelstum*. De kerk heeft een spits torentje. De *Chris. Afges.* behooren kerk. te *Kantens*; de *R. K.* tot *Uithuizen*. Er is eene school met 30 leerl.

**STITSWERDER-MAAR** (HET), water, pr. *Gron.*, dat van het d. *Stitwerd* naar de *Delt* loopt.

**STITTENS**. Zie *SITTENS*.

**STOBBEN** (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. *Vlagentwede*; met 2 h. en 18 inw.

**STOBBERAK**, water, pr. *Fr.*, op de grenzen van de *grief*. *Wymbritscheradeel* en *Doniawarstal*.

**STOCKDAMMER-WETERING** (DE), water, pr. *Z. H.*, gem. *Oegstgeest*, uit de *Mare* naar de *Poelwetering*.

**STOCKUM**. Zie *STOKKUM*.

**STOCKHEIM**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Wijlre*; met 25 h. en 110 inw.

**STOEPEN** (DE), veer, pr. *Gron.*, gem. *Leens*, ¼ u. *Z. W.* van *Warfhuizen*. Bij dit veer staat een huis, bewoond door twee huisgez.

**STOEPEN-POLDER**, p., pr. *Gron.*, gem. *Leens*; groot 46,6860 bund.

**STOETWEGEN**, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. en gem. *Zeyst*. Zij bevat het geh. *Stoetwegen*, met 13 h. en 80 inw., die van landbouw bestaan. De inw. behooren kerk. tot *Zeyst*, waar ook de kinderen onderwijs genieten. Het geh. *Stoetwegen* ligt 3 u. *Z. W.* van *Amersfoort*, 2½ u. *W. N. W.* van *Wijk-bij-Duurstede*, 10 min. *Z.* van *Zeyst*.

**STOETWEGENSCHÉ-DIJK**, dijk, pr. *Utr.*, gem. *Zeyst*, van de *Odijkersteeg* naar *Kattenbroek* loopende.

**STOEVELAAR** (HET) of *HET STUVELAAR*, havez., pr. *Over.*, gem. en ¼ u. *O.* van *Markelo*; 109,6555 bund.

**STOEVEZAND** of *STUVEZAND*, duinen, pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*.

STOFMOLEN. Zie MOLENBUURT.  
STOGER, geh., pr. *Limb.*, gem.  
*Helden*; met 17 h. en 100 inw.

STOKEIND, eene der b. van het  
d. *Moergestel*, pr. *N. Br.*

STOKHASSELT, geh., pr. *N. Br.*,  
gem. *Tilburg*, kerk. tot *Goirke* be-  
hoorende; met 98 h. en 570 inw.

STOKHOEK, geh., pr. *N. Br.*, gem.  
en  $\frac{1}{4}$  u. N. ten O. van *St. Michiels-  
Gestel*; met 46 h. en 250 inw.

STOKKELEN, geh., pr. *N. Br.*, gem.  
en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Eersel*; 20 h. en 100 inw.

STOKKUM, STOKKEM of STOCKUM,  
2 buurs., één, pr. *Geld.*, gem. *Bergh*,  
 $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van 's Heerenberg, met  
85 h. en 380 inw.; één, pr. *Over.*, gem.  
*Markelo*, met 123 h., 740 inw. en  
eene school met 100 leerl.

STOKKUMERBROEK, buurs.,  
pr. *Over.*, gem. en Z. van *Markelo*;  
met 14 h. en 90 inw.

STOKKUMERVLIER, ook wel  
HOLLENBURGER-VLIER, veengrond, pr.  
*Over.*, tusschen *Markelo*, *Goor* en  
*Diepenheim*; groot 246.1740 bund.

STOKMAN, h., pr. *Geld.*, gem.  
O. van Herwen.

STOKSKE, h., pr. *N. Br.*, gem.  
*Moergestel*; met 12 h. en 70 inw.

STOKSTERHORN. Zie OUDEDIJK.

STOKT, b., pr. *Limb.*, gem. *Broek-  
huyzen*; met 17 h. en 90 inw.

STOKVISWATERING en STOK-  
VISWEG, water en weg, pr. *Geld.*,  
loopende van den Diefdijk naar de  
Rietveldsche-watering.

STOLK.

STOLKWIK. } Zie STOLWIJK.

STOLP (DE GROOTE-), hofst., pr.  
*N. H.*, gem. *Diemen*, nabij Diemerbrug.

STOLPEN (DE), geh., pr. *N. H.*,  
gem. *Zijpe*;  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van Schager-  
brug; met 12 h. en 80 inw. en een  
hulpk. van het postk. *Alkmaar*.

STOLTERIJ, h., pr. *Gron.*, gem.  
*Termunten*, bij *Wagenborgen*.

STOLWIJK, gem., pr. *Z. H.*, arr.  
*Rotterdam*, kant. *Schoonhoven*,  
postk. *Gouda* (17 m. k., 3 s. d. 1 afd.,  
3 j. d.). Zij bevat het d. *Stolwijk*,  
de geh. *Beijersche*, *Koolwijk*, *Bene-  
denheul* en *Schoonouwen*; beslaat  
2589,0002 bund. en telt 234 h. met  
1570 inw., die bestaan van het be-  
reiden van zoetemelksche kaas, naar  
dit d. doorgaans *Stolksche* kaas ge-  
noemd. Er zijn 1 looijerij, 1 touw-  
slagerij, 1 korenmolen, 1 grutterij  
en 1 wolkamerij. De 1540 Herv.,  
maken eene gem. uit van de klass.  
van *Gouda*, ring van *Schoonhoven*.

De 30 R. K., parochiëren te *Haas-  
trecht*. Er is 1 school met 160 leerl.

Het d. *Stolwijk*, bij verbastering  
veelal *Stolkwijk* en bij verkorting  
meestal *Stolk*, ligt  $\frac{1}{4}$  u. O. N. O. van  
*Rotterdam*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Schoon-  
hoven*. Men telt er 83 h. en 520 inw.  
De kerk is een dubbel kruisgebouw,  
met eenen vrij hoogen toren.

STOLWIJK (POLDER en MOLEN-  
POLDER VAN), 2 p., pr. *Z. H.*,  
gem. *Stolwijk*, de eerste groot 1940  
bund.

STOLWIJKSCHE - BOEZEM, wa-  
terboezem aan het einde van de *Stol-  
wijksche-vliet*, gem. *Haastrecht*.

STOLWIJKSCHE-DIJK (DE) of de  
STOLWIJKSCHE-WEG, dijk, pr. *Z. H.*,  
welke zich uitstrekt tot aan den *Ijssel-  
dijk* bij de *Stolwijksche-sluis*.

STOLWIJKSCHE-SLUIS (DE), sluis,  
pr. *Z. H.*, waardoor de *Stolwijksche-  
boezem* zich in den *Ijssel* ontlaat.

STOLWIJKSCHE-VLIET (DE), DE  
STOLWIJKER-VAART of GOUDSCHE-VLIET,  
water, pr. *Z. H.*, dat van *Stolwijk*,  
naar den *Stolwijksche-boezem* loopt.

STOM-MEER, p., pr. *N. H.*, gem.  
*Aalsmeer*; groot 167,6030 bund.

STOMPENWAARD (DE), uiterw.,  
pr. *Geld.*, gem. *Steenderen*.

STOMPERT (OUD- en NIEUW-) of  
OUD- en NIEUW-STOMPAARD, 2 p.,  
pr. *Z. H.*, gem. *Biert-en-Stompert*,  
de eerste groot 71, de tweede 77 bund.

STOMPERT (OUD-EN-NIEUW-),  
bed., pr. *Z. H.*, gem. *Biert*; zij be-  
staat uit dep. *Oud-Stomperten Nieuw-  
Stompert*: 156,4942 bund.

STOMPE-TOREN (DE). Zie SCHER-  
MEER (BEDIJKTE-).

STOMPWIJK, gem., pr. *Z. H.*,  
arr. 's *Gravenhage*, kant. *Voorburg*,  
reg. kant. 's *Gravenhage*, postk.  
*Leiden* (27 m. k., 1 s. d., 2 j. d.).  
Zij bestaat uit de heerl. *Stompwijk*,  
en *Tedingebroek*; beslaat 2196,1452  
bund., en telt 423 h. met 2420 inw., die  
van landbouw en graanteelt bestaan.  
De 600 Herv. maken ged. de gem.  
van *Leidenschendam-en-Wilsveen*  
uit en behooren ged. tot de gem.  
*Voorburg*. De 1800 R. K. maken  
ged. de par. van *Stompwijk* uit, en  
behooren ged. tot *Veur*, ged. tot  
*Nootdorp*, ged. tot *Voorburg*. Er  
zijn 3 scholen.

STOMPWIJK, heerl., pr. *Z. H.*,  
gem. 's *Gravenhage*, kant. *Voor-  
burg*, reg. kant. 's *Gravenhage*,  
postk. *Leiden*. Zij bevat het d. *Stomp-  
wijk*, het geh. *Wilsveen* en het O. ged.

van den Leidschendam-zuidzijde; beslaat 1600 bund. en telt 265 h. en 1290 inw. De 1030 R. K. maken, met de overige uit de burg. gem. Stompwijk eene gem. uit van het bisd. van *Haarlem*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De 260 Herv. behooren tot de gem. *Leidschendam-en-Wulsvveen*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Stompwijk, ook wel Stompwijkerweg, ligt  $1\frac{1}{2}$  u. O. N. O. van 's Gravenhage,  $1\frac{1}{2}$  u. N. O. van Voorburg. De R. K. kerk aan den H. LAURENTIUS toegewijd, heeft toren en orgel. De dorps. telt 100 leerl.

Kermis Zond. na St. BARTHOLOMEUS. STOMPWIJK (DROOGGEMAAKTE-GROOTE-POLDER-VAN-), p., pr. Z. H., gem. *Stompwijk*.

STOMPWIJKER-WATERING (DE), water, pr. Z. H., dat van Soeterwoude naar den Leidschendam loopt.

STOMPWIJKERWEG (DE), naam, waaronder het d. STOMPWIJK, in *Rijnland*, pr. Z. H., ook voorkomt.

STONGIESDIJK, geh., pr. Z. H., gem. en 1 u. van *Mijnsherenland*; met 44 h. en 280 inw.

STOOF (DE), b., pr. N. Br., gem. *Oud-en-Nieuw-Gastel*, 20 min. N. O. van *Oud-Gastel*, een ged. van het geh. *Meer-en-Sloof* uitmakende.

STOOF-POLDER (DE), wijk of sectie van de *Watering-van-Lamswardde*, pr. Zeel., gem. *Hontenisse*; groot 110,0394 bund.

STOOF-POLDER (DE), p., pr. Zeel., gem. *Bruinisse*; groot 26,0960 bund.

STOOKHORST, boerd., pr. Geld., gem. *Ambt-Doeltrichem*, 66,1090 bund.

STOOP (HET HUIS-TE-) of STOOPENBURG, boerd., pr. Z. H., gem. *Hazerswoude*; groot 8 bund.

STOPE-POLDER (DE), p., pr. Z. H., gem. *Strijen*.

STOOTSHORN, ook wel verkeerdelijk SLOOTSHORN, geh., pr. Gron., gem. *Noordbroek*; met 42 h. en 225 inw.

STOPPELDIJK, gem. pr. Zeel., arr. *Goes*, kant. en postk. *Hulst*, (12 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Paulus-polder, de geh. Rapenburg, Campen, Luntershoek, de Magaret en Patrijzenhoek; groot 2041,3792 bund.; telt 273 h. en 1480 inw., die van landbouw en het graven of steken van den zoogenaamden derrieturf bestaan. Er zijn 1 meestoof en 2 koren windmolens. De inw., op 23 na allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. *Breda*, dek. *Hulst*, met 1000 Comm. De kerk staat te Paulus-polder. De 23

Herv. behooren kerk. tot *Hontenisse*.

STOPPELDIJK (POLDER-VAN-) of STOPPELDIJKSCHE-POLDER, voor de bedijking COPWIJK geheeten, p., pr. Zeel., ged. gem. *Stoppeldijk*, ged. gem. *Boschkappelle*; 1293,0747 bund.

STOPPELDIJKSCHE-VEER (HET), geh., pr. Zeel., gem. *Boschkappelle*; met 7 h. en 40 inw.

STORK (DE), geh., pr. Gron., gem. *Loppersum*; met 2 h. en 13 inw.

STORKEDIJK (DE), dijk, pr. N. H., gem. *Schagen-en-Burghorn*, welke van Tjallewal naar den Tolker loopt.

STORMERDIJK STORMDIJK, of STORMERDIJK, buit., pr. Utr., gem. *Jutphaas*; groot 73,3522 bund.

STORMEZAND. Zie STORMZAND.

STORMPOLDER, gem. en heerl., pr. Z. H., arr. *Rotterdam*, kant.

*Schoonhoven*, postk. *Gouda* (17 m. k., 3 s. d. 1 afl., 3 j. d.). Zij maakt een eiland uit, en bevat de p. de Stormpolder, en de daartegen aanliggende sliikken; beslaat 153,2660 bund., en telt 40 h., met 250 inw., die van landbouw en vischvangst bestaan.

Er zijn 1 steenbakkerij, 2 scheepstimmerwerven en een veer op den Crimpenrewaard. De inw., op 14 na allen Herv., behooren tot de gem. *Ouderkerk-Crimpen-op-den-IJssel-en*

*Stormpolder*; de 14 R. K. tot de par. van *Haastrecht*. De kinderen gaan te *Ouderkerk-op-den-IJssel* school.

STORMPOLDER, 2 p., één, pr. Z. H., gem. *Stormpolder*, één, pr. Zeel., gem. *Oudelande*; groot 6 bund.

STORMWIELTJE (HET), kolk bindendijks in den *Oude-Prinselandschepolder*, pr. N. Br.

STORMZAND of STORMEZAND, p., pr. Zeel., gem. *Dinteloord-en-Prinseland*; groot 11,6140 inw.

STORTEMELK of OUD-STORTEMELK, vaarw. ten N. van *Vlieland*, in de *Noordzee*.

STORTEMELK (HET NOORDER-), de SLENG of het TWEDE ZEGAT, vaarw. ten N. van de *Zuiderzee*, tuschen *Vlieland* en *Terschelling*.

STORTUM, b., pr. N. H., gem. *Terschelling*, 20 min. W. Z. W. van *Midland*; met 2 h. en 10 inw.

STOUGJESDIJK (DE), dijk, pr. Z. H., loopende van den Oud-Kromstrijensche-dijk, naar den Oud-Beijerlandische-dijk.

STOUTENBURG, gem. en heerl., pr. Utr., arr., kant. en postk. *Amersfoort* (7 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het. d. *Stoutenberg*, en het geh. *Ach-*

terveld; beslaat 1396 bund., en telt 117 h., met 720 inw., die van landbouw bestaan. De 600 R. K., behooren tot de par. van *Amersfoort*, welke ook hier eene kerk heeft; de 120 Herv., behooren tot *Leusden*. Het d. Stoutenburg ligt 1 u. O. van Amersfoort. Men telt er 99 h. en 580 inw. De kerk aan den H. Joseph toegewijd, heeft toren en orgel.

STOUTENBURG, h., pr. *Utr.*, gem. en in het geh. *Stoutenburg*.

STOUTENBURG ook STALLENBERG, boerd., pr. *Over.*, in *Welsum*; groot 5,5068 bund. (POLDER (DE)).

STOUTEN POLDER. Zie ZOUTESTOUTERSGAT. Zie STAMPERSGAT. STOUWDIJK (DE), dijk, pr. *Over.*, Z. van *Mastenbroek*.

STOUWE, b., pr. *Over.*, gem. *Zwartsluis*; met 6 h. en 30 inw., het N. ged. van het geh. *Stouwe-en-Baarlo*.

STOUWE (DE), gracht, pr. *Over.*, gem. *Gielhoorn*, een ged. van de grensscheiding tusschen *Steenwijkerwolden* en *Waneperveen*.

STOUWE (DE), dijk, pr. *Over.*, onder *Staphorst*, tusschen *Zwartsluis* en *Meppel*.

STOUWE-EN-BAARLO, geh., pr. *Over.*, gem. en N. O. van *Zwartsluis*; met 20 h. en 95 inw. Het bestaat uit de b. *Stouwe* en *Baarlo*.

STRAASKERKE. Zie SEROOSKERKE. STRAAT, 4 geh., één, pr. *N. Br.*, gem. *Reek*, met 20 h. en 140 inw.; twee, pr. *Limb.*, waarvan één, gem. *Klommen*, met *Maar* 120 inw. telende; één, gem. *Maasniel*, met 11 h. en 60 inw.; één, pr. *Gron.*, gem. *Bellingevolde*; 18 h. en 90 inw.

STRAAT. Zie { PUTSCHE-STRAAT.  
BOEKEL.

STRAAT (DE), 3 b., pr. *N. Br.*, één, met *Brug* de kom van het d. *Erp* uitmakende, met 24 h. en 260 inw.; twee, gem. *Hooge-en-Lage-Mierde-en-Hulsel*, waarvan één, de kom van het d. *Lage-Mierde* uitmakende, met 17 h., 110 inw.; één, de kom van het d. *Hulsel* uitmakende, met 18 h. en 110 inw.

STRAAT (DE), wijk van de gem. *Uden*, pr. *N. Br.*, bevattende de kom van het d. *Uden* en het *Moleneind*; met 392 h. en 1740 inw.

STRAAT (DE). Zie NOORDKOOG. STRAAT (DE GROOTE-OUDE en DE KLEINE-OUDE-). Zie OUDESTRAAT (DE GROOTE-) en OUDESTRAAT (DE KLEINE-).

STRAAT (OP-DE-), geh., pr. *Limb.*,

gem. *Voerendaal*; 16 h. en 100 inw.

STRAATBEEK. Zie STRABEEK.

STRAATHEIM. Zie STATOM. STRAATSCHIE-BINNEN en BUITEN-POLDER, 2 p., pr. *N. Br.*, gem. 's *Gravenmoer*; de eene groot 100,0928 de andere groot 149,8880 bund.

STRAATJE, geh., pr. *Limb.*, gem. *Helden*; met 24 h. en 120 inw.

STRAATJE (HET EERSTE- en HET TWEEDE-), 2 b., pr. *N. Br.*, gem. *Loon-op-Zand*, het eerste het Z. ged. van de *Twee-Stratjes*, met 62 h. en 310 inw.; het tweede het N. ged., met 65 h. en 330 inw.

STRAATJE (MOESEMANS-), geh., pr. *Limb.*, grenzende aan de kom der gem. *Nederweert*; met 6 h. en 50 inw.

STRAATJES (DE TWEE-), geh., pr. *N. Br.*, gem. *Loon-op-Zand*; met 125 h. en 640 inw., verdeeld in 2 b. het *Eerste-Straatje* en het *Tweede-Straatje*.

STRAATSKERKE. Zie HEEER-ARENDSSKERKE ('s).

STRAATSKWARTIER. Zie LOON-OP-ZAND-STRAATSKWARTIER.

STRAATSHOT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Bakel*.

STRAATWEG (DE). Zie OOSTHOEK. STRABEEK of STRAATBEEK, geh., pr. *Limb.*, gem. *Houthem*, aan de *Geul*; met 14 h. en 120 inw.

STRABREGT, weleens verkeerdeijk STABREGT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Heeze*; met 40 h. en 210 inw.

STRAETEN. Zie STRATEN.

STRAMPROY. Zie STAMPROY. (BERG. STRANDBERG. Zie GEENTRUIDEN-STRATEN, STRATHEM of STRAETEN, 2 geh., één, pr. *N. Br.*, gem. *Oirschot*; met 109 h., ruim 520 inw., en eene school, met 80 leerl.; en één, pr. *Limb.*, gem. *Nuth*, met 30 h. en 110 inw.

STRATERIS, geh. pr. *Limb.*, gem. *Nederweert*; met 33 h. en 170 inw.

STRATHEM. Zie STRATEN.

STRATUM, gem., pr. *N. Br.*, arr., kant. en postk. *Eindhoven* (25 m. k., 5 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Stratum*, de geh. *Heihoerve*, *Poeijers* en *Roosten*; beslaat 805,0961 bund., en telt 202 h., met 1400 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 2 bierbrouwerijen, 1 laken- en 1 wol- en katoensfabriek, 1 ruw garendroogerij, 2 verwerijen, 1 windkoren-, 1 roskoren-, 1 vol- en 2 ros-kalendermolens.

De 1360 R. K. maken eene par. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*, dek. van *Eindhoven*, met eenen *Pastoor* en eenen *Kapellaan*. De 30 Herv. behooren tot de gem. van *Stratum*.

*Strijp-Woensel-en-Tongetre* : de 35 lsr. tot de rings. van *Eindhoven*. Er is 1 school met 160 leerl. Het d. *Stratum*, *Straathem* of *Strathem*, bij de *Meijerijenaars Strotlum*, ligt ten Z. O. van *Eindhoven*, van welke het door den *Dommel* gescheiden is. Men telt er 150 h. en 980 inw. De kerk aan den H. *Martelaar GREGORIUS* toegewijd, heeft eenen lagen toren en een orgel.

Kermis den laatsten Zond. in Sept.  
STRATUM (DE BURG-TE), buit., pr. N. Br., gem. *Stratum*.

STREEFKERK, vroeger STREEFLAND, gem. en heerl., pr. Z. H., arr. *Gorinchem*, kant. *Sliedrecht*, reg. kant. *Papendrecht*, hulpk. van de postk. *Dordrecht*, *Rotterdam* en *Schoonhoven* (8 m. k., 5 s. d., 5 j. d.). Zij bevat het d. *Streefkerk* en eenige verstrooid liggende huizen; beslaat 1663,0106 bund., en telt 204 h., met 1400 inw., die van vee- en hennepteelt en melkerij bestaan. Er zijn 1 korenmolen en 2 touwslagerijen. De inw. allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Dordrecht*, ring. van *Sliedrecht*. Er is eene school met 100 leerl. Het d. *Streefkerk* ligt 5 u. N. W. van *Gorinchem*, 3½ u. N. van *Sliedrecht*. Men telt er 42 h. en 250 inw. Er zijn 3 voetveeren van dit d. over de *Lek*, één aan de kom van het d. naar het grondgebied van *Lekkerkerk*; één in het midden van het d. op den weg naar *Berg-Ambacht* en één nabij het d. *Groot-Ammers* op het d. *Ammerstol*. De kerk is een kruisgebouw, met eenen fraajen toren.

STREEFKERK (DE POLDER-VAN-), p., pr. Z. H., gem. *Streefkerk*; groot 1456 bund.

STREEK (DE), 3 geh., één, pr. Fr., gem. *Oost-Dongeradeel*, ¼ u. Z. van *Aalsum*, met 39 h. en 230 inw.; twee pr. *Gron.*, waarvan één, gem. *Eenrum*, met 6 h. en 50 inw.; één, gem. *Uskwert*, met 13 h. en 130 inw.

STREEK (NIEUWE-), b., pr. Fr., gem. *Tietjerksteradeel*, onder *Hardegaryp*; met 18 h. en ruim 260 inw.

STREENMONDE. Zie STRIJENMONDE.  
STREEPENLAND. Zie MOERDIJK (DE OUDE-).

STRENG (DE), water, pr. *Geld.*, dat bij *Hattem* ontstaat en voorbij die stad in den *IJssel* uitloopt.

STRENGBEEK (DE), water, pr. N.H., gem. *Heemskerk*, uit de Voorwega- in de Grootte-Kerkbeek.

STREEPEN, geh., pr. N. Br., gem. *Uden*, wijk *Volkel*.

STREUKEL, ook STREUKELLEN en STROKKELLEN, huurs., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkarspel*; met 25 h. 130 inw.

STREUKELER-ZIJL (DE), sluis, pr. *Over.*, gem. *Zwollerkarspel*, in den *Gennerdijk*.

STREUYTEN (DE-NIEUWE-EN-DE-OUDE-), DE NIEUWE-EN-DE-OUDE-STREUYTEN, DE NIEUWE-EN-DE-OUDE-STREUYTEN, 2 p., pr. Z. H., gem. *Oude-en-Nieuwe-Streytzen*; de eerste ook OOST-STREUYTEN, groot 53,9696 bund.; de tweede ook wel WEST-STREUYTEN, groot 40,8988 bund.

STREUYTEN (OUDE-EN-NIEUWE-), gem. en heerl., pr. Z. H., arr. en kant. *Brielle*, postk. *Hellevoetsluis* (4 m. k., 7 s. d., 4 j. d.). Zij bevat noch d. noch geh., maar alleen 59 verspreid staande h. met 180 inw. en beslaat 173,2377 bund. De inw. bestaan meest van landbouw. De inw., op 3 na allen Herv., behooren kerk. tot *Nieuw-Hellevoet*; de 3 R. K. tot *Hellevoetsluis*, waar de kinderen ook onderwijs genieten.

STREUYTENSCH- DIJK (DE), geh., pr. Z. H., gem. en ruim ¼ u. Z. ten O. van *Nieuwenhoorn*.

STREUYTENSCH-DIJK (DE) of STRUITENSCH-DIJK, dijk op de grens der gem. *Nieuwenhoorn* en *Oud-en-Nieuw-Streytzen*, van den Voornsche-kanaaldijk tot aan den zeedijk.

STREVELSHOEK, heerl., pr. Z.H., hulpk. van het postk. *Dordrecht* en *Rotterdam*, gem. *Rijsoord-en-Strevelshoek*. Zij bevat het geh. *Strevelshoek*; beslaat 143,9464 bund., en telt 5 h. met 40 inw., die van landbouw, veeteelt en vlasserij bestaan. De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Rijsoord-en-Strevelshoek*, de kinderen gaan school te *Rijsoord*. Het geh. *Strevelshoek* ligt 1½ u. N.W. van *Dordrecht*, 10 min. W. N. W. van *Rijsoord*.

STRIA. Zie STRIJEN.

STRIELHAGERBEEK (DE), water, pr. *Limb.*, dat in de *Geleen* uitloopt.

STRIEN. Zie 

}	STRIJEN.
	STRIJENHAM.

STRIEP (DE), bosch, pr. N. Br., gem. *Udenhout*; groot 1,2510 bund.

STRIJBEEK, geh., pr. N. Br., gem. *Ginneken*; met 21 h. en 120 inw.

STRIJBEEKSCHE - BEEK (DE), beek, pr. N. Br., uit de *Chaamscheide* langs *Grazen*, tot in de *Mark* loopende.

STRIJBOSCH, geh., pr. N. Br., gem. *Gemert*.



**STRIJBOSSCHE HOEVEN**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Gemert*, ged. van het geh. *Strijbosch*.

**STRIJDESGAT-POLDER**, meest de *Knokkaart* of de *Knokkert*, p., pr. *Zeel.*; 229,6240 bund. groot.

**STRIJDHAGEN**, buit., pr. *Geld.*, gem. *Bemmel*; 5,6040 bund. groot.

**STRIJDHOEF**. Zie *UDENHOUT (KAS-TEEL-VAN-)*.

**STRIJDLAND (HET)**, streek lands, pr. *Utr.*, gem. *Utrecht*.

**STRIJEN**, gem., pr. *Z. H.*, kant. 's *Gravendeel*, reg. kant. *Oud-Beijerland*, hulpk. van de postk. *Dordrecht* en *Oud-Beijerland* (4 m. k., 5. s. d., 4 j. d.). Zij bevat het d. *Strijen*, de b. *Mookhoek* en de *Steenplaats*, en vele boerderijen en arbeiderswoningen; 5483,2866 bund. groot; telt 445 h., met 2810 inw., die van landbouw, vee-teelt en vlasserij bestaan. Er zijn 2 meestoven, 1 windkoren- en 1 rosmolen. De 2800 Herv. maken, met die van de burg. gem. *Strijensche-sas*, eene gem. uit van de klass. van *Dordrecht*, ring. van *Oud-Beijerland*, met 2000 ziel.; de 10 R. K. en de 30 Iser. behooren kerk. tot *Oud-Beijerland*. Er zijn 2 scholen. — Het d. *Strijen* of *Stria*, thans veelal *Strien*, ligt arr., kant. en 2½ u. Z. van *Dordrecht*, 1½ u. Z. van 's *Gravendeel*. Men heeft er 204 h., 1200 inw. en eene haven. De kerk heeft eenen toren en een groot en fraai orgel. De dorps telt 150 leerl. Er zijn ook een gemeentehuis met de Kantonnale gevangenis daaronder, en een dep. der *Maats: Tot Nut van 't Algemeen*.

Kermis den tweede Maand. in Sept.

**STRIJEN (CROM-)**. Zie *CROMSTRIJEN*.

**STRIJEN (NIEUW-)**, heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. en postk. *Tholen*, gem. *Poortvliet*. Zij bevat het geh. *Strijenharn*, en twee hofst.; beslaat 74,6786 bund., en telt 19 h. met 120 inw., die van landbouw en dijkwerk bestaan. De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Poortvliet*, waar de kinderen ook school gaan.

**STRIJEN (HET OUDELAND-VAN-)** of de *OUDELANDSCHE-POLDER*, p., pr. *Z. H.*, gem. *Strijen*; groot 1508 bund.

**STRIJENHAM** of *NIEUW-STRIJEN*, bij de inwoners enkel *Strien*, geh., pr. *Zeel.*, gem. en ¼ u. Z. ten O. van *Poortvliet*; met 19 h. en 120 inw.

**STRIJEN - POLDER (OUD-EN-NIEUW-)**, 2 p., pr. *Zeel.*, één, gem. *Tholen*; groot 62,6403 bund., één, gem. *Poortvliet*; groot 74,6786 bund.

**STRIJENSCHÉ-DIJK (DE)**, dijk, pr. *Z. H.*, loopende van het *Strijensche-sas* naar *Meeuwenoord*.

**STRIJENSCHÉ-HAVEN (DE)**, water, pr. *Z. H.*, loopende van het d. *Strijen*, door het *Strijensche-sas*, in het *Hollands-diep* uit.

**STRIJENSCHÉ-POLDER (DE)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Strijen*, *Strijensche-sas* en 's *Gravendeel*; 440,4473 bund.

**STRIJENSCHÉ-SAS**, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. 's *Gravendeel*, reg. kant. *Oud-Beijerland*, hulpk. *Strijen* (3 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het geh. *Strijensche-sas*; beslaat 220,0754 bund., en telt 48 h. met 310 inw., die van landbouw, aardappelen- en vlaasteelt bestaan. De inw., op 13 na allen Herv., behooren tot de gem. *Strijen*, de 13 R.K. tot de stat. van *Oud-Beijerland*. Er is eene school met 60 leerl. Het geh. *Strijensche-sas* of *Strijen-sas*, ligt 2½ u. Z.Z.W. van *Dordrecht*, 1½ u. Z.Z.W. van 's *Gravendeel*.

Kermis den tweeden Pinksterdag.

**STRIJENSCHÉ-SAS (UITWATERENDE-POLDERS-DOOR-HET-)**, bed., pr. *Z. H.*, gem. *Strijen*. Zij bestaat uit de p. *Nieuw-Bonaventura*, het *Oudeland-van-Strijen*, het *Land-van-Esch*, den *Strijensche-polder*, *Oud-Bonaventura*, de *Kooilandsche-polder*, den *Zuid-Kavelsche-polder* en den *Noord-Kavelsche-polder*.

**STRIJP**, gem., pr. *N.Br.*, arr., kant., en postk. *Eindhoven* (25 m.k., 8 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Strijp*, en de geh. en b. *Clawierstraat*, *Heuvel*, *Schouwbroek*, *Welschap*, *Hurk*, *Sliffert*, *Schoot* en het *Ven*; beslaat 939,5692 bund., en telt 132 h. met 1060 inw., die van landbouw weven en spinnen bestaan. Er is 1 wol- of katoenfabriek en 1 verwerij.

De inw., op 8 na alle R.K., maken eene par. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*, dek. van *Eindhoven*. De 8 Herv. behooren tot de gem. van *Eindhoven-Stratum-Strijp-Woensel-en-Tongelre*. Er is eene school met 150 leerl.

Het dorp *Strijp*, volgens sommige oudtijds *Strithem*, ook wel eens het *Molkwerum* der *Meijerij*, ligt 6 u. Z. Z. O. van 's *Hertogenbosch*, 20 min. W. N. W. van *Eindhoven*, en telt in het d. alleen de kerk en enkele huizen, de kerk heeft een orgel en op het midden een torenliefje.

**STRIJP**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Aarle-Rixtel*, ¼ u. Z. W. van *Aarle*; met 4 h. en ruim 20 inw.

**STRIJP.** Zie LEENDERSTRIJP.  
**STRIJP (DE)**, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Nijkerk*; groot 6,2860 bund.  
**STRIJPE**, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Rockanje*; met 20 h. en 130 inw.  
**STRIJPE (ACHTER-)**, het N. ged. van den *Strijpe-polder*, pr. *Z. H.*, gem. *Rockanje*; groot 109,6973 bund.  
**STRIJPEN (DE GEMEENE-)**, ged., van den p. *Hal-en-Strijpen*, pr. *N. Br.*, gem. 's *Prinsenhage*.  
**STRIJPE-POLDER (DE)**, meestal enkel *Strijpe*, p., pr. *Z. H.*, gem. *Rockanje*; 518,0914 bund. (DE).  
**STRIJPSCHIE-AA (DE)**. Zie *SOER*.  
**STRIJPSCHIE-DIJK (DE)**, dijk, pr. *Z. H.*, gem. *Rockanje*, van den Molendijk tot aan den Hoogendijk.  
**STRITHEM.** Zie *STRIP*.  
**STROE**, oudtijds *STROOF* of *STRUDE*, d., pr. *N. H.*, arr. en 10½ u. N. O. van *Alkmaar*, kant. en 2 u. O. Z. O. van den *Helder*, hulpk. van het postk. *Schagen*, gem. *Wieringen*, ¼ u. N. O. van *Hypolituschoef*. Men telt er 12 h. en 60 inw., en met de geh. en b. *Noorder-Stroe*, *Buurtwei*, *Noorderburen* en *Smerp*, 39 h. en 200 inw., die van het visschen van zeewier bestaan.  
 De 60 Herv. behooren tot de gem. *Oosterland-Stroe-en-den-Oever*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De Doopsgez. behooren tot de gem. van *Hypolituschoef-en-Stroe*, de li. k. tot de stat. van *Wieringen*.  
**STROE** of *STROO*, buurs., pr. *Gild.*, gem. *Barneveld*; met 6 h., 120 inw. en eene school met 60 leerl.  
**STROE (NOORDER-)**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Wieringen*, W. van *Stroe*; met 5 h. en 30 inw.  
**STROESCHE-ZAND (HET)**, zandige heigrond, pr. *Geld.*, gem. *Barneveld*; groot 47,0709 bund.  
**STROET**, geh., pr. *N. H.*, gem. *St. Maarten*; met 12 h. en 70 inw.  
**STROKKELEN.** Zie *STREUKEL*.  
**STROMBROEK**, goed, pr. *Geld.*, gem. *Bergh*; groot 34,5360 bund.  
**STROO.** Zie *ZEVENHUISSEN*.  
**STROOBOS (HET)**, h., pr. *Gron.*, gem. *Oude-Pekela*.  
**STROOBOS (HET FRIESCHE-)**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen*, ¼ u. O. Z. O. van *Gerkesklooster*; met 36 h. en 200 inw.  
**STROOBOS (HET GRONINGER-)**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Grootelegast*, met 31 h. en 170 inw.  
**STROOBUURT (DE)**, b., pr. *N. H.*, gem. *Ursum*, ¼ u. Z. van *Rustenburg*; met 3 h. en 15 inw.

**STROODORP (HET)**, of *HET STROOIJEDORP*, 2 geh., één, pr. *N. Br.*, gem. *Zevenbergen*; één, pr. *Zeel.*, gem. *Wissekerke*; met 8 h. en 50 inw.  
**STROODORPE-POLDER (DE)** of de *MOLENPOLDER*, p., pr. *Zeel.*, gem. *Krabbendijke*; groot 34,9850 bund.  
**STROOHUIS**, geh., pr. *Over.*, gem. *Denekamp*. (STAD (DE)).  
**STROOIJEDORP (HET)**. Zie *NIEUW-STROOIJEWAARD (DE)*. Zie *KOOI (OUDE-)*. (DE).  
**STROOM (DEGROOTE)**. Zie *BEEZE*.  
**STROOMENHOEKEN** of *NIEUW-STROOMENBOEK*, 2 p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; de eerste of *WIERINWAL*, 9,0780 bund., de andere 3,4140 bund.  
**STROOM-EN-LOMMER**, buit., pr. *N. H.*, gem. *Ouder-Amstel*.  
**STROOMKANT (DE)**, dat ged. van de gem. *Stellingwerf-Westende pr. Fr.*, hetwelk aan de zuidzijde van de *Linde* ligt en de d. *Beuil*, *Noordwolde*, *Finkega*, *Steggerda*, *Peperga* en *Bledijke* bevat; met 764 h., en 4760 inw.  
**STROOMSLOOT (DE)**, 3 waters, één, pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, loopende van *Oosterbierum* naar den *Slagedijk*; twee, pr. *Z. H.*, waarvan één, gem. *Warmond*, *Leiderdorp* en *Alkemade*, uit de *Stingsloot*; naar de *Leistsloot*, één, gem. *Alkemade*, uit de *Vennemeer* naar de *Does* en *Zijl* loopende.  
**STROOT.** Zie *STROE*. (KOOI (OUDE-)).  
**STROOWAARD (DE OUDE-)**. Zie *STROPSBERG*, b, pr. *Over.*, gem. *Zwolle*; met 73 h. en 340 inw.  
**STROTTUM.** Zie *STRATUM*.  
**STRUCHT**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. *Gulpen*, postk. *Maastricht* en *Heerten* (7 m. k., 1 s. d.). Zij bevat de geh. *Strucht* en *Gerendal*; beslaat 303,3430 bund., en telt 60 h., met 285 inw., die van landbouw bestaan. De inw., allen R. K., behooren tot de par. van *Schin-op-Geul*, waar ook de kinderen onderwijs genieten. Het geh. *Strucht* ligt 2½ u. O. van *Maastricht*, 1 u. W. van *Gulpen*. Men telt er 50 h. en 230 inw.  
**STRUDE.** Zie *STROE*.  
**STRIJKBERG**, ook wel *STRIJSBERG*, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. N. O. van *de Wijk*; met 3 h. en 20 inw.  
**STRIJKBERGEN (DE)** of *STRUKBERGEN*, heuvelrij, pr. *Geld.*, in de heide tusschen *Ermelo* en *Harderwijk*.  
**STRIJKWAARD (DE)**, ged. van den p. *Struikwaard-en-de-Worp*, pr. *N. Br.*, ged. gem. *Giessen*, ged. gem. *Op-en-Neder-Andel*.  
**STRIJKWAARD - EN - DE - WORP**

SUZANNA-POLDER (DE), 2 p., pr. *Zeel.*, één, gem. *St. Annaland*; één, DE NIEUWE-POLDER, gem. *Noordgouwe*.

SUZANNA'S-INLAGE, p., pr. *Zeel.*, gem. *Zierikzee*; groot 16,1650 bund.

SWAAGZIJL (DE OUDE-), sluis, pr. *Gron.*, O. van Nieuw-Scheemda.

SWAANSBURG, boerd., pr. *N.H.*, gem.  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Edam*; 10 bund.

SWAANWERD, geh., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, 10 min. W. ten Z. van *Wieuwerd*; met 3 h. en 20 inw.

SWAANWERDER-MEER (HET), ook het WIEUWERDER-MEER, p., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Wieuwerd*.

SWAARD of ZWAARD, b., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, bij *Finkum*.

SWAARDEBUREN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, bij *Tjummarum*.

SWADENBURCH en SWADENBURGER-DAM. Zie ZWAMMERDAM.

SWAECHE. Zie ZWAAG.

SWALM (DE), riv. pr. *Limb.* Zij ontstaat in de Pruisische prov. *Rijnland*, bespoelt *Swalmen*, en valt tegenover *Neer* in de *Maas*.

SWALMEN, gem., pr. *Limb.*, arr. en kant. *Roermond*, postk. *Roermond* en *Sittard* (12 m. k., 3 s. d.). Zij bevat de d. *Swalmen* en *Asselt*, en de geh. *Willer*, *Heyde* en *Boukoul*; beslaat 2201,0630 bund., en telt 292 h., en 1660 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 2 na *R.K.*, maken eene par. uit. van het bisd. en dek. *Roermond*, met eene kerk te *Swalmen* en eene bijkerk te *Asselt*, wordende de kerk door eenen Pastoor en eenen Kapellaan en de bijkerk door eenen Rect. bediend. — De 2 Herv. behooren tot de gem. van *Roermond*. — Er is eene school, met 100 leerl.

Het d. *Swalmen* ligt 1 u. N. van *Roermond*. Men telt er 146 h. en 770 inw. De kerk, aan den H. *Lambertus* toegewijd, heeft toren en orgel.

Kermis Zond. na *St. Jan Baptiste* in Junij, en Zond. na *St. Lambert* in Sept.

SWANENBROEK, weide, pr. *Geld.*, ten Z. W. van *Bredevoort*.

SWANENBURG, herb., pr. *Gron.*, gem. *Marum*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Nuis*.

SWANENDAAL, ged. van het buitenland van *Asperen*, pr. *Z. H.*, groot 5,8605 bund.

SWANEPOLLE, geh., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. ten W. van *Blessum*, met 2 h. en 5 inw.

SWANLAESCHE - POLDER (DE). Zie EENDRAGTS-POLDER (DE).

SWARTBROEK, geh., pr. *Limb.*, gem. en 1 u. Z. O. van *Weert*, met

53 h., 300 inw.; eene kapel, aan den H. *Cornelius* toegewijd, die tot de par. van *Weert* behoort en eene school met 45 leerl. (SEN.)

SWEIKHUIZEN. Zie SWEYCKHUISWENE. Zie ZWIN (HET).

SWESTERHINGE. Zie ZWESER-ENG.

SWETERWOUDE. Zie SOETERWOUDE.

SWETTE (DE) of ZWETTE, landrug, pr. *Fr.*, grootendeels de scheiding tusschen *Oostergoo* en *Westergoo*.

SWETTE-HORNE of ZWETTEHORNE, b., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Leeuwarden*; met 2 h. en 10 inw.

SWEYCKHUYSEN, SWEYCKHUYSEN of SWIJKHUISSEN, d., pr. *Limb.*, arr. en 4 u. N. O. van *Maastricht*, kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Sittard*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Schinnen*; met 56 h. en 270 inw. De inw., allen *R. K.*, maken eene par. uit van het bisd. *Roermond*, dek. van *Schinnen*. De kerk, aan de H. *Maria* toegewijd, heeft toren en orgel. Er is eene school. (LAND.)

SWEYLAND (HET). Zie ZWESWICHEM, SWYCHEM, SUEGHEM of ZWICHEM, d., pr. *Fr.*, arr., kant. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. O. van *Leeuwarden*, gem. *Leeuwarderadeel*; met 15 h. en 100 inw., die van landbouw bestaan.

De 70 Herv. behooren tot de gem. van *Goutum-en-SwicheM*. De kerk heeft eenen stompen toren, doch geen orgel. De 18 Doopsgez. behooren kerk. te *Warrega* en te *Leeuwarden*; de 25 *R. K.* tot *Warrega*. De kinderen genieten onderwijs te *Goutum*.

SWICHELER. Zie SWIGGELTE.

SWIER of ZWIER, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Wijnantsraede*; met 38 h. en 170 inw.

SWIJKHUIZEN. Zie SWEYCKHUIZEN.

SWIJN. Zie ZWIN (HET).

SWIJSMEER (HET), pr. *N. H.*, gem. *Alkmaar*; groot 16 bund.

SWIN (HET) of ZWIN, 2 waters, pr. *Fr.*, één, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*; één, gem. *Idaarderadeel*, Z. O. van *Friens*.

SWINE. Zie ZWIN (HET).

SWINZE. Zie ZWINDEREN.

SWOLGEN, SWALGEN, ZWOLLEGEM of ZWALGEN, d., pr. *Limb.*, arr. en  $7\frac{1}{4}$  u. N. van *Roermond*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Horst*, postk. *Venlo*, gem. en 25 min. N. van *Meerlo*. Men telt er 58 h. en 320 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De inw., allen *R.K.*, maken eene par. uit van het bisd. *Roermond*, dek. van

*Venray*, met eenen Pastoor, eenen Kapellaan, eene kerk te Swolgen en eene kapel te Tienray. De kerk aan den H. LAMBERTUS toegewijd heeft toren en orgel. De dorps. telt 50 leeri.

Kermis den laatsten Zond. van Sept.

SWOLLA. Zie ZWOLLE.

SWYGHEM. Zie SWICHEM. (TE).

SWYK. Zie ZUIDWIJK (HET HUIS)

SWYNS of ZWIJNS, geh., pr. Fr., gem. *Hennaarderadeel*, 6 min. Z. O. van *Wommels*; met 3 h. en 20 inw.

SYBRANDABUREN of SIBRANDABUREN, d., pr. Fr., arr. en 3½ u. Z. Z. W. van *Leeuwarden*, kant. en 1 u. Z. W. van *Rauwerd*, reg. kant. *Leeuwarden*, postk. *Heerenveen*, *Leeuwarden* en *Sneck*, gem. *Rauwerderhem*. Men telt er 23 h. en 160 inw., en met een ged. van het geh. *Speers* 26 h. en 170 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De 140 inw. behooren tot de gem. van *Sybrandaburen-en-Terzool*. De kerk heeft een spitsje doch geen orgel. De 18 Doopsgez. behooren kerk. tot *Akkrum*; de 24 Christ. Afges. tot *Scharnegoutum*. De dorps. telt 25 leeri.

SYBRANDABUREN-EN-TERZOOI, kerk. gem., pr. Fr., klass. en ring van *Sneck*; met 400 ziel. en 2 kerken, te *Sybrandaburen* en te *Terzool*.

SYBRANDABUURSTER - VAART (DE), vaart, pr. Fr., gem. *Rauwerderhem*, loopende van het d. *Sybrandaburen* naar het *Sneekermeer*.

SYBRANDABUURSTER-ZIJL (DE), sluis, pr. Fr., gem. *Rauwerderhem*, ¼ u. Z. O. van *Sybrandaburen*.

SYBRANDAHUIS of SIBRANDAHUIS, ook SIBRANDAHUIZEN, in het oud Fr., SIBRENHUIS, d., pr. Fr., arr. en 3½ u. N.O. van *Leeuwarden*, kant., postk. en 1 u. W. Z. W. van *Dockum*, gem. *Dantumadeel*. Men telt er 28 h. en 180 inw., die van landbouw bestaan. De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Rinumageest- en -Sybrandahuis*. De kerk heeft toren doch orgel. De kinderen genieten onderwijs te *Rinumageest*.

SYBRANDAHUIS of SIBRANDAHUIS, b., pr. Fr., ½ u. O. van *Aalsum*.

SYDEBERT. Zie SIDDEBUREN (1).

SYDSWERT, SYSWERD of SIESWERD, b., pr. Fr., gem. *Wonseradeel*, 10 min. N. W. van *Hichtum*; met 5 h. en 30 inw.

SYLVA. } Zie HERTOGEN-

SYLVA DUCIS. } BOSCH ('s).

SYNIA, ZINIA of SYNIA, boerd., pr. Fr., gem. *Idaarderadeel*, ½ u. Z. W. van *Grouw*; groot 72,2500 bund.

SYNS, geh., pr. Fr., gem. en ½ u. O. van *Bolsward*; met 2 h. en 10 inw.

SYNSERBUREN. Zie TINSERABUREN.

SYOCHTBOLE. Zie FOCHTELOO.

SYPEN en TEROELSTER-SYPEN, 2meertjes, pr. Fr., gem. *Doniawarstal*.

SYPEN (DE OOSTER- en DE WESTER), 2 p., pr. Fr., gem. *Doniawarstal*.

SYTEBUREN, SYTJEBUREN of SITEBUREN, geh., pr. Fr., gem. *Idaarderadeel*, ¼ u. O. ten N. van *Grouw*; met 3 h. en 20 inw.

SYTHUIZEN, b., pr. Fr., gem. *Haskerland*, ¼ u. van *Haskerdijken*.

SZUERHUSEN. Zie SURBUZUM.

## T.

TAALSTRAAT, b., pr. N. Br., gem. *Vught*; met 32 h. en 210 inw.

TAANSCHUUR-POLDER, p., pr. Z. H., gem. *Maasland*; 160,7334 bund.

TAARD (OP DE), OP DE TJAARD, ook TEERD en TEAD, geh., pr. Fr., gem. *Oost-Dongeradeel*, ¼ u. van *Anjum*.

TAARLO, in het Lat. ARNULO, geh., pr. Dr., gem. *Vries*; met 10 h., 70 inw. en eene bijschool met 12 leeri.

TAARLOSCHIE-DIEP. Zie DUURSERDIEP.

TAARN (DE LANGE-), hofst., pr. Z. H., gem. *Maasland*; 7,2193 bund.

TABLAE. } Zie ALBLAS.

TABLAS (OUD). } Zie ALBLAS.

TACHTIG-MORGEN (DE). Zie WINKELSCHIE-POLDER (DE KLEINE-).

TACKMAN of TAKMAN, pr. Over., gem. *Amst-Hardenbergh*, 1½ u. O. van *Heemse*; groot 8 bund.

TACZOIJL (DE).

TAEKEZIJL. } Zie TAKOZIJL.

TAKEZIJL. } (BERG.)

TAFELBERG (DE). Zie KOOLTJES-

TAKKEBOS, boerd., pr. Gron., gem. *Winsum*; groot 9,1380 bund.

TAKMAN. Zie TACKMAN.

(1) Eveneens zoeke men alle hier niet gevonden wordende woorden op Si of Sij.

SUZANNA-POLDER (DE), 2 p., pr. *Zeel.*, één, gem. *St. Annaland*; één, DE NIEUWE-POLDER, gem. *Noordgouwe*.

SUZANNA'S-INLAGE, p., pr. *Zeel.*, gem. *Zierikzee*; groot 16,1650 bund.

SWAAGZIJL (DE OUDE-), sluis, pr. *Gron.*, O. van Nieuw-Scheemda.

SWAANSBURG, boerd., pr. *N.H.*, gem.  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Edam*; 10 bund.

SWAANWERD, geh., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, 10 min. W. ten Z. van *Wieuwerd*; met 3 h. en 20 inw.

SWAANWERDER-MEER (HET), ook het WIEUWERDER-MEER, p., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Wieuwerd*.

SWAARD of ZWAARD, b., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, bij *Finkum*.

SWAARDEBUREN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, bij *Tjummarum*.

SWADENBURCH en SWADENBURGER-DAM. Zie ZWAMMERDAM.

SWAECHE, Zie ZWAAG.

SWALM (DE), riv., pr. *Limb.* Zij ontstaat in de Pruisische prov. *Rijnland*, bespoelt Swalmen, en valt tegenover Neer in de Maas.

SWALMEN, gem., pr. *Limb.*, arr. en kant. *Roermond*, postk. *Roermond* en *Sittard* (12 m. k., 3 s. d.). Zij bevat de d. Swalmen en Asselt, en de geh. *Willer*, *Heyde* en *Boukoul*; beslaat 2201,0630 bund., en telt 292 h., en 1660 inw., die van landbouw bestaan.

De inw., op 2 na R. K., maken eene par. uit. van het bisd. en dek. *Roermond*, met eene kerk te Swalmen en eene bijkerk te Asselt, wordende de kerk door eenen Pastoor en eenen Kapellaan en de bijkerk door eenen Rect. bediend. — De 2 Herv. behooren tot de gem. van *Roermond*. — Er is eene school, met 100 leerl.

Het d. Swalmen ligt 1 u. N. van *Roermond*. Men telt er 146 h. en 770 inw. De kerk, aan den H. LAMBERTUS toegewijd, heeft toren en orgel.

Kermis Zond. na St. Jan Baptiste in Junij, en Zond. na St. Lambert in Sept. SWANENBROEK, weide, pr. *Geld.*, ten Z. W. van *Bredevoort*.

SWANENBURG, herb., pr. *Gron.*, gem. *Marum*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Nuis*.

SWANENDAAL, ged. van het buitenland van *Asperen*, pr. *Z. H.*, groot 5,8005 bund.

SWANEPOLLE, geh., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. ten W. van *Blessum*, met 2 h. en 5 inw.

SWANLAESCHE - POLDER (DE). Zie EENDRAGTS-POLDER (DE).

SWARTBROEK; geh., pr. *Limb.*, gem. en 1 u. Z. O. van *Weert*, met

53 h., 300 inw.; eene kapel, aan den H. CORNELIUS toegewijd, die tot de par. van *Weert* behoort en eene school met 45 leerl. (GEN.)

SWEIKHUIZEN. Zie SWEYKHUISWENE. Zie ZWIN (HET).

SWESTERHINGE. Zie ZWESER-ENG.

SWETERWOUDE. Zie SORTERWOUDE.

SWETTE (DE) of ZWETTE, landrug, pr. *Fr.*, grootendeels de scheiding tusschen *Oostergoo* en *Westergoo*.

SWETTE-HORNE of ZWETTEHORNE, b., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Leeuwarden*; met 2 h. en 10 inw.

SWEYCKHUYSEN, SWEIKHUIZEN of SWUICKHUISSEN, d., pr. *Limb.*, arr. en 4 u. N. O. van *Maastricht*, kant., postk. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Sittard*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Schinnen*; met 56 h. en 270 inw. De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. *Roermond*, dek. van *Schinnen*. De kerk, aan de H. MARIA toegewijd, heeft toren en orgel. Er is eene school. (LAND.)

SWEYLAND (HET). Zie ZWEI-SWICHEM, SWYGHEN, SUEGHEN of ZWICHEM, d., pr. *Fr.*, arr., kant. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. O. van *Leeuwarden*, gem. *Leeuwarderadeel*; met 15 h. en 100 inw., die van landbouw bestaan.

De 70 Herv. behooren tot de gem. van *Goutum-en-Swicchem*. De kerk heeft eenen strompen toren, doch geen orgel. De 18 Doopsgez. behooren kerk. te *Warrega* en te *Leeuwarden*; de 25 R. K. tot *Warrega*. De kinderen genieten onderwijs te *Goutum*.

SWICHELTER. Zie SWIGGELTE.

SWIER of ZWIER, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Wijnantsraede*; met 38 h. en 170 inw.

SWIKHUIZEN. Zie SWEYCKHUIZEN.

SWIJN. Zie ZWIN (HET).

SWIJNSMEER (HET), pr. *N. H.*, gem. *Alkmaar*; groot 16 bund.

SWIN (HET) of ZWIN, 2 waters, pr. *Fr.*, één, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*; één, gem. *Idaarderadeel*, Z. O. van *Friens*.

SWINE. Zie ZWIN (HET).

SWINZE. Zie ZWINDEREN.

SWOLGEN, SWALGEN, ZWOLLEGEN of ZWALGEN, d., pr. *Limb.*, arr. en  $\frac{7}{8}$  u. N. van *Roermond*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Horst*, postk. *Venlo*, gem. en 25 min. N. van *Meerlo*. Men telt er 58 h. en 320 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. *Roermond*, dek. van

*Venray*, met eenen Pastoor, eenden Kapellaan, eene kerk te Swolgen en eene kapel te Tienray. De kerk aan den H. LAMBERTUS toegewijd heeft toren en orgel. De dorps. tellt 50 leelr.

Kermis den laatsten Zond. van Sept.

SWOLLA. Zie ZWOLLE.

SWYGHEM. Zie SWICHEM. (TE).

SWYK. Zie ZUIDWIJK (HET BUIS

SWYNS of ZWIJNS, geh., pr. *Fr.*,

gem. *Hennaarderadeel*, 6 min. Z. O. van *Wommels*; met 3 h. en 20 idw.

SYBRANDABUREN of SIBRANDABU-

REN, d., pr. *Fr.*, arr. en 3½ u. Z. Z. W.

van *Leeuwarden*, kant. en 1 u. Z. W.

van *Rauwerd*, reg. kant. *Leeuwarden*,

postk. *Heerenveen*, *Leeuwarden*

en *Sneek*, gem. *Rauwerderhem*. Men

telt er 23 h. en 160 inw., en met een

ged. van het geh. *Speers* 26 h. en 170

inw., die van landbouw en veeteelt

bestaan. De 140 inw. behooren tot

de gem. van *Sybrandaburen-en-Terzool*.

De kerk heeft een spitsje doch

geen orgel. De 18 Doopsgez. behoo-

ren kerk. tot *Akkrum*; de 24 Christ.

Afges. tot *Scharnegoutum*. De dorps.

telt 25 leelr.

SYBRANDABUREN-EN-TERZOOI,

kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. en ring van

*Sneek*; met 400 ziel. en 2 kerken, te

*Sybrandaburen* en te *Terzool*.

SYBRANDABUURSTER - VAART

(DE), vaart, pr. *Fr.*, gem. *Rauwer-*

*derhem*, loopende van het d. *Sybranda-*

*buren* naar het *Sneekermeer*.

SYBRANDABUURSTER-ZIJL (DE),

sluis, pr. *Fr.*, gem. *Rauwerderhem*, ½

u. Z. O. van *Sybrandaburen*.

SYBRANDAHUIS of SIBRANDAHUIS, ook SIBRANDAHUIZEN, in het oud *Fr.*,

*SIBRENHUIS*, d., pr. *Fr.*, arr. en 3½ u.

N.O. van *Leeuwarden*, kant., postk. en

1 u. W. Z. W. van *Dockum*, gem. *Dan-*

*tumadeel*. Men telt er 28 h. en 180

inw., die van landbouw bestaan. De

inw., allen Herv., behooren tot de

gem. *Rinumageest- en -Sybranda-*

*huis*. De kerk heeft toren noch orgel.

De kinderen genieten onderwijs te

*Rinumageest*.

SYBRANDAHUIS of SIBRANDAHUIS,

b., pr. *Fr.*, ½ u. O. van *Aalsum*.

SYDEBERT. Zie SIDDEBUREN (1).

SYDSWERT, SYSWERD of SIESWERD,

b., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, 10 min.

N. W. van *Hichtum*; met 5 h. en 30 inw.

SYLVA. } Zie HERTOGEN-

SYLVA DUCIS. } BOSCH ('s).

SYNIA, ZINIA of SYNIA, boerd., pr

*Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, ½ u. Z. W.

van *Grouw*; groot 72,2500 bund.

SYNS, geh., pr. *Fr.*, gem. en ½ u.

O. van *Bolsward*; met 2 h. en 10 inw.

SYNSERBUREN. Zie TSKZERABUREN.

SYOCHTBOLE. Zie FOCHTELOO.

SYPEN en TEROELSTER-SYPEN,

2meertjes, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*.

SYPEN (DE OOSTER- en DE WES-

TER), 2 p., pr. *Fr.*, gem. *Doni-*

*awarstal*.

SYTEBUREN, SYTJEBUREN of SI-

TEBUREN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Idaar-*

*deradeel*, ¼ u. O. ten N. van *Grouw*;

met 3 h. en 20 inw.

SYTHUIZEN, b., pr. *Fr.*, gem. *Has-*

*kerlund*, ½ u. van *Haskerdijken*.

SZUERHUSEN. Zie SURBUZEN.

## T.

TAAI STRAAT, b., pr. *N. Br.*,

gem. *Vught*; met 32 h. en 210 inw.

TAA NSCHUUR-POLDER, p., pr.

*Z. H.*, gem. *Maastand*; 160,7334 bund.

TAAHD (OP DE), OP DE TJAARD,

ook TEERD en TEAD, geh., pr. *Fr.*, gem.

*Oost-Dongeradeel*, ½ u. van *Anjum*.

TAA RLO, in het Lat. ARNULO, geh,

pr. *Dr.*, gem. *Vries*; met 10 h., 70

inw. en eene bijschool met 12 leelr.

TAA RLOSCHÉ-DIEP. Zie DUUR-

SERDIEP.

TAA RN (DE LANGE-), hofst., pr.

*Z. H.*, gem. *Maastand*; 7,2193 bund.

TABLA E. } Zie ALBLAS.

TABLAS (OUD). }

TACHTIG-MORGEN (DE). Zie

WINKELSCHÉ-POLDER (DE KLEINE-).

TACKMAN of TAKMAN, pr. *Over.*,

gem. *Ambt-Hardenbergh*, 1½ u. O.

van *Heemse*; groot 8 bund.

TACOZIJL (DE). }

TAEKEZIJL. } Zie TAKOZIJL.

TAKEZIJL. } (BERG.

TAFELBERG (DE). Zie KOOLTJES-

TAKKEBOS, boerd., pr. *Gron.*,

gem. *Witsum*; groot 9,1380 bund.

TAKMAN. Zie TACKMAN.

(1) Eveneens zoeke men alle hier niet gevonden wordende woorden op SI of SIZ.

**TAKOZIJL**, ook wel TAKEZIJL of TACOZIJL gespeld, geh., pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, onder *Sondel*; met 3 h., 20 inw. en eene sluis in den Zeedijk. (SCHOUWER.)

**TALEBOITSEYDE**. Zie WESTEN-TAMEROORD, buit., pr. *Utr.*, gem. *de Bill*; groot 38,7604 bund.

**TAMMINGA**. Zie PAAUWENBURG.

**TAMMINGA**, h., pr. *Gron.*, gem. *Winsum*; met 4,0330 bund. grond.

**TAMMINGABORG** of TAMMINGABORCH, oudtijds ook TAMMYNGEN, boomkweekkerij, pr. *Gron.*, gem. en 5 min. *Z. van Hornhuizen*.

**TAMTERP**, b., pr. *Fr.*, gem. *Frankeradeel*, *N. van Peins*; met 17 h. en 100 inw.

**TANGE** (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. *Onstvedde*; met 5 h. en 20 inw.

**TANIA** (GROOT-), boerd., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, 20 min. *N. O. van Blija*; groot 0,6730 bund.

**TANIABUREN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarden*; met 3 h. en 20 inw.

**TANIAMEER** (DE), waterlozing, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarden*.

**TANKENBERG**, berg, pr. *Over.*, niet ver van *Oldenzaal*.

**TANNENBERG**. Zie TONNENBERG.

**TAPPERSHEUL**, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Papekop*; met 3 h. en 20 inw.

**TARIJK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Zundert*; met 21 h. en 100 inw.

**TARTHORST**, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Wageningen*; 11,4166 bund.

**TASSELSCHÉ - BOSCH** (HET), bosch, pr. *Geld.*, gem. *Rheden*.

**TATJEHORN**. Zie TETJEHORN.

**TAUTENBURG** of TOUTENBURGH, state, pr. *Fr.*, gem. *Tichterkradeel*, 10 min. *Z. W. van Rijkekerk*.

**TAUTENBURG**, alleen staand h., pr. *Dr.*, gem. *Roden*.

**TEAD**. Zie TAARD (OP DE).

**TECHUM**, b., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. *Z. W. van Goutum*; met 5 h. en ruim 30 inw.

**TECKENBURG**. Zie TEEKENBURG.

**TECKOP**, gem. en heerl. pr. *Utr.*, kant. *Maarssen*, postk. *Loenen* (3m.k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Teckop*; beslaat 458,9689 bund., en telt 27 h. met 170 inw., die van landbouw bestaan. De 120 R. K. maken met die uit de gem. *Kamerik-en-de-Houtdijken*, *Kamerik-Mijzijde* en *Kockengen*, eene par. uit van het bisd. *Utr.*, met 1 Pastoor, 1 Kapellaan en 200 ziel.

De 80 Herv. behooren tot de gem. van *Kamerik*. De kinderen gaan school te *Kamerik* en te *Kockengen*.

Het d. *Teckop*, *Teccop* of *Tekkop* ligt 3 u. *W. N. W. van Utrecht*,  $\frac{2}{3}$  u. *W. van Maarssen*. De R. K. kerk, aan den *H. Hippolytus* toegewijd, is eene schuur, met orgel en toren. Kermis den laatsten Zond. in Sept.

**TECKOP** (POLDER-VAN-), p., pr. *Utr.*, gem. *Teckop*; 458,9689 bund.

**TECKOPSCHE-DIJK** (DE), dijk, pr. *Utr.*, gem. *Teckop*, van den Meentweg naar de *Hollandsche kade*.

**TECKOPSCHE-WETERING** (DE), van ouds de *ZWANEVELDER-WETERING*, wetering, pr. *Utr.*, gem. *Teckop*, langs den *Teckopschen dijk* loopende.

**TEDEMA** of **TEMA**, heerenh., pr. *Dr.*, gem. en 1 u. *N. ten W. van Roden*.

**TEDEMA THEDEMA**, **TEMA** of **THEMA**, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Noordwolde*; groot 9,6210 bund.

**TEDINGERBROEK**, ook **TEYLINGERBROEK**, **TELINGERBROEK**, **DINGERBROEK** en **HELINGERBROEK**, heerl., pr. *Z. H.*, arr. 's *Gravenhage*, kant. *Voorburg*, reg. kant. 's *Gravenhage*, postk. *Leiden*, gem. *Stompwijk*; groot 500 bund. Zij bevat het geh. *Tedingerbreek* en het *W. ged. van den Leidschen-dam-Zuidzijde*; beslaat 855 bund., en telt 166 h., met 1170 inw., die van landbouw bestaan. De Herv. behooren kerk. te *Leidschendam*, de R. K. ged. te *Stompwijk*, ged. te *Voorburg*. Er is ééne school, met 50 leerl. Het geh. *Tedingerbreek* ligt  $\frac{1}{4}$  u. *N. O. van 's Gravenhage*,  $\frac{1}{4}$  u. *N. O. van Voorburg*, 1 u. *Z. van Stompwijk*; met 51 h. en 410 inw.

**TEDINGERBROEK** (DE-POLDER-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Stompwijk*; groot 1070 bund.

**TEEFFELEN** of **TEFFELEN**, d., pr. *N. Br.*, kant. en  $\frac{3}{4}$  u. *N. W. van Oss*, postk. *Grave*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z. W. van Oijen*. Men telt er 17 h. en 70 inw. die van landbouw en veeteelt bestaan. De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*, dek. van *Ravenstein-en-Megen*. De kerk, aan den *H. Benedictus* toegewijd, heeft toren en orgel. De dorps. telt 12 leerl.

Kermis Zond. na 9 Oct.

**TEEFFELEN** (POLDER-VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Oijen-en-Teeffelen*; groot 315,7917 bund.

**TEEFFELSCHE-KADE** (DE), kade, pr. *N. Br.*, langs de *Teeffelsche-wetering* loopende.

**TEEFFELSCHE-SLUIS** (DE), sluis, pr. *N. Br.*,  $\frac{1}{4}$  u. *N. W. van Teeffelen*.

**TEEFFELSCHÉ-WETERING (DE)**, water, pr. *N. Br.*, dat uit het Oosermeer naar de Maas loopt.

**TEEKENBURG**, **TEEKELENBURG** of **TECKENBURG**, b., pr. *Zeel.*, gem. Kapelle; met 3 h. en 25 inw.

**TEERD**. Zie **TAARD** (OP DE-).

**TEERNS**, oudtijds **TERENSE**, **TERNSE**, **TYRNSÉ** of **TIRNS**, voorm. d., thans geh., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, 10 min. van *Hempens*; met 6 h. en 40 inw.

**TEERS (DE)**, gemeenlijk **DEN TERS**, geh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Wijchem*; met 5 h. en 30 inw.

**TEERSDIJK (DE)**, groote weg tusschen Nijmegen en Grave, van den binnen rijweg over Heesch en Neerbosch tot den rijweg op Wijchem.

**TEESINGE**. Zie **TESINGE**.

**TEETLUM**, b., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. O. van *Tjum*; met 2 h. en 30 inw.

**TEFFELEN**. Zie **TEFFELEN**.

**TEGELEN**, gem., pr. *Lim.*, arr. *Roermond*, kant. en postk. *Venlo* (12 m. k., 3 s. d.). Zij bevat de d. Tegelen en Steyl, de geh. Kruis, Over-Tegelen en Leemhorst en de b. Berg, Gerond, Geendend, Hoogstraat en Mun; beslaat 1040,8220 bund., telt 248 h. en 1370 inw., die meest van akkerbouw en handel bestaan. Er zijn 1 zeepziederij, 4 branderijen, 6 brouwerijen, 1 chicorij-, 3 azijn-, 1 stijfsel-, 1 zeem-, 1 petten- en 3 tabaksfabrieken, 1 blaauwververij, 1 graan-, olie-, pel- en moutmolen, 15 potten- en 7 pannenbakkerijen.

De inw., op 7 na allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. *Roermond*, dek. van *Venlo*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. De 7 Herv. behoo- ren tot de gem. *Venlo*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Tegelen, oudtijds *Tegla*, ligt 3 u. N. N. O. van *Roermond*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. Z. W. van *Venlo*, nabij de Maas, waar- over hier een schuitenveer is. Men telt er 56 h. en 340 inw. De kerk, aan den H. **MARTINUS** toegewijd, heeft een orgel en eenen hoogen, dikken toren. De dorps. telt 75 leerl.

Kermis 14 dagen na Pinksteren.

**TEGELEN (OVER-)**, geh., pr. *Lim.*, gem. *Tegelen*; met 15 h. en 90 inw.

**TELLINGERLAAN (DE)**, rijweg, pr. *Z. H.*, loopende van den grooten weg naar den Voorhouterweg.

**TEIL**. Zie **TIJL**.

**TEISING**. Zie **TESINGE**.

**TEISTERBANT**, buit., pr. *Geld.*, gem. *Zoelen*; groot 150,4885 bund.

**TEKKOP**. Zie **TECKOP**.

**TELG**, waarschijnlijk het oude **TELGD**, geh., pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*; met 36 h. en 200 inw. (BROEK.)

**TELINGERBROEK**. Zie **TEDINGER-TELLENS**, b., pr. *Fr.*, gem. *Hen- naarderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Wommels*.

**TELLICHTE**. Zie **TILLIGTE**.

**TELLINGKAMP**, bosch, pr. *Gron.*, gem. *Vlagwedde*, nabij *Ter-Apel*.

**TELLUM**. Zie **TIEL**.

**TELONIUM**. Zie **TROLEN**.

**TEMA**. Zie **TEDEMA**.

**TEMPEL (DE)**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *'s Gravenhage*, kant *Delft*; zij beslaat 10,8850 bund. Er zijn in het geheel geen gebouwen aanwezig.

**TEMPEL (DE)**, arbeidersw. pr. *Geld.*, gem. *Elburg*, met 6 v. r. gronds.

**TEMPEL**, geh. en p., pr. *Z. H.*, gem. *Reeuwijk*; het geh. met 4 h. en ruim 60 inw.; de p. groot 133,298 bund.

**TEMPEL (DE)**, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Zwammerdam*; met 31 h. en 200 inw.

**TEMPEL (DE)**, hofst., pr. *Z. H.*, gem. en 20 min. N. W. van *Overschie*.

**TEMPEL (DE)**, boerd., pr. *Gron.*, gem. en 10 min. O. N. O. van *Oldehove*.

**TEMPEL (DE GROOTE-EN-KLEI-NE-)**, streek lands, pr. *Zeel.*, gem. *Zaamslag*. (TEMPEL.)

**TEMPEL (DE OUDE)**. Zie **OUDE-TEMPEL (DE WEELDERIGE)**, boerd- erij pr. *Z. H.*, gem. *Hillegom*.

**TEN-BOER**. Zie **BOER (TEN-)** (1).

**TENARLO**. Zie **TINARLO**.

**TENDEWEG**, havenije, pr. *Zeel.*, gem. *Heer-Arendskerke*.

**TENGNAGELL**. Zie **KAMP (DE)**.

**TENKAMP**, geh., pr. *Gron.*, gem. en O. van *Onstwedde*.

**TENRATE**. Zie **TENRAY**.

**TEN-RIJSS**, hofst., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Nijkerk*, 26 bund.

**TENTEN (DE)**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Grootegas!*; met 8 h. en 30 inw.

**TERAARSCHÉZUWE**. Zie **ZUWE**.

**TERBAND** of **CATHARINA-BAND**, d., pr. *Fr.*, arr., kant., postk. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Herenveen*, gem. *Aeng- warden*. Men telt er 20 h. en 110 inw. en met b. Terbandstermolen en een ged. van het geh. *Nieuwebrug*, 70 h. en 410 inw., die van veenderij en

(1) Eveneens soeke men alle de met **TEN** of **TER** beginnende art., welke hier niet gevonden worden, op de woorden van onderscheiding.



buerderij bestaan. De 280 Herv. behooren tot de gem. *Tjalleberd-Lunjeberd-Gersloot-en-Terband*. De kerk heeft een spits torentje en orgel; de 90 Doops. behooren tot de gem. van *Tjalleberd*.

**TERBANDSTER-MOLEN**, b., pr. Fr., gem. *Aengwirden*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Terband*; met 7 h. en 30 inw. Het is dat ged. van het geh. *Terbandsterschans*, dat tot de gem. *Aengwirden* behoort.

**TERBANDSTER-SCHANS** of **HASKERSCHANS**, ook **HEERENWAL**, geh., pr. Fr., ged. gem. *Aengwirden*, 7 min. Z. W. van *Terband*, ged. gem. *Haskerland*, nabij *Nijehaske*; met de kerk van *Nijehaske*, met spits torentje en orgel en eene school, met 120 leerl.

**TERBURG**, geh., pr. Fr., gem. *Hennaarderadeel*, onder *Kubaard*.

**TEREIKEN**. Zie **TERRIJKEN**.

**TERGRACHT**, **TERGRAFT** of **TERGRAFT**, geh., pr. Fr., gem. *Ferwerderadeel*; met 5 h. en 30 inw.

**TER-HEYDE** of **DE HEYDE**, ook **DE HEY**, d., pr. Z. H., arr. en 2 u. Z. W. van 's *Gravenhage*, kant. en 1 u. N. van *Naaldwijk*, reg. kant. *Delft*, hulpk., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Monster*. Men telt er 44 h. en 400 inw., die bestaan van het visschen naar schulpen en met elders in het land te gaan werken. Ook varen er nog 2 schuiten op de vischvangst in de Noordzee. De 370 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van 's *Gravenhage*, ring van *Voorburg*. De kerk heeft een torentje, doch geen orgel. De 40 R. K. parochiëren te *Monster*. Er zijn een dorps. met 40 leerl., eene naai- en breischool voor 12 meisjes en een Oude Mannen- en Vrouwenhuis.

**TERHEYDEN**, gem., pr. N. Br., arr. en kant. *Breda*, hulpk. van de postk. *Breda* en *Dordrecht* (14 m. k., 9 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. Terheyden en *Wagenberg*, de geh. *Munnikhof*, *Schijnmaar* en *Zonzeel*, en een ged. van het geh. het *Slikgat*; beslaat 2512,2521 bund., en telt 390 h. met 2720 inw., die van landbouw bestaan. De 2500 R. K. maken de par. van *Terheyden* en *Wagenberg* uit; de 220 Herv. eene gem. van de klass. van *Breda*, ring van *Geertruidenberg*. De 6 Isr. behooren kerk. tot *Breda*. Er zijn 3 scholen. Het d. Terheyden ligt ruim  $1\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van *Breda*. De R. K. maken met die van *Munnikhof* en een ged. van *Slikgat* eene par. uit van het bisd. en dek. van *Breda*, met 1 Pastoor, 1 Kapellaan en 1300 ziel. De kerk, aan de *H. Maagd* en den

*H. ANTONIUS* toegewijd, is een kruisgebouw, met fraai orgel, sierlijken predikstoel en hoogen toren. De Herv. kerk heeft orgel en houten toren. Er is een dorps huis met torentje en eene dorps. met 80 leerl.

Paarden- en magere beestenmarkt den 3den Dingsd. in Apr.; vette beestenmarkt alle Donderdagen in Nov. Kermis Zondag na 8 Sept.

**TERHEYDEN (MOLENPOLDER-TJE-VAN-)**, p., pr. N. Br., gem. *Terheyden*; groot 32,0621 bund.

**TERHEYDEN (HET SLOT-TE-)**, eigenlijk **HET BLOKHUIS** of **HET OMWATERD-BLOKHUIS**, ook het **HUIS DRIJWEG**, buit., pr. N. Br., gem. *Terheyden*; groot 2,1320 bund

**TERHEYDEN-EN-DE-HOOG-EN-LAGE-ZWALUWE (BINNENPOLDER-VAN-)**, p., pr. N. Br., ged. gem. *Terheyden*, ged. gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*; 1085,9357 bund.

**TERHEYDSCH-DE-HOEK (DE)** en **TERHEYDSCH-DE-WEG**, 2 geh., pr. N. Br., gem. *Teteringen*; het eerste met 4 h. en 28 inw., het andere met 18 h. en 70 inw.

**TERHORNE**, kad. gem., pr. Fr., gem. *Utingeradeel*. Zij bevat de d. Terhorne, Terkaple en Akmaryp, en beslaat 1690,8500 bund.

**TERHORNE**, d., pr. Fr., arr., kant. en 3 u. N. W. van *Heerenveen*, hulpk. *Oldeboorn*, gem. *Utingeradeel*. Men telt er 132 h. en 540 inw., die van landbouw, veeteelt, scheepvaart, het halen van zand uit het Sneeker-meer en visscherij bestaan. — De 260 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Heerenveen*, ring van *de Lemmer*. De kerk heeft eenen stompen toren, doch geen orgel. De 280 Doopsgez. maken, met die van Terkaple, eene gem. uit met 270 ziel. De kerk heeft toren noch orgel. De dorps. telt 90 leerl. Kermis den laatsten Dond. in Aug.

**TERHORNE**, veeltijds **DE HOEK**, b., pr. Fr., gem. *Doniawarstal*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Langweer*; met 6 h. en 50 inw.

**TERHORNE (GROOT-)**. Zie **MARTENA**.

**TERHORNSTER-POEL**, ook **TERHORNSTER-DIEP**, **HORNSTER-POEL** en **HORNE-POEL**, water, pr. Fr., gem. *Utingeradeel*, Z. O. van *Terhorne*.

**TERHORST**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Mheer*; met 18 h. en ruim 40 inw.

**TER-IDSSERT**, **TER-EDSERT** of **TER-IDSDARD**, d., pr. Fr., arr. en  $2\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Heerenveen*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Oldeberkoop*, postk. *Heerenveen*

en *Steenwijk*, gem. *Stellingwerf-West-einde*. Men telt er 70 h. en 390 inw., en met de b. de *Bult*, 90 h. en 500 inw., die van landbouw en veenderij bestaan. — De 380 Herv. behooren tot de gem. van *Oldehollpade-Nijehollpade-Ter-Idserl-en-Oldehollwolde*. De kerk heeft orgel noch toren, hangende de klok in een houten klokhuis. De 120 R. K. parochiëren te *Oldehollpade*, waar ook de kinderen onderwijs genieten.

TER-KAPELSTER-POELEN (DE), DE KAPPELSTER-POELEN of DE KAPELSTER-POELEN, meer, pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*, N. O. van en bij *Terkaple*.

TERKAPLE, TERKAPPEL of TERKAPPEL. d., pr. *Fr.*, arr., kant. en 2 u. N. W. van *Heerenveen*, hulpk. *Oldeboorn*, gem. *Utingeradeel*; met 18 h. en 100 inw., die van veeteelt bestaan. Er is 1 scheepstimmerwerf voor kleine vaartuigen. — De 70 Herv. behooren tot de gem. van *Terkaple-en-Akmarijp*. De kerk heeft toren noch orgel, daar naast staat een klokkestoel op de begraafplaats. De 30 Doopsgez. behoorren kerk. te *Terhorne*, de 3 R. K. tot de *Joure*. De dorps. telt 25 leerl.

TERKAPLE-EN-AKMARIJP, kerk. gem., pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*; met 200 ziel. en 1 kerk te *Terkaple*.

TER-KOOIJEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Bladel*; met 5 h. en 50 inw. Het bestaat uit de b. *Groot-Ter-Kooijen* en *Klein-Ter-Kooijen*.

TER-KOOIJEN (GROOT-), 2 b., pr. *N. Br.*, gem. *Bladel*, het eerste het *Z. ged.* van het geh. *Ter-Kooijen*; met 3 h. en 30 inw.; het tweede, het *N. ged.*; met 2 h. en 20 inw.

TER-LAAK, hofst., pr. *N. Br.*, gem. *St. Oedenrode*.

TERLET, geh., pr. *Geld.*, gem. *Rozendaal*; met 3 h. en 20 inw.

TERLUGT (HET HUIS-), bekende herb., pr. *Z. H.*, gem. *Maasland*.

TERMEIDE. } Zie *AMEIDE*.  
TERMEY. }

TER-MIET, b., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwendam*, N. W. van *Zunderdorp*.

TERMUNTEN, gem., pr. *Gron.*, arr. *Winschoten*, kant. *Zuidbroek*, hulpk. *Termunterzijl* (8 m k., 4 s.d., 1 j.d.). Zij bevat de d. *Termunten*, *Woldendorp*, *Borgsweer* en *Wagenborgen*; de geh. en b. *Baamsum*, *Dallingeweer*, *Fimel*, *Grijze-Monniken-klooster*, *Heemen*, *Lalleweer*, *Lesterhuis*, *Reide*, *Termunterzijl* en de *Vennen* en ged. van *Binnen-Ae*, en de *Zomerdijk*; beslaat 5494,3746 bund., en telt

398 h. met 2430,530 inw., die van landbouw, veeteelt en eenige scheepvaart bestaan. Er zijn 2 kalkbrande-rijen, 2 steenbakkerijen en 4 korenen pelmolens, waarvan 1 tevens houtzaagmolen. De inw., op 55 na allen Herv., maken de gem. van *Termunten-en-Borgsweer*, *Wagenborgen* en *Woldendorp* uit. De 14 Doopsgez. behooren kerk. tot *Midwolda*; de 7 Evang. Luth. tot *Winschoten*; de 9 R. K. en de 10 Isr. tot *Delfzijl*. Ook zijn er 30 Chr. Afges. Er zijn 5 scholen.

Het d. *Termunten* of *Munten*, oudtijds *Menterne*, *Menterna* of *Menternesse*, ligt 4 u. N. van *Winschoten*, 4 u. N. O. van *Zuidbroek*. Men telt er 76 h. en 440 inw., en met de geh. *Termunterzijl*, *Fimel*, *Reide*, *Dallingeweer*, de *Vennen*, *Baamsum* en *Grijze-Monniken-klooster*, 155 h. en ongeveer 1000 inw. De inw., op 18 na alle Herv., behooren tot de gem. *Termunten-en-Borgsweer*. De kerk is een oud gothisch gebouw, met spitsen toren. De dorps. telt 90 leerl.

TERMUNTEN (GROOT-), het O. ged. van het d. *Termunten*, pr. *Gron.*; met 66 h. en 400 inw.

TERMUNTEN (KLEIN-) of OUD-TERMUNTEN, het W. ged. van het d. *Termunten* en het geh. *Termunterzijl*, pr. *Gron.*; met 60 h. en 440 inw.

TERMUNTEN-EN-BORGsWEER, kerk. gem., pr. *Gron.*, klass. van *Winschoten*, ring van *Midwolde*; met twee kerken, als ééne te *Termunten* en ééne te *Borgsweer* en 1100 ziel.

TERMUNTER-DIEP (HET) of HET KLEINEDIEP, watertje, pr. *Gron.*, van den *Ee-dam* naar het *Zijldiep*.

TERMUNTER-ZIJL, geh., pr. *Gron.*, gem. *Termunten*; met 53 h., 390 inw., een hulpk. van de postk. *Delfzijl* en *Winschoten*, en 1 school met 70 leerl.

TERMUNTER-ZIJLDIEP, water, pr. *Gron.*, dat uit het *Winschoterdiep* naar den mond der *Eems* loopt.

TERNAARD, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*. Zij bevat de d. *Ternaard*, *Brantgum*, *Foudgum*, *Hantum*, *Hantumer-Uitburen*, *Hantumhuizen*, *Hiaure* en *Waxens* en beslaat 3316,7544 bund.

TERNAARD of TERNAAD, in het oud Friesch *Tonawerd*, *Tonawerth* of *Tunawerth*, d., pr. *Fr.*, arr. en 6 u. N. O. van *Leeuwarden*, kant. en 1½ u. ten N. van *Holwerd*, postk. *Dockum*, gem. *West-Dongeradeel*. Men telt er 70 h. en 480 inw., en met de geh. *Nijeburen*, *Uilsmahorn*, de *Vischbuurt* en

een ged. van Schoor, 170 h. en 1100 inw., die van landbouw vlas- en aardappelleelt bestaan. Ook zijn er I eendekooi en I kooornmolen. De 1030 Herv. maken eene gem. uit. van de klass. van *Dockum*, ring van *Holwerd*. De kerk heeft spitsen toren, en fraai orgel. De 70 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Holwerd-Blijen- en-Vischbuurt*. De dorps. telt 140 leerl.

Kermis den 24 Augustus.

TERNZE. Zie TIRNS.

TEROELE, oudtijds OLINS, voorm. d. thans een geh., pr. *Fr.*, gem. *Doniswarstal*, 10 min. Z. van *Langweer*; met 40 h. en 80 inw.

TERP. Zie GELTERP.

TERP, bij het kad. *DERP*, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Deurne*; met 21 h. en 120 inw.

TERPEN (DE DRIE-), h., pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*,  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Akkerwoude*.

TERRIJKEN of TEREIKEN, bij het kad. *REYKEN*, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Gemert*; met 4 h. en ruim 20 inw.

TERS (DEN). Zie TEERS (DE).

TERSLUIS, geh., pr. *N. H.*, gem. *Veenhuizen*; met 10 h. en 70 inw.

TERSOOL. Zie TERZOOL.

TERVOORT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Ginneken*, met 17 h. en 120 inw.

TERWISGA of TERWISSCHA, ook KOLDERWISKE of KODUMERWISKE, geh., pr. *Fr.*, gem. *Hemelum-Oudephaert-en-Noordwolde*,  $\frac{3}{4}$  u. N. ten W. van *Koudum*; met 5 h. en 20 inw.

TER-WISPEL of WISPEL, d., pr. *Fr.*, arr. en  $2\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Heerenveen*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Beelsterzwaag*, postk. *Gron.* en *Heerenveen*, gem. *Opsterland*. Men telt er, met de b. *Westerend*, *Trimbeets*, de *Kliese* en *Tynje*, 120 h. en 700 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De Herv. behooren tot de gem. *Lippenhuizen-Terwispele-en-Henrik*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De Doopsgez. behooren kerk. tot *Gorredijk* en *Dragten*; de R. K. tot *Heerenveen*. De dorps. telt 20 leerl.

TERWISPELER - VENNEN (DE), weilanden, pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, N. van *Terwispele*.

TERWOLDE, d., pr. *Geld.*, arr. en  $8\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Arnhem*, kant. en 3 u. N. N. O. van *Apeldoorn*, postk. *Apeldoorn* en *Deventer*, gem. en  $3\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van *Voorst*. Men telt er 171 h. en 1350 inw., die van landbouw bestaan. De 950 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Arnhem*,

ring van *Apeldoorn*. Het kerkje heeft toren en orgel. De 400 R. K. behooren tot de par. van *Vaassen*.

TERWOLDSCHIE-WATERING (DE), beek, pr. *Geld.*, welke in het *Elsbosch* ontstaat, langs *Twello*, *Terwolde*, *Wilsom*, *Vaassen* en *Vorgten* schiet en in het *Grifkanaal* uitloopt.

TERZIJT of REZIET, geh., pr. *Limb.*, gem. *Willem*; 44 h. en 190 inw.

TERZOOL of TERSOOL, d., pr. *Fr.*, arr., reg. kant. en  $3\frac{1}{2}$  u. Z. ten W. van *Leeuwarden*, kant. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. W. van *Rauwerd*, postk. *Heerenveen*, *Leeuwarden* en *Sneek*, gem. *Rauwerderhem*. Men telt er 35 h. en 180 inw., en met het geh. *Terzoolsterweeren*, 57 h. en 290 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De 270 inw. behooren tot de gem. *Sybrandaburen-en-Terzool*; de 5 *Christ. Afges.* tot *Scharnegoutum*; de 20 Doopsgez. tot *Irnsom-en-Poppingawier*. De dorps. telt 50 leerl.

TERZOOLSTER - BREKKEN (DE). Zie KRUIS-BREKKEN (DE).

TERZOOLSTER - VAART (DE), vaart, pr. *Fr.*, gem. *Rauwerderhem*, van *Terzool* naar de *Kruisbrekken*.

TERZOOLSTER - WEEREN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Rauwerderhem*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Terzool*; met 21 h. en 110 inw.

TERZOOLSTER-ZIJL (DE), sluis, pr. *Fr.*, gem. *Rauwerderhem*, 35 min. Z. O. van *Terzool*.

TESSEL. } Zie TEXEL.  
TESSERO. }

TETERINGEN, gem., pr. *N. Br.*, arr., kant. en postk. *Breda* (12 m. k., 6 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de geh. *Kerkeind* en *Hoolstraat*, te zamen eigenlijk het d. *Teteringen* uitmakende *Heistraat*, *Hoeveneind*, *Meerberg*, *Terheydsche-weg*, *Terheydschehoek*, *Molengracht*, *Lovensdijk*, de *Zandbergen* en een ged. van *Teteringschedijk*; groot 2336 bund., en telt 154 h., met 1170 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Er zijn 1 korenmolen en 1 bierbrouwerij. De 1150 R. K. maken eene par. uit van het bisd. en dek. van *Breda*, met eenen *Pastoor* en eenen *Kapellaan*. De 20 Herv. behooren tot de gem. *Breda*. Er is eene school met 70 leerl. Het d. *Teteringen* ligt  $\frac{3}{4}$  u. N. O. van *Breda*. Men telt er 33 h. en 200 inw. De kerk heeft toren en orgel.

Kermis den laatsten Zond. in Sept. TETERINGSCHEN-DIJK (DE), geh., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Teteringen*, god. gem. *Ginneken*; met 31 h. en 180 inw.

TETJEHORN of TATIEHORN, geh., pr.

Gron., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Stochteren*.

TETRODE.

TEUETTERODE.

} Zie OVERVEEN.

TEUGE of TEUGEN, geh., pr. *Geld.*,

gem. *Voorst*; met 37 h. en 540 inw.

TEUGE (DE), TEUGHE of TOOGE,

van ouds DIE TOEGHE, gemeene weide,

pr. *Over.*, ten Z. van die stad.

TEUNIS (ST). Zie ANTONIS (ST.)

TEUNIS (ST.), afzonderlijk staande

herb., pr. *Geld.*, gem. *Kerkwijk*.

TEUTOBURGUM. Zie DOESSORGH.

TEUTONY-HEM. Zie DORTINCHEM.

TEVENTERI. Zie DEVENTER.

TEXEL of TESSSEL, oudtijds TESSERO

of TEXLE, in het lat. TEXLA, eil. ten

N. N. W. van de Zuiderzee, eene gem.

uitmakende, pr. *N.H.*, arr. *Alkmaar*,

kant. *den Helder*, reg. kant. en hulpk.

*Tezel* (13 m. k., 9 s. d., 1 j. d.). Het ligt

$\frac{1}{2}$  u. N. van den vasten wal van Noord-

Holland,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van Vlieland;

bevat het vl. den Burg, de d.: Hoorn,

Koog, Oostereind, Oude-Schild, de

Waal en de Cocksdoorp, en de geh.

Zevenhuizen, Oost, Nieuweschild,

de Westen, Zuidkappel en Spijkdoorp;

beslaat 13763 bund., en telt 950 h. met

5600 inw., die van landbouw, vee-

teelt (vooral van schapen), visscherij

en scheepvaart bestaan en de bekende

Texelsche kaas maken. Er zijn 2

scheepstimmerwerven, 1 pel-, 2 koor-

en pel- en 2 korenmolens. Voor de

scheepvaart bestaan er twee havens.

De 3300 Herv. maken de gem.: *den*

*Burg*, *de Cocksdoorp*, *den Hoorn*,

*Oostereind*, *Oude-Schild* en *Waal-en-*

*Koog* uit; de 1050 Doopsg. de gem.

*den Burg-Waal-en-Oostereind* en

*den Hoorn*, en de 1200 R. K. de par-

van *Burg*, *de Cocksdoorp* en *Oude-*

*Schild*. De 13 Isr. behooren tot de rings.

van *den Helder*. Er zijn 8 scholen.

Schapenmarkt, 6, 13 en 20 Mrt.,

18 Jul., 1 Aug., 9 Oct. en 15 Nov.

TEXEL (HET GAT-VAN-), vaar-

water, van de *Zuiderzee* naar de

*Noordzee* loopende, tusschen den

vasten wal en de zuidkust van Texel.

TEXEL (DE REEDE-VAN-), oud-

tijds het WAAIGAT genoemd, anker-

plaats voor groote schepen aan den

zuidoostwal van *Texel*.

TEXELSTROOM (DE), breed en

diep vaarwater, N. van *N. H.*, zijnde

eene verlenging van het *Maisdiep*,

hooger op de *Vlieter* genoemd.

TEYLINGERBROEK. Zie TEDIN-

GERBROEK.

THAMEN. Zie VINKENBUURT.

THAMEN (OUD-), buurs, pr. *N. H.*,

gem. *Uithoorn*; met 2 h. en 20 inw.

THAMER-BINNEN- en BUITEN-

POLDER (DE) of DE BINNEN- en DE

BUITENDIJKSCHE-THAMER-POLDER, 2 p.,

pr. *N. H.*, gem. *Uithoorn*; de eer-

ste groot 212,4824 bund., de andere

56.1330 bund.

THAMERDIJK (DE), dijk, pr. *N.H.*,

van de Thamerlaan naar de Zijde.

THEDEMA. Zie TEDEMA.

THEDINGWEERD, of TIJDINGWAARD,

buit., pr. *Geld.*, kant. *Tiel*, gem. *Zoelen*;

groot 104,9076 bund.

THEEDE-HEIDE, geh., pr. *N. Br.*,

gem. *St. Michielsgestel*; met 37 h. en

290 inw. (ARENDS-KERKE ('s)).

THEERAETS-KERKE. Zie HEER-

THEEREHEIDEN, ontgodnen hei-

develd, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z.

Z. W. van *St. Michielsgestel*.

THELDEN. Zie ELDEN.

THELÆ. Zie TIEL.

THELONIUM. ZIE TOLEN.

THEMA. Zie TEDEMA.

THEMAAT, p., pr. *Utr.*, gem. *Haar-*

*zuilens*; groot 455,6190 bund.

THEMAAT (DE HEGGE-OP-),

THEMAAT-UTEN-ENG en THE-

MAAT-WESTRENENS, 3 heerl., pr.,

arr. en postk. *Utr.*, kant. *Maarsse*n,

gem. *Haarzuilens*, de eerste bevat geen

h. en 4,2579 bund.; de tweede 1 h., met

7 inw. en 27,2507 bund. en de derde

14 h., 150 inw. en 453,0476 bund.

THEMA-HEERD, boerd., pr. *Gron.*,

gem. *Ecnrum*; groot 77,5060 bund.

THEODEN. Zie DIDAM.

THEODORA-POLDER (DE), p.,

pr. *Z. H.*, gem. *Ooltgensplaat*.

THEODORUS POLDER, p., pr. *N.Br.*,

gem. *Hulsteren*; groot 145,7220 bund.

THEOLE. Zie TIEL.

THERENSE. } Zie TEERNS.

THERNSE. }

THESANDRIE (PAGUS). Zie KAD-

ZAND (LAND-VAN-).

THESDEN. Zie DELDEN, pr. *Geld.*

THESINGE of TEESING, oudtijds

TICE, TICE-INGE, TICENGE en THES-

SINGE, in den Groninger tongval TEI-

SING, d., pr. *Gron.*, arr., kant. en  $3\frac{1}{2}$  u.

W. ten Z. van *Appingedam*, postk.

*Appingedam* en *Groningen*, gem.

en  $\frac{1}{4}$  u. W. van ten *Boer*. Men telt

er 53 h. en 250 inw. en met het geh.

Achter-Thesinge, 65 h. en 330 inw.

De 200 Herv. maken eene gem. van

de klass. van *Appingedam*, ring van

*Stochteren*, uit. De kerk heeft een

koepeltorentje, doch geen orgel. De

200 Chr. Afges. hebben er eene vrij

grootte kerk. De dorps. telt 60 leerl.

THESINGE (ACHTER), geh., pr. *Gron.*, gem. *Ten-Boer*, bij *Thesinge*; met 12 h. en 80 inw.

THESINGER-MAAR, water, pr. *Gron.*, gem. *Ten-Boer*, loopende van de Rolle naar Thesinge.

THETINGA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, bij *Wieuwerd*.

THEUDA. Zie DIDAN.

THIAMERSWERVE. Zie TJAMSWEER.

THIBAUT-POLDER (DE), p., pr. *Zeel.*, gem. *Izendijke*; 33,7630 bund.

THIEL. { Zie TIEL.

THIELA. {

THIESSINGE. Zie THESINGE.

THIJE (HET), geh., pr. *Over.*, gem. *Steenwijkerwold*; met 18 h. en 70 inw.

THIJONE. Zie TJOENE.

THIJMEN-AALTENS-GOED, hofst., pr. *Geld.*, gem. en 25 min. N. W. van *Pullen*; groot 30,2362 bund.

THIJUM, THIJUM of THJUM, geh., pr. *Gron.*, gem. *Winsum*, 5 min. Z. van *Bellingeweer*; met 2 h. en 20 inw.

THILLE. Zie TILLE-POLDER.

THOERDRECHT. Zie DORDRECHT.

THOERNE. Zie DOORN.

THOLEN, kant., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*. Het bevat de gem. *Tholen*, *Oud-Vossemeer*-en-*Vrijbergen*, *Poortvliet* en *Nieuw-Strijen*. *Scherpenisse*-en-*Westkerke*, *St. - Annaland*, *St. Maartensdijk*, *Stavenisse* en *St. Philipsland*; groot 14,868 bund. en telt 1648 h. met 12300 inw.

THOLEN, kerk. ring, pr. *Zeel.*, klass. van *Zierikzee*, bestaande uit de gem. *Tholen*, *St. Annaland*, *St. Maartensdijk*, *Poortvliet*, *St. Philipsland*, *Scherpenisse*-en-*Westkerke*, *Stavenisse* en *Oud-Vossemeer*; met 8 kerken, 9 Predik. en 11000. ziel.

THOLEN, oudtijds het LAND VAN DER THOLEN, eil., pr. *Zeel.* Het bevat de gem. *Tholen*, *St. Annaland*, *St. Maartensdijk*, *Poortvliet*, *Scherpenisse*, *Stavenisse* en *Oud-Vossemeer*; beslaat 13,240 bund., en telt 1557 h. met 11600 inw., die van landbouw, meeding en vischvangst bestaan. Er zijn 3 leerlooijeren, 10 meestoven, 1 touwslagerij, 1 zoutkeet, 2 grutterijen en 10 windkorenmolens. De 10400 Herv. maken uit de gem. *St. Annaland*, *St. Maartensdijk*, *Poortvliet*, *Scherpenisse*-en-*Westkerke*, *Stavenisse*, *Tholen* en *Oud-Vossemeer*. De 750 R. K. maken de par. van *Tholen* en *Oud-Vossemeer* uit; de 4 lsr. behooren tot de rings. van *Zierikzee*. Er zijn 9 scholen.

THOLEN, gem. op het eil. *Tholen*,

pr. *Zeel.*, arr. en distr. *Zierikzee*, kant. en postk. *Tholen* (6 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de st. *Tholen*, de geh. *Schakerloo*, *Molenvliet*, de *Mosselhoek* en *Steenenkruis*; beslaat 2134 bund., telt 395 h. en 2300 inw., die van visscherij en landbouw, vooral meekrapteelt bestaan. Ook zijn er 1 leerlooijertj, 1 lijnbaan, 1 meestoof, 1 steenen windkorenmolen, 1 grutterij, 1 zoutkeet, 1 meestoof en oesterbanken.

De 2100 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Zierikzee*, ring van *Tholen*, met 2 Predikanten. Men heeft er ook 20 Christ. Afges. De 350 R. K. maken met de overige uit het eil. *Tholen*, behalve die tot *Oud-Vossemeer* behooren, eene par. uit van het bisd. van *Haarlem* met 750 ziel. Er zijn twee scholen.

De stad *Tholen*, ook *Ter-Tholen*, bij sommigen *Tolen* gespeld, in het Lat. *Thola*, *Tola*, *Tholina*, *Tolna*, *Thelonium* of *Telonium*, ligt 6½ u. Z.O. van *Zierikzee*. Zij heeft 18 straten en stegen, 3 uitgangen en eene haven. Het Stadhuis, een gebouw van witten arduinsteen, heeft een doorluchtig torentje. De Herv. kerk, een groot, aanzienlijk kruisgebouw, met een kunstig steenen gewelf, heeft eenen hoogen toren, van eene schoone bouwde doch geen orgel. De R. K. kerk, aan de H. MARIA toegewijd, is een klein gebouw, met houten klokkorentje op den gevel, en orgeltje. Er zijn ook eene Bank van Leening, een Departement der Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, eene Werkschool met 30 leerl., eene Commissie van Spijsuitdeeling, eene Commissie tot leeniging van armoede en wering der bedelarij, een Muziekgezelschap: *Concordia*, en een Genootschap, onder de zinspreuk: *Hierdoor tot hooger*, ten doel hebbende, om door het doen van voorlezingen en bijdragen, meerdere bekwaamheid in het openbaar spreken te verkrijgen. De Stads. telt 290 leerl. Ook is er eene Herhalingschool met ruim 30 leerl.

Jaarmarkt Zaturd. na 8 Sept. Vee- markt den 2den Donderd. in April en de 2den Donderd. in Nov.

THOLSEINDE, TOLSEINDE of HET OLTSENDE, heerl., pr. *Zeel.*, arr. en kant. *Goes*, ged. gem. *Kruiningen*, ged. gem. *Yerseke*. Zij bevat noch d. noch geh., maar eenige verstrooid liggende h.; beslaat onder *Kruiningen* 32,8126 bund. en telt 7 h. met 45 inw.,

die van landbouw bestaan. De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Kruiningen*, waar ook de kinderen onderwijs genieten. (*Yerseke*.)

THOLSEINDE, p., pr. *Zeel.*, gem.

THOMAES-POLUER, p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Bierliet*, ged. gem. *Hoofdplaat*; groot nagenoeg 75 bund.

THOMAS-SMITS (HET) of het *NIEUWE-ZEEGAT*, zeegat, ten N. van de Zuiderzee, tusschen *Vlieland* en *Ter-Schelling*. (WAARD.)

THOMAS-WAARD. Zie *ROMBOOTS-THOOM* of *TOOM*, geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Budel*; met 28 h. en 140 inw. [(DE-KAPEL-VAN-).]

THOORDERLINDEN. Zie *THORNTHOREN*.

THORENE. } Zie *DOORN*.

THORHEM. }

THORN, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. *Weert*, hulpk. van het postk. *Roermond* (9 m. k., 4 s. d.). Zij bevat het vl. *Thorn*, en de geh. *Baarstraat* en *Sandfort*; beslaat 775,2035 bund. en telt 220 h. en 1400 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 4 pannenbakkerijen, 1 lijnwaadbleekery, 2 brouwerijen, 1 branderij en 2 korenmolens. De inw., allen R.K., maken eene par. uit, van het bisd. *Roermond*, dek. van *Weert*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. Er is eene school met 120 leelr. Het vl. *Thorn* ligt  $2\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Roermond*, 3 u. N. W. van *Weert*, en telt 215 h. en 1160 inw. De kerk aan den H. *MICHAEL* toegewijd, eene der fraaiste der pr. *Limb.*, heeft torentje, orgel en een bijzonder kunstig bewerkt altaar en is geheel met fijne marmersteen gevloerd.

Kermis in de maand Oct., Zond. vóór het feest van den H. *Dionycius*.

THORN (DE KAPEL-VAN-), in de wandeling de *THOORDER-LINDEN* of de *KAPEL-VAN-THOOR*, kapel, pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Thorn*; toegewijd aan *Onze-Lieve-Vrouw*.

THORN (HET LAND-VAN-), landstreek, pr. *Limb.* Zij bevat de gem. *Thorn*, *Baexem*, *Grathem*, *Hansel*, *Ittervoort* en *Stamproy*, en het Belgische d. *Beersel*; beslaat 8210,3680 bund. en telt 868 h., met ruim 4910 inw., die van landbouw bestaan.

THORNHEM. Zie *DOORN*.

THORNSPYC en THORSPYC. Zie *DOORNSPIJK*.

THORT. Zie *DORDRECHT*.

THRENTA-WALDA. Zie *GOOREGT*.

THRENTÉ. Zie *DRENTHE*.

THRILE. Zie *DRIEL*.

THUIL, *THUYL* of *T HEUL*, ook het *LAND-VAN-TRUIL* genoemd, p., pr. *Z. H.*, gem. *Broek c. a.*

THUIL, d. Zie *TUIL*.

THUINA. Zie *DUIVEN*.

THUINGELO. Zie *DWINGELO*.

THULE. Zie { *TIEL*,  
*TUIL*,  
*ZUILEN*.

THULLE of *THUL*, geh., pr. *Limb.*, gem. *Schtinnen*; met 34 h. en 180 inw.

THUMMERS. Zie *HOMMERS*.

THURDRECHT. } Zie *DORD-THURENDRICHT*. } *RECHT*.

THUINE. Zie *DUIVEN*.

THUYL. Zie { *TUIL*,  
*THUIL*.

THYLE. Zie *TIEL*.

THYONE. Zie *TJOENE*.

TJA (DE). Zie *TJA-RYT* (DE GROOTE).

TJAARD, b., pr. *Fr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten O. van *Wirdum*; met 4 h. en 20 inw. [(OP-DE-).]

TJAARD (OP-DE-). Zie *TAARD*.

TJAARD-DIJK (DE), binnendijk, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel* en *Wymbritseradeel*, van *Bolsward* naar *Sneek*.

TJAARDER DIJK, weg, pr. *Fr.*, gem. *Lecuwarderadeel*, van de *Wyde Horne* naar de *Tjaarder-brug*.

TJAARDER-VAART (DE), water, pr. *Fr.*, gem. *Lecuwarderadeel*, loopende van de *Wyde-Horne*, naar de *Tjaarder-brug*. (gem. *Idaarderadeel*).

TJAARDS-MEER, meertje, pr. *Fr.*,

TJAARD-ZIJL (DE), sluis, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Nieuwland*.

TJAARSDORP, geh., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; met 3 h. en 20 inw.

TJADDYXRIJT of *TJADDICRIJT*, p., pr. *N. H.*, gem. *Oude-Niedorp-Zijde-wind*; groot 29 bund.

TJALLEBERD, kadast. gem., pr. *Fr.*, gem. *Aengwirden*, bevattende de d. *Tjalleberd*, *Lunjeberd*, *Gersloot* en *Terband*; 4064,8371 bund.

TJALLEBERD, TALLEBERD, TALLEBERT, JELLEBERT of ILLEBERT, d., pr. *Fr.*, kw. *Zevenwouden*, arr., kant., postk. *Heerenveen*, gem. *Aengwirden*. Men telt er 200 h. en 1120 inw., die van veenderij bestaan. De 850 Herv., behooren tot de gem. *Tjalleberd-Lunjeberd-Gersloot-Terband-en-een-gedeelte-van-Heerenveen*.

De kerk is een kruisgebouw, met torentje en orgel. De 160 Doopsgez., maken, met de overige uit de gem. *Aengwirden*, eene gem. uit, met 400 ziel. De ovale kerk heeft toren noch

orgel. De 200 Christ. Afges. maken mede eene gem. uit. De kerk heeft eenen spitsen toren, doch geen orgel. De 10 R. K., parochiërente *Heerenveen*. De dorps. telt 70 leerl.

Kermis den eersten Zondag in Julij. **TJALLEBERD-LUNJEBERD-GER-SLOOT - TERBAND - EN - EEN - GE-DEELTE-VAN-HET-HEERENVEEN**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. en ring van *Heerenveen*; met 1900 ziel. en 2 kerken, als: te Tjalleberd en te Terband.

**TJALLEHUIZUM**, **TJALLEHUIZEN**, **TJALHUIZEN**, **TJALLAHUSEN** of **TYLAHUIZUM**, vroeger d., thans geh., pr. *Fr.*, gem. *Wymbrütseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Ysbrechtum*, met 7 h. en 50 inw.

**TJALLEWAL**. Zie **JALLEWAL (HET.)**

**TJALLEWALLER-VAART (DE)**, water, pr. *N. H.*, gem. *Schagen*. Het loopt langs Tjaarsdorp naar Jallewal.

**TJALLINGA**, pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, 5 min. Z. W. van *Nijkerk*, waarop en uit welke zes weezen worden onderhouden.

**TJALLINGSMEER**, meertje, pr. *Fr.*, gem. en 1 u. Z. Z. O. van *Workum*.

**TJAMME (DE)** of **TJAM**, riv., pr. *Gron.*, loopende uit het Hunningameer naar de Vier-kerspelen-zijl, waar zij zich in het Bellingwolderdiep uitstort.

**TJAMSWEER**, oudtijds **TJAMERSWEER**, d., pr. *Gron.*, arr., kant., postk., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Appingedam*. Men telt er 38 h. en 230 inw., en met de geh. de Monnikewierde, het Bolwerk, Garreweer, Oling en een ged. van Eekwert en Groot-Laskwerd, 104 h. en 420 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 1 houtzaag-, 1 rogge en 2 oliemolens, 1 steen- en pannebakkerij en 1 kalkbrauderij. De 580 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Appingedam*. De kerk heeft toren en orgel. De dorps. telt 50 leerl.

**TJA-RIJLT (DE GROOTE- en DE KLEINE)**, 2 uitwateringskanalen, pr. *Gron.*, het eerste ook enkel **TJA**, gem. *Uilhuizer-Meeden* en *'t Zand*, in den mond van de Eems uitloopende en het tweede van den Barnjeweg, onder *Losdorp* naar den Oostpoldergaande.

**TIBMA**, b., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. O. N. O. van *Ee*; met 14 h. en 80 inw.

**TIBSTER RIJLT (DE)**, water, pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, loopende van het d. *Ee* naar de *Zuider-Ee*.

**TICE**.

**TICE ENGE**. { Zie **THESENGE**.

**TICENGE**.

**TICHELT**. Zie **TIGGELT**.

**TJEINTGUM**, ook **TZEINTGUM**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, 10 min. N. W. van *Mantgum*, 10 min. Z. O. van *Jorwerd*; met 4 h. en 20 inw.

**TIEKE (DE)**, 2 geh., pr. *Fr.*, één, gem. *Smallingerland*,  $\frac{1}{2}$  u. O. N. O. van *Nijega*, met 23 h. en 150 inw.; één, ook de *SUAMEERDER-TIEKE*, gem. *Tietjerksteradeel*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. O. van *Suameer*, met 18 h. en 100 inw.

**TIEKESLOOT (DE)**, water, pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, van het Gaaster diep naar het Suameerdermeer.

**TIEL**, arr., pr. *Geld.* Het bevat de kant.: Tiel, Geldermalsen, Culemborg en Zi.-Bommel; beslaat 85,846 bund., en telt 9744 h. met 60,000 inw.

**TIEL**, kant., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*. Het bevat de gem. Tiel, Keesteren, Lienden, Maurik, Dodewaard, IJzendoorn, Echtelt, Zoelen en Wadenhoijen; beslaat 20,285 bund., en telt 3008 h., met ongeveer 20,000 inw.

**TIEL**, klass., pr. *Geld.* Zij is verdeeld in de ringen: Tiel, Culemborg en Ingen; met 28 gem., 31 kerken, 30 Predikanten en 25,4000 ziel.

**TIEL**, ring, pr. *Geld.*, klass. van *Tiel*. Zij bevat de gem.: Tiel, Drumpt, Zoelen, Avezathen, Wadenhoijen, Echteld, IJzendoorn, Ochten en Hien-en-Dodewaard, met 12 kerken, 10 Predikanten, en 9000 zielen.

**TIEL**, gem., pr. *Geld.*, arr. en kant. *Tiel* (23 m. k., 9 s. d., 11 j. d. 2 afd). Zij bevat de stad Tiel, benevens de b. Zandwijken het Tielsche territoir; beslaat 1185,2312 bund., en telt 1074 h., met 6400 inw., die van landbouw en veeteelt, en binnen de stad van de winkels en van handel in koren en aardappelen bestaan. Ook zijn er 1 reederij op Oostindie; 1 door stoomgedreven garancine-meekrapfabriek; 2 koperlagerijen, waarvan 1 door stoom gedreven; 1 koperdraaijerij; 1 steenbakkerij; 1 bierbrouwerij; 1 kunstwijnazijnmakerij en bierazijnfabriek; 1 zoutziederij; 3 leerlooijerijen; 2 boekdrukkerijen; 1 watten-fabriek; 3 grutterijen; 1 konijnenfokkerij; 1 stoom-olie-, koren-, mout- en 2 wind-korenmolens. De 3900 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Tiel*, met twee Predikanten. De 80 Evang. Luth. maken, met die uit eenige naburige burgerl. gem., eene gem. uit van den ring van *Rotterdam*.

De 1800 R. K. maken, met die uit de burgerlijke gem. Wadenhoijen, Zoelen en Op-Hemert, eene par. uit van het bisd. *Utrecht*, met 3000 ziel., eenen

Pastoor en eenen Kapellaan. De 210 Isr. maken, met die uit de naburige gem., eene ringz. uit van het syn. res. van *Nijmegen*, met 230 ziel. en eenen Voorlezer. Er zijn 6 scholen.

De st. Tiel of Thiel, oudtijds Thule, Thyl, Tyle, Thele, Theole, Tellum en Thiela, ligt 7 u. W. ten Z. van Arnhem, 6 u. W. ten N. van Nijmegen, aan den regter oever der Waal, waarover een gierpontenveer is op Wamel; bestaat binnen hare wallen 22,0852 bund., en telt 742 h. met 5800 inw. Tiel heeft zes markten, als: de Markt, het Plein, de Varkensmarkt, de Vischmarkt, de Korenmarkt en de Beestenmarkt. De voornaamste straten zijn: de Vleeschstraat, de Voorstad, de Waterstraat, de Weerstraat, de Ambtmanstraat, de St. Agnietenstraat, de Gasthuisstraat, het Hoogeind, de Kerkstraat, de Tolhuisstraat en de Westluidensche-straat. Men heeft er 4 uitgangen. Openbare gebouwen zijn: het nieuwgebouwde Stadhuis met dubbel bordes, torentje en de afbeeldsels van den generaal CHASSÉ, en van WILLEM III, Koning van Engeland; de Arrondissements-regtbank, waar ook het Kantongereg. zitting houdt; de kamer van koophandel, en de Waag. Militaire gebouwen zijn: de Kazerne, het Magazijn en de Infirmerie. De Groot- of St. Maartenskerk, met toren en orgel, bevat het marmeren praalgraf van den Brigadier STEVEN van WELDEREN. Bovendien hebben de Herv. hier nog eene kerk, met torentje en orgel, welke mede aan de Evang. Luth. ten gebruik is afgestaan. Ook de R. K. hebben er eene kerk, aan den H. DOMINICUS toegewijd, met orgel, doch zonder toren en de Isr. eene Synagoge. Liefdadige gestichten zijn: het Weeshuis, en het Gasthuis of Oude-Mannen-en-Vrouwenhuis, waarin 25 oude mannen en vrouwen behoorlijk onderhouden worden. In de Latijnsche school wordt door 1 Rector aan 20 leerlingen onderwijs gegeven. Verdere scholen zijn: een bouwkundige teekenschool; eene Stads Fransche kostschool voor Jongheeren, eene Stads-Hollandsche school, eene Stads Ardenschool, eene naai- en breischool voor de armen; eene Bijzondere school, eene Fransche Juvrouwen kostschool, eene Israëlitische school, en 2 bewaarscholen. Ook zijn er: een Natuurkundig Gezelschap, onder de zinspreuk: *Ars aemula Na-*

*turae* (d. i. de kunst is de navolger der natuur); een Schouwburg; een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*; een Dep. van het Instituut van Dooftommen te Groningen; een Dep. der Maats.: *Unitas*; Afd. van het Ned. Bijbelgen.; van het Ned. Zendinggen.; van het Ned. Traktaatgen.; de vrouwe Vereeniging: *Christelijk armbezoek*, met het doel om behoeftigen werk te verschaffen; eene vereeniging ter bevordering van den bloei van den ambachtsman; eene Afd. van het Ned. Onderwijsrgen.; eene Maats. tegen zee- en rivier- en brandschade, en eene Ned. Algem. Verzekeringmaats.

Kernis 20 Oct. Paardenm. 23 Sept. Beestenm. Vrijdags in April en Mei, den 3den Vrijd. in Junij, Julij, August en Sept. en elken Maand. in Oct. en Nov. weekmark Maand. en Vrijd.

TIELERWAARD of TIELSCHE-WAARD, oudtijds DE TIELREWEERD of DE TIELREWEERD, bed., pr. *Geld.*, art. en kant. *Tiel*, bevattende de gem. Tiel, Deil, Est-en-Op-IJnen, Geldermalsen, Haften, Op-Hemert, Herwijnen, Varik, Vuren, Waardenburg en Wadenoijen; met 3185 h. en 19000 inw., die van landbouw en kersenkweeken bestaan.

TIELSCHE-POLDER (DE) of HET TIELSCHE-VELD, p., pr. *Geld.*, gem. *Tiel*. TIELSCHE-SLUIS (DE), sluis, pr. *Geld.*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Tiel*.

TIELSCHE-WATERING (DE), water, pr. *Geld.*, door den Tielschepolder loopende.

TIELSCHE-WEG (DE OUDE-), kleirijweg, pr. *Geld.*, van even buiten de st. Tiel naar Wadenoijen loopende.

TIELS-TERRITOIR (HET), al de grond, gem. *Tiel*, pr. *Geld.*, buiten de poorten dier stad gelegen, groot 1107,2489 bund.

TJEMARUM. Zie TJUMMARUM.

TIEMERTSMEER. Zie TIMERTSMEER.

TIENALLINGE. Zie TINALLINGE.

TIENDEVEEN, geh., pr. *Dr.*, gem. *Beilen*; met 20 h. en 140 inw.

TIENDEWEG, b., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Leerdam*; 5 h. en 30 inw.

TIENDGORZEN (DE VLAS-). Zie VLAS-TIENDGORZEN (DE).

TIENDWEG (DE), weg, pr. *Geld.*, gem. *Vuren-en-Dalem*, van de Heukelumsche-zeevang naar de Heukelumsche-molens loopende.

TIENDWEG (POLDER-BINNENDEN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Heukelum*; groot 200,4500 bund. [(DE).

TIENSLOOT (DE). Zie TIENSLOOT



**TIEN-GEMETEN (DE)**, bedijkte plaat in het *Haringvliet*, pr. *Z. H.*, gem. *Zuid-Bejerland* en gem. *Goudswaard*. Zij bevat den Oude-polder, den Midden-polder, den Beneden-polder, den West-polder, den Zuid-west-polder, den Zuid-polder, den Vrouw-Maria-polder, het Noord-poldertje, den Schutkooi-polder, den Oolker-polder en den Vlughtheuvel-polder, en beslaat 1109,6304 bund.

**TIENHONDERD (DE POLDER-VAN-)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Kadzand*; groot 213,8574 bund.

**TIENHONDERD - EN - ZWARTE-POLDER (DE)**, watering, pr. *Zeel.*, ged. gem. *Kadzand*, ged. gem. *Nieuw-vliet*. Zij bestaat uit den Polder-van-Tienhonderd, den Zwarte-polder, den Vlamink-polder en het Persschorre, en beslaat 303,0499 bund.

**TIENHOVEN**, kerk. ring, pr. *Utr.*, klass. van *Amersfoort*, bestaande uit de gem.: Tienhoven, Blaauwkapel, de Bilt, Loenen, Nieuw-Loosdrecht, Oud-Loosdrecht, Maartensdijk, Nigtevecht, Vreeland, Westbroek - en Achttienhoven en Zuilen; met 11 kerken, 11 Predikanten en 7660 ziel.

**TIENHOVEN**, gem. en heerl. *Utr.*, kant. en postk. *Maarssen* (3 m. k., 3 s. d., 1 j d.). Zij bevat het d. Tienhoven en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 676,8450 bund. en telt 46 h. met 310 inw., die van landbouw en veenderij bestaan. De 300 Herv. maken met die van Breukelerveen en een ged. van Maarssveen, eene gem. uit van de klass. van *Amersfoort*, ring van *Tienhoven*, met 950 ziel. De 50 R. K. behooren kerk. tot *Maarssen*. Er is eene school met 130 leerl. Het d. Tienhoven, in oude brieven *Decem-Mansi* (d. i. tien hofsteden of tien huizen) ligt 2 u. N. N. W. van Utrecht, 1 u. N. N. O. van Maarssen. Men telt er 30 h. en 250 inw. De kerk heeft een spits torentje doch geen orgel.

**TIENHOVEN**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Gorinchem* (2 m. k., 4 s. d., 5 j d.). Zij bevat het d. Tienhoven en eenige verspreid liggende h.; beslaat 426,6251 bund. en telt 35 h. met 240 inw., die van landbouw bestaan. De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Ameide-en-Tienhoven*. De kinderen gaan te *Ameide* ter school. Het d. Tienhoven ligt 3½ u. N. van Gorinchem, en heeft een pontveer over de Lek. Het kerkje heeft eenen toren doch geen orgel.

**TIENHOVEN**, heerl., pr. *Z. H.*, arr.

*Gorinchem*, kant. en postk. *Vianen*, gem. *Eeverdigen*. Zij bevat de b. Tienhoven; met 60 inw., die van landbouw bestaan. De 45 Herv. en de 15 R.K. behooren kerk. tot *Eeverdigen*, waar ook de kinderen ter school gaan. De b. Tienhoven ligt 4 u. N. O. van Gorinchem, 1 u. Z. O. van Vianen.

Kermis in de maand Sept.

**TIENHOVEN (DE BUITENWAARDEN-VAN-)**, uiterwaarden, pr. *Z. H.*, gem. *Tienhoven*; groot 50 bund.

**TIENHOVEN (DE HOOG-VAARD-VAN-)**, het hooge ged. van den *Polder-van-Tienhoven*, pr. *Z. H.*

**TIENHOVEN (DE LAGE-VAARD-VAN-)**, het lage ged. van den *Polder-van-Tienhoven*, pr. *Z. H.*

**TIENHOVEN (HET KANAAL-VAN-)**. Zie TIENHOVENSCHE-VAART (DE).

**TIENHOVEN (DE POLDER-VAN-)**, 2 p., één, pr. *Z. H.*, gem. *Tienhoven*; groot 325,2760 bund., één, pr. *Utr.*, gem. *Tienhoven*; groot 676,8450 bund.

**TIENHOVEN - EN - BREUKELERVEEN**, bed., pr. *Utr.*, gem. *Tienhoven*, *Breukelen-St.-Pieters*, en *Oud-en-Nieuw-Loosdrecht*. Zij bevat de p. Breukelerveen, Tienhoven en de Weerkampen-van-Loosdrecht, en beslaat 1358,0960 bund.

**TIENHOVENSCHE-SLUIS (DE)**, sluis, pr. *Utr.*, gem. *Tienhoven*.

**TIENHOVENSCHE-VAART (DE)**, ook HET TIENHOVENSCHE-KANAAL of HET KANAAL-VAN-TIENHOVEN, vaart, pr. *N. H.* en *Utr.*, uit de Gooische-heide naar de Vecht. (POLDER (DE KLEINE-)).

**TIEN-MORGEN**. Zie WINKELSCHE-

**TIENRAY**, ook TIENRAAD en TENRATE, d., pr. *Limb.*, arr. en 7 u. N. van *Roermond*, kant. en 1 u. N. van *Horst*, postk. *Nijmegen* en *Vento*, gem. en ½ u. Z. van *Meerlo*. Men telt er 10 h. en 60 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De inw., allen R. K., behooren tot de par. van *Swolgen*, welke hier eene kapel heeft, aan de *H. Moeder Gods* toegewijd, met een koepeltorentje. De kinderen genieten onderwijs te *Meerlo* en te *Swolgen*. (Zondag van Sept.

Kermis 14 dagen na den laatsten

**TIENSLOOT (DE)** of DE TIENSLOOT, water, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritsera-deel*, tusschen de *Geeuw* en de *Dolle*.

**TIENT**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Zee-land*; met 14 h. en 90 inw.

**TIENVIERTEL**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Gouderak*; groot 69,0310 bund.

**TJEPMA**. Zie { LANGSTK.  
JEPMA

TJEPPEBUUR, geh., pr. Fr., gem. *Hennaarderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Welsryp*; met 4 h. en ruim 20 inw.

TJERKGAAST (d. i. KERKBEUVEL), oudtijds TZERKGEEST, d., pr. Fr., arr. en 3 u. Z. van *Sneek*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van de *Lemmer*, postk. *Heerenveen* en *Sneek*, gem. *Doniawarstul*; met 22 h. en 130 inw., en met de Kleine-Gaast en Wollegaast, 35 h. en 220 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De 200 Herv., behooren tot de gem. *Tjerkgaast-Doniaga-St.-Nicolaasga-Iidskenhuizen-en-Legemeer*. De kerk heeft een torentje doch geen orgel. De 9 Doops. behooren kerk. te *Joure*; de 13 R. K. te *St. Nicolaasga*. De dorps. telt 35 leerl.

TJERKGAAST - DONIAGA - ST. NICOLAASGA - IDSKENHUIZEN - EN - LEGEMEER, kerk.gem., pr. Fr., klass. van *Heerenveen*, ring van de *Lemmer*; met 3 kerken, te Tjerkgaast, St. Nicolaasga en Iidskenhuizen, en 700 ziel.

TJERKSMA, boerd., pr. Fr., gem. *Idaarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Friens*; groot 20,2100 bund.

TJERKWERD, kad. gem. pr. Fr., gem. *Wonseradeel*. Zij bevat de d. Tjerkwerd, Allingawier, Dedgum, Exmorra, Greonterp, Hieslum, Longerhouw en Parrega, en beslaat 3830,2871 bund.

TJERKWERD of KERKWAARD, d., pr. Fr., arr. en  $2\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Sneek*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Bolsward*. Men telt er 34 h. en 150 inw. en met de b. Baburen, Eemswoude, Buwolda, Ritseburen, Jousterp en Jonkershuizen, 63 h. en 640 inw., die van veeteelt bestaan. De 310 Herv. behooren tot de gem. *Tjerkwerd-en-Dedgum*. De kerk heeft een uitmuntend orgel, doch geen toren. De 20 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Bolsward*; de 130 R. K., tot de stat. van het *Blaauwhuis*. De dorps. telt 50 leerl.

TJERKWERD-EN-DEDGUM, kerk.gem., pr. Fr., klass. van *Sneek*, ring van *Workum*; met 2 kerken, te Tjerkwerd en te Dedgum, en 320 ziel.

TJERKWERDER-ZIJL (DE), zijl of sluis, pr. Fr., gem. *Wonseradeel*, Z. W. van *Tjerkwerd*.

TJERNE-MEER, meertje, pr. Fr., gem. *Utingeradeel*, bij *Terkaple*.

TIERSHOUT. Zie DORSHOUT.

TIESSENGRACHT (DE). Zie TUSSENGRACHT (DE).

TJESSENS, state, pr. Fr., gem. *West-Dongeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Holwerd*.

TJESSINGA, boerd., pr. Fr., gem.

*Leeuwarderadeel*, 10 min. O. N. O. van *Britsum*; met 26,1015 bund.

TJESSINGAWEG, weg, pr. Fr. Hij begint  $\frac{1}{2}$  u. N. van Leeuwarden en loopt naar Englum en Dijksterhuizen.

TJETJERK of TIETSEK, in het oud Friesch TJETZERK of TYETZERK, d., pr. Fr., arr., postk. en  $1\frac{1}{2}$  u. van *Leeuwarden*, kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Bergum*, gem. *Tietjerksteradeel*. Men telt er 52 h. en 280 inw., en met de b. Kleinegeest 74 h. en 400 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Ook zijn er onderscheidene eendekooijen. De inw., op 7 na allen Herv., behooren tot de gem. van *Suawoude-en-Tietjerk*. De kerk heeft een spitsen toren, doch geen orgel. De 2 Doopsgez. behooren tot de gem. *Leeuwarden*. Er zijn 5 Chr. Afges. De dorps. telt 40 leerl.

TJETJERKSTERADEEL of TIETZERKSTERADEEL, gem., pr. Fr., arr. *Leeuwarden*, kant. *Bergum* (2 m. k., 4 s. d., 1 j. d. Adm. No. 1). Zij bevat de d. Wyns, Oudkerk, Oenkerk, Giekerk, Ryperkerk, Tietjerk, Suawoude, Hardegarijp, Bergum, Eestrum, Oostermeer, Suameer, Garijp en Eernewoude; beslaat 17273,0946 bund., en telt 1777 h., met 9400 inw., die meest van landbouw, veeteelt en veenderij bestaan. Er zijn 1 leerlooijerij, 1 scheepstimmerwerf, 1 houtzaag-, 1 schors- en 3 korenmolens en 6 eendekooijen. De 8840 Herv. maken uit de gem. *Bergum*, *Garijp-en-Suameer*, *Eernewoude*, *Oenkerk-Giekerk-en-Wyns*, *Oostermeer-en-Eestrum*, *Ryperkerk-en-Hardegarijp* en *Suawoude-en-Tietjerk*, terwijl Oudkerk vereenigd is met Roodkerk, in Dantumadeel. De 250 Doopsgez. behooren kerk. tot *Leeuwarden* en *Veenwoudster-wal*; de 3 Evang. Luth. tot *Leeuwarden* en de 11 R. K., tot *Warrega*. Ook zijn er nog 290 Chr. Afges. Er zijn 15 scholen.

TJETSMA of TJITSMA, boerd., pr. Fr., gem. *Barradeel*, 3 min. O. bij *Wynaldum*; groot 37,3943 bund.

TJETZERK. Zie TJETJERK.

TJEUKEMEER (HET), meer, pr. Fr., tusschen de gem. *Lemsterland*, *Doniawarstal* en *Schoterland*.

TIEUNE. Zie TJOENE.

TIGCHELDOBBEN (DE), uitgegraven stukken lands, pr. Gron., gem. *Ten-Boer*, waaruit, naar men wil, de spatie gehaald is uit welke de steenen, tot bouwing van kerk en toren te Ten-Boer, gebakken zijn.

**TIGCHELWERK**, b., pr. Fr., gem. *Leeuwarderadeel* onder *Stiens*; met 11 h. en 80 inw.

**TIGGELT** of **TICHELT**, geh., pr. N. Br., gem. *Rijsbergen*; met 71 h. en 390 inw. (*wijkervolde*).

**TIJ**, geb., pr. Over., gem. *Steen-Tijallahusen*. Zie *TJALLEHUIZUM*.

**TIJARMARUM**. Zie *TJUMMARUM*.

**TIJ-EN-VLIJT**, landg., pr. Geld., gem. *Oldebroek*; groot 39,4900 bund.

**TIJEMARUM**. Zie *TJUMMARUM*.

**TIJE-OORT**, beter het *Joord*, de mond van het *IJ*, p. N. H.

**TIJETZERCK**. Zie *TJETZERK*.

**TIJJESSLOOT** (DE). Zie *TJISSENGRACHT*.

**TIJJUM**. Zie *TJYJUM*.

**TIJL** of **TEIL**, b., pr. Gron., gem. *Baſto*, nabij den *Andel*; 2 h. en 10 inw.

**TIJM** (DE), h., pr. Fr., gem. *Wonsersadeel*, onder *Wimarsum*.

**TIJNAARLO**. Zie *TINAARLO*.

**TIJNALDEGUM**. Zie *TINALLINGE*.

**TJINZERABUREN**, **TsINSEBUREN**, **TJISSEBUREN**, **SIENSEBUREN**, **SYNSEBUREN** of **ZINSEBUREN**, b., pr. Fr., gem. *Idaarderadeel*, 20 min Z. W. van *Roordahuizum*; met 8 h. en 50 inw.

**TJISSENGRACHT**, **TIESSENGRACHT**, ook **TJISSELOOT**, gracht, pr. Over., die in het *Gielhoornsche* meer uitloopt.

**TJITSMA**. Zie *TJETSMA*.

**TILBORCH**. Zie *TILBURG*.

**TILBORG**. Zie *GROBBENDOKK*.

**TILBUREN**, b., pr. Fr., gem. *Oost-Dongeradeel*, 5 min. W. van *Oostrum*.

**TILBURG**, kant., pr. N. Br., arr. *'s Hertogenbosch*. Het bevat de gem. *Tilburg*, *Berkel-Enschot* en *Heukelum*, *Dongen*, *Goirle*, *Oosterwijk* en *Udenhout*; bestaat 20002.5798 bund., en telt 3578 h. met 24000 inw.

**TILBURG**, heerl., pr. N. Br., arr. *'s Hertogenbosch*, kant. *Tilburg*. Zij bevat de gem. *Tilburg* en *Goirle*; beslaat 10490 bund., en telt 2601 h. met 15000 inw., die van landbouw en fabriekwerk bestaan. — De 14700 R.K. maken de par. van *Tilburg-aan-het-Heike*, *Tilburg-aan-het-Goirke*, *Korvel* en *Goirle*; de 160 Herv. de gem. van *Tilburg-en-Goirle* uit. Er zijn 8 scholen.

**TILBURG**, gem., pr. N. Br., arr. *'s Hertogenbosch*, kant. *Tilburg* (2m.k., 2 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de wijken *Kerk* en *Heuvel*, welke de kom der gem. of de st. *Tilburg* vormen, *Veldhoven*, *Hoeven*, *Reit*, *Hasselt*, *Stokhasselt*, *Oost-Heikant*, *West-Heikant*, die het d. het *Goirke* uitmaken, en

de wijken *Loven*, *Oerle* en *Korvel* en *Berkdijk*. Zij beslaat 7946,8636 bund. en telt 2430 h. met 14,600 inw., die van landbouw, veeteelt, den drukken doortogt en de fabrieken bestaan, tellende men er 14 lakenfabrieken, onder welke er zijn die 300 tot 400 menschen werk verschaffen, 8 stoomwolspinnerijen; 8 laken-vollerijen, 6 verwerijen van wollenstoffen, 1 tapijtfabriek, 1 katoendrukkerij; 1 stoom-lakenspoelderij, 19 leerlooierijen, 1 machinale kaardenfabriek, 1 stoomsmederij, 2 ijzersmelterijen, 1 fabriek van harde en zachte zeep; 1 zoutkeet, 1 steen- en pannbakkerij, 5 bierbrouwerijen, 6 windkoren-, 1 vol-, 2 ros-koren-, 4 ros-olie- en 2 stoom-graan-enschorsmolens en eene met stoom gedrevene fabriek van kunstwerktuigen; terwijl er bovendien veel koehaar gesponnen wordt voor de tapijtfabriekente 's *Hertogenbosch*, te *Breda*, te *Hilversum*, en in *België*. De 14000 R. K., maken de par. *Tilburg-aan-het-Heike*, *Tilburg-aan-het-Goirke* en *Korvel* uit. De 100 Herv. behooren tot de gem. *Tilburg-en-Goirle*; de 10 Ev. Luth. tot 's *Hertogenbosch*. De 120 lsr. maken eene rings. uit, waaronder ook de bijkerken te *Capelle* en *Geertruidenberg* behooren. Er zijn vijf scholen.

De st. *Tilburg*, van ouds *Tylborgch* en *Tilleburgis*, later ook *West-Tilburg* ligt 4½ u. Z. W. van 's *Hertogenbosch*, 4 u. O. ten Z. van *Breda*. Men telt er 637 h. en ongeveer 3500 inw. Wereldlijke gebouwen zijn het *Paleis des Konings*, een ruim vierkant gebouw, met een torentje op elken hoek, met de daartoe behorende tuinen een schoon geheel uitmakende; het *Stadhuis*; de *Kazerne*, en de *Stads Lakenhal*. De kerk, aan den H. *Dionysius* toegewijd, met een fraai orgel, staat bij den sierlijken toren, welke van boven met eenen grooten knop of peer versierd is. De kerk der Herv. heeft torentje en orgel. De *synag.* is een gewoon gebouw, zonder toren. De *Fr* kostschool telt 120 leerl.; de *Stads Nederd.* school 500 leerl. en de 2 *armensch.*, ieder 250 leerl., de 2 *zondagsch.* gezamenlijk 600 leerl. De drie liefdadige gestichten: het eerste, het hoofdgesticht, ter verpleging van oude vrouwen, en van ongeneeslijken en ter opvoeding van weezen; het tweede, ter verzorging van arme zieken, en het derde, ter verzorging van oude mannen, wor-

den door de zusters van liefde bediend, die zich ook met het onderwijs van ruim 200 arme en minvermogenende meisjes belasten. Ook zijn er 5 zieken- en begrafenisbussen; een Muziekgez., *St. Cecilia*; eene Harmonie; een Jagtgezelschap, het *St. HuiBERTSGILDE*, en 6 Handboogschutterijen.

Kouwmarkt 25 Jan. Palmmarkt, Maand. na Palmzondag. Vastemarkt den 5den Maand. vóór Paschen. Hemelvaartmarkt, Maand. van Hemelvaart. St. Jansmarkt Dingsd. na 13 Junij, Zomermarkt Maand. na 25 Julij St. Bavomarkt Maand. na 9 Oct. St. Andriesmarkt Maand. vóór 30 Nov. Kermis den laatsten Zond. in Aug. Weekmarkt des Vrijdags.

TILBURG, landg., pr. Gron., gem. *Slochteren*, groot 21,2710 bund.

TILBURG-KLEIN(-), geb., gem. *Tilburg*; met 3 h. en 20 inw.

TILBURG (KLEIN). Zie HELVOIRT.

TILBURG (OOST-). Zie BERKEL.

TILBURG (WEST-). Zie TILBURG.

TILBURG-AAN-HET-GOIRKE, R. K. par., pr. N. Br., bisd. 's *Hertogenbosch*, apost. dek. *Hilvarenbeek*; met eene kerk aan het Goirke en eene kapel te Hasselt, een Pastoor, 4 Kapellanen en 6500 ziel.

TILBURG AAN-HET-HEIKE, R. K. par., pr. N. Br., bisd. 's *Hertogenbosch* dek. *Hilvarenbeek*; met eenen kerk, 1 Pastoor, 4 Kapellanen en 7450 zielen.

TILBURG-EN-GOIRLE, Herv. kerk. gem., pr. N. Br., klass. van 's *Hertogenbosch*, ring van *Oisterwijk*; met 1 kerk te Tilburg en 170 ziel.

TILGTE. Zie TILGTE.

TILLARD, geh., pr. N. Br., gem. *Heesch*, met 12 h. en 80 inw.

TILLE (DE), geh., pr. Z. H., gem. den Bommel, met 6 h. en 60 inw.

TILLEBURGIS. Zie TILBURG.

TILLE-POLDER (DE), p., pr. Z. H., gem. *den Bommel*, *Oude-Tongz* en *Middelharnis*; 500,000 bund. groot. TILLIGTE, TILGTE of TELLICHTTE, buurs., pr. Over., gem. en 1 u. N. W. van *Denekamp*; met 75 h., 460 inw. en eene school met 80 leerl.

TILSCHE-DIJK (DE), dijk, langs de N., O. en Z.-zijde van den Tille-polder.

TILSCHE-WEG (DE), weg, pr. Z. H., in den *Tillepolder*.

TIMERTSMA, boerd., pr. Fr., gem. *Idaarderadeel*; groot 24,9200 bund.

TIMERTS-MEER of TIEMERTS-MEER, meer, pr. Fr., gem. *Idaarderadeel*, O. van *Idaard*.

TINAARLO, ook TYNARLO en TE-

NARLO, geh., pr. Dr., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Vries*; met 36 h., 225 inw. en eene winterbijschool met 40 leerl.

TINALLINGE, TINNALLINGE, TIENALLINGE of TINALOEGANG, oudtijds ALDYN-GUM en INALDINGE en daarna ook TYNALDING of TYNALDEGUM, d., pr. Gron., arr. en 5 u. W. ten N. van *Appingedam*, kant., postk. en  $\frac{2}{3}$  u. N. W. van *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum*, gem. en 20 min. O. Z. O. van *Boflo*. Men telt er 32 h. en 200 inw., die van landbouw bestaan. De 180 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Middelstum*, ring van *Winsum*. De kerk heeft koepelorentje en orgel. De 7 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Mensingeweer*. De dorps. telt 30 leerl.

TINGA, b., pr. Fr., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. Z. W. van *Sneek*; 2 h. en 25 inw.

TINSENBERG, boerd., pr. Geld., gem. *Didum*.

TINTE, geh., pr. Z. H., gem. en 1 u. W. van *Oostvoorne*; 14 h. en 90 inw.

TJOELE (DE), h., pr. Fr., gem. *Acht-karspelen*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Augustinusga*.

TJOENE of JOENE, oudtijds TIEUNE of TIEUNE, buurs., pr. Over., gem. *Diepenveen*; met 53 h. en 370 inw.

TJONGER (DE). Zie KUNDER (DE).

TIRNS of TUUNS, in het oud Friesch TERNS, d., pr. Fr., arr., kant., postk. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van *Sneek*, gem. *Wymbritseradeel*. Men telt er, met de b. Anneburen, Hemelmerlaan en de Huniadijk, 44 h. en 200 inw., die van landbouw bestaan. De Herv. behooren tot de gem. *Ysrechtum-Tjullehuizum-en-Tirns*. De kerk heeft eenen toren. De R. K. parochiëren te *Sneek*. De dorps. telt 60 leerl.

TIRNS. Zie TEERNS.

TJUGCHEM, TJUGHEM of TJUCHEM, 2 geh., pr. Gron., één, gem. en 2 u. N. O. van *Slochteren*; met 22 h. en 100 inw.; één, gem. *Usquert*.

TJUKWERT. Zie JUKWERT.

TJUM, kadastr. gem., pr. Fr., gem. *Franekeradeel*. Zij bevat de d. Tjum, Hitsum en Achlum en 2255,2732 bund.

TJUM of TZUM, eertijds TZUMMA, TZUMGA of ook TZUNGUM, d., pr. Fr., arr. en 3 $\frac{1}{2}$  u. W. ten Z. van *Leeuwarden*, kant. en 2 u. O. Z. O. van *Harlingen*, postk. *Franeker*, gem. *Franekeradeel*. Men telt er 103 h. en 630 inw., en met de b.: Barsum, Laakwerd, Tolsum, Fatum, Teellum, Tritsum, Koum, Holpryp, Tallum, de Vlaren, de Kampen en Klooster-Miedum, 130 h. en 830 inw., die van landbouw bestaan. De 790 Herv. ma-

ken eene gem. uit van de klass. van *Harlingen*, ring van *Franeker*. De kerk heeft een orgel en de toren is de hoogste van geheel Friesland. De 7 Doopsg. en de 26 R.K. behooren kerk. tot *Franeker*. De dorps. telt 80 leerl.

**TJUMMARUM**, **TYARMARUM**, **TJEMARUM**, **TJEDMARUM**, **TZUMARRUM**, **TJEMARUM** of **TJEDMARUM**, d., pr. *Fr.*, arr. en 3½ u. W. N. W. van *Leeuwarden*, kant. en 2 u. N. O. van *Harlingen*, postk. *Franeker*, gem. *Barradeel*. Men telt er met de b. Swaardeburen en Tjummarumerhorn 140 h. en 2000 inw., die van landbouw, warmoeziederij, aardappelteelt en handel bestaan. De 1050 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Harlingen*. De kerk heeft eenen dikken toren en een uitmuntend orgel. De 20 Doopsg. en de 20 R. K. behooren kerk. tot *Franeker*. De school telt 120 leerl. Er zijn ook een Armhuis, waarin 50 volwassenen en kinderen verpleegd worden, en eene Commissie, in vereeniging met Firdgum werkzaam tot het uitdeelen van levensmiddelen, brandstoffen enz. aan noodlijdenden.

Kermis op Pinksteren.

**TJUMMARUMER-HORN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, ¼ u. van *Tjummarum*.

**TJUMMARUMERVAART** (DE) en DE **TJUMMARUMER-VISCHVAART**, 2 waters, pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, het eerste van de Oosterbierumervaart naar de Ried, het laatste van die vaart naar Koehool loopende.

**TJUMMEN-VAART** (DE), vaart, pr. *Fr.*, tusschen *Franeker* en het d. *Tjum*.

**TOCHTSLOOT** (DE). Zie **TOCHTSLOOT** (DE). (gem. *Wisch*.)

**TOEBENBROEK**, boerd., pr. *Geld.*

**TOEGHE** (DIE). Zie **TEUGE**.

**TOERLE** (DE), b., pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, ¼ u. Z. van *Birdaard*.

**TOETSMA** (KLEIN-), boerd., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, ¼ u. Z. Z. W. van *Grouw*; groot 29,300 bund.

**TOETSMEER** (HET), meertje, pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*.

**TOEVLUGT**, buiteng., pr. *Geld.*, gem. *Brummen*; groot 3,0740 bund.

**TOGT** (DE), water, pr. *Gron.*, nabij **Tolbert**.

**TOGTSLOOT** (DE) of **TOCHTSLOOT**, 2 waters, één, pr. *N. H.*, van de *Markervaart* naar de *Naauwernasche-vaart*; één pr. *Ober.*, van *Heino* naar de *Nieuwe wetering* loopende.

**TOKMALAND**, eilandje, pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, ten N. van *Kollum*.

**TOL** (HET HUIS-DEN-), buit., pr. *Z. H.*, gem. en ¼ u. N. O. ten O. van *Koudekerke*; groot 28 bund.

**TOLA**. Zie **THOLEN**.

**TOLAKKER** (DE), bekende herb., pr. *Utr.*, gem. *Maartensdijk*.

**TOLAKKERSTEEG** (DE), weg, pr. *Utr.*, van *Maartensdijk* naar *Gooiland*.

**TOLBERT**, eigenlijk **HET OLDEBERT**, d., pr. *Gron.*, arr. en 2½ u. W. Z. W. van *Groningen*, kant. en 1¼ u. Z. ten W. van *Zuidhorn*, hulpk. en gem. en ¼ u. N. W. van *de Leek*. Men telt er 80 h., en 420 inw., en met de buurs. de *Diepswal* en de *Holm*, 168 h. en 930 inw., die van weiderij en landbouw bestaan. De 750 Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Groningen*, ring van *Grootevast*. De kerk heeft eenen toren doch geen orgel. De 15 R. K. behooren tot de stat. van *Zuidhorn*; de 8 Isr., zij de rings. van *de Leek*. De dorps. telt 110 leerl.

Vee- en paardenmarkten den eersten Donderdag na 12 Mei en den derden Dingsdag in September.

**TOLDIJK**, eind wegs, pr. *Dr.*, gem. en 3 u. ten O. van *Gielen*.

**TOLDIJK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. O. van *Steenderen*; met 130 h., 770 inw. en eene school met 80 leerl.

**TOLEKE**. Zie **TOLKE**.

**TOLEN**. Zie **THOLEN**.

**TOLGRACHT** (DE). Zie **HERMELIJN** (DE).

**TOLHEK** (HETMEDEMBLIKKER-), tolhuis en herb., pr. *N. H.*, gem. en ¼ u. O. van *Hoogcarspel*.

**TOLHUIS** (HET), herb., pr. *N. H.*, gem. en 20 min. Z. van *Buiktsloot*.

**TOLHUIS** } **DRECHT** (HUIS-TE-).

(HET). Zie } **LOBITH** (HUIS-TE-).

**TOLKAMER** (DE). Zie **GRAVENWAARD**.

**TOLKE** of **TOLLEKE**, b., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; met 7 h. en 60 inw.

**TOLKERBOSCH** en **TOLKERDIJK**, 2 h., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*.

**TOLKERDIJK** (DE), ook wel de *Zudewinddijk*, dijk, pr. *N. H.*, langs den *Schagerwaard* loopende.

**TOLKE-TOLKERBOSCH-EN-DIJK**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; met 9 h. en 70 inw. Het bestaat uit **Tolke**

en de h. **Tolkerbosch** en **Tolkerdijk**.

**TOLLAND** (OUD-EN-**NIUW**-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Geercliet*; 39,5908 bund.

**TOLLEKEN** of **BOERENHOL**, herb., pr. *Zeel.*, gem. en 1 u. van *Sas-van-Genl*.

**TOLLENBURG**, ook **DULLENBURG**, buit., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. Z. van *Llinden*; groot 30 bund. [(KLEIN-).

**TOLLESTEEG**. Zie **COVELSWADE**

**TOLNA.** Zie THOLEN.  
**TOLSDUIN**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Velsen*; met 4 h. en 55 inw.  
**TOLSEINDE.** Zie THOLSEINDE.  
**TOLSTEEG.** Zie COVELSWADE (KLEIN-).  
**TOLSTEEG (DE)**, weg, pr. *Z. H.*, van *Sliedrecht* naar *Wingarden*.  
**TOLWEG (DE)**, schelpweg, pr. *N. H.*, van het Medemblikker-tolbek, naar Zwaagdijk loopende.  
**TOLSUM**, b., pr. *Fr.*, gem. *Franeckeradeel*, bij *Tjum*; met 2 h. en 12 inw.  
**TOLSUMERZIJL**, sluis, pr. *Fr.*, gem. *Franeckeradeel*, 25 min. *Z. Z. W.* van *Tjum*. (Stompwijk.)  
**TOLZIGT**, buit., pr. *Z. H.*, gem.  
**TONAWERTH.** Zie TERNAARD.  
**TONDEN**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Brunnen*; met 40 h. en 350 inw.  
**TONGE (NIEUWE-EN-OUDE-).** Zie NIEUWE-TONGE en OUDE-TONGE.  
**TONGELAAR**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Gassel*; met 8 h. en 45 inw.  
**TONGELAAR (HET KASTEEL VAN-)**, kast., pr. *N. Br.*, gem. *Gassel*, met 305,967 bund. grond.  
**TONGELRE**, gem., pr. *N. Br.*, arr., en postk. *Eindhoven*, kant. *Helmond* (25 m. k., 4 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. Tongelre, en de geh. Klein-Tongelre, Kol en Urkhoven; beslaat 1022 bund., en telt 135 h. en 850 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 leerlooierij en 1 waterkoorn- en oliemolen. De inw., op 2 na allen R. K., maken eene par. uit, van het bisd. 's Hertogenbosch, dek. van *Eindhoven*. De 2 Isr. behooren tot de rings. van *Eindhoven*. Er is eene school. Het d. Tongelre, oudtijds Tongelroy of Tonghelroy, veelal Tongeren of Tongersen, ligt  $\frac{1}{4}$  u. O. N. O. van *Eindhoven*, 2 u. W. Z. W. van *Helmond*. Men telt er 82 h. en 260 inw. De kerk aan den H. MARTINUS toegewijd, heeft toren en orgel.  
 Beestenm. Donderd. voor Pinksteren.  
**TONGELRE (HET HOF-TE-)**, buit., pr. *N. Br.*, gem. *Tongelre*.  
**TONGELRE (KLEIN-)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Tongelre*; met 46 h. en 230 inw.  
**TONGELREEP (DE)** of DE TONGAREEP, riv., pr. *N. Br.*, dat in het Limburgsche ontspringt, en zich in den Dommel uitstort.  
**TONGELROY.** Zie  $\left\{ \begin{array}{l} \text{TONGERE.} \\ \text{TUNGELROY.} \end{array} \right.$   
**TONGEREN**, 3 buurs., één. pr.

*N. Br.*, gem. *Boztel*, met 96 h. en 270 inw.; één. pr. *Geld.*, gem. *Epe*, met 12 h. en 70 inw.; één. het oude TUNOGURUM of TUNEGURUM, buurs., pr. *Over.*, gem. *Wijhe*, met 115 h., 390 inw. en eene school met 260 leerl.  
**TONGEREN.** Zie TONGELRE.  
**TONGERLAND (NIEUW-)** en **TONGERLAND (OUD-).** Zie HONGERLAND (NIEUW- en HONGERLAND (OUD-)).  
**TONGERLO**, buit., pr. *Geld.*, gem. *Lichtenvoorde*; groot 80,000 bund.  
**TONGERLOO**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Maasbree*; met 12 h. en 100 inw.  
**TONGERLOOSCHE-BEEK (DE)**, of IRTERBEEK, water, pr. *Limb.*, dat in de Belgische pr. Limb. ontspringt en zich in de Maas ontlast.  
**TONGERSEN.**  $\left\{ \begin{array}{l} \text{Zie TONGELRE.} \\ \text{TONGHELROY.} \end{array} \right.$   
**TONGPLAAT (DE)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Wieldrecht*.  
**TONGPLAATS-DIEP (HET)**, water, pr. *Z. H.*, gem. *Wieldrecht*, van het Scheur naar het Zuiddiep.  
**TONGREEP.** Zie TONGELREEP.  
**TONNAWERT.** Zie TERNAARD.  
**TONNEDIJK (DE)**, dijk, pr. *N. Br.*, loopende van het geh. Zwingelspaan naar het geh. Tonnekreek.  
**TONNEGAT.** Zie NOORDOOST-ZEEGAT.  
**TONNEKREEK (DE)**, kreek, pr. *N. Br.*, in den *Ruigenhilsche-polder*.  
**TONNEKREEK (DE)**, geh., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Klundert*, ged. gem. *Willemsstad*, met 17 h. en 120 inw.  
**TONNENBERG (DE)** of DE TANNENBERG, heuvelrij, pr. *Geld.*, gem. en 1 u. Z. O. van *Ermele*.  
**TONNENBERG (DE)**, tonvormige berg, pr. *Geld.*, gem. *Ermele*.  
**TONNENPLAATJE (HET)**, droogte van de *Hinder*, in het *Goedereedesche-gat*.  
**TONNEKREEK-EN-DE-NOORD-SCHANS (TUSSCHEN DE)**, bekade buitengorsen, pr. *N. Br.*, gem. *Klundert*; groot 18,4140 bund.  
**TONSEL**, buurs., pr. *Geld.*, ged. gem. *Ermele*, ged. gem. *Harderwijk*, met 23 h. en ongeveer 100 inw.  
**TOOGE.** Zie TEUGE.  
**TOOM.** Zie TOON.  
**TOONTJESPLAATJE**, plaatje in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made en-Drinmelen*. (POLDER (1)).  
**TOOREN POLDER.** Zie TOREN-TOORNWERT. Zie DOORNWERT.  
**TOOTMEER (HET)** meertje, pr. *Fr.*,

(1) Eveneens zoeke men de overige namen, elders weleens TOOREN gespeld op TOREN.

gem. *Wonserdaede*, benoorden het d. *Exmorra*.

TOOVERBERG (DE), heuvel, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Ermelo*.

TOPWEER, geh., pr. *Gron.*, gem. *Grootegast*, met 2 h. en 20 inw.

TOREN (DE GELUERSCHE). Zie GELDERSCHE-TOREN. (STEIN.

TORENHUIS (HET). Zie HULKE-

TORENHOFSTEDE of het TORENTJE, hofst., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Groede*; groot ruim 82 bund.

TOREN-POLDER of THOORN-POLDER, 3 p., één, pr. *N. Br.*, gem. *Dinteloord*; groot 7,1830 bund; twee pr. *Zeel.*, één, gem. *Wissekerke*; groot 239,1047 bund; één, Zie LOVEN-POLDER.

TOREN-POLDER (DE GROOTE- en DE KLEINE-), 2 p., pr. *N. Br.*, gem. *Fijnaart*; de eerste 61,3510 bund., de andere 13,3030 bund. groot.

THORENROTH. Zie STAMPROY.

TORENSLUIJ (DE), sluis, pr. *N. Br.*, gem. *Dinteloord*.

TORENSTEE-POLDER (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Numansdorp*; groot 144,8440 bund.

TORENTJE (HET), buit., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*; 9,6800 bund.

TORENTJE { SPUK (HET HUIS 'T-). (HET). Zie { HARTELUJST.

TORENTJE - VAN - BLAAUW, gewoonlijk BLAAUW-TORENTJE, rond torentje, pr. *N. H.*; gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Velsen*, op het duin gebouwd.

TORENTIJD, hofst., pr. *Zeel.*, gem. en 20 min. Z. O. van *Middelburg*.

TORENVLIEDT, buit., pr. *Zeel.*, gem. *Koudekerke*; 42,0334 bund.

TORIDRECHT. Zie DORDRECHT.

TORNWERD of TORNWIRD, h., pr. *Fr.*, 5 min. N. W. van *Waaxens*.

TORENZIGT, hofst., pr. *Zeel.*, gem. *Koudekerke*; groot 19,6204 bund.

TORPMA-KLUFT, een der vier b. van het vl. *Kollum*, pr. *Fr.*

TORSCH (DE), geh., pr. *Geld.*, gem. *Appeltern*; met 6 h. en 30 inw.

TOTERFOOT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Oerle*; met 5 h. en 30 inw.

TOURENBURG, boerd., pr. *Fr.*, gem. *het Bildt*, 1 u. Z. Z. O. van *Lieve-Vrouwe-Parochie*.

TOURNOISVELD, ged. van den *Oudelandsche-polder*, pr. *Z. H.*, gem. *Woerden*.

TOUTENBURG. Zie TAUTENBURG.

TOVE of TAVEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Beugen*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Rijkevoort*.

TOVENSCHÉ-BEEK (DE), beek, pr. *N. Br.*, die uit de heide van *St. Antonis* naar *Rijkevoort* loopt.

TRAAN, geh., pr. *Gron.*, gem. *de Leek*; met 4 h. en 20 inw.

TRAAN (DE), vaart en h., pr. *Fr.*; de vaart, gem. *Ferwerderadeel*, loopende van de *Ferwerder-vaart* tot de *Contributie-vaart*, het h. gem. *Haskerland*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Haskerdyken*.

TRAAN (DE HOOGE- en DELAGE-), 2 b., pr. *Gron.*, gem. *de Leek*; ieder met 2 h. en 10 inw. Het zijn ged. van het geh. *Traan*. (SCHE-TRACHEL.

TRACHEL (DE). Zie SCHOONDIJK-TRAJECTUM. Zie TRICHT.

TRAJECTUM - AD - MOSAM. Zie MAASTRICHT.

TRAJECTUM-AD- }  
RHENUM. (TUS. } Zie UTRECHT.

TRAJECTUM-VE- }  
TRANSISALANIA. Zie OVERUSSEL.

TRAPPENBERG, pr. *Z. H.*, gem. *Rijnsburg*; 69,2640 bund. groot.

TRAWANEN, boerd., pr. *N. Br.*, gem. *Oss*; groot 76,0100 bund.

TREEK (DEN), landg., pr. *Utr.*, gem. *Leusden*; groot 237,8258 bund.

TREFFELEDE, b., pr. *Z. H.*, gem. *Leerdam*; met 39 h. en 150 inw.

TREK DAM, ged. van den p. *Mookhoek-en-Trekdam*, pr. *Z. H.*, gem. *'s Gravendeel*.

TREKDIEP. Zie BOTERDIEP.

TREK POT (DE), buit., pr. *N. Br.*, gem. *Teteringen*; 6,5583 bund.

TREK SLOOT (DE). Zie STEENBERGSCHE-LINIE. (*Rijswijk*.

TREK VLIET, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Trekvljet* (DE), 2 waters, pr. *Z. H.*, één uit de Breede-vaart naar *Maassluis*, één van *'s Gravenhage* naar de *Delfsche-vliet* loopende.

TREMILLA, ged. van den p. *Mookhoek-en-Trekdam*, pr. *Z. H.*, gem. *'s Gravendeel*.

TRENTA. } Zie DRENTHE.

TRENTE. }

TRES-LARES. Zie LAREN (DE DRIE-).

TRESLONG, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Hillegom*.

TREURENBURG, boerd., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. ten Z. van *Empel*; met een voetveer over de *Dieze*.

TREURVEN (DE), waterplas, pr. *N. Br.*, 1  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Wouw*.

TRIANGEL-POLDER (DE), ook DRIEHOEKS-POLDER, p., pr. *N. Br.*, gem. *Sieenberg*; groot 146,3392 bund.

TRICHT of TRIGT, in het Lat. TRAJECTUM, d., pr. *Geld.*, arr. en  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Tiel*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. O. van *Culemborg*, postk. *Tiel en Zult-Bommel*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Buurmal-*

SEN. Men telt er 136 h. en 790 inw. De inw., op 20 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van

*Tiel*, ring van *Culemborg*. De kerk is een gothisch gebouw, met toren, doch zonder orgel. De 12 R. K. en de 8 Isr. behooran kerk. tot *Buren*. De dorps. telt 80 leerl.

Kermis Zond. volgende op 19 Sept.

TRICHT (HOF-TE-), buit., pr. *Geld.*, in het d. *Tricht*; groot 10,1570 bund.

TRICHTWILDER. Zie *WILRE*.

TRIEMEN (DE), b., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland en-Nieuw-Kruisland*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Westergeest*; met 46 h. en ruim 290 inw.

TRIENTELEN, geh., pr. *Limb.*, gem. *Willem*; met 36 h. en 160 inw.

TRISTENHOF (DEN), boerd., pr. *Geld.*, gem. *Groesbeek*; ruim 20 bund.

TRIEZELENBERG, RIEZELBERG of RIJZENBERG, soms ook *FRIESBERG*, berg, pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Hallew*.

TRIGT. Zie *TRICHT*.

TRIJEGASTER-POLDER (DE), p., pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*.

TRIMBEETS, b., pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Tervispl.*

TRIMUNT, geh., pr. *Gron.*, gem. *Marum*; met 4 h. en 20 inw.

TRIMUTHI. Zie *DRUTEN*.

TRINAAT of TRIJNNAAT, geh., pr. *Gron.*,  $\frac{1}{4}$  u. W. ten N. van *Delfzijl*.

TRINITEIT, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Neuzen*; met 10 h. en 57 inw.

TRINITEIT (DE), boerd., pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Neuzen*.

TRINITEITS-POLDER of DE ZEVEN-TRINITEITEN, p., pr. *Zeel.*, gem. *Acuzen*; groot 120,9113 bund.

TRIPPEN-POLDER, p., pr. *N. Br.*, gem. *Ellen*; 41,6494 bund. groot.

TRIPS-COMPAGNIE of TRIPS-KOMPAGNIE, veenkol., pr. *Gron.*, ged. gem. *Sappemeer*, ged. gem. *Muntendam*, ged. gem. *Veendam*; 61 h. en 350 inw.

TRISTENTUIN. Zie *ACTIEHOVEN*.

TRITON, buit., pr. *Zeel.*, gem. *Koudekerke*; groot 3,9660 bund.

TRITSUM, geh., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Ijum*; met 6 h. en 40 inw.

TROCHVEERT (DE), water, pr. *N. H.*, gem. *Zuid-Scharwoude*, naar de *Ooster-Del* loopende.

THOMA, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Grootegast*; groot 47,3260 bund.

TROMP (ADMIRAAL-), kustbatterij, pr. *Zeel.*, O. van *Vlissingen*.

TROPENBERGJE, heuvel, pr. *N. H.*, gem. 's *Graveland*.

TROPENBURG, buit., pr. *N. H.*, gem. 's *Graveland*.

TRONDE, geh., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Els-*

*loo*; met 13 h. en ruim 80 inw.

TRONDER HAAR, heuvel, pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, bij het geh. *Tronde*. (gem. *Oudendijk*.)

TROONLANDEN (DE), p., pr. *N. H.*,

TROPHORNE, geh., pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwotde*, 10 min. O. ten Z. van *Elahuizen*.

TROP-WEERENEINDE, geh., pr. *N. H.*, gem. *Abbekerk*.

TRUIDEWAAL, meertje, pr. *N. H.*

TRUMELLA. Zie *DRIMMELEN*.

TRUURD of TRUUR, b., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, 10 min. O. van *Stiens*; met 6 h. en 30 inw.

TRUURDERDIJK (DE), weg, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, van *Stiens* naar den *Wergedijk*.

TRYNTJEWIEL, meerije, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, ten W. van *Broek*.

TRYNOWOUDEN of TRUWOLDEN, landstreek, pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, bevattende de d. *Giekerk*, *Oenkerk* en *Oudkerk*. (BUREN.)

TSINSERBUREN. Zie *TJINZERATUBANTRIA*. Zie *DEVENTER*.

TUBBERGEN, gem., pr. *Over.*, arr., reg. kant. en postk. *Almelo*, kant. *Ootmarssum*, (10 m. k., 4 s. d., 2. j. d.).

Zij bevat het d. *Tubbergen*, benevens de buurs. *Tubbergen*, *Albergen*, *Fleringen*, *Hezingen*, *Geesteren*, *Haarle*, *Harbrink*, *Hezingen*, *Langeveen*, *Mander*, *Reutum* en *Vasse*; beslaat 14,721 bund., en telt 865 h., met 5450 inw., die van landbouw en turfsmaken bestaan. Ook zijn er 1 linnenblekerij, 2 chicorijfabrieken, 4 papier-, 1 schors-, 1 olie- en 5 koornwater-, 1 koorn-, olie- en pel-, 2 koorn- en pel- en 4 koorn-windmolens. De 5200 R. K. maken de par. van *Tubbergen*, *Albergen*, *Geesteren*, *Langeveen*, *Reutum* en *Vasse-en-Mander* uit. De 200 Herv. behooren tot de gem. *Tubbergen-en-Bruinehaar*, de 8 Isr. tot deijkerk van *Ootmarssum*. Er zijn 8 scholen.

Het d. *Tubbergen* ligt  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Almelo*,  $1\frac{3}{4}$  u. W. van *Ootmarssum*. Men telt er 40 h. en 450 inw. De 310 R. K. maken, met die uit de buurs. *Tubbergen* en *Fleringen*, eene par. uit van het bisd. *Utr.*, met 1300 ziel. De kerk, aan de *H. PANCRATIUS* toegewijd, heeft toren en orgel. De kleine doch fraaije Herv. kerk heeft een orgel. De dorps. telt 100 leerl. Kermis den 29 en 30 September.

TUBBERGEN, buurs., pr. *Over.*, gem. en rondom het d. *TUBBERGEN*; met 98 h. en ruim. 250 inw.

TUBBERGEN-EN-BRUINEHAAR,



kerk. gem., pr. *Over.*, kass. van *De-venter*, ring van *Almelo*, met eene kerk te *Tubbergen*, en 130 ziel.

TUD (DE). Zie TUUT (DE).

TUENTA. Zie TWENTHE.

TUIKWERT of TOUKWERT, geh., pr. *Gron.*, gem. en 5 min. van *Delfzijl*.

TUIL, kerk. ring, pr. *Geld.*, klass. van *Zalt-Bommel*, bestaande uit de gem. Beest, Tuil, Deil-en-Enspik, Est, Geldermalsen, Gellicum-Renoy-en-Acquoy, Haasten, Hellow, Herwijnen, Meeteren, Ophemert-en-Zennewijnen, Opijnen-en-Heesselt, Rumpst, Varik, Vuren-en-Dalem en Waardenburg-en-Neerijnen; met 22 kerken, 16 Predikanten en 11400 ziel.

TUIL, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, reg. kant. *Tiel*, postk. *Zalt-Bommel*, *Gorinchem*, *Tiel*, *Utrecht* en *Vianen*, gem. *Haasten*. Zij bestaat uit den Polder-van-Tuil en de uiterwaarden; bevat het d. Tuil; beslaat 335,0203 bund., en telt 69 h. met 410 inw., die van landbouw bestaan. De inw., op 26 na alle Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Zalt-Bommel*, ring van *Tuil*. De 26 R. K. parochiëren te *Varik*. Er is eene school met 50 leerl.

Het d. Tuil, Thuyt, Thuil of Tuyl, oudtijds Tule of Thule, ligt 4 u. Z. W. van Tiel,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van Haasten, aan de Waal, over welke riv. hier een gier- en pontveer op *Zalt-Bommel* is. De kerk is een fraai gebouw, met een praalgraf van de familie BOELLAARD en eenen toren. (GELENBERG.)

TUIL (HET HUIS-TE-). Zie KLINTUIL (DE POLDER-VAN-), p., pr. *Geld.*, gem. *Haasten*; 335,0203 bund.

TUIL (DE UITERWAARDEN-VAN-), uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Haasten*; groot nagenoeg 4 bund.

TUILERVAART (DE), water, pr. *Geld.*, van de Waal af bij Tuil naar Culemborg loopende.

TUILSCHE-VLIET (DE), water, pr. *Geld.*, gem. *Tuil*, dat tusschen Tuil en Waardenburg door loopt.

TUIMELAAR (DE), herb., pr. *Zeel.*, gem. *Heille*.

TUIMELAARSKREEK (DE), waterloop, pr. *N. Br.*, in den *Kruislandsche-polder*. (JES-POLDER.)

TUINDER-POLDER (DE). Zie KOGTUINEN (DE). Zie WIJKERTUINEN.

TUINPAD (HET), b., pr. *N. H.*, gem. *Nieuw-Amstel*.

TUIN-POLDER. Zie KOGJES POLDER. TUIN-POLDER (DE), ged. van de *Watcring-van-Groede*, pr. *Zeel*.

TUINSTER-WARVE. Zie LEENSTER-WIERDEN.

TUINTJES (DE), vroeger TILLENHOF, alleenstaand h., pr. *N. H.*, gem. *den Helder-en-Huisduinen*.

TUISLOM. Zie TUIZEL.

TUITGENHORN, in de wandeling TUTJEBORN of TUITJEBORN, d., pr. *N. H.*, arr. en 3 u. N. van *Alkmaar*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten W. van *Schagen*, postk. *Alkmaar*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Haringcarspel*. Men telt er 28 h. en 210 inw. De inw., op 12 na allen R. K., maken, met de overige uit de gem. *Haringcarspel*, eene par. uit van het bisd. *Haarlem*, met 600 ziel. De kerk is aan den H. *Jacobus* toegewijd. De 12 Herv. behooren tot de gem. *Haringcarspel* en *Dirkshorn*.

TUITHOFS POLDER (DE GROOTE en DE KLEINE). Zie UITHOFS-POLDER (DE GROOTE) en UITHOFS POLDER (DE KLEINE). (*Nieuweschans*.)

TUITJESHUT, h., pr. *Gron.*, gem.

TUITSMA of DE TUITSMA, zathe, pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Grouw*; groot 24,6200 bund.

TUK, geh., pr. *Over.*, gem. *Steenwijkerwolde*; met 24 h. en 120 inw.

TULDER, heerl., pr. *N. Br.*, arr. *Eindhoven*, kant. *Oirschot*, hulpk. en gem. *Hilvarenbeek*. Zij beslaat 82,2657 bund.; bevat niets dan het h. Tulder, met 3 huizeg. en 20 inw., die van landbouw bestaan. Het h. Tulder, oudtijds Tulderhof, thans Tulderhoeve, ligt 5 u. W. van *Eindhoven*, 3 u. Z. W. ten W. van *Oirschot*. Kermis den eersten Zond. na *St. Lambertus* in September.

TULE. Zie TUIL.

TULL, vroeger TULLE, geh. en boerd., pr. *Utr.*, gem. *Tull-en-'t-Waal*, met 14 h. en 80 inw., de boerd. groot 6,2570 bund.

TULL-EN-'T-WAAL, gem., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Utrecht* en *Vianen* (8 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de heerl. *Tull-en-'t-Waal* en *Honswijk*; beslaat 871,2885 bund. en telt 76 h., met 550 inw., die van landbouw bestaan. Ook wordt er veel kaas gemaakt, en er is een korenmolen. De 175 Herv. maken de gem. *'t-Waal-en-Honswijk* uit. De 375 R. K. par. te *Schalkwijk*, te *Vreeswijk* of te *Culemborg*. Er zijn twee scholen.

TULL-EN-'T-WAAL, oudtijds ook TUL-EN-DE-WAAL, heerl., pr. *Utr.*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Utrecht* en *Vianen*, gem. *Tull-en-*

't *Waal*. Zij bevat het d. 't *Waal* en het geh. *Tull*; beslaat 385,0381 bund. en telt 40 h., met 330 inw., die van landbouw en kaas maken bestaan en uitgestrekte boomgaarden hebben. De 130 Herv. behooren tot de gem. 't *Waal-en-Honswijk*. De 200 R. K., par. te *Schalkwijk* en te *Vreeswijk*. Er is eene school met 40 leerl.

**TULPENBURG** (GROOT - EN - KLEIN-), b., pr. *Fr.*, gem. en Z. van *Lecuwarden*; met ruim 30 woningen.

**TUNAWERTH**. Zie *TERNAARD*.

**TUNEGURUM**. } Zie *TONGEREN*.

**TUNUGURUM**. }

**TUNGELROY**, ook wel *TONGELROY*, d., pr. *Limb.*, arr. en 4 u. W. van *Roermond*, kant., gem. en I u. Z. van *Weert*; met 76 h. en 430 inw. De inw., allen R. K. behooren tot de par. van *Weert*, welke hier eeneijkerk heeft aan de H. *BARBARA* toegewijd, met toren en orgel en door eenen vicaris, bediend wordende.

**TURFBERG** (DE), heuvel, pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*, 1½ u. Z. van *Nunspeet*.

**TURFMARKT** (DE). Zie *AARLANDERVEENSCHERIJNBUURT*.

**TURFVAART** (DE), ook wel *IJZERMOLENSCHE-VAART*, water, pr. *N. Br.*, uit de *Ivernhouische heiden* naar de *Aa* of *Weerreis* loopende.

**TURFVAART** (DE *LEURSCHE*-). Zie *LEURSCHE-VAART* (DE).

**TURFVAART** (DE *NATTE*-), ook *ELDERSCHE-VAART* en *ROOSENDAALSCHETURFVAART*, water, pr. *N. Br.*, gem. *Roosendaal*, van het geh. *Nieuw-Moer*, naar de *Roosendaalsche-haven* loopt.

**TURFVAART** (DE *RUCPHENSCHÉ*-), ook de *RUCPHENSCHÉ-VAART*, vaart, pr. *N. Br.*, van I u. Z. van *Rucphen*, naar de *Oude-Roosendaalsche-vliet*.

**TURFZAK** (HET *GAT-VAN-DE*-), kil in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, uit het *Gat-van-de-Zuiderklip* in het *Gat-van-Vloei*en loopende.

**TURFZAK** (DE *GROOTE*- en DE *KLEINE*-), 2 platen in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made*.

**TURKE-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Dordrecht*; groot 17,2950 bund.

**TURKIJE**. Zie *STEENENBOEK*.

**TURKIJE**, geh., pr. *Zel.*, ged., gem. *Izendijk*, ged., gem. *Waterlandkerk*; met 26 h. en 135 inw.

**TURKSWEERD**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Drunen*.

**TUSCULUM**, buit., pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal*, aan de *Kleverlaan*.

**TUSSCHEN-DE-BENEDEN-EN-DE-BOVENSTE-SLUIS** (DE *POLDER*-),

p., pr. *N. Br.*, gem. *Willemstadt*; groot 18,2320 bund.

**TUSSCHEN DE VIERWEGEN**, polderl., pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*.

**TUSSCHENDIJSCHÉ-POLDER-BEOOSTEN-DE-HAVEN-VAN-DE-HAARSTEEG**, **TUSSCHENDIJSCHÉ-POLDER-BEOOSTEN-DEN MOLEN-BOEZEM** en **TUSSCHENDIJSCHÉ-POLDER-BEWESTEN-DE-HAVEN-VAN-DE-HAARSTEEG**, 3 p., pr. *N. Br.*, gem. *Hedikhuizen*; de eerste groot 8,9289 bund.; de tweede 7,8890 bund., en de derde 26,9330 bund.

**TUSSCHENLOEGEN**, geh., pr. *Gron.*, gem. en ¼ u. Z. van *Zuidbroek*; met 19 h. en 110 inw.

**TUSSCHEN-MAAS-EN-WAAL** (HET *LAND*-). Zie *MAAS-EN-WAAL* (*LAND-TUSSCHEN*-).

**TUSSCHENWIJK**, boerd., pr. *N. H.*, gem. *Wijk aan-Zee*; 195,6660 bund.

**TUSVELD** (HET), heideveld, pr. *Over.*, gem. *Almelo*.

**TUTJEHORN**. Zie *TUITGENHORN*.

**TUUKWERD**. Zie *TUUKWERT*.

**TUUNS**. Zie *TIRNS*.

**TUUT** (DE), ook wel verkeerdelijk de *Tud*, geh., pr. *Geld.*, gem. *Appeltern*; met 10 h. en 50 inw.

**TUÏL**. Zie *TUÏL*.

**TUÏLSLOM**. Zie *TWÏZEL*.

**TWAAL**. Zie *WAAL* ('T).

**TWAALFHOEVEN**(DE), polderl. in den *Polder-van-Maartensdijk*, pr. *Utr.*

**TWAALFMORGEN** (DE), bosch, pr. *Utr.*, gem. *Maarssen*.

**TWEEBERGSCHE-SLUIJSJE**(HET), steenen sluisje, pr. *N. Br.*, gem. en 28 min. Z. W. van *Rosmalen*. (DE).

**TWEEDE GAT** (HET). Zie *SLENK*.

**TWEEDE-POLDER**. Zie *BOEREN-VERDRIET* (NIEUW-). [(*TWEEDE*).

**TWEEDE-STRAATJE**. Zie *STRAATJE*.

**TWEEDE-ZEEDIJK**. Zie *BILDTDIJK* (NIEUW.) (*MELK* (HET *NOORDER*-).

**TWEEDE-ZEEGAT**. Zie *STORTE-TWEE-GEHUCHTEN* (DE). Zie *BRAAKHUYZEN*.

**TWEE-HOEVEN** (DE). Zie *MOE-TWEE-HUIS*, geh., pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, 20 min. N. W. van *Haskerdtjken* met 2 h., 20 inw. en een voetveer over het *Deel*.

**TWEE-HUIZEN**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Bicrum*, met 3 h. en 20 inw.

**TWEEL**, hofst., pr. *Geld.*, gem. *Barneveld*; groot 47,4515 bund.

**TWEELO** of **TWELO**, geh., pr. *Dr.*, gem. *Ruinerwold*; met 15 h. en 110 inw.

**TWEEMANS-POLDER** (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Zevenhuizen*; groot

440 bund. (STRAATJES (DE TWEE).

TWEE STRAATJES (DE). Zie TWEKKELO, ook wel TWICKELO, buurs., pr. *Ocer*, gem. en 70 min Z. O. van *Lonncker*; met 43 h., 670 inw. en eene school met 130 inw.

TWELLO vroeger VEENLO, d., pr. *Geld.*, arr. en 8 u. N. ten O. van *Arnhem*, kant. en 2 u. N. O. van *Apeldoorn* hulpk. van de postk. *Apeldoorn* en *Deventer*, gem. en 1½ u. N. N. W. van *Voorsl.* Men telt er 146 h. en 1200 inw. en met de buurs. Teuge 183 h. en 1740 inw., die van landbouw bestaan of van buone renten leven. De 1100 Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Arnhem*, ring van *Apeldoorn*. De kerk heeft eenen hoogen dikken toren, en een fraai orgel. De 640 R. K., maken eene gem. uit van het aartsbisd. van *Utr.* De kerk is aan den H. MARTINUS toegewijd. De dorps. telt 300 leert.

TWENTHE oudtijds TUNETA, lands., pr. *Over.* Het bevat de gem. Stad-Almelo, Ambt-Almelo, Borne, Stad-Delden, Ambt-Delden, Denekamp, Diepenheim, Enschede, Goor, Haaksbergen, Hengelo, Lonneker, Losser, Markelo, Oidenzaal, Ootmarssum, Rijssen, Tubbergen, Vriesenveen, Weerselo en Wierden; groot 125,616 bund., met 12,214 h. en 73,000 inw.

TWENTHSCHÉ-WEG (DE OUDE-), weg, pr. *Over.*, van Zwolle, langs Almelo, Borne en Enschedé naar de Duitsche grenzen loopende.

TWICKEL, TWICKELO, TWIKKEL of TWICKELO, havez., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Delden*; groot ruim 3000 bund.

TWIST (DE) of ook wel TWIST, heidevlakte, ged. onder *Schoonebeek*, pr. *Dr.*, ged. in het kon. *Hanover*.

TWIJNMEER, buit., pr. *N. Br.*, te *Gemonde*.

TWIJTEL of NET WIJTEL, b., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oostcinde*, bij *Makkinga*; met 5 h. en 30 inw.

TWIJZEL of OPTWIJZEL, eertijds TUIZLOW, d., pr. *Fr.*, gem. *Achtkar-spielen*, arr. en 3½ u. O. van *Leeuwarden*, kant. en 2 u. O. van *Bergum*. Men telt er met de b. Westerburen, en een ged. van het geh. *Kuikhorne*. 570 inw., die van landbouw bestaan. De inw., op tien na allen Herv., behooren tot de gem. *Turzet-en-Kooten*. De kerk heeft eenen stompen toren, doch geen orgel. De 10 Doopsgez. behooren tot de gem. *Surhuistereccen*. De dorps. telt 70 leert.

TWIJZEL-EN-KOOTEN, kerk, gem.,

pr. *Fr.*, klass. van *Dockum*, ring van *Kollum*; met 1800 ziel. en 2 kerken, als: eene te *Twijzel* en eene te *Kooten*. (Zie KARELSHAVE.

TWIKKELSCHÉ-KANAAL (HET). TWINE. Zie DUIVEN.

TWINGELO. Zie DWINGELO.

TWISK, gem., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Medemblik*, post. *Alkmaar* en *Hoorn* (15 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Twisk*, het geh. *Coppenhorn* en een ged. van het *Bennemeer*; bestaat 725,1363 bund., telt 117 h. en 680 inw., die van melkerij en kaasmaken bestaan. De 560 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Hoorn*, ring van *Medemblik*. De 120 Doopsgez. behooren tot de gem. *Twisk-en-Abbekerk*; de 2 Evang. Luth., tot *Medemblik*; de eenige R. K., tot *Lambertschagen-Sybecarspel en de Weere*. Er is eene school met 100 leert.

Het d. *Twisk* of *Twisek*, oudtijds *Twys*, ligt 2½ u. N. van *Hoorn*, 1 u. Z. W. van *Medemblik*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De Doopsgez. kerk is een houten gebouw, zonder toren of orgel.

Kermis den eersten Maandag en Dingsdag na Pinksteren.

TWISK (DE), water, pr. *N. H.*, loopende van de Ringsloot der *Wijde Wormer* tot aan den *Oostzaner-Overtoom*.

TWISKDIJK (DE). Zie NAUWERNASCHÉ-VAARTDIJK.

TWISKDIK (DE), vroeger DEN BROEK, watertje, pr. *N. H.*, uit de Ringsloot van het *Benningsmeer* naar de *Vliet*.

TWISK-EN-ABBEKERK, Doops. kerk, gem., pr. *N. H.*, met eene kerk te *Twisk*, en 220 ziel.

TWISKER - KOGGE of WESTERKOGGE, een der *Vier-Noorder-koggen*, pr. *N. H.* Zij bevat de d. *Twisk*, *Sijbecarspel*, *Benningsbroek*, *Midwoud* en *Nibbixwoud*; 725,1363 bund.

TWISSEL. Zie WISSEL (HET).

TWIST (DE). Zie TWIEST (DE).

TWISTVLIET, buit., pr. *Zeel.*, gem. *Vrouwen-polder*; groot 28,9164 bund.

TWYS. Zie TWISK.

TYLAHUIZUM. Zie TJALLEHUIZUM.

TYLBORCH. Zie TILBURG.

TYLE. Zie TIEL.

TYLTJENDAM, b., pr. *Fr.*, gem.

en 10 min. N. van *Leeuwarden*.

TYNAARLO. Zi TINAARLO.

TYNALDEYUM. { Zie TYNALLINGE.

TYNALDING. }

TYNJE, b., pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*,

onder *Terwispe*; met 5 h., 15 inw. en eene school met 150 leert.

TYNJE (DE), water, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, uit het *Vliet* naar de *Grons* loopende.

TYNJE DIJK (DE), weg, pr. *Fr.*,

gem. *Leeuwarderadeel*, van Huizum naar de Tynje loopende.

TYRNSE. Zie *TEERNS*.

TZEINTGUM. Zie *TJEINTGUM* (1).

## U.

UBACH-OVER-WORMS, gem., pr. *Limb.*, arr., kant. en postk. *Heerten* (2 m. k., 1 s. d.). Zij bestaat uit het d. *Waubach*, de geh. *Broekhuysen*, *Groenstraat* en *Nieuwenhagen*; beslaat 799 bund., telt 294 h. en 1233 inw., die meest bestaan van landbouw, veeteelt en handel. De inw. allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. *Roermond*, dek. van *Kerkrade*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. Er is eene school met 60 leerl.

UBAGSBERG of UBACHSBERG, oudtijds *UBIER-BERG*, d., pr. *Limb.*, arr. en 3½ u. Z. O. van *Maastricht*, kant., postk. en 1 u. W. van *Heerten*, gem. en 50 min. Z. van *Voerendaal*. Men telt er 87 h. en 360 inw. en met de geh. *Daal-en-Keversberg*, *Mingarsberg* en *Colmond*, 119 h. en 520 ziel., die van landbouw, vee- en paardenteelt bestaan. De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. *Roermond*, dek. van *Kerkrade*. De kerk is aan den H. *Bernardus* toegewijd. Er zijn eene school en een zanggenootschap.

UBBEGA, oudtijds *UPGA* of *OPGA*, streeks lands, pr. *Gron.*, bevattende de gem. *Adorp* en ged. van de gem. *Winsum* en *Bedum*.

UBBELMA, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Oldhove*, niet ver van *Niehove*.

UBBENA (NIEUW-), h., pr. *Dr.*, gem. en ½ u. van *Vries*.

UBBERGEN, gem., pr. *Geld.*, arr., kant. en hulpk. van het postk. *Nijmegen* (18 m. k., 6 s. d., 1 j. d. 1 afd.). Zij bevat de d. *Ubbergen*, *Beek*, *Ooy*, *Leuth* en *Ko-kerdom* en de heerl. *Persingen* en *Erlecom*; beslaat 3208,5144 bund. en telt 310 h. met 2350 inw., die van landbouw, veeteelt, wascherij en bleekerij bestaan. Er zijn 1 stijfelfabriek, 1 olie- en pelmolen, en eene bron van mineraal water, veel ijzeroker en eene soort van steenkolen. De 2100 R. K., maken de par. van *Beek*, *Kekerdom*, *Leuth* en *Ooy-en-Persingen* uit; de 250 Herv. de gem. van *Beek-en-Ubbergen* en van *Ooy-en-Persingen*. Er zijn 4 scholen. Het

d. *Ubbergen*, *Upbergen* of *Opbergen*, oudtijds *Uberan*, ligt ¾ u. O. van *Nijmegen*. Men telt er 46 h. en 270 inw. De R. K. behooren tot de par. *Beek*, de Herv. tot de gem. *Ubbergen-en-Beek*. Het kerkje heeft orgel en klokkorentje. De kinderen genieten onderwijs te *Beek*.

UBBERGEN (HET KASTEEL-TE-), landg., pr. *Geld.*, gem. *Ubbergen*. *UBIERBERG*. Zie *UBAGSBERG*.

UBLEMA of UBLINGA, buit., pr. *Fr.*, gem. *Lceuwarderadeel*; bij *Tcerns*; groot 10,1405 bund.

UCHELEN. Zie *UGCHELEN*.

UCHTEN. Zie *UCHTEN*.

UDEL, oudtijds *UTTILOCH*, geh., pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*, ½ u. Z. van *Elspeet*; met 40 h. en 350 inw.

UDELER-BOSCH (HET), HET *UDELER-BOSCH* of HET *UDLERBOSCH*, bosch, pr. *Geld.*, gem. en 3 u. W. van *Apeldoorn*; groot 115 bund.

UDELER-MEER (HET), ook enkel 't *MEER*, meer, pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*; groot 4 bund.

UDELER-SCHANS (DE). Zie *HUNNE-SCHANS*.

UDEELERVEEN (HET), heidevlakte, pr. *Geld.*, gem. en 3 u. W. van *Apeldoorn*; groot ruim 50 bund.

UDEN, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Veghel*, reg. kant. *St. Oedenrode*, hulpk. van de postk. *Grave* en 's *Hertogenbosch* (7 m. k., 1 s. d., 2 ged.). Zij is verdeeld in de wijken: de *Straat*, de *Lage-Broekwijk*, *Hoeven*, *Volkel* en *Zandberg*; beslaat 6277,6516 bund. en telt 1105 h. met 5600 inw. Ook zijn er 1 blaauwverwerij, 1 katoendrukkerij, 1 hoedenfabriek, 4 bierbrouwerijen, 1 mouterij, 2 waschbleekerijen, 4 leerlooierijen, 2 steenbakkertijen, 1 schors-, 1 ros-olie- en 3 koornmolens. De inw., op 18 na allen R. K., maken de par. van *Uden* uit, waaronder ook het rectoraat van *Volkel* behoort, met eenen Pastoor, eenen Rector en 4 Kapellaans. De 7 Herv. behooren tot de gem. van *Vegchel*.

(1) Alle overige woorden, welke met Tz beginnen, zoekt men orensens op *Sj* of *S*.

De 11 Isr. behooren tot de rings. van *Eindhoven*. Er zijn 5 scholen.

Het dorp Uden, in de wandeling Ujen, ligt 5 u. O. ten Z. van 's Hertogenbosch, 1½ u. N. O. van Veghel. Men telt er 394 h. en 1750 inw. De kerk aan den H. Petrus toegewijd, is een oud en sterk gebouw, met hoogen toren en goed orgel. Ook is hier nog eene van ouds beroemde kapel, toegewijd aan de *onbevelekte ontvoering van de H. Maagd MARIA*; een vermaard beeld van de H. Maagd, dat processiewijze bezocht en *Onze Lieve Vrouw onder de Linde of van de Linde* genaamd wordt, en een Nonnenklooster van de orde der H. BRIGITTA, door een geordend Geestelijke, Rector genoemd, bediend, terwijl de Nonnen tevens eene der meisjesscholen besturen, en onderwijs in verschillende handwerken geven. Op ongeveer ¼ u. ten O. is er nog een gesticht van Urselinen, houdende een pensioonaat voor jonge juffrouwen, met 15, en tevens eene meisjesschool, met 60 leerl. Voorts zijn er eene Latijnsche school met 40, eene Fransche met 30 en eene dorps. met 250 leerl.

UDEN. Zie DRUNEN.

UDENGAST. Zie GAAST (DE).

UDENHOUT, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's Hertogenbosch, kant. *Tilburg*, hulpk. van de postk. *Tilburg* en 's Hertogenbosch (3 m. k., 2 s. d., 2. j. d.). Zij bevat, het d. Udenhout. de geh. Kreytenmolen, Berkhoek, Kuil, Schoorstraat, Biezenmortel, Mortel, Winkelsche-hoek en Houtsche-straat; beslaat 2685 bund., en telt 304 h. met 2030 inw., die van landbouw en het poten, planten en hakken van hout bestaan; ook gaan velen des zomers in Holland en Gelderland arbeiden. Er zijn 2 bierbrouwerijen, 3 leerlooijertijen, 1 rosolie- en 2 windkoornmolens. De inw. op 2 na allen R. K. maken eene par. uit, van het bisd. 's Hertogenbosch, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. De 2 Herv. behooren tot de gem. *Oisterwijk-Udenhout-en-Moergestel*. Er is 1 school met 175 leerl. Het d. Udenhout in de wandeling Ujenhout, oudtijds Eudenhout of Eendenhout, ligt 3 u. Z. W. van 's Hertogenbosch, 1½ u. N. O. van Tilburg. De R. K. kerk is aan den H. LAMBERUS toegewijd. De Herv. kerk heeft een koepeltorentje, doch geen orgel.

Jaarmarkten, Donderdag vóór 30 Apr. en Dingsdag na 3 Sept.

UDENHOUT (HET KASTEEL-VAN-), eigenlijk STRIDDOORP, kast., pr. *N. Br.*, gem. en 16 min. N. W. van *Udenhout*.

UDENHOUTSCHE-STRAAT. Zie HOUTSCHE-STRAAT. [(St.)

UDENRODE (ST.) Zie OEDENRODE UDLERBOSCH (HET). Zie UDDELER-BOSCH.

UDLERSCHANS. Zie HUNNESCHANS.

UELENPAS. Zie ULENPAS (DEN).

UFFELSEN of OFFELSEN, geh. pr. *Limb.*, gem. *Hunsel*; 14 h. en 90 inw.

UFFELTE, oudtijds UPHELTE en HUFFALTE, geh. pr. *Dr.*, gem. *Havelte*; met 110 h., 650 inw., 1 korenmolen en eene school met 125 leerl.

UFFELTER - BOERVAART (DE), vaartje, pr. *Dr.*, welke uit de veenen in de *Smildersvaart* uitloopt.

UFFELTER - SCHUTSLUIS (DE), sluis, pr. *Dr.*, bij Uffelter,

UFFELTER-VEEN, geh., pr. *Dr.*, gem. *Havelte*; met 4 h. en 30 inw.

UGCHELEN of UCHELEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*; met 32 h., 420 inw., 10 papiermolens en eene school met 50 leerl.

UGCHELER-BOSCH of UCHELER-BOSCH, bosch., pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*; groot 236,000 bund.

UGEKLOOSTER of OEGEKLOOSTER, b., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel, Harwerd*; met 3 h. en 24 inw.

UGHTEN. Zie OCHTEN.

UICKAWERTH. Zie USQUERT.

UJEN. Zie UJEN.

UJENHOUT. Zie UJENHOUT.

UILEKOOTEN. Zie ULICOTEN.

UILEMEER (DE), vaart, pr. *Fr.*, gem. *Tieljerksteraadeel*, van de Dokumer-trekvaart naar de *Murk*.

UILENBURG, h., pr. *Geld.*, gem. *Heteren*; met 1,7010 bund.

UILENBURG, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Ewijk*; groot 22,9740 bund.

UILENBURG (DE), b., pr. *Geld.*, gem. *Hedel*; met 22 h. en 120 inw.

UILENPUT (DE) of DE ULEPUT, landg., pr. *Geld.*, gem. en ½ u. N. van *Groesbeek*; groot 18,1810 bund.

UILESPRONG (DE), 2 waters, pr. *Fr.*, één gem. *Doniawarstal*, N. van het *Tjeukemeer*, waarvan het eene bogt uitmaakt; één, gem. *Opsterland*, een ged. der vaart tusschen Oldeboorn en Gorredijk uitmakende.

UILKEMA of UILKAMA, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, ½ u. N. O. van *Grouw*.

UILKEMEER (HET), meer, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, even ten W. Z. W. van *Greonterp*.

**UILKENHAM**, streek grond, pr. Gron., gem. *Noorddijk*; groot 7 bund.

**UILNEST**, geh., pr. Gron., gem.

*Kloosterburen*; met 5 h. en 30 inw.

**UILSMAHORN**, b., pr. Fr., gem.

*West-Dongeradeel*,  $\frac{3}{4}$  u. W. van

*Tennaard*; met 3 h. en 20 inw.

**UILTJESTEIN**. Zie *HULKENSTEIN*.

**UISEWYRDE**. Zie *USQUERT*.

**UIT-ALM.** } Zie *ANDEL (NEEL)*.

**UIT-ANDEL.** } (*UITBUREN*.)

**UITBUREN (DE)**. Zie *HANTUMER-*

*UITDAM*, misschien beter *IJDAM*,

d., pr. N. H., arr. en  $5\frac{1}{2}$  u. Z. van

*Hoorn*, kant. en  $2\frac{1}{2}$  u. Z. van *Edam*,

reg. kant. Purmerende, gem. en hulpk.

*Broek-in-Waterland*. Men telt er 20

h. en 90 inw., die van de visscherij

en boerderij bestaan. De 30 Herv.

behooren ged. tot de gem. *Holystoot-*

*en-Uitdam*, en ged. tot *Zuiderwoude-*

*en-Uitdam*. De kerk heeft orgel en

houten toren. De dorps. telt 20 leerl.

**UITDAMMERWEEREN (DE)**, p.,

pr. N. H., gem. *Broek-in-Waterland*.

**UITDENBOSCH**, *UITTENBOSCH* of

*UITENBOSCH*, buit., pr. N. H., gem.

*Heemstede*; groot 1,7560 bund.

**UITEINDE**, b., pr. Fr., gem. *Smal-*

*lingerland*, 10 min. van *Oudega*;

met 9 h. en 60 inw.

**UITEINDSCHE-POLDER (DE)** of

DE *UITEINDER-POLDER*, p., pr. Z. H.,

gem. *Ter-Aar*; groot 98 bund.

**UITENBUREN**, b., pr. Gron., gem.

en 1 u. N. N. O. van *Stochteren*.

**UITENDE** of *UITEINDE*, geh., pr.

*Gron.*, gem. *Bierum*; met 5 h., 40 inw.

**UIT-EN-THUIS**, boerd., pr. N. H.,

gem. *Edam*; groot 32,5400 bund.

**UITERBUREN** of *UITTERBUREN*, 2

geh., één, pr. Fr., gem. *Aengwirden*,

$\frac{1}{2}$  u. N. van *Geersloot*, met 5

h. en 20 inw.; één, pr. Gron., gem.

*Zuidbroek*, met 86 h., 520 inw. en

eene school met 120 leerl.

**UITERBUURT**, heerl., pr. Z. H.,

arr. *Leiden*, kant. *Woubrugge*, postk.

*Alphen*, gem. *Nieuwveen*; met 1 h.

**UITERDIJK**, p., pr. N. Br., gem.

*Drongelen*; groot 3,9630 bund.

**UITERDIJK**, geh., pr. Gron., gem.

*Oldehoeve*; met 14 h. en 100 inw.

**UITERDIJK (DEMENSCH- en DIE-**

**DENSCH-)**. Zie *DEMENSCH-UITER-*

*DIJK* en *DIEDENSCH-UITERDIJK*.

**UITERDIJKEN**, streep lands, pr.

*Gron.*, langs *Wirdum* en *Eekwerd*.

**UITERDIJKEN**, b., pr. Utr., gem.

*Linschoten*; met 5 h. en 30 inw.

**UITERDIJKEN (SCHOTER-)**. Zie

*SCHOTER-UITERDIJKEN*.

**UITERDIJKEN-VAN-MASTWIJK**, buitengronden, pr. Utr., gem. *Linschoten*.

**UITERDIJKS-POLDER**, buiten-

land, pr. Z. H., gem. *Hekendorp*.

**UITERDIJKSTER-KLUFT**. Zie *KOL-*

*LUMER-UITERDIJKSCHE-KLUFT*.

**UITER-ESPEL**. Zie *BUITENKERSPEL*.

**UITERMEER** of *KEVERDIJKSCHE-POL-*

*DER*, p., pr. N. H., gem. *Weespercar-*

*spel*; groot 340,4400 bund.

**UITERMEER**, vroeger de *UITER-*

*MEERSCH-SCANS*, fort., pr. N. H., gem.

*Weespercarspel*, nagenoeg als een

eiland in de *Vecht* gelegen. Het be-

hoort tot de inundatielinie van de

*Vecht*; dient tot dekking van de

*Uitermeersche-sluis* is eene onregel-

matige aarden sterkte, heeft den vorm

van een hoornwerk, is in de keel

gesloten en wordt aan de land-

zijde door eene hoofdgracht en eene

enveloppe met voorgracht omringd.

In het fort is slechts één gebouw.

**UITERMEERSCH-SLUIS**, sluis,

pr. N. H.,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Weesp*.

**UITER-RIB** of *UITTER-RIB*, zandbank

in de *Noordzee*, aan dekust van *N. H.*,

bij *Wijk-op-Zee*.

**UITERT**. Zie *UTRECHT*.

**UITERWAARD (LOONSCH-)**. Zie

*LOONSCH-WAARD*.

**UITERWAARDSCH- POLDER**.

Zie *HANSWIJKSCHE-POLDER*.

**UITERWEG**. Zie *UITWEG*.

**UITERWIJK**, buurs., pr. Over.,

gem. *Wilsum*; met 11h. en 40 inw.

**UITGEEST**, d., pr. N. H., arr. en

$3\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Haarlem*, kant.,

postk. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Bever-*

*wijk*, reg. kant. *Zaandam*, gem. *Uit-*

*geest-en-Marken-Binnen*. Men telt

er 226 h. en 1400 inw. en met de geh.

*Assum* en *Dorreveest*, 237 h. en 1550

inw., die van bloemkweekerij, het

vervaardigen van houtwerk en land-

bouw bestaan. Ook zijn er 1 houtzaag

en 1 korenmolen. De 700 Herv. ma-

ken eene gem. uit van de klass. en

ring van *Haarlem*. De kerk heeft een

toren doch geen orgel. De *Doops.*, be-

hooren kerk. tot *Knollendam-en-*

*Krommeniedijk*, de *Evang. Luth.* tot

*Beverwijk*. De 680 R. K., maken eene

par. uit, van het bisd. *Haarlem*. De

kerk heeft een goed orgel en sier-

lijken toren. Er zijn ook een Herv.

Weeshuis met 10 kinderen, een R. K.

Wees- en *Armhuis* voor oude en jonge

gealimenteerden en een *Gemeentehuis*

met eene waag in het zelfde gebouw.

De dorps. telt 230 leerl.

Krokjeskermis des Zondags voor St. Jacob in Junij.

**UITGEEST EN-MARKEN-BINNEN**, gem., pr. *N. H.*, arr. *Haarlem*, kant. en postk. *Beverwijk*, reg. kant. *Zaandam* (7 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. *Uitgeest en Marken-Binnen*, en de geh. *Assum en Dorregeest* en de b. den *Busch en den Dam*; beslaat 2251,2357 bund.; telt 300 h., 1800 inw., die van landbouw, bloemkweekerij en het vervaardigen van houtwerk bestaan.

De 880 Herv. maken ged. de gem. *Uitgeest* uit, en behooren ged. tot de gem. *Knollendam en-Marken-Binnen*. De 820 R. K. maken ged. de par. van *Uitgeest* uit, en behooren ged. tot de par. van *Krommeniedijk*. De 70 Doopsgez. behooren kerk. tot *Knollendam en Krommeniedijk*; de 30 Evang. Luth. tot *Beterwijk*, de 2 R. K. van de Oude Cler. tot *Krommenie*, en de 14 Isr. tot *Haarlem*. Er zijn 2 scholen.

**UITGEESTER-BROEK en UITGEESTERWOUDE**, 2 p., pr. *N. H.*, gem. *Uitgeest en-Marken-Binnen*; de eene groot 884,1000, de andere of *Wouderpolder*, groot 369,0000 bund.

**UITGEESTERDIJK (DE)**, dijk, pr. *N. H.*, gem. *Heemskerk*.

**UITGEESTER-LAGEDIJK** of enkel **LAGEDIJK**, dijk, pr. *N. H.*, van het d. *Uitgeest* naar den *Nieuwendam*.

**UITGEESTERMEER (HET)**, meer, pr. *N. H.*, gem. *Uitgeest en-Marken-Binnen*; groot 146,9260 bund.

**UITGOUW**. Zie *Gouw (Uit)*.

**UITGOUWSLOOT (DE)**. Zie *Gouwsloot (Uit)*.

**UIHAM**. Zie *HAM (DE)*.

**UIT-HEMERT**. Zie *HEMERT-ZUIDZIJDE (NEDER)*.

**UIHOEK (DE)**, hofst., pr. *Z. H.*, gem. *Zevenhooven*; 37,8130 bund.

**UIHOF**, buit., pr. *Utr.*, gem. *Harmelen*; groot 1 bund.

**UIHOFSPOLDER (DE GROOTE- en DE KLEINE-)**, 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Loosduinen*, de eerste *TUITHOFSPOLDER* of enkel *UIHOFSPOLDER*, groot 204,0000 bund., de tweede of het *ZWARTEPOLDERTJE*; groot 49,0000 bund.

**UIHOORN**, voorheen **THAMEN-AANDEN-AMSTEL**, gem., pr. *N. H.*, arr. en hulpk. van postk. *Amsterdam*, kant. *Nieuwer-Amstel* (2 m. k., 11 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Uithoorn*, de b. *Oud-Thamen*, de *Boterdijk*, de *Vinkenbuurt*, de *Vrouwenakker*; de *Banken* en de *Kwakel*; beslaat 1599,2463 bund., telt 195 h. en 1300 inw. die van

veenderij en scheepvaart bestaan; Er zijn 1 tabaksfabriek en 1 koomolen. De 560 Herv. maken ged. de gem. *Thamen* uit, en behooren ged. tot de gem. *Uithoorn en-Kudelstaart*. De 20 overige Protestanten behooren kerk. te *Amsterdam*. De 680 R. K. maken de par. *Uithoorn* en de *Kwakel* uit. De 40 Isr., maken met die uit de naburige gem. *Nieuwer-Amstel*, *Mijdrecht* en *Aalsmeer en-Kudelstaart* eene rings. uit, van het synag. res. *Amsterdam*, met eenen *Voorlezer*. Er zijn drie scholen. Het d. *Uithoorn* ligt 3½ u. Z. van *Amsterdam*, 2 u. Z. van *Amstelveen* aan den *Amstel*, over welke hier eene fraaije brug ligt. Men telt er 127 h. en 930 inw. De R. K. maken eene stat. uit van het bisd. *Utrecht*, met eenen *Pastoor*, eenen *Kapelaan* en 560 *Comm.* De kerk, aan de *H. JOHANNES den Dooper* toegewijd, heeft een orgel doch geen toren. Er zijn een depart. der *Maats.: Tot Nut van 't Algemeen*, en een depart. der *Maats. van landbouw.* (in Aug.

*Kermis Dingsd.*, na den 1sten Zond. **UIHOORN-EN-KUDELSTAART**, kerk. gem., pr. *N. H.*, klass. van *Amsterdam*, ring van *Weesp*. met eene kerk te *Kudelstaart* en 100 ziel.

**UIHOORNSCHE-POLDER (DE GROOTE-)**, p., pr. *N. H.*, gem. *Uithoorn en Aalsmeer*; groot 1500 bund.

**UIHORN (DE)**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Grootegast*; met 8 h. en 40 inw.

**UIHUISTERMEDEEN**. Zie *UITHUISTERMEEDEN*.

**UIHUIZEN**, gem., pr. *Gron.*, arr. *Appingedam*, kant. en hulpk. van het postk. *Onderdendam* (6 m. k., 4 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Uithuizen*, en de geh. *Oldorp en Bovenhuizen*; beslaat 2444,5445 bund., en telt 419 h., met 3000 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 1 koomn. 2 pel-, en 1 houtzaag- en oliemolen. De 200 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Middelstum*. ring van *Uithuizermeeden*. De 220 *Christ.* Afges., maken met het d. *Zandeweer* eene gem. uit. De 100 *Doopsgez.* maken mede eene gem. uit. De 550 R. K. maken, met die van eenige omliggende d. en geh., eene par. uit van het bisd. *Utrecht*, met 910 ziel.; ook zijn er 40 Isr. Er is eene school met 510 leerl. Het d. *Uithuizen* ligt 4 u. N. W. van *Appingedam*, 2½ u. N. O. van *Onderdendam*. Men telt er 200 h. en 2100 inw. Do

Herv. kerk heeft eenen toren, een uitmuntend orgel en eenen fraaijen predikstoel. De kerk der Doopsgez., en die der Christ. Afges. hebben toren noch orgel. De R. K. kerk, aan den H. Jacobus toegewijd, heeft een welluidend orgel. Ook zijn er twee Werk- of Armhuizen.

Beestenm. den laatsten Dond. in April. Jaarm. den eersten Dingsd. en Woensd. na St. Jacob. Vette beestenm. den laatsten Dingsd. in October.

UITHUIZEN (HET DIJKREGT-VAN-), dijkregt, pr. *Gron.*, hetwelk zich uitstrekt over het land tusschen den Ouden en den Middeldijk.

UITHUIZERMEEDEN, kerk, ring, pr. *Gron.*, klass. van *Middelstum*; bevattende de gem.: Breede, Eppenhuisen, Oosternieland-en-Oldenzijl, Rottum, Uithuizen, Uithuizermeeden-binnendijks, Uithuizermeeden-buitendijks, Usquert, Warffum en Zandeweer, met 11 kerken en 7100 ziel.

UITHUIZERMEEDEN, gem., pr. *Gron.*, arr. *Appingedam*, kant., en postk. *Onderdendam* (6 m. k., 4 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. Uithuizermeeden, Oldenzijl en Ooster-Nieland, benevens de geh. Meedster-Grieden, het Oude-Schip, Paaptil en de Roode-School, de b. de Hoorn en den Oostpolder, beslaat 4282,9598 bund., en telt 589 h., met 3500 inw., die van landbouw en veeveelt bestaan. Er zijn 3 pel- en koorndmolens en 2 houtstekken. De 2800 Herv. maken de gem. van *Uithuizermeede-Binnendijks*, *Uithuizermeeden-Buitendijks* en *Oldenzijl-en-Oosternieland* uit; de 490 Christ. Afges., de gem. *Uithuizermeeden-Binnendijksen* *Uithuizermeeden-Buitendijks*. De 110 Doopsgez., en de 130 R. K. behooren kerk. tot *Uithuizen*. Er zijn 6 scholen.

Het d. Uithuizermeeden of Uithuizermeeden, ook enkel de Meeden, ligt 3 u. N. W. van Appingedam en 3 u. N. O. van Onderdendam. Men telt er 198 h. en 1260 inw., en met Buitendijks de geh. het Oude-Schip, de Roode-School, en den Oostpolder, 505 h. 3020 inw. De 2380 Herv. maken de gem. Uithuizermeeden-Binnendijks en Uithuizermeeden-Buitendijks uit. Er zijn 2 scholen.

UITHUIZERMEEDEN (HET DIJKREGT-VAN-), dijkregt, pr. *Gron.*, hetwelk zich uitstrekt over 2329 bund.

UITHUIZERMEEDEN - BINNENDIJKS, het ged. van *Uithuizermeeden*, pr. *Gron.*, binnen den *Ouden-*

*dijk*; met 198 h. en 1200 inw. De 920 Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Middelstum*, ring, van *Uithuizermeeden*. De kerk is een kruisgebouw met eenen hoogen toren, een sierlijk orgel en het praalgraf van den verdienstelijken Edelman RUDOLF HUNGA. De school telt 200 leerl.

UITHUIZERMEEDEN - BUITENDIJKS, het ged. van het d. *Uithuizermeeden*, pr. *Gron.*, buiten den *Oudendijk*; met 307 h. en 1240 inw. De 925 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Middelstum*, ring van *Uithuizermeeden*. De kerk heeft een torentje, doch geen orgel. Er zijn twee scholen, met ruim 200 leerl.

UITHUIZERPOLDER (DE) en UITHUIZER-UITERDIJK, 2 p., pr. *Gron.*, gem. *Uithuizen*; de eerste 1000,0000 bund. groot; de andere oudtijds *INSULA EMERENSUM* of *AANWAS DER EMERENSEN*; groot 374,9100 bund.

UITHUIZER-VAART (DE), vaart, pr. *Gron.*, van Uithuizen naar *Middelstum* en *Groningen* loopende.

UITHUIZERWAD (HET), het meest ondiepe ged. van het vaarwater tusschen Eems en Lauwers, in de *Noordzee*, aan de Noordkust der pr. *Gron.*, ter hoogte van Uithuizen.

UITKIJK (DE), bekende herberg, pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*.

UITKIJK (DE), buit., pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal*.

UITKOM. Zie *BERLIKUM*.

UITLAND (HET) en KLEIN-UITLAND, geh., pr. *Fr.*, gem. *Achtkarapelen*,  $\frac{1}{2}$  u. O. ten N. van *Buitenpost*.

UITLANDSCHE-POLDER (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Calandsoog*.

UITSJOEG, h., pr. *Fr.*, gem.  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Genum*.

UITSLAGPOLDER (DEN), 2 p., één, pr. *Z. H.*, ged. gem. *den Bommel*, ged. gem. *Middelharnis*; groot 61,6253 bund.; één, pr. *Zeel.*, gem. *Heinkensand*; groot 5,0290 bund.

UITSLAG-VAN-PUTTEN (DEN NIEUWE- en DE OUDE-). Zie *PUTTEN* (DE NIEUWE-UITSLAG-VAN-) en *PUTTEN* (DE OUDE-UITSLAG-VAN-).

UITTENBOSCH. Zie *UITDENBOSCH*.

UITTERBUREN. Zie *UITERBUREN*.

UITTERLIJER. } Zie *DORP-AMBACHT*.

UITTELIJER. }

UITWEG of UITERWEG, b., pr. *N. H.*, gem. *Aalsmeer*; met 80 h., 400 inw., 1 school met 80 leerl. en 1 kerk der Friesche Doops. met 8 liefdepredikers.

UITWELLINGERGA of UTWELLINGERGA, in het oud Friesch *UTWOLLIN-*



GA, FOLPRANGA, UWILLENSERA OF WTWAL-LINGBERGAE, d., pr. *Fr.*, gem., arr., kant., postk. en 1 u. Z. O. van *Sneek*, gem. *Wymbrüseradeel*. Men telt er met de b. het *Hooghiem*, 51 h. en 330 inw., die van landbouw en veefokkerij bestaan. De 300 Herv. behooren tot de gem. *Oppenhuizen en-Uitwellingerga*. De kerk heeft eenen korten spitsen toren, doch geen orgel. De Doopsg., behooren tot de gem. *Sneek*. De dorps. telt 50 leerl.

UITWIERDA of UITWIERDE, d., pr. *Gron.*, en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Appingedam*, postk., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. ten N. van *Delfzijl*. Men telt er 34 h. en 210 inw. en, met de b. *Biessum* en de geh. *Oudedijk*, *Oudenie* en *Trinaat*, 62 h. en 350 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Ook is er eene steen- en pannebakkerij. De 330 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Appingedam*, ring van *Delfzijl*. De kerk heeft eenen toren. De Doopsg. behooren tot de gem. *Leermens-en-'t Zand*, de *Evang. Luth.* tot de gem. *Winschoten-en-Winschoter-zijl*, de R. K. tot *Delfzijl*. De dorps. telt 25 leerl.

UITWIJK, heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Heusden*, postk. *Gorinchem*, *Oosterhout* en *Woudrichem*, gem. *Almkerk*. Zij bevat het d. *Uitwijk* en eenige verstrooid liggende h. De inw. bestaan van landbouw en veeteelt. De Herv. behooren tot de gem. van *Uitwijk en-Waardhuizen*. De Chr. Afg. hebben hier mede eene gem. De R. K. parochieren te *Woudrichem*. Er is 1 school met 30 leerl.

Het d. *Uitwijk*, oudtijds *Oudwijk*, ligt 6 u. N. W. ten W. van 's *Hertogenbosch*, 3 u. N. W. ten W. van *Heusden*. De Herv. kerk heeft eenen toren doch geen orgel. De kerk der Chr. Afg. heeft toren noch orgel.

UITWIJK (DE BUITENGRONDEN-VAN-), streek gronds, pr. *N. Br.*, gem. *Almkerk en-Uitwijk*.

UITWIJK (DE POLDER VAN-), bij het kad. het *UITWIJKSCHE-VELD-BENE-SENS-DEN-UITWIJKSCHE-ING*, p., pr. *N. Br.*, gem. *Almkerk*; 290,0216 bund.

UITWIJK - EN - WAARDHUIZEN, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. van *Heusden*, ring van *Woudrichem*, met eene kerk te *Uitwijk* en 320 ziel.

UITWIJKSCHE-ING (DEN), het N. ged. van den *Polder-van-Uitwijk*, pr. *N. Br.*, gem. *Almkerk*.

UITWIJKSCHE-VELD (HET), het Z. en W. ged. van den *Polder-van-Uitwijk*, pr. *N. Br.*, gem. *Almkerk*.

UITWOLLINGA. Zie *UITWELLINGERGA*. UKE, geh., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Hantumhuizen*.

ULEKER. Zie *ULIKER*.

ULENBERG, herbergje, pr. *Geld.*, gem. *Epe*, onder *Vaassen*.

ULENPAS (DEN) of DEN ULEN-PAS, havez., pr. *Geld.*, gem. *Hummelo*; groot 500 bund.

ULEPUT. Zie *ULENPUT (DE)*.

ULESTRAETEN, gem. en heerl., pr. *Limb.*, arr. en postk. *Maastricht*, kant. *Meerssen* (4 m. k., 1 s. d.). Zij bevat het d. *Ulestraeten*, en de geh. *Vleek*, *Schietekoven*, *Moorveld*, *Waterval*, *Groot-Berghem*, *Klein-Berghem* en *Humkoven*; beslaat 807,8110 bund. en telt 160 en 800 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. *Roermond*, dek. *Meersen*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. Er is 1 school met 180 leerl. Het d. *Ulestraeten* ligt 2 u. N. O. van *Maastricht*,  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Meersen*. Men telt er 70 h. en 370 inw. De kerk aan de H. *CATHARINA* toegewijd, heeft torentje en orgel.

Kermis den 25 November.

ULFT of ULST, oudtijds *HULFT*, d., pr. *Geld.*, arr. en 6 u. Z. Z. O. van *Zulphen*, kant., postk. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Terborg*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Gendringen*. Men telt er 52 h. en 320 inw., die van landbouw bestaan. Ook is er een ijzergietterij. De 250 R. K. maken, met die uit eenige b. eene par. uit van het bisd. *Utr*. De kerk is aan den H. H. *Petrus* en *Paulus* toegewijd. De 30 Herv. behooren tot de gem. van *Gendringen-en-Mechelen*. De dorps. telt 60 leerl.

Kermis op St. *PIETRA* en *PAULUS*, ULFT, slot, pr. *Geld.*, nabij *Uft* met 3,6380 bund.

ULFTERHOEK, geh., pr. *Limb.*, gem. *Sevenum*; met 40 h. en 210 inw.

ULGERSMA, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Noordlijk*; groot 2 bund.

ULICOTEN of ULEKOOTEN, d., pr. *N. Br.*, arr., reg. kant., postk. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. Z. O. van *Breda*, kant. en 3 u. Z. Z. O. van *Ginneken*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van *Baarte-Nassau*; met 60 h. en 420 inw., die allen R. K. zijn en eene par. uitmaken van het bisd. *Breda*. De kerk aan den H. *BERNARDUS* toegewijd, heeft torentje en orgel. Er is eene school met 40 leerl.

Kermis Zondag na 20 Aug.

ULIKER of ULEKER, geh., pr. *Limb.*, gem. *Nederweert*; 29 h. en 160 inw.  
ULIKER-SCHANS, boerd., pr. *Limb.*, gem. *Nederweert*.

ULKEDIEP (HET), vaarwater, in de *Zuiderzee* loopende uit het Amsteldiep tegen de kooltuinen bij de Sloot.

ULLENBERG, hoogte in de beide, pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*.

ULP. Zie ILP.

ULPIA (COLONIA-). Zie ALPHEN.

ULRUM, gem., pr. *Gron.*, arr. *Appingedam*, kant. en hulpk. van het postk. *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum* (5 m. k., 3 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. Ulrum, Niekerk, Vierhuizen en Zoltkamp en de b. en geh. Elens, Hucht, Kley, Houw, Houwerzijl, Hoogte, Lutjehuiskes, Menneweer, Midhallum, Midhuizen, Snakkeburen en Vliedorp; groot 3971,4882 bund., en telt 461 h., met 2700 inw., die van landbouw, veeteelt en zeevischvangst bestaan. Ook zijn er 1 pel-, 1 pel- en koorn- en 3 koornmolens. De 2000 Herv., maken de gem. van Ulrum, Niekerken-Vliedorp en Vierhuizen-en-Zoltkamp uit, doch de geh. de Houw en Kley behooren kerk. onder *Leens*. De 640 Christ. Afges. maken de gem. van *Ulrum-en-Vierhuizen, Houwerzijl-en-de-Zoltkamp* uit. De 20 Doopsgez. behooren kerk. tot *Mensingeweer*; de 2 Evang. Luth. tot *Groningen*; de 30 R. K. tot *Kloosterburen* en de 10 Isr. tot *Winsum*. Er zijn 4 scholen. Het d. Ulrum ligt 8 u. W. van Appingedam, 4 u. W. ten N. van Onderdendam. Men telt er 126 h. en 870 inw., en met de geh. Elens en Hucht 132 h. en 930 inw. De 660 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Middelstum*, ring van *Leens*. De kerk heeft eenen naaldtoren en een fraai orgel. De Christ. Afges. behooren tot de gem. *Ulrum-en-Vierhuizen*. De dorps. telt 125 leerl.

Jaarmarkt den 3den Dond. in Julij.  
ULRUM-EN-VIERHUIZEN, Christ. Afges. gem., pr. *Gron.*; met 240 ziel. en eene kerk te *Ulrum*.

ULRUMERDIEP (HET), vaart, pr. *Gron.*, die naar het Zijldiep van Schouwerzijl loopt.

ULSDA en KLEIN-ULSDA, 2 geh., pr. *Gron.*, het eerste oudtijds OULSDA, gem. *Beerta*; met 6 h. en 40 inw., het tweede of de HUTTEN, gem. *Bellingwolde*; met 10 h. en 50 inw.

ULSDERZIJLTJE (HET), sluis, pr. *Gron.*, gem. *Bellingwolde*, bij Ulsda.

ULSEN. Zie HULSEN.

ULST. Zie ULST.

ULTRAJECTUM. Zie UTRECHT.

ULVEND of ULVENT, geh., pr. *Limb.*, gem. *Noorbeek*; met 3 h. en 12 inw.

ULVENHOUT, d., pr. *N. Br.*, arr. reg. kant., hulpk. van het postk. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. ten O. van *Breda*, kant., gem. en 20 min. Z. ten O. van *Ginneken*; met 33 h. en 260 inw. De inw., alle R. K., maken met die van de geh. Geersbroek, Rakens, Kouwelaer, Notsel, Strijbeek, Grazen en Galder, eene par. uit, van het bisd. en dek. van *Breda*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. De kerk aan den H. LAURENTIUS toegewijd, heeft toren en orgel.

ULVENHOUTSCHE-BOSCH, bosch, pr. *N. Br.*, gem. *Ginneken*; groot 168,0000 bund.

ULVENT. Zie ULVEND.

ULZEN. Zie HULSEN.

UMME. Zie OMMEN.

UNEMA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, 5 min. N. ten W. van *Blija*; groot 1,1830 bund.

UNEMA. Zie OENEMA.

UNGA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, Z. van *Edens*; groot 24,4860 bund.

UNGABUUR, UNGABUREN of ONGABOER, geh., pr. *Fr.*, gem. *Franekeradeel*, 20 min. O. Z. O. van *Midlum*; met 4 h. en 40 inw.

UNGERSMA, pr. *Gron.*, gem. *Uithuizermeeden*; groot 39,5535 bund.

UNIA, 3 boerd., pr. *Fr.*, twee gem. *Leeuwarderadeel*, waarvan één 5 min. Z. van *Stiens*; één  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Wirdum*; één, gem. *Utingeradeel*, te *Akmarijp*; groot 53,8356 bund.

UNIASTATE, buitenpl., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadcel*, 10 min. N. W. van *Marsum*; groot 8,0000 bund.

UNIE (DE). Zie PRINSES-LOUISA.

UNSINGIS. Zie HUNSE (DE).

UPBERGEN. Zie UBERBERGEN.

UPGA. Zie UBEGA.

UPHELTE. Zie UPFELTE.

UPPEL (DE BANNEN-VAN-). Zie UPPELSCHE-POLDER (OUD-).

UPPELSCHE-DIJK (DE), dijk en geh., pr. *N. Br.*, de dijk, loopende van den Werkensche-dijk naar de Emikhoyensche-dijk; het geh. gem. *Almkerk*; met 67 h. en 470 inw.

UPPELSCHE-HOEK (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. en 40 min. N. W. van *Almkerk*; met 17 h. en 120 inw.

UPPELSCHE-POLDER en OUD-UPPELSCHE-POLDER, 2 p., pr. *N. Br.*, de eerste, ook IPELSCHE-POLDER

of ALMKERKSCHÉ-POLDER, ged. gem. *Almkerk*, ged. gem. *Steeuwijk*; groot 430,6637 bund.; de andere of BANNEN-VAN - UPPÉL, gem. *Almkerk*; groot 243.0060 bund.

UPSTERLAND. Zie OPSTERLAND.  
UPWERTHE. Zie OPWIERDA.

URBERTSGRAFT, water, pr. *N.Br.*, gem. *Empcl*, dat in de Dieze loopt.

URCH. Zie URK.

URCEM. Zie URSEM.

URETERP, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, bestaande uit de d. Ureterp en Sigerswolde, 4702,6321 bund.

URETERP, in het *Fr. WRATERP*, d., pr. *Fr.*, arr. en 5 u. N. O. van *Heerenveen*, kant. en 1½ u. N. O. ten O. van *Beelsterzuaag*, postk. *Gron.* en *Heerenveen*, gem. *Opsterland*. Men telt er 236 h. en 1500 inw., en met de b. Selmien, Vijfhuizen, Wegbuurten Ureterpster-vallaat, 265 h. en 1650 inw., die van landbouw bestaan. De Herv. behooren tot de gem. *Ureterp-en-Sigerswolde*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De R. K. parochiëren te *Heerenveen*. De dorps. telt 50 leerl.

URETERP - EN - SIGERSWOLDE, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. en ring van *Heerenveen*; met 2 kerken, 1 te Ureterp en 1 te Sigerswolde, en 1500 ziel.

URETERPSTER-VALLAAT (HET), b., pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, ½ u. N. W. van *Ureterp*, met 14 h., 80 inw., 1 school met 40 leerl. en 1 kalkoven.

URK, oudtijds Урск, eil. in de *Zuiderzee*, thans eene gem. uitmakende, pr. *A.H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Enkhuiszen*, postk. *Kampen* (16 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Het ligt 2 u. W. van Schokland, tusschen dit eil. en de kusten van N.H. Het beslaat 80,0562 bund. en telt 200 h., met 1150 inw., die uitsluitend van visscherij op de Noord- en Zuiderzee bestaan, waartoe zij 119 schuiten hebben, die in eene zeer goede haven liggen, welke zeer geschikt is voor de binnenlandsche vaart. De 500 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Hoorn*, ring van *Enkhuiszen*. De 600 Chr. Afg. maken mede eene gem. uit. De dorps. telt 250 leerl. Ook is er een catadioptriek toestel van de vierde grootte, om de 2½ minuut afgewisseld door eene sterke schittering.

URK (HET VAL-VAN-), vaarwater in de *Zuiderzee*, W. van Urk.

URKER-KERKHOF. Zie KERKHOF (URKER-).

URKHOVEN, ORKHOVEN of WERKHUYEN, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Tongelre*; met 66 h. en 330 inw.

URMOND, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Sittard*. Zij bevat de d. Urmond en Berg; beslaat 541,5795 bund., en telt 225 h. en 1100 inw., die van landbouw, scheepvaart, mandenmaken en handel in specerijen en steenkolen bestaan. De inw., op 60 na allen R. K., maken de par. van *Urmond* en *Berg* uit. De 50 Herv. behooren tot de gem. van *Urmond-en-Grevenbicht*, de 10 Isr. tot de rings. te *Maastricht*. Er is ééne school met 120 leerl. Het d. Urmond ligt 3 u. N. van Maastricht, 1½ u. Z. W. van Sittard. Men telt er 132 h. en 600 inw. De inw., meest R. K., maken eene par. uit van het bisd. *Roermond*, dek. van *Sittard*. De R. K. kerk, aan de H. MARTINUS toegewijd, en het Herv. kerkje hebben torens doch geen orgel.

Kermis den eersten Zondag in Juli.  
URMOND - EN - GREVENBICHT, kerk. gem., pr. *Limb.*, klass. van *Maastricht*, ring. van *Heerlen*; met eene kerk te Urmond, en ruim 170 ziel.

URSELPOEL (ST.), meer, pr. *Fr.*, gem. en ¾ u. Z. O. van *Workum*.

URSEM, gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr. en kant. *Hoorn*, postk. *Alkmaar*, *Hoorn* en *Purmerend* (20 m. k., 4 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Ursem, de geb. Oostmijzen, Rustenburg, Noorddijk, Ooster-Verlaat en Wester-Verlaat en de b. Stroobuurt; beslaat 1556,4589 bund., en telt 143 h. met 900 inw., die van landbouw bestaan. De 580 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Hoorn*, ring. van *Spanbroek*. De 3 Evang. Luth. behooren kerk. tot *Hoorn*, de enkele Doopsgez. tot *Alkmaar*, de 400 R. K. tot *Hoorn* en *Ouddorp*. Er zijn 2 scholen. Het d. Ursem, Urhem, Ursum of Ursem, ligt 2½ u. W. van Hoorn; met 45 h. en 250 inw. De kerk heeft eenen houten toren, doch geen orgel. De dorps. telt 80 leerl.

Kermis op het Pinksterfeest.  
URSEM (POLDER-VAN-), p., pr. *N. H.*, gem. *Ursem*; 913,6214 bund.  
URSEMMER-WEG (DE), weg, pr. *N. H.*, gem. *Ursem*, van den Rustenburger-weg naar den ringdijk van de Schermeer loopende.

URSEMMER-ZWED (HET), water. pr. *N. H.*, van de ringsloot van de Schermeer, naar de Beemster-ringsloot.

USELENBERG (DE), berg, pr. *Geld.*, gem. *Groesbeek*, hoog 52 el.

USINGIS. Zie HUNSE.  
USQUERDERMAAR (HET), water, pr. *Gron.*, van Usquert naar de Menkema-Delie loopende.

**USQUERT**, gem., pr. *Gron.*, arr. *Appingedam*, kant. en postk. *Onderdendam* (6 m. k., 3 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Usquert*, de geb. de *Sireek*, *Tjuchem*, en *Watwerd*; beslaat 2578,9540 bund. en telt 203 h. met 1530 inw., die van landbouw bestaan. Ook is er 1 pel- en korenmolen. De 1250 Herv. maken eene gem. uitvan de klass. van *Middelstum*, ring van *Uithuizermeeden*. De 3 Evang. Luth. behooren kerk. tot *Gron.*, de 25 Doopsgez. en de 150 R. K. tot *Uithuizen*. Er zijn eene school met 190 leerl. Het d. *Usquert* of *Uskwert*, *Uyscwierde* of *Hieswyrd*, later ook wel *Uickawirth* en *Uykewierde*, ligt 4½ u. N.W. van *Appingedam*, 2½ u. N. ten O. van *Onderdendam*. Men telt er 167 h. en 1170 inw. De kerk heeft eenen zwaren stompen toren en een orgel.

**USSELER-BROEKHEURNE**, ook wel **BROEKHORN** of **BROECKHOIRNE**, geb. pr. *Over.*, gem. *Usselo*; met 40 h., 280 inw. en eene school met 80 leerl.

**USSELO**, ook soms **OSSELO**, d., pr. *Over.*, arr. en 4 u. Z. O. van *Almelo*, kant. en 1 u. W. ten Z. van *Enschede*, reg. kant. *Oldenzaal*, postk. *Enschede*, *Winterswijk* en *Zutphen*, gem. en 1½ u. Z. W. van *Lonneker*. Men telt er 114 h. en 800 inw. en met de buurs. *Boekulo*, *Usseler-Broekheurne* en *Rutbeke*, 230 h. en 1600 inw., die van landbouw en weverijen bestaan. De 730 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Deventer*, ring van *Enschede*. De kerk heeft eenen kleinen houten toren doch geen orgel. De 70 R. K. parochiëren te *Lonneker*. De dorps. telt 130 leerl.

**USSELO-GEERDINK- } Zie GEER-**  
**ZIJD. } DINKZIJD en**

**USSELO-HELMIGZIJD. } HELMERZIJD.**

**USSEN**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Oss*; met 25 h. en 120 inw.

**UTINGERADEEL**, vroeger **BOORDEEL** of **BORDEEL**, in het Oud-Friesch **WYTINGHERADEELE**, gem., pr. *Fr.*, arr. en kant. *Heerenveen* (11 m. k., 5 s. d., 3 j. d. adm. no. 1). Zij bevat de d. *Oldeboorn*, *Akkrum*, *Terhorne* en *Terkaple*; beslaat 6463,1838 bund. en telt 607 h. met 4100 inw., die van landbouw, scheepvaart en handel in vee, boter en kaas bestaan. Ook zijn er 8 scheepstimmerwerven, 5 grof- en hoefsmederijen, 1 kalkbrandderij, 1 kaarsenmakerij, 2 koperlagerijen, 2 grutterijen, 1 windkoorn-, mosterd-, mout- en 1 wind-oliemolen. De 2010 Herv. maken de gem. *Ak-*

*krum*, *Oldeboorn-en-Nes*, *Terhorne* en *Terkaple-en-Akmarij* uit. De 1980 Doopsgez. maken de gem. *Akkrum*, *Oldeboorn*, (*het Oudehuis*), *Oldeboorn* (*het Nicuwe huis*) en *Terhorne* uit. De 100 R. K. parochiëren te *Irnszum* en te *Joure*. Bovendien zijn er 15 Christ. Afges. Er zijn 4 scholen.

**UTRECHT**, pr., dikwijls **HET STICHT VAN UTRECHT** genoemd. Zij grenst N. W. aan de pr. N. H., N. aan de pr. N. H., en de Zuiderzee, O. aan de pr. Geld., Z. aan de Lek, die haar van de pr. Geld. en Z. H. scheidt, W. aan de pr. Z. H., de lengte van het W. naar het O. wordt op 14 u.; de breedte van het N. naar het Z. op 7 uren gerekend. De pr. beslaat 138562 bund., en telt 6 steden en 86 plattelandsgem., terwijl de geheele bevolking op den 19 November 1849 beliep 149,453 ziel., bewonende 22,643 h., van het mannelijke geslacht, 46,131 ongehuwden, 22,298 gehuwden en 2507 weduwnaars; van het vrouwelijke geslacht, 54,945 ongehuwden, 22,317 gehuwden en 5934 weduwen.

Er zijn 66 standplaatsen der Herv., welke 3 klassen uitmaken, als: van *Utrecht*, *Amersfoort* en *Wijk*, en 71 kerken hebben, met 80 Predikanten. De Chr. Afges. hebben er 3 gem., met 3 kerken en 3 Predikanten. Van de Remonstranten zijn er 2 gem., welke tot de *Derde Classis* van die gezindheid behooren, en 2 kerken hebben, met 1 Predikant. Er zijn 2 gem. en 1 bijgem. der Evang. Luth., welke tot den ring van *Utrecht* behooren. Zij hebben 2 kerken, met 3 Predikanten. De Doopsgez. hebben er slechts ééne gem., met 1 kerk en 1 Predikant. R. K. par. zijn er 43, van welke 42 tot het bisd. van *Utrecht*, en 1 tot het bisd. van *Haarlem* behooren. Zij hebben 42 kerken en 4 kapellen, met 42 Pastoors en 27 Kapellanen. Men heeft er 4 statiën van de R. K. der Oude Clerezy, gemeentlijk *Jansenisten* geheeten. Deze bezitten 4 kerken, en 4 Pastoors. Van de Isr. zijn er 1 hoofdsyn. 4 ring-syn. en 2 bijkerken, uitmakende het synag. res. v. *Utr.* Voorde regterlijke magt is *Utrecht* verdeeld in 2 arrond., als: *Utrecht* en *Amersfoort*, te zamen uitmakende 7 kant. Voor de nationale militie zijn er 8 m. k., welke tot de volgende hoofdpl. behooren: 1e m. k., hoofdpl. *Utrecht*, 2e m. k., hoofdpl. *Jutphaas*, 3e m. k., hoofdpl. *Montfoort*, 4 m. k., hoofdpl. *Abcoude*, 5e m. k., hoofdpl.

Maarsen, 6e m. k., hoofdpl. Amersfoort, 7e m. k., hoofdpl. Stoutenburg, 8e m. k., hoofdpl. Driebergen. Ten opzichte van het onderwijs, wordt Utr. in vijf school-districten verdeeld. Men heeft er 80 openbare scholen. Voorts heeft men er nog 1 industries., en 7 welingerigte kinders. Latijnsche scholen zijn er 2, te Utrecht en te Amersfoort, welke 110 leerl. tellen.

De voornaamste riv. der pr. zijn: de Rijn, de Vecht, de Lek, de Hollandsche-IJssel, de Amstel, de Eem, de Grebbe, de Aa of Ade, de Angstel of Kromme-Angstel, het Gein, de Holendrecht, de Kromme-Mijdrecht, de Kromme-Rijn, de Oude-Rijn en eene menigte beken en weteringen, alsmede het Abcouder-meer, dat ged. tot N. H. behoort en het Langemeer. De voornaamste kanalen zijn: de Vaartsche-Rijn; de Bijleveld; de Heikoper-wetering, en de Biltsche en Zeyster-Grift. De luchtgesteldheid is in de pr. Utrecht droog en zuiver, en wordt ongemeen om hare gezondheid geroemd. De grond is er doorgaans vlak, in het O. vindt men eene heuvelreeks, welke ruim 7 u. gaans is, en zich, van een weinig bewesten Amersfoort tot aan den Rijn,  $\frac{1}{2}$  u. gaans boven Rhenen, uitstrekt. Deze heuvelen hebben eenen zandachtigen grond. Aan de zuidzijke tusschen deze heuvelreeks en de Lek, alsmede naar den kant van Montfoort, is een zware vette kleigrond; doch al wat ten Z. W. naar de zijde van Z. H. ligt, heeft eene volkomene gelijkheid met den Hollandschen bodem, en bestaat meest uit weilanden, waarom de inwoners daar voornamelijk door het boter- en kaasmaken en de vetweiderij hun onderhoud vinden. Langs den Vechtstroom, in de nabijheid van N. H., en in de Ronde-veenen, in het kant. Loenen, vindt men vele veengronden, die goeden turf geven.

Het dierenrijk levert hier: schoone paarden, beste runderen, van een uitmuntende soort; schapen, van een ras, dat vooral door eenen groote een zwaren staart van het Noordhollandsche verschilt; varkens; hazen; wezels; egels; bijen, vooral veel aan den bergkant; tam en wild gevogelte, waaronder vele nachtegelen en wilde duiven. De Zuiderzee levert den inwoneren velerlei visch, inzonderheid bot, spiering en versche haring, die veel tot bokking gerookt wordt. Van riviervisch heeft men er paling, die vooral in de

Ronde-veenen voortreffelijk is, alwaar men ook bij uitstek goede baars en snoek vangt. Het plantenrijk geeft er: tarwe en gerst, op de zware en vette kleigronden in het kant. IJsselstein; rogge; haver; boekweit, inzonderheid op de heuvelreeks tusschen Amersfoort en Rhenen; tabak bij Amersfoort en Rhenen; hout, voornamelijk op de gezegde heuvelstreek; tuin- en boomvruchten, vooral aalbeziën. Het rijk der delfstoffen levert er, behalve turf, ook ijzererts, doch in zeer geringe hoeveelheid. Hoewel de inw. zich meest op den landbouw, tabak- en veeteelt toelaggen en eenen niet onaanzienlijken handel drijven, heeft men in deze prov. ook onderscheidene fabrieken, als daar zijn: zeepziederijen; houtzaagmolens; koper- en ijzerpletterijen; koper- en loodgieterijen; loodwit-, stoomwerktuig-, houtazijn-, chloorkalk-, cement- en tapijtfabrieken, pannon- en potbakkerijen; steenovens, kalkbranderijen; enz.

UTRECHT, aartsb., met vier onderhoorige of suffragaan-bisdommen: het diocees van Haarlem, het diocees van 's Hertogenbosch, het diocees van Breda en het diocees van Roermond. Het diocees van Utrecht is verdeeld in 14 dekanaten, als: Utrecht, Almelo, Amersfoort, Arnhem, Deventer, Doesborgh, Groenlo, Groningen en Assen, Heerenveen, Culemborg, Leeuwarden, Oldenzaal, Zutphen en Zwolle.

UTRECHT, klass., pr. Utr., verdeeld in de volgende 3 ringen: Utrecht, IJsselstein en Mijdrecht. Zij bevat 26 standplaatsen, met 33 kerken, 35 Predikanten en 41,000 ziel.

UTRECHT, ring, pr. Utr., klass. van Utr. Hij bevat de gem. Utrecht, Maarsen, Vleuten en de Meern, met 29,000 ziel., 11 kerken en 12 Predik.

UTRECHT, vierde ring van het Ned. Evang. Luth. kerkgenootschap, zich uitstreckende over de pr. Utr., Limb. en ged. van N. H., Z. H., Geld. en N. Br. Zij bevat de gem.: Amersfoort, Arnhem, Culemborg, 's Hertogenbosch, Maastricht, Nijmegen, Tiel, Utrecht, Vaals en Weesp en de filiaal gem. Heusden, Leerdam, Loenen, Naarden, Nijkerk, Wageningen en Zalt-Bommel, met 5000 ziel., 9 kerken, 11 Predikanten en 2 hulppredikers.

UTRECHT, arr., pr. Utr., bestaande uit de kant. Utrecht, IJsselstein, Maarsen en Loenen; met 15,361 h. en 94,000 inw.

UTRECHT, kant., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*  
Het bevat de gem. Utrecht en de Bilt,  
en telt 8382 h., met 51,000 inw.

UTRECHT, gem., pr. *Utr.*, arr. en  
kant. *Utrecht* (1 m. k., 1 s. d., 1 j. d.).  
Zij bevat de st. Utrecht, met 4 buiten-  
wijken: Abstede, Tollesteeg, Catha-  
rijne en de Weerd; beslaat 2234,6288  
bund., telt 8019 h. met 50000 inw.,  
die bestaan van handel in graan en vee;  
terwijl de fabrieken en trafieken hier  
zeer belangrijk zijn. Men heeft er 1  
machinale katoenspinnerij; 1 machi-  
nale door het water gedreven, en 3  
gewone wolkammerijen; 2 spinnerijen  
van katoen; 1 zijdetweenderij; 12  
stoffenverwerijen; 8 kopergieterijen;  
2 koperpletterijen, in een van welke,  
door stoom, machinaal alles vervaar-  
digd wordt, wat tot den scheepsbouw  
behoort en waarmede tevens verbon-  
den is 1 fabriek van metalen knopen  
en militaire ornamenten; 2 ijzergieter-  
rijen, waarvan 1 met daarmede ver-  
bonden fabriek van stoom en ande-  
re werktuigen; 3 metaalgieterijen;  
1 fabriek van loodwit, plaatloodgieterij  
en machinerie tot het vervaardigen  
van looden buizen; 1 geotrooijeerde  
brandspuitenfabriek en lederen slan-  
genmakerij; 6 boek- en 4 steendruk-  
kerijen; 3 orgelmakerijen; en 3 bier-  
brouwerijen; 1 beenzwartbranderij;  
1 salammoniaacstokerij en grove ver-  
fwarenfabriek; 1 kalkbranderij; 2 dis-  
teleerderijen; 1 zoutziederij; 3 zeep-  
ziederijen van zachte zeep; 2 dito van  
harde zeep; 3 huidenzouterijen; 2 kof-  
fijsiroopbranderijen; 5 potten- en 8  
steen- en pannebakkerijen; onder  
welken ééne, waar, behalve steen-  
pannen en vlasbakken, nog vuurvaste  
steen vervaardigd worden; 1 snuif-  
kapperij; 5 leerlooijerijen; 8 touw-  
slagerijen; 1 oopend gaz-, 1 draag-  
baar gaz-, 1 tapijt- en vloerkleeden-, 4  
zijden en andere hoeden-, 1 gebreide  
sajjettenkousen-, 1 passement-, 1 lam-  
penkousjes-, 1 houtzajjn-, leer- en  
houtscolen-, 1 vitriool-, sterkwater-  
en zoutzuur-, 1 cement-, 1 gegoten  
en getrokken kaarsen en illumineer  
lampions-, 1 aardappelmeel- en si-  
roop-, 1 vuursteenjes-, 1 zeemle-  
der-, 1 chicorei-, 1 patentolie- en  
46 tabaks- en cigarenfabrieken, 1  
schors-, 1 tras-, 1 olie-, 1 water-  
en 5 windhoutzaag-, 2 pel- en 7  
koornmolens, van welke laatste 4  
tevens pelmolens zijn; alsmede een  
water- en windmolen, ingerigt tot het  
malen van tras, specerijen enz., het

kappen van karotten en andere snuif-  
soorten, het pellen van rijst en gerst,  
en tot eene dubbele olieslagerij, 3  
kagchel-, 7 scheep-, 4 beenenknoop-,  
2 zeil-, 2 kunstzajjn-, 4 spiegel- spa-  
nendoozen- en 3 rijtuigmakerijen,  
onder welke laatste een door stoom  
gedreven; 1 vernisbereiderij; 18 goud-  
en zilversmeden; 3 galonmakers; 1  
borduurwerker in goud; 9 bloem-  
kwcekerijen en een magazijn van wol-  
len- en sajjetengoederen, waar men,  
naar gelang der omstandigheden, 100  
tot 400 breisters werk verschaf.

De 27790 Herv. maken eene gem.  
uit van de klass. en ring van *Utr.*,  
welke, behalve de 3 Akademiepre-  
dikers, door 10 Predikanten bediend  
wordt. Er is ook eene Waalsche gem.  
met 500 ziel., eene gem. der Christ.  
Afges. met 100 ziel., eene Doopsg. gem.  
met 190 ziel., eene Remonstr. gem. met  
70 ziel., eene Evang. Luth. gem. met  
1400 ziel. en 2 Predikanten. De  
18200 R. K. maken 8 statien uit, als:  
de statie onder de Linden, met 710  
Comm., 1 Pastoor en Kapellaan; de  
statie achter de Twijstraat, met 1500  
Comm., 1 Pastoor en Kapellaan; de  
statie op de Nieuwe-Gracht, met 1570  
Comm., 1 Pastoor en 1 Kapellaan; de  
statie in de Walsteeg, met 1930  
Comm., 1 Pastoor en 1 Kapellaan;  
de statie op de Nieuwstraat, met  
1630 Comm., 1 Pastoor en 2 Kapel-  
laans; de statie op de Oude-gracht,  
met 1210 Comm., 1 Pastoor en 1  
Kapellaan; de statie in de Heeren-  
straat, met 1120 Comm., 1 Pastoor  
en 2 Kapellaans en de statie buiten  
de Wittevrouwe-poort, met 1760  
Comm., 1 Pastoor en 1 Kapellaan.  
Buitendien is er nog eene kerk in  
het R. K. Weeshuis. De 1100 R. K.  
van de Bisschoppelijke Clerelij, wier  
Aartsbisschop te Utrecht zijnen zetel  
houdt, maken drie statien uit, als:  
de statie in den Grooten-Hoek, met  
410 ziel.; de statie in Klarenburg, met  
240 ziel. en de statie buiten de Weerd,  
met 450 ziel. De 720 Isr. maken eene  
rings. van het synag. res. van Amers-  
foort uit, met eenen tijdelijken Leer-  
aar. Men telt er 54 scholen.

De st. Utrecht, in de wandeling  
meestal Uiter, in het Lat. Ultrajectum  
of Trajectum ad Rhenum en volgens  
sommigen ook Antonia of Antonina ge-  
noemd, ligt 8 u. Z.O. van Amsterdam,  
13 u. O. van 's Gravenhage, 11 u. N.O.  
van Rotterdam, 12 u. W.N.W. van Arn-  
hem, 14 u. N.W. van Nijmegen, op

52° 5' 28" N.B. en 22° 47' 11" O.L. Zij beslaat, binnen hare wallen, 147,0917 bund., en telt 6063 h. en 48246 inw. De ligging van Utr. is voor den koophandel allergunstigst. Deze wordt dan ook vooral in granen, vee en de voortbrengselen der Utrechtsche fabrieken gedreven en veroorzaakt eene drukke scheepvaart. Daarbij is Utrecht in het bezit van welbezochte markten, en zij is het middelpunt, waarop onderscheidene spoor- en straatwegen te zamen komen, hetgeen, gevoegd bij de reeds genoemde talrijke voordeelen, eene onophoudelijke af- en aankomst van reizigers en eenen bestendigen doorvoer van goederen ten gevolge heeft, welke nu nog aanzienlijk vermeerderd is door den Rijnspoorweg, die langs de stad loopt. Daarenboven genieten de inwoners belangrijke voordeelen, door het verblijf van velen der edelste geslachten des lands en van aanzienlijke vreemdelingen, de Hoogeschool, de Rijks Veeartsenijschool, het Rijks Hospitaal, het Hoog Militair Gerechtshof, de Munt, het garnizoen enz. Utr. heeft 4 uitgangen en behalve de Oude Gracht, de Nieuwe-Gracht, de Nieuwe-Kade, de Rijn-Kade en de Noord- of Van-Wijcks-Kade, ruim 180 straten, stegen en opene plaatsen, behalve de doorgangen en blinde stegen. Van de straten zijn de voornaamste: de Voorstraat, de Lange-Jansstraat, de Choorstraat, de Lijnmarkt, de Breestraat, de Steenweg, enz. Vier voorname marktvelden zijn er, de Neude, het Vreeburg, het St. Mariaplein en de Ganzenmarkt. Voorts zijn er nog pleinen, onder den naam van kerkhoven waartoe zij voormaals dienden; als: het St. Jans-, het Oude-Munster-, het Doms-, het Buur-, het St. Pieter-, het St. Nicolaas-, het St. Geerte-, het St. Jacobs- en het Predikheeren-kerkhof en het Begijnenplein, alsmede het Paardenveld. Even buiten de stad zijn: het zoogenaamde Sterrenbosch, thans eene exercitieplaats voor de schutterij, het garnizoen, en de Maliebaan, met vier wandelwegen en drie rijwegen, welke met acht rijen hooge lindenboomen bezet en door fraaije tuinen omzoomd zijn. Utrecht is de zetel van het Hoog Militair Gerechtshof, van Raden en Generaal-Meesteren van de Munt, van het Provinciaal Gouvernement, het Provinciaal Gerechtshof en van het Provinciaal Genootschappen van Kunsten en Wetenschappen. Openbare ge-

bouwen zijn: het Provinciaal-gouvernement, hetwelk tot woning van den gouverneur der provincie dient en voorts de bureaux en verdere provinciale inrigtingen bevat, alsmede het provinciaal archief en eene groote rijk versierde zaal, geschikt tot de vergaderingen van de Staten der provincie, en tot ontvangst van genoodigden bij plegtige gelegenheden; het Stadhuis, waar het archief der stad, het museum van Utrechtsche oudheden, alsmede het kabinet van Romeinsche en Germaansche oudheden van het provinciaal Utrechtsche genootschap van kunsten en wetenschappen bewaard worden; het Algemeene arrest- en Provoosthuis; het Hoog Militair-Gerechtshof; 's Rijks-munt; het gebouw voor kunsten en wetenschappen, met groote en ruime zalen; de Hoofdwacht, en de Vleeschhal. Utrecht bezit een groot aantal gebouwen tot kazernen ingerigt, als: het Passantenhuis of het Militaire logement; de St. Nicolaas-Kazerne; de Kavallerie-Kazerne, met de daarbij behorende Stallen voor de kavallerie, en de Willemskazerne, een prachtig gebouw. Voorts zijn bezienswaardig de prachtige manufactuurwinkel van den Heer SINKEL, die met kolossale bronzen beelden prijkt, en voor de schoonste van het rijk gehouden wordt; alsmede die van de Heeren gebroeders GEELLEN, en het huis, waar PAUS ADRIAAN VI geboren is, en welks gevel met zijn borstbeeld prijkt. Onder de kerken munt uit de Domkerk met een fraai orgel, en het praalgraf van den Luitenant-Admiraal WILLEM JOSEPH BARON VAN GENT, Kanunnik ten Dom, die in 1672, in den zeeslag van Soulsbaai, tegen de Franschen en Engelschen sneuvelde. De toren, vroeger met de kerk vereenigd, doch thans door eenen muur daarvan verwijderd, is 109 à 110 ellen hoog en heeft een beroemd klokkespel. Behalve deze hebben de Herv. hier nog 5 kerken, als: de St. Janskerk, met eenige praalgraven, waaronder dat van den Erfburggraaf VAN WASSENAER, in 1461 overleden, en een van het adellijk geslacht VAN STASCH; de Buurkerk, een oud, zeer ruim en fraai gebouw in den Gothischen stijl, met eenen zwaren toren, welke eenen achtkanen koepel heeft, terwijl die kerk bezienswaardig is uithoofde van een beschilderd vak muur, dat voor weinige jaren ontdekt, en van de kalkbkleedselen ontdaan is; de St. Jacobs-

kerk, een ruim langwerpig gebouw, met vrij aanzienlijken toren en sierlijk koperen koorhek; de St. Nicolaaskerk, met een eenvoudig gedenkteeken voor den Nederlandschen dichter JACOBUS BELLAMY, en twee torens en de St. Geertruidakerk, met eenen spitsen toren. In de St. Pieterskerk, welke tot Waalsche kerk dient, en een koepeltorentje en fraai orgel heeft, is merkwaardig de krypt of onderaardsche kapel onder het koor. Onder de 8 R.K. kerken munten uit: de St. Catharinekerk, een aanzienlijk kruisgebouw; de Augustijnenkerk, met eenen prachtige voorgevel en de St. Willibrordskerk, met eenen eenvoudigen netten voorgevel. Bovendien hebben de Chr. Afs., de Doopsg., de Remonstr., de Ev. Luth., hier ieder eene, de R. K. van de Oude Cler. 3 kerken en de Isr. eene synagoge.

Gestichten en inrigtingen van liefdadigheid, zijn: het uitmuntend ingerigte Krankzinnigenhuis, in zeven afdeelingen gesplitst, zoo dat de drie klassen der mannen en die der vrouwen, elk geheel afgezonderde slaapkamers, zitkamers, wandelplaatsen en tuin hebben, terwijl voor de onrustige mannen nog afzonderlijke kamertjes, met daaraan grenzende, ruime wandelplaats, zijn bestemd; het Stads Ziekenhuis, met fraaijen voorgevel, waarin zieken van alle standen en gezindheden worden opgenomen en verzorgd, terwijl een ged. is ingerigt tot Nosocomium Clinicum, ten dienste der studenten aan de hooge school; het ruim en aanzienlijk Burgerweeshuis, met een groot binnenplein en vele zalen en kamers, waarin worden opgenomen weezen zonder lichaamsgebreken, welke hen tot eenig beroep ongeschikt zouden maken; de 2 R. K. Weeshuizen, waarvan in het eene doorgaans 30 jongens en 12 oude mannen, en in het andere 45 meisjes en 12 oude vrouwen verpleegd worden; het Weeshuis der oud R. K., waarin 17 jongens en 10 meisjes zijn opgenomen; het Evang. Luth.-Wees-Oude Mannen- en Vrouwenhuis, waarin zich 8 oude lieden en 6 weezen bevinden; het Stads-Ambachts-kinderhuis, waarin tegenwoordig slechts 24 of 25 kinderen zijn opgenomen, wordende de overige op kosten der Aalmoezenierskamer naar de koloniën der Maatschappij van Weldadigheid opgezonden; het Fundatiehuis van de Vrijvrouwe van Rens-

woude, met prachtige hardsteenen gevel en bezienswaardig museum, terwijl er eenige der bekwaamste jongens uit het Ambachts kinderhuis, niet jonger dan 15 jaren worden afgezonderd, om hen in de mathesis, de teeken-, schilder- of beeldhouwkunst, het dijkwerk, en andere vrije kunsten te doen onderwijzen, het studeren aan de Hoogeschool hiervan uitgezonderd; het Oude Mannen- en Vrouwenhuis der Herv. Diaconie, waarin gewoonlijk 112 oude lieden verpleegd worden, terwijl in het zelfde gebouw het Bestedelingshuis is, tot opnemng van behoeftige mannen of vrouwen, leden van gemelde gemeente, welke lichaamsgebreken hebben; het St. Bartholomei-gasthuis, waarin bejaarde personen van alle christelijke geloofsbelijdenissen worden opgenomen; het Groot Rijks-Hospitaal, tot opleiding van jonge lieden voor de genees- en heelkundige dienst bij de zee- en landmagt; de Aalmoezenierskamer, welke uitdeelingen doet aan alle behoeftigen zonder onderscheid van geloofsbelijdenis, mits geene ledematen zijnde van het kerkgen., waartoe zij behooren; het H. Geeshuis, gesticht tot het uitdeelen van aalmoezen voor huiszittende arme burgers op feest- en heilige dagen; Nijkerkens stichting, ingesteld om zekere inkomsten aan oude arme gebrekkige lieden te verstrekken; Buchels-stichting, bestemd om aan honderd arme burgers van Utrecht, alle Zondagen zeven stuivers uit te deelen; de Collegiën Willebrordi en Domus Pauperum, waaruit voor vier, reeds aan het Utrechtsche gymnasium als kweekelingen aangenomen, jongelingen tot alumni, het schoolgeld betaald en overigens in hunne benoedigde boeken en schoolbehoeften voorzien wordt; het Genootschap van Moederlijke Weldadigheid, de strekking hebbende om aan gehuwde minvermogene kraamvrouwen, die reeds moeder van twee of meer kinderen zijn, onderstand te verleen en in de eerste behoefte te voorzien; het genootschap Tabita, tot uitdeeling van kleedingstukken aan mingevoeden; eene vereeniging van vrouwen uit den aanzienlijken stand, om te voorzien in de kosten van opvoeding en opleiding tot geschikte en bekwaame dienstboden; de Bank van leening; eene afdeeling van het genootschap ter zedelijke verbetering der gevangenen; een districtcommissie ter aan-



moediging en ondersteuning van de gewapende dienst in de Nederlanden; eene subcommissie van de Maats. van Weldadigheid; een dep. ter instandhouding van het instituut van doofstommen te Groningen; een dep. van het Nederlands bijbelg., een dep. van het Nederlands zendelingen. een dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, met eene Spaarbank; eene vereeniging tot redding van menschen en goederen in geval van brand, en voorts nog eenige stichtingen en zoogenaamde makingen tot huisvesting en ondersteuning van oude en behoeftige lieden. Aan het hoofd der wetenschappelijke inrigtingen staat de Hoogeschool. De Senaatkamer en het groot Auditorium daarvan zijn geplaatst in de gaanderij ten zuiden der Domkerk, thans de Gaanderij der Akademie genaamd. Doorgaans belooft het getal Hoogleeraren ruim 20 en dat der studenten omstreeks 350. Ten dienste der Hoogeschool zijn mede aangelegd een Kruidtuin, eene Ontleedplaats, een Chemisch Laboratorium, een Physisch Auditorium, een Bibliotheek, een Museum van natuurlijke historie, eene rijsschool en eene Schermerschool. Verdere wetenschappelijke inrigtingen zijn: 's Rijks Veeartsenijschool met een anatomisch en physiologisch kabinet, een scheikundig laboratorium, een anatomisch theater, een pathologisch kabinet, eene boekerij, een plantentuin, stallen voor gezonde en zieke dieren en eene hoefsmederij; het Kabinet van werktuigen tot den Landbouw; de Zoölogische Societeit, bestaande uit twee groote tuinen, met de daarin staande gebouwen, waarin een zoölogisch kabinet en onderscheidene verzamelingen; de Latijnsche school, met eenen Rector, eenen Proreector, drie Preceptoren, eenen Lector in de wiskunde, eenen Lector in de Hoogduitsche taal, eenen Lector in de Fransche taal en ongeveer 100 leerl.; eene school voor Teeken- en Bouwkunst; eene Stedelijke-Zangschool; twee stads-Parochiescholen; vier Nederduitsche Hervormde Diakoniescholen; eene Waalsche Diakonieschool; eene stedelijke Tusschenschool; eene School in het Gereformeerde Burgerweeshuis; eene School voor het Stads

Ambachtskinderen - weeshuis; twee Roomsch-Katholijke Armenschoolen; eene Armschool voor de Roomsch-Katholijken van de Oude Bisschoppelijke Clerezij; eene School in het Evangelisch-Luthersch Wees-, Oude Mannen- en Vrouwenhuis; eene Israëlitische godsdienstige Armschool; twee Zondagscholen; twaalf Bijzondere scholen voor middelbaar onderwijs; twintig Bijzondere scholen voor lager onderwijs; zes Bewaarscholen; een Natuurkundig gezelschap met eene fraaije verzameling van natuurkundige werktuigen; het Genootschap voor landbouw en kruidkunde; eene Afdeeling van de Maats. van Nijverheid; het Oudheidkundig gezelschap; het historisch gezelschap; het schilderen Teekenkundig gen.: *Kunstliefsde*; een Leesmusem, en eene Afd. van de Maats. tot bevordering der toonkunst, in verband met een toonkunstigen. Voorts zijn er nog een Schouwborg, bevattende, behalve de vrij ruime gehoorzaal met gaanderijen, de vertrekken voor de dienst van het tooneel, de kleedkamer, onderscheidene ruime zalen boven en beneden, tot restauratie en koffijkamers; eene Concertzaal, mede gebruikt wordende bij het houden van voorlezingen, scherp partijen en tot dansaal; de Zwemschool, met eene conversatiezaal, waar men zich van verscheiningen kan voorzien, en 86 kleedkamerlijes, en eene Badinrigting, ingerigt zoowel tot gebruik van warme, als van regen-, druij- en stort of zwavelbaden.

UTRECHT (DE VRIJHEID - DER STAD-), dat ged. der gem. *Utrecht*, hetwelk buiten de stadsgrachten gelegen is en 2087,5371 bund. beslaat.

UTRECHTSCHIE - ZIJDE (DE) of AAN DE BEEREBUIT, b., pr. *N. H.*, arr., ged. gem. *Amsterdam*, ged. gem. *Nieuwer-Amstel*.

UTILOCH. Zie UDDER.

UTTELD, buurs., pr. *Geld.*, kant., gem. *Apeldoorn*; 30 h. en 210 indw.

UTWALLINGERGAE. } Zie UITWEL-

UWELLINSERA. } LINGERGA.

UWILLENSERA. }

UURSEM. Zie UNSEM.

UWEST. Zie IJHORST.

UYL. geh., pr. *N.Br.*, gem. *Oerle*.

UYLEKOOTEN. Zie ULCICOTE.

UYLENBURG. Zie UILENBURG (I).

UYSCWIERDE. Zie USQUERT.

(1) De elders met *U* gespelde woorden, welke hier niet gevonden worden, zoek men op *U*.

V.

**VAALS**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maas-*  
*tricht*, kant. *Gulpen*, postk. *Vaals*  
(1 m. k., 1 s. d.). Zij bevat de d. Vaals,  
Holset en Vijlen, benevens de geh.  
Wolfhag, Raren, Lemiers, Harles,  
Berg, Mamelis, Roth, Melleschet,  
Cottessen en Camerig; beslaat 2401  
bund., telt 497 h. en 3300 inw., die van  
fabrieken en kleinhandel in koloniale  
waren bestaan, hebbende men er 3  
mechanieke wolspinnerijen, 1 mou-  
terij, 2 koren- en grutmolens, 1 deken-  
1 waskaarsen en 2 lakenfabrieken. De  
3150 R. K. maken de par. van *Vaals*,  
*Holsset* en *Vijlen* uit. De 120 Herv. ma-  
ken eene gem. uit, van de klass. van  
*Maastricht*, ring van *Ileerten*. De 50  
Evang. Luth. maken eene gem. uit van  
den ring van *Utr.*, de 40 Isr. eene  
rings., met eenen Voorlezer. Er zijn 2  
scholen, benevens eene zeer bloeiende  
meisjes kosts., met ruim 10<sup>9</sup> leerl. voor-  
gestaan door de ordensvrouwen van  
*Sacré Coeur*, alsmede een geneeskun-  
dig gesticht voor oogzieken.

Het d. Vaals of Vaels ligt 5 u. O. ten Z.  
van Maastricht, 2 u. O. Z. O. van Gul-  
pen. Men telt er 169 h. en 1680 inw. en  
met de geh. Wolfhag en Raren 229 h.  
en 2010 inw. De 1600 R. K. maken eene  
par. uit, van het bisd. *Roermond*,  
dek. van *Gulpen*, met 1 Pastoor en 1  
Kapellaan. De kerk, aan den H. PAULUS  
toegewijd, heeft een orgel. De  
Herv. kerk raakt aan de R. K. kerk en  
maakt daarmede als eenenwinkelhaak  
uit, zoodat zij éénen toren met elkan-  
der gemeen hebben. De kerk der Ev.  
Luth. is achtkantig, met orgel doch  
zonder toren. De Isr. rings. is klein. Er  
zijn een gemeentehuis en een dorps.

**VAALSBROEK**, kast., pr. *Limb.*,  
gem. *Vaals*.

**VAALTE**. Zie *VOLTHE*.

**VAANENBURG**. Zie *VANENBURG* (1).

**VAAR** (HET), water, pr. *Fr.*, gem.  
*Wymbrilseradeel*, van Heeg naar de  
*Wymerts* loopende.

**VAARDE - BUREN**, geh., pr. *Fr.*,  
gem. *Ferwerderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. O. Z. O.  
van *Bliga*; met 22 h. en 150 inw.

**VAARLE** of **VAERLE**, geh., pr. *N.Br.*,  
gem. *Nunen*; met 19 h. en 120 inw.

**VAARLE (KLEIN-)** of **KLEIN-VAERLE**,  
b., pr. *N. Br.*, gem. *Mierlo*.

**VAARLE (NIEUW- en OUD-)**, 2  
boerd., pr. *N. Br.*, gem. *Nunen*.

**VAARSCHE - HOEVEN**, geh. en  
boerd., pr. *N.Br.*, gem. *Lierop*; het  
geh. met 4 h. en 30 inw., de boerd.  
groot 32.8390 bund.

**VAARSEL**, **VAERSEL** **VERSEL** of  
**VOERSEL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *So-*  
*meren*; met 10 h. en 50 inw.

**VAARSLOOT** en **DE GEMEENE-**  
**LANDSCHE-VAARSLOOT**, 2 waters,  
pr. *Z. H.*; het eene gem. *Alkemade*,  
van de Stingsloot naar de Oude-Aa;  
het andere gem. *Koudekerk* en *Ouds-*  
*hoorn*, van den Rijn naar de Wijde-Aa.

**VAART**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Loon-*  
*op-Zand*, een ged. van het geh. *Vaart-*  
*en-Vaartkant*; met 10 h. en 70 inw.

**VAART (DE)**. Zie *VREESWIJK*.

**VAART (DE)** of **HET GOOISCHE-GAT**,  
geh., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van  
*Hilversum*; met 10 h. en 60 inw.

**VAART** } **VAARTSCHE RIJN**.

(DE). Zie } **VAARWATERING (DE)**.

**VAART (DE BREEDE-)**, vaart, pr.  
*Z. H.*, langs den straatweg op Bode-  
graven tot aan de Reeuwijksche brug.

**VAART (DE DONGENSCH-)**. Zie  
**DONGENSCH-VAART** (2). (STROOM)

**VAART (OUDE-)**. Zie **DWINGELER-**  
**VAARTBROEK**, geh., pr. *N. Br.*,  
gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N.O. van *Woensel*; met  
4 h. en 20 inw. (gem. *Sloten*.)

**VAART-EN-IJZIGT**, buit., pr. *N.H.*,  
**VAART-EN-VAARTKANT**, geh., pr.  
*N. Br.*, gem. *Loon-op-Zand*; met  
24 h. en 180 inw. — Het bestaat uit  
de 2 h. Vaart en Vaartkant.

**VAARTKANT**, geh., pr. *N.Br.*, gem.  
*Ellen-en-Leur*, met 19 h. en 120 inw.

**VAARTKANT**, b., pr. *N.Br.*, gem.  
*Loon-op-Zand*; met 14 h. en 110 inw.,  
een ged. van het geh. *Vaart-en-*  
*Vaartkant*. (SCHE-VAART.)

**VAARTSKWARTIER**. Zie **DONGEN-**  
**VAARTSCHE - BINNENPOLDER**,  
**NOORDELIJKE - en ZUIDELIJKE-**  
**VAARTSCHE-BUITENPOLDER (DE)**,  
3 p., pr. *N. Br.*, gem. *'s Gravenmoer*;  
de 1ste groot 35,6857 bund.; de 2de  
70,3008 bund.; de 3de 44,9558 bund.

(1) Evneens zoeke men de woorden elders VAA gespeld, welke hier niet gevonden worden op VA.

(2) Evneens zoeke men de overige art. met VAART zamengesteld, die hier niet gevonden worden, op de woorden van onderscheiding.

VAARTSCHE-GRAAF, dijk of kade, pr. *N.Br.*, de N. grens. der gem. *Geffen*.

VAARTSCHE-HEIKANT, geh., pr. *N.Br.*, gem. en 50 min. van *Loon-op-Zand*; met 11 h. en 70 inw.

VAARTSCHE-RIJN (DE), veelal enkel de VAART, kanaal, pr. *Utr.*, dat bij Vreeswijk uit de Lek komt, en zich bij *Utr.* in den Kromme-Rijn ontlast.

VAARTSCHE-SLUIS, schutsluis, pr. *Utr.*, te *Vreeswijk*, bestaande uit drie afzonderlijke waterkeeringen, door 2 ruime schutkolken gescheiden.

VAARTSKWARTIER. Zie LOON-OP-ZAND-VAARTSKWARTIER.

VAARTSLOOT (DE), water, pr. *Utr.*, bezuiden *Vreeland*, loopende uit het Dwarswater in de Vecht.

VAART-VAN-NIEUWERSLUIS. Zie ANGSTEL (REGTE-). (gem. *Rijsbergen*.)

VAARTVEN (HET), ven, pr. *N.Br.*, VAARTWIJK, boerd., pr. *Zeel.*, gem. *Axel*; groot 64,2650 bund.

VAARTZIGT, 2 buit., één pr. *N.H.*, gem. en *Z. van Haarlem*; 2,6461 bund.; één pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw Kruisland*, nietvervan *Kollum*.

VAARWATERING (DE), ook enkel de VAART, vaart, pr. *Z.H.*, van de Oud-Reeuwijksche brug naar den Rijn.

VAARWIJK, buit., pr. *Over.*, gem. *Ootmarsum*.

VAASHARTEL. Zie VAESHARTEL (1).

VAASSEN, d., pr. *Geld.*, arr. en 7 u. N. van *Arnhem*, kant. en 1½ u. N. van *Apeldoorn*, hulpk. van de postk.

*Apeldoorn* en *Haltem*, gem. en 1½ u. van *Epe*. Men telt er 78 h. en 600 inw. en met de buurs. *Heggerot*, *Broek* en *Wester-Enk* 252 en 1900 inw. die van landbouw bestaan. Ook zijn er 1 koper-, 1 olie- en pel-, 15 papier- en 2 koornmolens. De 1260 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Harderwijk*, ring van *Haltem*. De kerk heeft toren en orgel. Even buiten het d. is eene fraaije begraafplaats, met een gegoten ijzeren gedenkteeken ter nagedachtenis van den Leeraar *Bernhard Everwijn Christiaan van Nied*, die er 31 jaren Predikant was en er aan het hoofd van een Instituut stond. De 620 R. K. behooren tot de stal. van *Vaussen-en-Epe*. De kerk, aan den *H. Jacobus* toegewijd, heeft een torentje doch geen orgel. De dorps. telt 150 leerl.

Kermis den tweeden Woensdag en Donderdag in October.

VAASSEN-EN-EPE, par. van het bisd. *Utr.*, met 2 kerken, ééne te *Vaussen*, ééne te *Epe* en 1400 ziel.

VACHALIS. Zie WAAL (DE).

VADERICK. Zie VAARIE.

VADOSUM (MARE-). Zie WAD-EN (DE).

VAELS. Zie VAALS (2).

VAELTE. Zie VOLTHE.

VAESHARTEL of VAASHARTEL, ook wel verkeerdelijk VAUXHARTEL of FAASHARTEL, landg., pr. *Limb.*, gem. *Meerssen*; groot 108,0000 bund.

VAESRAEDE of VAASRADE, d., pr. *Limb.*, arr. en 3½ u. N. O. van *Maas-tricht*, kant. en 1½ u. N. W. van *Heerlen*, postk. *Maas-tricht* en *Heerlen*, ged. gem. en 17 min. N. O. van *Nuth*, ged. gem. en ½ u. N. van *Hoensbroek*; met 41 h. en 180 inw. De inw., die meest bestaan van landbouw, zijn allen R. K., en hebben hier eene kapel, aan den *H. Servaas* toegewijd, waarin de Kapellaan van *Nuth-en-Vacrade* dienst doet. De kinderen gaan te *Nuth* en te *Hoensbroek* school.

Kermis den eersten Zond. na 13 Mei.

VAHAL. } Zie WAAL (DE).

VAHALIS. }

VAL (DE), plaats, pr. *Z.H.*, gem. en *Z. van Ouddorp*, vanwaar geregeld een beurtschip langs *Dordrecht* op *Rotterdam* vaart.

VALACRIA. Zie WALCHEREN.

VALBURG, gem., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Elst*. postk. *Nijmegen* en *Wageningen* (17 m. k., 10 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. *Valburg*, *Stijk-Ewijk*, *Herveld*, *Homoet*, *Andelst*, *Zetten* en *Oosterhout*; telt 496 h. en 3780 inw., die van landbouw bestaan. De 1780 Herv. maken de gem. van *Valburg-en-Homoet*, *Stijk-Ewijk-en-Oosterhout*, *Herveld* en *Andelst-Zetten-en-Indoornik* uit. De 1980 R. K. maken ged. de stal. van *Valburg-en-Homoet* en *Herveld* uit, en behooren ged. tot de stal. van *Oosterhout-Lent-en-Slijk-Ewijk*. De 13 Isr. behooren tot de rings. van *Nijmegen*. Er zijn 6 scholen. Het d. *Valburg*, oudtijds *Falburimarca*, ligt 2 u. N. W. van *Nijmegen*, 1 u. W. N. W. van *Elst*; men telt er 99 h. en 690 inw. De 330 Herv., behooren tot de gem. *Val-*

(1) Eveneens zoeko men de woorden, elders VAA of VA gespeld, op VAE.

(2) Eveneens zoeko men de woorden welkens VAE gespeld, doch hier niet gereken. d. n. werden op VAA of VA.

*burg-en-Homoet*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De 320 R. K., behooren tot de stat. van *Valburg-en-Homoet*. De kerk heeft toren en orgel. De dorps. telt 75 leerl.

Kermis den laatsten Zond. in Julij. VALBURG (HET KASTEEL-TE-), h., pr. *Geld.*, gem. *Valburg*.

VALBURG-EN-HOMOET, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. van *Nijmegen*, ring van *Elst*; met éene kerk te Valburg en 370 ziel.

VALBURG-EN-HOMOET, R. K. par., pr. *Geld.*, bisd. *Utr.*; met eene kerk te Valburg, en 430 ziel.

VALCANABORGH. Zie VALKENBURG.

VALDERICKE. } Zie VARIK.

VALDRIK. }

VALDIJK, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Zevenaar*.

VALENDRIES, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Wijchen*; met 15 h. en 100 inw.

VALENDRIES (DE), geh., pr. *N.Br.*, gem. *Boxmeer*; met 6 h. en 30 inw.

VALGA. Zie KAAPHOOFD.

VALGE (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. en O. van *Leens*; met 32 h., 130 inw., en de kerk en pastorie van de Christ. Afges. gem. te *Leens*.

VALGE (OOSTER- en WESTER-), 2 geh., pr. *Gron.*, gem. *Warffum*; het eerste met 13 h. en 65 inw.; het tweede met 8 h. en 25 inw.

VALINGEN (DE), b., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, 20 min. O. van *Ee*.

VALIS. Zie WAAL (DE).

VALK (DE), buurs., pr. *Geld.*, gem. *Ede*; met 24 h. en 150 inw.

VALKE-MEER (HET). Zie VENNE-MEER (HET).

VALKENBERG of VALKENBURG, geh. en buit., pr. *N. Br.*, gem. en 1½ u. W. van *Gilze*, kerk. onder *Ginneken*; het geh. met 9 h. en 60 inw.

VALKENBERG, heuvel en buit., pr. *Geld.*, de heuvel, gem. *Apeldoorn*, de buit. gem. *Rheden*.

VALKENBERG (HET), warande in de stad *Breda*, pr. *N. Br.*; groot 2,5474 bund.

VALKENBOSCH, landg., pr. *Z.H.*, gem. *Loosduinen*; groot 75,7834 bund.

VALKENBOSSCHEN (DE), bosschen, pr. *Z. H.*, gem. en 20 min. O. van *Noordwijkerhout*, 5,4000 bund.

VALKENBURG, ook wel het LAND-VAN-VALKENBURG, streeklands, pr. *Limb.* Zij bevat de gem. *Amby*, *Beek*, *Bemelen*, *Berg-en-Terblijt*, *Borgharen*, *Brunssum*, *Bunde*, *St. Geertruida*, *Hoensbroek*, *Houthem*, *Hulsberg*, *Jabeek*, *Iitteren*, *Klimmen*, *Meerssen*,

*Nuth*, *Oirsbeek*, *Schaesberg*, *Schim-mert*, *Schinnen*, *Schin-op-Geul*, *Schinveld*, *Spaubeek*, *Strucht*, *Ulestraeten*, *Valkenburg*, *Oud-Valkenburg* en *Wijnandsrade* en een ged. van de gem. *Eysden*: beslaat 22270,0000 bund. en telt 5496 h. met 30000 inw., die van landbouw bestaan.

VALKENBURG, gem., pr. *Limb.*, arr. en hulpk. van het postk. *Maastricht*, kant. *Meerssen* (7 m. k., 1 s. d.). Zij bevat het vl. *Valkenburg* en eenige verstrooid liggende h., telt 126 h. met 800 inw., die van landbouw en vee-fokkerij bestaan. Ook zijn er 3 leerlooierijen, 2 branderijen, 3 bierbrouwerijen, 1 kruid- en 2 koornmolens, waarvan de eene tevens tot olie- en runmolen dient. De inw., op 17 na allen R. K., maken eene par uit, van het bisd. *Roermond*, dek. van *Meerssen*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan; de 3 Herv. behooren tot de gem. *Gulpen-en-Valkenburg*; de 14 lsr. tot de rings. *Maastricht*. Er is eene school met 100 leerl. Het vl. *Valkenburg*, oudtijds *Valcanaborgh*, in het Fransch *Fauquemont*, ligt 2 u. O. ten N. van *Maastricht*, 1½ u. O. ten Z. van *Meerssen*, aan de *Geul*. Men telt er 700 inw., de kerk, aan den H. *NICOLAAS* en de H. *BARBARA* toegewijd, heeft toren en orgel.

Kermis den 1sten Zond. in Julij. Veemarkt den volgende dag.

VALKENBURG, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. en hulpk. van het postk. *Leiden*, kant. *Noordwijk* (21 m. k., 2 s. d., 2 j. d.). Deze gem. bevat het d. *Valkenburg* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 465,0901 bund., en telt 80 h. met 440 inw., die van fabrieken en landbouw bestaan, er zijn 1 steenbakkerij, 2 kalkbranderijen, 1 tegel- en 2 pannen- en tegelfabrieken. De 440 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Leiden*, ring van *Noordwijk*; de 20 R. K. behooren tot de stat. van de *Beide-Katwijken-en-Valkenburg*; de enkele *Evang. Luth.* en de *Remonstr.* tot de gem. van *Leyden*. Er is eene school met 60 leerl. Het d. *Valkenburg* ligt 1 u. N.W. van *Leiden*, 1½ u. Z. van *Noordwijk*, aan den *Rijn*, waarover hier een voetveer is; men telt er 57 h. en 310 inw., de kerk heeft een toren doch geen orgel.

Paardenmarkt 12 September.

VALKENBURG. Zie VALKENBERG. VALKENBURG, landg., pr. *Zeel.*, gem. en 10 min. Z. van *Meliskerke*. VALKENBURG, boerd., pr. *Gron.*,

te *Lellebert*; groot 51,5470 bund.

**VALKENBURG (HET KASTEEL-TE-ODD-)**, bij de Iandlieden *SCHALOEEN*, buit., pr. *Limb.*, gem. *Oud-Valkenburg*; groot 150 bund.

**VALKENBURG (ODD-)**, gem. pr. *Limb.*, arr. en postk. *Maastricht*, kant. *Gulpen* (7 m. k., 1 s. d.). Zij bevat het d. *Oud-Valkenburg*, en de geh. *Ijzeren* en *Sibbe*; beslaat 761.7730 bund., en telt 120 h. met 600 inw., die van landbouw bestaan. De inw., allen R.K., maken eene par. uit, van het bisd. *Roermond*, dek. *Gulpen*. Er is eene school met 50 leerl. Het d. *Oud-Valkenburg*, in het Fransch *Vieux-Fauquemont*, ligt 2½ u. O. van *Maastricht*, 1½ u. N. N. W. van *Gulpen*. De kerk, aan den H. *JOHANNES den Dooper* toegewijd, heeft eenen pijltoren doch geen orgel. (VILT.)

**VALKENBURGER - POORT.** Zie **VALKENHEINING**, buit., pr. *Utr.*, te *Loenersloot*. [(HET.)]

**VALKENHUIZEN.** Zie **STADSBOSCH VALKENHUIZEN**, 2 geh.; één pr. *Geld.*, gem. en N. ten O. van *Arnhem*; één, pr. *Limb.*, gem. *Kerkrade*; met 3 h. en 25 inw.

**VALKENIERS - POLDER**, p., pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, N. van het dorp *Harich*.

**VALKENIERS - VEN**, ven, pr. *N.Br.*, ¼ u. N. W. van *Gelder*.

**VALKENISSE**, heerl., pr. *Zeel.*, arr. en kant. *Goes*, postk. *Goes* en *Tholen*, ged. gem. *Waarde-en-Valkenisse*, ged. gem. *Krabbendijke*. Zij bevat een ged. van het geh. *Gawege* en 4 verspreid liggende huizen; beslaat 205,6200 bund. en telt 10 h., met ruim 80 inw., die van landbouw bestaan. De inw., allen Herv., behooren kerk. tot *Waarde*. De kinderen genieten onderwijs te *Waarde* en te *Krabbendijke*.

**VALKENISSE (ODD- en NIEUW)**, 2p., pr. *Zeel.*, de eerste gem. *Waarde*; groot 84,6172 bund.; de tweede ged. gem. *Waarde*, ged. gem. *Krabbendijke*; groot 120,3890 bund.

**VALKEN-KOGGE.** Zie **VALKOOG**.

**VALKENSWAARD**, gem., pr. *N.Br.*, arr., kant. en hulpk. van het postk. *Eindhoven* (21 m. k., 5 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Valkenswaard*, de geh. en b. *Delishurkt*, *Geenhoven*, *Venbergen*, *Zeelberg* en *Stad*; beslaat 2155,3616 bund., en telt 217 h., met 1250 inw., die van landbouw bestaan, en 5 leerlooijerijen, 2 lijnziederijen, 2 bierbrouwerijen, 1 waterkoorn- en

2 oliemolens hebben. De 1210 R. K., maken eene par. uit van het bisd. *'s Hertogenbosch*, dek. van *Eindhoven*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De 40 Herv. behooren tot de gem. *Valkenswaard-Dommelen-Waalre-en-Aalst*. Er zijn 2 scholen.

Het d. *Valkenswaard*, *Valkensweerd* of *Falkenswaard*, oudtijds *Falkensweert*, *Varkenswaard* of *Verkensweerd*, gewoonlijk enkel *Weerd*. ligt 2 u. Z. van *Eindhoven*. Men telt er 62 h. en 400 inw. De R. K. kerk, aan den H. *Bisschop Nicolaas* toegewijd, heeft eenen hoogen toren en een orgel. De Herv. kerk heeft een torentje, doch geen orgel. De dorps. telt 140 leerl. Er is een Raadhuis.

*Varken* en linnen. Dingsd. na *St. Andries*. Beestenm. Donderdag. vóór *Half-vasten*.

**VALKENSWAARD - DOMMELEN - WAALRE-EN-AALST**, kerk. gem., pr. *N. B.*, klass. van *Eindhoven*, ring van *Heeze*, met ééne kerk, te *Valkenswaard*, en 60 ziel.

**VALKENVEEN** of **ODD-VALKENVEEN**, landg. en boerd., pr. *N.H.*, gem. en ½ u. N. O. van *Naarden*.

**VALKENVEEN (NIEUW)**, buit., pr. *N. H.*, gem. en 20 min. O. v. *Naarden*.

**VALKJE (HET)**, wielkje, pr. *N.H.*, gem. *Bovencarspel*; groot ¼ bund.

**VALKOOG** of **VALC-OOG**, ook **VALKEN-KOGGE**, d., pr. *N. H.*, arr. en 3½ u. N. ten O. van *Alkmaar*, kant., postk. en ¼ u. Z. Z. W. van *Schagen*, gem. en ¼ u. O. van *St. Maarten*. Men telt er 21 h. en 110 inw. en met het geh. *Groeneveld* 37 h. en 200 inw., die meest van landbouw, kaasmakerij en vetweiderij bestaan. De inw., op 11 na allen Herv., behooren tot de gem. van *St. Maarten-en-Valkoog*, welke ook hier eene kerk heeft met 1 toren doch zonder orgel. De dorps. telt 25 leerl. Kermis den 2n Zondag in Aug.

**VALKOOG**, p., pr. *N. H.*, gem. *St. Maarten*; groot 576.6770 bund.

**VALKOOGER-KOGGE** of **VALKEN-KOGGE**, kogge, pr. *N.H.*, bevattende de d. *St. Maarten*, *Eeningenburg* en *Valkoog*, en beslaande dus de zelfde oppervlakte als de gem. *St. Maarten*.

**VALKOOGER - VERLAAT**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; 2 h. en 16 inw.

**VALKRUST**, buit., pr. *N. Br.*, gem. *Ginncken*; groot 2,7000 bund.

**VALKUM**, boerd., pr. *Gron.*, gem. en 20 min. Z. van *Bellingweer*.

**VALKYRIENLAND.** Zie **VALCHEREN**.

**VALLAAT (HET OUDE).** Zie VERLAAT (HET OUDE).

**VALLINGABUREN** of **FALLINGBUREN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, 5 min. O. van *Ferwoude*.

(GERBROEK.)

**VALLINGERBROEK.** Zie **VELDIN-VALOM (DE)**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Murmerwoude*, 10 min. N. W. van *Zraagwesteinde*; met 95 h. en 480 inw.

**VALOM (DE)**, b., pr. *Geld.*, gem. en 5 min. Z. W. van *Elburg*.

**VALSCHEN-AKKER**, bouwland, pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Borger*.

**VALTHE**, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van *Odoorn*; met 36 h., 240 inw. en eene school met 30 leerl.

**VALTHERBOSCH (HET)**, ook wel de **VALTHER-SPAAN**, bosch, pr. *Dr.*,  $\frac{3}{4}$  u. Z. van *Valthe*; groot 40 bund.

**VALTHERBRUG (DE)**, lange houten brug of weg, pr. *Dr.*, grootendeels in 1818 ontdekt. Zij loopt van de markte van *Valthe*, gem. *Odoorn*, naar het geh. *Ter-Haar*, tot aan de koorlanden, waar de veengrond eindigt.

**VALTHERDIEP (HET)**, dat ged. van de *Musel-Aa*, in *Dr.*, hetwelk in de nabijheid van *Valthe* loopt.

**VALTHERDIJK (DE)** of **MONNIKENDIJK**, weg, pr. *Dr.*, loopende van het geh. *Valthe*, naar de Groninger grenzen.

**VALTHER-MUSEL-AA.** Zie **AA (MUSEL-)**.

(THER-BOSCH.)

**VALTHER-SPAAN (DE).** Zie **VAL-VALTHER-VEENEN (DE)**, veengronden, pr. *Dr.*, gem. *Odoorn*, en  $\frac{1}{2}$  u. van *Valthe*; groot 3000 bund.

**VAL-VAN-URK (HET).** Zie **URK (HET VAL VAN)**, gem. *Hengelo*.

**VALVERINK (HET)**, h., pr. *Geld.*, **VAN-CRUYNINGENSPOLDER**. Zie **LODIJKPOLDER (KLEINE-)**.

**VANDERICK.** Zie **VARIK**.

**VAN DER WAEIJEN.** Zie **ANDRINGA**. **VAN-DER-LINGENSPOLDER.** Zie **LINGENSPOLDER (VAN-DER-)**.

**VAN-DE-VENSHUT**, h., pr. *Limb.*, gem. *Weert*, op de grenzen van *N.Br.*

**VAN-DISCH (HET POLDERTJE-VAN-)**, p., pr. *N.Br.*, gem. *Dinteloord*, groot 10,6210 bund.

**VANENBURG** of **VAAANENBURG**, h., pr. *Geld.*, gem. *Putten*.

**VANRAY.** Zie **VENRAY**.

**VAR (GAASTER-)**, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, nabij *Tjerkgaust*. (N. O. van *Slooten*.)

**VAR (SLOOTER-)**, water, pr. *Fr.*,

**VARD (DE)**, water of vaart, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert*,

en *Noordwolde*, uit de *Koldersloot* bij *Koudum* naar eenen inham van de *Flijuessen* loopende.

**VAREBEUKER**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Heerlen*; met 14 h. en 50 inw.

**VAREBUREN.** Zie **FAARDERBUREN**.

**VARELDONK.** Zie **VOORDELONK**.

**VAREMPÉ-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Overslag*; groot 268,6753 bund.

**VARENBEST.** Zie **BEST**.

**VAREND**, ook **VAREIND**, geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *s Prinsenhage*; met 45 h. en 270 inw.

**VARENHOUT**, ook **VERNHOUT** en **VERHOUT**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *St. Oedenrode*; met 38 h. en 300 inw.

**VARIK**, gem., pr. *Geld.*, arr. en reg. kant. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, postk. *Zalt-Bommel* en *Tiel* (23 m. k., 8 s. d., 1 j. d. 2 afd.). Zij bevat de heerl. *Varik* en *Heesselt*; telt 164 h., met 970 inw., die van landbouw en aardappelteelt bestaan.

Ook is er 1 koorndelen. De 700 Herv. maken ged. de gem. *Varik* uit, en behooren ged. tot de gem. *Op-IJnen-en-Heesselt*. De 700 R. K. maken, met die uit de naburige gem., eene par. uit van het bisd. *Utr.*, met 280 Comm. Er zijn 2 scholen.

**VARIK**, heerl., pr. *Geld.*, arr. en reg. kant. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, postk. *Zalt-Bommel* en *Tiel*, gem. *Varik*. Zij bevat het d. *Varik*, en eenige verstrooid liggende h. en telt 113 h. en 750 inw., die van landbouw en aardappelteelt bestaan. De 580 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Zalt-Bommel*, ring van *Tiel*. De R. K. behooren tot de stat. van *Varik*. Er is eene school. Het d. *Varik* of *Varick*, oudtijds ook *Valdericke*, *Valdrik*, *Vanderich* en *Vaderich*, ligt  $1\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Tiel*,  $1\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Geldermalsen*; er is een schuitenveer over de *Waal* op *Heerewaarden*. De Herv. kerk heeft eenen toren doch geen orgel. De R. K. kerk heeft uiterlijk het aanzien van een gewoon boerenhuis.

**VARIK (DE POLDER-VAN-)**, p. *Geld.*, gem. *Varik*.

**VARIKSCH-EILAND (HET)**, zandplaat in de *Waal*, pr. *Geld.*, tusschen *Varik* en *Heerewaarden*.

**VARIKSCHEGROOTE-WATERING** en **VARIKSCH-WEI-WATERING**, 2 waters, pr. *Geld.*, het eerste gem. *Op-Hemert*, van de *Hemertische watering* naar de *Variksche Weiwatering* loopende; het tweede gem. *Varik*,

van de Varijsche Groot-Watering , naar de Waal loopende.

VARKEN (HET), pr. *N.Br.*, ged. gem. *Made*, ged. gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*, 8,000 bund. groot.

VARKENS (DE IJZEREN-), watermolens, op het *Schermer- eiland*, pr. *N. H.*

VARKENSBUURT, b., pr. *Utr.*, gem. *Laag-Nieuwkoop*.

(SNEEP (DE).)

VARKENS - EILAND (HET). Zie VARKENSEIND, geh., pr. *N. Br.*,

gem. *Tilburg*; met 8 h. en 30 inw.

VARKENSHUISSTRAAT, geh., pr.

*Limb.*, gem. *Limbricht*.

VARKENSHOEK, b., pr. *N. Br.*,

gem. *Rosmalen*; met 18 h. en 110 inw.

VARKESMARKT (DE), b., pr. *N.Br.*,

gem. *Boxmeer*; met 13 h. en 36 inw.

VARKENSOORD, p., pr. *Z.H.*, ged.

gem. *IJsselmonde*, ged. gem. *Char-*

*lots*; groot 196,2250 bund.

VARKENSOORD-KADE, geh., pr.

*Z.H.*, gem. *IJsselmonde*; 3 h. en 20 inw.

VARKENSWEERD. Zie VALKENS-

WAARD. (*Alkmaar*.)

VARNEBROEK, p., pr. *N. H.*, gem.

VARSFELDER. Zie VARSSELDER.

VARSEL, VARSELE of VAARSEL,

buurs., pr. *Geld.*, gem. *Hengelo*; 69 h.,

480 inw. en school met 40 leerl.

VARSSELDER, ook wel VARSFEL-

DER of VARSSELDER, pr. *Geld.*, gem.

*Gendringen*; met 22 h. en 160 inw.

VARSSEN of VERSSEN, ook VAAR-

SEN, buurs. *Oocr.* gem. *Ambt Ommen*;

met 31 h., 240 inw. en 1 school met

100 leerl.

VARSSEVELD of VARSEVELD, ook

WASAFELDE of WASTERVELDE, d., pr.

*Geld.*, Z. Z. O. van *Zulphen*, kant. en

1½ u. N. O. van *Ter-Borg*, hulpk.

van de postk. *Ter-Borg* en *Winters-*

*wijk*, gem. *Wisch*. Men telt er 131 h.

en 980 inw., en met de buurs. *Sinder-*

*hoek*, *Heelweg*, *Binnen-Heurne* en

*Westendorp*, 361 h. en 3600 inw., die

van landbouw bestaan. De 3300

Herv. maken eene gem. uit van de

klass. van *Zulphen*, ring van *Doe-*

*tinchem*, met twee Predikanten.

De kerk heeft koepelloren en orgel.

De 130 Chr. Afges. maken, met die

uit de d. *Aalten*, *Dinxperloo*, *Gend-*

*ringen*, *Sillevalde* en *Zelhem*, een

gem. uit, met 330 ziel.; de 280 R. K.

behooren kerk. te *Ter-Borg*; de 6

Evang. Luth. en de 20 Isr. tot *Doe-*

*tinchem*. De dorps. telt 300 leerl.

Er is een Dep. der Maats. *Tot Nut*

*van 't Algemeen*, met eene herha-

lingschool en eene leesbibliotheek.

Jaarmarkt 3 April, 12 Mei, 28 Junij, 15 Aug., 31 Oct. en 14 Nov. Kermis 's Woend. na *St. Laurins* in Aug.

VARTROP, b., pr. *N. H.*, gem. *Wieringen*, 5 min. W. van *Ooster-*

*land*; met 3 h. en 15 inw.

VASSE, b., pr. *Over.*, gem. *Tub-*

*bergen*; met 48 h. en 300 inw.

VASSE - EN - MANDER, par., pr.

*Utr.*, met ééne kerk te *Mander*, 740

ziel., 1 Pastoor en 1 Kapellaan.

VATE (TER), geh., pr. *Zeel.*, gem.

*Kloetinge*; met 6 h. en ruim 40 inw.

VAUPUTS, geh., pr. *Limb.*, gem.

*Kerkrade*; met 3 h. en 24 inw.

VAUXHARTEL. Zie VAESHARTEL.

VECATEN. Zie VEECATEN.

VECCHELE. } Zie VEGHEL.

VECHEL } Zie VEGHEL.

VECHT, VEGT of FECHT ook de

STICHTSCHE-VECHT, DE UTRECHTSCH-

VECHT en de HOLLANDSCHE-VECHT

genoemd, riv., pr. *Utr.* en *N. H.*, zij

neemt haar begin bij het huis *Oud-*

*wijk*, 10 min. beoosten *Utrecht*, waar

zij den naam van *OUDE-VECHT* draagt,

loopt voorts naar *Utrecht*, en van

daar, onder den naam van *VECHT*,

door *Zuilen*, *Maarssen*, *Breukelen*,

*Loenen*, *Nigtevegt*, *Weesp* en *Mui-*

*den*, bij welke laatsgemelde stad

zij zich, door zware schutsluizen,

in de *Zuiderzee* ontlast.

VECHT (DE) VEGT of GROOTE VECHT,

in het Lat. *Vidrus*, riv., pr. *Over.*

Zij ontspringt boven het huis *Rockel*,

in *Pruissen*, loopt over *Hannoversch*

grondgebied en valt, bij *Holthoone*,

onder *Gramsbergen*, *Ommen*, en *Dalf-*

*sen*, vereenigt zich l u. N. van *Zwolle*

met het *Zwarte water*, en stroomt,

onder dezen naam, langs *Hasselt*,

*Zwartsluis* en *Genemuiden*, naar de

*Zuiderzee*, alwaar men aan haren

mond of het zoogenaamd *Zwolsche-*

*Diep*, sedert eenige jaren belangrijke

waterwerken heeft aangelegd.

VECHT (DE KLEINE-). Zie KOE-

VORDSCHE-VECHT.

VECHT (NIEUWE-), 2 kanalen,

één, de *REEVAERT* of *NIEUWE-VAART*,

pr. *N. H.* en *Utr.*, van *Hinderdam* tot

benoorden *Overmeer*, het andere pr.

*Over.*, beginnende eenige min. O. van

*Zwolle* aan de *Nieuwe-Watering* en

loopende naar de *Vecht*.

VECHT (DE OUDE-), dat ged. van

de *Vecht*, pr. *Utr.*, hetwelk van *Oud-*

*wijk* naar *Utrecht* loopt.

VECHT (HET WATERSCHAP-VAN-),

heemr., pr. *Utr.*, bevattende den *Gar-*

ste-polder, den Hoeker-polder, den Voorburgsche-polder, den Stichtsche-polder, Breukelerwaard, Hooge-Neermate, Maarssebroek, Zweser-Eng, het Hooge-en-Lage-gedeelte-der Lage-weide en Pijlsweerd.

VECHTDIJK, 2 geh., één, pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*, met 19 h. en 140 inw.; één, pr. *Utr.*, gem. *Achttienhoven*, met 12 en 90 inw.

VECHTDIJKEN (DE NOORDER-EN-ZUIDER-). Zie NOORDER-VECHTDIJKEN en ZUIDER-VECHTDIJKEN.

VECHTEN, volgens sommigen de voorm st. of burg FETHNA, FETHNA of VETHNA, b., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Bunnik*; met 52 h. en 320 inw.

VECHTENDAAL, VECHTDIJK, VECHTENSTEIN en NIEUW-VECHTEROORT, 4 buit., pr. *Utr.*, gem. *Maurssen*; het eerste 24,6900, het derde 18,3291 en het vierde groot 0,2136 bund.

VECHTENDAM, buit., pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Zwolle*.

VECHT-EN-GEIN, buit., pr. *Utr.*, gem. *Nigtevecht*; groot 8,8777 bund.

VECHTENHOFF, 2 buit., pr. *Utr.*, gem. *Breukelen-St.-Pieters*; het eene 11,2598, het andere 1,7300 bund.

VECHT-EN-RIJN, buit. en steenbakkerij, gem. en 1 u. W. van *Tienhoven*; groot 4,4126 bund.

VECHTENSBOEK, p., pr. *Utr.*, gem. *Bunnik*, ged. gem. *Oud-Wulven*; groot 998,1554 bund.

VECHTERWEERD, boerd., pr. *Over.*, ged. gem. *Zwollerkerspel*, ged. gem. en 1 u. W. van *Dalfsen*.

VECHTHOVEN en VECHTOEVER, 2 buit., pr. *Utr.*, gem. *Maarsseveen*, het eerste groot 1,2813 bund., het andere, thans *Heuvelsoord* 6,6353 bund.

VECHTZIGT en KLEIN-VECHTZIGT, 2 hofst., pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*.

VECKHOEK of VERHOEK, p., pr. *Z. H.*, gem. *Vierpolders*; 242,1100 bund.

VECTA. Zie VECHT.

VEEBEEK, buit., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Berlicum*; 20,1049 bund.

VEECATEN of VECATEN, buurs., pr. *Over.*, gem. *Zalk*; 31 h. en 210 inw.

VEEGTAS. Zie VEGETAS.

VEEKENVAART (DE), water, pr. *N. H.*, van Abbekerk naar de ring-sloot van de Berkmeer loopende.

VEEL-BIJ-WEINIG, landg., pr. *Gron.*, gem. en 1 u. W. Z. W. van *Leens*.

VEELE of VELE, geh., pr. *Gron.*, gem. en 20 min. N. W. van *Vlagtwedde*; met 36 h. en 210 inw.

VEELE-VENNEN of VEELDER-VEN-

NEN, weidelanden, pr. *Gron.*, gem. *Vlagtwedde*.

VEELHORST. Zie VERLEHORST.

VEELUST, hofst., pr. *Utr.*, gem. *Julphaas*; groot 25,2648 bund.

VEELZIGT, 4 buit., één, pr. *Geld.*, gem. *Gorssel*, groot 3,3560 bund.; één, pr. *Z. H.*, gem. *Abtsregt*; groot 1,0290 bund.; één, pr. *N. H.*, gem. *Haarlem*, groot 0,4310 bund.; één, pr. *Utr.*, gem. *Zeyst*, groot 4,8950 bund.

VEEN, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Heusden*, hulpk. der postk. *Heusden* en *Woudrichem* (11 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Veen en een ged. van het geh. *Biesheuvel*; beslaat 733 bund., en telt 136 h. met 890 inw., die van landbouw en graanhandel bestaan, en 1 koorn- en pelmolen hebben. De 830 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Heusden*. De 60 Chr. Afg. maken eene gem. uit. De 3 R. K. parochiëren te *Heusden*. Er is 1 school met 85 leerl. Het d. Veen ligt  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van 's *Hertogenbosch*,  $\frac{1}{2}$  u. N. N. W. van *Heusden*, en telt 138 h. en 870 inw. De kerk heeft toren en orgel.

Kermis den eersten Maand in Oct.

VEEN OF VEN, geh., pr. *Limb.*, gem. *Kessel*; met 27 h. en 150 inw.

VEEN of NIJKERKERVEEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Nijkerk*; met 215 h., 1370 inw. en 1 school met 160 leerl.

VEEN (HET).  $\int$  HATTEMER-VEEN.

Zie VEENENDAAL.

VEEN (HET), geh., pr. *Gron.*, gem. *Muntendam*; met 24 h. en 140 inw.

VEEN (HOEK-VAN-DE-), b., pr. *Z. H.*, gem. *Woubrugge*; met 5 h. en 40 inw. Zij maakt het O. ged. van het geh. *Hoek-van-de-Veen-Groenewoud-Huis-de-Banken* c. a. uit.

VEEN (DE POLDER-VAN-) of DE VEENSCH-EPOLDER, p., pr. *N. Br.*, gem. *Veen*; groot 290,3333 bund.

VEEN (HET RHENENSCH-). Zie VEENENDAAL.

VEENBERGSCHEMOLEN. BERGEN. VEENBERGEN. Zie VEENBERG. VEENBERGEN. VEENDAL, boerd., pr. *N. H.*, gem. *Edam*.

VEENDAM, gem., pr. *Gron.*, arr. *Winschoten*, kant. *Zuidbroek*, postk. *Veendam* (12 m. k., 5 s. d., 1 j. d.)

Zij bevat het d. Veendam, en Omme-landerwijk, de geh. de Zuidwending, de Korte-Akkers, Numero-een, Kibbelgaarn en Numero-dertien, en ged. van de Borger compagnie en van de Trips-compagnie; beslaat 4842,9713



en telt 1165 h., met 7550 inw., die meest bestaan van de binnen- en buitenlandse scheepvaart met de daaraan verbonden handelingen, als; 13 scheepstimmerwerven, 3 touwslagerijen, 4 blokmakerijen, 3 zeilmakerijen en 12 grofsmederijen; verder in landbouw en handel in koloniale en andere waren. Ook zijn hier nog 1 moutwijnstokerij uit aardappelen, benevens 1 brandewijnstokerij; 1 boek- en kourantendrukkerij; 4 koren- en pel- en 3 houtzaagmolens; 2 leerlooierijen; 3 steen- en pannen-, 1 tabaks- en 3 chiconijfabrieken en ongeveer 200 kof- en smakschepen. De 6350 Herv. maken de gem. *Veendam en Ommelanderswijk-en-Zuidwending* uit. De 250 Doopsgez. en de 900 R. K. behoo- ren kerk tot *Veendam-en-Wildervank*, de 70 Evang. Luth. tot *Wildervank-en-Veendam*. De 150 Isr., ma- ken, met de gem. *Wildervank* en *Muntendam* eene rings- uit. Er zijn eene latijnsche en 9 lagere scholen. Het d. *Veendam* ligt 2½ u. Z. W. van *Winschoten*, 2 u. Z. van *Zuidbroek*. Men telt er 769 h. en 55000 inw. De Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Winschoten*. De kerk heeft eenen naaldtoren en een kostbaar orgel. De kerk der Doopsgez. heeft toren noch orgel. De kerk der R. K. aan de H. MARIA toegewijd, heeft een torentje doch geen orgel. De syn. voldoet aan de behoefte. De Lat. school telt 10 leerl. De Fransche kostschool voor jongens 20, de meisjesschool 110, de 3 bijzondere scholen gezamenlijk 550 en de Israëlitische school 70 leerl.

**VEENDAM - EN - WILDERVANK**, Doopsgez. gem., pr. *Gron.*, met 300 ziel. en ééne kerk te *Veendam*.

**VEENDAM - EN - WILDERVANK**, R. K. par., bisd. *Utr.*, met 1200 ziel. en ééne kerk te *Veendam*.

**VEENDERDIJK** (DE), weg, pr. *Z.H.*, gem. *Alkemade*, door den *Veender-en-Lijkerpolder-buitendijks*.

**VEENDER-EN-LIJKER-POLDER (DE BEDIJKTE - EN - DROOGGE - MAAKTE-)** en **VEENDER-EN-LIJKER-POLDER-BUITENDIJKS**, 2 p., pr. *Z.H.*, gem. *Alkemade*; de 1ste groot 609,5235, de 2de 313,0701 bund.

**VEENDER-POLDER (DE DROOG- GEMAAKTE-)** of **DE DROOGGEMAAKTE-**

**VEEN-POLDER**, p., p. *Z. H.*, gem. *Wou- brugge*; groot 194 bund.

**VEENDIJK**, { **AMSTELVEENSCHEWEG.**  
{ **SPAKENBURGERDIJK.**

**VEENDIJK** of **EILSHUIS**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Slochteren*, ¼ u. van *Siddeburen*; met 10 h., 70 inw. en eene bijs. met 40 leerl.

**VEENEBRUG** (DE) of **DE GALGEN- KAMPSBRUG**, brug, pr. *Dr.*, over de *Smildervaart*, bij *Meppel*.

**VEENEBRUGGE**, geh., pr. *Ocer.*, gem. *Ambt-Hardenberg?*; met 3 h., 20 inw. en een kantoor van in- en uit- gaande regten, voor den in- en uit- voer van en naar *Hannover*.

**VEENEDIJK**, ook wel **VEENDIJK**, geh., pr. *Dr.*, gem. en ½ u. Z. W. van *Havelte*; met 31 h., 160 inw. en eene winter- en zomerbijs. met 35 leerl.

**VEENEKOTEN**, **VEENKOTEN** of **VE- NEKOTEN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Stelling- werf-Oosteinde*, 20 min. Z. O. van *Oosterwolde*; met 3 h. en 20 inw.

**VEENEN** (DE), weiland, pr. *N.H.*, gem. *Velsen*.

**VEENEN** (DE), heideveld, pr. *Geld.*, 40 min. Z. O. van *Nunspeet*.

**VEENEN** (DE HOOG-EN-LAGE-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Hillegom*.

**VEENEN** (OP DE). Zie **VENEN** (OP DE).

**VEENEN** (DE RONDE-). Zie **RON- DE-VEENEN** (DE) (1).

**VEENENBERG** of **VEENBERGEN**, geh., pr. *Ocer.*, gem. en 1 u. Z. O. van *Dalf- sen*; met 15 h. en 80 inw.

**VEENENBURCH** of **VEENENBURG**, hofst., pr. *Z. H.*, gem. *Lisse*. Ter hoogte van deze hofstede is eene halte van den Hollandschen spoorweg met haltgebouw en koffijhuis.

**VEENENDAAL**, ook wel het **RHE- NENSCH-VEEN** of enkel het **VEEN**, vl., in de *Geldersche vallei*. ged. pr. *Utr.*, arr. en 4 u. Z. O. van *Amersfoort*, kant. en 1½ u. N. van *Rhenen*, en daarin ged. gem. *Rhenen*, ged. gem. *Veenen- daal*, voorts ged. pr. *Geld.*, arr. en 5½ u. N. W. van *Arnhem*, kant. en 2 u. N. N. W. van *Wageningen*, gem. en 2 u. W. van *Ede*, hulpk. van het postk. *Wageningen*. Men telt er 517 h., met 4700 inw., die meest van turfveen en het kammen en bewerken van wol bestaan. De 4000 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Wijk-bij- Duurstede*, ring van *Rhenen*, met

(1) Eveneens zooge men de overige benamingen van **VEENEN** op de woorden van onderscheiding.

2 Predikanten. De kerk heeft 2 spitsen, doch geen toren noch orgel. De Ev. Luth. behooren kerk. tot *Amersfoort*, de R. K. tot *Renswoude*. De Isr. maken met die uit de omliggende gem. eene rings. uit, met eenen Voorlezer. De dorps. telt 400 leelr.

VEENENDAAL, ook wel Sricuts-VEENENDAAL, gem., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Rhenen*, (7 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat een ged. van het vl. Veenendaal en de b. de Middelbuurt, de Hondzenelleboog en den Haspel; beslaat 1138,0304 bund., en telt 333 h. met 3000 inw., die van het turfveenen en kammen der wol bestaan. Ook zijn er 1 koorfmolen, 1 machinale wolspinnerij, 1 calicots- en 1 hoedenfabriek. De 2700 Herv. en de 70 Isr. behooren kerk. tot *Veenendaal*, de 2 Ev. Luth. tot *Amersfoort*, de 120 R. K. tot *Renswoude*. Er zijn eene school met 220 leelr. en 2 bloeiende Instituten, 1 voor jongens en 1 voor meisjes.

VEENENDAAL(GELDERSCH-). Zie GELDERSCH-VEENENDAAL. (GEB (DE).

VEENENDAALSCH-VAART. Zie VEENE-POORT (BUITEN-DE-), buurs, pr. *Over.*, gem. en Z. tegen de stad *Kampen*; met 15 h. en 100 inw.

VEENESCHUTSLUIS (DE), sluis, pr. *Dr.*,  $\frac{3}{4}$  u. N. O. van *Diever*, in de *Smildervaart*.

VEENESTEIN, landg., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Leersum*.

VEENEWEG (DE), weg, pr. *Over.*, van *Vollenhove* naar *Wanneperveen*.

VEENHEEREN-ZIJL. Zie HEERENZIJL.

VEENHOF (DE), geh., pr. *Dr.*, gem. met 5 h. en 40 inw.

VEENHOORN, geh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. N. W. van *Doornspijk*.

VEENHOP of VENHOP, streek lands, pr. *N.H.*, arr. en kant. *Hoorn*. Zij bevat de gem. *Avenhorn*-en-*Oostmijzen*, *Beets*, *Berkhout*-en-*Baarsdorp*, *Grosthuisen*, *Oudendijk*, *Scharдам*, *Scharwoude* en *Ursem*, beslaat 6189,5503 bund., en telt 736 h., met 4300 inw.

VEENHOVEN. Zie VEENHUIZEN.

VEENHUIS. Zie VEENHUIZEN(GROOT-)

VEENHUIS-EN-ACHTERBROEK, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Nijkerk*, bestaande uit de geh. *Veenhuis* en *Achterbroek*, met 27 h. en 180 inw.

VEENHUIS (HET), landg., pr. *Over.*, gem. *Diepenveen*; groot 40 bund.

VEENHUIS (HET) of VEENHUIZEN, geh., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Nijkerk*, een ged. van de buurs. *Veen-*

*huis-en-Achterbroek*; 5 h. en 40 inw.

VEENHUIZEN, gem. en heerl., pr. *N.H.*, arr., kant. en postk. *Alkmaar* (20 m. k., 9 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Veenhuizen*, de b. *Kerkweg*, *Middelweg*, *Slaperdijk*, *Berkmeerdijk* en *Dijkbuurt*, beslaat 739,0853 bund., en telt 47 h., met 200 inw., die van landbouw en kaasmaken bestaan. De 180 Herv. behooren tot de gem. *Oude-Nicdorp-Zijdewind-en-Veenhuizen*, de 8 Doopsg. tot de gem. *Oude-en-Nieuwe-Nicdorp*, De 70 R. K. tot de par. van *'t Veld*. Er is 1 school met 35 leelr. Het d. *Veenhuizen* ligt  $\frac{1}{4}$  u. O. N. O. van *Alkmaar*. Men telt er 14 h. en 70 inw. De Herv. kerk heeft eenen toren, en in het koor de tombe van den Heer *REINOUW VAN BREDERODE*, Heer van *Veenhuizen*.

Kermis den laatsten Zond. in Aug.

VEENHUIZEN, p., pr. *N.H.*, gem. *Veenhuizen*; groot 725,8829 bund.

VEENHUIZEN, d., pr. *Dr.*, arr., adm. en judic. kant. en  $\frac{2}{3}$  u. N.W. van *Assen*, postk., gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. W. van *Norg*. Er is eene kol. van de Maats. van weldadigheid, met 3 groote gestichten, door de namen *Eerste*, *Tweede* en *Derde*-gesticht onderscheiden, voor vondelingen, verlaten kinderen, weezen en bedelaars, met hunne werkzalen en magazijnen, woningen voor Directeurs en Opzigtters enz., behalve een aantal boerderijen. De gestichten zijn allen met eenen buitensingel en eene gracht omgeven. Er zijn de volgende gebouwen, als:

20 boerenhuizen, met 20 afzonderlijke schuren en 16 hooibergen; 2 groote dorschschuren, ieder met eene arbeiderswoning; 5 h. in de turfgraverij, ieder met eene dubbele woning, benevens 1 huis en 1 kantoor voor den veenbaas; 1 tent; 3 groote etablissementen of gestichten; 1 stoomfabriek; 1 gazhuis en gazometer; 1 huis voor den Directeur; 1 huis voor den Boekhouder; 2 gebouwen, met tien woningen, voor de Adsisenten en Opziens der fabriek; 1 koren-windmolen; 2 bakkerijen; 1 klompmakerij; 1 smederij; 2 timmerloodsen; 1 ververij en 2 afzonderlijk staande waschhuizen. Men telt er dus in het geheel 85 gebouwen, buiten de kerken, bewoond door ruim 6200 ziel. De 4000 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Assen* met 2 Predikanten. De 1800 R. K. maken eene par. uit van het bisd. *Utr.*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. De kerk, aan den H. *Wil-*

LIBRORDUS toegewijd, heeft een orgel en op het midden een torentje. De 250 Iſr. hebben hier eene ſyn. met 1 Leeraar. Er zijn 3 ſcholen.

VEENHUIZEN. 3 geh., één, pr. *Utr.*, gem. *Socst.*, met 5 h. en 30 inw.; twee, pr. *Gron.*, waarvan één of VEENHOVEN, gem. *Finsterwolde*; met 4 h. en 20 inw.; één, gem. *Onstwedde*; met 22 h. en 120 inw.

VEENHUIZEN, buurs., pr. *Dr.*, gem. *Dalen*; met 5 h. en 40 inw.

VEENHUIZEN, buit., pr. *Geld.*, gem. *Brummen*; groot 2,8420 bund.

VEENHUIZEN (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. en 1½ u. N. O. van *Slochteren*.

VEENHUIZEN (DE), b., pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, 10 min. Z. O. van *Garjip*.

VEENHUIZEN (GROOT-), ook wel enkel VEENHUIS, landg., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. Z. van *Twello*.

VEENHUIZER-GRONDEN, ged. van den *Heer-Hugowaard*, gem. *Veenhuizen*; groot 292,8050 bund.

VEENHUIZERKERKWEG en VEENHUIZER-MIDDELWEG, 2 wegen in den *Heer-Hugowaard*, pr. *N. H.*, de eerste door de gem. *Veenhuizen*, de andere van *Oude-Niedorp* naar de vijf molens loopende.

VEENHUIZER-RINGDIJK, ged. van den ringd. van den *Heer-Hugowaard*, pr. *N. H.*, in de gem. *Veenhuizen*.

VEENHUIZER-VAART (DE), DE VAART-NAAR-VEENHUIZEN OF DE KOLONIE-VAART, vaart, pr. *Dr.*, van de *Norgervaart* langs de drie gestichten van de Maatschappij van Weldadigheid te *Veenhuizen*, naar het *Hauler-vaarwater*, pr. *Fr.* loopende.

VEENINGEN of VENINGEN, geh., pr. *Dr.*, gem. *Zuidwolde*, met 24 h., 160 inw. en eene bijs., met 30 leerl.

VEENINKBRINK, geh., pr. *Geld.*, gem. *Zelhem*. — Het is een ged. van de buurs *Veenink-en-Wassinkbrink*.

VEENINK-EN-WASSINKBRINK, ook WASBINK-EN-VEENINKBRINK, buurs., pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. Z. W. van *Zelhem*; met 65 h. en 370 inw.

VEENKLOOSTER, b., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, 10 min. van *Oudwoude*, ¼ u. van *Westergeest*; met 41 h. en 280 inw.

VEENKOTEN. Zie VEENKOTEN.

VEENLO. Zie TWELLO.

VEENLOON. Zie VENLO.

VEENLOON. Zie LOON-OP-ZAND.

VEENPOLDER (DE). Zie VENSER-POLDER (DE).

VEENPOLDER (DE), 5 p., 3, pr.

*Z. H.*, één, ged. gem. 's *Gravenhage*, ged. gem. *Wassenaar*, 432,0000 bund.; één, gem. *Kralingen*; één, gem. *Voorhout*; en 2 pr. *N. H.*, één, gem. *Assendelft*; groot 330,0000 bund.; één, ged. gem. *Haarlem*, ged. gem. *Heemstede*; 154,0000 bund.

VEENPOLDER (DE BOVEN-) of BOVENPOLDER-VAN-VOORBURG, p., pr. *Z. H.*, gem. *Voorburg*; 368,0000 bund.

VEEN-POLDER (DE DROOGGEMAAKTE). Zie VEENDER-POLDER (DE DROOGGEMAAKTE).

VEENPOLDER-VAN-DE-BROEKVELDEN-EN-VETTEBROEK en GECOMBINEERDE-VEENPOLDER-VAN-ZWAMMERDAM-EN-REEUWIJK, 2 p., pr. *Z. H.*, de eerste gem. *Zwammerdam* en *Stuipwijk*; de andere gem. *Zwammerdam* en *Reeuwijk*; groot 321,0000 bund.

VEENRIJTER-ZIJL en VEENRIJTERMOLEN. Zie VENERIJTER-ZIJL en VENERIJTER-MOLEN.

VEENRUST, 2 hofst, ééne pr. *Z. H.*, gem. *Wateringen*, ééne pr. *Dr.*, gem. en ¼ u. Z. W. van *Havelte*.

VEENSCHIEDING (DE), vaart, pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, van *Oude-Haske*, naar het *Tjeuke-meer* loopende.

VEENSCHIE-POLDER (DE HOOGE) en (DE LAGE). Zie HOOGVEENSCHIE-POLDER en LAGE-VEENSCHIE-POLDER.

VEENSLAGEN (DE), bouwlanden, pr. *Oer.*, gem. *Deventer*.

VEENSLOOT, water, pr. *Gron.*, gem. *Oude-Pekela*, uit de *Winschoter-veenen* naar het *Hoofddiep* loopende.

VEENSTERBUREN, VENSTERBUREN, eigenlijk FENSTERBUREN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, 5 min. Z. van *Jelsum*; met 14 h. en 50 inw.

VEENSTERVAART (DE OUDE), water, pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen*, van het *Hoogveen* naar *Gerkesklooster*.

VEENSTRA-HUIS, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, ¼ u. W. Z. W. van *Genum*; groot 0,4900 bund.

VEENSWIJK (VAN). Zie WITTEWIJK (DE).

VEENTJE (HET KLEINE-), p., pr. *Z. H.*, gem. 's *Gravenhage*.

VEENTJES (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Diemen-en-Dicwerdam*.

VEENWATERING (DE), water, pr. *Z. H.*, onder *Voorschoten*, uit den *Rijn* door de gem. *Wassenaar* loopende.

VEENWIJK, landg. pr. *Geld.*, gem. *Oldebroek*; groot 33,2210 bund.

VEENWOUDEN, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, bestaande uit de d. *Veenwouden* en *Zwaag-*

Westeinde; groot 2199,7673 bund.

**VEENWOUDEN** of VEENWOLDEN, ook wel eens FEENWOLDE, d., pr. *Fr.*, arr. en 3 u. O. N. O. van *Lecuwarden*, kant. en 2 u. Z. van *Dockum*, postk. *Dockum* en *Lecuwarden*, gem. *Dantumadeel*. Men telt er 125 h. en 620 inw. en met de b. Veenwoudsterwal 153 h. en 800 inw. die van landbouw en veeveelt bestaan. Er zijn 2 scheepstimmerwerven. De 750 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Dockum*, ring van *Kollum*. De kerk heeft eenen stopen toren, doch geen orgel. De 30 Doops. maken eene gem. uit, van welke de kerk te Veenwoudsterwal staat. De 15 R. K. parochiëren te *Dockum*. De dorps. telt 160 leelr.

Kermis Maandag vóór 12 Mei.

**VEENWOODSTERWAL**, oudtijds **DIEPSWAL**, b., pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van Veenwouden; met 28 h., 180 inw. en de Doopsgez. kerk der gem. Veenwouden.

**VEENZIGT**, 2 landg., één of *Venestein*, pr. *N. Br.*, gem. *Velp*, groot 69,4716 bund.; één pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*, bij Oudeschoot.

**VEENZIJSCHE-POLDER** (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar*; groot 389,3761 bund.

**VEER** (DER-). Zie VERE.

**VEER** (HET HOOG-), b., p. *N. Br.*, gem. *Raamsdonk*, een ged. van het *Raamsdonksche-veer*; 7 h. en 40 inw.

**VEER** (HET KEIZERS-). Zie KEIZERS-VEER (1).

**VEER** (HET KESSELSCH-), geh., pr. *Limb.*, gem. en 5 inin. Z. W. van *Kessel*; met 27 h., 150 inw. en een veer over de Maas. (ZENBURG.)

**VEER** (HET KLEINE). Zie MA-

VEERACKER. Zie VIERAKKER.

**VEERD**. Zie WEERT. (GAT (HET).

**VEERGAT** (HET). Zie VEERSCH-

**VEERGAT** (HET) of OUDE-VEER, vaarwater in de *Zuiderzee*, uit het Amstel diep tegen den Noordhollandschen-dijk te niet loopende.

**VEERHOEK-POLDER** (DE), p., pr. *Zeel.*, gem. *Oostburg*; 122,0700 bund.

**VEERHUISLAND** (HET), strook lands, pr. *N. H.*, gem. *Spaardam*; groot 0,8680 bund.

**VEERHUIZEN**. Zie VERNEHUYZEN.

**VEERMANSPLAAT** (DE), plaat in de *Groeclingen*, tusschen de pr. *Z. H.* en *Zeel*.

**VEER-POLDER** (DE), 2 p., één, pr. *Z. H.*, gem. *Warmond*, groot 57 bund.; één, pr. *N. H.*, gem. *Haarlemmerliede*; groot 144,3744 bund.

**VEER POLDER** (DE OOST- en DE WEST-), 2 p., pr. *N. Br.*, gem. *Dinteloord*; de eerste groot 15,2400 bund.; de tweede groot 58,2860 bund.

**VEER-POLDER** (DE OVER-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Oegstgeest*.

**VEER-POLDER** (DE WEST-), p., pr. *Zeel*, gem. *Waarde*; groot 56,4220 bund.

**VEER - POLDERTJE** (HET NIEUWE-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Terheyden*; groot 4,5610 bund.

**VEERSCH- GAT** (HET) of HET VEERGAT, vaarwater, pr. *Zeel.*, dat van het Sloe naar de Roompot en Walcheren van N.-Beveland scheidt.

**VEERSCH- SLUIS** (DE), sluis, pr. *N. Br.*, gem. *Raamsdonk*.

**VEERSCH- WATERGANG** (DE), waterloop, pr. *Zeel.*, van den St. Laurensche-watergang naar den Arnhemuidsche-watergang loopende.

**VEERSEL**. Zie VAARSEL.

**VEERSE POLDERTJE**. Zie HENDRIK-VEERSE POLDER.

**VEERSLOOT** (DE), water, pr. *N. H.*, van *Avenhorn* naar de Aamsloot

**VEERSTALBLOK** of VIERSTALBLOK, p., pr. *Z. H.*, gem. *Gouderak*; groot 262,365 bund.

**VEERSTE - VELDHUIS** (HET) of enkel HET VELDHUIS, geh., pr. *Gron.*, gem. *Vlagentwede*; 2 h. en 15 inw.

**VEERTIG-MORGEN** (DE GROOTE- en DE KLEINE, 3 p., pr. *Z. H.*, gem. *Spijkenisse*, op de *Welplaat*.

**VEERTIG-MORGEN** (DE), streek gronds, pr. *Z. H.*, gem. *Nieuw-Beijerland*; groot 51,8130 bund.

**VEERTIG-MORGEN** (DE DRONGELSCHE-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Drongelen*; groot 29,8036 bund.

**VEERTIG-MORGEN** (DE MEEUWENSCH-). Zie MEEUWENSCH-VEERTIG-MORGEN.

**VEER VAN CAMPEN** (HET), p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Ossnische*.

**VEESSEN**, ook wel Vesen, pr. *Geld.*, arr. en 10 u. N. van *Arnhem*, kant. en 5 u. O. Z. O. van *Elburg*, postk. *Apeldoorn* en *Haltem*, gem. en 1 u. O. van *Heerde*, aan den IJssel, over welke hier een schuitenveer voor voetgangers is. Men telt er 112 h. en 700

(1) Eveneens zoekte men de woorden VEEREN, welke hier niet gevonden werden, op de woorden van onderscheiding.

inw., die van landbouw en handel bestaan. Ook zijn er 1 korenmolen, 1 steenoven, en een haventje voor marktschuiten. De inw., op 12 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Harderwijk*, ring van *Haltem*, met eene achtikante koepelkerk met lantaarntorentje. De 12 R. K. behooren tot de stat. van *Vaassen-en-Epe*. De dorps. telt 108 leerl.

Kermis den 2den Maandag in Oct. VEESTRAT, b., pr. *Limb.*; gem. *Grubbenvorst*; met 12 h. en 80 inw.

VEGETAS, p., pr. *N.Br.*, gem. *Hoo-gen-Lage-Zwaluwe*; 15,2100 bund.

VEGETAS of VEEGTAS, herb., pr. *N. Br.*, gem. *Escharen*.

VEGHËL, kant., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*; het bestaat uit de gem. Veghel, Boekel, Dinter, Erp, Heeswijk, St. Oedenrode en Uden groot 28119,3634 bund.

VEGHËL, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Veghel* (26 m. k., 1 s. d., 2 ged., 3 j. d.). Zij bevat het d. Veghel, de geh. Hezelaar, Middegaal, Ven - en - Driehuizen, Heide, Doornhoek, Beukelaar, Heuvel, Haveld, Ham, Dorshout, Kempkes, Willebroordshoek, Zondveld, Hooge- en Lage Biezen, Zijtaart-en-Leest, Hoogeinde, en een ged. van Eerd; beslaat 4156,9778 bund., en telt 878 h., met 4240 inw., die hoofdzakelijk van handel, landbouw en veeveelt bestaan. Ook zijn er 1 katoendrukkerij, 1 damast- en pellenfabriek, 4 looijerijen, 1 brouwerij, tevens azijnmakerij, 14 linnenweverijen, 2 rosolie- en koornmolens. De 4100 R. K. maken eene par. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*, dek. van *Helmond*; met eenen Pastoor en twee Kapellaans. De 130 Herv. behooren tot de gem. van *Veghel-Erp-Gemert-en-Uden*. De Isr. hebben eene bijkerk, welke tot de rings. te *Eindhoven* behoort. Er zijn 6 scholen. Het d. Veghel of Vechel, bij sommigen verkeerdelijk Bechel genoemd, oudtijds Vecchele, ligt 4 u. Z. van 's *Hertogenbosch*. Men telt er 129 h. en 610 inw. Er is een haven, die in de Zuidwillemsvaart uitloopt, en een fraai Raadhuis. De R. K. kerk heeft een uitmunten orgel en eenen toren. De Herv. kerk heeft een torentje doch geen orgel. Er zijn hier een gesticht van liefdadigheid, waarin 250 meisjes onderwijs genieten en arme vrouwen verpleegd worden; eene dorps. met 150 leerl.; eene Nederlandsche en Fransche school met 40 leerl.; een bijzon-

dere school voor kinderen van de Herv. godsdienst, en eene Zondagschool.

Jaarm.tevens paarden en beestenn.; den 2den Donderd. in April; den 1sten Donderd. na Pinksteren; den 1sten Donderd. voor St. Mattheus, en Donderd. vóór 1 November. Kermis valt Zondag na St. MATTHEUS.

VEGHËL (HET HUIS-TE.), FRIESELSTEIN, FRIESELSTEIN of FRISSELSTEIN, h., pr. *N. Br.*, gem. *Veghel*; met 2,8196 bund., thans eene damast linnen- en pellenfabriek.

VEGHËL-ERP-GEMERT-EN-UDEN, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. van *Eindhoven*, ring van *Helmond*; met 130 ziel. en eene kerk te Veghel.

VEGILIN-STATE, HERAMA, HEERMA of HEREMA-STATE, buit., pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, te *Joure*.

VEGILIN-STATE, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*; W. van *Akkrum*; groot 29,2300 bund.

VEGT (DE). Zie VECHT (DE).

VEKHOEK. Zie VECKHOEK.

VELD (T), d., pr. *N. H.*, ged. gem. *Nieuwe - Niedorp*, ged. gem. *Oude-Niedorp*; met 21 h. en 130 inw. De 70 R. K. maken, met de overige uit de gem. *Nieuwe-Niedorp*, *Oude-Niedorp*, *Winkel*, ged. van *Haringcarpsel*, *Veenhuizen* en *Heer-Hugowaard*, eene par. uit van het bisd. van *Haarlem*; met 1000 ziel. De kerk heeft een orgel, doch geen toren.

VELDBEEK (DE), 2 riv., pr. *Ocr.*, gem. *Lossen*, één in den *Dinkel* en één in de *Mollinkbeek* vallende.

VELDBRAAK, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Baarte-Nassau*; met 5 h. en 30 inw.

VELDDIJK, geh., pr. *Geld.*, gem. *Appeltern*; met 24 h. en 150 inw.

VELDDIJK. Zie SPAKENBURGERDIJK.

VELD-DRIEL. Zie DRIEL (VELD-).  
VELDE (DEN) of TEN VELDE, buurs., pr. *Oocr.*, gem. *Gramsbergen*; met 15 h., 100 inw. en eene school mede voor de buurs. *Loozen*.

VELDE (HET) of VELDEN, h., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Wansveld*.

VELDE (TEN-), buurs., pr. *Oocr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Zucarluis*; met 11 h. en 90 inw. (WONING.)

VELDE (HET HUIS-TE.). Zie VELD-VELDE (HET HUIS-TE-), boerd., pr. *Fr.*, gem. *Lemsterland*, 2 u. Z. O. van *Oosterzee*; met 77,0430 bund.

VELDE (IN-DE-), geh., pr. *Fr.*, gem. *West Dongeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Nes*, waartoe het behoort.

VELDE (TEN). Zie VELDE (DEN).  
VELDEN, d., pr. *Limb.*, arr. en

5 u. N. van *Roermond*, kant. en 1½ u. N. van *Vento*, gem., hulpk. en 1½ u. Z. van *Arcen*, ¼ u. O. van de Maas, waarover hier een voetveer is op Grubbenvorst. Men telt er 34 h. en 200 inw., en met de geh. Schandelo, Vorst, Hasselt en Velgart, 132 h. en 700 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan; ook zijn er 1 brouwerij, 1 korenmolen en 2 steenbakkerijen. De inw., op 3 na allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. *Roermond*, dek. van *Vento*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De kerk, aan den H. ANDREAS toegewijd, heeft orgel en toren. De 3 Herv. behooren tot de gem. *Vento*. De dorps. telt 100 leerl. (ren.

Kermis den 1sten Zond. na Pinkstevelden (DE), buurs., pr. *Over.*, gem. *Staphorst*; met 5 h. en 20 inw. VELDENAKKER, buit., pr. *N. H.*, gem. 's *Graveland*.

VELDER of VELDEBOSCH, landg., pr. *N. Br.*, gem. en ¾ u. W. van *Liempde*; groot 153,1642 bund, VELDHEIM, buit., pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal*, aan de Kleverlaan.

VELDHOEK (DE), 4 buurs., één, pr. *Geld.*, gem. *Ruurlo*, met 30 h., 230 inw. en eene school met 90 leerl., en 3 pr. *Over.*, waarvan één, gem. *Avereest*, met 10 h. en 70 inw.; één, gem. *Ambt-Ommen*; één, gem. *Rijssen*, met 9 h. en 60 inw.

VELDHOEN (HET), hofst., pr. *Utr.*, ½ u. N. W. van *Baambrugge*.

VELDHOVEN, veelal VELTEVEN, d., pr. *N. Br.*, arr., kant., postk. en 1½ u. W. Z. W. van *Eindhoven*, gem. *Veldhoven-en-Mereveldhoven*. Men telt er 24 h. en 140 inw. en met de geh. Zonderwijk, Heiberg, Logt, Heers en Schoot, 160 h. en 960 inw., die van landbouw bestaan. De 950 R. K. maken eene par. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*. De kerk, aan de H. CECILIA toegewijd, heeft eenen toren. De 40 Herv. behooren tot de gem. *Veldhoven-Blaarthem-Gestel-Oerle-Wintelre-Zeelst-en-Mereveldhoven*. De kerk heeft eenen houten toren, doch geen orgel. Ook staat hier het Raadhuis van de gem. *Veldhoven-en-Mereveldhoven*.

Kermis Zond. na de octaaf van Onze Lieve Vrouw Hemelvaart.

VELDHOVEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Tilburg*; met 272 h., 1550 inw. en eene school met 180 leerl.

VELDHOVEN-BLAARTHEM-GESTEL-OERLE-WINTELRE-ZEELST.

EN-MEREVELDHOVEN, kerk.gem., klass. en ring van *Eindhoven*; met 1 kerk te *Veldhoven*, en 50 ziel.

VELDHOVEN-EN-MEREVELDHOVEN, gem., pr. *N. Br.*, arr., kant. en postk. *Eindhoven* (24 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. *Veldhoven* en *Mereveldhoven*, benevens de geh. den Broek, Heers, Kromstraat, Schoot, Zonderwijk, Heiberg en Logt; beslaat 1350 bund. en telt 196 h. met 1260 inw., die van landbouw en weverij bestaan. Ook is er 1 looijerij en 1 windkormolen. De 1200 R. K. maken ged. de par. *Veldhoven* uit en behooren ged. tot de par. *Zeelst-en-Mereveldhoven*. Er is ééne school, met 100 leerl.

VELDHUIS. } VEERSTE-VELDHUIS.  
Zie } VLAGTWEDDER-VELDHUIS.

VELDHUIS (HET), p., pr. *N. H.*, gem. *Midwoud*; groot 18,000 bund.

VELDHUIS (HET), 2 boerd., pr. *Utr.*, één, gem. *Achttienhoven*, 21,7335; één, gem. *Oudhuizen*, 29,0310 bund.

VELDHUIZEN, gem. en heerl., pr. *Utr.*, arr. en postk. *Utr.*, kant. *Jesselstein* (3 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de geh. *Veldhuizen*, *Ligtenberg*, *Reijeracop-Creuningen*, *Reijeracop-St.-Pieter* en *Rosweide*; beslaat 1139,0330 bund. en telt 46 h. met 320 inw., die van landbouw bestaan. De 240 R. K. behooren kerk. ged. te *Ouden-Rijn*, ged. te *Harmelen*; de 50 Herv. ged. tot *Vleuten*, ged. tot *Harmelen*. De kinderen genieten onderwijs te *Harmelen*, te *Ouden-Rijn* of te *Vleuten*. Het geh. *Veldhuizen*, ligt 2 u. W. van *Utrecht*, 2 u. N. ten W. van *Jesselstein*, en telt 15 h. met 100 inw.

VELDHUIZEN, dennenbosch, pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*; groot 75 bund.

VELDHUIZEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Ede*; met 50 h. en 290 inw.

VELDHUIZEN, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Charlois*; met 7 h. en 60 inw.

VELDHUIZEN (DE), b., pr. *Z. H.*, gem. *Oudshoorn*; met 4 h. en 20 inw.

VELDHUIZEN, b., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwe-Niedorp*.

VELDHUIZEN, p., pr. *Utr.*, gem. *Veldhuizen*; groot 527,6842 bund.

VELDHUITE of VELDHITE, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Gendringen*; met 24 h. en 150 inw.

VELDINGERBROEK, ook wel VALLINGERBROEK, groenland, pr. *Dr.*, gem. *Norg*; groot 200,000 bund.

VELDKAMP, boerd., pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. Z. O. van *Gorssele*.

VELDLUST, 2 buit., pr. *N.H.*, ééne gem. *Nieuwer-Amstel*, ééne gem. *Haarlem*; groot 24,8255 bund.

VELDSCHUUR, geh., pr. *Limb.*, gem. *Sten*; met 7 h. en 30 inw.

VELDSHUIZEN of VELDSEHUIZEN, geh., pr. *Limb.*, gem. en 5 min. van *Maasbrce*; met 17 h. en 100 inw.

VELDSTREEK, buurs., pr. *Gron.*, gem. *de Leek*; met 104 h. en 530 inw.

VELDWERELD, geh., pr. *Limb.*, gem. *Oud-Vroenhoven*, ged. in *België*; met 2 h. en 10 inw. in Nederland.

VELDWIJK, 2 buurs., pr. *Geld.*, 1, gem. *Ermelo*, met 24 h. en 150 inw.;

1, gem. *Vorden*, met 96 h. en 650 inw.

VELDWIJK, buit., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerkspl.*; groot 40,0000 bund.

VELDWIJK. Zie VELSWIJK.

VELDWONING, oudtijds HET-HUIS-TE-VELDE, boerd., pr. *Z. H.*, gem. en 5 min. *Z. van Maasland*; 67,9300 bund.

VELDZIGT, 7 buit., als twee pr. *Geld.*, van welke één, gem. *Ermelo*, groot 1,8000 bund.; één, gem. *Lent*, groot 1,5000 bund.; één, pr. *Z. H.*,

gem. *Rijsutijk*, groot 3,1589 bund.; één, pr. *N. H.*, gem. *'s Graveland*;

twee, pr. *Zeel.*, waarvan één, gem. *Middelburg* en één, gem. *Souburg*;

één, pr. *Over.*, gem. *Diepenheim*.

VELDZIGT, boerd., pr. *Fr.*, gem. en 10 min. *W. van Leeuwarden*.

VELSA. Zie VELSEN.

VELGART, geh., pr. *Limb.*, gem. *Arcen*; met 21 h. en 100 inw.

VELGERD (DEN), b., pr. *N. Br.*, gem. *Boxmeer*; met 15 h., 150 inw., eene kapel, aan den H. ROCHUS toege-

wijd en eene kostschool met 70 leerl.

VELGERSDIJK (OUD-EN-NIEUW) of DE OUD- en DE NIEUW-VELGERDIJK-

SCHIE-POLDER, ook wel OUD-EN-NIEUW-

VELGERSDIJK, 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Zuid-*

*land*; de eerste 211,2100, de andere 28,9270 bund. groot. (*Lochem*.)

VELHORST, buit., pr. *Geld.*, gem.

VELIKEN-MEHEN (DE) of VELIKEN-

MEEDE, gemeene weide van de stad *Elburg*, pr. *Geld.*

VELLENERHOEK of VELLENAARS-

HOEK, geh., pr. *Over.*, gem. *Raalte*, ged. van de buurs. *Tijenraan*.

VELMOLEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Uden*; met 11 h. en 60 inw.

VELOUW. Zie VELUWE.

VELP, gem., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. en postk. *Grave* (7 m. k., 3 s. d. 2e ged., 4 j. d.). Zij bevat het d. Velp, de geh. de Elft en Zaalheuvel; bestaat 744,0375 bund., en telt 83 h., met 540 inw., die van

landbouw bestaan. De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. *'s Hertogenbosch*, dek. van *Ravenstein-en-Megen*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. Er is eene school met 60 leerl. Het d. Velp ligt 6 u. O. N. O. van van *'s Hertogenbosch*, 20 min. W. van *Grave*. Men telt er 10 h. en 60 inw. De kerk, aan den H. VINCENTIUS toegewijd, heeft toren en orgel. Er bestaat mede een Kapucijnier-klooster.

Kermis den eersten Zond. in Oct.

VELP, oudtijds FELVIDA en PHELLEPPA, en ook wel VELLEPPA of VELLEPPA, d., pr. *Geld.*, arr., kant. en 1½ u. N. O. van *Arnhem*, postk. *Velp*, gem. en ¾ u. W. ten Z. van *Rheden*. Men telt er 300 h., en 2450 inw., en met de buurs. Wordt-Rheden 324 h. en 2630 inw., die meest van landbouw en het arbeiden op de buitenplaatsen bestaan. Ook zijn er 7 papiermolens en 1 vlas-klopperij. De 1300 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Arnhem*. De kerk is een sierlijk gebouw, met koepeltorentje en fraai orgel. De 520 R. K. behooren tot de stat. van *Velp-en-Rozendaal*. De kerk, aan den H. BONIFACIUS toegeheiligd, heeft eenen toren, doch geen orgel. De school telt 200 leerlingen.

Kermis den eersten Zond. in Sept.

VELP(DEBINNEN-POLDER-VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Velp*; 205,4121 bund.

VELP EN-ROZENDAAL, R. K. statie, pr. en aartspr. van *Geld.*, met eene kerk te Velp, en 560 ziel.

VELPER-BROEK (HET), p., pr. *Geld.*, gem. *Velp*; groot 159,0695 bund.

VELPSCHIE-SLUIS (DE), sluis. pr. *N. Br.*, in den *Zuidcr-Maasdijk*, gem. *Velp*.

VELSEN, gem. en heerl., pr. *N.H.*, arr. *Haarlem*, kant. *Beverwijk*, reg. kant. *Zaandam*, hulpk. van de postk. *Beverwijk* en *Haarlem* (7 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. Velsen en de Zandpoort; de geh. Breesaap, Jan-Gijzenvaart, de Hofgeest, de Ruigenhoek, Tolsduin, Velsersduin, Velsersbosch, Driehuis en Hagelingerbuurt; beslaat 4025,0623 bund. en telt 225 h., met 2270 inw., die hoofdzakelijk bestaan van de vermogende bewoners der buitengoederen, die des zomers in groot aantal hier hun verblijf houden en veel aan den bloei en de welvaart der gem. toebrengen; voorts in de veeteelt en den landbouw. Ook zijn er 3 kleederbleekerijen en 1 koornmolen. De 840 Herv. maken de gem. *Velsen* en de *Zand-*

*poort* uit. De 60 Evang. Luth., en de 20 Doopsgez. behooren kerk te *Beverwijk*, de 1250 R. K. ged. tot *Velsen*, ged. tot *Schooten*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Velsen of Velzen, oudtijds *Velesa*, *Velsereburg* of *Welzereburg* ligt  $1\frac{1}{2}$  u. N. van *Haarlem*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Beverwijk*. Men telt er 86 h. en 860 inw., en met de geh. *Breesaap*, de *Hofgeest*, de *Ruigenhoek*, *Tolsduin*, *Velserduin*, *Velserbosch*, *Driehuis* en *Hagelingerbuurt*, 140 h. en 1450 inw. De 700 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Haarlem*. De kerk heeft een goed orgel, de toren staat naast de kerk. De 810 R. K. maken eene par. uit van het bisd. *Haarlem*. De kerk aan den H. ENGELMUNDUS toegewijd, staat te *Driehuis*. De dorps. telt 130 leerl.

VELSEN (HET HUIS-TE-) en VELSERHOOFD, 2 boerd., pr. *N. H.*, gem. *Velsen*; de eerste of VELSERSLOT, groot 15,4200 bund.; de andere groot 7,8900 bund.

VELSENSLUST, buit., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Overschie*.

VELSERBEEK, buit., pr. *N. H.*, gem. *Velsen*; 978243 bund. groot.

VELSERBOSCH, geh., gem. *Velsen*, met 94 h. en 100 inw.

VELSERBROEK, p., pr. *N. H.*, gem. *Velsen*; groot 467,6339 bund.

VELSERDIJK (DE), dijk, pr. *N. H.*, van *Sparendam*, langs het *Wijkermeer* loopende.

VELSERDUIN, geh. en buit., pr. *N. H.*, het geh., met 11 h. en 100 inw., de buit. groot 42,0262 bund.

VELSERBURGH. Zie VELSEN.  
VELSEREND, logement, pr. *N. H.*, gem. *Velsen*; met 3,5828 bund. grond.

VELSER-GAT (HET). Zie WATERGAT (HET).

VELSERLAAN (DE). Zie WESTLAAN (DE).

VELSER - OOST- en VELSERWESTBROEK, 2 ged. lands., pr. *N. H.*, gem. *Velsen*; het eerste het O. ged. van *Velsbroek*; beslaat 176,3190 het andere, het W. ged., 60,72 bund.

VELSTERBURCH, landg., pr. *Over.*, gem. *Gramsbergen*; 32,6050 bund.

VELSWIJK of VELDWIJK, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Zelhem*; met 130 h. 720 inw. en eene school ook voor de buurs. *Gooi*, onder *Hengelo*.

VELT. Zie VILT.

VELTEVEN. Zie VELDHOVEN.  
VELTHOVEN, b., pr. *N. Br.*, gem. *Hiltoarenbeck*. Ook is hier het kerkhof der *Isr.* van de rings. van *Tilburg*.

VELTKAMP, buit., pr. *Over.*, gem. *Bathmen*; groot 2,0750 bund.

VELTUM, geh., pr. *Limb.*, gem. *Venray*; met 24 h. en 130 inw.

VELUWE, oudtijds FELUA of VEGLOUW, landst., pr. *Geld.*, waarvan zij het N. W. ged. uitmaakt. Zij wordt verdeeld in *Over-Veluwe*, *Middel-Veluwe*, *Neder-Veluwe* en *Veluwenzoom* en bevat de gem.: *Apeldoorn*, *Arnhem*, *Barneveld*, *Brummen*, *Doornspijk*, *Doorwerth*, *Ede*, *Elburg*, *Epe*, *Ermelo*, *Harderwijk*, *Hattem*, *Heerde*, *Hoewelaken*, *Nijkerk*, *Oldebroek*, *Putten*, *Rencum*, *Rheden*, *Rozendaal*, *Scherpenzeel*, *Voorst* en *Wageningen*. Men telt er 15,057 h. met 103,000 inw.

VELUWE, het Z. ged. van de *Peel*, pr. *N. Br.*, gem. *Asten*.

VELUWE, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Erp*; met 17 h. en 80 inw.

VELUWE (MIDDEL-), het W. ged. van de *Veluwe*, pr. *Geld.* Het bevat de gem. *Apeldoorn*, *Epe* en *Voorst* en telt 2959 h. met 22,000 ziel.

VELUWE (NEDER-), het Z.W. ged. van de *Veluwe*, pr. *Geld.* Het bevat de gem. *Barneveld*, *Ede*, *Hoewelaken*, *Nijkerk*, *Putten* en *Scherpenzeel*, en telt 3764 h. met 25,100 inw.

VELUWE (OVER-), het N. ged. van de *Veluwe*, pr. *Geld.*; met de gem. *Doornspijk*, *Elburg*, *Ermelo*, *Harderwijk*, *Hattem*, *Heerde* en *Oldebroek*; 3777 h. en 24,500 inw.

VELUWENZOOM, het Z. ged. van de *Veluwe*, pr. *Geld.*, met de gem. *Arnhem*, *Brummen*, *Doorwerth*, *Rencum*, *Rheden*, *Rozendaal* en *Wageningen*; telt 4557 h. en 31,000 inw.

VELWA. Zie WILP.

VELZEN. Zie VELSEN.

VEUDE, VEMDE of VEMDE, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Epe*; 20 h. en 130 inw.

VEMDERBROEK (HET), weide, pr. *Geld.*, gem. *Epe*; 1000,0000 bund.

VEN, 3 geh., 2 pr. *N. Br.*, één gem. *Goirle*, met 30 h. en 270 inw.; één gem. *Ileeze*, met 34 h. en 170 inw.; één, pr. *Limb.*, gem. *Ottersum*, met 52 h. 330 inw., en eene kapel van de par. *Ottersum*.

VEN, 2 b., pr. *N. Br.*, gem. *Strijp*, één gem. *Veghel*, een ged. van het geh. *Ven-en-Driehuizen*.

VENBERGEN, ook VEENBERGEN, VIMBERGEN, VEN-, VEEN- of VIMBERGSCHE-MOLEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. Z.Z.W. van *Valkenswaard*.

VENDELO. Zie VENLO. (DER.

VENDER POLDER. Zie VENNEN-POL-



VENEBRUGGE. Zie VRENEBRUGGE (1).

VENEBUREN, b., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oostende*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Makkinga*; met 5 h. en 30 inw.

VEN-EN-DRIEHOIZEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. ten O. van *Veghel*; met 23 h. en 140 inw. Het bestaat uit de b. Driehuizen en Ven.

VENERIJTER-ZIJL en VENERIJTER-MOLEN, VENERIJTERZIJL en VENERIJTERMOLEN of VENERIJTER-ZIJL en VENERIJTER-MOLEN, schutsluis en molen. pr. *Over.*, gem. *Genemuiden*, in den p. *Mastenbroek*. (AFSCHEID

VENERIJTER-ZIJL (BIJ DE). Zie VENESTEIN. Zie VRENZIGT.

VENHORSTING (HET) of GROOT-VENHORSTING, landg., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Vorden*; 177,5554 bund.

VENHUIZEN, d., pr. *N. H.*, arr., postk. en  $\frac{2}{4}$  u. O. N. O. van *Hoorn*, kant. en 1 u. Z. W. van *Enkhuizen*, gem. *Venhuisen en-Hem*. Men telt er 150 h. en 820 inw. en met de geh. Tersluis en de Weed 162 h. en 900 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De 650 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Hoorn*, ring van *Enkhuizen*. De kerk, een groot kruisgebouw, heeft eenen toren, doch geen orgel. De 200 R. K. behooren tot de par. van *Hem-en-Venhuisen*. De kerk aan den H. Lukas toegewijd, heeft toren en orgel. De dorps. telt 120 leerl. Ook staan hier het Raadhuis der gem. *Venhuisen-en-Hem* en eene Waag.

Kermis met Pinksteren.

VENHUIZEN-EN-HEM, gem., pr. *N. H.*, arr. en postk. *Hoorn*, kant. *Enkhuizen* (16 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. Venhuisen en Hem, en de geh. Tersluis, de Weed, de Hout, Elba, en een ged. van de Molenbuurt; bestaat 1963,5028 bund. en telt 243 h. met 1600 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De 1030 Herv. maken de gem. van *Venhuisen en Hem* uit, de 590 R. K. parochiëren te *Venhuisen-en-Hem*. Er zijn 2 scholen en een Dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*.

VENKEL (DE). Zie VINKEL (DE).

VENLO, kant., pr. *Limb.* Het bevat de gem. Venlo, Arcen-en-Velden, Belfeld, Besel, Kessel, Maasbree, en Tegelen; bestaat 21387 bund. en telt 2707 h., met 18000 inw.

VENLO, dek., bisd. *Roermond*; de par. Arcen, Baarlo, Belfeld, Besel, Blerick, Kessel, Maasbree, Tegelen, Velden en Venlo; met 11 Pastoors, 13 Kapellaans, 11 kerken, 3 Kapellen en 17670 ziel.

VENLO, kerk. ring, pr. *Limb.*, klass. van *Maastricht*, met de gem. Venlo - en -Blitterswijk, Roermond, Stevensweerd en Gennep; 5 kerken en 4 Predikanten en 700 ziel.

VENLO, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, postk. en kant. *Venlo* (13 m. k., 3 s. d.). Zij bestaat uit de st. Venlo en het schependom; bestaat 2681,9340 bund., telt 1020 h., met 6910 inw., van welke die binnen de stad van handel met Duitschland bestaan. Voorts zijn er: 3 steerhouwerijen, 1 pijpen-, 1 kagchel-, cichorei-, 1 chocolade-, 1 stijfisel en 3 cigarenfabrieken, 2 leerlooierijen, 5 hierbrouwerijen, 5 branderijen, 3 zoutkeeten, 2 azijnmakerijen, 2 blaauwverwerijen, 1 Venlosche klontjeskoekbakkerij, 2 windkoorn-, 2 water-olie- 5 water-koorn- en 2 mostaardmolens. De buitenbewoners hebben moestuinen en vruchtboomen, van welke voortbrengselen zij wekelijks de markten der omliggende plaatsen voorzien. De 6580 R. K. maken eene par. uit, van het bisd. *Roermond*, dek. van *Venlo*, met een Pastoor en vijf Kapellanen. De 200 Herv. behooren tot de gem. *Venlo-en-Blitterswijk*. De 120 Isr. maken eene gem. uit, met eenen Voorlezer. Er zijn 9 scholen. De st. Venlo of Venloo, ook Veenlo en Venloe, geschreven, in de wandeling Vendelo, in het Lat. Venloa, eigenlijk Venlona, ligt  $\frac{1}{4}$  u. N. ten O. van Roermond, op den regteroever tegen de Maas, waarover hier een gierpontveer is, en waaraan men een veilig haventje heeft. Het is eene zeer onregelmatige vesting, heeft 7 kleine bastions, geene ravelijnen, doch verschillende buitenwerken, alles door eenen bedekten weg met glacis omgeven, even buiten dit glacis ligt ten N. het gesloten en bekleede hoornwerk Ginkel, met kruidkelder en wachthuis, ten N.O. de lunet Berendonk en ten O. de lunet Keulen. Behalve genoemd hoornwerk en de werken aan de rivierzijde, zijn al ten onbkleed en van natte grachten

(1) Eveneens zookte men alle woorden, elders Vz gespeld, welke hier niet gevonden worden, op Vxz.

voorzien. Aan de overzijde der Maas en tegenover de vesting ligt het daartoe behoorende fort St. Michel. Men heeft te Venlo 4 poorten en 3 markten: de Oude-, de Groot- en de Groenmarkt; in het geheel zijn er 20 straten, behalve de kleine straatjes en gasjes. Door dest. loopen 2 heldere snelvlietende beekjes, tot groot gerief der inwoners. Openbare gebouwen zijn: het Stadhuis; het Slagthuis; het Groot Arsenaal; het Klein Arsenaal met geschut en kogelpark; 1 affuilloots; 2 groote en bomvrije kruidmagazijnen; 2 oude steenen torens, de Quacktoren, en de Toren der Keuschepoort, beide voor aangemaakte munitien; een kleine oude toren, voor genie-behoefte; eene infirmerie; vier verdedigbare wachthuizen, aan de poorten; de Minderbroeders-kazerne; 3 paardenstallen, en eene zeer ruime Rijksmanege. De Groot-kerk aan den H. MARTINUS toegewijd, is een groot en ruim kruisgebouw, met toren en wel-luidend orgel, schoone doopvont en fraai bewerkt predikstoel. De Herv. kerk is een half kruisgebouw, met houten klorentorenje en orgel. De Isr. hebben eenged. van het Protestantsche Armhuis tot syn. ingerigt. Liefdadige gestichten zijn: het Oude-mannen- en Vrouwenhuis, waarin 12 mannen en 10 vrouwen zijn opgenomen; het R. K. Weeshuis, waarin 21 jongens en 24 meisjes verpleegd worden; het Armengesticht, met 10 jongens en 6 meisjes; een Gast- of Ziekenhuis; eene Bank van Leening, en een Protestantsch Armenhuis thans tot woning voor arme lieden en voor den koster dienende. Er zijn eene hogere stadsschool, eene Rijks-lagere-school, drie stads-scholen, twee bijzondere scholen, eene stads-teekenschool, en eene zondagsche kostelooze teekenschool voor jonge ambachtslieden.

VENLO (HET SCHEPENDOM-VAN-) ook DE BANTUIN, dat ged. der gem. *Vento*, pr. *Limb.*, hetwelk de st. aan de Noord-, Oost- en Zuidzijde omringd; met 180 h. en 1100 inw.

VENLO EN-BLITTERSWIJK, kerk. gem., pr. *Limb.*, klass. *Maastricht*, ring van *Vento*, met 360 ziel.

VENLOON. Zie LOON-OP-ZAND.

VENNE, geh., pr. *Limb.*, gem. en 12 min. van *Neer*; met 13 h. en 70 inw.

VENNEBROEK, buit., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Eelde*.

VENNE-MEER (HET) of VALKE-MEER,

meerje, pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade* en *Warmond*; groot 4,5500 bund.

VENNEN, 4 geh., pr. *Gron.*, één, gem. *Bafo*, met 3 h. en 20 inw.; één, gem. *Delfzijl*, met 2 h. en 20 inw.; één, gem. *Stedum*, met 8 h. en 50 inw.; en één, gem. en 20 min. Z. van *Termunten*, met 3 h. en 25 inw.

VENNEN (OP-DE-), b., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Dronrijp*.

VENNEN (TE), streek gronds, pr. *N.Br.*, gem. *Sliphout*; groot 50 bund.

VENNER-POLDER (DE) of DE VENDER-POLDER, ook DE ACHTER-SLOTEDIJKSCUE-POLDER, pr. *N.H.*, gem. *Sloten*; groot 20,7160 bund.

VENNEWATERS-POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Heilo-en-Oesdom*.

VENNES. Zie WUDENES.

VENNIK (DE), boerd., pr. *N. H.*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Haringhuizen*.

VENNIP (DE), gem. en heerl., pr. *Z.H.*, arr. *Leiden*, kant. *Noordwijk* (1 j. d.). Zij is geheel onbevolwd en onbevolkt, beslaat 3861,7668 bund.

VENNIPER-LAAN (DE), weg, pr. *Z.H.*, gem. *Hillegom*, van het Haarlemmermeer naar den straatweg.

VENNIPPER-POLDER of VENNER-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hillegom* en *Vennip*; groot 104 bund.

VENRAY, dek. in het apost. vic. van *Limb.*, bestaande uit de par.: Aferden, Bergen, Blitterswijk, Broekhuizen, Broekhuizenvorst, Geysteren, Gennip, Grubbenvorst, Heijen, Helden, Horst, Lottum, Meerlo, Middelaar, Mook, Oirlo, Ottersum, Panningen, Sevenum, Swolgen, Venray, Wanssum en Well; met 23 kerken, 6 hulpkerken, 9 kapellen, 23 Pastoors, 23 Kapellanen en 22500 ziel.

VENRAY, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. *Horst*, hulpk. van de postk. *Bozmeer* en *Venlo* (11 m. k., 3 s. d.). Zij bevat de d. Venray, Oirlo, Castenray, Leunen, Merselo, Oostrum en Smakt, en de geh. Schoor, Overbroek, Schei, Heyde, Veltum, Weverslo, Hiept, Lull, Klein Oirlo, Veulen en Brabander, beslaat 14625,0000 bund. en telt 755 h., met 4730 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 3 looijerijen, 1 verwerij, 1 branderij, 5 brouwerijen, 1 kaarsen-, 1 chichorei-, 1 tabaks- en 3 syroopfabrieken, 5 graan- en 2 pelmolens. Ook maakt men er eene groote menigte schoenen, die meestal naar Holland verzonden worden. De inw., op weinige na allen R. K., maken de par.

van *Venray* en *Oirlo* uit. De Herv., behooren tot de gem. van *Vento-en-Blitterswijk*. Er zijn 7 scholen.

Het d. *Venray* of *Vanray* ligt 7 u. N. W. van *Roermond*, 2 u. W. van *Horst*. Men telt er 251 h. en 1670 inw. en met de geh. *Smakt*, *Weverslo* en *Veltum*, 354 h. en 2420 inw. De inw., maken met die uit de d. *Castenray*, *Leunen*, *Merselo*, *Oostrum* en *Smakt*, eene par. uit, van het bisd. *Roermond*, met 4000 ziel. Er zijn behalve de kerk te *Venray*, 6 bijkerken: te *Venray*, te *Castenray*, te *Leunen*, te *Merselo*, te *Oostrum* en eene kapel te *Veltum*. De hoofkerk aan den H. *Petrus* toegewijd is een uitmuntend schoon en groot gebouw, met hoogen toren en orgel. Bovendien bestaan er nog een klooster der *Urselinen* met een kosts. voor jonge jufvrouwen en een *Minderbroedersklooster*, waar 60 leerl. in de *Latijnsche* en andere talen onderwezen worden. De beide dorps. tellen ruim 200 leerl. *Kermis* don eersten *Zond.* na *St. Petersbanden*.

**VENSEN (DE)**, water, pr. *N. H.*, gem. *Diemen*, van de *Ouderkerkerlaan*, naar de ringsloot van het *Diemermeer* loopende.

**VENSER-POLDER (DE)** of **VEENSELPOLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Diemen*.

**VENSTERBUREN**. Zie **VERNSTERBUREN**. (BERG.

**VENUSBERG (DE)**. Zie **LEEUWEN-VERBERGINGSPOEL (DE)**, kuil of ronde kom, pr. *Dr.*, gem. en 5 min. W. van *Gasselle*.

**VERBETERING**, hofst, pr. *Utr.*, gem. *Mijdrecht*; groot 51,5640 bund.

**VERBRANDEMAN-POLDER (DE)**, p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Zierikzee*, ged. gem. *Noordgouwe*; 12,3335 bund.

**VERBRANDE-PAN**, duinvallei, pr. *N. H.*, gem. en Z. W. van *Bergen*.

**VERBRUGS-POLDER (HEER)**, p., pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*.

**VERDERFPOLDER**. Zie **SNOODIJKS-POLDER**. (AANWAS (VERDRONKEN).

**VERDRONKEN-AANWAS**. Zie **VERDRONKEN-WAARD (DE)**. Zie **BIESBOSCH**.

**VERDRONKEN-WESTLAND (HET)**. Zie **STEENBERGEN (HET VERDRONKEN-WESTLAND-VAN)**.

**VERE**, kerk. ring, pr. *Zeel.*, klass. van *Middelburg*. Het bevat de gem.: *Aagtekerke*, *Domburg*, *Gapinge*, *Grijpskerke*, *Oost-Kapelle*, *Serooskerke*, *Vere* en *Vrouwenpolder*; met 3200 ziel., 8 kerken en 9 *Predikanten*.

**VERE** of **VEER**, veelal *Ter-Veer*,

ook wel **DER-VEER** of **KAMP-VEER** oudtijds **CAMPVERE** geschreven, in het *Lat. VERIA*, volgens sommigen het oude **KAMPA**, st., pr. *Zeel.*, arr., kant., hulpk. van het postk. en 1½ u. N. O. van *Middelburg*, gem. *Vere-en-Zandijk-binnen*. De stad bestaat binnen de wallen, 13,6750 bund. en telt 200 h. en 640 inw., die meest bestaan uit de voordeelen welke de stad als vesting oplevert, ook zijn er 1 *calicootsfabriek* met 47 *weefgetouwen* en eene *loodsboot*. De *vestingwerken* bestaan aan de *landzijde* uit eene *aarden borstwering* met 5 *bolwerken*, waarvan de beide *uitersten* met *hunne uitspringende hoeken* tegen den *zeedijk steunen* en is omgeven door eene *vrij breede hoofdgracht* en eenige *buitenwerken*. Aan de *zeezijde* is alles *zwaar muurwerk*, waarvan echter het *ged. benoorden* de *haven* van eene *borstwering* is voorzien. Er zijn vier *poorten*, eene *binnenhaven*, en, behalve de *kaaijen langs de haven*, eene *markt* en 24 *straten*. *Openbare gebouwen* zijn: het *stadhuis*, een *fraai ouderwetsch gesticht* van *witten arduinsteen*, met *sierlijken toren* en in den *voorgevel* de *standbeelden* der *zeven Heeren* en *Vrouwen* van *Vere* uit het *huis* van *Borsselle*, terwijl men er *bewaart* eenen *fraaijen zilververgulden beker*, door *MAXIMILIAAN* van *Bourgondië*, aan de *stad geschonken*; het *Rijks-Arsenaal*; het *kruidmagazijn*; de *Kampveersche toren* ook *Haventoren* een *oud en zwaar gebouw*, hetwelk door de *stad* tot *logement*, *sociëteit* en *stadsherberg* verhuurd wordt. De 860 *Herv.* maken, met de *overige* uit de *burg.* gem. *Vere-en-Zandijk-Binnen* en die van *Zandijk-Buiten-en-Schellag*, eene gem. uit van de *klass.* van *Middelburg*, ring van *Vere*; met 1800 *ziel.* en 2 *Predikanten*. De *fraaije groote kerk* thans *buiten gebruik*, heeft eene *zeer groote gemetselde regenbak*, *stadsfontein* genoemd, in welke het *water*, dat door *goten* van het *dak* *afloopt*, eerst *gezuiverd* wordt, eer het in den *bak* komt. De *kleine kerk* een *oud gebouw* van *gebakken Zeeuwsche moppen*, heeft *geen orgel*, doch *prijkt* met de *blauw arduinen* *gedenkaald* voor *JOANNES* van *MIGRODE*, den *eersten* en *voornaamsten Hervormer* van *Zeeland*. De *Evang. Luth.* behooren *kerk.* tot *Middelburg*, en de 90 *R. K.* maken

eene statie uit van het bisd. *Haarlem*; de kerk, aan de H. *MARIA* toegewijd, is niets dan een gewoon huis. Er is een Arm-gast- en weeshuis, waarin een dertigtal mannen, vrouwen en kinderen verpleegd worden; ééne stads lagere school met 100 leerl.

Jaarmarkt den 1n Maand. in Julij.

Weekmarkt des Woensd. en Zaturd.

VERE-EN-ZANDIJK-BINNEN, gem., pr. *Zeel.*, arr., kant. en hulpk. van het postk. *Middelburg* (3 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de st. Vere en het geb. Zandijk - binnen; beslaat 150,4991 bund en telt 200 h. met 950 inw., die van landbouw en hetgeen de stad als vesting oplevert bestaan. De 860 Herv. behooren tot de gem. Vere; de 90 R. K. tot de par. van Vere. Er is 1 school.

VERGELEGEN, hofst., pr. *N. H.*, gem. *Zijpe*; groot 30,4540 bund.

VERGEREIND, plaats, pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Hedikhuizen*.

VERGEREINDSCHE-SLUIJS (DE), sluis, pr. *N. Br.*, gem. *Hedikhuizen*.

VERGIJERDE-WEG (DE), meestal de VERKEERDE-WEG, weg, pr. *N. H.*, gem. *Velsen* en *Schoten*, van het Schoter-Regthuis naar de Zandpoort.

VERHEIDE, } Zie VERREHEIDE.

VERHILDERSUM, ook wel FERHILDERSUM, buit. met boerd., pr. *Gron.*, gem. *Leens*; met 17,8607 bund.

VERHOUT. Zie VARENHOUT.

VERHOVEN, meestal VERREWE, geb., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Gitze*; met 9 h. en 60 inw.

VERIA. Zie VERE.

VERJELD, geb., pr. *Limb.*, gem. *Maasbree*; met 27 h. en 190 inw.

VERKEERDE-WEG (DE). Zie VERGIJERDE-WEG (DE).

(WAARD. VERKENSWEERD. Zie VALKENS-

VERKERKE-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Oudelande*; groot 10 bund.

VERLAAT (HET), veiligheidsluis, pr. *Zeel.*, gem. *Izendijke*.

VERLAAT (HET), p., pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*.

VERLAAT (T), buurs., pr. *Over.*, gem. *Steenwijk*, met 3 h. en 20 inw.

VERLAAT (HET BUITENSTE-), geb. en sluis, pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*, 1 u. W. van *Dragten*; het geb. met 5 h., 1 sloopstimmerwerf en 30 inw.

(NIEDORPER-VERLAAT. Zie VERLAAT (HET NIEUWE-). verlaat of sluis, pr. *Over.*, gem. *Zwolverkerkspel*, in den Vechtdijk.

VERLAAT (HET OOSTER- en HET WESTER-), 2 geh., pr. *N. H.*, gem. *Ursem*.

VERLAAT (HET OUDE-) of OUD-  
VALLAAT, geb., pr. *Gron.*, gem. *Muntendam*; met 17 h. en 110 inw.

VERLAAT (HET SCHAGER-), geb., en sluisje, pr. *N. H.*, gem. *Haringcarpsel*; het geb. met 2 h. en 14 inw.

VERLAAT (HET URETERPER-). Zie URETERPER-VERLAAT.

VERLAATSCH-DE DIJK (DE) of DE VERLATEN-DIJK, ged. van den Uppelsche-dijk, pr. *N. Br.*

VERLAATSCH-DE DIJK (DE), ook enkel HET VERLAAT, geb., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Almkerk*, ged. gem. *Emmikhoven*; met 30 h. en 160 inw.

VERLAATSCH-DE GANTEL (DE), water, pr. *N. Br.*, dat ged. van den Alm, hetwelk van het Verlaat in den Uppelsche-dijk, naar de Drie-sluizen in den Nieuwendijk loopt.

VERLANGEN (HET), hofst., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Mijdrecht*; groot 39,0660 bund.

VERLATEN-DIJK. Zie VERLAATSCH-DE DIJK (DE).

VERLATEN (DE VIER-), plaats, pr. *Gron.*, bij Hoogkerk.

VERLEHORST of VERLEHOF, thans VEELHORST, boerd., pr. *Geld.*; 65 bund.

VERLOREN-HOEK, b., pr. *N. Br.*, gem. en 1 u. N. W. van 's *Prinsenhage*; met 8 h. en 40 inw.

VERLOREN-HOEK (DE), eil. in de *Oude-Maas*, pr. *Z. H.*, gem. *Spijkensisse*; met 12 h. en 80 inw.

VERLOREN-HOEK (DE NOORDELIJKE en DE ZUIDELIJKE). Zie NOORDELIJKE-VERLORENHOEK en ZUIDELIJKE-VERLORENHOEK.

VERLORENKOST-POLDER (DE), p., pr. *Zeel.*, gem. *Overzande*; groot 26,2483 bund.

VERLORENVELD (HET), hofst., pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*; groot 6 bund.

VERLOREN-ZEEG (DE), water, pr. *Geld.*, van Ressen naar Andelst.

VERMEERUM, geb., pr. *N. H.*, gem. *Terschelling*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Midsland*, waartoe het behoort.

VERNEHUZEN, op sommige kaarten ook VEERHUZEN, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Lienden*; groot 5 bund.

VERNHOUT. Zie VARENHOUT.

VERREBEST. Zie BEST.

VERREHEIDE, ook VERHYDEN en VERHEIDE, geb., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. N. ten O. van *Gemert*; met 23 h. en 40 inw.

(POLDER. Zie VERSCH-

VERRE-POLDER. Zie VERSCH-

VERRE-POLDER. Zie VERSCH-

VERRE-POLDER. Zie VERSCH-

VERRE-POLDER. Zie VERSCH-

VERRE-POLDER. Zie VERSCH-

VERRE-POLDER. Zie VERSCH-

VERRE-POLDER. Zie VERSCH-

VERRE-POLDER. Zie VERSCH-

VERRE-POLDER. Zie VERSCH-

VERRE-POLDER. Zie VERSCH-

VERRE-POLDER. Zie VERSCH-

VERRE-POLDER. Zie VERSCH-

VERRE-POLDER. Zie VERSCH-

VERRE-POLDER. Zie VERSCH-

VERRESCHORREN (DE), p., pr. *Zeel.*, gem. *Noordgouwe*.

VERREWE. Zie VERHOVEN.

VERRIJCK. Zie VREKWIJK.

VERRUCIDIJK (DE), ook wel VERWENDIJK, dijk, pr. *Gron.*, gem. *Vlagt-wedde*.

VERSCHE-POLDER (DE), VERSE-POLDER, VERREPOLDER, VOISE-POLDER of VOSSE-POLDER, 2 p., pr. *Zeel.*, één gem. *Groede*, groot 10 bund.; één gem. *Retranchement*, 1,3273 bund.

VERSCHWATER (HET) Zie ZOET-WATER (HET.)

VERSEL. Zie VAARSEL. (GERHORN.)

VERSINGERHORN. Zie BARSIN-VERSLAOT (DE) of DE WALENGRACHT, vaarwater, pr. *Over.*, vad het Giethoornsche-meer naar het Beulakerwijde loopende.

VERSELT. Zie VARSSEVELD.

VERSSSEN. Zie VARSSSEN.

VERSTONDE. Zie VOORSTONDEN.

VERVOORNE-POLDER (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *de Werken en Werkendam*; groot 158.5567 bund.

VERVOORNE-SLUIS (DE), sluis, pr. *N. Br.*, gem. *de Werken*.

VERWELLE-SLUIS. Zie GOE-JAN-VERWELLESLUIS. (CIDIJK.)

VERWENDIJK (DE). Zie VERRU-VERWOLDE, gem. en heerl., pr. *Geld.*, arr. *Zutphen*, kant. *Lochem*, postk. *Goor en Zutphen* (9 m. k., 4 s. d., 2 j. d.) Zij bevat de buurs. Ver-

wolde, en eenige h.; beslaat 1845,7735 bund. en telt 90 h., met 580 inw., die van landbouw bestaan. De inw., allen Herv., behooren kerk. tot de gem. *Laren-Verwolde-en-Oolde*. Er is eene school, met 55 leerl. De buurs. Verwolde ligt 3½ u. N.N.W. van Zutphen, 1 u. N. van Lochem.

VERWOLDE (HET SLOT-), kast. pr. *Geld.*, gem. *Verwolde*; 920 bund.

VERWOLDESCHIE-MOLENBEEK en VERWOLDESCHIE - VOORSTEBEEK, 2 beken, pr. *Geld.*, gem. *Verwolde*; de eerste uit het Verwolde-sche-broek naar de Vuurnder-beek; de tweede van het Exelsche-broek, naar de Dorthsche-beek.

VESEN. Zie VEESSEN.

VESSEM, d., pr. *N. Br.*, arr., postk. en 2½ u. W. ten Z. van *Eindhoven*, kant. en 2 u. Z. van *Oirschot*, gem. *Vessem-Wintelre-en-Knegsel*. Mentelt er 21 h. en 130 inw., en met de geh. Maaskant en het Heike 102 h. en 600 inw., die van landbouwen schapenteelt bestaan. Ook zijn er bijenhouders en linnenwevers, 1 bierbrouwe-

rij, 1 leerlooijerij en 1 koomolen. De inw., allen R. K. maken eene par. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*, dek. van *Hüvarenbeek*. De parochiekerk, aan den H. LAMBERTUS toegewijd, is een kruisgebouw, met eenen fraaijen predikstoel, en eenen hoogen spitsen toren, doch zonder orgel. Ook zijn er het Raadhuis van de gem. *Vessem-Wintelre-en-Knegsel*, en eene dorps. met 50 leerl.

Kermis den 1sten Zond. in Oct.

VESSEM-WINTELRE-EN-KNEGSEL, gem., pr. *N. Br.*, arr., en postk. *Eindhoven*, kant. *Oirschot* (21 m. k., 6 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. *Vessem*, *Wintelre* en *Knegsel*, en de geh. *Maaskant*, het *Heike*, *Sneidershoek*, *Donk*, *Bijsterveld*, *Mostheuvel* en *Kreijel*; beslaat 4806 bund., telt 218 h. met 1200 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 1 brouwerij, 1 leerlooijerij en 1 koomolen. De inw., allen R. K., maken ged. de par. van *Vessem* en *Wintelre* uit, en behooren ged. tot de par. *Netersel-en-Knegsel*. Er zijn 3 scholen.

VETHUIZEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Bergh*; met 19 h. en 130 inw.

VETTENBROEK, p., pr. *Z. H.*, gem. *Sluipwijk*.

VETTENHORN, geh., pr. *Gron.*, gem. *Kloosterburen*; 2 h. en 14 inw.

VETTEN - OORD. Zie OOST-FRANKENLAND.

VETTENOORDSCHE - DIJK (DE), dijk, pr. *Z. H.*, van den Maasdijk naar de haven van Vlaardingen.

VETTENOORDSCHE - POLDER (GROOTE JONGE en KLEINE) of enkel GROOT-, JONGE- en KLEIN VETTENOORD, 3 p., pr. *Z. H.*, de eerste gem. *Vlaardingen* en *Vlaardinger-Ambacht*, groot 83,4433 bund.; de tweede gem. *Maasland* en *Vlaardinger-Ambacht*, groot 27,4520 bund.; de derde gem. *Vlaardinger-Ambacht*, groot 39,6480 bund.

VETUS-BUSCUM. Zie OUDENBOSCH. VEULEN, geh., pr. *Limb.*, gem. *Venray*; met 38 h. en 300 iaw.

VEUR, heerl., pr. *Z. H.*, arr. en reg. kant. 's *Gravenhage*, kant. *Voorburg*, postk. *Leiden*, gem. *Veur-en-Leidschendam-Noordzijde*. Zij bevat het geh. *Veur* en de b. Noordzijde van den *Leidschendam*. Er is eene school met 100 leerl. Het geh. *Veur*, de *Voor*, oudtijds *Fore* en *Forum*, ligt 1½ u. O. van 's *Gravenhage*, ¾ u. N. O. van *Voorburg*.

VEUR - EN - LEIDSCHENDAM -

NOORDZIJDE, gem., pr. *Z. H.*, arr. en reg. kant. 's *Gravenhage*, postk. *Leiden*, kant. *Voorburg* (27 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de heerl. *Veur* en *Schakenbosch*; bestaat 681,0233 bund., en telt 112 h. met 920 inw., die van landbouw en winkelen- ring bestaan. Ook zijn er 2 hout- zaagmolens, 1 scheepstimmerwerf en 1 leerlooierij. De 680 R. K. be- hooren kerk. tot *Leidschen-dam-en- Veur*; de 260 Herv. tot *Voorschoten*; de 7 Isr. te 's *Gravenhage*. Er is eene school met 100 leerl.

VIAANSCHÉ-DIJK, dijk, pr. *Zeel.*, gem. *Groede*.

VIANEN, kant., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*. Het bevat de gem.: *Vianen*, *Asperen*, *Everdingen*, *Hagestein*, *Heikop*, *Heukelum*, *Leerdam*, *Leks- mond* en *Schoonrewoerd*; 10485,5444 bund.groot;telt 1883 h. met 11000 inw.

VIANEN, kerk. ring, pr. *Z. H.*, klass. van *Gouda*. Hij bevat de gem.: *Ameide*-en-*Tienhoven*, *Groot-Am- mers*, *Everdingen*, *Hagestein*, *Hei- kop*-en-*Boeikop*, *Langerak*-over-*de- Lek*, *Leksmond*-en-*Lakerveld*, *Meer- kerk*, *Nieuwpoort*, *Noordeloos* en *Vianen*. Er zijn 12 kerken, 12 Pred- ikanten en 8600 ziel.

VIANEN, meestal HET LAND-VAN- VIANEN, streek lands, pr. *Z. H.*; Zij bevat de gem.: *Heikop*, *Leksmond* en *Vianen*, benevens een klein ged. van *Meerkerk*; bestaat 3771,0543 buud. en telt 969 h. met 4890 inw., die van landbouw en doorvoer bestaan.

VIANEN, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. en postk. *Vianen* (2 m. k., 4 s. d.). Zij bevat de st. *Vianen* en de geh. *Helsdingen* en de *Steenov- ens*; bestaat 1670,4473 bund., en telt 616 h. met 2780 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn ook 2 steenbakkerijen, 2 leerlooierijen, 2 touwslagerijen en 1 korenmolen. De 1900 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Gouda*, ring van *Vianen*. De 25 Evang.-Luth. behooren kerk. tot *Utr.* De 800 R. K. maken met die uit de burgerlijke gem. *Ameide*, *Hagestein*, *Heikop* *Leksmond* en *Tienhoven*, eene par. uit. van het *bisd. Utr.*, met 1240 ziel. De 40 Isr. hebben eene bijkerk van de rings. van *Gorinchem*. Er zijn 3 scholen. Het plat- telandst. *Vianen* of *Vijanen*, oudtijds *Heelsloot* en nog vroeger *Lovaefanuin*, ligt 4½ u. N. O. van *Gorinchem*, 2 u. Z.

van *Utrecht*, op den linker oever van de *Lek*, waarover hier eene fraaije schip- brug ligt. Men heeft er een *Stadhuis*, met blaauw arduinsteenen gevel; eene stadss. met 120, eene kosts. voor jonge Heeren met 50 en eene kosts. voor meisjes met 10 leerl.

Kermis *Vrijdag* vóór *Palmzondag*. VIANEN, 2 geh., één, pr. *N. Br.*, ged. gem. *Cuyk*, ged. gem. *Beers*, met 101 h., en 480 inw.; één, pr. *Zeel.*, gem. *Ouwkerk*, met 10 h., 80 inw., een haventje aan het Keeten en een overzetveer op *Stavenisse*.

VIANEN(HETBOSCH-VAN).bosch, pr. *Z. H.*, gem. *Vianen*; groot 50 bund.

VIANEN (POLDER-VAN), 2 pold., één, pr. *Z. H.*, gem. *Vianen*; één, pr. *Zeel.*, gem. *Ouwkerk*.

VICTORIEBERG (DE), 2 hoogten, pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*,

VICUS (SANCTUS). Zie ZANDWIJK.

VIDRUS. Zie VECHT (DE).

VIEL, geh., pr. *Limb.*, gem. *Bin- gelrade*; met 16 h. en 80 inw.

VIELEN. Zie VIJLEN.

VIERAKKER of VEERAKKER, buurs. en adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Warns- veld*; met 68 h., 530 inw., en eene school met 200 leerl. De R. K. behooren kerk. tot *Steenderen*.

VIER-AMBACHTEN (DE). Zie AM- BACHTEN (DE VIER-) (1).

VIERAMBACHTEN-BOEZEM (DE), waterboezem, pr. *Z. H.*, gem. *Simons- haven*.

VIERAMBACHTS - POLDER of DE GEOTROJIERDE VIERAMBACHTS-POLDER, bed., pr. *Z. H.*, gem. *Woubrugge*, *Oudshoorn*, *Ter-Aur* en *Rynsater- woude*; groot 2049 bund.

VIERBANNEN-VAN-DUIVELAND, heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Zierikzee*. Zij bevat de gem. *Nieu- werkerk*-*Kapelle*-en-*Bolland* en *Ou- werkerk*; bestaat 3411 bund. en telt 264 h. met 1900 inw. die van land- bouw, vlasbereiding en meekrapteelt bestaan. Er zijn 1 meestoof en 1 wind- koorfmolen. De 1800 Herv. maken de gem. van *Nieuwerkerk* en *Ouwer- kerke* uit. De enkele Evang. Luth. de 40 R. K. en de 5 Isr. behooren kerk. tot *Zierikzee*. Er zijn 2 scholen.

VIERBANSCHÉ-BOEZEM (DE), waterboezem, pr. *N. Br.*, gem. *Dus- sen* en *Ennikhoven*; 44,4855 bund.

VIERBANSCHÉ-GANTEL (DE) of KORNSCHÉ-GANTEL, water, pr. *N. Br.*,

(1) Eveneens zoeke men de met VIER en VIEBDE zamengestelde namen, welke hier niet gevonden worden, op de namen van onderscheiding.

van de Kornsche-sluis onder Dussen naar de Bleek-kil loopende.

VIERBANSCH-SLUIS (DE), sluis, pr. *N. Br.*, onder *Dussen*.

VIERBUREN (DE), landstreek, pr. *Gron.*, de vier dorpen Godlinze, Losdorp, Spijk en Bierum bevattende.

VIERBUREN (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. *Sledum*, met 4 h. en 35 inw.

VIERBUREN (UITERDIJK DER), p., pr. *Gron.*, gem. *Bierum*, bestaande uit de Godlinzer-, Losdorpster-, Spijkster- en Bierumer-Uiterdijken, gezamenlijk groot 722,9860 bund.

VIERDE-PARTIJ-VAN-DE-BLOEM-PLAAT (DE), p., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Werkendam*, ged. gem. *Dussen*; groot 5,5030 bund. (BOEK.)

VIERDE-POLDER (DE). Zie SCHIET-VIERDE POLDERTJE VAN DE NES (HET). Zie NES (DE VIER POLDERTJES VAN DE-).

VIERENDEELEN (DE), ged. van de *Nieuwe-Zwaluwsche-polder*, pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwatuwe*, groot 53,0000 bund.

VIERENDEEL-VAN-BREDA, VIERENDEEL-VAN-DE-WIJNGAARD, VIERENDEEL-VAN-OOSTERHOUT, en VIERENDEEL-VAN-STEENBERGEN, 4 p., pr. *N. Br.*, gem. *Made*, gezamenlijk uitmakende de *Vier-Binnen polders van Made*.

VIERENSTRATEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. en nabij *Made*.

VIERHOEKEIJE, b., pr. *N. Br.*, gem. *Oss*; met 33 h. en ruim 150 inw.

VIERHOLTEN of VIERHOUTEN, van ouds de *Vier-FOREESTEN*, b., pr. *Geld.*, arr. en gem. *Ermelo*; met 17 h., 140 inw. en eene school.

VIERHOUTERBOSCH of VIERHOUTERBOSCH, bosch, pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*.

VIERHONDERD-BEOOSTEN-TER-HOFSTEDEN, p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Retranchement*, ged. gem. *Zuidzande*; groot 203,6817 bund.

VIERHONDERD-BEZUIDEN-DE-KERK-VAN-KADZAND (DE), p., pr. *Zeel.*, gem. *Kadzand*; 193,2227 bund.

VIERHUIS of VIERHUIZEN, b., pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*, 25 min. N. van *Dekstrahuizen*, 3 h. en 15 inw.

VIERHUIS (HET), oudtijds *HEIDENSHUIS*, h., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarden*.

VIERHUISTER-POEL, poel, pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Oudemirdum*.

VIERHUIZEN, d., pr. *Gron.*, arr. en 9 u. W. van *Appingedam*, kant., reg. kant., postk. en 5 u. W. ten

N. van *Onderdendam*, gem. en 1 u. W. van *Utrum*. Men telt er 32 h. en 180 inw., en met de kerk. daartoe behoorende b. en geh. *Midhuizen*, *Lutje-Huiskes*, *Menneweer* en *Midhallum*, 60 h. en 370 inw. die van landbouw en veeteelt bestaan. Ook is er 1 korenmolen. De inw., op weinigen na allen *Herv.*, behooren tot de gem. *Vierhuizen-en-Zoltkamp*; de kerk heeft eenen naaldtoren en een klein orgel. De Doopsgez. behooren kerk. tot *Mensingeweer*; de R. K. tot *Kloosterburen*; de 60 Iserl. *Winsum*. De dorps. telt 60 Iserl.

VIERHUIZEN, 2 geh., pr. *Gron.*, één gem. *Bierum*, met 3 h. en 30 inw. één gem. *Slochteren*.

VIERHUIZEN, 4 b., pr. *Fr.*, één gem. *Achtkarspelen*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Surhuisterveen*, met 4 h. en 20 inw.; één gem. *Gaasterland*, onder *Oudemirdum*; één gem. *Kauwerderhem* bij *Irnsum*; één gem. *Wonseradeel*, 10 min. Z. ten O. van *Allingawier*, met 3 h. en 10 inw.

VIERHUIZEN, boerd., pr. *N. H.*, ged. gem. *Akersloot*, ged. gem. *Limmen*; groot 49,1440 bund.

VIERHUIZEN - EN - ZOLTKAMP, kerk. gem., pr. *Gron.*, klass. van *Middelstum*, ring van *Leens*, met 940 ziel. en 2 kerken, ééne te *Vierhuizen* en ééne op de *Zoltkamp*.

VIERHUIZER-POLDER (DE OUDE en DE NIEUWE), 2 p., pr. *Gron.*, gem. *Utrum*; de eerste groot 130,0000 bund.; de andere of *TORRINGA-POLDER*, groot 14,2380 bund. (STERDIEP.)

VIERKARSPLEN-DIEP. Zie *BEER-VIERLINGSBEEK*, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en hulpk. van het postk. *Boxmeer* (22 m. k., 3 s. d. 1 ged., 4 j. d.). Zij bevat de d. *Vierlingsbeek*, *Groeningen* en *Vortum*; beslaat 3018,1703 bund., en telt 216 h. met 1420 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Ook zijn er 1 bierbrouwerij, 2 olieslagerijen, 1 katoenverwerij, 1 steenbakkerij, 1 water- en 1 windkoommolen. De 1300 R. K. maken eene par. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*, dek. van *Ouyk*, met eene kerk te *Vierlingsbeek*, eene bijkerk te *Vortum* en eene kapel te *Groeningen*, 1 Pastoor 1 Rector en 2 Kapellanen. De 90 *Herv.* maken eene gem. uit van de klass. van 's *Hertogenbosch*, ring van *Grave*. De 30 Iserl. hebben hier een bedehuis, dat tot de rings. van *Oss* behoort, met eenen Voorlezer. Er zijn 2 scholen.

Het d. Vierlingsbeek, ligt 1½ u. Z.O. van Boxmeer, 8 min. van de Maas, met een gierpontveer. Men telt er 107 h. en 640 inw. De kerk aan den H. LAURENTIUS toegewijd, heeft eenen hoogen toren en een orgel. De Herv. kerk is een fraai en sierlijk gebouw met orgel. Het bedehuis der Isr. is klein. De dorps. telt 150 leerl. Het Raadhuis heeft een torentje.

VIERLINGSBEEK (DE), ook de MOLENBEEK, beek, pr. N. Br., komende uit de *Spurk*, onder *Venray*, pr. *Limb.*, en naar het Staaiveer onder Vierlingsbeek loopende, waar zij in de Maas valt. (LOOS-POLDER.)

VIERLOOS (JAN). Zie JAN-FIERVIERPOLDERS (DE), gezegd het NIEUWLAND, gem. en heerl., pr. Z.H., arr., kant. en postk. *Brielle* (11 m. k., 7 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het d. Nieuwland en eenige verspreid staande h.; beslaat 1028,0678 bund. en telt 60 h., met 470 inw., die uitsluitend van landbouw, vlabouwen en veeteelt bestaan.

De inw., op 1 na, alle Herv., maken de gem. van Nieuwland uit; de enkele R. K. parochiëert te *Brielle*. Er is eene school met 40 à 50 leerl.

VIERSTALBLOK. Zie VERSTALBLOK.

VIERSTATEN (DE), herb., pr. N. H., gem. *Alkmaar*.

VIERTOREN, pachth., pr. *Limb.*, gem. *St. Pieter*, te *Nekum*.

VIER VERLATEN (DE). Zie VERLATEN (DE VIER-).

VIERWEGEN, buit., pr. *Zeel.*, gem. en 10 min. N. van *Oost-Souburg*.

VIEUX-BOIS. Zie OUDENBOSCH.

VIEUX-FAUQUEMONT. Zie VALKENBURG (OUD). (BACHTEN (DE VIEUF-).

VIJF-AMBACHTEN (DE). Zie AMVIJFBROEDERS (DE). Zie ZAANDIJK.

VIJF-DEELEN-ZEEDIJK (DE), dijk, pr. *Fr.* Hij begint aan de grens van het Bildt, bij Dijkshoek, en strekt zich langs de Zuiderzee, tot aan het d. Makkum uit.

VIJFDE-POLDER-VAN-DE-BUITENLANDEN-VAN-DEN-ZUIDHOLLANDSCHEN-POLDER. Zie PERENBOOMS-POLDER.

VIJF-EIK (DE) of de VIJF-EIKEN, boerd. en herb., pr. N.Br., gem. en 1 u. N. N. W. van *Gilze*.

VIJF-HEEREN-LANDEN (DE), landstreek, pr. Z.H., arr. *Gorinchem*, bestaande uit de vroegere heerl. Arkel-boven-de-Zouwe, Vianen, Hagestein en Ter-Leede (Leerdam). Zij bevat de gem. Everdingen, Hagestein, Heikop, Kedichem, Leerbroek, Leer-

dam, Nieuwland, Schoonrewoerd, Vianen, en de p. Rietveld van de gem. Arkel en Quakernaat, van de gem. Meerkerk; beslaat 13000 bund. en telt 1815 h., met 11000 inw., die van landbouw bestaan.

VIJFHOEK (DE), geh., pr. N.Br., gem. en ½ u. Z. W. van *Wouw*.

VIJFHOOVEN, p., pr. *Utr.*, gem. *Jaarsveld*; groot 101,3071 bund.

VIJFHOOVEN, geh. en p., pr. *Utr.*, gem. *Lage Niekoop*; het geh. met 5 h. en 30 inw.; de p. groot 221,7314 bund.

VIJFHUIS, 2 geh., één pr. N. Br., gem. *Uden*, een ged. der wijk *Hooven*, met 12 h. en 80 inw.; één pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, 10 min. O. van *Wolsum*; met 9 h. en 60 inw.

VIJFHUIZEN, 5 geh., twee, pr. N. Br., waarvan één gem. *Alphen-Riel*, met 6 h. en 30 inw.; één gem. *Tilburg*, met 8 h. en 40 inw.; één, pr. N. H., gem. *Zuid-Schalkwijk*, met 5 h. en 30 inw.; één pr. *Utr.*, gem. *Zuilen*, met 6 h. en 40 inw., en één, pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen*, ½ u. N. W. van *Surhuisterveen*.

VIJFHUIZEN, 4 b., ééne pr. Z. H., gem. *Oegstgeest*, met de R. K. van die par.; 3 pr. *Fr.*, waarvan ééne, gem. *Ferwerderadeel*, ½ u. W. N. W. van *Hallum*, met 6 h. en 30 inw.; ééne gem. *Franeker*, met 10 h. en 60 inw.; ééne, gem. *Opsterland*, 20 min. N. N. W. van *Ureterp*.

VIJFHUIZER-POLDER, p., pr. N.H., gem. *Zuid-Schalkwijk*; 142,8270 bund.

VIJFMEEREN, 5 meertjes, pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, ½ u. O. van *Druerswolde*. (KOEGRAS (HET).)

VIJFPACHTHOEVEN (DE). Zie VIJFSLUIZEN, geh., pr. Z. H., gem. *Vlaardinger-Ambacht*; met 9 h., 50 inw. en eene spuisluis.

VIJFTIENHONDERD-GEMETEN, p., pr. *Zeel.*, gem. *Tholen*, groot 727,4254 bund.

VIJFZODE (DE) of de LOYVENDIJK, dijk, pr. *Zeel.*, die, aan de Honte een begin nemende, tusschen de gem. *Hoedekenskerke* en *Baarland*, door de gem. *Oudelande*, voorts tusschen den Oudelande en *Ellewoutsdijk* en eindelijk tusschen den Zuidpolder van Baarlanden de heerl. Everdinge door, weder naar de Honte loopt.

VIJLEN VUURLEN of VIJLEN, d., pr. *Limb.*, arr. en 4 u. O. Z. O. van *Maastricht*, kant. en 1½ u. Z. O. van *Gulpen*, gem., postk. en 1 u. W. Z. W. van *Vaals*, op eenen berg. Men telt er 131 h. en 520 inw., en met de geh.



Melleschet, Mamelis, Lemiers, Harles, Cottessen en Camerig 246 h. met 1100 inw., allen R. K., die eene par. uitmaken van het bisd. *Roermond*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. De kerk aan den H. MARTINUS toegewijd, is een fraai gebouw, met toren en orgel. De dorps. tell 60 leerl.

VIJTSCHOL (ST.). Zie VITUSCHOL (ST.)

VIJVEL (DE). Zie DAMSTERDIEP.

VIJVERBUURT, b., pr. *Fr.*, gem. en 5 min. W. van *Leeuwarden*.

VIJVERHOF, 2 buit., pr. *Z. H.*, gem. *Hof-van-Delft*, groot 0,3214 bund.; één, pr. *Utr.*, gem. *Loenen*.

VIJVERLUST, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Vianen*: 1,9191 bund.

VIJVERSBERG, buit., pr. *Fr.*, gem. *Tieljerksteradeel*, 20 min. Z. W. van *Ryperkerk*.

VIJVERVREUGD, buit., pr. *Zeel.*, gem. *Koudekerk*: 10,7500 bund.

VILDERSCHEIKEN (HET). Zie WILLIBROED (ST.)

VILDERSTEEG, b., pr. *Z. H.*, gem. *Charlois*.

VILHEIDE, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Mill*; met 37 h. en 200 inw.

VILLA-NOVA, buit., pr. *Geld.*, gem. *Rheden*. (ANNA-TER-)

VILLE-SUR-MER. Zie MUIDEN (ST.)

VILSTEREN, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Ommen*; met 22 h., 150 inw. en de R. K. kerk van de stat. *Vilsteren-en-Ommen*, aan de H. WILBRORDUS toegewijd, zonder toren noch orgel.

VILSTEREN-EN-OMMEN, R. K. stat., pr. *Over.*, aartspr. van *Zalland-Drenthe-en-Groningen*; met ééne kerk te *Vilsteren* en 400 Comm.

VILT of VELT, ook AAN DE POORT VAN VALKENBURG of VALKENBURGER-POORT en in het Fr. A LA PORTE DE FAUQUEMONT, geh., pr. *Limb.*, gem. *Berg-en-Terblijt*; met 26 h. en 160 inw.

VILTERHEIDE, gemeene heide, pr. *Limb.*, gem. *Berg-en-Terblijt*; groot 90,3785 bund.

VIMBERGEN  
VIMBERGSCHER- } Zie VENBERGEN.  
MOLEN.

VINCKEBROEK. Zie VINKENBROEK.

VINDONISSA. Zie WUDENES.

VINK, 2 geh., pr. *Limb.*, één, gem. *Kerkrade*, met 35 h. en 170 inw.; één, gem. *Wijnantsraede*, met 22 h. en 100 inw.

VINK (DE) of HET ROOMHUIS, bekende herb., pr. *Z. H.*, gem. *Voor-schoten*, waar de spoorweg over den Rijn gaat.

VINKDIJK (DE), dijk, pr. *Gron.*, gem. *Hoogherk*, van de Vinkhuizen naar den puinweg van Groningen naar de Friesche grenzen.

VINKEGA. Zie FISKEGA.

VINKEHUIZEN. Zie VINKHUIZEN.

VINKEL of VENKEL, geh., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Heesch*, ged. gem. *Nuland*, met 101 h. en 450 inw.

VINKEL (DE), riv., pr. *N. Br.*, die onder *Zeeland* haren oorsprong neemt, en zich  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Berlikum* met de *Leybeek* vereenigt.

VINKEL (GROOT-). Zie BUITENZORG.

VINKEL (HEESCH en NULANDS-). Zie HEESCH-VINKEL en NULANDS-VINKEL.

VINKEL (KLEIN-), boerd., pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*; 17,8680 bund.

VINKELSCHIE-WATERLOOP (DE), water, pr. *N. Br.*, onder *Heesch* naar de *Kalkhovensche wetering* loopende.

VINKENBERG, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Moergestel*; met 10 h. en 60 inw.

VINKENBROEK, ook wel VINKBROEK, VINKELBROEK of VINCHEBROEK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Roosendaal*; met 20 h. en 160 inw. (WEN (DR).)

VINKENBURG. Zie DRIE-SCHOON-

VINKENBURG, 2 buit., één eigenlijk *BEEKLUST*, pr. *Geld.*, gem. *Ambacht-Doetinchem*; één, pr. *N. H.*, gem. *Dicmen*, groot 17,1470 bund.

VINKENBUURT of VINKEBUURT, in de wandeling meestal *THAMEN*, b., pr. *N. H.*, gem. *Uithoorn*. In deze b. staat de Herv. kerk van *Thamen*.

VINKENISSE-GAT (HET) of HET

VINKENESSE-GAT, water, pr. *Zeel.*, in het eil. *Zuid-Beveland*.

VINKEN-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Alblasserdam*; 204,1685 bund.

VINKENSTEIN, landg., pr. *Z. H.*, gem. *'s Gravenhage*. (SLOCHTEREN-

VINKERS, boerd., pr. *Gron.*, gem.

VINKEVEEN, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. en postk. *Loenen*, gem. *Vinkeveen-en-Waverveen*. Zij bevat het d. *Vinkeveen* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 1005,7582 bund., en telt 125 h. met 880 inw., die meest van veenderij en het boter- en kaas maken bestaan. De 230 Herv. behooren tot de gem. *Vinkeveen-en-Denmerik*. De 490 R. K. maken met de overige uit de gem. *Vinkeveen-en-Waverveen* eene stat. uit van het bisd. *Utr.*, met 1200 ziel. 1 Pastoor en 1 Kapellaan. Er is eene school met 130 leerl.

Het d. *Vinkeveen*, ligt 6 u. N. W. van *Utrecht*, 2 u. W. van *Loenen*. Men telt er 87 h. en 610 inw. De Herv. kerk heeft eenen toren, doch geen

orgel. De R. K. kerk, aan den H. Antonius toegewijd, heeft toren en orgel. Er is ook een gemeenteb., waarin levens de waag gehouden wordt.

Kermis den laaisten Dingsd. in Sept.

VINKEVEEN - EN - DEMMERIK, kerk. gem., pr. *Utr.*, klass. van *Utr.*, ring. van *Mijdrecht*, met eene kerk. te Vinkeveen en 426 ziel.

VINKEVEEN - EN - WAVERVEEN, gem., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. en postk. *Loenen* (4 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. Vinkeveen, Waverveen en Demmerik en telt 276 h. met 1900 inw. die van veenderij en boerderij bestaan. De 670 Herv. maken de gem. van *Vinkeveen-en-Demmerik* en *Waverveen*, de 1300 R.K. de par. *Vinkeveen* uit. Er zijn 2 scholen.

VINKEVEEN (POLDER - VAN-), p., pr. *Utr.*, gem. *Vinkeveen-en-Waverveen*; groot 1005.7582 bund.

VINKEVEENSCH-VAART (DE), vaart, pr. *Utr.*, door de gem. *Vinkeveen-en-Waverveen*, naar de Geuzesloot loopende. (Zie *Zuwe* (DE)).

VINKEVEENSCH- ZUWE (DE).

VINKEVELD en VINKEVELT, 2 buit., pr. *Z. H.*, gem. *Noordwijk*; één, 25.6390 bund.; het andere 12 bund.

VINKHUIZEN of VINKHUIZEN, geh., pr. *Gron.*, gem. *Hoogkerk*; met 4 h. en ongeveer 40 inw.

VINKWIJK, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Bergh*; met 29 h. en 200 inw.

VINNEN. Zie *VENNEN*.

VINNE-WATERS-POLDER (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Heilo, Egmond-binnen, Linnen* en *Castrikum*; groot 343.2855 bund.

VISCHBUURT (DE), geh., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongerudecl.*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Ternaard*; met 22 h. en 120 inw. en een kerkje zonder toren of orgel. van de Doopsgez. gem. te *Holwerd-Blija-en-Vischbuurt*.

VISCHDONK, landg., pr. *N. B.*, gem. *Roosendaal*.

VISCH-EN-JAGTLUST, h., pr. *N. H.*, gem. *Diemen*, groot 1132 bund.

VISCHJAGERS - GAATJE (HET), geul in de *Zuiderzee*, tusschen de *Reidel* en den *Lutjeswaard*.

VISCHMAAR (HET), HET *VISCHHUMERMAAR* of *VISCHWERDERMAAR*, water, pr. *Gron.*, uit het *Hoeksmeer* naar het *Damsterdiep* loopende.

VISCHPLAAT (DE), plaat, pr. *N. Br.*, gem. *Made*.

VISCHPLAAT (HET POLDERTJE-OP-DE-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Made-en-Drimmelen*; groot 1,7130 bund.

VISCHVLIET, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Stompwijk*.

VISCHVREUGD, buit., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*.

VISSCHEDIJK, geh., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Almelo*; met 46 h. en 300 inw.

VISSCHEN (HET GAT-VAN), kil, pr. *N. Br.*, uit het Gat van-Kampen naar den Amer loopende.

VISSCHENBERG (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. *Rucphen*, met 3 h., ruim 20 inw. en eene brouwerij.

VISSCHERBUREN, b., pr. *Fr.*, gem. *Wymbrilseradeel*, niet ver van *Gaustmeer*; met 6 h. en ruim 20 inw.

VISSCHERSDIJK (DE), weg in het *Eiland-van-Dordrecht*, pr. *Z. H.*, langs den Noordpolder loopende.

VISSCHERSDIJKJE (HET), dijk of kade, pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*, loopende van den *Werkensche-dijk* naar de *Bakkerskil*.

VISSCHERSGAT (HET), kil, pr. *Z. H.*, gem. *Wieldrecht*, van het *Nieuwe-veer*, naar de *Dordsche kil*.

VISSCHERSGAT (HET), vaart, pr. *N. Br.*, gem. *Oosterhout*.

VISSCHERS-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Azel*; groot 64.5354 bund.

VISSCHERS - VAART (DE). Zie *TJUMMARUMER-VISCHVAART*.

VISSCHERSWAARDJE (HET), p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; groot 10.6390 bund.

VISSCHERTJE (HET) of HET *VISBERTJE*, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Dordrecht*, kerk. onder *Dubbeldam*; met 32 h. en 160 inw.

VISSERIJ (DE), buit., pr. *Over.*, gem. *Olst*; groot 12.7514 bund.

VISSERWEERT, geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z. W.* van *Roosteren*; met 19 h. en 90 inw. kerk. onder *Ruchten*.

VISVLIET, d., pr. *Gron.*, arr. en  $\frac{1}{4}$  u. *W. N. W.* van *Gron.*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. *W. N. W.* van *Zuidhorn*, postk. *Groningen* en *Leeuwarden*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *W.* van *Grijpskerk*, aan de *Lauwers*, waarover hier eene ophaalbrug ligt. Men telt er 88 h. en 425 inw., en met het geh. *Pieterzijl* 137 h. en 750 inw., die bestaan van landbouw. Ook zijn er 1 potten- en pannbakkerij en 1 kalkbranderij. De 660 Herv. maken de gem. *Visvliet-en-Pieterzijl* uit, de kerk heeft een holle, spitse toren, op het Westeinde, doch geen orgel; op het Oosteinde staat eene vischschuit. De Chr. Afg. maken eene gem. uit, met eene kerk, zonder toren of orgel. De 80 Doops. behooren kerk. tot *Pieterzijl*. De 2 Ev. Luth. tot *Groningen*.

De enkele R.K. te *Zuidhorn*. De 7 Isr. tot de *Leek*. De dorps. telt 73 leerl.

**VISVLIET - EN - GERKESKLOOSTER**, dijkst., pr. *Fr.* en *Gron.*, dat zich uitstrekt over *Visvliet*, *Pieterzijl* en *Gerkesklooster*.

**VISVLIET-EN-PIETERSZIJL**, kerk. gem., pr. *Gron.*, klass. van *Groningen*, ring van *Zuidhorn*; met ruim 660 zielen, en eene kerk te *Visvliet*.

**VITIHOFF**, buit., pr. *Geld.*, gem. en in het d. *Brummen*; 1,5550 bund.

**VITSHOEK (DE)**, wijk of sectie van de *Watering-van-Lamswaarde*, pr. *Zeel.*, gem. *Hontenisse*.

**VITUSHÖLT (ST.)** of *St. VITUSHOLT*, geb., pr. *Gron.*, gem. *Winschoten*, met 46 h. 300 inw. en eene school met 130 leerl.

**VLAAK (HET.)** } **VRIESCHE-VLAAK.**

Zie } **WIERINGER-VLAAK.**

**VLAANDEREN (ZEEUWSCH-)**, het Z. ged. der pr. *Zeel.*, bevattende de gem. *Aardenburg*, *St.-Anna-ter-Muiden*, *Axel*, *Biervliet*, *Boschapelle*, *Breskens*, *Clinge*, *Eede*, *Graauwen-Langendam*, *Groede*, *Heille*, *Hengstdijk*, *Hoek*, *Hontenisse*, *Hoofdplaat*, *Hulst*, *St. Jansteen*, *Kadzand*, *Ijzendijke*, *Koewacht*, *St. Kruis*, *Neuzen*, *Nieuwvliet*, *Oostburg*, *Ossenisse*, *Overslag*, *Philippine*, *Retranchement*, *Sas-van-Gent*, *Schoondijkje*, *Sluis*, *Stoppeldijk*, *Waterlandkerkje*, *Westdorpe*, *Zaamslag*, *Zuiddorpe* en *Zuidzande*; beslaande 71,220 bund. en tellende 9190 h. en 55,000 inw., die van landbouw, scheepvaart en kleinhandel bestaan.

**VLAANDERKEN (HET.)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Heinkenszand*; 31,8103 bund.

**VLAARDINGEN**, kant., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*. Het bevat de gem. *Vlaardingen*, *Maassluis*, *Vlaardinger-Ambacht*, *Zouteveen*, *Maasland* en *Rozenburg*; groot 10,021,8773 bund., en telt 2427 h. met 15000 inw.

**VLAARDINGEN**, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. en postk. *Vlaardingen* (24 m. k., 9 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de st. *Vlaardingen* en eenige verspreid staande h.; beslaat 174,9747 bund., en telt 1258 h. met 7700 inw., die van de haring- en de kabeljaauwvisscherij bestaan., wordende voor de haringvisscherij 60 à 70 en voor de kabeljaauwvangst 30 à 40 schepen bezigd; ook is er veel koophandel en vaart op *Portugal*, *Spanje*, de *Middellandsche zee*, *Noorwegen* en *Noord-Amerika*. Men heeft er 4 scheepstimmerwerven, 2 touw-

slagerijen, 2 taanderijen, 2 traankokerijen, voorts vele kuiperijen, garensponnerijen, nettenbreijerijen en meer andere trafijken, die tot de visscherij en zeehandel in betrekking staan, alsmede 1 zaag-, 1 korenen 2 pelmolens. De 6600 Herv. maken, met die uit de burgerlijke gem. *Vlaardinger-Ambacht* en een ged. van *Zouteveen*, één gem. uit van de klass. van *Rotterdam*, ring van *Schiedam* met 3 Predikanten. De *Evang. Luth.* behooren tot de gem. van *Schiedam*. De 1100 R. K. maken, met die der burgerl. gem. *Vlaardinger-Ambacht* en een ged. van *Zouteveen*, van het bisd. *Haarlem* eene par. uit met 1300 ziel. Er zijn 6 scholen. *Vlaardingen*, oudtijds *Flardings*, *Flarding*, *Flerdingen*, *Flerditinga*, *Flaterdingen*, *Flerkinge*, *Flerdingen*, *Phladirten* gem., *Phlarditinga*, *Flerdilinge*, *Flerdingen* ook *Slavenburg* of *Sclavenburg*, ligt 1½ u. W. van *Rotterdam*, 10 min. van de *Nieuwe-Maas*, waarover hier een schuitenvaar is op de *Bontekoe* onder *Pernis*. *Vlaardingen* is eene opene st. met onderscheidene straten 3 overstratesluizen, ter uitwatering van *Delflands boezemwater*, eene ruime haven, aan welks einde een houten kustlicht op strand staat; eene legplaats voor de haringschepen, genaamd het *Buizengat*; een bekadjikte waterkom, tot berging van de prikken voor de kabeljaauwvangst, het *Prikkengat* geheeten, en 1240 h. met 7580 inw. Openbare gebouwen, zijn: het *Raadhuis*, met *koepellorentje*, en sierlijken *voorgevel*; de *Waag*; de *Vleeschhal*; de *Vischmarkt* met een fraai *torentje*; twee *Taanhuizen*; en de *Visscherij-schuur*. De *Herv.* kerk heeft een fraai orgel en een fraaijen toren met een *blauwen arduinsteenen baluster omtrokken*, waarop twee sierlijke achtkante *koepels*. De R. K. kerk, aan den *H. Johannes den Dooper* toegewijd, even buiten de stad., onder *Zouteveen*, staande heeft een orgel. *Liefdadige gestichten* en *inrigtingen* zijn: het *Weeshuis*; het van *Leydenshofje*, voor 8 huishoudens van oude lieden of weduwen, die er vrije woning, en eenige levens- en verwarmingsmiddelen genieten; en *Afd. van het Nederlandsch Bijbelgen.*, van het *Zendinggen.*, van het *Godsdienslig Tractaatgen.* en van het *Instituut van Doofstommen*; een *Depart. der Maats.* *Tot Nut van 't Algemeen*, en eene *Spaarbank*.

*Paardenm.* den 3den *Zaturd.* ia

Junij. Kermis Zond. voor St. Jan Baptist. Weekmarkt op Woensd.

**VLAARDINGEN (DE BUITENWELDE-VAN-)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Vlaardingen*.

**VLAARDINGER-AMBACHT**, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. en postk. *Vlaardingen*, gem. *Vlaardinger-Ambacht-en-Babberspolder*. Zij bevat het geh. de Vijfsluis en eenige verspreid staande h.; beslaat 1707,5357 bund., en telt 66 h. met 460 inw., kerk. tot *Vlaardingen* behorende, waar de kinderen mede onderwijs genieten.

**VLAARDINGER - AMBACHT - EN-BABBERS-POLDER**, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. en postk. *Vlaardingen* (24 m. k., 9 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. *Vlaardinger-Ambacht* en *Babbers-polder*; beslaat 2213,6142 bund., en telt 76 h. met 500 inw., die van veeleel en boter en kaas maken bestaan. De 350 Herv. en de 150 R. K. behooren kerk. tot *Vlaardingen*, waar de kinderen ook onderwijs genieten. Het gemeentehuis staat ten N. en even buiten de st. *Vlaardingen*. (BREEVAART.

**VLAARDINGER-VAART (DE)**. Zie **VLAARDINGSCHE-SLUIS**, **VLAARDINGER-BINNENSLUIS** of **HOLIERBORSCHE-SLUIS**, sluis met drie openingen, pr. *Z. H.*, te *Vlaardingen*.

**VLAAS**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Neer*; met 10 h. en 50 inw.

**VLADERACKEN**. Zie **VLERKEN**.

**VLAGTWEDDE**, gem., pr. *Gron.*, arr., kant. en hulpk. *Winschoten* (14 m. k., 6 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. *Vlagtwedde*, *Sellingen* en *Ter-Apel*, het fort *Bourtange*, de b. en geh. *Ter Borg*, *Ter-Haar*, *Ter-Wisch*, het *Schot*, de *Slobben*, de *Rijdsdam*, *Laude*, *Veele*, het *Veerste-Veldhuis*, het *Vlagtwedder-Veldhuis*, *Ter-Walslage*, *Weende*, *Wollinghuizen*, *Eldersinghuizen* en *Jipsinghuizen*, de *Wiltkamp*, de *Boekhorst*, het *Heem*, *Plaggenbor g*, *Renneborg*, het *Zuideveld* en ged. van de *Maten* en *Wessinghuizen*; groot 15477,4556 bund.; telt 359 h. met 2250 inw. die van schapenteelt en landbouw bestaan. De 2050 Herv. maken de gem. *Ter-Apel*, *Bourtange*, *Sellingen* en *Vlagtwedde* uit. De 120 R. K. en de 80 Isr. behooren kerk. te *Oude-Pekela*. Er zijn 5 scholen. Het d. *Vlagtwedde* of *Vlachtwedde*, ligt 10 u. Z. O. van *Grontingen*, 3 u. Z. ton O. van *Winschoten*. Men telt er 87

h. en 820 inw., en met de geh. *Veele*, het *Vlagtwedder-Veld-huis*, *Weende*, *Wollinghuizen*, *Eldersinghuizen* en *Jipsinghuizen*; 184 h. en 1120 inw. De 1000 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Winschoten*, ring van *Bellingwolde*. De kerk heeft eenen houten toren doch geen orgel. De dorps. telt 100 leerl.

**VLAGTWEDDER-VELDHUIS (HET)** ook enkel **VELDHUIS (HET)**, geh., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Vlagtwedde*; met 4 h. en 20 inw.

**VLAKE**, groot ven, pr. *N.Br.*, gem. *Maashees*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Overloon*.

**VLAKE (DE)**. Zie **KAAP-BOERS-VLAKE**.

**VLAKE (HET)** of **'SHEEREN-UITERLAND**, p., pr. *N.H.*, gem. *Pelten*; 46,2534 bund.

**VLAKE**, heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Goes*, gem. *Schore*. Zij bevat het geh. *Vlake*; beslaat 728,3826 bund. en telt 23 h., met 110 inw., die van landbouw bestaan. De inw., op 4 na allen Herv., behooren tot de gem. *Schore-en-Vlake*. De 4 R. K. parochiëren te *Goes*. De kinderen gaan school te *Schore*. Het geh. *Vlake* ligt 2 u. O. Z. O. van *Goes*, 20 min. N. ten O. van *Schore*.

**VLAKE (DE MOEREN-VAN-)**, streek lands, pr. *Zeel.*, gem. *Schore-en-Vlake*.

**VLAKE (HET)**, bank in de *Wester-schelde*, aan den ingang van het *Sloe*. (VLAkke).

**VLAKE-BREKKEN**. Zie **BREKKEN**. **VLAKE-RIJT (DE)**, tak van de *Hunse*, pr. *Gron.*, de scheiding tus-schen de gem. *Ulrum* en *Leens*.

**VLAKE (DE)**, vaarwater in den mond van de *Maas*, van de *Pit* naar de *Noordzee* loopende.

**VLAMING - POLDER (DE)** of de **VLAMING-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Kadzand*; groot 49,8950 bund.

**VLAREN (DE)**, h., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Bozum*.

**VLAREN (DE)** en de **KLEINE-VLAREN**, 2 b., pr. *Fr.*, gem. *Frane-keradeel* 20 min. Z. W. van *Tjum*; het eerste met 3 h. en 15 inw., het andere met 2 h. en 12 inw.

**VLAS**, b., pr. *N.Br.*, gem. *Some-ren*; met 6 h. en 40 inw.

**VLASHOEK**, p., pr. *N.Br.*, gem. *Oss*; met 26 h. en ruim 120 inw.

**VLASMEER**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Vught*; met 43 h. en ruim 200 inw.

**VLASROOD**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Heythuyzen*; met 37 h. en 200 inw.

**VLAСТИENDE GORZEN (DE)**, be-kade gorzen, pr. *Z.H.*, gem. *Gouds-waard*; groot 56,1300 bund.

**VLEDDER**, gem., pr. *Dr.*, arr. *Assen*, adm. en judic. kant. *Meppel*, postk. *Steenwijk* en *Assen* (2 m. k., 4 s. d.). Zij bevat het d. *Vledder* en de buurs. *Doldersum*, *Nijensleek* en het grootste ged. van de kolonie *Frederiksoord*; beslaat 4753,6473 bund., en telt 327 h., met 2100 inw., die van landbouw bestaan. Ook is er eene katoenweverij. De 1780 Herv. maken, met die uit het opvoedingsgesticht der Maats. van Weldadigheid te *Wateren* en die van *Groot-Wateren*, eene gem. uit van de klass. en ring van *Meppel*, met 1900 ziel. De 300 R. K. en de 12 Isr. behooren kerk. tot *Steenwijk*. Er zijn 3 scholen. — Het d. *Vledder* ligt 6 u. Z. W. van *Assen*, 4 u. N. van *Meppel*, en telt 68 h. en 415 inw. De kerk heeft toren en een orgel. De dorps. telt 70 leerl.

**VLEDDERDIEP (HET)**, water, pr. *Dr.*, dat van het geh. *Wateren* naar de *Wapserveensche-Aa* loopt.

**VLEDDERINGE**. Zie **RICHTBEN**.

**VLEEK** of **VLEECK**, geh. en kast., pr., *Limb.*, gem. *Ulestraeten*; het geh. met 24 h. en 100 inw., het kast. met 110,7600 bund. grond.

**VLEETSLOOT (DE POLDER-BE-OOSTEN-DE-)**, p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; groot 50,6609 bund.

**VLEI (DE)** en **DE AAK VLEI**, 2 killen in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made*, de eerste uit de Oostkil in het *Spijkerboor*, de andere uit de Oostkil in het Oude *Maasje* loopende.

**VLERINGEN**. Zie **FLERINGEN**.

**VLERKEN**, eigenlijk **VLADERACKEN**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Someren*; met 7 h. en ruim 50 inw.

**VLETTEVAART (DE)**, water, pr. *N. Br.*, gem. *Rucphen*, uit den Oude-Zoek, naar de *Turfvaart* loopende.

**VLEUT (IN DE)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Best*; met 45 h. en 250 inw.

**VLEUTEN**, gem. pr. *Utr.*, arr. en postk. *Utr.*, kant. *Maarsse*n (3 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. *Vleuten* en de *Meern*; beslaat 1509,3365 bund. en telt 144 h. met 1100 inw., die van landbouw bestaan. Ook is er 1 bierbrouwerij. De 250 Herv. maken de twee gem. van *Vleuten* en de *Meern* uit; de 800 R. K. met die van *Haarzuilens* en *Laag-Nieuwkoop* eene par. van het bisd. *Utr.*, met 1050 ziel. Men heeft in deze gem. twee scholen. — Het d. *Vleuten* of *Vloten*, oudtijds *Flenio*, *Fletio* en *Flitio*ne ligt 1½ u. W. van *Utrecht*, 1 u. Z. van *Maarsse*n. Men

telt er 51 h. met 400 inw. De Herv. maken met die van *Themaat*, eene gem. uit van de klass. en ring van *Utr.*, met 150 ziel. De kerk is een oud gebouw, met eenen zwaren en dikken, niet zeer hoogen toren, en eene grafkapel der Heeren van den *Ham*, doch zonder orgel. De R. K. kerk, aan den H. *Willibrordus* toegewijd, heeft toren en orgel. Ook is er een Raadhuis. De dorps. telt 90 leerl.

Kermis Dingsd of Zond. na 8 Sept.  
**VLEUTEN (HET-HUIS-TE-)**, boerd., pr. *Utr.*, gem. *Vleuten*; 2 bund. groot.

**VLEUTEN-EN-DE-MEERN**, heerl., pr. *Utr.* Zij bevat niets dan de gem. *Vleuten*.

**VLEUTENSCH- WATERING (DE)**, water, pr. *Utr.*, van *Jaffa* naar den *Ham* loopende.

**VLEUTERWEIDE**, p., pr. *Utr.*, gem. *Vleuten*; groot 254,8318 bund.

**VLEY (DE)**. Zie **VLIJJE**.

**VLIÉ (HET)**. Zie { **VLIÉLAND**.  
**VLIÉSTROOM**.

**VLIÉ (HET OUDE-)**, vaarwater in de *Zuiderzee*, van het *Zuidoosterrak*, naar den *Texelstroom* loopende.

**VLIÉCK**. Zie **VLECK**.

**VLIÉD**, b., pr. *N. Br.*, gem. en 7 min. van *Oss*; met 50 h. en 260 inw.

**VLIÉD (DE)**, p., pr. *N. H.*, gem. *Assendelft*; groot 21,3850 bund.

**VLIÉDORP**, oudtijds **FLEDORP**, voorm. d., thans geh., pr. *Gron.*, gem., *Utrum*; met 13 h. en 100 inw.

**VLIÉDORPSTER-POLDER** of **OUDE HOOGSTER-POLDER**, p., pr. *Gron.*, gem. *Utrum*; groot 37,6990 bund.

**VLIÉDZORG**, ook het **KLEINE PAVILJOEN**, buit., pr. *N. H.*, gem. *Haarlem*; groot 0,6550 bund.

**VLIÉGENBERG**, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Zoelen*; groot 36,4620 bund.

**VLIÉGER (DE)**, vaarwater in het *Brouwershavensche gat*, tusschen de *Paarden-* en *Kabeljauws-platen* doorloopende naar het *Springersdiep*.

**VLIÉGHUIS**, geh., pr. *Dr.*; gem. *Koelvorden*; met 4 h., 30 inw. en eene school met 10 leerl.

**VLIÉGUIT**, p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Raarland-en-Bakendorp*, ged. gem. *Hoedekenskerke*; groot 37,7790 bund.

**VLIÉLAND**, ook wel het **VLIÉ**, eil., eene gem. uitmakende, pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Medemblik*, reg. kant. *Texel*, hulpk. van het postk. *den Helder* (13 m. k., 9 s. d., 1 j. d.). Het ligt ½ u. N. O. van *Texel*, 1½ u. Z. W. van *Ter-Schelling*; Het bevat het d. *Oost-Vlieland* en eenige verspreid staande

woningen; beslaat 5215,7293 bund., en telt 121 h., met 620 inw., die van het loodswezen, eenen klaringspost en eenige visscherij op de Waardgronden bestaan. Er zijn eenen lichttoren van de tweede grootte; een rijks postveerhuis; eene rijkskeet, bewoond door den opzigtcr van den Waterstaat; een magazijn tot berging van materialen; eene loods van de Noord- en Zuid-Hollandse Reddingsmaats; eene inrigting tot verpleging van arme schipbreukelingen, en een depart. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*. De inw., op 3 na allen Herv., maken eene gem. uit. De overige 3 zijn Ev. Luth. Er is eene school met 140 leerl.

VLIELAND, geh., pr. Z. H., gem. en 20 min. N. van *Pijnacker*.

VLIELAND (OOST-), d., pr. N.H., arr. en 11 u. N. van *Hoorn*, kant. en 14 u. N. van *Medemblik*, reg. kant. *Tezel*, hulpk. van het postk. *den Helder*, gem. *Vlieland*. Men telt er 117 h. en 600 inw. De inw., allen Herv., maken met de overige van het eil. eene gem. uit van de klass. van *Alkmaar*, ring der *Eilanden*, met bijna 660 ziel. De kerk heeft eenen toren doch geen orgel. Ook zijn er het Raadhuis van Vlieland; een armhuis, waarin 3 oude mannen, 3 oude vrouwen en 8 kinderen zijn opgenomen, en een Wees-en-Armhuis.

VLIELAND (SCHOOTER-). Zie SCHOOTER-VLIELAND.

VLIELANDER-DIEP (WEST-). Zie EIJERLANDSCHE-GAT.

VLIELANDER-ZEEGATEN (DE OOST-), vaarwaters N. van de *Zuiderzee*, tusschen de eil. Vlieland en Ter-Schelling.

VLIER (DE). Zie AA (OUDE-).

VLIER (DE), geh., pr. N. Br., gem. *Vught*.

VLIER(WESTER-). Zie WESTERVLIER. VLIERBEEK (DE), riv., pr. *Over*, gem. *Markelo*, van het Markeloschebroek naar de *Regge* loopende.

VLIERBEEK (DE). Zie BARNEVELDSCH-BEEK.

VLIERBOSCH (DE), geh., pr. *Fr.*, gem. *Boornbergum*; met 2 h. en 10 inw.

VIERDAMSCH-DIJK, dijk, pr. Z. H., gem. *Rockanje*, van den Molendijk naar de zeeduinen loopende.

VIERDEN, gem. en heerl., pr. N. Br., arr. *Eindhoven*, kant. *Asten*, reg. kant. en postk. *Helmond* (28 m. k., 4. s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. Vlierden en de geh. Baarschot, Beersing, Belgeren, Hoeven en een

ged. van Brouwhuis en Vorst; beslaat 1932 bund., en telt 103 h. met 660 inw., die van landbouw bestaan. Er is 1 windkorenmolen; 1 branderij en 1 leerlooierij. De inw., op 15 na allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*. De 15 Herv. behooren tot de gem. *Dcurne-Vlierden-en-Bakel*. Er is eene school met 65 leerl. Het d. Vlierden ligt 4 u. O. van Eindhoven, 1 u. N. van Astén. Men telt er 30 h. en 220 inw. De kerk is aan den H. WILLIBRODUS toegewijd. Beestenm. den In Dingsd. in April, Jaarm. den In Dingsd. na St. Hubertus in Nov. (HAZELDONK (DE).

VLIERDEN (HET HUIS-TE-). Zie VLIERENBERG, eigenlijk FLIERENBERG, dennenbosch, pr. *Geld.*, gem. *Groesbeek*; groot 46,000 bund.

VLIERINGSCHE-DIJK (DE), dijk, pr. N. Br.

VLIERTDIJK (DE), dijk, pr. N.Br., gem. *Rosmalen*, scheidende den Vliert polder van den Rosmalensche-Binnen polder.

VLIERTPOLDER (DE), ged. van den *Vliert-polder-de-Pepers-de-Muntel-Heuf-en-Jan-Toonenland*.

VLIERT-POLDER-DE-PEPERS-DE-MUNTEL-HEUF-EN-ZOOGENAAM-DE-JAN-TOONENLAND, p., pr. N.Br., ged. gem. 's *Hertogenbosch*, ged. gem. *Rosmalen*; groot 434,5910 bund.

VLIERTSCHE-WETERING (DE), water, pr. N. Br., gem. 's *Hertogenbosch*, uit den Vliertpolder naar de *Dieze* loopende.

VLIESTROOM gemeenlijk HET VLIJ genoemd, het groote vaarwater, dat uit de *Noordzee* door de Oostvlieland-zeegaten in de *Zuiderzee* komt.

VLIET of RATELSVLIET, eigenlijk het RATELSVLIET, heerl., pr. Z. H., arr. *Rotterdam*, kant. *Schoonhoven*, gem. en hulpk. *Haastrecht*. Zij bevat noch d., noch geh.; beslaat 121,4747 bund., en telt 8 h. met 50 inw., allen landbouwers. De 40 Herv. en de 10 R. K. behooren kerk. to *Oudewater*, waar de kinderen mede onderwijs genieten.

VLIET (DE), geh., pr. Z. H., gem. *Soeterwoude*; met 10 h. en 80 inw.

VLIET (DE), 8 waters, twee pr. N. Br., waarvan één, oudtijds DE MEERE of MEENVLIET, de grensscheiding tusschen de gem. *Zevenbergen* en de *Zwaluwe* uitmaakt; één, uit een meertje boven Sleeuwijk voortkomende zich met de Bijtelkille vereenigt; drie, pr. Z. H., van welke

één ook wel de DELFTSCHE-VLIET of DELFTSCHE-VAART, dat, te Leiden uit den Rijn voortkomt, doorden Leid-schendam en langs Voorburg naar Delft vloeit, om zich daar met de Schie te vereenigen; één dat uit de ringsloot van het Soetermeersche-meer voortkomt en zich bij Lammen met de Delftsche-vliet vereenigt, en één, ook de RIJNSBURGSCHE-VLIET, van Warmond naar Katwijk aan den Rijn loopende; één pr. *N.H.*, gem. *Medemblik*; één ook de POLSVLIET, pr. *Zeel.*, gem. *Hontenisse*, in den Dullaart-polder, en één pr. *Gron.*, van Uiteinde naar Marsum loopende.

VLIET (HET), HET FLIET of HET VLIET, b. en water, pr. *Fr.*, de b. gem. *Leeuwarden*; met 310 h. en 1670 inw.; het water, door de zamenvloei-jing van verschillende vaarten ontstaande, stroomt naar *Leeuwarden*.

VLIET (HET), 4 b., pr. *Fr.*; één, gem. *Franeker*; met 90 h. en 560 inw.; één, gem. *Leeuwarden*; met 310 h. en 1670 inw.; één, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Wûmarstum*, met 5 h. en 20 inw.; één, gem. *Wynbrijseradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Westhem*.

VLIET (HET), meer, pr. *Fr.*, gem. *Wynbrijseradeel*, N. W. van *Oudega*.

VLIET (DE BOONER-). Zie BOONER-VLIET (1).

VLIET (HET HUIS-TE-), kast., pr., *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Lopik*.

VLIET (DE HAAGSCHE-), water, pr. *Z. H.*, loopende van de Hoornbrug naar 's Gravenhage.

VLIET (DE KERK-), water, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oudephaert-en-Noordwolde*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Workum*.

VLIET (DE KORTE-). Zie VLIET (DE OUDE-).

VLIET (DE LANGE-KLIP-), water, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oudephaert*, van de trekvaart tusschen *Workum* en *Bolsward* naar de *Zandige Gron.*

VLIET (DE LANGE-). Zie *HEIKOP*.

VLIET (DE NARRE-), water, pr. *N. H.*, van de Vliet naar de *Kromme-Leek* loopende.

VLIET (DE NIEUWE-) en DE OUDE-VLIET. Zie VLIETPOLDER (DE NIEUWE-) en VLIETPOLDER (DE OUDE-).

VLIET (HET NOORD-), b., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarden*, het N. W. ged. van de buurs. het *Vliet*.

VLIET (DE OUDE-) of DE KORT-

VLIET, water, pr. *Z. H.*, van de *Vink*, ten W. van *Leiden*, uit den *Rijn*, naar de *Delftsche-Vliet* loopende.

VLIET (POLDER-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Haastrecht*; 101.3351 bund.

VLIET (DE UITERDIJKEN-VAN-), Uiterwaard, pr. *Z. H.*, gem. *Haastrecht*; groot 10 bund.

VLIET (HET ZUID-), b., pr. *Fr.*, gem. en ten O. van *Leeuwarden*, het Z. ged. van de buurs. het *Vliet*.

VLIET-EN-BURCH of VLIETENBURG, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Voorburg*.

VLIETE-POLDEH(DE), p., pr. *Zeel.*, gem. *Wissekerke*; 124.4723 bund.

VLIETESTEIN, landh., pr. *N. Br.*, gem. *de Werken*; 22.6290 bund.

VLIETHOVEN, buit., pr. *Gron.*, gem. *Delfzijl*; groot 57.7010 bund.

VLIETLUST, b., pr. *Z. H.*, gem. *Veur*; groot 1.000 bund.

VLIET-POLDER (DE), 3 p., pr. *Z. H.*, ééne, gem. *Naaldwijk*; groot 472 bund.; ééne, gem. *Soeterwoude*,

groot 143.9100 bund.; ééne, gem. *Woubrugge*, groot 103.3500 bund.

VLIET-POLDER (DE NIEUWE en DE OUDE), ook wel enkel DE NIEUWE en DE OUDE-VLIET, 2 p., pr. *N. Br.*,

gem. *Steenbergen*; de eerste groot 75.7600, de andere 51.0666 bund.

VLIETWIJK, hofst., pr. *Z. H.*, gem. *Voorburg*; groot 2.6723 bund.

VLIETZORG, landg., pr. *N. Br.*, gem. *Terheyden*.

VLIJE (DE) of DE VLIET, vaarwater in de *Ooster-Schelde*, loopende tusschen de *Middelplaat* en de zuidpunt der *Vondelingen* door.

VLIJMEN, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Waalwijk*, postk. 's *Hertogenbosch*, *Heusden* en *Waalwijk* (10 m. k., 8 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Vlijmen*, en een ged. van het d. de *Haarsteeg*, en telt 535 h. met 2810 inw., die van het kweken van hop en groenten bestaan. De 2730 R. K. behooien voor het grootste ged. tot de par. *Vlijmen* en ged. aan de *Haarsteeg*. De 80 Herv. behooien tot de gem. *Vlijmen-Onzenoort-en-Hedikhuizen*. Men heeft er eene dorps-

eene bijzondere school voor meisjes. — Het d. *Vlijmen* ligt  $\frac{1}{4}$  u. W. van 's *Hertogenbosch*,  $\frac{1}{4}$  u. O. van *Waalwijk*, en telt 466 h. en 2570 inw. De 2500 R. K. maken eene par. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*, dek. van

(1) Alle overige met VLIET zamengestelde namen, die hier niet gevonden worden soeke men op de woorden van onderscheiding.

*Orthen*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan, de kerk aan den H. JOHANNES *den Dooper* toegewijd, heeft een houten torentje, en orgel. De Herv. kerk heeft eenen toren doch geen orgel.

Markt den 3. Maand. in Apr. of, indien deze op den 2. Paaschdag invalt, alsdan den 4. Maand. in Apr.; den 3. Maand. in Julij, en den 3. Maand. in October.

VLIJMEN (BINNEN - POLDER-VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Vlijmen*; groot 702,6966 bund.

VLIJMEN (BUITENPOLDER-VAN). Zie HEDIKHUIZEN (GECOMBINEERDEN-BUITENPOLDER-VAN-ENGELEN-VLIJMEN-EN).

VLIJMEN - ONZENOORT - EN - HEDIKHUIZEN, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. en ring van *Heusden*, met 90 ziel. en 2 kerken, als ééne te *Vlijmen* en ééne te *Hedikhuzen*.

VLIJMENSCHEDIJK (DE), dijk, pr. *N. Br.*, een vervolg van den Hooge-Maasdijk, van het d. *Vlijmen*, naar den *Drunensche*-dijk loopende.

VLIJMENSCHVELD (HET), lage polderlanden, pr. *N. Br.*, tusschen 's Hertogenbosch en het d. *Vlijmen*.

VLIJMENSCHVEN (HET), waterplas, pr. *N. Br.*, gem. *Vlijmen*.

VLIJT (DE), landg. met koperhamerslagerij, pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*; groot 80 bund.

VLIJT (DE), bouwwh., pr. *Z.H.*, gem. *Nieuwveen* en *Zevenhoven*; groot 57,7080 bund. (BURG.)

VLIJT-EN-ZEGEN. Zie SOPHIAS-VLIJT-EN-ZEGEN, hofst., pr. *Z.H.*, gem. *Zevenhoven*, 39,6851 bund.

VLISSINGEN, kant., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*. Het bevat de gem. *Vlissingen*, *Biggekerke*, *Koudekerke*, *Melis-en-Mariekerke*, *Ritthem*, *Oost-en-West-Souburg*, *West-Kapelle* en *Zoutelande*; beslaat 7750 bund. en telt 1969 h. met 14970 inw.

VLISSINGEN, kerk. ring, pr. *Zeel.*, klass. van *Middelburg*. Hij bevat de gem. *Biggekerke*, *Koudekerke*, *Melis-en-Mariekerke*, *Oost-en-West-Souburg*, *West-Kapelle*, *Vlissingen* (Nederduitsche), *Vlissingen* (Engelsche), *Ritthem* en *Zoutelande*, met 11400 zielen, 8 kerken en 11 Predikanten.

VLISSINGEN, kant. *Vlissingen* (2 m.k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de st. *Vlissingen* en 6 h.; beslaat 786,0000 bund. en telt 1092 h. met 10900 inw., die meest bestaan door het vertier, dat de inrigtingen van het zeewezen en de daaraan verbonden ambtenaren

en werklieden hier veroorzaken: Er zijn 1 bierbrouwerij; 1 zeepziederij; 1 chocoladefabriek; 3 boekdrukkerijen; 1 fabriek van brandspuiten; 1 stoom-, pel- en olie- en 2 windkoornmolens. De 6270 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Middelburg*, ring van *Vlissingen*, met 3 Predikanten. Er bestaat hier ook eene Engelsche gem. van de klass. van *Middelburg*, ring van *Vlissingen*, met 100 ziel., welke met die van *Middelburg* gecombineerd is. De 400 Evang. Luth. maken eene gem. uit van den ring van *Kolterdam*. De 30 Doopsn. maken eene gem. uit, welke om de drie weken, door den Predikant van *Middelburg* bediend wordt. De 2150 R. K. maken eene par. uit van het bisd. van *Breda*, dek. van *Aardenburg*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De 60 Isr. hebben er eene bijkerk van de rings. van *Middelburg*.

De st. *Vlissingen*, oudtijds *Flessinghe*, in het Lat. *Flessinga*, in het Fr. *Flessingue*, in het Eng. *Flushing*, ligt 1½ u. Z. ten W. van *Middelburg*, aan den mond der *Honte*, waarover een stoombootveer op *Breskens* is. De st. is een der gewigtigste vestingen van ons land, zoowel door hare ligging aan den mond der *Honte*, het maritime etablissement, de twee bekwame havens en de schoone reede, als doordat zij, onder medewerking van eene zee-magt en van de om en tegen overliggende forten, die zij beschermt, de sleutel van dien stroom is. De vesting heeft eene hoofdwal met 13 bastions, waarvan alleen 6 aan de landzijde dien naam waardig zijn. De rivierzijde bestaat uit eenen hoogen wal met bekledingsmuur, waartegen eene steengloojing is aangebragt, welke uitstekende paalhoofden heeft, tot breking van het geweld der golven; door dezen wal loopen beiden havens naar de reede. De landzijde bestaat uit aardenwerken, die de st. cirkelvormig insluiten door eenen hoofdwal met gracht, eenen bedekten weg met glacis en daarvoor eene zeer breede voorgracht. Tot deze vesting worden gerekend de forten *Rammekens*, *Admiraal Zoutman*, *Admiraal de Ruyter* en de vervallene batterij *Tromp* aan de oostzijde, de forten de *Nolle* en *Kenau Hasselaar* aan de westzijde, allen aan de rivier gelegen; landwaarts, op 1400 ell. van de vesting, liggen drie vijfhoekige redouten, genaamd: de *Regter*, *Midden* en *Linker redoute*, alle met natte grach-



ten en de tweede met de overblijfselen van een gemetseld reduit voorzien. De st. beslaat binnen hare muren 46,9611 bund.; telt 1059 h. en 7840 inw.; heeft 2 havens, 4 poorten en vijf markten, als: de Grootemarkt, de Oudemarkt, de Kleinemarkt, de Zeilmarkt en de Nieuwevischmarkt. Openbare gebouwen zijn: het Stadhuis, waar ook de zittingen van het kantongeregte gehouden worden en de Beurs. Digt bij de beurs staat, met het aangezicht naar de stad gekeerd, het prachtig metalen standbeeld van den nooit volprezen MICHEL ADRIAANSZ. DE RUYTER. Militaire gebouwen zijn: de Grootte Bomvrije kazerne of Kazerne Cavalier, ter huisvesting van 2000 man, met kruidkamer en bomvrijen toren, met plat voor geschut; het Groot- of Nieuw arsenaal, met affuitloods, kogel- en geschutparken; het Klein- of Oud arsenaal; een Laboratorium; een Kogel- en Geschutpark; een groot bomvrij Magazijn, met plat voor geschut; drie grootte en vier kleine buskruidmagazijnen; dertien Kazematten, waarvan een tot Wachthuis en een tot Broodbakkerij is ingerigt; een Kogelgloeioven; een Paveljoen der Genie, en eene Hoofdwacht. De Artilleriekazerne, de Marinierskazerne en de Infirmerie zijn stads gebouwen. Tot de maritime inrigtingen behoren: eene Scheepstimmerwerf met twee hellingen met houten kappen, voor linie- en fregatschepen, en twee voor die van ligter charter; eene Uitrustingswerf; een Arsenaal; een Tuig- en Kettingmagazijn; eene Houtloods; eene Beeldhouwersloods; eene Kuipersloods; eene Vaatloods; eene Smederij; een Directeurshuis, in welks voorportaal men de fraai geschilderde portretten van de drie dappere Vlissingers MICHEL ADRIAANSZ. DE RUYTER, JAN en CORNELIS EVENTSEN ziet; een Constructeurs- of Ingenieurshuis, behalve de Bureaux en andere Magazijnen. Men telt er twee Loods-Directiën; het eene van het Nederlandsche, het andere van het Belgische Gouvernement. De Grootte Herv. of St. Jacobskerk heeft een orgel, eenen fraaijen toren, een gedenkteecken van den zoo veruienstelijken Vlissingschen Burge-meester JAN LAMBRECHTSEN COOLEN, een fraai uit zwart en wit marmere gedenkteecken ter nagedachtenis van een Engelsch heer van geboorte en grootte middelen, DANIEL OCTAVIUS

BARWELL, die behoorde onder de met het schip Woestduin verongelukte schipbreukelingen, en, in de zeer fraaije kerkekamer, eene niet onaanzienlijke boekerij van godgeleerde werken. De Engelsche kerk is een gedeelte van het kruis der Groote kerk, daarvan door eenen muur afgescheiden en heeft een orgel. De Evang.-Luth., Doopsgez. en R. K. kerken hebben orgels doch geene torens. Liefdadige gestichten en inrigtingen zijn: Het Arm-, Gast- en Oudemannenhuys, bewoond door 109 oude lieden, die er voor hun geheele leven de kost koopen of daarin voor rekening van het gesticht zijn opgenomen; het Weeshuis, waarin 5 jongens en 29 meisjes verpleegd worden; een R. K. Weeshuis, waarin 4 jongens en 3 meisjes zijn opgenomen; eene Werkinrigting voor behoeflijken, ten doel hebbende den handwerksman, die in den winter van alle middelen van bestaan verstoken is, arbeid en brood te verschaffen; de Leenbank; eene afd. van het Nederl. Bijbelgen.; eene afd. van het Nederl. Traktaaten.; eene afd. van het Zendingen.; een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, en eene Spaarbank. Voorts zijn er eene Vrijmetselaarsloge: *l'Asire de l'Orient*; een Schouwburg; eene Teekenschool; eene Stads Koste. voor Jongeheeren; eene Stads Koste. voor Jongejuvrouwen; eene Stads Burgers.; eene Stads Armens.; drie partikuliere scholen, en 1 Bewaarschool. Kermis den tweeden Zond. in Julij en duurt 8 dagen. Weekmarkt des Dingsd. en Vrijdags.

VLISSINGSCHÉ - WATERGANG (DE), water, pr. *Zee.*, uit de buitengracht van Middelburg voortkomende en bij Vlissingen te niet loopende

VLIST, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Schoonhoven*, postk. *Gouda*, gem. *Vlist-en-Bonrcpas*. Zij bevat noch d. noch geh., doch alleen 38 verspreid staande woningen; beslaat 709,8484 bund. en telt 260 inw., die van landbouw, vee- en hennepteelt bestaan. De 170 Herv. behooren kerk. tot *Polsbroek*, de 90 R. K. tot *Haastrecht*. De kinderen genieten onderwijs te *Zuid Polsbroek*.

VLIST (DE), water, pr. *Z. H.*, van de Vroonburg naar Haastrecht, in welks nabijheid het in den IJssel valt.

VLIST (DE OOSTZIJDE- en DE-WESTZIJDE-VAN-), 2 p., pr. *Z. H.*,

gem. *Vlist-en-Bonrepas*; de eene groot 345,5778 bund., de andere 363,2727 bund.

**VLIST-EN-BONREPAS**, gem., pr. *Z.H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Schoonhoeden*, postk. *Gouda* (17 m. k., 3 s. d., 3 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. *Vlist en Bonrepas*; beslaat 991,3592 bund. en telt 50 h., met 380 inw., die van landbouw, vee- en hennipteelt bestaan. De 240 Herv. behooren kerk. tot *Polsbroek*; de 143 R. K. gel. tot *Haastrecht*, ged. tot *Schoonhoven*. De kinderen genieten onderwijste *Polsbroek*.

**VLODORP**, gem., pr. *Limb.*, arr., kant. en postk. *Roermond* (8 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. *Vlodorp* en *Eisberg*; beslaat 1892,7225 bund.; telt 155 h. en 852 inw., die van landbouw bestaan. De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. en dek. van *Roermond*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. Er is 1 school met 100 leerl. Het d. *Vlodorp* of *Vlodrop* ligt 2 u. Z. O. van *Roermond*, bij de Roer, waarover hier eene brug ligt. De kerk, aan den H. *MARTINUS* toegewijd, heeft eenen spitsen toren en een orgel. Kermis den 1n Zond. na Pinksteren en den 11n Nov.

**VLODORP (HET KASTEEL-VAN-)**, kast., pr. *Limb.*, gem. *Vlodorp*; met 30,3925 bund. grond.

**VLOED**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *'s Prinsenhage*; met 5 h. en ruim 30 inw.

**VLOED (DE)**, 2 beekjes, pr. *Grld.*, waarvan het eene ten Z. van *Zelham* ontspringt, en zich in de *Vordensche beek* ontlast; het andere ontspringt met twee takken in de gem. *Zelhem* en *Ambt-Doetinchem*, en loopt uit in de *Hummelose beek*.

**VLOEDGRAVEN (DE)** of **PLOMPENGRAVEN**, beek, pr. *Orrer.*, gem. *Heino*, van den *Achlerste-Rozenboom* naar de *Nieuwe-wetering* loopende.

**VLOEDSPUI** of **VLOEISPUI**, water, pr. *N.Br.*, gem. *Hooge en-Lage-Zwaluwe*, in den Amer uitloopende.

**VLOEIEIND**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Deurne*; met 19 h. en 100 inw.

**VLOEIEINDSCHE - LOOP (DE)**, het ged. van de *Raaksche loop*, pr. *N.Br.*, dat langs *Vloeieind* loopt.

**VLOEIGAT (HET)**, watertje, pr. *Z. H.*, gem. *'s Gravzande*, uit de *Ringsloot-van-den-Nieuwlandschepolder* naar de *Maas* loopende.

**VLOEIJEN (HET GAT-VAN-)**, twee killen, pr. *N.Br.*, gem. *Made*, van welke eene uit het *Gat-van-den-Noordklip*, in het *Gat-van-de-Kerk-*

*sloot*, en de andere uit het *Gat-van-Honderd-dertig* in de *Eiff* loopt.

**VLOEIJENSEINDE** of **VLOEIEIND**, b., pr. *N.Br.*, gem. *Hooge en-Lage-Mierde-en-Hulsel*; 20 h. en 130 inw.

**VLOET**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Uden*.

**VLOGLANDEN (DE)**, kasterede, pr. *Geld.*, gem. *Gorssel*.

**VLOKHOVEN** of **VLOECKHOVEN**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Woensel*; met 55 h. en 300 inw.

**VLOKHOVEN (ACHTER)**, b., het N. ged. van *Vlokhoven*, pr. *N.Br.*, gem. *Woensel*; met 30 h. en 170 inw.

**VLOKHOVEN (VOOR-)**, b., het Z. ged. van *Vlokhoven*, pr. *N.Br.*, gem. *Woensel*; met 25 h. en 135 inw.

**VLOKSCHIE-WETERING**. Zie **VLOUWICKER-WETERING**.

**VLOOSWIJK (DE)**, p. en geh., pr. *Utr.*, gem. *Wulvenhorst*, het geh. met 6 h. en 40 inw.

**VLOOSWIJK - OOSTWIJK - EN - KROMWIJK**, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *Ijsselstein*, postk. *Woerden*, gem. *Wulvenhorst*. Zij bevat noch d. noch geh., maar alleen eenige verstrooid liggende huizen.

**VLOOSWIJKER-WETERING (DE)**, water, pr. *Utr.*, gem. *Wulvenhorst*, dat in den *Oude-Rijn* uitloopt

**VLOOSWIJK-POLDER** of **FLOOSWIJK-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Neuzen*; groot 210,6224 bund.

**VLOOT (DE)**, water, pr. *Limb.*, dat bij *Linne* in de *Maas* valt.

**VLOOYEND**. Zie **LOJEND**.

**VLOTEN**. Zie **VLEUTEN**.

**VLOTTER (HUIS DE)**, ook wel de **VLOTTER** en in latertijd **JAGERLUST** of **JAGERSLUST**, hofst.; pr. *N. H.*, gem. *Heemskerk*; groot 45,3867 bund.

**VLOWIJKER - WETERING**, ook wel **VLOKSCHIE-WETERING**, water, pr. *Utr.*, dat onder *Werkhoven* ontstaat, en in den *Kromme-Rijn* uitloopt.

**VLUGTENBURG**, boerd., pr. *Z. H.*, gem. *'s Gravzande*; 18,7169 bund.

**VLUGTENBURG**, buit., pr. *Zeel.*, gem. *Oost-en-West-Souburg*.

**VLUGTHEUVEL - POLDERTJE**, of **VLUGHEULS-POLDERTJE**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Z. Heijerland*; groot 4,2800 bund.

**VLUGTHOVEN**, buit., pr. *N. H.*, gem. *Velsex*; groot 10,8415 bund.

**VLUT**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Oerle*.

**VODDEHOEK**, b., pr. *Ocer.*, gem. en 1 u. N. van *Denkamp*, een ged. van de huurs. *Tillegte*.

**VOEDERHEIL**, bij het kad. **VORDERHEUL**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Zceland*; met 16 h. en 200 inw.

**VOELLENHOEF.** Zie VOLLENHOVEN.  
**VOER (DE)**, riv., pr. *Limb.*, dat in de Belgische prov. *Luik*, bij St. Maartens-Voeren, ontspringt, en bij Eysden in de Maas valt.

**VOERDE (DE)**, h., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, bij *Marrum*.

**VOERENDAEL**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. en postk. *Heerlen* (7 m. k., 1 s. d.), zij bevat het d. Voerendaal en de geh. Esschen, Kunraad, Op-de-Straat, Winthagen, Colmond, Mingersberg en Ubagsberg; beslaat 2266,9025 bund., en telt 328 h. en 1760 inw., die van landbouw, paarden- en veeteelt bestaan. Ook zijn er 2 bierbrouwerijen, 2 looijerijen, 2 bleekerijen, 2 korenmolens en 4 kalkovens. De inw., op 4 na allen R. K., maken de par. van Voerendaal en Ubagsberg uit, welke in deze burg. gem. ieder eene kerk hebben. De 4 Herv. behooren tot de gem. van *Heerlen*. Er zijn twee scholen, als: ééne te Voerendaal en ééne te Ubagsberg.

Het d. Voerendaal ligt 3½ u. O. N. O. van Maastricht, ¾ u. W. van Heerlen. Men telt er 70 h. en 390 inw. en met de geh. Esschen, Kunraad, Op-de-Straat en Winthagen 231 h. en 1200 inw. De inw., op 4 na allen R. K., maken eene par. uit met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De kerk aan den H. LAURENTIUS toegewijd heeft toren en orgel. De dorps. telt 120 leerl. Kermis Zondag na St. Maarten.

**VOERHOOI (T)**, meertje, pr. *Dr.*, gem. *Odoorn*; groot 0,5008 bund.

**VOERSEL.** Zie VAARSEL.

**VOERWERK.** Zie VOORWERK.

**VOETAKKER**, op sommige kaarten het GELDERMALSSENSCHE-WEIDEVELD, p., pr. *Geld.*, gem. *Geldermalsen*; groot 181,7660 bund.

**VOETANGEL (DE)**, herberg en toehuis, pr. *N. H.*, gem. *Ouder-Amstel*.

**VOETPAD (HET)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hendrik-Ido-ambacht*; 52,0000 bund.

**VOGEL (DE GROOTE- en DE KLEINE-)**, 2 waters en visscherijen, het eerste pr. *Zeel.*, gem. *Hontenisse*, *Stoppeldijk* en *Hengstdijk*, groot 58,7480 bund.; het andere gem. *Hontenisse*, groot 2,8320 bund.

**VOGEL (OOST-EN-WEST)**, wijk of sectie van de *Watering-van-Lanswaarde*, pr. *Zeel.*, gem. *Hontenisse*.

**VOGELAAR (HETGAT-VAN-DEN-)**, kreek in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made*, dat uit het Gat-van-de-Puttesteek in het Gat-van-Kielen en het Gat-van-den-Hof uitloopt.

**VOGELAARSLOOT (DE)**, kil in den *Biesbosch*, pr. *Z. H.*, gem. *Dordrecht*, welke uit het Banegat in het Wanty uitloopt.

**VOGELBERG** of **VOGELZANG**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Maarheeze*; met 27 h. en 145 inw. (ZANG (HET HUIS-TE-)).

**VOGELENSANCK.** Zie VOGELZEN-VOGELENVELD (HET), duinvallei, pr. *Z. H.*, gem. *Noordwijk*; groot 550,0000 bund.

**VOGELEN-WATER (HET ACHTER-, HET GROOTE- en HET KLEINE) of ACHTER- GROOTE en KLEINE-VOGEL-WATER**, 3 duinvalleijen, pr. *N. H.*; de eerste gem. *Egmond-Binnen*; de beide anderen ged. gem. *Egmond-Binnen*, ged. gem. *Castricum*.

**VOGELENZANG** of **VOGELZANG**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Lieshout*.

**VOGELENZANG (DE)**, DE VOGELZANG of DE VOGELSANG, d., pr. *N. H.*, arr., kant., hulpk. van het postk. en 1½ u. Z. Z. W. van *Haarlem*, gem. *Bloemendaal*. Men telt er 58 h. en 440 inw., die van landbouw bestaan en door de vermogende bewoners der hier aanwezige buitengoederen. De 370 R. K. maken met die van *Bennbroek* en *de Zilk* eene par. uit van het bisd. *Haarlem*, met 600 comm.; de kerk, aan *Onze Lieve Vrouw Hemelvaart* toegewijd, heeft eenen fraaijen spitsen toren en orgel, de 70 Herv. behooren kerk. tot *Bloemendaal*. Er is eene school en eene halt van den Hollandschen spoorweg.

**VOGELENZANG (DE)**, 2 platen, pr. *N. Br.*, ged., gem. *Werkendam*, ged. gem. *Made-en-Drimmelen*.

**VOGELENZANG (DE)**, p. in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; 19,7340 bund. (SANG-STATE).

**VOGELENZANG (DE)**. Zie VOGEL-VOGELENZANG (DE), landg., pr. *Geld.*, gem. *Oldebroek*; 43,7653 bund.

**VOGELENZANG (HET HUIS-TE-)**, van ouds VOGELENSANCK, buit., pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal*; 294,1915 bund.

**VOGELENZANGER-POLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Oude-Niedorp-en-Zijdewind*; groot 20,4510 bund.

**VOGELENZANGER - WATERING (DE)**, water, pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal*, van de Vogelesang naar de Leidsche-vaart loopende.

**VOGELENZANG-POLDER (DE)**, 2 p., één, pr. *Z. H.*, gem. *Sluipwijk*; één DE VOGELSANG-POLDER, van ouds GORSEKEN-DE-VOGELENSANCK, pr. *Zeel.*, gem. *Oud-Vossemeer-en-Vrijbergen*; groot 68,3840 bund.

**VOGELENZANGSCHE - BOSCH (HET)**, bosch, pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal*; groot 80,7817 bund.

**VOGELENZANGSCHE LAAN (DE)**, of de *BEEKLAAN*, ook wel eens de *TEILINGERLAAN*, weg, pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal* van de Leidsche-vaart, door het Vogelenzangsche bosch.

**VOGELFORT (HET)**, geh., pr. *Zeel.*, gep. *Stoppeldijk*, 20 min. N. van *Pauluspolder*; met 7 h. en 30 iaw.

**VOGELLAND**, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Aalsum*.

**VOGELMEER (HET)**, meertje, pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Uilgeest*.

**VOGELRIJD**, beekje of watertje, pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, dat uit de hooge veenen door het d. *Fochtelo* loopt, en tegen den *Leidijk* stuit, doch zich daar onder den grond verbergt, 10 min. gaans verder weder te voorschijn komt, en zich in het *Groot-Diep* ontlast.

**VOGELSANG**. Zie *VOGELENZANG*.

**VOGELSANG OF VOGELZANG**, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*; groot 33,9658 bund.

**VOGELSANG-STATE**, ook wel *VOGELENSANG*, landg., pr. *Fr.*, gem. *Kolumerland-en-Nieuwkruisland*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Oudwoude*.

**VOGELSBERG**. Zie *VOGELBERG*.

**VOGELSCHORRE (OUD - EN - NIEUW -)**, 2 p., pr. *Zeel.*, de eerste ook *ZUID-WESTENRIJK*; groot 702,7296 bund.; de andere of *WESTDORPE - POLDER* gem. *Westdorpe*; groot 141,7008 bund.

**VOGELS-EN-HEIHOEK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Escharen*; met 8 h. en ongeveer 70 iaw.

**VOGELSHOEK**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Escharen*; met 12 h. en 70 iaw.

**VOGELSHOEK (DE)**, p., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Escharen*, ged. gem. *Gassel*; groot 97,6390 bund.

**VOGELSWERF**, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Heukelum*; 14 h. en 80 iaw.

**VOGELSWERF (ACHTER -)**, p., pr. *Geld.*, gem. *Vuren*; groot 34,7300 bund.

**VOGELTJE (HET)**, plaats, pr. *N. Br.*, gem. *Klundert*.

**VOGELWATER (HET ACHTER - HET GROOTE - en HET KLEINE -)**. Zie *VOGELENWATER (HET ACHTER - HET GROOTE - en HET KLEINE -)*.

**VOGELWIJK**. Zie *VOGELWIJK*.

**VOGELZANG**, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Reeuwijk*; met 10 h. en 89 iaw.

**VOGELZANG**, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Scheemda*; 50,2910 bund. (*Roden*).

**VOGELZANG**, geh., pr. *Dr.*, gem.

**VOGELZANG**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Wittem*; met 2 h. en 20 iaw.

**VOGELZANG**. { *VOGELENZANG (DE)*.  
Zie { *VOGELSANG*.

**VOGELZANG (HET)**, droogte in de *Zuiderzee*, Z. O. van *Texel*.

**VOGELZANG-POLDER**, p., pr. *Utr.*, gem. *Jaarsveld*; 216,3687 bund.

**VOGELZANG-POLDER (DE)**. Zie *VOGELENZANG POLDER (DE)*.

**VOGELZANGSCHE - WEG (DE)**, weg, pr. *Z. H.*, van het d. *Hagestein* naar de *Outenasche kade* loopende.

**VOIRTHUIZEN**. Zie *VOORTHUIZEN*.

**VOISE-POLDER (DE)**. Zie *VERSCHE-POLDER (DE)*.

**VOLCKEN**. Zie *VOLKEL*. [(HET).

**VOLDERS-EILAND**. Zie *EILAND*

**VOLENBEEK**, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Pulten*; groot 80 bund.

**VOLENDAM** of **VOLLENDAM**, d., pr. *N. H.*, arr. en 3 u. W. ten Z. van *Hoorn*, reg. kant. *Purmerende*, kant., postk., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Edam*. Men telt er 196 h. en 960 iaw. en met een ged. van het geh. *Katham*, 200 h. met 980 iaw., meestal visschers, die met 102 visschuiten, *bolters* genoemd, hun bedrijf uitoefenen. Men kan de iaw. aan hunne bijzondere kleeding van de bewoners der naburige plaatsen onderscheiden. De 100 Herv. hebben er eene kerk met torentje, doch zonder orgel, waarin maandelijks door eenen der Predikanten van *Edam* godsdienstoefening wordt gehouden. De 880 R. K. hebben hier eene bijkerk, waarin voor ouden en zwakken van dit d. dienst gedaan en de kinderen in de godsdienst onderwezen worden. Er zijn eene school met ruim 100 leerl. en eene zeehaven.

Kermis den tweeden Pinksterdag.

**VOLENDAMMER MEER (DE)**, p., pr. *N. H.*, gem. *Edam*, 25 bund.

**VOLEWIJK**, **VOLLENWIJK**, **VOOLWIJK** of **VOGELWIJK**, streek buitendijks lands, pr. *N. H.*, gem. *Buiksloot*; strekkende van den *Waterlandschezee*dijk, bijna regt op de stad *Amsterdam* aan. De overtocht geschiedt hier met stoombooten, met door *paardenkracht* voortgestuwde raderbooten, met zeilschuiten enz.

**VOLGER (DE)**, boerd., pr. *N. H.*, gem. *de Rijp*; met een overtoom over de *Ringvaart* van de *Beemster*.

**VOLGERLANDEN**, landen rondom den *Zuïjndrechtschevaard*, pr. *Z. H.*, gem. *Heer-Jansdam*, *Heer-Oude-lands - Ambacht*, *Meerdervoort*,

*Groote-Lind!*, *Zwijnrecht* en *Kijfhoek*. [(OUD-EN-NIEUW.)

**VOLGERSDIJK**. Zie **VELGERSDIJK**.  
**VOLGERWEEREN** (DE), sreeck weiland, pr. *N.H.*, gem. *Nieuwendam*.

**VOLGER-WEG** (DE), weg in de *Beemster*, pr. *N. H.*, loopende van den West- naar den Oost-ringdijk.

**VOLGER-WIJK**, boerd., pr. *N.H.*, gem. *de Beemster*; groot 16 bund.

**VOLHARDING**, hofstede, pr. *N.H.*, gem. *Texel*, in het *Eijerland*; groot 20,0320 bund.

**VOLKEL**, wijk der gem. *Uden*, pr. *N. Br.*, bevattende de geh.: *Volkel*, *Liescind*, *Lagenheuvel*, *Heikant*, *Maatschehel*, *Niemeskant*, *Oosterens*, *Schadron*, *Lankhuis*, *Vloet* en *Strepen*, te zamen 269 h. en 1350 inw., die meest van landbouw bestaan. Het geh. *Volkel*, de *Kapelstraat* of enkel de *Kapel*, van ouds *Volcken*, ligt 5 u. O. Z. O. van 's *Bosch*, 1½ u. N.O. van *Veghel*, ¾ u. Z.O. van *Uden*, en telt 19 h., 170 inw. en 1 wind-koornmolen. De inw., allen R. K., maken een rectoraat uit van het bisd. 's *Herlogcnbosch*, dek. *Ravestein-en-Megen*, met 1 Rector en 1 Kapellaan. De kapel is aan den H. ANTONIUS toegewijd. De dorps. telt 150 leerl.

Kermis den tweeden Zond. in Oct.  
**VOLKESLOOT** (DE), water, pr. *N. H.*, gem. *Brock-in-Waterland*.

**VOLLANDSWIEL** (HET), water, pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*, ¼ u. N. W. van *Langweer*.

**VOLKRAK**, gemeentlijk **VOLKERAK**, stroom, pr. *N. Br.*, die uit het *Hollandsdiep* in het *Krammer* loopt.

**VOLLEGA**. Zie **FOLLEGA**.

**VOLLE-HAND**, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Loppersum*; groot 47,6990 bund.

**VOLLEHAND** (DE), herb., pr. *Geld.* gem. *Voorst*.

**VOLLENDAM**. Zie **VOLENDAM**.

**VOLLENHOFF**. Zie **VOLLENHOVE**.

**VOLLENHOF**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Oldebroek*; groot 160,6391 bund.

**VOLLENHOVE**, oudtijds **VULLENHOE**, **FULNAHO** of **FULLEN**, later **VULLENHORST**, **VOLLENHOEF** en **VOLLENHOVE**, lands., pr. *Over.* Het bevat de gem. *Blankenham*, *Blokzijl*, *Giethoorn*, *Kuinre*, *Oldemarkt*, *Steenwijk*, *Steenwijkerwolde*, *Stad Vollenhove*, *Ambt Vollenhove*, *Wanneperveen* en *Zwartsluis*, beslaat 26542.0000 bund., en telt 4232 h., met 23000 inw.

**VOLLENHOVE**, kant., pr. *Over.*, arr. *Zwolle*. Dit kant. bevat de gem. *Blankenham*, *Blokzijl*, *stad*

*Vollenhove*, *Ambt-Vollenhove*, *Wanneperveen* en *Zwartsluis*; beslaat 13,907 bund., en telt 1828 h., met 10000 inw., die van veenderij, vee-teelt en visserij bestaan.

**VOLLENHOVE**, kerk. ring, pr. *Over.*, klass. van *Kampen*. Zij bevat de gem.: *Blankenham*, *Blokzijl*, *Giethoorn*, *Kuinre*, *Oldemarkt-en-Paaslo*, *Steenwijk*, *Steenwijkerwolde*, *Vollenhove*, *Wanneperveen* en *Zwartsluis*; met 12 kerken, 14 Predikanten en 20800 ziel.

**VOLLENHOVE**, gem., pr. *Over.*, arr. *Zwolle*, kant. *Vollenhove*, hulpk. van de postk. *Lemmer*, *Meppel* en *Zwolle* (13 m. k., 6 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de plattelandst. *Vollenhove*, en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 22,0045 bund., en telt 235 h., met 1400 inw., die van vee-teelt, visserij en het bokking rooken bestaan. Ook zijn er 1 calicotsfabriek en 1 katoenweverij. De 1200 Herv. maken, met die van het *Ambt-Vollenhove*, eene gem. uit van de klass. van *Kampen*, ring van *Vollenhove*, met 2850 ziel. en 2 Predikanten. De Doopsgez. behooren tot de gem. van *Giethoorn*. De 110 R. K. maken, met die van het *Ambt-Vollenhove*, eene par. uit van het bisd. *Utr.* Er zijn vier scholen. De plattelandst. *Vollenhove*, in vroegere eeuwen *Vullenhoe*, *Fulnahoe*, *Fullenho*, later *Vullenhorst*, *Vollenhoov*, *Voellenhoef*, *Vollenhoe*, *Vollenhoo* en *Vollenhoef* gespeld, ligt 5½ u. N. W. van *Zwolle*, aan den boezem der *Zuiderzee*. Het raadhuis, waarin ook het kantongeregte zijne zittingen houdt, en dat tevens tot *Societeit* dient, prijkt met een torentje, dat wegens zijne oudheid bezienswaardig is. De Herv. hebben er twee kerken, de *Bovenkerk* en de *Kleinekerk*. De R. K. kerk, aan den H. *NICOLAAS* toegewijd, heeft toren noch orgel. Er is een *Depder Maats.*: *Tot Nut van 't Algemeen*, en eene *Afd.* van het *Bijbelgen.*, eene kosts. voor jonge heeren, twee lagere scholen en eene *bewaarschool*.

Paardenm. Woensd. voor *Paschen*. Jaarm. 2 Nov.

**VOLLENHOVE** (AMBT-), gem., pr. *Over.*, arr. *Zwolle*, kant. *Vollenhove*, hulpk. van de postk. *Lemmer*, *Meppel* en *Zwolle* (13 m. k., 6 s. d., 3 j. d.). Zij bestaat uit de buurs. *St. Jansklucster*, *Barsbeek*, *Liste*, *Leeuwte*, *den Duin*, *Kuinderdijk-en-Baarlo* en *Moespot*; beslaat 5562 bund. en telt 280 h. met 1770 inw., die van

landbouw, veeteelt, verveeningen en visscherij bestaan. De 1700 Herv. en de 60 R. K. behooren kerk. tot *Vollenhove*, waar de kinderen school gaan.

**VOLLENHOVEN** en **KLEIN VOLLENHOVEN**, 2 buit., pr. *Utr.*, gem. de *Bilt*; de eerste groot 38,1393 bund.; de andere 4,5052 bund.

**VOLLENHOVENSCH-ZEEDIJK**, dijk langs de Zuiderzee, van het Zwolsche-Diep naar Blokzijl.

**VOLLEWIJK**. **VOLEWIJK**.

**VOLMOLENSGAT (HET)**, water, pr. *Utr.*, gem. *Vreeswijk*.

**VOLTHE**, **VOLTE** of **VOLTELEN**, ook wel **VAALTE** of **VAELTE**, buurs., pr. *Over.*, gem. *Weerselo*; met 100 h., 540 inw. en eene school met 120 leerl.

**VOLTHER-BEEK**. Zie **HOLLANDSCHE-GRAVE**.

**VOLTHER-BROEK (HET)**, heideveld, pr. *Over.*, gem. *Weerselo*; groot 250,1889 bund.

**VONDELING (DE)**, bies- en rietplaat, in de *Nieuwe-Maas*, pr. *Z. H.*, gem. *Pernis*.

**VONDELINGEN (DE)**, 5 bij elkander liggende platen in de *Ooster-Schelde*, pr. *Zeel.*, tusschen de Bevelanden en het eil. Tholen.

**VOOLWIJK**. Zie **VOLEWIJK**.

**VOORAFSCHE-POLDER**, 2 p., pr. *Z. H.*, één gem. *Berkel*; de andere, of **BUITENWEG**, gem. *Noord-Waddinxveen*; groot 475,7484 bund.

**VOORBROEK**, b., pr. *Geld.*, gem. *Wisch*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Sillevoide*.

**VOORBURG**, kant., pr. *Z. H.*, arr. 's *Gravenhage*. Het bevat de gem. Voorburg, Nootdorp, Rijswijk, Stompwijk, Veur, Soetermeer en Zegwaard; beslaat 11305,3947, bund. en telt 1650 h. met 11160 inw.

**VOORBURG**, kerk. ring, pr. *Z. H.*, klass. van 's *Gravenhage*. Zij bevat de gem. 's *Gravezande*, *Ter-Heide*, *Leidschendam-en-Wilsveen*, *Loosduinen*, *Munster*, *Naaldwijk*, *Rijswijk*, *Scheveeningen*, *Voorburg*, (*Nederduitsche gem.*), *Voorburg (Fransche gem.)*, *Wassenaar* en *Wateringen*, met 12 kerken, 12 Predikanten en 12600 ziel.

**VOORBURG**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr., reg. kant. en postk. 's *Gravenhage*, kant. *Voorburg* (27 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Voorburg* en een ged. van de b. aan de *Geestbrug*, en het buurtje de *Ligte-Turf*, thans bekend onder den algemeen naam van het *Oosteinde-der-Gemeente*; beslaat 848,9217 bund., en telt 321 h. met 2560 inw., die van land-

bouw, veeteelt, het maken van vogelkooijen en het werken op de buitenplaatsen bestaan. Er zijn voorts 1 scheepstimmerwerf, 1 fabriek van parfumerijen, 1 touwslagerij en 1 koornmolen. De 1200 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van 's *Gravenhage*, ring van *Voorburg*. Er is hier ook eene *Waalische gem.* van de klass. van 's *Gravenhage*, ring van *Voorburg*, met 3 ziel., waar de dienst, gedurende den zomer, eenige malen door de *Waalische Predikanten* der 's *Gravenhaagsche gem.* wordt waargenomen. De 1300 R. K. maken eene par. uit van het bisd. *Haarlem*, met eenen *Pastoor* en eenen *Kapellaan*. De 17 *Evang. Luth.* en de 18 *irs.* behooren kerk. tot 's *Gravenhage*. Er zijn 4 scholen. Het d. *Voorburg*, oudtijds *Forburg*, ligt 1 u. O. van 's *Gravenhage*. De kerk heeft toren en orgel. De *Fransche kerk* heeft orgel en torentje. De *R. K. kerk*, aan den *H. Martinus* toegewijd, is een schoon gebouw, met orgel en spitsen toren. De kostscholen voor jonge Heeren tellen 50; de kosts. voor jonge Jufvrouwen 20 en de dorps. 340 leerl. Er bestaat een *Dep. der Maats.: Tot Nul van 't Algemeen*, eene station voor de paardenposterij, en een halte van den spoorweg op de laan van *Nieuwoosteinde*.

**VOORBURG**, buit., pr. *N. Br.*, gem. *Vught*; groot 80,3458 bund.

**VOORBURG (DE BINNEN- en DE BOVENPOLDER-VAN-)**. Zie **BINCKHORST-POLDER** en **VKENPOLDER (DE BOVEN-)**.

**VOORBURGSCHE-POLDER (DE)**, p., pr. *Utr.*, gem. *Vreeland*; groot 213,1282 bund.

**VOORDAAN**, landg., pr. *Utr.*, gem. *Maartensdijk*; groot 160,0000 bund.

**VOORDE (DE)**, landg., pr. *Z. H.*, gem. *Rijswijk*.

**VOORDELDONK**, ook **VARELDONK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Asten*; met 58 h. en 370 inw.

**VOORDEN**. Zie **VORDEN**.

**VOORDIJK**, b., pr. *Z. H.*, gem. *West-Barendrecht*.

**VOORDIJKSHOORNSCHE-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Delft*, ged. gem. *Hof-van-Delft*; 281,4342 bund.

**VOORDIJKSCHE-POLDER (DE)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Zevenhoven*; groot 112,9105 bund.

**VOORDORP**, ged. der gem. *Maartensdijk*, pr. *Utr.* (*Leiderdorp*).

**VOORDORP**, buit., pr. *Z. H.*, gem.

**VOORDUIN**, buit., pr. *N.H.*, gem. *Bloemendaal*; groot 0,2607 bund.

**VOOREINDE**. Zie **VOORTEINDE**.

**VOORENSEINDE**. Zie **VOORENSEINDE**.

**VOORHEIDE**. Zie **OOSTERHOUT** (KLEIN-).

**VOORHOEFSCHÉ-POLDER** (DE), ook **VOORHOEF-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Bleiswijk*; groot 62,6537 bund.

**VOORHOEKJE** (HET), uitgeveende p., pr. *Z. H.*, gem. *Zegwaard*.

**VOORHOFSCHÉ-POLDER** (DE), p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Oegstgeest*, ged. gem. *Warmond*.

**VOORHORST**, boerd., pr. *Over.*, gem. *Diepenveen* en *Raalle*.

**VOORHOUT**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Noordwijk*, postk. *Haarlem* en *Leiden* (21 m. k., 2 s. d. 2 sld., 1 j. d.). Zij bevat het d. Voorhout en eenige verspreid liggende woningen; beslaat 1252,6458 bund., en telt 100 h. met 770 inw., die van landbouw en het boter en kaas maken bestaan. De 130 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Leiden*, ring van *Noordwijk*; de 450 R. K. eene par. van het bisd. *Haarlem*. Er is eene school met 60 leerl. Het d. Voorhout, oudtijds Voerbout en vroeger Foreholt, ligt 1½ u. N. ten W. van *Leiden*, ¾ u. Z. O. ten O. van *Noordwijk-Binnen*. Men telt er ongeveer 40 h. en 240 inw. De kerk, welke eenen toren heeft, strekt ten gebruike zoo van de Herv. als van de R. K., en is in tweeën verdeeld, zijnde beide deelen door eenen dikken, van binnen gevulden tusschenmuur van elkander gescheiden, waardoor de godsdienstoefeningen voor beide gezindten op de zelfde uren ongehinderd kunnen plaats hebben. Elk kerkgenootschap is in het bezit van een orgel. Op de voorm. buit. Schoonoord is een groot gebouw, dienende tot tweede afdeling van het seminarie te *Warmond*.

Kermis den 24 Augustus.

**VOOR-KATWIJK**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Berkel*.

**VOORLAND**, boerd., pr. *Z. H.*, gem. *Watergraafsmeer*.

**VOORLAND**, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Groote-Lindt-en-Dortmond*.

**VOORLAND** (HET OOST- en WEST-), 2 p., pr. *N. Br.*, gem. *Capelle*; de eerste eigenlijk een ged. van den p. de *Kleine-Oude-straat*, groot 44,6928 bund.; de andere 125,1820 bund.

**VOORLINDEN**, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar*; 105,6592 bund.

**VOORMEER**, adell. h., pr. *Fr.*, gem. *Heerenvveen*.

**VOORN** (DE), waterl., pr. *N. Br.*, welke zich in de Oude-Maas ontlast.

**VOORN** (DE), landg., pr. *Geld.*, gem. *Heerwaarden*; 25,3518 bund.

**VOORN** (HET HUIS-TE-), adell. h., pr. *Utr.*, gem. *Vleuten*; met 18,2955 bund. grond.

**VOORN** (DE KOP-VAN-), Zie **KOP-VOORNE** (HET KANAAL-VAN-) of

HET **VOORNSCHÉ-KANAAL**, kanaal, pr. *Z. H.*, van de Nieuwe-Maas, door het Land-van-Voorne naar het Haringvliet loopende.

**VOORNE** (OOST-) of HET **LAND-VAN-VOORNE AAN-DE-OOSTZUDE-VAN-DE-FLAKKEE**, thads bijzonder het **LAND-VAN-VOORNE**, landstr., pr. *Z. H.* Zij bevat de gem. *Brielle*, *Abbenbroek*, *Heenvliet*, *Nieuw-Hellevoet*, *Hellevoetsluis*, *Naters*, *Pancrasgors*, *Nieuwenhoorn*, *Oost-Voorne*, *Oudenboorn*, *Rockanje*, *Oude-en-Nieuwe-Streuyten*, *Vierpolders* en *Zwartewaal*; beslaat 13638,0541 bund., en telt 1999 h. met 15000 inw., (VOORNE

**VOORNE** (OOST-). Zie **OOST-VOORNE** (WEST-). Zie **GOEDEREDEE**.

**VOORNE** (ZUID-). Zie **OVERFLAK-VOORNE-EN-PUTTEN** (HET **LAND-VAN-**), eil., pr. *Z. H.* Het bestaat uit *Oost-Voorne* en een ged. van het Land van *Putten* en bevat de gem. *Abbenbroek*, *Biert*, *Brielle*, *Geervliet*, *Heenvliet*, *Hekelingen*, *Nieuw-Hellevoet*, *Hellevoetsluis*, *Naters*, *Nieuwenhoorn*, *Oostvoorne*, *Oudenhoorn*, *Rockanje*, *Simonshaven*, *Spijkenisse*, *Oude-en-Nieuwe-Streuyten*, *Vierpolders*, *Zuidland* en *Zwartewaal*; beslaat 20,579.5253 bund., en telt 2523 h. met 18,500 inw.

**VOOROFSCHE-POLDER** (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Woubrugge*; groot 67,6300 bund. (gem. *Weert*).

**VOORPOORTEN**, geh., pr. *Limb.*,

**VOORRIJP**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, ¼ u. O. van *Wynaldum*.

**VOORSCHOTEN**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, kant. *Leiden*, postk. 's *Gravenhage* en *Leiden* (27 m. k., 1 s. d., 2 j. d.) Zij bevat het d. *Voorschoten*, en de b. *Aan-den-Rijndijk*; beslaat 1389,2232 bund.; telt 196 h. en 1680 inw., die van landbouw en het maken van boter en kaas bestaan. Er zijn 2 kalkovens, 2 scheepstimmerwerven, 1 touwslagerij en 1 koorramolen.

De 750 Herv. behooren tot de gem. *Voorschoten*. De weinige Evang. Luth.,

Remonstr., Doopsgez. en Isr. tot *Leiden*. De 900 R. K. maken eene par. uit van het bisd. *Haarlem*. Er zijn 2 lagere scholen en een instituut. Het d. Voorschoten ligt 1 u. Z. W. van Leiden, op 10 min. afstands van de Delfsche-vliet, waarmede het door eene vaart gemeenschap heeft en op gelijken afstand van den ijzeren spoorweg, welke aldaar eene station heeft. De kerk heeft toren en orgel. De R.K. kerk, aan den H. LAURENTIUS toegewijd, heeft toren en orgel.

Paardenm. den 28 Julij, kermis Zond. na Pinksteren.

VOORSCHOTEN (BINNENPOLDER-VAN-), p., pr. *Z.H.*, gem. *Voor-schoten*.

VOORSCHOTEN-EN-VEUR, kerk. gem., pr. *Z. H.*, klass. van *Leiden*, ring van *Noordwijk*; met eene kerk te Voorschoten, en 1000 ziel.

VOORSCHOTER-VAART (DE), water, pr. *Z. H.*, dat van Voorschoten naar de Delfsche-vliet loopt.

VOORSCHOTER-WEG (DE), geh., pr. *Z. H.*, gem. *Soeterwoude*; met 6 h. en ruim 50 inw.

VOORST, gem., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. *Apeldoorn*, hulpk. *Apeldoorn* en *Zulphen* (7 m. k., 3 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. Voorst, Wilp, Twello, Terwolde en Nijbroek en de buurs. Aarderbroek, Appen, Noord-Empe, Zuid-Empe, Gietel, Otterbroek, Teuge en Voorster-klei; beslaat 1220,5127 bund. en telt 940 h. met 8000 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 1 kopermolen, 1 koperpletterij, 1 worsten- en klompenmakerij. De 5900 Herv. maken de gem. van *Nijbroek*, *Terwolde*, *Twello*, *Wilp* en *Voorst* uit. De 6 Doopsgez. behooren kerk. tot *Deventer*; de 10 Evang. Luth. tot *Arnhem*. De 2000 R. K. maken de par. van *Duistervoorde* en *Bussloo* uit. Er zijn 6 scholen. Het d. Voorst ligt 7 u. N. N. O. van *Arnhem*, 3 u. O. ten Z. van *Apeldoorn*. Men telt er 70 h. en 660 inw., en met de buurs. Noord-Empe, Appen, Gietel en Voorster Klei 280 h. en 2000 inw. De 1560 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Arnhem*, ring van *Apeldoorn*. De R. K. kerk heeft een fraai voortreffelijk orgel. De dorps. telt 170 leerl.

Kermis den laatsten Woensdag en Donderdag in Augustus.

VOORST, 2 buurs., één, pr. *Geld.*, gem. *Gendringen*, met 54 h. en 450 inw.; één, pr. *Over.*, gem. *Zwoller-*

*kerspel*, met 42 h., 250 inw., en eene school met 100 leerl.

VOORST (DE) of het ZUIDEINDE, b., pr. *N. H.*, gem. en 10 min. N. O. van *Limmen*; met 3 h. en 20 inw.

VOORST (DE), kaap in de *Zuider-zee*, pr. *Over.*, Z. W. van *Vollenhove*.

VOORST (HET HUIS-DE-), ook wel eens ALBEMARLE, landg., pr. *Geld.*, gem. *Gorssel*; groot 380,3450 bund.

VOORST (HET HUIS-TE-), boerd., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*; groot 12,3040 bund.

VOORST (OP-DE-) of DE VORST, geh., pr. *Limb.*, gem. *Posterholt*; met 29 h. en 140 inw.

VOORST (OUD-). Zie ALTFORST.

VOORSTAD, geh., pr. *Limb.*, gem. *Sittard*; met 104 h. en ruim 480 inw.

VOORSTE-DIEP (HET). Zie HUNSE.

VOORSTE-HEES. Zie HEES (VOORSTE-). (BEEK.)

VOORSTER-BEEK. Zie DORTSCHE-VOORSTER-BEEK (DE), beek, pr. *Geld.*; welke met twee takken zijnen oorsprong neemt, die zich te Voorst vereenigen en in den *Issel* uitloopen.

VOORSTER-BOUWHOF, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Gorssel*.

VOORSTER-DIJK (DE), dat ged. van den *Isseldijk*, hetwelk langs de gem. *Voorst*, pr. *Geld.* loopt.

VOORSTER-KLEI. Zie KLEI (VOORSTER-).

VOORSTER-POLDER (DE), p., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*.

VOORSTERSTRATE (DE), weg, pr. *Geld.*, gem. *Gendringen*.

VOORSTE-PLAAT, plaat in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made*.

VOORSTE-STEEG, geh., pr. *Limb.*, gem. *Sevenum*; met 34 h. en 200 inw.

VOORSTONDEN, Voorstonde of VERSTONDE, buurs. en landg., pr. *Geld.*, gem. *Brummen*; de buurs. met 49 h. en 370 inw.; het landg. 147.0270 bund.

VOORSTONDENSCH-BEEK (DE), water, pr. *Geld.*, van de *Coldenhave*, naar de *Oude-Issel*.

VOORSTRATEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Mude*; met 12 h. en 80 inw.

VOORT, b., pr. *N. Br.*, gem. *Kuethoven*; met 13 h. en ongeveer 80 inw.

VOORT, 3 geh., pr. *N. Br.*, één, gem. *Haaren*, met 2 h. en 20 inw.; één, gem. *Keusel*, met 8 h. en 50 inw.; ééne, gem. *Schijndel*, met 18 h. en 120 inw. (van *St. Hubert*.)

VOORT, h., pr. *N. Br.*, even Z. O.

VOORT (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. *Hivarenbeek*; met 31 h. en 210 inw.

VOORT (HET HUIS-DE-), boerd.,



pr. *N. Br.*, gem. *Vierlingsbeek*; groot 15,5860 bund.

VOORT (TER-). Zie TERVOORT.

VOORTEINDE, bij het kad. Voor-  
EINDE, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-  
Mierde*; met 5 h. en ruim 30 inw.

VOORTHUIZEN, oudtijds VORT-  
HUYSEN en VOIRTHUISEN, d., pr. *Geld.*,  
arr. en 7 u. N.W. van *Arnhem*, kant.  
en 2 u. W.Z.W. van *Nijkerk*, hulpk.  
der postk. *Amersfoort*, *Apeldoorn*  
en *Nijkerk*, gem. en 1 u. N. van  
*Barneveld*. Men telt er 70 h. en  
ruim 500 inw., en met de buurs.  
Someren, Harselaar en Zwartebroek  
220 h. en 1400 inw., die van land-  
bouw bestaan. De 1300 Herv. maken  
eene gem. uit van de klass. en ring  
van *Harderwijk*. De kerk heeft eenen  
vierkanten toren, doch geen orgel.  
De 60 R. K. parochiëren te *Barneveld*.  
De dorps. telt 80 leerl. Er is hier  
eene station der paardenposterij.

VOORTHUIZER-MALEVELD, streek  
lands, pr. *Geld.*, gem. *Barneveld*;  
groot 1247,1410 bund.

VOORTSCHE-WEG, weg, pr. *Geld.*,  
gem. *Gendringen*.

VOORTWIJK, landg., pr. *Utr.*, gem.  
*Breukelen-Nijenrodes*.

VOORVELD, buit., pr. *Gron.*, gem.  
*Haren*; groot 16,5000 bund.

VOORVELD. Zie GANZENVELD.

VOORVELD (HET), buurs., pr.  
*Over.*, gem. *Ambt-Ommen*.

VOORVELD (HET), duinvallei, pr.  
*Z. H.*, gem. *Noordwijk*.

VOORVLIET (DE), water in den  
*Tielerwaard*, pr. *Geld.*, dat in de  
Linge uitloopt.

VOORWATERING (DE), water,  
pr. *Z. H.*, gem. *Voorstolten*, van het  
h. Duivenvoorde naar den Rijn.

VOORWATERING (DE), water-  
leiding, pr. *Over.*, gem. *Kamperveen*,  
loopende langs den Hoogeweg.

VOORWEG (DE), 3 b., twee, pr.  
*Z. H.*, waarvan één gem. *Hazers-  
woude*, met 9 h. en 40 inw.; één  
gem. *Soetermeer*, met 79 h. en 520  
inw.; één, pr. *Fr.*, gem. *Smalinger-  
land*, in het d. *Oudega*.

VOORWEGSBEEK (DE), beek, pr.  
*N. H.*, gem. *Heemskerk*, uit de dui-  
nen in de Groote-Kerkbeek loopende.

VOORWEGWATERING (DE) of  
VOORTOGT, water, pr. *Z. H.*, dat uit de  
Wilsveensche-wetering naar de Wal-  
watering loopt.

VOORWERK (HET), eigenlijk VOER-  
WERK, geh., pr. *Gron.*, gem. *Stedum*;  
met 7 h. en 50 inw.

VOORWERK (HET), boerd., pr.  
*Fr.*, gem. *Opsterland*,  $\frac{1}{2}$  u. N. N. O.  
van *Sigerswolde*.

VOORWERK (HET). Zie ADGARDER-  
VOORWERK. [BUITEN-].

VOOR-ZAAN (DE). Zie ZAAAN (DE)  
VOORZORG, 4 buit., één, pr. *N. H.*,  
gem. *Reeuwijk*, groot 0,3610 bund.;  
drie, pr. *Utr.*, van welke één, gem.  
*Harmelen*, groot 23,3096 bund.; één,  
gem. *Julphaas*, groot 1,9498 bund.;  
één, gem. *Utr.*

VORCHTEN. Zie VORGTEN.

VORCUMUM. Zie WORCUM.

VORDEN, gem., pr. *Geld.*, arr.  
*Zulphen*, kant. *Lochem*, hulpk. van  
de postk. *Enschede*, *Winterswijk* en  
*Zulphen* (9 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij  
bevat het d. Vorden en de buurs.  
*Delden*, *Linde*, *Mossel* en *Veldwijk*;  
beslaat 5729,3875 bund., en telt 411 h.  
met 2900 inw., die van landbouw,  
vee- en houtteelt bestaan. Er zijn  
2 water- en 2 wind-koornmolens,  
van welke laatste er 1 tevens tot olie-  
en houtzaagmolen is ingerigt. De 2500  
Herv. maken met de buurs. *Wich-  
mond*, gem. *Warnsveld*, eene gem.  
uit van de klass. en ring van *Zulphen*,  
met 2800 ziel. De 390 R. K. maken  
met die uit een gel. der burg. gem.  
*Laren*, *Lochem* en *Hengelo*, eene par.  
uit van het bisd. *Utr.*, met 590 ziel.;  
de overige behooren tot de stat. van  
*Baak*. De 14 Isr. behooren tot de  
bijkerk te *Hengelo*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Vorden of Voorden ligt 2 u.  
*Z. O.* van *Zulphen*, 2 u. *Z. W.* van  
*Lochem*. Men telt er 98 h. en 650 inw.  
De Herv. kerk heeft een orgel en eenen  
vrij hoogen spitsen toren. De R. K.  
kerk, aan den H. ANTONIUS toegewijd,  
heeft een torentje en orgel. De dorps.  
telt 240 leerl. Ook is er een dep. der  
Maals.: *Tot Nut van 't Algemeen*, met  
eene spaarbank; eene leesbibliotheek;  
eene zang-, teeken- en herhalingschool,  
met 60 leerl. en een schoolfonds, waar-  
uit minvermogende, doch uit geene  
armenkassen trekkende ouders, voor  
hunne kinderen van de betaling der  
schoolgelden worden vrij gehouden.  
Kermis Zond. na Pinks. en daarop  
volgenden Woensd.

VORDEN (HET HUIS-), adell. h.,  
gem. *Vorden*; groot 590,5531 bund.

VORDENSCH-BEEK (DE), beek,  
pr. *Geld.* Zij ontstaat in de buurs. Vra-  
gander uit de zamenvloeiing van on-  
derscheidene beekjes; heet in debuurs.  
het Zieuwent, de MOLENBEEK; ver-  
eenigt zich met de Hissinkbeek, om

de Hackfortsche-beek te vormen, en stort zich, onder den naam van **ZWARTE-WATER**, in den IJssel.

**VORENSEINDE** of **VOORENSEINDE**, vroeger **VOEREN-ONDER BERGEN**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Rucphen*; 23 h. en 149 inw.

**VORGTE** of **VORCTEN**, d., pr. *Geld.*, arr. en 10 u. N. van *Arnhem*, kant. en 4 u. O. ten Z. van *Elburg*, hulpk., gem. en 1 u. O. N. O. van *Heerde*, aan den IJssel, waarover hier een veer is. Men telt er 46 h. en 300 inw., en met de buurs. *Werven* 70 h. en 460 inw., die meest van landbouw, veeteelt en paardenfokkerij bestaan. De inw., op 20 na allen *Herv.*, maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Harderwijk*, ring van *Haltem*, behoort. De kerk heeft eenen hoogen toren van duifsteen doch geen orgel. Merkwaardig is de oude altaarsteen van rooden zandsteen, lang 6 en breed 2½ voet, voorzien van 5 symetrisch geplaatste in den steen gebeitelde kruisjes, doch overigens geheel glad. Voór het koor is de grafkelder van het geslacht der **Baronnen van DeDEM van VosBERG**. De 20 *Christ. Afges.* behooren tot de gem. te *Heerde*. De dorps. telt 50 leerl.

**VORMERHOEK**. Zie **FORMERHOEK**.  
**VORST**, 2 geh., één, pr. *N.Br.*, gem. en ½ u. Z. O. van *Vlierden*, met 2 h. en 16 inw.; één, pr. *Limb.*, gem. *Arcen*, met 27 h. en 170 inw.

**VORST**. Zie **GRUBBENVORST**.

**VORST (DE)** Zie **VORST (OP-DE-)**.  
**VORSTENBOSCH**, d., pr. *N.Br.*, arr. en 4 u. O. ten Z. van 's *Hertogenbosch*, ged. kant. en 3 u. Z. ten O. van *Oss*, gem. en 1½ u. Z. van *Nistelrode*, ged. kant. en 1 u. N. van *Veghel*, gem. en 1 u. O. ten N. van *Dinther*, postk. 's *Hertogenbosch* en *Grave*. Men telt er 89 h. en 470 inw., die uitsluitend van landbouw bestaan. De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. *Utr.* De kerk is aan den H. **ANTONIUS** toegewijd. De kinderen genieten onderwijs te *Nistrotte* of te *Dinther*.

**VORTHEM**. Zie **VORTUM**.

**VORTHUYSEN**. Zie **VOORTHUIZEN**.  
**VORTMOND**, **VORTMEN** of **VORTMAN**, beter **FORTMOND**, geh., pr. *Over.*, gem. en ruim ½ u. N. W. van *Olst*, het buitendijks gedeelte der buurs. *Duur* uitmakende; 33 h. en 180 inw.

**VORTUM**, **VORTHEM**, **NORDBEM** of eigenlijk **NOORDZEM**, d., pr. *N.Br.*, arr. en 10 u. O. ten Z. van 's *Hertogenbosch*, kant. en ¾ u. Z. O. van

*Boxmeer*, gem., hulpk. en ¼ u. N. W. van *Vierlingsbeek*. Er zijn een pontveer over de Maas op *Afferden*, 24 h. en 160 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De inw., allen R. K., hebben hier eene kapel van de par. *Sambeek*, aan den H. **HUBERTUS** toegewijd, met lorentje, doch zonder orgel, en door 1 Rector bediend wordende. De dorps. telt 50 leerl.

**VOS (DE)**, b., pr. *Over.*, gem. *Dalven*, ged. van de buurs. *Ankum*.

**VOSBERG**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Helden*; met 29 h. en 160 inw.

**VOSBERGEN**, eertijds *Kaur*, havez., pr. *Geld.*, gem. *Heerde*; groot ongeveer 150 bund.

**VOSDONK**, b., pr. *N.Br.*, gem. *Ellen*; het eerste ged. van het geh. *Hooge-en-Lage-Donk*; 9 h. en 40 inw.

**VOS-EN-BIL (DE)**, landg., pr. *Over.*, gem. *Wijhe*; groot 47 bund.

**VOS EN-WEERLANER-POLDER (DE)**. Zie **VOSSE-EN-WEERLAANDER-POLDER (DE)**.

**VOSHAM**. Zie **FOXHAM**.

**VOSHOK**, geh., pr. *Over.*, gem. *Steenwijkerwoude*.

**VOSHOL**, meestal genoemd de **DORPEN EN LANDEN VAN VOSHOL**, heerl., pr. *Z.H.*, arr. *Leiden*, kant. *Alphen*. Zij bestaat uit de gem. *Zwammerdam* en *Ter-Aar*, welke van elkander liggen afgescheiden; beslaat 3632,0912 bund., en telt 472 h. met 2820 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 1 leerlooierij, 1 scheepstimmerwerf, 2 houtzaag- en 2 korenmolens. De 1200 *Herv.* maken de gem. van *Langer-en-Korter-Aar* en *Zwammerdam* uit; de *Evang. Luth.* behooren kerk. tot *Bodegraven*; de 1130 R. K. tot *Langeraar*. Er zijn 2 scholen.

**VOSHOL**, p. en geh., pr. *Z.H.*, gem. *Zwammerdam*; de p. groot 70,8230 bund; het geh. met 10 h. en 70 inw.

**VOSJE (HET)**, b. en herb., pr. *N.H.*, gem. *Amsterdam*, de b. met 6 h. en 40 inw., en een stuk lands, tot exercitieveld voor de *Amsterdamse* schutterij en het garnizoen.

**VOSJES (DE)**, boerd., pr. *N.H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, in den *Middelpolder*.

**VOSKUIL**, plaats, pr. *Z.H.*, gem. *Oegstgerst*.

**VOSKUIL (DE)** of de **VOSSEKUIL**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Oldebroek*; met de buurs. *Weerder-Wezop* en *Hattemer-Wezop*; 126 h. 840 inw.

**VOSKUIL (DE)**, bouw., pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*; groot 5,000 bund.

VOSKUILEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Leusden*.

VOSMAAR (OUD- en NIEUW-) of OUD- en NIEUW-VOSSEMEER. Zie VOSSEMEER (OUD-) en VOSSEMEER (NIEUW-).

VOSSE - AKKER, hooge akker, pr. *Geld.*, gem. *Ede*, waar urnen en potten van blaauwachtige grijze aarde opgegraven zijn.

VOSSEBEL of VOSSEPELS, 2 buurs., één, pr. *Geld.*, gem. *Elst*; één pr. *Dr.*, gem. *Dalen*, met 13 h. en 60 inw.

VOSSEBELT, hofst., pr. *Over.*, gem. *Markelo*.

VOSSEBRINK. Zie DELDERBRINK. VOSSEBULT, eil. in het *Schuldmeer*, pr. *Gron.*, gem. *Slochteren*, groot 0,5000 bund.

VOSSE-EN-WEERLAANDER-POLDER of VOS-EN-WEERLANER-POLDER, pr. *Z. H.*, gem. *Hillegom*, bevattende den Vosse-polder en den Weerlaander-polder; groot 176 bund.

VOSSEGAT (HET), water, pr. *N. Br.* gem. *Hedikhuizen*.

VOSSEGAT (HET), geh., pr. *Utr.*, gem. *Utrecht*. Bij dit geh. ligt een fort.

VOSSEGAT (HET). Zie MIN (DE).

VOSSEGAT (FORT-AAN-HET-), aarden fort, pr. *Utr.*,  $\frac{1}{2}$  u. O.Z.O. van *Utr.* Het bestaat uit een kroonwerk, met twee ravelijnen, natte grachten en bedekte weg; de keel is gesloten en zal voorzien worden van een steenen bomvrij reduit.

VOSSEHAER (DE), boerd., pr. *Over.*, gem. *Tubbergen*.

VOSSEKUILEN, geh., pr. *Utr.*, gem. *Woudenberg*; met 7 h. en 50 inw.

VOSSELEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Asten*; met 11 h. en 70 inw.

VOSSEMEER, VOSSEMAER, VOSSEMAER of VOSMAR, heerl., ged. pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. *Bergen-op-Zoom* en daarin eene afzonderl. gem. uitmakende, voorts ged. pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. *Tholen*, gem. *Oud Vossemeer-en-Vrijbergen*, postk. *Steenbergen* en *Tholen*. Zij beslaat 3193,9754 bund., en telt 296 met 2300 inw., die van landbouw bestaan. De 1290 Herv. maken ged. de gem. van *Oud-Vossemeer* uit, en behooren ged. tot die van *Nieuw-Vossemeer-en-Halsteren*. De R.K. behooren tot de par. van *Oud-Vossemeer* en *Nieuw-Vossemeer*. Er zijn 2 sch.

VOSSEMEER (NIEUW-), gem., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. *Bergen-op-Zoom*, postk. *Steenbergen* (18 m. k., 7 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Nieuw-Vossemeer* en de geb. *Hoo-gendijk*, *Pelsendijk* en *Roelofsdijsk*,

een ged. van het geh. *Heenschemolen*; zij beslaat 1754,3917 bund. en telt 121 h., met 9000 inw., die van landbouw bestaan. Ook is er 1 meestof. De 200 Herv. behooren tot de gem. van *Nieuw-Vossemeer-en-Halsteren*. De 800 R.K., maken eene par. uit, van het bisd. *Breda*. Er is 1 school met 50 leerl. Het d. *Nieuw-Vossemeer*, ook *Nieuw-Vosmaer*, *Nieuw-Vosmar*, *Nieuw-Vossemaer* en *Nieuw-Vosmeer* ligt  $\frac{8}{2}$  u. W. van *Breda*,  $\frac{2}{2}$  u. N. N. W. van *Bergen-op-Zoom*. De Herv. kerk is een klein oud gebouw met eene fraaije grafzerk en midden op het dak een klokkorentje doch zonder orgel. De R. K. kerk; aan den H. *Johannes den Dooper* toegewijd, heeft eenen fraaijen gevel en een vierkant torentje en een orgel.

Kermis den 8 en 9 September.

VOSSEMEER (NIEUW-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Nieuw-Vossemeer*; groot 599,9895 bund.

VOSSEMEER (OUD-), d., pr. *Zeel.*, distr. en arr. *Zierikzee*, kant. en postk. *Tholen*, gem. *Oud-Vossemeer-en-Vrijbergen*; groot 1459,5837 bund.

Men telt er 60 h., en met de b. *Onderde-Molen*, en de *Kalisbuurt*, 128 h. en 1360 inw. De Herv. maken met die van *Vrijbergen*, eene gem. uit van de klass. van *Zierikzee*, ring van *Tholen*. De kerk is een oud kruisgebouw, met eenen korten vierkanten toren, doch geen orgel. De R. K. maken met die van *Vrijbergen*, *St. Annaland* enz. eene par. uit, van het bisd. *Haarlem*, met 330 ziel. De kerk, aan den H. *Johannes den Dooper* toegewijd, heeft een rond klokketorentje.

Kermis op H. *Sacramentsdag*.

VOSSEMEER (OUD-), p., pr. *Zeel.*, gem. *Oud-Vossemeer-en-Vrijbergen*; groot 720,0526 bund.

VOSSEMEER - EN - HALSTEREN (NIEUW-), kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. van *Breda*, ring van *Bergen-op-Zoom*; met 150 ziel. en eene kerk te *Nieuw Vossemeer*.

VOSSEMEER - EN - DE - NIEUWE-BEIJE (NIEUW-), bed., pr. *N. Br.*, ged. gem. *Nieuw-Vossemeer*, ged. gem. *Steenbergen*; groot 753,8891 bund.

VOSSEMEER - EN - VRIJBERGEN (OUD-), gem., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. en postk. *Tholen* (6 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Deze gem. bestaat uit de heerl. *Vrijbergen* en het W. ged. van de heerl. *Vossemeer*, en bevat het d. *Oud-Vossemeer*, benevens het geb. het *Nieuwe-Veer*, de

b. Onder-de-Molen en Kalisbuurt; beslaat 2434 bund., en telt 178 h. met 1570 inw., die meest van landbouw bestaan. Men heeft er 2 meestoven. De 1200 Herv. maken de gem. van *Oud-Vossemeer* uit. De 370 R. K. behooren tot de stat. van *Oud-Vossemeer*. Er is 1 school.

VOSSEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*; met 2 h. en 16 inw.

VOSSENBERG (DE), geh., pr. *N.Br.*, gem. *Gülze*; met 14 h. en 130 inw., onderscheiden in de b. de Hooge-Vossenbergen en de Lage-Vossenbergen.

VOSSENBERG (DE), 2 hoogten, één, pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*; één, pr. *Gron.*, gem. *Viagtvedde*.

VOSSENBERG (DE), boerd., pr. *N.Br.*, gem. *Bergen-op-Zoom*, in den *Theodoruspolder*.

VOSSENBERG (DE HOOGHE en DE LAGE-), 2 b., pr. *N.Br.*, gem. *Gülze*, het eerste het W. ged.; het laatste het O. ged. van het geh. *de Vossenbergen*.

VOSSENBRINK. Zie *DELDERBRINK*.

VOSSENBURG, geh., pr. *Gron.*, gem. *Hoogezand*, niet ver van *Windveer*; met 6 h. en ruim 30 inw.

VOSSENBURG (DE), boerd., pr. *Gron.*, gem. *Stochteren*; 59,6404 bund.

VOSSENDAAL, b., pr. *N.Br.*, gem. *Ellen*, een ged. van het geh. *Moleneind*; met 16 h. en 90 inw.

VOSSENHOLSCHHE - VAARTJE (HET), watertje, pr. *N.Br.*, dat bij *Vorenseinde* ontspringt en in de *Laakschevaart* uitloopt.

VOSSPELS. Zie *VOSSBELT*.

VOSSENSCHHE-ZAND (HET), zandige heidegrond, pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn* en *Barneveld*; 90 bund.

VOSSPOLDER (DE). Zie *VERSCHHE POLDER (DE)*.

VOSSPOLDER, p., pr. *Z.H.*, gem. *Hillegom*, het Z. ged. van den *Vossen-Weerlaanderpolder* uitmakende.

VOSSPOLLE, hoogte, pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen*, 10 min. Z. van *Surhuisterveen*.

VOSSSTEIN, boerd., pr. *Utr.*, gem. *Doorn*; groot 25,0461 bund.

VOSSSEVEN, poel, pr. *N.Br.*, gem. *Baarte-Nassau*.

VOSSSEWAARD, p., pr. *Over.*, gem. *Kampen*; groot 141,3560 bund.

VOUTER-MEERSLOOT, water, pr. *N.H.*, dat uit de *Veersloot* naar de *Layckesloot* loopt. (*Haamstede*).

VOXDAL, duinvallei, pr. *Zeel.*, gem. *Vraag* (HET HUIS-DE-), buit., pr. *N.H.*, gem. *Stoten*; groot 0,3888 bund.

VRAGENDER of VRAGEREN, buurs.

en adell. b., pr. *Geld.*, gem. *Lichtenvoorde*; de buurs. met 80 h. en 520 inw.

VRAGCHELEN, VRACHELEN of VRAGGELEN, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Oosterhout*; met 58 h. en 350 inw.

VRANK, geh., pr. *Limb.*, gem. *Heerlen*; met 9 h. en 60 inw.

VREDEBEST, 2 buit.; één, pr. *Z.H.*, gem. *Koudekerk*, groot 12,4007 bund.; één, pr. *N.H.*, gem. *Castricum*.

VREDEBEST, boerd., pr. *N.H.*, gem. *Ouder-Amstel*, in *Groot-Duivendrecht*; groot 9,6320 bund.

VREDEBURG. Zie *VREDENBURG*.

VREDE-EN-RUST, buit., pr. *N.Br.*, gem. *Ginneken*; groot 7,9040 bund.

VREDEHORST, buit., pr. *N.H.*, gem. *Kortenhoef*.

VREDELAND. Zie *VREELAND*.

VREDELUST, h., pr. *N.H.*, gem. *Heemstede*.

VREDELUST of VREDENLUST, 2 buit., pr. *Z.H.*, gem. *Absreht*; groot 1,0299 bund.; één, gem. *Pijnacker*.

VREDENBURCH of VREBURCH, buit., pr. *Z.H.*, gem. *'s Gravezande*; groot 1,8492 bund.

VREDENBURG, 5 buit., één, pr. *N.Br.*, gem. *Prinsenhage*; groot 6,4730 bund.; 2, pr. *Z.H.*, waarvan één, gem. *Dubbeldam*; één, gem. *Loosduinen*; één, pr. *Zeel.*, gem. *Middelburg*, groot 18,4710 bund.; één, pr. *Utr.*, gem. *Maarssen*.

VREDENBURG of VREDEBURG, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Hoogezand*.

VREDENBURG (GROOT-enKLEIN), 2 hofst., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van *'s Prinsenhage*, in het geh. *Boeimeer*; de eerste groot 21,5140 bund.; de tweede groot 22,5140 bund.

VREDENDAAL, bij het kad. *VREDENDAAL*, buit., pr. *N.Br.*, gem. en 5 min. Z. van *Berlicum*; 0,6630 bund.

VREDENHOEF en KLEIN VREDENHOEF, twee buit., pr. *Z.H.*, gem. en 20 min. N. O. van *Voorschoten*.

VREDENHOEK, buit., pr. *Utr.*, gem. *Vreeland*.

VREDENHOEVE, buit., pr. *Utr.*, gem. *Maarssen* groot 6 bund.

VREDENHOF, 3 buit.; één pr. *Z.H.*, gem. *Ter-Aar*, in de *Kerkbuurt*, groot 1,0350 bund.; twee pr. *N.H.*, waarvan één gem. *Heemstede*, groot 6,0772 bund.; één gem. *Nieuwer-Amstel*.

VREDENHÖFF, 2 buit., pr. *Utr.*, één gem. *Loenen*, groot 15,0099 bund.; één gem. *Soest*, groot 3,6995 bund.

VREDENLUST. Zie *VREDELUST*.

VREDEN-OORD, 4 buit., één pr. *Z.H.*, gem. *Rijswijk*; één pr. *N.H.*,

gem. *Nieuwer-Amstel*; en twee pr. *Utr.*, van welke één gem. *Breukelen-Nijenrodes* en één gem. *Leersum*, groot 0,4090 bund.

VREDENRUST, landh., pr. *Gron.*, gem. *Veendam*; groot 8,8066 bund.

VREDE-OORD, buit., pr. *Utr.*, gem. *Soest*; groot 3,6585 bund.

VREDEPOLDER, p., pr. *Z.H.*, gem. *Barendrecht*; groot 37,0000 bund.

VREDERIJK en VREDERUST, landg, pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Baambrugge*.

VREDERUST, hofst., pr. *N.H.*, gem. *de Beemster*; groot 17,0000 bund.

VREDERUST, buit., pr. *Z.H.*, gem. *Bodegraven*; groot 16,2552 bund.

VREDESLUST, buit., pr. *Z.H.*, gem. *Koudekerk*; groot 25,4331 bund.

VREDESTEIN of VREEDENSTEIN, kast. en landg., pr. *Geld.*, gem. *Maurik*; groot 150,000 bund.

VREDEVELD, geb. en buit., pr. *Dr.*, gem. *Assen*; het geh. met 10 h. en 65 inw.

VREDEVELD, boerenh., pr. *N.H.*, gem. *de Beemster*; 17,0000 bund.

VREDEVREUGD, buit., pr. *N.H.*, gem. *Huurtem*; groot 0,1755 bund.

VREDEWOLD, oudtijds FREDEWALDA, FRODEWOLDA en in het Lat. FRODO SILVA, lands., pr. *Gron.* Het bevat de gem. de Leek en Marum en een ged. van Aduard; en telt 1376 h., met 8700 inw., die meest van landbouw bestaan. (SLOOTERZIJL.

VREDENWOLDER-ZIJL. Zie NIEVREEBURCH of VREEBURG, buit., pr. *Z.H.*, gem. *Voorburg*; 0,9282 bund.

VREEBURCH. Zie VREDENBURCH (1).

VREEBURG, hofst., pr. *N. Br.*, gem. *St. Oedenrode*.

VREEDENHORST, buit., pr. *Utr.*, gem. *Vreeland*, groot 4,9680 bund.

VREEKWijk. Zie VREKWijk.

VREELAND, gem. en heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utrecht*, kant. *Loenen*, hulpk. van de postk. *Loenen en Hiltersum* (3 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Vreeland en eenige verstrooid liggende h., beslaat 505 bund. en telt 146 h., met 660 inw., die van landbouw, melkerij en veenderij bestaan. De 450 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Utr.*, ring van *Tienhoven*. De 200 R. K. parochiëren te *Loenersloot*. Er is eene school met 90 leerl. Het d. Vreeland of Vredeland ligt 4½ u. N.

ten W. van Utrecht, ¼ u. N. van Loenen aan de Vecht, waarover hier eene brug ligt. Ook is in de nabijheid eene station van den rijnspoorweg. De kerk heeft eenen toren, met lage spits en een orgel. Het Raadhuis is een aanzienlijk in het jaar 1802 geheel vernieuwd gebouw.

Kermis Dingsd. na 15 Augustus.

VREELAND (OUD-NIEUW-) of DE OUD- en DE NIEUW-VREELAND-POLDER, 2 p., pr. *Zccl.*; de eerste groot 20,3308 bund.; de tweede, ook NIEUW-BAARLAND, ged. gem. *Baarland*, ged. gem. *Hoedekenskerke*, groot 67,4868 bund.

VREELANDSCHE-ZUWE (DE). Zie ZUWE.

VREELUST, vroeger NEERBEEK, buit., pr. *Utr.*, gem. *Maarsseveen*; groot 1,8515 bund.

VREESWIJK, gem. en heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, hulpk. van de postk. *Utr.* en *Vianen* (2 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Vreeswijk, en eenige verspreid liggende h.; beslaat 805,0682 bund.; en telt 160 h., met 1280 inw., die van scheepvaart en doortogt bestaan. De 700 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Utrecht*, ring van *IJsselstein*; de 550 R. K. maken, met die uit de heerl. Tullent-Waal, eene par. uit van het bisd. *Utr.*, met 650 ziel.; de 11 Isr. behoren tot de rings. te *IJsselstein*. Er is 1 school met 160 leerl. Het d. Vreeswijk, oudtijds DEN DAM te NIEUWVAART, in de wandeling DE VAART, ligt 2 u. Z. van Utrecht, 1 u. Z. O. van IJsselstein, aan de Lek, waarover eenige min. bewesten het dorp, eene lange schipbrug is gelegd, waarbij ook eene haven is. Men telt er 130 h. en 1000 inw. De Herv. kerk is een kruisgebouw, met eene scherpe spits en een orgel. De R. K. kerk, aan de H. BARBARA toegewijd, heeft een orgel.

Kermis Dingsdag na 21 Sept.

VREESWIJK of SPIJKERSHOFSTEDEN, boerd., pr. *Utr.*, gem. de *Bill*.

VREET-OP of VRET-OP, hofst., pr. *Gron.*, gem. *Loppersum*.

VREEZE. Zie VRIES.

VREKWijk, bij het kad. VREKWijk ook wel VERRICK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Deurne*; met 53 h. en 309 inw.

VRELLEKHOVEN. Zie VRILKHOVEN.

VRESSEL of VREYSEL, geh, pr.

(1) Eveneens zoeken men de woorden elders VAKK gespeld, welke hier niet gevonden worden, op VAR.

*N. Br.*, gem. *St. Oedenrode*; met 36 h. en 280 inw. (gem. *den Ham*).  
**VRETTENBERG**, geh., pr. *Over.*,  
**VREUGDE-EN RUST**, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Voorburg*; 10.2700 bund.  
**VREUGDERIJK (OPKOMST-VAN-)**.  
 Zie **KOKSHEUVELS (DE)**.

**VREYSEL**. Zie **VRESSEL**.

**VRIENDENPOLDER (DE DRIE-)**.

Zie **DRIE-VRIENDEN-POLDER**.

**VRIES**, gem., pr. *Dr.*, arr., judic. en adm. kall. *Assen*, hulpk. van de postk. *Assen* en *Groningen* (1 m. k., 2 s. d.). Zij bevat het d. *Vries* en de geh. *Ter-Aert*, *Bunne*, *Donderen*, *Ijle*, *Oldemeulen*, *Rhee*, *Taarlo*, *Tinaarlo*, *Winde*, *Zeege* en *Zeijen*; beslaat 10895,0010 bund. en telt 276 h. met 1820 inw., die meest van landbouw bestaan. De inw., op 15 na allen *Herv.*, maken eene gem. uit van de klass. en rings. van *Assen*; de 10 R. K. en de 5 I. s. behooren kerk. tot *Assen*. Het d. *Vries* of *Vrieze*, oudtijds *Vreeze*, ligt 2 u. N. van *Assen*. Men telt er 60 h. en 420 inw. De kerk, ééne der oudste van de prov. *Dr.*, heeft eenen zwaren niet hoogen toren en eene oude doopvond, doch geen orgel. De dorps. telt 65 leerl.

**VRIESCHE-AA (DE)**. Zie **AA (VRIESCHE-)**.

**VRIESCHE-KAAL**. (Zie **BISSCHOPSVRIESCHE-KADE**.)

**VRIESCHE-LOO** of **FRIESSCHE-LOO**,

d., pr. *Gron.*, arr., kant., postk. en 2 u. *Z. O.* van *Winschoten*, gem. en 1 u. ten *W.* van *Bellingwolde*; met 90 h. en 600 inw., die van landbouw bestaan. De inw., op 5 na allen *Herv.*, maken, met de tot de burgerl. gem. *Wedde* behoorende geh. de *Kijl* en *Lutjeloo*, eene gem. uit van de klass. van *Winschoten*, ring van *Bellingwolde*. De kerk heeft geen orgel doch er staat een spits torentje voor. De 5 R. K. parochiëren te *Pekela*. De dorps. telt 80 leerl.

**VRIESCHELOOSCHE-HEIDE**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Bellingwolde*; met 8 h. en 40 inw.

**VRIESCHE-VLAAK (HET)** of **DE VRIESCHE-PLAAT**, droogte ten *N.* van de *Zuiderzee*, in den *Vlietstroom*.

**VRIESEKOOP** of **VRIESEKOOP**, geh. en p., pr. *N. H.*, gem. *Leimuiden*; het geh. met 28 h. en 250 inw.

**VRIESEKOOP-EN-GRIETPOLDER**, bed., pr. *N. H.*, gem. *Leimuiden*. Zij bevat de p. *Vriesekoop* en de *Grietpolder*. (*Over.*, gem. *Markelo*).

**VRIESENBERG (DE)**, berg, pr.

**VRISENDIJK**. Zie **FRIESCHEDIJK**.

**VRIESENEWYC**. Zie **VRIESWIJK**.

**VRIESLAND**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Tilburg*; met 13 h. en 60 inw.

**VRIESLAND** of **FRIESLAND**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hekelingen-cn-Vriesland*; groot 88.4686 bund.

**VRIESWIJK**, **VRIEZWIK** of **FRIESWIJK**, oudtijds **FRIESENEWIJC**, buurs. en landg., pr. *Over.*, gem. *Diepenveen*; de buurs. met 18 h. en 120 inw.; het landg. groot 178,2953 bund.

**VRIEZENDIJK**. Zie **FRIESCHEDIJK**.

**VRIEZENVEEN**, gem., pr. *Over.*, arr., kant. en hulpk. van het postk. *Almelo* (7 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Vriezenveen* en het geh. *Gruinehaar*; beslaat 7213,9433 bund., en telt 450 h. met ruim 3000 inw., die meest van landbouw en turfmaken bestaan; terwijl in den winter en in het voorjaar een aantal ingezetenen door de onderscheidene provinciën reizen, en als kramers, allerhande tuinzaden slijten of handel drijven in linnen en tafelhoed; ook hebben de inwoners van *Vriezenveen* te *St. Petersburg*, vijf compagnieschappen, waarin vijftien of zestien familiën deel hebben die op den *Gostinoidwor*, eene soort van oostersche bazaar, een aantal winkels hebben en handel drijven in linnen, damast en allerlei zijden en katoenen stoffen. De hoofden dezer handelsverenigingen zijn bij afwisseling te *Vriezeveen*, waar de meeste hunne vrouwen en kinderen hebben; doorgaans zijn er een twintigtal jonge lieden van *Vriezeveen* in deze winkels, die na eenige jaren gewoonlijk deelgenoot worden. Te *St. Petersburg* hebben zij eenen eigen Predikant. Er zijn onder *Vriezeveen* 3 windkorenmolens, van welke 2 tevens pelmolens zijn. De 2570 *Herv.* maken eene gem. uit van de klass. van *Deventer*, ring van *Almelo*. De 60 *Christ. Afges.* maken mede eene gem. uit en de 350 R. K. eene par. van het bisd. *Utr.* De 25 I. s. behooren tot de rings. van *Almelo* en hebben hier eene kerkelijke bijeenkomst. Er is eene school met 400 leerl. Het d. *Vriezeveen*, *Vriesenveen*, *Friezeveen* of *Friesenveen*, ligt 1½ u. N. van *Almelo*. De *Herv.* kerk heeft geen orgel. Naast de kerk staat een oude houten toren. De kerk der *Afges.* is een gewoon huis. De R. K. kerk, aan den *H. Antoonius* toegewijd, heeft toren noch orgel.

Kermis den eersten Dingsdag in Mei; jaarmarkt den 28 October.

**VRIEZENVEENSCH E A A.** Zie (A A) (VRIESCH E).

**VRIEZEWIJK.** Zie VRIESWIJK.  
**VRIJBERGEN,** heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. en postk. *Tholcn*, gem. *Vossemeer*. Zij bevat alleen 3 verspreid staande h.; beslaat 407,3586 bund., en telt 20 inw., die van landbouw bestaan en kerk. onder *Oud Vossemeer* behooren, waar ook de kinderen onderwijs genieten.

**VRIJBERGEN (DE NIEUWE-POLDER-VAN-), DE OOST- en DE WEST-VRIJBERGEN-POLDER,** drie p., pr. *Zeel.*, gem. *Oud-Vossemeer*; de eerste groot 53,9853 bund.; de tweede 21,9407 bund.; de derde 22,6866 bund.

**VRIJBURG,** gemeenlijk het *BLAAUWHOF*, hofst., pr. *Zeel.*, gem. *Souburg*.

**VRIJE-BAN.** Zie VRIJENBAN.

**VRIJE-BOEKHORST (DE).** Zie *BOEKHORST (DE VRIJEN-LAGE)*.

**VRIJEDIJK,** dijk, beginnende onder *IJzendijke*, en scheidende voor een groot ged. de pr. *Zeel.* van *België*.

**VRIJE-GEER (DE),** ook wel enkel *DE GEER* genoemd, streek lands, pr. *N.H.*, gem. *Sloten*. De Herv. behooren kerk. tot *Sloten*; de R.K. te *Osdorp*. De kerk, pastorie en school van *Sloten* staan op de *Vrije-Geer*.

**VRIJE-HAAK,** boerd., pr. *Z. H.*, gem. *Achthienhoven*.

**VRIJE- } VRIJHOEVE-CAPELLE.**

**HOEVE. Zie } VRIJHOEVEN.**

**VRIJE-KEUR,** buit., pr. *Z.H.*, gem. *Warmond*; groot 0,3440 bund.

**VRIJE-KOLONIEN-VAN-DE-MAAT-SCHAPPIJ-VAN-WELDADIGHEID,** kol., ged. pr. *Over.*, ged. pr. *Dr.* Zij bestaan hoofdzakelijk uit de kol. *Frederiksoord* en *Willemsoord*.

**VRIJENBAN** of *VRIJEBAN*, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *'s Gravenhage*, kant. en postk. *Delft*, gem. *Vrijeban-en-Biesland*. Zij bevat noch d. noch geh., maar slechts eenige verspreid staande h. De inw. bestaan van landbouw en behooren kerk. tot *Delft*, waar ook de kinderen onderwijs genieten.

**VRIJENBAN (KLEIN-), KLEIN-VRIJEBAN** of *KLEIN-VRIJEBANSCH E-POLDER*, p., pr. *Z.H.*, gem. *Vrijenban-en-Biesland*.

**VRIJENBAN-EN-BIESLAND,** gem., pr. *Z. H.*, arr. *'s Gravenhage*, kant. en postk. *Delft* (26 m.k., 9 s.d., 2 j.d.). Zij bestaat uit de heerl. *Vrijenban* en een ged. van de heerl. *Biesland*; beslaat 1199,2603 bund. en telt 118 h., met 1000 inw., die van landbouw en veenderij bestaan. Er zijn 2 scheepstimmerwerven, 1 glasblazerij, 1 aard-

wascherij, 1 plateel-, 1 koren- en 3 oliemolens. De 530 Herv. en de 830 R. K. behooren kerk. tot *Delft* of tot *Pijnacker*. De kinderen genieten onderwijs te *Delft* en te *Pijnacker*.

**VRIJENBERG, h., pr. Geld., gem. Apeldoorn.** (gem. *Voorst*.)

**VRIJENBERG,** landg., pr. *Geld.*, **VRIJEN-NES,** p., pr. *Z. H.*, gem. *Zwanmerdam*.

**VRIJE-NOORDVEEN (HET).** Zie (NOORDVEEN (HET VRIJE-)).

**VRIJE-POLDER (DE GENERALE-)** Zie *EILAND (HET)*.

**VRIJE POLDER-BENOORDEN- en BEZUIDEN-DE-LINIE,** 2 p., pr. *Zeel.*; de eerste, gem. *Waterlandkerkje*, groot 113,3897; de andere gem. *IJzendijke*, groot 50,1032 bund.

**VRIJGRASSLOOT (DE),** water, pr. *Fr.*, gem. *Wynbrilseradeel*, uit de *Goingarrijpster-poelen* naar de *Doll*.

**VRIJHEID (DE GROOTE- en DE KLEINE-),** 2 b., pr. *Geld.*, gem. *Elburg*; de eerste met 5 h. en 30 inw.; de andere met 3 h. en 20 inw.

**VRIJHEID (DE OUDE-),** geh., pr. *N. Br.*, gem. *St. Oedenrode*.

**VRIJHEIDSLUST,** buit., pr. *Utr.*, gem. *de Bilt*; groot 14,3715 bund.

**VRIJHOEF,** geh., pr. *Z. H.*, gem. *Stein*; met 3 h. en 20 inw.

**VRIJHOEF,** hofst., pr. *Utr.*, gem. *Leusden*.

**VRIJHOEF - MET - KALVEREN-BROEK,** heerl., pr. *Z. H.*, kant. en postk. *Couda*, gem. *Stein*. Zij bestaat uit het geh. *Vrijhoef* en het h. *Kalverenbroek*; beslaat 51,5641 bund., en telt 4 h., met 25 inw., die van landbouw bestaan. De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Haastrecht*. De kinderen genieten onderwijs te *Stuipwijk*.

**VRIJHOEVEN,** ook wel *DE VRIJHOEVE* of *VRIJHOEF*, heerl., pr. *Z.H.*, arr. *Leiden*, kant. *Woubrugge*, postk. *Alphen*, gem. *Ter-Aar* (17 k.d., 20 m.k., 3 s.d. 2 afd., 1 j.d.). Zij beslaat 77,6980 bund., en telt 5 h., met 40 inw., die van landbouw en veenderij bestaan. De 25 Herv. en de 15 R. K. behooren kerk. onder *Aarlanderveen*, waar ook de kinderen school gaan.

**VRIJHOEVEN-CAPELLE,** gem., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. en postk. *Waalwijk* (5 m.k., 9 s.d., 2 j.d.). Zij bevat het geh. *Vrijhoeven Capelle*; beslaat 172,9774 bund. en telt 70 h., met 400 inw., die van akker- en hooibouw leven, ook zijn er eenige schoenmakers. De 340 Herv.

behooren kerk. tot *Capelle*; de 60 R. K. te *Kaatsheuvel*. Er is eene school met 115 leerl. Het geb. Vrijhoeven-Capelle, ligt 4 u. W. Z. W. van 's Hertogenbosch, 1 u. Z. W. van Waalwijk.

VRIJHOEVEN-CAPELLE (BINNEN- en BUITEN-POLDER-VAN.), 2 p., pr. *N. Br.*, gem. *Vrijhoeven-Capelle*; de eerste groot 154,3467 bund., de tweede of de DELLEN 18,6156 bund.

VRIJHOEVENSCH-VAART (DE). Zie LABBEGASCH-VAART.

VRIJHOEVENSCH-VAART (DE-POLDER-TEN-OOSTEN-VAN-DE-). Zie OUDESTRAAT (POLDER-BINNEN-DE-).

VRIJTHOF (DE) OF VRIJTHOEF, de kom van het d. HILVARENBEEK, pr. *N. Br.* [VEL (DE.)

VRIJTPLAATS. Zie GROENE HEUVRIJLING, erve, pr. *Ovr.*, gem. *Enschede*; groot 15,6550 bund.

VRIJLKHOVEN, VRIJLKHOVEN, VRELLIKHOVEN, VROLIKHOVEN, VRULIKHOVEN of VRIJLKHOVEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. Z. W. van *Liempde*; met 28 h. en 190 inw.

VRIJBUREN, b., pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. W. van *Harich*.

VROELE. Zie VROULEN.

VROENESTEIN, Zie VROONESTEIN. VROENHOUT, ook wel GROENHOUT of GROENHOUT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Roosendaal*, kerk. onder *Wouw*; met 36 h. en 250 inw.

VROENHOVEN (OUD-), gem., pr. *Limb.*, arr. en kant. *Maastricht* (3 m. k., 1 s. d.). Zij bevat het d. Wilre, de geh. Caberg, Biesland en een ged. van Smeermaas; bestaat 1578 bund., en telt 190 h. en 1260 inw., die van landbouw bestaan. De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. *Roermond*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. De kerk staat in het d. Wilre.

VROESSINK (HET), landg., gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Vorden*; 45,4871 bund.

VROLIJKE-VEENBOER (DE), geh., pr. *Ovr.*, gem. *Steenwijkerwold*.

VROLIJKHEID (DE), herb., pr. *Ovr.*, gem. *Zwollerkerpel*.

VROMADE, eigenlijk VROUWMADESKAMPEN, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. en hulpk. *Alphen*, gem. *Zwammerdam*. Zij bevat noch d., noch geh., maar alleen eenige verspreid staande h.; beslaat 42,5000 bund. De inw. vinden hun bestaan in den landbouw. De Herv. behooren kerk. tot *Bodegraven*; de R. K. tot *Bodegra-*

*ven-en-Zwammerdam*; de kinderen genieten onderwijs te *Bodegraven*.

VROONDER-MEER (DE), DE VROONJER-MEER of DE VROONER-MEER, p., pr. *N. H.*, gem. *Koedijk, Oudorp* en *St. Pancras*; groot 105,0798 bund.

VROONESTEIN, FRONESTEIN, VROENESTEIN of VROENENSTEIN, buit., pr. *Utr.*, gem. en 10 min. N. W. van *Jutphaas*; groot 2,1600 bund.

VROONMEER, meer, pr. *N. H.*, gem. *Uitgeest*; groot 13,6100 bund.

VROULEN of VROELEN, geh., pr. *Limb.*, gem. *Noorbeek*; met 18 h. en 90 inw. [Zie BELY (VROUW-).

VROUW-BELIA - POLDER (DE). VROUW-GEEST-POLDER (DE).

Zie VROUWGEEST-POLDER (DE). VROUWEN-AKKER, b., pr. *N. H.*,

gem. *Uithoorn*; met 11 h., 60 inw. en eene fraaije brug over de Drecht.

VROUWENBUURT. Zie LIEVE-VROUWE-PAROCHIE.

VROUWENDIJK (DE), dijk, pr. *Zeel.*, loopende van den Peukschedijk naar den Oud-Strijen-polder.

VROUWENHOF, landg., pr. *N. Br.*, gem. *Roosendaal*; groot 18,3348 bund.

VROUWENHUIS-WAARD, uiterw., pr. *Z. H.*, gem. *Arkel-en-Rietveld*; groot 17,4180 bund.

VROUWENKLOOSTER, geh., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, 12 min. Z. van Burum.

VROUWENLAAN (DE), weg, pr. *Gron.*, van Kolham naar den Woldweg.

VROUWENREGT, p., pr. *Z. H.*, gem. *Ackersdijk*. [WEG (DE WEST).

VROUWENWEG (DE). Zie MIZZENVROUWENWEG (HET), weg, pr. *N. H.*, loopende van den Beemsteringdijk, tot aan de Ursummervaart.

VROUWE-PAROCHIE. Zie LIEVE-VROUWE-PAROCHIE.

VROUWE - POLDER, heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg*,

gem. *Vrouwe-polder-Zandijk-buiten-Schellach*. Zij bevat het d. Vrouwepolder, met nog eenige verspreid staande h.; beslaat 880,4779 bund., en telt 74 h., met 370 inw., die van land-

bouw en het dijkwerken bestaan. Ook is er een korenmolen. De inw., allen Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Middelburg*, ring van *Vere*. Er is eene school met 30 leerl. Het d. Vrouwe-Polder, Lieve-Vrouwe-polder, Onze-Lieve-Vrouwe-polder of Mariënpolder, ook wel de Polder, ligt

2 u. N. van Middelburg,  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van Vere. Men telt er 55 h. en 370 inw. De kerk, een laag vierkant gebouw,



heeft een torentje, doch geen orgel.

**VROUWE-POLDER**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Vrouwe-polder-Zandijk-Buitenen-Schellach*.

**VROUWE-POLDER (ONZE)**. Zie **HIKKELEN-POLDER (OOST)**.

**VROUWE-POLDER (ONZE-LIEVE)**. Zie **OOSTMOER (DE NIEUWE)**.

**VROUWE-POLDER-ZANDIJK-BUITEN-EN-SHELLACH**, gem., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Middelburg* (3 m.k., 1 s.d., 2 j.d.). Zij bestaat uit de heerl. *Vrouwe-polder*, *Schellach*, en een ged. van de heerl. *Zandijk*; beslaat 2027 bund., en telt 129 h. met 780 inw., die van landbouw en het dijkwerken bestaan. Ook is er 1 windkorenmolen. De inw., allen Herv., maken ged. de kerk. gem. *Vrouwe-polder* uit en behooren ged. tot de gem. *Verc.* Er is 1 school met 30 leerl.

**VROUWEVAART**, geh. en vaart, pr. *Z.H.*, gem. *Socterwoude*; het geh. met 2 h. en 10 inw.; de vaart uit de trekvaart bij de *Lammenbrug* naar de *Meerburger-watering* loopende.

**VROUWE-VENNE**, p. en b., pr. *Z.H.*, ged. gem. *Alkenade*, ged. gem. *Warmond*; de pold. groot 167,8866 bund.; de b. met 7 h. en 50 inw.

**VROUWE-VERDRIET**, 2geh.; één, pr. *N.H.*, gem. *Assendelft*, met 4 h. en 40 inw.; één, pr. *Zeel.*, gem. en 5 min. *Z.O.* van *Brouwershaven*.

**VROUWE-GEEST-POLDER (DE)**, het N. ged. van den gecombineerde *Gnephoeksche-en-Vrouwegeest-polder*, pr. *Z.H.*, gem. *Oudshoorn*.

**VROUW-JACOBA'S-LAND**. Zie **FU-NAART (DEN OUDEN)**.

**VROUWKENSVAART**, geh. en vaart, pr. *N.Br.*, gem. *Waspik*; de vaart loopt naar het oude *Maasje*.

**VROUWKENSVAART (AAN-DE-SLUISTE)**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Waspik*.

**VROUWMADES-KAMPEN**. Zie **VROUW-MARIA-POLDER**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Zuld-Beijerland*; groot 42,6800 bund.

**VROUWMADES-KAMPEN**. Zie **VROUW-MARIA-POLDER**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Zuld-Beijerland*; groot 42,6800 bund.

**VROUWMADES-KAMPEN**. Zie **VROUW-MARIA-POLDER**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Zuld-Beijerland*; groot 42,6800 bund.

**VROUWMADES-KAMPEN**. Zie **VROUW-MARIA-POLDER**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Zuld-Beijerland*; groot 42,6800 bund.

**VROUWMADES-KAMPEN**. Zie **VROUW-MARIA-POLDER**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Zuld-Beijerland*; groot 42,6800 bund.

**VROUWMADES-KAMPEN**. Zie **VROUW-MARIA-POLDER**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Zuld-Beijerland*; groot 42,6800 bund.

**VROUWMADES-KAMPEN**. Zie **VROUW-MARIA-POLDER**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Zuld-Beijerland*; groot 42,6800 bund.

**VROUWMADES-KAMPEN**. Zie **VROUW-MARIA-POLDER**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Zuld-Beijerland*; groot 42,6800 bund.

**VROUWMADES-KAMPEN**. Zie **VROUW-MARIA-POLDER**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Zuld-Beijerland*; groot 42,6800 bund.

**VROUWMADES-KAMPEN**. Zie **VROUW-MARIA-POLDER**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Zuld-Beijerland*; groot 42,6800 bund.

**VROUWMADES-KAMPEN**. Zie **VROUW-MARIA-POLDER**, p., pr. *Z.H.*, gem. *Zuld-Beijerland*; groot 42,6800 bund.

**VUCHT (DE HOOG-EN-LAGE)**, ook **VUCHT-POLDER**, p., pr. *N.Br.*, ged. gem. *Teteringen*, ged. gem. *Terhcyden*; groot 654,6863 bund.

**VUCHT (DE LAGE)**, het N. ged. van den p. *Hooge-en-Lage-Vucht*, pr. *N.Br.*, gem. *Terheyden*; 37,0850 bund.

**VUCHTSCHOOT** of **VUCHTSCHAOOT**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *'s Prinsenhage*; met 20 h. en 170 inw.

**VUEREN**. Zie **VUREN**.

**VUGHT**, gem., pr. *N.Br.*, arr. en kant. *'s Hertogenbosch*, hulpk. van de postk. *Eindhoven*, *'s Hertogenbosch* en *Tilburg* (5 m.k., 2 s.d., 2 j.d.). Zij bevat het d. *Vught*, de geh. en b. of wijken: *Taalstraat*, *Waterkant*, *Vlierd*, *Vlasmeeer*, *Eentje*, *Heikant*, *Vughtsche-Hoeven*, *Bergenshuizen* en *Schorvert* en een ged. van de *Vughtsche-heide*, met de verschanste legerplaats *Willem de Tweede*; beslaat 2839,1720 bund.; en telt 411 h., met 2590 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 2 bierbrouwerijen, 1 bierazijnbrouwerij, 1 schafteminerij, 4 leerlooierijen, 2 graanmolens en 1 rosolie-molen. De 200 Herv. behooren tot de gem. *Vught-en-Cromvoirt*; de 2300 R. K., maken ééne par. uit van het bisd. *'s Hertogenbosch*, dek. van *Orthen*, met eenen Pastoor en twee Kapelaans; de 11 Isr. behooren kerk. tot *'s Hertogenbosch*. Het d. *Vught*, *Vugt* of *Vucht*, ligt  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *'s Hertogenbosch*. Men telt er 48 h. en 1000 inw. De Herv. kerk heeft eenen zwaren toren en een orgel. De R. K. kerk is een fraai gebouw, met orgel en midden op het dak een houten koepeltorentje. Ook is er een Raadhuis.

Jaarmarkt Dingsd. na Paschen, zijnde eenen beestenmarkt; Maand. na 12 Julij; Maand. na St. Jacob en St. Anna; Maand. na den laatsten Dingsd. in Sept. en Maand. na 3 Nov.

**VUGHT-EN-CROMVOIRT**, kerk. gem., pr. *N.Br.*, klass. van *'s Hertogenbosch*, ring. van *Oisterwijk*, met eene kerk en ruim 200 zieler.

**VUGHTSCHE-AKKERS (DE)**, p., pr. *N.Br.*, gem. *Vught*; groot 432,9420 bund.

**VUGHTSCHE-HEIDE**, heide, pr. *N.Br.*, ged., gem. *Vught*, ged., gem. *Cromvoirt*; groot ruim 800 bund.

**VUGHTSCHE-HOEVEN**, geh., pr. *N.Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. W. Z. W. van *Vught*; met 28 h. en 190 inw.

**VUGT-POLDER (DE)**. Zie **VUCHT (DE HOOG-EN-LAGE)**.

**VUIGDIJK.** Zie **SPAKENBURGERDIJK.**  
**VUILBAARD**, plaat in de *Ooster-Schelde*; pr. *Zeel.*, tusschen de Roggeplaat en den wal van Noord Beveland.  
**VUILCOOP (GROOT-EN-KLEIN-)**, 2 p., pr. *Utr.*, gem. *Schoonauwen*, de eerste groot 300 bund. de andere, gem. *Vreeswijk*; groot 86,5922 bund.  
**VUILCOOP (HET HUIS-)** **VUILCOOP** of **VUILCOP** oudtijds **VULENCOP**, buit., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Schalkwijk*.  
**VUILEBUURT (DE).** Zie **DIJKVELD.**  
**VUILEGAT (HET)**, water in *Z. H.*, dat de plaat *Tiengemeten* van den *Hoeksche-waard* scheidt.  
**VUILE-GRACHT (DE)**, water in de *Beemster*, pr. *N. H.*  
**VUILENBRAS**, plaats, pr. *N.Br.*, gem. *Teteringen*. (gem. *Eede*.  
**VUILPAN (DE)**, herb., pr. *Zeel.*  
**VUILPOOK (DE)**, waarw. in de *Nieuwe-Maas*.  
**VUILPOORT (BUITEN-DE-)**, b., pr. *Z. H.*, gem. *Dordrecht*, en onder de bevolking van die stad behoorende.  
**VUILRAK**, water, pr. *N.H.*, dat van het *Buiten-Sparen* naar de *Lie* loopt.  
**VUILVOETSWADE** of **VUTLVOETSWADE**, b., pr. *Over.*, gem. *Gcnemuiden*.  
**VUIREN.** Zie **VUREN.**  
**VULENCOP.** Zie **VUILCOOP (HET HUIS-)**.  
**VULENDIJK.** Zie **SCHOONDIJK.**  
**VULIK**, buurs., pr. *Over.*, gem. *Diepenveen*; met 16 h. en 100 inw.  
**VULKAANSOORD**, ijzerhut, pr. *Geld.*, gem. *Wisch*.  
**VULLENHOE.** } Zie **VOLLEN-**  
**VULLENHORST.** } **HOVE.**  
**VUREN**, gem. en heerl., pr. *Geld.*, arr. en reg. kant. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, postk. *Gorinchem* (22 m. k., 8 s. d., 1 j. d. 2 afd.). Zij bevat de heerl. *Vuren* en *Dalem*, en een ged. van de heerl. *Spijk* en *Heukelom*; beslaat 2623 7400 bund., en telt 177 h. met 1420 inw. die van landbouw en handel in vee bestaan. Ook zijn er 1 steenoven en 1 glasfabriek. De 1350 Herv. maken de gem. van *Vuren-en-Dalem* uit. De 60 *Hersteld* *Evang. Luth.* behooren tot *Gorinchem*; de 30 R. K. tot *Varik*. Er zijn 2 scholen.  
**VUREN**, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, postk. *Gorinchem*, gem. *Vuren*. Zij bevat het d. *Vuren*, een ged. van het geh. *Braadaal* en eenige verspreid liggend h.; beslaat 521 bund. en telt 138 h. met 1050 inw., die van den landbouw bestaan. Ook zijn er 1 steenoven en 1 glasfabriek. De 960 Herv. behooren tot de gem. *Vuren-en-Dalem*. De 60

*Hersteld* *Evang. Luth.* tot *Gorinchem*, en de 20 R. K. tot *Varik*. Er zijn eene school met 75 leerl. en eene ronde aarden reduit met hoogen bomvrijen toren. Het d. *Vuren*, oudtijds *Vuiren*, *Vuiren* of *Feuren*, ligt 8 u. W. van *Tiel*, 4 u. Z. W. van *Geldermalsen*. Men telt er 133 h. en 968 inw. De kerk heeft een houten torentje en orgel. Kermis in het begin van *October*.  
**VUREN (HET HUIS TE)**, buit., pr. *Geld.*, gem. *Vuren*; 3.8320 bund.  
**VUREN (POLDER VAN)**, p., pr. *Geld.*, gem. *Vuren*; 521,8350 bund.  
**VUREN-EN-DALEM**, kerk, gem., pr. *Geld.*, klass. van *Zalt-Bommel*, ring van *Tiel*. met 1330 ziel. en 2 kerken, 1 te *Vuren*. en 1 te *Dalem*.  
**VURENSCHE-ACHTERDIJK (DE)**, dijk, pr. *Geld.*, gem. *Vuren*, van de *Donkere kade* naar den *Vurensche Zeevang* loopende.  
**VURENSCHE DIJK (DE)**, dat ged. van den *Noorder-Waaldijk*, dat zich van den *Braadaal* tot aan de *Herwijnsche Voormolens* uitstrekt.  
**VURENSCHE - KANAAL (HET)**, water, pr. *Geld.*, dat van de *Herwijnsche Vliet* naar de *Lingen* loopt.  
**VURENSCHE - ZEEVANG (DE)**, kade, pr. *Geld.*, gem. *Vuren*, van den *Braadaal* naar den *Heukelomsche-Zeevang* loopende.  
**VURST.** Zie **GRUBBENVORST.**  
**VURT.** Zie **WEURT.**  
**VUSKENSWAARD**, rijswaard, pr. *N.Br.*, gem. *Heusden*, aan de *Maas*.  
**VUURBAKSPAN**, duinvallei, pr. *Z. H.*, gem. 's *Gravenhage*, O. van *Scheveningen*.  
**VUURBAKENSCH - DIJK**, dijk, pr. *Z.H.*, loopt van den *Zuid-Beijerlandsche-dijk* naar den *Zinkwegsche-dijk*.  
**VUURSCHE (DE)**, gem. en heerl., pr. *Utr.*, arr., kant. en postk. *Amersfoort* (5 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. de *Vuursche* en het geh. de *Hooge Vuursche*; beslaat 881,6142 bund. en telt 47 h. en 260 inw., die van landbouw of het bewerken der bosschen bestaan. De 230 Herv. maken, met die van eenige uit de gem. *Soest*, *Zeyst*, de *Bilt* en *Maartendijk* eene gem. uit van de klass. en ring van *Amersfoort*, met ongeveer 400 ziel. De R. K. parochiën op verschillende plaatsen. Er is eene school met 70 leerl. Het d. de *Vuursche*, of de *Lage Vuursche*, oudtijds *Vuurst*, thans veelal *Vuurst*, ligt  $2\frac{1}{2}$  u. W.N.W. van *Amersfoort*. Men telt er 31 h. en 210 inw. De kerk is een kruis-

gebouw met eene kleine spits, doch zonder orgel.

**UUURSCHE (DE HOOGE-)**, het N. ged. van de gem. *Vuursche*, met het geb. de Hooge Vuursche; bestaande uit 12 h. met 60 inw.

**UUURSCHE (DE LAGE-)**, het Z. ged. van de gem. *de Vuursche*, pr. *Utr.*

**UUURSTEENBERG (DE HEILEMER)**, heuvel, pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk*.

**UUYLKOOP (GROOT- en KLEIN-)**. Zie *VUILCOOP (GROOT-)* en *VUILCOOP (KLEIN-)*.

**UYWER (DE)**, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Haskerhorne*.

## W.

**WAAG (DE OUDE-) en HET POLDERTJE-BOVEN-DE OUDE-WAAG**; 2 p., pr. *N. Br.*, gem. *Dronghelen*; de eerste groot 46,3939 bund.; de tweede groot 0,9580 bund.

**WAAI (DE)**, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Bemmel*; groot 3,1280 bund.

**WAAI (DE)**. Zie *WAAIY (DE)*.

**WAAIJEN**. Zie *WAIJEN (1)*.

**WAAIJENBURGSE-POLDER (DE)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Nieuw-en-St.-Joostland*; groot 14,5977 bund.

**WAAIJENSTEYN of WAAIJESTEIN**, boerd., pr. *Utr.*, gem. *Amerongen*; groot 0,6560 bund.

**WAAIJESTEIN**. Zie *WAEESTEIN*.

**WAAKENS**. Zie *WAEKENS*.

**WAAI (DE)**, in het Lat. *VALIS* of *VAHALIS*, volgens sommige schrijvers *VACHALIS*, in het Fransch *VAHAL*, riv. in *Geld.* Het is een arm van den Rijn, die zich bij het d. *Pannerden* daarvan afscheidt, van daar naar *Nijmegen*, voorts naar *Tiel* loopt, bij het fort *Nieuw-St.-Andries* door middel van eenen zijdelingschen stroom, het *Schansgat*, gemeenschap heeft met de *Maas*; voorts tusschen den *Bommeler-* en den *Tielerwaard* heen schiet, en zich beneden het fort *Loevestein* met de *Maas* vereenigt, om de *Merwede* te vormen.

**WAAI**. Zie } **FAAL**.  
                  } **WEEL (DE)**.

**WAAI (DE)**, DE **WAAI**, DE **WAL** of DE **WEEL**, d., pr. *N.H.*, arr. en 10 u. N. van *Alkmaar*, kant. en 3 u. N. N. O. van *den Helder*, reg. kant., hulpk. en gem. *Texel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Burg*, men telt er 28 h. en 140 inw., die meest van veeteelt en ged. van landbouw bestaan. De 260 Herv. behooren tot de gem. *Waal-en-Koog*, de kerk is een tamelijk groot, maar oud gebouw, met eenen zeer ouden stompen toren, doch

zonder orgel. De 60 Doopsgez. behooren tot de gem. *Burg-Waal en-Oostereind*. De 12 R. K. tot de par. *Burg*. De dorps. telt 40 leerl.

**WAAI (DE)**, meertje, pr. *Z. H.*, 5 min. N. van *Rockanje*.

**WAAI (DE)**, ged. van den *Brakenpolder*, pr. *N. H.*, gem. *Obdam*; groot 18,0130 bund.

**WAAI (DE)**, bosch, pr. *N. Br.*, gem. *Tilburg*; groot 7,0590 bund.

**WAAI (DE)**, binnenwater, pr. *Z. H.*, loopende uit de *Merwede*, door eene sluis te *Oostendam*, langs *Hendrik-Ido-Ambacht* en *Rijsoord*, naar *Heer Jansdam*, alwaar het door eene sluis in de *Oude Maas* uitloopt.

**WAAI ('T)**, d., pr. *Utr.*, arr. en 6 u. Z. W. van *Amersfoort*, kant., en 3 u. W. van *Wijk-bij-Duurstede* postk. *Utr.* en *Vianen*, gem. *Tull-en-'t-Waal*. Men telt er 40 h. en 330 inw. die van landbouw bestaan. Ook is er 1 koorn-tevens pelmolen. De 130 Herv. behooren tot de gem. *'t Waal-en-Honswijk*; de 200 R. K. tot *Vreeswijk* en *Schalkwijk*. De dorps. telt 45 leerl.

Kermis den 4n Julij.

**WAAI ('T)**, kreupelbosch, pr. *Dr.*, gem. en 1 u. N. O. van *Roden*.

**WAAI (DE DOODE-)**, water, pr. *Geld.*, gem. *Ooy*, tusschen den *Ooy-sche-dijk* en de *Waal*. (WAAI.)

**WAAI (DE GROOTE-)**. Zie *GROOTE-WAAI (DE KLEINE-)*, p. en water, pr. *N.H.*, gem. *Hoorn*, de p. groot 1,9539 bund., het water 5 bund.

**WAAI (DE OUDE-)**, water, pr. *Geld.*, dat den *Bijlandsche waard* aan de *W.*, *N.* en *O.* zijde omringt.

**WAAI (DE ZWARTE-)**. Zie *ZWARTE-WAAI (DE)*.

**WAAIBORG**, landg., pr. *Dr.*, gem. *Roden*; groot 50 bund.

**WAAIDJK**, geh., pr. *Z.H.*, gem. *Ridderkerk*.

(1) Eveneens zoeken men de overige art. elders op *WAA* voorkomende, die men hier niet aantreft, op *WA*.

**WAALDIJK (DE LINKER-)** of **ZUIDER-WAALDIJK**, dijk, pr. *Geld.*, welke door Nijmegen, naar Dreumel loopt, waar hij zich met den Maasdijk vereenigt; van daar loopt hij, benoorden den Bommelerwaard en door Zalt-Bommel, tot hij zich bij Loevestein andermaal met den Maasdijk vereenigt.

**WAALDIJK (DE REGTER-)** of de **NOORDERWAALDIJK**, dijk, pr. *Geld.*, welke van Herwen langs de Betuwe, door Tiel langs den Tielerswaard tot aan Vuren loopt.

**WAAL-EN-BURG**, p., pr. *N. H.*, gem. *Texel*; groot 739,4516 bund.

**WAAL-EN-HONSWIJK (T)**, kerk. gem., pr. *Utr.*, klass. en ring van *Wijk-by-Duurstede*, met eene kerk te 't Waal en 200 ziel.

**WAAL-EN-KOOG**, kerk. gem., pr. *N. H.*, klass. van *Alkmaar*, ring van de *Ellanden*; met 2 kerken, eene te Waal en eene te Koog en 260 ziel.

**WAALHEM**. Zie **WALEM**.

**WAALRE**, gem. en heerl., pr. *N. Br.* arr., kant. en postk. *Eindhoven* (24 m. k., 5 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Waalre*, met de b. *Hoogstraat*, benevens de geh. *Heikant*, *Heuvel*, *Hulst* en *Loon*; beslaat 1359,5964 bund. en telt 125 h. met 840 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 1 fabriek van zwarte patroontaswas, 1 ijzerdraadweverij, 1 bierbrouwerij, 1 waterkooorn-, run- en 1 water laken-vollen oliemolen. De inw., op 4 na allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*, dek. van *Eindhoven*. De 4 Herv. tot de gem. van *Valkenswaard - Dommelen - Vaalren - Aalst*. Er is 1 school met 110 leert. Het d. *Waalre*, van ouds ook *Walre*, *Wadelre*, *Waderlo*, *Waderlo Waderloch* en *Walderen*, doorgaans *Wolderen*, ligt 1½ u. Z. W. van *Eindhoven*. De R. K. kerk, aan den H. **WILLIBRORDUS** toegewijd, heeft eenen zwaren toren, doch geen orgel. Ook is er een Raadhuis.

Kermis den 1n Zond. na 15 Aug.

**WAALRE (HET KASTEEL VAN-)**, buit., pr. *N. Br.*, gem. *Waalre*; groot 19,0870 bund.

**WAALRE-MOLEN** of **WAALRESCHEMOLEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Kielhoven*; met 2 h. en 20 inw.

**WAALSCH - WETERING (DE)**, waterloop, pr. *Utr.*, gem. *Tull-en-t'Waal*, zich in de *Schalkwijksche wetering* ontlastende.

**WAALSDORP**, landg., pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar*; 90,3445 bund.

**WAALSDORP (DE VLAKTE VAN)**, duinvallei, pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar*; groot 24,827 bund.

**WAALSEINDE**. Zie **ALBLASSERDAM**.

**WAALWETERING (DE)**, waterleiding, pr. *Geld.*, die zich onder *Andelst* met de *Rijnwetering* vereenigt om de *Linge* te vormen.

**WAALWIJK**, kant., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*. Het bevat de gem. *Waalwijk*, *Baardwijk*, *Besoijen*, *Capelle*, *Drunen*, *Loon-op-Zand*, *Nieuwkuik*, *Sprang*, *Vlijmen*, *Vrijhoeven-Capelle* en *Waspijk*; beslaat 17,928 bund., en telt 3086 h. met 22000 inw.

**WAALWIJK**, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Waalwijk* (4 m. k., 9 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het vl. *Waalwijk*, en het geh. *Kloostersteeg*; beslaat 667,2615 bund. en telt 250 h. met 3350 inw., die van landbouw, veeteelt, hooibouw, handel en scheepvaart bestaan. Ook zijn er 2 windkoren- en schorsmolens, 5 bierbrouwerijen, 1 azijnmakertij, 19 leerlooierijen, 2 hoedenfabrieken, 1 waschbleekerij, 1 touwslagerij en een aantal schoenmakerijen. De 2270 R. K. maken met die van *Besoijen*, *Ilagoort*, *Zuidewijn-Capelle*, *Drongelen* en *Gansoijen*, eene par. uit, van het bisd. 's *Hertogenbosch*, dek. van *Geerttruidenberg*, met 3900 ziel. en 1 Pastoor en 2 Kapellaans.

De 290 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Heusden*, ring van *Grevelduin-Capelle*. De 2 Ev. Luth. behooren tot de filiale gem. van *Heusden*. De 30 Isr. hebben eene bijkerk, welke tot de rings. van *Tilburg* behoort. Er zijn drie scholen. Het vl. *Waalwijk*, in vroeger tijden *Walewyk*, *Waelwyc* en *Wale* op dat Veen bij verbastering *Walik* ligt ruim 3½ u. W. 's *Hertogenbosch*, 1½ u. Z. W. van *Heusden*. Men telt er 220 h. en 2900 inw. De Herv. kerk is een kruisgebouw, met eenen fraaijen toren en een orgel. De R. K. kerk, aan den H. **JOHANNES den Dooper** toegewijd, heeft eenen sierlijken koeptoren en een orgel. Er zijn eene koorbeurs, eene dorps. met 200 een opvoedingsgesticht met 500 en een gesticht der zusters van liefdadigheid met 200 leert.

Jaarmarkten den 1n Woensd. in de Vasten; den 2n Vrijd. na Paschen; den 2n Woensd. na Pinksteren; Woensd. na *MARIA Geboorte*; Dond. na 1 Oct. en Vrijd. na 8 Nov. Kermis den 2n Zond. in Julij. Weekmarkt des Vrijd.

WAALWIJK of WALIK, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Riethoven*; met 14 h. en ruim 70 inw.

WAALWIJK (BINNEN-POLDER-VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Waalwijk*, de eerste groot 288,3546 bund.; de tweede groot 357,1345 bund.

WAANSERBUREN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, 10 min. van *Menaldum*; met 20 h. en 160 inw.

WAAR (HET) of WAARHOEK, geh., pr. *Gron.*, ged., gem. *Scheemda*,  $\frac{1}{2}$  u. *N.W.* van *Nieu-Scheemda*, ged. gem. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z.W.* van *Nieuwolde*, met 55 h. en 450 inw., eene Doopsk. kerk van de gem. *Noordbroek-en-Nieu-Scheemda*, een school met 100 leerl.

WAARD (DE), pr. *N. H.*, gem. *Haarlemmerlicde*; 194,5910 bund.

WAARD (DE).  
 Zie 

}	HEER-HUGO-WAARD.
	RUIGEZAND.
	JAN-REBELLE-EILAND.
	WAARD POLDER.

WAARD (DE) of WAART, streek grond, pr. *Z. H.*, gem. *Leiderdorp*. WAARD-NIEUWLAND. Zie NIEUWLAND.

WAARD (DE), zandbank in het Noorden van de Zuiderzee, *Z.* van *Vlieland*. (BEMUURDE-WAARD.)

WAARD (DE BEMUURDE). Zie WAARD (DE HEDELSCHHE), uiterwaard, pr. *N. Br.*, gem. *Empel*.

WAARD-DIJK, dijk, pr. *Gron.*, gem. *Grijskerk*.

WAARDE, heerl., pr. *Zeel.*, arr. en kant. *Goes*, postk. *Goes* en *Tholen*, gem. *Waarde-en-Valkenisse*. Zij bevat het d. Waarde en eenige h.; beslaat 794,5636 bund. en telt 95 h. met 500 inw., die van landbouw bestaan. Ook is er 1 houten koornmolen. De inw., op 2 huisgez. na allen Herv., maken, met die van *Valkenisse* en een ged. *van Gawege*, eene gem. uit van de klass. van *Goes*, ring van *Kruiningen*, met 580 ziel. De 2 R.K. huisgez. parochiëren te *Goes*. Er is 1 school met 50 leerl. Het d. Waarde, Waarden, Waerde of Weerde, ligt  $3\frac{1}{2}$  u. *Z.O.* van *Goes*. Men telt er 67 h. en 390 inw., een havenje, een overzetveer op *Kieldrecht* en een op *Welsoorde*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel.

WAARDE. Zie VALKENSWAARD.

WAARDE (DE POLDER VAN), p., pr. *Zeel.*, gem. *Waarde-en-Valkenisse*; groot 693,0647 bund.

WAARDE-EN-VALKENISSE, gem., pr. *Zeel.*, arr., kant. *Goes*, postk. *Goes* en *Tholen* (8 m.k., 3 s.d., 1 j.d.). Zij beslaat 907,5950 bund. en telt

107 h. met 600 inw. die van landbouw bestaan. Er is ook 1 koornmolen. De inw., op 12 na alle Herv., maken de kerk. gem. van *Waarde* uit. De 12 R. K. behooren tot de par. van *Goes*. Er is eene school.

WAARDEN (DE), of BET GONS, p., pr. *N. Br.*, gem. *Almkerk*; 7,9580 bund.

WAARDEN (DE), pr. *N. H.*, gem. *Capelle*; groot 84,5478 bund.

WAARDEN (DE). Zie RUIGEWAARD (DE). WAARD-EN-ASSACKER-POLDER, p., pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Proostdijken-Aasdom*; groot 341,4823 bund.

WAARDEN-BENEDEN-EN-BOVEN-DEN-MOFFENDIJK. Zie MOFFENDIJK (DE WAARDEN-BENEDEN-DEN-) EN MOFFENDIJK (DE WAARDEN-DOVEN-DEN).

WAARDENBURG, gem., pr. *Geld.*, arr., en reg. kant. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, postk. *Tiel-en-Zalt-Bommel* (22 m. k., 8 s. d., 1 j. d. 2e afd.). Zij bevat de heerl. *Waardenburg* en *Neer-IJnen*; beslaat 1725,7746 bund., en telt 191 h. met 1080 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Ook is er 1 windkoornmolen. De inw., op 24 na allen Herv., maken de gem. van *Waardenburg-en-Neer-IJnen* uit; de 24 R. K. de *vor. Varik*.

WAARDENBURG, heerl., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, gem. *Waardenburg*. Zij bevat het d. *Waardenburg* en het geh. *Snelleveld*, groot 897,3820 bund., telt 120 h. en 660 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De inw., op 15 na allen Herv., behooren tot de gem. van *Waardenburg-en-Neer-IJnen*; de 15 R.K. tot de par. te *Varik*. Er is eene school met 80 leerl. Het d. *Waardenburg*, *Weerdenburg* of *Werdenburg*, vroeger *Hiern* of *Hierne* genoemd, ligt  $3\frac{1}{2}$  u. *Z.W.* van *Tiel*,  $1\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Geldermalsen*. De kerk heeft toren en orgel.

Jaarmarkt Woensd. na *Pinkst.*, en 22 Sept. *Kermis* Woensd. na *Pinkst.*

WAARDENBURRG, oud kast., pr. *Geld.*, gem. *Waardenburg*; met 27 v. r. grond.

WAARDENBURG (POLDER VAN-), p., pr. *Geld.*, gem. *Waardenburg*; groot 897,3820 bund.

WAARDENBURG-EN-NEER-IJNEN, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. van *Tuil*, met 2 kerken, als 1 te *Waardenburg* en 1 te *Neer-IJnen*, en 1060 zielen.

WAARDENBURG-EN-OPIJNEN (UITERWAARDEN-VAN-), uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Waardenburg* en *Opijnen*; 202,9570 bund.

WAARDENBURGSCHE-SLUIS of

WAARDSCHEN-SLUIJSJE, sluis, pr. *Geld.*, gem. *Waardenburg*.

WAARD-EN-GROETGRONDEN, bed., pr. *N. H.*, in de *Zuiderzee*, ged. gem. *Barsingerhorn*, ged. gem. *Winkel*; groot 1525,9620 bund.

WAARDENHOEK (DE KLEINE-), geh., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*.

WAARDER, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Woerden*, postk. *Alphen en Woerden* (16 m. k., 3 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. Waarder, het geb. Korte-Waard, ged. van de b. Nieuwerbrug en van het geb. Driebrugge; beslaat 1112,2234 bund.

en telt 94 h. met 520 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan en ook handeldrijven in vee en in kaas. De De 480 Herv. behooren tot de gem. van *Waarder-en-Lange-en-Ruige-Weide*. De 30 R. K. parochiëren te *Woerden*. Er zijn 2 scholen. Het d. Waarder of Warder, ook Waerden, ligt 6½ u. O. ten Z. van Leiden, 1¼ u. Z. W. van Woerden, en telt 20 h. en 80 inw. De kerk is een kruisgebouw, met eenen houten koepel, doch zonder orgel. Er zijn eene dorps. met 40 en eene bijzondere school met 60 leelr.

Kermis den 17 September.

WAARDER. Zie WAARDER.

WAARDER (HET KERVELAND-VAN-). Zie KERVELAND. (WAARD.

WAARDER (KORTE-). Zie KORTE-WAARDER (HET OOST- en HET WESTEINDE-VAN-), 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Waarder*; de eerste groot 402,3055; de tweede 605,7915 bund.

WAARDER-EN-LANGE-EN-RUIGEWEIDE, kerk. gem., pr. *Z. H.*, klass. en ring van *Gouda*; met eene kerk te Waarder en 1100 ziel.

WAARDER-POLDER (DE). Zie WAARD (DE).

WAARDERSCHEN-DIJK (DE), grindweg, pr. *Z. H.*, van nabij Woerden, door de gem. *Waarder*, tot aan den Langeweidsche-dijk loopende.

WAARDHUIZEN, heerl., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. *Heusden*, postk. *Gorinchem en Oosterhout*, gem. *Ennikhoven*. Zij bevat het voorin. d., thans geh. Waardhuizen en eenige h.; beslaat ongeveer 400 bund., en telt 28 h. met 160 inw., die van landbouw bestaan. De 100 Herv. behooren tot de gem. *Uitwijk-en-Waardhuizen*. De 60 Chr. Afges. behooren tot de gem. van *Waardhuizen-Uitwijk-en-Giesensche-Eng*. De kinderen genieten onderwijs te *Uitwijk*. Het geh. Waardhuizen ligt 5 u. N. W. ten W. van 's Her-

togenbosch, 3 u. N. W. van Heusden, ¼ u. O. N. O. van Emmikhoven. Men telt er 14 h. en 80 inw. De kerk der Chr. Afges. is een klein houten gebouw, zonder toren of orgel.

WAARDHUIZEN, b., pr. *N. H.*, ged. gem. *Nieuwer-Amstel*, ged. gem. *Ouder-Amstel*.

WAARDHUIZEN - UITWIJK - EN-GIESENSCHEN-ENG, Chr. Afg. gem., pr. *N. Br.*, met eene kerk te *Waardhuizen* en 130 ziel.

WAARDJE (HET). Zie KLAAS-LAAUWEN-WAARD.

WAARDJES (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Capelle*; groot 11,6272 bund.

WAARD-OP-DEN-DRIESCH (DE). Zie VALKENSWAARD.

WAARDPOLDER (DE) of HET WAARDLAND, p., pr. *N. H.*, gem. *Haringcarpel*; groot 345,2174 bund.

WAARDSCHENDAMSCHE-SLUIS (DE), sluis, pr. *Geld.*, gem. en ¼ u. N. O. van *Bunningen*.

WAARDSCHEN-SLUIJSJE. Zie WAARDENBURGSCHE SLUIS.

WAARDSCHEN-VLIET (DE). Zie KRAABENDIJKSCHE-VLIET.

WAARDSLUIS (DE), sluis, pr. *Utr.*, gem. en 2 min. N. van *Utr.* (WAARD.

WAARDSTER-POLDER. Zie RUIGE-WAARDSTER-RIJT (NOORD-) en WAARDSTER-RIJT (ZUID-), 2 waters, pr. *Gron.*, gem. *Gripskerk*.

WAARDSTER-UITERDIJKEN. Zie GRIPSKERKER-WAARDEN.

WAARHOEK. Zie WAAR (HET).

WAARLAND (HET). Zie WATERLANDSCHE-POLDER.

WAART (DE). Zie WAARD (DE).

WAATSKAMP of WAETSKAMP, ook wel eens WAELSKAMP, geh., pr. *Limb.*, gem. en 35 min. O. N. O. van *Nederweert*; met 25 h. en 130 inw.

WAAXENS of WAXENS, d., pr. *Fr.*, arr. en 5 u. N. O. van *Leeuwarden*, kant. en ¼ u. Z. O. van *Holwerd*, gem. *West-Dongeradeel*, postk. *Doekum*. Men telt er 11 h. en 70 inw., die van landbouw bestaan. De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Waaxens-en-Brantgum*, welke hier eene kerk heeft met eenen stomp toren, doch zonder orgel. De 20 Doopsg. behooren kerk. tot *Holwerd*; de 5 R. K. te *Doekum*. De dorps. telt 10 leelr.

WAAXENS of WAXENS, d., pr. *Fr.*, arr. en 3 u. N. W. van *Sneek*, kant., postk. en 1 u. N. ten O. van *Bolsward*, gem. *Hennaarderadeel*. Men telt er 10 h. en 60 inw., die van landbouw bestaan. De inw., op 13 na allen

Herv., behooren tot de gem. van *Kubaard-en-Waaxens*. Het kerkje heeft eenen toren, doch geen orgel. De 13 Doopsg. worden tot de gem. van *Bolsward* en *Kromwal* gerekend. De kinderen genieten onderwijs te *Kubaard*.

WAAXENS-EN-BRANTGUM, kerk, gem., pr. *Fr.*, klass. van *Dockum*, ring van *Holwerd*. Men heeft er 2 kerken: 1 te *Waaxens* en 1 te *Brantgum*, 300ziel.

WAAY of WAJJE, geh., pr. *Lim.*, gem. *Neer*; met 13 h. en 80 inw.

WAAY (DE) of DE WAAI, kolk, pr. *Geld.*, gem. *Culemborg*.

WABERSHOVE. Zie WERVERSHOOF.

WABSE. Zie WAPSE.

WACHENINGEN. Zie WAGENINGEN.

WACHT (DE), geh., pr. *Z.H.*, gem. 's *Gravendeel*; met 18 h. en 220 inw.

WACHTDIJK (DIJK), dijk, pr. *Z.H.*, vanden *Strijenschedijknaarden Kildijk*.

WACHTHUIZEN (DE GROOTE en DE KLEINE), 2 boerd., pr. *Gron.*, gem. *Ten-Boer*.

WACHTUM of WACHTTUM, buurs., pr. *Dr.*, gem. *Dalen*; met 48 h., 340 inw. en 1 vaste bijschool met 45 leerl.

WAD (HET), b., pr. *Fr.*, gem. *Kolumerland-en-Nieuw-Kruisland*,  $\frac{1}{4}$  u. W. ten N. van *Burum*.

WAD (HET GRONINGER-), dat ged. der *Wadden* tusschen de *Lauwerzee* en het *Uithuizerwad*. (HUIZERWAD.)

WAD (HET UITHUIZER-). Zie UITHUIZERWADAKE. Zie WADENOIJEN.

WADDEN (DE), in het lat. *MARE VADOSUM*, ondiepe watervlakte, begrepen tusschen de eilanden *Terschelling*, *Ameland*, *Schiernonnikoog* en *Rottum*, ten N. en het vasteland der pr. *Fr.* en *Gron.* ten Z.

WADDING (TER-), buit., pr. *Z.H.*, gem. *Voorschoten*; groot 35,5894 bund.

WADDINXVEEN, landstr., pr. *Z.H.*, arr. *Rotterdam*, kant. en hulpk. van het postk. *Gouda*. Het bestaat uit de gem. *Noord-Waddinxveen* en *Zuid-Waddinxveen*, het d. *Waddinxveen*, en de geh. *Noord-Waddinxveen*, *Noordeindsche-weg*, *Goudekade* en *Waddinxveenschebrug*; beslaat 2241,4551 bund. en telt 270 h., met 3000 inw., die van landbouw en het vervaardigen van kinderwagentjes, schuppen, klompen en ander houtwerk bestaan. Ook zijn er 14 graauwpapierfabrieken, 3 scheepstimmerwerven, 1 iras, 1 koren- en 2 houtzaagmolens. De 2100 Herv. behooren tot de gem. *Waddinxveen-en-Bloemendaal*. De 140 Rem. maken, met die uit de gem. *Broek c.a.*, eene gem. uit met 180 ziel. De 900

R. K. maken de par. van *Waddinxveen-en-Goudekade* uit. Er is ééne school, met 200 leerl. Het d. *Waddinxveen*, meestal *Wensveen*, ligt  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Rotterdam*,  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Gouda*. De kerk heeft toren en orgel. De kerken der *Remonst.* en R. K. staan aan de *Goudekade*; die der R. K., aan den H. *Victor* toegewijd, heeft torentje en orgel.

Kermis Zondag in Augustus.

WADDINXVEEN (DE NIEUWE-DROOGGEMAAKTE - POLDER - VAN-) of DE BOYENWEGSCHE-POLDER, ook de *ACHTERAFSCHE-POLDER*, p., pr. *Z. H.*, gem. *Noord-Waddinxveen-en-St.-Hubertsgeregt*; groot 673 bund.

WADDINXVEEN (NOORD-), geh., pr. *Z. H.*, gem. *Noord-Waddinxveen-en-St.-Hubertsgeregt*.

Kermis den eersten Zondag in Julij.

WADDINXVEEN (NOORD-), p. Zie VOORAFSCHE-POLDER.

WADDINXVEEN (ZUID-), gem., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Gouda*, hulpk. *Waddinxveen* (14 m. k., 3 s. d., 1e afd., 3 j. d.). Deze gem. bevat het d. *Waddinxveen* en het geh. *Waddinxveensche - brug*, beslaat 1062,3517 bund., en telt 105 h., met 900 inw., die van de veenderijen en het maken van houtwerk bestaan. Ook zijn er 5 graauwpapier-fabrieken, 1 houtzaag- en 1 korenmolen. De 730 Herv. behooren tot de gem. *Waddinxveen-en-Bloemendaal*; de 40 Rem. tot *Waddinxveen*; de 120 R. K. tot de par. *Waddinxveen-en-Goudekade*. Er is eene school.

WADDINXVEEN - EN - BLOEMENDAAL, kerk, gem., pr. *Z. H.*, klass. en ring van *Gouda*; met ééne kerk te *Waddinxveen* en 2100 ziel.

WADDINXVEER-EN-GOUDEKADE, R. K. par., pr. *Z. H.*, bisd. van *Haarlem*, met ééne kerk aan de *Goudekade*, en ruim 1000 ziel.

WADDINXVEEN - EN - ST. - HUBERTSGEREGT (NOORD-), gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Gouda*, post. *Waddinxveen* (14 m. k., 3 s. d. 1e afd., 3 j. d.). Zij bevat de geh. *Noord-Waddinxveen* en *St. Hubertsgeregt*; beslaat 1179,0834 bund., en telt 165 h., met 1300 inw., die van veenderij en het vervaardigen van houtwerk bestaan. Ook zijn er 9 graauwpapiermakcrijen, 3 scheepstimmerwerven, 1 houtzaag-, 1 koren- en 1 trasmolen. De 1050 Herv. behooren tot de gem. van *Waddinxveen-en-Bloemendaal*; de 100 Remon-

stranten tot de gem. van *Waddinxveen*; de 150 R.K. tot de par. van *Waddinxveen-en-Goudkade*.

WADDINXVEENSCH-*BRUG*, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Zuid-Waddinxveen*.

WADELRE. Zie WAALRE.

WADENOIJEN, gem., pr. *Geld.*, arr., kant. en postk. *Tiel* (23 m. k., 9 s. d., 1 j. d. 3e afd.). Zij bevat de heerl. Wadenoijen, het d. Drumpt en de buurs. *Passewaay*; beslaat 1363,3067 bund., en telt 180 h. met 1270 inw., die van landbouw bestaan. De 1080 Herv. maken de gem. van Drumpt en Wadenoijen uit; de 7 Ev. Luth. en de 180 R. K. behooren kerk. te *Tiel*. Er zijn 2 scholen.

WADENOIJEN, heerl., pr. *Geld.*, arr., kant. en postk. *Tiel*, gem. *Wadenoijen*. Zij bevat het d. Wadenoijen; beslaat 748,2021 bund., en telt 76 h. met 850 inw., die van landbouw bestaan. De inw., allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Tiel*. Er is 1 school met 100 leerl. Het d. Wadenoijen of *Wagenoijen*, bij verkorting *Wanoi*, oudtijds *Watica*, *Wadake* of *Wadahem*, ligt 1 u. W. van *Tiel*, aan de *Linge*, waarover hier eene vaste houten brug ligt. De kerk heeft eene toren, doch geen orgel.

WADENOIJEN (HETHUIS-), adell. h., pr. *Geld.*, gem. en in het d. *Wadenoijen*; met 83,0936 bund. grond.

WADENOIJEN(DEPOLDER VAN-), p., pr. *Geld.*, gem. *Wadenoijen*; groot 742,2001 bund.

WADENOIJEN (DE UITERWAARDEN-VAN-), uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Wadenoijen*; groot 36,9594 bund.

WADENSTEYN (NIEUW-), buit., pr. *Geld.*, gem. *Zoelen*; 14,0310 bund.

WADERLO.

WADERLOCH. } Zie WAALRE.

WADERLOC. }

WADESTIJN, WAAJESTIJN of WAIJESTIJN, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Herwijnen*; met 70 bund. grond.

WADRADOCH. Zie WEERT.

WADT (HET), p. en geh., pr. *N.H.*, gem. *Schagen*; de p. groot 61,1816 bund.; het geh. of *BARSINGER-WAD*, met 9 h., 30 inw. en 2 watermolens.

WADWAY, eigenlijk WADWEIDE of WATWEIDE, oudtijds WAWERT of WAWETT, d., pr. *N. H.*, arr., kant. en 2 u. N. W. van *Hoorn*, gem. hulpk. en

1 u. W. ten N. van *Wognum*. Men telt er 22 h. en 120 inw., die van boter- en kaasmaken en landbouw bestaan. De 4 Herv. behooren tot de gem. *Wognum-en-Wadnay*; de 110 R. K. tot de par. van *Spanbroek*. De dorps. telt 60 leerl. Kermis den laatsten Zond. van *Julij*.

WADWERD. Zie WATWERD.

WAEKENS, WEKENS of WHAKENS, geh., pr. *Fr.*, gem. *Baardcradeel*, onder *Winsum*; met 5 h. en 30 inw.

WAELE (DE). WAAL (DE) (1).

WAELEM of WALEM, geh., pr. *Limb.*, gem. *Schin-op-Geul*; met 32 h. en ruim 150 inw.

WAELSKAMP. Zie WAATSKAMP.

WAENEN (TER-). Zie TRAWANEN.

WAERDEN. Zie WAARDER.

WAERNEMUNDE. Zie WARMOND.

WAESBEEK. { Zie WASPIK.

WAESPIJK. }

WAESBERG. Zie WASBERG.

WAESBERGS-POLDER (DE). Zie PAS-POLDER (DE).

WAESE. Zie WEAZE.

WAGENBERG, d., pr. *N. Br.*, arr., kant. en 2 u. N. van *Breda*, hulpk., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Terheyden*. Men telt er 90 h. en 700 inw. en met de geh. *Schijnmaar* en *Zonzeel* 175 h. en ruim 1200 inw., die meest van landbouw en turfveenderij bestaan. Er zijn ook 1 bierbrouwerij en 1 koornmolen. De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. en dek. van *Breda*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. De kerk, aan den *H. GUMMARIUS* toegewijd, heeft orgel en toren. Kermis den 1n Zond. in Oct.

WAGENBORGEN, d., pr. *Gron.*,

arr. en  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van *Winschoten*, kant. en  $\frac{3}{4}$  u. N. ten O. van *Zuidbroek*, hulpk. *Termunterzijl*, gem. en 2 u. W. Z. W. van *Termunten*. Men telt er 118 h. en 630 inw. en met het ged. van de buurs. *Delden* 123 h. en 600 inw., die van landbouw en veeveelt bestaan. Ook is er 1 koornmolen. De inw., op 12 na, allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Winschoten*, ring van *Midwolde*. De kerk heeft orgel noch toren, doch een zoogenaamd klokkenhuis. De *Evang. Luth.* behooren kerk. te *Winschoten*; de 9 Doopsgez. tot *Nieuw-Scheemden-Noordbroek*; de 2 R. K. tot *Winschoten*; de 2 Isr. tot *Delfzijl*. De dorps. telt 130 leerl.

(1) Eveneens zoeke men de namen elders WAZ gespeld, welke hier niet gevonden worden, op WA.



**WAGENBORGER - MAAR** of HET STUKVAARDEN-MAAR, water, pr. *Gron.*, van de Wagenborgen naar Farmsum.

**WAGENINGEN**, kant, pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*. Het bevat de gem. Wageningen, Rencum, Doorwerth, Ede en Scherpenzeel; beslaat 42106,3413 bund., telt 2290 h. en 17500 inw.

**WAGENINGEN**, kerk, ring., pr. *Geld.*, klass. van *Arnhem*. Zij bestaat uit de gem. Wageningen, Bennekom, Ede, Hoevelaken, Lunteren, Otterloo, Rencum-en-Heelsum en Scherpenzeel, en heeft 9 kerken, met 9 Predikanten en ongeveer 15000 ziel.

**WAGENINGEN**, gem., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. *Wageningen* (2 m. k., 1 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de st. Wageningen en haar grondgebied, benevens de buurs. Kortenburg; beslaat 2090,4166 bund. en telt 765 h. met 4630 inw., die van tabaks- en landbouw bestaan. Er zijn 1 scheepstimmerwerf, 2 steen-, 1 potten- en 2 pannen- en vloerenbakkerijen, 1 Keulsch aardwerkfabriek, de eenige in ons land, 1 leerlooierij, 1 touwslagerij, 1 zoutziederij en 2 windmolens, tevens ingerigt tot het malen van run. De 3500 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Arnhem*, ring van *Wageningen*. De 40 Evang. Luth. maken eene filiale gem. uit, waarin de dienst tweemaal 's jaars door den Predikant van Arnhem wordt waargenomen. De 990 R. K. maken, met die uit de gem. Ede en Doorwerth, eene stat. uit van het bisd. *Utr.*, met eenen Pastoor, eenen Kapellaan en ruim 1200 ziel. De 90 Isr. behooren tot de rings. van *Arnhem*, welke hier eene bijkerk heeft, met eenen Voorlezer. Er zijn, behalve het Gymnasium, negen scholen, als: eene Stadsschool, eene Diakonieschool der Herv., eene Stads Fransche kost- en dagschool voor Jonge Jufvrouwen, eene Stads Fransche dagschool voor Jonge Jufvrouwen, een Instituut voor Jonge Heeren en een Instituut voor Jonge Jufvrouwen, eene Bewaarschool, eene School van de Vereeniging: *Dorcas*, eene Zondagschool, onder het opzicht en de medewerking van den kerkeraad der Herv. gemeente.

De st. Wageningen, oudtijds Wacheningen en Wagenwegen, ligt 3 u. W. van Arnhem en omstreeks 4 u. N. W. van Nijmegen, met een pontveer op Lakemond, benevens twee voetveeren over den Rijn. Zij heeft twee hoofdpoorten, twee waterpoorten. Er

zijn ook twee havens: de Buitenhaven, en de Binnenhaven. De st. beslaat, binnen hare grachten, 19,9802 bund. en telt 380 h. en ruim 2200 inw. In het Stadhuis houdt ook het kantongeregte zijne zittingen. De Herv. kerk is een ruim kruisgebouw met eenen lagen vierkanten toren en een orgel. De R. K. kerk, even buiten de stad staande en aan den H. JOHANNES den Dooper toegewijd, heeft toren en orgel. Er zijn 2 schuttersgilden; een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*; eene Spaarbank; een Natuurkundig gez.; eene Liedertafel of Zangvereeniging; eene Leesbibliotheek voor 't algemeen; een Genoots. van Moederlijke lieddadigheid; eene werkinrigting; een Liefdadig Genoots.: *Dorcas*, om in den winter armen van kleeding te voorzien, met eene Breien Naaischool, onder het bestuur van eenige jonge Jufvrouwen; een Gymnasium, met 1 Rector en 3 Docenten; eene Stadsschool.

Beesten- en Schapenm. op de vijf Woensd. in April of anders op de vier Woensd. in April en den 1en Woensd. in Mei; Schapenm. op de vijf Woensd. in Aug. of op de vier Woensd. in Aug. en op den 1en Woensd. in Sept. Beestenmarkt de drie laatste Woensd. in Oct. en de 3 eerste Woensd. in Nov. Kermis Maand. na St. JOHANNES den Dooper, indien die dag in de eerste helft der week, en Maand. daarna, als die in de laatste helft valt.

**WAGENINGEN (DE BENEDEN- en DE BOVENPOLDER-VAN-)**, 2 p., pr. *Geld.*, gem. *Wageningen*; de 1ste groot 59,8550, de 2de 160,1226 bund.

**WAGENINGEN (HET GRONDGEBIED-VAN-)**, dat ged. der gem. *Wageningen*, pr. *Geld.*, hetwelk buiten de poorten der stad gelegen is; 2564,9251 bund. groot, met 385 h. en 2360 inw.

**WAGENINGEN-EN-BENNEKOM**, dijkstoel, pr. *Geld.*, waartoe behooren de landen onder Wageningen en Bennekom; groot 2437,2335 bund.

**WAGENINGSCHHE - BERG**, zuidelijkste punt der Veluwsche hooge gronden, pr. *Geld.*, buiten Wageningen.

**WAGENINGSCHHE-VEENEN (DE)**, veengronden, pr. *Geld.*, gem. *Wageningen*; groot 300 bund.

**WAGENINGS-HARTEN**. Zie HATTE (WAGENINGS-).

**WAGENOIJEN**. Zie WADENOIJEN.

**WAGENWEGA**. Zie WAGENINGEN.

**WAIJE**. Zie WAAY.

**WAIJEN, WAADJEN of WEIJEN**, vroe-

ger WEIDE, geh., pr. *Utr.*, gem. *Oud-Wulzen*; met 5 h. en 40 inw.

WAIJENSCHÉ-DIJK (DE) of DE WEIJENSCHÉ-DIJK, dijk, pr. *Utr.*, van de vaart van Heemstede naar den Utrechtsche-dijk loopende.

WAIJESTEIN. Zie { WADESTIJN.  
WAIJENSTEIN.

WAKERDIJK (DE), dijk, pr. *N.H.*, van Petten naar Kamperduin.

WAKERDIJK (DE NIEUWÉ-). Zie DROOMERDIJK.

WAKKERDIJK, dijk, pr. *Utr.*, van het landg. Groeneveld, gem. *Baarne*, door de gem. *Ecmnes* loopende.

WAL (DE), 3 geh., één, pr. *Geld.*, gem. *Appeltern*, met 25 h. en 140 inw.; één, pr. *Fr.*, gem. *Tieljerksteradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Oostermeer*, met 80 h. en 440 inw.; één, ook wel *DORPWAL*, gem. *Havelte*, met 29 h. en 380 inw.

WAL (DE), het O. ged. van het d. *Empel*, pr. *N. Br.*

WAL (DE), b. van het d. *Oudega*, pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*; met 17 h. en 90 inw.

WAL (DE). Zie WAAL (DE).

WALACHRIA. } Zie WALCHEREN.  
WALACRA. }

WALCHEREN, kast., pr. *Limb.*, gem. *Ohs-en-Laak*.

WALCHEREN, oudtijds VALKYRIENLAND, WALACRA, WALACRUM, WALACHRIA en WALABRA, eil., pr. *Zeel.*,

Het bevat de gem. Middelburg, Vlissingen, Vere, Aagtekerke, Arnhemuisden, Biggenkerke, Domburg, Gapinge, Kleverskerke, Koudekerke, Melis-en-Mariekerke, Nieuwland, Oostkapelle, Oost-en-West-Souburg, Ritthem, Serooskerke, St. Laurens, Vrouwepolder, Westkapelle; bestaat 20604 bund., en telt 5980 h., met 40000 inw., die meest van landbouw bestaan. Er zijn 1 azijnmakerij, 5 bierbrouwerijen, 3 zoutketen, 2 zeepziederijen, 1 leerlooierij, 2 sajetspinnerijen, 2 touwslagerijen, 1 linnenweverij, 1 brandspuiten-, 1 calicot-, 2 passement-, 6 chocoladefabrieken, 1 stoompel- en olie-, 6 zaag- en 6 koornmolens. De 30200 Herv. maken de volgende gem. uit: St. Aagtekerke, Arnhemuisden, Biggekerke, Domburg, Gapinge, Grijskerke, Kleverskerke, Koudekerke, St. Laurens, Melis-en-Mariekerke, Middelburg (Herv. gem.) Middelburg (Waalsche gem.), Nieuwland, Oost-en-West-Souburg, Oostkapelle, Ritthem, Vere, Vlissingen, Vrouwepolder, Westkapelle, Zoutelande en de Engelsche gem. te Mid-

delburg-Vlissingen-en-Vere, met 28 kerken en 33 Predikanten; de Christ. Afg. maken de gem. van Middelburg uit; de 150 Doopsgez., de gem. van Middelburg-en-Vlissingen; de 860 Evang. Luth., de gem. van Middelburg, Vlissingen en de filiaal gem. van Veere; de 4200 R. K., de par. Middelburg, Vere en Vlissingen; de 49 Isr. behooren tot de rings. te Middelburg. Men telt er 49 scholen.

WALCHEREN, p. pr. *Zeel.*; groot 16915,6368 bund.

WALCHEREN en WALDAMME, hofst., pr. *Zeel.*, gem. *Middelburg*; de laatste groot 33,7850 bund.

WALDEREN. Zie WAALRE.  
WALDERVEEN of WOLDVEEN, geh., pr. *Geld.*, gem. en 2 u. N. ten W. van *Ede*; met eenen windkorenmolen.

WALDRICHEM. } Zie Wou-  
WALDRICHESHEIM. } DRICHEM.

WALEM of WAALHEM, geh., pr. *Limb.*, gem. *Kittimen*; 7 h. en 40 inw.

WALEM. Zie WALEM.

WALENBURG, oud adell. h., pr. *Utr.*, gem. *Over-en-Neder-Langbroek*; groot 71,1850 bund.

WALENBURG. Zie WAAL-EN-BURG.

WALENGRACHT (DE). Zie VERSLOOT (DE).

WALENHOEK, b., pr. *Zeel.*, gem. en 5 min. van *Ossenisse*; met 9 h., ruim 50 inw. en 1 koornmolen.

WALEWIJCK. Zie WAALWIJK.

WALFORT. Zie WALVOORT.

WALIK. Zie WAALWIJK.

WALINGSDIJK (DE), dijk, pr. *N. H.*, van de Schermeer naar den Beemster loopende.

WALK, 2 geh., pr. *Limb.*, één, gem. *Heythuizen*, met 24 h. en 120 inw.; één, gem. en 2  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Weert*.

WALKAMA (GROOT), boerd., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, O. van Oosterwierum.

WALLENSTEIN, buit., pr. *Utr.*, gem. *Stichts-en-Kronenburgs-Loenen*.

WALLE-WATERING (DE), water, pr. *Z. H.* De grensscheiding der gem. Soetermeer en Zegwaard.

WALRE. Zie WAALRE.

WALRICHSHEM. Zie WOUDRICHEM.

WALS, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Gendringen*; met 16 h. en 110 inw.

WALSCHOT, gemeenlijk WALSER, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Beugen*, 25 mid. Z. Z. W. van *Ijkevoort*; met 16 h. en 80 inw.

WALSLAGE (TER-), geh., pr. *Gron.*, gem. *Vlagtwedde*; met 2 h. en 10 inw.

WALSOORDE. Zie WELSOORDE.

**WALSTEIN**, bij het kad. **WALLSTEIN**, buit., pr. *N. Br.*, gem. *Zundert-en-Wernhout*; 43,7073 bund.

**WALSUM**. Zie **WILSUM**.

**WALTA**, 2 boerd., pr. *Fr.*, één, gem. *Baarderaal*, 5 min. N. O. van *Weidum*; één, gem. *Wonseradeel*, 7 min. O. van *Tjerkwerd*, 31 bund.

**WALTHERSUM**. Zie **WOLTERSUM**.

**WALTINGA**. Zie **SICKEMA**.

**WALVOORT** of **WALFORT**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Aalten*; groot 110 bund.

**WAMBERG**, buit., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Berkikum*; 57,0671 bund.

**WAMBERGSCH-BEEK** (DE), beek, pr. *N. Br.*, loopende door de gem. *Berlicum-en-Middelrode*.

**WAMEL**, gem., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*, kant. *Druuten*, hulpk. van het postk. *Tiel* (20 m.k., 6 s.d., 1 j.d. 1 afd.). Zij bevat de d. *Wamel* en *Leeuwen*; beslaat 3016,7990 bund., en telt 534 h. met 3670 inw., die van landbouw, tabaksplanterij, oost- en veeteelt bestaan. De 230 Herv. behooren ged. tot de gem. *Leeuwen-en-Puiflijk*, ged. tot de gem. *Wamel-en-Dreumel*. De 3400 R. K. maken de stat. van *Leeuwen* en *Wamel* uit. De 10 Isr. behooren tot de bijkerk te *Tiel*. Er zijn 2 scholen. Het d. *Wamel* ligt 6 u. W. van *Nijmegen*, 2 u. W. van *Druuten*, aan de *Waal*, waarover hier met eene gierpont wordt overgezet naar den *Noorder-Waaldijk*. Men telt er 228 h. en 1450 inw. De 130 Herv. behooren tot de gem. van *Wamel-en-Dreumel*. De kerk heeft een orgel. De 1340 R. K. maken eene par. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*, dek. van *Druuten*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. De kerk, aan den H. *Victor* toegewijd, heeft koepeltoren en orgel.

Paarden- en beestenmarkt Woensd. na den derden Zond. in Apr., Dingsd. in Aug. en den 13 Oct.

**WAMELDINGHE**. Zie **WEMELDINGEN**.

**WAMEL - EN - DREUMEL**, kerk.

gem., pr. *Geld.*, klass. van *Nijmegen*, ring van *Balenburg*; met 2 kerken, 1 te *Wamel*, 1 te *Dreumel*, en 140 ziel.

**WAMELSCH - UITERWAARDEN-POLDER**, p., pr. *Geld.*, gem. *Wamel*; groot 165 bund.

**WAMMERT**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadcel*; met 7 h. en 40 inw.

**WANGIAHUIZEN**. Zie **WARNIAHUIZEN**.

**WANNEPERVEEN**, gem., pr. *Ovr.*, arr. *Zwolle*, kant. *Vollenloove*, postk. *Meppel* (7 m. k., 6 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Wanneperveen*, en de buurs. *Dovenboer*, *Dinxterveen*, *Ron-*

*duite*, de *Roekebos*, *Leenderts*, *Schutsloot-en-Zandbelt* en *Zomerdijk*; beslaat 4470 bund., en telt 338 h. met 1540 inw., die van veehouderij, een weinig landbouw en veenderij van sponturf bestaan. Ook drijven zij eenigen handel in riet, hooi en turf. Voorts is er een korenmolen. De inw., op 18 na allen Herv., maken eene gem. uit en behooren ged. tot de gem. van *Kolderveen-en-Dinxterveen*. De 12 Doopsgez. behooren kerk. tot *Gielhoorn*; de enkele R. K. te *Sleenwijkerwold*; de 5 Isr. te *Zwartsluis*. Er zijn 2 scholen. Het d. *Wanneperveen* ligt  $5\frac{1}{2}$  u. N. van *Zwolle*, 2 u. O. van *Vollenhove*. Men telt er 138 h. en 660 inw. De Herv. maken, met die van *Schutsloot-en-Zandbelt* en *Zomerdijk*, eene gem. uit van de klass. van *Kampen*, ring van *Vollenhove*, met 1060 ziel. De kerk heeft toren noch orgel, doch in de nabijheid staat een klokkestoel. De dorps. telt 150 leerl. Kermis den 2 Mei en den 27 Oct.

**WANOL**. Zie **WADENOIJEN**.

**WANROY**, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Boxmeer*, past. *Grave* (22 m. k., 3 s. d. 1 gel. 4 j. d.).

Deze gem. bevat het d. *Wanroy* en de b. en geh. *Broekkant*, *Ham*, *Hulsbeek*, *Lamper*, de *Kuilen*, de *Noord*, de *Park*, de *Peelstraat*, de *Heidensche siraat* en *Zand*; beslaat 2707 bund., en telt 192 h., met 1180 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 1 windkoren- en 1 paardenoliemolen, 1 leerlooijerij en 1 bierbrouwerij. De inw., allen R. K., maken met die van het geh. *Hulsbeek*, burgerl. tot *Beugen* behoorende, eene par. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*, dek. van *Cuyk*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan en 1350 ziel. Er is 1 school met 80 leerl. Het d. *Wanroy* of *Wanroy* ligt 8 u. O. van 's *Hertogenbosch*, 2 u. W. van *Boxmeer*. Men telt er 86 h. en 590 inw. De kerk, aan den H. *Cornelius* toegewijd, heeft toren en orgel.

Kermis den laatsten Zond. in Sept.

**WANSSUM**, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. *Horst*, postk. *Nijmegen* en *Vento* (11 m. k., 3 s. d.). Zij bevat de d. *Wanssum* en *Geysteren*; beslaat 1144,6961 bund., en telt 133 h., met 740 inw., die van akkerbouw en veeteelt bestaan. De inw., op 7 na, allen R. K., maken de par. van *Wanssum* en *Geysteren* uit. De 7 Herv. behooren tot de gem. *Vento-en-Bhutterswijk*. Er zijn 2 scholen. Het d. *Wanssum* ligt 8 u. N. van *Roermond*, 2 u.

N. ten O. van Horst,  $\frac{1}{2}$  u. van de Maas, waarover hier een veer is op Well. Men telt er 84 h. en 460 inw. De inw. maken een par. uit van het bisd. *Roermond*, dek. van *Venray*. De kerk, aan den H. MICHAEL toegewijd, heeft eenen koepeltoren, doch geen orgel. De dorps. telt 70 leerl.

Kermis den 1e Zond. na St. MICHAEL. WANSWERD, d., pr. *Fr.*, arr., postk. en 2 $\frac{1}{2}$  u. N.N.O. van *Leeuwarden*, kant. en 2 u. Z. W. van *Holwerd*, gem. *Ferwerderadeel*. Men telt er 39 h. en 125 inw., en met de geh. *Ter-Gracht*, *Wirdsterterp* en de N. zijde van het d. *Birdaard*, 59 h. en 380 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De 450 Herv. behooren tot de gem. van *Wanswerd en-Jelsum*. De kerk heeft eenen stompren toren en een orgel. De 80 Chr. Afg. behooren kerk. tot *Leeuwarden*. De dorps. telt 40 leerl.

WANSWERD-EN-JELSUM, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. en ring van *Doc-kum*, met 2 kerken, 1 te *Wanswerd* en 1 te *Jelsum* en 530 ziel.

WANSWERDER - MADDEN (DE), streek laag land, pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, van het *Wanswerdermeer* naar *Ter-Gracht* loopende.

WANSWERDER - MEER (HET) of het *WIELDER MEER*, meer, pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*, 10 min. Z. W. van *Wanswerd*; groot 38 bund.

WAPENVELDE of WAPENVELD, d., pr. *Geld.*, arr. en 10 u. N. van *Arnhem*, kant. en 4 u. N. N. O. van *Elburg*, hulpk., gem. en 1 u. N. N. O. van *Heerde*. Men telt er 132 h. en 760 inw., die van landbouw en handel in hout, spek en vleesch bestaan. Er is 1 machinale papierfabriek. De 700 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Harderwijk*, ring van *Haltem*. De kerk, een achthoekig gebouw, heeft torentje en orgel. De 60 Chr. Afg. behooren tot de gem. *Heerde*. De dorps. telt 100 leerl.

Kermis den 3en Woensd. in Aug. WAPSE, buurs., pr. *Dr.*, gem. *Diever*; met 35 h., 250 inw. en eene winter-bij-school met 60 leerl.

WAPSERVEEN of WAPSTERVEEN, van ouds WAPSERVEEN en bij verkorting WAPSVEN, d., pr. *Dr.*, arr. en 6 $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Assen*, kant. en 3 u. N. van *Meppel*, postk. *Meppel* en *Assen*, gem. en 1 u. N. van *Havelte*. Men telt er 89 h. en 550 inw., en met het geh. *Horrelveen* 94 h. en 580 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De inw., allen Herv., maken eene gem. uit

van de klass. en ring van *Meppel*. De kerk heeft toren noch orgel, maar in de nabijheid een klokkhuis. De dorps. telt 80 leerl.

WAPSERVEENDER-AA (DE). Zie AA (STEENWIJKER-). (en 30 inw.)

WAR of WER, b., pr. *Fr.*; met 3 h. WARANDE (DE), b., pr. *N.Br.*, gem. *Tilburg*, kerk. onder *Goirke*.

WARANDE (HET FORT-). Zie GROOTE-SCHANS. (AMELENBERG.)

WARANDE (DE KLEINE). Zie WARANDE (DE NIEUWE) en DE OUDE-WARANDE. Zie NIEUWE-WARANDE (DE) en OUDE-WARANDE (DE).

WARBERG, ook wel WAESBERG, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Roosendaal*, kerk. onder *Wouw*; 2 h. en 14 inw. [(Dr.)

WARCHORST (DE). Zie WERKHUIS WARDER, gem. en heerl., pr. *N. H.*,

arr., *Hoorn*, kant. *Purmerende*, postk. *Edam* (18 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit de d. *Warder* en eenige h.; beslaat 903,2348 bund., en telt 69 h., met 300 inw. De inw., allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Edam*. Er is eene school met 40 leerl. Het d. *Warder* of *Waarder*, oudtijds *Weerde*, ligt 2 u. Z. van *Hoorn*, 1 u. N. van *Edam*. Men telt er 65 h. en 310 inw. De kerk heeft eenen houten toren, doch geen orgel.

Kermis veertien dagen na Pinksteren. WARDER. Zie WAARDEN.

WARFFUM, gem., pr. *Gron.*, arr. *Appingedam*, kant. en hulpk. van het postk. *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum* (6 m. k., 3 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de d. *Warffum* en *Breede*, de geh. en b. *Dijkstreek*, *Ooster-Valge* en *Wester-Valge*, benevens het eil. *Rot-tumeroog*; beslaat 2415,0728 bund. 1940 inw., die van landbouw bestaan. De inw., bijna allen Herv., maken de gem. van *Warffum* en *Breede* uit; de Chr. Afg. hebben er mede eene gem.; de 17 R. K. behooren kerk. te *Uithuizen*; de 14 Isr. tot *Winsum*. Er zijn 2 scholen. Het d. *Warffum*, oudtijds *Werphembuurt*, en *Warphumberburen* ligt 4 $\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van *Appingedam*, 1 $\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van *Onderdendam*. Men telt er 200 h. en 1500 inw. en met de geh. en b. de *Dijkstreek*, *Ooster-Valge* en *Wester-Valge*, 315 h. en 1830 inw. De inw., voor het meerendeel Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Middelstum*, ring van *Uithuizer-Meden*. De kerk eene der schoonste dorpskerken van de prov. *Gron.* heeft een prachtig koor, een schoon orgel en eenen rijzigen naalddoren. De kerk

der Christ. Afges. heeft toren noch orgel. De dorps. telt 200 leerl.

Jaarm. den eersten Woensd. na 10 Junij. Veem. den laatsten Dond. in April, en den 2den Woensd. in Nov.

WARFFUMBORG of WARFUMBURG, oudtijds WERPHENBURG, later, SICKINGEBURG, boerd., pr. Gron. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van Warffum; groot 81,5020 bund.

WARFUMER - KLOOSTER. Zie JAN (St.)

WARFUMER-KWELDER, aanwas, pr. Gron., gem. Warffum.

WARFFUMER - MAAR (HET), of het WARFUMER-DIEP, vaarwater, pr. Gron., van Warffum naar het Zijdiep uitloopende.

WARFHUIZEN of WERFHUIZEN, d., pr. Gron., arr. en ruim 6 u. W. van Appingedam, kant., postk. en 2 u. W. Z. W. van Onderdendam, reg. kant. Bedum, gem. en 1 u. O. Z. O. van Leens. Men telt er 75 h. en 440 inw. en met de geh. Schouwen, de Roodehaan, Barnegat en ged. van de geh. Schouwerzijl, 166 h. en 1000 inw., die van landbouw en veeveel bestaan. De 550 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van Middclstum, ring van Leens. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De 50 Christ. Afges. behooren kerk. tot Leens; de 17 Doopsgez. tot Mensingermeer en de 400 R. K. tot den Hoorn. De dorps. telt 70 leerl.

WARFSTER-MOLEN of WASCHTER-MOLEN, geh., pr. Fr., gem. Kollumcr land-en-Nieuw-Kruisland,  $\frac{1}{4}$  u. N. ten O. van Burum; met 20 h. en 120 inw.

WARFUMERBUREN. Zie WARF-WARGA. Zie WARREGA. (FUM.)

WARGAASTER-MEER (HET KLEINE-). Zie JORNABUISTER-MEER.

WARKEMAHEERD, h., pr. Gron., gem. Utrum; met 138 bund.

WARKEN, buurs., pr. Geld., gem. Warnsveld; met 44 h. en 320 inw.

WARKUM. Zie WOKKUM.

WARLESLE. Zie WARNS.

WARM, buurs., pr. Geld., gem. Gendringen; met 31 h. en 220 inw.

WARMELO of WERMELO, havez., pr. Over., gem. Dicpenheim.

WARMENHUIZEN, gem. en heerl., pr. N. H., arr. en postk. Alkmaar, kant. Schagen (12 m. k., 3 s. d., 3 s. d. 1e afl.). Zij bevat het d. Warmenhuizen, de b. Crabbendam en een ged. van het geh. Schoorlida; beslaat 1313,5446 bund., en telt 176 h. met 980 inw., die van landbouw en veeveel bestaan. Ook is er 1 schui-

tenmakerij en 1 koorndmolen. De 530 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van Alkmaar, ring van Scharwoude; de 458 R. K. eene par. van het bisd. Haarlem. Er zijn 2 scholen. Het d. Warmenhuizen ligt 2 u. N. van Alkmaar, 2 u. Z. Z. W. van Schagen. Men telt er 127 h. en 600 inw. De Herv. kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De R. K. kerk, aan de H. URSULA toegewijd, heeft toren en orgel. De dorps. telt 100 leerl.

Kermis den 2den Zondag in Aug. WARMERDAM (DE). Zie WARMONDERDAM.

WARMOND, gem. en heerl., pr. Z. H., arr. Leiden, kant. Noordwijk, hulpk. van de postk. Haarlem en Leiden (21 m. k., 2 s. d., 1 j. d. 2e afl.). Zij bevat het d. Warmond en een ged. van het geh. het Lageland; beslaat 1447,1265 bund., en telt 150 h. met 1230 inw., die van landbouw, veeveel en boomkwekerij bestaan. Ook zijn er 2 sloopstimmerwerken en 1 koorndmolen. De 430 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van Leiden, ring van Noordwijk; de 790 R. K. eene par. van het bisd. Haarlem; terwijl de overige tot de par. van Sassenheim en Oud-Aa behooren. De 5 Evang. Luth., de 5 Doopsgez. en de 6 Isr. behooren kerk. tot Leiden. Er is eene school, met 100 leerl. Het d. Warmond, van ouds Warmunde en Waernemunde, ligt 1 u. N. van Leiden,  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van Noordwijk-Binnen. De Herv. kerk heeft toren en orgel. De R. K. kerk, aan den H. MATTHIAS toegewijd, heeft eenen houten toren, en een orgel. Ook is hier het R. K. Seminarie voor het bisd. Haarlem, met eene groote zeer fraaije in gothischen stijl opgetrokken kapel, en eene algemeene boekerij.

Kermis den eersten Zondag in Oct. WARMOND (HET HUIS-TE), buit., pr. Z. H., gem. en 10 min N. O. van Warmond; met 22,7818 bund.

WARMONDERDAM of WARMERDAM, weg, pr. Z. H., gem. Warmond, van den Warmonder-Heerenweg naar den sraatweg loopende.

WARMONDERDAMSCHE-EN-AL-KEMADER POLDER, p., pr., Z. H., gem. Sassenheim, en gem. Warmond; groot 96,1030 bund.

WARMONDERDAMSCHE - POLDER of WARMERDAMSCHE-POLDER, het W. ged. van de Warmonderdamsche-en-Alkemaderpolder, pr. Z. H., gem. Sassenheim, en Warmond.

**WARMONDER - HEERENWEG**, weg, pr. *Z. H.*, van het Warmonder-hek naar den Warmonder-dam.

**WARMONDERHEK (HET)**, tolhek en herb., pr. *Z. H.*, gem. *Warmond*, met eene brug over de trekvaart.

**WARMONDER-LEE**. Zie **LEDE (DE)**.

**WARTINK**, buit., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Delden*; groot 67.2210 bund.

**WARMUDE**. Zie **WARMOND**.

**WARNAARSHOEVE**. Zie **WER-VERSHOOF**.

**WANNIAHUIZEN**, **WANNIAHUIZEN**, **WANTAHUIZEN** of **WANTINGAHUIZEN**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*, 1 u. N. O. van *Oudeboorn*; 7 h. en 40 inw.

**WARNS**, oudtijds **WARNESLE**, in het oud Friesch **WERNSE**, d., pr. *Fr.*, arr. en 6 u. Z. W. van *Sneek*, kant. en 2 u. Z. ten O. van *Hindeloopen*, postk. *Bolsward* en *Franeker*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*. Het telt 35 h. en 250 inw., en met de b. Noorderburen, Saaxum en het Zuid, 106 h. en 530 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De 320 Herv. behooren tot de gem. *Warns-en-Scharl*. De kerk is een oud gebouw, met spitsen toren, doch zonder orgel. De 180 Doopsgez. maken, met die van omliggende plaatsen, eene gem. uit, die 300 ziel. telt. De kerk heeft toren noch orgel. De 30 R. K. parochiëren te *Bakhuizen*. De dorps. telt 100 leerl.

Jaarmarkt en kermis den 24 Junij.

**WARNSBORN**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Arnhem*; groot ruim 600 bund.

**WARNSBORN (KLEIN)**, buit., pr. *Geld.*, gem. *Arnhem*.

**WARNS-EN-SCHARL**, kerk, gem., pr. *Fr.*, klass. van *Sneek*, ring van *Workum*; met eene kerk te *Warns* en 300 ziel.

**WARNSERBUREN**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, 10 min. Z. van *Menaldum*; met 20 h. en 160 inw.

**WARNSER NOORDERBUREN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, het N. ged. van het d. *Warns*; met 80 h. en 400 inw.

**WARNSER-VAART (DE)**, water, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, van de Geeuw naar Stavoren loopende.

**WARNSER-WAD (HET)**, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, W. van *Warns*.

**WARNSVELD**, gem., pr. *Geld.*, arr. en kant. *Zulphen*, hulpk. van de postk. *Zulphen* en *Winterswijk* (8 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Warns-*

*veld*, en de buurs. *Leesten*, *Vierakker*, *Warken*, *Wichmond*, *Ooijerhoek* en *Barnsbergen*; beslaat 3725,7312 bund. en telt 251 h. met 2170 inw., die van landbouw bestaan. De 1700 Herv. maken, met 500 uit *Gorssele*, eene gem. uit van de klass. en ring van *Zulphen*, met 2200 ziel. De 5 Ev. Luth. behooren kerk. te *Zulphen*; de 400 R. K. te *Zulphen*, *Baak* en *Vorden*. Er zijn twee scholen. Het d. *Warnsveld* of *Warnsfeld*, ligt  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Zulphen*. Men telt er 46 h. en 300 inw. De kerk heeft orgel en toren. De dorps. telt 130 leerl.

Kermis den eersten Woensd. in Sept.

**WARNSVELDSCH-DEEK (DE)**, beek, pr. *Geld.*, gem. *Steenderen*.

**WARNSVELDSCH-DE DIJK (DE)**, dijk, pr. *Geld.*, zich uitstrekkeende van *Zulphen* naar *Warnsveld*.

**WARPHUM**. Zie **WARFFUM**.

**WARREGA**, kadastr. gem., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, bevattende de d. *Warrega*, *Warstiëns* en *Wartena* en beslaande 2886,2110 bund.

**WARREGA**, **WARRAGA** of **WARGA**, oudtijds **RAWIER**, d., pr. *Fr.*, arr., reg. kant. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Leeuwarden*, kant. en 2 u. N. O. van *Rauwerd*, postk. *Heerenveen*, *Leeuwarden* en *Sneek*, gem. *Idaarderadeel*. Men telt er 152 h. en 670 inw., en met de b. Naarderburen en *Dunwier*, 202 h. en 1000 inw., die van koemelkerij en handel in boter, kaas en granen bestaan. De 560 Herv. behooren tot de gem. *Warrega-Warstiëns-en-Wartena*. De kerk heeft eenen stompen toren, doch geen orgel. De kinderen genieten onderwijs te *Warrega*.

**WARSTIENS** of **WERSTIENS**, d., pr. *Fr.*, arr. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Leeuwarden*, kant. en  $2\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Rauwerd*, reg. kant. *Leeuwarden*, postk. *Heerenveen*, *Leeuwarden* en *Sneek*, gem. *Idaarderadeel*. Men telt er, met de Magere weide, 7 h. en 30 inw., die van boerderij bestaan. De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Warrega-Warstiëns-en-Wartena*. De kerk heeft eenen stompen toren en orgel. De kinderen genieten onderwijs te *Warrega*.

**WARTENA**, ook wel **WARTNA**, d., pr. *Fr.*, arr. en 2 u. Z. O. van *Leeuwarden*, kant. en 3 u. N. O. ten O. van *Rauwerd*, reg. kant. *Leeuwarden*, postk. *Heerenveen*, *Leeuwarden* en *Sneek*, gem. *Idaarderadeel*. Men telt er 64 h. en 460 inw. en met het b. de *Misburen*,

93 h. en 510 inw., die van boerderij, visscherij, veenderij en scheepmakerij bestaan. Ook is er 1 cichoreifabriek. De 330 Herv. behooren tot de gem. *Warrega Warstiens-en-Wartena*. De kerk is een net gebouw, met eenen spitsen toren, doch zonder orgel. De 30 Doopsgez. behooren tot de gem. *Warrega*. De 130 R. K. behooren tot de stat. van *Warregan-Wartena*. De dorps. telt 60 leelr.

Kermis den laatsten Maand. in Aug.  
WARTENASTERTIJD, water, pr. Fr., gem. *Idaarderadeel*, W. van Wartena.

WARTUM, boerd., pr. Gron., gem. *Termunten*; groot 37,5540 bund.

WARVEN (DE), geh., pr. Gron., gem. *Delfzijl*; met 12 h. en 50 inw.

WARVEN (DE), hoogte, pr. Gron., gem. *Oppingedam*, onder *Opwierde*.

WASAFELDE. Zie VARSBEVELD.

WASBEK. } Zie WASPIK.

WASBERG of WAESBERG, geh., pr. N. Br., gem. *Deurne*; met 31 h. en ongeveer 140 inw.

WASCHHUIS, geh., pr. Gron., gem. *Hoogkerk*; met 2 h. en 10 inw.

WASCHKOLK (DE), klein meer, pr. Geld.,  $\frac{1}{2}$  u. van *Nunspeet*.

WASCHTER-MOLEN. Zie WARTSTER-MOLEN.

WASE. Zie WAEZE.

WASKEMEER (HET GROOT- en HET KLEIN-), 2 meren, pr. Fr., gem. *Opsterland*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Duurswolve*; het eerste groot 10,0000; het tweede groot 3,5000 bund.

WASPERVEEN. Zie WAPSERVEEN.

WASPIK, gem. en beerl., pr. N. Br., arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en hulpk. van het postk. *Waalwijk* (4 m. k., 9 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Waspiik en eenige verspreid staande h.; beslaat 2001 bund. en telt 372 h. met 2330 inw., die van hooibouw-, vee- en paardenteelt bestaan; terwijl de scheepvaart veel vertier geeft. Ook zijn er 3 scheepstimmeren, 3 touwslagerijen, 4 leertooijerijen, 2 bierbrouwerijen, 1 ros-olie- en 1 windkoornmolen. De 390 Herv. maken eene gem. van de klass. van *Huisden*, ring van 's *Grevelduin-Capelle*. De 2000 R. K. maken, met die uit de burg. gem. 's *Grevelduin-Capelle* en 's *Gravenmoer*, eene par. uit, van het bisd. 's *Hertogenbosch*, dek. van *Geertruidenberg*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan en ruim 2300 inw. De 3

Isr. behooren tot de rings. van *Oisterwijk*. Er is eene school met 60 leelr.

Het d. Waspiik, oudtijds *Waespijk*, ook wel *Wasbek* of *Wasbeek*, ligt  $\frac{1}{2}$  u. W. van 's *Hertogenbosch*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Waalwijk*. Men heeft er 233 h., 1700 inw. en 2 havens, die in het oude *Maasje* uitloopen, de *Kerkvaart* en *Vrouwkensvaart*. Het d. wordt in twee b. onderscheiden, als: *Bovenkerk* en *Benedenkerk*. De Herv. kerk heeft een spits torentje op het midden en een orgel. De R. K. kerk, aan den H. *Bartholomeus* toegewijd, heeft eenen sierlijken gevel, een kloktorentje en een orgel.

Kermis den eersten Zond. na St. *Bartholomeus*.

WASPIK (BINNEN- en BUITEN-POLDER-VAN-GROOT-). Zie WASPIKSCHE-BINNENPOLDER en BUITENDELLEN - VAN - WASPIK - OOST - EN - WEST - VROUWKENSVAART.

WASPIK (GROOT-), streek lands, pr. N. Br., gem. *Waspiik*. Zij bevat het d. Waspiik en de geh. de *Ruyt* en *Scharlo*, en beslaat 1320 bund.

WASPIK (KLEIN-), streek lands, pr. N. Br., gem. *Waspiik*. Zij bevat de geh. *Boven* en *Vrouwkensvaart*; en beslaat 682,2737 bund.

WASPIK-BOVEN-DE-KERK (POLDER-VAN-). Zie BOVEN-DE-KERK.

WASPIK-OVER-'T DIEP (KLEIN-), ged. van den *kleinen-Waspiikschepolder*, pr. N. Br., gem. *Waspiik*; groot 237,7538 bund.

WASPIKSCHE-BINNEN-POLDER en DE KLEINE-WASPIKSCHE-POLDER, 2 p., pr. N. Br., gem. *Waspiik*, de eerste, of *Binnenpolder-van-Groot-Waspiik*; groot 255,6746; de andere groot 681,2737 bund.

WASPIKS-DIJKSKEN. Zie DIJKSKEN.

WASPIK-TUSSCHEN-MAAS-ENGANTEL (KLEIN-). Zie GANTEL (POLDER-OVER-DE-).

WASSEMEER (HET HILVERSUMSCHE- en HET LAARDER-), 2 meren, pr. N. H., het eerste, gem. *Hilversum*; groot 6,5000 bund.; het andere, ged. gem. *Hilversum*, ged. gem. *Laren*; groot 500490 bund.

WASSENAAR, d., pr. Z. H., arr. kant. en  $\frac{1}{2}$  u. N. N. O. van 's *Gravenhage*, hulpk. van de postk. 's *Gravenhage* en *Leiden*, gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*. Men telt er 146 h. en 1290 inw., die van landbouw bestaan. De Herv. maken, met de overige uit de burg. gem. *Wassenaar-*

*en-Zuidwijk*, eene gem. uit van de klass. van 's *Gravenhage*, ring van *Voorburg*, met 500 ziel. De kerk heeft toren en orgel. De Evang. Luth. behooren kerk. tot de gem. van 's *Gravenhage*. De R. K. maken eene par. uit van het bisd. *Haarlem*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De kerk, aan den H. JOHANNES den *Dooper* toegewijd, heeft een orgel doch geen toren. Er zijn eene dorps. met 200 leerl. en eene kosts. voor jonge heeren, met 20 leerl.

Kermis den In Zaturd. in Oct.

WASSENAAR (OUD-), landg., pr. *Z.H.*, gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*; groot 96,5580 bund.

WASSENAAR-EN-ZUIDWIJK, gem. en heerl., pr. *Z.H.*, arr. en kant. 's *Gravenhage* en *Leiden* (27 m. k., 2 s. d. 2 afd., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Wassenaar* en de geh. den *Deyl*, *Leidsche-kant*, *Veenzijde*, *Hoogkant*, *Duinkant*, *Smokkelbrug* en *Zeeduinen*; beslaat 6024,0078 bund. en telt 354 h. met 2970 inw., die van landbouw en handel in schulpen bestaan. Ook is er 1 koorfmolen. De 700 Herv. maken de gem. van *Wassenaar* uit; de 2250 R. K. de par. van *Wassenaar*. De 11 Evang. Luth. behooren kerk. tot 's *Gravenhage*. Er zijn twee scholen.

WASSENAARSCH-POLDER (DE) of LANGERAARSCH-POLDER, p., pr. *Z.H.*, ged. gem. *Ter-Aar*, ged. gem. *Rijn-waterwoud*; groot ruim 1000 bund.

WASSERGEEST, hofst., pr. *Z.H.*, gem. *Lisse*; ongeveer 194 bund.

WASSEWIJK, geh., pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Sigerswolde*.

WASSINK, boerd., pr. *Gld.*, gem. en nabij *Hengelo*.

WASSINKBRINK, geh., pr. *Geld.*, gem. *Zelhem*. Het maakt een ged. van de buurs. *Veenink-en-Wassinkbrink* uit. (Zie *VEENINK-EN-WASSINKBRINK*.)

WASSINK-EN-VEENINKBRINK.

WASTERVELDE. Zie *VARSEVELD*.

WATA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Hallum*; groot 53,4000 bund.

WATER (HET), watervlakte in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Made*.

WATER (HET). Zie *DAM-RAK*.

WATER (HET GROOTE), plas, pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*. (of *AA*.)

WATER (HET KOUDE-). Zie *AA*.

WATER (OVER-HET-). Zie *OVER-HET-WATER*.

WATERBERG (DE), landg., pr. *Geld.*, gem. *Arnhem*.

WATERDAAL, landg., pr. *Utr.*, gem. *Amersfoort*; 72,9274 bund.

WATERDEL, duinvallei, pr. *Z.H.*, gem. 's *Gravenhage*, O. van *Scheveningen*.

WATERDIJK, streek lands, ged. pr. *Zeel.*, gem. *Philippine*, ged. in *België*.

WATEREGGE, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Almelo*; met 50 h. en ruim 210 inw.

WATEREN, geh., pr. *Dr.*, gem. *Diever*; met 6 h., 130 inw. en eene landbouwkundige school der *Maats. van Weldadigheid*, met 70 leerl.

WATEREN (GROOT-EN-KLEIN-), b., pr. *Dr.*, gem. *Diever*, het eerste het O. ged. van het geh. *Wateren*; met 4 h. en 40 inw.; het laatste het W. ged. van *Wateren*; met 2 h., 90 inw.

WATERGANG, d., pr. *N.H.*, arr. en 5 u. *Z. Z. W.* van *Hoorn*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Purmerende*, postik. *Amsterdam*, *Monnikendam* en *Zaandam*, gem. *Landsmeer*. Men telt er 50 h. en 280 inw., die van de boerderij en het verkoopen van melk te *Amsterdam* bestaan. De 250 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Edam*, ring van *Purmerend*. De 40 R. K. parochiëren te *Monnickendam*. De dorps. telt 35 leerl.

WATERGANG, water, pr. *N. Br.*, gem. *Capelle*, van het geh. de *Hoogvaart* naar de *Nieuwe-vaart* loopende.

WATERGAT (HET), HET VELSEGAT of DE BRESAPER-BEEK, duinsloot, pr. *N.H.*, gem. *Velsen*, welke in de Noordzee uitloost. (gem. *Nijkerk*.)

WATERGOOR, buurs., pr. *Geld.*,

WATERGHAAFSMEER (HET) of DIEMERMEER, gem., pr. *N.H.*, arr. kant. en postk. *Amsterdam* (3 m. k., 11 s. d., 2 j. d.); beslaat 587,1450 bund. en telt 114 h. met 650 inw., die van landbouw en het aankweeken van groenten bestaan. De 470 Herv. behooren tot de gem. van *Diemen-en-Watergraafsmeer*; de Evang. Luth. tot *Amsterdam*; de 180 R. K. te *Diemerbrug*. Er zijnook een gemeenteh. en eene school.

WATERHEUVEL, vroeger *PISHEUVEL*, heuvel, pr. *Utr.*, gem. *Amersfoort*.

WATERHOEK, O. ged. van den p. *Bewester-Eede-Benoorden*, pr. *Zeel.*, gem. *Heulle*; groot ruim 200 bund.

WATERHOEK, buurs., pr. *Over.*, gem. *Rijssen*; met 7 h. en 40 inw.

WATERHUIZEN (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. *Hoogzand*, met 3 h., 2 sloopstimmerwerven en 20 inw.

WATERING (DE) of DE WATERINGSCHE-VAART, vaart, pr. *Z. H.*, van de



Lange-watering te Kwintshoul, naar de *Korte watering* loopende.

WATERING (DE), water, pr. *N. H.*, uit de *Achter-Zaan* naar de Swetsloot loopende.

(WATERING. WATERING (DE). Zie BEETSKOOG-WATERING (DE GROOTE-). Zie WETERING (DE GROOTE-).

WATERING (DE HOLLE-), vaart, pr. *Z. H.*, van de Lange-wetering, te *Kwintshoul*, naar de *Wennekensloot*.

WATERING (DE KORTE- en DE LANGE-), 2 vaarten, pr. *Z. H.*, gem. *Wateringen*. De eerste of *Rijner-watering*, van de *Zwet* naar de *Strijpe-watering*; de laatste van de *Zwet* naar *Kwintshoul* loopende.

WATERING (DE MIDDEL-, DE NIEUWE en DE ZUIDER), 3 waters, pr. *N. H.*; het eerste uit de *Watering* naar de *Waa'sloot* loopende; het tweede door de gem. *Koog-aan-de-Zaan* en *Zaandam* loopende; het derde in de gem. *Zaandam* tegen den *Hoogendijk* te niet loopende.

WATERINGEN, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr. en hulpk. van het postk. 's *Gravenhage*, kant. *Naaldwijk*, reg. distr. *Delft*, hulpk. van het postk. 's *Gravenhage* (23 m. k., 9 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Wateringen*, de b. *Noorwegen* en de *Zwet* en de *Z.* zijde van het geh. *Kwintshoul*; beslaat 1036,6904 bund. en telt 179 h. met 1650 inw., welke van veenderij, tuinderij, landbouw en veeteelt bestaan. Ook zijn er 1 scheepstimmerwerf, 1 koorn- en 1 houtzaagmolen. De 330 Herv. maken met die van het *N.* ged. van *Kwintshoul*, dat tot *Monster* behoort, eene gem. uit van de klass. van 's *Gravenhage*, ring van *Voorburg*, met 350 ziel. De 1300 R. K. maken, met die uit het ged. *Kwintshoul*, dat burgerlijk tot *Monster* behoort en van een ged. der burgerlijke gem. *Loosduinen* eene par. uit van het bisd. *Haarlem* met eenen *Pastoor*, eenen *Kapellaan* en 1650 ziel. De 11 Isr. behooren tot de rings. van *Naaldwijk*. Er is ééne school met 160 leerl. Het d. *Wateringen* ligt 1½ u. *Z. O.* van 's *Gravenhage*, 1 u. *N. O.* van *Naaldwijk*. Men telt er 110 h. en 1260 inw. De Herv. kerk heeft eenen toren. De R. K. kerk, aan den *H. Johannes den Dooper* toegewijd, heeft een orgel doch geen toren. Er zijn een *Readhuis*, een blok van 16 woningen voor behoeftige huisgezinnen, en een *R. K. Armhuis*, waarin 20 behoeftigen.

*Kermis Zond.* na het feest van de *H. Drievuldigheid*.

WATERINGEN (HET HOF-TE-), boerd., pr. *Z. H.*, gem. *Wateringen*.

WATERINGSCHIE-VAART (DE), vaart, pr. *Z. H.*

WATERINGSKANT (DE), geh., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwe-Niedorp*; met 3 h. en 20 inw.

WATERING-VELDSCHIE-POLDER (DE OUD-EN NIEUW-) of OUD-EN NIEUW-WATERINGER-VELD-POLDER, 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Wateringen*; de eerste groot 384,7695; de laatste groot 259,6728 bund.

WATERKAMP, ged. van de zogenoemde *Gemeenelanden*, pr. *N. H.*, gem. *Heemskerk*; groot 8,7750 bund.

WATERKANT, 2 geh., één, pr. *N. Br.*, gem. *Vught*, met 72 h. en 370 inw.; één, gem. *Spanbroek*, met 26 h. en 180 inw.

WATERLAND, dijkgr. en hoogheemraads. pr. *Z. H.* Het bevat de gem. *Broek in Waterland*, *Buiksloot*, *Ipendam*, *Landsmeer*, *Monnickendam*, *Ransdorp*, *Nieuwendam*, *Purmerende* en *Schellingwoude*; groot 12102,5450 bund.

WATERLAND, buit., pr. *N. H.*, gem. *Velsen*; groot 21,8526 bund.

WATERLANDKERKJE, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. en postk. *Oostburg* (10 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Waterlandkerkje*, het geh. *Klein-Braband* en de helft van het geh. *Turkije*; beslaat 1083,7220 bund. en telt 104 h. met 630 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 1 wind-koornmolen en 1 steenbakkerij. De 350 Herv. maken met eenige uit de burgerl. gem. *IJzendijke*, eene gem. uit van de klass. en ring van *IJzendijke*, met ongeveer 370 ziel. De R. K. behooren kerk. ged. tot *Oostburg*, ged. tot *IJzendijke*; de *Evang. Luth.* tot *Groede*. Er is 1 school met 70 leerl. Het d. *Waterlandkerkje*, gewoonlijk het *Kerkje* ook wel het *Klein-kerkje*, ligt 4½ u. *Z.* van *Middelburg*, ruim 1 u. *O.* ten *Z.* van *Oostburg*. Het bestaat uit 31 h. met 150 inw. De kerk heeft een torentjedoch geen orgel.

*Kermis* den 6n *Zaturd.* na *Pink.*  
WATERLANDSCHE - DIJK (DE LAGE-), dijk, pr. *N. H.*, van den *Oostzoner-overtoom* tot *Monnickendam*.

WATERLANDSCHE - DORPEN (DE), de zes hoofdd. van *Waterland*, pr. *N. H.*, namelijk: *Ransdorp*, *Zuiderwoude*, *Landsmeer*, *Zunderdorp*, *Broek* en *Schellingwoude*.

**WATERLANDSCHE-POLDER**, in de wandeling **HET WAARLAND**, p. pr. *N.H.*, gem. *Haringcarspel*; 345,6380 bund.

**WATERLANDSCHE ZEEDIJK (DE HOOGE-)**, ook enkel de **WATERLANDSCHE-DIJK**, dijk, pr. *N. H.*, van de Damsluit te Monnickendam langs de Ban-van-Zuiderwoude en aan het IJ, door of langs de U. Uitdam, Durgerdam, Schellingwoude, Nieuwendam en Buiksloot tot aan de banpaal bij den Oostzoner-overtoom loopende.

**WATERLOO**, b., pr. *Zeel.*, gem. *Breskens*.

**WATERLOOS-POLDER**, p., pr. *Z.H.*, ged. gem. *Alkemade*, ged. gem. *Warmond*; groot 145,0930 bund.

**WATERLOOZEWERVE** of **WATERLOOSWERVE**, boerd., pr. *Zeel.*, gem. *Aagtekerke*; groot 42,0000 bund.

**WATERLOZING (DE)**. Zie **LUSTIGE-MAAR**. (WIJK (WATER-).)

**WATER-MEERWIJK**. Zie **MEER-WATER MOLENBEEK**, watertje, dat bij de *Belgische pr. Antwerpen*  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van Nispen, in de pr. *N.Br.* valt, en te Roosendaal den naam van **ROOSENDAALSCH-VLIET** bekomt.

**WATERMOLEN-IN-DEN RUIGENHIL**, ged. lands in den p. *den-Ruigenhil*, pr. *N.Br.*, gem. *Willemsstad*; groot 49,9807 bund.

**WATEROP**, b., pr. *Limb.*, gem. *Gulpen*, een ged. van het geh. *Billingshuizen-en-Waterop* uitmakende.

**WATER-RIJK**, boerd., pr. *N. H.*, gem. *Egmond-Binnen*.

**WATERSCHANS (DE)** of **ZUIDERSCHANS**, fort, pr. *N. Br.*, behoorende tot de vesting *Bergen-op-Zoom*. Het heeft zes kleine bastions, en is alleen aan de N. zijde, langs welke de haven loopt, van bekledingsmuren voorzien; terwijl de overige zijden door eene breede gracht zijn omgeven, gedekt met eenen bedekten weg met glacis. In het fort staat een groot steenen gebouw, tot verschillend gebruik bestemd; een kruidmagazijn tje een steenen gebouw tot bergplaats van materialen enz.; onder den hoofdwal twee kleine kruidkelders.

**WATERSCHIE - MEER**, ook wel **GOEDER-MEER**, meer, pr. *Geld.*, gem. *Borneveld*,  $\frac{1}{2}$  u. N. van Garderen.

**WATERSCHIE-POEL**, waterplas, pr. *Dr.*, 10 min. N. van Klein-Wateren.

**WATERSCHIE-STOEVE**, stuifzand,  $\frac{1}{2}$  u. O. van Groot-Wateren.

**WATERSTEIN** of **WATERSTEEN**, buurs., pr. *Over.*, gem. en 1 u. Z. van *Genemuiden*; met 6 h. en 40 inw.

**WATERSTRAAT (DE)**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Rucphen*; met 6 h. en ruim 60 inw.

**WATERSTRAAT (DE)**, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Hontenisse*; met 27 h., en 140 inw.

**WATERVAL**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Ulestraeten*; met 23 h. en 110 inw.

**WATERVLAK**, duinvallei, pr. *N.H.*, gem. *Custricum* en *Heerkerk*; groot ongeveer 20 bund.

**WATERVLIET**, 2 buit., één, pr. *N. H.*, gem. *Velsen*, groot 10,7393 bund.; één, pr. *Zeel.*, gem. *Tholen*, groot 77,0320 bund.

**WATICA**. Zie **WADENOIEN**.

**WATINGA**, ook **WATTINGA**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Pingjum*.

**WATSMA**, h., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Kinswerd*.

**WATTEMA**, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Grootegast*; groot 39,3250 bund.

**WATUM (BOGT-VAN-)**, inham van den mond der *Eems*, pr. *Gron.*

**WATUM (HOOG-)**. Zie **HOOG-WATUM**.

**WATWEIDE**. Zie **WADWAY**.

**WATWERD** of **WADWERD**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Usquert*; 7 h. en 60 inw.

**WATZE-MEER (HET) of WASEMEER**, meer, ged. pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, 1 u. O. ten N. van *Sigerswolde*; ged. pr. *Gron.*, 40 min. W. van *Zevenhuizen*; groot ongeveer 6 bund.

**WAUBACH**, d., pr. *Limb.*, arr. en 4 u. O. ten N. van *Maastricht*, kant., postk. en 1 u. O. N. O. van *Heerlen*, gem. *Ubach-over-Worms*. Men telt er 108 h. en 540 inw., die van landbouw, veeteelt en handel bestaan. De inw., allen R. K., behooren tot de par. van *Ubach-over-Worms*, welke hier eene kerk heeft, aan den H. *JOSEPH* toegewijd. De dorps. telt 60 leerl.

**WAVER (DE)**, riv., pr. *Utr.*, die in de gem. *Abcoude-Proosdij-en-Aasdom* ontstaat, zich in 2 armen splitst, van welken de regter de grensscheiding tusschen de pr. *Utr.* en *N. H.* vormt, en zich met de *Holendrecht* vereenigt; terwijl de linker den naam van **OUDE-WAVER** aanneemt.

**WAVER (OUDE-)**, water, pr. *N.H.*, hetwelk uit de *Waver* een begin neemt en aan de *Nes* in den *Amstel* valt.

**WAVER (RIJKE-)**. Zie **RIJKE-WAVER**.

**WAVEREN**, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. en post. *Loenen*, gem. *Vinkeveen*. Zij bevat noch d., noch geh.; beslaat 354,6207 bund., en telt 21 h. met ongeveer 140 inw., die van veenderij bestaan. De 50 Herv. behoo-

ren kerk. tot *Waverveen*; de 60 R. K. tot *Oudkerk*. De kinderen genieten onderwijs te *Waverveen*.

**WAVERSHOVE.** Zie **WERVERSHOOF**.  
**WAVERVEEN**, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. en postk. *Loenen*, gem. *Vinkeveen*. Zij bevat het d. *Waverveen* en eenige verspreid staande h.: beslaat 1427,1647 bund., en telt 55 h. met 330 inw., die van de veenderij, de visscherij in de uitgeveende plasaen en het turf baggeren bestaan. De 160 Herv. maken, met die van *Waveren*, *Botshol* en *Ruige-Wilnis*, eene gem. uit van de klass. van *Utr.*, ring van *Mijdrecht*. De 200 R. K. behooren kerk. ged. tot *Vinkeveen*, ged. tot *de Nes*. Er is 1 school met 40 leerl. Het d. *Waverveen* ligt 4 u. N.W. van *Utr.*, 2 u. W. van *Loenen*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Vinkeveen*. De Herv. kerk, van buiten een kruisgebouw, en van binnen met witte muren koepelvormig opgemetseld, heeft een vierkant torentje.

Kermis den laatsten Zond. in Aug.  
**WAVERVEEN (DE NOORDER- en DE ZUIDER-POLDER-VAN-)** en **DE POLDER-BENOORDEN-DE-ZUWEN-HOFLAND-VAN-WAVERVEEN**, 3 p., pr. *Utr.*, gem. *Vinkeveen*, de eerste 1051,4413 bund.; de tweede 200,6592 bund. en de derde 225,0642 bund.

**WAWAIT.** Zie **WADWAY**.  
**WAXENS.** Zie **WAAXENS**.  
**WAZEMEER.** Zie **WATZEMEER**.  
**WEAZE (DE)**, **WAESE** of **WASE**, gracht, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadicel*, het Z. O. ged. dier stad.

**WEBOSCH (DE)** of **DE WEEBOSCH**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Bergeyk*, in den uithoek *de Webosch-en-de-Würeyt*; met 26 h. en 250 inw.

**WEBOSCH-EN-WILREYTT (DE)**, uithoek van de gem. *Bergeyk*, pr. *N.Br.* Hij bestaat uit de geh.: de *Webosch*, *Spaanryt*, *de Wilreyt* en *Groot-Wilreyt*; met 90 h., 350 inw. en eene school met 50 leerl.

**WEBREGOFWEBERIG**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Spaubeek*; met 3 h. en 20 inw.

**WEBUURT**, b., pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, onder *Ureterp*.

**WECHELE**, **WECHEL** of **WEGGELE**, buurs., pr. *Oocr.*, gem. *Diepenveen*; met 8 h. en 90 inw. (HOLT.)

**WECHTERHOLTE.** Zie **WEGTER-WECKDAM.** Zie **WEGDAM**.

**WEDAANT.** Zie **VALKENSWAARD**.

**WEDDE**, gem., pr. *Gron.*, arr., kant. en postk. *Winschoten* (14 m.k., 6 s.d., 1 j.d.). Zij bevat de d. *Wedde* en *Blijham*, en de geh. *Hoorn*, *Lutjeloo*, de

*Morige*, *Molenhorn*, *Wedderbergen*, *Wedderheide*, *Wedderveen* en *Honger*, en ged. van de geb. de *Draaijerij*, *Winschoter-Hoogebrug* en *Winschoter-zijl*; beslaat 4103,0766 bund., en telt 250 h., met 1750 inw., die van landbouw bestaan. De 1600 Herv. maken de gem. *Blijham* en *Wedde* uit. De 8 Ev. Luth. en de 50 R. K. behooren kerk. te *Oude-Pekela*. De Isr. te *Winschoten*. Er zijn 2 scholen. Het d. *Wedde* of *Wedda* ligt 2 u. Z. Z. O. van *Winschoten*. Men telt er 45 h. en 250 inw., en met de geh. de *Wedderbergen*, *Hoorn*, *Lutjeloo*, de *Morige*, *Wedderheide*, *Wedderveen*, *Hongerije*, 140 h. en 800 inw. De 680 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Winschoten*, ring van *Bellingeuolde*. De kerk heeft geen orgel. Het houten klokhuis staat een weinig van de kerk. De dorps. telt 80 leerl.

**Paarden- en beestenmarkt den 2den Woensd. na Pinksteren**, en den laatsten Woensd. in Aug. (TENBURG.)

**WEDDE (HETHUIS-TE-)**. Zie **DROS-WEDDEHOEN**. Zie **WIENE**.

**WEDDERBERGEN**, **WEDDERHEIDE** en **WEDDERVEER**, 3 geh., pr. *Gron.*, gem. *Wedde*; het eerste, ook enkel **BERGEN**, met 2 h. en 14 inw.; het derde, ook enkel 't **VEER**, met 9 h. en 40 inw.

**WEDDERHOFTE.** Zie **HOFTE**.

**WEDERT.** Zie **VALKENSWAARD**.

**WEDUM.** Zie **WEIDUM**.

**WEE.** Zie **WEHE**.

**WEEBOSCH.** Zie **WEOBOSCH**.

**WEECHELE.** Zie **WENGELO**.

**WEED (DE)**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Venhuizen*; met 3 h. en 20 inw.

**WEEG**, b., pr. *N. Br.*, gem. *Uden*, een ged. uitmakende van het geh. *Weeg-Kooldert-Kattenhol*; 16 h. en 90.

**WEEGGELO.** Zie **WENGELO**. (inw.)

**WEEGE (HET HUIS TER).** Zie **WEGE (HET HUIS TE)**.

**WEEGJE (HET)**, p. en geh., pr. *Z. H.*, gem. *Broek c. a.*, het geh. 5 min. N. W. van *Broek*.

**WEEG-KOOLDERT-KATTENHOL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Uden*; met 32 h. en 170 inw. Dit geh. bestaat uit de h. *Kattenhol*, *Kooldert* en *Weeg*.

**WEEGREIS (DE).** Zie **AA**.

**WEEHORST**, boerd., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Roden*.

**WEEKROM.** Zie **WEKERUM**.

**WEEL (DE).** Zie **WAAL (DE)**.

**WEEL (DE)** of **WAAL**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Oude-Niedorp-en-Zijdevind*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Zijdevind*; met 9 h. en 40 inw.

**WEELDERIGENBERG** of **WELIGENBERG**, h., pr. *N. H.*, gem. en *N. van Hillegom*, dat, naar men wil, vroeger eene soort van jagthuis zoude geweest zijn. (PEL (WEELDERIGE).

**WEELOERIGE-TEMPEL**. Zie **TEMWEEL-EN-BRAKEN**, p., pr. *N. H.*, gem. *Obdam*; groot 74,6170 bund.

**WEELZIGT**, buit., pr. *Zeel.*, gem. *Noordgouwe*; groot 112,3960 bund.

**WEEME**, geh., pr. *Over.*, gem. *Avereest*; met 11 h. en 70 inw.

**WEEMSELBEEK** (DE), riv., pr. *Over.*, gem. *Denekamp*, dat in Klein-Agelo uitloopt.

**WEEMSELE** of **WEEMSEL**, bouwh., pr. *Over.*, gem. *Tubbergen*.

**WEEN**.

**WEENHOUT**. } Zie **WERNHOUT**.

**WEENUM**. Zie **WENUM**.

**WEEPER**. Zie **WEPER**.

**WEER** (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. *Stedum*; met 12 h. en 50 inw.

**WEER** (DE), kanaal, pr. *Gron.*, dat van den Horn, naar de Zuidwending loopt.

**WEER** (DE), water, pr. *N. H.*, dat uit de Beemster-ringsloot naar de Purmer-ringsloot loopt.

**WEER** (DE OUDE-), waterlozing, pr. *Gron.*, tusschen den Andel en de Breede.

**WEER** (TER), boerd., pr. *Gron.*, gem. *Bafo*; groot 22,0940 bund.

**WEER** (HET HUIS-TER-), boerd., pr. *Z. H.*, gem. en 20 min. *O. van Wassenaar*; 32,3600 bund. groot.

**WEERBORG**, b. pr. *Gron.*, gem. *Leens*; **WEERBUREN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, bij *Roodkerk*.

**WEERD**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Horn*; met 11 h. en 60 inw.

**WEERD**. Zie { **VALKENSWAARD**.

{ **WAARDE** (1).

{ **WEERT**.

**WEERD** of **WEERDT**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, 1 u. *Z. ten O. van Morra*.

**WEERDE**. Zie **VALKENSWAARD**.

**WEERDEBUREN**, pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*,  $\frac{1}{2}$  u. *N. N. O. van Westergeest*; met 3 h. en 25 inw.

**WEERDENBRAS**, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. *N. O. van Hantumhuizen*.

**WEERDER-MEER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Alkmaar*.

**WEERDESTIJN**, buit., pr. *Utr.*,

gem. *Langbroek*, 20 min. *W. van Neder-Langbroek*; groot 20,4913 bund.

**WEERDIJK**. Zie **GRAAF-JANSDIJK**.

**WEERDIJK** (DE OUDE). Zie **WESTERDIJK** (DE).

**WEERDINGE** of **WEERDINGEN**, geh., pr. *Dr.*, gem. *Emmen*; met 26 h. en 195 inw., eene winterbijschool met 30 leerd. en eene steenbakkerij.

**WERDINGER-BOSCH** of **WERDINGERHOLT**, bosch, pr. *Dr.*, gem. *Emmen*.

**WEERDINGER-VEEN** (HET), moeras, pr. *Dr.*, gem. *Emmen*.

**WEERDT** of **WEERT**, geh., pr. *Limb.*, gem. *Linnc*; met 8 h. en 70 inw.

**WEERDT**. Zie { **WEERD**.

{ **WEERT**.

**WEERE** (DE), vaart, pr. *Utr.*, van de Vuursche naar de Vecht loopende.

**WEERE** (DE) of **WHEEREN**, geh., pr. *N. H.*, ged. gem. *Abbekerk*, ged. gem. *Hoogwoud*, ged. gem. *Zijbecarspel*; met 59 h. en 330 inw., de *R. K. kerk van Lambertschaag-de-Weere-en-Zijbecarspel*, aan den *H. Lambertus* toegewijd, met houten toren en orgel, en 1 school met 80 leerd.

**WEERHUIS** of **WEREHUIS**, hoeve, pr. *Fr.*, gem. *Uttingeradeel*.

**WEERELAAN**. Zie **WEERLAAN**.

**WEEREN** (DE), 2 geh.; één, *DE WEERE* of *WINKELDERWEERE*, pr. *N. H.*, met 19 h. en 110 inw.; één, pr. *Gron.*, gem. *Slochteren*, met 30 h. en 140 inw.

**WEEREN** (DE), streek lands, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*; met 9 h. en ruim 60 inw.

**WEEREN** (DE). Zie **WIENEN** (DE).

**WEEREN-POLDER** of **WEREPOLDER**, p., pr. *N. H.*, gem. *Winkel*; groot 312,6808 bund.

**WEERENSTEIN**, 2 buit., één, pr. *Z. H.*, gem. *Hillegom*; één, pr. *Utr.*, gem. *Loosdrecht*; groot 39,5820 bund.

**WEERESTEIN**. Zie **PRIK-POLDER** (DE).

**WEERESTEIN** (AFSNIJDING-VAN-). Zie **JOACHIMMEVELD**.

**WEERENSTEINSCHE-WEG** (DE). Zie **WEERLAAN**.

**WEERESLUIS** (DE), sluis, pr. *Utr.*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z. van Nieuwersluis*.

**WEERGORS** (HET KLEINE-), pr. *Z. H.*, gem. *Oude-en-Nieuwe-Streuyten*; groot 3,7834 bund.

**WEERGRAAF**. Zie **REYT** (DE).

**WEERHUIS** of **WEREHUIZEN**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Uttingeradeel*; met 2 h. en 13 inw.

**WEERKAMPEN - VAN - LOOS-**

(1) Eveneens zocke men de overige woorden elders **WEER** gespeld op **WAAR** of **WAR**.

DRECHT (DE), p., pr. *Utr.*, gem. *Loosdrecht*; groot 188,5000 bund.

WEERKLANK (DE), b., pr. *Fr.*, gem. en 5 min. O. van *Lcewarden*; met 24 h., en 140 inw.

WEERLAAN, WEERLAAN, WERENTENSCHUE-WEG, weg, pr. *Z. H.*, gem. *Hillegom*; loopende van het huis Weerstein, naar het Haarlemmermeer.

WEERLAANDER-POLDER (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Hillegom*; het N. ged. van de Vosse-en-Weerlaander-polder.

WEERLANDSDIJK (DE). Zie GRAAFJANSDIJK.

WEERNHOUT. Zie WERNHOUT.

WEERNINK. Zie WERNIK.

WEERREIS. Zie AA (DE).

WEERSELO, gem., pr. *Over.*, arr. en postk. *Almelo*, kant. *Oldenzaal* (8 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. Weerselo, Dulder en Rossum, en de buurs. Volthe, Lemselo, Nijstad, Gammelke, Saasveld, Deuringen, Hasselo en Klein-Diene; beslaat 10833,0300 bund. en telt 942 h., met 5370 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 2 calicotsfabrieken. De 170 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Deventer*, ring van *Almelo*; de 5200 R. K., maken de par. van *Deuringen*, *Rossum*, *Weerselo en Saasveld* uit. Er zijn 6 scholen. Het d. Weerselo, oudtijds Wersloef of Wersloef, ligt 3 u. O. van Almelo, 2 u. N. W. van Oldenzaal. Men telt er 103 h. en 580 inw. De kerk heeft een torentje en orgel. De R. K. maken met die uit de buurs. Klein-Driene, Gammelke, Lemselo, Nijstand en Volthe, eene par. uit, van het bisd. *Utr.*, met 1 Pastoor, 1 Kapellaan en 680 comm. De kerk aan den H. REMIGIUS toegewijd, heeft toren en orgel. Kermis 21 September.

WEERSPOLDER (TER). Zie HUIS-TERWEERSPOLDER.

WEERT, kant., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*. Het bevat de gem.: Weert, Baexem, Grathem, Heythuizen, Hunsel, Iitervoort, Meijel, Nederweert, Neer-Iiter, Roggel, Stamproy en Thorn beslaat 33469,4657 bund. en telt 3723 h., met 22000 inw., die van landbouw, veenderij en veeteelt bestaan.

WEERT, dek., bisd. *Roermond*, bestaande uit de par.: Baexem, Ell, Heythuizen, Hunsel, Iitervoort, Leveroy, Meijel, Nederweert, Neeritter, Roggel, Stamproy, Thorn en Weert. met 13 kerken, 3 bijkerken, 13 Pastoors, 2 Vicarissen Desservanten, 15 Kapellanen en 20000 ziel.

WEERT, gem., pr. *Limb.*, arr. *Roermond*, kant. en postk. *Wcrt* (15 m. k., 3 s. d.). Zij bevat de st. Weert, de d. Swartbroek en Tungelroy en de geh. Altweert, Beekpoort, Bieist, Boshoven, Boshoverbeek, Dries, Hushoven, Laar, Leuken, Maaspoort, Meezelkeent, Molenpoort en Walk; beslaat 9908,4514 bund., en telt 1092 h. met 6690 inw., die van landbouw, het mesten van kalveren, handel in jonge paarden en in hout bestaan. Ook zijn er 6 bierbrouwerijen, 1 zeepziederij, 2 zoutkeeten, 1 branderij, 4 leerlooierijen, 3 blauwverwerijen, 3 tabaks, 2 snuit- en cigaren-, 2 kousen- en 3 hoedenfabrieken, 4 koren-, 1 ruen- en 3 oliemolens. De inw., op 6 na alten R. K., maken eene par. uit van het bisd. *Roermond*, dek. van *Wcrt*, met 1 kerk, 3 bijkerken en 7 kapellen bediend wordende door 1 Pastoor, 4 Kapellanen en 2 Vicaris-Desservanten. De 6 Protest. behooren tot de gem. van *Roermond*. Er zijn een collegie van middelbaar onderwijs, eene kostschool voor jonge jufvrouwen en 7 lagere scholen. De stad Weert, Weerd, Weerd of Veerd, ligt 9 u. N. van Maastricht, 4 u. W. ten N. van Roermond. Zij telt binnen de grachten 340 h. en 2460 inw. Er zijn 5 uitgangen; 13 straten, van welke de voornaamste zijn: de Hoogstraat, de Maasstraat, de Beekstraat en de Langstraat; 3 marktplaatsen: de Markt, de Korenmarkt en de Oelemarkt. Het Stadhuis heeft een torentje. De Grootte of Hoofdkerk, aan den H. MARTINUS toegewijd, is een groot gebouw, in eenvoudig gothischen stijl, met eenen fraaijen, doch niet zeer hoogen toren en een zeer goed orgel. Men heeft er een klooster der zusters Birgittinessen, met 17 zusters, die eene kosts., eene armens. voor meisjes en eene bewaars. voor de goeode klasse besturen, en een eigen kapel hebben; een klooster der Minderbroeders, met 35 Paters, Fraters en andere Lekenbroeders en eene kerk, aan den H. HIERONIMUS toegewijd, die torentje en orgel heeft; eene kapel van het Missiekruis, aan den H. ROMULDUS toegewijd, met een torentje; een collegie voor middelbaar onderwijs met 6 Professoren, onder welke 4 R. K. Priesters, en eenen Studiemeester, en ongeveer 90 studenten; eene kosts. voor Jonge jufvrouwen met 30 leel.; eene stadss. met 320 leel., en een Muzijkgezelschap, onder den naam van *de Harmonie*, met eene Mu-

zijks. alwaar aan ongeveer 100 leelr. kosteloos onderwijs wordt gegeven.

Jaarm. op vastenavond Maand. Paardem. 13 Maart. Varkenm. 13 Maart en in Dec. Kermis den 1sten Zond. na Pinksteren. Weekm. des Zaturd.

WEERT, WEERD, WERT of WERD, 4 geb., pr. *Limb.*; één, gem. *Bunde*, met 3 h. en 12 inw.; één, gem. *Horn*. Zie WEERD; één, gem. *Limmen*. Zie WEERDT; één, gem. *Meerssen*, met 16 h. en 90 inw.; en één, gem. *Roermond*, met 15 h. en 130 inw.

WEERT (DE), buitenkw. van het d. *Staphorst*, pr. *Over.*, gem. *Staphorst*. Er zijn 1 run- en pelmolen, 1 leerlooierij en 4 h. met 30 inw.

WEERT (ALT-). Zie ALTWEERT.

WEERT (DANIELS). Zie DANIELS-WIRKT.

WEERT (KASTEEL-VAN). buit., pr. *Limb.*, gem. *Weert*; groot 5,8550 bund.

WEERT (NEDER-). Zie NEDERWEERT.

WEERTER - BOSCH, bosch, pr. *Limb.*, gem. *Weert*; 135,8290 bund.

WEERTERBROEK, moeras, pr. *Limb.*, gem. *Weert*; groot 250 bund.

WEERWILLE, geh., pr. *Dr.*, gem. *Ruinerwold*; met 20 h., 180 inw. en eene kerk der Chr. Afg.

WEESEPE (HATTEMER- en HEERDER-). Zie HATTEMER-WEZEP en HEERDER-WEZOP.

WEESP, kant., pr. *N.H.*, arr. *Amsterdam*. Het bestaat uit de gem. *Weesp*, *Weespercarspel*, *Muiden*, *Nederhorst*-den-Berg, *Ankeveen* en *Diemen*; beslaat 9922,6024 bund., en telt 1382 h., met 7940 inw.

WEESP, kerk. ring., pr. *N.H.*, klass. *Amsterdam*. Hij bestaat uit de gem.: *Aalsmeer*, *Amstelveen*, *Diemen-en-Watergraafsmeer*, *Ouderkerk-aanden-Amstel*, *Sloten*, *Sloterdijk*, *Thamen-aan-den-Amstel*, *Uithoorn-en-Kudelstaart* en *Weesp*, met 9 kerken, 10 Predikanten en 7100 ziel.

WEESP, gem., pr. *N.H.*, arr. *Amsterdam*, kant. en postk. *Weesp* (3 m. k., 10 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de st. *Weesp*, het geh. *Bloemendaal*, de b. *Klompweg*. en ged. van de geh. *Smalweesp* en *Stammerdijk*; is 302,1910 bund. groot, telt 632 h. met 2800 inw., die van den doorvoer en veehouderij bestaan. Ook zijn er 2 branderijen, 1 leerlooierij, 1 scheepstimmerwerf, 1 katoendrukkerij tevens stoffenverwerij, 1 verwerij, 1 smeersmelterij, 1 kalkbranderij, 2 stoomwasscherijen en bleekerijen, 1 chokolade- en blaauwsel- en 3 tabaksfabrieken, 2 houtzaag-

en 2 koornmolens. De 1690 Herv. maken met die van de burg. gem. *Weespercarspel*, eene gem. uit van de klass. van *Amsterdam*, ring van *Weesp*. De 220 Ev. Luth. maken, met die van omliggende plaatsen, eene gem. uit van den ring van *Utr.* De 750 R.K. maken, met een ged. uit de burg. gem. *Weespercarspel*, eene par. uit van het bisd. *Utr.*, met 1050 ziel. De 105 lsr. maken, met die uit de naburige burg. gem. eene rings. uit van het syn. res. *Amsterdam*, met eenen Voorlezer. Er zijn 4 scholen. De st. is eene vesting met 3 uitgangen. De vestingwerken bestaan op den registeroever uit de bolwerken *Bakkerschans* en *Achtkant*, door eene courtine verbonden, in wier midden een groot ruim poortgebouw (de 's *Gravelandsche-poort*), voorts uit breede natte grachten in gemeenschap met de *Vecht*, en den toegang tot den weg naar *Uitermeer* en 's *Gravenland*, verzekerd door eenen houten, op 10 jukken rustende brug. Op den linker-oever is het zoogenaamde *Utrechtsche front* aanwezig, bestaande mede uit twee bolwerken *Rooseboom* en *Draaijersschans*, door eene courtine verbonden. De stad beslaat binnen hare wallen 21,0125 bund., heeft 3 grachten, onderscheidene straten, 614 h. en 2680 inw. Het Stadhuys een der fraaiste van Noord-Holland, prijkt met goed bewerkte schilderijen van den Burgemeester *Gusbert Sibille*, *Louis Moritz* en anderen en met prachtige ingelegde marmeren vloeren. De ruime Herv. kerk heeft een fraai orgel en vrij hoogen toren, met een uitmuntend klokkespel. De Evang. Luth. kerk heeft een vierkant doorlichtig torentje, met een fraai orgel. De R. K. kerk, aan den *H. Laurentius* toegewijd, prijkt met een net bewerkte altaar, fraai stukadoorwerk aan het plafond en een zeer welluidend orgel. De synagoge der Israëlieten is een vrij goed en net gebouw. Gestichten van liefdadigheid zijn: het *St. Bartholomeus Gasthuis*, waarin 5 mannen, 12 vrouwen en 16 weeskinderen verpleegd worden; een *Gesticht-van-Liefdadigheid* der *R. K.*, ter verpleging van oude mannen en vrouwen, alsmede tot opvoeding van weezen tot die gemeente behoorende, en de nalatenschap van *Cornelis van Drosthagen*, in leven Notaris en Procureur te *Weesp*, waarvan de zuivere inkomsten in drieën verdeeld moeten worden, als aan zijne behoeftige vrien-

den van moederszijde, aan de Armen der R. K. gemeente en aan het Armenweeshuis. Voorts zijn er een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, met eene Spaarbank; eene Commissie tot uitdeeling van warme en voedzame spijzen aan behoeftigen gedurende den winter en eene Herhaling-school met 120 leerl.; een Muziekgezelschap: *Filomele*; eene Zangvereniging, met name *Euphonia*; eene Fransche kostschool voor jonge Heeren; eene Stads-Burgerschool, en eene Stads-Armenschool.

WEESP (HATTEMER- en HEERDER-). Zie WESEP (HATTEMER-) en HEERDER-WEZOP.

WEESP (SMAL-), water en geh., pr. *N. H.*; het water, van Weesp naar de Geinbrug; het geh., ged. gem. *Weesp*, en *Weespercarspel*, telt 6 h. en 30 inw.

WEESPERCARSPHEL, gem., pr. *N. H.*, arr. *Amsterdam*, kant. en postk. *Weesp* (3 m. k., 10 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de geh. Abcouder-straatweg, Ankeveensche-brug, Bijlmermeer, Hoog-Bijlmer, de Gaasp, het Gein, Geinbrug, den Horn, de Klomp, Lange Muidenweg, Vechtdijk, Uitermeer, waarbij het fort van dien naam in de Vecht is gelegen, en ged. van Stammerdijk en Smal-Weesp; beslaat 4685,5109 bund., en telt 204 h. met 1320 inw., die van veehouderij en veenderij bestaan. Er is 1 scheepstimmerwerf, 1 kooramolenen, 1 scheepsbeschuifabriek. De 700 Herv. en de 19 Evang. Luth. behooren kerk. tot *Weesp*; de 610 R. K. tot *Weesp* en *Ankeveen*. Er is 1 school met 60 leerl.

WEESPER-TOLHEK (HET), tolhek, pr. *N. H.*, gem. *Diemen*.

WEESPER-VAART (DE), water, pr. *N. H.*, uit de Ringsloot-van-het-Bijlmermeer naar Diemerbrug.

WEESPER-ZIJDE (AAN-DE-), b., pr. *N. H.*, gem. *Amsterdam*, en *Nieuwer-Amstel*, 2½ u. N. O. van Amstelveen.

WEEZEN-ERF, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*; groot 12,3508 bund.

WEEZEN-POLDER (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Alkmaar*.

WEGBUURTE. Zie WEYBUURT.

WEGDAM OF WECKDAM, geh., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Delden*; met 11 h., ruim 40 inw. en de R. K. kerk van de stat. *Hengevelde*.

WEGDAM, havez., pr. *Over.*, gem. *Markelo*; groot 81,8190 bund.

WEGEN (HET HUIS-TEIL-) OF HET HUIS-TER-WEEGE, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Sasscnheym*; groot 93,6006 bund.

WEGELO. Zie WERGELO.

WEG-EN-LANDZIGT, buit., pr. *N. H.*, gem. *Heemstede*; 0,0280 bund.

WEGGELE. Zie WEGHELE.

WEGGESTAPELE, boerd., pr. *Over.*, gem. *Hollen*; groot 15,7480 bund.

WEGREIZE (DE). Zie AA.

WEGTERHOLT OF WEGTERHOLTE, buurs., pr. *Over.*, gem. *Wijhe*; met 51 h. en 330 inw., kerk. onder *Heino*.

WEHE, WEE of DE WEE, d., pr. *Gron.*, arr. en 6½ u. W. ten N. van *Appingedam*, kant., postk. en 2½ u. W.N.W. van *Onderdendam*, reg.kant. *Bedum*, gem. en ¼ u. O. van *Leens*. Men telt er 89 h. en 430 inw., die meest van landbouw en veeteelt bestaan. De 340 Herv. behooren tot de gem. *Wehe-en-Zuurdijk*. De kerk heeft toren en orgel. De 60 R. K. behooren kerk. op *den Hoorn* en te *Kloosterburen*; de 20 Doopsgez. tot *Mensingeveer*; de Evang. Luth. tot *Groningen*. De dorps. telt 110 leerl.

Jaarmarkt den eersten Woensd., Donderd. en Vrijd. in Julij. Woensd. is het paardenmarkt, Donderd. voor de jeugd en Vrijd. voor de gebuwden.

WEHE-EN-ZUURDIJK, kerk.gem., pr. *Gron.*, klass. van *Middelstum*, ring van *Leens*; met 2 kerken, 1 te *Wehe* en 1 te *Zuurdijk*, en 620 ziel.

WEHL, gem., pr. *Geld.*, arr. *Zutphen*, kant. *Doetinchem*, reg. kant. *Doesborg*, postk. *Doesborg*, *Terborg* en *Zevenaar* (13 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Wehl* en de buurs. *Broek*, *Heidekant*, *Meerenbroek* en *Achter-Wehl*; beslaat 2343,2317 bund. en telt 287 h., met 2020 inw., die van landbouw en handel in spek en hammen bestaan. De 1500 R. K. maken eene par. uit van het bisd.

*Utr.*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De 120 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Zutphen*, ring van *Doesborg*. De 2 lsr. behooren tot *Doetinchem*. Er zijn 2 scholen. Het d. *Wehl* ligt 5 u. Z. van *Zutphen*, 1 u. W. ten Z. van *Doetinchem*. Men telt er 59 h. en 420 inw. De R. K. kerk aan den H. *Martinus* toegewijd, heeft eenen grooten toren en een orgel. De Herv. kerk heeft een torentje, doch geen orgel. Kermis den 1sten Zond. in Sept.

WEHL (ACHTER-), buurs., pr. *Geld.*, gem. en 20 min. N. W. van *Welh*; met 45 h. en 330 inw.

WEIBOSCH, WIBOSCH OF WEYBOSCH, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Schijndel*; met 129 h. en 990 inw.

WEIDE. Zie WAIJEN.

WEIDE (DE), hoeve, pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, 1 u. N. van *Oostrum*.

WEIDE (DE), h., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oostcinde*; 7 min. van *Langedijk*.

WEIDE (HET HOF-TER-), boerd., pr. *Utr.*, gem. *Viculen*.

WEIDE (DE HOOG-), p., pr. en gem. *Utr.*; groot 335,3341 bund.

WEIDUM of WEYDUM, in het oud Friesch WEDUM, d., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, arr., reg. kant. en 1½ u. Z. W. van *Lecwarden*, kant. en 1½ u. N. ten W. van *Kauwerd*. Men telt er 68 h. en 450 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De 440 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Lecwarden*, ring van *Wirdum*. De kerk heeft toren en orgel; ten N. W. van de kerk is eene begraafplaats van het geslacht BUMA. De R. K. parochiëren te *Oosterwierum*. De dorps. telt 100 leerl.

Kermis in het midden van Aug.

WEIDUMER-HOOIWEG (DE), weg, pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, van den *Slagtedijk* tot nabij de *Sneekervaart*.

WEIDUMER HOUT (HET), herb., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*.

WEIDUMER-VAART (DE), vaart, pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, van de *Sneekervaart* naar het d. Weidum.

WEIHOEKEN (DE POORTVLIETSCHE-). Zie POORTVLIETSCHE-WEIHOEKE.

WEIJEN. Zie WAIJEN.

WEIJER en DE KLEINE WEIJER, 2 geh., pr. *N. Br.*, één, gem. *Vierden*; één, gem. *Zes-Gehuchten*.

WEIJEREND, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Reussel*; met 10 h. en 60 inw.

WEIJERSWOLD, geh., pr. *Dr.*, gem. *Koevorden*; met 6 h. en 40 inw.

WEILANDS-POLDER (DE) of DE WEYLAND-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Bodegraven*; groot 427,3600 bund.

WEILENSEINDE of WIJLENSEINDE, bij het kad. WELLESEIND, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Giize*; 10 h. en 60 inw.

WEILUST of WEYLUST, hofst., pr. *N. Br.*, gem. en ½ u. van *Ginneken*.

WEIMEREN-EN-HILLEN. Zie HILLEN (DE).

WEIMERT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Zundert*; met 13 h. en 80 inw.

WEINSTEIN. Zie WIJNSTEIN.

WEI-POLDER (DE), 2 p., pr. *Z. H.*, één, gem. *Ooltgensplaat*; één, gem. *Sommelsdijk*.

WEI-POLDERTJE (HET). Zie SCHARREZEE-POLDER (DE).

WEIPOORT, geh., pr. *Z. H.*, gem.

*Soeterwoude*; met 34 h. en 300 inw.

WEIPOORTS-POLDER (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Bodegraven*; beslaat 243,8106 bund.

WEIPOORTSVLIET (DE). water, pr. *Z. H.*, gem. *Soeterwoude*, dat uit de *Noord-Aa*, in den *Rijn* valt.

WEISTRA. Zie HERWEY.

WEIWERT, WEIWERD of WEYWERT, d., pr. *Gron.*, kant., reg. kant. en 1½ u. O. ten Z. van *Appingedam*, gem. postk. en ½ u. Z. O. van *Delfzijl*. Men telt er 61 h. en 330 inw., die van landbouw bestaan. De 250 Herv. maken een gem. uit van de klass. en ring van *Appingedam*. De kerk heeft een toren doch geen orgel. De 80 Chr. Afges. maken eene gem. uit, welke in een huis vergadert. De dorps. telt 70 leerl.

WEIWERT-ARKEMA, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Grijpskerk*; beslaat 27,7904 bund.

WEIWISCHE (DE), boerd., pr. *Fr.*, gem. *Lecwarderadeel*.

WEIZICHT, buit., pr. *Z. H.*, gem. en ½ u. N. W. van *Dubbeldam*.

WEKERUM, WEKEROM of WEEKROM, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Ede*; met 50 h. en 292 inw.

WEKERUMSCHE BOSSCHEN (DE) of het ROEKELSCHE-BOSCH, bosschen, pr. *Geld.*, gem. *Ede*; groot 101 bund.

WEKERUMSCHE-ZAND (HET), zandige grond, gem. *Ede*; groot 343,4000 bund.

WEL. Zie WELL-

WELBERG, ook WELBERG, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen*; met 40 h. en 340 inw.

WELBERGSCHE-POLDER (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen*.

WELBRON (DE), p., pr. *Geld.*, gem. *Culemborg*.

WELDAM, havez., pr. *Over.*, gem. *Markelo*; groot 785,1551 bund.

WELDENNES. Zie WIELNES.

WELDSEN (GROOT-) en KLEIN-WELDSEN. Zie WELSDEN (GROOTE- en KLEINE-).

WELGELEGEN, 23 buit., pr. *Geld.*, waarvan één, gem. *Apeldoorn*; groot 18 bund.; één, gem. *Bemmel*, groot 0,5350 bund.; één, gem. *Arnhem*; één, vroeger *Samarang*, gem. *Brummen*, groot 1,2710 bund.; één, gem. *Rheden*, groot 1,4780 bund.; één, gem. *Wageningen*, groot 0,2096 bund.; 3, pr. *Z. H.*, waarvan één gem. *Over-schie*; één, gem. *Rijswijk*; één, gem. *Voorburg*, groot 1,2557 bund.; 2, pr. *N. H.*, waarvan één gem. *Heemstede*, groot 0,1030 bund.; één, gem. *Wees-*



*percarspel*, groot 146 bund.; 3, pr. *Zeel.*, één, gem. *Middelburg*; één, gem. *Noordgouwe*, groot 5,4681 bund.; één, gem. *Souburg*; 7, pr. *Utr.*, waarvan één, gem. *Baarn*, groot 0,2919 bund.; één, gem. *Ouden-Rhijn*, groot 2,5000 bund.; één, gem. *Schalkwijk*; één, gem. *Vreeland*; één, gem. *Werkhoven*, groot 0,9455 bund.; één, gem. *Utr.*, gem. *Zeyst*; één, pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, onder *Deinum*; één, pr. *Over.*, gem. *Ambt-Hardenbergh*, groot 0,1340 bund.

WELGELEGEN, ook wel het *PAVILJOEN* genoemd, vroeger meer algemeen het *HUIS VAN HOPF*, h., pr. *N.H.*, gem. *Haarlem*; met 2,0826 bund.

WELGELEGEN, 4 boerd., 3 pr. *N.H.*, waaronder ééne, gem. *Beemster*, groot 30,0216 bund.; ééne, gem. *Velsen*, groot 8,3570; ééne, gem. *Zype*, groot 11,7410 bund.; ééne, pr. *Gron.*, vroeger *MEIMA* of *MEIEMA*, gem. *Noorddijk*, groot 29,6080 bund.

WELHOEK-EN HET-AMBACHT, p., pr. *Z.H.*, gem. *Poortugaal*; groot 533,9600 bund.

WELHOEKSCHÉ-DIJK (DE), dijk, pr. *Z.H.*, gem. *Poortugaal*.

WELIÉ. Zie *WELY*. (GENBERG.)

WELIGENBERG. Zie *WEELEDER*.

WELL of *WEL*, d., pr. *Geld.*, arr. en 5½ u. *Z.W.* van *Tiel*, kant. postk. en 2 u. *Z.Z.W.* van *Zalt-Bommel*, gem. en 25 mid. *W.Z.W.* van *Ammerzoden*. Men telt er 33 h. en 170 inw., en met de b. Heustschestraat, Slijk-Well, Wellseind en de Lenshoek, 150 h. en 800 inw., die van landbouw bestaan. Er is een schuitenveer over de Maas op de Geldersche waarden. De 850 Herv. behooren tot de gem. *Well-Ammerzoden-en-Wordragen*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De 255 R. K. parochiëren te *Ammerzoden*. De dorps. telt 100 leerl.

WELL of *WEL*, d., pr. *Limb.*, arr. en 8 u. *N.* van *Rocmond*, kant. en 2 u. *N.* ten O. van *Horst*, hulpk van de postk. *Nijmegen* en *Venlo*, gem. en 1½ u. *Z.Z.O.* van *Bergen*, nabij de Maas, waarover hier een veer is op *Wassum*. Men telt er 235 h. en ruim 1310 inw., die van landbouw bestaan. De inw., alle R. K., maken eene par. uit van het bisd. *Rocmond*. De kerk, aan den H. *Virus* toegewijd, heeft eenen stompen toren en een orgel. De dorps. telt 130 leerl.

Weekm. des Maand. Kermis 24 Aug.

WELL (HET KASTEEL-TE-), kast.,

pr. *Limb.*, gem. *Bergen*; 399,4505 bund.

WELL (SLIJK-), b., pr. *Geld.*, gem. *Ammerzoden*; met 20 h. en 110 inw.

WELL (HET SLOT-TE-) of *HUIS-VAN-MALSEN*, adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Ammerzoden*, 2,2520 bund.

WELL-AMMERZODEN-EN-WORDRAGEN, kerk gem., pr. *Geld.*, klass. en ring van *Zalt-Bommel*; met 600 ziel. en 2 kerken, als. ééne te *Ammerzoden* en ééne te *Well*.

WELLAND, heerl., pr. *Zeel.*, arr., reg. kant. en postk. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven*. Zij bevat de gem. *Noordwelle*, vroeger verdeeld in *Noordwelle* en *Zuidwelle*. Zie voorts op *NOORDWELLE*.

WELLE, eil. in den *IJssel*, pr. *Over.*, gem. *Wilsum*; groot 32 bund.

WELLE (DE), kanaal, pr. *Fr.*, gem. *Doniauarstal*, uit het *Kuovordermeer* naar de *Noorder-Ee* loopende.

WELLE (DE), water, pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, dat uit de *Heeresloot* naar het *Groot-Hornstermeer* loopt.

WELLE(NOORD-). Zie *NOORDWELLE*.

WELLESENDE. Zie *WELLESENDE*.

WELLESEIND, WELSEIND of *WELLESENDE*, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Hoo-gen-Lage-Mierde*; 13 h. en 90 inw.

WELLEPOELTJE (HET), meertje, pr. *Fr.*, gem. *Doniauarstal*.

WELLEPOORT, uitboek van den p. het *Westinde-van-Achterbroek*, pr. *Z.H.*, gem. *Berkenwoude*.

WELLERLOOY, ook enkel *LOOY* of *Loy*, geh., pr. *Limb.*, gem. en 2 u. *Z.O.* van *Bergen*, met 37 h. en 240 inw.

WELLESTRIJPE, heerl., pr. *Z.H.*, arr. *Brielle*, kant. *Sommelsdijk*, reg. kant. *Middelharnis*, postk. *Dirksland*, ged. gem. *Melissant*, ged. gem. *Nieuwe-Tonge*; beslaat 165,000 bund.

De Herv. behooren tot de gem. *Nieuwe-Tonge*; de R. K. tot de stat. *Middelharnis-en-Sommelsdijk*. De kinderen genieten onderwijst te *Nieuwe-Tonge*.

WELLESTRIJPE, p., pr. *Z.H.*, ged. gem. *Melissant*, ged. gem. *Nieuwe-Tonge*; groot 165,000 bund. (HUIZEN.)

WELLINGEHEUZEN. Zie *WOLLINGWELLSCHÉ-BROEK*, ged. polderl., pr. *Geld.*, gem. *Ammerzoden*; groot 61,1040 bund.

WELLSCHÉ-WETERING, water, pr. *Geld.*, dat onder *Wordragen* ontspringt, en zich nabij *Aalst* met de *Drielsche wetering* vereenigt.

WELLSEIND, b., pr. *Geld.*, gem. *Ammerzoden*; met 30 h. en 170 inw.

WELNA, boerd., pr. *N.H.*, gem.

*Nieuwer-Amstel*.

WELPENHORST, landg., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*.

WELPLAAT, eil., tusschen de *Oude-Maas* en de *Nieuwe-Maas*, pr. *Z.H.*, gem. *Spikenisse*. Het beslaat 515,3001 bund., telt 14 h. met 100 inw.

WELSCHAP, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Strijp*; met 5 h. en 30 inw.

WELSDEN (GROOTE-enKLEINE-), ook wel GROOTE-EN-KLEINE-WELSDEN of GROOTE-EN-KLEINE-WELZEN, 2 geh., pr. *Limb.*, gem. *Margraten*, het eene met 32 h. en 200 inw.; het andere met 12 h. en 90 inw.

WELSEIND. Zie WELLEENSEIND.

WELSEM. Zie WILSUM.

WELSINGHE. Zie WELZINGE.

WELSOORDE, WELZOOORDE, WELSOIRDE of WALSOORDE, watering, pr. *Zeel.*, gem. *Hontenisse* en *Ossenisse*. Zij bestaat uit de p. den Molenpolder, den Kivitspolder, den Perkpolder, den Noorddijkpolder, den Wilhelmuspolder, den Zandepolder, den Maria-polder, den Noordhof-polder en het Groot-Lammersveld en Klein-Lammersveld; beslaat 1202,1715 bund.

WELSOORDE, WELSOIRDE of WALSOORDE, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Hontenisse*; met 22 h., 110 inw., een haven en een overzetveer op Hanswerd

WELSOORDE (PLAAT-VAN-), zandplaat in de Honte pr. *Zeel*.

WELSRYP of WIELSRYP, in het Fr. WELSRIPA, d., pr. *Fr.*, arr. en 3½ u. N. ten W. van *Sneek*, kant. en 3 u. N. N. O. van *Bolsward*, gem. *Hen-naarderadeel*, niet ver van de trekvaart van *Sneek* op *Franeker*. Men telt er 30 h. en 170 inw. en met de b. *Westerend*, *Tjepperbuur*, *Oosterend* enz., 57 h. en 410 inw., die van de boerderij en het bouwen van granen bestaan. De inw., op 5 na allen *Herv.*, behooren tot de gem. van *Welsryp-en-Baijum*. De kerk heeft eenenspit-sen toren, doch geen orgel. De enkele Doopsgez. behoort tot de gem. van *Baard*. Er zijn 4 *Christ. Afges.* De dorps. telt 60 leerl.

WELSRYP-EN-BAIJUM, kerk.gem., pr. *Fr.*, klass. van *Harlingen*, ring van *Franeker*, met 2 kerken, 1 te *Welsryp* en 1 te *Baijum* en 450 ziel.

WELSUM, d., pr. *Over.*, arr., kant. en 2 u. N. ten W. van *Deventer*, hulpk., gem. en ½ u. W. van *Olst*, waarvan het door den *IJssel* gescheiden is. Het heeft echter door een pontveer gemeenschap met het O. ged. der gem. Men telt er 102 h. en 690 inw., die van landbouw bestaan en eene

steenbakkerij hebben. De inw., op 10 na allen *Herv.*, maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Deventer*. De kerk heeft eenen stomp toren, doch geen orgel. De 10 R. K. parochiëren te *Olst*. De dorps. telt 100 leerl.

Kermis den 1n Zond. in Aug.

WELSUM. Zie WILSUM.

WELSUMER-BUITENWAARDEN, uiterw., pr. *Over.*, gem. *Olst*; groot ongeveer 240,000 bund.

WELTEN, d., pr. *Limb.*, arr. *Maas-tricht*, kant., postk. gem. en ½ u. Z. ten O. van *Heerten*, met 7½ h. en 350 inw., die meest van landbouw bestaan. De inw. allen R. K. behooren tot de par. van *Heerten*, welke hier eene kapel heeft, aan den H. ANTONIUS toegewijd, en waarin de dienst gedaan wordt door de Kapelaans van *Heerten*, waar ook de kinderen onderwijs genieten. (HOVEN.)

WELTERHOVEN. Zie WESTER-WELTEVREDEN, 5 buit., ééne, pr. *Geld.*, gem. *Brummen*, groot 1,2892 bund.; 3, pr. *Z.H.*, als ééne, gem. *Dordrecht*, groot 4,000 bund.; ééne gem. *Voorburg*; ééne gem. *Warmond*; ééne pr. *Utr.*, gem. *Zeyst*.

WELTEVREDEN, h., pr. *Geld.*, gem. *Wadenhoijen*.

WELTEVREDEN, 2 boerd., pr. *N. H.*, ééne in de *Beemster*, groot 16,6550 bund.; ééne gem. *Ouder-Amstel*, groot 28,1007 bund.

WELVLIET, water, pr. *Z. H.*, in den *Simonshavensche-polder*.

WELY, ook wel WELIE, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Doodzuwaard*; met 46 h. en

WELZEM. Zie WILSUM. (270 inw.)

WELZEN (GROOTE-en KLEINE-). Zie WELSDEN (GROOTE-en KLEINE-).

WELZERENBURG. Zie VELSEN.

WELZINGE of WELSINGHE, oudtijds WELS-INGE, heerl., pr. *Zeel.*, arr. en reg. kant. *Middelburg*, kant. *Vlissingen*, postk. *Middelburg* en *Vlissingen*, gem. *Ritthem*. Zij beslaat 421,1368 bund. en heeft slechts 14 verstrooid staande h. met 100 inw., die van landbouw bestaan. De inw. behooren kerk. onder *Ritthem*, alwaar ook de kinderen ter school gaan.

WELZINGER-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Ritthem*; 14,4680 bund.

WELZOOORDE. Zie WELSOORDE.

WEMDE. Zie VEMDE.

WEMELDINGE, gem. en heerl., pr. *Zeel.*, distr., arr. en kant. *Goes*, postk. *Goes* en *Tholen* (8 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Wemeldinge* en het geh. *Zwaak*; groot 881,2009

bund. en telt 155 h. met 870 inw., die van landbouw en het aankweken van kersen bestaan. Er zijn er 1 bierbrouwerij en 1 korenmolen. De inw., op een na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Goes*, ring van *Kruiningen*. De enkele R. K. parochiëert te *Goes*. Eris 1 school met 70 leerl. Het d. Wemeldinge ook Wemeldinge en bij de landlieden meestal Wemele en van ouds Wemeldinghe, ligt 2 u. O. van *Goes*. Men telt er 96 h. en 490 inw. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. Er is een gemeentehuis, met een torentje.

WEMMENHOVE of WIMMENHOVE, geh., pr. *Dr.*, gem. *Zuidwolde*, met 8 h. en 60 inw.

WENDEDIJK (DE ZUID-), dijk, pr. *Over.*, van het d. Oldemarkt, naar den Lindedijk loopende.

WENDEL, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Vollenhoven*.

WENDEL (DE NIEUWENDIJK-ACHTER-), dijk, pr. *Over.*, langs de Zuiderzee van Vollenhove naar Zwartsluis loopende.

WENDELGORSSLOOT, water, pr. *Over.*, komende uit het *Ambt-Almelo* en zich ontlastende in de *Brugge Aa*.

WENGELERWAADEN, uiterw., pr. *Over.*, gem. *Wijhe*.

WENGELO of WEGELO, oudtijds WEECHELE, buurs., pr. *Over.*, gem. *Wijhe*; met 36 h. en 240 inw.

WENNESTRAAT of WINNESTRAAT, geh., gem. en 20 min. N. O. van *Nederweert*; met 20 h. en ruim 160 inw.

WENNETJES-SLOOT, vaart, pr. *Z. H.*, gem. *Monster*, uit de Holle Wetering naar de Leugenbrug.

WENSVEEN. Zie WADDINKVEEN.

WENTELREE. Zie WINTELRE.

WENUM, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*; met 45 h. en 270 inw.

WEPER of WEEPER, b., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Oosteinde*, onder *Oostercolde*; met 6 h. en 50 inw.

WER. Zie WAR.

WERCKE (DE). Zie WERKEN (DE).

WERCONDE. }  
WERCUNDE. } Zie WERKHUVEN.

WEREHUIZEN. Zie WERKHUIS.

WERELD (DE ANDERE), buurs., pr. *Gron.*, gem. *Middelstum*.

WEREMEER. Zie WORMER.

WERENDIJK, heerl., pr. *Zeel.*, arr. en reg. kant. *Middelburg*, kant. *Vlissingen*, gem. en hulpk. *Zoutelande*. Zij bevat het geh. Werendijke en telt 4 h. met 25 inw., die van landbouw bestaan. De inw., allen Herv.,

behooren tot de gem. van *Zoutelande*, waar ook de kinderen school gaan. Het geh. Werendijke ligt 2 u. W. van Middelburg, 2½ u. N. W. van Vlissingen, ¼ u. O. van Zoutelande.

WERENFRIEDUSHOEVE. Zie WER-  
VERSHOOF. (POLDER.

WEREPOLDER. Zie WEEREN-  
WEG (GROOTE), b., op het eil.

*Marken*, pr. *N. H.*, gem. *Marken*; met 7 h. en 60 inw. (*Zuidland*.)

WERFBLOK, hoek, pr. *Z. H.*, gem.

WERFHEM. Zie WARFFUM.

WERFHORST, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk*; 46 h. en 340 inw.

WERFHUIZEN. Zie WARFBUZEN.

WERFKAMPEN (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Raamsdonk*.

WERFPOLDER (DE) of SIMONS-  
POLDER, gem. *Warmond*.

WERKEN. Zie WARREN.

WERKEN (DE), heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Heusden*, hulpk. *Woudrichem* en *Sleeuwijk*, gem. de *Werken-en-Sleeuwijk*. Zij

bevat de geh. de Werken, de Schans, en de Werken-sche-dijk; beslaat 1421,3872 bund. en telt 146 h. met

ruim 1000 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De 700 Herv. behooren kerk. tot de gem. *Werkendam*. De 300 Chr. Afges. maken ged.

eene gem. uit en behooren ged. tot die van *Almkerk-en-Eemikhoven* en ged. tot die van *Werkendam*. De 10 R. K. behooren kerk. tot *Woudrichem*;

de 5 Isr. tot *Werkendam*, waar ook de kinderen onderwijs genieten. Het voorm. d. de Werken, oudtijds de

Wercke en nog vroeger Godelines-Hofstad, ligt 8 u. W.N.W. van 's *Hertogenbosch*, 5 u. W.N.W. van *Heusden*,

½ u. Z. Z. W. van *Sleeuwijk*. Men telt er 30 h. en 180 inw. De kerk der Chr. Afges. heeft toren noch orgel.

Kermis den 22n Julij.

WERKEN (DE BINNEN BANNE-  
VAN DE). Zie WERKENSCHÉ POLDER (DE).

WERKEN (GEWEZEN-BOEZEM-  
VAN-DEN-BINNENBAN-VAN-DE-), strook lands in den *Werkensche-polder*, pr. *N. Br.*, gem. de *Werken-en-Sleeuwijk*; groot 20,8799 bund.

WERKEN (HET FORT-DE-). Zie SCHANS (DE).

WERKEN-EN-SLEEUWIJK (DE), gem., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Heusden*, hulpk. *Sleeuwijk* (11 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. de Werken en Steeuwijk, en een ged. van de voorm. heerl. Honswijk; beslaat 2263,9748 bund. en telt 277 h.

met 1780 inw., die van landbouw en veeleelt bestaan. De 1300 Herv. maken ged. de gem. *Sleeuwijk* uit en behooren ged. tot de gem. *Werkendam*. De 450 Chr. Afges. maken de beide gem. van *Sleeuwijk* en de *Werken* uit. De 30 R. K. en de 8 Isr. behooren kerk. tot *Werkendam*. Er is eene school met 80 leerl.

WERKENDAM, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. *Heusden*, hulpk. van de postk. *Gorinchem*, *Oosterhout* en *Woudrichem* (11 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Werkendam* en de b. *Zevenhuizen*; beslaat 3837,0000 bund., en telt 254 h. met 1540 inw., die van bakkerij van grienden, leverantie van rijs, aanneming van publieke werken, scheepvaart, prikkvisserij en handel in rijs bestaan. Er zijn 2 scheepstimmerwerken en 1 wind-koornmolen. De inw., op 16 na allen Herv., behooren tot de gem. *Werkendam-en-de-Werken*. De eenige R. K. parochiëert te *Woudrichem*. De 15 Isr. hebben in deze gem. eeneijkerk met eenen Voorlezer. Er zijn eene school met 225 leerl. en eene kosts. voor Jonggejufvrouwen met 30 kostleerl. Het d. *Werkendam* ligt 1 u. W. N. W. van 's *Hertogenbosch*, 5 u. W. N. W. van *Heusden*. Men telt er 244 h. en 1500 inw. Er zijn eene haven met sas, welke zich uitstrekt naar de *Merwede*; een voetveer op *Hardinxveld*, en een raadhuis met torentje. De kerk heeft eenen vierkantigen toren, doch geen orgel.

Kermis den 23 Julij.

WERKENDAM (SAS - VAN.). Zie SAS-VAN-WERKENDAM.

WERKENDAM-EN-DE-WERKEN, kerk. gem., pr. *N. Br.*, klass. van *Heusden*, ring van *Woudrichem*; met 1 kerk te *Werkendam*, en 2150 ziel.

WERKENDAMSCHIE-KILLEN (DE), killen, pr. *N. Br.* en *Z. H.*, welke uit de *Merwede*, zuidwestwaarts vloeiende, zich in den *Amer* ontlasten.

WERKENDAMSCHIE-SAS (HET). Zie SAS-VAN-WERKENDAM.

WERCKENEMUNDE. } Zie WER-  
WERKENEMUNDE. } KENDAM.

WERK-EN-HOOP, hofst., pr. *N. H.*, gem. *Weespercarspel*; 3100 bund.

WERK-EN-RUST, voorn. landg., thans de pastorij der gem. *Harkstede-en-Scharmer*, pr. *Gron.*, gem. *Stochteren*; groot 1,3100 bund.

WERKENSCHIE-DIJK (DE), dijk en b., pr. *N. Br.*; de dijk is dat ged. van den *Oud-Allenasche-Binnenzeedijk*,

dat zich van *Werkendam* tot aan den *Noord-Schenkel*dijk uitstrekt; de b. telt 35 h. met 200 inw.

WERKENSCHIE-POLDER (DE) of DE BINNENBANNE-VAN-DE-WERKEN, p., pr. *N. Br.*, gem. *de Werken-en-Sleeuwijk*; groot 262,7042 bund.

WERKENSCHIE-SAS. Zie SAS-VAN-WERKENDAM.

WERKENSCHIE-SLUIS (DE), steenen sluis, pr. *N. Br.*, in den *Nieuwendijk* onder *Almkerk*.

WERKEREN of WOLLKEREN, boerd., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkarspel*.

WERKHÖEVE, boerd., pr. *Z. H.*, gem. *Overschie*; groot 9,0776 bund.

WERKHORST (DE) of WARHORST, landhoeve, pr. *Over.*, gem. *Staphorst*; met 1 fabriek van beenzwartbranding en zaagmolen; groot 40 bund.

WERKHOVEN, gem. en heerl., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Utr.* (8 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Werkhoven*, en eenige verspreid staande h.; beslaat 1662,3169 bund. en telt 94 h. met 800 inw., die van landbouw, handel in hout, koren en boomruchten bestaan. De 220 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Wijk-bij-Duurstede*; de 590 R. K. maken, met die uit de gem. *Odiijk*, eene par. uit van het bisd. *Utrecht*, met 900 ziel. Er is 1 school met 70 leerl. Het d. *Werkhoven*, van ouds *Werconde* of *Wercunde*, ligt 3½ u. *Z. Z. W.* van *Amersfoort*, 2 u. *N. W.* van *Wijk-bij-Duurstede*. Men telt er 56 h. en 400 inw. De kerk heeft eenen ouden spitsen toren, doch geen orgel. De R. K. kerk, aan de *H. MARIA* toegewijd, heeft eenen spitsen toren en orgel. (ren en den 3den Dingsd. in Oct.

Kermis den 3den Dingsd. na Pinkste-  
WERKHOVENSCHIE-RIJN (DE).

Zie RIJN (WERKHOVENSCHIE-).

WERMELO. Zie WARMELO.

WERNHOUT of WEERNHOUT, bij de landlieden gewoonlijk WEENHOUT, ook wel enkel WEEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Zundert*. (MICHEL.

Kermis den 1sten Zondag na St. WERNINCK of WEERNINCK, boerd., pr. *Over.*, gem. *Weerseloo*; 58,1800

WERNSE. Zie WARNS. (bund.

WERP (DE), geh., pr. *Fr.*, gem. *Lecuwarderadeel*, ¼ u. *N. W.* van *Wirdum*; met 5 h. en 25 inw.

WERPHEM. } Zie  
WERPHENBUURT. } WARFFUM.

WERPSTERDIJK en WERPSTER-  
VAART, dijk en vaart, pr. *Fr.*, gem.

*Leeuwarderadeel*, van den straatweg naar het d. Wirdum loopende.

WERSELOE en WERSLOE. Zie WERSELO.

WERSINGHUIZEN. Zie WESSINGWERSTIENS. Zie WARSTIENS.

WERT. Zie WEERT (TENES (KLEIN-)). WERVE (HET HUIS-TE-). Zie MAWERVE (HET HUIS TE-), buit., pr. *Z. H.*, gem. *Rijswijk*; 9,5616 bund.

WERVEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Heerde*; met 29 h. en 190 inw.

WERVERSHOOF, gem., pr. *N.H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Enkhuizen*, postk. *Hoorn en Enkhuizen* (15 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Wervershoof, en het geh. Driehuizen; beslaat 405,8149 bund., en telt 120 h., met 680 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Ook is er een korenmolen. De 130 Herv. maken met die van Hoog-en-Laag-Zwaagdijk eene gem. uit van de klass. van *Hoorn*, ring van *Medemblik*, en telt 280 ziel. De 550 R. K. maken eene par. uit van het bisd. *Haarlem*, met 1740 ziel. Er is eene school met 120 leerl. Het d. Wervershoof, Wervershoofd of Wervershoef, ook Warfartshoeve, vroeger War-naarshoeve, Wabershove, Wavenhove, eigenlijk Werenfridus-Hoeve, ligt 3 u. N. O. van Hoorn, 3 u. N. W. van Enkhuizen. Men telt er 110 h. en 600 inw. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De R. K. kerk, aan den H. WEREFRIEDUS toegewijd, heeft toren en orgel. Dit d. heeft met *Andijk* een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

Kermis den derden Zond. in Aug.

WERVERSHOOF (POLDER-VAN-), p., pr. *N. H.*, gem. *Wervershoof*, groot 405,8149 bund.

WERWOLDE. Zie VERWOLDE. WERZINGHUIZEN. Zie WESSINGHUIZEN.

WESCH, geh., pr. *Limb.*, gem. *Noorbeck*; met 9 h. en 40 inw.

WESENHORST. Zie WEZENHORST.

WESEP.

WESEPE.

WESOP.

WESSEL of WISSEL, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Barneveld*.

WESSEM, gem., pr. *Limb.*, arr., kant. en postk. *Roermond* (9 m. k., 4 s. d.). Zij bevat het vl. Wessem en het geh. *Pol*; beslaat 575,6670

bund., telt 169 h. en 900 inw., die van landbouw bestaan. De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. *Roermond*, met eenen Pastoor, eenen Kapellaan en 730 ziel. Er is eene school met 80 leerl. Het vl. Wessem ligt 2 u. Z. ten W. van Roermond, aan de zamenvloeiing van de IJtteren en de Maas, over welke laatste hier een pontveer is op Panheel. Men telt er 152 h. en 820 inw. De kerk, aan den H. MEDARDUS toegewijd, heeft toren en orgel.

Kermis den 1sten Zond. na 15 Aug.

WESSINGEN. Zie WEST-ENGEN.

WESSINGEN (HOF-VAN-), bouwvh., pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk*,

WESSINGHUIZEN, WERSINGHUIZEN of WERZINGHUIZEN, geh., pr. *Gron.*, ged. gem. *Onstwedde*, ged. gem. *Vlughtwedde*; met 8 h. en 60 inw.

WEST (HET), b. van het d. *Oudlega*, pr. *Fr.*, gem. *Smaltingerland*.

WEST-ABTS-POLDER. Zie ABTS-POLDER (WEST-)(1).

WEST-BEEMSTER, ged. van de *Beemster*, pr. *N. H.*, met eene bij-school.

WESTBIERUM. Zie WESTER-BIERUM.

WESTBROEK, gem. en heerl., pr. *Utr.*, arr. en postk. *Utr.*, kant. *Maarsen* (5 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Westbroek en eenige verspreid staande huizen; beslaat 1536,6934 bund. en telt 92 h., met 700 inw., die van koeboerderij en veenderij bestaan. De 520 Herv. behooren kerk tot *Westbroek-en-Achtienhoven*. De 8 Evang. Luth. tot *Utr.* De 170 R. K. te *Utr.* en te *Maarsen*. Er is eene school met 100 leerl. Het d. Westbroek, ligt 1½ u. N. W. van Utrecht, 1½ u. N. O. van Maarsen, en telt 70 h. en 480 inw. De kerk heeft eenen dikken toren, doch geen orgel.

Kermis Dingsd. na 25 Aug.

WESTBROEK. Zie WESTERBROEK.

WESTBROEK (DE GROOTE-POLDER-VAN-), p., pr. *Utr.*, gem. *Westbroek*; groot 878,0000 bund.

WESTBROEK-EN-ACHTTIENHOVEN, kerk. gem., pr. *Utr.*, klass. van *Amersfoort*, ring van *Tienhoven*, met 1 kerk te Westbroek en 840 ziel.

WESTBROEK-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Soeterwoude*; 120,1800 bund.

WESTBROEKSCH-VAART, vaart,

(1) Eveneens zoeken men alle de met *West* en *Westra* samengestelde namen, welke hier niet gevonden worden, op de woorden van onderscheiding.

pr. *Utr.*, die van de Klop, boven Zuiden, naar Westbroek loopt.

WESTBUURT. Zie GROENENDIJK.

WESTDIJK, 3 geh., pr. *Z. H.*, één, gem. *Mijnshereerland*, met 76 h. en 370 inw.; één, gem. *Ouddorp*, en één, gem. *Spijkenisse*.

WESTDIJK, dijk, pr. *Z. H.*, van den Spijkenisse-polder, naar den p. Vriesland loopende.

WESTDORP, 2 geh., één, pr. *N. H.*, gem. *Bergen*, met 20 h. en 120 inw.; één, of *WESTRUP*, pr. *Dr.*, gem. *Borger*, met 11 h. en 100 inw.

WESTDORPE, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Azel*, reg. kant. *Hulst*, postk. *Sas-van-Gent*. Zij bevat het d. Westdorpe en eenige verspreid staande h.; beslaat 2312,0769 bund., telt 272 h. met 1400 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 1 windkoornmolen, 1 cichoreifabriek en 2 leerlooierijen. De inw., op 70 na allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. *Breda*, dek. *Hulst*. De 70 Herv. behooren tot de gem. *Sas-van-Gent*. Er is eene school met 220 leerl. Het d. Westdorpe vroeger *Austri*, ligt 5 u. *Z.* van *Goes*, 1½ u. *Z. W.* van *Axel*. Men telt er 72 h. en 420 ziel. De kerk, aan de *H. Maagd* toegewijd, heeft eenen koepeltoren en een orgel.

Kermis den 1sten Zond. in Julij.

WESTDORPE-POLDER. Zie VOGELSCHORRE (NIEUW.)

WESTDORPERDIEP, water, pr. *Dr.*, dat nabij Westdorpe ontspingt en onder den naam van het Drouwenderdiep, de Hunse vormt.

WESTDUINEN, duinstreek, pr. *Z. H.*, gem. en ¼ u. *W.* van *Ouddorp*.

WESTEIND, b., pr. *Z. H.*, gem. *Soeterwoude*; met 13 h. en 90 inw.

WESTEINDE, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Ermelo*; met 64 h. en 410 inw.

WESTEINDE, 3 geh., pr. *N. H.*, één, gem. *Enkhuizen*, met 55 h. en 270 inw.; één, gem. *Oude-Niedorp*; één, gem. *Spanbroek*, 6 h. en 40 inw.

WESTEINDE, 2 b., één, pr. *Z. H.*, gem. *Hazerswoude*, met 55 h. en 270 inw.; ééne, pr. *N. H.*, gem. *Aalsmeer*.

WESTEINDE, pr. *W.* ged. van het d. *Dwingeloo*, pr. *Dr.*

WESTEINDE. Zie HARCH (WESTER).

WESTEINDE DER LAGE-NISSE, p., pr. *Z. H.*, gem. *Kleine-Lindt*.

WESTEINDERLANDEN, streek lands, pr. *N. H.*, gem. *Wognum*.

WESTEIN-  
DER-POLDER  
(DE). Zie

BIJLMER-POLDER  
(WEST-).  
WAARDER (HET WEST-  
EINDE-VAN).

WESTEINDE-VAN-ACHTERBROEK (HET), het *W.* ged. van den p. *Achterbroek*, gem. *Berkenwoude*; groot 230,000 bund.

WESTEINSCHE-POLDER, p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Soeterwoude*, ged. gem. *Stompwijk*; 574,000 bund.

WESTELAAR. Zie LAAR (WEST-).  
WESTEL-BEERS. Zie BEERS (WESTEL).  
WESTELIJKE-BILDPOLDER. Zie BILDPOLDER (OUDE).

WESTEN (DE) OF WESTEREND, geb., pr. *N. H.*, gem. *Texel*, ¼ u. *N.* van Den Hoorn, met 30 h. en 180 inw.

WESTEN (HET). Zie WESTERLAND.  
WESTENBURG, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Voorburg*.

WESTENDE. Zie WESTEINDE.

WESTENDORP, 2 buurs., pr. *Geld.*, de eene, gem. *Epe*, met 21 h. en 130 inw.; de andere, gem. *Wisch*, ¾ u. *N.* van *Varsseveld*, met 154 h. en 1050 inw.

WESTENENK. Zie ENK (WESTEN-).

WESTENESCH, geb., pr. *Dr.*, gem. *Emmen*; met 27 h. en 210 inw.

WESTENENG, buurs. en boerd., pr. *Geld.*, gem. *Ede*; de buurs. met 12 h. en 90 inw.; de boerd. 18 bund.

WESTENGEN, in de wandeling

WESSINGEN, WISSINGEN of WISSINGEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk*; met 46 h. en 250 inw.

WESTENHOLTE, buurs., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkarspel*; met 27 h. en 150 inw. en 1 school met 120 leerl.

WESTEN-KIL-POLDER-VAN-DE-BEEMSTER (DE), thans MIDDENPOLDER, p. in de *Beemster*, pr. *N. H.*; groot 3500,6549 bund.

WEST-EN-OOST-POLDER (DE), p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Vlaardingen*, ged. gem. *Vlaardinger-Ambacht-en-Babberspolder*; groot 33,9200 bund.

WESTENRIJK (OUD-EN-NIEUW-), 2 p., pr. *Zeel.*, de eerste 236,6608; de tweede groot 135,6514 bund.

WESTENRIJK (NOORD- en ZUID-). Zie ZEVENAAR-POLDER (KLEIN- en VOGELSCHORRE (OUD-)).

WESTENSCHOUWEN OF WESTERLAND, inisschien oudtijds PALEVOETSHEIDE, POELVOETSKEINDE of TULEBOITSEYDE, heerl., pr. *Zeel.*, arr., reg. kant. en postk. *Zierikzee*, kant. *Brouwershaven*, gem. *Burght*. Zij bevat slechts eenige verspreid staande h. en hofst.; beslaat 50,9400 bund., en telt 13 h. met 90 inw., die van landbouw bestaan. De inw., allen Herv., behooren tot de gem. van *Burgh*. De kinderen gnieten onderwijs te *Burght*.

WESTENWOUD, geh., pr. *Over.*, gem. *Sleewijkervold*.

WESTER, geh., pr. *Gron.*, gem. *Bellingewolde*; met 25 h. en 110 inw.

WESTERAAAN, buit., pr. *Geld.*, gem. *Elst*; groot 52,1040 bund.

WESTERBEEK, boerd., pr. *Zeel.*, gem. *Koudckerke*; groot 6,5260 bund.

WESTERBEEK (DE), beek, pr. *Dr.*, die zich in het Schoonebeekerdiep ontlast. (HET).

WESTERBEEK (DE). Zie MEER WESTERBEEK (HETHUIS-TER-), buit., pr. *Z. H.*, gem. *Loosduinen*; groot 8,3554 bund.

WESTERBEEK - SLOOT, voorm. landg., pr. *Dr.*, gem. *Vledder*, tot de kol. van Weldadigheid behorende.

WESTERBEERS. Zie BEERS (WESTEL).

WESTERBORG, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Brunnen*.

WESTERBORK, gem., pr. *Dr.*, arr. *Assen*, judic. en adm. kant. *Hoogeveen*, hulpk. van het postk. *Assen* (3 m. k., 3 s. d.). Zij bevat het d. *Westerbork*, en de geh. *Eursinge*, *Elp*, *Orvelte*, *Garminge*, *Balinge*, *Manting*, *Bruntinge* en *Zwiggelte*; beslaat 13682,2375 bund., en telt 190 h. met 1400 inw., die van landbouw bestaan. Er is 1 windkoorn-, pel- en volmolen. De 1270 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Koelvorden*. De 130 Chr. Afg. maken eene gem. uit. Er zijn 4 scholen. Het d. *Westerbork* of *Westerborg*, ook wel *Bork* ligt 3 u. Z. ten O. van *Assen*, 3 u. N.O. van *Hoogeveen*. Men telt er 65 h. en 380 inw. De Herv. kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De kerk der Chr. Afg. heeft toren noch orgel. De dorps. telt 140 leerl.

WESTERBORK-EN-BROEKVEEN, streek gronds, pr. *Dr.*, gem. *Westerbork*.

(GERBOSCH.

WESTERBOSCH (HET). Zie BER-

WESTERBOUWING, landg., pr. *Geld.*, gem. *Rencum*; 12,0857 bund.

WESTERBHAAK, meertje, pr. *N. H.*, gem. *Hensbroek*.

WESTERBROEK of WESTBROEK, oudtijds ook BROEK of BROEKE, d., pr. *Gron.*, arr. en 1½ u. O. ten Z. van *Gron.*, kant., postk., gem. en 1 u. W. ten N. van *Het-Hoogezand*, reg. kant. *Gron.* Men telt er 50 h. en 460 inw., die van baggellarijen bestaan. De 430 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Groningen*, ring van *het Hoogezand*. De 6 Ev. Luth. behooren tot de gem. van *Suppmeer-en-Hoogezand*.

De 27 R. K. parochiëren te *Kleine-meer*. De dorps. telt 70 leerl.

WESTERBROEK, boerd. en boschje, pr. *N. H.*, gem. *Velsen*, de boerd. groot 9,4370 bund.; het boschje 1,0640 bund.

WESTERBUREN, 3 b., pr. *Fr.*, ééne gem. *Achtkarspelen*; ééne gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*; en ééne gem. *Wymbritseradeel*, met 2 h. en 10 inw.

WESTERBURE - VENNEN, streek lands, pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*.

WESTERBUURT, b. van het d. *Veenhuizen*, pr. *N. H.*, gem. *Veenhuizen-en-Hem*. (gem. *Wanneperveen*.)

WESTERBUURT, geh., pr. *Over.*

WESTERDEEL-LANGEWOLD. Zie LANGEWOLD (WESTERDEEL).

WESTERDIEP, water, pr. *Gron.*, langs *Wildervank* en *Veendam*.

WESTERDIJK (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. *de Leek*; met 7 h. en 40 inw.

WESTERDIJK of DE OUDE-WEERDIJK, dijk, pr. *Gron.*, gem. *Wedde*.

WESTERDIJKSHORN, b., pr. *Gron.*, gem. *Bedum*; met 20 h. en 80 inw.

WESTER-DWARSWEG (DE), weg in *de Wormer*, pr. *N. H.*, van den *Zuider* naar den *Noorder-ringsdijk*.

WESTER-EMDEN, oudtijds *Emtha*, d., pr. *Gron.*, arr., kant. en 2½ u. W. N. W. van *Appingedam*, postk. *Appingedam* en *Onderdedam*, gem. en ½ u. N. ten O. van *Stedum*. Men telt er 75 h. en 450 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De inw., op 12 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klas. van *Appingedam*, ring van *Loppersum*. De kerk heeft eene kleine spits. De 12 Doopsg. behooren kerk. tot *Huizinge*. De dorps. 70 leerl.

WESTEREN - BAN - VAN - DE - DUINEN - VAN - SCHOUWEN, ged. van den p. van *Schouwen*, pr. *Zeel.*, gem. *Huamstede*, meest duinen.

WESTEREND, Doopsg. kerk. gem. op het eil. *Terschelling*, pr. *N. H.*, met 250 ziel. De kerk heeft toren noch orgel.

WESTEREND, geh., pr. *N. H.*, gem. *St. Maarten*; met 3 h. en 24 inw.

WESTEREND, 5 b., pr. *Fr.*, ééne gem. *Achtkarspelen*; met 16 h. en 100 inw.; ééne gem. *Hemelumer - Oldenphaart-en-Noordwolde*, onder *Kolderwolde*; ééne gem. *Hennaarderadeel*, met 7 h. en 40 inw.; ééne gem. *Opsterland*, 3 min. Z. W. van *Terwispe*; en ééne gem. *Wymbritseradeel*, 10 min. Z. van *Gaastmeer*.

WESTEREND. Zie } HARICH (WESTER-). (EINDE- ZWAAG-WEST-

WESTERENDS-POLDER, p., pr. *N.H.*, gem. *St. Maarten*; groot 15 bund.  
 WESTER-EN-ILPENDAMMERWEG (DE), weg in de *Purmer*, pr. *N.H.*, van *Axwijk* naar *Ipendam*.  
 WESTERFOORT. } Zie WESTER-  
 WESTERFOORT. } VOORT.  
 WESTERGAAST, b., pr. *Fr.*, gem. *Schoterland*, onder *St. Jansga*; met 2 h. en 10 inw.  
 WESTERGAST, zandheuvel, pr. *Gron.*, 10 min. N. W. van *Zuidhorn*.  
 WESTERGAST (LUTJE-), hoogte, pr. *Gron.*, gem. *Wedde*. (WESTGAT.)  
 WESTER-GAT (HETNIEUWE-). Zie WESTERGAUWE. Zie WESTERGoo.  
 WESTERGEEST, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, bevattende de d. *Westergeest*, *Kollumer-Zwaag* en *Oudwoude*, benevens *Veenklooster*, en beslaande 3402,7634 bundt.  
 WESTERGEEST, ook WESTERGAAST, d., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, arr. en 5 u. O.N.O. van *Leeuwarden*, kant. en 2 u. Z. O. van *Dockum*, postk. *Kollum*. Men telt er 40 h. en 260 inw. en met de b. *Westerburen*, *Weerdeburen*, *Zandbulten* en de *Triemen*, 142 h. en 1000 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De *Herv.* behooren tot de gem. van *Oudwoude-en-Westergeest*, die hier eene kerk heeft, met eenen vierkantigen stompigen toren, doch zonder orgel. De *R. K.* parochiëren te *Dockum*. De dorps. telt 80 leerl.  
 WESTERGoo, oudtijds *WESTRACHIA*, *WESTINGERLAND*, *WESTRINGIA* en *WESTERGAUWE*, streek lands, pr. *Fr.* Het bevat de gem. *Bolsward*, *Franeker*, *Harlingen*, *Hindeloopen*, *Sneek*, *Stavoren*, *Workum*, *Ylst*, *Baarderadeel*, *Barradeel*, het *Bildt*, *Franekeradeel*, *Hemelumer-Oidephaert*-en-*Noordwoude*, *Hennaarderadeel*, *Menaldumadeel*, *Wonseradeel* en *Wymbritseradeel*; beslaat 89305,6792 bundt., telt 1330 h. met 79,000 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. (DE (WESTER-).  
 WESTERGUITE. Zie *GUITE-POL*.  
 WESTERHESSELEN. Zie *HESELTE*.  
 WESTERHOEVEN, b., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westende*; met 3 h. en 20 inw. (gem. *Vollenhove*).  
 WESTERHOLT, havez., pr. *Ocr.*,  
 WESTERHORN, geh., pr. *Gron.*, ged. gem. van *Grijpskerk*, en ged. gem. *Grootegast*, met 34 h. en 300 inw.  
 WESTERHOUT, geh., pr. *N.H.*, gem. *Wijk-aan-Zee*; 14 h. en 80 inw.

WESTERHOUT, 2 buit., pr. *N.H.*; de ééne, gem. *Heemstede*, groot 2,0420; de andere, gem. *Wijk-aan-Zee*, groot 47,2530 bundt.

WESTERHOUT, boerd., pr. *N.H.*, gem. *Ooster-en-Wester-Blokker*.

WESTERHOVEN, gem., pr. *N.Br.*, arr., kant. en postk. *Eindhoven* (30 m. k., 5 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Westerhoven*, de b. *Erpenstraat*, *Loveren* en *Heijerstraat* en het geh. *Braambosch*; beslaat 1081 bundt. en telt 114 h. met 550 inw., die van landbouw bestaan. Ook is er 1 waterkooimolen. De inw., op 10 na allen *R. K.*, maken eene par. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*, dek. van *Eindhoven*. De 10 *Herv.* behooren tot de gem. *Bergeyk-en-Rielhoven*. Er is 1 school met 70 leerl. Het d. *Westerhoven*, van ouds *Welterhoven*, ligt 3 u. Z. W. van *Eindhoven*. Men telt er 11 h. en 70 inw. De kerk heeft toren en orgel.

WESTERHUIS, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Ede*, met 8 h. en 30 inw.

WESTERHUIS, h., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*; groot 1,7280 bundt.

WESTERHUIS, 2 boerd., één, pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Jurwerd*, groot 33,8041 bundt.; één, pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Ulrum*, groot 39,0430 bundt.

WESTERHUIZEN, geh., pr. *Ocr.*, gem. *Acereest*; met 4 h. en 30 inw.

WESTERING, geh., pr. *Limb.*, gem. *Maasbree*; met 20 h. en 140 inw.

WESTERKAAG, 2 p., pr. *N.H.*, één, gem. *Barsingerhorn*, groot 407,3603 bundt.; één, pr. *N.H.*, gem. *Schagen*.

WESTERKAMPEN. Zie *KAMPER-POLDER* (DE *WESTER*-).

WESTERKERK, b. van het d. *Venhuizen*, pr. *N.H.*, 10 h. en 60 inw.

WESTERKLOOSTER, geh., pr. *Gron.*, gem. *Kloosterburen*, 10 min. O. van *Hornhuizen*; met 3 h. en 15 inw.

WESTERKOGGE (DE) of *HOORNERKOGGE*, streek lands, pr. *N.H.* Zij bevat de st. *Hoorn*, en de d. *Avenhorn*, *Berkhout*, *Grosthuisen*, *Scharwoude* en *Oudendijk*; beslaat 4314,3965 bundt., telt 2153 h. en 11500 inw., die van melkerij en kaasmaken bestaan. (KOGG.)

WESTER-KOOG. Zie *OOSTHUIZERWESTER-KOOG* (DE *GROOTE*-), het O. ged. van de *Oosthuizer-koog*, pr. *N.H.*, gem. *Oosthuizen*.

WESTER-KOOG (DE *KLEINE*-), het W. ged. van de *Oosthuizer-koog*.

WESTERKWARDIËR (HET), streek lands, pr. *Gron.* Zij bevat de gem.



Marum, de Leek, Oldekerk, Grootegast, Grijskerk, Oldehove, Ezinge, Zuidhorn, Aduard en Hoogkerk, en telt 3764 h. en 22,000 inw.

WESTERLAND, bij verkorting HET WESTEN oudtijds WYSTERLAND, d., pr. *N. H.*, kant. en 2 u. O. Z. O. van den *Helder*, postk. *Schagen*, gem. *Wieringen*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van Hypolituschoef. Men telt er 50 h. en 250 inw., die van veeteelt (vooral schapenteelt), landbouw en het visschen van zeewier bestaan. De inw., op 4 na allen Herv., behooren tot de gem. van *Hypolituschoef-en-Westerland*. Het kerkje is een zeer oud gebouw, zonder orgel. De 2 Doopsgez. behooren kerk. tot *Hypolituschoef-en-'t Stroec*. De 2 R. K. tot de par. van *Wieringen*. De dorps. telt 40 leerl. (WEN.)

WESTERLAND. Zie WESTENSCHOUW. WESTERLANDSCHE-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Wolphaartsdijk*; groot 290,7756 bund.

WESTERLEE, d., pr. *Gron.*, arr. en 1 u. W. van *Winschoten*, kant. en 2 u. Z. O. van *Zuidbroek*, hulpk., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. O. van *Scheemda*. Men telt er 51 h. en 260 inw., en met de geh. *Heiligerlee*, *Napels* en *Kloosterholt* 202 h. en 1220 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 2 steen- en pannebakkerijen. De inw., op 9 na allen Herv., maken de gem. van *Westerlee-en-Heiligerlee* uit. De kerk heeft eenen toren en een orgel. De 2 Doopsgez. behooren tot kerk. *Noordbroek-en-Nieuw-Scheemda*; de 7 R. K. te *Oude-Pekel-A*. De dorps. telt 180 leerl.

WESTERLEE, geh., pr. *Z. H.*, gem. *de Licr*; met 24 h. en 190 inw.

WESTERLEE-EN-HEILIGERLEE, kerk. gem., pr. *Gron.*, klass. en ring van *Winschoten*. Er is eene kerk te *Westerlee* en telt 1200 ziel.

WESTERLEESCHE - VEENEN, veengronden, pr. *Gron.*, gem. *de Scheemda*; groot 7,4829 bund.

WESTERLITTENS, geh., pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*; 7 h. en 50 inw.

WESTERLOO (OUD- en NIEUW), 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Goedereede*.

WESTERMEER, geh., pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, met 13 h. en 100 inw.

WESTERMEER (HET) of HET WESTMEER, meertje, pr. *Z. H.*, gem. *Berkel*.

WESTERMEER (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*. (*Geld.*, gem. *Groesbeek*.)

WESTERMEERBEEK, landg., pr. WESTERMEERDER - NIJEMADEN (DE) of de WESTERMEERDER-NIEKAMP, weilanden, pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*.

WESTERMEERDER-UITGANGEN (DE), streek lands, pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*. (gem. *Bafla*.)

WESTERMEI, hofst., pr. *Gron.*

WESTEROIEN, streek lands, pr. *Geld.*, gem. *Tiel*; groot 2,5090 bund.

WESTERPOEL (DE), meertje, pr. *N. H.*, gem. *Ursum*.

WESTER-POLDER-OP-HET-RHE- DERLAAG (DE), p., pr. *Geld.*, gem. *Rheden*; groot 160,000 bund.

WESTERTUINEN (DE), het W. god. van de *Wijkertuinen*, pr. *N. H.*, gem. *Wijk-aan-Zee*; met 29 h. en 140 inw.

WESTERSAND. Zie WESTERZAND.

WESTERSCHIE-AANWASSEN (DE). Zie AANWASSEN - TEN - WESTEN-VAN-HET- CAPELSCHIE-ACHTERSCHIE-VEERPAD.

WESTERSCHIE-BUITENDELLEN. Zie BUITENDELLEN (WESTERSCHIE).

WESTERSCHIE-ZOMER-POLDER (DE HOOG- en DE NIEUW-). Zie NUMANSDORP (DE HOOG- WESTERSCHIE-POLDER-VAN-) en NUMANSDORP (DE NIEUW- WESTERSCHIE-ZOMER-POLDER-VAN-).

WESTERSLOOT (DE), water, pr. *N. H.*, dat naar de Oosthuizer-sloot loopt.

WESTERSLOOT (DE), ook HET WORMERSLOUISJE, schutsluis, pr. *N. H.*, in den *Kanaaldijk*.

WESTERTOGTSLOOT. Zie BUTTERSLOOT.

WESTERROT, buurs., pr. *Geld.*

WESTERVAARD (DE), vaart in den *Wicringerwaard*, pr. *N. H.*, van *Barsingervad* naar de *Sluisvaart*.

WESTERVELD, geh., pr. *Dr.*, gem. *Zuidwolde*; met 25 h. en 180 inw.

WESTERVELDE, geh., pr. *Dr.*, gem. *Norg*; met 30 h., 170 inw. en 1 school met *Zuidwolde*, met 40 leerl.

WESTERVELDSCHIE-AA. Zie AA.

WESTER-VERLAAT (HET), verlaat, pr. *N. H.*, tot uitvaart dienende van den p. *Mijzen*, in de *Ursumer-trekvaart*.

WESTERVLIER, eigenlijk *Westerfliet* en ook *Westerfle*, buurs. en havez., pr. *Over.*, gem. *Diepenheim*; de buurs. met 8 h. en 70 inw.

WESTERVOORT, gem. en heerl., pr. *Geld.*, arr. en hulpk. van het postk. *Arnhem*, kant. *Zeenaar* (1 m. k., 10 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Westervoort*, en de buurs. *Ijsseloord*, beslaat 764,4950 bund., en telt 131 h. met 1000 inw., die van landbouw en een weinig handel in vee bestaan. Ook zijn er 1 steenbakkerij en 1 windkorenmolen. De 290 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Zutphen*, ring van *Doesborgh*. De 3 Ev.

Luth. behooren kerk tot *Arnhem*. De 740 R. K. maken eene par. uit van het bisd. *Utr.* Er is 1 school met 90 leerl. Het d. Westervoort, oudtijds Westerauert, Westervoert of Westerauert ligt 1 u. ten Z. van Arnhem. Men telt er 122 h. en 920 inw. De Herv. kerk heeft eenen toren, doch geen orgel.

**WESTERVOORTSCHE-DIJK** (DE), dijk, pr. *Geld.*, welke zich van Geldersoord tot Angerlo uitstrekt.

**WESTERVOORTSCHE-WAARDEN**, uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Westervoort*.

**WESTERWAARD**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Grijpskerk*; met 15 h. en 120 inw.

**WESTERWAL**, bank in de *Noordzee*, voor en tusschen de eil. *Vlieland* en *Terschelling*. (WOLDE.)

**WESTERWALDA**. Zie **WESTERWESTERWIJK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Hilvarenbeek*; 38 h. en 230 inw.

**WESTERWIJK**, boerd., pr. *N. H.*, gem. *Wijk-aan-Zee*; 11,4580 bund.

**WESTERWIJK** (GROOT-enKLEIN-), 2 b., pr. *N. Br.*, gem. *Hilvarenbeek*, het eerste het W. en het tweede het O. ged. van het geh. *Westerwijk*.

**WESTERWIJTWERT**, d., pr. *Gron.*, arr. en 3 u. W. ten N. van *Appingedam*, kant. en  $\frac{3}{4}$  u. O. ten Z. van *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum*, postk. *Appingedam* en *Onderdendam*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Middelstum*. Men telt er 40 h. en 240 inw. en met de geh. de *Breeken*, *Engeweer* en *Op de Palen*, 52 h. en 330 inw., die van landbouw bestaan. De 200 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Middelstum*; de 100 Chr. Afges. behooren kerk. tot *Bedum-en-Middelstum*; de 8 Doopsg. tot *Huizingen-en-Wester Emden* en de 10 R. K. tot *Bedum*.

**WESTERWIJTWERDER - MAAR** (HET), water, pr. *Gron.*, van het *Damsterdiep* naar het *Stedumerdiep*.

**WESTERWOLDE** of **WESTWOLDINGERLAND**, oudtijds **WESTERWALDA**, lands., pr. *Gron.* Zij bevat de gem. *Bellingerwolde*, *Nieuweschans*, *Onstwedde*, *Oude-Pekela*, *Vlagtwedde* en *Wedde*, en telt 2140 h., met 13800 inw., die van landbouw, handel en fabriekwezen bestaan.

**WESTERWOLDSCHHE-AA** (DE). Zie **AA** (WESTERWOLDSCHHE-). (KERK.)

**WESTERZAND** (HET). Zie **OLDEWESTERZAND** (HET) of **WESTERZAND**, ook enkel **HET ZAND**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Grootelegast*; met 14 h. en 80 inw. (DE.)

**WESTERZIJ** (DE). Zie **WESTZIJDE**

**WESTERZIJL-VAART** (DE), vaart, pr. *N. H.*, van den zanddijk onder *Backum* naar de *Limmervaarbrug*.

**WEST-FRANKENLAND** (HET NIEUWE- en HET OUDE-), 2 p., pr. *Z. H.*, gem. *Schiedam*; groot 63,4161 bund.

**WESTFRIESCHE-ZEEDIJK** (DE), dijk, pr. *N. H.*, loopende van de *Friesche poort* der stad *Alkmaar* af, langs de vaart van *Koedijk*, met den *Reekerdijk* tot *Krabbendam* toe; van daar voorts met den dijk, genaamd den *Friesche-dijk*, voorbij *St. Maarten*, *Burghorn* en de *Keins* tot *Kolhorn*, langs de *Zuiderzee*, voorbij *Winkel*, *Eerstwoude*, *Lambertschagen* en *Almerdorp* tot *Medemblik*; van daar insgelijks langs deze zee voorbij *Wervershoofd* en *Heer-Huigenkogge*, tot in en door de stad *Enkhuizen*, en zoo verder langs de zee voorbij *Broekerhaven*, *Oosterleek*, *Wijdenes* en *Schellinkhout*, in en door de stad *Hoorn*, van waar hij voortgaat, met den *Oudendijk* naar *Avenhorn* en voorts met den *Walingadijk* voorbij *Ursem* tot *Rustenburger* en langs de *Schermeer* met den *Huigendijk* voorbij *Oterleek* tot aan den *Geestmer-Ambachtsdijk* en, met dezen en zijnen omloop, achter *Oudorp* om, langs het *Zeglis* en de *Stadsgrachten* van *Alkmaar*, tot weder aan de *Friesche poort* dier stad.

**WEST-FRIESLAND**, landstr., pr. *N. H.* Zij bevat de gem. *Enkhuizen*, *Hoorn* en *Medemblik*, *Abbekerk*, *Andijk*, *Avenhorn*, *Barsingerhorn*, *Berkhout*, *Ooster-en-Wester-Blokker*, *Bovencarspel*, *Broek-op-Langendijk*, *Grootebroek*, *Grosthuisen*, *Haringcarspel*, *Hensbroek*, *Hoogcarspel*, *Hoogwoude*, *Koedijk*, *St. Maarten*, *Midwoud*, *Nibbixwoude*, *Nieuweniedorp*, *Oude-Niedorp*, *Obdam*, *Opmeer*, *Opperdoes*, *Oudcarspel*, *Oudendijk*, *Oudorp*, *St. Pancras*, *Schagen*, *Scharwoude*, *Noord-en-Zuid-Scharwoude* - *Schellinkhout*, *Spanbroek*, *Twisk*, *Veenhuizen*, *Vonhuizen*, *Wervershoof*, *Westwoud*, *Wijdenes*, *Winkel*, *Wognum*, *Zijbecarspel* en *Zwaag*; beslaat 52318,2553 bund. en telt er 19,560 h. met ongeveer 53,000 inw., die meest van boter en kaas maken bestaan.

**WESTGAT** (HET), 2 vaarwaters, het eene ten N. van de *Zuiderzee*, in het *Texelsche zeeget*; het andere, pr. *Zeel.*, waardoor de *Ooster-Schelde* zich in zee stort. (SCHE-ZEEGAT.)

**WESTGAT** (HET). Zie **GOEREE-**

**WESTGEERE-VEENDERIJ-POLDER**, ook enkel **DE VEENDERIJ**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hazerswoude*; 22000 bund.

**WESTHEM**, in het Friesch **WOSCHUM**, d., pr. *Fr.*, gem. *Wynbrütseradeel*, arr., kant., postk. en  $1\frac{1}{2}$  u. W. ten Z. van *Sneek*. Men telt er 18 h. en 120 inw., en met de b. *Blaauwhuis*, het *Vliet* en de *Graauwe kat*, 41 h. en 170 inw., die van landbouw bestaan. De Herv. behooren kerk. tot *Wolsum-en-Westhem*; de Doopsgez. tot *Ylst*; de R. K. te *Sneek*.

**WESTHOEK**, b., pr. *Fr.*, gem. *'t Bildt*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *St. Jacobi-parochie*. Er is 1 school met 60 leerl.

**WESTHOF**, boerd., pr. *Zeel.*, gem. *'s Heer-Abtskerke*. (*Rijswijk*.)

**WESTHOF**, buit., pr. *Z. H.*, gem. **WESTHOVEN** of **WESTNOEVEN**, buit., pr. *Zeel.*, gem. *Oostkapelle*.

**WESTKAPELLE**, heerl., pr. *Zeel.*, arr. en hulpk. van het postk. *Middelburg*, kant. *Vlissingen*, gem. *Westkapelle-Binnen-en-Buiten-en-Sir-Poppekerke*. Zij bevat het d. *Westkapelle* met haar grondgebied en *Westkapelle-Buiten*; beslaat 401,8669 bund., telt 248 h. met 1830 inw., die van landbouw en het onderhouden der zeeeringen bestaan. Er zijn 1 calicotfabriek en 1 koorfmolen. De inw., op 2 na allen Herv., maken met die van de heerl. *Sir-Poppekerke* eene gem. uit van de klass. van *Middelburg*, ring van *Vlissingen*, met 1900 ziel. De 2 R.K. parochiëren te *Middelburg*. Er is eene school met 140 leerl. Het d. *Westkapelle*, ook *Westkappel*, ligt  $2\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van *Middelburg*, 3 u. N. W. van *Vlissingen*. Men telt er 139 h. en 1750 inw. De kerk heeft een orgel. Op den hoogen, zwaren, nu geheel op zich zelve staande toren van eene vorige kerk, brand een uitnemend vast kustlicht, ten dienste der scheepvaart dat op onderscheidene mijlen ver in zee kan gezien worden. Het raadhuis heeft een arduinsteenen frontespice op pilaren rustende.

**WESTKAPELLE-BINNEN**, streek lands, pr. *Zeel.*, gem. *Westkapelle-Binnen-en-Buiten*. Zij bevat het d. *Westkapelle* en eenig omliggend land en telt 242 h. met 1780 inw.

**WESTKAPELLE-BINNEN-EN-BUITEN-EN-SIR-POPPEKERKE**, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Middelburg*, kant. *Vlissingen*, hulpk. *Westkapelle* (1 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. *Westkapelle* en *Sir-Poppekerke*; beslaat 886,4881 bund., en telt 256 h.

met 1900 inw., die van landbouw en dijkwerk bestaan. De inw., op 2 na allen Herv., maken de gem. van *Westkapelle* uit. Er is eene school.

**WESTKAPELLE-BUITEN**, streek lands, pr. *Zeel.*, gem. *Westkapelle-Binnen-en-Buiten*. Zij bevat 6 verstrooid liggende h. met 50 inw.

**WESTKAPELSCHHE - DIJK (DE)**, zeedijk op het eil. *Walcheren*, pr. *Zeel.* Deze dijk is door haren kunstigen aanleg en zachte afhelling, eene der beroemdste zeeeringen van ons land.

**WESTKERKE**, heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*, kant. *Tholen*, hulpk. en gem. *Scherpenisse*. Zij bevat de geh. *Westkerke* en *Gorishoek*; beslaat 600,9107 bund., en telt 37 h. met 240 inw., die van landbouw bestaan. De inw., op 2 na allen Herv., behooren kerk. tot *Scherpenisse-en-Westkerke*; de 2 R. K. tot *Tholen*. De kinderen genieten onderwijs te *Scherpenisse*. Het geh. *Westkerke* ligt 4 u. Z. O. van *Zierikzee*, 2 u. W. van *Tholen*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Scherpenisse*. Men telt er 12 h. en 70 inw.

**WESTKERKE (POLDER-VAN-)**, of **WESKERKE-POLDER**, 2 p., pr. *Zeel.*, de eene gem. *Scherpenisse*, groot 536,9392 bund.; de andere gem. *Wolphaertsdijk*, groot 218,7111 bund.

**WESTKIL**, HET NIEUWE-GAT OF DE NIEUWE-KIL, kil in *den Biesbosch*, pr. *N. Br.*, uit de *Oude-Wiel* in *Snape-de-Kast* en het *Gat-van-het-Steenhuisje* uitlopende.

**WESTLAAN (DE)** of **VELSERLAAN**, weg, pr. *N. H.*, gem. *Velsen*, van den straatweg naar *Sparendam* loopende.

**WESTLAND**, het W. ged. van *Delfland*, pr. *Z. H.* Het bevat de gem. 's *Gravezande*, *Hof-van-Delft*, de *Lier*, *Loosduinen*, *Maasland*, *Maassluis*, *Monster*, *Naaldwijk*, *Rijswijk*, *Schip-luiden* en *Wateringen*; 22142,1951 bund., en 3162 h. met 22000 inw., die van landbouw en oostteelt bestaan.

**WESTLAND** en **VERDRONKEN-WESTLAND**. Zie **STEENBERGEN (VERDRONKEN-WESTLAND-VAN-)** en **STEENBERGEN (WESTLAND-VAN-)**.

**WESTLANDEKE (HET-)** of **DE WEST-POLDER**, p., pr. *N. Br.*, gem. *de Klundert*; groot 53,7978 bund.

**WESTLOO**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk*; groot 74,2080 bund.

**WESTLOON**. Zie **BESTLOON**.

**WESTMAAS**, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. 's *Gravendeel*, reg. kant. en postk. *Oud-Beijerland*, gem.

**Westmaas-en-Group.** Zij bevat het d. Westmaas en eenige b.; beslaat 344,7649 bund., en telt 92 h. met 700 inw., die van land- en vlasschouwen bestaan. De inw., op na 2 allen Herv., maken met die van *Group* eene gem. uit van de klass. van *Dordrecht*, ring van *Oud-Beijerland*, met 800 ziel. De 2 R.K., die er wonen, parochiëren te *Oud-Beijerland*. Er is eene school met 100 leerl. Het d. Westmaas ligt 3½ u. W. ten Z. van *Dordrecht*, 2 u. W. van 's Graven-deel. Men telt er 40 h. en 320 inw. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel.

**WESTMAAS-EN-GROEP**, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Dordrecht*, kant. 's Graven-deel, reg. kant. en postk. *Oud-Beijerland* (5 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Zij bevat de heerl. Westmaas en *Group*; 745,7588 bund., en 119 h. met 750 inw., die van landbouw bestaan. De inw., op 4 na allen Herv., maken de gem. van *Westmaas* uit. De 4 R.K. parochiëren te *Oud-Beijerland*. Er is eene school.

**WESTMAAS-NIEUWLANDSCHE-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Westmaas*, *Mijnskeerenland*, *Strijen*, *Heinenoord*, *Goldschalksoord* en *Klaasuwaal*; groot 1391 bund.

**WESTMADE-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Monster*; groot 49,7231 bund.

**WESTMEER.** Zie **WESTERMEER.**

**WESTMERVELD**, **GEESTUMERVELD** of **GEESTMERVELD**, streek lage landen, pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*.

**WESTOEVER (FORT)** of **FORT-OP-DEN-WESTELIJKEN-OEVER-VAN-HET-KANAAL**, fort, pr. *N. H.*, gem. *den Helder*. Het heeft een reduit in den vorm van een *pan coupé*, omgeven door den hoofdwal van den zelfden vorm, alles geheel door natte grachten omringd. Het geheel is nog versterkt door eene hoofdgracht met bedekten weg, glacis coupé en voorgracht.

**WESTPLAAT (DE)**, 2 droogten, pr. *Z. H.*, één, in het *Goereesche-gat*, door het *Quaksdiep* van den *Hinder* gescheiden; één, in de mond der *Maas*, tusschen de *Vlakte* en de *Spleet*.

**WESTPLAAT-POLDER (DE)**, **DE BEKADE - GORZEN - VAN - DEN - WESTPLAAT-POLDER** en **DE BEZOMERKADE - GORZEN - VAN - DE - WESTPLAAT-POLDER**, 3 p., pr. *Z. H.*, de eerste ged. gem. *Sommelsdijk*, ged. gem. *Middelharnis*, groot 224 bund.; de twee andere gem. *Sommelsdijk*.

**WEST-POLDER (DE)**. Zie **ETTEN (WEST-POLDER VAN)**.

**WESTPOLDER (DE)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Zuid-Beijerland*; 8,8650 bund.

**WESTPOLDER.** Zie **WESTLANDSKE - WESTPOLDER-VAN-BERKEL (DE)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Berkel*.

**WESTRACHIA.** Zie **WESTERGOO**. **WESTRIJK (NIEUW-, NOORD-, OUD- en ZUID-)**. Zie **WESTENRIJK (NIEUW-)**, **ZEVENAAR (KLEIN-)**, **WESTENRIJK (OUD-)** en **VOGELSCHORRE (OUD-)**.

**WESTRIJK**, geh. en hoeve, pr. *N. Br.*, gem. 's *Prinsenhage*; het geh. met 8 h. en 70 inw.

**WESTRIJK**, een der zeven eilandjes, waaruit het d. *Molkwerum*, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwalde* bestaat.

**WESTINGERLAND.** } Zie **WESTRINGIA.** } **WESTERGOO**.

**WESTROJEN.** Zie **WESTERJEN**.

**WESTRUP.** Zie **WESTDORP**.

**WESTRUST**, buit., pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-Proostdij-en-Aasdom*.

**WESTVEEN**, p. en geh., pr. *Utr.*, gem. *Wûnis*, de p. groot 152,4440 bund.; het geh. met 31 h. en 180 inw., kerk. tot *Noorden* behoorende.

**WESTVLIET**, b., pr. *Fr.*, gem. *Franeker*; met 46 h. en 200 inw.

**WESTVOORDE.** Zie **GOEDEREDE**.

**WESTWAL**, geh., pr. *N. H.*, gem. en 20 min. van *Spanbroek*; 4 h. en 20 inw.

**WESTWAL (DE)**, droogte in de *Zuiderzee*, tusschen *Wieringen* en het *Koegras*. (DE **WATERING (DE)**.)

**WESTWATERING (DE)**. Zie **BREK-**

**WESTWATERING (DE)**, watering op het eil. *Walcheren*, pr. *Zeel.*, bevattende de gem. *Biggenkerke*, *Koudekerke* en *Vlissingen*, en een ged. van de gem. *Grijpskerke*; bestaande 4000.0000 bund.

**WESTWIJK (DE)**, geh., pr. *Over.*, gem. *Steenwijkerwold*.

**WESTWOLDINGER-AA (DE)**. Zie **AA (WESTWOLDINGER-)**. (TER **WOLDE**.)

**WESTWOLDINGERLAND.** Zie **WES-**

**WESTWOUD**, ook wel **WESTWOUDE**, d., pr. *N. H.*, arr., kant., postk. en 1½ u. N. O. van *Hoorn*, kant. en 2½ u. W. van *Enkhuizen*, gem. *Westwoud-en-Binnenwijzend*. Men telt er 65 h. en 250 inw., die van landbouw bestaan. De 170 Herv. behooren tot de gem. *Westwoud-en-Binnenwijzend*. De 250 R. K. maken, met de overige uit de gem. *Westwoud-en-Binnenwijzend*, en die uit de gem. *Hoogcarpspel* en *Zwaag-en-Hoog-en-Laag-Zwaagdijk*, eene par. uit van het bisd. *Haarlem*. De kerk is aan den *H. Martinus* toegewijd. De dorps. telt 75 leerl.

Kermis in de laatste week van Aug. **WESTWOUD**, p., pr. *N. H.*, gem.

*Westwoud-en-Binnenwijdend*; groot 408,2016 bund.

WESTWOUDE, b., pr. *N. H.*, gem. *Akersloot*; met 18 h. en 120 inw.

WESTWOUD - EN - BINNENWIJZEND, gem., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Hoorn* (15 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. Westwoud en Binnenwijdend, en het geb. Oudijk; beslaat 1334,8635 bund. en telt 109 h. met 800 inw., die van landbouw bestaan. De 300 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Hoorn*, ring van *Enkhuizen*; de 500 R. K. behooren kerk. tot *Westwoud*. Er zijn 2 scholen.

WESTWOUDER POLDER (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Akersloot*; groot 254,5341 bund.

WESTZAAN, gem., pr. *N. H.*, arr. *Haarlem*, kant. *Zaandam*, hulpk. van het postk. *Beeckerwijk* en *Zaandam* (8 m. k., 7 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Westzaan, de b. Westzanner-Overtoom en een ged. van het geh. Nauwerna; beslaat 915,1265 bund., en telt 307 h. met 2400 inw., die van handel en landbouw bestaan. Voorts zijn er 1 lakmoes-, 1 asphalt-, 1 chocolade-, 1 vermicelli-, macaronie-, langrie- en griesmeel-, 1 cusbear-, 1 potasch-, 1 patentolie- en 2 blaauwselfabrieken, 1 zeil- en 2 schuitenmakerijen, 1 koren-, 2 schulpzand-, 2 mostaard-, 4 olie-, 3 pel-, 3 papier- en 15 houtzaagmolens. De 1800 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Haarlem*, ring van *Zaandam*; de 350 Doopsgez. twee gem., die van Westzaan-op-'t Noord en Westzaan-op-'t Zuid en de 250 R. K. parochiëren te *Zaandam*, *Wormerveer* en *Assendelft*. Er zijn 2 scholen.

Het d. Westzaan, vroeger Westzanen en Westzaanden, oudtijds Westzeynen, ligt 3 u. N. O. van *Haarlem*, 1 u. N. W. van *Zaandam*. Men telt er 239 h. en 2440 inw. Het raadhuis overtreft vele stadhuizen in uiterlijke pracht en inwendige sieraden. Uit het dak rijst eene fraaije achtkante koepeltoren, versierd met vergulde festonnen van laurierbladen; op een ijzeren speer straalt een zon en twee kruiswijze over elkander staande bundels pijlen, alles van verguld koper. Ook is er de Waag, tevens geschikt tot het houden van den ijk. De sierlijke kruiskerk heeft geen toren. Geen der beide Doopsgez. kerken heeft toren of orgel. Er zijn een Algemeene-Dorps-Wees- en Armenhuis, waarin 30 personen verpleegd worden; een Wees- en Arm-

huis der Friesche Doopsgezindert, waarin 2 mannen, 3 vrouwen en 9 kinderen zijn opgenomen; een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, en een weduwe- en wezenfonds.

WESTZAAN-OP-'T NOORD, WESTZAAN-OP-'T ZUID, Doopsgez. kerk. gem., pr. *N. H.*, de eerste met 170 ziel., de tweede met 190 ziel.

WESTZAANDAM, het W. god. van de st. *Zaandam*, pr. *N. H.* De 3300 Herv. maken eene gem. uit van de klasse van *Haarlem*, ring van *Zaandam*, met 2 Predikanten. De Doopsgez. maken eene gem. uit, met 500 Ledem. De Evang. Luth. behooren kerk. tot *Zaandam*; de R. K. god. aan het *Kalf*, ged. te *Zaandam*.

WESTZAANDEN. } Zie WESTZAAN.

WESTZANEN - EN - KROMMENIE, p., pr. *N. H.*, gem. *Zaandam*, *Westzaan*, *Koog-aan-de-Zaan*, *Zaandijk*, eu *Wormerveer*; 2379,7084 bund.

WESTZANER - OVERTOOM of WESTZAANDER-OVERTOOM, b., pr. *N. H.*, gem. *Westzaan*, met 7 h. en 40 inw.

WESTZANER-ZEEDIJK, dijk, pr. *N. H.*, van *Zaandam* naar den St. Aagtedijk, te Assendelft.

WEST-ZEEGAT. Zie EUJERLANDSCHE WESTZEGNEM. Zie WESTZAAN.

WESTZIJDE of WESTERZIJ, geh., pr. *N. H.*, ged. gem. *Heito*, ged. gem. *Limmen*, met 15 h. en 80 inw.

WESTZIJDE - VAN - AARLANDERVEEN (DE DROOGGEMAAKTE. Zie DROOGGEMAAKTE-POLDER-WESTZIJDE.

WERTZIJDE (DE). Zie LEMMER (DE WESTZIJDE-VAN).

WESUP, WEZUP of WEZEPE, geh., pr. *Dr.*, gem. *Zuicello*; 22 h. en 170 inw.

WETERING (DE), waterleiding, pr. *Geld.*, verdeeld in twee takken, de Rijnwetering en de Waalwetering.

WETERING (DE), water, pr. *Fr.*, dat uit het Sneeker-meer naar de Oude-Schouw loopt. (GER-GRACHT (DE).

WETERING (DE). Zie KALEMBER-

WETERING (DE), waterloop, pr. *Over.*, gem. *den Ham*, van het Hammerflieer naar Hammerbeek loopende.

WETERING (ACHTER-). Zie ACHTER-WETERING.

WETERING (DE GROOTE-), water, pr. *N. Br.*, gem. *Herpen*, van het Hamelpoel naar de Megensche-sluis.

WETERING (DE GROOTE-). Zie OUDE-WETERING.

WETERING (DE KLEINE-), beek, pr. *Geld.*, welke door de gem. *Epe* en *Hecrde* in de Grootewetering valt.

WETERING-BIJ-DE-DRIE-BAARS-JES. Zie KOSTVERLOREN-VAART.

WETERING (DE OUDE-). Zie OUDE-WETERING.

WETERINGEN, buurs., pr. *Over.*, gem. *Steenwijkerwold*. Het heeft met Muggbeet eene school.

WETERINGEN(HOOGE-enLAGE-), 2 buurs., pr. *Over.*, gem. *Dispenvveen*, de eerste met 35 h. en 230 inw.; de tweede met 31 h., 230 inw. eene Herv. kerk en eene school met 100 leert.

WETERINGS-WAL (DE), kade, pr. *N.Br.*, gem. *Herpen*, ten N. van den p. 's Lands van Ravestein.

WETSENS of WETZENS, d., pr. *Fr.*, arr. en 4½ u. N. O. van *Leeuwarden*, kant., postk. en ¼ u. N. O. van *Dookum*, gem. *Oost-Dongeradeel*. Men telt er met het geh. de Weyde 18 h. en 130 inw., die van landbouw bestaan. De Herv. behooren tot de gem. van *Aalsum-en-Wetzens*; de R. K. tot de par. van *Dookum*. De kinderen genieten onderwijs te *Aalsum*.

WETSENER-VAART (DE), water, pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*, van de Paesens naar de Zuider-Ee.

WETSINGHE, ook WETZINGE, d., pr. *Gron.*, arr. en 5 u. W. ten Z. van *Appingedam*, kant., postk. en 1 u. Z. W. van *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum*, gem. en ¼ u. N. N. W. van *Adorp*. Men telt er 35 h. en 180 inw., die van landbouw bestaan. De 150 Herv. behooren tot de gem. van *Wetsinghe-en-Sauwert*. De dorps. telt 90 leert.

WETSINGHE-EN-SAUWERT, kerk, gem., pr. *Gron.*, klass. van *Middelstum*, ring van *Winsum*, met 490 ziel. en eene kerk met een spits torentje, doch zonder orgel, midden tusschen de d. *Sauwert* en *Wetsinghe*, 5 min. van ieder dezer d. gelegen.

WETSINGHERMEDEN, geh., pr. *Gron.*, gem. *Adorp*.

WETSINGHER-ZIJL (DE), sluis, pr. *Gron.*, ¼ u. Z. W. van *Wetsinghe*. WETEN. Zie NEDERWETTEN.

WETTEN (OP-). Zie OP-WETTEN. WETTENSEINDE, b., pr. *N.Br.*, gem. *Nunen*.

WETZINGHE. Zie WETSINGHE.

WEURT of WEURTH, oudtijds WERTHE, ook VURT, d., pr. *Geld.*, arr.,

reg. kant., postk. en ¼ u. W. van *Nijmegen*, kant. en 2 u. N. N. O. van *Wijchen*, gem. en ¼ u. O. van *Beuningen*. Men telt er 63 h. en 500 inw., die van landbouw bestaan. De inw., op 20 na allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*, dek. van *Nijmegen*. De kerk, aan den H. ANDREAS toegewijd, heeft toren en orgel. De 40 Herv. behooren tot de gem. *Beuningen-en-Weurt*. De dorps. telt 40 leert.

WEURT (HET HUIS-TE-), landh., pr. *Geld.*, gem. *Beuningen*; groot 4,1681 bund.

WEURTSCHHE - DIJK, dijk, pr. *Geld.*, zich uitstreckende van *Nijmegen*, voorbij *Weurt*.

WEURTSCHHE-PLAAT, plaat in de *Waal*, pr. *Geld.*, bij *Weurt*.

WEUSSINGVEEN, heideveld, pr. *Over.*, gem. *Lonneker*; 928250 bund.

WEUSTENRAAD of WOESTENRAAD, geh., pr. *Limb.*, gem. *Klimmen*; met 23 h. en 110 inw.

WEVERSLLO, geh., pr. *Limb.*, gem. *Venray*; met 4 h. en 30 inw.

WEVERSSLUIS, zeesluis op het eil. *Schouwen*, pr. *Zeel.*, uitkomende aan de Ooster-Schelde.

WEYBOSCH. Zie WEIBOSCH (1).

WEVERWIJK (DE), geh., pr. *Z.H.*, ged. gem. *Leerbroek*, ged. gem. *Meerkerk*; groot 32,8250 bund.

WEYBUURT of WEGBUURT, b., pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*.

WEYDE (DE), geh., pr. *Fr.*, gem. *Oost-Dongeradeel*.

WEYDE (TER-), geh., pr. *Geld.*, gem. *Beusichem*; met 6 h. en 30 inw.

WEYVER, b. van het d. *Venhuzen*, pr. *N.H.*; met 16 h. en 60 inw.

WEYVER (HET), ook TWUYVER, weg, pr. *N.H.*, van Opmeer naar den Spanbroekerweg. (*Wychen*.)

WEZEL, geh., pr. *Geld.*, gem. WEZEBEKÉ. Zie KOLDERGRAVEN.

WEZENBERG. Zie WESENBURG (2).

WEZENHORST, WEZEENHORST of WESENHORST, boerd., gem. *Gendringen*; groot 26,9420 bund.

WEZENSPIJK, p., pr. *N.H.*, gem. *Texel*; groot 9,1590 bund. (*Voorst*.)

WEZEVELDT, buit., pr. *Geld.*, gem.

WEZEP.

WEZEPE. } Zie WEESP.

(1) Eveneens zoeken men alle de overige woorden Wxz gespeld, welke hier niet gevonden worden op Wxl.

(2) Eveneens zoeken men alle woorden elders Wxz gespeld, welke hier niet gevonden worden op Wzs.

**WEZEP (HATTEMER).** Zie **HATTEMER-WESEP.** (WESEP.)

**WESEP (HEERDER).** Zie **HEERDER-WESEPE**, d., pr. *Over.*, arr., kant., postk. en 2 u. N. ten O. van *Deventer*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. ten Z. van *Olst*. Men telt er 77 h. en 420 inw., die meest van landbouw bestaan. Ook is er 1 korenmolen. De 160 Herv. maken, met die uit eenige h. van Heeten, Pleegst en Broekland, onder de burg. gem. *Raalte*, en een ged. van de marke *Averloo*, onder *Diepenveen*, eene gem. uit van de klass. en ring van *Deventer*, met 450 ziel. De 80 R. K. parochiëren te *Olst*. De dorps. telt 170 leerl.

Kermis den laatsten Zond. in Aug.

**WEZOP.** Zie **WEESP.**

**WEZOP (HATTEMER - EN - HEERDER).** Zie **HATTEMER-WEZEP** en **HEERDER-WEZEP.**

**WEZUP.** Zie **WEESP.**

**WHERE (DE),** waterloop, pr. *Over.*, gem. *Steenwijkerwold*, van de grenzen van Oldemarkt naar de uitgeveende plassen loopende.

**WHEEREN (DE).** Zie **WEEREN (DE).**

**WHEEL.** Zie **WIEL.**

**WIARUA-STATE,** vroeger **SCHENKINSMA**, state, pr. *Fr.*, gem. *Lecuwarderadeel*, te *Goutum*.

**WIBRANDA,** ook **WYBRANDA**, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, 10 min. Z. W. van *Hichtum*.

**WICHEM.** Zie **WIJCHEN.**

**WICHMOND** of **WYCHMOND**, oudtijds **WITMONDI VILLA**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Warnsveld*; 32 h. en 260 inw.

**WICKENBURG** of **WIKKENBURG**, buit., pr. *Utr.*, gem. en 20 min. Z. van *Schalkwijk*; groot 150 bund.

**WIDELNISSE.** Zie **WIJDENES.**

**WIE**, geh., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*; met 4 h. en 20 inw.

**WIEKEN** of **WIKEN**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. ten Z. van *Gen-dringen*; met 15 b. en 110 inw.

**WIEL**, ook wel **WIELZIJL**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Weldum*; met 6 h. en 50 inw.

**WIEL**, oudtijds **WHEEL**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Maurik*; met 21 h., 125 inw. en een gierpontenveer over den Rijn op Amerongen.

**WIEL (DE)**, inham van het *Tjeukemeer*, pr. *Fr.*, gem. *Dontawarstal*, 5 min. Z. O. van *Dontaga*.

**WIEL (DE)**, p., pr. *Utr.*, gem. *Jaarsveld*; groot 156,3747 bund.

**WIEL (DE DOITSE)** of **DOOITSE-WIEL**, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Tietjerk*.

**WIEL (HUIS-TE-),** boerd., pr. *Geld.*, gem. *Maurik*.

**WIEL (DE GROOTE-),** meertje, pr. *Fr.*, gem. *Lemsterland*; 6,3270 bund.

**WIEL (DE NIEUWE- en DE OUDE-).** Zie **HEL (DE GROOTE-)** en **OUDENWIEL.**

**WIEL (SIERDS),** meertje, pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, W. ten N. van *Rijperkerk*.

**WIELDERBEEK (DE)** of **WYLBREEK**, beek, pr. *Limb.*, welke bij *Venlo* ontspringt en in de *Maas* uitloopt.

**WIELDERHOF** of **WYLBREHOF**, boerd., pr. *Limb.*, gem. *Vento*; 30,4495 bund.

**WIELDER-MEER (HET),** water, pr. *Geld.*, dat uit *Pruissen* komt.

**WIELDIJK (DE)**, eigenlijk de *Uterdijk*, dijk, pr. *Z. H.*, gem. *Strijen*, tusschen het *Oude-Land-van-Strijen* en het *Land-van-Esch* doorloopende.

**WIELDRECHT**, gem., pr. *Z. H.*, arr. en kant. *Dordrecht*, postk. *Breda* en *Dordrecht* (4 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. *Wieldrecht* en den *Louisapolder*; beslaat 2617,6373 bund., en telt 65 h. met 500 inw., die van land- en vlasbouw bestaan. De inw. op 2 na allen Herv., behooren tot de gem. van 's *Gravendeel-en-Wieldrecht c. a.* Er is 1 school.

**WIELDRECHT**, heerl., pr. *Z. H.*, arr. en kant. *Dordrecht*, postk. *Breda* en *Dordrecht*, gem. *Wieldrecht*. Zij bevat de geh. *Wieldrecht* en *Willemsdorp*, en telt 61 h. en 490 inw. De inw. op 1 na allen Herv., behooren tot de kerk. gem. 's *Gravendeel-en-Wieldrecht c. a.* De 2 R. K. parochiëren te *Dordrecht*. Er is 1 school. Het geh. *Wieldrecht* ligt 1 u. Z. W. van *Dordrecht*, aan de *Dordsche-kil*, waarover hier een rijks pontveer is op 's *Gravendeel*, het *Wieldrechtsche-veer* genoemd, men telt er 50 h. en 430 inw.

**WIELDRECHTSCHER-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, bij ged. gem. *de Mijl*, in de gem. *Dubbeldam* en gem. *Wieldrecht*; groot 1099,2360 bund.

**WIELDRECHTSCHER - ZEEDIJK (DE)**, dijk, pr. *Z. H.*, van den *Kildijk* tot aan den *Schenkeldijk* loopende.

**WIELEN (DE GROOTE-, DE HOUT- en DE KLEINE-),** 3 meren, pr. *Fr.*, gem. *Tietjerksteradeel*, bij *Ryperkerk*.

**WIELEN (DE ZES-).** Zie **ALKMAARDER-OVERTOOM.**

**WIELER.** Zie **WILLER.**

**WIELERHEIDE.** Zie **HETDE.**

**WIELERVAART (DE),** vaart, pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, uit de *Jorwerdervaart* naar de *Snoeker-trekvaart*.

**WIELHEO.** Zie **WAAI (DE).**

WIELHOVEN, buit., pr. *Z.H.*, gem. en *Z. Z. W.* van *Wieldrecht*. (MEER.)

WIELIKKEBREEK. Zie *CADOELER-WIELINGE* (DE), waarwater benoorden *Staats-Vlaanderen*, pr. *Zeel.*, het zuidelijkste en beste zeegat, om uit de Noordzee de Schelde op te komen; het loopt tusschen het Ribzand en de zogenaaamde Vlaamsche kust, en is voor de grootste schepen bevaarbaar.

WIELSCHE-HOEVEN (DE), geh., pr. *N. Br.*, gem. *St. Michielsgestel*; met 20 h. en 100 inw.

WIELSCHE-WAARD, uiterw., pr. *Geld.*, gem. *Maurik*; 27,6268 bund.

WIELSFOORT of WILSFOIRT, ook WIELSVOORT, buit., pr. *N. Br.*, gem. WIELSRYP. Zie WELSRYP. (*Uden*.)

WIELSTRAAT (DE), weg te 's *Gravenmoer*, pr. *N. Br.*, loopende van het dorp naar de *Vaart*.

WIELWAARD (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Giessen*; groot 4,8360 bund.

WIELZIJL. Zie WIEL.

WIEMAHEERD, hofs., pr. *Gron.*, gem. *Ulrum*; groot 38,7770 bund.

WIEMERS (DE). Zie WYMERS (DE).

WIENE, WEDDEHOEN of WEDDEHOVEN, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Delden*; met 70 h. en 430 inw.

WIENE-EN-ZELDAM, of KOTWIJK-EN-WEDDEHOVEN, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Delden*; met 135 h., 910 inw., en eene school, met 130 leerl.

WIER, d., pr. *Fr.*, reg. kant., arr., postk. en 2½ u. N. W. van *Leeuwarden*, ruim ½ u. W. N. W. van *Berlikum*, gem. *Menaldumadzel*. Men telt er 34 h. en 250 inw., die van landbouw bestaan. De inw. allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Leeuwarden*, ring. van *Stiens*.

Kermis den eersten Zond. in Julij. WIER (DE KLEINE). Zie LUTKEWIER.

WIERBALG (DE), waarwater in het N. van de *Zuiderzee*, dat uit de *Balg* in het *Gaatje* uitloopt. [(DE).]

WIERDE (DE). Zie MONNIKWIER-WIERDEN, gem., pr. *Over.*, arr. en kant. *Almelo*, hulpk. van de postk. *Deventer*, *Goor* en *Zwolle* (1 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de d. *Wierden* en *Enter*, en de buurs. *Enterbroek*, *Ijpelo*, *Heksel*, *Notter*, *Rectum* en *Zuna*; beslaat 10208,0000 bund., en telt 751 h. met 5330 inw., die van landbouw, weverij en schipperij bestaan. Er zijn 1 katoenspinnerij, 1 calicotwerverij, waarin ook koffijzakken worden geweven. en 1 windkoren- en pelmolen. De 3500 Herv. maken de gem. van *Wierden* en *Enter*

uit en behooren ged. tot de gem. van *Rijnsaen*. De 1900 R. K. maken de par. van *Wierden* en *Enter* uit. De 20 Isr. behooren tot de rings. te *Almelo*. Er zijn 7 scholen. Het d. *Wierden* of *Wijrden* ligt 1 u. W. van *Almelo*. Men telt er 244 h. en 1700 inw., en met de buurs. het *Hooge-Heksel*; 264 h. en 1780 inw. De 950 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Deventer*, ring van *Almelo*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De 750 R. K. maken eene par. uit van het bisd. *Utr.* De kerk, aan den H. *MARTINUS* toegewijd, heeft een toren, doch geen orgel. De dorps. telt 140 leerl.

WIERDEN (OUDE-), geh., pr. *Gron.*, gem. *Grootelegast*; met 7 h. en 40 inw.

WIERDENÉRDIJK, rijweg, pr. *Over.*, van *Wierden* naar *Almelo* loopende.

WIERDSHEIM. Zie WIRDUM.

WIEREN (DE), lage veengrond, pr. *Fr.*, gem. *Smaltingerland*, onder de d. *Oudega* en *Njega*.

WIEREN (DE), ook wel de WEEREN, geh., pr. *Gron.*, gem. *Grootelegast*; met 15 h. en 80 inw. (WEEREN.)

WIEREN (DE). Zie TERZOOOLSTER-WIERHOOFD (HET), uitstekend hoofd, pr. *N. H.*, gem. *den Helder*, aan den mond en aan den westelijken oever van het *Nieuwediep*.

WIERHUIZEN, geh., pr. *Gron.*, gem. *Eenrum*; met 24 h. en 140 inw.

WIERHUIZER-MAAR (HET) of HET BROEKSTER MAAR, water, pr. *Gron.*, dat ¾ u. W. van *Pietersburen* begint en in het *Nienkloostermaar* loopt.

WIERICKE (DE DUBBELE- en DE ENKELE-) of de DUBBELE- en de KLEINE WIERKE, 2 waters, pr. *Z.H.*, gem. *Groot- en - Klein Hekendorp*, bij de *Goejan-Verwelle-sluis*, uit den *IJssel* voortkomende; het eerste loopt naar *Nieuwerbrug*; het andere bij de *Wierickerschans* in den *Rijn*.

WIERICKERSCHANS (DE), fort, pr. *Z.H.*, 1½ u. W. van *Woerden*, aan den *Rijn*. Zij is ruim van binnen en heeft eene woning voor den magazijnmeester, met een lokaal voor brandspuiten daaronder, eene kazerne en een wachthuis. Op het gepalisadeerde plein staat nog een gemetseld *Kuiphuis* en eene zware *arduinsteenen pomp*.

WIERINGEN, eil. in de *Zuiderzee*, pr. *N. H.*, thans eene gem., arr. *Alkmaar*, kant. *den Helder*, hulpk. van het postk. *Schagen* (14 m. k., 9 s. d., 1 j. d.). Het ligt 2 u. O. van den vasten wal van *N. H.* *Wieringen* bevat de d.: *Hypolituschoef*, den *Oever*, *Ooster-*



land, Stroe en Westerland en de geh. en b. de Belt, Buurtwei, den Elft, de Gest, Oud-Gest, de Hoelem, de Houkes, Ooster-Klief, Wester-Klief, Noorderburen, Normer, Smerp, Noorder-Stroe, Vartrop en Zandburen; beslaat 2400 bund., en telt 297 h. met 1800 inw., die van landbouw, veeteelt, vooral van schapen, bestaan, zijnde de Wieringer lammeren zeer gezocht. Ook generen zich eenigen met het visschen op de Zuiderzee. De 1350 Herv. maken de gem. van *Hypolithushoef-en-Westerland* en van *Oosterland-Stroe-en-den-Oever* uit. De 260 Doopsg. maken de gem. van *Hypolithushoef-en-Stroe* uit. De 190 R.K. maken de gem. van *Wieringen* uit. Er zijn op dit eil. 5 scholen en een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

WIERINGER-NIEUWLAND. ZIE NIEUWLAND.

WIERINGERSLOOT, water, pr. *N.H.*, van Hoogwoude naar Lambertschaag.

WIERINGER-VLAAK (HET), droogte in de *Zuiderzee*, in de *Vüestroom*.

WIERINGERWAARD of HET NIEUWELAND-VAN-WIERINGEN, ook HET SLIK, gem., pr. *N. H.*, arr. *Alkmaar*, kant. en hulpk. van het postk. *Schagen* (14 m. k., 9 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de bed. de Wieringerwaard en de Nieuwe-Zijpe, heeft geen d. of geh., maar bestaat slechts uit verspreid liggende boerd. en h.; beslaat 1859,5716 bund., en telt 148 h. met 1050 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Ook is er 1 koornmolen. De 850 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Alkmaar*, ring van de *Zijpe*. De kerk heeft eenen houten toren, doch geen orgel. De 190 Doopsgex. behooren tot de gem. *Barsinghorn-Kolkhorn-en-de Wieringerwaard*. De kerk is een houten gebouw, zonder toren en orgel. De 6 Evang. Luth. behooren kerk. tot *den Helder* en de 3 R. K. tot *de Zijpe*. Er zijn een Gemeenelandshuis, eene school met 100 leerl. en een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

WIERINGSWAL, p. Zie STROO-MENBOEK.

WIERKE (DE DUBBELE- en DE ENKELE-). Zie WIERICKE (DE DUBBELE- en DE ENKELE-). (*Tubbergen*.)

WIERNTE, geh., pr. *Over.*, gem.

WIERS, p., pr. *Utr.*, gem. *Vreeswijk*; groot 263,0770 bund.

WIERS (DE), boit., pr. *Utr.*, gem. *Vreeswijk*; groot 130,2795 bund.

WIERSSE (DE), landg., pr. *Geld.*, gem. *Vorden*; groot 360,0000 bund.

WIERSTER-OUDE-MEER (DE), vaart, pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*, loopt uit de Ried naar de Bolkerzijl.

WIERUM, d., pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*, kant. en 2 u. O. N. O. van *Holwerd*, postk. *Dockum*. Men telt er 117 h. en 700 inw., en met een ged. van het geh. *Schoor*, 121 h. en 730 inw., die van landbouw en kust-visscherij bestaan. De inw. allen Herv., behooren tot de gem. van *Nes-en-Wierum*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 70 leerl.

WIERUM (GROOTE-), b., pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Lutjewierum*.

WIERUM (KLEI-). Zie KLEI-WIERUM.

WIERUM (LUTKE-). Zie LUTKE-WIERUM.

WIERUM (ONDER-). Zie ONDER-WIERUM (OOSTER-). Zie HEVESKES-KLOOSTER.

WIERUM-EN-DE-HOOG-EN-LAGE-PADDEPOELEN (HET DIJKREGT-VAN-), dijkregt, pr. *Gron.*

Het loopt over de landen onder de geh. *Wierum-ten-Oosten-het-Reitdiep*, de *Hooge- en de Lage-Paddepoel*.

WIERUM-EN-DORKWERD, kerk. gem., pr. *Gron.*, klass. van *Gron.*, ring van *Zuidhorn*; met eene kerk te *Dorkwerd* en 280 ziel. (MEER.)

WIERUMER-MEER. Zie HOEKES-WIERUMER-SCHOUW. Zie WIERUM-TEN-WESTEN-HET-REITDIEP.

WIERUMER-VAART, water, pr. *Fr.*, gem. *West-Dongeradeel*, dat uit de *Peasens* naar *Wierum* loopt.

WIERUM-TEN-OOSTEN-HET-REITDIEP, geh., pr. *Gron.*, gem. *Adorp*; met 6 h. en 30 inw.

WIERUM-TEN-WESTEN-HET-REITDIEP, ook wel *WIERUMER-SCHOUW*, geh., pr. *Gron.*, gem. *Aduard*; met 29 h., 190 inw. en een pontveer over *WIESSEL*. Zie *WISSEL* (het *Reitdiep*).

WIEUWENS of SPRONG, geh., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, 5 min. Z. van *Oosterlittens*; met 4 h. en 20 inw.

WIEUWERD, d., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, arr., reg. kant., postk. en 3 u. Z. W. van *Leeuwarden*, kant. en 1 u. N. W. van *Rauwerd*. Men telt er 12 h. en 80 inw. en met de geh.

(1) Evoneens zoeken men de overige met WIERUM zamengestelde namen op de woorden van onderscheiding.

Bessen en Zwaanwerd, 22 h. en 140 inw. De inw., op 4 na allen Herv., behooren tot de gem. van *Brilsuwerd-en-Vieuwerd*. De kerk heeft eenen slompen toren. De 4 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Kromwal*. De dorps. telt 25 leerl.

WIEWERD. } Zie WEIWERD.

WIEWERD. } BESSENS.

BOSCH (HET). Zie THETINGA.

WIEWERDERMEER. Zie SWAANWERDERMEER.

WIGHENE. Zie WIJCHEN.

WIGLAMA, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*; groot 30,6800 bund.

WIJBACH, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Kerk-Wijbosch*. Zie WEIBOSCH. (*werve*.)

WIJCHGELSHEIM, ook WIJCHELSUM, buit., pr. *Gron.*, te Schildwolde; groot 26,4120 bund.

WIJCHEN, kant., pr. *Geld.*, arr. *Nijmegen*; groot 14,130 bund., met 1352 h. en 8500 inw., die van landbouw en boerenarbeid bestaan.

WIJCHEN, gem. en heerl., pr. *Geld.*, arr., reg. kant. en hulpk. van het postk. *Nijmegen*, kant. *Wijchen* (18 m. k., 6 s. d., 1 j. d. 1e afd.). Zij bevat de d. Wijchen en Niftrik en de buurs.

Valendries; beslaat 3534,1092 bund., en telt 538 h. met 3140 inw., die van landbouw bestaan. De 100 Herv. behooren ged. tot de gem. *Wijchen-en-de-Leur*, ged. tot de gem. *Balenburg-en-Niftrik*. De R. K. maken de par. van *Niftrik* en van *Wijchen* uit. Er zijn 4 scholen. Het d. Wijchen, oudtijds Wichem of Wijchene, ligt 2 u. Z.W. van Nijmegen. Het is verdeeld in 4 wijken, Dorpsrot, zijnde de kom van het d., Boschkantrot, Passerot en Woestikrot, men telt er 477 h. met 2800 inw.

De 90 Herv. behooren tot de gem. van *Wijchen-en-Leur*. De kerk heeft een torentje, doch geen orgel. De 2780 R. K. maken eene par. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*, dek. *Nijmegen*, met 1 Pastoor en 2 Kapellanen. De kerk, aan den H. ANTONIUS toegewijd, heeft toren en orgel. Er zijn 1 dorps. met 310 leerl. en 1 Fransche kosts. met 20 leerl.

Jaarmarkt 15 Apr.; den 3n Woensd. in Mei; den 3n Donderd. in Julij; 15 Oct.; den 3n Woensd. in Nov. Allen zijn paarden- en beestenmarkten.

WIJCHEN (HET SLOT-TE-), kast., pr. *Geld.*, gem. en nabij het d. *Wijchen*.

WIJCHEN-EN-LEUR, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. van *Nijmegen*, ring van *Balenburg*; met 2 kerken, 1 te Wijchen en 1 te Leur, en 140 ziel.

WIJCHENSCHMEER, water, pr. *Geld.*, van Neer-Asselt naar de Maas.

WIJCK. Zie { WIJK (1).  
MAASTRICHT.

WIJD (HET). Zie WAKTENASTER-WIJD.

WIJD-AA (DE). Zie AA (WIJDE-) (2).

WIJDAARS, de mond, waardoor de Zijpe, pr. *Zeel.*, in het Krammer uitloopt.

WIJDE (DE), p., pr. *Gron.*, ged. gem. *Muntendam*, ged. gem. *Veen-dam*; groot 170 bund.

WIJDE-BIRD, water, pr. *Fr.*, gem. *Idaarderadeel*, dat ged. van de Bird, hetwelk naar de *Wijde-Ee* loopt.

WIJDE-BUS (DE), meer, pr. *N.H.*, gem. *Uitgeest*; groot 19,1510 bund.

WIJDE-GEEUW (DE), water, pr. *Fr.*, gem. *Utingeradeel*, van het Tjernermeer naar de Terkaplester poelen.

WIJDE-GRENS, water, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, tusschen Potmarge en het Woudmansdiep.

WIJDEMEER (HET). Zie STIENZER-WIJDEMEER.

WIJDENES, oudtijds VIDONESSA, daarna WIDENISSE, d., pr. *N.H.*, kant., postk. en 1½ u. O. van *Hoorn*, gem. *Wijdenes-en-Oosterleek*. Men telt er 68 h. en 380 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De inw., op 7 na allen Herv., behooren tot de de gem. van *Wijdenes-en-Oosterleek*. De kerk heeft eenen toren doch geen orgel.

De 7 R. K. behooren tot de par. *Hem-en-Venhuizen*. De dorps. telt 75 leerl. Kermis in de maand Mei.

WIJDENES-EN-OOSTERLEEK, gem., pr. *N.Br.*, arr., kant. en postk. *Hoorn* (17 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. Wijdenes en Oosterleek, de geh. de Molens en een ged. van de Molenbuurt; beslaat 753,8598 bund., en telt 94 h., met 560 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Ook is er 1 korenmolen. De inw., op 11 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Hoorn*. De 11 R. K. behooren tot de par. *Hem-en-Venhuizen*. Er zijn 2 scholen.

(1) Alle woorden elders WIJCK gespeld, welke men hier niet aantreft, zoeken men mede op WIJK.

(2) Desgelijks zoeken men alle met WIJD of WIJDE zamengestelde namen, die hier niet voorkomen, op de woorden van onderscheiding.

WIJDENES - EN - OOSTERLEEK (DE POLDER-VAN-), p., pr. *N. H.*, gem. *Wijdenes-en-Oosterleek*; groot 753 bund.

WIJDGAARD. Zie WIJGAARD.

WIJDSCHILD (HET), benedenste ged. van den *Tielerwaard*, tusschen den Dalemischen-Lengskensdijk en de vestingwerken der stad Gorinchem, ged. pr. *Z. H.*, gem. *Gorinchem*, ged. pr. *Geld.*, gem. *Vuren*.

WIJDWATER (HET), meertje, pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, bij *Kollumerzwaag*.

WIJNEN, geb., pr. *N. Br.*, gem. *Nistelrode*; met 24 h. en 140 inw.

WIJER (DE), boerd., pr. *N. Br.*, gem. *Oploo*; groot 50,000 bund.

WIJERSHÖF, landg., pr. *Limb.*, gem. *Borcharen*; groot 75,000 bund.

WIJHE, gem., pr. *Oer.*, arr. *Deventer*, kant. *Raalte*, hulpk. van de postk. *Deventer en Zwolle* (6 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit het d. *Wijhe*, benevens de buurs. *Wijnvoorden*, *Herxen*, *Tongeren*, *Wechterholt*, *Hengeveld*, *Wengelo* en *Marle*; beslaat 4301,5657 bund., en telt 524 h., met 3630 inw., die van koophandel en landbouw bestaan. Er zijn hier een aantal vleesch- en spekkrokerijen en fabrieken van zoogenaamde sausyce de boulogne, waarvan jaarlijks duizende ponden worden verzonden, zoo wel buiten- als binnenlandsch, hetwelk een voorname handelstak in dezegem. uitmaakt. Ook wordt er veel handel gedreven in akkermaalschout. Er zijn 4 steenbakkerijen, 1 leerlooierij en 2 lijnkoekmolens. De 2380 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Zwolle*. De 1220 R. K. maken eene par. uit van het bisd. *Utr.* De kerk dezer par. staat in de buurs. *Hengeveld*. De 30 Ivr. behooren tot de rings. van *Deventer*, en hebben hier eene kerk. bijeenkomst. Er zijn 2 scholen. Het d. *Wijhe*, oudtijds *Wia*, *Wije*, ligt 3 u. N. van *Deventer*, 2 u. W. ten Z. van *Raalte*, heeft 183 h., 1200 inw. en een pontveer over den *IJssel*. De kerk heeft eenen toren, een uitmuntend orgel en drie tomben, eene ter eere van den dapperen KOENRAAD WILLEM BARON VAN DEDEM, Heer van den *Gelder*, Generaal der Infanterie enz. enz. eene ter gedachtenis van TRANSISALANUS ADOLF BARON VAN VOERST TOT HAGENVOORDE, Landdrost van *Zalland* enz. enz. en eene ter eere van ROBERT BARON VAN IJTERSUM. De dorps. telt 350 leerl. Er is een

Dep. der. Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

Kermis den 1e Woensd. in Sept. WIJHEZIGT, buit., pr. *Oer.*, gem. *Wijhe*; groot 3,5325 bund.

WIJK. Zie WIJK BIJ-DUURSTEDÉ. WIJK, heerl., pr. *N. Br.*, postk. *Heusden en Woudrichem*, gem. *Wijk-en-Aalburg*. Zij bevat het d. *Wijk*, de b. de *Perzik*; beslaat 903,7040 bund. en telt 230 h. met 1220 inw., die van landbouw, paarden- en runderfokkerij en melkerij bestaan. De inw., op 16 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Heusden*. De 16 R. K. parochiëren te *Heusden*. Er is eene school met 130 leerl. Het d. *Wijk* of *Wijck*, ook *Wijk bij-Heusden* ligt 3½ u. W. N. W. van 's Hertogenbosch, ¼ u. N. W. van *Heusden*. De kerk heeft eenen spitsen toren, doch

Kermis den 25 Sept. (geen orgel).

WIJK. Zie WIJK-AAN-ZEE.

WIJK, p., pr. *Z. H.*, gem. *Zwam-*

WIJK. Zie MAASTRICHT. (*merdam*.)

WIJK (DE), buurs., pr. *Geld.*, gem. *Elburg*; met 3 h. en 12 inw.

WIJK (DE). Zie BEVERWIJK.

WIJK (DE), gem., pr. *Dr.*, arr. *Assen*, adm. en judic. kant. *Meppel*, postk. *Meppel, Zwolle en Koevorden* (2 m. k., 4 s. d.). Zij bevat het d. *Koekange*, en de geh. de *Wijk*, *Eemten*, *Haalweide*, *Oshaar*, *Schipborst*, *Stapel* en *Struikberg*; beslaat 4231,5027 bund., en telt 285 h. met 2000 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Er zijn 2 grut- en 3 koorndmolens, waarvan 1 tevens pelmolen is. De 1800 Herv. behooren ged. tot de gem. *Ijhorst-en-de-Wijk* en maken ged. de gem. *Koekange* uit. De 200 Chr. Afg. behooren kerk. te *Kuinerwold*. De 18 Ivr. tot *Meppel*. Er zijn 3 scholen. Het geh. de *Wijk* ligt 10 u. Z. W. van *Assen*. 1½ O. ten Z. van *Meppel*. Mentelt er 83 h. en 650 inw., en met de geh. *Stipborst* en *Stapel* 175 h. en 1200 inw., van welke de Herv. tot de gem. van *Ijhorst-en-de-Wijk* behooren. De dorps. telt 170 leerl.

Voorjaarsmarkt, 2e week van Mei. Najaarsmarkt, 3e week van Oct.

WIJK (DE), geb., pr. *Gron.*, gem. *Oldekerk*; met 40 inw.

WIJK (GEMEENE-LANDEN-VAN-) of GEMEENE LAND-DES-WIJKSCHE-GEREGTS, streek lands, pr. *Utr.*, gem. *Wijk-bij-Duurstede*; 1134,0000 bund.

WIJK (POLDER-VAN-), p., pr. *N. Br.*, gem. *Wijk-en-Aalburg*, groot 685,6116 bund.

WIJK-AAN-DUIN, streek lands, pr.

*N. H.*, gem. *Wijk-aan-Zee-en-Wijk-aan-Duin*. Het bevat de geh. het Holland, Westerhout en de Wijkertuinen, en telt 72 h. en 450 inw.

WIJK-AAN-ZEE, op de andere zeedorpen *Wijk* en doorgaans *Wijk-op-ZEE*, d., pr. *N. H.*, arr. en 3 u. N. N. W. van *Haarlem*, kant., postk. en 1 u. W. van *Beverwijk*, reg. kant. *Zaandam*, gem. *Wijk-aan-Zee-en-Wijk-aan-Duin*. Men telt er met de boerd. Tusschenwijk 60 h. en 300 inw., die van landbouw, schulpnering en visscherij bestaan. De 60 Herv. behooren tot de gem. *Wijk-aan-Zee-en-Wijk-aan-Duin*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De 240 R. K. maken eene par. uit van het bisd. *Haarlem*. De kerk, aan den H. ODULPHUS toegewijd, heeft geen toren. Er is een Oudemannen- en Vrouwen-huis, eene reddingboot van de Noord- en Zuidhollandsche reddingmaatschappij en een badhuis. De dorps. telt 70 leerr.

WIJK-AAN-ZEE-EN-WIJK-AAN-DUIN, gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr. *Haarlem*, kant. en postk. *Beverwijk*, reg. kant. *Zaandam* (7 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het het *Wijk-aan-Zee* en de geh. het *Hofland*, *Westerhout* en de *Wijkertuinen*; beslaat 1319,7732 bund., en telt 132 h. met 850 inw., die van landbouw bestaan. De 230 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Haarlem*. De 510 Ev. Luth. en de 2 Doopsg. behooren kerk. tot *Beverwijk*. De 510 R. K. maken ged. de par. van *Wijk-aan-Zee* uit, de overige parochiëren te *Heemskerk* of te *Beverwijk*. Er is eene school.

WIJK-AAN-ZEE-ER-BUITENDIJK (DE), streek wei- of hooiland, pr. *N. H.*, gem. *Velsen*; groot 7,0010 bund.

WIJK-BIJ-DUURSTEDÉ, kant., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*. Het bevat de gem. *Wijk-bij-Duurstede*, *Langbroek*, *Cothen*, *Schalkwijk*, *Tull-en't Waal*, *Houten*, *Schonauwen*, *Oud-Wulven*, *Bunnik*, *Rijnauwen*, *Odijk*, *Werkhoven*, *Sterkenburg*, *Driebergen*, *Rijsenburg*, *Doorn* en *Zeyst*; en telt 1972 h., met 14,500 inw., die van veeteelt, land- en ooftbouw bestaan.

WIJK-BIJ-DUURSTEDÉ, klass., pr. *Utr.*, verdeeld in de ringen: *Wijk-bij-Duurstede* en *Rhenen*. Zij bevat 18 gem., met even zoo vele kerken; 20 Predikanten en 14,200 ziel.

WIJK-BIJ DUURSTEDÉ, ring, pr. *Utr.*, klass. van *Wijk-bij-Duurstede*. Hij bevat de gem.: *Bunnik*, *Cothen*, *Houten*, *Neuler-Langbroek*, *Odijk*,

*Schalkwijk*, *'t Waal-en-Honswijk*, *Werkhoven* en *Wijk bij-Duurstede*, met 9 kerken, 9 Predik. en 3000 ziel.

WIJK-BIJ-DEURSTEDÉ, gem., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. en postk. *Wijk-bij-Duurstede* (8 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de st. *Wijk-bij-Duurstede*, en hare vrijheid, beslaat 1989,9935 bund., en telt 394 h., met 2600 inw., die van veeteelt, land- en ooftbouw bestaan. De 1100 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Wijk-bij-Duurstede*. De 1400 R. K. maken eene par. uit van het bisd. *Utr.*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De 50 Isr. maken eene rings. uit met eenen Voorlezer. Er zijn 4 scholen. De stad *Wijk-bij-Duurstede*, veelal enkel *Wijk*, oudtijds *Dorestad*, *Dorestatum*, *Dorestadium* of *Durostadium*, ligt 4 u. Z. W. van *Utrecht*, aan den *Rijn*, ter plaatse waar deze rivier den naam van *Lek* aanneemt. De stad is omringd met oude wallen, die tot aangename wandeldreven zijn aangelegd en heeft 4 poorten en eene aanzienlijke markt. Het Stadhuis heeft een sierlijk koepeltorentje. De Herv. kerk heeft een dikken stompentoren. De R. K. kerk, aan den H. JOHANNES den Dooper toegewijd, heeft eenen toren, drie altaren en fraai beeldwerk. De Synagoge is een klein, doch net gebouw. Er is een Gasthuis, waarin een twintigtal lieden verpleegd worden, en eene Stads school, met 200 leerr.

Magere beestenm. den 1e Woensd. in April, en eenige volgende Woensd.; Vette beestenm. den 1n Woensd. na St. Victor en de 2 volgende Woensd.; Jaarm. of kermis den 4e Maand. in Jul.

WIJK BIJ HEUSDEN. Zie *WIJK*.

WIJK-BINNEN. Zie *BEVERWIJK*.

WIJKEL. Zie *WINKEL*.

WIJKEN. Zie *WIEKEN*.

WIJK-EN-AALBURG, gem., pr. *N. Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. *Heusden*, postk. *Heusden* en *Woudrichem* (10 m. k., 8 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de heerl. *Aalburg* en *Wijk*: beslaat 1223,3228 bund., en telt 290 h. met 1700 inw., die van landbouw en paardenfokkerij bestaan. Ook zijn er 1 windkoornmolen en 1 scheepstimmerwerf. De inw., op 22 na allen Herv., maken ged. de gem. van *Wijk* uit en behooren ged. tot de gem. van *Aalburg-en-Heesbeen*. De 22 R. K. parochiëren te *Heusden*. Er zijn 2 scholen.

WIJKENSTEIN OF WIEKESTEIN, boerd., pr. *N. Br.*, gem. *Wijk-en-Aalburg*.

WIJKERBROEK of WIJKERVELD, p., pr. *N. H.*, gem. *Wijk-aan-Zee-en-Wijk-aan-Duin*; groot 235,2166 bund.

WIJKER-HEK (HET), boord., pr. *N. H.*, gem. *Wijk-aan-Zee*.

WIJKER-MEER (HET) of BEVERWIJKER-MEER, water, pr. *N. H.*, een inham in het IJ, van Sparendam en Buitenhuisen, tot Beverwijk.

WIJKEROOG, vroeger BELLEVUE, buit., pr. *N. H.*, gem. *Velsen*; groot 5,6860 bund.

WIJKERVELD. Zie WIJKERBROEK.

WIJKER-TUINEN (DE), ook enkel TUINEN, b., pr. *N. H.*, gem. *Wijk-aan-Zee*; met 45 h. en 250 inw.

WIJKERVELD (HET) of HET WIJKERVELD, landstreek, pr. *Limb.*, buiten de voorstad Wijk; 675,9750 bund.

WIJKERWAARDSCHE - POLDER (DE BENEDEN en DE HOOGHE), p., pr. *Utr.*, gem. *Wijk-bij-Duurstede*; de eerste groot 143,4660 bund., de andere groot 235,8720 bund.

WIJKESTEIN. Zie WIJKENSTEIN.

WIJK-OP-ZEE. Zie WIJK-AAN-ZEE.

WIJKSCHE-DIJK (DE), ged. van den Noorder-Lekdijk, pr. *Utr.*, van *Amerongen* naar *Wijk-bij-Duurstede*.

WIJKSCHE-STEEG, weg., pr. *N. Br.*, gem. *Wijk-en-Aalburg*, van Wijk naar den Biesheuvel loopende.

WIJKSCHE UITWATERING (DE), water, pr. *N. Br.*, gem. *Wijk c.a.*, van de Riddersteeg naar den Alm.

WIJKSCHE - WAARD, uitw., pr. *N. Br.*, gem. *Wijk-en-Aalburg*; groot 60,4980 bund.

WIJKSCHE-WATERING (DE), water, pr. *Z. H.*, gem. *Zwammerdam*.

WIJK-TE-DUURSTEDEN. Zie WIJK-BU-DUURSTEDEN.

(LAARD.)

WIJLAARDER-HEMRYCK. Zie WIJLENSEINDE.

WIJLENSEINDE. Zie WEILENSEINDE.

WIJLER. Zie WILRE.

WIJLRE, gem., pr. *Limb.*, arr. en postk. *Maastricht*, kant. *Gulpen* (6 m. k., 1 s. d.). Zij bevat het d. *Wijlre*, en de geh. *Schuilcr*, *Etenaken*, *Keutenberg*, *Schonbron*, *Elkenraad*, *Stockheim*, *Kandels*, *Bertzenhoven*, *Hastadt*, *Bergh*, *Wolf*, *Gasthuis* en een ged. van de geh. *Ijzeren* en *Ransdaal*; beslaat 1911,0725 bund., en telt 307 h. en 1620 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 1 koor-, olie- en pelmolen, en 1 brouwerij. De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. *Roermond*, dek. van *Gulpen*, met 1 kerk te *Wijlre*, 1 kapel te *Schuilcr*, eenen *Pastoor*, eenen *Kapellaan* en eenen *Desservant*. Er zijn 3 scho-

len. Het d. *Wijlre*, *Wilre*, *Wiltre* of *Trichtwilder*, ligt 3½ u. O. van *Maastricht*, ¼ u. N. van *Gulpen*, aan de *Geul*, over welke hier eene steenen brug ligt. Men telt er 68 h. en 300 inw. De kerk, aan de H. *Geertruida* toegewijd, heeft toren en orgel. De 2 dorps. tellen 130 leerl.

Kermis den 1sten Zond. na *Pinksteren* en Zond. voor *Allerheiligen*.

WIJLRE, kast., pr. *Limb.*, gem. *Wijlre*.

WIJLREHOF. Zie WIELDEHOF.

WIJMEREN. Zie HILLEN (DE).

WIJMERS (DE), vaart, pr. *N. H.*, gem. *Yenhuizen-en-Hem*, uit den *Slimt* togt naar de *Hangelandssloot* loopende.

WIJMERS (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Medemblik*; groot 18,6080 bund.

WIJMERS (DE) of DE WIJMERS, vaart, pr. *Gron.*, loopende van *Loppersum* naar het *Damsterdiep*.

WIJNANTSRAEDE, gem., pr. *Limb.*, arr. en postk. *Maastricht*, kant. *Heerlen* (5 m. k., 2 s. d.). Zij bestaat uit het d. *Wijnantsraede*, en de geh. *Swier Vink* en een ged. van *Aalbeek*; beslaat 782 bund., en telt 85 h. en 475 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 2 brouwerijen en 1 koor-molen. De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. van *Roermond*, dek. van *Heerden*. Er is 1 school met 30 leerl. Het d. *Wijnantsraede* ligt 3 u. O. N. O. van *Maastricht*, 1½ u. W. N. W. van *Heerlen*. Men telt er 29 h. en 190 inw. De kerk, aan den H. *Stephanus* toegewijd, heeft eenen hoogen toren, doch geen orgel.

Kermis Zond. na *Pinksteren*.

WIJNANTSRAEDE (HET KASTEELTE-), kast., pr. *Limb.*, gem. *Wijnantsraede*; met 304,6353 bund. grond.

WIJNBERGEN, d., pr. *Geld.*, arr. en 5½ u. Z. van *Zulphen*, kant. en 1½ u. Z. W. van *Ter-Borg*, gem. *Bergh*, hulpk. en ¾ u. N. O. van 's *Heerenberg*; met 65 h. en 420 inw. De inw. op 10 na allen R. K., behooren tot de par. *Doctinchem - en - Wijnbergen*.

De kerk, aan den H. *Martinus* toegewijd, heeft torentje en orgel.

De 10 Herv. behooren tot de gem. van Kermis 11 Nov. (*'s Heerenberg*).

WIJNEN. Zie WIMMUM (*Julphaas*).

WIJNESTEIN, buit., pr. *Utr.*, gem.

WIJNGAARD, hofst., pr. *Utr.*, gem. *Doorn*; groot 35,0000 bund.

WIJNGAARDEN, d., pr. *Z. H.*, arr. en 3¾ u. W. N. W. van *Wijngaarden*, kant. en ¾ u. N. ten W. van *Slie-drecht*, reg. kant. *Papendrecht*, postk.

*Dordrecht*, gem. *Wijngaarden-en-Ruybroek*; met 30 h. en 220 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Wijngaarden-en-Ruybroek*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De dorps. telt 40 leerl.

Kermis den 4den Zondag in Julij.  
WIJNGAARDEN (GROOT-), b., pr. Fr., gem. *Opsterland*.

WIJNGAARDEN (POLDER-VAN), 2 p., pr. Z. H.; de eene gem. *Dordrecht* groot 20,8180 bund.; de andere gem. *Wijngaarden*; groot 474,0000 bund.

WIJNGAARDEN-EN-RUYBROEK, gem. en heerl., pr. Z. H., arr. *Corinchem*, kant. *Sliedrecht*, reg. kant. *Papendrecht*, postk. *Dordrecht* (8 m. k., 5 s. d., 5 j. d.). Zij bevat het d. *Wijngaarden* en den p. *Ruybroek*; beslaat 630,7111 bund., en telt 38 h. met 290 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De inw., allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Dordrecht*, ring van *Sliedrecht*. Er is eene school met 40 leerl.

WIJNGAARDENS (HET DORPDER-). Zie *JACOBI-PAROCHE* (St.)

WIJNGAARDENSCHEDIJK (DE), dijk, pr. Z. H., tusschen de gem. *Sliedrecht* en *Wijngaarden* door naar Noord-Matena loopende.

WIJNGAARDSCHE-STEEG (DE), weg, pr. Z. H., loopende van *Wijngaarden* naar *Sliedrecht*.

WIJNGAARDSCHE-STEEG (DE), weg, pr. Utr., gem. *Doorn*, loopende van *Doorn* naar *Langbroek*.

WIJNGAARDSCHE-UITWATERING (DE) of DE SLIEDRECHTSCHER ACHTERWATERING, water, pr. Z. H., van de *Giessendamsche-Vliet* naar de *Sliedrechtsche-Vliet* loopende.

WIJNGAARDSCHE-WEG (DE), weg, pr. Z. H., loopende van *Wijngaarden* naar den *Graafstroom*.

WIJNHORST (DE), alleenst. h., pr. Dr., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Kocvorden*.

WIJNINGE-POLDER (DE). Zie *ORANJE-POLDER*.

WIJNTELHE.

WIJNTERSEL. } Zie *WINTELRE*.

WIJNTGRAFT (DE) of DE WINDGAAFF, watertje, pr. N.Br., van het geh. *Hulvermijl*, onder *Oerle*, naar de *Gender* bij *Eindhoven* loopende.

WIJNVOORDEN, buurs., pr. Over., gem. *Wijhe*; met 14 h. en 120 inw.

WIJRDE. } WIERDEN.

WIJRDEN. } WOERDEN.

WIJSEND (DE). Zie *WIJZEND*.

WIJSSEL. Zie *WISSEL*.

WIJST (DE), geh., pr. N.Br., gem. *Heesch*; met 29 h. en 180 inw.

WIJST of *WUISHOORN*, geh., pr. Dr., gem. *Beien*; met 64 h., 320 inw. en eene bijschool met 60 leerl.

WIJSTERLAND. Zie *WESTERLAND*.

WIJTEL (HET). Zie *TWIJTEL*.

WIJTGAARD, WIJDGAARD of *WITGAARD*, d., pr. Fr., arr., kant. en 1 u. Z. van *Leeuwarden*, postk. *Heerenveen*, *Leeuwarden* en *Sneek*, gem. *Leeuwarderadeel*; met 30 h. en 220 inw. De 200 R. K. maken met die uit de d. *Swichem*, *Wirdum* en een ged. van *Goutum* eene par. uit van het bisd. *Utr.*, met 660 ziel. De kerk, aan de *H. Maria Hemelvaart* toegewijd, heeft een koepeltorentje en orgel. De 20 Herv. behooren tot de gem. *Wirdum*.

WIJTGAARDERYVAART (DE), water, pr. Fr., gem. *Leeuwarderadeel*, van *Wijtgard* naar den *Tjaarderdiik*.

WIJTH (DE), p., pr. N. Br., gem. *Grave* en *Velp*; groot 146,3263 bund.

WIJTMEN, WIJTMEN of *WIJTMAN*, ook *WIJTHEN*, buurs., pr. Over., gem. *Zwollerkerarspel*; met 38 h. en 240 inw.

WIJTVLIET (HET), geh., pr. Zeel., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. van *Kalendijke*.

WIJTWERT (LUTJE), geh., pr. Gron., gem. *Stedum*; 7 h. en 60 inw.

WIJVEKEEN (DE). Zie *HOLLANDS-WIJZEND*. Zie *LANGEREIS*. (DIEP.)

WIJZEND of *WIJSEND*, 2 geh., pr. N.H., één, gem. *Hoogcarspel*, met 10 h. en 50 inw.; één, ged. gem. *Nibbixwoude*, ged. gem. *Zijkerspel* en ged. gem. *Midwoude*; 26 h. en 130 inw.

WIJZEND (DE),  $\frac{1}{2}$  waters, pr. N.H., één, van het *Schermeer* naar de gem. *Berkhout*; één, van de *Beemster* naar de *Zuiderzee* loopende.

WIJZEND (DE ACHTER-), water, gem. *Wognum-en-Wadway*, van de *Nieuwenweg* naar *Opmeer* loopende.

WIKHOVEN. Zie *URKHOVEN*.

WIKKEL. Zie *WYKEL*.

WIKKENBURG. Zie *WICKENBURG*.  
WILAARD of *WILAARDERBUREN*, ook *WILAARDER - HEMRYCK* of *WLARDARA-HEMRYCK*, geh., pr. Fr., gem. *Leeuwarden*; met 4 h. en 20 inw.

WILBERTSBERG, heuvel, pr. N.Br.,  
WILD. Zie *WILT* (HET). (gem. *Heesch*.)

WILD (HET). Zie *WILDT*.

WILDBAAN (DE), landg., pr. Geld., gem. *Brummen*; groot 68,2850 bund.

WILDEHOF of *WILDERHOF*, geh., pr. Gron., gem. *Delfzijl*.

WILDEHORNE (DE) of *WILDHORN*, streek lands, pr. Fr., gem. *Huskerland*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Joure*.

WILDE-LANDEN, streek lands, pr. *Zeel.*, gem. *St. Jan Steen*; beslaande 103,9730 bund.

WILDEMARKT (DE), heideveld, pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, tusschen Balk en Rys, waarop sinds onheugelijke jaren, op 26 Aug., Kermis en Veen. wordt gehouden.

WILDENBORCH, ook TER-WILDENBORCH en WILDENBURG, landg., pr. *Geld.*, gem. *Vorden*; 131,7636 bund.

WILDENBURG (GROOT-), boerd., pr. *Utr.*, gem. *Leusden*; 30,3800 bund.

WILDER. }  
WILDEREN. } Zie WILRE.

WILDER (DE), geh., pr. *Limb.*, gem. *Grubbenvorst*; 15 h. en 70 inw.

WILDERD (DE), heide, pr. *N.Br.*, gem. *Dongen*.

WILDERHOF. Zie WILDERHOF.

WILDERNIS. Zie HAARLEMMEHOUT.

WILDERT, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Zundert*; met 54 h. en 330 inw.

WILDERT (DE), water, pr. *Z.H.*, gem. *Berkel-en-Rodenrijs*.

WILDERVANK, gem., pr. *Gron.*, arr. *Winschoten*, kant. *Zuidbroek*, hulpk. van de postk. *Assen* en *Veendam* (12 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Wildervank en een ged. van de kolonie het Nieuwe-Stads-kanaal en van de Borger-kompagnie; beslaat 4192,6291 bund., en telt 820 h. met 5600 inw., die van landbouw, scheepvaart en turfgraverij bestaan. Er zijn 55 schepen voor buitenlandsche vaart, 72 voor binnenlandsche vaart; voorts 8 scheepstimmerwerf, 2 lijnbanen, 3 mast- en blokmakerijen, 6 lijnenweverijen, 2 bierbrouwerijen, 1 windkoorn-, 2 koorn- en pel-, 1 koorn- en schors-, 3 olie- en 7 paard-grutmolens, 1 mout- en branderij-stokerij, 1 steen- en pannenbakkerij en 1 boekdrukkerij. De 4700 Herv. behooren tot de kerk. gem. te *Wildervank* en *Stads-kanaal*. De 200 Ev. Luth. tot de gem. *Wildervank-en-Veendam*; de 100 Doopsg. en de 400 R. k. tot *Veendam-cn-Wildervank*; de 180 Isr. tot *Veendam*. Ook is er eene gem. van Chr. Afg. Er zijn 4 scholen. Het d. Wildervank ligt 3 u. Z. W. van Winschoten, 2 u. Z. van Zuidbroek. Men telt er 540 h. en 3900 inw. De 3100 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Winschoten*. De kerk heeft een koepeltoren, doch geen orgel. De Ev. Luth. kerk en de kerk der Chr. Afg. hebben toren noch orgel. Ook zijn er een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen* en een Zeemanscollegie, de *Harmonic*.

Paarden- en beestenmarkten, den laatsten Donderdag in April en den 2den Dingsdag in October.

WILDERVANK-EN-VEENDAM, Ev. Luth. kerk. gem., pr. en ring *Gron.*, met 1 kerk te Wildervank en 290 ziel.

WILDESHEIM. Zie WILSUM. (GEN.)

WILDEVEENEN. Zie HONDERDMOR-WILDEVELD, landstr., pr. *Gron.*, ged. gem. *Winsum*, ged. gem. *Leens*.

WILDHOEF, buit., pr. *N.H.*, gem. en in het d. *Bloemendaal*; 74,8055 bund.

WILDHOF of WILTHOF, tuinderij, pr. *Z. H.*, gem. 's *Gravezande*; groot 4,3739 bund.

WILDINGHE. Zie WONSERADEEL.

WILDLUST, buit., pr. *Z.H.*, gem.

WILDT (DE). Zie MILDT. (*Lisse*.)

WILDT (DE). Zie RYS.

WILER. Zie WILRE.

WILGEN (DE), geh., pr. *Fr.*, gem. *Smaltingerland*; met 38 h. en 150 inw.

WILHELMINADORP of ook NIEUWGDORP, d., pr. *Zeel.*, arr., kant., postk. en  $\frac{1}{2}$  u. N. N. O. van *Goes*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. N. W. van *Kallendijke*; met 92 h. en 530 inw. De inw., bijna allen Herv., maken met de overige uit den Wilhelmina-polder en die van het voorn.

Oost-Beveland, eene kerk. gem. uit van de klass. en ring van *Goes*, eerste sectie; met 550 ziel. De kerk heeft een koepeltorentje, doch geen orgel. De school telt 90 leerl. Ook is er 1 bewaars.

WILHELMINA-POLDER (DE), 2 p., pr. *Zeel.*, één, vroeger *LODEWIKS-POLDER*, ged. gem. *Kallendijke*, ged. gem. *Wolphaartsdijk*, ged. gem. *Kloetinge*; groot 1662,6248 bund.; één, of *WILHELMINA-POLDER*, gem. *Bier-vliet*; groot 343,0884 bund.

WILHELMINA'S-BURG, voorheen *LEEUEWENSTEIN*, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Voorburg*; groot 6,7358 bund.

WILHELMINA-SLUIS (DE), schutsluis van het *Zederik-kanaal*, pr. *Z. H.*, in den Zuider-Lekdijk, ten O. van Vianen.

WILHELMINA'SOORD, koloniën der Maats. van Weldadigheid, ged. pr. *Dr.*, gem. *Vledder*, ged. pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westende*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. O. van Noordwolde; 100 h. en 600 inw.

WILHELMUSPOLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Hontenisse*; groot 87,4040 bund.

WILK, waterplasje, pr. *Z. H.*, gem. en W. van *Moerkapelle*.

WILLEBRORD (ST.). Zie WILLIBROBDUS (ST.)

WILLEBRORDS-KAPEL (ST.), geh., pr. *Limb.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Hanssum*.

WILLEBRORDS-HOEK, geh., pr.

*N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Veghel*.  
**WILLEKENSVAART.** Zie WILLEM-VAN-GENTSVAART.

WILLEM, retranchement eener legerplaats, pr. *N. Br.*, ten O. van het geh. Hintham, behoorende tot de vesting 's Hertogenbosch.

WILLEM (FORT). Zie ANDRIES (NIEUW ST.). (LEM DEN EERSTE.

WILLEM (FORT). Zie KONING WIL-WILLEM - ADRIAANS - POLDER.

Zie KORTGENE (DE NIEUWE-POLDER VAN-).  
 WILLEM-ANNA-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Kappelle-Biezelinghe-en-Eeversdijk*; groot 276,5026 bund.

WILLEM-DE-EERSTE, vroeger *Impérial*, fort, pr. *Zeel.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. W. van *Breskens*. Het is eene aarden redoute, en maakt den linkervleugel der kustverdediging uit, heeft eene vierhoekige gedaante, waarvan de voorzijde in twee gedeelten gebroken is. Het heeft eene lunet ten O. voor den ingang, is geheel door natte grachten omringd en aan de zuid- en westzijde van eene soort van bedekten weg met voorgracht voorzien. In het fort is een bomvrij kruidmagazijn, voor 46,000 pond; een bomvrij gebouw met verdieping en regenput, en eene niet bomvrije kazerne, verder is de poort bomvrij overweld en heeft lokale voor wacht, keuken, provoost, enz. In de lunet staat een wachthuis.

WILLEM-DE-TWEEDE, fort, pr. *Utr.*, bij het d. Honswijk aan de Lek. Het heeft eenen bomvrijen toren van kolossalen bouw, met drie verdiepingen voor geschutvuur. Noordwaarts daarbij ligt nog eene lunet, aan het nieuw gegraven kanaal.

WILLEM DE TWEEDE (KONING), verschanst legerkamp, pr. *N. Br.*, behoorende tot de vesting 's Hertogenbosch. (PAPENBRIL.

WILLEM EN-MARIA-SCHANS. Zie WILLEM - FREDERIKS - POLDER (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*; groot 25,6870 bund.

WILLEM-GIJSSENS-NIEUWLAND-POLDER (DE). Zie GEEST-NIEUWLAND-POLDER (DE).

WILLEM - HENDRIKS - POLDER (DE), p., pr. *Zeel.*, gem. *Graauwen-Langendam*; groot 596,9525 bund.

WILLEMJNSVELDE, streek lands, pr. *Geld.*, gem. *Bemmel*.

WILLEMKENSVAART. Zie WILLEM-VAN-GENTSVAART.

WILLEM-POLDER (DE), p., pr. *Zeel.*, gem. *Wissckerke*; 105,8925 bund. groot.

WILLEMSBURG, voormaals het HUIS TER-LAP, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Voorborg*; groot 1,2200 bund.

WILLEMSDORP, geh., pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Wieldrecht*, met 9 h., 50 inw., eene haven, eene station der paardenposterij en een rijk stoombootenveer over het Hollandsdiep op de Moerdijk.

WILLEMSDORP, bies- en rietplaat, pr. *Z. H.* gem. *Pernis*.

WILLEMSDORP. Zie SHOONDJKE. WILLEMSKERKE-POLDER, p., pr. *Zeel.*, gem. *Hock*, groot 164,5065 bund.

WILLEMSLUIJ (DE), 2 sluizen, ééne, pr. *N. H.*, gem. en 20 min. Z. van *Buiksloot* in het IJ; ééne, pr. *Over.*, bij *Zwolle*, waardoor de Willemsvaart zich in den IJssel stort.

WILLEMSLUIJ (DE BUURT-AAN-DE), b., pr. *N. H.*, gem. *Buiksloot*; met 7 h. en 50 inw.

WILLEMSOORD, eene kolonie van de Maatschappij van Weldadigheid, ged. pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-West-einde*, 5 min. Z. van *Steggerda*, ged. pr. *Over.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Steenwijkerwold*, met 180 h. en 1060 inw.

WILLEMSOORD, etablissement der marine, pr. *N. H.*, arr. en 8 u. N. van *Alkmaar*, kant., postk., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *den Helder*, met een groot dok; een directiehuis; een hospitaal; een Kazerne der Mariniers; een Wachthuis; een Stoomgebouw; een Gebouw met Werflorentje; verschillende gebouwen voor Magazijnen, Werkplaatsen enz., allen van steen, behalven de Berglootsen en de Scheepskappen, die van hout zijn.

WILLEMSPOLDER (DE), 3 p., pr. *N. Br.*, één, gem. *Dinteloord*, groot 200,5766 bund.; één, ged. gem. *Oosterhout*, ged. gem. *Raamsdonk*; groot 784,8871 bund, één of POLDER-BOVEN-DE-BOVENSLUIS, p., pr. *N. Br.*, gem. *Willemstad*; groot 17,9060 bund.

WILLEMSPOLDER (DE PRINS-). Zie PRINS-WILLEMS-POLDER.

WILLEMSTAD, kerk. ring., pr. *N. Br.*, klass. van *Breda*, bestaande uit de gem.: *Fijnaart-en Heyningen*, *Oud- en Nieuw-Gastel*, de *Klundert*, *Oudenbosch- en-de-Hoeven*, *Prinse-land-en-Dinteloord*, *Standaardbuiten*, *Willemstad en Zevenbergen*, met 9 kerken, 8 Predikanten en 6800 ziel.

WILLEMSTAD, gem. en heerl., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. *Zevenbergen*, postk. *Willemstad* (17 m. k., 9 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de st. *Willemstad*, de geh. de *Helwijk*, *Bovensluis*,



Oudemolen en ged. van de geh. Tonnekreek; beslaat 3076,8551 bund., en telt 267 h., met 2000 inw., die van handel en landbouw bestaan. Er zijn 1 scheepstimmerwerf, 1 bierbrouwerij, 2 grutterijen, 1 meestooft, 1 windkoren- en 1 rosmolen. De 1800 Herv. maken een gem. uit van de klass. van *Breda*, ring van *Willemstad*; de 200 lt.K. eene par. van het bisd. *Breda*, dek. *Bergen-op-Zoom*. De 6 lsr. behooren tot de rings. van *Bergen-op-Zoom*. Er is 1 school met 200 leerl. De stad *Willemstad*, in het Lat. Guillelmistadium, ligt 6½ u. N. W. van *Breda*, 3 u. N. W. van *Zevenbergen*, aan het Hollandsdiep, en is eene vesting. Zij beslaat binnen hare wallen 19,6077 bund., en heeft 215 h., ruim 1100 inw., een rijkshengsteuveer op Numandorp, een station der stoombooten van Rotterdam op Antwerpen en Middelburg en twee poorten. De vesting heeft zeven kleine holle bastions. De hoofdwal is alleen aan de rivierzijde, met bekleedingsmuren voorzien en wel het rivierfront en de helft der beide aangrenzende fronten. De natte hoofdgracht is vrij breed, daar door liggen twee steenen dammen, ten N. W. en N. O., welke tegen de zeedijken steunen en waarvan eerstgenoemde eene inundatiesluis heeft; de haven, welke door het rivierfront binnen de vesting komt, is ter wederzijden door een steenen beer van deze gracht afgesloten; de westelijke beer heeft eene spuisluis en daarover, vlak voor de Waterpoort, ligt eene houten ophaalbrug. Er is slechts een buitenwerk, zijnde een ravelijntje voor de landpoort, en rondom het niet bekleedde deel van den hoofdwal loopt een glacis coupé met voorgracht, aan de rivierzijde is het oostelijk gedeelte tusschen de haven en den Oostzeedijk van een gewoon glacis voorzien, terwijl het westelijk gedeelte een slauw en vrij breed athellend terrijn heeft, met een dijkje, dat van het havenhoofd tot tegen den Westzeedijk aanloopt. Tot deze vesting behooren nog de forten de Ruyter en de Hel. Militaire gebouwen zijn: het Gouvernement, ook wel het Prinsenhuis, thans dienende tot Infirmerie, Magazijnmeesterswoning enz. en het voorplein tot Geschtupark; de Kazerne; het Arsenal, met het kogelpark, een brandspuithuis en eene groote ruime pomp, welke zelfs dikwijls in de behoefte der ingezetenen voorziet; twee kleine Wachthuizen aan de beide poor-

ten; een groot bomvrij Kruidmagazijn, voor 90,000 pond; een klein niet bomvrij kruidmagazijn voor 18,000 pond; twee Kogelgloeiovens, en twee houten Loodsen tot berging van materiëel. Het Stadhuis heeft eenen achtkantentoren. De Herv. kerk is een fraai gebouw van achthoekigen vorm, en door een dergelijk hoog koepeldak gedekt, waarop nog een rond houten torentje prijkt. De R. K. kerk, aan *Onze Lieve Vrouw* toegewijd, heeft een orgel, doch geen toren. Er zijn nog een Weeshuis der Herv. waarin zich thans 12 jongens en 11 meisjes bevinden; eene Stations der paardenposterij en eene Bank van leening. (Vrijd. in Sept. Paardeum. 9 Junij, kermis den 3den WILLEMSTAD (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. *Marum*.)

WILLEMSVAART (DE), kanaal, pr. *Oer.*, van Zwolle naar den IJssel. WILLEMSVAART (DE ZUID-), kanaal, pr. *N. Br.* en *Limb.*, van Maastricht, ged. over Belgisch grondgebied, en vervolgens in Nederland langs Weert, Helmond, Donk en Middlerode naar 's Hertogenbosch loopende; daarbij de d. Veghel, Dinther, Heeswijk, den Dungen en Berlicum op korten afstand voorbij gaande.

WILLEMSVEER (HET) of het OUDVEER, pontveer, pr. *N. Br.*, gem. *Raamsdonk*, over de Donge.

WILLEM-VAN-GENTSVAART of WILLEKENSVAART, ook WILLEMKENSVAART, geh. en weg, pr. *V.Br.*; het geh. gem. *Cupelle*, met 16 h. en 90 inw.; de vaart van de Lage-Zandschel naar den buitendijk tusschen de Vrouwkensvaart en de Nieuwe vaart.

WILLEM-WIT-ZIJN SLOOT, ook KEES-HILLESLOOT of KOOS-HILLESLOOT, water, pr. *N. H.*, onder Oostzaan, van de Noord-Haal naar de Twisk.

WILLENS (POLDER-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Stein*; 443,0070 bund.

WILLENSEINDE. Zie WELLENSIND.

WILLER, WIELER of WILLER, geh., pr. *Limb.*, gem. *Suralmen*; 22 h. en 130

WILLER-HEIDE. Zie HEIDE. (inw.)

WILLER (NIES-). Zie NUSWILLER.

WILLESKOP, gem., pr. en arr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, postk. *Oudewater* (3 m. k., 2 s. d., 1 j. d.); zij bestaat uit de heert. Willeskop-en-Kort-Heeswijk en Blokland; bevat de geh. Willeskop, Kort-Heeswijk en de b. Blokland; beslaat 1328,9437 bund., en telt 72 h. met 600 inw., die van landbouw, veeteelt, handel in kaas, boter, aardappelen en granen bestaan. Ook is

er 1 windhoutzaagmolen. De 200 Herv. behooren kerk. tot *Montfoort*; de 380 R. K. te *Montfoort* of te *Oudewater*, waar ook de kinderen onderwijs genieten. Het geh. Willeskop ligt 4½ u. Z. W. van Utrecht, 3 u. W. ten N. van IJsselstein.

WILLESKOP, p., pr. *Utr.*, gem. *Willeskop*; groot 488,0857 bund.

WILLESKOP - EN - KORT - HEESWIJK, heerl., pr. *Utr.*, gem. *Willeskop*. Zij bevat de geh. Willeskop en Kort-Heeswijk; beslaat 824,6707 bund. en telt 33 h. met 460 inw. De 200 Herv. behooren kerk. tot *Montfoort*; de 300 R.K. tot *Montfoort* en *Oudewater*, waar ook de kinderen onderwijs genieten.

WILLESKOPPERDIJK (DE), dijk, pr. *Utr.*, dat ged. van den IJsseldijk, hetwelk zich langs de zuidzijde van den IJssel, van Montfoort tot bij Oudewater uitstrekt.

WILLEBRORD (ST.), meestal HET HEIKEN, ook wel HET VILDERSHEIKEN en HET RUCPHENSHEIKEN, in de wandeling veelal KLEIN-AMSTERDAM, d., pr. *N.Br.*, arr. en 2½ u. Z. Z. W. van *Breda*, kant. en 2½ u. Z. O. van *Woudenbosch*, hulpk. en ged. gem. *Ellen*, ged. gem. *de Hoeven*, ged. gem. *Rucphen*; met 121 h. en 620 inw. De inw., allen R. K. maken eene par. uit van het bisd. en dek. van *Breda*. De kerk is aan den H. WILLEBRORDUS toegewijd. De dorps. telt 120 leert., onder welke 60 meisjes, diemedede onder de leiding van twee liefdezusters in handwerken onderwijs genieten.

WILLIGE-LANGERAK, gem. en heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, postk. *Gorinchem* en *Schoonhoven* (2 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bevat niets (dan verspreid staande woningen; beslaat 719,7413 bund., en telt 60 h. met 430 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Er is een voetveer op Nieuwpoort. De 350 Herv. behooren tot de gem. van *Willige-Langerak-en-Zevender*. Het kerkje heeft eenen lagen toren. De 50 R. K. parochiëren onder *Cabauw*. Er is 1 school met 60 leert.

WILLIGE-LANGERAK-EN-ZEVENDER, kerk. gem., pr. *Z.H.*, klass. *Gouda*, ring *Schoonhoven*; met 1 kerk te Willige Langerak, en 390 ziel.

WILLIGEN (DE DRIE-), hofst., pr. *Zeel*, gem. *Elkerzee*; 50,2591 bund.

WILLIKEBREEK. Zie CADOELEERMEER.

WILLINCK OF WILLINK, erve, pr. *Geld.*, gem. *Winterswijk*; 119,1197 bund. groot.

WILLOUTSPOLDER, p., pr. *Zeel*,

gem. *Nisse*; 12,1090 bund. (MEER.

WILMKEBREEK. Zie CADOELEERWILNIS, gem., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. en postk. *Loenen* (4 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Wilnis en het geh. Westveen; beslaat 1584,8897 bund. en telt 147 h. met 1250 inw., die van veenderij en het maken van boter en kaas bestaan. Ook zijn er 5 scheepmakerijen, 1 molen- en 2 kloonpmakerijen. De 840 Herv. behooren ged. tot de gem. *Wilnis-en-Oudhuizen*; de 5 Rem. tot *Utr.*; de 400 R. K. tot *Mijdrecht* en *Noorden*; de 3 Isr. tot *Uithoorn*. Er is eene school, gezamenlijk met *Oudhuizen*, met 120 leert. Het d. Wilnis, gemeenlijk Willis ligt 5½ u. N. W. van Utrecht, 2 u. W. van Loenen, gedeeltelijk op het grondgebied van de gem. *Oudhuizen*, waar ook de kerk staat. (in Oct.

Kermis Dingsd. na den 2den Zond.

WILNIS(RUÏGE-). Zie RUÏGE-WILNIS.

WILNIS-EN-ODDHUIZEN, kerk. gem., pr. *Utr.*, ring van *Mijdrecht*; met eene kerk te *Oudhuizen*.

WILNISSER-ZUWE. Zie ZUWE(DE).

WILP OF WILPE, oudtijds HUELPA of HUILPA, later misschien VELPA, d., pr. *Geld.*, arr. en 8½ u. N. ten O. van *Arnhem*, kant. en 3 u. N. O. van *Apeldoorn*, hulpk., gem. en 1½ u. N. van *Voorst*. Men telt er 200 h. en 1800 inw., die van landbouw bestaan. De 1000 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Arnhem*, ring van *Apeldoorn*. De kerk heeft toren en orgel. De 800 R. K. behooren ged. tot de par. *Duistervoorde*, ged. tot die van *Bus-sloo*. De dorps. telt 100 leert.

Kermis den 1n Woensd. in Sept.

WILP (DE) OF DE WULP, ged. pr. *Fr*, gem. *Opsterland*, ¾ u. N. van *Sigerswolde*, ged. pr. *Gron.*, gem. en 1 u. Z. van *Marum*; met 122 h., 620 inw. en 1 school met 160 leert.

WILPERHORST, boerd., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. N. N. W. van *Voorst*.

WILPSCHE-EN-NIJENBEKERKLEI (POLDER-VAN-DE), p., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*.

WILRE. Zie WILRE.

WILRE, WILDEREN, WILDER, WILDER OF WILER, ook WILRE IN DEN VOENHOVE en TRICHT-WILDER, bij de laddlieden WOLDER, d., pr. *Limb.*, arr., kant., postk. en 20 mid. Z. W. van *Maastricht*, gem. *Oud-Vroenhoven*. De inw. allen R. K., behooren tot de par. van *Oud Vroenhoven*, welke hier eene kerk heeft aan de H. H. PETRUS en PAULUS toegeheiligd, met eenen

vierkanten toren, doch zonder orgel.

WILREYT of WILREIT, geh., pr. *N.Br.*, gem. en 1½ u. W. van *Bergeyk*, in den uithoek de Webosch-en-Wilreyt; met 5 h. en 30 inw.

WILREYT (GROOT-), geh., pr. *N.Br.*, gem. *Bergeyk*; 8 h. en 40 inw.

WILSEN. Zie WINSUM.

WILSFOIRT. Zie WIELSFOIRT.

WILSINK, boerd., pr. *Geld.*, gem. en 1½ u. Z. O. van *Grassel*.

WILSUM, gem., pr. *Over.*, arr. *Zwolle*, kant. en postk. *Kampen* (3 m. k., 1 s. d. 2e ged., 3 j. d.). Zij bevat de plattelandst. Wilsum, en de buurs. Harsenhorst, Oosterholt, Uiterwijk, het Onderdijksche en de Nieuwstad, en de b. Stuurman; beslaat 726,2070 bund., en telt 77 h. en 800 inw., die van landbouw, veeteelt, visscherij en het maken van matten bestaan. De inw., op 9 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Kampen*. De 9 R. K. parochiëren te *Kampen*. Er is 1 school. Het plattelandst. Wilsum, ook wel Wilsom of Welzen, eertijds Wildesheim, ligt 2 u. W. van *Zwolle*, 1½ u. Z. O. van *Kampen*. De kerk heeft een toren, doch geen orgel.

Kermis den 1sten Dingsd. in Oct.

WILSUM, WELSEM, ook WELSUM, en wel eens WELSEN of WALSUM, b., pr. *Over.*, gem. *Dalfsen*; 27 h. en 160 inw.

WILSUM. Zie WELSUM. (BEEK.)

WILSUMMERBEEK. Zie BAALDERWILSUMERWEERD of KOPPELERWEERD, streek weideland, pr. *Over.*, gem. *Wilsom*; groot 100 bund.

WILSVEEN, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Stompwijk*; met 29 h. en 210 inw.

WILSVEENSCHERWATERING(DE), water, pr. *Z. H.*, langs Wilsveen in de ringsloot van het Soetermeersche meer uitlopende.

WILT (DE). Zie MILT.

WILT (HET) of HET WILD, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Alem*; met 17 h., 70 inw. en een voetveer op Driel.

WILTHOF. Zie WILDROF.

WILTRE. Zie WILBRE.

WILTSKAMP (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. *Vlagwedde*; met 8 h. en 60 inw.

WIMA, WYMA of DE WYM, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Ferveerderadeel*, 5 min. N.W. van Hoogebeintum; 0,5070 bund.

WIMMENHOVEN. Zie WEMMENHOVE.

WIMMENUM, oudtijds WUNEN, WINNEM, WINNEN, ook WUMMENUM, gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Alkmaar* (11 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat geheel uit verspreid

staande woningen; beslaat 791,3432 bund., en telt 19 h. met 130 inw., die van landbouw bestaan. De 90 R. K. behooren kerk. tot de *Egmond*; de 40 Herv. tot *Egmond-Binnen-en-opden-Hoef*. De kinderen genieten onderwijs in *het Woud*, gem. *Bergen*.

WIMMENUM (NOORD-). Zie Woud (r).

WIMMENUM - POLDER, p., pr. *N. Br.*, gem. *Wimmenum*; 89,0000 bund groot.

WIMMENUMER-VAART, vaart, pr. *N. H.*, van den Krommendijk naar *Schuilenburg*, gem. *Winnenum*.

WINAAM. Zie WYNALDUM.

WINCHEUM. Zie WINSUM.

WIND (HET), overtoom, pr. *N. H.*, aan het Z. einde van *Purmerland*.

WINDAS (HEM), geh., pr. *N. H.*, gem. *Nibbtzwoude*, met 16 h., 70 inw.

WINDE, geh., pr. *Dr.*, gem. *Vries*; met 8 h. en 60 inw.

WINDESHEIM, doorgaans WINSEM, d., pr. *Over.*, postk. *Deventer* en *Zwolle*, gem. *Zwollerkerpel*. Men telt er 31 h. en ruim 230 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Ook is er een steenbakkerij. De 180 Herv. maken met die van de buurs. Hoog-Zuthem, Laag-Zuthem, Herculo en Herksen eene gem. uit van de klass. en ring van *Zwolle*, met 620 ziel. De kerk heeft een torentje, doch geen orgel. De 30 R. K., parochiëren te *Heino*. De dorps. telt 90 leerl.

Kermis in de maand Augustus.

WINDESHEIM (HET HUIS-TE-), havez., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerpel*; groot 41,2562 bund.

WINDESHEIM. Zie WINSUM.

WINDEWEER, veenk., pr. *Gron.*, gem. *het Hoogezand*, aan het Kalkwijksterdiep; met 202 h. en 1170 inw. Deze kol. maakt met die van *Lula* uit d. of kerspel *Windeweer-en-Lula* uit, van welke hier de kerk staat, zonder orgel, doch met een torentje op het dak. De lage, oude, zware en dikke toren dient tot poort voor het kerkhof.

WINDEWEER of WINNWEER, herb., pr. *Gron.*, gem. en 1 u. O. van *Ten-Boer*; met 3 h. en 20 inw.

WINDEWEER-EN-LULA, d., pr. *Gron.*, arr., reg. kant. en 3 u. O. Z. O. van *Gron.*, kant., postk., gem. en 1 u. Z. Z. O. van *het Hoogezand*. Men telt er 241 h. en 1340 inw., die van landbouw bestaan. De 940 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Gron.*, ring van *het Hoogezand*. De Doopsg. behooren tot de gem. van *Sap-*

*pcmeer*. De R. K. parochiëren te *Kleinmeer*. De dorps. telt 150 leerl.

WINDGRAAF. Zie WIJNTGRAFT (DE).

WINDHAGEN, Zie WINTHAGEN.

WINDHARD, pachth., pr. *Limb.*, *Tegelen*

WINDSCHOT. } Zie WINSCHOTEN.

WINDSCHOTEN. } TEN.

WINDSHOEK, geh., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Almelo*; inet 37 h. en 190 inw.

WINENIA. Zie WYNS.

WINGERDEN (POLDER-VAN-). Zie WIJNGAARDEN (POLDER VAN-).

WINIA, 2 hoeven, pr. *Fr.*, ééne, gem. *Ferwerderadeel*, 5 min. Z.O. van *Marrun*; ééne, gem. *Oost-Dongeradeel*, 5 min. Z. O. van *Jouwsuier*.

WINKEL, gem., pr. *N. H.*, arr. en hulpk. van het postk. *Alkmaar*, kant. *Schagen* (14 m. k., 9 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Winkel, de geh. Lutje-Winkel, de Weere, Limmerschouw en een ged. van de Langereis; beslaat 1750.000 bund., en telt 156 h. met 1200 inw., die van het kaasmaken, den landbouw en binnenvisscherij bestaan. Ook zijn er 1 kaarsenmakerij, 1 weverij en 1 koorfmolen. De 1100 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Alkmaar*, ring van *Scharwoude*. De 50 Doopsg. behooren kerk. tot *Oude-en-Nieuwe-Niedorp*; de 50 R. K. tot *het Veld*. Er is 1 school met 90 leerl. Het d. Winkel, oudtijds Wijkel ligt 4 u. N.O. van *Alkmaar*, 2 u. O.Z.O. van *Schagen*. Men telt er 101 h. en 600 inw. Het raadhuis heeft een houten torenij De kerk is in 1844 gebouwd.

WINKEL. Zie WINKELSCHEHOEK.

WINKELE (DE), boerd., pr. *Fr.*, gem. *Rauwerderhem*, 10 min. Z. van *Irsun*; 21,5626 bund.

WINKEL (DE), water, pr. *Utr.*, dat van het Huis-te-Abcoude naar de Waver loopt.

WINKEL (DE), geh., pr. *Limb.*, gem. *Posterholt*; inet 4 h. en 40 inw.

WINKEL (LUTJE), geh., pr. *N. H.*, gem. *Winkel*; met 24 h. en 40 inw.

WINKEL (OOSTER - POLDER - VAN-). Zie OOSTER POLDER.

WINKELBERG, b., pr. *N. Br.*, gem. *Moergestel*, in het geh. *de Hijzen*.

WINKELDER-WEERE (DE). Zie WEEREN (DE).

WINKEL-EE. Zie WINKELZEE.

WINKELERHOEK of WINKELSHOEK, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Ruurlo*; met 16 h. en 120 inw. (gem. *Winkel*).

WINKELER POLDER, p., pr. *N. H.*,

WINKELHOEK, streek lands, pr. *Gron.*, O. van het *Hoogezand*; 45 bund.

WINKELMOLEN, geh., pr. *Limb.*, gem. *Neer*; met 7 h. en 30 inw.

WINKELMOLEN. Zie WOLFSWINKEL.

WINKELSCHEHOEK of WINKEL, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Udenhout*.

WINKELSCHE-POLDER (DE KLEINE-), ook wel HEER-DE-WAALSPOLDER-TJE, DE TACHTIGHORGEN of DE TIENMORGEN, p., pr. *Utr.*, gem. *Abcoude-en-Baambrugge*, *Abcoude-Proostdij-e-en-Aasdonk*; groot 69,8095 bund.

WINKELSHOEK, buurs., pr. *Geld.*, met 51 h. en 270 inw.

WINKELSHOEK. Zie WINKELERHOEK.

WINKELSKWARTIER, wijk der gem. *Udenhout*, pr. *N. Br.*

WINKELSTEEG (DE), landg., pr. *Geld.*, gem. *Nijmegen*; 43,6493 bund.

WINKELSTRAAT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Lierop*; met 18 h. en 100 inw.

WINKELZEE (DE), oudtijds WINKEL-EE, water, pr. *Zeel.*, van het Reigersgat naar de Krabbekreek.

WINNEM. Zie WINNEMUM.

WINNENSTRAAT. } Zie WENNE-

WINNERSTRAAT. } STRAAT.

WINNEWEER. Zie WINDEWEER.

WINSCHUM. Zie WINSUM.

WINSCHOTEN, arr., pr. *Gron.* Het bevat de kant. Winschoten en Zuidbroek; beslaat 93805,3626 bund., en telt 8451 h., met 54500 inw.

WINSCHOTEN, kant., pr. *Gron.* Het bevat de gem.: Winschoten, Oude-Pekela, Nieuwe-Pekela, Wedde, Onstwedde, Vlagtwedde, Bellingwolde, de Nieuwe-Schaans, Beerta en Finsterwolde; beslaat 58930,9603 bund.; en telt 3869 h., met 28300 inw.

WINSCHOTEN, klass., pr. *Gron.* Het bevat de ring.: Winschoten, Midwolde en Bellingwolde, met 35 gem., 36 kerken, 37 Predikanten en 47000 ziel.

WINSCHOTEN, ring, pr. *Gron.*, klass. van *Winschoten*. Hij bestaat uit de gem.: de Eexta, de Meeden, Muntendam, Noordbroek, Omme-landerwijk-en Zuidwending, Nieuwe-Pekela, Oude-Pekela, Scheemda, Nieuwe-Stadskanaal, Veendam, Westerlee-en Heiligerlee, Wildervank, Winschoten-en-Zuidbroek, met 14 kerken, 15 Predikanten en 26000 ziel.

WINSCHOTEN, gem., pr. *Gron.*, arr., kant. en postk. *Winschoten* (11 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het vl. Winschoten, de geh. Zuiderveen, Bovenburen, Oostereind, St. Vitusholt, en ged. van Winschoterzijl en Winschoter-Hoogbrug; 2206,9741 bund. groot, en telt 478 h., met 3900 inw., die van handel, scheepvaart,

fabrieken en trafieken bestaan. Er zijn 3 steen- en pannebakkerijen, 3 kalkbranderijen, 3 leerlooierijen, 2 garentwinderijen, 2 boekdurkkerijen, 1 olie-, 1 houtzaag-, 1 pel- en 2 koorndmolens, 4 weverijen, 1 touwslagerij, 5 goud- en zilversmederijen, 1 tinnegieterij en 3 tabakskerverijen. De 3200 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring. van *Winschoten*, met 2 Predikanten, de 70 Evang. Luth., met die uit de burgerl. gem. *Wedde*, *Bellingewolde* en *Nieuwe-Schans*. eene gem. van de ring van *Gron.*, met 160 ziel.; de 240 R. K. met die van de burg. gem. *Beerta*, *Midwolde*, *Nieuwe-Schans* en *Scheemda*, eene par. van het bisd. *Utr.*, met 340 ziel.; de 350 Isr., eene rings., waarin de dienst door een voorlezer verrigt wordt, en welke te *Nieuwe-Schans* eene bijkerk heeft. Er zijn een *Gymnasium*, een instituut voor vrouwelijke opvoeding en vier lagere scholen. Het vl. *Winschoten* of *Windschoten*, vroeger *Windschot* of *Winskot*, ligt 7 u. O. ten Z. van *Groningen*, 5 u. Z.W. van *Appingedam*. Men telt er 369 h. en 3100 inw. Er zijn een Raadhuis, waar ook de arrondissement-regtbank en het kantongeregte hare zittingen houden, en een Huis van Arrest. De herv. kerk is een groot en deestig gebouw, met toren en orgel. De Ev. Luth. kerk heeft toren noch orgel. De R. K. kerk, aan den H. *Virus* toegewijd, heeft eenen naaldtoren en een orgel. De Syn. is een klein gebouw. Het *Gymnasium* telt 50; de gem. school 400; en de openbare godsdienstige Isr. armenschool 50 leerl. Er zijn eene Subcommissie van het fonds tot ondersteuning van de gewapende dienst in de *Neiderlanden*; een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, met eene inrigting tot bevordering der Nijverheid, een armen patronaat en eene Zangschool; eene Subcommissie van de Maats. van *Weldadigheid*, en eene Afd. van de Maats. tot Nut van Isr. in *Nederland*.

Voorjaarsm. Dond. en Vrijd. voor Pinkst. Najaarsm. den laatsten Dond. en Vrijd. in Sept., doch wanneer Vrijd. op 1 Oct. komt dan op den laatsten Sept. en 1 Oct. Veem. den 1e en 2e Maand. in Mei, den 2e en 3e Maand. in Oct. en op den 1e Maand. in Nov. **WINSCHOTENUOSTEREND-VAN-). Zie OOSTEREIND.**

**WINSCHOTERDIEP.** Zie SCHU-  
TENDIEP. (HOOGEBRUG (WINSCHOTER-).

**WINSCHOTER-HOOGEBRUG.** Zie  
WINSCHOTER-ZIJL en WINSCHO-

**TER ZUIDERVEEN,** 2 geh., pr. *Gron.*, het ééne ged. gem. *Winschoten*, ged. gem. *Beerta*, ged. gem. *Wedde*; met 9 h. en 70 inw.; het andere gem. *Winschoten*, met 24 h. en 220 inw.

**WINSINGER-SLOOT**, water, pr. *Dr.*, van *Roderwolde* naar de *Mark-sloot* loopende.

**WINSKOT.** Zie WINSCHOTEN.

**WINSLOOT (DE)**, water, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, Z. van *Ylst*.

**WINSEM.** Zie WINDESHEIM.

**WINSSEN**, d., pr. *Geld.*, arr., hulpk. van het postk. en 2 u. W. van *Nijmegen*, kant. en 1½ u. N.O. van *Drunen*, gem. en ¼ u. N. W. van *Ewijk*. Men telt er 166 h. en 930 inw., die van landbouw, tabaksplanterij en veeteelt bestaan. Het wordt verdeeld in *Ambt-Winssen* en *Rijks-Winssen* en telt 150 h. en 900 inw. De 870 R. K. maken eene par. uit van het bisd. *shertogenbosch*, dek. van *Nijmegen*, met 1 Pastoor en 1 Kapellaan. De kerk, aan den H. *Akronius van Padua* toegewijd heeft eenen dikken en stompen toren en een orgel. De 60 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Nijmegen*, ring van *Balenburg*. Het kerkje heeft toren en orgel. De dorps. telt 90 leerl. Kermis Zondag na *St. Mattheus*.

**WINSSEN (AMBT-)**, het W. ged. van het d. *Winssen*, pr. *Geld.*, gem. *Ewijk*; 62 h. en 350 inw.

**WINSSEN (RIJKS-)**, het O. ged. van het d. *Winssen*, pr. *Geld.*, gem. *Ewijk*; 104 h. en 580 inw.

**WINSUM**, kerk. ring, pr. *Gron.*, klass. van *Middelstum*. Hij bestaat uit de gem.: *Adorp* en *Harsens*, *Den Andel*, *Baño* en *Maskwert*, *Eenrum*, *Mensingeweer* en *Maarslag*, *Obergum*-*Maarhuizen*-en-*Ranum*, *Tinalinge*, *Wetsinghe*-en-*Sauwert* en *Winsum*-*Bellingeweer*, met 9 kerken, 9 Predikanten en 5300 ziel.

**WINSUM**, gem., pr. *Gron.*, arr. *Appingedam*, kant. en postk. *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum* (5 m. k., 2 s. d.). Zij bestaat uit de d.: *Winsum* en *Obergum*, de geh. *Bellingeweer*, *Klein-Garnwerd*, *Maarhuizen*, *Ranum*, *Schilligeham*, *Thijum*, *Winsumermeeden*, *Allinghuizen*, *Erensbeem* en *Zaandam*; beslaat 2769, 3825 bund., en telt 316 h. met 1900 inw., die van landbouw en handel in vee en graan bestaan. Er zijn 3 steenbakkerijen, 1 kalkbranderij, 1 hieerbrouwerij, 1 vellenblooterij, 1 houtzaag-, 1 olie-, 1 pel- en 1 korenmolen. De 1800 Herv. maken de gem. van *Winsum*-en-*Bel-*

*lingeweer* en *Obergum-Maarhuizen-en-Ranum* uit. De 20 Chr. Afg. behooren kerk. tot *Baſto en-Winum*; de 20 Doopsg. tot *Mensingeweer*; de 60 R.K. te *Hoorn* en te *Bedum*; de 50 Iſr. maken met die uit de gem. *Baſto, Bedum* en *Leens*, eene rings. uit, met eenen Voorlezer. Er zijn 2 scholen. Het d. *Winsum*, oudtijds *Winchium*, *Winſchium*, *Windesheim*, *Windeshem* ligt 5 u. W. ten N. van *Appingedam*, 1 u. W. van *Onderdendam*. Men telt er 89 h. en 550 inw. De 490 Herv. behooren tot de gem. *Winsum-en-Bellingeweer*. De kerk heeft toren en orgel. De dorps. telt 110 leerl. Er is een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

*WINSUM*, oudtijds *WINDESHEIM*, in het Fr. *WILSEN*, d., pr. *Fr.*, arr., reg. kant., postk. en 2½ u. W. Z. W. van *Leeuwarden*, kant. en 2½ u. N. W. van *Rauwerd*, gem. *Baarderadeel*. Men telt er 78 h. en 550 inw. en met de geh. *Memert*, *Waekens*, *Winsumer-Brugbuurt* en *Winsumer-Uitbuurt*, 86 h. en 600 inw., die zich op het maken van boter en kaas toelagen. De 540 Herv. behooren tot de gem. *Winsum-en-Baard*. De kerk heeft eenen stomp toren, doch geen orgel. De 30 Doopsg. behooren kerk. tot *Baard*; de 12 R. K. te *Dronrijp*. De dorps. telt 75 leerl.

*WINSUM-EN-BAARD*, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Harlingen*, ring van *Bolsward*; met 2 kerken, ééne te *Winsum* en ééne te *Baard*; 750 inw.

*WINSUM-EN-BELLINGEWEER*, kerk. gem., pr. *Gron.*, klass. van *Middelstum*, ring van *Winsum*; met eene kerk te *Winsum* en 740 ziel.

*WINSUMER- BRUGBUURT*, ook *WINSUMERBUREN*, *BRUGGEBUREN* of *HOOGUOLT*, b., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, onder *Winsum*.

*WINSUMERDIEP*, water, pr. *Gron.*, van *Winsum* naar *Onderdendam*.

*WINSUMER-EN-BELLINGEWEERDER-MEEDEN*, streek weiland, pr. *Gron.*, gem. *Winsum*; groot 350 bund.

*WINSUMER-EN-SCHAAPHALSTER-ZIJLVEST*, zijlvest, pr. *Gron.* Zij bestaat uit de schepperijen *Stedum*, 't *Vierendeel*, *Innersdijk*, *Winsum*, *Baſto-Rasquert*, *Obergum*, *Ewsum*, *Warffum*, *Uithuizen*, *Zandeweer*, *Overmaringe* en *Huizinge*.

*WINSUMERMEEDEN*, geh., pr. *Gron.*, gem. *Winsum*; 34 h. en 210 inw.

*WINSUMER-UITBUURT*, b., pr. *Fr.*, gem. *Baarderadeel*, onder *Winsum*.

*WINZUMERZIJL* (DE), sluis, pr. *Gron.*, gem. *Winsum*.

*WINTELRE*, ook *WIJNTERSEL*, oudtijds *WUNTEBRE* en *WESTELRE*, d., pr. *N.Br.*, arr. en 2 u. W. van *Eindhoven*, kant. en 2 u. Z. Z. O. van *Oirschot*, gem. en 1 u. O. N. O. van *Vessem*. Men telt er met het geh. *Kreijel* 78 h. en 440 inw., die van landbouw en schapenfokkerij bestaan. De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*, dek. van *Hilvarenbeek*. De kerk, aan den H. *WILBRORD* toegewijd, heeft toren noch orgel. De dorps. telt 40 leerl.

Kermis den eersten Zondag na *St. Lucas* (in October).

*WINTER* (DE), hofst., pr. *Z. H.*, gem. *Zevenbergen*; 38,1180 bund.

*WINTERAKEN*. Zie *WINTRAAK*.

*WINTERDIJK*. Zie *ZEEDIJK*.

*WINTER-POLDEIT* (DE). Zie *MANCIA-WINTER-POLDER*.

*WINTERSWIJK*, kerk. ring, pr. *Geld.*, klass. van *Nijmegen*. Hij bevat de gem. *Aalten*, *Borculo*, *Brèdevoort*, *Eibergen*, *Groenlo*, *Lichtenvoorde*, *Neede*, *Rekken* en *Winterswijk*; met 9 kerken, 12 Predik. en 1700 ziel.

*WINTERSWIJK*, gem., pr. *Geld.*, kant. *Aalten*, reg. kant. *Groenlo*, postk. *Winterswijk* (11 m. k., 4 s. d. 2 afd., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Winterswijk*, en de geh. *Miste*, *Corle*, *Meddo*, *Huppel*, *Henzel*, *Ratum*, *Kotten*, *Brinkheurne*, *Woold* en *Dorpbuurt*; beslaat 13618,9187 bund., en telt 1366 h. met 9000 inw., die van landbouw en handel bestaan. Ook zijn er 2 *calicotsfabrieken*, 5 *steen- en pannebakkerijen*, 2 *kalkbranderijen* en 1 *bierbrouwerij*. De 6800 Herv. maken eenegem.

uit van de klass. van *Zutphen*, ring van *Winterswijk*, met 3 Predikanten. De 50 Chr. Afg. maken eene gem. uit. De 20 Doopsg. maken, met die van *Aalten* en *Borculo*, eene gem. met 50 ziel.; de 1200 R. K. eene par. van het bisd. *Utr.* De 40 Iſr. hebben er eene *bijkerk* van de rings. van *Groenlo*, met eenen Voorlezer. Er zijn 11 scholen. Het d. *Winterswijk*, ook *Winterswijk* ligt 9 u. Z. O. van *Zutphen*. 2 u. N. O. van *Aalten*. Men telt er 130 h. en 2200 inw. Er is een zeer fraai *Gemeentehuis*. De kerk der Herv. heeft toren en orgel; de kerk der Chr. Afg. eenen toren, doch geen orgel; die der Doopsgz. toren noch orgel. De R. K. kerk, aan den H. *Jacobus* toegewijd, heeft toren en orgel. De dorps. telt 200 leerl. en de meisjesschool 20 leerl. Er is een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

Jaarmarkt Dond. voor Palmzond. Beestenn., den laatsten Donderd. in April; Dond. voor St. Jan Baptist, in Junij; Dond. voor St. Jacobus, in Julij; Dingsd. voor St. Michael; den laatsten Dond. in Oct. en den laatsten Dond. in Nov. Kermis Woensd. voor St. Michael, in Sept.

WINTERVLIET, hofst., pr. *Utr.*, gem. *Tull*; groot 31,2030 bund.

WINTHAGEN of WINDHAGEN, geh., pr. *Limb.*, gem. *Voerendaal*; met 30 h. en 160 inw.

WINTRAAK of WISTTERAKEN, geh., pr. *Limb.*, ged. gem. *Munstergeleen*, ged. gem. *Schinnen*; 26 h. en 130 inw.

WINZUM. Zie WINSUM.

WIPPERT (DE), adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Laren*.

WIPPING (TER-), geh., pr. *Gron.*, gem. *Onstwedde*; met 4 h. en 30 inw.

WIPOLDER (DE), p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Wateringen*, ged. gem. *Monster*; groot 379,0000 bund.

WIPOLDER (DE). Zie DELFGAUW (WIP-POLDER, VAN-).

WIPSTRIK, geh., pr. *Ovcr.*, gem. *Zwollerkerspel*; met 19 h. en 90 inw.

WIRDEN (DE), b., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*,  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van *Oudwoude*.

WIRDSTERTERP, geh., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*;  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Wanswerd*; met 4 h. en 30 inw.

WIRDUM, kerk. ring, pr. *Fr.*, klass. van *Leeuwarden*. Hij bestaat uit 7 gem. Beers-en-Jellum, Boxum-en-Blessum, Grouw, Hylaard-Lyons-en-Huins, Idaard-Aegum-en-Friens, Jorwerd, Mantgum-en-Schellaard, Roodabuizum, Warrega - Warstiens - en -Wartena, Weidum en Wirdum; met 17 kerken, 11 Predikanten, en 5300 ziel.

WIRDUM, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, bevattende de d. Wirdum, Wijtgaard en Zwichen, en bestaande 2094,9134 bund.

WIRDUM of WIERDSHEIM, oudtijds WIRTHUM, d., pr. *Fr.*, arr., kant. 11 u. Z. van *Leeuwarden*, postk. *Heerenveen*, *Leeuwarden* en *Sneek*, gem. *Leeuwarderadeel*. Men telt er 103 h. en 670 inw., en met de b. Wijtgaard, Marwerd, Noordend, Tjaard, de Hem en de Werp, 172 h. en 1130 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De 690 Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Leeuwarden*, ring van *Wirdum*. De kerk is een ruim en fraai gebouw met toren en orgel. De 90 Doopsgez. behooren kerk. tot *Leeuwarden* en *Warrega*.

de 350 R. K., tot *Wijtgaard*. De dorps. telt 100 leerl.

Kermis den 2en Dingsd. in Aug. WIRDUM, d., pr. *Gron.*, arr., kant. en 1 u. W. van *Appingedam*, postk. *Appingedam* en *Onderendam*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. Z. O. van *Loppersum*. Men telt er 44 h. en 260 inw., en met het geh. Eekwert 72 h. en 430 inw., die meest van landbouw bestaan. Er is 1 steen- en pannenbakkerij. De inw., op 6 na allen Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Appingedam*, ring van *Loppersum*. De kerk heeft eenen stompen toren, doch geen orgel. De 6 R. K., parochiëren te *Appingedam*. De dorps. telt 45 leerl.

WIRDUMER-MAAR (HET), water, pr. *Gron.*, van het d. Wirdum naar het Damsterdiep loopende.

WIRDUMER-NIEUWLAND, streek lands. pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, W. van Wirdum; 800,0000 bund.

WIRDUMER-VAART (DE), vaart, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, van de kerk te Wirdum, naar de Potmarge.

WIRINGIA. Zie WIERINGEN.

WIRTHUM. Zie WIRDUM.

WIS (DE), ged. van de p. *Vianen*, pr. *Z. H.*, gem. *Vianen*.

WISCH, gem., pr. *Geld.*, distr., en arr. *Zulphen*, kant. en postk. *Ter-Borg* (12 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de plattelandst. *Ter-Borg*, de d. *Sillevolde* en *Varsseveld*, en de buurs. *Heeswijk*, *Heusen*, *Sillevolde*, *Lichtenberg*, *Sinderhoek*, *Binnen-Heurne* en *Westendorp* en het *Huis-te-Wisch*; beslaat 7227,4131 bund. en telt 817 h. met 5900 inw., die van landbouw en handel in hammen, spek, schors en hout bestaan. Ook zijn er 1 ijzergieterij en 1 branderij. De 3800 Herv., maken de gem. van *Ter-Borg*, *Sillevolde* en *Varsseveld* uit. De 1800 R. K. de par. van *Ter-Borg* en *Sillevolde*, de 200 Christ. Afg. behooren kerk. tot *Varsseveld*; de 20 Ev. Luth. en de 80 Isr., tot *Doelincem*. Er zijn 4 scholen, en een gasthuis.

WISCH (HET HUIS TE-), ook het HOF-TER-BORG, 3 u. Z. O. van *Zulphen*, ten Z. van *Ter-Borg*, 6,9440 bund.

WISCH (TER-), geh., pr. *Gron.*, gem. *Vlughtwedde*; met 5 h. en 20 inw.

WISGA (TER-). Zie TERWISGA.

WISKE (DE GROOTE- en DE KLEINE-), 2 landh., pr. *Fr.*; het eene gem. *Helumer-Oldphaert-en-Noordwolde*,  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Koudum*, groot 61,7550 bund.; het ander gem. en 1 u. Z. van *Workum*.

WISPE. Zie WRESP.

WISPEL. Zie TERWISPEL.

WISPEL (DE WIJDE-), meertje, pr. Fr., gem. *Opsterland*,  $\frac{3}{4}$  u. W. van *Terwispelel*.

WISPELER-FENNEN (DE TER). Zie TERWISPELER-VENNEN (DE).

WISPELHEEM, hofst., pr. *Gron.* gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. O. van *Leens*.

WISSEKERKE, heerl., pr. *Zeel.*, arr. en hulpk. van het postk. *Goes*, kant. *Kortgene*, reg. kant. *Colijnsplaat*, gem. *Wissekerke-Geersdijk's Gravenhoek-en-Kampens-Nieuwland*. Zij bevat het d. *Wissekerke* en eenige verspreid staande h.; beslaat 624,5207 bund., en telt 292 h. met 1100 inw., die van landbouw bestaan. De inw., op 7 na, allen Herv., behooren tot de gem. *Wissekerke-en-Geersdijk c. a.* De 7 R. K. parochiëren te *Goes*. Er is ééne school. Het d. *Wissekerke* ligt 3 u. N. W. van *Goes*, 1 u. N. W. van *Kortgene*. Men telt er 173 h. en 1100 inw. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel.

WISSEKERKE, heerl., pr. *Zeel.*, arr., reg. kant. en postk. *Goes*, kant. *Heinkenszand*, gem. 's *Heer-Hendrikskinderen-en-Wissekerke*. Zij bevat het geb. *Wissekerke* en eenige verspreid staande h.; beslaat 174,1312 bund., en telt 14 h. met 110 inw., die van landbouw bestaan. De inw., op 8 na allen Herv., behooren tot de gem. 's *Heer-Hendrikskinderen-en-Wissekerke*. De R. K. parochiëren te *Goes*. De kinderen genieten onderwijs te 's *Heer-Hendrikskinderen*. Het geb. *Wissekerke* ligt  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Goes*, 1 u. N. O. van *Heinkenszand*,  $\frac{1}{4}$  u. W. van 's *Heer-Hendrikskinderen*. Men telt er 11 h. en 60 inw.

WISSEKERKE - EN - GEERSDIJK c. a., kerk. gem., pr. *Zeel.*, klass. van *Goes*, ring van *Goes* 2e sectie; met eene kerk te *Wissekerke* en 2300 ziel.

WISSEKERKE-GEERSDIJK-'SGRAVENHOEK-EN-KAMPENS-NIEUWLAND, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Kortgene*, reg. kant. *Colijnsplaat*, postk. *Wissekerke* (7 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. *Wissekerke*, *Geersdijk*, 's *Gravenhoek* en *Kampens Nieuwland*; beslaat 4380 bund., en telt 332 h. met 2470 inw., die van landbouw bestaan. Er zijn 2 meestoven. De inw., op 7 na allen Herv., maken de gem. van *Wissekerke-en-Geersdijk c. a.* uit. De 7 R. K. parochiëren te *Goes*. Er zijn 2 scholen.

WISSEKERKE-POLDER (DE), p.,

pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. en ged. gem. *Kortgene*, ged. gem. *Wissekerke-Geersdijk-'s Gravenhoek-en-Kampens-Nieuwland*; 624,5207 bund.

WISSEL, WISSEL of WYSSSEL, 2 buurs., pr. *Geld.*; ééne, gem. *Apeldoorn*; met 30 h. en 220 inw.; ééne, gem. *Epe*, met 78 h. en 270 inw.

WISSEL. Zie WESSEL.

WISSEL (HET), ook TWISSEL, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Mierde*; met 6 h. en 40 inw.

WISSELINK, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Wisch*; groot 75,000 bund.

WISSELOORD, hofst., pr. *N. H.*, gem. *Muiden-en-Muiderberg*; groot 7,2930 bund (Velsen).

WISSEN, landh., pr. *N. H.*, gem.

WISSENGEN. } Zie WEST-ENGEN.

WISSINGEN. }

WISSINGEHUIZEN. Zie WESSINGHUIZEN. (gem. *Broekhuizen*.)

WISSERHOF, landg., pr. *Limb.*

WISSINKHOEK, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Kuurlo*; met 25 h. en 170 inw.

WITBOOMENKIL (DE) en HET GAT-VAN-DEN-WITBOOMENKIL, 2

killen in den *Biesbosch*, pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*, de eene, of WITBOOMSKIL, uit de Westkil in het Gat-van-Lijnoorden; de andere uit de Witboomenkil in het Diepegat uitlopende.

WITDAMMEN, streek lands, pr. *N. Br.*, gem. *de Werken*; 45 bund.

WITGAARD. Zie WIJGAARD.

WITTHAG, boerd., pr. *Over.*, gem.

*Borne*.

WITHALTE. } Zie WITTELTHE.

WITHELTE. }

WITHEM. Zie WITTEM

WITHENLUST, landh., pr. *Z. H.*, gem. en 5 min. Z. O. van *Zwammerdam*.

WITHMUNDI-VILLA. Zie WICHMOND.

WITHOLTE. Zie WITTELTHE.

WITHUIT (HET), geh., pr. *Limb.*, gem. *Eysden*; met 5 h. en 40 inw.

WITMARSUM, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*; bevattende de d. *Witmarsum*, *Arum*, *Pingjum*, *Schetens*, *Kimswerd* en *Ruigwollum*; en beslaande 3026,2673 bund.

WITMARSUM, oudtijds WITMERSUM, d., pr. *Fr.*,  $1\frac{1}{4}$  u. N. N. W. van *Bolsward*, gem. *Wonseradeel*, arr. en 3 u. N. W. van *Sneek*. Men telt er 82 h.

en 590 inw. en met de b. *Hypen*, *Fyen*, *Koudhuizen*, het *Vliet*, *Oosthem* en de *Kampen*, met 122 h. en 9000 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De 720 Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Har-*



*lingen*, ring van *Makkum*. De kerk heeft een koepeltorentje. De 40 Doops. behooren tot de gem. van *Witmarsum-cn-Pingjum*, welke hier het eenvoudig bedehuis heeft, dat door *MENNO SIMONS* in 1536 gesticht is, met fraai, door *VAN DER KOOG* geschilderd, afbeeldsel van dien Kerkhervormer. De 125 R.K. parochiëren te *Bolsward*, de dorps. telt 100 leerl.

Kermis den 2den Zond. in Aug.

WITMARSUM - EN - PINGJUM, Doopsgez. gem., pr. *Fr.*, met 2 kerken, ééne te *Witmarsum* en ééne te *Pingjum*, en 150 ziel.

WITSEL (HET GROOT- en HET KLEIN-), 2 waters, pr. *N. Br.*, gem. *Saerendonk*; het eerste groot 11,3010 bund.; het ander groot 6,5600 bund.

WITSMEER. Zie *SCHAGERWAARD*.

WITSSENBURGH, WITSENBURG of WITZENBURG, herb., pr. *Z. H.*, gem. en 5 min. *N. O.* van *Rijswijk*.

WITTE-BREKKEN. Zie *BREKKEN* (WITTE-).

WITTEHUIS (HET), boerd., pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. *Z. O.* van *Stiens*; groot 12,9720 bund.

WITTELTHE, WITTELTE, WITHOLTE, oudtijds, WITHALTE, geh., pr. *Dr.*, gem. *Diecr.*; met 20 h., 125 inw. en eene winterbijschool met 15 leerl.

WITTELTHÉRSCHUT, schutsluis, pr. *Dr.*,  $\frac{1}{4}$  u. *Z.* van *Diecr.*

WITTEM, gem., pr. *Limb.*, arr. *Maastricht*, kant. *Gulpen* (1 m. k., 1 s. d.). Zij bevat de d. *Wittem*, *Wahlwiller*, *Mechelen*, *Epen*, *Eys* en *Nijswiller*, en de geh., *Parthey*, *Bahnenheide*, *Pieper*, *Eyserheide*, *Trientelen*, *Overeys*, *Schweilberg*, de *Helle*, *Ginsterberg*, *Elzet*, *Casils*, *Vogelzang*, *Hillenshagen*, *Eperheide*, *Terzijt* en *Kuttingen*; beslaat 3570,6755 bund., telt 768 h. en 3400 inw., die van landbouw bestaan. Ook is er 1 papierfabriek. De inw., allen R. K., maken de par. van *Epen*, *Eys*, *Mechelen* en *Wahlwiller* uit. Er zijn 3 scholen. Het d. *Wittem* of *Withem*, ligt  $\frac{3}{4}$  u. *O.* van *Maastricht*,  $\frac{1}{4}$  u. *O.* van *Gulpen*. Men telt er 25 h. en 130 inw. De kerk te *Wittem*, aan den *H. ALPHONSUS* toegewijd, behoort tot de par. van *Mechelen* en daarin wordt de dienst door eenen Rector verrigt. Zij heeft eenen zeer prachtige voorgevel, eenen houten toren en een orgel. Er is een klooster, van *Paters-Hedemptoristen*, welke er eene zeer talrijke vereeniging uitmaken, en wier missiën zich tot Nederlandsch en

Belgisch-Limburg en de naburige prov. *Luik* uitstrekken.

WITTEM (HET SLOT-TE-), pachth., pr. *Limb.*, gem. en 2 min. *W.* van *Wittem*; met 41,3645 bund. grond.

WITTE-MOEREN, hooge heide, pr. *N. Br.*, gem. *Zundert*; groot 196,3470 bund.

WITTEN, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *W.* ten *Z.* van *Assen*; met 8 h., 52 inw. en 1 winterbijs. met 12 leerl.

WITTENBURG, eil., pr. *N. H.*, in de stad *Amsterdam*.

WITTENBURG, boomkweekerijen veengraverij, pr. *Gron.*, gem. *Heltingewolde*; groot 20,5320 bund.

WITTENDIEP (HET), watertje, pr. *Dr.*, dat in de *Drentsche-Aa* loopt.

WITTENHOF, voorheen *GULANA* hofst., pr. *N. H.*, gem. *Zijpe*; 42,6320 bund. groot.

WITTENSTEIN, havez., ged. pr. *Over.*, gem. *Kamperveen*; ged. pr. *Geld.*, gem. *Oldebroek* en *Doornspijk*, groot 125,1658 bund.

WITTEPOORT (DE), adell. h., pr. *Geld.*, gem. *Nijmegen*; 5,8250 bund.

WITTEPOORT, herb., pr. *Geld.*, gem. *Reneum*, 5 min. van *Oosterbeek*.

WITTE - RUITER (DE), herb. en boerd., pr. *N. Br.*, gem. *Steenbergen*.

WITTETONSRUG (DE), zandbank ten *N.* van de *Zuiderzee*, in het *Texelsche-zeegat*.

WITTEVEEN. Zie *WITVEEN*.

WITTEVEEN, streek moerassige grond, pr. *Oocr.*, gem. *Kaalte*.

WITTEVEEN (HET), veengrond, pr. *Geld.*, gem. *Harderwijk*, in de heide achter *Hierden*.

WITTEVEEN (HET), veen en veld, pr. *Oocr.*, gem. *Tubbergen*; 280 bund.

WITTEVROUWEN. Zie *COVELSWADE* (GROOT-).

WITTEWATER (HET), meertje, pr. *Fr.*, 10 min. *O.* ten *Z.* van *Recster-zwaag*.

WITTEWEG (DE), drie wegen; ééne of *WITTEDIJK*, pr. *N. Br.*, loopende van de *linie* van den *Hout* naar die van *Monnikhof*; 2 pr. *Fr.*, de eene van *Franeker* naar *Harlingen* loopende, de andere gem. *Leeuwarderadeel*, tusschen den *Hooge-Heerenweg* en de *Stienzerdijk*.

WITTEWERF, b. op het eil. *Marken*, pr. *N. H.*, 4 mio. *Z.* van *Monnikenwerf*; met 8 h. en 40 inw.

WITTEWIERUM, oorspronkelijk *WITTEWERUM*, oudtijds *WERRUM* of *WIKRUM*, d., pr. *Gron.*, arr., kant. en 2 u. *Z. W.* van *Appingedam*, postk. *Ap-*

*pingedam* en *Groningen*, gem. en 1 u. O. van *Ten-Boer*. Men telt er 11 h. en 70 inw., en met de geh. *Ten-Post*, *Oldersum*, *Windweer*, *Grauwedijk* en een ged. van *Kroddeburen*; 98 h. en 680 inw., die van landbouw bestaan. De 530 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Appingedam*, ring van *Slochteren*. De kerk heeft eenen spitse toren, doch geen orgel. De Chr. Afg. hebben te *Ter-Post* een kerkje. De dorps. telt 80 leerl.

WITTE WIJK, ook wel *Van-Veenswijk*, vaart, pr. *Dr.*, van de *Smilder-Hoofdvaart*, naar de *Friesche grenzen*.

WITHELTE. Zie *WITTELTHE*.

WITVEEN of *WITVEEM*, geh., pr. *Fr.*, gem. *Tietjerkstadeel*; met 44 h., 240 inw., en eene school met 75 leerl.

WITVEEN - EN - ROTTEVALLE, *Doopsgez. gem.*, pr. *Fr.*, met eene kerk te *Rottevalle* en 150 ziel.

WITWATER (HET), meer, pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*,  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van *Oudemirdum*.

WITZENBURG. Zie *WITSSENBURG*.

WITZMEER (HET). Zie *SCHAGER-WAARD* (DE).

WLARDARA-HEMRIJCK. Zie *WIBOBEMA*, boerd., pr. *Fr.*, gem. *Menaldumadeel*. (BRITSERADEEL.

WOBENGHABREGGHA. Zie *WYMWOELDE*. Zie *WOOLDE*.

WOELLUST, b., pr. *Gron.*, gem. *Winschoten*. (Voorschoten.

WOELWIJK, boerd., pr. *Z.H.*, gem.

WOENSDAGSCHE - WATERING, water, pr. *Z. H.*, gem. *Noordwijk*, welke van de duinen naar de *Maandagsche-watering loopt*.

WOENSDRECHT, d., pr. *N. Br.*, arr. en  $8\frac{1}{2}$  u. W. Z. W. van *Breda*, kant., postk. en  $1\frac{1}{2}$  u. Z. van *Bergen-op-Zoom*, gem. *Woensdrecht-Hoogerheide-en-Hinkeleenoord*. Men telt er 25 h., met 250 inw., die van landbouw bestaan. De inw., allen H. K., parochiëren te *Hoogerheide - en - Woensdrecht*. De kerk bestaat niet meer, doch er is noch een oude toren, zonder kap. De dorps. telt 130 leerl.

Kermissen den 1sten Zond. in Julij en de 3den Zond. in September.

WOENSDRECHT (DE ZUIDPOLDER-VAN-). Zie *HINKELENOORD* (OUD-).

WOENSDRECHT - HOOGERHEIDE-EN-HINKELENOORD, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. en postk. *Bergen-op-Zoom* (19 m. k., 7 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. *Woensdrecht* en *Hoogerheide*, en de geh. *Neerheide*, *Kortveen*, *Zuidgeest* en den *Heimo-*

len, beslaat 6972,0000 bund., en telt 245 h., met 1450 inw., die van landbouw en handel in granen, paarden, rundvee enz. bestaan. Ook zijn er 1 *chicoreifabriek*, 2 *koornmolens* en 1 *bierbrouwerij*. De inw., op 9 na allen R. K., maken de par. van *Hoogerheide-en-Woensdrecht* uit. De 5 Herv. behooren tot de gem. *Ossendrecht - Woensdrecht-Putten* enz. De 4 Isr. tot *Bergen-op-Zoom*. Er is 1 school.

WOENSDRECHTSCHIE-KIL (DE), kreek, pr. *N. Br.*, gem. *Woensdrecht*, van den zeedijk naar de *Pieterskreek*.

WOENSEL, heerl., pr. *N. Br.*, arr., kant. en postk. *Eindhoven*, gem. *Woensel-en-Eckart*. Zij bevat het d. *Woensel*, en de geh. *Acht*, *Begijnenbroek*, *Fellenoord*, *Lijmbeekstraat*, *Mensfoird*, *Vaartbroek* en *Vlokhoven*; beslaat 2961 bund., en telt 540 h., met 2000 inw., die van landbouw en fabriekarbeid bestaan. Er zijn vele *linnenwevers*, die keurige en beroemde linnens vervaardigen. De inw. op weinige na allen R. K., maken met die van de heerl. *Eckart*, eene par. uit van het *bisd. 's Herlogenbosch*, dek. van *Eindhoven*, met ongeveer 3200 ziel., 2 kerken, als: 1 te *Woensel* en 1 te *Acht*, eenen *Pastoor* en twee *Kapellaans*. De Herv. behooren kerk tot *Eindhoven*. Het d. *Woensel* ligt  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Eindhoven*, en telt 88 h. en 700 inw. De kerk aan den H. *Apostel Petrus* toegewijd, heeft een spits torentje. De dorps. telt 180 leerl.

WOENSEL-EN-ECKART, gem., pr. *N. Br.*, arr., kant. en postk. *Eindhoven* (25 m. k., 5 s. d., 3 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. *Woensel* en *Eckart*; beslaat 2901,0000 bund., en telt 570 h., met ruim 3340 inw., die van landbouw en fabriekarbeid bestaan, en 4 leerlooijerijen, 1 katoendrukkerij, 1 verwerij, 4 vol- en 2 korenmolens hebben. De inw., op 20 na allen R. K., maken de par. van *Woensel* uit, de 19 Herv. en de 11 Isr. behooren kerk. tot *Eindhoven*. Er zijn 2 scholen.

WOERD (DE), ook wel het *Huiste-Opheusden*, buit., pr. *Geld.*, gem. *Kesteren*; groot 53,0000 bund.

WOERD (DE). Zie *WOERT* (DE).

WOERD (HOOGE-). Zie *HOOGWOERD*.

WOERDEN, kant., pr. *Z.H.*, arr. *Leiden*. Het bevat de gem. *Woerden*, *Barwoulswaard*, *Bodegraven*, *Hekendorp*, *Achttienhoven*, *Nieuwkoop*, *Waarder*, *Rietveld*, *Papekop*, *Lange-Ruigeweide* en *Ookoop*; beslaat

12259,2084 bund., en telt 1723 h. met ongeveer 11500 inw.

WOERDEN, kerk. ring, pr. *Z.H.*, klass. van *Leiden*. Hij bestaat uit de gem.: Aarlanderveen, Bodegraven, Langer- en Korter-Aar, Leimuiden, Nieuwkoop, Noorden, Oude- en Nieuwe-Wetering, Woerden, Zevenhoven en Rijnsaterwoude; met 11 kerken, 12 Predikanten en 8700 ziel.

WOERDEN, gem., pr. *Z.H.*, arr. *Leiden*, kant. en postk. *Woerden* (16 m. k., 3 s. d., 2e afd., 1 en 3 j. d.). Zij bevat de stad Woerden, het geh. Snel; en een ged. van Geestdorp; beslaat 1236,7759 bund., en telt 654 h., met 4200 inw., die van het vertier, dat het garnizoen en de gevangenisveroorzaakt, landbouw en handel in hennip, pannen en steenen bestaan. Er zijn 12 pannen-, tichel- en steenbakkerijen, 3 scheepstimmerwerven, 1 boorhoutmakerij, 1 leerlooierij en 1 koornmolen. De 2300 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Leiden*, ring van *Woerden*, met 2 Predikanten. De 150 Evang. Luth. maken eene gem. uit van den ring van *'s Gravenhage*. De 20 Rem. maken eene gem. uit, waarin de dienst door den Predikant van Zwammerdam verrigt wordt. De 1530 R. K. maken eene par. uit van het bisd. *Utr.*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De 7 Doopsg. en de 6 R. K. van de O. Cler. kerk. behooren kerk. tot *Utr.*; de 80 Isr. tot de rings. van *Gouda*, welke hier eene bijkerk heeft met eenen Voorlezer. Er zijn 5 scholen. De st. Woerden, in oude brieven *Worthen*, *Wijrde*, *Worden* en *Wordene* ligt 6½ u. van *Leiden*. De st. heeft 2 poorten. Openbare gebouwen zijn het Kasteel of Slot, thans tot strafgevangenis gebruikt wordende; het Stadhuis; het Gemeenlandshuis van het Grootwaterschap van *Woerden*; de Stadswaag; het Arsenaal, met park tot berging van mortieren, kanonnen, kogels, enz.; het kruidmagazijn, en de kazerne, een uitstekend fraai gebouw, welks wedergeade schaars in ons koninkrijk wordt aangetroffen. De Grootkerk is een schoon en luchtig gebouw, met een door muurwerk afgezonderd koor, eenen toren en een fraai orgel. De Ev. Luth. kerk heeft een orgel. De Remonstr. kerk, is een klein gebouw, zonder toren of orgel. De R. K. kerk, aan den H. FRANCISCUS toegewijd, is een fraai gebouw, met houten toren en orgel. De hijkerk der Isr., wordt

in een gedeelte van eene burgerwoning gehouden. Liefdadige gestichten zijn: het R. K. Weeshuis, waarin 7 Jongens en 16 meisjes verpleegd worden; de Vrouwenvereniging van Liefdadigheid, ten doel hebbende, om vooral in den winter, aan behoeftige vrouwen en kraamvrouwen gemaakte kleedingstukken en klein kindergoed uit te reiken; eene subcommissie der Maats. van Weldadigheid, en eene afd. der Maats. van zedelijke verbetering der gevangenen. Ook zijn er een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen* en eene afd. der Hollandsche Maats. van Landbouw.

Paarden en beestenmarkt de 3 laatste Woensdagen in April, en in het begin van Mei; den 1sten Maand. en Woensd. in October.

WOERDEN (HET GROOTWATERSCHAP-VAN-), dijkgraafs., ged. pr. *Z. H.*, ged. pr. *Utr.*; beslaande 16,722,2463 bund.

WOERDENS-VERLAAT (HET), sluis, pr. *Z. H.*, gem. *Achtienhoven*, waardoor de Grecht van de Mijdrecht gescheiden wordt.

WOERDER-SLUIS (DE). Zie SPAARN-DAM (DE WOERDER-SLUIS-TE-).

WOERKUM. Zie WOUDRICHEM.

WOERT (DE) of WOERD, h., pr. *Z.H.*, gem. *Naaldwijk*; 0,9030 bund.

WOESIKSROT of WOZIESROT, wijk van het d. *Wychen*, pr. *Geld.*, met 82 h. en 500 inw.

WOESTDUIN, hofst., pr. *Z.H.*, gem. *Bloemendaal*, groot 44,6068 bund.

WOESTEHOEF (DE), geh., pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*; 6 h. en 40 inw.

WOESTENBERG. Zie WUESTENBERG.

WOESTENRAAD. Zie WUESTENRAAD.

WOESTEWATER (HET). Zie BRAAKMAN. (gem. *Maartensdijk*.)

WOESTIJN (DE), hofst., pr. *Utr.*,

WOGGELUM, geh., pr. *N.H.*, gem. en 5 min. N. W. van *Alkmaar*.

WOGMEER, p. en geh., pr. *N. H.*, de p. ook wel het OPDAMMEER, ged. gem. *Obdam*, ged. gem. *Hensbroek*, ged. gem. *Ursum*, groot 685,8448 bund.; het geh. ged. gem. *Hensbroek*, ged. gem. *Obdam*, met 44 h., 300 inw. en met Spierdijk eene school.

WOGNUM, oudtijds WOGGENOM, WOGGENEM, WOGGENEM, WOGGENEN en WOGNON, in de wandeling meestal WOGGELEM of WOGLEM, d., pr. *N.H.*, arr., kant. en 1 u. N. ten W. van *Hoorn*, hulpk. van de postk. *Alkmaaren-Hoorn*, gem. *Wognum-en-Wadway*. Men telt er 174 h. met 1000 inw., die van boter

en kaasmaken en landbouw bestaan. De 370 Herv., behooren tot de gem. van *Wognum-en-Wadway*. De kerk heeft enen vrij hoogen toren en orgel. De 630 R. K. maken eene par. uit van het bisd. *Haarlem*. De kerk, aan den H. HIERONYMUS toegewijd, heeft eenen houten toren en een orgel. De dorps. telt 80 leerl. Er is een Dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*.

Kermis op Pinksteren.

WOGNUM - EN - WADWAY, gem., pr. *N.H.*, arr. en kant. *Hoorn*, hulpk. *Wognum* (17 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. Wognum en Wadway, de geh. Noordermeer en Zomerdijk en ged. van de geh. de Leek, en Zwaagdijk; beslaat 1646,2084 bund., en telt 158 h. met 2150 inw., die van boter en kaasmaken en landbouw bestaan. De 380 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Hoorn*, ring van *Spanbroek*. De 770 R. K. maken ged. de par. van *Wognum* en parochiëren ged. te *Spanbroek*. Er zijn 2 scholen.

WOGNUM - EN - WADWAY (DE POLDER-VAN-), p., pr. *N.H.*, gem. *Wognum-en-Wadway*; 1646,2084 bund. groot.

WOGNUMERBUURT, geh., pr. *N.H.*, gem. *Alkmaar*; met 7 h. en 40 inw.

WOGNUMERKOGGE of SPANBROEKERKOGGE, ook wel de ZUIDERKOGGE, een der *Vier-Noorderkogge*, pr. *N.H.* Zij bevat de gem. Wognum en Spanbroek en beslaat 3030,2724 bund.

WOGNUMER-MEER. Zie BAARS-DORPER-MEER.

WOLBERS, hofst., pr. *Gron.*, gem. en j. u. W. van *Grijpskerk*.

WOLBOOMSVEEN, heideveld, pr. *Geld.*, ged. gem. *Aalten*, ged. gem. *Lichtenvoorde*, groot 727 bund.

WOLD (HET). Zie RUINERWOLD.

WOLD (HET), 2 buurs., pr. *Geld.*; het eene gem. *Aalten*; het andere gem. *Ede*, met 93 h. en 600 inw.

WOLD (HET). Zie DUURSWOLDE.

WOLDBEEK. Zie AA (WOLD-).

WOLDBERG (DE), berg, pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk*.

WOLDBERG. Zie HIDDINGERBERG.

WOLDDIEP (HET) of HET LANGSDIEP, water, pr. *Gron.*, dat in de gem. Marum onstaat, en bij de Gaarkeuken, door een verlaat, in het Hoendiep uitloopt.

WOLDIJK (DE), dijk, pr. *Gron.*, gem. *Bedum*, van de Noorder-Hoogbrug, naar Westerdijkshorn loopende.

WOLDDIJK (DE), weg, pr. *Dr.*, welke door het d. Ruinerwold loopt.

WOLDE (TER-). Zie TERWOLDE. WOLDENBURG, ook wel HET HUIS-TE-NETTERDEN, pr. *Geld.*, in het d. *Netterden*; met 4,1000 bund.

WOLDENDORP of WOLLENDORP, oudtijds WOLDMANNENDORP (WOLDMANNA-THORP), d., pr. *Gron.*, arr. en 4 u. N. van *Winschoten*, kant. en 4 u. N. O. van *Zuidbroek*, postk. *Delfzijl* en *Winschoten*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. Z. W. van *Ternunten*. Men telt er 63 h. en 370 inw. en met de geh. de Schans, Binnen-Ae, Zomerdijk, Lesterhuis en Heemen 103 h. en 600 inw.; die van landbouw en veeteelt bestaan. Ook is er 1 koorndmolen. De inw. allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Winschoten*, ring van *Midwolde*. De kerk heeft eenen stompen toren. De dorps. telt 60 leerl.

WOLDENS. Zie WONS.

WOLDER. Zie WILRE.

WOLDER-AA. Zie AA (WOLD-).

WOLDEREN. Zie WAALRE.

WOLDERKUM. Zie WORKUM.

WOLDMANNENDORP. Zie WOLDENDORP. (*Gron.*)

WOLDMEER (HET), meer, pr. WOLD-OLDAMBI (HET), het Z. ged. van het *Oldambt*, pr. *Gron.*

WOLDRICKSHEM. Zie Woudrichem.

WOLDSEND. Zie Woudsend.

WOLDSTREEK. Zie Duurswolde.

WOLDTIL (DE), boerd., pr. *Gron.*, gem. *Hoogkerk*; groot 8,8870 bund.

WOLDVEEN. Zie WALDERVEEN.

WOLDWEG (DE), weg, pr. *Gron.*, gem. *Noorddijk*, loopende van de Klapbrug te Ooster-Hoogbrug naar den Ruischerbrug.

WOLDWEG (DE OUDE en DE NIEUWE-), 2 wegen, pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk*; de eene loopende van Elburg naar Oosterwolde; de andere van Kampen naar de Zandweg.

WOLD-ZIJLVEST (HET), zijlvest, pr. *Gron.*, over de landen onder Siddeburen, Hellum en Schildwolde.

WOLF of WOLFHUIS, geh., pr. *Linb.*, gem. *Wijlre*; met 5 h. en 30 inw.

WOLFAARTSDIJK. } Zie WOL-  
WOLFAERTDIJK. } PHAARSDIJK.

WOLFERNEN, heerl., pr. *Geld.*, arr. en postk. *Nijmegen*, kant. *Elst*, gem. *Loenen-en-Wolferen*. Zij bevat de buurs. Wolferen; beslaat 64,8050 bund. en telt 3 h. met 20 inw., die van landbouw bestaan. De 15 R. K. en 6 Herv. behooren kerk. tot *Hervelt*, waar ook de kinderen school gaan. De buurs. Wolferen of Wolveren, ligt

2 u. W. ten N. van Nijmegen, 2 u. Z. W. van Elst, 20 min. N. W. van Loenen.

WOLFEREN. Zie WOLPHEREN.

WOLFEREN (HOOG- en LAAG). Zie WOLFHEES (HOOG- en LAAG-).

WOLFEREN (HET HUIS-TE-), boerd., pr. *Geld.*, 10 min. N. W. van Wolferen; groot 64,5050 bund.

WOLFERSDIJK. { Zie WOL-

WOLFERTSDIJK. } PHAARSDIJK.

WOLFHAG of WOLFHAAG, geh., pr. *Limb.*, gem. *Vaals*; 33 h. en 190 inw.

WOLFHAGEN, geh., pr. *Limb.*, gem. *Schinnen*; inet 23 h. en 110 inw.

WOLFHEES of WOLFSEHE, landg., pr. *Geld.*, gem. *Rencum*; 568,6780 bund.

WOLFHEES (HOOG- en LAAG-) of HOOG- en LAAG-WOLFEREN, 2 buurs., pr. *Geld.*; het eene gem. *Doorwerth*, met 4 h., 15 inw. en in de nabijheid eene station van den Rijnspoorweg; het andere gem. *Rencum*; met 4 h. en

WOLFHUIS, zie WOLF. (13 inw.)

WOLFSBERG, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Asten*; met 50 h. en 280 inw.

WOLFSBERGEN of WOLFSEARGE, geh., pr. *Gron.*, gem. *Hoogezand*,  $\frac{1}{2}$  u. van Kropswolde; met 20 h. en 200 inw.

WOLFSBOSCH, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Gemert*; met 15 h. en 80 inw.

WOLFESHAGEN, boerd., pr. *Ocer.*, gem. *Zwollerkerpspel*.

WOLFESHOEF, bouwvh., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. N. ten W. van *Teteringen*; groot 139,9315 bund.

WOLFESHOEK (DE), woeste heide, pr. *N. Br.*, gem. *Woensdrecht*.

WOLFESHOEK. Zie MEEUWAARD.

WOLFESKAMER (DE), 2 plaatsen, pr. *Geld.*; ééne, gem. *Doornspijk*; ééne, gem. *Oldebroek*.

WOLFESKUILEN (DE), heuvels, pr. *Dr.*, gem. *Oosterheselen*.

WOLFESLAAR (GROOT - EN - KLEIN-), 2 buit., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. O. van *Ginneken*; de eerste groot 24,9601 bund.

WOLFESNEST, b., pr. *N. Br.*, gem. *Cupelle*; met 9 h. en 40 inw.

WOLFESNEST (DE), boerd., pr. *N. Br.*, gem. *Someren*. (gem. *Beest*.)

WOLFESWAARD, adell. h., pr. *Geld.*,

WOLFESWAARD (DE) of TAOSTER-POLDER, p., pr. *Geld.*, gem. *Wageningen*; groot 44,4150 bund.

WOLFESWINKEL, 2 geh., pr. *N. Br.*; één ook WINKELMOLEN, gem. *St. Oedenrode*, met 3 h., 40 inw. en 1 olie- en volmolen; één gem. *Son-en-Breugel*, met 9 h. en 50 inw.

WOLLEFOPPE-POLDER, p., pr. *Z. II.*, gem. *Hillegersberg*, *Nieu-*

*werkerk-op-den-IJssel* en *Capelle-op-den-IJssel*; groot 485 bund.

WOLLEGAAST (DE), b., pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Tjerkgaast*; met 14 h. en 80 inw.

WOLLENDORP. Zie WOLLENDORP.

WOLLEPLAAT of NOORDLAND, plaat in de mond der *Ooster-Schelde*, tus-

schen het Middelgat en de Roompot. WOLLINGHUIZEN, ook WELINGHUIZEN, geh., pr. *Gron.*, gem. *Vlaagwedde*; met 14 h. en 80 inw.

WOLPHAARSDIJK, ook WOLPHAARTSDIJK, WOLFAARTSDIJK, WOLFAERTSDIJK, WOLFERSDIJK en WOLFERTSDIJK, gem., pr. *Zeel.*, arr., kant. en postk. *Goes* (7 m. k., 3 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Oostkerke en de geb. *Sabbinke* en de *Oude-Kaai*; beslaat 2671,0000 bund., en telt 210 h. met 1400 inw., die van landbouw bestaan. Ook heeft men er 1 korenmolen, 2 havens en een pontveer op Kortgene. De 1300 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Goes*, ring van *Goes*, eerste sectie. Er is ook eene gem. der Chr. Afg. met 90 ziel. Het kerkje staat mede te Oostkerke. De 8 R. K. behooren kerk. te *Goes*; de 2 Isr. te *Middelburg*. Er is eene school met 150 leerl.

WOLPHAARSDIJKSCHE - GAT (HET), water, pr. *Zeel.*, in den *Wid-helmina-polder*.

WOLPHEREN, WOLFEREN of WOLVERN, ged. van een p., pr. *Z. H.*, gem. *Gorinchem*; groot 140,5113 bund.

WOLPHERENSCHIE - DIJK (DE OUDE- en DE NIEUWE-) of de OUDE- en DE NIEUWE-WOLFERENSCHIE DIJK, 2 dijken, pr. *Z. II.*; de eerste dat ged. van den Hoogendijk, hetwelk zich van de Schelluinsche-brug tot aan den Krinkelwinkel bij Gorinchem uitstrekt; de tweede strekt zich uit langs de Merwede en Gorinchem, van even buiten de Waterpoort dier stad tot aan den Krinkelwinkel.

WOLPHERENSCHIE-SLAGEN (DE), ged. gem. *Wolpheren*, pr. *Z. H.*, gem. *Gorinchem*.

WOLPUTSTEIN, buit., pr. *N. Br.*, gem. *Vlijmen*; 0,3400 bund.

WOLSEND. Zie WOLSEND.

WOLSLAGE (TER-). Zie WALSLAGEN (TER-).

WOLSUM, WILSUM of WOLSKEN, d., pr. *Fr.*, arr., kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Sneek*, gem. *Wymbritseradel*. Men telt er 11 h. en 50 inw., en met de b. *Laard*, *Jouwsward*, *Remsward*, *Vijfhuis*, *Ylsun* en het *Ketting* 50 h. en 240 inw., die van landbouw be-

staan. De 200 Herv. behooren tot de gem. van *Wolsum-en-Westhem*. De kerk heeft eene houten spits, doch geen orgel. De 9 Doopsg. behooren kerk. tot *Bolsward*; de 30 R. K. te *Blaauwhuis*. De dorps. telt 35 leerl.

WOLSUM-EN-WESTHEM, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Sneek*, ring van *Ylst*. Er zijn 2 kerken, 1 te Wolsum en 1 te Westhem en 260 ziel.

WOLSUMER-KETTING. Zie KETTING (HET).

WOLSWINKELSCH-EOVE of HET BOSCH, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Blakel*; met 6 h. en 30 inw.

WOLT. Zie WOOLD.

WOLT (DE) of DE WOLD, water, pr. *Geld.*, gem. *Voorst* en *Epde*, dat zich met de Terwoldsche-wetering vereenigt.

WOLTERBROEK. Zie HOLTBRROEK.

WOLTERSBRÄK. Zie BRÄK (GROOTE).

WOLTERSUM, oudtijds WALTERSHEM of WALTERSUM, d., pr. *Gron.*, arr., kant. en 2½ u. Z. W. van *Appingedam*, postk. *Appingedam* en *Groningen*, gem. en ¾ u. W. ten Z. van *TenBoer*. Men telt er 47 h. en 320 inw., en met de buurs. de Bloken en Ludeweer 84 h. en 540 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De 500 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Appingedam*, ring van *Slochteren*. De kerk heeft eenen toren. De 40 Chr. Afges. behooren tot de gem. van *TenBoer*. De dorps. telt 80 leerl.

WOLTERSUMER-AA (DE), water, pr. *Gron.*, van Woltersum naar het Damsterdiep loopende.

WOLTHAARSHOEK, streek lands, pr. *Oer.*, gem. *Raalte*.

WOLTHUIS. Zie WOUDHUIS.

WOLTHUIS (HET EERSTE-) of GROOTE-WOLTHUIS, landg., pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*; groot 162,0810 bund.

WOLTSCH-EO-WATERING (DE TER-). Zie TERWOLDSCH-EO-WATERING (DE).

WOLVEGA, kerk. ring, pr. *Fr.*, klass. van *Heerenveen*, bestaande uit de gem. Donkerbroek, Haule-en-Haulerwijk, Makkinga-Elslo-en-Langedijk, Noordwolde-en-Beuil, Oudeberkoop-en-Nijberkoop, Oldeholt-pade-Nijeholtpade-Teridsert-en-Oldeholtwolde, Oldelamer-en-Oldetryne, Oosterwolde-Fochteloo-en-Appelsche, Peperga-en-Blesdijk, Scherpenzeel-Spangen-Munnekeburen-en-Nijetryne, Steggerden-en-Finkega en Wolvega-Sonneg en Nijelamer; met 22 kerken en 12200 ziel.

WOLVEGA, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westende*, bevat-

tende de d. Wolvega, Nijeholtwolde, Oldeholtwolde, Nijeholtpade, Teridsert en Oldeholtpade; beslaande 5721,8905 bund.

WOLVEGA, d., pr. *Fr.*, arr. en 2½ u. Z. Z. O. van *Heerenveen*, kant. en 2½ u. W. Z. W. van *Oudeberkoop*, hulpk. van de postk. *Heerenveen* en *Steenwijk*, gem. *Stellingwerf-Westende*. Men telt er 205 h. en 1270 inw., die van akkerbouw en veeteelt bestaan. De 1130 Herv. behooren tot de gem. *Wolvega-Sonneg-Nijelamer-en-Nijeholtwolde*. De kerk heeft eenen toren en een fraai orgel. De 140 R. K. maken, met die van *Oldeholtpade*, *Nijeholtpade*, *Teridsert*, *Sonneg*, *Oldetryne* en *Oldeholtwolde*, eene par. uit van het bisd. *Utr.*, met 270 ziel. De kerk staat ¼ u. O. van Wolvega. De dorps. telt 120 leerl. Er is een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

Jaarmarkt den 2den Woensdag in Mei. Kermis den 2den Woensdag in Mei en 17 September.

WOLVEGA-SONNEGA-NIJELAMER-EN-NYEHOLTWOLDE, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Heerenveen*, ring van *Wolvega*; met ééne kerk te Wolvega en 1840 ziel.

WOLVEGASTER-VAART (DE), vaart, pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westende*, van het d. Wolvega naar de Kuinder loopende.

WOLVE-POLDER (DE) of DE WOLVE POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hekeelingen-en-Vriesland*.

WOLVEREN. Zie } WOLFEREN.  
} WOLPHEREN.

WOLVESLOOT (DE), water, dat van Paterswolde, pr. *Dr.*, naar de stad Groningen loopt.

WOLZAK, buit., pr. *Geld.*, gem. *Gorssel*; groot 26,0110 bund.

WOMMELS, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, bevattende de d. Wommels, Edens, Hennaard, Kubaard, Spannum, Waaxens, Welsryp en Bajum; 3567,2794 bund.

WOMMELS, d., pr. *Fr.*, arr., postk. en 2 u. N. W. van *Sneek*, kant. en 1½ u. N. O. van *Bolsward*, gem. *Hennaarderadeel*. Men telt er 57 h. en 470 inw., en met de b. Westerlittens, Fyns, Sippens, Tellens, Goins, Swyns en Britsaard, 88 h. en 700 inw., die van veeteelt en landbouw bestaan. De 650 Herv. behooren kerk. tot *Wommels-en-Hydaard*; de 10 Doopsgz. en de 40 R. K. te *Bolsward*. De dorps. telt 90 leerl.

**WOMMELS-EN-HYDAARD**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Harlingen*, ring van *Bolsward*; met 2 kerken, ééne te Wommels en ééne te Hydaard en 640 ziel.

(merdam.

**WONNE**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Zwan-*  
**WONNEBUREN**, b., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. ten O. van Ferwoude; met 3 h. en 20 inw.

**WONNEBUURSTER-POLDER**, p., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, onder Ferwoude.

**WONS OF WOLDENS**, d., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, arr. en 3  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Sneek*, kant. hulpk. en  $1\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Bolsward*. Men telt er 24 h. en 140 inw. en met de geh. en b. Gooijum, Hajem, Hiddum en Doñawier, 43 h. en 290 inw., die van veeteelt bestaan. De inw., op 25 na allen Herv., behooren tot de gem. *Wons-en-Engwier*, de kerk is een koepelgebouw, met een torentje, doch zonder orgel; de 25 Doopsg. behooren tot *Makkum*. De dorps. telt 50 leerl.

**WONS-EN-ENGWIER**, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. van *Harlingen*, ring van *Makkum*; met 2 kerken, 1 te Wons en 1 te Engwier, en 290 ziel.

**WONSERADEEL**, vroeger *WIL-*  
**DINGHE**, gem., pr. *Fr.*, arr. *Sneek*, kant. *Bolsward* (14 m. k., 2 s. d., 2 j. d. adm. no. 3). Zij bevat het vl. *Makkum*, de d. *Allingawier*, *Arum*, *Burgwerd*, *Cornwerd*, *Dedgum*, *Engwier*, *Exmorra*, *Ferwoude*, *Gaast*, *Greonterp*, *Hartwerd*, *Hichtum*, *Hieslum*, *Idsegahuizen*, *Kimsward*, *Lollum*, *Longerhous*, *Makkum*, *Parrega*, *Piaam*, *Pingjum*, *Schettens*, *Schraard*, *Tjerkwerd*, *Witmarsum* en *Wons*; beslaat 15340,3692 bund., en telt 1426 h. met 9300 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Voorts zijn er 5 paafabrieken, 1 plateelbakkerij, 3 kalkbranderijen, 3 scheepstimmerwerven, 1 looijerij, 2 touwslagerijen, 1 papier-, 1 olie-, 2 houtzaag-, 1 pel- en 3 korenmolens. De 7400 Herv. maken de gem. *Arum*, *Burgwerd-lichtum-en-Hartwerd*, *Exmorra-en-Allingawier*, *Gaast-en-Ferwoude*, *Idsegahuizen-en-Piaam*, *Kimsward*, *Lollum*, *Longerhous-en-Schettens*, *Makkum-en-Cornwerd*, *Parrega-Hieslum-en-Greonterp*, *Pingjum-en-Surig*, *Schraard*, *Tjerkwerd-en-Dedgum*, *Witmarsum* en *Wons-en-Engwier* uit; de 500 Doopsg. de gem. van *Makkum*, *Witmarsum-en-Pingjum*; en behooren ged. tot de gem. *Bolsward*, *Harlingen*

of *Workum* en de 1400 R. K. maken ged. de par. van *Makkum* uit, en behooren ged. tot de par. van *Bolsward*, het *Blaauwchuis* of *Workum*.

**WONSERADEELS - ZUIDERZEE-**  
**DIJK**, zeedijk, pr. *Fr.*, zich van het d. *Makkum*, tot digt bij de st. *Workum* uitstreckende.

**WONSER-VAART (DE)**, water. pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*, van *Wons* naar *Makkum* en het *Makkumermeer*.

**WONSER-WEEREN**, geh. pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. O. N. O. van *Makkum*; met 5 h. en 30 inw.

**WONSER-WEERSTAL (DE)**, ook de *WEEREN*, opene plaats, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. van *Wons*.

**WOOLBEEK**, landg., pr. *Geld.*, ged. gem. *Laren*, ged. gem. *Gorsse!*: groot 125,2954 bund.

**WOOLD**, 2 buurs., eene of *WILT*. pr. *Geld.*, gem. *Winterswijk*; met 146 h., 1010 h. en eene school met 150 leerl.; de andere of *WOELDE*, pr. *Over.*, gem. *Hengelo*; met 139 h., 980 inw. en eene school met 75 leerl.

**WOOLDERBEEK (DE)**, watertje. pr. *Over.*, dat van omstreeks *Enschede* naar de *Aa* loopt.

**WORCUMUM**. Zie **WORKUM**.

**WORDEN**.

} Zie **WOERDEN**.

**WORDENE**.

**WORDRAGEN**, pr. *Geld.*, gem. en 10 min. N. van *Ammerzoden*; met 19 h. en 100 inw.

([WORDT].

**WORDT - RHEDEN**. Zie **RUEDEN**.

**WORICHUM**.

} Zie **WOUDRICHEM**.

**WORKOM**.

**WORKUM**, kerk. ring, pr. *Fr.*, klass. van *Sneek*, bestaande uit de volgende 8 gem.: *Hindelooopen*, *Koudum*, *Molkwerum*, *Parrega-Hieslum-en-Greonterp*, *Stavoren*, *Tjerkwerden-en-Dedgum*, *Warns-en-Scharl* en *Workum*, met 10 kerken, 8 Predikanten en 6200 zielen.

**WORKUM**, kad. gem., pr. *Fr.*, bevattende niets dan de gem. *Workum*.

**WORKUM**, gem., pr. *Fr.*, arr. *Sneek*. kant. *Hindelooopen*, reg. kant. *Bolsward*, hulpk. van de postk. *Bolsward* en *Harlingen* (13 m. k., 8 s. d., 2 j. d. adm. No. 3.). Zij bestaat uit de st. *Workum*, benevens de *Klokslag-van-Workum*; beslaat 2929,6282 bund., en telt 536 h., met 3200 inw., die meest van de zeevaart bestaan. Er zijn 1 zout- en 1 kalkbranderij, 5 potten- en 2 paanenbakkerijen, 2 scheepstimmerwerven, 1 leerlooijerij, 1 zeem-  
touwverij, 1 zeepziederij, 1 boekdrukkerij, 1 lijnbaan, 1 wind- en 1 paar-

denolie-, 1 pel-, 1 koorn- en 1 hout-zaagmolen. De 2200 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Sneek*, ring van *Workum*. De 110 Doopsg. maken met die uit de d. Ferwoude, Nijehuizum en omstreken, eene gem. uit, met 170 ziel. De 40 Evang. Luth. maken, met die uit de gem. *Sneek*, *Hindeloopen* en *Stavoren*, *Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde*, *Wonseradeel* en *Wymbritseradeel*, eene filiaal gem. van *Harlingen* uit, met 80 ziel. De 850 R.K. maken, met die uit de st. *Hindeloopen* en de d. *Ferwoude* en *Nijehuizum*, eene par. uit van het bisd. *Utr.* met 650 ziel. Er zijn 2 stads-burgerscholen, waarin ook arme kinderen onderwijs genieten; eene bijzondere school; eene Zondags-Armenschool en eene Bewaarschool. De st. *Workum*, eertijds *Wolderkum*, ook *Waldrichum*, in het latijn *Worcumum* of *Vorcumum* ligt 4 u. W. ten Z. van van *Sneek*, 1½ u. N. O. van *Hindeloopen*. De st. bestaat slechts uit 2 straten en 3 steegjes en heeft in het midden een fraai marktplein, waaraan het Stadhuis, de Waag en de Grootkerk gebouwd zijn. De groote en fraaije gebouwde kruiskerk heeft een orgel doch geen toren. Er staat echter een zware toren ten W. van de kerk. De kerk der Doopsg. en der Evang. Luth. hebben toren noch orgel. De R.K. kerk aan den H. *WERENFRIDUS* toegewijd, is zeer fraai en heeft een orgel, doch geen toren. Er zijn een Burger-Weeshuis, met 25 weezen; een Dep. der Maats.: *Tot Nul van 't Algemeen*, met een Spaarbank, Begrafenisbus, Leesbibliotheek en Volkszangschool en een Physisch Genootschap, onder de spreuk: *Het rijtje wordt allengs een boom*.

Jaarmarkt 8 Mei en 8 Sept.

**WORKUM (KLOKSLAG - VAN-)**, dat ged. der gem. *Workum*, pr. *Fr.*, hetwelk buiten de st. ligt. Het bevat de b. en gem. *Algeraburen*, de *Nieuwe buurt*, *Snakkerburen*, de *Buitenbuurt*, het *Klooster*, *Workumerveld*, het *Hedenschap* en een ged. van het *Workumer-Nieuwland*, 134 h. en 920 inw.

**WORKUMER - GRONS** of *ANNE-BROUWERSPOEL*, meertje, pr. *Fr.*, gem. en I u. Z. van *Workum*.

**WORKUMER-MEER (HET)**, meer, pr. *Fr.*, ged. gem. *Wonseradeels*, ged. gem. *Workum*.

**WORKUMER-NIEUWLAND (HET)**, p. en geh., pr. *Fr.*, de p. ged. gem. *Workum*, ged. gem. *Hindeloopen*;

groot 441,0000 bund.; het geh. gem. *Workum*; met 13 h. en 70 inw.

**WORKUMER-TREKVAART (DE)**, vaart, pr. *Fr.*, van *Bolsward* naar *Workum* loopende.

**WORKUMER-VELD (HET)**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Workum*; met 18 h. en 130 inw.

**WORKUMER-ZAND (HET)**, zandbank in de *Zuiderzee*, op de *Friesche kust*, vóór de haven van *Workum*.

**WORKUMER-ZYL (DE)**, zeesluit, pr. *Fr.*, aan het ZW. einde van *Workum*.

**WORM (DE) OF DE WORMS**, riv. pr. *Limb.* Zij ontstaat omstreeks de st. *Aken* in de *Pruisische pr. Rijnland* en ontlast zich na een ged. van *Limb.* te hebben doorloopen, in *Pruisisch Rijnland*, in de *Roer*.

**WORM (TER)**, pr. *Limb.*, gem. *Heerlen*.

**WORMEN.** Zie *WORMINGEN*.

**WORMER**, gem., pr. *N. H.*, kant. *Purmerende*, postk. *Wormerveer* (19 m. k., 7 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Wormer*, het O. ged. van het d. *Knollendam*, de *Enge-Wormer*. en *Schaalsmeer*, beslaat 1697,8118 bund., en telt 223 h., met 1300 inw., die van landbouw, en in den arbeid op verschillende fabrieken bestaan. De 870 Herv., behooren kerk. ged. tot *Wormer*, ged. tot *Knollendam*; de 100 Doopsgz., ged. tot *Knollendam-Krommeniedijk-en-Marken-Binnen*; de 10 Ev. Luth., en de 5 Isr., te *Zaandam*; de 320 R. K., maken met die van de gem. *Jisp*, eene par. uit van het bisd. *Haarlem*, met 400 ziel. Het d. *Wormer*, vroeger ook wel de *Beschuit-Wormer*, oudtijds *Weremeer*, *Weromeri* of *Weromere*, ligt 6 u. Z. W. van *Hoorn*, 2 u. W. van *Purmerende*. Men telt er 170 h. en 980 inw.; de 580 Herv., maken met die van de *Enge-Wormer*, eene gem. uit, van de klass. van *Haarlem*, ring van *Zaandam*; met 630 ziel. De kerk heeft eenen houten toren, doch geen orgel. De kerk der Doopsgz. heeft toren noch orgel. De R. K. kerk, aan de H. *MARIA MAGDALENA* toegewijd heeft een torentje en een orgel. De dorps. telt 120 leerl. Er is met *Jisp* een Depart. der Maats.: *Tot Nul van 't Algemeen*.

Kermis Zond. na St. *Odolphusdag*.

**WORMER (DE ENGE-)** of DE *KLEINE-WORMER*, p. en geh., pr. *N. H.*, gem. *Wormer*; de p. groot 178,5554 bund., het geh. met 11 h. en 70 inw.

**WORMER (DE POLDER-VAN-)**,



meestal het **WORMERVELD**, p., pr. *N.H.*, gem. *Wormer*; groot 897,1052 bund.

**WORMER (DE WIJDE-)**, gem., pr. *N.H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Purmerende*, postk. *Purmerende en Wormerveer* (19 m.k., 7 s.d., 2 j.d.). Zij bestaat uit de bed. de *Wijde-Wormer*, ook wel het *Wormermeer* of enkel de *Wormer*; beslaat 1661,5968 bund. en telt 74 h. met 530 inw., die van melkerij en kaasmaken bestaan. De 300 Herv. behooren kerk. te *Purmerende*; de 200 R. K. te *Purmerende* en te *Zaandam*, aan 't *Kalf*. De school telt 50 leerl.

Kermis op Pinksteren.

**WORMER-EN-JISP**, kerk. Doopsgez. gem., pr. *N.H.*, met ééne kerk te *Wormer* en 170 ziel.

**WORMERSLUIJJE**. Zie **WESTERSLUIJJE**.

**WORMERVEER**, gem., pr. *N.H.*, arr. *Haarlem*, kant. *Zaandam*, postk. *Wormerveer* (8 m.k., 7 s.d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Wormerveer* en het *W. ged.* van het d. *Knollendam*; beslaat 639,1876 bund., telt 367 h. met 3000 inw., die meest bestaan van zeehandel. Er zijn onderscheidene blaauwselmakerijen, 2 smederijen met slijpmolens, 1 stijfjel- en 2 chocolaadfabrieken, 4 papier-, 2 koorn-, 1 pel-, 1 schulp-, 1 verw-, 16 olie- en 2 houtzaagmolens. Bovendien zijn er nog fabriekanten, die hunne fabrieken buiten deze gem. hebben, als 2 stoompapier- en 1 loodwitfabriek, 2 stijfjelmakerijen en 2 pelmolens. De 2020 Herv. maken ged. de gem. *Wormerveer* uit en behooren ged. tot de gem. *Knollendam-en-Marken-Binnen*; de 520 Doopsgez. maken ged. de gem. *Wormerveer-op-het-Noord* en *Wormerveer-op-het-Zuid* uit en behooren ged. tot de gem. *Knollendam-Krommeniedijk-en-Marken-Binnen*; de 1460 R. K. maken ged. de par. van *Wormerveer* uit en parochiëren ged. te *Krommeniedijk*; de 141 R. K. van de *Oude-Clerezy*, behooren tot de par. van *Krommenie-en-Wormerveer*. Er zijn 2 scholen met 30 leerl. Het d. *Wormerveer*, oudtijds de *Zaan* of het *Zaan*, ligt 4 u. N. W. van *Haarlem*, 11 u. N. ten W. van *Zaandam*. Men telt er 400 h. en 2700 inw. De 2000 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Haarlem*, ring van *Zaandam*. De kerk heeft eenen toren en een orgel, dat door krachtvollen en welluidenden toon uitmunt. De beide kerken der Doopsgez. hebben toren noch orgel. De R. K. kerk aan *Onze*

*Lieve Vrouwe Geboorte* toegewijd, heeft geen toren, doch een fraai orgel. De kerk der R. K. van de *Oude Clerezy*, aan *Onze Lieve Vrouwe Geboorte* toegewijd, heeft een orgel, doch geen toren. Er zijn een R. K. *Armenhuis*, waarin bejaarde behoeftigen en ook kinderen worden opgenomen; een hofje, gemeenlijk het *Blaauwhofje* geheeten; een *Depart. der Maats.*: *Tot Nut van 't Algemeen*, en een *Depart. der Maats.*: *Tot Becor-dering der Nijverheid*.

**WORMERVEER-OP-HET-NOORD** en **WORMERVEER-OP-HET-ZUID**, 2 Doopsgez. gem., pr. *N.H.*, de eene met 140 ziel.; de andere met 380 ziel.

**WORMERVELD (HET)**. Zie **WORMER (POLDER-VAN-)**.

**WORMERWEG (DE)**, weg in de *Beemster*, pr. *N.H.*, loopende van het *Woud* naar den *Zuidringdijk*.

**WORMINGEN** of **WORMEN**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. O. van *Apeldoorn*; met 80 h. en 660 inw.

**WORMS (DE)**. Zie **WORM (DE)**. **WORP**, wandelplaats, pr. *Over.*, gem. *Deventer*, tegenover de stad, aan de linkerzijde van den *IJssel*.

**WORP (DE)**. ged. van den p. *Struikwaard-en-de-Worp*, pr. *N.Br.*, gem. *Giessen* en *Op-en-Neer-Andel*.

**WORSSUM**. Zie **WORSUM**.

**WORST (DE)**, sloot van de *Zuiderzee* naar de *Schoterzijl* loopende, en daar de grensscheiding tusschen de pr. *Fr.* en *Over.* uitmakende.

**WORSUM** of **WORSUM**, buurs., pr. *Geld.*, gem. en 20 mid. N.W. van *Oer-Asselt*; met 24 h. en ruim 160 inw.

**WORTHEN**. Zie **WOERDEN**.

**WORT-RHEDEN**. Zie **RHEDER (WORDT.)**

**WOSCHUM**. Zie **WESTHUM**.

**WOUBACH**. Zie **WAUBACH**.

**WOUBRUGGE**, kant., pr. *Z.H.*, arr. *Leiden*. Het bevat de gem. *Woubrugge*, *Koudekerk*, *Hoogmade*, *Alkemade*, *Rijnsaterwoude*, *Ter-Aaren-Vrijhoeven*, *Nieuwveen* en *Zevenhoven*; beslaat 12341,0634 bund. en telt 1293 h., met 14700 inw., die van landbouw, veeteelt, boter en kaashandel en veenderij bestaan.

**WOUBRUGGE**, gem. en heerl. pr. *Z.H.*, arr. *Leiden*, kant. *Woubrugge*, postk. *Alphen* (20 m.k., 1 s. d. 2 afd., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Woubrugge*, de geb. *Groenewoud*, de *Hoek-van-Roelof-Arendsvveen*, den *Woudschendijk*, *Ofwegen* en een ged. van het *Lagetand*; beslaat 2259,3372 bund., en telt 171 h., met ruim 140 inw., die

van landbouw, veeteelt en in handel in boter en kaas bestaan. Er zijn 1 koorndmolen en 1 scheepsmakerij. De 960 Herv. maken ged. eene gem. uit, van de klass. van *Leiden*, ring van *Alphen*, en behooren ged. tot de gem. *Rijnsaterwoude-en-Hoogmade*. De R. K. behooren kerk. tot *Hoogmade*; de 5 lsr. tot *Alphen*. Er is ééne school met 120 inw. Het d. Woubrugge, Woubrugge of Wouwbrugge ligt 2½ u. O. ten N. van Leiden, 1 u. N. ten W. van Alphen, aan de Woudwatering, welke, dit d. doorstroomende, het in twee deelen, Woubrugge-Oostzijde en Woubrugge-Westzijde, verdeelt. Men telt er 106 h. en 970 inw. Er is een gemeentehuis, waarin tevens de zittingen van het kantongereg. worden gehouden. De kerk heeft toren en orgel. Er is mede een Wees- en Armenhuis, waarin 30 personen worden verpleegd.

Kermis omstreeks 15 Sept.

**WOUBRUGGE-OOSTZIJDE**, dat ged. van het d. *Woubrugge*, pr. *Z. H.*, hetwelk aan de Oostzijde van de Woudwatering gelegen is en waar het gemeentehuis staat; met 55 h. en 490 inw.

**WOUD**, thans veelal **HOOG-EN-WOUD HARNASCH**, beerl., pr. *Z. H.*, arr.'s *Gravenhage*, kant. *Naaldwijk*, gem. *Hofvan-Delft*. Zij bevat het d. Woud, en eenige verspreid liggende h.; beslaat 635,3611 bund., en telt 27 h. met 120 inw., die zich enkel op den landbouw toeleggen, welke er bijzonder voordelig is, wordende er van de allerbeste boter in Delfland gemaakt. De 70 Herv. maken met die van het Hofvan-Delft en Groeneveld eene gem. uit van de klass. van 's *Gravenhage*, ring van *Delft*, met 180 ziel. De 50 R. K., parochiëren te *Delft* of te *Schipluiden*. Er is eene school, met 45 leerl. Het d. Woud, Woudt of Wout, meestal het Woud of 't Woud genoemd, ook wel voorheen Rijkewoud geheeten, ligt ruim 2 u. Z. van 's *Gravenhage*, ruim ½ u. Z. W. van *Delft*. Men telt er 7 h. en ongeveer 40 inw. De kerk heeft een fraai spits torentje.

**WOUD (HET)**, streek gronds en boerd. in *de Beemster*, pr. *N. H.*, de streek grond in den *Binnendijkerpolder*; de boerd. aan den *Beemsterdijk*, groot 16,8579 bund.

**WOUD (T)**. Zie **UITGEESTERWOUDE**.

**WOUD (T)**, of **NOORD-WIMMENUM**, geh., pr. *N. H.*, gem. en ½ u. Z. ten W. van *Bergen*; met 14 h. en 90 inw.

**WOUD (T)**, streek lands, pr. *N. Br.*,

gem. *Berticum, den Dungen* en *Schijndel*; groot 393,4585 bund.

**WOUD (LAAG)**. Zie **GROENEVELT**.

**WOUD (OVER- en NEDER-)**, 2 buurs., pr. *Geld.*, gem. *Eile*; het eerste met 60 h. en ruim 400 inw., het andere met 33 h. en 200 inw.

**WOUDAAP (DE)**, molen, pr. *N. H.*, gem. *Uitgeest*.

**WOUDAKKERS (DE)** of **DE WOLD- AKKERS**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, 10 min. W. ten Z. van *Oudemirdum*. (GENBERG.)

**WOUDBERG (DE)**. Zie **HIDDIN-**

**WOUBRUGGE**. Zie **WOUBRUGGE**.

**WOUBRUGGE (DE)**, buurs., pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, ¼ u. N. O. van *Gaastmeer*; met 6 h. en 40 inw.

**WOUDE**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Ridderkerk*; groot 46,4879 bund.

**WOUDE**. { **ESSELJKERWOUDE - EN-**  
Zie { **HEER - JACOBWOUDE.**  
      { **WOUD.**

**WOUDE (AKERSLOOTER-)**. Zie **WESTWOUDE**.

**WOUDE (HET HUIS-TE)**, boerd., pr. *Z. H.*, gem. en 5 min. N. van *Ridderkerk*; groot 9,4412 bund.

**WOUDE (OOST-)**. Zie **OOSTWOUDE**.

**WOUDEN**, streek weilanden, pr. *N. H.*, gem. *Hoogcarspel*.

**WOUDEN (DE)**. Zie **NOORDWOUDE**.

**WOUDENBERG**, gem. en beerl., pr. *Utr.*, arr., kant. en hulpk. van het postk. *Amersfoort* (7 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Woudenberg en de geh. Geerestein, Vissekuilen, Zuidbroek en Neder-Ekens en de b. Rumelaar; beslaat 3810,1768 bund. en telt 287 h., met 1920 inw., die van graanbouw en tabaksteelt bestaan. Voorts zijn er 3 wolkammerijen, 1 weverij van wollen-paarden en andere singels en eenige weefgetouwen. De 1890 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Amersfoort*. De 30 R. K. behooren kerk. te *Achtveld*; de 4 lsr., te *Amersfoort*. Het d. Woudenberg, in de wandeling Wouwenberg, ligt 5 u. O. van *Utrecht*, 2 u. Z. ten O. van *Amersfoort*. Men telt er 102 h. en 640 inw. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. (Julij.)

Kermis Maandag na *St. Jacob* (25

**WOUDENBERG**. Zie **GROENEWOUD**.

**WOUDENBERGSCHE-BEEK**. Zie **LUNTEREN-BEEK**.

**WOUDENBERGSCHE-GRIFT (DE)** of **DE LICHTENBERGSCHE-GRIFT**, water, pr. *Utr.*, dat in de *Lunteren beek* uitooploopt.

WOUDENBERGS-VELD, streek gronds, pr. *Utr.*, gem. *Woudenberg*.  
 WOOD-EN-DUIN, buit., pr. *N. H.*, gem. *Bergen*; groot 23,3600 bund.  
 WOUDER-POLDER (DE). Zie UITGEESTER-WOUDE.

WOUD-HARNASCH. Zie GROSWOUD-HOEVE, boerd, pr. *Z. H.*, gem. *Woubrugge*, aan de O. zijde van de Woudwateren; 23,0263 bund.

WOUDHUIS, WOUTHUIS, WOLDHUIS, WOLTHUIS, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*; met 19 h. en 130 inw.

WOUDMANSDIEP (HET), water, pr. *Fr.*, gem. *Leeuwarderadeel*, uit de Grons naar het Lang-Deelloopende.

WOUDMEER (HET), p., pr. *N. H.*, gem. *Haringcarpspel*; groot 213 bund.

WOUDPOLDER (DE) of de WOODSCHE-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Hof van Delft*; groot 418,5171 bund.

WOUDRICHEM, kerk. ring, pr. *N. Br.*, bestaande uit de gem.: Almkerk-en-Emmikhoven, Giessen-en-Rijswijk, Op-en-Neder Andel, Sleeuwijk, Uitwijk-en-Waardhuizen, Werkendam-en-de-Werken en Woudrichem; met 8 kerken, 7 Predikanten en 8400 ziel.

WOUDRICHEM, voorheen WALDRICHEN, WALRIGHSHEIM, WOLDRICKSHEIM bij verkorting WORKUM, in het lat. WORICHUM, plattelandst., pr. *N. Br.*, arr. en 6½ u. N. W. van 's Hertogenbosch, kant. en 3 u. N. W. van Heusden, postk. *Woudrichem*, gem. *Woudrichem-en-Oudendijk*, met een schuitenvoer over de Maas op Loevestein, een dergelijk stadsvoer over den Merwede op Gorinchem en Dalem. Het is eene vesting, zijnde een vijfhoek, doch heeft bastions, waarvan aan beide rivierzijden drie fronten bestaan uit eenen hoogen muur met walgang van 3 tot 5 ellen hoogte; aan de landzijde zijn twee ravelijnen en nog een vervallen ravelijn in het verlengde van den Sleeuwijksche dijk. Het buitendijksche front aan de Maaszijde is van eenen bedekten weg met glacis voorzien. In den Maasdijk, even buiten de vesting, is eene militaire inundatiesluis. Men heeft er 165 h. en 1000 inw., 3 poorten, een Stadhuis, 2 Kazernes, een artillerie-park en een Kruidkelder. De 940 Herv. maken, met de overigen uit de gem. Woudrichem-en-Oudendijk eene gem. uit van de klass. van *Heusden*, ring van *Woudrichem*, met 1300 ziel. De kerk heeft een hoogen toren doch geen orgel. De 60 R. K., maken met de

overigen uit de gem. Woudrichem-en-Oudendijk, alsmede die van de Werken-en-Sleeuwijk, Werkendam, Rijswijk, Giessen, Op-en-Neder-Andel, Loevestein, Poederoijen en Munnikenland eene par. uit van het bisd. 's Hertogenbosch, dek. van *Heusden*. De kerk aan den H. JOHANNES NEPOMUCENUS toegewijd heeft toren en orgel. Degemeentesch. telt 150 leerl. Er zijn ook eene afd. van het Nederlandsche Bijbelgen. en een depart. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

Paardenm. 24 Julij. Beestenm. Vrijdags vóór St. Maarten in Nov.

WOUDRICHEM-EN-OUDENDIJK, gem., pr. *N. Br.*, arr. 's Hertogenbosch, kant. *Heusden*, postk. *Woudrichem* (11 m. k., 8 s. d., 2 j. d.) Zij bevat het plattelandst Woudrichem, de geh. Oudijk en de Nol; beslaat 608,6000 bund. en telt 202 h. met 1450 inw., die van landbouw, visscherij en veeteelt bestaan. Ook is er 1 kooranmolen. De 1300 Herv. maken de gem. van Woudrichem uit; de 180 R. K. behooren kerk. tot *Woudrichem*; de 20 Isr. tot *Capelle*. Er is eene school.

WOUDSCHE-BEEK (DE). Zie WOUWSCHE-BEEK.

WOUDSCHEN-DIJK (DE), DE ZWED of DE ZWET, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Woubrugge*; met 11 h. en ruim 70 inw.

WOUDSCHE-POLDER (DE). Zie WOUFOLDER (DE).

WOUDSEND, kad. gem., pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*; bevattende de d. Woudsend, Smallebrugge, Indijk en Ypekolsga; 1586,3730 bund.

WOUDSEND, WOLDSSEND of WOLSEND, in het oud-Friesch WAULSEYDRA, d., pr. *Fr.*, arr., kant., hulpk. van het postk. *Sneek*, gem. *Wymbritseradeel*. Men telt er 250 h. en 1410 inw., die van handel in Oostzeesche produkten en fabrieken bestaan; ook zijn er 2 scheepstimmerwerven, 1 lijnbaan, waarop ook patentouw geslagen wordt, door eene machine, die met een paard gedreven wordt, 1 zeilmakerij en taanderij, 3 mast-en-blokmakerijen, smederijen, 2 leerlooijerijen, 2 wolkammerijen, 1 rogge-, weil-, pel- en 2 houtzaagmolens. De 970 Herv. behooren tot de gem. *Woudsend-Ypekolsga-Smallebrugge-en-Indijk*. De kerk is een kruisgebouw, met een uitmuntdend orgel en eenen koepeltoren. De 60 Doopsgez. maken, met die uit de d. Ypekolsga, Smallebrugge en Indijk, eene gem. uit, met 100 ziel. De kerk heeft toren noch or-

gel. De 300 R. K. maken met die van Ypekolsga, Smallebrugge en Indijk, eene par. uit, met 385 ziel. met eenen Pastoor. De kerk, aan den H. MICHAEL toegewijd, heeft eenen zeer fraaijen predikstoel, doch geen orgel. De dorps. telt 180 leerl. Er zijn een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, en eene Maats. ter onderlinge verzekering tegen brandschade.

Jaarm. in de maand Oct., kermis den tweeden Woedag in Oct.

WOUDSEND-YPEKOLSGA-SMALLEBRUGGE EN-INDIJK, kerk. gem., pr. Fr., klass. van *Sneek*, ring van *Ylst*; met eene kerk te Woudsend en 1100 ziel.

WOUDSHOORN. Zie OUDSHOORN.

WOUDSLOOT (DE). Zie LITHYN (DE).

WOUDSTREKEN (DE), landstr. in het Z. van *Fivelgo*, pr. Gron.

WOUDT (HET). Zie WOUD.

WOUDVAART (DE), water, pr. Fr., gem. *Dantumadeel*, loopende uit de Rinsumageester-vaart naar Dockum.

WOUDWATERING (DE) of WOUTWATERING, water, pr. Z. H., van de grenzen tusschen Woubrugge en Oudshoorn, naar het Paddegat loopende.

WOUDWHEER (DE), water, pr. Over., onder *Oldemarkt*, van de Friesche grenzen naar de Heuvegracht.

WOUD (T). Zie WOUD.

WOUTERSWERF. Zie KRONESTEIN.

WOUTERSWOUDE of WOLTERSWOUDE, in bet Friesch WOUTERSWALDE, d., pr. Fr., arr. en 4 u. N. O. van *Leeuwarden*, kant., postk. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Dockum*, gem. *Dantumadeel*. Men telt er 80 h. en ruim 460 inw., die van landbouw bestaan. De 420 Herv. behooren tot de gem. van *Dantumawoude-Driezum-en-Wouterswoude*; de 40 Doopsg. tot *Dantumawoude*; de R. K. te *Dockum*. De kinderen genieten onderwijs te *Dantumawoude*.

WOUTHUIS. Zie WOUDHUIS.

WOUW, gem., pr. N. Br., arr. *Breda*, kant. *Bergen-op-Zoom*, hulpk. van de postk. *Bergen-op-Zoom* en *Roosendaal* (18 m. k., 7 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. Wouw en Heerle, en de geh. Hazelaar, Moerstraten, Oost-Laar, de Speldestraat, Vijfhoek, West-Laar en Wouwsche-Hil; beslaat 5152,0000 bund., en telt 442 h. met 3020 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 1 terpentijn-, teer- en houtzuurfabriek, 2 bierbrouwerijen, 1 pannen- en 3 steenbakkerijen, 6 leerlooierijen, 1 stoomkoorn- en olie- en

1 windkoorn en mout-, 1 koorn en run- en 1 koornmolen. De inw., op 40 na allen R. K., maken de par. van *Wouw* en *Heerle* uit; de 25 Herv. behooren tot de gem. *Roosendaal-Nispen-en-Wouw*; de 15 Isr. tot de rings. van *Roosendaal*. Er zijn 3 scholen. Het d. Wouw, volgens sommigen eigenlijk Woude, ligt  $\frac{1}{2}$  u. W. ten Z. van *Breda*,  $\frac{1}{2}$  u. O. N. O. van *Bergen-op-Zoom*. Men telt er 146 h. en 960 inw., en met de geh. Oost-Laar, West-Laar, Wouwsche-Hil, Speldestraat en Moerstraten, 353 h. en 2350 inw. De inw., op 40 na allen R. K., maken eene par. uit van het apost. vic. van *Breda*, dek. van *Bergen-op-Zoom*, met 1 Pastoor en 2 Kapellanen. De kerk, aan den H. LAMBERTUS toegewijd, is een ruim kruisgebouw met een orgel, eenen hoogen vierkanten toren en op het kruis nog een klokkorentje.

Kermis den 17den September.

WOUW (HET SLOT-TE-), boerd., pr. N. Br., gem. *Wouw*.

WOUWBRUGGE. Zie WOUBRUGGE.

WOUWENBERG. Zie WOUENBERG.

WOUWER (DE GROOTE-), water, pr. N. Br., gem. en 1 min. W. van *Hilvarenbeek*; groot 0,1460 bund.

WOUWSCHE-BEEK (DE), WOUWSCHE-KREEK of SMALLEBEEK, water, pr. N. Br., van het Heerlsche-veen naar de Roosendaalsche-vliet.

WOUWSCHE HIL, geh., pr. N. Br., gem. *Wouw*; met 13 h. en 70 inw.

WOUWSCHE-PLANTAADJE, denbosch, pr. N. Br., ged. gem. *Wouw*, ged. gem. *Bergen-op-Zoom*, ged. gem. *Huibergen*; groot 831,3200 bund.

WRANS, b., pr. Fr., gem. *Tierkersteradeel*,  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van Oudkerk.

WRATERP. Zie URETERP.

WRECKWIJK. Zie VREKWIJK.

WRKHOVEN. Zie URKHOVEN.

WTWALLINGHERGAE. Zie UITWELLINGERGA.

WUESTENBERG of WOESTENBERG, landh., pr. N. Br., gem. *Glinneken*; groot 19,1620 bund. (ER-WULFSDIJK.

WULFSDIJK (RIET-EN). Zie RIET-WULFSICHE-MOLEN-POLDER of WULVERSICHE-POLDER, p., pr. Utr., gem. *Oud-Wulven*; 95,0386 bund.

WULLENHOVEN, buurs., pr. Geld., gem. *Nijkerk*; met 46 h. en 360 inw.

WULP (DE). Zie WILP (DE).

WULPENBURG, boerd., pr. Zeel., gem. *Vrouwenpolder*; 56,4530 bund.

WULPERHORST, hofst., pr. Utr., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Zeyst*.

**WULVEN**, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Utr.*, gem. *Oud-Wulven*; zij bevat het geh. *Wulven*; beslaat 231,7276 bund., en telt 6 h., met 40 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De 12 Herv. en de 22 R. K. behooren kerk. tot *Houten*; de 5 Isr. tot *Utr.* De kinderen gaan school te *Houten*. Het geh. *Wulven* ligt 5 u. Z. W. van *Amersfoort*, 3½ u. W. N. W. van *Wijk-bij-Duurstede*, ½ u. Z. Z. W. van *Oud-Wulven*.

**WULVEN (OUD-)**, gem., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Utr.* (8 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Deze gem. bevat de heerl. *Wulven*, *Oud-Wulven-en-Waijen*, *Heemstede*, de *Groote-Koppel*, de *Kleine-Koppel*, *Maarschalkerwaard* en *Slachmaet*; beslaat 1070,6322 bund., en telt 36 h., met 260 inw. die van landbouw en veeteelt bestaan. De 120 Herv. behooren kerk. ged. tot *Houten*, ged. tot *Jutphaas*, ged. tot *Utr.*, ged. tot *Bunnik*; de 130 R. K. te *Houten*, *Jutphaas*, *Bunnik* of *Utr.* De 7 Isr. te *Utr.* De kinderen genieten onderwijs te *Houten*, *Jutphaas*, *Utr.* of *Bunnik*. Het geh. *Oud-Wulven* ligt 5 u. Z. W. van *Amersfoort*, 3½ u. N. W. van *Wijk-bij-Duurstede*; men telt er 5 h. en 40 inw.

**WULVEN (OUD-)**, buit., pr. *Utr.*, gem. *Oud-Wulven*; 123,8054 bund.

**WULVEN-EN-WAIJEN (OUD-)**, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, gem. *Oud-Wulven*. Zij bevat de geh. *Oud-Wulven* en *Waijen*; beslaat 268,8100 bund., telt 10 h. met 80 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De 40 Herv. en de 40 R. K. behooren kerk. tot *Houten*, waar de kinderen ook onderwijs genieten. (*WULFSCHE-MOLEN-POLDER*.)

**WULVENSCHÉ-POLDER (DE)**. Zie **WULVENSCHÉ-WETERING (DE OUD-)**, water, pr. *Utr.*, van *Oud-Wulven* naar den *Kromme-Rijn*.

**WULVE-POLDER (DE)**. Zie **WOLVE-POLDER (DE)**.

**WULVERHORST**, gem., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, postk. *Woerden* (3 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. *Wulverhorst*, *Vlooswijk-Oostwijk-en-Kromwijk* en *Linschoter-Haar*; telt 17 h. met 120 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De 80 Herv. behooren kerk. tot *Linschoten*; de 40 R. K. tot *Woerden*.

De kinderen gaan te *Linscholenschool* **WULVERHORST**, heerl., pr. en arr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, postk. *Woerden*, gem. *Wulverhorst*. Zij bevat alleen het adell. h. *Wulverhorst*, met de daartoe behoorende gronden, eene oppervlakte beslaande van 74,1632 bund., met 10 inw. Het adell. h. *Wulverhorst* ligt 4 u. Z. ten W. van *Utr.* 2 u. N. W. van *IJsselstein*.

**WULVERHORST**, ook **VLOOSWIJK-EN-DE-HAAR**, p., pr. *Utrecht*, gem. *Wulverhorst*; groot 354,5069 bund.

**WULVERHORSTER - WETERING (DE)**, water, pr. *Utr.*, heerl. *Wulverhorst*, in den *Rijn* uitloopende.

**WUMMENUM**. Zie **WIMMENUM**.

**WUPPING (TER-)**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Onstwedde*; met 4 h. en 30 inw.

**WURD**. Zie **WEERT**.

**WURP-EN-GARSTLANDEN (DE)**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Hedikhuisen*; groot 12,0730 bund. (*WEESELO*.)

**WUST (DE)**, havez., pr. *Ober.*, gem.

**WUURDEN**, boerd., pr. *Geld.*, gem. *Elst*; groot 55,0000 bund.

**WUUST (DE)**, stuk land, pr. *Geld.*, gem. *Dodewaard*, merkwaardig om zijne buitengewone hoogte, terwijl men aan de menigte scherven van ruwe potten, duidelijk zien kan, dat hier vroeger eene woon- of offerplaats der aloude ingezetenen geweest is.

**WYBRANDE**. Zie **WIBRANDA (1)**.

**WYGEEST**, b., pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, ½ u. N. van *Oudwoude*; 70 h. en 340 inw.

**WYKEL**, ook wel **WYKEL** of **WIKKEL**, d., pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, arr. en 3½ u. Z. Z. W. van *Sneek*, kant. en 1½ u. N. W. van *de Lemmer*, postk. *Heerenveen* en *Sneek*. Men telt er 68 h. en 400 inw., en met de b. *Wykeler-IJbert* en de *Gallen*, 84 h. en 520 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De 400 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Sneek*, ring van *Sloten*. De kerk heeft eenen toren, en eene tombe van den dapperen en krijgkundigen *MENNO BARON VAN COESBOORN*, doch geen orgel. De 9 Doopsgez. en de 50 R. K. behooren kerk. tot *Balk*. De dorps. telt 90 leerl.

Kermis den tweeden Pinksterdag.

**WYKELER-HOP (HET)**, de Z. inham van het *Slootermeer*, pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*.

**WYKELER-IJBERT**, b., pr. *Fr.*,

(1) Eveneens zoeken men alle woorden elders Wt gespeld, op Wt of WU.

gem. *Gaasterland*, onmiddellijk Z. van *Wykel*, en 90 inw.

WYKELER-POELEN (DE), twee meerijes, pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, Z. van *Wykel*.

WYMBRITSERADEEL of WYMERTSERADEEL, weleer WAGENBRUGGERDEEL en WERDBRENDISIE, en in het Friesch WOBENGHABREGGHA, gem., pr. *Fr.*, arr. en kant. *Sneek* (16 m. k., 8 s. d., 2 j. d. adm. no. 1 en 3.). Zij bevat de d. Oppenhuizen, Uitwellingerga, Jutryp, Hommerts, Woudsend, Indijk, Heeg, Gaastmeer, Nijhoizum, Sandfirde, Oudega, Idsega, Oosthem, Abbega, Westhem, Wolsum, Nieuwland, Folsgara, Ysbrechtum, Scharnegoutum, Goinga, Loenga, Gauw en Offingawier; beslaat 16540,2898 bund., en telt 1398 h. met 7700 inw., die van veefokkerij, veel binnenlandsche scheepvaart, eenige buitenlandschen scheepvaart en visscherij bestaan. Voorts zijn er 5 timmerwerven, 1 lijnbaan, 1 zeilmakerij, 2 mastenmakerijen, 5 leerlooijereijen, 1 zoutkeet, 1 wolkammerij, 1 koorn- en 2 houtzaagmolens. De 7000 Herv. maken de gem. *Gaastmeer-en-Nijhoizum*, *Goinga-Gauw-en-Offingawier*, *Heeg*, *Jutryp-en-Hommerts*, *Nieuwland-Oosthem-Abbega-en-Folsgara*, *Oppenhuizen-en-Uitwellingerga*, *Oudega-Idsega-en-Sandfirde*, *Scharnegoutum-en-Loenga*, *Wolsum-en-Westhem*, *Woudsend-Ipekolsga-Smallebrugge-en-Indijk* en *Ysbrechtum-Tjallehuizum-en-Tirns* uit; de 400 Doopsgez. ged. de gem. *Woudsend* en behooren ged. tot de gem. *Sneek* en *Ylst*; de 1600 R.K., maken ged. de par. *Heegen Woudsend* uit en behooren ged. tot de par. van *Sneek*. Er zijn 19 scholen.

WYMERTS (DE) of WIEMERTS, water, pr. *Fr.*, uit het Workumermeer in de Zuiderzee loopende.

WYMERTS (DE NAAUWE-, DE OOSTER- en DE WESTER-), 3waters, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, het eerste loopt van de Zwarte-Brekken; naar de Korkslot; het tweede uit het Oude-Kerkhof naar de Kerkslot; het derde uit het Slootermeer en verdeelt zich te Bolsward in onderscheidene vaarten. (BRITSERADEEL.

WYMERTSERADEEL. Zie WYMWYNALDUM, bij verkorting veelal

WYNAAM of WINAAM, d., pr. *Fr.*, gem. *Barradeel*, kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Harlingen*. Men telt er 23 h. en 100 inw. en met de b. Lutkeburen, Haule 'en Voorrijp; 74 h. en 490 inw., die van landbouw bestaan. De 450 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Harlingen*. De kerk heeft een spits torentje. De 22 Doopsgez. en de 14 R. K. behooeren kerk. tot *Harlingen*. De dorps. telt 60 leerl.

WYNJETERP, d., pr. *Fr.*, arr. en 5 u. W. N. W. van *Heerenveen*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. O. Z. O. van *Beetslerzwaag*, postk. *Gron.* en *Heerenveen*. Men telt er 115 h. en 720 inw., en met de b. *Sparjebirt* en *Oppeburen* 120 h. en 750 inw., die meest van landbouw bestaan. De 740 Herv. behooren tot de gem. van *Wynjeterp-en-Duurswoude*. De kerk heeft een spits torentje en een orgel. De 10 Doopsgez. behooren tot de gem. van *Lippenhuizen*. De dorps. telt 80 leerl.

WYNJETERP-EN-DUURSWOUDE, kerk. gem., pr. *Fr.*, klass. en ring van *Heerenveen*; met 2 kerken, 1 te Wynjeterp en 1 te Duurswoude en 1300 ziel.

WYNS, in het Lat. WINENIA, d., pr. *Fr.*, arr. en  $\frac{1}{4}$  u. N. N. O. van *Leeuwarden*, kant. hulpk. en 3 u. N. W. van *Bergum*, gem. *Tietjerksteradeel*. Men telt er 23 h. en 130 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De 110 Herv. behooren tot de gem. van *Oenkerk-Giekerk-en-Wyns*. De kerk heeft eenen stompen toren doch geen orgel. De 8 Doopsgez. en de 5 R. K. behooren kerk. te *Leeuwarden*. De dorps. telt 45 leerl.

WYNS, geb., pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. W. van *Oosterend*; met 5 h. en 26 inw.

WYNSTERVIERENDEEL, streek land, pr. *Fr.*, gem. *Hennaarderadeel*, onder *Oosterend*.

WYSTERLAND. Zie WESTERLAND. WYTENGERADEELE. Zie UTINGERADEEL.

WYTSMA, b., pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, 5 min. O. van *Birdaard*.

WYTSMA, 2 boerd., pr. *Fr.*, één, gem. *Dantumadeel*, 5 min. O. van *Birdaard*; één, gem. *Idaarderadeel*, 10 min. Z. W. van *Grouw*; groot 41,1500 bund.

## Y.

Y. Zie DYGRAFT.

| YBERT (SONDELER- en WIJKE-

LER-). Zie SONDELER-IJBERT en WYKELER-IJBERT.

YDAARD. Zie IDAARD (1).

YDLAARD of IDLAARD, boerd., pr. Fr., gem. *West-Dongeradeel*,  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Ternaard*.

YEMSWOLDE. } Zie EEMSWOUDE.  
YEMSWOUDE. }

YEROP. Zie NIEDORP (NIEUWE-).

YERSEKE, gem. en heerl., pr. *Zeel*, arr. en kant. *Goes*, hulpk. van de postk. *Goes* en *Tholen* (8 m. k., 3. s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Yerseke en de b. Yersekedam; beslaat 1353 bund., telt 120 h., met 800 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 1 meestof en 1 houten windkoren-molen. De 700 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Goes*, ring van *Kruiningen*. Men heeft er ook een 60tal Chr. Afges. De 5 Rt. K. parochieren te *Goes*. Er is 1 school met 80 leerl. Het d. Yerseke ook wel Yersike, Jersike, Jersike en Yrsake, ligt  $2\frac{3}{4}$  u. O. van *Goes*. Men telt er 91 h. en 550 inw. De kerk heeft een koepeltorentje en op het dak een kloktorentje.

YERSEKE (BREEDWATERING-BEWESTEN-), dijkgraafs., pr. *Zeel*, daartoe behooren: de Buren-polder, de Koude-polder, de Kaars-polder, de Verderf-polder, Stormezand en Oud-Nisse; groot 9445.0748 bund.

YERSEKE (DE MOEREN-VAN-). Zie MOEREN VAN-YERSEKE.

YERSEKE (DE MOLEN-POLDER-VAN-). Zie POPPENDIJK-POLDER.

YERSEKENDAM, YERSEKEDAM, in de wandeling JERSENDAM, geh., pr. *Zeel*., gem. *Yerske*; met 33 h. en ongeveer 100 inw., eene meestof, een overzetv. op Gorishoek en een hulpk. van de postk. *Goes* en *Tholen*.

YGAWOLDE. Zie NOORDWOLDE.

YLEKE. Zie INDIJEN.

YLST, kerk. ring., pr. Fr., klass. van *Sneek*. Zij bestaat uit de gem.: Gaastmeer-en-Nijehuizum, Heeg, Jutryp-en-Hommerts, Nieuwland-Oosthem-Abbega-en-Follsgare, Oppenhuiszen-en-Uitwellingerga, Oudega-Idsega-en-Sandfirde, Wolsum-en-Westhem, Woudsend-Ypekolsga-Smallebrugge-en-Indijk en Ylst, met 17 kerken, 10 Predikanten en 5100 ziel.

YLST, gem., pr. Fr., kw. *Westergoo*, arr., kant. en postk. *Sneek* (16 m. k., 8 s. d. 2 j. d. adm. no. 1). Zij bevat de st. Ylst en den Klokslag

van Ylst; beslaat 716,1077 bund. en telt 224 h. met ongeveer 1400 inw., die van handel, scheepsbouw en boerderij bestaan. Ook zijn er 7 scheepstimmerwerven, 2 looijerijen, 5 smederijen, 1 teer- en pekkookerij, 1 grutterij, 1 run- ofschors- en 3 houtmolens. De 1100 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Sneek*, ring van *Ylst*. De 300 Doopsgez. maken eene gem. uit. De 6 R. K. parochieren te *Sneek*. Er is ééne school met 200 leerl. De stad Ylst eigenlijk Jilst ook DWILST en DRILST, in het lat. ELOSTUM, ligt bijna 1 u. Z. van *Sneek*. Men telt er 200 h. en 1250 inw. Er zijn een Stadhuis en eene Waag. De Herv. kerk heeft eenen fraaijen ingang, toren en orgel. De kerk der Doops. heeft toren noch orgel. Er is een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

YMSWALDA. } Zie EEMSWOUDE.  
YMSWOUDE. }

YPEKOLSGA, YPECOLSGA of EPEKOLSGA, eigenlijk St. HYPOLITUSGA, oudtijds YPEKOLTSGE, in het Friesch IPEKELDEKERKE, geh., pr. Fr., gem. *Wymbriseradeel*; met 15 h. en 100 inw.

YPELSHOEF. Zie HYPOLITUSBOEK.

YPENBUURSTER - MEER (HET), meer, pr. Fr., gem. *Wonseradeel*, 10 min. Z. W. van *Parrega*.

YRSEKE. Zie YERSEKE.

YSBRECHTUM of ISBRECHTUM, in het Friesch ISBROECHTEN, d., pr. Fr., arr., kant., postk. en  $\frac{1}{4}$  u. N. W. van *Sneek* gem. *Wymbriseradeel*. Men telt er 29 h. en 200 inw., en met de b. Doons en Pophorne, 35 h. en 250 inw., die van veefokkerij bestaan. De Herv. behooren tot de gem. *Ysbrechtum-Tjallehuizum-en-Tirns*. De kerk heeft een fraai welluidend orgel, eenen toren en een praalgraf ter gedachtenis van DUCO MARTENA VAN BURMANIA en zijne vrouw EDUARDA LUCIA VAN JUCKAMA. De Doopsz. en de R. K. behooren kerk. tot *Sneek*. De dorps. telt 50 leerl.

YSBRECHTUM - TJALLEHUIZUM-EN-TIRNS, kerk. gem., pr. Fr., klass. en ring van *Sneek*; met 2 kerken, 1 te Ysbrechtum en 1 te Tirns; 320 ziel.

YSGUM, b., pr. Fr., gem. *Wonseradeel*, 5 min. Z. W. van *Dedgum*;

met 2 h. en 20 inw.

YSLUMBUREN. Zie ESELENBUREN.

YTSUM, geh., pr. Fr., gem. *Wymbriseradeel*, 10 min. W. van *Wolsum*; met 2 h. en 20 inw.

(1) Eveneens zoeke men alle woorden elders met Y gesfeld welke hier niet worden worden op 1 of op 1J.

## Z.

**ZAADWAARD (DE)**, uiterwaard, pr. *Z. H.*, gem. *Vianen*; 59 bund. **ZAAFTINGE**. Zie **SAEFTINGE**.

**ZAAG (DE GROOTE-)**, plaats in de *Nieuwe-Maas*, pr. *Z. H.*, tusschen de *Bakkerskil* en de *Valpook*.

**ZAAGMOLENS (DE)**, geh., pr. *Zeel*, gem. *Middelburg*, met 10 h., 5 houtzaagmolens en 60 inw.

**ZAAGMOLENSPAD (HET NOORDELIJKE- en HET ZUIDELIJKE-)**, 2 b., pr. *N. H.*, gem. *Amsterdam*.

**ZAALBEEK (DE)**, riviertje, pr. *Over.*, gem. *Bathmen*, van de buurs. *Schoolt*, naar de *Molenbeek* loopende.

**ZAALHEUVEL**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Velp*; met 5 h. en 30 inw.

**ZAALHEUVELSCHE-STRAT**, weg, pr. *N. Br.*, gem. *Velp*, van de *Zaalheuvelsche-sluis* naar den *Steenweg*.

**ZAAMSLAG**, pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Axel*, reg. kant. *Hulst*, bulpk. van het postk. *Neuzen* (11 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Zaamslag*, mitsgaders het geh. *Othene*; de b. *Rozenhoek*, het *Zaamslagsche-veer*, *Poonhaven*, de *Kwakkel*, en een ged. van het geh. *het Spui*, 60 boerenhofsteden en 71 verstrooid staande h.; bestaat 4402,9642 bund., en tellt 415 h., met 2380 inw., die van landbouw en werken aan de dijken bestaan. Ook zijn er 1 touwslagerij en 2 windkoommolens. De 2130 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Izendijke*, ring van *Axel*; de 150 Chr. Afg. maken eene gem. uit, welke met die van *Axel* en *Neuzen*, door eenen Predikant bediend wordt; de 100 R. K. parochiëren te *Neuzen*. Er is eene school met 180 leerl. Het d. *Zaamslag* ligt 6 u. *Z.* van *Goes*, 2½ u. *N. W.* van *Hulst*, 1½ u. *N. N. O.* van *Axel*. Men telt er 158 h. en 1800 inw. De Herv. kerk heeft een koepeltorenje en orgel, het bedehuis der Chr. Afg. is eene schuur tot godsdienstig gebruik ingerigt.

Kermis ter helft van de maand Julij.

**ZAAMSLAG-POLDER (DE)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Zaamslag*; 1769,1610 bund. groot.

**ZAAMSLAGSCHE - VEER (HET)**, b., pr. *Zeel.*, gem. en ¼ u. *O.* van *Zaamslag*; met 28 h. en 150 ziel.

**ZAAN (DE)**, oudtijds de *SANE*, riv., pr. *N.H.*, die, even benoorden *Knollendam* hare wateren uit de *Spijkerboor* en *Marktsloot* ontvangt en, langs de d. *Knollendam*, *Wormermeer*, *Zaandam*, *Koog* en *Westzaan* naar de st.

*Zaandam* vloeit, waar zij zich door drie sluisen in de *Voorzaan* en eindelijk in het *IJ* ontlast.

**ZAAN (HET)**. Zie **WORMERVEER**.

**ZAAN (DE BINNEN-)** of de **ACHTERZAAN**, dat ged. van de riv. *Zaan*, pr. *N.H.*, hetwelk van haren oorsprong naar de st. *Zaandam* loopt.

**ZAAN (DE BUITEN-)** of de **VOORZAAN**, dat ged. van de riv. *Zaan*, pr. *N.H.*, hetwelk van *Zaandam* naar het *IJ* loopt.

**ZAAN (OOST- en WEST-)**. Zie **OOSTZAAN** en **WESTZAAN**.

**ZAANDAM**, kant., pr. *N. H.*, arr. *Haarlem*. Het bevat de gem.: *Zaandam*, *Koog-aan-de-Zaan*, *Wormerveer*, *Oostzaan*, *Westzaan* en *Zaandijk*; beslaat 5992,8045 bund., en telt 2969 h., met 21700 inw.

**ZAANDAM**, kerk. ring, pr. *N.H.*, klass. van *Haarlem*. Hij bevat de gem.: *Assendelft*, *Jisp*, *Knollendam*, *Koog-aan-de-Zaan*, *Krommenie*, *Krommeniedijk*, *Oostzaan*, *Oostzaandam*, *Westzaan*, *Westzaandam*, *Wormer*, *Wormerveer* en *Zaandijk*, met 13 kerken, 14 Predikanten en 25500 ziel.

**ZAANDAM**, gem., pr. *N.H.*, arr. *Haarlem*, kant. en postk. *Zaandam* (9 m. k., 7 s. d., 1 en 2 j. d.). Zij bevat de st. *Zaandam* en het eil. de *Hoorn*; beslaat 1983,2706 bund., en telt 1562 h. met 11200 inw., die van handel in hout en van onderscheidene molens en fabrieken bestaan. Er zijn 34 pel-, 60 olie-, 82 zaag-, 9 verfhout-, 1 witpapier-, 2 snuif-, 2 koom- en 2 koommolens, 2 lijnbanen, 1 oliedikkokerij, 1 scheepsbeschuitbakkkerij, 1 metaalgieterij, 1 harenmakerij, 1 boekdrukkerij, 1 lijm-, 5 stijfsel- en 2 patentoliefabrieken. De zeevaart was hier vroeger in haar vollen bloei. De 6700 Herv. maken de gem. van *Oostzaandam* en *Westzaandam* uit. De 1130 Doopsg. maken de gem. van *Westzaandam* en *Oostzaandam*. De Ev. Luth. maken met die uit *Koog-aan-de-Zaan*, *Wormerveer*, *Oostzaan*, *Westzaan* en *Zaandijk* eene gem. uit, met 1000 ziel. De 1700 R. K. maken ged. eene par. uit, van het bisd. *Haarlem*, met 1100 ziel. en parochiëren ged. aan *het Kalf*. De 60 R.K. van de O.Cler. maken eene stat. uit. De 140 Isr. maken met die van *Koog-aan-de-Zaan* en *Zaandam* eene rings. uit met 160 ziel. en eenen Voorlezer. Er zijn 1 stadsteekenschool; 2 stadscholen; 2



stadsarmenschoolen; 2 diaconieschoolen; 1 bijzondere school van de 1e klasse; 1 bijzondere school van de 2e klasse; een instituut voor jonge heeren en 1 instituut voor jonge jufvrouwen. De st. Zaandam, ook Zaanredam, Zanderdam, Zaandendam, Zaardam, Zardam of Voordam van Zaannden, in de wandeling Saardam of Sardam ligt 5 u. N.O. van Haarlem. Onder de merkwaardige gebouwen te Zaandam verdienen melding het Huisje van Zaar PETER I en het Raadhuis. Onder de kerken te Zaandam munt vooral uit de Herv. kerk te *Oostzaandam*, met houten toren, doch zonder orgel. De kerk van West-Zaandam is een kruisgebouw met een fraai orgel en eenen toren. De kerk der Doopsgez. gem. van Oost-Zaandam, onderscheidt zich uitwendig door een wanstallig voorkomen. De kerk der Doopsgez. gem. van West-Zaandam is somber naar het uitwendige, is inwendig bijzonder net en heeft een uitmuntend orgel, doch geen toren. De kerk der Evang. Luth. is een aanzienlijk, uitwendig grootsch en deftig gebouw zonder toren doch met een uitmuntend orgel. De R. K. kerk aan den H. BONIFACIUS toegewijd, heeft een orgel doch geen toren. De kerk der R. K. van de oude clerezy, aan de H. MARIA MAGDALENA toegewijd is een klein gebouw, zonder toren of orgel. De Synagoge is een geschikt gebouw, zonder toren; liefdadige gestichten zijn: het Diakoniehuis aan de Oostzijde; het Wees- en Armenhuis, aan de Westzijde; het Wees- en Armenhuis der Doopsgez.; het Evang. Luth. Wees-, oude mannen- en vrouwenhuis. Er zijn een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, door hetwelk eene bloeiende winter-avonds., eene spaarbank, eene brei- en naais. voor behoefte meisjes, en kleine kinder bewaars. zijn opgericht, en waarbij mede eene Leesbibliotheek bestaat; een Gen. van Moederlijke liefdadigheid, ter ondersteuning van behoefte kraamvrouwen; eene Afd. van het Nederl. Bijbelgen.; eene Afd. van de Protest. Maats.: *Unitas*; eene Afd. van het Gen. tot Zedelijke verbetering der gevangen; een Gen. tot Ondersteuning der Armen; eene Bank van Leening; een Letterkundigen Physisch Gezelschap onder de zinspreuk: *Overeenstemming door wetenschap*; een Concert hetwelk reeds vijftien jaren bestaan heeft, en de Loge *Anna Poulowna*, met een eigen lokaal.

ZAANDAM, geh., pr. *Gron.*, gem. *Winsum*. (DAM.)  
 ZAANDAM (KLEIN-). Zie NIEUWEN-  
 ZAANDAM (OOST- en WEST-).  
 Zie OOST- en WESTZAANDAM.  
 ZAAENDEN (OOST- en WEST-).  
 Zie OOSTZAAN en WESTZAAN.  
 ZAAENDEN (VOOR-)  
 DAM-VAN. } Zie ZAANDAM.  
 ZAAENDENDAM. }  
 ZAAENDIJK, gem., pr. *N. H.*, arr. *Haarlem*, kant. *Zaandam*, hulpk. van de postk. *Zaandam* en *Beverwijk* (8 m. k., 7 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Zaandijk en eenige verstrooid staande woningen, beslaat 209,6920 bund. en telt 335 h., met 2250 inw., die van de fabrieken bestaan. Men telt er thans 4 wit-, waaronder 1 machinale- en 1 blaauw- en basterd-papier-, 6 olie-, 1 koorn-, 1 pel-, 2 verw- en 2 houtzaagmolens, 1 oliedikkokerij, 1 patentoliefabriek en 1 boekdrukkerij. De 1600 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Haarlem*, ring van *Zaandam*. De 520 Doopsgez. behooren tot de gem. *Koog-en-Zaandijk*. De 100 R.K. parochiëren ged. aan het *Kalf*, ged. te *Zaandam*. Er zijn: 1 dorpschool, 1 Kleine kinderen- of Bewaarschool, 1 School voor Jonge Heeren en 1 School voor Jonge Jufvrouwen. Het d. Zaandijk, vroeger de Vijf-Broeders, ligt 4 u. N. O. van Haarlem, 1 u. N. van Zaandam. Men telt er 288 h. en 2150 inw. De kerk heeft eenen toren met scherpe spits, doch geen orgel. Er zijn 1 Weeshuis, waarin 28 weezen verpleegd worden en dat ook als Raadhuis gebezigd wordt; en *Koog-aan-de-Zaan*, een Dep. van de Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.  
 ZAAENEN. Zie ZANEN.  
 ZAANERDAM. Zie ZAANDAM.  
 ZAAANKANT (DE), streek lands, pr. *N.H.* Men rekent daartoe gemeenlijk de gem. Assendelft, *Koog aan de Zaan*, *Krommenie-en-Krommeniedijk*, *Landsmeer-en-Watergang*, *Oostzaan*, *Westzaan*, *Wormer*, *Wormerveer*, *Zaandam* en *Zaandijk*, te zamen beslaande 12917,2818 bund. en tellende 4978 h., met 30,000 inw.  
 ZAAANLUST, buit., pr. *N. H.*, gem. *Zaandam*; groot 1,0390 bund.  
 ZAAANREDAM } Zie ZAANDAM.  
 ZAAARDAM. }  
 ZAAATEN (DE) OF DE ZATEN, gronden, pr. *Z. H.*, gem. *Reeuwijk*; groot 53,000 bund.  
 ZACHARIAS-POLDER-EERSTE,

**TWEDE- en DERDE-GEDEELTE**, somtijds ook **DE JONGE-ZACHARIAS-POLDER-EERSTE-, TWEEDE- en DERDE-GEDEELTE**, 3 p., pr. *Zeel.*, gem. *Ijsseldijke*; de eerste groot 222,5220; de tweede groot 87,2275; de derde groot 24.6050 bund.

**ZAIRLOOS**. Zie **CHARLOIS**.

**ZAKSCHE-GAT (HET)**, water, pr. *Zeel.*, gem. *Driewegen*, de p. Noord- en West-Blazekop doorlopende.

**ZALK**, polderdistr., pr. *Over.*, thans uitmakende het achterste dijksdistrict dier provincie. Het wordt begreund door den Zalkerdijk, van het Geldersche-hek tot aan Kamperveen en de scheiding der gem. met Kamperveen, Oldebroek en Hattem tot aan den Ijsseldijk.

**ZALK** of **SALK**, ook **ZALLIK** of **SALLIK**, oudtijds ook wel **SANTLIKE** of **SANDEBEKE**, d., pr. *Over.*, arr., postk. en 1½ u. W. van *Zwolle*, kant. en 2 u. W. Z. W. van *Kampen*, gem. *Zalk-en-Veecatzen*. Men telt er 62 h. en 440 inw., die meest van landbouw bestaan. De inw., op 16 na allen Herv., behooren tot de gem. *Zalk-en-Veecatzen*. De kerk is een zeer oud gebouw van duifsteen, met eenen ruimen grafkelder, doch zonder orgel. De 16 R. K. behooren tot de par. van *Zwolle*. De dorps. telt 70 leerl.

**ZALK-EN-VEECATEN**, gem. en heerl., pr. *Over.*, arr. en postk. *Zwolle*, kant. *Kampen* (3 m. k., 1 s. d. 2e ged., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Zalk*, en de buurs. *Veecatzen*; beslaat 1304,2490 bund., en telt 96 h. met 680 iow., die meest van landbouw en veeteelt bestaan. De 600 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Kampen*; de 50 R. K. parochieren te *Zwolle*. Er is 1 school met 90 leerl.

**ZALKERBOSCH (HET)**, bosch, pr. *Over.*, gem. *Zalk-en-Veecatzen*, noordwaarts van het d. *Zalk*.

**ZALKERDIJK (DE)**, dijk, van de grenscheiding van *Oldebroek*, pr. *Geld.*, naar *Kamperveen*, pr. *Over.*

**ZALKERVEER (HET)**, pontveer, pr. *Over.*, te *Zalk* over den *Ijssel*.

**ZALKSCHE-SLUIS (DE)**, sluis, pr. *Over.*, gem. *Zalk-en-Veecatzen*, in den linker *Ijsseldijk*, nabij *Zalk*.

**ZALLAND**, oudtijds **SALLAND**, in het Lat. **ISALANDIA**, lands., pr. *Over.* Het bevat de gem. *Avereest*, *Bathmen*, *Dalfsen*, *Deventer*, *Diepenveen*, *Genemuiden*, *Grafhorst*, *Gramsbergen*, den *Ham*, *Hardenbergh*, *Ambt-Hardenbergh*, *Hasselt*, *Heino*,

*Hellendoorn*, *Holten*, *Ijsselmuiden*, *Kampen*, *Kamperveen*, *Nieuw-Leusen*, *Olst*, *Ommen*, *Ambt-Ommen*, *Raalte*, *Staphorst*, *Wijhe*, *Wilsum*, *Zalk-en-Veecatzen*, *Zwolle* en *Zwollerkerspel*, en een ged. van de gem. *Schokland*; beslaande 178700 bund., en telt 16740 h. met 102000 inw.

**ZALLAND**, polderdistr., pr. *Over.*, ged. arr. en kant. *Zwolle*, ged. arr. *Deventer*, kant. *Deventer* en *Raalte*, thans uitmakende het zevende dijksdistrict dier provincie. Het bevat de gem.: *Zwolle*, *Deventer*, *Olst*, *Wijhe*, *Diepenveen* en ged. van *Zwollerkerspel*, *Heino*, *Raalte*, *Dalfsen* en *Bathmen*, beslaat 18217,0061 bund.

**ZALLANDSCHE - WETERINGEN (DE)**, onderscheidene waters, pr. *Over.*, als: de *Nieuwe-wetering*, de *Oude-wetering*, de *Zand-wetering*, de *Kolk-wetering*, de *Steen-wetering* en de *Hondemots-wetering*.

**ZALM (DE)**, platen, pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam* en *Made*.

**ZALM (DE)** of de **APPELBOOMGAARD**, p., pr. *N. Br.*, gem. *Werkendam*; groot 14,8080 bund.

**ZALM (HET GAT VAN DEN)** of het **ZALMGAT**, kil, pr. *N. Br.*, uit het Gat van het Steenen huisje, in het Gat van de Noordeklip, uitlopende.

**ZALNE** of het **GAGEL**, buurs., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*; met 16 h. en ongeveer 90 inw.

**ZALT-BOMMEL**, kant., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*. Het bevat de gem.: *Zalt-Bommel*, *Driel*, *Ammerzoden*, *Neder-Hemert*, *Poederoijen*, *Brakel*, *Zuilichem*, *Gameren*, *Kerkwijk*, *Heerwaarden*, *Hurwenen*, *Hedel* en *Rossum*, beslaat 18837 bund. en telt 2808 h. met 17000 iow., die van landbouw bestaan, en onderscheidene steenbakkerijen hebben.

**ZALT-BOMMEL**, klass., pr. *Geld.*, verdeelt in de ringen *Tuil* en *Zalt-Bommel*, met 29 gem.. 39 kerken, 31 Predikanten en 19600 ziel.

**ZALT-BOMMEL**, ring, pr. *Geld.*, klass. van *Zalt-Bommel*. Zij bevat de gem.: *Aalst*, *Brakel*, *Bruchem-Kerkwijk-en-Delwijnen*, *Driel*, *Gameren*, *Hedel*, *Heerwaarden-en-Fort St. Andries*, *Hurwenen*, *Neder-Hemert*, *Poederoijen-en-Loevestein*, *Rossum*, *Well-Ammerzoden-en-Wordragen*, *Zalt-Bommel* en *Zuilichem-en-Nieuw-waal*; met 8100 ziel., 19 kerken en 15 Predikanten.

**ZALT-BOMMEL**, gem., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. en postk. *Zalt-Bommel* (21

m. k., 7 s. d., 1 j. d. 2 afd.) Zij bevat de stad Zalt-Bommel en een ged. van het geh. Oensel; beslaat 1279,1020 bund., telt 688 h. met 3500 inw., die meest van landbouw, handel in aard-appelen, koorn en hooi bestaan; ook heeft men er 1 boekdrukkerij, 1 zeepziederij, 1 bierbrouwerij, 1 lootjerij, 1 koornmolen, 1 spijker- en vertinde ijzeren pannen-, 1 knoopen- en 7 cigaren fabrieken, 1 zijdenweverij en fabriek van zijden linten, 1 fabriek van cigaren kistjes en tot fineren van mahonijhout. De 2500 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van Zalt-Bommel, met 2 Predikanten. De 23 Evang. Luth. maken met eenigen uit den omtrekt eene filiaal gem. uit, welke ruim 40 ziel. telt en waarbij de dienst wordt waargenomen door den Predikant van 's Hertogenbosch. De 850 R. K. maken eene par. uit van het bisd. van 's Hertogenbosch en telt 930 ziel. De 220 Isr. maken eene rings. uit, met eenen Voorlezer. Er zijn: 1 Latijnsche school, 1 Teekens., 1 Stads Fransche kosts. voor Jongeheeren, 1 Stads Fransche kosts. voor Jongevrouwen, 1 Stads Nederduitsche school, 1 Nederduitsche tusschens., 1 Armens., 1 Herhalings., 1 Bewaars. en eene Israëlitische-godsdiens-tige geëdmittleerde Maatschappij-sch. De stad Zalt-Bommel of Zalt-Boemel, oudtijds ook wel de Hang-van-Bommel, doch meestal enkel Bommel, en nog bij verkorting veelal dus genoemd, in het Latijn Bomela, Bomelium of Bomelia Salinarum, ligt 3 u. Z. W. van Tiel, aan den linkeroever der Waal, over welke hier een rijks-gierpontenveer. De st. telt binnen hare muren 678 h. en 3400 inw., heeft 5 uitgangen en eene haven buiten en aan de N. W. zijde der stad, welke zich in de Waal ontlast. De voornaamste straten zijn: de Gamersche straat, de Bosch-sstraat de Waterstraat, de Nieuwstraat, de Kerk-sstraat en de Gasthuis-sstraat. Men telt er binnen de wallen 675 h. en 3600 inw. Het Stadhuis is een eenvoudig, doch deftig gebouw, met een fraai kuppelorentje. Onder het stadhuis is de Hoofdwacht. Er is een fraaije ged. overdekte Vischmarkt en eene Kazerne. De Herv. kerk, de Grootkerk geheeten, is zoo wegens de oudheid van het metsel- en timmerwerk, als wegens het groote vensterlicht zeer aanzienlijk. Bij de kerk staat een toren, in hoogte den toren van de St. Maartenskerk te

Utrecht zeer nabij komende. De R. K. kerk heeft eenen kleinen vierkanten toren en een orgel. De Synagoge is een klein, doch doelmatig ingerigt gebouw. Liefdadige gestichten zijn: het Gasthuis, met ruime zalen en dienende ter verpleging van 25 zieken van alle gezindten terwijl het ook buiten 's huis hulp verleent; en het Oude Mannen- en Vrouwenhuis, waarin 5 mannen en 20 vrouwen zijn opgenomen. Er zijn een Depart. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, Afdeelingen van het Nederlandsch Bijbelgen., van het Nederlandsch Traktaatgen., van het Nederlandsch Zendelinggen. en van het Christelijk Hulpbetoon.

Jaarm. op Pinksteren en in October. Weekmarkt op Dingsd. en Vrijd.

ZAND, geh., pr. *N. Br.*, één, gem. *Son*, één, gem. *Wanroy*.

ZAND ('T), d., pr. *N. Br.*, arr. en 1 u. O. ten Z. van 's Hertogenbosch, kant., gem. en 5 min. N. O. van *Boxmeer*. De Herv. hebben er eene kerk, welke tot de gem. *Boxmeer-Sambeek-en-Beugen* behoort. Deze kerk heeft orgel en toren. Ook is er eene kapel, aan den H. JOHANNES NEPOMUCENUS toegewijd, waarin 's Maandags en Vrijdags dienst gedaan wordt, door den Kapellaan van de par. *Boxmeer*.

ZAND ('T), buurs., pr. *Geld.*, gem. *Oldebroek*; met 5 h. en 30 inw.

ZAND ('T), plaats, pr. *Fr.*, gem. *Wonseradecl.*, niet ver van *Pingjum*.

ZAND ('T). Zie ZANDT. ('T).

ZAND (HET), 5 geh., één, pr. *N. Br.*, gem. *Bakel*; met 4 h. en 40 inw., één, pr. *Z. H.*, gem. *Katwijk*, met 12 h. en 250 inw., twee pr. *Zeel.*, waarvan één, gem. *Kocwacht*, met 34 h. en 180 inw.; één, gem. *Koudekerke*, met 15 h. en 60 inw.; één, pr. *Ooer.*, gem. *Ambt-Vollenhove*.

ZAND (HET) 2 b., ééne, pr. *N. Br.*, gem. *Tilburg*, kerk. tot *Goirke* behorende; één, pr. *N. H.*, gem. *Zijpe-en-Hazepolder*; met 28 h., 120 inw., eene school met 80 leerl., en eene station van de paardenposten.

ZAND (HET), landg., pr. *Geld.*, gem. en 2 u. N. W. van *Voorst*.

ZAND (HET), p., pr. *Z. H.*, gem. *Ridderkerk*; groot 74,2865 bund.

ZAND (HET), buit., pr. *Limb.*, gem. *Herlem*; groot 7,0125 bund.

ZAND (HET). Zie WESTERZAND. (ZAND. ZAND (LOON-OP-). Zie LOON-OP-ZAND-AMBACHT, heerl., pr. *Z. H.*, arr. 's Gravenhage, kant. *Naaldwijk*, reg. kant. *Delft*, hulpk. en gem. 's Gra-

vezande. Zij beslaat 1470,8011 bund., telt 72 h. met 670 inw., die meest van landbouw en vlasteel bestaan. De 630 Herv. behooren tot de gem. 's Gravezande; de 40 R. K. parochiëren te Naaldwijk. De kinderen genieten onderwijs te 's Gravezande.

ZAND-AMBACHT-BINNEN en BUITEN, 2 p., pr. Z. H., gem. 's Gravezande, de eerste groot 820,0000 bund., de andere groot 409,5218 bund.

ZANDBEEK (DE), beek, van de buurs. Appel, gem. Nijkerk, pr. Geld., naar de Vrijheid-van-Amersfoort vloeiende.

ZANDBELT, b., pr. Over., gem. Wanneperveen; met 44 h. en 110 inw., het W. ged. van het geh. Schut-sloot-en-Zandbell.

ZANDBERG of BEDAF, wijk van de gem. Uden, pr. N.Br., bevattende de geh. Hoogstraat, Broekssteeg, Loo en ged. van het d. Bedaf, en van het geh. Rakt; met 127 h. en 660 inw.

ZANDBERG, 3 geh., één pr. N.Br., gem. Zevenbergen; met 6 h. en 40 inw.; 2 pr. Limb., het eene gem. Helden; met 27 h. en 140 inw.; het andere gem. Maasbree; met 10 h. en 80 inw.

ZANDBERG, b., pr. Over., gem. IJselmuiden, het W. ged. van het geh. Plas-en-Zandberg; 44 h. en 260 inw.

ZANDBERG, ook wel SCHAAPSBERG of SCHAALEBERG, kol., pr. Dr., arr. judic. kant. en 7 u. Z. O. van Assen, adm. kant. en 6½ u. N. O. van Dalen, gem. Odoorn; met 18 h., een aantal zoden hutten, en 250 inw. meest R. K., die met de overige oit de gem. Odoorn, eene par. uitmaken van het bisd. Groningen, met 300 ziel. De kerk aan den H. JOZEPH toegewijd, heeft een torentje en een orgel.

ZANDBERG. Zie SPITSENBERG.

ZANDBERG (DE), geh., pr. Zeel., gem. Graauw-en-Langendam, ½ u. N. O. van Graauw; met 23 h. en 300 inw. en 1 koornmolen.

ZANDBERGEN, p., pr. N. Br., gem. Standaard-buiten; 9,2480 bund.

ZANDBERGEN, 3 buit., één, pr. N.Br., gem. Rosvaten, 12,1918 bund.; één, pr. Geld., gem. Barneveld; groot 48,0000 bund.; één, pr. Utr., gem. Amersfoort, groot 40,9828 bund.

ZANDBERGEN (DE), bij het kad. de ZANDBERG, geh., pr. N. Br., gem. Teteringen; met 11 h. en 70 inw.

ZANDBERGEN (DE), heuvelen, pr. Over., gem. Ambt-Ommen.

ZANDBERG-EN-NIEUWENDIJK, p., pr. N. Br., gem. Zevenbergen; groot 315,1182 bund.

ZANDBERGSCHE-POLDER (DE). Zie ZANDBERG (DEN).

ZANDBERGSCHE-REEVLIET (DE), water, pr. N. Br., loopende langs de grenzen der gem. Klunderl en Zevenbergen, en zich ontlastende, nabij het Sas in de Roodc-vaart.

ZANDBRAAK(DE), water, pr. N.H., gem. Warder.

ZANDBRINK, buit., pr. Utr., gem. Leusden; groot 63 bund.

ZANDBULTEN, b., pr. Fr., gem. Kollumerland-en-Nieuw-Krutsland, een ged. van Westergeest uitmakende; met 25 h. en 220 inw.

ZANDBUREN, b., pr. N. H., gem. Wieringen; met 10 h. en 50 inw.

ZANDBUREN. { Zie ZANDGAAST.

ZANDDAARBUITEN ('T). Zie STANDAARBUITEN.

ZANDDIJK. Zie HEILLE (OUD).

ZANDDIJK, geh., pr. Zeel., gem. en ¼ u. N. W. van Kruiningen.

ZANDDIJK (DE), dijk, pr. Zeel., loopende door de gem. Kruiningen, van Hanswest naar Yerseke.

ZANDDIJK (DE), ook wel OLDENBARNEVELDSCHÉ DIJK of BARNEVELDSCHÉ DIJK geheeten, dijk, pr. N.H., langs de Noordzee, zich van Calandsoog naar den Helder uitstrekkende.

ZANDDIJK (DE), dijk op het eil. Texel, pr. N. H., zich uitstrekkende van het d. de Koog, tot aan het Eijerlandsche duin.

ZANDE (GROOT), buit., pr. Geld., gem. Doetinchem; groot 8,500 bund.

ZANDE. Zie 's GRAVEZANDE.

ZANDE (DE), buurs., pr. Over., gem. Kamperveen; 25 h. en 160 inw.

ZANDE (HET). Zie ZANDEWEER.

ZANDE-DOELEN. Zie SANDOEL ('T).

ZANDE (HUIS-TE-) of HOF-TE-ZANDE, landg., pr. Zeel., gem. Hontenisse; groot 17,4936 bund.

ZANDEBUUR. Zie SANDBUUR.

ZANDEBUUREN, geh., pr. Fr., gem. Smallingerland, ¼ u. N. N. W. van Kortehemme; met 6 h. en 30 inw.

ZANDEIND, b., pr. N. Br., gem. Alphen-en-Riel; met 21 h. en 100 inw.

ZANDEN (DE), 2 geh., pr. Gron., één, gem. Grootegast, 6 h. en 40 inw.; één, gem. Slochteren, 9 h. en 40 inw.

ZANDEHOEF, buit., pr. N.H., gem. Bloemendaal.

ZANDE-POLDER (DE), één, pr. N.H., gem. Calandsoog, groot 208,9698 bund.; één pr. Zeel., gem. Hontenisse; 223,7823 bund. groot.

ZANDEWEER of ZANDWIER, ook

HET ZAND, oudtijds **SONDWERK** en **SANDEWERK**, d., pr. *Gron.*, arr. en 3 u. N.W. van *Appingedam*, kant. en 2 u. N. O. van *Onderendam*, reg. kant. *Bedum*, gem. postk. en 1 u. N. N. O. van *Kantens*. Men telt er in de kom van het d. 49 h. en 250 inw., en met de b. Doodstil, de Molenhorn en de Knijp 103 h., en 600 inw., die van landbouw bestaan. Ook is er 1 olie- en pel- en 1 koorndmolen. De 400 Herv. maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Middelstum*, ring van *Uithuizermeden* behoort. De kerk is inwendig een zeer net en fraai gebouw, waarin prachtig snijwerk en een kostbaar massief koperen wapen enz., alsmede een orgel, dat zeer geroemd wordt. De stompeloren staat ten Z.W. afgezonderd van de kerk. De 60 Chr. Alg.; de 3 Doopsge. en de 50 R. K. behooren kerk. tot *Uithuizen*. De dorps. telt 80 leerl.

ZANDFORT. Zie **SANTFORT**.

ZANDGAAST, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, bij *Hommerts*.

ZANDGAAST, vroeger **ZANDBUREN** of **SANDBUREN**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Doniawarstal*; met 4 h. en 30 inw.

ZANDEUVEL, b., pr. *N.Br.*, gem. *Oosterhout*.

ZANDHOEK (DE), geh., pr. *N.Br.*, gem. *Boekel*; met 20 h. en 110 inw.

ZANDHOEVE, oudtijds **JAN-TABAK**, logement, pr. *N.H.*, gem. en 10 min. N. van *Bussum*.

ZANDHOOGTE (DE), geh., pr. *Gron.*, gem. *Beerta*; met 4 h. en 40 inw.

ZANDHOVEN, buit., pr. *Ocer.*, gem. *Zwollerkerkspel*.

ZANDHUIZEN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Stellingwerf-Westende*, 10 min. van Noordwolde; met 14 h. en 70 inw.

ZANDIGE-GRONS. Zie **GRONS**.

ZANDIJK-BINNEN, geh. pr. *Zeel.*, gem. *Vere*; met 22 h. en 115 inw.

ZANDIJK-BUITEN, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Vrouwepolder*, kerk. onder *Vere*; met 36 h. en 370 inw.

ZANDING (DE), meer, pr. *Fr.*, gem. *Tieljerksteradeel*, Z. van *Garijp*.

ZANDING (DE **OUDEGAASTE**) - DE **SMALLE-EESTER**, DE **WESTER-EN DE WIJDE**), 4 meren, pr. *Fr.*, gem. *Smaltingerland*.

ZANDKANT, b., pr. *N.Br.*, het W. ged. van het geh. *Heikant-Laaren-Zandkant*; met 2 h. en 13 inw.

ZANDKANTSCH-LEY (DE), water, hetwelk door de gem. *Udenhout* loopt en zich in de *Leybcek* ontlast.

ZANDKIL (DE **HOOGE**-.). Zie **HOOGEZANDSKIL**.

ZANDKREEK (DE), vaarwater, pr. *Zeel.*, het O. ged. der *Zuidskiel*, loopende door de schorren, tusschen Noord-Beveland en Zuid-Beveland, naar de Ooster-Schelde.

ZANDMEER (HET), meertje, pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*,  $\frac{1}{4}$  u. N. N. O. van *Tondel*.

ZAND-OERLE. } Zie **OERLE (ZAND-)**.

ZAND-OERS. }

ZANDOORDEN (DE), ged. pr. *N.H.*, gem. *Niedorp-en-Zigewinde*.

ZANDPAD (HET), 2 b., pr. *N.H.*, één, gem. *Amsterdam*, één, gem. *Naarden*; met 8 h. en 60 inw.

ZANDPOEL, meertje, pr. *Fr.*, gem. *Wymbritseradeel*, bij *Oudega*.

ZANDPOORT of **SANDPOORT**, mischien afgeleid van **SANCTA PORTA** (d. i. Heilige poort), d., pr. *N.H.*, arr. en 1 u. W. van *Haarlem*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Beverwijk*, reg. kant. *Zaandam*, hulpk. van de postk. *Beverwijk* en *Haarlem*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. Z. van *Velsen*. Men telt er 45 h. en 370 inw., en met het geh. *Jan-Gijzevaart* 73 h. en 640 inw., die van landbouw en veeteelt, alsmede in de werkzaamheden op de buitenplaatsen en op de bleekerijen, bestaan. Ook is er 1 koorndmolen. De 250 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Haarlem*; met 225 zielen. De kerk heeft toren noch orgel. De weinige Doopsgez. behooren tot de gem. van *Haarlem*. De enkele Evang. Luth. tot de gem. *Beverwijk*. De 250 R. K. parochiëren te *Scholten* en te *Velsen*. De dorps. telt 100 leerl.

ZANDSCHEL (DE), gemeenlijk de **ZANDSEL** genoemd, geh., pr. *N.Br.*, ged. gem. *Capelle*, ged. gem. *Loon-op-Zand*; met 137 h. en 730 inw. Het bestaat uit 2 b., *Hooge-Zandschel* en *Lage-Zandschel* genaamd.

ZANDSCHEL (HOOGE- en LAGE-), 2 b., pr. *N.Br.*, het eerste het Z. ged. van het geh. *de Zandschel*, gem. *Loon-op-Zand*, het tweede het N. ged. van het geh. *de Zandschel*, ged. gem. *Loon-op-Zand*, ged. gem. *Capelle*; met 61 h. en 320 inw.

ZANDSCHE-POLDER (DE). Zie **ZANDE-POLDER**.

ZANDSLOOT (DE), 2 waters, één pr. *Z. d.*, van de Leidsche trekvaart naar de ringvaart van het *Haarlemmermeer* loopende; één pr. *Fr.*, gem. *Achtkarspelen*, uit de *Twyzeler hooilanden* naar de *Groninger trekvaart*.

ZANDSTEEG, weg, pr. *Over.*, gem. *Hetno*.

ZANDSTRAAT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Schayk*; met 75 h. en 470 inw.

ZANDSTRATEN, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Made*; met 24 h. en 190 inw.

ZANDSTUIVE (DE), streekgronds, pr. *Over.*, gem. *den Ham*; groot 162,0000 bund.

ZANDT (T), gem., pr. *Gron.*, arr., kant. en postk. *Appingedam* (7 m.k., 4 s. d., 3 j. d.). Zij bevat de dorpen 't Zandt, Zeerijp, Leermens, Eenum en Oosterwijtwerd, benevens de geh. Zijldijk, Colhol, Korendijk, de Groeve, het Voorwerk, Ter-Horn en Oosterhuizen; beslaat 3835,6613 bund. en telt 416 h. met 2700 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 4 wind-pel en 5 roggemolens. De 240 Herv. maken de gem. van *Leermens*, *Oosterwijtwerd-en-Eenum*, 't *Zand* en *Zeerijp* uit. De 70 Chr. Afg. maken eene gem. uit. De 150 Doopsgez. behooren kerk. tot *Leermens* en *Zijldijk*; de 20 R. K. te *Uithuizen* en *Appingedam*; de 5 lsr. tot *Appingedam*. Er zijn 6 scholen. Het d. 't *Zandt*, het *Zand*, het *Sandt*, of 't *Sand*, oudtijds *Sande* of *Sonde*, ligt 2 u. N. W. van *Appingedam*. Men telt er 78 h. en ruim 510 inw., en, met het geh. *Colhol*, *Korendijk*, het *Voorwerk* en *Zijldijk*, 194 h. en 1250 inw. De 750 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Appingedam*, ring van *Loppersum*. De kerk heeft eenen zwaren stomp toren, eenen ongemeen sierliken predikstoel en een orgel. De kerk der Chr. Afg., heeft toren noch orgel. De dorps. telt 90 leerl.

ZANDTPOLDERTJE, p., pr. *Gron.*, gem. 't *Zandt*; groot 70 bund.

ZANDTSTER-VOORWERK, geh., pr. *Gron.*, gem. 't *Zandt*; met 3 h. en 25 inw.

(ZANDVAART. Zie HEEREN

ZANDVELD of DE ZANDVELDER-POLDER, p., pr. *Utr.*, gem. *Vreeswijk*; groot 140,2468 bund.

ZANDVENNE (DE), of DE SANDVERMTEN, p., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*.

ZANDVENNE (DE), geh., pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; met 2 h. en 10 inw.

ZANDVLIET en KLEIN ZANDVLIET, 2 buit., pr. *Z. H.*, het eene, gem. *Lisse*, groot 25,8938 bund.; het ander, gem. 's *Gravenhage*.

ZANDVOORDERHOOFD (HET), vooruitstekende hoek van de kust der gem. *Gaasterland*, pr. *Fr.*, in de *Zuiderzee*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Sondel*.

ZANDVOORDERWEG (DE), weg van de *Haarlemmer trekvaart* naar het d. *Zandvoort* loopende.

ZANDVOORT, gem. en heerl., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Haarlem* (5 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Zandvoort*, en eenige verspreid staande h., beslaat 3285,2424 bund., en telt 193 h., met 1440 inw., die van visscherij en handel bestaan. Ook worden er jaarlijks een aantal duingronden met aardappelen en erwten bebouwd, wordende de hier geteelde aardappelen voor de keurigste van geheel ons *Vaderland* gehouden. De 950 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Haarlem*; de 210 R. K. behooren tot de par. *Overveen-en-Zandvoort*. Er zijn 2 scholen. Het d. *Zandvoort*, oudtijds *Sandfoerde*, *Sandfort* en *Sandvoert*, ligt  $1\frac{1}{2}$  u. W. ten Z. van *Haarlem*. De kerk heeft toren en orgel. De R. K. kerk, aan de H. AGATHA toegewijd, waarin de dienst eens in de week door den *Kapellaan* van *Overveen* verrigt wordt, heeft toren noch orgel. Er zijn een *Gemeentehuis*, een *Gasthuis*, waarin 12 oude mannen en vrouwen voor niet wonen en de kost hebben, eene dorps. met 150, eene bewaars. met 70 leerl., 2 badhuizen en op het strand eenen lamplichttoren, op acht *Engelsche* zeemijlen zichtbaar en alleen brandende, indien de visschersvaartuigen in zee zijn.

Kermis den eersten *Pinksterdag*.

ZANDVOORT, 4 geh.; één, pr. *Zeel.*, gem. *Grijskerke*, met 50 inw.; één, pr. *Utr.*, gem. *Baarn*, met 12 h. en 130 inw. en de kerk van de stat. *Baarn-en-Zandvoort*, aan den H. *Nicolaas* toegewijd, met kleinen toren en orgel; twee, pr. *Dr.*; één, gem. *Anlo*, met 115 h. en 70 inw.; één, gem. *Gielen*, met 7 h. en 40 inw.

ZANDVOORT. Zie SANDFIRDE.

ZANDVOORT, buit., pr. *Gron.*, gem. *Haren*; groot 2,1592 bund.

ZANDWAARD (DE), uiterwaard, pr. *Z. H.*, gem. *Vianen*.

ZANDWEG, geh., pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk*, met de kerk van *Oosterwolde*.

ZANDWEGSCHE-BOSCH (HET), bosch, pr. *Geld.*, gem. *Groesbeek*; groot 92,2220 bund.

ZANDWERVE, oudtijds *SANDTWERVE*, geh., pr. *N. H.*, gem. *Spanbroek*; met 18 h. en 110 inw.

ZANDWERVERSBRAAK (DE). Zie *PLOMPERSMERTZK (HET)*.

**ZANDWETERING (DE)**, ook DE **SANTWETERING**, beek, pr. *Over.*, welke onder de gem. *Diepenveen* begint, en zich één uur Z. O. van *Zwolle* in de *Soestwetering* ontlast.

**ZANDWIER**. Zie **ZANDEWEER**.

**ZANDWIJK**, 2 b., ééne, pr. *N. Br.*, gem. *Almkerk*; ééne, oudtijds *SANCURUS VICUS (Heiligewijk)*, pr. *Geld.*, gem. *Tiel*; met 169 h. en 1010 inw.

**ZANDWIJK**, hofstede, pr. *N. H.*, gem. *Zijpe-en-Haze-polder*.

**ZANDWIJKSCHE POLDER (DE)**, 2 p.; één, of de *BANNE-VAN-ZANDWIJK*, pr. *N. Br.*, gem. *Almkerk*, groot 161.2634 bund.; één, pr. *Geld.*, gem. *Tiel*, groot 700 bund.

**ZANDZEE (DE)**, zandige streek, pr. *N. Br.*, gem. *Deurne*.

**ZANEGEEST** of **SANEGEEST**, geh., pr. *N. H.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. O. ten N. van *Bergen*; met 16 h. en 100 inw.

**ZANEN**, heerl., pr. *N. H.*, kant. en postk. *Haarlem*, gem. *Schooten*; zij bevat het geh. *Zanen*, beslaat 24.8051 bund., en telt 3 h. met 20 inw., die van landbouw bestaan. De inw. allen R. K. parochiëren te *Schooten*, de kinderen genieten onderwijs te *Schoter-Vlieland*. Het geh. *Zanen* of *Zaanen*, ook wel *Sanen* en *Saanen* gespeld, ligt  $\frac{1}{4}$  u. N. van *Haarlem*.

**ZANEN (OOST EN WEST-)**. Zie **OOSTZANEN** en **WESTZANEN**.

**ZANERDAM**. Zie **ZAADAM**.

**ZANTFORT**. Zie **SANTFORT**.

**ZARDAM**. Zie **ZAADAM**.

**ZANTVOORT** of **ZANDVOORT**, heerl., pr. *Zeel.*, arr., kant., en postk. *Middelburg*, gem. *Grijpskerke*. Zij bevat het geh. *Zantvoort*, en telt 8 b. met 50 inw., die van landbouw bestaan alle Herv. zijn en tot de gem. *Grijpskerk* c. a. behooren, waarook de kinderen onderwijs genieten. Het geh. *Zantvoort* ligt  $\frac{1}{2}$  u. ten N. van *Middelburg*, 20 min. Z. O. van *Grijpskerke*.

**ZEDDAM**, d., pr. *Geld.*, arr. en  $\frac{6}{11}$  u. Z. ten O. van *Zutphen*, kant. en  $\frac{1}{4}$  u. W. van *Ter-Borg*, hulpk. van de postk. *Doesburg* en *Ter-Borg*, gem. *Bergh*, 35 min. N. van 's *Heerenberg*. Men telt er 72 h. en 480 inw., en met de buurs. *Vinkwijk*, *Dijkhuizen*, *Groot-Azewijn*, *Klein-Azewijn*, *Vethuizen*, *Wijnbergen*, *Braamt*, *Kilder*, *Stokkum* en *Lengel* 319 h. en 2000 inw., die van akkerbouw en veeteelt bestaan. De 1800 R. K. behooren ged. tot de par. *Zeddarn-en-Azewijn*, ged. tot die van *Wijnbergen*. De kerk, aan

den *H. Oswaldus* toegewijd, is een fraai antiek gebouw, in gothischen stijl, met eenen zwaren toren en een der voortreffelijkste orgels van de prov. De 200 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Zutphen*, ring van *Doelincum*. De kerk heeft torentje en orgel. De dorps. telt 110 leerlingen.

Kermis den eersten Zondag na *Onze Lieve Vrouw* bezoeking (2 Julij).

**ZEDDAM-EN-AZEWIJN**, R.K. stat. in het bisd. *Utr.*, met eene kerk te *Zeddarn* en eene bijkerk te *Groot-Azewijn*, 1 Pastoor, 1 Kapellaan en 2000 ziel.

**ZEDDE (DE)**, HET **ZETTE** of 't **ZET**, geh., pr. *N. H.*, gem. *Katwoude*; met 5 h. en 20 inw.

**ZEDERIK (DE)**, **ZEERIK**, **ZIERIK** of **ZIRICK**, water, pr. *Z. H.*, hetwelk aan den *Arkelschendam* uit de *Linge* voortkomt, zich te *Ameide* op de *Lek* ontlast en in den omtrek onder den naam van de *Oude-Zederik* bekend is.

**ZEDERIK-KANAAL (HET)**, in den omtrek bekend onder den naam van *Nieuwe-Zederik*, kanaal, pr. *Z. H.* Het begint aan de *Lek*, beoosten *Vianen*, vereenigt zich te *Meerkerk* met de *Oude-Zederik*; volgt deze tot aan den *Arkelschendam*, neemt aldaar den loop der *Linge* aan, die door *Gorinchem* in de *Merwede* uitwatert.

**ZEDERIKSLUIS (DE)**. Zie **ARKELSCHEMENDAM**.

**ZEEBURG** of de *DIEMER-EN-MUDDER-ZEEDIJK*, dijk, pr. *N. H.*, strekkende zich uit van de stad *Amsterdam* tot aan de stad *Muiden*.

**ZEEBURG**, herb., pr. *N. H.*, gem. *Diemen*, aan den *Diemerdijk*.

**ZEEBURG**, 2 boerd., ééne vroeger *SOBBENHOF*, pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk*; ééne pr. *Gron.*, gem. *Warffum*, groot 86.7520 bund.

**ZEEBURG** of **ZEVENDUIZEN**, buit., pr. *Geld.*, gem. *Ernebo*.

**ZEEBURG**, koepel op eenen dain, pr. *Z. H.*, onder *Oostcoorne*.

**ZEEBURG**. Zie **RANNEKENS**.

**ZEEDIJK (DE)**, 2 dijken, één, of *WINTERDIJK*, pr. *N. Br.*, van *Raamsdonk* naar *Vlijmen* loopende; één of de *HOOGEDIJK*, loopende van de stad *Gouda*, door *Rotterdam*, *Delfshaven*, *Schiedam*, *Vlaardingen* en *Maassluis*, tot aan den *Hoek* van *Holland*.

**ZEEDIJK (DE)**, geh., pr. *Ocer.*, gem. *Zwollerkerkspcl*, 40 min. W. van *Mastenbroek*; met 14 h. en 80 inw.

**ZEEDIJK (DE)** Zie **KEPKENS-ONSDIJK**. **ZEEDIJK (AAN-DE-)**. Zie **AFSCHEID**.

**ZEEDIJK (DERDE-).** Zie **BILDTDIJK (EERSTE).**

**ZEEDIJK (DE OUDE-),** dijk, pr. *Fr.*, gem. *het Bildt en Barradeel*, van Dijkshoek naar Beetgum loopende.

**ZEEDIJK (DE OUDE).** Zie **HORNESTREEK (DE).** (DIJK (NIEUWE-).

**ZEEDIJK (TWEEDE-),** Zie **BILDTZEEDIJKEN DE HULK**, b., pr. *N.H.*, gem. *Berkhout*; met 5 h. en 60 inw.

**ZEEDORP**, h., pr. *Zeel.*, gem. *Osse-nisse*; met 24 h. en 170 ziel.

**ZEEDUIN**, buit., pr. *Zeel.*, gem. *Oostkapelle*; groot 70,9800 bund.

**ZEEDUINEN**, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar*; met 13 h. en 90 inw.

**ZEEG (DE VERLOREN).** Zie **VERLOREN-ZEEG (DE).**

**ZEEGAT (HET)**, boerd., pr. *N. H.*, gem. *Schardam*; groot 13,1630 bund.

**ZEEGEBUURTJE**, geh. pr. *N. H.*, gem. *Schagen*; met 4 h. en 20 inw.

**ZEEGRAVEN**, beekje, pr. *Over.*, gem. *Heino*, betwelk die gem. doorloopt.

**ZEEGSE** of **ZEEGZE**, geh., pr. *Dr.*, gem. en 1½ u. O. van *Vries*; met 9 h. en 60 inw. met *Tynaarlo*, eene zomer- en winterbijs. met 12 leerl.

**ZEEHONDENGAT**, kil in den *Biesbosch*, pr. *Z. H.*, gem. *Wieldrecht*; uit het Zuid-Maartensgat in het Voordiep loopende.

**ZEEHONDENPLAAT (DE)** of **DE HILLE**, bank van den Banjaard, in den mond der *Ooster-Schelde*, tusschen het Hondegat en het Westgat.

**ZEEHONDENPLAAT (DE)**, bank in de *Noordzee*, aan de westkust van het *Land-van-Voorne*.

**ZEEHONDENPLAAT**, plaat in de *Biesbosch*, pr. *Z. H.*, gem. *Wieldrecht*.

**ZEELAND**, pr., grenzende N. aan de Grevelingen en het Krammer, die haar van de pr. *Z. H.* scheiden, O. aan de Eendragt en de Ooster-Schelde, waardoor zij van N.Br. wordt gescheiden en aan de Belgische pr. Antwerpen, Z. aan de Belgische pr. O.Vlaanderen en W.Vlaanderen, W. aan de Noordzee. De pr. beslaat 32 geographische v. m. of 173782,0000 bund., en telt 9 steden; terwijl de geheele bevolking op 19 Nov. 1849, beliep 158170 ziel. Men telt er 101 Herv. gem., welke 4 klassen uitmaken; als: Middelburg, Zierikzee, Goes en IJzendijke, en 110 kerken, met 116 Predikanten. De Chr. Afg. hebben er 12 gem.; de Ev. Luth. 6 gem., met 4 kerken en 6 Predikanten; de Doopsg. 4 gem. met 3 Predikanten, terwijl de gem. Goes nu en dan door den Leeraar van Ouddorp,

pr. *Z. H.*, bediend wordt. De R.K. hebben er 32 pastorijen, van welke 9 tot het bisd. *Haarlem* en 23 tot het bisd. *Breda* behooren, zij hebben 32 kerken, met 32 Pastoors en 8 Vicarissen. De lar. hebben 1 hoofds. en 1 rings., met 1 Rabbi. Voor de regterlijke magt is Zeeland verdeeld in drie arr.; als: Middelburg, Goes en Zierikzee, te zamen uitmakende 12 kantons. Voor de nationale militie zijn 12 m.k., welke tot de volgende hoofdplaatsen behooren: 1e m. k., hoofdpl. Middelburg; 2e m.k., hoofdpl. Vlissingen; 3e m.k., hoofdpl. Vere; 4e m. k., hoofdpl. Zierikzee, 5e m. k., hoofdpl. Brouwershaven; 6e m. k., hoofdpl. Tholen; 7e m. k., hoofdpl. Goes; 8e m. k., hoofdpl. Kapelle; 9e m. k., hoofdpl. Sluis; 10e m. k., hoofdpl. IJzendijke; 11e m. k., hoofdpl. Axel; 12e m. k., hoofdpl. Hulst. Ten opzigte van het onder wijs wordt Zeeland in 5 schoold. verdeeld. Men heeft er 159 openbare scholen. Latijnsche scholen zijn er 3, te Middelburg, Goes en Zierikzee. De eenige rivier, die Zeeland bespoelt, is de Schelde. Behalve de armen van deze hoofdriever, behooren nog de volgende zijtakken tot de zoogenaamde Zeeuwsche stroomen: het Sloe, het Veershegat, de Zuidvliet, het Keeten, het Zijpe, het Masgat, de Mosselkreek, de Eendragt, het Slaak, het Hellegat, de Braakman, het Zwin enz. De kanalen en vaarten zijn: het Kanaal van Neuzen op Gent, met een Zijkanaal op Axel en Hulst; de oostelijke en westelijke stroomkanalen, te Neuzen uitwaterende; de Nieuwe haven van Middelburg; de haven van Goes; de Vaart van Sluis naar Brugge, van welke maar een zeer klein ged. door deze pr. loopt, en de Haven van Zierikzee. De luchtsgesteldheid van Zeeland is, door de nabijheid der zee en het menigvuldige binnenwater, meer vochtig dan droog, en aan eene gestadige verandering van warmte en koude onderworpen. Men kan er echter zeer gezond blijven; ten bewijze hiervan strekt, dat men er overal menschen van zeer hoogen ouderdom en goede gezondheid aantreft, terwijl sommigen den ouderdom van honderd en meer jaren bereiken. De grond is er met eenige uitzondering doorgaans laag, vlak en effen, wordende slechts nog op enkele plaatsen in de eilanden door vliedbergen afgewisseld, zijnde hoog opgeworpen heuveltjes of bergjes, wier omtrek rond



en wier ruggen plat zijn. De grond is over het algemeen uitnemend goed; meestendeels vet, magtig, kleiachtig en mild in het geven van vele en velerhande schoone en kostelijke vruchten, behalve de aan België palende grensgemeenten van de distrikten Sluis en Hulst, alwaar vele heigronden en boschlanden gevonden worden. Zelden klaagt de landman over kwade oogsten of misgewas, en hij wordt, niet zoo dikwijls als elders, door verschroeiende winden, luchten, zwarte vliegen of dergelijke ongevallen, in zijne hoop bedrogen. Het bouwland spant in Zeel. inzonderheid de kroon. De weilanden zijn er mede zeer goed, zelfs zijn de schorren en gorzen, die bij alle hooge vlooden onderloopen, uitnemend ter weiding van schapen; die van wegen de ziltachtige kruiden, welke zij daar eten, zeer vet, gezond en smakelijk gevonden worden. Ook groeijen op de schorren, de zouteraal, eene bloedzuiverende struik, en het zoekoraal, een heilzaam geneesmiddel tegen de scheurbuik, en welke kruiden versch gekookt, ook eene aangename spijs opleveren. Boomvruchten en moeskruiden zijn er zoo goed en overvloedig als ergens in Nederland. De voornaamste voortbrengselen uit het dierenrijk zijn: paarden, die hier over het algemeen niet fraai, doch kloek en sterk, ofschoon op het eiland Walcheren van eene kleinere gestalte, en algemeen geschikt voor den landbouw zijn; runderen, wel niet zoo fraai als de Hollandsche, maar niet minder zuivelrijk; schapen, die, vooral in Zuid-Beveland, door kruissing met Engelsche rammen van het Lincolnsche ras, eene aanmerkelijke betere wol dan vroeger leveren; varkens, die hier bij uitstek wel tieren; klein wild; watervogels, die in den voorzomer, vooral aan het zuidelijke gedeelte van het eiland Schouwen, eene groote menigte eijeren opleveren; voorts het zelfde wild en tam gevogelte als in de pr. Z. H. De zee, die Zeeland bespoelt, alsmede de Zeeuwsche stroomen, zijn rijk aan visch en schelpdieren, zoo als: kabeljauw; heilbot; schelvisch; tong; tarbot; schol; bot; makereel; spiering; ansjovis; molenaar; garnalen; oesters, vooral op het verdronken Zuid-Beveland en Duiveland; zeer blanke mosselen, welke van Filippine op karren tot Parijs toe vervoerd worden; kleine en groote krabben; schardein, en een

aan Walcheren alleen eigen vischje, de smelt, welke men door het omploegen van het strand vangt. In zoete binnenwateren, zoo als de Vogel, bij Hulst, en de Notensche-kreek, bij Neuzen-en-Zaamslag, vindt men goede baars; zoo mede in de Zwake, bij 's Gravepolder, op Zuid-Beveland, waarom daar een baarsje tot windwijzer op den toren der kerk plag te staan. Ook zijn Zuid-Beveland en Zeeuwsch-Vlaanderen, maar vooral Schouwen bekend door den uitmuntenden paling. Het plantenrijk geeft hier tarwe, in groote hoeveelheid en bij uitstek goede, zoodat zij voor de beste gehouden wordt, die men ergens vindt; garst; haver; rogge; witte boonen, vooral zeer goede op het eil. Walcheren; paardenboonen; boekweit; erwten; aardappelen; vlas; meekrap, voortreffelijk op het eil. Z.-Beveland, N.-Beveland, Schouwen, Duiveland en Tholen, alsmede omstreeks Axel en Hulst, koolzaad; klaver; vogelzaad; mostaardzaad; mangelwortel; paardenpeen en papaver, hoewel de vijf laatste in geringe hoeveelheid. De Zeeuwsche tuinen geven voortreffelijke groenten, moeskruiden en boomvruchten; de boomgaarden, welke vooral in Zuid-Beveland zeer menigvuldig zijn, leveren eenen grooten overvloed van uitmuntende appelen, peren, kersen enz. De houtsoorten, welke hier meest worden aangekweekt, zijn de olm; de berk; de el; de esch; de beuk; de Canadasche en Lombardische populier; de waterwilg en de linde. Het delfstofrijk levert alleen dierre en darink, eene zwavelachtige en ziltige soort van aarde, uit plantaardige overblijfselen bestaande, waarvan men op de Zeeuwsche eilanden turf plagt te maken en uit welker asch, met zeewater besprengd, men ook een zuiver en wit zout wist te stoken. Intusschen leveren onderscheidene gem. van 't voorm. Land-van-Hulst een zeer goed soort van zoogenaamden binnendierre op, welke dierre aan de ingezetenen, zoo armen als rijken, eene goede brandstof oplevert, terwijl de schamele gem. uit de schorren van het zoogenaamde drooge land van Satinge, eene soort van vaste zwavelachtige zeedierre steekt, die zij om niet bekomt en haar in den winter tot brandstof verstrekt, hoewel de reuk er van voor diegene, welke er niet aan gewoon is, schier ondragelijk is.

Men heeft in de prov. Zeeland weinige fabrieken, de voornaamste zijn: meestoven, waaronder die met stoom gedreven worden, callicotwewerijen, touwslagerijen, sloopstimmerwerken, bierbrouwerijen, azijnmakerijen, zout- en zeepziederijen, stijfelmakerijen, tabaks-, chocolade- en chicoreifabrieken, leerlooierijen, potten- en steenbakkerijen, ansjovisch-zouterijen, koozn-, grut-, pel-, olie- en houtzaagmolens enz.

**ZEELAND**, gem., pr. *N. B.*, arr. 's *Hertogenbosch*, kant. en postk. *Grave* (8 m. k., 3 s. d., 1 j. d. 1 afd.). Zij bevat het d. Zeeland, benevens de geh. en b. den Brand, Graspeel, Kreitsberg, Nabbegat, Oventje, Puttelaar, Tient, Voederheil en Zevenhuis; beslaat 3135,2643 bund. en telt 312 h. en 1730 inw., die van handel, veeteelt en het steken van turf in de Peel bestaan. Ook zijn er eenige linnenwevers, 2 bierbrouwerijen, 1 windgraan- en 1 ros-oliemolen. De inw., allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. van 's *Hertogenbosch*, dek. van *Havenstein-en-Megen*, met 1 Pastoor, 1 Kapellaan en 1 Beneficiant. Er zijn 2 scholen. Het d. Zeeland of Op-Zeeland, oudtijds Selant of Seelandt, ligt 6 u. O. van 's *Hertogenbosch*, 2 u. Z. W. van *Grave*. Men telt er 70 h. en 500 inw. De kerk, aan den H. Paus en Martelaar *CORNELIS* toegewijd, heeft orgel en toren. De dorps. telt 150 leerl.

**ZEELAND**, heerl., pr. *Geld.*, arr., kant. en postk. *Nijmegen*, gem. *Millingen*. Zij bevat niets dan het geh. Zeeland, beslaat 174,2990 bund. en telt 3 h. met 30 inw., die van landbouw bestaan. De inw., allen R. K., behooren tot de par. van *Millingen*, waar ook de kinderen onderwijs genieten. Het geh. Zeeland, ook wel Zeland, ligt 2 u. O. ten Z. van *Nijmegen*, ½ u. Z. ten W. van *Millingen*.

**ZEELBERG** of **ZEELBERGEN**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 20 min. Z. O. van *Valkenswaard*; met 16 h. en 80 inw.

**ZEELISSE**. Zie *SELISSEN*.

**ZEELST**, gem., pr. *N. Br.*, arr., kant. en postk. *Eindhoven* (25 m. k., 5 s. d., 3 j. d.). Zij bevat het d. Zeelst, en de b. en geh. Akkerende, Biesekuil, Klein-Eindhoven, de Heistraat, Kopbeek, Muggershool; beslaat 1314,2032 bund., telt 178 h. met 1230 inw., die van landbouw en handel in linnen- en pellengoederen bestaan. De inw., allen R. K., behooren tot de par. van *Zeelst-*

*en-Mereveldhoven*. Er is eene school met 180 leerl. Het d. Zeelst ligt 1 u. W. ten Z. van *Eindhoven*. De kerk, aan den H. *WILLIBRODUS* toegewijd, is een kruisgebouw met spitsen toren.

Kermis den derden Zondag in Oct. **ZEELST-EN-MEREVELDHOVEN**, R. K. par., bisd. 's *Hertogenbosch*, dek. van *Eindhoven*, met eene kerk te Zeelst en eene kapel te *Mereveldhoven*, eenen Pastoor, eenen Kapellaan en 1420 ziel.

**ZEELUST**, boerd., pr. *Z. H.*, gem. *Alphen*; groot 17,9395 bund.

**ZEEM** (DE), boerd., pr. *Gron.*, gem. *Loppersum*; groot 49,4420 bund.

**ZEEPE** (DE), duinvallei, pr. *Zeel.*, gem. en W. van *Haamslede*.

**ZEERIJP**, oudtijds *SEAYP*, in het Latijn *RIJA*, in de wandeling *RIPK*, *RIJPK* of *DE RIJPK*, d., pr. *Gron.*, postk. *Appingedam* en *Onderdendam*, gem. 't *Zand*; met 31 h. en 180 inw., en met het geh. de *Groeve* 83 h. en 500 inw., die van landbouw bestaan, ook is er een roggemolen. De 450 *Herv.* maken eene gem. uit van de klass. van *Appingedam*, ring van *Loppersum*. De kerk is een half kruisgebouw, met toren en orgel. De dorps. telt 60 leerl.

**ZEERIK**. Zie *ZEDERIK*.

**ZEERUST**, laan, pr. *N. H.*, gem. *Bloemendaal*, van het landgoed *Oosterduin* naar *Beniveld* loopende.

**ZEERUST**. Zie *RUSTROEK*.

**ZEERUST**, 3 buit., 2, pr. *Z. H.*, waarvan eene, gem. *Rijswijk*; en eene, gem. *Stompwijk*, groot 31,000 bund.; eene, pr. *N. H.*, gem. *Amsterdam*, groot 8,1490 bund.

**ZEERUST**, kalkbranderij, pr. *Z. H.*, gem. *Oudshoorn*; met 0,9288 bund.

**ZEESE**, **ZEESE**, **ZIESE** of **SEYSE**, buurs., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Ommen*; met 26 h. en ongeveer 130 inw.

**ZEESLOT**, boerd., pr. *N. H.*, gem. *Zijpe-en-Hazepolder*; 29,4770 bund.

**ZEEUWSCHE-STROOMEN** (DE), wateren, welke de *Zeeuwsche eilanden* bespoelen, en door de *Schelde* en hare takken gevormd worden, daartoe reken men de *Honte* of *Wester-Schelde*, de *Ooster-Schelde*, de *Eendragt*, het *Slaak*, de *Krabbe*, *Rammegors*- en *Mosselkreken*, het *Mastgat*, het *Zype*, het *Schenge*, het *Zuidvliet*, het *Sloe* enz.

**ZEEUWSCH-VLAANDEREN**. Zie **VLAANDEREN** (**ZEEUWSCH**-).

**ZEEVANG** (DE), of de **ZEEVANK**, dijkgraafs. en hoogheemraads. pr.

*N. H.*, daartoe behooren een ged. der stad Edam, de banen van Oosthuizen, Hobrede, Middellie, Axwijk en Kwadijk; groot 2276,0000 bund.

ZEEVANGSCHE-WATERING(DE), water, pr. *N. H.*, dat onder Oosthuizen begint, zich onder den Keukendijk door in de Zuiderzee ontlast.

ZEEVANGS-KEUKENDIJK (DE). Zie KEUKENDIJK (DE ZEEVANGS-).

ZEEVANG-ZEEDIJK, dijk, pr. *N.H.*, loopende langs de Zuiderzee van de haven van Edam naar den Zeevangs-Keukendijk.

ZEEVLIET, buit., pr. *Utr.*, gem. *Benschop*; groot 47,3241 bund.

ZEEWEG (DE), of DE LANGEVELDERLAAN, weg, pr. *Z.H.*, gem. *Noordwijk*, loopende van de Woensdagsche-watering naar de Noordzee.

ZEEWIJK, hofst, pr. *Zeel.*, gem. *Souburg*; groot 10,6700 bund.

ZEEWIJK (GROOT- en LUTJE- of KLEIN-), 2 boerd., pr. *Gron.*, gem. *Warffum*; de eerste groot 190,9050, de tweede 34,5320 bund.

ZEEZIGT, buit., pr. *Z.H.*, gem. *Goedereede*.

(te *Scheveningen*). ZEEZIGT, herb.en badhuis pr. *Z.H.*,

ZEEZUIPER (DE), poel, pr. *N.H.*, gem. *Wouw*; groot 18,6940 bund.

ZEGBROEK, duinvallei, pr. *Z.H.*, arr. en ged. gem. 's *Gravenhage*, ged. gem. *Loosduinen*.

ZEGBROEKER-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Loosduinen*.

ZEGEDIJK (DE). Zie GROENEDIJK.

ZEGENPOLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Rhoon*; groot 137,8070 bund.

ZEGERWAAL of ZEGERSWELE, water, pr. *N. H.*, gem. *Hoogcarspel*.

ZEGEVAART. Zie ZEGWAARD.

ZEGENWERP, landg., pr. *N.Br.*, gem. *St. Michiels-Gestel*; 144,5800 bund.

ZEGGE, ook wel enkel DE NOORDHOEK, d., pr. *N. Br.*, arr. en 4 u. W. van *Breda*, kant. en 1 u. Z. Z. W. van *Oudenbosch*, postk. *Breda* en *Roosendaal*, gem. en 1 u. N. W. van *Rucphen*. Men telt er 26 h. en 165 inw. en met de geb. den Noordhoek, het Heesterbosch, het Molenkwartier, 75 b. en 530 inw., die van landbouw bestaan. Ook zijn er 1 bierbrouwerij en 1 windkoornmolen. De inw., allen R. K., maken eene par. uit, van het bisd. en dek. *Breda*. De kerk, aan *Onze Lieve Vrouwe boodschap* toegewijd, heeft eenen toren doch geen orgel, ook zijn er eene kapel, mede aan *Onze Lieve Vrouwe boodschap* toegewijd, en eene dorps. met 160 leerl.

ZEGGE (DE LAGE-), streek gronds, pr. *N.Br.*, gem. *Rucphen*; 87,2865 bund.

ZEGGEN (DE), waterpoelen, pr. *N. Br.*, gem. *Terheyden*.

ZEGGERSBEEK (DE), riv., pr. *Over.*, dat uit Egberinkveen, gem. *Lonneker* voortkomt en zich in eenen tak van de Woolderbeek ontlast.

ZEGLIS (HET). Zie SEGGLIS.

ZEGSCHE-NOORDHOEK(DE) ook wel enkel DE NOORDHOEK, geb., pr. *N.Br.*, gem. en 1 u. N. van *Rucphen*; met 18 h. en 140 inw.

ZEGUIT POLDER. Zie SIGUITPOLDER.

ZEGVELD, gem. en heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *Maarsse*, postk. *Woerden* (3 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Zegveld en de geb. Zegvelder-broek en Zegvelder-Meije; beslaat 1521,9377 bund. en telt 103 h. met 670 inw., die van landbouw bestaan. De 440 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Utr.*, ring van *Mijdrecht*. De 9 Remonst. behooren kerk. tot *Nieuwkoop-en-Zevenhoven*; de 190 R. K. tot de *Mije*. Er is eene school met 75 leerl. Het d. Zegveld of Segveld, ook Zekveldt, ligt 4 1/2 u. W. ten N. van Utrecht, 3 u. W. ten Z. van Maarssen. Men telt er 25 h. en 200 inw. Het kerkje heeft een koepeltorentje, doch geen orgel. Kermis Dingsdag na 22 Sept.

ZEGVELD(HET). Zie ZEKVELD(HET).

ZEGVELDER-BROEK, p. en geb., pr. *Utr.*, gem. *Zegveld*, de p. groot 1011,7144 bund.; het geb. met 32 h. en ruim 200 inw.

ZEGVELDER-MEJE, geb., pr. *Utr.*, gem. *Zegveld*; 17 h. en 110 inw.

ZEGVELDER-POLDER (DE) of POLDER-VAN-ZEGVELD, p., pr. *Utr.*, gem. *Zegveld*; groot 510,0000 bund.

ZEGVELDSCHHE-KADE (DE), dijk, pr. *Utr.*, van de Mije naar de Gracht loopende.

ZEGVELDSCHHE-SLOOT (DE) en ZEGVELDSCHHE-WATERING, 2 waters, pr. *Utr.*, gem. *Zegveld*, het eene van de Gracht, naar de Zegveldsche watering loopende; het andere uit het *Zegvelder-broek* naar de Zegveldsche kade loopende.

ZEGWAARD, gem. en heerl., pr. *Z.H.*, arr. en reg. kant. 's *Gravenhage*, kant. *Voorburg*, postk. *Leiden* (27 m. k., 2 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. Zegwaard, en de geh. den Hoorn en Roylaartsdam; beslaat 1582,3357 bund. en telt 107 h. met 1350 inw., die van de graanteelt bestaan. Er is mede 1 koornmolen. De 770 Herv.,

de 20 Remonst. en de 600 R. K. behooren kerk. tot *Soetermeer-en-Zegwaard*; de Evang. Luth. tot 's *Gravenhage*. De school is gecombineerd met *Soetermeer*, doch staat te Zegwaard. Het d. Zegwaard, bij sommigen Zegevaart of Sekwaard, ligt 2½ u. O. ten Z. van 's Gravenhage, 1½ u. O. van Voorburg. De kerk der Herv. heeft toren, orgel en uitmuntend fraai beeldhouwden predikstoel. De kerk der Remonst. is een fraai gebouw.

ZEGWAARDSCHE-POLDER (DE).  
Zie BINNENWEGSCHE-POLDER.

ZEGWAARDSCHE-WEG (DE), weg, pr. *Z. H.*, gem. *Zegwaard*, van Benthuizen tot aan den Hoorn.

ZEIDE-POLDER. Zie ZIJDE-POLDER.

ZEIGDIJK. Zie GROENENDIJK.

ZEIJEN of SEIJEN, geh., pr. *Dr.*, gem. *Vries*; met 40 h., 120 inw., en eene school met 50 leerl.

ZEILBERG. Zie ZIJLBERG.

ZELISSE. Zie SELISSEN.

ZEIST. Zie ZEYST.

ZEKVELD (HET) of ZEGVELDT, duinvallei, pr. *N. H.*, gem. en ¼ u. Z. van *Zandvoort*; groot 30,000 bund.

ZEKVELDT. Zie ZEGVELD.

ZEKWAARD. Zie ZEGWAARD.

ZELAND. Zie ZEELAND.

ZELDAM, b., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Delden*; het N. ged. van de buurs. Wiene-en-Zeldam; 12 h. en 480 inw.

ZELDAMMER-BEEK (DE), beek, welke van het *Wienerveld*, gem. *Ambt-Delden*, naar de *Regge* loopt.

ZELDAMMERBROEK, heideveld, pr. *Over.*, gem. *Ambt-Delden*.

ZELDEN-ZATE, landg., pr. *N. Br.*, gem. *Berlicum*; groot 75,0110 bund.

ZELDER en ZELDERSCHE-HEIDE, 2 geh., pr. *Limb.*, gem. *Ottersum*; het eerste met 4 h. en 35 inw.; het andere met 16 h. en 100 inw.

ZELEN, b., pr. *Limb.*, gem. *Helden*, met 2 h. en 10 inw. Deze b. is een ged. van het geh. *Hub-en-Zelen*.

ZELHEM, gem., pr. *Geld.*, arr. *Zulphen*, kant. *Doetinchem*, *Doesborg*, *Terborg* en *Zulphen* (13 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Zelhem* en de buurs. *Halle*, *Heidenhoek*, *Oosterwijk*, *Veenink*-en *Wassinkbrink*, *Velswijk* en *Winkelshoek*; beslaat 8099,018 bund., en telt 552 h., met 3400 inw., die van landbouw, veeteelt, handel in graangewassen, hout enz. bestaan. Ook zijn er 2 windkoornmolens. De 2750 Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Zulphen*, ring van *Doetinchem*; de 20 Chr. Afges.,

behooren kerk. tot *Varsseveld*; de 620 R. K., tot de par. *Hengelo-en-Zelhem*, en de 12 Isr. tot *Doetinchem*. Er zijn 2 scholen. Het d. *Zelhem*, *Zeltem* of *Seltem*, oudtijds *Selehem* en *Sehlem*, ligt 4 u. Z. O. van *Zulphen*, 1½ u. N. O. van *Doetinchem*. Men telt er 186 h. en 560 inw. De kerk is een kruisgebouw met eenen hoogen toren en een orgel. De dorps. telt 100 leerl.

Paarden- en beestenm. den 5 Mei, den 1 Julij, den 16 Sept. en den 2 Nov. Kermis 17 Sept.

ZELHEMMERHEIDE (DE), heideveld, gem. *Zelhem*. Het strekt zich uit van omtrent *Varsseveld* tot nabij het dorp *Zelhem*.

ZELHEMSCHE ZAND (HET), denbosch, pr. *Geld.*, ged. gem. *Hengelo*, ged. gem. *Zelhem*; beslaande 500,600 bund.

ZELKE (DE NOORD en DE ZUID-) of NOORD- en ZUID-SELKE, 2 hoogten, pr. *Zeel.*, nabij de stad *Zierikzee*; de eerste op den W. Oever der oude haven, dient thans ged. tot begraafplaats, het overige ged. wordt als grasötting verpacht; de andere op den O. oever der oude haven is een grasrijke hoogte, met hoog geboomte omgeven.

ZELKE-POLDER (DE), p., pr. *Zeel.*, gem. *Zierikzee*; groot 9,2030 bund.

ZELLE (HET), buit., pr. *Geld.*, gem. *Hengelo*; 194,3462 bund. groot.

ZELLEM. Zie ZELHEM.

ZEMEL-POLDER ook wel SEMIL-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Lisse*; groot 73,0806 bund.

ZENDEREN, buurs., pr. *Over.*, gem. *Borne*; met 210 h., 1100 inw. en eene school met 160 leerl.

ZENDERHOEK. Zie SINDERHOEK. ZENNENBOOM, bosch, pr. *Geld.*, gem. *Groesbeek*; groot 65,8110 bund.

ZENNER (DE). Zie ZWEMMER (DE).

ZENNEWIJNEN, heerl., pr. *Geld.*, arr. en reg. kant. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, postk. *Zalt-Bommel* en *Tiel*, gem. *Op-Hemert*. Zij bestaat uit den Polder van *Zennewijnen*, benevens de *Hoogeweide*, den *Postwaard* en den *Stifswaard*; bevat niets dan de buurs. *Zennewijnen*; beslaat 313,6773 bund., en telt 32 h. met 170 inw., die meest van den landbouw bestaan. De 140 Herv. behooren tot de gem. *Op-Hemert-en-Zennewijnen*; de 30 R. K. te *Varik*. De kinderen genieten onderwijs te *Op-Hemert*. De buurs. *Zennewijnen* of *Sennewijnen*, ook wel *Sendwenen* en *Zinwenen*, op sommige kaarten ook *Senwijnen*,

ligt  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten W. van Tiel,  $\frac{2}{4}$  u. Z. O. van Geldermalsen. Er is een schuivenveer over de Waal, van de herberg de Roode-Molen op Dreumel.

ZENNEWIJNEN (DE POLDER-VAN-), p., pr. *Geld.*, gem. *Op-He-mert*; groot 313,6733 bund.

ZENNEWIJSCH-EN-DRUMPTSCHE-WATERING (DE), watering, welke door de Zennewijnsbesluit, in de *Linge* ontlaast.

ZENNEWIJSCH-SLUIS (DE), sluis, pr. *Geld.*, in den Zuider Lingedijk, 5 min. O. van Wadenoijen.

ZENWIJNEN. Zie ZENNEWIJNEN.

ZESBOERSTER-POLDER. Zie HORNHUISTER-POLDER (WESTER-).

ZES-GEHUCHTEN, gem., pr. *N. Br.*, kant. *Helmond*, postk. *Eindhoven* (29 m. k., 4 s. d., 3 j. d.). Zij bestaat uit de geh. Riel, Gijzenrooi, Genoehuis, Hoog-Geldrop, Hout, Hulst, Papevoort en Pulten, en beslaat 1496,7590 bund., telt 184 h., met 990 inw., die meest van landbouw en den arbeid op de fabrieken te Geldrop bestaan. De inw., allen R. K., parochiëren te *Geldrop*, waar ook de kinderen school gaan.

ZESMOLENS (HET LAND DER), streek lands, pr. *Z. H.* Het bevat de p. van Lang-Scheiwijk, het Oude-land-met-Kort-Scheiwijk, Schelluinen, Hoornaar en Arkel; te zamen groot 1604,0000 bund.

ZESMORGEN (DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Emmikhoven*, 5,1340 bund.

ZESTIENHOVENSCHE-POLDER (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Overschie*; groot 181,0000 bund.

ZESTIENROEDEN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Tjalleberd*; met 6 h. en 35 inw.

ZES-VEREENIGDE-POLDERS (WATERING-VAN-DE-). Zie DE ZEVEN-VEREENIGDE-POLDERS. (OVERTOOM.

ZESWIELEN. Zie ALKMAARDER-ZET ('T). Zie ZEDDE (DE).

ZET (DE ENGE- en DE WIJDE-) of DE ENGE- en DE WIJDE-ZETBRAAK, 2 waters, pr. *N. H.*, gem. *Katwoude*; te zamen groot 89,0240 bund.

ZETTEGAT (HET), water, pr. *N. H.*, gem. *Katwoude*. (*Oude-Nierop*.

ZEUGEBUURT, geh., pr. *N. H.*, gem. ZEUMEREN. Zie SOMEREN.

ZEVELEN of ZEVELINGEN, gemeene weide, pr. *Over.*, gem. *Kampen*; groot 170,6970 bund.

ZEVENAAR, kant., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*. Het bevat de gem.: Zevenaar, Duiven, Herwen-en-Aardt, Westervoort en Pannerden; beslaat

11515,3350 bund., en telt 1424 h. met 10330 inw., die van landbouw bestaan.

ZEVENAAR, gem., pr. *Geld.*, arr. *Arnhem*, kant. en postk. *Zevenaar* (15 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het plattelandst. Zevenaar, het d. Oud-Zevenaar en de buurs. Kwartier, Babberik, Holthuizen, Grieth, Zweekhorst en Ooy; beslaat 2764,7990 bund., en telt 552 h. met 3500 inw., die van landbouw bestaan. De 3100 R. K. maken de par. van *Zevenaar* en *Oud-Zevenaar* uit; de 270 Herv. maken, met die uit de gem. Daiven, eene gem. uit van de klass. van *Zulphen*, ring van *Doesborgh*, met 350 ziel.; de 2 Evangel. Lutb. en de 80 lar., behooren kerk. tot *Doetinchem*. Er zijn 3 scholen en 1 Lat. school. Het plattelandst. Zevenaar, oudtijds ook wel *Zevener* of *Zeventer*, *Sevener* of *Seventer*, *Seivenharen* of *Sorenharen*, en ter onderscheiding van Oud-Zevenaar, wel eens *Nieuw-Zevenaar*, ligt  $\frac{2}{4}$  u. O. Z. O. van *Arnhem*. Er zijn vier uitgangen en eene ruime markt, de voornaamste straten zijn: de Kerkstraat, de Didamschestraat, de Marktstraat, enz., men telt er 183 h. en 1300 inw. Het Gemeentehuis dient terens voor de zittingen van het kantongeregt. De 1000 R. K. maken eene par. uit, van het bisd. Utrecht. De kerk aan den H. ANDREAS toegewijd, heeft eenen daktoeren en een fraai, bijzonder welvullend orgel. De Herv. kerk heeft eene torenspits en een orgel. Liefdadige inrichtingen zijn: Het fonds ter verzorging der Weezen, ten behoeve van ouderlooze kinderen der burgers van de st. Zevenaar, en het Loo-Gasthuis ter verpleging van oude lieden. Er zijn eene Latijnsche school, eene school der R. K. gem. met 100 leerl., en eene school der Herv. gem. met 45 leerl.

Kermis den Isten Zond. na het feest van St. PETRUS en PAULUS (29 Junij).

ZEVENAAR (HET HUIS-), buit, pr. *Geld.*, gem. *Zevenaar*; 150 bund. ZEVENAAR (KLEIN-). Zie ZEVENAAR-POLDER (KLEIN-).

ZEVENAAR (OUD-), oudtijds ZEVENEREN, doch later ALT-ZEVENAAR, d., pr. *Geld.*, arr. en  $\frac{3}{4}$  u. O. Z. O. van *Arnhem*, kant., postk., gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Zevenaar*. Men telt er met de buurs. Babberich, Grieth, Kwartier, Ooy, Zweekhorst en Holthuizen, 349 h. en 2200 inw., die van landbouw bestaan. De inw., op 130 na allen R. K., maken eene par.

uit van het bisd. *Utr.*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De kerk, aan den H. MARTINUS toegewijd, heeft eenen zwaren toren, met laag spits dak, en een orgel. De 130 Herv. behooren kerk. tot *Zevenaar*. De dorps. telt 160 leeri.

**ZEVENAAR-POLDER (OUD- en KLEIN-)**, 2 p., pr. *Zeel.*, gem. *Neuzen*, de eene groot 327,7446 bund.; de andere ook Noord-Westendijk, ged. gem. *Neuzen*, ged. gem. *Hoek*; groot 217,9200 bund.

**ZEVENAARSCH-*AA***. Zie *AA* (*ZEVENAARSCH-*).

**ZEVEN-AMBACHTS-POLDER (DE)**, of DROOGGEMAAKTE-POLDER-VAN-NIEUWKOOP, ook wel de NIEUWKOOPSCHE-DROOGMAKERIJ, droogm., pr. *Z. H.*, gem. *Aarlanderveen*, *Ter-Aar*, *Nieuweven*. *Zevenhoven*; 1961,0000 bund.

**ZEVENBANNEN (DE)**, streek lands, pr. *N. Br.*, kant. *Heusden*, ged., gem. *Almkerk*, ged. gem. *Rijswijk*, ged. gem. *de Werken*, ged. gem. *Woudrichem*. Zij bevat de p. de Oudeban, de Nieuweban, de Banne van Rijswijk, de Banne van Zandwijk, de Banne van Uitwijk, de Banne van Oud-Uppel en de Banne van Honswijk; bevat 1716,8825 bund.

**ZEVENBANSCH-BOEZEM (DE)**, waterboezem, pr. *N. Br.*,  $\frac{1}{2}$  u. *Z.* van *Steeuwijk*.

**ZEVENBANSCH-BINNEN en BUITENSLUIS**, 2 sluizen, pr. *N. Br.*, gem. *Almkerk*; de eerste, in den Oud-Altensche-zeedijk; de andere in den Nieuwendijk.

**ZEVENBERGEN**, kant., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*; Het bevat de gem. *Zevenbergen*, *Fijnaart*, *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*, *Klundert*, *Standaar-buitten* en *Willemsstad*; beslaat 23,3462399 bund., met 2315 h. met 16000 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan.

**ZEVENBERGEN**, gem., pr. *N. Br.*, arr. *Breda*, kant. en postk. *Zevenbergen* (16 m. k., 9 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. *Zevenbergen* en den *Hoek*, de geb. *Calishoek*, de *Drie-Hoefijzer*, *Hazeldonk*, het *Lamsgat*, *Nieuwendijk*, het *Stroodorp* en *Zandberg*, en ged. van de geb. *Blaauwsluis* en het *Slikgat*; beslaat 4910,8039 bund. en telt 601 h. met 4800 inw. die van landbouw bestaan. Ook zijn er 4 meestoven, 3 bierbrouwerijen, 2 grutterijen, 1 leerlooierij en 1 ros- en 2 windkoornmolens. De 1000 Herv. maken ged. de gem. *Zevenbergen* uit en behooren ged. tot de gem. *Klun-*

*derl*. De 100 Christ. Afges. maken eene gem. uit. De 3500 R. K. maken ged. de par. van *Zevenbergen* uit en behooren ged. tot de par. *den Hoek*. Er zijn 5 scholen. Het d. *Zevenbergen* ligt 3 u. N.W. van *Breda*. Men telt er 356 h. met 2470 inw. Het Gemeentehuis heeft een torentje. De Herv. maken met die uit het d. den *Hoek*, de geb. *Blaauwsluis*, *Calishoek*, de *Drie-Hoefijzers*, *Hazeldonk*, het *Lamsgat* en het *Slikgat*, eene gem. uit met 670 ziel. De kerk heeft toren en orgel. De R.K. maken met die van de geb. *Blaauwsluis*, *Calishoek*, 't *Lamsgat*, en het *Slikgat*, eene par. uit van het bisd. 's *Hertogenbosch*, dek. van *Geertruidenberg*, met 1640 Comm. De kerk, aan den H. BARTHOLOMEÛS toegewijd, heeft een rond koepelorentje op den voorgevel en een orgel. Er is een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*; eene Afd. van het Nederl. Bijbelgen., en eene Oude Schutterlijke Vereeniging, naar Sr. *Joris* genoemd.

Paarden en beestenmarkten den 3n Woensd. in April, op Woensd., volgende in de eerste week na 24 Aug.; den eerste Woensd. in Oct. en op de drie eerste Woensd. in Nov.

**ZEVENBERGEN (HET HUIS-TE-)**. Zie *HERMSKERK (SLOT-TE-)*.

**ZEVENBERGEN (DE OUDE-POLDER-VAN-)** of OUDE-LAND VAN-ZEVENBERGEN, p., pr. *N. Br.*, gem. *Zevenbergen*; groot 1523,4418 bund.

**ZEVENBERGER-TOGT (DE)**, ook DE SLINGSTOGT, water, pr. *N. H.*, hetwelk aan het Assumer-tolhek, gem. *Heemskerk*, begint en tegen de binnengedijkte landen te niet loopt.

**ZEVENBERGSCHE - HOEK (DE)**. Zie *HOEK (DEN)*.

**ZEVENBERGSCHE KANAAL (HET)** of DE ZEVENBERGSCHE HAVEN, ook wel onjuist de ROODE-VAART, pr. *N. Br.*, dat, bij het *Lamsgat*, uit de *Mark* voortkomt, den loop der *Roudevaart* aaneemt en daardoor in het *Hollandsche-diep* uitloopt.

**ZEVENBOERSTER-POLDER (DE)**. Zie *HORNBUISTER-POLDER (NOORDER-)*.

**ZEVENDAAL**, geb., pr. *Limb.*, gem. *Mook*; met 2 h. en 12 inw.

**ZEVENDER**, gem. en heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *IJsselstein*, postk. *Schoonhoven*, (2 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bevat alleen het geb. *Zevender*, bestaande uit eenige verspreide h.; beslaat 272,9376 bund. en telt 17 h. met 130 inw. die van veehouderij, hennepbouwerij, en het

aankweeken van grienden bestaan. De 40 Herv. behooren kerk. tot *Willige-Langerak*. De 80 R. K. te *Caubauw*, de kinderen genieten onderwijs te *Willige-Langerak* of te *Schoonhoven*. Het geh. *Zevender*, ook wel eens *Zeventer*, ligt 5 u. W. van Utrecht, 4 u. Z. W. van IJsselstein.

*ZEVENDER*, p., pr. *Utr.*, gem. *Zevender*; groot 274,9276 bund.

*ZEVENDER (NOORD)*, het N. ged. van den p. *Zevender*, pr. *Utr.*, gem. *Zevender*; groot 166,1199 bund.

*ZEVENDER (ZUID-)*, het Z. ged. van den p. *Zevender*, pr. *Utr.*, gem. *Zevender*; groot 108,8077 bund.

*ZEVENER*. Zie *ZEVENAAR*.

*ZEVEN FONTEINEN (DE)*, water, pr. *Limb.*, gem. *Voerendaal*, uit den Steenberg naar Voerendaal loopende.

*ZEVEN-GRIETENIJEN-EN-STAD-SLOOTEN (HET DIJKSBESTUUR-VAN-DE-)*, dijkgraafs., pr. *Fr.*, zich uitstreckende over de gem. *Doniawarstal*, *Gaasterland*; *Lemsterland*, *Haskerland*, *Aegwirden* en *Slooten*.

*ZEVENHOVEN*, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Leyden*, kant. *Woubrugge*, postk. *Alphen* (20 m. k., 3 s. d. 2e afd., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Zevenhoven*, een ged. van het d. *Noorden*, de b. het *Noord-einde* en een ged. van het geh. *Kromme-Mijdrecht*; beslaat 1622,3899 bund., telt 133 h. met 900 inw. die van landbouw bestaan. De 370 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Leiden*, ring van *Woerden* en behooren ged. tot de gem. *Noorden*. De *Remonstr.* behooren tot de gem. van *Nieuwkoop-en-Zevenhoven*. De 510 R. K. maken met die van *Nieuwveen* eene par. uit van het bisd. *Haarlem*, met 860 ziel. Er is 1 school met 60 leerl. Het d. *Zevenhoven* ligt 5 u. O. ten N. van *Leiden*, 2½ u. O. ten N. van *Woubrugge*. Men telt er 33 h. en 280 inw. Voor de kerk staat een fraaije vierkante toren. De R. K. kerk, aan den H. *JOHANNES den Doo-per* toegewijd, heeft toren en orgel.

Kermis Zondag na St. Jan-Baptist. *ZEVENHOVEN*, ged. van den *Polder-van-Amcide*, pr. *Z. H.*, gem. *Ameide*.

*ZEVENHOVEN (DE DROOGGE-MAAKTE-POLDER-VAN-)* of *DE ZEVENHOVENSCHE-POLDER*, p., pr. *Z. H.*, gem. *Zevenhoven*; groot 1600 bund.

*ZEVENHOVEN (HET NOORDEINDE-VAN-)*, b., pr. *Z. H.*, gem. *Zevenhoven*; met 10 h., 60 inw. en de R. K. kerk van *Zevenhoven*.

*ZEVENHOVEN-EN-NOORDEN*,

heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Woubrugge*, bevattende niets dan de gem. *Zevenhoven*.

*ZEVENHOVENSCHE-BUURT(,DE)*, geh., pr. *Z. H.*, gem. *Zevenhoven*. *ZEVENHOVENSCHE - POLDER (DE)*. Zie *ZEVENHOVEN (DROOGGE-MAAKTE POLDER VAN-)*.

*ZEVENHUIS*, *ZEVENHUIZEN* of *DE HEIDE*, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Zeecland*; met 18 h. en 120 inw.

*ZEVENHUIS*. Zie *ZEVENHUIZEN*.

*ZEVENHUISEN* of *ZEVENHUIZEN*, meestal *STROO*, ook wel *STROOJEN-DORP* en *STROODORP*, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Fijnaart*; met 7 h. en 40 inw.

*ZEVENHUIZEN*, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr., reg. kant. en postk. *Rotterdam*, kant. *Hillegersberg* (14 m. k., 3 s. d., 13 j. d.). Zij bevat het d. *Zevenhuizen* en de geh. *Kikvorsch*, het *Oude-Verlaat* en de *Vijf-Huizen*; beslaat 2868,7886 bund. en telt 240 h. met 1780 inw., die van landbouw bestaan; ook is er 1 kaarsenfabriek en 1 koorndolen. De 1650 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Rotterdam*, ring van *Hillegersberg*. De 40 Rem. behooren tot de gem. *Zevenhuizen-en-Bleiswijk*; de 9 Ev. Luth. tot *Gouda*; de 60 R. K. tot den *Bergschenhoek*. Er is 1 school met 200 leerl. Het d. *Zevenhuizen* ligt 3 u. N. N. O. van *Rotterdam*, 2 u. N. O. van *Hillegersberg*. Men telt er 117 h. en 940 inw. Er zijn een Herv. *Diaconie-huis* en een *Depart. der Maats.: Tot Nut van 't Algemeen*.

Kermis den 3den Maandag in Julij. *ZEVENHUIZEN*, d., pr., arr. en 4 u. Z. W. van *Gron.*, kant. en 3 u. Z. van *Zuidhorn*, hulpk. *de Leek*, ged. gem. en 1½ u. O. van *Marum*, ged. gem. en 1 u. Z. ten W. van *de Leek*. Men telt er 31 h. en 150 inw. en met de buurs. *Jonkersvaart*, *Kokswijk*, *Oost-Indië* en *Veldstreek*, 430 h. en 2600 inw., die van turfgraverij en landbouw bestaan. De 2000 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Groningen*, ring van *Grootegast*. De 300 Chr. Afg. maken eene gem. uit. De 15 R. K. parochiëren te *Zuidhorn*. De 2 dorps. tellen 270 leerl.

*ZEVENHUIZEN*, 7 geh., 2, pr. *N.Br.*, één of *ZEVENHUIS*, gem. *Liende*, met 5 h. en 30 inw.; één, gem. *Werkendam*; 3, pr. *N.H.*, van welke één, gem. *Amsterdam*; één, gem. *Heino*, met 8 h. en 70 inw.; één, gem. *Texel*, met 11 h. en 60 inw.; één, of *NEDER-DUITS*, pr. *Utr.*, gem. *Duits*, met 4 h. en

30 inw.; één, pr. *Over.*, gem. *Kampen*, met 6 h. en 40 inw.

ZEVENHUIZEN, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Apeldoorn*; 101 h. en 640 inw.

ZEVENHUIZEN, b., pr. *Fr.*, gem. *Franeker*; met 12 h. en ruim 50 inw.

ZEVENHUIZEN. Zie ZEEBURG, ZEVENHUIS en ZEVENHUISSEN.

ZEVENHUIZEN-EN-BLEISWIJK, Rem. gem., pr. *Z.H.*, met 2 kerken, 1 te Zevenhuizen en 1 te Bleiswijk.

ZEVENHUIZER-DIEP (HET) of HET ZEVENHUISTERDIEP, ook het HOOFDDIEP, kanaal, pr. *Gron.*, gem. *de Leek*, dat in het Leekster-diep uitloopt.

ZEVENHUIZER-POLDER (DE). Zie WATERLOOS-POLDER.

ZEVENMANS-POLDER (DE), p., pr. *Z.H.*, gem. *Vlaardinger-Ambacht*; groot 16,1793 bund.

ZEVENMEERS (DE), water, pr. *Gron.*, gem. en 2½ u. Z. van *Vlagtwedde*.

ZEVENMEERS-VEER (HET), veer, pr. *Gron.*, ¾ u. N. van Schellinge.

ZEVEN-MOEREN (DE), streek lands, pr. *N.Br.*, gem. en 1½ u. Z. van *Asten*, bij den grooten paal.

ZEVEN-MOEREN (DE), watertje, pr. *N.Br.*, dat zich door eenen duiker, onder het geh. *Romen*, in de *Aa* ontlast.

ZEVEN-SPRONGEN, waterrijk oord, pr. *Limb.*, gem. *Voerendaal*, aan den *Sprongberg*.

ZEVENTER. Zie } ZEVENDER.  
                          } ZEVENAAR.

ZEVEN-VEREENIGDE-POLDERS (DE), thans ook de ZES-VEREENIGDE-POLDERS, waterg., pr. *Zeel.*, ged. gem. *IJzendijke*, ged. gem. *Bierblief*. Zij bestaat uit de p. *Zacharias-Eerste-gedeelte*, *Groote-Jonkvrouw-Be-noorden*, *Groot-en-Klein-Zuiddiep*, *Oranje-polder*, *St. Anna-polder*, en beslaat 1062,0495 bund.

ZEVENWOUDEN, streek lands, pr. *Fr.* Het bevat de gem. *Slooten*, *Utingeradeel*, *Aengwirden*, *Doniawarstal*, *Haskerland*, *Schooterland*, *Lemsterland*, *Gaasterland*, *Opsterland*, *Stellingwerf-Oosteinde* en *Stellingwerf - Westeinde*; 128113,4475 bund. groot.

ZEVER (DE) of DE SEVER, water, pr. *Z. H.*, gem. *Alkemade*, dat uit de *Kleipoel* in den *Kever* uitloopt.

ZEVEREIND. Zie SEVERYIN (St-) ZEVEREN, buit., pr. *Limb.*, gem. en 40 min. Z. van *Meerssen*.

ZEYST, gem., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Zeyst* (8 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij be-

staat uit de heerl. *Zeyst*, *Stoetwegen*, *Cattenbroek*, en den *Breul*; beslaat 4991,4224 bund., en telt 90 h. met 3760 inw., die van landbouw en het fabriekwezen bestaan. Er zijn 2 zeepziederijen, 1 zeepmakerij, 1 kaarsen- en 1 azijnmakerij, 1 fluvis-, 1 lampenkousen- en koord-, 1 steenen kagchel- en ornamenten- en 1 zijde en lintfabriek, 1 metaalgieterij, 1 fabriek van koperwerken en zinkgieterij, en 1 windkoornmolen. De 2000 Herv., maken ged. de gem. van *Zeyst* uit en behooren ged. tot de gem. van *Bunnink*; de 110 Chr. Afg. en de 300 Moravische broeders maken ieder eene gem. uit; de 1100 R. K., maken ged. de par. van *Zeyst* uit en behooren ged. tot de par. van *Bunnink* en *Soesterberg*. Er zijn 4 scholen.

ZEYST, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Amersfoort*, kant. *Wijk-bij-Duurstede*, postk. *Zeyst*. Zij bevat het d. *Zeyst* en het geh. *Austerlitz*, en telt 349 h., met 2910 ziel. De 1550 Herv. maken met die van *Cattenbroek* en den *Breul*, eene gem. uit van de klass. van *Amersfoort*, ring van *Tienhoven*, met 2 Predikanten; de 110 Chr. Afg. en de 300 Moravische broeders maken ieder eene gem. uit; de 900 R. K., maken met die van *Cattenbroek* en den *Breul*, eene par. uit, van het bisd. *Utr.*, Er zijn 5 scholen. Het d. *Zeyst* of *Zeist*, oudtijds *Sethna*, ligt 3 u. Z. W. van *Amersfoort* 4 u. N. W. van *Wijk-bij-Duurstede*. De Herv. kerk heeft eenen toren en een uitmuntend orgel. De kerk der Chr. Afges. heeft toren noch orgel. De Moravische broeders hebben er onderscheidene aanzienlijke gebouwen gesticht, het Oosterplein en het Westterplein, als twee groote woningen voor ongetrouwen, eene voor de mannen, het Broederhuis en eene voor de vrouwen, het Zusterhuis geheeten, een weduwenhuis, ook nog eenige andere aanzienlijke woonhuizen, aan bijzondere heeren en groote winkeliers, die de gezindheid zijn toegedaan, behoorende: en eindelijk het gemeentehuis of de kerk, die zich ook, van buiten, als een wel opgehaald woonhuis, doch van binnen, als eene nette en zindelijke kerk vertoont, met een fraai orgel en gallerijen. De R. K. kerk, aan den H. *Jozef* toegewijd, heeft eenen toren, doch geen orgel. De dorps. tel 350 leerl., het instituut van jonge heeren 60, het instituut van jonge jongevrouwen 50 en de bewaarschool 150 leerl.



Kermis den 2den Dingsdag na Pinksteren en den 1sten Dingsd. in Oct. ZEYST (HET HUIS TE), buit., pr. *Utr.*, gem. *Zeyst*; 137,500 bund.

ZIBEKELOE. Zie SIBULO.

ZIEDEWIJ-POLDER (DE) of DE ZIEDEWISCH-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Barendrecht*; groot 125 bund.

ZIEK, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Gen-dringen*, nabij *Ellen*; met 13 h. en 90 inw.

ZIEKE (HET) of TE ZIEKEN, weg, pr. *N. H.*, gem. *Schooten-en-Gehuchten*, die tegen den Singel van de stad Haarlem dood loopt.

ZIELERUST, landg., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*; groot 28,7800 bund.

ZIELHORST, buit., pr. *Utr.*, gem. *Hoogland*. (St. JANS-).

ZIELINGSDIJK. Zie ZIEDELINGSDIJK  
ZIEN (DE en DE KLEINE-ZIEN), 2 p., pr. *N. H.*, gem. *Uitgeest*; de eerste groot 181,0000 bund., de tweede 16,0000 bund.

ZIEN (KOOG-), p., pr. *N. H.*, gem. *Ijmmen*; groot 150,0000 bund.

ZIENDE (DE), water, pr. *Z. H.*, van de Nieuwkoopse-plassen naar de Mije loopende.

ZIERIK (DE). Zie ZEDRIK (DE).

ZIERIKZEE, arr., pr. *Zeel*. Het bestaat uit de kant. Zierikzee, Brouwershaven en Tholen, beslaat 37923 bund., en telt 4812 h. met 32,400 inw.

ZIERIKZEE, kant., pr. *Zeel.*, arr. *Zierikzee*. Het bevat de gem. Zierikzee, Nieuwerkerk, Ouwkerk, Oosterland en Bruinisse; beslaat 11449 bund., en telt 1933 h. met 12000 inw., die van landbouw bestaan.

ZIERIKZEE, klass., pr. *Zeel.*, verdeeld in de ringen, Zierikzee, Brouwershaven en Tholen; met 26 kerken, 28 Pred. en ongeveer 28,000 ziel.

ZIERIKZEE, ring, pr. *Zeel.*, klass. van *Zierikzee*; bestaande uit de gem. Zierikzee, Bruinisse, Sir-Jansland, Kerkwerve, Nieuwerkerk, Oosterland en Ouwkerk; met 8 kerken, 10 Predikanten en 10,000 zielen.

ZIERIKZEE, gem., pr. *Zeel.*, arr. kant. en postk. *Zierikzee* (4 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat dest. Zierikzee, en het zoogenaamde Poort-Ambacht - van - Zierikzee; beslaat 1769,41 bund., en telt 1448 h., met 7100 inw., die van meereerderij, landbouw, graanhandel, veeteelt en het vetweiten van beesten bestaan. Ook zijn er 1 zoutkeet, 1 Oosterput, 1 Ijbaan, 4 meestoven, 1 garancine- en 1 saijet- en kousenfabriek, 1

katoenweverij, 1 leerlooijerij, 2 vlasserijen, 1 zeepziederij, 1 vel-lenblooterij, 3 boekdrukkerijen, 1 azijn- en 2 bezemmakerijen, 1 pel-, 1 olie-, 1 houtzaag- en 4 koornmolens.

De 5100 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Zierikzee*, met vier Predikanten. De 90 Christ. Afges. maken eene gem. uit. De 160 Evang. Luth. maken, met de overige uit de eilanden Schouwen en Duiveland, eene gem. uit, van den ring *Rotterdam* met 200 zielen. De 1740 R. K. maken eene par. uit, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De 70 Iser. maken eene rings. uit, met eenen Voorzanger. Er zijn ééne Latijnsche school, ééne Teekens-, ééne stads Fransche kosts. voor Jongeheeren, ééne stads Fransche kosts. voor Jongejuftvrouwen, ééne stads Armens-, vier bijzondere scholen en twee bewaarscholen. De st. Zierikzee, oudtijds Ziericxzee, Zirizya, Zierinczee of Cereszee, in het Lat. Ziric-za en Zirizea, ligt 6 u. N.O. van Middelburg, 3 u. N. van Goes,  $\frac{1}{2}$  u. van de Ooster-Schelde, waarover een zijl-schuitenvoer op Colijnsplaat is. De st.  $\frac{1}{2}$  u. gaans in den omtrek; beslaat met hare buitensingels, 46,5000 bund. telt binnen hare wallen 2020 h. en 6470 inw. en heeft zes uitgangen en twee havens; de Oude-Haven en de Nieuwe-Haven. Openbare gebouwen zijn het Stadhuis, met eenen fraaijen toren, drie zinnebeeldige schilderstukken van G. GENAERTS, en eenige oud- en merkwaardigheden; de beurs met een sierlijk torentje; 's Gravensteen, nu tot huis van arrest en politie dienende; de Waag; de Vleeschhal; het Arsenal of Tuighuis en de Stads-Houttuin. De Herv. gem. heeft er twee kerken: de Nieuwe kerk met een uitmuntend orgel, terwijl een zwaren toren op eenigen afstand van de kerk staat, en de Kleine of Gasthuiskerk met twee doorluchtige torentjes. De kerk der Chr. Afges., heeft toren noch orgel. De Evang.-Luth. kerk heeft eene fraaije poort en een orgel doch geen toren. De R. K. kerk, aan den H. WILLIAMSORDUS toegewijd, heeft een orgel doch geen toren. De Synagoge is een klein gebouw, zonder toren. Liefdadige gestichten en inrigtingen zijn eerst het Weeshuis met ruim 70 kinderen van alle Christelijke gezindten; het Armenkinderhuis, waarin arme en behoeftige lieden gehuisvest en

met het breijen van vischnetten werkzaam worden gehouden; het R. K. Armengesticht; het Oudemannen- en Vrouwen-Visschershuis, waarin oude lieden vrije inwoning genieten; eene commissie ter spijs uitdeeling des winters, aan behoeftigen; eene werkschool, waarin aan 50 arme kinderen kosteloos onderwijs in naaijen en breijen wordt gegeven; eene werkplaats van Liefdadigheid; eene Afd. van het Bijbelgen., en eene Afd. van het Tractaatgen.; ook is er een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen.*

ZIERIKZEE (DE HAVEN-VAN-), gegraven kanaal, pr. *Zeel.*, van Zierikzee naar de Ooster-Schelde.

ZIERIKZEE (HET POORT-AMBACHT-VAN). Zie POORT-AMBACHT ZIESE. Zie ZEESE. (HET).

ZIEUWENT of ZIEUWEND, ook ZIEWENT, op sommige kaarten 't SOUWEN en SCHOUWEN, d., pr. *Geld.*, arr. en 7 u. Z. O. van *Zutphen*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van *Groenlo*, postk. *Winterswijk*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. W. N. W. van *Lichtenvoorde*, met 300 h. en 1400 inw., die aller uitmuntends vlas verbouwen. De inw., op 2 na allen R. K., maken met 420 uit de gem. *Kuurlo*, eene stat. uit van het aartspr. van *Gelderland*, welke 1790 zielen telt en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De kerk, aan den H. WERENFRIDUS toegewijd, heeft eenen koepeltoren en een orgel. De dorps. telt 150 leerl.

ZIEUWENT (HET) of HET SYWENT, oudtijds SIJENWEDE, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Kuurlo*; met 7 h. en 410 inw.

ZIEZE. Zie ZEESE.

ZIJBEARSPEL of SIJBEARSPEL, d., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Medemblik*, postk. *Alkmaar* en *Medemblik*, gem. *Zijbecarspel-en-Benningbroek*. Men telt er 57 h. en 460 inw., en, met een ged. van het geb. de Weere, 61 h. en 500 inw., die van landbouw en veteelt bestaan. Het Raadhuis staat in het Westeinde van Benningbroek. De 310 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Hoorn*, ring van *Spanbroek*. De kerk heeft eenen toren doch geen orgel. De 180 R. K. behooren tot de par. *Lambertschagen-de-Weere-en-Zijbecarspel*. De dorps. telt 55 leerl.

ZIJBEARSPEL - EN - BENNINGBROEK, gem., pr. *N. H.*, arr. *Hoorn*, kant. *Medemblik*, postk. *Alkmaar* en *Hoorn* (14 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. *Zijbecarspel* en *Benning-*

*broek*, en een ged. van de geb. de *Weere* en de *Wijzend*; beslaat 1563,2895 bund. en telt 127 h. met 900 inw., die van landbouw en veteelt bestaan. Ook is er 1 korenmolen. De 600 Herv. maken ged. de gem. van *Zijbecarspel* uit, en behooren ged. tot de gem. van *Benningbroek-en-Nibbixwoude*. De 4 Doopsgez. en de 2 Herst. Evang. Luth., behooren kerk. tot *Medemblik*. De 300 R. K., tot de par. van *Lambertschagen-de-Weere-en-Zijbecarspel*. Er zijn 2 scholen.

ZIJBEARSPEL-POLDER (DE), p., pr. *N. H.*, gem. *Zijbecarspel-en-Benningbroek*; groot 769,0000 bund.

ZIJDE (DE), water, pr. *Z. H.*, gem. *Zevenhuizen*, hetwelk uit de ringsloot van de droogmakerij de Zuidplas, naar de Rotte loopt.

ZIJDEL (DE) of HET ZIJDELMEER, water, pr. *N. H.*, gem. *Uithoorn*, dat uit de Legmeer naar den Uithoorn loopt.

ZIJDELINGSDIJK (DE ST. JANS-) of DE ST. JANS-ZIJDELINGSCHEDIJK, gewoonlijk de ZIELENDIJK, in oude stukken ook ZIELINGSDIJK, dijk, pr. *Zeel.*, loopende van het Belgische d. St. Laurens naar den Praetpolder, gem. Eede. ZIJDELMEER (HET). Zie ZIJDEL (DE).

ZIJDESKERK. Zie ZIJDEWIND.

ZIJDENT (TER-), b., pr. *N. H.*, gem. *Spanbroek*.

ZIJDEPOLDER (DE) of ZEIDEPOLDER, 2 p., pr. *Z. H.*, één gem. *Ouderkerk-op-den-IJssel*, groot 374 bund.; één, gem. *Veur*, groot 151 bund.

ZIJDERVELD, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Gorinchem*, kant. en postk. *Vianen*, gem. *Everdingen*. Deze heerl. bevat het d. *Zijderveld*, en eenige verstrooid liggende h., beslaat 298,7000 bund., en telt 93 h. met 540 inw. die van landbouw bestaan. De 500 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. van *Gouda*, ring van *Leerdam*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel. De 25 R. K. parochiëren te *Everdingen*. Er is ééne school met 50 leerl. Het d. *Zijderveld* of *Sijderveldt*, ook wel *Zuiderveld*, ligt 4 u. N. O. van *Gorinchem*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Vianen*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Everdingen*. Men telt er 22 h. en 110 inw.

Kermis den 1sten Zond. in Julij. ZIJDERVELD (OVER- EN NEDER-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Everdingen*.

ZIJDEWIJN. Zie ZIJDEWIND.

ZIJDEWIND, oudtijds ZIJDESKERKE, of ZIJDESKERKE, d., pr. *N. H.*, arr., postk. en 3 u. van *Alkmaar*, kant. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Schagen*, gem.

en 1½ u. N. W. van *Oude-Niedorp*. Men telt er 39 h. en 2350 inw. en met de geh. de Weel, de Boomen, Oudendijk en een ged. van de Blokhuizen en van 't Veld, 83 h. en 430 inw., die van landbouw bestaan. De inw., op 27 na allen R. K., parochiëren in 't *Veldt*. De 27 Herv. behooren tot de gem. *Oude-Niedorp-en-Zijdewind*. De kerk heeft toren noch orgel, doch de klok hangt aan den voorgevel. De dorps. telt 50 leerl.

Kermis den derden Zond. in Sept.  
**ZIJDEWIND DIJK** (DE) of DE **TOLKERDIJK**, dijk, pr. *N. H.*, gem. *Schagen*, van den Ouden-Zeedijk, naar den Prigdijk loopende.

**ZIJDEWINDE**(HOOG) of DE **HOUVE**, dijk, pr. *Z. H.*, van Wassenaarsgeest, tot achter de kerk van Berkel.

**ZIJDWEG** (DE), b., pr. *N. H.*, gem. *Aalsmeer*; met 58 h., 350 inw., en de kerk der Doopsgez. gem. te *Aalsmeer-op-den-Zijdeweg*. (DING.)

**ZIJDWENDING** (DE). Zie **ZUIDWENZIJDWIJNDE**. Zie **ZUIDWIJN-CAPELLE**. **ZIJGERSWOUDE**. Zie **SIGERSWOLDE**.

**ZIJL** (DE) of DE **ZIJLE**, ook wel de **REGER-ZIJL**, riv., pr. *Z. H.* Zij komt uit den Ouden-Rijn, aan de Spanjaardsbrug en ontlast zich in de ringsloot van het Haarlemmermeer.

**ZIJL** (HET), watergang, pr. *N. Br.*, gem. *Waspik* en *Raamsdonk*, van den Zeedijk naar het Oud-Maasje loopende.

**ZIJL** (DE LINKER-). Zie **LEDE** (DE).

**ZIJLAARDE-MEER** (HET). Zie **ZIJLAARDE MEER**.

**ZIJLBERG** of **ZEILBERG**, geh., pr. *N. Br.*, gem. en 25 min. Z. O. van Deurne; met 76 h. en 330 inw.

**ZIJLBRUGGE**, boerd., pr. *Gron.*, gem. *Eenrum*; groot 56,2520 bund.

**ZIJLDIEP** (HET), kanaal, pr. *Gron.*, van N. W. van het d. Scheemda, naar de Termunterzijl loopende.

**ZIJLDIEP** } **PIETERZIJLSTERDIEP**.  
 (HET). Zie } **SLOOTER-ZIJL** (HET).

**ZIJLDIJK**, geh., pr. *Gron.*, gem. 't *Zandl*; met 88 h. en 460 inw.

**ZIJLLAAN-EN-MEIJE-POLDER** (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Leiderdorp*.  
**ZIJLRIJT** (DE), water, pr. *Gron.*, hetwelk van *Usquert*, naar den polderdijk loopt. (TOGT.)

**ZIJLROEDE** (DE). Zie **DOEZUMER-ZIJLSTERBUREN**, geh., pr. *Fr.*, gem. *Wymbrüscradeel*, ¼ u. W. N. W. van *Nieuwland*.

**ZIJVEST-DER-DRIE-DELFIJLEN**. Zie **DELFIJLEN** (HET **ZIJVEST-DER-DRIE**).

**ZIJLWATERING** (DE), water, pr. *Z. H.*, hetwelk bij de landscheiding tusschen Rijnland en Delfland begint en zich bij Rijnvliet in den *Rijn* ontlast.

**ZIJLWEG** (DE), weg, pr. *N. H.*, van Haarlem naar Overveen loopende.

**ZIJP** (DE), landg., pr. *Geld.*, gem. *Arnhem*.

**ZIJPDIJK** (DE), dijk, pr. *N. H.*, van den Haze-dwarsdijk, langs de *Zijpe*, naar den Droomerdijk loopende.

**ZIJPE**, kerk. ring, pr. *N. H.*, klass. van *Alkmaar*, bevattende de gem.: Barsingerhorn-en-Haringhuizen, Calandsog, den Helder, Huisduinen, Hypolituschoef-en-Westerland, Kolhorn, St. Maarten-en-Valkoog, Oosterland-Stroe-en-den-Oever, Petten, Schagen, Wieringerwaard, Noord-Zijpe en Zuid-Zijpe; met 22 kerken, 14 Predikanten en 10000 ziel.

**ZIJPE** (DE), ook DE **ZIJP**, oudtijds **ZIPE**, bed., pr. *N. H.*, gem. *Zijpe-en-Hazenpolder*; groot 6717,6513 bund.

**ZIJPE** (DE). } **LOOSDRECHT** (NIEUW-).  
 Zie } **OOSTMEER** (HET).  
 } **SIJP** (DE).

**ZIJPE** (HET) of HET **NIEUWE-ZIJPE**, vaarw., in *Zeel*, dat, uit het *Krummer* en de *Grevelingen* voortkomende, naar het *Mastgat* loopt.

**ZIJPE** (HET), h. en herb., pr. *Zeel*, gem. *Bruinisse*. (RINGERWAARD.)

**ZIJPE** (DE NIEUWE-). Zie **WIE**.

**ZIJPE** (NOORD-), kerk. gem., pr. *N. H.*, klass. van *Alkmaar*, gem. *Zijpe*; met 2 kerken, 1 aan de Schagerbrug en 1 aan de Oude-Sluis en 1300 ziel.

**ZIJPE** (NOORD-) of **AAN DE OUDE-SLUIS**, Doopsgez. kerk. gem., pr. *N. H.*, met 1 kerk aan de Oude Sluis en 200 ziel.

**ZIJPE** (ZUID-) of **OUDE-ZIJPE**, Doopsgez. kerk. gem., pr. *N. H.*, met 1 kerk aan den Burgerweg, en 250 ziel.

**ZIJPE-EN-BENIGENBURG** (ZUID-), kerk. gem., pr. *N. H.*, klass. van *Alkmaar*, ring van *Zijpe*; met 3 kerken, als: 1 aan St. Maartensbrug, 1 aan den Burgerbrug en 1 te Eenigenburg, en 1300 ziel.

**ZIJPE-EN-HAZEN-POLDER**, gem., pr. *N. H.*, arr. en postik. *Alkmaar*, kant. *Schagen* (12 m. k., 9 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. Schagerbrug, Burgerbrug, St. Maartensbrug en Oude-Sluis en de geh. het *Zand*, de *Stolpen*, de *Mennisterbuurt*, *Hazepolder* en *Keinsmerbrug*; beslaat 6745,8791 bund., en telt 571 h., met 4900 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Ook zijn er 2 kooramo-

lens. De 3600 Herv. maken ged. de gem. van *Noordzipe* uit en behooren ged. tot de gem. *Zuidzipe-en-Eentgenburg*. De 500 Doopsg. maken de gem. van *Noordzipe* en *Zuidzipe* en de 700 R. K. de par. van *de Zipe* uit. De 100 Ev. Luth. behooren kerk. te *Alkmaar*. Er zijn 5 scholen.

ZIJPENBERG of SIEPENBERG, landg., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{3}{4}$  u. van *Rheden*.

ZIJPENDAL, landg., pr. *Geld.*, gem. *Arnhem*.

ZIJPERDIJK (DE), ook wel DE ZIJPER-ZEEDIJK, dijk, pr. *N. H.*, van de Zijpdijk, naar den Wieringerwaard.

ZIJPERVAART (DE OUDE-) of GROOTE-SLOOR, water, pr. *N. H.*, dat van de Zipe naar de Zuiderzee loopt.

ZIJ-POLDER (DE OOSTER-), p., pr. *N. H.*, ged. gem. *Heilo*, ged. gem. *Alkmaar*; groot 885,000 bund.

ZIJSCHÉ - SLIJKERDIJK (DE), dijk, pr. *N. H.*, van de Oudestuis naar het Barzingerwad loopende. [(DE).

ZIJSCHÉ-ZEEDIJK. Zie ZIJPERDIJK ZIJTAERT. Zie SETTERT.

ZIJWENT. Zie ZIEUWENT.

ZILK, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Noordwijk*, postk. *Haarlem* en *Leiden*, gem. *Noordwijkerhout*. Zij bevat niets dan het geh. de Zilk, en telt 17 h. en 120 inw., die van landbouw bestaan en kerk. tot *Noordwijkerhout* behooren, waar ook de kinderen school gaan. Het geh. de Zilk of de Zilik ligt  $3\frac{1}{2}$  u. N. N. O. van *Leiden*,  $1\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Noordwijk-Binnen*,  $\frac{1}{4}$  u. N. O. van *Noordwijkerhout*.

ZILKER - BUITENGROND, hooge grond, pr. *Z. H.*, gem. *Noordwijkerhout*.

ZILKER-DUINEN (DE), duinstreek, pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. N. O. van *Noordwijkerhout*.

ZILKER-POLDER (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Noordwijkerhout*; groot 138 bund.

ZILVENSCHÉ - POL, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Brummen*; 5 h. en 50 inw.

ZILVERBEEK (DE) of HET ZILVERBEEKJE, watertje, pr. *Geld.*, ontspringt op de Schaarshede, onder *Aalten*, en ontlast zich bij het Ruurloschebroek in de Molenbeek.

ZILVERHOEKJE (HET). Zie GRAAF-HENDRIKS-POLDER (WEST-).

ZILVERHOEKJE (HET), hofst., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. van *Steenbergen*.

ZILVOLDE. Zie SILLEVOLDE.

ZINDEREN of WISDEREN, havez., pr. *Geld.*, gem. *Wisch*.

ZINIA. Zie SYMA.

ZINKWEG, b., pr. *Z. H.*, gem. *Oud-Beijerland*; met 33 h. en 336 inw.

ZINKWEGSCHE - DIJK (DE), W. dijk van de *Oudbeijerlandsche polder* pr. *Z. H.*

ZINNEVELD, buit., pr. *N. H.*, gem. en  $1\frac{1}{2}$  u. *Z. van Velsen*; 18,1970 bund.

ZINSERBUREN. Zie TIJNZERABUREN.

ZINTVELD. Zie SONSVELD.

ZINWENEN. } Zie ZENNEWIJNEN.

ZIONSBURG, buit., pr. *N. Br.*, gem. *Vught*; groot 8,6382 bund.

ZIPE. Zie ZIPEL.

ZIPELT (DE), beekje, pr. *Geld.*, uit eenen sprong nabij *Harderwijk* in de Zuiderzee uitloopende.

ZIPTEN, ged. van den p. *Hartel-Zipten-en-Banten*, pr. *N. Br.*, gem. *Terheyden*.

ZIRIKZEE. } Zie ZIERIKZEE.

ZIRICZEA. } Zie ZIERIKZEE.

ZITTARD. Zie SITTERT.

ZITTEN. Zie SETTEN.

ZODDEBEEK. Zie RODDEBEEK.

ZOEKT-DE-VREDE, 3 boerd., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, in de *Bovenkerker-polder*, één bij het d. *Amstelveen*, groot 51,5200 bund.; één nabij de *Hand-naar-Leyden*, groot 43,9840 bund.; één bij *Hoeksjan*, groot 144,2210 bund.

ZOELEN, gem., pr. *Geld.*, arr. kant. en postk. *Tiel* (24 m. k., 9 s. d., 1 j. d. afd.). Zij bestaat uit de heerl. *Zoelen*, en de d. *Kerk-Avezaath* en *Kapel-Avezaath*; 2759,4028 bund., en telt 244 h. met 1900 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. Ook is er eene stijf-selmakerij. De 1800 Herv. maken de gem. van *Zoelen* en de *Beide-Avezaathen* uit. De 90 R. K. behooren kerk. tot *Maurik*; de 5 Evang. Luth. en de 9 Isr. te *Tiel*. Er zijn 3 scholen.

ZOELEN, heerl., pr. *Geld.*, kant. en postk. *Tiel*, gem. *Zoelen*. Zij bevat het d. *Zoelen*, bestaat 1432,7133 bund., telt 129 h. en 950 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De inw., op 23 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Tiel*. De enkele Evang. Luth., behoort kerk tot *Tiel*; de 22 R. K. te *Maurik*. Er is eene school met 115 leerl. Het d. *Zoelen* of *Soelen* ligt  $\frac{3}{4}$  u. N. van *Tiel* aan de *Linge*, waarover hier eene brug ligt. Men telt er 43 h. en 320 inw. De kerk heeft toren en orgel.

Paarden en beestenm. den 17 Apr.

ZOELEN. Zie ZUYLEN.

ZOELEN (HET KASTEEL-VAN-), landg., pr. *Geld.*, gem. en 5 min. N. van *Zoelen*; groot 210,8580 bund.

**ZOELMOND**, oudtijds **SULMONDE** of **SOELMONDE**, gewoonlijk **SERMOND**, d., pr. *Geld.*, arr. en 3 u. N. W. van *Tiel*, kant. en 1½ u. Z. van *Culemborg*, hulpk. van de postk. *Tiel* en *Wijk-bij-Duurstede*, gem. en ¼ u. O. van *Beusichem*. Men telt er 76 h. en 540 inw., die meest van landbouw bestaan. De 500 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Tiel*, ring van *Culemborg*. De kerk heeft eenen zwaren toren. De 40 R. K., parochiëren te *Buren*. Er is eene school met 70 leerl.

Paarden-, beesten-, schapen- en varkenmarkt, den 3den Dond. in Mei en den 11 Julij.

**ZOEMEREN**. Zie **SOMEREN**.

**ZOERINKZAND (HET)**, zandige grond, pr. *Geld.*, gem. *Laren*.

**ZOETEMELKSGAT (HET)** of **ZOETEMELKSKIL**, kil, pr. *Z. H.*, gem. *Stiedrecht*, uit de Hoogkil en de Sneepkil, in de Grootte-Hel uitlopende.

**ZOETENSTEGE**, geh., pr. *Over.*, gem. *Ambt-Atmelo*; 36 h. en 190 inw.

**ZOETEWIEL (DE)**, vroeger **CATTENWIEL** of **KATTENWIEL**, water, pr. *Zeel.*, gem. *Oud-Vossemeer*.

**ZOETWATER (HET)** of **HET VERSCHWATER**, ook wel de **OUDHAVEN-VAN-OOSTBURG**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Oostburg*; groot 18,5497 bund.

**ZOGCHEL**.

**ZOGGELEN**. } Zie **SOGGEL**.

**ZOGWETERING (DE)**, water, pr. *Utr.*, van de Klop, onder *Zuylen*, naar de *Weere* loopende.

**ZOLTKAMP** of **ZOUTKAMP**, d., pr. *Gron.*, arr. en 8½ u. W. van *Appingedam*, kant. en hulpk. van het postk. en 4½ u. W. Z. W. van *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum*, gem. en ¼ u. Z. W. van *Utrum*. Men telt er 115 h. en 660 inw., die van de vischvangst leven, waartoe hier 14 snikken en 12 vischschuiten zijn. De 570 Herv. behooren tot de gem. Vierhuizen-en-Zoltkamp. De kerk heeft toren noch orgel. De 90 Chr. Afges. behooren tot de gem. van *Houwerzijl en-Zoltkamp*; het kerkje heeft toren noch orgel. De 5 Doops. behooren kerk. tot *Mensingaawer*, en de 6 R. K. tot *Hoorn*. De dorps. telt 110 leerl. Er is een haven.

**ZOMER (DE)**, hofst., pr. *Z. H.*, gem. *Zevenhoven*; groot 77,0022 bund.

**ZOMERDIJK**. Zie **SOMWELSDIJK**.

**ZOMERDIJK**, 3geh., twee pr. *N.H.*, één gem. *Oudendijk*, met 6 h. en 40 inw.; één, gem. *Wognum*, met 11 h. en 70 inw.; één, of **LEEGTE**,

pr. *Gron.*, ged. gem. *Delfzijl*, ged. gem. *Nieuwlande* en ged. gem. *Ter-munten*, met 17 h. en 110 inw.

**ZOMERDIJK**, 2 buurs., ééne, pr. *Over.*, gem. *Wanneperveen*, met 10 h. en 60 inw.; ééne, pr. *Drenthe*, gem. *Meppel*, met 17 h. en 100 inw.

**ZOMERDIJK (DE)**, 4 dijken, één, pr. *N. Br.*, van de gem. *Nuland* naar de gem. *Oss* loopende; één, pr. *N. H.*, van den *Kwikkelaar*, onder *Spanbroek*, naar den *Hoornsche* weg loopende; één, pr. *Over.*, van *Zwartsloot* naar *Meppel* loopende; één, pr. *Gron.*, van *Weersdijk*, onder *Siddeburen*, naar den *Ouden-Dollardsdijk* loopende.

**ZOMERDIJKSLOOT (DE)**, water, pr. *N. H.*, van den *Kwikkelaar*, onder *Spanbroek* naar den *Hoornsche* weg.

**ZOMERLAND (HET)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Oost en-West-Iselmonde*, groot 24.1196 bund.

**ZOMERLAND (HET)**, geh., pr. *Z. H.*, gem. en 5 min. van *Heinenoord*; met 3 h. en 20 inw.

**ZOMERLANDEN (DE)**, streek lands, pr. *Z. H.*, ged. gem. *Heinenoord*, ged. gem. *Mijns-Heerenland-van-Moerkerken*, ged. gem. *Pullershoek*; groot 613.7443 bund.

**ZOMERLANDSCHE - POLDER (OOST- en WEST-)** of **GROOT- en KLEIN-ZOMERLAND**, 2 p., pr. *Z. H.*, de eerste ged. gem. *Heinenoord*, ged. gem. *Mijns-Heerenland-van-Moerkerken*, ged. gem. *Pullershoek*, groot 393,8077 bund., het andere gem. *Heinenoord*, groot 219,9346 bund.

**ZOMERLUST**, 10 buit., ééne, pr. *Geld.*, gem. *Nijmegen*, groot 2,3750 bund.; twee, pr. *Z. H.*, ééne gem. *Delfshaven*, groot 1,1660 bund.; ééne vroeger *Bijdoorp*, gem. *Voorburg*, groot 0,5141 bund.; 4, pr. *N. H.*, als ééne, gem. *Egmond-binnen*; ééne, gem. *Haarlem*, groot 0,1230 bund.; ééne, gem. *Heemstede*, groot 0,1230 bund.; en ééne, vroeger **HET HUIS TE ROZENKRANS**, gem. *Sloten*, groot 1,3950 bund.; 2, pr. *Zeel.*, waarvan ééne, gem. *Middelburg*, en ééne, gem. *Vrouwen-polder*, groot 2,1583 bund.; ééne, pr. *Gron.*, gem. *Veen-dam*, groot ongeveer 1 bund.

**ZOMERLUST**, boerd., pr. *N.H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, in den *Middelpolder*; 23.8990 bund. groot.

**ZOMERPOLDER**. Zie **RATVELD (HET BEZOMERKADE)**.

**ZOMERSDIJK**. Zie **SOMWELSDIJK**. **ZOMERSVREUGD**. Zie **MARIA'S-LUST**. **ZOMERZORG**, logement, pr. *N.H.*,

gem. en 10 min. N. W. van *Bloemen-  
daal* met 11,4290 bund.

ZOMP (DE), landg., pr. *Geld.*, gem. *Twello*; 6 bund. groot.

ZONDERHAAGSCHE-BEEK (DE),  
Zie SONDERREYSCHHE-BEEK (DE).

ZONDERWIJK. Zie VELDHOVEN.

ZONDERWIJK, geh., pr. *N. Br.*,  
gem. *Veldhoven*; met 35 h. en 250 inw.

ZONDVELD. Zie ZONSVELD.

ZONHEUVEL, buitenpl., pr. *Utr.*,  
gem. *Doorn*; groot 36,9980 bund.

ZONNEMAIRE, gem. en heerl.,  
pr. *Zeel.*, arr., reg. kant. en postk.

*Zierikzee*, kant. *Brouwershaven* (5  
m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d.

Zonnemaire en eenige h. en boerd.;  
beslaat 564,8846 bund. en telt 76 h.

met 440 inw., die van landbouw be-  
staan, ook is er 1 vlasserij. De inw.,

bijna allen Herv., maken, met de  
meesten uit de gem. *Bommenede-en-*

*Bloois*, eene gem. uit van de klass.  
van *Zierikzee*, ring van *Brouwers-*

*haven*; met 900 ziel. Eris 1 school met  
80 leerl. Het d. Zonnemaire, ook Son-

nemaar, Zonnemeer of Sonnenmaar,  
oudtijds Sunnemer, ligt 2 u. N. van *Zie-*

*rikzee*,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Brouwershaven*.

ZONNEMAIRE (POLDER-VAN-),  
p., pr. *Zeel.*, gem. *Zonnemaire*; groot  
564,5846 bund. (*Grafhorst*).

ZONNEBERG, geh., pr. *Over.*, gem.

ZONNEVECHT, boerd., pr. *N.H.*,  
gem. *Weespercarspel*; 57,9973 bund.

ZONNEVELDS-POLDER (DE) of  
DE ZONNEVELD-POLDER, eigenlijk DE

SONNEVELDSCHHE POLDER, p., pr. *Z.H.*,  
gem. *Valkenburg*. [(KLEIN.)

ZONNEZAAD. Zie MIDDENHOEK

ZONZEEL, geh., pr. *N. Br.*, gem.  
*Terheyden*.

ZONZEELSCHE-POLDER (DE  
GROOTE-), p., pr. *N. Br.*, ged. gem.

*Terheyden*, ged. gem. *Zevenbergen*,  
ged. gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluw*;

groot 2170,6619 bund. (GEN (DE).  
ZOOISLAGEN (DE). Zie OOSTLA-

ZOOL (TER). Zie TERZOOL.

ZOOM (DE). Zie MOERVAART (DE).

ZOOM (DE), geh., pr. *Geld.*, gem.  
*Ermelo*; met 70 h. en 400 inw.

ZOOVIJK of ZOWIJK, p., pr. *Geld.*,  
gem. *Culemborg*.

ZORENBOOM, boerd., pr. *Geld.*,  
gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Gorssel*.

ZORGRUST, buit., pr. *Z. H.*, gem.  
*Alphen*.

ZORGVLIIET, 6 buit., één pr. *Geld.*,  
gem. *Voorst*; één, pr. *N. H.*, gem.

*Amsterdam*, op het *Olifantspad*;  
één, pr. *Zeel.*, gem. *Noordgouwe*;

3, pr. *Friesland*, als één, gem. *Gaa-*

*sterland*, bij het d. *Wijk*; één vroe-

ger *Katershoven*, gem. *Leeuwarden*;

één, van ouds genaamd DE SLIEP, pr.

*Over.*, gem. *Olst*, groot 25,7765 bund.

ZORGVLIIET, herb., pr. *N. H.*, gem.  
*Nieuwer-Anstel*. (TENLUST.

ZORGVLIIET (KLEIN). Zie BUI-

ZORGVIJ. Zie BOSCHBEEK.

ZORGVRIJ, buit., pr. *Gron.*, gem.  
*Haren*, in het geh. *Onnen*; 2 bund.

ZORGWIJK, 2 buit., één, pr. *Z.H.*,  
gem. *Nieuwe-Tonge*, groot 18,8904

bund.; één, pr. *Zeel.*, gem. *Wisse-*

*kerke*, groot 106,4889 bund.

ZORGWIJK, hofstede, pr. *Utr.*,  
gem. *Achtienhoven*; 12,9730 bund.

ZORGWIJK (HET HUIS-), burg,  
pr. *Gron.*, gem. *Noordwijk*.

ZOTERBEEK, geh., pr. *Limb.*, gem.  
*Maasbree*; met 31 h. en 220 inw.

ZOUTE (DE), water, pr. *Zeel.*,  
ten O. van de stad *Sluis*.

ZOUTE (DE GROOTE- en DE  
KLEINE-). Zie ZOUTEN POLDER (DE

GROOTE-) en ZOUTEN-POLDER (DE KLEINE).

ZOUTELANDE, heerl., pr. *Zeel.*,  
arr., reg. kant. en hulpk. van het

postk. *Middelburg*, kant. *Vlissingen*,  
gem. *Zoutelande-Sint-Janskerke-en-*

*Boudewijskerke*. Zij bevat niets  
dan het d. *Zoutelande* en telt 77 h.,

met 350 inw., die van landbouw  
bestaan. De 350 Herv. maken met

die van de heerl. *Werendijke*, *St.*

*Janskerke* en *Boudewijskerke*, eene  
gem. uit van de klass. van *Middel-*

*burg*, ring van *Vlissingen*, met ruim  
540 zielen. Er zijn 10 Christ. Afges.

Er is eene school met 60 leerl. Het  
d. *Zoutelande* in het Lat. *Salaaterra*

ligt  $2\frac{1}{2}$  u. W. van *Middelburg*, 2 u.  
N. W. van *Vlissingen*. De kerk heeft

eenen toren, doch geen orgel.  
Kermis den tweeden Pinksterdag.

ZOUTELANDE (HET BANKJE-  
VAN-), plaat in den mond der *Wes-*

*ter Schelde*, langs den Zuidwestwal  
van het eil. *Walcheren*.

ZOUTELANDE-ST. JANSKERKE-  
EN-BOUDEWIJNSKERKE, gem., pr.

*Zeel.*, arr., reg. kant. en hulpk. van  
het postk. *Middelburg*, kant. *Vlis-*

*singen* (2 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij  
bestaat uit de heerl. *Zoutelande*, *St.*

*Janskerke*, *Boudewijskerke* en *W-*

*erendijke*; beslaat 765,4339 bund. en  
telt 107 h., met 540 inw., die van  
landbouw bestaan. Er is 1 koren-

molen, die tevens tot pelmolen wordt  
gebruikt. De inw., op 14 na allen  
Herv., maken de gem. van *Zoute-*

lands uit. De 14 overige zijn Chr. Afges. Er is 1 school.

ZOUTELANDS-POLDER. ZieBURG-POLDER en HENGSTDIJK (KLEIN-).

ZOUTENDIJK (DE), dijk, pr. N. Br., van den Mostaard-dijk naar den Maasdijk loopende.

ZOUTENDIJK (DE), dijk, pr. N. Br., gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*. ZOUTENHAARD. ZieHAARD(ZOUTE-).

ZOUTEN-POLDER of ZOUTE-POLDER, 2 p., pr. *Zeel.*, één gem. *Groede*, groot 121,3983 bund.; één, gem. *Scherpenisse*.

ZOUTE-POLDER (DE GROOTE en DE KLEINEN-), veelal enkel de GROOTE- en de KLEINE-ZOUTE geheeten, één gem. *Scherpenisse*, pr. *Zeel.*; de eerste groot 66,7617 bund.; de tweede groot 34,0406 bund.

ZOUTE-PANNE-POLDER (DE), p., pr. *Zeel.*, gem. *St. Anna-Ter-Muiden*; groot 19,0528 bund.

ZOUTE-POLDER (DE), ged. der dijkaja, bijgenaamd de *Zeven-Trinkteiden-en-Kerkepolder*, pr. *Zeel.*, gem. *Neuzen*.

ZOUTE-POLDER (DE). Zie HENGSTDIJK (KLEIN-).

ZOUTE-SPUI (HET). Zie SPUI (HET).

ZOUTEVEEN, gem. en heerl., pr. Z. H., arr. *Rotterdam*, kant. en postk. *Vlaanderen* (24 m. k., 9 s. d., 2 j. d.) uit twee van elkander gescheiden deelen bestaande. Zij bevat het geh. Zouteveen, de b. Vlaardingsche weg en eenige verspreid staande woningen; beslaat 611,2127 bund. en telt 46 h. met 270 inw., die van veeteelt en boter- en kaasmaken bestaan. De 100 Herv. behooren ged. tot de gem. *Schip-luiden*, ged. tot *Kethel-Spaland en Nieuwland*; de 4 Ev. Luth., tot *Schiedam*; de 150 R.K., ged. tot *Vlaardingen*, welke hier eene kerk heeft, ged. tot *Kethel of Schipluiden*, de kinderen genieten onderwijs te *Kethel* of te *Vlaardingen*. Het geh. Zouteveen ligt 2 u. W. van Rotterdam ten N. van de st. Vlaardingen. Der K. kerk is aan den H. *Johannes den Dooper* toegewijd.

ZOUTEVEENSCHÉ-POLDER (DE), p., pr. Z. H., ged. gem. *St. Maartensregt*, ged. gem. *Schipluiden*, ged. gem. *Zouteveen*; groot 872,3599 bund.

ZOUTHUIS (HET), boschje, pr. N. H., gem. *Vithoorn*; 0,2470 bund.

ZOUTKAAG (HET), polderl. in de

Weere, pr. N. H., gem. *Winkel*; groot 27,0000 bund.

ZOUTKAMP. Zie ZOLTKAMP.

ZOUTLANDT, buit., pr. N. Br., gem. *'s Prinsenhage*; 26,4220 bund.

ZOUTMAN (ADMIRAAL-). Zie ADMIRAAL ZOUTMAN.

ZOUTPOTTEN (DE), meertje, pr. Fr., gem. *Wymbrüseradeel*, W. van *Offingawier*.

ZOUWEN (DE), strook polderl., pr. Z. H., ged. gem. *Ameide*, ged. gem. *Meerkerk*.

ZOUWENDIJK (DE), dijk en geh., pr. Z. H. De dijk begint aan den Lekdijk beoosten Ameide en gaat voort tot in Meerkerk; het geh., ged. gem. *Ameide*, ged. gem. *Meerkerk*, met 14 h. en ruim 100 inw.

ZOWIJK. Zie ZOOWIJK.

ZOYS. Zie SOEST.

ZUAWOLDE. Zie SUAWOLDE.

ZUBBURG. Zie SOUBURG (WEST-).

ZUERLANDSCHE-DIJK (DE) of DE ZUIRLANDSCHE-DIJK, ook de ZUURLANDSCHE-DIJK, dijk, pr. Z. H., gem. *Oostvoorne*, van den straatweg van Brielle naar Hellevoetsluis loopende.

ZUICHEM. Zie ZWICHEM.

ZUID (HET) of ZUIDERBUREN, b., pr. Fr., gem. *Hemelumer-Oldepaart en Noordwold*, 20 min. van *Warns*; met 12 h. en 80 inw.

ZUID-ACHTTIENHOVEN. Zie ACHTTIENHOVEN (ZUID) (1).

ZUID-BAKKUM, het Z. en meest bevolkte ged. der heerl. *Bakkum*, pr. N. H., gem. *Castrikum*.

ZUID-BEEMSTER, een der vijf deelen van de *Beemster*, pr. N. H.

ZUID-BENEDENGAT (HET), kil in den *Biesbosch*, pr. Z. H., gem. *Wieldrecht*, uit het Zandgat-voor-het-Noordplaatje naar het Voordiep.

ZUIDBRAAK, water, pr. N. H., gem. *Oterleek*; groot 3,3080 bund.

ZUIDBROEK, kant., pr. Gron., arr. *Winschoten*. Het bestaat uit de gem. *Zuidbroek*, *Muntendam*, *Veendam*, de *Wildervank*, de *Meeden*, *Scheemda*, *Midwolve*, *Termunten*, *Nieuwolve* en *Noordbroek*; beslaat 34874,4033 bund., en telt 3852 h. met 31400 inw., die van landbouw, verveening, koophandel, scheepsbouw, scheepvaart en het fabriekwezen bestaan.

ZUIDBROEK, gem., pr. Gron., arr. *Winschoten*, kant. *Zuidbroek*, hulph.

(1) Eveneens zoeken men de overige met ZUID zamengestelde namen, welke hier niet gevonden worden, op de woorden van onderscheiding.

van het postk. *Hoogezand* (10 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. Zuidbroek, benevens de geh. Tusschenloopen, Zuidbroeksterveen, Oostende, Uiterbuursterveen, Uiterburen, Oostende en een geel. van Spitsbergen; beslaat 1841,5454 bund., en telt 200 h. met 1670 inw., die van landbouw en handel in vee en koorn, alsmede van scheepvaart bestaan. Er zijn: 1 leerlooierij, 2 blaauwververijen, 1 chicoreibranderij, 1 wind-rogge-, 1 schors- en pel-, 1 wind-olie- en 2 ros- en boekweitmolens. De 1500 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Winschoten*. De 100 Doopsg., de Ev. Luth. en de 18 R. K. behooren kerk. tot *Sappemeer*; de 13 Isr. tot *Hoogezand*. Er zijn 2 scholen. Het d. Zuidbroek, oudtijds Broek, ook Oosterbroek ligt 3 u. W. ten N. van *Winschoten*, 4 u. Z. van *Appingedam*. Men telt er 120 h. en 800 inw. De kerk, aan den H. Petrus toegewijd, is een hoog, delftig kruisgebouw, met een orgel. De lage stompe toren staat afgezonderd van de kerk. De dorps. telt 190 leerl.

Veemarkt den 10 Mei, doch als die dag op eenen Zaturd. of Zond. invalt, alsdan des Maand. daaraanvolgende. Paardenmarkt den laatsten Woensd. in Junij. Jaar- en veemarkt den 2den Dond. in Sept.

ZUIDBROEK, gem., pr. *Z.H.*, arr. *Rotterdam*, kant. *Schoonhoven*. postk. *Gouda* (17 m. k., 3 s. d., afd., 3 j. d.). Zij bevat het geh. Zuidbroek, bestaat uit 14 h. met 100 inw., die van hennep-teelt, veefokkerij en het kaasmaken bestaan. De gem. Zuidbroek beslaat 248,4889 bund. De inw., allen Herv., behooren kerk. tot *Lekkerkerk*. De kinderen genieten onderwijs te *Berkenwoude* en *Bergambacht*. Het geh. Zuidbroek ligt 3½ u. O. ten N. van *Rotterdam*, 2 u. W. van *Schoonhoven*. Het Raadhuis is een gewoon boerenhuis.

ZUIDBROEK, 2 geh., één pr. *Utr.*, gem. *Woudenburg*; één pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerkspel*.

ZUIDBROEK, p., pr. *Z. H.*, gem. *Zuidbroek*; groot 248,4889 bund.

ZUIDBROEK, polderland, pr. *Z. H.*, gem. *Noordwijk*.

ZUIDBROEKERDIEP (HET), vaart, pr. *Gron.*, loopende van Zuidbroek, langs *Veendam* naar *Wildervank*.

ZUIDBROEKSTERVEEN, geh., pr. *Gron.*, gem. *Zuidbroek*; met 3 h. en 20 inw.

ZUIDBROEK-VAN-HEEMSKERK, het Z. ged. van den p. *Noord-en-Zuidbroek-van-Heemskerk*, pr. *N.H.*, groot 171,6938 bund.

ZUID-BUITEN-POLDER (DE). Zie *Dubbeldam* (Zuid-Bottenpolder-van-).  
ZUIDBURG. Zie *Souburg* (Oost-) en *Souburg* (West-).

ZUIDBUURT of ZUIDERBUURT, b., pr. *Z. H.*, gem. en 10 min. Z. van *Soeterwoude*; met 16 h., 120 inw. en een R.K. kerk van de par. *Soeterwoude*.

ZUIDBUURT (DE). Zie *Oudekerk*.  
ZUID-CATS-ST. ANNA-EN-SPARKS-POLDER, bed., pr. *Zeel.*, gem. *Azel en Neuzen*; 388,7462 bund. groot.

ZUIDDIEP (HET), vaarwater in den *Biesbosch*, pr. *N.Br.* en *N.H.*, van het Gat-van-Kielen naar den Amer.  
ZUIDDIEPE (HET GROOT- en HET KLEIN-), 2 p., pr. *Zeel.*, ged. gem. *Izendijke*, ged. gem. *Biervelde*; de eerste groot 196,8003 bund., de andere groot 30,8120 bund.

ZUIDDIJK (De), ook den Nieuwen-Zeedijk, zeedijk, pr. *Z.H.*, loopende van het glacis der vesting *Hellevoetsluis* naar den Westdijk van de *Nieuwe Hellevoetsche-polder*.

ZUIDDORPE, gem., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Azel*, reg. kant. *Hulst*, (11 m. k., 5 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Zuiddorpe*, en eenige verspreid staande h.; beslaat 1042,0187 bund., en telt 170 h. met 980 inw., die van landbouw bestaan, behalve 1 wind-koornmolen en 1 kleine leerlooierij. De inw., op eenigen na allen R. K., maken eene par. uit van het bisd. *Breda*, dek. van *Hulst*, de Herv. behooren tot de gem. *Azel-en-Zuiddorpe*. Er is eene school met 140 leerl. Het d. *Zuiddorpe*, ligt 7¼ u. Z. van *Goes*, omtrent ¾ u. Z. van *Azel*. Men telt er 62 h. en 360 inw. De kerk ter eere van *O. L. V. Hemelvaart* toegewijd, heeft een spits torentje en een orgel.

Kermis den 3n Zond. in Junij en duurt drie dagen.

ZUIDDORPE-POLDER-NOORD en ZUIDDEEL, 2 p., pr. *Zeel.*, gem. *Zuiddorpe*; de eerste, 353,1326 bund. groot; de andere, 224,8511 bund. groot.

ZUIDEINDE, b., pr. *Z.H.*, het Z. ged. van het d. *Aarlanderveen*.

ZUIDEINDE, buurs., pr. *Over.*, gem. *Kamperveen*; met 25 h. en 170 inw.

ZUIDEINDER-POLDER, p., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwendam*.

ZUIDEINSCH-POLDER (DE) of



ZUIDEINDER-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Aarlanderveen*. (RODENRIJS.)

ZUIDEINDE - VAN-BERKEL. Zie  
ZUIDEINDE - VAN - PORTENGEN  
(HET). Zie PORTENGEN-ZUIDEINDE.  
ZUIDEINDE - VAN - LIMMEN. Zie  
Voorst.

ZUIDELIJKE - VERLORENHOEK  
(DE), p., pr. *N. Br.*, gem. *Hedikhuizen*;  
groot 7,2400 bund.

ZUIDELWIJK. Zie Zuidwijk.  
ZUIDEND, 2 geh., pr. *N. H.*, één,  
gem. Hoogwoud, met 16 h. en 80  
inw.; één, of ZUIDEINDE VAN ST. PAN-  
CRAS, gem. *Kvedijk*, met 18 h.  
en 70 inw.

ZUIDEND. Zie ZUIDEREND.  
ZUID - EN - NOORDEINDER - POL-  
DER (DE GECOMBINEERDE). Zie  
NOORD-EN-ZUIDEINDER-POLDER (GECOM-  
BINEERDE).

ZUIDENVELD, ook wel ZUIDVELD,  
landstr., pr. *Dr.*, het bevat de gem.  
Dalen, Emmen, Koevorden, Odoorn,  
Oosterhesselen, Sleen en Zweelo;  
beslaat 69,716,4200 bund. en telt 1770  
h. met 12910 inw.

ZUIDENVELDSCH-VEEN(HET-),  
veengrond, pr. *Dr.*, tusschen Em-  
men, Koevorden en Schoonebeek;  
groot 25,000 bund.

ZUIDERAS of SUYDERAS, adell. h.,  
pr. *Geld.*, gem. *Vorden*.

ZUIDERBANK (DE), droogte in den  
mond der Maas, tusschen de Noor-  
derbank en de Slenk of Geul.

ZUIDERBEEK (DE), watertje, pr.  
*N. Br.*, onder *Hilvoarenbeek*.

ZUIDERBOSCH, buit., pr. *Z. H.*,  
gem. *Wassenaar-en-Zuidwijk*.

ZUIDERBRAAK, ged. van den *Brc-  
kenpolder*, gem. *Obdam*; 24,5848  
bund. groot.

ZUIDERBROEK, p., pr. *N. Br.*, ged.  
gem. *Dussen*, ged. gem. *Meeuwen*.

ZUIDERBUREN, geh., pr. *Gron.*,  
gem. en 5 min. Z. van *Zuidhorn*.

ZUIDERBUREN. { SIDDEBUREN.  
Zie { ZUID (HET).

ZUIDERBURG. Zie ZUYDERBURGH.  
ZUIDERBUURT, buurs. van het d.  
*Oterleek*, pr. *N. H.*

ZUIDERBUURT. Zie { OUDEKERK.  
ZUIDBUURT.

ZUIDERDIEP (HET), vaarw., pr. *Z. H.*,  
in het Goeresche-Zeegat, tusschen  
den wal van Flakkee en de Scheel-  
hoek, Oude-Pampus en Slijkplaat.

ZUIDERDIEP (HET). Zie KETEL (DE).

ZUIDERDIJK. Zie ZUURDIJK.  
ZUIDERDIJK (DE), dijk, pr. *N. H.*,  
in eene oostelijke rigting van de

Oosterpoort der stad Hoorn naar  
Enkhuizen loopende.

ZUIDEREND, SUR-END, SUUR-END  
of ZUUR-END, 2 b., pr. *Fr.*, gem. *Idaar-  
deradeel*, onder *Grouw*, met 7 h.  
en 40 inw.; ééne gem. *Wonseradeel*  
bij *Parrega*, met 3 h. en 20 inw.

ZUIDER-END (GROOT-en-KLEIN),  
geh., pr. *Fr.*, gem. *Wonseradeel*.

ZUIDER-ENK, oudtijds SUEDE-  
INC, geh., pr. *Over.*, gem. *Haaksbergen*.

ZUIDERGEEST, geh., pr. *N. H.*,  
gem. *Bergen*.

ZUIDERGORS, uiterw., pr. *Z. H.*,  
gem. *Schiedam*; groot 25,2060 bund.

ZUIDERGRACHT (DE). Zie JAN  
HOZENGRACHT.

ZUIDERHOUT, buit., pr. *N. H.*, gem.  
*Heemstede*; groot 22,6624 bund.

ZUIDERHUISTERVEEN. Zie SUR-  
HUISTER-VEEN.

ZUIDERHUIZUM. Zie SURHUIZUM.  
ZUIDERKLIP (HETGAT-VAN-DE-),  
kil, pr. *N. Br.*, dat uit het *Steurgat*,  
in het *Lukwellegat* uitloopt.

ZUIDERKOGGE (DE), een der vier  
koggen van *Dregterland*, pr. *N. H.*  
Zij bevat de gem. *Schelliokhout*, *Ven-  
huizen* en *Wijdenes*; beslaat 3439,4862  
bund. (MERKOGGE.)

ZUIDERKOGGE DE. Zie WOGNU-  
ZUIDERLAND (HET-) of DE ZUI-  
DERLANDSCHE-POLDER, 3 p., één, pr.  
*Z. H.*, gem. *Oude-Tonge*, groot  
118,0000 bund.; twee pr. *Zeel.*, waar-  
van één gem. *Heinkenszand*, groot  
50,7739 bund., en één gem. *Wol-  
phaarsdijk*, groot 156,4137 bund.

ZUIDERLANDSCHE-GORZEN (DE),  
gorzen, pr. *Z. H.*, gem. *Oude-Tonge*;  
met 15 h. en 90 inw.

ZUIDERMEER, geh., pr. *N. H.*,  
ged. gem. *Berkhout*, ged. gem. *Span-  
broek*; groot 23,6600 bund.

ZUIDERMEER. { GRAFTERMEER.  
Zie { PARRGASTERMEER  
(HET).

ZUIDER NIEUWLAND, 2 p., een  
gem. *Brouwershaeren*, groot 59,7291  
bund.; een, gem. *Zierikzee*, groot  
81,9453 bund.

ZUIDERPLAAT, plaat in de *Maas*,  
pr. *Z. H.*

ZUIDER-POLDER (DE) of ZUIDPOL-  
DER, 3 p., pr. *N. H.*, één, gem. *As-  
sendelft*; één, gem. *Haarlemmer-  
liede*, groot 154 bund.; één, gem.  
*Purmerende*, groot 229,8314 bund.

ZUIDER-POLDER (DE GROOTE-  
en DE KLEINE), 2 p., pr. *Z. H.*, gem.  
*Goedereede*, de eene groot 124,0000  
bund., de andere groot 24,0000 bund.

**ZUIDER - POLDER - VAN - BAARLAND.** Zie BAARLAND (ZUID-POLDER-VAN-) (1).

**ZUIDERSAK.** Zie SAKPOLDER (ZUID-).

**ZUIDER-SCHANS.** Zie WATERSCHANS.

**ZUIDERSCHOOLTJE (HET),** naam, welke men in de wandeling geeft aan de kerk der Herv. gem. van de *Zuid-schermeer*, pr. *N.H.*,  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Driehuizen*. Zij heeft de vorm van eene Noordhollandsche boerenwoning met een houten torentje op de kruin. Daarbij 1 school met 50 leerl.

**ZUIDERSLOOT (DE),** water in de *Beemster*, pr. *N.H.*, loopende van den Oostringdijk, tot den Westringdijk.

**ZUIDERSTAD (HET)** of **ZUIDEROT**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Doornspijk*; met 33 h. en 270 inw.

**ZUIDERVAART (DE),** vaart in de *Bedijkte Schermeer*, pr. *N.H.*, loopende van de Noordervaart naar den ringdijk tegen over het Laagemeer.

**ZUIDER - VECHTDIJKEN (DE),** dijk distr. in de pr. *Over*.

**ZUIDERVEEN**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Noordbroek*; met 12 h. en 70 inw.

**ZUIDERVEEN.** Zie  $\left\{ \begin{array}{l} \text{WINSCHOTER-} \\ \text{ZUIDERVEEN.} \\ \text{ZUTPHEN.} \end{array} \right.$

**ZUIDERVELD.** Zie *ZUIDERVELD.*

**ZUIDERWAARD**, geh., pr. *Gron.*, gem. *Grijpskerk*.

**ZUIDERWAARD** of **ZUIDERWEERD**, p., pr. *Ocer.*, gem. *Kampen*; groot 90,0200 bund.

**ZUIDERWEG (DE),** 4 wegen, pr. *N.H.*; één, in de *Beemster*, loopende van *Purmerende* naar *Spijkerboor*; één, gem. *Castrikum*, van de Noordzee door de duinen loopende; één, in de *Schermeer*, langs de Noordervaart; één, in de *Wormer*, van den Zuidwesthoek van de *Wormer* naar den Noordoosthoek loopende.

**ZUIDERWEG - EN - OOSTENDE,** geh., pr. *N.H.*, gem. *Opperdoes*; met 19 h. en 80 inw.

**ZUIDERWIJDE** of **ZUIDER-BEULAKKERWIJDE**, dat ged. van de *Beulakerwijde*, pr. *Over.*, hetwelk ten Z. van den *Veeneweg* gelegen is.

**ZUIDERWOUDE**, d., pr. *N.H.*, arr. en 4 u. Z. van *Hoorn*, kant en 2 u. Z. van *Edam*, reg. kant. *Purmerende*, hulpk. en gem. *Broek-tn-Waterland*; met 21 h. en 160 inw. De Herv. behoreen tot de gem. *Zuiderwoude-*

*en-Uitdam*. De kerk heeft eenen toren. doch geen orgel. De R. K. tot de par. van *Monnickendam*. Er is 1 school met 25 leerl.

**ZUIDERWOUDEN.** Zie *DOORSWOLDE*.  
**ZUIDERWOUDE - EN - UITDAM**, kerk. gem., pr. *N.H.*, klass. van *Edam*, ring van *Monnickendam*, met 2 kerken, 1 te *Zuiderwoude* en 1 te *Uitdam* en 210 ziel.

**ZUIDERZEE**, oodtijds *SUTTVINDE*, golf van de Noordzee, tusschen de pr. *N.H.*, *Utr.*, *Geld.*, *Over.* en *Fr.*, en door de eil. *Texel*, *Vlieland*, *Terschelling* en *Ameland*, benevens eenige zandbanken, van de Noordzee gescheiden, waarmede zij alleen gemeenschap heeft langs de tusschen de eilanden doorlopende zeegaten.

**ZUIDEVELD.** Zie  $\left\{ \begin{array}{l} \text{ZUIDVELD.} \\ \text{ZUIDENVELDEN-} \\ \text{SENS ZUIDEVELD.} \end{array} \right.$

**ZUIDEWIJN**, **ZUIDEWIJN**, buit., pr. *N.Br.*, gem. *Vrijhoeven-Capelle*; groot 82,4268 bund.

**ZUIDEWIJN-CAPELLE**, heerl., pr. *N.Br.*, arr. *'s Hertogenbosch*, kant. *Waalwijk*, gem. *Capelle*, hulpk. van de postk. *Geertruidenberg* en *Waalwijk*; Zij bevat een huis, het *Hag-oortsche-sas*, beslaat 501,9600 bund.

**ZUIDFENNEN (DE),** landstreek aan de kust der *Zuiderzee*, pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, W. van *Oudemirdum*.

**ZUIDFENSTERDIJK (DE)** of **ZUIDVENSTERDIJK**, dijk, pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, zich uitstreckende van *Mirneserklif* tot *Hoiteburen*.

**ZUIDFENSTERSLUISJE**, **ZUIDVERNERSLUISJE** of **ZUIDWENERSLUISJE**, sluisje, pr. *Fr.*, gem. *Gaasterland*, waardoor de *Mirdeslout* in de *Zuiderzee* uitloopt.

**ZUIDFORT (HET).** Zie *WATER-(SCHANS (DE))*.

**ZUIDGEEST (HET)** of het **ZUIDGAT** voor het *NOORDPLAATJE*, 2 killen in den *Biesbosch*, het eerste uit het *Gat-van-den-Zuider-Els*, in het *Zuidgat* voor het *Noordplaatje* uitlopende; het andere uit het *Zuidgat* en het *Kwalgat* in het *Zuid-Benedengat*.

**ZUIDGEEST** of **ZUIDGEST**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Woensdrecht*; mei 43 h. en 280 inw. [(Oost.

**ZUIDGEEST.** Zie *MOERPOLDERTJE*.  
**ZUIDHAPPEL**, geh., pr. *N.H.*, gem. *Texel*; met 12 h. en 70 inw.

(1) Eveneens zoekte men de overige **ZUIDER-FOLDERS** en **ZUID-FOLDERS** welke hier niet gevonden worden, op de gem. waartoe zij behooren.

ZUIDHARDESHAGE. } Zie HILLE-  
 ZUIDHARDESHEGGE } GOMMERBEEK  
 ZUIDHOEK of SCHULPWEG, geh.,  
 pr. *Z.H.*, gem. en 25 min. *Z.Z.W.* van  
*Charlois*; met 60 h. en 510 inw.  
 ZUIDHOEK, p., pr. *Zeel.*, gem.  
*Zierikzee*; groot 288,2081 bund.  
 ZUIDHOEK (DE), het *Z. O.* ged.  
 der Friesche gem. het *Bildt*.  
 ZUIDHOEK (DE), *Z.W.* boek der  
 pr. *Fr.*, waarvan Hindeloopen het mid-  
 delpunt is.

ZUIDHOLLANDSCHE - POLDER  
 (DE). Zie DUSSENSCHE-POLDER (NIEUW-)  
 ZUIDHOORN, buit., pr. *Z.H.*, gem.  
 en 1 u. *O. Z. O.* van *Rijswijk*.

ZUIDHORN, kant., pr. en arr. *Gron.*  
 Het bevat de gem.: Zuidborn, Aduard,  
 Ezinge, Grijskerk, Grootegast, Hoog-  
 kerk, Leek, Marum, Oldehove en Olde-  
 kerk, en telt 3864 h. met 22000 inw.,  
 die van landbouw bestaan.

ZUIDHORN, kerk. ring, pr. *Gron.*,  
 klass. van *Gron.* Zij bevat de gem.  
 Zuidhorn, Aduard, Ezinge, Feerwerd,  
 Garnwerd - en -Oostum, Grijskerk,  
 den Ham-en-Franzum, Leeg-en-Hoog-  
 kerk, Nijehove, Niezijl, Noordhorn,  
 Oldehove, Saaxum, Visvliet, Wie-  
 rum-en-Dorkwert, en telt 10300 ziel.,  
 18 kerken en 15 Predikanten.

ZUIDHORN, gem., pr. *Gron.*, arr.  
 en hulpk. van het postk. *Gron.*, kant.  
*Zuidhorn* (3 m. k., 1 s. d., 2 j. d.). Zij  
 bevat de d. Zuidhorn en Noordhorn  
 en de b. en geh. de Bril, Noorderbu-  
 ren, Noordhorne-tolhuis, Okwerd,  
 Oostergeest, Snaakkeburen en Zuider-  
 buren, een ged. van het geh. Enumatil,  
 de Schans genaamd, en de streek  
 Noordhongergera, telt 305 h. met 2250  
 inw., die van landbouw bestaan. Ook  
 zijn er 1 scheepstimmerwerf, 1 olie-,  
 3 koorn- en 5 pelmolens. De 1900  
 Herv. maken de gem. van *Zuidhorn* en  
*Noordhorn* uit; de 70 R. K. maken,  
 met de overigen uit het Westerkwar-  
 tier, eene par. uit van het bisd. van  
*Utr.*, met 220 ziel.; de 50 Chr. Afg. ina-  
 maken, met die uit de omliggende plaat-  
 sen, eene gem. uit; de 110 Doopsg.  
 behooren tot den *Horn-en-Noord-  
 horn*; de 3 Ev. Luth. tot *Gron.*; de  
 30 Isr. te *Leek*. Er zijn 2 scholen.  
 Het d. Zuidhorn ligt 2 u. *W. N. W.* van  
 Groningen. De Herv. maken, met die  
 van Brillil en een ged. van Enumatil  
 eene gem. uit van de klass. van *Gron.*,  
 ring van *Zuidhorn*, met 800 ziel. De  
 kerk, aan den H. Georgius toegewijd,  
 is een kruisgebouw, met hoogen naald-  
 toren en welluidend orgel. De R. K.

kerk, aan den H. JOSEPH toegewijd,  
 en de Chr. Afg. kerk hebben toren  
 noch orgel. De dorps. telt 180 leerl.

ZUIDHORN of SUIDHOORN, geh., pr.  
*Fr.*, gem. *Stellingwerf Oosteinde*,  
*Z. W.* van *Elstoo*; met 2 h. en 14 inw.

ZUIDERHORN-  
 GAST. (GEEST. } Zie  
 ZUIDERHORN- } GAST (DE).  
 ZUIDHORN - TOLHUIS. Zie  
 BRIL (DE).

ZUIDHOVEN, buit., pr. *Z.H.*, gem.  
 en  $\frac{1}{2}$  u. *W.* van *Dubbeldam*.

ZUIDKERKE-POLDER, p., pr. *Zeel.*,  
 gem. *Groede*; groot 8.4350 bund.

ZUID-KRAAIJERT-POLDER (DE).  
 Zie CRAIJERT-POLDER (ZUID).

ZUIDKREEK. Zie GROOTE KREEK.

ZUIDLAARDERMEER (HET), oud-  
 tijds het NOORDLAARDERMEER, meer,  
 pr. *Gron.*, ged., pr. *Dr.*, 5 min. *O.* van  
 Noordlaren, 15 min. *N.* van Zuidlaren.

ZUIDLAARDER-VAART (DE), vaart,  
 pr. *Dr.*, van het d. Zuidlaren tot in  
 den mond der Oostermoersche-vaart.

ZUIDLAARDERVEEN, geh., pr. *Dr.*,  
 gem. *Zuidlaren*; met 45 h. en 240 inw.  
 en eene vaste bijs. met 40 leerl. De  
 kerk heeft geen orgel, maar eenen  
 scheven, naar het Noordwesten over-  
 hellenden toren.

Kermis den tweeden Zaterdag in Sept.

ZUIDLAND, heerl., pr. *Z. H.*, arr.  
 kant. en postk. *Brielle*, gem. *Zuid-  
 land-en-Velgersdijk*; Zij bevat alleen  
 het d. Zuidland; beslaat 1421,0293  
 bund., en telt 187 h. met ruim 1580  
 inw., die van landbouw, melkerij,  
 veeteek en handel in paarden en  
 vee bestaan. Ook zijn er 1 koorn-  
 molen. De inw., op 23 na allen Herv.,  
 maken eene gem. uit van de klass. van  
*Brielle*, ring van *Geertriet*. De 3  
 R. K. behooren kerk. te *Brielle*. De  
 20 Isr. tot *Heenvliet*. Er is 1 school  
 met 150 leerl. Het d. Zuidland waar-  
 schijnlijk oudtijds BLEEK-VLIET of  
 BLIKKVLIEET, ligt  $\frac{1}{2}$  u. *O.* van *Brielle*,  
 waarover hier eene brug ligt.

ZUIDLAND of ZUIDLANDSCHE-POLDER,  
 p., pr. *Z. H.*, gem. *Zuidland-en-Vel-  
 gersdijk*, *Abbenbroek* en *Ouden-  
 hoorn*; 1008 bund.

ZUIDLAND, heerl., pr. *Zeel.*, arr.,  
 reg. kant. en postk. *Zierikzee*, kant.  
*Brouwershaven*, gem. *Kerkwerve*.  
 Zij bevat noch d. noch geh.; beslaat  
 82 bund., telt 7 h. en 40 inw., die van  
 landbouw, het dijkwerk, en de paling-  
 visscherij bestaan, en in het voorjaar  
 van het rapen van zeevoegeleeren,  
 welke zij te *Zierikzee* ter markt bren-

gen. De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Serooskerke*. De kinderen genieten onderwijs te *Rengerskerke*.

**ZUIDLAND-EN-VELGERSDIJK**, gem., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Brielle* (2 m. k., 7 s. d.). Zij bestaat uit de heert. Zuidland en Velgersdijk; beslaat 1661,1703 bund. en telt 188 h. met 530 inw., die van landbouw, veeteelt en vlasscherij bestaan. De inw., op 25 na, allen Herv. maken de gem. van *Zuidland* uit. De 3 R. K. behooren kerk. te *Brielle*. De 20 Isr. te *Heenvliet*. Er is in deze gem. eene school.

**ZUIDLANDSCHE-KAPEL**. Zie **ZUIDLANDSCHE-KAPEL**. (Zie **ZUIDLAND**.)

**ZUIDLANDSCHE-POLDER (DE)**.

**ZUIDLAND-VAN-WOENS-DRECHT**. Zie **HINKELENOORD (OUD)**.

**ZUIDLAREN**, gem., pr. *Dr.*, arr. judic. en adm. kant. *Assen*, hulph. van de postk. *Assen* en *Groningen* (1 m. k., 1 s. d.). Zij bevat het d. Zuidlaren en de geh. Plankensloot, Midlaren, de Groeve en Zuidlaarderveen; beslaat 3518,1932 bund. en telt 240 h. met 1420 inw., die van landbouw, veeteelt en handel bestaan. Er zijn 2 chicorijfabrieken, 1 olie-, 1 houtzaag- en 2 koornmolens. De inw., op een twintigtal na, allen Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Assen*. De 20 R. K. en de enkele Isr. behooren kerk. tot *Assen*. Er zijn 2 scholen. Het d. Zuidlaren, in oude schriften *Zwilaer* ligt 3 u. N. O. van *Assen*. De kerk heeft eenen spitsen toren en een orgel. De dorps. telt ongeveer 160 leerl.

Jaarmarkt den 6 Aug. en 16 Oct.

**ZUIDLARENDER MEER**. Zie **ZUIDLAARDER-MEER**.

**ZUIDLOO**, buurs., pr. *Over.*, gem. *Bathmen*; met 48 h. en 290 inw.

**ZUID-MAARTENSGAT**, kil in den *Biesbosch*, pr. *Z. H.*, gem. *Wieldrecht*, uit het Noorderdiep in het Zeebondengat uitloopende

**ZUIDMEER**. Zie 

}	GRAFTMEER.
}	SUAMEER.

**ZUIDMOER-POLDER (DE)** en de **NIJEUWE ZUIDMOER-POLDER**, 2 p., pr. *Zeel.*, één, gem. *Slavenisse*, groot 104,1820; één, gem. *Slavenisse* en *St. Maartensdijk*, 9,8840 bund.

**ZUID-NIEUWLAND**. Zie **ZUIDER-NIEUWLAND**.

**ZUID-OORDSCHE-POLDER (DE)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Zuidland*; groot 144,0000 bund.

**ZUIDOOSTERRAK (HET)**, vaarwater in het *Vlie*, dat uit de Reepet, naar de Noordzee loopt.

**ZUIDOOSTHOEK (DE)**, ged. van de dijkkaadje van *Haarzande*, pr. *Zeel.*

**ZUIDPLAS (DE DROOGMAKERIJ-VAN-DE)** of DE **ZUIDPLAS POLDER**, droogm., pr. *Z. H.*, gem. *Moercapele*, *Zevenhuizen*, *Nieuwerkerk-op-den-IJssel*, *Moordrecht*, *Zuid-Waddinxveen* en *Broek c. a.*; groot 4143 bund.

**ZUIDPOLDER**. Zie **BOVENPOLDER-VAN-DE BREMSTER**.

**ZUIDPOLDER (DE)**, 3 p., 2 pr. *Z. H.*, één, gem. *Oost-en-West-Barendrecht*, groot 438,2270 bund.; één, gem. *Zuid-Beijerland*, groot 26,6510 bund.; één, pr. *N. H.*, gem. *Edam*, groot 677 bund. (POLDER.)

**ZUIDPOLDER (DE)**. Zie **ZUIDER-ZUIDPOLDERTJE**, p., in den *Biesbosch*, pr. *Z. H.*, gem. *Dubbeldam*.

**ZUIDPOLDER-VAN-BERKEL (DE)**, p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Berkel*, ged. gem. *den Tempel*.

**ZUIDPOLDER-VAN-BROEK (DE)**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Broek c. a.*

**ZUIDPOLDER-VAN-DELFGAAUW (DE)**. Zie **DELFGAAUW (ZUIDPOLDER-VAN)** (1).

**ZUIDPOLDER-VAN-STAVOREN (DE)**. Zie **STAVOREN-MEER (HET ZUIDER)**. **ZUIDPOLDER-VAN-WOENS-DRECHT (DE)**. Zie **HINKELENOORD (OUD)**.

**ZUIDPOLDER-ZEEDIJK (DE)**, dijk, pr. *N. H.*, zich uitstreckende van den Zeevangsdijk tot aan den Katwouder-zeedijk. (SCHANS.)

**ZUIDSCHANS (DE)**. Zie **WATER-ZUIDSTELLE**. Zie **HINKELENOORD (OUD)**.

**ZUIDVAART (DE)**. Zie **WIJRDUMERVAART (DE)**.

**ZUIDVEEN**. Zie **ZUTPHEN**. **ZUIDVEEN**, geh., pr. *Over.*, gem. *Steenwijk* en *Steenwijkerwolde*; met 181 h. en 930 inw. en eene school met 100 leerl. De 50 Doopsgez. maken, met de overige, uit de gem. *Steenwijkerwolde* en *Steenwijk*, eene gem. uit met 250 ziel., waarvan de kerk binnen *Steenwijk* staat.

**ZUIDVEENSCH-EE (DE)**, riv., pr. *Over.*, gem. *Steenwijkerwolde*,

(1) Eveneens zoeken men de overige **ZUIDPOLDERS**, welke hier niet gevonden worden op de namen der gem., waartoe zij behooren.

dat van de Langesloot naar de Steenwijker-Aa loopt.

**ZUIDVELD**, ZUURVELD of SELLINGER-ZUIDVELD, geb., pr. *Gron.*, gem. *Vlagentedde*; met 3 h. en 15 inw.

**ZUIDVELDE**, geb., pr. *Dr.*, gem. *Norg*; met 12 h., 130 inw. en eene school met 30 leerl.

**ZUIDVENSTERDIJK (DE)**. Zie **ZUID-FENSTERDIJK**.

**ZUIDVLIET (DE)**, vaarw., pr. *Zeel.*, uit de Ooster-Schelde naar het Veersche-gat loopende.

**ZUIDVLIET (KLEIN)**, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar*.

**ZUID-VOORNE**. Zie **OVERFLAKKEE**.  
**ZUIDWAL (DE)**, droogte in het *Goereesche-zeegat*, tussehen de Lens en het Zuiderdiep.

**ZUIDWAL (DE)**, N. ged. van het Balgzand, in de *Zuiderzee*, bezuiden de reede van Texel.

**ZUIDWATERING (DE)**, watering, pr. *Zeel.*, bevattende de gem. *Middelburg*, *Ritthem* en *Souburg*.

**ZUIDWENDING**, ook wel **ZUIDWENDING**, geb., pr. *Gron.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Veendam*; met 117 h., 620 inw. en eene school met 85 leerl.

**ZUIDWENDING (DE)**, DE **ZUIDWENDING** of **MEEDEMERDIEP**, water, pr. *Gron.*, gem. *Aduard* en *Hoogkerk*, dat uit de *Trekvaart* komt en in het *Aduarder-diep* valt. (MAAR.

**ZUIDWENDING**. Zie **CARDINGES-ZUIDWESTERGAT (HET)**. Zie **LANDSDIEP**.

**ZUIDWESTHOEK (DE)**, ged. der dijkkaadje van *Buurzande*, pr. *Zeel*.

**ZUIDWEST-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Zuid-Betjerland*; 18,6120 bund.

**ZUIDWIJK**, heerl., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Alphen*, hulpk. van het postk. *Gouda*, gem. *Boskoop*. Zij bevat het geb. *Zuidwijk*; beslaat 67,7639 bund. en telt 3 h. en 25 inw., die meest van landbouw bestaan. De inw., op 5 na allen R.K., parochiëren te *Reeuwijk*. De 5 Herv. behooren tot de gem. van *Boskoop-en-Middelburg*. De kinderen genieten onderwijs te *Boskoop*. Het geb. *Zuidwijk* of *Zuidelwijk*, ligt  $\frac{4}{5}$  u. O. van *Lelden*,  $\frac{4}{5}$  u. Z. van *Alphen*, 10 min. van *Boskoop*.

**ZUIDWIJK**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Boskoop*; groot 67,5000 bund.

**ZUIDWIJK**, langd., pr. *Geld.*, gem. *Voorst*; groot 67,1276 bund.

**ZUIDWIJK**. Zie **ZURK**.

**ZUIDWIJK (HET HUIS-TE-)**, bij verbastering **ZELK**, **SUIK**, **SUTCK** en

**SWYK**, oud adell. h., pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar*.

**ZUIDWIJKSCHE-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Wassenaar*.

**ZUIDWIND**, boerd., pr. *Z. H.*, gem. *'s Gravezande*.

**ZUIDWOLDE**, gem., pr. *Dr.*, (3 m. k., 4 s. d.). Zij bestaat uit de geh.: *Kerkenbosch*, *Ten-Arloo*, *Bazuin*, *Bloenberg*, *Drentsche Reesten*, *Drogt*, *Legeveen*, *Linde*, *Lubbinge*, *Nijstadt*, *Nolde*, *Schottershuiizen*, *Steenbergen*, *Veeningen*, *Wemmenbove* en *Westerfeld*; beslaat 9714,2675 bund., telt 318 h., met 2150 inw., die van de vennen, landbouw en bijenteelt bestaan. De inw., op 16 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Meppel*. De kerk heeft eenen spitseen toren, doch geen orgel. De 16 R. K., parochiëren te *Avereest*. Er zijn 3 scholen.

**ZUIDWOLDE** of **ZUIDWOUDE**. Zie **SUAWOUDE**.

**ZUIDWOLDE**, d., pr. *Gron.*, arr. en 1 u. W. Z. W. van *Appingedam*, kant. en 2 u. Z. ten O. van *Onderendam*, postk. *Groningen*, reg. kant., gem. en 1 u. Z. van *Bedum*; met 61 h. en 430 inw., en met de geh. en b. *Beijum*, *Oosterhuizen*, *Nijenhuiizen* en een ged van *Noorder-Hoogbrug*, 105 h. en ruim 680 inw. De 500 Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Middelstum*. De kerk heeft eenen niet hoogen toren en een orgel. De dorps. telt 70 leerl.

**ZUIDWONING (DE)**, boerd., pr. *Z. H.*, gem. *Hof-van-Delft*; groot 26,3835 bund.

**ZUID-ZAK**. Zie **SAK-POLDER (ZUID-)**.  
**ZUIDZANDE**, gem., pr. *Zeel.*, kant. *Sluis*, reg. kant. en postk. *Oostburg*, (9 m. k., 4 s. d., 2 j. d.). Zij bevat het d. *Zuidzande*, het geb. de *Oostburgsche-brug* en eenige verspreid staande h.; beslaat 1515 bund. en telt 192 h., met 1090 inw., die van landbouw bestaan. De inw., op 20 na allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. van *Sluis*. De 30 R. K. parochiëren te *Oostburg*. Er zijn 1 school met 80 leerl. Het d. *Zuidzande* ook wel *Zuidlandsche kapel*, oudtijds *Zuutsande*, ligt 5 u. Z. W. van *Middelburg*,  $\frac{3}{4}$  u. N. W. van *Oostburg*, 1 u. N. O. van *Sluis*. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel.  
**ZUIDZANDE (DE WATERING-VAN-)**, p., pr. *Zeel.*, gem. *Zuidzande*; groot 511,5332 bund.

**ZUIDZIJDE (DE)**, geb., pr. *Z. H.*,

gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. ten O. van *Nieuw-Bejerland*; met 31 h. en 180 inw.  
**ZUIDZIJDE**, b., pr. *Z. H.*, gem. *den Bommel*.

**ZUIDZIJDER-BOEZEM**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Bodegraven*.

**ZUIDZIJDERDIJK** (DE). Zie *ZUIDSCHE-DIJK* (DE).

**ZUIDZIJDER-DIJK** (DE) of *ZUIDSCHE-DIJK*, 2 dijken, één, pr. *Z. H.*, van den Oosthoeksche-dijk tot den Oudcromstrijnsche-dijk loopende; één, ged. pr. *Utr.*, ged. pr. *Z. H.*, van Woerden naar Oudewater loopende.

**ZUIDZIJDER-KADE**, dijk, pr. *Z. H.*, van de Bodegraven naar de Enkele-Wierik loopende.

**ZUIDZIJDER-POLDER** (DE). Zie *ZUIDZIJDE-VAN-OUDE-ALBLAS*.

**ZUIDZIJDER-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Bodegraven*; groot 497 bund.

**ZUIDZIJDER-WATERING**, water, pr. *Z. H.*, gem. *Bodegraven*, uit de Bodegraver-watering naar de Enkele-Wierik loopende.

**ZUIDZIJDE - VAN - BLESKENS-GRAAF** (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Bleskensgraaf*; groot 458 bund.

**ZUIDZIJDE-VAN-HOFWEGEN**, d., pr. *Z. H.*, gem. *Hofwegen*; 148 bund.

**ZUIDZIJDE - VAN - DEN - LEIDSCHEMENDAM**, dat ged. van den *Leidschemendam*, dat tot de gem. *Stompwijk* behoort.

**ZUIDZIJDE - VAN - OUD - ALBLAS** (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Oud-Atlas*; groot 628 bund.

**ZUIDZIJDSCHER - DIJK** (DE). Zie *ZUIDZIJDER-DIJK*.

**ZUIDZIJDSCHER - POLDER** (DE), p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Bleskensgraaf*, ged. gem. *Hofwegen*; groot 606 bund.

**ZUIK**. Zie <sup>Zuw.</sup> *ZUIDWIJK* (HET-HUIS-TE-).

**ZUILEN**. Zie *ZUYLEN*.

**ZUILEN** of *GROOT-ZUILEN*, begraafpl., pr. *N. Br.*, gem. *Prinsenhage*.

**ZUILEN** (KLEIN-) of *NOORD-ZUILEN*, boerd., pr. *N. Br.*, gem. *Prinsenhage*; groot ongeveer 1 bund.

**ZUILENBURG**, 2 buit., pr. *Utr.* één, *Over-en-Neder-Langbroek*, groot 29,9210 bund.; één, gem. *Zuylen*, groot 1,3446 bund.

**ZUILENBURG** (HET HUIS - TE-). Zie *MEER* (HET HUIS-TER-).

**ZUILENS** (HAAR-). Zie *HAAR* (DE).

**ZUILENVELD**, buit., pr. *Utr.* gem. en te *Zuylen*.

**ZUILESTEIN**. Zie *LEERSUM*.

**ZUILESTEIN**, adell. h., pr. *Utr.*, gem. en 10 min. Z. O. van *Leersum*.

**ZUILICHEM**. Zie *ZUYLICHEM*.

**ZUILING** (DE), geh., pr. *Geld.*, gem. *Elst*; met 15 of 16 h. en 90 inw.

**ZUIRDIJK**. Zie *ZUURDIJK*.

**ZUIRIG**. Zie *ZURIG*.

**ZUIRLANDSCHE-DIJK** (DE). Zie *ZUERLANDSCHE DIJK*. (DERVEEN.

**ZUIRVEEN**. Zie *WINSCHOTER-ZUIZUITHEM*. Zie *ZUTHEM*.

**ZULEN**. Zie *ZUYLEN*.

**ZULTE** of de *ZULTE*, geh., pr. *Dr.*, gem. *Roden*; met 13 h. en 80 inw.

**ZULTER-MEER** (HET). Zie *LEEKSTER-MEER* (HET).

**ZUMMEREN**. Zie *SOMEREN*.

**ZUNA** of *SUNA*, buurs., pr. *Over.*, gem. *Wierden*; met 36 h. en 230 inw.

**ZUNDERDORP** of *SUNDERDORP*, vroeger ook *SUNDELDORP* en *SINDELDORP*, d., pr. *N. H.*, arr. en 6 $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. W. van *Hoorn*, kant. en 2 $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. W. van *Edam*, reg. kant. *Purmerende*,

postk. *Amsterdam*, *Monnickendam* en *Zaandam*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. van *Nieuwendam*. Men telt er 46 h. en 330 inw., die meest bestaan van vee-

teelt en het slijten van koemelk, welke zij te Amsterdam ter markt brengen.

De 310 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Edam*, ring van *Monnickendam*. De 21 Evang. Luth. behooren tot de gem. van *Monnickendam*; de 13 R. K. parochiëren te *Nieuwendam*. De dorps. telt 50 leerl.

**ZUNDERDORPER - GOUW** (DE), water, pr. *N. H.*, van de Galggouw naar het IJ loopende.

**ZUNDERSTREEK**, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Zundert*, met 9 h. en 60 inw.

**ZUNDERT** (GROOT-), d., pr. *N. Br.*, arr. en 3 u. Z. W. van *Breda*, kant. en 2 $\frac{1}{2}$  u. Z. W. van *Ginneken*, reg. kant. en hulpk. van de postk. *Breda*,

gem. *Zundert-en-Wernhout*. Men telt er 126 h. en 1280 inw. en met de geh. *Achtmaal*, *Beverstraat*, *Heistraat*, de *Hel*, *Laar*, *Laarheide*, de *Lent*, *Stuivezand*, *Wernhout*, *Wildert*, *Veldstraat*, *Zunderstreek*, enz., 615 h. en 3030 inw. die van landbouw bestaan. De 2960 R. K. maken eene par. uit van het bisd. *Breda*, met eenen Pastoor en eenen Kapellaan. De kerk, aan den H. *Trudo* toegewijd, heeft toren en orgel. De 70 Herv. behooren tot de gem. *Zundert-en-Rijsbergen*, en hebben hier een net kerkje. Er zijn 1 gemeentehuis, 1 paardenposterij en 1 dorps. met 150 leerl.

Paarden en magere beestenm., don 2n en 3n Zond. in April. Paarden- en

vette beestenm. den 2n Zaturd. in Nov. Kermis Zond. na St. Jan Baptist.

ZUNDERT (KLEIN-), d., pr. *N.Br.*, arr. *Breda*, kant. en 2½ u. Z. W. van *Ginneken*, reg. kant. en hulpk. *Groot-Zundert*, gem. *Zundert-en-Wernhout*. Men telt er 8 h. en 50 inw. en met de geh. Achtmaal, Benedenmoer, de Driehoek, Gaard, Ostaije, Raamberg, 148 h. en 820 inw. die van landbouw bestaan. De inw. op 7 na allen R. K. maken eene par. uit, van het bisd. en dek. *Breda* met 530 Comm. De kerk aan den H. WILLIBRORDUS toegewijd, heeft toren en orgel. De 7 Herv. behooren tot de gem. van *Zundert-en-Rijsbergen*. De kinderen genieten onderwijs te *Groot-Zundert*.

Kermis den laatsten Zond. van Aug. ZUNDERT-EN-RIJSBERGEN, kerk. gem., pr. *N.Br.*, klass. en ring van *Breda*, met ruim 110 ziel., en ééne kerk te *Groot-Zundert*.

ZUNDERT-EN-WERNHOUT, gem., pr. *N.Br.*, Vierde distr., arr. *Breda*, kant. *Ginneken*, reg. kant. en hulpk. *Groot-Zundert* (20 m. k., 6 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de dorpen *Groot-Zundert* en *Klein-Zundert*, benevens de geh. Achtmaal, Benedenmoer, Beverstraat, den Buys, de Driehoek, Gaard, de Geest, de Groote en de Kleine Heistraat, de Hel, Hulsdonk, Laar, Laarheide, Lavijbos, de Lent, Groot-en-Klein-Maalbergen, de Moeren, Ostaije, Raamberg, Stouvezand, het Schijf, Tarijk, Veldstraat, Weimert, Wernhout, Wildert en Zunderstreek; beslaat 8767,2155 bund. en telt 649 h. met 3900 inw. die van landbouw bestaan. Ook zijn er 3 bierbrouwerijen, 1 mouterij, 3 steenbakkerijen, 3 leerlooierijen, 1 rosolie- en 3 graanmolens. De 3770 R. K. maken de par. van *Groot-Zundert* en *Klein-Zundert* uit; de 80 Herv. behooren tot de gem. van *Zundert-en-Rijsbergen*. Er zijn eene school voor meisjes en eene dorps. met 100 leerlingen.

ZURENDONK. (Zie SORENDONK. ZUSTERPOLDER (DE), p., pr. *Z.H.*, gem. 's *Gravenhage*.)

ZUTFENE. Zie ZUTPHEN.

ZUTHEM ook wel ZUTHEM, havez., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*; groot 90 bund.

ZUTHEM (HOOG- en LAAG-), HOOG-EN-LAAG-ZUTHEM of HOOG-EN-LAAG-ZUTHEM, 2 buurs., pr. *Over.*, gem. *Zwollerkerspel*; de eerste, met

14 h. en ruim 90 inw.; de tweede, met 11 h. en 60 inw.

ZUTPHEN, arr., pr. *Geld.* Het bevat de kant. *Zutphen*, *Lochem*, *Groenlo*, *Aalten*, *Doesborgh*, *Doetinchem* en *Ter Borg*; beslaat 151,088 bund., en telt 13.872 h. met 102,000 inw., die meest van landbouw, handel en fabrieken bestaan.

ZUTPHEN, kant., pr. *Geld.*, arr. *Zutphen*, *Warnsveld* en *Gorssel*; beslaat 13241,0000 bund., en telt 2047 h. met 18000 inw., die van handel, vooral in hout, duigen, schors en grazen, alsmede van landbouw, bestaan.

ZUTPHEN, klass., pr. *Geld.* Zij is verdeeld in de ringen: *Zutphen*, *Doesborgh*, *Doetinchem* en *Winterswijk*; met 41 gem., 46 kerken, 51 Predikanten en 58,000 zielen.

ZUTPHEN, kerk. ring, pr. *Geld.*, klass. van *Zutphen*. Zij bevat de gem.: *Zutphen*, *Almen-en-Harfen*, *Geesteren*, *Geiselaar*, *Gorssel*, *Laren-Verwolde-en-Oolde*, *Lochem*, *Ruurlo*, *Vorden* en *Warnsveld*, o. a. met 11 kerken, 15 Predikanten en 22,000 zielen.

ZUTPHEN, gem., pr. *Geld.*, arr. kant., en postk. *Zutphen* (8 m. k., 3 s. d., 2 j. d.). Zij bevat de st. *Zutphen*, en eene buitenwijk de *Stads-Hovengenaamd*, met den *Overmarsch*, op den linkeroever van den *IJssel*; beslaat 1229,3708 bund., en telt 2421 h. met 12,408 inw. De 9200 Herv. maken eene gem. uit, van de klass. en ring van *Zutphen*, met 5 Predikanten. De 110 Doopsgez. maken, met eenige uit de nabuurschap, eene gem. uit, met 150 ziel. De 250 Evang. Luth. maken, met eenige uit de nabuurschap, eene gem. uit van de ring van *Gron.*, met 300 ziel. De 2300 R. K. maken met die uit de gem. *Gorssel* en *Warnsveld*, eene par. uit, van het bisd. *Utr.* met 2900 zielen. De 500 Isr. maken, met die uit de naburige gem., eene rings. uit, met 600 ziel. en eenen Voorlezer. Er zijn een zeer goed ingerigt *Gymnasium*, eene *Teekenschool*, voornamelijk tot onderwijs in de doerzigt-, hand- en bouwtekenkunde voor jeugdige handwerkslieden; 3 *Stads-Nederduitsche Burgers.*, waarvan eene tot tusschens. dient; eene *armens.*; eene school voor *Israëlieten*; eene *Fransche avonds. voor jongens*; een *Stedelijk Instituut voor opvoeding en onderwijs*, waaraan twee kosts. voor

Jongheeren verbonden zijn; eene Fransche kost- en dags. voor Jongevrouwen en twee bewaars. De stad Zutphen, volgens sommigen eigenlijk Zuidveen of Zuideveen, oudtijds Zutfene, ligt 6 u. N. N. O. van Arnhem, 3 u. Z. van Deventer, aan den IJssel, ter plaatse, waar deze de Berkel opneemt. Zij beslaat binnen de wallen 39,1300 bund., en telt 2252 h. en 11550 inw., die van binnenlandschen handel bestaan. Ook de handel in granen is er belangrijk. Er zijn 6 leerlooierijen, 1 tapijt-, 1 potten-, 1 steen- en 2 lijmfabrieken, een paar kleine weverijen, en 4 olie-, 2 run- en 2 koornmolens. De st. is eene vesting, welke onregelmatig versterkt is, en met hare buitenwerken eene vrij ronde gedaante heeft van ruim 1400 ell. middellijn. De gebrekkige hoofdwal heeft 12 bolwerken. Aan den hoofdwal liggen, vóór den hoofdwal, vijf kleine ravelijntjes en de stad is aan die zijde ingesloten door eenen bedekten weg met glacis en voorgracht, waarvan een groot gedeelte tot tuin en wandeling gebruikt wordt. Alle deze werken zijn van aarde, behalven dat gedeelte, hetwelk de zoogenaamde wijk, de Voorsteden, insluit tot aan het Galgenbastion en het front langs den IJssel, en zijn meest allen voorzien van breede en diepe grachten. Buiten de vesting liggen nog: vóór de Vischpoort het hoornwerk Coehoorn, met ravelijn, natte grachten en bekleedingsmuren; vóór de Hospitaalspoort de drie lunetten Wambuis; buiten de Laarpoort eene lunette van Hooff; buiten de Nieuwstadspoort vier lunetten van Coehoorn; op de Marschweide vier kleine lunetten of flèches en ten N. van de vesting het fort de Pol. In den hoofdwal zijn 5 poorten: die allen overwelfd zijn, benevens nog eenige poternen. Er zijn hier eene schipbrug over den IJssel en eene haven. Onder de voorname pleinen in Zutphen, kan men noemen de Groenmarkt en het zoogenaamde 's Gravenhof. Van minder uitgestrektheid zijn: de Hout-en-Turmarkt; de Zaadmarkt en de Vischmarkt. Wereldlijke gebouwen zijn: het Stadhuis, met schoonen voorgevel; de Gebouwen, ten gebruikte dienende voor de Arrondissements-regtbank, waarin eene groote zaal, aan wier einde eene afteekening der stad van voor het jaar 1837 te bespeuren is; het zoogenaamde Stads-wijnhuis, met

eenen zeer fraaijen, kunstigen toren met twee omgangen, en een uitmuntend fraai klokkenspel, tot welk gebouw mede de Stadswaag en Hoofdwacht behooren en de Kazerne. Militaire gebouwen zijn er niet, dienende eenen ouden toren in het *Statenbolwerk* tot berging van buskruid. De Herv. hebben te Zutphen 2 kerken, de Grootte- of St. Walburgskerk heeft eenen prachtige toren. In een afzonderlijk vertrek eene leesbibliotheek, welke een aanmerkelijk getal oude boeken en handschriften bevat; en de Broederenkerk, welke door merendeels rondlopende banken, eene rotonde vormt, aan wier eene einde de predikstoel en aan het andere een fraai orgel prijken. De R.K. kerk, aan den H. JOHANNES *den Dooper* toegewijd heeft eenen boogen spitsen toren en een fraai orgel. De Doopsg. en de Ev. Luth. hebben hier mede ieder eene kerk en de Isr. eene syn. Liefdadige gestichten en instellingen zijn: het Oude-en-Nieuwe-Gasthuis, waar men in verschillende afdelingen, zalen voor behoeftige zieken, groote en ruime gebouwen, welke tot Provinciaal krankzinnigengesticht dienen, en afzonderlijke woningen voor proveniers vindt, zoodat daarin 40 behoeftige zieken, 220 krankzinnigen en 28 proveniers kunnen boogen opgenomen; het zoogenaamde Bornhof, waarin omstreeks een honderdtal behoeftige oude lieden vrije woning, vrije tafel en in geval van ziekte de liefderijkste verpleging genieten; het Burgerweeshuis, waarneen onbepaald getal van jongens en meisjes zijn opgenomen; het Gebroeders-Bakkersweeshuis, voor kinderen van Protestantsche ingezetenen; het Oude Vrouwenhuis der Hervormden, waar 20 oude vrouwen vrije woning hebben, terwijl zij, bij sommige gelegenheden eenige uitdeelingen genieten; het Gesticht der R. K., waarin 40 oude mannen en vrouwen zijn opgenomen, die er mede bij sommige gelegenheden eenige uitdeelingen genieten, terwijl er tevens zieken verpleegd en kinderen in eene daaraan gelegen kapel onderwezen worden; het Kuitershofje, waarin eenige oude burgerlieden vrije woning en eenige voordeelen genieten; een Gen. ter ondersteuning van behoeftige kraamvrouwen; een Dep. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, uit wier boezem is voortgesproten: eene druk bezochte Leesbibliotheek, eene Tee-



kens., voornamelijk tot onderwijs in bouwteekenkunde voor jeugdige bandwerkerslieden, eene Spaarbank en een zieken en begrafenisfonds; eene Afd. van het Nederlandsch-Bijbelgen.; eene Afd. van het gen. ter ondersteuning van de gewapende dienst in de Nederlanden; eene Afd. van het Nederlandsch-zendelings-gen.: eene Afd. van het Nederlandsch Tractaat gen.; eene Afd. van het Instituut voor doofstommen, te Groningen; eene Afd. van het Instituut voor Blinden, te Amsterdam; eene Afd. van het gen. tot zedelijke verbetering der Gevangenen; eene Subcommissie van de Maats. van Weldadigheid; eene Spaarbank; eene Spaarkas en twee Zieken- en Begravenisbussen. Er is een Gen. ter beoefening van natuurkundige wetenschappen. Merkwaardig is ook nog het Societeitsgebouw, hetwelk tot de bedoelde inrigting voorzien is van onderscheidene zalen, terwijl daar boven de nette schouwburg en danszalen gevonden worden; verder de Concertzaal boven de Latijnsche school.

Meimarkt den laatsten April. Leermarkt den 21n Junij en 1n Nov. Vette beestenmarkt den laatsten Donderd. in Oct. en den 1en Donderd. in Nov. Kermis den 2den Maand. in Aug. Wekelijksche markt des Dingsd., Donderd. en Zaturd. (STERMEER (HET).

ZUTTEMEER (HET). Zie LEEKZUUK, ZUUK of ZUIDWIJK, huurs., pr. *Geld.*, gem. *Epe*; met 69 h. en ruim 530 inw.

ZUURDIJK, ZUIDDIJK of SUIDDIJK, ook ZUIDERDIJK, oudtijds SUTHERDICKE, d., pr. *Gron.*, arr. en 7 u. W. van *Appingedam*, kant., postk. en 3 u. W. van *Onderdendam*, reg. kant. *Bedum*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. Z. O. van *Leens*. Men telt er 36 h. en 280 inw., en met het geb. de *Eewer*, 46 h. en ruim 310 inw., die meest van landbouw en veeteelt bestaan. De 280 Herv. behooren tot de gem. van *Wehen-Zuurdijk*, welke hier eene kerk heeft, met eenen toren doch geen orgel. De Chr. Afg. behooren tot de gem. *Leens*. De R. K. parochiëren op *den Hoorn*. De dorps. telt 40 leerl.

ZUURDIJKSCHE POLDER (DE OUDE- en DE NIEUWE-), 2 p., pr. *Gron.*, gem. *Leens*, en *Utrum*; de eerste ook wel DE ZUURDIJKSTER-UITERDIJK POLDER, groot 337,0140; de andere, groot 63,3880 bund.

ZUURDING. Zie EYÉRDINGEN.

ZUUR-END. Zie ZUIDER-END.

ZUURHUIZUM. Zie SURHUIZUM.

ZUURIG. Zie SURIG.

ZUURLANDSCHE-DIJK. Zie ZUERLANDSCHE-DIJK.

ZUURWENNERSLUIJSJE (HET). Zie ZUID-FENSTERSLUIJSJE.

ZUUTSANDE. Zie ZUIDZANDE.

ZUWE (BENOORDEN-DE-), geh., pr. *Utr.*, gem. *Mijdrecht*; met 35 h. en ongeveer 240 inw.

ZUWE (DE), 5 wegen, pr. *Utr.*, één, de BAAMBRUGSCHE ZUWE of VINKEVEENSCH-ZUWE, van Vinkeveen naar Baambrugge; één, of DEMMERIKER-ZUWE, van den Demmerikerdijk naar Ruwiel; één, of MIDRECHTSCH-ZUWE, van den Mijdrechtschen dijk, naar den Uithoorn; één, of VREELANDSCHE-ZUWE, naar Vreeland, en ééne, of WILNISSER-ZUWE, van Wilnis naar de Hollandsche kade loopende.

ZUWE (DE). Zie KORTENBOEFSCH-ZUWE.

ZUWEY (DE KORTE- en DE LANGE-) of DE KORTE- en DE LANGE SUWEY, 2 waters, pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*; de eerste, uit het Zwartebroek naar de Lange-Zuwey loopende; de andere, van de Korte-Zuwey naar de Hout-Wielen loopende.

ZUWOUDE. Zie SUWOUDE.

ZUYDERBURGH of ZUIDERBURG, buit., pr. *Z. H.*, gem. *Veur*.

ZUIDGEEEST. Zie ZUIDGEEEST.

ZUYLEN, gem., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *Maarssen*, postk. *Loenen* en *Utr.* (5 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bestaat uit de heerl. Zuylen-en-Swezer-Eng en Oostwaard; bevat het d. Zuylen en de geh. Oostwaard, Swezer en Vijfhuizen; bestaat 631,6847 bund. en telt 150 h., met 790 inw., die van 4 pannenbakkerijen, 3 steenovens en landbouw bestaan. De 400 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Amersfoort*, ring van *Tienhoven*. De 280 R. K. parochiëren te *Maarssen*. Er is 1 school met 80 leerl. Het d. Zuylen, Zuylen, Suylen, Zoelen of Zulen, oudtijds Thulen, ligt 1 u. N. W. van Utrecht,  $\frac{1}{2}$  u. Z. O. van Maarssen, aan de Vecht, over welke eene brug ligt. De kerk heeft een achtkante torenspits.

ZUYLEN-EN-SWESER-ENGH, heerl., pr. *Utr.*, arr. *Utr.*, kant. *Maarssen*, postk. *Loenen* en *Utr.*, gem. *Zuilen*. Zij bevat het d. Zuylen en het geh. Swezer-Eng; bestaat 533,5563 bund., telt 135 h., en 680 inw., die van 4 pannen-, 2 steenbakkerijen en landdouw bestaan. De

440 Herv., behooren tot de gem. *Zuylen*. De 230 R. K., parochiëren te *Maarssen*. Er is 1 school met 80 leerl. ZUYLEN (HET HUIS-TE-) OF HET SLOT-TE ZUYLEN, oud adell. h., pr. *Utr.*, gem. *Zuylen*.

ZUYLËN-POLDER (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Süedrecht*; 67,9350 bund.

ZUYLICHEM, gem. en heerl., pr. *Geld.*, arr. *Tiel*, kant. en postk. *Zalt-Bommel* (21 m. k., 7 s. d., 1 j. d. 2 afd.). Zij bevat het d. *Zuylichem* en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 747,4688 bund., en telt 118 h., met 650 inw., die van landbouw, veeteelt en eenigen handel in koorn, hooi en ooft bestaan. Er zijn mede 1 zoutkeet, 1 steenoven en 1 koornmolen. De inw., op 2 na allen Herv., behooren tot de gem. *Zuylichem* en *Nieuwaal*. De 2 R. K., parochiëren te *Zalt-Bommel*. Er is 1 school met 90 leerl. Het d. *Zuylichem*, ook wel *Zuillichem*, ligt 6½ u. W. Z. W. van *Tiel*, 2 u. W. ten N. van *Zalt-Bommel*, aan de *Waal*, over welke er ten O. van het d. een voetveer op *Herwijnen* is. De kerk heeft eenen toren, doch geen orgel.

ZUYLICHEM (HETKASTEËL-VAN), OF HET HUIS-TE-ZUYLICHEM, buit., pr. *Geld.*, gem. *Zuylichem*; 25,2348 bund.

ZUYLICHEM (DE POLDER-VAN-), p., pr. *Geld.*, gem. *Zuylichem*; groot 670,2554 bund.

ZUYLICHEM - EN - NIEUWAAL, kerk. gem., pr. *Geld.*, klass. en ring van *Zalt-Bommel*; met 2 kerken, 1 te *Zuylichem* en 1 te *Nieuwaal*, 840 ziel.

ZUZATUM. Zie SOEST.

ZWAAG, oudtijds ZWAECK, SWAECK OF SUACH, d., pr. *N. H.*, arr., kant., postk. en ¼ u. N. van *Hoorn*, gem. *Zwaag-en-Hoog-en-Laa-Zwaagdijk*. Het bestaat uit 136 h. met 820 inw., die van melkerij en kaasmaken bestaan. De 380 Herv. maken, met die van *Zwaagdijk*, *Hoog-Zwaagdijk* en *Laag-Zwaagdijk* eene gem. uit van de klass. en ring van *Hoorn*. De kerk heeft eenen toren doch geen orgel. De 440 R. K. behooren kerk. ged. tot *Zwaag*, ged. te *Hoorn* en ged. te *Wester-Blokker*. De par. van *Zwaag* behoort tot het bisd. *Haarlem* en telt 540 ziel. De kerk, aan den H. MARTINUS toegewijd, heeft een orgel doch geen toren. De dorps. telt 100 leerl.

ZWAAG, p., pr. *N. H.*, gem. *Zwaag-Hoog-en-Laa-Zwaagdijk*; groot 739 bund.

ZWAAG (KORTE- } KORTEZWAAG.  
en LANGE-). Zie } LANGEZWAAG.

ZWAAGDIJK, b., pr. *N. H.*, ged. gem. *Nibbiwoude*, ged. gem. *Wognum*, ged. gem. *Zwaag-Hoog-en-Laa-Zwaagdijk*; 39 h. en 220 inw.

ZWAAGDIJK, geh., pr. *N. H.*, gem. *Hoogcarspel*; met 25 h., 140 inw. en eene school met 40 leerl.

ZWAAGDIJK (DE), dijk, pr. *N. H.*, van den *Kromme-Elleboog*, lusschen *Dregterland* en de *Vier-Noorderkogge* naar den *Overtoom* in het *Zijdwerk*.

ZWAAGDIJK (HOOG- en LAAG-), 2 geh., pr. *N. H.*, gem. *Zwaag-Hoog-en-Laa-Zwaagdijk*; het 1e met 60 h. en 370 inw., en 1 school met 80 leerl.; het 2e met 41 h. en 240 inw.

ZWAAG-HOOG-EN-LAAG-ZWAAGDIJK, gem., pr. *N. H.*, arr., kant. en postk. *Hoorn* (3 m. k., 5 s. d., 1 j. d.). Zij bevat het d. *Zwaag*, de geh. *Hoog-Zwaagdijk* en *Laag-Zwaagdijk* en ged. van de geb. de *Bangart*, het *Keern* en van de b. *Zwaagdijk*; beslaat 1813,2657 bund. en telt 224 h. met 1530 inw., die van melkerij en kaas maken bestaan. De 500 Herv. maken ged. de gem. van *Zwaag* uit en behooren ged. tot de gem. *Nibbiwoude*, *Hauwert*, *Westwoud* of *Wervershoof*. De 10 Evang. Luth. behooren kerk. tot *Hoorn*. De 1020 R. K., maken ged. de par. van *Zwaag* uit en parochiëren ged. te *Nibbirwoude*, te *Westwoud* of te *Wervershoof*. Er zijn twee scholen.

ZWAAGMANNEN-VAART (DE) OF SWAAGMANNE VAART, vaart, pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*, uit de *Overspitting* in de *Oude-Schie* uitloopende.

ZWAAGSTER - BRAKEN (DE), meertjes, pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, ¼ u. N. van *Zwaag-Westende*, die onderscheiden worden in de *Zwarte-Brak*, de *Wolters- of Groot-Brak* en de *Kleine Brak*.

ZWAAG-WESTEINDE OF KOLLUMER-ZWAAG-WESTEINDE, 2 d., pr. *Fr.*, gem. *Dantumadeel*, arr. en 3 u. O. N. O. van *Leeuwarden*, kant. en 1½ u. Z. ten O. van *Dockum*, postk. *Dockum* en *Leeuwarden*. Men telt er, met een ged. van het geh. *Kuikhorne*, 220 h. en 1140 inw., die van landbouw bestaan. De 1070 Herv., maken eene gem. uit, van de klass. van *Dockum*, ring van *Kollum*. De kerk is een kruisgebouw, met eenen spitsen toren, doch zonder orgel. De 40 Doopsk., behooren kerk. tot *Damwoude*; de 20 R. K. te *Dockum*. De dorps. telt 120 leerl.

ZWAAG of ZWAKE, geh., pr. *Zeel.*, gem. *Wemeldinge*.

ZWAAN (DE STEENEN-). Zie STEENE-ZWAAN.

ZWAAN-EILAND, geb., pr. *Z. H.*, gem. *Hillegersberg*; met 14 h. en 40 inw.

ZWAAN-POLDER (DE) of DE ZWAANEN-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Gorinchem*; groot 10,4303 bund.

ZWAANSHALS, b., pr. *Z. H.*, gem. *Hillegersberg*; met 37 h. en 180 inw.

ZWAANSMEER (HET), streek lands, pr. *N. H.*, gem. *Wijk-aan-Zee*; groot 4,0745 bund.

ZWAANSVLIET, buit., pr. *N. H.*, gem. *de Beemster*; 13,9430 bund.

ZWAANTJE (HET), herb., pr. *Zeel.*, gem. en in het geh. *Heille*. Er wordt aldaar jaarlijks kermis gehouden.

ZWAANWIJCK, buit., pr. *Utr.*, gem. *Nigtevecht*; groot 7,3177 bund.

ZWAARDIJK, p., pr. *Z. H.*, gem. *Poortugaal*; groot 86,4916 bund.

ZWABURG. Zie ZWANENBURG.

ZWADENBURG. } Zie ZWAM-  
ZWADENBUR- } MERDAM.  
GERDAM.

ZWAECK. Zie ZWAAG.

ZWAKE. Zie ZWAAK.

ZWAKE (DE), vaarw., pr. *Zeel.*, hetwelk bij den Boonen-polder eenen aanvang neemt en tegen den dijk van den Kruiningen-polder dood loopt.

ZWAKE (DE) of OOSTER-EN-MIDDEL-ZWAKE, heerl., pr. *Zeel.*, arr. *Goes*, kant. *Heinkenszand*, reg. kant. *Goes*, hulpk. en gem. *'sGravenpolder*. Zij bevat het geh. *Zwake* en een paar alleen staande h.; beslaat 307,2193 bund., telt 11 h. en 70 inw., die van landbouw bestaan. De 60 Herv. behooren kerk. tot *'sGravenpolder*; de 8 R. K. te *Kwadendamme*. De kinderen genieten onderwijste *'sGravenpolder*. Het geh. *Zwake* ligt 1½ u. Z. van *Goes*, 1½ u. O. Z. O. van *Heinkenszand*, 5 min. Z. ten O. van *'sGravenpolder* en telt 8 h. en 60 inw.

ZWAKE (HET HOF-TE), buit., pr. *Zeel.*, gem. en 5 min. Z. ten O. van *'sGravenpolder*; groot 2,0270 bund.

ZWAKE (MIDDEL-, OOSTER- en WESTER), 3 p., pr. *Zeel.*, gem. *'sGravenpolder*, de eerste groot 228,3975 de tweede 86,5475 bund.

ZWAKE (DE WATERING-VAN-OOSTER-EN-MIDDEL-), bed., pr. *Zeel.*, god. gem. *'sGravenpolder*, *Hoedekenskerke* en *Oudelande*. Zij bestaat uit: den Heer-Janspolder, den Ooster-Zwake-polder, den Middell-Zwake-polder, den Wester-Zwake-polder, den Fierens-polder, den Caneel-pol-

der, den Hugo-polder en ged. van den Vlieguut-polder en den Jan-Fierloos-polder, en beslaat 297,8386 bund.

ZWAKENBERG, hofst., pr. *Over.*, gem. *Olst*; groot 2,7400 bund.

ZWALGEVLIET of DE SWALG, water, pr. *Geld.*, dat uit twee takken zijner oorsprong neemt, van welke de eene in de gem. *Westervoort*, de andere aan de grenzen van *Angerlo* en *Duiven* ontspringt en in den IJssel uitloopt.

ZWALUWE, meestal de HOOG-EN-LAGE-ZWALUWE, heerl., pr. *N.Br.*, arr. *Breda*, kant. *Zevenbergen*, hulpk. *Hoog-Zwaluwe* en *Lage-Zwaluwe*. Zij bestaat uit de gem. *Hooge-En-Lage-Zwaluwe* en een ged. van de gem. *Klundert* en telt 578 h. met 3700 inw. De 1610 Herv. maken de gem. *Hooge-Zwaluwe*, *Lage-Zwaluwe* en *Moerdijk* uit; de 2080 R. K. maken ged. de par. van *Zwaluwe* uit en parochiëren ged. aan den *Zevenbergschehoek*. Er zijn 2 scholen.

ZWALUWE, R.K. par., pr. *N.Br.*, bisd. *'s Hertogenbosch*, dek. *Breda*, met 1 kerk in het geh. *Plantsoen*, 1 Pastoor, 1 Kapellaan en 300 ziel.

ZWALUWE (HOOG-EN-LAGE-), gem., pr. *N.Br.*, arr. *Breda*, kant. *Zevenbergen*, hulpk. *Hooge-Zwaluwe* en *Lage-Zwaluwe* (10 m.k., 9 s.d., 1 j.d.). Zij bevat de d. *Hooge-Zwaluwe* en *Lage-Zwaluwe*, en de geh. en b. *Gaete*, *Groenendijk*, de *Helkant*, *Oudlandschedijk*, *Plantsoen*, en ged. van het d. *Moerdijk* en van het geh. *Blaauwesluis*; beslaat 4905 bund, en telt 640 h. met 5270 inw., die van landbouwen visscherij bestaan. Er zijn 3 brouwerijen, 1 koorn- en 1 rosoliemolen. De 1260 Herv. maken de gem. van *Hooge-Zwaluwe* en *Lage-Zwaluwe* uit. Er zijn 2 scholen.

ZWALUWE (HOOG-), d., pr. *N.Br.*, arr. en 2½ u. N. van *Breda*, kant. en 2½ u. O. N. O. van *Zevenbergen*, hulpk. van de postk. *Breda* en *Dordrecht*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*. Men telt er 100 h. en 670 inw. en met de geh. *Gaete* en *Helkant* 220 h. en 1340 inw. die van landbouw bestaan. Ook zijn er 2 bierbrouwerijen en 1 leerlooijerij. De 500 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Breda*, ring van *Geertruidenberg*. De kerk heeft geen orgel, doch een houten tonaalje. De R. K. behooren tot de par. *Zwaluwe*. De dorps. telt 80 leerl. Er

zijn een Raadhuis en een handboog-schutterij; de *Geest des tijds*.

ZWALUWE (DE LAGE-), d., pr. *N.Br.*, arr. en 3½ u. N. ten W. van *Breda*, kant. en 2 u. N.O. van *Zevenbergen*, hulpk. van de postk. *Breda* en *Dordrecht*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*. Men telt er 183 h. en 1240 inw. en met de b. en geh. Groenedijk, Oudlandsche-dijk, Plantsoen en een ged. van de Blaauwsluis, 275 h. en 1380 inw. De inw. zijn meest vlasbouwers. Ook is er 1 bierbrouwerij. De 870 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Breda*, ring van *Geertruidenberg*. De kerk heeft een orgel. De R. K. behooren tot de gem. *Zwaluwe*. De dorps. telt 160 leerl. Er is ook een Dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen*. Er is hier eene haven aan den Amer en van daar een Rijksschuitenvaar op het eil. Dordrecht, thans aldaar het Nieuweveer genoemd.

ZWALUWENBURG, landg., pr. *Geld.*, gem. *Oldebroek*; groot 262 bund. ZWALUWENBUURT (DE), b., pr. *N. H.*, gem. *Nieuwer-Amstel*, 1 u. Z. W. van *Amstelveen*, met de R. K. kerk van de stat. *Nes-en-Zwalenbuurt*.

ZWALUWSCHE - POLDER (DE LAGE-). Zie NIEUWLANDSCHE - POLDER (DE).

ZWALUWSCHE - POLDER (DE NIEUWE-), bed. pr. *N. Br.*, gem. *Hooge-en-Lage-Zwaluwe*. Zij is zamengesteld uit den Boeren-polder, den Keenen-polder, het Kerkenland, den Binnenloop, den Meeuwen-polder, de Vierendeelen, den Hoornhil, den Melhil, de Dobben en de Laningen, groot 500,2538 bund.

ZWAMBURGER-POLDER. Zie ZWANBURGER POLDER.

ZWANMERDAM, gem., pr. *Z. H.*, arr. *Leiden*, kant. *Alphen*, hulpk. van de postk. *Alphen*, *Gouda* en *Woerden* (9 m. k., 3 s. d., 2 afd., 3 j. d.). Zij bevat het d. *Zwammerdam*, de Overtogt en de Tempel; beslaat 1774,8915 bund., en telt 246 h. met 1180 inw., die van veehandel en landbouw bestaan. Ook zijn er 1 scheepstimmerwerf, 1 steenbakkerij, 1 koorn- en 2 houtzaagmolens. De 790 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Leiden*, ring van *Alphen*. De 30 Rem. maken met die uit de burg. gem. *Aarlanderveen*, *Alphen*, *Oudhoorn* en *Bodegraven* eene gem. uit van de *Derde* klass., met 100 ziel.

De 14 Evang. Luth. behooren kerk. tot *Bodegraven*; de 390 R. K. tot de par. van *Bodegraven-en-Zwammerdam*. Er zijn 1 dorps., 1 kostv. voor jonge Heeren, 1 bewaars. voor kleine kinderen en eene volkszang. Het d. *Zwammerdam*, oudtijds *Zwadenburg*, *Swadenburgch*, *Swadenburgerdam*, *Zwadenburgerdam* of *Zwanenburgerdam* en bij de landslieden *Damme*, ligt 4 u. O. Z. O. van *Leiden*, 1½ u. Z. O. van *Alphen*, aan den Rijn, waarover hier eene wipbrug ligt. Men telt er 72 h. en 380 inw. De Herv. kerk heeft eenen fraaijen toren en een orgel. De Remonstr. kerk heeft toren noch orgel. De R. K. kerk heeft een orgel doch geen toren. Er is een Zanggezelschap en met *Aarlanderveen* een Depart. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, waaraan eene vrouwenvereniging van liefdadigheid en eene armenpatronaat verbonden is.

Kermis in het laatst van Aug.

ZWAMMERDAM (DE BINNENPOLDER-VAN-), p., pr. *Z. H.*, gem. *Zwammerdam*.

ZWAMMERDAM (DE BROEKVELDEN-VAN-). Zie BROEKVELDEN (DE).

ZWAMMERDAM-EN-REEUWIJK (DE GECOMBINEERDE-VEENPOLDER-VAN-). Zie VEENPOLDER-VAN-ZWAMMERDAM-EN-REEUWIJK (DE GECOMBINEERDE).

ZWANBURGER-POLDER (DE) of DE ZWANENBURGER-POLDER of DE SWANENBURGER-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Warmond*; groot 232,0000 bund.

ZWANENBURG of HET GEMEENLANDSHUIS-VAN-RIJSLAND, vroeger vermoedelijk HET HUIS-TER-HART, huis, pr. *N. H.*, gem. *Houtrijk-en-Polanen*; met 1,2843 bund.

ZWANENBURG, boerd., pr. *N. Br.*, gem. *Veghel*.

ZWANENBURG, 3 buit., ééne, pr. *N. Br.*, gem. *Dinther*; groot 13,8000 bund.; eene, pr. *Geld.*, gem. *Gendingen*; groot 275 bund.; ééne, gem. *Julphaas*; groot 2,8867 bund.

ZWANENBURG, 6 boerd., 2, pr. *N. Br.*, één, gem. *Roosendaal*, groot 26,4400 bund.; ééne, gem. *Veghel*; 1, pr. *Geld.*, gem. *Heerde*; 3, pr. *Zeel.*, gem. *Koudekerke*, groot 24,2650 bund., ééne, of *Zwaburg*, oudtijds de *ZWEMER*, groot 22,0560 bund.; ééne, gem. *Oostkapelle*, groot 49,8360 bund.

ZWANENBURGER-POLDER (DE). Zie ZWANBURGER-POLDER (DE).

ZWANENGAT (HET), arm der *Maas* pr. *Z. H.*, loopende achter *Fijenoord*.

**ZWANENMEER** of **DRENTHERMEER**, meer, pr. *Gron.*, gem. *Wilderbank*.  
**ZWANENPOLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Dubbeldam*.

(POLDER.)  
**ZWANENPOLDER**. Zie **ZWAANS-ZWANENWATER** (HET), water, pr. *N.H.*, gem. *Calandsog*; 20 bund.  
**ZWANEPOL**, landg., pr. *Geld.*, gem. *Zevenaar*; groot 0,2880 bund.

**ZWANEVELDER-WETERING**. Zie **TECKOPSCHER-WETERING**.

**ZWANEWEG** (DE) of **DE ZWANENSTRAAT**, ook wel **BRIEVERSWEG**, weg, pr. *Zeel.*, van het d. Ede naar het Belgische d. St. Laurens.

**ZWART-AKKER**, geh., pr. *N.Br.*, gem. *Bladet*; met 5 h. en 16 inw.

**ZWARTEBERGEN**, landg., pr. *Limb.*, gem. *Posterholt*; groot 22,0000 bund.

**ZWARTEBOER** (DE), herb., pr. *Geld.*, gem. en 1 u. N. O. van *Ermelo*.

**ZWARTE-BRAK** (DE). Zie **BRAK** (ZWARTE-).

**ZWARTEBROEK**, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Barneveld*; met 90 h. en 600 inw.

**ZWARTEBROEK** (DE), meer, pr. *Fr.*, ged. gem. *Tieljerksteradeel*, ged. gem. *Dantumadeel*.

**ZWARTEGRIFT** (DE), water, pr. *Dr.*, dat  $\frac{1}{4}$  u. ten Z. van Havelte begint en zich in de Wold-Aa ontlast.

**ZWARTE-HOF** (DE), stuk grond, pr. *Geld.*, gem. *Bemmel*; 3,1000 bund.

**ZWARTEKAMP**, akkermaalsboschje, pr. *Geld.*, gem. *Voorst*; 4,0150 bund.

**ZWARTEKERKJE**. Zie **SCHWARWOUDE**.

**ZWARTEMEER** (HET), 2 meren, pr. *Dr.*, één, ged. gem. *Bellen*, ged. gem. *Ruinen*; één, gem. *Emmen*.

**ZWARTENBERGSCHE - POLDER** (DE), p., pr. *N.Br.*, gem. *Ellen*; groot 385,3528 bund.

**ZWARTENBERGSCHE-VEER** (HET), rijksponveer, pr. *N.Br.*,  $\frac{1}{4}$  u. Z. Z. O. van *Zevenbergen*, over de Mark.

**ZWARTENDIJK**, p., pr. *N.H.*, gem. *Akersloot*; groot 53,8080 bund.

**ZWARTENDIJK**, geh., pr. *Over.*, gem. *Kampen*; met 14 h. en 30 inw.

**ZWARTENDUIN**, heuvel, pr. *N.Br.*, gem. *Ossendrecht*.

**ZWARTENHOEK** (DE), verschillende platen of droogten in den *Bisbosch*, gem. *Dubbeldam*.

**ZWARTEPOL** (DE), ook **POELMEER**, pr. *N.H.*, gem. *Opperdoes*.

**ZWARTE-POLDER**, 2 p., één, pr. *Zeel.*, gem. *Kadzand* en *Nieuwvliet*; groot 5,3084 bund.; één, pr. *Fr.*, gem. *Haskerland*.

**ZWARTE-RUITER**, herb., pr. *N.Br.*, gem. *Steenbergcn*.

**ZWARTE-SCHAAP** (HET), geh., pr. *Dr.*, gem. *Ruinen*; met 2 b. en 15 inw.

**ZWARTE-SLUIS**. Zie **ZWARTSLUIS**.  
**ZWARTE-STEG** (DE), weg, pr. *Utr.*, van Amersfoort naar Leusden en Hamersveld.

**ZWARTEVEN** (HET). Zie **ZWARTEVEN** (HET).

**ZWARTEWAAL**, gem. en heerl., pr. *Z. H.*, arr., kant. en postk. *Brielle* (11 m. k., 7 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het d. Zwartewaal en eenige verspreid staande h.; beslaat 370,4246 bund. en telt 128 h., met 980 inw., die van zoutevischvangst en landbouw bestaan. Ook zijn er 6 haringhuizen uitgevaren, en men heeft er 1 korenmolen en 1 schoepstimmerwerf. De inw., op 30 na, allen Herv., maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Brielle*. De 8 R. K. behooren kerk. te *Brielle*. De 20 lsr. tot *Heenvliet*. Er is eene school met 140 leerl. Het d. Zwartewaal ligt 1 u. Z. O. van *Brielle*,  $\frac{2}{3}$  u. N. O. van *Hellevoetsluis*. De kerk heeft eenen toren.

Jaarmarkt 14 dagen na Paschen.

**ZWARTEWAAL** (DE POLDER-) of **DE ZWARTEWAALSCHER-POLDER**, p., pr. *Z. H.*, gem. *Zwartewaal*; 219 bund.

**ZWARTEWAALSCHER-DIJK** (DE), dijk, pr. *Z.H.*, van het d. Zwartewaal naar de stad *Brielle* uitstreckende.

**ZWARTE-WATER** (HET), geh., pr. *Utr.*, ged. gem. *Utr.*, ged. gem. *Maartensdijk*; met 4 h. en 20 inw., onder *Maartensdijk*.

**ZWARTE-WATER** (HET), riv., pr. *Over.*, dat aan de Schoenkuipeu bij Zwolle uit de vereeniging van onderscheidene weteringen ontstaat, door die stad loopt, welke het tot eene ruime haven en scheepvaart verstrekt, naar *Hasselt* vloeit, en,  $\frac{1}{4}$  u. boven die plaats de Vecht opneemt, vervolgens voorbij *Hasselt* tot *Zwartsluis* en van daar naar *Genemuiden* stroomt, en, beneden die plaats, door het *Zwolsche diep*, in de *Zuiderzee* valt.

**ZWARTEWATER** (HET), 3 meer-tjes, pr. *Dr.*, één, gem. en 5 min. N. van *Assen*, één, gem. en 1 u. Z. W. van *Norg*; één, gem. en 1 u. N. O. van *Westerbork*.

**ZWARTEWATERDIJK** (DE), 2 dijken, pr. *Over.*, één, of *HOOGEDIJK*, gem. *Hasselt*, *Zwollerkerspel* en *Zwartsluis*; één, gem. *Zwollerkerspel* en *Genemuiden*.

**ZWARTEWATER-EN-VECHTDIJKEN**, vijfde dijk distr. in de pr. *Over.*,

begrensd door de Zwartewater- en Vechtdijken.

ZWARTEWATERSKLOOSTER, veelal HET KLOOSTER, buurs., pr. *Over.*, gem. *Zwartsuis*; 5 h. en 30 inw.

ZWARTEWEG (DE), buurs., pr. *Geld.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. N. O. van *Oldbroek*; met 50 h. en 200 inw.

ZWARTEWEG (DE), weg, pr. *Fr.*, van Leeuwarden, door de gem. Leeuwarderadeel en Tietjerksteradeel, naar Tietjerk loopende.

ZWARTEWOUDE, b., pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel* onder *Hallum*; met 7 h. en ongeveer 60 inw.

ZWARTEWOUDE, inham in de *Flyussen*, pr. *Fr.*, gem. *Hemelumer-Oldephaert-en-Nourdwolde*.

ZWARTEWOUDEN of ZWARTEWOLD, streek lands, pr. *Fr.*, gem. *Ferwerderadeel*; groot 3,6550 bund.

ZWARTKERKJE (HET). Zie SCHARWOUDE.

ZWARTKOTTERBEEK (DE), beek, pr. *Over.*, die in de gem. *Losser*, een begin neemt, en aldaar DE STAKENBEEK heet, en in de Loo-Lee valt.

ZWARTPOLDERTJE (HET), p., pr. *Z. H.*, gem. *Loosduinen*.

ZWARTRIJT, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Tilburg*; met 13 h. en 60 inw.

ZWARTSLUIS, gem. pr. *Over.*, arr. *Zwolle*, kant. *Vollenhove*, hulpk. van de postk. *Lemmer*, *Meppel* en *Zwolle* (13 m. k., 6 s. d., 3 j. d.).

Zij bevat de buurs.: de Schans, Oude-Sluis, Nieuwe-Sluis, Stouwe-en-Baarlo, Ten-Velde en Zwartewatersklooster; beslaat 1133,0348 bund. en telt 510 h. met 3360 inw., onder welke zeer vele schippers. Er wordt hier grooten handel in turf gedreven; ook zijn er 26 kalkovens en 5 scheepstimmererven. De 3500 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Kampen*, ring van *Vollenhove-en-Steenwijk*, met 2 Pred. De 80 Doopsgez. en de 60 Christenen onder het kruis maken ieder eene gem. uit. De 2 Evang. Luth. behooren kerk. tot *Zwolle*. De 30 R. K. tot *Hasselt*. De 50 Isr. hebben er eene bijkerk van de rings. van *Kampen*, met 1 Voorlezer. Er zijn 3 Gemeentes. en 1 Israëli. school. Het d. *Zwartsuis* of *Zwartesuis*, ligt  $3\frac{1}{2}$  u. N. ten W. van *Zwolle*,  $2\frac{1}{2}$  u. Z. O. van *Vollenhove*. Men telt er 215 h. en 950 inw. De Herv. kerk heeft toren en orgel. De kerk der Doopsgez. en die der Christenen onder het Kruis, hebben toren noch orgel. Er is een Depart. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*.

ZWARTSLUISJE (HET), geh., pr. *Z. H.*, gem. *Zuid-Beijerland*; met 26 h. en 180 inw.

ZWARTVEEN, geh., pr. *Fr.*, gem. *Smallingerland*,  $\frac{1}{4}$  u. van *Opetinde*; met 16 h. en 80 inw.

ZWARTVELD (HET GROOTE- en HET KLEINE-), 2 duinv., pr. *N. H.*, gem. *Zandvoort*; de eerste groot 50, de andere 20 bund.

ZWARTVEN (HET) of ZWARTEVEN, ven, gem. *Reusel*; 3,9590 bund.

ZWARTWATER, meer, pr. *Fr.*, gem. *Opsterland*, N. van *Bakkeveen*.

ZWED (DE). { WOODSCHEDIJK.  
Zie { ZWETH (DE).

ZWEDT (HET). Zie ZWET.

ZWEEKHORST, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Zevenaar*, met 8 h. en 60 inw.

ZWEELAND. Zie ZWEELAND.

ZWEELO, gem., pr. *Dr.*, arr. *Assen*, judic. kant. *Hoogveen*, adm. kant.

*Dalen*, postk. *Assen* en *Koelvorden* (4 m. k., 3 s. d.). Zij bevat het d.

*Zweelo* en de geh. *Benneveld*, *Aalden*, *Meppen* en *Wesup*; beslaat 6271,8336 bund., en telt 133 h. met 950 inw., die van landbouw bestaan. De 830

Herv. maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Koelvorden*. De

120 Chr. Afges. maken de gem. van *Aalden* uit. De 10 Isr. behooren tot

de bijkerk te *Steen*. Er is 1 school met 120 leerl. Het d. *Zweelo*, ook

wel *Zweel* gespeld, oudtijds *Zwelle*, ligt 6 u. Z. O. van *Assen*, 4 u. N. O.

van *Hoogeveen*, 2 u. N. van *Dalen*. Men telt er 36 h. en 240 inw. De kerk

heeft een torenje doch geen orgel. Voorjaarsmarkt den 25 April. Na-

jaarsmarkt den 12 Augustus.

ZWEEN (DE STEENE-). Zie STEEN-ZWAAN.

ZWEEP. Zie ZWIEP (ZEN. ZWEIKHUIZEN. Zie SWEYKHUI-

ZWEILAND (HET), HET ZWEYLAND of HET ZWEELAND oudtijds *Sueyland*,

water, pr. *Z. H.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. O. van *Warmond*; groot 63,9200 bund.

ZWEILANDER-POLDER (DE), DE ZWEYLANDER-POLDER of DE ZWEELANDER-POLDER, p., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Warmond*, ged. gem. *Alkemade*,

groot ongeveer 124 bund.

ZWEINS of SWEINS, oudtijds *Suwensera*, d., pr. *Fr.*, arr. en  $2\frac{1}{2}$  u. W.

van *Leeuwarden*, kant. en  $2\frac{1}{2}$  u. O. ten N. van *Harlingen*, postk. *Leeu-*

*warden* en *Harlingen*, gem. *Franekeradeel*. Men telt er 19 h. en 170 inw.

en met de b. *Kingmatille* 37 h. en 280 inw., die van landbouw bestaan. Er is

1 steenbakkerij. De inw., allen Herv., behooren tot de gem. *Peins-en-Sweins*. De kerk heeft een torentje en een orgel. De dorps. telt 40 leerl.

ZWELLE. Zie ZWEELO.

ZWEMER. Zie ZWANENBURG.

ZWEMMER (DE), DE ZENKER OF DE SENNAAR, water, pr. *Fr.*, gem. *Kollumerland-en-Nieuw-Kruisland*, dat als stroomkanaal naar de Dockumermer-Nieuwe-zijlen, een der voor-naamste waterlossingen van Fr. is. ZWENE. Zie ZWIN.

ZWERFRUST, vroeger DOLFIJN, buit., pr. *Zeel.*, gem. *Middelburg*.

ZWET (DE), b., pr. *Z.H.*, gem. *Wateringen*, met 10 h. en 130 inw.

ZWET (DE) OF ZWEDT, 4 waters, pr. *N.H.*, één, gem. *Houtrijk-en-Polanen*, van de ringvaart van het Haarlemmermeer naar de Haarlemmer-trekvaart loopende, met een dijkpost, tot de linie van Amsterdam behorende; één, van het d. Jisp naar de Poel loopende; één, dat uit het Burckmeer voortkomt, langs Zunderdorp loopt, in de Ringsloot van het Baik-slooter-meer uitloopt; één, van de ringsloot van de Beemster naar de ringsloot van de Schermer loopende.

ZWET (DE). Zie WOUDSCHENDIJK.

ZWETH (DE), DE ZWED OF DE ZWET 2 waters, pr. *Z.H.*; één, gem. *Ackersdijk*, van de Molenwetering naar de Schie loopende; één, gem. *Zouterveen*, van den Harreweg naar de Vlaardingervaart loopende.

ZWETH (DE) OF ZWETHBEUL, herb. en uitspanning, pr. *Z.H.*, gem. *Ackersdijk*.

ZWETH (DE), boerd., pr. *Z. H.*, ged. gem. *Groeneveld*, ged. gem. *de Lier*; groot 48,3070 bund.

ZWET - POLDER (DE), 2 p., één, pr. *Z. H.*, gem. *Soeterwoude*, groot 143,0000 bund.; één, pr. *N. H.*, gem. *Houtrijk-en-Polanen*, 6,9134 bund.

ZWETSLOOT (DE), water, pr. *N. H.*, van den Zomerdijk naar de Achterwijzensloot loopende.

ZWETSPLAAT (DE). Zie PLAAT (DE).

ZWETTE (DE) OF DE SWADDE, sloot, ged. de greus uitmakende tusschen de gem. *Kollumerland* en *Achtkarspelen*.

ZWETTER-POLDER (DE), p., pr. *Z. H.*, gem. *Noordwijk*, en *Noordwijkerhout*; groot 171,0000 bund.

ZWETTERWOUDE. Zie SOETERWOUDE.

ZWEYLAND (HET). Zie ZWEILAND (HET).

ZWEZER-ENGH OF SWESER-ENG, oudtijds SUESSEER-ENGHE, SWESTERBIN-

GHE, geh., pr. *Utr.*, gem. en  $\frac{1}{2}$  u. Z. van *Zuylen*; met 28 h. en 320 inw.

ZWICHUM. Zie SWICHEM.

ZWICHTELER. Zie ZWIGGELTE.

ZWIEP OF ZWEEP, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Laren*; met 56 h., 330 inw. en eene school met 40 leerl.

ZWIET (DE). Zie WEIPOOSTSVLIET.

ZWIETERSLUIS (DE), sluis, pr. *Z. H.*, gem. *Soeterwoude*.

ZWIGGELTE, ZWICHTELER OF SWICHTELER, geh., pr. *Dr.*, gem. *Westerbork*; met 27 h., 180 inw. en eene wioterbijschool, met 30 leerl.

ZWIJN. Zie ZWIN.

ZWIJNBERGEN. Zie ZWIJNSBERGEN.

ZWIJNDRECHT, kerk. ring, pr. *Z. H.*, klass. van *Dordrecht*. Zij bestaat uit de gem.: Dubbeldam, Grootelindt-en-Heer-Oudelands-Ambacht, Heerjansdam-en-Kijfhoek, Hendrikdo-Ambacht, Ridderkerk, Hijsoord-en-Strevelshoek en Zwijndrecht; 9 kerken, 7 Predik. en 11000 ziel.

ZWIJNDRECHT, oudtijds SCHOBELANDS-AMBACHT, gem. en heerl., pr. *Z.H.*, arr., kant. en hulpk. *Dordrecht* (6 m. k., 5 s. d., 4 j. d.). Zij bevat het d. Zwijndrecht en eenige verstrooid liggende h.; beslaat 319,1974 bund. en telt 402 h., met 2100 inw., die van warmoezierderij en tuinderij bestaan. Er zijn 4 zoutketen, waarvan eene door stoom gedreven; 1 glasblazerij; 1 blazerij van vensterglas, stolpen en glazen dakpannen; 3 scheepsstimmerwerven; 1 brouwerij; 1 chocoladefabriek; 2 koorn- en 3 olie- en trasmolens. De 1850 Herv. maken eene gem. uit van de klass. van *Dordrecht*, ring van *Zwijndrecht*; de 60 Chr. Afges. behooren tot eene afzonderlijke secte, naar haren stichter CHRISTOFFEL MULLER, de *Mullerianen* genoemd; de 60 Evang. Luth. behooren kerk. tot *Dordrecht*; de 2 Rem. tot *Rotterdam*; de 140 R. K. tot *Dordrecht*. Er is eene school met 210 leerl. Het d. Zwijndrecht ligt  $\frac{1}{2}$  u. N. W. van *Dordrecht*, waarvan het door de Oude-Maas gescheiden is, over welke het met een trekpontenveer gemeenschap op die stad heeft. De kerk is een kruisgebouw, met een torentje. Kermis den 2den Pinksterdag en duurt 3 dagen.

ZWIJNDRECHT (DE POLDER-VAN-), p., pr. *Z.H.*, ged. gem. *Zwijndrecht*, ged. gem. *Grootelindt*; groot 131,5387 bund.

ZWIJNDRECHT - MEERDER-VOORT-EN-T KORT-AMBACHT-EN-

GROOTE-LINDT, bed., pr. *Z. H.*, gem. *Zwijndrecht, Meerdervoort en Grootelindt*. Deze bed. bevat den Polder-van-Zwijndrecht, den Polder-van-Meerdervoort, 't Kort-Ambacht en den Polder-van-Groote-Lindt; groot 287 bund.

ZWIJNDRECHTSCH E - WAARD (DE), bed., pr. *Z. H.*, kant. *Dordrecht*. Zij bevat de gem. Heer-Jansdam, Heer-Oudelands-Ambacht, Hendrik-Ido-Oostendam-en-Schildmanskinderen-Ambacht, Kijfhoek, Grootelindt, Kleine-Lindt, Meerdervoort, Rijsaord, Sandeling-Ambacht en Zwijndrecht; groot 3709.8551 bund.

ZWIJNENBERG (DE), herb., pr. *Geld.*, gem. en 10 min. *W. van Hattem*.

ZWIJNLEGER (HET), streek lands, pr. *Over.*, gem. *Kampen*. (MEER (HET).

ZWIJNMEER (DE). Zie SWIJS-ZWIJNSBERGEN, ook verkeerdelijk ZWIJNBERGEN, kast., pr. *N. Br.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *N. W.* van *Helvoirt*.

ZWIJNS-POLDER, p., pr. *Z. H.*, gem. *Giessendam*.

ZWIN (HET) of ZUIDER-ZWIN, 2 kilometer in de *Zuiderzee*, het eene *N.* van het eil. *Wieringen*; het andere van den *Balg* naar de *Vlieter*.

ZWIN (HET), vroeger ZWIJN, ZWIJNHAVEN, SWINE, SWENE, SWIJN, SUINE of SINE, water, pr. *Zeel.*, loopende van *Sluis* tot de *Noordzee*.

ZWINDEREN, voorheen SWINRE, geh., pr. *Dr.*, gem. en  $\frac{1}{4}$  u. *Z. W.* van *Oosterhesselen*; met 17 h., 130 inw. en eene school, met 130 leerl.

ZWINDERSCH E - VEEN (HET), veengrond, pr. *Dr.*, gem. en 1 u. *Z. W.* van *Oosterhesselen*.

ZWINGELSPAAN, geh., pr. *N. Br.*, gem. *Fijnaart*; met 14 h. en 80 inw.

ZWOL. Zie ZWOLLE.

ZWOLLE, arr., pr. *Over.* Het bevat de kant. *Zwolle, Kampen, Vollehove* en *Steenwijk*, beslaat 99503 bund. en telt 12879 h., met 74000 inw., die van landbouw bestaan.

ZWOLLE, kant., pr. *Over.*, arr. *Zwolle*. Het bevat de gem.: *Zwolle, Avereest, Dalfsen, Hasselt, Nieuwleusen, Staphorst* en *Zwollerkerspel*; beslaat 51450 bund. en telt 6181 h., met 37000 inw., die van handel en landbouw bestaan.

ZWOLLE, klass., pr. *Over.*, met de ring *Zwolle, Hasselt* en *Ommen*, 20 gem., 22 kerken, 25 Predikanten en 51600 zielen.

ZWOLLE, kerk. ring, pr. *Over.*, klass. van *Zwolle*. Zij bevat de gem. *Zwolle, Dalfsen, Heino, Raalte, Win-*

*desheim, Wijbe* en eene *Waalische* gem. te *Zwolle*, met 8 kerken, 10 Predikanten en ruim 21000 ziel.

ZWOLLE, synag. ress. der *Nederl. Isr.*, zich uitstrekkende over de pr. *Over.*, en *Dr.*; met eene hoofds. te *Zwolle*, de rings. *Kampen, Deventer, Meppel, Steenwijk, Goor, Almelo, Hoogeveen, Oldenzaal, Blokzijl, Koevorden* en *Assen* en 8 bijkerken, als te *Zwartsuis, Ootmarssum, Smilde, Dedemsvaart, Enschedé, Dwingelo, Sleen* en *Hengelo*, 12 kerkelijke bijeenkomsten en 2500 ziel.

ZWOLLE, gem., pr. *Over.*, arr. en kant. *Zwolle* (1 m. k., 1 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de st. *Zwolle*, met hare drie voorsteden: *Diezenpoorten, Kamperpoorten* en *Sassenpoorten*; benevens de b. *Assendorp, Dieze, Luir* en *Stropsteeg*; beslaat 2006.0610 bund. en telt 2890 h., met 19000 inw., die van den handel, vooral in die der expeditie, en van eenige fabrieken bestaan, als daar zijn: 3 schoepstimmerwerven, 4 leerlooijerijen, 2 zoutkeeten, 1 zeepziederij, 7 touwslagerijen, 2 bierbrouwerijen, 1 spelde- en 1 azijnmakerij, met eene daaraan verbondene wasbleekerij, 2 katoenweverijen, 1 calicofabriek, 1 kousenweverij, 1 linnen- en katoendrukkerij, 1 blaauw- en zwartverwerij, 1 bokkinghang, 4 boekden- en 2 steendrukkerijen. De 12400 *Herv.* maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Zwolle*, met 5 Predikanten. De 100 *Fransch Herv.* maken eene gem. uit van de klass. en ring van *Zwolle*; de 420 *Evang. Luth.* maken eene gem. uit van den ring van *Gron.*; de 180 *Christ. Afges.* en de 260 *Doopsgez.* maken mede ieder eene gem. uit; de 5060 *R. K.* maken twee par. uit van het *bisd. Utr.*, als die in het *Steegeje*, met 2500 zielen, eenen *Pastoor* en twee *Kapellanen* en die *Onder de Bogen*, met 2560 zielen, eenen *Pastoor* en eenen *Kapellaan*. De 580 *Isr.* maken eene *hoofdrijnsyn.* uit van het *syn. ressort Zwolle* met eenen *Rabbi*. Er zijn behalve de *Latijnsche school* en de *stads teekens.*, eene *Werk- of Industrie-school*, 15 scholen, als: eene *stads.* voor *jongeheren*, eene *stads.* voor *jongejuifvrouwen*, eene *stads armens.*, tien *bijzondere scholen*, waaronder eene *bloeiende Departementals.* van de *Maats.*: *Tot Nut van 't Algemeen*, en twee *bewaars.* één voor *armen* en eene voor *meer gegoeden*.



Ook bedienen de Zusters van Liefde van VINCENTIUS A PAULA hier twee bewaars., eene voor de kinderen uit den burgerstand en de andere voor de behoeftigen. De st. Zwolle, ook Zwol gespeld, oudtijds Suolle en Middelwijk, in het Latijn Swolla of Suolla, ligt 22 u. O. van Amsterdam, 22 u. Z. van Leeuwarden, 6 u. N. van Deventer, 3 u. O. ten Z. van Kampen. De stad heeft 3 uitgangen, ruime, zindelijke straten en 1835 h. met 11000 inw. De Grootemarkt is een der schoonste pleinen van ons Vaderland. Met de Grootemarkt is de Korenmarkt onmiddellijk verbonden. De overige pleinen zijn: de Nieuwemarkt, een ruimvierkant plein; de Oude-Vischmarkt; de Melk- of Groenmarkt; de Oude-Ossenmarkt; de Nieuwe-Ossenmarkt, buiten de Kamperpoort; de Houtmarkt; het Groote-Kerkhof; de Paardenmarkt; de Afslag en de Blijmarkt of Varkenmarkt. Openbare gebouwen zijn: het Stadhuis, met eenen schoonen gevel, een deffig balkon, en eenige zeer fraaije vertrekken; het Gouvernementshuis, dat tot woning van den Gouverneur en tot vergaderplaats van de Staten van Overijssel verstrekt, terwijl aldaar de bureaux van het provinciaal bestuur en het provinciaal archief zijn geplaatst; het Paleis van Justitie; het Burgerlijke en Militaire Huis van Verzekering; de Stadswaag; de Stads Hoofdwacht; de Ruiters-talen, het Reventer, tot eene verzameling van naturalien en oudheden van de Overijsselsche Vereeniging gebezigd wordende, en de Trans, tot eene kaserne ingerigt. De Hervormden hebben te Zwolle drie kerken, als: de St. Michielskerk of Grootkerk, met eenen fraaijen met kunst en snijwerk versierden predikstoel en een prachtig smaakvol versierd orgel, welks steenen wenteltrap zonder spil als een kunststuk beschouwd wordt; de Bethlehemschekerk en de Broerenkerk, ieder met een orgel, doch zonder toren. De Christ. Afges., de Fransch Herv., de Hersteld-Evang.-Luth. hebben ieder eene, en de R. K. drie kerken, eene aan de *Maagd MARIA* en twee aan den H. MICHAËL toegawijd. De Syn. is een welgeordend gebouw, met een verguld Hebreeuwsch opschrift in den voorgevel; het Nieuwe kerkhof, waarop gedenkteeken ter nagedachtenis van den gevoelvollen Dichter Ruuk-

vis FEITH, van den opvoedkundigen Mr. J. TER PELKWIJK en van den verdienstelijken onderwijzer in de Christelijke godsdienst en daaraan verwante vakken van wetenschap, JAN ANTONIE OOSTKAMP. Iorrigtingen van weldadigheid zijn: de Armeniorrigting of Stadsspinnerij en Kousenfabriek; het Huis der weezen, waarin ruim 60 weeskinderen doelmatig opgevoed en onderwezen worden; het Liefdegesticht der R. K. gemeente; het Roomsch-Katholieke Weeshuis, waarin 10 jongens en 11 meisjes zijn opgenomen; het Vrouwenhuis, waarin 12 bejaarde vrouwen, onder het opzigt van eene Gouvernante, behalve een vrij kamertje, noch eenige maandelijksche toelagen genieten; het Binnen-Gasthuis en het Buiten-Gasthuis beide tot woning voor verarmde burgers dienende; het Ziekenhuis, dienende tot verpleging van zieken van beiderlei kunnen, behoorende tot den behoeftigen stand in de Herv. gem.; de Vilsaterenhuisen, eene soort van hofje, in hetwelk aan 6 vrouwen en 4 mannen woning en onderstand verleend worden; de Emanuëlshuisen, mede een hofje, gesticht, voor 12 R.K. personen, aan welken vrije woning en onderstand verleend wordt; de Herinkhuizen, gesticht tot het verleenen van vrije woning mitagaders geldelijke toelage aan 6 oude en behoeftige weduwen, ledematen van de Herv. en Luth. gemeenten; het Haersoltenshuis waarin 4 bejaarde vrouwen huisvesting en onderstand genieten; een Godshuisje waarin aan 9 ongehuwde vrouwen van de Herv. godsdienst vrije woning verleend wordt; eene Spaarbank, door het Dep. der Maats. *Tot Nut van 't Algemeen* opgerigt; eene Bank van leening; eene Maats. van Moederlijke weldadigheid, waarvan H. M. de koningin Wed. Besoermerster is, gevende jaarlijks eene gratificatie van f 200 eene Afd. van het Nederl. Bijbelgen.; eene Afd. van het Nederl. Zendingen.; eene Afd. van het Nederl. Traktaigen.; eene Afd. van de Nederl. Vereeniging tot afschaffing van sterken drank waarbij eene spaarkas voor de leden der vereeniging; eene Vrouwen-vereeniging tot bevordering van werkzaamheid en welstand onder de geringere volkklasse; eene Afd. van het genoots. tot zedelijke verbetering der gevangenen; eene Hulp-

bank of vereeniging tot het verleen van geldelijke voorschotten; eene Algemeene Spaarkas voor handwerklieden en arbeiders; eene Vrouwenvereeniging tot het bezoeken van vrouwelijke gevangenen, en 13 Zieken- en Begrafenisbussen. Men heeft er nog een Depart. der Maats.: *Tot Nut van 't Algemeen*, de Overijselsche Vereeniging tot ontwikkeling van provinciale welvaart; twee Letterkundige genootschappen, het eene onder de spreuk: *Eendragt maakt magt*; het andere, onder de spreuk: *Tot Nut en Genoegen*; eene Liedertafel: *Cecilia*; eene Algemeene Boekkerij, welke belangrijke en zeldzame werken voor de aardrijkskunde en geschiedenis van Overijssel bevat; een Kabinet van Nat. Historie, en het ook uitwendig smaakvolle Odeon, met eene concertzaal en schouwburg.

Leermarkt den 1sten Donderd. in Maart, den laatsten Donderd. in Maart, den laatsten Donderd. in Julij en 11 Nov. Paardenmarkt den 1sten Zond. na Vastenavond, den 2den Zaturd. na Vastenavond en den 28n Sept. Beestenmarkt 5 April en 13 Mei. Ganzen en Lammerenmarkt 10 Nov. Kermis Vrijd. voor den laatsten Zond. in Julij en duurt 9 dagen. Potjeskermis den 3den Zond. na Paschen.

ZWOLLE of Zwol, buurs., pr. *Geld.*, gem. *Eibergen* en gem. *Groenlo*; met 35 h., 230 inw. en 2 steen- en pannbakkerijen onder Eibergen.

ZWOLLEGËN. Zie SWALGEN.

ZWOLLERKERSPEL, gem., pr.

*Over.*, arr., kant. en postk. *Zwolle* (6 m. k., 2 s. d., 1 j. d.). Zij bevat de d. Mastenbroek en Windesheim, de buurs. Oude-Wetering, Nieuwe-Wetering, Bischofswetering, de-Zeedijk, Roebolligehoek, Hasselderdijk, Genne - Overwater, Langenholte, 's Heerenbroek, Westenholte, Voorst, Spoolde, Schelle, Oldeneel, Harculo, Hoog-Zuthem, Laag-Zuthem, Ittersum, Kote, Zalné, Wijthmen, Herfte, Berkum, Haerst, Genne, Holten, Streukel, Moespot, Platvoet, Zuidbroek en ged. van Callemuiden; beslaat 14280,9944 bund., telt 613 h. met 4430 inw., die van landbouw en veeteelt bestaan. De 3400 Herv. maken ged. de gem. *Mastenbroek* en *Windesheim* uit en behooren ged. tot de kerk. gem. van *Zwolle*, *Genemuiden*, *Hasselt* en *Heino*. De 1000 R. K. parochiëren te *Zwolle*, *Wijhe* en *Dalfsen*. Er zijn 8 scholen.

ZWOLSCHE-DIEP (HET), inham der *Zuiderzee*, pr. *Over.*, zijnde de vlakte, waarover het Zwarte-water in de *Zuiderzee* uitloopt.

ZWOLSCHE-DIJK (DE), dijk, pr. *Gron.*, loopende langs de *Hannoversche* grenzen, door het *Bourtangermoeras*.

ZWOLSCHE-VAART (DE). Zie OUDE-WETERING.

ZWORMEN. Zie OXZ.

ZWTLAER. Zie ZUIDLAREN.

ZWTWIKE (GROOT-EN-KLEIN). Zie ZOUK.

(DERMEER.

ZYLAARDERMEER. Zie SILEAAR-ZYNIA. Zie SYMA.





## VERKLARINGEN DER VERKORTINGEN IN DIT WERK VOORKOMENDE :



<p>aartspr. aartspriesterdom. adm. distr. district van administratie. adm. kant. administratief kanton. afd. afdeling. afzond. afzonderlijk. apost. vic. apostolisch vicariaat. armens. armenschool. arr. arrondissement. avonds. avondschoonl. bed. bedijking. Beestenm. Beestenmarkt. begraafp. begraafplaats. bewaars. bewaarschool. bisd. bisdom. bijs. bijschool. boer. boereplaats of boerderij. bouw. bouwwoeue. bund. bunders. burgers. burgerschool. burg. gem. burgerlijke gemeente. b. buurt of buurten. buursch. buurschap. Christ. Afg. Christelijk Afscheidene. comm. communicanten. dags. dagschool. dek. dekenaat of dekenschap. dep. departement. distr. distrikt. dijkgr. dijkgraafschap. Doopsg. Doopsgezinden. d. dorp of dorpen. dorps. dorpschool of dorpscholen. <i>Dr. Drenthe.</i> droogm. droogmakerij. duinv. duinvallei. eil. eiland. Ev. Luth. Evangelisch-Lutherschen. <i>Fr. Friesland.</i> geh. gehucht of gehuchten. <i>Geld. Gelderland.</i></p>	<p>gemeentegr. gemeentegrond. gemeentes. gemeenteschool. gem. gemeente. gen. genootschap. Ger. Gereformeed. griet. grietienij. groenl. groenland. <i>Gron. Groningen.</i> heerenh. heerenhuis. Herst. Luth. Hersteld-Evangelisch-Lutherschen. Herv. Hervormden. hof. hofstede. hoofds. hoofdsynagogen. hoogh. hoogheemraadschap. hooiv. hooiveld. h. huis of huizen. hulpk. hulpkantoor. jaarm. jaarmarkt. j. d. jagtdistrikt. inw. inwoners. Isr. Israëlieten of Israëlitisch. kad. gem. kadastrale gemeente. kant. kanton. kast. kasteel. kerk. kerkelijk. klas. klassis. kl. klooster. kol. kolonie. kon. koningrijk. kosts. kostschool. kw. kwartier. landh. landhoeue. lands. landschap. leerl. leerlingen. Maats. Maatschappij. <i>Lmb. Limburg.</i> m. k. militie kanton. N. Noord. <i>N. Br. Noord-Brabant.</i></p>
--	---

VERKORTINGEN.

<p>N. B. Noorder Breedte.          Nederd. Nederduitsch.          Nederl. Nederlandsch.  <i>N. H. Noord-Holland.</i>          O. Cler. Oude Clerezij.          O. Oost.          oudt. oudtijds.          O. L. Ooster Lengte.  <i>Over. Overtijssel.</i>          overt. overtoom.          paardenm. paardenmarkt.          palm. palmen.          par. parochie.          past. pastorie.          p. polder.          postk. postkantoor.          pr. provincie.          reg. kant. registratie kantoor of kantoor van registratie.          Rem. Remonstranten.          riv. rivier of riviertje.          rings. ringsynagoge.          R. K. Roomsch Katholijken.</p>	<p>R. K. van de O. Cler. Roomsch Katholijken van de Oude Clerezij, anders gezegd Jansenisten.          Schapenm. Schapenmarkt.          s. d. schooldistrik.          st. stad.          stat. statie of statiën.          teekens. teekenschool.          tolk. tolkantoor.          tusschens. tusschenschool.          u. uur.          uiterw. uiterwaard.  <i>Utr. Utrecht.</i>          vaarw. vaarwater.          veenk. veenkolonie.          voorst. voorstad.          W. West.          zangs. zangschool.  <i>Zeel. Zeeland.</i>          ziel. zielen.          Z. Zuid.  <i>Z. H. Zuid Holland.</i></p>
---	---























